

Բնաբանի փոխարեն

*Ժայռի նման է այս հին բարբառը,
Ժայռի պես կոշտ է, չհղկված.
Ու ժայռի պես էլ կարծր է, համառ է,
Չի պոկի նրան ոչ մի հարված.
Շուրթերի վրա այնպես է բառը,
Ինչպես որ ժայռն է հողում խրված:*

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿՅԱՆ

ՆԿԻՐՈՒՄ ԵՄ ԱՐՅԱԽԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
50-ԱՄՅԱԿԻՆ

ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ,
ԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍՊՈՐՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՐՑԱԽԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Ա. ՅՈՒ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲԱՐԲԱՌԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

(Երկրորդ լրամշակված հրատարակություն)

Տպագրվում է ՀՀ ԳԱԱ Հր. Աճառյանի անվան
լեզվի ինստիտուտի եւ Արցախի պետական համալսարանի
գիտական խորհուրդների երաշխավորությամբ

Գրախոսներ - ՀՀ ԳԱԱ Հր. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի
բարբառագիտության բաժին

Արցախի պետական համալսարանի ակադեմիկոս
Ս. Աբրահամյանի անվան հայոց լեզվի ամբիոն

Խմբագիր՝ ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ, բ.գ.դ., պրոֆեսոր
ԼԱՎՐԵՆՏԻ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Բառարանը հեղինակի երկար տարիների աշխատանքի արդյունքն է: Այն
ներկայացնում է Ղարաբաղի բարբառի խոսվածքներում գործածվող բառերը, ոճերն ու
դարձվածները: Բառահոդվածներն օժտված են քերականական, իմաստաբանական,
լեզվաոճական եւ ծագումնաբանական նշումներով ու բացատրություններով, տպագիր
ու ձեռագիր աղբյուրներից եւ բանավոր խոսքից քաղված անհրաժեշտ
վկայություններով:

Ն Ե Ր Ա Ծ Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն

ՂԱՐԱՔԱՂԻ ԲԱՐՔԱՈՆԸ

ՀԱՐՑԻ ՊԱՏՈՒԹՅՈՒՆՑ: Ղարաբաղի բարբառը հայերենի ամենատարածված եւ կենսունակ բարբառներից է, որով հաղորդակցվում են ԱՅ-ում, ՀՀ-ում եւ աշխարհի տարբեր երկրներում ապրող հարյուր հազարավոր հայեր: Երբ եւ հատկապես որ շրջանում է ստեղծվել այն՝ դժվար է ասել: Խոսելով այդ մասին՝ Հր.Աճառյանը բարբառի ծագումը հատկացնում է XII դարին՝ հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ գրաբարյան **բ, գ, դ, ձ, ջ** ձայնեղների խլացումը Ղարաբաղի բարբառում ընդգրկում է բնիկ հայերեն բառերը եւ ասորերենից, պարսկերենից, հունարենից առնված հին փոխառությունները, բայց չի տարածվում թուրքական փոխառությունների վրա: Աճառյանը նկատի ունի, որ ձայնեղների խլացման օրենքը գործել է մինչեւ XII դարը՝ «թուրքերի՝ Հայաստան գալուց առաջ» եւ դարել է գործելուց այդ դարից հետո (48, հ.1, էջ 380):

Հակադրվելով դրան՝ Գ.Զահուկյանը առաջ է քաշում իր տեսակետը, որի համաձայն՝ բարբառների հնչյունական, քերականական եւ բառապաշարային հատկանիշները ձեւավորվել են հայերենի պատմության ողջ ժամանակաշրջանում (324, էջ 311), եւ ձայնեղների խլացման երեւույթը պայմանավորված է այլ հանգամանքներով (320, էջ 58):

Բարբառի մասին առաջին վկայությունը թողել է 8-րդ դարի քերական Ստեփանոս Սյունեցին՝ մի քանի բարբառների շարքում նշելով նաեւ *զԱրցախային*ն. «Եւ դարձեալ զքո լեզուիդ գիտելն զբովանդակ բառն զգեղականս, որպէս ԳԿործայն եւ զՏայեցին եւ զխոթայինն եւ զՉորրորդ Հայեցին եւ զՍպերացին եւ զՍիւնին եւ զԱրցախայինն. այլ մի՛ միայն զՄԻջերկրեայսն եւ զՈստանիկսն, վասն զի պիտանիք այսոքիկ են ի տաղաչափութեան. այլ եւ աւտակարք ի պատմութիւնս, զի մի՛ վրիպեսցի անընդել գոլով լեզուացն» (382, էջ 187):

1869 թ. հրատարակած աշխատության մեջ Զ. Պատկանյանը հայ բարբառների դասակարգմանը զուգընթաց ներկայացնում է որոշ բարբառների, այդ թվում եւ Ղարաբաղի բարբառի նկարագրությունը (400, էջ 55-73):

Բարբառի վերաբերյալ առաջին լուրջ ուսումնասիրությունը կատարել է Հր. Աճառյանը(44)՝ հիմնականում ներկայացնելով հնչյունական ու ձեւաբանական օրինաչափությունները: Թեմային մեծ լեզվաբանական դարադարձել է նաեւ իր ձեւաբանական դասակարգման մեջ(41), ինչպես նաեւ հետագայում (48, հ.2, էջ 195)՝ բարբառը դասելով «*ում*» ճյուղի բարբառների շարքին:

Հետեւելով բարբառների դասակարգման ձեւաբանական սկզբունքին՝ Ա. Ղարիբյանն իր «Համառոտություն հայ բարբառագիտության» (230) եւ «Հայերեն բարբառների մի նոր ճյուղ» (232) աշխատությունների մեջ «*ել*» ճյուղից առանձնացրեց «*ս*» ճյուղը՝ «*ում*» ճյուղի մեջ ընդգրկելով բուն Ղարաբաղի բարբառը, իսկ Հաղրուփի եւ Շաղախի խոսվածքներն առանձնացնելով որպես «*ս*» ճյուղի առանձին բարբառներ: Հետագայում, տալով հայ բարբառների հնչյունական դասակարգումը, հեղինակը Ղարաբաղի, Հաղրուփի եւ Շաղախի բարբառները համարեց առաջին տեղաշարժի ենթարկված բարբառներ՝ ելնելով գրաբարյան ձայնեղ պայթականների եւ կիսաշփականների՝ նրանցում խուլերի վերածվելու հանգամանքից:

Նշված բարբառների հակիրճ նկարագրությունն է տրված նաեւ Ա. Գրիգորյանի՝ «Հայ բարբառագիտության դասընթաց» աշխատության մեջ (113):

Սակայն այս բոլոր աշխատություններն ամբողջությամբ չեն արտացոլում Ղարաբաղի բարբառի բուն էությունը, առավել եւս՝ դրանցում գրեթե հաշվի չեն առնված բարբառի խոսվածքների յուրահատկությունները, մի հանգամանք, որ անչափ կարեւոր է հայերենի բարբառագիտական առկապի ստեղծման համար:

Հենց այս տեսակետից անգնահատելի է Կ. Դավթյանի «Լեռնային Ղարաբաղի բարբառային քարտեզը» մենագրությունը (124): Ի տարբերություն Լախորդների՝ այստեղ հանգամանորեն ներկայացվում են Ղարաբաղի բոլոր գյուղերի խոսվածքների հնչյունական ու ձեւաբանական օրինաչափությունները, ինչպես նաեւ բառակազմական եւ շարահյուսական որոշ առանձնահատկություններ, դիտողություններ բարբառային խմբավորումների եւ ազդեցությունների վերաբերյալ: Հեղինակը առանձնացնում է Ղարաբաղի տարածքի վեց բարբառ՝ բուն Ղարաբաղի, Հաղրուփի, Շաղախ-Խծաբերդի, Չայլուի, Մարաղայի, Մեհտիշենի, որոնցից վերջին չորսը 19-րդ դարի առաջին կեսին Պարսկաստանի տարբեր վայրերից՝ Ղարաղաղից, Ուրմիայից, Մարաղայից եւ Խոյից, գաղթած ու Ղարաբաղում բնակություն հաստատած հայ բնակչության խոսվածքներն են: Աշխատությունն ունի հավելված, որտեղ ընդգրկված են նմուշներ բոլոր, ինչպես նաեւ Ղարաբաղի հարակից շրջանների որոշ գյուղերի խոսվածքներով: Առանձնակի ուշադրության արժանի են վերջում տեղադրված համադրական բառարանը, որտեղ տրվում են գրաբարյան շուրջ 2000 բառերի համար-

ծեքները վերոհիշյալ վեց բարբառներում, եւ բարբառագիտական քարտեզները:

Ուշագրավ մենագրություն է նաեւ Ա. Պողոսյանի «Հաղորդի բարբառը» (316) աշխատությունը: Այստեղ հանգամանորեն լուսաբանվում են բարբառի խոսվածքների հնչյունական եւ ձեւաբանական, մասամբ նաեւ բառագիտական եւ շարահյուսական օրինաչափությունները: Հաղորդի բուն գյուղերի խոսվածքներին զուգահեռ հաճախ քննվում են Պարսկաստանի Ղարաղաղի գավառից 1828-30 թթ. գաղթած եւ Հաղորդի շրջանում վերաբնակված խճաբերդ, Ղուլակար, Շաղախ, Մելիքջանլու, Խրմանջուղ, Աղբուլաղ գյուղերի խոսվածքները, որոնք պատկանում են Շաղախի ենթաբարբառին: Ուսումնասիրության վերջում տրվում են բարբառային նմուշներ եւ հնչյունաձեւաբանական մի քանի իրողությունների նվիրված քարտեզներ:

Ա. Պողոսյանը Ղարաբաղի բարբառի հակիրճ նկարագրությունն է ներկայացրել նաեւ «Հայ բարբառագիտություն» դասագրքում (317):

1972 թ. հրատարակվեց Գ. Զահուկյանի «Հայ բարբառագիտության ներածություն» մեծարժեք ուսումնասիրությունը, որի առաջին մասում տալով հայ բարբառների բազմահատկանիշ դասակարգումը՝ մեծ լեզվաբանը 120 բարբառախոս վայրերից մեկ տասնյակից ավելին ընտրել է Արցախի տարածքից: Որոշ խոսվածքներ ուսումնասիրության առարկա են դարձել նաեւ աշխատության երկրորդ մասում, որտեղ դրվում եւ լուծվում են բարբառագիտության մի շարք հարցեր: Ըստ հեղինակի բազմահատկանիշ-վիճակագրական դասակարգման՝ Ղարաբաղի բարբառը ընդգրկվում է բարբառների արեւելյան խմբակցության Ղարաբաղ-Շամախի կամ ծայր հյուսիս-արեւելյան միջբարբառախմբի մեջ, իսկ Շաղախի, Հաղորդի եւ Գորիսի խոսվածքները բարբառի կենտրոնից բարբառային սահմաններ գծող տարբերություններ չեն ներկայացնում:

1975թ. Ալ. Մարգարյանը հրատարակեց «Գորիսի բարբառը» մենագրությունը՝ հանգամանորեն ներկայացնելով ՀՀ Գորիսի եւ հարեւան՝ Ղափանի ու Սիսիանի շրջանների խոսվածքների հնչյունական, ձեւաբանական, բառագիտական օրինաչափությունները՝ փորձելով հիմնավորել այդ խոսվածքների ամբողջության՝ Ղարաբաղի բարբառից անկախ բարբառ լինելու հանգամանքը: Աշխատության վերջում հեղինակը տվել է նմուշներ տարբեր խոսվածքներով, ինչպես նաեւ գրաբարից ավանդված, բարբառային, արեւելյան լեզուներից եւ ռուսերենից փոխառյալ բառերի բառարան, որը առանձին բարբառների նվիրված բառարաններից ամենահարուստն է եւ ընդգրկում է շուրջ 10000 բառ:

Բարբառի դարձվածների համակողմանի քննությունն է ներկայացնում Շ. Մինասյանի «Ղարաբաղի բարբառի դարձվածները» աշխատությունը (281), իսկ Ա. Սարգսյանի «Շաղախի ենթաբարբառը Հաղորդի ենթաբարբառի միջավայրում» աշխատությունը նվիրված է երկու ենթաբարբառների համեմատական ուսումնասիրությանը (360):

Բարբառի տարբեր խոսվածքների եւ իրողությունների վերաբերյալ ուշագրավ հոդվածներ են տպագրել Գ. Զահուկյանը, Հ. Պետրոսյանը, Ալ. Մարգարյանը,

Լ. Հովհաննիսյանը, Մ. Աղաբեկյանը, Ժ. Միքայելյանը, Ա. Սարգսյանը, Շ. Մինասյանը, Օ. Բաբայանը եւ ուրիշներ (տե՛ս օգտագործված գրականության ցանկը):

Հարուստ նյութ են պարունակում նաեւ բոլոր այն բառարանները, որտեղ այլ բարբառներին զուգընթաց ներկայացվում է Ղարաբաղի բարբառի բառապաշարը: Դրանցից առանձնապես հիշատակության արժանի են Հր. Աճառյանի «Թուրքերէնէ փոխառեալ բառեր հայերէնի մէջ», «Հայերէն գաւառական բառարան», «Եվրոպական փոխառեալ բառեր հայերէնի մէջ», «Հայերէն արմատական բառարան», Ս. Ամատունու «Հայոց բառ ու բան», ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի հրատարակած «Հայոց լեզվի բարբառային բառարան» աշխատությունները:

Բացի դրանցից՝ Ղարաբաղի բարբառով հրատարակվել են գեղարվեստական գործեր եւ բանահյուսական ժողովածուներ, որոնց մի մասին կցված են բառարաններ:

Հիշատակության արժանի են նաեւ առ այսօր անտիպ մի շարք ուսումնասիրություններ, բառարաններ եւ բանահյուսական բազմաթիվ նյութեր (տե՛ս ձեռագիր աղբյուրների ցանկը):

ՀՆՉՅՈՒՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ: ՀՆՉՅՈՒՆԱԿԱՆ ԵՎ ՀՆՉՈՒՅԹԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐԸ: Ղարաբաղի բարբառի ձայնավոր հնչյուններն են՝ *ա, օ, ու, ռ, օ, ծ, է, ի, ը, ը', ը'': Ա, ու, օ, է, ի, ը* ձայնավորները արտասանությամբ համընկնում են ժամանակակից հայերենի համապատասխան հնչյունների հետ:

Ս, ռ, ծ-ն ա, ու, օ ձայնավորների քմային տարբերակներն են:

Ը'-ն ներկայացնում է *ը* եւ *է, ը'-ն՝ ը* եւ *ի* ձայնավորների միջին աստիճանը:

Բաղաձայն հնչյուններն են. ձայնեղ պայթականներ եւ կիսաշփականներ՝ *բ, գ, գ', դ, ձ, ջ*, խուլ պայթականներ եւ կիսաշփականներ՝ *պ, կ, կ', տ, ծ, ճ*, շնչեղ խուլ պայթականներ եւ կիսաշփականներ՝ *փ, ք, ք', թ, ց, չ*, ձայնեղ շփականներ՝ *վ, զ, ժ, դ*, խուլ շփականներ՝ *ս, շ, խ, հ*, ձայնորդներ՝ *մ, ն, ռ, լ, լ', խ*:

Գրական լեզվի համեմատությամբ նորություններ են *գ', կ', ք', լ'* բաղաձայնները, որոնք ներկայացնում են համապատասխան *գ, կ, ք, լ* հնչյունների քմային արտասանությունը:

Հազվադեպ գործածություն ունեն նաեւ *դ', տ', թ', ծ', ծ', ց', ճ', չ', ք'* բաղաձայնները, որոնք առանձին որակ չեն կազմում եւ հնչույթային արժեք չունեն:

Բարբառում բացակայում է *ֆ* խուլ շփականը, որի փոխարեն գործածվում է *փ* բաղաձայնը:

Ինչպես ժամանակակից հայերենում, բարբառում եւս *ա, օ, ու, է, ի, ը* ձայնավորները հնչույթներ են, քանի որ հանդես են գալիս բառի բոլոր դիրքերում, բաց եւ փակ, շեշտակիր եւ շեշտագուրկ վանկերում, բնիկ ու փոխառյալ բառերում եւ միմյանց հետ կարող են կազմել հակադրական զույգեր:

Ս, ռ եւ *ծ* ձայնավորները նույնպես ունեն գործածության լայն ոլորտ: Դրանք հակադրության զույգեր են կազմում ինչպես միմյանց, այնպես էլ մյուս ձայնավորների հետ: Սակայն *օ, ռ, ծ*-ի հնչույթայնությունը ի վերջո հաստատվում է ամենամերձավոր հնչույթների՝ *ա, ու,*

ա-ի - շեշտանախորդ (մասամբ՝ շեշտակիր) վանկերում (բառասկզբի բաց եւ փակ վանկեր)՝ **արեգակն-իրիթ'նակ/ըրիթ'նակ, բանալի-պինանլի(ք')/պընն-լի(ք'), աւել-իվիլ,**

ա-օ/ծ - շեշտակիր փակ վանկերում՝ *դգալ-քըթծլ, բարծր-պծցիւր, կաղիւն-տըկողէն, գարթուն-գծրթիւն: ա-ու/իւ*-շեշտանախորդ (մասամբ՝ շեշտահաջորդ) բաց եւ փակ վանկերում՝ *մատանի-մուտանա, ալետոր-հիլիւփուր, ականջ-անգուն:*

Գրաբարի *ե* ձայնավորը շեշտակիր վանկում փոխարինվել է հետեւյալ ձայնավորներով.

ե-է (միավանկ եւ երկվանկ բառերի բառասկզբի բաց եւ փակ վանկերում)՝ *ծեռն-ծէրք/ծըրք, գերան-կ'է-րան/կ'ըրան, երկու-էրկու, երկայն-էրկան, բեռն-պէռնը/պըրնը:*

ե-ի (բառասկզբի բաց եւ փակ վանկերում)՝ *երես-իրըս, մենակ-մինակ, թել-թիւ, շերեփ-շիրըփ, չէչ-չիչ, եփել-իփիլ, երբ-հիբ,*

ե-ը (փակ վանկում)՝ *սեպ-սըփայ, սերմն-սըրմ, խելք-խըլք, համեղ-համըղ, եռ-հըռ:*

Մի շարք բառերում, որտեղ *ե*-ն փոխարինվել է *է* եւ *ը*՝ ձայնավորներով, այդ հնչյուններից առաջ լսվում է նախահունչ *յ՝ երկիր-յէրգ'իր, երկինք-յէրգ'ինք՝, ես-յըս՝, երգ-յըրք:*

ե-ա/ան (առաջնավանկ)՝ *երագ-արագ/անրանգ, երաշտ-արաշտ, երկանք-արկանք, երկաթ-արկաթ:*

ե-ու/իւ (առաջնավանկ, միջնավանկ)՝ *երեւալ-ուրվալ/ըրվալ, դեղնուց-տիւղնծց/ տըղնոց/տիղնոց, լեզու-լիւզիւ,*

ե-օ/ծ (առաջնավանկ, միջնավանկ)՝ *խելոք-խօլիւ(ն)ք/խէլու(ն)ք, ուղեղ-հըղղոլ/հուղոլ,*

է երկբարբառակերպի դիմաց ընդհանուր առմամբ բարբառում առկա է *է* պարզ ձայնավորը՝ *շէն-շէն, կէս-կէս, էշ-էշ, օրէնք-օրէնք՝, դէմ-տէմ, խէժ-խէժնը, ամէն-ամմէն:*

Շեշտակիր եւ շեշտահաջորդ վանկերում *է*-ն երեւան է հանում նաեւ հետեւյալ փոփոխությունները. *է-ա՝ տէր-տար, մէջ-մաջ, մէջք-մաշկ, գոմէշ-կ'ումաշ, է-ի՝ թէժ-թիժ, շրէշ-շիրիշ, կիւրակէ-կ'իրակ'ի:*

Հին հայերենի գաղտնավանկի *ը* ձայնավորը շեշտագուրկ վանկերում հիմնականում մնում է անփոփոխ՝ *ծանր-ծանդոր, խնոցի-խընըցէ, պսակ-փըսակ, կծիկ-կըծէգ՝:*

Բառասկզբում *ը*-ն պահպանվել է *ընկեր-հընգեր, ընտրել-հընդորէլ* բառերում, որտեղ ստացել է *հ*-ի հավելում:

Որոշ բառերում գաղտնավանկ *ը*-ն փոխարինվել է *ի, օ, ու* ձայնավորներով՝ *գրել-կ'իրիլ, բլիթ-պիլիթ, կրայ-կօրէ, ճիպոռ-ճուպօռ, կծու-կուծօ:*

ի ձայնավորը շեշտակիր եւ շեշտագուրկ վանկերում մնում է անփոփոխ կամ փոխարինվում է *է, ը, ը՛, ու, իւ, ծ* ձայնավորներով՝ *իլիկ-իլիգ՝, գին-կ'ին, չամիչ-չամէնչ, քիթ-քէթ/քըթ, դիմանալ-տըմանալ, կռիւ-կըռը՛վ, յիշոցք-ուշունց, Յիսուս-Յիւսիւս, սիրուն-սէրիւն/սիւրիւն/սծրիւն/սիրուն:*

Գրաբարի *ո* ձայնավորը բառասկզբի բաց վանկում դառնում է *վը՛/վը/վօ/վէ/վի՝ ործ-վըրց, ոսկոր-վըսկըռ/ վըսկըռ/վէսկըռ, ոսկի-վը՛սկէ/վըսկէ/վէսկէ, որս-վը՛րս/ վէրս, ոչխար-վը՛խճար/վէխճար/վօխճար, ոջիւ-վիջիւ:*

Շեշտակիր վանկում *վ* բաղաձայնից առաջ *ո*-ն հնչյունափոխվում է *ա*-ի կամ *օ*-ի՝ *կով-կավ/կօվ, հով-հավ/հօվ, ծով-ծօվ, սով-սօվ:*

Որոշ բառերում *ո*-ն դարձել է *ը, ի* կամ սղվել է՝ *բորբոս-փիրփէշնը/փըրփէշնը, խորոված-խըրաված, ողորմ-ըղուրմ/ դուրմ, ողողել-ըղօղէլ/ղօղէլ:*

Մյուս բոլոր դեպքերում *ո*-ին համապատասխանում է պարզ *օ/ծ* կամ *ու՝ խոտ-խօտ, փոս-փօս, չոր-չծր, ձոր-ծծր, խնձոր-խընձծր, թռռն-թօռնը, գոմ-կ'ում, քակոր-քաքոռ, լակոտ-լակոտ* եւ այլն:

Ու ձայնավորը բառերի մեծ մասում կրել է *ու-օ/ծ* հնչյունափոխություն՝ *ուղտ-օղտ, սուգ-սծք՝, կտուց-կըտօց, խունկ-խօնգ, թուղթ-թօխտ, ուրբաթ-ծրփնթ, ընկերութիւն-հընգըրօթիւն:*

Մի շարք բառերում *ու*-ն մնացել է անփոփոխ կամ քմայնացել է՝ *աշուն-աշունք, կատու-կատու, ձու-ծու/ծիւ, լու-լիւ, թունդ-թիւնդ, յուշ-հիւշ:*

Որոշ բառերում *ու*-ն դարձել է *ը*, իսկ որոշներում՝ *է՝ անուն-անըմ/անում, թուք-թըք, մանուշակ-մընէշակ, հեռու-հըռէ:*

Եական փոփոխությունների են ենթարկվել նաեւ հին հայերենի երկբարբառները:

Այ երկբարբառը շեշտակիր ու շեշտահաջորդ վանկերում կրել է հետեւյալ փոփոխությունները.

այ-է (բառասկզբ, բառամեջ, բառավերջի փակ վանկ)՝ *այծ-էծ, այս-էս, այդ-էտ, այն-էն, լայն-լէն, ձայն-ծէն, եղբայր-ախպէր,*

այ-ա/ան (միջնավանկ, բառավերջի բաց վանկ)՝ *մայր-մար, հայր-հանր սատանայ-սադանա, տղայ-տըղա:*

Որոշ բառերում *այ*-ը փոխարինվել է *ի, իւ, ը, ը՛, է* ձայնավորներով՝ *ցայտ-ցիթ, գայլ-կ'իւլ, գայլագռավ-կըռակլւմվ, սայր-սը՛ռ/սըռ/սէռ:*

Այսօր-սօր բառում բառասկզբի *այ*-ը սղվել է:

Աւ երկբարբառը բարբառում, ինչպէս հայերենի բոլոր դրսեւորումներում, հանդես է գալիս իբրեւ *օ* պարզ ձայնավոր՝ *աւր-օր, աւծ-օխց, յաւք-օնք, կարաւտ-կարօտ:*

Մի շարք բառերում (շեշտահաջորդ եւ շեշտանախորդ վանկեր) առկա է *աւ-օ-ու* հնչյունափոխություն՝ *օրորոց-ուրուրու(ն)ց, մօտենալ-մուտանալ:*

Շեշտի տակ եւ շեշտահաջորդ վանկերում *եա* երկբարբառը սովորաբար հերթափոխվում է *է* պարզ ձայնավորով՝ *կորեակ-կօրէկ, ցորեան-ցօրէն, սեամ-շէմք, ծովեար-ծօվէր:*

Որոշ բառերում *եա* երկբարբառը հնչյունափոխվել է *ա/ան-ի՝ կեանք-գ'անք, մեռեալ-մը՛ռալ, ածեալ-ածալ, գրեալ-կ'իրանլ:*

Ե խոնարհման բայերի եզակի հրամայականի *եա* վերջավորությունը բարբառում փոխվում է *ի*-ի կամ *է*-ի *գրեալ-կ'իրի՛, կազմեալ-կա՛զմէ:* *Եա*-ի հնչյունափոխություն առկա է նաեւ անցյալ կատարյալում՝ *գործեաց-կ'օրծից, սիրեաց-սիրից:*

Հին հայերենի *իւ* երկբարբառին բարբառում ընդհանուր առմամբ համապատասխանում են *ու* եւ *իւ* ձայնավորները՝ *լաւութիւն-լ'ըվօթուն, իւրեանք-իւրանք, արիւն-արիւն:*

Գրաբարի *ոյ* երկբարբառը սովորաբար փոխարինվել է *ու* եւ *իւ* ձայնավորներով՝ *բոյր-բուր, լոյս-լիւս, թոյլ-թիւլ, կապոյտ-կ'անպիւտ/կ'անպիտ, բոյն-պիւն*, իսկ *ոյծ-օծ* բառում *ոյ*-ը դարձել է *օ*:

Ղարաբաղի բարբառում զգալի են գրաբարի բաղաձայնական համակարգի կրած փոփոխությունները:

Բառասկզբում (մասամբ բառամիջում եւ բառավերջում) հին հայերենի ձայնեղ պայթականների ու կիսաշփականների դիմաց բարբառը հանդես է բերում խուլ պայթականներ եւ կիսաշփականներ՝ *բերան-պերան, աղբիւր-ախպիւր, գլուխ-կըլծխ, գազար-կէզար/կ'էզար, ազգ-ազկ, մզլահոտ-մըկլավլ'տ, դանակ-տէնակ, դատարկ-տերտակ, ձեռն-ծերք, ձմերուկ-ծըմէրուկ, ջուր-ճիւր, ջրադաց-ճը'դաց:*

Բ, գ, դ, ձ բաղաձայնները ռեզայիններին հաջորդելիս մնում են անփոփոխ՝ *բամբակ-պէմբակ, ամբար-ամբար, հինգ-հէնգ', հանգիստ-հմնգ'իստ, հանդարտ-հմնդարտ, հիւանդ-հիվանդ, տանձ-տմնձ, խնծոր-խընծոր, բանջար-պէնջար, տանջել-տմնջիլ:*

Որոշ բառերում *բ* եւ *գ* բաղաձայնները ձայնեղության որակը պահպանել են բառասկզբում՝ *գիրկ-գ'իւրգ', գուլպայ-գ'իւլբւ, գիտել-գ'իղմիլ, բաշխել-բախշիլ:*

Բառամիջում եւ բառավերջում ձայնավորներից եւ *ր* ձայնորդից հետո գրաբարի ձայնեղներին համապատասխանում են շնչեղ խուլեր. *խաբել-խմփիլ, սուրբ-սորփ, թագաւոր-թաքավէր, օգուտ-օքուրթ, մարդ-մարթ, կարդալ-կարթիլ, օծ-օխց/օց, բարձ-պերց, աջաջ, արջ-արջ, վերջ-վէրջ, մրջմին-վըրջմնը:*

Մի շարք բառերում *բ* եւ *գ* ձայնեղների դիմաց շնչեղ խուլ *փ, ք* բաղաձայններ առկա են բառասկզբում՝ *բռնել-փըռնել, բորբոս-փըրփէշնը, գիշեր-քըշեր, գնալ-ք'ինիլ:*

Հնչյունափոխության մասնակի դեպքեր են՝ *գ-դ՝ գերփել-ղըրփել, ձ-ս՝ դագձն-տէսնը, ձ-զ՝ սինձ-սը'զնը, արծակ-հմրզմկ:*

Հին հայերենի խուլ պայթականներն ու կիսաշփականները բառի բոլոր դիրքերում հիմնականում մնում են անփոփոխ՝ *պակաս-պակաս, ճիպոտ-ճըպատ, պարապ-հըպարապ, տընկել-տընգէլ, սատակել-ըստակէլ, տատ-տատ, կասկած-կասկած, ծակել-ծակէլ, կայծակ-կածմկ, կորեակ-կօրէկ, ճուտ-ճօտ, կոճակ-կօճակ, կարծ-կարճ, ծաղիկ-ծաղէգ', արծաթ-արծաթ, առիւծ-մռնիւծ:*

Որոշ բառերում խուլերին համապատասխանում են շնչեղ խուլեր՝ *պսակ-փըսակ, յուշապ-օշափ, օգուտ-օքուրթ, կթել-քըթէլ, ծիծառն-ցըցէռնակ, ճանկ-չմնկ՝ ճախարակ-չըխարակ, իսկ որոշներում՝ ձայնեղներ՝ աշխատանք-աշխադանք, պատարագ-բաղարանք՝, երկինք-յերգ'ինք՝, պատինճան-բաղըմջան:*

Յնկնել-ցըղնէլ, ճոճք-ճօճկ բառերում *չ* եւ *ճ* խուլերը կրել են մասնակի փոփոխություն:

Ընդհանուր առմամբ անփոփոխ են մնացել նաեւ հին հայերենի շնչեղ խուլ պայթականները եւ կիսաշփականները՝ *փրփուր-փըրփօր, շամփուր-շամփուռ, շերեփ-շիրք'փ, քամի-քամէ, կաքաւ-կաքավ, խելք-խըլք, թափել-թափէլ, մորթի-մօրթէ, խորթ-խօրթ, ցուրտ-ցօրտ, կացին-կացէն, հաց-հաց, չափել-չափէլ, կաջաղակ-քըջէղակ, կանաչ-կանանչ:*

Հատուկ են բառերում շնչեղ խուլերի դիմաց բարբառը երեւան է հանում խուլ բաղաձայններ՝ *փաթաթել-պըտատէլ, խոսք-խօսկ, բոյթն-պիլտնը, քաղցր-քախծըր, ոչխար-վը'խճար:*

Գրաբարի ձայնեղ եւ խուլ շփականները բառի բոլոր դիրքերում ընդհանուր առմամբ հնչյունափոխության չեն ենթարկվել՝ *զկեռ-զըկըռ, խուզել-խօզիլ, մագ-մնգ, ժամ-ժամ, դժուար-տիժեր, կուծ-կօծ, վարագ-վարագ, խորովել-խըրավէլ, հով-հավ, սուրբ-սորփ, խոսել-խօսէլ, թուխս-թօխս, շուն-շօն, խարշել-խաշիլ, էշ-էշ, խմոր-խըմօր, մոխիր-մօխեր, ծուխ-ծօխ, հայելի-հիլի, մահակ-մըհակ, մահ-մահ, ողողել-ըղօղէլ, մեղր-մը'ղըր, տեղ-տը'ղ:*

Այդ ընդհանուր օրինաչափություններից կան շեղումներ՝ *սալոր-շըլծր, սեամ-շէմք, հող-վը'ղ, հոտ-վը'տ, թուղթ-թօխտ, աղջիկ-ախճիգ':*

Լ, մ, ն, ր, ռ ձայնորդները տարբեր դիրքերում հիմնականում ներկայանում են անփոփոխ վիճակով՝ *լափ-լէփ, լայն-լէն, իլիկ-իլիգ', ծիլ-ծիլ, մենակ-մի-նակ, ամիս-ամէս, համ-համ, նկար-նըկար, հանել-հանէլ, բան-պէն կրակ-կըրակ, գիր-կ'իր, քուռակ-քօռակ, աստառ-աստառ:*

Գրաբարի *ն* վերջնահանգ ունեցող բառերում Ղարաբաղի խոսվածքների մեծ մասում հիմնականում պահպանվել է *ն*-ն, իսկ որոշներում այն ընկել է՝ *թռն-թօռնը/թօռ, ծռն-ծօռնը/ծօռ, դռն-տօռնը/տօռ:*

Մասնակի հնչյունափոխության դեպքեր են՝ *ր-ռ՝ պորտ-պօռտ, ոսկոր-վը'սկըռ, ռ-ր՝ ձեռն-ծը'րք, փառք-փարք':*

Յ ձայնորդը բառամիջում սակավ է հանդիպում՝ *մայիս-մայիս, ծառայել-ծըռայէլ:*

Բառասկզբում *յ*-ն սովորաբար սղվում է կամ դառնում է *ի՝ յաւնք-օնք, յիսուն-իցցուն, յստակ-իստակ:*

Որոշ բառերի բառասկզբում *յ*-ն հնչյունափոխվել է *հ*-ի՝ *Յիսուն-Հինսնս, յաղթել-հախթէլ/յը'խնէլ, յունիս-հունիս:*

Ի ձայնորդը հանդես է գալիս որպէս ձայնեղ շփական *վ՝ ծարաւ-ծարավ, ցաւ-ցավ, աւել-իվիլ, թել-թէվ, արել-մըրք'վ:*

Ղարաբաղի բարբառում լայն տարածում ունեն նաեւ դիրքային եւ փոխազդեցական հնչյունափոխության մի շարք երեւոյթներ, ինչպիսիք են. հնչյունների անկում՝ *անալի-նմիլ, աքացի-քացէ, ուղղորդ-ղօրթ, ողորմեայ-ղօրմի, հայելի-հիլի, ջախջախել-ճիճը'խէլ, եկեղեցի-յը'խցէ, խոնարհ-խօնար, խաղող-խաղու, պաշտպան-պաշպան, արջառ-մնջը'ռ, բարշել-քաշիլ, հնչյունների հավելում՝ աներ-հանէր, համարել-հըմբարէլ, ծանր-ծանդըր, ոգնի-կօզնի, ամաչել-հըմանչիլ, առնամանում՝ մատն-մաննը, ելանել-իլմիլ, շաղախել-շըղաղէլ, անմեղ-ամմէղ, տարնմանում՝ բոբիկ-պէպէգ'-տէպէգ', ծածկել-ծասկէլ, անուն-անըմ, դրափոխություն՝ արեգակն-իրիք'նակ, ականջ-անջուկ/անգուճ, արմուկն-արմունգ, դատարկ-տերտակ, փետուր-թէփուռ, սրահ-սըհար, պղտոր-պըրտծղ, բաշխել-բախշիլ, ոչխար-վը'խճար, կապերտ-կարպետ, խստոր-սըխտօր, նման-մընան, համար-մըհար, հաւաքել-վըհաքէլ, հնչյունի կրկնություն՝ ամեն-ամմէն, գոռալ-կ'օռռալ, տաս-տասսը, հազար-հազգար, յիսուն-իցցուն, հնչյունի պարզեցում՝ կծկել-կըզկէլ, անէծք-անէսկ, երիցակին-իրիսկին, հնչյունի բարդացում՝ վաթսուն-վացցուն, բանգ-կանց, վարժվմը, վարժապետ-վմրջմբէղ, ինժեներ-ինջիներ:*

ՁԵՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ: ԳՈՅԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ: Ինչպես հայերենի մյուս բարբառներում, Ղարաբաղի բարբառում եւս թվի կարգի արտահայտությունը պայմանավորված է եզակի եւ հոգնակի թվերի հակադրությամբ:

Հոգնակերտներն են *էր/ը՛ր, նէ, ք՛, ա(ն)ք/ան(ն)ք, ու(ն)ք/ո(ն)ք, էք/էրք, օտէ(ն)ք՛, իք՛, անէք՛, վանք, վասկ, ըթկընէ, էն/ը՛ն, օտ/ծտ, լար/լմր*: Սրանցից յուրաքանչյուրը գործառնում է որեւէ դիրքում կապված տվյալ բառի ձեւի եւ իմաստի հետ:

Առավել հաճախակի գործառնություն ունեն *էր* եւ *նէ* թեքությունը, որոնք հին հայերենում (*եար, անի*) ընդգրկում էին սահմանափակ թվով հիմքեր՝ արտահայտելով հավաքական իմաստ:

էր հոգնակերտ ստանում են միավանկ բառերը՝ *տօս-տընէր, շօն-շընէր, հապ-հավէր*: Այդ թվին են դասվում նաեւ գրաբարյան *ն* վերջնահանգով բառերը, ինչպես նաեւ այն բարդությունները, որոնց վերջին բաղադրիչը անվանական միավանկ բառ է՝ *կ'առնը-կ'առնէր, թօռնը-թօռնէր, տընատար-տընըտարէր, ծըծամար-ծըծըմարէր*: Որոշ խոսվածքներում *էր* թեքությոնի գուգահեռ գործածություն ունի *ը՛ր-ը՛ տընը՛ր, շընը՛ր, հավը՛ր*:

Նէ հոգնակերտ ստանում են բազմավանկ բառերը՝ *արկաթ-ըրկըթնէ, ջանավար-ջանավարնէ, ք'անթն-ք'ըթնէ, ճըպատ-ճըպըտնէ, դասատու-դասատունէ*: Այդ վերջավորությամբ հոգնակի են կազմում նաեւ բառակազմում *ռ* ունեցող որոշ միավանկ բառեր՝ *ռոք-ռուքնէ, ռուս-ռուսնէ*, որոնք ավելի շատ գործածվում են նախաձայն *ը*-ով կամ *ու*-ով՝ *ըռուք/ուռուք-ըռուք-նէ/ուռուքնէ, ըռուս/ուռուս-ըռուսնէ/ուռուսնէ*:

Ա(ն)ք/ան(ն)ք, ուք/ո(ն)ք, էք/էրք, օտէ(ն)ք՛ հոգնակերտները գործառնում են ազգակցություն կամ գերդաստան ցույց տվող բառերի հետ՝ *հանէր-հընէրա(ն)ք, Սանք'իս-Սիրք'իսան(ն)ք, Վանի-Վանու(ն)ք/Վանո(ն)ք, տըղա-տըղէք/տըղէրք, փը՛սա/ փըսօտէ(ն)ք՛*:

Ք/ք՛ հոգնակերտը, որ գրաբարում ամենակենսունակ թեքությոն էր, բարբառում գործածվում է որտեղացի լինելը մատնանշող բառերի հետ՝ *ղարաբաղէ-ղարաբաղէք՛, պիլթընէ-պիլթընէք՛, շինըգէ-շինըգէք՛, տըղըգէ-տըղըգէք՛*: *Ք/ք՛*-ն իր հոգնանշության արժեքը պահել է նաեւ բաղադրյալ կազմություններում:

Օտ/ծտ թեքությոնով հոգնակի են կազմում ծառանուններ արտահայտող բառերը՝ *կաղնէ-կաղնօտ, գըկըռի-գըկըռօտ, շանթանի-շանթանիծտ, թնկի-թնկօտ*: Այս բառերը հոգնակիությունից բացի կարող են արտահայտել նաեւ որեւէ բույսի աճման տեղի, վայրի իմաստ: Տարբերությունը երեւում է միայն շարահյուսական մակարդակում, ինչպես՝ *ք'ը՛ցալ ըմ գըկըռօտը* (գնացել եմ այն տեղը, որտեղ զկռենիներ են աճում), *գըկըռօտ ըմ քանդան, պէրալ* (զկռենիներ եմ քանդել, բերել):

Թուրքերենից փախառյալ *լար/լմր* հոգնակերտը հանդես է գալիս ինչպես փոխառյալ, այնպես էլ բնիկ բառերի հետ՝ *բալա-բալալար, դայի-դայիլմր, Արոն-Արոնլմր, Թունի-Թունիլմր*:

Մյուս հոգնակերտները կենսունակ չեն եւ գործածվում են սահմանափակ թվով բառերի հետ՝ *մարթ-մարթիք՛, կընէգ՛-կընանէք՛, շէն-շինըթկընէ, թէ-թիյէն/թիյը՛ն, ծոն-ծոնվէն/ծոնվը՛ն, փանդ-փանդվանք/փանդվասկ*:

Հարկ է նշել նաեւ, որ որոշ բառեր կարող են ստանալ թվանիշ տարբեր կամ կրկնակի թեքություն, ինչպես՝ *ծի-ծիյը՛ն-ծիյանք-ծիյէր-ծիյէրք-ծիյանէր, շէն-շէնէր-շէնէք՛-շէնէրք-շինըթկընէ*:

Հին հայերենի համեմատ՝ բարբառը հոլովման համակարգում երեւան է հանում զգալի տարբերություններ. գրաբարի վեց հոլովներից այստեղ առկա են չորսը՝ ուղղական-հայցական, սեռական-տրական, բացառական, գործիական: Որոշ դեպքերում գործածական են ներգոյականի հատուկ ձեւերը, որ գրաբարը չունի: Բարբառում չեն գործառնում գրաբարյան հոլովման որոշ տիպեր (*ո* վերջադրական հոլովում, *ե* ներքին հոլովում, տրականի *ոջ* վերջավորություն (Մարտակերտի շրջանի որոշ խոսվածքներում հազվադեպ գործածություն ունեն *տիրույ, քըրօչ* եւ այլ ձեւերը), խառը հոլովում), առաջ է եկել *վա* արտաքին հոլովումը: Փոփոխություններ են կատարվել հոլովների կազմության մեջ. բարբառը չունի նախդիրներ, հայցականի *ս*, գործիականի *ք, լ, ք* վերջավորություններ: *Ք*-ն պահպանվել է հատուկ եղանակով բառերում՝ *վը՛նսուք, ծէ՛ռուք, կօլ՛ուք*, որտեղ արտահայտում է եզակի գործիականի իմաստ՝ *ոտքով, ձեռքով, վզով*: Անգործածական է նաեւ տրականաձեւ գործիականը: Նորություն է բացառականի եւ գործիականի կազմության վերլուծական եղանակը: Փոխվել է հոգնակի հոլովման կազմությունը. ընդհանուր առմամբ նույնացել են հոգնակիի եւ եզակիի հոլովանիշ թեքությունները: Նույն բառերը գրաբարում եւ բարբառում ընդգրկվում են հոլովման տարբեր տիպերի մեջ:

Այսքանով հանդերձ՝ բարբառը հոլովման համակարգում գրաբարի հետ ունի մի շարք ընդհանրություններ:

Անվանական համակարգում հոլովները ունեն հետեւյալ կազմությունը.

Ուղղական-հայցական հոլովը եզակի եւ հոգնակի թվերում գուրկ է հոլովակերտներից եւ մյուս հոլովներին հակադրվում է զրո վերջավորությամբ: Եզակիի եւ հոգնակիի հակադրությունը արտահայտվում է հոգնակերտների բացակայություն-առկայություն հատկանիշով:

Տրականը բնութագրվում է հոլովանիշ թեքությունների բազմազանությամբ, որոնք արտահայտվում են վերջավորություններով եւ հնչյունական հերթագայություններով:

Վերջավորություններն են՝ *էն/ին, ու(ն)/ո(ն), վա/վան, ա(ն)/ան(ն)*:

Հերթագայություններն են՝ *ք/ց, ա/օ, է/օ, է/ու, ի/ո, օ/ա, ու/ըվօ*, որոնցից առաջինն ունի վերջադրական, մյուսները՝ ներդրական բնույթ:

Տրականի նշված թեքություններից յուրաքանչյուրը հանդես է գալիս որոշակի սահմաններում:

էն/ին հոլովակերտը, հանդիսանալով ամենակենսունակ թեքությոն, չունի միանշանակ բնորոշում եւ ընդգրկում է բոլոր այն բառերը, որոնք չեն բաշխվում այլ հոլովանիշ թեքությունների սահմաններում: Այս հոլովակերտով տրական են կազմում.

ա) գրաբարյան հոլովման տարբեր տիպերից բազմաթիվ բառեր, ինչպես՝ *Վարդանայ-Վըրթանէն, սրտի-սըրտէն, գործոյ-կօրծէն, ծօվու-ծօվէն, աստեղ-ասթըխէն, ընկերութեան-հընգըրթունէն* եւ այլն:

բ) գրեթե բոլոր փոխառյալ բառերը՝ **ջանեն, գ'օլեն, ըստօլեն, դանդին**:

գ) հատուկ անունների մեծ մասը՝ **Ըրշակեն, Գագօ-յին, Վօվին, Ըրասխեն, Թըրթանին**:

Հարկ է նշել, որ բարբառում բառերը **էն/ին** հոլովա-նիշ ստանում են միայն որոշյալ առման դեպքում:

Ու(ն) հոլովակերտը կենսունակությամբ երկրորդն է, մանավանդ որ **էն/ին** հոլովման բառերը անորոշ իմաստով գործածվելիս թեքվում են **ու(ն)** թեքույթով, հմմտ.՝ **մեր ծառեն - մին ծառու, ծը՛ր շենին- մին շենու**:

Ու(ն) հոլովանիշ են ստանում նաեւ.

ա) **է/ի** վերջավորություն ունեցող բառերը՝ **բամէ-բամու(ն), շինըցէ-շինըցու(ն), կօզնի-կօզնի(ն), Բադ-դի-Բադդու(ն)**:

բ) **ա** վերջավորություն ունեցող՝ ազգակցություն արտահայտող որոշ բառեր՝ **այա-այուն, ապա-ապուն, նանն-նանուն, մամա-մամուն, պապա-պապուն**:

գ) **ա** վերջավորություն ունեցող անձնանունները, որոնք զուգահեռաբար թեքվում են նաեւ **էն/ին** թեքույթով՝ **Լիդա-Լիդու(ն)/Լիդին, Յաշա-Յաշու(ն)/Յաշին**:

Մարտակերտի շրջանի խոսվածքների մեծ մասում **ա** վերջավորություն ունեցող բառերը թեքվում են **ան** թեքույթով՝ **այան ախպերը, ապան էշը, Յաշան տօնը**:

Վա/վն հոլովանիշով թեքվում են ժամանակի իմաստ արտահայտող բառերը՝ **օր-օրվա, քրսծր-քրսծրվն, կ'արունք-կ'արունքվա, ծըմընը-ծըմընըվա**:

Ա(ն)/ն(ն) հոլովանիշ ստանում են.

ա) **կրնէգ՝** եւ **ախճիգ՝** բառերը՝ **կրնգա, ըխճըկա**:

բ) հատուկ տեղանունները՝ **Ղարաբաղ-Ղարաբաղա, Իրէվան- Իրէվանա, Զնորոյթ-Զնորոյթն, Կ'ծրէս-Կ'ծրէսն**:

գ) գրաբարյան **ն** վերջնահնչյուն ունեցող բառերի մեծ մասը՝ որոշյալ առման դեպքում՝ **կ'առնը-կ'առնա-նը, թօռնը-թօռնանը, տօռնը-տօռնանը**: Անորոշ առ-ման դեպքում այս բառերը թեքվում են **ու** հոլովա-նիշով՝ **կ'առնու, թօռնու, տօռնու**:

Է/օ հերթագայությունը պատմականորեն հանգում է հին հայերենի **այ/օ** հերթագայությանը՝ **ախպօր, դօր-փօր** (նաեւ **դօրփօր**):

Գրաբարյան նույն հերթագայությանն են հանգում **ա/օ, ն/օ-ն' մար-մօր, հնր-հօր**:

Է/ու հերթագայությամբ հանդես է գալիս **հա-նէր/հանուր** (նաեւ **հանօր**), իսկ **ի/ն** հերթագայու-թյամբ՝ **տնք'իր- տնք'նիր** (նաեւ **տնք'ծր**) բառը:

Օ/ա հերթագայությունը համապատասխանում է գրաբարյան **ու/ա** հերթագայությանը եւ ընդգրկում է **շօն** եւ **տօն** բառերը՝ **շօն/շան, տօն/տան**:

Ու/ըվօ հերթագայությամբ է թեքվում **քուր** հիմքը՝ **քուր-քըվօր, մըրաքուր-մըրաքըվօր**:

Հոգնակի թվում տրական հոլովը արտահայտվում է **էն/ին, ու(ն)** վերջավորություններով եւ **ք/ց** հերթագա-յությամբ:

էն/ին հոլովանիշ են ստանում **էր/ը՛ր, նէ, լար/լնր, էն/ը՛ն** հոգնակերտներով բառերը՝ **ծառէր-ծըռէրեն, սալդաթեն-սալդաթենէրեն, աթալար-աթալարեն, ամիւնր-ամիւնրին, թիյը՛ն- թիյը՛նէն**:

Ու(ն) հոլովանիշ են ստանում **օտ/ծտ** հոգնակերտ ու-նեցող բառերը՝ **զկըռօտ-զըկըռօտուն, տննծօտ-տըն-**

ծծտուն, ինչպէս նաեւ **նէ** հոգնակերտով բառերը՝ **Հադ-րուքի** եւ **Շաղախի** ենթաբարբառներում՝ **ըմընէ-ը-մըննուն, սալդաթեն-սալդաթենուն**:

Ք/ց հերթագայությամբ թեքվում են **ք', ա(ն)ք/ն(ն)ք, ու(ն)ք/ն(ն)ք, էք/էրք, օտէն(ն)ք', իք', անիք'** հոգնակերտ-ներով բառերը, **շինըցէք'-շինըցուց, Ըրշակա(ն)ք-Ըր-շակա(ն)ց, Սըրք'իսն(ն)ք-Սըրք'իսն(ն)ց, տատու(ն)ք-տատու(ն)ց, ննգն(ն)ք-ննգն(ն)ց, ըխճըկէք'-ըխճըկօց, տըղէրք-տըղօրց, փըսօտէ(ն)ք'-փըսօտա(ն)ց, մար-թիք'-մարթկանց, կընանէք'-կընանուց** եւ այլն:

Այսբանով հանդերձ՝ տրականի թեքույթների գոր-ծառնությունը որոշակի հիմքերի հետ օրինաչափ երեւոյթ չէ, եւ երբեմն հոլովման տիպերի միջեւ կա-տարվում են փոխանցումներ, ինչպէս՝ **Ճըրտարա/Ճըրտարեն, օրվա/օրեն, տարվա/տարուն**:

Բացառական հոլովը ներկայանում է համադրա-կան եւ վերլուծական կառուցվածքներով:

Համադրական բացառականի վերջավորությունն է **ա(ն)**, որ դրվում է ուղղական-հայցականի անհնչյունա-փոխ կամ հնչյունափոխված հիմքի վրա՝ **ծակ-ծա-կա(ն), թումբեր-թումբերա(ն), տէնակ-տինակա(ն), տինըկէն-տինըկնա(ն), հինծտ-հինծտան**:

Օ/ա հերթագայությամբ թեքվող բառերը եզակիում եւ վերջնահանգ **ք** ունեցող հոգնակերտով բառերը հա-մադրական բացառականը կազմում են տրական հոլո-վածեւից՝ **շօն-շան-շանան, տօն-տան-տանան, ծի-յանք-ծիյանց-ծիյանցան, շէնէրք- շէնէրց- շէնը՛րցան**:

Վերլուծական կառուցվածքով բացառականը հիմ-նականում հատուկ է անձ ցույց տվող գոյականներին եւ բաղադրվում է տրականից եւ **անա** կամ **նը՛ստա/նըս-տա/նիստա/նը՛ստա** բառ-մասնիկներից՝ **տըղէն անա/նը՛ստա, մարթին անա/նը՛ստա, դօրփուրցը անա/նը-՛ստա, հօրը անա/նը՛ստա, Ըրշակէն անա/նը՛ստա**: Այդ գոյականները, բացառությամբ անձնանունների, բացա-ռականը կարող են կազմել նաեւ համադրական եղա-նակով՝ **մարթան, կընգանան, ըխճըկանան**: Այս երեւ-ոյթը, սակայն, չունի լայն տարածում:

Տեղանունների բացառականը նույնանում է սեռա-կան-տրականի կառուցվածքին՝ **Իրէվանա, Մարտու-նա, Իրանա**: Տարբերությունը նկատվում է միայն շա-րահյուսական մակարդակում:

Գործիական հոլովին եւս հատուկ են համադրական եւ վերլուծական կառուցվածքներ: Դրանց կազմության եղանակները նույնն են բացառականի հետ, այն տար-բերությամբ, որ գործիականը ունի **ավ** ընդհանուր վեր-ջավորությունը՝ **ծառավ(ը), քըրէրավ(ը), տինըկնավ(ը), տանավ(ը), շանավ(ը), ծիյանցավ(ը), ըխճըկօցա-վ(ը)/ըխճըկօցը անավ/նը՛ստավ, տըղօրցավ/տըղօր-ցը անավ/նը՛ստավ, Ըրշակէն անավ/նը՛ստավ, քըվօ-րը անավ/նը՛ստավ, Զըթէրքավ(ը), Ճըրտարավը**:

Ներգոյական հոլովը հատուկ է հիմնականում տե-ղի եւ ժամանակի գաղափար արտահայտող բառերին եւ ունի **ուղղական-հայցական հոլովածէս+ըմ/ում վերջավորություն** կառուցվածքը (ուղղական-հայցա-կանը կարող է ներկայանալ անհնչյունափոխ եւ հնչյու-նափոխված հիմքերով)՝ **շէն-շէնըմ(ը)/շէնում(ը), կ'ում-կ'ումըմ(ը)/կ'ումում(ը), ժամ-ժամըմ(ը)/ ժամում(ը), ամէս-ամսըմ(ը)/ամսում(ը)**:

Հատուկ տեղանունների ներգոյականի իմաստը ընդհանուր առմամբ արտահայտվում է ուղղական-հայցականով՝ **Շուշի լ՛ալ ճո՛ր կա** (Շուշիում լալ ջուր կա), **Տումէ բօլ զըկըռօտ կա** (Տումիում շատ զկռենիներ կան):

Մյուս դեպքերում ներգոյականի իմաստն արտահայտվում է տրական հոլովի եւ **մաշին/մէշին/միշին** ետադրության բաղադրությամբ՝ **խօսկէն մաշին** (խոսքի մեջ), **մարթին մաշին** (մարդու մեջ) եւ այլն:

ՀՈՂԱԴՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐԳԸ: Բարբառին հատուկ են որոշյալության, ստացականության, ցուցականության եւ դիմորոշության հոդային ենթակարգեր:

Որոշիչ հոդերն են **ը-ն** եւ **ւ-ն**, որոնցից առաջինը գործառնում է բաղաձայնահանգ, երկրորդը՝ ձայնավորահանգ բառերի հետ՝ **կարբը, կ'իրբը, կըլօխը, ըստօլը, ռնմուզը, կատուն, տըղան, մայան:**

Ը, Ս որոշիչ հոդ են ստանում գոյականները եւ փոխանունները եզակի եւ հոգնակի թվերի թե՛ ուղիղ, թե՛ թեք հոլովաձեւերում՝ **շէնը, շէնին, շէնանը, շէնավը, շէնմը:**

Անորոշությունը որոշյալությանը հակադրվում է զրո վերջավորությամբ եւ **մի/մին** ցուցիչ առկայությամբ՝ **քարը-քար/մի քար/մին քար, հայաթը-հայաթ/մի հայաթ/մին հայաթ:** Մի/մին ցուցիչը ունի միայն նախադաս կիրառություն:

Առանց որոշյալ հոդի են գործածվում.

ա) **իմ, քու, մէր, ծըր** անձնական դերանունների հետ գործածվող՝ ազգականություն ցույց տվող բառերը՝ **իմ տատ, քու հնը, մէր մար, ծըր քուր:**

բ) ազգակցություն ցույց տվող հավաքական գոյականները, որոնք տրականում թեքվում են **ք/ց** հերթագայությամբ՝ **պապուք, տատուք, մզոնք, ղորոթլանք, Անվանք:**

Ուղղական հոլովի կիրառություններից անորոշ ձեւ ունեն գոյականաբար հանդես եկող որոշիչները եւ կոչականները՝ **չամէնչ մէս, մըղըր հաց, Սմբի, յըր կաց:**

Գործիականում սովորաբար որոշիչ հոդ չեն ստանում **վա** հոլովման բառերը՝ **ժամավ, օրավ:**

Շաղախի ենթաբարբառի հին սերնդի խոսվածքում անձնանունները սովորաբար խոսքի մեջ հոդ չեն ստանում՝ **Արշակ քը՛ցավ, Սմրդու տըղան** եւ այլն:

Ստացականությունն արտահայտվում է **ս** եւ **տ** հոդերով՝ **տօնըս, հընգէրուքըս, հացըտ, ծառըտ:** Ստացական հոդ ստանում են գոյականները՝ **հնըրս, մարըտ,** գոյականաբար գործածվող ածականները՝ **մըծըս, կուծինիտ,** թվականները՝ **հէնգ'ըս, էրկունջինըտ,** մի շարք դերանուններ՝ **ինք'ըս, ըշտըղըտ,** անորոշ, հարակատար, ենթակայական դերբայները՝ **կարթիլըս, կէրածըտ, օտօղըտ:**

Ստացականության իմաստ են արտահայտում նաեւ **ը** եւ **ւ** հոդեր ունեցող բառերը, որոնց ստացական իմաստը սակայն չի պայմանավորված հոդով: Դա բառի ներքին ստացական իմաստն է, որի՝ երրորդ դեմքի վրա կոնկրետանալը տրամաբանորեն բխում է տեքստից՝ պայմանավորված **ս, տ** հոդերի բացակայությամբ, ինչպես՝ **վը'նը կօտրալ ա** (նրա ոտը), **տըղէն փըսակալ ա** (իր տղային):

Ստացական հոդերը միաժամանակ որոշյալության իմաստ են արտահայտում եւ կարող են գործառնել բոլոր հոլովների եզակի եւ հոգնակի ձեւերի հետ՝ **քաղաքըս/բըղըքնէս, բըղաքէս/բըղըքնէրէս, բըղաքաս/բըղըքնէրաս, բըղաքավըս/ բըղըքնէրավըս, բըղաքըմըս/բըղըքնըմըս:**

Ստացական հոդեր ունեցող բառերը կարող են գործածվել ե՛ւ առանց դերանուն հատկացուցիչների, ե՛ւ դերանուն-հատկացուցիչներով՝ **ծըր'ըքս/իմ ծըր'ըքս, խօխատ/քու խօխատ:**

Գրաբարյան **ս, դ, ն** ցուցական հոդերից բարբառում, ինչպես արդի հայերենում, պահպանվել է միայն **ս-ն**, որն ունի **էս** (այս) դերանվան իմաստը եւ գործածվում է տեղի ու ժամանակի մի շարք անունների հետ՝ արտահայտելով ժամանակի եւ առարկայի մոտիկության գաղափար, ինչպես՝ **աշունքըս** (այս աշնանը), **վէրէրքըս** (այս վերջին ժամանակները), **աշխարքըս** (այս աշխարհը), **յըրգ'իրըմըս** (այս երկրում): Այս բառերը կարող են գործածվել նաեւ **էս** դերանվան հետ՝ **էս աշունքըս, էս ըմըռնուս, էս շէնըս:**

Դիմորոշության կարգը, որ հատուկ է ե՛ւ հին, ե՛ւ արդի հայերենին, պահպանվել է նաեւ բարբառում եւ արտահայտվում է **ս, տ**, հոդերի միջոցով՝ **յը'ս ինք'ըս, տու ինք'ըտ, մինակըտ, սաղըս:**

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ: Ածականները բարբառում լինում են որակական եւ հարաբերական: Որակական ածականների բաղադատական աստիճանը ներկայանում է վերլուծական եւ շարահյուսական կառուցվածքներով: Վերլուծական կառուցվածքը արտահայտվում է գրաբարյան **քան+ գ-քանց/կանց/ կանս** նախդիրի միջոցով՝ **իմ տըղաս կուծի յա, քանց քունը:**

Բաղադատականի իմաստ է արտահայտվում նաեւ **պակաս, շատ** բառերի, ինչպես նաեւ **ավուն** ածանցի միջոցով՝ **պակաս խէլիւնք, շատ դաշմնգ', կ'ըյտնվուն:**

Շարահյուսական կառուցվածքը արտահայտվում է համեմատելի առարկայի բացառական հոլովաձեւով՝ **էտ ծին էս ծիյան քավթառ ա:**

Գերադրական աստիճանին եւս հատուկ է վերլուծական կառուցվածք. կազմվում է **ամմէն** եւ **լօխ** դերանունների բացառական հոլովաձեւի հարադրությամբ՝ **ամմէնաթմնգ'ը, ամմէնապը'նղը, լուխճաց/լօխճաց պէրակը:**

Հարաբերական ածականները սովորաբար կազմվում են գոյականներից՝ **է/ի** ածանցով՝ **արկաթ-ըրկաթէ, քար-քարէ, պիւրթ-պըրթի, փնդ-փնդի:**

Փոխանվանական կիրառության դեպքում ածականը հոլովվում է **էն/ին** (որոշյալ առման դեպքում) եւ **ու** (անորոշ առման դեպքում) հոլովումներով՝ **պառավը/պառավ, պըռավէն/պըռավու, պըռավէն անա/նը-ստա/պըռավու անա/նը-ստա, պըռավէն անավ/նը-ստավ/պըռավու անավ/նը-ստավ:**

ԹՎԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆ: Բարբառում թվականները լինում են քանակական, դասական, բաշխական, չափական, անձներական, կոտորակային, բազմապատկական:

Քանակական թվականներն են. միավորներ՝ **մի/մին, էրկու, իրը'ք/իրէք, չօրս/չծրք', հէնգ', վէց(ց), օխտը, օթ, իննը (օխտը եւ իննը** թվականները հանդես են գալիս միայն հոդով), տասնավորներ՝ **տասս(ս)ը, տըսնը-**

*մին/տասնըմին, տըսնըերկու, տըսնըիրժք, տըսնը-
ջօրս, տըսնըհէնգ, տըսնըվէց, տըսնըօխտը, տըսնը-
օթ, տըսնըինը, քըսան, յէրէս(ս)ուն/ըրէս(ս)ուն/հի-
րծս(ս)ուն/ իրէս(ս)ուն, քըռաս(ս)ուն/քառաս(ս)ուն, ից-
ցուն/իցծուն/իծծուն/, վացցուն/վացծուն/վածծուն/,
ուխտընաս(ս)ուն/ ուխտունաս(ս)ուն, ութաս(ս)ուն, ին-
նաս(ս)ուն/իննաս(ս)ուն:* Մյուս թվականներից են՝ *հն-
րիւր, հազ(զ)ար/ հըզ(զ)ար/հըզ(զ)էր/հիզ(զ)էր մի-
լծն/միլյօն/մըլյօն, միլլարդ/մըլլարդ:*

Տաս(ս)ը թվականը միավորներին միանում է հնչ-
յունափոխված եւ անհնչյունափոխ արմատներով՝ *տըս-
նը/տասնը*, որտեղ վերականգնվում է գրաբարյան *ս*
վերջնահանգը:

Երբեմն գործածվում է նաեւ *քաց(ց)ուն/ քած-
(ծ)ուն/քաթսուն* տասնավորը, որ *քառասուն* թվակա-
նի հնչյունափոխված ձեւն է՝ *իցցուն* եւ *վացցուն* թվա-
կանների համաբանությամբ, սակայն ունի այլ իմաստ՝
շատ, ահագին, ինչպես՝ *քացցուն հը՛տէ ասալ ըմ*
(շատ եմ ասել):

Տասնավորները միավորներին միանում են նախա-
դաս շարադասությամբ:

Դասական թվականները, բացառությամբ *առա-
ջին-ընդջի/առաջի/ըռաջի* թվականի, արտահայտվում
են քանակական թվականների եւ թուրքերենից փո-
խառնյալ *ինջի/ընջի/հինջի* մասնիկի հարադրությամբ՝
վէց(ց)ինջի/վէց(ց)ընջի, իրը՛ք(հ)ինջի:

Այս թվականների իմաստը նախադասության մեջ
կարող է ներկայացվել նաեւ քանակական թվականնե-
րի տարբեր հոլովածներով՝ *փոխվալ ա հէնգ՛ը* (փո-
խադրվել է հինգերորդ դասարան), *վեցըմըն ա սըվը՛-
րում* (վեցերորդ դասարանում է սովորում), *օխտան*
տոն ա յը՛կալ (յոթերորդ դասարանից հեռացել է):
Նոր սերնդի խոսվածքում երբեմն գործածվում են գրա-
կան հայերենի *օրթ/թորթ/էրորթ* ածանցներով կազմ-
ված ձեւերը՝ *ջօրթթ, յէրգըրթթ, հինգ՛էրթթ:*

Թվականների մյուս տեսակներն արտահայտվում
են.

- բաշխականները՝ քանակականների կրկնու-
թյամբ՝ *մին-մին, հէնգ- հէնգ, քըսան-քըսան:*

- չափականները՝ *անուց/անուց* ածանցով՝ *տըսսա-
նուց, իրըքանուց, վըցցանուց:*

- բազմապատկականները՝ *տակ, պատեզ՛* բառերի
հետ քանակականների հարադրությամբ՝ *հինգ՛ըտակ,
հինգ՛ըպատեզ՛, վից(ց)ըտակ, վից(ց)ըպատեզ՛,*

- անձներականները *ը՛քան/էքան* ածանցով՝
հինգ՛ը՛քան/հինգ՛էքան, վըց(ց)ը՛քան/վից(ց)էքան:

- կոտորակայինները՝ քանակական թվականների
բացառականով (հայտարար) եւ ուղղական-հայցակա-
նով (համարիչ)՝ *ջօրսան մինը* (մեկ չորրորդ), *քըսանան*
օթը (ութ քսաներորդ):

Թվականները փոխանուն կիրառությամբ հոլով-
վում են՝ տրականում թեքվելով *էն/ին* (որոշյալ առում)
եւ *ու* (անորոշ առում) հոլովանիշներով՝ *օթը/օթ,*
օթէն/օթու, օթան/օթա, օթավը/օթավ:

ԴԵՐԱՆՈՒՆ: Բարբառում դերանունները լինում են
անձնական, ցուցական, հարցական-հարաբերական,
որոշյալ, անորոշ, փոխադարձ, ժխտական:

Անձնական դերանուններն են՝ *յը՛ս/յըս/յէս,
տու/տոն, ինք՛ը/ինքը, մուք, տուք/տոնք, նրան(ն)ք:*

Ցուցական դերանուններն են՝ *էս, էտ, էն, ըստի/իս-
տի, (ը)տի/իտի, (ըն)դի/ինդի, էսքան, էտքան, էնքան,
էսչա(ն)ք, էտչա(ն)ք, էնչա(ն)ք, ըստը՛դ/ըստեղ/ըստող,
(ը)տը՛դ/(ը)տեղ/(ը)տող, (ըն)դը՛դ/(ըն)դեղ/ընդող:*

էն ցուցական դերանունը կիրառվում է նաեւ *նա*
անձնական դերանվան փոխարեն:

Հարցական-հարաբերական դերանուններն են՝
*հու(վ), հինչ, վէր/վը՛ր, (հ)ըշտը՛դ/ըշտեղ/հիշը՛դ/վըր-
դեղ/վըրդը՛դ, հիշկան/հինչքան/հինչանք/հիշչա(ն)ք/
հինչուք/հիշչուք, քանէ՛/ քանը՛/քանի, հիբ(ը)/հիբի/հի-
բու/հէբ/հէփ, հուր, հօր, խէ՛խի, հունց(ը)/հունցու:*

Որոշյալ դերանուններն են՝ *ամ(մ)էն/ամը՛ն/
ամ(մ)ան, ամ(մ)էնք՛ը/ ամը՛նք/ամանք՛ը, ան(է)զ՛ն/
ամէզ՛ա/անմիզ՛ն/ամաքա/ամէք՛ա/ ան(է)կ՛ն ամմէն
մին, լօխ, սաղ:*

Անորոշ դերանուններն են՝ *մի(ն), էրոնշ/ծրոնշ/ծրիշ,
մը՛կալ/մէկալ, մի(ն) քանէ, փըլան, փըստան, փը-
լանք՛նս/փալանք՛նս:*

Ժխտական դերանուններն են՝ *վէչ մինը, վէչ միի
պէն:*

Փոխադարձ են *նրոնք, մինմինու/մինմինու* դերա-
նունները:

Անձնական դերանունների սեռական հոլովածե-
րը բարբառում գործածվում են որպես ստացական դե-
րանուններ եւ փոխանվանաբար գործածվելիս կարող
են հոլովվել, ինչպես՝ *իմը, քունը, իմին, քունան, նրան-
նանը* եւ այլն:

Դերանունները ներկայանում են պարզ եւ բա-
ղադրյալ կառուցվածքներով: Պարզ դերանուններ են՝ *յը-
՛ս, տու, էս, էտ, էն, հիբ, հուր, քանէ, մին, լօխ, սաղ* եւ
այլն: Բաղադրյալ դերանուններից համադրական բար-
դություններ են՝ *ըստը՛դ, ըտը՛դ, ընդը՛դ, էսչա(ն)ք, էտ-
չա(ն)ք, էնչա(ն)ք, մը՛կալ (մէկ այլ),* հարադիր բարդու-
թյուններ են՝ *վէչ մինը, վէչ մին պէն, ամմէն մի, մի(ն)
քանէ,* կրկնավոր բարդություններ են՝ *նրոնք, մինմինու:*

Դերանունների մի մասը չեզոք է դեմքի նկատ-
մամբ, ինչպես՝ *հիշկան, հուր, ըշտը՛դ, հիբ:*

Որոշ դերանուններ դեմքի գաղափար են հանդես
բերում՝ հողերին միանալով, օրինակ՝ *ամմէն մինըս,
վէշ մինըտ, սաղըս:*

Որոշ դերանուններ (հատկապես անձնական) ու-
նեն դեմքի իմաստի լիակատար դրսեւորում, ինչպես՝
յը՛ս, տու, ինք՛ը, մուք, տուք, նրանք, էն:

Ըստ թվի կարգի իմաստային արտահայտության՝
բարբառում դերանունները բաժանվում են մի քանի
խմբերի.

ա) դերանուններ, որոնք ունեն թվի կարգի լիակա-
տար դրսեւորում, դրանք են՝ անձնական՝ *յը՛ս, տու,
ինք՛ը*, ցուցական՝ *էս, էտ, էն, ըստը՛դ, ըտը՛դ, ընդը՛դ,*
հարցական-հարաբերական՝ *հու(վ), հինչ, ըշտը՛դ,* անո-
րոշ՝ *էրոնշ, մը՛կալ, փըլան, փըստան, փըլանք՛նս:*

բ) դերանուններ, որոնք ունեն եզակի ձեւ եւ եզակի
իմաստ՝ *քանէ, մին, ամմէն մին, վէր, վէչ մինը, վէչ միի
պէն,*

գ) դերանուններ, որոնք ունեն եզակի ձեւ, հոգնակի
իմաստ՝ *ամմէն, լօխ, սաղ, նրոնք, մինմինու, մին քանէ,*

դ) դերանուններ, որոնք ընդհանրապես չեզոք են
թվի կարգի արտահայտության նկատմամբ՝ *էսքան, էտ-*

քան, էնքան, էսչա(ն)ք, էտչա(ն)ք, էնչա(ն)ք, հունց, հիշկան, հիք, հուր, խէ:

Ձեռաբանական մակարդակում հոգնակի թիվը ներկայանում է *ք, էր, նէ* հոգնակերտներով:

Ք թվանիշ թեքույթով կազմություններ ունեն միայն անձնական եւ ցուցական դերանունները՝ *յը՛ս-մուք, տու-տուք, ինք՛ը-հւրանք, էս-ըստըրանք/ըստահանք, էտ-ըտըրանք/ըտահանք, էն-ընդըրանք/ընդահանք* (Շաղախի եկթաբարբառ՝ *հուսողք՛/հուսողք՛էր, հուսողք՛/հուսողք՛էր, հունդողք՛/հունդողք՛էր*):

Մյուս դերանունների հոգնակին կազմվում է անվանական հիմունքներով. միավանկները ստանում են *էր*, բազմավանկները՝ *նէ* հոգնակերտները, որոնց նախորդում է ուղղական-հայցականի հնչյունափոխված կամ անհնչյունափոխ հիմքը՝ *հու(վ)-հուվէր, հինչ-հինչէր, էրիւշ-էրիւշնէ:*

Ցուցական *ըստը՛դ, ըտը՛դ, ընդը՛դ* եւ հարցական-հարաբերական *ըստը՛դ, հու(վ), հինչ* դերանունները կարող են ստանալ կրկնակի հոգնակերտ (*ուղղական-հայցականի հիմք + էր + ք*)՝ *ըստը՛դէրք, ըտը՛դէրք, ընդը՛դէրք, հուվէրք, ըստը՛դէրք, հինչէրք:*

Որոշ դերանուններ՝ *հունց, հոր, խէ*, բարբառում փոխանվանական կիրառություն չունեն եւ չեն հոլովվում:

Թեքվող դերանուններին հատուկ է հոլովման երկու տիպ՝ անվանական, երբ դերանուններն ստանում են գոյականներին հատուկ հոլովակերտներ (*մինը-մինին*), եւ դերանվանական, երբ դերանունների ուղիղ եւ թեք հոլովածները ներկայանում են տարարմատներով (*յը՛ս-իմ-ինձ*):

Անվանական հոլովում: Դերանունների մեծ մասին հատուկ են ուղիղ եւ թեք բոլոր հոլովածները (բացառությամբ ներգոյականի): Դրանք են՝ *ինք՛ը, էս, էտ, էն, հու(վ)* դերանունների հոգնակի ձեւերը (*հւրանք, (ը)ստըրանք, (ը)տըրանք, (ըն)դըրանք, հուվէրք*, եւ *էսքան, էտքան, էնքան, էսչա(ն)ք, էտչա(ն)ք, էնչա(ն)ք, ըստը՛դ, ըտը՛դ, ընդը՛դ, ամմէն, ամմէն մի, լօխ, սաղ, մին, էրիւշ, մը՛կալ, մին քանէ, փըլան, փըստան, փըլանք՛ան, հինչ, վէր, ըստը՛դ, քանէ, վէչ մինը, վէչ մին պէն* դերանունները: Սրանք բոլորն էլ ունեն չորսական հոլովածեւ, որոնք կազմվում են անվանական հոլովման սկզբունքներով. տրականը բաղադրվում է ուղղական-հայցականի հիմքից եւ հոլովական թեքույթներից, բացառականը եւ գործիականը հանդես են գալիս երկու կազմությամբ՝ պարզ (*ուղղական-հայցականի հիմք+վերջավորություն*) եւ վերլուծական (*տրական+անա/նը՛ստա (գործ.՝ անա/նը՛ստա)*) բառ մասնիկներ: Եթե խոսքը իրի է վերաբերում, բացառականի եւ գործիականի կազմությունը պարզ է, իսկ եթե անձի մասին է, կազմությունը վերլուծական է:

Ըստըրանք, ըտըրանք, ընդըրանք, հւրանք, հուվէրք դերանունները տրականում թեքվում են *ք/ց* հերթագայությամբ՝ *ըստըրանք, ըստըրանց, ըստըրանց անա/ նը՛ստա, ըստըրանց անա/նը՛ստա*:

էն/ին հոլովանիշով թեքվում են՝ *էսքան, էտքան, էնքան, էսչա(ն)ք, էտչա(ն)ք, էնչա(ն)ք, հիշկան, ըստը՛դ, ըտը՛դ, ընդը՛դ, ամմէն, ամմէն մի, մին, լօխ, սաղ, մին քանէնը, էսհինչը, էտհինչը, էնհինչը, հինչ,*

վէր, ըստը՛դ, քանէ, վէչ մինը, վէչ մին պէն, էրիւշ, մը՛կալ, փըլան, փըստան, փըլանք՛ան դերանունները՝ *էսքան(ը), էսքանէն, էսքանան/էսքանէն անա/նը՛ստա, էսքանա(ը)/էսքանէն անա/նը՛ստա*:

Մի շարք դերանուններ, որոնք թեքվում են *էն/ին* հոլովանիշով, անորոշ առման դեպքում թեքվում են *ու* հոլովանիշով, ինչպես՝ *էրիւշին տօնը-էրիւշու տօն, ըստըղէն ճիւղը - ըստըղու ճիւղ*:

Հարցական-հարաբերական *հիք* եւ փոխադարձ *հւրիւր, մինմինու* դերանունները ունեն թերի հոլովում:

Հիք դերանունը չունի գործիական հոլով, տրականը կազմվում է ժամանակ ցույց տվող գոյականների նման՝ *վա* հոլովանիշ թեքույթով, բացառականը ստանում է *անց* վերջավորությունը՝ *հիք, հիքվա, հիքանց*:

հւրիւր եւ *մինմինու* դերանունները գրաբարի նման (*իրերաց, միմեանց*) չունեն ուղղական հոլով, բացառականը եւ գործիականը կազմվում են վերլուծական եղանակով՝ *հւրիւր, հւրիւր անա/նը՛ստա, հւրիւր անա/նը՛ստա, մինմինու, մինմինու անա/նը՛ստա, մինմինու անա/նը՛ստա*:

Որոշ հարադիր բայերում պահպանվել է գրաբարյան *իրերաց* ձեւը՝ *հւրիւր(ն)ցան վաճէլ/անէլ/տալ/քըցի/ըղնէլ/ընցընէլ/ինի/կ՛ան*:

Դերանվանական հոլովում: Դերանվանական հոլովման առանձնահատկությունները հանդես են գալիս ուղղական-հայցական, սեռական եւ տրական հոլովներում, իսկ բացառականը եւ գործիականը կազմվում են անվանական հոլովման ընդհանուր սկզբունքներով:

Դերանվանական հոլովմամբ թեքվում են անձնական *յը՛ս, տու, մուք, տուք, ինք՛ը*, ցուցական *էս, էտ, էն*, հարցական-հարաբերական *հու(վ)* դերանունները, որոնց հոլովման առանձնահատկությունները առնչվում են ընդհանուր հայերենի դերանվանական հոլովման համակարգի հետ:

Անձնական *յը՛ս, տու, մուք, տուք* դերանուններն, ի տարբերություն մյուս բոլոր դերանունների, ունեն հնգական հոլովածեւ՝ ուղղական-հայցական, սեռական, տրական, բացառական, գործիական: Այս դերանունների սեռականը եւ տրականը համընկնում են գրաբարի հետ՝ *իմ-ինձ, քու-ք՛դ, մէր-մը՛գ, ծէր-ծը՛գ*: Եղած տարբերությունները պատմական հնչյունափոխության արդյունք են: Բացառականը եւ գործիականը ունեն համադրական կառուցվածք՝ *ինձանա, ինձանալ, ծըզանա, ծըզանալ*:

Ինք՛ը անձնական դերանունը սեռական հոլովածեւ չունի: Տրականը առնչվում է գրաբարյան *իրեան* հոլովածեւին՝ *հւրան*: Բացառականը եւ գործիականն ունեն վերլուծական կառուցվածք՝ *հւրան անա/նը՛ստա, հւրան անա/նը՛ստա*:

Որոշ դարձվածներում պահպանվել է գրաբարյան (*գ*)*ինքն-գինք՛ը* հայցական հոլովածեւը՝ *գինք՛ը ըսպանէլ/թափ տալ/հըվաքէլ/կուրցընէլ/շաղ տալ* եւ այլն, որտեղ *գինք՛ը* կրել է իմաստափոխություն եւ պարզապես նշանակում է մարմին:

Ցուցական *էս, էտ, էն* դերանունները ունեն չորսական հոլովածեւ, ինչպես անվանական հոլովումը: Դե-

րանվանական հոլովման առանձնահատկությունները արտահայտվում են տրական հոլովում՝ **ըստորա, ըտըրա, ընդորա** (Շաղախի եկթաբարբառ - **հնստհր, հնստհր, հնստհր**):

Բացառականը եւ գործիականը կարող են կազմվել եւ՛ համադրական, եւ՛ վերլուծական եղանակով՝ **ըստըրանա/ըստըրա անա/նը՛ստա, ըստըրանա/ըստըրա անա/նը՛ստա**:

Հարցական-հարաբերական **հու(վ)** դերանունը տրականում թեքվում է **վ/ր** հերթագայությամբ՝ **հու(վ)-հիր**: Տրական հոլովածեւը համապատասխանում է գրաբարյան սեռական հոլովածեւին՝ **ոյր**: Բացառականը եւ գործիականը ունեն վերլուծական կառուցվածք՝ **հիր անա/նը՛ստա, հիր անա/նը՛ստա**:

ԲԱՅ: Ինչպես հայերենի մյուս դրսետրոմներում, Ղարաբաղի բարբառում եւս բայն ունի եղանակի, ժամանակի, դեմքի, թվի եւ սեռի քերականական կարգեր: Սրանցից յուրաքանչյուրը եւ՛ իմաստային, եւ՛ կառուցվածքային տեսակետից հիմնականում մնում է ընդհանուր հայերենի կաղապարներում:

Բայերն ըստ կազմության բաղադրություններ են, որոնք լինում են երկու բնույթի՝ համադրական եւ հարադրական: Համադրական կազմությունների կառուցվածքը բնութագրվում է **հիմք+բայական վերջավորություն** կաղապարով:

Բայերի հիմքը կարող է լինել անածանց եւ անհավոր, որոնց անորոշ ձեւում հաջորդում են **ալ/նլ, էլ** եւ **իլ** բայական վերջավորությունները:

Որպես անածանց հիմք կարող է հանդես գալ բայարմատ (**մըն-ալ, խոս-էլ, կարթ-իլ**), անվանական արմատ (**կիպտ-իլ, քար-էլ**), փոխառյալ արմատ (**յըհմր-իլ, նաղդ-էլ**), կրկնավոր արմատ (**հըռհըռ-ալ, փըրփըր-էլ**):

Ածանցավոր հիմքերի կառուցվածքն է՝ **արմատ+բայածանց**: Բայածանցները բաժանվում են երեք խմբի՝ հիմքակազմ, կերպանիշ եւ սեռանիշ: Բարբառի հիմքակազմ ածանցներն են՝ **ան, էն, ըն, ն, չ**, որոնցից առաջինները համապատասխանում են գրաբարի **ան, են, ն**, իսկ վերջինը՝ **չ** բայածանցներին: Հին հայերենի **ն** բայածանցը սովորաբար բարբառում մնացել է անփոփոխ՝ **առնուլ-առնել, դնել-տինիլ**, մինչդեռ **ան** եւ **են** բայածանցների **ա** եւ **ե** ձայնավորները մեծամասամբ ընկել են կամ հնչյունափոխվել՝ **տեսանել-տը՛սնալ, հասանել-հըսնել, անկանել-ընկել/ընգընել, մոտենալ-մոտանալ, գտանել-քըթենալ**: Որոշ բայերում **ան**-ը մնացել է անփոփոխ՝ **հասկանալ-հըսկանալ, քարանալ-քըրանալ**: Այս բայածանցը կարող է հանդես գալ նաեւ մի շարք արմատների հետ՝ կազմելով նոր բայահիմքեր, ինչպես՝ **քաշ+ան+ալ-քըշանալ, դամազ+ան+ալ-դըմազանալ**:

2 բայածանցը ընդհանուր առմամբ մնացել է անփոփոխ՝ **թըռչիլ, օռչիլ, փախչիլ**:

Հին հայերենի **նչ, աչ, անչ**, բայածանցները բարբառում սովորաբար չեն գործառնում: Թերեւս կարելի է նշել **ճանաչել-ճընն(ն)չիլ, մեղանչել-մըղանչիլ** բայերը:

Գրաբարում հազվադեպ գործածություն ունեցող բազմապատկական-կերպանիշ **ատ, օտ** բայածանցները բարբառում խիստ կենսունակ են՝ **կուտըր-ատ-էլ, շըղշուղ-ատ-էլ, ճըկճուկ-ատ-էլ, ծըն-օտ-էլ, պըտըռ-**

օտ-էլ, ըսպըն-օտ-էլ: Միաժամանակ երեւան են գալիս **օր/ծր** եւ **կօտ** կերպածանցները, որոնք չկային գրաբարում՝ **պըչպըչ-օր-էլ, կուղկըղ-օր-էլ, տըշտըշ-ծր-էլ, կընընչ-կօտ-էլ, թըռչըն-կօտ-էլ**:

Սեռանիշ ածանցներն են՝ **-ըվ/վ** եւ **-ցըն/ըց(ը)ն**:

Կրավորական **-ըվ/վ** բայածանցը, որ ավանդված չէ գրաբարում, սովորաբար դրվում է ներգործական սեռի բայերի վրա: **է** եւ **ի** լծորդության բայերի դեպքում այն դրվում է անորոշի հիմքի, **ա** լծորդության բայերի դեպքում՝ երբեմն նաեւ անցյալի հիմքի վրա՝ **օտել-օտ-վել, շինիլ-շինվիլ, աղալ-աղվել/ըղացվել**:

Պատճառական **-ցըն/ըց(ը)ն** բայածանցը համապատասխանում է գրաբարի **ուցան** ածանցին: Սակայն, ի տարբերություն հին հայերենի, որտեղ բոլոր բայերի պատճառականը կազմվում է անցյալի հիմքից, բարբառում **ցըն/ըց(ը)ն** ածանցը դրվում է անորոշի հիմքի վրա՝ **ծիծաղել-ծիծաղեցուցանել-ծըծըղց(ը)նել**: Բացառություն են կազմում **ան, ըն, ն** ածանցներով բայերը, որոնց դեպքում պատճառական բայածանցը դրվում է անցյալի հիմքի վրա՝ **տըմանալ-տըմըց(ը)նել, ընցընել-ընցըց(ը)նել, հըսնել-հըսըցընել**:

Հարադրական կազմությունները բարբառում ունեն լայն գործածություն: Հարադրության առաջին մասում գործառնում են բնիկ եւ փոխառյալ բառեր, իսկ երկրորդ մասում՝ մի շարք բայեր, ինչպես՝ **խաղ անել, ինչիմիշ ինիլ, հօփ կնլ, սը՛րտ տինիլ, յը՛ր ածել** եւ այլն:

Տալ բայի եւ որեւէ այլ բայի անորոշ ձեւի հարադրությամբ արտահայտվում է պատճառականության իմաստ՝ **ասել տալ, խօսել տալ, օտել տալ, ըսպանել տալ**:

Բարբառում բայի բոլոր ձեւերը կազմվում են երեք հիմքից՝ **անորոշի հիմք, անցյալի հիմք, անորոշ դերբայ** (դերբայական հիմք):

Սրանցից հիմնական են համարվում առաջինները, որոնք կազմությամբ լինում են պարզ կամ արմատական եւ բաղադրյալ: Անորոշի հիմքը պարզ է, երբ գուրկ է բայածանցներից՝ **աղ-ալ, խըմ-էլ, կարթ-իլ**: Անորոշի բաղադրյալ հիմքում բայարմատների հետ գործառնում են բայածանցները՝ **մուտ+ան-ալ, առ+ն-էլ, քըթ+էն-ալ, ընց+ըն-էլ, թըռչ+իլ, ըստըկ+օտ-էլ, կուտըր+ատ-էլ, կըրկըրտ+օր-էլ, կընընչ+կօտ-էլ, ըսպան+վ-էլ, չուք+ըց(ը)ն-էլ**:

Անցյալի հիմքը պարզ է, երբ համընկնում է բայարմատին: Անցյալում այդպիսի հիմք ունեն **էն, ըն, ն, չ** ածանցներով բայերը, որոնցից ածանցները դուրս են ընկնում, ինչպես՝ **քըթենալ-քըթ, ընգընել-ընգ, տը՛ս-նալ- տը՛ս, օռչիլ-օռ**: Անցյալի բաղադրյալ հիմքը լինում է բուն հիմքածանցավոր եւ հերթագայական: Հին հայերենի **ի** թույլ բաղադրիչով անցյալի հիմք բարբառին հատուկ չէ: Բուն հիմքածանցավոր հիմքի կառուցվածքն է՝ **անորոշի հիմք+հիմքածանց**: Որպես հիմքածանց՝ հանդես է գալիս **ց-ն**, որին կարող են նախորդել՝ **ա, ը՛, է** լծորդ ձայնավորները: Այդպիսի հիմք ունեն **ա** լծորդության բայերը եւ **է, ի** լծորդության պարզ եւ բազմապատկական ու կրավորական ածանցներով բայերը՝ **աղալ-ըղաց, մընալ-մընաց, խըմել-խըմը՛ց, ըսպըն-օտել-ըսպընտըր՛ց, խաշվիլ-խըշվեց**: Հերթագայական հիմքը կազմվում է բայածանցների եւ անցյալի հիմքա-

ծանցների հերթագայությունների միջոցով: Դրանք են.

ա) *և/ց* - անցյալի հիմքը այդպիսի հերթագայություններ են կազմում *ան* ածանցով բայերը՝ *մըծանալ-մըծաց, թիթըվանալ-թիթըվաց, հըստանալ-հըստաց*:

բ) *և/ր* - այդպիսի հերթագայություն ունեն պատճառական ածանց ունեցող բայերը՝ *մուտըցընել-մուտըցըր, հըսըցընել-հըսըցըր, շըշկըռըցընել- շըշկըռըցըր, խուսըցընել-խուսըցըր*, ինչպես նաև որոշ անկանոն բայեր՝ *տանել-տար, տիկնիլ-տիր*: Մի քանի անկանոն բայերի անցյալին բնորոշ է տարահիմքությունը՝ *օտել-կեր, տալ-տուվ, կ'անլ-յը'կ*:

Անորոշ դերբայը իբրեւ հիմք (դերբայական հիմք) գրաբարում մասնակցում էր միայն ապառնի դերբայի կազմությանը՝ *թոչելոց, թոչելի*: Բարբառում այս հիմքից են կազմվում ապառնի դերբայը (բացառությամբ *և, ան, էն, ըն, ցըն/ըցըն* ածանցներով բայերի)՝ *խուսըլան, կըրթիլան, ըղըլան*, պայմանական եղանակի ժեստականը՝ *աղալ չըմ, ասել չըմ*, արգելական հրամայականը՝ *ք'իսիլ մէլ, մընալ մէք'*, իսկ Շաղախի ենթաբարբառում՝ նաև ըղձական, պայմանական, հարկադրական եղանակների անցյալ ժամանակները՝ *ասիլ ըմ լան, բիղը/բեղը ասիլ ըմ լան*:

Բարբառում բայերի սեռի իմաստաձեւային հատկանիշները արտահայտվում են ներգործական, կրավորական եւ չեզոք սեռերի միջոցով՝ հին հայերենի համեմատությամբ երեւան հանելով մեծ տարբերություններ:

Հայտնի է, որ գրաբարում բայական սեռի կարգը արտահայտվում էր լծորդ ձայնավորների, ինչպես նաև ժամանակաթվադիմանիշ վերջավորությունների միջոցով, ինչպես՝ *գրեմ* (ներգործական սեռ)- *գրիմ* (կրավորական սեռ), *աղաց* (ներգործական սեռ) - *աղացալ* (կրավորական սեռ): Հաճախ էլ նույն բայաձեւը արտահայտում էր եւ՝ ներգործական, եւ՝ կրավորական սեռերի իմաստներ. օրինակ, *հեղու* նշանակում էր եւ՝ *թափում է*, եւ՝ *թափվում է*, *աղայ*՝ եւ՝ *աղում է*, եւ՝ *աղացվում է*: Տվյալ դեպքում սեռերի հակադրությունը իրացվում էր նախադասության մեջ: Հին հայերենում սեռերը չէին տարբերակվում նաև *անցյալի անկատար* ժամանակաձեւում, իսկ դերբայները ընդհանրապես չունեին սեռի ձեւաբանական արտահայտություն: Արեւմտյան խմբակցության որոշ բարբառներ մասամբ պահպանել են գրաբարյան առանձնահատկությունները, մինչդեռ արեւելյան խմբակցության բարբառներում, այդ թվում եւ Դարաբաղի բարբառում, ինչպես ժամանակակից հայերենում, սեռերի հակադրությունն հիմնականում արտահայտվում է *վ* սեռածանցի առկայություն - բացակայություն հատկանիշով: Այս ձեւաբանական միջոցը, որ հանդես է եկել դեռես ետգրաբարյան շրջանում, հետագայում գործածվել է գրեթե բոլոր բարբառներում:

Վ սեռածանցի միջոցով կրավորական սեռը հակադրվում է ներգործականին: Ընդ որում, *վ* ածանց կարող են ստանալ նաև անդեմ բայերը՝ *ըսպանվել, ըսպանվալ, ըսպանված, ըսպանվող, ըսպընվըլան* եւ այլն:

Սակայն *վ*-ն զուտ կրավորանիշ ածանց չէ, եւ բազմաթիվ բայեր *վ* ստանալիս արտահայտում են նաև չե-

զոք սեռի իմաստ: Այդպիսի բայերի մի մասը սովորաբար չեզոքության իմաստ ունի փոխաբերական նշանակության դեպքում, ինչպես՝ *ըզաղվել*- 1) *ազատվել* (կրավ.), 2) *ծննդաբերել* (չեզոք), *քամվել* - 1) *քամվել* (կրավ.), 2) *սնանկանալ* (չեզոք), եւ այլն:

Չեզոք սեռի իմաստ են արտահայտում նաև անդրադարձություն եւ փոխադարձություն ցույց տվող որոշ բայեր՝ *տըղըվարվել, պըտատվել, տը'սնըվալ*:

Որոշ բայեր չունեն իրենց սկզբնատիպ՝ չեզոք թե ներգործական, ձեւերը եւ գործածվում են միայն *վ* ածանցով՝ *կ'ընգ'անտվել, խըղաղվել, կ'իժվիլ, հըմ-բանըցվիլ*:

Սեռածանց կարելի է համարել նաև պատճառական *ցըն/ըցըն* ածանցը, որի միջոցով հիմնականում չեզոք սեռի բայերից կազմվում են ներգործական սեռի, իսկ ներգործական սեռի բայերից՝ պատճառական սեռի բայեր՝ *թիլանալ-թիլըցընել, մընալ-մընըցընել, փախչիլ-փըխչըցընել, օտել-ուտըցընել, խըմել-խըմըցընել*:

Բայի անդեմ ձեւերը բարբառում ներկայանում են հետեւյալ տեսակներով՝ անորոշ՝ *խօսել, հանրփիլ, աղալ*, անկատար՝ *խոսում, հանրփում, աղում* (Հադրուքի եւ Շաղախի ենթաբարբառներ՝ *խուսէս* (Շաղախ՝ *խուսիս*), *հիրփիս, ըղաս*), վաղակատար՝ *խօսալ, հանրփանլ, աղալ/ըղացալ*, հարակատար՝ *խօսած, հանրփած, աղած/ըղացած*, ենթակայական՝ *խօսող, հանրփող, աղող/ըղացող*, ապառնի՝ *խուսուլան/խուսուլական, հիրփիլան/հիրփիլանլան, ըղըլան/ըղըլական*, համակատար՝ *խուսելիս/խուսելիս, հիրփիլիս/հիրփիլիս, ըղալիս/ըղալիս*:

Հին հայերենի անորոշ դերբայի հինգ՝ *ա(լ), է(լ), ի(լ), ու(լ), ո(լ)* լծորդություններից բարբառում կայունացել են միայն երեքը՝ *ա(լ)/ան(լ), է(լ), ի(լ)*: Շաղախի ենթաբարբառում *է(լ)* լծորդությամբ բայերը ենթարկվում են *ի(լ)* լծորդության՝ *ասել-ասիլ, խըմել-խըմիլ*:

Գրաբարի բայերը շատ հաճախ լծորդություններով չեն համընկնում բարբառի համապատասխան բայերի հետ, ինչպես՝ *տեսանել-տը'սնալ, թողուլ-թողնել, զարթնուլ-զո'րթնանալ* եւ այլն: Ընդհանուր առմամբ անփոփոխ է *ա* լծորդությունը՝ *բանալ-պէնալ, աղալ-աղալ, բարձրանալ-պիցըրանալ, գողանալ-կ'ուղանալ, մնալ-մընալ*:

Անորոշ դերբայը ունի թե՛ բայական-դերբայական, թե՛ անվանական կիրառություններ: Բայական-դերբայական նշանակությամբ, ինչպես նշել ենք վերելում, այն մասնակցում է ապառնի դերբայի եւ որոշ ժամանակաձեւերի կազմությանը:

Նախադասության մեջ հանդես գալով՝ անորոշ դերբայը հոլովվում է *ի(ն)* հոլովանիշ թեքությամբ՝ *օտել(ը)-ուտելի(ն)-ուտելա(ն)-ուտելալ(ը)*: Շարահյուսական մակարդակում այն ներկայանում է տարբեր պաշտոններով. ինչպես՝ *Պատ տիկնիլ լան փէշակ ա* (ենթակա), *Մըռնէլի վախտը յը'կալ ա, էլլան լիզոնս ուրան չի քաշոն* (հատկացուցիչ), *Էս ճուրը խըմէլի ճուր ա* (որոշիչ), *Տու խօսէլը գո'ղոն չըս* (ուղիղ խնդիր), *Պա էս ապրէլ ա'* (վերադիր), *Էրկան նըստէլան վը'նները տըմբըրալ ա* (պատճառի պարագա), *Խըղճը տընջվիլանլ ապրալ ա, տընջվիլանլ մը'ռալ* (ձեւի պարագա), *Ուտելի հը'տե*

գ'անքը կըտա (նպատակի պարագա), *Մըղակը պէնա-լըն բնատ, ըսկըսում ա ճըղճըղալը* (ժամանակի պարագա) եւ այլն:

Բայի անկատար ձեւը կազմվում է *ըմ/ում/իւմ/ամ/ւմ*, իսկ Հաղորդի եւ Շաղախի ենթաբարբառներում՝ *աս/ւն, էս, իս* վերջնամասնիկներով, որոնց բոլոր դեպքերում նախորդում է անորոշի հիմքը՝ *կարթիւ-կարթիւմ/կըրթիս, մընալ-մընում/մընաս, օռչիլ-օռչում/ուռչիս, մըծանալ-մըծանում/մըծընաս, հըսնէլ-հըսնըմ/հըսնէս/հըսնիս, ըստըկօտէլ-ըստըկօտում/ըստըկօտէս/ըստըկօտիս, ուտըցընէլ-ուտըցընըմ/ուտըցընէս/ուտըցընիս, տալ-տամ/տաս, կ'ւնլ-կ'ւնմ/կ'ւնս*:

Անկատար դերբայը մասնակցում է սահմանական եղանակի ներկա՝ *խըմում/խըմէս/խըմիս ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, աղում/ըղաս ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, հըվատըմ/հըվտաս ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն*, եւ անցյալի անկատար՝ *խըմում/խըմէս/խըմիս ի/իր/ար/ինք/իք/ին, աղում/ըղաս ի/իր/ար/ինք/իք/ին, հըվատըմ/հըվտաս ի/իր/ար/ինք/իք/ին* ժամանակաձեւերի կազմությամբ:

Վաղակատար դերբայը ձեւավորվում է *ալ/ւնլ* վերջնամասնիկով, որը համապատասխանում է հին հայերենի անցյալ դերբայի *եալ* վերջավորությամբ՝ *ծնեալ-ծընալ, գտեալ-քըթւնլ, գողացեալ-կ'ուղացալ*:

Ալ/ւնլ վերջավորությամբ կարող են նախորդել անորոշի եւ անցյալի հիմքերը՝ ի տարբերություն գրաբարի, որտեղ անցյալ դերբայը ձեւավորվում էր գլխավորապես անցյալ կատարյալի հիմքից:

Վաղակատարը անորոշի հիմքով են կազմվում է եւ *ի* լծորդության պարզ եւ բազմապատկական ու կրավորական ածանցներով բայերը՝ *շարէլ-շարալ, իփիլ-իփւնլ, էրվիլ-էրվալ, պըջպըջօրէլ-պըջպըջօրալ, նըստօտէլ-նըստօտալ*: Վաղակատարը անցյալի հիմքով են կազմվում 1) *ա/ւնլ* լծորդության պարզ, ինչպես նաեւ *ան, էն, ըն, ն* ածանցներով բայերը՝ *աղալ-ըղացալ* (նաեւ *աղալ*), *մընալ-մընացալ, տըմանալ-տըմացալ, քըթէնալ-քըթանլ, ընգընէլ-ընգալ, տըսնալ-տըսալ*, 2) պատճառական բայերը՝ *ուտըցընէլ-ուտըցըրալ, մըծըցընէլ-մըծըցըրալ, սըվըրցընէլ-սըվըրցըրալ*:

2 ածանցով բայերի վաղակատարը կազմվում է եւ՝ անորոշի, եւ՝ անցյալի հիմքերով՝ *սառչիլ-սառչանլ/սառալ, օռչիլ-օռչանլ/օռալ*:

Վաղակատար դերբայը անկախ կիրառություն չունի: Այն հանդես է գալիս օժանդակ բայի հետ՝ կազմելով սահմանական եղանակի վաղակատար՝ *խըմալ ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, աղալ/ըղացալ ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, հըվտալ ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն* եւ անցյալի վաղակատար՝ *խըմալ ի/իր/ար/ինք/իք/ին, աղալ/ըղացալ ի/իր/ար/ինք/իք/ին, հըվտալ ի/իր/ար/ինք/իք/ին* ժամանակաձեւերը:

Հարակատար դերբայը, որի իմաստը գրաբարում արտահայտվում էր անցյալ դերբայով, բարբառում ձեւավորվում է *ած/ւնծ* վերջավորության եւ *անորոշի* կամ *անցյալի հիմքի* հարադրությամբ: Հարակատարի հիմքակազմությունը նույնն է վաղակատարի հետ՝ *շարէլ-շարած, իփիլ-իփւնծ, էրվիլ-էրված, պըջպըջօրէլ-պըջպըջօրած, նըստօտէլ-նըստօտած, աղալ-ըղացած* (նաեւ *աղած*), *մընալ-մընացած, տըսնալ-տըսած, տըմանալ-տըմացած, քըթէնալ-քըթանծ, ընգընէլ-ընգած, ուտըցը-*

նէլ-ուտըցըրած, մըծըցընէլ-մըծըցըրած, սըվըրցընէլ-սըվըրցըրած, սառչիլ-սառչանծ/սառած, օռչիլ-օռչանծ/օռած:

Հարակատար դերբայը ունի եւ՝ բայական, եւ՝ անվանական կիրառություններ: Այն մասնակցում է սահմանական եղանակի հարակատար եւ անցյալի հարակատար ժամանակաձեւերի կազմությամբ՝ *խըմած ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, խըմած ի/իր/ար/ինք/իք/ին, աղած/ըղացած ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, աղած/ըղացած ի/իր/ար/ինք/իք/ին, հըվտացած ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, հըվտացած ի/իր/ար/ինք/իք/ին*: Փոխանվանական կիրառության դեպքում հարակատարը հոլովվում է *էն* (անորոշ առման դեպքում՝ *ու*) հոլովանիշ թեքությամբ՝ *խըմածը/խըմած, խըմածէն/խըմածու, խըմածէն անա/նըստալ/խըմածու անա/նըստալ, խըմածէն անալ/նըստալ/խըմածու անալ/նըստալ*:

Այս դերբայը շարահյուսական մակարդակում կարող է հանդես գալ որպես ենթակա (*Քըշէրվա կէրածը կօրած ա*), որոշիչ (*Պըռաված մարթըն էլ ա խօխա*), հատկացուցիչ (*Թըղվածէտ կընեգը հանց ա մարալ ինի*), վերաբերության խնդիր (*Մըռածէն անա թանրիփ կանին*), պատճառի պարագա (*Ըտըրա ըսածավը յըս շատ ըմ ուրխանում*), ուղիղ խնդիր (*Յըս ըրածըտ մընաս քըցիլ չըմ*), միջոցի խնդիր (*Ըրածավըտ պէն չի դիգիլ*), ձեւի պարագա (*Աշկըր չըռած յէշնում ա*):

Ենթակայական դերբայի վերջավորությունն է *օղ/ծղ*, որով այն նույնանում է գրաբարի նույն դերբայի հետ: Սակայն, ի տարբերություն հին հայերենի, այդ վերջավորությունը հիմնականում դրվում է ոչ թե անցյալի, այլ անորոշի հիմքի վրա՝ *կիր-օղ, հըսն-օղ, ուրխան-օղ, սառչ-ծղ, լըպըզտ-օղ* եւ այլն:

Ա լծորդության մի շարք բայերի ենթակայականը կարող է ձեւավորվել նաեւ անցյալի հիմքից, ինչպես՝ *աղալ-աղօղ-ըղացօղ, մընալ-մընօղ-մընացօղ, մըծալ-մըծանօղ-մըծացօղ*:

Ենթակայական բայի եղանակային ձեւերի կազմությամբ չի մասնակցում: *խըմօղ ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, խըմօղ ի/իր/ար/ինք/իք/ին, աղօղ/ըղացօղ ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, աղօղ/ըղացօղ ի/իր/ար/ինք/իք/ին, հըվատօղ/հըվտացօղ ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն, հըվատօղ/հըվտացօղ ի/իր/ար/ինք/իք/ին*, եւ այլ ձեւերը լայն տարածում չունեն:

Փոխանվանաբար կիրառվելիս ենթակայականը թեքվում է հարակատարի նման՝ որոշյալ առման դեպքում՝ *էն*, անորոշ առման դեպքում՝ *ու* հոլովանիշներով՝ *ասօղը/ասօղ, ըսօղէն/ըսօղու, ըսօղէն անա/նըստալ/ըսօղու անա/նըստալ, ըսօղէն անալ/նըստալ/ըսօղու անալ/նըստալ*:

Ենթակայական դերբայը նախադասության մեջ ներկայանում է իբրեւ ենթակա (*Ծնլ կ'ուղանօղ ծի էլ կըկ'ուղանա*), որոշիչ (*Տու օտօղ-խըմօղ մարթ ըս, ինծ լ'ալ կըսկանաս*), հատկացուցիչ (*Հիրփօղին տօնը տէրտակ կինի*), խնդիր (*Ըսօղէն ըսկանօղ բիդի ինի*):

Ապառնի դերբայի հիմքակազմությամբ (անորոշ դերբայից) բարբառը ընդհանուր առմամբ նույնանում է հին հայերենի հետ: Սակայն վերջինիս *օց* եւ *ի* մասնիկները փոխարինված են *-ան/ւնն, -ական/անն* վերջավորություններով՝ *ասէլ-ըսըլանն/ըսըլաննան, թըռչիլ-*

թըռչիլան/թըռչիլանան, զըռռալ-զըռռըլան/զըռռըլական, ուրվալ-ուրվըլան/ուրվըլական, մուրթօտել-մուրթօտըլան/մուրթօտըլական: Ստեփանակերտի եւ հարակից որոշ խոսվածքներում դրան զուգահեռ գործածվում են *-էլու, -ալու, -իլու* վերջավորությամբ ձեւերը՝ *ըսէլու, թըռչիլու, զըռռալու, ուրվալու, մուրթօտէլու*, որոնք գրական հայերենի ազդեցության արդյունք են:

Պատճառական եւ *ան, էն, ըն, ն* ածանցներով, ինչպես նաեւ որոշ պարզ բայերի ապառնին ձեւավորվում է անորոշի հիմքից՝ *խըմըցընէլ-խըմըցընան/խըմըցընական, ուտըցընէլ-ուտըցընան/ուտըցընական, մուտանալ-մուտընան/մուտընական, քըթէննլ-քըթիննան/քըթիննան, ըղնէլ-ըղնան/ըղնական, հըսնէլ-հըսնան/հըսնական, շինիլ-շիննան/շիննան, մընալ-մընան/մընական:*

Ապառնի դերբայը ունի միայն բայական կիրառություն. նրանից կազմվում են սահմանական եղանակի ապառնի եւ անցյալի ապառնի ժամանակաձեւերը՝ *խըմըլան/խըմըլական ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, խըմըլան/խըմըլական ի/իր/ար/ինք/իք/ին, ըղըլան/ըղըլական ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, ըղըլան/ըղըլական ի/իր/ար/ինք/իք/ին, հըվըտըլան/հըվըտըլական ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն, հըվըտըլան/հըվըտըլական ի/իր/ար/ինք/իք/ին:*

Համակատար դերբայը ունի *իս* վերջավորությունը, որը դրվում է անորոշ դերբայի վրա՝ *խըմէլիս, ըղալիս հըվըտալիս:* Անորոշի *լ*-ն հաճախ փոխարինվում է *յ*-ով՝ *խըմէլիս, ըղալիս, հըվըտալիս:*

Այս դերբայը հիմնականում ունի փոխանվանական կիրառություն՝ ժամանակի պարագայի դերով (*Ուտէլիս խօսէլ չըն*):

Ղարաբաղի բարբառն ունի հինգ եղանակաձեւ՝ սահմանական, ըղծական, պայմանական, հարկադրական, հրամայական, որոնցից յուրաքանչյուրը մյուսներին հակադրվում է իր ուրույն հատկանիշներով:

Սահմանական եղանակը մյուսներին հակադրվում է օժանդակ բայի առկայությամբ (բացառությամբ անցյալ կատարյալի), ըղծական, պայմանական, հարկադրական եղանակները հակադրվում են եղանականիշ մասնիկի առկայություն-բացակայություն հատկանիշով. ըղծականը զուրկ է եղանակիչից, պայմանականին բնորոշ է *կ/կը*, հարկադրականին՝ *բիդի/բըդի/բէդի/պէտի/պըտի/պիտի/բէդմա/պէտմա* եղանակիչը: Հրամայական եղանակը ունի միայն երկրորդ դեմք, որ ընդգծվում է հատուկ վերջավորություններով եւ շեշտի ուժգին արտաբերմամբ:

Նշված եղանակաձեւերը տարբեր են նաեւ ժամանակաձեւերի քանակով. սահմանական եղանակն ունի ինը ժամանակաձեւ՝ ներկա՝ *ասում ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն*, անցյալի անկատար՝ *ասում ի/իր/ար/ինք/իք/ին*, հարակատար՝ *ասած ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն*, անցյալի հարակատար՝ *ասալ ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն*, անցյալի վաղակատար՝ *ասալ ի/իր/ար/ինք/իք/ին*, ապառնի՝ *ըսըլան/ըսըլական ըմ/ըս/ա//ընք/ըք/ըն*, անցյալի ապառնի՝ *ըսըլան/ըսըլական ի/իր/ար/ինք/իք/ին*, անցյալ կատարյալ՝ *ըսըցէ, ըսըցէր, ասից, ըսըցէ(ն)ք, ըսըցէք, ըսըցէն*, որոնք բացի վերջինից, կազմվում են համապատասխան դեր-

բայներից եւ օժանդակ բայի ներկայի կամ անցյալի ձեւերից: Անցյալ կատարյալն ունի ինքնուրույն ձեւաբանական արտահայտություն. կազմվում է անցյալի հիմքից՝ հատուկ դիմաթվանիշ վերջավորությունների միջոցով:

Ըղծական, պայմանական, հարկադրական եղանակներին հատուկ է երկուական ժամանակաձեւ՝ ապառնի եւ անցյալ, որոնք կազմվում են անորոշի հիմքից՝ դիմաթվանիշ վերջավորությունների միջոցով. ըղծական ապառնի՝ *ասիմ, ասիս, ասէ, ասի(ն)ք, ասիք, ասին*, պայմանական ապառնի՝ *կասիմ, կասիս, կասէ, կասի(ն)ք, կասիք, կասին*, հարկադրական ապառնի՝ *բիդի ասիմ, բիդի ասիս, բիդի ասէ, բիդի ասի(ն)ք, բիդի ասիք, բիդի ասին*, ըղծական անցյալ՝ *ըսի, ըսիր, ասար, ըսի(ն)ք, ըսիք, ըսին*, պայմանական անցյալ՝ *կըսի, կըսիր, կասար, կըսի(ն)ք, կըսիք, կըսին*, հարկադրական անցյալ՝ *բիդի ըսի, բիդի ըսիր, բիդի ասար, բիդի ըսի(ն)ք, բիդի ըսիք, բիդի ըսին*:

Շաղախի ենթաբարբառում օժանդակ բայի անցյալի ձեւեր չկան. անցյալի անկատար, անցյալի հարակատար, անցյալի ապառնի ժամանակաձեւերի իմաստը արտահայտվում է ներկայի ձեւերի եւ *լնլ* բայի հարադրությամբ՝ *խըմիս ըմ լնլ, խըմած ըմ լնլ, խըմըլան/խըմըլական ըմ լնլ*, իսկ անցյալը՝ *խըմալ ըմ լնլ*, խոսքի մեջ արտահայտում է նաեւ անցյալի վաղակատարի եւ անցյալ կատարյալի իմաստներ: Նույն ձեւով ըղծական անցյալի եւ պայմանական անցյալի կառուցվածքը բնութագրվում է *անորոշ դերբայ+օժանդակ բայի ներկայի ձեւեր+լնլ* կաղապարով՝ *խըմիլ ըմ լնլ*, որից *բիդը/բէդը* եղանակիչով կազմվում է հարկադրական անցյալը՝ *բիդը/բէդը խըմիլ ըմ լնլ*:

Հրամայական եղանակի հոգնակին բոլոր դեպքերում ձեւավորվում է անցյալի հիմքից՝ *շինըցէք, մընացէք, ըսըցէք, փախէք/փըխցէք*:

Եզակի հրամայականը անորոշի հիմքով են կազմում *է, ի* լծորդության պարզ եւ բազմապատկական, *չ* եւ կրավորական ածանցներով բայերը՝ *կարթի, խըմէ, ըսպանվէ, կուտըրանտէ, օնջի*, ինչպես նաեւ *ա/ան* լծորդության պարզ բայերը՝ *անղա, մընա, հըվանտա*:

Մյուս բայերի եզակի հրամայականը կազմվում է անցյալի հիմքից՝ *մուտաց, քըթիր, ընցէր, հըսէր, պիցըցըրոն*:

Բարբառում, ինչպես հայերենի մյուս դրսևորումներում, բայի դեմքի եւ թվի իմաստները ներկայանում են միեւնույն դիմաթվանիշ վերջավորություններով, որոնք ընդհանուր առմամբ արտահայտում են նաեւ ժամանակի իմաստ: Այդ վերջավորությունները բաժանվում են վեց խմբի՝ օժանդակ բայի ներկայի ձեւերի՝ *ըմ/ում, ըս, ա, ը(ն)ք, ըք, ըն*, օժանդակ բայի անցյալի ձեւերի *ի, իր, ար, ի(ն)ք, իք, ին*, ըղծական ապառնու՝ *ամ/իմ, աս/իս, ա/է, ա(ն)ք/ի(ն)ք, աք/իք, ան/ին*, ըղծական անցյալի՝ *ի, իր, ար, ի(ն)ք, իք, ին*, անցյալ կատարյալի՝ *է, էր, -ալ, է(ն)ք/ի(ն)ք, էք/իք, էն/ին*, եւ հրամայական եղանակի՝ *ա, է, ի, էր, իր, ու, օ* (արմատ), *էք/իք*: Հրամայականի այս վերջավորություններին նախորդում են.

ա) *ա*-ին՝ *ա* լծորդության պարզ բայերի անորոշի հիմքը՝ *անղա, մընա, ըրվա*,

բ) է-ին՝ է լծորդության պարզ, կրավորական եւ բազմապատկական բայերի անորոշի հիմքը՝ **խըմէ, ըսպանվէ, ծըռմըռատէ,**

գ) ի-ին՝ ի լծորդության պարզ, կրավորական եւ չ ածանցով բայերի անորոշի հիմքը՝ **կախի, շինվի, փախչի,**

դ) էր/իր - ին՝ էն, ըն, ն ածանցներով բայերի, ինչպես նաեւ չ ածանցով որոշ բայերի անցյալի հիմքը՝ **բըթիր, ընգէր, հըսէր, փախէր, կօրէր,**

ե) ու-ին՝ պատճառական բայերի անցյալի հիմքը՝ **մըծըցըրո՛ւ, խըմըցըրո՛ւ,**

զ) թ-ին՝ ան ածանցով եւ անկանոն բայերի անցյալի հիմքը՝ **մուտաց, մըծաց, տիր, պէր,**

է) էք/իք՝ հոգնանիշ ընդհանուր վերջավորությանը նախորդում է բոլոր բայերի անցյալի հիմքը՝ **ըղացէք, հըսէք, կալիք, մընըցըրէք, տըմացէք** եւ այլն:

Ու ձայնավորով վերջացող բառերին հաջորդող օժանդակ բայից առաջ լսվում է **վ՝ ծախու վա, մարթու վա,** իսկ մյուս ձայնավորներով վերջացող բառերից հետո՝ **յ ձայնավորը՝ ըրկաթէ յա, կօզնի յա** եւ այլն:

Բարբառում ժխտական խոնարհումը արտահայտվում է **չ(ը), վէչ, մէլ/միլ/մէր/միր, մէք/միք** մասնիկների միջոցով, որոնք համապատասխանում են հին հայերենի **չ, ոչ, մի** մասնիկներին:

Օժանդակ բայով կազմվող բոլոր ժամանակների ժխտականը արտահայտվում է չ մասնիկով, որ դրվում է դերբայից հետո հանդես եկող օժանդակ բայի վրա՝ **աղում չըմ, աղում չի, աղալ/ըղացալ չըմ** եւ այլն: Օժանդակ բայի ներկա ժամանակի եզակի թվի երրորդ դեմքում լինում է **չի՝** սպասելիք **չա-ի** փոխարեն՝ **ասում ա-ասում չի, շիննալ ա-շիննալ չի:**

Պայմանական եղանակի ժխտականը կազմվում է անորոշ դերբայից եւ օժանդակ բայի ժխտական ձեւերից՝ **կասիմ-ասէլ չըմ, կըսիմ-ասէլ չի:** Ընդ որում, ապառնի ժխտական ձեւերում օժանդակ բայը կարող է ունենալ նաեւ նախադաս գործածություն՝ **շօնը գօռնավ վըրս չըն տանէլ, անօդ-թօղօդ ախճիգը տանը չի մընալ:**

Մյուս ժամանակների (բացառությամբ արգելական հրամայականի) ժխտականը արտահայտվում է **վէչ** մասնիկով, որ ընդհանուր առմամբ գործառնում է խոնարհվող բայից հետո՝ **հըսնիմ վէչ, հըսնի վէչ, բիդի հըսնիմ վէչ, հըսէ վէչ** եւ այլն:

Ըղծական եղանակում երբեմն **վէչ** մասնիկը գործածվում է նախադաս (հատկապես անեծքներում)՝ **վէչ հըսնիս ումէդիտ, վէչ տըքսնաս խօնցըտ:**

Հարկադրական եղանակի ժխտականը կազմվում է նաեւ **չը** մասնիկով, որ գործառնում է եղանակիցից անանջատ՝ **չըբիդի ասիմ, չըբիդի ըսի:**

Արգելական հրամայականը բաղադրվում է անորոշ դերբայից եւ **մէլ/միլ/մէր/միր** (եզակի), **մէք/միք** (հոգնակի) մասնիկներից, որոնք հիմնականում ունեն ետադաս կիրառություն՝ **խըմէլ մէլ, խըմէլ մէք:** Անորոշի լ-ն հաճախ սղվում է՝ **խըմէ մէլ, խըմէ մէք:**

Արգելական մասնիկը հարադիր բայերում գործառնում է անորոշ դերբայից առաջ՝ **տոնս մէլ կ'ան, տոնս մէք կ'ան:** Այս դեպքում անորոշի լ-ն մնում է անփոփոխ, իսկ արգելական մասնիկը ձայնավորով սկսվող բային

նախորդելիս կարող է պահպանել միայն **մ-ն՝ տոնս մէլ անէլ/տոնս մանէլ:** Հոգնակիում անորոշի վերջավորությունը փոխարինվում է արգելականի վերջավորությամբ՝ **տոնս մէք՝ անէլ/տոնս մանէք:**

Բարբառում գործածական են նաեւ մի շարք անկանոն եւ պակասավոր բայեր:

Անկանոն են **անէլ, առնէլ, պէնալ, պիրիլ, կ'ան, բըթէնալ, տինիլ, կ'ընալ, ինիլ, կէնալ, օնէլ, օտէլ, տալ, տանէլ, տըքսնալ** բայերը, որոնք հիմքակազմության օրինաչափություններից եւ խոնարհման ընդհանուր համակարգից շեղվում են հիմնականում անցյալ կատարյալում, անցյալի հիմքից կազմված ձեւերում եւ բուն հրամայականում:

Պակասավոր են **ըմ(էմ)** էական բայը, ինչպես նաեւ **կամ, անրժիմ** բայերը: Սրանցից առաջինը ունի միայն սահմանական եղանակի ներկա եւ անցյալ ժամանակաձեւերը՝ **ըմ, ըս, ա, ընք, ըք, ըն, ի, իր, ար, ինք, իք, ին:**

Կամ եւ **անրժիմ** բայերը ունեն միայն սահմանական ներկա ժամանակաձեւը՝ **կամ, կաս, կա, կանք, կաք, կան, անրժիմ, անրժիս, անրժի, անրժիք, անրժիք, անրժիս, անար, ունիք, ունիք, ունին:**

Օնէլ բայը **փակել, ծածկել, վերցնել** եւն նշանակություններով գործածվելիս անկանոն բայ է, իսկ **ու-նենալ** նշանակությամբ գործածվելիս պակասավոր է եւ ունի նույն ժամանակաձեւերը, ինչ **ըմ** էական բայը՝ **օնիմ, օնիս, օնէ, օնիք, օնիք, օնին, ունի, ունիր, օնար, ունիք, ունիք, ունին:**

Լայն գործածություն ունեն նաեւ երկրորդական բաղադրյալ ժամանակները: Դրանք հիմնականում կազմվում են անկատար, համակատար, հարակատար դերբայների եւ **ինիլ** բայի խոնարհված ձեւերի հարադրությամբ, ինչպես՝ **քըննում ըմ իննում/իլն/իննն, քըննիս ըմ իննում/իլն/իննն, քըքած ըմ իննում/իլն/իննն** եւ այլն:

Երկրորդական բաղադրյալ ժամանակաձեւեր են կազմվում նաեւ հարակատար դերբայի եւ **կամ** պակասավոր բայի հարադրությամբ, ինչպես՝ **քըքած կամ, քըքած կաս, քըքած կա:**

ՄԱԿԱՐԱՅ: Բարբառում մակբայները ըստ իմաստային խմբավորման լինում են՝ ժամանակի՝ **ըսօր(է)/ասօր/սօր(է)** (այսօր), **էք'նց/էք'նծ/ծք'նց** (վաղը), **ան(լ)ծր** (մյուս օրը), **մըհէնգ/միհէնգ** (հիմա), **յըրկէ/յէրէգ'ի** (երեկ), **կընօխէ/կընօխանց** (վաղուց), **քըշէրավ/քիշէրավ** (վաղ առավոտյան), **ծանքին/ծաքին/ծէք'ին** (արեւածագին), **ըստարէ/ըստըռնէ** (այս տարի), **հըռ(ն)է/հըռնու/հէրու/հըրնէ** (անցյալ տարի), **էգ-զան(ան)/էգզան(ան)/էգզանան/էգզանան/էյ-զանան** (միշտ), **հան(մ)** (դեռ), **ահէտ/անհան(ըմըս)/անէտը** (հետո), **կանօխ/կանուխ** (կանուխ), տեղի՝ **դըբէտ/դիբէտ/դըբէտ/դիբէտ** (դեպի ետ), **տիյըր/տըյըր** (վերել), **տիվէր/տըվէր/տուվէր** (ներքել), **տէս/տըքս** (այս կողմ), **տէն/տըքն** (այն կողմ), **տէմատէմ** (դեմառդէմ), **մօտէ/մօտի** (մոտիկ), ձեւի՝ **կամա(ն)ց** (կամաց), **ափալ-թափալ** (արագորեն), **գօռ(ռ)ավ** (գոռով), **գընգըլըխտան(ա)/գ'ինգըլըխտան(ա)** (կամաց-կամաց), **բիւր-դան/բիրդան** (խսկույն), **գ'իրթ** (հանկարծ), **ափաշկարա**

(բացահայտ կերպով), **թաթարյախնի/թանթարնի** (ծեռաց), **ղասիդ/ղաստի** (դիտմամբ), **չափի՝ շատ-շատ** (առավելագույն չափով), **հերիք/հերիք՝** (բավական), **պատառ** (մի քիչ), **բոլ-բոլ** (առատորեն) եւ այլն:

Որոշ մակբայներ ընդհանրական են, ինչպես՝ **առաջ** (տեղի եւ ժամանակի), **ճէլի** (ծեփ եւ ժամանակի):

Որոշ մակբայներ առաջացել են քերականական ձեւերից՝ **քըշէրավ, գոռավ, վըճնուր**:

Տեղի եւ ժամանակի մակբայների մի մասը կարող է հոլովվել, ինչպես՝ **տիյը՝ր-տիյը՝րէն-տիյը՝րան-տիյը՝րավը, քըսծը՝ր-քըսծը՝րէն/քըսծը՝րա-քըսծը՝րանց** եւ այլն:

ԿԼԿ: Ինչպես հայերենի մյուս դրսեւորումներում, բարբառում եւս կապերը ըստ տեղի լինում են նախադրություններ եւ ետադրություններ, ըստ կազմավորվածության՝ իսկական, անիսկական եւ կապական բառեր:

Գրաբարի նախդիրները ընդհանուր առմամբ չեն պահպանվել, թերեւս որոշ կապակցություններում հանդես է գալիս **ի-ն՝ ծծորն ի յը՝ր, ծծորն ի վը՝ր, սարըն ի յը՝ր, սարըն ի վը՝ր**:

Նախադրությունները իսկական կապեր են՝ **բի-դի/բըդի/բըդն/դիբի/դըբն** (դեպի), **մինչը՝վ/մինչէվ** (մինչեւ), **առանց/ուռունց** (առանց), **չըբ(էլ)անը/չըրու/չըբօրանը** (մինչեւ):

Ի տարբերություն գրաբարի՝ բարբառում գերակշռում են ետադրությունները: Դրանցից իսկական կապեր են՝ **մըհար** (համար), **կըման(ցէ)/գ՝ուման** (բացի), **քիմի** (չափ, մեծությամբ), **(ը)գ՝ծրն/ը)գ՝օրա** (համեմատ), **(ը)բնաստ/ը)բախտ/ըբնթ** (հենց որ), **տը՝ղ/տըղ/տէղ** (փոխարեն), անիսկական կապեր են՝ **յըրա** (վրա), **նըման/մընան** (նման), **մաջին** (մեջ), **խաթըռն/խանթըռն/խաթըր/խանթըր** (հանուն), **քըշտէն** (կողքին):

Կապական բառեր են՝ **տոնս** (դուրս), **յը՝րը** (վերեւ), **վախտը** (ժամանակ), **առաջ** (առաջ), **հըճէ** (հեռու), **տի-յը՝ր** (վերեւ), **տիվը** (ներքեւ):

Կապերը պահանջում են ուղղական, տրական եւ բացառական հոլովներով խնդիրներ:

Ուղղական հոլովով խնդիր են պահանջում **առանց, մինչը՝վ, չըբէնը, բիդի, քիմի** կապերը՝ **առանց տօն, մինչը՝վ շէնը, չըբէնը բօստանը, բիդի քաղաք, գ՝նվ քիմի**:

Տրական հոլովով խնդիր են պահանջում **կօշտ** (ընդըրա կօշտը), **մըհար** (տատուն մըհար), **նըիը՝տ** (շանը նըիը՝տ), **հըճէ** (ըխճըկա հըճէ), **մաջին** (տանը մաջին), **յըրա** (ծառէն յըրա), **տակէն** (սարէն տակէն), **տը՝ղ** (ըսկընալին տը՝ղ), **նըման** (ինձ նըման), **դանդան** (կընգա դանդան), **անվան** (փողէն անվան): Այս կապերի մի մասը պահանջում է սեռական հոլովով խնդիր, երբ գործածվում է անձնական 1-ին եւ 2-րդ դեմքերի դերանունների հետ, ինչպես՝ **իմ անվան, քու տակէտ, ծեր մաջին, մեր քըշտէն**:

Բացառական հոլովով խնդիր են պահանջում **յը՝տը** (հըրսընքան յը՝տը), **հըճէ** (մըզանա-ծըզանա հըճէ), **կըման** (կընգանը անա կըման), **տէս** (շէնան տէս), **տէն** (ծառան տէն), **առաջ** (ընդըրանա առաջ):

Առաջ կապը ժամանակի իմաստով իբրեւ ետադրություն գործածվելիս կարող է ընդունել նաեւ ուղղական եւ գործիական հոլովներով խնդիրներ, ինչպես՝ **երկու օր**

առաջ, վէց տարե՛ առաջ, օրավ՛ առաջ, շէփտավ՛ առաջ:

Անիսկական կապերը նյութական իմաստով գործածվելիս կարող են հոլովվել՝ **մաջ-մաջին-մաջան-մաջավը**: Այս կապերին հատուկ է նաեւ հոդառությունը՝ **տակէս, տակէտ, տակէն, մաջիս, մաջիտ, մաջին** եւ այլն:

ՇԱՂԿԱԳ: Բարբառում շաղկապները նույնպես բաժանվում են երկու խմբի՝ համադասական եւ ստորադասական:

Համադասական շաղկապներ են՝ **ու, էլ (եւ, ու), համ (եւ), ամ(մ)ա/ամիա/համ(մ)ա** (բայց), **նա (ու, եւ), յա (կամ)**:

Ստորադասական շաղկապներ են՝ **վըր/վար/վը՝ր/վօր** (որ, որպեսզի, եթե), **թա վըր (եթե), կանց/կա(ն)ս/քան(ց)** (քան), **կօզի/կօզի/կծզի** (թեկուզ, թեեւ), **ան՝նր/ազ՝նր (եթե)**:

ՉԱՅՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆ: Բարբառը հարուստ է ձայնարկություններով, որոնք բաժանվում են հետեւյալ խմբերի. **զգացական՝ ախ, վալ/վոյ, վա՛շշ/վի՛շշ, ուհ/օհ, ամ(մ)ան, ջան, ուխա(յ) /օխա(յ), փնի-փնի՛հ, քըխ(ա), պօ՛րօ/վօ՛, պա/բա, կամային՝ փըխկ, փիշտ, ճի՛-ճի՛, բի՛ծի, (ա)չո, տըտըռռ, բնածայնական՝ թըռ(ռ), ճըռռ, վըզ(զ), տըզզ, փը՛շշ, միյավու, բն**:

ՎԵՐԱԲԵՐԱԿԱՆ: Բարբառում գործածվող վերաբերականները ըստ արտահայտած իմաստի ներկայանում են հետեւյալ խմբերով. **հաստատական՝ հա (այո), պա հինչ (հիարկե), դիզ վըր (հորոք որ), երկբայական՝ հանլընթ/հանթընթ (երեկ), բնլ(թ)ան/բնլթն/բնլ(թ)ի/բնլի (թերեւս), սաբավ (իբր, իբրեւ), հանցա (կարծես), կաբուտը(բը)/բուտը(բը)/բուտտը(բը) (իբրեւ), սաստական՝ առնէ/առնի (թեպետեւ, հենց), լափ (հենց), սահմանափակման՝ կօնյա/գօնյա (գոնե, թեկուզ), մի-նակ/մէնակ/մինանկ (միայն), կամային՝ հանլ(մ)/հըլնլ(մ) (հապա), թօղ(է) (թող), ժխտական՝ չէ (ոչ), չըչէ-մին/չէչէմին/չիչէմին (ոչ մի դեպքում) եւ այլն:**

ՇԱՐԱՅՈՒՆԱԿԱՆ: Շարահյուսական կառուցվածքով բարբառը ընդհանուր առմամբ համընկնում է արդի հայերենին՝ հանդես բերելով արեւելահայերենին բնորոշ հատկանիշներ: Այնուամենայնիվ, կարելի է նշել մի շարք առանձնահատկություններ.

- Հարցական նախադասություններում հարցը հիմնականում դրվում է օժանդակ բայի վրա՝ **խէ յը՛ս ասալ, հինչ ը՛ն շինիս** (ինչո՞ւ ես ասել, ի՞նչ են սարքում):

- Բարդ համադասական նախադասություններում համադաս նախադասությունները հաճախ կապակցվում են շարահարությամբ՝ **Յը՛ս ասալ ըմ, տու ըսկացալ չըս** (եւ ասել եմ, բայց դու չես լսել):

- Բարդ ստորադասական նախադասություններում գերադաս եւ ստորադաս նախադասությունները հաճախ կապվում են կախյալ շարահարությամբ՝ **Քը՛ցալ ա ծըմակը՝ փնդ պիրի** (գնացել է անտառ, որ փայտ բերի):

- Ուրիշ ուղղակի խոսք ստորադաս նախադասությունը գերադասին երբեմն կապվում է **թա** շաղկապի միջոցով՝ **Իմ տատ ասալ ա, թա. - Վէր մը՛ռնիմ, ինձ թօռնանըս քըշտէն կըթաղիք՝** (Իմ տատը ասել է. «Որ մեռնեմ, ինձ իմ թոռան մոտ կթաղեք»):

- **Ս, տ, ն, ը** հոդերը, զուգորդվելով կապական բառերի հետ, արտահայտում են համապատասխան դեմքի իմաստ եւ գեղջում կապվող դերանունը՝ **Մաջիտ հինչ**

կա՞ (քո մեջ), *Տակըս նամ ա* (իմ տակը), *Յըրան պեն չի կա* (նրա վրա), *Առաջը տըմսնում չի* (իր առջեւը):

- Ուղղական հոլովով կարող է արտահայտվել գրական հայերենում տրական եւ ներգոյական հոլովներով դրսեւորվող տեղի պարագան՝ *մաշկը ճար ա քըսալ* (մեջքին դեղ է քսել), *Խըրմանջուղ տիլիփոն չի կա* (խրմանջուղում հեռախոս չկա):

- Տրական հոլովով երբեմն արտահայտվում է գործիական հոլովի իմաստ՝ *Տոնրտ քանե մընէթու վըս ծախալ* (տունդ քանի՞ ռուբլով ես վաճառել):

- Ուղիղ խնդիրը անձի առման դեպքում կարող է արտահայտվել ուղղական հոլովով՝ *Հիմքնըցին տըղան փըսակալ ա* (Համբարձումը տըղային ամուսնացրել է):

- *Լոխ, սաղ* դերանուններով արտահայտված որոշիչը սովորաբար դրվում է որոշյալից հետո՝ *Ըխճը-կէքը լօխ մարթու վըն քըցալ* (բոլոր աղջիկները), *Տըղէքը սաղ յըկալ ըն* (բոլոր տղաները):

- *Մուտանալ* բայը պահանջում է բացառական հոլովով խնդիր՝ *Հնրը տըղէն անա մուտացալ ա* (մուտեցել է տղային):

- Անորոշ դերբայի իմաստը կարող է արտահայտվել հարակատար դերբայով եւ հակառակը՝ *Հարկավեր ա ըղացած* (հարկավոր է աղալ), *Հնլն խօսկըս ըսելու, կըզընվում ըս* (դեռ խոսքս չսասած՝ բարկանում ես):

- Անորոշ դերբայի տրական հոլովի փոխարեն նախադասության մեջ երբեմն գործածվում է անկատարը՝ *Խըրմում վախտը շատ ա խօսում* (խմելու ժամանակ շատ է խոսում):

- Անկատար դերբայը կարող է գործածվել ենթակայական դերբայի փոխարեն՝ *Ըշտըդ տմնջվում մարթ ա տըմսնում, քժմնգ ա անում* (որտեղ տանջվող մարդ է տեսնում, օգնում է):

- Պայմանական ապառնին կարող է արտահայտել սահմանական ներկայի իմաստ՝ *Կասին փըսակվալ ըս, դիւզ ա՛* (ասում են՝ ամուսնացել ես, ճի՛շտ է):

- Ստորոգյալը հաճախ թվով չի համաձայնում ենթակայի հետ՝ *Ծառերը ծաղկալ ա* (ծառերը ծաղկել են), *Աշկերըս քուռանա, վըններըս փըռվէ, ընգուճ-նէտ քըռանա* (աչքերդ քուռանան, ոտքերդ բռնվեն, կանջներդ խլանան):

ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ: Բարբառի բառապաշարի հիմնական շերտերն են՝ գրաբարից ավանդված բառեր, բարբառային բառեր, փոխառյալ բառեր: Բառային կազմի գերակշռող մասը բարբառային բառերն են, որոնք ստեղծված են հին հայերենից ավանդված եւ փոխառյալ բառերից՝ բառակազմական տարբեր միջոցներով, ինչպես նաեւ՝ անկախ դրանցից:

Փոխառյալ բառերի շերտում հիմնականում արեւելյան լեզուներից (արաբերեն, պարսկերեն, թուրքական լեզուներ) եւ ռուսերենից կատարված անմիջական եւ միջնորդավորված փոխառություններն են:

Հատուկ տեղ են գրավում նաեւ այն բառերը, որոնք ունեն հնդեվրոպական ծագում, սակայն չկան գրաբարում՝ *անրգ, լափու, լէմ, լօկ, կօրկ* եւ այլն:

ԻՍԱՍՏԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ: Բարբառում բառերը լինում են մենիմաստ եւ բազմիմաստ:

Բազմիմաստությունը հիմնականում պայմանավորված է բառերի փոխաբերական իմաստով կիրա-

ռությամբ, ինչպես՝ *կառնը* բառը բացի հիմնական իմաստից՝ *գառ*, փոխաբերաբար նշանակում է նաեւ *հեգաբարո, խոնարհ, քար* բառը փոխաբերական կիրառությամբ ստացել է նաեւ *կարծր, անգութ* իմաստները եւ այլն:

Գրաբարի հետ ընդհանուր բառերը իմաստաբանական մակարդակում երեւան են հանում մի շարք փոփոխություններ.

ա) գրաբարյան բազմիմաստության դիմաց բարբառը հանդես է բերում մենիմաստություն, ինչպես՝ *բարձ-պէրց* բառը հին հայերենում ունի 5 իմաստ՝ 1) *զլխի բարձ*, 2) *նստարան*, 3) *պատիվ*, 4) *նավի նստարան*, 5) *եռանկյան հիմքը*, որոնցից միայն առաջինն է բարբառում արմատացել որպես միակ եւ հիմնական իմաստ:

բ) գրաբարյան բազմիմաստության դիմաց բարբառը երեւան է հանում մի քանի իմաստներ, օրինակ՝ *բաժանել- պիծէնէլ* բառը եւ՝ գրաբարում, եւ՝ բարբառում ունի *բաժանել, զատել, անջատել* իմաստները:

գ) սակավաթիվ բառերում գրաբարի մենիմաստության դիմաց բարբառը երեւան է հանում բազմիմաստություն, ինչպես՝ *ուզել/օգիլ* բայը նշանակում է ոչ միայն *խնդրել, պահանջել*, այլեւ՝ *ամուսնանալ, մտադիր լինել, շող-շօխել* բառը *ցոլք, ճառագայթ* իմաստից բացի նշանակում է նաեւ *ստվեր*:

դ) առանձնակի հետաքրքրություն են ներկայացնում գրաբարից ավանդված այն բառերը, որոնք, բարբառում ինքնուրույն կիրառություն չունենալով, պահպանվել են բարդություններում եւ կապակցություններում, ինչպես՝ *հուր* բառը *հըրըդան* բառի մեջ, *երամակ-ըրամակ* բառը *ըրամակ ըղնէլ* (մարդամեջ ընկնել) դարձվածում, *ակ* բառը՝ *ակը տալ* (փնտրել, ստուգել) դարձվածում:

ե) բառիմաստի ընդլայնում, երբ գրաբարի մասնավոր իմաստի դիմաց բարբառը հանդես է բերում ավելի ընդհանուր իմաստ, ինչպես՝ *թեփ-թեփ* գրաբարում ունի 1) *ցորենի թեփ*, 2) *ծկան թեփ* մասնավոր իմաստները, մինչդեռ բարբառում նշանակում է *թեփ* ընդհանրապես:

զ) բառիմաստի նեղացում, երբ գրաբարի ընդհանուր իմաստին բարբառում համապատասխանում է մասնավոր իմաստ, այսպես՝ *կուրծք-կործ* բառը գրաբարում ունի *կուրծք* ընդհանուր իմաստը, իսկ բարբառում նշանակում է միայն *անասունի ստինք, ործվըրց* գրաբարում նշանակում է *արու*, բարբառում՝ նաեւ 3 *տարեկան արու ոչխար* եւ այլն:

ԲԱՌԱԿԱԶՄՈՒԹՅՈՒՆ: Ինչպես ընդհանուր հայերենում, Ղարաբաղի բարբառում եւս բառակազմական միջոցներն են բառաբարդումը եւ ածանցումը, որոնց շնորհիվ ստեղծվում են նոր բառեր բնիկ եւ փոխառյալ բառերից:

Բարդությունները լինում են համադրական եւ վերլուծական:

Համադրական բարդությունները հիմնականում կազմված են երկու բաղադրիչներից, որոնք կապակցվում են հոդակապով՝ *քըթածակ, չուրաթան, ըզըզանմըն*, կամ առանց հոդակապի՝ *սըխտուրթակէ, փորքաշ, քըթկալ*:

Ինչպես ժամանակակից հայերենում, բարբառում

համադրական բարդությունների մի մասը առաջացել է կրկնավորներից՝ վերջիններիս բաղադրիչների միաձուլման հետեւանքով, ինչպես՝ **հըսըվհաս, պէցասպէց, գըռզըռաւ, կըթկաթէլ**: Այս շարքին են դասվում նաեւ **օր/ծր** բազմապատկական ածանց ունեցող բոլոր բայերը եւ **ատ, օտ** ածանցներով բայերի մեծ մասը՝ **թըղ-թըղօրէլ, տըշտըշծրէլ, տըրըքտըրըքօտէլ, ճուկճուկատէլ**:

Երեք բաղադրիչներից կազմված համադրական բարդություններ են՝ **դըբըրիւգիւնատէմ** (դեպի+երեկոյի+դեմ), **դըբըրիւգիւնաշախ** (դեպի+երեկոյի+շախ), **մաք-թողլի** (մայր+քոյր+օղու), **հաքթողլի** (հայր+քոյր+ օղու):

Վերլուծական բարդությունների մեջ մտնում են հարադրությունները եւ կրկնավորները:

Հարադրական բարդությունները լինում են անվանական եւ բայական:

Անվանական հարադրությունները կազմվում են տարբեր խոսքի մասերից, ինչպես՝ **ամըճ(նը)-ծը-մըճ(նը), տօն-տըճ, ծանդըր-ծընդըրմըճ, էրկու-ի-րըք, յըճ-տու**:

Բայական հարադրությունները հիմնականում կազմվում են բայից եւ որեւէ այլ խոսքի մասից՝ **կօլ տալ, պարան կ'ան, զակագ տալ, կըլծիս պիրի, յըճ ածէլ, յըրա հըսնէլ, դալիբ տալ**: Գործածական են նաեւ մի շարք զուգադրական բայեր՝ **ասէլ-խօսէլ, քիսիլ-կ'ան, օտէլ-խըմէլ**:

Կրկնավոր բարդության բաղադրիչները սովորաբար նույն բառի կրկնությունն են: Կրկնավորներ են կազմվում տարբեր խոսքի մասերից՝ **փօնց-փօնց, մըճ-մըճ, հէնգ-հէնգ, տու-տու, կամանց-կամանց, փահ-փահ** եւ այլն: Որոշ կրկնավորների բաղադրիչներից մեկը ենթարկվում է հնչյունափոխության, ինչպես՝ **աման-չաման, ական-սական, խըրէգ-մըրէգ, ծակ-ծուկ**:

Բառակազմական կարեւոր միջոց է ածանցումը: Բարբառում գործառնում են նախածանցներ եւ վերջածանցներ:

Նախածանցների թիվը խիստ սահմանափակ է: Հայերենի նախածանցներից գործածական են միայն **ան, չը** եւ **տը** ժխտական ածանցները՝ **անդար, անդարդ, անշընօրք, անլըվա, չըպէրք, չըհաս, չըխօսական, չըկամ, տըկօռ, տըհալ**: Լայն գործածություն ունի նաեւ պարսկերեն **bi-բէ/բէլ** ածանցը, որ դրվում է եւ՝ փոխառյալ, եւ՝ բնիկ բառերի վրա՝ **բէքըճի, բէյվախտ, բէյխաբար, բէյիւն, բէյշընօրք**:

Վերջածանցներն, ի տարբերություն նախածանցների, մեծ թիվ են կազմում: Դրանց շարքում հանդես են գալիս ինչպես գրաբարյան, այնպես էլ մի շարք նորանոր ածանցներ, որոնց մի մասը հին հայերենի որոշ արմատների իմաստների մթազնման, հոլովական թեքությունների եւ հոգնակերտ ձեւությունների քարացման արդյունք է, մի մասը՝ փոխառություն: Առավել կենսունակ են գոյականակերտ, ածականակերտ, մակբա-

յակերտ եւ թվականակերտ ածանցները, որոնք բնիկ եւ փոխառյալ բառերից ու բայարմատներից կերտում են նոր բառեր. **ագար/ագար՝** ցավագար/ցավագար, **ալ՝** մըճալ, **ալի՝** մըսալի, վըզգալի, **ած՝** նըշանած, խըրաված, **ակ/անկ՝** վըճակ, մաշնակ, կ'ոտնակ, **(ա)կան/ (ան)կան՝** պըրտական, վըճական, սըզ(ըլ)անկան, **ան՝** թացան, քըրըքաշան, կեսան, **անէ՝** էրկումըթկանէ, **հէնգքըրանէ, անէգ՝** լիզվանէգ, **անց՝** յըրկանց, **հըռ-նանց, անուկ՝** շըրանուկ, **անուց/անուց՝** խոտանուց, **վըցցանուց, հինգանուց, թընգանուց, անք/անք՝** փըշըրանք, **պըճըրանք, ըշկըլիւսանք, աշ/անշ՝** թըթվաշ, **կիրմիրանշ, ասկ՝** արմասկ, **թըռմասկ, ավ/անվ՝** թանավ, **ջանավ, զանմանվ, ավէր/ավէր/ անվէր/անվոր/անվոր՝** պուզանվէր, բախտավէր, պինավոր/պընանվոր, **ծիյավէր, ավուն՝** սըվավուն, **մըծավուն, ատ՝** կէսատ, **թէհրատ, արան/անրան՝** ըվիտարան/ըվըտանրան, **ճիրըքարան, արար/անրար՝** տըռարար, **կըռվարար, պինարար, ացու/ անցու՝** մըսացու, **թիլանցու, կօրսիսկացու, է/ի՝** թույթ, տանծի, **քըշէրէ, էգ՝** ածէգ, **հատէգ, ըճան՝** ըրծըթըճան, **վըսկըճան, հըրըճան, ը՛նէ՝** պընդը՛նէ, **ըմըռնը՛նէ, ը՛ցէ/ անցէ/ացէ/ըցէ/անցի՝** քըղըքը՛ցէ, **շինանցէ/շինացէ/շինըցէ/ շինանցի, ը՛քան/էքան՝** չուրսը՛քան/չուրքէքան, **իրը՛քան/իրէքան, ըյին/ույին՝** թուռըյին, **չուրույին, ըռ(է)/ը՛ռ՝** տակըռ(է), **շըքըռ/շըքը՛ռ, իճ/էճ՝** կավիճ/կավէճ, **ին/էն՝** ծանքին, **մըթէն, իք՝** ըսէլիք, **հըսնէլիք, լու/լիւ՝** ջանլու, **անիլի, կօտ/կուտ՝** վըխըլկօտ, **հըմանչկուտ, հան(ա)՝** տըկըռըհանա, **իրըսըհան, մունք՝** ըրարմունք, **չըչարմունք, պան՝** ճըղացպան, **ծիյապան, պատէգ՝** իրըքպատէգ, **վըցցըպատէգ, վաթ՝** խուրդանվաթ, **վանք՝** փանդվանք, **վաջի՝** դըմմըզվաջի, **իշըվաջի, վասկ՝** փանդվասկ, **վարի՝** դըմմըզվարի, **իշըվարի, վէ՝** հըրկըշվէ, **դըրըզվէ, վուսկ՝** կուտօրվուսկ, **տան՝** սըմբէտան, **ըռըշկէտան, տակ՝** մըճտակ, **հինգըտակ, ու/օ՝** ծախու, **թըթօ, կըծօ, ութկ՝** սըվըճրութկ, **ուկ/հնկ/օկ/օք՝** կաթուկ/կանթուկ, **ըղօկ/հըղօք, ում/ իւմ՝** կօլտում, **իւթթիւմ, ուն՝** ցալքուն, **թաքուն, ունք/իւնք՝** իրավիւնք, **հոլիւնք, իւշ՝** փըրթիւշ, **ուռ/օռ՝** հափուռ, **քըշկօռ, ուստ/իւստ՝** ապըրուստ, **կանիւստ, ուտ/իւտ/օտ/ծտ՝** խընծծրուտ, **մօշօտ, ցանքիւտ, հոլնծտ, քաշկուտ, փըսըլըքօտ, ուրթ/օրթ/ըրթ՝** ժուղօվուրթ/ժողօվըրթ, **փօխնուրթ/փօխնօրթ, ք/կ՝** թէվք, **շալք, փօխկ, շօխկ, օթուն/ ծթին՝** հընգըրօթուն, **փիսօթուն/փիսծթին, օսկ/ուսկ՝** պըտըռօսկ, **մէրուսկ, օվի/ծվի՝** թըկօվի, **քըցծվի, օց/ծց/ ուց/իւց՝** զըռռօց, **թըր-չծց, կուռկօռուց, տիւղտծղիւց** եւ այլն:

Որոշ վերջածանցներ փոխառյալ են, ինչպես՝ **ին-ջի/ընջի/հինջի** (թուրք. - inji)՝ **վէցցինջի/վէցցընջի, իրըճ(ի)ինջի, լար/լար** (թուրք. - lar)՝ **դայիլար, անիլար, թունիլար, արգումանլար, լու/լիւ** (թուրք. - lu)՝ **ջանլու, անգանլու-մանգանլու, անիլու, չի** (թուրք. - ci)՝ **դանիլուչի, գարափաթիչ, նախըրչի, սըզ/սուզ** (թուրք. - sus)՝ **սօնգսըզ/սօնգսուզ, թայսըզ, խստ** (ռուս. ucm)՝ **կամունխստ, թէվանխստ**:

ԲԱՌԱՐԱՆԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ

ԲԱՌԱՐԱՆԻ ՄԵՋ ԸՆԴՈՂԱԿՎԵԼ ԵՆ ԲՈՂՈՐ այն բառերը եւ դարձվածները, որոնք գործածական են Ղարաբաղի բարբառի խոսվածքներում: Շաղախի, Շահումյանի եւ Գորիսի ենթաբարբառների բառապաշարին անդրադարձել ենք մասնակիորեն՝ հաշվի առնելով դրանց՝ բուն Ղարաբաղի բարբառից ունեցած որոշ էական տարբերությունները, որոնք հիմնականում այլ բարբառների ազդեցության արդյունք են:

Բառարանում չեն մուծվել .

1. **-Ամենա** ածանցով գերադրական աստիճանները՝ **ամենամեծ, ամենակուճի, ամենաղնշմանգ**:

2. Բայի անդեմ ձեւերը, բացառությամբ անորոշի, որ բայի ելակետային բառածեւն է, ենթակայականի, հարակատարի ու **-ելիք, -ալիք** ածանցով ապակատարի այն ձեւերի, որոնք վեր են ածվել գոյականների եւ ածականների՝ **կիրող, տղճած, ըսելիք**:

3. **-Ան** ժխտական ածանցով բառերը, բացի հետեւյալ դեպքերից.

ա) եթե միայն ժխտում չեն արտահայտում՝ **անդար, անշառ, անպէտ/անպէտ**,

բ) եթե **-ան** նախածանցը ստացած բառն առանձին գործածություն չունի՝ **անկէգ, անսանց, անփիշ/անփիշ**:

4. Հատուկ անունները, բացի նրանցից, որոնք ստացել են հասարակ անվան արժեք կամ փոխաբերական նշանակությամբ գործածվում են դարձվածներում՝ **Ապէլ, Մանթաշով, Ակունի, Սուրում/Սոթում-Պոմոր**:

5. Տեղանուններից **-ըցէ, -ըցէ, -ցէ** ածանցներով կազմված բառերը, բացառությամբ փոխաբերական իմաստ ունեցողների եւ դարձվածներում գործածվողների՝ **սինգըցէ, խընուշինըկըցէ, դարաբաղցէ, հըղըրըցէ**:

6. Գրական հայերենից ու ռուսերենից, ինչպես նաեւ դրանց միջոցով այլ լեզուներից կատարված նորագույն փոխառությունները, որոնք դեռեւս լայն տարածում չեն ստացել, կամ էլ, պայմանավորված լինելով պատերազմական իրավիճակով, կրում են ժամանակավոր բնույթ՝ **վարկ, հիպոթէկ, կամպիւտրը, սոտըրկի, բէտէռ, իստրիբիտէլ, կապիտան, զասադա, բատալյոն, դիվերսյա** եւ այլն:

7. Տպագիր եւ անտիպ աղբյուրներում հիշատակված մի շարք բառեր, որոնց՝ Ղարաբաղի բարբառում գործածվելը մեզ խիստ կասկածելի եւ անհավանական է թվում:

ՂԱՐԶՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ: Ղարաբաղի բարբառը հարուստ է դարձվածներով: Հետեւելով դարձվածի լայն ըմբռնման տեսությանը՝ բառարանում, բացի բուն դարձվածներից, ընդգրկել ենք նաեւ ասացվածքները, կայուն բառակապակցությունները, հարադիր բայերը, ոճական արտահայտությունները:

Դարձվածները դրվում են բառահոդվածի վերջում՝ բառի բոլոր իմաստները բացատրելուց հետո: Յուրաքանչյուր դարձված ներկայացվում է միայն մեկ անգամ՝ դարձվածի առաջին բառի տակ՝ խիստ այբբենական կարգով՝ առանց հաշվի առնելու ուղիղ եւ թեք ձեւերը, որին հետեւում է բացատրությունը: Նույնիմաստ

դարձվածները բացատրվում են մեկ անգամ, մյուս դեպքերում հղում է կատարվում: Եթե նույնիմաստ դարձվածները տարբերվում են միայն մեկ անդամի (ոչ առաջին) փոփոխությամբ, ապա դրանք հիմնականում ներկայացվում են նույն դարձվածի կազմում՝ իրարից անջատվելով ուղղահայաց գծիկներով, ինչպես՝ **Տնորմն անէլ/կօխէլ/նըստըցընէլ /տինիլ/բըցիլ, Օրը փիս/տըժէր տըղ մըթնէլ**:

Բոլոր դարձվածների համար բերվում են օրինակներ, բացառությամբ հաղորդակցական արժեք ունեցող (**Ասում ըմ՝ ասու մէր, թա էշը քած ա, ասում ա՝ քօռակըն էլ ա քած**) եւ **տեն** հոլում ունեցող (**Ըսածան տիւս կ'անլ - տեն խուսկան տիւս կ'անլ**) մի շարք դարձվածների:

Ղարաբաղում ընդհանուր տարածում ունեցող դարձվածներին զուգընթաց բերվում են նաեւ տեղական նշանակության՝ կոնկրետ որեւէ գյուղում կամ ենթաշրջանում գործածվող դարձվածներ, ինչպես՝ **Ըթնին ծինը, Մէջուն արտը, Սօսէն հավը տըղնալ**:

Եթե որեւէ գլխաբառ հղվում է մեկ այլ գլխաբառի, ապա առաջինի տակ նույնանիշ դարձվածները չեն բերվում:

ԲԱՌԱՅՈՂՎԱԾՔ: Բառահոդվածը բաղկացած է հետեւյալ մասերից՝ ա) **գլխաբառ**, բ) **ծագումնաբանական նշումներ**, գ) **լեզվաոճական եւ քերականական նշումներ**, դ) **իմաստաբանություն**, ե) **օրինակներ եւ դրանց աղբյուրների վկայություն**:

ա) **Գլխաբառերը** ներկայացվում են մեծատառերով: Գլխաբառից հետո բերվում են տարբեր խոսվածքներում գործածվող հնչյունափոխված տարբերակները, որոնցից յուրաքանչյուրը, այբբենական կարգով դրվելով համապատասխան տեղում, **տեն**-ով հղվում է հիմնական համարվող բառին: Գլխաբառի ընտրության ժամանակ նախապատվությունը տվել ենք պատմական Վարանդայի գավառում գործածվող ձեւին, այնուհետեւ հերթականությամբ նշել մյուս շրջանների խոսվածքների ձեւերը, չնայած, ընդհանուր առմամբ, այդ ձեւերի գործածության սահմանները խիստ տարբերակված չեն, եւ հաճախ մի գյուղի խոսվածքի ձեւերը, տարբերվելով հարեւան գյուղերից, կարող են համընկնել հեռավոր գյուղերի խոսվածքներին: Թերեւս դա է հիմնական պատճառը, որ, նշելով հնարավոր բոլոր հնչյունական տարբերակները, խոսվածքների թվարկումներ չենք արել, ինչը կստեղծեր խառնաշփոթություն:

Գոյականները բերվում են եզակի թվի ուղղական հոլովով, բայերը՝ անորոշ դերբայով:

Որպես գլխաբառեր են բերվում դերանվանական հոլովմամբ թեքվող դերանունների սեռականի եւ տրականի ձեւերը, **իմ, քու, ինձ, քեզ**, ինչպես նաեւ՝ անկանոն բայերի խոնարհված յուրահատուկ ձեւերը՝ **կեր, յըք, տըգ, կալ** եւ այլն:

բ) **Ծագումնաբանական նշումներ** մասում համառոտագրությամբ նշվում է այն լեզուն, որից բառը անցել է բարբառին, ինչպես՝ **հ.է.** (հնդեվրոպական հիմք լեզու), **գրբ.** (գրաբար), **արաբ.** (արաբերեն), **պրս.** (պարսկերեն), **թրբ.** (թուրքական լեզուներ՝ թուրքերեն, թաթար-

րերեն, աղբբեջաներեն), **ռուս.** (ռուսերեն): Այդ նշումներից հետո բերվում է փոխատու լեզվի ձևը՝ գրաբարինը՝ հայկական, ռուսերենինը՝ սլավոնական, իսկ մյուսները՝ լատինական այբուբենով: Եթե նույն բառը գործածական է տարբեր լեզուներում եւ անհնար կամ մեր հնարավորություններից վեր էր կոնկրետ փոխատու լեզուն որոշելը, նշվել են բոլոր լեզուները: Եթե փոխատու լեզվի բառը բարբառում ներկայանում է իմաստափոխությամբ, ապա փոխատու լեզվի բառի մոտ փակագծերում տրվում է բուն իմաստը:

Եթե գլխաբառի մոտ ծագումնաբանական նշումներ չկան, նշանակում է բառը բարբառային է, կամ էլ՝ ծագումը մեզ անհայտ:

գ) **Լեզվառճական նշումները** երկու կարգի են՝ սոցիալական - **ծծկ.** (ծածկաբանություն), **մսկ.** (մանկական), եւ վերաբերմունքային - **անրգ.** (անարգական), **արհմ.** (արհամարհական), **ծղր.** (ծաղրական), **հեզկ.** (հեզական) եւ այլն:

Գլխաբառերի քերականական բնութագրությունը տրվում է խոսքիմասային պատկանելության նշումով, ինչպես՝ **գ.** (գոյական), **ած.** (ածական), **թ.** (թվական), **դ.** (դերանուն), **մ.** (մակբայ), **կ.** (կապ), **շ.** (շաղկապ), **ծ.** (ծայնարկություն), **վ.** (վերաբերական): Բայերի մոտ նշվում է նաեւ սեռը, ինչպես՝ **նք.** (ներգործական բայ), **չք.** (չեզոք բայ), **կբ.** (կրավորական բայ), **պբ.** (պատճառական բայ):

դ) **Իմաստաբանություն:** Այս մասում հնարավորինս համառոտ եւ հստակ տրվում են բառերի բոլոր ուղղակի եւ փոխաբերական նշանակությունները: Առանձին դեպքերում, հատկապես երբ գլխաբառը ազգագրական բովանդակություն ունի, բացատրություններն ավելի ընդարձակ են: Բազմիմաստ բառերի բացատրությունները տրվում են առանձին՝ արաբական թվանշաններով անջատված: Փոխաբերական նշանակություններից առաջ դրվում է **փխբ.** համառոտագրությունը:

Բառերի բոլոր նշանակությունները սովորաբար բացատրվում են, մեծ թիվ չեն կազմում հոմանշային բացատրությունները: Նույնիմաստ բառերից ընդհանուր առմամբ բացատրվում է միայն մեկը՝ ամենից տարածվածը, իսկ մյուսները **տեւ-** ու հղվում են վերջինիս:

Բայերի կրավորական ձեւերը, որոնք ինքնին նաեւ չեզոք են, բերվում են իբրեւ գլխաբառեր՝ որպես ընդհանուր կանոն բացատրվելով **կբ.** եւ **չք. (որեւէ) բայի** բանաձեւումով: Իսկ եթե այդ ձեւը ունի չեզոք սեռի այնպիսի նշանակություն կամ նշանակություններ, որ չունի ներգործականը, ապա դրանք բացատրվում են առանձին- առանձին՝ **չք.** նշումով, ինչպես՝ **ԶԸՍՎԷԼ- 1. կբ.** եւ **չք. ԶԸՍԷԼ-ի, չք. 2. Մի բանի դիպչել՝ կպչել, 3. Սն-գուրվել, 4. Զծնել, 5. Չքվել:**

ե) **Օրինակներ:** Բառերի նշանակությունները պարզաբանելու եւ հիմնավորելու համար բառիմաստի բացատրությունից հետո բերվում են օրինակներ, որոնք առնված են երեք կարգի աղբյուրներից՝ տպագիր, ձեռագիր եւ բանավոր: Տպագիր աղբյուրներից բերված օրինակների վերջում համառոտագրությամբ եւ փակագծերում նշվում են համապատասխան ժողովածուի վերնագիրն ու էջը:

Ձեռագիր աղբյուրներից քաղած օրինակների թիվը մեծ է: Այս առումով հատկապես մեծ տեղ ենք հատկացրել մեր անձնական արխիվին, որտեղ ընդգրկված է 1998-2011թթ. մեր եւ մեր ղեկավարությամբ ԱրԴՅ ուսանողների, ինչպես նաեւ մեր խնդրանքով ԼՂՀ տարբեր գյուղերի տասնյակ ուսուցիչների կողմից հավաքագրված բանահյուսական, բարբառային եւ ազգագրական հարուստ նյութ՝ շուրջ 20000 էջ, որոնցից յուրաքանչյուրը ժամանակին ենթարկել ենք նուրբ տառադարձության՝ տվյալ խոսվածքը կրող առնվազն երկու բարբառախոսների օգնությամբ:

Ձեռագիր աղբյուրներից քաղված օրինակների վերջում դրվում է (2) համառոտագրությունը:

Չնայած տպագիր եւ ձեռագիր աղբյուրների առատությանը՝ բարբառի բառապաշարի զգալի մասը արտացոլված չէ դրանցում եւ շարունակում է մնալ միայն բարբառախոսների սեփականությունը: Ահա թե ինչու բազմաթիվ բառերի օրինակներ բերվում են բանավոր խոսքից՝ վերջում դնելով (Բ) համառոտագրությունը: Այս աղբյուրի մեջ են մտնում նաեւ ԼՂՀ ազգային հեռուստատեսությամբ հնչած բարբառային հաղորդումները, ինչպես նաեւ մեր արխիվում պահվող բազմաթիվ ձայնագրություններ եւ տեսագրություններ՝ մեր կամ մեր խնդրանքով ուրիշների կողմից կատարված:

Վկայված օրինակները հիմնականում բերվում են նախադասություններով, երբեմն՝ բառակապակցություններով: Բառարանում օրինակներ են բերված բոլոր բառիմաստների համար: Մեջբերումներ չունեն միայն **տեւ-**ով հղում ունեցող բառերի մի մասը, ինչպես նաեւ մի շարք գոեհկաբանություններ:

ՈՂՂԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՏՈՒՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ:

Բարբառագիտության մեջ ընդունված է ուղղագրության մեկ սկզբունք՝ գրել այնպես, ինչպես արտասանվում է, այսինքն՝ մեկ հնչյունին մեկ գիր սկզբունքով: Դժբախտաբար Ղարաբաղի բարբառով հավաքագրված նյութի զգալի մասը կամ տառադարձության չի ենթարկվել կամ էլ տպագրվել ու հավաքագրվել է տառադարձության խախտումներով: Ահա թե ինչու, քարտագրելով բոլոր աղբյուրները, մենք ստիպված էինք բառերի եւ դարձվածների բացատրությունների համար օրինակներ բերել ոչ բոլոր տպագիր եւ անտիպ գործերից:

Բառարանում հետեւել ենք հետեւյալ սկզբունքներին.

1. Գլխաբառերը տրվել են մեծատառով՝ նուրբ այբբենական կարգով: Բառարանից օգտվողներին դյուրություն պատճառելու համար արել ենք որոշ բացառություններ.

ա) **ա, ռ, ծ** քմային ձայնավորները, չնայած անկախ հնչույթներ են, սակայն այբբենական կարգով դասավորելիս հավասարեցվել են **ա, ու, օ** ոչ քմային հնչյուններին,

բ) **լ** եւ **լ'** երկբարբառակերպերի է եւ **ի** հնչյունները դիտվել են որպես լիակատար հնչյուններ,

գ) **գ, կ, ք, լ'** եւ մյուս քմային բաղաձայնների կիսաձայն **-յ-**ն դիտվել է որպես լիարժեք բաղաձայն:

2. Խստիվ պահպանվել են բարբառային գիտական տառադարձության սկզբունքները: Հարկ է նշել, որ չնայած ՀՀ ԳԱԱ լեզվի ինստիտուտի բարբառագիտու-

թյան բաժնի կողմից արդեն իսկ մշակված եւ հրատարակված է գիտական նոր տառադարձություն, որը հնարավորություն է տալիս ներկայացնելու հայերենի բարբառների հնչյունների բոլոր նրբությունները, սակայն մենք հետեւել ենք ավանդական տառադարձությանը՝ հաշվի առնելով, որ Ղարաբաղի բարբառի վերաբերյալ եւ բարբառով տպագրված նյութերի հիմքում դրված է այդ տառադարձությունը:

3. Տպագիր ու ձեռագիր աղբյուրներից վերցված օրինակներում ընդհանուր առմամբ պահպանվել է հե-

ղինակների տառադարձությունը: Մեր միջամտությունը սահմանափակվում է հետեւյալ դեպքերով՝ 1) բառերի տառադարձման ակնհայտ սխալների ուղղում, 2) գաղտնավանկի *ը*-ի ավելացում, 3) անհրաժեշտության դեպքում ծավալուն նախադասությունների կրճատում:

4. Եթե գլխաբառը հանդես է գալիս նաեւ հավելյալ տառերով, եւ այդ տարբերակները անմիջապես նախորդում կամ հաջորդում են գլխաբառին, ապա վերջիններս սովորաբար դրվում են կլոր փակագծերի մեջ, ինչպես՝ *ԱՇԽԱՐ(Ե), ՏՈՒՆԸ, ՏՊ(Ը)ՐԱԿ*:

ԿԿԱՅՎԱԾ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐԻ ԱՂԲՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- ԱԱ - Ա. Սարգսյան, *Արցախյան ավանդություններ*, Ստեփանակերտ, 2007
- ԱԱԼ - Ա. Սարգսյան, *Արցախյան առակներ*, Ստեփանակերտ, 2011
- ԱԲԲ - Ա. Սարգսյան, *Արցախի բանաձեւային բանահյուսությունը*, Ստեփանակերտ, 2009
- ԱՅ - Ա. Սարգսյան, *Արցախյան հանելուկներ*, Ստեփանակերտ, 2002
- Բ - Բանավոր խոսք
- ԲՀԲ - *Բաքվի հայոց բանահյուսությունը* (կազմել, ներածությունը գրել եւ ծանոթագրել են Ա. Ղազիյանը, Ս. Վարդանյանը), Երեւան, 2004
- ԶՏ, Ա - Տմբլաչի Խաչան (Կ.Կ. Մելիք Շահնազարեանց), *ԶՈՒՌՆԱ-SUPLU*, գիրք Ա, Վաղարշապատ, 1907
- ԶՏ, Բ - Տմբլաչի Խաչան (Կ.Կ. Մելիք Շահնազարեանց), *ԶՈՒՌՆԱ-SUPLU*, գիրք Բ, Վաղարշապատ, 1908
- ԼՂԲ - Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը (գրառումը, բնագրի պատրաստումը եւ ծանոթագրությունները Մ.Ս.Գրիգորյան-Սպանդարյանի), Երեւան, 1971
- ԼՂԲԶ - Կ.Ս. Ղավթյան, *Լեռնային Ղարաբաղի բարբառային քարտեզը*, Երեւան, 1966
- ՀԱԲ, 15 - Ալվարդ Ղազիյան, *Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն*, հ. 15 (Արցախ), 1983
- ՀԲ - Ա.Ս. Պողոսյան, *Հաղորդի բարբառը*, Երեւան, 1965
- ՀԺՀ, V - *Հայ ժողովրդական հեքիաթներ*, V (գրի է առել Մ.Ս.Գրիգորյան-Սպանդարյանը), Երեւան, 1966
- ՀԺՀ, VI - *Հայ ժողովրդական հեքիաթներ*, VI (գրի են առել Ա. Բահաթրյանը, Կ. Մելիք Շահնազարյանը, Մ. Իսրայելյանը, Մ. Մխիթարյանը, Ա. Շահսուվարյանը), Երեւան, 1973
- ՀԺՀ, VII - *Հայ ժողովրդական հեքիաթներ*, VII (գրի է առել Մ. Առաքելյանը), Երեւան, 1979
- Ձ - Ձեռագիր աղբյուրներ
- ՆԱԲ - *Նշխարներ Արցախի բանահյուսության* (ժողովեց, կազմեց եւ ծանոթագրեց Լ. Հարությունյանը), Երեւան, 1991
- ՆԱԲ II - Լ. Հարությունյան, *Նշխարներ Արցախի բանահյուսության*, II, Ստեփանակերտ, 2004
- ՆԱԲ III - Լ. Հարությունյան, *Նշխարներ Արցախի բանահյուսության*, III, Ստեփանակերտ, 2007
- ՆԼՂԺԲ - *Նմուշներ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդական բանահյուսությունից* (կազմողներ՝ Մ. Առաքելյան, Ռ. Ղահրամանյան), Երեւան, 1978

ՀԱՄԱՌՈՏԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

<i>ած.</i> -	ածական	<i>հ.ե.</i> -	հնդեվրոպական
<i>անգլ.</i> -	անգլերեն	<i>հեզն.</i> -	հեզնական
<i>անծ.</i> -	անեծք	<i>հմմտ.</i> -	համեմատություն
<i>անրգ.</i> -	անարգական	<i>հոգն.</i> -	հոգնակի
<i>ասաց.</i> -	ասացվածք	<i>հոլ.</i> -	հոլանդերեն
<i>ասոր.</i> -	ասորերեն	<i>հպվ.</i> -	հապավում
<i>արաբ.</i> -	արաբերեն	<i>հվք.</i> -	հավաքական
<i>արհմ.</i> -	արհամարհական	<i>հուն.</i> -	հունարեն
<i>բրմդ.</i> -	բարեմադրություն	<i>հունգ.</i> -	հունգարերեն
<i>գ.</i> -	գոյական	<i>ձ.</i> -	ձայնարկություն
<i>գերմ.</i> -	գերմաներեն	<i>մ.</i> -	մակբայ
<i>գռիկ.</i> -	գռեհկաբանություն	<i>մնկ.</i> -	մանկական
<i>գրբ.</i> -	գրաբար	<i>նբ.</i> -	ներգործական բայ
<i>դ.</i> -	դերանուն	<i>շ.</i> -	շաղկապ
<i>եբր.</i> -	եբրայերեն	<i>չբ.</i> -	չեզոք բայ
<i>եւն.</i> -	եւ այլն	<i>պբ.</i> -	պատճառական բայ
<i>թ.</i> -	թվական	<i>պրս.</i> -	պարսկերեն
<i>թրք.</i> -	թուրքական լեզուներ	<i>ռուս.</i> -	ռուսերեն
<i>ծղր.</i> -	ծաղրական	<i>վ.</i> -	վերաբերական
<i>իտ.</i> -	իտալերեն	<i>վրաց.</i> -	վրացերեն
<i>լատ.</i> -	լատիներեն	<i>փխբ.</i> -	փոխաբերական
<i>ծծկ.</i> -	ծածկաբանություն	<i>փղքշ.</i> -	փաղաքշական
<i>իսպ.</i> -	իսպաներեն	<i>քրդ.</i> -	քրդերեն
<i>կ.</i> -	կապ	<i>օրհ.</i> -	օրհնանք
<i>կբ.</i> -	կրավորական բայ	<i>ֆր.</i> -	ֆրանսերեն

Ա

Ա¹ (գրք. ա) - Հայկական այբուբենի առաջին տառը:

Ա-ն ու Բ-ն - Ամենատարրական բաները: *Էս հանձն ա-ն ու Բ-ն ա, մընացածը յը՛տնան ըմ սըվըրցընական (Ձ):*

- Ա-ն ու Բ-ն ճօկել - Գրաճանաչ լինել, ամենատարրական բաներն իմանալ, մի քիչ հասկանալ: *Ղերը ա-ն ու Բ-ն ճօկում չար (Ձ):*

Ա²/ՅԱ¹ - Էական բայի սահմանական ներկայի եզակի երրորդ դեմքը: *Մին ա-մէս անց ա կէնում, Պողոսն ղըզղանը պիւրում չի (ՆԱԲ, 135):*

Ա³ (գրք. ա) - ձ. 1. Զարմանքի, ուրախության բացականչություն: *Ա, էս հիւր ը՛մ տը՛սնում, էտ հիւր ը՛ս յը՛կալ (Բ):* 2. Վախի, ցավի բացականչություն: *Ա, էտ մէր կըլծխը մին օյին ա պիւրլանկան (Բ):* 3. Կարեւորություն չտալու, արհամարհանքի, անտարբերություն արտահայտելու բացականչություն: *Ա, հինչ օգում ա, թօղէ անէ, յը՛ս կօրծ չօնիմ (Ձ):* 4. Մի բան կռահելու, հասկանալու բացականչություն: *Ա, յը՛ս էլ ասիմ խէ յա ըստի ճէլլի-ճէլլի կասս մէր տօն (Բ):* 5. Կոչական բացականչություն: *Կընէգը ասմա. -Ա՛ մարթ, յանի ըստըրանա սը՛ղ օր կինի՛ (Ձ):*

- Ա կօծ, քը՛գ ասիմ, ա՛ կօլա, տու ըսկաց - Ասվում է, երբ մի բան ակնարկելով՝ փորձում են անուղղակի կերպով այլ բան հասկացնել:

Ա⁴/ԱՆ - Ձ. Եվ, ու: *Հանրըն ա մարը ը-ռազի չըն կէնըմ, էտ տըղան կըլօխ ա յօր օնում, ք՛ինամ (Ձ):*

ԱԲԱ (թրք. aba) - գ. Բորյա հաստ եւ կոպիտ կտորից կարված տղամարդու վերնագգեստ: *Էս տըղան վը՛ր լըսըմ ա, յէր ա կէնըմ մին արա կ՛էնըմ, մին դանկ-թան յօր օնըմ, ք՛ինըմ... (ՀԺՀ, VI, 112):*

ԱԲԱԴՈՒԼԼԱ - տէն ԱՍՄԻՆԾՎԻՆ: *Յէս ծէգ արադուլլա մուռանալ չըմ (ՋՏ, Ա, 102):*

ԱԲԱԼ - տէն ԱԲԱԼ:

ԱԲԱԼ/ԱԲԱԼ - ձ. Զարմանքի, վախի բացականչություն: *Կընէգը մէհէտ յէ-շում ա, թա՛ վի՛, արա՛լ, էս հու վը՛ն (ՀԺՀ, VII, 302):*

ԱԲԱՅՕ(Վ) (գրք. ապահով, յապահով) - ած. Ապահով, վտանգներից գերծ, անվտանգ: *Ճէլլի փախալ ըն մին արահօ տեղ, վէր ապրանքան կօրուստ չըտան (ՆԱԲ, II, 33):*

ԱԲԱՇԽԱՐԱՆԵ/ԲԲԸՇԽԱՐԱՆԵ/ԲԸՇԽԱՐԱՆԵ (գրք. ապաշխարան (ապաշխարելու տեղ, միջոց) - գ. Ապաշխարելը, ապաշխարություն: *Էտ մէխկան ընդըրա վէջ մին արաշխարանը ըզարէլ չի (Բ):*

ԱԲԱՇԽԱՐԱՆԵ/ԲԲԸՇԽԱՐԱՆԵ/ԲԸՇԽԱՐԱՆԵ (գրք. ապաշխարել) - չք. Գործած հանցանքի, մեղքի, սխալի համար զղջալ եւ ձգտել մեղքը քավել: *Ղերը աս-մա. - Էտ մը՛ծ մէխկ ա, ք՛ինի՛, արաշխա-րէ (Ձ):*

ԱԲԱՍԻ - տէն ԲԱԶԻ:

ԱԲԱՍԱՆՈՒՅ - տէն ԲԸԶԱՆՈՒՅ:

ԱԲԱՐՕՆ (ռուս. оборона) - գ. Պաշտպանություն: *Կըռվէն վախտը մէր արա-րօնը սըխ ա իլան (Բ):*

- Աբարօն փըռնել - Պաշտպանողական դիրք գրավել: *Սըհէ էն ընը Ղընէպ-րէն ղըրաղէն արաբօն փըռնած, էն յօ-կէր նէմէսնէն էլ էն ըն էն մին ղըրաղէն կօջ յէկած... (ԼՂԲԲ, 263):*

ԱԲԳՕՆ - տէն ԱՎԳՕՆ:

ԱԲԷԴ (ռուս. обед) - տէն ԲԸՍՈՒՐԱՅԱՅ:

- Աբէդ անել - Ճաշել: *Վէր արէղ ըն ա-նըմ, էլ սըղանըմ ըն, թա կօրծ անին (Ձ):*

ԱԲԷԹ (գրք. արէթ) - գ. Այրված կտավից, բամբակաթելից կամ այլ բաներից պատրաստած դյուրավառ նյութ, որը բռնկվում է կայծքարի կայծից: *Ըշփիշ-կան տոնս յը՛կալ, ըբէթին դարը անց կացալ (Բ):*

ԱԲԷՇԻԳ՝ - տէն ԱԲԷՇԻԳ՝:

ԱԲԷՇԻԳ/ԱԲԷՇԻԳ (ռուս. обездачик) - գ. Անտառապահ: *Աբէշիգ՛ըն էլ ա օ-գում տըրան ծէռքը քըցի... (ՆԼՂԺԲ, 30):*

ԱԲԷՇԻԳ՝ՕԹՈՒՆ - տէն ԱԲԷՇԻԳ՝ՕԹՈՒՆ:

ԱԲԷՇԻԳ՝ՕԹՈՒՆ/ԱԲԷՇԻԳ՝ՕԹՈՒՆ - գ. 1. Անտառը պահպանելը, անտառների պահպանություն: *Վէր արէշիգ՛օթու-նը չինան, Տումա ծըմըկնէն սաղ կըկը-տուրին (Բ):* 2. Անտառապահ լինելը, ան-տառապահի պաշտոնը: *Սավէտը ցը-րը՛վ յը՛կալ, հաջի դային արէշիգ՛օթու-նը թօղից (Բ):*

ԱԲԸԿՆԱՎԷՆՆԻ (ռուս. обыкновенный) - ած. Ոչ արտակարգ, ոչ արտասո-վոր, սովորական: *Աբըկնավէննի կ՛նի-թանն ա, շատ թանրիկ մէր անէլ (Ձ):*

ԱԲԸՐԱՍՆԻ - տէն ԱԲԸՐԱՍՆԻ:

ԱԲԸՐԷԼ/ԱԲԸԷԼ/ԱՊԸՐԷԼ²/ԱՊԸԷԼ² (գրք. ապրիլ) - գ. Տարվա չորրորդ ամի-սը՝ ապրիլ: *Աբըրէլումը յը՛կած ծննը հիյվընատը՛նը տօնը կըքանդի (Ձ):*

ԱԲԻ (պրս. abi) - ած. Կապտագույն: *Աբի շօրը կ՛ը՛ցալ ա, Ղանդէրըս պիլծ-րալ ա... (Ձ):*

ԱԲԻԳԱՐԴԱՆ (պրս. abgardan) - գ. Երկար կոթով պղնձե խոր աման կա-րասներից, տակառներից հեղուկը հա-

նելու համար: *Աբիգ՛արդանը քըցում ա, կըրասան կ՛ինի տոնս օնում, մը՛կնում ղունաղէն (Բ):*

ԱԲԻՎԼԷՆՆԻ - տէն ԱԲՅԱՎԼԷՆՆԻ:

ԱԲԼԱՎԼԷՆՆԻ - տէն ԱԲՅԱՎԼԷՆՆԻ:

ԱԲՅԱՎԼԷՆՆԻ/ԱԲԼԱՎԼԷՆՆԻ/ԱԲԻՎ-ԼԷՆՆԻ (ռուս. обьявление) - գ. Հայտարա-րություն: *Բըրիգադիրը մին արայվէննի յա կախ տամ, վէր հու վէր բըրամա չի հազնէ, ըշտըրափ ըն ընան (Ձ):*

ԱԲՐԱՇ (թրք. abras (սպիտակ պու-տերով) - ած. Կոպիտ, տգեղ, այլանդակ: *Էտ տըղան էլ սաղ աշխարքը շօռ ա կ՛ամ, վէրջը մին արանջ ախշիգ՛ ծօղում (Ձ):* 2. Հարթաշ, շատ աշխատող: *Ըտը-րան մին արանջ մարթ ա ինում, սաղ օ-րը դարկում ա հանըղ, ինը՛ր սիրըկանէն սըհի՛տ ք՛ը՛փ անում (Ձ):* 3. տէն ԽԸԴՈ՛:

- Աբանջ ճուր տալ - հեզն. Կենակ-ցել (տղամարդու մասին):

- Աբանջին քարը - Անգույթ, անխիղճ, անտարբեր: *Իզէն հօ հան՛ր չի էտ խօսըց հը՛տէ, հանջը՛վ ըրա ըբանջին քարըն ա (Բ):*

ԱԲՐԱ - տէն ԱԲՐԱՆ:

ԱԲՐԱՆ/ԱԲՐԱ (գրք. ապրայ) - գ. 1. Որեւէ ապրանքի դատարկ ամանի, փաթեթի քաշը: *Աբրան տոնս յը՛կալ, չօրթ՛ կիլօվէն հախը յօր կալան (Բ):* 2. Մանր քարեր կամ այլ առարկաներ, ո-րոնցով որոշում են դատարկ ամանի քաշը: *Աբրան տիի, յը՛տնան քըշըռէ՛ (Բ):* - Աբրան փըռնել - Որեւէ ապրանք կշռելիս դատարկ ամանի, փաթեթի քա-շը որոշել: *Աբրան փըռնում ա, տը՛ս-նում ղո՛ւզ էրկու կիլօ (Ձ):*

ԱԲՐԱԶԱՎԱՆՆԻ/ԲԲՐԱԶԱՎԱՆՆԻ (ռուս. образование) - գ. Կրթություն: *Հանրը քըշէր-ցիրը՛կ կօրծ ա անում, փուլ ըշ-խաղում, վէր տըղան արազավաննի ըստանա (Բ):*

ԱԲՐԱԶՕՎ(ԸՆ)ՆԻ/ԲԲՐԱԶՕՎ(ԱՆ)-ՆԻ (ռուս. образованный) - ած. Կրթու-թյուն ստացած, կիրթ: *Տանըմ ա ճըղըց-պանէն շօրէրը հանում, էն պիրան շօ-րէրը կ՛էց տամ, տը՛նըմ ա մին արա-զօվնի տըղա... (ՀԺՀ, V, 627):*

ԱԲՐԱՏՆԻ/ԱԲԸՐԱՏՆԻ (ռուս. об-ратный) - մ. Ետ, դեպի ետ, հետ: *Էտ վէր տը՛սալ, արաատնի յը՛տ տը՛ռալ (Բ):*

ԱԲՐԷԼ - տէն ԱԲԸՐԷԼ:

ԱԲՐԻՆ (պրս. abru (երեսի ջուր) - գ. Ամոթի, պատվի, պատկառանքի զգացում: *Լանջան կընգանը արուռ չինիլ (Ձ):*

- Աբուռը իրը՛սէն - Ամոթի, պատկա-

ռանքի զգացում ունեցող, պատվազգաց: Աբուռը իրը՝ սեն կընգանը ախ՝ չի՞գ՛ը մօրը կըքաշի (Ձ):

- Աբուռը հախավ կիսի - Պետք չէ չափն անցնել: Ասլանը ասմա.- Աբուռը հախավ կիսի, խըրէ՞գ՛ անէ (Ձ):

- Աբուռը դըրաղ տիսիլ - Պատվախնդրությունը, ամոթի զգացումը հաշվի չառնել: Էտ կընէ՞գ՛ը արուռը դըրաղ ա տիսիւմ, ք՛իսամ նախագէն վը՛տ-քը, պարթկ օգ՛ում (Բ):

- Աբուռը յըրան - տեն Աբուռը իրը՛սէն:

- Աբուռը չօլը քըցիլ - տեն Աբուռը տափավը կ՛ալ:

- Աբուռը պահել - Ամոթի, պատվի զգացումը չարատավորել: Աբուռը պահելը ամմեն մարթու պէն չի (Բ):

- Աբուռը վեր ածել - Խիստ նախատել, ամոթանք տալ: Մին օր էլ էտ կ՛օղէն շինըմաշումը ջիհիւմ ա, ժուղովորթեն մաջին արուռը վեր ածում (Ձ):

- Աբուռը վեր կ՛ալ/վեր տը՛նալ - Խիստ ամաչել, անհարմար զգալ: Աբուռըս վեր յէկալ, ախճի մին սիրու հայասը-գէր նի ըն մընըմ ուղըղնէն, տըղըմարթօց նըհէտ սիլի-քիլի անըմ (ՁՏ, Ա, 222):

- Աբուռը վըննատակ տալ - տեն Աբուռը տափավը կ՛ալ:

- Աբուռը տանա անել - Իր ունեցածով բավարարվել, ուրիշի օգնությանը չդիմել, փոխ չվերցնել: Վեր մարթը մը՛նում ա, էտ կընէ՞գ՛ը քըշէր-ցիրը՛կ կօրծ ա անում, արուռը տանա անում (Ձ):

- Աբուռը տափավը կ՛ալ/տափավը տալ - Ամոթի, պատվի զգացումը արատավորել: Թա՞ցա հարթըն ռուան արուռըն էլ տափավը յը՛կալ, հօրը-մօրը արուռըն էլ (Բ):

- Աբուռըտ կըտըրվէ - Նախատական ձեւ կամ բարեկամական հանդիմանություն: Մարը ասմա.- Աբուռըտ կըտըրվէ՛, էտ հինջ ա՛ շուրթէտ հալը, խէ լըվանում չը՛ս (Ձ):

- Աբուռըտ շօն տը՛նալ - տեն Աբուռըտ կըտըրվէ:

- Ըբուռան տոն օնել - Մեկին պատվագրել, անպատիվ անել: Մին օր էլ էտ խը՛ղծ ըխճըկանը ծօրոմը փըռնում ա, ըբուռան տոն օնում (Ձ):

- Ըբուռէն տար քիսիլ - տեն Աբուռը պահել: Դէրը էտ մարթին փըռնում ա, թա.-էլ յան տալի տը՛ղ չօնիս, ըբուռէտ տար ք՛իսի՛, կ՛ուղացածըտ յը՛տ օտ (Ձ):

ԱԲՐՈՒ-ՅԱՅԱ(Թ) (այրս. *abru + թըք. hayā, abir-haya*) - գ. Ամոթ, պատկառանք, պատվախնդրություն: Ընդըրա վեր արուռ-հայա ինի, սարու մընան մարթին թաղէլ չի, ըստոնը-ընդոնը հը՛տը ըղ-նէ (Բ):

ԱԲՐՈՒՏ (ռուս. *aborm*, լատ. *abortus*) - գ. Վիժելը, վիժվելը, վիժում: Ընէնի կընանուցը առաջ արօրտան խաբար չիլալ (Բ):

- Աբօրտ անել - Արհեստական վիժում կատարել: Էտ դօխտուրըն էլ փուլը յօր ա օնում, էտ ըխճըկանը արօրտ անում (Ձ):

- Աբօրտ ինի/տը՛նալ - Հղիությունը վաղաժամ ընդհատվել, վիժել: Խը՛ղծ հարթնանը էնքան պինըցընում ըն, արօրտ ա տը՛նում (Ձ):

ԱԳԱՅ - տեն ԱԿԱՅ(Ի):

ԱԳԱՅԻ - տեն ԱԿԱՅԻ:

ԱԳԻՏԱՅԱ (ռուս. *agitation*, լատ. *agitation*) - գ. Որեւէ նպատակով լայն զանգվածների մեջ տարվող քաջալերիչ, գովաբանական պաշտպանություն: Վեր ագիտացնի ջիննը, իգէն կարել չար գ՛ուղապէտ ընտըրվէ (Բ):

- Ագիտացն անել/տանել - Ագիտացիոն գործունեություն ծավալել: Կընէ՞գ՛ը ագիտացն ըրալ, մարթին նախագա ընտըր՛ցէն (Բ):

ԱԳԱՆ - տեն ԱԳԱՆ:

ԱԳԱՆ/ԱԳԱՆ (այրս. *eger*) - 1. 2. Եթե, թե, թե որ: Ա՞գ՛ար ռազի կըկէնա, մին քըթէ կալ կըտամ (Բ): 2. Արդյոք: Մարթը քընէնը՛ ա անում, թա.- Արջը ա՞գ՛ար կօ՛գի, վեր հընգէր տը՛նանը (Ձ):

ԱԳՈՒԿ - տեն ԱԿՈՒԿ:

ԱԳՐԱՆԸՍՕԹՈՒՆ - տեն ԱԳՐԱՆՕՒՍՕԹՈՒՆ:

ԱԳՐԱՆՈՒՄ - տեն ԱԳՐԱՆՕՒՍ:

ԱԳՐԱՆՈՒՍՕԹՈՒՆ - տեն ԱԳՐԱՆՕՒՍՕԹՈՒՆ:

ԱԳՐԱՆՕՍ/ԱԳՐԱՆՈՒՄ (ռուս. *агроном*) - գ. Գյուղատնտեսության մասնագետ, գյուղատնտես: Մեր Գըրիշա Առաքէյանըն էլ էն ա լալ Իրէկան ագրանօմու ըշկօլըմ... (ՀԲ, 360):

ԱԳՐԱՆՕՍՕԹՈՒՆ/ԱԳՐԱՆՈՒՍՕԹՈՒՆ/ԱԳՐԱՆԸՍՕԹՈՒՆ - գ. Գյուղատնտեսի զբաղմունքը, պաշտոնը, մասնագիտությունը: Սարալ հէնգ՛ տարէ ագրանօմթոնն ա սըվը՛րալ, մաննը կըտըրէլըն էլ չի գ՛ուղոմ (Բ):

- Ագրանօմթոնն անել - Գյուղատնտեսի մասնագիտությամբ աշխատել: ...Յէկալ ա մեր կօլխօզըմը էն ա ագրանըմթոնն ընէս (ՀԲ, 360):

ԱՂԱ - տեն ԱՂԱ:

ԱՂԱ/ԱՂԱ - ձ. Տղամարդկանց դիմելու կոչական բառ՝ այ տղա, այ մարդ, էլ: Կուճի ախճիգը կամ ա, մարթին ասում.- Աղա՛, յեր է՛, յէկալ ըն կըռէվ (ՀԺԳ, V, 482):

ԱՂԱԹ - տեն ԱՂԱԹ:

ԱՂԱԹ/ԱՂԱԹ (արաբ. այրս. *adat*, թըք. *adad, adet*) - գ. Հնուց արմատավորված

ընդհանուր սովորույթ, վաղեմի սովորություն, կարգ: Աղաթ ա՛ հարթըն պըտրօնէն նըհը՛տ խօսէլ չի, ամմա մըհէնգ՛վա հարթնէրը ջըլաման ջըն տաս, թա մինը մին պէն ասէ (Ձ):

- Աղաթ ըղնէլ - Սովորույթ դառնալ, երեսույթն ընդհանուր տարածում ստանալ, հիմնավորվել: Կընէ՞գ՛ տոնս քըցիլը տըրանա յէտըն ա աղաթ ընգալ (ՆԼԴԺԲ, 13):

- Աղաթը վըննատակ տալ - Ընդհանուր սովորույթը արհամարհել, խախտել, հակառակ նրա գործել: Աղաթը վըննատակ տըվօղէն Աստուծ վըննատակ կըտա (Ձ):

- Ըղաթն ըղնէլ - Ընդհանուր սովորույթը մոռանալ, վերացնել, չկատարել: Ըղաթն ընգա՞ծ մարթ ա, կարել չի մը՛գ նըհը՛տ խընըմթոնն անէ (Բ):

- Ըղաթին փէշկան կախ ինիլ - Սովորույթին կուրորեն հետեւել: Էտ հարթնըտ, ըղաթին փէշկան կախ իլա՞ծ, տանը մըծէրան հու հինջը ասում ա, անում ա (Բ):

ԱՂԱՄ/ԱԹԱՄ - գ. Ըստ Աստվածաշնչի՝ մարդկության նախահայրը, առաջին մարդը: Աստուծ ըռըջան Ըղամէն ա ըստը՛ղծալ (Բ):

- Ըղամա վերթի - Մարդ արարած, մահկանացու, աղամորդի: Խէղճ Ըղամա վերթին տէս ա հըլծրվում, տէն ա հըլծրվում, ծէրք մէկնօղ ջընոմ (ՆԱԲ, 72):

- Ըղամա տէսը - Մեծ քանակությամբ, շատ (մարդկանց մասին): Ըղամա տէսը կըլիէն ա հըվաքալ, ըսքըսալ հարթնանը անա կէնգ՛ատ անէլը (Ձ):

- Ըղամէն շուրթեալը - Մերկ: Խօխէն-քը ըսի՛՝ Ըղամէն շուրթեալը, մին օր տոնըն, մին օր կօշտ, մըծանում ըն (Ձ):

- Ըղամէն վըխտանց - Ի սկզբանե, Աղամից սկսած, շատ հնուց: Ըղամէն վըխտանց ա էտ պէնը աղաթ ընգալ (Բ):

ԱՂԱԾ (թըք. *adas*) - գ. Նույն անունն ունեցող, անվանակից: Էրկու խընամէ օնէ, ճօխտը՝ աղաշ (Բ):

ԱՂԱԹԻՄԱՄ - տեն ԱՂԱԹԻՄԱՄ:

ԱՂԱԹԻՄԱՄ/ԱՂԱԹԻՄԱՄ - գ. Երեխայի օրորոցի միզաման: Մըհէնգ՛ ըսկի ուրուրունց ջըն պինըցընում, հի՛նջ մընաց, թա աղափխանա պինըցընին (Բ):

ԱՂԱԹԻՆ - տեն ԱՂԱԹԻՆ:

ԱՂԱԹԻՆ/ԱՂԱԹԻՆ/ԱՂԱԹԻՆ - տեն ԱՍՄԻՆԾՎԻՆ: ...Մին հըրաման կի-րից, թա.- Հիշքան կընէ՞գ արմատ կա, լօխճու կըտօղէ, իմ յերգիրումըն էլ աղաթ-բին կընէ՞գ արմատ ջինի (ՀԺԳ, VI, 235):

ԱՂԱԹԻՆ - տեն ԱՂԱԹԻՆ:

ԱՂԱԹՍ (թըք. *adem*) - 1. գ. Մեծ քայլ: Ծի, հինջ ծի՛. մին աղղըմը Էրկու մէտըր

կա (2): 2. տեն ՅԸՏԵ՛: Էրկու աղղըմ վեր կըծից, բուղան պէն չի մընաց (2):

- Աղղըմ անէլ - Մեծ քայլերով արագ քայլել: Դէվը աղղըմ ար անում, պիճ ախպէրը կարում չար հը՛տան հըսնէ (2):

ԱՂԴԸՄ-ԲԱՍՏԸՄ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Աղղըմ-բաստըմ անէլ - 1. Գործը արագ, շտապ ու անորակ կատարել: Էտ պատ ա՛, վեր տիրանլ ըս, աղղըմ-բաստըմ ըս ըրալ, տիրանլ ընդէ՛ղ (Բ): 2. տեն ՇԸՍԲԷԼ: Շալվարը աղղըմ-բաստըմ ըրալ, մարթին տուլալ (Բ):

ԱՂԷԿԱԼՈՍ/ԱՂԻԿԱԼՈՍ (ռուս. *odekolon*, ֆր. *eau de Cologne*) - գ. Տղամարդու օծանելիք՝ օղեկոլոն: ...Նի ա մընըմ կուխին, աղէկալօսին շնչան շնտ-շնտ քըթին օնըմ ու տոն կամ... (ԶՏ, Բ, 55):

ԱՂԷՍԱՂ (ռուս. *ammecmam*, լատ. *attecari*) - գ. Պաշտոնական վկայական ուսումնական հաստատություն ավարտելու մասին: Ըշկօլը պըրծալ, աղէս-տաղ տուլէն (Բ):

ԱՂԷՐ - 1. տեն ԴԷՐ: 2. գ. Տերտերին դիմելու կոչական բառ: Բ՛անսպնը ա-սըմ ա.- Աղէր, յէս մըիէնզ՝ օգում ըմ իմ քէնէ Գ՛նլխասը պիրիմ՝ խօխէք՛ը յօլա տանէ (ՅԺՅ, VII, 385):

ԱՂԸՐԷՍ - տեն ԱՂԸԷՍ:

ԱՂԻԲՈՒԴԻ - տեն ՅԱՂԻԲՈՒԴԻ:

ԱՂԻԿԱԼՈՍ - տեն ԱՂԷԿԱԼՈՍ:

ԱՂՅԱԼ (ռուս. *одеяло*) - գ. Ծածկոց, որ գործածվում է վերմակի փոխարեն, ինչպես նաեւ անկողինը ծածկելու համար: Պարանց ա ըղնում, աղյալը շօռ օ-նում, յանի ք՛ի քօն իլան (2):

ԱՂԿԱԿԱՂ/ԱՂԿԱԿԱՍ/ԱՍԿԱԿԱՍ (ռուս. *адвокат*, լատ. *advocatus*) - գ. Փաստաբան: Աղկակաղ ը՛ս, խըրէզ՝ հըրցա-կօխ ըրա լի՛ (Բ):

ԱՂԿԱԿԱՍ - տեն ԱՂԿԱԿԱՂ:

ԱՂԸԷՍ - տեն ԱՂԸԷՍ:

ԱՂԸԷՍ/ԱՂԸԷՍ/ԱՂԸՐԷՍ (ռուս. *ад-pec*, ֆր. *adresse*) - գ. 1. Նամակի, ծանրոցի եւ այլ բաների առաքման տեղը: Նամակը Էտ անդէսավը դարկում ա (Բ): 2. Մեկի բնակության տեղը: Տըղան իւրան աղըսը տամ ա, էրկու օրանը յէ-տը ախճիզ՝ պիրում ըն (ՅԺՅ, V, 643):

- Աղըսը կուրցնել - Շփոթվել, մոլորվել, ինչ անելը չիմանալ: Աղըսըստ կուր-ցըրալ ը՛ս, Էտ խէ կօրծ չը՛ս անում (Բ):

ԱՂՈՒՔ - տեն ԱԶԿԱՆԸՄ: Պառավըն ասում ա.- Բալա, ընդըրա վէ՛չ անումըն ըմ Գ՛նլղնւմ, վէ՛չ աղղըք (2):

ԱԶԱՂ/ԱԶԱՍ (գրք. ազատ) - ած. 1. Անկախ, ինքնիշխան, ուրիշից կախում չունեցող: Ազաղ մարթ ա, հինչը օգում ա,

անում ա (Բ): 2. Ընդարձակ, լայնարձակ: Ազաղ հանդէր ա, ազաղ ծօրէր ա, լըհա տըղա յըս՝ լէն ու բօլ ապրէ (2): 3. Առանց հսկողության թողնված: Յէվանը ազաղ պէց թօղէ. վէ՛չ կնկ կա, վէ՛չ կօղ (Բ): Զըր-վանէն տարը տահանց պանց ա թօղում, վար ըտէղ ազատ ապրէն... (ՆԼՂԺԲ, 83):

4. Օրենքով թույլատրված, չարգելված: Միհէնզ սավէտ չի կա. ազաղ առըտօր ընք անըմ (Բ): 5. Պարտադիր զբաղ-մունքներից զերծ, աշխատանքով չզբաղված: Մինչըմ ըքսծը ըմ կօրծի, քըսծ-րա յը՛տ ազաղ ըմ (Բ): 6. Պատարկ: Էն-չանք արաղ ա քաշալ, ազաղ աման չօնէ, թա ածէ (Բ): 7. Չգրավված, չզբաղեցրած: Մը՛ծը ասմա.- Այա, ազաղ կուրծատը՛ղ չօնիմ, թա չէ թօռնանըտ յօր կօնիմ (2): 8. Միրած կամ Նշանած չունեցող: Շէնին ըխճըկէքը լօխ էն ըն ազաղ. ծօղը չի կա (2): 9. Անկաշկանդ, համարձակ: Ազաղ խօսում ա, վէ՛չ ախ օնէ, վէ՛չ վախ (Բ): 10. մ. Անարգել, ազատորեն: Էտ կէտին հը-րամմալըմ ա, վէր ցըմաքէ, վէր ինքը ա-զաղ անց կէնա (ՅԺՅ, V, 459):

- Ազաղ անէլ (գրք. ազատ առնել) - տեն ԱԶԱՂԷԼ:

- Ազաղ նափան քաշիլ - Յոգսերից, կաշկանդված վիճակից ազատվել, հանգստանալ: Խօխէնքը փըսակալ ա, անջախ-անջախ ազաղ նափան ա քա-շիւմ (Բ):

ԱԶԱՂԱՍԻԾ (թրք. *azadlama* (ազա-տատագրյալ, արտոնագիր) - Գործած-վում է կապակցությունների մեջ:

- Ազաղլամիշ անէլ - տեն ԱԶԱՂԷԼ:

- Ազաղլամիշ ինիլ - տեն ԱԶԱՂԷԼ:

ԱԶԱՂԼԻԻ - տեն ԱԶԱՂԼԻԻ-ՄԱԶԱՂԼԻԻ:

ԱԶԱՂԼԻԻ-ՄԱԶԱՂԼԻԻ/ԱՂԱԼԼԻԻ-ՄԱԶԱՂ-

ԼԼԻԻ - ած. 1. Տեղը տեղին, համով-հոտով, հաճելի: Էտ կընէզ՛ըտ խէ լ՛ալ անգանլի-մանգանլի խորիզ՛նէ յար իփիս (Բ): 2. Աշ-խույժ, հետաքրքիր, տարօրինակ: Ազան-լիլ-մանգանլի մարթ ա, սաղ օրը էն ա հըն-գէրունցը նըիը՛տ ք՛ը՛ի ընէս (2):

ԱԶԱՂ (արաբ. *ezan*) - գ. 1. Մահմեդա-կանների մոտ մուլլաի՝ աղոթքի հրավիրե-լու կանչը: Ազանը ըսըքսից, թօրքէրը վազ տուլէն մէջիղը (2): 2. փխբ. Երկար ու ծանձրալի խոսք, գրույց: Էլիա անգանը ըս-քսից, տընցուց գանլանը՛ը ըրալ (Բ):

ԱԶԱՂ(Լ)ԱՍԻԾ - տեն ԱԶԱՂԱՍԻԾ:

ԱԶԱՂԱՍԻԾ/ԱԶԱՂ(Լ)ԱՍԻԾ - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:

- Ազառմիշ ինիլ - տեն ՅԻԿԱՆՈՒ-ՆԱԼ: Յէտնան մարը ազառամիշ ա ը-նիւմ, մը՛հնում (ՅԺՅ, V, 383):

ԱԶԱՂՈՒ (թրք. *azarli*) - տեն ՅԻԿԱՆՈՒ: ...Օ՛հըք տընիւմ ա ճըկատէն, վար գը-վանքիս ազառու յա... (ՅԺՅ, V, 442):

ԱԶԱՍ - տեն ԱԶԱՂ:

ԱԶԱՂ (արա. *azar* (վիշտ, նեղություն), թրք. *azar* (փրավորանք) - գ. Յամաճա-րակ: Ազարը հավէրը փըրթից (Բ):

- Ազար ըղնէլ - Յամաճարակը տա-րածվել: Շէնին հըվէրէն մաչը վէր ազար ընգալ, էլ պըրծումըն չի կա (Բ):

- Ազարը պըկան կէնալ - տեն Ազա-րան ըղնէլ:

- Ազարը տանէլ - Յամաճարակից սատկել: Սաղ օխտը հալ ա իլան, չօրք՝ հընդիշկա, էն էլ ազարըն ա տարալ (2):

- Ազարը փըռնէլ - տեն Ազարան ըղ-նէլ:

- Ազարան ըղնէլ - Յամաճարակով հիվանդանալ: Ազարան ընգած հալը ծու չաճէլ (2):

ԱԶԱՂ-ԲԷԶԱՂ (արա. *azar* (վիշտ, նե-ղություն) + *bezari* (անիծված, նզովված) - գ. Յամաճարակ, ցալ, փորձանք, աղետ: ...Իլան-չիլանը պըլօկում ին, ազար-բէ-զանը սաղ-սալամաթ մարթօց անալ քը-ցըմ... (ԶՏ, Ա, 227):

ԱԶԱՂՏ (ռուս. *азарт*, ֆր. *hasard*) - գ. Անգուսպ կիրք, մոլուցք, մոլեգնություն: Կարտէ տալը ազարտ ա, ընգալ ա մէր ջըհիլնէրէն մաչը, էլ տոն չի կ՛ամ (Բ):

- Ազարտ ըղնէլ - Կրքոտվել, մոլուցքի պահին ինքնամոռացության մեջ ընկնել: Ազարտ ընգած սաղ քըշէրը կարտէ յա տամ, սաղ փուլէրը տանէլ տամ (2):

ԱԶԱՂՓ - տեն ԱԶԱՂՓ:

ԱԶԱՂՓ/ԱԶԱՂՓ (արաբ., արա. *azab*) - 1. ած. Չամուսնացած, ամուրի: Էս դանլի-շը ըսէս ա.- Կարմունջը վէր շինիս, մին անգանի ախճիզ՝ կըտընիս պատըմը, հէմ-նիս, վէր պարան չի կ՛ա (ՅԺՅ, V, 588): 2. գ. Չամուսնացած չափահաս տղա կամ աղջիկ: Կ՛արունքը վէր կ՛ամ ա, ըզըփ-նէրէն էլ տանը պահվում չի (2): 3. տեն ՄԱԿԱՂ:

- Ազանի ըզանիէն հախ ա, անգանի ըրփըվէրուն նըհախ ա - Մարդիկ իրար համապատասխանելու համար պետք է ունենան նույն կարգավիճակը:

- Ազանի հախս - Չամուսնացած եղ-բայրների՝ տան բաժանքի դէպքում ստացած անկողնային սպիտակեղեն: Ամմէն մինը իւրան անգանի հախսը յօր ա ունէս, դըրաղ կընաս (2):

- Ազանի վը՛րցակ - Անփորձ, անմե-ղունակ, չհասունացած տղա: Իզէն հն-լան անգանի վը՛րցակ ա, կարել չի հօրը կօրծը անէ (Բ):

ԱԶԲԷՍ (ռուս. *асбест*, հուն. *asbestos*) - գ. Յրակայուն եւ թթվադիմացկուն հանքատեսակ: Պօլէն տակավը ազ-բէստ ա մը՛կնում, վէր ցօրտ չիւնի (Բ):

ԱԶԳ - տեն ԱԶԿ:

ԱԶԳԱԿԱՆ - տեն ԱԶԳԱԿԱՆ:
 ԱԶԳԱՆՂԱՆ - տեն ԱԶԳԱՆՂԱՆ:
 ԱԶԳԱՆԸՄ - տեն ԱԶԳԱՆԸՄ:
 ԱԶԳԱՍԵՐ - տեն ԱԶԳԱՍԵՐ:
 ԱԶԳԻԶ (ռուս. *Азерб. зоч. уздам.*) - հպվ., գ. Գրախանութ: Յանդիթա անգլի-գը էն ա խօռըն ըխալիթին քըշտէն (Բ):
 ԱԶԳՈՒԹՈՒՆ - տեն ԱԶԳՈՒԹՈՒՆ:
 ԱԶԳՈՎԵԼ - չք. Վշտանալ, տխրել, հուզվել: Էս խօսկը վըրէր ասում ա, նազի-րը մըխըրէ ազդըվում ա (ՆԼՂԺԲ, 63):
 ԱԶԸՐՅԵԼ - տեն ԱԶՐԱՅԻԼ:
 ԱԶԻ/ՅԱՍԻ - գ. 1. տեն ՅՐԱԲԵՐԻ: 2. Մայրիկ, մայր: Ազին անլէր ա մաղալ, Տափը սիպտըկըրալ (ԱՅ, 25): 3. Տարեց կանանց դիմելու կոչական բառ: Ազի, էս հըղէն ըշտընդ ա տընէս (Չ):
 - Ազին քարը - Երդման բանաձե: Ա-զին քարը, թա սօտ ասիմ (Բ):
 ԱԶԻԶ (պրս., արաբ., թրք. *aziz*) - ած. 1. Սիրելի, թանկագին: Ազիզ հընգերը, մին ա, ախաթըր տըրըր տալ չի (Չ): 2. Տոնական, նվիրական: Ամմէն հինչին լ'ալը կըպահին անգիզ օրվա հըտէ (Չ):
 - Ազիզ արըվը - Որեւ բանի ճշտու-թյունը հաստատող երդման բանաձե: Պառավը թա.- Արդարէս անգիզ արըվը, յըս էտ պէնան սըտ չըմ (Չ):
 - Ազիզ պահել - Մեծ խնամքով պա-հել, փալալայել: Էտ հարթըն ըսկէսվօրը անգիզ պահում ա, տանում վըրէն թափ-շուր անում (Բ):
 ԱԶԻԶ-ԲԻԶԻԶ/ԱԶԻԶ-ՊԻԶԻԶ - 1. ած. Անչափ սիրելի, թանկագին: Մարը աս-մա.- Յինչու իլան ա, իլան ա, իմ անգիզ-բի-զիզ խօթօնցըս կըլիէն դուրբան (Բ): 2. մ. Փառավոր, շուքով: Յառնէրը հունցը վըր կարըն ա, անգիզ-պիզիզ յօր ըն օ-նում, տանում թաղում... (ՅԺՅ, VII, 290):
 ԱԶԻԶ-ՊԻԶԻԶ - տեն ԱԶԻԶ-ԲԻԶԻԶ:
 ԱԶԻՅԱԹ - տեն ԱԶԻՅԱԹ:
 ԱԶԻՅԱԹ/ԱԶԻՅԱԹ (արաբ. *ezizyet*) - Տանջանք, չարչարանք: Սաղ գ'անքըմը Ալիսանը անգիյանթա կըման պէն չի տը-սալ (Բ):
 - Ազիյանթ քաշիլ - Տանջվել, չար-չարվել: Քըշէր-ցիթը կ'անգիյանթ քըշիլանվ էտ յիթիմնուն պըհէս ա, մըծըցընէս (Չ):
 ԱԶԿ/ԱԶԳ (գրք. ազգ) - գ. 1. Ազգ, ժո-ղովուրդ: Յայ ազկը դանդեր շատ ա տը-սալ, անջախ-անջախ մին լիս փոսացալ (Բ): 2. Տոհմ, ցեղ. գերդաստան: Էս ազգէն աթալարը քօհնա վըխտէն օրոշ տըրդա փախալ ըն, յըկալ Մէլիք Սաջումէն կօշ-տը (ԱԱ, 78):
 ԱԶԿԱԿԱՆ - տեն ԱԶԿԱԿԱՆ:
 ԱԶԿԱՆՂԱՆ/ԱԶԳԱՆՂԱՆ - տեն ԱԶԿ-ԾՈՒՊ:
 ԱԶԿԱՆԸՄ/ԱԶԳԱՆԸՄ - գ. Ազգա-

նուն՝ քաղաքացու ժառանգական, ըն-տանեկան անունը՝ ի տարբերություն անձնանվան: Ազկանըմը կօզի Ավա-քյան ա, ամմա ընդըրա լօխ ասում ըն՝ Դօրնէնց Մանդի (Բ):
 ԱԶԿԱՍԵՐ - տեն ԱԶԿԱՍԵՐ:
 ԱԶԿ-ԱՎԼՈՒ - տեն ԱԶԿ-ԾՈՒՊ:
 ԱԶԿ-ԾՈՒՊ - գ. Ամբողջ գերդաստա-նը, ազգատոհմը, ազգականները: ...Ք'իս ա իրան ազկը-ծուպը վըրըքէս, կ'աս, ըստընդ շէն քըցիս (ԱԱ, 18):
 ԱԶԿՈՒԹՈՒՆ/ԱԶԳՈՒԹՈՒՆ - գ. տեն ԱԶԿ (2): Էտ ըխճըկօրանցան Գ'օզանը մարթու վա ք'իս մին կիճի ազգութիւն, ը-տըրանց ազգըն էլ տըռաս ա Գ'օզանց (ԱԱ, 20):
 ԱԶԿՈՒՏԱԿ - տեն ԱԶԿ-ԾՈՒՊ:
 ԱԶՂՈՒՆ (թրք. *azgin*) - ած. 1. Կատա-ղի, մոլի: Ազղուն շանը անա կ'իլ չի պըրծընէլ (Չ): 2. փիթ. Քաջ, կտրիճ: Էն-քան կոտնումը ինում ա, էնքան ազղուն ա ինում, վեր անումը տիկում ըն Չանլըքի (ԱԱ, 39):
 ԱԶՄԻՇ (թրք. *azmis* (կատաղած) - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Ազմիշ անէլ - տեն ՃԸՍՈՒՆԷԼ: ...Վէչ մաշինէն տէսի, վէչ տըրօյկէք, վեր դըխ-դըխկալի ք'իսըմ ըն, անգուճնէտ քըռըց-նըմ, յա շօռ կ'ալիս մինին ծէռըք, մինին վէնըք, մինին ք'անլան ազմիշ անըմ... (ՉՏ, Բ, 5):
 ԱԶՅԱԹԱԿԻ (ռուս. *азиматский*) - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:
 - Ազյաթակի դօխտուր - տեն ՅԱԹԻՍ:
 ...Ք'ընում ա ըստէղան-ընդէղան ազ-յաթակի դօխտուրի շօրէր ճարում, կ'է-նում, կ'ամ... (ՅԱԲ, 15, 17):
 ԱԶՆԱԿՈՒՐ (թրք. *aznavur*, պրս. *azna-var*, վրաց. *aznauri* (ազնվական) - 1. ած. Յաղթանակ, հսկա, քաջ: Օխտը ազնա-վուր տըղամարթ յըրա յըն տըրնում, կարում չըն ըտըրա ծը'տան կ'ան (Չ): 2. գ. Երեսկայական էակ, քաջք: Ասում ըն՝ էտ կարանումը ազնավորնէ յըն կէ-նըմ, ըտըրա հըտէն յէլ, վախըմ ըն քըշէ-րը ըտըղալ աս կէնան (Չ):
 ԱԶՆԵՎ - տեն ԱԶՆԵՎ:
 ԱԶՆԵՎ/ԱԶՆԵՎ (գրք. ազնիւ) - ԱՆ-կեղծ, շիտակ, ազնիվ, արդար: Մըհէնգ' անգնէվ մարթըք'ը շատ խըրէգ' ըն (Բ):
 ԱԶՐԱՅԻԼ/ԱԶՐԱՅԵԼ/ԱԶՐԱՅԵԼ (ա-րաբ., պրս., թրք. *azzail*, եբր. *azazel* (չար ոգի) - 1. գ. Ըստ հին հավատալիքների՝ հոգեառ հրեշտակ: Վեր ազրահիլը պը-կէտ չօքից, վէշ մին պէն օքուք չի, տը-նական ա (Չ): 2. ած. փիթ. Կտրիճ, ճար-պիկ, արագաշարժ: Ազրահիլ տըղըմար-թին ծը'րքան կօրծ չի պըրծընէլ (Չ):
 - Ազրահիլ կըտըրէլ - Առույգանալ, ա-

րագաշարժ դառնալ: Կ'արունըք յը'կալ, շէնին էշէրը ազրահիլ կըտըրը'ցէն (Բ):
 ԱԶՐԱՅԵԼ - տեն ԱԶՐԱՅԻԼ:
 ԱԶՈՒ (թրք. *azi* (հիմնական ատամ) - գ. Սեղանատամ: Պիրանումը կըռէք' չի կա. մին ազու վա մընացալ (Չ):
 - Ազուն տոն կ'անլ - Ծերանալ: Ազուն տոն ա յը'կալ, էլ կարում չի առաջվա մը-նան կօրծ անէ (Չ):
 ԱԶՕՏ (ռուս. *азот*, հուն. *azotos*) - գ. 1. Քիմիական տարր, անգույն, անհոտ, անհամ գազ, բորակածին: Կըտըրվէ քը-դաքէն օթը, սաղ ազօտ ա (Բ): 2. Պա-րարտանյութի տեսակ: Ազօտը շաղ տը-վալ, ճիթից, բոստանը մին շէփտումը խըրխըմնից (Բ):
 - Ազօտը պիցըրանալ - Օրգանիզ-մում ազոտի պարունակությունն ալելա-նալ, որ մահացու է: Ազօտը պիցըրա-ցալ, մըռալ (Բ):
 ԱԹԱ-ԱՆԱ (թրք. *ata-ana* (ծնողներ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Աթամ-անամ սիք'արան, յըս բիդի էտ ըխ-ճըկանըտ ծօղմ (Չ):
 ԱԹԱՎ - տեն ԱԹԱՎ:
 ԱԹԱՎ/ԱԹԱՎ (թրք. *etek*) - տեն ՓԵՇԿ:
 ԱԹԱ(ՂԱՆ)-ԱՆԱ(ՂԱՆ) - տեն ԱԹԱ- (ՂԱՆ)-ԲԱԲԱ(ՂԱՆ):
 ԱԹԱ(ՂԱՆ)-ԲԱԲԱ(ՂԱՆ) (թրք. *ata-babadan*) - մ. Յնուց, պապական ժամա-նակներից: Աթաղան-բաթաղան հըսալ ա մը'գ, վեր յը'խծէն շինլիխ վախտը մին դէր ք'իսամ ա ծըմակը, տը'սնում մին մը'ծ արջ՝ մին զը'ռ փօշ վը'նումը... (ԱԱ, 54):
 ԱԹԱԼԱՐ (թրք. *atalar*) - տեն ԱՊՈՒ-ՊԱՊ: Աթալարը ասալ ա.- Էծը էծին հէտէ լանվ ա, քանց մին սոլոն վէխճարը (ՅԺՅ, V, 308):
 - Աթալար բիդ դէլիդ - Տղամարդու խոսքը, ասածը պետք է հաստատ լինի: Օշափը խընթում ա, թա՝ մին էլ թըխի, թաքավէրին պուճուր տըղան ասում ա. - Աթալար բիդ դէլիդ (ՅԺՅ, VI, 131):
 ԱԹԱՄ - տեն ԱԹԱՄ:
 ԱԹԱՇ - տեն ԱԹԱՇ:
 ԱԹԱԶԱՆ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:
 - Աթաջան կըտըրէլ - Քնել: Տըղա-մարթը էն ա, վեր փուլ ըշխաղէ, վէչ թա սաղ օրը աթաջան կըտըրէ (Չ):
 ԱԹԱՐ - Գործածվում է խաբար-աթար չի կա կապակցության մեջ:
 ԱԹԵԹ - տեն ԱԹԵԹ:
 ԱԹԵԹ/ԱԹԵԹ - 1. գ. Կատվին, շանը տրվող ծաղրական անուն: Էրկու անթէթ

ա պահում, էն էլ բօռ (Բ): ձ. 2. Կատվին, շանը քշելու ձայն: Աթէթ, կօրէր ըստը-դան (Բ): 3. Ասում են՝ որպէս պատասխան փռշտացողին: Զնթին սնթիր ա կ'ամ, Իսակը ասմա՝ անթէթ (Ձ):

- Աթէթ ասել, ղըրաղ կէնալ - Մի կողմ քաշվել, որեւէ բանի չխառնվել: Ըտըրա խասայթըն ա. վէր մին պէն ա իննում, ինքը՝ անթէթ ա ասում, ղըրաղ կէնում (Ձ):

- Աթէթը յըրան մօրթէլ - Խիստ ժլատ լինել: Ընդըրանա կարէլ չըս պէն պոպ տաս, իգէն հօրը բադարաք՝ավըն էլ անթէթը յըրան կըմօրթէ (Ձ):

ԱԹԸՐՍԱ/ԱՍՏՈՒՐՍԱ (թրք. *aturma* (ցատկում) - գ. Ժողովրդական խաղատեսակ, երբ մասնակիցները հերթականությամբ կռանում են եւ ցատկում միմյանց վրայով: Ղարաբաղա շինըթըլընումը աթուրման տական էլ անթէթ ա իլնլ (Բ):

ԱԹԿԱԶ/ԱՍԿԱԶ (ռուս. *отказ*) - գ. Մերժում, հրաժարում: Զըննմ ըն ճըղըցպանէն կօշտը, թաքավէրէն ատկազըն ասում (ՅԺՅ, V, 355):

- Աթկազ անել - Մերժել: Թաքավէրը օգըմ ար փըսակվէ էտ ըխճըկանը նը-հէտ, ամմա ախճիգ՝ը աթկազ ար անըմ (ՅԺՅ, V, 104):

- Աթկազ ինիլ - Զրաժարվել: Էտ օրվանից Թարխանը իրան փայ վըճան աթկազ ա իննում (Ձ):

- Աթկազ կաղնէլ/վըճնը կէնալ - տէն Աթկազ անել: 2. տէն Աթկազ ինիլ:

- Աթկազ տըճնալ - Մերժվել: Տըրանալ կօրծը աթկազ ա տըճնում (ՅԺՅ, V, 646):

ԱԹԿԱԹԻԹԿԱ/ԱՍԿԱԹԻԹԿԱ (ռուս. *открытка*) - 1. գ. Բացիկ: Պըռազնիգ՝նալը էզզննան աթկըրիթկա յը իլնլ ըստընաս (Բ): 2. ած. փխբ. Գեղեցիկ: Մին աթկըրիթկա ախճիգ՝ ա ծզնլ (Բ):

ԱԹԿՕՍ/ԱՍԿՕՍ (ռուս. *откос*) - ած. Դեպի մի կողմ հակված, թեք, շեղ, ծռած: Աթկօս տըճի ա, սայաղ կաց (Բ):

- Աթկօս տալ - Մի կողմի վրա թեքել, շեղել, ծռել: Կըտօրը մին թիթը՝վ աթկօս ա տըվալ, վէր թօռը, ծռնը կ'ա, ճիրէրը գ'օլ չի տա (Բ):

ԱԹՈՒՆ - գ. Տղամարդու անուն:

- Աթոնին ծռնը - Մարտ ամսի վերջին տեղացող ձյուն: Ըստ ավանդության՝ Մարտունու շրջանի Զերիեր գյուղի բնակիչ Աթոնը մարտի 31-ին՝ մի արեւոտ օր, Ստեփանակերտից ոտքով ճանապարհվել է գյուղ, սակայն ճանապարհին մնացել է հանկարծահաս տեղացող առատ ձյան տակ եւ մահացել: Էտ վըխտանց միսէլ ըսօր էլ հիրիըրէ-ցէք՝ մարդի վերջին կ'ըվօղ ծռնին ա-տում ըն՝ Աթոնին ծռնը (ԱԱ, 83):

ԱԹՈՒՆ (գրք. *աթոն*) - գ. Աթոն՝ մեկ հոգու նստելու համար թիկնակով նստարան: Տանը աթոն էլ չի կա, թա նըստին (Բ):

ԱԹՈՒՆԱ - տէն ԱԹԱՆԱ:

ԱԹԻԼ/ԱՐԹԻԼ/ՅԵԹԻԼ (գրք. *արթել, ածել*) - չք. Արթել, արծենալ: Սուղումուն դային խըմում ա, թա.- Ածի, լ'ավ արաղ ա, չըրչըրմունքտ անծի (Բ):

ԱԹԱՆԱ/ԱԹՈՒՆԱ/ԱԹՈՒՆԱ (պրս. *azdaha* (վիշապ) - 1. գ. Անճոռնի մեծությամբ հսկա: Էս հէնգ՝ անճոռնէք՝ը մը-նամ ըն մանթն, ցըմաքված (ՅԺՅ, V, 419): 2. ած. փխբ. Ուժեղ, ճարպիկ: Էտ պըռապէտ էլ մին անճոռն տըղա յա ի-ննում, էտ ուշափէն կօխում ա տակը, թա-կում, ըսպանում (Ձ):

ԱԹՄՈՒՆԸ - տէն ԱԹՄՈՒՆԸ:

ԱԹՄՈՒՆԸ/ԱԹՄՈՒՆԸ (պրս. *azz* (գին, արժեք) - 1. տէն Կին: Ծիլին անճոռնը հինգա ա՛ (Բ): 2. գ. Արծանիք: Էն հինգ անճոռնը օնէ, վէր ըտի հը՛տըն ըս ընգալ (Բ):

ԱԼ¹ - տէն ԱԼԱ¹: Ալ յըճը, չալ յըճը, հիշքան պէնիմ՝ տա՛ր յըճը (ԱՅ, 25):

ԱԼ² - տէն ԱԼԱ²:

ԱԼ³ - տէն ԷԼ:

ԱԼԱ¹/ԱԼ¹ (պրս., թրք. *al* (վառ կարմիր), թրք. *ala* (երկներանգ) - 1. ած. Սուգ կարմիր: Ուշափէն մարը ալա յէգ-նը կըմօրթէ, իփի, հըզըրէ, տըղէն յէշի (ՆԱԲ, 25): 2. երկներանգ, բազմագույն: Ծաղէգ՝ ըմ քաղալ, ալ ա, Ղալան վար-թավ լըցվալ ա (ԼՂԲ, 16):

ԱԼԱ²/ԱԼԷ²/ԱԼ² - տէն ՊԵԼԼՈՐ (1):

- Ալա յէ՛ - Զանդիմանական բացա-կանչություն, որ ուղեկցվում է չանչ անե-լով: Մարը ասմա.- Ալա յէ՛, ք'ը՛գ վէշ բիդի պէրած (Ձ):

ԱԼԱ³/ԱԼԱՂ - գ. Մոլախտի տեսակ: Սաղ հայաթը ալա յա (Բ):

- Ալա անել - Քաղհանել, բանջարա-նոցը, հողամասը մոլախտերից մաք-րել: Զիրկվանէրը հըվըթվէցէն, բօստա-նը ալա ըրէն, տըվէն իրան (Բ):

- Ալան տալ - տէն Ալա անել:

ԱԼԱԲԱԼԸ/ԱԼԸԲԱԼԸ (թրք. *alabalik*) - տէն ԿԻՐՄԻՐԱԼԷԾ:

ԱԼԱԲԱԸ (թրք. *alabaş*) - գ. 1. Շան տեսակ: Կ'իլը ալաբաշին քըշտէն հինգ ա՛ (Բ): 2. փխբ. Անզուսպ, կռվարար կին: Էտ ալաբաշին ծը՛րքէն խը՛ղծ մարթը օր ու իշը՛ղ չի տը՛սալ (Ձ):

ԱԼԱԲԱՍՏԸ - տէն ԱԼԻԲԱՍՏԸ:

ԱԼԱԲՈՒԼԱ/ԱԼԸԲՈՒԼԱ (թրք. *ala-bula*) - ած. 1. Խայտաբղետ: Ըտըրան էլ իննում ա մին էշ, էրկու էծ, մին էլ վէց ալաբուլա հավ (Ձ): 2. փխբ. Կասկածելի, տարօրի-նակ: Ալաբուլա մարթին անա ամմէն հինգ ըսպըսէլի յա (Ձ):

- Ալաբուլա անել - Գործը անորակ կատարել: Ալաբուլա ընէլալ կօրծ չի դուզիլ (Բ):

ԱԼԱԳՉԻ - տէն ԱԼԱԳՉԻ:

ԱԼԱԳՈՒԼ (թրք. *alagül*) - ած. Շատ գեղեցիկ, չքնաղ: Նամուրը կըտըրվէ ըն-դըրա. իրան ալագ՝իլ կընգանը թօղալ ա, էն սըվըտըռածակ ըխճըկանը հէտը ընգալ (Բ):

ԱԼԱԳՕԶ (թրք. *alagöz*) - ած. Մեծ-մեծ, գեղեցիկ աչքեր ունեցող: Շօռ ըն կ'ամ, տը՛սնըմ ըն ըտէղ մին ալագ՝օզ ըխճըկա պատկեր (ՅԺՅ, V, 153):

ԱԼԱԹ/ԱԼԱԹ (արաբ., թրք. *alat* (գործիք) - գ. Արոր: Տըրախտըրը անթէթ ըն-գալ, կ'իլթանըն ա ալաթը օնջ վէր կօ-խից (Ձ):

ԱԼԱԹ - տէն ԱԼԱԹ:

ԱԼԱԼ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Ալալին տալ - Քաղցից, ծարավու-թյունից տանջվել: Զարը տըղէն քըցնում ա կ'ումը, թա.- Դէ ք'իսի, իրը՛ք օր ը-լալին տօ՛ (Բ):

ԱԼԱԼՈՒ - ած. Վտանգավոր: Ըշտը՛ղ անլոն պէն ա իննում, Մակիչը ղըրաղ ա շօռ տամ (Ձ):

ԱԼԱԼՈՒՄ - գ. Աղմուկ-աղաղակ, իրա-րանցում: Մը՛ծ ախպէրը յէշում ա տէս-նում, վը՛ր կընանօցը մաջին անլոնում ա ընգալ, իրոր կօշտ-կօշտ ըն անում, պէնը վախտէն չի ինում... (ՅԺՅ, VI, 237):

ԱԼԱԽԱԹՈՒՆ - տէն ԱԼԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱԼԱԿԻԶ - տէն ԱԼԱԿԻԶ:

ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ/ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ/ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ/ԱԼԸԿՈՒԾԿՈՒԾ/ԱԼԸԿՈՒԾԿՈՒԾ - 1. գ. Զղջիկ: Ծարը կըտըրած՝ էտ թէվէրըտ էտ ջիմիլնթնան ա տուվալ, ալակուշկուշէն ըստը՛ղծալ, վէր համ դուշու վա նըման, համ մուկնու (ԱԱ, 69): 2. ած. փխբ. Նիհար եւ տգեղ: Էրկու ալակուշկուշ ախճիգ՝ օնէ, սաղ օ-րը էն ա, փափաղը վէր կալած, թարիփ ընէս (Ձ):

ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ - տէն ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ:

ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ - տէն ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ:

ԱԼԱՂ (թրք. *alag*) - տէն ԱԼԱՂ:

ԱԼԱՄ - տէն ԱԼԱՄ:

ԱԼԱՄ/ԱԼԱՄ (արաբ., պրս. *alam*, թրք. *alem*) - գ. Աշխարհ: Ալամըս շօռ կ'աս, ըն-դըրա մընանը կարէլ չըս քըթէնաս (Ձ):

- Ալամ աշխարհ - Ամբողջ աշխար-հը, երկրի բոլոր բնակիչները: Ալամ աշ-խարքը վը՛նը կաղնած, հարայ ա կ'ամ, թա թաքավէրը կ'ամ ա վէրջի խօսկըն ա-սէ (ՅԺՅ, VI, 187):

ԱԼԱՄԱԹ - տէն ԱԼԱՄԱԹ:

ԱԼԱՄԱՆԹՈՒՆԻ (թըք. *alâmet*) - ած. Արտակարգ, արտասովոր, չքնադ: Թաքուհին վեր տըսնում ա էս վըսկե ծոկեր, էնքան դանակ, էնքան սծրոն, մին անամաթ պըն, յոր ա օնըմ, վեր միշտ յեշի... (ՅԺՅ, V, 78):

ԱԼԱՄԱՆԹՈՒՆԻ - տեն ԱԼԱՄԱՆԹՈՒՆԻ:

ԱԼԱՄԱՆԹՈՒՆԻ/ԱԼԱՄԱՆԹՈՒՆԻ - ած. Այլանդակ, տգեղ, անճոռնի: Բիհնամ ա, տըսնում մին ալամանթորի մարթ էս դանակ, ըխճըկանը քըշտեն նըստած... (2):

ԱԼԱՄԱՆԹՈՒՆԻ - տեն ԱԼԱՄԱՆԹՈՒՆԻ:

ԱԼԱՄԱՆԹՈՒՆԻ (հ.ե. **aleu-, al-* (թափառել, մոլորվել) - տեն ԹԱՄԱՆԻ: Լ'ավ ա տըղամարթը քօռ ինի, կանց անանգ'ա (2):

- Ալանգա կըտըրել - տեն ԹԱՄԱՆԻ: Բիհնամ ա տըսնում ինքն կընէ-գ'ը թաքավերին քըշտեն թըմբիլանցած, անանգ'ա կըտըրած (2):

ԱԼԱՆ-ԹԱԼԱՆ (թըք. *alan* (գնորդ, հաճախորդ, առնող, տանող), պրս. *alan* (կողոպտու) - գ. 1. Ավարառություն, կողոպուտ: Ալան-թալանը վեր ըսքըսում ա, էլ շօնը տարը ճընանցում չի (Բ): 2. Գիսը. Աստերություն, անիշխանություն, անկարգություն, թողտվություն: Մըհէնգ'ա ալան-թալան ա, հու հինքը օգ'ում ա, ա-նում ա (Բ):

ԱԼԱՆՈՒ - 1. ած. Կատաղի, վայրագ: Էտ թաքավերին էլ մին ալանջա ծի յա ի-նում, վեր վէշ միւնը կարում չի փըռնէ (2): 2. գ. Գիսը. Անամոթ, անպատկառ կին: Էտ ալանջա էտ տըղէն կըլօխը հն-լան շատ օյիննէ յա պիլանկան (Բ):

ԱԼԱՆԿԵՐՏ - ած. Տգեղ, այլանդակ: Տատը ասմա. - Բալա, էտ ալանգ'երտ ախճիգ'ըտ ըշտըղա յըս օգ'ալ, մին սէ-րոնը իլալ չի... (2):

ԱԼԱՆԿԱՆՈՒ - գ. Ձյունախառն անձրեւ: Զինչ ծո'ն, մին խըրէգ' ալանգ'ալ ա յը-կալ (Բ):

- Ալանգ'ալ անէլ - Ձյունախառն անձրեւ տեղալ: Էս վեր մըհէնգ'անց ա-լանգ'ալ ա անում, ծըմըռնապէնդ ա ը-նական (Բ):

ԱԼԱՆԿԱՆ/ԱԼԱՆԿԱՆ/ԱԼԱՆԿԱՆ/ԱԼԱՆԿԱՆ (թըք. *alacik*) - գ. Թաղիքե վրան: Մին օր, չօքանին ալանգ'ալում նըս-տած, լըսըմ ա, վեր երկու շօն հանքըմ ըն... (ՅԺՅ, V, 220):

ԱԼԱՆԿԱՆ - տեն ԱԼԱՆԿԱՆ:

ԱԼԱՆԿԱՆՈՒ - տեն ԱԼԱՆԿԱՆ(2):

ԱԼԱՆԿԱՆ - ած. Գիծ, խեղճ, տարօրի-նակ: Զանը վեր անանգ'ալ ինի, խօխան ընդըռանա հինչ բի'դի սըվըրէ (2):

ԱԼԱՎ (պրս., թըք. *alay*) - գ. Բոց: Ալա-վը լափ պըցըռնում ա, Սարումը կա-րում չի պապուն տըսնա... (ՅԺՅ, V, 195):

- Ալավ անէ - Ինչ ուզում է լինի: Ալավ անէ՝ մըհէնգ'ալ, դանդաղ չի (Բ):

- Ալավ անէլ - 1. Կրակ, խարոյկ վա-ռել: Պիրում ա փանդը տանում, ալավ անում (Բ): 2. Բոցավառվել, բոց արծա-կել: Փիշը ալավ ըրավ, մազ'երը երից (2):

- Ալավը փորըն ըղնէլ/քըցիլ - տեն Կըրակը քանը ըղնէլ/քըցիլ:

- Ըլըվ-ալավ անէլ - 1. Բոցկտալ, բո-ցեր արծակել: Թոթէ չծր փանդ վեր նի տաս փիշը, ըլըվ-ալավ կանէ (Բ): 2. Գիսը. տեն ՊԱՄԱՆԿԱՆ: Ըտըրա հէտի էլ հէռու տըհան ըլըվ-ալավ ա անում, յեշօղին աշկերը ծըկծըկօտում (ՅԺՅ, V, 42): 3. Թշերը կարմրել (գեղեցկությունից, ջեր-մությունից): Էտ ախճիգ'ը լ'ըհա ըտի ը-լըվ-ալավ ա անում (2):

ԱԼԱՎԵՐԴԻ (թըք. *allahverdi*) - գ. Խո-սելուն, բաժակաճառ ասելուն կամ որեւէ այլ գործի մասնակից դարձնելու հրա-վեր, հերթ: Մանաս, ալավերդին քունըն ա, պըղըռաստըվէ, վեր կէնաց ախս (Բ):

ԱԼԱՎԵՐԴԻ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Ալավամիշ անէլ - տեն Ալավ ա-նէլ(1): Պիրած խօտը կ'իտոնում ա, ալավ-լամիշ անում (2):

- Ալավամիշ ինիլ - տեն Ալավ ա-նէլ(2): Անդունը, հինչ անդունը, մին յեքա ծօլ ա ալավամիշ իլած, հինչ մէ-ղավեր կա՝ մէքըն ածած, էրվըմ ըն... (ՅԺՅ, Բ, 14):

ԱԼԱՎԵՐԴԻ (թըք. *alafraŋga* (եվ-րոպականացած), իտալ. *allafranca* (ըստ ֆրանսիականի) - ած. Ոչ սովորական՝ ֆրանսիացու, եվրոպացու ձեռքով, տարօ-րինակ: Էտ ք'անսիքըն ասըմ ա. - Պա հո՛, էտ հինչ անանգ'ալ պէնէր ըս անըմ (ՅԺՅ, V, 233):

ԱԼԱՎԵՐԴԻ (թըք. *alakeş*) - տեն ԶԱՆԿԱՆ: Ալաք'էշը յեր ա օնում, նի մը-նում քօստանը (Բ):

ԱԼԱՎԵՐԴԻ/ԱԼԱՎԵՐԴԻ (թըք. *elekçi*) - գ., ած. 1. Մաղ կապող (սովորաբար գնչու): Մին փուր ջօրէն տըվավ անանգ'ալ, մին լ'ավ մաղ կապել տըվավ (2): 2. Գիսը. Թափառաշրջիկ, մուրացկան, աներես: Ինձ նըման մարալ գ'օգալին մին անանգ'ալ չու հո՛ր տըվին (ԼՂԲ, 220):

ԱԼԱՎԵՐԴԻ (ՍԵՍ) - տեն ԻԼԲԵՐԴԻ (ՍԵՍ):

ԱԼԲԱՆԿԱՆ (թըք. *albuxara*) - գ. Սեւ, դեղնագույն, կարմրագույն եւ երկարա-վուն սալորի տեսակ: Խըծըպէթա ալ-բուխարը ծօլ պէն ա (Բ):

ԱԼԲԱՆԿԱՆ - գ. Ալբանիա սալորի ծառը: Ալբանիան շըլծրոն յըրա լ'ավ ջալաղ ա փըռնում (2):

ԱԼԵՎ - գ. Թերություն, վատ արարք, արատ: Զարթանը վեր ալէգ' չինի, ըս-կէտուր էլիա իրըսը նըմ'ը կըխօսէ (2):

- Ալէգ' անէլ - Անկարգություն, վատ արարք թույլ տալ: Խօխան ալէգ' ըրավ, մարը թակից (Բ):

ԱԼԵԼԻՆԻ (գրք. *ալէլու*) - գ. Փառա-բանական օրհներգություն, որ սկսվում է «ալէլու» բառով: Ալէլու, Ալէլու, էծը տանիմ, վըհէսարը պիրիմ... (2):

ԱԼԵՐ - տեն ԱԼԵՐ:

ԱԼԵՐ-ՎԵՐԻՇ - տեն ԱԼԵՐ-ՎԵՐԻՇ: ԱԼԵՐՎԵՐԻՇԱՆ - տեն ԲԱՐ: Ախըր մէգ հինչ ալըփվէրաջանք օնինք, վեր գուռնին փըջինք, չավ անինք... (ՅԺՅ, V, 177):

ԱԼԻ - տեն ԼԻ:

ԱԼԻ - գ. Անձնանուն:

- Ալին թօրը/կ'ըփը - Սուր, ընտիր, դիմացկուն (գործիք, առարկա): Ալին թօրըն ա, կօտըրէլ չի (2):

ԱԼԻԲԱՍՏԱՆ/ԱԼԻԲԱՍՏԱՆ (գրք. *ալապաստ*) - գ. Սպիտակ, թափանցիկ գաջաքար, որից անոթներ են պատ-րաստում: Ալիբաստընը ցը'ի ըրավ, կը-րասէն կօտըրած տը'ը կըրկատից (Բ):

ԱԼԻԿԱՆԵՐԴԻ - տեն ԶԱԼԵՐԴԻ: Մի-հէնգ' վէջ ալիկունդէ յըն խաղ անում, վէջ քըսկըրէնք'ի (Բ):

ԱԼԻՄԵՆՏ (ռուս. *алименты*, լատ. *ali-mentum*) - գ. Ապրուստի միջոց, որ ըստ օ-րենքի տրվում է ընտանիքի՝ առանձին ապրող անաշխատունակ անդամների խնամակալների կողմից: Ըշխըղաձէն կէսը ալիմէնտ ա տամ (2):

ԱԼԻ-ՍՈՍԻ - գ. Ծանոթ-անծանոթ: Ալի-Սօսի լօխ հըվաքըմ ըն, կ'ամ ըտը-րանց յըրան կըռէլ (2):

- Ալի-Սօսի անէլ - Զարչարվել, ապ-րուստի միջոցներ հայթայթելու համար ջանք չինայել, այս ու այն կողմ ընկնել: Ալի-Սօսի յա անում, տօնը պահում (Բ):

- Ալի-Սօսի չինիլ - Զամարձակ խո-սել, գործել՝ առանց հանգամանքները հաշվի առնելու: Պըլը-Պուղուն Ալի-Սօսի չօնար, հինքը օգ'ում ար, ասում ար (2):

ԱԼԻՇ-ՎԵՐԻՇ/ԱԼԻՇ-ՎԵՐԻՇ (թըք. *alışveriş*) - գ. Առևտուր, առուծախ: Էն արտ անօղ չի, ընդըրա փէշակը ալիշ-վերիշըն ա (Բ):

- Ալիշ-վերիշ անէլ - 1. Առնել-ծախել, առուծախով գաղվել: Զան խօխա վըր-տանց ա ալիշ-վերիշ անում, վեր ընդըրա փոզ չինի, պա հո'ր բի'դի ինի (2): 2. Ջերմ հարաբերությունների մեջ լինել: Էտ կը-

նեգը նախագէն նըրքտ դոստ ար, ընդը-
րա նըրքտ ալիշ-վերիշ ար անում (Բ):

ԱՆԻ-ՎԱՆԻ - տէն ԱՆԻ-ՍՈՒԻ:

ԱՆԻՐ - տէն ԱՆԵՐ:

ԱՆԻՓ - տէն ԱՆԻՓ:

ԱՆԻՓ/ԱՆԻՓ (ռուս. *олифы, ины*.
aleipha) - գ. Քսուքների համար գործած-
վող եփված ձեթ՝ օլիֆ: Պօլերը անլիփ քը-
սից, հանցու կըրասկան հերիք՝ անէ (Բ):

ԱՆԼԱՆ - տէն ԷԼՅԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԷԼՅԱՆ:

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆ-
ԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ -
Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ալլան-սանլան ինիլ - Յրաժարվել,
ծեք քաշել: Էրկունջի կընգանըն էլ ար
տոնս քըցում, նըստա անլան-սանլան ի-
նում (Զ):

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ - Գործածվում է
կապակցության մեջ:

- Ալլան-սանլան անէլ - Շարժել, օ-
րորել: Իստի աղվէտը ծէն ար տաս,
հանքուն ալլան-սանլան ընէլավ կըղնէս
(ԼՂԲ, 300):

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ - Գործածվում է
կապակցության մեջ:

- Ալլան-սանլան անէլ - Շարժել, օ-
րորել: Իստի աղվէտը ծէն ար տաս,
հանքուն ալլան-սանլան ընէլավ կըղնէս
(ԼՂԲ, 300):

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ (թրք. *allahtan* (բնածին,
աստվածատուր) - ած. 1. Աստծու տված,
հեշտ ճարվող: Ալլահան ժէնգալըն էլ չի
բաշիր ընէս, թա քաղէ, պիրի ժինգա-
լավ հաց թըխէ, խօխէքը օտին (Բ): 2.
Թշվառ, խեղճ ու կրակ, աղքատ: Ալլա-
հան Ղազանին ախճիգըն էլ մարթու
քըճավ, տու հան տանը (Բ):

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ - ած. Զքավոր, անկա-
րող, անշնորհ: Մին քաղաքըմ ապրըմ
ար մին քանիս մարթ, մին լօխին աշ-
կան ընգած, լօխին քըշտին սըվիրէս
տըճած, ալլահիթան, բէշ-բէթար մարթ
(ԶԺՅ, V, 232):

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ - ած. Մոռացկոտ: Ալլա-
հին մարթ ար, օրվա ըրածը էքսը մըն-
սան քըցում ար (Բ):

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ-
ՍԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ-
ՍԱՆԼԱՆ (թրք. *allame* (ամենագետ,
մեծ գիտնական) - ած. Զսկա, մեծ, վիթ-
խարի: Մին անլան քար ար յօր ունէս, էտ
օխճէն յըրա կ'աս, ըսպընէս (Բ):

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ - գ. Խորա-
մանկություն: ...Ղուրդ անողնէն, գինք՝
նէն ալլան-դալլանժօնի տըված, հանց
պէնէր ըն անըմ, վեր մարթ մընըմ ար շը-
վարած (ԶՏ, Բ, 119):

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ/
ԱՆԼԱՆ (գրք. ալիւր, ալիւր) - գ. Ալլուր:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

- Ալլեր անէլ - 1. Ալլուր աղալ: Վար Օվ-
ջի Փիրումը կընգանը նըրքտ հընէրանց
տանան կամ ար տօն, քընսամ ար ճաղացը,
ալէր անըմ, մին յէզըն մօրթում, վար բա-
ղարաք անէն (ԼՂԲԺ, 13): 2. Կիսք. Շատ
մանրացնել, փոշիացնել: Զօր հացը թա-
կից, թակից, անլեր ըրավ (Զ):

- Ալլեր ճեղացնել ար աղում, դըմըղա-
լը՝ չանչախը - Մեկը գործում է, մյուսը
նրա փոխարեն խոսում: Ալլեր ճեղացնել
ար աղում, դըմըղալը՝ չանչախը, ըտի յա,
մուկը տանցվըմ ընը, նախագան գ'ըռա-
նըմ ար, թա պըլանը վէց ամըմը տուվալ
ըմ (Բ):

- Ալլեր մաղէլ, մաղը կախ տալ/կը-
ռէջանը քըցիլ - 1. Անլիք գործերը վեր-
ջացնել, հանգստանալ: Բըճ գ'հինչ կա՛.
անլեր մաղալ ըս, մաղը կախ տըվալ, վէջ
հօքս օխս, վէջ դանդ (Բ): 2. Շատ ծերա-
նալ, կյանքի հետ հաշիվները վերջաց-
նել: Աղաս ապէրը անլեր մաղալ ար, մա-
ղը կախ տուվալ, վէջ մին կօրծու խառ-
նըվում չի (Զ):

- Ալլեր տըճնալ - Շատ մանրանալ,
փոշիանալ: Օշափը վեր քարը հափռու-
մը հօփ ար տամ, անլեր ար տըճնում (Զ):

- Ալլեր չըվալէն թայ անէլ/շինիլ -
Աղջիկը երկար ժամանակ չամուսնաց-
նելով՝ տանը թողնել, պառավեցնել:
Մարյանը հու յըճկալ, ախճիգը տուվալ
վէջ, պահից, պահից, անլեր չըվալէն
թայ ըրավ (Բ):

- Ալլեր չըվալէն հիշկան թափ տաս,
փուշի տոն կըկա - Գործը, գաղտնիքը
ինչքան փորփրէս, նոր բաներ կըացվէն:
Զանը ասմա - Ա շան տըղա, անլեր չը-
վալէն հիշկան թափ տաս, փուշի տոն կը-
կա, բօլ ար, էտ կօրծը վիրջըցըրու (Բ):

ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ-ՍԱՆԼԱՆ -
ձ. Գոհունակություն, խրախուսանք, բա-
րեմարդություն արտահայտող բացա-
կանություն՝ կեցցես: Ալլըղաթօնում
թաքավէրին պուրուր տըղա, տոնս կօ-
նիս մըհակը, հանց կըթըխիս, վըճ օ-
շափըն էլ տեղան կարէլ չի յեր կէնա
(ԶԺՅ, VI, 132):

ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ - մ. գ. Վաղը չէ, մյուս
օրը: Էք'նց չէ, անլեր կըկ'աս տանիս (Զ):

ԱՆԼԱՆ (ռուս. *алкаш*) - տէն ԱՆԼԱՆ-
ՊՈԼԻՎ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԷԼՅԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԷԼՅԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - մ. Զատկապետ, առանձ-
նապետ: Ալլանդ ճէլ ըրավ, տաք'ուրը
պարթը տըվալ, վեր տիք'ըրակէնը ի-
րըճավը չի կ'ար (Զ):

ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ (պրս. *almas*) - գ. 1.
տէն ԲԸՆԼԱՆ: Քու մըտանիտ թօփազ

ար, իմըս թանկ ալմազ ար... (ԼՂԲ, 13): 2.
Ապակի կտրելու գործիք: Ալմազը յօր ար
օնում, էտ մըճ հիլին կըտօրում, շնոշէ-
ք'ը քըցում (Բ):

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ (թրք. *alic* (վայրի սա-
լոր) - գ. Դեղնագույն՝ կանաչագույն՝
կարմրագույն եւ կլոր սալորի տեսակ:
Էնքան ալգա կերավ, փուրըհըրէնք'ան
ընգավ (Բ):

ԱՆԼԱՆ (թրք. *alce*) - գ. Վեգի՝ ճակի
կեռմանաձեւ փոսորակով երեսը: Վէքին
թօղ ըրէն, ալգուն Սիսօնէն ընգավ (Զ):

ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ - գ. Զեռնոց: Ալգանը
կ'ըճավ, ըսքըսից պատը տիկնիլ (Բ):

ԱՆԼԱՆ (արաբ. *alvan* (գույներ) - ած.
Երկրներանգ: Խընծօրի ծաղը ծաղկալ ար,
ռանգ-ռանգ ծաղիկ ալվալա... (ԼՂԲ, 19):

ԱՆԼԱՆ (թրք. *alavereci*) - գ. Վաշ-
խառն: Էտ ալվերին խափում ար, խըճ
կընգանը իլան-չիլանը ինք' օնում (Զ):

ԱՆԼԱՆ/ԱՆԼԱՆ (թրք. *ahval*) -
գ. Դրություն, վիճակ, ողջ-ամողջություն:
...Ասըմ ար - Էլ ճար չըկա, ք'ինիմ, տըճ-
նամ, մին ալվերիսը հըրցընիմ տանան,
խոխոցան (ԶԺՅ, VI, 185):

ԱՆԼԱՆ (ռուս. *аломени*, լատ. *alu-
men*) - գ. Սպիտակ-արծաթափայլ կռելի
մետաղ՝ ալյումին: Մըհէնգ՝ էլ, ընգած
շինըթկընէն, անլումին ար վըրքէս, տը-
նէս Իրէվան ծըխէս (Բ):

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

ԱՆԼԱՆ - տէն ԱՆԼԱՆ:

տաղ: Ախարը փայ-փայ ըրէն, ժողովոր-
թէն պիտընը՝ (2): 2. Զատիկին նշան-
ված տղայի տնից աղջկա տունը կամ
հակառակը տարվող ընծաներ: *Գոլըսն*
ախարէն մաջան անպակաս ար (2):

ԱխԱՐ՝ - տէն ԱխԵՐ(ԱՍ):

ԱխԵ - տէն ՅԱԽԵ:

ԱխԵՐ(ԱՍ)/ԱխԱՐ՝/ԱխԵՐ (թրք. *achar*)

- ՉԷ՞ որ, բայց: *Տըղան խըմըմ ա, տը՛ս-*
նում ախէր էտ ճո՛ր չի՛ (ՅԺՅ, V, 21):

ԱխԵՐ - տէն ԱխԵՐ:

ԱխԵՐԸ - տէն ԱխԵՐԸ:

ԱխԵՐԸՍԸՍ - տէն ԱխԵՐԸ(1):

ԱխԼԱՍՕՆ - տէն ԽԸԼԱՍ:

ԱխԾ - տէն ԱխՏ:

ԱխԾԱՆ - գ. 1. *տէն ՄԱԽԾ*: 2. Եփած,
ճմռած եւ վրան աղ ցանած կանաչեղէն:
Ինքըն էլ ախծան շատ ար սիրում (2):

- Ախծան անէլ - *տէն Օնծոն անէլ*:

ԱխԿ - ձ. Զգվանքի բացականչու-
թյուն: *Թաքավէրին ախճիգը թըքում ա,*
թա.- Մխկ, էս հինչ յը՛խտուտ տոն ա՛ (2):

ԱխԿԱՐ/ԱխԿԱՍ/ԱխՔԱՐ/ԱխՔԱՍ
(գրք. աղբատ) - տէն ՔԱՍԻԲ: *Դէրը քը-*
նում ա վարթաբէրին կէնգատ անում,
ախքարըն էլ հէտան (ՆԱԲ, 59):

ԱխԿԱՐ-ԸԽԿՈՒՐ - տէն ՔԱՍԻԲ-ՔՈՒ-
ՍՈՒԲ: *Միհէնգ ախկար-ըխկոտո՛ր դար չի,*
հու կարում ա, բիդի կըծիը պահէ (Բ):

ԱխԿԱՍ - տէն ԱխԿԱՐ:

ԱխԾԻ/ԱխԶԻ/ԱԾԻ - գ. Աղջիկներին,
կանանց դիմելու կոչական բառ: *Ախճի՛,*
Յէղիսաբէթ, դո՛ւ ա՛, վէր հիրըվանէտ
ըխճըկանը տարալ ըն, էրկու օրանը յը՛-
տը տո՛ւս քըցալ (2):

ԱխԾԻԳ/ԱխԶԻԳ/ԱԾԻԿ/ԱՃԻԿ/Ախ-
ԾԻԿ/ԱխԶԻԿ (գրք. աղջիկ) - 1. Իգական
սեռի երեխա՝ պարմանել: *Յըղէննի*
ջիհիւմ ըն մին ըխճըկա (2): 2. գ. Իգա-
կան սեռի զավակ, դուստր: *Թաքավէրին*
ախճիգ՛ը խընծծըր վար օտըմ ա, մին
լալ ծի յա տա՛նըմ. էտ տըղան յէր ա ի-
նո՛ւմ, քըջո՛ւմ (ՆԼՂԺԲ, 9): 3. Կույս, օ-
րիորդ: *Վէզիրը ծէն ա տամ պալատէն՝*
լափ մը՛ծ դուխտուրէն, հանցու տը՛սնա՛
նորան ախճիգ՛ըն ախճիգ՛ ա՛, թա չէ...
(ՆԼՂԺԲ, 41): 4. ած. Իգական սեռին
պատկանող: *Ախճիգ՛ խօխա յա* (2):

- Ախճիգ՛ արմատ - տէն ԱխԾԻԳ:

- Ախճիգ՛ ը՛ս, թա տըղա՛ - Յաջող-
վե՛ց, թե՛ ոչ, բերած լուրդ դրական է, թե՛
բացասական: *Սամսոն, հինչ խաբար*
ը՛ս պէրալ. ախճիգ՛ ը՛ս, թա տըղա՛ (Բ):

- Ախճիգը՝ տո՛ւսի պատ ա - Աղջիկը՝
դուստրը, իր հայրական տանը հիմնա-
վոր չէ:

- Ախճիգը՝ ուրական, պէժիկը՝ տը-
րէկան - Աղջիկ՝ դուստր ունեցողը ժա-

մանակին պետք է հոգա օժիտի պատ-
րաստությունը:

- Ախճիգը՝ ուրողն տան ճիրանք՝ ա -
Աղջիկը՝ դուստրը, ուրիշի տանն է օ-
գուտ բերում:

- Ախճիգ՛ տը՛սնալ - Յարսնացու ընտ-
րել: *Դծրոնց տանը միջի յա. շէնին ջի-*
հիլնէն քը՛ցալ ըն ախճիգ՛ տը՛սնալ (2):

- Ախճիգ՛ օգ՛իլ - 1. Յարսնախոսել:
Քը՛ցալ ա, թա Յանոն ախճիգ՛ը ծօղ, ը-
ռազի չըն կացալ (Բ): 2. Ամուսնանալ,
տունը հարս բերել: *Մարը ասմա.- Պը-*
ռավալ ըմ, մին ախճիգ՛ օգ՛ի, ինծ քը՛ծ-
մա՛ն ալնէ (2):

- Ախճըկանը կը՛շը չըտը՛սէնք՝,
հարթանը՝ լալը - Աղջկան միշտ գո-
վաբանում են, հարսին՝ փնտվում:

- Ախճըկօրցը թըսան վը՛տ օնէլ - Վա-
վաշոտ լինել, ցոփ ու շվայտ կյանք վա-
րել: *Վէջ հօրըն ա քը՛մա՛ն ընէս, վէջ ախ-*
պօրը, սաղ օրը էնա ըխճըկօրցը թըսան
վը՛տ ունէս (Բ):

ԱխԾԻԿ - տէն ԱխԾԻԳ:

ԱխՄԱՍ/ԱխՄԱՐ (արաբ. *ahmak*) -
ած., գ. Յիմար, տիմար: *Ախմախ մար-*
թին անա ամմէն հինչ ըսպսէլի յա (Բ):
էս ախմախը հըրփա՛ծէն հէտան վազ ա
տամ, համ կ'ոռնլ'օռում... (ՆԼՂԺԲ, 121):

ԱխՄԱՐ - տէն ԱխՄԱՍ:

ԱխՄԻՇ - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Ախմիշ ինիլ - Յոսել: *...էն խէղճ,*
նորան մըհար ախմիշ ինըմ ճո՛ւրը չուգու-
նի մէջ ըն քըցըմ, զինջիլալ էլ կըպօտըմ,
վէր տո՛ւս չի կ'ա... (ՋՏ, Ա, 122):

ԱխՇԱՐԱՆԲ - տէն ԱՇՇԱՐԱՆԲ:

ԱխՇԱՍԱՆԲ - տէն ԱՇՇԱՐԱՆԲ:

ԱխՇԱՐ(Բ) - տէն ԱՇՇԱՐ(Բ):

ԱխԶԻ - տէն ԱխԾԻ:

ԱխԶԻԳ - տէն ԱխԾԻԳ:

ԱխԶԻԿ - տէն ԱխԾԻԿ:

ԱխՊ - (գրք. աղբ) - տէն ԶԻԲԻԼ:
Տանըմ ա, թա ախպը տէն ածէ, տը՛սնըմ
ըխպըհարումը մին պէն փըլստըրատէ
յա տամ (2):

ԱխՊԵՐ (գրք. եղբայր) - գ. 1.
Միեմույն ծնողների արու զավակներից
յուրաքանչյուրը մյուսի (մյուսների)
նկատմամբ: *Ըտըրան էլ ինո՛ւմ ա վէց*
ախպը՛ մինը միևնա՛ քա՛սիք (2): 2. փխբ.
Սիրով ու բարեկամությամբ իրար հետ
կապված անձերից յուրաքանչյուրը,
մտերիմ ընկեր: *Ըտի չուբանէն տըղան ու*
թաքավէրէն տըղան, հուսըն ախպը, ու-
րո՛ւր քը՛մա՛ն ըն անում (2): 3. Տղա-
մարդկանց դիմելու մտերմական կոչա-
կան բառ: *Ախպը, էս շէնումը կալ կի՛-*
նի, մինը ինք՛ օնիւմ (Բ):

- Ախպըն ախպօրը տալ չի - Շատ

թանկագին, ընտիր բան է: *Ցալատ, հինչ*
ցա՛կատ. ախպըրը ախպօրը տալ չի (Բ):

- Ախպը տը՛նալ - տէն ԱխՊԵՐԱ-
ՆԱԼ: *Թաքավը՛րէն մին մադար տըղա*
յա ինո՛ւմ, մին էլ մին նծքա՛ւր՝ ախպըր
տը՛ռած թաքավը՛րէն տըղէն նըհէտ
(ՆԼՂԺԲ, 46):

- Ախպօր նըման - Մտերմաբար, եղ-
բայրաբար: *Ախպօր նըման, էք՛նց յը՛ք*
քը՛մա՛ն ըրա՛, էս կօրծը պըրծընիւմ (2):

- Ախպօր ումէղ ընգեր՝ ըխպըհարը
ընգեր - Եղբոր վրա պետք չէ հույս դնել:
Ըսկէտուրը ասմա.- Ա՛ հարթըն, խըրէգ՛
քու ախպօր տօնը քը՛նիս. ախպօր ումէղ
ընգեր, ըխպըհարը ընգեր (2):

ԱխՊՈՒՐ/ԱխՊՈՒՐ (գրք. աղբիւր, աղ-
բելը) - գ. 1. Ակունքից բխող ջուր՝ աղ-
բյուր: *Արջին ախպո՛ւրը էն ա Տըզըփա՛ն*
սարումը (2): 2. Բխող ակունքի վրա կա-
ռույց, շինություն: *էտ ըխպիրին քարէրը*
Պիլթընուցա միդանան ըն պէրալ (Բ):

- Ախպո՛ւրը պըրտօղէլ - Սրբությունը
արատավորել: *Իզէն ախպո՛ւրը պըրտօ-*
ղալ ա, յը՛ս ընդըրա նըհը՛տ էլ կօրծ չըմ
փըռնէլ (Բ):

- Ախպո՛ւրը տանէլ, ծարավ յը՛տ պի-
րիլ - Շատ ճարպիկ, հնարամիտ, խորա-
մանկ լինել, մեկին գերազանցել այդ
հատկություններով: *էտ ա՛ խը՛ղճ, էտ*
վէր օգ՛ի, օխտը տըղամարթ կըտանէ
ախպո՛ւրը, ծարավ յը՛տ պիրի (Բ):

- Ախպո՛ւրը ցըմաքէլ - Եկամտի աղ-
բյուրը կտրվել, վերանալ: *Սիրը՛կանը*
նախագա յար, տո՛ւս քըցէցէն, ախպո՛ւրը
ցըմաքից (Բ):

- Ախպո՛ւրը քար քըցիլ - Մեկին վնա-
սել, վատություն անել: *Բօլ ա, ա՛ ժողօ-*
վուրթ, բօլ ա, հիշքան հընգէր-հիրըվա-
նէն ախպո՛ւրը քար ըք քըցալ... (2):

- Ախպո՛ւրը քիլնի՛ ճո՛ւրը կըցըմաքէլ -
Չախորդ մարդ է, ինչ ձեռնարկի՝ կծա-
խողվի: *էտ տընըջինին ըսկի բախտ չօ-*
նէ, վէր ախպո՛ւրըն էլ քիլնի, ճո՛ւրը կը-
ցըմաքէլ (2):

- Ախպիրան ճո՛ւր խըմէլ - Մեկից
օգտվել: *ժողօվումը բըրիգադիրը յը՛ր ա*
կէնում, թա.- Ա՛ ծէր տօնը շինվի, էտ վէր
ինծ ըտի տըռըպըռտում ըք, տուք իմ ըխ-
պիրան ճո՛ւր չը՛ք խըմալ (Բ):

- Ախպիրան ճո՛ւր խըմէլ, ակնումը
թըքէլ - Երախտամոռ լինել, լավությունը
վատությամբ փոխհատուցել: *Ախպիրան*
ճո՛ւր ա խըմում, ակնումը թըքում. էն
հինչ մարթ ա՛, վէր քը՛մա՛ն ալիւմ (Բ):

- Ախպիրին ակնումը թըքէլ - տէն
Ախպո՛ւրը պըրտօղէլ:

- Ախպիրո՛ւ նըման քըլքըլալ - Առա-
տորեն՝ հորդաբուխ հոսել: *Կալ, հինչ*

կա՞մ, կործոն ըխափրո՞ւ նըման քըթըլամ ա (2):

ԱՆՊՈՒՐ - տեն ԱՆՊՈՒՐ:

ԱՆՍԱԿԱԿԱԼ/ԱՍՍԱԿԱԿԱԼ/ԸՆՍԱԿԱԿԱԼ/ԸՍՍԱԿԱԿԱԼ (պրս. *agsaggal*, թրք. *aksakal*) - 1. ած. Ծեր, տարիքն առած: Յօր ա օնում մին քանէ ախսախկալ մարթ, կ'ամ հանան դըքդըներին պըտահած տեղը (ՀԱԲ, 15, 128): 2. գ. Ծերունի, տարիքն առած մարդ: Շէնին ախսախկալնէն հըվաքվում ըն, մըսըհաթ ա-նում, վեր էտ ըրփըվերուն մարթին յըրա քար քըցին (Բ): 3. ած., գ. փխբ. Փորձառու, լրջախոհ, իմաստուն: Հըվաքվում ըն էտ յերգ'իրին ախսախկալնէն, աշխարք տը՛սած մարթիք, կ'ամ էտ թաքալերէն կօշտը, վը՛ր ք'ծմա՞գ ինին յերգ'իրը կա-ռալարէ (ՀԺՀ, VI, 95):

ԱՆ-ՎԱԽ - 1. տեն ՎԱԽ: 2. տեն ԱՆՈՒՎԱԽ:

ԱՆՏ (ռուս. *акт*, լատ. *actus*) - գ. Գրավոր պաշտոնական արձանագրու-թյուն: Էշը ըստակից, դանստի ախտը կ'ի-րը՞ցէն (Բ):

- Ախտը կապել - 1. Մահվան շեմին լինել: Սուղումուն դային հանլն ընգալ ա, ախտը կապած ա (2): 2. Ավարտին՝ պաշտոնանկ արվելուն մոտ լինել: Գ'ուխսավէտին նախագան շատ ա հա-մը հանում, ախտը կըպելի յա (Բ):

- Ախտ կապել - Պաշտոնական ար-ձանագրություն գրել: Ախտ կըպը՞ցէն, էնքան քաշանք արաղը տարէն ըծը՞ցէն ծօրը (Բ):

ԱՆՏԱ (թրք. *axta*) - գ. Կորիզները հանած հոնի կամ սալորի չիր: Առանց հոննու ախտա հալ չըն մաշիլ (2):

- Ախտա անել - Հոնը կամ սալորը կո-րիզներից անջատել եւ չորացնել: Էն-քան ախտա յա ըրալ, տը՞ղ չօնէ, թա ա-ծէ (Բ):

- Ախտա խան - Ամորձատված տղա-մարդ, որ հիմնականում ծառայում էր կանանցներում՝ ներքինի: Մին օր էլ ախտա խանը նի յա մըննում, տը՞սնում Շահէն կընանուցան մինը կա վէշ (2):

ԱՆՏԱԲՈՒԶ/ԱՆՏՈՒԲՈՒԶ/ԱՓՏԱ-ԲՈՒԶ/ԱՓՏՈՒԲՈՒԶ (ռուս. *асомбюз*, լատ. *omnibus*) - գ. Բազմատեղ մարդատար մեքենա՝ ավտոբուս: Ախտաբուզը անդանք ընգալ, փայտոնը տը՞ռալ բեղա վեր ըն-գած պըրինձ (Բ):

ԱՆՏԱՐՄԱ - տեն ԱՆՏՐՄԱ:

ԱՆՏՐՄԱ/ԱՆՏԱՐՄԱ - գ. Հատուկ ձեռով պատրաստած եւ ուկի կամ գառան տիկի մեջ պահվող պանիր: Ախտըմէն տը՞ղը վէշ մին պէն տալ չի (Բ):

ԱՆՏԻ-ՂՈՐԱԽՏԻ - ած. Շատ գար-

դարված, պճնված: Ախտի-ղըրախտի ըխճըկերը խը՞ղճ մակարնուն խը՞լքա տընէս ըն (2):

ԱՆՏՐՈՒԶ - տեն ԱՆՏԱՐՈՒԶ:

ԱՆՐԱԹ/ԱՆՐԱՍ - գ. Կանանց սեռա-կան անդամ (գործածվում է հայկոյանք-ների մեջ):

ԱՆՐԱՆԻԿ (ռուս. *охранник*) - տեն ՊԱՀԱԿ: Ախրանիկը հըքծցին յըրա գո՞րթնանում ա... (ՀԱԲ, 15, 73):

ԱՆՐԱՆԻԿՕԹՈՒՆ - տեն ՊՈՅԴԿՕ-ԹՈՒՆ: Ախրանիկօթունա կըման ծէռու-քը պէն չի կ'աս (2):

ԱՆՐԱՍ - տեն ԱՆՐԱԹ:

ԱՆՐԱԸ/ԱՆՐԱԸ/ԱՆՐԱԸՄԱ/ԱՆՐԱԸ-ՄԱ (արաբ. *axar*) - մ. 1. Վերջիվերջո, ի վերջո, վերջապես: Ախըը էս դօնաղը էլ հօվսանլն չի անում, յեր ա կէնում, հըղէ ի-նում (ԱԱ, 83): գ. 2. Վերջ, վախճան: Մարթին ախըը վեր կ'ամ ա, Ըստոնէն մը՞ննըն ա քըցոն (2):

- Ախրէն նըստել/քար քըցիլ - Վերջը տալ, սպառել, թաղել: Էնքան կըռկը-ռաց, մարթին ախրէն նըստից (2): Կօր-ծը պըրծալ, փուկըը ծախսից, ախրէն նըստալ (Բ):

ԱՆՐԱԸՄԱ - տեն ԱՆՐԱ(1):

ԱՆՏ/ԱՆՍ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Ախցալ ընցընել - անրգ. Խիստ ծա-րավել, ծարավությունից տոջորվել, տանջվել: Ախցալ ը՛ս ընցալ. խըրէ՞գ ճուր խըմէ լի՞ (Բ):

ԱՆՈՒՐ - տեն ԱՆՈՐ:

ԱՆՈՒԲԱ/ԱՆՈՒՍ - ած. Սակավախոս, քիչ խոսող, խոսել չսիրող: Թանգան հարթըն ախուս կինի (Բ):

- Ախուս անել - Լռեցնել: Ղօնաղը տը-րան ասում ա - Ղըզղանէն պէնըն իփանձ կինի, տօ խոխօցը, ախուս ըրա՛, վը՛ր քօն ինին (ՀԺՀ, VI, 203):

ԱՆՈՒՎԱԽ/ԱՆ-ՎԱԽ - գ. 1. Հառաչե-լը, հառաչանք: Մարթին մըռնէլանը յը՞տը էտ կընէ՞գը ախուվախալ ար օրը անց կըցընում (2): 2. Վիշտ, սուգ: Յէթի-մին գ'անքը գ'անք չի, ախուվախ ա (2):

- Ախուվախ անել - Վշտից, ցավից եւն հառաչել: Տըղան շատ ա տըխըր-վըմ, սաղ օրը մինանկ նըստած, ախու-վախ ա անըմ (ԼՂԲ, 364):

ԱՆՈՒՎԻԺ - տեն ԱՆՈՒՎԱԽ: Ծին վեր ա ըղնում, ըստակում, Պոտլին ախու-վիշ ա անում (ՆԱԲ, 131):

ԱՆՔԱՂ - տեն ԱՆՎԱՂ:

ԱՆՔԱՍ - տեն ԱՆՎԱՂ:

ԱՆՕՐ/ԱՆՈՒՐ (գրբ. *ախոռ*) - գ. 1. Ա-նասունների գոմ: Թափէղը ք'ընում ա ա-խուռը, մին նախշուն ք'ծիլան ծի տոն

օնում, քըղաքան փախճում (ՆԱԲ, 39): 2. Գոմում երկայն արկղաձեւ կտրվածք, որտեղից անասուններն ուտում են խո-տը՝ մսուր: Խօտը ածից ախօռը, կըվերը յըրա տը՞ռէն, մին մընտոտումը կերէն (Բ):

- Ախօռը լի՞գը - Հարուստ, ունեւոր: Էն էլ ա՛ մըտըծլական, էն ա ախօռը լի-գ'ը (Բ):

- Ախօռը տերտակ - Աղքատ, ընչա-գուրկ: Ախօռը տերտակ տըղա յա, էն հինչ կա՞րէ անէ (2):

- Ըխօռում կապած - Հիմար, տխ-մար, անհասկացող: Էտ ըխօռում կա-պածը կընգանը փըռնած կուրծերան խաբար չօնէ (2):

ԱՆՕՍ - տեն ԱՆՈՒՍ:

ԱՆՕՏ (ռուս. *oxoma*) - տեն ՀԱՎԱՍ: Ա-խօտ չօնիմ հաց ուտելի, ըստիպու մէր (Բ):

ԱՄԱԾ-ԲԵՅԱՄ - տեն ԱՄՕՐ-ԹՕՐՕՐ:

ԱՄԱՆ - ած. Ձու ածող: Ագարը ըն-գալ շէնը, ածան հավերը ծուվա կըտը-րը՞ցէն (Բ):

- Ածան հավը կըկընջան կինի - Շատ աշխատողը, արդյունք ստեղծողը պա-հանջկոտ կլինի:

ԱՄԵԳ (գրբ. *ածիկ*) - գ. Թըքված եւ ծլած ցորենը սանդի մեջ ծեծելով ու մզված հեղուկը այլուրի հետ եփելով ու գոլորշիացնելով՝ պատրաստած թանձր կերակրատեսակ: Մըհէն՞գ'վա հարթնէ-րը ածէ՞գ' իփիլըն էլ չըն գ'ողոն (Բ):

- Ածէ՞գ' տը՞ռնալ, նը՞ստա կէնալ - տեն Նը՞ստա կէնալ, պուք չըկ'անլ:

ԱՄԵԼ (գրբ. *ածեմ*) - նբ. 1. Ձու դնել, ձվադրել: Էտ հավըտ ամմէն օր ածում ա, ծուն օտում (Բ): 2. Նվազել: Համ թան ա ածում, համ տըմըլա թըխում (2): 3. Լցնել, թափել, հոսեցնել մի բանի մեջ կամ վրա: Էտ մարքարիղնին հըվաքըմ ըն, մին պուլի՞գ' ածըմ, պահըմ (ՀԺՀ, V, 42): 4. տեն ԱՄՕԵԼ:

ԱՄՕԵԼ - նբ. Խփել, հարվածել: Վեր մուտանում ա, մըհակալ մէհէտ ճօրուն պէռնանը ածծում ա (ՆԱԲ, 112):

ԱԿԱՅ(Ի)/ԱԳԱՅ (գրբ. *ագահ*, վրաց. *anga(a)ri*) - տեն Աշկը ծակ: Շատ ակախ մարթ ա (Բ):

ԱԿԱՆ - տեն ԱԿԱՆ-ՍԱԿԱՆ:

- Ական անել - տեն Ակը տալ:

ԱԿԱՆ-ՍԱԿԱՆ/ԱԿԷՆ-ՍԱԿԷՆ-ՍՈՐԱ-ԿԷՆ - ած. Անխաթար, անկորուստ, տեղը տեղին, կարգին: Պահալ ա, մըծըցըրալ, ական-սական տը՞ռնը տըվալ (2):

ԱԿԱՍ-ՍԱԿԱՍ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Ակաս-մակաս, տու վիր պակաս - Հեգնական արտահայտություն, որ գոր-

ծածկվում է որեւէ մեկի կամ մի բանի ավելորդ լինելը ցույց տալու համար: Վերնախորհուրդն կրնէ՞ր նի յա մընում, դրակէնը ասմա.- Ակաս-մակաս, տու վիր պակաս (2):

ԱԿԱՐԴՅՈՆ (ռուս. *аккордеон*, ֆր. *accordeon*) - գ. երաժշտական գործիք՝ ակորդեոն: Մէր գ' օգալ թանը թողած՝ ակարդոն ածելըն ա սըվը՞րըմ (Բ):

ԱԿԱՑԻ/ԱԳԱՑԻ (ռուս. *акация*, իտ., ֆր. *acacia*) - գ. Թիթեռնածաղկավորների ընտանիքին պատկանող ծառ՝ ակացիա: Ակացին ծաղկից, մըղըրըծանջէրը գիրնով տը՞ռէն (Բ):

ԱԿԵՆ - տէն ԱԿԱՆ-ՍԱԿԱՆ:

ԱԿԵՆ-ՍԱԿԵՆ-ՍԱԿԱՆ - տէն ԱԿԱՆ-ՍԱԿԱՆ:

ԱԿԵՇ/ԱԿԻՇ (գրք. *ակիշ*) - տէն ԾՈՂԱՆ:

ԱԿԻՇ - տէն ԱԿԵՇ:

ԱԿԼԱԿՕԶԱՆ/ԱԿՈՍԿՈՒԶԱՆ - 1. գ. երեւակայական հրեշ, որով վախեցնում են երեխաներին: Մարը ասմա. - Մոնս ըրա, քօն իլ, թա չէ ակլակօզանը կ'ըլական ա քը՞գ տանէ (Բ): 2. ած. փխբ. Շատ նիհար ու տգէղ: Էս ակլակօզան խօխան հոնըն ա՞ (2): 3. տէն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱԿՆԱՍՈՒՄ (գրք. *ակնամում*) - գ. Ծաղկախոյիցից գոյացող խեժային նյութ, որ պատրաստում են մեղուները եւ ծեփում փեթակի անցքերը: Ամմէն յիշիգ՝ա մին պատառ ակնամում ա կոյատում (Բ):

ԱԿՆԸ՝ (գրք. *ակն*) - գ. 1. տէն ԱՇԿ(14): Էտ ըխաիրին ակնը էն ա յը՞րէքը՞րծումը (2): 2. Աղբյուրի առջեւ սարքած քարե գուռ: Թաքավէրը ակնէն ճիրան խոփէն ըրէսավըն ա տամ, յօր օնում, պոնում պալատը (ՆԱԲ, 38): 3. Փեթակի անցք: Մըղըրըծանջէրը ծըմը՞ռնը ակնը կապում ըն, վէր ցօրտ չի՞նի (Բ): 4. Ջրաղացի այն անցքը, որտեղից ջուրը թափվում եւ պտտեցնում է ջրաղացքարը: Ծըղացէն ակնը մը՞ծ ա, ճոնըր օժ չօնէ (Բ):

- Ակէն ծակումը - տէն Նալէն-մէխին դաթումը:

- Ակը տալ (գրք. *(գ)ակն տամ*) - 1. Նայել: Ակը տըվալ, տը՞սալ՝ էտ էծը քը՞ցալ, մին քօլու տակէ վը՞ննը կացալ (2): 2. Փնտրել, տնտրել, ստուգել, մանրամասներն իմանալ: Մին դանտան ջանիլնէ ըտըրան խոստցընում ըն, համ էլ ջուրը ակը տամ (ՅԺՅ, V, 624): 3. Այցելել, հանդիպել, տեսակցել: Քիսիմ ակը տամ, տը՞սնամ՝ Անդօնը հունց ա (2): 4. Բամբասանքներով կըքեր բորբոքել, իրար

դեմ լարել: Էս պառապը քիսնամ ա ակը տամ, թաքավէրին տըղէն ա էտ ըխճըկանը ոնրոն նըիը՞տ խըրըվցընում (2):

- Ակնան խըմէլ, ըխաիրին թըքէլ - տէն Ըխաիրան ճոնր խըմէլ, ակնումը թըքէլ:

- Ակնը մուրտառէլ - տէն Ախաիրը պըրտօղէլ:

ԱԿՆԸ՝ - գ. 1. Թանկագին քար: Էս քաջալը տը՞սալ ա, վը՞ր թաքավէրին խազնան հէն ա մէջին, շատ ակներ էլ կա (ՅԺՅ, VI, 266): 2. տէն Աշկ(13): Տոն ա օնում մին քըսանըհէնգ՝ ըկնանէ մուտանա տամ, ք'իսնամ (ՅԺՅ, VII, 306):

ԱԿՆԸ՝ - գ. Անիվ: Էտ վախտը էտ թօխալ տը՞ռած ախճիգ՝ մին վարթ ա տը՞ռնըմ, ըստահանց փայտօնին ակնան կախ ընգնըմ (ՅԺՅ, V, 159):

- Ակնը ցը՞խան տոն օնէլ - Մի կերպ ապրել, մեծ դժվարությամբ որեւէ գործ գլուխ բերել: Կարում չըն ապրին, լ'ըհա մին թանիւրով ակնը ցը՞խան տոն ըն օնում (2):

ԱԿՆԸԸՐԻՔՆԱԿ/ԸԿՆԸԸՐԻՔՆԱԿ - ած. Շատ գեղեցիկ: Ակնըըրիք՞նակ ախճիգ՝ ար, քը՞ցալ էտ տըղէն, էնքան կօրծ ըրալ, կ'իշացալ (Բ):

ԱԿՈՍԿՈՒԶԱՆ - տէն ԱԿԼԱԿՕԶԱՆ:
ԱԿՈՍԿՈՒԿՈՒՇ - տէն ՅԱԿԱՄԿՈՒԿՈՒՇ:

ԱԿՈՍՆ - տէն ՂԸՐԱԲԼԻ:

ԱԿՈՍԿ/ԱԿՈՒԿ/ԱԳՈՍԿ (գրք. *ագռա*) - տէն ՔԱՇ՝: Ակռապը վէր կըռկըռաց, գ'իդան վէր մին խաթա յա ինանկան (2):

ԱԿՈՒԿ - տէն ԱԿՈՍԿ:

ԱԿՈՒՇԿԱ (ռուս. *окошко*) - գ. Պատուհան, լուսամուտ: Մին մէծ օխծ նի յա մըտալ ակուշկապը, էտ խօխին թա կօլ տա (ՅԺՅ, V, 80):

ԱԿՈՒՌԻ - գ. Մասիսի լանջին գտնվող Ակուռի գյուղը, որ կործանվել է 1840 թ. երկրաշարժից:

- Ակուռի շինիլ - տէն Քընդըքար(ակ) անէլ (1): Ախճիգ՝ նաղ ըրալ, վը՞ր օշափը յէկալ ա ոնրանց յէրգ'իրը Ակուռի շինալ (ՅԺՅ, V, 88):

- Ակուռի տը՞ռնալ - տէն Քընդըքար(ակ) ինիլ: Մէր շէնը շատ ա Ակուռի տը՞ռալ, ամմա էլիան ժողօվուրթը տոն չըն յը՞կալ (Բ):

ԱԿՈՒՐԱՏՆԻ (ռուս. *аккуратный*, գերմ. *akkurat*, լատ. *accuratus*) - ած. Կոկիկ, մաքրասեր, կանոնավոր, կարգապահ: Շատ ակուրատնի ախճիգ՝ ա Նանէն (Բ):

ԱԿՕՊ - տէն ԱԿՕԹ:

ԱԿՕԹ/ԱԿՕՊ (ռուս. *акон*) - գ. Խրա-

մատ: Ռուսէն գօրքը վը՞ր տոն ա կ'ամ Ղարաբաղ, Թըղըվարթէն քըշտէն ա-կօփնէ ըն կըտրում (ՆԼՂԺԲ, 147):

ԱՅ (գրք. *ահ*) - տէն ՎԱԽ:

- Ահան էլ ընցընէլ, մահան էլ - Բոլոր փորձություններով անցնել: Իզէն ախվախ չօնէ. ահան էլ ա ընցալ, մահան էլ (Բ):

ԱՅԱՆԻ - տէն ԱՅԱՆԻ:

ԱՅԱԿԻՆ (գրք. *ահեակ*) - տէն ՅԷՔԱՅ(2): Ախճիգըտ ահակին կ'էշ ա, մինչէվ մի ծի, մին կալ չըտաս, տըղէս հէտէ օգծող չըմ (ՆԱԲ, 137):

ԱՅԱՏ(ԸՍԸՍ) - տէն ԱՅԷՏ:

ԱՅԷՏ/ԱՅԱՏ/ԱՆԷՏԸ/ԱՅԱՏ(ԸՍԸՍ) - մ. Ապա, հետո, այնուհետեւ: Ահէտ տի-նիս ըն էշին յըրան, քըշիս, պիրիս ոնրանց օտօն (ՅԺՅ, V, 299):

ԱՅԻԼ (թրք. *ahil*) - ած. Տարիքավոր, ծեր: Ահիլ մարթ ըս, հըմանչիւմ չը՞ս (Բ):

ԱՅԻԼ-ՋԱՅԻԼ - գ. Ծեր ու երիտասարդ (միասին): Ահիլ-ջանիլ հըվաքվում ըն, մին լավ քը՞փ անում (2):

ԱՅԼԻ/ԱՅԱԼԻ - ած. Վախով, սարսափով լի, երկյուղալի, ահարկու, սարսափազդու: Էտ շէնումը մին անանիւ մարթ ա ինում, լօխ նըստա վախում ըն (2):

ԱՅՄԱՂԻ - գ. Ուրախ պարեղանակ կամ պարատեսակ: Բուննան անանիւ շախշախի, անմանդի, միրգէլի պար կըկ'ին, մըհէգ՝ վալս ըն պար կ'ամ... (ՋՏ, Ա, 26):

ԱՅՅԱԿ (գրք. *ահեակ*) - ած., գ. Ձախ, ձախ կողմ: Ահյակ անգ'ոնան մին շէգ՝ մարթ ա տոն կ'ամ... (ՆԱԲ, 119):

ԱՅՆԱՍ - տէն ԱՅՆԱՍ:

ԱՅՎԱԼ(ԱՅ) - տէն ԱԼՎԱՅԱՅ:

ԱՅՈՒՏՕՂ - գ. Ահ եւ դող, սոսկալի երկյուղ: Ահուտօղը մարթին կըսպանէ (2):

- Ահուտօղը ջանըն ըղնէլ - Խիստ վախենալ, երկյուղել: Պիծ ախպէրը վէր կուռտական ք'անդիրը տոն ա օնում, ահուտօղը ըղնում ա ուշափէն ջանը (2):

- Ահուտօղու մաջ ըղնէլ - տէն Ահուտօղը ջանըն ըղնէլ:

ԱՂ (գրք. *աղ*) - գ. Կերակրի աղ: Մարթ առանց աղ կարէլ չի յօլա ք'ի-նի (2):

- Աղալ անէլ - Նք. Աղ ցանել, աղ քսել մի բանի վրա, աղել: Խըյարը աղալ ըրալ, կըծօտից (Բ):

- Աղալ ընէլու - Տհաս, դեռահաս: Կօգի մը՞ծ մարթ ա, ամմա հանա աղալ ընէլու վա (2):

- Աղալ հանած-պէրած - Աղ սիրող, շատ աղ օգտագործող: Աղան, խըրէգ՝ աղալ ըրա, լի՞, աղալ հանած-պէրած ը՞ս (Բ):

- Աղավ պեռնած - 1. Ծանրաշարժ: Դանց տոնորար ա կ'ամ, հանց ա աղավ պեռնած (Բ): 2. Ծանր կացության մեջ գտնվող: Մուք էն ըք աղավ պեռնած, մեզ ըշտըղա յա՛ փուլ, վեր ք'ըգ պարթել տանք (Ձ):

- Աղեն ու կինձին ա - Դարմար առիթի է սպասում: Դանքին էն ա աղեն ու կինձին, լ'ըհա վեր մին թիթը՛վ ասիս, դաստի ըռագի յա կընական (Ձ):

- Աղը լաց ինիլ - Աղը խոնավանալ: Աղը նամ տը՛ղ ըս պահալ. լաց ա ինիլ (Բ):

- Աղըն ա՛ պական, թա մա՛ղը - Ի՛նչ խնդիրք, հոգս, կարիք ունի: Յաղուգ էլ-հան յը՛կալ ա՛, աղըն ա՛ պական, թա մա՛ղը (Բ):

- Աղը շատ - տեն ԱՐԻ:

- Աղը չծր - Ունետր, հարուստ: Զ'ըգ հինչ կա՛. աղըտ չծր ա (Բ):

- Աղը պական - տեն ՆԱԼԻ:

- Աղ տալ - 1. տեն Խըրաված օխձ ու տըցընել: 2. տեն Աղավ անել:

- Աղ տինիլ - 1. Պանիրը, բանջարեղենը, միսը եւն աղաջրի մեջ դնել պահպանելու համար, թթու դնել: Խըծըպըրթեցէն վեր պեք'ի չի աղ տիրնվ, էլ հինչ խըծըպըրթե՛ցէ (Բ): 2. Որեւ բան երկար ժամանակ չօգտագործել, երեւան չիանել, հնացնել: Ուրան օրաղը տանը աղ ա տիրնվ, ուրոշո՛ւ միննանթու տակ ա ըղ-նում (Բ): 3. տեն Ըլլերէն չըվալէն թայ ա-նել (ՆԱԼԻ-ի տակ): Խէ ախճիգ'ըտ մարթու չը՛ս տամ. աղ ը՛ս տիննական (Բ):

- Աղու մարթ - Մեծահոգի, առատաձեռն, բարի: Աղու մարթ ա, լօխճին ք'ծմագ՛ ա անում (Ձ):

- Աղու նըման լիւզ տալ - Մեկին անջափ սիրել: Դարթանը աղու նըման լիւզ ա տամ (Բ):

- Աղու նըման հնվիլ - 1. Արագ սպառվել, վերջանալ: Էրկու փուլ անվերջ մին շփտումը աղու նըման հնվիլ ա (Բ): 2. Խիստ ամաչել, ամոթից կարմրել: Մարթը վեր խօսում ա, ինք'ը աղու նըման հնվիլում ա (Ձ): 3. Խիստ նիհարել: Էտ ախճիգ'ը մին ամսումը աղու նըման հնվիլում ա, տը՛ռնում մին թիք'ան (Ձ):

- Աղու յըրա քիսիլ - 1. Բնագործ գնալ, գործել: Աղու յըրա չըս ք'ոննում, կըլխէտ զօռ տօ, յը՛տնան ըրա (Բ): 2. Արագ գնալ, ցանկալի բանի համար գնալ: Էտ խէ թայդի յը՛ս. աղու յըրա յը՛ս ք'ոննում (Բ):

- Աղ օտել - Աղով հագնել, աղը ներս ծծել: Աղ կերած կաշին վը՛տել չի (ԱԲԲ, 14):

ԱՐԱ (այրս., թըք. aga) - գ. 1. Բարձր դասի պատկանող, հարուստ անձ: Բոլոր-դան էտ ք'անսիք տըղան ծըծըղէս ա, համ

էլ խընթըրէս, վեր ուրան թո՛ւլ անին, ք'ի-նի Թէմուր աղէն կօխըլ (ԶԺԶ, V, 287):

2. փխր. Վեհանձն, մեծահոգի, առատաձեռն անձ: Կօզի ք'անսիք, ամմա աղա յա (Բ): 3. Գործից, աշխատանքից խուսափող անձ: Տու՛ աղա, յը՛ս՛ աղա, պա մէր աղունը հու կա՛ղա (ԱԲԲ, 94):

ԱՐԱԼ - տեն ԱՐԷԼ:

ԱՐԱԼՈՒ-ՄԱՋԱԼՈՒ - տեն ԱՋԱԼՈՒ-ՄԱՋԱԼՈՒ:

ԱՐԱՆՁ/ԱՐԱՆՁ/ԱՐԱՆՁԱՆ/ԱՐԱՆ-ՁԵՏ/ԱՐԱՆՁԻՏ (գրք. աղանձ) - գ. Բոված ցորեն, սիսեռ եւ այլ ընդդեհ, որ խառնելով իրար՝ գործածում են իբրեւ աղանդեր: Աղանձը ածից ջուքը, տո՛ւս յը՛կալ (Բ):

- Աղանձ անել - 1. Ցորեն, սիսեռ եւ այլ կարգի ընդդեհներ բովել, աղանձ պատրաստել: Մարը աղանձ ըրալ, խօխէնքը թուի տը՛ռէն (Ձ): 2. Ընդհանրապես բովել, խարկել, աղանձել: Աղը աղանձ ըրալ, մին շծրո՛ւմ պըտատից, կապից մաշկէն (Ձ): 3. Ցամաքեցնել, չորացնել, տոջորել: Արեւը բուստընէն էրալ ա, աղանձ ըրալ (Բ): 4. Տանջել, չարչարել: Էտ խօխէնքը էնքան չար ըն ինիւմ, սաղ օրը մօրը աղանձ ըն անում (Բ):

- Աղանձ տը՛ռնալ - 1. Բովվել, խարկվել, աղանձվել: Ցորէնը աղանձ ա տը՛ռնալ, յէր կալ՛, էրի վէջ (Ձ): 2. Ցամաքել, չորանալ, տոջորվել: Թօռ չի յը՛կալ, հանդերը սաղ աղանձ ա տը՛ռնալ (Բ): 3. Տանջվել, չարչարվել: Էրկու օր տանջվից, աղանձ տը՛ռնալ, էլիա կարից վէջ արիւր տո՛ւս քըցի (Ձ):

ԱՐԱՆՁ՝ - տեն ԱՐԱՆՁ:

ԱՐԱՋԱԽԱԹՈՒՆ - տեն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՐԱՏ (հ.ե. *olad- (լալ, ողբալ) - գ. 1. Աղիողորմ, սրտաճմիկ ծայն: Էտ խօխան վեր ըղատալ լաց ա ինիւմ, խօթ մարը էլ տե՛մ չի կէնում (Բ): 2. Գութ, խղճմտանք, գթասրտություն: Ընդըրա վեր աղատ ինի, խօխօնը թօղէլ չի վէզը ծօռ (Ձ):

- Աղատը կ'ան - Գութը շարժվել, խղճմտանքով լցվել: Դինչ պէն ա՛, փըլանք'անսին աղատը յը՛կալ ա (Բ):

- Աղատը յը՛ր հըվաքվել/յը՛ր քաղվել - Գութը, խղճմտանքը կորցնել: Աղատը յը՛ր ա հըվաքվալ, էլ ք'ծմագ՛ չի անում ախպօրը յիթիմնէրէն (Ձ):

ԱՐԱՏ-ՊԱՐԱՏ - տեն ԸՐԱՉԱ(Ն)Բ-ՊԸՐԱՏԱՆԲ:

- Աղատ-պըղատու կ'ալ - տեն Ըղա-չանք-պըղատանք անել:

ԱՐԱԲ (գրք. աղագ (ճամկա) - տեն ԱՐԱԾԿ(1): Զըմակին յէշալ ա, տէսալ

շօխկը քըմակին, գիղացալ ա, թա շօն ա, մին հացը քիցնալ ա աղաքը (ԶԺԶ, VI, 698):

ԱՐԲԱԹ (արաբ. akabet (վերջապէս, ամենից վերջը) - տեն ԱԽՐԸ(2): Բա քու աղբաթը խէր ինի, խախըն օզըմ ա Բաքվա փախչի, սա կօր ա կամ... (ՋՏ, Բ, 93):

ԱՐԴՈՒՇ - գ. Պղնձե թաս: Աղդուշը աղանձալ լըցնում ա, տինում ըռաշկէն (Ձ):

ԱՐԷ - տեն ԱՐԻ:

ԱՐԷԼ/ԱՐԱԼ/ԱՐԻԼ (գրք. աղամ) - նք. 1. Դացահատիկը ջրաղացում աղալ, այլուր դարձնել: Մին օր էտ մարթը տա-նում ա, վը՛ր ուրան դանը ճըղացումըն աղէ (ՆԱԼԻԺԲ, 134): 2. Աղորիքով, երկանքով մանրել, փշրել: Արկանքը վեր տիրնվ, գանդան ցօրէնը աղից, վեր խաշիլ իփի (Բ):

ԱՐԷԼ՝ (գրք. աղաղէմ (աղով կակ-դեցնել) - նք. Դետը աղ խառնել, աղել: Մէսը աղում ա, վեր բաստորում շինի (Ձ):

ԱՐԷՅՆԵ - տեն ԱՐԷՆԵ:

ԱՐԷՆԵ/ԱՐԻՆԵ/ԱՐԷՅՆԵ/ՃԸՐՄԱ-ՐԷՆԵ/ՃԸՐՄԱՐԻԵ՛ (գրք. աղիք) - գ. Մարդու եւ կենդանիների մարսողական գործարանների մասը կազմող թաղանթային խողովակ՝ աղիք: Արջը հըվատում ա, ուրան աղէնք'ը ծիք՛ տամ, տո՛ւս օ-նում, ըստակում (Ձ):

- Աղէնքը կարճ - Անհամբեր: Էտքան էլ աղէնք'ը կարճ մարթ կինի՛, տըմա-նում չի, թա մին պէն ասիս (Բ):

- Աղէնքը կըտօրէլ - 1. Խիստ վախե-նալ: Էտ վեր տը՛սալ, կ'ոլկին աղէնք'ը կըտօրից (Բ): 2. Ուժգին ծիծաղել: Էտ պէնը հիքը պատմում ա, խօխօնը աղէնք'ը կըտօրում ա (Ձ):

- Աղէնքը պէրանը կ'ան - Շատ ուտե-լուց սրտխառնոց զգալ: Էնքան կէրալ ըմ, աղէնք'ըս պէրանըս ա յը՛կալ (Բ):

- Աղէնքը վեր ածել - տեն Թըփընթը-րէքը վեր ածել:

- Աղէնքը տը՛ռնալ - տեն Աղու նըման հնվիլ(3): Էնքան տո՛ւզը կացալ ա, աղէնք' ա տը՛ռնալ (Բ):

ԱՐԷՉԲ - գ. Աղակտորի հողային մաս: Էտ աղէն կըռօճներէն մաշին աղէչ-քը շատ ա ինիւմ, կալը լիւզ չի տամ (Ձ):

ԱՐԷՐՍ (գրք. աղերս) - տեն ԸՐԱ-ՉԱ(Ն)Բ-ՊԸՐԱՏԱՆԲ:

ԱՐԸՐ-ԲԱՐԸՐ (թըք. ađri (ցալ, դժբախտություն) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Աղըր-բաղըր յը՛ր օնել - Մեռելը պատվով-շուքով հուղարկվորել: Պառաւ մը՛ռնալ, տըղէք'ը աղըր-բաղըր յը՛ր կալին (Բ):

ԱՐԻ/ԱՐԷ (գրք. աղի) - ած. Դարկ եղածից շատ աղ պարունակող: Աղի հաց

օտոդ ախջիգը շատ ա ծըրավում, ամմա ծուր չի ճարում (ՀԺՀ, V, 615):

- Աղի ըրտասունք վեր ածել - երկար եւ աղիողորմ լացել: *Ախպերը ասմա.- Ա՛ք թուր, էլ պէնը պէնան ընցալ ա, խըրէգ՝ աղի ըրտասունք վեր ածէ (Ձ):*

- Աղի ծը՛ծ ծըծած - Նիհար, վտիտ: *Էտ աղի ծը՛ծ ծըծած խօխան պերալ ըս՝ հինչ ա՛նիմ (Ձ):*

- Աղի կըրկեր/պըրպեր - Չափազանց աղի: *Մին աման աղի կըրկեր շօրվա յա տուվալ, էզգանան իրքսավըն ա կաս (Բ):*

- Աղի մուկուն - Խառնակիչ: *Իզէն կը- նէգ՝ չի է՛, մին աղի մուկուն ա՝ ընգած էս շէնը (Բ):*

- Աղի մուկուն/պէղարճ օտել - Ասում են շատ ցուր խմողին: *Խըրէգ՝ խըմէ, ա- ղի մուկուն ը՛ս կերալ (Բ):*

- Աղին ա նալին ուրուր անա ճօկում չի - Անփորձ, միամիտ է: *Աղին ա նալին ուրուր անա ճօկում չի, քըթէ կավը դընու կ՛իսնալ ծախալ ա (Ձ):*

- Աղին ու բօզին յէշիլ - Հանգամանք- ները հաշվի առնել: *Հարթնը էլ աղին ու բօզին յէշում չի, հինչ վը՛ր հըսնում ա, յըրա յա անում ըսկէսուրին անա տամ... (ՀԺՀ, VI, 232):*

- Աղի քիսիլ - Գործի դժվարությունը, ծանրությունը չգիտակցել: *Ասլան տը- դա, հնալ աղի յըս ք՛ընոմ, յը՛տնան փուշմընական ըս (Ձ):*

- Աղուն աղի ասել, նալոն՝ նալի - տէն Սը՛վէն սը՛վ ասել, սիպտակէն՝ սիպտակ:

ԱՂԻԼ - տէն ԱՂԵԼ՝:

ԱՂԻ-ԼԸՂԵ - ած. 1. Շատ դառն եւ ա- ղի: *Աղի-լըղէ խօրնա՛ ա, էտ կօտվէ՛ (Բ):* 2. *Փիսը.* Դառնություն պատճառող, ցա- վալի: *Քու աղի-լըղէ խուսկերքատ սը՛ր- տըս տը՛ռալ ա մին Ղալա (Ձ):*

- Աղի-լըղէ ուտըցընել - տէն Խըրա- ված օխձ ուտըցընել:

ԱՂԻՆԹ - տէն ԱՂԵՆԹ:

ԱՂԼՈՒԽ (թըք. *yaglik*) - գ. 1. Թաշկի- նակ: *Ուրան ծը՛րքավը մին աղուխ կ՛օր- ծից, դարկից նըշընածէն (Բ):* 2. Գլխա- շոր, լաչակ: *Աղուխը կըլխէն քըցնալ, տուս յը՛կալ (Ձ):*

ԱՂՄԱՆ - Գործածվում է կապակցու- թյան մեջ:

- Աղման անել - տէն ԿԸՈՃԻԼ:

ԱՂՆԱԲԱԹ - գ. Սպիտակ կտոր, գործվածք, որ տանում է սանամայրը՝ որպես նվեր նորածինին: *Աղնաբաթ վեր տարալ, ծըմըթականը շատ ուրխա- ցալ (Բ):*

ԱՂՆԱՂԱԶ/ԸՂՆԱՂԱԶ - գ. 1. Քիչ քանակությամբ աղուն, որ սովորաբար

աղում են առանց հերթի եւ վճարի: *Պա- տառ աղնաղազ տարալ, աղից, պերալ, վեր խօխօսըն տուսալ անէ (Բ):* 2. Կալա- տեղից անմիջապես ջրաղաց տարվող նոր բերքի աղունը: *Կալ՛ը թըկը՛ցէն, աղ- նաղազը տարէն ճեղացը (Ձ):* 3. Մինչեւ ճաշելը թեթեակի ուտելը: *Էս աղնաղազ ար, հինչ հա՛ց օտել (Բ):*

- Աղնաղազ անել - 1. Նոր բերքից քիչ այլուր աղալ փորձելու համար: *Աղնա- ղազ ըրէն, կալ՛ըմը իծըմօրէ թըխեցէն (Բ):* 2. Մինչեւ ճաշելը թեթեակի ուտել: *Տընատարը դունըղներէն ասմա.- Մին աղնաղազ ըրէք՛, մինչը՛վ հալը իփի (Ձ):*

ԱՂՈՒԲ - տէն ՇՈՒԼՈՒԽԱ:

ԱՂՎԱՆ - ած. Գեղեցիկ, շքեղ: *Մին օ- թումը էտ աղվան պալատը քընդըքար ըն անում (Ձ):*

ԱՂՎԵԼ¹ - կը. եւ չը. ԱՂԵԼ¹-ի:

ԱՂՎԵԼ² - կը. եւ չը. ԱՂԵԼ²-ի:

ԱՂՎԵՍ/ԱՂՎԸՍ (գրք. *աղուէս*) - 1. գ. Շնագգիների ընտանիքին պատկանող վայրի կենդանի աղվես: *Ղարաբաղ աղվէս շատ կա (Բ):* 2. ած., գ. Խորա- մանկ, շողոքորթ, նենգաղալ մարդ: *Թէ- մուրէն էն մէծ ծառան շատ աղվէս մարթ ա իսիս, կըլծի ա ընգնէս, վեր էտ ք՛նսիքը իմաստուն մարթ ա... (ՀԺՀ, V, 285):* 3. Հարսանիքի ժամանակ հարսի կամ փեսայի տունը շտապող եւ հարսանքավորների գալն ավետող անձ: *Աղվէսը խաբարը պերալ, խընա- մունը ուրուրծնցալ ընգէն (Ձ):*

- Աղվէսը՝ դուշալ, ըլմըստըրակալ, ասլանը՝ կըխտարալ, ցիյրանալ - Ամեն ոք ապրում է ըստ իր հնարավորություն- ների եւ պահանջների:

- Աղվէսը ուրան հնալին շըհաղ կըպի- ռի - Ամեն ոք իր ասածը, սուտը հաստա- տելու համար յուրայինին է վկա բերում:

- Աղվէս ը՛ք փըռնում - Շատ ծուխ է, ոչինչ չի երեւում: *Նի յա մընում, թա.- էս հիշքան ը՛ք պապազ քաշալ. աղվէս ը՛ք փըռնում (Բ):*

- Աղվէսին անա օխտը օր ճէլի ծըն- վել - Շատ խորամանկ լինել: *Խէ՛, ինք՛ը գ՛նուրում չի՞, հինչ անէ, իզէն ըղվէսին ա- նա օխտը օր ճէլի յա ծընվալ (Ձ):*

- Աղվէսին անըմըն ա յը՛ր իլնլ, ամ- մա ըշխարքէս տօնը քանդօղ կ՛ուլըն ա - Հաճախ մեղադրում են անմեղին, իսկ մեղավորը մնում է ստվերում:

- Աղվէսին շըհաղը ուրան հնալին ա - տէն Աղվէսը ուրան հնալին շըհաղ կը- պիրի:

- Աղվէսու կածան - Նեղ արահետ, ճանապարհ: *Էս հըղէ չի, ըղվէսու կա- ծան ա (Բ):*

ԱՂՎԸՍ - տէն ԱՂՎԵՍ:

ԱՂՏԸՐՈՒՄ - տէն ԱՂՏԻՐՈՒՄ:

ԱՂՏԻՐՈՒՄ/ԱՂՏԸՐՈՒՄ - գ. Թթու դրած բանջարեղեն, ձուկ եւն: *Ըստալի- նը ասալ ա.- Վեր մը՛ռնիք՛ էլ, բիդի թօ- դիք՛ վէչ նէմէցը Բընըզուրա կ՛իսան խը- մէ, Մուխընէսա աղտիրանձան գակուս- կի անէ (Ձ):*

ԱՂՐԱԲ - տէն ԿԸՈՃՅՆԹԻ:

ԱՂՐԻ - տէն ԱԶԸՂ:

ԱՂՈՒ/ԱՂՈՒԿ (թըք. *agu*) - 1. գ. Թույն: *Կըլխէն ա քաշում, խըմում էտ աղուն... (ՀԱԲ, 15,130):* 2. ած. Դառը, դառնահամ: *Աղու տանձ ա կերալ (Բ):*

- Աղու արմունջ/զնափուն - Խիստ դառը: *Էտ աղու արմունջ խընծօրըտ ըշ- տըղան ը՛ս պերալ (Ձ):*

- Աղուն թափել/վեր ածել - Դառնու- թյունը, գայրույթն արտահայտել: *Կըզ- նըված ք՛նուրում ա տօն, աղուն թափում, դինջանում (Ձ):*

- Աղուն կաթել/շըռըռալ - Դառնա- ցած լինել, շատ տխուր լինել: *Փախջօղ դօջին տարըն էլ աղուն կըթէլալ, ուշունց տալալ տօն կըք՛իսի... (ՋՏԲ, 231):*

- Աղու նօթը կաթել - տէն Աղուն կա- թել:

- Աղու տալ - Թունավորել, թույն տալ՝ խմեցնել: *Օցը թա՛ չէ՛, վը՛ր չէ, քէզ պիտի կըծէմ, աղու տամ, ըսպանէմ (ՀԺՀ, VII, 230):*

- Աղու տանձ կըծած - Անտրամադիր, մոայլ: *Էտ խէ ըտի աղու տանձ կըծած ը՛ս (Բ):*

- Աղու ցօրտ - տէն ԱՅԱԶ:

- Աղու ուտըցընել - տէն Խըրալած օխձ ուտըցընել:

- Աղուվալ ըղնել - Թունավորվել: *Օ- ցը թա՛ չէ՛, վեր չէ՛, անալ չի կ՛ալ, վը՛ր ա- սալ ըմ, տու պիտի ըղուվալ ինգ՛իս, մը՛ռնէս (ՀԺՀ, VII, 233):*

ԱՂՈՒԶ (թըք. *ağiz*) - գ. Նոր ծնած կենդանիների առաջին օրվա դեղնա- գույն կաթը: *Դանան շատ աղուզ կերալ, ըստակից (Բ):*

- Աղուզ կերած դանա - 1. Ժիր, ա- ռույգ: *Աղուզ կերած դընու նըման լօք-լօք ա անում (Բ):* 2. Փորլուծով տառապող մարդ: *Աղուզ կերած դանա յը՛ս, խըրէզ չօլ ք՛իսի լի՞ (Բ):*

ԱՂՈՒ-ԶՆՐՈՂՎ - տէն ԱՂՈՒ-ԼԸՂԵ:

ԱՂՈՒԹԿ - տէն ԱՂՈԹԿ:

ԱՂՈՒԹՔ - տէն ԱՂՈԹԿ:

ԱՂՈՒԼԱՄԻԾ - Գործածվում է կա- պակցությունների մեջ:

- Աղուվամիշ անել - տէն Աղու տալ:

- Աղուվամիշ ինիլ - տէն Աղուվալ ըղնել:

ԱՂՈՒ-ԼԸՂԵ - ած. Շատ դառը: *Աղու- լըղէ տանձ ա (Բ):*

ԱՐՈՒԿ - տեն ԱՐՈՒ:

ԱՐՈՒՅԱՑ/ԸՐՈՒՅԱՑ (գրք. աղոսաց) - գ. 1. Աղ եւ հաց (որպէս համեստ կերակուր): *Ք'անսիր տօն ա, աղոսացալ ըն յօլլա ք'նոնում* (Բ): 2. փխր. երախտիք, լավություն: *Քու ըրած աղոսացըտ ախպէրը ախպօրը հը'տէ անէլ չի* (Բ):

- Աղոսացը ծուկանը յըրա յա ինոմ - Բարեկամությունը նեղ օրերին է ստեղծվում:

- Աղոսացը կըտըրէլ - տեն Մինտը'դ հացը կըտըրէլ:

- Աղոսացը մըննան քըցիլ - Ապերախտ լինել, երախտիքը մոռանալ: *Աէր քըսան տարվա աղոսացը մըննան քըցնլ ա, էն հինչ տըղամարթ ա'* (2):

- Աղոսացը վէր ածել/տափավը տալ/կ'նլ - տեն Աղոսացը մըննան քըցիլ:

- Աղոսաց կըտըրէլ - տեն Հաց կըտըրէլ:

- Աղոսաց' սը'րտը պէց - Չունետը' աղքատ է, բայց սրտաբաց' հյուրասեր: *Արտէմը լ'ալ մարթ ա. աղոսաց' սը'րտը պէց* (2):

- Աղոսացու հընգէր - տեն Հացու հընգէր:

ԱՐՈՒՅԱՑԱԿ/ԸՐՈՒՅԱՑԱԿ - տեն ՀԱՏԱԿ:

ԱՐՈՒԽՆԸ - տեն ԱՐՈՒԽ:

ԱՐՈՒԽ/ԱՐՈՒԽՆԸ (գրք. աղուն) - գ. Աղալու համար պատրաստված հացահատիկ: *Ք'իննամ ա, տը'սնում մին հըլի-վոր մարթ աղունը մը'կնած, խօխան էլ խըտտած, աղունը պահում ա* (ՀԺՀ, VII, 365):

- Աղուն անէլ - 1. Հացահատիկը մաքրել եւ պատրաստել աղալու համար: *Էրկու մէշուկ աղուն ա ըրալ* (Բ): 2. տեն Հաշան անէլ:

- Աղունը աղալ - տեն Վըսկը(ք)նէն անէլ (ՎԸՄԿԸՌ-ի տակ):

- Աղունը ճըղացումը չուրըցնէլ - Գործը ձգձգել, ժամանակին չանել, անուշադրության մատնել: *Լօրոտ գատէր ըն, աղունը ճըղացումը ըն չուրըցնում* (Բ):

ԱՐՈՒՏ - ած. Աղ պարունակող: *Ըստըղէս վը'դէրը աղուտ ա, վէշ մին պէն չի տը'ռնում* (Բ):

ԱՐՈՒԻ - գ. Սայլի անիվի թողած հետքը' փոս գիծը, ճանապարհին: *Էնքան ծարալ ա ընում, կըռանում ա ըղուրան ճուր խըմում* (2):

ԱՐՈԹԿ/ԱՐՈՒԹԿ/ԱՐՈԹԶ/ԱՐՈՒԹԶ (գրք. աղթթ) - Աղոթելու գործողությունը, աղոթելը: *...Աղթթիկն կը'սըմը չօքում ա...* (ՀԱԲ, 15, 123):

- Աղթթ անէլ - տեն ԸՐՈԹԵԼ: *Էս խազայինը Ըստըծու առաջը չօքում ա, ըսկըտում աղթթ անէլը...* (ՀԱԲ, 15, 123):

- Աղթթ տը'ռնալ - Աղթթի վերած-

վել, սրբագործվել: *Աէր յը'խծէնը կընօխանց ըն աղթթ տը'ռած, ամիա աղթթ անօղըն ա խըրէզ'* (2):

ԱՐՈԹԶ - տեն ԱՐՈԹԿ:

ԱԾ (գրք. ած) - գ. Ածելը, մեծանալը, աճման գործընթաց: *Արը'վ չի անում, արտէն աճը վը'նն ա կացալ* (Բ):

- Ած տալ - չք. Ածել, մեծանալ: *Էտ ծառըտ մին տըռնումը էնքան աճ ա տամ, կօխկէ սաղ ծըռէրան պիցըրանում ա* (2):

ԱՃԱՆԻ - ած. Աջագեղ, գեղեցիկ աչքերով: *Կ'ամ ըն, տը'սնում մին անննի խօխա էտ քօլէն տակէն էծին ծէծը ծըծում ա* (2):

ԱՃԵԼ (գրք. աճել) - տեն Ած տալ:

ԱՃԻ - տեն ԱԽՃԻ:

ԱՃԻԿ - տեն ԱԽՃԻԿ:

ԱՃՈՒԿ - տեն ԱԽՃԻԿ:

ԱՃՈՒԾ-ՄԱՃՈՒԾ/ՀԱՃՈՒԾ-ՄԱՃՈՒԾ (արաբ., պրս. *yajuj-majuj*) - 1. Գ. Հեքիաթներում թագափ հասակով եւ երկար մորուքով մարդիկ: *Էտ աննոճ-մաննոճնէն մոտանան կ'տըռնաս ըն, փըխչիս* (2):

2. Գ., ած. Խիստ կարճահասակ, գաճաճ (մարդ): *Մին քանէ դըրըցէ աննոճ-մաննոճ կընանէք' ըրամակ ըն ընգալ* (Բ): 3. Գ. Փոքր երեխաներին դիմելու կոչական բառ: *Մ'աննոճ-մաննոճնէ, տըղըրնէտ խէլիւք կացէք', թա չէ փիս ա իննկան* (Բ):

ԱՃՈ - գ. 1. Փոքրիկ աղջիկ: *Էտ աննոճն հըլիւք չի* (Բ): 2. Չամուսնացած աղջիկ: *Տանը չօքը աննոճն, հինչ անէ'* (Բ):

ԱՃՈՂ - տեն ՀԱՃՈՂ:

ԱՃՈՂԿԵԼ - տեն ՀԱՃՈՂԿԵԼ:

ԱՃՈՂՈՒԹՈՒՆ - տեն ՀԱՃՈՂՈՒԹՈՒՆ:

ԱՍ - գ. մկ. - Շուն: *Ամը կըծում ա* (Բ): - Ամ անէլ - 1. Կծել: *Շօնը ամ ա ըրալ* (Բ): 2. Ուտել: *Մանէն փափան ամ ա ըրալ* (Բ):

ԱՍԱ - տեն ԱՍՍԱ:

ԱՍԱԿ (թըք. *emek*) - գ. 1. Վաստակ, աշխատանք: *Մին շատ ք'անսիր մարթու մին օղտ ա ընում, տա հըլան խօխէք'ը օղտէն ըմնգ'անըն ար պահում* (ՆԼՂԺԲ, 79): 2. Երախտիք, խնամք: *Էտ խուխէն յըրա հօրը անմնգ'ը շատ ա* (Բ):

- Ամնգ' անէլ - Աշխատել, ջանք թափել: *Ամնգ' ըրա, վէր օտիս* (ԱԲԲ, 14): - Ամնգը ծօրը ածել/ըղնէլ/տը'ռնալ - Մեկի ջանքերը, վաստակը, երախտիքը իզուր անցնել, երախտիքը կորցնել: *Քըսան տըռնըվա անմնգ'ը ծօրը ըծ'քէ* (Բ):

- Ամնգը ճուրը տը'ռնալ/քըցիլ/քըշիլ-տանէլ - տեն Ամնգը ծօրը ածել:

- Ամնգը շօն տանէլ - տեն Ամնգը ծօրը ածել:

- Ամնգը տափավը կ'նլ/տալ - տեն Ամնգը ծօրը ածել:

- Ամնգ' տինիլ - Ջանք թափել, խնամել: *Թուռներեն յըրա անմնգ' շատ ա տի-րնլ* (2):

- Ամնգին դադիրը վէր գիղվան, սը'վ յը'գնանը տէնակ չար մոտանալ - Վաստակը, երախտիքը հաճախ չի գնահատվում:

ԱՍԱԿՈՒՐ (պրս., թըք. *emektar*) - ած. Վաստակավոր, վաստակ' երախտիք ունեցող: *Ամնգ'անը մարթ ա, խօսկը կօտ-րը մէր* (Բ):

ԱՍԱԼ (արաբ. *amal* (գործ, նպատակ, մտադրություն), թըք. *amal* (հոյսեր, ցանկություններ)) - գ. Հնար, միջոց: *Թաքավէրը տէնում ա, վէր էս անմնը անց չի կացալ, մըհէնգ' էլ օզում ա մին օրիշ պէն անէ* (ՀԺՀ, V, 509):

- Ամնլ անէլ - Հնար, միջոց գործադրել: *Մին օր էլ ըսկէտուրը մին անմնլ ա անում. ախըր հացը ճէլլի յա պըրծընում* (ՆԼՂԺԲ, 111):

- Ամնլ կ'նլ - 1. Հաջողվել, ստացվել, իրականանալ: *Հիշքան օզում ա քօն չի-նի, էլիա անմնլ չի կ'ամ, տա քընալ ա ընցնըմ* (ՀԺՀ, V, 16): 2. Ի հայտ գալ, առաջ գալ, ծնվել: *Միհէնգ' ջըհիլնէ յըն անմնլ յը'կալ, վէր հօրանցը-մօրանցը մարթու տը'ղ չըն տինում* (2): *Էտ օխտը ախպօրը ընըման ա անմնլ յը'կալ շէնին ագկէրը...* (ԱՍ, 19):

- Ամնլ պիրիլ - 1. Հաջողացնել, գլուխ բերել, իրականացնել: *Վէգիրըն ասըմ ա.- Յը'ս կըքիկիմ ասիմ, անմնլ կըպիրիմ* (ՀԺՀ, V, 346): 2. Ի հայտ բերել, ծնել, աճեցնել: *Ըսկէտուրը ասմա.- Քա մօր ծէծը չուրանա, վէր ք'էզ անմնլ ա պէրալ* (2):

ԱՍԱԼԱՐ (թըք. *alemdar* (առաջնորդ, դրոշակակիր)) - ած. Հնարամիտ, ճարպիկ: *Ջիվանշիրի մէլիք'ին անմնլանը տըղան էն ախճիկը տանըմ ա հըլան հէտի* (ԼՂԲ, 338):

ԱՍԱԼԱՆ - ած. Ինչ-որ բանի նման, չնչին, ոչ լիարժեք: *Թաքավէրին տըղան էս թանջիր անմնլիւքն ասըմ ա.- Մըթէն ա, ք'ինննը մը'ր տօն, քըշէրը կըկէ-նաս...* (ՆԼՂԺԲ, 71):

ԱՍԱԼ-ՉԱՍԱԼ/ԱՍԱԼ-ՈՒՄԱԼ/ԱՍԱԼ-ՔԱՍԱԼ - տեն ԱՍԱԼ:

- Ամնլ-չանմնլ անէլ - տեն Ամնլ անէլ: ԱՍԱԼ-ՈՒՄԱԼ - տեն ԱՍԱԼ-ՉԱՍԱԼ: ԱՍԱԼ-ՔԱՍԱԼ - տեն ԱՍԱԼ-ՉԱՍԱԼ:

ԱՍԱՆ (գրք. *աման*) - գ. Որեւէ իր, պնակ ուտելիք, հեղուկ, կերակուր եւն լցնելու համար: *Կընէզը ք'իննամ ա մին աման էլ պիրիւմ, տինում ըստօլէն յիրան* (ՆԼՂԺԲ, 71):

- Աման լրացուող - Շողոքորթ, ստորաբարձ, բժնող: *Վեր ըտի աման լրացուող ա, հինչու վա՛ր հըսալ...* (2):

- Աման կոտրել - Սովորություն, երբ հարսանիքից հետո տղայի տուն մտնելիս հարսը ոտքի մի հարվածով ջարդում է տան շեմին դրված ափսե՝ ապահովելով իր բարեհաջող մուտքը:

- Ըմանեն տակեն թըբել - Ամանը լրիվ դատարկել, մինչև վերջ ուտել: *Ըմանեն տակեն թըբալ ա, էլիս տո՛ղզը* (Բ):

ԱՍԱՆՔ/ԱՍՄԱՆՔ (արաբ., թըբ. *aman*) - ձ. Տագնապի, վշտի, հուսահատության բացականչություն: *Աման, էս հինչ գո՛ւլում ար, վեր յը՛կալ մեր կըլծիք* (2):

- Աման-ամանը կ'ալ - Սգալ, վայնասուն բարձրացնել: *Կալ ա, ըստակալ ա, ըստակալ ա, բո՛լ ա, խըրէգ՝ աման-ամանը յը՛ք* (Բ):

- Աման-Աստուծ - *տեն* ԱՍԱՆՔ: *Աման Աստուծ, մուսը հուսը կա՛նհըք՝* (2):

- Ամանը գ'ոննողն(ո) - Որեւէ մեկին դիմելու աղաչական ձեւ՝ վատ օրում եմ, խղճա, ի սեր Աստծու: *ժողովորթը ք'ի-նում ըն թաքավը՛րեն կոշտը, թա՛ աման գ'ոննողն, մը՛գ էս ցավան ըգադէ* (ՅԺՅ, VII, 87):

ԱՍԱՆՔ - *տեն* ԱՍԷՆՔ:

ԱՍԱՆԱԹ - *տեն* ԸՍԱՆԱԹ:

ԱՍԱՆ-ՉԱՍԱՆ - *տեն* ԸՍԸՆ-ՉԱՍԱՆ:

ԱՍԱՆԶԸ - *տեն* ԱՍԷՆԶԸ:

ԱՍԱՐԱԹ (արաբ. *imarat* (շենք, շինություն), պրս. *emarat*) - գ. Շենք, ապարանք, դղյակ: *Հըսավ մին մը՛ծ ամարաթի, վը՛ր վը՛հ տծնըր օնէր, վը՛հ էլ ակուշ-կա* (ՅԺՅ, V, 86):

ԱՍԱԶԱ - *տեն* ԱՍԷԳԱ:

ԱՍԲ (գրբ. *ամպ*) - *տեն* ԹՕԽԴ:

ԱՍԲԱԽ-ԶԱՍԲԱԽ - *տեն* ՏԵՐՏԱԿ-ՏԵՐՏԱԿ: *Ամբախ-զամբախ խըրէգ՝ խօսէ, ըսկանօղ չի կա* (Բ):

ԱՍԲԱՐ/ԱՍԲԱՐ (գրբ. *ամբար, պրս. anbar*) - գ. 1. Փայտե մեծ պահարան, շտեմարան՝ ցորեն, այլուր եւս պահելու համար: *Ամբարը տիրտակվից, այուն սը՛րտը ճաքից* (2): 2. Զանազան իրեր եւ ապրանքներ պահելու շենք, պահեստ: *Էշին յըրա մին քանի չըվալ, պեն ըն տինիս, հըղէ ինիս բիղի թաքավէրեն վը՛սկուն ամբարը* (ՅԺՅ, V, 299): 3. Զրադացում՝ ջրադաքարի վերելում, տեղավորված ձագարածե մեծ արկղ, որի մեջ լցնում են աղունը: *Լ'ըհա աղունը ածալ ա ամբարը, ճըղասպանը վը՛նըր տէմ ա ըրալ, թա ճէղացը ճիրանտում ըմ* (2):

- Ամբար անել - *տեն* ԸՍԲԱՐԷԼ: *...Յօրէն ա ինք՝ օնում էտ վէսկավը, ամբար անում* (ՅԱԲ, 15,57):

- Ամբարը պեն չըղնէլ - Տարին անբերրի լինել, հացահատիկը պակաս լինել: *Արաշտ ա, տըթէր թա ըստարէ ամբարը պեն ըղնէ* (Բ):

- Ամբար տալ - *տեն* ԸՍԲԱՐԷԼ:

- Ըմբըրնէն պընղըցընէլ - Շատ հացահատիկ կուտակել: *Շարմաղը ասում ա.-Թաքավը՛րըն ապրած կենա, աշխարքս սօլ ա ըլնըլան, ըմբըրնէտ պընղըցըրու, վար ժողովորթը կըտօրվէն հուհ* (ՆԼՂԺԲ, 31):

ԱՍԲԱՐԻՇ(Տ)/ԱՍԲԱՐԻՇ(Տ) (գրբ. *ամբարիշտ, անբարիշտ*) - ած. Անհաշտ, անբարեհամբույր, կռվասեր: *Ըտըրան էրկու ամբարիշ հարթ նա ինում, սաղ օրը էն ըն ինում ուրոնը նըղէտ կըմվէյիս* (2):

ԱՍԲԱՐԻՇ(Տ)ՕԹՈՒՆ/ԱՍԲԱՐԻՇ(Տ)ՕԹՈՒՆ (գրբ. *ամբարիշտություն*) - գ. Անհաշտություն, կռվասիրություն: *Ամբարիշտությունը տահանց տըված ա* (Բ):

ԱՍԲԷԾԶ (գրբ. *ամբիծ* (անարատ) - *տեն* ՆԱՍՈՒՍ: *Պա ամբէծը օ՛նէ, վէր հորը-մօրը տըրօթուն անէ* (Բ):

ԱՍԲՈՒԼ/ԱՍԲՈՒԼ (գրբ. *ամուլ*) - գ. 1. Գութանին կամ սայլին անմիջապես լծվող մի զույգ եզ կամ գոմեշ, առաջին լուծը: *Ամբուլը կ'ումըշնէրէն ա լըծում* (Բ): 2. Միասին լծվող լծկաններից յուրաքանչյուրը, լծակից: *Ամբուլը ամբուլէն նըղը՛տ վը՛նը կըփըռնէ* (Բ): 3. փխր. Միմյանց գործակից, օգնական, հատկապես ամուսնական զույգ: *Ուրոնը նըղը՛տ ամբուլ ըն* (2):

ԱՍԲՈՒԼ - *տեն* ԱՍԲՈՒԼ:

ԱՍԳԱՆ - *տեն* ԱՍԷԳԱՆ:

ԱՍԶՈՒԿ (պրս. *amus* (գինու մեծ գավաթ), թըբ. *emzik* (ծծակ)) - Ծայրին ծծակ ամրացրած հարմարանք՝ շիշ, ոչխարի եղջյուր, որի մեջ կաթ են լցնում եւ կերակրում երեխային կամ անասունի ձագին: *Կավը ըստակալ ա, դընէն անգուկավ ա ուտըցընում* (Բ):

ԱՍԷԳԱ - *տեն* ԱՍԷԳԱՆ:

ԱՍԷԳԱ/ԱՍԷԳԱ/ԱՍԳԱ/ԱՍԻԳԱ/ԱՍԱԶԱ/ԱՍԷԶԱ/ԱՍԿԱ/ԱՍԷԿԱ - գ. Ամեն մեկը, յուրաքանչյուրը: *ժողովորթըն էլ ամէգ՝ա մին կօժ յեր կալած հըվաքվալ ըն, թա ճո՛ւր տանին* (ՅԺՅ, V, 22):

ԱՍԷԿԱ - *տեն* ԱՍԷԳԱ:

ԱՍԷՆՔ/ԱՍԷՆՔ/ԱՍԸՆ/ԱՍԱՆՔ/ԱՍՍԱՆՔ (գրբ. *ամեն*) - դ. 1. Առանց բացառության բոլոր, համայն: *Տատը ամմէնը, հինչը օնէ, տամ ա թօռնանը* (Բ): 2. Ամբողջից ամեն մեկը առանձին-առանձին վերցրած, յուրաքանչյուր: *Ամմէն մարթու մին դանդ կինի* (ԱԲԲ, 16):

- Ամեն աշկու քախծըր ըրվալ - Բոլորին հաճելի լինել: *Էտ հարթըն ամմէն աշկու քախծըր ա ըրվալ* (Բ):

- Ամենաց իժժանը թանգըն ա - *տեն* Թանգան իժժանը կա վէջ:

- Ամեն դօնում ապան քաթա չի օտել - *տեն* Ամեն դօնում կը՛տը կը՛րան չի պիրիլ:

- Ամեն գօղա մին կ'անրի յա վէր ըղնում - Յուրաքանչյուրն իր տեսակետն է հայտնում: *Շինըցէք՝ մարթա մին պեն ըն ասում, ամմէն գօղ՝ա մին կ'անրի յա վէր ըղնում* (Բ):

- Ամեն դօնում կը՛տը կը՛րան չի պիրիլ - Միշտ չէ հաջողություն լինում: *...Այ բալա, ամմէն դօնում կ'ը՛տը կ'ը՛րան չի պիրիլ, ք'ինի արտըտ հընձի՛, թօռը նի կօնէ, խօխէնք՝ըտ կըմընան տո՛ղզը* (2):

- Ամեն ըռութանա ուրան ըրո՛ղիւնը օնէ, ամմէն ըրո՛ղիւն՝ ուրան ըռութանան - Յուրաքանչյուր սկիզբ ունի իր վերջը, որին հաջորդում է նոր սկիզբ: *Թայդի մէր ըղնէլ, ամմէն ըռութանա ուրան ըրո՛ղիւնը օնէ, ամմէն ըրո՛ղիւն՝ ուրան ըռութանան* (2):

- Ամեն թօխալ թօռ չի պիրիլ - *տեն* Ամեն փաղան մասան չինիլ:

- Ամեն թօղ ըրած քարու հը՛տա վազ տալ - Յուրաքանչյուր պատահական բանի ուշադրություն դարձնել: *Կօզի մը՛ծ մարթ ա, ամմա հնչան ամմէն թօղ ըրած քարու հը՛տա վազ ա տամ* (Բ):

- Ամեն ըրիլիք մօլ չանէլ - *տեն* Ամեն փաղան մասան չինիլ:

- Ամեն խըմօրա քաթա չի թըխվէլ - *տեն* Ամեն փաղան մասան չինիլ:

- Ամեն ծակըծուկ նի մըննէլ, տո՛ւս կ'ալ - Ամեն ինչում փորձված, հմուտ լինել: *Հանին ամմէն ծակըծուկ նի յա մըտալ, տո՛ւս յը՛կալ, ընղըրա կարէլ չըս խանփիս* (2):

- Ամեն ծըմակ նի մըննօղ փա՛ղ անէլ - *տեն* Ամեն փաղան մասան չինիլ:

- Ամեն հանջօղ շան վէր քար թօղ ա-նիս, տափէն քար չի մընալ - Ամեն մի վայրահացի, զագրախոսի չպետք է ուշադրություն դարձնել:

- Ամեն հըլէվուր իմաստուն չինիլ - *տեն* Ամեն փաղան մասան չինիլ:

- Ամեն հըվավ պար կ'ալ - Անսկզբունքային լինել, ամեն ինչին հավանել: *Ամմէն հըվավ պար ա կ'ամ, էն հինչ տըղամարթ ա՛* (Բ):

- Ամեն հինչ - Ամեն բան, բոլորը: *Մարթին տանում ա ուրան կօխկէ ութաղումը տինում, վը՛ր ընդէղան ամմէն հինչ տը՛սնա* (ՆԼՂԺԲ, 36):

- Ամեն հինչու յըրա թըքած ինիլ - Ոչինչ հաշվի չառնել: *Ամմէն հինչու յըրա թըքած օնէ, վէջ կօրծ ա անում, վէջ խառնըվում* (Բ):

- Ամեն հինգու յոթա թըքել - Ամեն ին-
չից հրաժարվել: *Էտ վեր ըսկանում ա, ա-
մեն հինգու յոթա թըքում ա, տոնս կ'ամ,
ք'իկամ (2):*

- Ամեն մարթ ծըրթը ձորանն պերանը
կըտանէ - Յուրաքանչյուրն իր մասին է
մտահոգվում, հոգ տանում:

- Ամեն մարթ Զանն չի տըննալ -
տեն Ամեն փաղան մասնն չիկիլ:

- Ամեն մարթու դարդ ձորանն հընտե
դանյա - Վիշտ ունեցողը ինքն է գգում
իր վշտի ծանրությունը:

- Ամեն մարթու հալավ ձորանն քանան
մօտեյա - *տեն* Ամեն մարթ ծըրթը ձո-
րանն պերանը կըտանէ:

- Ամեն մի - Յուրաքանչյուր: *Ամեն մի
նիգիզ օրավ հիրըվըննէրեն ծէն ա տաս
դօնաղ (Բ):*

- Ամեն շէնա մի պըն պերեք, Զըթեր-
քա/խանսկա/խընուշինակա՝ վերը պը-
տահէ - Ասում են Զաթերք, խանսկ,
խնուշինակ գյուղերի բնակիչների հաս-
ցեին՝ ակնարկելով նրանց խենթությունը:

- Ամեն տընդ փըսնէլ - Ամենուր լինել,
ամեն տեղ հայտնվել: *Անիրըս կընէգ՝
ա, ամեն տընդ փըսնում ա (Բ):*

- Ամեն փաղան մասնն չիկիլ - Ամեն
ինչ, ամեն ոք չէ, որից հնարավոր է ցան-
կալի արդյունք ստանալ: *Սարօ ամին
ասմա - Իսակ, ամեն փաղան մասնն չի-
կիլ, էտ ծառը խըրէգ՝ ճիրի՝ մին ա, էտ
տանն յօր օնօղը չի (2):*

- Ամեն փըլըստըրատե տըվօղ վընսկե
չի - Արտաքին փայլը, տեսքը հաճախ
խաբուսիկ է: *Ամեն փըլըստըրատե տը-
վօղ վընսկե չի, ա՛ ջընիլնէ, յիշըցէք՝
խանփիլիք՝ վէչ (Բ):*

- Ամեն քարու տակա տոնս կ'անլ -
Փորձված, ճարպիկ լինել: *Իզէն ամեն
քարու տակա տոնս կըկ'ա, յէշի, կըլծ-
խըտ օյին չի պիրի (2):*

- Ամեն քիլիդ էլ աչառ օնէ - Յուրա-
քանչյուր հարց լուծում ունի: *Տիժէր պէն
չի կա, վեր ըսքըսալ ըմ, բիրի պըրծընիմ.
ամեն ք'իլիդ էլ աչառ օնէ (Բ):*

- Ամեն օր ձորանն տըսնըլական չընք
- Բոլորն էլ մահկանացու են, պետք չէ ի-
րար վատություն անել: *Ամեն օր ձորանն
տըսնըլական չընք, ա՛ հայէր, ձորանն
վընտան տակ քանդիլ մէք (2):*

ԱՍԷՆ/ԱՍՄԷՆ (գրք. ամեն) - ձ. Եղի-
ցի, թող լինի: *Թամադան կենացը պըր-
ծընում ա, մարթա մին տընդան ասում
ըն՝ ամեն (Բ):*

- Ամեն ասել - Զամաձայն լինել, հաս-
տատել: *Կընէգ՝ հինգը ասում ա, ինք՝
ամեն ա ասում (Բ):*

ԱՍԷՆԲԸ/ԱՍՄԷՆԲԸ/ԱՍԷՆԲԸ/Ա-
ՍՄԷՆԲԸ - Բոլորը: *Ամենք՝ ձորանն
ըն ըն քաշում (2):*

ԱՍԷՍ/ԱՍԸՍ/ԱՍԻՍ (գրք. ամիս) - գ.
1. Տարվա տասներկու մասերից յուրա-
քանչյուրը: *Մարդ ամսումը կավը բիրի
ծընէ (Բ):* 2. Երեսուն օրվա ժամանակա-
միջոց: *Անց ա կենում վէց-օխտը ամեն,
մարթը քընում ա օխծէն տընսնալի
(ՅԺՅ, V, 224):*

ԱՍԷՔԱ - *տեն* ԱՍԷՔԱ:

ԱՍԸՆ - *տեն* ԱՍԷՆ:

ԱՍԸՆԲԸ - *տեն* ԱՍԷՆԲԸ:

ԱՍԸՆՈՆ (գրք. ամառ) - 1. գ. Ա-
մառ՝ տարվա ամենաշոգ եղանակը՝
գարնակից մինչև աշուն: *Ամընը յը-
կավ, դաշնիկներավ շէնը լըցցավ (Բ):* 2.
մ. Ամառը, ամառվա ընթացքը: *Ամըն-
ը բիրի անիս, վեր ծըմընը օտիս (2):*

- Ամընը շուքան հանգ անէլ, ծըմըն-
ըն՝ ուջադան - Դժվարությունից խուսա-
փել, հեշտն ընտրել: *Էն կարէլ չի քըզ
նըրհըտ հըրակաշ տըննա, էն ամընը
շուքան ա հանգ անում, ծըմընըն՝ ուջա-
դան (Բ):*

- Ըմընըլվա թօռէն, ծըմընըլվա ը-
րիքնակէն հըվատալ մէր - Պետք չէ վս-
տահել մի բանի, որն անժամանակ է լի-
նում: *Ըմընըլվա թօռէն, ծըմընըլվա ը-
րիքնակէն հըվատալ մէր, կօրծըտ սա-
փալու փըռնէ (Բ):*

- Ըմընըլվա քարըն էլ ա ծըմընըն կը-
կըղում - Ամառն անարժեք թվացող ու-
տելիքը ձմռանը գնահատվում է: *Ծըլծը
ա, լի՛, քանդէ, չուրուցըրու՛, ըմընըլվա քա-
րըն էլ ա ծըմընըն կըկըղում (Բ):*

ԱՍԸՆՈՆ(ՆԸ)-ԾԸՍԸՆՈՆ(ՆԸ) - մ. Ամ-
բողջ տարվա ընթացքը: *Ամընըն-ծը-
մընըն հանն շօրերըն ա կ'ըցը, շատ
ա ք'անսիր (Բ):*

- Ամընըն-ծըմընըն մին խըլքը հինչ
ա՛նէ - Ասում են այն ժամանակ, երբ մո-
ռանում են որեւէ բան կամ դժվարանում
են որեւէ հարց լուծելիս:

ԱՍԸՍ - *տեն* ԱՍԷՍ:

ԱՍԻ (արաբ., թրք. *ami*) - գ. 1. *տեն*
ՂՕՐՓԷՐ: *Ըտըրան հէնգ ամի յա իննում,
օխտը դայի, թուփ ըն տըննըմ, ըտըրա
հընտէ մին լավ տօն շինում (Բ):* 2. Տա-
րեց տղամարդկանց դիմելու կոչական
բառ կամ նրանց տրվող հարգական կո-
չում, որ գործածվում է հատուկ անունից
հետո: *Քանսայր ամի, էտ ըշտընդ ըս
ք'նում (Բ):* Արշակ ամին լավ մարթ ա
(Բ):

ԱՍԻԳԸԶԸ (թրք. *amiqizi*) - գ. Զորեղ-
բոր աղջիկ: *Ասում ըն, քու ամիգըզը
մարթու վա ք'իկամ, աշկըտ լուսի (Բ):*

ԱՍԻԳԱՍ - *տեն* ԱՍԷՔԱ:

ԱՍԻՍ - *տեն* ԱՍԷՍ:

ԱՍԼԻԳ (գրք. ամ (տարի, տարիք,
թվական) - 1. գ. Նորածին գառ, մինչև
մեկ տարեկան գառ: *Տըղան բընական
վեր յըկավ, Զանդոն մին ամիգ՝ կ'առ
մօրթից (Բ):* 2. գ., ած. փխբ. Փոքրիկ (ե-
րեխա): *Մին ամիգ՝ խօխա մին ծէտ ա
փըռնում: (ՆԱԲ, 80):*

- Ամիգ՝ կ'առնը - Ամմեղ, անփորձ,
միամիտ: *Ամիգ՝ կ'առն ա, էն հինչ ա՛
գ'նըղում՝ կ'ուղթթունը հինչ ա (2):*

ԱՍԿԱՍ - *տեն* ԱՍԷՔԱ:

ԱՍՅԱ - *տեն* ԱՍՄԱ:

ԱՍՄԱ/ԱՍՄ/ԱՍՅԱ/ՅԱՍՄԱ/ՅԱՍԱ (ա-
րաբ. *emma*, պրս. *amma*) - 1. 2. Բայց, սա-
կայն: *Ախճիգ՝ նի յա մըննըմ, թան հանըն
էլ նի մըննէ, ամառ տօնըն նըրէտ ա ի-
ննում (ՅԺՅ, V, 633):* 2. ձ. Զարմանքի, գո-
հունակության, հեգնանքի, հանդիմա-
նության բացականչություն: *Ամա՛ ծոն
յըկավ, հա՛ (Բ):*

ԱՍՄԱՍՆ՝ - *տեն* ԱՍԷՆ:

ԱՍՄԱՍՆ՝ - *տեն* ԱՍԷՆ:

ԱՍՄԷՆ/ԱՍՄԷՆ (գրք. անմեղ) - ած.
1. Մեղք չունեցող, ոչ մեղավոր: *Ամմեղ
մարթ ար, փըռնըցէն, տարէն տոնման
(Բ):* 2. Մաքուր, կուսական: *Ամմեղ ըխճը-
կանը տուվավ էտ օղոռաշ մարթին, տա-
րավ կըլծիք կերավ (2):*

- Ամմեղ կ'առնը - 1. Զեզ, խոնարհ,
միամիտ: *Ամմեղ կ'առն ա էտ խօխան,
իւէ թըխում ըս (Բ):* 2. ծղր. Իրեն անմեղի
տեղ դնող մարդ: *Պախ, պախ, պախ,
ամմեղ կ'առն ա, է՛լ հինչ կասիս (2):*

- Ամմեղ տընը - Առանց մեղքի, հան-
ցանքի, իզուր, անտեղի: *Ամմեղ տընը
խընդ կընգանը շառավ տըվէն (2):*

ԱՍՄԷՆ՝ - *տեն* ԱՍԷՆ:

ԱՍՄԷՆ՝ - *տեն* ԱՍԷՆ:

ԱՍՄԷՆԲԸ - *տեն* ԱՍԷՆԲԸ:

ԱՍՄԻՆԾՎԻՆ - *տեն* ԱՍՄԻՆԾՎԻՆ:

ԱՍՄԻՆԾՎԻՆ/ԱՍՄԻՆԾՎԻՆ/ԱՍ-
ՄԻՆԾՎԻՆ (գրք. ամենեին) - մ. Ամե-
նեին, երբեք, բնավ: *Թօռնըն ասում ա.-
Պապէ, ամմինծվին դարդ չանիս, տու
տանը կա՛ց, յէս ք'իկամ թաքավընէն
ջօղօրը տամ (ՆԼՂԺԲ, 41):*

ԱՍՄԻՆԾՎԻՆ - *տեն* ԱՍՄԻՆԾՎԻՆ:

ԱՍՆԻՍՏՅԱ (ռուս. *амнистия*, հուն.
amnestia) - գ. 1. Ներում եւ ազատություն
պատիժներից, համաներում: *Ամնիս-
տյա ըրէն, կ'ուղէրէն ըզըղըցէն (Բ):* 2.
Օրենսդրական ակտ, որով շնորհվում է
ներումը: *Ասում ըն՝ ամնի վերջին ամ-
նիստյա յա տոնս կ'ըլական, տընս-
նանը (2):*

- Ամնիստյու տակ ըղնել - Համաներման ենթարկվել: *Քընթալաց Սիմօնը ամնիստյու տակ ընգավ, տոնրման ը-գաղվից* (2):

ԱՄՊԱԹԿԸ - տեն ԱՄՊԵԹԿԸ:

ԱՄՊԱՅՄԱՆ/ԱՄՊԱՅՄԱՆ (գրք. անպայման (անչափ, անչափոթյամբ) - մ. Անշուշտ, անտարակոյս: *Ամպայման կ'ըլական ըմ, արխային կաց* (Բ):

ԱՄՊԵԹԿԸ/ԱՄՊԱԹԿԸ/ԱՄՊԵԹԿԸ/ԱՄՊԱԹԿԸ (գրք. անպետ) - ած. 1. Ոչ պետքական, ոչ պիտանի: *Ամպեթկը շծորեր ա, տար տեն ածե* (2): 2. Անարժան, անարգ, անպիտան: *Ամպաթկը մարթ ա, ընդորանա միշտ բիդի սայաղ կենա* (2):

ԱՄՊԵՆ/ԱՄՊԵՆ/ԱՄՊԵՆ (գրք. անբան (բանականություն չունեցող, անասուն, անխելք) - ած. 1. Անգործ, պարապ: *Բաշիր չանում, թա մին կործ անե, սաղ օրը էն ա ամպեն տանը նըստած* (Բ): 2. տեն ԼՕՂՈՒՐ: *Ամպեն ախճիգ'ը տանը կըմընա* (2):

- Ամպենը կիրակի յա պեն անում - Անբանը՝ ծույլը, անպատեհ ժամանակ է գործ ձեռնարկում: *Ամպենը կ'իրանկ'ի յա պեն անում. Սօնան կացալ ա, կացալ, հծնծին վախտը յորդանեն քանդալ, վեր լըվանա* (2):

- Ամպեն Հուռի - Ծատ ծույլ (մարդ): *Էտ ամպեն Հուռի յա, ըտըրանալ տօն պահող չինիլ* (2):

ԱՄՊԵՆ-ԱՄՓԻԸ - ած. Անբան, ծույլ, անշնորհ, անհոգ: *Ամպեն-ամփիշ ախճիգ' ա, ընդորա հու բի'դի ծօգ* (Բ):

ԱՄՊԻՆՕԹՈՒՆ/ԱՄՊԻՆՕԹՈՒՆ/ԱՄՊԻՆՕԹՈՒՆ (գրք. անբանություն (անբանի բնություն, անխելքություն, լռություն) - գ. 1. Անգործություն, պարապություն: *Ամպինօթունը դարաբաղցուն հրե-տե չի Աստուծ ըստը'դծալ* (Բ): 2. տեն ԼՕՂՈՒՐՕԹՈՒՆ: *Ամպինօթունը ըտըրանց տօնը քանդից* (Բ):

ԱՄՍԱՆԸ - մ. Ամբողջ ամսվա ընթացքում: *Ամսանը մին թանիրնվ քըսան ուրական ա անում* (2):

ԱՄՓԻԸ/ԱՄՓԻԸ - տեն ԱՄՊԵՆ:

ԱՄՓԻԸ-ԱՄՓԸԹԸՐՕԿ - տեն ԱՄՊԵՆ-ԱՄՓԻԸ: *Էս հինչ ամփիշ-անփիշթըրօկ զատեր տոնս յէկին իըջանին ըխճը-կերքը* (ՋՏ, Ա, 99):

ԱՄՕՂԼԻ (թրք. *amioğlu*) - գ. Հորեղբոր որդի: *Ախպերը էնքան չի ընդորա հրե'տե ըրալ, հիշքան ամօղլին* (2):

ԱՅ (գրք. այ) - ձ. 1. Կոչական բացականչություն: *Այ ախպեր, խօխօնցըտ խե տըրօթուն չը'ս անըմ* (Բ): 2. Հիացմունքի, ուրախության բացականչություն: *Այ, մին լ'ավ ք'ը'փ ըրենք, հա'* (2): 3. Ըղծա-

կան բացականչություն՝ երանի թե: *Այ թա մին թօռ կ'ա, հա'* (Բ): 4. Ցուցական բացականչություն՝ ահա: *Այ, էս տըղան ա կ'օղը* (2): 5. Սպառնական բացականչություն: *Այ, կըտը'սնաս' հինչ օրըմ քը-ցըլանկան ք'ը'գ* (2):

- Այ էր, ալ էր - Զարմացական արտահայտություն: *Թաքավերը մընամ ա զարմացած. այ է'ր, ալ է'ր, էս հենգ' մու-նուտումը հինչ ըրա'վ...* (ՀԱԲ, 15, 19):

- Այ թօբա - տեն Թօբա թա:

- Այ ք'ը'գ պեն - տեն Այ էր, ալ էր: *Այ ք'ը'գ պեն, մին քըշերումը էսքան ծոնը հիթ լը'կավ* (2):

ԱՅԱ - գ. 1. Մեծ մայր, տատ: *Այան վեր խըլը'դ չի կը'ցավ, էլ հինչ ա'յա* (2): 2. Ծեր կանանց դիմելու կոչական բառ: *Այա, մին ք'ծինն քաթ ասե', ըսկանանք* (Բ):

- Այուն վը'ռեն դընգըլըղվան ար պա-կաս - Ասում են այն ժամանակ, երբ կարետոր գործերով ծանրաբեռնված մե-կին նոր՝ ոչ էական գործ են հանձնա-րարում: *Այուն վը'ռեն դընգըլըղվան ար պակաս, կործըս խըրեգ' ա', տու վել կը-խավըն ըս խընգարում* (2):

ԱՅԱԶ (թրք. *ayaz* (ծմռան պարզկա ե-ղանակ) - գ. Սառնամանիք: *...Տը'սնըմ չը'ս հունց ա աթթիքերը փըլըստըրատե տամ, այազ վախտը միշտ իտի յա ընըմ* (ՀԺՀ, V, 68):

- Այազ տանել - տեն Յօրտը տանել: *Ծառերը սաղ այազ տարալ ա* (Բ):

ԱՅԱՄ (թրք. *eyyam*) - գ. Ժամանա-կաշրջան, դարաշրջան: *Էս այամը փիս այամ ա, բիդի ուրուր դըլըղալու անինք', կըլիքնէս պահինք'* (2):

ԱՅԱՄ՝ - ձ. 1. Կշտի, ցավի, ափսո-սանքի բացականչություն: *Այան, պա հունց կա'նիք' տուք* (Բ): 2. Զարմանքի բացականչություն: *Այան, խե տու վել ը'ս Մաքադաթեն թօռնը* (Բ):

ԱՅԱՄ՝ (թրք. *ayan* (պարզ) - Գործած-վում է կապակցության մեջ:

- Այան անել - տեն Ըշխարքավըս մին անել (ԱՇԽԱՐ(Բ)-ի տակ):

ԱՅԱՄԵ - տեն ԱՅԱՄ(1): *Մարը ծույ-ները վեր ա թակում. - Այանե', էս հինչ կը-րակու մաջ ընգե լը'ս* (2):

ԱՅԱՄԸ - գ. Կերակրի կամ թթվի մեջ դրվող համեմունքներ: *Խորանգ'ին համը այանքըն ա պո'րո'ն* (2):

ԱՅԲ/ԱՅԻՓ (գրք. այբ) - տեն Ա՝:

- Այբը բենան ձօկել - տեն Ա-ն ու Բ-ն ձօկել:

ԱՅԲԵԶՄՈ - տեն ԱՅԲԵԶՄՈ:

ԱՅԲԵԶՄՈ/ԱՅԲԵԶՄՈ (թրք. *eybəcər*) - ած. Տգեղ, այլանդակ: *Կ'ամ ա, տը'սնում էրկու այբեջար մարթ ուրանց տանը* (Բ):

- Այբեջար անել - Տգեղացնել, այլան-

դակել: *Լըհան վար էտ մարթը ք'ինամ ա վը'րսի, ուշըփնէն լըրան յըն տանում, այբեջար անում տըրան* (ՆԼՂԺԲ, 25):

- Այբեջար ինիլ/տը'ռնալ - Տգեղա-նալ, այլանդակել: *Ք'ինանվ էտ կընէ-գ'ը այբեջար ա տը'ռնում, թաքավերին տըղան անջախ-անջախ կըլխու վա ըղ-նում, վեր էտ ուրան նըշանածը չի* (2):

ԱՅԴԻՆ (թրք. *aydin* (բացահայտ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Այդին անել - Բացահայտել, հայտ-նել, տարածել: *Կընէգ'ը ասմա. - Ամարթ, այդին մէր անել, մեր պաղէվըն ըս վըն-նատակ տամ* (2):

- Այդին ինիլ/տը'ռնալ - Բացահայտ-վել, հայտնի դառնալ, տարածվել: *Ըտի ըտըրա ըրածը այդին ա ինո'ն* (Բ):

ԱՅԸՄԻԸ - տեն ԱՅԻՄԻԸ:

ԱՅԻԲ/ԱՅԻԲ (արաբ. *ayb, aib, թրք. ayıp*) - գ. 1. Ամոթ, պատկառանք: *Վէջ հա-մանց օնե, վէջ այիթ* (Բ): 2. Արատ, թերու-թյուն: *Մարը կղզնըվում ա, թա. - Էն գ'ծ-գան ըխճըկանը հինչ այիթ օ'նե, վեր օ-գ'ում չըս* (2):

- Այիթ անել - Ամաչել, պատկառել: *Մարթիք' նօրըմընան ըն հըվաքվում, թա. - Ա տնաշին, պա այիթ չը'ս անում, էտ կընգանը խե թակում ը'ս* (2):

- Այիթ չինի ասել/հըրցընել - Ասում են, երբ ցանկանում են մեկից մի գաղտ-նիք իմանալ կամ հանդիմանել որեւէ հարցում: *Մաթօս, այիթ չինի ասել, խե տըղէտ փըսակում չը'ս* (2):

ԱՅԻԲ - տեն ԱՅԻԲ:

ԱՅԻՄԻԸ/ԱՅԸՄԻԸ/ԱՅԻՄԻԸ/ՈՒՅԸՂ-ԼԱՄԻԸ/ՕՅԱՂԼԱՄԻԸ/ՕՅԱՄԻԸ (թրք. *ayilmak* (զգաստանալ, սթափվել) - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Այիմիշ անել - Զգաստացնել, սթա-փեցնել: *Կընէգ'ը մին կ'ը'վաթ ճո'ր ա ա-ծում մարթին կըլխէն, այիմիշ անում* (Բ):

- Այիմիշ ինիլ/տը'ռնալ - Զգաստա-նալ, սթափվել: *Էս տըղան վը'ր օյամիշ ա իլան, կըծխ ա յեր կալալ, ք'ինանցալ* (ՀԺՀ, V, 43):

ԱՅԻՆ-ՕՅԻՆ/ԱՅՆՕՅԻՆ (թրք. *ayen-oyen*) - 1. գ. Երկրորդական, մանր-մունր բաներ: *Մին էրկու ային-օյին ա տանում, վեր ծախե, աման չի կ'ամ* (Բ): ած. 2. Չնչին, անարժեք: *Մին ային-օյին կործ ա փըռնալ, օխտը տը'ղ ասալ* (2): 3. Կի-սավեր, խաղիսով: *Կ'ամ ըն, տը'սնում մին ային-օյին տօն, մաջին մին պառալ* (2): 4. ած., մ. Տակից-գլխից, անմիտ, ա-նիմաստ: *Ային-օյին խօսիլ մի', Քու հանր ա իմ հաները...* (ԼՂԲ, 89):

ԱՅԻԸԻ - տեն ԱՇԸԻ:

ԱՅԻՓ - տեն ԱՅԲ:

ԱՅԻՓՊԵՆ (գրք. այբբեն) - գ. Այբուբեն: Էտ վարժաբեդը մին թանկանվ շէնին խօսուցը այիփապենը սրվորցընում ա (2):

ԱՅԼԵՐ - տեն ԱՅԼԵՐ:

ԱՅԼԻԿԵՐՈՂ/ԱՅՐԻԿԵՐՈՂ (գրք. այլա-կերպ (ուրիշ կերպ) - ած. Այլակերպված, այլանդակված, տգեղ: ...Տէնում ըն էտ ախճիգ՝ ճանապարհին վրէտը կացած, իրէս-միրէսը ցըխօտ-մըխօտ, այլիկերպ, լի՞... (ՀԱԲ, 15, 43):

ԱՅԼԻԿԵՐՈՂՎԵԼ/ԱՅՐԻԿԵՐՈՂՎԵԼ (գրք. այլակերպիմ (կերպարանքը փոխել) - չբ. Այլակերպվել, այլանդակվել, տգեղանալ: Ղաշանգ՝ ախճիգ՝ ար, մարթու ք՝ըճալ, այլիկերպվից, տըճալ մին կ՝էշ սաղանա (2):

ԱՅՐԸՈՂ/ԱՅՐԸՈՂ (թրք. aygir) - գ. 1. Որձ ձի, հովատակ: Էտ այդընը վեր ըստակում ա, շէնումը էլ վրէրց ծի չի մընամ (Բ): 2. փխբ. Կնամուլ տղամարդ: Այդըն զատ ա, կընգանը մըհալ չի քըցնում (Բ): 3. փխբ. Տգեղ կին: Էտ այդընը հինջ ա՛, վեր օգ՝ալ ըս (Բ):

ԱՅՐԸՈՂ - տեն ԱՅՐԸՈՂ:

ԱՅՍԻՇ - տեն ԱՅԻՍԻՇ:

ԱՅՆ - տեն ԷՅՆ:

ԱՅՆԱ (թրք. ayna) - գ. 1. Ապակի: Փինջիրին այնան կօտըրալ ա (Բ): 2. Հայելի: Դէվը այնէն մաջին ուրան վեր տըննաս ա, կըտըղէս ա, գ՛իղան ա, թա ծրոշ դէվ ա (2):

- Այնա շինիլ - Լալ մաքրել, փայլեցնել: Պըռալէն ախճիգ՝ Էտ ըմընէն լըվանում ա, այնա շինում (2):

ԱՅՆԱԼՈՒ - գ. Հնատիպ հրացան: Ըտըրան մին լ՛ալ այնալու վա ինում, տամ ա էտ մարթին, վէց փուփ կ՛անրի ինք՝ օնում (2):

ԱՅՆԾՅԻՆ - տեն ԱՅԻՆ-ՕՅԻՆ:

ԱՅՇԻ - տեն ԱՅՇԻ:

ԱՅՍԾՐԻ (գրք. ասորիք) - գ. 1. Ասորացի, ասորի: Այսծրին ախց՝ թա օգում ըս թորքէն քըշտէն ապրիս, հայ պիտի ինիս (ՆԱԲ, III, 114): 2. փխբ. Փնթի, թափթփված, թափառական մարդ: Էտ այսծրին հինջ ա՛, վեր հընգըրթուն ըս անում (Բ):

ԱՅՐԱՊԸԼԱՆ/ԱՅՐՕՊԸԼԱՆ (ռուս. аэроплан, ֆր. aeroplan) - Ինքնաթիռ, օդանավ: Էտ թաքավէրը ուրան մըճա-մըճնէրին նըհէտ խօրըրթ ա անըմ, վրէր էն մին օրը այրօպըլանալ թըռչի, ուրան սահմանին տըճսնա (ԼՂԲ, 330):

ԱՅՐԱՊՕՐՏ/ԱՅՐՕՊՕՐՏ (ռուս. аэропорт) - գ. Օդանավակայան: Ըստէփանակ՝ըճրտա այրապօրտը կօրծ չի անում (Բ):

ԱՅՐԸՄ - 1. գ. Քրդական ցեղ: Այրըմ-

նէն, ասում ըն, շատ ըն իլնվ վընաս տա-յիս (2): 2. ած. փխբ. Կոպիտ, անտաշ, վայրագ: Այրըմ ժուղօվուրթ ըն էտ շինը-ցէք՝ (Բ):

ԱՅՐԻԿԵՐՈՂ - տեն ԱՅԼԻԿԵՐՈՂ:
ԱՅՐԻԿԵՐՈՂՎԵԼ - տեն ԱՅԼԻԿԵՐՈՂՎԵԼ:

ԱՅՐՕՊԸԼԱՆ - տեն ԱՅՐԱՊԸԼԱՆ:
ԱՅՐՕՊՕՐՏ - տեն ԱՅՐԱՊՕՐՏ:
ԱՆ - տեն Ա՛:

ԱՆԱ՛ - Բառ-մասնիկ, որ, հարադրվելով տրական հոլովաձեւին, կազմում է բացառականի վերլուծական ձեւը: Մարթին պըհէյիս ապրանքը ուրան անա վախէլ չըբիդի (ՆԱԲ, II, 70):

ԱՆԱ՛ (թրք. ana (մայր) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Անադան դօլմա (թրք. anadandoğma) - Մորից ծնված՝ հարազատ: ...Մէր նաննամ-սաննամ խանըմնէն լայէղ չըն ա-նըմ ուրանց անադան դօլմա խուխօնցը ծէծ տան... (ԶՏ,Բ, 100):

ԱՆԱԲՈՒՐ - ած. Անամթթ, անպատկառ: Անաբուր կընգանը շառան պըրծումըն չիսիլ (2):

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ/ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ/ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ/ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ (գրք. անախտություն, հուն. anarchia) - 1. գ. Անիշխանություն, անկարգություն, խառնաշփոթություն: Անախտալ յա, հինջը կարում ըս, ըրա՛, ծըճրթատ փըռնօղ չի կա (Բ): 2. ած. Անիշխան, անկարգ, խառնաշփոթ: Անաստուծ տըճըր կա՛ց, անախտալ տըճըր կէնալ մէլ (ԱԲԲ, 16):

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԶԱՄԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԶԱՄԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ - տեն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

հոգն. Ընտանի կենդանիներ: Անասուն-քը տանում ա հանըր, ինք՝ըն էլ ցակա-տը յօր օնում, Նի մընում մօտէ քօլօտը, վեր ճէխ անէ (2):

ԱՆԱՎ - Բառ-մասնիկ, որ, հարադրվելով տրական հոլովաձեւին, կազմում է գործիականի վերլուծական ձեւը: Ըխճըկանը անալ փասպարք ա անում, թա՛ ճէլլի լը՛ք (2):

ԱՆԱՐԹԱՐ (գրք. անարդար) - ած. Ոչ արդար, անիրավ, անարդարացի: Հանրը տըղէն ասմա- Հինջ օգ՝ում ըս, ըրա՛, ամ-մա անանրթար կօրծա դըրա՛ղ կաց (2):

ԱՆԱՐԻՍԻ - տեն ԱՆԱՐԻՍԱ:

ԱՆԱՐԻՍԻՍ (ռուս. анархист) - գ. Ընդհանուր կարգապահությանը չենթարկվող անձ: Հանրուն տըղան անար-խիստ ա, վէշ մին կօրծ անում չի (2):

ԱՆԱՐԻՍԱ/ԱՆԱՐԻՍԻ (ռուս. анархия, հուն. anarchia) - 1. գ. Անիշխանություն, անկարգություն, խառնաշփոթություն: Անարխիստ յա, հինջը կարում ըս, ըրա՛, ծըճրթատ փըռնօղ չի կա (Բ): 2. ած. Անիշխան, անկարգ, խառնաշփոթ: Անաստուծ տըճըր կա՛ց, անարխիստ տըճըր կէնալ մէլ (ԱԲԲ, 16):

ԱՆԱՐԻՍԱ (գրք. անախտություն) - տեն ԶԱՄԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈԹՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԶԱՄԱԽԱԹՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ/ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ - տեն ԲԷՅԲԸՇԸՐԸՐ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ (գրք. անախտություն) - տեն ԱՆԱՐԻՍՏՈՒՆ:

միտ, ապուշ: *Մին անգլամագ մարթ օնէ, մին անգլամագ տըղա, խըղճ ինի էն, հինջ ա՛նէ (Բ):*

ԱՆԳԱՆ (թրք. *engel*) - 1. գ. տէն ԱԼԵԳ: *Ամէն մինին կէտէն մաջ տըղը վը՛նն ա կըցնում, հըրցընում, թա՛ ա՛ կընէգ, ահէ, տը՛սնամ հինջ անգա՛ն օնիս (ՆԼՂԺԲ, 67):* 2. Ապիկար, անկարգ: *Անգա՛ն մարթին խօխէնքը տո՛ղսը կըմընան (Ձ):* 3. գ. Փորձանք: *Էտ մարդիմագարը մէր կըլծիք մին անգա՛ն ա պիղլա՛կան (Ձ):*

- Անգա՛ն անէլ - տէն Ալէգ՝ անէլ: *Անգա՛ն ա քրալ, հէրիք՝ չի, հա՛ն ծըծաղում էլ ա (Բ):*

- Անգա՛ն քօք անէլ - տէն Ալէգ՝ ա՛նէլ: *Բօլ ա, հիշկան անգա՛ն յըս քօք քրալ (Բ):*

ԱՆԳԱՆ(Լ)ՆԻ (թրք. *angalli*) - ած. 1. Թերություն, արատ ունեցող: *Անգա՛նն ծի յար, ծըխը՛ցէ, պըրծէ (Բ):* 2. փխբ. Յդի: *Էտ անգա՛նն հէվանըտ էս ցուրտավը խէ կապում չը՛ս կումումը, կըվըրթանտի (Բ):* 3. Փորձանք բերող: *Անգա՛նն խոխէն յըրա միշտ բիդի հասան կէնաս (Ձ):*

ԱՆԳԵՆԳԻԾ - տէն ՉԸԳԻՂԱՆԱՎ:

ԱՆԳԵՆ/ԱՆԳԵՏ (գրբ. *անգետ*) - ած. 1. Անտեղակ: *Ամա՛ն հինջան անգէտ մարթ ա (Բ):* 2. Տգետ: *Ըտըրան ինըմ ա մին անգէտ մարթ (Ձ):* 3. տէն ՉԸԳԻՂԱՆԱՎ:

ԱՆԳԻՂԱԼՈՔ - տէն ՉԸԳԻՂԱՆԱՎ:

ԱՆԳՈՒՄԱՆ - 1. ած. Անհույս, հույս չունեցող: *Անգուման մարթ ար, մը՛ռավ, քզաղվից (Ձ):* ած., մ. 2. Անտեղակ, անիրազէկ: *Տըղան քը՛ցավ սիգօն, մարը քրտի նը՛ստա անգուման մը՛ռավ (Բ):* 3. Անհետ, առանց հետք թողնելու: *Արթա՛ր մարթ ար, փըռնը՛ցէն, տարէն, անգուման կուրցըրէն (Ձ):*

ԱՆԳՈՒՆ - տէն ԱՆԳՈՒՆ:

ԱՆԳՈՒՆ/ԱՆԳՈՒՆ (գրբ. *անկին, անգին*) - գ. 1. Առարկայի կողային մակերես, կողք, կող: *Յըջիգին մին անգո՛նը դիւզ ա, մինը՝ ծօռ (Բ):* 2. Որոշ ուղղությամբ ընկած բնակավայր, երկիր, գավառ: *Մէր ընգո՛նին թօթը բօլ ա (Բ):* 3. Կողմ, ծայր: *Ութաղէն մին անգո՛նը տիրտակից, հարթանը պէ՛ծինքը կ'ո՛տից (Ձ):* 4. Ընդհանրապես տեղ, վայր, կողմ: *Պըրպուղին տըսնաս ա՛ էն ընգո՛նան մին քանէ մարթիք՝ ըն կ'ան... (ԼՂԲ, 392):*

- Անգո՛նը անց կէնալ (մինին) - տէն Անգո՛նը պահէլ (մինին):

- Անգո՛նը կօտըր - Աղքատ, անտեր, թշվառ: *Անգո՛նը կօտըր կընէգ՝ ա, վէ՛չ մարթ օնէ, վէ՛չ պարիկամ (Ձ):*

- Անգո՛նը պահէլ/փըռնէլ (մինին) - Կողմնապահություն անել, մեկին կողմնակից դառնալ, պաշտպանել (հաճախ անիրավացիորեն): *Յըրթընսկէտուր կըրվը՛ցէն, պատրօնը հարթանը անգո՛նը պահից (Ձ):*

- Անգո՛ն ինիլ - Կողմնակից, պաշտպան, հովանավոր ունենալ: *Ք'անսիք մը՛ռնում ա, մին անգո՛նն չօնէ, թաք՛ծմա՛գ՝ անէ (Բ):*

ԱՆԳՈՒՃ/ԱՆՁՈՒԿ/ԱՆԿՈՒՃ/ԱՆԿՈՒՋ (գրբ. *ականջ*) - գ. 1. Մարդու եւ կենդանիների լսողության գործարան: *Անջուկը ցավում ա, հա՛նք մըրսալ ա (Բ):* 2. Լսողության գործարանի արտաքին կոճիկային մասը: *Հա՛ն միջէվ օրըս էտ էշը ընգուման օրը իրէք մանէք ա վէր քըցո՛ւմ ըտըրանց հէտի (ՅԺՅ, V, 339):* 3. փխբ. Լսողություն, լսելու ընդունակություն: *Կօգի պըռավալ ա, ամմա լ'ավ անգում օնէ (Ձ):* 4. Օղակաձեւ հարմարանքներ ջվալի եզրերին՝ բռնելու համար, ունկ: *Չուալը էնքան լըցցալ ա, վէր պիցըրցընէլիս ընգումէն պուք ա յը՛կալ (Բ):* 5. Ճախարակի իլիկի ծայրին ամրացվող կաշվի կտոր, որ իլիկը պահում է իր տեղում: *Չըխըրակէն անգումը ծէթիլ բիդիս, վէր ճըռճըռա վէջ (Ձ):* 6. Ձվով ու ալյուրով հունցած, բարակ բացած եւ յուղի մեջ տապակած ականջաձեւ մի տեսակ թխվածք: *Անգում թըխից, խօխսնցը ուտըցըրալ (Բ):* 7. Սայլի կամ արորի առեղի ծայրի սեպը, որից կապում են լուծը: *Ըրբէն անգումը մաշալ ա (Ձ):* 8. Փայտե հարմարանք, որ ջրաղացի չախչախը միացնում է կրիճակի հետ: *Ճըղացէն անգումը կօտրալ ա (Բ):* 9. Պայտի գամի երկու կողմերը: *Նըլըմէխին ընգումէն կըտօրէ, յը՛տնան թըխէ (Ձ):*

- Անգում անէլ - տէն Անգում օնէլ:

- Անգումը դինջ - Հանգիստ, անհոգ, խաղաղ: *Թուրքեթան պըրծէնք՝ ընգումէն դինջ ապրում ընք (Ձ):*

- Անգումը դինջանալ - 1. Հանգստանալ, անհոգ դառնալ, խաղաղվել: *Տըղէն փըսակից, անգումը դինջացալ (Բ):* 2. Հարախոսությունից, շատախոսությունից, բամբասանքից ազատվել: *Էտ կընէգը բօջից, շինաճուց անգումը դինջացալ (Ձ):*

- Անգումը ըռնօտէլ - տէն Անգումը կըտըրէլ:

- Անգումը թիթը՛վ - Լավ լսողություն ունեցող: *Միմօն դային ութասնուվէց տիթը՛կան ա, ամիա անգումը թիթը՛վ ա հա՛ն (Ձ):*

- Անգումը լըցնէլ - Մեկի մասին չախախոսելով, բամբասելով՝ մի անձի

գրգռել նրա դեմ: *Հիրըվանէրը թանգա՛ն հարթանը անգումը լըսնում ըն, ըսկէսվօրը նըհէտ կըրըվցընում (Ձ):*

- Անգումը ծակ - 1. Շուտ լսող, ըմբռնող, հասկացող: *Անգումը ծակ ախճիգ՝ ա, հու վէր օգ՛ի, փուշմընական չի (Բ):* 2. Հիասկացող, չանսացող, չենթարկվող: *Տըրա պէն ըսէլի չի, անգումը ծակ ա, յա՛ ասած, յա՛ չասած (Բ):*

- Անգումը ծանդըր - Լսողությունը թույլ, դժվարությամբ լսող, կիսախուլ: *Անգումըս ծանդըր ա, պէցիւր խօսէ (Բ):*

- Անգումը ծէթ ածած - տէն Անգումը ծանդըր: *Անգումըս ծէթ ածած ա՛, խէ ըսկանում չը՛ս (Բ):*

- Անգումը ծէնու - Ինչ որ մեկի կանչին, որեւէ լուրի սպասելիս, լսելու պատրաստ, սպասողական, լարված վիճակում: *Էն ըմ անգումըս ծէնու, լ'ըհա վէր ծէն տաս, դանտի տո՛ւս ըմ կ'ըլական (Ձ):*

- Անգումը ծընէլ - 1. Ականջից թարախ հոսել: *Անգումը ծընում ա, ցավ ա տամ (Բ):* 2. Անհանգիստ լինել: *Էտ խէ տըղըտ նըստում չը՛ս, անգումըս ծընում ա՛ (Բ):*

- Անգումը ծուվկալ - Կանխազգալ, նախազգալ: *Անգումըս ծուվկալ ա, հա՛նք խոխէն մին պէն ա պըտահալ (Ձ):*

- Անգումը կախ - 1. Հանգիստ, հլու, գործերին չխառնվող: *Անգումը կախ ուրան հը՛տէ կօրծ ա անում, վէշ մինին խընգարում չի (Բ):* 2. Ուշադիր, զգոն, սպասողական վիճակում: *Սաղ քըշէրը թաքավէրին ախիգ՝ ընգումը կախ ըսպասում ա, թա էտ տըղան հիք ա ծէն տըլական (Ձ):*

- Անգումը կախ անէլ/տալ - 1. Ուշադիր լսել, ականջ դնել: *Անգումը կախ ա քրալ, լօխ գ'իդաճալ (Բ):* 2. Հնազանդվել, ենթարկվել: *Հանըր հինջը ըսէս ա, էտ տըղան անգումը կախ ա ընէս, կըղըրէս (Ձ):* 3. տէն Օնքըրը բէշ անէլ:

- Անգումը կանչի - Ասում են որեւէ առիթով մեկի բացակայության ժամանակ նրան հիշելիս: *Անգումըս կանչի, Արփէ՛նիգ՝, ասում ար՝ Զանոն տըղան լ'ավ տըղա յա, փը՛սա կըփըռնիս (Ձ):*

- Անգումը կանչիլ - Ականջի մեջ խշշյուն զգալ, որ համարվում է իր մասին խոսելու նշան: *Անգումըս կանչում ա, տը՛սնաս հու վա ինձանա խօսում (Բ):*

- Անգումը կըտըրէլ - 1. Տղային նշանել: *Արշակ դային թօռնանը անգումը կըտըրալ ա, քըխըլանցալ (Բ):* 2. Պատժել: *Ա՛ լակուտ, վէր մէհէտ էլ նի մըտէլ մէր բօստանը, անգումըս կըտըրլական ըմ (Ձ):*

- Անգումը հըլծօրէլ - տէն Ընգուման ծիք՝ տալ:

- Անգունը յըրան պահել - Մի բան լսելու համար լսողությունը լարել, ուշադիր ունկնդրել: *Էտ պառապլտ անգունը յըրա յա պահում, տահանց գործընդ ըսկանում, քիմամ թանջիրին լօխ խաբար տամ* (2):

- Անգունը նըյըր/նըվեր ծէն տալ - Մեկին բարձրաձայն մի բան ասել, տեղեկացնել: *Անգունը նըյըր ծէն ըմ տամ, էլիա ըսկանում չի* (Բ):

- Անգունը նի մըննել - 1. Հասկանալ, ըմբռնել: *Ասում ըմ, ասում, անգունը չի նի մըննում* (Բ): 2. Մեկին անընդհատ որեւէ բան ասելով՝ տրամադրել մի բանի դեմ կամ հօգուտ: *Էնքան նախագէն անգունը նի մըտէն, բըրիգադիրին տոնս բըցից* (2):

- Անգունը պէնդ - *տեն* Անգունը ծանդըր:

- Անգունը սանսո - *տեն* Անգունը ծէնու:

- Անգունըս քըլէզ ըմ տամ - Ուշադիր լսում եմ: *Անգունըս քըլէզ ըմ տամ, անէ* (Բ):

- Անգունը սօր - *տեն* Անգունը թիթի:

- Անգունը տանել - Շատախոսություն, մի բան անընդհատ կրկնելով՝ ծանծաղանք, հոգնեցնել: *Էնքան ասից, անգունըս տարավ* (2):

- Անգունը տաք պահել - Մեկին մի բան անընդհատ հիշեցնել: *Մէր նախագէն անգունը բիդի տաք պահիս, թա չէ խօսկ տուվածը մըննան բըցիլան ա* (Բ):

- Անգունը տըռնանը/տոնսոմը - *տեն* Անգունը ծէնու:

- Անգունը քառ պահել - Ինչ որ ձեռնտու չէ, չլսել՝ չլսելու տալ: *Հանրուր խօսկուգործը ա իննում էտ կանտորումը, ինքը անգունը միշտ քառ ա պահում* (2):

- Անգունը բըցիլ - Մեկին մի կերպ որեւէ բան հայտնել, տեղեկացնել: *Էտ կընգանը անգունըն ըն բըցիս, թա մարթըտ էն ա փըլանք'անին նըիէտ* (2):

- Անգունը քօրել - *տեն* Խըզատակը քօրել:

- Անգունը օնել - *տեն* Անգունը քառ պահել:

- Անգուն ծակել - Շատ սուր ձայն հանել: *Սանըտ անգուն ա ծակում, կամանց խօսնէ* (Բ):

- Անգուն պահել/տիկնիլ - *տեն* Անգուն օնել:

- Անգուն օնել - 1. Լսել, ունկնդրել: *Անգուն ա օնում, տը'սնում էտ ուրան տըղէն սանըն ա...* (2): 2. Ասվածը նկատի ունենալ, անսալ, հետեւել: *Ախմաղ գատ ա, վէ'չ հօրըն ա անգուն օնում, վէ'չ մօրը* (Բ): 3. Գաղտնաբար լսել ուրիշներ

ի խոսածը: *Անգուն ա օնում, հանցու խաբար տա* (Բ):

- Անգունա հը'ռէ պահել - Գաղտնի պահել, ուրիշներին չհայտնել: *Էտ կընէ-գ'ը ըխճըկանը ալէգ'ը ընգունա հը'ռէ յա պահում* (Բ):

- Անգուն-անգուն ըղնել - Լուրը, գաղտնիքը տարածվել: *Մարթին ասածը կընէգ'ը հիրըվըններէն պատմում ա, ըտի էլ ընգուն-անգուն ա ըղնում* (2):

- Անգունան ծիք' տալ - 1. Ականջը քաշելով՝ ցավ պատճառել (որպես պատիժ): *Խօխան ալէգ' ըրավ, մարը ընգունան ծիք' տուվավ* (Բ): 2. Խրատել, հանդիմանել, մի բան անելուց զգուշացնել: *Հանց ա ընգունան ծիք' ըն տըվալ, էլ կ'ուրջօրն չի անում* (Բ): 3. Շնորհավորելու, բարի լուր հաղորդելու համար ականջից քաշել: *Սիմօն, պէր ընգունատ ծիք' տամ, կավըտ ծընալ ա* (Բ):

- Անգունան կախ - Ասվում է որեւէ ապրանք վաճառելիս՝ անկասկած այդ արժեքն ունի: *Կավ, հինչ կամ'ի, հազգար մանէթը էն ա ընգունան կախ* (2):

- Անգունան տոն օնել - *տեն* Մըթկան հանել (ՄԸԹԿ-ի տակ):

- Անգունան փըռնել - 1. *տեն* Անգունան ծիք' տալ: 2. Ձերբակալել: *Անգունան փըռնալ ըն, էն ա տուրմումը* (Բ):

- Անգունավըն ըղնել - Հարեանցի կերպով լսել, տեղեկանալ: *...Էտ ճըղացէն կօխկավըն անց կընալիս թանջին սանը ընջուկավըն ա իյնում...* (ՆԼՂԺԲ, 112):

- Անգունէն ասել - Մեկին ցածրաձայն գաղտնի բան ասել, հայտնել: *Վէ-գիրը թաքավէրին ընգունէն ասում ա, վէր թաքուիին սիրական ա պահում* (2):

- Անգունէն ըղնել - 1. *տեն* Անգունէն ասել: 2. *տեն* Անգունը լըսնել:

- Անգունէն ծակէն թըխել - Մեկի ասածը չլսել, չանսալ: *Հօրը ասածը տըղէն ընգունէն ծակէն ա թըխում* (2):

- Անգունէն ծէփել - *տեն* Անգունավըն ըղնել:

- Անգունէն հըսնել - *տեն* Անգունավըն ըղնել: *Անգունէն ա հըսնում, վէր Ավագումը լ'ավ թըթու արաղ օնէ* (ՆԱԲ, 112):

- Անգունէն հըսընել - *տեն* Անգունը բըցիլ:

- Անգունէն ղըրաղավը ըսկանալ - 1. Թեթեալկի, անուշադիր, խմիջիայլոց լսել, տեղեկանալ: *Անգունէն ղըրաղավը մին պէն ա ըսկացալ, սաղ շինացուց ա-սալ* (Բ): 2. Ոչ հավաստի բան լսել: *Անգունէն ղըրաղավըն ըմ ըսկացալ, հըվատում չըմ* (2):

- Անգունէն մաջին գուռնա փըջիլ - Ականջին գոռալ, բարձրաձայն ասել: *Յը'ս քառ չըմ, ընգունէն մաջին գուռնա մէլ փըջիլ* (Բ):

- Անգունէն մըսէրըն օտել - Մի բան շատ խնդրելով, կրկնելով կամ շատախոսելով՝ մեկին ծանծաղանք: *Էնքան ասից, ընգունէն մըսէրը կերավ* (Բ):

- Անգունէն մինը մաղ շինիլ, մինը՝ խախալ' - 1. Ամեն ասած, տեղեկություն միատեսակ ջընդունել, ճիշտն ու սխալը, գլխավորն ու երկրորդականը տարբերել: *Անգունէն մինը մաղ ա շինալ, մինը՝ խախալ', ամմէն պէնու հըվատում չի* (2): 2. *տեն* Անգունէն մին ընգոնավը նի մըննել, մինավը տոնս կ'ան:

- Անգունէն մին ընգոնավը ըսկանալ - *տեն* Անգունէն ղըրաղավը ըսկանալ:

- Անգունէն մին ընգոնավը նի մըննել, մինավը տոնս կ'ան - Չանսալ, չհասկանալ, լսածից ոչինչ չհիշել: *Հանգըլա խօխա յա, ընգունէն մին ընգոնավը նի յա մըննում, մինավը տոնս կ'ամ* (2):

- Անգունէն մինը քառ պահել - Ամեն լսածի ուշադրություն չդարձնել: *Պառա-վը ասմա - Ա' հարթընը, մէր տանը շատ պէն ընք ըսըլական, տու ընգունէտ մինը քառ կը պահիս* (2):

- Անգունէն նի կ'ան - *տեն* Անգունավըն ըղնել:

- Անգունէն տակավըն անց կէնալ - Հարեանցի կերպով իմանալ մեկի կարծիքը մի բանի մասին: *Հիրըվանէն ընգունէն տակավըն անց կացալ, ամմէն հինչ գ'իղնց* (2):

- Անգունէն տակէն - *տեն* Աշկէն ըռաշկէն (2):

- Անգունէն տակը քօրել - *տեն* Խըզատակը քօրել:

- Անգունէն տուր կ'ան - Հաճելի լուր լսելով՝ ուրախանալ: *Անգունէն տուր ա կ'ան, վէր էտ պէնը ըսկանում ա* (2):

- Անգունէն փըջիլ - *տեն* Անգունը լըսնել:

- Անգունէն փըսփըսալ - *տեն* Անգունէն ըղնել:

- Անգունէն քամակը տը'սնալ/ըրվալ - Ասվում է՝ մի բանի անկարելիությունը ցույց տալու համար: *Հէջէմին լ'ըհա, ախ-ջիգ'ըս տամ տըղէտ, տը'ս ընգունէտ քամակը տը'սնում ը'ս* (Բ):

- Անգունէն քամակը բըցիլ - 1. Չլսելու տալ, ուշադրություն չդարձնել, մոռացության տալ: *Հու վէր հօրը-մօրը ասածը ընգունէն քամակը բըցիլ, վը'նընը քառէն նի կըկ'ա* (2): 2. Գործը, հանձնարարությունը ձգձգել, չկատարել: *Անգունէն քամակը բըցնալ, ծըմը'ռը յը'կալ, էլ կարից վէջ անէ* (Բ):

- Անգունէն օղ անել - Մեկի պատվերը, խրատը միշտ հիշել, մտքում պահել: *Հանրը ասմա - Ա' տըղա, ընգունէտ օղ ը-*

րա՛, օդաշ 2 մարթու նըիը՛տ հըրակաշ չի տը՛ռնաս (2):

- Ընգունեն թակած (էշ) - Տխմար, ապուշ, անհասկացող: *Ընգունեն թակած էշ ա, իգէն հինչ բի՛ղի անէ (Բ):*

- Ընգունեն թըփըհարէլ - Բան չհասկանալ, որեւէ բանից գլուխ չհանել: *Յը՛ս ասըմ ըմ, ասըմ, ինք՛ը ընգունեն թըփըհարըմ ա (2):*

- Ընգունեն խըլըշիլ - Լսողությունը լարել, մեծ ուշադրությամբ լսել: *Վէր տը՛սնում ա՛ տահանք զո՛ւրոնց ըն ա-նում, ընգունեն խըլըշո՛ւմ ա (2):*

- Ընգունեն ծասկել, պէրանը պէնալ - Առանց մտածելու, կշռադատելու, ուրիշներին ուշադրություն դարձնելու՝ խոսել: *Ախմաղ զատ ա, ըշտը՛դ քիս ա, ընգունեն կըպէս ա, պէրանը պիննա (Բ):*

- Ընգունեն ծընդըրանալ - Լսողությունը թուլանալ, դժվարությամբ լսել: *Յէրան աքօրը ընգունեն ծընդըրացալ ա, կընանուցը զո՛ւրոնցը ըսկանում չի (2):*

- Ընգունեն կապել - Լսել չցանկանալ, դիտմամբ չլսել, ուրիշների ասածին ուշադրություն չդարձնել: *Յը՛ս ընգունեն կապում ըմ, հինչը օգո՛ւմ ըք, ը-սը՛ցէք՛ (2):*

- Ընգունեն չօրք՛ անել - տեն Ընգունեն խըլըշիլ:

- Ընգունեն պէմբակ կօխել - տեն Ընգունեն փըթէլա՛ կօխել:

- Ընգունեն պէնալ/պէց պահել - տեն Ընգունեն խըլըշիլ:

- Ընգունեն վէր թօղել - 1. տեն Անգունը կախ անել: 2. Հիվանդանալ (ծին, էշը): *Էշը ընգունեն վէր ա թօղալ, պա հունց կա՛նինք՛ (2):*

- Ընգունեն տալ - տեն Մըննաթու տակ ըղնել:

- Ընգունեն ցը՛ց կըցընել - տեն Ընգունեն խըլըշիլ:

- Ընգունեն փըթէլա՛ կօխել - 1. տեն Ընգունեն ծընդըրանալ: *Ընգունեն փըթէլա՛ կօխած ա՛, խէ ըսկանում չը՛ս (Բ):* 2. Հլսելու դնել, անտեսել: *Ընգունեն փըթէլա՛ յա կօխալ, յա՛ ասած, յա՛ ըսէլու (Բ):*

- Ընգունեն փըռնըվել - տեն ԲԸՌԱՆԱԼ:

- Ընգունեն փօխ տալ - տեն Ընգունեն քըրէհալ տալ:

- Ընգունեն քըրէհալ տալ - Անուշադիր, ցրված լինել, չլսել: *Ընգունեն քըրէհալ տուպած ա՛, ինձ ըսկա՛ց (Բ):*

- Ընգունեն քինիլ - Աղմուկից, շատախոսությունից, մի բան անընդհատ լսելուց հոգնել, ծանծաղանալ: *Էնքան խօսից, ընգունեն քը՛ցալ (Բ):*

- Ընգունեն խը՛ղճ - տեն Անգունը ծանդըր:

- Ընգունեն չըիըվատալ - 1. Իր լսածին չհավատալ: *Էնքան օրո՛շ պէ-ներ ըն ասալ, ընգունեն հըվըտաս չըմ (2):* 2. Անսպասելի լուրից ապշել: *Ընգունեն հըվատում չըմ, հունց կա-րօղ ա՛ Սաքսիմը ըտի պէն անէ (Բ):*

- Ընգունեն պէմբակը/փըթէլան տո՛ւս օնել - Ուշադիր լսել, լավ լսելով՝ ըմբռնել, հասկանալ: *Ընգունեն պէմբակը տո՛ւս կալ՛, տը՛ս հինչ ըմ ասում (Բ):*

- Ընգունեն խուլ՝ փըսնել - Միեմույն բանը շատ լսելուց կամ շարունակ լսելուց ծանծաղանալ: *Բօլ ա, էնքան ասալ ըս, ընգունեն խուլ՛ ա փըսալ (Բ):*

- Ընգունեն հանլիլ - տեն Հանլիլ, ընգունեն ածել:

- Ընգունումը խօսել - տեն Ընգունեն ասել:

ԱՆՂԱԼՈՒ - ած. փխբ. Թիկունք, պաշտպան, հովանավոր չունեցող: *Անդալու մարթը խէլոնը բիղի ինի, վէր կա-րէ ապրէ (2):*

ԱՆՂԱՐ/ԱՆՂԵՐ/ԱՆՏԱՐ/ԱՆՏԵՐ (գրբ. անտեր) - ած. 1. Տեր չունեցող, առանց տիրոջ: *Անդար ծըմըկնէ յա, հու օ-գո՛ւմ ա, կըտօրում ա (2):* 2. Թշվառ, անօգնական, հովանավոր՝ պաշտպան չունեցող: *Անդար մարթ ա, վէշ մինը մը-հալ չի քըցո՛ւմ (2):* 3. Անզգամ, անպիտան: *Էտ կըտաղած անդարը մի կըռը՛վ ա ըսքըսըմ խը՛ղճ մարթին նը-հէտ... (ԼՂԲԲ, 282):* 4. Սեռական անդամ (ասվում է անունը տալու փոխարեն): *Շալվարեն փըլանը յէտ ա տամ, անդարը տ՛ուս օնում... (ԲՀԲ, 90):*

- Անդար անիմ - տեն Անդար մընա:

- Անդար կ՛առնը կ՛իլ կօտէ - Անտեր, բարձիթողի ինչքը անտեղի կկորուսվի: *Բուստանէտ յըրա հաննա կաց. անդար կ՛առնը կ՛իլ կօտէ (2):*

- Անդար մընա - 1. անծ. Տեր, խնամող չունենա, տերը մեռնի: *Անդար մընա նէ-մէցը, մարթիս կըլծիը կերալ (2):* 2. Արհամարանքի, դժգոհության արտահայտություն: *Անդար մընա էս կարկուտը, բօստանըս սաղ սիրփից, տարալ (Բ):*

ԱՆՂԱՐԴ - ած. 1. Ռարդ, վիշտ չունեցող: *Անդարդ մարթ ա, սաղ օրը քը՛փ ա անում: 2. փխբ. Անհոգ: Էտ մարթըն էլ ուրան կընգանը նան խուխեն նըհէտ ապրում ա բախտավէր, անցալ, անդարդ (ՀԺՀ, V, 564):*

ԱՆՂԱՐ-ԸՆՂԵՐՈՒ - ած. Անտեր-անտիրական, խեղճ ու կրակ: *Անդար-ընդէ-րու պըռալէն օրը սը՛վ կինի (2):*

ԱՆՂԵՍ(ՆԸ) - տեն ԱՆՂԵՍ(ՆԸ):

ԱՆՂԵՍ(ՆԸ)/ԱՆՂԵՍ(ՆԸ) (գրբ. անդամ (մարմնի մաս, որեւէ բանի մաս) -

Թռչունների եւ կենդանիների ամբողջական ազդր: *Հալէն անդէմը դըրկը՛-ցէն հիրըվանէն հը՛տէ (2):*

ԱՆՂԵՐ - տեն ԱՆՂԱՐ:

ԱՆՂՈՒՆԴԲ (գրբ. անդունդք) - գ. Անդունդ, վիհ, անհատակ խորություն: *Մէ-ջան պօզը ճըկատան կացած հանճո՛ւ-մանճո՛ւնէ տո՛ւս յէկին, վընըծէռքաս փըռնէցին՝ ք՛ալլան-մըղալախ թըխէցի անդունդին մէջը (ԶՏ, Բ, 131):*

ԱՆՂՕԽՏ - տեն ԱՆՂԾՅ:

ԱՆՂԾՅ/ԱՆՂՕԽՏ (գրբ. անդոհ) - գ. Սրտնեղություն, մտատանջություն: *Անդոհը մարթին կըսպանէ, մինը բիղի ինի, վէր սը՛րտ տա (2):*

- Անդոհըն ըղնել - Սրտնեղել, մտատանջվել: *Յէրգ՛իկնք՛ սըվանում ա, հծնձ ընտղեն անդոհըն ըն ըղնում (2):*

ԱՆՂԾՐ/ԱՆՂԻՐ/ԱՆՂԾՐ - 2. Այդ պատճառով, դրա համար: *Տըղան ա-սում ա.- Հանքանք ինձ սիրում ա, անդօր ա քարալ տամ (ՀԺՀ, V, 60):*

ԱՆԷԼ/ԱՆԻԼ/ԱՆԸԼ (գրբ. առնետ) - նբ. 1. Գործել, աշխատանք կատարել: *Անում ըմ, անում, կարում չըմ էս տօնը շինիմ, պըրծընիմ (Բ):* 2. Որեւէ բանով զբաղվել, պարապել: *Հինչ ը՛ս անում, հինչ պէնէ ը՛ս (Բ):* 3. Վարվել: *Ճարը կըտըրած ասում ա.- Բ՛իկնալ թաքավը՛րէն ասիմ, վը՛ր մարթ չի քըթէնվում, հինչու անում ըս, ըրա՛ (ՆԼԴԺԲ, 40):* 4. Հարմարեցնել, ամրացնել, հագցնել: *Մին ժին-ջիլ ա շանը պըկան անում, կապում (2):* 5. տեն Նի անել: *Տանում ա էն յէրեսու-նինը կընէգ՛ը անում լօթկան, քըշում, ք՛իկնում (ՀԺՀ, V, 546):* 6. տեն ԿՕՌԾԷԼ: *Մին փայկա յա անում, տամ էտ մարթին, մին փուպ ցօրէն ինք՛ օնում (2):* 7. Ռարձնել, վերածել, շինել: *Մարթին ք՛ծ-սա յա ըրալ, շէնը քըցան, էն հինչ կընէգ՛ ա՛ (2):* 8. Գումար, ամբողջություն կազմել: *Ըտըրա սաղ տարվա ըշխադածը ա-նըմ ա հէնգ՛ հանրուր մանէթ (Բ):* 9. Մշակել, ցանել: *Հէնգ՛ հէքտար ցօրէն ա ըրալ, օթ տօննա յա հընծալ (2):* 10. տեն ԲՕՆԷԼ: 11. Զանազան բառերի հետ գործածվելով՝ կազմում է տարբեր իմաստներ արտահայտող հարադրություններ՝ անըմ անել, աշկալ անել, պէց անել, ցուցակ անել եւն:

- Անէ Հոփին, ծաղկէ Փոփին - Աշխատում, վաստակում է մեկը, արդյունքից օգտվում է ուրիշը:

- Անիս, անիս, կըբէտէն նըստիս, անլէր մաղիս - Շատ արածը, վաստակածը հաճախ իզուր կորսվում է:

- Անօղը պըրծալ, ասօղը՝ չէ - Ասում են անիմաստ եւ երկար խոսողին:

- Ըրածը առաջկը կ'ան - Արածի հա-
մար արժանին հատուցել: Մարթու շատ
ա փիսթթուն ըրալ, մըհէնգ՝ ըրածը ա-
ռաջկըն ա կ'ամ (2):

- Ըրածը վեր ածել - Մի վատ արար-
քով արած լավ գործը՝ լավությունները
հողին հավասարեցնել: Ախպորը հը՛տե
ըրալ, ըրալ, վերջումը կըռվից նըհը՛տը,
ըրածը վեր ածից (Բ):

- Ըրած ցը՛խ/խըմօր - Հիվանդկոտ,
թույլ, տկար: Ըրած ցը՛խ ը՛ս, պատառ
տըղամարթ կաց, լի՞ (Բ):

- Ըրած ցը՛խէն մին քըթօլ ճո՛ւրն էլ
ա բօլ - տեն՝ Վը՛նն իլնծ տըվարէն մին
կուծի հօ-հան էլ ա բօլ:

ԱՆԷԼ-ԹՕՐ(Ն)ԷԼ - Նբ. Կենցաղային
գործեր կատարել: Թնգզն հարթնը ա-
նէլ-թուղէլում լ'ավ ա (2):

ԱՆԷԼ-ՏԻՆԻԼ - տեն՝ ԱՆԷԼ-ԹՕՐ-
(Ն)ԷԼ:

ԱՆԷԼ(ՆԸ) - տեն՝ ՀԱՆԷԼ(ՆԸ):

ԱՆԷՍԿ/ԱՆԷՍԿ/ԱՆԻՍԿ/ԱՆԷՏՔ/Ա-
ՆԻՏՔ (գրք. անէծք, հ.է. *neld-) - գ. 1.
Նգովք, չարամաղթություն: Էտ կընէգ՛ը
հիշքան անէսկ ար գ'նողն, լօխ ասում
ա էտ տղեն (2): 2. Չարիք, դժբախտու-
թյուն: Մարըն ասում ա.- Տու տըղա չըս
ինծը՛տե, տու անէսկ ըս, անէսկ (2):

- Անէսկը տափըն ըղնէլ - Անեծքը
տեղ չհասնել, չարամաղթությունը չկա-
տարվել: Նըհախ տը՛ղան տուված ա-
նէսկը տափը կըղնէլ (2):

- Անէսկը փըռնէլ - Անեծքը տեղ հաս-
նել, չարամաղթությունը կատարվել:
Սօրը անէսկը փըռնէլ չի, ծըծէն կաթնէն
տեղը կըղնէլ (ԱԲԲ, 73):

- Անէսկ տալ - Անիծել: Դերվիշը ա-
նէսկ ա տամ, էտ հըրուստեն բաղը մին
օրումը չուրանում ա (2):

- Անէսկ տը՛ռնալ - Մեկի համար դժ-
բախտություն, փորձանք, չարիք դառ-
նալ: Էտ կօրծը մըզը՛տե անէսկ տը՛-
ռալ (Բ):

- Ընէսկու պո՛ն - Շատ անեծքներ
տվող մարդ: Իզէն ընէսկու պո՛ն ա, կօրծ
չօնիս (2):

ԱՆԷՍԿ - տեն՝ ԱՆԷՍԿ:

ԱՆԷՍԿ-ՊԸՐԷՍԿ - տեն՝ ԱՆԷՍԿ: Մը-
ջանք անէսկ-պըղէսկ ա տուվալ, խը՛ղծ
տըղեն կընէգ՛ը մը՛ռալ ա (Բ):

ԱՆԷՏԸ - տեն՝ ԱՅԷՏ: ...Անէտը յէս
քօն ըմ լնլ ինիս (ԼՂԲԲ, 286):

ԱՆԷՏՔ - տեն՝ ԱՆԷՍԿ:

ԱՆԸԶԿԱՍ/ԱՆԸՍԿԱՍ/ԱՆԻԾԿԱՍ
(գրք. անզգամ) - ած. Անզգամ, անպատ-
կառ, անպարկեշտ: Անըզկամը Աստուծ
չօնէ, անխը՛ղծը խը՛ղծ (ԱԲԲ, 17):

ԱՆԸԼ - տեն՝ ԱՆԷԼ:

ԱՆԸՄ/ԱՆՈՒՄ՝ (գրք. անուն) - գ. 1.

Մարդուն կամ կենդանիներին տրվող
անձնական անվանում, անձնանուն:
Վէց օր անց կընալանը յէտը հնարը էտ
տըղին անըմը Ավետիս ա տընում
(ՀԺՀ, V, 122): 2. Հատուկ անվանում, որ
տրվում է առանձին վայրերի, գետերի,
սարերի եւն: Ըտըղատ ա շէնին անումը
տը՛ռալ Հիրիէր (ԱԱ, 25): 3. Կիսբ. Համ-
բավ, հռչակ, հեղինակություն: Սումբաթ
դայուն տըղան, ասում ըն, Մասկվա լ'ավ
անըմ, պաղէվ, հարգանք ա ծը՛րք պե-
րալ (Բ):

- Անըմ անէլ - 1. Ամուսնանալու առա-
ջարկություն անել, խնամախոսության
գնալ, նշան դնել: Քը՛ցէն էտ ըխճըկանը
անըմ ըրէն (Բ): 2. Ձեռացնել, արտաքնա-
պես ցույց տալ, գործ ձեռնարկել, բայց
չկատարել: Անըմ ա ըրալ, թա տօն ա շի-
նում, էս ա չօրս տարէ յա, հնլն բընծվ-
րան էլ չի կըտըրալ (Բ): 3. Հռչակվել, ա-
նունը տարածվել: Էտ ըխճըկանը մարըն
էլ փիս անըմ ըրած ա ինըմ... (ԼՂԲ, 322):

- Անըմը աշխարքը յը՛ր օնէլ - տեն՝
Անըմը յը՛ր ինիլ: Ք'իսնամ ա Լօղմանուն
կօշտը, թա.- Լօղմանին ապրած կենա,
անումըտ աշխարքը յէր ա կնլնլ, ամմա
տու պէն չըս գ'նողն (ՆԼՂԲԲ, 81):

- Անըմը բախշիլ (մինին) - Անունը ա-
սել (մեկին) - Ախպէր, անըմըտ ինծ
բախշիլ (2):

- Անըմը ըղնէլ - Անվանարկվել, խայ-
տառակվել: Ախճիգ՛ը հըղըցա տուս յը՛-
կալ, հօրը-մօրը անըմը ընգալ (Բ):

- Անըմը ըշխարքավըս մին անէլ -
տեն՝ Անըմը յը՛ր անէլ:

- Անըմը ըշխարքավըս մին տը՛ռնալ
- տեն՝ Անըմը յը՛ր ինիլ:

- Անըմը թանուգ պահէլ - Պարկեշտ,
բարոյական լինել, պատիվը բարձր պա-
հել (իր եւ ուրիշներին): Էտ կընէգ՛ը ու-
րան անըմըն էլ ա թանուգ պահում, մար-
թին անըմըն էլ (2):

- Անըմը կա, ըմանըմը կա վէչ - Համ-
բավը կեղծ է, իրականությանը չի հա-
մապատասխանում: Ըտըրա ըտի խու-
սէլին յէշը մէլ. անըմը կա, ըմանըմը կա
վէչ (Բ):

- Անըմը կըտըրվէ - անծ. Անիծվի, ա-
նիծյալ լինի: Անըմը կըտըրվէ ըտի ըխ-
ճըկանը, մարը մը՛ռալ ա, ըշկէրան մին
ըրտասունը էլ չի վէր ընգալ (Բ):

- Անըմը կօտըրէլ - տեն՝ Անըմը տա-
փավը կ'անլ:

- Անըմը կօտըրվէլ - տեն՝ Անըմը ըղ-
նէլ:

- Անըմը հինչ տինիլ - Ի՛նչ իրավուն-
քով, հանուն ինչի՞, ինչի՞ հիման վրա: Չօ-
բանը ասմա.- Անըմը հինչ տինի՛մ, վէր
խալիսէն էծը փըռնիմ, քը՛գ տամ (2):

- Անըմը հօլօվէլ - Մեկի մասին շատ
խոսել, բամբասել: Խըրէգ՛ էտ ըխճըկա-
նը անըմը հօլօվէլ, մըհէնգ՛ էլ մարթու վա
քը՛ցալ, պըրծալ, հինչ ը՛ս օգ՛ում ընդը-
րանա (2):

- Անըմը հօլօվվէլ - Մեկի մասին շատ
խոսվել, բամբասանքի առարկա դառ-
նալ: Ըտըրա անըմը շէնըմը կընօխանց
ա հօլօվվում (Բ):

- Անըմը յը՛ր անէլ - Մեկի անունը հռ-
չակել, հայտնի դարձնել: Մը՛ծը նան միշ-
նանը անըմնին խէլոնք ին յէր ըրալ, ամ-
մա պուճուրին կիժ ին ասըմ (ՀԺՀ, V, 85):

- Անըմը յը՛ր ինիլ - Մեկի անունը հռ-
չակվել, հայտնի դառնալ: Մէլիք՛-Շահ-
նազարէն վախտը Պըղըպուղուն անումը
յէր ա ինիւմ (ՀԺՀ, VII, 348):

- Անըմը չավ անէլ - տեն՝ Անըմը յը՛ր
անէլ:

- Անըմը չավ ըղնէլ/ինիլ - տեն՝ Անը-
մը յը՛ր ինիլ:

- Անըմը սաղունծ շինիլ - տեն՝ Անը-
մը հօլօվվէլ:

- Անըմը սաղունծ տը՛ռնալ - տեն՝ Ա-
նըմը հօլօվվէլ:

- Անըմը սը՛վ քարէն կ'իրիլ - անծ.
Մեկի մասին ցանկանալ: Էտ կընէգ՛ը ա-
նէսկ ա տամ.- Անըմըտ սը՛վ քարէն կ'ի-
րիմ, ա՛ անըզկամ, վէր մէգ խայտառակ
ըրէլ (2):

- Անըմը սըվըցընէլ - տեն՝ Անըմը
տափավը կ'անլ:

- Անըմը տալ - Անունը հիշել, հիշա-
տակել: Լըհա վէր Հաջի Սայադէն անու-
մը տամ ա, էս չօբանը սըրան քուր ա ա-
տում (ՀԱԲ, 15, 110):

- Անըմը տափավը կ'անլ/տալ - Անվա-
նարկել, վարկաբեկել: Ուրան փըռնած
կուրծէրավը սաղ ցեղին անըմը տափա-
վըն ա կ'ամ (2):

- Անըմը տոն կ'անլ - տեն՝ Անըմը յը՛ր
ինիլ:

- Անըմը տու վը՛ս տիրանլ - Ասվում է,
երբ մեկը իրենից տարիքով շատ մեծին
դիմում է անունով: Պառալ մարթ ա՛ քու
հօր անա մը՛ծ, խէ դայի չը՛ս ասում, ա-
նըմը տու վը՛ս տիրանլ (Բ):

- Անըմը տօ, մըհակը յը՛ր կալ - Աս-
վում է որեւէ վատահամբավ՝ չար մար-
դու մասին խոսելիս, երբ վերջինս
հայտնվում է: Էն ա, քու ասած մարդի-
մազարըտ կ'ամ ա. անըմը տօ, մըհակը
յը՛ր կալ (Բ):

- Անըմը տօ, սուփրան քըցի - Ասվում
է, երբ մեկի անունը հիշատակելիս անս-
պասելիորեն հայտնվում է: Էս էլ Արու-
թունը. անըմը տօ, սուփրան քըցի (2):

- Անըմը ուրան լըրա ինիլ - Մեկի ա-
նունը՝ հեղինակությունը իր էությանը հա-

մապատասխանել: Իմ անըմբռն էն ա ինձ յըրա, հինքը ինչիս ըն, թողէ ասին (Բ):

- Անըմբ քըցիլ - տեն Անըմբ տափա-վը կ'ալ:

- Անըմ թողնել - Մեռնելուց կամ մի տեղից հեռանալուց հետո լավ հիշա-տակ՝ բարի անուն թողնել: Ինք'ը մը-ռակ, ամմա անըմ ա թողալ, հու վեր խո-տում ա, դորմի յա տամ (Ձ):

- Անըմ ինիլ - Յեղիկակություն վայե-լել, հանրաճանաչ լինել: Էրկու տարե յա, վեր ք'ըցալ ա Բաբու, ամմա ուժժէ ա-նըմ օնէ, լօխ ճինանչում ըն (Ձ):

- Անըմ տիսիլ - 1. Անվանակոչել: Ա-դնթ ա, վեր տղան հորը մըռնէլանը յը-տըն ա ծընվում, անըմը հորը անըմըն ըն տիսում (Ձ): 2. Մականուն՝ փոթ ա-նուն հատկացնել: Նըհախ տըհան չըն անըմը Աղվէս տիրալ (Բ): 3. Չհավանել, մեկին կամ մի բանի պակասություններ, թերություններ վերագրել: Ամմէն հինչին անըմ ա տիսըմ, էտքան էլ քէթը ցեց ախ-ջիգ՝ կիսի (Բ):

- Ընըմավը ինքնամըն օտել - 1. Մե-կին շատ սիրել, հարգել, պաշտել: Էտ նախագան էնքան անըմըն ա ինիս, վեր լօխ ընըմավը ինքնամըն ըն ուտէս (Ձ): 2. Մեկի անունով երգվելով՝ հավատացնել: Տըղէն ընըմավը ինքնամըն կերակ, վեր էտ պէնը ինք'ըն չի ըրալ (Բ):

- Ընըմէն մատաղ/մըհնիմ - Արտա-հայտություն՝ ի նշան մեկին շատ սիրե-լու եւ նվիրվածության: Ըրամէն ընըմէն մատաղ, ինձ շատ ա ք'ծմնգ՝ անում (Բ):

- Ընըմէն մօր/յըփստ քըսել - Մեկին բամբասելով, զրպարտելով անվանար-կել: Էտ ջադուն խըհոն հարթնանը ընը-մէն մօր քըսից, տանան տոնս քըցնալ (Ձ):

- Ընըմէն նըհիտ խաղ անել - Մեկի անունից հանդես գալով, նրա անունը օգտագործելով՝ հեղինակագրել: Էն-քան ամմէն խըտուրու պէնալ քըցալ տըղէն հընգերունցը կօշտը, տըղէն ը-նըմավը խաղ ըրալ, խըհոն տըղան քօ-ջից (Ձ):

- Ընըմու տար - տեն ԸՆԸՄՕՎՈՒՐ:

ԱՆԸՄ/ԱՆՈՒՄ² - Կ. Մեջ (տրականի հետ գործածվելով՝ արտահայտում է ներգոյականի իմաստ): Դոր անըմ ջան կա, ծեղքըմը՝ դըվաթ, պէդմա մէդան տոնս կա... (ՁՏ, Բ, 214):

ԱՆԸՄ-ԱՐՈՒԲ - գ. 1. Անուն-ազգա-նուն: Օրէնք՝ ան մարթ ա կ'ամ, լօխ շի-նացուց անըմ-արուքը կ'իրում (Ձ): 2. տեն ԱՆԸՄ³(3): Ընդորա անըմ-արուքը վերըն ա, վեր թամադա յըն տիրալ (Բ):

ԱՆԸՄԸ/ԱՆՈՒՄԸ - տեն ԱՄՍԻՆԸ-ՎԻՆ: Անումը թայդի չըղնիս, հերթալ

հունցու պերալ ըս, հերթալ էլ կըտանիս (ՆԱԲ, II, 52):

ԱՆԸՄԵԼԻ (գրք. անասելի) - ած. 1. Անկարագրելի, որ չի կարելի ասել, շատ ծանր, չափազանց: Անըսելի օրեր ընը տըհալ էս կըռվալը (Բ): 2. Անպատշաճ, ասելու համար անվայել: Ծիւնմաչումը փըռալ ա, անըսելի խօսկեր ասալ (Ձ):

- Անըսելին ասել- Դայիոյել, կոպտել, խիստ նախատել: Էտ էրկու կընէգ'ը կըռվում ըն, ինքնոր անըսելին ասում (Ձ): ԱՆԸՄԿԱՍ - տեն ԱՆԸԶԿԱՍ:

ԱՆԸՄԱՆԱ - տեն ՆՕԹէ: Ուղթա-նան յըհ ա կէնըմ, ըտի անթաթախ հըղէ ինում (Ձ):

ԱՆԸՄԱՂ (գրք. անթաղ) - ած., մ. Զթաղված, առանց թաղելու: Ըստակած հէյվանը անթաղ թողէլ չըն (Ձ):

- Անթաղ մըհալ - Իր հարազատնե-րի կողմից գերեզմանում ջթաղված, ան-շիրիմ: Անթաղ մըռալէն յըրա լնց ինօղ չիսիլ (Ձ):

ԱՆԸՄԱՍ (գրք. անդամ (մարմնի մաս, որեւէ բանի մաս) - գ. Որեւէ կազմակեր-պության, միության, մարմնի մեջ ընդ-գրկված անձ: Մեր պարտիյան էտ շէնը-մը քըսան անթամ օնէ (Ձ):

ԱՆԸՄԱՍԱ/ԱՆԸՄԱՍԱՆ (գրք. անթա-ռամ (միշտ դալար, անփոփոխ, մշտա-պէս) - գ. Բարդաճաղկավորների ընտա-նիքին պատկանող բույս՝ մանր գնդաձեւ ծաղիկների փնջերով, անմե-ռուկ: Էտ բըխքըմը հինչ ծաղէգ՝ ասիս՝ կար՝ վարթ, անթառամ, նմարգ'իգ, լա-լա... (Ձ):

ԱՆԸՄԱՍԱՆ - տեն ԱՆԸՄԱՍԱՍ:

ԱՆԸՄՓ (գրք. անթափ) - ած. Պտուղը, բերքը դեռեա ջթափած: Քամէ ըրալ, ան-թափ թուփօտը թօթը սաղ վեր ածից (Բ):

ԱՆԸՄԵՂ(ՆԸ) (գրք. անթեղ) - գ. 1. Կրա-կախառն մոխրակոյտ, մոխիր: Մին ա-ման անթեղըն ածից, տիրալ դունաղէն վըննէրէն կօխկէն (Ձ): 2. Մոխրով ծած-կած կըռակ: Անթեղըն պէցալ, ծըղանը տիրալ յըրան, նի կըցըրալ (Բ):

- Անթեղ(նը) անել - տեն ԸՆ-ԹԵՂ(Ն)ԷԼ:

ԱՆԸՄԵՎ (գրք. անթեւ) - ած. 1. Թեւ, կոտ չունեցող: Անթեւ մարթ ա, ծեղուքը հինչ բիհի կ'ա (Բ): 2. Առանց թեւերի, թեւազուրկ: Էրկու անթեւ հալ օնէ, մին քաջալ դազ (Բ): 3. Թեւք՝ թեզանիք չունե-ցող: Էս ցուրտալը էտ անթեւ դարյան հօր ըս կ'ըցալ (Բ):

- Անթեւ-անվըտ օրեր - Ծերության օրեր: Զըհիլծթունըն աս կացալ, ան-թեւ-անվըտ օրերը յըհալ (Ձ):

ԱՆԸՄԲՈՒՐ - ած. Փետրաթափ, փե-տուրները թափած: Էտ անթեւիւռ ծօտը լօխճին յըհնում ա (Ձ):

ԱՆԹԻՊԱ (ռուս. антифара, թըք. antik (հազվագյուտ, հնաժ), իտալ. antika (հին, հնավանդ, հնություն) - ած. Անման, ար-տասովոր: Անթիգա խօրնգ ա իփնալ (Բ):

ԱՆԺՆՈՒՆԳ (գրք. անժառանգ) - ած. 1. Ժառանգ չունեցող: Խըհոն անժա-ռանգ՝ ա, պըռալալ ա, տըրթօն անօղ չի կա (Ձ): 2. Արու գավակ չունեցող: Ան-ժանանգ՝ մարթ ա, չծրք՝ խօխա օնէ, չնրք՝ էքան՝ ախճիգ՝ (Բ):

ԱՆԻ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Անի յա՛, թա չա՛նի - Ծեն է՛, թե՛ ա-վերալ: Էտ մարթը ասմա.- Տուք լ'ըհա էն ըք ծեր տընէրըմը, յըս ըսկի գ'նղնում չըմ՝ մեր շէնը անի յա՛, թա չա՛նի (Ձ):

ԱՆԻԼ - տեն ԱՆԷԼ:

ԱՆԻԾԱԾ - ած., գ. փխք. Զար, ատե-լի, վատ: Էտ անիծածը էլ տըմանում չի, թա մարթին քըռատունքը տոնս կ'ա, դաստի փըսակում ա (Ձ):

ԱՆԻԾԿԱՍ - տեն ԱՆԸԶԿԱՍ:

ԱՆԻԿՐՕՏ (ռուս. anekdom, ֆր. anec- dote, հուն. anekdotos) - գ. 1. Կարճ պատ-մություն սրամիտ եւ զվարճալի դեպքի մասին: Զիհիլնէն հըվաքվում ըն, անիկ-դօտնէ պատմում, ծըծըդօտում (Ձ): 2. փխք. Մտացածին, անհավանական բան: Սանթօրը ասմա.- Դանօ, ըտի պէն չիսիլ, քու ասածըն անիկդօտ ա (Ձ):

ԱՆԻՄԱՍԿ - ած. Տհաս, անհասկա-ցող, անմիտ: Անիմասկ խօխա յա, ըտը-րանա պէն չի տոնս կ'ալ (Բ):

ԱՆԻՆՍԱՍԲ/ԱՆԻՆՍԱՍԲ/ԱՆԻՆՍ-ՓԱՍ - տեն ԱՆԻՆԸՂԸ:

ԱՆԻՍԿ - տեն ԱՆԷՍԿ:

ԱՆԻՐԸՍ - տեն ԱՆՅԱՄԱ(Ն)Զ:

- Անիրըս շօն/ճանջ - Շատ անա-մոթ, շատ անպատկառ: Անիրըս շօն ա, վեր մըթկումը տիրալ ա, ընական ա (Բ):

ԱՆԻՐԸՍՕԹՈՒՆ - տեն ԱՆՅԱՄԱՆ-ԶՕԹՈՒՆ:

ԱՆԻՑԶ - տեն ԱՆԷՍԿ:

ԱՆԻՓ (գրք. անեփեալ) - ած. Զե-փած, առանց եփելու, հում, կիսահում: Անիփ չայը խըմից, տոնս յըհալ (Ձ):

ԱՆԼԱՋԱԹ - ած. 1. Անհամ, համ չու-նեցող: Անլաճաթ խօրնգ՝ ա (Բ): 2. Տհած, ձանձրալի: Ըտրա անլաճաթ խոսկերան զնիլնա տանում ա (Բ):

ԱՆԼԸՎԱ (գրք. անլուայ) - 1. ած. Զվացված, չվացած, կեղտոտ: Օշափը ըտըրան մին փութ անլըվա պիթթ ա տամ, հըղէ տիսում (Ձ): 2. մ. Առանց լվացվելու: Ըտի անլըվա էլ ք'նիսում ա նըշընածէն կօշտը (Ձ):

ԱՆԼՈՒՆԻ (գրք. անլեզու) - ած. 1. Զամր, խոսելու ունակությունից ի ծնե գուրկ: Մին լալէգ՝ կընէգ՝ ա ծգում, էտ էլ էրկու անլուզու խօխա յա պիրում (Ձ): 2.

փխբ. Խոսելու իրավունք չունեցող, խեղճ, հնազանդ: *Անլիզդու հարթնան նըման հինչու ասում ըն, տուսուփուս անըմա (Բ):* 3. փխբ. Խոսելու շնորհք չունեցող, լավ չխոսող: *Անլիզդու թամադէն անց կըցըրած հըրսանէք՝ը բադարաք՝ու նըման կինի (Ձ):* 4. Ղեռնա խոսելու կարողություն ձեռք չբերած: *Անլիզդու խոխա յա հնլւն (Բ):*

ԱՆԽԱՓԱՆ (գրբ. անխափան) - *ած., մ.* Առանց խափանումի, առանց արգելքի: *Ճեղացը անխափան կործ ա անում (Բ):*

ԱՆԽԵՆ - *ած.* Անյուղ, անհամ: *Անխեն կաթնան մօթալ չի տըճնալ (Ձ):*

ԱՆԽԵՐ - *ած.* Օգուտ՝ շահ չբերող, անօգուտ, անպետք: *Էտ անխեր կավ ա, հարկավեր ա ծախած (Բ):*

ԱՆԽԸԼԵ - *ած.* 1. Խելք չունեցող, հիմար: *Կոլը փըռնում ա, էտ անխըլք մարթին օտում (Ձ):* 2. Անմիտ, անիմաստ: *Անխըլք պեներ ըս ասում, տուս ըրա (Բ):*

ԱՆԽԸՂԸ (գրբ. անխիղճ, անխեղճ) - *ած.* 1. Խիղճ չունեցող, անխիղճ, անգութ, դաժան: *Էտ անխըղճնէն էլ խըղճ հըլէվորէն տուս ըն քըցում... (ՆԼՂԺԲ, 39):* 2. Խղճի դեմ, խղճի հակառակ: *Անխըղճ կործ մեր փըռնէլ, տիյը՝ր Աստուծ կա (Ձ):*

ԱՆԽԸԼԵՕԹՈՒՆ (գրբ. անխելություն) - *գ.* Անխել լինելը, հիմարություն: *Քանսիբը անխըլքությունան ա քանսիբ (Ձ):*

ԱՆԽԸՂԸՍԸՍԱՆԵ - *տեն* ԱՆԽԸՂԸ:

ԱՆԽԸՐԱՍ (գրբ. անխրատ) - *ած.* Չխրատված, անդաստիարակ, անկիրթ: *Անխըրատ խօխէնք՝ ըն, սայաղ կաց (Բ):*

ԱՆԽՕՍ (գրբ. անխօս) - 1. *տեն* ԱՆԼՈՒՋՈՒ: *ած., մ.* 2. Առանց խոսելու, լուռ, անձայն: *Անխօս յը՛կավ, անխօս քը՛ցավ (Բ):* 3. Առանց առարկելու, առանց հակաճառելու: *Ըսկէտուրը հինչու ասից, լօխ անխօս ըրավ (Բ):*

ԱՆԾԱՄ՝ (գրբ. անծամ) - *ած., մ.* Չծամած, չծամվող, առանց ծամելու: *Էտ մէսը էնքան պէտղ ա ինուս, վեր կարում չըն ծամին, լըհա անծամ կօլ ըն տամ (Ձ):*

- Անծամ կօլ տալ - Չեշտությամբ հաղթել՝ ընկճել, խեղճացնել, խոչընդոտները հաղթահարել: *Էտ ինձը՛տէ հինչ ա՛, անծամ կօլ կը տամ (Բ):*

ԱՆԾԱՄ՝ - *ած.* Ծամեր չունեցող, առանց ծամերի: *Չըթթանցուն ծըմավուր ա՛, թա ա՛նծամ (Բ):*

ԱՆԾԱՆՕԹ - *տեն* ԱՆԾԱՆԱՆՉ:

ԱՆԾԵՂ(ՆԸ) (գրբ. անծեղ) - *տեն* ԲԸՉԵՂԱԿ: *Անծեղըն պատեն յըրա, պըլօզ կանէ մատանը յըրա (ԱՅ, 27):*

ԱՆԾԸՊՈՒՏ - *ած.* *տեն* ԱՆԽՕՍ (2, 3):

ԱՆԾՕՒՆ - *ած.* 1. Ծուխ չունեցող՝ չարձակող: *Անծօխ կըրակ ա (Բ):* 2. Կրո-

նական պահանջները եւ արարողությունները կատարելու համար ծխեր չունեցող (քահանաների մասին): *Անծօխ դերին օրը հինչ բի՛ղի ինի (Ձ):*

ԱՆԿԱՐԱՐ (գրբ. անկատար) - *ած.* Չկատարված, գլուխ չբերված, չավարտված: *Մարթ վեր լօղուռ ինի, կօրծերը սաղ անկարար կըմընա (Ձ):*

ԱՆԿԱՊ (գրբ. անկապ) - *ած.* Իրար հետ կապ չունեցող, կցկտուր: *Անկապ խօսկերը ա ասում (Բ):*

ԱՆԿԱՊ-ԱՆԿՈՒՏՈՒՐ - *ած.* Անկարգ եւ կոպիտ: *Անկապ-անկուտուր մարթ ա (Բ):*

ԱՆԿԱՐԵԼԻ (գրբ. անկարելի) - *ած.* Ոչ հնարավոր, անհնարին: *Էտ տանը անկարելի յա ապրէլ (Բ):*

ԱՆԿԱՐԹ (գրբ. անկարգ) - *ած.* 1. Առանց կարգ ու կանոնի: *Անկարթ յերգ՛իր ա (Բ):* 2. Կարգ ու կանոնի չենթարկվող՝ անկարգապահ: *Անկարթ խօխօսը նըհը՛տ տիժէր ա (Բ):* 3. Թափափված, կարգի չբերված, խառնիխուռն: *Նի յա մընում, տը՛սնում սաղ շօթերը անկարթ վեր ածած (Ձ):* 4. Անպատշաճ, անվայել: *Սօրը անկարթ խօսկեր ասից (Բ):*

ԱՆԿԱՐԹՈՒԹՈՒՆ (գրբ. անկարգություն) - *գ.* Անկարգ գործ՝ արարք: *Էտ խօխան միշտ անկարթութուն ա անում (Ձ):*

ԱՆԿԱՐՈՂ (գրբ. անկարող) - *ած.* 1. Կարողություն չունեցող, թույլ: *Անկարող կընէգ՛ ա, էտքանըն էլ վեր հըսընում ա, լ՛ավ ա (Բ):* 2. Նյութական կարողություն չունեցող, աղքատ: *Յարը թա.- Այ բալա, յը՛ս անկարող մարթ ըմ, էտքան փուլը ըշտըղա տամ (Ձ):*

ԱՆԿԵՐ (գրբ. անկեր) - *տեն* ՆՕԹԵ:

ԱՆԿԵՐ-ԱՆԹԱԹԱՆ - *տեն* ՆՕԹԵ:

ԱՆԿԸԼԾ (գրբ. անգլուխ) - *ած.* 1. Առանց գլխի, գլուխ չունեցող: *Էք՛սը թաքավերէն մարթիքը քիս ըն, տըսնա մին անկըծի մարթ կուարումը խըրված (ՅԺՅ, V, 300):* փխբ. 2. Ղեկավար, առաջնորդ չունեցող: *Անկըծի շէն ա, լօխ մագաղ ըն անում նըստընալը (Բ):* 3. Ամուսին չունեցող: *Անկըծի կընգանը շառավ տըվօղ շատ կինի (Ձ):* 4. Անիմաստ, անմիտ: *Անկըծի կօրծու նըհը՛տ յը՛ս կօրծ չօնիմ (Բ):*

ԱՆԿԸՆԵՊ (գրբ. անկին) - *ած.* 1. Կին չունեցող: *Անկընէգ՛ մարթին օրը սը՛վ կինի (Բ):* 2. Որտեղ կին չկա: *Անկընէգ՛ տօն ա (Բ):*

ԱՆԿԸՆՕՆԹ (գրբ. անկնունք) - *ած.* Չկնքված, չմկրտված: *Ըստի վեր ք՛ինի, Ղարաբաղ էլ անկընօնք մարթ չի մընական (Բ):*

ԱՆԿԸՏԸՍԸՍԸ - *տեն* ԱՆԿՕՇՏ:

ԱՆԿԸՈՒԷՔ - *ած.* Ատամներ չունեցող, ատամներից զուրկ: *Անկըռէք՛ պառավ ա, հացը թըրչիւմ ա, յը՛տնան օտում (Բ):*

- Անկըռէք՛ կ՛ոլ - 1. Վնասագերծված վտանգավոր անձ: *Ընդըրա մին վախտ ա իլւլ՝ շինացուց օր-իշը՛ղ չի իլւլ տայիս, մըհէնգ՛ անկըռէք՛ կ՛ոլ ա, խըղճացալ ա, հինչա տուդի յըն տուվալ (Ձ):* 2. Շատակեր պառավ: *Էտ անկըռէք՛ կ՛ոլը լօխ օտում ա, խօխօսըն թօղում տուզըն (Ձ):*

ԱՆԿԸՏ(Ը)ՐԵԼ (գրբ. անկտրելի (չհատնող) - *ած.* Առանց կտրելու, չկտրած: *Ղերվիշը մին անկտրելի նօռն ա տինուս ըստօլէն, թա.- Յու գ՛իղա՝ մաչին հինչ կա, ախճիգ՛ը ընդըրանըն ա (Ձ):*

- Անկտրելի ծըմերուկ - Էությունը, հատկությունը անհայտ (անձ): *Ախչիգ՛ը անկտրելի ծըմերուկ ա (ԱԲԲ, 13):*

ԱՆԿԸՐԱԿ - *ած.* Առանց կրակի, կրակ չունեցող: *Սաղ քըշերը անկըրակ մընացէն (Բ):*

- Անկըրակ խըրավէլ - *տեն* Անտէնակ մօրթէլ:

- Անկըրակ պէղարճ - Մեղրահաց: *Փարթ՛ըտ շատ ինի, Աստուծ, էս ճանջէրը հունց ը՛ն էս անկըրակ պէղարճը շինւնլ (Բ):*

ԱՆԿԸՐԹԵՎՈՒՐ - *ած.* Չկրթված, կրթություն՝ ուսում չստացած: *Չըրընում ա, թա.- Յու վա՛ ծըզանա անկըրթէվուր, վեր կըրիլ-կարթիլը գ՛իղիւմ չի (ՆԱԲ, 24):*

ԱՆԿԵԶ - *ած.* Չզգված, չմաքրված (բուրդ, բամբակ): *Էրկու խարար անկէգ պիւրթ ա տամ, թա.- Տար կ՛իղի՛, մանէ, գ՛աբն կ՛օրծէ, էք՛ուց կըպի՛րիս... (Ձ):*

- Անկէգ պիւրթ - Անտաշ, կոպիտ: *Էտ հարթնը չի մըզը՛տէ, անկէգ պիւրթ ա (Բ):*

ԱՆԿԸՐԱԿԵՏ/ԱՆԿԸՐԱԿԻՏ/ԱՆԳԸՐԱԳԵՏ/ԱՆԳԸՐԱԳԻՏ (գրբ. անգրագետ) - *ած.* 1. Ոչ գրագետ, գրել-կարդալ չիմացող: *Տասը տարէ կարթնլ ա, էլիա անկըրակէտ ա (Բ):* 2. Տգետ, տարրական գիտելիքներից զուրկ: *Անկըրակէտ մարթ ա, հու կարում ա, խափում ա (Ձ):* 3. Սխալաշատ, շատ սխալներ պարունակող: *Անկըրակէտ նամակ ա, կարում չըմ կարթիմ (Բ):*

ԱՆԿԸՐԱԿԻՏ - *տեն* ԱՆԿԸՐԱԿԵՏ:
ԱՆԿԻՆ - *տեն* ԱՆԿԻՆ:

ԱՆԿԻՆ/ԱՆԿԻՆ (գրբ. անգին) - *ած.* Անգին, շատ թանկարժեք: *Թաքավէրը նան թաքուիին տուս յէկին ընդըրանց տարին պալատ, կըխընդէրին վը՛սկէ, անկին քարէր շաղ տըվին (ՅԺՅ, V, 139):*

ԱՆԿԻՐ - *տեն* ԱՆԿԻՐ:

ԱՆԿԻՐ/ԱՆԿԻՐ (գրք. անգիր) - մ. Առանց գրի կամ գրքի, բերանացի: *Հինքը կարթում և, դաստի անկիր ասում և* (Բ):

- Անկիր անել - 1. Բերանացի անել, առանց գրածին նայելու՝ իմանալ: *Խօխան տանը անկիր և ըրալ* (Բ): 2. Մի բան ամենայն մանրամասնությամբ սովորել, իմանալ: *Հորը փեշակը անկիր և ըրալ* (Բ):

ԱՆԿՈՒՃ - տեն ԱՆԳՈՒՃ:

ԱՆԿՈՒՇՏ - տեն ԱՆԿՕՇՏ:

ԱՆԿՈՒՋ - տեն ԱՆԳՈՒՃ:

ԱՆԿՈՒՏՈՒՐ - ած. Համառ, իրասածի: *Անկուտուր մարթիք՝ ըն էտ շենին ժողովորթը* (Բ):

ԱՆԿՕ (գրք. անգոյ (ոչինչ, փուչ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Անկօ տը՞նալ - Անէնալ, անհետանալ: *...էտքան լիփթունը ըրալ, համ էլ անկօ տը՞նալ, կորալ* (ՆԱԲ, 37):

ԱՆԿՕԹ - ած. 1. Կոթ, բռնակ չունեցող: *Ըտըրան մին անկօթ տէնակ և ինում* (2): 2. Կոթուն չունեցող: *Անկօթ տանն և, հունց կախ տամ* (2):

ԱՆԿՕՅ (գրք. անգոհ) - ած. Դժգոհ, անբավական, չգոհացող: *Անկօհ կընէգ՝ և, հինքը անում ըս, էլլա ունքամաջը յը՞տ չի ք՛հնում* (Բ):

ԱՆԿՕՇՏ/ԱՆԿՈՒՇՏ/ԱՆԿՕՇՏՈՒՆԸ - ած. տեն Աշկը ծակ: *Անկօշտ մարթ և Աբօն* (Բ):

ԱՆԿՕՐԷԶ - ած. Առանց կորիզի, կորիզ չունեցող: *Չըմընը՞նէն անկօրէգ խաղու վա* (Բ):

ԱՆԿՕՐԾ (գրք. անգործ) - ած. 1. Գործ չունեցող, պարապ, գործազուրկ: *Անկօրծ մարթին օրը տիժէր կընցընէ* (2): 2. Չգործող, չբանող: *Մէր շէնումը էրկու անկօրծ ճէղաց կա* (2): 3. մ. Առանց գործելու, պարապ-սարապ: *Սաղ օրը անկօրծ էն և ք՛հնէքը՞ն չըփէս* (Բ):

ԱՆԿՈՒՆ - ած. Առանց վարձատրության, ձրի: *Անհախ կօրծը կըլծի չի կլնլ* (2):

ԱՆԿԱԾՕՂ - ած. 1. Ոչ հաջող, հաջողությամբ չպսակված: *Անհաճող պէն փըռնից, պարտքու տակ ընգալ* (Բ): 2. Ոչ հաջողակ: *Անհաճող տըղա յա, բախտը պիրում չի* (Բ):

- Անհաճող ծընունդ - Վատ մարդ: *էտ անհաճող ծընունդ և, կօրծ չօնիս* (Բ):

ԱՆԿԱԾՕՂՈՒԹՅՈՒՆ - գ. Անհաջողություն, ձախողություն: *էտ անհաճողությունը ըտըրա շատ և վընաս տամ* (2):

ԱՆԿԱՍ/ԱՅՆԱՍ (գրք. անհամ) - ած. 1. Համ չունեցող, համից զուրկ: *Անհամ ծոնր և ըտըղէտ ծոնրը* (2): 2. Ոչ համեղ, լավ համ չունեցող: *Անհամ խօրնգ՝ ջօնըն էլ չի օտել* (2): 3. փխբ. Ձանձրալի,

տաղտկալի, տհաճ: *Անհամ խուսկերքատ վը՞նն ըմ իլնլ* (2):

- Անհամ բըրընի - տեն Անհամ շիլնճաշ:

- Անհամ, ըռըխա վեր ըղնէլի - տեն ԱՆՀԱՍ:

- Անհամ շիլնճաշ - Անիրապույր, ձանձրալի մարդ: *էտ անհամ շիլնճաշըն ամ մընացալ, վեր ըխճըկանըս օգի* (2):

- Անհամ շօշան - Բարձրահասակ ձանձրալի մարդ: *Անհամ շօշան և, թօղէ ըռաղ ինի* (Բ):

ԱՆՀԱՍԱ(Ն)Չ (գրք. անամաջ) - ած. Ամոթ չունեցող, աներես, անպատկառ: *Անհամանջ կընգանը ախճիգ՝ ռւրն անա բէթար կիկի* (2):

ԱՆՀԱՍԱ(Ն)ՉՕԹՈՒՆ - գ. Աներեսություն, անպատկառություն, պնդերեսություն: *Անհամանջօթունը տահանց ցէղին տուված և* (Բ):

ԱՆՀԱՍԲԱՐԹ (գրք. անհամար) - ած. 1. Անհամար, բազմաթիվ, շատ: *Հօրը բաղարնք՝ անը անհամարը մարթ և յը՞կալ, տը՞ղ չի իլնլ, թա նըստին* (2): 2. Չհամրված, չհաշված: *Փուլը յօր և օնում, անհամարը տիկում ջուրումը* (2):

ԱՆՀԱՍՈՒԹ - տեն ԱՆՀԱՍՕԹ:

ԱՆՀԱՍՕԹ/ԱՆՀԱՍՈՒԹ (գրք. անամօթ) - տեն ԱՆՀԱՍԱ(Ն)Չ:

ԱՆՀԱՍԵՎ - տեն ԱՆՀԱՍԲԱՐԹ:

ԱՆՀԱՍՉ (գրք. անհաշտ) - 1. ած. Չհաշտուող, կռվարար, խռովարար: *Անհաշտ հիրըվանէն նըի՞տ տիժէր և յօլլա քիկիլը* (Բ): 2. մ. Առանց հաշտության, առանց հաշտվելու: *Ըտի անհաշտ էլ էտ էրկու ախպէրը մը՞նում ըն* (2):

ԱՆՀԱՎԱՍ (գրք. անհաատ) - ած. Չհավատացող, հավատ չընծայող: *Անհավատ գատ և, հինչու ասիս, մին և, հըվըտլական չի* (Բ):

ԱՆՀԱՆ (գրք. անհայր) - ած. Հայր չունեցող, հորից զրկված: *Անհայր խուխէն վէգը ծօռ կիկի* (2):

ԱՆՀԱՐԻ - տեն ԱՆՀՐՆԱՐ:

ԱՆՀԱՐԿԱՎՈՐԱԿԱՆ - ած. Ոչ հարկավոր, ոչ պիտանի: *Անհարկավըրական պէնէրը տանան տոն կալնլ, ք՛ըսիքնէրէն պիժէնից* (Բ):

ԱՆՀԱՐՄԱՐ (գրք. անյարմար) - ած. 1. Ոչ հարմար, ոչ համապատասխան: *Անհարմար վախտ ըս յը՞կալ* (Բ): 2. Ոչ հարմարավետ, հարմարություններից զուրկ: *Անհարմար տօն և* (Բ): 3. Անպատշաճ, անվայել, ամոթալի: *Անհարմար խուսկէրը ըս ասում* (Բ):

- Անհարմար զըգալ - Ամաջել, քաշվել: *Կընէգ՝ անհարմար և զըգում, դունաղէն քըշտէն պըտատածը պէց անէ...* (ՆԱԲ, 136):

ԱՆՀԸՏ (գրք. անհետ) - ած. փխբ. Անհետ, անդառնալի, անվերադարձ: *Ըտըրանք ասըմ ըն, պըրծընըմ, անհետ կօրջըմ* (ՀԺՀ, V, 42):

ԱՆՀՐՆԱՐ/ԱՆՀԱՐԻ (գրք. անհնար) - տեն ԱՆԿԱՐԷԼԻ:

ԱՆՀՐՎՈՏԱԼԻ (գրք. անհաատալի) - ած. 1. Որին չի կարելի հավատալ, անհավանական, հավատ չներշնչող: *Անհըվըտալի պէնէր ըս ասում* (Բ): 2. փխբ. Աննկարագրելի, արտասովոր: *Անհըվըտալի օժ օնէ* (Բ):

ԱՆՀՈՒՇ - տեն ԲԷՅՅՈՒՇ:

ԱՆՀՈՒՍՈՒՄ - տեն ԱՆՈՒՍՈՒՄ:

ԱՆՀՈՒՔԻ (գրք. անհոգի) - տեն ԱՆԽԸՂԸ:

ԱՆՁ (գրք. անձն) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Անձանց մէրօց տը՞նալ - Մեռնել, մահանալ: *...Աղուն տըղին ջանավըն և ընցընում, մին սըհաթան յէտը անձանց մէրօց և տէնըմ* (ՋՏ, Բ, 142):

ԱՆՁՈՒՂ(ՆԸ) - տեն ԱՆՁՕՂ(ՆԸ):

ԱՆՁՕՂ(ՆԸ)/ԱՆՁՈՒՂ(ՆԸ) (գրք. ածուխ, ածուղ) - տեն ԲՕՍՈՒՐ:

ԱՆՂԱՐԱՐ - տեն ԱՆՂՐԱՐԱՐ:

ԱՆՂՐԱՐԱՐ/ԱՆՂԱՐԱՐԱՐ - ած. Անհանգիստ: *Անղարար մարթ և* (Բ): *...Ուրննց հօրը փանիլն ջըն, վեր քըշէրը անքօն, ցիրէկը անղըրար հասու, չըհասու, մըռալու, կէնթանու մըհար պէն դո՞ղըցընին* (ՋՏ, Ա, 32):

ԱՆՂՈՒՐՄ - տեն ԱՆԽԸՂԸ:

ԱՆՃԱՆԱ(Ն)Չ (գրք. անճանաչելի) - ած. Անճանոթ: *Անճանանջ մարթին հը՞տէ մէր յիրգիրըմ ապրէլը տիժէր չի* (Բ):

ԱՆՃԱՐ (գրք. անճար) - ած. 1. Խեղճ, հնարավորություններից զուրկ, թույլ: *Անճար մարթին հու վեր ք՛ծմնգ՝ անէ, Ըստըծու լ՛ավ կըթըվա* (Բ): 2. Ապաշտորի, անճարակ: *էտ անճար մարթը ռազի յա կէնում կընգանը խօսկին* (ՀԺՀ, V, 488): 3. Որի համար ճար, միջոց չկա, անդարմանելի: *Անճար հիվանդ և* (Բ):

- Անճարը կերալ պէնջարը -1. Անճար մարդուն բաժին է ընկնում անարժեք ինչքը: 2. Կարիքի դեպքում մարդ համաձայնում է ամեն ինչի:

ԱՆՃԻՐԻ - տեն ԱՆՃՈՒՐ:

ԱՆՃՈՒՐ/ԱՆՃՈՒՐ (գրք. անջուր) - ած. 1. Ջուր չունեցող, ջրից զուրկ, ջուրը ցամաքած: *Անճուր կ՛ը՞տ և, թօռ բիրդի կ՛ա, վեր ծոնր ինի* (Բ): 2. Անջրդի, չռոգվող: *Անճուր վը՞ղըմը խամբար չի տը՞նալ* (2):

- Անճուր, անկըրակ էրվիլ - Անամոք տառապել: *Հինջ ամպըրէլ, անճուր, անկըրակ էրվում ընք* (2):

- Անճուր ճէղաց - Համից, հոտից,

կարեւորությունից զուրկ իր: *Հինէ խօ՛րնա՛, անճո՛ր ճէղաց ա, վէջ աղ ա քըցա՛լ, վէջ տանխտը՛ր (Բ):*

ԱՆՃՈՒՐ - տէն ԱՆՃՈՒՐ:

ԱՆՃՈՒՆԻ (գրբ. *անճոռնի*) - *ած. Այլանդակ, խիստ տգեղ, տծե: Էտ անճոռնի դէվը ըխճըկանը կ'ուղանում ա, փախճում (Ձ):*

ԱՆՄԱՅԱԿԱՆ (գրբ. *անմահական*) - *ած. 1. Անմահություն պարգեւող: Էտ ճո՛րը անմահական ա, հու խըմէ, վէշ մին վախտ մը՛ռնէլ չի (Ձ): 2. Մեռածին, հիվանդին կենդանացնող, առողջացնող: Անմահական խընձօրը ախճիկըն օտըմ ա, լիվանըմ (ԼՂԲ, 326): 3. Ընտիր, սքանչելի, չնաշխարհիկ: Անմահական ծի յա, ինք' օնօղը փուշմանէլ չի (Բ):*

ԱՆՄԱՍՆԸ (գրբ. *անմասն (զուրկ)*) - *ած. Չհաղորդված, առանց հաղորդության: Ըտի անմասնը մը՛ռալ (Բ):*

ԱՆՄԱՐ (գրբ. *անմայր*) - *ած. Մայր չունեցող, մորից զրկված: Անհար խօխան յէթիմ չի, անմար խօխան ա յէթիմ (Ձ):*

ԱՆՄԱՐ-ԱՆՅԱՐ - *ած. Ծնողներից զրկված, որբ: Անմար-անհար տըղէն ախճիկ' չըն տամ քօռէն, քըջալէն ըն տամ (Ձ):*

ԱՆՄԱՐԹ (գրբ. *անմարդ*) - *ած. 1. Անմարդաբնակ, անբնակ, ամայի: Անմարթ տը՛ղէր ա, ընդը՛ղ ապրէլ չիսիլ (Բ): 2. Ամուսին չունեցող, այրի: Անմարթ կընէ՛զ կա, ամմա օխտը տըղըմարթու անադօջ-ջաղ ա (Ձ):*

ԱՆՄԱՐԻՓԱՐ - տէն ԱՆՇԸՆՕՐԹ:

ԱՆՄԵՂ - տէն ԱՄՄԵՂ:

ԱՆՄԸՆԱՆ - տէն ԱՆՇԸՆԱՆ:

ԱՆՄԸՆԱՆԱ - *ած. Սոված, բոլորովին բան չկերած: Յըրկանց տը՛սնա՛ յը՛ս անմընանա (Բ):*

ԱՆՄԸՐՕԹ (գրբ. *անմորուս*) - *ած. Առանց միտքի, միտք չունեցող: Մին օր էլ ըտըրանց տօնը երկու մարթ ըն կամ՝ մինը՝ մըրըքավոր, մինը՝ անմըրօթ (Ձ):*

- Անմըրօթ դէր - Ոչ հոգեւորական, բայց գիտուն՝ խելոք մարդ: *Կարնքէղը անմըրօթ դէր ա, ամմէն հինջ գո՛ղո՛ւմ ա (Ձ):*

- Անմըրօթը քը՛ցավ մըրքու հը՛տա, բէղէրըն էլ կուրցըրավ - *ած. Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը մի բան ձեռք բերելու, կարգավորելու պատճառով եղածն էլ կորցնում է:*

ԱՆՍՈՒՐԱԶ - *ած. Սուրազին՝ նպատակին չհասած: Խը՛ղճ տըղան անմուրազ մը՛ռալ (Բ):*

- Անմուրազ մընալ - Սուրազին՝ փափազին չհասնել: *Թօրքէն բալան թաղիմ, կըռը՛վը ըսքըսից, ջիհիլէն անմուրազ մընացէն (Ձ):*

ԱՆՅԸ՛Ղ - *ած. Անյուղ՝ յուղը հանած, գտած: Անյը՛ղ պանէրը ճէլլի կըջուրա-նա (Ձ):*

ԱՆՅԸ՛Ք - *ած. Չեկած, բավականաչափ չթթված (խմոր, հաց): Անյը՛ք խըմօրան լ'ավ հաց կարէլ չըս թըխիս (Ձ):*

- Անյը՛ք հացը կըփըքէ - Անկիրթ, տհաս մարդը գոռգամիտ է լինում:

ԱՆՆԱՍՈՒՄ - *ած. Պատվի՝ արժանապատվության զգացումից զուրկ, նամուս չունեցող: Մարթին խօխան վէր աննամուս իլնվ, կօրած ա (Ձ):*

ԱՆՆԸՄԱՆ/ԱՆՍԸՆԱՆ (գրբ. *աննման*) - *ած. Անզուգական, նմանը չունեցող: Աննըման ախճիկ' ար, խըփէցէն, էտ կ'իժին նըհէտ փըսըկէցէն (Բ):*

ԱՆՇԱՐ - *ած. 1. Վնաս չբերող, ոչ վնասակար, ոչ վտանգավոր, վնաս չպատճառող: Անշառ մարթ ա, հո՛ւր ա՛ խընգարում (Բ): 2. Կիսբ. Ասփորձանք, առանց փորձանքի հանդիպելու: Անշառ տը՛ղ հըսէնք՝ (Բ):*

ԱՆՇԸՆՈՒՐՅԱԿԱՆ (գրբ. *անշնորհակալ*) - *ած. 1. Լավությունը մոռացող, չգնահատող, երախտամոռ, ապերախտ: Անշընուրիակալ մարթ տո՛ւս յը՛կալ (Բ): 2. Կիսբ. Ոչ գնահատելի, չգնահատվող, ապարդյուն: Անշընուրիակալ կօրծէր մըհէնք՝ շատ կա (Ձ):*

ԱՆՇԸՆԸՐԹՕԹՈՒՆ (գրբ. *անշնորհություն*) - *գ. 1. Անշնորհք լինելը: Ամմէն տը՛ղ ուրան անշընուրթօթունը նըշաս ա տամ (Բ): 2. Անշնորհք՝ անվայել արարք: Տը՛սնաս էլիա հինջ անշընուրթօթուն ա ըրալ (Ձ):*

ԱՆՇԸՆՕՐԹ (գրբ. *անշնորհ*) - *ած. 1. Անշնորհք, ապիկար, շնորհքից զուրկ: Անշընօրթ ընսան ա (Բ): 2. Անկարգ, անվայել, անպատշաճ: Անշընօրթ պէնէր ասից մօրթ (Բ):*

ԱՆՇՈՒՆՉ/ԱՆՍՈՒՆՉ (գրբ. *անշունջ*) - *ած. 1. Անշնչացած, անկենդան, մեռած: Յէշում ըն, տը՛սնում ըտը՛ղ մին անշունջ պառավ (Ձ): 2. Ոչ շնչավոր, շնչավոր առարկաների դասին չպատկանող: Ծառ ա, լի՛, խէ վէր ը՛ս թակում, հինջ ա՛նիսնք՝, թա անշունջ ա (Բ):*

ԱՆՇՕՆ - *ած. 1. Ծուն չունեցող, որտեղ շուն չկա: Անշօն տանը հավէրը աղվէսը կըտանէ (Բ): 2. Կիսբ. Անպահապան, անտեր: Անշօն հէվան ար, կ'ո՛ւրը տարալ (Ձ):*

- Անշօն շէն նի մըննէլ, առանց փնդ շօռ կ'ալ - Յսկողություն չլինելու պատճառով առանց որեւէ արգելքի իր ցանկացածը կատարել: *Անարխյա յա, կօղէն ծը՛րքան փըռնօղ չի կա. անշօն շէն ա նի մըտալ, առանց փնդ շօռ ա կամ (Ձ):*

ԱՆՉՕԲԱՆ - *ած. Յովիվ չունեցող, առանց հովիվի: Անչօբան վը՛խճարը սո՛ւրո չի տը՛ռնալ (Ձ):*

ԱՆՊԱՂԵՎ (գրբ. *անպատիւ*) - տէն ԱՆՆԱՍՈՒՄ:

ԱՆՊԱԹԿԸ - տէն ԱՄՊԵԹԿԸ:

ԱՆՊԱԿԱՍ (գրբ. *անպակաս*) - *ած. 1. Չպակասող, անսպառ, առանց պակասելու: Դանդը մէր ժուղուվորթան անպակաս ա: 2. Առատ, առանց կարիքի, պակասություն չունեցող: Ըտըրանք ըտը՛ղ անպակաս ապրում ըն (Բ):*

ԱՆՊԱՅՄԱՆ - տէն ԱՄՊԱՅՄԱՆ:

ԱՆՊԱՆ - տէն ԱՄՊԵՆ:

ԱՆՊԱՆՕԹՈՒՆ - տէն ԱՄՊԻՆՕԹՈՒՆ:

ԱՆՊԱՍԱՆ - *ած. Պատան չունեցող, առանց պատանի: Անպատան մը՛ռալ ար, ըտի էլ թըղը՛ցէն (Բ):*

ԱՆՊԵԹԿԸ - տէն ԱՄՊԵԹԿԸ:

ԱՆՊԵՆ - տէն ԱՄՊԵՆ:

ԱՆՊԸՏՕՐ (գրբ. *անպտուղ*) - տէն ՉԸՊԵՐԹ:

ԱՆՊԻՆՕԹՈՒՆ - տէն ԱՄՊԻՆՕԹՈՒՆ:

ԱՆՊՈՒՆ - *ած. Բույն չունեցող, բնից զուրկ: Անպո՛ւն հավը ուրո՛ւն պո՛ւնո՛ւմ ծու կածէ (Ձ):*

ԱՆՊՕԶ՝ - *ած. Պոզ՝ եղջյուր չունեցող, անեղջյուր: Ըտըրան ինում ա մին անպօզ՝ կալ (Բ):*

- Անպօզ՝ հէվանը քացէ տըվօղ կինի - Յուրաքանչյուրն ունի պաշտպանվելու իր միջոցը:

- Անպօզ՝ կ'ումաշ/տավար - Յիմար, տգետ, անհասկացող անձ: *Իզէն քու քըվօր հը՛տէ հինջ մարթ ա՛, անպօզ՝ կ'ումաշ ա (Ձ):*

ԱՆՋԱՐ/ԱՆՋԱՄ - տէն ՋԱՄԱՐ:

ԱՆՋԱՆ (թրք. *ancak*) - *մ. Հագիվ, դժվարությամբ, շատ քիչ: Հանըն էլ դըրիթթուն ա ք'ընում, անջախ տարէն մէհէտ, էրկու հէտ ա կ'ամ (ՆԱԲ, 50):*

ԱՆՋԱՆ-ԱՆՋԱՆ - *մ. Վերջապես, մեծ դժվարությամբ, հագիվիազ: Էտ քըշէրը ըրագի տըղան կ'ամ ա, թա.- Այա, անջախ-անջախ դինջացալ ըմ (ԱԱ, 89):*

ԱՆՋԱՄ - տէն ԱՆՋԱՐ:

ԱՆՋԸՅՈՒՐ - տէն ԱՆԻԸՂԸ:

ԱՆՋԻԼ/ԱՆՋԻՐ (պրս. *injir*, թրք. *incil*, ռուս. *инжир*) - տէն ԹՕԶ՝:

ԱՆՋԻՐ - տէն ԱՆՋԻԼ:

ԱՆՋՈՒԿ - տէն ԱՆՋՈՒԸ:

ԱՆՋՕ - տէն ԹՕՐՆԸՍԸԸՆՈՒՄ:

ԱՆՍԱԶ - *ած. 1. Անհամապատասխան, ոչ պատշաճ: Հու հինջ օգում ա ասէ, էն ախճիզը էս տըղէն անսազ ա (Բ): 2. Ոչ ամուր, խարխուլ: Անսազ տօն ա, վէր ճո՛ւ-*

նը կա, պարան ա կըլական: 3. Չհամա-
կերպվող, չգիջող: Ընդի հիշքան կող,
մարթասպան, անսազ մարթ կա, քուջիս
ա, կաս Ըրասխեն էս թանրանիդ (ԱՍ, 23):

ԱՆՍԱԶՕԹՈՒՆ - գ. Չհամակերպվե-
լը, չգիջելը: ...Յիրգ'իրավը մին ա ընէս,
թա.- Իմ յիրգ'իրավըս բիդի վէճ կ'ուղո-
թուն ինի, վէճ ըսպանութիւն, վէճ էլ ան-
սազթոն (ԱՍ, 22):

ԱՆՍԱՆՏ/ԱՆՍԱՆՍ/ԱՆՍԱՆՏ - 1. տեն
ԱՆԽՕՍ (2, 3): 2. մ. Կամաց, գգույշ: Ան-
սանց փրոնէ՝ վեր չի քըցիս (Բ):

ԱՆՍԱՆՍ - տեն ԱՆՍԱՆՏ:

- Անսան Սօսէս - Լռակյաց, քչախոս
մարդ: Էտ անսան Սօսէսը ըռագի յա՛ (Բ):
ԱՆՍԱՆՍ-ԱՆՍԱՆՏԻՐ - տեն ԱՆԽՕՍ
(2, 3):

ԱՆՍԱՆՏԻՐ - տեն ԱՆԽՕՍ (2, 3):

ԱՆՍԱՐԶ - ած. 1. Ոչ սարքին, բա-
նեցնելու անպատրաստ: Տըրախտըրը
անսարք ա, արտերը մընացալ ա վըրէ-
լու (Բ): 2. Թափփված, անկարգ վիճա-
կում գտնվող: Անսարք տօն ա՝ ամմէն
հինչ վեր ածած, հըվաքօղ չի կա (Բ):

- Անսարք տանը սարքէն հարթը -
Շատվորի մեջ միայնակ տանջվող, չար-
չարվող: Անսարք տանը սարքէն հարթ-
նը, իցցուն հօքուն մաջին միսակ ինք'ըն
ա՛ (Բ):

ԱՆՍԸՐՏ (գրք. անսիրտ) - տեն ԱՆ-
ԽԸՐԸ:

ԱՆՍՊԵՆ - տեն ԱՆԸԶԿԱՍ:

ԱՆՍՈՒՆՉ - տեն ԱՆՇՈՒՆՉ:

ԱՆՎԱՐԱՆ - ած. Անժամանակ, ոչ ժա-
մանակին, անտեղի: Վըդին չասած դող
խօսկը անվանդան վըրցակու կանչ ա
(ԱԲԲ, 83):

ԱՆՎԱՆ - տեն ԱՆՎԱՆ:

ԱՆՎԱՆ/ԱՆՎԱՆ - ած. Տգեղ, այլան-
դակ: Էրկու աժդահա յըն կ'ամ. մինը՝
փիս անվալ՝... (ՀԱԲ, 15,47):

ԱՆՎԸՐ - ած. Ոռ՝ տակ չունեցող:
Անվըճ կօլա յա, տէն քըցի՛ (Բ):

ԱՆՎԸՍԿԸՐ - ած. 1. Ոսկոր չունե-
ցող, ոսկորից գուրկ: Վերթնըն էլ ա հեյ-
վան՝ կօզի անվըճկը (Բ): 2. Ոսկոր
չպարունակող, փափուկ: Մուտանում ա
ըըսաբէն. թա.- Էրկու կիլօ անվըճկը
մէս տօ, տանիմ դօլմա իփիմ (2):

- Անվըճկը թիքան կօլ տալ - Առանց
աշխատելու հանգիստ ապրել, յուրաց-
րածը վայելել: Վէճ կօրծ ա անում, վէճ
պէն, անվըճկը թիքան յա կօլ տամ (2):

ԱՆՎԸՏ (գրք. անհոտ) - ած. 1. Հոտ՝
բույր չունեցող: Անվըճ վարթը հինչ
կա՛նին (Բ): 2. փխբ. Ձանձրալի, տաղու-
կալի, տհաճ: Անվըճ մարթ ա, վեր գիւ-
րիւց ա անում, գանիւս տանում ա (2):

- Անվըճ ծաղէգ՝ - Շրջապատի, յու-
րայինների համար անտարբեր՝ անհոգ
մարդ: Անվըճ ծաղէգ՝ ա, վէճ քըվօրըն
ա ք'ծմա՛ք՝ անում, վէճ ախպօրը (Բ):

ԱՆՎԸՆԱՍ (գրք. անվնաս) - 1. ած.
Անվնասակար, վնաս չպատճառող: Էս
թօրը անվընաս թօր ա (Բ): մ. 2. Առանց
վնասելու, ողջ-առողջ: Էտ հեյվանը պա-
հում ա, անվընաս տամ տըճնանը (2):
3. Չվնասված, առանց վնասվելու: Անվը-
նաս տըճ հըսէնը՝ (Բ):

ԱՆՏԱԿ - 1. տեն ԱՆՎԸՐ: ած. 2.
փխբ. Անհատակ, շատ խոր: Անտակ
ծօլ ա, ըտըճ տակ անօղը կարէլ չի
տիւն կ'ա (2): 3. փխբ. Անսահման, անս-
պառ: Անտակ հըրըստօթուն օնէ (Բ):

- Անտակ ծօվէն տակըն ըղնէլ - 1.
Անհետ կորչել: Դիւնու նըման տըղան
ք'ըճալ սիգօն, անտակ ծօվէն տակըն
ընգալ (2): 2. Ծանր խոհեղ՝ մտքերի
մեջ ընկնել: Հինչ ըս անտակ ծօվէն տա-
կըն ընգալ, լօխ լ'ալ ա ինանկան (Բ):

ԱՆՏԱՆՉ - ած. Ունկ, բռնակ, կանթ
չունեցող: Չուվալը վեր անտանձ իլնվ,
կարէլ չըս պիցըրընիս (2):

- Անտանձ չըվալ - ած. 1. Շատ ծանր,
բռնելու համար անհարմար: Անտանձ չը-
վալ ա, Էտ խըրտէլ կինի՛ (Բ): 2. Գեր, չաղ:
Հինչ կընէճ, անտանձ չըվալ ա (2):

ԱՆՏԱՇ - ած. Անկիրթ, գռեհիկ, կո-
պիտ, անքաղաքավարի: Էտքան ան-
տաշ մարթ յըճս հնվն տըճսաճ չըվ (Բ):

ԱՆՏԱՇ (գրք. անտաշ) - ած. Չտա-
շած, չիղկած, չկոկած, անհարթ: Ան-
տանշ փանդան ամմէն հինչ տըճնըմ ա,
տէն մէ՛ջ քըցի (2):

- Անտանշ կամըն - տեն ԱՆՏԱՇ: Ի-
գէն անտանշ կամն ա, ընդի մարթին նը-
հէտ կարէլ չըս կօրծ փըռնիս (Բ):

ԱՆՏԱՐ - տեն ԱՆՐԱՐ:

ԱՆՏԵՂԻ (գրք. անտեղի) - մ. Ոչ տե-
ղին, իզուր: Անտեղի խօսու մէր, յըճս
մէխկ չօնիմ (Բ):

ԱՆՏԵՆԱ (ռուս. антенна, լատ. anten-
na) - գ. Ալեհավաք: Առանց անտէնա
տիլվիզորը կօրծ չի անում (Բ):

ԱՆՏԵՆԱԿ - ած. Առանց դանակի, դա-
նակ չունեցող: Անտէնակ տօն չի ինի (Բ):

- Անտէնակ մօրթէլ - Տանջել, չարչա-
րել: Յադին տանէ ընդըրա, խըճ շի-
նացուց անտէնակ մօրթում ա (Բ):

ԱՆՏԵՍ-ԱՆՏԱՆԱՆՉ (գրք. անտես,
անճանաչելի) - ած. Անհայտ, անճանաչ:
Ք'անվա՛ք կ'ալը սըվուրուրթ ա ըլալ. ան-
տէս-անճանաչ մարթին էլ ըն ք'անվա՛ք յե-
կալ, մօտէ հընգէրէն էլ (ՆԱԲ, 99):

ԱՆՏԵՐ - տեն ԱՆՐԱՐ:

ԱՆՏԸՐԱՍԱՐԹ - 1. տեն ԱՆՍԱՐԹ
(2): 2. ած. Որտեղ տղամարդ չկա: Անտը-

դամարթ շէն ա, տըղըմարթիք՝ լօխ էն
ըն կըռվըմը (2):

ԱՆՏ (գրք. անց) - կ. 1. Գործածվում
է թվականների հետ՝ ավելի նշանակու-
թյամբ: Վացուըն անց մարթ ա, քըսան
տիրըճկան ախչիգ՝ ա ծգան, հըմանչում էլ
չի (2): 2. Գործածվում է ժամանակ ցույց
տվող բառերի հետ՝ հետո նշանակու-
թյամբ: Հենց՝ տարէ անց, ըտըրանը էլ-
հա ձըռը քիհիւմ ըն (2):

- Անց/աս կէսալ - տեն ԸՆՏԸՆԷԼ:

- Անց/աս կըցընէլ - տեն ԸՆՏԸՆԸ(Ը)-
ՆԷԼ:

ԱՆՏԱՎ (գրք. անցալ) - ած. Ցավ՝ նե-
ղություն չունեցող, առանց ցավի: Ան-
ցալ կընէճ՝ ա իլնվ, մըհէնէճ՝ ա ըտի դըր-
դօտվալ (2):

ԱՆՏԱՎՈՒՐԻ (գրք. անցաւոր) - ած.
Ժամանակավոր, անցողիկ, ոչ մնայուն:
Անցավորի գ'անը ա, հիշկան կարում
ըք՝ ձըռը լիվօթուն ըրէք՝ (2):

ԱՆՏՎԵՐ (գրք. անցաւոր) - ած., գ.
Անցնող, գնացող, անցորդ: Անցին ասմա.-
Անցվէր ախպէր, յըճ պատառ դինջաճ,
էլհա հըղէտ ք'ինի (2):

ԱՆՈՒՐՈՒՐՍ (գրք. անողորմ) - ած.
Անողորմ, անգութ: Անողորմ մարթը ձը-
րան խոխէն էլ չի խըղճալ (2):

ԱՆՈՒՐ՝ - տեն ԱՆԸՐ՝:

ԱՆՈՒՐ՝ - տեն ԱՆԸՐ՝:

ԱՆՈՒՐՍ - տեն ԱՆԸՐՍ:

ԱՆՈՒՇ (գրք. անոշ, անուշ), պրս.
nos (կենաց ջուր, քաղցր ըմպելիք) - ած.
1. Քաղցր: Շատ հիյվանու անա յա կը-
ծում, ամմա մարթին ըռնանը անուշ ն-
րուն քըռնում չի (ՆԼՂԺԲ, 137): 2. Հա-
ճելի, դուրեկան: Անոշըն ա՝ խըրըվա-
ժան անուշ վըճու կըլկ'ա, էս մըսան ըսկի
վըճու չի կ'ամ (Բ):

- Անուշ անէլ - Հաճույքով ուտել, վա-
յելել, ըմբռնել: Ըտըճ աղվէսը փըռ-
նում ա, էտ վըրցակէն անուշ անում (2):

- Անուշ ինի - Հաճելի լինի, քաղցր լի-
նի (ասվում է հիմնականում ոգելից
խմիչքի բաժակը դատարկողին): Իսակ
դային վեր թօթեն ըրաղէն ըստաքանը
տիրտըկըցընում ա, տընատարը ասմա՝
անուշ ինի (2):

ԱՆՈՒՐՈՒՐ/ԱՆՐՈՒՐՈՒՐ - տեն ԱՆ-
ԿԸՐԹԵՎՈՒՐ: Էտքաք կարծ ժուկըմըտ
կըրըճալ ըն ըշկօլը ռէմօստ անին,
հանցու վեր մէր խօխէնքը մընան վէճ
անհոտում (ՀԲ, 351):

ԱՆՈՒՐԻ (գրք. անօրէն) - ած. 1. Օ-
րենքին հակառակ գործող, անիրավ, ա-
նարդար: Անուրի մարթը ձըռն կընգա-
նըն էլ կծախէ (2): 2. Օրենքին հակա-
սող, ապօրինի, անիրավորեն կատար-
վող: Անուրի կօրծու նըհըճու յըճս կօրծ

ջօնիմ(Բ): 3. փխբ. Անխիդ, դաժան, անգութ: Ախճի, անուրի լըս, էտ ք'ծրփին խէ ծէծ չըս տամ(Բ):

ԱՆՓԱՅՄ/ԱՆՓԱՅՄ - տէն ԱՆՇՈՒՆՈՐԹ(1):

ԱՆՓԱՅՄ - տէն ԱՆՓԱՅՄ:

ԱՆՓԷՇԱԿ - ած. Արիեստ չունեցող, արիեստ չիմացող: Անփեշակ մարթը էս դանըմըս տոնը կըմընա(2):

ԱՆՓԸԹԸՐՈԿ - ած. Շատ աղքատ, թշվառ, սևակ: Անփըթըրոկ մարթին խօսկը տըղ չի ընցընէ(2):

ԱՆՓԸՍԱԿ (գրբ. անպսակ) - ած. Չպսակված, չամուսնացած: Անփըսակ ախջիգ' ա, ամմա էրկու խօխա օնէ(2):

ԱՆՓԻՇ - տէն ԱՄՓԻՇ:

ԱՆՓՈՒԼ - ած. Փող՝ դրամ չունեցող: Անփող մարթ ար, նի մըտակ դիւք'անը, նըհէտ տուվէն(2): 2. փխբ. տէն ԾՈՐԻ:

ԱՆՓՈԽԱՆ - ած. 1. Փոխան՝ վարտիք չունեցող, առանց փոխանի: Անփօխան խօխէնը'ը նի տըճէն կ'ըտը(Բ): 2. փխբ. Աղքատ, տկուր, անճարակ: Ըտի էտ անփօխանը թաքավերին ըխճըկանը օգ'ից(2):

ԱՆՓՈՂ - տէն ԱՆՓՈՒԼ:

ԱՆՓՈՇ (գրբ. անփուշ) - ած. Փուշ չունեցող, առանց փշերի: Ախճիգ'ը ասմա-Թա ինձէտէ կարիս անփօշ վարթ պիրիս, կըկ'ամ ծէր տօն(2):

ԱՆՓՈԹ/ԱՆՓՈՏ - ած. Անբասիր, թերութիւն՝ արատ չունեցող: Անփօթ ախճիգ' ա, կարէ չըս վէշ մին պէն ասիս(Բ):

ԱՆՓՈՏ - տէն ԱՆՓՈԹ:

ԱՆՓՈՐՏ (գրբ. անփործ) - ած. 1. Փորձառութիւն չունեցող, անվարժ: Զնլան անփորց ա, կարում չի ուստէն նըման կործ անէ(Բ): 2. Չփորձված, փորձի չենթարկված: Անփորց չըխարակ ար, այան չըջարվում ար(2): 3. Կենսափորձ չունեցող, միամիտ: Անփործ անխճիգ' ար, խըփեցէն, փըխճըցըրէն(Բ): 4. Անվտանգ, առանց փորձանքի, անփորձանք: Իրէք հէտ թըխից, ամմա տըղան անփորց ըգաղվից(ՀԺՅ, V, 90):

ԱՆՔԱՄ (գրբ. անգամ) - տէն ՂՕՆՈՒՄ: Էս անքամ էլ քարը տանում ա պըռակէն տըղէն կըխըն'ն վը՛ր քըցում, ըսպանում(ՆԼՂԺԲ, 140):

ԱՆՔԱՇ - ած. Երեսի սերը չքաշած: Անքաշ կաթն ա, լ'ավ պանէր կըտը՛ռնա(Բ):

ԱՆՔԱՇ՝ - ած. 1. Քաշ՝ կշիռ չունեցող, անկշիռ: Անքաշ տավար ա, մօրթէլը օքոյք չի(Բ): 2. Չկշռած, առանց կշռելու: Սաղ ապրանքը անքաշ ծախից(2):

ԱՆՔԵՆ (գրբ. անքեն) - ած. Քեն՝ ոխ չպահող, անոխ, անոխակալ, անհիշաչար: Բախտըտ պերալ ա, վեր անքեն մարթու վըս ջիհնլ(Բ):

- Անքենը քըննած - Շատ խելոք, հնարամիտ, փորձառու: Կօզի խօխա յա, ամմա հանց ա անքենը քըննած(2):

ԱՆՔԸ՛ՍՏ - ած. Քիստ չունեցող: Անքը՛ստ ցօրէնը մէր թիրքփնուն լ'ավ չի տը՛ռնում(Բ):

ԱՆՔԸՆՕՐԹՈՒՆ - գ. Անքուն լինելը՝ մնալը: Բայանդուր իշխանը նըղացած, անքընթօրունան աշկերտ օռած, կ'ամ ա հնմին էտ տը՛ղը... (ԼՂԲ, 341):

ԱՆՔՕՆ (գրբ. անքուն) - ած. 1. Քուն չունեցող, չքնող: Անքօն մարթ ըմ, խընգարու մէլ, թօղէ դինջանամ(Բ): 2. Չքնած, առանց քնելու: Սաղ քըշէրը անքօն ա անցկըցըրալ(Բ): 3. փխբ. Աջալուրջ, զգոն, արթուն, ուշադիր: Թաքավերին կուճուր տըղան իրը՛ք օր անքօն դարավուչթօրուն ա անում(2):

- Անքօն ախպէր - Յեզնանքով ասում են ջրաղացի մասին:

ԱՆՔՕՆ-ԱՆՂԱՐԱՐ - ած. Անքուն - անհանգիստ: Էրկու շէբաթ անքօն-անդարար էտ մարթիք'ը շօռ ըն կ'ամ, կարում չըն ըխճըկանը քըթէնան(2):

ԱՆՕՂ-ԹՕՂՕՂ - ած. Կենցաղային գործերում հմուտ, աշխատասեր: Անօթօղ ախճիգ'ը տանը չի մնալ:

ԱՆՕՂ-ՏԻՆՕՂ - տէն ԱՆՕՂ-ԹՕՂՕՂ:

ԱՆՕՔՈՒԹ/ԱՆՕՔՈՒՏ (գրբ. անօգուտ) - ած. 1. Օգուտ չբերող, ոչ օգտավետ: Տըրը՛խ կ'օրծէլը մըհէնգ'վա դարըմը անօքուք փէշակ ա(Բ): 2. Օգուտ չստացած, առանց օգուտի մնացած: Լօխ ք'ար ըրէն, մուք մընացէնք' անօքուք(2): 3. Մ. Իգուր, առանց օգուտ բերելու: Անօքուք կօրծ ընք անում(Բ):

ԱՆՕՔՈՒՏ - տէն ԱՆՕՔՈՒԹ:

ԱՇ (պրս. aša (ապուր), թրք. aş (ճաշ, կերակուր) - գ. Գարու այլուրի եւ թանի շաղախ, որ օգտագործում են կաշի մշակելու համար: Միհէնգ' էլ աշ պինը-ցընօղ չի կա(Բ):

- Աշ ըղնէ - 1. Կաշին՝ մորթին, գարու այլուրի եւ թանի շաղախի մեջ մնալով, փափկել: Կաշին աշ ա ընգալ, բիջանի: (2) 2. Մնալով հոտել: Մէսը աշ ա ընգալ, տէն քըցի(Բ):

- Աշ տալ/տիկիլ - 1. Կաշին՝ մորթին, գարու այլուրի եւ թանի շաղախի մեջ պահելով, փափկացնել եւ պատրաստել հետագա մշակման համար: Մընացած իրէք կաշին էլ պակաս չըն, լնվ աշ ըմ տըվալ, հըզըրալ, տէսնանք մէջան հինջ տոն կըկ'ա(ՋՏԱ, 133): 4. Չորացրած մրգերը եռացրած ջրով անցկացնելուց հետո արեւի տակ չորացնել: Ախտան աշ տըվալ, մը՛կնից(Բ):

ԱՇԱԳԷՐԴ/ԱՇԱԳԷՐՏ/ԱՇԱԳԷՐՏ (գրբ. աշակերտ) - գ. Տարրական կամ

միջնակարգ դպրոցի սովորող: Սաղ ըշ-կօլումը օթ աշագ'էրդ ա(Բ):

ԱՇԱԳԷՐՏ - տէն ԱՇԱԳԷՐԴ:

ԱՇԱԿԷՐՏ - տէն ԱՇԱԳԷՐԴ:

ԱՇԱՆ - տէն ՅԱՇԱՆ:

ԱՇԱՌ-ԲԱՇԱՌ - գ. Հողածին, մարդ արարած: Ուշուփնէն ասըմ ըն- Յալալ ինի ծը՛գ, մէր տըված հըրցէրէն վէջ մին աշառ-բաշառ կըրէցալ չի կըղարէ, տուք կըղարալ ըք(ՀԺՅ, V, 313):

ԱՇԸՂ (արաբ. aşak (սիրահար), թրք. aşik (աշուր) - գ. Գուսան: Ղըզղալա մին լ'ավ աշըղ ա իլնլ՝ անըմը Սնըթ'իս(2):

- Աշըղէն խաղը վեր պըրծընում ա, նէյնիմ-նէյնիմըն ա ըղնում - Երբ ասելիքը կամ միջոցները սպառվում են, մարդ ա-վելորդ ջանքեր է թափում: Աշըղէն խաղը վեր պըրծընում ա, նէյնիմ-նէյնիմըն ա ըղ-նում, մըհէնգ' էս թամադան ա, պէն չօնէ ըսէլի, ամմա էլիս խօսում ա(Բ):

- Աշըղ կըտըրէլ - Շատախոսել: Զինջ ը՛ս աշըղ կըտըրալ(Բ):

- Աշըղ տը՛ռնալ - 1. տէն Աշըղ կըտըրէլ: 2. Շատ ողբալ, սգալ, լաց ու կոծ անել: Իրը՛ք տըղա օնար, իրը՛քան էլ ըսպընվը՛ցէն, հինջ ա՛նէ Նուրա աքէրը, աշըղ ա տը՛ռալ(Բ):

ԱՇԸՐՄԱ/ԱՇՈՒՐՄԱ - գ. Փամփուշտ: Ղօշալնլան կախ տըված, խանչալըն ու գ'օրդան կապած, աշըմմէքը նի ըրած, էլ դալաթ կանար Ալին յա Վալին ընդը-րա խուսըցնար... (ՋՏ, Բ, 217):

ԱՇԽԱՂԱՆԲ/ԱՇԽԱՏԱՆԲ/ԱՇԽԱՇԱՇԱՆԲ/ԱՇԽԱՇԱՆԲ (գրբ. աշխատանք) - գ. 1. Մտավոր եւ ֆիզիկական լարում պահանջող մարդկային գործունեություն: Ծանոթը աշխատանք ա, տու կարէլ չըս անիս(Բ): 2. Գործ, զբաղմունք: Մըհէնգ' հինջ աշխատանքու յըրա լը՛ս(Բ): 3. Ծառայություն, պաշտոն: Թ'իկնըմ ըն ըտը-դին թաքավերին մէծին կօշտը, դաջանք անըմ, վեր ուրանք աշխատանքի յօր ա-նի(ՀԺՅ, V, 331): 4. Պատրաստի՝ ա-վարտված գործ, արտադրանք, կատա-րած գործի արդյունք: Էս ա՛ քու հէնգ' օրվա աշխատանքըտ(Բ): 5. Վաստակ, ապրուստի միջոց: Սաղ ամսըվա աշ-խատանքը իծծուն մանէթ ա(Բ): 6. Ջանք, նեղություն, չարչարանք: Էսքան աշխատանքէս հինջ ը՛ս տըլական(2):

- Աշխատանք անել - Աշխատել, գործ կատարել, վաստակել: Մին քանի օրանը յետը ախճիգը էտ տըղէն ասըմ ա.- Խէ չը՛ս քընամ ըշխատանք անըմ(ՀԺՅ, V, 562):

- Աշխատանք գ'իղնլ - Ագահ լինել, ամեն մի չնչին բանից ձգտել օգուտ քա-ղել: Ուրոշին հըրթաւն մին մըհակ յօր օնէլըն էլ ա աշխատանք գ'իղնլ(2):

- Աշխատանքը էն ա շանը վըճումը, հու տըղա յա՝ կըծէ, տոնս օնէ - Դժվար է աշխատելը՝ վաստակելը: Զնորը ասմա.- Բա՛լա, ըշխադէլը հիշտ չի, աշխատանքը էն ա շանը վըճումը, հու տըղա յա՝ կըծէ, տոնս օնէ (2):

- Աշխատանքը ճո՛ւրը ածել/քըցիլ - Աշխատանքի արդյունքը ոչնչացնել, վաստակածը վատնել: Սաղ տըռնըվա աշխատանքը մին օրումը ճո՛ւրըն ածից, տէրտակ նըստից (Բ):

- Աշխատանքը ճո՛ւրը ըղնել/տըճնալ - Աշխատանքն իզուր՝ ապարդյուն անցնել, վաստակածը վատնվել: Խըճոճը տըռնըվա՛մ ըշխադից, բէլսամուս տըղէն դարդան աշխատանքը ճո՛ւրըն ընգավ (2):

ԱՇԽԱՆԱ (պրս. *ašxana*) - գ. 1. Խոհանոց՝ առանձին շենք կամ սենյակ՝ ճաշելու այլ ուտելիքներ պատրաստելու համար: Ինք՛ըն էլ ք՛ոնոն ա գավօղէն աշխանումը կօրծ անում (2): 2. Տան պատի մեջ պատրաստված գմբեթածեկրակարան՝ օջախ: Էտ շէնումը անդա՛ր ար տանը պատէն մաջին աշխանա շի-նիլը (2):

ԱՇԽԱՏԱՆՔ - տէն ԱՇԽԱՂԱՆՔ:

ԱՇԽԱՐ(Ք)/ԱՇԽԱՐ(Ք) (գրբ. աշխարհ) - գ. 1. Երկրագունդ, երկիր: Պուրհին ասմա.- Մէլիք՛ըն ապրած կէնա, էտ իմաստունը տըրանակ օգում ար ասէ, վէր աշխարքը պո՛ւրի ա (2): 2. Գավառ, նահանգ, աշխարհագրորեն առանձնացած վայր, որեւէ ժողովրդի զբաղեցրած երկրամասը: Թաքավէրին տըղան ք՛ոնոն ա, ք՛ոնոն ա, հըսնում մին էրոն աշխարք (2): 3. Մարդկություն, մարդկային հասարակություն: Մինակ մունք չընք, սաղ աշխարքս ա միհէնգ՝ տիժըրօթուն քաշոն (2): 4. Կյանքը, օբյեկտիվ իրականությունը: Աշխարքս ըստի էլ ի-ննկան ա. ք՛անսիք բիդի տանջվի, հարուստը՝ օտէ (2):

- Աշխարք անիլ - Չափազանց մեծ արժեք ունենալ: Դարաբաղա հանդին կէրած հացը մըզը՛տէ աշխարք անի (Բ):

- Աշխարքը աշկէն մըթնել/սըվա-նալ/փօլ կ՛ան/քանդվիլ - տէն Աշխարքը կըլխէն մըթնել:

- Աշխարքը դըղըղըցընել - 1. Մեծ աղմուկ բարձրացնել: Դարաբաղա կըռը՛վը աշխարքը դըղըղըցընրալ ա (2): 2. Համբավը տարածվել, մեծ անուն հանել: Մէր թօթէն արաղը սաղ աշխարքս դըղըղըցընում ա (Բ):

- Աշխարքը ըպրուղներէն թափշուր անել, քիսիլ - տէն Աշխարքս մընաս պարավ ասել: Շաշա դային տանջվից,

տանջվից, վէրչումը աշխարքը ըպրուղ-ներէն թափշուր ըրալ, ք՛ը՛ցալ (Բ):

- Աշխարքը ըրօտալ - Որեւէ լուր ամենուր տարածվել: Թօրքէրը թուղը՛ցէն փախէն. աշխարքս ըրօտում ա (2):

- Աշխարքը խը՛լքալ ըն կէրալ - Խելքով՝ հնարամտությամբ ամեն ինչի կարելի է հասնել: Աշխարքը խը՛լքալ ըն կէրալ, հինչ ա՛նիկը, թա ք՛անսիք ա (Բ):

- Աշխարքը կըլխէն մըթնել/սըվա-նալ/փօլ կ՛ան/քանդվիլ - Մեծ դժբախտության հանդիպել, ծանր հարվածի ենթարկվել: Տըղէն ըսպանվէր զ՛իդանց, աշխարքը կըլխէն մըթնից (Բ):

- Աշխարքը կըլխէն հըվաքել/կըլծ-խըն օնէլ - տէն Աշխարքավըս մին անէլ:

- Աշխարքը կօխէլ - տէն Աշխարքը օնէլ:

- Աշխարքս դըղի-դուղի ըղնել - Իրարանցում ստեղծվել, անհամերաշխություն ստեղծվել: Աշխարքս դըղի-դուղի յա ընգալ, շօնը տարը ճընանչում չի (Բ):

- Աշխարքը դըղի-դուղի քըցիլ - Իրարանցում ստեղծել, ամենուր մարդկանց իրար դեմ գրգռել: Էտ պառալը սաղանէն ասմա.- Յըտացալ ըս, յը՛ս կընօխէ յըմ աշխարքը դըղի-դուղի քըցալ (2):

- Աշխարքը մըննան քըցիլ - Հմայվել, դյուրվել: Էտ ըխճըկանը տը՛սնալըն ըբանստ աշխարքը մըննան քըցից (2):

- Աշխարքը մօրէխ օտէլ/մին կըրպէ-տալ ծասկած ինիլ - Անիշխանություն, թողտվություն, անարդարություն տարածվել: Խէ՛, աշխարքս մօրէխ կէրալ ա՛, վէր Դօրոնց Զմբոն տինին նախագա (2):

- Աշխարքը յը՛խծէ շինիլ - տէն Աշխարքը մօրէխ օտէլ: Կ՛ոնը թա.- Աշխարքը յը՛խծէ յը՛ք շիննանկան, վագըրը մը՛ռալ ա՛, վէր օղտէն թաքավէր տընիկը՛ (ՆԱԲ, II, 39):

- Աշխարքը յըրտըրվէրտըր ինիլ - տէն Աշխարքը մօրէխ օտէլ:

- Աշխարքը նըմանը ծընալ չի - Նմանը չունի, միակն է (գործածվում է սովորաբար բացասական իմաստով): Էտքան մարդիմազար մարթ յը՛ս տը՛սած չըմ. աշխարքը նըմանը ծընալ չի (Բ):

- Աշխարքը շօռ կ՛ան/չափել - տէն Աշխարքը վըճնանը տակը տալ:

- Աշխարքը շօռ կ՛ա՝ նըմանը քըթէնալ չըս - տէն Աշխարքը նըմանը ծընալ չի:

- Աշխարքը պուք կ՛ան - տէն Աշխարքս վէրչը կ՛ան:

- Աշխարքը վըճնանը տակը տալ - 1. Շատ շրջագայել: Աշխարքս վըճն-

նանը տակը տուվալ, վէրչումը էլլա յը՛կալ ուրան վաթանը (2): 2. Փորձառու լինել: Աշխարքս վըճնանը տակը տուված մարթ ա, էտ կօրծը մինակ էն կըկարէ դիզըցընէ (Բ):

- Աշխարքը տալ մինին - Արտակարգ ուրախություն՝ երջանկություն պատճառել: Հանց ըն աշխարքը տուված ինին ուրան, սաղ օրը ք՛ը՛փ ա ա-նում (Բ):

- Աշխարքը տանին-պիրին՝ գիդան չի/վէջը չի - Անտարբեր է, ոչ մի բանով չի հետաքրքրվում: Կավը աշկէն ըռա-չան կ՛ողագէն, տը՛սալ վէջ, էն հինչ տըղամարթ ա՛, աշխարքը տանին-պիրին՝ գիդան չի (Բ):

- Աշխարքը ուրանը ինիլ/տըճնալ - Անչափ ուրախանալ, հրճվել, գոհ լինել: Զ՛օխվան ուրիշընաս ա, աշխարքը ուրանըն ա տըռնաս... (ԼՂԲ, 380):

- Աշխարքը ուրիշընացալ ածել/տալ/քըցիլ - 1. Ամեն ինչ տակնուվրա անել: Նէմէրը աշխարքը ուրիշընացալ ածից (2): 2. տէն Աշխարքը դըղիդուղի քըցիլ:

- Աշխարքը ուրիշընացալ ըղնել/ըն-ցընել/ինիլ - 1. Ամեն ինչ տակնուվրա լինել: Հիքը կըռը՛վ ա ինում, աշխարքս ուրիշընացալ ա ըղնում (Բ): 2. տէն Աշխարքը դըղի-դուղի ըղնել:

- Աշխարքը փանքան ա. մինը պիցըրանում ա, մինը՝ քըշանում - Կյանքը փոփոխական է. հաջողությունը եւ անհաջողությունը հաջորդում են իրար: Դանդ մէր անէլ, Զմ՛ոնէս, աշխարքը փանքան ա. մինը պիցըրանում ա, մինը՝ քըշանում, հանքան մին օր էլ քու բախտըտ կըպիրի (2):

- Աշխարքը օնէլ/փըռնել - Ամեն կողմ սփռվել, տարածվել: Մին քըշերալ մարթը քունըտը՛ղան յէր ա կը՛նըմ, տը՛սնըմ ծոնը աշխարքս կալան ա (ԼՂԲ, 306):

- Աշխարք կ՛ան - տէն Լոն աշխարք կ՛ան:

- Աշխարք պիրիլ/քըցիլ/հանել - տէն Լոն աշխարք պիրիլ/քըցիլ/հանել:

- Աշխարք տը՛սած - 1. Կյանք վայելած: Աշխարք տը՛սած մարթ ա, լ՛ալ ապրալ ա, խօխօնցը լ՛ալ տըղվարալ, մը՛ռնէ էլ, դարդը չի (2): 2. տէն Ընգած-տոնս յը՛կած (ԸՂՆԵԼ-ի տակ):

- Աշխարք տը՛սնալ - 1. Շրջագայելով շատ երկրներ տեսնել: Տը՛սնաս հիք կինի՛ մունք էլ տոնս կ՛անք, աշխարք տը՛սնանք (Բ): 2. տէն Ըղնել-տոնս կ՛ան:

- Աշխարքս բէխաբար - Միամիտ, անփորձ, արտաքին աշխարհին անծանոթ: Տըղան ըշխարքսս բէխաբար ա ի-նում, մարը հինչու ասում ա, հըվատում ա (Բ):

- Ընթարքաս խաբար չինիլ - տեն Ընթարքաս չինիլ:

- Ընթարքաս խոռավ քիսիլ - Կյանքից դժգոհ մեռնել: Սաղ գանքը տանջվից, ըստի ընթարքաս խոռավ քըճավ (Բ):

- Ընթարքաս ծըճը լըճ օնել/քաշիլ - Կյանքի նկատմամբ հետաքրքրությունը կորցնել: Յըճս ընթարքաս ծըճը լըճ լըճ կալնի, տուք հինջը օգում ըք, ըրէք (Բ):

- Ընթարքաս կըտըրվել - Արտաքին աշխարհից, մարդկային հասարակությունից մեկուսանալ: Ընթարքաս կըտըրված էն ըն էտ շէնումը ապրում ըն (Բ):

- Ընթարքաս կօշտ - 1. Ամեն ինչով լիացած, որեւէ բանի անկարող: Ընթարքաս կօշտ ըմ, ամմէն հինջ օնիմ (Բ): 2. Անտարբեր, ձանձրացած: Էնքան տանջնիլ ըն, ընթարքաս կօշտ ա, վէշ մին պէնու խառնըվում չի (Ձ):

- Ընթարքաս հըճէ - 1. Մարդկանցից՝ բնակավայրերից՝ աղմուկից հեռու: Ընթարքաս հըճէ շէն ա, հինջը օ-գում ըս, անում ըս (Ձ): 2. Կյանքի իրադարձություններից հեռու, կյանքից կտրված: Ընթարքաս հըճէ իւրան հըճտէ ապրում ա (Բ):

- Ընթարքաս հըռանալ - տեն Ընթարքաս կըտըրվել:

- Ընթարքաս չինիլ - Միամիտ, անփորձ լինել: Հանց ա ընթարքաս չինի, հու կարում ա, խնփիւմ ա (Բ):

- Ընթարքաս պէն չի կըլիսու ըղնել - Կյանքի հաճույքները չվայելել, դժվար կյանքով ապրել: Էս ծօրիւմը ըստի տընջվիւմը ըպրըճէնք, ընթարքաս պէն չի կըլիսու ընգէնք (Ձ):

- Ընթարքեավըս մին - Ամբողջ աշխարհում, ամենուրեք: Ընթարքեավըս մին շօռ կ'աս, Ղարաբաղա դաշննգ՝ յէրգիճը չըս քըթէնալ (Բ):

- Ընթարքեավըս մին անել - 1. Տրել՝ սփռել ամեն կողմ: Քամէ ըրավ, տիրըվնէն ընթարքեավըս մին ըրավ (Բ): 2. Ամեն տեղ տարածել, հռչակել: Մարթը հինջու ասում ա, կընէճը ընթարքեավըս մին ա անում (Ձ):

- Ընթարքեավըս մին ինիլ/տըճնալ - 1. Շատ ուրախանալ, ցնծալ: Վաճառականըն էլ ա շատ ուրիշանըմ, ընթարքեավըս մին տաննում (ՆԼԴԹԸ, 7): 2. Ցրվել՝ սփռվել ամեն կողմ: Թօթը վէր տըճնալ, ընթարքեավըս մին տըճնալ (Բ): 3. Ամեն տեղ տարածվել, հռչակվել: Պըլըպուրդուն անըմը ընթարքեավըս մին ա ինիս (ԼԴԲ, 391):

- Ընթարքեա աշկը հանել - Չնայած խանգարող հանգամանքներին՝ կյանքը վայելել, լավ ապրելով՝ բոլորի նախան-

ձը շարժել, զարմացնել: Սաղ վախտը քըճի ա անըմ, ընթարքեա աշկըն էլ ա հանըմ (Ձ):

- Ընթարքեա դարդերը լըճ օնել - Անտեղի տարվել մեծ վշտով, հոգսերով: Ընթարքեա դարդերը լըճ ա կալնի, բաշիր չանում, թա ապրէ (Բ):

- Ընթարքեա ըռաշկէն - տեն ԱՓԱՇ-ԿԱՐԱ:

- Ընթարքեա ըռըճըն ըղնել - Ընդհանուր՝ բոլորի խոսակցության նյութ դառնալ: Սաղ գանքումը մէհէտ մին ալէճ ըրավ, ընթարքեա ըռըճըն ընգավ (Բ):

- Ընթարքեա ըռըճը քըցիլ - Ընդհանուր՝ բոլորի խոսակցության նյութ դարձնել: Հիրըվանէն կընգանը սիրական պահէլը ընթարքեա ըռըճը քըցից (Ձ):

- Ընթարքեա իրըճէն - տեն Ընթարքեա տակէն:

- Ընթարքեա լէփը կըլիսէն ածել - տեն Շանը լէփը կըլիսէն ածել:

- Ընթարքեա խէրան-շառան կըլիսու ըղնել - Կյանքը հասկանալ, կյանքի լավ ու վատ կողմերն իմանալ: Ընթարքեա խէրան-շառան կըլիսու յա ըղնում, կօրծի յօր կանլ (Բ):

- Ընթարքեա համ տակը գիղնիլ, համ կըլծիլը - Շատ փորձված լինել: Էտ ախճիճը ընթարքեա համ տակըն ա գիղնիլ, համ կըլծիլը, կարէլ չըս խնփիս (Ձ):

- Ընթարքեա ճօնը փըռնել, քինիլ - տեն Ընթարքեա նըհըճտ քինիլ:

- Ընթարքեա մաջը թըվանգըն ա նըմըրոթթուն քըցնիլ - Բոլոր անօրինությունների պատճառը պատերազմն է: Ընթարքեա մաջը թըվանգըն ա նըմըրոթթուն քըցնիլ, վէր կըռըճը անդաճ չիննի, լօխ լ'ավ կըպրին (Ձ):

- Ընթարքեա մընաս պարավ ասել - Մեռնել, վախճանվել: Ընթարքեա մընաս պարավ ասից, դօրմի ընդըրա, լ'ավ մարթ ար (Բ):

- Ընթարքեա յէշիլ - Ուրիշներին հետեւել, ուրիշներին ընդօրինակել: Ընթարքեա յէշիլ ա, ինքըն էլ կ'ուրթթուն անում (Բ):

- Ընթարքեա նըհըճտ հըխկըհաշըճը պըրծըցընել - տեն Ընթարքեա մընաս պարավ ասել:

- Ընթարքեա նըհըճտ քինիլ - Տիրող պայմաններին, շրջապատին, ժամանակաշրջանին հարմարվել, հետեւել ընդունված կարգին: Միհէնգ էն էլ ա փօխվալ, ընթարքեա նըհըճտ ա քիննում (Ձ):

- Ընթարքեա պէնը գիղվալ չի - Աշխարհի գաղտնիքներն՝ իրերի ընթացքն անհնար է գուշակել: Այն ասում.- Ընթարքեա պէնը գիղվալ չի, ամբարըտ ցօրնալ լըցէլ (Ձ):

- Ընթարքեա վէրջը կ'ալ - Աշխարհը կործանման եզրին լինել: Ընթարքեա վէրջը լըճկալ ա, ամմէն օր կըռըճիլ ա ըսքըսում (Ձ):

- Ընթարքեա տակէն - Ամբողջ աշխարհում: Ընթարքեա տակէն հինջ օցէր ա ըննում, լօխ կ'ամ ըն թաքավըճէն ըռաշկալը անց կէնում (Ձ):

- Ընթարքու մընջանք - Անջափ, չափազանց շատ: Վըճուկանը ուրիշանում ա ընթարքու մընջանք, էլ գ'իւղնում չի, թա հունց հըսավ տօն (Ձ):

ԱՇԽՕՐ - գ. հպվ. Աշխատանքային օր, կոլտնտեսականի մեկ օրվա աշխատանքի համար սահմանված չափի միավոր: Կալիսօը մին աշխօրէն հէնգ՝ լիտըր կ'ինի պիճէնից (Բ):

- Աշխօր անել - Աշխօր վաստակել: Ճըրտըրըճէք՝ սավէտին վըխտէն բօլ-բօլ աշխօր ըն իլնիլ ընէյիս (Բ):

ԱՇԿ (գրք. աչք) - գ. 1. Տեսողության գործարան: Նի յա մըննում, տըճնում կ'ապիւտ ընկէրավ, էրկան մըգ'էրավ մին ղանջանգ՝ ախճիճ, էտ ութաղումը նըստած, լանց ա իննում (Ձ): 2. Տեսողություն, տեսնելու կարողություն: Այուն աշկէրը լ'ավ չի, կարում չի ասըճը թիլի (Բ):

3. Հայացք, նայվածք: Սաղ հըրսընքէն վախտը էտ տըղան էտ ըխճըկանը անա աշկը հըռըցընում չի (Ձ): 4. Հսկողություն, խնամք: Աշկէրըտ ըշտըճիլ ա՛ իլնիլ, վէր օրը ցիրըճկալ հիյվըննէն կոտլացալ ըն, կըլիսու չըս ընգավ (Բ): 5. Կիսք. Շատ սիրելի անձ: Կուճի թօռը ապուն աշկըն ա (Բ): 6. Կիսք. Ամենալավը, ամենաընտիրը, լավագույնը: Սաղ ընթարքեա ըրըղնէրէն աշկը թօթէն արաղըն ա (Ձ): 7. Կահույքի եւ նման այլ իրերի առանձին բաժանմունք, գզրոց, դարակ: Ընկափէն աշկը կօտրալ է (Բ): 8. Դռան՝ պատուհանի փեղկերից յուրաքանչյուրը կամ փեղկի յուրաքանչյուր բաժինը: Էս ակուշկան էրկու աշկ օնէ (Բ): Դիւլգանը մըղակէն աշկէրը Նի ըրավ (Բ): 9. Վերքի ծայրը՝ սպիտակ կետը, որի պատռվելով դուրս է գալիս թարախը: Հիւլճնէճիս աշկը դէնալը պոք տըվալ, վահարը տիւս լըճկալ (Բ): 10. Բողբոջ: Ծառէն աշկէրը ցօրտ տարալ ա (Բ): 11. Կարտոֆիլի եւ նման պալարների փոսիկները, որտեղից ծիլեր են արձակվում: Կարտօշկան վըրէլիս աշկէրը բիդի կըլիսըճիլ կըվարին (Բ):

12. Կշեռքի նժար: Քըռէնքը թանազու չի, աչի աշկումը մին կուճի քար տիճի (Ձ): 13. Մատանու կամ այլ իրերի վրա ագուցված՝ ամրացված քար: Էս մուտընէն աշկը խէ ճաքալ ա՛ (Ձ): 14. Ջրի ակունք: ...Ըխափրին աշկը մին օշափ կապալ ա, ամմէն

օր մին ախճիգ ա տանում, վրձր մին խը-
րէգ ծուր ա տամ (ՅԺՅ, VII, 13): 15. Օղու,
դռաբի եւն պղպջակ: Արաղը թըփըհա-
րըմ ըս, վեր աշկերը զըճ-զըճ հլնւ, գի-
դն վեր թօթ ա (2): 16. տր. հոլ. Աշկէն:
Կարծիքով, գնահատումով, պատկերաց-
մամբ: Յերգիւքը սըվացալ ա. աշկէս
կարկուտ ա կըլական (Բ): 17. Խորքիկի
երկու բաժիններից յուրաքանչյուրը: Կօ-
լան տինում ա խորքիկին մին աշկումը,
ջինը՝ էն մի աշկումը, օտուքը քըցում, հը-
դէ ինում (2):

- Աշկա ըղնէլ - 1. Նախկին հարգան-
քը կորցնել, այլեւս չսիրվել՝ չհարգվել:
Էտ օրվանից Մէլիք՝ Շահնազարը ժու-
ղովորութեն աշկան ըղնում ա (2): 2. Ա-
նուշադրության մատնվել, մոռացվել:
Աշկա ընգած տը՛ղ ա, քիկի բօստան ը-
րա՛ (Բ): 3. Տեսադաշտից անհետանալ,
այլեւս չերեւալ: Չըքօրանը թըվանգ՛ը
ջընաղան քըջըցնէլը, կըխտարը աշ-
կան ընգավ (2):

- Աշկա թօղնէլ - տեն Աշկաթօղ ա-
նէլ:

- Աշկ ածէլ (գրք. ակն ածել) - 1. Չորս
կողմը նայել՝ դիտել: Յիշկան աշկ ածից,
էտ ծառը ըրվաց վէջ (Բ): 2. Հայացքով ու-
րոնել, փնտրել, գննել: ...Թաքավէրը թա-
քուն աշկ ա ածըմ, փափաղը յօր օնըմ...
(ՅԺՅ, V, 127): 3. Հսկել, նայել, ինամել: Թա-
քավէրին տըղան ատում ա. - Էտ պըռավէն
տարէք՝ պալատը, վեր էրուշ պէն կարէ
վէջ, լըհա մեր բախճին աշկ կածէ (2):

- Աշկա կօրջիլ - տեն Աշկա ըղնէլ (3):
Թաքավէրին տըղան հէտան վագ ա
տամ, թա փըղնէ, տը՛սնում ա աշկան
կօրավ (ՅԺՅ, V, 47):

- Աշկա հը՛ռէ - Տեսադաշտից՝ ու-
շադրությունից հեռու: Նծք՛անը Էտ
վը՛սկուն պօլիգ՛ը տանում ա, մին աշկա
հը՛ռէ տը՛ղ թաղում (2):

- Աշկա հը՛ռէ, սըրտա հը՛ռէ - Երկար
ժամանակ իրարից բաժանված՝ հեռու
լինելով՝ բարեկամությունը՝ մտերմու-
թյունը վերացած՝ մոռացված: Յենգ՛
տարէ յա՛ ախպօրը տը՛սալ չի. աշկա
հը՛ռէ, սըրտա հը՛ռէ ըխպըրօթուն ա
տահանց ըխպըրօթունը (Բ):

- Աշկա հըռանալ - տեն Աշկա ըղ-
նէլ (3):

- Աշկան աղու կաթէլ - տեն Ունքը-
մաջան աղու կաթէլ:

- Աշկան արուն կաթէլ - տեն Ունքը-
մաջան արուն կաթէլ:

- Աշկան դաղած - Անօրեն, անկարգ,
չար, չարաճճի: Էտ աշկան դաղածը վէշ
մինին անգուճ չի օնում, ուրան օգնածը
անում ա (2):

- Աշկ անէլ - 1. Սկսել բողբոջել: Խըն-

ծօրէն աշկ ա ըրալ (Բ): 2. Սկսել հասու-
նանալ (պտտողների մասին): Գ՛ողւնսը
աշկ ա ըրալ, խօխէնք՛ը բըղէրան տօն
չըն կ՛ամ (Բ):

- Աշկան էլ պըրծընէլ, ըշկըցավան էլ
- Ջրկվել որեւէ լավ բանից եւ դրա հետ
կապված անախորժություններից՝ հոգ-
ներից: Էնքան կըրկըռացէն, էտ բուս-
տանան ծը՛րք քաշից. աշկան էլ պըր-
ծավ, ըշկըցավան էլ (Բ):

- «Աշկանըտ յը՛րը օնք կա» ասել -
Թեթեալի հանդիմանել: Ուրան գ՛ան-
քում վէշ մինին փիսօթուն չի ըրալ, մին
փիս պէնու խառնըվալ չի, հնչւն մին
մարթու ասած չի, թա՛ աշկանըտ յը՛րը
օնք կա... (2):

- Աշկան կըրակ վեր տը՛ռնալ - տեն
Ունքըմաջան արուն կաթէլ:

- Աշկան կուրցընէլ - Տեսադաշտից՝
ուշադրությունից, հսկողությունից բաց
թողնել: Չօբանը տահանց նըի՛ր տ նըս-
տում ա, քը՛փ անում, վըխճըրնէն աշ-
կան կուրցընում:

- Աշկան նը՛ղ - տեն Հափուռը կապ:

- Աշկան պէց թօղնէլ - 1. Չնկատել,
տեսնելու հարմար առիթը փախցնել:
Թաքավէրին մաշնակ տըղան ըտըրա-
նալ ա ինում, դէվին աշկան պէց թօ-
ղում, կ՛ամ ա խընծօրը քաղում, ք՛ու-
նում (2): 2. տեն Աշկան կուրցընէլ:

- Աշկան տօպ չըկաթէլ - 1. Ձեւական
լացել, աչքերից արցունք չհոսել: Յանը
մը՛ռավ, աշկան տօպ չի կաթից, ըտի
ախճիգ՛ կիկի՛ (Բ): 2. Շատ լացելուց՝ ող-
բալուց աչքերը չորանալ, այլեւս ար-
ցունք չհոսել: Էնքան սծք՛ ա ասալ, աշ-
կան էլ տօպ չի կաթում (2):

- Աշկ անց կըցընէլ - տեն Աշկ ածէլ:

- Աշկան փախջիլ - տեն Աշկա ըղ-
նէլ (3):

- Աշկան քըցիլ - 1. Նախկինի պէս
այլեւս չսիրել՝ չհարգել: Էտ պէնը վեր ի-
լնւ, ախպօրը տըղէն աշկան քըցից (2):
2. տեն Աշկաթօղ անէլ:

- Աշկ աշկու - Բացահայտ կերպով,
առանց իրարից թաքցնելու: Աշկ աշկու
մըրթըրընէգ՛ սիրական ըն պահում (2):

- Աշկ աշկու քըցիլ - Իրար աչքերի
նայել, հայացքներն իրար սեւեռել: Նըս-
տում ըն, աշկ աշկու քըցում, տու ա-
նում (Բ):

- Աշկավ անէլ - 1. Աչքի շարժումով՝
կկոցումով նշան տալ, ակնարկել, որեւէ
բան հասկացնել: Վեր աշկավ ա անում,
մարթը մին զը՛ռ քար յօր ա օնում, օցէն
կըլիէն կ՛ամ, ըսպանում (ՅԺՅ, VII, 236):
2. Սիրային ակնարկ անել, սիրահետել:
Հնչւն էրկու ամէս կա վէջ, վեր փըսակ-
վալ ա, ամմա ըշտը՛ղ դաշնանգ՛ ախջիգ՛

ա տը՛սնում, աշկավ ա անում (2): 3.
Լամպը՝ ճրագը լավ չվառվել, թարթել:
Էս լամբուշկան խէ փօխում չը՛ս, աշկավ
ա անում (Բ): 4. Ընդհանրապես թարթել:
Էտ խուխէն խէ տանում չը՛ք դօխտուր,
սաղ օրը էն ա աշկավ ընէս (Բ):

- Աշկավ աշկ չինիլ - Բոլորովին չսի-
րել՝ ատել, տեսնելու ցանկություն չունե-
նալ: Թունի դնին շատ ար կըգընըվալ,
շըտէրան խըռավալ, մին քընէնին էլ աշ-
կավ աշկ չօնար, թա յէշի (ՅԺՅ, VI, 177):

- Աշկավըն ըղնէլ - Հանկարծ երեւալ,
նկատվել: ...Մին շափաղ ա աշկավը
ընգընմ, մին էլ կօրջըմ (ՅԺՅ, V, 37):

- Աշկավը տը՛սնալ - Անձամբ ակա-
նատես լինել՝ իմանալ, ճանաչել: Էտ
խօխան ասմա. - Դանի, աշկավըս ըմ
տը՛սալ, ծէր էշը կ՛ողը կէրալ ա (Բ):

- Աշկավ չափէլ - 1. Հայացքով գննել:
Աշկավ չափից, հավան կացավ (Բ): 2.
Աչքաչափով որոշել (քանակը, ծավալը,
հեռավորությունը եւն): Աշկավ չափէ,
տը՛ս քանէ կիւօ վա (2): 3. Սպառնալից
հայացքով, թշնամանքով նայել: Արջը
մարթին աշկավ չափից, թըքից, հըռա-
ցավ (2):

- Աշկավ տալ - Մեկին կամ մի բանի
նախանձով նայելով՝ չար աչքով վնասել:
Տանը պատան կարկաճ, կածոկ յա նալ
ըն կախ տամ, վեր աշկավ չի տան (2):

- Աշկա տոն մընալ - Աննկատ մնալ,
չնկատվել, աչքից վրիպել: Էտ հունց ամ
աշկա տոն մընացալ, վեր տը՛սալ չըս (2):

- Աշկէն ալաբուլա ըրվալ - Տարօրի-
նակ երեւալ, կասկածելի թվալ: Էտ պա-
ռավը աշկէս ալաբուլա յա ըրվամ,
սայաղ կաց (Բ):

- Աշկէն աղէնքը - տեն Աշկու լուս:

- Աշկէն աղուն հանէլ - տեն Աշկէն
վը՛րթընը կօտըրել:

- Աշկէն առաշկը կլնլ - 1. տեն Աշ-
կէն ըրվալ (1): 2. Վերհիշել, մտաբերել:
Խօխա վըխտըվա պէնէրը լօխ աշկէն ա-
ռաշկը յը՛կավ, ըսքըսից լնց ինիլը (2):

- Աշկէն առաշկըն օնէլ - Հաշվի առ-
նել, նկատի ունենալ, նկատի առնել: Հօ-
րը տըված խըրատնէն միշտ աշկէն ա-
ռաշկըն ա օնում (Բ):

- Աշկէն առաշկը պիրիլ - 1. Տեսանե-
լի դարձնել, նկատել տալ: Վեր էտ շօրէ-
րը ըռնուտ պիրում ըն աշկէն առաջը, օ-
շան տանում ա, վեր ըղնում (2): 2. Հի-
շեցնել, մտաբերել տալ: Մէխկ ա էտ կը-
նէգ՛ը, խըրէգ՛ ջանիլ վըխտըվա ըրածը
աշկէն առաշկը պէր (Բ):

- Աշկէն բաբաճը կօխէլ - տեն Աշկը
կօխէլ:

- Աշկէն բըբաճումը տինիլ - տեն
Աշկը կօխէլ:

- Աշկէն գ՛ողը քաշիլ - Ծաղկաքաղ

անել, լավերը ընտրել: *Բուստանէս աշկէն գ'իւլը քաղից, տարաւ (Բ):*

- Աշկէն գօռ անել - Տեսողությունը լարել: *Հիշկան աշկէն գօռ ա անում, կարում չի գ'իղա, թա էն հու ընցավ էն սարավը (Ձ):*

- Աշկէն ըռաշկէն - 1. Մեկի ներկայությամբ, մեկի մոտ: *Կընգանը աշկէն ըռաշկէն փուլը հըմբարից, տուվավ էտ մարթին (Ձ):* 2. Դիմաց, մոտիկ: *Էն ա աշկէտ ըռաշկէն, տըմսնում չըս (Բ):* 3. *տեն ԱՓԱՇ-ԿԱՐԱ: Լօխճին աշկէն ըռաշկէն կուղօթուն ա անում (Բ):* 4. Հիշողության մեջ, մտքում: *Քանէ տարէ յա շէնան տոն յը կած, ամմա մեր սարերը, մեր քօլերը, մեր ըխպիրնէն էն ա աշկէն ըռաշկէն (Ձ):*

- Աշկէն ըրվալ - 1. Երեսալ, տեսանելի լինել, նկատվել: *Ըշտըդէք' ըս, հիբանցա աշկէն ըրվալ չըս (Բ):* 2. Աներեւոյթ, ոչ իրական բան տեսնել, թվալ: *Շինացէք' ծըծըդէս ըն, թա.- Մեր շէնըմը կ'իւլ չի կա. աշկէտ ա ըրվացալ (Ձ):* 3. Կարեւորություն՝ նշանակություն ունենալ, ափսոսալ, ժառանգություն արտահայտել: *Էտքան հարուստ ա, ամմա վեր մինին մին մանէթ փուլ ա տամ, աշկէն ըրվալ ա (Ձ):* 4. Սպառնալ, երկյուղ ազդել: *Աշկէն հանց ըրվացալ ըմ, վեր ինծ տըմսնըմ ա, հըդէն փօխում ա (Բ):* 5. Մեկին ցավակցելու համար տեսության գնալ: *Հիրըվանէս մըրաքուրը մըռալ ա, ք'ինիմ աշկէն ըրվալ, կ'ամ (Բ):*

- Աշկէն ըրտասունքը ցըմաթել - 1. Այլեւս չլացել, չտրտմել: *Ըտեղ լնվ ըպրէս ըն. էտ ըխճըկանը աշկէն ըրտասունքը ցըմըքէս ա (ՀԺՀ, V, 595):* 2. *տեն Աշկան տօպ չըկաթէլ (Ձ):*

- Աշկէն թըքել, տեն անել - Խիստ արհամարհել, ատել: *Յըս կընօխէ յըմ ընդըրա աշկէն թըքալ, տեն ըրալ (Ձ):*

- Աշկէն թօզ փըջիլ - Չնչին բաներով հրապուրելով՝ խորամանկությամբ խաբել: *Մին էրկու հէտ դօնաղ ըրալ, աշկէն թօզ փըջից, կաղէգ' ախճիգ'ը ըրիմ'տը փըսակից (Ձ):*

- Աշկէն իշըդան կախ ինիլ - Նեղել, խանգարել, ազատ գործելու հնարավորություն չտալ: *Հինչ ըս աշկէն իշըդան կախ իլնլ, թօղէ կօրծ անիմ (Բ):*

- Աշկէն իշըդը կըտըրել - *տեն Աշկէն լիւսը խըվարել: Մին փարա կընանէք' կ'էնգ'ատ ըն անըմ, վեր ուրանց մարթիք'ը, աշկընէրին իշըդը կըտըրած, տանան հըռանըմ չըն (Ձ):*

- Աշկէն լավ ըրվալ/լնվ թըվալ - Իրեն լավ դրսեւորել, մեկի սիրելին դառնալ: *Ամմէն մարթ էլ ուզիս ա լնվ, թա լի-հն տըրա աշկէն լնվ ուրվա, մին լիվօթուն անէ (ՀԲ, 338):*

- Աշկէն լիւսը խըվարել - 1. Տեսողու-

թյունը վատանալ՝ թուլանալ, լավ չտեսնել: *Հէրիք' չի' քառ ա, աշկէն լիւսըն էլ խըվարալ ա (Բ):* 2. *տեն Աշկէնը քուռանալ:*

- Աշկէն լիւսը հանել - *տեն Աշկը հանել:*

- Աշկէն լիւսը պըկասել - *տեն Աշկէն լիւսը խըվարել(1):*

- Աշկէն լիւսը վեր տըռնալ - 1. Շատ աշխատելուց՝ տեսողության լարում պահանջող աշխատանք կատարելուց կուրանալ: *Էնքան կիրնլ ա, ճինջնլ, աշկէն լիւսը վեր ա տըռալ (Բ):* 2. Մեծ դժբախտություն պատահել: *Աշկէն լիւսը վեր տըռալ, Աստուծ, էս հինչ գնլիւմ ա (Ձ):*

- Աշկէն լիւսը քիսիլ - *տեն Աշկէն լիւսը խըվարել(1):*

- Աշկէն ծօռ ըրվալ - Ատել, չսիրել, չհավանել: *Քըդ'գ հինչ ա' ըրալ, վեր աշկէտ ծօռ ա ըրվալ (Բ):*

- Աշկէն հատը յըր քաղէլ - Աջքի եղջերաթաղանթի վրա առաջացած բիծը վերացնել. աջք քաղողը, հիվանդի գլուխը կռացնելով ջրով լի ամանի վրա, նրա գլխի վրայից մի բուռ ոսպ է թափում ամանի մեջ, որից հետո իբր բիծը անհետանում է: *Խուխէն տանում ա ըտըրա կօշտը, վեր աշկէն հատը յըր քաղէ (Ձ):*

- Աշկէն դըրաղավը յէշիլ - *տեն Աշկէն տակավը յէշիլ:*

- Աշկէն ճըծօն կօտըրել - *տեն Աշկէն վըրթըն կօտըրել:*

- Աշկէն մինը լնց, մինը՝ ծըծաղ - Եվ տրտում, եւ ուրախ: *Կարում չըս կըլծիս ըղնիս ըտըրան. աշկէն մինը լնց ա, մինը՝ ծըծաղ (Ձ):*

- Աշկէն մինը պէց (թաղէլ, մըռնէլ) - Փափագին չհասած, մի բանի կարոտ մնացած: *Հնլն թօռնը տըսնալու մըռալ, աշկէն մինը պէց թըրըդ'ցէն (Ձ):*

- Աշկէն մին թանլիւր ըրվալ - *տեն Աշկէն ալաբուլա ըրվալ:*

- Աշկէն մօխեր փըջիլ - *տեն Աշկէն թօզ փըջիլ:*

- Աշկէն յէշիլ - Մեկի կամքով շարժվել, նրա օրինակին հետեւել: *Դօրնլնց Սուրէնը հինչը օգ'ում ա անէ, մըծ ախպօրը աշկէն ա յէշում (Ձ):*

- Աշկէն յըդը հնլիլ - Նիհարել, հյուծվել: *Էնքան կօրծ ա ըրալ, աշկէն յըդը հնլնլ ա (Բ):*

- Աշկէն յըդը (շիրմփալ) քաշիլ - Խիստ նեղել, տանջել: *Խըդ'դ ախճիգ'ը մին օր չի տըմսալ տահանց տանը, սաղ օրը էն ըն աշկէն յըդը քըշիս (Բ):*

- Աշկէն յըրա տըդ'ը ինիլ - *տեն Կըլ-խէն յըրա տըդ'ը ինիլ:*

- Աշկէն սըվըսիպտակը - Միակ հույսը, շատ սիրելին, թանկագինը: *Այան ամմա.- Խմ աշկէն սըվըսիպտակը իմ քըվօր տըղան ա (Բ):*

- Աշկէն վըրթըն կօտըրել - Քիչ քնելով՝ հանգստանալ, քնատությունից ծանրացած աջքերը հանգստացնել: *...Յէկի մին ծառի տակ տըմբըլաս կըլ-խըտակիս տիրի, վեր աշկիս վըրթըն կօտրիմ, մին էլ տէսնամ մին հարայ-հըրօց ընգալ... (ՋՏ, Ա, 107):*

- Աշկէն վըղմմօխեր փըջիլ - *տեն Աշկէն թօզ փըջիլ:*

- Աշկէն տակավը անց կըցընել - 1. Թեթեալիկ նայել՝ կարդալ: *Նամակը աշկէն տակավը անց կըցըրալ, տուվալ քըվօրը (Ձ):* 2. Անտես անել, ուշադրություն չդարձնել: *Ամմէն հինչ աշկէն տակավըն ա անց կըցընըմ, ըտըրա հըր'տէ էլ կօրծ չի դիւզիւմ (Բ):*

- Աշկէն տակավը յէշիլ - 1. Թեթեալիկ՝ հպանցիկ նայել՝ դիտել: *Աշկէն տակավըն ըմ յէշնլ, մըռտըս չի (Բ):* 2. Ծածուկ՝ գաղտագողի նայել՝ հետեւել: *Աշկէն տակավը յէշից, տըմսալ էտ մարթըն ի մըտալ հիրըվանէն կ'ուրմը (Ձ):* 3. Խեթ նայել: *Խանը աշկէն տակավը վեր յէշից, նօք'արը չօքից (Բ):*

- Աշկէն տակէն պահել - Ուշադրության կենտրոնում պահել, հսկել, հետեւել: *Նախագան բաղվանչուն աշկէն տակէն ա պահում, հանցու կ'ուղթօթուն չանէ (Բ):*

- Աշկէն տակէն փաննար տինիլ - Բռունցքով աջքատակին հարվածելով՝ կապտուկ գոյացնել: *Թըխից, կընգանը աշկէն տակէն փաննար տիրալ (Բ):*

- Աշկէն տակըն օնէլ - *տեն Աշկէն առաշկըն օնէլ:*

- Աշկէն տարըն ինիլ - Քունը հաղթահարել, չքնել: *Սաղ քըշէրը աշկըն հօփ չի կալնլ, աշկէն տարըն ա, էն ա իլնլ դարավուչթօթուն ընէիս (Ձ):*

- Աշկէն տուր կ'նլ - Մեկին դուրեկան լինել, նրա կողմից հավանության արժանանալ: *Էտ ախճիգ'ը լօխճին աշկէն տուր ա կ'ամ (Բ):*

- Աշկէն փիս թըվալ - Մեկի հավանությանը չարժանանալ: *Ըտըրա փըռնած կօրծը աշկէն փիս ա թըվում (Բ):*

- Աշկէն փօշը տոն օնէլ - *տեն Սըր-տէն փօշը տոն օնէլ:*

- Աշկէն քախճըր ըրվալ - *տեն Աշկէն տուր կ'նլ: Շօղօփուրթը ամէքա ուրանց հէտէ ք'նիվէն դօնաղ ին անում, վեր աշկէն քախճըր ըրվան (ՆԼՂԺԲ, 102):*

- Աշկէն քօն կ'նլ - *տեն Քօնը տանել: Էն մին փայ հըվըքօղէն աշկէն քօն չի կ'ամ (ՆԼՂԺԲ, 90):*

- Աշկեր յըրա - Սիրով, ամենայն հո-
ժարությամբ, մեծ հաճությամբ: *Ասլան-
Բալասին ասալ ա.- Ըշկըրներէս յըրան,
կանկը... (ՅԺՅ, VII, 25):*

- Աշկեր չօփ կըկա՛մ - Ասում են աշ-
խատանքից ուշացողին:

- Աշկերը արնոն կօխել/օնել - *տեն*
Աշկերը ըռնավ լըցվել:

- Աշկերը բէյսին թըխել - Սաստիկ
հուզվումնից, հարվածից, բարկություն-
նից, սովածությունից, հիվանդությունից
են աչքերը չօվել: *Սին պէն կէր, աշկե-
րըտ բէյսիտ ա թըխալ (Բ):*

- Աշկերը ըռնավ լըցվել - 1. Աչքերն
արնակալել՝ կարմրել: *Էտ խէ աշկերըտ
ըռնավ լըցվալ ա, անքօն ը՛ս: 2. Խիստ
բարկանալ, գայրանալ, կատաղել, գա-
զագել: Էտ խօսկան Բայանդուր իշխա-
նին աշկերը ըռնավ լըցվում ա, օզըմ
ա, թա սօրը հանէ, սպանէ Արսէնին
(ԼՂԲ, 340):*

- Աշկերը ըռնավ լիզը - Խիստ գայրա-
ցած, կատաղած, գազագած: *Վէր ըտի
աշկերը ըռնավ լիզը նի յա մընըմ, տա-
հանք լօխ սըրտաճաք ըն տը՛նըմ (Ձ):*

- Աշկերը ըռնըկալիլ - *տեն* Աշկերը
ըռնավ լըցվել:

- Աշկերը լըցնել - Արտասավակալել,
լացակումել, հուզվել: *Վէր ըտի տը՛սնում
ա էտ խօխօնցը, աշկերը լըցնում ա (Ձ):*

- Աշկերը լիզը - Արտասուքն աչքե-
րին, լացակումած, հուզված: *Աշկերը լի-
զը նի յա մընում, տը՛սնում հանը էն ա
հոնք՛ին տալիս (Ձ):*

- Աշկերը խուփ - *տեն* Աշկերը հօփ:

- Աշկերը ծընդըրանալ (*գրբ. ծանրա-
նալ աչաց*) - 1. *տեն* Աշկերն լիսը խըվա-
րել: 2. *տեն* Քօնը տանել:

- Աշկերը ծիլի-վիլի անել - 1. Մեկին
կամ մի բան խիստ հավանելով՝ ունե-
նալու ցանկություն ունենալ: *Տըղան նի
յա մընըմ կ՛ումը, վը՛սկէ ծիլ տը՛սնըմ,
աշկերը ծիլի-վիլի յա անըմ (ՅԺՅ, V, 74):*
2. Հարբել, հարբելուց տարուբերվել:
*Վէր օխտինջի կէնացը խըմում ա, թա-
մաղէն աշկերը ծիլի-վիլի յա անում (Բ):*

- Աշկերը ծոնը տանել/ծոննավ ըղնել
- Չյանը երկար նայելուց աչքերը ցավել,
տեսողությունը թուլանալ: *Խօխէնք՛ը էն-
քան ծոնըրկըտըրակէ տըվէն, ըշկըր-
նէն ծոնը տարավ (Բ):*

- Աշկերը ծօվ տը՛նալ - Շատ լացել,
արտասվել: *Աշկերըտ ծօվ ա տը՛նալ,
խըրէգ՛ լանց իլ (Բ):*

- Աշկերը կապ - *տեն* Աշկերը հօփ:

- Աշկերը կապել - 1. *տեն* Աշկերը
հօփ օնել: 2. *տեն* Աշկերն թօգ փըջիլ: 3.
Կաշառք տալ, կաշառել: *Սուրյին ըռուշ-
վաթ տուվավ, աշկերը կապից (Ձ): 4.*

Մեռնողի կյանքի վերջին պահին, նրա
մոտ լինելով, մեռնելուց անմիջապես
հետո նրա աչքերը փակել: *Սուաբաթը
հըռնէ էս վախտըն ա մը՛նալ. աշկերը
յը՛ս ըմ կապալ (Բ):*

- Աշկերը կըծըկածի/կըծըկըրակ ա-
նել - 1. Ուժեղ հարվածից աչքերի առաջ
կայծեր երեսալ: *Արջը վէր թըխում ա,
կ՛իլին աշկերը կըծըկածի յա անում
(Ձ): 2. տեն* Աշկերը ըռնավ լըցվել (2):
*Էտ վէր ըսկանում ա, թաքավէրին աշկե-
րը կըծըկածի յա անում (Ձ):*

- Աշկերը կընանջիլ - Սաստիկ քաղց
զգալ, քաղցածությունից տեսողությունը
թուլանալ: *Էրկու օր ա՝ պէն չըմ կէրալ,
աշկերըս կընանջալ ա (Բ):*

- Աշկերը կըրակ կըտըրել/կիւրմիւրիլ -
տեն Աշկերը ըռնավ լըցվել (2):

- Աշկերը կիւր տանել - Շատ կարդա-
լուց՝ գրելուց տեսողությունը թուլանալ:
*Էնքան տան ա սըվը՛րալ, աշկերը կ՛իւր
տարալ ա (Բ):*

- Աշկերը կօլ քիւնիլ - 1. Հոգնածու-
թյունից կամ անքնությունից աչքերը
փակվել: *Աշկերըս կօլ ա ք՛ինամ. սաղ
քըշկերըս յը՛ս կօրծ ընէլիս (Բ): 2. Հիվան-
դությունից կամ սովածությունից նիհա-
րել, հյուժվել: Խը՛ղըմ էնքան ցավ ա քա-
շալ, աշկերը կօլ ա ք՛ը՛ցալ (Բ): 3. Աչքե-
րը փոքրանալ (գիրությունից, ծիծաղից
են): Էնքան ք՛ուքացալ ա, աշկերը կօլ
ա ք՛ը՛ցալ (Ձ): 4. Մեռնել: Ծանջվից,
տանջվից, աշկերը կօլ ք՛ը՛ցալ (Բ):*

- Աշկերը հանգիլ - Աչքերի փայլը՝
արտահայտությունը՝ կենդանությունը
կորցել: *Մանմար աքերը պըռավալ ա,
աշկերը հանգալ ա (Ձ):*

- Աշկերը հը՛տան քիւնիլ - Մեկի՝ մի
բանի ետեփց կարոտով մնալ: *Հի՛նջ ախ-
ճիգ ա՛ր, լօխճին աշկերը հը՛տան քը՛-
ցալ (Բ):*

- Աշկերը հըլըղօրել - Քնից նոր արթ-
նանալ: *Մարթը հանլ էն ա ինիս աշկերը
հըլըղօրէս, վէր կընէգ՛ը կավը քըթէս ա,
պըրծընէս (Ձ):*

- Աշկերը հըլծրել/հըլծր-պըլծր անել -
Աչքերի շարժումով սաստել՝ գայրույթը
հայտնել: *Աղանթըն ա, մարթը վէր աշկերը
հըլծրէ, կընէգ՛ը զինքը կըրիվաքէ (Ձ):*

- Աշկերը հօփ - 1. Անվերապահորեն,
վստահությամբ, առանց ավելորդ ջանք
թափելու, հեշտությամբ: *Ըտը՛ղ հիշ կա՛,
յը՛ս աշկերըս հօփ մին մուռուտումը կա-
նիմ (Բ): 2. Անփորձ, միամիտ: Աշկերը
հօփ մարթ ա, հու կարում ա խափում ա
(Ձ): 3. Կուրորեն չտեսնելով: Աշկերը
հօփ ք՛ը՛ցալ, ընգավ քը՛րծը նիվէր (Բ):*

- Աշկերը հօփ կ՛ան - Քնել, չկարողա-
նալ քունը հաղթահարել: *...Հիշքան օ-*

*զըմ ա, թա քօն չինի, կարըմ չի, աշկերը
հօփ ա կ՛ամ... (ՅԺՅ, V, 17):*

- Աշկերը հօփ օնել/անել - 1. Աչքը
կացնել, սկսել քնել: *Լ՛ըհա աշկերը հօփ
ա օնում, ծէն ըն տամ, թա ճէլի յը՛ք
կանցիլարը (Բ): 2. Չտեսնելու տալ,
աննկատ թողնել, ներողամիտ լինել: Բը-
րիգադիրը ասմա.- Յը՛ս աշկերըս հօփ
ըմ օնում, կարում ըս՝ նախագէն խաթի-
րը քըթիր (Ձ): 3. Մեռնել: Հանը հանլ աշ-
կերը հօփ չի կանլ, տըղէրքը տընամա-
չը փայ-փայ ըն ընէս (Բ):*

- Աշկերը ճըպի-ճըպի անել - 1. *տեն*
ճճողճճող(ճ)նէլ: 2. Շվարել՝ շփոթվել,
ապշել: *Էտ վէր գ՛իղանց, մընաց աշկերը
ճըպի-ճըպի ընէս (Ձ):*

- Աշկերը ճիրըկալիլ - *տեն* Աշկերը
լըցվել: *Էս մարթին աշկերը ճիրըկալըմ
ա ցըվէլան (ՆԼՂԺԲ, 116):*

- Աշկերը ճոնը տանել - Հոսող ջրին
երկար նայելուց տեսողությունը խան-
գարվել, երբ թվում է, թե շարժվողն
ինքն է, իսկ ջուրն անշարժ է: *Կ՛ը՛տէն
վէր շատ յէշիս, ճոնը աշկերըս կըտա-
նէ (Ձ):*

- Աշկերը ճօկել - Կարողանալ տես-
նել՝ տեսածն իրարից զանազանել: *Աշ-
կերըս ճօկում չի, էն սարէն տօշումը
վըխճըրնէ յը՛ս, թա կըվէ՛ր (Բ):*

- Աշկերը մըթն(ըվ)ել/մըթէն կօխել -
1. Հիվանդությունից, սովածությունից
են տեսողությունը թուլանալ՝ աղոտա-
նալ: *Տոնըմ էնքան կացավ, վէր աշկերը
մըթնըվից (Բ): 2. Հուզմունքից, գայրույ-
թից իրեն կորցնել, աչքին ոչինչ չերեսալ:
Վէր խաբարը յը՛կավ, թա տըղէն ըսպա-
նալ ըն, Սիշա դային չօքից, աշկերը
մըթնըվից (Բ):*

- Աշկերը մընալ - *տեն* Աշկերը կօլ
քիւնիլ (2):

- Աշկերը յըրան քըցիլ - 1. Ուշադիր
նայել՝ հետեւել: *Աշկերը յըրան քըցից,
տը՛սնա՝ Էտ դերվիշը ըշտը՛ղ ա ք՛իս
(Ձ): 2. Աչքերով ցույց տալ: Ախճիգ՛ը աշ-
կերը քըցում ա ըշկափէն յըրա, տըղան
կըլծիս ա ըղնում, վէր պիլանին էն ա ըն-
դը՛ղ (Ձ):*

- Աշկերը նըհը՛տը տանել - Աչքը
ետեփց կարոտով թողնել: *Նըշանաճըս
փըխճըցըրէն, աշկերըս նըհը՛տը տա-
րէն (Ձ):*

- Աշկերը շաղվել - *տեն* Աշկերը մըթ-
ն(ըվ)ել:

- Աշկերը շըլծր քաղել - Նինջը հաղ-
թել, նիրհել: *Անքօն-անդարար բաղվան-
չի յա, աշկերը շըլծր ա քաղում (Բ):*

- Աշկերը շըռըմօռ տալ/անել - *տեն*
Աշկերը հըլծրել:

- Աշկերը շըլշմբանդ ըրած - *տեն*
ՉՈՇՄԸԿԱՎԵՐ:

- Աշկերը շօռ ածել - 1. տեն Աշկ ածել: 2. Ցանկաստեր՝ հեշտաստեր՝ վաճառոտ լինել, սիրահետել: Սաղ վախտը էն ա աշկերը շօռ ըծես, նամուսը կըտըրվէ ընդորա (Բ):

- Աշկերը չըռել - 1. Աչքերը լայն բացել (գարմանքից, գայրույթից եւն): Վըսկէն վար մըտըն ար ընզնում, աշկերը չըռում ար... (ՅԺՅ, V, 407): 2. տեն Աշկերը չըռք՝ անել: 3. տեն Աշկերը հըլծըրել: Էտ վախտը թաքալկերը աշկերը էտ սապօժնիգին յըրան պըլըզըմ ա, չըռքմ, սապօժնիգը վըխէլան մընամ ա կըմկըմախիս (Ձ):

- Աշկերը չըրաղվան - տեն Աշկերը պարզ:

- Աշկերը չըռք՝ անել - 1. Ուշադրությունը լարել, ուշադիր լինել, լավ հսկել: Օվջի Փիրումը, աշկերը չըռք ըրած, յէշըմ ա, թա տենա կարըմ ա՛ ճընանջի ծըմակըմը պըտահած օգէն (ՆԼՂԺԲ, 11): 2. տեն Աշկերը չըռք՝ տը՛ռնալ:

- Աշկերը չըռք՝ տը՛ռնալ - Անակնկալից ապշել, գարմանալ: Պառապը վեր վըսկուն անըմըն ըսկանում ա, աշկերը չըռք՝ ա տը՛ռնըմ (Ձ):

- Աշկերը պարզ՝ - Տեսողությունը լավ, լավ տեսողություն ունեցող: Աշկերը պարզ՝ ա, կա՛, էս սաը՛ղը թիլի՛ (Բ):

- Աշկերը պարզիլ - Ուշքը վրան գալ, գիտակցությունը եւ տեսողությունը հստականալ: Մուքին վեր էրկու ըստաքան խըմից, աշկերը պարզից (Բ):

- Աշկերը պենալ/պեց անել - 1. Բանիմաց դարձնել: Մեր աշկերը էս կըռը՛վըն ա պեցալ (Բ): 2. տեն Աշկը պենալ/պեց անել:

- Աշկերը պենվալ - 1. Կյանք մտնել, այլեւս միամիտ չլինել, կյանքը հասկանալ: Տը՛ռալ ըքսան տիրը՛կան, աշկերը անջախ-անջախ պեցվալ (Ձ): 2. Ծաղկել՝ բողբոջել: Գոլլանսուն աշկերը պեցվալ ա (Բ):

- Աշկերը պեց - տեն Աշկը պեց:

- Աշկերը պեց մընալ - տեն Պերանը պեց մընալ:

- Աշկերը պեց մընացած - տեն Աշկը ծակ:

- Աշկերը պեց պահել - Ուշադիր լինել՝ հսկել: Աշկերը պեց կըպահիս՝ դըրդին թուխականէն ճօտերը տանէ վէջ (Ձ):

- Աշկերը պըլըզիլ - տեն Աշկերը չըռել:

- Աշկերը պիցընոփ անել - տեն Աշկերը ճըպի-ճըպի անել:

- Աշկերը պիռնան տիւս տը՛ռնալ - տեն Աշկերը ըռնալ լըզվել (Ձ):

- Աշկերը սըվանալ/սըվըտեղէն անել - տեն Աշկերը մըլթն(ըվ)ել:

- Աշկերըս ինծ կէնա - տեն Աշկերըս քը՛գ կէնա:

- Աշկերը վը՛նսանը տակը ըըցիլ - տեն Աշկերը տափէն օնել:

- Աշկերը վըխաղնօյում - Անուշադիր: Աշկերըս վըխաղնօյում ա՛, տը՛ս-նում չը՛ս, վեր հապէրը նի յըն տը՛ռալ բօստանը (Բ):

- Աշկերը տափէն օնել - 1. Գետնին նայել, ներքեւ նայել: Աշկերըս տափէն կալնած՝ ըշտը՛ղ ը՛ս քո՛ւնում: 2. Ամաչել, անհարմար զգալ: Գալալ կըթնակեր ա, վեր յէշում ըս, աշկերը տափէն ա օ-նում (Ձ):

- Աշկերը տըժըվըմի անել - տեն Աշկերը մըլթն(ըվ)ել:

- Աշկերըս ըշտը՛ղ ա՛ իլնլ - Ասում են նրան, ում անուշադրության պատճառով որեւէ բան է կորսվել: Մարթը ասմա- Աշկերըս ըշտը՛ղ ա՛ իլնլ, վեր կա-վը ծընալ ա, դանան տակավըն ըրալ, ըսպանալ (Ձ):

- Աշկերըս կըփուչանա - Ասում են գեղեցիկ աղջիկներին երկար նայողներին: Խըրեգ՝ յէ՛շի, աշկերըս կըփուչա-նա (Բ):

- Աշկերըս քը՛գ կէնա - Ասում են չար աչք ունեցողին՝ աչքով տվածը քեզ բռնի: Աշկերըս քը՛գ կէնա, ի՛նչ աշկալ տուվէ՛լ (Ձ):

- Աշկերը ցըմըքցընել - տեն Աշկեն ըրտասունքը ցըմաքել:

- Աշկերը փըլըստըրատէ տալ - 1. տեն Աշկերը կըծըկածի անել: 2. տեն Աշկերը ծիլի-վիլի անել:

- Աշկերը փըլալա - Մեծ-մեծ աչքեր ունեցող: Ախճիգ՝ հինչ ա՛խճիգ՝ բօյալ, դաշննգ՝, աշկերը փըլալա... (Ձ):

- Աշկերը փըռնըվել - 1. Աչքերը փակվել (հիվանդությունից): Ասըմ ըն՝ մըրսալ ա, աշկերը փըռնըվալ ա, դի՛զ ա՛ (Ձ): 2. տեն Աշկերը քուռանալ:

- Աշկերը փօս ըղնել - Զյուծվելուց՝ նիհարելուց աչքերի խոռոչները մեծանալ: Միս տարէ յա տըղըպէրցըմ, աշկերը փօս ա ընգալ, էնքան մնշվալ ա (Բ):

- Աշկերը քալլան ըղնել - տեն Աշկերը բէյնին թըխել: ...Զանց պըկիս հարից, վեր աշկերըս չըռվից, քալլան ընգալ, էլ գիղացի վէջ, թա ինծ նըհէտ հինչ պըտահից (ՋՏ,Բ,15):

- Աշկերը քալլան ըըցիլ - Սաստիկ հուզմունքից, հարվածից, բարկությունից, սովածությունից, հիվանդությունից եւն աչքերը չըռել: Էտ ախմախը աշկերը քալլան ա ըըցիւմ, միս փօսում վը՛ր ին-գո՛ւմ, թա մը՛ռալ ըմ (ՆԼՂԺԲ, 119):

- Աշկերը քիսիլ - 1. Քունը տանել: Աշկերըս քո՛ւնում ա, շատ ըմ անքօն կացալ (Բ): 2. Ուշաթափվել: Ծառան վեր ընգալ, աշկերը քը՛ցալ (Բ): 3. Մի բա-

նով հիանալ, գմայլվել: Աշկերըս քը՛ցալ, յանի էսքան նախշուտ գո՛ւրն կի-նի՞ (Բ):

- Աշկերը քուռանալ - 1. Տեսողությու-նից զրկվել՝ կուրանալ: Սնը՛ի ապօրը աշկերը քուռացալ ա, էլ մըրթատը՛ղ տի-նծղ չի կա (Բ): 2. Անեծքի, վշտակցու-թյան, ափսոսանքի եւն արտահայտու-թյուն: Աշկերըս քուռանա, յը՛ս ի՛նչ քը՛ց-՛ցէ վէջ հը՛տան, կո՛ւլը կավըս կերալ (Բ):

- Աշկերը քուռըքընել - 1. Տեսողու-թյունից զրկել՝ կուրացնել: Պիրում ըն էտ ըխճըկանը աշկերը քուռըքընում, խօխան մաշկէն կապում, տանան տիւս ըըցիւմ (Ձ): 2. Տեսողության լարում պա-հանջել (աշխատանքի մասին): Զննջալ կօրծ ա, աշկերըս քուռըքըրալ (Բ):

- Աշկերը օնել - Անեծք, որ ասվում է երախտամոռին՝ հիշեցնելով արած լա-վությունը՝ աչքերը կուրացնի: Աշկերըս օնէ ըրածըս, իցցուն մանէթը հինչ ա՛, վեր պարթկալ տամ չըս (Բ):

- Աշկերը օռչիլ - 1. Շատ լացելուց աչ-քերը կարմրել: Էնքան սծք՝ ասից, աշկե-րը օռալ (Բ): 2. Մեկի նկատմամբ ան-տարբեր՝ չկամ լինել, նրա մասին չմտա-ծել, չցավել, չմտախոգվել (արտահայտ-վում է ժխտականով կամ հարցականով՝ հեզնաբար): Աշկերըս օռչալ ա՛ ընդորա հը՛տէ, վեր քիսիս քծմալ անիս (Բ):

- Աշկը աշկեն - տեն Աշկ աշկու:

- Աշկը աշկեն ըըցիլ - տեն Աշկ աշ-կու ըըցիլ:

- Աշկը բիդի տիւս - տեն Աշկը շօր:

- Աշկը երիւշ պէն չըտը՛սնալ - Մեկի կամ մի բանի մասին մտածելով, նրա-նով տարված լինելով՝ ամեն ինչ մոռա-նալ: Զինչ ա էտ ըխճըկանը տը՛սալ ա, աշկը երիւշ պէն չի տը՛սնում (Բ):

- Աշկը ըղնել - տեն Աշկավըն ըղնել:

- Աշկը թակել - Աչքը ցավացնել: Աշ-կըս թակում ա. փըսօր ա ընգալ (Բ):

- Աշկը թըքանալ - 1. Ուրախանալ, երջանկություն զգալ: Տըղան բընակա յը՛կալ, Ռօգա տծտիւն աշկը թըքացալ (Ձ): 2. Մեկի նկատմամբ սիրալիք լինել: Նախագէն տիւս ըըցիլի վախտը վեր կո՛ւմ ա, աշկը ժողովուրթէն յըրա թը-քանում ա (Ձ):

- Աշկը լիգը - 1. տեն Աշկերը լիգը: 2. տեն Աշկը կօշտ:

- Աշկը լիւս(ի) - 1. Բարեմաղթության արտահայտություն ուրախալի առիթով շնորհավորելիս կամ բարի լուր հաղոր-դելիս: Աշկըս լիւսի, ասում ըն՝ հարթ-նըս ճօխտակ տըղա յա պերալ (Ձ): 2. Հեզնական արտահայտություն՝ վատ բան լսելիս՝ տեսնելիս՝ պատահելիս: Աշ-կըս լիւս, էտ ախմաղըն ա փըսացուս (Բ):

- Աշկը լինում կենալ - Բարեմադրություն, որ ասում են աջքալույս տվողին՝ աջքը լուսավոր լինել, աջքը լույս լինել: - *Հանքի, աշկըտ լուսի, էծըտ ծընալ աշկըտ լուսում կենա, Մարդի (Բ):*

- Աշկը խաղալ - Աջքի կոպը թրթռալ, որը համարվում է լավ կամ վատ բան կատարվելու նախանշան: *Աշկըս խաղում ա, էտ խուխեն կըլխեն մին խաթալ յա կըլական (Բ):*

- Աշկը խըվարել - *տեն* Աշկեն լուսը խըվարել:

- Աշկը ծակ - Աջքածակ, ագահ, անկուշտ: *Մին աշկը ծակ պառալ ա ինում, կ'ամ ա, ասում. - Վէսկեն տո՛, չես ասիմ ճիրին տը՛ղը (ՆԼՂԺԲ, 143):*

- Աշկը ծակվել - Ագահանալ, աջքածակ դառնալ: *էտ մարթին աշկը ծակվում ա, ասում ա. - Մին էլ ք'իննամ, էլիա շէլանկըս վը՛սկավ, ըրծաթավ լըցած կ'ամ (ՀԺՀ, V, 436):*

- Աշկը ծըլտ լակած - *տեն* ԶՕՌ (1):

- Աշկը կոռնեղակավը կանած - *տեն* ՇԻԼԴԻ:

- Աշկը կոխել - 1. Մի բան մեկին ցույց տալով՝ ասելով՝ հանդիմանել, երեսով տալ: *Հենգ՝ տարել առաջ մին փոյթ ցորեն ա տուվալ, ամմէն դծնում աշկըս ա կոխում (Ձ):* 2. Դժգոհությամբ՝ անարգական ձեռով մի բան մեկին տալ: *Ընդորա աշկը էնքան ծակ ա, մին չօփ էլ չի տալ, վէր աշկըտ կօխիս (Բ):* 3. Ապացույցը ներկայացնելով՝ սուտ մեղադրանք տվողին ամոթանք՝ պարսավանք տալ: *Սուդյան լօխ պարզից, մին-մին ըտորա աշկը կօխից (Բ):* 4. Կորցնել: *Ցալատը իոր ա՛, աշկըտ ը՛ս կօխալ (Բ):*

- Աշկը կօշտ - Իր ունեցածով գոհ, ոչ ագահ, ուրիշներին չնախանձող: *Աշկը կօշտ մարթ ա, ուրան հը՛տէ լ'ավ ապրում ա (Ձ):*

- Աշկը կօշտ պահել - Մեկին նյութապես ապահովել, անկարոտ պահել, խնամել: *Կընգանըտ աշկը վէր կօշտ չի պահիս, աշկը ուրուշին լըրա կինի (Ձ):*

- Աշկը կօրէկ չըքցիլ - Ոչինչ չտալ: *Վէգիրը ամաւ. - Թաքավէրըն ապրած կենա, լըս ըտորա աշկը կօրէկ էլ չըք ըքցիլ... (Ձ):*

- Աշկը հանել - 1. Աջքի գունդը հանել, կուրացնել: *Դերվիշը կըտաղում ա, էտ ըխճըկանը աշկերը հանում, թողում քօռ... (Ձ):* 2. փխբ. Պատժել, ոխը հանել (սպառնալիք): *Աշկըտ կը հանիմ, վէր մէհէտ էլ կ'ողորթուն անիս (Բ):* 3. Խիստ վնասել, մեծ վնաս պատճառել: *Աշկըս հանալ ա, բօստանըս սաղ քըրըքանդ ըրալ (Ձ):* 4. Մեկի նախանձը շարժել, ի հեճուկս մեկի՝ մի բան անել: *Շիննցից*

աշկը հանից, շէնին կըլխէ ախպորը քաշից ուրան հայաթը (Ձ):

- Աշկը հանել, տը՛ղը վարել - Մեկին խաբել՝ հիմարացնել: *էտ կընէգ՛ը մարթին աշկը հանալ ա, տը՛ղը վարալ. օխտը սիրական ա պահում (Բ):*

- Աշկը հատ ըղնել - Աջքի եղջերաթաղանթի վրա ոսպի մեծությամբ սպիտակ բիծ առաջանալ: *Ապուն աշկը հատ ընգավ, տարէն դուխտուրէն կօշտը (Բ):*

- Աշկը հըղէ ըղնել/քիսիլ - Աջքը առանց թարթելու եւ առանց մի բանի նայելու՝ առաժ մնալ, որը համարվում է ցանկալի անձի գալստյան նախագուշակության նշան: *Ախճի, աշկըս հըղէ յա ընգալ, հանցալ իմ քուր կըլական ա (Բ):*

- Աշկը հըղէն (գրբ. ակն ի ճանապարհ) - Մեկին երկար եւ կարոտով սպասելիս, սպասողական վիճակում: *Տըղան սիգօնա բիդի կ'ա, մարը էնա աշկը հըղէն (Բ):*

- Աշկը հըղէն թողնել - Մեկին երկար ժամանակ իրեն տեսնելու հույսով սպասեցնել: *էտ տըղան ք'ունում ա էրուշ յէրգիր, նըշընածէն աշկը թողնում հըղէն (Ձ):*

- Աշկը հըղէն ինիլ/մընալ - Կարոտով ու երկար սպասել մեկի գալուն: *Մարը կիրում ա, թա. - Այ իմ անգիգ բալա, աշկըս հըղէտ ա մընացալ, իւէ կ'ամ չը՛ս (Ձ):*

- Աշկը հընգիստին ինիլ - Մահամերձ լինել, մահը մոտ լինել: *Սանթորը վէց ամէս ա՛ տըղըպէրցում, աշկը էն ա հընգիստին (Բ):*

- Աշկ ըղնել - 1. *տեն* Աշկի ըղնել: 2. Սկսել հասունանալ (միտքը, պտուղը եւն): *Մայիսի վերջին թօթըն ա գ'նլւսը աշկ ա ըղնում (Ձ):*

- Աշկը ճըպել - Աջքը թարթել՝ փակել ու բացել: *էս ախճիգ՛ը աշկը ճըպէց, լւնց իլւնլ, թօռը նի կալւնլ (ՀԺՀ, VI, 68):*

- Աշկը ճուր կըտըրել/տը՛ռնալ - Անհամբեր շատ եկար սպասել, երկար սպասելուց աջքերը հոգնել: *Ըսպասից, ըսպասից ուրան նըշընածին, տը՛սավ կ'ամ չի, աշկը ճուր կըտըրից (ԼՂԲ, 304):*

- Աշկը մինակ ախօռը տը՛սնալ - Ասում են որկրամոլ մարդկանց մասին:

- Աշկը յը՛ղել - Կաշառել, որեւէ բանով գոհացում տալ: *Աշկը յըղը՛ցէն, ծէնը կըտըրից (Բ):*

- Աշկը լըրա թողնել - Կարոտ՝ չհագեցած թողնել: *Բօստանը ծը՛րքան ինք՛ կալին, թուղէցէն աշկը լըրա (Բ):*

- Աշկը լըրա ինիլ/մնալ - 1. Շատ հավանել: *էտ դուլուդուն աշկը շիւտանց ար թաքավէրին տըղին լըրան, օզըմ ար*

ուրան ըխճըկանը տա ընդըրան (ՀԺՀ, V, 43): 2. Փափագել, տենչալ, բայց ձեռք չբերել՝ կարոտ մնալ: *խուխէն աշկը մընաց խըրըվածէն լըրան (Բ):* 3. Հսկել, պահպանել: *Արխային կաց, խուխէտ վէշ մին պէն չի պըտահէլ, էն ա աշկըս լըրան (Ձ):*

- Աշկը լըրա մը՛ռնել - Մի բանի կարոտ մեռնել, փափագին չհասնել: *Ըտի էլ թօռնանը տը՛սավ վէջ, աշկը լըրա մը՛ռնալ (Բ):*

- Աշկը լըրա պահել - 1. Ուշադրություն դարձնել, հետեւել: *էտ ախպերացուն լըին աշկը լըրան ա պահըմ, տը՛սնա համին էտ վէգիրը հի՛նչ ա անէլու (ՀԺՀ, V, 204):* 2. Խնամել, հոգ տանել: *Լ'ավ հարթընը աշկը պըտորունէն ա ըսկօսվօրը լըրա յա պըհէս (Բ):*

- Աշկը լը՛ր օնէլ - Հանդուրժել, մեկի հաջողությանը չնախանձել: *Նահանց աշկը յօր չօնըմ, վէր Սարումը դանշանկ կընէգ՛ օնէ (ՀԺՀ, V, 190):*

- Աշկը նի թողնել - 1. Երկար եւ սեւեռուն նայել մի բանի, ուշադրությամբ նայել: *Աշկը նի թողից պատէն, ընգավ քընէնքու մաջ (Ձ):* 2. Երկար սպասել: *Աշկըս նի լըմ թողալ, թա հիբ ըս կ'ամ (Բ):* 3. Մեկից օգնություն ակնկալել, հույսը մեկի վրա դնել: *Աշկը նի յա թողալ, թա հիբ ա ախպերը փուլ դըրկըլական (Ձ):*

- Աշկը նի մըննել - 1. Մեկի համակրանքը՝ վստահությունը վայելել: *էրկու ամէս ա, վէր կօրծի յա ընցալ, ամմա ուծժէ լօխճին աշկըն ա նի մըտալ (Ձ):* 2. Նախանձ շարժել: *Ալլահան էշըս հինչ ա՛, էն էլ ա հիրըվըննէրէս աշկը նի մըննում (Բ):*

- Աշկը շըլծր - *տեն* ՇԻԼԴԻ:

- Աշկը շիբիլը՛դ քաղել - Կարպետորեն խաբել: *Բաղվանչուն աշկը շիբիլը՛դ քաղից, խընծօրէն թափ տուվալ, տարալ (Բ):*

- Աշկը շինիլին տը՛ղ օնքըն էլ ցըրը՛վ տալ - Մի բան կարգավորելու փոխարեն ավելի վատթարացնել՝ փչացնել: *Սամվէլ դային ծօղից ցըկատէն կօթը շինի, ըրը՛խըն էլ կօտըրից. աշկը շինիլին տը՛ղ օնքըն էլ ցըրը՛վ տուվալ (Ձ):*

- Աշկը շօր - Ցանկասեր, հեշտասեր, վավաշտ, ամուսնական կյանքին անհավատարիմ: *Ըտորա կընգանը աշկը շօր ար, սիրականնի ար պահըմ, ամմա մարթը գ'նղում չար (ԼՂԲ, 357):*

- Աշկը չար - Նախանձոտ, չար աջք ունեցող: *Աշկը չար մարթին անա հիշկան կըրէս ըս, հը՛ռէ բիդի շօռ տաս (Ձ):*

- Աշկը չնփ - *տեն* ՇԻԼԴԻ:

- Աշկը չըկըտըրել - 1. Մեկից կամ մի

բանից հայացքը չհեռացնել, ուշադիր նայել՝ հսկել: Զանգ ասմա.- Սալադ կըկենաս, հիվանդան աշկըտ կըտորիս վէջ... (Ձ): 2. Մեկով կամ մի բանով հիանալ, զմայլվել: Թաքավերին տըղան էտ ծուկունը տըսնում ա, թա չէ, աշկ չի կըտորում (Բ):

- Աշկը պենալ/պեց անել - 1. Արթնանալ, զարթնել: Աշկըս պեցե, տըսե անը՝ վը տոնս յըկած (Բ): 2. Ուշքի գալ, սթափվել: Էտ ճըպաղած մարթին յըրա ցորտ-ցորտ ճուր ըն ածում, աշկը պենում ա (Ձ): 3. Կյանքը հասկանալ, գիտակցության գալ: Ախմադ գատ ար, փըսակվից, մըհենգ աշկը պեցալ ա (Բ): 4. Զգաստանալ, աչալուրջ լինել: Աշկըտ պեց, տըս կընէգըտ հինչեր ա անում (Ձ): 5. Կյանք մտնել, ապրել սկսել, նախկին դժվարությունները չունենալ, հոգսերից թեթեւանալ: Կըռքվը պըրծալ, անջախ-անջախ աշկ պեցենք (Բ): 6. Բացվել, ծաղկել: Զոնին աշկըտ պեցալ ա (Բ): 7. Լույս աշխարհի գալ, ծնվել: Յըս աշկըս պեց ըմ ըրալ՝ Կիզոդանց Սըրքըրան ըստուր-ընդուր անա փալ ուզիլիս (Ձ):

- Աշկը պեց - 1. տեն ԸՇԿԱՊԵՑ: 2. Արթուն, չքնած: Սաղ քըշերը աշկը պեց հիվանդ մորը քըշտեն նըստում ա (Ձ): 3. Կենդանի, չմեռած: Սարը ասմա.- Բալա, հալա էն ա աշկըս պեց, վեր ըտի յըք ա-նըմ, պա վեր մըռնիմ, հինչ ըք ընական (Ձ): 4. Բացահայտ, բոլորի աչքի առջե: Աշկը պեց նի մըտալ հիրըվանեն բոստանը, լօթին քաղից, քըգալ (Բ):

- Աշկը պեց լուսըցընել - Ամբողջ գիշեր չքնել, արթուն մնալ: Զանգ ծանդըր ա, հիրք օր ա՝ աշկը պեց ա լուսըցընում խըհը ախճիգ՝ (Բ):

- Աշկը պըլթալ - տեն Աշկը տըրա-թել:

- Աշկը պըրտծղել - Տեսողությունը թուլանալ: Զանգ քըռասուն տիրըկան կա վէջ, ամիա աշկը պըրտծղալ ա (Բ):

- Աշկը սըվըրել - Ընտելանալ, վարժվել: Մին վեր կ'ուղղությունեն աշկը սըվըրալ ա, էլ կարում չըն կըտըրցընին (Բ):

- Աշկը սիրիլ - Դուր գալ, հավանել: Ըխճըկանը աշկը վեր տըղեն սիրից, էլ կարել չըս նըստա պուք տաս (Ձ):

- Աշկը սոր - Լավ տեսողություն ունեցող, սրատես: Աշկըտ սոր ա, մին տըս էս հինչ ա՝ կ'իրան (Բ):

- Աշկը վախել - 1. Փորձով մի բանից վախեցած լինել: Զանգ քըղի անխա, վեր էշին աշկը պեռնան վախե վուչ, վեր վախից՝ քեզ ծառայել չի (ՆԱԲ, II, 170): 2. Մի բան կատարելու՝ գլուխ բերելու անհնարինությունը կամ վտանգը կանխագալ:

Աշկըս վախում ա, թա չէ յըս էլ պարթկ կանիմ, տոն շինիմ (Բ):

- Աշկը տըղան տոնս կ'ան - Աշքը սաստիկ ցավել: Աշկըս տըղան տոնս ա կ'ամ, դոխտուր, մին ճար ըրա՝ (Ձ):

- Աշկը տըսածըն ա սիրում - Մարդ հավանում՝ ընտրում է իր համար սովորական դարձածը: Աշկը տըսածըն ա սիրում, ա՝ ջիհիլեն, ախճիգ՝ ըք ծղում, ծեր շենան ուզը՝ցեք՝ (Ձ):

- Աշկը տընգել - 1. տեն Աշկը նի թողնել: 2. Մի բանի վրա աչք ունենալ, ցանկանալ իրենը դարձնել, նախանձով նայել: Էրկու հեշտար վըդ օնե, ամմա աշկը տընգալ ա հիրըվանեն բուստանեն (Բ):

- Աշկը տըռնանը ինիլ/պահել - 1. Տան վրա հսկել, պահպանել: Էն ա աշկը տըռնանը, արխալին կաց (Բ): 2. Ամուսնական կյանքին հավատարիմ լինել: Նըմուսալ կընէգ՝ ա, աշկը էն ա տըռնանը (Բ): 3. Առանց ուրիշից օգնություն ակնկալելու՝ իր միջոցներով ապրել: Աշկը տըռնանըն ա, վէշ մինին անա պեն չի օգում (Ձ):

- Աշկը տըսածան վախել - Վախենալ մի բանից՝ նախորդ փորձը աչքի առաջ ունենալով: Աշկը տըսածան ա վախում, հըռնե արաշտ ըրալ, արտըս չուրըցըրալ, ըստարե ընական չըմ (Բ):

- Աշկը տըրաթել - 1. Կուրանալ՝ աչքերը փչանալ: Զանգ քըղին աշկը տըրաթալ ա, վէշ մին պեն տըսնում չի (Ձ): 2. Անեծքի արտահայտություն՝ թող կուրանա, տեսողությունից զրկվի: Աշկըտ տըրաթե, էտ մարթին տօնը խե քանդում ըս (Բ):

- Աշկըտ պըլլեն - Զանդիմանական կամ անեծքի բանաձեռ՝ ուղղված չար աչք ունեցողին: Աշկըտ պըլլեն, Խամկ, կըվեն աշկալ չի տաս (Բ):

- Աշկը տոնգը - տեն Աշկը ծակ:

- Աշկը տոնս - տեն Աշկը շօր: Կընանուցան մինը կ'օղ ա ինում, մինըն՝ աշկը տոնս, էն մինըն էլ՝ լուզվանէգ՝ (ԶԺՅ, VIII, 377):

- Աշկը տոնս կ'ան - տեն Աշկը տըրա-թել:

- Աշկը տոնս օնել - տեն Աշկը հանել:

- Աշկը ցամաք - Անարտասուք, դժբախտություն չտեսած: Ներակ ընդուր կինի՝ աշկը ցամաք նի կըմընեն վըդեն տակը (Ձ):

- Աշկը ուրուշըն յըրա - 1. Ուրիշներից օգնություն ակնկալող, աղքատ: Էտ մարթը քասիթ մարթ ա ինըմ, աշկը օրիշի յըրա (ԶԺՅ, V, 575): 2. տեն Աշկը շօր:

- Աշկը փըռնել - Զավանել՝ ձեռք բերելու ցանկություն ունենալ: ...Էս յեկած

հընգերեն աշկը մին ըխճըկա փըռնում ա, հընգերեն յախան փըռնում ա, թա էտ ախճիգ՝ ինձ հետե բեդմա օգիս (ԶԺՅ, VI, 219):

- Աշկը փըսօր ըղնել - Փոքր ծախորդության հանդիպել: Սաղ-սըլմաթ կըռվան պըրծալ, աշկըն էլ չի փըսօր ընգալ (Բ):

- Աշկը քախճըր - Բարի, բարեհամբույր: Աշկը քախճըր կընէգ՝ ար, էտ յի-թիմներեն լ'ավ պահից (Բ):

- Աշկը քախճըր ինիլ/պահել - տեն Աշկը քըխճըրանալ:

- Աշկը քըխճըրանալ - Բարյացակամ դառնալ, մեկին բարի աչքով նայել: Ըս-կեսվօրը աշկը քըխճըրացալ ա, հարթ-նանը անա էլ կ'ենգատ չի անում (Ձ):

- Աշկը քըցիլ - տեն Աշկը տընգել:

- Աշկը քուշտանալ - Մի բանից հագենալ, բավարարվել, լիանալ: Ալման աշկը քըցում ա էտ ըխճըկանը աշկեն, յեշում, յեշում, էլիա աշկը քուշտանում չի (Ձ):

- Աշկը քուշտըցընել - Մեկին լիացնել, որեւէ բանի կարոտ չթողնել: Պիրում ըն էտ վըդերը սաղ տամ ըտըրան, աշկը քուշտըցընում (Ձ):

- Աշկը օնքան պիցըրանալ/ընցընել - Զանդան: Զըրուստացալ ա, էլ վէշ մինին խուսուցունում չի, աշկը օնքան պիցըրացալ ա (Բ):

- Աշկը օնքեն կըլխան ինիլ - տեն Աշկը օնքան պիցըրանալ: Պառալը կըզընվում ա, ասըմ ա.- Ա՛ տըղա, էտ հիշքան ա՝ աշկըտ օնքետ կըլխան իլան, վեր օգում ըս սաղ ջեյրան փըռնիս (ԶԺՅ, V, 485):

- Աշկը օտել - Իր ուժերին համապատասխան համարել, իր ուժերին վստահել: Սըվ ծին ասմա.- Էրկու օրումը չէ, ամմա իրքը օրումը, աշկըս օտում ա, քըգ կըհըսընիմ ընդըդ (Ձ):

- Աշկ թօղ անել - տեն Աշկ կ'ուղա-նալ:

- Աշկի ըղնել - 1. Նկատելի դառնալ, ուշադրություն գրավել: Էտքանեն մա-չին էտ կաղնեն ա աշկի ըղնում (Բ): 2. Նշանավոր լինել, որեւէ հատկանիշով առանձնանալ: Զանգ մին խըրեգ՝ վախտ անց կացած վէջ, աշկի յա ընգըմ հունցու լան առուտուր անօղ (ԶԺՅ, V, 184):

- Աշկ ինիլ - 1. տեն Աշկը փըռնել: 2. Զար աչք ունենալ: Դերվիշին աշկ ա ինում, աշկալ ա տամ, էտ բաղը իրքը օրումը չուրանում ա (Ձ):

- Աշկ խմիլ - 1. Տեսողական պատրանք ստեղծել: Զըռանցե էտ քարը աշկ ա խմիլում, գ'ուղում ըս, թա մարթ ա նըստած (Ձ): 2. Քիչ բանով գոհացնել:

Պատահ գործն ա տամ էտ կընգանը, աշկ խափում, ըխճըկանը տանում (2):

- Աշկ ծակել - 1. Խիստ աչքի զարնել, ակնառու երեւալ: *Էտ ըխճըկանը թօշին խալը աշկ ա ծակում* (Բ): 2. Նախանձ շարժել: *Իւնծ-ջիւնծը մին կալ ա, էն էլ ա աշկ ծակում* (Բ):

- Աշկ կողանալ - 3արմար պահ՝ ա-ռիթ որսալ: *Աղվէսըն ան կ'իւլը օգում ըն աշկ կ'ողանան, օղտէն անա թաքուն էտ հացըն օտըն* (ՆԼՂԺԲ, 82):

- Աշկ նըհաշ տալ - Խստություն ար-տահայտել, սաստել: *Արջը կ'իւլին աշկ ա նըհաշ տամ, կ'իւլը էլ ըմբըստըրա-կէն ք'էպէն նի չի կ'ամ* (2):

- Աշկ նի կ'ալ - Չար աչք դիպել, չար աչք ունեցողի հայացքից վնասվել: *Շատ յէր կալած ծառէն տակէն ծոնկ ըն տը-նում, վէր աշկ չի նի կ'ա* (ՆԱԲ, 161):

- Աշկ չըկըտըրել - *տեն* Աշկը չըկը-տըրել:

- Աշկ չըճըպէլ - 1. Անվախ, աներ-կյուղ լինել: *Օգում ըս լ'ըհա մօրթէ, աշկ չի ճըպէլ* (Բ): 2. Անամոթ՝ ակնդերես լի-նել: *Յիշկան օգում ըս՝ թըքըթօհմանթ տօ, աշկ չի ճըպէլ* (2):

- Աշկ պէնալ/պէց անել - *տեն* Աշկը պէնալ:

- Աշկ տալ, իշընդ/պէրի չըտալ - *տեն* Օր տալ, իշընդ չըտալ:

- Աշկ տիկնիլ (*գորք. ակն դնել*) - *տեն* Աշկը տընգէլ(2):

- Աշկու գ'իւլլան - 1. Աչքի բիբ: *Փանդը նի յա կ'ամ, ըտըրա աշկէն գ'իւլլան ցը-րը՛վ տամ* (Բ): 2. *տեն* Աշկու լիւս:

- Աշկու լիւս/իշընդ (*գորք. լոյս աչաց*) - 1. Տեսողություն, տեսողության կարողու-թյուն: *Աշկու լիւս չօնէ, քուռացալ ա* (Բ): 2. Շատ սիրելի, թանկագին անձ կամ իր: *Էտ տըղան լօխճին աշկէն լիւսըն ա* (2):

- Աշկու լիւս տը՛նալ - Մեծ սեր՝ հարգանք վայելել, սիրելի դառնալ: *Ըտի նախըրջուն ախճիգ'ը թաքավէրին աշ-կէն լիւսըն ա տը՛նում* (2):

- Աշկու լիւսու նըման պահել - Մեծ խնամքով՝ հոգատարությամբ պահել՝ պահպանել, սիրել, փայլալայել: *Ղարա-բաղէն ասում ա.- Մստուծ, թա տու կա-րում չըս մը՛գ պահիս, քըջա՛ց, մունք ք'ը՛գ աշկու լիւսոն նըման պահիսը՛* (2):

- Աշկու լիւսու նըհըտ չըփօխել - Շատ թանկարժեք՝ անգնահատելի հա-մարել: *Ղերվիշը թա.- Էս քարը ծօկ քար ա, աշկու լիւսոն նըհըտ չիփօխէլ չըմ* (2):

- Աշկու կ'իթօղ - *տեն* Աշկու փօշ: *Տըմբըլաջի հաջանը կասիս լըհա լօխջու աշկի կ'իթօղըն ա, վէջ հըրսընքու ըն կանչըմ, վէջ նըշանի, վէջ փըքըկանջի...* (ԶՏ, Ա, 38):

- Աշկու կուկում - *տեն* Աշկու գ'իւլլան:

- Աշկումը աղու մըզիլ - Շատ նեղել, տանջել, չարաչարել: *Յարթըն, հինչ հա՛րթըն, ըսկէսվօրը աշկումը աղու վա մըզիլ* (Բ):

- Աշկումը իշընդ ինիլ - 1. Գեղեցիկ՝ գրավիչ լինել, հաճելի արտաքին ունե-նալ: *Օխտը ախճիգ' տը՛սէ, վէշ միսին աշկումը իշընդ չի կար* (2): 2. Երիտա-սարդ լինել: *Յան պըռապալ չի, աշկումը էն ա իշընդ կա* (Բ): 3. Լավ ընտրություն կատարել: *Լ'ալ ախճիգ' ըս օգ'ալ, աշ-կումըտ իշընդ կա* (Բ):

- Աշկումը խուլ/մազ՝ փըսնել/տոնս կ'ալ - 1. Երկար սպասել, սպասելուց հոգնել: *Խէ կ'ամ չը՛ս, աշկումըս խուլ՝ փըսալ* (Բ): 2. Երկար ու դժվարին աշ-խատանք կատարել, նեղություն քաշել, չարաչարել: *Աշկումըս խուլ՝ ա փըսալ, մինչը՛վ էս տօնը շինալ ըմ* (2):

- Աշկումը լը՛ղ ինիլ - *տեն* Աշկումը իշընդ ինիլ:

- Աշկումը շօռ կ'ալ - *տեն* Աշկու փօշ տը՛նալ:

- Աշկումը պէրի ինիլ - *տեն* Աշկումը իշընդ ինիլ:

- Աշկումը պիցըրանալ - Մեկի մոտ հեղինակությունը՝ վարկը բարձրանալ, հեղինակություն ձեռք բերել: *Վէր անմա-հական ճոնը պիրոն ա, թաքավէրը ասմա.- Միհէնգ՝ աշկումըս պիցըրա-ցէր* (2):

- Աշկումը պիցըրցընել - Մեկի հեղի-նակությունը՝ վարկը ուրիշների մոտ բարձրացնել, հեղինակավոր դարձնել: *Տըղըմարթին ժուղուկուրթէն աշկումը պիցըրցընօղը կընէ՛ղն ա* (2):

- Աշկումը քըցիլ - Մեկին ուրիշների մոտ վարկաբեկել՝ հեղինակազրկել՝ ա-տելի դարձնել: *Էտ ախճիգ'ը ախսօրը լօխճին աշկումը քըցալ ա* (Բ):

- Աշկու չափալ - Մոտավոր չափով, որ որոշվում է նայելով: *Էտ տանը իրկը-նօթունը աշկու չափալ քըսան մէտըր կինի* (Բ):

- Աշկու պըլլօր - *տեն* Աշկու փօշ:

- Աշկու պըլլօր տը՛նալ - *տեն* Աշկու փօշ տը՛նալ:

- Աշկու պիրիլ - Գեղեցկացնել, հղկել: *Ղուլգ'արը մըղակը շինից, ըսքը-սից աշկու պիրիլ* (2):

- Աշկու փօշ - Սաստիկ ատելի, անտա-նելի: *Մարը ասմա.- Մին վըխտու վա իլալ իմ ախպէր, մըհէնգ աշկու փօշ ա* (2):

- Աշկու փօշ տը՛նալ - Սաստիկ ա-տելի լինել: *Կ'ուղթօթուն ըրալ, շէնումը աշկու փօշ տը՛նալ* (Բ):

- Աշկու փօշ տոնս օնօղ - *տեն* Աըր-տու փօշ տոնս օնօղ (ՍԺՐՏ՝-ի տակ):

- Աշկու քըշէռք - *տեն* ԸԾԿԱԶԱԾ:

- Ըշկերան ըրտասունք քամել - 1. *տեն* Աշկերը ծօվ տը՛նալ: *Յինչա տը-ղան կօրալ ա, էտ կընէգը տաա չի անում, սաղ օրը ըշկերան ըրտասունք ա քամում* (Բ): 2. Լացացնել: *Էս կըռը՛վը մէր ըշկե-րան շատ ըրտասունք քամից* (Բ):

- Ըշկերան խը՛ղճ - Տեսողությունը թույլ, լավ չտեսնող: *Լ'ալըն էն ա քառ ի-նիս, հինչ ըշկերատ խը՛ղճ* (2):

- Ըշկերան շընէր վէր տը՛նալ - Խո-րամանկ, վավաշոտ լինել: *Ըշկերան շը-նէր ա վէր տը՛նում, նը՛ստա դըրաղ շօ՛ռ տօ* (Բ):

- Ըշկերավը օտել/կօլ տալ/լէփիլ - 1. Տեսչանքով՝ կրքով նայել մեկին, մի բա-նի: *Առաջին տըսնալավը տըղան ու ախ-ճիգը ըշկերալ իրոնր օտում ըն* (ՆԱԲ, II, 25): 2. Ատելությամբ՝ թշնամանքով նա-յել, սաստիկ հանդիմանական հայացքով նայել: *Աշկէն փօշըն ա, ըշկերավը օտում ա* (2): 3. Ագահությամբ՝ մեծ ախորժակով ուտել: *Խըրապած, հինչ խըրապած, դու-նուղնէն ըշկերավը կերէն* (Բ):

- Ըշկերէն ճիրերը հըղէ ինիլ - *տեն* Լաց ինիլ: *Էլ կարում չի պըրաննան վէր ածէ, ընդի էլ կօլ ա տամ, ըշկերէն ճըրէ-րը հըղէ յա ընում* (ՆԱԲ, 126):

- Ըշկերէն չըհըվատալ - Տեսածին չհավատալ, տեսածը անիրական հա-մարելով՝ ապշել: *Կ'ամ ա, տը՛սնում շօ-նը էտ ճօխտ կ'իւլին խը՛խտած, ըշկե-րէն հըվատում չի* (2):

- Ըշկերէն տական տուարըկնէ կախ ինիլ - *տեն* Ըշկերէն տակը փըջըգ'օտել:

- Ըշկերէն տակը փըջըգ'օտել - 1. Աչ-քերի տակը ուռչել: *Էնքան լաց ա իլալ, ըշկերէն տակը փըջըգ'օտալ ա* (Բ): 2. Ծերանալ: *Ըշկերէն տակը փըջըգ'օտալ ա, մըռնէլի վախտըս ա* (Բ):

- Ըշկերէն փուշի մաղ(վ)ել - Ալեհեր դառնալ, ճերմակել: *Ըշկերէն փուշի յա մաղալ, էլիա էն ա ըստըրա-ընդըրա կընգանը հը՛տը ընգած* (2):

- Ըշկերումը կարթիլ - Մեկի աչքերի՝ դեմքի արտահայտությունից հասկա-նալ՝ գուշակել՝ կռահել տրամադրու-թյունը, մտադրությունը: *Ասէ, ասէ վէջ, յը՛ս ընդըրա ըշկերումը կարթում ըմ. մը՛թըր խային ա* (2):

- Ըշկերումը շընկուտըգ'նէ ինիլ - *տեն* Ըշկերան շընէր վէր տը՛նալ:

ԱՇԿԱԿ-ՕՆՔԱԿ - *տեն* ԸԾԿԱԶԱԾ-ՔԱԿ:

ԱՇԿԱՐ(Ա)/ԱՇԿԱՐ(Ա) (*գորք. աշկա-րայ*) - 1. ած. Ակներեւ, բացահայտ, ա-մենքին տեսանելի: *Աշկարա տը՛ղ ա, ընդը՛ղ կ'ուղթօթուն չինիլ* (Բ): 2. *տեն* Ա-ՓԱՇԿԱՐԱԿ:

- Աշկար անել - Բացահայտել, երեւան հանել, հայտնի դարձնել: Սուդ-յին ըռուշվաթ տուովակ, վեր կ'ուղղթունը աշկար չանէ (Բ):

- Աշկար ինիլ/տը'նալ/տոնս կ'անլ - Բացահայտվել, երեւան հանվել, հայտնի դառնալ: Հիշկան անում ըն, կարում չըն թաքուն պահին, էտ պէնը աշկար ա իննում (Ձ):

- Աշկար տոնս օնել - տեն Աշկար ա-նել:

ԱՇԿԻ - տեն ԱՇԿԻ:

ԱՇԿ-ԻՇԸՆՂ - տեն ՕՐ-ԻՇԸՆՂ:

ԱՇԿԱՐ(Ա) - տեն ԱՇԿԱՐ(Ա):

ԱՇԿ-ՕՆԵ - տեն ԸՇԿԸՕՆԵ:

- Ըշկերէն-ունքերէն անել - տեն Փուշերէն անել (ՓՕՇ-ի տակ):

ԱՇՆԱ (պրս., թրք. *ašina*) - տեն ԹԻՐ-ՎԱ:

ԱՇՆԱ-ՌՕՍՍ - գ. Ստերիմներ, բարեկամներ: Աշնա-դօստ հըվաքվում ըն, էտ մարթին էրված տօնը մին ամսումը շինում (Բ):

ԱՇՇԻ/ԱՇՇԻ/ԱՇԻՇԻ - վ. Անհոգութեան բացակայություն՝ փոյթ չէ, հոգ չէ: Աշշի, հինչ տը'նում ա, տը'նա, դանդաշ չի (Բ):

ԱՇՊԱԶ/ԱՍՊԱԺ (թրք. *aşpaz*) - գ. Խոհարար: ...Թաքավերը հըրամայրմ ա՝ պալատին քաշի ըմբընէրըմը հինչ օտէլի պը'ն կա, ընդըրանա աշպազնին իփին... (ՀԺՀ, V, 67):

ԱՇՊԱԶԽԱՆԱ/ԱՍՊԱԺԽԱՆԱ (պրս. *aşpazzane*, ադրբ. *aşpazzana*) - գ. Ծառարան: Նի յա մընըմ մին աշպազխանա, ընդը'դ ծառա տը'նըմ (ՀԺՀ, V, 230):

ԱՇՊԱԶՕԹՈՐԻՆ/ԱՍՊԱԺՕԹՈՐԻՆ - գ. Խոհարարություն: Կուճի ախպերն էլ ք'նունում ա աշպազօթուն սըվը'րում (Ձ):

ԱՇՐԱՓ (թրք. *eşraf*) (պատվավոր քաղաքացի) - հեզն. տեն ԱնՄԱխ:

ԱՇՐԱՔ (գրբ. աշուն) - գ. 1. Տարվա եղանակ՝ ամռան եւ ձմռան միջեւ, աշուն: Աշունքը վեր կ'ամ ա, ժողովուրթը բըդերան օտն չըն կ'ամ (Ձ): մ. 2. Աշնանը, աշնան ընթացքում: Սըխտօրը բիդի աշունքը վարիս, թա չէ պերք չի տալ (Ձ):

- Ըշունքու ծեք՝ - տեն ԸՇՐԱՔԱ-ԾԵՔ:

- Ըշունքու հավա - Անձրետտ եղանակ: Ամը'ն ա, ամմա ըշունքու հավա յա անում (Բ):

- Ըշունքու ճօտ - տեն ԸՇՐԱՔԱ-ՃՕՏ:

ԱՇՐԱՐՄԱ - տեն ԱՇՐԱՐՄԱ:

ԱՇՕՆ - 1. մկն. գ. Շուն: Խօխան լանց ինիլակ կ'ամ ա, թա.- Աշօնը կըծալ ա (Ձ): 2. ձ. Շանը քշելու ձայն: Աշօն, կօ'րէր ըստըղաս (Բ):

ԱՇՕՆ-ԱԿՈՒԼ - Մեկին դիմելու հեգնական արտահայտություն: Հու կարում ա, կըխօզէն բօստանը թըլանում ա, մի-նը կավէ՛ք՝ ասէ.- Աշօն-ակ'ո՛ւլ, էտ հինչ ը'ս անում (Ձ):

ԱՉ (գրբ. աջ) - ած. 1. Ձախին հակառակ կողմում գտնվող: Աջի ծը'րքը ծէխան օժժավ ա (Ձ): 2. Աջ ուղղությամբ տարածվող, աջ կողմը: Վէր պատառ ք'նունում ա բիդի աջի թաննիք, տը'ս-նում ա իւրանց շէնը ըրվամ ա (Ձ): 3. Կտորի, գուպայի շիտակ կողմը՝ երեսը: Մարթը ասմա.- Մ'կընէ՛ք, էս գ'նվքին ա-ջը վերըն ա՛ (Ձ): 4. Հարմար, պատշաճ, դյուրին (տեղի՝ վայրի մասին): Մէր շէնը լ'ավ տը'դ ա, աջ ա (Բ): 5. Հաջող, հաջողակ: Կօրծէրքս հանլ աջ ա, տը'սնանք՝ վէրչը հունց կիկի (Բ):

- Աջն ա ծէխը չըգիդանլ/չըճօկել - Բոլորովին անտեղյակ՝ անփորձ լինել: Հանլ շատ ա ցանիկ, աջն ա ծէխը ճօկում չի (Ձ):

- Աջ(ի) թել - տեն Աջ(ի) ծը'րք:

- Աջ(ի) ծը'րք - Գլխավոր՝ առաջնակարգ օգնական՝ պաշտպան՝ զինակից: Ռուբէն դայուն աջի ծը'րքը կուճի թօռ-նըն ա (Բ):

- Աջի ծը'րքէն ըրածը ծէխէնը կարել չի անէ - Մեկը մյուսին փոխարինել չի կարող: Ամմէն մարթ էլ իւրան տը'դը օ-նէ, աջի ծը'րքէն ըրածը ծէխը կարել չի անէ (Ձ):

- Աջ(ի) կօնը - տեն Աջ(ի) ծը'րք:

- Աջ տըռէլ, ծէխ շըպըրտէլ - Ազատ ու անհոգ լինել: Վէ՛ք կօրծ ա անում, վէ՛ք դանդաշ օնէ, աջ տըռում ա, ծէխ շըպըրտում (Բ):

ԱՉԱՐ (թրք. *açar*) - գ. 1. Կողպեք՝ փականք բանալու եւ փակելու հարմարանք: Ըջընէն յօր ա օնում, քարը տէն քըցում, Նի մըտնում, քընամ տօնը պէնում (ՀԱԲ, 15, 20): 2. Պոտտակները ամրացնելու եւ թուլացնելու գործիք, պոտտակիչ: Աջառը պէր, գազէն բալօնը պինդը-ցընիք՝ (Բ): 3. փխբ. ելք, հնարք, միջոց: Ղէրվիշը ասմա.- Ըտըրանա ըզզդվէլի ա-ջառը մինակ յը'ս կարիմ տամ (Ձ):

ԱՉԱՐ(ՆԸ)/ԱՉԵՐ(ՆԸ)/ԱՉԸՐ(ՆԸ) (գրբ. արջառ (եզ ու կով, պախրա, տավար) - գ. Երեք տարեկան արու հորթ: Ատում ըն՝ տափէն տակէն մին մը'ծ աննա կա, սաղ յէրգ'իրը էն ա էտ ըջանի մաշ-կէն տիրան՝ (ԱԱ, 15):

- Աջանը պինդցընէլակ յը'զնը կը-տը'նա - Աշխատանքի արդյունքում է մարդ փորձառու դառնում:

- Աջանը վեր ծըրան տոնս ա կ'ան, ուստա յը'զնանըն ըն թակում - Անփորձի՝ սկսնակի թերությունների համար նրա դեկավարին՝ փորձառուին եւ մեղադրում պատժում:

ԱՉԵՐ(ՆԸ) - տեն ԱՉԱՐ(ՆԸ):

ԱՉԸՐ(ՆԸ) - տեն ԱՉԱՐ(ՆԸ):

ԱՉԸԼՄԻՇ (թրք. *açılış* (բացվել) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Աջըմիշ ինիլ - 1. Բացվել, պարզվել: Հավան աջըմիշ ա իլանլ (Բ): 2. տեն Ունքամաջը յը'տ կ'անլ: ...Գիդանցին, թա փըսականջ ա... հըզըրվէցին, վեր ք'ի-նան, պատառ աջըմիշ ինին (ՋՏ, Ա, 23):

ԱՉԸԽ (թրք. *aşık*) - 1. Պարզ, անամպ: Ըսօր աջըխ հավա յա (Բ): 2. Աշխույժ, սրտաբաց, զրուցասեր: Աջըխ մարթին Նըհը'տ հըդէ ք'ինիլը լանթա (Բ):

ԱՉԼԻԳ - ած. 1. Աջ ձեռքով գործ ա-նող: Աջիգ՝ ը'ս, թա ծէ'խիգ՝ (Բ): 2. Հա-ջողակ: Աջիգ՝ կօրծ ա (Բ):

ԱՉԿԻ/ԱՇԿԻ (ռուս. *очку*) - տեն ՉԵՇՄԱԿ:

ԱՉՄԱ - ած. Արձակ, կապանքներից՝ կապերից ազատ: Մին ասօղ ինի, քանի հէտ ը'ք տէսալ, վեր մին մըրթըվարի հայի կընէ՛ք թառ ածի, յա մազերը աջմա, ըռէխը ժընգըննա՞ծ խաղ ասի... (ՋՏ, Ա, 190):

- Աջմա անել - Արձակել, կապանքնե-րը՝ կապերը քանդել: Հինչ ը'ս տօշըտ աջմա ըրալ (Բ):

ԱՉՈՒ - ձ. Էշին՝ ջորուն քշելու ձայն: Մին էլ ըսկանում ըն, վեր Ըղէն սանը կ'ամ ա.- Աջո՛ւ, աջո՛ւ (Ձ):

- Աջու հալլա - տեն ԱՉՈՒ:

ԱՉՕՏ (ռուս. *отчет*) - գ. Հաշվետվու-թյուն: Զինամ ա կանտօրը, աջօտ տամ (Բ):

ԱՊԱ (հ.ե. *appa- (հայր (մանկ. բառ) - 1. տեն ՊԱՊ(1): Իմ հնր իցցուն տիրը-կան ա, իմ ապա՝ ութաստուն (Բ): 2. տեն ՀԱՐ: Տըղան հօրըն ասըմ ա.- Ապա, թո՛ւլ տօ, քու յէրգ'իրըտ շօռ կ'ամ (ՀԺՀ, V, 484): 3. Տարեց տղամարդկանց՝ ծերու-նիներին տրվող հարգական անուն եւ կոչական բառ: Սէյրան ապա, օգում ըմ թօռնանըտ օզիմ տըղէտ հը'տէ, հինչ ը'ս ասում (Ձ):

- Ապան ամէն օր ք'անթան չի օտել - Միշտ հաջողություն չի լինի: Հանը աս-մա.- Մ'տըղէրք, ապան ամէն օր ք'անթան չի օտել, պատառ հըթըյաթ ըրէք՝ (Բ):

- Ապան դօրա կերակ, թօռնանը կըռ-քընէն առնից - տեն Հանը շըվօր կերակ, խոփէն կըռէքը առնից:

- Ապուն դիւրվին - տեն Զօհնա դիւր-վին:

ԱՊԱՐԱԺ (գրբ. ապառաժ) - գ. Պինդ՝ քարացած հող: Էտ ապառաժըմը ծառ չի փըսնէլ, Նըհախ չըրչարվու մէր (Ձ):

ԱՊԱՍՆԻ (ռուս. *опасный*) - ած. Վտանգավոր: Ապասնի կօրծ ա (Բ):

ԱՊԱՐԱՏ (ռուս. *annapam*, գերմ. *appar*, լատ. *apparatus*) - գ. Գործիք, սարք: Ապարատավոր նրկարում ա, տանում տամ էտ կրնգանը մարթին (2):

ԱՊԷԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըպելա/Ապելա կ'առնը- Յեգ, հնագանդ, խեղճ: Էս խեղճ Ապելա կ'առնը ուռնա յա անում, շոկշոկցընում, ծիլենը խըրտնում ըն... (ՆԱԲ, 63):

ԱՊԷԼԱՍԻՆ (ռուս. *апельсин*) - գ. Նարինջ: Սըղափիւն, վեր Ղարաբաղ ապելսին չի տըճնում (Բ):

ԱՊԷՐ - 1. տեն ԱՊԱ: 2. տեն ԱԽՊԷՐ: - Ապորը ծօցը դարկել - Սպանել, մեռցնել: Ըտի մարթին բիդի ապորը ծօցը դարկիս (2):

- Ապորը կ'ինը յըրա տինիլ - Շատ թանկ վաճառել: Ապորը կ'ինը տիրան ա յըրա, մին կիլօ ցօրենը հարդոր իցցուն դըրամավ ա ծախում (Բ):

- Ապորը հըրսանեք'ը մըճնընը ըղնել - Շատ վատ վիճակի մեջ ընկնել, սաստիկ ծեծ ուտել: Էնքան թակալ ըն, ապօրը հըրսանեք'ը մըճնընը ա ընգալ (2):

- Ապորը հըրսանեք'ը մըճնընը քըցիլ - Խիստ պատժել՝ ծեծել: Վեր մէհէտ էլ նի մըտեր բաղը, քու ապօր հըրսանեք'ը մըճնընը ըմ քըցիլան (Բ):

ԱՊՈՐԱԾՈՐ/ԱՊՈՐԱԾՈՐ - գ. Ասում են լավ մարդու հասցեին: Էտ ապրածը խօսկըս տափավոր չի տըվալ (ՅԺՅ, V, 624):

ԱՊՈՐԱՆԵ/ԱՊՈՐԱՆԵ (գրբ. ապրանք) - գ. 1. Աշխատանքի արդյունք, որ արտադրված է փոխանակության՝ վաճառքի համար: Կօրծը անում ըն, ապրանքը տանում բազար (2): 2. Ունեցվածք: Տահանք ըտեղ փըռնում ըն, կըտօրում, ապրանքը թըլանում (ՅԱԲ, 15, 75): 3. Ընտանի անասուններ: Էս օխտը տօնըտ էնչաք ապրանք ըն լան պըհէս, վեր խընըցէք'ան վեր տըճաճ թանը նի յա տըճալ կ'էտը... (ՅԲ, 357):

ԱՊՈՐԷԼ/ԱՊՈՐԷԼ (գրբ. ապրիմ, ապրետ) - չբ. 1. Գոյություն ունենալ, կյանք ունենալ: Պիրում ա մարը օխտը օր, օխտը քըշէր հըրսանիք' անում, հէտօ տահանք ըսկըտում ըն ուրանց հէտէ ապրէլը (ՅԱԲ, 15, 14): 2. Բնակվել: ...Ղըլանց Պէտին քըռասնուհէնգ' տօն ա յօր կալան, յըճկալ, ըստըճ' ապրալ (ԱԱ, 21): 3. Կերակրվել, սնվել: Պէն չօնէ ուտելի, չօր հացավ ա ապըրում (Բ):

- Ապըրած կէնա - Բարեմադրության արտահայտություն՝ երկար ապրի: Ապրած կէնա Սիմօնը, տըղէս ք'ծմանգ' ա անում (Բ):

ԱՊՈՐԷԼ² - տեն ԱԲՈՐԷԼ:

ԱՊՈՐԻՍ/ԱՊՈՐԻՍ - ձ. Խրախուսական բացականչություն՝ կեցցեն, ապրեն: Տըղան կօրծը պըրծընում ա, մարթա մին տըճ'դան ասում ըն՝ ապրիս (2):

ԱՊՈՐՈՒՍ/ԱՊՈՐՈՒՍ/ԱՊՈՐՈՒՍ (գրբ. ապրուստ) - գ. 1. Ապրելու նյութական միջոց: Էն օրանը տէսը նահանք տէնըն ըն թաքավեր-թաքուհի, աշխարքը ըպրուստավ լըցընմ... (ՅԺՅ, V, 449): 2. Ապրելակերպ, ապրելու եղանակ: Տահանք վէճ մին ըպրուստու տար չըն իլալ (ՅԺՅ, V, 559):

ԱՊՈՒԿԱ (ռուս. *аплика*) - գ. տեն ԹԷՓ(3):

ԱՊՈՒԷՏԱ (ռուս. *операция*, լատ. *operatio*) - գ. Վիրահատություն: Ապլեցան միհէնգ' ա անդաթ ընգալ (2):

- Ապլեցան անել - Վիրահատել: Ապլեցան ըրէն, սըղըցըրէն (Բ):

ԱՊՐԱԾՈՐ - տեն ԱՊՐԱԾՈՐ:

ԱՊՐԱՆԵ - տեն ԱՊՐԱՆԵ:

ԱՊՐԷԼ¹ - տեն ԱՊՐԷԼ:

ԱՊՐԷԼ² - տեն ԱԲՈՐԷԼ:

ԱՊՐԻՍ - տեն ԱՊՐԻՍ:

ԱՊՐՈՒՍ - տեն ԱՊՐՈՒՍ:

ԱՊՈՒՊԱՊ (գրբ. ապուպապ) - գ. Պապի պապը, Նախապապ: Էս շէնին ապուպապէրը յըճկալ ըն Ըրասիւն կօխկէ շինէրան միւնան (ԱԱ, 19):

ԱՊՈՒՐ (գրբ. ապուր (ապրելու կերակուր) - գ. Անասնակեր՝ խոտ, դարման: Ծոնը կ'իւտից, ապուրը պըրծավ, հիլվընէն մընացէն տոնըն (Բ):

ԱՊՈՒՐՈՒՍ - տեն ԱՊՐՈՒՍ:

ԱՋ - տեն ՍԵԿ(Ը)ՐԷՏ: Էտ փըփաղէն անք էն ա ինոն, վեր հու տինում ա կըլխէն, էլ ըրվամ չի (2):

ԱՋԱԲ - տեն ԱՋԱԲ:

ԱՋԱԲ/ԱՋԱԲ (արաբ. *ajab*) - տեն ԹԱՅՐԻ: Աճանք պէն ըն տէսըն (ՋՏ, Ա, 220):

ԱՋԱԲ-ԱՋԱԲ - տեն ԹԵՅՐԻ-ԹԱՅՐԻ: ...Բա էս ծոն-ծըմէնը անք-անք հօր ը՛ս յէկալ, իշտեղ ը՛ս քինըմ (ՋՏ, Բ, 3):

ԱՋԱԼ/ԱՋԱԼ (թըբ., արաբ. *agel*) - գ. Օրհաս, վախճան, կյանքի վերջ, մահ: Հարը տըրան մին սօր ա տամ, ասըմ-Թա քըշէրը էտ սօրէն կէսը տոնս կ'ա, ընըշկէտ անք կա (ՅԺՅ, V, 324):

- Աճալը ծըրավել - Պատահարից չխուսափել, իր արարքով իր օրհասը մոտեցնել: Աճալը ծըրավալ ա, մին օր էլ ծառան վեր ա ընգընական, մըճնէ (2):

- Աճալը հըսնել/կ'ան - Մահը՝ վախճանը մոտենալ: Թարքէրէն աճալը հըսալ ա, էլ կարում չըն կըռվին (Բ):

ԱՋԱԼ - տեն ԱՋԱԼ:

ԱՋԱԼ(Է) - ձ. 1. Ուրախության բացականչություն: Աճան, անըճ'ը տոնս յըճ-

կալ (Բ): 2. Սիրելի էակին պատասխանելու կոչական ձայնարկություն: Խօխան ասմա.- Աճա: - Այան ասմա.- Աճանէ (Բ):

ԱՋԱՓՍԱՆԱԼ - տեն ԱՋԱՓՍԱՆԱԼ:

ԱՋԱՓՍԱՆԱԼ/ԱՋԱՓՍԱՆԱԼ - գ. 1. Զանազան բանջարեղեններով եւ մսով կամ առանց մսի պատրաստվող կերակուր: Էլ հինգ անքափաննընալ, վեր մաշին բաղըմճան չի կա (Բ): 2. փխբ. Խառնիխուռն՝ խճողված բան: Էս կօրծ չի, անքափաննընալ ա (Բ):

ԱՋՈՂ (թըբ. *ajə*) - գ. 1. Ոխ, վրեժխնդրության զգացմունք: Ըտըրա աճըղը կընօխանց ա ինձ յըրա (2): 2. Բարկություն, զայրույթ: Խօխան պըլօթուն ըրավ, մօրը աճըղը շըտացավ (2): - Աճըղը հանել/տոնս ածել/տոնս օնել - Վրեժխնդր լինել, վրեժն առնել: Ինք'ը կ'ան ա տօն, կընգանը փըռնէս, մին լան թըկէս, ճըխճըխալէս, աճըղը կընգանան հընէս (ԼՂԲ, 380):

- Աճըղը վեր ածել - Բարկությունը, զայրույթը թափել, հանգստանալ: Աճըղը վեր ածից, դիւջացավ (Բ):

- Աճըղը փըռնել - տեն ԸՋՈՂՎԷԼ:

ԱՋԻ (թըբ. *aci*) - 1. ած. Ղառը, կծու: Էս տանտէղը անք յա (Բ): 2. գ. տեն ԱՋՈՂ (2):

- Աճին քաշիլ - Գործած արարքի համար պատժվել, տույժը կրել: Սէհէտ մին փիսթուն ա ըրալ նախագէն, մինչըճ' միհէնգ' անքին քաշոն ա (Բ):

ԱՐԱԹՈՐ (գրբ. առաթուր (կոխկռտելով) - ած. Անպետք, անպիտանի: Պոտուն մին քավթառ, առաթուր ծի յա ընոն, հըլաթումը վեր ա ըղնում, ըստակում (ՆԱԲ, 131):

ԱՐԱԿ (գրբ. առակ) - 1. տեն ՄԱՍԱԼ: 2. Հանդիմանություն, նախատինք, խայտառակություն: Բիդասը տըղան հօրը հըճ'տէ առակ ա (2):

- Առակ անել/շինիլ - Խայտառակել, ծաղրի առարկա դարձնել: Փիս հարթը ըսկէսվօրըն էլ առակ կըշինի, մարթին էլ (2):

- Առակ տըճնալ - Խայտառակվել, ծաղրի առարկա դառնալ: Թարքէրը փախէն, սաղ ըշխարքումըս առակ տըճնէ (2):

ԱՐԱԿ-ՊԱՐԱԿ - տեն ԲԵՅԱԲՈՒԲԵՅԱԲՈՒԲ:

ԱՐԱՆԻ - գ. Հացաբույս: Լիւնընընը ղըմը առանի չի փըսնէլ (2):

ԱՐԱՆՑ/ՈՒՐՈՒՆՑ (գրբ. առանց) - կ. Ցույց է տալիս բացասում, բացակայություն, չգոյություն այն առարկայի՝ երեւոյթի, որի անունը դրվում է նրանից

հետո՝ իբրեւ խնդիր: *Իտի յէ էտ թամբնլ կընէկը առանց կործ անելի օտըմ ա, խըմըմ, նըստըմ...* (ԼՂԲ, 372):

- Առանց աշկ ճըպէլի - Ամփջապէս, առանց տատանվելու՝ երկմտելու: *Խաբարը վէր ըսկանում ա, առանց աշկ ճըպէլի հըղէ յա իննում ծըմակը* (Բ):

- Առանց էն էլ - Նույնիսկ տվյալ բանի չլինելու դեպքում էլ: *Առանց էն էլ շատ ար ք'անսիբ, կավըն էլ ընդը՞դ վէր ընգավ, ըստակից* (Ձ):

- Առանց էշու կըլծիս հըրսանէք՝ չի-նիլ - Ասվում է այն ժամանակ, երբ ուրախության կամ հավաքի ժամանակ մի անցանկալի անձ է հայտնվում: *Ըհը՛, Ծատօրը յը՛կավ, ախէր ըսէս ըմ, թա առանց էշու կըլծիս հըրսանէք՛ չինիլ* (Ձ):

- Առանց երկան մըտըծէլի - *տեն* Առանց աշկ ճըպէլի:

- Առանց ծըմէլի կօլ տալ - *տեն* Անծամ կօլ տալ:

- Առանց կըրակ երիլ/խըրավէլ - 1. *տեն* Առանց տէնակ մօրթէլ: 2. Խոսքով խիստ վիրավորել: *Տըղան ըխճըկանը ասմա.- Լ'ավըն էն չի՛, ինձ ըսպանիս, քանց էտ խօսկը ասիս, ինձ առանց կըրակ երիս* (Ձ):

- Առանց կըրակ երվիլ/խըրավվէլ - *տեն* Առանց տէնակ մօրթըվէլ:

- Առանց կըրակ ծօխ չինիլ - Առանց պատճառի հետեանք չի լինի: *Առանց կըրակ ծօխ չինիլ, Մսցակ, հանընթ մին պէն ըրալ ըս, վէր կընէգըտ փախալ ա* (Ձ):

- Առանց շունչ քըշիլի - Շատ կամաց՝ անձայն: *Առանց շունչ քըշիլի նի յա մըննում, էտ աջառը յօր օնում, տոնս կ'ամ* (Ձ):

- Առանց շօն շէն չինիլ - Ամեն տեղ էլ վատ մարդ կլինի: *Կարող չի պըտահէ՛ ծէր շէնին մարթիքը՛ յօխ լ'ավ ինին. առանց շօն շէն չի ինում* (Բ):

- Առանց սապուն վը՞ռ նի մըննէլ - Բացահայտ շողոքորթել: *Վէր ըտի առանց սապուն վը՞ռ ըս նի մըննում, հինչու վը՞ս հըսալ* (Բ):

- Առանց վըննըկըլծիս ք'ըլմփաջա չի-նիլ - Առանց անհրաժեշտ միջոցների գործը չի հաջողվի: *Առանց վըննըկըլծիս ք'ըլմփաջա չինիլ. առանց թըվանգ՛ հինչ վը՞րս բիդի անիս* (Բ):

- Առանց տէնակ մօրթէլ - Տանջել, չարչարել: *Էտ մարթը ամեն օր կընգանը առանց տէնակ մօրթում ա* (Բ):

- Առանց տէնակ մօրթըվէլ - Տանջվել, չարչարվել: *Ախճիգ՛ը փախճում ա հանընց օտս, թա.- էլ կարում չըմ էն տանը կէնամ, առանց տէնակ մօրթըվում ըմ* (Ձ):

- Առանց տօռնը պէրան - Անգաղտ-նապահ, վայրախոս: *Առանց տօռնը պէրան ա, ըտրորա քըշտէն պէն ըսէլի չի* (Բ):

- Առանց ուրող պատառ չըն տինում պիրընէրումը - Շատ մտերիմ՝ համե-րաշխ են: *Ըտրորանք մին էրկու տարէ առաջ դիշման ըն իլնլ, միհէնգ՛ էլ առանց ուրող պատառ չըն տինում պիրընէրումը* (Բ):

- Առանց փըջիլ վէր կըղնէ - *տեն* Փըջիս՝ վէր կըղնէ:

ԱՌԱՇԿ/ԱՌԱՉ՛ (գրք. յառաջ, առաջ(ք) - գ. 1. Երեսի դիմացը գտնվող՝ տարածվող կողմը, առջեւի կողմը: *Փիս թօխալ ա, առաջկըս տը՛սնում չըմ*: 2. Կնոջ սեռական օրգան: *Հինչ ը՛ս առաջկըս պէք ըրալ, համօթ ա* (Բ): 3. Գորգի, կարպետի ծայրերը՝ չգործված մասը: *Կարպետը կօրծում ըն, կըտրում, մին խիլա տէղ մընամ ա անկօրծէլ, Ղարաբաղում նըրան առաջ ըն ասում* (ՀԱԲ, 15, 136): 4. Օղու առաջին թորվածքը: *Յաման թօթ ա, առաջկը հէնգ լիտըր յը՛կալ ա* (Բ): Կ. 5. Առջեւը, առջետում, դեմուդեմ: *Կամ ա թաքավէրին ըռաշկէն վը՛ննը կէնըմ, թա.- Յը՛ս ըմ ըրալ* (Ձ): 6. Նկատմամբ, վերաբերմամբ: *Հիրըվանէն ըռաշկէն ուրան մէղավէր ա հանը՛վ անըմ* (Ձ): 7. Ներկայությամբ: *Շինացուց ըռաշկէն փըռնում ա, կընգանը թակում* (Բ): 8. Համեմատությամբ: *Լօխճին ըռաշկէն Սաբօն ա ուրան ցօրէնը ճէլի աղում, պըրծընում* (Ձ):

- Առաջկը կապել - *տեն* Առաջկը կըտըրէլ(1):

- Առաջկը կըտըրէլ - 1. Մեկի կամ մի բանի առաջը փակել, արգելք ստեղծել, ճանապարհը փակել: *Հըղէցըն էտ տըղէն առաջկը կըտըրէս ա վէգիրին տըղան, վէր ուրան հընգէր ա ընիս* (ՆԼԲԺԲ, 60): 2. Մեկից առաջ անցնել, առաջադիմելով գերազանցել: *Էտ շա-գ'էրդը էրկու ամսումը հանց սըվը՛րում ա փէշակը, վէր ուստէն առաջկը կըտըրում ա* (Ձ):

- Առաջկը կ'անլ - 1. Երեսւլ, պատկերանալ, ներկայանալ: *Թափէղը վէր պատառ ք'ընում ա, առաջըն ա կ'ամ իրէք հըղէ...* (ՆԱԲ, 39): 2. Որեւէ արարքի դիմաց փոխհատուցել: *Հինչու անիս, յը՛տէն-ճէլի քու առաջկըտ կըկ'ա* (Ձ):

- Առաջկ ըղնէլ - *տեն* Առաջկ ընցընէլ:
- Առաջկըն անէլ - Առջեւը գցել տա-նել: *Վըխճըրնէն առաջկըն ըրալ, քըշից սարը* (Բ):

- Առաջկ ընցընէլ (գրք. յառաջ անցա-նէմ) - 1. Առաջ շարժվել: *Առաջկ ա ընցընում, ք'ոննում հըսնում սըվ՛դ դէվին պալա-տը* (Ձ): 2. *տեն* Առաջկը կըտըրէլ (2):

- Առաջկըն օնէլ - *տեն* Առաջկը կըտըրէլ(1):

- Առաջկը պէց - 1. Անամոթ, լաիրշ, անբարոյական: *Առաջկը պէց կընէգ՛ ա. վէ՛չ համօթ օնէ, վէ՛չ աբոտ* (Բ): 2. *տեն* Վը՞ռը պէց:

- Առաջկ ըս ք'ոննում՝ քըթէտ ըն թը-խում, քամակ ըս ք'ոննում՝ դըբանէտ ըն թըխում - Անելանելի վիճակ է: *Մարթը ասմա.- Ա՛ կընէգ՛, վէ՛շ մին պէն կարում չըմ անիմ. առաջկ ըմ ք'ոննում՝ քըթէս ըն թխում, քամակ ըմ ք'ոննում՝ դըբանէս ըն թըխում* (Ձ):

- Առաջկը քար քըցիլ - *տեն* Առաջկը կըտըրէլ(1):

- Առաջկ կէնալ - *տեն* Առաջկ ընցը-նէլ:

- Առաջկ կ'անլ - 1. Ծագել, սկիզբ առ-նել, առաջանալ: *Ըշտըղա վէրէ յա, մին դանդ ա մըգը՛տէն առաջկ կ'ամ* (Բ): 2. *տեն* Առաջկ ընցընէլ(1):

- Առաջկ պիրիլ - 1. Առաջացնել, ստեղծել: *Էտ կօրծը շատ տըճըրօթուն ա առաջկ պիրում* (Բ): 2. *տեն* Մաջտը՛դ պիրիլ:

- Առաջկ տալ/տանէլ - 1. Դեպի առաջ մղել: *Քարը առաջկ տըվէ, տը՛սնամ մին գ'ուրգա տակէն* (Բ): 2. Զարգացնել, կա-տարելագործել: *Ափանիմ ըտի տըղա, հօ-րը փէշակը առաջ ա տուվալ* (Բ):

- Առաջկ քաշիլ - 1. *տեն* Առաջկ տալ
2. Առաջադրել, առաջարկել, արծարծել (խնդիրը, հարցը են): *Ամմէն դծնում կըլ-խօզէն ժօղօվումը էտ բըրիգադիրին տոնս քըցիլի հարցը առաջկ ըն քաշում* (Ձ): 3. Պաշտոնը բարձրացնել: *Ասում ըն, Քընթալաց Սիրը՛վէն թօռնանը առաջկ ըն քաշում* (Բ):

- Առաջկ քըցիլ - 1. *տեն* Առաջկ տալ
2. Շահել: *Վէր ըտի յըս ըրալ, հինչ ը՛ս առաջկ քըցում* (Բ):

- Առաջկ քիսիլ - 1. *տեն* Առաջկ ըն-ցընէլ: 2. Առաջադիմել, դիրքով բարձ-րանալ: *Հէնգ՛ տըռնըմը էնքան առաջկ ք'ը՛ցավ, վէր տիրէցէն նախագա* (Բ): 3. Զարգանալ: *Ղարաբաղը օրկանցօր առաջկ ա ք'ոննում* (Բ):

- Ըռաշկան խը՛ղծ - Թեթեաբարո (կանանց մասին): *Ըռաշկան խը՛ղծ կը-նէգ՛ ա, հու կարում ա՛՝ ճանգըն ա քը-ցում* (Բ):

- Ըռաշկան՝ հիլի, քմական՝ ծիլի - Արտաքուստ՝ բարի, անկեղծ, լավ, ներ-քուստ՝ խարդախ մարդ: *Ըռաշկան հիլի յա, քըմական ծիլի, ընդըրա նըղը՛տ հու կըլծիս տինի, տօնը կըքանդիլ* (Բ):

- Ըռաշկէն փըրսօղ տալ - Մեկին քծ-նել՝ շողոքորթել: *Լօխ ըռաջիս փօրսօղ*

ըն տամ, վեններըս լուգում, ինձ թարիփ անում (ՆԱԲ, II, 19):

ԱՌԱԶ¹ - տեն ԱՌԱԾԿ:

ԱՌԱԶ² (գրք. յառաջ) - 1. Կ. Ժամանակի անունների եւ այլ բառերի հետ որ-վելով՝ ցույց է տալիս դրանց արտահայ-տած ժամանակին նախորդող ժամա-նակը: *Էրկու տարե առաջ մուկը էլ ընք ըտը՞ղ իլնլ (Բ): մ. 2. Նախ, նախապես: Առաջ հանքմ ըն էն առաջի օթախին կ'է-ղեցիկ ըխճըկանը... (ՀԺՀ, V, 20): 3. Հնում, անցյալում, նախկինում: Առաջ ը-տը՞ղ շէն չի իլնլ, ծըմըկնէ յա իլնլ (Ձ):*

- Առաջ Աստուծ - Աստծու առաջնոր-դությամբ՝ հովանավորությամբ (ասվում է որեւէ գործ սկսելիս): - *Առաջ Աստուծ,- ասում ա Սիմօնը, ահէտ ըսկըսում տա-նը փըղթամէնտը քանդիղը (Ձ):*

ԱՌԱԶԱՎՈՐ (գրք. առաջատոր, յա-ռաջատոր) - գ., ած. Աշխատանքային ցուցանիշներով ուրիշներից բարձր կանգնած: *Առաջավոր կալիսօզնիկնուն տանում ըն Բաքու, շօռ ածում (Ձ):*

ԱՌԱԶԻ - տեն ԸՈՐԶԻ:

ԱՌԱՏԱՍ - գ. Գույանի կամ արորի ներքին հաստ ձողը, որի ծայրին ամ-րացվում է խոփը: *Առատամը կօտըրից, Բեգլար դային մընաց մնթնլ (Ձ):*

ԱՌԶ(Ա) - տեն ԱՌԶ(Ա):

ԱՌԷՆ/ԱՌԻՆ (գրք. առ (առնուլ-ի արմատը) - մ. Ձեռքին, մոտը, նրա մոտ: *Առէն հէնգ՝ մանէթ կար, էն էլ փըռնէ-ցէն ինք՝ կալին (Բ):*

- Առէն պէն չիսիլ - Կարող չլինել, հնարավորություններից զուրկ լինել: *Վեր առէն պէն ինի, ք'ծմնգ՝ կանէ (Բ):*

ԱՌԷՍ/ԱՌԻՍ (գրք. առ) - մ. Ձեռքիս, մոտս, ինձ մոտ:

ԱՌԷՏ/ԱՌԻՏ (գրք. առ) - մ. Ձեռքիդ, մոտդ, քո մոտ:

ԱՌԸՏՈՐ - տեն ԱՌՈՒՏՈՐ:

ԱՌԸՏՈՐԱԿԱՆ - տեն ԱՌՈՒՏՈՐԱ-ԿԱՆ:

ԱՌԸՏՈՐ - տեն ԱՌՈՒՏՈՐ:

ԱՌԻՆ - տեն ԱՌԷՆ:

ԱՌԻՍ - տեն ԱՌԷՍ:

ԱՌԻՏ - տեն ԱՌԷՏ:

ԱՌԾԻՎ - տեն ԱՌԾԷՎ:

ԱՌՆԱՎՈՐ (թրք. arnavut (ալբանա-ցի) - ած. 1. Հաղթանակամ, վիթխարի: *Պա-ռավը ասումա,- Էն առնավուր տըղէքը կըրըցալ ջըն յըխնին, տու հինջ բիղի ա-նիս (Ձ): 2. Ծատակեր, որկրամոլ: Էտ առ-նավուրը վեր կամ ա մեր տօն, հինջու տի-նըմ ընք ըստօլէն, լօխ օտում ա (Բ):*

ԱՌՆԷԼ¹ (գրք. առնում, հ.է. *ar-) - նք. տեն Ինք՝ օնել:

ԱՌՆԷԼ² - չք. Տունկը՝ պատվաստը

կաչել, ածել: *Էրկու ծառ ըմ տընգալ, չօրս ջալաղ ըրալ, լօխ առնալ ա (Բ):*

ԱՌՆԸ - գ. Թոռան թոռան՝ կոռան, թոռ: *Հնլն վէշ միըն ուրնն առնը տը-սալ չի (Բ):*

ԱՌՆԸՂ - տեն ԱՌՆԸՂ:

ԱՌՉ - տեն ԱՌՉ:

ԱՌՈՒ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Առռա հա - 1. Բացականչական ար-տահայտություն, որ նշանակում է՝ խփեցի, խփեց: *Տանում ա, պիրոմ, առ-ռա հա, դէվին կըրկաժին... (Ձ): 2. Արիա-մարիության՝ անարգական բացական-չություն՝ մերժման, բացասման նշանա-կությամբ: Առռա հա, յըս ք'ը՞գ վը՞ղ տը-վօղը ջըմ (Բ):*

- Առռա յէ - տեն Կա յէ: - *Առռա յէ,- Պոտլուն յըրան չննգ՝ ա անըմ կընէգ՝ը... (ԼՂՀ, 390):*

ԱՌՈՒ/ԱՌՈՒ (հ.է. *ari- (շատ, հույժ) - մ. 1. Բուլղորվին, լրիվ: *Կ'ըտը առռէ ցըմաքալ ա (Բ): 2. Ամենա..., ամենից...: Կ'ըտը առռէ ցըմաքալ ա (Բ): 3. Ավելի, էլ ավելի: Հնլնվէրը առռէ յա կըզըվէս, ամա դէ ջօղաքը տաս չի (ՀԲ, 342): 4. Վ. Հենց՝ ճիշտ ու ճիշտ, ուղղակի: Առռէ էն փիս վախտը դերվիշը նի յա մըննում (Ձ): 5. 2., վ. Թեպետեւ, չնայած այն բա-նին: Առռէ ամէն օրը ճիրոմ ըմ, մին ա, էտ ծառը անըմ չի կ'ամ (Բ): 6. մ. Հակա-ռակ, զգրու: Առռէ տամ ջըմ, հինջ կարիս անիս (Բ):*

ԱՌՈՒ - տեն ԱՌՈՒ:

ԱՌՍԸԶ - տեն ԱՌՍԸԶ:

ԱՌՍԸԶՕԹՈՒՆ - տեն ԸՐՍԸԶՕ-ԹՈՒՆ:

ԱՌՎԱՆ/ԱՌՎԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Առվախ անել - Վախեցնել, սարսա-փեցնել: *Քօլէն քըմական մին աղվէս ա տոն կ'ամ, ըլըքըստըրակէն առվախ ա-նում (Ձ):*

- Առվախ ինի/տըննալ - Վախենալ, սարսափել: *Թաքավէրին մը՞ծ տըղան, վեր դէվին տըսնում ա, առվախ ա ի-նում (Ձ):*

ԱՌՏ - տեն ԱՌՏ:

ԱՌՏՈՒՏ - տեն ԱՌՏՈՒՏ:

ԱՌՈՒԾ - տեն ԱՌՈՒԾ:

ԱՌՈՒԾ/ԱՌՈՒԾ/ԱՌՈՒԾՍ (գրք. ա-ռիւծ) - տեն ԱՍԼԱՆ: Մին օր էտ ջախիլ տըղան անց ար կը՞նըմ Մելիքին պալա-տին քըշտավը, բնորդան ընդըրա յըրան ա պըրծընըմ մին կըտաղած անռնծ (ՀԺՀ, V, 237):

ԱՌՈՒԾԱՆ(Ս) - տեն ԱՌՈՒՏՈՐ:

ԱՌՈՒՅՍ - տեն ԱՌՈՒՅՍ:

ԱՌՈՒՏՈՒՐ - տեն ԱՌՈՒՏՈՐ:

ԱՌՈՒՏՈՒՐԱԿԱՆ/ԱՌԸՏՈՒՐԱԿԱՆ - գ. Առետրով զբաղվող մարդ՝ առետրա-կան, վաճառական: *Առուտորականը մին օր քընում ա առուտորի (ՀԺՀ, V, 60):*

ԱՌՈՒՏՈՐ/ԱՌՈՒՏՈՒՐ/ԱՌԸՏՈՐ/Ա-ՌԸՏՈՒՐ (գրք. տուրեառ) - գ. Ապրանք-ներ գնելու, վաճառելու եւ շրջանառու-թյան մեջ դնելու գործունեություն: *Ծը-մը՞նը յը՞կալ, առուտորը լ'ալ չի ք'ու-նում (Բ):*

- Առուտոր անել - 1. Առուծախով՝ առետրով զբաղվել: *Անց ա կէնում մին տարե, էտ մարթը էլիա կ'ամ ա հնմին քաղաքը, վեր առուտոր անէ (Ձ): 2. Սա-կարկել, որեւէ գործի մեջ զիջումների ձգտել: Է՞ծ ծախսօղը ասմա,- Առըտոր մէր անէլ, կ'իսըն էտ ա, տօ՞, է՞ծը յօր կալ', ք'իսի՞ (Ձ):*

- Առուտորը հնր-մար չօնէ - Առետրով զբաղվող կարող է խաբել անգամ իր հարազատներին:

ԱՌՕԽԾ/ԱՌՕԽԶ/ԱՌՕՐԾ/ԱՌՕՐԶ (գրք. առողջ) - ած. 1. Առողջություն ու-նեցող, ոչ հիվանդ: *Առօխճ մարթ ար, անպէցն ըրէն, ըսպընը՞ցէն (Բ): 2. տեն ԶՕԹ՝:*

ԱՌՕԽԾԱՆԱԼ/ԱՌՕԽԶԱՆԱԼ/ԱՌՕՐ-ԾԱՆԱԼ/ԱՌՕՐԶԱՆԱԼ (գրք. առողջա-նամ) - չք. 1. Հիվանդությունից ազատ-վել, առողջությունը վերստանալ: *Ք'ը-ցալ բալնիցա, առօխճացալ, յը՞կալ (Բ): 2. տեն ԶՈՒԹԱՆԱԼ:*

ԱՌՕԽԾԱՑ(Ը)ՆԷԼ/ԱՌՕԽԶԱՑ(Ը)-ՆԷԼ/ԱՌՕՐԾԱՑ(Ը)ՆԷԼ/ԱՌՕՐԶԱՑ(Ը)-ՆԷԼ (գրք. առողջացուցանել) - նք. ԱՌՕԽԾԱՆԱԼ-ի:

ԱՌՕԽԾՈՒԹՈՒՆ/ԱՌՕԽԶՈՒԹՈՒՆ/Ա-ՌՕՐԾՈՒԹՈՒՆ/ԱՌՕՐԶՈՒԹՈՒՆ (գրք. ա-ռողջութիւն) - գ. 1. Առողջ լինելը, առողջ վիճակ: *Ըտըրանք յեր ըն կը՞նըմ ուրոն խըտտըմ, ուրոն հնլն, առօղճութունա, կընգանա հըրցըփօրց անըմ... (ԼՂԲ, 375): 2. տեն ԶՈՒԹՕԹՈՒՆ:*

ԱՌՕԹ-ՓԱՌՕԹ (գրք. փառօթ) - մ. 1. Մեծ փառքով՝ շուքով, փառավորապես, հանդիսավորությամբ: *Մը՞ռալը առօթ-փառօթ տարէն թըղը՞ցէն (Բ): 2. Առանց նեղության, առանց նյութական դժվա-րությունների: Ինք'ն ան ուրնն տըղան առօթ-փառօթ ըսկըսում ըն ապրէլ, մին-ջէվ վը՞ր մարթը կ'ան (ՆԼԴԺԲ, 35):*

ԱՍԱՆՑ - տեն ԱՆԱՆՑ:

ԱՍԷԼ/ԱՍԻԼ (գրք. ասեմ) - նք. 1. Միտքը խոսքով արտահայտել: *Էս վեր ասում ա, ծնկները ծիծնողում ըն (ՆԼԴԺԲ, 39): 2. Հաղորդել, հայտնել: Էտ խօխան, հինջը ինում ա, ք'ոնում ա թա-*

քավերին ասում (2): 3. Հիշատակել: Քուսասած մարթըտ միհենգ մեր շենումը չի կենում (Բ): 4. Անվանել, կոչել: Ըտըրան լոխ Պը՛լ Հոռի յին ասում (2): 5. Հրամայել, պատվեր տալ, հանձնարարել: Թաքավերը նծքնրնուն ըսէս ա, վեր էտ վէգիրին հըտը պահին (2): 6. Պատմել: Էտ մարթը ըսէս ա հորան կըլխավը ընցածը (Բ): 7. Պատասխանել: Հու հըրցընէ, կասիս: Քու կործըտ չի (Բ): 8. Մեկի՝ մի բանի մասին կարծիք արտահայտել: Հինգ ըս ասում, լավ ըմ ըրալ, վեր քըցալ չըմ (2): 9. Մտքով անցկացնել, մտածել, մտահոգվել: Էրկու տարէ յա՝ քըցալ ա սիգոն, էլ ասում չի, թա կընէգըս հունց ա տոնը պահում (2): 10. Կրկնել: Քու ասածըտ ըմ ասում (Բ): 11. Արտասանել, երգել: Մշըղ ախպեր, մին պէն ասէ, ըսկանանք (2): 12. Պնդել: Ասում ըմ՝ ըստի բիդի ինի (Բ): 13. Մի բանի արտահայտության նշանը լինել, վկայել մի բանի մասին: Էս վըննահէտը ասում ա, վեր կըխտարը կամ ա ըստըղաս ճոր խըմում (Բ): 14. Երանի թե, միայն թե: Ասէ թառ չի կա, մընացածը հիշտ ա (Բ): 15. Ենթադրենք, ընդունենք: Ասինք՝ էս դոնոնըս էլ քըխըքէ, պա յըմտնան (2): 16. Ուրեմն, պարզվում է որ: Դէ, էն ա աւէ, մէգ խնփան ըն, լի՞ (Բ): 2. Կարծես թե: Հանց խոսում ա, ասիս միսակ ինքըն ա ըշխարում: 18. Չնայած, թեեւ: Ասինք՝ պատառ կէշ ա, հինգ ա՛ իննկան (Բ):

- Ասածը ասած ա - 1. Իր խոսքի տերն է, իր ասածից չի հրաժարվի: Մեր նախագէն ասածը ասած ա, վեր ասալ ա, ընական ա (2): 2. Շատ համառ է: Էտ հարթանը ասածը ասած ա, կարել չըս փոխիս (2):

- Ասած տըղան կըտըրէլ - Ասածն անել՝ իրագործել: Թաքավերը ասում ա, ասած տըղան կըտըրում, էքսը հիշքան պառավ մարթ կա, լոխճին կըտորում ըն (2):

- Ասելը հինգ ա՛ - Ինչ է ուզում ասել, ի՛նչ մտադրություն ունի: Ասելը հինգ ա՛, վեր յըկալ ա (Բ):

- Ասելըն ա անելը մին ինի/տըղնալ - Ասածն իսկոյն՝ անմիջապէս կատարվել: Ասելըն ա անելը մին ա տըղնալ. կընէգըն ա օխտը խօսան յոր ա կալան, յըկալ էս սարէն կըլխէն վըր յըկալ (ԱՍ, 18):

- Ասելըն ա անելը ուրուր ախպեր ըն - Ասելն ու իրագործելը՝ կատարելը պետք է իրար համապատասխանեն: Ասելըն ա անելը ուրուր ախպեր ըն, վեր ասալ ըս, բիդի անիս (2):

- Ասելը քըցիլ - Առանց ասելու չանել՝ չհասկանալ, շնորհապակաս լինել: Խըքը կըտըրէլ չի՝ մին պէն անէ, էգգանան ասելըն ա քըցիւմ (Բ):

- Ասել չինիլ - տէն Ըսելի պէն չի(1): Միմօնը արագավը թա հիշքան ա ուրխանըմ, էլ ասիլ չինիլ (ԼՂԲ, 306):

- Ասինք՝ թա - Ենթադրենք, դիցուք: Ասինք՝ թա միսը յըս տուվէ, պա էն իրըքը ըշտըղա յըս քըթինան (Բ):

- Ասիս թա/լըհա - Կարծես թե, այնպէս է թվում թե: Արը՛վ, հինգ ա՛րը՛վ, ա-սիս լըհա ամընն ա (2):

- Ասում ա, լի՞ - Աստեղի է ասում, ճիշտ չի ասում, հենց այնպէս է ասում: Ասում ա, լի՞, էս շէփտումը կարել չի էտ պատը շարէ՛ (Բ):

- Ասում ըմ՝ ասու մէր, թա էշը քած ա, ասում ա՝ քոռակըն էլ ա քած - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը՝ հակառակ մյուսի ջանքերի, շարունակում է բացահայտել գաղտնիքները:

- Ըսածան տոն կ'ալ - տէն Խուսկան տոն կ'ալ:

- Ըսածավը քինիլ - տէն Խուսկավը քինիլ:

- Ըսածէն պէնը վըննը կենալ/խըզ անել - Իր ասածը պնդել, համառել, չգիշել: Օլջի Փիրումէն կընէգը ըսածէն պէնը ա վըննը կենըմ, թա՝ չէ, վեր չէ, բիդի ասիս (2):

- Ըսելին ա ընելին մաջին սար ու ծորեր կա - Ասելն իրագործելը՝ կատարելը շատ դժվար է: Նըհախ տըղան ասել մէր, ըսելին ա ընելին մաջին սար ու ծորեր կա (Բ):

- Ըսելի պէն չի - 1. Անկարագրելի՝ արտակարգ է, չափազանց է: Էտ ախճիգը թա հիշկան ա իննում դաշանգ, ըսելի պէն չի (2): 2. Ասելն ամոթ է: Մորը հանց խուսկեր ասից, վեր ըսելի պէն չի (Բ):

ԱՍԷԼ-ԽՕՍԷԼ - չք. Զրուցել, իրար հետ աշխուժորեն խոսել: Նըստում ըն, ասում-խօսում, քը՛փ անում (Բ):

ԱՍԷՏ(ԷԼ) - տէն ԱՍԷԼ(ԱՍ):

ԱՍԷՏ(ԷԼ) - տէն ԱՍԷԼ(ԱՍ):

ԱՍԸՂ(ԵԸ) (գրք. ասելն) - գ. 1. Մետաղից բարակ, ողորկ, սրածայր թելանցքով գործիք՝ կարելու համար, ասել: Մարը մին փօնց ասըղ ա տուվալ, հանցու հու վեր ծգի՝ աշկալ տա, աշկերը ծակէ (ԱՍ, 15): 2. Տարբեր ձեւեր ունեցող եւ տարբեր նպատակներով օգտագործվող մետաղյա սրածայր ձողիկ: Թըվանգին ասըղը կօտըղալ ա (Բ): 3. Փուշ (ոգնու, բոյսի եւն): Կօզնուն ըսըղնէն ծըկօտից, շօնը փախալ (2): 4. Մի տեսակ բոյս, որի տերեւները ասեղների նման են: Մեր հընդերըմը ասըղ էլ ա փըսնէս (Բ):

- Ասըղ ածել - Թեթեակի կարել: Կընէգը էտ թորբան ասըղ ա ածում, տամ մարթին, հըղէ տիննում (Բ):

- Ասըղ խօզօղ - տէն Ասըղ մաշկօղ:

- Ասըղ կօլ տըված (շօն) - Սաստիկ նիհար, հյուծված (անձ): Էտ հինգ ա՛ հնւլտ, հանցըս ասըղ կօլ տըված շօն (Բ):

- Ասըղ կօլ տըված շօն տըղնալ - Սաստիկ նիհարել, հյուծվել: Էնքան հաց չի կէրալ, տըղնալ ա ասըղ կօլ տըված շօն (2):

- Ասըղ մաշկօղ - Խիստ ժլատ, գծուծ: Իգէն ասըղ մաշկօղ ա, կարել չըս նըստա պէն յոր օնիս (Բ):

- Ասըղ տալ - Շանը վնասելու՝ սպանելու նպատակով ուտելիքի մեջ ասեղ դնել: Կօղը չուբանէն շընէրէն ասըղ տուվալ, ըսպանից, վըխճարը քըշից, տարալ (2):

- Ասըղ տաս, էն մին դօլավը տոնս կըկա - Շատ նիհար է, հյուծված է: Էնքան տոնգը կացալ ա, վեր ասըղ տաս, էն մին դօլավը տոնս կըկա (Բ):

- Ասըղ տըղնալ - 1. տէն Ասըղ կօլ տըված շօն տըղնալ: 2. Հեշտությամբ անհետանալ, կորչել: Ասըղ տըղնալ, կօրալ, էլ կըրը՛ցէնք՝ վէք քըթէնանք (Բ):

- Ասըղ փըռնէլ գիդան - Կար անել իմանալ, կարելու շնորհք ունենալ: Տու հինգ կընէգ՝ ըս, ասըղ փըռնէլն էլ չըս գ'նոնում (2):

- Ասըղ քաշիլ - տէն Ասըղ ածել:

- Ասըղ քըցիլ տըղ չինիլ - Շատ բազմություն հավաքված լինելով՝ ամենեւին ազատ տեղ չլինել: Էնքան էլ մարթ ա իննում, վըր ասըղ քըցիլ տըղ չի իննում (ՀԺՀ, VII, 129):

- Ասըղ քըցիս՝ տափը չի ըղնէլ - տէն Ասըղ քըցիլ տըղ չինիլ:

- Ըսըղէն ծակավը անց կէնալ - 1. տէն Ասըղ կօլ տըված շօն տըղնալ: 2. Շատ ճարպիկ լինել: Ըսըղէն ծակավը անց կըկէնա, տու ընդըղա կարել չըս խնփիս (2): 3. Շատ տանջվել, չարչարվել, նեղություններ կրել: Հինգ կործ ա՛նէլ, հնւլտը ըրա՝ ըսըղէն ծակավը անց ըմ կացալ (Բ): 4. Շատ բարակ՝ նուրբ լինել: Էտ ախճիգը մին հանց շալ ա կօրծում, վեր ըսըղէն ծակավը անց կըկէնա (2):

- Ըսըղէն ծակավը անց կըցընէլ - Շատ տանջել, չարչարել, նեղել: Էտ աղան նծքնրնէրէն ըսըղէն ծակավը անց ա կըցընում, մինչը՛վ էտ կօրծը պըրծընըմ ըն (2):

- Ըսըղէն ծակէն հնալ ածել - տէն Ըսըղէն ծակավը անց կըցընէլ:

- Ըսըղէն ծակէն հնալ քինիլ - տէն Ըսըղէն ծակավը անց կէնալ (3):

- Ըսըղէն ծակավը - տէն Նալէն-մէլիս ղաթումը:

- Ըսըղու յըղա նըստէլ - Խիստ անհանգիստ լինել, անհարմար վիճակում գտնվել, նյարդայնանալ: Ըսըղու յըղա յըս նըստած, էտ հինգ ա՛ պըտահալ (Բ):

- Ըսըղու շօք - Չնչին՝ աննշան բան:

էտ ըստ՝դէն շօքը հինչ ա՛, վեր վախտ ըս կուրցընում (2):

ԱՍԸԼ (թրք. *asli*) - ած. Առողջ, պիտանի, գործունայ: Ընում ա, չընում, իրէք ախպէր ըն ընում, ախպուրցը մինը՝ ասըլ, էրկուսը՝ բըղասըլ (ՆԱԲ, 24):

ԱՍԹԸԽ (գրք. *աստղ*) - գ. 1. Սեփական լույս ունեցող երկնային մարմին, որ երեւում է գիշերը՝ լուսավոր կետի նման, աստղ: Ծըմբուզա քըշէրը վեր ասթըխէրը տոնս յը՛կէն, գ՛իղան վեր ցօրտ ա ինանկան (2): 2. Աստղի ձեւով՝ մի քանի ճառագայթներով կամ սուր անկյուններով զարդանկար՝ նշան՝ շքանշան եւն: Ասթըխը տօջանն ա տամ, ք՛իղում (Բ): 3. փխբ. Նշանավոր, հռչակավոր գործիչ: Էտ մարթը սաղ կանտօրէն ասթըխըն ա (Բ): 4. փխբ. Բախտ: Կօզի դաշանգ՛, ամմա ասթըխ չօնէ (Բ):

- Ասթըխէրը հըղէ ըղնէլ - Գիշերն անցնել, լույսը կամաց-կամաց բացվել: Ասթըխէրը հըղէ յըն ընգալ, պատառ վըխտանը յը՛տը հիյվըննէն տոնս ընէլի վախտըն ա (Բ):

- Ասթըխէրը հըմբարէլ - 1. Անհնարին՝ անմիտ գործ ձեռնարկել: Էտ պէնը կարէլ չըս անիս, հանջը՛վ ըրա, թա օգում ըս ասթըխէրը հըմբարիս (Բ): 2. Պարապ լինել, անգործության մատնվել: Կօրծ, զատ չի աւնում, ասթըխէրըն ա հըմբարում (Բ):

- Ասթըխէրը հըմբարվել - Երկինքը պարզ լինել: Կուղէրէն մը՛ծը ասմա.- Ասթըխէրը հըմբարվում ա, էս քըշէր կարէլ չընը կուղթօթուն անինը՝ (2):

- Ասթըխէր խօսկ տալ - Անհնարին՝ մեծ բաներ խոստանալ: Էտ տըղան մինչը՛վ փոսակվէր ըխճըկանը ասթըխէր ա խօսկ տամ (Բ):

- Ասթըխը խըվարէլ - 1. տեն Ասթըխը ծըռվել: 2. տեն Ասթըխը ծըլլալ:

- Ասթըխը ծըլլալ - Մեռնել, վախճանվել: Մին ուրիւ՛գոն ախպէրը ըրանգիւմը տէսնում ա, վեր ախպօրը ասթըխը ծըլլաց... (ՅԺՅ, V, 557):

- Ասթըխը ծըռվել - Հաջողությունը դադարել, անհաջողության մեջ ընկնել, դժբախտանալ: Էտ օրանց էլ ըտըրա ասթըխը ծըռվում ա (Բ):

- Ասթըխը ծովվալ/կօրծ անել - Բարի բախտի արժանանալ, հաջողության մեջ ընկնել: Ըտըրա ասթըխը ծովվալ ա, էտ վը՛սկէն յօր ա օնում, փըսակվում, լ՛ալ ապրում (2):

- Ասթըխը կօրչիլ - տեն Ասթըխը ծըռվել:

- Ասթըխը հանգիլ - տեն Ասթըխը ծըլլալ:

- Ասթըխը ճըլկավէրը ըղնէլ - տեն Ասթըխը ծըռվել:

- Ասթըխը մար մըննէլ - տեն Ասթըխը ծըռվել:

- Ասթըխը պէսվալ - տեն Ասթըխը ծովվալ:

- Ասթըխը վեր ըղնէլ - տեն Ասթըխը ծըլլալ:

- Ասթըխը տըղը - տեն Նախշը տըղը:

- Ասթըխը տոնս կ՛ան - տեն Ասթըխը ծովվալ:

- Ասթըխը փըռնէլ - 1. Դուր գալ, հավանել: Վէր ըտըրա տը՛սալ, ասթըխը փըռնից, կօրծի յէր կալմլ (Բ): 2. տեն Ասթըխը ծովվալ:

- Ասթըխը օրախ - Բախտավոր, գործը հաջողակ: Ասթըխը օրախ մարթ ա, կալմըն էլ ա ճօխտակ ծընալ, էշըն էլ (Բ):

- Ասթըխու թիքն/կուտուր/պատառ - տեն Լոնտու թիքն:

- Ասթըխէրէն հըսնէլ - Շատ բարձրանալ: Հէնգ՛ տըռնումը էտ ծառը հըսնըմ ա ասթըխէրէն (2):

- Ասթըխէրէն նըհը՛տ խաղ անել - Արագավազ՝ թռչկան լինել (ծիու մասին): Ծի, հինչ ծի՛, ասթըխէրէն նըհը՛տ խաղ ա անում (Բ):

ԱՍԹԸԽԱԳԵՏ (գրք. *աստեղագետ*) - գ. Աստղագուշակ՝ աստղերով գուշակություն անող: Էտ տըղան ասըմ ա, վեր ինքը՛ր ասթըխագէտ ա, վեր ասթըխը ծըլլամ ա, գ՛ուղում ա հիւր ասթըխ ա, հուվա մէռալ (ՅԺՅ, V, 555):

ԱՍԹԸԽԱՎ - ած. 1. Ոչ շատ գեղեցիկ, բայց դուրեկան, գրավիչ, հաճելի: Ասթըխալ ախճիգ՛ ար, էտ տըղան տը՛սալ, ծօղից, տարալ (Բ): 2. տեն Ասթըխը օրախ:

ԱՍԹԸԽԱՅԸՆԸՎ - ած. Աստղերի թվով, անհամար, բազմաքանակ: Շախը ասթըխիանջը՛վ գօրքալ նի յա մըննում Ղարաբաղ (2):

ԱՍԹԸԽՕՏ - ած. Աստղերով պատված, աստղալից: Էտ ասթըխօտ յէրգինքան իրէք ասթըխ վեր ընգալ... (ՅԺՅ, V, 288):

ԱՍԻԼ - տեն ԱՍԷԼ:

ԱՍԼԱՆ (թրք. *aslan*) - գ. 1. Առյուծ: Ասլանը ասմա.- Վէր ճօխտակ ծընիւմ, քը՛գ ուտըլական ըմ, վեր կընդակ ծընիւմ, մին ճօտ ըմ քը՛գ տըլական (2): 2. փխբ. Քաջ՝ կտրի՛ճ՝ սրտոտ մարդ: Ըտըրան էրկու ասլան տըղա յա ինում (Բ):

- Ասլան բալասի - տեն ԱՍԼԱՆ(2):

- Ասլանը ճանջ չի փըռնէլ - Ուժեղը իր կարողություններին համապատասխան է գործ ձեռնարկում: Տըղան դէվին ասմա.- Ասլանը ճանջ չի փըռնէլ, էտ հուվ ա՛, վեր յը՛ս ըտըրա նըհը՛տ կըռվիմ (2):

- Ասլան կըտըրէլ/տը՛ռնալ - Քաջ՝ անվախ՝ համարձակ դառնալ, արիանալ:

Էտ վէր տը՛սալ, ասլան կըտըրից (Բ):

- Ասլանու ծը՛ծ ծըծած - տեն ԱՍԼԱՆ(2):

- Ասլանու կաթնը - 1. փխբ. Ոգելից խմիչք, հատկապես թթի օդի: Սիրգօն ապան խըմում ա, թա.- Էս ըսլանէն կաթնան հիշքան ը՛ք քաշան (2): 2. փխբ. Հազվագյուտ բան: Լալ մարթը ըսլանու կաթն ա, տիժէր ա քըթէնալը (2):

- Ասլանու ըռը՛խ ճօթըռօղ - տեն ԱՍԼԱՆ(2):

- Ասլանու սը՛րտ ինիլ - Քաջ՝ անվախ՝ համարձակ լինել: Մէր Սիրգան ըսլանու սը՛րտ օնէ (2):

ԱՍԼԸ/ԱՍԼԻ (արաբ., պարս. *asl* (բուն, ծագում, արմատ, հիմնական), թրք. *asil* (ծագում, տեսակ, ցեղ) - գ. Արմատ՝ հիմք, ծագում, ցեղ, տոհմ: Ասլը ճինանչի, յը՛տնան ախճիգ՛ ծօղ (2):

- Ասլը հօ - Ցեղի՝ գերդաստանի ժառանգական հատկանիշները չեն կորչում, շարունակվում են սերնդեսերունդ: Էս խօսկէրքը ըսէլալ, դէրվիշը յէտ ա տը՛ռնում, թա.- Ասլի հօ՛ (ՅԺՅ, V, 603):

- Ասլին քաշիլ - Իր նախնիներին նմանվել: ...էն էլ ուրան ասլին ա քաշալ, հինչու տէսալ ա, էն ա աշկէն առաջը կալալ (ՅԺՅ, V, 604):

ԱՍԼԸԶԱՂԱ (թրք. *asilzade*) - ած. Ազնվագար, ազնվատոհմիկ: Էս ասլըզաղա հավքէրան ըրէնակ յէր կալած՝ Էս ա մին քանի տարի կա, վեր Կըվկազին նանամ-սանամ խանըմնէն էլ ըն յայլաղ քինըմ... (ՋՏ, Բ, 74):

ԱՍԼԻ - տեն ԱՍԼԸ:

ԱՍԿԱՆ (թրք. *asker*) - գ. 1. Թուրքական զինվոր: Ասկանընէն էտ վէր տը՛սէն, փախէն (Բ): 2. Զորք: Խանը անսկանը հըվաքում ա, նի մընում էտ թաքալէրին յէրգ՛իրը (2):

ԱՍԿԱՆԱՆ - գ. Քաղաք ԼՂՀ-ում՝ համանուն շրջանի կենտրոնը:

- Ասկանանն պէրթումը պըլօկված - Շատ թշվառ, չքավոր: Էտ հինչ ա՛ հանըտ, հանց ըս Ասկանանն պէրթումը պըլօկված (Բ):

ԱՍԿՕԼԿԱ (ռուս. *осколок*) - գ. Պայթած արկի, ռումբի, նռնակի եւն բեկոր: Մինչը՛վ միհէնգ ասկօլկան էն ա ջանըմը (2):

ԱՍՍԱ - գ. Խաղողի մի շարք տեսակներ՝ կախան խաղող, որ պահում են ձմռան համար: Աման կախ-կախ ըրալ, հանցու ծըլմընը խօխէնքը օտին (2):

ԱՍՍԱԸԸՂ - գ. Թելերից գործած գդալաման: Անանթ ա իլան՝ պէճինք՛իլ մաշին ասմալըղ էլ ըն իլան տալիս (2):

ԱՍՍԱՆ (պարս., թրք. *asman*) - տեն ՅԷՐԳԻՆԵ:

- Ասմանը յը՛ր ինիլ - տեն ՅԷՐԳԻՆԵ(ը) յը՛ր ինիլ:

- Ասմանը յը՛ր հ(անել) - տեն Զեր-գինք(ը) յը՛ր հ(անել):

ԱՍՍՈՒԲ - գ. 1. Ասված խոսք, ասույթ, ասելիք: Վեր քու ասմունք անիմ, մին շէփտըմը պըրծընէլ չըմ (Բ): 2. Ժամասացություն, ժամերգություն: Աղէրը ասմունքը պըրծալ, լօխ տոնս յը՛կէն (Ձ):

ԱՍՍՕՇԿԱ (ռուս. *осымушка*) - տեն ՊԱՏԱՌ:

ԱՍՊԱԺ - տեն ԱՇՊԱԶ:

ԱՍՊԱԺԽԱՆԱ - տեն ԱՇՊԱԶԽԱՆԱ:

ԱՍՊԱԺՕԹՈՒՆ - տեն ԱՇՊԱԶՕԹՈՒՆ:

ԱՍՊԷԼ - նք. Ասպերը ձգել՝ գործելու համար: Թիլը ասպից, վեր կ'օրծէ (Ձ):

ԱՍՊ(Ը) - գ. 1. Ջուկիակի հաստոցի շարժուն շրջանակը՝ սանրածէ թելերով, որոնց արանքով անցնում են հենքի թելերը: Ասպը մըծիճվալ ա, խը՛ղճէն թողալ մայնալ (Ձ): 2. Կտավի գլխի հենքի թելերը, ծոպ: Ասպը կըտօրից (Ձ):

ԱՍՍԱԽԿԱԼ - տեն ԱԽՍԱԽԿԱԼ:

ԱՍԿԷԼ/ԱՍԿԻԼ - կք. եւ չք. ԱՍԷԼ-ի:

ԱՍԿԻԼ - տեն ԱՍԿԷԼ:

ԱՍՏԱՌ (պրս., թրք. *astar*) - գ. 1. Հագուստի՝ վերմակի եւ ներսի կողմը կարված կտորը: Յուրդանէն աստառը կարում ա (Բ): 2. փխբ. Որեւ գործի ներքին՝ գաղտնի հանգամանքը, ներքին պատճառը, հիմքը: Տու կօրծէն իրը՛սըն ըս տը՛սնում, աստառը տը՛սնում չըս (Բ):

- Աստառ անել - տեն ԸՍՏԱՌԷԼ:

- Աստառը ծըկծըկօտ ինիլ - Ընդունված օրենքին՝ կարգերին դեմ լինել: Էն կարել չի մէր կօխկէն կօրծ անէ, ընդըրա աստառը ծըկծըկօտ ա (Բ):

- Աստառը շօռ տուված - Դավանանքը՝ համոզմունքը փոխած: Աստառը շօռ տուված մարթին անա ամմէն հինչ ըս-պըսէլի յա (Ձ):

ԱՍՏԱՌՕԺՆԻ (ռուս. *осторожный*) - 1. ած. Զգույշ, ուշադիր, զգու: Աստառօժնի մարթ ա, կարել չըս չանշմիշ քըցիս (Բ): 2. մ. Զգուշաբար, զգուշորեն: Էտ զըրանատնէն աստառօժնի յօր ա օնում, յըշիգումը տանում (Ձ):

ԱՍՏԷԼ(ԱՍ)/ԱՍԷԼ(ԱՍ)/ԱՍԷՏ(ԷԼ)/ԱՍԷՏ(ԷԼ) - մ. Ապա, հետո, այսուհետեւ: Աստէլ վեր հըղէ յա ինում, թա ք'ինի, օգում ա, վեր ուրան զըզտօղէն էլ նըհէտը տանէ... (ՀԱԲ, 15,68):

ԱՍԷԼ(ԱՍ) - տեն ԱՍԷԼ(ԱՍ):

ԱՍԸՎԱԾ - տեն ԱՍՏՈՒԾ:

ԱՍԸՎԱԾԱԶԻՆ - տեն ԱՍԸՎԱԾԱԶԻՆ:

ԱՍԸՎԱԾԱԾԻՆ - տեն ԱՍԸՎԱԾԱԾԻՆ:

ԱՍԸՎԱԾԱԾԱԶԻՆ/ԱՍԸՎԱԾԱԾԱԶԻՆ/ԱՍԸՎԱԾԱԾԻՆ (գրք. Աստուածածին) - գ. Քրիստոսի մոր՝ Մարիամի

մակդիրը: Մարյամ Աստվածածինն մին խօրթ մար ա իլնալ, տա փիս կընէգ՝ ա իլնալ... (ԱԱ, 51):

ԱՍՏՈՒԾ/ԱՍՏՈՒԶ/ԱՍՏՕԾ/ԱՍՏԸՎԱԾ (գրք. Աստուած) - գ. 1. Կրոնական պատկերացումներով՝ աշխարհն ստեղծող ու կառավարող գերագույն էակ: Աստուծ ըտըրա խընթիրքը ըսկանում ա, դուշ շինում, թըռչըցընում (ԱԱ, 64): 2. փխբ. Պաշտամունքի արժանի անձ, կուռք: Էտ մարթը մէր Աստուծըն ա (Բ):

- Աստուծ ա գ'նղոն - 1. Ոչ ոք չգիտե, հայտնի չէ, ո՞վ գիտե: Ք'ինըմ ա, ք'ինըմ, շատ ա ք'ինըմ, թա խըրէգ՝, Աստուծ ա գ'նղոն... (ՀԺՀ, V, 128): 2. Ինչ-որ վատ բան, վարմունք եւն դատապարտելու, որեւէ մեկի կամ որեւէ բանի նկատմամբ պարսավանքի եւ ընդհանրապես բացասական վերաբերմունքի արտահայտություն: Աստուծ ա գ'նղոն, թա քանէ մարթու տօնըս քանղնալ տու (Բ):

- Աստուծ ախըր պարի անէ - Թող հաջողվի՝ վերջը բարի լինի: Լ'ավ կօրծ ըս փըռնալ, Անդրի, Աստուծ ախըր պարի անէ (Բ):

- Աստուծ անէ - 1. Երանի թե: Աստուծ անէ՝ էլ կըմը՛վ չինի, մէխկ ըն էս ջիհիլնէն (Բ): 2. Եթե, եթե հաջողվի, եթե հաջողություն լինի: Աստուծ անէ՝ արաշտ չինի, ըստարէ Լ'ավ ցօրէն ընք հընձիլն (Բ):

- Աստուծ աշկան քըցիլ - Այլեւս բախտը չժպտալ՝ օգնություն չլինել: Աստուծ մը՛գ աշկան քըցնալ ա, կարում չընք ապրիսը՝ (Ձ):

- Աստուծ բանընք'նալ տա - քըմղ. Թող առատություն լինի: Ժողովուրդը էք'նից հօնձը ըսքըսում ըն, Աստուծ բանընք'նալ տա (Բ):

- Աստուծ դանըր տուվալ ա, դանմանըն էլ նըհի՛տը - Ամեն մի նեղություն՝ դժվար իրավիճակ իր փրկության ելքը՝ միջոցն ունի: Աստուծ դանըր տուվալ ա, դանմանըն էլ նըհի՛տը, կօզի կօրծ չի անում, ամմա ախպէրը միշտ քըղաքան փուլ ա դարկում (Բ):

- Աստուծ էրկու ծըրքալ ա տամ - Աստված շռայլ է (մեկի հանդեպ): Ըտըրանց Աստուծ էրկու ծըրքալ ա տամ, էրկու տըռնումը հըրուստացալ ըն (Ձ):

- Աստուծ ըղօրմած ա - տեն Աստուծ մը՛ծ ա:

- Աստուծ ըստը՛ղծալ ա, վեր յը՛կալ/քըշացալ - Անթերի է, կատարյալ է, արտասովոր է: Տօն, հինչ տօ՛ն, ախիս Լ'ըհա Աստուծ ըստը՛ղծալ ա, վեր յը՛կալ (Բ):

- Աստուծ ինիլ - Խիղճ՝ գույ՝ խղճմտանք ունենալ: Ընդըրա Աստուծ օնէ, նըհի՛տը հընզըրօթուն ըրա՛ (Բ):

- Աստուծ լավէն նըհի՛տ ա առուստօր

անում - Միշտ լավը՝ բարին է կործանվում՝ մեռնում: Աստուծ Լ'ավէն նըհի՛տ ա առուստօր անում, էլքան փիս պըրզվնէն թօղալ ա, էտ ջանիլ, խէլոնք, ըղօրմալ մարթին տարալ (Ձ):

- Աստուծ ծէն տալ - Աստծու անունը տալով՝ նրանից օգնություն խնդրել, Աստծուն ապավինել: Տարէն փիս արաշտ ա, կընանէք'ը Աստուծ ըն ծէն տամ, վեր թօռ կ'ա (Բ):

- Աստուծ ծըրք հըսցընէլ - Բախտը ժպտալ, օգնություն լինել: Աստուծ ծըրք հըսցըրալ, թօռ չի յը՛կալ, ժողովուրդը հօնձը ըրէն, պըրծէն (Բ):

- Աստուծ կըլխան փախած - Անբախտ, անհաջողակ: Աստուծ կըլխան փախած ա, վէշ մին պէն կարում չի անէ (Ձ):

- Աստուծ հազգար ու մին տօռնը օնէ, հազգարը վեր կապէ, մինը կըպէնա - Դժվար իրավիճակից դուրս գալու ելք կգտնվի: Դանդ մէր անէլ, Հանէս, Աստուծ հազգար ու մին տօռնը օնէ, հազգարը վեր կապէ, մինը կըպէնա, կալ ա լի՛, ըստակալ ա, ըստակալ ա, էս ա հէրէնչըտ ծըռական ա (Ձ):

- Աստուծ համ տամ ա, համ տանում - տեն Աստուծ մին տը՛ղա կըտըրում ա, մին տը՛ղա՛ տամ:

- Աստուծ հաց տըվօղէն հացը բօլ-բօլ ա անում - Բարի՝ առատաձեռն մարդը միշտ շահում է: Աստուծ հաց տըվօղէն հացը բօլ-բօլ ա անում, սաղ գ'անքումը Լ'իվթօթուն ա ըրալ, միհէնգ՝ էլ լօխ ուրան ըն ք'օմնա՛ գ' անում (Բ):

- Աստուծ հըզգարէն փուլ ա տամ, մինին՝ խըլք - Ասում են ոչ ունեւոր, բայց լավ՝ պարկեշտ՝ խելոք մարդկանց հասցեին:

- Աստուծ հը՛ռէ պահէ/տանէ - Թող այդպիսի բան երբեք չպատահի, Աստված ազատի (փորձանքից, չարից եւն): Աստուծ հը՛ռէ պահէ, ասում ըն հիրը՛վան շէնումը ազար կա (Ձ):

- Աստուծ հիւքի յա տուվալ, կարում չի յը՛տ յօր օնէ - Ասում են չար՝ դաժան՝ վատ մարդու մասին, որը մեռնելիս տանջվում է:

- Աստուծ հիւքին լոնըվէրէ - Բարեմաղթություն հանգուցյալի մասին: Կ'էվանը մէգ շատ ա ք'օմնա՛ գ' ըրալ, Աստուծ հիւք'ին լոնըվէրէ (Բ):

- Աստուծ դէյնանը տակէն պահում ա - Աստված հովանավորում է: Հու Ըստուծէն հըվատում ա, Աստուծ դէյնանը տակէն պահում ա (Ձ):

- Աստուծ դըվաթ տա - Բարեմաղթություն որեւէ աշխատանք կատարողին՝ թող ուժ՝ եռանդ լինի աշխատանքն ավարտին հասցնելու համար: Շէնին ջի-

հիշեն նորիս հետ տընէր ըն շինում, Աստուծո ղըվաթ տա (Բ):

- Աստուծ մաջին նըստած - Գեղեցիկ, հիասքանչ, կատարյալ: Ասում ա.- էս հինչ լնվ արտ ա՛, տարը մըճածը հունց ա փըսալ, լըհա ասիս Աստուծ մաջին նըստած ինի (ՅԺՅ, V, 662):

- Աստուծ մըճ ա - Մի ելք կգտնվի, պետք չէ հույսը կորցնել: Նըղըսըրտել մէլ, Աստուծ մըճ ա, էս ա թօռ կըկ'ա, բօստանըտ կըճիրի (Բ):

- Աստուծ մընևան քըցի - Անօրեն՝ անխիղճ գործ բռնել, իր հավատը դրժել, անողոք դառնալ: Թաքավէրը Աստուծ մընևան քըցալ ա, ժողովուրթէն տանջում ա (Ձ):

- Աստուծ մին տը՛ղա կըտըրում ա, մին տը՛ղա՝ տամ - Դժբախտությունն ու բախտավորությունը հաջորդում են իրար: Աստուծ մին տը՛ղա կըտըրում ա, մին տը՛ղա՝ տամ. Սըք'անէն էջը յըրկէ ըստակալ ա, կավը՝ ըսօր ծընալ (Բ):

- Աստուծ յը՛ր չօնէ/կօնէ՝ - Արդարացի չէ, անընդունելի է, անօրեն՝ անխիղճ արարք է: Աստուծ յը՛ր չօնէ, վեր ինձ էրկու ծի ինի, ք'ը՛գ մին էջ էլ չինի (Ձ):

- Աստուծ շընըհավեր անէ - տեն ՇԸՆԸՅԱՎԷՐ: Աստուծ շընըհավեր անէ, բօրջըն էլ փէշաք'արևերին ինի (ՁԱ, Ա, 56):

- Աստուծ չանէ - տեն Աստուծ վէջ անէ:

- Աստուծ չինիլ - Անգութ՝ անխիղճ՝ դաժան լինել: Յէզըն թա.- Կըծէ՛, ըսպանէ՛, էրկուվընևանուն Աստուծ չօնէ (ՅԺՅ, VII, 240):

- Աստուծ պահէ - բըմդ. Ապրի, երկար ապրի: Աստուծ պահէ Յէնօկէն, քժմնգ՝ ըրալ, բօստանըս չըփըրը՛ցէ (Ձ):

- Աստուծ պարին կըղարէ - բըմդ. Մեկի նպատակի կամ իղծի բարեհաջող իրականացման ցանկություն՝ թող հաջողություն լինի: Ասքիսէ՛գ՝ աքէրը օգում ա թօռնանը փըսակէ, Աստուծ պարին կըղարէ (Բ):

- Աստուծ սարէն յէջում ա, ծնունդ տինում - Ամեն մեկին որեւէ բան տրվում է՝ ըստ իր կարողությունների եւ արժանիքների: Մացակը ասմա.- Աստուծ սարէն յէջում ա, ծնունդ տինում, յը՛ս շատ ըմ հօնձ անում, բիղի շատ օտիմ (Ձ):

- Աստուծ սը՛տ չի - 1. Խիստ գաղտնի է, թաքուն է: Ըտըրա փըռնած կուրծէրան Աստուծ սը՛տ չի (Բ): 2. Անօրեն՝ անարդար գործ է: Ըտըրանա Աստուծ սը՛տ չի, յը՛ս կարել չըմ խառնըվիմ (Բ):

- Աստուծ վէջ անէ - 1. Երանի թե այդպես չինի, աստված մի արասցե: Աստուծ վէջ անէ՝ մարթին կընէ՛գը մը՛նէ, տօնը կըքանդվի (Ձ): 2. Սպառնալիքի արտահայտություն: Բաղվանջին ասում

ա.- Ա՛խօխէնք, էս դօնումը բախշում ըմ, ամմա հատէ ասում ըմ՝ Աստուծ վէջ անէ, մէհէտ էլ բաղան կոտորուն անիք... (Ձ):

- Աստուծ տա - տեն Աստուծ անէ:

- Աստուծ տալ - Բախտը բերել, հաջողության մեջ լինել: Ըտըրա Աստուծ տամ ա, քանէ հէտ ք'նունում ա վը՛րս, տէրտակ չի կ'ամ (Բ):

- Աստուծ տանել - Մեռնել, վախճանվել: Ամմա ինդի յա պըտահում, վը՛ր Աստուծ մին տը՛ղ չի տանըմ. առաջ կընգանըն ա տանըմ (ՅԺՅ, V, 64):

- Աստուծ ուրան (ք'ը՛գ) նըհը՛տ - 1. Աստված գորավիգ լինի նրան (քեզ), թող հաջողություն լինի: Տըղէրքը ք'ը՛ցալ ըն կըռը՛վ, Աստուծ ուրանց նըհը՛տ (Ձ): 2. Ինքն (դու) է (ես) իր (քո) գլխի տերը, պետք չէ միջամտել, հարկ չկա նրա (քեզ) հետ վիճելու, համոզելու: Իգէն ասած չի ըսկանում, հինջը օգում ա, թօղէ անէ, Աստուծ ուրան նըհը՛տ (Բ):

- Աստուծ քըշէրը կ'ամ ա, կընանուցը ընգունէրեն քըսը-փըսի անում - Կնոջ գաղտնիքը ոչ ոք չի կարող իմանալ: Աստուծ քըշէրը կ'ամ ա, կընանուցը ընգունէրեն քըսը-փըսի անում, վէշ մին կընգա սէկրէտ կարէլ չըս գիղնս (Ձ):

- Աստուծ քօս ա տուվալ, դէյնը չի տամ, թա ջանը դըրփէ - Անելանելի՝ ծանր կացության մեջ է: Արտը վըրէլի վախտըն ա, կ'նիթան չօնէ, թա վարէ. Աստուծ քօս ա տուվալ, դէյնը չի տամ, թա ջանը դըրփէ (Ձ):

- Աստուծանա մին օր կ'ուղացած - Անչափ ուրախ: Լիդա տօտան հանց ա Ըստուծանա մին օր կ'ուղացած. տըղան բընակա յը՛կալ ա (Բ):

- Աստուծանալ մըխիթարվիս - Սփոփանքի արտահայտություն՝ ուղղված ննջեցյալի հարազատներին կամ մեծ կորուստ ունեցողներին: Բադարանքանը յը՛տը մին-մին մոտանում ըն մըռածն տըղէն, թա.- Ըստուծանալ մըխիթարվիս (Բ):

- Աստուծ-Աստուծ անէլ - Որեւէ բան կատարվելու, փափագը իրականացնելու համար Աստծուն երկրպագել: Ըստուծ-Աստուծ ա անում, վեր կըռը՛վը ճէլի պըրծընէ (Ձ):

- Աստուծէն աշկան ըղնէլ - տեն Աստուծ աշկան քըցիլ:

- Աստուծէն աշկը յըրան ինիլ - տեն Աստուծ տալ:

- Աստուծէն էք'սը վէրջ չօնէ - Ասում են այն ժամանակ, երբ տված խոստումը չեն կատարում եւ անորոշ ժամանակով հետաձգում են:

- Աստուծէն ընէծածը - Թշվառ, խեղճ ու կրակ, անճարակ: Էտ Ըստուծէն ընէծածը հինջը օգում ա անէ, թօղում չըն (Բ):

- Աստուծէն ըշտնհավը - Մեծ ախորժակով: Դօնաղը վեր Ըստուծէն ըշտնհավը չի հաց կերալ, տընատը՛նը ք'ը՛փէն նի կըկ'ա (Ձ):

- Աստուծէն ըռաշկէն չօքէ, ամմա կօրծէն հը՛տումը կաց - Յիմնականում պետք է ապավինել սեփական ուժերին: Յնիքի, Ըստուծէն ըռաշկէն չօքէ, ամմա կօրծէն հը՛տումը կաց, ք'ինի բօստանըտ ճիրի, ումէղըտ թօռէն յըրա մէլ տինիլ (Բ):

- Աստուծէն ծաղէգը յըրան - Անարատ, մաքուր: Մը՛ղըր, հինջ մը՛ղըր, Ըստուծէն ծաղէգ'ը յըրան (Բ):

- Աստուծէն ծըրան տնու կ'նալ - տեն Յըղա տնու կ'ալ: Դէրը պահանջում ա՝ վը՛ր էտ հարամգադա հարուստէն կախ տան, վեր Ըստուծէն ծըրան տնու ա յը՛կալ (Ձ):

- Աստուծէն ծըրավը ք'ինիլ - Բարեպաշտ՝ օրինավոր լինել, կանոնավոր վարքով ապրել: Մէր շէնումը փիս մարթ չի կա, լօխ Ըստուծէն ծըրավըն ըն ք'նունում (Բ):

- Աստուծէն կըրակը կըլխէն վեր ածել - տեն Կըլխէն կըրակ վեր ածել:

- Աստուծէն կըրակը կըլխէն վեր տը՛ռնալ - տեն Կըլխէն կըրակ վեր տը՛ռնալ:

- Աստուծէն կ'իրումը կ'իրիլի չի - Անգութ՝ անխիղճ՝ դաժան արարք է: Ըտըրա ըրածը Ըստուծէն կ'իրումը կ'իրիլի չի (Ձ):

- Աստուծէն կօշտը դարկել - Սպանել, մեռցնել: Մէնըտ կըտըրէ՛, թա չէ Ըստուծէն կօշտը կըղարկիմ (Ձ):

- Աստուծէն կօշտը ք'ինիլ - Սպանվել, մեռնել: Էրկու տըղա օնար, ճօխտը Ըստուծէն կօշտը ք'ը՛ցէն (Բ):

- Աստուծէն հըղան տնու կ'նալ - տեն Յըղա տնու կ'նալ:

- Աստուծէն հըղավը ք'ինիլ - տեն Ըստուծէն ծըրավը ք'ինիլ:

- Աստուծէն հըղը՛ցը (յըրա) - Բարեպաշտ՝ օրինավոր՝ արդար: ...Թնունի դային ըրէտուն տըրէկան տըղամարթ ար, Ըստուծու հըղէցը յըրա մին անթանը մարթ ար (ՅԺՅ, VI, 177):

- Աստուծէն մանը խառնը/մաջին ինիլ - Աստծո կամքով կատարվել: Մին տըռնումը տու հունց հուրուստա՛ցէլ, հնլ-բնթ Ըստուծէն մանը խառնըն ա (Բ):

- Աստուծէն պահած կ'առնը կ'նալ օտէլ չի - Ում Աստված պահպանում է, ոչ ոք եւ ոչինչ չի կարող նրան վնասել:

- Աստուծէն պարալ չըտալ - Շատ գոռոց լինել: Իգէն Ըստուծէն պարալ չի տամ, հինջ մընա՛ց, թա ք'ը՛գ ախճի՛գ տա (Բ):

- Աստուծէն պարէվը մընևան քըցիլ/ըղնէլ - Սաստիկ շփոթված՝ հուզված

լինել: Զծնծին վախտը վեր կ'ամ ա, ըր-տըտարերը Ըստուծեն պարեկը մըննըր-ներան քըցոմ ըն (2):

- Ըստուծեն վընները երիւ - Ասում են մեծ խարոյկին: Զոբըննէն հանց դըռ-դոռաց ըն ըրալ, վեր Ըստուծեն վընները երոմ ա (2):

- Ըստուծեն տակէն - տեն Ըշխար-քէս տակէն (ԱՇԽԱՐ(Ք)-ի տակ):

- Ըստուծեն տարէն/ըռութանան/նու-րոգի/նը/քըշէրը/օրը) - Միշտ՝ ամեն տարի՝ առավոտ՝ երեկո՝ գիշեր՝ օր: Ըս-տուծեն տարէն կ'ամ ա, հօրը ըշխարա-ծը յօր օնում, ք'նունում (2):

- Ըստուծեն ումէղին թողնել - Թողնել բախտի քմահաճոյքին: Բօստանը վէջ ծիրոմ ա, վէջ քըղանում, թողալ ա Ըս-տուծեն ումէղին (Բ):

- Ըստուծեն փարք՝ տալ - Բախտից գոհ լինել, Աստծոց շնորհակալ լինել: Ըստուծեն փարք՝ ա տամ, վեր կարում ա կօրծ անէ, խօխէնք՝ը պահէ (Բ):

- Ըստուծեն փէշկը փըռնել - Զոյսը չկորցնել, չփիտակել, Աստծուն ապավի-նել: Ըստուծեն փէշկը փըռնէ, լօխ լ'ավ ա ինանկան (Բ):

- Ըստուծեն փիսը - Ասում են ի ծնէ վատ՝ ժառանգականորեն չարասիրտ մարդկանց մասին:

- Ըստուծեն քարավ տալ - Եղածով չբավարարվել, բախտից դժգոհել: Խը-րէզ՝ Ըստուծեն քարավ տօ՛, էն ըս լ'ավ ըպրէլիս, հինչըտ ա՛ պակաս (2):

- Ըստուծեն քըշտան կ'նալ - Ծատ խե-լոք՝ ճարտար՝ բանիմաց լինել: Զանց խօսում ա, հանց ա Ըստուծեն քըշտան ինի յը՛կած (Բ):

- Ըստուծեն օրը - Ամեն օր: Ըստու-ծէն օրը տահանք նորոք նըրէտ կըռ-վում ըն (2):

- Ըստուծու դանգ՛անի - Աստծու ստեղ-ծած կարգ: Ըստուծու դանգ՛անի ա. մինը անում ա, մինը՝ օտում (2):

- Ըստուծու դադաստան - Արդար դատաստան: Մին ա, հիբ էլ ինի, Ըստու-ծու դադաստան ըն ընական (2):

- Ըստուծու ըստը՛դծած - Կենդանի ա-րարած: Զէվանըն էլ ա Ըստուծու ըստը՛դ-ծած, հինչ ա՛նիկնք, թա լիւզիւ չօնէ (2):

- Ըստուծու թակած - տեն Ըստուծեն ընէծածը:

- Ըստուծու լ'ավ թըվալ - Բարի գործ կատարել, բարոյություն անել: Լ'ավ ըս ը-րալ, վեր էտ յէթմին ք'ծմա՛ ըս ըրալ, Ըստուծու լ'ավ կըթըվա (2):

- Ըստուծու կըրակ - 1. Զար, դաժան, անգութ: Իգէն մարթ չի, Ըստուծու կը-րակ ա (Բ): 2. Զարաճի: Ըստուծու կը-

րակ խօխէնք՝ ըն, մօրը շատ ըն չըրչա-րում (Բ): 3. Մեծ ցա՛լ՝ պատիժ՝ դժբախ-տություն: Էտ Ըստուծու կըրակ ա, լօխ-ծին էլ պըտահում ա (Բ): 4. Ծատ թանկ: Էշին կ'իկը մըհէնք՝ Ըստուծու կըրակ ա, կարում չընք ինք՝ օնինք՝ (2):

- Ըստուծու կ'առնը - Ամեղ, պար-կեշտ, հեգաբարո: Զինչ հա՛րթնը, հանշը՛վ ըրա, թա Ըստուծու կ'առն ա, հինչը ըսկօ-տուրը ասում ա, դանտի անում ա (Բ):

- Ըստուծու կիժ - Բացարձակ խենթ՝ գիժ: Էտ տըղան Ըստուծու կ'իժ ա, սա՛-յաղ կաց (2):

- Ըստուծու կ'օտէ - Ծիածան: Թօռը պըրծավ, մին մը՛ծ Ըստուծու կ'օտէ տոն յը՛կավ, խօխէնք՝ը ուրխացէն (2):

- Ըստուծու իըղէ - Բարոյություն, ար-դարություն, աստվածապաշտություն: Կըռը՛վը ընգավ, յիբ՛իբումըս Ըստուծու իըղէ չի մընաց (Բ):

- Ըստուծու դօնաղ - Անսպասելի հյուր: Զու Ըստուծեն դունաղէն պահէ, Աստուծ էլ ընդըրա կըպահէ (2):

- Ըստուծու պահած - Աստծո հովա-նավորած, փորձանքներից փրկված: Մեր յէբ՛իբը Ըստուծու պահած ա (2):

- Ըստուծու պատիժ - տեն Ըստուծու կըրակ:

- Ըստուծու տուված/տոնըք՝ - Բնու-թյան պարգեւած, բնատուր, աստվածա-տուր: Ըստուծու տուված շընօրը ա (Բ):

- Ըստուծու տօն - Եկեղեցի: Վեր սա-վէտը մընար, մեր շինէրքումը հիշկան Ըստուծու տօն կար, լօխ կըքանդվար (2):

- Ըստուծ-Քըրէստուծ անել - 1. տեն Ըստուծ-Աստուծ անել: 2. տեն Ըստու-ծէն ծըրավը քիւնիլ: 3. Առավոտյան՝ Նա-խաճաշին, օդի խմել: Արթնընը ասմա.- Մանվէլ, յը՛ք մարթա մին ըստաքան Ըս-տուծ-Քըրէստուծ անինք՝, իըղէ ինինք՝, հանլն արը՛վը տոն չի յը՛կալ (2):

ԱՍՏՈՒԶ - տեն ԱՍՏՈՒԾ:

ԱՍՏՕԾ - տեն ԱՍՏՈՒԾ:

ԱՍՓԱՆԼՏ (ռուս. асфальт, գերմ. asphalt, հուն. asphaltos) - գ. Ասֆալտ: Ա-րը՛վ ըրավ, ասփալտը կըկըղից (Բ):

ԱՍՕՐ - գ. 1. Ժողովրդական բանա-վոր ստեղծագործություն պատմող, եր-գասաց, բանասաց: Էտ մարթը լ'ավ ա-սօղ ա ինում, միշտ լ'ավ-լ'ավ քարէր ա ասում, ժողովուրդը ըսկանում ըն (2): 2. Սեղանապետ: Ասօղը լօխծին կէնացը խըմից (Բ): 3. Համարձակ խոսող՝ ճշ-մարտությունը երեսին ասող մարդ: Մա-նուկ դային ասօղ ա, հինչու հարկավեր ա՝ սողյին իրը՛սէն ասալ ա (2):

ԱՍՕՐ-ԽՕՍՕՐ - ած. Զրուցասեր, մարդամոտ: Ասօղ-խօսօղ մարթին անա լօխ հանգ կանին (2):

ԱՍՕՐ - տեն ԸՍՕՐ(Ե):

ԱՎ/ՕՎ (թըք. av) - տեն ՎԸՐՍ:

ԱՎԱՐ (պըս. avad) - ած. 1. Բերրի, ա-ռատ: Զունց վեր տէնըմ ըք, տարին ա-վաղ ա, կազէթու բօլլուղ կինի... (ՋՏ, Բ, 207): 2. Լավ մշակված, փարթամ, ընտիր, խոշոր: Տարէն վեր թոռոյին ինի, հանլ թօթը ավաղ կինի, հանլ հոնը (2): 3. Բար-գաված, շեն: Ծարտարը ավաղ շէն ա (Բ):

- Ավաղ անել - Բարգաված դարձնել, շենացնել: Էտ տըղան տը՛նում ա թա-քավեր, հօրը թախտը ավաղ անում (2):

- Ավաղ ինի/տը՛նում - Բարգավա-ծել, շենանալ: Ծէնումը վեր ջանիլ չիլնլ, էն շէնը ավաղ չի ինիլ (2):

ԱՎԱԶ - տեն ՀԱՎԱԶ:

ԱՎԱԶ (թըք. ivaz) - տեն ՏԸՐ՝ (16):

ԱՎԱԶԱԿ - տեն ԸՎԱԶԱԿ:

ԱՎԱԶԱՆ - տեն ԸՎԱԶԱՆ:

ԱՎԱԶ-ԸՎԱԶՈՒ - մ. Փոխադարձա-բար իրար հաջորդելով՝ փոխնիփոխ: Ը-տըրանք չծըք՝ տարէ յա անվագ-ըվանգոն փիսթուն ըն անում նորոք (2):

ԱՎԱԼ (թըք. evel) - տեն ԱՌԱՉ՝(2,3):

- Ավալ մօրթես, յը՛տնան վերթիս - Սե-փական անծը թանկ է անգամ որդուց:

ԱՎԱԼ-ԱԽԸՐ (թըք. əvəl-axir) - 1. տեն ԱԽԸՐ(1): 2. ած. Սկզբն ու վերջը՝ ամ-բողջ պատմությունը: Միւնը՛վ ըտըրա անվալ-ախըր գ'նընում չի, էտ պառավը ծը՛րք չի քաշում (2):

ԱՎԱԼԱՆ (թըք. əvvəldən) - տեն ԱՎԱԼ(Բ):

ԱՎԱԼ(Բ)Ի (թըք. əvvəliki) - ած. Սկզբի, նախնական, նախկին: Տըղան նորան էն անվալի մըհակը յօր ա օնըմ, ք'ընըմ (ԶԾՅ, V, 56):

ԱՎԱՆԱԿ - տեն ԸՎԱՆԱԿ:

ԱՎԱՆԱՍ (ռուս. аванс, ֆր. avance) - գ. Ամբողջ պարտավորության կատա-րումն ապահովելու համար նախապես տված գումար, կանխավճար: Զէնգ՝ մա-նէթ ավանա ա տամ, պայման կապում, վեր պատը պըրծընէլանը յը՛տը տասսը մանէթ էլ ա տըլական (2):

ԱՎԱՆԱՎԷՏ - տեն ԸՌԱՅԱՎԷՏ:

ԱՎ-ԱՎ - գ. Խաղատեսակ. խաղա-ցողները բաժանվում են երկու խմբի, խմբերից մեկի անդամները թաքնվում են, մյուս խմբի անդամները պետք է փնտրեն եւ գտնեն նրանց: Խօխէնք՝ը ավ-ավ ըն խաղ անում (Բ):

ԱՎԱՐ - տեն ԱՎԱՐԱ:

ԱՎԱՐԱ - տեն ԸՎԱՐԱ:

ԱՎԱՐՅԱ (ռուս. авария) - գ. Ավ-տովթար: Ասում ըն, յըրկէ Մարտակերտ ավարյա յա իլնլ, երկու հօքի մը՛ռալ ըն, Աստուծ հը՛ռէ տանէ (Բ):

- Ավարյա անել - Վթարի ենթարկվել: Մաշինը ավարյա ըրավ, լօխ սաղ պըր-ծէն, փարք՝ Ըստուծու (Բ):

ԱՎԱՐՏ (գրք. աւարտ (վերջ, վերջա-
նալը) - ած. Ավարտած, վերջացրած: Էր-
կու իկխտուտ ավարտ ախճիզ օնէ, ճօխ-
տըն էլ անկօրծ (Բ):

ԱՎԳՄՐ - Գործածվում է կապակցու-
թյունների մեջ:

- Ավգմր անել - տեն Զահլան(ն) տա-
նել:

- Ավգմր ինիլ/տըննալ - տեն Զահ-
լան քիսիլ:

ԱՎԳՕՆ/ԱԲԳՕՆ (ռուս. обгон) - գ.
Շարժվող փոխադրամիջոցի կողքով ա-
րագ ընթացքով անցնելով՝ առաջ ընկ-
նելը, վազանց: Ավգօնըն ա շատ վախտ
ավարյին մակին (Բ):

- Ավգօն անել - Վազանց կատարել:
Էտ մըշիննէն, ուրոտ ալգօն ընէլալ,
քիսամ ըն, նի տըննըմ ծօրը (Բ):

ԱՎԵՐԱԿ - տեն ԲՎԵՐԱԿ:

ԱՎԵՐԻԼ - տեն ԲՎԵՐԻԼ:

ԱՎԵՐԿԻԼ - տեն ԲՎԵՐԿԻԼ:

ԱՎԻԼ¹ - տեն ԻՎԻԼ:

ԱՎԻԼ² - տեն ԷՎՈՒԼ:

ԱՎԻԼԻ - տեն ԻՎԻԼ:

ԱՎԼԱՐ/ՕՎԼԱՐ (արաբ. evlad (որդի-
ներ), թրք. evlat (զավակ, ցեղ, սերունդ) -
գ. Գերդաստան, տոհմ: Կընջիս ըն ըտը-
րանց ավլանդին դօնադ, վեր կ'ան ու-
րանց տորդին տըսնան (ԼՂԲ, 315):

ԱՎԼԻԼ - տեն ԷՎԼԻԼ:

ԱՎՐԱՂ - գ. Ծառերի ճյուղերի եւ խո-
տաբույսերի չորուկ եւ փտած մնացորդ-
ներ: Ավրաղը վեր էրիս, պօղ չի կոյա-
նալ (Բ):

- Ավրաղ տըննալ - Շատ չորանա-
լուց փտել (ճյուղերը, խոտաբույսերը):
Խօտը խէ հարում չըս, ավրաղ ա տը-
նալ (Բ):

ԱՎՈՒԼ - տեն ԷՎՈՒԼ:

ԱՍՈ - տեն ԱՍՏՈ:

ԱՍՈՃԷՏԱՃ (ռուս. этаж, ֆր. étage) -
գ. Իրար վրա շարքերով բարձրացող
շինվածքի յուրաքանչյուր շարքը՝
միեւնույն հարթությամբ ձգվող մասը: Տը-
ները շինում ըն, ըխճըկանը պիրում, տի-
նում էրկունջի ըտաժումը (ՀԱԲ, 15,73):

ԱՍՍԿ (գրք. յատակ, հ.ե. *pad-) - գ. 1.
Գետնի ամուր հողաշերտը, որի վրա
շարում են շենքի պատերը: Փընթամէն-
տը էնքան բիդի քանդիս, վեր ատակը
պէց ինի (2): 2. փխբ. տեն ՏԸԺՕԽԿ:

- Ատակ անել - Հիմնահատակ ավե-
րել: Ասէլըն ու տօնը ատակ անէլը մին ա
տէնում (ՆԱԲ, 57):

- Ատակը ընցընել - անրգ. 1. Անհե-
տանալ, անհետ կորչել: Թօրքերը էտ
վեր տըստէն, ատակը ընցէն (Բ): 2. տեն
Գօթբազօն ինիլ:

- Ատակը տըժօխկ անել - Սաստիկ

վիճաբանել՝ կռվել: Սաղ օրը էն ըն ուրոտ
նըհըտ ատակը տըժօխկ ընէլիս (2):

- Ատակը քիսիլ - տեն Ատակը ընցը-
նել:

- Ատակ ինիլ - տեն Ատակը ընցընել:
ԱՍԱՄՆԸ - տեն ԱՏԷՄՆԸ:

ԱՏԷԼ (գրք. ատես) - նբ. Մեկի նկատ-
մամբ ատելություն տածել: Կօզի հալալ
քըվէրք ըն, ամմա ուրոտ ատում ըն (Բ):

ԱՏԷՄՆԸ/ԱՍԱՄՆԸ (գրք. ատամն (ա-
տամ) - գ. Գութանի խոփը թեւի հետ կա-
պող մասը: Կ'ոթանին ատէմնը կօտրալ
ա (2):

ԱՏԼԱՍ (արաբ., թրք. atlas, ռուս. ат-
лас) - գ. Փայլուն, ողորկ երեսով մե-
տաքայա կտոր՝ կերպաս: Էրկու մետըր
ատլաս ինք՝ կալնիլ, դարկից նըշնա-
ծէն հրէտէ (2):

ԱՏԿԱՋ - տեն ԱՌԿԱՋ:

ԱՏԿԱՐԻՏԿԱ - տեն ԱՌԿԱՐԻՏԿԱ:

ԱՏԿՕՍ - տեն ԱՌԿՕՍ:

ԱՏԿԱԿԱՍ - տեն ԱՂԿԱԿԱՂ:

ԱՏՏԱ/ԱՍԱ - ձ. Հանդիմանություն՝
դժգոհություն արտահայտող բացական-
չություն: Ատտա կըլօխը թաղիմ ըտըրա,
յըկալ ա խընծօրէս քաղալ, փախալ (Բ):

ԱՏՏՈՒՐՍԱ - տեն ԱՌԸՐՍԱ:

ԱՏՐԱ - գ. Հացաբույսերը փայտով
ծեծելը՝ հատիկը հանելու համար: Կօմ-
բայինը անոթ ընգալ, ժուղօվորթը ատ-
րան մըննան քըցից (Բ):

- Ատրա անել - 1. Հացաբույսերը
փայտով ծեծելով՝ հատիկները առանձ-
նացնել: Տօրէնին հասկէրը ատրա ըրալ
(Բ): 2. փխբ. Ուժգին հարվածով ճխել՝
ծանր վերք հասցնել: Թըխից, դէվին կը-
լծիք ատրա ըրալ (2):

ԱՏՐԱՎԻՏ (ռուս. отравить (թունա-
վորել) - Գործածվում է կապակցություն-
ների մեջ:

- Ատրավից անել - տեն Աղու տալ:

- Ատրավից ինիլ/տըննալ - Թունա-
վորվել: Էտ սօյըր իփում ըն, օտում, տը-
նըհալան ատրավից իննում (Բ):

ԱՏՐԱՎԼԷՆՆԻ (ռուս. отравление) -
գ. Թունավորվելը, թունավորելը, թունա-
վորում: Ամընը ատրավլէննի շատ կի-
նի (2):

ԱՏՕ - նբ. մնկ. Տոն, ինձ տոն: Խօ-
խան ասմա - Օէրանը անո (2):

ԱՏՕՍ - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Ատօս անել - Լցնելուց որոշ ժամա-
նակ անց գինու եւ օղու տակառների՝
կարասների թերին՝ պակասածը լրաց-
նել: Սուղումուն դային կ'ինուն կարասը
ատօմ ըրալ, ըրըխը ծասկից (Բ):

ԱՐԻ/ԱՐԻ - Էական բայի սահմանա-
կան եղանակի անցյալի անկատարի ե-

զակի երրորդ դեմքի ձեւը: Էտ մարթը էտ
հըրուատէն յէզանը տընդըն ար լըծված
վար անում (ՀԺՀ, VIII, 196):

ԱՐԲ/ԱՐԲ (թրք. ar (ամոթ, ամոթխա-
ծություն) - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Ար կ'ան - տեն Նամուս կ'ան:

ԱՐԻ - տեն ԱՐԻ:

ԱՐԲ - տեն ԱՐԲ:

ԱՐԱԴ (թրք. ara (հարաբերություն) -
գ. 1. Առնչություն, կապ, հարաբերու-
թյուն: Մէր արան ընդըրանց անա կընօ-
խէ յա կըտըրալ (2): 2. Ցանկություն՝
տրամադրություն: Արան պէցնուր ա, օ-
գում ա ք'ըփ անէ (Բ):

- Արա չինիլ - 1. Մեկի հետ վատ հա-
րաբերությունների մեջ լինել, հետը
չշփվել, կապ չպահել: ...Հու չի գ'իղըմ,
վէր աթա-բաբա թօրքը հային նըհէտ ա-
րա չօնի... (ԶՏ, Բ, 210): 2. Ցանկություն՝
տրամադրություն չունեցող: Արա չօնիմ
հըրսանէք՝ ք'ինիլի (Բ):

- Արան փըռնել - Իրար հետ լեզու
գտնել, լավ հարաբերությունների մեջ
լինել: Մէր արան փըռնում ա ռուսներէն
նըհըտ (2):

ԱՐԱԴ - 1. տեն ԱՐԱ: ...Յէտալ ծէն ըն
տամ, թա - Արա, կալը յէկալ ա, յէկ տօն
(ՀԱԲ, 15, 145): 2. տեն ԱՐ:

ԱՐԱԲ - գ. Առաջավոր Ասիայում եւ
Հյուսիսային Աֆրիկայում ապրող ժողո-
վորդ՝ արաբ: Վէր արաբնէն նի յըն
տըննում խընաբաղ, իրըք հնարոտ հայ
ա ըսպանվում... (ԱԱ, 54):

ԱՐԱԲԱ - տեն ԸՐԲԱ:

ԱՐԱԲԱԶԻ - տեն ԸՐԲԱԶԻ:

ԱՐԱԳԻԼ (գրք. արագիլ) - գ. Երկար
կտուցով ու երկար ոտքերով չվող մեծ
թռչուն՝ արագիլ: Արագիլը ծնկնալ ա
ապրում (Բ):

ԱՐԱԶ - տեն ԱՐԱԶ:

ԱՐԱԶ/ԱՐԱԶ (գրք. երագ) - գ. 1. Քնի
մեջ երեւացող պատկերներ՝ պատկե-
րացումներ: Էս թաքավէրը արագ ա
տէսնում (ՀԱԲ, 15,81): 2. փխբ. Անիրա-
գործելի՝ երեւակայական բան: Քու ա-
սածըտ արագ ա, ըտի պէն չի կա (Բ): 2.
փխբ. Վաղանցուկ բան՝ իրողություն: Ը-
րագու նըման յըկալ, ք'ըցալ, պէն չի
կըլխու ընգէնք (Բ):

- Արազ ա, թա ըրըկ'օճի - Անիրա-
կա՛ն է, թե՛ իրական: Դէրվիշը ասում ա -
Էս անազ ա, թա ըրըկ'օճի (2):

- Արազը կըրակէն նաղ անել - Երա-
զը վատ բան՝ դժբախտություն գուշա-
կել: ...Ասըմ ա - Արազը կըրակէն ա
նաղ անըմ, ըտըրանք բաշայէթմիշ չըն
ինէլու, Էտ մարթը կընգանը պըհէլու չի
(ՀԺՀ, VI, 184):

- Արազը պէնալ - Երագում տեսածը

մեկնաբանել: Պառապը էտ ըխճըկանը անազը պէտում ա, թա.- Արխային կաց, ըստարէ բախտըտ պինվըկական ա (Ձ):

- Արանգ ըս խօսում/տըսալ - Ի՛նչ ես ասում, անիրական բաների մասին ես խոսում, նման բան չի կարող լինել: Արանգ ըս խօսում, ինձ վը՛սկէ ըջտըղան ա՛ (Ձ):

- Արանգ տալ - Երագում մեկին ասել՝ հայտնել: Զըջէրը ըտըրան անազ ըն տամ, վէր Թաղալ ըխայիրին կօխկէ ծառէն տա- կէն էնա մին պուլիզ վը՛սկէ թաղած (Ձ):

- Արանգ տը՛նալ - 1. Երագի վերած- վել: Ներակ ըմ տը՛սալ էս կարկուտը ան- րանգ տը՛նալ (Ձ): 2. Անէանալ, չքանալ: Խօնդից Խսակը անազ ա տը՛նալ, ուր- վամ չի (Բ):

- Ըրանգիմըն էլ չըտը՛սնալ - Չկարո- դանալ ունենալ՝ հասնել՝ իրագործել, խիստ անմատչելի լինել: Զարը ասմա.- Պըրծալ, մըհէնգ՛աց տէրը էս ծին ըրան- գիւմըտ էլ չըս տըսնըլական (Ձ):

- Ըրանգիմը տը՛սնալ - տէն Ըրագու- մըն էլ չըտը՛սնալ:

ԱՐԱԹ - Գործածվում է կապակցու- թյունների մեջ:

- Արաթ անել - Սերմերն ու սածիլնե- րը ցանելուց կամ տնկելուց առաջ մար- գերը ջրել: Պիրում ա լաքերը մին լ՛ավ արաթ անում, շիթիլը տընգօտում (Բ):

- Արաթ տը՛ղ - Զրարբի՝ արգավանդ դաշտ: Արաթ տը՛ղ ա, լ՛ավ բօստան կը- տը՛նալ (Բ):

ԱՐԱԺԱՆ - տէն ԸՐԱԺԱՆ:

ԱՐԱԼԸՐ/ԸՐԱԼԸՐ (թըք. *aralik*) - գ. տէն ՂԱԹ(4,5):

- Արալըղավը սը՛վ կատու ընցընել - տէն Ղաթավը սը՛վ կատու ընցընել: ...Հինչ սը՛վ կատու ա ընցալ Զաքուն ան Թաթուն արալըղավը, վէր էրկու տարի ա, խըռավ ըն... (ՁՏ, Ա, 46):

ԱՐԱԽԻՍ - գ. Գետնանուշ: Ղարա- բաղ արախիս չի տը՛նըմ (Բ):

ԱՐԱԽԶԻ (պրս. *arakchin* (քրտինք ժո- դովող) - գ. 1. Գունավոր թելերից գործած գլխարկ՝ թասակ: Մարալ աքէրը ասմա.- Զուվէր վըխճարէս հէրթը տանէ պահէ, մին արախիս լըմ տըլական (Ձ): 2. Թեթեւ բարակ գլխարկ, գիշերվա գլխարկ: Ա- րախիսին կըլօխը քաշից, քօն իլնվ (Բ):

ԱՐԱԽՍ - գ. Արաքս գետը:

- Արախսը տանել, ծարավ լը՛տ պի- րիլ - տէն Ախալուրը տանել, ծարավ լը՛տ պիրիլ:

- Ըրախսէն ճողը - Վարար, հորդ, առատ: Թօռ, հինչ թօ՛ռ, Ըրախսէն ճողըն ա (Բ):

ԱՐԱԿ (գրք. երակ) - գ. 1. տէն ՂԱ- ՍԱՐ: 2. տէն ԱՐԻ: 3. Տրամադրվածու- թյուն: Արակըտ ըսօր լ՛ավ չի, հինչ ա՛ իլնվ (Բ): 4. Այն խողովակը, որով հոսում է խա-

ղողախյուղ՝ հնձանում, կամ օղին՝ օղե- թորման ժամանակ: Էտ հինձանին արա- կը կօտըրից, խը՛ղը մընաց մնալ (Բ):

- Արակը պերակ (կնն) - Եկամտի փոքր, սակայն մշտական աղբյուր (ու- նենալ): Մէր արակը պերակ ա կ՛ամ, մէգ բօլ ա (Ձ):

- Արակը փըռնել - Մեկի թիակների տակով անցնող երկու հիմնական ե- րակները մատներով տրորել՝ իբր նրա խենթությունը անցկացնելու համար: Ա- բօն կ՛իժվնալ ա, տա՛րէք Մըրյանէն կօշ- տը, արակը փըռնել (Ձ):

- Ըրակէն նըհը՛տ - Ըստ տրամադր- վածության: Ըրակէն նըհը՛տ ա կօրծ ա- նում (Բ):

- Ըրակումը ինիլ - Տրամադրված լի- նել: Վէր ըրակումը ինի, էտքանըտ մին օրումը կանէ (Բ):

ԱՐԱԿ-ԱՐԱԿ - տէն ԸՐԱԿ-ԱՐԱԿ:

ԱՐԱԿ-ՍԱՐԱԿ - տէն ԱԿԱՆ-ՍԱԿԱՆ:

ԱՐԱԿ/ԱՐԱԿ (արաք. *arak*, պրս. *arag*, թըք. *raki*) - գ. Օղի: Մարը մին բօթուլ ա- րաղ ա տամ տըղին, թա տանէ տա Մէլի- քին, համ էլ ասէ, թա օժը հինչ տը՛ղա յա (ՀԺՀ, V, 328):

- Արաղ քաշիլ - Թթից, խաղողից, հո- նից, սալորից, թուզից եւ այլ պտուղներից օղի թորել: ...Վնրանդի մէլիքը հըրաւ- մայում ա, վը՛ր հիշքան թըթի բաղէր կա, լօխ տակըավը հանին, տէն քըցին, վը՛ր էլ արաղ չի քաշին... (ՀԺՀ, V, 236):

ԱՐԱԿ - տէն ԱՐԱԿ:

ԱՐԱՍԻՇ - Գործածվում է Քը՛վը ա- րամիշ անել դարձվածի մեջ:

ԱՐԱՆ (պրս. *aran*) - ած., գ. Զարթա- վայր, տաք տեղ: Ըսիս ըն՝ առաջ արան յիրգիրըմը մին թաքավէր իլնվ, էտ թաքա- վէրին մին մաղար տըղա իլնվ (ՀԲ, 336):

- Ըրանու արաղ - Գովելի՝ ընտիր՝ պատվական օղի: Մէլիքը ըտըրանց ը- րանու արաղ ա խըմըցընում (Ձ):

ԱՐԱՆԺՎԻ (ռուս. *оранжевый*) - ած. Նարնջագույն: Արանժըվի շօրէրըտ ինձ խը՛լքա տարալ ա... (Ձ):

ԱՐԱՆԻ - գ. Արցախյան դաշտային ցորնատեսակ: Միհէնգ՛ էլ արանի վա- րօղ չի կա (Ձ):

ԱՐԱՇՏ (գրք. երաշտ) - 1. գ. Չորայ- նություն, անձրեւի պակասություն: Ի- րը՛ք տարէ յա՝ արաշտ ա, արտէրը տը՛նըմ չի (Ձ): 2. ած. Չոր, չորային: Էս ախալուրը արաշտ տարէն ցըմըքէս ա, թուռըին տարէն՝ տուս կ՛աս... (ԱԱ, 56):

- Արաշտ անել - Տարին չորային լի- նել, չանձրեւել: Արաշտ ըրավ, բուստըն- նէր չորըցըրավ (Բ):

ԱՐԱՍԸՆԳԻ - գ. 1. Երկար գերան, որ, մեջտեղից դնելով մի քարի կամ այլ իրի վրա եւ երկու ծայրին նստելով, ճոճ-

վում են: Խօխէնը՛ էտ արասընգին տի- րին ք՛նիթուկէն, նըստը՛ցէն, խաղ ըրէն (Բ): 2. Նույն այդ խաղը: Էտ էրկու ախճի- գ՛ըտ էզգանան ուրուր նըհը՛տ ին արա- սընգի խաղ անում (Ձ):

ԱՐԱՐ (գրք. արար (արարված, գոր- ծած, արդյունք, ինչք) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Արար աշխար(ք) - Ամբողջ աշ- խարհը, համայն աշխարհ: Արար աշ- խար գ՛նիդում ա, վէր մէր թօթէն ըրաղէն նըման խըմիշկ չի կա (Բ):

ԱՐԱՐԻ - տէն ԸՐԱՐԻ:

ԱՐԱՐԲ - տէն ԸՐԱՐՍՈՒՆԲ: Էտ մարթը ուրան արարքը կըլխու վա ընգընէս, յէտ հօրը պիրիս տօն, առօք- փառօք պըհէս (ԱԱռ, 13):

ԱՐԲԱԲ - 1. տէն ԲԱՐԲԱԲ: 2. Գոր- ծածվում է կապակցության մեջ:

- Արբաբ անել - Առեւտրի մեջ խաբել: Արբաբ ըրավ, էտ քավթառ էշը էտ մար- թին լըրա թանգ՝ կ՛ինալ ծախից (Ձ):

ԱՐԳԱՆԴ - տէն ԱՐԶԱՆԴ:

ԱՐԴ/ԱՐԴ (թըք. *ard* (վերջ) - Գոր- ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Արդը տալ/կըտըրընել - Մինչեւ վերջ սպառել, վերջացնել, վատնել: Տա- նը պատտառ փուլ կար, արդը տըվավ, դինջացավ (Բ):

ԱՐԴ - տէն ԱՐԴ:

ԱՐԴԱԿ - տէն ԱՐԹԱԿ:

ԱՐԴԱՍ(ՆԸ) - Գործածվում է կա- պակցության մեջ:

- Արդանը անել - 1. Աճել, փարթա- մանալ, զորանալ: Էտ կընէգ՛ըտ հինչ- քան խըխօցը թըկէս ա, ընդըրանք էն- քան անդան ըն ընէս (ՀԺՀ, V, 590): 2. Շատանալ, բազմանալ, տարածվել: Խաղուն Խըծապէրթ չի անդանը ընէս, օղտը՝ Տումէ (Ձ):

ԱՐԴԱԿ/ԱՐԴՈՒ/ԱՐԴՕՎ - գ. Խոշոր աղացած հացահատիկ, որով կերակ- րում են անասուններին: Արդավը պըր- ծավ, խօզ՛էրը մընացէն տու՛ղըն (Բ):

- Արդավ անել - 1. Հացահատիկը խո- շոր աղալ՝ արդավ պատրաստել: Ժօրա դային կօրէն տարավ արդավ ըրավ, պէ- րավ (Բ): 2. Այնպիսի խոշոր՝ անորակ աղալ: Էս անլէր չի, վէր ըղացալ ըս, արդավ ըս ը- րալ, տիրնվ ընդ՛ղ (Բ): 3. փխբ. Արագ-ա- րագ խոսել: Հինչ ը՛ս արդավ անում, կա- մանց խօսէ, պէն կըլծիս ըղնիք (Բ):

ԱՐԴՈՒ - տէն ԱՐԴԱԿ:

ԱՐԴՕՎ - տէն ԱՐԴԱԿ:

ԱՐԶ(Ա)/ԱՐԶ(Ա) (պրս. *arza*, թըք. *arz* (ներկայացնելը) - գ. 1. Դիմում, խնդրա- գիր: Յէր կըցա քընացէ մէր անգան կըրօղ Միրգին կօշտը, մին աբասի փօղ տըվէ, մին էրգան անգան կըրից, տարա Թիփ- լիզ... (ՀԺՀ, V, 624): 2. Բողոքագիր: Մին

անոց ա կոնոնում գոխասակտին, վեր քըշէ-
րը յըկալ ըն հապէրը կոտացալ (Բ):

- Անոց անէլ - 1. Դիմում՝ խնդրագիր
ներկայացնել, դիմել, խնդրել: *Խըդճ կը-
նէգ՝ը հոնորը անոց ըրալ, ք'ծմնգ՝ չըրէն*
(Բ): 2. Բողոքագիր ներկայացնել, բողո-
քել: *Պէլ ախպէրը տոնս ա յէկալ, ճըղճը-
դացալ, թա.- Դա՛յ, իմ ախպօր ըսպանէ-
ցին, յէս հէս ա ք'իսում ըմ անոց անէս*
(ՀԺՀ, VI, 700):

ԱՐԵՆԴԱ (*ռուս. аренда, լեհ. аренда,*
լատ. arrendare) - գ. Վարձակալություն:
Միհէնգ՝ անոց ա՝ վը՛դէրը արէնդալ յօր
ըն օնում, բիջանում (Ձ):

ԱՐԵՆՏԻՐ - տէն ԱՐԻՆՏԻՐ:

ԱՐԵՎ - տէն ԱՐԵՎ:

ԱՐԵՎ - տէն ԱՐԵՎ:

ԱՐԵՎ/ԱՐԵՎ/ԱՐԵՎ (գրք. արեւ) - գ.
1. Արեգակ: *Արե՛վը մար ա մըտալ* (Բ): 2.
փխբ. Կյանք, գոյություն, երջանկու-
թյուն: *Ըստի պըռվը՛ցէնք՝, անրե՛վ չի*
տը՛սէնք՝ (Ձ): 3. Ցերեկ, օր: *Հայն քանէ*
անրե՛վ ա, ճէլ ըրէք՝, կօրծը պըրծըցըրէք՝
(Բ): 4. ած. Արետտ: *Արե՛վ օրէրը տանը*
նըստալ ա, էս թօռակըն ա բօստանը
պիհում (Բ): 5. Երդման բանաձեւ: *Իմ ան-
րե՛վ, թա սօտ ասիմ* (Բ):

- Արե՛վ անէլ - Արեգակը դուրս գալ,
արետտ օր լինել: *Թօռը պըրծընում ա,*
անրե՛վ ա անում, խօխէնքը ուրխանում
ըն (Բ):

- Արե՛վ երած, թօռ թակած - 1. Շատ
տանջված՝ չարչարված: *Արե՛վ երած,*
թօռ թակած մարթ ա, հիկն ըս օգում ը-
տըրանա (Բ): 2. Շատ փորձություննե-
րով անցած: *Արե՛վ երած, թօռ թակած*
ա, ըտըրան կարել չըս խանփիս (Բ):

- Արե՛վը բախշիլ - 1. Մեկի կյանքը
խնայել, չսպանել: *Թէվանը ասմա.- Արե՛-
վըտ բախշում ըմ, ամմա էլ տի պէն չանիս,*
թա չէ... (Ձ): 2. Մեռնել՝ կյանքի մնացած օ-
րերը նվիրելով ուրիշներին: *Բըխցար դա-
յին անրե՛վը թոռնէրէն բախշից* (Բ):

- Արե՛վը խըվարել - 1. Արեգակը խա-
վարման վիճակի մեջ ընկնել: *Ասում ըն,*
էս շէփտումը անրե՛վը խըվըրուս ա (Բ): 2.
Հաջողությունը դադարել, դժվար կա-
ցության մեջ ընկնել, դժբախտություն-
ների հանդիպել: *Կըռը՛վը ըսքըսից, մէր*
անրե՛վը խըվարից (Բ): 3. Մեռնել, մահա-
նալ, սպանվել: *Սումբաթ դայուն անրե՛-
վըն էլ խըվարից, շէնըմը էլ ասսախկալ*
մարթ չի մընաց (Բ):

- Արե՛վը խըվըրցընել - 1. Դժվար կա-
ցության մեջ գցել, դժբախտության մեջ
գցել: *Թօրքէն բալան թաղիմ, վէր մէր ան-
րե՛վը խըվըրցըրալ* (Բ): 2. Սպանել,
մեռցնել: *Ղաչաղը ասմա.- Օյտ ինձ տօ՛,*
թա չէ էս սըխաթէս անրե՛վըտ կըխըվըր-
ցընիմ (Ձ):

- Արե՛վը ծանփիլ/ծէք՝ տալ - 1. Օրը
բացվել, լուսանալ: *Արե՛վը ծանփից, չօբա-
նը սոնորն քըշից սարը* (Բ): 2. Լավ վի-
ճակ ստեղծվել, կյանքը ժպտալ: *Մարը*
տըղէն ասմա.- Դանդ մէր անէլ, հանքանթ
մին օր էլ անրե՛վը կըծանթի, մունք էլ կըհը-
րուստանանք (Ձ): 3. Դեմքը պայծառա-
նալ, տրամադրությունը բացվել: *Արե՛-
վըտ ծանքան ա, հիկն ա՛ պըտահալ* (Բ):

- Արե՛վը ծըռվել - տէն Ասթըխը ծըռ-
վել:

- Արե՛վը կըծել - 1. Արեւը այրել՝ կի-
զել, որ համարվում է անձրեւի գալու նա-
խանշան: *Արե՛վը կըծում ա, թօռ ա կ'ը-*
լական (Բ): 2. օրհ. Մեկին շատ սիրել,
լավ կյանք ցանկանալ, նրա համար ցա-
վել: *Արե՛վըտ սիրիմ, Փառանձին, վէր*
էզգանսան ինձ դայաղ ըս կէնում (Ձ):

- Արե՛վը կօտըրել - Արեւը թուլանալ,
այլեւս շոգ չլինել: *Արե՛վը կօտըրալ ա,*
ժողօվուրթը նի յըն տը՛նալ բուստըն-
նէն (Ձ):

- Արե՛վը հանգիլ - տէն Արե՛վը խը-
վարել(2,3):

- Արե՛վը հըղըցավը շօռ կ'ալ - Ան-
չափ շոգ լինել: *Ա՛քու տօնը շինվի, մի-*
հէնգ՝ բաղ կըթ'իկվի՛, անրե՛վը հըղըցավը
շօռ ա կ'ալ (Ձ):

- Արե՛վը հոնորեմը տը՛սնալ - Մեկու-
սացված ապրել, տնից դուրս չգալ: *Իզէն*
անրե՛վը հոնորեմըն ա տըսնաս, ըշխար-
քաս խաբար չօնէ (Բ):

- Արե՛վը ճիճի անէլ - *հեզն.* Մեծ գործ
կատարել: *Սիմօնը երկու օրումը մին*
մէշուկ խազան ա քաղալ, անրե՛վը ճիճի
յա ըրալ (Ձ):

- Արե՛վը ճոն խըմել - Արեւը ամպերի
տակից երբեմն-երբեմն դուրս գալ ու նո-
րից ծածկվել: *Արե՛վը ճոն ա խըմում,*
մըհէնգ՝ կարել չըս հօնձ անիս (Ձ):

- Արե՛վը մար մըննել - 1. Արեւը
արեւմուտքում՝ հորիզոնի տակ, ծածկ-
վել: *Մին օր՝ անրե՛վը մար մըննէլանը յէ-*
տը, Վարթիթէրը սը՛վ շալըմ փըթըթվէս
ա, ք'իս Արսէնին կօշտը (Ձ): 2. Դժբախ-
տանալ, կյանքը վախճանին հասնել:
Տըղէն ըսպընվէլանը յը՛տը ընդըրը ան-
րե՛վը մար ա մըտալ (Ձ): 3. Մերանալ:
Արիսան աքէրը ասմա.- Արե՛վըտ մար ա
մըտալ, ութասուն տըրէկան ըմ (Բ):

- Արե՛վը մըռնել - տէն Արե՛վը խը-
վարել(3):

- Արե՛վը մըթնել - տէն Արե՛վը խը-
վարել:

- Արե՛վը մըթնըցընել - տէն Արե՛վը
խըվըրցընել:

- Արե՛վը յըրգիկնքին պօրտէն հըսնել
- Կեսօր դառնալ: *Արե՛վը յըրգ'իկնք'ին*
պօրտէն հըսալ, քըղան ընտընէն յը՛կէն
տօն (Բ):

- Արե՛վը չըննակել - Արեւը, գեւիթում
լինելով, այրել, կիզել: *Արե՛վը չըննակում*
ա, էլ կարում չընք խօտ հարիկնք՝ (Բ):

- Արե՛վը պիցըրանալ - Լրիվ լուսա-
նալ, օրը առաջանալ: *Արե՛վը պիցըրա-*
ցալ ա, հէվանը հանն կ'ումումըն ա (Բ):

- Արե՛վը սըվանալ - տէն Արե՛վը խը-
վարել:

- Արե՛վը սըվըցընել - տէն Արե՛վը
խըվըրցընել:

- Արե՛վը վը՛նըն կէնալ - տէն Արե՛վը
յըրգիկնքին պօրտէն հըսնել:

- Արե՛վըտ ապըրէ/երկան ինի - օրհ.
Կյանքը երկար լինի, շատ ապրես: *Արե՛-
վըտ երկան ինի, Բախշի, ք'ծմնգ՝ ըրա,*
էշըս պէռնիմ (Ձ):

- Արե՛վըտ թաղիմ - անծ. Մեռնես: *Ա-*
րե՛վըտ թաղիմ, ճըղպօրես խէ թափալ
ըս (Ձ):

- Արե՛վը տոն կ'ալ - տէն Արե՛վը ծա-
քիլ:

- Արե՛վը փիս տը՛ղ մար մըննել - տէն
Օրը փիս տը՛ղ մըթնել:

- Արե՛վը քաշին կատարը երիլ - տէն
Արե՛վը չըննակել:

- Արե՛վ թակել - Արեւի տակ մնալ,
թեթեակի արեւահարվել: *Արե՛վ թակալ*
ա, կըլօխըս ցավում ա (Բ):

- Արե՛վ հըվաքել - Արեւի տակ կանգ-
նել, տաքանալ: *Յը՛ք, տոնս կ'անք, պա-*
տառ անրե՛վ հըվաքիկնք՝ (Ձ):

- Արե՛վ տալ - Արեւի տակ պահել,
թեթեակի արեւահարել: *Տոնս ա կաս,*
տըսնաս աղվէտը վը՛սկուն պարկէրը տոնս
ա կալալ, թա արէվ տա (ՀԺՀ, V, 294):

- Արե՛վ տը՛սնալ - տէն Արե՛վու իրը՛ս
տը՛սնալ:

- Արե՛վալ ըղնել - Արեւահարություն
ստանալ, արեւահարվել: *Էնքան հօնձ ը-*
րալ, ըրէվալ ընգալ (Բ):

- Արե՛վալը ուրթումը օտել - Մեկի
կյանքով երդվել: *Իմ հօր ըրէվալը ուր-*
թումը կօտիմ, վէր էտ պէնը յը՛ս չըմ ըրալ
(Ձ): 2. Մեկին շատ սիրել՝ հարգել՝ պաշ-
տել: *Էնքան լ'ալ տըղա յա, վէր սաղ շինը-*
ցէք ըրէվալը ուրթումըն ըն ոտէս (Բ):

- Արե՛վէն գ'ահումը - Կեսօրին, արեւի
կիզիչ պահին: *Արե՛վէն գ'ահումը տա-*
նան տոնս յը՛կէն, հըղէ իլին (Ձ):

- Արե՛վէն գ'ահումը նըստել - Իրեն
բավարարված՝ լավ զգալ, ուրախ լինել:
Մակիչը ըրէվէն գ'ահումըն ա նըստալ,
հանքանք տըղան փոլ ա դարկալ (Ձ):

- Արե՛վէն յըրա - Մահվան գնով: *Քը-*
շէրը արագ ա ըրվամ թաքուիուն աշկէն.
միկըն ասում ա՝ վէր Թըփէղէն ախպէր
դարկիմ, քու ըրէվէտ յըրա յըմ դըրկըլա-
կան (ՆԱԲ, 38):

- Արե՛վէն նըհըտ մար մըննել, ըրը՛-

վէն նըհըտ տոնս կ'աւ - Առապոտից իրիկուն աշխատել, շատ աշխատասեր լինել: Էտ մարթը ծոգնաւ ա' հանց կընէգ' ծոգի, վեր ըրըվէն նըհըտ մար մըննէ, ըրըվէն նըհըտ տոնս կ'աւ (2):

- Ըրեվէն սըրտավը - տեն Թամնուգ սըրտավ:

- Ըրեվէն տակէն - տեն Ըշխարքէս տակէն:

- Ըրեվէն տըրըքտըրըքտէլիս վախտը - տեն Ըրեվէն գահումը: Կէսօրէն՝ ըրըվէն տըրըքտըրըքտէլիս վախտը, նըստում ըն տանծուն շուքումը, վեր դինջանան (ՆԱԲ, 108):

- Ըրեվու թիք'աւ/կուտուր/պատառ - տեն Լնուտ թիք'աւ:

- Ըրեվու իրըս տը'սնաւ - 1. Արեւի տակ դուրս գալ: Յինչ ըս տանը նըստաւ, խէ ք'նունում չըս ըրեվու իրըս տը'սնաս (2): 2. Լավ օր ու կյանք տեսնել: Սաղ գ'անքումը չըրըքտէլիս ա իլնւ, ըզէն ըսկի ըրեվու իրըս ա' տը'սաւ (Բ):

- Ըրեվու իրըս տոնս կ'աւ - տեն Ծիրին իրըսը տոնս կ'աւ (ԾՈՒՐ-ի տակ):

- Ըրեվու իրըս տոնս օնէ/պիրիլ - տեն Ծիրին իրըսը տոնս օնէ (ԾՈՒՐ-ի տակ):

- Ըրեվու պըրանէլ - Եղանակը արեւոտ դառնալ: Մատուծ, բոլ ա, հիշկան թօռ ա յը'կաւ, ըրեվու պըրանէ, բուստըննէն արշաւ կ'աւ (2):

ԱՐԾԿ-ԳՈՒԼՈՒՆԱՅԱՆ - տեն ԱՐԾԿ-ԸՐԿԱՆԱ: Յիրիքըր'ցէ Աթնը մարդի վէրջին՝ մին արթըվ-գ'նիլնւմնծ օր, ք'նունում ա Ըստէվանակ'երտ (ԱԱ, 83):

ԱՐԾԿ-ԳՈՒԼԵՂ - տեն ԱՐԱՆ: Արթըվ-գ'նիլնէ տը'ղէր ա, ք'ը'ցէք', ըպըր'ցէք' (2):

ԱՐԾԿ-ԸՐԿԱՆԱ - ած. Արեւոտ, պայծառ (եղանակ, օր եւն): Արթըվ-ըրվանա հավա յա, խէ տանը նըստաւ ըս (Բ):

ԱՐԸԽ - տեն ԼԸՂԱՐ:

ԱՐԸԱԿ/ԱՐԸԱԿ (գրք. արդուկ (հարթ, շիտակ) - ած. Մաքուր, անխառն, իսկական: Էրկու փուլ տեղէն արթնակ ցօրէն տուվալ, կօրծը դիզըքըքալ (2):

ԱՐԹԱՐ - տեն ԱՐԹԱՐ:

ԱՐԹԱՐ - տեն ԱՐԹԱՐ:

ԱՐԹԱՐ/ԱՐԹԱՐ/ԱՐԹԱՐ (գրք. արդար) - ած. 1. Արդարության եւ օրենքի համաձայն գործող, ուղղամիտ: Արթար տուղա տիծէր կըքըքէնվա (2): 2. Օրինավոր, արդարացի: Արթար կօրծ ա, հուանէ, պաղէվը պիցըրնական ա (Բ): 3. Շիտակ, ճշմարիտ, անաչառ: Արթար խուսողէն դիշման շատ կիկի (Բ): 4. Ամեն: Սուղ ըրը'ցէն, էտ մարթին արթար ճինչը'ցէն (2): 5. մ. Արդարությանը, իրավացիորեն: Էտ մարթը հինչը անում ա, արթար ա անում (Բ):

- Արթար աշխադանք - տեն Արթար քըրթնօնք:

- Արթար յը'ղ - 1. Մաքուր՝ անխառն յուղ: Մէր շէնին յը'ղը արթար յը'ղ ա (2): 2. Հալած յուղ: Ծէթը անթթ ընգալ, էլ արթար յը'ղ պիկըքընօղ չի կա (Բ):

- Արթար յը'ղու տը'ղ տիկի/ընթունէլ - Կեղծը՝ սուտը ճշմարիտ բանի տեղ ընդունել, առանց կասկածելու հավատալ: Հու հինչը ասում ա, արթար յը'ղու տը'ղ ա տիկնում (Բ):

- Արթար քըրթնօնք - Ազնիվ աշխատանք: Արթար քըրթնօնքալ ա ապըրում (Բ):

ԱՐԹԵՆ/ԱՐՏԵՆ (գրք. արդէն) - տեն ՈՒԺԺԵ: ...Տա արտէն մաշկան կըռացած, օր ար հըմբարում, վը'ր պիտի մը'նէլ (ՀԺՀ, VII, 197):

ԱՐԹՄԻՇ - տեն ԱՐԹՄԻՇ:

ԱՐԹՄԻՇ/ԱՐԹՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Արթմիշ անէ/իկիլ - Հղիանալ, պարծենկոտ դառնալ: ...Մըգաչալ փօխվալ չի, հէրիք չի, հնւն մին քանէ պէնէրմ էլ իվիլի արթմիշ ա ըրալ (ՋՏ, Բ, 34):

ԱՐԹՆԱԿ - գ. Ուղղությունով, ուղղությամբ: Էտ արթնակ վեր ք'իկիս, կըհըսնիս քու ասած շէնըտ (2):

ԱՐԺԱՆ (գրք. արժան, պրս. arz (գին, արժեք) - ած. Արժանի, վայել, պատշաճ: Էտ տըղան սաղ յէրգ'իրը շօռ ա կ'աւ, ուրան արժան ախճիգ' չի քըքէնում (2):

- Արժան անէլ - Արժանացնել: Դէրվիշը էտ մարթին տանում ա, թաքավէրին ըխճըկանը արժան անում (2):

- Արժան իկիլ/տը'նալ - Արժանանալ: Ըտի էտ ախմաղը էտ կ'էշ կընգանըն ա արժան իկնում (2):

ԱՐԺԱՆԵ (գրք. արժանք, աժանք) - տեն ԱՐԺԱՆԵ:

ԱՐԺԻԼ - տեն ԱՐԺԻԼ:

ԱՐԻՆ - տեն ԱՐՈՒՆ:

ԱՐԻՆՅԷՐԹՈՒՆ - տեն ԱՐՈՒՆՅԷՐԹՈՒՆ:

ԱՐԻՆՏԻՐ/ԱՐԵՆՏԻՐ (ռուս. opentur, գերմ. orientier, լատ. oriens) - գ. Կողմնորոշում, ուղղություն: Արինտիրըտ հանց ա դիզ չի (Բ):

- Արինտիրը կուրցընէլ - Շփոթվել, մոլորվել, չկողմնորոշվել: Արինտիրը կուրցըրալ ա, գ'նիլնւմ չի, թա հինչ անէ (Բ):

- Արինտիրը յը'ր օնէլ - Կողմնորոշվել, ուղղություն վերցնել: Արինտիրը յը'ր ա օնում, կամ թուշ էտ ըխպիրին կօշտը (2):

ԱՐԻՏ/ՅԱՐԻՏ (հ.ե. *arei- (հարմարեցնել) - ած., գ. Հասակակից, տարեկից: Զու հօր արից մարթ ա, հըմննչում չը'ս, խէ ուշունց ըմ տամ (Բ):

ԱՐԻ (թըք. ark) - գ. 1. Փոքրիկ գետակ՝ վտակ: Էտ շէնումը կ'ը'տ չի կա, մին կուծի արիս ա, էն էլ ամը'ռը ցըմաքում ա (Բ): 2. Ոռոգման նպատակով հանված փոքր ջրանցք: Արիս կ'աւ ա, հըսնում մինչը'վ բօստանը (Բ): 3. Այն հունը, որով հոսում է առուն: Արիս քանդիւմ ա, խուրուցունում (Բ): 4. Բանջարանոցի մարգ: Հէնգ' արիս լօթի յըմ վարալ, ճուր չի կա, թա ճիրիւմ (2):

- Արիսավը շատ ճուր քիկիլ - Շատ ժամանակ անցնել, շատ բան փոխվել: Էտ պէնան յը'տը արիսավը շատ ճուր ա ք'ը'ցալ (2):

- Արիսու նըման կ'աւ, կ'ը'տու նըման քիկիլ - տեն Զըք'ը-քըք'ը թուփ անել, շիրիւփ-շիրիւփ տոնս տալ:

- Արիս քաշիլ - 1. Արիեստական ջրանցք փորել, առու բանալ: Արիս ա քաշիւմ, պիրում տանծօտը ճիրիւմ (Բ): 2. Բանջարանոցում մարգեր փորել: Արիս քաշիւմ ա, շիրիւլը տընգօտում, ճիրիւմ (Բ):

ԱՐԻԱ (թըք. arka) - տեն ՄԱՇԿ:

ԱՐԻԱԼՈՒՐ - տեն ԸՐԻԱԸԸԸՐ:

ԱՐԻԱՅԻՆ - տեն ԸՐԻԱՅԻՆ:

ԱՐԻԱՅ - գ. Տավարի կանգնելու տեղը հանդում: Ըստը'ղ արիսաջ ա, փէյնը շատ կիկի (2):

- Արիսաջ անէլ - Նույն տեղում երկար պահել՝ սպասեցնել: Չօրանը հիվըննէն տանծուն տակէն արիսաջ ա ըրալ (2):

- Արիսաջ իկիլ/տը'նալ - Նույն տեղում երկար մնալ՝ սպասել: Էս ա իրը'ք սըհաթ ա, յը'ս ըստը'ղ արիսաջ իլնծ (Բ):

ԱՐԾԱՐ/ՅԷՐԾԱՐ (գրք. արծաթ) - գ. 1. Ազնիվ սպիտակամոխրագույն մետաղ, արծաթ: Դըրըմբօն համ վը'սկէ կա, համ արծաթ (Բ): 2. Դրամ՝ արծաթյա դրամ: Յօրնէն փոթը էտ վախտը թանգ' ա իկնում, մին արծաթ ա տամ, մին թօրթա իկը' օնում (2):

ԱՐԾԱՆ/ԱՐԶԱՆ (գրք. արծան) - գ. 1. Ծարտարապետական կամ քանդակագործական կոթող՝ ի հիշատակ որեւէ դեպքի կամ անձի: ...Մը'կալ տըռնէն ասըմ իկ, թա Պըրպուղուն հէտէ էտ դօլէրքըմը մին արծան ըն կըղըքըննական... (ԼՂԲ, 377): 2. փիւք. Անշարժ՝ անգործ՝ շվարած վիճակում կանգնած մարդ: Էտ մարթը խէ խօսում չի, արծան ա' (2):

- Արծանը վը'նն անէլ - Հիշատակ՝ անուն թողնել, հիշատակը հարգվել: Վէր մը'նիս, արծանըտ վը'նն ըմ ընան (Բ):

ԱՐԾԷՎ/ԱՐԾԻՎ/ԱՐԾԻՎ (գրք. արծիւ) - գ. 1. Բազեների ընտանիքին պատկանող մեծ գիշատիչ թռչուն, արծիվ: Էրկու արծիվ գ'իղում ըն, թա մը'-

ռաժ ա, կ'ամ ըն, աշկերը հանըմ (ՅԺՅ, V, 236): 2. փխբ. Ուժեղ՝ ճարպիկ՝ խիզախ մարդ: Իգէն ճօկ տըղամարթ ա, արծէվ ա, արծէվ (Ձ):

- Արծէվը ճանջ չի փըռնել - տեն Ասլանը ճանջ չի փըռնել:

- Արծէվու ճօտ - տեն ԱՐԾԷՎ(2):

ԱՐԾԻՎ - տեն ԱՐԾԷՎ:

ԱՐԿԱԳՕԼԻԿ (ռուս. алкоголик) - ած., գ. Հարբեցող: Ըտըրա մարթը արկագոլիկ ա (Բ):

ԱՐԿԱԹ (գրբ. երկաթ) - 1. գ. Ծանր թուփ-մոխրագույն կռելի մետաղ, երկաթ: Թափեղը արկաթ ա քըթէնում, պիւրիւմ գըրգ'արին տամ, գնրգ'արըն էլ շիւնում ա (ՆԱԲ, 39): ած. 2. փխբ. Ծանր: Էս պէրցը հանց ա արկաթ (Ձ): 3. փխբ. Պինդ, կարծր, ամուր, առողջ: Ըտըրա ջանը արկաթ ա, վէր տէմ ա կէնում (Բ): 4. տեն ՍԱԽՆԱԽ:

- Արկաթը տաք-տաք կըթակին (ասաց.) - Գործը առանց հապաղելու՝ ժամանակին պետք է կատարել: Կընէգ'ը ասմա.- Ա' մարթ, արկաթը տաք-տաք կըթակին, նըղանա մէր, յը'ր կաց, մէր հիյվանէն ապուռ տո' (Ձ):

- Արկաթ ինար՝ կըհալար - Շատ համբերատար՝ դիմացկուն է: Էտ կընէգ'ը տըղըմարթու նըման տէմ կացամ, արկաթ ինար՝ կըհալար (Ձ):

ԱՐԿԱԹ-ԱՐԿԱԹԻ - գ. Երկաթեղեն: Արկաթ-ըրկույթ ա հըվաքում, ծախում, կըլծիք պահում (Բ):

ԱՐԿԱՆԵ (գրբ. երկան) - գ. Զույգ տափակ, բոլորակ, տաշած քարերից բաղկացած ձեռքի աղորիք՝ հատիկներ, աղ եւ այլն մանրելու համար, երկանք: Աղէ, արկանք, մաղէ, արկանք, ք'ըզանում կա էլիա հարգանք (Ձ):

ԱՐՅԷՍ - տեն ՓԵՇՆՎ:

ԱՐՁԱՆ - տեն ԱՐԾԱՆ:

ԱՐԾԻԾ - տեն ԱՐԾԻԾ:

ԱՐԾԻԾ/ԱՐԾԻԾ (գրբ. արծիծ) - տեն ԴՈՒՐՈՒՇՈՒՆ:

ԱՐՄԱՂԱՆ (պրս. armagna (հեռու տեղից եկած ընծա), թրք. armagan (նվեր, պարգև) - տեն ԱՐՄԱՂ-ՇԱՐՄԱՂ:

ԱՐՄԱՂ-ՇԱՐՄԱՂ - ած. Գեղեցիկ, չնաշխարհիկ, շնորհալի տեսքով: Ալման էտ արմաղ-շարմաղ ըխճըկանը վէր տը'սնում ա, օզըմ ա, թա օշը տա-նի... (ՅԺՅ, V, 137):

ԱՐՄԱՆԵ/ԶԱՐՄԱՆԵ/ԱՐՄԱՍԿ/ԶԱՐՄԱՍԿ (գրբ. զարմանք) - 1. գ. Զարմանք, զարմանալի բան: Զու ասածըտ արմանք ա, արմանք ըտի պէն չի ինիլ (Ձ): 2. ած. Զարմանալի, հրաշալի: Արմանք կուրկուտ ա, օտում ըս, օտում, քուշտա-նում չըս (Բ):

- Արմանք կըտըրել - տեն Արմանք տանել:

- Արմանք պիրիլ - նբ. 1. Խիստ զարմացել, զարմանք պատճառել: Էտ կընգանը փըսակվելը արմանք պէրամ (Բ): 2. Հիացնել, հիացմունք պատճառել: ...Կ'անմիւր խընծծորու մընան թօշէրը, պէրակ պըռըշնէն յըշօղէն արմասկըն ար պիւրիւմ (ՅԺՅ, VI, 177):

- Արմանք տանել - չբ. 1. Խիստ զարմանալ: Էտ ք'անմիւր մարթը մընըմ ա տը'ղը կաղնած, արմանք տարած, վընը-ծը'ռըքը տափան կըտրած... (Ձ): 2. Զմայլվել, հիանալ: Էտ ծիկունը էնքան դաշանգ ա ինիւմ, վէր թաքավէրը արմանք տանում ա, վէջ օտում ա, վէջ խըմում, լը-հա ըտըրան ա թիւնշան անում (Ձ):

ԱՐՄԱՆԵ-ԶԱՐՄԱՆԵ/ԱՐՄԱՍԿ-ԶԱՐՄԱՍԿ - տեն ԱՐՄԱՆԵ:

ԱՐՄԱՍԿ - տեն ԱՐՄԱՆԵ:

ԱՐՄԱՍԿ-ԶԱՐՄԱՍԿ - տեն ԱՐՄԱՆԵ-ԶԱՐՄԱՆԵ:

ԱՐՄԱՍՈՒՐ(Ա) (ռուս. арматура, լատ. armatura) - գ. Ամրան՝ մետաղյա ձողեր, որոնք մտցվում են շինվածքի մեջ՝ մասերն ամրացնելու եւ դիմացկունությունն ավելացնելու համար: Բիտօնը վէր առանց արմատուրա ըրէր, էրկան տէմ չի կէնալ (Բ):

ԱՐՄՈՒՐԻ (թրք. armudi (տանձաձէն))

- Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Արմուդի ըստաքան - Բաժակի տեսակ՝ ներքեի եւ վերեի մասերը՝ լայն, մեջտեղը՝ նեղ: Արմուդի ըստըքանավ չայ խըմէլը լնգանք ա (Բ):

ԱՐՄՈՒՐԳ/ԱՐՄՈՒՐԿ (գրբ. արմուկ(ն) - գ. 1. Ձեռքի ծալվելու տեղը, որտեղ բազուկը միանում է ծոցսկրին եւ ճաճանջուկին: Խօխան վէր ա ընգալ, արմուկը կօտըրալ (Ձ): 2. Ճանապարհի՝ գետի անկյունադարձ: Էտ հըղըքէն ըրմուկգէն քըշտէն մին մը'ծ կաղնէ յա ինիւմ (Ձ): 3. Վառարանի ծնկաձէն խողովակը, որն իրար է միացնում ուղղահայաց եւ հորիզոնական խողովակները: Փիջին արմուկը մը'ծ ա, ծօխ ա անում (Բ): 4. Գուլանի այն մասը, որից անց են կացնում ճամբարակը: Կ'իւթանէն արմուկը կաղնէ յա (Ձ):

- Արմուկ տալ - 1. Արմուկաձէն ծռվել, արմուկաձէն ոլորան կազմել, թեքվել: Կ'ըտը արմուկ ա տամ (Բ): 2. Արմուկաձէն ծռել, արմուկաձէն ոլորել, թեքել: Սօգըրաթը քըշէրը թաքուն ք'իւնիւմ ա արիւր արմուկ տամ բիդի իւրան հա-յաթը (Ձ):

ԱՐՆԵՐ/ԱՐՆԵՐ - ած. Առողջ՝ ամուր կազմվածքով: Արնը խօխէնք՝ ըն (Բ):

ԱՐՇԱ - տեն ԱՐՇԱ:

ԱՐՇԱ/ԱՐՇԱ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Արշա ըղնկ/կ'ան - 1. Լույս աշխարհ գալ, հայտնվել, երեւան գալ: Մին օր թաքավը'րէն քաղաքըմը խաբար ա տըրածվում, վը'ր քըղաքան մօտէ մին մըրթակէր դծվ ա արշա յէկալ... (ՆԼՂԺԲ, 20): 2. Աճել, մեծանալ, զորանալ: Էրկու տըռնումը Էտ ծառերը արշա յըն կ'ամ (Ձ):

- Արշա պիրիլ/քըցիլ - 1. Լույս աշխարհ բերել, ի հայտ բերել, երեւան հանել: Ըտըրանք էլ Էտ կ'օղէն ըն արշա քըցիւմ, ժուղուփուրթէն ջանէն անում (Բ): 2. Աճեցնել, մեծացնել, զորացնել: Էտ պառավը Էտ խօխօնցը պահում ա, արշա քըցիւմ (Ձ):

ԱՐՇԻՆ (թրք. arşin, ռուս. аршин) - գ.

1. Երկարության ռուսական չափ, որ հավասար է 71 սմ-ի: Մէտըրը հինջ ա անլանք ընգալ, էլ արշինալ չափօղ չի կա (Ձ): 2. տեն ԱՐՇԻՆԱՆՈՒՑ:

ԱՐՇԻՆԱԲՕՅ - տեն ԱՐՇԻՆԱԲՕՅ:

ԱՐՇԻՆԱՆՈՒՑ - տեն ԱՐՇԻՆԱՆՈՒՑ:

ԱՐԶ/ԱՐԶ (գրբ. արջ) - գ. 1. Արջագզիների ընտանիքին պատկանող կաթնասուն գիշատիչ գազան, արջ: Բիւրդան յէշում ա, տը'սնըմ մին արջ, մին կ'ըխտար շըլնկած, կ'ամ ա բըղան իւրանք (ՆԼՂԺԲ, 138): 2. փխբ. Անտաշ՝ կոպիտ՝ անշնորհք մարդ: Մարը ասմա.- Յը'ս Էտ արջին ախճիգ՝ չօնիմ տալի (Ձ): 3. փխբ. Մեծ ուժ ունեցող, հսկայամարմին: Արջ ա, արջ, հանրուր կիլվանուց չու-վընէն շըլակից, տիրալ ծիլին յըրա (Բ): 4. փխբ. Զիթհանքի գերանի ծայրին դրված ծանր կոճը՝ մեջտեղը ծակած, որտեղ անց է կացվում պողոսակը: Սըրը-նուցէն արջը կօտըրալ ա (Ձ):

- Արջը խաղավը իլնվ, տաննը մըն-նան քըցից - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը, տարվելով ինչ-որ բանով, մոռանում է սկսած գործը:

- Արջը կալիկ/կամնէն լըծել - Մեկին անհամապատասխան գործի դնել, տգետին պաշտոնի կամ աստիճանի հասցնել: Արջը կալիկ լըծալ. ըն Էտ ըխ-մաղէն տիրան ըն նախագա (Բ):

- Արջը պիւնան տիւն օնել - տեն Օխ-ծը պիւնան տիւն օնել:

- Արջը օխտը յը'րք ա գ'իւղիւմ, օխտըն էլ տաննին յըրա - Յուրաքանչյուրն իր սիրած թեմայից է խոսում: Արջը օխտը յը'րք ա գ'իւղիւմ, օխտըն էլ տաննին յըրա. մէր Աբրամը ըշտը'ղ նըստում ա, իւրան բաղան ա խօսում (Ձ):

- Արջ խըղըքնէլ/շօռ ածէլ/պար ածէլ - Տգետների՝ միամիտներին օգտագործել իր նպատակների համար: Սաղ

օրը էտ ջանհիլներէն խանութում ա, արջ ա խըղըցընում (Բ):

- Արջ խըղըցընող/ջօռ ածող/պար ածող - 1. Արջ պահող՝ վարժեցնող: Արջ խըղըցընողը ծըրքը պիցըրըցընում ա, արջը նըստում ա (Ձ): 2. Կեղտոտ՝ փնթի՝ անշնորհք մարդ: Արջ խըղըցընող ըս, էտ հինջ ա՛ 2նորէրէտ հալը (Բ):

- Արջ տըռնալ - Սաստիկ գիրանալ՝ չաղանալ՝ խոշորանալ: ...էնքան կերալ ա, մին առջ ա տըռնալ... (ՀԺԳ, V, 70):

- Արջու ըռըխ ընգած (մըղըրըռնան- ջու ըռթօց) - տեն Կիւլիւ ըռըխ ընգած:

- Արջու թանթիւ - տեն ԸՐԶԸԹԱՆ- ԹՈՒԼ:

- Արջու պոն - Ծխով լցված սենյակ: Էս արջին պոնոնը հունց ը՛ք քօն ինոն (Բ):

- Արջու քօթթ - 1. Գեր՝ թմբիկ երեխա: Էրկու խօխա օնէ, հանց ըն արջու քօթթ (Բ): 2. Անտաշ, անկիրթ մարդ: Էտ արջին քօթթը հինջ բի՛ղի սըվըրըցընէ մէր խօնցը (Բ):

- Արջու օրում - Անհասկացող, անտաշ, կոպիտ: Արջու օրում մարթ ա, ընդըրա կարէլ չըս պէն կըլխու ըռցիս (Ձ):

ԱՐԶԱԿ - տեն ԱԼԶԱԿ:

ԱՐՍԸԶ/ԱՐՍԸԶ (թրք. *arsiz*) - ած. 1. Անհոգ, ոչնչով չմտաւորակող: Արսըզ մարթ ա, վէշ մին պէն վէջավը չօնում (Բ): 2. Անամոթ, անպատկառ: Արսըզ կընգանը ճար չինիլ (Բ): 2. Դիմացկուն (բոյսերի մասին): Շէյթանաղաջին արսըզ ծառ ա (Ձ):

ԱՐՍԸԶԹՈՒՆ - տեն ԸՐՍԸԶԹՈՒՆ:

ԱՐԱՎՐԲԱԶ (թրք. *arvadbaz*) - ած., գ. Կնամու: Խօնողից Արշակը արվադբազ ա (Բ):

ԱՐԱՎԱ - տեն ԱՐՎԱ:

ԱՐՏ/ԱՐՏ (հ.ե. **agʷ-ro-*) - գ. 1. Մշակելի հող, որտեղ ցանում են ընդդէններ: Արտը վըրէլի վախտըն ա (Բ): 2. Ընդդէն ցանած արտ: Ըստի վէր արտը՛վ ա- նէ, մին ամսանը յը՛տը արտերը հընծիլի վախտըն ա (Ձ):

- Արտ անէլ - Արտ մշակել, ընդդէն ցանել: Ըստարէ արաշտ ա, հու վէր արտ ա ըրալ, փուշմանալ ա (Բ):

- Արտէն յը՛ք գարդան - տեն Յը՛ք բաղէն խընծօրը:

- Արտը խասիլ ըղնէլ - Ցանած արտը ձյունից՝ ուժեղ անձրեւից՝ կարկուտից քըքըվել: Կարկուտ յը՛կալ, արտը խասիլ ընգալ (Ձ):

- Արտը կանանջ հընծիլ/օտէլ - Եկամուտը՝ աշխատավարձը, մինչեւ ստանալը պարտք վերցնելով, ծախսել: Ըն-

դըրա ըշտըղա յա՛ փուլ, արտը կանանջ ա հընծալ (Ձ):

- Արտը կըտըրէլ - Հողի մեջ հունդը չծէլ: Արաշտ ըրալ, արտը կըտըրից (Բ):

- Արտը հարանց քիւիլ - Մեղմ քամուց հասունացած արտը ալիքածէ ծածանվել: Արտը հարանց ա քիւնոն, հանց ա ծօվ ինի (Բ):

- Արտը՝ հեղէ, կընէգը՝ յըղէ - Երջանիկ՝ բախտավոր մարդ: Մէսոփ, քը՛գ հինջ ա իւն, արտըտ՝ հեղէ, կընէգըտ՝ յըղէ (Ձ):

- Արտըն ընգած շօն - Ցոփ ու շվայտ կյանք վարող, ընտանիքի հոգսերով չզբաղվող, պարապ-սարապ թափառող անձ: Արտըն ընգած շօն ա, հինջ տօ՛ն բիղի պահէ էն (Բ):

ԱՐՏԷՆ - տեն ԱՐԹԷՆ:

ԱՐՏԻԶԱՆ (թրք. *artezyen*) - գ. Խողովակավոր հորատանցքով հողի ընդերքից ջրերը դուրս բերող աղբյուր: Էտ արտիզանը վէր ինի վէջ, բուստընէն կըջուրանա (Բ):

ԱՐՏԻՍ (ռուս. *apmucm*, ֆր. *artiste*) - գ. 1. Դերասան: Աշկըտ լուսի, Մաքադաթ, ասում ըն թօռըտ արտիստ ա տըռնալ (Ձ): 2. փխբ. Ձեւացնող, կեղծող: Իգէն արտիստ ա, հանց կըխօսէ, կըհըվատաս (Ձ):

ԱՐՏԻՍՕԹՈՒՆ - գ. 1. Դերասանի զբաղմունքը, դերասան լինելը: Արտիստօթունը փիս փէշակ չի, ամմա սըվըրէլը տիժէր ա, մաջիտ բիղի ինի (Ձ): 2. փխբ. Կեղծավորություն, կեղծարարություն: Արտիստօթուն ըրալ, կօրծէրը դիւզըցըրալ (Ձ):

ԱՐՏՈՒՏ/ԱՐՏՈՒՏ - տեն ԶԸԲՈՒՏԱՆՍԻՓԻ:

ԱՐՏ - տեն ԱՐՏ:

ԱՐՏ/ԱՐՏ (հ.ե. **argʷh-*) - գ. 1. Հյուսվածքի կամ գործվածքի ծայրերի ջրուված՝ չգործված թելերը: Կըրպէտին արցը էրկան ա (Բ): 2. Զամբյուղի՝ կողովի տակի բոլորակ հյուսվածքը: Ծուվըրանէն արցը փըթալ ա (Բ): 3. Հյուսվածքի կամ գործվածքի սկիզբը: Գիւլբին արցը կիւրմիւր թիլէրալ ա ըրալ (Ձ):

- Արցը յըրա քըցիլ - տեն ԱՐՏԻԼ:

ԱՐՏԻԼ - տեն ԱՐՏԻԼ:

ԱՐՏԻԼ/ԱՐՏԻԼ - նբ. 1. Հյուսելու կամ գործելու գործողությունը սկսել: Գիւլբան արցալ ա (Բ): 2. Որեւէ գործ սկզբնավորել՝ սկսել: Մաքալ տօն ա շինոն, արցալ ա, թօղալ ընդի (Ձ):

ԱՐՈՒՃ - տեն ԱՐՈՒՃ:

ԱՐՈՒՆ/ԱՐՈՒՆ (գրք. *արիւն*) - գ. 1. Կենդանական օրգանիզմի արյունատար անոթներով հոսող եւ մարմնի սննդառություն ու նյութափոխանակությունը ապահովող կարմիր հեղուկ, արյուն:

Արոնը շըռըռաւ ա, շօրէրը սաղ դօղում (Ձ): 2. փխբ. Կոտորած, արյունահեղություն: Դէրվիշը կամ ա, թա.- Թաքավէրն ապըրած կէնա, էսքան ըռնէն ջօղաբը հուլ ա՛ տըլական (Ձ): 3. փխբ. Ազգականություն, ազգակցություն: Դծրունց ըռնան մաջին կա (Բ):

- Արոն անէլ (գրք. *յարեան առնեմ*) - Սպանություն կատարել, արյունահեղություն կատարել: - Է՛, ա՛ կընէգ՝, - թառանջ քըշէլալ ասում ա Փիրումը.- պա ըսօրէ մին արոն ըմ ըրալ (ՆԼՂԺԲ, 10):

- Արոնը աշկէն տակըն օնէլ - 1. Խիստ ջղայնացած լինել: Էտ խէ ըտի արոնը աշկէտ տակը կալած ըս (Բ): 2. Կյանքը մահվան վտանգի ենթարկել: Տըղան արոնը աշկէն տակըն ա օնում, քիւնամ դէվին կօշտը (Ձ):

- Արոնը աշկէրը կօխէլ/օնէլ - տեն Աշկէրը ըռնալ լըցվել:

- Արոնը ըռնալ լըվանալ - Սպանության վրեժը սպանությամբ լուծել: Էտ մարթը տու չի անում, արոնը ըռնալ ա լըվանում (Բ):

- Արոնը թըքանալ/իփ կիւն - տեն Արոնը հըռն կիւն:

- Արոնը խառնէլ - տեն Արոնը պըրտօղէլ(1):

- Արոնը խառնըվել - տեն Արոնը պըրտօղէլ(2):

- Արոնը խըմէլ - 1. Մեկին սաստիկ ատել, պատրաստ լինել սպանելու՝ արյունը թափելու: Աշկէտ պըլլօր ա, ինծ տաս՝ արոնը կըխըմիմ (Ձ): 2. Սպառնալիքի արտահայտություն: Մարթը թէթա յա տամ, թա.- Արոնըտ կըխըմիմ, էլ ըստը՛դէրք ըրվաս վէջ (Ձ):

- Արոնը ծըծել - 1. տեն Արոնը խըմէլ 2. Մեկին հարստահարելով սևանկացնել, տանջել, շահագործել, կեղեքել: Էս էրկու տըռնումը էտ նախագան մէր շինացուց արոնը ծըծալ ա (Ձ):

- Արոնը ծըրալվել - Փորձանքին ընդառաջ գնալ: Արոնը ծըրալալ ա, թըվանգիլն նըհը՛տ խաղ ա անում (Բ):

- Արոնը ծիք՝ տալ - 1. Բնավորությամբ՝ տեսքով՝ սովորությամբ իր ազգակիցներին՝ հարազատներին նմանվել: Դըշինգօթունը ուրան հըրաքվօրը դըշինգօթունըն ա, արոնը ծիք՝ ա տամ (Ձ): 2. Ազգակցական մտերմություն զգալ: Ամմէն մարթ էլ ուրան պարիկամէն թարանիլըն ա պահում, արոնը ծիք՝ ա տամ (Ձ):

- Արոնը ծօվ տըռնալ - Մեծ կոտորած՝ արյունահեղություն լինել: Մարթ ա դարկում, տէսնում՝ սաղ կուտօրած, արոնը ծօվ տըռնած (ՀԱԲ, 15, 76):

- Արոնը կապել - Հաշտեցնել, վրեժխնդրության՝ արյունահեղության դեմն առնել: Աստիկալենէն հրկաշվում ըն, ք'ուննում ըտըրանց կոխկը, արոնը կապում (2):

- Արոնը կըլխէն տալ - Սաստիկ գայրանալ՝ հուզվել, գայրույթից՝ հուզմունքից ինքն իրեն կորցնել: Էտ խօսկէրքը վեր ըսկացավ, կըտաղից, արոնը կըլխէն տըվավ (2):

- Արոնը կ'արմուր - տեն Արոնը մօք:

- Արոնը կ'ըտու նման քիսիլ - տեն Արոնը ծով տըննալ:

- Արոնը հալալ անել - Սպանությունը ներել, սպանության համար վրեժխնդիր չլինել: Հօրը ըսպընըցէն, ինք'ը արոնը հալալ ըրավ (2):

- Արոնը հըռ կ'ալ - 1. Բորբոքվել, գայրանալ: Բըցավ տընսավ, արոնը հըռ յըկավ (2): 2. Մեծ եռանդ ունենալ, ժիր՝ աշխույժ՝ ջահել լինել: Ջահիլ տըղամարթ ա, արոնը հըռ ա կ'ամ (Բ):

- Արոնը հըղէ անել - տեն Արոն անել:

- Արոնը հըղէ ինիլ - տեն Արոն ինիլ:

- Արոն ըղնել - տեն Արոն ինիլ:

- Արոնը ճիրավ լըվանալ - տեն Արոնը հալալ անել: Կ'աս ըն, թա տընսան էտ հինջ Աստուծ ա, վեր բուրդան արոնը ճիրավ ա լըվացալ (ՀԺՀ, V, 475):

- Արոնը ճուր կըտըրել - 1. տեն Լըղաճա(ն)ք ինիլ: 2. Մարդասպանությունը սովորական դառնալ, արյունահեղությունը շատանալ: Կըտըրվէ ըստի դարը. արոնը ճուր ա կըտըրալ (2): 3. Սպիտակարյունություն հիվանդությամբ հիվանդանալ: Ասում ըն՝ Ըրտաշէն արոնը ճուր ա կըտըրալ, խըղճ ինի էն (Բ):

- Արոնը մուռտառ - տեն Արոնը պըրտօղ:

- Արոնը մուռտառել - տեն Արոնը պըրտօղել:

- Արոնը մօք - Ուրիշների նկատմամբ իբրեւ առավելություն ունեցող, մյուսներից տարբերվող, արտոնյալ: Խէ, ըու արոնըտ մօք ա', վեր առանց հէրթ ըս ք'ուննում (2):

- Արոնըն ա ծոնը/կաթըն ուրոն խառնած - Վարդագույն: Էտ ըխճըկանը թօշէրը հանց ա արոնըն ա ծոնը ուրոն խառնած (2):

- Արոնըն օնել - Սպանությամբ վրեժը լուծել, վրեժխնդիր լինել: Տըղան հօրը հինգ'խտիսն ուրթոմն ա օտում, վեր հօրը արոնըն ունական ա (2):

- Արոնը չուրանալ - 1. Նիհարել, հյուծվել: Էնքան կօրծ ա ըրալ, արոնը

չուրացալ ա (Բ): 2. Ծուլանալ, եռանդը կօրջել: Առաջ քըշէր-ցիրք'կ կօրծ ընէլիս ա իլն, միհէնգ' ա, վեր արոնը չուրացալ ա (Բ):

- Արոնը պըրտօղ - Նենգ, խարդախ: Ըտըրա արոնը պըրտօղ ա, հու նըհըտը հընգըրթոն ա անում, վերջումը փուշմանում ա (Բ):

- Արոնը պըրտօղել - 1. Մեկին հուզել, վրդովել, գայրացնել: Խըրէգ' արոնըն պըրտօղէ (Բ): 2. Հուզվել, վրդովվել, գայրանալ: Թաքավէրը վեր նի յա մըննում, ըտի տընսնում, արոնը պըրտօղում ա (2):

- Արոն ըստում/խտում - Ի՞նչ ես ասում, անխրագործելի է, անհնար է: Մարթը ասմա.- Արոն ըստում, յըս ծիս հունց ք'ըգ տամ (2):

- Արոնը տաք - 1. Տաքարյուն, դյուրագորգիռ: Տըղէն արոնը տաք ար.- Էտ վեր ըսկացավ, կըտաղից (2): 2. Ջահել, եռանդով լեցուն: Արոնը տաք տըղըմարթին ծըրքան պէն չի պըրծընել (2):

- Արոնը տըկըտըրել անել - տեն Արոնը պըրտօղել(1):

- Արոնը տըկըտըրել ինիլ - տեն Արոնը պըրտօղել(2):

- Արոնը ցըմաքել - տեն Արոնը չուրանալ:

- Արոնը քախծըր - Համակրանք՝ սեր առաջացնող, գրավիչ: Արոնը քախծըր ախճիգ' ա (Բ):

- Արոնը քամել - տեն Արոնը ծըծել:

- Արոն թափել - տեն Արոն վեր ածել:

- Արոն թըքել - Հյուծախտով հիվանդ լինել: Խըղճը արոն ա թըքում, միսը կա վէջ, թա տանէ դօխտուր (2):

- Արոն ինիլ - Արյունահեղություն՝ սպանություն կատարվել: Էտ յէրգ'իրումը արոն շատ ա իլն (2):

- Արոն ծըրտել - Հիվանդ լինել (թըջունների մասին): Հավէրը արոն ըն ծըրտում, հանքաթ պոնը ցօրտ ա (Բ):

- Արոն կիս - տեն Ըննու կիս:

- Արոն կուրցընել - Արյունահոսություն ունենալ: Ըռանգ'ը սըփարթննալ ա, հարթաթ արոն շատ ա կուրցըրալ (Բ):

- Արոն պէց թօղնել - Ականջի կամ մարմնի այլ մասի երակը կտրելով՝ արյուն բաց թողնել՝ իբրեւ բուժման միջոց: Վըխճարը ազառու վար, անգուճը կըտըրըցէն, արոն պէց թօղըցէն, սըղացավ (2):

- Արոն պէց թօղելի դամար չինիլ - Շատ թշվառ՝ հյուծված լինել: Ըզէն արոն պէց թօղելի դամար չօնէ, ք'ըգ հինջ բի'դի ք'ծմնալ անէ (Բ):

- Արոնը վեր ածել - 1. Արոն անել: Մարը ծըծէրը տոն ա օնում, տըղօրանցը թա.- Էս կաթըն ծըգ հարամ ինի, վըր ըստըղ արոն վըր ածիք' (ՀԺՀ, VII, 101): 2. Հիվանդ լինել: Սանք'ի դային մըրսալ ա, հիվանդացալ, արոն ա վեր ածում (2):

- Արոն տալ - Իր արյունը տալ բուժական նպատակով: Կըռվէն վախտը պըռըվնէն էլ ըն իլն արոն տալիս (Բ):

- Արոն ցըրք'կ տալ - 1. տեն Արոն անել: 2. Մեծ ողբերգություն ապրել՝ երբ սգվորը, եղունգներով ծվատելով իր մարմինը, արյունը ցողում է մյուս սգվորների եւ հանգուցյալի դագաղի վրա: Ավնից կընանէքը մարթկանցը թըղէլիս արոն ըն իլն ցըրք'կ տալիս, միհէնգ'կա կընանէքը ըսկի լաց էլ չըն իննում (2):

- Արոն քըցիլ - տեն Արոն անել:

- Ըռնալ ընգած տավար - Ծայրաստիճան հուզված՝ հոգնած՝ վրդովված: Ըռնալ ընգած տավար ըստ, նըստէ, տընսնամ հի'նջ ա իլն (2):

- Ըռնէն հաց փըրթիլ - 1. Անտեղի վայրախոսել՝ գրպարտել: Ըռնէն հաց մէր փըրթիլ, էն կընէգ'ը նըմուսավ կընէգ' ա (Բ): 2. Թշվառության կամ փորձանքի մատնել: Ըռնէն հաց փըրթից, էտ մարթին տօնը քանդից (2):

- Ըռնէն մաջը մըննել - Բնավորության գիծ՝ սովորություն դառնալ: Էտ վըխտանց էլ կ'ուղթօնըն ըտըրանց ըռնէն մաջըն ա մըննում (2):

- Ըռնէն մաջին ինիլ - Հատկանիշը ժառանգական լինել: Հանքը ասմա.- Ըտըրանց ըռնէն մաջին կ'իծօթուն կա, յըս ըտըրանց ախճիգ' չօնիմ տալի (2):

- Ըռնէն մաջին խէխտիլ - Մեծ արյունահեղություն կատարել, անգթորեն կոտորել: Թաքավէրին գօրքը նի յա մըննում, էտ շէնը ըռնէն մաջին խէխտում (2):

- Ըռնէն ցանման տոն օնել - Սպանության վրեժը լուծել: Վանէսը ք'ուննում ա էտ յէրգ'իրը, հընգէրունցը ըռնէն ցանման տոն օնում, դինջանում (2):

- Ըռնու բըրըբար - տեն Ըռնու կիս(1):

- Ըռնու կիս - 1. Շատ թանկ, արժեքը բարձր: Պամիդօրէն կ'իսը բըզարումը ըռնու կ'իս ա (Բ): 2. Սպանության դիմաց նյութական հատուցում՝ կյանքի գին՝ մեծ զոհողություն: Աստիկալենէն ք'ուննում ըն էտ ըսպանվածէն ըռնէն կ'իսը տամ, շինացուց ըզադում (2):

- Ըռնու հալավ - Կռվի առիթ հանդիսացող՝ կռվարար մարթ: Սուրէնը ըռնու հալավ ա, ըստըղ ք'ուննում ա, կըռք'կ ա բըցնում (2):

- Ըռնու մաջի կորչիլ - տէն Ըռնըթաթախ ինիլ:

- Ըռնու մաջի մըռնել - Արյունաքամ լինելով՝ մեռնել: *Կըցէնալ վըճնը կըտըրից, ըռնու մաջի մըռնալ* (Բ):

- Ըռնու մաջ ըղնել - Սպանության՝ արյունահեղության մասնակից դառնալ: *Խօլունը տըղա յար, էտ հնարամադոցը հընգէր տըռնալ, ըռնու մաջ ընգալ* (Ձ):

- Ըռնու մաջ քըցիլ - Մեկին դրդել՝ գրգռել, որ սպանություն կատարի, սպանության՝ արյունահեղության մասնակից դարձնել: *Մադար տըղա յար, դային տարալ քաղաք, ըռնու մաջ քըցից* (Բ):

- Ըռնու վըճտ կ'ալ - Սպանության վտանգ լինել: *Էտ պէնան ըռնու վըճտ ա կ'ամ, կործ չօնիս* (Բ):

- Ըռնու տակ ըղնել - տէն Ըռնու մաջ ըղնել:

- Ըռնու տակ քըցիլ - տէն Ըռնու մաջ քըցիլ:

ԱՐՈՒՄ-ԸՐՏԱՍՈՒՆԵ - գ. 1. Աղիողորմ լաց: *Ըտըրա արհուն-ըրտասունըը թաքավերին սըրտը կըկըղցընում ա* (Ձ): 2. Մեծ վիշտ, դժբախտություն: *Էս հինչ արհուն-ըրտասունը ա, վեր մէզ պըտահից* (Ձ):

- Արհուն-ըրտասունը թափել/վեր ածել - Աղիողորմ լացել, մղկտալ: *Հինչ ա տըղան մըռնալ ա, էտ կընէգ'ը ամմէն օր արհուն-ըրտասունը ա թափում* (Ձ):

ԱՐՈՒՄ-ՅԵՂԵՂ - տէն Արհուն(2):

- Արհուն-հեղեղ անել - տէն Արհուն անել:

- Արհուն հեղեղ ըղնել/ինիլ/տըռնալ - տէն Արհուն ինիլ:

- Արհուն-հեղեղ քըցիլ - տէն Արհուն անել:

ԱՐՈՒՄ-ՅԵՂՈՅԹՈՒՆ/ԱՐԻՆ-ՅԵՂՈՅԹՈՒՆ - գ. Արյունահեղություն, կոտորած: *Օցըն ասըմ ա.- Բ'ինի անի, վեր էտ արնազը արհունհեղթուն ա, կըռէլ ա, կըտօրած ա...* (ՀԺՀ, V, 341):

ԱՐՈՒՄ-ՔՈՐԹՆՕՆԵ - գ. Ծանր՝ տանջալից՝ դառն աշխատանք: *Չծրք' տըռնըվա արհուն-քըրթնօնըս նըհախ տըռնալ ար* (Ձ):

- Արհուն-քըրթնօնը թափել/մընել/վեր ածել - Ծանր՝ տանջալից՝ դառն աշխատանք կատարել, քրտնաթոր աշխատել: *Խըճը մարթը էտքան արհուն-քըրթնօնը թափից, բօստան ըրալ, սէլը յըճալ քըշից տարալ* (Բ):

ԱՐՈՒՄ - տէն ԱՐՈՍ:

ԱՐՔԱՅՈՒԹՈՒՆ - տէն ԸՐՔԸՎՕ-ԹՈՒՆ:

ԱՐՔԱՆԴ/ԱՐԳԱՆԴ (գրք. արգանդ) - գ. Կնոջ այն օրգանը, որի մեջ ձեւավոր-

վում եւ զարգանում է պտուղը: *Ապէցա ըրէն, էտ կընգանը արքանը տոնս կանին* (Ձ):

- Արքանը չուրանալ - Չծննդաբերել, զավակ չծնել, չսերել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): *Արքանը չուրանա ընդըրա* (Բ):

ԱՐՔ - տէն ԱՐՔ:

ԱՐՔ/ԱՐՔ (թրք. *erk*, պրս. *ark*) - գ. 1. Հարգանք, որ մեկը վայելում է ուրիշներից: *Դերվիշին արք'ը թաքավերին պալատումը շատ ա ինում, հինչու ասում ա, աթկազ չըն անում* (Ձ): 2. Բարոյական իրավունք, իշխանություն: *Տու հինչ արք' օ՛նիս, վեր էտ պէնը ասում ըս* (Բ):

- Արք' անել/պինըցնել - Իրեն բարոյական իրավունք վերապահել: *Արք' ա անում, թաքավերին անա հըրցընում* (Ձ):

ԱՐՔԱՎ - տէն ԱՐՔԱՎ:

ԱՐՔԱՎ/ԱՐՔԱՎ - ած., մ. Բարոյական իրավունքով, համարձակությամբ: *Արք'ավ նի յա մընում, ք'ինամ վէգիրին քըշտէն նըստում* (Ձ):

ԱՐՔԱՎ-ԸՈՐԸՆՏԵՎԵՐ - ած., մ. Հպարտ, հպարտորեն: *Յէշըմ ըն, տըս-նըմ թաքավերը առօք-փառօք, արք'ավ-ըմքիստէլեր կ'ամ ա* (ՀԺՀ, VI, 189):

ԱՐՕՃ/ԱՐՈՒՅ (գրք. որոճ) - գ. Որոճել, որոճալ: *Արօճը վեր ինի վէջ, կըվերը ուռթանան կաթնը չըն տալ* (Ձ):

- Արօճ անել - 1. Որոճել, որոճալ: *Հիյ-վըննէն նըստած արօճ ըն անում* (Բ): 2. Առանց պիտոժակի դանդաղ ուտել: *Պառավը կըրպէտին նըստում ա, ըսքըսում լօթին արօճ անելը* (Ձ): 3. Ուտելու բան չունենալ, քաղցած մնալ: *Տանը ուտելի պէն չօնին, արոճ ըն անում* (Ձ):

ԱՐՕՏ/ԱՐՈՒՏ (գրք. արօտ) - գ. Արտավայր, արտատեղի: *Թօռ յըճալ, արօտը կընանչից* (Բ):

- Արօտ անել - Արածել: *Օրէրը իրկընացալ ա, կըվերը մինչը՛վ ժամի ինը արօտ ըն անում* (Բ):

- Արօտ տանել - Արածացնելու տանել: *Չօբանը ծաք'ին տոնս յըճալ, նախըրը արօտ տարալ* (Բ):

ԱՏԱԼԻԳ-ՄԱՏԱԼԻԳ - ած., մ. Խեղճ ու խելառ, վայրիվերո, հիմար-հիմար: *Ա-ցանիգ'ա-մանցանիգ' խօսում ա* (Ձ):

ԱՓԱՐ (թրք. *afet* (գեղեցկուհի) - ած. Արտասովոր, զարմանալի, գեղեցիկ, շնորհալի: *Քընըմ ա, նի մընըմ, տըս-նըմ էտ ջահիլնէն իրանց ափաթ պէնէրան ըն նաղլ անըմ...* (ՀԺՀ, V, 126):

- Ափաթը կըտըրել - 1. Ստիպել, պարտադրել: *Էս մարթին կընէգ'ը ափաթը կըտրում ա, թա պիտի ք'ընանս, մին պէն էլ տոն ասէս...* (ԼՂԲԲ, 265): 2.

Ստիպված լինել: *Ափաթըս կըտըրած՝ տոնս յըճէ, ք'ըճէ* (Ձ):

- Ափաթը հըվաքել/օնել - տէն Ափաթը կըտըրել(1):

- Ափաթ(ը) տանել - 1. Ջարմանալ: *Մարթը մընըմ ա ափաթ տարած, մաթ մընացած* (ԼՂԲ, 372): 2. Ջարմացնել: *Էտ խօխան իւրան յըճքալը լօխճին ա-փաթը տանում ա* (Ձ):

ԱՓԱՐ-ԳՈՒՐՍԱՐ - տէն ԱՓԱՐ:

ԱՓԱԼ-ԹԱՓԱԼ (թրք. *apal tapal*) - մ. Շտապ կերպով, արագորեն, հապճեպորեն: *Վէգիրը ափալ-թափալ տոնս ա կամ, տըճսնում թաքավերին ըսպանած* (Ձ):

ԱՓԱՇԿԱՐԱ/ԱՓԱՇԿԱՐԱՆ (թրք. *apaşi-kar*) - մ. Ակնհայտ՝ պարզորոշ՝ բացահայտ կերպով: *Ղօրթ ա՛մ, վեր փալան-դուզանց տըղան էրկու կընէգ ա պահում ու ափաշկարա կըռնըփըռնօկ ման կ'ամ* (ՋՏ, Բ, 79):

ԱՓԱՇԿԱՐԱՆ - տէն ԱՓԱՇԿԱՐԱՆ:

ԱՓԱՐԻՄ (պրս. *afirim*) - տէն ԱԼԼԸ-ՂԱՐՕՆԻՄ: Հանրեն ասըմ ա.- Ափարիմ իմ տըղա, հասէ էտ վեր փէշակ ա՛ (ԱԱռ, 65):

ԱՓԵՂ-ՑՈՓԵՂ (գրք. աղցիփեղց (անշնորհք, անպիտան) - ած., մ. Վայրիվերո, անիմաստ, խեղճ ու խելառ: *Ա-փեղ-ցըփեղ խօսում ա* (Բ):

ԱՓԵՐԻՍ (ռուս. *аферист*, ֆր. *affairist*) - ած. Խարդախ, խորամանկ, թաքուն գործող: *Էրկու ափերիստ տըս-նաս ըն, վեր կ'ըվօղը շինըցէ յա, խամ ա...* (ՀԲ, 333):

ԱՓԵՐԻՍՕԹՈՒՆ - գ. Խարդախություն, խորամանկություն: *Ափերիստօթունը վեր անաթ չինան, լօխ լ'ավ կըպըրին* (Ձ):

ԱՓԻՑԱԼԼԻ (ռուս. *официальный*, լատ. *officialis*) - մ. Պաշտոնական կերպով, պաշտոնապես: *Էտ մարթին անփիցիանլի տանում ըն, տինում նախագա* (Ձ):

ԱՓԻՑԱԼՏ(ԿԱ) (ռուս. *официант(ка)*, լատ. *officions*) - գ., ած. Հասարակական սենդի վայրերում հաճախորդներին սպասարկող՝ մատուցող(ուհի): *...Տաս-նըհէնգ' մանէք ըն տամ, անփիցանտկան էլ ա կօհ մընամ, իւրանը էլ* (ԼՂԲ, 332):

ԱՓԻՑԵՐ - տէն ԱՓՑԵՐ:

ԱՓԼԱՐԻՆ (արաբ. *aflatyn*, թրք. *eflatun*) - գ., ած. Ճարտասան, հռետոր, հնարամիտ: *Դօրնից Սուրէնը անփլաթին ա, անփլաթին, հանց խօսից, լօխ մընացէն ըրմացած* (Ձ):

- Ափլաթին կարթիլ/կըտըրել - Ճառաբանել, ճառախոսել: *Դէ անփլաթին չի՛ կըրթըլան, վըճ ըսկանաս...* (ԼՂԲԲ, 271):

ԱՓԽԱՐ - *ած.* Շատ քնող, քնից չկըշտացող: *Էտ ափխար մարթը կործ չի անում, սաղ օրը էն ա քօն իլնծ (2):*

ԱՓՈՌԻՄ-ԱՓՈՌԻՄ - *տեն* ՊԵՏԵՐ-ՊԵՏԵՐ:

ԱՓՍԱՆ - *տեն* ԱՓԵՐԻՍ:

ԱՓՍԱՆՕԹՈՒՆ - *տեն* ԱՓԵՐԻՍՕԹՈՒՆ:

ԱՓՍՈՒՄ - *տեն* ԱՓՍՕՋ:

ԱՓՍՕՋ/ԱՓՍՕՍ/ԱՓՍՈՒՄ (*պրս. af-sos*) - *տեն* ՄԵՐԱՊՈՒՄ: ...*Էտ վեգիրը տըհնըմ ա էն ըխճըկանը, ասըմ.- Ափսօզ էս տօն, վեր հիւրթը ծօռ ա (ՅԺՅ, V, 570):*

ԱՓՍՕՋԷԼ - *տեն* ԸՓՍՕՋԱԼ:

ԱՓՍՕՍ - *տեն* ԱՓՍՕՋ:

ԱՓՍՕՍԷԼ - *տեն* ԸՓՍՕՋԱԼ:

ԱՓՏԱՐՈՒՋ - *տեն* ԱՍՏԱՐՈՒՋ:

ԱՓՏԱՄԱՍ - *տեն* ԱՓՏՈՒՄ:

ԱՓՏՐՈՒՋ - *տեն* ԱՍՏԱՐՈՒՋ:

ԱՓՏԷՎ (*ռուս. anmeka, հուն. *apot-heke-*) - *գ.* Դեղատուն: *Շէնըմը ափտէգ՝ ըն պէցալ (Բ):*

ԱՓՏՈՒՄ/ԱՓՏԱՄԱՍ (*ռուս. avtomat, հուն. automatos-*) - *գ.* Ինքնաձիգ: *Յէր կացէնք, ափտօմատնէն քըցէցէնք՝ ճը-տըրնէս, արխային ըսքըսէցէնք՝ թնգն կարմունջավը անց կէնալը... (ԼՂԲԲ, 263):*

ԱՓՏՈՒՄԱՍՏԻ (*ռուս. avtomatnaya*) - *տեն* ԱՓՏՕՎԱՐՋԱԼ:

ԱՓՏՕՎԱՐՋԱԼ - *տեն* ԱՓՏՕՎԱՐՋԱԼ:

ԱՓՏՕՎԱՐՋԱԼ/ԱՓՏՕՎԱՐՋԱԼ (*ռուս. avtomokzal*) - *գ.* Ավտոկայարան: *Ափտօվարջալը քըղաքան շատ ա հըռէ (Բ):*

ԱՓՏԵՐ/ԱՓԻՏԵՐ (*ռուս. oficer, գերմ. offirieri, լատ. officarius*) - *գ.* Յրամանատարական կազմին պատկանող զինվորական, սպա: *Մէր շէնան անփցէր շատ կա բընակումը (Բ):*

ԱՓՐՈՒՄ (*ռուս. oformim*) - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Ափորմիտ անել - *Յրամանով՝ որոշումով վավերացնել՝ ձեռնարկել: Տօնը ափորմիտ ըրավ տըղէն յըրա (Բ):*

ԱՔԱ - *գ.* 1. Յորաքույր, մեծ քույր: *Իմ աքա ութատուն տիրը՝կան ա (Բ):* 2. Տարեց կանանց տրվող հարգական անուն եւ կոչական բառ: *Սիրը՝ աքէր, հունց ըս (2):*

ԱՔԱՆ - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Աքան անել - *Ուրիշի փողերը յուրացնել: Խնփում ըն, ըտըրա փուկերը աքան անում (2):*

ԱՔԵՐ - *տեն* ԱՔԱ:

ԱՔԻՍՍ - *տեն* ՊՈՒՐՈՒ:

ԱՔԱ-ԲԱԲԱ (*թրք. aka-bika*) - *ած.* Ծանրակշիռ, լրջախոհ, տնարար: *Էտ ախճիգ՝ը հանց տօնը պահում ար, ասիս անք՝անք՝ան կընէգ՝ ա (2):*

ԱՔԱՆՉԻ - *տեն* ԱՔԻՆՉԻ:

ԱՔԱՆՉՕԹՈՒՆ - *տեն* ԱՔԻՆՉՕԹՈՒՆ:

ԱՔԻՆՉԻ/ԱՔԱՆՉԻ (*թրք. ekinci*) - *գ., ած.* Յողագործությամբ զբաղվող, հողագործ, երկրագործ, գյուղացի: *Աքինչին ա աշխարքըս պահում (2):*

ԱՔԻՆՉՕԹՈՒՆ/ԱՔԱՆՉՕԹՈՒՆ - *գ.* Յողագործություն, երկրագործություն: *Աքինչօթունը ամենալավ փէշակըն ա (2):*

ԱՔՏՈՒ - *տեն* ԱՎԱՐ:

ԱՔՎԷ - *գ.* Անասունների ետեվի երկու ոտքերը: *Մըհակը հանց յըրա յա ա-նում, էծին աքվէն կուտրատում ա (2):*

ԱՔՏՈՒՅԱ (*ռուս. aktsuca*) - *գ.* Դեղատանի: *Ընդէղան էլ մին քանի աք-տըրիցէք տոնս ըն կամ՝ ծըվվըմ, ծը-կըլթըմ, մընըմ փարդին քամակը (ՋՏ, Ա, 154):*

Բ

ԲԱ - *տեն* ՊԱ:

ԲԱՆ - 1. ձ. Ոչխարի՝ գառան մայելու՝ բառաչելու ձայն: *Վըհխարը կ'առանը կուրցընէս ա, ըսկըսէս բըղբըղալը.- Բան, բան... (2):* 2. *գ.* մսկ. Ոչխար, գառ: *Բան կօրնլ ա (Բ):*

- Բան անել - Մայել, բառաչել (ոչխարը, գառը): *Կ'առնէրը վեր բան ընէլավ կ'ամ ըն, Սօնա աքէրը թէվ չի անում, թա թըռնի (2):*

ԲԱԲ (*թրք. bab*) - *ած.* Դիրքով՝ արտաքին տեսքով՝ շնորհքով իրար հարմար՝ համապատասխան: *Յիշքան հանրը, մարը դաշանք ըն անըմ, թան փըսակ-վի, փըսակվըմ չի, ասըմ ա.- Բաբ ախ-ճիգ՝ չի կա (ՅԺՅ, V, 572):*

- Բաբ անել - Իրար հետ համեմատել: *Տու մըհգ ընդըրանց նըրհէտ բաբ մէր անել (2):*

- Բաբը բաբէն թուշ ինիլ/փըռ-նէլ/քըրէնալ - Իրար համապատասխանել: *Վէր բաբը բաբէն չի թուշ իլնվ, օրը ախուլիշավ կընցընէ (ԱԲԲ, 88):*

ԲԱԲԱ՝ (*պրս. babā (հայր, մեծ հայր)*) - *գ.* Տարեց տղամարդկանց տրվող հարգական անուն եւ կոչական բառ: *Դէրվիշ բաբա, ըշտըհ ըս ք'ննում (2):*

ԲԱԲԱ՝ (*թրք. baba*) - *տեն* ԲԱԲԱՎԱՐԹ:

ԲԱԲԱՎԱՐԹ (*գրք. բիբ*) - *գ.* Աչքի ծիածա-նաթաղանթի միջի անցքը, որով լույսը թափանցում է աչքի ներսը, բիբ: *Կ'օղը ջուքան բիգը տոնս ա օնում, կօխում տը-նատըհնը բնբնգ՝ը, քուրցընում (2):*

ԲԱԲԱՎԱՐԹԻ (*պրս. dūs (ուս)*) - *գ.* Մանկական խաղ, երբ մեկը դեմքով դե-պի ներքե կկգում է, ուրիշները վրայից ցատկում են՝ վրան գդակ կամ այլ իր դնելով: Ով չի կարողանում ցատկել կամ որեւէ իր դնել, պարտվում է եւ զբաղեց-նում նրա տեղը: Խաղի մեկ այլ տեսակն է, երբ ցատկողները հաջորդաբար կկգում եւ ցատկում են իրար վրայով: *Էտ խօխէնք՝ը սաղ օրը բաբադուշի յըն խաղ անում (Բ):*

ԲԱԲԱԹ (*արաբ. babat*) - *ած.* 1. Լավի եւ վատի միջին տեղը բռնող՝ ներկա-յացնող: *Արտէրը ըստարէ բաբաթ ա (Բ):* 2. Կարգին, բավականաչափ, լավ: *Առե բաբաթ կօրծ ըրէն ուտէք՝ը (2):*

- Բաբաթ անել - *տեն* ԲԸԲԸԹՅ(Ը)-ՆԷԼ:

ԲԱԲԱՎԱՐԹԻ - *տեն* ԲԱԲԱՋՈՒՐԻ:

ԲԱԲԱՎԱՐԹԻ - *տեն* ԲՈՒԲՈՒՐԹԻ:

ԲԱԲԱՋ/ԲԱՋ-ԲԱՋ - *գ.* 1. մսկ. Քնելը, քուն: *Խօխան վեր ասից բաբայ, բիդի քունավ անիս (Բ):* 2. Օրոր՝ մանկանը քնեցնելու օրորոցային երգ: *Մարը բա-բայ ա ասում, ամիա խուխէն քօնը տա-նում չի (2):*

- Բաբայ անել - մսկ. Քնել: *Խօխան բաբայ ա ըրալ (Բ):*

ԲԱԲԱՋՈՒՐԻ - *տեն* ԲԸՆԴԸԲԱՐ:

ԲԱԲԱՋՈՒՐԻ/ԲԱԲԱՎԱՐԹԻ - *գ.* Կի-սախարիսով տնակ՝ հյուղակ: *Էտ հինչ տօն ա, բաբաջուրի յա (Բ):*

- Բաբաջուրի անել - Ոչ կարգին՝ ա-նորակ կառուցել՝ սարքել: *Վէր տօնը էր-վից, էլ կարից վէշ սօրոնս շինի, բաբա-ջուրի ըրալ, նի մըտավ մաջը (2):*

ԲԱԲԱՍԻԼ (*թրք. babasil*) - *գ.* Ուղիղ ա-ղիքի ստորին հատվածի հանգուցավոր լայնացում՝ թուլք: *Խըհղը բաբասիլ օ-նէ, տանջվում ա (Բ):*

ԲԱԲԱՎԱՐԹ - *գ.* Դեղին ծաղիկնե-րով շրջանման բույս, որ աճում է հին գերեզմանոցներում: *Բ'օհնա հինգ՝իս-տին բաբավարթըր պէցվալ ա (Բ):*

ԲԱԲԱԼ - *գ.* Մանկական կոշիկ: *Խօ-*

խան ընգամ ցը՛խը, բաբուկեն յըխտօ-տից (Բ):

ԲԱԲՈՒՇԿԱ - տեն ԼԱԼԱ:

ԲԱԲՈՒՆ՝ (պրս. *babr* (վագր), թրք. *böbür* (ընծառչուծ) - 1. տեն ԱՍԼԱ: Քը-նան ա, տէսնըմ ա ճօրէ չի կա. մին բն-բնու քըռասուն ճօրէն կերած, ընդէղ վը՛ննը (ՅԺՅ, V, 493): 2. փխբ. Փարթամ, մարմնեղ, գիրուկ: Տըղա, հինջ տըղա՛, հանց ա մին բնբնու ինի (Բ):

ԲԱԲՈՒՆ՝ - ած. Շատ սպիտակ՝ ճեր-մակ: Մին վը՛ննէրը բնբնու ախճիգ՝ ա կ՛ամ, թա.- Ա՛ տըղա, փախէր, քանէ օ-շափը քօն իլանծ ա (Չ):

ԲԱԲՕ (ռուս. *баба*) - գ. 1. տեն ՏԱՏ: 2. Տարեց կանանց տրվող հարգական ա-նուն եւ կոչական բառ: Մարուսա բաբօն լ՛ալ կընէգ՝ ա (Բ):

ԲԱԳԸԼԱՇԿԱ/ԲԱԳԸԼԱՇԿԱ (ռուս. *бажжа*) - գ. Մետաղյա տափաշիշ: Սալ-դաթը բազըլաշկան տոն ա օնում, տամ էտ մարթին, խըմում ա (Չ):

ԲԱԳԻՐՕՎ-ԿԻՐՕՎ - գ. Երգեցիկ թռչ-նատեսակ, որ իբր կանչում է՝ բազիրով-կիրով, բազիրով-կիրով: Կարունքը յը՛կալ, բազիրով-կիրովը յը՛րը ա ասում (Բ):

ԲԱԳԸԼԱՇԿԱ - տեն ԲԱԳԸԼԱՇԿԱ:

ԲԱԳ/ԲԵԳ (գրբ. *բէկ*) - գ. 1. Մանր ֆեոդալ-կալվածատերերի եւ պաշտո-նյաների տիտղոսը Մերձավոր Արեւել-քում, կալվածատեր, բէկ: Բանքը տը՛սնըմ ա, վը՛ր առանց էտ ծառայի կարիլ չի, օ-զըմ ա էլիա ըտըրան պահի... (ԼՂԲ, 375): 2. փխբ. Իշխանավոր: Փըլանքնասին տը-ղան բանգ՝ ա տը՛ռալ, տէ՛ն կացքը (Բ):

ԲԱԳԱՍ - տեն ԲԱԼԱՍ:

ԲԱԳԱՍ/ԲԵԳԱՍ (թրք. *beyzade*) - գ. Բեկի որդի: Ընդըրանք լօխ քը՛գ նըման ջահիլ տըղէրը ըն իլան, լօխ բանգանն, լօխ թաքավէրի տըղէրը (ՅԺՅ, V, 147):

ԲԱԳ(Ը)ՈՒԱՍՏ/ԲԱԳՈՒԱՍՏ - ած. Մե-ծամիտ, ուրիշներին արհամարհող: Բն-գ՛ըռաստ կընէգ՝ ա, վէջ մինին նըհը՛տ հըրըվընթուն չի անում (Չ):

ԲԱԴ (գրբ. բադ, պրս. *bat*) - գ. Բա-դագիների ընտանիքին պատկանող լայնակտուց ու կարճավիզ ջրային թռ-չուն: Մին օր էլ էրկու բադ ա վեր քը-ցիւմ (Չ):

ԲԱԴԱ (թրք. *fəda* (գոհ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բադա անել/տալ - Ջոհաբերել, կորցնել: Իտի թաքավէրին տըղէրը քը՛նըմ ըն էտ ըխճըկանը դարդան կըլ-խընին բադա տամ (ՅԺՅ, 37):

- Բադա քինիլ - Ջոհաբերվել, կորչել: Ջահիլ տըղէրը բադա քը՛ցէն էտ վը՛ս-կուն դարդան (Չ):

ԲԱԴԱԼՈՂ - տեն ՂԱԲԱԼՈՂ:

ԲԱԴԱՄ (թրք. *badem*) - գ. 1. Նուշ: Պի-

րում ա մին խըլլան չամէնջ, բադամ, տը-կօղէն պըտատըմ, տամ էտ տըղէն (Չ): 2. Նշենի: Բադամը ամմեն տը՛ղ չի ան-շան կ՛ամ (Բ):

ԲԱԴԱՄԲՈՒՐԻ (թրք. *badambura*) - գ. Նուշով թխվածք: Հարուստը խուրջի-նան մին բադամբուրի յա տոն օնում, ք՛անսիրըն էլ՝ մին կուտուր չօր հաց... (Չ):

ԲԱԴԱՍ - տեն ԲԱԴԱՍ:

ԲԱԴԱՍ/ԲԱԴԱՍ (արաբ., պրս. *bādān*, թրք. *beden*) - գ. 1. Մարմին, իրան: Էտ դե-վին կըլօխը բանանան մը՛ծ ա իննւմ (Չ): 2. Գոտկատեղ, մեջք: Մին ըրծաթէ քա-մար ա տոն օնում, էտ ըխճկանը բանն-նէն կապում (Չ):

- Բանանը կօտըրել - տեն Մաշկէն հօռը կօտըրել:

- Բանանը պերակ - Նրբակազմ, նրբի-րան: Քինամ ա կօխկէ շէնան մին բանն-նը պերակ, դաշանգ ախճիգ օգում (Չ):

ԲԱԴԱՍԻ - տեն ԲԵԴԱՍԻ:

ԲԱԴԱՍԻԱՍ - տեն ՊԱԴԱՍԻԱՍ:

ԲԱԴԱՍԻԱՍԱՏՈՒ - տեն ՊԱԴԱՍ-ԻԱՍԱՏՈՒ:

ԲԱԴԱՍԻԱՍԵԼ - տեն ՊԱԴԱՍԻԱ-ՆԵԼ:

ԲԱԴԱՐԱՔ - տեն ԲԱԴԱՐԱՔ:

ԲԱԴԱՐԱՔ/ԲԱԴԱՐԱՔ/ՊԱԴԱՐԱՔ (գրբ. պատարագ (գոհ, տուրք պատա-րագ) - գ. Ննջեցյալի հիշատակին թա-ղումից անմիջապես հետո հարազատ-ների կողմից տրվող ծիսային ճաշկե-րույթ՝ հոգեհաց: Մէլիք՛ին հօռը բադա-րաքավը Պուդին նի յա մընէս, թա.- Մէ-լիք՛ըն ապրած կէնա, յը՛կալ ըմ ցօրէ-նըս տանիմ (Չ):

- Բադարաք՝ անել/տալ - Ննջեցյալի հիշատակին հոգեհաց կազմակերպել: Էս դօնըմ բաքավէրը մին լան բադարաք ա անըմ, ըղվէսէն թաղըմ (ՅԺՅ, V, 628):

- Բադարաքը օտել - Մեկի թաղման հոգեհացին ներկա լինել: Ջահիլը ա-մա.- Ա՛ պառալ, ըստի վեր ք՛ինի, տու իմ բադարաք՛ըս էլ ըս ուտըլական (Չ):

- Բադարաքու ջըհան օգ՛ծը - Ուրա-խությամբ լցված՝ համակված անձ: Բա-դարաք՛ու ջըհան օգ՛ծը ու ըման լօք-լօք ա անում (Չ):

ԲԱԴԱՐԿԱ - տեն ՊԱԴԱՐԿԱ:

ԲԱԴԱՐԱՍ/ԲԱԴԱՐԱՍ/ԲԱԴԱՐԱՍ-ՃԱՍ/ՊԱՍԸՍՃԱՍ/ՊԱՍԸՐՃԱՍ/ՊԱ-ՏՈՒՄՃԱՍ (գրբ. պատիւճան, արաբ. *bādinjān*, պրս. *bademjan*, թրք. *patlican*) - գ. 1. Մորմագիների ընտանիքին պատ-կանող բանջարանոցային բույս, որ տալիս է մուգ մանուշակագույն վարուն-գաճեւ բազմասերմ պտուղներ: Կար-կուտ յը՛կալ, բաղըմջանէն տիրըվէն կուտըրատից (Բ): 2. Այդ բույսի պտուղը՝

սմբուկ: Էնքան բաղըմջան ա քաղալ, տը՛ղ չօնէ, թա ածէ (Բ):

ԲԱԴ(Ը)ՈՒԱՍՏ - տեն ՊԱԴՈՒԱՍՏ:

ԲԱԴՈՐՋԱՍ - տեն ԲԱԴՈՐՋԱՍ:

ԲԱԴԻ - գ. 1. Անձնանուն: 2. փխբ. Հիմար, միամիտ մարդ: Էտ բադին ա՛ մընացալ, վեր Հէրիք՛նագէն օգի (Չ):

ԲԱԴՈՒՄՃԱՍ - տեն ԲԱԴՈՐՋԱՍ:

ԲԱԶ - գ. Բամբակէ կտորի տեսակ: Խըյարը տանում ա ծախում, մին թօփ բանգ ինք՛ օնում (Բ):

ԲԱԶԱԶ (արաբ. *bazzaz*) - գ. Կտորե-ղենի վաճառական: Բազազը խափիւմ ա, ըտըրա փուկըր յօր օնում (Չ):

ԲԱԶԱԶԻԱՍ - գ. Կտորեղենի խա-նութների շարքը եւ նրանց գտնված վայրը: Նի յա մընում բազազխանան, տը՛սնում հանման մարթը ըտը՛ղ (Չ):

ԲԱԶԱԶՕԹՈՒՆ - գ. Կտորեղենի ա-ռետորով զբաղվելը, բազազ լինելը: Խօսողից Մանվէլը բազազթունը ուրան դօրփօրը անա յա սըվը՛րալ (Չ):

ԲԱԶԱՄԻՇ - տեն ԲԱԶԱՄԻՇ:

ԲԱԶԱՐ (պրս. *bazar*, թրք. *pazar*) - գ. 1. Շուկա: Վեր տանում ա բազար, ըտէղ էտ թաջիրը պըտահում ա, օգում ա, թա ինք օ-նէ (ՅԱԲ, 15, 24): 2. տեն ԱՌՈՒՏՈՐ: 3. Սա-կարկություն: Թանջիրը ասմա.- Բազարըս վէրըն ա՛, կինը էսքան ա, ինք ըս օնում, ինք կալ՝ (Չ): 4. Աղմուկ-աղաղակ, ժխոր, խառնաշփոթություն: Ժողովէն վախտը նախագան ծը՛րքը ըստօլէն ա կամ, թա.- Էս հինջ բազար ա՛, տոն ըրէք (Չ):

- Բազար անել - 1. տեն Առուտօր անել: 2. տեն Բազար շինիլ:

- Բազար շինիլ/պէնալ - Աղմուկ-ա-ղաղակ բարձրացնել, ժխոր ստեղծել: Ծիւրընէտ կըտըրը՛ցէք՝, հինջ ը՛ք բա-զար շինալ (Չ):

- Բազար տոն պիրիլ - 1. Վաճառքի հանել: Մին օր էլ յըղէ կավըն ա բազար տոն պիրում (Չ): 2. տեն Մէլդան տոն պիրիլ:

- Բըզարու կին - Շուկայական՝ վա-ճառքի գին, էժան գին: Իլան-ջիլանը բը-զարու կ՛ինալ ծախից, քօջից (Բ):

ԲԱԶԱՐԼՈՂ (պրս. *bazarlāk*, թրք. *pazarlık* (սակարկություն) - գ. Շուկայա-կան գնումներ: Բազարըղը տանում ա քըվօրը տօնը (Բ):

- Բազարըղ անել - Շուկայից գնում-ներ կատարել: Ք՛իւնում ա մին խըլլան բազարըղ անըմ, տանում մը՛ռած հըն-գէրէն տօնը (Բ):

ԲԱԶԱՅԱ (թրք. *bəzzat*) - տեն ԺՈՒ-ԼԻԳ: Վը՛ր նի յա մընըմ շը՛նին բազա-րը, մին բանգան մարթի յա պըտահըմ (ԼՂԲ, 361):

ԲԱԶԱՅԱՅԱՏՈՒՆ - տեն ԺՈՒԼԻԳՕ-ԹՈՒՆ:

ԲԱԶԶԱՄԻՇ/ԲԱԶԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բազզամիշ անել - 1. Զուգել, գարդարել: *Ղօջը բազզամիշ ըրեն, տարեն հըրթընընուվեն տօնը* (Բ): 2. տեն թնրիկի ընել: 3. տեն Ըրամակ ընցիլ:

- Բազզամիշ ինիլ - 1. Զուգվել, գարդարվել: *Էտ կընեգը բազզամիշ ա ինիլ, տանան տոնս կ'ամ* (Ձ): 2. տեն Ըրամակ ըղնել:

ԲԱԶԸՐԳԱՆ (պրս. *bāzargān*) - տեն ԱՌՈՒՏՈՒՐԱԿԱՆ:

ԲԱԶԻ/ԱԲԱՍԻ/ԸԲԱՍԻ - Գ. 1. Քսան կոպեկ: *Էտ տըղան կործը պըրծընում ա, աղան էտքանը մին բազի յա կընհատում* (Ձ): 2. Տեն ԲԸԶԱՆՈՒՏ:

- Բազին շահի տըննալ - Գաղտնիքը բացահայտվել: *Կուղուլթու-նանը յըտը անց ա կենում վեց ամէս, բազին շահի յա տըննում* (Ձ):

ԲԱԶԻ (արաբ. *baz*, պրս. *bāzi* (մի քանի, մի քանիսը), թրք. *bazi*) - ած. Որոշ կարգի՝ տեսակի, որոշ: *Բազի մարթ էլ բաշիր չի անում, թա փիրփետ քաղէ, ի-փի, օտէ* (Ձ):

ԲԱԶԻԲԸՐԱՆ (թրք. *bazburud*) - տեն ԸՈՒՆԳԸՐԱՆՈՒՅ:

ԲԱԶԻՎԱՆՍ - տեն ԲԱԶՎԱՆՍ:

ԲԱԶՎԱՆՍ/ԱԲԱԶՎԱՆՍ - մ. Երբեմն, մերթընդմերթ, մեկ-մեկ: *Բազիվախտ էլ ընդըդէրքան տըկօղին ար քաղըմ, պիրոնում խօխա-ըրախի պըժենըմ...* (ԼՂԲ, 297):

ԲԱԶՈՒ (թրք. *bazi*) - տեն ԲԱՐՈՒ:

ԲԱԹԱՄԱՆ (թրք. *batman*) - Գ. Ծանրության հին չափ: *Մին բաթմա յընդ ա տամ, կործը դուգընընում* (Ձ):

- Բըթմը-բաթմա խօսել - Մեծ-մեծ խոսել, պոռոտախոսել: *Ծըռուքը պեն չի կամ, ամմա բըթմը-բաթմա խօսում ա* (Բ):

ԲԱԹՄԻՇ (թրք. *batmak* (խորտակվել, ընկղմվել, կործանվել) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բաթմիշ անել - Կորցնել, անհետացնել, վերացնել: *Էտ խըսյաթը վերջանք ատում ա բաթմիշ անէ, ամմա կարում չի* (ՅԺՅ, V, 403):

- Բաթմիշ ինիլ/տըննալ - Կորչել, անհետանալ, վերանալ: *...Էտ տըղան մին էլ ա տըննում ախճիգը աշկին առաջան կորամ, բաթմիշ իլնիլ* (ՅԺՅ, V, 150):

ԲԱԹՏԵՂ - տեն ԲԱԹՏԸՂ:

ԲԱԹՏԸՂ/ԱԲԱԹՏԸՂ/ԱԲԱԹՏԸՂ - Գ., ած. Սաստիկ ցեխ, ցեխոտ (տեղ): *Ք'ի-նամ ա ընգընում էտ բաթտընդ, շօրերը սաղ ցընխոտ անում* (Ձ):

ԲԱԹՏԸՂ - տեն ԲԱԹՏԸՂ:

ԲԱԼԱ (թրք. *bala*) - Գ. 1. Զավակ, որդյակ: *Իսակ դային ասմա.- Բալաս վեր սաղ-սըլմաթ տօն կ'ա, մին աննը ըմ մուրթըլական, ք'ընի անիմ* (Ձ): 2. Զավակներին՝ երեխաներին դիմելու կոչական բառ: *Բալա, էտ գ'նուլնսը խակ ա, խըրէգ' կէր* (Բ):

- Բալան կըծիմ/օտիմ - Գզվանքի՝ փաղաքշանքի արտահայտություն՝ ուղղված գզվակներին՝ երեխաներին: *Բալան կըծիմ, ք'ինի ըխսիրան ճուր պէր, անին խըսէ* (Ձ):

- Բալատ տօն կ'ա - տեն Քա մօր բալան տօն կ'ա (ԲՈՒ-ի տակ):

ԲԱԼԱՅ (պրս. *balāy*, թրք. *belāy*) - Գ. Փորձանք, աղետ, դժբախտություն: *Էտ բալան, վեր ըտըրանց ա պըտահալ, լօխճին էլ պըտըրիական ա, սայաղ կաղէ* (Ձ):

ԲԱԼԱ-ԲԱԼԱ - տեն ԲԸԸԸ-ԲԱԼԱ:
ԲԱԼԱԲԱՆ/ԱԲԱԲԱՆ/ԲԸԸԸԲԱՆ (թրք. *balaban*, (խոշոր, մեծ), ռուս. *балабан*) - տեն ՏԵՓ (1):

ԲԱԼԱՍ (թրք. *bala* (երեխա) - Գ. 1. Արական սեռի անձ: *Էտ բալամը լօխճին ա-նա պարթկ ա անում, թա հունց ա տըլա-կան, Աստուծ ա գ'նուլում* (Ձ): 2. Որեւ մեկին դիմելու կոչական բառ: *Թաքավերը օղտապանէն ըսես ա.- Բալամ, քինի' օղ-տըտ քըթիր, սահանք կօղ չըն* (ՅԺՅ, 317):

ԲԱԼԱՍ - տեն ԲԱԼԱՍ:

ԲԱԼԱՍ - տեն ԲԱԼԱՍ:

ԲԱԼԱՍ (ռուս. *балас*) - Գ. 1. Մեծ ու դանդաղաշարժ ոչխար: *Չօրանը մին բալ-բազ ա պիրում, թաքավերին տըղեն վըն-նանը տակէն մօրթում* (Ձ): 2. փիթ. Ծոյլ, դանդաղաշարժ, ծեռքից բան չեկող մարդ: *Էտ բալբազը սաղ օրը տանը նըստած, կընգանը աշխատանքըն ա օտում* (Բ):

ԲԱԼԱԲԱՆԱԿ (ռուս. *болгарский*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բալգարսկի տնիստընդ - Պղպեղի պատիճավոր թարմ, քաղցր պտուղը: *Բալգարսկի տնիստընդ Ղարաբաղ լ'ամ ա տըննում* (Բ):

ԲԱԼԴԻՐ (թրք. *baldir*) - Գ. Ազդր, գիստ: *Էտ վեր ծէրքը տինում ա կընգա-նը բըլդուրեն, թա սըղալի, քաջալը նի յա մընում* (Ձ):

- Բալդուրը դըռի - Աշխատասեր, ա-րագաշարժ: *Բալդուրը դըռի կընէգ' ա, քըշէր-ցիրէկ կօրծ ա անում* (Բ):

ԲԱԼԸՂ (թրք. *balik* (ծով) - Գ. Ապխտած ծով: *Ամմեն ծովուն բալըղ չի տըննալ* (Ձ):

ԲԱԼԸՂ/ԱԲԱԼԸՂ - Գ. Համետի երկա-րությանը ներսի երկու կողմից կարվող գլանաձեւ թաղիք, որ ծառայում է գրաս-տի ողնաշարքը բեռան ծանրությունից, տրորվելուց պահպանելուն: Փըլանէն բալըղը վեր ինի վէշ, էշին մաշըլը յարա կըտըննալ (Բ):

ԲԱԼԻ - տեն ԲԱԼԱՍ:

ԲԱԼԻ - տեն ԲԱԼԱՍ:

ԲԱԼԻՆՑԱ/ԱԲԱԼԻՆՑԱ (ռուս. *баланси-ца*) - Գ. Հիվանդանոց: *Ըստէփանա-կընդ թանգզալ բալինցա յըն շինում* (Բ):

- Բալինցա ըղնել - Հիվանդանալ, հի-վանդանոցում պառնել: *Մին օր ըտըրա խօխան ազառմիշ ա լնլ, ընգալ բալին-ցա* (ԱԱ, 36):

ԲԱԼԻՇՆԻ/ԱԲԱԼԻՇՆԻ (ռուս. *боль-ничный*) - Գ. Քաղաքացիների ժամանա-կավոր անաշխատության փաստա-թուղթ, որ տրվում է բժշկի կամ բժշկա-կան հիմնարկի կողմից: *Բալիշնի յա տանում կուրծատընդ, վեր էրկու շէ-բաթ հիվանդ ա իլնլ* (Ձ):

ԲԱԼԿՈՆ (ռուս. *балкон*, ֆր. *balcon*) - Գ. Շենքին կից սարքված ամառային հարթակ՝ սյուների վրա գցած ծածկով, պատշգամբ: *Բուրդան բըլկօնումը խօ-խան խաղ ընէլիս, վեր էն մարթուցը տըննում ա, վազ ա տամ, մօրըն ասում* (ՆԼԸԲ, 49):

ԲԱԼԻՇՆԻ - տեն ԲԱԼԻՇՆԻ:

ԲԱԼԻՆՑԱ - տեն ԲԱԼԻՆՑԱ:

ԲԱԼԵՎԻԿ (ռուս. *большевик*) - Գ. Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական բանվորական կուսակցության հեղափո-խական մեծամասնության անդամ: *Մին օր ալ բալշէվիկնէն նի տըննէն շէնը* (ՅԺՅ, 335):

ԲԱԼՈՂ - տեն ԲԱԼԸՂ:

ԲԱԼԱՍ/ԱԲԱԼԱՍ/ԱԲԱԼԱՍ/ԱԲԱԼԱՍ/ԱԲԱԼԱՍ/ԱԲԱԼԱՍ/ԱԲԱԼԱՍ (պրս. *bälke*, թրք. *belki*) - վ. 1. Թերեւս, հավանական է, միգրաց: *Էտ կընէգը յեր ա կընաս, թա.- Բալա, յէք քինինք տօն, բնլի մին թնի-րանկ ապրինք* (ՅԺՅ, V, 299): 2. Հիլիլ՝ թե, այնպես չիլիլ՝ որ: *Թաքավերը քընէնք ա անըմ, թա բալբազ ըխճըկօրցանը մինը կապ օնի ընդըրա նըհետ* (ՅԺՅ, V, 173):

ԲԱԼԱՍ - տեն ԲԱԼԱՍ:

ԲԱԼԸՂ - տեն ԲԱԼԱՍ:

ԲԱԼՈՆ (ռուս. *баллон*, ֆր. *ballon*, իտ. *pallone*) - Գ. Ապակյա, մետաղյա կամ ռե-տինե նեղբերան անոթ՝ հեղուկների կամ գազի համար: *Լօք տալիս վէնը սըլկըրում ա, բալօնը վըր ընգ'ում, կօտ-րում...* (ՆԼԸԲ, 118):

ԲԱԽԱՑԻ (թրք. *bağici* (կախարդ, հ-մայող խաբէր) - տեն ԲԸԽՏԸՑԵՇԻ:

ԲԱԽԱԿԱԼ (արաբ., թրք. *bakkal*, պրս. *bāğçal*) - Գ. Նպարավաճառ: *Բախկալը ը-տըրան խախում ա, պըրիզնան չամէնը յըրան ծախում* (Ձ): 2. տեն ՉԱԼԸՂ:

- Բըխկալու դիքան - Աղմկոտ տեղ: *Էս բըխկալէն դիքանումը հունց ըս կօրծ անում* (Ձ):

ԲԱԽԾԱ/ԲԱԽԶԱ/ԲԱՂԾԱ/ԲԱՂԶԱ (այրս. *bagce*) - գ. Պարտեզ, այգի, ծաղկա-
նոց: Թաքավերըն էտ կօրեզըն իւրան
ծեռքավը տանում ա բըխճումը մին լնվ
տըհ տընգում (ՆԱՂԺԲ, 42):

- Բախճան քաղել - Ռատարկաձեռն
մնալ: Բախճան քաղած մարթ ա (Բ):

ԲԱԽՇ/ՊԱԽՇ (այրս. *baxš* (բաժին,
մաս) - տեն ԿԻՆ):

ԲԱԽՇԱՅԻՇ/ԲԱԽՇԵՅԻՇ/ՊԱԽՇԱ-
ՅԻՇ/ՊԱԽՇԵՅԻՇ (գրք. բաշխիշ, այրս.
baxšiš, թրք. *bahşayış*) - գ. Առատաձեռն
նվեր, պարգե: Թաքավերը չուբանեն
տըղեն մին բախշայիշ ա տամ, հըղէ տի-
նում (2):

- Բախշայիշ անել - Առատորեն նվի-
րել, պարգեել, ծրի բաժանել: ...Շատ ուր-
խացի, վեր իմ բախշեյիշ ըրած գոռնա-
տըմբըլաս ըռէխըր ըրած մէղան ըս տոնս
յէկալ ու օգում ըս փըջիս... (ՋՏ, Բ, 221):

ԲԱԽՇԷԼ - տեն ԲԱԽՇԻԼ:

ԲԱԽՇԵՅԻՇ - տեն ԲԱԽՇԱՅԻՇ:

ԲԱԽՇԻԼ/ԲԱԽՇԷԼ/ՊԱԽՇԻԼ/ՊԱԽ-
ՇԷԼ (գրք. բաշխել) - նբ. 1. Նվիրել, ըն-
ծայել, պարգեել: Մին օր շահէն լ'ավ ծի
ըն բախշում (ՅԱԲ, 15, 80): 2. Ներել, մո-
ռանալ (մեղքը, հանցանքը): Դէ՛, իմ աշ-
կի լիւս Ղըլըցէք, անվի-պակասը կըբախ-
շիք (ՋՏ, Ա, 102):

ԲԱԽԶԱ - տեն ԲԱԽԾԱ:

ԲԱԽՏ՝/ԲԱԽՏ՝ (այրս. *baxt*, թրք. *bahı*) -
գ. 1. Կյանքի հանգամանքներով պայ-
մանավորված վիճակ: Մատուծ, էս հինջ
բախտու հըսըրել մեզ (2): 2. Ծակա-
տագիր: Մարթին բախտը Աստուծ ա վօ-
րօշում (2): 3. Հաջողություն, բարեպա-
տեի հանգամանք, դիպված: Ընէն ա, լի՛,
հունցու Ղարաբաղա մընացած շէները՝
բախտը՝ պակաս, դիշմանը՝ շատ...
(ԱԱ, 32):

- Բախտան փախչիլ - Հաջողությու-
նից՝ բարեպատեի հանգամանքից հրա-
ժարվել: Վէզիրը ասմա.- Մ'տըղա, բախ-
տատ փախչը մէ՛, յո՛ք ըխճըկանըս
օգ'ի, լ'ավ անպէ (2):

- Բախտեն աշկը փըսօր քըցիլ/քօռ
անել - տեն Բախտեն կըլխէն քար քըցիլ:

- Բախտեն առաշկը քար քըցիլ -
տեն Բախտեն կըլխէն քար քըցիլ:

- Բախտեն թօղնել - տեն Ըստուծէն
ուճեղին թօղնել (ԱՍՏՈՒԾ-ի տակ):

- Բախտեն կըլխէն քար քըցիլ - Իր
կամ մեկ ուրիշի հաջողությունը խափա-
նել, հաջողությունից զրկել, գործերի
ծախողման պատճառ դառնալ, անբախ-
տացնել: Մարը ըխճըկանը բախտեն
կըլխէն քար քըցնվ, թօղից վէջ՝ էտ տը-
ղէն նըհէտ փըսակվէ (Բ):

- Բախտեն կըծեզը յըտ տալ - Նախ-
կին բախտավորությունը՝ հաջողությու-

նը հետգիտե կորցնել, դժբախտու-
թյունները՝ անհաջողություններն իրար
հաջորդել: Բախտեն կըծեզ'ը յըտ ա
տուվալ, էլ կարում չի փուլ ըշխաղէ (2):

- Բախտեն յէշիլ - Հմայությամբ՝
բախտագուշակությամբ մեկի ապագան
գուշակել: Բախտեյին թաքավերին տը-
ղէն բախտեն յէշալ ա, լնվ չի տոնս յէ-
կալ, ասալ ա՝ քու տըղատ օխծ կըծըլա-
կան ա (ՀԲ, 336):

- Բախտեն նըստել - տեն Բախտեն
կըլխէն քար քըցիլ:

- Բախտեն չարխը ծըռվել/շօռ կ'ան/
տալ - տեն Բախտեն կըծեզը յըտ տալ:

- Բախտեն տարը տըռնալ - Կյանքը՝
ապագան՝ իրավունքը տնօրինել: Հնարը
ասմա.- Էլ ընցալ ա, բախտէտ տարը բի-
դի տըռնաս, յօլալ ք'ինիս (2):

- Բախտեն տօռնը կապվել - տեն
Բախտը կապվել:

- Բախտեն տօռնը պէնկալ - տեն
Բախտը պէնկալ:

- Բախտեն քարավ տալ - Ծակա-
տագրի տված հնարավորությունները
չօգտագործել: Բախտեն քարավ ա
տամ, կարում չի ապըրէ (2):

- Բախտեն քար քըցիլ - տեն Բախ-
տեն կըլխէն քար քըցիլ:

- Բախտեն քացել տալ - տեն Բախ-
տեն կըլխէն քար քըցիլ:

- Բախտը խըռավել - տեն Բախտեն
կըծեզը յըտ տալ:

- Բախտը ծըծաղել - տեն Բախտը
պիրիլ:

- Բախտը ծըռվել - տեն Բախտեն կը-
ծեզը յըտ տալ:

- Բախտը կապել - Հմայությամբ մեկի
բախտավորությունը՝ երջանկությունը
խափանել: Տըսնաս էտ ըխճըկանը բախ-
տը հու վա կապալ, վեր օգծղ չի կա (2):

- Բախտը կապվել - 1. տեն Բախտեն
կըծեզը յըտ տալ: 2. Երկար ժամանակ
չկարողանալ ամուսնանալ (աղջիկների
մասին): Մըհէզ վեր իմ մարալ ըխճըկօ-
րանց բախտը իստի կապվալ ա, լ'ավ
պէժիսն էլ չօնիմ, վեր թամահ անօղ,
տանօղ ինի... (ՋՏ, Ա, 71):

- Բախտը կըտըրվել - 1. տեն Բախ-
տեն կըծեզը յըտ տալ: 2. Դժգոհության
արտահայտություն: Բախտըս կըտըրվէ,
հինջ օգում ըմ անիմ, անմալ չի կ'ամ (2):

- Բախտը ճուրը/ճըլկավերը ըղնել -
Գործը չհաջողվել, իղձը չկատարվել,
անբախտանալ: Բախտըս ճուրըն ա ըն-
գալ, վէջ մին պէն անմալ չի կ'ամ (2):

- Բախտը ճուրը/ճըլկավերը քըցիլ -
տեն Բախտեն կըլխէն քար քըցիլ:

- Բախտը յըտ կ'ան - Անհաջողությու-
նից հետո նորից հաջողության մեջ ընկ-

նել: Բախտը յըտ ա յըկալ, հըրոստա-
ցալ ա (2):

- Բախտը յըտ տալ - տեն Բախտեն
կըծեզը յըտ տալ:

- Բախտը յըտ օնել, ք'ինիլ - Իր ճա-
կատագրին համակերպվել: Էտ մարթը,
բախտը յեր կալնծ, ք'ընում ա, համ փը-
շնում-փըշնում անում (ՆԱԲ, 63):

- Բախտը շօռ կ'ան/տալ - տեն Բախ-
տեն կըծեզը յըտ տալ:

- Բախտը պէնկալ/պէց անել - Հմայու-
թյամբ մեկին երջանկացնել՝ բախտա-
վոր դարձնել: Բախտեյին ասմա.- Վեր ի-
րը՛ք մանէթ տաս, բախտըտ պէց կա-
նիմ (2):

- Բախտը պէնկալ/պէց ինիլ - 1. տեն
Բախտը յըտ կ'ան: 2. Ամուսնանալ (աղ-
ջիկների մասին): Ըտըրա բախտը պէց-
վալ, մին տըղու չիհից, փըսակվից նը-
հըտը (2):

- Բախտը պիրիլ - Մեկի գործերը ի-
րենից անկախ հաջողվել, հաջողության
հանդիպել: Բախտը պէրավ, թօռ յը-
կալ, բօստանը ճիրից (Բ):

- Բախտը իւրան (քը՛գ) նըհըտ - տեն
Աստուծ իւրան նըհըտ (2):

- Բախտը փօրցիլ - Հաջողության
ակնկալիքով որեւէ բան նախաձեռնել:
Էտ տըղան էլ ա բախտը փօրցնում տը՛ս-
նա՝ կարում ա՛ էտ ծիրին փըռնէ (2):

- Բախտը քարել - տեն Բախտեն կըլ-
խէն քար քըցիլ:

- Բախտը քարէն ու կապէն տեմ ըղ-
նել - տեն Բախտեն կըծեզը յըտ տալ:

- Բախտը քիւռը ըղնել - տեն
Բախտը ճուրը ըղնել:

- Բախտը քուռըցընել - տեն
Բախտեն կըլխէն քար քըցիլ:

- Բախտ ինիլ - Հաջողակ լինել, հա-
ջողություն ունենալ: Բախտ օնէ, հիբը
ք'նունում ա վը՛րս, տէրտակ չի կ'ամ (Բ):

- Բախտու յէշօղ - տեն ԲԸԽՏԸՅԵԾԻ:

- Բախտու շօռ կ'ան - Երջանկություն
որոնել: Ջիհիլնէն ք'ինամ ըն քաղաք,
բախտու շօռ կ'ամ (Բ):

- Բախտու պէն - Ծակատագրից՝ պա-
տահականությունից կախված: Արտը
բախտու պէն ա. տարէն թուռույին ինի՝
կըտը՛ննա, արաշտ ինի՝ տը՛ննալ չի (2):

- Բախտ քըթնալ - Երջանկություն
ծեռք բերել, երջանկանալ: Ըտի էտ տը-
ղան բախտ ա քըթնում (2):

ԲԱԽՏ՝ - տեն ԲԱՄԱՍ:

ԲԱԽՏ՝ - տեն ԲԱԽՏ՝:

ԲԱԽՏ՝ - տեն ԲԱՄԱՍ:

ԲԱԽՏԱՎԱՐ/ԲԱԽՏԱՎԱՐ (այրս. *bax-
tavar*) - 1. ձ. հեզն. Երանի: Բախտավար
ինձ, վեր տու բիրի ք'մմա՛գ անիս (2): 2.

վ. Իբրեւ, Իբրեւ թե: *Բախտավար յըկալ աս, թա հորը տանէ, յըկալ աս, տըսալ հնարը մըհած* (2):

- Բախտավար կըլխէս (տոսված) - տէն ԲԱԽՏԱՎԱՐ (1):

ԲԱԽՏԱՎԱՐ - տէն ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱԽՏԱՎԱՐ/ԲԱԽՏԱՎԱՐ/ԲԱԽՏԱՎԱՐ (գրք. բախտատր) - ած. 1. Բախտ՝ հաջողություն ունեցող, հաջողակ: *Բախտավեր մարթ աս, հիքը արտ աս անում, լ'ավ տըհնում աս* (2): 2. մ. Երջանիկ: *Էս առտտուրականըն էլ հուրան հետի մին լնվ, հավաղարիմ կընէգ' աս ճարըմ, նըհետը փըսակվըմ, բախտավեր ապրում* (ՅԺՅ, V, 71):

- Բախտավեր ասթըխու տակ ծընվել - Բախտավոր՝ երջանիկ՝ հաջողակ լինել: *Բախտավեր ասթըխու տակ աս ծընվալ, էրկու տըղա օնէ, ճօխտը՝ համփա* (Բ):

ԲԱԽՏԱՎԱՐ - տէն ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱԽՏԱՎԱՐ - տէն ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱԽՏԱՎԱՐ - տէն ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱԽՏԻ-ԲԸՐԱՍԽԻ - տէն ԲՈՒՍՏԸ-ԲԸՐԱՍԽԻ:

ԲԱԽՐԱ (գրք. պախրէ (նախիր, արջառ, եգ, կով), արաբ. *bag(a)ra(t)* (եգ, կով) - գ. Եղնիկ, եղջերու: *Էտ ծըմակնէրըմը ըտըրանը մին շատ ղանջանգ' բախրա յըն տըհնըմ...* (ԼՂԲ, 333):

ԲԱԿ¹ (ռուս. *бак*) - գ. Բաք՝ հեղուկ պահելու համար մետաղյա տարրա: *Մին օր էլ բէկահին բակը տըրաքում աս, ըտըրան ըսպանում* (2):

ԲԱԿ² (ռուս. *баки*) - գ. Քունքի մագերը: *Ուստան ըտըրա մագ'էրը կըտըրում աս, բակէրը էրկան թօղում* (Բ):

ԲԱՅԱՐ (թրք. *bahar* (գարուն) - տէն ԿԱՐՈՒԼԷ:

ԲԱՅԱՐ - տէն ԲԱՅԱՐ:

ԲԱՅԱՐ - տէն ԲԱՅԱՐ:

ԲԱՅԱՐ/ԲԱՅԱՐ - գ. Բնավճարային հարկ, բերքով տուրք: *Հիշկան էս վըղէրան դախտ ըք լնվ ըստընաս, տըրա բնիրան տաս ըք լնվ խանէն* (ՅԲ, 358):

ԲԱՂ (պրս. *bag*, թրք. *baç* (խաղողի այգի) - տէն ԲԱԽՏԱՎԱՐ: *Թաքավերին տըղան յէտ աս տըհնըմ հորանց բաղը, վըհսկէ խընծօրնին հըվաքըմ, պէրըմ հորանց պալատը* (ՅԺՅ, V, 17):

ԲԱՂԱԹ - տէն ԲԱՂ-ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱՂԱԺ (ռուս. *багаж*, ֆր. *bagage*) - գ. 1. Ուղեբեռ: *Բաղաժը պօյէղալ դարկում աս ախպօրը յըրա* (2): 2. փխբ. Գիտելիքների պաշար: *Էտ մարթը ամմէն հինէ գ'հողում աս, լ'ավ բաղաժ օնէ* (Բ):

- Բաղաժ տալ - Բեռնավորել, փոխադրելի ծանրությունները փոխադրա-

կան միջոցների վրա կամ մեջ դնել: *Մաշինը բաղաժ ըն տամ, ք'ինամ* (2):

ԲԱՂ-ԲԱՂԱԹ - տէն ԲԱՂ-ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱՂ-ԲԱԽՏԱՎԱՐ - գ. Այգիներ, այգեստան: *Էտ մարթը ախց.- Վըհ' օղըմ ըս բաղը-բախտատ կընանցի, բիդի վըսկըշափաղ, գնո բողբողը պըհ'րիս...* (ՅԺՅ, V, 84):

ԲԱՂ-ԲՕՍՏԱՆ - տէն ԲԱՂ-ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱՂԱՂԱԴԻ¹ - գ. Գլխին կամ վզին գցելու մետաքսե թաշկինակ: *Մօրը հէտէ մին բաղդադի յա դարկալ* (2):

ԲԱՂԱՂԱԴԻ² (թրք. *baçdadi* (ծեփածո միջևորմ) - գ. Միջևորմին կամ առաստաղին խփվող բարակ ձողեր՝ վրան սվաղելու համար: *Մըհէնգ բաղդադի պատալօլ սըվաղօղ չի կա* (Բ):

ԲԱՂԱՂԱԴԻ³ - Շատ թեք տանիք: *Կըրիշը բաղդադի յա, ծոնը նըստում չի* (Բ):

ԲԱՂԱՂԱԴԻ⁴ - Ուրախ եւ արագ պարեղանակ: *Նի յա մընում, մին լ'ավ բաղդադի պար կամ, մակարնէն մընամ ըն ըրիւրնէն պէց* (2):

ԲԱՂԱՂԱՎ - տէն ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱՂԱՂԱՎ - տէն ԲԱԽՏԱՎԱՐ:

ԲԱՂԱՂԱՎԻ (պրս. *bagbanči*, թրք. *baçci*) - գ. Այգեպան, այգի մշակող, այգեգործ: *Մին օր բաղվանցին յէշում աս, տըհնում էս ծառէն խընծօրնէն մինը յըրան, մինը վըհ' ընգնծ տակէն* (ՆԼԴԺԲ, 42):

ԲԱՂԱՂԱՎԻՑՈՐԹԻՆ - գ. Այգեպանի զբաղմունքը: *Բաղվանցօթունը Կ'իգօղանց փէշակըն աս* (2):

ԲԱՍԲԱՎՕՋ (ռուս. *баббавоз*) - ած. Շատ գեր, չաղ, հսկայամարմին: *Էտ կընէգ' բամբալօգ տըղէք' օնէ* (Բ):

ԲԱՍԲԻՏ (ռուս. *баббита*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բամբիտ անել - Օդային հարձակումով ռումբեր նետել՝ ռմբակոծել: *Մամալծօր բամբիտ ըրալ, շէնը քըրըքանը ըրալ* (Բ):

ԲԱՍԺ - տէն ԲՕՍԺ:

ԲԱՍԺԷԼ - տէն ԲՕՍԺԷԼ:

ԲԱՅԱԲԱՆ - տէն ԲԸՅԱԲԱՆ:

ԲԱՅԱԹԻ (պրս. արաբ. *beyt*, թրք. *bayati*) - գ. Արեւելյան երաժշտության տիտուր եղանակ: *Թաքավերին տըղան բողբողն մին բայաթի յա ըսկանըմ* (2):

- Բայաթի ասել - Ողբալ, սգալ: *Կ'ամ աս տըհնըմ հարը մըհ'ած, մարըն էլ, քըշտէն նըստած, բայաթի յա ասում* (2):

ԲԱՅԱԹԻ-ՇԻՐԱՋ - տէն ԲԱՅԱԹԻ:

ԲԱՅԱՆ - գ. Սեղանի խաղողի տեսակ: *Բայանը Մարտունա ռայօսումըն աս լ'ավ տըհնում* (Բ):

ԲԱՅԱՆԱ - տէն ԲԸՅԱՆԱ:

ԲԱՅ-ԲԱՅ - տէն ԲԱԲԱՅ:

ԲԱՅՐԱՂ (թրք. *bayrak*) - տէն ՂԸՐՕ-ՇԱԿ: *Ք'իս աս տըսնաս էրկու գօրք. մինին բայդաղը սէվ աս, էն մինին բայդաղըն էլ՝ կ'անրմուր* (ՅԺՅ, V, 474):

ԲԱՅԹԱԼ/ՊԱՅԹԱԼ (արաբ., թրք. *baytar*, պրս. *beytar*) - գ. 1. Ձիաբույժ: *Ասում ըն, Հաթէրք մին լ'ավ բայթալ աս իլնվ...* (2): 2. Անշնորհք՝ տգետ բժիշկ: *... Ըստէղի դօխտուրնէն լօխ բայթալնէ ըն...* (ՋՏ, Բ, 81):

ԲԱՅԿՎԻ (ռուս. *байковий*) - տէն ՊԱՍԲԱԶԻՆ (2):

ԲԱՅՐԱՆԻՇ (թրք. *baykuş*) - գ. 1. տէն ՅԸՓԸԼԱՂ: 2. փխբ. Հարագուշակ՝ չար բան գուշակող՝ ասող մարդ: *Էտ բայդուշը ըսկի մէհէտ մին լ'ավ պէն չի ասում* (2): 3. փխբ. Շատ եւ անախորժորէն լացող, շատ լացելով չարիք բերող մարդ: *Բայդուշ ը'ս, ծէնըտ կըտըրէ՝* (Բ): 4. փխբ. Միայնության մեջ ապրող, ուրիշների հետ չշփվող մարդ: *Բայդուշ գատ աս, վէշ մինին նըհէտ վէշ հընգըրօթուն աս անում, վէշ պարիկըմօթուն* (Բ):

- Բայդուշ կըտըրէ/տըհնալ - Անընդհատ սուգ ու շփվան անել, լացել: *Հինէ ը'ս բայդուշ կըտըրալ, մէխկ չը'ս* (2):

ԲԱՅՐԱՄ (թրք. *bayram*) - գ. 1. Մահմեդականների կրոնական տոն: *Թուրքէրն բայրամը վեր ինում աս, սըրտըպէց ըն տըհնում* (2): 2. Ընդհանրապես տոն՝ ուրախություն: *Թըմբալին հըհտէ հնմիշմ բայրամ աս* (2):

ԲԱՅՑ - տէն ՊԱՅՑ:

ԲԱՆԱԿ/ՊԱՆԱԿ (գրք. բանակ) - գ. Ռրեւէ պետության զինված ուժերի ամբողջությունը: *Ղարաբաղա բընակէն նըմանը կա վէշ* (Բ):

ԲԱՆԱՆ (ռուս. *банан*, իսպ. *banana*) - գ. Աղամաթգեղու պտուղը՝ աղամաթուգ: *Առաջ հու վա՞ գ'իդնցնլ՝ բանանը հինէ աս, մըհէնգ' էն աս բազարը լըցցած* (Բ):

ԲԱՆԳ (ռուս. *банк*, ֆր. *banque*) - գ. Բանկ, դրամատուն: *Էնքան փուկէրը լօխ բանգումը փուլացալ* (2):

ԲԱՆԳԱ (ռուս. *банка*) - գ. 1. Երկայնաձեւ՝ լայն բերանով ապակյա անոթ: *Այան կաթնը ածում աս բընգէրը, մէրում* (Բ): 2. Գնդածե անոթ, որ գործածվում է բուժական նպատակներով: *Ք'նում աս հիորըվանէն անա մին քանի բանգա պիրում, վեր մարթին մաշկը բանգա քըցի* (2):

- Բանգա քըցիլ - Գնդածե անոթների մեջ որեւէ բան վառելով եւ օդը նոսրացնելով՝ դնել հիվանդի մեջքին՝ մաշկը ներս քաշելու համար: *Բանգա քըցիլը միհէնգ' անցնի չի* (2):

ԲԱՆԳԻ - տէն ԲԱՆԳԻ:

ԲԱՆԳԻ/ԲԱՆԳԻ (գրք. բանգ (խտի տեսակ եւ նրա սերմը) - գ. Սորմագինէ-

րի ընտանիքին պատկանող թավոտ ցողունով ու տերեւներով թունավոր բույս: Բանգ'ին կապըն էլ չի օտում (2):

- Բանգի կերած - Գիծ, խենթ: Բանգի կերած ըստ, խորեգ կիժօթուն ըրա՛ (Բ):

ԲԱՆԴ՝ - տեն ԲԱՆԹ:

ԲԱՆԴ՝ (գրք. բանտ, բանդ) - տեն ՏՈՒՐՄԱՆ: Բանդից ազադէլ ա տամ, դարկում համամ... (ՀԱԲ, 15, 21):

ԲԱՆԴ՝ - գ. Բակ՝ տան կից բաց տեղ: Բ'ինիլիս տեղը մին կընէ՛ք՝ շէնին տակէն ուրանց բանդումը պըտահում ա... (ՆԼՂԺԲ, 95):

ԲԱՆԴ՝ (պրս. band (կապ, կապանք, շղթա), թրք. bend (կապված) - գ. Առվազ-խի ջրի հոսանքը պահող թումբը: Ծիրին բանդը քանդվալ ա (2): 2. Արգելք, պատնէշ: Միճիգ՛ը ասմա.- Սա՛յաղ ք'ինի, ը-ռըշկիտ էն ա բանդ կա (2): 3. Կապ, հանգույց: Բանդերը կըտօրում ա, էտ մարթին ըզադում, տանում տօն (2):

- Բանդ անել - 1. Կապել, ագուցել: Պիրում ա ըտըրա ծերքերըն ա վը՛նները բանդ անում, ըտը՛ր վեր քըցո՛ւմ (2): 2. Մեկին զբաղեցնելով՝ ուշացնել, սպասեցնել: Էտ կընէ՛քը ըտըրանց ըտը՛ր բանդ ա անում ուրան զըրո՛ւցալը, մինչէլ մարթը կամ ա (2): 3. Փակել՝ արգելափակել որեւէ տեղում: Գիլընէն դալումը բանդ ա ըրալ (Բ): 4. տեն Կը՛վաթ անել:

- Բանդ ինիլ - Մի տեղ մնալ՝ հանգրվանել՝ կապվել մնալ: Փալան-դո՛ւգ Կուքանը սարքերը յօր օնում, Սըգ-նէքա ք'ընում Նընգիջան, մին տան բանդ ընո՛ւմ (ՆԱԲ, 140):

ԲԱՆԴ՝ - գ. Բանդի ծառի կեղեից հանած կեղեակապ, որով զարդարում են երաժշտական գործիքները, գավազանը եւն: Էտ աշըղէն մին լ'ալ թա՛ռ ա ինո՛ւմ՝ բանդա՛լ զըրթանո՛ւմ (2):

ԲԱՆԴԱ (ռուս. банда, իսպ. banda) - գ. Հրոսակ, հրոսակախումբ: Էտ բանդան մեր կըլօխը հա՛ւն շատ օյինէն ա պիրի-լանկան (Բ):

ԲԱՆԴԱ՝ - գ. տեն Հըցակեր բանդան:

ԲԱՆԴԱՂ (թրք. bandağ) - գ. Կախան, մառանում կախած խաղող՝ միրգ: Բանդաղը կախ-կախ ա անում, հանցու ծըմը՛նը խօխէնք'ը օտիկ (Բ):

ԲԱՆԴԱՐԿԵԼ (գրք. բանտեմ, բանդեմ) - նք. տեն Տո՛ւրմա քըցի: Վեր ըստի յըն ասում, հանրը կըզընված սահանց բանդարկում ա (ՀԱԲ, 15, 16):

ԲԱՆԴԱՆՈՒԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բանդանուի տը՛ննալ - Օտարանալ, օտար դառնալ: Ըստի էտ տըղան ռուս ա օգ'ում, բանդանուի տը՛ննում (2):

ԲԱՆԴԻ - գ. Կարմրադեղնավուն կեղեկ ծառ, որից կեղեակապեր են հանում: Մին բանդի յա կըտըրում, քըցեվան բանդեր շինո՛ւմ... (2):

ԲԱՆԴԻԼ (գրք. բանտեմ, բանդեմ (բանտ դնել) - նք. տեն Բանդ անել:

ԲԱՆԴԻԿ - տեն ԲԱՆԹԻԿ:

ԲԱՆԴԻՏ (ռուս. бандит, գերմ. bandit, իտալ. bandito) - տեն ԸՎԱԶԱԿ: Բանդի-տէքը կ'ամ ըն, տըրան փըռնում, վեր ըս-պանէն... (ՀԱԲ, 15, 152):

ԲԱՆԴ ՈՒ ԲԱՆՈՒ - գ. Դուռ եւ ցանկապատ: Բուստանէն բանդ ու բանդան քանդըվալ ա (Բ):

- Բանդ ու բանդ գի՛ղծ - Բանիմաց, ելումուտն իմացող: Բանդ ու բանդ գի՛ղծ ա, հունց էլ ինի, մին պէն ընական ա (Բ):

- Բանդ ու բանդան կապել - 1. Ցանկապատն ամրացնել: Բուստանէն բանդ ու բանդան կապից, վեր խօզ'երը նի չի տը՛ննան (2): 2. Մեկին արգելել, արգելք հանդիսանալ, խոչընդոտել: Բանդ ու բանդան կապալ ա, թօղում չի, թա կօրծ անիմ (2):

ԲԱՆԹ/ԲԱՆԴ՝ (ռուս. бант, լեհ. bant, գերմ. band, թրք. bant) - գ. Ժապավեն, նեղ ու երկար երիզ՝ որպես կապ: Մարը բանթը յօր ա օնում, ըխճըկանը մագ'երը կապում (Բ):

- Բանթ անել - Մագերը կամ որեւէ այլ բան երիզով՝ ժապավենով փնջածէ կապել: Խուխէն մագ'երը բանթ ա անում, թաթան փըռնում, ք'ինամ հըրսանէք (2):

ԲԱՆԹԻԿ/ԲԱՆԴԻԿ - տեն ԲԱՆԹ:

ԲԱՆՅԱ (ռուս. баня, իտ. bagno) - տեն ՀԱՄԱՄ:

ԲԱՆՆԱՆՆ (արաբ. bānna) - գ. Պատ շարող վարպետ, որմնադիր: Էս բաննանը տը՛սնում ա, վեր պատը յը՛տէ՛ճէլ լի պարան ա կ'ըլական, թօղում ա, փախճում (2):

ԲԱՆՔԱՆՆ - գ. Սվադի ձեւ: Սըվադչին յէշում ա, թա.- Էս սըվադը բանք'անշ ա, ամիա լ'ալ չի սըվադած (2):

ԲԱՆ (գրք. բաշ (ծիւռ եւ այլ կենդանիների մագ), պրս. baš, paš, թրք. baš (գլուխ) - գ. 1. Զիւռ եւ այլ կենդանիների վզի երկար մագերը: Ծիւլին բաշը խօզում ա (Բ): 2. փխբ. Գլուխ, կատար, գազաթ: Վը՛խ-ճարը քըշո՛ւմ ա սարէն բաշը (2):

- Բաշ ուստն - տեն Աշկէս յըրա:

ԲԱՆԱԲԱՆ/ԲԱՆԱԲԱՆ (թրք. başabaş (գլուխ գլխի, հավասարը հավասարի) - մ. 1. Հավասար կերպով, միմյանց չգիջելով: Ըսէս ա.- Թան կարիք՝ ինձ նըհէտ բաշաբաշ օտիք՝, ծը՛գ թօղ ըմ ընական, թան օտիք՝ վէջ, ծը՛գ բիդի օտիմ

(ՀԺՀ, V, 591): 2. Առանց խտրության: Խէ աշխարքըս անդար ա՛, աշխարքըս բասաբաս ա՛, վեր իշխանին ախճիկը փըսակվի գ'անդին նըհէտ... (ԼՂԲ, 329):

ԲԱՆԱՅԵԹԱԻՇ/ԲԱՆԱՅԵԹԱԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բաշայէթմիշ անել - Հասցնել, գլուխ բերել, աճեցնել: Էտ պառավը յիթմնուն պըհէս ա, բաշայէթմիշ ընէս (2):

- Բաշայէթմիշ ինիլ/տը՛ննալ - Հասնել, գլուխ գալ, աճել: ...Ասըմ ա.- Էտ հօր ըս էտքան խարջ անըմ, էտքան չըրջարվըմ, մըհէ տու էնքան կըննական ըս, վը՛ր էտ թանգն շինանձ տանը բաշայէթմիշ ինի՛ս... (ՀԺՀ, VI, 184):

ԲԱՆԱՐ - տեն ԲԱՆԻՐ:

ԲԱՆԱՐԵԼ - տեն ԲԱՆԱՐԵԼ:

ԲԱՆԱՐԼԵՂ - տեն ԲԱՆԻՐԼԵՂ:

ԲԱՆԲՈՐԴ - տեն ԲԱՆԹՈՐԴ:

ԲԱՆԻՆԱ (թրք. başlibasina (անկախ, առանձին, ինքնուրույն) - ած. Անուշադրության մատնված, բարձիթողի: Բաշինա բօստան ա, հու կարում ա, նի յա մընում, քաղում (Բ):

ԲԱՆԻՐ/ԲԱՆԱՐ (թրք. beşir (կարողանալ, ի վիճակի լինել) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բաշիր անել - Կարողանալ, գլուխ հանել: Հատէ տի յա, վեր մարթ մուհալ ա ինիս, ալլահան քարըն էլ չի բաշիր ընէս, թա հըվաթէ (ԱԱԲ, 7):

- Բաշիր չանում, թա շալվարը մարտա - Անճարակ՝ ապիկար է, որեւէ բան կատարելու ընդունակ չէ: Ըստի տըղէն հու բի՛դի ախճիգ՝ տա. բաշիր չանում, թա շալվարը մարտա (2):

ԲԱՆԻՐԼԵՂ/ԲԱՆԱՐԼԵՂ - գ. Սեփական ուժերով վաստակածը՝ ձեռք բերածը: Ուրան բաշիրըղավը տօնը պահում ա (Բ):

ԲԱՆԻՐՄԱԶ - տեն ԲԵՅԲԱՆԵՐԼԵՂ:

ԲԱՆԵՐ/ԲԱՆԵՐԻՐ (թրք. başlık) - գ. Հաստ կտորից գլխի ծածկոց՝ սուր գազաթով եւ երկար ծայրաշերտերով: Մին բաշըղ ա ինք՝ օնում, տամ փըսէն հօրը (2):

ԲԱՆԵՐԱՎԵՐ/ԲԱՆԵՐԻՐԱՎԵՐ - ած. Գլխին բաշըղ կրող: Մին օր էլ ըտըրանց տօնը էրկու բաշըղավեր մարթ ըն կ'ամ (2):

ԲԱՆԵՐԻՐ - տեն ԲԱՆԵՐ:

ԲԱՆԵՐԻՐԱՎԵՐ - տեն ԲԱՆԵՐԱՎԵՐ:

ԲԱՆՄԱՆ - տեն ԲԱՆՄԱԿ:

ԲԱՆՄԱՆԶԻ - տեն ԲԱՆՄԱԿԶԻ:

ԲԱՆՄԱԿ/ԲԱՆՄԱՆ (թրք. başmak) - գ. Ցածրակրունկ կոշիկ: Միհէնգ'վա կընանէք'ը բաշմակ չըն կ'ը՛նըմ (2):

ԲԱՆՄԱԿԶԻ/ԲԱՆՄԱՆԶԻ (թրք. başmakçi) - տեն ՍԱՊՕԺՆԻԳ: Մին էլ պան-

ցնլ ա, տըճսալ մին բաշմախջի՝ չըմօշկ կարէլիս (ՅԺՅ, VI, 63):

ԲԱԾԵՆՈՐԱԳՈՆՈՒՄ - տէն ԱԼԼԵՐԱ-ԳՈՆՈՒՄ:

ԲԱԾՊՕՐՏ/ԲԱԾԲՕՐԴ/ՊԱԾ-ՊՕՐՏ/ՊԱՍՊՕՐՏ (ռուս. *паспорт*, իտ. *passaporto*) - գ. 1. Քաղաքացու ինքնությունը եւ քաղաքացիությունը վավերացնող փաստաթուղթ: Սավետը ցըրը՝ վ յը՝ կալ, բաշպորտնէն փոխը՝ ցեն (Բ): 2. Որեւէ սարքավորման՝ մեքենայի՝ առարկայի եւ այլնի մասին հիմնական տեղեկություններ պարունակող փաստաթուղթ: Տիրվիզըրէն բաշպորտը կօրալ ա (Բ):

ԲԱԾՏԱՆ/ԲԱՍՏԱՆ - տէն ԸԲԱՍՏ:

ԲԱԶԱԽԼՈՒ - գ. Բարձր հարգի ոսկի: ...Յէս էլ Յընդրտան մին բաջախլու տըվի, փիլու կաշվա մին տընգըբազ առի (ՅՏ, Ա, 119):

ԲԱԶԱՆԱԴ (թըք. *bacanak*) - գ. Կնոջ քոջ ամուսինը, քենակալ: Մին ժամանակ իւրան բաջանաղնէն տոնս ըն կամ, տը՛սնում կ'ըխտարնէն հըվաքած մին տը՛ղ... (ՅԺՅ, VI, 122):

ԲԱԶԲԸՌՈՒԹԵՆ - մ. Մանրագնին կերպով, մանրամասնորեն: Զօբանը շանը բաջըրուրէն վըրըվորդ ըրալ, գիղաց, վեր կ'ըլլո՛ւ նըհը՛տ քոչուկ ա կացալ (Ձ):

ԲԱԶԻ (թըք. *baci*) - գ. 1. հեգն. Քույր, մորաքույր, հորաքույր: Քու բաջի յա մէր տօնը քանդալ (Ձ): 2. Կանանց տրվող հարգական կոչում, որ գործածվում է հատուկ անունից հետո: Խէղճ Թամամ բաջուն խօխան թօղում չըն կանթի (ՅԺՅ, V, 416):

ԲԱԶՕՂԼԻ (թըք. *başıoğlu*) - գ. Քրոջ որդի: Իմ բաջօղլի մաշին ա ինք՝ կալալ (Բ):

ԲԱՍ¹ - տէն ԲԱՍ¹:

ԲԱՍ² - տէն ԲԱՍ²:

ԲԱՍ¹/ԲԱՍ¹ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բանս մըննէլ - 1. Հակառակվել, վիճել: Մըրթըկընէգ սաղ օրը էն ըն իւրիւր նըհը՛տ բանս մըրտած (Բ): 2. Մրցել, կռվել, մրցակցել: Մէլիքըն ասըմ ա.- Դէ վը՛ր իտի օժավ ըս, էն մին անհո՛ծին նըհէտ էլ բանս կըմըննիս, կըռը՛վ կանիս... (ՅԺՅ, V, 237):

ԲԱՍ¹/ԲԱՍ² - վ. Ուրեմն, այդ դեպքում: Զօբանը ասալ ա.- Վը՛ր տու էս օտէս, բանս տու օգէլու վըս, թա վը՛ր չէ, բանս կըրալու չըս օգէս (ՅԺՅ, VI, 75):

ԲԱՍԱԲԱՍ - տէն ԲԱԾԱԲԱԾ:

ԲԱՍԵՅԻՆ (ռուս. *бассейн*, ֆր. *bassin*)

- գ. Ջրավազան: Էտ հըրաթըմը մին մը՛ծ բասէլին ա ինըմ (Ձ):

ԲԱՍԼԱՍԻԾ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բասլամիշ անէլ - Գրգռել, կռվի մղել: ...Կընգանը բասլամիշ ա անըմ, ինքը պըտըծական թըմաշա անըմ (ՅՏ, Բ, 77):

ԲԱՍԽՈՒՆ - տէն ԲՈՒՍԽՈՒՆ:

ԲԱՍՄԱ (թըք. *basma* (կոխածո, ծանր ճնշում) - տէն ԴՕԹՄԱ:

ԲԱՍՅԱԿ (ռուս. *босая*) - գ. Ցուփ ու շվայտ կյանք վարող մարդ: Էտ բասյակը հօրը տօնը կըքանդի (Ձ):

ԲԱՍՅԱԿՕԹՈՒՆ - գ. Ցուփ ու շվայտ կյանք վարելը: Բասյակօթունը մին ագար ա՝ ընգած միհէնգ՛վա ջիհիլունս մաշը (Ձ):

- Բասյակօթուն անէլ - Ցուփ ու շվայտ կյանք վարել: Հանրը ասմա.- Մբալա, մին կօրծ ըրա՛, թա չէ բասյակօթուն ընէլալ կարէլ չըս տօնըտ պահիս (Ձ):

ԲԱՍՏ - տէն ԸԲԱՍՏ:

ԲԱՍՏԱՄԻՇ (թըք. *bastırma* (սեղմված, սմբած, ամփոփված) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բաստամիշ անէլ - տէն Պաղէվ տալ: Ըտըրանք էտ դօնաղին պաղէվ ըն տամ, բաստամիշ անում, թամիւզ յըրդունդօշանկըմ քընըցնում (ՅԺՅ, V, 453):

ԲԱՍՏԱՆ - տէն ԲԱԾՏԱՆ:

ԲԱՍՏԸՐՄԱ - տէն ԲԱՍՏՈՒՐՄԱ:

ԲԱՍՏՈՒՐՄԱ/ԲԱՍՏԸՐՄԱ (թըք. *bastırma*, ռուս. *бастурма*) - գ. 1. Հատուկ եղանակով պատրաստված ու չորացրած միս՝ ապուխտ: Տըվարէն բաստըրմէն տը՛ղը վէչ մին պէն տալ չի (Ձ): 2. Կտրտած եւ աղով, սոխով, պղպեղով համեմված ու որոշ ժամանակ պահված միս՝ խորովածի համար: Խօգի՛ն բաստըրման քաշո՛ւմ ա շըմփոխնէն, տի-նո՛ւմ պօղէն (Բ):

- Բաստուրմա անէլ - 1. Միսը ապըխտել՝ ապուխտ դարձնել: Փափուկ մէսըն ըն բաստըրմա անըմ (Բ): 2. Միսը կտրտել, աղով, սոխով, պղպեղով համեմել՝ խորովելու համար: Խօգի՛ն չալաղաջնէն բաստուրմա ըրալ, վեր խըրապէ (Բ):

- Բաստուրմա կէրած կատու - Գոհ, բարձր տրամադրությամբ անձ: Հանց ա բաստուրմա կէրած կատու ինի, հանըթ կօրծէրը լ'ալ ա (Ձ):

- Բաստուրմա օտէլ - Միսը, աղով, սոխով, պղպեղով համեմված լինելով, փափկել, պատրաստ լինել խորովածի համար: Մէսը լ'ալ բաստուրմա կէրալ ա, խըրապէ (Բ):

ԲԱԿԹԱ (թըք. *bafra*) - գ. Ոսկեթել հյուսվածքով երիգ՝ ծոպ: Բավթէքալ արխալուղըս հէնց ա քու ծէռքալըտ կարած... (ԼԴԲ, 154):

ԲԱՏԻՆԿԱ (ռուս. *батушка*) - գ. Կոշիկի տեսակ՝ սովորականից ավելի երկարաճիտ: Բատիկէքը հանըմ ա, վը՛ննէ-րը կըրակէն տէմ անում (Ձ):

ԲԱՏՐԱԿ (ռուս. *баграк*) - գ. Վարձու մշակ մասնավոր գյուղական տնտեսության մեջ: Կուպակը սաղ տարէն էտ բատրակնուն պինըցընէս ա, վերջումը մարթա մին էծ տաս, հըղէ տինիս (Ձ):

ԲԱՏՐԱԿՕԹՈՒՆ - Բատրակ լինելը, բատրակի զբաղմունքը: Բատրակօթունը էլիս անդա՛ս ա ընգալ (Ձ):

- Բատրակօթուն անէլ - Որպես բատրակ աշխատել: Խը՛ղճ ք'անսիքը հինչ ա՛նէ, ք'ունիւմ ա կօխկէ շէնը, բատրակօթուն անում (Ձ):

ԲԱՐ (պրս. *bar*) - գ. 1. Պտուղ, ծառապտուղ: Բըղէրումը բար կինի, Ամէն ըխճըկա յար կինի... (Ձ): 2. Բերք: Կարկուտը սաղ քըշից տարալ, ըստարէ բար չընք յօր ընական (Բ):

- Բար նըստէլ - Ծաղիկ, կարմուռ եւ այլ հիվանդությունների ժամանակ ուռած բշտիկները նստել՝ լավանալ: Խը՛ղճ խօխան տանջվից պըրծալ, անջախ-անջախ ծաղէգ՛ը էն ա բար ա նըստում (Ձ):

- Բար տալ - Պտուղ տալ, բերք տալ: Գ'նըղո՛ւմ ա, թա վեր ճէլլի յա ծաղկալ, ճէլլի էլ բար ա տըլական (ՆԱԲ, 87):

ԲԱՐԱՆ (թըք. *baraj* (պատնեշ) - գ. 1. Այգու՝ բանջարանոցի ներս մտնելու եւ դուրս գալու տեղը: Բարան կապալ չի, քըշէրը հիյվըննէն նի յըն տը՛նալ, բօստանը կօխ տուլալ (Ձ): 2. Սպասվող մարդու՝ կենդանու անցնելու տեղը: Կը՛րսէն բարան բիդի գ'իղանս, վեր կարիս վեր քըցիս (Ձ):

- Բարան անէլ - Ելումուտի համար անցը՝ տեղ թողնել: Մացակը բօստանը չըփարում ա, մըննան ըղնում ա բարան անէ (Ձ):

- Բարան պահէլ - Որսատեղում դարանակալելով՝ որսին սպասել: Մին սաղ օր բարան յա պահում, մինչը՛վ կարում ա մին կըխտար վեր քըցի (Ձ):

ԲԱՐԱԲԱՆ - տէն ԲԱԼԱԲԱՆ:

ԲԱՐԱԲ (թըք. *barat*) - գ. Պարտագիր, մուրհակ: Բարաթը կ'իրում ա, տամ ըտըրան, փուլը յօր օնում, ք'ինամ (Ձ):

ԲԱՐԱՅԵԹԻԾ - տէն ԲԱԾԱՅԵԹԻԾ:

ԲԱՐԱՍ (արաբ. *baras*, պրս. *bāras*) - ած. Ներհակ, ոչ համերաշխ, հակառակ: Յիրգիքըմըմ էրկու դօճ կա՝ իւրիւր նի-հէտ բարանս (ԱԱ, 16):

- Բարանս կէնալ - Հակառակվել, մեկի հետ վատ հարաբերությունների մեջ լինել: Այ հայէր, բօլ ա, հէրիք՝ ա, խըրէգ՝ իւրիւր նըհը՛տ բարանս կաճէք՝ (Ձ):

ԲԱՐԱԲԱՆ - տէն ԲԱՐԱԲԱՆ:

ԲԱՐԱԲԱՆ/ԲԱՐԱԲԱՆ (արաբ. *beraket*, թըք. *bereket*) - գ. 1. Առատություն, լիություն: Կըռը՛վը վեր պըրծընէ, էլիս բարանք՛անթ ա իննական (Բ): 2. Արդյու-

նապետություն, արգասավորություն: *Էս կործումը բարձր՝ անք չի կա (Ձ):*

ԲԱՐԱԲԱՆՈՒՄ - տե՛ս ԲԱՆԱԲԱՆՈՒՄ:

ԲԱՆԱԲԱՆՈՒՄ/ԲԱՐԱԲԱՆՈՒՄ - *ած. եկամտաբեր, օգտակար, շահեկան: Էտ կավը բարձր՝ անթողու կավ ա, լ՛ավ պա՛հե (Ձ):*

ԲԱՐԱԲԱՆԱԼԼԱ (թրք. *barekallah* (փառք Աստծո) - *ծ. հեգն. Խրախուսական բացականչություն՝ կեցցեն: Բարաբ՛ալլա Միրզա, տարավ հեյվանը կուրցըրավ, յը՛կավ (Ձ):*

- Բարաբալլան տոն կըքանդի - Ավելորդ խրախուսանքը՝ գովասանքը վնասակար է: *Խըրեզ՝ թանրիկ ըրա՛, բարաբ՛ալլան տոն կըքանդի (Ձ):*

- Բարաբալլա տալ - *հեգն. Խրախուսել՝ գովել: Խախեղըն էլ բարաբ՛ալլա յըն տամ, էլ գ՛ողոմ չըն, թա էտ կընեզ՛ը մարթին կըլիսէն հինչ ա տինում (Ձ):*

ԲԱՐԲԱՐ (պրս. *berbed*, թրք. *berbat* (վատթար, կեղտոտ) - 1. Ավերված, քանդված, ավերակ դարձած: *Նի յըն մընևում մին բարբադ շեն, քըշերը ք-տը՛դ կենըմ (Ձ):* 2. Փչացած, ապականված, անպետքացած, այլանդակված: *Բարբադ ժենգ՛ալ ա, ըտըրանավ ժինգ՛ալավ հաց չի տը՛ռնալ (Բ):*

- Բարբադ անել - 1. Ավերել, քանդել, ավերակ դարձնել: *Չըրամանը ա տամ, Նի յըն տը՛ռնըմ, էտ շենը բարբադ անըմ (Ձ):* 2. Փչացնել, ապականել, անպետքացնել, այլանդակել: *...խազայինը յեշում ա, տէսնում ծառային ճակատը ճըղած, բարբադ ըրած (ՅԱԲ, 15, 134):*

- Բարբադ ինի/տը՛ռնալ - 1. Ավերվել, քանդվել, ավերակ դառնալ: *Էս տօնը կըռվէն վախտըն ա ըստի բարբադ տը՛ռալ (Բ):* 2. Փչանալ, ապականվել, անպետքանալ, այլանդակվել: *Քամե ըրավ, թօթը սաղ վեր տը՛ռավ, բարբադ իլնմ (Բ):*

ԲԱՐԲԱՐԻՍ (ռուս. *барбарус*) - տե՛ս ԿԸԾՕՍԻՆԻՐ:

ԲԱՐ-ԲԱՐԻՍԱՆԱ - գ. Տարբեր ապրանքներ, ունեցվածք: *Թաքավերին էտ տըղան հուրն յերգիրըն ա մընևըմ, բարբարխանավ հօրը շըհնըր մընևըմ, թուշ հօրը պալատը քինըմ (ՅԺՅ, VI, 94):*

ԲԱՐԳԱՆ - գ. Խնամախոսության գնացած մարդ: *Բարգ՛անին էտ վեր Նի մըտեն, խը՛ղճ ախճիգ՛ը չանշիշ իլնմ (Ձ):*

- Բարգ՛ան տալ - Աղջկան նշանել: *Սանասարեն ըխճըկանը բարգ՛ան ըն տուվալ, Աստուծ շընըրհավեր անէ (Ձ):*

ԲԱՐԴ՝ (գրք. բարդ) - գ. 30-40 խրճից բաղկացած չոր խոտի դեգ: *Ծըմը՛ռնը ծոն չի յը՛կավ, էրկու բարդ խօտ մընաց էն մին ծըմըռնըկա հը՛տէ (Ձ):*

- Բարդ տինիլ - Խրճերը կույտ անել՝

դիզել: *Խօտը հըվաքում ա, կըպօտում, բարդ տինում (Ձ):*

ԲԱՐԴ՝ (ռուս. *барда*) - գ. 1. Օդի թորելու գործողության մեկ ցիկլը, երբ եփած եւ օդին հանած հումքը թափում են՝ նորը լցնելու համար: *Ջավօղչին ասմա.- Բարդէն վախտըն ա (Ձ):* 2. Օդի թորելիս եփած, օդին հանած եւ թափած հումքը: *Խօզէրը բարդը կերէն, կոտորվը՛ցէն (Բ):*

- Բարդ անել - Օդի թորելիս եփած եւ օդին հանած հումքը թափել եւ նորը լցնել: *Չարը բարդ ա անում, խօխան էլ ճողը պիրում ա, վեր դըզղանը ածէ (Ձ):*

ԲԱՐԴԱԿ (ռուս. *бардак*) - *ած. Խառնաշփոթ (տեղ): Բարդակ տօն ա (Բ):*

ԲԱՐԴԱՆ (պրս. *bārdān* (քուրծ, մեծ պայուսակ) - գ. 1. Մեծ ջվալ՝ պարկ, որի մեջ բուրդ, բամբակ, ծղոտ են լցնում: *Էրկու բարդան պիրթ ա տամ, մին ծընած էծ ինք՛ օնում (Բ):* 2. փխբ. Մեծ, շատ մեծ: *Էտ հինչ ա՛, վեր օզալ ըս. ըը՛խը՛ բարդան, վը՛ննէրը՛ծօռ, իրը՛սը՛ չօփուռ (Ձ):*

- Բարդան կըտըրել - Ուռչել, փքվել, տոռել: *Էս սըտանին թաքավերին տըղան նաչաղ ար, պօլըն էլ օռած, բարդան կըտըրած (ՅԺՅ, VI, 170):*

ԲԱՐԻԾ (պրս. *parašt* (պաշտոդ), թրք. *barış* (համերաշխություն, հաշտություն) - տե՛ս ՅԱՆԾ՝:

- Բարիշ անել - տե՛ս ԲԸՐԸԾ-Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԲԱՐԻՍԱՆԱ (թրք. *barhana*) - գ. Կահկարասի, տնային իրեր: *Բարխանան հըվաքում ա, հըղէ ինում (Ձ):*

ԲԱՐԻՍԸՐ (արաբ., պրս. *barrakan*, ռուս. *бархат*) - գ. Խիտ, նուրբ ու փափուկ խավով պատված երեսով կտոր՝ թավիշ: *Իրը՛ք մէտըր բարիսըդ ա ինք՛ օնում, տըղէն հէտէ կաստում կարէլ տամ (Ձ):*

ԲԱՐԻՍԸՐՆԻ (ռուս. *бархатный*) - *ած. Թավիշ կարված՝ պատրաստված: Բարիսընի շօր ա կը՛ցալ (Բ):*

ԲԱՐ-ՆՈՒԲԱՐ - գ. Տեսակ-տեսակ պտուղներ՝ բերք: *Էս թաքավերին մին մը՛ծ, բարը-նուբարավ լիգ՛ը բաղ ա ինըմ (ՅԺՅ, V, 83):*

ԲԱՐՍՈՒԴ/ՄԱՐՍՈՒԴ (գրք. պարսէտ) - 1. տե՛ս ԸՈՐԳԱԹԿԿ: 2. Թթենու դալար շիվի կեղեղ: *Խօխէնք՛ը բարսուդան շուվկան ըն շինում (Ձ):*

ԲԱՐՈՒ (թրք. *baru* (ամրոցի պատ) - գ. Մարգի կամ առվի կողքի հողէ թմբիկ: *Բարուն պերակ ա, ճողը պահում չի (Բ):*

- Բարուն անել - Մարգի կամ առվի եզրերը հողով ամրացնել, որ ջուրը պատվածք չտա: *Արիսը բարուն ըրավ, ճողը պէց թօղից (Ձ):*

ԲԱՐՈՒԹ (թրք. *barut*) - գ. 1. Փամ-

փուշտների ու արկերի լիցքավորման համար օգտագործվող պայթուցիկ նյութ, վառոդ: *...Չըրամայում ա՛ բարուն-թավ տըրըքընին յէխծեն (ՆԼԴԺԲ, 144):* *ած. 2. փխբ. Շատ կծու, թունդ, բարկ: Էս տանխտեղը բարուք ա, բարուք (Բ):* 3. փխբ. Դյուրաբորբոք, դյուրագրգիռ, գայրացկոտ: *Մեր Իշխանը բարուք ա, վեր մին պէն ըս ասում, դանտի կըտաղում ա (Բ):*

- Բարուքը կըլիսէլ - Սնանկանալ: *Բարուքը կըլիսալ ա, կարում չըն ապըրին (Բ):*

- Բարուքը չօր պահէլ - Միշտ պատերազմի, պաշտպանվելու պատրաստ լինել: *Թօրքէն նըհէտ հիրըվընսթուն ա-նօղը բարուքը բիդի չօր պահէ (Ձ):*

- Բարուք կըտըրել - Խիստ բորբոքվել, գայրանալ, կատաղել: *Էտ վեր ըսկանում ա, Սուխան դային բարուք ա կըտըրում (Բ):*

- Բարուքու վը՛տ կ'անլ - Պատերազմի վտանգ զգացվել: *Թաքավերին կըրը՛ցալ չըն մին խուսկու կ'ան, բարուքու վը՛տ ա կ'ամ (Ձ):*

ԲԱՐՈՒԹԱՍԱՆ - գ. Վառոդ պահելու աման՝ անոթ: *Բարուքամանը չօր տը՛դ կըպահին (Ձ):*

ԲԱՐՈՒԹԱՎԸ՝Տ - գ. Վառոդի հոտ: *Թըվանգ՛ավը վեր յըրա ըրավ, բարուքավը՛տը ընգավ շենը (Ձ):*

ԲԱՅԱԿԱՆ - տե՛ս ՊԱՅԱԿԱՆ:

ԲԱՓԱ՝ - գ. տե՛ս ՈՒՄԵ՛Ր: 2. Մեկի անկեղծության նկատմամբ ունեցած հավատ, վստահություն, հավատարմություն: *...Մըհէնգ՛ այամը հանց փիսացալ ա, վեր էրկուվընևանուն յըրա էլ բափա չի կա, կ'ողո, չըղալու մըջանը էլ խաթիր չօնէ (Ձ):*

- Բափա կ'անլ - Վստահել, վստահություն տածել: *Յը՛ս ընըրա բափա չըմ կ'ամ (Ձ):*

ԲԱՓԱ՝ - տե՛ս ՓԱՆԶԱՆԵ՛:

ԲԱՓԱԼՈՒ - *ած. 1. Յուսադորդ, հուսալի, հույս ներշնչող: Բափալու հավա յա անում, տը՛սնանը արտերը հունց ա տըղական (Բ):* 2. Վստահելի, հավատարիմ: *Կընեզ՛ըտ վեր բափալու չիլնմ, տօնըտ կըքանդի (Ձ):*

ԲԱՔ՝ԱՆԶ/ԲԱՅԱՆԶ (թրք. *pekmez*) - գ. Թթի կամ խաղողի հյութի եփած թանձրացրած քաղցու, մաթ, դոշաբ: *Բաք՛ամազը թուքան ա լ՛ավ տը՛ռնում (Ձ):*

- Բաք՛ամազը բօլըհմիշ ինիլ - Գործը ավարտին հասնել: *Բաք՛ամազը բօլըհմիշ ա իլնմ, էք՛ուց պըրծընական ընը (Ձ):*

- Բաք՛ամազը հըղէ անել - Ծեծել, գլուխը ջարդել: *Թաքավերին պուճուր տը-*

դան թորավը թըխում ա, ըտըրա բնք' մնազը հըղէ անում (2):

- Բնք'մնազ ուտողէն քըթծը կ'օտկու- մը կինի - Որեւէ գործ ձեռնարկողը նա- խապես պետք է հոգա միջոցների մա- սին: Ուստան շնգ'երդին ասում ա.- Բնք'մնազ ուտողէն քըթծը կ'օտկումը կինի. ըշտը՞դ ք'ինիս, հիջըթնէն ք'ը՞գ նըհէտ յէր կալ' (2):

ԲԵԲԱԽՏ - տէն ԲԱՍԲԱԽՏ:

ԲԵԲԱԽՏՕԹՈՒՆ - տէն ԲԸՍԲԸՆ- ՏՕԹՈՒՆ:

ԲԵԳ - տէն ԲԱՊ:

ԲԵԳԱՆ - տէն ԲԵԳԱՆ:

ԲԵԳԱՆ/ԲԵԳԱՆ (գրք. բեկար (ար- քունի տուրք) - Ձրի աշխատանք, որ գյուղացիները կատարում էին պետու- թյան եւ կալվածատերերի համար: Մը- հէնգ՝ Բեգ'ար չի կա, վէջ մինը ծըրի կործ չի անում (2):

- Բըզըռ անէլ - Ստիպել, հարկադրել, պարտադրել: Պըրտքատարըն էլ կ'ամ ա, բըզըռ անըմ, պարտքէն տեղակ տօ- նըն ինք օնում, խօխէք'ը թօղում դիւզիւ- մը (ՆԱԲ, 79):

ԲԵԳԱՆԱՆ - տէն ԲԱԳԱՆԱՆ:

ԲԵԳԱՍԱՂ - ած. Նեղացած, վիրա- վորված, վշտացած: Բեղամաղ մարթ ա, նըրը՞տը հծջնթ մէր տալ (2):

- Բեղամաղ անէլ - Նեղացնել, վիրա- վորել, վշտացնել: ...Թօփխանան էշէ- րին խըռէգ տուվին, բեղամաղ ըրին, հէ- րիք չար, մըհէգ էլ ծիյին ան ճօրուն ջա- նին ըն ընգալ... (ՁՏ, Ա, 92):

- Բեղամաղ ինիլ - Նեղանալ, վիրա- վորվել, վշտանալ: Շատ ըխճըկէրք ու կընանէք ինձանա խըռալալ ըն ու բե- դամաղ իլալ... (ՁՏ, Ա, 68):

ԲԵԳԱՆԱՆ/ԲԱԳԱՆԱՆ - գ., ած. Սե- ծապտուղ քաղցր ու անկորիզ թթի տե- սակ: Անաղըն էլ ըստանըմ ըն էն ամման մինը մին բըրամի չանք բեղանն թօ- թան... (ՅԺԳ, V, 239):

ԲԵԳՈՂԱՆԱԳ/ԲԵԳՈՂԱՆԱԳ (թըք. bədrəng) - ած. Անգույն, դժգույն: Սարյա- կը բեղաննա՞լ ա իլէլ, ք'իննցէլ ա Ըստու- ծէն կօշտը, Աստուծ էլ սը՞վ ռանգ'ան բօլ-բօլ քըցէլ ա (ԱԱ, 65):

ԲԵԴԻ՝ - տէն ԲԻԴԻ՝:

ԲԵԴԻ՝ - տէն ԲԻԴԻ՝:

ԲԵԴԻՆՁ - գ. 1. տէն ԲԸՐԲԸԹՈ՞ (2): Էսքան բեդինջ խօխա վէջ մին տը՞դ ինիլ չի (2): 2. Ոչ դյուրին, ոչ հարմար, հոգ- նեցնող: Խըրխանա հըղէն շատ բեդինջ հըղէ յա (Բ):

ԲԵԴԱՄԱ - տէն ԲԻԴԻ՝:

ԲԵԴԱՄԱ (թըք. bednam (վատահա- մբալ, անպատիվ) - Գործածվում է կա- պակցությունների մեջ:

- Բեդնամ անէլ - Խայտառակել, վար- կաբեկել, անվանարկել: Էտ տըղան հօ- րըն ա մօրը սաղ շէնումը բեդնամ ը- րալ (Բ):

- Բեդնամ ինիլ/տը՞նալ - Խայտա- ռակվել, վարկաբեկվել, անվանարկվել: Կ'ուղթթուն ըրալ, բեդնամ տը՞նալ (2):

ԲԵԴՈՂԱՆԱԳ - տէն ԲԵԴՈՂԱՆԱԳ:

ԲԵԴՈՂԱՆԱԳ - ած. Անպետք, փուչ, ծուլ: Բեդվանթ տըղա յա, հօրը ք'ծմնա՞լ չի անում (2):

ԲԵԶԱՐ (պրս. bēzāri (անիծված, նզովված), թըք. bizar (ձանձրոյթից տանջվելը, տանջված, տառապած) - ած. 1. Հոգևած: Բեզար մարթը ճէլի քօն կինի (2): 2. Ձանձրացած: Ամմէն հինջա բեզար՝ կըծի ա յօր օնում, ք'ինամ (Բ):

ԲԵԹԱՅՐԸ - ած. տէն ԱՆԸՍԷԼԻ (1): Վէրջը, հա, վէրջը Սահմադը հօրը բե- թանիը չըրջարում ա (ՀԱԲ, 15, 20):

ԲԵԹԱՐ - տէն ԲԵԹԱՐ:

ԲԵԹԱՐ/ԲԵԹԱՐ (պրս. bātar, թըք. beter) - ած. Շատ վատ, չափազանց վատ, վատթար: Հարթըն ասում ա.- Թա վը՞ր տըղէտ ասալ ըս, սըրանա բեթար օր կըքըցիմ (ՅԺԳ, VI, 232):

ԲԵԹԻՆՕ - ած. Վատ բնավորություն: Էտ բեթիսոյին դանդան ըտըրան վէջ մի- նը սիրում չի (2):

ԲԵԺԷՆԵՏ (ռուս. беженец) - գ. Փախստա- կան, գաղթական: Բեժէնէնէն վեր յը՞- կէն, դարաբաղէք՝ հիշկան կըրը՞ցէն, ք'ծմնա՞լ ըրէն (Բ):

ԲԵԼՈՒԿ - տէն ԲՕԼՈՒԿ:

ԲԵՅ (թըք. pey) - գ. Գրավական, կան- խավճար: Ուստան բեիը հէնգ՝ մանէթ ա յօր օնում, կօրծը ըսքըսում (2):

ԲԵՅԱՆ - ած. Հիվանդ, ուժասպառ, ծանր վիճակում: Բեիան մարթիք՝ ըն, հինջ ը՞ս օգում ընդըրանց անա (2):

ԲԵՅԲԱՆԻԳ (թըք. behbud) - գ. Փոքր դա- շույն: Բեիբուտը ջուբան տոն ա ընէս, կուխէս ըտըրա փօրը, ինքը փըխջիս (2):

ԲԵԴ (թըք. biyik) - գ. 1. Տղամարդու վերին շրթունքի վրա գտնվող մազերի ամբողջությունը, ընչացք: Ապան բեդե- րը սըղալ'ըմ ա (Բ): 2. Կենդանիների վե- րին ծնոտի երկար ցցված մազերը: Կա- տուն ըղնում ա կըրակը, բեդերը խան- ծըմ (2):

- Բեդա վեր ընգած պըրինձ - Անպա- տիվ, պատվազուրկ, հարգանքից զրկված: Ըխճըկանը յը՞տ պերէն, խը՞ղճ կընէգը տը՞նալ բեդա վեր ընգած պըրինձ (Բ):

- Բեդավը չօնէլ - տէն Վեջավը չօնէլ:

- Բեդէն տակէն ծըծաղէլ - տէն Բըմ- (քը)ծըծաղ տալ:

- Բեդէն տակէն մըրթմըրթալ - Ինքն իրեն փնթիխթալ՝ քըթմնջալ: Բեդիտ

տակէն մըրթմըրթաա վէջ, յը՞ր կաց, ք'ի- նի հիյվըննէն պէր... (2):

- Բեդէն տըռէլ - տէն Բեդերը կըտըռէլ:

- Բեդերը կըրծկօրծէլ - Ջայրոյթը լռու- թյամբ տանել: Սումբաթ անին կըզնըվում ա, ամմա կարում չի պէն ասէ, լըիա տու ա անում, բեդերը կըրծկօրծում (2):

- Բեդերը կըտըռէլ - Մեկին խայտա- ռակել, պատվազրկել: Կ'ուղթթուն ըրալ, բեդերը կըտըրը՞ցէն (2):

- Բեդերը հըլծըրէլ/սըրէլ - 1. Ուրախու- թյունից կամ որեւէ հաջողությունից բե- դերի ծայրերը ուլորել: Ջիհիլնէն պար ըն կ'ամ, Սումբաթ դային էլ յեշում ա, բեդե- րը հըլծըրում (2): 2. տէն Մըթկէն դօնը ըղնէլ (ՍԸԹԿ-ի տակ): Էտ հինջ ա՞ պը- տահալ, խէ բեդերըտ հըլծըրում ըս (2):

- Բեդը նօր ծիլած - Շատ երիտա- սարդ, պատանի: Հիշկան բեդը նօր ծի- լած տըղէք կուրցըրէնք էս կըրվավը (Բ):

- Բեդերը փըսնէլ - տէն Բիդանտը՞ղը սըվանալ:

ԲԵԴԱՎ-ՍԸՐԹԱՎ - ած. Հասուն տա- րիքի, չափահաս (տղամարդ): Բեդավ- մըրքավ մարթ ըս, հըմանջում չը՞ս, խէ կօրծ չը՞ս անում (Բ):

ԲԵԴԱՆԻ - 1. տէն ԲԻՂԱՎԷՐ: 2. գ. Ձկան տեսակ: Թըրթանումը բեդլու շատ կա (Բ):

ԲԵՄ (գրք. բեմ, հուն. bema) - գ. 1. Հա- տուկ հարթակ՝ բեմահարթակ՝ թատե- րական ներկայացումների՝ համերգնե- րի եւ այլնի համար: Յը՞րք ասօղը պըքը- րանըմ ա բեմը, լօխ ծափ ըն տամ (Բ): 2. Եկեղեցու առաջակողմի բարձր մասը, որտեղից քարոզ են կարդում: Դէրը բե- ման քարուզ ա կարթիւմ (2):

ԲԵՅԱՍԹԸՆ - ած. Ոչ հմայիչ, անդու- րեկան: Էրկու ախճիգ՝ օնէ՞ ճօխտըն էլ բեյասթըխ (Բ):

ԲԵՅԲԸԾԸՐԸՐ - ած. Ընորիքից՝ ծիրից զուրկ, ապաշնորհ: ... Կըլխու յըմ ընգալ, վեր ախմախ, բեյբըքըքըր մարթ ըս (ԱԱ, 12):

ԲԵՅԻՆ - տէն ԲԵՅՆ:

ԲԵՅԼԱՅԸՆ - ած. Shadություն պատճառող, տհաճ: Շատ բեյլանթիս խօ- րնա՞լ ա (Բ):

ԲԵՅԽԱԲԱՐ (պրս. bēxabar) - ած. Ան- տեղյակ, ոչ իրազեկ: Թաբիլ թըխտըն էլ բեյխաբար ա ինիւմ, Նի յա մըննում, ճըղա- ցէն տաշտումը քօն ինիւմ (ՆԼԻԺԲ, 112):

ԲԵՅԻՆԻՇ (թըք. bihuş) - Սոռացկոտ, հիշողությունը թուլ: Մարմար աքերը բեյիւշ ա, կաթըն տիւնում ա փիջին, մըննան քըցում (Բ):

ԲԵՅԱՆԸԼԻՄ - Գործածվում է կա- պակցության մեջ:

- Բէյմահիլում անէլ - Թաքցնէլ, ան-տեսանելի դարձնել: ...Սաչը տոհրապ տոհս ա տամ, վէսկէն ածում մաչը, Նօրը տըըղնէն ածում, Բէյմահիլում անում... (ՆԱԲ, II, 29):

ԲԷՅՄԱՆԻՓԱՆԹ - տէն ԱՆՇԸՆՕՐԹ:

ԲԷՅՆ/ԲԷՅԻՆ (պրաբ. *beyn*, թրք. *beyin*) - գ. 1. անրգ. Գլուխ: Քարը յօր ա օ-նում, թըխում, ըտըրա Բէյնը ճըղում (2): 2. անրգ. Ուղեղ, խէլք: Ըտըրա Բէյնը չօ-նէ, ախմաղ ա (Բ):

- Բէյնը դանգ/դանգ'անսար անէլ - տէն Կըլծխը դանգ' անէլ:

- Բէյնը թափ տալ - տէն Կըլծխը թափ տալ:

- Բէյնը թըքանալ - տէն Կատարը թըքանալ:

- Բէյնը լըսնէլ - տէն Կըլծխը լըսնէլ:

- Բէյնը հաստ - տէն Կըլծխը հաստ:

- Բէյնը նի մըննէլ - տէն Կըլծխը նի մըննէլ:

- Բէյնը տանէլ - տէն Կըլծխը տանէլ:

- Բէյնը տէրտակ - տէն Կըլծխը տէր-տակ:

- Բէյնը տոհս կ'ալ - տէն Կըլծխը տոհս կ'ալ:

- Բէյնումը նըստէլ - տէն Կըլխումը նըստէլ:

- Բէյնումը նըստըցընէլ - տէն Կըլ-խումը նըստըցընէլ:

ԲԷՅՆԱՍՈՒՄ (թրք. *binamus*) - տէն ԱՆՆԱՍՈՒՄ:

ԲԷՅՆԱՎ - տէն ԿԸԼԽԱՎ:

ԲԷՅՆԸՅԱՆ - տէն ԲԻՅՆԸՅԱՆ:

ԲԷՅՇԸՆՕՐԹ - տէն ԱՆՇԸՆՕՐԹ:

ԲԷՅՎԱԽԱՍԸՋ - ած. Տեղին, ժամա-նակին, պատեհ: Էս մարթը վախսըզ թա Բէյվախսըզ, մըռըլատան թա հըրսըն-քատան Բիդի շառ խօսէ... (ՀԺՅ, VI, 183):

ԲԷՅՎԱԽՍ (պրս. *bi-vāgt*) - ած. Ոչ տե-ղին, անժամանակ, ոչ պատեհ: Բէյվախտ դօնադը իւրան քըսական կօտէ (2):

ԲԷՅՈՒՐՈՒԲ - ած. Տեսողությունից գուրկ, տեսողությունը թույլ, անհեռատես: ...Մըզանա քօռ, Բէյուդուբ ազկեր սօր մարթու ջանրգ ըն ընգալ, անըմ օնին, մեր հայերը մընացալ ըն յէտ... (ԶՄ, Բ, 189):

ԲԷՆԶԻՆ (ռուս. *бензин*, գերմ. *benzin*, ֆր. *benzine*) - գ. Նավթի թորումից ստաց-վող անգույն դյուրավառ հեղուկ՝ բենզին: Բէնզինը ածից, տօնը նի կըըըրալ (2):

ԲԷՇ-ԲԷԹԱՐ (թրք. *beşeter, başbetar*) - տէն ԲԷԹԱՐ:

ԲԷՉԱ - տէն ԲԷՉԱ:

ԲԷՉԱ/ԲԷՉԱ - գ. Ծառի կտրած տե-ղից աճած ընծյուղ՝ շիվ: Մին Բէչա յա կըտրում, տամ կըվէ... (2):

- Բէչան տալ - տէն Պիճերը տալ:

- Բէչա տալ - Ծառի կտրած տեղից ընծյուղ՝ շիվ աճել, վերընծյուղվել:

ԲԷՉԱՐ(Ա) - տէն ԲԷԹԱՐ(Ա):

ԲԷՉ - գ. Ոստայնանկի սանրակալ: Բէչը կօտըրից, մընաց մայթալ (2):

ԲԷՉԱՐ (թրք. *begar*) - գ. Խնամելը, խնամք, մշակում: Էս բուստանէն Բէչար շատ ա հարկավեր (2):

- Բէչար անէլ - տէն ԲԸՋԱՐԻԼ:

ԲԷՉԻԹ (թրք. *becit* (հրատապ) - տէն ԾԵԼԼԻ: Շինանցիք՝ Բէչիթ յէտ ըն տան-նում, դէրին մըջանք թակում, վար լէն-ք'ըն նան էրգ'անքը մին ա տաննում (ԼՂԲԲ, 259):

ԲԷՉՈՒՐԱ/ԲԷՉՈՒՐԱ - ած. Այլան-դակ, շատ տգեղ: Էտ Բէչուռա ախճիգ'ը թաքավերին հըրթընցումէն կուփէ յա տաս, քըցիս կ'ը'տը, ինք'ը տը'դը վը'ն-նը կընաս (2):

ԲԷՉՈՒՐԱ - տէն ԲԷՉՈՒՐԱ:

ԲԷՍՍՕՎԵՍ(Տ)ՆԻ - տէն ԲԷՍ-ՍՕՎԻՍ(Տ)ՆԻ:

ԲԷՍՍՕՎԻՍ(Տ)ՆԻ/ԲԷՍՍՕՎԻՍ-ՆԻ (ռուս. *бессовестный*) - տէն ԱՆ-ԽԸՂԸ:

ԲԷՐՂԱՆԿԱ (ռուս. *берданка*) - գ. Հին տիպի միալից հրացան: Կըռը'վը վեր ըսքըսալ ա, ըռըջան Բերդանկալ էլ ընք կըռը'վ ըրալ (2):

ԲԷՐԶԵՆ - գ. Հոյն: Մարտակերտա Մէհմանա շէնումը Բերզէնէն ըն կե-նում (Բ):

ԲԷՐԵԹԿԱ (ռուս. *беретка*, ֆր. *beret*) - գ. Մահուդից կամ թավջից առանց հո-վարի փափուկ գլխարկ: Հանը ըխճըկա-նը հը'տէ կ'անրմուր Բերթեկա յա իք' ու-նէս (2):

ԲԷՐԵՄԵՆՆԻ (ռուս. *беременная*) - ած. տէն ՊԱՃ(Ծ)ԱՌԱՎԷՐ: Բերեմեննի կընգանը ըշտմիւր շըլօր ա տամ (2):

ԲԷՐԹ - տէն ՊԷՐԹ:

ԲԷՐԹ - տէն ՊԷՐԹ (1):

ԲԷՐԹԱՏՈՒ - տէն ՊԷՐԹԱՏՈՒ:

ԲԷԹԱՐ(Ա)/ԲԷՉԱՐ(Ա) (պրս. *bē-čara*, թրք. *bičare*) - ած. 1. Անկարող, խեղճ, թշվառ: Բէչարան մարթ ա, կարում չի խօ-խօսը պահէ (2): 2. Անգործ, գործազուրկ:

Բէչարան տըղէք' ըն, տա'ր, մին կօրծ տօ', թօղէ անին (2): 3. Ասպետք, ոչ պիտանի: Բէչարան ապըրանք ա, տէն ածէ (Բ):

- Բէչարան անէլ - Անգործ՝ պարապ թողնել: Ծոնը ժողովուրդէն Բէչարան յա ըրալ (Բ):

- Բէչարան ինիլ/տը'նալ - Անգործ՝ պարապ մնալ: Էրկու օր ա՝ թօռ ա կ'աս, Բէչարան յըք իլալ (Բ):

ԲԷԹԱՐ(Ա)-ՄԷԹԱՐ(Ա) - տէն ԽԸՏՈՒ-ՐՈՒ-ՍԸՏՈՒՐՈՒ:

ԲԷԹԷՓ - տէն ԲԷԹԷՓ:

ԲԷԹԷՓ/ԲԷԹԷՓ (պրս. *bi+արաբ. keyf*) - ած. Անտրամադիր, տխուր, վշտա-ցած: Էտ թաքավերը շատ հարուստ ա ընում, ամմա շատ Բէթ'ը'փ ա ինում, սանթըր էն ար, վեր խօխա չօնար (ՀԺՅ, V, 170):

Բէթ'ը'փ անէլ - Անտրամադիր դարձ-նել, տխրեցնել, վշտացնել: Թանգզան հարթանը վեր Բէթ'ը'փ անիս, հօրը տօ-նը մը'ննը կըղնէ (2):

ԲԸԲԱՍԱՆԹ - գ. Գերդաստան Մար-տակերտի շրջանի Չափար գյուղում:

- Բըբասանց Համբարցուն վը'ն-նէրը - Հափից դուրս մեծ-մեծ ոտքեր: Ըտըրա վը'ննէրը Բըբասանց Համբար-ցուն վը'ննէրըն ա, հինչ վը'ննաման վար ինք'ըն օնում, վը'ննէրէն կամ չի (Բ):

ԲԸԲԸԹԱՆԱԼ - չք. Կիճակը մի քիչ լավանալ: Էն ար հիվանդ մըռէս, մի-հէնգ' բըբըթացալ ա (Բ):

ԲԸԲԸԹԷԼ - տէն ԲԸԲԸԹԱՆԱԼ:

ԲԸԲԸԹՅ(Ո)ՆԷԼ - նք. ԲԸԲԸԹԱՆԱԼ-ի:

ԲԸԲԸԹԾ - տէն ԲԸԲԸԹԾ:

ԲԸԳՈՐԸՍԱՆԱԼ/ԲԸԳՈՐԸՍԱՆԱԼ - չք. Մեծամտանալ: Դօրիւց Արփէնի-գ'ին տըղէն պաշտօն ըն տուլալ, բըգ'ը-ըըստացալ ա (2):

ԲԸԳՈՐԸՍՕԹՈՒՆ/ԲԸԳՈՐԸՍՕ-ԹՈՒՆ - գ. Մեծամտություն: Բըգ'ըըըստօ-թունէն դարդան էտ ըխճըկանը օգ'օղ չի կա (Բ):

ԲԸԳՈՐԸՍԱՆԱԼ - տէն ԲԸԳՈՐԸՍ-ՏԱՆԱԼ:

ԲԸԳՈՐԸՍՕԹՈՒՆ - տէն ԲԸԳՈ-ՐԸՍՕԹՈՒՆ:

ԲԸԴԱ - տէն ԲԻԴԻ:

ԲԸԴԱՍԸԼ/ԲԻԴԱՍԸԼ (թրք. *bedasil* (ցածրոգի, ստոր) - ած. Անարժան, ան-պիտան: Մարթըն ան կընէգ'ը մըսըլիաթ ըն անում, վը'ր իւրանց Բիդասըլ տըղէն կուրցընին (ՆԼՂԺԲ, 51):

ԲԸԴԸԼՂԱՆ/ԲԸԼՂԸՐՂԱՆ - գ. Շատ լայն տերեւներով գետնատարած բույս: Հավէն ճօտը փախճում ա, նի մըննում բըղըլղանէն տիրը'վէն տակը (2):

ԲԸԴԸՐԸԹԱՎԷՐ/ՊԸԴԸՐԸԹԱՎԷՐ - գ. Ննջեցյալի հիշատակին կազմա-կերպված ծիսային ճաշկերույթի մաս-նակից: Բըղըրըբ'ավերնէն տոհս ըն կ'ամ, ք'իլըմ տօն (Բ):

ԲԸԴԸՐԸԹԱՍԱՐ/ՊԸԴԸՐԸԹԱՍԱՐ - գ. Ննջեցյալի հիշատակին ծիսային ճաշկերույթ կազմակերպողը՝ ննջեցյալի հարազատը: Բըղըրըբ'ատարը մին ըս-տաքան էլ ա ըծէս, տաս... (ՀԺՅ, V, 263):

ԲԸԴԸՐԸԹԱՏՈՆ/ՊԸԴԸՐԸԹԱՏՈՆ - 1. տէն ՍԸՌԸԼԱՏՈՆ: 2. Այն շէնքը՝ տեղը, որտեղ ննջեցյալի հիշատակին

ծխախոտի ճաշկերույթ է կազմակերպված: Մըհէնգ¹ անդամ, շինէր-քըմը բըղըրըք²ատօնը հընգ³խստնումըն ըն շինում (Բ):

ԲԸԴԻ¹ - տեն ԲԻԴԻ¹:

ԲԸԴԻ² - տեն ԲԻԴԻ²:

ԲԸԴ(Ի)ՅԱ (թըք. *badya* (փայտե կամ ապակե անոթ) - գ. Պղնձյա լայն բերանով խորունկ աման: Յնձա կ'ամա, մին բըղյա մածուն տինում ըռըջին, քըթոկ-հարում, փիջին կոխկէն պըրանում (Ձ):

ԲԸԴՈՒՐ-ԲԸԴՈՒՐ/ԲՈՒՐՈՒՐ-ԲՈՒՐՈՒՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բըղուր-բըղուր կ'ան - 1. տեն Բըրը-բուրի կ'ան: 2. Ցավից տառապել: Կըռքէն ցավը էլիա փըռնալ ա, խըդճը բըղուր-բըղուր ա կ'ամ (Ձ):

ԲԸԴՈՒՐՈՒՐ/ԲՈՒՐՈՒՐՈՒՐԱՆ - ած. Խրտնող (կենդանի): Բըղուրդան ծին թանք⁴ի քու տակէտ չի բըղուրմիշ ընի (ՆԱԲ, 181):

ԲԸԴՈՒՐՈՒՐ/ԲՈՒՐՈՒՐՈՒՐԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բըղուրմիշ ինիլ - տեն ՍԸԼԿԸՅԷԼ: Ծին բըղուրմիշ իլան, պէռնը վեր ածից (Ձ):

ԲԸԶԱՆՈՒՑ/ԱԲԱՍԱՆՈՒՑ/ԸԲԸՍԱՆՈՒՑ - 1. գ. Քսան կոպեկանոց արծաթադրամ: Մին բագի յա տամ, էտ կընգանը տուսալ անում (Ձ): 2. ած. Քսան կոպեկ արծողության: Մին ըըքսանուց շօր ա իք⁵ օնում, տամ էտ տըղէն, թա.-Տար, տո⁶ իմ հոր (Ձ):

ԲԸԶՆՈՒՐ - տեն ԲԻԶՆՈՒՐ:

ԲԸԶԲԸԶԱԼ - տեն ԲԸԶԶԱԼ:

ԲԸԶԲԸԶԻԼ - տեն ԲԻԶԲԻԶԻԼ:

ԲԸԶԲԸԶՕՆ - տեն ԲԸԶԶՕՆ:

ԲԸԶԲԸԶՕՐԷԼ - տեն ԲԻԶԲԻԶՕՐԷԼ:

ԲԸԶԲԸԶՕՑ - տեն ԲԸԶԶՕՑ:

ԲԸԶԶԱԼ (գրք. բզգամ) - չք. Բզգոց հանել: Մին մըղըրաճանջ բզգամալ անց ա կենում (Ձ):

ԲԸԶԶՕՆ - 1. Մեղունների՝ ճանճերի եւն թռչելիս թետերի արագ թրթռումներից առաջացող ձայնը: Էտ ճանջին բզգոնը ինձ քունըհարամ ըրավ (Բ): 2. փխբ. Ջանազան առարկաների՝ գործիքների եւն այդպիսի ձայնը: Մըղալ⁷ին բզգոնը վեր ըսկանում ա, ջանը փուշը-քաղում ա (Բ):

ԲԸԶԶՕՑ - տեն ԲԸԶԶՕՆ:

ԲԸԶԸ-ԲԱԶԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բըզը-բագի անել - տեն Պըտըռ-պատառ անել:

- Բըզը-բագի ինիլ/տըռնալ - տեն Պըտըռ-պատառ ինիլ:

ԲԸԶԸ-ԲԱԶՈՒ - գ. Մանկական խաղ, երբ երեխաները, երկու խմբի բաժանվելով, իրար հետ կռվում են: Խօխէնք⁸ը բըզը-բագու վըն խաղ անում (Ձ):

- Բըզը-բագու կ'ան/խաղ անել - չք. Վիճել, կռվել: Մըթըկընէգ էզզանն էն ըն իրոր նըղիք⁹տ բըզը-բագու կ'անիս (Բ):

ԲԸԶԸՐ(Ա)ՎԷՐ - գ. 1. Շուկայում առեւտուր անող մարդ՝ վաճառական: Բըզըրավէր խըյարը քըշըռում ա, տամ ըտըրան (Բ): 2. Շուկայում գնումներ կատարող մարդ՝ գնորդ: Բըզըրվէրը յըրա յըն տըռնըմ, ըտըրա ապըրանքը յօխ իք¹⁰ օնում (Ձ):

ԲԸԶԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԲԻԶԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԲԸԶԻԼ - տեն ԲԻԶԻԼ:

ԲԸԶԼԱՍԱԶ (թըք. *bazlamaç*) - գ. 1. տեն ԻԾԸՍՕՐԷ¹¹: 2. փխբ. Անդուրեկան, Նիհար: Էտ ախճիգ¹²ը հանց ա բըզլա-մաջ (Ձ):

ԲԸԶԼԸԳ/ԱՍԱԼ - տեն ԲԻԶԼԻԳ/ԱՍԱԼ:

ԲԸԶԼԸԳԸՆԷ - տեն ԲԻԶԼԻԳԸՆԷ:

ԲԸԶԼԸԳՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԲԻԶԼԻԳՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԲԸԶԼԻԳ¹³ - տեն ԲԻԶԼԻԳ:

ԲԸԶՄԱՍԱԼ (գրք. բազմանամ) - չք.

1. Սերելով աճել: Ծոն չի յըկավ, մուկները բըզմընական ըն, արտերը օտին (Ձ): 2. Շատանալ, թվով ավելանալ: Յէտնան թուփ ըն տըռնաա, բըզմընաա ըն, շըռնէր ըն շինիս (ԼՂԲ, 313):

ԲԸԶՎԻԼ - տեն ԲԻԶՎԻԼ:

ԲԸԶՕՏԷԼ - տեն ԲԻԶՕՏԷԼ:

ԲԸԶՆՎ/ԲԻԶՎ/ԲԸԶՈ(Վ)/ԲԻԶՈ(Վ) (թըք. *bitevi*) - մ. Լրիվ, ամբողջությամբ, բոլորը միասին: Էտ ցորէնը բիթավ տանում ա, շինըցուց պիծէնըմ (Ձ):

ԲԸԶՆՆՈՒՐ/ԲԻԶՆՆՈՒՐ - տեն ԱԲՕՐՑ:

ԲԸԶՆՆՈՒՐ/ԲԻԶՆՆՈՒՐ (թըք. *bitaraf* (չեզոք, մեկուսի) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բըթնրանի անել - նք. Ծծել, տանջել: ...Վէր էրկունջի դօնըմըն յէկիր, ք'ըգ բըթնրանի կանիմ, հօքիտ կըհանիմ (ՅԺՅ, V, 526):

ԲԸԶՆՆԻՆ/ԲԻԶՆՆԻՆ (թըք. *bütün*) - ած. Ամբողջ, ողջ, լրիվ: Ըստարէ բըթնն թօռ կ'անիս, ճիդերը բօլ ա ինանկան (Բ):

ԲԸԶՈ(Վ) - տեն ԲԸԶՆՎ:

ԲԸԶՈՆԻՎ - տեն ԲԻԶՈՆԻՎ:

ԲԸԶՆՎ - տեն ԲԻԶՆՎ:

ԲԸԶԱՄԱ (թըք. *bulama* (խյուս, կաթի խառնուրդով խմորի խյուս) - տեն ԽԷԺՆԸ (Ձ):

ԲԸԶԱՓԿԱ (ռուս. *булавка*) - գ. 1. Բարակ մետաղյա ձող՝ մի ծայրը սուր, մյուսը՝ կեռով, մեջտեղից զսպանակվող

ծետով ծաված, որի սուր ծայրը ցցելով կտորի մեջ ու դուրս հանելով՝ անց են կացնում կեռի մեջ: Շալվարը ճըղից, բըլափկալ պընդըցըրավ (Բ): 2. Ասեղի նման բարակ մետաղյա ձող՝ մի ծայրը սուր, մյուսը՝ գնդաձե: Բըլափկալ մաննէն փօշը տոնս կալանվ (Բ): 3. Քորոցի նման ոսկեղեն զարդ, զարդասեղ: Բըլափկան տօշան ա տամ, ք'ինամ հըրսանէր (Ձ):

ԲԸԼԲԸԼԱԼ - տեն ԲԻԼԲԻԼԼԼ:

ԲԸԼԲԸԼԻՉ - տեն ԲԻԼԲԻԼԻՉ:

ԲԸԼԲԸԼՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԲԻԼԲԻԼՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԲԸԼԲԸԼՈՒԼ - գ. Երաշտի ժամանակ քամու հետ թռչող ճերմակ բամբակաման մանդիլներ: Զամէ ըրավ, բըլբըլուց ածից տընէրը (Ձ):

ԲԸԼԲԸԼՕ - տեն ԲԻԼԲԻԼՕ:

ԲԸԼԲԸԼՕՆ - տեն ԲԻԼԲԻԼՕՆ:

ԲԸԼԲԸԼՕՑ - տեն ԲԻԼԲԻԼՕՑ:

ԲԸԼԲՆԻԼ¹⁴/ԲՆԻԼԲՆԻԼ¹⁵ (պրս. *bulbul*, թըք. *bülbül*) - գ. 1. Սոխակ: Յէշում ա, տըսնում ծառէն յըրա մին բըլբնիլ (Ձ): 2. փխբ. Քաղցրախոս՝ ճարտարախոս: Աշըղըն էլ հօ աշըղ չի¹⁶, մին բըլբնիլ ա (Ձ):

- Բըլբնիլ կըտըրէ/տըռնալ - 1. Ռգեւորված խոսել: Մացակը էրկու ըստաքան վեր խըմում ա, բըլբնիլ ա կըտըրում (Ձ): 2. Առույգանալ, կազդուրվել: Էտ ա, վեր ասալ ա. մին էրկու օրըմը խօխան սըղացալ ա, տըռնալ բնիլբնիլ (ԱԱ, 36):

- Բըլբնիլ շինիլ - Ռգեւորելով խոսեցնել, շատախոս դարձնել: Թօթէն արաղը մարթին բըլբնիլ կըշինի (Ձ):

- Բըլբնիլն լիզնիլ - Ճարտար՝ քաղցրախոս լեզու: Բըլբնիլն լիզնիլ օնէ, ըշտըդ քուննում ա, կօրծ ա դիզըցընում (Ձ):

ԲԸԼԲՆԻԼ¹⁷/ԲՆԻԼԲՆԻԼ¹⁸/ԲԸՍԲՆԻԼ¹⁹ - գ. 1. Ճերմակ եւ թեթեւ ծաղիկներով մի տեսակ խոտաբույս: Մէր սըրէրըմը բըլբնիլ շատ կա (Բ): 2. ած. փխբ. Սպիտակ, ճերմակ: Էրկու բըլբնիլ ախճիգ²⁰ օնէ (Բ):

ԲԸԼԲՆԻԼՆՁ/ԲՆԻԼԲՆԻԼՆՁ - տեն ԱՊԻԼԿԱ: Փուզանէն թէղը վեր սօր ա ինիւմ, պէրակ բըլբնիլն ա վեր ածում (Ձ):

ԲԸԼԴԸԲՈՒՐԻ - տեն ԲՈՒԲՈՒՐՈՒԼԻ:

ԲԸԼԴԸՐՈՒՐԱՆ - տեն ԲԸՐԸՐՈՒՐԱՆ:

ԲԸԼԷՍԻՏՑ (ռուս. *блестеть* (փայլել))

- Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բըլէստիտ անել - տեն ՊԸԼՊԸԼԱԼ:

ԲԸԼԸ-ԲԱԼԱ/ԲԱԼԱ-ԲԱԼԱ (թըք. *balabala*) - մ. 1. Մաս առ մաս: Փնդը բըլը-բալա կըտօրում ա, ածում խարարը (Ձ): 2. Աստիճանաբար, հետզհետե: Արըվը բըլը-բալա մար ա մըննում (Բ):

ԲԸԼԸԲԱՆ - տեն ԲԱԼԱԲԱՆ:

ԲԸԼԸԲԱՆՈՒ - գ. Հին պարատե- սակ: Միհեկա՛ բըլբանդի պար կըվոյ չի կա (Բ):

- Բըլբանդի պար ածել - Չարչարել, տանջել: Էտ խօխան էնքան չար ա ինիս, վեր մօրը բըլբանդի յա պար ըծէս (Ձ):

ԲԸԼԸՆԳՆԵԼ - տեն ՊԸՈԸՂՆԵԼ:
ԲԸԼԸՆԳՆՕՏԵԼ - տեն ՊԸՈԸՂՆՕ- ՏԵԼ:

ԲԸԼԻ-ԲԱԼԻ - տեն ԲԻԼԻ-ԲԻԼԻ:

ԲԸԼԻՆԴԱԺ (ռուս. блиндаж, ֆր. blind- age) - գ. Պաշտպանական կառուց- վածք, ամուր ծածկոցով ապաստարան: Սամալծոր վեր ըրվաց, սալդաթեն նի տը՛ռեն բըլինդաժը (Ձ):

ԲԸԼՎԱՐ/ԲՈՒԼՎԱՐ (ռուս. бульвар, ֆր. boulevard, գերմ. Boll-werk) - գ. Զբո- սայգի: Մին դժնըմ բըլվարըմ ման կ'ա- լիս մին շատ էրգ'ան մարթ պըտահըմ ա մին շատ կարճ մարթու (ԼՂԲ, 351):

ԲԸԼՆԻՂ/ԲՈՒԼՆԻՂ (ռուս. близо) - տեն ՏԱԼԵՐԹ: Կընէգ'ը փըլավը ածում ա բըլնիդին մէջը, պերըմ, տինըմ մարթին առաջին (ՀԺՀ, V, 108):

ԲԸԼՆԻՂ/ԲՈՒԼՆԻՂ/ԲՈՒԼՆԻՂԻՇԿԱԼ (ռուս. близначко) - գ. Փոքրիկ ափսե: Մին բըլնիդիշկա խօրան՝ ա տամ դունադէն, դոնադը խըռավում ա (Ձ):

ԲԸԼՆԻԶ/ԲՈՒԼՆԻԶ (ռուս. блюза, ֆր. blouse) - գ. Վերնաշապիկ: Բըլնիզը կ'ը՛- նըմ ա, տնու կամ (Ձ):

ԲԸԽԿ - տեն ԲԸԽԿՕՆ:

- Բըխկ անել - տեն ԲԸԽԿԱԼ (1): Լը- հա վեր մուտանում ա մուկնէն պննին, էլիա շամբին մաջան մինը բըխկ ա ա- նում, արջը էլիա յա փախչում (ՀԱԲ, 15, 133):

ԲԸԽԿԱԼ - չք. 1. Բխկոց հանել, գի- տալ: Վեր բըխկաց, պիրանան մուտա- նան վեր ընգավ (Ձ): 2. Աղմուկով միան- գամից դուրս հորդել (ջուրը): Բնորդան ճնորը բըխկաց, իրը՛սավը տըվավ (Ձ):

ԲԸԽԿԲԸԽԿԱԼ - չք. 1. Շարունակ բխկալ, հազալ: Հինչ ը՛ս բըխկբըխկամ (Բ): 2. Շարունակ բխկալով՝ դուրս ցայ- տել (ջուրը): Ծնորը բըխկբըխկամ ա (Ձ):

ԲԸԽԿԲԸԽԿԱՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. տեն ԲԸԽԿԲԸԽԿԱԼ: 2. Նք. Բխկբխկոց առա- ցացնել: Էս ըխպիրին ճնորը փիս ճնոր ա, բըխկբըխկոցնում ա (Ձ):

ԲԸԽԿԲԸԽԿՕՆ - գ. 1. Անընդհատ բխկալը, հազալը: Ըտըրա բըխկբըխկո- նը տըղան գ'նոնում ա (Ձ): 2. Բխկբխկա- լու ձայնը: Արջին բըխկբըխկոցը վեր ըս- կացէ, փախէ (Ձ):

- Բըխկբըխկոն անել - տեն ԲԸԽԿ- ԲԸԽԿԱԼ:

ԲԸԽԿԲԸԽԿՕՑ - տեն ԲԸԽԿԲԸԽ- ԿՕՆ:

ԲԸԽԿԱՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. տեն ԲԸԽԿԱԼ:

2. Նք. Բխկոց առաջացնել: Էտ խօրան՝ը բըխկոցընում ա (Բ):

ԲԸԽԿՕՆ - գ. 1. Բխկալը, հազալը: Մարը ասմա.- Բըխկոնը վեր գ'իդան, էտքան օտել չըս: 2. Բխկալու ձայնը: Բըխկոնը վը՛րսկանը վեր ըսկացավ, նի մըտավ քօլէն տակը (Ձ):

- Բըխկոնը յը՛ր ինիլ - Ուժեղ բխկալ՝ հազալ: Մըրսալ ա, բըխկոնը յը՛ր ա ի- նում (Բ):

ԲԸԽԿՕՑ - տեն ԲԸԽԿՕՆ:
ԲԸԽՏԱՍ - Գործածվում է կապակ- ցության մեջ:

- Բըխտամ անել - տեն Չօր ծառը ա- րնուն քըսել:

ԲԸԽՏԱՔԱՐ - գ. Ծանր տափակ քար, որ դնում են ձիթհանքի բովքարի վրա՝ կտավատը ճգմելու համար: Մըրը- նուցէն բըխտաքարը կօտըրալ ա (Ձ):

ԲԸԽՏՈՅՆԸԳԵՐ - գ. Բախտակից, մեկի վիճակին ընկերակցող մարդ: Ը- տըրա բըխտընընգերըն էլ թաքավերին նօք'արըն ա ինում (Ձ):

ԲԸԽՏՈՅԵԾԻ - գ. Բախտագուշակ: Բըխտընէշին տըրան ասում ա, վեր փը- սակվէ, փըսակված օրը օխծը կըծըլա- կան ա (ՀԱԲ, 15, 149):

ԲԸԽՏՈՎԵՐԿԵԼ/ԲԸԽՏՈՎԵՐԿԵԼ - չք. 1. Բախտավոր դառնալ, երջանկա- նալ: Ըտի էտ ք'ամսիբը բըխտըվերվըմ ա, կընգանըն ա խօխոնցը նըհը՛տ լ'ավ ա- պըրում (Ձ): 2. Ամուսնանալ: Ասում ըն, Քըմալանց Ազնէվին ախճիգ'ը մին ըռու- սու վա ջիհն, բըխտըվերվալ (Ձ):

ԲԸԽՏՈՎԵՐԿԵԼ - տեն ԲԸԽՏՈՎԵՐ- ՎԵԼ:

ԲԸԽՏՈՎԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ - Նք. Բախտա- վոր դարձնել, երջանկացնել: Թօռնէրը մըծանում ըն, փըսակվում, այուն բըխ- տըվըրցընում (Ձ):

ԲԸԽՏՈՎԸՐՕԹՈՒՆ (գրք. բախտա- տրություն) - գ. Բախտավոր լինելը, եր- ջանկություն: Հանը ասմա.- Տուք վեր կարիք՝ ծեր տօնը պահիք՝, էտ ինձը՛տէ մը՛ծ բըխտըվըրթօթուն կինի (Ձ):

ԲԸԽՐԱՎԱԿ - գ. Էգ եղնիկ, էգ եղջե- րու: Մին բըխրակավ կ'ամ ա ամմէն օր քօլէն տակէն չօքում, էտ խուխէն կաթնը տամ (Ձ):

ԲԸԽՈՒՐԻ(Գ)¹ - տեն ԲՈՒԽԱՐԻ(Գ)¹:
ԲԸԽՈՒՐԻ(Գ)² - տեն ԲՈՒԽԱՐԻ(Գ)²:
ԲԸԽՕ(Վ) (այրս. boxu) - գ. Երկաթե շղթա՝ ոտնակապ: Բըխօն յօր ա ընէս, ծիլին վը՛ննէրը կըպէս (Բ):

ԲԸԽՕՎԵԼ - Նք. Ուղեբըր շղթայով՝ ոտնակապով կապել: Էշէրը բըխօվըմ ըն, պէց թօղում, ուրանը նըստում, ք'ը՛փ անում (Ձ):

- Բըխօված էշ - տեն Ընգունէն թա- կած (էշ) (ԱՆԳՈՒԾ-ի տակ):

ԲԸՅԱՍ - Գործածվում է կապակցու- թյունների մեջ:

- Բըհամ ինիլ/կ'անլ - տեն Ամանլ կ'անլ (2): ...Շանան էլ շօն բըհամ կըկ'անլ (ՀԺՀ, VI, 241):

- Բըհամ պիրիլ/բըցիլ - տեն Ամանլ պիրիլ (2): Մէնակ ուրանը ըն բզաղվում, յը՛տնան մարթկութնըն նօրից բըհամ քըցնում (ԱՍ, 16):

ԲԸՅԵՇՏ - տեն ԲԻՅԵՇՏ:

ԲԸՂԱՅԱՆԿ - գ. Այգու վարձ: Բըղա- հախը տանում ա տամ, էլիա չըն ըռա- գի կէնում (Ձ):

ԲԸՂԱՊԵՆ - գ. Այգում կատարվող աշխատանք: Ըզօղանց Բախշին բըղա- պէնը լ'ավ ա անում (Ձ):

ԲԸՂԱՎԵՐ - տեն ԲԻՂԱՎԵՐ:

ԲԸՂԱՏԱԿ - տեն ԲԻՂԱՏԱԿ:

ԲԸՂԱՏԱՆՁ - գ. Այգում աճեցրած տանձ: Բըղատաննը թօղած՝ քուլատան- ձըն ա օտում (Բ):

ԲԸՂԱՏԱՐ - գ. Այգու տերը, այգի ու- նեցող: Բըղատարը կ'ան ա, տը՛սնում բաղը քաղած (Բ):

ԲԸՂԱՏԸՐ - գ. Այգի տնկելու տեղ, այ- գու տեղ: Բըղատը՛րը քըրքարոտ ա (Բ):

ԲԸՂԱՏԸՐ - տեն ԲԻՂԱՏԸՐ:

ԲԸՂԱՔԱՐ - գ. Այգու բերքը քաղելը, այգեկութ: Բըղաքաղը ըսքըսում ա, շէ- նումը մարթ չի մընում (Ձ):

ԲԸՂԲԸՂԱԼ - չք. 1. տեն ՃԸՂԾԸ- ՂԱԼ: 2. Երկար բառաջել: Կըվէրը տնոգ- նութունան բըղբըղամ ըն (Բ): 3. անրգ. Երկար եւ բարձր լաց լինել: Խըրէ՛գ՝ բըղ- բըղա, համօթ ա (Բ):

ԲԸՂԲԸՂՑ(Ը)ՆԵԼ - պք. ԲԸՂԲԸՂԱԼ-ի:

ԲԸՂԲԸՂՕՆ - գ. 1. տեն ՃԸՂԾԸ- ՂՕՆ: 2. Երկար բառաջյուն: Կըվէրէն բըղբըղօնը շէնավը մին ա տը՛ռալ: (Բ): 3. անրգ. Երկար եւ բարձր լաց: Էտ խու- խէն բըղբըղօնը լօխճին քունըհարամ ը- րավ (Բ):

ԲԸՂԲԸՂՕՑ - տեն ԲԸՂԲԸՂՕՆ:

ԲԸՂԸՅԱՑՑԵ - գ. Հացի ծառի տե- սակ: Մին բըղըհացցէ յա կըտըրում, շը- լակում, պիրում ըտը՛ղ վեր քըցնում (Ձ):

ԲԸՂԸՅՕՆԵ - գ. Ուռենի ծառի տե- սակ: Բըղըհօռնան պօղ չի տը՛ռնալ (Բ):

ԲԸՂԸՍ-ԲՕՂՈՒՄ/ԲՈՒՂՈՒՄ-ԲՕ- ՂՈՒՄ/ԲՕՂՈՒՄ-ԲՕՂՈՒՄ (թըք. boğum (հանգույց) - ած. Շատ-շատ, անհամար: Ըստը՛ղէրը սաղ հանդէր ա, սը՛րտըս բը- ղըմ-բօղում դարդէր ա (Ձ):

ԲԸՂՏԱՆՁԻ - գ. Այգում աճեցրած տանձեկի: Ըտըրա հըլաթումը հէնգ՝ բըղըտանձի կա (Բ):

ԲԸՂԸ(Ր)ՅԱՐ - Գործածվում է կա- պակցությունների մեջ:

- Բըղըրյար անել - *տեն* Լըղաճա(նք) անել:

- Բըղըրյար ինի/մընա/տըճնալ - *տեն* Լըղաճա(նք) ինի:

ԲԸՂԼԱՍ (գրք. բլղամ, արաբ., պրս. *balgam*, թրք. *balgam*) - գ. Խորխ, թանձր թուք: *Էտ մարթը հիվանդ ա, բըղլամ ա թըքում* (Բ):

ԲԸՂՂԱԼ - չք. 1. *տեն* ՃԸՂՂԱԼ: 2. Բառաչել: Կավը բըղղամ ա, ապան ասմա.- Ջան, սնախտ մատաղ (Ձ): 3. անրգ. Բարձր լացել: Կամ ա, տըճնըմ վըճսկէն կա վէչ, սըքսում ա բըղղալը (Ձ):

ԲԸՂՂՑ(Ը)ՆԷԼ - պք. ԲԸՂՂԱԼ-ի:

ԲԸՂՂՕՆ - գ. 1. *տեն* ՃԸՂՂՕՆ: 2. Բառաչում: Ուրիւզ՝ ունը վէր կ'ամ ա, հիյ-վընէրէն բըղղոնը աշխարքըս օնում ա (Բ): 3. անրգ. Բարձր լաց: Մարթը կըզնը-վում ա կընգանը յըրա, թա.- Բըղղոնըտ կըտըրէ՛, թա չէ... (Ձ):

ԲԸՂՂՕՑ - *տեն* ԲԸՂՂՕՆ:

ԲԸՍԲՈՒԼ¹ - *տեն* ԹԵՓՈՒՌ:

ԲԸՍԲՈՒԼ² - *տեն* ԲԸԼԲՈՒԼ²:

ԲԸՍԲՈՒԿԱԼԻԼ/ԲՈՒՍԲՈՒԿԱԼԻԼ - չք. 1. Սարսափագողու՝ ահարկու դառնալ: *Էտ թուկան մըծանում ա, բըմբուռ-կանում* (Բ): 2. Շատ չաղանալ՝ գիրանալ: Մանշված տըղա յար, պաշտօն տուվէն, բըմբուռկանից (Բ):

- Բըմբուռկանած շօն - 1. Սարսափագողու, ահարկու անձ: *Իզէն բըմբուռ-կանած շօն ա, սմյաղ կաց* (Ձ): 2. Շատ չաղ՝ գեր: Ըտըրան էլ ինըմ ա մին կը-նէզ՝, կընէզ՝, հինչ կընէզ՝ բոյալ, գըր-փի, մին բըմբուռկանած շօն (Ձ):

ԲԸՅԱԲԱՆ/ԲԻՅԱԲԱՆ/ԲԱՅԱԲԱՆ - *տեն* ԲԸՅԱՆԱ: *Խեղճ խօխէքը մընըմ ըն բայաբան չօլըմը տուզնը սըրթաըրթա-լիս* (ՁՏ, Ա, 58):

ԲԸՅԱԲՈՒՌ/ԲԻՅԱԲՈՒՌ (թրք. *biabir*) - ած. Վարկաբեկված, անարգված, խայտառակված: *Անիրը՛ս, սիւթթա, բըյա-բուռ մարթկանց անա հիշկան կարում ըս, բիդի դըրաղ կէնաս* (Ձ):

- Բըյաբուռ անել - 1. Խայտառակել, անարգանքի ենթարկել: *Մարյանգո՛ւլ աքէ-րը ըտըրան շինըմաջումը փըռնում ա, մին լիւլ բըյաբուռ անում* (Բ): 2. Բռնաբա-րել: *Մին օր էլ ծօրէն բուստանըմը փըռէս ա, մին ըխճըկա բըյաբուռ ընէս, ըտըրա հէտէ հէնգ տարէ տո՛ւրմա նըստէս* (Ձ):

- Բըյաբուռ ինի/տըճնալ - Խայտառակվել, անարգանքի ենթարկվել: *Խօ-խան կ'ուղթթուն ըրալ, հանրըն ա մարթ բըյաբուռ իլին* (Բ):

ԲԸՅԱԲՈՒՌ-ԲԵՅԱԲՈՒՐ - ած. Խիստ կերպով խայտառակված, ծաղրուծա-նակի ենթարկված: *Բըյաբուռ-բէյսըրաթ կընէզ՝ ա, ըշտը՛ղ ք'ոննում ա, յը՛տ ըն տամ* (Ձ):

- Բըյաբուռ-բէյսըրաթ անել - Խիստ կերպով խայտառակել, ծաղրի առարկա դարձնել: *Փախջօղ դօջին տարըն էլ հիր-սան նըհէտ տեղընտեղը կըմօրթի, վէր ուրան բըյաբուռ-բէյսըրաթ ըրալ* (ՁՏ, Բ, 23):

- Բըյաբուռ-բէյսըրաթ ինի/տըճնալ - Խիստ կերպով խայտառակվել, ծաղրի առարկա դառնալ: *Բօ՛, բօ՛, ախճի բըյա-բուռ-բէյսըրաթ կըտըռնիք խալխին մէ-ջին, բա հունց ըրի՛ր* (ՁՏ, Ա, 5):

ԲԸՅԱԲՈՒՌՉԻ/ԲԻՅԱԲՈՒՌՉԻ (թրք. *biabirçi*) - ած. Խայտառակիչ, խայտառա-կող: *Բըյաբուռչի խօխա յա, մարթ նըհը՛-տը տը՛ղ չի տանում* (Բ):

ԲԸՅԱԲՈՒՌՉՕԹՈՒՆ/ԲԻՅԱԲՈՒՌՉՕ-ԹՈՒՆ - գ. Ամթալի՝ զագրելի գործ, խայտառակ արարք: *Էտ բըյաբուռչօթունը լօխճիս տօնը կըքաննի* (Բ):

ԲԸՅԱՆ/ԲԻՅԱՆ (թրք. *boyan*) - գ. Թի-թեռնածաղկավորների ընտանիքին պատկանող քաղցրահամ արմատնե-րով բույս, մատուցակ: *Բըյանէն տակը-ռէն շիք՛ւրան շատ ա քախցըր* (Բ):

- Բըյանու տակըռէ քանիլ - Ծանր աշխատանք կատարել: *Բըյանու տակը-ռէ յը՛ս քանիլ, էտ խէ վըստակած ը՛ս* (Բ):

ԲԸՅԱՆԱ/ԲԻՅԱՆԱ/ՅԱԲԱՆԱ/ՅՈՒԲԱՆԱ (պրս., թրք. *yabani* (ամայի) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բըյանա դո՛ւզ/չձ - Ամայի՝ անմարդաբնակ տեղ: *Ք՛իւնամ ըն, տը՛սնըմ մին բիյանա դո՛ւզմ մին պըռափած, մաշկը յարալու, ջիդօ տը՛ռած ծի ըրըծէլիս* (ՅԺՅ, VII, 232):

ԲԸՆԳ - ած. 1. Փորը տոգած: *Էտ բընգը սաղ օրը օտում ա, էրիւշ պէն չի անում* (Ձ): 2. Հիմար, դատարկագլուխ: *Բընգ ա, պէն չի կըլխու ըղնում* (Բ):

ԲԸՆԴԲԸՆԴՈՐԷԼ/ԲԻՆԴԲԻՆԴՈՐԷԼ - նք. 1. Մի քանի տեղերից անկա-նոն կապել, կապկապել: *Իլնծ-ջիլնծը բընդբընդօրնում ա, շըլնկում, ք՛իւնամ* (Բ): 2. *տեն* ՇԸՍԲԷԼ:

ԲԸՆԴԸՂԸՆԷ - գ. Դեղնավուն փոքր, երկար հատիկներով, հաստ կեղեւով կախան խաղողի տեսակ: *Միհէնգ՝ էլ բընդըղը՛նէ բըջաթօղ չի կա* (Բ):

ԲԸՆԴԻԼ/ԲԻՆԴԻԼ - *տեն* ԲԸՆԴԲԸՆ-ԴՈՐԷԼ:

ԲԸՆԾՎՐԱՆ/ԲԻՆԾՎՐԱՆ/ԲՈՒՆԾՎՐԱՆ (թրք. *bünövra*) - գ. 1. Շենքի՝ կառույցի պատի ստորին մասը՝ հիմքը, որ շին-վում է գետնի մեջ կամ ամրացված է գետնի վրա: *Հանմին էն պատին տակի բընծվըմը էն ա վըճսկէ կա...* (ՀԺՀ, V, 345): 2. Որեւէ բանի սկզբնաղբյուր, ելա-

կետ, ակունք, սկիզբ: *Էս շէնին բընծվ-րան Պոտղոս ա տիրալ* (ԱԱ, 18):

- Բընծվրան կըտըրել - 1. Շենքի՝ կա-ռույցի հիմքը փորել՝ պատերը շարելու համար: *Էրկու տարէ յա՛ տանը բընծվ-րան կըտըրալ ա, ըտի թօղալ* (Բ): 2. Ո-րեւէ գործ սկսել, սկիզբը դնել: *Կօրծէն տիծէրը բընծվրան կըտըրէլըն ա* (Բ):

- Բընծվրան տիսիլ/քըցիլ - *տեն* Բը-նծվրան կըտըրել:

ԲԸՇԱՐԷԼ/ԲԱՇԱՐԷԼ - *տեն* Բաշիր անել:

ԲԸՇԸՐԸՂ - *տեն* ԲԱՇԻՐ:

ԲԸՇԽԱՐԱՆՔ - *տեն* ԱԲԱՇԽԱ-ՐԱՆՔ:

ԲԸՇԽԱՐԷԼ - *տեն* ԱԲԱՇԽԱՐԷԼ:

ԲԸՇԽԱՆԴԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բըշխնդի անել - Ցաքուցրիվ անել: *...Մը՛ր կ'ուղը խանէրը ըսկըսալ ըն բարբաղ անէլը, մը՛գ թըլանէլը, մէր ունէցած-ջունէցածը բըշխնդի անէլը...* (ՀԲ, 358):

ԲԸՇՏԲԸՇՏՏՕՐԷԼ - *տեն* ԲԻՇՏ-ԲԻՇՏՕՐԷԼ:

ԲԸՇՏԸՅԱՐԷԼ - *տեն* ԲԻՇՏԸՅԱՐԷԼ:

ԲԸՇՏԸՐԱՍՁ - *տեն* ԲԻՇՏԻՐԱՍՁ:

ԲԸՇՏԻ - *տեն* ԲԻՇՏԻ:

ԲԸՋԱՐԻԼ/ԲԻՋԱՐԻԼ - նք. 1. Մշա-կել, խնամել, պատրաստել: *Չարչին թա.- Վէր էսքան մօրթէնէն տո՛ւս օնէմ, բիջարիմ, խիլլն փօղ կըտը՛ռնա* (ՀԺՀ, VII, 224): 2. *տեն* Կը՛վաթ անել:

ԲԸՋԱՐՍՈՒՆՔ/ԲԻՋԱՐՍՈՒՆՔ - գ. Մշակելը, մշակվելը: *Կարունքը յը՛-կալ, բուստուններէն բըջարմունքը ըս-քըսից* (Ձ):

ԲԸՋԱՐԿԻԼ/ԲԻՋԱՐԿԻԼ - կք. եւ չք. ԲԸՋԱՐԿԻԼ-ի:

ԲԸՈԱԿ - *տեն* ԲԸՐԱԿ:

ԲԸՈԻ¹ (արաբ. *barri* (վայրի, վայրե-նի) - ած. Կոպիտ, անտաշ, անկիրթ, ան-հասկացող: *Բըռի մարթ ա, վէչ միսին նըհը՛տ յօլլա չի ք՛ոննում* (Բ):

ԲԸՈԻ² - *տեն* ԲԸՐԸՆԻ:

ԲԸՈԻՅՕԹՈՒՆ - գ. Կոպտություն, անտաշություն, անկրթություն, անհասկացողություն: *Հանրը վէր բըռի ինի, տը-ղան բըռիթթուն կըսըվը՛րէ նըստա* (Ձ):

ԲԸՈԼԱՆԴ/ԲԸՈԼԱՆՏ/ՊԸՈԼԱՆԴ (ռուս. *бравланд*) - գ. Աղամանդ: *Դէ նօնը չի, է՛, մաջը բըղլանտ ա, ինքը գ'ուրում չի* (ՀԱԲ, 15, 47):

ԲԸՈԼԱՆԴԻ/ԲԸՈԼԱՆՏԻ/ՊԸՈԼԱՆ-ԴԻ - ած. Աղամանդից պատրաստված: *Էտ տըղան ջուբան տո՛ւս ա ունէս, քըվօ-րը մին բըղլանդի մուտանա տաս* (Ձ):

ԲԸՈԼԱՆԴԻ/ԲԸՈԼԱՆՏԻ/ՊԸՈԼ-ԱՆԴԻ - գ. Աղամանդյա զարդեր

պատրաստող արհեստավոր: *Բըռլանտ-ջին կ'ամ ա, սըկսում կ'ընհատէլը* (ՀԱԲ, 15, 60):

ԲԸՌԼՄՆՏ - *տէն ԲԸՌԼՄՆՐ:*

ԲԸՌԼՄՆՏԻ - *տէն ԲԸՌԼՄՆՐԻ:*

ԲԸՌԼՄՆՏԻ - *տէն ԲԸՌԼՄՆՐԻ:*

ԲԸՌՆԻ - *տէն ԲԸՌՆԻ:*

ԲԸՌՆՕԹԻ (*թըք. burunotu*) - գ. Բթախոտ՝ ծխախոտի փոշի, որ քաշում են քթածակերով՝ փոշտալու գրգռ առաջացնելու համար: *Ասում ըն, առաջ անդաթ ա իլնլ, բըռնոթին ըծէլիս ըն իլնլ քըթըծակերը, սմբիր կ'անլիս* (2):

ԲԸՌՉՄԳ - *տէն ՊՕԶ:*

ԲԸՌՉԱԼ - չք. Շատ ուտելուց անհանգիստ շարժումներ անել: *Խըրէգ' կէր' բըռչաս վէչ* (Բ):

ԲԸՌՈՒՄԱՔԱՐ - գ. Ործաքարի փափուկ տեսակ: *Մին մըժ բըռունաքար ա տանջում, էտ հընգ'իստըմը տինըմ* (2):

ԲԸՏԷԼ - *տէն ՊՈՒԹԻԼ:*

ԲԸՌԱԹԱՓ - 1. ած. Բարը՝ պտուղը թափած: *Կ'ամ ա, ըտը՛դ մին բըրաթափ տանծի յա իննում, նի մընում փըջակը* (2): 2. գ. Բարի՝ պտղի թափվելը: *Էտ բըրթափէն մանին էն ա, վէր արաշտ ա իլնլ* (Բ):

- Բըրաթափ անել - Բարը՝ պտուղը թափել: *Մին մըհակ յեր կալնմ, սաղ ծառէրը բըրաթափ ըրավ, վէր էծէրը օտին* (2):

- Բըրաթափ ինիլ/տը՛նալ - Բարը՝ պտուղը թափվել: *Էնքան ճիրից, ծառէրը բըրաթափ հիլն* (Բ):

ԲԸՌԱԽ (*թըք. brakmak*) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բըրախ անել/թողնել/տալ - *տէն ԲԸՌԱԽԷԼ:*

- Բըրախ ըղնել/իսիլ - Բաց թողնվել, արծակվել: *Էշէրը բըրախ ընգէն, փըխ-չէգէն* (Բ):

ԲԸՌԱԽԷԼ - *նք. տէն Պէց թողնել:*

ԲԸՌԱԿ/ԲԸՌԱԿ (*ռուս. брак, գերմ. Brack*) - 1. գ. Փչացած՝ թերություն ունեցող արտադրանք, վատորակ ապրանք: *Բըրակը ճօկում ա, տէն ածում* (Բ): 2. ած. Վատորակ, պակասավոր, անորակ: *Բըրակ ապրանք ար, կարից վէչ ծախէ* (Բ):

- Բըրակ անել - 1. Փչացնել, խոտան դարձնել: *Էնքան ցօրէնը նամ տը՛դ պահից, բըրակ ըրավ* (Բ): 2. *տէն Բըրակ տնս պիրիլ:*

- Բըրակ ինիլ/տը՛նալ - Փչանալ, խոտան դառնալ: *Թօռը յը՛կավ, հարած խօտը բըրակ իլնմ* (2):

- Բըրակ տնս պիրիլ - Խոտան համարել: *Ախտը կ'իրէգէն, ըպրանքէն կէսը բըրակ տնս պէրէն* (2):

ԲԸՌԱՄԱ (*թըք. barama*) - գ. Մետաքսաթելի պատյան, որ հյուսում են շերամի որդի թրթուրները: *Բըրաման քաղում ըն, տը՛նում ա իցցուն կիլօ* (Բ):

- Բըրամա անել - Մետաքսաթելի պատյան հյուսել (շերամի որդի մասին): *Վէրթըն ըսքըսում ա բըրամա անէլը, կընանէք'ը ուրխանում ըն* (2):

ԲԸՌԱՄԱԼ - չք. Պտղավորվել, հղիանալ: *Անտուծ, ք'ըզանա յըմ օգ'նլ, հանց ըրա՝ ըշտը՛դ չըպէրը կա, բըրանա* (2):

ԲԸՌԱՆԻ - *տէն ԲԸՌՆԻ:*

ԲԸՌԱՍԼԷՐ/ԲԸՌԱՍԼԷՏ (*ռուս. браслет*) - գ. Ապարանջան: *Թաքուհին ծը՛րքէն բըրասլէրը տնս ա օնում, տամ էտ ըխճըկանը* (2):

ԲԸՌԱՍԼԷՏ - *տէն ԲԸՌԱՍԼԷՐ:*

ԲԸՌԱՏՈՒ - ած. Պտուղ տվող, պտղաբեր: *Բըրատու ծառ չիլնծ տը՛ղը շօք անօղ ծառը լ'ալ ա* (2):

ԲԸՌԱՏՈՒՆ - գ. Մառան, պտուղների մթերանոց: *Բըրատունը էն ա ամմէն հիկնալ լիգ'ը* (2):

ԲԸՌԲԱՐ - *տէն ԲԸՌԲԱՐ:*

ԲԸՌԲԸՐՈ/ԲՈՒԲԸՐՈ - գ. Կրակի վրա խորոված դեռահաս սիսեռ: *Խօխէնք'ը բըրբըրօ կէրէն, պիրննէն մօրուս ըրէն* (Բ):

- Բըրբըրօ անել - Դեռահաս սիսեռի թփերը կրակի վրա պահելով՝ խորովել: *Անդաթ ա, սիսը՛ռը վէր քանդին, բըրբըրօ կանին խօխսնը հը՛տէ* (2):

ԲԸՌԲԸԹ/ԲԸՐԲԸԹ/ԲՈՒԲԸԹ - ԲԸՐԲԸԹ - 1. գ. Դյուրաշարժ միջատի տեսակ: *Բըրբըթն նի պըրծավ ծալը* (2): 2. ած., գ. փխը. Անհանգիստ, չարածի (երեխա): *Բըրբըթ խօխէնք' ըն, խը՛ղճ մօրը տանջում ըն* (Բ):

- Բըրբըթվում հըղէ - Աստղափուշի եւ նման բույսերի միջուկի գիզգազածել հետքերը, որ նման են լեռնային կածանի: *Բըրբըթվում հըղէ դըլղանէն քըջըված գնլիւրէն յըրա յա իննում* (Բ):

ԲԸՐԲԱՐ/ԲԸՐԲԱՐ (*պրս. bārabār*) - մ. Հավասար կերպով: *Էտ կընէգ'ը մարթին բըրբար կօրծ ա անում* (2):

ԲԸՐԸ-ԲՈՒԲԸ/ԲՈՒԲԸ-ԲՈՒԲԸ/ԲՈՒԲԸ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բըրը-բուրի կ'ան - Արագ ու եռանդով որեւէ բան անել, ջանալ՝ մեկին հյուրասիրելու համար: *Հարթները բըրը-բուրի յը՛կէն, պըտընէն հիւրումնաթ ըրէն* (2):

ԲԸՐԸՎԱՆ - գ. հվը. Ջանազան տեսակի մրգեր՝ պտուղներ: *Մին ճուվարան բըրը՛դան ա քաղում, դարկում ախպօրը հը՛տէ* (2):

ԲԸՐԸՆԻ/ԲԸՐԱՆԻ/ԲՈՒԲԱՆԻ/ԲԸՐՆԻ/ԲԸՐԻ՝ԲՈՒԲԱՆԻ/ԲԸՐԱՆԻ (*թըք. bo-*

rani) - գ. Դղմենու պտուղը՝ դդում: *Դէրվիշը ըտըրան մին բըրընի յա տամ, կըտըրում ա, տը՛սնում՝ մաջը լիգը վը՛սկէ* (2):

ԲԸՐԸԾԻԼ/ԲԸՐԻԾԻԼ/ԲԸՐԻԾԻԼ - *տէն ՀԱՇՏԸԿԻԼ:*

ԲԸՐԸԾԿԻԼ/ԲԸՐԻԾԿԻԼ/ԲԸՐԻԾԿԻԼ - *տէն ՀԱՇՏԸԿԻԼ:*

ԲԸՐԸԾՑ(Ը)ՆԷԼ/ԲԸՐԻԾՑ(Ը)ՆԷԼ/ԲԸՐԻԾՑ(Ը)ՆԷԼ - *տէն ՀԻՇՏԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ:*

ԲԸՐԸԾՕԹՈՒՆ/ԲԸՐԻԾՕԹՈՒՆ/ԲԸՐԻԾՕԹՈՒՆ - *տէն ՀԻՇՏՕԹՈՒՆ:*

ԲԸՐԻԳԱԴԻՐ/ԲԸՐԻԳԱԴԻՐ (*ռուս. бригадир, գերմ. Brigadier, ֆր. brigadier*) - գ. Աշխատանքային խմբի՝ հատկապես կոլտնտեսություններում աշխատողների որոշ խմբի ղեկավար, բրիգադավար: *Դծրնց Անդրիկ սավէտին վախտը կըլխօգէն բրիգադիրըն ա իլնլ* (Բ):

ԲԸՐԻԶԵՆ/ԲԸՐԻԶԵՆՏ (*ռուս. брезент*) - գ. Վուշից գործած կոշտ անջրանցիկ կտոր: *Թօռը նի յա օնում, իշատարը բըրիզէնը քըջում ա էշին յըրա, վէր պէնըն թըրջի վէչ* (2):

ԲԸՐԻԶԵՆՏ - *տէն ԲԸՐԻԶԵՆՐ:*

ԲԸՐԻԳԱԴԻՐ - *տէն ԲԸՐԻԳԱԴԻՐ:*

ԲԸՐԻԾԻԼ - *տէն ԲԸՐԸԾԻԼ:*

ԲԸՐԻԾԿԻԼ - *տէն ԲԸՐԸԾԿԻԼ:*

ԲԸՐԻԾՑ(Ը)ՆԷԼ - *տէն ԲԸՐԸԾՑ(Ը)ՆԷԼ:*

ԲԸՐԻԾՕԹՈՒՆ - *տէն ԲԸՐԸԾՕԹՈՒՆ:*

ԲԸՐԻԶՄԷ (*թըք. birikme*) - *տէն ԲԱՐԱՅԱՆՏ:*

- Բըրատու ծառէն ճըղները քաշ կինի - *տէն Ծառը հիշկան բար յը՛ր օնէ, էնքան ճըղները կըկըռանա:*

ԲԸՐԱՆԻ - *տէն ԲԸՐՆԻ:*

ԲԸՐՉԷՄՆԸ - *տէն ՎԸՐՉԷՄՆԸ:*

ԲԸՐՉԷՄՆԱԿԷՐ - *տէն ՎԸՐՉԷՄՆԱԿԷՐ:*

ԲԸՐՉԷՄՆԱՊՈՒՆ - *տէն ՎԸՐՉԷՄՆԱՊՈՒՆ:*

ԲԸՐՍՈՒՐԱՔԱՐ - գ. Պարսատիկից նետված քար: *Բըրսուդաքարը նի յա կ'ան տահանց փինջիրին, հիլին կօտըրում* (2):

ԲԸՐՈՒԾ-ԲԸՐՈՒԾ/ԲՈՒԲՈՒԾ-ԲՈՒԲՈՒԾ (*թըք. buruş (կնճիռ, ծալք)*) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բըրուշ-բըրուշ ածել - *տէն Փօթ քըջիլ:*

- Բըրուշ-բըրուշ կ'ան - *տէն Փօթ ըղնել:*

ԲԸՐՈՒԾՈՒՄ/ԲՈՒԲՈՒԾՈՒՄ (*գրք. ապրիշում, ապրշում*) - գ. 1. Մետաքսաթե-

լից պատրաստված գործվածք, մետաքսյա կտորից կարված շոր: *Սա ասում ա. - Թաջիր մարթ ըմ, պեռնեղավ բըրնուշում ըմ ծախըմ (ՆԼՂԺԲ, 71): 2. փխբ. Նուրբ ու փայլուն որեւէ բան: Բու բըրնուշում մազերըս ինծ խըլքա տարալ ա (2):*

- Բըրնուշում շինիլ - 1. Նրբացնել, նուրբ դարձնել: *Թիլը յը՛տ ա տամ, լըվա-նում, ըռանգ՝ տամ, շինում բըրնուշում (2): 2. Յեզ՝ խոնարհ դարձնել, եւթարկեցնել: Փըռնում ա ըտըրան մին լ՛ալ թակում, բըրնուշում շինում (Բ):*

- Բըրնուշում տըռնալ - 1. Նրբանալ, նուրբ դառնալ: *Կաշին էտ ճիրըմը երկան կենըմ ա, բըրնուշում տըռնում (2): 2. Յեզ՝ խոնարհ դառնալ, եւթարկվել: Վեր սողի տըվեն, բըրնուշում տըռնալ (Բ):*

ԲԸՐՈՒԹՈՒՄԵ/ԲՈՒՐՈՒԹՈՒՄԵ - ած. Մետաքսից պատրաստված, մետաքսյա: *Բըրնուշումէ շօր ա կ՛ը՛ցալ (Բ):*

ԲԸՐՈՒԹՈՒՄԸՆԴԱՆ/ԲՈՒՐՈՒԹՈՒՄԸՆԴԱՆ - գ. հվթ. Մետաքսյա կտորեղեն: *Էտ տըղան տըռնըմ ա առուտորական, բըրնուշումըդան ծախում (2):*

ԲԸՐՈՒԹՈՒՄԸՆԴԱՆ/ԲՈՒՐՈՒԹՈՒՄԸՆԴԱՆ (ռուս. *брюгеллез* (անգլիացի բժիշկ Bruce-ի անունից) - գ. Ընտանի կենդանիների վարակիչ հիվանդություն: *Շենին կըվերը բըրնուշումըդան ընգը՛ցէն, կուտորվէցէն (2):*

ԲԸՐՈ-ԲԸՐՈ/ԲՈՒՐՈ-ԲՈՒՐՈ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բըրո-բըրո անել - Ջորավոր պաշտպան ունենալով՝ մեծ-մեծ խոսել, պոռոտախոսել: *Ախպերը պեցնոր պաշտոնում ա, ըտըրա հը՛տէ յա բըրո-բըրո անում (Բ):*

ԲԸՐՈՍ/ԲՈՒՐՈՍ (ռուս. *бронь*) - գ. Ռազմական իրադարձության՝ պատերազմի ժամանակ զինվորական ծառայությունից ազատվելու փաստաթուղթ: *Կըռը՛վը վեր թոնդից, էլ բըրոնու յէ-շօղ չի կար, լօխճին տանում ին կըռը՛վ (2):*

ԲԸՐՈՇ(ԿԱ)/ԲՈՒՐՈՇ(ԿԱ) (ռուս. *брюш(ка)*, ֆր. *broche*) - գ. Կրծքին կամ օձիքին ամրացվող զարդ: *Յէշում ա, տը՛սնում էտ ըխճըկանը տծշին մին վը՛սկէ բըրոշկա, աշկը փըռնում ա (2):*

ԲԸՏԸՆԱՆՁԻ - գ. Վայրի ծառատեսակ: *Մին բըցըխանձի կըտըրից, ըտըրա հը՛տէ ըշտըրափ ըրէն (2):*

ԲԸԹԸՓԱՆԱԼ/ԲԻԹԸՓԱՆԱԼ - չք. Տրամադրությունն ընկնել, տխրել, վշտանալ: *Թաքավերը տը՛սնում ա, վեր ուրան մը՛ծ նան միշնան տըղերքը կ՛ամ չըն, շատ բիբը՛վանըմ ա (ՅԺՅ, V, 73):*

ԲԸԹԸՓՏ(Ը)ՆԵԼ/ԲԻԹԸՓՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԲԸԹԸՓԱՆԱԼ-ի:

ԲԸԹԸՓՈԹՈՒՄ/ԲԻԹԸՓՈԹՈՒՄ - գ. Տրամադրությունն ընկնելը, տխրելը, վշտանալը: *Բըքըփօթունը փիս պէն ա (2):*

ԲԸԹՆԱԾՈԹՈՒՄ/ԲԻԹՆԱԾՈԹՈՒՄ - գ. Շատ ուտելուց կամ վատ մարսողությունից փքվելը, շնչառությունը դժվարանալը: *Տիւս յը՛կալ, շօռ յը՛կալ, վեր բըք՛նածօթունը անց կէնա (Բ):*

ԲԸԹՆԸՎԵԼ/ԲԻԹՆԸՎԻԼ - չք. Շատ ուտելուց կամ վատ մարսողությունից փքվել, շնչառությունը դժվարանալ: *Էն-քան կերալ ա, բըք՛նըվալ ա (Բ):*

ԲԸԹՆԸՏ(Ը)ՆԵԼ/ԲԻԹՆԸՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. Փորը ուռցնել, շնչառությունը դժվարացնել: *Էտ ըխպիրին ճուրը լալ ճուր չի, բըք՛նըցընէս ա (Բ):*

ԲԸԹՆԻԼ/ԲԻԹՆԻԼ - տեն ԲԸԹՆԸՎԵԼ:

ԲԸԹՆՕՏ/ԲԻԹՆՕՏ - տեն ԲԸԹՆԱԾՈԹՈՒՄ:

ԲԻԲԻ (պրս. *bibi* (բարի կին, տանտիկին), թրք. *bibi* (հորաքույր) - գ. 1. տեն ՍԸՐԱՔՈՒՐ: 2. Տարեց կանանց տրվող հարգական անուն եւ կոչական բառ: *Մեր շինըցէ Մարգօ բիբին լ՛ալ կուրկուտ ա քըցնի (Բ):*

ԲԻԲԻՍԻ (ռուս. *Би-би-си*, անգլ. *BBC* (բրիտանական ռադիոհաղորդման ընկերություն) - հպվ. գ. Լուրեր տանող-բերող անձ: *Բիբիսի յա, խաբարը ըստըղաս ընդը՛ղ ա տանում, ընդըղան՝ ըստը՛ղ (2):*

ԲԻԲՕՂԻ (թրք. *bibioğlu*) - տեն ՍԱՔՐՕՂԻ:

ԲԻԴՂ - տեն ԲԻՂԻ՜:

ԲԻԴԱՍԸԼ - տեն ԲԴԴԱՍԸԼ:

ԲԻՂԻ՜/ԲԸՂԻ՜/ԲԵՂԻ՜/ՊԵՏԻ/ՊԸՏԻ/ՊԻՏԻ/ԲԵՂԱՍԱ/ՊԵՂԱՍԱ (գրք. *պիտի*) - 1. Հարկադրական եղանակի եղանակիչ, որ ըղծական եղանակի ձեւերի հետ կազմում է հարկադրական եղանակի բայածեւերը: *Տըղան վը՛նըն տէս ա անում, թա- Չէ, վեր չէ, բիղի ասիս, տը՛ս-նամ՝ իմ հօր հուլ ա ըսպանալ (2): 2. Անհրաժեշտ է, պետք է, հարկավոր է: Տանը սոթոնը կօտըրալ ա, բիղի փոխվէ, թա չէ վեր ծոն կ՛ա, պարան ա կ՛ըլական (2):*

ԲԻՂԻ՜/ԲԸՂԻ՜/ԲԵՂԻ՜/ԲԸՂՂ/ԴԻԲԻ/ԴԸԲՂ (գրք. *դէպ*) - կ. 1. Ցույց է տալիս շարժման՝ գործողության ուղղությունը: *Բիղի շէնը պատառ վեր ք՛իս ա, յիշիս ա տըսնաս՝ շէնան ծօխ ա պիցըրնաս (2): 2. Նկատմամբ, վերաբերմամբ: Բիղի մէզ խէ ըտի փիս ը՛ս (Բ):*

- Բիղի լիւսը քինիլ - Շատ ջահել լինել: *Հանլա բիղի լիւսըն ըս ք՛ոնում, խէ փըսակվում չը՛ս (Բ):*

- Բիղի մըթէնը քինիլ - Տարեց լինել, ծերանալ: *Սիրգօն դային վացցուն տի-րը՛կան ա, բիղի մըթէնըն ա ք՛իս (2):*

- Բիղի տօն - Ընտանիքի կարիքները հոգացող, իր ընտանիքը սիրող: *Բիղի տօն մարթ ա, բըշէր-ցիրէկ կօրծ ա անում, խօխէնը՛ք պահում (Բ):*

- Բիղի ուրան թօխրել/ծիք՝ տալ - Սեփական շահի համար ջանալ: *Ամմէն մարթ բիղի ուրան ա թօխըրում (ԱԲԲ, 15):*

- Բիղի ուրան քաշիլ - 1. տեն Բիղի ուրան թօխրել: 2. Իր կողմը դարձնել, վայելել (վստահություն, համակրանք եւ այլն): *Խօթթ մարը հանց ըրալ, էտ խօխօսըն բիղի ուրան քաշից (2):*

ԲԻԶ (թրք. *biz*) - գ. 1. Փայտե կոթով մետաղյա սրածայր գործիք, հեղյուն: *...Ջուբան բիզը հանըմ ա, խըզ՛ատակը ծակըմ (ՅԺՅ, V, 517): 2. Փայտե կամ երկաթե սրածայր բրիչ՝ քաղհանի եւ արմատներ հանելու համար: Բիզը յօր ա ունէս, ք՛իս խընջըլօզ քըղէս (2): 3. ած. Սուր ծայր ունեցող, սրածայր: Մին բիզ փանդ ան յօր օնում, էտ վը՛ղումը տըռն-գում (Բ):*

- Բիզալ ծակած/ծըկօտած - Շատ փոքր՝ մանր: *Ջօնթին բիզալ ծըկօտած աշկերը պըըզնում ա... (ՆԱԲ, II, 85):*

- Բիզ տալ - 1. Խեթվել, մի սուր բանով խթել, իրել, ծակել: *Փանալը բիզ ա տամ, էշը չըփըրաղ ա ըղնում (2): 2. Դրդել, իրել, թելադրել՝ մի բան անելու: Բրիզադիրը շինըցուց բիզ ա տամ, նախագէն թակում ըն (2):*

ԲԻԶՂԻԼ/ԲԸԶՂԻԼ - չք. 1. Հոգնել: *Կօրծը պըրծընում ա, բիզանան կ՛ամ տօն, տը՛սնում կընէ՛գ՛ը տանը չի (2): 2. փխբ. Ձանձրանալ: Էտ մարթը լօխճին անա բիզանալ ա (Բ):*

ԲԻԶ-ԲԻԶ - ած. Ցցված, ցից, սուր-սուր: *Բիզ-բիզ փանդէր ա յօր օնում, չօրս դօլալը տընգօտում (2):*

- Բիզ-բիզ անել - 1. Շարունակ բզել, ծակծկել: *Բիզ-բիզ ըրալ, փանդան ճըղից (2): 2. Մեկին շարունակ դրդել, իրել, թելադրել՝ մի բան անելու: Բիզ-բիզ ըրալ, էտ կընգանը մարթին անա պիծէնից (Բ):*

ԲԻԶԲԻԶԻԼ/ԲԸԶԲԸԶԻԼ - նք. տեն Բիզ-բիզ անել:

ԲԻԶԲԻԶՐԵԼ/ԲԸԶԲԸԶՐԵԼ - նք. 1. տեն Բիզ-բիզ անել: 2. տեն ԲԻԶԻԼ (2):

ԲԻԶՂԸՐԸԻՍ - տեն ՊԵՂՂ:

ԲԻԶՈՐՏ(Ը)ՆԵԼ/ԲԸԶՈՐՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. 1. Հոգնեցնել, հոգնություն պատճառել: *Քար քանդիլը մարթին ճէլի կըբիզըցընէ (2): 2. փխբ. Ձանձրացնել, ձանձրույթ պատճառել: Էնքան խօսից, մէզ բիզըցըրալ (Բ):*

ԲԻԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ - *նր.* 1. Ծայրը սրել, սուր դարձնել: *Զօփը բիզնուսն է, կոխում էտ կ'օրթնուկեն մաշկը* (2): 2. Ամբաստանական՝ գրպարտչական հոդված՝ նամակ եւն գրել: *Էտ վեր տը'սնում ա, բիզնուսն ա, դարկում ռայկոմեն լըրա* (2):

- Բիզնոս քլընսմար - Նիհար: *Բիզնոս քլընսմար ա տը'ռալ, էնքան հաջ չի կէրալ* (2):

ԲԻԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ - Ծայրը քիչ սուր, մի քիչ սրածայր: *Բիզնիզ' փափաղ ա տիրանլ* (Բ):

- Բիզնիզ' բաբաջան - Երկարահասակ, բարձրահասակ: *Բիզնիզ' բաբաջան ա, բոյը էրկու մէտըր կա* (Բ):

ԲԻԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ - *չք.* Ծայրը քիչ սրվել՝ սուր դառնալ: *Արկաթը էնքան թակում ա, բիզնիզ'անում ա* (2):

ԲԻԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ - *գ.* 1. Սրածայր միրգ՝ պտուղ: *Էս խըն-ծօրը բիզնիզ'ը'նէ յա* (2): 2. Այդպիսի միրգ՝ պտուղ տվող ծառ: *Թէն տիկում ա բիզնիզ'ը'նուն տակէն, ինքը' ք'ի-նամ* (2):

ԲԻԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ - *նր.* ԲԻԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ-ի:

ԲԻԶՆԵՍ (ռուս. *бизнес*, անգլ. *business*) - *գ.* Բիզնես՝ գործարարություն: *Հիւր խուսցունում ըս, բիզնեսա յա խօսում* (Բ):

ԲԻԶՆԵՍՄԵՆ - (ռուս. *бизнесмен*, անգլ. *businessman*) - *գ.* Բիզնեսմեն՝ գործարար մարդ: *Կ'անիին թօնը բիզնես-մէն ա* (2):

ԲԻԶՆԵՍ/ԲԵԶՆԵՍ - *չք.* Ծայրը սրվել, սուր դառնալ: *Էնքան տնշանլ ա, էտ կ'էրանը բիզնիզ'ալ* (2):

ԲԻԶՕՏԵԼ/ԲԵԶՕՏԵԼ - *նր.* 1. Շատ բաների ծայրը սրել՝ բզել: *Կացէնը յօր կալանլ, պիհիրեն բիզօտից* (2): 2. Ամբաստանական՝ գրպարտչական շատ հոդվածներ՝ նամակներ եւ այլն գրել: *Հինչու տը'սնում ա, բիզօտում ա, կըզէ-թումը տըպում* (Բ):

ԲԻԶՍԿ - տէն ԲԵԶՍԿ:

ԲԻԶՍԿ - տէն ԲԵԶՍԿ:

ԲԻԶՍԿ - տէն ԲԵԶՍԿ:

ԲԻԶՍԿ(Բ)ՆԵԼ - *նր.* Գործը գլուխ բերել, ամբողջացնել, ավարտել: *Ղօջաղ մարթ ար, կօրծը մին ամսումը բիթ-նըցըրալ* (2):

ԲԻԶՍԿ - տէն ԲԵԶՍԿ:

ԲԻԶՕ(Կ) - տէն ԲԵԶՍԿ:

ԲԻԶԻ - 1. *գ.* մկ. Կով, հորթ: *Խօխան ասմա - Բիզին յէկալ ա* (2): 2. *ծ.* Կովին՝ հորթին դիմելու՝ կանչելու փաղաքշական բառ: *Այան մին կուտուր հաջ ա տէս անում դընէն, թա - Բիզի, բիզի...* (2):

- Բիզի-բիզի անել - 1. Կովին՝ հորթին մոտ կանչել: *Բիզի-բիզի ըրալ, դը-*

նօտանցը հըվաքից: 2. Սիրաշահելով մեկին եկթարկեցնել: *Բիզի-բիզի ըրալ, հարթանը բիզի իւրան քաշից* (2):

- Բիզի, վեր տու յը'կէր, քուրուն ըս-տը'դ չա'ր - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը փորձում է ստանալ իրենից առաջ եկածի հասանելիքը: *Էտ տըղան կ'ամ ա ուչրէդին ըռաջին վը'նը կէնում, Ռուբէն դային ասմա - Բիզի, վեր տու յը'կէր, քուրուն ըստը'դ չա'ր* (2):

ԲԻԼԶՆԻԿ/ԲԵԼԶՆԻԿ (թըք. *bilezik*) - տէն ԲԵԼՍՍԵԼԻԿ:

ԲԻԼԶԿ/ԲԵԼԶԿ/ԲԵԼԶԿ (թըք. *bilek*) - *գ.* Ձեռքի՝ թաթից մինչեւ նախաբազուկն տարածվող մասը: *...Էտ առնտուրակա-նը բըլանկան փըռնըմ ա, թօղըմ չի էտ գ'անդին ըսպանի...* (ՀԺՀ, V, 69):

- Բիլանը հաստ - Ուժեղ, զորեղ, հաղթանդամ: *Բիլանը հաստ տըղա յար, փը-ռից, էտ դէվին խէխտից* (2):

- Բիլանը նըրհ'տը պուք տալ - Մեկի ձեռքից մի բան իսկույն խլել: *Սըլէթա մարթ ա, վեր օգում ըս մին պէն տաս, բիլանը տըրհ'տը պուք ա տամ* (Բ):

- Բիլանը պէրակ - Թույլ, անզոր, վտիտ: *Էտ բիլանը պէրակ տըղէն անա հինչ ը'ս օգում* (Բ):

ԲԻԼԲԻԼԼ/ԲԵԼԲԵԼԼ (հ.ե. **bhel-* (հնչել, խոսել, մոնչալ) - *չք.* 1. Արագ-արագ խոսել, շատախոսել, լեզվին տալ: *Պառա-վը համ հըզըրվում ա, վեր մահէն նըրհտ քիլի, համ էլ բըլըլում...* (ՆԱԲ, 65): 2. Թոթովել (երեխայի մասին): *Մին տըրը'կանը վեր թըմամից, ըսքըսից բըլըլում* (Բ): 3. Անհասկանալի ձայներ հանել: *Հինչ ը'ս բիլբիլամ, կարթէն խօսէ...* (2):

ԲԻԼԲԻԼԻԶ/ԲԵԼԲԵԼԻԶ - *անրգ. գ.* Մարդու խոսելու կարեւորագույն գործարաններից մեկը՝ լեզու: *Էտ բիլբիլիցը վեր քունըն ա, վէշ մինը քը'գ նըրհտ հընգըրթօնն չանէլ* (Բ):

- Բիլբիլիցը սըրել - տէն ԲԻԼԲԻԼԼ (1): ԲԻԼԲԻԼՏ(Բ)ՆԵԼ/ԲԵԼԲԵԼՏ(Բ)ՆԵԼ - տէն ԲԻԼԲԻԼԼ:

ԲԻԼԲԻԼԵ/ԲԵԼԲԵԼԵ - *գ.* Միջատի տեսակ: *Էտ խիճիզ'ը, վեր բիլբիլծն տը'սնում ա, սըրտըմա յա ինիւմ* (2):

ԲԻԼԲԻԼԵ/ԲԵԼԲԵԼԵ - *գ.* 1. Շատախոսություն, շաղակրատություն: *Ը-տըրա բիլբիլծնը լօխճիս գնիլան տա-րալ ա* (Բ): 2. Երեխայի թոթովանք: *Խու-խէն բիլբիլծնը հօրը ուրիշըցըրալ* (2): 3. Անհասկանալի խոսելը: *Բիլբիլծնատ պէն չի կըլխու ընգէ* (Բ):

ԲԻԼԲԻԼԵՏ/ԲԵԼԲԵԼԵՏ - տէն ԲԻԼԲԻԼԵ:

ԲԻԼԵԹ (ռուս. *билет*, ֆր. *billet*) - *գ.* 1. Որեւէ բանից (վճարով) օգտվելու իրա-վունք տվող թուղթ՝ քարտ եւ այլն: *...Վարթանը քիլնամ ա, բիլէթ ինք' օնում,*

էտ ըխճըկանը նըրհտ կամ թատրոն (2): 2. Որեւէ կազմակերպության պատկանե-լը հաստատող փաստաթուղթ: *Պարտի-յական բիլէթը կուրցուրալ, իրը'սէն խու-սը'ցէն* (2): 3. *տէն ՊԵՐԻԳԼԱՍԻՏԵԼՆԻ:*

...Ղալան չալ իլալ, թա ըշխարի վըրթա-պէտը մեր շըխարին կընանօցըն ա ըխ-ճըկօրանցը բիլէթ ա դարկալ, վեր կան տումարանը... (ՋՏ, Ա, 23):

ԲԻԼԻ-ԲԻԼԻ/ԲԵԼԻ-ԲԵԼԻ - Գործած-վում է կապակցության մեջ:

- Բիլի-բիլի անել/կ'անլ - 1. *տէն ԲԻԼ-ԲԻԼԼ:* 2. *տէն* Ողաջանք-պըղատանք անել:

ԲԻՅԵՇՏ/ԲԵՅԵՇՏ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բիիէշտ ըղնել - Անկողին ընկնել, պառկել: *Հիվանդ մարթ ա, սաղ օրը էն ա բիիէշտ ընգած* (Բ):

- Բիիէշտ քըցիլ - Անկողին գցել, պառկեցնել: *Էտ հիվանդթունը ինձ բի-իէշտ քըցից* (Բ):

ԲԻՐԱՎԵՐ/ԲԵՐԱՎԵՐ - *ած.* Բեղեր ունեցող: *Մուխանը յեր ա կընաս, մըկ-րատը յօր ունէս, հինչքան բըղանվեր մարթ կա, լօխճին բէդին կէսը կըտրէս* (ՀԺՀ, V, 302):

ԲԻՐԱՍԱԿ/ԲԵՐԱՍԱԿ - տէն ԲԻՐԱՍԵԼԻ:

ԲԻՐԱՍԵԼԻ/ԲԵՐԱՍԵԼԻ - *գ.* Այն տե-ղը, որտեղ բեղեր են բուսում, վերին շրթունքի մակերեսը: *Իրը'սը վեր ընէլիս բիղանտը'ը կըտըրում ա* (2):

- Բիղանտը'ը սըվանալ - Արբունքի հասնել, երիտասարդ դառնալ:

ԲԻՅԱԲԱՆ - տէն ԲԵՅԱԲԱՆ:

ԲԻՅԱԲԱՆԻ - տէն ԲԵՅԱԲԱՆԻ:

ԲԻՅԱԲԱՆԻԶԻ - տէն ԲԵՅԱԲԱՆԻԶԻ:

ԲԻՅԱԲԱՆԻԶՕԹԻՆ - տէն ԲԵՅԱԲԱՆԻԶՕԹԻՆ:

ԲԻՅԱԶ (ռուս. *бязь*, թըք. *bāzz*) - *գ.* Բամբակե ամուր գործվածք: *Բիյազ ա ինք' օնում, քըսըկնէ կարում* (2):

ԲԻՅԱՆ - տէն ԲԵՅԱՆ:

ԲԻՅԱՆԱ - տէն ԲԵՅԱՆԱ:

ԲԻՅԱՆԱՆ/ԲԵՅԱՆԱՆ - տէն ԽԵԼ-ԲԵՅԱՆ:

ԲԻՆԱ - տէն ԲԻՆԱ:

ԲԻՆԱ/ԲԻՆԱ/ԲԻՆԱ (պրս. *buna* (տուն, հայրենիք), թըք. *bina* (շենք, կա-ռույց) - *գ.* 1. Ձայնաղներում ամառային բնակավայր: *Ըրի'գ'իւնը թաքալէրէն պուճուր տըղան վէջխարըն առաջըն ա անում, պէրում բիլան* (ՀԺՀ, VI, 130): 2. Ձայնաղներում բնակվելու առանձին հարմարություն: *Շընէրը հնչիւմ ըն, չօ-բանը բիլանն տիւն ա կ'ամ* (2): 3. Հիմք, ծագում: *Ըտըրանց բիլանն Ղօրիւնց ա-նա յա* (2):

- Բինն անել - Յիմնադրել, հիմնավորել: Ասում ըն, էս շենը Մէլք'նում ընըմալ մին մարթ ա բինն ըրալ (2):

- Բինն ըղնել - Յիմնադրվել, հիմնավորվել: Էտ անդաթը կընօխէ յա Ղարաբաղ բինն ընգալ (2):

- Բինն պիրիլ - տեն Բինն անել:

- Բինն տինիլ - Բնակություն հաստատել: Ղըրղըղը՝ցէք' Յնդրնթա շի-նըթկընէրըմը էրկու հնրնոր տարէ առաջ ըն բինն տիրնլ (2):

- Բինն քըցիլ - տեն Բինն անել:

ԲԻՆԴԲԻՆԴՈՐԷԼ - տեն ԲԸՆԴԲԸՆԴՈՐԷԼ:

ԲԻՆԴԻԼ - տեն ԲԸՆԴԻԼ:

ԲԻՆՏ (ռուս. бинт, գերմ. Binde) - գ. Վերքը կապելու՝ փաթաթելու երկար կապ՝ շղարշ՝ լաթ՝ վիրակապ: Դոխտուրը հիշկան բինտալ կըպկըպօրում ա, կարում չի անընը վը՛ննը կըցընէ (2):

ԲԻՆԾՎՐՆՆ - տեն ԲԸՆԾՎՐՆՆ:

ԲԻՇԻ (թրք. bişi) - գ. Այլուրով, ձվով եւ յուրով պատրաստվող խմորեղեն: Ակուշկալը վեր յէշում ա, տեսնում ա մին մարթ, ըստօլէն նըստած, բիշի, թանն հաց, իփած հալ ըռաջին տիրանծ, օտում ա (ՅԺՅ, V, 462):

ԲԻՇԻՆԱԽՇԻ - գ. տեն ԲԸԹԸՆԱԽՇԻ:

ԲԻՇՏԲԻՇՏՈՐԷԼ/ԲԸՇՏԲԸՇՏՈՐԷԼ - նր. 1. Յրիրել, բշտել, բոթբոթել: Խը՛ղծ կըվէն էնքան խօխէնք՛ը բիշտբիշտուրը՛ցէն, փախալ (Բ): 2. Փոքրիկ, քչփորել: Սըթկէն դօնը ընգած՝ մին չօփ ա յօր օնում, ըսքըսում էտ քօլէն տակը բիշտբիշտօրէլը (2): 3. տեն Բիգ-բիգ անել (2):

ԲԻՇՏԸՅԱՐԷԼ/ԲԸՇՏԸՅԱՐԷԼ - տեն ԲԻՇՏԲԻՇՏՈՐԷԼ:

ԲԻՇՏԻ/ԲԸՇՏԻ (պրս. must (բռնկք)) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բիշտի-բիշտի անել - տեն ԲԻՇՏԻՇՏՈՐԷԼ:

- Բիշտի տալ - 1. Բոթել, հրել: Էն մարթը մուտանում ա, կ'ամ նօրից քըմական բիշտի տամ... (ՅԱԲ, 15, 137): 2. տեն Բիգ տալ (2):

ԲԻՇՏԻՐՍԱԶ/ԲԸՇՏԸՐՍԱԶ - ած. Խառնակություն՝ խառնվություն գցող, խառնակիչ: Բիշտիրմազ կընէգ՝ ա, սաղ շէնը ինրոնօնցալ ա ածալ (2):

ԲԻՉ (ռուս. бич (մորակ)) - տեն ՊՕՉ:

ԲԻՋՆՐԻԼ - տեն ԲԸՋՆՐԻԼ:

ԲԻՋՆՐՍՈՒՆԸ - տեն ԲԸՋՆՐՍՈՒՆԸ:

ԲԻՋՆՐԿԻԼ - տեն ԲԸՋՆՐԿԻԼ:

ԲԻՍԿԿԻՏ (ռուս. бисквит, ֆր. biscuit) - գ. Թթեւ քաղցր թխվածք, որ պատրաստվում է ձվով, ալյուրով եւ շաքարավազով: Մարը բիսկըվիտ ա թըխէս, տաս խօխօնցը (Բ):

ԲԻՍԽ՝ - գ. 1. Պղնձե դրամ: Ջուբնէրըմը էլ շահի, բիստի չի մընացալ, լօխ տուա ըն տուպալ (ՋՏ, Ա, 54): 2. Փոքրիկ հաց, բոցոն: Մին բիստի յա քըցնում թօրբան, հըղէ ընըմ (2):

ԲԻՍԽ՝ - տեն ԲԻՋԼԻԳ՝:

ԲԻՍԽԴԱԲԱՆ - ած. Սուր եւ բարձր կրունկ ունեցող: Բիստիդաբան վըննըմանէր ա կ'ը՛ցալ (Բ):

ԲԻՏՈՆ՝ (ռուս. бетон, ֆր. beton) - գ. Մետաղյա տարրա՝ հեղուկ եւն տեղափոխելու համար: Մին բիտոն մօշ ա քաղում, պիրում քըշըռում, տը՛սնում հէնգ՝ կիլօ (Բ):

ԲԻՏՈՆ՝ (ռուս. демон) - գ. Ջրով խառնված ցեմենտի, ավազի, խճի շաղախ, որ օգտագործվում է շինարարության մեջ: Ցէմէնդը վեր բօլ-բօլ չիլնլ, բիտօնը յը՛տէ կը չուրանա (Բ):

- Բիտոն անել - Բետոն լցնել, բետոնով ամրացնել: Պատէրը շարում ըն, կըլծիք բիտօն անում (2):

ԲԻՐՆՐԻ - տեն ԲԸՐՆՐԻ:

ԲԻՐՆՐՆՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բիրննքն ըղնել - Արդյունավետ՝ արգասավոր՝ պտղաբեր դառնալ: Յիւչ ա բաղէրը ճիւր ըն քըցնլ, ծառէրը բիրննքն յըն ընգալ (2):

- Բիրննքն քըցիլ - Արդյունավետ՝ արգասավոր՝ պտղաբեր դարձնել: Էտ ջիհիլնէն յը՛կէն, կօրծը բիրննքն քըցէն (Բ):

ԲԻՐԲԻԹԾ - տեն ԲԸՐԲԸԹԾ:

ԲԻՐՂՆՆ - տեն ԲՈՒՐՂՆՆ:

ԲԻՐՂՆՆՆՆՆՆ - տեն ԲՈՒՐՂՆՆՆՆՆՆՆՆ:

ԲԻՐՂՆՆԲԻՐ - տեն ՅՆՐՂՆՆԲԻՐ:

ԲԻՐԻՇԻԼ - տեն ԲԸՐԸՇԻԼ:

ԲԻՐԻՇԿԻԼ - տեն ԲԸՐԸՇԿԻԼ:

ԲԻՐԻՇՅ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԲԸՐԸՇՅ(Ը)ՆԷԼ:

ԲԻՐԻՇՕԹՈՒՆ - տեն ԲԸՐԸՇՕԹՈՒՆ:

ԲԻՐՉՆՐ (թրք. birçak) - տեն ՊՕՉ:

ԲԻՐՔԱՏՈՒ - տեն ՊԷՐՔԱՏՈՒ:

ԲԻՐՔՈՒՆԱԼ - տեն ԲԸՐՔՈՒՆԱԼ:

ԲԻՐՔՓՅ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԲԸՐՔՓՅ(Ը)ՆԷԼ:

ԲԻՐՔՓՕԹՈՒՆ - տեն ԲԸՐՔՓՕԹՈՒՆ:

ԲԻՐՆԱԾՕԹՈՒՆ - տեն ԲԸՐՆԱԾՕԹՈՒՆ:

ԲԻՐՆԸԿԻԼ - տեն ԲԸՐՆԸԿԷԼ:

ԲԻՐՆՆՅ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԲԸՐՆՆՅ(Ը)ՆԷԼ:

ԲԻՐՆԻԼ - տեն ԲԸՐՆԻԼ:

ԲԻՐՆՕՅ - տեն ԲԸՐՆՕՅ:

ԲՈՒ՝ (գրք. բու) - տեն ՅՈՓՈԼԱՐ:

ԲՈՒ՝ - տեն ԲՕՐԱՆ:

ԲՈՒԲՈՒ - գ. մակ. Առասպելական չար ոգի: Պէցիկը հիտի, Վեր բուբուն կ'ա վուչ, վէռը կիծի (ՆԱԲ, 170):

ԲՈՒԲՈՒԼ - գ. 1. Դղումի դեռահաս պտուղ: Էրկու բուբուլ՝ ա իփում, օտում (Բ): 2. փխք. Կարճահասակ: Էրկու բուբուլ՝ ախճիգ՝ օնէ, վնրին թանրիփ ա ա-նում (2):

ԲՈՒԲՈՒՂՈՒԼ/ԲՈՒԲՈՒՂՈՒԼ/ԲԸԼՂԸ-ԲՈՒՂԻ - գ. Միջատի տեսակ: ...Էս ա քա-նի տարի ա, վեր էրկու բուբուղուփ պոնն ըն տիրալ Թիփիլիզի հայօթ թէյատըրի ու-ջաղըմը... (ՋՏ, Ա, 160):

ԲՈՒԴ (թրք. but) - գ. 1. Ագոյ, գիստ: Էտ տըղան տէնակը հանըմ ա, իւրնն բուղան կըտըրըմ, քըցըմ դուշին պը՛րա-նը (ՅԺՅ, V, 24): 2. Ագոյամիս: Խօզի՛ն բուղը խըրավում ըն, նըստում, ք'ը՛փ ա-նում (2):

ԲՈՒԴԱԼԱ (թրք. budala (հիմար, ապուշ, տհաս)) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բուդալա գ'անդան - տեն ԸՎԱՐԱ:

ԲՈՒԴՈՒԻ - տեն ՊՈՒԴՈՒԻ:

ԲՈՒԴՈՒԻ-ԲՈՒԴՈՒԻ - տեն ԲԸԴՈՒԻ-ԲԸԴՈՒԻ:

ԲՈՒԴՈՒՐԱՆ - տեն ԲԸԴՈՒՐԱՆ:

ԲՈՒԴՈՒՐՄԻՇ - տեն ԲԸԴՈՒՐՄԻՇ:

ԲՈՒԶԱԼՆՆ - գ. Պոռնիկի լաց, կեղծ լաց, որով ցանկանում են ազդել դիմա-ցինի վրա: Ըտըրա լացը բուզալնց ա, հըվատա մէլ (Բ):

- Բուզալնց տալ - Դիմացինի վրա ազդելու նպատակով կեղծ լաց լինել: Էտ անաբուռ կընէգ՛ը, վեր տը՛սնում ա՝ կա-րում չի մարթին խանփի, ըսքըսում ա բու-զալնց տալը (2):

ԲՈՒԶԱՆԱԼ¹ (գրք. բոզանամ) - նր. Պոռնկանալ, պոռնիկ դառնալ: Լ'ալ ախճիգ՝ ար, ք'ը՛ցալ քաղաք, բուզա-ցալ (2):

ԲՈՒԶԱՆԱԼ² - նր. Մոխրագույն դառ-նալ: Շօրը լըվացալ, ընանգ՛ը վեր յը՛կալ, բուզացալ (Բ):

ԲՈՒԶԱՆՈՒՅ (գրք. բոզանոց) - գ. 1. Յասարակաց տուն: Ասում ըն, մը՛ծ-մը՛ծ քըղըքնէրըմը բուզանուցնէն ըշկօլնէ-րան շատ ըն (Բ): 2. փխք. Անբարոյա-կան միջավայր: Ընգալ էտ բուզանուցը, կ'ուղոթուն սըվը՛րից (2):

ԲՈՒԶԱՐՈՇ - ած. գ. Պոռնիկների հետ կենակցող, կնամոլ (տղամարդ): Բուզարած մարթը կարէլ չի տօն պա-հէ (2):

ԲՈՒԶԵՆԱՆԱ - տեն ԲՈՒԶԱՆՈՒՅ:

ԲՈՒԶԸՎԱՉԻ - տեն ԲՈՒԶԸՎԱՐԻ:

ԲՈՒԶԸՎԱՐԻ - մ. Պոռնիկի նման:

Բուզըվարի յա ապըրում (Բ):

ԲՈՒԶՕԹՈՒՆ (*գրք. բողոթն*) - գ. 1. Պոռնիկ լինելը: *Բուզթունը փխ պէն ա* (2): 2. Անբարոյական արարք: *Բուզթունը ըրալ, կործա տոն քրքեցէն* (Բ):

ԲՈՒԶՍԱ - գ. տէն ՓՕԹ (2):

ԲՈՒԹԱ՝ - գ. 1. Հոյս, ապավեն: *Վէ՛չ ումէդ կա, վէ՛չ բութա* (2): 2. Հենարան, թիկունք, պաշտպան: *Ընդորա բութան ձորան ախպէրն ա* (Բ):

- Բութա անել - Ապավինել: *Տահանք հըրցընում ըն, թա փող զնէ՛ս, տա թա՛ չէ՛, օգում ըմ ծը՛գ բութա անէմ, կ՛ամ* (ՀԺՀ, VII, 203):

- Բութա ինի/տը՛նալ - Օգնել, սատարել: *Բութա իլնի, քըվօրը խօխօսը կըրթըցըրալ* (2):

ԲՈՒԹԱ՝ - գ. 1. Հնձած արտում՝ խոտհարքում չհնձված տեղ կամ չհնձված արտում՝ խոտհարքում հնձված տեղ: *Թօխը քըցնի ա բութա, կէրածըս կ՛արմիր թօթ ա...* (ԼԴԲ, 16): 2. Գորգի հյուսվածքի մեջ առանձին ամբողջություն ունեցող նախշ: *Գ՛նքին բութան ծաղեգ՛ ա* (2): 3. տէն ԲԱՆԹ:

ԲՈՒԹԱԿԱ/ԲՈՒՏԱԿԱ (*ռուս. бугака, ասոր. puṭqa (պանդոկ)*) - գ. Սետաղե կամ փայտյա փոքր խուց՝ տարբեր նպատակների համար: *Էտ մարթը Էտ պիծի ախպօրը յօր ա զնում, ք՛ընում ձորան բութկան* (ՀԺՀ, V, 327):

ԲՈՒԹՏԸ(ԲԸ) (*ռուս. бугто бы*) - տէն ԿԱԲՈՒՏԸ(ԲԸ):

ԲՈՒԹՈՒԿԱ/ԲՈՒՏՈՒԿԱ (*ռուս. бугтыка*) - տէն ԲՕԹՈՒԼ:

ԲՈՒԹՈՒՆ - տէն ԲԸԹՈՒՆ:

ԲՈՒԺԿԵՏ - տէն ՊՈՒՆԵՏ:

ԲՈՒԼԱՆՏԵՐ - տէն ԲՈՒՆԱՆՏԵՐ:

ԲՈՒԼԱՆԱԼ - չք. Առատ դառնալ, շատանալ: *...Յէրգ՛իրը խըղաղկում ա, ամմէն հինչ բուլանում, ժուղօվորըն ըսկըսում ըն լնի ապրէլ* (ՀԺՀ, VII, 87):

ԲՈՒԼԱԾՄԻԾ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բուլաշմիշ անել - տէն ՈՒՐՈՒՆՈՍ-ցալ ածել:

- Բուլաշմիշ ինիլ - տէն ՈՒՐՈՒՆՈՍ-ցալ ըղնել:

ԲՈՒԼԲՈՒԼ¹ - տէն ԲԸԼԲՈՒԼ¹:

ԲՈՒԼԲՈՒԼ² - տէն ԲԸԼԲՈՒԼ²:

ԲՈՒԼԲՈՒԼԱՋ - տէն ԲԸԼԲՈՒԼԱՋ:

ԲՈՒԼԴԻ - գ. 1. Հողի տեսակ: *Խօխան բուլդին շօռ ա տամ, ուրխանում* (Բ): 2. փխք. Թավրուն, շարժուն, անհանգիստ, չարածի անձ: *Էս խօխան բուլդի յա, սաղ օրը էն ա տոնորը կ՛ան* (2):

- Բուլդի-բուլդի անել/կ՛ան - Արագ շարժվել, թայրտալ, անհանգիստ լինել, դեստղեն ընկնել: *Կըսկարէնքը կ՛իրմըրած վեր ճիտըն ա քըցում, բուլդի-բուլդի ա կ՛ամ...* (ՀԱԲ, 15, 22):

- Բուլդի կ՛ան - տէն Բուլդի-բուլդի անել:

- Բուլդի կըտըրել - Անընդհատ շարժման մեջ լինել, տեղապտույտ տալ: *Հինչ ը՛ս բուլդի կըտըրալ, տը՛ղըտ նըստէ՛* (Բ):

- Բուլդի կըտըրցընել - Անընդհատ շարժման մեջ պահել: *Այան չըխարակը բուլդի յա կըտըրցըրալ* (2):

- Բուլդի Ղազմը - Անհանգիստ՝ անընդհատ շարժման մեջ եղող մարդ: *Ի-գէն բուլդի Ղազմը ա, դինջանալ չօնէ* (Բ):

ԲՈՒԼԴՈՋԵՐ - տէն ԲՈՒԼԴՈՋԵՐ:

ԲՈՒԼԴՈՋԵՐ/ԲՈՒԼԴՈՋԵՐ/ԲՈՒԼԴՈՋՈՒՐ (*ռուս. бульдозер, անգլ. bulldozer*) - գ. Շրջանակաձև լայն շեղբով տրակտոր՝ գետինը հարթեցնելու եւ հողը փորելու համար: *Բուլդոճէրը մին սըխաթումը Էտ թումըր քանդում ա* (Բ):

ԲՈՒԼԴՈՋՈՒՐ - տէն ԲՈՒԼԴՈՋԵՐ:

ԲՈՒԼԴՈՎ (*ռուս. бульдок, անգլ. bulldog*) - գ. Շան տեսակ: *...Էտ թաքավէրին բուլդօկ շօնը պըտըր-պատառ ա ըրալ օխծին...* (ՀԺՀ, V, 81):

ԲՈՒԼԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. Առատ դարձնել, շատացնել: *Էտ թաքավէրը ամմէն հինչը բուլըցընըմ ա* (2):

ԲՈՒԼԻ - տէն ՀԱՅԻ (1):

- Բուլի-բուլի անել - տէն Հնձքին բուլի-բուլի անել:

ԲՈՒԼԻ-ԲՈՒՄՏԻ - գ. Մանր տերեւներով եւ դեղին ծաղիկներով բույսի տեսակ: *Բուլի-բուստին ծաղկում ա, էծէրը օտում ըն* (2):

ԲՈՒԼԼԱՄԱ - տէն ԲՕԼԼԱՄԱ:

ԲՈՒԼԼՈՒՐ - տէն ԲՕԼԼՈՒՐ:

ԲՈՒԼԼՈՒՐՕԹՈՒՆ - տէն ԲՕԼԼՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ԲՈՒԼԿԻ (*ռուս. булка*) - գ. Ցորենի սպիտակ ալյուրից թխած փոքրիկ հաց: *Էս մարթը կ՛ան ա տը՛սնում, վը՛ր բուլկի-քը դըջըղնէն կէրալ ըն...* (ՀԺՀ, VI, 226):

ԲՈՒԼՅՈՆ (*ռուս. бульон, ֆր. bouillon*) - գ. Սաքից պատրաստած դյուրամարս ջրայի կերակուր: *Ազին հավը մօրթից, բուլյօն շինից, հիվանդէն ուտըցըրալ* (2):

ԲՈՒԼԱՐ - տէն ԲԸԼԱՐ:

ԲՈՒԼՈՒՐ - տէն ԲԸԼՈՒՐ:

ԲՈՒԼՈՒՐՈՒԾԿԱ - տէն ԲԸԼՈՒՐՈՒԾԿԱ:

ԲՈՒԼՈՒՐ - տէն ԲԸԼՈՒՐ:

ԲՈՒԼԲՈՒ/ԲՈՒԼԲՈՒ (թրք. bürkü) -

տէն ԲՕՂԱՆԸՐ:

ԲՈՒՆԱՆՏԵՐ/ԲՈՒԼԱՆՏԵՐ (*ռուս. бунт, անգլ. Buchhalter*) - գ. Հիմնարկի հաշվապահությունը վարող մասնագետ՝ հաշվապահ: *Մարթ, կընէգ մաղազինէն լիզը, անխօս առուտուր ըն ա-նըմ, վէ՛չ նիսյա կա, վէ՛չ դավթար, վէ՛չ բուխալտէր...* (ԶՏ, Բ, 26):

ԲՈՒՆԱԼՆ - գ. Կզակի տակ գոյացած

հավելամիսը, ենթակզակ: *Էնքան ք՛ու-քացալ ա՛ բուխալը կախ ա իլնի* (2):

ԲՈՒՆԱՆԿԱ (*ռուս. бунка, լեհ. bochenek, լատ. focacius*) - գ. Աղյուսածեւ հաց՝ բոքոն: *Բուխանկան կէս ա անում, յը՛ղը քըսում, կըծօտում* (Բ):

ԲՈՒՆԱՐԻ(Գ)/ԲԸՆՈՒՐԻ(Գ)՝ -(արաբ. buxar (գոլորշի) - գ. 1. Պատի մեջ շինված վառարան՝ մեծ ու բաց կրակարանով: *Պըլը-Պուղին էլ տարալ ա, էն ութաղումը կըրալ ըրալ բուխարիգ՛ումը, դըզղանըն էլ հոնթան կախ ըրալ* (ՀԱԲ, 15, 140): 2. Պատի մեջ բացված ծխնելույզ: *Ծօխը բուխարիգ՛ալը տոն ա տը՛նըմ* (2):

ԲՈՒՆԱՐԻ(Գ)/ԲԸՆՈՒՐԻ(Գ)՝ - գ. Գառան ընտիր մորթուց կարված գլխարկ: *Ք՛անսպարը բուխարին տինում ա կըլխէն, բէդէրը հըլծրում, տոն կ՛ամ շինամաջը* (2):

ԲՈՒՆԱՄԱՍԸ/ԲՈՒՆԱՄԱՍԸ - ած. Կապոցի մեջ երկար մնալուց մաշած: *Բուխամաշ շօրէր ար, պիծէնից ք՛ու-սիքնէրէն* (2):

- Բուխամաշ անել - Կապոցի մեջ երկար պահելով՝ մաշեցնել: *Սըղնիքին չի՛ Էտ դարյան, խէ բուխամաշ ը՛ս ըրալ* (Բ):

- Բուխամաշ ինի/տը՛նալ - Կապոցի մեջ երկար մնալով՝ մաշել: *Էտ պէնջակը Էնքան բօխճումը կացալ, բուխամաշ իլնի* (Բ):

ԲՈՒՆԱՄԱՍԸ/ԲՈՒՆԱՄԱՍԸ - գ. 1. Բոխչայի՝ կապոցի ներսը: *Բուխամաջը յը՛խտուտ ար, շօրէրը յըխտուտից* (2): 2. Բոխչայի՝ կապոցի պարունակությունը: *Բուխամաջը տոն տուվալ, անը՛վ տուվալ* (Բ):

ԲՈՒՆԱՄԱՍԸ - տէն ԲՈՒՆԱՄԱՍԸ:

ԲՈՒՆԱՄԱՍԸ - տէն ԲՈՒՆԱՄԱՍԸ:

ԲՈՒՆՏԸ-ԲԸՐԱՆՏԻ/ԲԱՆՏԻ-ԲԸՐԱՆՏԻ (*պրս. buxtān, ռուս. бухтыбаранты*) - մ. Առանց հսկողության, բախտի քմահաճույքին թողնված: *Տըվըրնէն բախտի-բըրախտի Էտ ծըմակըմը ըրը-ծէս ըն* (2):

ԲՈՒՄԻՆ (*ասոր. büsina (մի տեսակ խոտ, որ գործածում էին իբրեւ պատրույզ)*) - տէն ՓԸԹԵԼԱ:

ԲՈՒԿԼԻՑ - գ. Հողը փխրեցնելու եւ բույսի ենթացողունի շուրջը հավաքելը՝ լցնելը: *Բուկլիցին վախտը խըյարին թա-ղէն տական մին օխծ ա տոն կ՛ամ, ը-տըրան կըծում* (2):

- Բուկլից անել - Հողը փխրեցնելու եւ հավաքելը՝ լցնելու բույսի ենթացողունի շուրջը՝ պարարտացնելու համար: *Կար-տօշկան վեր բուկլից չանիս, լ՛ալ պէրը չի տալ* (2):

ԲՈՒՐ/ԲՕՂ (*արաբ. buxār, թրք. bugü*) -

գ. Եփեղուց՝ թաց բանը չորացնելուց եւ այլն առաջացած գոլորշի՝ շոգի: Ղըգ-դանէն դափաղը վեր յօր ա օնում, մըսէն բուղը թըխում ա իրը՝սէն (Բ):

- Բուղը լը՛ր ինիլ - 1. Շատ տաք, տոթ լինել: Ըստի տաք չինիլ, բուղը լը՛ր ա ի-նիս (Բ): 2. Շատ քրտնել: Էնքան կօրծ ա ըրալ, բուղը լը՛ր ա ինիւմ: 3. Թարմ լինել (կերակուրների, ուտելիքի մասին): Լ՛ալ խօրանգ՝ ա, բուղը լը՛ր ա ինիւմ (Բ): 4. Առողջ, ամուր եւ ուժեղ կազմվածք ունենալ (մարդու մասին): Տըղամարթ, հինչ տըղամարթ, բուղը լը՛ր ա ինիս (Ձ):

ԲՈՒՂԱ (թըք. *boğa*) - տեն ԲՈՒՂԱՆՁ:

- Բուղալ կ՛ալ - տեն ԲՈՒՂԱՎ կ՛ալ:

ԲՈՒՂԱԶԵՊ - ած. Շատակեր: Բուղա-զէգ կընգանը մարթին տօնը կըքանդ-վի (Ձ):

ԲՈՒՂԱՆԸՂ/ԲՈՂԱՆԸՂ - գ. Տոթ, սաստիկ շոգ: Կօզի արը՛վը հալաւ տոն չի լը՛կալ, ամա բօղանըղ ա (Բ):

ԲՈՒՂՂԵՅԻ - գ. Ցորենի նման քիս-տեր ունեցող խոտի տեսակ: Բուղղէյին հըրէյիս սայաղ բիդի կէնաա՝ ըղնէ վէչ պէրանըտ (Բ):

ԲՈՒՂԶԱՅԱՆՁ - գ. Կոկորդափազ: Էտ բուղզափազը ըտըրան մին օր ըսպը-նական ա (Ձ):

ԲՈՒՂԶԱՎԵՐ - տեն ԲՈՒՂԱԶԵՊ:

ԲՈՒՂԶԱՅԱՎ - տեն ՊԵՂՎՈՐՈՒՅ:

ԲՈՒՂԶԱՅԱԼԸՒՅ - գ. Փոքր թաշկի-նակ, որով կապում են կոկորդը: Բուղը-զալլը՛խը պըկէն կապում ա, պըրա-նըմ (Ձ):

ԲՈՒՂԶԱՎԵՐ - ած. 1. Բողոք ունեցող, բողոքող: Բուղըքավէրնէն թուփ ըն տը՛ռնըմ, քինամ թուշ թաքավէրին կօշ-տը (Ձ): 2. Դժգոհ, անբավարար: Մարթը ասմա - Ա՛ կընէգ, հինչա յը՛ս բուղըքա-վէր (Ձ):

ԲՈՒՂԻ - տեն ԲՈՒԲՈՒ:

ԲՈՒՂԱԼԱՍԱ/ԲՈՂԱԼԱՍԱ (թըք. *buğulama* (շոգեխաշել) - գ. Շոգեխաշումով միսը եփելով պատրաստվող կերակուր, շոգեխաշուկ: Կ՛առնը մօրթում ըն, բուղ-լամա շինում, դունաղէն հարգում (Ձ):

ԲՈՒՂԱԼԱՍԻՇ/ԲՈՂԱԼԱՍԻՇ/ԲՈՒՂ-ՍԻՇ/ԲՈՂԱՍԻՇ/ԲՈՂԱՍԻՇ (թըք. *bağulmuş*) - տեն ԲՈՒՂԱԼԱՍԻՍ:

ԲՈՒՂԱԼԱՍԻՍ/ԲՈՂԱԼԱՍԻՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բուղմախէխտ անել - 1. Գոլորշու մեջ խեղդել: Կընանէք՛ը ըտըրան փըռ-նում ըն, քըցիւմ հը՛ռն ածած ճիրին մաջը, բուղմախէխտ անում (Ձ): 2. Սաստիկ վշտացնել, վիշտ պատճառելով՝ խեղ-դել: Էտ մարթին էնքան տըռըպըտը՛-ցէն, բուղմախէխտ ըրէն (Բ):

- Բուղմախէխտ ինիլ/տը՛ռնալ - 1. Գոլորշու մեջ խեղդվել: Կատուն ընգալ փըլթփըլթայիս բանք՛մազին թէշտը, բուղմախէխտ իլնալ (Բ): 2. Սաստիկ վշտից տառապել՝ խեղդվել: Դարդէրը շըտացալ, բուղմախէխտ իլնալ (Ձ):

ԲՈՒՂԱՍԻՇ - տեն ԲՈՒՂԱԼԱՍԻՇ:

ԲՈՒՂՈՒՍ-ԲՈՂՈՒՍ - տեն ԲԵՂԸՍ-ԲՈՂՈՒՍ:

ԲՈՒՍԲՈՒՄԱՆԻՍ - տեն ԲԵՍԲՈՒՄ-ԿԱՆԻՍ:

ԲՈՒՅԱՆԻՍ (ռուս. *бюанис*) - տեն ԲՈՒՍԱՎԱՍ:

ԲՈՒՅՐՈՒՂ (թըք. *buyruk*) - գ. Յրա-ման, կարգադրություն, առաջադրանք: Ըստուծանա բույրուղ ա կ՛ամ, վը՛ր էտ կ՛նկէրը պիտի Օվի Փիրումէն փըռնէն, օտէն (ՅԺՅ, VII, 193):

ԲՈՒՅՆԱՆ - տեն ԲԻՆԱՆ:

ԲՈՒՅՊ - տեն ԲՈՒՅԹ:

ԲՈՒՅԹ - տեն ԲՈՒՅՍ:

ԲՈՒՅԹԱՎԱՍ - տեն ԲՈՒՍԱՎԱՍ:

ԲՈՒՅԿԵՐ (ռուս. *бункер*, անգլ. *bunker*)

- գ. Սորուն նյութերի, հատկապես հա-ցահատիկի ժամանակավոր գետեղա-րան: Արտ, հինչ ա՛րտ, կօմբայինը մէ-հէտ շօռ տուվալ, բունկէրը լըցցալ (Բ):

ԲՈՒՅՆԱՆ-ԱՎԱՆԱՆ (Ն) - մ. Ի սկզբա-նէ, շատ հնում: Բուննան-անվան ընիւմ ա, չընիւմ մին թաքավէր (ՅԺՅ, V, 170):

ԲՈՒՅՍ/ԲՈՒՅԹ (ռուս. *бунт*) - գ. Տա-րերային ապստամբություն, խռովու-թյուն: Մուսմընու բունթալըն ար, դուշ-մըննէն չօրս ընգ՛նանն նըղէյիս ըն ի-լնալ... (ԼՂԲԶ, 271):

- Բունտ պիցըցընել - տեն Բունտա-վատ անել-վ

ԲՈՒՅՍԱՎԱՍ/ԲՈՒՅԹԱՎԱՍ (ռուս. *бунтовать* (ապստամբել) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բունտավատ անել - Ընդվզել, ապստամբել, խռովություն բարձրաց-նել: Ժուղօվուրթը բունտավատ ըրէն, թաքավէրին վէր պէրէն (Ձ):

ԲՈՒՅԹ/ԲՈՒՅՊ - 1. տեն ԲԵՆԾՎՈՆ: 2. գ. Սկզբնավայր, օրրան, հայրենիք: Էրկու ախպէրը օրախ-օրախ ք՛ընում ըն իւրանց բունգ՛ը, իւրանց տան-տըռան յըրա (ՆԱԲ, 55):

ԲՈՒՅԾՎՈՆ - տեն ԲԵՆԾՎՈՆ:

ԲՈՒՅՆԱՆԱ - տեն ԲՈՒՅՆԱՆԱ:

ԲՈՒՅՆՈՐ - տեն ԲՈՒՅԻ: ...Յինչքան օզիս, քէգ մըղար էլ կըճարիմ, բուշարթ մէտէղը նիսյա չինի... (ՅՏ, Ա, 132):

ԲՈՒՅԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԲՈՒՅԸՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԲՈՒՅԸԼԱԹ (ռուս. *бушлат*, գերմ. *Busche-run*) - գ. Տղամարդու մկդակած

հաստ ու կարճ վերնագգեստ: Սալղաթը մին բուշլաթ ա տամ ըտըրան, մին կ՛առնը ինք՛ օնում (Ձ):

ԲՈՒՇՕՐԹԻՍ - տեն ԲՈՒՇՕՐԹԻՍ:

ԲՈՒՇԱՆՉԻ (թըք. *biçakçi*) - գ. Դա-նակ պատրաստող արհեստավոր, դա-նակագործ: Բուշախչին մի լ՛ալ տէնակ ա շինում, տամ էտ տըղէն (Ձ):

ԲՈՒՇԻ - տեն ՊԵՂՈՇ:

- Բուշի կարօվա - մնկ. տեն ԶԱ-ՏԵՊ:

ԲՈՒՇԻ-ԲՈՒՇԻ - տեն ԲԵՂԸ-ԲԱԼԱ:

- Բուշի-բուշի անել - 1. Դժվարու-թյամբ՝ զրկանքներով տուն ու տեղ դնել: Դէ անտըղամարթ տօնը հինչ կինի՛, էն էլ աննամուս կընգա ծէռքի, վէր բուշի-բուշի չի անել, տօնը շինի... (ՅԺՅ, V, 524): 2. Կամաց-կամաց որեւէ բան անել: Բուշի-բուշի ընէլալ արտը վարից, պըր-ծալ (Ձ):

ԲՈՒՍԱՎ - տեն ԲՈՒՂՈՒՍ:

ԲՈՒՂՈՒԿ (ռուս. *бурдюк*) - գ. տեն ՏԵՊ:

ԲՈՒՂՆԻ - տեն ԲԵՂՈՆԻ:

ԲՈՒՂՆՈՒՋ (արաբ. *burnus*, թըք. *bor-nos* (խալաթ, սրբիջ), ռուս. *бурнус*) - գ. 1. Անթե վերարկու: ...Խընամէքը տոն տէ-ռին հըռնըռալալ, վը՛րը շալում փըթաթ-ված, վը՛րը՝ բուննուզում... (ՅՏ, Ա, 1): 2. Բրդե կտոր: Արաղը ծախում ա, էրկու արշին բուննուզ ինք՛ օնում կընգանը հը՛տէ (Ձ):

ԲՈՒՂՈՒՍ/ԲՈՒՂԱՎ (ռուս. *бурак*) - գ. Կարմիր բազուկ: Բօրէն մաջը վէր բուռ-ռակ չի քըցէցէր, էլ հինչ բօ՛րը (Բ):

ԲՈՒՍ՝ - տեն ԲՈՒՍ:

ԲՈՒՍ՝ - տեն ԲՈՒՍԱԹ:

ԲՈՒՍ/ԲՈՒՍ՝ (թըք. *busun* (դարան) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բոնսը պահել - տեն Յը՛տը պահել: Մըթըմը տընըմ ա, էն մին քըշէրը բոն-սը պահէ, տը՛սնա էտ հու վա, կ՛օղին փըռնէ (ՅԺՅ, V, 38):

- Բոնս կէնալ - տեն Մարաղ կէնալ: Բոնս կացալ, կ՛ըխտարը վէր քըցից (Բ):

ԲՈՒՍԱԹ (թըք. *büsat*) - գ. Մարմնի կառուցվածքը՝ կազմվածքը: Ըտըրա բուսաթը վէրըն ա՛, վէր օզում ըս տըղէտ հը՛տէ օզիս (Ձ):

ԲՈՒՍ-ԲՈՒՍ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Բոնս-բոնս անել - տեն Յը՛տը պա-հել: Մին դօջճաղ էլ տըրա հէտը կըտ-րած, բոնս-բոնս ա անում, վը՛ր ծին կ՛ու-ղանա... (ՅԺՅ, VII, 299):

ԲՈՒՍԻՆՈՒՍ/ԲԱՍԻՆՈՒՍ/ՂՈՒՍԻՆՈՒՍ (թըք. *baskin* (հանցանքի պահին հան-

կարծակիի բերելով՝ ձերբակալելը) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բուսխուն ըղնել - Շատ շտապել, ավելորդ փութկոտություն ցուցաբերել: Կործ ա լի՞, կանխ, խէ բուսխունըն ըս ընգալ (2):

- Բուսխուն կոխել - Շատ շտապեցնել, շտապփույթ անելու դրդել: Բըրիգադիրը ժողովուրդեն բուսխուն կոխից, մին օրումը բաղերը քաղել տուպավ (2):

ԲՈՒՍԱՆԱՍԱՐ/ԲՈՒՍՈՒՆԱՍԱՐ - գ. Բանջարանոց ունեցող, բանջարանոցի տեր: Կարկուտը լը՛կավ, բուստընտարերը մընացեն ծույնընեն վեր թըկեն (Բ):

ԲՈՒՍԱՆԱՍԱՐԸ/ԲՈՒՍՈՒՆԱՍԱՐԸ - գ. Բանջարանոցի համար հատկացված տեղը, բանջարանոցի տեղը: Ծէնին բուստընտըղերը կ'ը՛տեն կուխկերքեն ա (Բ):

ԲՈՒՍՏԻ - տեն ՓՈՒՍՏԻ:

ԲՈՒՍՈՒՆԱՍԱՐ - տեն ԲՈՒՍԱՆԱՍԱՐ:

ԲՈՒՍՈՒՆԱՍԱՐԸ - տեն ԲՈՒՍԱՆԱՍԱՐԸ:

ԲՈՒԿԱ - գ. մսկ. Զուր: Խօխան վեր աւից՝ բուվա, գիղն վեր ճիւր ա օգնում (Բ):

ԲՈՒՏԵՐԲԵՐՈՍ (ռուս. *бutterброд*, գերմ. *Butterbrot*) - գ. Կարագով, պանիրով, երշիկով եւն լցուած հացի կտոր: Սունկան էրկու բուտերբրօտ ա տիւս օտում, տամ էտ խօսցը (2):

ԲՈՒՏԿԱ - տեն ԲՈՒԹԿԱ:

ԲՈՒՏՏԸ(ԲԸ) - տեն ԿԱԲՈՒՏԸ(ԲԸ):

ԲՈՒՏՈՒԼԻԶՄ (ռուս. *ботулизм*, լատ. *botulus*) - գ. Ծանր թունավորում: Բուտուլիզման պըրծումըն չի կա (Բ):

ԲՈՒՏՈՒԼԿԱ - տեն ԲՈՒԹՈՒԼԿԱ:

ԲՈՒՐԱՆԻ - տեն ԲԸՐԸՆԻ:

ԲՈՒՐԱԶԱՐ - գ. Պողպատի կտոր, որով հեսանում են գործիքները: Բուրաջաղը յեր կալւով, տինըկնեն թավ տըվավ (2):

ԲՈՒՐԲՈՒՂՕ - տեն ԲԸՐԲԸՂՕ:

ԲՈՒՐԲՈՒԹՕ - տեն ԲԸՐԲԸԹՕ:

ԲՈՒՐՂԱՆ/ԲԻՐՂԱՆ (թըք. *birden*) - մ. Իսկույն, անմիջապես, անհապաղ: Բուրղան ըըըշկընուն ուրվաս ա մի պալատ (ՅԲ, 340):

ԲՈՒՐՂԱՆԱՆՑ/ԲԻՐՂԱՆԱՆՑ - մ. 1. տեն ԲՈՒՐՂԱՆ: 2. Միանգամից՝ մեկ անգամով, միանգամյա գործողությամբ՝ ձեռնարկումով՝ ճիգով եւ այլն: Էտքան կօրծը բուրղանանց ա ըրալ (2):

ԲՈՒՐԱՆՏԻԿԻՆ/ԲՈՒՐՈՒՆՏԻԿԻՆ - տեն ՂԵԳՈՒՆ (1): Էս ախճիգըն էլ Նի յա մըտալ մին օթաղ, էս բուրունտիկինը կըղնըըրալ... (ՅԺՅ, VI, 57):

ԲՈՒՐԹԻ - տեն ԲԻՇՏԻ:

ԲՈՒՐԺՈՒ (ռուս. *буржюа*, ֆր. *bourgeois*) - գ. 1. Բուրժուական դասակարգին պատկանող անձ: Սավէտին վախտը վէճ բուրժու կար, վէճ Նօքւնր (2): 2. Հարուստ, ունետր մարդ: Տու՛ ք'անսիք, Էն՛ բուրժու, ք'ը՛գ ախճիգ՝ չի տալ (2):

ԲՈՒՐԻ - տեն ԲՕՐԱՆ:

ԲՈՒՐԻ-ԲՈՒՐԻ - տեն ԲԸՐԸ-ԲՈՒՐԻ:

ԲՈՒՐՍԱ - ած. 1. Մեծ-մեծ, խոշոր (թուրք. *Бурма* թօթ ա քաղում (Բ): 2. Խիտ, խիտ առ խիտ, հոծ: Բուրմա քօլօտ ա (Բ): գ. 3. Կապույկ, խուրձ: Մին բուրմա խօտ ա քըցնում կըվեն առաշկը, ինք'ը ք'նում (2): 4. Ոլորած բրդի փաթեթ: Պիրթին բուրման տինըմ ա ըռաչեն, կըծկում (2):

ԲՈՒՐՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բուրմիշ անել - Նք. Մեկին շատ բանեցնել՝ աշխատեցնել: Ծինանցուց բուրմիշ ա անում, ինք'ը հըրուստանում (Բ):

- Բուրմիշ ինիլ - չք. Շատ բանել՝ աշխատել: Սաղ օրը բուրմիշ ա իննում (Բ):

ԲՈՒՐՉՈՒՄԸ - տեն ՎԸՐՉԵՄԸ:

ԲՈՒՐՁ/ԲՕՐՁ՝ (արաբ. *burj*, պրս. *borj* (ամրոցի աշտարակ), թըք. *burç*) - գ. Անկյուն, ծայր: ...Փօւէն մին բուրջումը տէհա մին օխծը ծղնում ար ինձ կըծէ... (ԼՂԲԶ, 268):

ԲՈՒՐՈՒ-ԲՈՒՐԻ - տեն ԲԸՐԸ-ԲՈՒՐԻ:

ԲՈՒՐՈՒՂ (թըք. *buruq*) - գ. Նավթաշտարակ: Հըռանցէ յէշում ա, տը՛սնում Նօթէն բուրուղնէն ըրվամ ըն (2):

ԲՈՒՐՈՒՆՏԻԿԻՆ - տեն ԲՈՒՐԱՆՏԻԿԻՆ:

ԲՈՒՐՈՒՇ-ԲՈՒՐՈՒՇ - տեն ԲԸՐՈՒՇ-ԲԸՐՈՒՇ:

ԲՈՒՐՈՒՇՈՒՄ - տեն ԲԸՐՈՒՇՈՒՄ:

ԲՈՒՐՈՒՇՈՒՄԷ - տեն ԲԸՐՈՒՇՈՒՄԷ:

ԲՈՒՐՈՒՇՈՒՄԸՂԱՆ - տեն ԲԸՐՈՒՇՈՒՄԸՂԱՆ:

ԲՈՒՐՈՒՏՈՒԼՕՁ - տեն ԲԸՐՈՒՏՈՒԼՕՁ:

ԲՈՒՐՕ (ռուս. *бюро*, ֆր. *bureau*) - գ. Որոշ կազմակերպությունների՝ մարմինների եւն դեկավար եւ կարգադրիչ անձնակազմի անվանումը: Հարցը տիննում ըն բուրժումը, ըտըրան կօրծա տիւս քըցնում (2):

ԲՈՒՐՕ-ԲՈՒՐՕ - տեն ԲԸՐՕ-ԲԸՐՕ:

ԲՈՒՐՕՆ - տեն ԲԸՐՕՆ:

ԲՈՒՐՕՇ(ԿԱ) - տեն ԲԸՐՕՇԿԱ:

ԲՈՒՓԵՏ (ռուս. *бюфет*, գերմ. *Buffet*, ֆր. *buffet*) - գ. 1. Մեկյակի պահարան, սպասքապահարան: Կօնդունց Սաթենիգը մագազինան մին բուփէտ ա ինք'օնում, պուրնում օտն (ՆԱԲ, III, 133): 2. Ու-

տելիք ու խմելիք վաճառելու փոքրիկ բաժանմունք հիմնարկներում եւ հասարակական վայրերում: Էտ բուփէտումը լ'ավ կատէտ ըն ծախում (Բ):

ԲՈՒՓԵՏՉԻԿ (ռուս. *бюфетчик*) - գ. Բուփէտապան, բուփէտի աշխատող՝ վաճառող: Բուփէտչիկը խափում ա, ըտըրա փուկերը ինք' օնում (2):

ԲՈՒՔԼՈՒ - տեն ԲՈՒՔԼՈՒ:

ԲՈՒՔՍԻՐ - տեն ԲՕՔՍԻՐ:

ԲՕ - տեն ՊՕ:

ԲՕԶ՝ (գրք. բոզ, լատ. *bozo* (աղջիկ, կույս), վրաց. *bozi*) - 1. Պոռնիկ, շնություն անող մարդ (առավելապես կին): Աշխարքըս կ'օղըն ա բօզըն ըն քանդնում (2): 2. Մատնիչ, մատնությամբ զբաղվող մարդ: Էտ բօզը սաղ հընգէրունցը ծախից, ընդըրանա հը՛ռէ շօ՛ն օտ (Բ):

- Բօզու տըղա - տեն ԲՕԶ՝ (2):

ԲՕԶ՝ (պրս. *böz*, թըք. *boz*) - ած. Սոխրագույն, սպիտակավուն: Օրախ-օրախ յեր ա ինում բօզ ծին, չափ քըցում (ՅԱԲ, 15, 6):

ԲՕԶԱՇ (թըք. *bozbaş*) - գ. Ոչխարի մտով եւ տարբեր համեմունքներով պատրաստված ջրալի կերակուր: Մի-հէնգ՝ բօզբաշ իփօղ չի կա (Բ):

ԲՕԶԷԼ - Նք. տեն Բիշտի տալ:

ԲՕԶՈՒԼ (ռուս. *бутьиль*) - գ. 1. Գլանաձեւ եւ Նեղ վզով ապակյա անոթ՝ հեղուկներ լցնելու համար, շիշ: Էն առուտուրականը յօր ա օնում բօթուվը, ըստաքաննէն լըցնում... (ՅԺՅ, V, 63): 2. Մեկ շշի պարունակությունը՝ որպէս հեղուկների չափի միավոր: Մին բօթուվ թօթէն արաղը ամմէն հինչ անժի (2):

ԲՕԼ (թըք. *bol* (լայն, ազատ, արձակ) - ած. 1. Առատ, շատ: Մրհէնգ ըստընուն հէնգ հանրուր ուրական ըմ ըրալ, բօլ պէրք ըստաքալ... (ԼՂԲԶ, 271): 2. տեն ՀԵՐԻԹ: Ծօնը թա.- Ինձ քըսանը բօլ ա, մընաքաճը օտ ուրան... (ՅԺՅ, VII, 194):

- Բօլ ա, հերիք՝ ա - Բավ է, այլեւս այդպէս շարունակել անհնար է: Բօլ ա, հերիք՝ ա, հիշքան ինձ խնփնլ ա... (2):

- Բօլ անել - 1. տեն ՀԵՐԻԹ՝ անել: 2.

Ղադարեցնել, կանգ առնել, վերջ տալ: Ծատ ըս չըրչարվալ, բօլ ըրա (2):

- Բօլ իլնվ, հերիք՝ իլնվ - տեն Բօլ ա, հերիք՝ ա:

ԲՕԼԱՅՍԻՇ - տեն ԲՕԼՅՍԻՇ:

ԲՕԼ-ԲՕԼ (թըք. *bol-bol*) - մ. Առատ կերպով, առատորեն, շատ: ...Մարթա մին տը՛ղա ծէն ըն տամ դօնաղ, հիւրնումնթ անում, բօլ-բօլ հաց տամ (ԱԱ, 27):

ԲՕԼԱՅՍԻՇ/ԲՕԼԱՅՍԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բօլըմիշ ինիլ - տեն Բանքմանգը բօլըմիշ ինիլ:

ԲՕԼԹԱ (*իտալ. volta* (պտույտ, դարձ)) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բայթա թակել/տալ - 1. Փոքր տարածության վրա անընդհատ գնալ-գալ՝ անցուդարձ անել: *Մին հէտ էլ քըզէրավ-քըզըրհանա յէր ա կացալ, տըռնավը բայթա տըվալ* (ՅԺՅ, VI, 148): 2. Թափառել, թրել գալ: *Յօրը ք'ծմնգ' ինիլին տը'դ, սաղ օրը էն ա բայթա թըկէս* (Բ):

ԲՕԼԼԱՄԱ/ԲՈՒԼԼԱՄԱ - *տէն ԲՕԼ-ԲՕԼ*:

ԲՕԼԼՈՒՐ/ԲՈՒԼԼՈՒՐ (*թրք. bolluk*) - 1. *տէն ԲՕԼ-ԲՕԼ*: Թաքավէրը գ'իղնն ա, թա վէր յէրգ'իոր բոլլուղ ա պըհէս, ընդըրա դնրդնն ա ըսի ըսէս (ՅԺՅ, V, 297): 2. *տէն ԲՕԼԼՈՒՐՕԹՈՒՆ*:

ԲՕԼԼՈՒՐՕԹՈՒՆ/ԲՈՒԼԼՈՒՐՕԹՈՒՆ - գ. Առատություն: *Միհէնգ' բոլլուղթուն ա, մարթիք' բոլ-բոլ ապրում ըն* (Ձ):

ԲՕԼՄԱ - *տէն ԲՕԼՄԱ*:

ԲՕԼՄԱ/ԲՕԼՄԱ/ՍՕԼԲԱ - *տէն ՆԱԼ-ԲԱԼԹԻ*:

ԲՕԼՆԻԿ/ԲԵԼՆԻԿ (*թրք. bölük*) - գ. 1. Ունակ: *Կոլէրէն բօլնկը քըզէրը նի յա տը'ռնըմ շէնը, շընէրը վըխէլան նըհէտ կօչ ըն կ'ամ* (Ձ): 2. Հոտ, երամակ: *Խու-գէրէն բօլնկը շէնին բուստըննէն սաղ քընդէցեն* (Բ): 3. Խումբ, ամբողջություն, բազմություն: *Տահանց անա մին բօլնկ ք'իս ըն ծըմակը, շօռ կ'աս, ամմա էտ խուխէն քըթիննա ջըն* (Ձ):

ԲՕԼՆԻԿ-ԲՕԼՆԻԿ - մ. Խումբ-խումբ: *Ըտըրանը բօլնկ-բօլնկ տոնս ըն տը'ռնում, փախչում* (Ձ):

ԲՕԽՃԱ/ԲՕԽՉԱ (*պրս. boğça, թրք. bahçe*) - գ. 1. Շոբերի կապոց: *Մին բօխճա շօր ա տամ, տանան տոնս քըցոնս* (Ձ): 2. Հագուստները կապելու համար քառանկյունի հատուկ շոր: *Մին բօխճա յա կարում, շօրէրը նի տամ մաջը* (Բ): 3. Ուտելիքների կապոց: *Սէլիքը ուրան բօխճան ծոնուո նըման հաց ա տոնս օնում, տըռնում սուփրէն* (ՆԱԲ, 132): 4. Կապոցով տրվող նվեր: *Հըրթընցուվէն մին լ'ավ բօխճա յա տամ* (Բ):

- Բօխճան կապած մընալ - *անծ*. Ունեցածը չվայելել, մուրագին չհասնել: *Սօնա բաջին հըրըվանէն անէսկ ա տամ* - Բօխճատ կապած մընալ (Ձ):

- Բօխճան պէնալ - 1. Անցած-գնացած բաների մասին խոսել, շատախոսել: *Մին օր էլ ջիհոնս ըն, նըստում, բօխճան պէնում, ուրնց կըլխավը ընցածը պատմում* (Ձ): 2. Գաղտնիքը բաց անել՝ հրապարակել: *Կընէգ'ը ասմա* - Սոնս ըրա, քանէ բօխճատ պէցալ ջըմ (Ձ):

ԲՕԽՃԱ-ԲՕԽՃԱ - մ. Կապոցներով: *Յօրը տանը իլանծ-ջիլանծը բօխճա-բօխճա կըրալ ա* (Ձ):

ԲՕԽՃԱԼԱՄԻՇ/ԲՕԽՉԱԼԱՄԻՇ (*թրք. bohçalamak*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բօխճալամիշ անել - Շոբերը՝ իրերը եւն կապոցի մեջ հավաքել: *Յէտ ա տէռնում, բօխճալամիշ անում, էտ շօրէրը տանում, վէր տա ըխճըկանը* (ՀԱԲ, 15, 108):

ԲՕԽՉԱԲ/ԲՕՂՉԱԲ/ԲՕՇԽԱԲ (*թրք. boşqab*) - գ. 1. Պղնձյա մեծ ափսեանման աման: *Հավը կըտօրում ա, ածում բօխճաբը* (Բ): 2. Ափսեանման աման, որ գործածվում է իրեր կափարիչ: *...Սէծ տախտէն տակէն էս ա մին դըզղան կա, ռէխը դըփըլած, բօխճաբըն էլ կըլխէն տըրնած* (ՆԱԲ, 57):

ԲՕԽՉԱ - *տէն ԲՕԽՃԱ*:

ԲՕԽՉԱԼԱՄԻՇ - *տէն ԲՕԽՃԱԼԱՄԻՇ*:

ԲՕՂ - *տէն ԲՕՂ*:

ԲՕՂԱԶ (*թրք. boğaz*) - գ. 1. Բերան, երախ: *Չօբանը ջըլանը քըցում ա ծիլին բօղազը, ինքը յըրան նըստում, յէտ տաննում տօն...* (ՅԺՅ, V, 363): 2. Բուկ, կոկորդ: *Հունց ա պըտըհէս՝ մին վը'սկըռ ք'իս ա, բուղազումը տընզըվէս* (ԱԱռ, 9): 3. փխբ. Անծ, շունչ: *Քըզէր ցիրըկ ըշխաղում ա, հինչ ա'նէ, տանը օխտը բօղազ կա* (Բ):

- Բուղազան խը'դ - Սովածությանը չդիմացող, շատակեր, անկշտում, ուտելիքի հանդեպ անզուսպ: *Ըտըրան էլ ինըմ ա մին բուղազան խը'դ կընէգ'* (Ձ):

- Բուղազան կըտըրել - Իրեն գրկել, իրեն գրկելով՝ տնտեսել, խնայողություն անել, ուրիշին օգնել: *Բուղազան կըտըրալ ա, էտ յիթիմնէրէն պահալ, մըծըցըրալ* (Բ):

- Բուղազան պէնդ - Ուտելիքի հանդեպ ժուժկալ, քչակեր: *Բուղազան պէնդ ա, ըտըրա հը'տէ էլ կարում ա տօնը պահէ* (Բ):

- Բուղազավը կօլ չըքինիլ - Կոշտ լինել (ուտելիքի մասին): *Էս տանծը բուղազավըս կօլ չի ք'իսում, տու հունց ը'ս օտում* (Բ):

- Բուղազէն հըսնել - Այլեւ չհամբերել, համբերությունը հատել: *Կընէգ'ը ասմա* - Էնքան տանջվան ըմ, բուղազէս ա հըսալ, յը'ս էս տանը էլ կարէլ ջըմ կէնամ (Ձ):

- Բուղազէն հըսընել - Համբերությունից հանել: *Թաքավէրը ժուղովուրթէն էնքան ջըրջարում ա, բուղազէն ա հըսընում* (Ձ):

- Բուղազէն հօփ տալ - 1. Սնունդը չափավորել, քիչ ուտել: *Շատ ըս ք'ուքացալ, պատառ բուղազէտ հօփ տօ* (Բ): 2. *տէն Բուղազան կըտըրել*:

- Բուղազէն յէշիլ - Լավ կերակրել: *Կավը լըղարալ ա, բուղազէն յէշի* (Բ):

- Բուղազէն չօքել - *տէն* Պըկէն չօքել:

- Բուղազէն տէմ ըղնել - *տէն* Պըկէն տէմ ըղնել:

- Բուղազու յեսիր - *տէն* Բուղազան խը'դ:

- Բօղազը թըխծընել - *տէն* Բօղազը թըրջիլ:

- Բօղազը թըրջիլ - Քիչ խմել, քիչ կոնծել: *Սանքին ասմա* - Հանքի, ասում ըն, լ'ավ արաղ ըս քաշան, հիբ կ'ամ, բօղազըս թըրջիմ (Ձ):

- Բօղազը կօչ կ'ալ - Ուտել չկարողանալ: *Կախան նըհը'տ բօղազը կօչ ա յը'կալ* (Բ):

- Բօղազը ճըղէլ/ճըրդօտել/ճօթը-ռէլ/ճուրդռօտել - Բղավել, գոռգռալ: *Հիշկան բօղազը ճըղում ա, վէշ մինը ըսկանում չի* (Բ):

- Բօղազը չուրանալ - 1. Սաստիկ ծարավել: *Սաղ օրը իրը'վէն տակէն հծնծ ա անում, բօղազը չուրանում ա, ճուր չի ինում, թա խըմէ* (Բ): 2. Կոնծելու ցանկություն՝ տենչ ունենալ: *Ք'իսնում ա հըրըվանէն տօնը, թա* - Բօղազըս չուրացալ ա, մին բօթուլ արաղ տօ' (Ձ):

Բօղազը տը'դ - 1. Առողջ, ախորժակ ունեցող: *Բօղազը տը'դը մարթ ա, խէ բի'դի մը'ռնէ* (Բ): 2. Ուտելիքով ապահովված: *Թանք'ի բօղազըտ տը'դը ինի, մին էլ հըղըրթուն ինի, մընացածը անմալ ա կ'ըլական* (Ձ):

- Բօղազը փըռնըվել - 1. *տէն* Բօղազը կօչ կ'ալ: 2. Ձայնը կտրվել: *Բօղազը փըռնըվալ ա, կարում չի խօսէ* (Բ):

- Բօղազը օռչիլ - *տէն* Պօկը օռչիլ:

- Բօղազ թըխել - *տէն* ԿԸԼԿԸԼՑԸՆԵԼ:

ԲՕՂԱԶՂՈՒՇԿՈՒՆԻ - *ած. տէն* Բուղազան խը'դ:

ԲՕՂԱՆԸՂ - *տէն* ԲՈՒՂԱՆԸՂ:

ԲՕՂԱՄԱ - *տէն* ԲՈՒՂԱՄԱ:

ԲՕՂԱՄԻՇ - *տէն* ԲՈՒՂԱՄԻՇ:

ԲՕՂՄԱ/ԲՕՂՈՒՄՆԸ (*թրք. boğmaca* (կապույտ հագ, խեղդող հագ)) - գ. 1. Կոկորդի հիվանդություն: *Ասում ըն, ք'ըմալանց Սէրօփը բօղման ընգալ ա, մը'ռալ* (Ձ): 2. փխբ. Կիշտ, սրտնեղություն: *Բօղման մարթին կըսպանէ* (Բ):

- Բօղմա օնել - *անծ*. Կոկորդի հիվանդությամբ տառապել եւ մեռնել: *Բօղմա օնէ ծը'գ* (Բ):

- Բօղմու կ'ալ - Վշտախեղդ լինել: *...էտ խէղճ սաննատկ'արը բօղմու ա կ'ամ, մը'ռնըմ* (ՅԺՅ, VI, 185):

ԲՕՂՄԱՆԵՒՏ - *տէն* ԲՈՒՂՄԱՆԵՒՏ:

ԲՕՂՄԻՇ - *տէն* ԲՈՒՂՄԱՄԻՇ:

ԲՕՂՇԱԲ - տեն ԲՕԽՇԱԲ:
ԲՕՂՈԼԱՄԻԺ - տեն ԲՈՒՂԱՄԻԺ:
ԲՕՂՈՒՄ-ԲՕՂՈՒՄ - տեն ԲՕՂԸՄ-ԲՕՂՈՒՄ:

ԲՕՂՈՒՄՆԸ¹ - տեն ԲՕՂՄԱ:
ԲՕՂՈՒՄՆԸ² (թրք. *boğum* (հանգույց, կապ, ծնկակապ) - գ. Եղեգի յուրաքանչյուր հանգուցամասը՝ երկու ծնկների արանքը: Ղարղուն յեր կալմի, մին բողումը կըտըրից, թոթթմի՞ շինից (Ձ):
ԲՕՂՕԲ (գրք. բողոք) - տեն ԿԷՆ-ԳՄՏ:

ԲՕՂՕԲԷՄ (գրք. բողոքեմ) - տեն ԿԷՆԳՄՈՒՄՈՒՄ:

ԲՕՄԲ (ռուս. *бомба*, ֆր. *bombe*, հուն. *bombos*) - գ. Պայթուցիկ լիցքով արկ՝ ռումբ: Բոմբը ընգամ թռնում Մաքսիմի տանը յորա, վրդէն հըվըսըրըրալ (Ձ):

ԲՕՄՓ/ԲԱՄՓ (հ.ե. **bamb-* (նռչել) - ձ. Պայթյունի, հարվածի, ճարճատելու եւ այլնի ծայն: Մին էլ տը՛սէնք՛, բոմի, մին պէն տըրաքից:

- Բոմի անէլ - Յանկարծակի վառվել՝ ճարճատել: Կըրակը բոմի ըրալ, Նի կացալ (Բ):

- Բոմի անէլ, իրը՛սան կէնալ - 1. Յանկարծակի մեկի վրա հարձակվել: Ծօնը բոմի ըրալ, իրը՛սաս կացալ (Ձ):
2. Մեկին լաիրճորեն պատասխանել: Էտ հարթանըտ վեր մին պէն ըս ասում, բոմի ա անում, իրը՛սատ կէնում (Ձ):

ԲՕՄՓԷԼ/ԲԱՄՓԷԼ - նք. Ձեռքով՝ բռնեցքով հարվածել: Տըղան վեր բոմ-փում ա, դէվը մըտակվում ա (Ձ):

ԲՕՅ՝ (թրք. *boy*) - գ. 1. Յասակի բարձրություն: Կարճ մարթըն էլ վրճը ընդըրա բոյը տը՛սնըմ ա, մայթ ա մընըմ, յէտ ա տը՛նըմ, ընդըրա բոյին յէշըմ... (ԼՂԲ, 351):
2. Երկարություն: Ութաղէն բոյը վէց մէտըր ա, լէնքը՝ չօրս, պիցըրթունը՝ իրը՛ք (Բ):

- Բոյատ հըմանչում չը՛ս - տեն Բոյիտ յէշի:

- Բոյըտ թաղիմ/թիլ չափիմ/տափումը տինիմ - անծ. Մեռնես: Մարը ասմա.- Բոյըտ թաղիմ, ա՛ բէյնամուս (Ձ):

- Բոյիտ մատաղ/մը՛նիմ - Սիրալիրության, նվիրվածության փաղաքշական արտահայտություն, որով շէշտվում է մեկի բարձր հասակը: Սյան թռնանը խըտտում ա, թա.- Բոյիտ մատաղ, էտ հիշկան ը՛ս մըծացալ (Ձ):

- Բոյիտ յէշի - Յանդիմանական արտահայտություն՝ մեծ ես, չափահաս ես, քեզ վայել չէ նման բան անել: Յամթթ քը՛գ, բոյիտ յէշի, խախէրը հօնծ ըն ա-նում, տու խօխօսըն նըհէտ կ՛ուղըրկանէ յըս տամ (Ձ):

- Բոյ քաշիլ/տալ - 1. Յասակը բարձրանալ: Խօխան բոյ ա քաշնիլ (Բ): 2. Ա-

ճել, երկարել: ...ճուղուպուրը ծիլիս ա, բոյ քըշիս... (ԱԱԹ, 8):

ԲՕՅ՝ (ռուս. *бой*) - գ. Կռիվ, ճակատամարտ: Մըսմընու բոյին վախտը ըս-պանվալ ա (Ձ):

ԲՕՅԱՆԱՆԱ (թրք. *boyahane*) - գ. Ներկատուն: Նի յա մընէտ բոյախանան, ըռանգ՛էրը ճուկէտ, քիս թաքավէրին պալատը (Ձ):

ԲՕՅԱՅԻԼԻ - գ. Մեծ՝ մարդու ամբողջ հասակը ցույց տվող հայելի: Բոյաիլին տինում ըն ծըմակումը, դէվը մաչին յէշում ա, գիւղիւմ ա, թա էրիւշ դէվ ա... (Ձ):

ԲՕՅԱՎ - ած. Բարձրահասակ: Բոյալ տըղա յար, էնքան կօրծ ըրալ, մաշկան կըռացալ (Ձ):

ԲՕՅԱՎ-ԲՈՒՄԱԹԱՎ - ած. Բարձրահասակ եւ գեղեցիկ կազմվածք ունեցող: Թաքուիին յէշում ա, տը՛սնում մին դաշանգ՛, բոյալ-բուսաթալ տըղա ուրան ութաղումը (Ձ):

ԲՕՅԱՎ-ԲՈՒՄԱՎ - տեն ԲՕՅԱՎ-ԲՈՒՄԱԹԱՎ:

ԲՕՅ-ԲՈՒՄ - տեն ԲՕՅ-ԲՈՒՄԱԹ:

ԲՕՅ-ԲՈՒՄԱԹ - գ. Արտաքին տեսք՝ կազմվածք: Էտ ախճիգ՛ը վրճը ընդըրա բոյը-բուսաթը, շէնքը-շընթըրը տը՛ս-նըմ չի՛, սիրահարվըմ ա... (ՅԺՅ, V, 126):

ԲՕՅ-ԲՈՒՄԱԹԱՎ - տեն ԲՕՅԱՎ-ԲՈՒՄԱԹԱՎ:

ԲՕՅԱՆԱԲՕՅ - մ. 1. Ամբողջ հասակով մեկ: Խըմած, լիւ տը՛ռած տիւս ա կ՛ամ, բոյանաթոյ ըղնում էտ փօսը (Ձ):
2. Ամբողջ երկարությամբ, ծայրից ծայր: Պօլը թըլիում ա, բոյանաթոյ խալի մը՛կ-նում (Բ):

ԲՕՅԼՈՒ (թրք. *boyu*) - տեն ԲՕՅԱՎ:

ԲՕՆԴՈՒՐ(ՉԻ) - գ. Տակառ պատրաստող արհեստավոր, տակառագործ: Միհէնգվա դարըմը բօնդորնէրէն էլ մըհալ քըցօղ չի կա (Ձ):

ԲՕՆՁԻԿ (հ.ե. * *bheg-, bheng-* (կոտրել, ջարդել, փշոթել) - գ. Կոտրված խեցեղեն ամանի ներքեի մասը: Բօնձիկին մաչը ճիւր ա ածում, տամ հըվէրէն (Ձ):

ԲՕԾ (թրք. *boş* (դատարկ, փուչ, անխմաստ, տգետ, անգործ) - տեն ԹՈՒԼ:

- Բօշ անէլ - 1. տեն ԹՈՒԼԸՏ(Ը)ՆԷԼ:
2. Տեն Կօթը բօշ անէլ:

- Բօշ բօղազ (թրք. *boşboğaz* (դատարկախոս, ոչ գաղտնապահ) - տեն Պէրանը ճըղած:

- Բօշ տալ - տեն Բօշ անէլ:

ԲՕԾԱ - գ. 1. Չնշանների ցեղի մի ճյուղը, որ ապրում է Անդրկովկասում եւ պարապում է զամբյուղներ՝ մաղեր եւ շինելով եւ վաճառելով, այլեւ հմայություններ անելով եւ մուրացկանությամբ: Կ՛արուներ յը՛կալ, բօշէ՛րը Նի

տը՛ռէն շէնէրը (Ձ): 2. փխբ. Աներես, պնդերես մարդ: Բօշա յը՛ս, խըրէգ՛ պէն ծօղի, լի՞ (Բ): 3. փխբ. Ոչ տնարար, ոչ աշխատասեր կին: Էն հինչ կընէ՛գ՛, բօշա յա, բաշիր չանում, թա խօրնի՛կ իփի (Բ):

ԲՕԾԱՅՕԹՈՒՆ - գ. 1. Բոշայական կյանք, բոշայի զբաղմունք: Էնքան բօշանէրէն կօխկէն կացալ ա, ինք՛ըն էլ ա բօշայօթուն սըվը՛րալ (Ձ): 2. տեն ԱՆՅԱՆԱՆՉՕԹՈՒՆ:

ԲՕԾ-ԲՕԾ - տեն ԹՈՒԼ-ԹՈՒԼ:

- Բօշ-բօշ տը՛ղեր - Փորի կախ ընկած մսերը: Խօզը մօթթում ա, թուքըճիգ՛ անըն ա բօշ-բօշ տը՛ղերը խըրա-վում, մընացածը ծախում (Բ):

ԲՕԾԽԱԲ - տեն ԲՕԽՇԱԲ:

ԲՕՊԱԿ - տեն ԲՕՓԱԿ:

ԲՕՐ (գրք. բոր) - գ. 1. Ընտանի մեղուների արուն: Փէթակը պէցալ, տը՛սալ բօռէրալ լիզը (Բ): 2. փխբ. Ձրիակեր, ուրիշի հաշվին ապրող: Բօռ գատ ա, հօրը հնշվին ա ապրում (Ձ):

ԲՕՍԱՆ (պրս., թրք. *bostan*) - գ. Բանջարանգ: Նի յա մընում բօստանը, տը՛ս-նում խըյարին թաղէրը թըռնօշկած (Բ):

- Բօստանու ուլուղ - տեն ԴԻԹՃԱ:

- Բօստան անէլ - Բանջարեղեն ցանել: Ըստարէ թօռուլին ա, հու բօստան անէ, փուշմընական չի (Բ):

- Բօստանը քար քըցիլ - Մեկի հասցեին վատ խոսել, կռվի՝ վեճի առիթ տալ: Փիս մարթ ա, սաղ օրը էն ա ըստըրա-ընդըրա բօստանը քար քըցիլիս (Ձ):

ԲՕՍԱՆՉԻ (թրք. *bostancı*) - գ. Բանջարանգ խնամող՝ մշակող՝ պահող անձ: Բօստանան վեր կըրթօթուն անին, բօստանչուն փայը կըպահին (ԱԲԲ, 22):

ԲՕՍԱՆՉՕԹՈՒՆ - գ. Բօստանչու զբաղմունքը, բօստանչի լինելը: Էտ մարթը ասմա.- Յը՛ս սաղ գ՛անքումըս չօբան ըմ իլնի, բօստանչօթուն կարել չըմ անիմ (Ձ):

ԲՕՎ՝/ՊՕՎ՝ (թրք. *böv*) - տեն ԽԸՄ-ԲԸՐԿԱՏՈՒ:

ԲՕՎ՝/ՊՕՎ՝² (գրք. բով (հնոց, կրակարան) - տեն ՍԱՋ՝:

ԲՕՎԷԼ/ՊՕՎԷԼ - նք. Տապակի մեջ առանց ջրի կամ յուղի աղանձել: Ալլէրը բօվիւմ ա, հալվա շինում (Բ):

ԲՕՎԸՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բովըր անէլ - Պրպտել, փնտրել: Յիշկան բովըր ըն անում, էտ վէքսիլը քըթէնում չըն (Ձ):

ԲՕՐԱՆ (թրք. *boran* (տեղատարափ անձրեւ, բուք) - գ. Ձյունախառն փոթորիկ: Փըսիւնգ՛իւն Նան բօրանը ըսկը-սից... (ԼՂԲ, 303):

- Բօրան անել - Ձյունախառն փոթորիկ փչել: Բօրան ա անում, խըհըճ մարթը կարում չի, թա տանան տոնս կ'ան (Ձ):

ԲՕՐԱՆԻ (թրք. *borani*) - գ. Կանաչ լոբով, դդումով եւ այլ բանջարեղեններով ու յուղով պատրաստված կերակուր: Մին լ'ավ բօրանի յա իփում, տինըմ քաշկեն, լօխ օտում (Ձ):

ԲՕՐԺՈՒՄ - տեն ԲՕՐԺՈՒԼ:

ԲՕՐԾ (ռուս. *бору*) - գ. Բագուկով, գագարով, կաղամբով, կարտոֆիլով, համեմունքներով եւ մսով կամ առանց

մսի պատրաստած ջրալի կերակուր: Թամամ ազին լ'ավ բօրճ ա իփում (Բ):

ԲՕՐԶ՝ - տեն ԲՈՒՐԶ:

ԲՕՐԶ՝ (թրք. *borç* (պարտք, փոխառություն) - տեն ՓՕԽ: Ըտըրանավ էրկու դալմադալչի ըշխարքան պըկասից, բօրջը մըկալներեն ինի (ՋՏ, Ա, 205):

ԲՕՓՍԻԿ/ԲՕՊՍԻԿ/ՄՕՍՍԻԿ - գ. 1. Ոչխարի կամ այծի մորթու փոքր կտոր՝ տակից կլոր եւ տափակ արճիճ ամրացրած, որով խաղում են՝ ոտքը անընդհատ ձախ կամ աջ բարձրացնելով եւ

այն օդի մեջ թռցնելով: Ղուրդուշումը հալում ըն, ծակում, մօրթուն անա նըստա տամ, բօփսիկ շինում (Ձ): 2. Այդ խաղատեսակը: Խօխենքը բօփսիկ ըն խաղ անում (Բ):

ԲՕՔՍԻՐ/ԲՈՒՔՍԻՐ (ռուս. *буксир*, հոլ. *bočgseren*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բօքսիր անել - Բուքսիրել, քարշակել: Մին տըրախտըր ըն տանում, բօքսիր անում, էտ մաշինը պիրում (Ձ):

Գ

ԳԱԶ՝/ԳՂԶ՝ (պրս. *gaz*) - գ. 1. Շղարշ, մետաքսե ծածկոց: Ըտըրա կընէգ'ըն էլ մին վըսկէ մըժմանիւ մըճի գագավ ծասկած մին ճօխտ դաշանգ' տուպլի պըրավ, թա տա թանգան հարսին (ՅԺՅ, V, 204): 2. Սոխրաջրի մեջ եփած շերամի բոժոժ: Գագը ճիրան տոնս ըն տամ, վէր թիլ քաշին (Ձ):

ԳԱԶ՝ - տեն ԿԷԶ:

ԳԱԶ՝ (ռուս. *газ*, ֆր. *gaz*, հուն. *chaos*) - գ. 1. Գազանման եւ գոլորշանման այրվող նյութերի ընդհանուր անվանումը: Ղարաբաղա շինըթկընեն գագ ըն քըցիւմ: (Բ): 2. Ստամոքսում եւ աղիքներում առաջացած գազանման նյութ, փուք: Փորումը գագէր ա թուփ տըրալ (Բ):

- Գագ տալ - Ավտոմեքենայի ընթացքն արագացնել, արագ քշել: Գագ տո, ճէլլի հըսնինք' (Բ):

ԳԱԼԴԱՆԱ - գ. Զամետի առաջնամասի ներսի եւ դրսի ու ետնամասի դրսի կողմերում կարված մասերը: Փըլանեն իրըք գալդանա յա ինում (Բ):

ԳԱԼԻՓԷ (ռուս. *галфе*) - գ. Մինչեւ ծնկները նեղ փողբերով, վերեփ մասում շատ լայնացող անդրավարտիք: Վաղարշակ դային միջըվ միհենգ' գալիփէ յա կ'ընըմ (Բ):

ԳԱԼՍՏՈՒԿ - տեն ԳԱԼՈՒՍԻԿ:

ԳԱԼՍՏՈՒԿԱՎԷՐ - տեն ԳԱԼՈՒՍԻԿԱՎԷՐ:

ԳԱԼՈՒՍԻԿ/ԳԱԼՍՏԻԿ/ԳԱԼՍՏՈՒԿ (ռուս. *галстук*, գերմ. *Halstuck*) - գ. Վզկապ, փողկապ: Գալուստիկը կապում ա, ք'ինամ հըրսանէք' (Բ):

ԳԱԼՈՒՍԻԿԱՎԷՐ/ԳԱԼՍՏԻԿԱՎԷՐ - ած. 1. Վզկապ՝ փողկապ կապած: Էտ գալուստիկավէր մարթը գալուստիկը յըտ ա անում, կը-

ռանում, ըխպիրին ակնան խըմում (Ձ): 2. Պաշտոնյա: Ասում ըն, գալուստիկավէր մարթ ա ըտըրա տըղան (Բ):

ԳԱԼՍՏԻԿ - տեն ԳԱԼՈՒՍԻԿ:

ԳԱԼՍՏԻԿԱՎԷՐ - տեն ԳԱԼՈՒՍԻԿԱՎԷՐ:

ԳԱՆԳՐԵՆԱ (ռուս. *гангрена*, հուն. *gangraina*) - գ. Արյան շրջանառության խանգարման հետեւանքով մարմնի կամ օրգանիզմի որեւէ մասի մահացում, կերցավ, փտախտ: Խըհըճեն վընընը գանգրենա տըրալ, կըտըրըճեն (Բ):

ԳԱՆԶ - տեն ԿԱՆԶ:

ԳԱՌԻ - գ. տեն Թօրքու գառի:

ԳԱՌՆԻՏՈՒՐ/ԳԱՌՆԻՏՈՒՐ (ռուս. *гарнитур*, գերմ. *Garnitur*, ֆր. *garniture*) - գ. Կահույքի լիակատար կոմպլեկտ: Մին գառնիտուր ա ինք' օնում, տինըմ ըխճըկանը տանը (Ձ):

ԳԱՍ(Տ)ՆԻՑԱ (ռուս. *гостиница*) - գ. Հյուրանոց: Շատ յըշիւնը յէտը էտ չամաղանը յօր ա օնում, ք'ինում գասնիցան (ՅԺՅ, VI, 221):

ԳԱՏՕՎԻ (ռուս. *готовый*) - ած. Առանց պատվերի պատրաստի վիճակում վաճառվող՝ տրամադրվող: Միհենգ' լօխ գատովի շօրէր ըն կ'ընում, էլ շօր կարէլ տըվօղ չի կա (Բ):

ԳԱՐԱԴԱՎՕՅ (ռուս. *городовой*) - գ. Քաղաքապետ: Ծէն ըն տամ պըրիստավէն, գարադավօյէն, դըրդէն, վէր մին ճար անին... (ՅԺՅ, V, 417):

ԳԱՐԱԺ (ռուս. *гараж*, ֆր. *garage*) - գ. Ավտոմեքենաներ պահելու եւ վերանորոգումներ կատարելու շենք՝ կառույց: Գարաժը պէնում ա, տըսնում մաշինը կ'ուղացած (Բ):

ԳԱՐԱՄԱՓՈՆ - տեն ԴՐՈՒՄԱՓՈՆ:

ԳԱՐԴԻՐՕԲ (ռուս. *гардероб*, ֆր. *gar-dorobe*) - գ. Զգեստապահարան: Փուլը

յըլըճիտումը պըտատում ա, կօխում գարդիրօբէն շօրէրէն տակը (Ձ):

ԳԱՐՄՕՆ (ռուս. *гармонь*, հուն. *harmonikos*) - գ. Ստեղնավոր փքոցավոր երաժշտական գործիքի տեսակ՝ հարմոն: Տէսնում ա փայտօնին մաշին գարմօն ածիլավ տէս ըն ք'ինում, տէն ըն ք'ինում (ՅԺՅ, V, 478):

ԳԱՐՆԻՏՈՒՐ - տեն ԳԱՌՆԻՏՈՒՐ:

ԳԱՐՇՕԿ (ռուս. *горшок*) - գ. Միգաման, գիշերանոթ: Չօլը ք'ինանի հէտէ էլ պաղրաստէլ ա տամ մին ծակ դօշանկ, տակէն՝ գարշօկ (ՅԺՅ, V, 320):

ԳԱՐՍԱՎԷՏ (ռուս. *горсовет*) - տեն ԳՕՐՍԱՎԷՏ:

ԳԷԼԼՍ - տեն ԳՈՒԼԼՍ:

ԳԷԼԼՍԻ - տեն ԳՈՒԼԼՍԻ:

ԳԷԼԼՍՕՍ - տեն ԳՈՒԼԼՍՕՍ:

ԳԷՂՏ - տեն ԸԽՊԷՂԻԿ:

ԳԷՄԱՐՕ(Յ) (ռուս. *геморрой*, հուն.

haima (արյուն) + *rhei* (հոսել) - տեն ԲԱԲԱՍԻԼ:

ԳԷՅՄԼ - տեն ԳԷՅԻՄ:

ԳԷՅՄԼՄԻԾ - տեն ԳԷՅԻՄԻԾ:

ԳԷՆԵՐԱԼ - տեն ՅԱՍԱՐԱԼ:

ԳԷՍ (ռուս. *ГЭС*) - հպվ. գ. Հիդրոէլեկտրակայան: Սանսանգ'ա գէսը վէր ինի վէջ, ապրուստը տիժէր կինի (Բ):

ԳԷՍԱՊՕ (ռուս. *гестapo*, գերմ. *Gestapo*) - գ. Ղաժան մարդ: Հինչ ըսկէտուր, գէստապօ յա էտ հըրթներէն հըտէ (Ձ):

ԳԷՐԲ (ռուս. *зeрб*, լեհ. *herb*, գերմ. *Erbe*) - գ. Պետության, քաղաքի, տոհմի եւն տարբերիչ նշան, զինանշան: Ղարաբաղա գէրբին յըրա թօթ էլ կա նըկարած (Բ):

ԳԷՐՕՅ (ռուս. *зeрoй*, հուն. *hērōs*) - գ. Բացարձակ արիությամբ աչքի ընկնող մարդ՝ հերոս: Ամմէն կըռվավ էլ Ղարաբաղը գէրօյնէ շատ ա տըվալ (Ձ):

սան մին արձան ըն շինում, տինում ք-տը՞ղ (2): 2. Այդ նյութից պատրաստված ամուր վիրակապ: Վը՞նը կօտրում ա, գիպս ըն տինում (Բ):

ԳԻՐԳԱՆԻ - տեն ԳԻՐԳԱՆԻ:

ԳԻՐԴԱՆ - տեն SOՃ(ԻԳ):

ԳԻՐԶ - տեն ԳԻԼԶ:

ԳԻՓՍ - տեն ԳԻՊՍ:

ԳՅԱՐԱՆ - գ. Գոյնգոյն թելերով ու նախշերով խավավոր բրդե կամ մետաքսե հաստ գործվածք, որով զարդարում են սենյակի հատակը կամ պատերը, գորգ: Ղարաբաղ էլ ք՛ծինն գ՛նքն չի մընացալ, լօխ ճիրու կ՛իկնալ ինք՛ ըն կալն, տարալ (Բ):

ԳՅԱՐԱՆ - ած. Վտիտ, պարզ, մաքուր: Գ՛նգ՛նմ կիկի յա, հիշկան կարում ըս՛ խըմէ (2):

ԳՅԱՐԱՆ (աղբ. gadā) - գ. 1. Ծառա, ստորադրյալ: Էտ մը՛ծը քտըրանց գ՛ն-դն յա յօր օնըմ (ՅԺՅ, V, 331): 2. փխր. ժլատ, գծուծ, մանրախնդիր, ստոր: Գ՛նդն մարթին նըհէտ բիդի հըրըկը2օթուն չանկիս (2):

ԳՅԱՐԱՆ-ԳՆԻՐԱՆ - գ. 1. Ծառաներ, ստորադրյալներ: ...Ք՛իկնն ա, կաղնըմ քաղաքին մեղանըմ, ը2տը՛ղ հըրուստ-նէն կ՛ամ ըն իւրանց հէտէ գ՛նդն-գ՛նու-դն փըռնըմ (2): 2. Սինթորներ, անարժան մարդկանց ամբողջություն, տակակներ: Ըտի էտ վը՛ղէրը ըղնում ա գ՛նդն-գ՛նուդն ճանգ՛ (2):

ԳՅԱՐԱՆԼԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Գնդանմիշ իկի/տը՛ռնալ - Վայրենանալ, վայրի դառնալ: Էտ խօզ՛էրը էնքան ծըմակումը կացալ ըն, գ՛նդանմիշ ըն իլնլ (2):

ԳՅԱՐԱՆԿ (թբ. gadān) - գ. Գոմեշի ձագ: Գ՛նդանը քը2էրը մընաց ծօղումը, կ՛իւրը կերալ (Բ):

ԳՅԱՐԱՆՅՈՐԹԻՆ - տեն ԳՈՐԾԹԻՆ:

ԳՅԱՐԱՆՊԱՆԵՆ - տեն ԳՈՐԾՊԱՆԵՆ:

ԳՅԱՐԱՆՎԱՅԻ - տեն ԳՈՐԾՎԱՅԻ:

ԳՅԱՐԱՆՎԱՐԻ - տեն ԳՈՐԾՎԱՐԻ:

ԳՅԱՐԱՆԿ (թբ. gadān) - գ. Լեռնանցք: Գնդանկալը ընցընէիս մին կըխտար ա ջիհում (2):

ԳՅԱՐԾԹԻՆ - տեն ԳՈՐԾԹԻՆ:

ԳՅԱՐ՝ - տեն ԳԱՐ՝:

ԳՅԱՐ՝ - տեն ԿԵՐ՝:

ԳՅԱՐ՝ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Գնգ անց կըցընէլ - 1. Ստերք մնալ (կովը): Կավը գ՛նգ անց կըցըրալ, խօխէնք՛ը մընացէն առանց թացան (2): 2. Ժամանակին չամուսնանալ (աղջիկը):

Էտ ախճիգ՛ը ըտի գ՛նգ անց կըցընէլալ մընամ ա տանը (2):

ԳՅԱՐԱՆ - տեն ԳՅԱՐԱՆ (1): Ըտըրանց մին պը՛լ էծ ա իկիս, էնքան խոտուրու, էնքան գնգնգն, վը՛ր վէ2 մին տըվարած ուզէս չի, թն պահէ (ԼՂԲ, 316):

ԳՅԱՐԱՆ - գ. Գյուղացու հարկատեսակ: Խը՛ղծ շինացէն գ՛նուդն չի, թա հունց անէ, վէր գ՛նգնան տա (2):

ԳՅԱՐԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Գնգմիշ իկիլ - Պարապ-սարապ թափառէ: Զնըր ասմա.- Բալա, գ՛նգմիշ իկիլալ պէն չիկիլ, մին կործ ըրա, խօխէնք՛ըտ պահէ (2):

ԳՅԱՐԱՆ/ԳՈՐԾԱՆ (թբ. gadān) - մ. Գալիք տարի: Զուռըփէշման յէտ ըն տէռնըմ, վէր մին էլ գ՛նուդն կ՛ան... (ՋՏ, Ա, 189):

ԳՅԱՐԱՆ/ԳՆԻՐԱՆ (թբ. gelberi) (կրակխառնիչ, ակիշ) - գ. Մետաղալարերից հյուսած փայտե կոթով հարմարանք՝ թոնրի պատից հացը պոկելու եւ հանելու համար: Արիսակ աքերը գ՛նու-բանին մը՛կնում ա, վար հացը պոկէ, վը՛նը սըլկըհում ա, ընգում ա թուրունը (2):

ԳՅԱՐԱՆ (թբ. gelme) - ած., գ. Այլ տեղից եկած, օտարական: ...ժողովուրդը Սաջումաց ցեղէն անումը փօխալ ա, տիրնլ Գ՛նուդն, քանի վէր Գազիկը ծրոշ տը՛ղա յը՛կած՝ գ՛նումն յա լնլ (ԱԱ, 78):

ԳՅԱՐԱՆ (թբ. gelur) - 1. տեն ԴԱԽՈՐ: 2. տեն ԲԱՐ:

ԳԱՐ՝ (թբ. kār (երբեմն) - տեն ԳՅԱՐ՝:

ԳԱՐ՝ (գրբ. qār (բազմոց, իշխանություն, բարձրավանդակ), պրս. qār (տեղ, վայր) - Գործածվում է Ըրէվէն գ՛նուդն (նըստէլ) կապակցության մեջ (ԱՐԵՎ-ի տակ):

ԳՅԱՐ/ԳԱՐ՝ - գ. 1. Կարճատե ժամանակ, ակնթարթ, պահ: ...Ըտըրա հը՛տան ք՛ընըմ ա, մին գ՛նի հէտը կուրցընում, ամմա մին էլ ճարըմ ա... (ՅԺՅ, V, 17): 2. տեն ԳՈՐԾՎԱՆ: 3. մ. Մերթ, երբեմն: Էտ մարթը գ՛նի հըրուստանում ա, գ՛նի ք՛իսըբանում (2):

- Գնի մէխին թըխէլ, գնի նալէն - Անկայուն լինել, հաստատակամ չլինել: Ընդըրա նըհէտ կործ փըռնէլի չի. գ՛նի մէխին ա թըխում, գ՛նի նալէն (Բ):

ԳՅԱՐ-ԳՅԱՐ (թբ. kār-kār) - մ. Երբեմն-երբեմն, մերթնդմերթ: Էտ տըղան գ՛նի-գ՛նի կ՛ամ ա, հօրը-մօրը նըստալ ընցընում, էլիա ք՛իկնալ (2):

ԳՅԱՐԱՆԲԻՐ - տեն ԶՆՐԱՆԲԻՐ:

ԳԱՐ (թբ. gem) - գ. 1. Զիւ բերանը դրվող մետաղյա ձողը՝ լկամը եւ սանձա-

փոկերը՝ որպէս մեկ ամբողջություն, սանձ: Էտ մարթը ասմա.- Ծիս ծախում ըմ, ամիա գ՛նամը ծախում չըմ (2): 2. Սանձի մետաղյա ձողը, լկամ: Գ՛նամը ծի-լին ըռխան տոն ա օնում, վէր ծին ըրա-ծէ (2):

- Գնամը ծը՛րքը հըվաքէլ/օնէլ - տեն Կապը ծը՛րք/հըվաքէլ օնէլ:

- Գնամը կըտըրած - տեն Կապը կըտըրած:

- Գնամը կըտըրէլ - տեն Կապը կըտըրէլ:

- Գնամը քաշիլ - տեն Կապը քաշիլ:

ԳՅԱՆԵԼ - 1. Զիւն սանձ դնել, սանձել: Ծին գ՛նամում ա, հըղէ իկնում (2): 2. տեն Կապը ծը՛րքը հըվաքէլ:

ԳՅԱՆԻ (թբ. gemi) - տեն ՆԱՎ(1): ...Յէտալ ծըռալալ ա, նի յա մըտալ գ՛ն-մին, թա ծնր խըմէ, մին կ՛օռթունկը լօք ա տըվալ, փէշկան կացալ (ՅԺՅ, VI, 69):

- Գնամումը նըստէլ, գնամումը խըռէգ՛ տալ - տեն Սըրտէն նըստէլ, մըրօքը քանդիլ (ԱՐԵՎ-ի տակ):

ԳՅԱՆԻՉԻ (թբ. gemici) - Նավարար: Գ՛նամիչին յէշում ա, տը՛սնում ճիրոնըմ մին յնշիգ՛ (2):

ԳՅԱՆԻՆ - գ. Մարմնի վրա առաջացած եւ մարմնին կպած կեղտ: Վէզը սաղ գ՛նմումն յա (Բ):

- Գնմումն կապէլ - Մարմնի որեւէ մաս կեղտով պատվել: Էնքան լըղացալ չի, մաշկը գ՛նմումն կապալ ա (2):

ԳՅԱՆԻ (թբ. gene) - գ. Մեծ տիգ: Դօխտուրը ըտըրա կըլիէն դափաղը պէտում ա, տը՛սնում մին գ՛նմն հըղօղան կացած (2):

ԳՅԱՆԻ/ԿՅԱՆԻ (գրբ. կեանք) - գ. 1. Մարդու՝ կենդանու՝ օրգանիզմի գոյության ժամանակաշրջանը՝ ընթացքը: Ըտըրանք էլ մինչէլ իւրանց գնալին վէր-չը ապրըմ ըն (ՅԺՅ, V, 162): 2. Գոյության եղանակ՝ ձեւ՝ պայման՝ ապրելակերպ, կենցաղ: Անդար անիմ ըստի կանքը, հացա կըման պէն չի կա ուտէլի (2): 3. Կյանքի նկարագրություն, կենսագրություն: Էտ կընէգը նըստում ա, թաքալէրին իւրան գանքը պատմում (2):

- Գանքը բախշիլ - Մեկի կյանքը խնայել, չսպանել: Ասում ա.- Գանքըտ բախշում ըմ, ք՛իկի՛, էլ ըստը՛ղէրը ըրվաս վէշ (2):

- Գանքը ըզաղէլ - Մահից՝ սպանվելուց փրկվել: Զընգէրէն գ՛անքը ըզաղից, ինք՛ը ըսպանվից (2):

- Գանքը խըվարէլ - Մահանալ: Ըտի էլ ըտըրա գ՛անքը խըվարում ա (Բ):

- Գանքը խըվըրցընէլ - Սպանել, մեռնել: Խօջան ասում ա.- Այ տըղա,

մէխկ չի՞ էտ ախճիգ՝, խէ գ'անքը խը-վըրցընում ըս (2):

- Գանքը մաշիլ - Տանջվել, չարչար-վել, տառապել: Մարը ասմա.- Գանքըս մաշան ըմ, մինչք՝վ քը՛գ մըծըցըրալ ըմ (2):

- Գանքը տալ - Մեկի կամ մի բանի անմնացորդ նվիրվել, կյանքը չխնայել: Ախպորը հէտէ գ'անքը կըտա (2):

- Գանքը օտել - Խիստ տանջել, չար-չարել: Էտ ըսկէտորը հըրթնէրէն գ'ան-քը օտում ա (Բ):

- Գանք տալ - 1. Կենդանացնել, կեն-դանություն՝ շունչ հաղորդել: Էտ դօխ-տուրը շատ մարթկանց ա գ'անք տու-վալ (2): 2. տէն Գանքը տալ:

- Գանք տըսած - Կյանքը վայելած, հարուստ կենսափորձ ունեցող: Գ'անք տըսած մարթը սըխալվէլ չի (2):

- Գանք տըսնալ - տէն Գանք քա-շիլ:

- Գանք քաշիլ - Ապրել, կենցաղավա-րել: Ըտըրանա յետը Ածդահակը բախ-տավէր գ'անք ա քաշում (ՅԺՅ, V, 425):

ԳԱՋ (այրս. *gač*) - գ. Ծծմբաթթվային կրից եւ ջրից բաղկացած հանք, որի այ-րածու մանրացրած փոշին գործածում են որպէս շինանյութ՝ սվաղի համար: Ղարաբաղ գ'անքը միհէնգ՝ ա անյաթ ըն-գալ, առաջ կըրալ մին էլ ցիմէնդալ ըն իլան պատէրը սըվըդէս (Բ):

ԳԱՌ - ած. Հայարտ, գոռոզ, պար-ծենկոտ: Գ'առը գ'առէն հավան չի կէ-նալ (ԱԲԲ, 22):

ԳԱՌԱՅ - տէն ԳԱՌ:

ԳԱՌ-ԳԱՌ - մ. Հայարտորեն, գոռոզա-բար, պարծենկոտորեն: Հարուստ ա, ը-տըրա հը՛տէ էլ գառ-գառ խօսում ա (Բ):

ԳԱՌ(ԼԱՆ)ՄԻՇ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Գառլամիշ ինիլ - տէն ԳՐՈՍԱՍԼ: Փանլանգ՝ գ'առլամիշ ա ընում, թան. Օլ-ք'ումըս հինջու ասէս, չընչոնկէրավըս կըլիխէս (ՅԺՅ, V, 520):

ԳԱՎԱԶԱ - ած. 1. Տակից-գլխից խո-տող, շատախոս: Գ'ավագա մարթ ա, գանիլա յա տանում (2): 2. տէն ԸՎԱՐԱ:

ԳԱՎԱԼ/ԳԱՎԱԼ (թրք. *gavali*) - գ. Սա-լոր: Վաղուհաս լ'ավ գ'ավալ ա ինում (Բ): ԳԱՎԱԼ - տէն ԳԱՎԱԼ:

ԳԱՎԱԼԻ/ԳԱՎԱԼԻ - գ. Սալորենի: Գ'ավանիլն էնքան յօր ա կալան, ճըղնէրը կոտըրատալ ա (Բ):

ԳԱՎԱԼԻ - տէն ԳԱՎԱԼԻ:

ԳԱՎԱԼՈՍ/ԳԱՎԱԼՈՍ - գ. Ծատ սալո-րենիներ ածած տեղ: Էտ գավալտոտմը մին կուճի տօն ըն շինում, ապըրում (2):

ԳԱՎԱԼՈՍ - տէն ԳԱՎԱԼՈՍ:

ԳԱՎԱԿ/ԳԱՎԱԿ (գրք. գաւակ) - գ. 1. տէն ԹԱՐԹ: Բիրդան խորջինը մը՛տըն ա քըցըմ, ծիյին գ'ավակին յէշըմ, տը՛ս-

նըմ խորջինը կա վէշ (ՅԺՅ, V, 79): 2. տէն ՎԵՆ(1): Ք'իլնըմ ըն գախօտմըն ու-րանց սօր-սօր թըրէրավը մին հէնց թը-խըմ, վէր թաքավէրին գ'ավակը կըտը-րըմ ըն (ՅԺՅ, 461):

ԳԱՎ-ԳԱՎ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Գավ-գավ անել - Պոռոտախոսել, շաղակրատել: Ծը՛րքավը պէն չի կ'ամ, ամիա սաղ օրը գ'ավ-գ'ավ ա անում (Բ):

ԳԱՎՈՒԿ (թրք. *gevrek*) - ած. 1. Ոչ ճկուն, շուտ կոտրվող: Գ'ուլանսին գ'ավ-ռակ ծառ ա (Բ): 2. փխր. Թույլ, ոչ դիմաց-կուն: Գ'ավռակ մարթ ա, էզգանան հի-վընդանըմ ա (Բ):

ԳԱՎՈՒՐ (թրք. *gavr*) - ած. գ. Անգուֆ, անհավատ, դաժան: Հինչ հանր, գավուր ա, սաղ օրը խօսըն թակում ա (2):

- Գավուրի անել - Գործը իմիջիայլոց կատարել: Սաքավ պատ ա տիրան, գ'ա-վուրի յա ըրալ, տիրան ընդէ՛ղ (2):

- Գավուր մընաս - Նախատական արտահայտություն՝ ուղղված անխիղճ արարք գործողին: Գ'ավուր մընաս, էտ դուշը խէ ըսպանալ ըս (Բ):

ԳԱՐԱՆ - տէն ԳԱՅ (1): ...Մին գ'ա-րան խըբար յեր իլալ, թա Կափրէլ դա-յուն նըհէտ սաղ-սալամաթ մագի կըր-մունջավը ընցալ... (ՋՏ, Բ, 12):

ԳԱՐԱՔԻ - տէն ՍԱՅԱՐԻ:

ԳԱՐԱՔԱՐԻ - տէն ԳԱՐԱՔԱՐԻ:

ԳԱՐԳԻ - տէն ԳԱՐԳԻ:

ԳԱՐԳԱՐԻ/ԳԱՐԳԻ - գ. Հատուկ հար-մարանք՝ երկճյուղ ուտ, որի վրա հազ-նում են մորթին՝ չորացնելու կամ մշա-կելու համար: Մօրթէն կ'ը՛ց ա տամ գ'արգ'ուն յըրա, վէր չուրանա (2):

- Գարգուն տալ - Մորթին, կաշին ձգել՝ պրկել: Ըղվէսին մօրթէն գ'արգ'ուն տուվալ, ըսքըսից բիշանիլը (2):

ԳԱՐԳԱՎ - գ. 1. Վարագույր, որով դարադամի՝ գետնափոր տնակի մի մա-սը առանձնացվում է: Աման-ջամանը տինըմ ըն դարադամէն մին պուճախու-մը, գ'արդանը քաշում (2): 2. տէն ԶԱՆ-Ղ(Ը)ՈՐԻԿ:

ԳԱՐԳԱՆ (այրս. *gārdān*, (վիզ, շիխը), թրք. *gerdan* (ծնոտի տակի միսը, պարա-նոց) - գ. Մեջք, ողնաշար: Գ'ուլան կէ-նում ա գ'ըրդանան, վէր քըցում (2):

- Գարդանըս կօտըրէ - անծ. Մեջքը կոտրի: Գ'արդանըս կօտըրէ, բօստա-նըս խէ քաղալ ըս (Բ):

ԳԱՐԳԱՆԲԻՐ - տէն ՀԱՐԳԱՆԲԻՐ:

ԳԱՓ (թրք. *gaf* (անտեղի խոսք) - գ. Զվարճախոսություն, կատակ, հանաք: Ղուճ խօսըն գ'ափալ կասին (2):

- Գափ անել - Կատակել: Օտում ըն-

խըմում, էն խոխէն նըհէտ գ'ափեր ա-նում, քօն ինում (ՆԼՐԺԲ, 50):

- Գափը դըգ'անան տը՛ռնալ - Կա-տակը կռվի՝ ծեծկռտուքի վերածվել: Խըմը՛ցէն, հիրփը՛ցէն, վէրջըմըն էլ գ'ա-փը դըգ'անան տը՛ռնալ (2):

- Գափը մին թանափ/տէն - Առանց կատակի, լուրջ: Ատում ա.- Գ'ափը մին թանափ, իցցուն մանէթ տօ՛, դօջը տար (2):

ԳԱՓ-ԳՈՒՓ/ԳԱՓՈՒԳՈՒՓ - տէն ԳԱՓ: Էտ ք'իսիթին կընէգ՝ը համ շատ դօջճաղ ար, համ էլ գ'ափուգ'ուս անօղ, յէրք ասօղ, պար կ'ըվօղ (ՅԺՅ, VII, 377):

ԳԱՓԶԻ (թրք. *gafci*) - ած. Կատակա-սեր: Գ'ափից մարթին նըրէ՛տ օրըս ճէլլի կընցընէ (2):

ԳԱՓՈՒԳՈՒՓ տէն ԳԱՓ-ԳՈՒՓ:

ԳԵՅԻՄ/ԳԵՅՄ (թրք. *gıym*) - գ. Հա-գուստ, հանդերձանք: Էս օշափը յէկալ ա իւրանց տօն, գ'էյիմ կ'էցալ, ք'իսա-ցալ թաքավէրին ասալ.- Ախճիգ'ըտ օ-գում ըմ, կըտամ (ՅԺՅ, VI, 65):

ԳԵՅԻՄԻՇ/ԳԵՅՄԻՄԻՇ - Գործած-վում է կապակցությունների մեջ:

- Գէյմիշ անել - Զգեստ հագցնել, հանդերձավորել, զուգել-զարդարել: Թանգան հարթնանը գ'էյիմիշ ըն անում, տանան տոն օնում (Բ):

- Գէյմիշ ինիլ - Զգեստ հագնել, հան-դերձավորվել, զուգել-զարդարվել: Մին էլ տը՛սնում ա՛ էտ կընէգ՝ը գ'էյիմիշ ի-լան տանան տոն յը՛կալ բալկօնը (2):

ԳԵՆԱ (թրք. *gene*) - տէն ԷԼԱՆ:

ԳԵՋԱՐՈՒՂԻ - գ. Գիշերը չքնող մարդ: Էտ գ'էջաբուղին քըշէրըն ա կօրծ անում (2):

ԳԵՋԱՆԱՆԳԵՋ (թրք. *geç* (ուշ, տա-րածամ) - մ. Ղանդաղորեն: Խիլա վախտ կացալ ա, մին էլ տը՛սալ ա, վը՛ր ախպէրը էս ա գ'էջանանգէջ յէ-կէն (ՅԺՅ, VI, 34):

ԳԵՐԶԱԿ (թրք. *gercek*) - գ. Իշակաթ-նուկազգիների ընտանիքին պատկա-նող յուղատու բույս: Միհէնգ՝ Ղարաբաղ գ'էրչակու ծէթ պինըցընօղ չի կա (2):

ԳԵՐԱՆԹԻԼ - գ. Գորգ գործելու թել: Գ'ըբաթիլ ա ինը՝ օնում, մին դանշանգ՝ գ'անք կ'օրծում, տանում տամ թաքա-վէրին (2):

ԳԵՐԱՆՏԻ - գ. Գորգ գործելու հումք՝ թել, բուրդ եւն: Գ'ըբանցուն հըզըրում ա, վէր ծըմը՛ռնը գ'անքան կ'օրծէ (2):

ԳԵՐԱՐԱԽԱՆ - տէն ՍԵՄԻՇԿԱ:

ԳԵՐԱՆԱԿ - տէն ԳԻՐԱՆԱԿ:

ԳԵՐԱՆ - տէն ԳԻՐԱՆ:

ԳԵՐԱՆԻՒՔ - տէն ԳԻՐԱՆԻՒՔ:

ԳԵՐԱՆՍԻՇ - տէն ԳԻՐԱՆՍԻՇ:

ԳԵՐԱՆՅԱՆՅԱՆ - տէն ԳԻՐԱՆՅԱՆՅԱՆ:

ԳՐԴՐԱԾԱՆՈՒՄ - տես ԳՆՐԱՆ(2):
ԳՐԴՐԱԿԱՅԻ/ԳՆՐԱՎԱԿԱՅԻ - տես
ԳՐԴՐԱԿԱՅԻ:

ԳՐԴՐԱԿԱՅԻ/ԳՆՐԱՎԱԿԱՅԻ - մ. Գյաղա-
յի պես: *Ուրան գրդրվարի յա պահում* (Բ):
ԳՐԴՐԱԿԱՅԻ/ԳՆՐԱՎԱԿԱՅԻ/ԳՆՐԱՎԱԿԱՅԻ - գ. 1. Գյաղա լինելը: *Գրդրթունը ք-
տորանց ցեղին տրված ա* (2): 2. Կիսբ.
ժլատություն, գծուծություն, մանրախնդ-
րություն, ստորություն: *Գրդրթունքն դան-
դան վեշ մինը նրեղտը հընգրթունքն չի
անում* (Բ):

ԳՐԼԵԶԱ/ԳԻԼԵԶԱ - տես ԶՐՈՒՄ (1):
- Գրլեզա անել - տես Զըրուց ա-
նել(1): *Ախպեր-ախպեր գրլեզա լըն ա-
նում, ուրոնր անա հըրցընում, թա էտ օ-
րը հունց ըն անց կըցրալ* (ՀԺՀ, VI, 214):

ԳՐԼԵԶԱՍԵՐ/ԶԱԼԱՍԱՍԵՐ (թրք.
yereleşme) - տես ՏԲԹԵԽԵԼՈՒՄ:

ԳՐԼԵԶԱՍԵՐԻ/ԶԱԼԱՍԱՍԵՐԻ -
տես ՏԲԹԵԽԵԼՈՒՄ:

ԳՐԼԵԶԱՍԵՐԻ² - գ. Թուփ, որի դա-
լար շիվերը շատ ճկուն են եւ գործած-
վում են կողովներ ու թոցներ իյուսելու
համար: *Գրլեզասըրուն շեվերը հոռ ք-
րալ, ճեխերը կըպտից* (2):

ԳՐԼԵԶԱՆ - տես ԳՆԼԱՆՑԱՆ:

ԳՐՍԵ-ԳՆՍԻ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Գըմը-գամի անել - տես Ծիրճեմը
տալ:

ԳՐՄԲՈՒԼ - տես ԳՈՒՄԲՈՒԼ:

ԳՐՆԳՐԼԵԽՏԱՆ(Ա)/ԳԻՆԳՐԼԵԽ-
ՏԱՆ(Ա) - մ. Առանց շտապելու, կամաց-
կամաց, հանգիստ: *Գրնգրլեխտանա
հաց ա օտում, նըստում էշը, ք'ինըմ,
տը'սնըմ արտը էրան* (2):

ԳՐՈՒՄԱԼ - չք. Զպարտանալ, գոռ-
գամտել, պարծենալ: *Ախպերը գ'ըռա-
նում ա քուվերը քըշտեն, ասում ա.- Մին
տես կընէգ'ըս հի'նչ լավ խըրաված ա ք-
րալ...* (ՀԺՀ, V, 543):

ԳՐՈՒՄԱԿԱՅԻ - տես ԳՐՈՒՄԱԿԱՅԻ:

ԳՐՈՒՄԱԿԱՅԻ - տես ԳՐՈՒՄԱԿԱՅԻ: *Էտ
տըղան էլ կօզի յեթիմ ա ինում, ամմա ու-
րան գ'ըռվարի յա պահում հընգերուն-
ցը քըշտեն* (2):

ԳՐՈՒՄԱԿԱՅԻ - գ. Զպարտություն, գո-
ռոգամտություն, պարծենկոտություն:
Գ'ըռթունեն մըհար վեշ մին տըղա ք-
ռիսկ չի անում, թա էտ ըխճըկանը մին
պեն ասէ (2):

- Գըռթուն անել - տես ԳՐՈՒՄԱԿԱՅԻ:

ԳՐԱՎԱՆ(Ն)ԵԻ(Ս) - տես ՍՐԹԱՍ:
*Մարթը հըղէ յա ինըմ, գըվանքի թան քի-
նըմ ա Զընդըստանի ճուղուպուր պերի...*
(ԼՂԲ, 312):

ԳՐԱՎԱՆԹԵՐ - գ. Զորացրած սալո-
րից եփած ջրալի կերակրատեսակ:

Մըրսածը բիդի հոնըթըթօ յա գ'ըվըթը-
թօ օտէ, վեր լ'ըվանա (2):

ԳՐԱՎԱՆ/ԳԻՐԱՎԱՆ/ԳԻՐԱՎԱՆ (գրք. գրաւ)
- գ. Շարժական կամ անշարժ գույք, իր
կամ գումար, որ որպես պարտքի վերա-
դարձման երաշխիք պարտապանը
հանձնում է պարտատիրոջը, գրավ:
*Սումարանին ու մին էրկու վըրժըպէտու
իլան-չիլանըն ա յեր կալալ գ'իրավ*
(ԶՏ, Ա, 71):

- Գըրավ տինիլ - Որեւէ բան թողնել
պարտատիրոջ մոտ՝ որպես գրավ: *Վըս-
կը'դանը գ'ըրավ ա տիրալ, պարթկ յեր
կալալ* (Բ):

ԳՐԱՎԱՆ/ԳԻՐԱՎԱՆ (թրք. *girava*) - գ.
Հարմար պահ՝ առիթ: *Կատուն մուկուն
փըռնէլի հէտէ մարաղ բիդի կէնա էն-
քան, մինչէլ գըրավան կա* (ՆԱԲ, II, 51):

- Գըրավան ա խօսում - Որոշիչը
դիպվածն է: *Գըրավան ա խօսում, թա
գ'ըրավալ իլան, կօրծըտ անմալ կըլ'ա* (2):

- Գըրավան պահել - Հարմար պահի՝
առիթի սպասել: *Էս վնրումը մին վերս-
կան, քօլէն տակէն պարանց ընգած,
վերսին գ'ըրավան պըհէլիս ա ինում...*
(ՆԱԲ, 63):

- Գըրավան պէց թողնել - Հարմար
պահից՝ առիթից չօգտվել: *Գըրավան
պէց թօղից, թօռ յը'կալ, արտը կարից
վէչ հընձի* (Բ):

- Գըրավալ տալ - Հարմար պահ՝ ա-
ռիթ ստեղծել: *Հավան գ'ըրավալ չի տամ,
թա բուստընեն պիհիլը* (Բ):

- Գըրավան քըցիլ - Հարմար պա-
հից՝ առիթից օգտվել: *...Էտ դուլտըչին
գ'ըրավալ յա քըցըմ, էտ ըխճըկանը փը-
սակին շօրերը հանըմ, ուրան ըխճըկա-
նը կ'էց տամ...* (ՀԺՀ, V, 44):

- Գըրավան խօսող - Խոսքի առիթը
բաց չթողնող: *Գըրավան խօսող մարթ
ա, տա'րէք, թօ խօսէ* (2):

ԳՐԱՎԱԿԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱԿԱՅԻ - ած. Հար-
մար պահը իրեն ծառայեցնող, հաջող
դիպվածից օգտվող: *Գիրավաչի կընէգ'
ա, վըխտէն պի'րթը թակից, պըրծալ* (Բ):

ԳՐԱՎԱԿԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱԿԱՅԻ - գ. Պարտ-
քի դիմաց որեւէ բան բռնի վերցնելը՝
առգրավելը: *Էտ գըրավաշաշանը յը'տը
տահանք էլ կըրը'ցէն վէչ ապըրին* (2):

ԳՐԱՎԱՍՕՍ - տես ԿՐԱՎԱՍՕՍ:

ԳՐԱՎԱԿԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱԿԱՅԻ - 1. Նք.
Ուժգնորեն ձգել՝ լարել՝ արկել: *Ուստան
ք'էչան գ'ըրգ'ըլում ա, ըսքըսում չափէլը*
(2): 2. չք., կք. Ուժգնորեն ձգվել՝ լարվել՝
արկվել: *Հիշկան ծիք' ա տամ, էլիա էտ
կաշին գ'ըրգ'ըլում չի* (Բ):

- Գըրգ'ըված կաշի - Չոր՝ արեա-
հար իր: *Էտ շօրերը իրը'վէն տական հը-
վաքէ, տը'ռալ ա գ'ըրգ'ըված կաշի* (2):

ԳՐԱՎԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱՅԻ - ած. Ուժգնորեն
ձգված, ձիգ, պիռկ: *Էզգանան գըրգ'ի
շօր ար կ'ը'նում* (2):

ԳՐԱՎԱԲԻՐ/ԳԻՐԱՎԱԲԻՐ - գ. Մեծ
սղոց՝ խզար, որ բանեցվում է երկու հո-
գով: *Գըրգ'աբիրը յօր ըն օնում, մին սը-
հաթումը էտ ծառը կըտօրում* (2):

- Գըրգ'աբիր քաշիլ - տես ԳՐԱՎԱԲԻՐԻՆ:

ԳՐԱՎԱԲԻՐԻՆ/ԳԻՐԱՎԱԲԻՐԻՆ - նք.
Մեծ սղոցով՝ խզարով, կտրել՝ սղոցել:
Էտ կ'էրանը գ'ըրգ'աբիրում ըն, էրում (Բ):
ԳՐԱՎԱԿԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱԿԱՅԻ - տես ԳՐԱՎԱԿԱՅԻ:

ԳՐԱՎԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱՅԻ - գ. Փայտի
սղոցված կամ ճեղքված մեծ կտոր: *Էտ
փնդը կըտօրում ըն, տը'ռում ա քըսան
գ'ըրթուն* (2):

ԳՐԱՎԱՅԻ-ԳՐԱՎԱՅԻ - Գործածվում է
կապակցության մեջ:

- Գըրթուն-գըրթուն անել - տես ԳՐԱ-
ՎԱՅԻ:

ԳՐԱՎԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱՅԻ - նք. Փայ-
տը սղոցելով կամ ճեղքելով մեծ կտոր-
ների բաժանել: *Էտ կաղնէ կ'էրանը
գ'ըրթունում ա, պէռնում էշին, քըշում
սիրըկանէն տօնը* (2):

ԳՐԱՎԱՅԻ - տես ԿԻՐԱՎԱՅԻ:

ԳՐԱՎԱՅԻ-ԳՐԱՎԱՅԻ - տես ԳՆՐԱՎԱՅԻ:

ԳՐԱՎԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱՅԻ - 1. գ.
Ծանրության չափ, որ հավասար է 409
գրամի: *Էս Պըրը-Մէլին մին շատ լավ էծ
ա ինըմ, վեր օրէկան վէց գ'ըրվանքա
կաթն ա տամ* (ՀԺՀ, VI, 190): 2. տես
ԳՐԱՎԱՅԻՆ:

ԳՐԱՎԱՅԻՆ/ԳԻՐԱՎԱՅԻՆ - նք. Գր-
վան չափ, որ հավասար է 409 գրամ,
ծանրություն ունեցող կշռաքար: *Գըր-
վըքանուցը տինում ա քըշըքէն, քըշը-
ռում, տը'սնում էտ ծէտը մին գ'ըրվան-
քա էլ չի կա* (2):

ԳՐԱՎԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱՅԻ - մ. Հարմար
պահին՝ ժամանակին: *Գըրվին յը'կալ,
թօթը թակից, ք'ը'ցալ* (Բ):

ԳՐԱՎԱՅԻՆ - գ. Զվարճախոսու-
թյան՝ կատակի՝ հանաքի տեղ՝ առիթ:
*Ուրո'գ'ի'նէն ըտըրանց խաղ անէլը
գ'ըրվատը'դ ա* (2):

ԳՐԱՎԱՅԻ - տես ԳՐԱՎԱՅԻ:

ԳՐԱՎԱՅԻ - ած. մ. Որպես կա-
տակ, կատակի նման: *Գըրվարի էլ
վեր մին պէն ըս ասում, ք'ը'փէն նի յա
կ'ամ* (Բ):

ԳԻՐԱՎԱՅԻ/ԳԻՐԱՎԱՅԻ (գրք. գիտեմ)
- նք. 1. Որեւէ մեկի կամ մի բանի մասին
տեղեկանալ, տեղեկություն իմանալ: *Մին
օր էլ շէկին ջիհիլէն գի'անցնալ ըն, քը-
շըրը Սամէրին ա Մարյամէն ըսպանալ*
(ԱԱ, 21): 2. Որեւէ բանի մասին անիրա-
ժեշտ գիտելիքներ ունենալ, տիրապետել,
հմտություն ունենալ: *Իզէն բօստան բի-*

ջանքով լի՛ավ ա գոհո՞ւմ (Բ): 3. Գիտակցել, գլխի ընկնել, կռահել: Յժմ լի՛ավ ըմ գոհո՞ւմ, թա հինչու հը՛տէ յըս յը՛կալ (Բ): 4. Համարել, ընդունել, կարծել: Շատերը գոհո՞ւմ ըն, թա ըտը՞ղ սըխտորը շատ ա, ըտըրա հէտէ յա անումը ըտի... (ԱԱ, 23): 5. Ստբով ըմբռնել, հասկանալ: Կըռը՞վ ա, վէջ մինը գոհո՞ւմ չի, թա հինչ ա անում (Բ): 6. Ճանաչել, ծանոթ լինել: Զըղաքըմը յօխ գոհո՞ւմ ըն ընդըրա (Բ): 7. Կողմնորոշվել: Գիղանցալ չըն, թա հինչ անըմ տինին (ԱԱ, 21): 8. Զգայել, ընկալել: Ըտըրանա յը՛տը էտ մարթը վէջ համ ա գոհո՞ւմ, վէջ վը՛տ (Ձ): 9. Նկատի ունենալ, հաշվի առնել: Գիղան, վեր ըռըջիտ տիժըրթոնն շատ ա ինանկան (Ձ): 10. Երեւան հանել, բացահայտել: Հը՛տը պահից, վը՛րսէն յաթաղը գիղանց (Բ): 11. Գործածվում է որպես սպառնական, զգուշացման արտահայտություն (հրամայական): Մանրի տըղա, գիղան, վեր մէհէտ էլ ըստը՞ղէք ըրվացէլ, վէրջըտ տըլական ըմ (Ձ): 12. Գործածվում է որպես վերաբերական՝ խոսակցի ուշադրությունը գրավելու նպատակով: Ըսոր, գոհո՞ւմ ը՛ս, ըստը՞ղ ըմ իլան (Ձ):

- Գիղան վեր - Ուրեմն: Ղարաբաղէն վեր մին պէնը ասում ա, գիղան վեր ընական ա, օգում ա լըհա Աստուծ էլ քըշա-նա (Ձ):

- Գիղանցալ ըս, թա... - տեն Պա հինչ ը՛ս գիղանցալ: Գիղանցալ ըս, թա տա ը՛մ ընական, չէ, տա չըմ ընական (Ձ):

- Գիղանցած ինիս - տեն Լալ գիղան: Գիղանցած ինիս, վեր էտ խօխան մին օր կըլօխըտ օյն ա պիղլանկան (Ձ):

- Գոհո՞ւմ ա, թա ճոնը ըստըղավ ա քոննում - Գործի էությունը տեղյակ է: Էտ պըրակուրորը գոհո՞ւմ ա, թա ճոնը ըստըղավ ա քոննում, մարթ ա դարկում, Մի-մօնէն փըռնում ըն, տանում կօշտը (Ձ):

- Գոհո՞ւմ չի, թա հու վա մը՛ռալ, ինքը «վան Սանքի» յա ծէն տամ - Ասում են նրանց մասին, ովքեր խոսում գործում են՝ առանց բանի էությունը իմանալու:

- Հըգիղանը տինիլ - 1. Անտեղյակ ձեանալ: Հանրը չըգիղանըն ա տինում, վեր խօխան նըղըսըրտէ վէջ (Ձ): 2. Անուշադրության մատնել: Տըղան հօրը ասածը չըգիղանը տիրանվ (Բ):

ԳԻՂԱՆԿ/ԳՐՈՂԱՆԿ/ԳԻՂԱՆԿ - տեն ՂԱՍԻՐ: Իրէքիսի ղօնումը հաղ ըն անըմ էտ ըխճըկանավը, էտ ախճիգ՛ը գիղանլավ տանիլ ա տամ (ՀԺՀ, V, 571):

ԳԻՂԱՆԻՔ/ԳՐՈՂԱՆԻՔ/ԳԻՂԱՆԻՔ - տեն ԳԻՂԱՆԻՔ:

ԳԻՂԱՅԱԾ/ԳՐՈՂԱՅԱԾ/ԳԻՂԱՅԱԾ - տեն ՇԱՏԳԻՐ: Կոռնոր ախպէրը շատ գիղանցած ա ինում, միշտ մը՛ծէն կըլօխը վարում ա, դարկում հանդը (ՆԼԴԺԲ, 93):

ԳԻՂԱՅՎԱՆՑ/ԳՐՈՂԱՅՎԱՆՑ/ԳԻ-

ՂԱՅՎԱՆՑ - տեն ՂԱՍԻՐ: Թաքավէրին տըղան մաննը կըծում ա, կիծիս ա ընգ-նըմ, վը՛ր գիղանցկանց ա խոխ ըրալ (ՀԺՀ, V, 155):

ԳԻՂԱՎԱԿԱՆ/ԳԻՂԱՎԱԿԱՆ (գրք. գիտական) - 1. գ. Գիտության որեւէ բնագավառի մասնագետ, գիտությամբ զբաղվող անձ, գիտնական: ...Ուրան կօշտըն ա կանչըմ մէծամէծներին, գիղ-նականներէն, վը՛ր մին ճար անին, մին հընար անին, վը՛ր բաղը-բաղջան կը-նանչի (ՀԺՀ, V, 84): 2. ած. Գիտելիքնե-րով հարուստ, գիտուն: Գիղնական խօ-խա յա, շատ առաջ կըք՛ինի (Ձ):

ԳԻՂՈՒԹՈՒՆ/ԳԻՂՈՒԹՈՒՆ (գրք. գիտություն) - գ. Գիտություն՝ բնության եւ հասարակության զարգացման օրի-նաչափությունները եւ արտաքին աշ-խարհի վրա ազդելու միջոցներն ար-տահայտող գիտելիքների ամբողջու-թյունը, գիտությունը: Գիղութիւնը հիշ-կան առաջկ քը՛ցալ, մին ա, էլիս կը-րը՛ցէն վէջ վիջիլին առաջկը օնին (Բ):

ԳԻԹՎԱՆ/ԳԻԹՎԱՆ - տեն ԳԻՂԱՎԱԿԱՆ(2):

ԳԻԼ/ԳԻԼ (պրս. gil (կալ, հող) - գ. Դեղնակուն փոքր քար, որ գործածվում է իբրեւ օճառ: Միհէնք՝ սապունը բօլ ա, էլ գիլավ լըվաց անօղ չի կա (Ձ):

ԳԻԼԱՆԻ/ԳԻԼԱՆԻ - գ. Կանացի գո-տի, որ փեսացուի տնից այլ բաների հետ ուղարկվում է հարսնացուին: Խօն-չա յըն շինում, գիլանին էլ տինում մա-չին, դարկում հըրթնըցովէն (Ձ):

ԳԻԼԶ/ԳԻԼԶ/ԳԻՂԶ/ԳԻՂԶ (ռուս. гильза) - գ. Փամփուշտի կամ արկի խո-ղովակաձեւ մասը, որի մեջ լցվում է վա-ռողը եւ ծայրին ագուցվում գնդակը, պարկուռ: Ղարաբաղ ըտի հանդ չի կա, վեր գիլզ չինի վեր ընգած (Բ):

ԳԻԼԷ/ԳԻԼԷ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Գիլէ անէլ - չք. Բողոքել, դժգոհու-թյուն արտահայտել: Սաղ օրը պատէն տակէն նըստում ըն ըստըրանա-ընդը-րանա գիլէ անըմ (Ձ):

ԳԻԼԷԶԱ - տեն ԳՐԼԷԶԱ:

ԳԻՆԳՐԼԵԽՏԱՆ(Ա) - տեն ԳՐՆԳՐԼԵԽՏԱՆ(Ա):

ԳԻՐ - տեն ՔՐԸՇԸՐԱՅԱՐ:

ԳԻՐԱՎ - տեն ԳՐՐԱՎ:

ԳԻՐԱՎԱ - տեն ԳՐՐԱՎԱ:

ԳԻՐԱՎԱԶԻ - տեն ԳՐՐԱՎԱԶԻ:

ԳԻՐԱՎԱՅԱԶ - տեն ԳՐՐԱՎԱՅԱԶ:

ԳԻՐԱՎԱՅՈՍ - տեն ԿՐՐԱՎԱՅՈՍ:

ԳԻՐԱՆԻ/ԳԻՐԱՆԻ - գ. Հացա-բույսի տեսակ: Էտ հանդումը լի՛ավ գիլ-գիլանի յա ինում (Ձ):

ԳԻՐԳՐՎԻԼ - տեն ԳՐՐԳՐՎԻԼ:

ԳԻՐԳԻ - տեն ԳՐՐԳԻ:

ԳԻՐՂԱԲԻՐ - տեն ԳՐՐՂԱԲԻՐ:

ԳԻՐՂՐԲԻՐԻԼ - տեն ԳՐՐՂՐԲԻՐԻԼ:

ԳԻՐԶ - տեն ԳԻԼԶ:

ԳԻՐԹ - մ. Միանգամից, կտրուկ, շեշտակի: Թաքավէրը վը՛ր պըրանում ա, թա պատառ դինջանն, գիլթ քընալ ա ընցնում... (ՆԼԴԺԲ, 44):

- Գիլթ-գիլթ խօսել - Կոպտորեն խոսել: Էտ հարթը ընկըսվօրը նըրը՛տ գիլթ-գիլթ ա խօսում (Ձ):

ԳԻՐՎԱՆՔԱ - տեն ԳՐՐՎԱՆՔԱ:

ԳԻՐՎԱՆՔԱՆՈՒՑ - տեն ԳՐՐՎԱՆՔԱՆՈՒՑ:

ԳԻՐՎԻՆ - տեն ԳՐՐՎԻՆ:

ԳՈՒԳՈՒՄ - գ. Նեղ բերանով պղնձե սափոր: Սըջը ասմա.- Էն ա փըլան ծա-ռէն տակին մին գիղգիում փօղ կա, քի-նն յէր կալ... (ՀԺՀ, VI, 245):

ԳՈՒԴՆՐ - տեն ՍԱՐԱՆ-ԳՈՒԴՆՐ:

ԳՈՒԶԱԿ - գ. Հաստ թել՝ կապ: Մի-շուկնէն լըցնում ա, ըռիսընէն գիւզա-կալ կապում, տանրում (Ձ):

ԳՈՒԶԱԿԷԼ - նք. Հաստ թելով՝ կա-պով կապել, փաթաթել՝ չբացվելու՝ ցրիվ չգալու համար: ...Շալվարին էրկու թայը տըզգանալ յա զըկռալ լըցած, հանն խունջանալըն էլ պէրանը գուզակած, օ-տուքը քըցած՝ տօն կըկար... (ՁՏ, Ա, 30):

ԳՈՒԶԱՄ - տեն ՊԵՐԱՄ(1):

ԳՈՒԶԱՄ - գ. Գառան ամբողջական կտրած բուրդ: Հօբանը էրկու կ'առան գիւզան ա տաս, մին ցակատ կապել տաս (Ձ):

ԳՈՒԶԱՆՔ - տեն ԸՂՎԱՅԱՆՔ(2):

ԳՈՒԶԱՆԿ (թըք. güzlek (աշնան անձ-րել) - 1. Բողոք: Խընծօրնն գիւզանկ-նէն վեր ա յը՛կալ ցուրտան (Բ): 2. Աշնա-նը բուսած կանաչ խոտ: Հիլվըննէն բօլ-բօլ գիւզանկ ըն օտում (Ձ):

- Գիւզանկը տոն քըցիլ - Բողոքել: Էրկու օր էլ վեր հավա անէ, ծըռէրէն գիւզանկը տոն ա քըցըլանկան (Բ):

ԳՈՒԼ (պրս. gul, թըք. gül) - գ. 1. Վարդենու ծաղիկը, վարդ: Մին գիւլ ա պուք տամ, վը՛տ ընէլավ քոննում (Ձ): 2. տեն ԳՈՒԼԻ: 3. Վարդի պատկերը որեւէ բանի վրա: Գանին գիւլէրը ըտըրա շատ ա տուր կամ (Ձ): 4. փխբ. Որեւէ բանի ընտիր՝ լավագույն կողմը: Էս բաղէն գիւլ էտ տաննին ա ինում (Ձ): 5. Վարդանման կանացի զարդ: Էտ ըխճըկանը տօշին գիւլը պըսպըղէ յա տամ (Բ): 6. ած. փխբ. Վարդի նման, շատ գեղեցիկ: Գիւլ ախճիգ՝ ա (Բ):

- Գիւլը աջըմիշ ինիլ/պէսկալ - տեն Ունքամաջը յը՛տ կ'ան: ...Յարը յարին տըս-նալավ գիւլը աջըմիշ կինի (ԼԴԲ, 113):

- Գո՛ւլը քաշիլ - տէս Աշկէն գո՛ւլը քաշիլ:

- Գո՛ւլն ինքնա պահել - Լալ խնամել, բոլոր կարիքները հոգալ: *Խորթ մարդը քաշանց գո՛ւլն ինքնա պահում (2):*

- Գո՛ւլն ինքնա պէնվալ - Գեղեցկանալ: *Էտ ախճիգ՝ օրկանցօր գո՛ւլն ինքնա պէնվում (2):*

- Գո՛ւլն ինքնա պըրծնել - Փորձանքից անվնաս ազատվել: *Պատը պարան լը՛կալ, խօխէնք՝ փախէն, գո՛ւլն ինքնա պըրծէն (Բ):*

- Գո՛ւլն պատառ - Շատ գեղեցիկ: *Գո՛ւլն պատառ ըխճըկանը ըտի էլ էտ ախմաղ մարթին նըհէտ գոռալ փըսալում ըն (2):*

- Գո՛ւլ քըղէլիս ծըրքըտ փօշ կըծակէ - Որեւէ արդուքի հասնելիս կրում են նաեւ դրա հետ կապված դժվարություններն ու անախորժությունները: *Հնարը ասմա.- Գո՛ւլ քըղէլիս ծըրքըտ փօշ կըծակէ, օգում ըս՝ տօն շինիս, բիդի չըջարվիս (2):*

Գո՛ւլ քիմի - տէս Գո՛ւլ(6):

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ - տէս Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ:

Գո՛ւլն ԲԱՐ - գ. Վարդանց, ծաղկանց: *Մէժում մէլիքի մին հանց գո՛ւլն քաղ ա իննւմ, վեր ըշխարքէտ տակէն հինջ ծաղէգ՝ ասիս, մաջին իննւմ (2):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝ (թըք. *güreş*) - գ. Կոխ, ըմբշամարտել: *Առաջ հըրսընքը՛ցան գո՛ւլն քաղ անպակաս ար (2):*

- Գո՛ւլն քաղ - Կոխ բռնել, ըմբշամարտ: *Գո՛ւլն քաղ ըն փըռնում, էտ տըղան դէվին լը՛խնում (2):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝ - գ. Հալի մտով, սոխով, լուլիկով պատրաստվող կերակրատեսակ: *Մին լալ գո՛ւլն քաղ ա իփիւմ, տամ դունըղէնէն (Բ):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝ - գ. Բալենի: *Գո՛ւլն քաղ (Բ):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝ - գ. Բալ: *Յէր ա իննւմ ծառը, վեր գո՛ւլն քաղ օտէ, վեր ա ըղնում, վը՛նը կօտըրում (2):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝ - գ. Բալենիներով առատ տեղ, բալենու ծառաստան: *Խօգ՛էրը նի լըն տը՛ռնը գո՛ւլն քաղ (2):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝/ԳԵԼՆՍ (գրք. կեռաս, թըք. *kiraz*, հուն. *kerasos*) - գ. Կեռաս: *Գո՛ւլն քաղ ծառէն լըրա չորընաս ա լալ, վեր տըռաս ըխպիրին ճիրին մաջը (ԱԱ, 56):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝/ԳԵԼՆՍ - գ. Կեռասենի: *Մարթը արջին ծէրքան փըռնում ա, տանում գո՛ւլն քաղ տակէն նըստըցընում (ԱԱ, 87):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝/ԳԵԼՆՍ - գ. Կեռասենիներով առատ տեղ, կեռասենու ծառաստան: *Ամմէն օր տախանք քիս ըն գո՛ւլն քաղ, փորընէն տըռըգած կաս (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ (գրք. գուլ-

պալ) - գ. Գուլպա: *Մին հանց գո՛ւլն քաղ կօրծում, վեր լօխ մընամ ըն ըրմա-ցած (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - ԲԱԹՈՒՆ - գ. Գուլպա գործելու թել: *Մին կըծէգ՝ գո՛ւլն քաղի ա տամ, վեր իննւմ հը՛տէ գո՛ւլն քաղ կօրծէ (Բ):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - ած. Ոսկեհյուս, ոսկեթելերով հյուսած: *Խէլ-քըս կըլիսաս տանում ա գո՛ւլն քաղ իննւմ ծամը (ԼՂԲ, 78):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - ած., մ. Միայն գուլպա հագած՝ առանց կոշիկի: *Կամ ա, տը՛սնում մին գո՛ւլն քաղ ախճիգ՝ ըտըղ վը՛նը կացած (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - ԿԱՊ - գ. Գուլպան ոտքին ամրացնելու կապ՝ ժապավեն: *Գո՛ւլն քաղալ ծիք՝ ա տամ, պէնդ կապում (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ - գ. Գարնանային վարդ: *Կարունքը վեր կամ ա, մեր բաղէրը գո՛ւլն քաղալ լըցնում (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - ԸԱՐ - գ. Մետաղյա կամ փայտե բարակ ու կլոր ձողիկ՝ գուլպա գործելու համար: *Գո՛ւլն քաղալ հէնգը բիդի, վեր կարիս գո՛ւլն քաղ կօրծիս (Բ):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - ԸԱՐ - գ. Գուլպայի նախը, գանգան պատկերներ գուլպայի վրա: *Էտ գո՛ւլն քաղալ իննւմ հըրթընցում շատ ա տոլր կամ (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - ԸԱՐ - ած. Գուլպաներ հագած: *Գո՛ւլն քաղալ մարթը մըրսէլ չի (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - ՑՈՒ - գ. Գուլպա գործելու հումք՝ թել, բուրդ եւն: *Քիսիք կընէգ՝ ա, տանը մին գո՛ւլն քաղալ էլ չի կա (Բ):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ/ԲԱԹՈՒՆ - գ. Վարդերով զարդարված կապոց: *Հըրթընցում վէն հը՛տէ գո՛ւլն քաղալ լըրկըցէն (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ - տէս Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ:

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ - ած. 1. Վարդանման կարմիր: *Գո՛ւլն քաղ ծըր ա կը՛ցալ (Բ):* 2. փիք. Գեղեցիկ, սիրուն: *Կը՛ցիկըտ ա ալ խասը, խըտտինըտ ա գո՛ւլն քաղ (ԼՂԲ, 92):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ-Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ - մ. Սղկտալով, աղիողորմ, հոնգուր-հոնգուր: *Կամ ա, տը՛սնում, գո՛ւլն քաղ-գո՛ւլն քաղ լաց իննւմ (2):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ - ած. Վարդագույն թավիշից կարված: *...Գո՛ւլն քաղալ ըրիսալուրը կէնում ա, պէնըց տօն քի-նըմ (ՋՏ, Ա, 215):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ (պրս. *golestan*, թըք. *güllistan*) - տէս Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ:

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ - 1. գ. Վարդի թափ, վարդենի: *Գո՛ւլն էնքան գո՛ւլ ա յեր կալալ, վեր*

հիշքան քաղում ըն, պըրծընում չի (2): 2. ած. Վարդագույն: *Գո՛ւլի թուշերալ ախճիգ՝ ա (Բ):* 3. ած. Վրան ծաղիկներ նկարված՝ հյուսված՝ քանդակված: *Գո՛ւլի շալը քըցնալ ա (Բ):*

Գո՛ւլն ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ - տէս ԲԱԹՈՒՆ/ԳԵԼՆՍ:

Գո՛ւլն ԸՇ՝ (պրս. *gulle* (գնդակ, փամփուշտ) - գ. 1. Հրազենի գնդակ: *Էտ տըղան մին էլ ա գո՛ւլն քաղ լըրա անըմ, վագըրը յեր ա ընգնում, ըստակըմ (ՀԺՀ, V, 29):* 2. Խաղողի հատիկ: *Կօզին թանկի ա տամ, խաղվէն գո՛ւլն քաղ փուշերալը յոր օնում, տանում ճուտընէն հը՛տէ (2):* 3. Լուցկու հատիկ: *Գո՛ւլն քաղալ ա տամ, տինում խօտէն տակէն, տիգը նի կըցընում (2):*

- Գո՛ւլն քաղ նի կալ - Հրազենի գնդակով վիրավորվել: *Կըռվէն վախտը գո՛ւլն քաղալ նի լը՛կալ, մինչը՛վ մըհէնգ՝ կըղըգ՛ի յա տամ (Բ):*

- Գո՛ւլն քաղ հը՛տան հընսէլ չի - Շատ արագ է փախչում՝ հեռանում: *Արջին վեր տը՛սնում ա, փախչում ա, հունց ա՛ փախչում, գո՛ւլն քաղ հը՛տան հընսէլ չի (2):*

- Գո՛ւլն քաղ տափը չըղնէլ - 1. Անվտայ կրակել, դիպուկահար լինել, ճիշտ նշանակետին խփել: *Խօղորդ Արշակը լալ վը՛րսկան ա, գո՛ւլն քաղ տափը չի ըղնում (2):* 2. Միշտ հաջողության մեջ լինել: *Ապան կըլօխը պըցըրըցընում ա, թօռնանը ճըկատան պաշնում, թա.- Աստուծ քը՛գ քը՛ծմա՛գ՝ անէ, գո՛ւլն քաղ տափը չըղնէլ (2):*

- Գո՛ւլն քաղ տաք պահել - Միշտ զգաստ՝ պատրաստ լինել: *Կը՛րս քի՛նօղը գո՛ւլն քաղ տաք բիդի պահէ (2):*

- Գո՛ւլն քաղ բաղ - Պողպատե այգի: *Ըտըռանց իննւմ ա մին գո՛ւլն քաղ (ՀԺՀ, V, 15):*

- Գո՛ւլն քաղ ըռը՛խ ըղնէլ - Պատերազմ գնալ, կյանքը վտանգի ենթարկել: *Կըռը՛վը թո՛նից, ջիհիլնէն սաղ գո՛ւլն քաղ ըռը՛խ ընգէն (2):*

- Գո՛ւլն քաղ ինքնա - Շատ արագ, սրարշավ (գնալ, փախչել, թռչել, հասնել եւն): *Գո՛ւլն քաղ ինքնա խըքարը հըսալ շէնը, թա իննւմ գո՛ւլն քաղ լըրուքում մանգնալ լէկ-ցալ յա ինական (ՀԲ, 349):*

- Գո՛ւլն քաղ փայ տը՛ռնալ - Սպանվել, գնդակահարվել: *Ընդիմում ինքնա տըղան քը՛ցալ, գո՛ւլն քաղ փայ տը՛ռնալ (Բ):*

Գո՛ւլն ԸՇ՝/ԲԱԹՈՒՆ - ած. Գնդակոծված, գնդակածծ: *Գո՛ւլն քաղ շէն ա, ժուղօվորթը մին թանկալ ըն ապրում (Բ):*

- Գո՛ւլն քաղ անէլ - Գնդակոծել: *Գո՛ւլն քաղ ըրէն, տանը մըղըկնէն կուտըրտը՛ցէն, նի տը՛ռնէն (2):*

- Գո՛ւլն քաղ իննւմ/տը՛ռնալ - Գնդակոծվել: *Էս շէնը կըռվէն վախտը շատ ա գո՛ւլն քաղ իննւմ (2):*

ԳՈՒԼԼՍ-ԳՈՒԼԼՍ - *մ*. Մեկ-մեկ, առանձին-առանձին, հատ-հատ: Պիրում ա էտ ծուպէնը *գ'նլլւն-գ'նլլւն* պըտատում, տինում յիշիգ'ումը (2):

ԳՈՒԼԼՍՎԵՐՍ - *տէն* թընթընթըն-վԵՐՍ:

ԳՈՒԼԼՍՏՈՐ - *տէն* ԳՈՒԼԼՍՏՈՐԱՎ:

ԳՈՒԼԼԲԱՐԻ - *գ*. *տէն* ԳՈՒԼԼՍ բաղ: *Իմ մար ինձ նըհէտ յաղի յա, Ծամէրըս գ'նլլըբաղի յա* (ԼՂԲ, 18):

ԳՈՒԼԼԲԱՐՈՒԹ - *գ*. Գնդակի վառող: ԳՈՒԼԼԲԱՐՈՒԹը պըրծընում ա, *գ'նլլըն* չըն, թա հիսն ակին (2):

ԳՈՒԼԼԲՈՐԱՆ - *գ*. Գնդակների տարափ: ԳՈՒԼԼԲՈՐԱՆ ար, վեր շէնին յըրա վեր ար տը'նըմ (2):

- ԳՈՒԼԼԲՈՐԱՆ անել - Գնդակների տարափ տեղալ: ԳՈՒԼԼԲՈՐԱՆ ըրէն, լոխճին կուտուրը'ցէն (Բ):

ԳՈՒԼԼԸՍԱՐԱՎ - *ած*. Գնդակով խորոված՝ խոցված՝ սպանված: ԳՈՒԼԼԸՍԱՐԱՎ ջիհիլնէ ին, վեր ակօփնէրան տոնս ին տամ (2):

- ԳՈՒԼԼԸՍԱՐԱՎ անել - Գնդակով սպանել: Թա քանէնին ա *գ'նլլըխարավ* անում, Աստուծ կըգ'իդա (ԱԱ, 39):

- ԳՈՒԼԼԸՍԱՐԱՎ ինիլ/տը'ննալ - Գնդակով սպանվել: Զիշկան ջանիլ տըղէթ' *գ'նլլըխարավ* իլին (2):

ԳՈՒԼԼԸՅԱՆ - *ած*. Զատիկները պուկած՝ հանած (խաղողի ողկույց): Կամ ա, տը'սնում ճիթերը լոխ *գ'նլլըհան* (2):

- ԳՈՒԼԼԸՀԱՆ անել - Խաղողի ողկույցի հատիկները մեկ առ մեկ պոկել: ԳՈՒԼԼԸՀԱՆ ըրավ, վարէնի իփից (2):

- ԳՈՒԼԼԸՀԱՆ ինիլ/տը'ննալ - Խաղողի ողկույցի հատիկները մեկ առ մեկ պոկվել: Խընդողնուն ճիթը տիժեր ա *գ'նլլըհան* ինում (Բ):

ԳՈՒԼԼԸԶԱԾԻ - *գ*. Կեռ ծայրով երկաթե ձող, որի միջոցով հրացանի փողից քաշում եւ հանում են գնդակը կամ լաթը: ԳՈՒԼԼԸԶԱԾԻ ըըցնվ, *գ'նլլւն* տոնս կալնվ (2):

ԳՈՒԼԶԻԶՍԳ (թըբ. *gülçizək*) - *գ*. Վարդածաղիկ, վարդի նմանություն ունեցող ծաղիկ: Մին փոսն *գ'նլլչիչնագ* ա քաղում, տանում տամ հըրթընցուկէն (Բ):

ԳՈՒԼՆԻԼ (պրս. *gulil* (ոլոռ) - *գ*. 1. Լոբու նման պատենավոր բույս՝ գնդածե հատիկներով: ԳՈՒԼՆԻԼ ա քաղում, *գ'նլլում* ա, թա հնլէն ա (2): 2. Սեւ, կլոր սերմերով մոլախոտի տեսակ: Արտը *գ'նլլում* կալնվ ա (Բ): 3. *տէն* ԳՈՒԼԼՍ:

ԳՈՒԼՆԻՄ (թըբ. *gülüm* (իմ ծաղիկ) - *գ*. Փունջ՝ ծաղկեփունջ: Իմ *գ'նլլումըս* քաղած ա, Պը'ցուր սարին կը'դած ա (ԼՂԲ, 26):

ԳՈՒԼՆԻՐ - *տէն* ԳՈՒԼԼՍ (2, 3):

ԳՈՒԼՕՏ - *տէն* ԳՈՒԼՆԻԲԱՐ:

ԳՈՒԽՆՈՐՈՒԹ - *տէն* ԳՈՒԽՍԱՎԷՏ:

ԳՈՒԽՍԱՎԷՏ - *հպվ. գ*. 1. Գյուղական խորհուրդ՝ խորհրդային իշխանության սկզբնական օրգան գյուղական վայրերում: Ըէն ա իլնլ՝ *գ'ուխսավէտ ջիլնլ* (2): 2. Գյուղական խորհրդի նախագահ: Ըէնին *գ'ուխսավէտը* Փըրըմագանց Շահէն ա իլնլ կըռվէն վախտը (Բ):

ԳՈՒՐ - *տէն* ԿՈՒՐ:

ԳՈՒՐԱՊԷՏ - *գ*. Գյուղի վարչական գործերի կառավարիչ՝ գյուղապետ: Ըտի էտ օյիլքագը տը'նըմ ա *գ'ուղապէտ* (2):

ԳՈՒՐԱՐԱՆՔ - *տէն* ԿՈՒՐԱՐԱՆՔ:

ԳՈՒՐԱՏԻ - *տէն* ԿՈՒՐԱՏԻ:

ԳՈՒՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Գում անել - Կորցնել, անհետացնել: Զիշկնէն տարավ ծըմակը, *գ'ում* ըրավ (2):

- Գում ինիլ/տը'ննալ - Կորցել, անհետանալ: Օշափը վեր կընգանը անըմը ըսկանում ա, ըտղէրքատ *գ'ում* ա ինում (2):

ԳՈՒՍԱՆ¹ (պրս. *gumān*) - 1. *գ*. Կասկած, տարակույս: Վիճիգ'ը *գ'ուման* չօնար, վեր նըշանածը կարող ա ըտի պէն անէ (2): 2. *տէն* ՈՒՄԵՐ (1): Մարը հնլն *գ'ուման* օնէ, վեր տըղան կ'ըլական ա (2): 3. *տէն* ՍԸՏ: ...Սըվաթ'իր, էս խէղճ կընէգ'ը պէնա *գ'ուման* ջի (ՅԱԲ, 15, 94):

- Գուման անել - Կասկածել, տարակուսել, կասկածի տակ առնել: Թաքավէրը ըսկըսէն ա պըռավէն յըրա *գ'ուման* անէն (ՅԺՅ, V, 576):

ԳՈՒՍԱՆ² - *տէն* ԿԸՍԱՆ(ՏԷ):

ԳՈՒՍԱՆԻ - *մ*. Բախտի քմահաճույքին: Զէլվանը լ'ըհա ընդի *գ'ումանի* թօղում ա ծըմակումը, ինքը կ'ամ տօն (2):

ԳՈՒՍԲՈՒԹԱՆ (թըբ. *günbatan* (արեւմուտք) - *գ*. Զորիզոնի այն կողմը, որտեղ մայր է մտնում արեւը, արեւմուտք: Բիրի գունդողանը յէշում ա, թա. - Ըէլ ըրէթ, անը'վը մար մընէնի վախտըն ա (2):

ԳՈՒՍԸՆԱՏԸՐ - *գ*. 1. Կասկածի տեղ՝ առիթ: Ըտըրա ըսըծնէն սաղ *գ'ումնատը'դ* ա (Բ): 2. *տէն* ՈՒՍԸՐԱՏԸՐ:

ԳՈՒՍՓԱԼ/ԳԸՍՓԱԼ - *չբ*. Բարձր տեղից թնայուն հանելով վայր ընկնել, դղրդալ: Տանը կըլխան շիփըռը զըմփաց, ընգավ տափը (2):

ԳՈՒՍՓԱԼԻ/ԳԸՍՓԱԼԻ - *մ*. Թնայուն հանելով, դղրդալով: Զը'րծան մին մը'ծ քար ա պուք կ'ամ, *գ'ումփալալ* թուլով ըղնում (2):

ԳՈՒՍՓԳՈՒՍՓԱԼ/ԳԸՍՓԳԸՍՓԱԼ - *չբ*. Տեսական աղմուկ հանել, դղրդալ: Յէրգ'ինը'ը *գ'ումփգ'ումփամ* ա (Բ):

ԳՈՒՍՓԳՈՒՍՓԱԼԻ/ԳԸՍՓԳԸՍՓԱԼԻ - *մ*. Տեսական թնայուն հանելով, դղրդալով: Գումփգումփալի ըըշանում ա (Բ):

ԳՈՒՍՓԳՈՒՍՓՑ(Ը)ՆԷԼ/ԳԸՍՓԳԸՍՓՑ(Ը)ՆԷԼ - *չբ*. Տեսական թնայուն՝ դղրդուն առաջացնել: Էտ քարէն թըխում ա, *գ'ումփգ'ումփցընում* (Բ):

ԳՈՒՍՓԳՈՒՍՓՕՆ/ԳԸՍՓԳԸՍՓՕՆ - *գ*. Տեսական աղմուկ, դղրդուն: Էտ *գ'ումփգ'ումփօնը* հըռանցէ ըսկանվում ա (2):

ԳՈՒՍՓԳՈՒՍՓՕՑ/ԳԸՍՓԳԸՍՓՕՑ - *տէն* ԳՈՒՍՓԳՈՒՍՓՕՆ:

ԳՈՒՍՓՑ(Ը)ՆԷԼ/ԳԸՍՓՑ(Ը)ՆԷԼ - *չբ*. Թնայուն՝ դղրդուն առաջացնել: Տըռօղէն ըըշտէն *գ'ումփցընէլ բիդիս*, հանցու *գ'իդա*, վեր ք'էգ էլ վը'ն օնիս (ՆԱԲ, II, 54):

ԳՈՒՍՓՈՒԼ/ԳՈՒՍՓՈՒԼ/ԳՕՍՓՈՒԼ/ԳՈՒՓՈՒԼ - *գ*. Մեծ մուրճ: Էտ տըղան ք'իս ա տօն, *գ'ումփուլը* յօր ունէն, կ'աս Էտ սալ քարը կուտըրտէն (2):

ԳՈՒՍՓՕՆ/ԳԸՍՓՕՆ - *գ*. Աղմուկ, դղրդուն: Թաքավէրը Էտ *գ'ումփօնը* վեր ըսկանում ա, փախչում ա (2):

ԳՈՒՍՓՕՑ/ԳԸՍՓՕՑ - *տէն* ԳՈՒՍՓՕՆ:

ԳՈՒՆՆՅ (պրս. *günah*) - *տէն* ՄԷՆԿ:

ԳՈՒՆՆՇ (թըբ. *güneş* (արեգակ, արեւ)

- *տէն* ԳՈՒՆԷ:

ԳՈՒՆԱԶԱՐ (պրս. *gonāhkar; günāh-gār* (մեղավոր, հանցավոր), թըբ. *günahkār* (մեղավոր, մեղսագործ) - *ած*. Սաստիկ ապշած, ապշահար, շշմած: Էտ պառավը մընըմ ա մաթ մընացած, *գ'ունաքար* (ՅԺՅ, V, 160):

ԳՈՒՆԱՔԱՐ անել/թօղնել - Սաստիկ զարմացնել, ապշեցնել, շշմեցնել: Էտ տըղէթ'ը Մարյանէն *գ'ունաքար* ընէլավ տոնս ըն կ'ամ, թա ք'ինան (ՆԼՂԺԲ, 50):

ԳՈՒՆԱՔԱՐ ինիլ/մընալ - Սաստիկ զարմանալ, ապշել, շշմել: Սնուշ աքէրը մընա ա *գ'ունաքար*... (ՅԲ, 350):

ԳՈՒՆԱԶԱՐ-ԸԷՇՄԱ (թըբ. *günahkār + šasma* - *տէն* ԳՈՒՆԱԶԱՐ:

ԳՈՒՆԱԶԱՐ-ՓԷՇՄԱՆ - *տէն* ԳՈՒՆԱԶԱՐ:

ԳՈՒՆԴՈՒՐԱՆ (թըբ. *günčixan* (արեւելք) - *գ*. Զորիզոնի այն կողմը, որտեղից ծագում է արեւը, արեւելք: Արը'վը *գ'ումբոյթանան* վեր տոնս ա կ'ամ, չօբանը էն ա ինում սարումը (2):

ԳՈՒՆԷ (թըբ. *gün* (արեւ), *guney* (հարավ) - *ած*. Արեգակի դիմաց գտնվող, արեւահայաց, արեւկող: Էս կ'ումէրէն կօշտը *գ'ունէ* տը'դ ա, արեւը միշտ յիրան ընգան... (ՆԼՂԺԲ, 148):

ԳՈՒՆՈՒ աղվէս - Շատ խորամանկ անձ: Ըտըրա էլ մին ժուլիգ՝ հընգէր ա ինում մին *գ'ունոն* աղվէս (2):

ԳՈՒՌ/ԳՕՐ² (թըբ. *qor* (խորհտ, զորավոր) - *ած*. 1. Զորդ, հորդառատ: Պիթիսուցա ախպիւրը *գ'ուռ* ախպիւր ա (Բ): 2. Թեժ, բորբոքված: Անան Էտ ըը-

շերտ տը՛ղ մըշկէս ըք, մի գ'ոռ կըրակ ընէս, խըրըվէս... (ՀԲ, 363): 3. Շեն, բարգավաճ, մարդաշատ: Ճարտարը գ'ոռ շէն ա (Բ):

ԳՈՒՌԱՆԱԼ - չք. 1. Հորդանալ, հորդառատ դառնալ: Տարէն թուռույին ա իւլն, ըխպոնեն գ'ոռացալ ըն (Ձ): 2. Թեժանալ, բորբոքել: Փնդան լըրա յա տամ, կըրակը գ'ոռանում ա (Բ): 3. Շենանալ, բարգավաճել, մարդաշատ դառնալ: Կըրակնը յը՛տը Հաթերըը էլիա գ'ոռացալ ա (Բ):

ԳՈՒՌԱՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Գոռաշ տալ - 1. տեն ՀԵՎԱԶՎԷԼ: 2. տեն Դըմըղալ անէլ:

ԳՈՒՌՈՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. 1. Հորդ՝ հորդառատ դարձնել: Մին լ'ալ ծոն յը՛կալ, ըխպոնեն գ'ոռըցըրալ (Բ): 2. Թեժացնել, բորբոքել: Կըրակը գ'ոռըցընում ըն, կոխկէն պարանց ըղնում (Ձ): 3. Շենացնել, բարգավաճ դարձնել: Շէնէրըը ջըհիլեն ըն գ'ոռըցընում (Բ):

ԳՈՒՎԱՄԻՇ (թըք. güvenmek) - տեն ԳԱՌ:

-Գովամիշ ինիլ - տեն ԳՐՈՒՆԱԼ: Կըզըված ասըմ ա - Դէ վեր ծէր օժէն յըրա էտքան գ'ովամիշ ըլնծ ըք, յեր կաղէք'... (ՀԲ, V, 311):

ԳՈՒՎԳՈՒՎԱԼ - չք. Տեական դղրդալ՝ պայթել: Թիվանգ'ունէն գ'ովգ'ովամ ըն (Բ):

ԳՈՒՎԳՈՒՎՑ(Ը)ՆԷԼ - չք. Տեական դղրդյուն՝ պայթյուն առաջացնել: Բօմբը տըրաքում ա, սաղ ծօրը գ'ովգ'ովցընում (Ձ):

ԳՈՒՎԳՈՒՎՕՆ - գ. Տեական դղրդյուն՝ պայթյուն: Սաղ քըշէրը հըռանցէ գ'ովգ'ովօն ա ըսկանում (Ձ):

ԳՈՒՎԳՈՒՎՕՑ - տեն ԳՈՒՎԳՈՒՎՕՆ:

ԳՈՒՎԱԼ - չք. Դղրդալ, պայթել: Գըրանատը վեր գ'ովվաց, թօրքէրը փախէն (Ձ):

ԳՈՒՎԱԸՑ(Ը)ՆԷԼ - չք. Դղրդյուն, պայթյուն առաջացնել: Յէրգինըը գուգ'ովցըրալ, հիվընեն փախէն (Բ):

ԳՈՒՎԱՕՆ - գ. Դղրդյուն՝ պայթյուն: Մինան տըրաքում ա, գ'ովվօնը շէնան ըսկանվում ա (Ձ):

ԳՈՒՎԱՕՑ - տեն ԳՈՒՎԱՕՆ:

ԳՈՒՐԳ/ԿՕԹԵ/ԿՕԹԵ՝ - գ. 1. Կրծքի եւ բացված ձեռքերի միջի տարածությունը՝ գիրկ: Խօխան յօք ա տամ, մօրը գ'ոռգ'ան կէնում (Ձ): 2. Մարդու նստած ժամանակ փորի եւ ազդերի միջեւ առաջացած փոս տեղը, գոգ: Էտ տըղան վեր քօն ա ինում, ախճիգ'ը կըլօխը գ'ոռգ'ան տոն ա օնում, տինում տափէն, ինքը ք'ինամ... (ՆԼՂԺԲ, 70): 3.

Շորի այն մասը, որ ծածկում է փորը եւ ազդերը: Էտ կընէգ'ը գ'ոռգ'ը պահում ա, բաղվանցին ծէրան ա ածում (Ձ): 4. Այնքան, ինչքան կարող է տեղավորվել գոգում: Տա կըլխավը թըխում ա, քարան մին գ'ոռգ' վը՛սկէ յա յեր տը՛ռնում (ՀԲ, V, 223):

- Գոռգ'ըտ լիգը ինի - բրմդ. Շատ զավակներ ունենաս:

- Գոռգ'ին քարերը վեր ածել - տեն Քարը գ'ոռգ'ան վեր ածել:

- Գոռգ'ում պահել/մըծըցընել - տեն Հափըռէն մաջին պահել:

ԳՈՒՐԳՆՆ - տեն Աշկը ծակ: ...Մին փիրփէտըն ար մըզանըմ իժան մընացալ, էն էլ հըրուստեն գ'ոռգ'անոն նըման լըրա յըն պըրծնըմ, առնըմ... (ՋՏ, Ա, 113):

ԳՈՒՐԴՈՒՆԱՏԷԼ - տեն ԳՐՈՂՈՒՆԱՏԷԼ:

ԳՈՒՐՈՍ - տեն ԳՐՈՂՈՍ:

ԳՈՒՐՈՍԷԼ - տեն ԳՐՈՂՈՍԷԼ:

ԳՈՒՐԶ (պրս. gurz, թըք. gürz) - գ. Իբրեւ զենք գործածվող ծակն ու կարճ գավազան՝ երկաթազամ մեծ գլխով: Թափէղը զըրգ'արին հըրաման ա տամ՝ ուրան հէտէ մին հանց գ'ուրգ շինին, վեր իրէք կ'ումաշու քաշալ ինի (ՆԱԲ, 39):

ԳՈՒՐԶԱ/ԳՈՒՐԶՆ (ռուս. зорза) - գ.

1. Թունավոր իժերի մի տեսակը, գյուրգա: Զարթընըմ ա, տը՛սնըմ մին գ'ոռգ'ան օգ պիցըրանըմ ա, վը՛ր ընդըրանց փըռնի, օտի... (ՀԲ, VI, 93): 2. փխբ. Խարդախ, անգութ (մարդ): Էտ գ'ոռգ'ան ախպօրը տօնը քանդից (Ձ):

ԳՈՒՐԶՆ - տեն ԳՈՒՐԶԱ:

ԳՈՒՐԶԻ - գ. Վրաստանի հիմնական բնակչությունը, վրացի: Դարաբաղ խըրէգ' գ'ոռքի կա (Բ):

ԳՈՒՐՈՒՆ - տեն ԳՈՒՄՐՈՒՆ:

ԳՕԲՆՁ - ած. Թմբիկ, գիրուկ (երեսաների մասին): Գ'օբնջ խօխա յա (Բ):

ԳՕԳՂՆՁ - տեն ԳՕՐՂՆՁ:

ԳՕԳԻ - ած. Մոխրագույն: Գ'օգ'ի յը՛զնը փախալ, Կ'արմուրը մընաց նըստած (ԱԱ, 29):

ԳՕՂՆԿ (թըք. gödak) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Գոռնկումը պըլօկված - Ծայրաստիճան աղքատ: Գ'ոռնկումը պըլօկված ա՛, կարում չի՛ մին շօր ինք՝ օնէ, հարթանը կ'ը՛ց տա (Ձ):

ԳՕԶԱԼ - տեն ԳՕԶՆԼ:

ԳՕԶՆԼ/ԳՕԶԱԼ (թըք. gözal) - ած. 1. Գեղեցիկ, ջնաշխարհիկ: Թաքավերին տըղան ըտի էտ գ'օզնլ ըխճըկանը յօր ա ունէս, ք'իս (Ձ): 2. Թանկագին, պատվական, գովելի: Թաքավերը գ'օզնլ կինի յա տոն օնում, տախանց տամ (Ձ): 3. գ. Գեղեցկուհի: Ամմէն քըշէր էտ գ'օզնլին տը՛սնում ա ըրագի (Ձ):

ԳՕԶՆԿ՝ - գ. 1. Զվալի կամ խուրջինի եզրերին կարած օղակներից յուրաքանչյուրը, որոնց միջով թել եւ անցկացնում եւ բերանը կապում: Չըվալէն գ'օզնլեն կարում ա, տամ ըտըրան (Ձ): 2. Դեմքը ծածկող ծոպավոր շղարշ, երեսակապ: Գ'օզնկը յը՛տ ա քաշոնմ, տը՛սնում ուրան նըշանածը չի (Ձ):

ԳՕԶՆԿ՝ (պրս. gōza) - գ. Բամբակի կնգուղ: Պիմբակէն գ'օզնլեն պէցվալ ա (Ձ):

ԳՕԶՆՍԱ - գ. 1. Մեծ ջվալ: Էրկու մէշուկ ցօրէն ա ածում, էլիա էտ գ'օզնման լըցնում չի (Ձ): 2. փխբ. Որկրամուղ: Գ'օզնմա մարթ ա (Բ):

ԳՕԶՆՍԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Գօզնմիշ անէլ - Զվալը՝ պարկը բերնեբերան լցնել: Չըվալէն գ'օզնմիշ ա անում, ըրխընէն կըպօտում, պատէն տակէն շարում (Ձ):

ԳՕԶՈՒՆԱՐՕՆՈՒՄ/ԳՕԶՈՒՆԱՐՕՆՈՒՄ - տեն ԱԼԼԸՂԱՐՕՆՈՒՄ:

ԳՕԶՈՒԿ - տեն ԳՕԶՈՒԿ:

ԳՕԶՈՒԿ/ԳՕԶՈՒԿ (գրք. կոզոն) - գ. Ուտի ձագ: Գ'օզոնկը ըստակում ա, էտ օղտը նըստած տը՛ղան յը՛ր չի կէնում (Ձ):

ԳՕԶՎՈՐՈՒԻ - մ. տեն Աշկու չափալ:

ԳՕԶՈՒՂԱՐՕՆՈՒՄ - տեն ԳՕԶՈՒՆԱՐՕՆՈՒՄ:

ԳՕԶՈՒՄ (թըք. göz (աջք) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Գօզոն ուստան - տեն Աշկէս լըրա:

ԳՕԹ (թըք. göt) - տեն ԳՕԹՎԵՐԱՆ:

ԳՕԹՎԵՐԱՆ - ած. գ. 1. անրգ. Իգացվող, կենակցվող (տղա): 2. փխբ. Անարգ, ստոր, խարդախ, անզգամ (մարդ): Գ'օթվէրան մարթ ա, խափնլ ա, էտ յէթիմին ծին ինք՝ կալնլ (Ձ):

ԳՕԹՎԵՐԱՆՕԹՈՒՆ - գ. Անարգություն, ստորություն, խարդախություն, անզգամություն: Ըտըրա գ'օթվէրանօթունէն դարդան վէշ մինը էտ ըխճըկանը օգ'ում չի (Բ):

ԳՕԹՕԹՈՒՆ - տեն ԳՕԹՎԵՐԱՆՕԹՈՒՆ:

ԳՕԼ (թըք. göl) - գ. 1. Փոքրիկ լիճ, լճակ: Մին էլ ա տը՛սնըմ, վեր էտ լըղօնէգ'նին տը՛ռին տասնըրկու ախճիգ', ըսկըսէցին գ'օլին մաջին լըղանալը (ՀԲ, V, 17): 2. Փոսի մեջ հավաքված՝ կուտակված ջուր: Գ'օլը պէց ա թուղէս, բօստանը ճիրիս (Բ):

- Գօլ կապէլ/տալ - Լճանալ: Թօռը վեր կ'ամ ա, ճոնը տանը քըմակէն գ'օլ ա տամ (Բ):

- Գօլում դարդու վեր տըլօղ - Խար-

ԳՕԶԱՆԱՂ (վրաց. *gozinagi* (ընկույզ) - գ. Ընկույզով՝ նուշով՝ պնդուկով պատ-
րաստվող քաղցրավենիք: Գոզանաղը
խօսենք՝ը շատ ըն սիրում (2):
ԳՕԼՈՒԲ - տեն ԳՕԼՈԲ:
ԳՕԼՈԲ/ԳՕԼՈՒԲ (ռուս. *голубь*) - տեն
ԸՂՕՆԵԳ:
ԳՕՅ - տեն ԿՕՅ:
ԳՕԾԻ/ԿՕԾԻ - գ. 1. Խոզի ձագ, խոճ-
կոր: Մին օր էլ խօզին մարումը ծընում ա,

քըսան գոճի պիրում (2): 2 փխբ. Թմբիկ՝
գիրուկ երեխա: Հարույթիկը գոճի յա (Բ):
ԳՕՆՅԱ - տեն ԿՕՆՅԱ:
ԳՕՇԱՆԱՂԱՐԱ - տեն ԴՕՇԱՆԱ-
ՂԱՐԱ:
ԳՕԶԱ (թրք. *koça*) - տեն ԲԱՎԹԱՐ:
ԳՕՍՊԻՏԱԼ (ռուս. *госпиталь*, անգլ.
hospital, գերմ. *Hospital*) - գ. Զինվորական
հիվանդանոց: Կըռվեն վախտը գոսպի-
տալը տարալ ըն Ցը՛խ ծօրը (Բ):

ԳՕՐԴԻ (ռուս. *городъ*) - 1. ած.
Հպարտ, պատվազգաց: Գորդի տըղա յա
(Բ): 2. մ. Հպարտ կերպով, հպարտա-
բար: Գորդի յա շօռ կ'ամ շենումը (2):
ԳՕՐՍԱՎԷՏ/ԳԱՐՍԱՎԷՏ (ռուս. *gor-
coveť*) - գ. 1. Քաղաքային խորհուրդ:
Գարսավետին շենք՝ը քանդան ըն, տը՛-
ղը ըշկօլ շինան (2): 2. Քաղաքային
խորհրդի նախագահ: Ըտի էլ ըտըրան
տինըմ ըն գորսավետ (Բ):

Դ

ԴԱ՛ (ռուս. *да*) - վ. Այո՛, որ այդպես է:
Դա՛, դէ էլ հինջ ա՛նհինք, բիդի քօշինք՝ (2):
ԴԱ՛ - տեն ԸՆԴՈՐԱ:
ԴԱ՛/ԴԱ՛Յ - 1. գ. մսկ. Ձի: Խօխան լաց
ա ինոմ, թա.- Դան, դան (2): 2. վ. Ձին
քշելու ձայնը: Շըլլաղավը թըխում ա,
թա.- Դա՛, տը՛ղատ տո՛րո՛ր յը՛ք (2):
ԴԱԲԱ՛ - տեն ԴԱԲԱԲԱ՛:
ԴԱԲԱ՛ - տեն ԴԱԲԱԲԱ՛:
ԴԱԲԱԼԸՂ/ԴԸԲԸԼԱՂ/ԲԱԴԱԼԸՂ
(թրք. *badalaq* (ոտք գցելը) - Գործածվում
է կապակցությունների մեջ:
- Դաբալը թըխել/տալ - 1. Ծաղրել:
Ըտըրան շինըմաչումը էգզանան դա-
բալը ըն թըխում (2): 2. Ակարկել:
Մարթը վեր մին թիթը՛վ դաբալը ա թը-
խում, կընէգ՛ը ամմէն հինջ կըլխու վա
ընգում (2): 3. տեն Կըռ տալ:
ԴԱԲԱՂ՝ (արաբ. *debbāg*) - գ. 1. Որոշ
բույսերի մեջ պարունակվող նյութ, որով
մշակում են կաշին, դաբաղանյութ: Կ'ան-
րոն մաչին էլ դաբաղ կա (Բ): 2. Կաշի
մշակող, կաշեգործ: Բիջանաջ Մաքսի-
մը լ'ալ դաբաղ ա իլան (Բ):
ԴԱԲԱՂ՝ (արաբ. *tābix*, թրք. *dabag*) -
գ. Խոշոր եղջերավոր անասունների
վարակիչ հիվանդություն, որի դեպքում
բերանում եւ կզդակների շուրջը բշտիկ-
ներ են առաջանում, եւ անասունը չի
կարողանում ուտել եւ քայլել: Շէնին հիյ-
վընէն դըբաղան ընգալ ըն (Բ):
ԴԱԲԱՂԱՆԱԼ/ԴԸԲԸՂԱՆԱԼ (արա.
dabbagxane) - գ. Կաշի մշակելու՝ դաբա-
ղելու արհեստանոց: Սաղ Դարաբաղ
մին դաբաղխանա էլ չի կա (Բ):
ԴԱԲԱՆ (թրք. *taban*) - գ. 1. Ոտքի
կրունկ, ներբան: Էնքան վընընտէպէ՛գ
շօռ ա յը՛կալ, դըբընէն չըքըքօտալ ա
(2): 2. Կոշիկի կրունկ: Վընընտէն դա-
բանը պուք ա յը՛կալ (Բ): 3. Տանիքի գե-
րանների տակ դրվող կոճղ: Սալլամէն
տակէ դաբանը փըթալ ա, փոխէլի յա (Բ):
- Դաբան անել/հըլծրել/նըհաշ տալ -
Նահանջել, զիջել, փախչել, հեռանալ:
Դէվը վեր տը՛սնում ա՛ պըրծումը չի
կա, դաբան ա անում (2):

- Դաբանը նի կէնալ - Սաստիկ գայ-
րանալ: Հանը Էտքանը ուրան աշկավը
տը՛սնում ա, դաբանը նի յա կէնում (2):
- Դըբանան տո՛ս կ'ան - Պարկեշտու-
թյան սահմանն անցնել: Դըբանան
տո՛ս յը՛կա՛ծ կընէգ՛ ա (Բ):
- Դըբանէն յը՛ղ քըսել - տեն Դըբա-
նէն փի կապել:
Դըբանէն յըռա յը՛տ տը՛ռնալ - Իս-
կույն՝ անմիջապես՝ շատ շուտ վերադառ-
նալ: Էրիա տը՛ղ ա հըսնում, խաբարը գ'ու-
դում, դըբանէն յըռա յը՛տ տը՛ռնում (2):
Դըբանէն փի կապել - Շատ շտապե-
լով՝ գնալով՝ հեռանալով համար միջոց-
ներ ձեռնարկել: Սղվէր դըբանէն փի յա
կապըմ, մին բաշ ծըլկըմ (ՀԺՀ, VI, 254):
Դըբընէն աղալ - Ֆիզիկական մեծ
ցավ պատճառել, տանջել (հիմնակա-
նում գործածվում է որպես սպառնա-
լիք): Հանը ասմա.- Վէր կ'աս տօն, դը-
բընէն ըրըլան ըմ (2):
ԴԱԲԱՎԻՏ (ռուս. *добавить*) - Գոր-
ծածվում է կապակցության մեջ:
- Դաբավիտ անել - Ավելացնել, լրաց-
նել: Կ'ինին հիշկան պըկասում ա, էն-
քան դաբավիտ ըն անում (2):
ԴԱԲԱՎ՝/ԴԱԲԱՎ՝ (թրք. *dabba*
(պատրվակ) - Գործածվում է կապակ-
ցությունների մեջ:
- Դաբբա անել - 1. Խոսքից՝ խոստա-
ցածից հրաժարվել: Էտ մարթը տոտումը
դաբբա յա անում, թա.- Յը՛ս ըտի պէն չըմ
ասալ (2): 2. Նեղը լծելով՝ կաչել, պոկ չգալ:
Դաբբա յա անում, էտ մարթին տանջում
(Բ): 3. Հակաճառել: Մարթը հինջու ասում
ա, կընէգը դաբբա յա անում (Բ):
- Դաբբա տալ - Վատություն՝ թշնա-
մություն անել: Հիրը՛վանըտ վեր ք'ը՛գ
դաբբա ըրալ, բիդի տօնըտ փօխիս (2):
ԴԱԲԱՎ՝/ԴԱԲԱՎ՝ - գ. Վառող պահելու
կաշվե տոպրակ: Դաբբան բարոյթալ լի-
գը քըմական կախ կինար... (ՋՏ, Բ, 217):
ԴԱԲԸՐԵԹԿԱ - տեն ԴԱԲԸՐԵՏԿԱ:
ԴԱԲԸՐԵՏԿԱ/ԴԱԲԸՐԵԹԿԱ/ՏԱԲԸ-
ՐԵՏԿԱ/ՏԱԲԸՐԵԹԿԱ (ռուս. *табуретка*,

фр. tabouret) - գ. Առանց թիկնակի աթոռ:
...Ըխճըկանը կըղնցընըմ ըն դաբըրէտ-
կին, ք'անդիորը անց կըցընըմ կըլծիւր
(ՀԺՀ, V, 231):
ԴԱԳԱՎՕՐ - տեն ԴՕՂՎՕՐ:
ԴԱՂԱ՛ (թրք. *dāgā*) - գ. 1. Թաղիքե
վրան: Թափէղը թաքավէրէն յօր ա օ-
նում, տանում մին լ'ալ լըղըցընում, թան-
գան շօրէր կ'էց տամ, ուրան նըհէտ տա-
նում դանգան (ՆԱԲ, 49): 2. Դալար ճյու-
ղերից կամ եղեգից հյուսած հյուղակ՝
քուլիկ: Մին օր էլ Հուռին փախխալ ա, յէ-
կալ մինհէնգ'վա շէնին տը՛ղը, մին դան-
գ'ան շինալ, մէշին կացալ (ԱԱ, 29):
ԴԱՂԱՐ - գ. Եկամուտ, օգուտ: Ա-
րաշտ տարէն հիշքան օգում ըս բօս-
տան ըրա, դանգ'ան չինիլ (2):
ԴԱՂԱՐԱՆԻ - ած. Եկամտաբեր, ար-
դյունավետ: Սէյրակ արտը դանգ'անըն
կինի (2):
ԴԱՂ (գրք. դատ (դատաստան, իրա-
վունք) - գ. 1. Գանգատ, բողոք: Թաքավե-
րը ասմա.- Ա՛ պատալ, հինջ ա՛ իլան, հինջ
դադ օ՛նիս (2): 2. տեն ՍՈՒԴ(1): Ասում ըն՝
էտ դըղըվէրը հինջ դադ էլ ըրալ ա, ըստէդ
ա ըրալ (ԱԱ, 5):
- Դադ անել (գրք. դատ առնել (դա-
տել, դատապարտել) - 1. Բողոքել, գան-
գատվել: Թանգան հարթըն ք'ուռնում ա
մօրը կօշտը, ըսկէսվօրը անա դադ ա-
նում (2): 2. տեն Սուդիտ անել:
ԴԱՂԱ՛ (հ.ե. **dhē-, dh(ē)*- (մանկական
բառ ընտանիքի ավագ անդամներին
նշանակելու համար), թրք. *dede* (պապ,
նախահայր) - տեն ՀԱՐ:
ԴԱՂԱՅ (ռուս. *даяд*) - տեն ԴԱՅԻ:
ԴԱՂԱՍՏԱՆ (գրք. դատաստան) -
տեն ՍՈՒԴ:
- Դադաստան անել/տը՛սնալ - տեն
Դադաստանը կըտըրել:
Դադաստանը կըտըրել - տեն Սու-
դիտ անել: Ախճիգ'ըն ասում ա.- Թո՛ւլ տօ,
էս դադաստանը ախճիգ'ըտ կըտըր
(ՆԱԲ, 54):
ԴԱՂԱՎԱՅ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Դանդալայ անել - Ողբալ, լացով կոծ անել: Փռնում ա ըտըրա մին լ'ալ թա-կում, թա.- Դե ք'իսի, դանդալայ ըրա' (2): ԴԱԴԱՎԷՐ - տեն ԴԴԴ(Ը)ՎԷՐ:

ԴԱԴԱՐԳՈՒՆ - տեն ԴԱԴԱՐԳՈՒՆ: ԴԱԴԱՐԳՈՒՆ/ԴԱԴԱՐԳՈՒՆ (թրք. *de-dirgin*) (անհանգիստ, վրդովված, հուզ-ված) - ած. Տնից-տեղից քշված, թափա-ռական, հալածական: Թռնը յեշում ըս, դանդալալ հայեր ըն (2):

- Դանդալալ անել - Տնից-տեղից քշել, հալածել, թափառական դարձնել: ...Յեշում ա, թա.- Ընիծեկոր ինին, Աստուծ, քրճ հինչ ընք ըրալ, վեր մեզ դանդալալ ըս ըրալ, քրցալ հանդեր (ԱԱ, 45):

- Դանդալալ ըղնել/ինի/տըննալ - Տնից-տեղից քշվել, հալածվել, թափա-ռական դառնալ: ...Իսկի ըսեցիր վե՛ք՝ էս դանդալալ ընգած հաջանը էսքան վախտ թորը կորալ, հիշտեղ մընաց... (ԶՏ, Ա, 113):

- Դանդալալ քրցիլ - տեն Դանդալ-ալ անել:

ԴԱԴԷԼ¹ (գրք. դատեմ) - տեն Դադ անել(2):

ԴԱԴԷԼ² (գրք. դատիմ) - 1. չք. Աշխա-տել, բանել, գործ անել: Քըշեղ-ցիրը՛կ դադում ա, էլիա կարում չի ապրել (2): 2. նք. Վաստակել, ձեռք բերել: Ամէսը էն-քան ա դադում, վեր մին թանհրավ յոլա յըն ք'ունում (2):

ԴԱԴՄԻԾ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Դադմիշ ինել - Որեւէ հանցանք կատարելուց հետո անպատիժ մնալով՝ կրկին կատարել, սովորություն դարձ-նել: Ըստի էտ խոխան դադմիշ ա ինում, վանրին կ'ուղթթուն անում (2):

ԴԱԴՈՒՄ - գ. 1. Վաստակ, օգուտ, շահ: Ըշխադած դադումը տամ ա ըխճը-կանը (Բ): 2. Խնայողությամբ՝ տնտեսե-լով հավաքած դրամ: Մին պատառ դա-դում ա ինում թուփ ըրած, մին կալ ա ինք' օնում (2):

ԴԱԶ - տեն ՏԱԶ¹:

ԴԱԶԳԱՅ (պրս. *destgyah*, թրք. *tezgāh*) - գ. Հաստոց: Ամէք'ա ձորանց սարքավը, ձորանց դանգա՛հավը տահանք տը՛դ տըղվարվում ըն (ՀԺՀ, VII, 51):

ԴԱԺԷ (ռուս. *даже*) - վ. Նույնիսկ: Ըխ-ճըկանը մարթու տըղվալ, դաժէ մին դծ-շան էլ չի տիրալ նըհետը, թա լ'ըհա յը-րա քօն ինի (2):

ԴԱԼ (գրք. դալ (մոր առաջին կաթը) - տեն ԱՐՈՒԶ:

ԴԱԼԱ (թրք. *dala*) - գ. Կզաքիս: Դանլին մորթեն թընգ'անուց ա (Բ):

ԴԱԼԱԲ - 1. գ. Բեղմնավորում (ծիե-

րի, էշերի են): Ծիլը՛նցը դանլընը ըսքը-սալ ա (Բ): 2. ած. Կրքոտված, կրքերից հարբած: Հինչ ա՛, դանլըն ը՛ս, հինչ ը՛ս էտ կընանուցը հը՛տը կըտըրալ (2):

- Դանլըն կ'ալ - տեն ՊԷՐ կ'ալ:

ԴԱԼԱՆԴԱՅ (թրք. *dələndüz* (խարդախ) - տեն ԴԱԼԻ(1):

ԴԱԼԱԼ (արաբ. պրս. *dallal*, թրք. *tel-lal*) - գ. ած. Երկու կողմերի միջեւ որեւէ նպատակով միջնորդություն կատարող (անձ), միջնորդ: Ալիսանը ք'ընում ա դան-լալ Սըվադէն խընթարում, վեր ք'ծմա՛ք ա-նէ, ծին ծախել տա (ՆԱԲ, 108):

- Դանլալ վը՛նըն կ'ենալ - Միջնորդել: Գ'ուզալանց Սօսին ըստի դանլալ ա վը՛նըն կ'ենում, Ըրշակէն տօնը ծախել տամ (2):

ԴԱԼԱԼՕԹՈՒՆ - գ. Միջնորդ լինելը, միջնորդի գործը՝ զբաղմունքը: Մի-հէնգ'վա դարըմը դանլալթթունը ամմէնա-լ'ալ փեշակըն ա (Բ):

- Դանլալթթուն անել - Միջնորդու-թյամբ զբաղվել: Դանլալթթուն ա անում, կըլօխը պահում (Բ):

ԴԱԼԱՄԱ/ԴԻԼԱՄԱ (թրք. *dələma*) - գ. 1. տեն ԽեժՆԸ: 2. Թարմ պանիր: Մին կիլօ դանլամա յա պիրում, էտ տըղան լօխ օտում ա (2):

ԴԱԼԲԱԴԱԼ (թրք. *dalbadal*) - ած., մ. տեն Դանլըն հը՛տա: Հանքին դալբադալ ի-րը՛ք կ'ը՛վաթ կիսի յա խըմում, տոնս կ'ամ (2):

ԴԱԼԴԱ (թրք. *dalda*) - 1. ած. Ուրիշնե-րի կողմից աննկատելի՝ անտեսանելի: ...Ծիլան վը՛ր ա կ'ամ, ծին մին դալդա տը՛դա կ'ապում, ինքը թաքուն ք'ինամ... (ՀԺՀ, VII, 34): 2. գ. Ուրիշների կողմից աննկատելի՝ անտեսանելի տեղ: Փանրին ք'ինամ ա դալդան ինքնում թա չէ, վը՛ն-նան ք'էնդիրը յէտ ա անում, ըլթըվէն օյ-նան կ'ապում (ՀԺՀ, VII, 44):

- Դալդա անել - տեն Դալդան քրցիլ:

- Դալդա կ'ենալ - տեն Դալդալամիշ ինիլ:

- Դալդան քրցիլ - 1. տեն ԿԸ՛ՂԷԼ: 2. Հարմար պահը որսալով՝ որեւէ բան գաղտնի կատարել: Կ'օղը դալդան ա քրցիլ, կ'առը տանում (Բ):

ԴԱԼԴԱԼԱՄԻԾ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Դալդալամիշ անել - տեն Դալդան քրցիլ (1):

- Դալդալամիշ ինիլ - տեն Կ'օղը կ'ե-նալ:

ԴԱԼԴԱԼԸՐ - տեն ԴԱԼԴԱ(2):

ԴԱԼԸՐ - գ. Փայծաղի հիվանդու-թյուն, փայծաղի մեծացում: Խը՛դճը դա-լըղ օնէ, տանջվում ա (Բ):

ԴԱԼԻ (թրք. *deli*) - ած. 1. Խենթուկ, խելառ, խենթավուն: Թորքը ասմա.- Քիրվա, ըն՛ս դանլ յըմ, հօ ախմաղ չը՛մ (ԱԱռ, 8): 2. Քաջ, համարձակ, հան-դուգն: Էտ Վաղոն էնքան ազդուն, էն-քան ըռխսլօվնի յա ինում, վեր անումը տինում ըն Դանլի Վաղօ (2):

ԴԱԼԻ-ԴՕԼԻ/ԴԱԼԻ-ԴՕԼՈՒ (թրք. *deli-dolu*) - տեն ԴԱԼԻ(1):

ԴԱԼԻ-ԴՕԼՈՒ - տեն ԴԱԼԻ-ԴՕԼԻ:

ԴԱԼԻԶԱ (թրք. *delice*) - տեն ԴԱԼԻ:

ԴԱԼԼԱԹ (արաբ. *dellak*, պրս. *dallāk*) - գ. Վարսավիր, սափրիչ: Մին դանլալը՝ մին մարթու իրէս վը՛ր ընէլիս ծիլին շատ չընգըռտում ա... (ՆԼԴԺԲ, 116):

- Դանլալը մարթին իրը՛սէն ա յեշում, սապօմիլի՛ք՝ վընէրէն - տեն Դըլլալէն իրը՛սէ քաջալը յա՛ սաղ, յա՛ մը՛ռած:

- Դըլլալէն իրը՛սէ քաջալը յա՛ սաղ, յա՛ մը՛ռած - Ամեն ոք ուշադիր է միայն նրանց նկատմամբ, ումից շահ ունի:

ԴԱԼԼԱԹԻՍԱԼ/ԴԻԼԼԻԹԻՍԱԼ (ա-րաբ. *dellak+պրս. xane*) - գ. Վարսավիրա-նոց: Ք'ինամ ա դանլալթթանան, տը՛ս-նըմ՝ կընէգ'ը դանլալթթէն նըհը՛տ սիլի-բիլի յա անում (2):

ԴԱԼԼԱԹՓՕՍԷ/ԴԻԼԼԻԹՓՕՍԷ - գ. Խաղատեսակ: Միհէնգ'վա խօխէնք'ը վէ՛ք բաբաղուշի յըն խաղ անում, վէ՛ք քըսկըրէնք'ի, վէ՛ք էլ դանլալթթ'փօսէ (2):

ԴԱԼԼԱԹՕԹՈՒՆ/ԴԻԼԼԻԹՕԹՈՒՆ - գ. Վարսավիրություն: Դիլլիք'օթունը հա-ցա մօտէ փեշակ ա (2):

- Դանլալթթունը յեթիմ խուփէն կըլ-խէն յըրան ըն սըվը՛րում - Որքը՝ անտե-րը համարվում է ոչ լիարժեք մարդ, որի համար էլ տուժում է:

ԴԱԼԽԱՐ - ած. Վշտից բեկված, վշտաբեկ: Դանլխաղ մարթին վէ՛շ մին պէն ուրիշընընէլ չի (2):

- Դանլխաղ անել - Մեծ վիշտ պատ-ճառել, վշտաբեկ դարձնել: Էս կըռը՛վը շատ կընանուց ա դանլխաղ ըրալ (Բ):

- Դանլխաղ ինիլ/տը՛ռնալ - Մեծ վիշտ ունենալ, վշտաբեկ դառնալ: Անդար ա-նիմ կըռը՛վը, թռնը յեշում ըս՝ դանլխաղ տը՛ռած հարթնէր ըն (2):

ԴԱԼՈՒ (թրք. *dal*) - տեն ՄԱԾԿ:

- Դալու անել - տեն Դըլվումը վը՛նըն կ'ենալ:

- Դալու ինիլ - 1. տեն Դալու անել: 2. Պաշտպան՝ հովանավոր ունենալ: Լ'ալ դալու օնէ, ըտըրա հը՛տէ յա ըստի գ'առ-գ'առ խօսում (Բ):

- Դալուն բօշ - տեն Մաշկը բօշ:

- Դալուն դըրբըզա յա - տեն Դըլվէն յուրդունդօշակ վեր կըքըցվի:

- Դալու նըհաշ տալ - 1. Փախչել, նահանջել: *Վեր յըրա պըրծենք՝, թորքերը դալու նըհաշ տուվեն* (2): 2. Դժգոհությունը, մեկի հետ չշփվելու՝ հարաբերությունն չունենալու ցանկությունն արտահայտել, արհամարհել, երեսը շրջել: *Թնզզան հարթնը տընըցուց դալու վա նըհաշ տամ* (Բ):

- Դալուն կեզար քըջըվել - Խիստ չքավոր լինել: *Ախպերը ասմա- Ինձ ըշտըղա յա՛ վը՛սկե, դալուա կեզար ա քըջըվում* (2):

- Դալուն կօտըրել - տեն Մաշկը կօտըրել:

- Դալուն հարուստ - Շատ եւ մեծ հովանավորներ ունեցող: *Իվանըն էլ դըվըրնէն հարուստ մարթկանցան ա...* (ՀԲ, 362):

- Դալուն հըճ կ'ան/հըճ ըղնել - Մեծ վիշտ՝ դարդ՝ ցավ ունենալ: *Խըճդէն իլանձը մին կավ ար, էն էլ ըստակից, դալուն հըճ ա կ'ան* (2):

- Դալուն շօն ա - տեն Դըվկեն յուրդունդօշակ վեր կըքըցվի:

- Դալուն պահել - տեն Մաշկը պահել:

- Դալուն պենդ - տեն Մաշկը պենդ:

- Դալուն պուք կ'ան - տեն Մաշկը կօտըր(վ)ել:

- Դալուն տափավը կ'ան/տալ - տեն Մաշկը տափավը կ'ան/տալ:

- Դալուն տափը չըտալ - տեն Մաշկը տափը չըտալ:

- Դալուն տեմ անել - տեն Մաշկը տեմ անել:

- Դալուն քօրել - տեն Մաշկը քօրել:

- Դըլը-դալու անել - տեն Մաշկ մաշկու տալ:

- Դըվկեն յուրդունդօշակ վեր կըքըցվի - Թիկնեղ՝ լայնաթիկունք է: *Տըղա, հինչ տըղա՛, դըվկեն յուրդունդօշակ վեր կըքըցվի* (2):

- Դըվկեն վը՛նըն կենալ - տեն Դըվկումը վը՛նըն կենալ:

- Դըվկումը մարթ կ'օղը կըկենա - տեն Դըվկեն յուրդունդօշակ վեր կըքըցվի:

- Դըվկումը սար ինիլ - Մեծ պաշտպան՝ հովանավոր ունենալ: *Հոլը դըվկումը սար ինի, քեթը ցեց կինի* (2):

- Դըվկումը վը՛նըն կենալ - Մեկին պաշտպանել՝ հովանավորել: *Վեր Հալաստանը Դարաբաղա դըվկումը վը՛նըն չի կենար, տիժեր կիննը* (Բ):

ԴԱՍԱԲԸՐ/ԴԸՆԱԲԸՐ (ռուս. *дышодор*) - գ. 1. Սուրբ հոգու աստվածությունը չընդունող անձ՝ հոգեմարտության հետեւորդ: *Մին վըխտու Ռուսաստանա դախաբընէ ըն յը՛կալ Դարաբաղ* (2): 2. *Վիսթ*. Հաղթանդամ, առույգ անձ: *Հանց ա դախաբըն ինի* (Բ):

ԴԱՍԻԼ՝ (թըք. *daxil*) - գ. 1. Դրամարկը, գանձարկը: *...Շատ գորբա կըրի-գիստ ա պին տիրալ մեր սօվդաքարնէրին դախըլըմը...* (ՋՏ, Բ, 94): 2. Վաճառատեղան: *Ամմէն մինը, մին դախըլ տիրանձ ըռըջնէրէն, առըտօր ըն անում* (2): 3. Պատին կամ պահարանի մեջ ամրացված հարմարանք՝ մեջք որեւէ բան դնելու համար: *Կիրքերը դախըլըմը շըրէս ա* (2):

ԴԱՍԻԼ՝ - ած. 1. Կարծր, պինդ (միս, բանջարեղեն են): *Քալթառ կըվէն մէսը դախըլ կինի* (Բ): 2. Տարիքն առած (աղջիկ): *Դախըլ ախճիգ՝ ա, մին օզ՛օղ չի կա, թա ք՛ինի* (2):

ԴԱՍԼԱ - տեն ԴԱՍԻԼ՝:

ԴԱՍԼԸԴԱՐ - տեն ԽԱՋՆԱԴԱՐ(1): *...հնչիւնէրէն, դախըլդարնէն հանց պէնէր ըն անըմ, վեր մարթ մընըմ ա շըվարած* (ՋՏ, Բ, 119):

ԴԱՍԿԱԴԱՍԿ - տեն ԴԸՆԿԱԴԱՍԿ:

ԴԱՍՕՐ/ԴԱՍՕՏ (ռուս. *доход*) - գ. Եկամուտ, հասույթ: *էն ընդըրա մըհար ա, վեր ժամին դախօտը իվիցընին* (ՋՏ, Ա, 94):

ԴԱՍՕՐՆԻ/ԴԱՍՕՏՆԻ (ռուս. *доходный*) - ած. Եկամտաբեր, հասույթաբեր: *Ծըմակա մօտէ շէտումը խօզ՝ պահէլը դախօղնի կօրծ ա* (Բ):

ԴԱՍՕՏ - տեն ԴԱՍՕՐ:

ԴԱՍՕՏՆԻ - տեն ԴԱՍՕՐՆԻ:

ԴԱԿԱՋԱՏ (ռուս. *доказатель*) - գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դակազատ անել - Ապացուցել: *էտ կընէգ՛ը մարթին դակազատ ա անում, վեր ուրան ախպերը չի ըրալ* (2):

ԴԱԿՈՒՄԵՆՏ (ռուս. *документ, лат. documentum*) - գ. Որեւէ բան հաստատող՝ վավերացնող կամ որեւէ իրավունք արտոնող պաշտոնական գրություն, փաստաթուղթ: *էտ մարթը դակումէնտ ա պիրոնմ, վեր ինքը էտ տանը տարըն ա* (2):

ԴԱԿՈՒՄԵՆՏԱԼՆԻ (ռուս. *документальный, фр. documental*) - ած. Փաստաթղթերով հաստատված՝ վավերացված՝ հիմնավորված: *Հնրը դակումէնտալնի տօնը տամ ա կուճուր տըղէն* (2):

ԴԱՅ - տեն ԴԱՅ:

ԴԱՅԻ - տեն ԴԱՅԻ:

ԴԱՅԻ/ԴԱՅԻ - մ. Անիրաժեշտ կամ նշված չափից շատ՝ ավելի: *Փօրին ցավըն էլ հնլան կըտըրալ չի, դահի բէթար թոնդվալ ա* (ՋՏ, Ա, 35):

ԴԱՅՆԱ - տեն ԴԱՅՆԱ:

ԴԱՅՆԱ/ԴԱՅՆԱ (թըք. *dəhnə*) - գ. Հատուկ կառույց գետի ափին, որտեղ ջուրը գետից մտնում է առուն: *Սէլը յը՛կալ, կ'ըտը վըրարից, դանհան քըշից, տալալ* (2):

- Դանհան ի յը՛ր քինիլ - Ճիշտ ճա-

նապարհով գնալ, կարգ ու կանոնից չշեղվել: *Ջանիլը վեր դանհան ի յը՛ր չի քը՛ցալ, ախըր փիս կինի* (2):

- Դանհանը քինիլ տեն Դանհան ի յը՛ր քինիլ:

- Դանհան կապել - 1. Ջուրը հունից կտրել: *Ըտըրանը դանհան կապում ըն, բուստըննէն թօղում չօր* (2): 2. Եկամտի աղբյուրից զրկել: *Թնզզան թաքավերը թանջիրնէրէն դանհան կապում ա* (2):

ԴԱՅՆԱԿ - տեն ԴԱՅՆԱԿ:

ԴԱՅՆԱԿ/ԴԱՅՆԱԿ - գ. Ջրի ակունք: *Տէղ քանդըմ ըն, տէսնում՝ դանհանըն ա* (ՀԱԲ, 15, 152):

ԴԱՂ (պրս. *dağ* (խարան), թըք. *dağ* (վիշտ)) - գ. 1. տեն ԴԱՂՄԱ: 2. Այրած՝ եռացրած յուղ: *Սօղանը կըտօրից, ածից դաղէն մաջը* (Բ): 3. *Վիսթ*. Կսկիծ, մորմոք: *Ըտըրա սըրտէն դաղը կընօխանց ա* (2):

- Դաղ անել - 1. Այրել, եռացնել (յուղի մեջ): *Սօղանը դաղ ըրալ* (Բ): 2. Կսկծացնել՝ վիշտ պատճառել: *Քու խօսկերքտ ինձ դաղ ա անում* (2):

- Դաղ-դաղ անել - տեն ԴԸՂԴԸՂՕՐԵԼ:

- Դաղ-դաղ ինիլ/կ'ան - տեն ԴԸՂԴԸՂՕՐՎԵԼ:

- Դաղը սըրտումը պահել - տեն Սըրտումը դաղ մընալ (ՍԸՐՏ-ի տակ):

- Դաղ ինիլ/կ'ան - տեն ԴԱՂՎԵԼ:

ԴԱՂԱԼ (պրս. *dagal* (կեղծ), թըք. *dağal* (խորամանկություն)) - ած. 1. Անբան, աշխատել չսիրող: *էրկու տըղա օնէ, ճօխտը՝ դաղալ. սաղ օրը էն ըն հըպարապ շօռ կ'աս* (2): 2. տեն ԽԸՆԶԻ:

ԴԱՂԱՐ - գ. Շատ կարճ ժամանակ՝ ակնթարթ: *Սէրօպ ինձ մին դաղաղըմը տարալ լուսընգին կըլօխը...* (ՋՏ, Բ, 25):

ԴԱՂԱՎՕՐ - տեն ԴՕՂՎՕՐ:

ԴԱՂԵԼ (գրք. տաղեմ (այրել), թըք. *daglamak*) - նբ. 1. տեն Դաղ անել: 2. տեն ԴԸՂՄԵԼ: 3. Դեմքը, ձեռքերը ծակծկել: *Յօրտը դաղում ա* (Բ):

ԴԱՂԸՆԸՂ (թըք. *dağənək*) - ած. Բթամիտ, տկարամիտ: *Դաղընըղ մարթ ա Սունէն մարթը* (Բ):

ԴԱՂՄԱ/ԴԱՂՄԱ (պրս. *dāmğa* (կնիք, կնքված գիր), թըք. *damga* (դրոշմ, խարան)) - գ. 1. Անասունների մարմնի որեւէ մասը խարանելու գործիք, խարան: *Դաղման յօր ա ունէս, ուրանց կըվէրէն անջուկը դըղմէս, վեր յը՛տնան կարէ ճօկէ* (2): 2. Անասունի մարմնի խարանված տեղը՝ իբրեւ տարբերակիչ նշան: *Կըվէն դաղման մինչէվ միհէնգ ըրվամ ա* (Բ):

- Դաղմա թըխել/կօխել/տինիլ - տեն ԴԸՂՄԵԼ:

ՂԱՂՄԵԼ - տեն ՂԵՂՄԵԼ:
ՂԱՂՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղաղմիշ ինիլ - Զոջալ, փոշմանել:
...Ք'իննամ ա, թա.- Ասածըտ մին թուխտու յիրն կըկ'իրիս, ինծ տաս, հանցու յէտնան քու ասածէտ դաղմիշ չինիս (ՆԼՂԺԲ, 19):

ՂԱՂՎԱԾ - տեն ԹԱՂՎԱԾ: Էտքան բարերան էտ դաղվածը վը'չ ինքըն ար օտըմ, վը'չ էլ թողըմ ար մին օրիշը օտէ (ՅԺՅ, V, 83):

ՂԱՂԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ՂԱՂԵԼ-ի:

ՂԱՍ՝ (այրս. *dām* (շունչ, ձայնակցություն) - գ. Նվագողին կամ երգողին նվագակցելը՝ ձայնակցելը, ձայնակցություն: Ղանը վեր ինի վէջ, գունաչուն կօրծը կըտիծըրանա (2):

- Ղան(ը) պահէլ/քաշիլ - 1. Նվագողին կամ երգողին ձայնակցել: 2. փխբ. Մեկի լացին՝ բողոքին՝ ձայնին ընկերակցել: Վայ ա, վեր էտ էշերան մինը զըռաւց, դանը կըպահին... (ԶՏ, Բ, 152): 3. փխբ. Մեկի ասածը կուրորեն պաշտպանել, համակարծիք լինել: Նախագան հինչը ասում ա, բըրիգադիրը դանը պահում ա (2):

ՂԱՍ՝ (այրս. *dām* (ժամ, ժամանակ) - գ. Կերակրի կամ թեյի լավ եփված լինելու աստիճանը: Փըլավէն դանը պակաս ար (Բ):

- Ղան կ'անլ - տեն Ղան օտէլ:

- Ղան տալ - Եփելուց հետո կերակրի կաթսան կամ թեյնիկը մեղմ կրակի վրա թողնել կամ սրբիչով փաթաթել, որպեսզի ջուրը ցամաքի կամ գույնը դուրս տա: Օշափը էրկու ախպօրը նըհէտ կամ ա տօն, տը'սնում Ծիլկանը առօք-փառօք նըստած, դըզղաննէն դան ա տամ (ՆԱԲ, 25):

- Ղանը տը'ղը ինիլ - տեն Ղան օտէլ:

- Ղան տինիլ - տեն Ղան տալ:

- Ղան օտէլ - Կերակուրը կամ թեյը անհրաժեշտ չափով եփված լինել:

ՂԱՍԱ (ռուս. *дәма*, ֆր. *dame*, իտալ. *dama*, թրք. *dama*) - գ. Տիկին, ազնվական կին: Մին դամա, մին կավալէր կըռնը-փըռնօկ նի ին մըննըմ, մին մինու ըռը-խի յէշըմ... (ԶՏ, Բ, 126):

ՂԱՍԱՆ - տեն ՂԱՍԱՐ:

ՂԱՍԱՐ/ՂԱՍԱՆ (այրս. *dāmağ*, թրք. *damak*) - գ. 1. Բերանի խոռոչի վերին կամարածեւ ծածկույթը, քիմք: Կըվէն դամաղը օռալ ա, կարում չի խօտ օտէ (2): 2. փխբ. Ճաշակ: Լ'ավ դամաղ օնէ. դաշաննգ' աճխիգ' ա ծգալ (Բ): 3. փխբ. տեն ԸՇՏԱՅ: 4. փխբ. Քմահաճույք, կամայական ցանկություն: Ուրան դըմաղավըն ա կօրծ անում (2):

- Ղամաղ անէլ - 1. տեն Ղըժի տալ: 2. Մեկի աղքատությունը ծաղրել: Ք'անիբ լակուտ ար, հըրուստացալ, միհէնգ' ք'իսիբնէրէն դամաղ ա անում (2):

- Ղամաղը թըխծընէլ - 1. Ոգելից խմիչք խմել: Նըստում ըն, արաղը տոնս օնում, դըմըղնէն թըխծընում, էլիա հըրէ ինում (2): 2. Տրամադրությունը բարձրացնել: Ամմէն մարթ կարում չար էտ կընգանը դամաղը թըխծընէ (2):

- Ղամաղը չաղ - Ուրախ եւ կուշտ: Ք'ը'գ հիկէ կա'. դամաղըտ չաղ ա (Բ):

- Ղամաղը քաշիլ - Խիստ սոված՝ ծարավ լինել, ուտելիքի՝ խմելիքի խիստ պահանջ զգալ: Վեր մին էրկու ժամ կէնում ա, դամաղը քաշում ա, նըստում ա հընգէրէն փայըն էլ օտում (2):

- Ղամաղը քըխծըրցընէլ - Հանույքով մի բան ուտել: Ք'անթան տոն ա օնում, դամաղը քըխծըրցընում (2):

- Ղամաղ քաշիլ - Բավականություն ստանալ, տրամադրությունը բարձրանալ: Ինք'ը քըշէր-ցիրը'կ փուլ ա ըշխաղում, կընէգ'ըն էլ հընգէրունցը նըրիտ օտում ա, խըմում, դամաղ քաշում (2):

- Ղըմաղէն նի կ'անլ - 1. Թեթեակի վիրավորել՝ նեղացնել: ...Սըզանըմ ամէն պէն ափաշկարա կարէլի ա անէլ, վէջ քէ-փիտ նի յէկօղ կինի, վէջ էլ դամաղիտ... (ԶՏ, Ա, 173): 2. Թեթեակի վիրավորվել՝ նեղանալ: Վայըն էն ա՝ մին պէն ըս ա-տում, դանտի դըմաղէն նի յա կամ (Բ):

ՂԱՍԱՐ (թրք. *damar*) - գ. 1. Արյունատար անոթ: Ըտի էտ տըղան ծիրքէրէն դըմըրնէն կըտօրում ա, ըռնաքամ տը'ռնըմ, մը'ռնըմ (2): 2. փխբ. Գետնի խորքերում հանքային ճյուղավորություն՝ եկթաշերտ: Քանդում ըն, քանդում, հըսնում մին վը'սկու դըմարու (2): 3. փխբ. Հանքաքարի՝ քարի մեջ եղած գիծ՝ երիզ: Էտ քարը կանանչ ա, ամմա մին կուռի սիպտակ դամար կա յըրան (Բ): 4. փխբ. Պատիճավոր պղպեղի ներսում մի քիչ դուրս ցցված շերտերից յուրաքանչյուրը: Տնիստէղը շատ ար կըծօ, դըմըրնէն տոնս տըվալ (2): 5. փխբ. Շերտ, մաս, կողմ: Էս խըյարին մին դամարը աղու վա (Բ):

- Ղամարը բօշ - Ոչ գաղտնապահ: Ըտըրա կընէգ'ըն էլ դամարը բօշ ա ի-նում, էտքանըտ ք'իսամ ա թաղէն կընանուցը քաթ անում (2):

- Ղամարը քըթէնալ - տեն Թոն դամարը փըռնէլ:

- Ղամար պըրծընէլ - Անասունների հիվանդություն, երբ երակից արյուն է հոսում: Էշին դօխտուրը վըխճարէն յէշում ա, թա.- Ղամար ա պըրծալ (2):

- Ղամար պըրծընցընէլ - Որոշ հի-

վանդությունների դեպքում անասունների երակից արյուն բաց թողնել: Ղամար պըրծընցընէլ, կ'առնը սըղացալ (Բ):

ՂԱՍԶՈՒ - ած. Շատ քիչ, մի կաթիլ: Մին դանգոն ծոռ էլ չի ինում, թա խըմէ (2):

ՂԱՍԻՇԽԱՆԱ - տեն ՂԱՍՈՒՐՉԽԱՆԱ:

ՂԱՍԻՐՉԱՊ - տեն ՂԻՍԻՐՉԱՊ:

ՂԱՍԻՐՉԱՎԱՊ - տեն ՂԱՍՈՒՐՉԱՎԱՊ:

ՂԱՍԻՐՉԱՇԵՆԹ - տեն ՂԱՍՈՒՐՉԱՇԵՆԹ:

ՂԱՍԻՐՉԻ - տեն ՂԱՍՈՒՐՉԻ:

ՂԱՍԻՐՉԽԱՆԱ - տեն ՂԱՍՈՒՐՉԽԱՆԱ:

ՂԱՍԻՐՉՕԹՈՒՆ - տեն ՂԱՍՈՒՐՉՕԹՈՒՆ:

ՂԱՍԼԱ՝ - գ. Քառանկյունի շրջանակի վրա կպցած գույնզգույն կտոր, որի հետեւում թաքնվում են որսորդները թռչուններ որսալիս: Վը'րսկանը դանվան փըռնած, ինք'ը քըմակէն կ'օղը կացած, առաջ ա ք'ոննում, դուշըն էլ կըլխու չի ըղնում (2):

ՂԱՍԼԱ՝ - տեն ՂԵՄԻ(ՅԱ):

ՂԱՍԿԱ (ռուս. *дамка*) - գ. Շաշկի խաղի այն քարը, որը հասնում է հակառակ ուղղության վերջին հորիզոնականին, որով իրավունք է ստանում չորս ուղղությամբ էլ շարժվել: Վեր տը'սնում ա էլ դամկա չօնէ, ասմա.- Տանէլ ըմ տուվալ (Բ):

- Ղամկա թըխէլ/տոնս կ'անլ - 1. Շաշկի խաղի մեջ որեւէ քար առաջ տանելով՝ հասցնել հակառակ ուղղության վերջին հորիզոնականին: Շաշկի յըն խաղ անում, վէշ միւն կարում չի դամկա տոնս կ'ա (2): 2. Մեծ հաջողության հասնել, բարձր պաշտոն ստանալ: Հանքէ-ղը դամկա յա թըխալ, միհէնգ' շէնիս գ'ուխսավէտըն ա (2):

ՂԱՍՂԱ - տեն ՂԱՂՄԱ:

ՂԱՍՂԵԼ - տեն ՂԵՂՄԵԼ:

ՂԱՍՉԻ (թրք. *damçı*) - տեն ՂԱՍԶԱԾ:

ՂԱՍՈՒՐՉԱՎԱՊ/ՂԱՍԻՐՉԱՎԱՊ - տեն ՂԱՍՈՒՐՉԱՇԵՆԹ:

ՂԱՍՈՒՐՉԱՇԵՆԹ/ՂԱՍԻՐՉԱՇԵՆԹ - ած. Դարբնի սարքած՝ կռած: Էտ տըղէն մին դանդուրէնք' թօր ա ինում, վեր էնքան ծանդըր ա ինում, վէշ միւն կարում չի պիցըրցընէ (2):

ՂԱՍՈՒՐՉԻ/ՂԱՍԻՐՉԻ (թրք. *demirçi*) - գ. Դարբնի, երկաթագործ: Էս դանդուրէն էլ տոնս ա կամ դանմ շիւօղ (ՆԱԲ, 51):

ՂԱՍՈՒՐՉԽԱՆԱ/ՂԱՍԻՐՉԽԱՆԱ/ՂԱՍԻՇԽԱՆԱ - գ. Դարբնի արհեստանոց, դարբնոց: Միհէնգ' կընդըմըն շէնէրըմ դանդուրէնա կա (Բ):

ԴԱՍՈՒՐՈՐԹՈՒՆ/ԴԱՍԻՐՈՐԹՈՒՆ - գ. Դարբնություն, դարբնի արհեստը՝ գրադմունքը: *Դասիրջությունը ամմէն մարթ կարէլ չի անէ* (2):

ԴԱՍՔԱՇ (թրք. *dəmkəş*) - գ. Նվագողին կամ երգողին նվագակցող՝ ծայնակցող: *Ջուռնաչին ածում ա, դամբաշըն էլ դամը պահում ա* (2):

ԴԱՍՔԱՇՈՐՈՒՆ - գ. Դամբաշ լինելը, նվագակցելը, ծայնակցելը: *Դամբաշությունավ ա խօխէնքը պահում* (Բ):

- Դամբաշություն անել - տեն Դամ(ը) պահել(1):

ԴԱՅԱԴ (թրք. *gayak* (ցուպ, գավազան)) - գ. 1. Յենարան, նեցուկ: *Խընծորէն էնքան յէր ա կալան, վէր դայադ չի տէմ տաս, ճըղնէրը կուտըրտըլական ա* (Բ): 2. փխբ. Յովանավոր, պաշտպան, աջակից: *Էտ քըսիբին վէշ մին դայադ չօնէ* (2):

- Դայադ անել - Յենել, որեւէ բանի տակից բարձրացնել: *Մաշկը դայադ ա անում, էտ կ'էրանը պիցըրցընում* (2):

- Դայադ ինիլ/կենալ - 1. Նեցուկ՝ հենարան լինել: *Դըրման դային չօրս կումաշ ա լըծալ, ինքըն էլ դայադ կացալ, էտ քարըտ տարալ, վընն ըրալ* (ԱԱ, 48): 2. տեն Դըլվումը վըննը կենալ (ԴԱԼՈՒ-ի տակ):

- Դայադ տալ - տեն Դայադ անել:

ԴԱՅԱՄԻՇ - ած. մ. Ձանձրացած, հիասթափված: *Ըտի դայամիշ լըստում ա մին քարու, քունավ ընցընում* (2):

- Դայամիշ անել - Ձանձրացնել, հիասթափեցնել: *Էտ խըդճ տըղէն դայամիշ ըղէն, քուցըցըղէն* (2):

- Դայամիշ ինիլ - Ձանձրանալ, հիասթափվել: *Դայամիշ իլան կ'ամ ա տօն, տըսնում վէջ կընէ՞րն ա տանը, վէջ խօխէնքը* (2):

ԴԱՅԱՆՂՈՅԴՈՒ(Ր)ԼՈՒԲ/ԴԱՅԱՆ-ՂՈՒԴՈՒ(Ր)ԼՈՒԲ - գ. Յնառն հրացան, որի վառողը եւ արձիճը կրակելուց առաջ լցնում էին փողի մեջ: *Սաղ շէնը տոնս պէրէն. մարթը մին լըղօլի, մին իլգ'իշտ, հանցը դայանղօնղուրումը ծէրքէն...* (ՀԲ, 362):

ԴԱՅԱՆՂՈՒԴՈՒ(Ր)ԼՈՒԲ - տեն ԴԱՅԱՆՂՈՅԴՈՒ(Ր)ԼՈՒԲ:

ԴԱՅԻ/ԴԱՅԻ (թրք. *dayə*) - գ. 1. Քեռի, մորեղբայր: *Ըտըրա դային էլ պէցուր պաշտօնում ա ինում* (2): 2. Տարեց տղամարդկանց դիմելու հարգական կոչական բառ: *Թաքավէրին տըղան մուտանում ա էտ մարթին, թա.- Դայի, ըստըղավ ծիյավուր չի՞ ընցալ* (2):

- Դըլը-դայի անել - Որեւէ բան կորցնելով, որեւէ բանի համար խիստ զոջալով՝ ողբալ՝ լացուկոծ անել: *Մարթին անա տոնս լըկալ, մընաջ դըլը-դայի ընէն* (2):

ԴԱՅԻԳՈԶԸ (թրք. *dayiqizi*) - գ. Մորեղբոր աղջիկ: *Մին դայիգըզը օնէ, օխտը հալալ քուր անի* (Բ):

ԴԱՅԻԱ (թրք. *daya*) - գ. Ձիու քուռակ: *Դայան մընաջ չօլումը, կ'իլը կէրավ* (Բ):

- Դայա անել - տեն Դըրտըզ անել:

ԴԱՅՈՂԻ (թրք. *dayioğlu*) - գ. Մորեղբոր որդի: *Մացակը ըռուշվաթ ա տըվալ, դայօղուն տոնումն ըզադալ* (2):

ԴԱՆ (պրս. *dān* (հատիկ, կուտ)) - գ. 1. Յատիկ (ցորենի, գարու եւն): *Ըստարէ թուռոյին ա իլան, ցորէնը լ'ավ դան ա փըռալ* (Բ): 2. տեն ԱՐՈՒՆ: *Տա յէր ա կընաս, մին էրկու չըվալ յօր ունէս, ք'իկիս' թա դան պիրի...* (ՀԺՅ, V, 265):

- Դանը ըմբարումը քունը հանը՞վ ըրա, հացը՝ փօրումըտ - Եկամուտը պէտք է հաշվել այն ստանալուց հետո:

ԴԱՆԱ (թրք. *dana*) - գ. Կովի ձագ, հորթ: *...Մին կալ ա իլան տըրան, կավը ծընալ ա, դանան ըստակալ ա* (ԲՀԲ, 159):

ԴԱՆԱ - տեն ԴԱՆԱ:

ԴԱՆԱ/ԴԱՆԱ (պրս. *dāna* (հատիկ, կուտ)) - 1. տեն ԴԱՆ(1): *Խըդճէն արտը էրվալ ա, մին դանն էլ չօնէ, թա տանէ աղէ* (2): 2. Միատեսակ առարկաներից յուրաքանչյուրը՝ որպէս մեկ միավոր՝ հատ: *...Ըշխարքումըս հիշքան կէնթանի կա, ամմէն միսան տասը դանա մաշին ա ինում* (ՀԺՅ, V, 310):

ԴԱՆԱ-ԴԱՆԱ/ԴՈՆԱ-ԴՈՆԱ (թրք. *dana* (ավելի մեծ)) - մ. Կրկին, դարձալ, վերստին: *Սումբաթ դային ըստաքանը պիցըրցընում ա, թա.-Որոքէն, դանն-դանն քու կենացըտ* (2):

ԴԱՆԱԼԻ - գ. Թթենու տեսակ, որի պտուղներից հատկապէս դոշաբ են եփում: *Սաղ հըլաթումը մին դաննավի չի կա* (Բ):

ԴԱՆԱ(Ը)ԼԱ - տեն ԴՈՆԱԳԻ:

- Դանգըլա Յուռի - տեն ԴՈՆԱԳԻ:

ԴԱՆԱ/ԴԻՆԱ/ՏԵՆԱ/ՏԻՆԱ (պրս. *dink* (տոփան՝ վառող, չայթուկ եւն ծեծելու համար)) - գ. 1. Բրինձը, ցորենը եւն թեփահան անելու հարմարանք՝ սարք: *Առաջ ճըղըցնէրըմը դինգ' էլ ա իլան* (Բ): 2. Աղմուկ, ձայն: *Էտ դանգ'ը հանն մինչը՞վ միհէնգ' էն ա ունցուկներըմըս* (2):

- Դանգ' անել - տեն Կըլծիսը դանգ' անել:

- Դանգ' ինիլ/տընալ - տեն Կըլծիսը դանգ' ինիլ:

ԴԱՆԱԿԱՆԱՐ/ԴՈՆԱԿԱՆԱՐ (թրք. *dən-kəsər*) - ած. Շատախոսությունից եւն թմրած՝ ձանձրացած: *Ըտի դանգանսար կամ ա տօն, միհէնգ' էլ կընէ՞րն ա ըսքըսըմ հըրցակօխ անէր* (2):

- Դանգանսար անել - տեն Կըլծիսը դանգ' անել:

- Դանգանսար ինիլ/տընալ - տեն Կըլծիսը դանգ' ինիլ:

ԴԱՆԱԳԻՋ - տեն ԴՈՆԱԳՈԶԸԼՈՐ:

ԴԱՆԱԿԼՈՇ - ած. Անշտորիք, անմիտ: *Ըտըրան էլ ինըմ ա մին դանդալօշ տըղա* (2):

ԴԱՆԱՆ - 1. տեն ԴԱՆԱԿԼՈՇ: 2. տեն ԾԸՆԴՈՐՅԵՐԻՇ:

ԴԱՆԱՆԱ (թրք. *dəndənə* (ատամ-նանիվ)) - գ. Սայլի անիվի ճաղ: *Ըրքէն դանդանան կօտրալ ա...* (2):

ԴԱՆԱՅ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դանհայ անել/տալ - Որեւէ բանի կարիք ունենալ: *Յինչու ինում ա տանը, ծախում ա, մընամ դանհայ տալը* (2):

ԴԱՆՁԻ - գ. Աղունի տերը, ջրաղացը աղուն տանողը: *Դանչին ըսկացած ա ինում, վէր էտ ճըղըցպանէն ծըրքը շօր ա* (2):

ԴԱՇԱԴԼՈՒ - ած. գ. Խաբեությունը մի բան անող, խաբեբա: *Դաշաղու մարթին նըիդ'տ հըրըկըշօթուն անօղը տակ կըտա* (2):

- Դաշաղու լօբի վարել նըիդ'տը - Մեկի հետ հարաբերությունները փչացնել: *Արսէմը ախպօրը տըղէն հըրընըքավը լըկալ չի, հանցա դաշաղու լօբի յա վարալ նըիդ'տը* (2):

ԴԱՇԻԿ (ռուս. *дачик*) - գ. Ամառանոց եկած մարդ: *Ամընը վէր կ'ամ ար, Դարաբադա շէնէրքը դաշիկներալ լըցնում ար* (Բ):

ԴԱՇԸԱՐ (թրք. *taşak*) - գ. Ամորձիք (հիմնականում գործածվում է հայիոյանքների մեջ):

ԴԱՇՊԱՇ - գ. Կողմնակի՝ անօրինական եկամուտ: *Տօնը դաշպաշավ ա պահում* (Բ):

- Դաշպաշ անել - Կողմնակի՝ անօրինական ճանապարհով եկամուտ ստանալ: *Կըլխօզէն պահէստապէտը լ'ավ դաշպաշ ա իլան ընէն* (Բ):

ԴԱՉ(Ա) (ռուս. *дача*) - գ. 1. Ամառանոց՝ ամառն անցկացնելու հով տեղ: *Դէ', մընաք պարօլ չըրու գ'անլանադ. դաշա ըմ ք'ինըմ* (ՋՏ, Ա, 234): 2. Ամառանոցատուն, ամառանոցում կառուցվող տուն: *Միհէնգ' անլան ա տընալ, հարուստ շինըցէ՞ր էլ ըն դաշա շինըմ* (Բ):

ԴԱՉ - ած. Իրար մոտ եւ բազմաքանակ միատեսակ միավորներ՝ առարկաներ ունեցող՝ պարունակող, թավ, հոծ: *Կ'ամ ա, տըսնում մին դանջ խաղվու բաղ, նի յա մըննում, մին լ'ավ օտում* (2):

ԴԱՉԱՆ (թրք. *dəcəl*) - ած. տեն Աշկան դաղած: *Ասում ըն՝ կուճուր վըխտէն Թէմուրը շատ դանջան խօխա յա իլան* (ԱԱ, 77):

ՂԱՌՈՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դառըջ կ'անլ - Վրա պրծնել, ագահաբար որբել բան անել: *Ըտըրաւք դառըջ ըն կ'անլ*, էտ տաշտէն հացը մին մուստումը օտում (2):

ՂԱՌՅՆՎԱՍՆԼԻ/ՂԱՌՅՈՎԱՍՆԼԻ - ած. 3-ամբերություն չունեցող, չհամբերող, դյուրաբերբեր: *Դառհնվանլմ մարթ ա (Բ):*

ՂԱՌՅՈՎԱՍՆԼԻ - տեն ՂԱՌՅՆՎԱՍՆԼԻ:

ՂԱՍԱԴ (ռուս. *досада*) - գ. Սրտնեղություն, մտատանջություն: *էտ դասադը քտըրա կըսպանէ (Բ):*

- Դասադ կ'անլ - Սրտնեղվել, մտատանջվել: *Տըղան տո՞ւրմա ընգալ, ինք'ըն էլ դասադ յը'կալ, մը'ռալ (2):*

ՂԱՍԱԴՆԻ (ռուս. *досадный*) - ած. Սրտնեղություն՝ մտատանջություն պատճառող: *Դասադնի պէներ ըս խօտում (Բ):*

ՂԱՍԱՏՈՒ - գ. Ուսուցիչ: *Մին տարէ Բալլուջըվա ըզլօլէն խօխէնք'ը դասատուվէն նըրդ'տ ք'ոնոն ըն շօռ կ'անլ (ԱԱ, 46):*

ՂԱՍԱՐԱՆ - գ. 1. Դասասենյակ: *Ըտըրանց դասարանը էրկունջի ըտաժումըն ա ինոն (2):* 2. Դպրոցի սովորողների խումբ, որ համապատասխանում է ուսման որբել տարվան: *էտ դասարանը շատ չար դասարան ա (Բ):*

ՂԱՍՍԱ - տեն ՂԱՍՍԱ:

ՂԱՍՍԱ/ՂԱՍՍԱ (պրս. *dasta*, թրք. *deste*) - գ. 1. Փունջ, տրցակ, կապոց: *Պիրում ըն տըրա ըռաշկին մի դաստա հաց տինում (ՀԱԲ, 15, 150):* 2. Կիսբ. Խումբ, բազմություն (մարդկանց, կենդանիների): *Մին էլ ա տը'սնըմ մին դաստան մարթիք' ըն կ'ամ (ԼԴԲ, 295):* 3. Կիսբ. Գերդաստան, տոհմ: *Պիրընուցա ամմէնամը'ծ դաստան Անվանք ըն (Բ):*

- Դաստան անել - Փունջ՝ տրցակ՝ կապոց կազմել: *էտ ծըղըզ'նէն քաղում ա, դաստան անում (2):*

ՂԱՍՏԻ(ՆԱ) - տեն ՂԱՍՏԻ(ՆԱ):

ՂԱՍՏԻ(ՆԱ)/ՂԱՍՏԻ(ՆԱ) (թրք. *dasti*) - տեն ԻԼԲԻՀԱՆԼ: *Օվջի Փիրումը վար ասէ, թա ինքը հինչալ ա ծիծաղում, դաստի մըռնըլական ա (ՆԼԴԺԲ, 12):*

ՂԱՍՏԻԶ - տեն ՂԱՍՓԻԶ:

ՂԱՍՏԻՐԱՎԷԼ - տեն ՂԱՍՏԻՐԱՎԷԼ:

ՂԱՍՏԻՐԱՎԷԼ/ՂԱՍՏԻՐԱՎԷԼ (գրք. *դաստիրավետ*) - նբ. Կրթել՝ խրատել՝ վարքութարքի կանոններ ու գիտելիքներ սովորեցնել: *Առուտուրականը մըտըծիս ա, վեր ախճիգ'ը յօր օնէ, ինք'ը դաստիրավէ, մըծընէ (ՀԺՀ, V, 60):*

ՂԱՍՓԻԶ/ՂԱՍՏԻԶ - գ. 1. Զորաց-

րած ծով: *Թուրբան դաստիչ ա տոն օնում, տինում ըտըրա ըռաշկէն (2):* 2. Կիսբ. Շատ չոր: *Դաստիչ փնդ ա, լ'ալ էրոն ա (Բ):* 3. Կիսբ. Շատ նիհար՝ հյուծված: *Դաստիչ ախճիգ' ա (Բ):*

- Դաստիչ անել - 1. Շատ չորացնել: *Փնդը իրը'վէն տակէն էնքան պահից, դաստիչ ըրալ (2):* 2. Շատ նիհարեցնել՝ հյուծել: *Հիյվըննէն էնքան տոնգըն պահալ ա, լափ դաստիչ ա ըրալ (Բ):*

- Դաստիչ ինիլ/տը'ռնալ - 1. Շատ չորանալ: *Մարը մը'ռէ վէջ հուլիսին իրե'վէն, հէնգ' մուստումը շօրէրըս տըռասա ա դաստիչ (ՀԲ, 358):* 2. Շատ նիհարել՝ հյուծվել: *էտ հինչ ա' հնլըտ, դաստիչ ըս տը'ռալ (Բ):*

ՂԱՎ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դավերըն ինիլ - Պարանոցի կապը՝ թոկը սեղմվելուց խեղդվել (անասունը): *Դանան դավերըն իլմլ, ըստակից (Բ):*

ՂԱՎԱՎ՝ (թրք. *deve*) - տեն ՕՐՏ:

ՂԱՎԱՎ՝ - տեն ՂԱՐԱՎԱՎ:

ՂԱՎԱՎՊՈՋԻ - գ. Մեծ, կլոր հատիկներով խաղողի տեսակ: *Դավնգ'ծգին լ'ալ ուտէլի խաղու վա (Բ):*

ՂԱՎԱՎ-ՂԱՐԱՎԱՎ - տեն ՃԱՐ-ՃՈՒՐ:

ՂԱՎԱՎՀԻՆԻ - ած. Ուղտի գույն ունեցող, դեղնաշագանակագույն: *Կ'ամ ա յէշում, ասմա.- Ինձը'տէ ամմէնալ'ալը դավնհինի ըռննգ'ըն ա (2):*

ՂԱՎԱՎԶԻ (թրք. *deveci*) - տեն ՈՒՐՏԱՆԶԻ:

ՂԱՎԱՎԶԻԶԱՎ - գ. Հիվանդության տեսակ: *Ասում ըն՝ ք'ծինն վըխտէն մարթիք՝ հիվընդացալ ըն դավնչիչնգ' հիվանդութիւնալ (ՆԼԴԺԲ, 141):*

ՂԱՎԱՎԶԱՎ (պրս. *dáva-kār*) - ած. Իրեն տրվածով չգոհացող, ավելին պահանջող, գանգատավոր: *էտքան դավնք'անր մարթ յը'ս իմ գ'անըումըս տը'սած չըմ (2):*

ՂԱՎ-ՂԱՌՇԱՎԱՎ - տեն ՂԱՌՇԱՎԱՎ:

ՂԱՎԷՐԵՆՆԻ (ռուս. *доверенный*) - ած. Վստահելի, վստահություն ներշնչող: *Տըղամարթը վեր դավէրէննի չիլմլ, տըղամարթ չի (2):*

ՂԱՎԷՐՅԱ (ռուս. *доверье*) - գ. Վստահություն, մեկի ազնվության՝ անկեղծության նկատմամբ ունեցած հավատ՝ համոզմունք: *Դավէրյան պահէլը ամմէն մարթու պէն չի (2):*

- Դավէրյա անել - 1. Մեկի՝ մի բանի նկատմամբ վստահ լինել, վստահություն տածել: *Պառալը հըվըտացալ ա, դավէրյա ըրալ, ինք'ը ըրիւրյին քը'ցալ տօն... (ՀԺՀ, V, 266):* 2. Մեկին վստահելով՝ որբել բան հանձնարարել՝ հանձ-

նել: *Տօնը հիրըվանէն դավէրյա ըրալ, ինք'ը քօջից (Բ):*

ՂԱՎԹԱՐ (արաբ. *dāfiār*, պրս., թրք. *defier*) - գ. 1. Տետր, գիրք, գրքույկ: *Մին մարթ շօռ ա կ'ամ, կընգան քիլիգ'նէ հըվաքում, դիվթըրնէրումը կիրօտում (ՀԺՀ, VII, 367):* 2. Հաշվեմատյան, հաշվետետր: *Առուտուրականը դավթարը տոն ա օնում, պարթկէրը հնշը'վ անում (2):* 3. Մատյան: *Դասատուն դավթարը տինում ա կոտնըտակէն, տոն կ'ամ (2):*

- Դավթար անել - Որբել բանի մասին գիրք գրել: *Տատը հինչու պատմալ ա, թօռնը լօխ մը'տըն ա պահալ, դավթար ըրալ (2):*

- Դավթար ըղնել - 1. Գրքի կյուք դառնալ: *Պուլու-Պուլուն ըսըծնէն դավթար ա ընգալ (Բ):* 2. Հաշվառվել, հաշվառման ենթարկվել: *Փիրմին կըվէրը դավթար ընգէն (2):*

- Դավթարը կուրցընել - տեն ԷՁը կուրցընել:

- Դավթարը կօրած - տեն ԷՁը կօրած:

- Դավթարը քըցիլ - 1. Գրքի կյուք դարձնել: *էտ շէնին պատմութիւնը դավթար ըն քըցալ (2):* 2. տեն Դըվթարումը կիրիլ:

Դըվթարումը կիրիլ - Հաշվառել, հաշվառման ենթարկել: *Նախագան ասմա.- Լօխ հնշը'վ ըրէք', դավթարումը կ'իրէցէք', հանցու հիշտ ինի (2):*

ՂԱՎԹԱՐԻՆԱՎԱ (թրք. *dāfiarxana*) - գ. Հիմնարկության՝ գործավարությանը զբաղվող բաժինը, ինչպես նաեւ այն սենյակը՝ շէնքը, որ հատկացված է այդ բաժնին: *Կանտօրէն դավթարխանան իի յա կացալ, էրնլ (Բ):*

ՂԱՎԻ/ՂԱՎԻ (արաբ. *dāvi*, թրք. *dava*) - գ. 1. Կռիվ, վեճ, վիճաբանություն: *Դավին ընգալ ա շէնը (Բ):* 2. Ստիպողական կարիք, պահանջ: *Ըտըրա դավին էրոշ պէնու հը'տէ յա (Բ):*

- Դավի անել - տեն Դավի տալ:

- Դավին թէ անել - Վեճը թոթափել: *էրկու ասսախկալ ըն կ'ամ, տահանց դավին թէ անում (2):*

- Դավի տալ - 1. Կռվել, վիճել, վիճաբանել: *Սաբալ ախպէրք ըն, սաղ օրը էն ըն ուրոնը նըրդ'տ դավի տաս (2):* 2. Կռվելով՝ վիճելով պահանջել: *Շիննցէք' վը'դու հը'տէ դավի յըն տամ (Բ):*

ՂԱՎԻ - տեն ՂԱՎԻ:

ՂԱՎԻ-ՂԱՐԱՎԱՎ/ՂԱՎԻ-ՂԱՐԱՎԱՎ - տեն ԿԸՈՐԸՎ-ՂԱՎԻ:

ՂԱՎԻ-ՂԱՐԱՎԱՎ - տեն ԿԱՎԻ-ՂԱՎԱՎ:

ՂԱՎԻ-ՇԱՎԻ - տեն ԿԸՈՐԸՎ-ՂԱՎԻ:

ՂԱՎԼԵՆՆԻ (*ռուս. давление*) - գ. Արյան ճնշում: Ղավլեննին պիցքըրանում ա, մըճնում ա (Բ):

ՂԱՎՐԻԾ - տեն ՂԵՐՎԻԾ:

ՂԱՐ - տեն ՂԱՐ:

ՂԱՐ/ՂԱՐ (*գրք. դար*) - գ. 1. Հարյուր տարվա ժամանակաշրջան, հարյուրամյակ: Մին քանի դար ըստըրանա առաջ մին քրդաքու թաքավեր ուզիս ա, վեր մին կարմունջ շինի (ՀԺՀ, V, 588): 2. Պատմական տվյալ ժամանակաշրջան: Միհենգ՝վա դարը փիս դար ա (Բ): 3. փխբ. Մեկի՝ մի բանի գործունեության, հզորության, իշխանության, անհրաժեշտության, ծաղկման եւն շրջան: Կ՛ողանին դարը ընցալ ա (Բ): 4. Պահ, ժամանակ: Էտ դարըմըտ կ՛օղու կացած օխծերը տուս ըն կ՛ամ, քընըմ ուրանջ թաքավերեն քաթ անըմ (ՀԲ, 346):

ՂԱՐԱՆՆԻ - գ. 1. Կողմ: Աջի դարանն օնում ըն, վեր վրիճըրնեն փախճին վէջ (Ձ): 2. Սահման: Վեր հըսնում ըն դարանն, էլ կարում չըն առաջ ք՛իսին:

ՂԱՐԱՆԻ (*թրք. dere*) - գ. 2. Ջուր, ձորահովիտ, կիրճ: Էտ ընընըսըմեն յօխճին ածում ա դարանն, կըտօրում (Ձ):

ՂԱՐԱՆԱԶԻ - տեն ՂԱՐԱՆԱԶԻ: Թաքավերը մին դարաղաջի յա շինիլ տալիս, արար աշխարքը կանչըմ թըմաշի (ՀԺՀ, VI, 244):

ՂԱՐԱՆԱԶԻ - տեն ՂԱՐԱՆԱԶԻ:

ՂԱՐԱՆԱԶ/ՏԱՐԱՆԱԶ/ՂԱՐԱՆԱԶ - գ. 1. Մեծ սայլ: Մին դարանդագ ծըմերուկավ պէռնում ա, դարկում (Ձ): 2. փխբ. Մեծ ու անճոռնի բան (իր, աման, սենյակ եւն): Ըտըրան էլ մին մըճ օթաղ ա ինում, մին դարանդագ (Ձ):

ՂԱՐԱՆԱՌԻԹ(Է)/ՏԱՐԱՆԱՌԻԹ(Է) - գ. Խաղատեսակ: Խօխէնը՝ դարանդուրթ յըն խաղ անում (Բ):

ՂԱՐԲԱՐԱՐ - տեն ՔԸՐԸՔԱՆՐ:

ՂԱՐԲԱՆԱՌ/ՂԱՐԲԱՆԱՌ - գ. Խաղողի տեսակ: Միհենգ՝ Ղարաբաղա վէշ մին բաղում դարբանդի չի կա (Բ):

ՂԱՐԳԱՆ (*պրս. dargāh* (*դուռ, ապարանք*)) - գ. 1. տեն ՂԸՐԲԸԶԱ: 2. Երկնային գահ: Էտ մարթըր ասմա.- Աստուծ, քու դարգ՝անիտ մատաղ, խուխէս ըզադէ (Ձ): 3. տեն ՏԸՐԱՄԱՐ:

ՂԱՐԴ (*պրս. dard, թրք. dert*) - գ. 1. Վիշտ, ցավ: Առանց դարդ գ՛անք չինիլ (Ձ): 2. Հոգս, մտահոհություն: Յէզնանը դարդըտ պատմէ՝ վարըտ ակէն անէ (ՆԱԲ, II, 170):

- Ղարդան մըզվիլ - Վիշտը՝ ցավը՝ հոգսը հաղթահարել: Անջախ-անջախ Ղարդան մըզվիլ ընը (Բ):

- Ղարդ անէլ - Վշտանալ, մտահոգվել: Հարըր ասմա.- Ղարդ մէր անէլ, ըստըրանա նըճ օր էլ ա ինում (Ձ):

- Ղարդանվ ըղնէլ - տեն Ղարդան կ՛ան:

- Ղարդ դարդու տալ - Իրար վշտակցել, միասին վշտանալ: Իրփըվերի կընանէք՝ ըն, հըվաքվում ըն, դարդ դարդու տալ (Ձ):

- Ղարդերը տողողող կ՛ան - Հին վշտերը հիշել՝ մտաբերել՝ նորոգվել: Ղարդերը էլիա տողողող ա յը՛կալ, լաց ա ինում (Բ):

- Ղարդերը տողողող տալ - Հին վշտերը հիշեցնել՝ մտաբերել տալ՝ նորոգել: Մարթըր ասմա.- Օխճ ախպեր, դարդերը տողողող մէր տալ, օզում չըմ ըսկանալ (Ձ):

- Ղարդերը քամուն տալ - Վշտերը՝ հոգսերը պատմելով՝ սփոփվել՝ թեթեանալ: Բ՛իսում ա հըրըվանէն տօնը, կըլխավը յը՛կածը պատմում, դարդերը քամուն տալ (Ձ):

- Ղարդը կըտըրել - հեգն. (գործածվում է հարցականով կամ ժխտականով) Մեկի՝ մի բանի մասին մտածել, մտահոգվել: ...Հոր դարդ ա՛ կըտըրալ, վեր միլքտամ-միլսանլլան յեր կէնա, մին ժինգ՝օտած սագ ք՛օթ անի... (ՋՏ, Բ, 24):

- Ղարդը ճիտը քըցիլ, շօռ կ՛ան - Անընդհատ վշտանալ, մտահոգվել: Էտ օրանց տէսը Էտ հիլի-մանլլագ՝ ախճիգ՝ը դարդը ճիտըն ա քըցան, շէնումը շօռ ա կ՛ամ (Ձ):

- Ղարդը քաշիլ - տեն Ղարդին դարման անել:

- Ղարդին դարման անել/ինիլ - 1. Վիշտը՝ ցավը ամոքել: Մին կ՛ող ա կամ, ասում.- Է՛ջ ախպեր, յես հանքիմ ըմ, էս սըհաթես դարդիտ դարման ըմ ընան (ԱԱռ, 28): 2. Նեղ օրին հասնել, կարիքները հոգալ: Լ՛ավ ա Էտ հըրըվանըն էլ կա, տահանց դարդին դարման ա անում (Ձ):

- Ղարդին տինիլ - տեն Ղարդը կըտըրել:

- Ղարդ տըճնալ - Վիշտ՝ հոգս՝ ցավ պատճառել, մտահոգության առարկա դառնալ: Մարըր ասմա.- Էտ շօնը տար, կուրցուրոն, մըզը՛տէ դարդ ա տըճալ (Ձ):

- Ղարդիլ կ՛ան - Մեծ վշտի՝ ցավի՝ հոգսի՝ փորձանքի մեջ ընկնել: Տըղէն սը՛վ թօխտը յը՛կալ, խը՛ղճ մարը դարդիլ յը՛կալ, մըճալ (Բ):

Ղարդիլ մաջ ըղնէլ - տեն Ղարդիլ կ՛ան:

ՂԱՐԴԱՆ - կ. 1. Արտահայտում է որեւէ բանի պատճառը, պատճառով: Էրկու հըրեվան Էրկու մէտըր վը՛ղու դարդան կըռվըմ ըն, ուրդուր յըխա կէնըմ... (ԱԱռ, 73): 2. Հանուն, համար: Տըղան ասմա.-

Քու դարդանտ յը՛ս գ՛անքս կըտամ (Ձ):

ՂԱՐԴԸՐԱԶԱԲ - տեն ՂԸՐԴԸՐԱԶԱԲ: Ըտըրանա յետ թաքավերը վօրօշում ա՛ ուրան տըղին հէնց տը՛ղ պահի, վեր դարդըրագաթ չի տըճնա... (ՀԺՀ, V, 200):

ՂԱՐԴԻՄԱՆ (*պրս. dardmant* (*վշտահար*)) - ած. Սրտակցությամբ վերաբերվող, հոգատար, ուրիշի հոգսը՝ վիշտը կիսող: Մարմանը դարդիման հըրըվան ա (Բ):

ՂԱՐԴ-ՂԵՅ(Ի)Ր - տեն ՂԸՐԴԸՐԱԶԱԲ: Իրէք ախպերըն էլ ուրդուր պէն չըն աւըմ, ուրանց դարդը-ղէիդը թաքուն ըն պահըմ (ՀԺՀ, V, 332):

- Ղարդ-ղէիդ անէլ - Մտահոգվել: Բախչագ՝ոպըր ասըմ ա.- Ըտըրա հէտէ դարդ-ղէիդ մանէլ, կըք՛իսիմ մին էլ պիլիմ... (ՀԺՀ, V, 610):

ՂԱՐԴԱՆԻ - տեն ՂԱՐԴՕՏ:

ՂԱՐԴ ՈՒ ԲԱԼԱ - տեն ՂԸՐԴԸՐԱԶԱԲ:

ՂԱՐԴ ՈՒ ՑԱՎ - տեն ՂԸՐԴԸՐԱԶԱԲ:

ՂԱՐԴՕՏ - ած. Վշտահար, վշտոտ: Մին մարթ շատ դարդօտ ա իլանլ (ԲՀԲ, 159):

ՂԱՐԶԻ (*պրս. derzi, թրք. terzi*) - գ. Դերձակ: ...Բ՛իսացալ ա մին օթաղը պանցալ, տըճալ մին դարդի՛ վը՛սկէ շօռէր կարէլիս (ՀԺՀ, V, 63):

- Ղարզուն ըսը՛ցէն՝ քօ՛ջի, ասը՛ղը թէվըր կօխից - Մարդ միշտ ձգտում է իր հետ ունենալ ապրուստ վաստակելու միջոցը:

ՂԱՐԶԻԽԱՆԱ (*թրք. terzihane*) - գ. Դերձակի արհեստանոց: Էտ տըղան ք՛ու-նում ա քաղաք, դարդի տըճնըմ, կամ շէնըմ մին դարդիխանա պէնըմ (Ձ):

ՂԱՐԹԱԻԾ (*թրք. dürtmek* (*բրթել, հրել, խթանել*)) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղարթմիշ անէլ - տեն Ղարթու տալ:

ՂԱՐԹՈՒ (*թրք. darti* (*ձգել*)) - գ. Հյուսնի կոր ձեւով դանակ, որ երկու կողմի վրա կոթ ունի, որոնցից բռնելով եւ քաշելով՝ հղկում են փայտը: Ղարթուն յօր ա ընէս, Էտ տախտակը տիշիս (Ձ):

- Ղարթու տալ - Ուժգին ձգել՝ քաշել՝ հրել՝ շարժել: ... Տէս դարթու տըվալ, տէն դարթու տըվալ, կարաց վէջ... (ԱԱռ, 50):

ՂԱՐԻՐԱՆԻՉ - 1. ած. Դեպի վեր թեքված, ցածից դեպի վեր ձգվող, գառվեր: Էտ դարդիդը տը՛ղան պատառ վը՛ղ ըն տամ, տուսալ անում (Ձ): 2. գ. Թեքություն, վերելք: Ղարդիդը վեր ընցընում ըն, ըռընէն ա կ՛ամ մին դալին ծըմակ (Ձ):

ՂԱՐԻԶԻ - գ. Հիմնականում թաթափի եւ խաղողաքաղի ժամանակ վարձու աշխատող: Էրկու դարիջի յա

փրճնում, պիրում, վեր թօթը թափին (Ձ):
 ԴԱՐԽՈՒԶ - Գործածվում է կապակ-
 ցության մեջ:

- Դարիխուզ անել, պիրիլ - 1. Դժվա-
 րությամբ փող վաստակել: Ամեն տարե
 ք'նունում ա սիգօն, չորջարվում, դար-
 խուզ անում, պիրում (Բ): 2. Անօրինա-
 կան ճանապարհով փող վաստակել:
 Փրճնք'անսին մարթը պահեստապետ ա,
 դարխուզ ա անում, պիրում (Ձ): 3. Համո-
 զելով բերել: Էտ տըղան շատ ա չորջար-
 վում, վերջը էտ ըխճըկանը դարխուզ ա-
 նում, պիրում (Ձ):

ԴԱՐՐԱ (ասոր. *dargā* (կարգ, աստի-
 ճան) - գ. 1. Բռնակալ, իր իշխանությու-
 նը բռնությամբ գործադրող մարդ: Էտ
 ախճիգ'ը տուս ու փուս ք'նունում ա էտ
 դարդէն կօշտը, թա.- Ըռնգի յըմ, թանք'ի
 իմ հօր պէջ թօղիս (Ձ): 2. Հարկահա-
 վաք: Էտ դարդան վար կ'ամ ա Չըղդը-
 րան, թա խարջէրը վըհաքէ, ըսպանում
 ըն, կ'անդում (Ձ):

ԴԱՐՄԱՆ (այրս. *darmān*, թրք. *derman*)
 - գ. 1. Ղեղ, ճար: Էտ հըվընդօթունը
 հանց հիվընդօթուն ա, վեր դարման չի
 կա (Ձ): 2. Հնար, ելք, միջոց: Ըտըրանա
 պըրծընէլի դարման չի կա, վեր ասալ ա,
 ընական ա (Բ): 3. Սփոփանք, ամոքում,
 մխիթարություն: Էնքան ա նըղըսըրտալ,
 վեր վէշ մին դարման ք'ծմաճ' չանում
 (Բ):

- Դարման անել - 1. Բուժել, հիվան-
 դությունը բուժելու համար միջոց գտնել:
 Էտ վախտը օրիշ տըճ'դա մին դօխտուր
 ա յէկալ, ըսքըսալ դարման անելը
 (ԱԱ, 55): 2. Սփոփել, ամոքել, մխիթա-
 րել: Աղանթ ա, վեր մինին մին փիս պէն
 պըտահէ, հընգէր-հըրըճ'վան կըրըվաք-
 վին, սըճ'րտ տան, դարման անին (Ձ):

ԴԱՐՅԱ/ԴԵՐՅԱ (թրք. *deria*) - գ. Կա-
 նացի շրջագգեստ: Իլնծը մին դարյա,
 մին շալ ար, էն էլ կ'ուղացէն, մընաց
 տըկլօր (Ձ):

- Դարյա կենալ - Համբերատար լի-
 նել: Կընէգ'ը ասմա.- Ա' մարթ, դարյա
 կաց, լօխ լ'ալ ա իննկան (Ձ):

- Դարյա կընէգ' - Մեծահոգի կին:
 Մաշինկա աքէրը դարյա կընէգ' ա (Բ):

- Դարյան կըլխավը ածել - 1. Խայ-
 տառակել, հասարակական անարգան-
 քի ենթարկել (կանանց): Ժուղովուրթէն
 մէջին էտ կընգանը հինջու ասիս, ասում
 ա, դարյան կըլխավը ածում (Ձ): 2. Իեգն.
 տեն Մաշկավը լիւծ քաշիլ:

- Դարյա սըճ'րտ - Մեծ' համբերող
 սիրտ: Այան դարյա սըճ'րտ օնէ (Ձ):

ԴԱՐՅԱԶ (թրք. *daryaz*) - գ. Խոտ եւ
 հացաբույսեր հնձելու երկարակոթ երկ-
 րագործական գործիք՝ պողպատյա

սուր շեղբով, գերանդի: Դարյազը յօր
 ա ունէս, մին ժամումը սաղ տափը հը-
 րէս (Բ):

- Դարյազ ածել/թըխել/քաշիլ - Գե-
 րանդով հնձել: Սաքալ շինացէ յա,
 դարյազ ածելըն էլ չի գ'նղնում (Բ):

- Դարյազը քարէն նի կ'ան - տեն
 Խուփը քարէն նի կ'ան:

ԴԱՐԶԻՆ (այրս. *dār-čini* (ծառ' փայտ
 չինական) - գ. Կինամոնի ծառի կեղեւը,
 որ գործածվում է որպես համեմունք:
 Դարչինալ չայը լնացա՞ր ա ինում (Բ):

ԴԱՐԿԱԶԱ - տեն ԴՈՐԲԸԶԱ:

ԴԱՐԿԻՇ - տեն ԴԵՐԿԻՇ:

ԴԱՆԻՇ - տեն ԿՈՒՍԿԱՅԱՍՍ:

ԴԱՓՆԱ - տեն ԴԱՓՆԱ:

ԴԱՓՆԱ/ԴԱՓՆԱ - տեն ԽԱԶՆԱ:

ԴԵ/ԴԵՅ - ձ. 1. Արտահայտում է իրա-
 վեր, հորդոր, որբեւ բան անելու կամ չա-
 նելու դրդում: Հարը ասմա.- Դէ, ծըճ
 տըճ'սնամ, էտ արտը հանց հընճէցէք',
 վեր մին ցօրեն էլ ա, մընա վէշ (Ձ): 2. Ար-
 տահայտում է սպառնալիք: Դէ, կըտըճ'ս-
 նաս' կըլխէտ հինջ կըտինիմ (Բ): 3. Ար-
 տահայտում է ներքին գոհունակություն:
 Մարթը քարը օխճէն կըլխէն ա կ'ամ,
 ըսպանըմ, թա.- Դէ, ք'իկի' (Ձ): 4. Արտա-
 հայտում է դժգոհություն, ձանձրույթ:
 Կընէգ'ը ասմա.- Դէ, բօլ ա, հէրիք' ա, լի',
 ա' մարթ, մին պէնը մէհէտ կասին, էրկու
 հէտ կասին (Ձ): 5. Արտահայտում է
 զգուշացում՝ նախագգուշացում: Բաղ-
 վանջին ասմա.- Դէ, բօլ ա, բօլ ա հիշ-
 կան քաղալ ըս, ք'իկի' (Ձ): 6. Արտահայ-
 տում է անտարբերություն: Դէ, հինջ օ-
 գում ա, թօղէ անէ, իմ կօրծըս չի (Բ): 7.
 Արտահայտում է հավանություն, հաս-
 տատում: Դէ, հատէք' էտ վեր կօրծ ա'
 (Ձ): 8. 2. Ուրեմն, հետեւաբար: Վէգիրըն
 ասում ա.- Դէ, վեր տի յա, թաքալէրէն
 ծին քէգ տամ, վէսկէն ինձ տօ (ՀԺՀ, VII,
 390): 9. Բայց: Դէ ընդըրա մարթըն էլ
 ժողիգ' ա, հօ մէրին նըման չի' (Ձ):

- Դէ ասէ - Նշանակում է, ուրեմն: Դէ
 ասէ ըտըրա հըճ'տէ յա լի' էնքան ք'ինամ-
 կ'ամ (Բ):

- Դէ հա՛ - Արտահայտում է հորդոր՝
 շտապեցնելու խրախուսանք: Ապան
 ասմա.- Դէ հա՛, ճէլ ըրէք', թօթը նի յա ու-
 նական (Ձ):

- Դէ յըճ' - Արտահայտում է որբեւ
 բանի անհնարությունը տվյալ պայման-
 ներում: Դէ յըճ', էտքանանըտ յըճ'տը ը-
 տըրա նըրիճ'տ հընգըրօթուն ըրա (Բ):

- Դէ յըճ', էշը ցըճ'սան տոնս կան - Ա-
 նելանելի վիճակ է, դժվար է ստեղծված
 վիճակից դուրս գալու միջոց գտնելը:
 Հանն օթ տիրըճ'կան կա վէշ, վըճ'սկէ յա օ-

գնում, դէ յըճ', էշը ցըճ'սան տոնս կան (Բ):

ԴԵԳՈՒՆ/ԴՕԳՈՒՆ/ՏԻԿՆԻ (գրք. տի-
 կին (մեծ տանտիկին, դշխո) - գ. 1. Խա-
 դատիկնիկ: Մարթու տալի ախճիգ' ա,
 ամմա հանն դէգ'նունալ խաղ ա ընէս (Բ):
 2. Վիսք. Թռչուններին վախեցնելու եւ
 փախցնելու համար այգիներում՝ բան-
 ջարանցներում եւն դրված խամաճիկ:
 Էրկու փանդ ըն խըջըմօլիգ' կապում, մին
 ք'ծինն պէնջակ կ'ըճ'ց տամ, մին ք'ծինն
 փափաղ տիննում կըլխէն, էտ դէգ'նունը
 բաղըմը տընգում, վեր ծըտէրը վախին,
 խաղուն օտին վէշ (Ձ):

ԴԵԳՈՒՆԱԽԱՐ/ԴՕԳՈՒՆԱԽԱՐ - գ.
 Տիկնիկով խաղ: Դէգ'նունախաղը էտ
 խօսըն ամմենասիրէլի խաղըն ա լնլ (Ձ):

ԴԵԴԻՆԱ/ԴԵԴԻՆԱ/ԴԵՅԴԻՆԱ/ԴԵՅ-
 ԴԻՆԱ - 1. տեն ՀԱՎԱՅԻ: 2. մ. Պատա-
 հական կերպով, պատահականորեն:
 Զ'օռօղլին մին օր դէղինա պըտահում ա
 Դանլի Հըսանէն (ՀԺՀ, VII, 190):

ԴԵԴԻՆԱ - տեն ԴԵԴԻՆԱ:

ԴԵԴՕ (ռուս. *ded*) - տեն ՊԱՊ:

ԴԵԼ - գ. Զառանցել՝ զառանցանք:
 Էտ հարթանը դէլը կընօխանց ա, ամ-
 մա ըսկէտուր թանգա՞յ յա գ'իղնում (Ձ):

- Դէլ տալ - 1. Զառանցել, քնած կամ
 հիվանդ ժամանակ անգիտակցաբար
 խոսել: Խօխան ըսքըսէս ա դէլ տալը,
 դօխտուր ըն ծէն տաս (Բ): 2. Վիսք. Ան-
 միտ՝ անիմաստ բաներ ասել: Մարթը
 կըզընվում ա կընգանը յըրա, թա.- Խը-
 ռէգ' դէլ տօ, քօլ ա (Ձ):

ԴԵԽՏԵՍԲԵՐ - տեն ԴԵՔՏԵՍԲԵՐ:

ԴԵԿՈՐԵՏ - տեն ԴԵԿՐԵՏ:

ԴԵԿՏԵՍԲԵՐ - տեն ԴԵՔՏԵՍԲԵՐ:

ԴԵԿՐԵՏ/ԴԵԿՐԵՏ (ռուս. *dekret*,
 ֆր. *decret*, լատ. *decretum*) - գ. Հրիության
 եւ ծննդաբերության շրջանում կնոջը
 տրվող արձակուրդ, ֆիզիոլոգիական
 արձակուրդ: Սունէն հարթըն դէկրէտ ա
 ք'ըճ'ալ (Բ):

ԴԵՀ - տեն ԴԵ:

ԴԵՀԱ-ԴԵՀԱ/ԴՈՅՈ-ԴԵՀԱ - մ. Արագ-
 արագ, շուտ-շուտ, շտապով: Սիմօնը
 հանըմ ա, դէհա-դէհա չուխին մըճ'ին
 փըթաթում, յօր օնըմ, հայդա տօն
 (ԼԴԲ, 307):

- Դէհա-դէհա անել - Արագ-արագ՝
 շտապ որբեւ բան անել, շտապել: Տա
 շիշնում շօրէրը կ'ըճ'նըմ ա, դէհա-դէհա
 անըմ, էտ տանան տոնս կ'ամ, ք'ինըմ
 (ՀԺՀ, V, 111):

ԴԵՂ - տեն ԸՆԴՈՎ:

ԴԵՄԱԳՕԳ (ռուս. *демагог*, հուն. *dē-
 magōgas*) - ած. Դեմագոգ, ամբոխավար:
 Արտոնըն շատ դէմագոգ մարթ ա (Բ):

ԴԵՄԻ(ՅԱ) (թրք. *demi*) - ած. 1.

Անջրդի, չոռոգվող: *Ղեմիյա վը՛ղը պերթ չի տալ* (2): 2. *տեն* ՅՈՒՄԻ:

- Ղեմի կըտըրել - *տեն* Ղուռնա կըտըրել:

ՂԵՅՂԻՆԱ - *տեն* ՂԵՂԻՆԱ:

ՂԵՅՂԻՆԱՆ - *տեն* ՂԵՂԻՆԱ:

ՂԵՊՈՒՏԱՏ (ռուս. *denymam*, լատ. *deputatus*) - գ. Պետական ընտրովի մարմնի ընտրված անդամ, Ազգային ժողովի պատգամավոր: *Ղարաբաղ յերէս-նուիրը՛ք դէպուտատ կա* (Բ):

- Ղէպուտատ անց կըցընել - Նեղել, չարչարել: *Յինչ ը՛ս օգում ինձանա, դէպուտատ ը՛ս անց կըցընան* (Բ):

ՂԵՎ/ՂԾՎ/ՏԵՎ (գրթ. *դել*) - գ. 1. Յեքիաթներում բազմազխանի մարդանման անձոռնի՝ հսկա հրեշ: *Թաքավէրին տըղան վէր թըխում ա, դէվին չօրք՛ կըլօխը կըտորում ա, վէր քըցնում* (2): 2. *փխբ*. Յսկա: *Տըղա, հինչ տըղա՛, մին դէվ* (2): 3. *փխբ*. Յրեշավոր (մարդ): *Ղէվ զատ ա, ընդըրանա հինչու ասիս, ըսպըսէլի յա* (Բ):

- Ղէվէրը կ'ան/նի տը՛ննալ - Կատաղել, գազազել, դիվոտել: *Խօնդնօց Սիրօժին դէվէրը յը՛կալ ա* (Բ):

ՂԵՎՈՒԾ - *տեն* ՂԵՎԻԾ:

ՂԵՏԱՆԸՍԸ(Ս) - *տեն* ԸՆՂԸ՛ՏԱՆԸ(Ս):

ՂԵՐ/ՍՂԵՐ - գ. Տերտեր, քահանա: *Վեր դէրը տի յա ասում, թաքավէրը հըվատում ա* (ՆԼՂԺԲ, 49):

- Սղորը պարթըր - Պարտադիր տրվելիք կամ կատարվելիք բան: *Սղորը պարթըրն ա՛, խէ բի՛ղի տամ* (Բ):

- Ղերին հալավը օրթել - Տերտերին՝ քահանային հայիոյել: *Մակիչը կըգնըվէ ա, դերին հալավը մին լ՛ալ ուրթնէս* (2):

- Ղերը մըրօք չօնար, խօսըն ընցավ վէչ - Արտաքին տեսքը էական նշանակություն ունի:

- Ղերու մըրօք/ջօն - Յոժ ոստերով ու տերեւներով դալար շիվ թթենու եւ այլ ծառերի վրա: *Թուրուն անա մին դերու շօն ա պուք տաս, տաս էծին* (2):

ՂԵՐԲԷՆՂԻ - *տեն* ՂԱՐԲԱՆՂԻ:

ՂԵՐՅԱ - *տեն* ՂԱՐՅԱ:

ՂԵՐՎԻԾ/ՂԵՎՈՒԾ/ՂԾՎԻԾ/ՂԾՎՈՒԾ/ՂԱՐՎԻԾ/ՂԱՐՎՈՒԾ (պրս. *darviš*, թրք. *derviş*) - գ. Մահմեդական մուրափիկ՝ թափառական կրոնավոր, որ զբաղվում է նաեւ գուշակությամբ, հեքիմությամբ եւն: *Մին օր էս դերվիշը իւրան կ'իրին յէշից, ասից, վէր Ղարաբաղ տասսը տարի իւրիւր յըրա սօլ ա իննանկան* (ՅԺՅ, V, 602):

ՂԵՓԷՔՏ (ռուս. *дефект*, լատ. *defectus*)

- գ. Պակասություն, թերություն, արատ:

Ասում ա.- *Էս ապըրանքը դէվէքտ չօնէ, նըհախ տը՛ղան շառ մէ՛լ տինիլ* (2):

ՂԵՔՏԵՍԲԵՐ - *տեն* ՂԵՔՏԵՍԲԵՐ:

ՂԵՔՏԵՍԲԵՐ/ՂԵՆՏԵՍԲԵՐ/ՂԵԿՏԵՍԲԵՐ/ՂԵՔՏԵՍԲԵՐ (ռուս. *декабрь*, լատ. *december* - գ. Տարվա վերջին՝ տասներկուերորդ ամիսը: *Ըստարէ դէքտէվ-բէրըմը ծո՛նն չի յը՛կալ* (Բ):

ՂԸԲԱՆ - *տեն* ԲԻՂԻՆ: *Արկսում ա էտ ըրկաթավը վէրը դըբն տո՛ւսը քանդիը* (ՆԱԲ, II, 20):

ՂԸԲԱՂԵԼ - նը. Կաշին հատուկ լուծույթի՝ դաբաղանյութի մեջ մշակել, աղաղել: *Կաշին դըբաղում ա, ծախում* (2): *ՂԸԲԱՂԱՅ/ՂԻԲԱՂԱՅ - մ. Ղեպի առաջ: Միկա դըբառաչ ա կէնում, տէսնում՝ օխտը հօքի կ'ամ ըմ...* (ՅԱԲ, 15, 51):

ՂԸԲԷՏ/ՂԻԲԷՏ/ՂԸԲԸ՛Տ/ՂԻԲԸ՛Տ - մ. 1. Ղեպի ետ: *Ամմա Սարումը իւրան նա-նուն ասածը մէնըն ա քըցում, դըբէտ յէշում չի* (ՅԺՅ, V, 197): 2. Յետեի կողմը: *Էլ իւրան դըբէտին նըստածէն տը՛սնում չի, քըմըն-քամակ ք'ինում ա, ընգընում ըտըրա գ'իւրգ'ը* (2):

- Ղըբէտ կէնալ - Ետ քաշվել, ետ կանգնել: *Տը՛սնում ա, վէր կարում չի ք'ծմնա՛ք անէ, դըբէտ ա կէնում* (2):

- Ղըբէտ մընալ - Ետ մնալ, ուշանալ: *Մին օր էլ էտ կավը նըխէրան դըբէտ ա մընաս, կ'իւկըր ոտէս ըն* (2):

ՂԸԲԸ՛Տ - *տեն* ՂԸԲԷՏ:

ՂԸԲԸԼԱՂ - *տեն* ՂԱԲԱԼԸՂ:

ՂԸԲԸԼԻԳԸ/ՂԻԲԸԼԻԳԸ - *տեն* ԹԵՅՐԱՏ(2):

ՂԸԲԸԼԱՍԱՂ/ՂԻԲԸԼԱՍԱՂ - ած. *Shաս*, դեռահաս, տղայամիտ, խակամիտ: *Ղըբըմնա՛ք տըղա յա, խը՛ղճ մարթին շիննալ ա բեղա վէր ընգած պըրինծ* (2):

ՂԸԲԸԼՈՒՍ/ՂԻԲԸԼՈՒՍ - գ. Լուսանալուն մոտ ժամանակը, լուսաբաց: *Ըտի էտ կընէգ'ը չըքօրանը դըբըլիւս էն ա իննում սօք՛ ըսէլիս* (2):

ՂԸԲԸԼՈՒՍԻՆ/ՂԻԲԸԼՈՒՍԻՆ - մ. Լուսանալու ժամանակ, լուսաբացին: *Տէսնըմ ա՛ դըբըլիւսին յերգ'ինքան մին ծիյավէր յէկավ* (ՅԺՅ, V, 337):

ՂԸԲԸՂԻՆԱՍԱ - *տեն* ՂԱԲԱՂԻՆԱՍԱ:
ՂԸԲԸՆԱՎԵՐ/ՂԸԲԸՆԱՎՈՒՐ - գ. Ներբան՝ կրունկ ունեցող: *Ղըբընավէր վըննաման ա կ'ը՛ցալ* (Բ):

ՂԸԲԸՆԱՎՈՒՐ - *տեն* ՂԸԲԸՆԱՎԵՐ:
ՂԸԲԸՆԱՍԱՍԱ (թրք. *dabanasma*) - ած., մ. Անմիջապէս մէկի հետեւից գնացող՝ գնալով, կրկնակոխ: *Տըղան ա ախ-ծիգ'ը տո՛ւս ըն կ'ամ, փախճում, դէվըն էլ դըբընքասմա տահանց հը՛տըն ա ըր-նում* (2):

ՂԸԲԸՆՃԸՍՈՒ - ած. Ներբանով՝ կրունկով տրորված՝ հարվածված: *Ղը-*

բընճըմօռ սօղանը քախճըր կինի (Բ):

ՂԸԲԸՐ/ՂԱՐԲԱՐ/ՂԻԲԱՐ/ՂԸԲԱՐ (թրք. *dibiz*) - գ. Արու այծ, նոխազ: *Սաղ սո՛ւրվէն մաշին մին դըբըր կար, էն էլ կ'ուղացէն* (Բ):

ՂԸԲԸՐՈՒԳՈՒՄ/ՂԻԲԸՐՈՒԳՈՒՄ/ՂԱՐԲԱՐՈՒԳՈՒՄ/ՂԻԲԱՐՈՒԳՈՒՄ² - գ. Երեկոն ընկնելու ժամանակը, իրիկնաղեմ, իրիկնամուտ: *Ճատ ա ք'ընում, խըրէգ' ա ք'ընում, դըբըրիւգ'ոն չախը հըսնում ա մին ախալիւրի* (ՅԺՅ, V, 61):

ՂԸԲԸՐՈՒԳՈՒՄԱՅ/ՂԻԲԸՐՈՒԳՈՒՄԱՅ - ԳՈՒՄԱՅ/ՂԱՐԲԱՐՈՒԳՈՒՄԱՅ - *տեն* ՂԸԲԸՐՈՒԳՈՒՄ:

ՂԸԲԸՐՈՒԳՈՒՄԱՏԵՍ/ՂԻԲԸՐՈՒԳՈՒՄԱՏԵՍ - ԳՈՒՄԱՏԵՍ/ՂԱՐԲԱՐՈՒԳՈՒՄԱՏԵՍ - *տեն* ՂԸԲԸՐՈՒԳՈՒՄ:

ՂԸԲՆԻԼ/ՂԻԲՆԻԼ - *տեն* ՇԸՇԿԸ(Լ)-ՎԻԼ:

ՂԸԲՈՒՐ - *տեն* ՂԸԲԸՐ:

ՂԸԳԱՆԱԿ - *տեն* ՂԸԳԱՆԱԿ:

ՂԸԳԱՆԱԿ/ՂԻԲԱՆԱԿ/ՂԸԳԱՆԱԿ (թրք. *değnek*) - գ. 1. Երկար՝ հաստ մահակ՝ գավազան: *...Ղըգ'ընակավ վըննըրներին տալավ ճիւր-տօտում ըն* (ՋՏ, Բ, 15): 2. *փխբ*. Յամառ՝ անթեքելի՝ կոշտ բնավորությամբ մարդ: *Ջօկանց Ըսատուրը դըգ'անակ ա, խը՛ղճ ինի ընդըրա կընէգ'ը* (2):

- Ղըգանակ նըհաշ տալ - Ծեծով սպառնալ: *Յարը վէր դըգ'անակ նըհաշ տուվավ, խօխէնք'ը ծիւնընէն կըտըրը՛ցէն* (Բ):

- Ղըգանակ տը՛ննալ - *տեն* ՓԸՂԱՆԱԼ:

- Ղըգանակ օտել - *տեն* Թակ օտել:

- Ղըգընակէն տակը տալ - *տեն* Սըհակէն տակը տալ:

ՂԸԳԱՍԿԱՆՑ/ՂԻԲԱՍԿԱՆՑ - մ. Յանկարծակիորեն, անսպասելի կերպով: *Քաչալը դիգ'ասկանց յէր ա կէնում, պըրթալըթայիս յէրը լըցնում ք'ու-խէն տըղէն ռէխը* (ՅԱԲ, 15, 94):

ՂԸ-ՂԸ - մնկ. *տեն* ՄԱՇԻՆ (2):

ՂԸՂ(Ը)ՎԵՐ/ՂԱՂՎԵՐ (գրթ. *դատար*) - գ. Ղատական մարմնի պաշտոնական անձ, որ վարում է դատավարությունը եւ դատավիճի կամ որոշում ընդունում, դատավոր: *Էտ դըղմկըրը էն-չանք արթար ա իլնալ, վար վէշ մին ծօռ կօրծ փըռնալ չի...* (ԱԱ, 51):

ՂԸՋԱՆ - գ. Միջատի տեսակ: *Էտ դըզգանը էնքան տըզտըզաց, լօխճին գանիւն տարավ* (Բ):

ՂԸՂ - *տեն* ԸՆՂԸ՛Տ:

ՂԸԺՈՒՐՆԻ - *տեն* ՂՈՒԺՈՒՐՆԻ:

ՂԸԼՂՈՒԼ - *տեն* ՂՈՒԼՂՈՒԼ:

ՂԸԼԷՅ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դընգըլէ տալ - 1. Դընգըլէ խաղը խաղալ: *Խօխենքը հըրվաքված դընգըլէ յըն տամ* (Բ): 2. փխբ. Երկու ծայրերը գետնին կաշէլով՝ գլորվել՝ շարժվել: ...*Կըլօխը ճըղղում ա, լըհա փայլաքանըն ի յեր դընգըլէ յա տամ* (ՀԱԲ, 15, 107): 3. փխբ. Ընկնել: *Վեր նի կապից, դէվը դընգըլէ տուվալ* (Չ): 4. *հեգն*. Մեռնել, վախճանվել: *Քօսունց Միրզան էլ դընգըլէ տըրվալ, շէնըմը էլ փալանդիւզ չի մընաց* (Բ):

ԴԸՆԳԸԼԵԼ/ՏԸՆԳԸԼԵԼ - չք. տեն Դընգըլէ տալ(2):

ԴԸՆԳԸԼԸՅՈՒՌԻ - *ած. տեն* Դանգըլա Յուռի:

ԴԸՆԳԸԼԸ-ՄԱՆԳԸԼԱ - *տեն* ԴընգըլԿԱՐԻ:

ԴԸՆԳԸԼԹԱՐԱՅ/ՏԸՆԳԸԼԹԱՐԱՅ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դընգըլթարաձ անել - Երեքալ, շարժվել: *Դանքըրէկին վընըն դընգըլթարաձ ա անում* (Բ):

ԴԸՆԳԸԼՎԱԶԻ - *տեն* ԴԸՆԳԸԼՎԱՐԻ:

ԴԸՆԳԸԼՎԱՐԻ - *մ.* Հիմարաբար, բթամտորեն, ապուշի՝ անհասկացողի պես: *Դընգըլվարի խօսում ա, վէշ մինը մըհալ չի քըցում* (Չ):

ԴԸՆԳԸԼՏԸՆԵԼ¹ - *նք.* Հիմար՝ ապուշ դարձնել: *Ըտըրան ամմէն օր էնքան թակում ըն, լափ դընգըլցընում ըն* (Բ):

ԴԸՆԳԸԼՏ(Ը)ՆԵԼ²/ՏԸՆԳԸԼՏ(Ը)ՆԵԼ - *նք.* 1. Գետնին տապալել, գլորել: *Դէվը էտ ծառէն տըրըքընում ա, դընգըլցընում* (Չ): 2. *հեգն*. Սպանել: *Թըվանգըլ յօր ա օնում, քօլէն քըմակէն կ'օղոլ կէնում, լ'ըհա հու վեր ճիրըվէրան մուտա-նում ա, դընգըլցընում ա* (Չ):

ԴԸՆԳԸԼՈՋԻ/ՏԸՆԳԸԼՈՋԻ - *տեն* ԴԸՆԳԸԼԵ:

ԴԸՆԳԸԼՈՒԹԻՆ - *գ.* Հիմարություն, ապուշություն, անհասկացողություն: *Դընգըլօթունէն դանդան շէնըմը տա-հանց ցըղէն անըմը տիրալ ըն Դընգըլաց* (Բ):

ԴԸՆԳԸՍ(Տ)ԵԼ - *նք.* Բռնքախարել, շատ ծեծել: *...Յըրան ըն տէռնում մին լանվ դընգըսում, քըցում հըղէն* (ՆԱԲ, 63):

ԴԸՆԳԸՏ(Ը)ՆԵԼ/ԴԸՌԸՆԳԸՏ(Ը)ՆԵԼ - *նք.* Դնգը առաջացնել, թնդացնել: *Տըղան պօժկան վեր ա քըցում, դընգըքը-նում, դէվը աշկերը պէնում ա* (Չ):

ԴԸՆԳԸՍԱՐ - *տեն* ԴԱՆԳԱՍԱՐ:

ԴԸՆԳՕՆ/ԴԸՌԸՆԳՕՆ - *գ.* Դնգալու ծայնը, թնդյուն: *Էտ դընգօնը վեր ըսկա-նում ա, գ'նըղում ա, վեր տըղէն պէնէրը պոլթ ա* (Չ):

ԴԸՆԳՕՑ/ԴԸՌԸՆԳՕՑ - *տեն* ԴԸՆ-ԳՕՆ:

ԴԸՆԳԱՆԵԼ/ԴԻՆԳԱՆԵԼ - *չք.* Ցո-րեկի, գարու, լոբու եւն հասկը՝ պատիճը հատիկավորվել, հատիկները հասունա-նալ: *Թօռը յը՛տ չի օնում, թա ցօրէնը դը-նըկանի* (Բ):

- Դընըկալած լօբի - *հեգն*. Հղի կին: *Վեր էտ դընըկալած լօբիտ կ'անը վէջ հըր-սանէք՝, անան չա՛ր կ'ան* (Բ):

ԴԸՆԴՊԱՅԵ - *տեն* ԴԸՆԴՊԱՅ:

ԴԸՆԴՏԸՈՒԷ - *գ.* Ծառատեսակ: *Դը-նըցըռէն գ'ավալ ծառ ա* (Բ):

ԴԸՆԴԱՆԱԼ - *տեն* ԴԻՆԴԱՆԱԼ:

ԴԸՆԴԱՆԱԼ - *տեն* ԴԻՆԴԱՆԱԼ:

ԴԸՆԴՈՒՄԸ - *տեն* ԴԻՆԴՈՒՄԸ:

ԴԸՆԴՏ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ԴԻՆԴՏ(Ը)-ՆԵԼ:

ԴԸՆԴՈՒՄԸ - *տեն* ԴԻՆԴՈՒՄԸ:

ԴԸՆԴՈՒՄԸ - *տեն* ԴԻՆԴՈՒՄԸ:

ԴԸՆԴՈՒՄԸ - *տեն* ԴԻՆԴՈՒՄԸ:

ԴԸՆԴՈՒՄԸ - *տեն* ԴԻՆԴՈՒՄԸ:

ԴԸՆԴՈՒՄԸ - *նք.* Խրախուսել, քաջալերել: *Ավանք՝ անմիւն էտ խօսըն դըշ-դըրդանում ա, հիշքան թօթ կա, հիշքա-վը կըրում ըն գալօղը* (Բ):

ԴԸՆԴՈՒՄԸ - *գ.* Ամառանցի վայր՝ տեղ: *Խերխան թաքալէրին դըջատը-դը էն ա լան Ծըծըքարէն կըլխէն* (ՀԱԲ, 15, 150):

ԴԸՌ - *ծ.* Աղմուկ արտահայտող ձայն: *Մին էլ, դը՛ռ, մին մաշին ա անց կէ-նում* (Չ):

ԴԸՌԴԸՌԱԼ - *չք.* Տեսականորեն կամ ընդհատ-ընդհատ դռալ: *Տըրախտըրը դըռըռում ա* (Բ):

ԴԸՌԴԸՌԱԼԻ - *մ.* Տեսականորեն կամ ընդհատ-ընդհատ դռալով: *Դըռըռ-ալի ընցընում ըն մըշիննէն, Կ'էվանը մընամ ա մաթ մընացած* (Չ):

ԴԸՌԴԸՌԱԼ - *ած.* Տեսականորեն կամ ընդհատ-ընդհատ դռացող: *Դըռ-դըռան ճեղաց ա* (Բ):

ԴԸՌԴԸՌՏ(Ը)ՆԵԼ - 1. *տեն* ԴԸՌԴԸՌԱԼ: *նք.* 2. Դռոց առաջացնել: *Մաշինը խօղ ա տամ, դըռըռըցընում* (Բ): 3. *տեն* Դըռի ածել:

ԴԸՌԴԸՌՕՆ - *գ.* Դռոցալու ձայնը: *Էտ դըռըռօնը էնքան պէցոլ ա իննում, վեր լօխ ընգուռնէն կապում ըն* (Բ):

ԴԸՌԴԸՌՕՑ - *տեն* ԴԸՌԴԸՌՕՆ:

ԴԸՌԴՕՌԱ(Ն)Չ/ԴԸՌԴՕՌԱ(Ն)Չ/ԴԸՌԴՕՌԱ(Ն)Չ/ԴԸՌԴՕՌԱ(Ն)Չ (գրք. տեառնընդառաջ) - *գ.* 1. *տեն* ՏԸՌԸՆ-ԴԵՋ: 2. *փխբ.* Մեծ խարույկ, բոցավառ կրակ: *Ժողովուրդը հվաքվում ըն, ջի-հիլնէն էլ դըռդոռաջին կըլխավը լօք ըն տամ* (Չ):

- Դըռդոռա(ն)ջ անել - Մեծ խարույկ վառել: *...Քըշէր չի անց կէնըմ՝ խօտու*

տիգէր, տըրմանու մարաք՝, հըրըրվանու կ'ում չի կըրակ տան, դըռդոռաջ անին (ՋՏ, Ա, 179):

ԴԸՌԸԲԱՇ (թրք. *diribaş*) - *ած.* Ճար-պիկ, աշխատասեր: *Ճըրտըրը՛ցէք՝ դը-ռըբաշ մարթիք՝ ըն* (Բ):

ԴԸՌԸ-ԴԸՌԻ/ԴԸՌԻ-ԴԸՌԻ - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դըռը-դըռի ածել/խըղըցընել/պար ածել/պիրիլ - *տեն* Դըռի ածել:

- Դըռի կըտըրել - *տեն* Բուլդի կըտը-րել:

ԴԸՌԸԴՕԼԱԿ - *տեն* ԶՕԴ:

ԴԸՌԸ(Լ)ՄԻՇ/ԴԸՌԸՄԻՇ - Գործած-վում է կապակցության մեջ:

- Դըռը(լ)միշ ինիլ - 1. Կազդուրվել, ուժերը վերականգնվել: *Քը՛ցալ կու-րօրտ, դըռըմիշ իլանվ*: 2. Տնտեսապես ա-պահովվել, աղքատ վիճակից դուրս գալ, սկսել հարստանալ: *Թիվը փօխվալ ա, հիշկան ք'անսիբ ա իլան, դըռըմիշ ըն ի-լան* (Չ):

ԴԸՌԻ - *ած.* 1. Լրիվ չէփած, եփը քիչ պակաս: *Կըճէխաշը անում ըն ցօրնան, լօբան, սիսը՛նան, խըմբարան՝ լօխ էլ դըռի* (Չ): 2. *փխբ.* Ժիր, առույգ, կայտառ (ծերերի մասին): *Կօզի իննանուն տի-րը՛կան ա, ամմա հանն դըռի յա* (Բ): 3. *փխբ.* *տեն* ԲՈՒԼԴԻ (2):

- Դըռի ածել/խըղըցընել/պար ածել/պիրիլ - Տանջել, չարաքել, նեղել: *Էտ հարթըն տահանց լօխճին դըռի յա ա-ծում* (Բ):

- Դըռի լօբի - Լոբու ունը՝ հատիկը: *Տումա դըռի լօբուն նըման Դարաբաղ կա վէջ* (Բ):

ԴԸՌԻԳ/ԴԸՌԻԿ - *գ.* 1. Բանջարա-նոցային բերք: *Լըհա վեր մըռէնը ընգալ ա, կուկվու նըման տիւս ըն տը՛ռալ, ըս-տիւր-ընդիւր դըռիգը կուտացալ* (ԱԱ, 78): 2. *տեն* ԲՕՍԱՆ:

ԴԸՌԻ-ԴԸՌԻ - *տեն* ԴԸՌԸ-ԴԸՌԻ:

ԴԸՌԻԿ - *տեն* ԴԸՌԻԿ:

ԴԸՌԼԱՆԳ - *տեն* ԴՕՆԳԻ:

ԴԸՌՄԻՇ - *տեն* ԴԸՌԸ(Լ)ՄԻՇ:

ԴԸՌՆԱՐ (թրք. *dirmaq*) - *գ.* 1. Սմբակ, կճղակ: *Պիրում ա էտ ծիլին դըռնաղուն քըթէրը կըտօրում, նալում, նըստում ք'ննում* (Չ): 2. *անրգ.* Եղունգ: *Մը՛ծ տը-ղա յըս, էտ դըռնըղնէտ խէ կըտօրում չը՛ս* (Բ): 3. *փխբ.* Շատ քիչ քանակու-թյամբ որեւէ բան: *Հօրը թօղածը մը՛ծ ախպէրը սաղ տանում ա, կուռի ախպօ-րը մին դըռնաղ էլ չի տամ* (Չ):

ԴԸՌՆԱՐԹՈՒԹԱՍԱՋ - *տեն* ԴԱՆԼԻ(1):

ԴԸՌՈՒԼ - *չք.* Ընդհատական թրթռուն աղմուկ հանել: *Վեր տըրախ-տըրը դըռում ա, հիլըննէն փախչում ըն* (Չ):

ԴԵՐՈՒՄԼԻ - ած. Դռնալով, դռնոց հանելով: ...Պիծի ախպերը մաշինը յէր ա իլնի, դռնալի յէկալ, քինացալ (ԶԺՅ, VI, 39):

ԴԵՐՈՒՄՆ - 1. ած. Դռնացող, դռնոց արձակող: Դռնան խաղալիկ ա իք՝ օնում, խօխենք՝ը ուրխանում ըմ (2): 2. գ. Մի տեսակ բզեզ, որի թռչելու ժամանակ դռնոց է լսվում: Նէրքէ թաղան ասում ըն.- Արա՛, խրեզ՛ դռնանու նըման դռն-դռնացէք՛, լի՞ (ԱԱ, 80):

ԴԵՐՈՒՅՏ(Ը)ՆԵԼ - 1. տեն ԴԵՐՈՒՄԼ: 2. նբ. Դռնոց առաջացնել: Ծը՛տը թա՛ քինանկան ըմ նըղարացուն ասէմ, կիլնկան ա դռնոցընէ (ԶԺՅ, VII, 211): 3. տեն Դռնի ածել:

ԴԵՐՈՒՍՆ՝ - տեն ՏԵՐՈՒՍՆ:

ԴԵՐՈՒՍՆ՝ - Դռնալու ձայնը: Մըշի-նին դռնոսէն ըրա լօխ հըվաքվում ըն (Բ):

ԴԵՐՈՒՍՅ - տեն ԴԵՐՈՒՍՆ՝:

ԴԵՍՏԸ-ՂԱՍՏԱՆ՝ - մ., ած. 1. Փնջեր կազմած, փնջերով: Թաքավերին ախճի-գ՛ը ծըղըզ՛նէն դըստը-դանստան տոն ա տամ, էտ ըխճըկորցը պիժէնում (2): 2. Խմբեր կազմած, խմբերով: Դըստը-դանստան նի ըն մըննում, փինջիրավը տոն կ'ամ, փախչում (2):

ԴԵՎԱՐ/ԴՈՒՎԱՐ (պրս. dar, թրք. duvar) - գ. 1. Պատ, պատնեշ: Էտ տըղան մին դըվար ա քաշիլ տամ (Բ): 2. Հեղեղատի պատ: Կը՛տեն դըվարէն ծակը ծոկկնալ լիզ՛ըն ար (2): 3. Վարելահողերը՝ այգիները իրարից բաժանող հողե պատնեշ՝ բարձունք: Մաթօսէն ա Թաթօսէն արտերը ուրոնը քըշտէ յար, քըսծրէն նըստում ին դըվարէն կօխկէն, մին-տը՛ղ հաց օտում (2):

ԴԵՎԱՐԵԼ/ԴՈՒՎԱՐԵԼ - նբ. 1. Պատ շարել: Պիրում ա տանը չօրս անգ՛նընը դըվարում (2): 2. Հողե պատնեշ սարքել՝ որպես սահմանագատից վարելահողերի՝ այգիների: Բուստըններէն դաթերը դըվարում ըն (Բ):

ԴԵՎՐԸՇՕԹՈՒՆ - տեն ԴԵՐՎԸՇՕ-ԹՈՒՆ:

ԴԵՐԱ - տեն ԸՆԴԵՐԱ:

ԴԵՐԱԿԵՆ/ԴԻՐԱԿԵՆ - գ. Քահանայի՝ տերտերի կին: Էտ առաջին կըծէգ՛ը դիրակէնը պիրում ա, տամ ուստեն... (ՀԱԲ, 15, 136):

ԴԵՐԱՄ - գ. Հայկական դրամական միավորը: Միհէնզ՛ լօխ դըրամավ ըն ա-ռըսոր անում (Բ):

ԴԵՐԱՄՈՒՏ - տեն ԿԱՆՈՒՄՍ:

ԴԵՐԱՅՈՒ/ԴԻՐԱՅՈՒ - ած., գ. Տերտեր դառնալու պատրաստված, տերտեր լինելու հարմար (անծ): Դէրը մը՛-

ռավ, շէնըմը էլ դըրացու չի կար, կօխկէ շէնան պէրէն (2):

ԴԵՐԲ (արաբ. darb (զարկ, հարված) - տեն ՀԻՆԱՐԻ:

ԴԵՐԲԱՎ - տեն ՀԻՆԵՐՍԸՁ:

ԴԵՐԲԵՐԱՎ - տեն ԴԵՐԲԵՐԱՎ(ԱՐ):

ԴԵՐԲԵՐԱՎ(ԱՐ)/ԴԵՐԲԵՐԱՎ (թրք. derbeder (դատարկապորտ, թափառաշրջիկ) - ած. 1. Տակնուկա եղած, ավերված: Սաղ շէնըմը կըռվանը յը՛տը ի-րը՛ք դըրբըդարաղ տօն ա մընացալ (2): 2. Թափառական՝ աստանդական դարձած: Անդար անիմ ըստի թիվը, թռնը յէշում ըս՝ դըրբըդարաղ ջիհիլնէ ըն (2):

- Դըրբըդարաղ անել - 1. Տակնուկա անել, ավերել: Բոնդան կընէգ՛ը նի յա մըտնում, տը՛սնում տօնը դըրբըդարաղ ըրած (ՆԼԴԺԲ, 89): 2. տեն Դըրբըդարաղ քըցիլ:

- Դըրբըդարաղ ինիլ/տը՛նալ - 1. Տակնուկա լինել, ավերվել: Ըտը՛ղ մին դըրբըդարաղ իլնծ տօն ա ինոն, քըշէ-րը կէնում ըն, ծանքի՛ն էլիս հըղէ ինոն (2): 2. Վտարվել, թափառական դառնալ: Էտ տըղան, ըտի դըրբըդարաղ ի-լնծ, գ՛նդում չի, թա հիսչ անէ (2):

- Դըրբըդարաղ քըցիլ - Վտարել, թափառական դարձնել: Քըջալէն տոն ըն օնում, էս շընէրէն դըրբըդար ա քը-ցիլ... (ՀԱԲ, 15, 100):

ԴԵՐԲԸՁ/ԴՈՒՎԸՁ (պրս. darvaza (մեծ դուռ) - գ. Բակի՝ շէնքի՝ քաղաքի մուտքի դուռ, մեծ դուռ: Էտ կընէգ՛ը վեր յէշում ա, տէսնում կ'ամ ըն, մարթ ա դարկում, վեր դըրբըզան պէց անէ (ՀԱԲ, 15, 63):

ԴԵՐԲԸՁԻՆ - տեն ԴԵՐԲԸՁԱ:

ԴԵՐՈՒՄՈՒ/ԴԻՐՈՒՄՈՒ - ած. Վշտահար, վշտից տանջված, վշտով լցված: Էս կըռվանը յը՛տը դըրդանկօխ կը-նանէնք՛ շատ կան Դարաբաղ (Բ):

- Դըրդանկօխ անել - նբ. Վշտահար անել, վշտով տանջել, վշտով լցնել: Բի-դանը ժառանգ՛ը մօրըն էլ դըրդանկօխ կանէ, հօրըն էլ (2):

- Դըրդանկօխ ինիլ/տը՛նալ - չք. Վշտահարվել, վշտից տանջվել, վշտով լցվել: Խը՛ղճը լափ դըրդանկօխ ա իլնի (2):

ԴԵՐՈՒՄԸՆ/ԴԻՐՈՒՄԸՆ - ած. 1. Դարդից մահացած՝ մեռած: Էտ դըրդան-մը՛ն կընգանը ըրա շինացէք՛ քար ըն քըցիլ (2): 2. տեն ԴԵՐՈՒՄՈՒ:

- Դըրդամը՛ն անել - 1. Սաստիկ վշտացնելով՝ մեռնել՝ սպանել: Ըտի էլ էտ ախճիգ՛ը մօրը դըրդամը՛ն ըրավ (2): 2. տեն Դըրդանկօխ անել:

- Դըրդամը՛ն ինիլ/տը՛նալ - 1. Սաստիկ վշտանալով՝ մեռնել: Տըղէն ըս-պընվէլի խաբարը ըսկանալըն ա դըր-

դամը՛ն ինիլ մին ա տը՛նում (2): 2. տեն Դըրդանկօխ ինիլ:

ԴԵՐՈՒՄԸՆ/ԴԻՐՈՒՄԸՆ - ած., գ. Դարդ՝ վիշտ ունեցող (անծ): Դըրդանկէր կընգանը բիդի սը՛րտ տաս (2):

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - տեն ԴԵՐՈՒՄԸՆ: Դանդին ծընդըրթունը դըրդանարը կըգ՛իղն (ԱԲԲ, 22):

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - ած. Ուրիշի դարդը քաշող, ուրիշի նկատմամբ սրտակից: Դըրդանքաշ հիրըվանան լ'ավ պարիկամ չի կա (2):

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ/ՂԱՐՈՒ ԲԱԼԱ - գ. Վիշտ՝ ցավ՝ հոգ ու փորձանք: Էտ խօսքը էտ խըմօղ մարթին հէ-տի մին ցավ ա տը՛նում, մին դըրդբա-լա յա տը՛նում... (ԼԴԲ, 301):

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - տեն ԴԵՐՈՒՄՈՒ:

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - չք. Դարդի՝ վշտի տիրանալ, դարդերը՝ վշտերը շատանալ: Հօնծին վախտը վեր թօռ յը՛կալ, հօնծ անօղը կըղըղըկնիլի (2):

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դըրդբան ինիլ/տը՛նալ - Դարդե-րը՝ վշտերը մեկին պատմելով՝ սիրտը թեթեացնել: Իտի մին խըրէգ՛ դըրդ-հան ա ինում, յը՛տնան էտ հիլին տինոն ղծ՛անկին տակին, կ'էղում (ԶԺՅ, V, 411):

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - տեն ԴԵՐՈՒՄԸՆ:

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - տեն ԴԵՐՈՒՄՈՒ:

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ/ՂԱՐՈՒ ՈՒ ՑԱՎ - տեն ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ:

- Դըրդբավու կ'նալ - տեն Դանդու կ'նալ:

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - տեն ԴԵՐՈՒՄՈՒ:

- Դըրդբան ըղնել - տեն Դըրդանկօխ ինիլ:

ԴԵՐՈՒՄ(Ն)Չ - տեն ԴԵՐՈՒՄՈՒ(Ն)Չ:

ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ/ԴԻՐՈՒՄՍԱՐ - տեն ԴԵՐՈՒՄՍԱՐ:

ԴԵՐԷՅԻ - գ. Մուգ կարմիր գույնի մետաքսե թանկարժեք կտոր՝ գործվածք: Հըրթընցուկէն հը՛տէ ամմէն մարթ չի կարում դըրէյի ինք՛ օնէ (2):

- Դըրէյի կ'օրծել - Կարետոր գործ կա-տարել: ...Ըսօրէ աշխատանքիտ անըմը շատ ա իլնի, ք'էցալ ըս բազար ինծ հէ-տէ դըրէյի կ'օրծալ (ԶԺՅ, V, 258):

ԴԵՐԷԿ - տեն ԴԵՐԷԿ:

ԴԵՐԷԿԱՐԴԵՐԷԿ - տեն ԴԵՐԷԿԱ-ԴԵՐԷԿ:

ԴԵՐԷԿԱԼ - տեն ԴԵՐԷԿԱԼ:

դՐՐԲԵԿԱԼԻ - տեն դԲԵԿԱԼԻ:
 դՐՐԲԵԿԱԴՐՐԲԵԿԱԼ - տեն դԲԵԿ-
 դԲԵԿԱԼ:
 դՐՐԲԵԿԱԴՐՐԲԵԿԱԼԻ - տեն
 դԲԵԿԱԴՐՐԲԵԿԱԼԻ:
 դՐՐԲԵԿԱԴՐՐԲԵԿԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն
 դԲԵԿԱԴՐՐԲԵԿԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ:
 դՐՐԲԵԿԱԴՐՐԲԵԿԱՕՆ - տեն
 դԲԵԿԱԴՐՐԲԵԿԱՕՆ:
 դՐՐԲԵԿԱԴՐՐԲԵԿԱՕՑ - տեն դԲԵԿ-
 դԲԵԿԱՕՑ:
 դՐՐԲԵԿԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն դԲԵ-
 ԿԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ:
 դՐՐԲԵԿԱՕՆ - տեն դԲԵԿԱՕՆ:
 դՐՐԲԵԿԱՕՑ - տեն դԲԵԿԱՕՑ:
 դՐՐԲՍԹ - տեն դԲՍԹ:
 դՐՐԲՍԹԱԼ - տեն դԲՍԹԱԼ:
 դՐՐԲՍԹԱԼԻ - տեն դԲՍԹԱԼԻ:
 դՐՐԲՍԹԱԴՐՐԲՍԹԱԼ - տեն դԲՍԹ-
 դԲՍԹԱԼ:
 դՐՐԲՍԹԱԴՐՐԲՍԹԱԼԻ - տեն
 դԲՍԹԱԴՐՐԲՍԹԱԼԻ:
 դՐՐԲՍԹԱԴՐՐԲՍԹԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն
 դԲՍԹԱԴՐՐԲՍԹԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ:
 դՐՐԲՍԹԱԴՐՐԲՍԹՕՆ - տեն դԲՍԹ-
 դԲՍԹՕՆ:
 դՐՐԲՍԹԱԴՐՐԲՍԹՕՑ - տեն դԲՍԹ-
 դԲՍԹՕՑ:
 դՐՐԲՍԹԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն դԲՍ-
 ԹԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ:
 դՐՐԲՍԹՕՆ - տեն դԲՍԹՕՆ:
 դՐՐԲՍԹՕՑ - տեն դԲՍԹՕՑ:
 դՐՐԲՆԳ - տեն դԲՆԳ:
 դՐՐԲՆԳԱԼ - տեն դԲՆԳԱԼ:
 դՐՐԲՆԳԱԼԻ - տեն դԲՆԳԱԼԻ:
 դՐՐԲՆԳԱԴՐՐԲՆԳԱԼ - տեն դԲՆԳ-
 դԲՆԳԱԼ:
 դՐՐԲՆԳԱԴՐՐԲՆԳԱԼԻ - տեն
 դԲՆԳԱԴՐՐԲՆԳԱԼԻ:
 դՐՐԲՆԳԱԴՐՐԲՆԳԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն
 դԲՆԳԱԴՐՐԲՆԳԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ:
 դՐՐԲՆԳԱԴՐՐԲՆԳՕՆ - տեն դԲՆԳ-
 դԲՆԳՕՆ:
 դՐՐԲՆԳԱԴՐՐԲՆԳՕՑ - տեն դԲՆԳ-
 դԲՆԳՕՑ:
 դՐՐԲՆԳԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն դԲՆ-
 ԳԱԲՑ(Ը)ՆԵԼ:
 դՐՐԲՆԳՕՆ - տեն դԲՆԳՕՆ:
 դՐՐԲՆԳՕՑ - տեն դԲՆԳՕՑ:
 դՐՐԲՆԴԱԶ - տեն դԱՐԱՆԴԱԶ:
 դՐՐԹԸՐԱՐՐՐՈՒ - Գործածվում է
 կապակցության մեջ:
 - Դրթըդդդդդդդ անել - Զանազան
 կողմեր քաշել, քաշքշել, քաշկռտել: *Տա
 վը՛ր քըսի-քըսի ընէյալ, դրթըդդդդդ
 ընէյալ մոտըցընում ա, սիպտակ դծվը
 վէզը մը՛կնում ա, ճիւրը լօխ խըմում...*
 (ՀԺՀ, VII, 102):
 դՐՐՍԱՆԵԼ (գրք. դարմանել) - նք.
 տեն դարման անել:

դՐՐՅԱՆԿԱ - տեն ԲԱՐԱՐԱՐԻ:
 դՐՐՅԱՑՈՒ - գ., ած. Դերիա կարելու
 համար նախատեսված (կտոր): *Վը՛ռը
 կէրած կընէգ՛ ա, տանը մին դըրյացու
 վէլ չի կա (Ձ):*
 դՐՐՅԸԶԱՎԵՐ - ած., գ. Գերանդիով
 հնձող, գերանդավոր: *Ամմէն տանա մին
 դըրյըզավէր ա ք՛ննում, էտ ըրփիվէրուն
 տափը մին ժամումը հարում ըն (Ձ):*
 դՐՐՎԸՇՕԹՈՒՆ/ԴԻՐՎԻՇՕ-
 ԹՈՒՆ/ԴՎՐՎՐՇՕԹՈՒՆ/ԴԻՎՐԻՇՕԹՈՒՆ
 - գ. Դերվիշ լինելը: *Դըրվըշօթունը մին-
 չը՛վ սավէտըն ա իլնի (Բ):*
 դՐՐՈՒԹՈՒՆ - տեն ՏԸՐՈՒԹՈՒՆ:
 դՐՐՈՒԹԲԱ/ԴՈՒՐՈՒԹԲԱ (ռուս.
 дрывба) - գ. Էլեկտրական կամ ներքին
 այրման շարժիչով աշխատող սղոց: *Ըս-
 տի վէր ք՛իսի, էլ կացնալ փնդ անող
 չի ինանան, լօխ դըրուծբա լըն պինըցը-
 նում (Ձ):*
 դՐՐՐԻՍ - տեն ՏԸՐՐԻՍ:
 դՐՐՐՈՒՆ/ԴԻՐՐՈՒՆ - գ. Տեր-
 տեր լինելը: *Դըրրօնը հացա մօտէ փե-
 շակ ա (Ձ):*
 դՐՐՐԺ/ԴՈՒՐԺ (ռուս. дрывжу) - գ.
 Խմորում առաջ բերող՝ խմորիչ կոչվող:
*Միհէնգ՛ էլ թըխտըմօրալ հաց թըխող չի
 կա, դըրրժալ ըն անում (Բ):*
 դՐՐՐԿ (ռուս. дрыв) - գ. Առանց
 թափքի երկար սայլ, դրոգ: *Դըրրկը ցօր-
 նալ պէռնում ա, հըղէ ինում (Ձ):*
 դՐՐՐԿԻ - գ. Դրոգ վարող, դրոգա-
 պան: *Դըրրկչին խըմում ա, դըրրկը տա-
 նում քըցնում քը՛րծը նըվէր (Ձ):*
 դՐՐՐՍԹ - տեն դԲՍԹ:
 դՐՐՐՇԱԿ/ԴՈՒՐՐՇԱԿ (գրք. դրօշ) -
 գ. Ձողի ծայրին ամրացված միագույն
 կամ բազմագույն կտոր՝ որպես պետու-
 թյան՝ բանակի եւն խորհրդանշան,
 դրոշ: *Ղարաբաղա դըրրօշակըն էլ ա
 մէր յիրգ՛իրին նըման դաշանգ՛ (Բ):*
 - Դըրրօշակ շինիլ - տեն Մանան
 պըտատան շինիլ (1) (ՄԱՆԸ-ի տակ):
 դՐԲՈՒՆ(Ը)/ԴԻԲՈՒՆ(Ը) - դ. 1. Ցույց
 է տալիս միատեսակ առարկաների՝ ան-
 ձերի եւն լրիվ ընդգրկումը, բոլոր: *Դը-
 փնն մարթիք՛ կօրծ ըն անում, ինք՛ը
 տանը դինջանում ա (Ձ):* 2. Բնորոշում է
 առարկան կամ երեւոյթը իր բոլոր մա-
 սերով վերցրած, ողջ, բովանդակ: *Դը-
 փնն յէրգ՛իրը սօվու մաջի յա (Ձ):*
 ԴԻ - տեն ԸՆԴԻ:
 ԴԻԲԱՐԱՎ - տեն ԴՐԲԱՐԱՎ:
 ԴԻԲԵՏ - տեն ԴՐԲԵՏ:
 ԴԻԲԸՏ - տեն ԴՐԲԸՏ:
 ԴԻԲԻ - տեն ԲԻԴԻ:
 ԴԻԲԻԼԻԳՐ - տեն ԴՐԲԸԼԻԳՐ:
 ԴԻԲԻԼԱՄԻՋ - տեն ԴՐԲԸԼԱՄԻՋ:
 ԴԻԲԻԼՈՒՄ - տեն ԴՐԲԸԼՈՒՄ:

ԴԻԲԻԼՈՒՄԻՆ - տեն ԴՐԲԸԼՈՒՄԻՆ:
 ԴԻԲԻՐՈՒԳՈՒՆ - տեն ԴՐԲԸՐՈՒ-
 ԳՈՒՆ:
 ԴԻԲԻՐՈՒԳՈՒՆԱՉԱԼ - տեն ԴՐԲԸ-
 ՐՈՒԳՈՒՆԱՉԱԼ:
 ԴԻԲԻՐՈՒԳՈՒՆԱՏԵՄ - տեն ԴՐԲԸ-
 ՐՈՒԳՈՒՆԱՏԵՄ:
 ԴԻԲՆԻԼ - տեն ԴՐԲՆԻԼ:
 ԴԻԲՈՒՆ - տեն ԴՐԲՈՒՆ:
 ԴԻԳԱՆԱԿ - տեն ԴՐԳԱՆԱԿ:
 ԴԻԳԱՆԱԿ - տեն ԴՐԳԱՆԱԿ:
 ԴԻԳԱՆԱԿՑ - տեն ԴՐԳԱՆԱԿՑ:
 ԴԻԶԵՐՏԻՐ (ռուս. дезертир, ֆր.
 deserteur) - գ. Ղաւալիք, զինակոչից՝ զի-
 նահալաքից խուսափող քաղաքացի
 կամ ինքնակամ զորամասը լքած զինվո-
 րական: *Փարթ՛ Ըստոնօն, միհէնգ՛ Ղա-
 րաբաղ դիգէրտիրնէ խըրէգ՛ կան (Բ):*
 ԴԻԶԻՆՏԵՐԻՅԱ (ռուս. дизинтерия,
 հուս. dysenteria) - գ. Արյունային լուծ, ա-
 րյունալուծ: *Դիզինտերյան փիս հիվըն-
 դօթուն ա (Բ):*
 ԴԻԶԻՆԲԵԿԻՅԱ (ռուս. дезинфекция,
 ֆր. des...+ լատ. inficere) - գ. Ախտահա-
 նում: *Տօնը դիզինփեկցյա լըն անում (Ձ):*
 ԴԻԼ (թրք. dil (լեզու, փողային գոր-
 ծիքի լեզվակ) - գ. Գոտու ագույց: *Թուխ-
 կէն դիլը պուք ա լը՛կալ (Բ):*
 ԴԻԼԱԿ (թրք. dilek) - տեն ՍՈՒՐԱԶ:
 - Դիլակ անել - 1. Ըղծալ, փափագել:
*Դիլակ ա անում, վէր ըստի մին տօն շինի
 (Ձ):* 2. Ուխտել: *Դիլակ ըն անում, վէր
 հինջ էլ ինի, էտ կօրծը կըծիս պիրին (Բ):*
 - Դիլակէն տը՛ղ տալ - տեն Սուրա-
 զը տը՛ղ հըսնել: *Էտ ախճիքը ասում
 ա.- Յինջ կա՛, անէ, վէր ք՛մաա՛ ինիմ,
 վէր դիլակըտ տը՛ղ տաս (ՀԺՀ, V, 118):*
 - Դիլակը տը՛ղ կալ/տալ - տեն Սու-
 րազը տը՛ղ հըսնել:
 ԴԻԼԱՄԱ - տեն ԴԱԼԱՄԱ:
 ԴԻԼԱՄԱԶԻ - տեն ԼՈՒԶԱՄԱԶԻ:
 ԴԻԼԱՄԱ (թրք. dilbar) - տեն ԼՈՒԶԱՄԱ-
 ՆԵԶ:
 - Դիլբար անել - տեն ԼՈՒԶԱՄԱԶ
 հալք փըռնել (ԼՈՒԶՈՒ-ի տակ):
 ԴԻԼ-ԴԱՄԱՐ - տեն ԴԱՄԱՐ:
 ԴԻԼ-ԴԻԼ - գ. Առանց երաժշտական
 գործիքի՝ բերանով կատարվող պարե-
 դանակ: *Էտ խօխան վէր դիլ-դիլը ըսքը-
 տում ա, թաքալէրը մընամ ա մաթ մը-
 նացած (Ձ):*
 Դիլ-դիլ անել - գ. Բերանով պարեղա-
 նակ նվագել: *Չօքանը հանց դիլ-դիլ ա
 անում, դուշէրը հըվաքվում ըն (Ձ):*
 ԴԻԼ-ԴԻԼԱՄԱ - տեն ԴԻԼԱՄԱ:
 ԴԻԼ-ԴՕՆ - Գործածվում է կապակ-
 ցության մեջ:
 - Դիլա-դօնա տոն կալ - տեն Չափը
 ընցընել:

ԴԻԼԻՄ (թրք. *dilim* (պատառ, հացի շերտ) - տեն ՇԵՂԱՐԹ (1): Էտ մարթը հանքմ ա տենանք, մին դիլիմ յեմիշ կըտըրմ (ՅԺՅ, V, 456):

ԴԻԼԼԻԹԻՍԱՆԱ - տեն ԴՄԼԼՄԹԻՍԱՆԱ:

ԴԻԼԼԻԹՓՕՍԷ - տեն ԴՄԼԼՄԹՓՕՍԷ:

ԴԻԼԼԻԹՕԹՈՒՆ - տեն ԴՄԼԼՄԹՕՐՈՒՆ:

ԴԻԼԵՆՈՒՐՕԹՈՒՆ/ԴԻՐԵՆՈՒՐՕԹՈՒՆ - գ. Յոգեկան ընկճված վիճակ, տրստմություն, տաղտուկ: Դիլխոթթոնը փիս պէն ա (Բ):

ԴԻԼԵՆՈՐ/ԴԻՐԵՆՈՐ (պրս., թրք. *dil-xor*) - ած. 1. Տխրություն արտահայտող, թախծոտ: Մին դիլխոթ յը՞րք ա ասում, լոխ ըսքըսում ըն լաց ինիլը (Ձ): 2. Տխրություն պատճառող, տրստմեցնող: Դիլխոթ հավա յա, ժողովորթը կարում չըն, թա տանան տոնս կ'ան (Բ): 3. Տխրությամբ համակված՝ լցված: Թոռը յեշնում ըս՝ դիլխոթ մարթիք՝ ըն (Բ): 4. Ձանձրալի, անհետաքրքիր: Դիլխոթ օրէր ըմ անց կըցըրալ (Ձ):

- Դիլխոթ անել - 1. Տխրեցնել, տրամադրությունը գցել: Յավան հծնճ ընտղներէն լափ դիլխոթ ա ըրալ (Ձ): 2. Ձանձրացնել, ձանձրույթ պատճառել: Էնքան խօսից, դիլխոթ ըրալ (Բ):

- Դիլխոթ ըղնել/ինիլ/տը՞ռնալ - 1. Տխրել, տրամադրությունն ընկնել: Խօսքով դիլխոթ ա ընգալ, յը՞կալ ըստը՞դ նըստալ (ԱԱ, 22): 2. Ձանձրանալ: Էնքան քը՞ցալ-յը՞կալ, լափ առռէ դիլխոթ ընգէնք՝ (Ձ):

ԴԻԼՄԻԼ - տեն ԴԸԼԸՄԵԼ:

ԴԻԼԾԹ - տեն ԴԸԼԾԹ:

ԴԻԿԱԲԸՐԱԶ (ռուս. *дикобраз*) - գ. Ոգնու մեծ տեսակը, վայրենակերպ: Դիկաբըրազէն մէսը շատ խախծոր ա ինում (Բ):

ԴԻՅՐՈԶԸՑԷ - գ., ած. - Ասկերանի շրջանի Դահրազ գյուղի բնակիչ:

- Դիհրըզը՞ցու պէլի - Ճաշկերույթի՝ խնջույքի ժամանակ սեղանի մոտ կանգնած մնացող անձ: Խէ նըստում չը՞ս, դիհրըզը՞ցու պէլի յը՞ս (ԱԱ, 85):

ԴԻՍԻՐԶՄԳ/ԴՄՍԻՐԶՄԳ/ԴԸՍԻՐԶՄԳ - գ. 1. Անասունի շրթունքներ: Օխծը լօք ա տամ, կըվէն դիմիրջնա՞ն կըծում (Ձ): 2. Էշի՝ ձիու քթանցքներում գտնվող կռճիկային թաղանթներ, որ ցրտահարվելուց ուռչում եւ արգելակում են շնչառությունը: Էշին դիմիրջնա՞էրը օռալ ա (Բ): 3. փխբ. Յաստ՝ կոպիտ շրթունքներ: Ըտորա դիմիրջնա՞էրը մէր էշին դիմիրջնա՞էրան հաստ ա (Ձ):

- Դիմիրջնա՞էրը կըտըրել - տեն Յավան նըստըցնել:

- Դիմիրջնա՞էրը յը՞ր կէնալ - տեն Յավալամիշ ինիլ:

ԴԻՍՅՄՐ - գ. Վրան հենվելու՝ կռթնելու նեցուկ՝ հենարան: Մին դիմիւն ա յօր օնում, տիւնում էտ ճէղնին տակէն, վէր կօտըրէ վէչ (Բ):

- Դիմիւն անել/տալ - 1. Նեցուկ դնել, հենել: Խընծօրէն շատ ա յը՞ր կալնլ, վէր ճըղներէն դիմիւն չի տանք, կուտըրտըլական ա (Բ): 2. Վրան հենվել՝ կռթնել: Էտ վէր տը՞սնում ա, կըլօխը շօռ ա տամ, լըհա դիմիւն ա անում կօխկէ ծառէն (Ձ):

ԴԻՄՍԱՎԵՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դիմմավեր անել - Յարկադրել, ստիպել, պարտադրել: Էնքան դիմմավէր ըն անում, էտ կընէգ՞ը լօխ նաղլ ա անում (Ձ):

ԴԻՍԶՄԿ - տեն ԴՈՒՍԶՄԿ:

ԴԻՅՕՂ - տեն ԴՈՒՅՈՒՂ:

ԴԻՆ (թրք. *din*) - տեն ԻՍԱՆ:

ԴԻՆԱՄԻՏ (ռուս. *динамит*, հուն. *dunamis*) - գ. Պայթուցիկ նյութ՝ ուժանակ: Դինամիտ ըն տիւնում, էտ քը՞րծը տըրըքընում (Բ):

ԴԻՆՆՐ-ԴԻՆՆՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դիննր-դիննր անել - տեն Թիք՞աթիք՞ա անել:

ԴԻՆՆՑՈՒ - տեն ԱՂՈՒՆ:

ԴԻՆԳ - տեն ԴՄՆԳ:

ԴԻՆԿՄԼԻԼ - տեն ԴԸՆԿՄԼԻԼ:

ԴԻՆԻ-ԴԻՆԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դինի-դինի խըղըցնել/պար ածել - տեն Դըռի ածել:

ԴԻՆԶ (թրք. *tinç*) - ած., մ. 1. Յեշտ, դյուրին, չիզնեցնող: Դինչ կօրծ ա, հիշկան անում ըս՝ վըստակում չըս (Բ): 2. Անվորդ, հանգիստ, անխռով: Ուցէրէն թաքավը՞րը տըսնալալ, վար Օւջի Փիրումը վախում ա, ըսկըսում ա դինչ խօսէլը (ՆԼԴԺԲ, 11): 3. Յանդարտ, մեղմ: Կըրակը դինչ էրոմ ա (Բ): 4. Ապահով: Դինչ ուրան հը՞տէ ապրում ա (Ձ): 5. Մեղմ, հեգաբարո, ոչ կռվարար: Դինչ դանան շատ խօտ կօտէ (ԱԲԲ, 33): 6. Թույլ, ոչ բարկ (խմիչք): Դինչ արաղ ա (Բ): 7. Խաղաղ, անդորրավետ: Էտ տըղան կընէգը յօր ա օնում, էտ շէնան քօչում, քինամ մին դինչ տը՞ղ ապրում (Ձ):

- Դինչ անգո՞նը ընցնել - Իր հանգստությունը ապահովել, գործի հեշտ կողմն անցնել: Իզէն ջանէն ջափա չի տալ, էգգանան դինչ անգո՞նըն ա ընցընում (Ձ):

- Դինչ թօղնել (մինին) - Մեկին չանհանգստացնել՝ չնեղել՝ գլխացավանք չպատճառել: Կընէգը՞ ասմա.- Տու վըս գո՞նընում, քու մար, ինձ դինչ թօղէ (Ձ):

- Դինչ թօղնել (մինին) - Մեկին չանհանգստացնել՝ չնեղել՝ գլխացավանք չպատճառել: Կընէգը՞ ասմա.- Տու վըս գո՞նընում, քու մար, ինձ դինչ թօղէ (Ձ):

- Դինչ թօղնել (մինին) - Մեկին չանհանգստացնել՝ չնեղել՝ գլխացավանք չպատճառել: Կընէգը՞ ասմա.- Տու վըս գո՞նընում, քու մար, ինձ դինչ թօղէ (Ձ):

- Դինչ կէնալ - 1. Չարաճճիություն՝ անկարգություն՝ անօրինություն չանել: Մարը խոխէն յըրա կըզնըվում ա, թա.- Դինչ կաց (Բ): 2. Չանհանգստանալ, չհուզվել, չմտառանցվել: Մարթը ասմա.- Արչ ախպեր, տու դինչ կաց, լօխ լ'ալ ա իննանկան (Ձ):

- Դինչ նըստել - Անհոգ, անտարբեր լինել: - Յինչ ը՞ս դինչ նըստալ, քու արտըտ հու վա՞ հընձըլան (Ձ):

- Դինչ սըրտալ - Լրիվ համոզված լինելով գործի հաջողությանը, անվորդով: Էտ քըշէրը դինչ սըրտալ կ'ամ ա տօն (Ձ):

ԴԻՆԶԱՆԱԼ/ԴԻՆԶՄՆԱԼ/ԴԸՆԶԱՆԱԼ/ԴԸՆԶՄՆԱԼ - չք. 1. Յանգիստ առնել (աշխատանքից, հոգնածությունից): Զընքմ ա, քընքմ, մին մը՞ծ ծառի տակ թէք՞ ընգընք, թա մին խըրէգ՞ դինչանն (ՅԺՅ, V, 23): 2. Յանդարտվել, խաղաղվել: Ծըղճըղամ ա, ճըղճըղամ, ախըրը, դինչանքմ, քիքմ տօն (Ձ):

ԴԻՆԶՄՆԱԼ - տեն ԴԻՆԶԱՆԱԼ:

ԴԻՆԶՍՐ - տեն ԴԻՆԶՈՒՍՐ:

ԴԻՆԶՑԹ(Ը)ՆԷԼ/ԴԸՆԶՑԹ(Ը)ՆԷԼ - նք. Յանդարտեցնել, խաղաղեցնել: Մարը ասմա.- Լնչ իլ, մինակ լնչը կարէ քը՞գ դինչըցընէ (Ձ):

ԴԻՆԶՈՒՍՐ/ԴԻՆԶՈՒՍՐ/ԴԻՆԶՍՐ/ԴԸՆԶՈՒՍՐ/ԴԸՆԶՈՒՍՐ/ԴԸՆԶՈՒՍՐ - մ. 1. Յեշտությամբ, առանց հոգնելու, առանց շտապելու: Ուռթանա հըղէ յըն ինում, իրը՞ք ժամումը դինչոմը հընսում խընամունց շէնը (Ձ): 2. Անվորդով, անխռով: ...Մին քըշէրվա մէջ լօխ դագէրին կըտօրում ա, ինքը՞ մինանկ դինչընք քօն ինքմ էտ դագէրին լէշէրին յըրան (ՅԺՅ, V, 459):

ԴԻՆԶՈՒՍՐ - տեն ԴԻՆԶՈՒՍՐ:

ԴԻՆԶՕԹՈՒՆ/ԴԻՆԶՕԹՈՒՆ/ԴԸՆԶՕԹՈՒՆ/ԴԸՆԶՕԹՈՒՆ - գ. 1. Յանգիստ լինելը, հանգիստ: Դօխտուրը յեշում ա, թա.- Էս մարթին դինչօթուն ա հարկավէր, էրոնչ վէշ մին պէն (Ձ): 2. Յանգստանալը, հանգիստ առնելը: Մաղօրը կօրծ ա անում, դինչօթունու հը՞տէ մըտածում չի (Բ): 3. Անդորրություն, խաղաղություն: Ըստը՞դ առաչ դըռի-քըռի յա իլնլ, միհէնգ՞ ա, վէր դինչօթուն ա (Բ):

- Դինչօթուն չինիլ - 1. Շատ աշխատասեր լինել, հանգստանալու մասին չմտածել: Էտ կընգանը դինչօթուն չօնէ, քըշէր-ցիրը՞կ կօրծ ա անում (Բ): 2. Շատ չարաճճի լինել (երեխաների մասին): Էս խօխան դինչօթուն չօնէ (Բ):

ԴԻՆՍԸ (թրք. *dinsiz*) - տեն ԻՍԱՆՍԸ:

ՂԱՌԳՈՒՄՆ՝ 1. տեն ՂԱԲԸՐՈՒՄՈՒՄՆ: ՂԱՌԳՈՒՄ-ՂԱՅԳՄՅՅ/ՂԱՌԳՄՆ-ՂԱՅԳՄՅՅ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ՂԱՌԳՈՒՄ-ՂԱՅԳՄՅՅ անել - Պատարաստվել, նախապատրաստվել: *Խաբարը կ'ամ ա, թա հարթը մին դոջ տըղա յա պերալ, Արիսակ աքերը ըսքըսում ա դոճոճ-ՂԱՅԳՄՅՅ անելը, վեր ք'ինի (2):*

ՂԱՌԳՈՒՄ/ՂԱՌԳՈՒՄ (թրք. *dudak*) - գ. 1. Անասունների դունջ՝ քիթ-բերան: *Խոզ'ը դուղվավը քանդում ա, կարասը պեց ա-նում (2):* 2. անրգ. Մարդու քիթ-բերան: *Ըտըրա դուղան էնքան կ'էջ ա ինում, վեր վէջ մին տըղա յէջում չի (2):*

- Դուղա անել - տեն Դուղան ծըռել:

- Դուղա-դուղա անել/ինիլ - տեն Դուղան ծըռել:

- Դուղան թակել - 1. Սաստիկ ծեծել: *Մին օր էլ դօրօղջին տըրան բաղումը փըռնում ա, դուղան թակում (2):* 2. Պատժել: *Էտ մարթը ասմա.- Դու վեր կ'ուղօթուն ըրավ, դուղան թըկըլական ըմ (2):*

- Դուղան ծըռել - 1. Մեկից երես շուռ տալ, խռովել: *Դըրը՝վանը մին օր էլ տըրան վը՛նն ա կըցընում, թա.- Յաղուզ դուղատ ծըռալ ը՛ս ինձանա (2):* 2. Մեկի հետ խոսելիս ծամաճոռություն անել: *Դարթը վեր պըտրունեն նըհըտ խուսե-լիս դուղան ծըռից, վերջը փիս ա ինն-կան (Բ):*

- Դուղան սօր - Անտաշ, կոպիտ, ան-նրբանկատ պատասխաններ տվող: *Դուղան սօր ախճիգ՝ ա (Բ):*

- Դուղան փըշըրթիքա անել - տեն Դուղան թակել:

ՂԱՌԳՈՒՄ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դուղարըն ըղնել - Դարմար պահը՝ առիթը ներկայանալ: *Մեհէտ էլ դուղա-րըն ա ըղնում, թաքավերին տըղան ըխ-պիրին էտ ըխճըկանը ջիհիւմ ա (2):*

- Դուղարըն քըցիլ - Դարմար պահը՝ առիթը որսալ՝ բաց չթողնել: *...Դուղա-րըն ա քըցիւմ, ջիյրանը՛ն ըսպանում, փօրը ճըղում, յաճիգ՛ը տոնս օնում, կօտ-րում... (ԶԺ, VII, 73):*

ՂԱՌԳՈՒՄ-ԲՈՒՂՈՒՄ - տեն ՍՈՒՏԱՍԻ(Գ): *...Օսմանլույի հըյէրին յէս հըվատըմ չըմ, շատ դուղի-բուղի մարթէք ըն (ԶՏ, Բ, 22):*

ՂԱՌԳՈՒՄ - տեն ԹԱՌԹԱՅԻ:

ՂԱՌԳՈՒՄՆԵՂ՝ - ած. տեն Դուղան սօր:

ՂԱՌԳՈՒՄՆ - ած. 1. տեն ԴԻԹԵԱ: 2. փիթ. Շատ բարձրահասակ եւ նիհար: *Էտ դուղորուխըտ հինջ ա՛, վեր օզնիլ ըս (2):*

ՂԱՌԳՈՒՄ - տեն ԴԱՌԳԱ:

ՂԱՌԳՈՒՄ - 1. տեն ԴԱՌԳՈՒՄԵՂԱ: 2. ձ. Դնդկահավին՝ բաղին՝ սագին մոտ կան-ջելու ձայն: *Խօխան հաքը փիրթում ա, համ էլ հընդիշկօցը ծէն տամ.- Դնդո՛ւ, դնդո՛ւ (2):*

ՂԱՌԳՈՒՄ - տեն ԹԱՌԹԱՅԻ:

ՂԱՌԶ (թրք. *düz*) - ած., մ. 1. Դարթ: *Վը՛ր մին խըրե՛ք քիննում ա, մին դոճ տը՛ղ ա տոնս կ'ամ (ՆԼԴԺԲ, 49):* 2. Ուղղաձիգ, ոչ ծուռ: *Մին դոճ ծառ ա տը՛սնում, կըտրում (2):* 3. Ոչ խարդախ, շիտակ: *Ըստուծանա իրէք խընձօր վեր ընգնի. մինը՝ ինձ, մինը՝ քը՛գ, մինըն էլ վըրդէղ մին դոճ մարթ կա, ընդըրան (ԶԺ, V, 39):* 4. Ծիշտ, ոչ սուտ, ճշմա-րիտ: *Միհէնգ դոճ խօսկը կին չօնէ (Բ):* 5. տեն ԹԱՌԵ: *Էտ տըղան սուս ու փուս յէր ա կէնում, դոճ քիննում ուրննց տօն (ՆԼԴԺԲ, 55):* 6. գ. Դարթություն, հարթ տարածություն: *...Ամմա բուրդան յէջիմ, տը՛սնում բըղէրան մօտէ դոճումը քօջը վեր յէկած... (ԼԴԺԲ, 298):*

- ՂԱՌԶըն ըղնել - տեն Զօլէրըն ըղնել:

- ՂԱՌԶըն քըցիլ - տեն Զօլէրըն քըցիլ:

- ՂԱՌԶ ասած/թալ ա - Անկէղծորեն խոստովանելով, իրականում: *Զօբանը թա.- Դոճը ասած, օխտը չի իլնի, օթըն ա իլնի, մինը ծախալ ըմ (2):*

- ՂԱՌԶ վեր - Իրոք որ, իսկապես, հի-րավի: *Կ'ամ ըն, տը՛սնում թաքավերը դոճ վեր մը՛ռած (2):*

- ՂԱՌԶումը թօղնել - տեն Զօլնումը թօղնել:

ՂԱՌԶԱՅԻ - գ. Մանրաքար՝ խիճ, որ լցնում են շարվող պատի մեջ: *Ուստան փնիլին ասմա.- Դոճումը հէրիք՝ չի Ը-նական, էլիա պէր (2):*

- ՂԱՌԶումը ըղնել - տեն ՂԱՌԶՈՒՄըն ըղնել:

- ՂԱՌԶումը քըցիլ - տեն ՂԱՌԶՈՒՄըն քըցիլ:

ՂԱՌԶՈՒՄՆ (թրք. *düzgün*) - տեն ՂԱՌԶ(1): *Կ'ամ ըն, կ'ամ, տոնս կ'ամ մին դոճոճ'ն հըղէ: (2):* 2. ած. Կարգին, հարմար: *Մին դոճոճ'ն կօրծ ա քըթէ-նում, ըտըրանց անա ճօկվում (Բ):*

- ՂԱՌԶՈՒՄըն ըղնել - 1. Կարգի գալ, կանոնավորվել, հարթվել: *Կօրծը ան-ջախ-անջախ դոճոճ'նը ընգավ (Բ):* 2. Ապաքինվել, առողջությունը վերա-կանգնվել: *Մին էրկու ամսանը յէտը, վը՛ր սէրուն դոճոճ'նըն ա ընգ'նում, յէր ա կէնում, ք'իննում Լօղմանուն կօշտը... (ՆԼԴԺԲ, 81):*

- ՂԱՌԶՈՒՄըն ծըռել - 1. Կարգ ու կա-նոնից շեղվել: *Ընդէղ մէր Շօշկա դըլան դոճոճ'նը ծըռած մարթէք ըն քէցալ, սօր համ գալօղնէրու տար ըն, համ նօ-*

թու բուրդնէրու... (ԶՏ, Բ, 89): 2. Դի-վանդանալ, առողջությունը քայքայվել: *Դոճոճ'նըն ծըռած մարթ ա, էլ կարում չի կօրծ անէ (2):*

- ՂԱՌԶՈՒՄըն քըցիլ - 1. Կարգի բերել, կանոնավորել: *Կօրծէրը դոճոճ'նըն ա քըցիւմ, ինք'ը ք'իննում (Բ):* 2. Ապաքինել: *Լօղմանին ճար-ճուր ա անում, ըտըրա դոճոճ'նըն քըցիւմ (2):*

ՂԱՌԶ-ՂԱՌԶ(ԱՆԱ) (թրք. *düz-düzünə*) - մ. 1. Ծշտորեն, ինչպես եղել է: *Էտ կընէ-գ'ը հինջու իլնի ա, լօխ դոճ-դոճ մար-թին ասում ա (2):* 2 տեն Դոճ վեր: *Էտ պառավ մարթը վըրէլան նըհէտ, վեր կընէգ'ը դոճ-դոճ խըխօրցը կըսպանի, տոնս ա կ'ամ, ք'իննում խըխօրցը կօշ-տը... (ԶԺ, V, 214):*

ՂԱՌԶՈՒՄ(Ը)ՆԵԼ/ՂԱՌԶՈՒՄ(Ը)ՆԵԼ - նբ. 1. Միսալը շտկել՝ ճշտել՝ ճշգրտել: *Դասատուն ըտըրա կ'իրնծը յօր ա ու-նէս, դոճըցընէս (2):* 2. Ուղիղ դիրքի բե-րել, խախտված դիրքը շտկել: *Ըստօլ-բան դոճըցընում ըն, տակը պինդըցը-նում... (2):* 3. Որեւէ բանի հետ համեմա-տելով, ստուգելով, գուցադրելով՝ ճշտել: *Սըհաթըտ դոճ չի նըհաշ տամ, դոճու-ցըրո՛ւ (Բ):* 4. Դարթել, խորդուբորդու-թյունները՝ անսարքությունները եւս վե-րացնել: *Մին օր էլ սուբօտնիկ ըն անում, շէնին հըղէն դոճըցընում (2):* 5. Գլուխ բերել, կարգավորել: *Ք'իննում ա, ախպօ-րը կօրծէրը դոճըցընում կ'ամ: 6. Ձեռք բերել, պակասը լրացնել: ...Ըստըղան-ընդըղան ք'օհնա շօրէր ըն դոճոճ-ը-նում, տամ էս հընգէրէն, կ'ամ ա քաղաք (ԶԺ, VI, 220):*

ՂԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ/ՂԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ՂԱՌԶՈՒՄ(Ը)ՆԵԼ-ի:

ՂԱՌԶԻԼ - չբ. ՂԱՌԶՈՒՄ(Ը)ՆԵԼ-ի:

ՂԱՌԶ(ԼՆ)ՄԻՇ (թրք. *düzlemek* (ուղղել, շտկել, բարվորել), *düzmiş* (ուղղի)) - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:

- ՂԱՌԶԻՇ ինիլ - տեն ՂԱՌԶՈՒՄըն ըղ-նել:

ՂԱՌԶՈՒՄՆԱ - ած. Ուղղամիտ, ճշմարտախոս: *Էս Բալլուն էնքան դո-զը՛խա յա իլնի, վեր լօխ ասալ ըն՝ Բալ-լու ջան, Բալլու ջան (ԱԱ, 33):*

ՂԱՌԶԻԼ - կբ. եւ չբ. ՂԱՌԶՈՒՄ(Ը)-ՆԵԼ-ի:

ՂԱՌԶՈՒՄ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՂԱՌԶ(Ը)ՏԸ-ՆԵԼ:

ՂԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ - տեն ՂԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ:

ՂԱՌԶՈՒՄՆ - տեն ՂԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ:

ՂԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ - տեն ՂԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ: ԴԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ/ՂԱՌԶՈՒՄՆԱԿԵԼ - գ. 1. Ուղ-ղամտություն, անկեղծություն, շիտա-կություն: *Օվչի Փիրումը ասըմ ա.- Զէ՛, միջէվ աշխարքես լըրան դոճօթնն չի-*

նի, յըս տոն չըմ կ'ան... (ՅԺՅ, V, 222): 2. Ուղիղ՝ հարթ լինելը: Ուստան յէշում ա պատէն, թա.- Դուզթոնը տուր չի կ'ամ, քընդէցէք՝ (2):

ԴՈՒԹ - ած. խստաբարո, խստապահանջ: Դուզ կընէ՞ք՝ ա, տոնը ծըրքը հըվաքած՝ պահում ա (2):

ԴՈՒԹԱՄ - գ. Իրավունք՝ իշխանություն: Դութամը ծըրքէն ա, հինջ օգնում ա, անում ա (2):

ԴՈՒԹՆՈՒՆԼԱՍԻՇ - տեն ՉԱՇՄԻՇ:

ԴՈՒԹՄԱ (թըք. *tutmak* (ցավել (գլուխը) - գ. 1. Գլխացավի նույն, ուժեղ գլխացավ: Էտ դութման ըտըրան ըսպանից (2): 2. Կատաղություն, ջղայնություն: Ըտի դութմա հնչյուն տըրսած չար (Բ):

- Դութման լըր կենալ/փըռնել - 1. Ուժեղ գլխացավ՝ գլխացավի նույն ունենալ: Դութման փըռնում ա, կարում չի տէմ կենա, ըսքըսում ա ծովծովալը (2): 2. Խիստ ջղայնանալ, կատաղել: ...Դութման փըռնում ա, ասմա.- Ծան քա՛ծ, էս թա կատուն ա, պա մածունը հոր ա՛... (ԱԱ, 86):

- Դութմա տալ - տեն Դութման լըր կենալ:

ԴՈՒԹԻՆ - տեն ՏՈՒԹԻՆ:

ԴՈՒԹՈՒՐՆԻ/ԴՈՒԹՈՒՐՆԻ (ռուս. *де-журный*, ֆր. *de jour*) - գ. Զեղապահող անձ: Դուծուրնին քունալ ա ընցընում, կ'օղէրը նի յըն մընում, ըտըր՝ հինջու ինում ա՝ թըլանում (2):

- Դուծուրնի վըրնը կենալ - 1. Զեղապահություն անել: Ըտըրանը հէրթալ ցիրը՝ կը քոն ըն ինում, քըշէրը դուծուրնի վըրնը կենում (2): 2. Զսկել, մեկին միեմնոյն տեղում երկար սպասել՝ դուրս գալուն նայել: Զինջ ըս ինձ յըրա դուծուրնի վըրնը կացալ (2):

ԴՈՒԼ - տեն ԴՈՒԼ՝:

ԴՈՒԼԲԱՆԴ/ԴՈՒԼԲԱՆԴ (պրս. *dil-bend*, թըք. *tülbent* (բամբակե նուրբ գործվածք) - տեն ՅԱԼԼԵ՛ն: ...Փողը տամ ա կընգանը, թա՝ դուլբանդումը կա՛պէ, տի՛ր սընդօղէն մաշին... (ՆԱԲ, 55):

ԴՈՒԼԳԱՆԴ/ԴՈՒԼԳԱՆԴ (թըք. *dulger*) - գ. Զյուան: Դուլգանը մէթկ ա ըրալ, ասալ.- Մին մաշին կըշինիմ... (ՅԺՅ, VI, 39):

ԴՈՒԼԳԱՐԱՊԵՆ/ԴՈՒԼԳԱՐԱՊԵՆ - գ. Զյուանի կատարելի գործ: Բաննանիը ասմա.- Էտ դուլգըրապէն ա, յըս կարէլ չըմ անիմ (2):

ԴՈՒԼԳԱՐՈԹՈՒՆ/ԴՈՒԼԳԱՐՈԹՈՒՆ - գ. 1. Զյուան լինելը: Էտ ուստան միշտ գըրանըմ ա ուրան դուլգըրթունալը (2): 2. Զյուանի արհեստը: Դուլգըրթունը լավ փէշակ ա (2):

ԴՈՒԼԴՈՒԼ/ԴՈՒԴՈՒԼ - գ. 1. Թեյամանի ծորակ: Չըրանէն դուլդուլը կօտրալ ա

(Բ): 2. Զեռադիտակ: Ծառան դուլդուլը յոր ա ունէս, յիշիս, տըսնաս մին փըլըստըրատէ տաս պալատ... (ՅԺՅ, V, 284):

ԴՈՒԼՍԱՏՈՒ - ած., գ. 1. Տոլմայի համար նախատեսած (միս): Էրկու կիլօ դուլմացու վա ինք օնում, իրը՞ք կիլօ խըրըվըծացու (Բ): 2. փիք. Փափուկ, առանց ոսկորի, ընտիր (միս): Դասաքը ասմա.- Էս մըսէն անիք չօնէ, սաղ դուլմացու վա (2):

ԴՈՒԼՍԵՐԱԿԷ - գ. Տոլմայի միսը ծեծելու հարմարանք: Դուլմըթակէն յոր ա ունէս, էտ մէշը թըկէս, մին լ'ալ դօլմա ի-փիս (2):

ԴՈՒԼՕԹ - տեն ԴՈՒԼՕԹ:

ԴՈՒԼՍԱԿԵՍ - գ. 1. Օծանելիքի հոտ: Վէր մըղակալը նի յա մընում, դուխավը՛տը սաղ տօնը օնում ա (Բ): 2. փիք. Լավ՝ հաճելի հոտ՝ բուրմունք: Ասմա.- Պա հինջ ըս գ'իղանցն, կ'ուման դուխավը՛տ ա՛ կ'ըլական (2):

ԴՈՒԽԻ (ռուս. *дыху*) - գ. Զոտավետ նյութերից պատրաստվող սպիրտային օծանելիք: Զարթնանը հըրտէ քըղաքան մին դուխի յա պիրում (2):

ԴՈՒԽՏԵՐԱԿԱԶԻ/ԴՈՒԽՏՈՒՐԱԿԱԶԻ - տեն ԴՈՒԽՏԵՐԱԿՈՒ:

ԴՈՒԽՏԵՐԱԿՈՒ/ԴՈՒԽՏՈՒՐԱԿՈՒ - մ. Բժշկի պես: Էտ հնքիմը դուխտըրվարի յա կօրծ անում (2):

ԴՈՒԽՏԵՐՈԹՈՒՆ/ԴՈՒԽՏՈՒՐՈԹՈՒՆ - գ. 1. Բժիշկ լինելը: Դուխտըրթունէն դարդան ըտըրան լօխ սիրում ըն (Բ): 2. Բժշկի մասնագիտությունը՝ գործը: Ըտի էտ ք'անսիք տըղան դուխտըրթուն ա սըվըրէս, տըռաս դօխտոր (2): 3. Բուժում, բժշկելու գործողությունը: Կօզի էտքան կարթնալ ա, ամիա դուխտըրթունա պէն չի կըլիտու ըղում (2):

ԴՈՒԽՏՈՒՐԱԿԱԶԻ - տեն ԴՈՒԽՏԵՐԱԿԱԶԻ:

ԴՈՒԽՏՈՒՐԱԿՈՒ - տեն ԴՈՒԽՏԵՐԱԿՈՒ:

ԴՈՒԽՏՈՒՐՈԹՈՒՆ - տեն ԴՈՒԽՏԵՐՈԹՈՒՆ:

ԴՈՒՄԱՆ (թըք. *duman*) - գ. Մեզ, մառախուղ: Դումանը աշխարքըս կանլալ ա (Բ):

ԴՈՒՄԱԿ (ռուս. *дымка*) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դումկա ըղնէլ/ինիլ - տեն Մըթկէն դօնը ըղնէլ (ՄԵ՛ԹԿ-ի տակ):

- Դումկա քըցիլ - տեն Մըթկէն դօնը քըցիլ (ՄԵ՛ԹԿ-ի տակ):

ԴՈՒՄՁԱԿ/ԴՈՒՄՁԱԿ/ՏՈՒՄՁԱԿ - գ. 1. Պանիրով եւ լավաշով բրդում: Յէր ա կալալ մին էշի յըրա կըպօտալ, մին էլ մին դումջանկ ըրալ, ծէռքումը տիրան... (ՅԺՅ, VI, 700): 2. Զացի մեծ պատառ: Թուրքէն հացը լօխ օտում ա, թօղում մին դումջանկ (2):

ԴՈՒՅԱ(Ա) (ռուս. *дойма*, հոլ. *duim* (բութ մատ) - գ. 1. Անգլիական եւ հին ռուսական չափ, որ հավասար է 2,54 սմ-ի: Դուրքէն հըստօթունը դոյմալ ըն չափում (Բ): 2. տեն ԿՕՃԱԿ(1): Յըխէն դոյման պուք ա յըկալ (Բ):

ԴՈՒՅԱՆՈՒՅ - ած. Դոյմի հաստություն՝ տրամաչափ ունեցող: Էրկու դոյմանուց դուրքալ էտ ծոնըր պիրում ըն, հըսցընում շէնը (2):

ԴՈՒՅԱԻՇ (թըք. *duymak* (տեղեկանալ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դույմիշ ինիլ - տեն Դույուղ ջըհիլ: Մին օր էլ հնրը դույմիշ ա ինըմ, ուշուց տալալ ընդըրան տանան տոն քըցըմ... (ՅԺՅ, V, 331):

ԴՈՒՅՈՒՂ/ԴՈՒՅՈՒՂ/ԴՈՒՅՈՂ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դույուղ անէլ - Իմաց տալ, տեղեկացնել, հայտնել: Զնլան մինջէլ հօրըն ան մօրը օտէլըն էտ ախճիգըն օզըմ ա ախպօրըն օտէ, մին դուշ տիլէրան դույուղ ա անում... (ԼՂԲԲ, 14):

- Դույուղ ջըհիլ - Անսպասելի կերպով տեղեկանալ՝ վրա հասնել: ...Լըքն նի յըն մընում, թա ճուղուպուր կ'ուղանան, տարը դույուղ ա ջըհիլ (ԱԱ, 38):

ԴՈՒՅՈՒՂ - տեն ԴՈՒՅՈՒՂ:

ԴՈՒՅԱ (արաբ., թըք. *dünya*) - գ. Ամբողջ աշխարհը՝ իր բնակիչներով: Մարմնը մը՛շկիտ մը՛ծ խալը, Փօխիլ չըմ դուլիս մալը... (ԼՂԲ, 80):

- Դուլյա գ'օզնիլ - Չնաշխարհիկ գեղեցկուհի: Ըստըր՝ շահը ըսէս ա.- Ամման հինջ էլ կըտամ, հնչյուն մին դուլյա գ'օզնիլ յէլ կըտամ (ԼՂԲ, 391):

- Դուլյադան բէխաբար - տեն Ըշխարքաս բէխաբար (ԱՇԽԱՐ(Բ)-ի տակ):

- Դուլյա-դուլյա շօռ յըկած - տեն Աշխարք տըրսած: Մին խիլլան ըստըրանա առաջ մէր շէնըմը դուլյա-դուլյա շօռ յէկած մին մարթ կար (ՅԺՅ, V, 623):

- Դուլյաս քանդիս՝ ընդըրա նըմանը քըթէնալ չըս - Շատ լավ կամ շատ վատ՝ յուրօրինակ՝ արտասովոր է: Մաքադաթ հնչիս ասմա.- Ա՛ կընանէք, իմ հարթընը շատ ա լուզվանէ՞ք, դուլյաս քանդիս՝ ընդըրա նըմանը քըթէնալ չըս (2):

ԴՈՒՇԱՇ - տեն ԴՈՒՂԱՐ:

ԴՈՒՇԿՈՒՆ (թըք. *düşkün* (աղքատ, արժեզրկված) - ած. Զոգեպես կամ ֆիզիկապես հյուծված՝ ուժասպառված՝ տանջահար եղած: Դուշկ'ուն մարթ ա, մինը կա վէջ, թա ք'օմնգ՝ անէ (2):

- Դուշկ'ուն ըղնէլ - Զյուծվել, ուժաս-

ՂԱԻՐԳԵՐՈՐԹՈՒՆ - տեն ՂԱԻԼԳԵՐՈՐԹՈՒՆ:

ՂԱԻՐԴ (գրք. դիրտ) - գ. Գինու կարասի՝ 22ի եւ առհասարակ հեղուկի տակ նստած կեղտ, մրուր: Կինուն տակէն վէր դիրտը նըստից, բիդի իլքիհնալ քամիս (2):

ՂԱԻՐԴԱԼԻ - ած. Մրուրը՝ դիրտը շատ: Կ'անփին մէհէտ մին պօջինկա դիրտանլի կինի յա դարկալ հանօրը հըհտէ, էզգանան իրըհսալըն ա կ'աս (Բ):

ՂԱԻՐԴԵՆԱՐ(Ն)Է - տեն ՂԱԻՐԴԵՆԱՐ(Ն)Ը:

ՂԱԻՐԴԵՆԱՐ(Ն)Ը/ՂԱԻՐԴԵՆԱՐ(Ն)Է - ած. Մրուրի՝ դիրտի հետ խառնված: Էլ տըմանում չի՝ դիրտը նըստէ, կինին ըտի դիրտըխառնը խըմում ա (2):

ՂԱԻՐԴՈՐԱ(Ն)Չ - տեն ՂԵՐԴՈՐԱ(Ն)Չ:

ՂԱԻՐԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դուրիշ անել - Կանգ առնել, քայլելը դադարեցնել: Վըհսկանը պատառ առաջ ա կենում, մին էլ դուրիշ անում (2):

ՂԱԻՐԻՇԻՆ - տեն ՏԵՐԻՇԻՆ:

ՂԱԻՐԻՇԲԱ - տեն ՂԵՐԻՇԲԱ:

ՂԱԻՐԻՍ - տեն ՏԵՐԻՍ:

ՂԱԻՐՕժ - տեն ՂԵՐՕժ:

ՂԱԻՐՕՇԱԿ - տեն ՂԵՐՕՇԱԿ:

ՂԱԻՏԱԶՆԸ (գրք. դիազն (քաջ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դիւցազնը անել - Շփոթեցնել, շշմեցնել: Ըտի թաքավերին կուճուր տըղան էտ դիվերէն դիւցազնը ըրավ, նըշընածէն փըխճըցըրավ (2):

- Դիւցազնը կըտըրել - Շփոթվել, շշմել: Տըղան արջին վեր տըհսըմ ա, դիւցազն ա կըտըրում, էլ գ'ոլորում չի, թա հիւնջ անէ (2):

ՂԱԻՔԱՆ (արաբ. dukkân, թրք. dükkân) - գ. 1. Ապրանքների մանրածախ վաճառքով զբաղվող առեւտրական ձեռնարկություն, փոքր խանութ: Ախճիգ'ը խտի գ'անբէք' ա կ'օրծըմ, էն առուտուրականը տինըմ ա իւրան դիւք'անըմը, ծախըմ (ՅԺՅ, V, 181): 2. Մասնավոր արհեստանոց, որտեղ նաեւ վաճառում են արտադրանքը: Մին դիւք'ան ըն շինալ, ըսքըսալ լիւն պըղըրաստէլը (ԱԱ, 31):

- Դիւք'ան տինիլ - Մասնավոր խանութ կամ արհեստանոց բացել՝ հիմնադրել: Մինը կա վէջ, թա էտ շէնումը դիւք'ան տինիլ (Բ):

ՂԱԻՔԱՆ-ԲԱԶԱՐ - գ. Առետրի կետ: Ըստեղ, պէլի, վէջ տընատար կա, վէջ ք'ալվանսարա, վէջ դիւք'ան-բազար, վէջ մաղազինէ... (ՋՏ, Բ, 10):

ՂԱԻՔԱՆԲԱՇԻ - գ. Խանութպանների

գլխավոր պետ: Ծօռ տախտակը լնալ տանձի, Յարըս ա դիւք'անըաշի (ԼՂԲ, 134):

ՂԱԻՔԱՆ-ԴԱԶԳԱՆ - տեն ՂԱԻՔԱՆ-ԴԱԶԳԱՆ:

ՂԱԻՔԱՆԴԱՐ (թրք. dukandar) - տեն ՂԱԻՔԱՆՉԻ:

ՂԱԻՔԱՆՉԻ (թրք. dükkânçi) - գ. 1. Մասնավոր խանութ պահող մարդ: Էտ դիւք'անջին հըրուտանում ա, մին դիւք'ան էլ պէնում (2): 2. Խանութի վաճառող, գործակատար: Էտ տըղան մին դիւք'ան ա պէնում, ախաօրըն էլ տինում դիւք'անջի (2):

ՂՕԳՈՒՆ - տեն ՂԵԳՈՒՆ:

ՂՕԳՈՒՆԱՄԱՐ - տեն ՂԵԳՈՒՆԱՄԱՐ:

ՂՕԳԱՐ - տեն ՂՕՂԱՐ:

ՂՕՂՕՇ՝ (գրք. դօղօշ (քարաթոթոշ, մողեսի ցեղ) - 1. գ. Գորտանման կենդանի, դողոշ: Պըհլ ախալըր էտ դօղօշը յօր ա ունէս, տինիս ծօցումը (2): 2. փխբ. տեն ՂՕՆԳԻ:

ՂՕՂՕՇ՝ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դօղօշ անել - Յանկարծակի վառել՝ բոցավառել: Նօթը ածում ա էտ բօխճին յըրա, դօղօշ անում, ինք'ը փախչում (2):

ՂՕԶԱ (ռուս. доза, հուն. dosis) - գ. 1. Դեղի որոշակի չափ՝ քանակ, որ տրվում է հիվանդին մի անգամ ընդունելու համար: Դօխտըրը ճարէն յէշում ա, թա-Դօզան շատ ա, էտըանըտ տաք վէջ (2): 2. Խմիչքի՝ որեւէ լուծույթի թնդություն՝ բարկություն: Էս ըրաղէն դօզան պէցոյր ա (Բ):

ՂՕԶՈՒՄ(Ն)Ը - տեն ՅԱՎԱՆԱՆ:

ՂՕԼ՝ - գ. 1. Խոզի բույն, խոզանոց: Վընքըքէք' ծըմակումը դօլեր ըն շինում, խօզ'երը տանում ընդէր (Բ): 2. փխբ. Խոզանոցի նմանվող փոքրիկ ու կեղտոտ տնակ: Թանգա հարթըր վըհնըր տէմ ա անում, ըսկէսվօրը թա- Յըհս էս դօլիւմը կէնալ չըմ (2):

ՂՕԼ՝/ՂԱԻԼ (թրք. düll (ծնունդ, գավակ) - տեն ԹՕԽՈՒՄ:

- Դօլիւ անել - տեն ՏՈՒՐՈՒՐ տալ՝:

ՂՕԼԱԲ/ՂՕԼԱԲ (պրս. dolab, թրք. dolap (պահարան) - գ. Պատի մեջ սարքած պահարան, որմնապահարան: Էս աշպազըն սասլ ա- Էն ա դօլաբումը, ք'ինն, յէր կալ (ՅԺՅ, VI, 51):

ՂՕԼԱՄԱ (թրք. dolama (պտտտակածել) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Դօլամա անել/տալ - Թույլ թափելու ժամանակ շալը պտտել՝ քաշել թափվող ճյուղի տակ: Թափջին հարալ ա տամ, թա- Ծալը դօլամա ըրէք', թօթը վէր տըհալ (2):

ՂՕԼԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Դօլամիշ անել/ինիլ - Ապրել, գոյատեւել: ...Վէր տանան տոնս չըս կ'ամ, փէշակըտ պընըցընըմ, հունց ըս դօլամիշ ինիլու, հուպ ա՛ քու դէղըտ քաշէլու (ՋՏ, Բ, 44):

ՂՕԼԱՅԻ (թրք. dolayli (անուղղակի, անուղղակիորեն) - ած. Ուղիղ գծի նկատմամբ շեղակի գցված՝ ձգված: Ըտըղատ մին դօլայի կածան տանում ա տահանց բօստանը (2):

ՂՕԼԱՇԻԿ (թրք. dolaşık (խառնակ, խճճված) - ած. Մեջմեջված, հասկերը տարբեր կողմերի վրա թեքված (արտ): Դօլաշըղ արտը ամմէն մարթ կարէլ չի հընծի (2):

- Դօլաշըղ արտ հընծիլ - տեն Կարճ կ'արի հընծիլ:

ՂՕԼԴԱՐ - տեն ԱՐԱԳԻԼ:

ՂՕԼԴԱՐՄԻՇ (թրք. doldurmak (լցնել ափսեի մեջ) - տեն ՍԻԼԼԱՆ՝:

ՂՕԼԼԱՐ (ռուս. доллар, անգլ. dollar) - գ. ԱՄՆ-ի եւ որոշ այլ երկրների դրամական միավորը: Դօլարը գիբիլ ա տըհալ (Բ):

ՂՕԼԼՈՒ/ՂՕԼՈՒ (թրք. dolu) - 1. տեն ՍԻԼԼԱՆ՝: 2. ած., գ. Լրիվությամբ հաստիկավորված (հասկ): Տարէն վէր թուռույին ինի, հասկերը դօլու կինի (2):

ՂՕԼԼՈՒՂ/ՂՕՆԼՈՒՂ - տեն ԸՌՕԾԻԳ: Յարըն սսըմ ա- Բալա ջան, էլ կարըմ չըմ ըշխաղէմ, ք'ինն ըշխաղէ, դօլուտըտ պէր, տըհսնամ, նօր մըհնէմ (ՆԼՂԺԲ, 57):

ՂՕԼՄԱ (թրք. dolma (խճողակ) - գ. Աղացած միսը խաղողի կամ կաղամբի տերեւների մեջ փաթաթելով կամ սմբուկի, լոլիկի, տաքդեղի մեջ խճողակելով՝ պատրաստվող կերակրատեսակ՝ տոլմա: Մարթը հանդան կ'ամ ա, պիրում ա, թա դօլման տինի ըռաշկէն, վըհտը ընդէղէք' յօր ա օնում (ՅԺՅ, V, 656):

ՂՕԼՉԱ (պրս. dulce) - գ. 1. Պղնձե կամ կավե թաս՝ փարջ: ...Էտ պառալը դօլջին մաջին թաքուն կ'ոլգոն ա, պըհրըմ, տամ էտ տըղին (ՅԺՅ, V, 21): 2. փխբ. Անճոռնի կերպով մեծ (աման, քիթ են): Էտ տըղան էտ քէթը դօլչա ըխճըկանը օգ'ում ա (2):

ՂՕԼՈՒ - տեն ՂՕԼԼՈՒ:

ՂՕԽԿԱԶ - գ. 1. Մեծ մահակ, գերան: Մին դօխկազ ա յօր ունէս, ըտըրանց վէր թըկէս (Բ): 2. Ցցված վիճակում չորացած կոճղ: Էտ կըտըրած ծառէն դօխկազը մինչըմ միհէնգ' էն ա կընաս (Բ): 3. փխբ. Բարձրահասակ, կոշտ ու կոպիտ (կին, աղջիկ): Դօխկազ ախճիգ' ա, ընդըրա հու բիդի օգ'ի (Բ):

ՂՕԽՏԸՐ/ՂՕԽՏՈՒՐ (ռուս. доктор, լատ. doctor) - գ. 1. Բժշկության մասնագետ, բժիշկ: Ղոխտուր ըն ծէն տամ, էս ղոխտուրը վը՛ր յէշում ա, տը՛սնում ա՛ ախճիգը պատճառէկուր ա (ՆԼՂԺԲ, 41): 2. փխբ. Որեւէ միջոց ճարող՝ հնարամիտ մարդ: Յընգէրունքը էտ վէր տը՛սնում ըն, ասում ըն.- Ա՛յխասն, տու ղոխտուր ըս, ղոխտուր (2):

ՂՕԽՏՈՒՐ - տեն ՂՕԽՏԸՐ:

ՂՕԿԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղօկի անէլ - տեն Ըռքիաթի անէլ:

ՂՕՂ - տեն ՏՕՂ:

ՂՕՂԸՐ - տեն ՂՕՂՈՒՐ:

ՂՕՂԸՐՂԱՆ - տեն ՂՕՂՈՒՐՂԱՆ:

ՂՕՂԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՂՕՂՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՂՕՂԿՕՐ/ՂՕԳԿՕՐ/ՂԱՂԿՕՐ/ՂԱԳԿՕՐ (ռուս. дозор) - գ. 1. Պայմանագիր, գրավոր համաձայնություն: Ուստան ղողվորը տինոմ ա ջուբումը, արխային քինամ տոն (2): 2. տեն ՊԱՅՍԱՆ:

- Ղաղավարից ինիլ - տեն Պայման անէլ:

- Ղողվոր կապէլ - 1. Պայմանագիր կնքել: Ղանկիշը մին խըրէգ՝ մըտածում ա, ասում.- Յէ՛ք յէս նան տու ղողվոր կապինք՝... (ՅԺՅ, VI, 116): 2. տեն Պայման անէլ:

ՂՕՂՈՒՐ/ՂՕՂԸՐ (թրք. dođru) - տեն ՂԻՖ (4): ...Ծէն ա տամ, թա.- Ղողուրըն ասէ, թաքավէրը էս յօխ ղիւզ ա՛ անում, թա չէ՛ (ՅԺՅ, VII, 297):

ՂՕՂՈՒՐՂԱՆ/ՂՕՂԸՐՂԱՆ (թրք. dođrudan) - վ. տեն ՂԻՂ վէր:

ՂՕՂՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ/ՂՕՂԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՂԻՖՑ(Ը)ՆԷԼ(1): ...Ըստէղ ատվա-կատ, տույա, յասաղուկ չի կա, վէր ըռըշ-վաթավ սօտը ղողըրցընէն... (ՉՏ, Բ, 9):

ՂՕՄԻՆՕ (ռուս. домино, իտ., ֆր. domino) - Կետերով նշանակված հատուկ տեսակի ոսկրէ կամ փայտէ թիթեղիկներով խաղ: Յիլիկուրնէն հըվաքվում ըն հը-յաթումը, ղօմիւն խաղ անում (Բ):

ՂՕՄԹ - տեն ՂԸՄԹ:

- Ղօմի անէլ - տեն ՂԸՄԹԱԼ:

ՂՕՄԹՂՕՄԹ/ԹՕՄԹԱԹՕՄԹ - գ. Բամբյուն, թնդուն: Էտ ղօմփաղօմփը տահանց սըրտաճաք ա անում (2):

ՂՕՅՂԱՂ/ՂՕՅՂՈՒՐ - ած. Չափից ավելի բարձրահասակ: Էտքան ղօյղաղ մարթ վէշ մին տը՛ղ կա վէշ (Բ):

ՂՕՅՂՈՒՐ - տեն ՂՕՅՂԱՂ:

ՂՕՅՂՄՋԱ - տեն ՂՕՅՂՆՋԱ:

ՂՕՅՂՆՋԱ/ՂՕՅՂՄՋԱ/ՂՕՅՂՈՒՆ-ՋԱ/ՂՕՅՂՄՋԱ (թրք. doynca (հոգնելու չափ) - մ. Բավականին: Էտ տըղան տօն

ա ք՛ընոմ, վը՛ր տանը ղօյընջա ղինջա-նա, վը՛ր ուրիւզ՛ոնը ք՛ինի էտ հարսին տօնը (ՅԺՅ, V, 226):

ՂՕՅՆԻԳ - տեն ՂՕՆԻԳ:

ՂՕՅՈՒՄՋԱ - տեն ՂՕՅՂՆՋԱ:

ՂՕՅՈՒՄՋԱ - տեն ՂՕՅՂՆՋԱ:

ՂՕՆ՝ - գ. Յանդերձանք, զգեստավորում, արտաքին ձեւավորում: Մարթը ասմա.- Վէ՛ջ սըփատըտ ա կարքէն, վէ՛ջ ղօնըտ, ք՛ըգ տանիմ, հինջ ա՛նիմ (2):

ՂՕՆ՝ - Գործածվում է Մըթկէն ղօնը ըղնէլ, Մըթկէն ղօնը քըցիլ կապակցու-թյունների մեջ:

ՂԾՆԱՆ-ՂԾՆԱՆ - տեն ՂԱՆԱՆ-ՂԱՆԱՆ:

ՂՕՆԳՈՋԼԸՐ/ՂՕՆԳՈՋԼԸՐ - գ. Ջրաղացի նովի ներքեփ մասը: Ծարմա-ղը սընդօղան ծէն ա տամ.- Այ մարթ, թա պարի ըս, ինձ տոնս կալ, թա չար ըս, կու-փի տօ, ինձ սընդօղավը քըցի ճըղացէն ղօնգըզըղէն տակը (ՆԼՂԺԲ, 31):

- Ղօնգըզըղը քար ըղնէլ - Գործը խափանվել: Ըտըրա ղօնգըզըղը քար ա ընգալ էլիա, էն ա քէթը կախ ըրած (2):

- Ղօնգըզըղը քար քըցիլ - Գործը խափանել: Ախմաղ մարթ ա, հիրըվա-նէն ղօնգըզըղը էզգանան քար ա քը-ցիւմ (2):

ՂՕՆԳԸԼԻ - տեն ՂՕՆԳԻ:

ՂՕՆԳԻ/ՂՕՆԳԸԼԻ/ՂՕՆԳԸԼԻ/ՂԱՆ-Գ(Ը)ԼԱ (թրք. dangalak) - ած. Ապուշ, բթամիտ: Մին ղօնգի մարթ քիննմ ա փանդու, յէր ա ինոմ ծառը, ըսկըսում տական կըտըղէլ (ՆԼՂԺԲ, 119):

- Ղօնգի ղօթօշ - Շատ ապուշ, շատ բթամիտ: Ըտըրան ինըմ ա մին ղանգը-լա ղօթօշ կընէգ՝ (ՅԺՅ, V, 433):

- Ղօնգի կըտըղէլ - տեն ՂԸՆԳԸԼԱ-ՆԱԼ:

ՂՕՆԳԻ-ՂԸԼԱՄՋ - տեն Ղօնգի ղօ-թօշ:

ՂՕՆԳԸԼԻ - տեն ՂՕՆԳԻ:

ՂՕՆԳՈՋԼԸՐ - տեն ՂՕՆԳՈՋԼԸՐ:

ՂՕՆԳՈՒՅՆՇԸԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղօնգուհանջը՛կ տալ - տեն Էշու տը՛ղ տինիլ:

ՂՕՆԻԳ/ՂՕՅՆԻԳ - Տակառի վե-րեփ եւ ներքեփ տախտակամած մասե-րը: Պուժկէն ղօնդիգ՛ը փըթալ ա, փուխէ-լի յա (Բ):

ՂԾՆԸՄ - տեն ՂԾՆՈՒՄ:

ՂՕՆԼՈՒՐ - տեն ՂՕԼԼՈՒՐ:

ՂԾՆՈՒՄ - տեն ՂԾՆՈՒՄ:

ՂԾՆՈՒՄ/ՂԾՆՈՒՄ/ՂԾՆԸՄ (թրք. dö-nem (շրջան, փուլ) - մ. Անգամ, հեղ, նվագ: Վար տաղատ աման ղօնոմ ճիւր ըն յօր օնում, տըրա հէտէ յէլ էտ պէրթէտ անու-

մը տըրէլ ըն ճըրապէթ (ԼՂԲԲ, 281):

ՂԾՆԱԿ (պրս. došak, թրք. döşek) - գ. Մեջը բուրդ, բամբակ եւն լցրած ու տա-փակացրած պարկ, որ զցում են մահճա-կալի վրա, ներքնակ: Վէր մարթը ք՛ի-նում ա հանդը, էտ կընէգ՛ը ղօշանկին տակը պըտըրում ա, հիլին հանում... (ՅԺՅ, V, 411):

ՂԾՆԻԳ - տեն ԸՈՇԿԷՏԱՆ:

ՂՕՍ (պրս. dust, թրք. dost) - գ. 1. Բարեկամ, մտերիմ մարդ: Էս մարթը ու-րան կընգանը նըհէտ էնքան դօստ ա ի-լան, վէր միշտ մին ըմանըմ ըն իլան հաց ուտէս (ՅԺՅ, V, 470): 2. փխբ. Սիրային կապերի մեջ գտնվող անձերից յուրա-քանցուրը մյուսի նկատմամբ, սիրեկան, սիրուհի: Էք՛սը քըսը-փըսին ըղնում ա շէնը, թա Արիվհատը Սանթուրէն դօս-տըն ա (2):

- Ղօստ ինիլ - Մի բան շատ սիրել, նրա նկատմամբ թուլություն ունենալ: Տըղամարթը վէր խըմէլին նըհը՛տ դօստ իլան, տօնը ըշխաղանք չի պիրիլ (2):

ՂՕՍ-ՂԻՖՇԱՆ - գ. Բարեկամ ու թշնամի, լավ ու վատը կամեցողը: Ղօս-տը-ղիւշմանը նը՛ղ օրըն ա մանիլում ա-նում (2):

- Ղօստը-ղիւշմանը ճօկէլ - Իր շահը հասկանալ: Ղանգա մարթ ա, դօստը-ղիւշմանը ճօկում չի (2):

ՂԾԿ - տեն ՂԷԿ:

ՂԾԿԸՐ/ՂԾԿՈՒՐ (պրս. dovran (շրջան, ժամանակ) - տեն ՂԱՐ(2, 3, 4):

- Ղծվըր անէլ - 1. Պատմել, տեղի ու-նեցած դեպքերը թվարկել: Աշըղը վար ըսկըսալ ա ղծվըր անէլը, Ալիխանէն հընգէրը յէր ա կէնում, թա տոնս կ՛ան... (ՅԺՅ, VII, 44): 2. Լավ կյանք վարել, եր-ջանիկ ժամանակ անցկացնել: Ղէրվիշը ասմա.- Օգում ըս ջանիլ վախտըտ ղծ-վըր ա՛նիս, թա անիլ վախտըտ (2):

ՂԾԿԱՆ - տեն ՂԾԿԱՆ:

ՂԾԿԱՆ/ՂԾԿԱՆ (արաբ. dovlət, պրս. davlat, թրք. devlet) - գ. 1. տեն ՅԸ-ՐԸՍՕԹԻՆ: Տահանց լ՛ավ ղծվանթ ա իլալ... (ՅԱԲ, 15, 151): 2. Երջանկություն, հաջողություն: Էտ լը՛գնը ղծվանթ շատ ա պէրալ տահանց հը՛տէ (2): 3. Յաջո-ղություն, երջանկություն բերող անձ կամ իր: Ասըմ ըն՝ խըլէզնին հանք՛ին ղծվանթ ա, հու վէր տինի ջուբումը, կօր-ծէրը աջ ա քինանկան (2): 4 Սիսեռի, լո-բու հատիկ, կորիզ, մետաղադրամ եւն, որ դնում են գաթայի՝ թափածքի խմորի մեջ եւ թխում. ում բաժնի մեջ հայտն-վում է այդ իրը, երջանիկը համարվում է նա: Զ՛անթան կըտօրում ըն, ղծվանթը ըղ-նում ա այրու (2):

ՊԾԿԼԱՆԹ-ԿԸՐԿԵՆԵ - գ. Ձեթով ու դոշաբով պատրաստած մեծ կարկանդակ, որի մեջ որպես դովաթ դնում են սիսեռ, լոբու հատիկ կամ այլ իր: *Պծկ-լանթ-կըրկենեն տիննում ըն սուփրեն, խոխենքը լոխ հըվաքվում ըն (2):*

ՊԾԿԼԱՆԹԱԿԵՐ - տեն ՊՈՒԿԼԸԹԱԿԵՐ: ՊԾԿԼԱՆԹՍԱՐ - տեն ՊՈՒԿԼԸԹՍԱՐ: ՊԾԿՐԻԾ - տեն ՊԵՐԿԻԾ: ՊԾԿՈՒՐ - տեն ՊԾԿԸՐ: ՊԾՐԿԻԾ - տեն ՊԵՐԿԻԾ:

ՊԾՓԱՆ - տեն ՀԻԾԸԼԱՆՏԸՐ: ՊԾՓԻ - գ. Թասաձե գլխարկ: *Ուրոն-գ'ոնը վեր կ'ասա ա, Միսակը էլա դոփին տինխա ա կըլխեն, տոնս կ'ասա (2):*

Ձ

ԶԱԲԱՍՏՈՓԿԱ (ռուս. *забастовка*) - գ. Գործադուլ: *ժըղովորը զաբաստոփկա լըն անում (Բ):*

ԶԱԲՐՈ (ռուս. *забор*) - տեն ՀԱՍԱՐ:

ԶԱԳՈՐԱՆԻՑԱ (ռուս. *заграница*) - գ. Արտասահման: *Այն ասմա.- Մունք մեր շենան տոնս լըկած չընք, ամմա մեր հարթենքը զազրանիցա էլ ըն քինամ (2):*

ԶԱԺԻԳԱԼԿԱ (ռուս. *зажигалка*) - գ. Լուցիչ, կրակվառիչ: *Ջաժիգալկան նի յա կըցընում, տեմ անում խոտեն (Բ):*

ԶԱԼ (ռուս. *зал*, ֆր. *salle*) - գ. Մեծ սրահ՝ սենյակ, դահլիճ: *Ջալը մաքրել ա տամ, պըրծնում, ուրան նըշանածը յոր օնում, մըտնում տօնը... (ՀԱԲ, 15, 19):*

ԶԱԼԸՍ/ԶԱԼՈՒՄ (արաբ. *zālim*, պրս. *zālum*, թրք. *zalim* (անգութ, դաժան) - ած. 1. Ծարպիկ, ձեռներեց, գործուկյա: *Ջալըմ տըղա յա (Բ):* 2. Դաժան, կատաղի: *Լենգ՝ Թեմուրը շատ զալըմ մարթ ա իլն (2):* 3. Ուժեղ, սաստիկ: *Ջալըմ ցորտ քրավ, ծառերը ցորտ տարավ (2):* 4. Ամուր, պինդ: *Մին զալըմ ք'օթնիկ կար, հիշկան թըխեցե, պոք չի լըկավ (2):*

ԶԱԼՅԱՆ - տեն ԶԱՅԼԱՆ:

ԶԱԼՅԱՆՈՒԾ - տեն ԶԱՅԼԱՆՈՒԾ:

ԶԱԼՈՒՄ - տեն ԶԱԼԸՍ:

ԶԱԼՈԳ (ռուս. *залог*) - գ. Պարտատիրոջ մոտ պարտապանի թողած գրավականը, գրավ: *Ջալօգը թօղում ա, փուլը յոր օնում (2):*

- Զալօգ տինիլ - Որպես գրավ՝ պարտատիրոջը շարժական կամ անշարժ որեւէ գույք հանձնել: *Մանվելը տօնը զալօգ ա տիննում, փուլը յոր օնում, տըղեն տոնումն ըզաղում (2):*

ԶԱՆԿԻՆԱ - մ. Հանկարծակի եւ ուժգնորեն: *Տըղան զախկինա թըխում ա, դէվին իրը՞ք կըլօխը կըտըրում (2):*

ԶԱՆԿՈՒՄ (ռուս. *заход* (մտնել) - տեն ԸԲՐՈՆԻ: *Ճարը կըտրած էտ ախճիգ'ը էտ ջիգ'աթը տանըմ ա, զախօտը քըցըմ (ՀԺՀ, V, 165):*

ԶԱԿԱԶ (ռուս. *заказ*) - գ. Որեւէ բան պատրաստելու՝ արտադրելու՝ տրամադրելու հանձնարարություն՝ պատվեր: *Ուստան ասմա.- Ջակագ շատ օնիմ, էն մին ամէսը լը՞ք (2):*

- Զակագ տալ - Որեւէ բանի պատվեր տալ, պատվիրել: *Չօբանը զակագ ա տամ, ուրան հը՞տէ մին լ'ավ փափաղ ըն կարում (2):*

ԶԱԿԱԶՆՈՅ (ռուս. *заказной*) - ած. Պատվերով կատարվող՝ պատրաստվող՝ արտադրվող: *Ջակագնայ կօրծը բիդի յըտըցընիս վէջ (Բ):*

ԶԱԿՈՒՄԱԿ (ռուս. *закуска*) - գ. Թեթև ուտեստ: *Աղտիրանձանը լը՞րը լ'ավ զակակի չի կա հոտընթօցուց հը՞տէ (2):*

- Զակուակի անել - տեն Նըհար անել: *Աղվէսը թա.- Մին թիթէվ զակուակի անէնք', մինչէվ հըրսանէք'ը կըսկըսվէ... (ՀԺՀ, VII, 223):*

ԶԱԿՕՆ (ռուս. *закон*) - տեն ՕՐԵՆԵ: ԶԱԿՕՆՆԻ (ռուս. *законный*) - տեն ՈՒՐԵՆԵԱԿ:

ԶԱՅԱՐԱՐ - տեն ԶԱՅՐԱՐԱՐ: ԶԱՅՐԱՐԱՐ/ԶԱՅԱՐԱՐԱՐ/ԶԱՅԻՐԱՐԱՐ (պրս. *zehr* (թոյն) + *mar* (օծ) - տեն ԶԸՅԱՐ:

ԶԱՅԻՐԱՐԱՐ - տեն ԶԱՅՐԱՐԱՐ: ԶԱՅԼԱՆ/ԶԱՅԼԱՆ (պրս. *zelle*, թրք. *zahla*) - 1. գ. Ձանձրույթ, տաղտկություն: *Էտ կօրծէն զանիան շատ ա (Բ):* 2. ած. Ձանձրալի, տաղտկալի: *Զանիան կօրծան բիդի դըրաղ կէնաս (2):*

- Զանիան (ն) տանել - Ձանձրացնել, տաղտկացնել, գլուխը տանել: *...էնքան մէրունց զանիան տարալ ըն, վեր ըստահանք մըլըրիաք ըն ըրալ՝ քօջին... (ԱԱ, 24):*

- Զանիան քինիլ - Ձանձրանալ, տաղտկանալ, գլուխը գնալ: *Էտ կընէգ'ը էնքան խօսում ա, մարթին զանիան ք'ի-նում ա (2):*

- Զանիան չինիլ - Տրամադրություն չունենալ՝ չլինել: *Կընէգ'ը ասմա.- Զանիան չօնիմ հըրսանէք' կ'անի, տուք ք'ը՞ցէք' (2):*

ԶԱՅԼԱՆՈՒԾ/ԶԱՅԼԱՆՈՒԾ - տեն ԶԱՅԼԱՆ:

- Զանիանք'ո՞ւ անել - տեն Զանիան (ն) տանել:

- Զանիանք'ո՞ւ ինիլ/տը՞նալ - տեն Զանիան քինիլ:

ԶԱՅՄ - տեն ԶԱՅՄ:

ԶԱՅՄ/ԶԱՅՄ (թրք. *zahme*) - գ. Երկյուղ՝ սարսափ ներշնչող ազդեցություն, աներեւոյթ գորություն: *Ըտըրա զանիան լօխ տըղտօղում ըն (2):*

- Զանիմ (վեր) կօխել - Երկյուղել, սարսափել, վախից դողալ: *Օխծը վեր տոնս ա կամ, թաքավէրին տըղան էլ կարում չի խօւէ. զանիմ վեր ա կօխում (2):*

ԶԱՅՄԱՆ (արաբ. *zahmat*, թրք. *zahmet*) - գ. Նեղություն, հոգս, ջանք, չարչարանք: *Էտ մարթը անջախ-անջախ կըլխու վա ըղնում, վեր էտքան զանիանքը նըհախ տը՞ղան ար (2):*

- Զանիանքը ծօրը նըվեր ածել/ինիլ - Նեղությունը՝ ջանքը՝ կատարած աշխատանքը իզուր կորցնել՝ կորցել: *Սաղ գ'անքը կօրծ ա ըրալ, վերջումն զանիանքը ծօրը նըվեր ա իլն (Բ):*

- Զանիանք քաշիլ - Նեղություն կրել, հոգալ, ջանք թափել, չարչարվել: *Թաքավէրը ասմա.- Ընտրիակալ ըմ, վեր զանիանք ըս քաշնիլ, լը՞կալ (2):*

ԶԱՅՄԱՆԹԱԽԻ - գ. Կրած նեղության, կատարած աշխատանքի դիմաց կատարվող վարձատրություն: *Թանջիրը ծառէն զանիանթախին մին հափուռ վը՞սկէ յա տամ (2):*

ԶԱՅՄԱՆԹՈՒԼԻ - տեն ԶԱՅՄԱՆԹԱԽԻ:

ԶԱՅՄԱՆԹԵՆ (թրք. *zəhmətkeş*) - ած. Նեղություն կրող, ջանք թափող, չարչարվող: *Ըղըլիշանց Սուրէնը զանիանքը՞ էշ մարթ ա (Բ):*

ԶԱՅՄԱՆ/ՍԱՅՄԱՆ (գրք. *սահման*) - գ. 1. Իրար կից տերությունների՝ տիրույթների՝ հողերի եւ սահմանաբաժան գիծը, սահման: *Ղարաբաղա մին էլ Իրանա զահմանը Արախս կը՞տըն ա (Բ):* 2. Որեւէ սահմանագծից ներս գտնվող տարածություն՝ վայր: *...Նահանց զահմանը վէշ միւր կարըմ չի ընցնէ (ՀԺՀ, V, 359):*

- Զահմանը ընցընել/կօխ տալ - 1. Սահմանը խախտել: *Էտ թօրքերը զահմանը ընցընում ըն, ք'ինամ Իրան (2):* 2. տեն Չափը ընցընել:

- Զահման տինիլ - Սահման որոշել, սահմանագատել, անջրպետել: *Պիրոնը ըն զահման տիննում, արտերը ուրոն ա-նա ճօկում (2):*

ԶԱՅՄԱԿ - տեն ԶԱՅՄԱԿ:

ԶԱՅՄԱԿ/ԶԱՅՄԱԿ - ած. Երկյուղ ազդող, սարսափազդու: *Նախագան բիդի զանիան ինի, վեր կօրծը առաջ քինի (Բ):*

ԶԱՅՐՈԶԸՍ ԿՈՒՄ/ԶԱՅՐՈՒԶԸՍ ԿՈՒՄ (պրս. *zehr* (թոյն) + *արաբ. zakkum* (դժոխքում աճող ծառ՝ խիստ դառը պտուղներով) - տեն ԶԸՅԱՐ:

ԶԱՅՐՈՒԹԵԿՈՒՄ - տես ԶԱՅՐՈՒԹԵԿՈՒՄ:

ԶԱՅՈՒՄԱՐ - տես ԶԱՅՐՈՒՄԱՐ:

ԶԱՅԱՐ/ԶԱՅՐԱՐ - տես ՇԵԳ:

ԶԱՅՐԱՐ - տես ԶԱՅԱՐԱՐ:

ԶԱՄ (ռուս. зам) - գ. Որեւէ դեկավարի տեղակալ: Դեղուշին տղան մինիս տըրու գամ ա (Բ):

ԶԱՄԱՐ - գ. Զրադացի քարերի շուրջը հավաքված կեղտոտ այլուր: Ամմէն քը-շէր մին արչ կ'անիս ա իմա էտ գամբը Լը-պըզտէլիս, ք'իննիս (ՆԼՐԺԲ, 112):

Զամբը կոտորել - տես Շընախտը կոտորատել:

ԶԱՄԲԱՐ - գ. Վայրի ծաղկի տեսակ: ... Ռանգըտ տըղէն գամբաղ ըս (ԼՐԲ, 247):

ԶԱՄԲՈՒԼ/ԶԱՄԲՈՒԼ (գրք. գամբիդ, գամբի) - գ. Կողով, գամբյուղ: Յէշում ա տըսնում մին սէրուն հարթնը, գամբիւղ ծէրքէն, արտէն մաջավը կ'ամ ա (ՆԱԲ, 116):

ԶԱՄԲՈՒԾ - տես ԶԵՄԲՈՒԾ:

ԶԱՄԲՈՒՉ - տես ԶԵՄԲՈՒԾ:

ԶԱՄՕԿ (ռուս. замок) - տես ԶԵԼԻԻ:

ԶԱՅԱՎԵՆ(Ն)Ի (ռուս. заявление) - գ. Պաշտոնական ձեռք գրավոր խնդիր խնդրագիր դիմում: Մըհէնգ Կարավազիրըն էլ օրը մին գայավէնի յա տամ, վեր տ'ուս կ'ա, ք'ընի, Ալի-Վալի խանը պէց չի թողում (ՀԱԲ, 15, 109):

ԶԱՄԲՈՒԼ - տես ԶԱՄԲՈՒԼ:

ԶԱՆԳ - տես ԶԱՆԳ:

ԶԱՆԳԱԿ - տես ԶԱՆԳԱԿ:

ԶԱՆԳ/ԶԱՆԳ (գրք. գանկ) - գ. 1. Մետաղյա, սովորաբար պղնձյա կոնաձեւ սնամեջ առարկա, որ ունի շարժական լեզվակ՝ հնչեցնելու համար: Սավէտին վըխտէն էտ յըխծուն գանկը կ'ուղացալ ըն (Բ): 2. Այդ հարմարանքի առաջացրած դողանքը: Յըխծուն գանկը հըռանցէ յէլ ա ըսկանվում (Չ): 3. Զեռախոսային զանգահարություն: Ախպորը գընգ'էրէն մըհալ չի քըցնում (Բ):

- Զանգ տալ - 1. Զանգ հնչեցնել: Էտ օրը դէրը քունավ ա ընցնում, հըսընում չի վըխտէն գանկ տա (Չ): 2. Զեռախոսով զանգահարել: Զանգ ա տամ, քըվօրը ըրհըտ խօսում (Բ):

- Զընգը տալ - Վերջացնել, ավարտին հասցնել: Մանուշար դային հծնծին գընգը տամ ա, մին վըրց մօրթում, լօխ-ծին ծէն տամ դօնաղ (Չ):

ԶԱՆԳԱԿ/ԶԱՆԳԱԿ/ԶԵՆԳԱԿ (գրք. գանգակ) - գ. 1. տես ԶԱՆԳ(1): 2. տես ԶԵՆԳՈԼԱԿ: 3. Զանգակագիների ընտանիքին պատկանող բոյս՝ մուգ կապտագույն կամ մանուշակագույն զանգա-

կաձեւ ծաղիկներով, զանգակածաղիկ: Զանգակը դաշանգ՝ ծաղեգ՝ ա (Բ): ած.

4. փխբ. Զանգի պէս հստակ ու հնչեղ, քաղցրահունչ: Էտ տըղան գանկակ սնս օնէ (Բ): 5. փխբ. Զըջան, վճիտ ու սառնորակ: Ղարաբաղ գանկակ ախպիրնէ շատ կա (Բ): 6. փխբ. Շատ չոր, պինդ, կարծր: Զանգակ փանդ ա (Բ):

- Զընգակէն թըխել - Ուշադրության հրավիրել: Ղըռի-քըռին ըղնում ա, նախագան էլ կարում չի գընգանկէն թըխէ (Չ):

ԶԱՆԳԻ - գ. Զարուստ՝ իշխող մարդ: Էս գանգին էն տըղէն ասալ ա- Էն փօղը հիշտեղան ա՛ (ՀԺՅ, VI, 42):

ԶԱՆԳԻ-ԶԵՐԱՆԳԻ - տես ՂՕՉ-ՉԱՐ (1):

ԶԱՆԳՈՒ - տես ԶԱՆԳՈՒ:

ԶԱՆԳՈՒ/ԶԱՆԳՈՒ - գ. Թամբից կախված օղակ՝ ոտնատեղ, ասպանդակ: Բոլորան ծին սըլկըհալ ա, հառնէն վընընը գանգիւկան տոն ա պըրծալ, թըռչալ, ինգ'ան քըրծէն տակը (ՆԼՐԺԲ, 148):

- Զանգիւ տալ - Ասպանդակով խփել՝ հարվածել: Թէվանը վեր գանգիւ վա տամ, ծին թըռչում ա (Չ):

ԶԱՆԳ - Գործածվում է կապակցություն մեջ:

- Զանգը քօռ անէլ - Մտադրությունները՝ ծրագրերը ձախողել՝ փլուզել: Թանգան հարթնը ըտըրանց գանգը քօռ ըրալ (Չ):

ԶԱՆԳԱԿ - ած. Խելքը, շրջահայաց, հասկացող: Շատ գանկակ տըղա յա (Բ):

ԶԱՆԳ(Ը)ՐՈՒԿ - գ. Նորահարսի երեսի քող: ...Զարսը խոի անխօս, գանկոնկը քըցան, ամման հիւնը անում ա... (ԼՐԲ, 302):

Զանկոնկը իրըսէն - Զամեստ, ամոթխած: Էս թըվումըս գանկոնկը իրըսէն կընէգ՝ խըրէգ՝ կա (Բ):

ԶԱՆԿԵՆԿԱԿ - տես ԶԱՆԿԵՆԿԱԿ:

ԶԱՆԻՏ (ռուս. занятый) - ած. 1. Շատ զբաղմունք ունեցող, ծանրաբեռնված, զբաղված: Զանիտ մարթ ա, կարում չի, թա վախտ քըթէնա, տըղէն փրսակէ (Չ): 2. Զբաղեցված, ոչ ազատ, ոչ թափուր: Միհէնգ՝ Ղարաբաղ ազաղ վըր չի կա, լօխ գանիտ ա (Բ): 3. Սիրած՝ նշանած ունեցող: Վեր ըխճըկա խուսընում ա, ասում ա՝ գանիտ ըմ (Չ):

- Զանիտ անէլ - 1. Մեկին աշխատեցնել՝ որեւէ գործ անել տալ: Շէնին ջիհիլնէն հըպարապ ըն, մինը կա վէ՛ք՝ ըտահանց գանիտ անէ (Բ): 2. Գրավել, բռնել (տեղ, պաշտոն, տարածք են): Սաղ բաղը գանիտ ա ըրալ, թօղում չի՝ վէշ մինը մուտանա (Բ): 3. Կողմնակի բանով մեկին աշխատանքից կտրել, ու-

շադրությունը շեղել, ժամանակը խլել: Զանը ասմա- Բօլ ա, խըրէգ՝ ինձ գանիտ ըրէք՝, թուրը՝ցէք՝՝ կօրծըս անիմ (Չ):

- Զանիտ ինիլ/տըրնալ - Զոգ տանել, ժամանակը նվիրել որեւէ պարապմունքի՝ գործի: Ուստան մին օր գանիտ ա տըրնում, ըշխարքէս ամէնափիս, աղու ճարը շինում... (ՀԺՅ, VII, 51):

ԶԱՆԿԵՆԿԱԿ/ԶԱՆԿԵՆԿԱԿ (ռուս. занавеска) - գ. Մեծ՝ երկար ու լայն կտոր, որ, վերից վար կախվելով, ծածկում փակում է որեւէ բան (պատուհան, դուռ, սենյակի մաս են): Զանկէկան քաշում ա, տըրնում մին սիպտակ ծիլավէր պըլատէն ըռըշկին վընընը (Չ):

ԶԱՆՑ (գրք. գանց (չափն անցնելը) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Զանց անէլ (գրք. գանց առնել) - Անուշադրության մատնել, չիշել: Մօրը ասածը գանց ըրալ (Չ):

- Զանց ինիլ/տըրնալ - Անուշադրության մատնվել, չիշվել: Ըտըրա էտքան ըրածը գանց ա ինիւմ (Բ):

ԶԱՆԵՐԻՏ - տես ԶԵՄԵՐԻՏ:

ԶԱՆԵՐԻՉ - տես ԶԵՄԵՐԻՏ:

ԶԱՊԱՋ - տես ԶԱՊԱՋ:

ԶԱՊԱՋ/ԶԱՊԱՋ (ռուս. запас) - գ. Կարիքի դեպքում օգտագործելու համար պահված պաշար, պահուստ: Տընըտըրի կընէգ՝ տանը գապասը կըտըրէլ չի (Չ):

ԶԱՊԻՍԿԱ (ռուս. записка) - գ. Զամառոտ, կարճ գրություն: ...Մարթին յըրա մին գապիսկա ա կիրըմ, թա յէս քէգ սիրըմ չըմ, տու ըս գիրըմ, քու խօխէքը... (ՉՏ, Բ, 170):

ԶԱՐ՝ (արս. zar (ոսկի) - ած., գ. 1. Ոսկեթել: Զան թիլէրալ մին գ'իւլբա յա կ'օրծում, դարկում թաքավէրին յըրա (Չ): 2. Ոսկեթել գործվածք, ոսկեթելից հյուսված: Զան շօրէրը կ'ըցալ ա, Դանդըրըս պըլծրալ ա (Չ): 3. տես ՎԵՍԿԵ: Զանին դադիրը գանգ'անը կըգ'իղան (ԱԲԲ, 23):

- Զան բըլքնլ - Զեքիաթներում հանդիպող ոսկեփետուր հրաշք թոշուն: Ընդըրա քըշտէն տիրած վըսկէ ըստօլին յըրան՝ մին վըսկէ դանիւնըմ, գան բիւլբիւլ յըրք ա ասըմ (ՀԺՅ, V, 19):

ԶԱՐ՝ (թըք. zar) - գ. Ոսկից կամ այլ նյութից պատրաստված խորանարդիկ, որի կողերին փորված են մեկից վեց փոսիկներ՝ նարդախաղի համար: Զանը քըցնում ա, ծօխտակ վէց ա ըղնում (Չ):

- Զան փըռնել - Զառերն այնպես նետել, որ ցանկացած նիշերը ստացվեն: Արտէմը խալին ա խաղ անում. գան ա փըռնում (Չ):

ԶՆՈՅ՝ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զանդի կ'ալ - 1. Հավանություն տալ, ընդունել, համաձայնել: Մարթը գանդի յա կ'ամ, կընգանը մին շէփտավ դարկում հանանց տոն (2): 2. Գութը շարժվել, խղճահարվել: Թաքավերը էտ խոսցը վեր ըտի տըկյօր տըհսնում ա, գանդի յա կ'ամ (2):

ԶՆՈՒԼ - Լը. տէն Զըռնախոջ տալ:

ԶՆՈՒՍԱՆԱ - տէն ԶՆՈՒՍԱՐԱ:

ԶՆՈՒՍԱՐԱ/ԶՆՈՒՍԱՆԱ (թըք. *zərxara*) - գ. Ոսկեթելով զարդարված կանացի հագուստի տեսակ: Ամնա յօխճան դնշանգը ընդորա կընեգըն ար, գնոխարա խաս շօթերը... (ՀԺՀ, V, 142):

ԶՆՈՐԱՆԱՆԱ (թըք. *zəğələm*) - 1. գ. Ոսկեղեն գրիչ, ոսկյա գրիչ: Զնոռնալանը յօր ա ունէս, հինջու տըհսալ ա՝ դըվթանումը կիրիս (2): 2. ած. փխբ. Ոսկեղեն բաներ գրող, հանճարեղ: Խաբարը հըսցընում ըն թաքավերին, վեր փըլան յիրգիրումը ըստի մին գնոռնալան մարթ կա (2):

ԶՆՈՒՎԱՐԱՆ (պրս. *zar* (ոսկի) + արաբ. *varak* (թերթ) - գ. 1. Առարկաները պատելու ոսկու լուծույթ, ոսկեջուր: Էտ ժոկիգը էտ փարջը գնոռնալաղ ա քըսում, տանում բըզարումը թանգ՝ ծախում (2): 2. Ոսկու բարակ՝ նուրբ շերտ՝ թերթ: ...Իմ յարիս շէգ՝ բեղերը Զնոռնալաղ կակոջ շամ ա (ԼԴԲ, 36):

ԶԱՎԱՐԿԱ (ռուս. *заварка*) - գ. 1. տէն ԶԱՅ(2): Ուստան թա.- Զավարկան բօլբօլ ըծըհցը (ԱԱԳ, 32): 2. Թեյի չորացած տերեւներից պատրաստված թուրմ, որի հետ եռացրած ջուր խառնելով՝ թեյ են ստանում: Զավարկան ածում ա, ըտի մօք խըմում (Բ):

ԶԱՎԱՅԿՈՅ (ռուս. *заводской*) - ած. Գործարանի արտադրած, ոչ ինքնաշեն: Միհենգ յօխ գավացկոյ ապըրանը ըն պիըցընում (Բ):

ԶԱՎԱՅԱՆԱ - տէն ԶԱՎԱՅԱ:

ԶԱՎԱՅԱ/ԶԱՎԱՅԱՆԱ (թըք. *zevzek*) - ած. Դատարկախոս, շատախոս, թեթեամիտ: Զնվզանկ մարթ ա Աբոն (Բ):

ԶԱՎԹԵԼ - Լը. Գրավել, տիրել, խլել: Փանանի խանը Մելիք-Շահնազարեն վըհէրըն էլ ա գավթըմ (ԼԴԲ, 335):

ԶԱՎԹԵԼԿԵԼ - Լը. եւ չը. ԶԱՎԹԵԼԻ:

ԶԱՎԹԵԼԿԵԼԻ (ռուս. *завтрак*) - տէն ԸՈՒԹԵԼԱՅԱՅ:

ԶԱՎՕՐ/ԶԱՎՕՏ (ռուս. *завод*) - գ. 1. Արդյունաբերական՝ արտադրական՝ արհեստագործական մեծ ձեռնարկություն, գործարան: Թիւնալ ա քաղաք, գավոդումը կօրծ անում (2): 2. տէն ԶԱՐԿԱՆԱ:

- Զավոդը կապվել - Այլեւս չծննդաբերել, ծննդաբերելու հնարավորություն չունենալ, չբեր դառնալ: Անդար անիմ ըստի թիվը. Զանիլ հարթները դասիդ տըհդան ճար-ճուր ըն խըմում, վեր գավոդը կապվել, խօխա չի պիրիս (Բ):

ԶԱՎՕՐԶԻ/ԶԱՎՕՏԶԻ (ռուս. *заводчик* (գործարանատեր) - գ., ած. Օղի թորող, օղի թորելու սարքը աշխատեցնող: Զավոդչին էտ մարթին արաղը քաշում ա, շըհաղը յօր չօնում (2):

ԶԱՎՕՏ - տէն ԶԱՎՕՐ:

ԶԱՎՕՏԶԻ - տէն ԶԱՎՕՐԶԻ:

ԶԱՏ (արաբ. *zād* (ճանապարհի պաշար) - տէն ՊԵՆ:

ԶԱՏԵՂ/ԶԵՏԵՂ (գրբ. *զատիկ*) - գ. Զրիստոնեական տոն՝ Նվիրված Զրիստոսի հարության հիշատակին: Զատեգ՝ը մըհ՝ պաքանը յըհտըն ա ինում (Բ):

- Զըտեգու ծնւ - 1. Զատիկ տոնին ներկված ծնւ: Մարթա մին զըտեգու ծնւ յեր կալան՝ խօխեքը տոնս ըն կ'ամ ք'հլչան (2): 2. Սիրուն, նախշուն, գույնզգույն: Փըռնում ա ըռանգ՝եր քըսում, շինում զըտեգու ծնւ (2):

ԶԱՏԵՂ/ԶԵՏԵՂ (գ. Կարմիր գույնով եւ սեւ խայտերով փոքր, կարծրաթել միջատ: Էտ զատեգ՝ը թըռչում ա, կ'ամ չուբանէն ըխճըկանը ջընաղէն նըստում (2):

ԶԱՏՕ (ռուս. *зато*) - 2. Բայց դրա փոխարեն, փոխարենը: Հոմային վըխճարը կօրավ, զատո կավըն էլ ճօխտակ ծըկից (Բ):

ԶԱՐ - տէն ԶԸԿԻՐ:

ԶԱՐԱԺԵՆ(Ն)Ի/ԺԱՐԱԺԵՆ(Ն)Ի (ռուս. *заражение*) - գ. Հիվանդություն հարուցող մանրէների՝ վարակի ներթափանցումը մարմնի մեջ: Զարաժեննիս փիս պէն ա (Բ):

- Զարաժեննի ընցընել/տըհնալ - Վարակվել, վարակը ներթափանցել մարմնի մեջ, փոխանցվել առողջ օրգանիզմին: Խըհճէն վըհնը զարաժեննի տըհնալ, տանջվից, տանջվից, մըհնալ (2):

ԶԱՐԱՄԱՐ - ած. Զարմանք պատճառող, զարմանալի: ...Իծծունա իվիլ ցիրկ ընք քեցալ, շատ զարամաթ պէներ տէսալ... (ԶՏ, Ա, 154):

ԶԱՐԱՐ/ԶՈՐԱՐ (արաբ., պրս., թըք. *zarar*) - տէն ՎԵՆԱՍ:

ԶԱՐԱՐԱՆ/ԶՈՐԱՐԱՆ (թըք. *zararli*) - ած. Վնասակար, վնաս պատճառող: Կ'հլը զարարիլ հեյվան ա (Բ):

ԶԱՐԱՓԱՐ (թըք. *zarafat* (հնարամտություն) - տէն ԳՄՓ: Ախճիգ՝ը ք'իւնամ ա տըրա կօշտըն էլ, զարափաթնէ անում... (ՀԺՀ, VII, 119):

ԶԱՐԱՓԱՐԶԻ (թըք. *zarafatçı*) - տէն ԳՄՓԻ:

ԶԱՐԱՓԱՐԿԱՐԻ - տէն ԳՐՓԸՎԱՐԻ: ԶԱՐԱՓԱՐԿԱՐԻ - տէն ԳՐՓԸՎԱՐԻ: ԶԱՐԲ (արաբ. *zarb* (սաստկություն), թըք. *zarb* (հարված, զարկ, ուժեղ ցավից առաջացած ազդեցություն) - գ. Թափ, ուժի սաստկություն: Ըտըրա զարբէն վէշ մին պէն հըսնէլ չի (2):

- Զարբ անել - Ուժ գործադրել, թափ առնել: Մին խիլլան տէն զարբ ա անըմ, շէնան մոտանըմ, սըկսում կընգանը ծէն տալը (ՀԺՀ, V, 609):

- Զարբ ըղնել - 1. Շատ կամ ծանր աշխատանք կատարելուց ձեռքի դաստակը ցավել՝ վնասվել: Էնքան քար ա քանդան, ծըհըք զարբ ա ընգալ (Բ): 2. Ուժասպառվելուց հետո նորից կազդուրվելով՝ թափ առնել: Էրկու շէրաթ դինջանում ա Աղաջանը, էլիան զարբ ըղնում (2):

- Զարբ կօխել/յըհ՝ օնել - տէն Զարբ անել:

ԶԱՐԲԱԲ (պրս. *zarb-baf*) - 1. գ. Մետաքսյա ոսկեթելից հյուսված կտոր՝ դիպակ: Էտ թանջիքը էզզանան զարբար ար պիրիս, ըտըհ՝ ծըխէս (2): 2. ած. Այդ կտորից կարված, դիպակե: Սաալ ա.- Լ'ավ, զարբար յօրդան-դօշանկում քօն կիկի... (ՀԺՀ, VI, 90):

ԶԱՐԳԱՐ (պրս. *zargar*) - գ. Ոսկերիչ: Վըհսկուն չադիրը զարգ'անը կըգ'հղան (ԱԲԲ, 90):

ԶԱՐԳԱՐՈՅԻՆ - տէն ԶՐԳԱՐՈՅԻՆ:

ԶԱՐԴԱ - տէն ԶԱՐԴԱ:

ԶԱՐԴԱ/ԶԱՐԴԱ (պրս. *zard* (դեղին, դեղնագույն (ծիւ մասին) - ած., գ. Խոշորահատիկ ու ոսկեգույն (ցորենի տեսակ): Ըտեղէտ հողըն էլ շատ պէրքատու վա իլան, ըտեղ էլ մէնակ զարդան ցօրէն ըն իլան վըրէլիս (ԱԱ, 29):

ԶԱՐԴԱՎ - ած. տէն Աղու արմունջ:

ԶԱՐԶԱՄԱՐ - տէն ՏՈՐԱՄԱ: ...Հըգէր-հըգէր քանիլ-քիվան տըղէք սօր բըխօված զարզանբէքը քըցած, սօված-ծարավ տանջըվըմ ըն (ԶՏ, Բ, 45):

ԶԱՐԶԱՆԻ - 1. գ. Սարսափ, զարհուրանք: Էտ զարզանը ըտըրան ըսպանից (2): 2. ած. Սարսափելի, զարհուրելի: Զարզանը պէներ շատ ընք տըհսալ էս կըռվալը (Բ):

- Զարզանը կ'ան/վէր) կօխել - տէն Զահմը (վէր) կօխել:

ԶԱՐԹ - տէն ԶԱՐԹ:

ԶԱՐԹ/ԶԱՐԹ (գրբ. *զարդ*) - գ. 1. Գեղեցիկ տեսք տալու՝ զարդարելու ծառայող առարկա՝ իր, պերճանքի առարկա՝ զարդ: Զարթը տօշան ա տամ, ք'իւնում հըրսանէք (2): 2. Իր շրջապատում գե-

րազանց հասկոյություններով՝ բարեմասնոյություններով աչքի ընկնող առարկա: *Ղարաբաղա գանդը* Գարծասարըն ա (Բ):

ԶԱՐԹՆԻԼ - տէս ԶՈՐԹՆԱՆԱԼ: *Քը- շէրավ ուստան գանթնում ա, տըսնըմ վըսկէ կատուն նան մօկնը էն ա պադ- րաստ* (ՅԺՅ, V, 26):

ԶԱՐԹՈՒՆ - տէս ԶԵՐԹՈՒՆ:

ԶԱՐԿ (գրք. գարկ) - գ. Զարկած, ձեռ- քով կամ որեւէ բանով մեկին կամ մի բանի խփելը: *Օշափըն ասում ա.- Ամէ- գ'ը մին գարկ օնիք'...* (ՅԺՅ, V, 325):

- Զարկըն ըղնէլ - տէս Զարբ ըղ- նէլ(2):

ԶԱՐԿԵԼ (գրք. գարկանեմ) - նր. Խփել, հարվածել: *Առաջ օշափըն ա գարկում* (ՅԺՅ, V, 325):

ԶԱՐՄԱՆԵ - տէս ԱՐՄԱՆԵ:

ԶԱՐՄԱՍԿ - տէս ԱՐՄԱՆԵ:

ԶԱՐՈՒՐ - տէս ԶԱՍՐԱՐ:

ԶԱԳՉԱՍՏ (ռուս. *запачастъ*) - գ. Պա- հեստամաս: *Առաջ շինթըկըներըմ մին դիւք'ան էլ չի իլնի, մըհէնգ' գափչաստու մաղազիննէ էլ կա* (Բ):

ԶԱՓՈՒՄԻՇ - Գործածվում է կա- պակցութեան մեջ:

- Զափռնմիշ ինիլ - տէս ԶԸԿԸՐՏ- ՎԵԼ:

ԶԱՓՈՒՆ/ԶԱՓՈՒՆ (գրք. գափրան) - 1. գ. Զիւրկագգիների ընտանիքին պատկանող սոխարմատավոր բույս, քրքում: *Զափռնըն աղու խօտ ա* (2): 2. տէս Տէղէն խօսեգ: 3. տէս Աղու արմուշ:

ԶԱՓՈՒՆ - տէս ԶԱՓՈՒՆ:

ԶԱՔԻ - Տղամարդու անձնանուն:

- Զաքին ուռռան - Աստեղի՝ անի- մաստ արարք: *Էտ օրվանից էլ, վար Զա- թըք միւնը մին անհամ պնն ա անում, ա- տում ըն.- Զաքին ուռռան տննալ* (ԱԱ, 84):

ԶԱՔՍ (ռուս. *ЗАГС*) - գ. հպվ. Գործա- դիր կոմիտեի բաժին, ուր գրանցվում են քաղաքացիական կացութեան ակտերը, արձանագրվում են ծնունդը, ամուսնու- թյունը, որդեգրումը, մահը: *Ղարաբաղ ամմէն ըռայօնում էլ գաքս կա* (Բ):

- Զաքս քինիլ - Ամուսնությունը գագ- սում գրանցել՝ վավերացնել: *Մին օր էլ հօրը անա թաքուն քինում ըն գաքս, կ'ամ, թա.- Փըսակվալ ընը* (2):

ԶԵՅ (արս. *zih*, արաբ. *ziq* (շապիկի վզի եզերք), թըք. *zih* (եգրագիծ, սահման) - գ. 1. Իրար հատող երկու հարթությունների կազմած հատման գիծը, կող: *Ըռննդնն յօր ա օնում, ըստօլէն գէրը տննշում* (2): 2. Առարկայի հարթ մակերեսի կազմած ան- կյունը մի ուրիշ նույնպիսի մակերեսի հետ: *Էտ յիշիգին գէրը ծօռ ա* (Բ):

ԶԵՄԼՆՍԵՐ (ռուս. *землемер*) - գ. Զո- դաչափ: *Զէմլնմէրը կ'ամ ա, վըդէրը չա- փում, կըռըվը ըղնում ա շէնը* (2):

ԶԵՄԵՈՒԾ/ԶԵՄԵՈՒՉ/ԶՄՍ - ԶՈՒԾ/ԶՄՍԵՈՒՉ/ԶԵՆԵՈՒԾ/ԶԵՆ- ԵՈՒՉ/ԶՄՆԵՈՒԾ/ԶՄՆԵՈՒՉ (գրք. գո- քանչ) - գ. Կնոջ մայրը ամուսնու հա- մար, զոքանչ: *Ըտըրա գէմընը ըտըրա տօնը քանդից* (2):

ԶԵՄԵՈՒԾԱՍԱՐ - գ. Զոքանչի մայրը: *Անդօնէն գէմընամարը շատ պարի կընէգ' ա* (Բ):

ԶԵՄԵՈՒԾԱՏԸՍ - գ. Զարսանիքից հետո փեսայի՝ առաջին անգամ զոքան- չին այցելելը: *Զէմընամարը քինօղը գէմընմէն հըստէ խալաթ բիդի տանէ* (2):

ԶԵՄԵՈՒԾԱՏՈՒ - գ. Ապագա զոքանչ, նշանածի մայրը: *Զնթնն տըղէն գէմ- քունացուն ըռու ա* (Բ):

ԶԵՅԹՈՒՆ (արաբ. *zeytun*, թըք. *zeytin*) - գ. Զիթապտոդ: *Ղարաբաղ կընդըմընդ հըրթնէրում կա ձէյթունու ծառ* (Բ):

ԶԵՆԳՎԿ - տէս ԶՄՆԳՎԿ:

ԶԵՆԵ - տէս ԶԵՆԵ:

ԶԵՆԵ/ԶԵՆԵ (գրք. գէն) - գ. Զարծա- կողական կամ պաշտպանողական ռազմական գործիք, գէնը: *Միշնակ տը- դան իւրնն գէնէրը յօր ա օնում, ք'ընըմ* (ՅԺՅ, V, 16):

- Զէնքը վեր տինիլ - Անձնատուր լի- նել, իրեն պարտված ճանաչել: *Թօրքը կարից վէչ էրկան տէմ կէնա, գէնք'ը վեր տիրնվ* (2):

- Զէնք' յըր օնէլ - Զինվել ու կռվի ել- նել: *Աստուծ տա՝ հըրըդօթուն ինի, ջի- հիլնէն էլ գէնք' չի յըր օնին* (Բ):

- Զէնք' քաշիլ - 1. Մեկին գէնքով սպառնալ: *Թաթօսը ըտըրանց յըրա գէնք' ա քաշում, տահանք փախնում ըն* (2): 2. Մեկի վրա գէնքով կրակել: *Զէնք' ա քաշում, ըտըրանց ըսպանում* (2):

ԶԵՆԵ-ԶՐԱՐՅ - գ. Զէնք ու ռազմի հանդերձանք: *Էն մին դծնըմըն էլ թա- քավէրին պուճուր տըղան ա ք'ընըմ դա- րավոլ քաշում, էլիա իւրնն գէնք'ը-գը- րահը յէր կալած* (ՅԺՅ, V, 17):

- Զէնքու-զըրահու մաչ կօրած - Զէնք ու զրահ կապած, լրիվությամբ զինված: *Զէնքու-զըրահու մաչ կօրած՝ թաքավէ- րին տըղէրքը էտ մարթին նըրիտ քի- նամ ըն՝ քծիլնն ծիլընը նըստած* (2):

ԶԵՆԵՈՒԾ - տէս ԶԵՄԵՈՒԾ:

ԶԵՆԵՈՒՉ - տէս ԶԵՄԵՈՒԾ:

ԶԵՏԵԳ¹ - տէս ԶԱՏԵԳ¹:

ԶԵՏԵԳ² - տէս ԶԱՏԵԳ²:

ԶԵՐԹՈՒՆ/ԶԱՐԹՈՒՆ/ԶՈՐԹՈՒՆ (գրք. արթուն, գարթուն) - ած. Զքնած, գարթուն: *Էրկունջի քըշէրը միշնակ ախպէրըն ա քինըմ, միջէլ կէս քըշէր*

գէրթուն կէնըմ, ամմա յէտավ քօնը տա- նըմ ա (ՅԺՅ, V, 337):

ԶԸԲԱՆԻ (թըք. *zebani* (դժոխքի պա- հապան) - տէս ԶԸԲԸԽ:

ԶԸԲԸԽ/ԶԸԲԸՂ/ԶԸԲԸՈ - ած. Ան- ճոռնի կերպով մեծ, վիթխարի ու ան- տաշ: *Նի յա մընում էտ օթաղը, տըս- նում մին զըքըխ դէվ նըստած* (2):

ԶԸԲԸՂ - տէս ԶԸԲԸԽ:

ԶԸԲԸՈ - տէս ԶԸԲԸԽ:

ԶԸՂԱՉԻ - տէս ԸԶՂԱՉԻ:

ԶԸԶԸՎԱՆԵ/ԶԸԶՎԱՆԵ (գրք. *զգուանք*) - գ. Խորշանք, նողկանք: *Մարթ վեր ըտըրա տըսնաս ա, զըզվան- քը կ'աս ա* (Բ):

ԶԸԶԸՎԵԼ/ԶԸԶՎԵԼ (գրք. *զգուեմ*) - չք. Բարոյական եւ ֆիզիկական խոր- շանք զգալ, նողկալ: *Մին մարթ տանան զըզվում ա, կըծիլ յօր օնում, ք'ըննմ ծը- մակը* (ՆԼՂԺԲ, 138):

ԶԸԶԸՎԵԼԻ/ԶԸԶՎԵԼԻ - ած. Զզվանք հարուցող, նողկալի: *Զըզըվէլի խօրնգ' ար, վէշ միւնը կերավ վէչ* (2):

ԶԸԶԸՎՅ(Ը)ՆԵԼ/ԶԸԶՎՅ(Ը)ՆԵԼ - նր. Զզվանք պատճառել, առաջացնել: *Էնքան զըզըվընէս ըն, կընէգ'ը յօր ա ունէս, շէնան քուչիս* (2):

ԶԸԶՎԱՆԵ - տէս ԶԸԶԸՎԱՆԵ:

ԶԸԶՎԵԼ - տէս ԶԸԶԸՎԵԼ:

ԶԸԶՎԵԼԻ - տէս ԶԸԶԸՎԵԼԻ:

ԶԸԶՎՅ(Ը)ՆԵԼ - տէս ԶԸԶԸՎՅ(Ը)- ՆԵԼ:

ԶԸ՛Ռ - ած. Ծատ մեծ, խոշոր: *Մին խըրէգ' էլ վըր քիննմ ըն, տահանց ա- ռաշը մին չօբան ա տուս կ'ամ՝ մին զը՛ռ մըհակ ծըրքէն* (ՆԼՂԺԲ, 22):

ԶԸ՛Ռ-ԶԸ՛Ռ - տէս ՄԸ՛Ծ-ՄԸ՛Ծ (1): *Պըլը Պուղին տընէս ա մը՛ծ-մը՛ծ դըգ- դընէք'ը հիւրթան կախ տաս, տակէն մին քանէ զը՛ռ-զը՛ռ փանդէր տինիս...* (ԼՂԲ, 379):

ԶԸ՛ՌՎԸԼԱԽԵ - ած. Խոշոր ու ծանր մարմնով, ծանրամարմին: *Զը՛ռկըլախէ մարթ ա, կարըմ չի, թա տը՛դան յը՛ր կէ- նա* (Բ):

ԶԸԸԸԹՕ - տէս ԶԸԲԸԽ:

ԶԸԸԸԸԸԼ/ԶԸԸԸԸԸԼ - չք. Մեղմ ձայն հանելով փչել, շնկշնկալ: *Քամէն զըլզըլնմ ա* (Բ):

ԶԸԸԸԸԸԼ/ԶԸԸԸԸԸԼ - ած. Ծնկշնկոցով փչող, շնկշնկան: *Սանին քըշէր, զըլզըլնն քամէ, ապուն էլ հինչ ա՛ հարկալէր. ծառէն տակէն պարանց ա ըղնում, քօն իննմ* (2):

ԶԸԸԸԸԸԸ/ԶԸԸԸԸԸԸ - Ծնկշնկա- լու ձայնը, շնկշնկոց: *Էտ զիլզիլծնը խընգարում ա վըրսկանէն* (2):

ԶԸԸԸԸԸԸ/ԶԸԸԸԸԸԸ - տէս ԶԸԸ- ԶԸԸԸ:

ԶՐԼԻԼ/ԶԻԼԻԼ - նբ. Բարձրացնել, ուժեղացնել, զիլ դարձնել (ծայնի մասին): Էջը իւրան գոռնան զըլում ա, ծէնը ղընգընգալավ ըղնում ա սար ու ծօր (ՆԱԲ, II, 38):

ԶՐԽԿ/ԶՐՐԸԽԿ - ձ. Թափով ընկնելուց հանած ձայն: Մին էլ, զըխկ, վէր ա ըղնում (Ձ):

ԶՐԽԿԱԼ/ԶՐՐԸԽԿԱԼ - չբ. Թափով՝ ուժով ընկնել կամ դիպչել մի բանի: Բիւնամ ա, քիւնամ, մին էլ բուրդան զըխկամ պատէն, վէր ըղնում (Ձ):

ԶՐԽԿԱԼԻ/ԶՐՐԸԽԿԱԼԻ - մ. Թափով՝ ուժեղ ձայն հանելով, զրիկալով: Պիցըրանում ա ծառը, զըխկալի վէր ըղնում (Ձ):

ԶՐԽԿԶՐԽԿԱԼ/ԶՐՐԸԽԿԶՐՐԸԽԿԱԼ - չբ. Անընդհատ զրիկալ: Ուրոն հըրտա զըխկզըխկամ ըն, նի տըռնում փօսը (Ձ):

ԶՐԽԿԶՐԽԿԱԼԻ/ԶՐՐԸԽԿԶՐՐԸԽԿԱԼԻ - մ. Անընդհատ զրիկալով: Քամէ յա անում, տանձէրը զըրըխկզըրըխկալի վէր ըն տըռնում տափը (Ձ):

ԶՐԽԿԶՐԽԿԱԼԻ/ԶՐՐԸԽԿԶՐՐԸԽԿԱԼԻ - նբ. Անընդհատ զրիկացնել: Էտ մարթը առաջը տըռնում չի, սախսին զըխկզըխկզըրըխկալի ըստըղէն-ընդըղէն, լօխ կոտըրատում (Ձ):

ԶՐԽԿԶՐԽԿԱԼԻ/ԶՐՐԸԽԿԶՐՐԸԽԿԱԼԻ - գ. Անընդհատ զրիկալու ձայնը: Ըսկէստը Էտ զըրըխկզըրըխկօնը վէր ըսկանում ա, կըտաղում ա (Ձ):

ԶՐԽԿԶՐԽԿԱԼԻ/ԶՐՐԸԽԿԶՐՐԸԽԿԱԼԻ - տեն ԶՐԽԿԶՐԽԿԱԼԻ:

ԶՐԽԿԱԼԹՈՒ - տեն ԶՐՅՆՐ:

ԶՐԽԿԱԼՏԼՆՍԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զըխկըրտլամիշ ինիլ - տեն ԶՐԽԿԱԼՏԿԵԼ:

ԶՐԽԿԱԼՏԿԵԼ - չբ. անրգ. Լափել, ուտել կամ լակել, խմել: Կընէգ'ը պատառ կորկուտ ա տինում ըռըջին, թա-Կա, զըխկըրտլմէ (Ձ):

ԶՐԽԿԱԼՏՕՆ - գ. Շատ ուտելուց կամ խմելուց տհաճ ձայներ հանելը: Էտ դօնաղը զըխկըրտօնը վէր ըսկըսում ա, լօխ ղըրաղ ըն կէնում (Ձ):

ԶՐԽԿԱԼՏՕՑ - տեն ԶՐԽԿԱԼՏՕՆ:

ԶՐԽԿԱԼՏ(Ը)ՆԵԼ/ԶՐՐԸԽԿԱԼՏ(Ը)ՆԵԼ - նբ. Թափով՝ ուժով վայր զցել կամ խփել մի բանի: Մին օր էլ Էտ հարթը ծէրքէն պարոնըն ա զըխկըրընում, ըսպանում (Ձ):

ԶՐԽԿԱԼ(Մ) (արաբ. zakkum (դժոխքում աճող ծառ՝ խիստ դառը պտուղներով) - տեն ԶՐՅՆՐ:

ԶՐԽԿԱԼ/ԶՐՐԸԽԿԱԼ - գ. Մի բան

թափով վայր ընկնելուց կամ մի այլ բանի հարվածելուց առաջացած ձայնը, զրիկալու ձայնը: Ըշկափը զըխկաց, զրիկօնան տընըքէ լօխ յըր կացէն (Ձ):

ԶՐԽԿԱԼ/ԶՐՐԸԽԿԱԼ - տեն ԶՐԽԿԱԼ:

ԶՐԽԿԱԼ(Լ) - տեն ԶՐՅՆՐ:

ԶՐԿԱԼԻ/ԶՐԿԱԼԻ (գրբ. զկեռ) - գ. 1. Զկեռնելու պտուղը: Ըտի էտ խօխան ծըմական զըկըռ, սէգը, մըհաստը ա քաղում, օտում, մին թանիրով յօլա քիւնում (Ձ): 2. տեն ԶԻՅՆՐ(4):

- Զըկըռու ճուլարան - Գեր՝ չաղ մարդ: Սաբալ ջանիլ տըղա յա, հանց ա զըկըռու ճուլարան (Բ):

ԶՐԿԱԼԿԱԼԻ - ած. Անտառում ապրող, անտառաբնակ, անտառային բնակավայրի բնակիչ: Զըկըռակէր մարթը լօղուռ կինի (Ձ):

ԶՐԿԱԼԿԱԼԻ - գ. 1. Զկեռի հյուսիսը: Այան զըկըռը իփում ա, զըկըռաճիւրը քամում, խըմում (Ձ): 2. փխբ. Թթու՝ վատ գինի: Բօրանը մին կըրկաթ էտ կինան խըմում ա, թա- Էս զըկըռաճիւր ա (Բ):

ԶՐԿԱԼԿԱԼԻ - գ. 1. Զկեռից պատրաստած հոլ: Խոփէն հըրտէ մին զըկըռըրուլի յա շինում, սուսավ անում (Ձ): 2. փխբ. Գեր, կարճահասակ ու դյուրաշարժ մարդ: Իգէն զըկըռըրուլի յա, ք'օք ինիլին յէշիլ մէր (Բ):

ԶՐԿԱԼԻ - գ. Կարդագգիների ընտանիքին պատկանող պտղատու ծառ, որի պտուղն է զկեռը: Զըկըռէ կա, վէր մինը՝ հանրուր կիլօ պէրք ա տամ (Բ):

ԶՐԿԱԼԻԹԸՕ - գ. 1. Կերակրատեսակ, որ պատրաստում են եփած զկեռը տրորելով եւ հյութի մեջ սխտոր, շաքար, հացի փշրանքներ, այլուր են ավելացնելով: Զըկըռըթօն մըրսածէն լ'ավ ք'ծմնգ' ա անում (Ձ): 2. տեն ԶՐԿԱԼԿԱԼԻ: 3. տեն ԶՐՅՆՐ(4):

ԶՐԿԱԼՅԱԼ - տեն ԶՐԿԱԼՅԱԼ:

ԶՐԿԱԼՅԱԼ/ԶՐԿԱԼՅԱԼ/ԶՐԿԱԼՅԱԼ (գրբ. զգեռ) - գ. Ստոծանու ջղակծկումների հետեանքով կոկորդից արծակած ձայնը, զկոտոց: Զինչ անըմ ա, ըտըրա զըկըռատը կըտըրում չի (Բ):

- Զըկըռատ կ'անլ - Զկոտալ: Կիճի ա պէրը վէր զըկըռատ ա կ'աս, վըսկէ յա վէր տըռնաս (ԶԺՅ, V, 473):

ԶՐԿԱԼԾՈՒԿԱԼԱԼ - գ. Զկեռ պահելու կողով: Զըկըռոնկարանը զըկըռավ լիգ'ը տինում ըն թուլուն փըջակումը, կըլիւն խօտ տինում, վէր զըկըռը հըսնէ (Ձ):

ԶՐԿԱԼՄԱԾՈՒՆ - տեն ԶՐՅՆՐ(4):

ԶՐԿԱԼՏԱԼ (գրբ. զգռտամ) - չբ. տեն Զըկըռատ կ'անլ:

ԶՐԿԱԼՏՕՑ - գ. Շատ զկեռնիներ ածած վայր: Խօգ'էրը նի ըն տըռնում զըկըռօտը (Բ):

ԶՐԿԱԼՅԱԼ - տեն ԶՐԿԱԼՅԱԼ:

ԶՐԿԱԼՅԱԼ - տեն ԶՐԿԱԼՅԱԼ:

ԶՐՅԱԿԵՐ/ԶԻՅԱԿԵՐ - ած. Զեռ ունեցող: Զըհալէր յանգ' ա (Բ):

ԶՐՅԱԿԵՐ/ԶԻՅԱԿԵՐ (արա. zahr, թրք. zehir) - գ. 1. Թույն: Տըղան էլ ասում ա- Պա վէր տու օգալ ըս ինձ զըհարավ խօրա՞ տաս, ինձ ցալ չի' տըրվալ (ԶԺՅ, V, 510): 2. ած. Գործածվում է որեւէ գոյականի հետ կամ նրա փոխարեն՝ իբրեւ նրա համար անարգական՝ արհամարհական անվանում՝ անպետք, զգվելի: Մինը՝ մըհէնգ էլ մարթ ու կընէգ կարում չըն էն ղըգդատումը խօրա՞ իփին էն զըհար աղէն դարդան... (ՆԱԲ, 64): 3. տեն ԱՐՈՒԼԸՐԵ: 4. վ. Գործածվում է իբրեւ կանչի կամ որեւէ տհաճ ձայնի արհամարհական ու վիրավորական պատասխան՝ գրող ու ցավ, չոռ ու ցավ: - Զէ՛ Մարդի՛: - Զիհանր, խըրէգ ծէն տօ, լի' (Բ):

- Զըհար անէլ - Լափել, զիկտվել: Նըստում ա, զըհար անում, քիւնամ (Ձ):

- Զըհար անիմ - տեն Անդար մընա (2): ...Զըհար անիմ ինդի օտէլը, օտում ա, կըզնըված յետ տէնում (Բ):

ԶՐՅԱԿԵՐ/ԶԻՅԱԿԵՐ (թրք. zehirlemek (թունավորել) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զըհարլամիշ ինիլ - տեն ԶՐԽԿԱԼՏԿԵԼ:

ԶՐՅԱԿԵՐ/ԶԻՅԱԿԵՐ - գ. Պատերի անկյուններն իրար միացնող քար, անկյունաքար, անկյունակալ: Զըհաքարը պուք տըրվէն, պատը պարան յըրկալ (Ձ):

ԶՐՅԱԿԵՐ (գրբ. սահմանապահ) - 1. Գ. Սահմանագործի զինվորական: Քըշէրվա կէսին զըհմընապահը յէշում ա, տըռնում՝ էրկու մարթ զահմանը ընցէն (Ձ): 2. ած. Սահմանը պահպանող: Տահանը մին թուխպըկալած օր յըրա յըն տըռնում, Էտ թաքավէրին զըհմընապահ զօրքէն կըտօրում (Ձ):

ԶՐՅԱԿԵՐ - գ. Սահմանակից քար: Կարօն վըրը վըրէլավ կ'ամ ա, զըհմընըքարէն տէմ ըղնում (Ձ):

ԶՐԿԱԼԱԼ - տեն ԶՐԿԱԼԱԼ:

ԶՐԿԱԼԱԼ - տեն ԶՐԿԱԼԱԼ:

ԶՐԿԱԼՕՆ - տեն ԶՐԿԱԼՕՆ:

ԶՐԿԱԼՕՑ - տեն ԶՐԿԱԼՕՑ:

ԶՐԿԱԼ - գ. Ամբողջի պատուած մաս: Բէթիւկը ճըղօրտում ա, զըղօննէն էշին պէնում, հըղէ ինում (Ձ):

- Զըղօն-զըղօն անէլ - տեն ԾՈՒԹՈՒՆԵԼ:

- Զըղօնի տալ - տեն ԶՐԿԱԼԱԼ:

ԶՐԴՕՆԵԼ - տեն ճՕԹԹՈՒԵԼ:
 ԶՐՄԲԱՏՕՆ - գ. Զրադացքարերի շուրջը եղած տարածությունը, որտեղ հավաքվում է ալրափոշին՝ գամբը: *Ճը-դասպանը զըմբատոսը թըմիզցընում ա, գանբը տամ էտ դէրվիշին (2):*
 ԶՐՄԲԵՎՈՒԼ - գ. Զրադացքարերի շուրջը հավաքված ալրափոշին՝ գամբը, սրբելու ավել: *Ջըմբեվուը պիցըրցընում ա, տը՛սնում տակեն մին վը՛սկէ (2):*
 ԶՐՄԲԹԱԹԱԽ - տեն ԸԼԼԻՐԹԱ-ԹԱԹԱԽ:
 ԶՐՄԲՈՒԼՎԵՐ/ԶՐՄԲՈՒԼՎԵՐ - ած. Զամբյուղ կրող՝ ունեցող: *Էրկու զըմ-բոլւնվէր ախճիգ՝ ըն կ'ամ, էտ մօրէն քաղում, ք'ինամ (2):*
 ԶՐՄԲՈՒՆԵԼ - տեն ԶՐՄԲՈՒՆԵԼ:
 ԶՐՄԲՈՒՆԸ - տեն ԶՐՄԲՈՒՆԸ:
 ԶՐՄԲՈՒՆԵԼ/ԶՐՄԲՈՒՆԵԼ - նբ. 1. Զմուռնով պատել: *Թաքավէրը հըրա-մանք ա տամ՝ ըտըրա մէյը զըմբոնին, պահին (2):* 2. Զմուռնով կնքել՝ դրոշմել: *Էտ նամակը զըմբոնում ա, դարկում (2):*
 ԶՐՄԲՈՒՆԸ/ԶՐՄԲՈՒՆԸ - գ. 1. Շուտ հալվող եւ սառչող գունավոր խեժ, որ գործածվում է շշերի բերանները՝ փականները՝ ծանրոցները՝ նամակները եւն կնքելու համար: *Ջըմբոնը վէր թըխծընում ըս, դանտի հանում ա (2):* 2. Խնկի պէս անուշահոտ խեժ: *Յանջիգ՝ պէնում ըն, տը՛սնում մաչը խօսգավ մին էլ զըմբոնակ լըցցած (2):*
 ԶՐՄԲՈՒՆԵԼ (գրբ. զմբոն) - տեն ԶՐՄԲՈՒՆԵԼ:
 ԶՐՄԲ/ԶՐՄԲՄԲ/ԶՕՄԲ/ԶՐՕՄԲ - տեն ԴԸՄԲ:
 ԶՐՄԲԱԼ/ԶՐՄԲՄԲԱԼ - տեն ԴԸՄԲԱԼ:
 ԶՐՄԲԱԼԻ/ԶՐՄԲՄԲԱԼԻ - տեն ԴԸՄԲԱԼԻ:
 ԶՐՄԲՋՐՄԲԱԼ/ԶՐՄԲՄԲՋՐՄԲԱԼ - տեն ԴԸՄԲՋՐՄԲԱԼ:
 ԶՐՄԲՋՐՄԲԱԼԻ/ԶՐՄԲՄԲՋՐՄԲԱԼԻ - տեն ԴԸՄԲՋՐՄԲԱԼԻ:
 ԶՐՄԲՋՐՄԲՈՑ(Ը)ՆԵԼ/ԶՐՄԲՄԲՋՐՄԲՈՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԴԸՄԲՋՐՄԲՈՑ(Ը)ՆԵԼ:
 ԶՐՄԲՋՐՄԲՕՆ/ԶՐՄԲՄԲՋՐՄԲՕՆ - տեն ԴԸՄԲՋՐՄԲՕՆ:
 ԶՐՄԲՋՐՄԲՕՑ/ԶՐՄԲՄԲՋՐՄԲՕՑ - տեն ԴԸՄԲՋՐՄԲՕՑ:
 ԶՐՄԲԷ - տեն ԶՐՄԲԻ:
 ԶՐՄԲՈՑ(Ը)ՆԵԼ/ԶՐՄԲՄԲՈՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԴԸՄԲՈՑ(Ը)ՆԵԼ:
 ԶՐՄԲԻ - տեն ԶՐՄԲԻ:
 ԶՐՄԲՕՆ/ԶՐՄԲՄԲՕՆ - տեն ԴԸԽ-ԿՕՆ(1):
 ԶՐՄԲՕՑ/ԶՐՄԲՄԲՕՑ - տեն ԴԸԽ-ԿՕՆ(1):

ԶՐՄՕՆՍ (գրբ. զմուռն, արաբ. *murr*; հուն. *smyrna*) - տեն ԶՐՄԲՈՒՆԸ:
 ԶՐՆԲՈՒԼՎԵՐ - տեն ԶՐՄԲՈՒԼ-ԼՎԵՐ:
 ԶՐՆԳ/ԶՐՈՐՆԳ - ձ. Զանգի կամ զն-գոց հանող այլ առարկայի ձայնի նմա-նություն: *Մին էլ, զընգ, գանգ՝ տամ ըն (2):*
 ԶՐՆԳԱԼ/ԶՐՈՐՆԳԱԼ - չբ. Զնգոց հանել, հնչել, դողանջել: *Յը՛խծուն գան-գ'էրը զընգում ըն (2):*
 ԶՐՆԳԱԼԻ/ԶՐՈՐՆԳԱԼԻ - մ. Զնգա-լով, զնգոց հանելով: *Սանը զընգալի տոնս ա կ'ամ (2):*
 ԶՐՆԳՋՐՆԳԱԼ/ԶՐՈՐՆԳՋՐՈՐՆ-ԳԱԼ - չբ. Շարունակաբար զնգալ կամ տարբեր տեղերում զնգալ: *Ըստը՛դ զընգընգըմ ա, Ըրասխէն դըրաղէն ըս-կանըմ ըն (ԱԱ, 34):*
 ԶՐՆԳՋՐՆԳԱԼԻ/ԶՐՈՐՆԳՋՐՈՐՆ-ԳԱԼԻ - մ. Զնգզնգալով, զնգզնգոց հա-նելով: *Ջընգընգալի էտ սանը ըշխար-քավըս մին ա տը՛ռնում (2):*
 ԶՐՆԳՋՐՆԳՈՑ(Ը)ՆԵԼ/ԶՐՈՐՆԳՋՐ-ՈՐՆԳՈՑ(Ը)ՆԵԼ - նբ. Զնգզնգոց առա-ջացնել, հնչեցնել: *Տըղան մին փանդ ա յօր ունէս, էտ պոժկօցը վէր թըկէս, զընգընգընէս, դէվէրը գոլթընէսս ըն (2):*
 ԶՐՆԳՋՐՆԳՕՆ/ԶՐՈՐՆԳՋՐՈՐՆ-ԳՕՆ - գ. Զնգզնգալու ձայնը: *Ըտըրանց զընգընգընը յօխճին գանխան տանում ա (2):*
 ԶՐՆԳՋՐՆԳՕՑ/ԶՐՈՐՆԳՋՐՈՐՆ-ԳՕՑ - տեն ԶՐՆԳՋՐՆԳՕՆ:
 ԶՐՆԳԸԼԲԱՇԻ - գ. Զանգ հնչեցնո-ղը: *Ջընգընգընէն նի յա մընում, տը՛ս-նում գանգ՝ կա վէչ (2):*
 ԶՐՆԳԸԼՈՒԿԱՎԵՐ - ած. Զանգուակ ունեցող՝ կրող: *Ջընգընկալէր օդտէրը վէր անց ըն կէնում, վըխճըրնէն խըրթ-նում ըն (2):*
 ԶՐՆԳՈՑ(Ը)ՆԵԼ/ԶՐՈՐՆԳՈՑ(Ը)ՆԵԼ - նբ. Զնգոց առաջացնել, հնչեցնել: *Էլ ա զընգընգընում, սա լափ կօչ ա կ'ամ... (ԲՅԲ, 189):*
 ԶՐՆԳՅԱԶՆԳ/ԶՐՈՐՆԳՅԱԶՆ-ՈՐՆԳ - տեն ԶՐՆԳՋՐՆԳԱԼԻ:
 ԶՐՆԳԱՏՕՆ - գ. Եկեղեցու տանիքի վրա կամ եկեղեցուն կից շինվածք, որ-տեղ կախում են զանգերը՝ զանգակա-տուն: *Դէրը մին օր յէշում ա, տը՛սնում ցըցը՛ռնակը յը՛խծուն զընգ'ատանը պատէն յըրա պոնս ա շինան (2):*
 ԶՐՆԳՕԼԱԿ (պրս. *zangulag*) - գ. Փոքր զանգակ, որ կախում են ուղտերի եւ այլ կենդանիների պարանոցից, բո-ժոժ: *...Սօկունը տոնս ա կ'ամ, զընգօլա-կը յօր օնում, ինք'ը զընգընգընէլակ*

վագ տամ, արչը կարըմ չի փըռնէ (ՅԺՅ, V, 497):
 ԶՐՆԳՕՆ/ԶՐՈՐՆԳՕՆ - գ. Զնգալու ձայնը: *Շուշվա յը՛խծուն գանգ'ին զըն-գօնը նէրքէ թաղան էլ ա ըսկանվում (Բ):*
 ԶՐՆԳՕՑ/ԶՐՈՐՆԳՕՑ - տեն ԶՐՆ-ԳՕՆ:
 ԶՐՆԴԱՆ¹ (պրս. *sindan*) - գ. Դարբնի սալ: *Ասում ըն՝ ռուս թաքավէրը նըրա հէտի մին զընդան ա դարկալ (ԱԱ, 80):*
 ԶՐՆԴԱՆ² (գրբ. զնդան (բանտ), պրս. *zindān, زندان*) - գ. Անձուկ՝ խավար բանտ: *Թաքավէրը հըրամմայըմ ա՛էլիս էտ տըղին մին քանի օր զընդանըմ պահին (ՅԺՅ, V, 80):*
 - Զընդանը քըցիլ - Բանտարկել, զնդանը նետել: *...Բանգ'ըն էլ կըզընվալ ա, ըտըրան քըցան զընդանը (ԱԱ, 64):*
 ԶՐՊԱՐՏԵԼ (գրբ. զրպարտեմ) - նբ. տեն Շառավ տալ:
 ԶՐՊԱՐՏԻՉ/ԶՐՊԱՐՏԻՉ - գ. Գործ է ածվում հեգնանքով, երբ որեւէ առար-կայի անունը տվյալ պահին չեն ուզում տալ կամ չեն հիշում: *Էն զըպընտիչը է-հա կուրցըրալ ըմ (Բ):*
 ԶՐՊԱՐՏԻՉ - տեն ԶՐՊԱՐՏԻՉ:
 ԶՐՊԱՐՏԻՉ - 1. տեն ԶՐԲԲԸ: 2. մ. Ուժգնորեն, դրդյուն հանելով: *Ծառը զըպարդանի վէր ա ըղնում (2):*
 ԶՐՊԱՆԱԼ - նբ. Անճոռնի կերպով ա-ճել՝ մեծանալ: *Էտ քօթէթը զըռանում ա, տը՛ռնում մին զը՛ռ արչ (2):*
 ԶՐՊԱՆԱԽՇ - 1. գ. Կտորի՝ հագուս-տի վրա ոսկեթելով արված նախշ: *Ըտը-րա շօրին յըրա մին զըռանախշ ա ինըմ, վէր հըռանցէ լ'ըհա փըլըստըրատէ յա տամ (2):* 2. ած. Ոսկեթելով նախշած՝ զարդարված: *Ջըռանախշ շօրէր ա կ'ը՛-ցալ (Բ):*
 - Զըռանախշ տալ - Ոսկեթելով նախշել՝ զարդարել: *Էտ կընէգ'ը շալէր ա իք' ունէս, զըռանախշ տաս, թանգ' ծըխէս (2):*
 ԶՐՊԱՎԱՐ - գ. 1. Հողը վարելուց հե-տո հարթեցնելը՝ ուղղելը: *Վարը պըրծը-նում ըն, զըռավարը ըսըրսում (Բ):* 2. փխբ. Արած գործը գեղեցկացնելը, գե-ղեցիկ դարձնելը: *Ջըռավարը ըտըրանա իրը՛ք օր վախտ ա խըլում (2):*
 - Զըռավար անել - Վարը կամ այլ գործ ավարտելուց հետո անհարթու-թյունները ուղղել, թերությունները վե-րացնել, գեղեցկացնել: *Ջըռավար անելը ջանջալ կօրծ ա (Բ):*
 ԶՐՊԱՎԵՐ/ԶՐՊԱՎՈՐ - ած. Ոսկե-թելով գործած, ոսկեթելից նախշեր ու-նեցող: *Հըրթնացուն զըռավէր շօրէրը կ'ը՛նում ա, տոնս կ'ամ (2):*
 ԶՐՊԱՎՈՐ - տեն ԶՐՊԱՎԵՐ:

ԶԸՌԶԸՌԱԼ - չք. 1. Տեսականորեն կամ հաճախ գրալ: *Յծնջան վեր տըհս-նում ըն, էշերը զորզորամ ըն* (Բ): 2. փխբ. Տեսականորեն եւ տհաճ կերպով լացել: *Էտ խօխան սաղ օրը զորզորամ ա* (Բ):

ԶԸՌԶԸՌԱՆ - ած. 1. Տեսականորեն եւ հաճախ գրացող: *Զորզորան էշ ա* (Բ): 2. փխբ. Տեսականորեն եւ տհաճ կերպով լացող: *Զորզորան խօխա յա* (Բ): 3. փխբ. Խիստ թառ: *Էրկու զորզորան աղ տի-րանձ պամադօր ա տըվալ, ամմէն դծնում աշկըս ա կօխում* (Բ): 4. գ. Վայրի թռչ-նատեսակ: *Զորզորանը յորա յա պըրծը-նում, էտ մօրէխներէն օտում* (Չ):

ԶԸՌԶԸՌՅ(Ը)ՆԵԼ - նք. 1. Տեսակա-նորեն կամ հաճախ գրացնել: *Հանր աս-մա.- էտ էշին խըրէզ՝ զորզորացըրու՛, մէխկ ա* (Չ): 2. փխբ. Տեսականորեն լա-ցացնելը: *Խուխէն փըռնում ա, թակում, զորզորացըրում* (Բ):

ԶԸՌԶԸՌՕՆ - գ. 1. Զոգալու ձայնը: *Կ'իւլը էշին զորզորանը ըսկանում ա, վազ տամ* (Չ): 2. փխբ. Տեսականորեն եւ հաճախ լացելու ձայնը: *Ըտըրա էնքան թակում ըն, վեր զորզորանը էրկու ժամ կըտըրում չի* (Բ):

- Զորզորանը տիկիլ - տէն ԶԸՌԶԸ-ՌԱԼ:

ԶԸՌԶԸՌՕՑ - տէն ԶԸՌԶԸՌՕՆ:

Զ Ը Ռ Զ Ը Մ Ի Ր Թ Մ Ի Ր / Շ Ը Ռ Զ Ը Մ Ի Ր - ԹՄԻՐ/ԶԸՌԶՄԻՐԹՄԻՐ/ԶԸՌԶԵՐԹԵՐ (գրք. *Ծառզարդար*) - գ. Զատիկին նախորդող շաբաթվա տոն, որի ժամանակ նորա-բողոք ծառերի՝ հատկապես ուռենու ոստերը եկեղեցում օրհնում էին եւ բա-ժանում ժամավորներին: *Օրէրը հընց-նում ըն, կ'ամ ա զորզանթանը իւրիւր'իւ-նը* (ՆԼՂԺԲ, 47):

- Զըռզանթանը քաշկուտ քըցիլ - 1. Աներեւակայելի խորամանկություն ա-նել: *Ըտըրան վեր թօղիս, զըռզանթանը քաշկուտ կըքըցի, իզէտ ըղվէսին անա ժիւլիզ՝ ա* (Բ): 2. Տոնական՝ ուրախ տրամադրությունը փչացնել: *Մին օր էլ շէնընը հըրսանէք՝ ա ինձում, էտ օյինբա-զը հանրիւմ ա զըռզանթանը քաշկուտ քըցիւմ* (Չ):

ԶԸՌԸԹԻ/ԶԸՌԸԹԻ - գ. Մեծ՝ երկար գրություն: *Նըստում ա, մին զըռըթի կ'ի-րիւմ, դարկում տըղէն* (Չ):

ԶԸՌԸԼԱՄԱ - տէն ԶԸԲԸԼ:

ԶԸՌԸՆԵԼԿԱՄԻԼ - տէն ՍՈՒՎՈՒԽ-ՆԸՎԱՄԻԼ:

ԶԸՌԸՎԵԼԽՕԹՈՒՆ - գ. Հանդգնու-թյուն՝ անպատկառություն: *Զըռըկըլխօ-թունը Դօրիւց ցը՛ղէն տըված ա* (Բ):

- Զըռըկըլխօթուն անել - Հանդուգն՝

անպատկառ արարք թույլ տալ: *Զըռը-կըլխօթուն ա անում, թաքսվերին ծին կ'ուղանում, փըռնում ըն կախ տամ* (Չ):

ԶԸՌԸՎԵԼՕՒՆ - ած. 1. Մեծ գլուխ ու-նեցող (մարդ, իր): *Մին զըռըկըլծիս մը-հակ ա յօր ունէս, էտ կ'ուլին թըկէս* (Չ):

2. փխբ. Բթամիտ, անհասկացող: *Ղա-սատուն խօսում ա, խօսում, ամմա էտ զըռըկըլծիսը վէշ մին պէն կըլխու չի ըղ-նում* (Չ): 3. փխբ. Հանդուգն՝ անպատ-կառ: *Զըռըկըլծիս տըղա յա, վէշ մինին ասածը անում չի* (Բ):

ԶԸՌԸՆՂՕՆԻ - ած. Մեծ, լայնար-ձակ: *...Յէս հինջ սըրտալ ընդըրանց զը-ռընդօնի բալկօնան սըհարի փըջիմ...* (ԶՏ, Բ, 44):

ԶԸՌԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. Անճոռնի կեր-պով աճեցնել՝ մեծացնել: *Էտ օշափը ճիւրը սաղ խըմում ա, փօրը զըռըցը-նում, տիւս կ'ամ* (Չ):

ԶԸՌԹ/ԶԸՐԹ - ձ. Արիամարհական բացականչություն, որով ծաղրում են պարծենկոտին՝ սնապարծին՝ անտեղի սպառնացողին՝ որեւէ բան պահանջո-ղին: - *Ըսօրէ էրկու կ'իւլ ըմ ըսպանալ. - Զը՛րթ, տու ըսկի մին մուկուն էլ չըս կա-րէլ ըսպանիս* (Բ):

- Զըրթ պըրակըրօր - տէն ԶԸՐԹ:

ԶԸՐԹԱԼ/ԶԸՐԹԱԼ - չք. Ղեպի ներքեւ սահել: *Էնքան թօռ ա յը՛կալ, շէնին հը-ղէն զըրթացալ ա, կի տը՛հալ ծօրը* (Բ):

ԶԸՐԹԶԸՐԹԱԼ/ԶԸՐԹԶԸՐԹԱԼ - չք. Անճոռնի՝ տհաճ ձայներ հանել: *Էնքան կերալ ա, կարում չի խօսէ, լ'ըհա զըրթ-զըրթամ ա* (Բ):

ԶԸՐԹԶԸՐԹՕՆ/ԶԸՐԹԶԸՐԹՕՆ - գ. Անճոռնի՝ տհաճ ձայներ: *Ըտըրա զըրթ-զըրթօնան լօխճին գանիւն տարալ ա* (Բ):

ԶԸՐԹԶԸՐԹՕՑ/ԶԸՐԹԶԸՐԹՕՑ - տէն ԶԸՐԹԶԸՐԹՕՆ:

Զ Ը Ռ Թ - Զ Ի Բ Ի Լ / Զ Ը Ռ Թ - Զ Ի - ԲԻԼ/ԶԻՐԹ-ԶԻԲԻԼ - գ. Անպետք՝ անար-ժեք բաներ: *Տօնը զըրթ-զիբիւմ լըցցալ ա* (Բ):

ԶԸՐԹԸԲԱՆԻ/ԶԸՐԹԸԲԱՆԻ - ած. 1. Անճոռնի, տձեռ: *Զըրթըբանի շօր ա կ'ը՛-ցալ* (Բ): 2. Անհեթեթ, անխմաստ: *Զըրթը-բանի պէներ ըս խօսում* (Չ):

ԶԸՐԹՎԱՆ/ԶԸՐԹՎԱՆ - ած. 1. Ան-ճոռնի՝ տհաճ ձայներ արձակող: *Զըրթ-կան մարթ ա* (Բ): 2. Մեծ խոստումներ տվող, բայց չկատարող, պոռոտախոս: *Էտ զըրթկանը մը՛ծ-մը՛ծ խօսում ա, ամ-հա ըսկի մին պէն չի անում* (Չ):

ԶԸՐԹՓԸՐԹԱԼ/ԶԸՐԹՓԸՐԹԱԼ - չք. Պոռոտախոսել, դատարկաբանել, մեծ-մեծ խոսել: *Ծը՛րքավը պէն չի կ'ամ, ամ-մա սաղ օրը զըրթփըրթամ ա* (Չ):

ԶԸՐԹՓԸՐԹՕՆ/ԶԸՐԹՓԸՐԹՕՆ - գ. Պոռոտախոսություն, դատարկաբանու-թյուն, մեծ-մեծ խոսելը: *Ըտըրա զըրթ-փըրթօնըն էլ վեր ինի վէշ, էլ հիւր ա՛ հարկավեր* (Չ):

ԶԸՐԹՓԸՐԹՕՑ/ԶԸՐԹՓԸՐԹՕՑ - տէն ԶԸՐԹՓԸՐԹՕՆ:

ԶԸՐՀԱԶԸՐ - մ. 1. Զռալով: *Էշերը կանանց յծնջան օտում ըն, զըռհազըռ փախչում* (Չ): 2. Աղմուկ-աղաղակ բարձ-րացնելով: *Մըկըռնէն զըռհազըռ նի յըն մընում, տը՛սնում հարթըն կա վէշ* (Չ):

ԶԸՐՈՒԼ - չք. 1. Զռալ, բղավել (էշի մասին): *Շէնին քըշտէն էշը մին օրիշ էշ ա տէսնում, մին դծնում զըռռամ* (ՆԼՂԺԲ, 119): 2. փխբ. Տհաճորեն լացել: *Մարը ասմա.- Լանց ըս ինձում, կարթէն լանց իլ, զըռռա մէլ* (Բ): 3. փխբ. Բացար-ձակ հայտնի լինել, թաքցնելը՝ քողար-կելն անհնար լինել: *Էն ա զըռռամ ա, վեր էտ խօխան հօրը նըման ա, էլ հօր ը՛ն շառ տինձում* (Բ): 4. փխբ. Խիստ թառ լինել: *Էս հինջ գ'ավալ ա՛, զըռռամ ա* (Բ):

ԶԸՐՈՒՄ - ած. 1. Զռացող: *Վը՛րց է-շը զըռռան կինի* (Չ): 2. Տհաճորեն լա-ցող: *Զըռռան խուխէն Աստուծ չօնէ* (Չ): 3. տէն ԶԸՐԶԸՌԱՆ(3):

ԶԸՐՈՒՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. 1. Զռացնել, գռալ տալ: *Էշին զըռըցընում ա* (Բ): 2. փխբ. Լացացնել, լացել տալ: *Խօխան պըլօթուն ըրալ, մարը զըռըցըրալ:*

ԶԸՐՈՒՑՈՆ - գ. 1. Զռալու ձայնը: *Էշին զըռռանը Մանշտուն բըղըրյար ա անում* (Չ): 2. փխբ. Տհաճորեն լացելու ձայնը: *Խուխէն զըռռանը հօրըն էլ ա կըտըղը-նում* (Բ):

- Զըռռանը տիկիլ - տէն ԶԸՐՈՒԼ:

ԶԸՐՈՒՑՑ - տէն ԶԸՐՈՒՑՈՆ:

ԶԸՐՓԷ - տէն ԶԸՐՓԻ:

ԶԸՐՓԻ - տէն ԶԸՐՓԻ:

ԶԸՎԱՆԻՑ (ռուս. *звонить*) - գ. Գործ-ծածվում է կապակցության մեջ:

- Զըվանիտ անել - տէն Զանգ՝ տալ(2):

ԶԸՎԱՆՆԻ (ռուս. *звоние*) - գ. Գործու-նեության որեւէ բնագավառի կամ պաշ-տոնական դիրքի որակավորումը բնո-րոշող պաշտոնապես շնորհվող անվա-նում՝ կոչում: *Ըտըրան յանարալու զը-վաննի յըն տամ* (Չ):

ԶԸՎԱՆՕՎ (ռուս. *звонок*) - գ. Է-լեկտրական զանգ: *Միհէնզ՝ անդնթ ա՛ շէնին տընէրումըն էլ ըն զըվանօկ տի-նըմ* (Բ):

- Զըվանօկ տալ - Էլեկտրական զան-գի կոճակը սեղմելով՝ զանգը հնչեցնել: *...Վեր զըվանօկ ա տամ, թան հըղէ ինի, հէտան պըլլօր ա անում...* (ՀԺՀ, V, 647):

ԶԵՎԶԵԼԸԳՕԹՈՒՆ - տեն ԶԵՎԶԵԼԸԳՕԹՈՒՆ:

ԶԵՎԶԵԼԸԳՕԹՈՒՆ/ԶԵՎԶԵԼԸԳՕԹՈՒՆ - գ. Զավակություն, դատարկություն, շատախոսություն, թեթեամտություն: Զըվզըկոթունը Զընթալաց ցըհան անպակաս ա (2):

ԶԵՎԷՐ (ռուս. *зверь*) - տեն ԿԷԶՄՆ:

ԶԵՎԷՐԱԲՕՅ (ռուս. *зверобой*) - գ. Դեղին ծաղիկներով բուժիչ խոտաբույս, արեգնորիկ: Զըվէրաբոյը չորըցընում ըն, քըցնում չային մաչը (2):

ԶԵՎԻՐ/ԶԱՐ - տեն ԶՄՅԱՆ:

- Զըվիր ածել/անել - տեն Զըվիրը պիրիլ:

- Զըվիրը կ'ան - տեն Զանիան քիսիլ:

- Զըվիրը պիրիլ - տեն Զանիան (ն)

տանել:

ԶՈՏԵԼ (գրք. *զոտել, զատել*) - նք. 1. Ընտրելով՝ ջուկելով պահել միայն ընտիրը: Ցորենը զոտում ըն, վարում (Բ): 2. Երեսը քաշել, սերուցքը հանել (կաթի մասին): Զոտած կաթնան կարել չըս լ'ավ պաներ շինիս (Բ):

ԶՈՏԿՈՂՈՐԾ - տեն ԶՍԷԳՔ:

ԶՈՐԱՆԳԻ/ԶԻՐԱՆԳԻ - ած. Սառնորակ՝ սառը ջուր ունեցող: Դաթերը զորանգի անխաղձնէ շատ կա (Բ):

ԶՈՐԱՎԱՐԹ - գ. Վարդի տեսակ: Մին փոսը զորավարթը տամ ա ըխճըկանը, ինքը փախճում (2):

ԶՈՐԱՎՈՒՐ/ԶՈՒՐԱՎԷՐ (գրք. *զորաւոր*) - ած. Գերբնական՝ կախարդական զորություն ունեցող: Վէր էտ ըխայիրին ըտի զորութիւն ա իլան, անումը տիրանլ ըն Զըրավուր ախպիր (ՍԱ, 57):

ԶՈՐԱՄԱՆԱԼ (գրք. *զարգանամ*) - չք. 1. Աճել, բարգավաճել: Դարաբաղը ուրըցոր զըրգանում ա (Բ): 2. փխբ. Գոռոգանալ, ինքնահավան դառնալ: Տէփուց Աղունը զըրգացալ ա, մըգ նըիգ'տ խօսում չի (Բ):

ԶՐԹԳՐԹՈՒՆ/ԶԻՐԳԻՐԹՈՒՆ - գ. Ոսկերջի արհեստը, ոսկերչություն: Զըրգըրթունը փիս փեշակ չի, թա վէր մուշտանի ինի (Բ):

ԶՐԹԱՆԴԻԼ/ԶԻՐԹԱՆԴԻԼ - չք. Սարսափել, զարհուրել: ...Վէր պատմէցիր, իմ ջանքս էլ զըրգանից (ԶՏ, Ա, 222):

ԶՐԹԱՆԹԱՐ - տեն ԶՐԹԱՆԹԱՐԱՆ:

ԶՐԹԵՐԹԵՐ - տեն ԶՐԹԱՆԹԱՐԱՆ:

ԶՐԹԵՅԷԼ (գրք. *զրահել* (զրահ հազցնել)) - տեն ԶՐԹԱՆԹԱՐԱՆ:

ԶՐԹԹԻ - տեն ԶՐԹԹԻ:

ԶՐԹԻԿ - տեն ԶԵՎԻՐ:

ԶՐԹԻԿԱԼ - տեն ԶԵՎԻՐԱԼ:

ԶՐԹԻԿԱԼԻ - տեն ԶԵՎԻՐԱԼ:

ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱԼ - տեն ԶԵՎԻՐԱԼ:

ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱԼԻ - տեն ԶԵՎԻՐԱԼ:

ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱԼ - տեն ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱԼ:

ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱՕՆ - տեն ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱՕՆ:

ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱՕՏ - տեն ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱՕՏ:

ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱՆԷԼ - տեն ԶՐԹԻԿԱԶՐԹԻԿԱՆԷԼ:

ԶՐԹԻԿԱՕՆ - տեն ԶՐԹԻԿԱՕՆ:

ԶՐԹԻԿԱՕՏ - տեն ԶՐԹԻԿԱՕՏ:

ԶՐԹԻՍԹ - տեն ԶՐԹԻՍԹ:

ԶՐԹԻՍԹԱԼ - տեն ԶՐԹԻՍԹԱԼ:

ԶՐԹԻՍԹԱԼԻ - տեն ԶՐԹԻՍԹԱԼԻ:

ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹԱԼ - տեն ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹԱԼ:

ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹԱԼԻ - տեն ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹԱԼԻ:

ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹԱՆԷԼ - տեն ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹԱՆԷԼ:

ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹՈՆ - տեն ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹՈՆ:

ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹՈՏ - տեն ԶՐԹԻՍԹԶՐԹԻՍԹՈՏ:

ԶՐԹԻՍԹՈՏ (Բ)ՆԷԼ - տեն ԶՐԹԻՍԹՈՏ (Բ)ՆԷԼ:

ԶՐԹԻՍԹՈՆ - տեն ԶՐԹԻՍԹՈՆ:

ԶՐԹԻՍԹՈՏ - տեն ԶՐԹԻՍԹՈՏ:

ԶՐԹԻՎ - տեն ԶՐԹԻՎ:

ԶՐԹԻՎԱԼ - տեն ԶՐԹԻՎԱԼ:

ԶՐԹԻՎԱԼԻ - տեն ԶՐԹԻՎԱԼԻ:

ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱԼ - տեն ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱԼ:

ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱԼԻ - տեն ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱԼԻ:

ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՆԷԼ - տեն ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՆԷԼ:

ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՕՆ - տեն ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՕՆ:

ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՕՏ - տեն ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՕՏ:

ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՆԷԼ - տեն ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՆԷԼ:

ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՕՆ - տեն ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՕՆ:

ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՕՏ - տեն ԶՐԹԻՎԱԶՐԹԻՎԱՕՏ:

ԶՐԹԻՎԱՕՆ - տեն ԶՐԹԻՎԱՕՆ:

ԶՐԹԻՎԱՕՏ - տեն ԶՐԹԻՎԱՕՏ:

ԶՐԹԻՎԱՑՐԹԻՎԱՆԷԼ - տեն ԶՐԹԻՎԱՑՐԹԻՎԱՆԷԼ:

ԶՐԹԻՎԱՑՐԹԻՎԱՕՆ - տեն ԶՐԹԻՎԱՑՐԹԻՎԱՕՆ:

ԶՐԹԻՎԱՑՐԹԻՎԱՕՏ - տեն ԶՐԹԻՎԱՑՐԹԻՎԱՕՏ:

ԶՐԹԻՎԱՑՐԹԻՎԱՆԷԼ (գրք. *զարդարանք*) - գ. Վրդուարդի առարկաներ, զարդեր: Մին օր էլ էտ ըխճըկանը զըրթանանը կ'ուղանում ըն (2):

ԶՐԹԱՐԷԼ - տեն ԶՐԹԱՐԷԼ:

ԶՐԹԱՐԷԼ/ԶՐԹԱՐԷԼ (գրք. *զարդարեմ*) - նք. Զարդեր կախել վրան, զարդերով պնել: Էտ դօչը զըրթանում ըն, տանում հըրթընընկն տօնը (2):

ԶՐԹԱՐԿԷԼ - տեն ԶՐԹԱՐԿԷԼ:

ԶՐԹԱՐԿԷԼ/ԶՐԹԱՐԿԷԼ - կք. Եւ չք. ԶՐԹԱՐԷԼ-ի: Աղվէսը թա՝ միհէնգ՝ հանքիտ լանլ ա զըրթարվալ, յէր կաց (ԶԺԳ, VII, 225):

ԶՐԹԱՐԹԱԼ - տեն ԶՐԹԱՐԹԱԼ:

ԶՐԹԱՐԹԱՐՈՆ - տեն ԶՐԹԱՐԹԱՐՈՆ:

ԶՐԹԱՐԹԱՐՈՏ - տեն ԶՐԹԱՐԹԱՐՈՏ:

ԶՐԹԱՐԹԻԼ - տեն ԶՐԹԱՐԹԻԼ:

ԶՐԹԱՐԹԱՆԻ - տեն ԶՐԹԱՐԹԱՆԻ:

ԶՐԹԱՐԿԱԼ - տեն ԶՐԹԱՐԿԱԼ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ - տեն ԶՐԹԱՐԱՆԱԼԻ:

անում, կ'ամ ա տըսնում՝ ըսկեսուրը կըզնըված, ուշուց տայիս (2):

Զըրոնցամ ըղնել/ինիլ - խոսակցության տարվել, գրույցի մասնակից դառնալ եւ անելիքը մոռանալ: Մարը զըրոնցամ ընգապ, խօսէնք'ը թօղից տոնգը (Բ):

ԶԸՐՈՒՅՅՐԱԳԵՐ/ԶՈՒՐՈՒՅՅՐԱԳԵՐ - գ. Զրույցի՝ խոսակցության ընկեր, գրուցակից: Թաքավըրէն տըղան մըհէնգ վըր'ը ըրիւրյնացալ ա, թա էն ա կընգանը զըրոնցընգեր օնէ... (ՆԼՐԺԲ, 69):

ԶԸՐՓԵ - տէս ԶԸՐՓԻ:

ԶԸՐՓԻ/ԶԸՐՓԻ/ԶԸՍՓԻ/ԶԸՐՓԵ/ԶԸՐՓԵ/ԶԸՍՓԵ - տէս ԶԸՐՓԵ:

ԶԸՐՕ (ռուս. zero, ֆր. zero) - տէս ՆՕԼ:

ԶԸՐՕՍՓ - տէս ԶԸՍՓ:

ԶԻԲԻԼ (արաբ. zibl, պրս. zebale) - գ.

1. Աղբ, թափթիկ, կեղտ: Զիբիլը տաւըմ ըն ածըմ ըխպըհարը, յէշում, տըսնում մին պնիրը մաչին (2): 2. Կիւք. Անպետք՝ անարժէք բան, ոչնչություն: Աղվէսը ասըմ ա.- Տու հինչ ըս, հինչ գիբիլ ըս, վեր ինծ կօլ տաս (ՅԺՅ, V, 459):

- Զիբիլ անել - Աղբով կեղտոտել, աղբոտել: ...Մին օր տօնըն ա գիբիլ անում, մին օր մին օրիշ պէն, լօխ տանին անալ քըցնում (ՅԺՅ, VII, 21):

- Զիբիլ տընալ - 1. Աղբով կեղտոտվել, աղբոտվել: Ծօրէրը սաղ գիբիլ ա տընալ (Բ): 2. Անարժէք դառնալ, անպետքանալ: Թօռ յըկալ, սաղ ախտան գիբիլ տընալ (Բ):

ԶԻԲԻԼՆՆՕՅ - տէս ԸԽՊԸՅԱՐ:

ԶԻԲԻԼՆՏԸՂ - տէս ԸԽՊԸՅԱՐ:

ԶԻԲԻԼԽԱՆԱ - տէս ԸԽՊԸՅԱՐ:

ԶԻԲԻԼԽԱՆՈՆԸ - ած. Աղբի հետ խառն: Էտ ճուղուպուրը ըտի գիբիլխառնը լօխ ծախում ա (2):

ԶԻԲԻԼԿՆԻԼԻԼ - չք. Աղբով պատվել, խիստ աղբոտվել: Սաղ հայաթը գիբիլկնիւլ ա, միւր կա վէջ, թա թըմիգընէ (Բ):

ԶԻԲԻԼՈՒՏ/ԶԻԲԻԼՕՏ - ած. Աղբով կեղտոտված՝ ապականված, աղբոտ: Զիբիլուտ ըմընէք'ը տիւնում ա տըռանը, ճանջէրը գիրանվ ըն տընում (2):

ԶԻԲԻԼՕՏ - տէս ԶԻԲԻԼՈՒՏ:

ԶԻԶ - տէս ԶԻԶԻ:

ԶԻԶԱ - տէս ԶԻԶԻ:

ԶԻԶԱ-ԲԻԶԱ - տէս ԶԻԶԻ-ԲԻԶԻ:

ԶԻԶԱ/ԶԻԶԱ - ած. 1. Սիրուն, գեղեցիկ, գողտրիկ: Զիզի հարթն ա (Բ): 2. Փայլուն, փայլվիւն: Մին գիզի ժէվ ա ինք' օնում, կապում խոխէն ծէրքէն (Բ): 3. Սիրելի, թանկագին: Զիզի բալան քօն ինի, Այուն հըստէ դարդ չինի... (2):

ԶԻԶԱ/ԶԻԶ - գ. Դեղին ծաղիկներով

վայրի խոտաբույս: Էտ արտումը տեղէն գիզ ա փըսնէս (ՅԺՅ, V, 413):

ԶԻԶԻ-ԲԻԶԻ/ԶԻԶԱ-ԲԻԶԱ - ած.

Զարդարուն, սիրուն, աչք շլացնող, բայց ոչ արժէքավոր: Զիզի-բիզի պէնէր ա (Բ):

ԶԻԼ (գրբ. զիլ) - ած. 1. Բարձր եւ սուր (ծայնի մասին): ...Տըմբըլիս թըխէցի, մին զիլ սնս յեր իլալ... (ԶՏ, Ա, 22): 2. Կիւք. Բարձր եւ սրածայր: Դէ խօտըն էլ զիլ խօտ ա, դարյազը յօր ա ունէս, մին ժամումը լօխ հըրէս (2): 3. Կիւք. Ուժգին, սաստիկ, խիստ: Զիլ ցօրտ ըրալ, ծառէրը ցօրտ տարալ (Բ): 4. Փարթամ, խիտ: Զիլ մազ'եր օնէ (Բ): 5. Ուժեղ, ճարպիկ: Թաքավէրը զիլ տըղամարթ ա ինում... (ՅԱԲ, 15, 17):

- Զիլ տըկըլօր - Ամբողջությամբ՝ լրիվ մերկ: Ըտի զիլ տըկըլօր տոնս ըն տընում, թաքավէրին ըմըշկին շարվում (2):

ԶԻԼԱՆ - ած. Բարձր եւ սուր ծայն ունեցող: Զիլան գոռնան վեր փըջնում ա, հավքէրը հըվաքըվում ըն (2):

ԶԻԼԲԱ-ԶԻԼԲԱ - տէս ԶԻԼԲԱ-ԶԻԼԲԱ:

ԶԻԼԲԱ-ԶԻԼԲԱ/ԶԻԼԲԱ-ԶԻԼԲԱ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Զիլը-գիլան անել - տէս Պըտըռ-պատառ անել: Ծօռ ըն կ'ամ, հարամ Դուզ'անգին քըթէնում, զիլը-գիլան ա-նում (ՅԺՅ, VII, 165):

- Զիլը-գիլան ինիլ/տընալ - տէս Պըտըռ-պատառ ինիլ: ...Հանց յըրա յա ընէս, վեր էտ կէշ օխծը գիլա-գիլա յա տըռաս, դաշանգը մընաս ա սաղ (ԱԱ, 76):

ԶԻԼԶԻԼԱ - տէս ԶԸԼԶԸԼԱ:

ԶԻԼԶԻԼԱՆ - տէս ԶԸԼԶԸԼԱՆ:

ԶԻԼԶԻԼՕՆ - տէս ԶԸԼԶԸԼՕՆ:

ԶԻԼԶԻԼՕՏ - տէս ԶԸԼԶԸԼՕՏ:

ԶԻԼԻԼ - տէս ԶԸԼԻԼ:

ԶԻԼԻՍ-ԶԻԼԻՍ - տէս ԶԻԼԲԱ-ԶԻԼԲԱ:

ԶԻՅԱԿԵՐ - տէս ԶԸՅԱԿԵՐ:

ԶԻՅԱՐ - տէս ԶԸՅԱՐ:

ԶԻՅԱՐԼԱՄԻՇ - տէս ԶԸՅԱՐԼԱՄԻՇ:

ԶԻՅԱԲԱՐ - տէս ԶԸՅԱԲԱՐ:

ԶԻՅԱՆ (պրս. ziyān) - տէս ՎԸՆԱՍ:

ԶԻՆԳ - տէս ԶԻՆԳ:

ԶԻՆԳ/ԶԻՆԳ (թրք. zink) - գ. Անասու-նի՝ հատկապես տավարի ծննի ոսկորը՝ վերին ու ներքին թգաչափ մասերով հանդերձ: Տըվարէն զինգ'էրը իփնում ըն, թօթէն արաղը տիննում, ք'ըփ անում (Բ):

ԶԻՆԳՆԱԿԵԼ - տէս ԶԸՐՈՒՅՅՐԱԿԵԼ:

ԶԻՆՅԱԹ - տէս ԶԸՐՈՒՅՅՐԱԿԵԼ: Ուրան գիւյաթը կ'արմուր յըլէխում կապում ա, տիննում մին քօլու տակէ, շօթէրը հա-նում, կի մընում կ'ըտը (ՅԺՅ, VII, 245):

ԶԻՆԶԻԼ - տէս ԺԻՆԶԻԼ:

ԶԻՆԶԻԼԱՅԱԿ - տէս ԺԻՆԶԻԼԱՅԱԿ:

ԶԻՆԶԻԼԱՅՈՒՄ - տէս ԺԻՆԶԻԼԱՅՈՒՄ:

ԶԻՆԶԻԼԻԼ - տէս ԺԻՆԶԻԼԻԼ:

ԶԻՆԿԵՐ (գրբ. զինսուր) - տէս ՍԱԼ-ԴԱԹ: Էտ կուճուր ախճիգ'ը նան զինվէ-րը վեր քընած ըն ընում, քըշէր վախտը էս տըղան յեր ա կէնում... (ՅԺՅ, V, 395):

ԶԻՆԶ' (գրբ. գ'հնքն) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Զինքը ըսպանել - տէս Զինքը ցը-րը՛վ տալ: ...Տըռնին քըմական ասըմ ա.- Ծոնտ ըրիք, տծոնը պը՛ց ըրիք, թան չէ զինք'ըս կըսպանիւմ (ՅԺՅ, V, 577):

- Զինքը թափ տալ - տէս Զինքը շը-ղըհարել:

- Զինքը (կըլծիւր) հըվաքել - Սթափ-վել, զգաստանալ, ինքն իրեն տիրապե-տել: Թօմարը մին խըրէկ վախըմ ա, ամ-մա մին էլ զինք'ը հիվաքըմ ա (ԼՐԲ, 352):

- Զինքը կուրց(ը)նել - Շփոթվել, ինք-նատիրապետումը կորցնել, անելիքը չի-մանալ: Էտ տըղան օխծէն վեր տըսնում ա, զինք'ը կուրցընում ա (2):

- Զինքը շաղ տալ - տէս Զինքը ցը-րը՛վ տալ:

- Զինքը շըղըհարել - 1. տէս Զինքը (կըլծիւր) հըվաքել: 2. Սաստել, սպառ-նալով խրատել՝ կարգի հրավիրել: Նա-խագան ըտըրան ծէն ա տամ, զինք'ը մին լ'ալ շըղըհարում (2):

- Զինքը պահել - 1. տէս Զինքը ու-րան պահել: 2. Ապրուստի միջոցներ հայթայթել, գոյությունը պահել: ...Ե՛ցալ ա Ըստոնծէն կօխկը, թա.- Մին թանհըր չօնիւմ, թա զինք'ըս պահիւմ (ԱԱ, 71):

- Զինքը տալ - Անմասցորդ որբէւ մե-կին կամ մի բանի նվիրվել՝ տրվել: Զին-ք'ը տըվալ ա խըմէլին, ընդըրանալ տօն պահօղ չինիլ (Բ):

- Զինքը տափավը կ'ան/տալ - 1. տէս Զինքը ցըրը՛վ տալ: Առջը, ղըզմիշ իլան, զինք'ը տըփէրավըն ա տաս, հօռ ընէս, տոնս կ'աս (ՅԲ, 353): 2. Գետնին տա-պալվել: Տըղան իրը՛քին ղօնումը վեր թըխէս ա, դէվը զինք'ը տափավըն ա կ'աս, ըստըկէս (2):

- Զինքը ցըրը՛վ տալ - 1. խիստ կա-տաղել՝ հուզվել, ինքնատիրապետումը կորցնելով՝ գոռգռալ՝ ողբալ: Խաբարը վեր հըսցընում ըն մէլիք'ին, կըտարում ա, զինք'ը ցըրը՛վ տամ (2): 2. Ամեն կերպ ձգտել իր ասածը համոզել՝ արդա-րանալ: Խը՛դ կընէգ'ը հիշկան զինք'ը ցըրը՛վ ա տամ, մին ա, մարթը հըվա-տում չի (2):

- Զինքը ուրան պահել - Իրեն պար-կէշտ, համեստ, զուսպ պահել: Սուրյան

ասմա.- Զինքը՝ քրեական, թա ցե տոհման կրքը (2):

- Զինքը քրեական - տեն Զինքը (կը լծի) հրվաքել:

- Զինքը քրեական - տեն Զինքը ցրելով տալ(1): Էտ մարթը վեր կընգանը սիրը կանեն կըրկաժեն կոպակալ թըխըմ ա, կընէգը ընդդէմ զինքը քրեական ա (2):

- Զինքը օտել - տեն Զինքը ցրելով տալ:

ԶԻՐԱՆԳԻ - տեն ԶԻՐԱՆԳԻ:

ԶԻՐԱՎ - տեն ԶԻՐԱՎ:

ԶԻՐԱՎԻԶԻՐԱՎ (գրք. գիրքաւ) - կ. Միջոցով, մեկի կամ մի բանի օգնությամբ: Կավըն ասում ա.- Յը՛ս կ'ալ չըմ, ամմա էս էրկու անգամ տար, գիրքով վար ըրա (3Ժ3, V, 541):

- Զիրավ ածել - Որեւ բանով ծածկել: Սողանը մը՛կնում ա, մեզանը գիրավ ածում (Բ):

- Զիրավ անել - 1. տեն Զիրավ ածել: 2. Որեւ բանով գրադեցնել: Այն տըկողէն ա կուտըրատում, խօսուցը գիրավ անում, միւսը՛ս հարթնէր կ'ամ ըն (2): 3. Որեւ բան ցանել՝ շաղ տալ: Մէսը կը տօրում ա, աղը գիրավ անում (Բ):

- Զիրավ ըղնել - 1. Քայլելիս որեւ բանի դէմ ընկնել: Զիրավ ա ըղնում քարավը, վեր ըղնում (2): 2. Մի բանի վրա ամբողջ մարմնով պառկել՝ կախվել՝ փաթաթվել: Զիրավ գիրավ ա ըղնում տըղէն, պըջալը (Բ):

- Զիրավ ընցընել - Մեկին տեսության գնալ, այցելել մի բանի: Արշակը հիվընդանում ա, մին իրէք-ջօրս հընգեր կ'ամ ըն, գիրավ հընցընում (ՆԱԲ, 110):

- Զիրավ ինիլ - Մի բանով գրադել: Թաքավերը սաղ օրը էտ դուշավը գիրավ ա ինիւմ, ամմէն ինիլ մըննան քըցում (2):

- Զիրավ տալ - 1. Փաթաթել: Ք'ան-դիրը գիրավ ա տամ, ծիք՝ տամ, տոն օտում (2): 2. Խնձվել, թնջուկ դառնալ: Թիլերը գիրավ ա տըվալ, կարում չըմ ուրիւր անա ճօկիմ (Բ): 3. Փռել՝ տարածել բաց օդում՝ չորանալու կամ օդափոխվելու համար: Տանըմ ա, թա լըվացը գիրավ տա, տը՛սնում ա լըվացէն քօղը կա վէջ (2): 4. Շերամը բոժոժ մտնել եւ վրան թել փաթաթել: Վերթընը գիրավ ա տամ, կընանէքը ըրիւրյանըմ ըն (2): 5. տեն Զիրավ անել (3):

- Զիրավ տը՛նալ - Գլխին հավաքվել, շրջապատել: Քըվերը տընանը էշան վեր ա կ'ամ, խօխենքը գիրավ ըն տընում (ՆԱԲ, 125):

- Զիրավ քըցիլ - 1. տեն Զիրավ ածել: 2. Որեւ բան՝ հանցանք, գանցանք եւն մեկի վրա բարդել: Կուղթունը ուրանը անում ըն, հարթնանը գիրավ քըցում (2):

- Զիրավ օնել - տեն Զիրավ ածել:

ԶԻՐԳԻՐՈՐԹՈՒՆ - տեն ԶԻՐԳԻՐՈՐԹՈՒՆ:

ԶԻՐԳՆԱՆԳԻԼ - տեն ԶԻՐԳՆԱՆԳԻԼ:

ԶԻՐԹ-ԶԻԲԻԼ - տեն ԶԻՐԹ-ԶԻԲԻԼ:

ԶՈՒ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Զու անել - 1. Ոչ մի բան հաշվի չառնելով՝ սլանալ, անցնել: Կ'ամ ա շինը մաչավը զու անում, վէշ մինիս խուսցունում չի (2): 2. տեն Զու տալ:

- Զու ըրած - Անընդհատ, առանց կանգ առնելու: ...Վէջ խօսում ա, վէջ ծըծաղում, լրիւմ զու ըրած ախ ա քաշում (3Ժ3, V, 133):

- Զու տալ - 1. Բարձրաձայն լացել, հեծեծալ: Խօսան զու յա տամ, մօրը հը՛տան ք'իսում (2): 2. Սույն ձայնը անընդհատ հանել: Կուղըմընկէ յըն խաղ անում, մինը կօնը թըխում ա, հըռըցընում, էն մինըն էլ զու տալավ ք'իսում ա, պիրում (2):

ԶՈՒԲԸՐԻՏ (ռուս. зыбунты) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զուբը(ր)իտ անել - Մեխանիկորեն անգիր անել՝ սերտել: Զօրը խօսկերըն ա, զուբըրիտ ա ըրալ, ամմէն դօնում ա-տում ա (2):

ԶՈՒԳՈՒՇՕՆՆԻ - տեն ԸԶԳՈՒՇՕՆՆԻ:

ԶՈՒԳՈՒՐԹ (թըք. züğürt (աղքատ, կարիքավոր) - ած. 1. Անկարող, ողորմելի: Զուգուր մարթ ա Զարմէնը (Բ): 2. Զախողված, անհաջողության մատնված: Իմ կօրծերըս գուգուրթ ա (Բ):

ԶՈՒԶԱ - գ. 1. Ոռնոց, կաղկանձ: Քըշերը վեր կ'ամ ա, չըղընէրէն զուգան ըղնում ա շէնը (Բ): 2. փխբ. Բարձրաձայն լաց: Խօսուցը զուգան թօղում չի՝ էտ մարթը քօն ինի (Բ):

- Զուգա տալ - 1. Ոռնալ, կաղկանձել: Շօնը վեր էրկան վախտ զուգա տուվալ, գ'իդն վեր տանան մինը մըռընլական ա (2): 2. տեն Զու տալ (1): ...Անդօնիս կընէգը թօղում ա տօնը-տէղը վեր ածած, խօխէնքը հէտան զուգա տալիս, փախչըմ... (ԶՏ, Բ, 170):

ԶՈՒԶԵԿԱՎԵՐ/ԶՈՒԶԵԿԱՎԵՐ/ԶՈՒԶԵԿԱՎԵՐ - ած. Միջուկ ունեցող (փայտ, բույս եւն): Մին գուգըկավեր փանջ անշոն, գօզանը տոն օտում (Բ):

ԶՈՒԹ/ԶՈՒՏ (գրք. գուտ) - տեն ԽԱԼԻՍ:

ԶՈՒԼԱԼ (արաբ. zūlāl (մաքուր ջուր) - ած. Վհիտ, հստակ: Զուլալ ախալիւր չի մընաց, սաղ հըռըմըցընէն (2):

- Զուլալ քըրթնօք - տեն Զալալ քըրթնօք:

ԶՈՒԼԱՎԵՐ/ԶՈՒԼԱՎԵՐ - ած. Շերտավոր, վրան զուլեր ունեցող: Դանդաղ ըտը-

րա հը՛տէ մին զուլավեր շօր ա կարում, էտ մուտանան ինք՛ օտում (2):

ԶՈՒԼՈՒՄ (արաբ. zulum (անիրավություն, կեղեքում), թըք. zulüm (կեղեքում, բռնություն, չարչարանք) - 1. գ. Մեծ դժբախտություն, աղետ, արհավիրք: Ծուղուպուր թա.- Պան ախալեր, մէխկու կըրակ ըմ, ինձ դաթումըս պահէ, էս գուգուման պըռընիմ... (ԱԱռ, 8): 2. ած. Դաժան, վայրագ: Մին թաքավեր շատ գուլում ա ինիւմ (3Ժ3, VII, 330): 3. ած. Վատ, աղետալի, աղետաբեր: Քըշերը շատ ա ընցընէս, խըրէգ՝ ա ընցընէս, Խաչին ըսկըսէս ա մին գուլում անագ տը՛սնալը (3Ժ3, V, 470):

ԶՈՒԼՈՒՄԹ (թըք. zulmet (մթություն) - 1. տեն ԶՈՒԼՈՒՄ: 2. տեն ԸԶԱՄԱՄԹ:

ԶՈՒԼԱՎԵՐԻԼ - չք. Զուլ արձակել, զուլ բռնել: Փիլերտը գուլընկանալ ա (2):

ԶՈՒՍԱՆ - ած. Շատ բարձրահասակ: Զուստան մարթ ա իլալ Արիվիտալ աքօրը մարթը (Բ):

ԶՈՒՄ(ԲՈՒ)ՐՈՒՏ (գրք. գմրուխտ, գմրույթ) - 1. գ. Կանաչ գույնի թանկագին քար, գմրուխտ: Դուշը պէրանը պէնում ա, մին գուլընիւմ վեր քըցում (2): 2. ած. Զմրուխտի գույն ունեցող, կանաչ: Զուլընիւմ շօրեր ա կը՛ցալ (Բ):

- Զուլընիւմ հավը/դուշ - Զեքիաթներում հանդիպող առասպելական՝ դրական հատկանիշներով թռչուն: Զուլընիւմ դուշը ըսի թաքավերին կուճուր տըղէն սը՛վ ըշխարքան տոն ա օտում (2):

ԶՈՒՆԱ/ԶՈՒՆԱ (արաբ. surna, zorna, թըք. zurna) - գ. Արեւելյան փողային՝ սրնգի նմանվող երաժշտական գործիք: Զուռնաչին զուռնան փիչում ա, հարթըն տոն ըն օտում (2): 2. փխբ. Զաստ, մեծ, անճոռնի: Զուռնա քէթ օնէ (Բ): 3. փխբ. տեն ԶՈՒՆԹ: 4. տեն ԶՈՒՆԹ(4):

- Զուռնա փըջիւն չըմ, թա քու էշըն խըրթնում ա՝ Գործելու եմ առանց ուրիշի շահերը հաշվի առնելու:

ԶՈՒՆԱ/ԶՈՒՆԱԿԱՎԵՐ/ԶՈՒՆԱԿԱՎԵՐ - գ. 1. Արեւելյան երաժշտություն՝ զուռնայով եւ դիդլով: Էտ թաքավերըն էլ զուռնա-դավալ շատ ա ինիւմ սիրիլիս (2): 2. փխբ. Զուռնա եւ դիդլ նվագողներ, երաժիշտներ: Փանիլանըն ուրան զուռնըղըվալավը վը՛ր տոն ա կ'ամ, ժուղօվուրթը թուփ ըն տը՛նում... (3Ժ3, VII, 66):

ԶՈՒՆԱ-ՆԸՐԱՐԱ - տեն ԶՈՒՆԱ-ՐԱՎԱԼ:

ԶՈՒՆԱԶԻ/ԶՈՒՆԱԶԻ (թըք. zurna) - գ. Զուռնա փչող՝ նվագող երաժիշտ: Միհէնգ՝ զուռնաչուն մըրթատը՛դ տինձղ չի կա (2):

ԶՈՒՌՆԱ-ՏԵՄԲԵԼԱ - տեն ԶՈՒՌՆԱ-ՂԱՎԱԼ:

ԶՈՒՌՆԵՂԱՎԱԼ - տեն ԶՈՒՌՆԱ-ՂԱՎԱԼ:

ԶՈՒՌՆԵՂԵԼԹ/ԶՈՒՌՆԵՂԵԼԹ - գ. Զուռնայից կախված զարդ: Զուռնա-ջին մին վախտ յէշնում ա, տըսնում զուռնաքլիթը կա վէջ (Ձ):

ԶՈՒՌՈՒ - տեն ԶՈՒՌՆԱ:

ԶՈՒՌՈՒԶԻ - տեն ԶՈՒՌՆԱԶԻ:

ԶՈՒՌՈՒՂԱՎԱԼ - տեն ԶՈՒՌՆԱ-ՂԱՎԱԼ:

ԶՈՒՌՈՒՂԵԼԹ - տեն ԶՈՒՌՆԵՂԵԼԹ:

ԶՈՒՏ - տեն ԶՈՒՌ:

ԶՈՒՐ/ԻԶՈՒՐ (գրք. զուր, իզուր, պրս. zur (կեղծ, խաբեություն) - տեն ՆԵՅԱԼ: Զուր չըն ասում, վէր կընանէք՝ մին լին օղտը շինող ըն (ՅԺՅ, V, 600):

ԶՈՒՐԱՆԱԼ (գրք. գորանամ (սաստ-կանալ, ավելանալ) - չք. Աճել, զարգա-նալ, ծել-ծաղկել: Պառավըն ասում ա. - Յէս կարող ըմ օրինել, վըր ծիլիք՝, ծաղ-կիք՝, զուրանաք (ՅԺՅ, VII, 129):

ԶՈՒՐԱՎԵՐ - տեն ԶՈՒՐԱՎՈՐ:

ԶՈՒՐԱՐ - տեն ԶՈՒՐԱՐ:

ԶՈՒՐԱՐԼՈՒ - տեն ԶՈՒՐԱՐԼՈՒ:

ԶՈՒՐԱՐՆԻԼ - տեն ԶՈՒՐԱՐՆԻԼ:

ԶՈՒՐԱՐՆԱԼ/ԶՈՒՐԱՐՆԱԼ (գրք.

արթանամ, զարթանամ) - չք. Քնած վիճակից դուրս գալ, արթանալ: Մին էլ վէր զիւրթանում ա, էլ քօն չի ինում (ՅԱԲ, 15, 107):

ԶՈՒՐԱՐՆԵԼ/ԶՈՒՐԱՐՆԵԼ (գրք. զարթուցանել) - նք. ԶՈՒՐԱՐՆԱՆԱԼ-ի: Տըղան թաքավըրէն զիւրթ-նըցնում ա, յետնան ինքը վազ տամ, ճըպատը, թիլիսիմը խըլիւմ ըխճըկօ-րանցըն անա... (ՆԼՂԺԲ, 52):

ԶՈՒՐՈՒՏ - տեն ԶՈՒՐՈՒՏ:

ԶՈՒՐՈՒՏՅԱՆԱԼ - տեն ԶՈՒՐՈՒՏ-ՅԱՆԱԼ:

ԶՈՒՔԱ - տեն ԶՈՒՐՈՒՐԱՔ:

ԶՈՒՔԱ-ԶՈՒՐՈՒՐԱՔ - գ. Զարդեր եւ զգեստավորում: Ըտըրա զուքս-զըրթը-րանքէն վէր յէշում ա, էլ հիմանում ա, թա մուտանա (Ձ):

ԶՈՒՔԱԵԼ - տեն ԶՈՒՐՈՒՐԱՔԵԼ:

ԶՈՒՔԱԵԼ-ԶՈՒՐՈՒՐԱՔԵԼ - տեն ԶՈՒՔԱԵԼ-ԶՈՒՐՈՒՐԱՔԵԼ:

ԶՈՒՔԱԵԼ-ԶՈՒՐՈՒՐԱՔԵԼ - չք. Ամբող-ջութամբ զարդարվել, պճնվել, զգես-տավորվել: Զուքված-զըրթանված նի յա մընում պալատը, քընում թուշին թաքավըրէն ախճիգ՝ Շուշանիգին կօշ-տը (ՆԱԲ, 43):

ԶՈՒՔԱ - տեն ԶՈՒՐԱՔ:

ԶՈՒՐԱ/ԶՈՒՐԱ - գ. Փայտի, որոշ բույսերի, սոխի, ձմերուկի եւն միջուկ:

Սողանը տինում ա ըստօլէն, լըմբոյրու-ղավը թըխում, զօգանը տինս օնում (Բ):

ԶՈՒՐԱՎԱԵՐ - տեն ԶՈՒՐԱՎԱԵՐ:

ԶՈՒՐԱՎԱԵՐ - տեն ԶՈՒՐԱՎԱԵՐ:

ԶՈՒՐԱ (գրք. զորեմ (կցել, փակց-նել) - նք. Մետաղյա գործիքները եռակ-ցել, զողել: Ցակատը զօթում ա, տամ ու-րան (Ձ):

ԶՈՒ (թրք. zol) - գ. 1. Կաշվի, կտորե-ղենի եւն նեղ եւ երկար շերտ: Տըրա մաշկան էլ ա մին զօլ տ'ուս օնում, պէց թօղնում (ՅԱԲ, 15, 98): 2. Ընդհանուր ֆոնից տարբերվող մաս՝ շերտ որեւէ մակերեսի՝ առարկայի վրա: Էտ կըվէն սիպտակ զօլըր հըռանցէ տըսնում ա, ճընանչում (Ձ): 3. մ. Ամբողջ հասակով մեկ, երկարությամբ: Կամ ա չմըջնովէն լըրա զօլ պառկում (ՅԱԲ, 15, 104):

ԶՈՒ (թրք. zola) - գ. 1. Երկար ձող: Զօլան յօր ա ունես, ճըղպօրէն թըփէս (Բ): 2. փիք. Բարձրահասակ ու նիհար մարդ: Էտ զօլան կըռանում ա, ամմա էլ-հա կըլծիքը ըրվամ ա (Ձ): 3. փիք. Մեծ առնանդամ:

ԶՈՒՐ - գ. Տախտակները կոպիտ տաշելու մեծ ռանդա: Դիւզմըր զօլա-ղը յօր ա օնում, էտ տըխտըկնէն տան-շում (Ձ):

ԶՈՒՐԱՎԵՐ - տեն ԶՈՒՐԱՎԱԵՐ:

ԶՈՒ-ԶՈՒ - 1. տեն ԶՈՒՐԱՎԱԵՐ: 2. մ. Շերտերով, շերտ-շերտ: Կաշին զօլ-զօլ կըտըրում ա, տըրըրիս անում, ծախում (Ձ):

ԶՈՒՐԱՎԱ - ած. Մեծ, երկար: Խաշա-նը դանտի էն դուռնան թըղըղըրամ ա ը-րալ, մին զօլամա պարօվակ'իր էլ թըղը-ղըրամին մէջին տիրալ... (ՁՏ, Բ, 2):

ԶՈՒ (թրք. zog) - գ. Բույսերի՝ հատ-կապես բանջարաբույսերի դալար ցո-ղուն: Փիրփէտին զօխէրը աղ տիրանձ լ'ավ ա ինում (Բ):

- Զօխ տալ/փըռնել/քըցիլ - տեն ԶՈՒ-ԽԵՎԱԼԻԼ:

ԶՈՒ - 1. Գողթան գավառի հայերի մականուն: Շուշի զօլէր էլ ըն իլնլ ըպ-րէլիս (Ձ): 2. փիք. Բարձրահասակ մարդ: Էտ զօլը ծըրքը մըրկնում ա, սաղ խընծօրնէն քաղում, մընացած մարթի-ք'ը մընամ ըն յիշիլիս (Ձ): 3. փիք. Ժլատ՝ կծծի մարդ: Էտ զօլը ուրան խօ-խօսըն էլ չի վէշ մին պէն տամ (Ձ):

- Զօլէրէն խօսել - Զօլերի նման՝ զոկերենով առատ խոսք գտնել: Յինչ ըս զօլէրէն խօսում, կարքէն խօսէ (Ձ):

ԶՈՅ (գրք. զոհ) - գ. Պատերազմում սպանված մարդ: Դարաբաղը զօհ շատ ա տուվալ էս կըռվալը (Բ):

ԶՈՅԵԼ (գրք. զոհեմ (զոհել) - կր., չք. Պատերազմում սպանվել: Էտ վախ-

տըն էլ մին ռուս սալդաթ ա ըտըրդ զօհ-վալ (ԱԱ, 38):

ԶՈՂ - գ. Խրախճանք, ուրախու-թյուն: ...Յինչ սըրտամվ յէս քօջարի ա-ծիմ, մակարներին քէփավ, զօղավ ժամ տանիմ... (ՁՏ, Բ, 45):

ԶՈՍ - տեն ԶՈՅՍՆԱԲԱՐ:

ԶՈՍՓ - տեն ԶՈՍՓ:

ԶՈՍՓԻ - տեն ԶՈՍՓ:

ԶՈՆԹԻԿ/ԶՈՆՏԻԿ (ռուս. зонттик, հոլ. zonne-dek) - գ. Փայտե կոթին ամրաց-րած վրանաձեւ բացվող ու փակվող ճա-ղերի վրա քաշած կտորով հարմարանք՝ արեփց, ձյունից, անձրեւից պաշտպան-վելու համար, անձրեւանոց: Միհէնգվա հարթները հանդը քինանիս էլ ըն զօլթիկ յօր օնում (Բ):

ԶՈՆԻԿ - մ. Առանց կանգ առնելու եւ կողքերին ուշադրություն դարձնելու: ...Ըտըրան մին փօսըմ կ'էղըմ ա, ինքը զօնի ք'ընըմ օշափներին ամարաթը (ՅԺՅ, V, 203):

ԶՈՆՏԻԿ - տեն ԶՈՆԹԻԿ:

ԶՈՆ/ԶՈՐ (գրք. զոր) - գ. Ուժ, զորու-թյուն: Կընէկը վազ տալավ, հիշկան զօ-ռըմը կա, կ'ամ ա, թան մարթին կուփի տա, քըցի ճիւրը... (ԼՂԲ, 358):

- Զօռ անել - 1. Ստիպել, ուժ՝ ճնշում գործադրել, հարկադրել: Էս մարթը շատ վէր զօռ ա անում, էս տըղան ք'ը-նում ա (ՅԱԲ, 15, 83): 2. Զանք թափել, ճիգ գործադրել: Յիշկան զօռ ըրավ, կա-րից վէջ էտ կօրծը երկու օրումը պըրծը-նէ (Բ):

- Զօռն տըրը չի - Ուժով, ճնշմամբ, բռնությամբ հնարավոր չէ անել: Լէնգ՝ Թէմուրը տըսնում ա, վէր զօռն տըրը չի, յըտ ա տըրնում (Ձ):

- Զօռ ըղնէլ/հըննէլ - Ծանր աշխա-տանքից՝ մեծ ուժ գործադրելուց վնաս-վել: Էնքան կօրծ ա ըրալ, ծըրքը զօռ ա ընգալ (Բ):

- Զօռ պիւնըցնէլ - տեն Զօռ անել(1):

- Զօռ տալ - տեն Զօռ անել(2):

ԶՈՆԱՍԱ - տեն ԶՈՆՈՒՍԱ:

ԶՈՆԱՎ - տեն ԶՈՆՈՒՎ:

ԶՈՆԱԹԻ - տեն ԶՈՆՈՒԹԻ:

ԶՈՆԱ/ԶՈՐԱ (թրք. zorba) - ած. 1.

Ուժ ունեցող ու գործադրող, բռնավոր ու հարուստ: Մին շատ զօռա մարթ ա ինում. տա հիշտեղ քինամ ա, լօխ պի-տի ուրան հըղէ տան... (ՆԼՂԺԲ, 134): 2. Ուժեղ, զորավոր: Մին խիլլան վար կէ-նում ա, մին զօռա ըրօտուց ա լըսում (ՅԺՅ, V, 389):

ԶՈՆԱՅՈՐԹԻՆ/ԶՈՐԱՅՈՐԹԻՆ - գ. Ֆիզիկական ուժ գործադրելը, բռնու-թյուն: Տըրդ կա՝ զօռայօթունը անց չի կէնում, բիդի քախցըր լիւզո՞ւ պիւնըց-նիս (Ձ):

ԶՕՌԵԼ - տեն ԶՕՌՈՒԷԼ:
 ԶՕՌԻ - տեն ԶՕՌՈՒԻ:
 ԶՕՌԼՈՒ (թրք. *zorlu* (ուժեղ, ազդեցիկ) - տեն ԶՕՌՈՒԻ:
 ԶՕՌՈՒՄԱ/ԶՕՌԱՄԱ (թրք. *zorlama*) - տեն ԶՕՌՈՒՄԱ(1):
 - Զօռամա անել - տեն Զօռ անել(1):
 ԶՕՌՈՒՎ/ԶՕՌՈՒՎ - մ. 1. Բռնության, հարկադրաբար: Թաքավերը հրդարաման ա տամ, էտ տըղեն գօռռավ փըռնում ըն, քըցնում տոնրման (2): 2. Մեծ դժվարությամբ, մի կերպ, հազիվհազ: Վեց օր վըճըը քանդում ա, գօռռավ մին խըրեզ՝ վըճը ա ինում քանդածը (3Ժ3, V, 75):
 ԶՕՌՈՒՎ-ԳՈՒԶԱՎ - տեն ԶՕՌՈՒՎ-ԿԻԺ(Ժ)ԱՎ:
 ԶՕՌՈՒՎ-ԿԻԺ(Ժ)ԱՎ/ԶՕՌՈՒՎ-ԳՈՒԶԱՎ - տեն ԶՕՌՈՒՎ (2): Էտ ծին գօռռավ-կ՝իժավ, մին թանիրավ կըլծիքը պիցըրցընըմ ա, թա.- Կըծե՛, օխծ ախպեր, կըծե՛, էրկուվըննանուն լիվթթուն ը-նելի չի (3Ժ3, VI, 251):
 ԶՕՌՈՒՔԻ/ԶՕՌՈՒՔԻ (թրք. *zoraki*) - տեն ԶՕՌՈՒՎ(1):
 ԶՕՌՈՒԷԼ/ԶՕՌՈՒԷԼ/ԶՕՌԵԼ (գրք. գօրեմ (կարողանալ, ձեռնհաս լինել, ճար անել) - 1. տեն Զօռ անել: 2. Իր ասածը պնդել, համառել: 3. ինչքան էս ախճիզ՝ գօռռալ ա, թա յեր չօնե, էս տըղան մըտեզ՝ չըրալ... (3Ժ3, VI, 27):
 ԶՕՌՈՒԻ/ԶՕՌՈՒԻ - ած. 1. Դժվար, ծանր: Զօռի կօրծը ամմեն տըղըմարթու

պեն չի (2): 2. Ուժեղ: Ուշուփնեն տըճա-նըմ ըն, վեր տա գօռի, քանավար տըղալ ա, խոտատանում ըն, վեր տան... (3Ժ3, V, 311): 3. մ. Ուժեղ՝ սաստիկ կերպով: Զօռի կըզնըվում ա (Բ):
 ԶՕՌՈՒՄԱԻ/ԶՕՌՈՒՄԱԻ - տեն ԶՕՌՈՒՄԱ(1):
 ԶՕՌՈՒՄԱԻ - տեն ԶՕՌՈՒՄԱԻ:
 ԶՕՎՕՏԵՆՆԻԿ (ռուս. *зоотехник*, հուն. *zoon+technike*) - գ. Անասնաբույծ: Ծարտար առաջ լ՝ալ գօվօտեխնիկն ըն իլնլ (Բ):
 ԶՕՐ - տեն ԶՕՐ:
 ԶՕՐԱՎԱՐ (գրք. գօրավար) - գ. Զորքի գլխավոր հրամանատար: Մին պառավ կընեզ՝ ուրան արտումը հօնծ ընելիս մին գօրավար գօրքավը անց ար կենում արտեն դըրադավը (ԱԱ, 25):
 ԶՕՐԲԱ - տեն ԶՕՐԲԱ:
 ԶՕՐԲԱՅՕԹՈՒՆ - տեն ԶՕՐԲԱՅՕԹՈՒՆ:
 ԶՕՐԵԼ - տեն ԶՕՌՈՒԷԼ:
 ԶՕՐԹՈՒՆ - տեն ԶԵՐԹՈՒՆ:
 ԶՕՐՈՒԹՈՒՆ (գրք. գօրութիւն) - գ. 1. 3. Զորություն, ուժ, կարողություն: Ըտըրա գօրութիւնավը էտ քըղաքան տոնս ըն կ՝ամ, ք՝ընում մին օրիշ քաղաք (3Ժ3, V, 176): 2. Կախարդական ուժ՝ կարողություն: Էտ ախճիզ՝ շոտանց լըսած ա ինում էտ ճըպատին մասին, գ՝ուղում ա ինում ըտըրա գօրութիւնը (3Ժ3, V, 34):

ԶՕՐԲ (գրք. գօրք) - գ. Պետության զինված ուժերի ամբողջությունը կամ նրա մի մասը: Մին օր հարայըն ընգ՝-նում ա, թա դոնման գօրքերը հըվաքվալ ըն, կըռք՝ ըն օգում անին թաքավը՛րեն նըրի՛տ (ՆԼԴԺԲ, 75):
 - Զօրք կապել - Զորք հավաքել՝ կազմել: Թաքավերը էտ վեր ըսկանում ա, դանտի գօրք ա կապում, տոնս կ՝ամ տահանց առաջըն (2):
 ԶՕՓԻ/ԶՕՄՓԻ - գ. 1. 3. Զայկական շուրջապար, որի ժամանակ ոտքերով դոփում են գետինը: Միհենգ՝վա ջիհիլեն գ՝նոնում էլ չըն, թա գօփին հունց ըն պար կ՝ամ (Բ): 2. Կոխի տեսակ, որի ժամանակ հակառակորդները իրար հրում են ձեռքերով, կրծքով, ուսերով, միևնույն ու մեկի տեղահանվելը, պարտվելը: Զօփին լ՝ալ խաղ ա (2):
 - Զօփի տալ - 1. Գետինը դոփելով՝ պարել: Զըհիլեն ուրոն ծը՛րքա փըռնում ըն, գօփի տամ (2): 2. Զօփի խաղը խաղալ: Զօփի ըն տամ, Ըրշակեն տըղան լը՛խում ա (2): 3. Իրար հետ կռվել, իրար խփել: Ղօչերը գօփի ըն տամ (Բ): 4. Զվարճանալ, պարապ ժամանակ անցկացնել: Կօրծ անօղ չի կա, լօխ գօփի ըն տամ (Բ): 5. Սիրային կապերի մեջ լինել, կենակցել: Նախագան ա էտ կընեզ՝ գօփի ըն տամ (Բ):

Է

Է - ձ. 1. Զարմանքի բացականչություն՝ միթե՞, ի՞նչ ես ասում: Է՛, դո՛ւզ ը՛ս ասում, Կարո՛ն յը՛կալ ա՛ (Բ): 2. 3. Զիացական բացականչություն՝ ապա, բա: Մին տը՛սեք՝ Է՛, 3. Զուռուն հարթըն ճօխտակ տըղալ ա պերալ (Բ): 3. Անբավականության, դժգոհության, վշտի բացականչություն: Է՛, բա՛լամ, ըտի յա ըլնլ ք՝ծինա վըխտեն... (ԼԴԲԸ, 275): 4. Ափսոսանքի բացականչություն՝ ափսո՛ս, ավա՛ղ: Է՛, գ՝անքըս էս չօրք՝ սարեն դաթըմը մըշեցե (2): 5. Անհամբերության, սրտնեղության արտահայտություն: Է՛, էս հավան ի՛նչ պենվում չի՞, պատառ կօրծ անինք՝ (Բ):
 ԷԳՕՅԻՍ (ռուս. *эгоист*, ֆր. *égoïste*, լատ. *ego*) - գ., ած. Անձնասեր, եսասեր (մարդ): Էտ հարթըն շատ էգօյիստ ա (2):
 ԷԶԶԱՐԱՆ - տեն ԷԶԶԱՆ(ԱՆ):
 ԷԶԶԱՐԱՆ - տեն ԷԶԶԱՆ(ԱՆ):
 ԷԶԶԱՆ(ԱՆ) - տեն ԷԶԶԱՆ(ԱՆ):
 ԷԶԶԱՆ(ԱՆ)/ԷԶԶԱՆ(ԱՆ)/ԷԶԶԱՆ(ԱՆ)/ԷԶԶԱՆ(ԱՆ) - մ. Միշտ, շարունակ: Էտ էծըտ

էզզան կ՝ամ ար, էտ խոխեն ծեծ տամ, էլիա ք՛ինամ (2):
 ԷԶՆԱ - գ. Զրոյ ամուսին: 3. ու վա՛ տը՛սալ՝ էզնան քենուն նըրի՛տ սիլի-բիլի անե. անդար անիմ ըստի թիվը (Բ):
 ԷԼ/ԱԼ³ (գրք. այլ (այլեւս, ուրիշ, մնացածը) - մ. 1. Այլեւ: Արշը էլ խօսում չի, թըքում ա մարթին յըրա, քինամ (2): 2. Ավելի եւ: Ախճիզը էտ խընծօրը օտում ա, էլ դըշնեզանում (2): 3. Դարձյալ, եւ, էլի: Էտ քաջալ ճօտը ամմեն օր էլ էտ տանը մին վընաս ա տամ (3Ժ3, V, 458): 4. Նույնպես: Էտ օխճերըտ էլ կըկան, տը՛սնան էն մարթը ուրան ախպօրը տանը (3Բ, 346): 2. 5. Եվ, ու: Էտ մարթը քըվօրը տըղեն դարկում ա տօն, վար համ հաց պերի, համ էլ գուփուն... (3Ժ3, V, 406): 6. Եթե: Մը՛ռնե էլ՝ դարդըս չի (Բ): 7. Այսքանից հետո ինչի՞ համար, այլեւս ինչո՞ւ: Էլ հօր ը՛ս լաց ինում, կըտըրալ ըս պըրծալ (2): 8. Թեկուզ, չնայած: Էտ կընեզը գ՝նոնում ար, թա վեր քինի էլ վե՛, ուրան փայը դըրկըլան ըն (2): 9. Որ (թարմատար): 3. Զնլն լ՝ալ ա՛ էտքան էլ

կըրը՛ցալ ա քինի (2): վ. 10. Արտահայտում է զիջականություն՝ գոնե: Մին տոնս պըրծած մաշին էլ չի կամ, թա նըստե, քինի (Բ): 11. Արտահայտում է անսպասելիություն՝ հանկարծակիություն՝ հանկարծ: Մին էլ, ըրի՛, մարթը տօռըն թակից (2): 12. Արտահայտում է դժգոհություն, զայրույթ: Պա մարթ էլ ուրան հօրը տըրթթուն չանե՛լ (2): 13. Մեկից բարձր թվականների հետ ցույց է տալիս հավաքականություն՝ բոլորն անխտիր: 3. Էնգ՝ ախճիզ՝ օնե, հենգ՛ն էլ անպեն (Բ): 14. Արտահայտում է հարցման սաստկացում: 3. Զոնց էլ վըխտեն կըխոս չըմ ընգալ (Բ):
 - Էլ ա - Գոնե, թեկուզ: Ալլահան վը՛-ղըն էլ ա, կարում չի բըջարի (Բ):
 - Էլ ասու մե՛լ - Գործածվում է պատասխան խոսքի մեջ՝ արտահայտելով չափազանցություն՝ անսովորություն՝ շատ, չափազանց, սովալի են: - 3. Զամբօվեն տըղան կ՝օղ ա: - Էլ ասում էլ (2):
 - Էլ ընցալ ա - Կատարվածի համար պետք չէ ափսոսալ՝ տրտնջալ, անհրաժեշտ է մտածել հետագա անելիքների

մասին: Մարթը ասմա.- Մ կընէգ, էլ ըն-
ցալ ա, յո՞ր կաց, ք'իսինք՝ մէր բուստա-
նալը իսինք՝ (2):

- Է՛լ իհնչ կօգիս - հեզն. Ասածո՞ պա-
հանջածո անհավանական է՝ անտեղի է:
- Էլ չէրիք/չի հէրիք՝ - Քիչ է, բալ է:
Էտ մարդիմազարը հօրը փուլէրը կ'ու-
ղացալ ա, էլ չէրիք, միհէնգ՝ էլ կապըն ա
տարալ ծախալ (Բ):

ԷԼԵՔՏՐՈՒԿ (ռուս. *электрик*, ֆր.
électrique) - գ. Էլեկտրատեխնիկայի
մասնագետ: Լ'ալ էլէքտրիկը տոնգըն չի
մընալ (Բ):

ԷԼԼԱ - տէն ԷԼՅԱ:

ԷԼԼԱ - տէն ԷԼՅԱ:

ԷԼԼՈՅԱ - տէն ԷԼՅԱ:

ԷԼՅԱ - տէն ԷԼՅԱ:

ԷԼՅԱ/ԷԼՅԱ/ԷԼԼՈՅԱ/ԷԼԼԱ/ԷԼԼԱ/ԱԼ-
ՅԱ/ԱԼՅԱ/ԱԼԼԱ/ԱԼԼԱ (թրք. *ala*) - մ. Կր-
կին, դարձյալ վերստին, էլի: Մին տեղ էլ-
հա մին կընէգ՝ ա ջըրում (ՅԱԲ, 15, 123):

- Էլիս էն ճուրը, էն ճեղացը - Ամեն
ինչ նայն է, ոչինչ չի փոխվել: Յէնգ՝
տըռնանը յո՞տը կ'ամ ա հնման շէնը,
տըռնում՝ էլիս էն ճուրը, էն ճեղացը (2):

ԷԼՅԻ (թրք. *elçi*) - գ. 1. Խճուղի: Տնւս
ա կ'ամ էլչին, տըռնում մին դէրվիշ ք-
տը՞ղ նըստած (2): 2. Ճանապարհորդ:
Էլչին նըստում ա էտ ծառէն տակէն,
մըթկէն դօնը ըղնում (2):

ԷԽԾ - տէն ԻԾԽ:

ԷԽԾՆԱԶ - տէն ԻԾԽՆԱԶ

ԷԾ (գրք. այծ) - գ. 1. Կաթնասուն ո-
րոճող ընտանի կենդանի՝ այծ: Յաթին օ-
գում ա էծը ծախէ, Կաթին էլ օգում ա էծ
ինք օնէ (ՆԱԲ, 119): 2. փխբ. Երեխային
կրծքից շուտ կտրած մայր: Էտ էծը խու-
խէն մըրիալ չի քըցում (Բ): 3. փխբ. Սիսե-
ռի թխագույն հատիկ: Միսէռը մը՛կնում
ա, էծէրը ծօկում (2): 4. հոգն., փխբ.
Բարկություն, խենթություն, կամակո-
րություն: Իծէրալ մարթին նըրի՞տ կօրծ
փըռնէլը տիժէր ա (2):

- Էծ-էծ ինիլ - տէն ԽՈՐԹԵԼԷ:

- Էծ-էծ խօսէլ - Առանց կշռադատե-
լու՝ մտածելու խոսել: Էտ վէր ըսկըսում ա (2):

- Էծէրը ծըմակալըն անէլ - Որեւէ
բան փռել, ցիրուցան անել, ցրել: Միժի
հինչ ըս էծէրըն ծըմակալըն ըրալ, էտ
պիւրթըտ խէ հըրվաքում չը՞ս (Բ):

- Էծէրը կ'ալ/յո՞ր կէնալ/փըռնէլ - Բար-
կությունը՝ խենթությունը՝ կամակորու-
թյունը բռնել: Մաշտուն էծէրը վէր կ'ամ
ա, կընէգը տանան փախչում ա (2):

- Էծէրը տոն տըռնալ/քիսիլ - Բար-
կությունը՝ խենթությունը՝ կամակորու-
թյունն անցնել, հանդարտվել: Ըտի մին
խիլլա վախտ կէնում ըն, մինչը՛վ թաքա-

վէրին էծէրը քիսում ա, դիւջանըմ ա (2):

- Էծը էծին հը՛տէ լ'ալ ա, կանց մին
սոնրոն վը՛խճարը - Յուրաքանչյուրը ի-
րեն համախառնասխան մարդու հետ ա-
վելի լալ է գգում:

- Էծը մըկըկալալ կ'ըրունքընան ի-
լալ, վը՛խճարը սուսըփուս ըստակից -
Տրտնջացողը՝ բողբոջող շահում է:

- Էծ ընք, վը՛խճար չընք, վէր քըմըկ-
նէս ծասկինք՝ - Յարուստի դիրքը իր թե-
րոպությունները ծածկում է, աղքատինը՝ ոչ:

- Էծը ուրան վը՛նսան կախ կըտան,
վը՛խճարը՝ ուրան - Յուրաքանչյուրին
պետք է իր հանցանքին համապատաս-
խան պատիժ սահմանել, յուրաքանչյու-
րի հետ պետք է վարվել նրան արժանի
ձեւով:

- Էծու մըրօք - տէն ԻԾՆԱԶՈՐՔ:

ԷԿԱՄԱՄԻՍՏ (ռուս. *экономист*) - գ.
Տնտեսագիտության մասնագետ, տն-
տեսագետ: Լ'ալ էկանամիստին հը՛-
տան գ'ոլլալ կըքըցին (2):

ԷԿԱՄՕՍՅԱ (ռուս. *экономика*, իտ.
economia) - գ. Տնտեսելը, տնտեսում,
խնայողություն: Մարուշինանցէք՝ վէր
ճուրը էկանօմյա չանին, կարէլ չըն ապ-
րին (Բ):

ԷՅԷՅ - ձ. 1. Մեկին կանչելու՝ մեկի ու-
շադրությունը հրավիրելու կոչական բա-
ցականչություն: ... Միկը հէտան ծէն ա
տամ.- Էհէյ, դալվիշին տըղա (ՅԺՅ, VI,
117): 2. Սպառնալիքի բացականչություն:
Ղօրօխչին մանըն թափ ա տամ, թա.- Է-
հէյ, խէրոնք կացէք, հու նի մընէ բաղը,
փըռլական ըմ, պըռընջօնը յո՞ր անիմ (2):

ԷՅՏ - տէն ՕԽՏ:

ԷՅՏԻԲԱՐ - տէն ԻՅՏԻԲԱՐ:

ԷՅ (գրք. է) - 1. տէն ԷՅԷՅ: ձ. 2.
Ուղղվում է մեկին, որի անունը չի
տրվում չիմանալու, արհամարհելու
կամ այլ պատճառով: Էյ, տու հուլ ըս, մին
յո՞ք ըստը՞ղ (2):

- Էյ գիղի - Ափսոսանքի արտահայ-
տություն: Էյ գիղի Սալէտ, վէչ հարուստ
ա իլալ, վէչ ք'անիք (2):

ԷՅՁԱՆ(ԱՆ) - տէն ԷՅՁԱՆ(ԱՆ):

ԷՅՁԱՆ(ԱՆ) - տէն ԷՅՁԱՆ(ԱՆ):

ԷՅԼԸՄ - տէն ԻՆՔԱՆԱՐՕՏ:

ԷՅՆ/ԱՅՆ (արաբ., թրք. *ayn* (աջք) -
Գործածվում է կապակցությունների
մեջ:

- Էյնը կ'ալ/քըցիլ - 1. Ուշադրություն
դարձնել, մտահոգվել: Ղանգըլա մարթ
ա. սաղ տօնը վէր կըրին տանին, էյնը չի
կ'ալ (Բ): 2. Յիշել, մտաբերել: Մին էյնը
չըքըցօղ հարս ամման դօնըմ, վէր խօ-
րագ՝ ա իփիս, մըտան քըցիս ա, շիրէփը
թողէս տոնալմը (ԼՂԲ, 376):

ԷՅՍԸ - տէն ԷՔՍԸ:

ԷՆ/ՅԷՆ (գրք. այն) - դ. 1. Ցույց է տա-
լիս խոսողից ու խոսակցից հեռու
գտնվող առարկա՝ երեւոյթ եւն: Ծիւն էլ
փըսէն թօղըմ ա, ք'իսնալ էն տըղէն կօխ-
կէն վը՛նըն կէնում (ՆԼՂԺԲ, 104): 2.
Ցույց է տալիս հեռավոր ժամանակ կամ
տեղ: Էն վըխտէն էլ անգն չի իլալ կընէգ՝
տոնս քըցիլ (2): 3. Ցույց է տալիս ոչ խո-
սողի կամ խոսակցի կողմից հաղորդ-
ված իրողություն՝ հանգամանք եւն: Էն
ըսըծնէն վէր կարէ անէ, լ'ալ ա (2): 4.
Ցույց է տալիս անձնական դերանկան
երրորդ դէմք՝ նա: Էն էլ յո՛կալ ա, մօրը
իլալ-չիլալ հըրվաքալ, տարալ (Բ):

- Էն ա (գրք. այն է) - 1. Այսինքն, ու-
րեմն, հետեւաբար: Վէր յո՛կալ չի, էն ա
գ'իղալ, վէր կօրծէրը լ'ալ չի (Բ): 2. Յենց,
ահա: Էն ա օգ'ում ին, թա հաց օտին,
թօռը նի կալ'ալ (Բ): 3. Յրեն հա, հրեն է:
Տըսնաա ըն՝ հէն ա մին հը՛ռէ տէղ մին
պէն իշէղ-իշէղ ընէս (ՅԺՅ, V, 59): 4. Էլ
դրանից հետո ի՞նչ է մնում: Վէր կալըն
էլ ինք՝ կալ'ին ծը՛րքան, էն ա բիղի կախ
ինի, էլ ապրում ա հինչ ա՛նէ (2):

- Էն ա խը՛ռէս/տանձիս/ք'արթիս
պըթկէն - անրգ. Ես ի՞նչ իմանամ՝ որ-
տեղ է: - Յէնդօ, անէշիգ'ը ըշտը՞ղ ա՛: -
Էն ա խը՛ռէս պըթկէն (Բ):

- Էն աշխարքը - Յանդերձյալ կյանք:
Մօլլան ասմա.- Էն ըմ իլալ էն ըշխար-
քումը, մը՛ռած ըմ իլալ, էս դէրը ինձ սը-
ղըցըրալ ա (2):

- Էն աշխարքը դարկէլ - Մեռնել,
սպանել: Ղաջաղը ասմա.- Յա՛ ծիտ իզ
տօ, յա՛ թա չէ ք'ը՛գ էն աշխարքըն ըմ
ղըրկըլան (2):

- Էն աշխարքը քիսիլ - Մեռնել,
սպանվել: Ծէնըմը ասսահկալ մարթ չի
մընաց, լօխ էն աշխարքը ք'ը՛գէն (Բ):

- Էն առաջ - Վերջերս՝ վերջին ժա-
մանակներս: Էն առաջ մին էրկու մարթ
ըն յո՛կալ, օգ'ում ըն շէնումը գալօղ շի-
նին (Բ):

- Էն Աստուծը - 1. Երդման բանաձեւ՝
Աստված վկա: Կընէգ'ը ուրթումն ա օ-
տում, թա.- Մ մարթ, էն Աստուծը, յը՛ս էս
մարթին ըրըջի դօնումըն ըմ տը՛սնում
(2): 2. տէն Ամանը գի՛ննդիլ(ո):

- Էն ա վէր - 1. Բայց, սակայն: Էն ա
վէր ըտըրանց խօխա չինում (2): 2. տէն
ԽԷՇԼԸՅԱ(Ս): 3. տէն Էն ա:

- Էն ա, վէր ասալ ա/ըրալ ա/ք'ը՛ցալ
ա - տէն Էն ա(ո) ու էն:

- Էն ա, վէր կա - Միայն նա է, միակն
է, այն է, ուրիշը չկա՝ պետք չէ: Տըղան
ասմա.- Էն ա, վէր կա, յը՛ս միանկ ընդը-
րան ըմ օգ'ում (2):

- Էն ա(ր) ու Էն - Վերջին անգամն էր, դրանից հետո այլեւ չի կրկնվել: *Էն ար ու Էն, էտ տղան էլ մօրը տը՛սավ վէջ (Բ):*

- Էն բաշտան - *տէն* Էն կըլխան:

- Էն դունյան - *տէն* Էն աշխարքը:

- Էն էլ կա - Պետք է հաշվի առնել նաեւ: *Էն էլ կա, վեր հըղէնի ախպոր չի ջիլլան (Ձ):*

- Էն էլ հիշկան - Արտահայտում է քանակական չափազանցություն՝ չափազանց, շատ: - *Ըստարէ խօտ ըս հաբալ: Էն էլ հիշկան (Բ):*

- Էն էլ հոնց - Արտահայտում է որեւէ վիճակի, դրության, հատկանիշի սաստկություն, չափազանցություն՝ ուժեղ, սաստիկ: *Ըսօրէ կարկուտ ա յը՛կալ, Էն էլ հոնց (Բ):*

- Էն էլ մին պէն ար - Բարեբախտության կամ պատահականության արդյունք էր, այլեւ չի կրկնվի: *Էն էլ մին պէն ար. Սիմօնէն կավը ճօխտակ ծընկից (Բ):*

- Էն ըշխարքան յը՛կած - Գունատ, վտիտ, մեռելի տեսք ունեցող: *Էն ըշխարքան յը՛կած ըս, էտ հինջ ա՛ հնլըտ (Բ):*

- Էն խաջը՝ կ'անալտը՝ մեռունը՝ յը՛խծէն՝ նըհատակը՝ սօրփը - Երդման բանաձեւ. խաջը՝ երկինքը՝ մեռունը՝ եկեղեցին՝ նահատակը՝ սուրբը վկա: *Յը՛ս մինակ քը՛գ ըմ սիրում, սօտ չըմ ասում, Էն խաջը (ԼՂԲ, 89):*

- Էն կըլխան - Ի սկզբանէ, նախապէս, կանխավ, վաղուց: *Էն կըլխան էլ գ'նողնում ար, վը՛ր տա ձորան նըշանածը չի (ՅԺՅ, V, 47):*

- Էն դօլը տէս անել - *հեզն*. Կարելո՛ր օգտակար բան անել: *Յինչ ա՛, իզէն Էն դօլը տէս ա՛ ընական, հնաման ախմաղըն ա, լի՛ (Ձ):*

- Էն յը՛տը-հը՛տը - *տէն* Էն առաջ:

- Էն վաղ ար, վեր էշը կաղ ար - Ժամանակները փոխվել են, նախկին միամիտը չեմ (չես, չէ): *Մարթը ասմա.- Էն վաղ ար, վեր էշը կաղ ար, էլ կարէլ չըս խնփիս (Ձ):*

- Էն վեր ա - *տէն* Էն ա վեր:

- Էն տը՛ղըն ա ընգալ - Ճարահատյալ, ստիպված: *Էն տը՛ղըն ա ընգալ, վեր իլանծ-ջիլան մին կավը ծախալ ա (Բ):*

- Էն օրը ըղնէլ - Վատ՝ նեղ վիճակի մեջ ընկնել: *Էն օրըն ըմ ընգալ. կարում չըմ թա կըլծիքս պահիմ (Ձ):*

- Էն օրը քըցիլ - Վատ՝ նեղ վիճակի մեջ գցել, ծեծել, հանդիմանել են: *Խը՛դ-ճէն Էն օրըն ըն քըցիլ, վեր տանան էլ չի տուս կ'ամ (Բ):*

ԷՆԵՐԳՅԱ (ռուս. *энергия*, հուն. *energeia*) - գ. Եռանդ, ջանք, ուժ: Թա էտ

կուճի մարթին մաջին էտքան էնէրգյա ըշտըղան ա, կարում չըս գ'իղան (Բ):

ԷՆՉԱ(Ն)Բ/ԷՆՉՈՒ(Ն)Բ (գրք. այն-չափ) - *տէն* ԷՆՔԱՆ:

ԷՆՉՈՒՆԲ - *տէն* ԷՆՉԱՆԲ:

ԷՆՔԱՆ (գրք. այնքան) - դ. 1. Այն չափով՝ քանակով: *Ամմեն մարթ բիդի Էնքան խըմէ, հիշկան վը՛ռավը կ'ամ ա (Բ):* 2. Շատ ավելի, առավել եւս: *Էտ տըղան քանէ քը՛ննում ա, Էնքան մնշվում ա (Ձ):* 3. Շատ, մեծ քանակությամբ: *Էնքան հէվան օնէ, մինը մօրթում չի, թա խօխէնքը օտին (Բ):*

- Էնքան էլ - Գործածվում է ժխտական նախադասության մեջ՝ ոչ բոլորովին, սպասածի չափ: *Էրկու կընէգ՝ պահէլը Էնքան էլ հիշտ չի (Բ):*

ԷՇ (գրք. էշ) - գ. 1. Սմբակավորների կարգին պատկանող կենդանի՝ ավանակ: *Յունց ա պըտահում, էտ դաթումը էշը մին դծնում էլ ա գըռռամ (ՆԼՂԺԲ, 119):* 2. *փխք*. Գութանի մաս՝ հաստ, ծուռ ու երկար գերանը, որի տակ՝ առջեփ կողմից դրված է ակը, իսկ ետեփ կողմից ամրացված է խոփը: *Կ'նրթանին էշը կաղնէ չար, կօտրից (Ձ):* 3. *փխք*. Լարավոր նվագարանի լարերի հենարան: *Աշըղը հնրփում ա, սազը տափավը կ'ամ, էշը կօտըրում (Ձ):* 4. *փխք*. Խաղի վեգի հարթ ու լայն կողմը: *Վէք'ին թօղ ըն անում, ըտըրանը էշ ա ըղնում (Ձ):* 5. *փխք*. Ապուշ՝ հիմար՝ անհասկացող մարդ: *Էտ էշը ըտի էլ կըլխու չի ըղնում, վեր կընէգ'ը սիրը՛կան ա պահում (Բ):* 6. *փխք*. Անտաշ՝ կոպիտ՝ գռեհիկ մարդ: *Էտ էշը փըռնում ա ըխճըկանը թակում (Բ):*

- Էշը անէ, ծին օտէ - Խեղճը՝ թույլը աշխատում է, ուժեղը՝ հզորը վայելում: *Մունք տանջվում ընք, ձորանք հըրուտանում ըն, նըհախ չըն ասալ՝ էշը անէ, ծին օտէ (Բ):*

- Էշան կ'նրի օգիլ - Մեկից նրա սիրելի բանը խնդրել: *Ասմա.- Պա էշան կ'նրի կօգի՛ն, էտ իմ ամմէնալ'ավ շօնըս ա, հունց քը՛գ տա՛մ (Ձ):*

- Էշան կ'արունք հըրընէլ - Անիմաստ հարցում անել, հիմարից լուրջ բան հարցնել: *Մինակ ախմաղը կարօղ ա էշան կ'արունք հըրընէլ (Բ):*

- Էշան վեր ըղնէլ - Խայտառակ դառնալ: *Էշան վեր ընգած տօն ըն, ըտըրանց անա հու բի՛դի ախճիգ՝ օգի՛ (Բ):*

- Էշ-էշ խօսել/տուս տալ - Յիմար-հիմար խոսել, դատարկաբանել: *Վեր ըտի էշ-էշ խօսում ա, փըռնում ըն, մին լ'ավ թակում (Ձ):*

- Էշը էլիւն Էն էշըն ա, փալանըն ա

փօխվալ - Էտքամբ նույնն է, միայն արտաքնապես է փոխվել: - *Սոնմբաթ, տըղատ ինխտտուտը պըրծալ ա, աշկըտ լուսի: Էշը էլիւն Էն էշըն ա, փալանըն ա փօխվալ (Բ):*

- Էշը էշին քըշտէն կապիս՝ յա՛ խույր/քացէ տալը կըսվը՛րէ, յա՛ խասյաթը/զըռռալը - Իրար հետ ընկերություն անող՝ շփվող մարդիկ բնավորությամբ նմանվում են իրար:

- Էշը ըխպըհարումը թնվիլ ա տըվալ, մօխէրը գիրալ ա տըվալ - Ասում են շատ հեռու ազգականի մասին: - *Սօնա, Մարգօն քու հինջըտ ա՛: Իմ ախպօր հանօրը մըրաքվէրը տըղէն կընէգը: Դէ էն ա, ա-սէ՝ էշը ըխպըհարումը թնվիլ ա տըվալ, մօխէրը գիրալ ա տըվալ, լի՛ (Բ):*

- Էշը թըկէլավ ծօրէ չի տը՛ռնալ - Բնությունից ժառանգածը արհեստական միջոցներով հնարավոր չէ փոխել:

- Էշը խը՛լքէն/կըլխէն քացէ տալ - Յիմարություն անել: *Էշը խը՛լքէն քացէ յա տուվալ, կացէնը յեր ա կնլանլ սաղ խընծօրծօր կըտօրալ (Բ):*

- Էշը կապէլ, յը՛տ անէլ - Ոչինչ չանել, բայց աշխատել ձեռացնել: *Յինչ ըս էշը կապում, յը՛տ անում, իսէ կօրծ չը՛ս անում (Ձ):*

- Էշը կըկտըրէ/կըմաշի, տանգը վէջ/չէ - Յիմականը՝ կարելո՛ր երկրորդականից շուտ է փչանում:

- Էշը կուրցընէլ - Շփոթվել, իրար խառնվել, մտորումների մեջ ընկնել: *Բօլա՛, ա՛յ իմ էշը կուրցըրած հայեր, բօլ ա՛ հինջքան մեր ծէռքավը մեր տօնը քընդէ-ցինք... (ՁՏ, Բ, 239):*

- Էշը կուրցընէլ, փըլանէն հը՛տան շօռ կ'նլ - Կարելո՛րից՝ հիմնականից զրկվելուց հետո չնչին բաների մասին հոգալ՝ մտածել: *Է՛, ա՛ ժուղօվորթ, էշը կուրցըրալ ըք, փըլանէն հը՛տան ը՛ք շօռ կ'ամ... (Ձ):*

- Էշը կօրած - Շփոթված, իրար խառնված, մտորումների մեջ ընկած: *Էշը կօրած մարթ ա Բանսպնըր (Բ):*

- Էշը հնքվան մօրթէլ - *տէն* Էշը վը՛ռան մօրթէլ:

- Էշը հինջ ա՛ գ'նողնում, մօշը հինջ ա՛ - Յիմարը՝ անհասկացողը լավի՝ գեղեցիկի արժեքը չի իմանա: *Ախէր Էն վըլ-լամաղ-շարմաղ ախճիգ'ը հօր ը՛ք տըվալ էտ ըխմաղէն. էշը հինջ ա՛ գ'նողնում, մօշը հինջ ա՛ (Բ):*

- Էշը հիշկան տանում ա՛ պէռնում ըն - Չորտնջացողին՝ չբողբողին շահագործում են: *Ըտի յա. էշը հիշկան տանում ա՛ պէռնում ըն, տուս ըս անում, ըտըրա հը՛տէ էլ սաղ օրը քը՛գ ըն պի-նըցընում (Ձ):*

- Էջ ըռանգ՝ տըվօղ - տեն Կատու կը-
րասկա տըվօղ:

- Էջը վեր էջ ա, մըհըտ ա ցըխումը
մընամ - Մարդ պետք է իր գործած
սխալից խրատովի՝ դաս առնի եւ այն
չկրկնի: Մարթը Էլիան յա, կ'ուղթթուն ա-
նում, կընէգ'ը ասմա.- Ա' մարթ, էջը վեր
էջ ա, մըհըտ ա ցըխումը մընամ (Բ):

- Էջը վեր ըղնէ, կըռէքը կըկօտըրէ -
Ասվում է շատ քարքարոտ տեղի մասին:
Էտ հինջ տըղ ա', վեր տօն ըս շինում. էջը
վեր ըղնէ, կըռէքը կըկօտըրէ (Բ):

- Էջը վեր կա՝ վըսկէ յա թըրքում -
Ասվում է՝ շեշտելու համար էջի օգտա-
կար լինելը: Գնոր ասմա.- Ա' շան տըղա,
էջը վեր կա՝ վըսկէ յա թըրքում, էջին
լ'ալ պահէ (Բ):

- Էջը վըռան մօրթէլ - Զակառակ
գործել, ներհակ գործ ձեռնարկել: Կընէ-
գ'ը թա.- Ա' մարթ, բօլ ա', հիշքան էջը
վըռան մօրթալ ըս, մին սափալու կօրծ
փըռնէ (Ձ):

- Էջըտ էջաս հըռէ կապէ - Մի խառն-
վիր իմ գործերին: Ուրուր նըհըտ կըռ-
վում ըն, Կօլին ասմա.- Էլ ինձ նըհըտ
կօրծ չօնիս, էջըտ էջաս հըռէ կապէ (Ձ):

- Էջ ըրըծըցընօղ - տեն ԻՇԱՆՆԻՇ:

- Էջը ցըխան տոն օնէլ - Ստեղծ-
ված դժվար կացությունից դուրս գալ մի
կերպ գլուխ հանել: Կ'ոլթանը կօտրում
ա, վար անօղը ասմա.- Դէ յըք էջը
ցըխան տոն կնլ (Ձ):

- Էջը ցըխումը մընալ - Գործը խա-
փանվել, առաջ զգնալ: Զինչա փըռնում
ա, էջը ցըխումըն ա մընամ (Բ):

- Էջը ուրան ըխօռէ կըզըռռա - Յու-
րաքանցյուր մարդ իր շահն է փնտրում:
Ըտի յա, էջը ուրան ըխօռէ կըզըռռա,
վէշ մինը ուրուշին հըտէ դարդ չի ա-
նում (Բ):

- Էջը ուրան իշօթունավը Էտ պէնը
անէլ չի - Ասվում է, երբ մեկը չափա-
զանց անխոհեմ՝ հիմար արարք է թույլ
տալիս: Զանօ, Էս բըրատու ծառը խէ կը-
տըրում ըս, էջը ուրան իշօթունավը Էտ
պէնը անէլ չի (Բ):

- Էջը փըլանավը կօլ տալ - 1. Ագահ,
շատակեր լինել: Էջը փըլանավըն ա կօլ
տամ, ընտըրա ըռըխը կարէլ չըս հըվա-
թիս (Ձ): 2. Որեւէ բան անհետ յուրացնել:
Նախագան էտքան ապըրանքը թաքուն
ծախից, էջը փըլանավը կօլ տըվալ, վէշ
մինը գ'իդանց վէշ (Ձ):

- Էջը օտել, հնք'վումը խըռավել/տեմ
ըղնէլ - Գործի մեծ մասն արած լինելուց
հետո մի աննշան պատճառով կիսատ
թողնել՝ անելուց հրաժարվել՝ չջարու-
նակել: Ժողովուրդը թըքըթծիմնթ ա
տաս, թա.- Գոհի, Էտ տօնըտ խէ կէսատ

ըս թօղալ. էջը կերալ ըս, հնք'վումը խը-
ռավալ (Ձ):

- Էջը օտել, փալանը յըր ինիլ - Ան-
չափ լկտիանալ: Ընտըրա ճար չինիլ. էջը
կերալ ա, փալանը յըր իլնլ (Բ):

- Էջը օտվէլ չի, կ'ինը հօ կօտվէ - Ե-
թե որեւէ բան ուղղակի նպատակին չի
կարող ծառայել, անուղղակի կարող է
(ծառայել): Զայրօն ասմա.- Բնք'մանը
թուփալ ա, յըս Էլ արաղ կըքաշիմ, խը-
միմ. էջը օտվէլ չի, կ'ինը հօ կօտվէ (Ձ):

- Էջ իմաստուն - Թերուն՝ տգետ,
բայց իրեն իբրեւ գիտուն ներկայացնող
մարդ: Էտ էջ իմաստունը ըշտըղ ք'ի-
նամ ա, համին պէնէրըն ա ասում (Ձ):

- Էջին դայի ասէլ - 1. Խիստ հարբած
լինել: Զըրսընքա յըտ մըկըռնէն էջին
դայի յըն ասում (Բ): 2. Խեղճանալ, հնա-
զանդ դառնալ: Էնքան թակում ըն, էջին
դայի յա ասում (Ձ):

- Էջին գէտկէն/զտէգին - Երբեք -
Վաճի, հիբ ըս փըսըկվըլան: - Էջին
գէտկէն (Բ):

- Էջին ընգուռումը քօն իլնձ - 1. Շր-
ջապատի իրադարձություններից՝ առօ-
րյա անցուդարձից կտրված՝ անտեղյակ:
Էջին ընգուռումը քօն իլնձ մարթ ա, Էն
հինչ ա՝ գ'իդնում, թա կընէգ'ը ղըխսյծ-
թուն ա անում (Բ): 2. Ապուշ, տխմար: Է-
ջին ընգուռումը քօն իլնձ մարթին խն-
փիլը շատ ա հիշտ (Բ):

- Էջին ընգուռումը քօն ինիլ - Շրջա-
պատի իրադարձություններից՝ առօրյա
անցուդարձից կտրվել՝ անտեղյակ լի-
նել: Էջին ընգուռումը քօն ա իլնլ, վըդէ-
րը պիժէնալ ըն, ուրան տըվալ չըն, հու
վա՝ մաղավեր (Ձ):

- Էջին ըսըցէն՝ աշկըտ լիւս, քօռակ
ա իլնլ, ասից՝ ըտըրանալ պէնըս թի-
թըվանում չի - Ասում են այն ժամանակ,
երբ, չնայած կատարված փոփոխու-
թյուններին, մեկի հոգսը չի թեթեւանում:

- Էջին ըսըցէն՝ հըրսընքա ծէն ըն
տամ, ասից՝ յա՝ ճողըն ա պակաս, յա՝
փնդը - Մեկին հիշում են նրա կարիքը
զգալու ժամանակ:

- Էջին ըրած, ծիյին կերած - Ասում
են ուրիշի հաշվին ապրողի հասցեին:

- Էջին խըրատը թակըն ա - Անհաս-
կացողին՝ հիմարին միայն ծեծելով կա-
րելի է բան հասկացնել: Էջին խըրատը
թակըն ա, ըտըրա էրուշ փօրմի կարել
չըս մարթ շինիս (Բ):

- Էջին կինան խօսէլ - տեն Իշըկի-
նան խօսէլ (ԻՇԱՆԿԻՆ-ի տակ):

- Էջին հնք'ին կըծէլ - Զամառել, իր
ասածը պնդել: Էտ կընէգ'ը էջին հնք'ին

կըծում ա, թա.- Չէ, վեր չէ՝ յըս կ'ում չըմ
նի մըննէլ (Ձ):

- Էջին մընէշակ տըվէն, թա վըտ օ-
նէ, հախըռից, կերալ - տեն Խօզին
կըլծիլը խալիչին կէնալ չի:

- Էջին մինը - տեն Էջու կըլծի:

- Էջին յէշում ըն, լօխտան/կ'արին
քըցում - տեն Աստուծ սարէն յէշում ա,
ծոնը տինում:

- Էջին յըրա թարս նըստըցընէլ - Մե-
կին հրապարակորեն խայտառակել:
Ըտըրա նըմանէն բիդի էջին յըրա թարս
նըստըցընիս, վեր հանըք'վը յըր օնէ (Ձ):

- Էջին յըրա կըզընվէլ, փալանը թա-
կէլ - Մեղավոր ուժեղից վախենալով՝
զայրույթը թափել անմեղ թույլի վրա:
Նախագան էջին յըրա կըզընվալ ա, փա-
լանըն ա թակում (Ձ):

- Էջին նըհըտ ապըրօղը իշօթուն
կըսըվըրէ, շանը նըհըտ ապըրօղը՝ շը-
նօթուն - տեն Էջը էջին քըշտէն կապիս՝
յա՝ խույը կըսըվըրէ, յա՝ խասյաթը:

- Էջին նըստէլ, էջին շօռ կ'նլ - Ան-
փույթ՝ մոռացկոտ՝ հիմար լինել: Իզէն Է-
ջին նըստում ա, էջին շօռ կ'նլ, հունց
բիդի կօլխօզ դէկավարէ (Ձ):

- Էջին չու ասած - Աստրամադիր:
Էջին չու ասած մարթ ա (Բ):

- Էջին չու ասէլ - Թեթեալի հանդի-
մանէլ՝ դիտողություն անել՝ վիրավորել:
Վախում ըս, թա էջին չու ասիս, դնստի
խըռավում ա (Բ):

- Էջին պէնը հիշկան ծանդըր ինի,
Էնքան ճէլլի կըք'ինի - Մարդ ինչքան
շատ աշխատանք ունենա, այնքան
կձգտի արագ կատարել: Մէլիքը աս-
մա.- Ըտըրան շատ կօրծ տըվէք'. էջին
պէնը հիշկան ծանդըր ինի, Էնքան ճէ-
լի կըք'ինի (Ձ):

- Էջին պէնը վեր ծըռէ վէշ, քարը
ղըրիթթուն չի քաշիլ - Ոչինչ առանց
պատճառի՝ անհիմն տեղի չի ունենում:
Էջին պէնը վեր ծըռէ վէշ, քարը ղըրի-
թթուն չի քաշիլ. ամմէն պէն էլ ուրան
մանին օնէ (Ձ):

- Էջին վեր քըցիլ, ծիյին նալէլ - տեն
Էջին յըրա կըզընվէլ, փալանը թակէլ:

- Էջին վըռէն ածիս՝ կըզըռռա -
Սաստիկ թառ է (գինու մասին): Մին կօ-
լա կինի յա տինում ըստօլէն, վեր էջին
վըռէն ածիս՝ կըզըռռա (Բ):

- Էջին վըռէն լիւս տալ - Արժեք չու-
նենալ: Զնքին ասմա.- Կնքի, Էս հինչ
կացէն ա՝. էջին վըռէն լիւս կըտա (Ձ):

- Էջին վըռէն մախաթ տալը գ'իդնում
չի - Անչափ ապաշնորհ է: Էջին վըռէն
մախաթ տալը գ'իդնում չի, ամմա պաշ-
տօն ա օգ'ում (Բ):

- Էշին վրձեն մախաթ տըվօղ - Ան-խիդճ՝ անտաշ՝ վայրենի՝ տգետ մարդ: Էտ էշին վրձեն մախաթ տըվօղը կօխ ա տամ, էտ ծրղըզ՝ Լեն փուջըցընում (2):

- Էշին տոնտըվին տինիլ - տեն էշին ղարա թարս նըստըցընել:

- Էշին քեռի ասել - տեն էշին դայի ասել:

- Էշ խըրթնըցընօղ - Անարգ՝ ստոր՝ չարամիտ մարդ: Էտ էշ խըրթնըցընօղը սաղ շինանցուց ձորիսը նըհը՝ Էտ կընվըցը-նում ա (Բ):

- Էշ խօզօղ - տեն Ասըղ մաշկօղ:

- Էշ կընտել - տեն Պարապ-սարապ թրեւ գալ: Մխպերը կօրծ ա անում, ին-ք՝ ըն էլ սաղ օրը, էշ ա կընտում (2):

- Էշ կընտօղ - Տգետ՝ բռի՝ կոպիտ՝ անկիրթ մարդ: Մարը լաց ա ինում, թա.- Բալա, իգէն էշ կընտօղ ա, էն հինչացու վա՛, վեր ք՝ օզ՝ (2):

- Էշ կըտըրել - Շվարել, ապշել, շվա-րած՝ ապշած մնալ: Չօբանը մընում ա էշ կըտըրած... (ՀԱԲ, 15, 115):

- Էշ մատաղ անել - հեզն. Ոչինչ չգո-հաբերել: - Ափօ, վեր սաղ-սըլմաթ ք՝ ի-նիմ-կ՝ամ, հինչ ը՛ս ընական: - Էշ ըմ մա-տաղ ընական (2):

- Էշ նա բի՛լիր, մօշ նանդ՝ - տեն էշը հինչ ա՛ գո՛ղում, մօշը հինչ ա՛:

- Էշ նըհատակ - Ջուր տեղը տուժած՝ գոհված: Կամակիրը ասմա.- Մը՛զ կըռ-վօղ ա հարկավեր, էշ նըհատակ հար-կավեր չի (2):

- Էշ նըստել մին այիթ, քըշանալը՝ էրկու - Սկսած՝ ձեռնարկած գործը չպետք է կիսատ թողնել: Մ՝ ջիհիլնէ, էշ նըստելը մին այիթ, քըշանալը՝ էրկու. վեր նըշանվալ ըք, փըսըկվը՛ցէք՝ (2):

- Էշ տը՛նալ - տեն էշ կըտըրել:

- Էշու դօխտըր - Անասնաբույժ: Էշին դօխտուրը կըվէն յէշում ա, թա.- Դաբաղ ա (2):

- Էշու լակուտ - տեն էշու հանք:

- Էշու կըլծի - 1. Հիմար՝ տխմար մարդ: Էտ էշին կըլծիքն էլ փըռնում ա յըղէ կավը մօրթում, ծախում (Բ): 2. Մեծ, խոշոր (միրգ, բանջարեղեն են): Խը-յար, հինչ խըյար, ամմէն մինը մին էշու կըլծի (Բ):

- Էշու կին - տեն Իճլիկ:

- Էշու կուխըհըստօթուն - Անկոտ-րում համառություն, մեծ համառություն: Թանգան հարթըն էշու կուխըհըստօ-թուն օնէ, խը՛ղծ ընդըրա ըսկետուր (2):

- Էշու հանք - Հիմարի՝ տխմարի ծնունդ: Էշու հանք ա, ընդըրանա մարթ չի տոն կ՝ալ (Բ):

- Էշու հանքի էլ չի կըտըրել - Բուք է

(կտրող գործիքի մասին): Դասաբը տե-նակը յօր ա ունէս, թա.- Էս էշու հանքի էլ չի կըտըրել, յը՛ս ըստըրանալ հունց խօզ՝ մա՛շկիմ (2):

- Էշու հանքի յա. վէ՛ջ ըրկընանում ա, վէ՛ջ կըրճանում - Ասում են այն ժամա-նակ, երբ երկար ժամանակ վիճակը՝ դրությունը՝ դիրքը են չի փոխվում: Ա-յան ասմա.- Մեր հանը էշու հանքի յա. վէ՛ջ ըրկընանում ա, վէ՛ջ կըրճանում (Բ):

- Էշու հըրսանէք՝ 1. Աղմկալից՝ խառ-նաշփոթ հավաքույթ: Աշօտը ճըղճըղամ ա, թա.- Էս ժողօլ չի, էշու հըրսանէք ա (Բ): 2. Ձգձգված գործ: Ըտըրա տօն շինի-լըն էլ էշու հըրսանէք տը՛ռալ (2):

- Էշու հըրիշտ(ը)րակ - Շատ տգեղ, այլանդակ (հիմնականում կանանց մա-սին): Շէնին դաշանկ՝ ըխճըկերքը թօ-ղալ ա, ք՝ ը՛ցալ մին էշու հըրիշտըրակ օ-զ՝ալ (Բ):

- Էշու մազ՝ էլ չի կըտըրել - տեն էշու հանքի էլ չի կըտըրել:

- Էշու յերգիր - Աստիություն, բար-ձիթողի վիճակ: Էշու յերգիր ա, հու հինչ օզ՝ում ա, անում ա (Բ):

- Էշու նալ - 1. հեզն. Մեկ ռուբլանց մետաղադրամ (խորհրդային կարգերի ժամանակ): Էրկու էշու նալ ա տամ, մին կիլօ մէս ինք՝ օնում (2): 2. հեզն. տեն ՄԷՂԱԼ: Կ՝անփին էշին նալերը էլիմ տծ-շան կախ-կախ ա անում, տոն կ՝ամ շի-նամաջը (2):

- Էշու նըման կօրծ անել - Շատ աշ-խատել, չարչարվել: Էշու նըման կօրծ ըն անում, էլիա կարում չըն ապրին (Բ):

- Էշու նըման պինըցընել - Շատ աշ-խատեցնել, շահագործել, չարչարել: Բանգ՝ ըտըրանց էշու նըման պինըցը-նում ա, վերջումըն էլ տերտակ պէց թօ-ղում (2):

- Էշու պերք - տեն էշու հանք:

- Էշու վը՛ններ - 1. Երկար ոտքեր: Հէնթօն էշու վը՛ններ օնէ (Բ): 2. անրգ. Ժխտողական պատասխան որեւէ պա-հանջ ներկայացնողին՝ պոռոտախոս-դին են: - Սո՛րէն, էշըտ ծախէ, ինք՝ օնինք՝: - Էշու վը՛ններ (2):

- Էշու տը՛ղ տինիլ - Արհամարիել, հետը հաշվի չնստել, հիմար՝ անհաս-կացող համարել: Կընանէք՝ կան, վեր ձորանց մարթկանցը էշու տը՛ղ տիրան, օխտը տիրական ըն պահում (2):

- Էշու տըղա - տեն էշու հանք:

- Էշու քօռակ - 1. տեն էշու հանք: 2. Մտերմական հանդիմանություն՝ ուղղված երեխաներին: Հանքը խուխէն խըտտում ա, թա.- Էշու քօռակ, էտ խակ խընծօրը հօր ը՛ս քաղալ (2):

- Էշու օրում - 1. Հիմար, տխմար: Է-շու օրում մարթ ա (Բ): 2. Վատ՝ ծակը վիճակի մեջ ընկած: Էն ընք էշու օրում, մինը կա վէ՛ջ, թա ք՝ ծմանգ՝ անէ (Բ):

- Էշ քօնօղ - տեն էշ կըռտօղ:

- Էշ օտել, էշ մըծանալ - Ի ծնէ հի-մար, կոպիտ, անկիրթ լինելով՝ այդպես էլ շարունակել: Էշ կերալ ա, էշ մըծացալ, ընդըրանա էրիւշ հինչ ը՛ս ըսպասում (Բ):

Էշն - տեն Իճն:

ԷշնԸՆԱԶ - տեն ԻճնԸՆԱԶ:

ԷՇՇԱՊ (թըք. ešek) - տեն ԷՇ(5):

ԷՇՇԱՊԶԻ (թըք. ešekçi) - տեն ԻՇԱ-րԱՄ:

ԷՇՇԱՊՍԻԹԱՆ - ած. տեն էշ քօնօղ: ԷՁԻՁ - 1. տեն ԲԷՅԲԸՇԸՐԸՐ: 2. տեն ՆԸՎԱՄ:

ԷՍ/ՅԷՍ (գրք. այս) - դ. 1. Ցույց է տա-լիս խոսողին մոտ գտնվող առարկա՝ ե-րեսույթ են: Տըղան լըցընըմ ա, թան տոն կ՝ա, օշափը յեր ա կենում, ասում.- Էս հինչ մըրթավը՛տ ա՛ (ՀԺՀ, V, 564): 2. Ցույց է տալիս խոսողի նշած ժամանա-կը՝ տեղը: Մարթը ասմա.- Էս տարէ, ա՛րջ ախպեր, հալալ կէս ընք ընական (2): 3. Ցույց է տալիս խոսողի կողմից արդեն հաղորդված իրողություն՝ հանգամանք: Պառավը լօխ նաղլ ա անում, թա.- Այ տըղա, էս սաղ կըք՝ ինիս թաքավերին ասիս (2):

- Էս ա - 1. Հրես հա, հրեն է: Մին էլ ա տը՛սնում, վը՛ր մինը թըմփթըմփալալ էս ա կ՝ամ ա (ՀԺՀ, V, 17): 2. Հիմա, շու-տով: Տընատարը դունաղէն ասմա.- Պա-տառ նըստէ, էս ա հարթըն կըկ՝ա (Բ):

- Էս աշխարքը - Իրական, երկրային կյանքը՝ ի հակադրություն հանդերձալ կյանքի: Էս ըշխարքումը հինչ ը՛նք տը՛-սալ, վեր էն ըշխարքումը հինչ տը՛ս-նանք (Բ):

- Էս աշկը Էն աշկէն տը՛ղ լոն չի տալ - տեն Աջ կուռնանը կօրծը ծէխէ-նը կարել չի անել:

- Էս ա, վեր ասում ա - Ասելուց անմի-ջապես հետո: Էս ա, վեր ասում ա, Թէ-վանը յըրա յա պըրծընում, ըտըրան վեր քըց՝ում, կօխ տամ (2):

- Էս ա, վեր կա - Միայն սա է, միակն է, այս է, ուրիշը չկա՝ պետք չէ: Ուստան ասմա.- Էս ա, վեր կա, էրիւշ պէն հանջանք չի (2):

- Էս գըմէ տըղան - Պարծենկոտու-թյան արտահայտություն, որ ասում է խոսողը՝ մատնացույց անելով իրեն: - Կա՛րօ, էս կ՝ուլը հու վա՛ ըսպանալ: - Էս գըմէ տըղան (Բ):

- Էս էլ կա - տեն Էն էլ կա:

- Էս էլ մին պէն ար - տեն Էն էլ մին պէն ար:

- Էս ըրեվէն ծնուն չի տըմանալ - Աս-վում է որեւէ երեսոյթի ուժգնությունը՝ սաստկությունը ընդգծելու համար: *Ըս-տի ցորտ հանն իլան չի. Էս ըրեվէն ծնուն չի տըմանալ* (2):

- Էս լըհա գանգ, կախ տըվօղը հու-վա՛ - Կարետորը ոչ թե միջոցն է, այլ այն գործադրողը:

- Էս խըմօրը հանն շատ ճոխ ա տը-նական - Խճճված՝ բարդ հարց է, դեռ շատ բաներ կբացահայտվեն, այս հար-ցը դեռ շատ կքննարկվի:

- Էս ծօխը լօխճին հիւրթաւըն էլ տոն ա կըլական - *տեն* Էս օղտը լօխ-ճին տըռնանըն էլ չուքըլական ա:

- Էս կըլխան - Դենց այս պահից, ա-ռանց ուշացնելու: *Չարը ասմա. - Էս կըլ-խան փուլը տօ՛, վեր յը՛տնան փուլմանէ վէջ* (2):

- Էս յաշը քաշնալ ըմ - Իմ ողջ կյան-քում: *Էտ պառաւ մարթը յէշում ա, թա. - Բալամ, Էս յաշը քաշնալ ըմ, հանն ըտի պէն տը՛սած չըմ* (2):

- Էս յը՛տը-հը՛տը - *տեն* Էն առաջ:

- Էս յը՛տնան - *տեն* Էն առաջ:

- Էս սըհաթէս - Դենց հիմա, իսկույն, անմիջապէս: *Էս սըհաթէս էլ վեր ընդը-րանց տօն ք՛իսիս, Էն ըն ինանկան ք՛ը՛փ ընէլիս* (2):

- Էս տարած - Ամբողջ (օր, գիշեր): *Մէզ մինըն օնիք՛ իրը՛քվըննանէ, Էս տարած օրը կըջըրչարվէ* (2):

- Էս տըռնվա ծը՛տը ընցած տըռնը-վա ծըտէն ճիվ-ճիվ ա անում - *տեն* Թանգ(զ)ան ճօտեր ըն տոն յը՛կալ՝ ըրկաթէ ծուվէն ըն ածում:

- Էս ու էն - Տարբեր մարդիկ: *Էս ու էն կ՛ամ ըն ըտըրա բօստանը թըլանում, ինք՛ըն էլ խաբար չօնէ* (Բ):

- Էս օղտը լօխճին տըռնանըն էլ չուքը-լական ա - Այս պատուհասից՝ փորձան-քից՝ դժբախտությունից ոչ ոք չի կարող խուսափել: *Շինացուց հըվաքում ա, թա. - Էս օղտը լօխճին տըռնանըն էլ չուքըլա-կան ա, յը՛կէք թուփ տը՛ռնանք, խը՛ք-խը՛քու տանք, մին ճար անինք* (2):

- Էս օրը ըղնէլ - *տեն* Էն օրը ըղնէլ:

- Էս օրը քըցիլ - *տեն* Էն օրը քըցիլ:

ԷՍԷՆՅՅԱ (ռուս. эссенция, լատ. essen-
tia) - գ. Բացախախուֆ, քացախաթթու: *Խաբարը յը՛ր ա ինում, թա Սիրօյի կընէ-գը Էսէնցյա յա խըմալ, մը՛ռալ* (2):

ԷՍՉԱ(Ն)Բ/ԷՍՉՈՒ(Ն)Բ (գրբ. այս-
ջափ) - *տեն* ԷՍԲԱՆ:

ԷՍՉՈՒ(Ն)Բ - *տեն* ԷՍՉԱ(Ն)Բ:

ԷՍԲԱՆ (գրբ. այսքան) - դ. Այս չա-փով՝ քանակով: *Էսքան տիժըրօթունը վեր մին շօն ինանր տարած, միհէնգ՛ ըս-տակալ ար* (2):

ԷՎԻԼ¹ - *տեն* ԷՎՈՒԼ:

ԷՎԻԼ² - *տեն* ԻՎԻԼ:

ԷՎԻԼ/ՍԻՎԻԼ/ՕՎԻԼ (գրբ. աւելեմ)

- Նբ. 1. Ավելով սրբել՝ մաքրել: *Էվիլը յօր ա օնում, հայաթը Էվիլում* (2): 2. Առհասա-րակ՝ սրբել, մաքրել: *Մարը ըխճըկանը յըրա կըզնըվում ա, թա. - Էս հինչ ա՛ ըս-տըղը՛րքէս հանը, իսէ Էվիլում չըս* (2):

ԷՎՈՒԼ/ՍԻՎՈՒԼ/ՕՎՈՒԼ/ԷՎԻԼ/ՍԻՎԻԼ² (գրբ. աւել) - գ. 1. Յատակը՝ գետինը մաքրելու հարմարանք, ավել: *Շինացէն վեր բըզարան Էվիլ ինք՛ կալանվ, կարէլ չի տօն տը՛ռնա* (2): 2. Թելուկագգիների ընտանիքին պատկանող խոտաբույս, որից ավել են կապում: *Նըստում ա էշը, ք՛իւնիւմ Էվիլ քանդիւմ, պիրում կա-պում, տանում ծախում* (Բ):

- Էվիլ ածել (գրբ. աւել ածեմ) - *տեն* ԷՎԻԼ(1):

- Էվիլին տակը տալ - *տեն* ԷՎ-ԼԻԼ(1):

- Էվիլըտ կըծիմ - *հեզն*. Սիրում եմ քեզ: *Աղա ապան հանրանք պըտահում ա Մաքադաթէն, թա. - Էվիլըտ կըծիմ, յը՛ք մինտը՛ղ ապրինք՛* (2):

- Էվիլ կըծած էշ - Գլուխը տմբտմբացնող մարդ: *Ախճիգ՛ը ասմա. - Չէչէմին, Էտ Էվիլ կըծած էշըն ա՛ մընա-ցալ, վեր ինձ օգ՛ի* (2):

ԷՏ/ՅԷՏ³ (գրբ. այդ) - դ. 1. Ցույց է տա-լիս խոսակցին մոտ գտնվող առարկա՝ Ե-րեսոյթ եւն: *Տըղան վազ տալալ Նի յա մըննում, թա. - Թաքալէրըն ապրած կէ-նա, Էտ ճոխը ճարած ա, խըմիս վէջ* (2): 2. Ցույց է տալիս խոսակցի Նշած ժամա-նակը՝ տեղը: *Էտ վախտէրքըն էլ չուման աշխարքըս կալանձ ա ինում* (2): 3. Ցույց է տալիս խոսակցի կողմից արդեն հա-ղորդված իրողություն՝ հանգամանք: *Ա-տում ա. - Էտ հինչ վեր պատմալ ըս, լօխ սօտ ա* (2): 4. Կարող է գործածվել նաեւ խոսողի Նշած առարկան, երեսոյթը, ժա-մանակը եւն ցույց տալու համար: *Մին տըղա յա ինում, Էտ տըղէն էլ Էրկու շօն ա ինում* (2):

- Էտ ա - Այդ է, ահա, ահավաղիկ: *Դէրվիշը ասմա. - Էտ ա քըթէտ տակէն, տը՛սնում չը՛ս* (2):

- Էտ ա, վեր ասում ա - *տեն* Էս ա, վեր ասում ա: *Էտ ա, վեր ասում ա, մին Էրկու օրըմ խօխան սըղացալ ա...* (ԱԱ, 36):

- Էտ ա, վեր կա - Միայն դա է, միակն է, այդ է, ուրիշը չկա՝ պետք չէ: *Վը՛ննէ-րը տակըն ա թակում, թա. - Էտ ա, վեր կա, Էրիւշ տօն օգում չըմ* (2):

- Էտ ար պակաս - Այդ չի կարող լի-նել, այդ ավելորդ է: *Էտ ար պակաս, վեր մէր վը՛ղէրը յը՛տ տանք թուրքէրէն* (Բ):

- Էտ էլ խօսկ ա՛ - 1. Ինչպէ՛ս կարելի

է այդպէս, անհարմար չէ: *Էտ էլ խօսկ ա՛, վեր ասում ըս, համօթ չի՛* (2): 2. Ի-հարկե, դրա մասին մի կասկածիր: - *Ա-շօտ, ք՛՛մանգ կանի՛ս, արտըս հընձիւմ*: - *Էտ էլ խօսկ ա՛, Դէնդօ, միշտ պաղը-րաստ ըմ* (2):

- Էտ էլ կա - *տեն* Էն էլ կա:

- Էտ էլ մին պէն ար - *տեն* Էն էլ մին պէն ար:

- Էտ վեր խաչա յա՛ - Ասում են, երբ անսպասելիորեն մեկը մի լավ բան է կա-տարում այդ ինչպէ՛ս եղավ: *Էտ վեր խա-չա յա՛, վեր յը՛կալ ըս ք՛՛մանգ անիս* (Բ):

- Էտ վեր խաչ ը՛ս քը՛ցալ - *տեն* Էտ վեր խաչա յա՛:

- Էտ օրը ըղնէլ - *տեն* Էն օրը ըղնէլ:

- Էտ օրը քըցիլ - *տեն* Էն օրը քըցիլ:

ԷՏԱԺ - *տեն* ԱՏԱԺ:

ԷՏՉԱ(Ն)Բ/ԷՏՉՈՒ(Ն)Բ (գրբ. այդ-
ջափ) - *տեն* ԷՏԲԱՆ:

ԷՏՉՈՒ(Ն)Բ - *տեն* ԷՏՉԱՆԲ:

ԷՏԲԱՆ (գրբ. այդքան) - դ. Այդ չա-փով՝ քանակով: *Էտքան պէնէրը մինակ Օվջի Փիրումըն ա ըսկանում, պէցիւր ծըծաղում* (2):

ԷՐԳԱՆ - *տեն* ԷՐԿԱՆ:

ԷՐԿԱՆԲ - *տեն* ԷՐԳԱՆԲ:

ԷՐԳԱՆԲ/ԷՐԿԱՆԲ - *տեն* ԸՐԿԱՆԲՕ-ԹՈՒՆ:

- Էրգանքըն ա լէնքսը մին անէլ - *տեն* Լէնքսըն ա Էրգանքը մին անէլ:

- Էրգանքըն ա լէնքսը մին տը՛ռնալ - *տեն* Լէնքսըն ա Էրգանքը մին տը՛ռ-նալ:

ԷՐԷԼ - *տեն* ԷՐԻԼ:

ԷՐԷՍ(Ս)ՈՒՆ - *տեն* ՅԷՐԷՍ(Ս)ՈՒՆ:

ԷՐԻԼ/ԷՐԷԼ/ԻՐԻԼ (գրբ. այդեմ) - Նբ.

1. Հրդեհել, կրակի տալ: *Նօթը ածում ըն յըրա, Էրիւմ* (Բ): 2. Դաղել, այրուցքներ առաջացնել: *Փիջին դուրքան Նի յա կամ ճըկատէն, Էրիւմ* (Բ): 3. Արեւահարել: *Խօխէնքը տըկըլօր ըրը՛վէն տակէն Էն-քան խաղ ըն ըրալ, արը՛վը սաղ ջանը Է-րալ ա* (Բ): 4. Թեժ կրակով խանձել (կե-րակուրը): *Կըրակը թիժ ար, կուրկուտը Էրից* (Բ): 5. Կիզել, ուժեղ ջերմությամբ չորացնել՝ փչացնել: *Արը՛վը սաղ բուս-տըննէն Էրալ ա* (2): 6. Բարկ, կծու լինե-լով՝ ցավ, կսկիծ առաջացնել, մրմռա-ցնել: *Տանիտը՛ղ կըծօ յար, պէրանը Էրից* (2): 7. Խոսքով՝ պատասխանով վիրա-վորել, հոգեպէս հուզել՝ ցավ պատճա-ռել: *Մարը ասմա. - Թու խուսկէրքըտ մինչը՛վ միհէնգ՛ ինձ Էրիւմ ա* (2): 8. Կարծրություն տալու համար բարձր ջերմության ներգործության ենթարկել, թրծել: *Քարփիւնը Էրիւմ ըն, վեր պէնդ ի-նի* (Բ): 9. չք. Այրվել, վառվել: *Փանը նաւ ա, լ՛ալ չի Էրում* (Բ):

- Էրալ չի, մըրկալ ա - Տարբերությունը մեծ չէ, համարյա նույն է (ասում են վատ՝ բացասական երեւոյթի՝ իրողության են առթիվ): - *Յեղիսաբէթ, հոնք՝ վիւտ մէխկ մէր անէլ. Մարյանը օխտը սիրական չի պահըմ, վէցցըն ա պահում:* - *Էրալ չի, մըրկալ ա (2):*

- Էրած կաշի ինիլ - 3ին ոխ ունենալ: Ասում ա. - *Էրած կաշի օնիւմ, յը՛ս ըտըրա տօնը բիդի քանդիւմ (2):*

Էրիլ մօխէր շինիլ - Կրակով ոչնչացնել, վերացնել, սպառել: *Սաղ շէնը մին ժամումը էրում ըն, մօխէր շիւտում (2):*

ԷՐԻԼ-ԽՐՈՒԿԵԼ - Լը. Տոջորել, տառապանք՝ կսկիծ պատճառել, տանջել, չարչարել: *Էտ խօխէնք՝ը սաղ օրը հօրըն ա մօրը էրում ըն, խըրալում (2):*

ԷՐԻԼ-ՓՈԹԹԹՈՐԵԼ - տէն ԷՐԻԼ-ԽՐՈՒԿԵԼ:

ԷՐԿԱՆ/ԷՐԳԱՆ (գրք. երկայն) - ած. 1. Մեծ երկարություն ունեցող: *Մին էրկան մըհակ ա յը՛ր օնում, էտ խընծծորեն սաղ թակում, վէր ածում (2):* 2. 3արկ եղածից մեծ երկարություն ունեցող: *Շաւկարը կը՛նում ա, տը՛սնում էրկան (Բ):* 3. Ոչ կարծ, միւնչել թաթերը՝ ծնկները հասնող: *Միհէնք էրկան կը՛նօղ չի կա, քահիլ ըխճըկէրքը կարծ ըն կը՛նըմ, վըռընէն, պոպտըրնէն պէց՝ շօռ կամ (Բ):* 4. Ընդարձակ, ծավալուն: *Մին էրկան նամակ ա կիրում, դարկում ախպօրը (2):* 5. Երկարատեւ, մեծ ժամանակ ընդգրկող: *Էրկան քըշէր ա, լըստում ըն, զըրիւց անում (Բ):* 6. մ. Շատ ժամանակ, բավական ժամանակ: *Իտի էլ ապրում ըն նահանք ըտէղ շատ էրկան, սարէն անումըն էլ մընում ա Կըրիկըզ (ՆԼՂԲԲ, 146):* 7. ած., մ. Նարդախաղի տեսակ, որի ժամանակ քարերը շարում են իրար ետեկից: *Նանդին պիրում ըն, Միսօնը ասում ա. - Խօթէն, թըկօվի խաղ ա՛նիւնք, թա է՛րկան (2):*

- Էրկան ընայի, պը՛լ դոտայի - Ասում են բարձրահասակ եւ տխմար մարդու հասցեին:

- Էրկան լօլի - տէն LOLԻ:

ԷՐԿԱՆ-ՊԵՐԱԿ - մ. Մանրամասն, մանրակրկիտ: *Էտ դէրվիշը հինչ վէր իլնիւ ա, կ՛ամ ա թաքավէրին էրկան-պէրակ նաղլ անում (2):*

ԷՐԿՈՒ (գրք. երկու) - թ. 1. Մեկին հաջորդող թիվը՝ երկու: *Ամմա էտ մարթօնցը մաչին էրկու հայ ըն իննում, մինը միւնան փախալ... (ԼՂԲԲ, 270):* 2. Եվ այս, եւ այն, թէ՛ մեկ, թէ՛ մյուս: *Էրկու թաննփըն էլ կըլխու վըն ըղնում, վէր նըհախ տը՛ղան ըն կըռվում (2):* 3. ած. Մի քա-

նի: *Թօղում չի, թա էրկու խօսկ էլ յը՛ս աւսիւ (Բ):* 4. գ. Անբավարար գնահատական: *Դասատուն ըտըրան վանին էրկու վա տիննում (2):*

- Էրկու անքամ էրկուաը չօրք՝ ա - Բացարձակ ճշմարտություն է, ապացուցելու կարիչ չկա: *Մարթը ասմա. - Էրկու անքամ էրկուաը չօրք՝ ա, յը՛ս տանը չըմ իլնիւ, էս մածունը հուլ ա՛ կէրալ (2):*

- Էրկու աշկալ յէշիլ - տէն Աշկէրը չօրք՝ անէլ(1):

- Էրկու աշկատ մինին հըվատալ մէլ - Զգույշ եղի՛ր, ոչ մեկին մի վստահիր: *3անը տըղէն հըղէ յա քըցնում, թա. - Սա՛յաղ կա՛ց, վէշ միսին դավերյա չանիս, էրկու աշկատ միսին հըվատալ մէլ (2):*

- Էրկու աշկ ինիլ, էրկունըն/էրկուսըն էլ փօխ անէլ - տէն Աշկէրը չօրք՝ անէլ:

- Էրկու աշկու մաչտը՛ղ - 3սկողության տակ, ուշադրության կենտրոնում: *Կօզի էտ ծին քըշէր-ցիրէ՛կ էն ա իննում էրկու աշկու մաչտը՛ղ, ամմա Ծիկանը էլիա կարում ա կ՛ուղանա (2):*

- Էրկու էշին կ՛արին ճօթ անէլը չըգիլն - Անճարակ՝ ապաշնորհ՝ տխմար լինել: *Էրկու էշին կ՛արին ճօթ անէլը գ՛նողնում չի, ամմա օգ՛ում ա հարուստ ապըրէ (Բ):*

- Էրկու ըխօռա օտօղ - տէն Էրկու մօր ծը՛ծ ծըծած:

- Էրկու ըխօռու զըռօղ - Շողոքորթ՝ երկերեսակի մարդ: *Էտ էրկու ըխօռու զըռօղը ըտի հըրուստանում ա, լ՛ալ տընէր շիննում (2):*

- Էրկու ընգիւնանէ - Բազմազբաղ, գործերով ծանրաբեռնված: *Խը՛ղճը հինչ ա՛նէ, էրկու ընգ՛նանէն յա (Բ):*

- Էրկու ժուլիգին անա շընըկօտէգ՝ կինի - Բացասական հատկանիշներով ամուսինների զավակը կգերազանցի ծնողներին: *3անը՝ կ՛օղ, մարը՝ տոնս պըրծած, ինքը հինչ բի՛ղի տը՛ղնա. էրկու ժուլիգին անա շընըկօտէգ՝ կինի (2):*

- Էրկու խօսկ - Կարճ՝ համառոտ ասելիք: *Ինք՛ըն էլ կ՛ամ ա էրկու խօսկ աւսում, դըրաղ կէնում (2):*

- Էրկու ծը՛րք անէլ, մին բօղազ - Ագահաբար ուտել, խծել: *Էրկու ծը՛րք ա ըրալ, մին բօղազ, ջըլաման չի տամ, թա մինը մին պէն օտէ (Բ):*

- Էրկու ծը՛րք անէլ, մին կըլծիս թակել - տէն Կըլծիսը թակել:

- Էրկու ծը՛րքը իրը՛ս կըլըվանա, մին ծը՛րքը հինչ ա՛նէ - Մարդ միայնակ չի կարող անէլ այն, ինչ կարող է անել ընկերովի: *3իրըվանէրը թըքթըծհմնթ ըն տամ. - Մոնքի, էրկու ծը՛րքը իրը՛ս կըլը-*

վանա, մին ծը՛րքը հինչ ա՛նէ. յը՛ք մը՛գ նըհէտ հընգըրա՛ց, մին տը՛ղ արտ աւնիւք՝ (2):

- Էրկու կէսը մին տը՛ռնալ - Ամուսնանալ: *Էրկու կէսը մին ա տը՛ռալ, էլ հընգէր-հըրըվանու մըհալ չի քըցնում (Բ):*

- Էրկու կըրակու դաթում/մաչի թօղնէլ - Անելանելի դրության մեջ գցել: *Էս կըռք՛վը մը՛գ էրկու կըրակու դաթում թօղից (Բ):*

- Էրկու կըրակու դաթում/մաչի էրվիլ/մընալ - Անելանելի դրության մեջ ընկնել, անելիքը չիմանալ: *Խը՛ղճը մընամ ա էրկու կըրակու դաթում, գ՛նողնում չի, թա հունց անէ, վէր հա՛մ մօրը սըրտավը ինի, հա՛մ կընգանը (2):*

- Էրկու կիլօ կ՛արն նըհէտ փօխէլ չըմ - Ասում են անարժեք մարդու՝ իրի հասցեին: *Կընէգ՛ը ասմա. - Տու հինչ տըղամարթ ը՛ս, էրկու կիլօ կ՛արն նըհէտ փօխէլ չըմ (2):*

- Էրկու կիժին մին խէլիւնք ա հարկավէր - 3ամաձայնության չեկողներին՝ վիճողներին խորհրդատու պետք է լինի: *Էրկու կիժին մին խէլիւնք ա հարկավէր, առանց ըսկէսուր էտ հարթները կարէլ չըն յօլա ք՛իսին (2):*

- Էրկու հարուստ կըռվը՛ցէն, մին քըսիբու տօն քընդէցէն - 3արուստները՝ գորեղները իրենց վեճերը հարթեցնում են՝ աղքատներին՝ թուլերին տուժելով:

- Էրկու հօ-հա ընօղէն մինը բիդի ինի, վէր ասէ՛ հօ-հա ըրէք՝ - Նույնիսկ փոքրաթիվ աշխատողներին ղեկավար է անհրաժեշտ:

- Էրկու ճօխտ, մին կընղ - Քիչ, սակավաթիվ: *Խը՛րխանը գ՛ուռ շէն ա իլնիւ, միհէնք՝ մընացալ ա էրկու ճօխտ, մին կընղ մարթ (Բ):*

- Էրկու մաննան տը՛ղ - Շատ փոքր (տարածություն): *Էրկու մաննան տը՛ղ բօստան օնէ, էն էլ չի բաշիր անում, թա բիջանի (Բ):*

- Էրկու մօր ծը՛ծ ծըծած - Ճարպիկ, խորամանկ: *Էրկու մօր ծը՛ծ ծըծած ա, հունց էլ ինի, մին ճար ընական ա (2):*

- Էրկու նէրակ մինտը՛ղ ինիլ չի - Երկու լավ բան միասին չի լինում: *Էրկու նէրակ մին տը՛ղ ինիլ չի, մարթը բիդի տօն ա, կընէգ՛ը՝ վը՛ռը կէրած (2):*

- Էրկունը/էրկուաը իրը՛ք տը՛ռնա - բրմը. Ասում են նորապսակներին՝ ակնարկելով ծնվելիք երեխան: *Այան էլ ճըկըտըրնէրան պաչո՛ւմ ա, թա. - Էրկունը իրը՛ք տը՛ռնա (2):*

- Էրկու պատու դաթում/մաչի թօղնէլ - տէն Էրկու կըրակու դաթում/մաչի թօղնէլ:

- Երկու պատու դաթում/մաջի երվի/մընալ - տեն Երկու կըրակու դաթում/մաջի երվի/մընալ:

- Երկու պերան - Զիչ, մի քիչ (խոսելու՝ ուսելու մասին): Երկու պերան խօսում ա, մարթը մին տըհան ըսքըսում ըն ճըղճըղալը (2):

- Երկու քան մին հըլավում - Համերաշխ, հաշտ: Ըսես ըն հայն միջեվ ըսոր ուրոր նըհետ ըպրես ըն հաշտ, մին խօսկու, Երկու քան մին հըլավում... (ՀԺՀ, V, 530):

- Երկուան ճուրը մին արխավ քիսիլ - Հաշտ՝ համերաշխ՝ միաբան լինել: Մըրթըկընեզ՝ շատ սերավ ըն ինիս. Երկուան ճուրը մին արխավ ա քիս (2):

- Երկուան մին քան, մին հոնքի - տեն Երկու քան մին հըլավում:

- Երկու վըննավ թանկ ըղնել - Հանցանքի մեջ հանկարծակի բռնվել, անելանելի վիճակի մեջ ընկնել: Սաղ գ'անքը կ'ուղթթուն անօղը վերջումը Երկու վըննավ թանկ կըղնել (2):

- Երկու վըննը մին ջըմըշկում տինիլ - Համառել, կամակորոպամբ իր կամքը թելադրել: Ամմա էտ իշխանը Երկու վըննը տինըմ ա մին ջըմըշկում, թան. 2Է, վեր չԷ (ԼՂԲ, 329):

- Երկու վըննը ինիլ, Երկունըն/Երկուան էլ փոխ անել, փախճիլ - Շատ արագ փախչել, ճողոպրել: Թօրքերը էլ կըրըճեկն վեչ տեմ կենան, Երկու վըննը ունին, Երկունըն էլ փոխ ըրեն, փըխճըճեկն (Բ):

- Երկու վըխճարավ սուրուն չինիլ - Փոքր հնարավորություններով՝ միջոցներով հնարավոր չէ մեծ գործ ձեռնարկել: Հանքը ասմա. Շան տըղա, Երկու վըխճարավ սուրուն չինիլ, էտքան մատարյալավ կարել չըս տօն շինիս (2):

- Երկու տըռնան շօն - տեն Երկու ըխօռու գըռռօղ:

- Երկու տըվարեն կըլծիք մին ղըզղանում իփվիլ չի - Անտեղի է փորձել համատեղել անհամատեղելիները: Արջը ասմա. Մարթ ախպեր, մունք կարել չընք մին տըհ ապրինք. Երկու տըվարեն կըլծիք մին ղըզղանում իփվիլ չի (2):

- Երկու ցավու դաթում/մաջի թողնել - տեն Երկու կըրակու դաթում/մաջի թողնել:

- Երկու ցավու դաթում/մաջի երվի/մընալ - տեն Երկու կըրակու դաթում/մաջի երվի/մընալ:

- Երկու ուխայ - Մեծ ուրախություն, ցնծություն: Կըռըվը պըրծընէլը լօխճիս հըտե Երկու ուխայ ար (Բ):

- Երկու փանիլվան կարել չըն մին

քընդիրու յըրա խաղ անին - տեն Երկու տըվարեն կըլծիք մին ղըզղանում իփվիլ չի:

- Երկու քարու դաթում/մաջի թողնել - տեն Երկու կըրակու դաթում/մաջի թողնել:

- Երկու քարու դաթում/մաջի երվի/մընալ - տեն Երկու կըրակու դաթում/մաջի երվի/մընալ:

ԵՐԿՈՒԹՈՐ(Ո)ՆԱՆԵ - ած. Շեղքի երկու կողմն էլ սուր, երկսայրի: Թաքավերին տըղան Երկուըռքիսան թօրը տոն ա օնում, թըխում, էտ քարը Երկու կեն ա-նում (2):

ԵՐԿՈՒԹՈՐԱՆԵ - 1. ած. Երկու թել ունեցող: Երկուըռքվան սամալծտ ա տըհսնում, մընամ մաթ մընացած (2): 2. փխբ. գ. Թռչուն: Ինքն էլ չօրքվըննան է պահում չար, մինակ Երկուըռքվան յար պահում՝ հընդիշկա, դագ, հավ, ծրղան (2):

- Երկուըռքվան վարել - 1. Հողը երկկողմ վարել: Վըղը վեր Երկուըռքվան չի վըրեցեր, պերք չի տալ (2): 2. Աշխատանքն անկորուստ կատարել: Փարթ Ըստոծու, կօրծը Երկուըռքվան վըրըճեկն (2):

ԵՐԿՈՒԻՐՈՐԱՆԵ - ած. 1. Երկու երես ունեցող: Երկուիրըսան նըկար ա (Բ): 2. փխբ. Կեղծավոր, շողոքորթ: Երկուիրըսան կընգանը ճար չինիլ (2):

ԵՐԿՈՒԻՐՈՐԱՐՈՐՈՒՆ - գ. Երկերեսանի մարդու արարք՝ գործողություն: Երկուիրըսթունավ էտ խօխեկը՝ պահում ա, մըծըցընում (2):

ԵՐԿՈՒՅԻՆՋԻ - տեն ԵՐԿՈՒՅԻՆ:

ԵՐԿՈՒՄՐԹՎԱՆԵ - ած. Կասկածավոր, տարակուսող, երկու մտքի: Սիմօնը էն ա Երկումըթկան. գ'ողոն չի՝ կավը ծախե, թա չԷ (Բ):

ԵՐԿՈՒՅԻ/ԵՐԿՈՒՅԻՆՋԻ - թ. Առաջինին հաջորդող դասական թվականը, երկրորդ: Երկունջի դժնումը տըղան վեր թըխում ա, դեվը մաջան կեն ա տըհ-նում (2):

ԵՐԿՈՒՇԵԲԱԹ - տեն ԸՐԿՈՒՇԵԲԱԹ:

ԵՐԿՈՒՇԵԲԵԹ - տեն ԸՐԿՈՒՇԵԲԱԹ:

ԵՐԿՈՒՇԵՊԵԹ - տեն ԸՐԿՈՒՇԵԲԱԹ:

ԵՐԿՈՒՇԵՊՏԻ - տեն ԸՐԿՈՒՇԵԲԱԹ:

ԵՐԿՈՒՎԵԼ - նբ. Ասածը երկրորդ անգամ ասել՝ կրկնել: Էս ծէխ մարթը վեր չին ասածըն Երկուվելավ քընում ա (ՆԱԲ, 63):

ԵՐԿՈՒՎՈՆՆԱՆԵ (գրբ. երկոտանի) -

1. ած. Երկու ոտք ունեցող: Մինգէլ քի-նամ ա ծիլին էն մին վըննը պուկում օտում, կամ, թա՝ ալ ախպեր, ծիտ Երկու-վըննան յա՛... (ՆԼՂԺԲ, 16): 2. փխբ. գ.

Մարդ: Ըստեղ աղվեսը մետըն ա քըցում օ-ցեն ասածը, թա հինչու հետե Երկուվըն-նանուն լիվթուն ընէլի չի... (ՀԺՀ, VII, 236):

- Երկուվըննան էշ - Հիմար՝ տխմար մարդ: Ասում ա.՝ Տու մարթ չըս է՛, Երկու-վըննան էշ ըս (2):

- Երկուվըննան կ'իլ - Ագահ՝ գռվող մարդ: Էտ Երկուվըննան կ'իլը սաղ կախօզը կերալ ա (Բ):

ԵՐԿՈՒՏՈՐՈՐԱՆԵ - ած. երկհարվածանի՝ որով միաժամանակ երկու կրակոց կարելի է կատարել: Ըտըրան էլ ի-նում ա Երկուտըրըքան մին լ'ավ թը-վանգ՝ (2):

ԵՐՎԵԼ - տեն ԵՐՎԻԼ:

ԵՐՎԻԼ/ԵՐՎԵԼ/ԻՐՎԻԼ - 1. կբ. եւ չբ. ԵՐՎԻԼ-ի: չբ. 2. Բարձր ջերմություն ունե-նալ: Խըհճ հիվանդը երվում ա (2): 3. Խիստ փոշմանել՝ գղջալ: Ընդիտու նը-ման կավը ծախալ ա, միհենգ՝ մընացալ իրվիլիս (Բ): 4. Կսկծալ, վշտանալ, հոգե-պես տառապել: Մարթը ասմա.՝ Ա՛ կը-նեզ՝, խըրեզ՝ Երվի, վըխճար ա, լի՛, ըս-տակալ ա, ըստակալ ա (2):

- Երվիլ մօխեր տըհնալ - Վառվել, վերանալ: Էս կըռվավը շատ շենեքը ըն երվալ-մօխեր տըհալ (Բ):

ԵՐՎԻԼ-ԽՐՈՐԱՎԵԼ - կբ. եւ չբ. Ե-ՐՎԻԼ-ԽՐՈՐԱՎԵԼ-ի: Սաղ օրը երվում ըն-խըրավվում, էլիա պեն չի աննալ կ'ամ (Բ):

ԵՐՎԻԼ-ՓՈԹՈԹՈՐՎԵԼ - տեն ԵՐ-ՎԻԼ-ԽՐՈՐԱՎԵԼ:

ԵՐՈՒՇ/ՕՐՈՒՇ/ՕՐՈՒՇ (գրբ. ուրիշ) - դ. 1. Այլ, ոչ նույն: Էտ ախճիգ՝ կ'ամ ա տօն, Երիշ շօրեր կ'ընում, քիւնամ հըր-սանեք՝ (2): 2. Կողմնակի՝ օտար մար-դիկ: Ուրիշներեն հըրտը կօրծ ա անում, ուրանց տանը հըրտե անում չի (Բ):

- Երիշ աշկավ յեշիլ - Ոչ բարյացա-կամ վերաբերվել, ետին միտք ունենալ: Թաքավերը էտ կընգանը Երիշ աշկավ ար յեշում (2):

- Երիշ պեն ա - 1. Շատ լավն է, ար-տակարգ է, հիասքանչ է: Ղարաբաղա թօթեն արաղը Երիշ պեն ա, հու խըմում ա, համը մընամ ա պիրանումը (Բ): 2. Խնդիրը տարբեր է, այլ բնույթ կատանա: Մարթը ասմա.՝ Երիշ պեն ա, վեր փուլը միհենգ՝ տաս (2):

- Երիշ հանգի - Ուրիշ տեսակ, ոչ սովորական: Խուրջինան մին Երիշ հանգի հաց ա տոն օնում, լօխ մընամ ըն ըրմացած (2):

- Երիշ քամե փըջիլ - Իրադրություն-նը՝ պայմանները՝ հանգամանքները փոխվել: Թաքավերը տըհսնում ա, վեր է-րիշ քամե յա փըջում, հըրամանք ա տամ՝ գօրքը հըվաքին (2):

- Ուրիշին հացը օտել - Ուրիշի հաշ-

վին ապրել: Ասմա.- Պա տու հըմանչիւմ չը՞ս, վեր էրկու տարէ յա՛ ձորնիս հա-
ցըն ըս օտում (2):

- Ուրնիս պըտառէն յը՛հ քըսէլ - Ու-
րիշի օգտին գործել, ուրիշին ծառայել:
Բօլ ա՛, ա՛յ իմ էշը կուրցըրած հայէր, հիշ-
քան օրիշին պըտառէն յէր քըսէցինք
(ԶՏ, Բ, 239):

- Ուրնիս փուպըլը ինք՛ կալած շալ-
վարը կարճ կինի - Ուրիշի միջոցներով
հնարավոր չէ կարիքները լիարժեք բա-
վարարել: Ա՛ ջիհիլնէ, կօրծ ըրէք՛, ծէր
տօնը պըհը՛ցէք՛, ձորնիս փուպըլը
ինք՛ կալած շալվարը կարճ կինի (2):

- Ուրնիս աման աղավ անել - Ուրիշի
գործերին խառնվել: Ուրան կօրծերը թօ-
ղած՝ ձորնիս աման ա աղավ անում (2):

- Ուրնիս աշկավ յէշիլ - 1. Օտարի
նման՝ անտարբեր վերաբերվել: Էտ տը-
նաշիւրը ձորնիս խօսցըն էլ ա ձորնիս
աշկավ յէշիւմ (2): 2. Քննադատական՝
անաչառ վերաբերմունք ունենալ: Վէր
օգ՛ում ըս կօրծըտ լ՛ավ ինի, ըրածէտ ձո-
րնիս աշկավ յէշի (2):

- Ուրնիս խուսկավ ինիլ - Ուրիշի
թելադրանքով՝ խորհրդով վարվել՝ գոր-
ծել: ...Ախպէրը ձորնիս խուսկավ ընծղ
ար... (ՅԺՅ, V, 40):

- Ուրնիս ծըրքու յէշիլ - Ուրիշից
օգնություն ակնկալել, հույսը ուրիշի
վրա դնել: Կօրծ չի անում, սաղ օրը էն ա
ձորնիս ծըրքու յիշիլիս (Բ):

- Ուրնիս կըտօր թակել - տեն ձո-
րնիս պըտառէն յը՛հ քըսէլ:

- Ուրնիս յըրա շօն ա հանչում, ինձ
յըրա էլ կատու վա մըլավում - Ասում են
այն ժամանակ, երբ անարժան մեկը վա-
տաբանում է:

- Ուրնիս պինկալու յըրա ծոն ածել
- տեն ձորնիս պըտառէն յը՛հ քըսէլ:

- Ուրնիս պիրանավ հաց օտել -
տեն ձորնիս խուսկավ ինիլ:

- Ուրնիս տըռնան շօն - Ուրիշի օգ-
տին գործող, ուրիշին ծառայող մարդ:
Իզէն հինչ տըղամարթ ա՛, ձորնիս տըռ-
նան շօն ա (2):

- Ուրնիս փարչավ ծոն խըմել - Ա-
ներես՝ համարձակ լինել: Յըլիվորը աս-
մա.- Տու ձորնիս փարչավ ըս ծոն խը-
մում, հունց էլ ինի, կըրըլական ըս կըլծ-
խըտ պահիս (2):

ԷՐԶԷՁ (թըք. *erkeç* (սոխագ, քոշ,
քաղ) - գ. Էգ այժ՝ ու: Էրքանչին մը՛սը
դըբըռէն մըսան քախծըր ա ինիւմ (Բ):

ԷԶ՛ (գրք. Էգ) - ած. գ., 1. Իզական սե-
ռին պատկանող (կենդանի): Էք՛ շօնը
հանսա կինի (2): 2. անըգ. Կին, աղջիկ:
Խօխէնք՛ը սաղ էք՛ ըն, մին տըղա չօնէ,
թա ք՛ծմա՛ք՛ անէ (Բ): 3. փխբ. Կնոջ
բարք ունեցող (տղամարդ): Յինչ տըղա՛-
մարթ, էք՛ ա, տանան տոն չի կ՛ամ (Բ):

4. Փոշոտման ենթակա՝ պտղաբեր
(բույս): Յարը կըզընվում ա, թա.- Էտ
խընծօրէն էք՛ ա, ին կըտրում ը՛ս (2): 5.
Այն գործիքը, գործիքի մասը կամ սա-
րածը, որի փոս ընկած մասի՝ անցքի
մեջ ազուցվում է մյուս սարածի ցցված

մասը՝ ելուստը՝ ատամը: Պիրնում ա, թա
մըղակը յըրա անէ, տը՛սնում ա պէտլին
էք՛ը կա վէչ (Բ):

ԷԶԱԸ/ԷՅԱԸ - մ. 1. Յաջորդ օրը: Էս
պառավը ք՛իննա՛ ա, էք՛սը ձորնիս տը-
ղան յօր օնում, տանըմ շահէն կօխկը...
(ՆԼԴԺԲ, 19): 2. Յետագայում, ապագա-
յում: Յարը կըզընվում ա, թա.- Բա՛լա, էտ
փուկերը վէր ցըրը՛վ ըս տաս, էք՛սը
հունց ը՛նք ըպըլական (2):

- Էքսըվա կօրծէն յըրա ծոն կըկա -
Օրվա գործը չպետք է հետաձգել, այլա-
պես խոչընդոտներ կառաջանան: Ա-
պան ասում ար.- Կօրծըտ վըխտէն ըրա՛,
էք՛սըվա կօրծէն յըրա ծոն կըկա՛ (2):

- Էքսըվա փայը պահել - Կռվելիս՝
վիճելիս խոսքերը չափավորել, այնպի-
սի վիրավորական խոսքեր չասել, ո-
րոնց համար հաշտվելու դեպքում
պետք է զղջաս: Սիմօն, խըրէգ՛ ուշունց
տօ՛, էք՛սըվա փայը պահէ, համօթ ա (2):

ԷԶՈՒԾ - տեն ԷԶՈՒՅ:

ԷԶՈՒՅ/ԷԶՈՒԾ/ՕԶՈՒՅ/ՕԶՈՒՅ (գրք.
այգուց, եգուց) - մ., գ. Այսօրվան հաջոր-
դող օրը՝ վաղը: Էտ կընգանը ըրիխընը-
ցընում ըն, թա.- Էն ա տըղատ սաղ, է-
ք՛նց պէց ընք թուղական (2):

- Էքցան օրը - տեն ԷԶԱԸ(2): Էտ
յօխ օզըմ ար գ՛իդն, վը՛ր էք՛ցան օրը ձո-
րնիս խազնան վէր կ՛ան կըտրին, գ՛իդն
(ՅԺՅ, V, 245):

ԷԶՈՒՅ-ԱԼԼՈՒՐ - տեն ԸՍՕՐ-ԷԶՈՒՅ:

Ը

Ը - ձ. 1. Արտահայտում է կմկմոց:
Ախճիգը դէվին վեր տը՛սնում ա, մընում
ա ը՛ ընէլիս (2): 2. Արտահայտում է տն-
քոց: Յիվանդը տը՛դէն տակէն տընքտըն-
քաա ա՛ ը՛, ը՛ (Բ): 3. Զարմանքի բացա-
կանչություն՝ մի՞թե: Կընէգը ասմա.- Ը՛, ա՛
մարթ, ին տու քը՛ցալ չը՛ս ծըմակը (2): 4.
Դժգոհության ու ձանձրության բացական-
չություն: Մարթը ծը՛րքը թափ ա տամ,
թա.- Ը՛, տու կընէգ չըս տը՛ռնալ (2):

ԸԲԱԸ - տեն ԸԲԱՍ:

ԸԲԱՍՏ - տեն ԸԲԱՍՏ:

ԸԲԱՍՏ - տեն ԸԲԱՍՏ:

ԸԲԱՍԻ - տեն ԸԱԶԻ:

ԸԲԱՍՏ/ԲԱՍՏ/ԻԲԱՍՏ/ԸԲԱՍՏ/Ը-
ԲԱՍՏ/ԲԱՍՏ/ԲԱՍՏ/ԸԲԱՍՏ/ԻԲԱՍՏ - կ.
Անորոշ դերբայի հետ գործածվելով՝
ցույց է տալիս դիմավոր բայով արտա-
հայտված գործողության անմիջակա-
նորեն նախորդած գործողություն, հենց
որ: Էտ տըղան էնքան կ՛էղէցիկ ա ը-
նիւմ, վը՛ր տը՛սնալըն ըբաստ սիրա-
հարվւմ ա (ՅԺՅ, V, 39):

ԸԲԸԸՆԱՐԱՆԸ - տեն ԱԲԱԸՆԱՐ-
ԱՆԸ:

ԸԲԸՆԱՐԵԼ - տեն ԱԲԱԸՆԱՐԵԼ:

ԸԲԸՍԱՆՈՒՅ - տեն ԲԸԶԱՆՈՒՅ:

ԸԲՐԱԶԱՎԱՆՆԻ - տեն ԱԲՐԱԶԱ-
ՎԱՆՆԻ:

ԸԲՐԱԶՕՎ(ԱՆ)ՆԻ - տեն ԱԲՐԱԶՕ-
Վ(ԱՆ)ՆԻ:

ԸԲՐՈՒԵՆ/ՈՒԲՐՈՒԵՆ - ած. Պատվի՝
ամոթի զգացում ունեցող, բարոյական,
առաքինի: ...Տը՛սնում ըն, վը՛ր ըբոռէն,
հալալ, խըղճմըտանքավ մարթ ա, յօր ըն
օնում, հաջի շինիւմ... (ՅԺՅ, VII, 204):

ԸԲՐՈՒԵՆ-ՅԸՅԻՆ - տեն ԸԲՐՈՒԵՆ:

ԸԲՐՈՒՈՒ/ՈՒԲՐՈՒՈՒ - տեն ԸԲՐՈՒԵՆ:

ԸԲՐՈՒՈՒ-ՅԸՅԸԼՈՒ - տեն ԸԲՐՈՒԵՆ:

ԸԲՕՐՆԻ/ՈՒԲՕՐՆԻ (ռուս. *уборная*) -
գ. Արտաքնոց, պետքարան, գուգարան:
Տանում ըն քըցում ուբօռնին, էն ա հըլա
միսէկ մըհէկ՛ը: ընդէղ (ՅԱԲ, 15, 127):

ԸԳՕՐԱ - տեն ԸԳՕՐԱ:

ԸԳՕՐԱ/ԸԳՕՐԱ/ԳՕՐԱ/ԳՕՐԱ

(թըք. *göre*) - 1. ած. Տվյալ դեպքին՝ պայ-

մաններին եւն համապատասխան՝
հարմար՝ պատշաճ: ...Օխտ ըն քինըմ ու
ամէն միսը ձորան մէխկին գ՛օրա մին
էրկու վէխճար ա մօթում (ԶՏ, Ա, 230):
2. կ. Ըստ, համաձայն, համեմատ: Պա-
ռավ մարթկանցը ասէլըն ըգ՛ծրն ըստա-
րէ թոռույին ա իննկն (Բ):

ԸԳԱԸԵՆ - տեն ԸԳԱԸԵՆ:

ԸԳԱԸԻՆ/ԸԳԱԸԵՆ - մ. Սովորու-
թյան համեմատ, օրինավոր կերպով:
Պըղըըստօթուն ըն տը՛սնում, էտ տը-
ղէն ըղնթին փըսակում (Բ):

ԸԳԱԸՆԵ - տեն ԽԸԸՆԵ:

ԸԶԱԴԵԼ/ԸԶԱՏԵԼ (գրք. ազատել) -
նք. 1. Որեւէ երկրի՝ ժողովրդի քաղաքա-
կան ազատություն տալ: Ըռուաը հըլէրէն
ըզադից թուրքէրէն անա (2): 2. Ազա-
տագրել: Անջախ-անջախ մէր վը՛դէրը ը-
զըղը՛ցէնք (Բ): 3. Արձակել (բանտից, գե-
րությունից եւն): Թաքավէրը հըրաման ա
տամ, վեր տոնումըն հիշկան մարթ կա
փըռնըված, ըզադին (2): 4. Վտանգից,
փորձանքից եւն փրկել՝ պրծացնել: Ըտի

աղվեսը էտ մարթին ըզաղում ա էտ պը-տըրհասան (2): 5. Որեւէ պարտականու-թյունից՝ աշխատանքից՝ պաշտոնից եւն հանել՝ հեռացնել: Ժողով ըրէն, նա-խագէն ըզըղըճէն (Բ): 6. Դատարկել, զբաղված լինելը դադարեցնել: Տօնը ը-զըղըճէն, հըզնըճէն տընատըճնը (Բ): 7. Ծննդաբերելիս ծննդկանին օգնել, ծնունդն ընդունել: Տատմարը մին թան-րանլ էտ հարթնանը ըզաղից (2):

ԸԶԱՐԱՐՈՒՄ/ԸԶԱՍՈՒՄ - գ. Ազա-տելը, ազատվելը, փրկություն: Ամըճնը մըծըկնէրէն անա ըզաղմունք չի կա (Բ):

ԸԶԱՐԿԵԼ/ԸԶԱՍԿԵԼ - 1. կր. եւ չք. Ը-ջԱՐԿԵԼ-ի: 2. չք. Ծննդաբերել: ...Թաքու-հին ըզաղվում ա, մին դաշանգ՝ տըղա յա պիւրում, անումը տիկնում ըն Սում-բաթ (ՆԱԲ, 38):

ԸԶԱՅԻԼ - տէն ԿԸԶԱՅԻԼ:
ԸԶԱՍԵԼ - տէն ԸԶԱՐԵԼ:
ԸԶԱՍՈՒՄ - տէն ԸԶԱՐԱՐՈՒՄ:
ԸԶԱՍԿԵԼ - տէն ԸԶԱՐԿԵԼ:
ԸԶԱԿԱՆ - տէն ԸԶԱԿԱՆ:
ԸԶԱՍՈՒՄ - տէն ԸԶԱՍՈՒՄ:
ԸԶԱՍԵՐ - տէն ԸԶԱՍԵՐ:
ԸԶԱԹԹԵԱՆԵ - տէն ԸԶԱԹԹԵ-ՔԱՆԵ:

ԸԶԱԳՈՒՇՈՆՆԻ/ԶՈՒԳՈՒՇՈՆՆԻ - գ. Խտացրած կաթ: Ազին ասմա.- Մըհէնգ՝ հալալ կըթնակէր չի կա, լօխ ըզգուշօն-նի կէրած ըն (2):

ԸԶԱԶԻ/ԶԸՐԱԶԻ (ռուս. *сдвиг*) - գ. Վճարված գումարի ավելցուկը, որ վա-ճառողը վերադարձնում է գնորդին: Մա-դազինչին ըզդաչին տամ ա (2):

ԸԶԱԿԱՍՏ (ռուս. *заваст*) - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:

- Ըզդավատ անել - տէն ԶԱԶԵԼ:
ԸԶԱՐԸԱՍՏԻ (ռուս. *здравствуй*) - տէն Պարավ ըս յըկալ:

ԸԶԵՆ/ԻԶԵՆ - տէն ԷՆ(4): Յէտ տը-ռէնք՝, յըշէնքնք՝ քըվէրոս, ըզէն լանլ ա լանլ (ԼՂԲԶ, 273):

- Ըզէն ինձ յըրա ծաղէգ՝ ա տիկնանն - Ինձնից հետո է մեռնելու (ասում են ե-րիտասարդները առույգ ծերունիների մասին): - Սուղումուն ապան հունց ա՛: - Իզէն ինձ յըրա ծաղէգ՝ ա տիկնանն (2):

ԸԶԵՆ/ԻԶԵՆ - դ. Առաջին դեմքի գո-յականական ցուցական դերանուն, որ գործ է ածվում խոսողի մոտ գտնվող՝ ե-ղող անձի փոխարեն: Ըզէն կործ չի ա-նում, հանը անում ա, ինքը օտում ա (2):

ԸԶԵՆ/ԻԶԵՆ - դ. Երկրորդ դեմքի գո-յականական ցուցական դերանուն, որ գործ է ածվում խոսակցի մոտ գտնվող՝ եղող անձի փոխարեն: Ըզէն շատ տի-ժար ա ինիս ըպրես (ՅԺՅ, V, 590):

ԸԶԸՐՈԹՈՒՄ/ԸԶԸՏՈԹՈՒՄ (գրք. ա-զատություն) - 1. Քաղաքական անկա-

խություն, ժողովրդի իրավունքը՝ տնօ-րիկելու իր կյանքը: Տըհէնց էլ նախանք հաշտ ապրում ըն ընդէր, ժողովուրդէն պահում, ըզըրթթուն ըն տամ... (ՅԺՅ, V, 364): 2. Ազատ լինելը, ազատի վիճակը: Ըզըրթթունէն անա յը՛րը լ՛ալ պէն չի կա: 3. գ. տէն ԸԶԱՐԱՐՈՒՄ:

ԸԶԸՅԱՍԸՐՈՒ/ԻԶԸՅԱՍԸՐՈՒ - ած. 1. Սիրելի՛ն՝ ազիզը մեռած (սովորաբար գործածվում է անեծքի մեջ): Ըզըզանմը՛ն մընան թորթէրը, սաղ շէնը քըրըքանդ ը-րէն (2): 2. փխր. Անառակ, անպատկառ: ...էտ կուճի ըզըզանմը՛նը յօր ա օնըմ թանգն հանած յէրը ածըմ էտ կընգանը սի-րականէն պը՛րանը (ՅԺՅ, V, 577):

ԸԶԸՅԱՆԱՍԻ/ԻԶԸՅԱՆԱՍԻ - չք. Սիրելի՛ ազիզ դառնալ: Վէր հըրոտատացալ ա, մի-հէնգ՝ ախալօրցը հը՛տը ըզըզանցալ ա (Բ):

ԸԶԸՅՑ(Ը)ՆԵԼ/ԻԶԸՅՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. Սիրելի՛ ազիզ դարձնել: Էտ պառավը շատ չըրջարվից, մինչե՛ւ կարից էտ խօրթ մօրը ըզըզցնէ յիթիմնէրէն (2):

ԸԶԸՏՈԹՈՒՄ - տէն ԸԶԸՐՈԹՈՒՄ:
ԸԶԸՓԱՊԱԶ - գ. Յնում սովորություն, որի համաձայն հարսնառ գնացող երի-տասարդները բռնի համբուրում էին աղ-ջիկներին: Մըհէնգվա մըկըռնէն խաբար էլ չօնին, թա ըզըփապաչը հինչ ա (Բ):

ԸԶԸՓԱՅԻ - գ. Հարսնառ գնացող երիտասարդների հետ դրվող ուտեստ-ներ: Այան ըզըփապին ածում ա խուր-ջինը, տամ մակառքաշուն (2):

ԸԶԸՓՈԹՈՒՄ (գրք. ազապություն) - գ. Ազաթ լինելը, ազաթի վիճակը: Ըզը-փօթթունը հիբը մը՛ննըն ա քըցում, լանցը կ՛ամ ա (2):

ԸԶԶԱԿԱՆ/ԸԶԶԱԿԱՆ/ԱԶԶԱ-ԿԱՆ/ԱԶԶԱԿԱՆ (գրք. ազգական) - ած., գ. Ազգակից, արյունակից: Սաղ շէնումը մին ըզգական չօնէ, թա նըհը՛տը պարի-կամթթուն անէ (2):

ԸԶԶԱՍԸՐՈՒ/ԸԶԶԱՍԸՐՈՒ - ած. Ազգը՝ տոհմը մեռած (սովորաբար գործած-վում է անեծքի մեջ): Ըզկամը՛ն մընա Խօնընց Աշրմիթը (2):

ԸԶԶԱՍԵՐ/ԸԶԶԱՍԵՐ/ԱԶԶԱՍԵՐ/ԱԶ-ԶԱՍԵՐ (գրք. ազգասեր) - ած. Իր ազգը սիրող, հայրենասեր: Տէնում ը՛ս, պա-րո՛ն կազէթ կիրօղ, հունց մըզանըմ թանգ ա ըզգասէր տէննալը... (ԶՏ, Ա, 73):

ԸԶԶԱԹԹԵԱՆԵ/ԸԶԶԱԹԹԵԱՆԵ - ած. Ազգի՛ տոհմի համար ոչ պատվա-բեր՝ ամոթալի: Իզէն ըզկըթըքանը պէ-նէր շատ ա ըրալ (2):

ԸԶԸՐ-ԱԶԸՐ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Ըզըմ-ազըմ անել - տէն Պըտըռ-պատառ անել:

- Ըզըմ-ազըմ ինի/տը՛ննալ - տէն Պըտըռ-պատառ ինիլ:

ԸԹՏԸԲԱԹՏԻ - տէն ԻԹՏԸԲԱԹՏԻ:
ԸԹՐԱՅԱ - տէն ԱԹԱՅԱ:

ԸԹՐԱՅԱՆԵ - տէն ԸԹՐԱՅԱՆԵ:
ԸԹՐԱՅԱՆԵ/ԸԹՐԱՅԱՆԵ/ԻԹԻ-ՄԱՅԱՆԵ/ԹՐԱՅԱՆԵ/ԹԻՐԹԻՆԵ - գ. Աղջամուղջ, մթնշաղ: Միհէնգ՝ էտ օ-րատ տէսը իժմիժէնք՛անը յէտը խը՛ղծ Բալաս դային էլ տո՛նս չի կ՛աս վէչ մին տը՛ղ (ՅԲ, 351):

- ԸԹըմըժէնք՛ան ճո՛ր օգիլ - Մահա-մերձ լինել: - Հիվանդը հունց ա՛: - ԸԹը-մըժէնք՛ան ճո՛ր ա օգ՛ում (2):

ԸԹՐԱՅԱՆԵԻԼ - տէն ԸԹՐԱՅԱՆԵԻԼ:

ԸԹՐԱՅԱՆԵԻԼ/ԸԹՐԱՅԱՆԵԻԼ/ԻԹԻՄԻՅԱՆԵԻԼ/ԹՐԱՅԱՆԵԻԼ/ԹԻՐԹԻՆԵԻԼ - չք. Աղջամուղջ՝ մթնշաղը վրա հասնել: Ջըրիցալ ըն իլալ, յէկալ ա օրը ժըմըժէնք՛ալ (ՆԱԲ, II, 38):

ԸԼԱՅ - տէն ԻԼԱՅ:
ԸԼԱՅ-ԶԸԼԱՅ - տէն ԻԼԱՅ-ԶԻԼԱՅ:
ԸԼԱԶՈՒԿ - տէն ԱԼԱԶՈՒԿ:
ԸԼԱԶՈՒՄ - տէն ԱԼԱԶՈՒՄ:
ԸԼԱՐԻԼ/ԻԼԱՐԻԼ - տէն ՈՒԼԱՆԱԼ:
ԸԼԲԱՍՏԸՐԱԿ - տէն ԸԼԲԱՍՏԸ-ՐԱԿ:

ԸԼԲԱՅԱԼ(ՄԸՍ) - տէն ԻԼԲԻՅԱԼ(ՄԸՍ):

ԸԼԲԱՍՏԸՐԱԿԱՆՕՏ - տէն ԸԼԸ-ԲԱՍՏԸՐԱԿԱՆՕՏ:

ԸԼԸԸՐԱՍ(ՉԱ) (թըք. *yildirim* (կայ-ծակ) - տէն ԿԸԸԸԿԱՐԱԿ:

ԸԼԸԲԱԲԱԹ (թըք. *ala-babat*) - տէն ԲԱԲԱԹ:

ԸԼԸԲԱԸՐ - տէն ԱԼԱԲԱԸՐ:

ԸԼԸԲԱՍՏԸՐԱԿ/ԸԼԸԲԱՍՏԸՐԱԿ (գրք. նապաստակ) - գ. 1. Կրծողների կարգին պատկանող փոքրիկ կենդանի, նապաստակ: Ըլբաստըրակը միշտ էն ա ընիւմ էտ խօտէն մաչին նըստած (ՆԱԲ, 88): 2. Արորի թուրը առատամին միաց-նող երկաթը: Ըլթէն ըլբաստըրակը տէմ ա ինիւմ քարէն, ծըռվում (2):

- Ըլբաստըրակը քըռասուն յը՛րք ա գիւղում, լօխ էլ կըզարին յըրա - տէն Արջը օխտը յը՛րք ա գիւղում, լօխ էլ տանձին յըրա:

- Ըլբաստըրակէն նըհը՛տ ապըրօղը աշկէրը պէց քօն կինի - տէն Էշը Էշին քըշտէն կապիս՝ յա՛ խույը կըսըվը՛րէ, յա՛ խասայթը:

- Ըլբաստըրակու սը՛րտ ինիլ - Թու-լասիրտ՝ վախկոտ լինել: Ա՛ խըղճ ու կը-րակ թորթէր, վէր ըլբաստըրակու սըր՛տ օնիք՝, խէ ծիկըռնէտ կըտըրում չը՛ք, ծէր հէյվանը պահիք՝ (2):

- Ըլբաստըրակու քացէ - Թույլ՝ անզգա հարված: Ըտըրա թըխածը հինչ

բի՞ղի ինի, ըլըբըստըրակու քացէ յա, լի՞ (Բ):

ԸԼԸԲԸԼԱ - տեն ԱԼԱԲՈՒԱ:

ԸԼԸԲԸՍԸՐԸԿԱԽՕՏ/ԸԼԸԲՍԸՐԸԿԱԽՕՏ - Գ. Ձարխտազգիների ընտանիքին պատկանող միամյա բույս: Ըլըբաստըրակը էտ խօտը սիրում ա, Ըտըրա հը՛տէ յա անումը ըլըբըստըրըկախօտ (2):

ԸԼԸԳԸՆԵ/ԻԼԳՈՒՆ - Գ. Վերծիգ ամուր շիվերով թփաբույս, որ աճում է Քուռ եւ Արաքս գետերի ափերին: Ըլը՛գ՛ը՛նուն ճըպըտներավը ճուպարան ըն կ'օրծում (2):

ԸԼԸԴՈՒ - տեն ՈՒԼՈՒՂՈՒ:

ԸԼԸԹԱԹԱՐ - տեն ՎԸԼԼԱՄԱՂ:

ԸԼԸԿԱԾԵՎ - տեն ԱՍԱԽԱԹՈՒՆ:

ԸԼԸԿԱՐԿՈՒՏ - տեն ԼԸՎԸԿԱՐԿՈՒՏ:

ԸԼԸԿԵԶ/ԱԼԱԿԻԶ - Գ. 1. Վայրի խոտաբույս: Ըտը՛ղ էլ շատ ըլըկ'էգ ա փըսնէս (Բ): 2. Մի գլուխ սոխ, որի մեջ մեծ պասի յոթ շաբաթների հաշվով փետուրներ են խրում եւ կախում դռան վերեւից: Ամեն կիրակի մի փետուր հանելով՝ որոշում են գատկի օրը: Դրանով նաեւ վախեցնում են երեխաներին, որպեսզի պասը չխախտեն: Դըրակէնը թաքուն ըլըկ'էգին անա մին թէփոռ էլ ա պուք տամ, դէրը կըլխու չի ըղնում (2):

- Ըլըկ'էգ տը՛ռնալ - Խիստ նիհարել:

Էտ խէ ըտի ըլըկ'էգ ը՛ս տը՛ռալ (2):

ԸԼԸԿՕԾԻ - տեն ԸՐԸԿՕԾԻ:

ԸԼԸԿՈՒԾԿՈՒԾ - տեն ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ:

ԸԼԸԿՕԾԸՆ/ԸԼԸԿՕԾՈՒՄ/ԸԼԸԿՕԾՈՒՄ (գրք. ալեկոծումն (ալիքների գարնվելը) - Գ. 1. Ուժեղ քամի, փոթորիկ: Մին տըռնէ փիս ըլըկօծըն ա ինում, Ըտահանց տընէրը սաղ քանդում ա (2): 2. Կիսբ. Իրարանցում: Յէր ա կէնում՝ տէսնա հինջ ըլըկօծում ա, խէ՞ յըն ուրոնր անալ ընգալ (ՀԱԲ, 15, 139):

- Ըլըկօծըն ըղնէլ - տեն Ուրոնր ըռըխա կէնալ:

ԸԿԼԸԿՕԾԿՕԾ - տեն ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ:

ԸԼԸԿՕԾԿՕԾ - տեն ԱԼԱԿՈՒԾԿՈՒԾ:

ԸԼԸԿՕՐԾՈՒՄ - տեն ԸԼԸԿՕԾԸՆ:

ԸԼԸԿՕՐԾՈՒՄ - տեն ԸԼԸԿՕԾԸՆ:

ԸԼԸՄԱՆԶԻ - տեն ԱՆԸԶԱՄ:

- Ըլըմանջի տալ - 1. Ուտելիք կամ այլ բան գտնելու համար դես ու դեն ընկնել: Սաղ օրը ըլըմանջի յա տամ, վէր մին պէն քըթէնա, կօխէ բօղազը (Բ): 2. Անընդհատ շարժվել: Խօխսան ըլըմանջի յա տամ (Բ):

ԸԼԸՄԻԼՈՒՄ/ԻԼԸՄԻԼՈՒՄ - տեն ՀԸՏԸ-ԹԵՓՈՒՐԸ:

ԸԼԸԶԱ(Լ)ՓԱ - Գ. Ձյունախառն՝ կարկտախառն անձրեւ, որ ուղեկցվում է քամով: Մին ըլըջալփա յա նի օնում, քամին կ'ամ ա, կարկուտըն էլ նըհէտը (ՆԱԲ, II, 33):

ԸԼԸՊՈՒՏ(Ր)ԻԿՎ - տեն ՏԸՊՏԸՊՈՒՐԻԿՎ:

- Ըլըպուտ(ր)իգ՝ անել/տալ - տեն Ըլըմանջի տալ:

ԸԼԸՋԱՅՐԻ (արաբ. alghari (տորոն) - Գ. Տորոնազգիների կարգին պատկանող թուփ, որի պտուղներից ներկ էին ստանում: Առաջ ըլըջանհրան ըռանգ՝ ըն իլան շինիս, թիլը ըռանգ՝ տաս (Բ):

ԸԼԸՓԱԶԱ - Գ. 1. Անձրետու ու խոնավ եղանակ: Էս ըլըփըջավը ըշտը՛ղ ը՛ս ք'իւնիւմ (Բ): 2. Թարախակալած ու բացված վերք: Դէրվիշը պիրում ա ըտըրա ըլըփաջան թըմիզցընում, կապում (2):

ԸԼԸՓԱՎ - Գ. Նեղ ու երկար ծոծրակով մետաղյա ջրաման: Յէր ա կէնում ք'ընում յէտ-յէտ անում, տը՛սնում՝ մին ըլըթավա յա՝ վը՛սկավ լիգ՛ը (ԲՀԲ, 45):

ԸԼԻ - տեն ԼԻ:

ԸԼԼԱՄԱ - տեն ԱԼԼԱՄԱ:

ԸԼԼԱՄԱ - տեն ԱԼԼԱՄԱ:

ԸԼԼԵՐՈՒՏ/ԻԼԼԵՐՈՒՏ - ած. Այլուրով թաթախված՝ կեղտոտված: Կընէգը մարթին ըլլէրուտ շալվարը համթափ ա տամ, համ քըթէն տակէն մըրթմըրթամ (2):

ԸԼԼԻԹ-ՄԻԼԼԱ - տեն ԻԼԼԱԹ-ՄԻԼԼԱ:

ԸԼԼԻԹ-ՎԻԼԼԱ - տեն ԻԼԼԱԹ-ՎԻԼԼԱ:

ԸԼԼԻՐԱՏՈՒ/ԻԼԼԵՐԱՏՈՒ - Գ. Զրադացքարերի առջեւի մասում տեղադրված փայտե արկղ, որի մեջ լցվում է այլուրը: Ճըղասպանը ըլլիրատօնը օգ՛ում ա սիրփի, տը՛սնում ա մին մուկուն մաջին (2):

ԸԼԼԻՐԱԹԱԽ/ԻԼԼԵՐԱԹԱԽ - 1. ած. Այլուրի մեջ թաթախված՝ կեղտոտված: Էտ մարթը ամմէն օր ըլլիրթաթախ կ'ամ ա տօն, տը՛սնում կընէգ՛ը տանը չի (2): 2. Կիսբ. Դալուկ, գունատ: Թանգան հարթըն էլ տըղնըված, ըլլիրթաթախ ախճիգ ար (2):

- Ըլլիրթաթախ չըվալ - Կեղտոտ՝ փոշեթաթախ շոր: Էտ ըլլիրթաթախ չըվալը հինջ ա՛, վէր կ'ը՛ցալ ըս (2):

ԸԼԼԻՐԱՅԱ/ԻԼԼԵՐԱՅԱ - ած. Այլուրը հատած՝ վերջացած: Ըլլիրհատ տօնը կըջօքէ (2):

ԸԼԼԻՐԱՄԱ/ԻԼԼԵՐԱՄԱ - Գ. Այլուրը մաղելու մաղ: Դարաջէք՛ը ըլլիրմաղէրը տամ ըն, տը՛ղը շինանցուց անա յը՛ղ, պանէր ինջ՝ օնում (2):

ԸԼԼԻՐԱՄԱԴԵ/ԻԼԼԵՐԱՄԱԴԵ - Գ. Թիթեռի տեսակ՝ որի վրա կարծես սպի-

տակ փոշի է ցանած: Մին էլ մին ըլլիրմաղէ յա կ'ամ, ըղնում ըտըրա խորագ'իս ամանը (2):

ԸԼԼԻՐԱՐՓԵ/ԻԼԼԵՐԱՐՓԵ - Գ. Լաթի կտոր, որով ջրադացպանը սրբում է ջրադացի մեջ նստած այլուրի փոշին: Ըլլիրսըրփէն յօր ա ընէս, ըլլիրատօնը սիրփիս (2):

ԸԼԼԻՐԱՅԵ/ԻԼԼԵՐԱՅԵ - Գ. Երկար կոթով փայտե աման՝ տարաներից այլուրը հանելու համար: Ըլլիրքաշին քըցիւմ ա, ըմբարան անլէր տոնս օնում (2):

ԸԼԼԻՐՕՏԵԼ/ԻԼԼԵՐՕՏԵԼ - Նբ. Այլուրոտ դարձել, այլուրի մեջ թաթախել՝ կեղտոտել: Թ'իւնալ ա ճէղաց, շօրէրը սաղ ըլլիրօտում (Բ):

ԸԼԼԻՐՕՏԵԼ/ԻԼԼԵՐՕՏԵԼ - կբ. Եւ չք. ԸԼԼԻՐՕՏԵԼ-ի:

ԸԼՄԱԶԵ/ԸԼՄԱՍՏԵ - տեն ԲԸՆԼԱՅԻ: Տըղան նօրը միւսան ա հըղէ ինում, ք'իւնան մին ըլմաստէ սարու տէմ ինգ'իւմ (ՀԺՀ, VII, 80):

ԸԼՄԱՍՏԵ - տեն ԸԼՄԱԶԵ:

ԸԼՄԱԶԸՂԱՆ/ԸԼՄԱՍՏԸՂԱՆ - Գ. Ալմաստից պատրաստած թանկարժեք իրեր՝ զարդեր: Սարը ճըղում ա, էտ ըլմըստը՛ղանըտ էլ սաղ պէռնում, պիւրում տամ թաքավը՛րէն (ՀԺՀ, VII, 80):

ԸԼՄԱՍՏԸՂԱՆ - տեն ԸԼՄԱԶԸՂԱՆ:

ԸԼՈՒՆԵ - տեն ՈՒԼՈՒՆԵ:

ԸԼՕՈՆԵԳ - տեն ՀԸԼՕՈՆԵԳ:

ԸԼՕՐ - տեն ԼՕՐ:

ԸԽԸՐԱՅՈՒ - ած., Գ. Զատկի օրվան մատաղի համար նախատեսված մսացու: Ըխըրացուն տանում ըն, մօրթում, պիժէնում (2):

ԸԽԿԸՂԱՆԱԼ/ԸԽԿԸՏԱՆԱԼ (գրք. աղքատանալ) - տեն ԹԸՍԸԲԱՆԱԼ:

ԸԽԿԸՂԱՅՈՒ/ԸԽԿԸՏԱՅՈՒ - տեն ԹԸՍԸԲԱՅՈՒ:

ԸԽԿԸՂԱՓԱՅ/ԸԽԿԸՏԱՓԱՅ - տեն ԹԸՍԸԲԱՓԱՅ:

ԸԽԿԸՂԱՉԻ/ԸԽԿԸՏԱՉԻ - տեն ԹԸՍԸԲԱՉԻ:

ԸԽԿԸՂԱՐԻ/ԸԽԿԸՏԱՐԻ - տեն ԹԸՍԸԲԱՐԻ:

ԸԽԿԸՂԱՅ(Ը)ՆԵԼ/ԸԽԿԸՏԱՅ(Ը)ՆԵԼ (գրք. աղքատացուցանել) - տեն ԹԸՍԸԲԱՅ(Ը)ՆԵԼ:

ԸԽԿԸՂԱՅՆԻ/ԸԽԿԸՏԱՅՆԻ - տեն ԹԸՍԸԲԱՅՆԻ:

ԸԽԿԸՂԱԹՈՒՄ/ԸԽԿԸՏԱԹՈՒՄ (գրք. աղքատութիւն) - տեն ԹԸՍԸԲԱԹՈՒՄ:

ԸԽԿԸԹԵԽԿՈՒ(Տ)/ՀԸԽԿԸԹԵԽԿՈՒ(Տ) - ած. 1. Կիսաեփ, կիսախորով: Էլ տըմանում չըն՝ իփի, ըտի ըխկըթէխկուտ

տոնս ըն օնում, օտում (Ձ): 2. փխբ. Դե-
ռահաս, մատաղ: Ըխկըթէխկու ախճիգ՝
ար, վեր փըսըկը՝ցէն (Բ): 3. փխբ. Զիչ
հարբած: Մացակը ասմա.- 3. անփանծ
չըմ, ըխկըթէխկու յըմ (Ձ):

ԸԽԿԸՏԱՆԱԼ - տէն ԸԽԿԸՂԱՆԱԼ:
ԸԽԿԸՏԱՑՈՒ - տէն ԸԽԿԸՂԱՑՈՒ:
ԸԽԿԸՏԱՓԱՅ - տէն ԸԽԿԸՂԱՓԱՅ:
ԸԽԿԸՏՎԱԶԻ - տէն ԸԽԿԸՂՎԱԶԻ:
ԸԽԿԸՏՎԱՐԻ - տէն ԸԽԿԸՂՎԱՐԻ:
ԸԽԿԸՏՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԸԽԿԸՂՑ(Ը)-
ՆԷԼ:

ԸԽԿԸՏՓՆՆԻԻ - տէն ԸԽԿԸՂ-
ՓԱՆՆԻԻ:

ԸԽԿԸՏՕԹՈՒՆ - տէն ԸԽԿԸՂՕ-
ԹՈՒՆ:

ԸԽՃԸԳ՝ԱԹՕՈ(ՆԸ)/ԸԽՉԸԿԱ-
ԹՕՈ(ՆԸ) - գ. Թոռ՝ աղջկա կողմից:
Սանթուրը մին տըղաթոռ օնէ, օթ ըխճը-
գ՝աթոռ (Բ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱԿՕԻ/ԸԽՉԸԿԱԿՕԻ - ած.
Շատ աղջիկ գավակներ ունեցող: Ըխճը-
կակօխ տօն ա, ղըրաղան մարթու չըն
ք՝իսամ, թա խը՝ղճէրը պատառ թըթի-
վանան (Բ):

- Ըխճըգ՝ակօխ ինիլ/տը՝ռնալ - Շատ
աղջիկ գավակներ ունեւալ: Խը՝ղճը ըխ-
ճըգ՝ակօխ ա իլնլ, կարում չի, թա թաթը
կօթէն հըսցընէ (Ձ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՅՆՈ/ԸԽՉԸԿԱՅՆՈ - գ.
3. արսնացուի հայրը: Ըխճըկահանը կըգ-
նըվում ա, կըռք՝վ քըցնում (Ձ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՄԱՐ/ԸԽՉԸԿԱՄԱՐ - գ. 1.
3. արսնացուի մայրը: Աղան ա, ախճիգ՝ը
վեր տանան տոնս օնին, ըխճըգ՝ամարը
լնց կինի, մըհէնգ՝վա ըխճըգ՝ամարը
ծըծաղում ըն (Բ): 2. Նորածին աղջկա
մայր: Էտ ըխճըգ՝ամարը պանրորը թօ-
ղում ա, փախցնում (Ձ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՊԷՆ/ԸԽՉԸԿԱՊԷՆ - գ.
Աղջկա գործ: Ըխպիրան ճոր պիրիլը
ըխճըգ՝ապէն ա (Ձ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՍԵՐ/ԸԽՉԸԿԱՍԵՐ - ած.
Աղջիկ գավակների նկատմամբ մեծ սեր
ունեցող: 3. ինչ ա թա Սիրօթը ըխճըկասէր
ա, կընէգ՝ըն էլ ուրորը հը՝տա տըղա յա
պիրում (Ձ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՏԱՐ/ԸԽՉԸԿԱՏԱՐ - գ. 1.
Աղջիկ ունեցող ծնող: Ըխճըգ՝ատարը
մին պատառ լնլն ուրան կըպահէ
(Ձ): 2. 3. արսնացուի ծնողը: 3. արսնընէն
վախտը ըխճըգ՝ատը՝նը լնլն կարծ
կինի (Ձ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՏԸՍ/ԸԽՉԸԿԱՏԸՍ - գ. 1.
3. արսնախոսելու նպատակով աղջիկ
տեսնելը: Էտ տըղան մօրը յօր ա ունէս,
ք՝իս կօխկէ շէնը՝ ըխճըգ՝ատը՝ս (Ձ): 2.
3. արսնախօսի հաջորդ օրը աղջկա հա-

րազատների այցելությունը փեսայի
տուն: Էք՝սը մին էրկու հօքի հըվաքվում
ըն, ք՝իսամ ըխճըգ՝ատը՝ս, փըսէն հանր
ղօջը մօրթում ա ըտըրանց վըննէրէն
տակէն (Ձ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՏՕՆ/ԸԽՉԸԿԱՏՕՆ - գ. 1.
3. արսնացուի հոր տունը: Ըխճըգ՝ատօ-
նըն էլ շէնին կըլիսէն ա իննում, մըկըռնէն
մին թանիրնալ պիցըրանում ըն (Ձ): 2.
Լռությանմբ՝ տխուր անցնող խնջույք:
Թամաղան ասմա.- Ա՛ ժըղօվորթ, ըխճը-
գ՝ատօն ա՛, խէ ք՝ը՛փ չը՛ք անում (Ձ):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՏԸՂ/ԸԽՉԸԿԱՏԸՂ - տէն
ԸԽՃԸԳ՝ԱՏՈՒ:

ԸԽՃԸԳ՝ԱՏՈՒ/ԸԽՉԸԿԱՏՈՒ - գ.
Խորթ աղջիկ: Սուսէն խօխա չի լնլ,
նորան տանք՝ըրու ըխճըկանը յէր ա կնլնլ
նորան ըխճըկացու... (3Բ, 337):

ԸԽՃԸԳ՝ԱՎԱԶԻ/ԸԽՉԸԿԱՎԱԶԻ - տէն
ԸԽՃԸԳ՝ԱՎԱՐԻ:

ԸԽՃԸԳ՝ԱՎԱՐԻ/ԸԽՉԸԿԱՎԱՐԻ - մ.
Աղջկա պես, աղջկավայել: Էտ տըղան
ըխճըգ՝վարի յա շօռ կ՛ամ (Բ):

ԸԽՃԸԳ՝ՕԹՈՒՆ/ԸԽՉԸԿՕԹՈՒՆ - գ.
1. Աղջիկ լինելը: Ըխճըգ՝օթունը ըսկի
մին պէն չի, մըղափիւն չի՝ տըղօթունը
(Բ): 2. Աղջիկ եղած ժամանակաշրջա-
նը: Մարյանգ՝նը ըխճըգ՝օթունը սըրէ-
րըմըն ա աս կըցըրալ (Բ): 3. Աղջկա
վարքագիծ, աղջկավայել արարք: 3. արք
ասմա.- Ա՛ կընէգ՝, ըտըրանա մին ըխճը-
կօթուն չի տը՝սէնք՝ (Ձ): 4. Կուսություն:
3. արքնըցուկէն ըխճըգ՝օթունը հօրը հը՝-
տէ մը՝ծ պաղէվ ա (Ձ):

ԸԽՄԸԽ-ԱԽՄԱԽ/ԸԽՄԸՂ-ԱԽՄԱԽ -
տէն ԸԽՄԸԽՎԱՐԻ:

ԸԽՄԸԽԱՆԱԼ/ԸԽՄԸՂԱՆԱԼ - չք.
3. արսնացու, տխմար դառնալ: Բուրդին
առաջ մին պէն չի իլնլ, մըհէնգ՝ էլ խալիս
ըխմըխացալ ա (Բ):

ԸԽՄԸԽՎԱԶԻ/ԸԽՄԸՂՎԱԶԻ - տէն
ԸԽՄԸԽՎԱՐԻ:

ԸԽՄԸԽՎԱՐԻ/ԸԽՄԸՂՎԱՐԻ - մ. 3. ար-
մարաբար, տխմարաբար: Ախմախը ըխ-
մըխվարի կօրծ կըփըռնէ (Ձ):

ԸԽՄԸԽՑ(Ը)ՆԷԼ/ԸԽՄԸՂՑ(Ը)ՆԷԼ -
նք. 3. արմար՝ տխմար դարձնել: Էնքան
թակում ըն, լափ ըխմըխցընում ըն (Ձ):

ԸԽՄԸԽՕԹՈՒՆ/ԸԽՄԸՂՕԹՈՒՆ (գրք. ախմարութիւն) - գ. 1. 3. արմար՝
տխմար լինելը: Ըխմըխօթունը ղընգը-
լաց ցը՝ղէն տըված ա (Բ): 2. 3. արմար՝ տխ-
մար արարք՝ գործ՝ միտք՝ խոսք: Ըխմը-
ղօթուն ըրալ, փըռնէցէն, մին լ՛ալ թը-
կը՝ցէն (Ձ):

ԸԽՄԸՂ-ԱԽՄԱԽ - տէն ԸԽՄԸԽ-ԱԽ-
ՄԱԽ:

ԸԽՄԸՂԱՆԱԼ - տէն ԸԽՄԸԽԱՆԱԼ:

ԸԽՄԸՂՎԱԶԻ - տէն ԸԽՄԸԽՎԱԶԻ:
ԸԽՄԸՂՎԱՐԻ - տէն ԸԽՄԸԽՎԱՐԻ:
ԸԽՄԸՂՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԸԽՄԸԽ-
Ց(Ը)ՆԷԼ:

ԸԽՄԸՂՕԹՈՒՆ - տէն ԸԽՄԸԽՕ-
ԹՈՒՆ:

ԸԽՄԱՎԷՐ - տէն ՈՒՄՏԱՎԷՐ:
ԸԽՇԱՂԷԼ - տէն ԸՇԽԱՂԷԼ:
ԸԽՇԱՐԹՈՒՆ - տէն ԸՇԽԱՐԹՈՒՆ:
ԸԽՇԸՂԱՆԹ - տէն ԱՇԽԸՂԱՆԹ:
ԸԽՇԸՂԱՍԷՐ - տէն ԸՇԽԸՂԱՍԷՐ:
ԸԽՇԸՂԸՎՈՒՐ - տէն ԸՇԽԸՂՕ-
ՎՈՒՐ:

ԸԽՇԸՂՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԸՇԽԸՂՑ(Ը)-
ՆԷԼ:

ԸԽՇԸՂՕՎՈՒՐ - տէն ԸՇԽԸՂՕ-
ՎՈՒՐ:

ԸԽՇԸՐԱՓԱՐ - տէն ԸՇԽԸՐԱՓԱՐ:
ԸԽՉԸԿԱԹՕՈ(ՆԸ) - տէն ԸԽՃԸԳԱ-
ԹՕՈ(ՆԸ):

ԸԽՉԸԿԱԿՕԻ - տէն ԸԽՃԸԳԱ-
ԿՕԻ:

ԸԽՉԸԿԱՅՆՈ - տէն ԸԽՃԸԳԱՅՆՈ:

ԸԽՉԸԿԱՍԱՐ - տէն ԸԽՃԸԳԱՍԱՐ:

ԸԽՉԸԿԱՊԷՆ - տէն ԸԽՃԸԳԱՊԷՆ:

ԸԽՉԸԿԱՍԷՐ - տէն ԸԽՃԸԳԱՍԷՐ:

ԸԽՉԸԿԱՏԱՐ - տէն ԸԽՃԸԳԱՏԱՐ:

ԸԽՉԸԿԱՏԸՍ - տէն ԸԽՃԸԳԱ-
ՏԸՍ:

ԸԽՉԸԿԱՏՕՆ - տէն ԸԽՃԸԳԱՏՕՆ:

ԸԽՉԸԿԱՏԸՂ - տէն ԸԽՃԸԳԱ-
ՏԸՂ:

ԸԽՉԸԿԱՑՈՒ - տէն ԸԽՃԸԳԱՑՈՒ:

ԸԽՉԸԿԱՎԱԶԻ - տէն ԸԽՃԸԳԱՎԱԶԻ:

ԸԽՉԸԿԱՎԱՐԻ - տէն ԸԽՃԸԳԱՎԱՐԻ:

ԸԽՉԸԿԱԹՈՒՆ - տէն ԸԽՃԸԳՕ-

ԹՈՒՆ:

ԸԽՊԱԽՕՏ - գ. Սի տեսակ խոտ: Ը-
տը՛ղ էլ միսակ ըխպախօտ ար փըս-
նում (Ձ):

ԸԽՊԱԾԱԿ - տէն ԸԽՊԱԾԱՎՈՒՐ:

ԸԽՊԱՅԱՐ - տէն ԸԽՊԱՅԱՐ:

ԸԽՊԱՆՕՑ (գրք. աղբանոց) - տէն
ԸԽՊԱՅԱՐ:

ԸԽՊԱՎԷՐ - գ. Աղբի լցնելու հորը:
Պիրում ա ըտըրա իլնծ-չիլնծը նի տամ
միշուկնէն, տանում քըցնում ըխպալկե-
րը (Ձ):

ԸԽՊԱՎԸՑ - գ. Աղբի հոտ՝ տհաճ
հոտ: Ըխպալկը՝տը սաղ շէնը կալնլ
ա (Բ):

ԸԽՊԱՏԸՂ (գրք. աղբատեղի) - տէն
ԸԽՊԱՅԱՐ:

ԸԽՊԱԿԷՐ - գ. Նորածին մանկան
գանգի փափուկ, դեռեա չոսկրացած
մասը, գաղտուն: Խուխէն ըխպէրակը
կապկալ ա (Բ):

ԸԽՊԱԿԱՐՆԸ (գրք. աղբախառն) -
տէն ԶԻԲԻԼԽԱՐՆԸ:

ԸԽՊԸԾԱԿՈՒՐ - գ. Անասնագոմի պատի մեջ բացված մեծ անցք, որով աղբը դուրս են նետում: *Տըղան մին կ'իւշ թէ յա յօր ընէս, էտ կ'ումը թըմըգ-ցընէս, ախար ըխարծըկոռապը տէն ք-ծէս* (2):

ԸԽՊԸԿԱՆԻԼ - տէս ԶԻԲԻԼԿԱՆԻԼ:

ԸԽՊԸԿՈՒՏԵՍ(ՆԸ) - գ. Վայրի կոտե-մի տեսակ: *Ըխարկոտեմըն էշըն էլ չի օ-տում* (Բ):

ԸԽՊԸՅԱՐ/ԸԽՊԱՅԱՐ - գ. 1. Աղբը թափելու տեղը՝ աղբանոց: ...*Մին չօփ ըն յօր օնում, սըկսում ըխարհարը քանդիլը* (ՀԺՀ, V, 489): 2. *Վիսք. Կեղտոտ, ապա-կանված տեղ՝ բնակարան են: Ըտը-րանց տօնը տօն չի, ըխարհար ա* (Բ):

ԸԽՊԸՐ-ԱԽՊԵՐ/ԸԽՊԸՐԹ-ԱԽ-ՊԵՐԹ - մ. Եղբայրներով՝ միասին: *Ը-տը՞ղ լ'ավ հըրսանէք՝ ըն ընէս, ըխարը-ախպէր հըրանց կընանուցալը մին տը՞ղ ըպըրէս* (2):

ԸԽՊԸՐԱԿԵՆ/ԸԽՊԸՐԱԿԻՆ - գ. Եղ-բոր կին: ...*Մին էլ մըտածում ա, վեր ըխ-պըրակէնը պէն չի տըլական՝ օտէ* (ՀԱԲ, 15, 79):

ԸԽՊԸՐԱԿԻՆ - տէս ԸԽՊԸՐԱԿԵՆ:

ԸԽՊԸՐԱԿՆԸ - տէս ԸԽՊԻՐԱԿՆԸ:

ԸԽՊԸՐԱՃՈՒՐ - տէս ԸԽՊԻՐԱՃ-ՈՒՐ:

ԸԽՊԸՐԱՍԸՐՈՒ - ած. Եղբայրը մե-ռած (սովորաբար գործածվում է անեծ-քի մեջ): *Ըխարըամը՞ն մընաս տու, Սօ՛-նա, վեր իմ ախպօր կըլծիք կերէր* (2):

ԸԽՊԸՐԱՍԱԼ (գրբ. եղբայրանամ) - չք. Եղբայր՝ ընկեր դառնալ, մտերմա-նալ: *Մին վերցակ, մին շօն ըխարըա-նում ըն, մըսըհաթ անում, վեր ք'ընին ծըմակը* (ՆԱԲ, 69):

ԸԽՊԸՐԱՍԸՐՈՒ - տէս ԸԽՊԸՐԱՍՈՒ:

ԸԽՊԸՐԱՍՈՒ - գ. 1. Խորթ եղբայր: *Յէտնան մարթ ըն դարկում, հօրը, մօրը մինգ'էլ հօրը ըխարըացուլը՞ն պիրիլ տամ* (ՀԺՀ, VII, 40): 2. Բարեկամ՝ մտե-րիմ անձ: *Ղասաբըն ասըմ ա.- Մյ ըխար-րացու, վը՞խճարին կըլծիք քըսան կա-պէկ ա* (ՀԺՀ, V, 585):

ԸԽՊԸՐԱՓԱՅ - գ. Ժառանգական ունեցվածքից եղբայրներից յուրաքան-չյուրին հասնող բաժինը: *Հանը մըռնէ-լանը յը՞տը իլանծ-ջիլանծ կէս-կէս ըն ա-նում, կուռուր տըղէն ըխարըափայը է-շըն ա ըղնում* (2):

- Ըխարըափայ անել - 1. Եղբայրնե-րի միջև Ժառանգական ունեցվածքը հավասարապես բաժանել: *Թաքավերը մը՞ռավ, հըրըստօթունը տըղէրը կըրը՞-ցէն վէջ ըխարըափայ անին, կըրը՞վը ըն-գավ պալատը* (2): 2. Եղբայրաբար՝ հա-

վասար բաժանել: *Ըտըրանը հընգըրա-նըմ ըն, մին տը՞ղ փուլ ըշխաղում, ըխ-պըրափայ անում* (2):

ԸԽՊԸՐՊԵԺԻՆ - տէս ԸԽՊԸՐԱ-ՓԱՅ:

ԸԽՊԸՐՎԱՉԻ - տէս ԸԽՊԸՐՎԱՐԻ:

ԸԽՊԸՐՎԱՐԻ - մ. Եղբայրաբար, եղ-բոր նման, հարազատի պես: *Ըտըրանը ըտը՞ղ տընէր ըն շինիս, ըխարըվարի ը-պըրէս* (Բ):

ԸԽՊԸՐՏԸՐՈՆԱԼ - տէս ԸԽՊԸՐԱ-ՆԱԼ:

ԸԽՊԸՐՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. Եղբայր՝ ըն-կեր դարձնել, մտերմացնել: *Ք'ըսըբօ-թունը մարթկանց հըրիւր նըհը՞տ կըխ-պըրցընէ* (2):

ԸԽՊԸՐԹ-ԱԽՊԵՐԹ - տէս ԸԽՊԸՐ-ԱԽՊԵՐ:

ԸԽՊԸՐՕԹՈՒՆ (գրբ. եղբայրություն)

- գ. 1. Եղբայր լինելը: *Ըխարթօթունը ամ-մէն հինջա պէցիւր ա* (2): 2. Բարեկամու-թյուն, ընկերություն, մտերմություն: *Ըն-դըրանը ասըմ ըն.- Յէք ըխարթօթունա տիւս կ'անը, բօլ ա, հինջան ըխարթօ-թուն ընք ըրալ* (ՀԺՀ, V, 517):

ԸԽՊԸՑԻ - տէս ԽԱԹԱՆԳԱՅ:

ԸԽՊԻՐԱԿՆԸ/ԸԽՊԸՐԱԿՆԸ (գրբ. աղբերակն, աղբիւրակն) - գ. Աղբյուրի ակ՝ ակունք: *Ծօրէն վըննէրավը քան-դիւմ ա, ըխարըակնը քըթէնում* (2):

ԸԽՊԻՐԱՃՈՒՐ/ԸԽՊԸՐԱՃՈՒՐ - գ. Աղբյուրի քուր: *Վըստակած կ'ամ ա, կը-ռանըմ, ցօրտ-ցօրտ ըխարիճիրան խը-մում, քարէն նըստում* (2):

ԸԽՍԱԽԿԱԼ - տէս ԱԽՍԱԽԿԱԼ:

ԸԽՏԱՎԵՐ - տէս ՈՒՏԱՎԵՐ:

- Ըխտըվերու էշ - տէս Ըղօթած էշ:

ԸԽՏԸԼԱՅ - տէս ԶԸՐՈՒՑ:

ԸԽՏԸԼԱՅԱՅ - գ. Խեղդող հագ, կա-պույտ հագ: *Ըխտըլանիւմ շատ խօխա ըսպանից էտ յիրգ'իրումը* (2):

ԸԽՏԻՅԱՐ/ԻՆՏԻՅԱՐ (արաբ. *ektiār ixtiyar* (կամք, ընտրություն), թըք. *ihitiyar* (կամք, գորություն) - գ. 1. Արտոնված ի-րավունք՝ իշխանություն: ...*Շըհարին ըխտիյարը ծըռընէրին, տընըկնէն սը-րած՝ տըմակ ար, վեր կըտօրըմ ին...* (ԶՏ, Ա, 225): 2. *Վիսք. Հոգս, նեցուկ, սա-տար, հովանավոր: Խը՞ղճը ք'անսիք մը՞ռնում ա, մին ըխտիյար էլ չօնէ, թա ք'ծմալ՞ անէ* (2):

ԸԽՏԻՅԱՐՉԻ/ԻՆՏԻՅԱՐՉԻ - գ. Իշ-խանավոր, պաշտոնյա: ...*Մէր շըհար-նէրին ըխտիյարչէքը էտ ազար-բէզար ծախօղնէրին ջըռըմը քաշըմ չին...* (ԶՏ, Ա, 227):

ԸԽՈՒ - տէս ՈՒՏԱՅ:

ԸԽՈՒՄՏԸՐՈՒ/ՈՒՏՈՒՄՏԸՐՈՒ - գ. Ա-

խոռի տեղ: *Ըխտաւտը՞ղը թըմիցընում ըն, փընթամէնտը կըտըրում, ք'ինսամ ուստէն հը՞տան* (2):

ԸԽՈՒՄՓԱՆ/ՈՒՏՈՒՄՓԱՆ - գ. Գո-մում ամրացրած փայտ, որից կապում են անասուններին: *Էշը ըխտափանցան կապում ա, տիւս կ'ամ, տը՞սնում կավը կա վէջ* (2):

ԸՄ(ԸԿ)ԸՆԵ - գ. Վարդագոյն ձվա-ծե հատիկներով կախանի խաղողի տե-սակ: *Ըծը՞նէն լ'ավ խաղու վա, մըղա-փիւն, վեր միհէնգ՝ բիջանծղ չի կա* (2):

ԸՄԸՍՕՐԵ՛ - տէս ԻՄԸՍՕՐԵ՛:

ԸՄԸՍՕՐԵ՛ - տէս ԻՄԸՍՕՐԵ՛:

ԸՄԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. Նվագել տալ: *Էտ գոռնաչուն էնքան ըծըցընում ըն, լափ հալլա ըղնում ա* (2):

ԸՄՕՎԻ - ած. Ածովի, լցնովի: *Ըծօվի վը՞ղէն յըրա պատ ջըն շարէլ* (Բ):

ԸԿԱՆԱԹ/ԿԱՆԱԹ (գրբ. ականատ) - տէս ԹԱՆԱԿ:

ԸԿԱՆԵԼ (գրբ. ականես) - նք. տէս Ա-կը տալ (ԱԿՆԸ՛-ի տակ):

ԸԿՆԱԿՕՐ - ած. Շատ մուգ, խա-վարչտին, ականակիր: *Մին ըկնակօր քըշէր նի յըն մընում ըտահանց կ'ումը, կավը կ'ողանում* (2):

ԸԿՆԸԸՐԻՔՆԱԿ - տէս ԱԿՆԸ-ԸՐԻՔՆԱԿ:

ԸԿՆԸՅԱՆ - ած. Անիվը՝ ակը հա-նած, առանց անիվ: *Ըտըրա իլանծըն էլ մին էշ ա ինիւմ, մին էլ մին ըկնըհան ըր-բա* (2):

- Ըկնըհան անել - Անիվը՝ ակը հա-նել, գործածությունից հանել, փչացնել: *Մաշինը ըկնըհան ա ըրալ, ընդը՞ղ վեր քըցալ* (Բ):

- Ըկնըհան ինիլ/տը՞ռնալ - Անիվը՝ ակը հանվել, գործածությունից դուրս գալ, փչանալ: *Մին ըկնըհան իլանծ ըրբա յա քըթէնըմ, պէռնըմ, թօղում ըտը՞ղ* (2):

ԸԿՆԱՆԵ - ած. Գործածվում է թվա-կանի համարդրությամբ՝ թվականի ցույց տված քանակով ակ՝ անիվ ունեցող: *Հծրք'ըկնանէ ըրբան ամմէն հըղալ ք'ի-նիլ չի* (2):

ԸԿՆԸՅԱՎԱԹ - գ. Հիվանդ թռչուննե-րի մի տեղ հավաքվելը, որ կոտորվելու նշան է: *Ագին, ըկնըհավաքը վեր տը՞ս-նում ա, մընամ ա ծույնէրը թըկէյիս* (2):

- Ըկնըհավաք ինիլ/կ'ալ - Իրար գլխի հավաքվել եւ կոտորվել (թռչունների մասին): *Հավէրը ըզարան ընգէն, ըկնը-հավաք իյին* (Բ):

ԸԿՆԸՅԱՐԵԼ (գրբ. ականահարմ) - նք. տէս Ակը տալ (ԱԿՆԸ՛-ի տակ):

ԸԿՆԸՎԱՌԵՉ - գ. Դյուրավառ չորուկ բուսակտորներ՝ տաշեղներ, որ դնում են

փայտերի տակ եւ վառում: Ապան ամմէն ուռթանա ըկնըվառէք տիննում ար փիջնումը, փանդ տանում, նի կըցընում (Ձ):

ԸԿՕԼ/ՈՒԿՕԼ/ԿՕԼ² (ռուս. укол) - գ. 1. Յեղուկ դեղ, որ սրսկում են: Էրկու ըկօլ ա իք՝ ունէս, ամմէն դծնում իրըսավը կ'աս (Ձ): 2. Սրսկելը, սրսկվելը, ներարկում: Իգէն ըկօլան փիս վըխէս ա (Բ):

- Ըկօլ անել - Սրսկել, մարմնի մեջ հեղուկ դեղ ներարկել: Ըկօլ ըն անում, մին ա, օքուք չի տամ, կավը ըստակում ա (Ձ):

ԸՅԸ - ձ. 1. Արտահայտում է հանկարծակիություն՝ անսպասելիություն՝ ահա եւ, հանկարծ: Մին էլ, ըիք՝ տըսնում ըն, մին ծառ ջընաղէն տըրնծ, օշափը յըկու (ՀԺՀ, V, 555): 2. Արտահայտում է չսպասված հետեւանք՝ վերջապես հաջողվեց: Տըղան ուրխանըմ ա, թա.- Ըիք՝ անջախ-անջախ փըռնըգէ (Ձ): 3. Արտահայտում է հարցման դրական պատասխան, որ սովորաբար ուղեկցվում է գլխի շարժումով՝ այո՛, հա՛: - Ա՛ խօխա, էս մածունը տու վը՛ս կէրալ: - Ըիք՝ (Բ): 4. Թույլ հագալու աղմուկը: Մին էլ յէշում ըն, տըսնում վէգիրը՝ ըիք՝ ը-իք՝, հըգիւնվ կ'ամ ա (Ձ):

ԸՅԻԼԾՅ/ԻՅԻԼԾՅ - մ. Ծեր տարիքում: Մըրքըրէն խըթը ըիիլօց յըկալ ա (Ձ):

ԸՅՆԱՄԵԼ - տեն ԸՅՆԱՄԵԼ:
ԸՅՆԱՄՅ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԸՅՆԱՄՅ(Ը)ՆԵԼ:

ԸՅՆԱՄՕԹՈՒՆ - տեն ԸՅՆԱՄՕԹՈՒՆ:

ԸՂԱՅԱՄ (գրք. աղեհամ) - ած. Աղի համ ունեցող: Ըղահամ խօրնգ՝ ա (Բ):

ԸՂԱՃՈՒՐ (գրք. աղաջուր) - գ. Աղային լուծույթով պատրաստված՝ աղ խառնած ջուր՝ թթու դնելու, որոշ մթերքներ պահելու եւն համար: Պընէրին ըղաճուրը վեր էրկան վախտ փօխիս վէջ, պանէրը կըրպըռտէ (Բ):

- Ըղաճուր տալ/խըմըցընել - Խիստ տանջել՝ չարչարել: Յինչ ա փըսակվալ ըն, կընգանը ըղաճուր ա տամ (Բ):

- Ըղաճուր փըռնել - Աղաջուր պատրաստել: Այան ք'անլամը ածում ա կարասը, ըղաճուր փըռնում, վեր ածէ կըլխէն (Ձ):

ԸՂԱՄԱՆ - գ. 1. Աղի աման՝ աղաթաս, որի մեջ աղ լցնելով՝ դնում են ճաշասեղանին: Ըղամանը յօր ա ընէս, թա խըյարը աղավ անէ, ծըրքան վեր ա ըղնէս, կուտըրէս (Ձ): 2. Մեծ աման, որի մեջ աղ եւն պահում: Ըղամանը պէնում ա, վեր ըղաճուր փըռնէ, տըսնում ա՛աղ չի կա (Ձ):

ԸՂԱՆԶԻԼ/ՂԱՆԶԻԼ¹ (գրք. աղանձեմ) - նք. տեն Աղանձ անել:

ԸՂԱՆԶԿԻԼ/ՂԱՆԶԿԻԼ - կք. եւ չք. ԸՂԱՆԶԻԼ-ի:

ԸՂԱՅԱ(Ն)Ք/ՂԱՅԱՆՔ/ՂԱՆՅԱ(Ն)Ք (գրք. աղաջանք) - գ. Աղեղսանք, թախանձագին խնդրանք: Տըսնըմ ա, վեր ըղաջանքը օքուք չի տամ, ըսկըսում ա թէթա տալը (Ձ):

- Ըղաջանք անել - Թախանձագին խնդրել: Յիշքան ըղաջանք ըրէն, պէն չի դիւզից. թաքավէրը էտ տըղէն ըգադից վէջ (Ձ):

ԸՂԱՅԱ(Ն)Ք-ՊԸՂԱՅԱՆՔ - գ. Սաստիկ աղաջանք: Էն, հինչ կընվալ անմալ չի կ'ան, ըղաջանք-պըղըտանքալ անմալ կըկ'ա (Ձ):

- Ըղաջանք-պըղատանք անել - Սաստիկ աղաջել, աղաջալից խնդրել: ...Չօքանը Ըստուծէն ըղաջանք-պըղատանք ա ըրալ, չուքընխմի տը՛ռալ, ընգալ վըխճարէն սո՛ւրում (ԱԱ, 67):

ԸՂԱՅԵԼ/ԸՂԱՅԻԼ (գրք. աղաջեմ) - նք. եւ չք. տեն Ըղաջանք անել:

ԸՂԱՅԻԼ - տեն ԸՂԱՅԵԼ:

ԸՂԱՅԵԼ-ՊԸՂԱՅԵԼ - նք. եւ չք. տեն Ըղաջանք-պըղատանք անել: Էտ կընէգ՝ շատ ա լանց ինիս, ըղըջէս-պըղըտէս (ԼՂԲ, 384):

ԸՂԱՊԱՐԿ - տեն ԸՂԸԲԸՍԱԿ:

ԸՂԱՍԱԿ - 1. ած. Գթափրտ, խղճմտանք ունեցող: Սանամը ըղատալ կընէգ ա (Բ): 2. մ. Աղիողորմ՝ սրտաճմիկ կերպով: Կավը դընէն ըտի վեր տըսնում ա, ըղատալ պըռնանքում ա (Ձ):

ԸՂԱՐԿԵԼ - տեն ՂԱՐԿԵԼ:

ԸՂԱՐԿ(Ը)ԿԵԼ - տեն ՂԱՐԿ(Ը)ԿԵԼ:

ԸՂԱՅԿԵԼ - տեն ԱՂԿԱԼ:

ԸՂԱՔԱՐ - գ. 1. Քարացած աղ, քարաղ: Ըղաքարը տինում ա կըվէն ըռջին, վեր լիւզ տա (Բ): 2. Յարթ մակերեսով մեծ քար, որի վրա աղ եւ ցանում ա՝ նասունների լիզելու համար: Աղը ըղըքարէն շաղ ըն տամ, վըխճըրնէն դանտի գիրնալ ըն տը՛ռում (Ձ):

ԸՂԵՆԱԿ (գրք. եղանակ) - տեն ՅԱԿԱԼ:

ԸՂԸԹԸԹՕ - գ. Խաշած եւ աղաջրի մեջ պահած բանջարեղեն: Բաղըմջանը խաշ ըն տամ, ըղըթըթօ շինըմ (Բ):

ԸՂԸԿԱՆԻԼ - չք. Աղային բաղադրություն ստանալ: Կը՛ղը ըղըկանալ ա, վէշ մին պէն չի փըսնում (Բ):

ԸՂԸԿԸԾՕ - գ. Թթու դրած կծու բանջարեղեն: Ղունաղէն ըռըջին մին կ'ը՛վաթ կինի յա տինում, մին աման ըղըկըծօ, մին էլ մին կուտուր հաց (Ձ):

ԸՂԸՅԱՑ - տեն ԱՂՈՒՅԱՑ:

ԸՂԸՅԱՑԱԿ - տեն ԱՂՈՒՅԱՑԱԿ:

ԸՂԸՄ-ԱՂԱՄ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըղըմ-աղամ անել - Պտտեցնելով շարժել, տարրաբերել: ...Օղտը կըտադած բաշը ըղըմ-աղամ ընէլալ յէտ յէկու... (ԼՂԲԲ, 268):

- Ըղըմ-աղամ ինիլ - Պտտվելով շարժվել, տարրաբերվել: Կէր քամէ յար ինիւմ, էտ չարխըտ ըղըմ-աղամ ար ի-նիւմ, շօռ տամ (Ձ):

ԸՂԸՅԱՆԱ (աղորբ. ağayana) - ած., մ. Աղայի նման ծանրաբարո՝ շռայլ՝ վայելուչ: Աշօտ դային ախսախկալ, ըղըյանա մարթ ա իլան (Բ):

ԸՂԸՆԱԼԻ - գ. Աղի պարունակություն՝ աղի կամ անալի լինելը: Խուրմ-գ'ին ըղընալին փօրցում ա (Բ):

ԸՂԸՆԶԱԿԸՏ/ՂԸՆԶԻՏԱԿԸՏ - գ. Բոված՝ աղանձած ընդդէնի հոտ: Ըղընճըվըտէն յըրա խօխէնք՝ հըվաքվում ըն սաջին կօշտը (Ձ):

ԸՂԸՆԶԱՑՈՒ/ՂԸՆԶԻՏԱՑՈՒ - գ., ած. Աղանձի համար պիտանի՝ նախատեսված (ընդդէն): Զարդան ցօրէնը լ'ալ ըղընճացու վա (Բ):

ԸՂԸՊԸԼԻԹ - գ. Աղի բլիթ՝ բաղարջ: Խօրթ մարը ըղըպըլիթ ա թըխում, ածում թօրբան, էտ խօնցը մարթին նըիք՛տ դարկում ծըմակը (Ձ):

ԸՂԸԿԱՅԻ - տեն ԸՂԸՅԱՆԱ:

ԸՂԸԿԱՐԻ - տեն ԸՂԸՅԱՆԱ:

ԸՂԸԿԵՐԾԿԻԼ - չք. 1. Խանձվել, չորանալ: Փիս արաշտ իլան, էտ բաղը լափ ըղըվէրճվից (Ձ): 2. փխթ. Խիստ հյութավել: Խը՛ղճը էնքան տըղըպէրցում կացալ ա, լափ ըղըվէրճվալ ա (Բ):

ԸՂԸԿՕՆՁ - գ. Շատ դառը բան, լեղի: Կըծըմ ա, թա.- Էս տանձ չի, ըղըվօնջ ա, կարէլ չըմ օտիմ (Ձ):

ԸՂԸՏԸՐԻ - տեն ԸՂՏԸՐԻ:

ԸՂԸՓՕԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըղըփօխ անել - Աղուիացին՝ բարեկամությանը հավատարիմ չմնալ: Ըղըփօխ ա անում, հընգէրունքը նըստա հըռանում ըն (Ձ):

ԸՂԸՔԸՍԱԿ - գ. Աղ պահելու քսակ՝ տոպրակ: Ըղըքըսակը տամ ա էտ կընգանը, թա.- Էտ ա իլանձը, կէսը յը՛ր կալ՝ (Ձ):

ԸՂՆԱՂԱՁ - տեն ԱՂՆԱՂԱՁ:

ԸՂՆԵԼ/ԸՆԳԸՆԵԼ/ԸՆԳՆԵԼ/ԸՆԳԵԼ/ԸՆԵԼ/ԸՆԵԼ/ԸՆԵԼ/ԸՆԵԼ (գրք. անկանիմ, հ.ե. *sengu) - չք. 1. Դեպի ցած շարժվել՝ ընկնել: Ծառէն ճէղըն կօտրում ա, ըղնում տափը (Բ): 2. Որեւ բանի վրա հենվել՝ տարածվել՝ փռվել: Մին ախճիգ, ակուշկէն ընգած, յէշում ա տըղէն, թա տէսնա՝ տա հինչ ա օգում (ՆԼՂԺԲ, 126): 3. Չոքել, գետնին փռվել

(աղոթելու, աղերսելու եւն համար): Աքէ-
րը ըղնում ա թիվանէն վըննէրէն տակը,
ըղաջանք անում (2): 4. Իջնել, նվագել,
թուկանալ: Էշին կինը բըզարումը ընգալ
ա (2): 5. Կորցնել, գրկվել: Ըտի էտ թա-
ջիրը իւրան հըրոստոյթունան ընգում ա
(2): 6. Իր վրա կրել, ծանրաբեռնվել:
Յըրսընքէն սաղ ծախսը ախայօրը յըրա
յա ընգնէս (2): 7. Որեւէ բանի եւթարկ-
վել: Մին օր էլ այնա ըղնում ա թօռու
տակ, հիվընդանում (2): 8. Յարծակվել,
արշավել: Տըղան ծին նըստում ա, ըղ-
նում ըտըրանց յըրա, լօխճին կըտօրում
(2): 9. Վատ արարքը բացահայտվել,
վատ արարքի մեջ բռնվել: Նախագան
կալիսօզը կերակ, վերջումը ընգալ, փիս
ընգալ (Բ): 10. Լինել, տարածվել, սփռ-
վել: Էտ դարձմըտ վեր կըռըվնէն վիրջի-
նաս ա, յերգիրը հըրըղօթուն ա ընգնէս...
(ՀԲ, 337): 11. Որեւէ տեղ հայտնվել՝
գնալ՝ հասնել եւն: Մին օր ըղնում ա տա-
հանց շէնը, հըրըցըփօրց անում, լօխ գո-
ղում (2): 12. Առաջանալ, ծագել, տա-
րածվել: Չուման ընգալ, սաղ շէնը փիր-
թից (2): 13. Թափանցել, անցնել, մի բա-
նի դիպել: Արք՝վը ընգալ ա տանը մաջը
(Բ): 14. Որեւէ բանի մեջ գրվել, հաշվառ-
վել, տպագրվել: Ուրխացած կամ ա,
թա.- Արքնէգ, անջախ-անջախ յըս էլ
ցուցակ ընգէ (2): 15. Որեւէ հիվանդու-
թյամբ վարակվել: Իլանձ-ջիլանձը մին խօ-
խա յա ինխա, էն էլ ծաղկան ընգընէս ա,
մըռէս (2): 16. Դեգերել, թափառել: Էտ
տըղան ըղնում ա ծըմըկնէն, իւրանց կու-
մաշը քըթէնում չի (Բ): 17. Մի բանի
տակ՝ արանքում մնալ: Ընգալ ա մըշի-
նու տակ, մըռալ (Բ): 18. Թակարդով՝
ծուղակով բռնվել: Կոլը մուտանում ա,
վեր մէսը օտէ, ըղնում ա թալակը (2): 19.
Մեկին ապավինել, մեկի՝ մի բանի օգ-
նությունը ակնկալել: Ապան մըռալ, ա-
յան ընգալ տըղօրանցը ումէղին (Բ): 20.
Ջբաղվել, մի բանով տարվել: Խօխան
խաղալ ընգալ, հօլէրը մըննան քըցից
(Բ): 21. Գծտվել, թշնամանալ: Էտ վը՛ղէն
դարդան էրկու ախպեր կըռվէն ըն, իւրիւր
նըրիտ ըղնէս (2): 22. Սկսվել, վրա հաս-
նել: Վեր մըթէնը ըղնում ա, Յնքին տա-
նան վախում ա տոն կա (Բ): 23. Բաժին
ընկնել, վիճակվել: Վը՛ղէրը պիժը՛նում
ըն, մարթա էրկու հէքտար ըղնում ա (Բ):
- Ըղնէլ բիղիս՝ գիղանս - Նման վիճակ-
ներում պետք է հայտնվել՝ պատկերացում
կազմելու համար: Դերվիշը ասամ.- Ըսէ-
լավ պէն չինի, ըղնէլ բիղիս՝ գիղանս (2):
- Ընգած-տոնս յը՛կած - Փորձառու,
կյանքի փորձություններով անցած:
...Ընգած-տոնս յը՛կած մարթ ա Վանէ-
սը... (ԼՂԲԶ, 282):

ԸՂՎԵՍԻԳ՝ - տէն ԸՂՎԵՍԻՆԶ՝:
ԸՂՎԵՍԻՆԶ/ԸՂՎԵՍԻԳ՝ - գ. Վարտի-
քի՝ շալվարի ցայլքամասը: Ծըլվարէն
ըղվէսինք՝ ճէլի յա մաշոն (Բ):
- Ըղվէսինքը տալ - տէն Շախկա
տալ:
ԸՂՎԸՍԱԶՕԼ - գ. Լեռնային փշոտ
թուփ: Ըղվըսաքօլը կըտըրում ա, տը՛ս-
նում տակէն մին օխձու ճօտ (2):
ԸՂՎԸՍԱԶՕՆ (գրք. աղուեսաքուն) -
գ. 1. Թեթեւ՝ կիսարթուն քուն: Կամ ա,
մին ժամ ըղվըսաքօն տամ, էլիա յը՛ր կէ-
նում, քի՛նամ (2): 2. Կեղծ քուն, քնած
ձեւացնելը: Տու մէլ ասէլ, դէվը սօտ տը՛-
ղան ար խըռըմփըցընում, ըղվըսաքօն
ա իլան տըլած (2):
ԸՂՎԸՍԱԶՆԷ - տէն ԼԸՎԸՆԷ:
ԸՂՎԸՍԱԶՆԷ՝ - գ. 1. Աղվեսի պոչ:
Ըղվըսահա՛ն կըտըրում ա, յօր ծնում,
քի՛նամ (2): 2. փխր. Յացագգիների ըն-
տանիքին պատկանող խոտաբոյս: Մեր
հընդէրումը ըղվըսահա՛ն էլ կա (Բ):
ԸՂՎԸՍԱՎԱԶԻ - տէն ԸՂՎԸՍԱՎԱՐԻ:
ԸՂՎԸՍԱՎԱՐԻ - տէն ԺՈՒԼԻԿՎԱՐԻ:
Ըղվըսվարի փըռնած կօրծէն վերջը փիս
կինի (2):
ԸՂՎԸՍՕԹՈՒՆ - տէն ԺՈՒԼԻԿՕ-
ԹՈՒՆ: Ըղվըսօթունը հօրը անա յա սը-
վը՛րալ (Բ):
ԸՂՏԸՐԻ/ԸՂՏԸՐԻ - տէն ԸՂԱ-
ՍԱՆ(1):
ԸՂՈՒԹԱՍԵՐ/ՈՒՂՈՒԹԱՍԵՐ (գրք. ա-
ղօթասեր) - ած. Աղոթել սիրող: Ըստի
վեր քի՛նի ըղոյթասեր մարթ չի մընա-
կան ըշխարքումըս (Բ):
ԸՂՈՒԹԱՎԵՐ/ՈՒՂՈՒԹԱՎԵՐ (գրք. ա-
ղօթաւոր) - ած. Աղոթք անող: Էտ ըղու-
թավեր մարթը աղօթկը պըրծընում ա,
թա քի՛նի, դէրը թօղում չի (2):
ԸՂՈՒԹԱՏԱՐ/ՈՒՂՈՒԹԱՏԱՐ - գ. Կա-
նաչ գույնի երկար ոտքերով միջատ:
Քըսակը պէնում ըն, տը՛սնում մին ըղու-
թատար մաջին (2):
ԸՂՈՒԹԱՏԸՐ/ՈՒՂՈՒԹԱՏԸՐ - գ. Ա-
ղոթատեղի՝ աղոթելու տեղ: Վեր կամ ա
ըղոյթատը՛ղը, լօխ քը՛ցած ըն իննում (2):
ԸՂՈՒԹԱՐԱՆՆ՝/ՈՒՂՈՒԹԱՐԱՆՆ՝ (գրք.
աղօթարան) - գ. Աղոթք անելու շինու-
թյուն, աղոթատուն, եկեղեցի: Յունց ա
պըտահում՝ մին օր էլ ըղոյթարանը կը-
րակ ա ընգընում... (ԱԱ, 64):
ԸՂՈՒԹԱՐԱՆՆ՝/ՈՒՂՈՒԹԱՐԱՆՆ՝ (գրք.
աղօթարան) - գ. Յորիգոնի արեւելյան
կողմը: Օշը բիղի ըղոյթարանըն ա օ-
նում, տը՛սնում արք՛վը գընգըլըխտան
տոնս ա կամ (2):
ԸՂՈՒԹԱՐԱՐ/ՈՒՂՈՒԹԱՐԱՐ (գրք. ա-
ղօթարար) - տէն ԸՂՈՒԹԱՎԵՐ:
ԸՂՈՒՆԷԼ - նք. տէն Աղուն անէլ:

ԸՂՈՒՎԱՆԱԼ/ՈՒՂՈՒՎԱՆԱԼ - տէն Ը-
ՂՈՒՎԷԼ:
ԸՂՈՒՎԱԶԻ - տէն ԸՂՈՒՎԱՐԻ:
ԸՂՈՒՎԱՐԻ - ած. Մի քիչ դառն, դառ-
նավուն: Ըղուվարի խընծօր ա (Բ):
ԸՂՈՒՎԷԼ/ՈՒՂՈՒՎԷԼ - չք. 1. Դառն
համ ստանալ: Խօրա՛քը էրկան կացալ,
ըղուվից (Բ): 2. փխր. Տխրել, վշտանալ,
մռայլվել: Էտ խէ ըտի ըղուվալ ը՛ս (Բ):
ԸՂՈՒՎԸՆԷ/ՈՒՂՈՒՎԸՆԷ - գ. Դառ-
նահամ մրգի տեսակ: Ըղուվը՛նէ սըրկէ-
վիլ ա (Բ):
ԸՂՈՒՎՏ(Ը)ՆԷԼ/ՈՒՂՈՒՎՏ(Ը)ՆԷԼ -
նք. ԸՂՈՒՎԷԼ-ի:
ԸՂՈՒՎՕԹՈՒՆ/ՈՒՂՈՒՎՕԹՈՒՆ (գրք.
աղոտութիւն (քաղցրաբանություն, կեղծա-
վորություն) - գ. 1. Դառն լինելը: Յու էտ
տանձան կըծում ա, ըղուվութունան սը՛ր-
տը խառնում ա (2): 2. Դառը համ: Յիշ-
քան անում ա, պիրանէն ըղուվօթունը ըն-
ցընում չի (Բ): 3. փխր. Տխրություն, վիշտ,
մռայլություն: Յինչ ա վը՛ղը ծը՛րքան խը-
լան ըն, ըղուվօթունը ընցընում չի (2):
ԸՂՈՒԹԸՂՈՒԹ/ՈՒՂՈՒԹԸՂՈՒԹ -
ՂՈՒԹ/ՂՈՒԹԸՂՈՒԹ/ՂՈՒԹԸՂՈՒԹ -
մ. Ծիշտ, ճշմարիտ, ստույգ կերպով: Տէ-
սէն վեր Բախշուն մաջին հան չըմընաց,
ղուրթըղօրթ լանց ա իննում (ՆԼՂԺԲ, 97):
ԸՂՈՒԹԸՑ(Ը)ՆԷԼ/ՈՒՂՈՒԹԸՑ(Ը)ՆԷԼ
- նք. Ծիշտ՝ ճշմարիտ՝ ստույգ դարձնել:
Պոտին ասում ա.- Մէլիք, յէս կարէլ չըմ
քու պուգ՝ավոր սուտէրըտ մին շահալ
ղուրթըցընիմ (ՆԱԲ, III, 144):
ԸՂՈՒԹԻԼ/ՈՒՂՈՒԹԻԼ/ՂՈՒԹԻ-
ԹԻԼ/ՂՈՒԹԻԼ - չք. Ծիշտ՝ ճշմարիտ՝
ստույգ դառնալ: ...Կամ ա կընգանըն ա-
սում.- Մ կընէգ, վեր հէտան քընում ըս,
դէրին սօտ խօսքըն էլ ա դուրթում...
(ՆԱԲ, 60):
ԸՂՈՒԹՕԹՈՒՆ/ՈՒՂՈՒԹՕԹՈՒՆ -
ԹՈՒՆ/ՂՈՒԹՕԹՈՒՆ/ՂՈՒԹՕԹՈՒՆ - գ.
Ծիշտ՝ ճշմարիտ՝ ստույգ լինելը: Ըղուր-
թօթուն չի կա (Բ):
ԸՂՈՒԹՐ/ՈՒՂՈՒԹՐ/ՂՈՒԹՐ - (գրք. ո-
ղորմ) - տէն ԱՂԱՏ:
ԸՂՈՒԹՐԱԹԱՍ/ՈՒՂՈՒԹՐԱԹԱՍ/
ՂՈՒԹՐԱԹԱՍ - գ. Յանգուցյալի հիշա-
տակի առթիվ խմվող օղու՝ գինու բա-
ժակ: Մը՛ռալը թաղում ըն, ըղուրմաթա-
սը խըմում, ըղօրմի տամ (2):
ԸՂՈՒԹՐԱԾԱԿ/ՈՒՂՈՒԹՐԱԾԱԿ/
ՂՈՒԹՐԱԾԱԿ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:
- Ըղուրմածակը պէնվալ - Գթառատ
դառնալ: Խօրթ մօրը ըղուրմածակը
պէցվալ ա, էլ խօնցը թակում չի (2):
ԸՂՈՒԹՐԱԾԻԳ՝ - տէն ԸՂՈՒԹՐ-
ՏԻԶ(Ի):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ - տեն ԸՐԱՏԱԿ (1): Շուշանիգը ըղորմալ ախճիգ ա ընում... (ՆԱԲ, 43):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ - չք. Ողորմություն խնդրել: Հիշկան ըղորմուտա ա, պէն չի անալ կ'աա (2):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ - ծիգ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ (գրք. ողորմած) - ած. Ողորմած հոգի, լուսահոգի (ասվում է մեռած մարդու մասին): Ըղորմըցիք Աղալարը լավ մարթար (Բ):

- Ըղորմըցիք տընալ - Վախճանվել: Շէնին լավ մարթիքը լոխ ըղորմըցիք ըն տընալ (Բ):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ (գրք. ողորմություն) - գ. Գթություն, կարեկցություն: Էտ թաքավերը շատ պարի յա ինում, ըղորմությունը շատ (2):

- Ըղորմություն անել/տալ - Ողորմություն՝ գթասրտություն ցուցաբերել: Էտ խանը մէհէտ ըղորմություն ա անում, ք'իսիքներէն ցորէն պիժէնում (2):

- Ըղորմություն օգիլ - Ողորմություն՝ օգնություն խնդրել: Մին քըշըրհանա քօրը մուտանըմ ա մին առուտուրակաւի, դօրմօթուն օգում (ՀԺՀ, V, 371):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ (գրք. աղօթք) - չք. Աղօթք անել, աղօթել: Ուրան վէգիրը շատ ա ըղօթըմ, Ըստուծէն դաջանք անըմ, վեր Աստուծ թաքավերէն մին ժանանգ տա (ՀԺՀ, V, 639):

- Ըղօթած էշ - Թմրած՝ ապուշ մարդ: Իգէն տըղամարթ չի, ըղօթած էշ ա (Բ):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ (գրք. ողորմ) - Գործածվում է կապակցության մեջ: - Ըղօղ տալ - Ջուրը՝ հեղուկը մեջը լցնելով եւ թափահարելով՝ մաքրել՝ լվանալ: Ամանը լվանում ա, ճիրանկ լըցնում, օղօղ տամ, նօրը լըցնում, տամ էն մարթին (ՆԱԲ, 74):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ (գրք. ողորմ) - նք. 1. տեն Ըղօղ տալ: 2. Որեւէ բանով կեղտոտել: Շավարը քըսում ա պատէն, դօղում (2):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ - կք. եւ չք. ԸՐՈՒՐՄԱԿ-ի:

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ - ՅԸՐՈՒՐՄԱԿ (գրք. աղանեսակ) - գ. Հավերի ընտանիքին պատկանող վայրի կամ ընտանի փոքրիկ թռչուն, աղավնի: Ըղօնէգ՝ մօրթէլը մեխկ ա (2):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ (գրք. ուղղորդ, դորդ) - ած. ճիշտ՝ ճշմարիտ՝ ստույգ: Ըշխարքէս կէսը սօտ ա, կէսը՝ դօրթ (ՆԱԲ, III, 74):

ԸՐՈՒՐՄԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ/ՐՈՒՐՄԱԿ (գրք. ողորմեայ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըղօրմի ասել - Մեռածի համար Աստուծոց գթություն խնդրել: Ըստըքընէն յօր ըն ընէս, ըղօրմի քէս, խըմէս (2):

- Ըղօրմի տալ - Մեռածին բարի հիշել ու գթություն հայցել Աստուծոց: Էտ ժըղօվուրթը ըղօրմի յըն տամ մը՝նած թաքավերէն, քանի վեր պարի մարթ ա իլան (2):

- Ըղօրմի ուրան/քըճ - Լավ գործի՝ հիշատակի համար մեռածի նկատմամբ գթություն հայցելու բանաձեւ: Ղօրմի քըճ, Պըըը-Պոնղի, քարավըտ, վըճավըտ լիւս տըճնաա (ԼՂԲ, 377):

ԸՍ/ՈՒՄ (գրք. եմ) - 1. Էական բայի ներկա ժամանակի եգակի թվի առաջին դեմքը՝ գտնվում եմ, գոյություն ունեմ: Կընէգը ծէն ա տամ, թա.- Էն ըմ կումումը (2): 2. Անվանական ստորոգյալի հանգույց: Էտ սանը ասմա.- Յըս մարթ ըմ (2): 3. Բայի եղանակային ձեւերի բաղադրիչ: Մարթը Ըստուծէն ասում ա.- Հինչը օգում ըմ, անան չի կամ (2):

ԸՍՆԱԿ/ԱՍՆԱԿ (արաբ. amānat, թրք. emanet) - գ. 1. Ավանդ, պահպանված բան: Էտ կընէգը խօխօնը հըվաքում ա, թա.- Էս յիշիգին նի չի կաք, ըմանաթ ա (2): 2. Խորհուրդ, ցուցում, խրատ: Փիս տըղին ախճիկ չըն տալ, ինձանա ծըճ ա մանաթ (ԼՂԲ, 58): 3. փխք. տեն ՍԱՐԱՐ: Թաքավերը Էտ ըլիճըկանը օգում ա ուրան ըմանաթ տըղէն հը՝տէ (2):

ԸՍՆԱԿ - տեն ԻՍՆԱԿ: ԸՍՆԱԿԱԿ - տեն ԻՍՆԱԿԱԿ: ԸՍՆԱՍՏՈՒՆ - տեն ԻՍՆԱՍՏՈՒՆ: ԸՍՆԱՍՏՈՒՆ - տեն ԻՍՆԱՍՏՈՒՆ:

ԸՍԲԱԿԱԿ - տեն ԸՍԲԱԿԱԿ: ԸՍԲԱԿԵԼ (գրք. ամբարեմ) - նք. Հավաքել, կուտակել, պաշարել: Ըստարէ լ'ավ պէրք ընք ըմբարալ (Բ):

ԸՍԲԱԿԱԿ/ԸՍԲԱԿԱԿ - գ. Այն լուծը, որով լծում են գոթանի կամ սայլի առաջին զույգ լծկանին: Կ'ումաշը դարթու վա տամ, ըմբըլալուծը կօտրում, փախչում (2):

ԸՍԲԱԿԱԿ/ՈՒՐՈՒՐՄԱԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըմբըրկ'իւտանկ անել - Ամբարի մեջ լցնել՝ կուտակել: Յօրէնը ըմբըրկ'իւտանկ ըրալ, ըրխընաքալ (Բ):

- Ըմբըրկ'իւտանկ ինիլ/տընալ - 1. Ամբարի մեջ լցվել՝ կուտակվել: Ըմբըրկ'իւտանկ իլանձ ցօրէնը վեր չօր չիլանկ, կըլէշնի (Բ): 2. փխք. Մեռնել, դագաղ մտնել: Ասում ըն՝ Էն օղնաշը ըմբըրկ'իւտանկ ա իլան, դիճ ա՛ (Բ):

ԸՍԲԱԿԱԿ - գ. 1. Բոլոր կարգի ամանները միասին: Ըմբըրկ'իւտանկ լոխ ածում ա միշուկնէն, դարկում քըվօրը տօնը (2): 2. տեն ԸՍԲԱԿԱԿԱԿ:

ԸՍԲԱԿԱԿ(ԱԿ) - գ. 1. Լվացած ամանների կեղտաջուրը: Ըմբըլըվան տաւում ա ածում ծառէն տակը (2): 2. փխք. Ջրալի՝ անորակ կերակուր: Էտ ըմբըլըվան հինչ ա՛, վեր իփան ը՛ս (Բ):

ԸՍԲԱԿԱԿ/ԱՍԱԿ-ՉԱՍԱԿ - գ. Ամաններ եւ նրանց նման իրեր (գդալ, պատառաքաղ, դանակ եւն): Սաքալ կընէգ՝ ա, տանը ըմբն-չաման էլ չի կա (Բ):

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ԱԿ - ած. Տարիքն առած, երիտասարդությունը՝ հրապույրը կորցրած: Ըմբընած կընգանը մըիալ քըցօղ չի ինիլ (2):

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ԱՅԱԿ - տեն ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՆԵԿ: ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ԱՆԱԿ - չք. Ամառը վրա հասնել: Ըմբընաքալ, ժուղուկուրթէն կօրծը շըտաքալ (Բ):

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ԱՏԱԿ - գ. Վաղահաս՝ ամռանը հասնող տանձի տեսակ: Ըմբընա-տանձը երկան կարէլ չըս պահիս (2):

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ԱՏԵՍ - գ. Ամառվա սկիզբը, ամառնամուտ: Ըմբընատէմը վեր կ'ամա, շիլանցէ՛ք՝ չըռը վըռի յըն ըղնում (2):

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ԱՏԻԿ - գ. Հնձից անմիջապես հետո կատարվող ցել: Արտը հըն-ծում ըն, էքսը ըմբընաքիլը ըսքըսում (2):

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՆԵԿ - ած. Ամռան հասնող (խնձոր, տանձ եւն): Ըմբընը՛նէ խընծօրը ճէլի յա վը՛րթնում (2):

- Ըմբընը՛նէ տանձ - գ. Տարիքն առած՝ տարեց մարդ: Ինք՝ ըն էլ ըմբընը՛նէ տանձ ա, լի՛, էլ կարում չի առաջվա նըման կօրծ անէ (2):

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՈՒՐՄԱԿ - տեն ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՆԵԿ:

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՈՒՐՄԱԿ - տեն ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՆԵԿ:

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՈՐ - գ. 1. Ամռան օր: մին ըմբընօր փիս թօռ ա կ'ամ (2): 2. փխք. Ամռան պես տաք օր: Սաքալ աշունք ա, ըմբընօր ա անում (Բ):

ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՈՐԱԿ/ԸՍԲԱԿ(ԱԿ)ՈՒՐՄԱԿ - ած. Ամառային, ամառվան հատուկ՝ վերաբերող: Խէ հինչ ա՛, տըղան քըգէտէ ըմբընօրան փարթուկ ա՛, ժէմը մին փօխիս (ՆԱԲ, III, 175):

ԸՍՍԱԿԱԿ - տեն ԸՍՍԱԿԱԿ:

ԸՍՍԱԿԱԿ(ԱԿ) - գ. Ամսական վարձ, մեկ ամսվա համար վճարվող վարձ: Ըտըրա ըմսահախկը էրկու փուլ ցօրէն ա ինում (2):

ԸՍՍԱԿԱԿ - տեն ԸՈՒՐՄԱԿ:

ԸՍՍԱԿԱԿ - ած. Մեկ ամսում վարելու չափ: Ըտըրա իլանձը մին ըմսավար վըճար (2):

ԸՍՍԱԿԵՐՉ - գ. Ամսվա վերջը: Ըմսավերջը վեր կ'ամ ա, փուլը պըրծած ա իննում (Բ):

ԸՍՍԸԿԱՆ/ԸՍՍԱԿԱՆ (գրք. ամսական) - ած. 1. Ամսվա, ամսվան հատուկ, ամեն ամսվա: Ըմսըկան կ'ինը հենգ' մընէթավ բըրիշում ըն (Ձ): 2. Մեկ ամսվա ժամանակամիջոց ընդգրկող: Իրը՞ք ըմսըկան խօխա՝ ք'ը՞ցը բազար (ԱԱ, 38): 3. Մ. Մեկ ամսվա ընթացքում, յուրաքանչյուր ամիս: Ըմսըկան հանրոր մանէթ ար ըշխարում (Ձ): 4. Գ. Կանանց ամենամսյա արգանդային արյունահոսություն, դաշտան: Ամսէն ըմսըկանու վախտ կըլծխը փիս ցավում ար (Ձ):

ԸՍՍԸԿԷՍ - գ. Մեկ ու կես ամիս: Ըմսըկէս անց ա կէնում, էտ կընէգ'ը պարթկը տամ չի (Ձ):

ԸՍՍԸԿԸԼՈՒ (գրք. ամսագլուխ) - գ. Ամսվա սկիզբը, ամսամուտ: Ըմսըկըլխէն թա ըմսըկէրջին հիբը ք'ինիս տահանց տօն, էն ըն իննում խըրաված ընէլիս (Ձ):

ԸՅԼԱՇՕՆ (գրք. այլաշուն (խորթ, անհարազատ) - գ. 1. Կամովին մեկի դուռը եկած ուրիշի շուն: Տիւս ա կ'ամ, տը՛սնում մին ըլլաշօն տըռնանը (Ձ): 2. փխբ. Սեփականի՝ հարազատ ընտանիքի հանդեպ անտարբեր մարդ: Էտ ըլլաշօնը վէճ կընգանըն ա մըհալ քըցնում, վէճ խօխօնը (Բ):

ԸՅՆԷԼ - տեն ԸՂՆԷԼ:

ԸՆԱԼԻ - տեն ՆԱԼԻ:

ԸՆԱՆՈՒՄ - տեն ՆԱՆՈՒՄ:

ԸՆԱՍՈՒՆՔ (գրք. անասուն) - գ. հոգն. Անասուններ: Ուռթանան ընատունքը տանում ա հանդը, ըրնո՞ւնը պիրում (Ձ):

ԸՆԳԸՆԷԼ - տեն ԸՂՆԷԼ:

ԸՆԳԷԼ - տեն ԸՂՆԷԼ:

ԸՆԳԻԼ - տեն ԸՂՆԷԼ:

ԸՆԳՆԷԼ - տեն ԸՂՆԷԼ:

ԸՆԳՈՒՃԱՍԱԶ/ԸՆԳՈՒԿԱՍԱԶ - գ. Ականջի մեջը՝ ցնցուղը: Ընգունամաջըս ցավում ա (Բ):

ԸՆԳՈՒՃԱԶՕԲ/ԸՆԳՈՒԿԱԶՕԲ - գ. Ականջի կեղտը մաքրելու փոքրիկ ձողիկ: Ընգունաջօփը կօխում ա, վեր անգունը թըմըզընէ (Բ):

ԸՆԳՈՒՃԱԿԵՐ/ԸՆԳՈՒԿԱԿԵՐ - ած. 1. Ականջներ ունեցող: Ընգունավեր չը՛ս, խէ ըսկանում չը՛ս (Բ): 2. Ականջակալ՝ ականջապնակ ունեցող: Ընգունավեր փափաղը վեր իննար վէճ, ընգունէն ցորտ կըտանար (Ձ): 3. Մեծ ականջներով (ոչխարի տեսակ): Ընգունավեր վը՛խճարը Դարաբաղ լավ ա անդնմ անում (Ձ):

ԸՆԳՈՒՃԱՍԱԿ/ԸՆԳՈՒԿԱՍԱԿ - գ. Ականջի ետեփ կողմը՝ ականջակորթ: Տէ-

նակը ըտըրա ընգունակէն ա տաս, ըտըրան էլ ըսպընէս (ՅԺՅ, V, 281):

ԸՆԳՈՒՃԱՍԸՐ/ԸՆԳՈՒԿԱՍԸՐ - գ. Ականջի տեղը, ականջը իր շրջակայքով: Ընգունատը՛ղը օռալ ա (Բ):

ԸՆԳՈՒՃԱՅԱԿ/ԸՆԳՈՒԿԱՅԱԿ (գրք. ականջացալ) - գ. Ականջի ցավ: Ընգունացավը մարթին հոնք'ին կըհանէ (Ձ):

ԸՆԳՈՒՃԸՅԸՐ/ԸՆԳՈՒԿԸՅԸՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ընգունըլը՛ր անէլ - տեն Ընգունէն քամակը քըցիլ (ԱՆԳՈՒՃ-ի տակ):

ԸՆԳՈՒՃԸԿԵՐ/ԸՆԳՈՒԿԸԿԵՐ - տեն ԸՆԳՈՒՃԸՅԸՐ:

ԸՆԳՈՒՃԹԻԹԸՎ/ԸՆԳՈՒԿԹԻԹԸՎ - ած. Շուտ լսող՝ հասկացող, հանձնարարությունը շուտ կատարող, չառարկող: Ընգունթիթը՛վ խօխա չի մընացալ, լօխ տուլըշացալ ըն (Ձ):

ԸՆԳՈՒՃԽԱՐ(Ն)Ը/ԸՆԳՈՒԿԽԱՐ(Ն)Ը - մ. Ականջն էլ հետը, ականջով միասին: Տըղան թորավը թըխում ա ըտըրա թօշին, ընգունխանըն վեր քըցնում (Ձ):

ԸՆԳՈՒՃՍԸՏԷ/ԸՆԳՈՒԿՍԸՏԷ (գրք. ականջամուտ) - տեն ԸՆԳՈՒՃՍՈՒՆԻ:

ԸՆԳՈՒՃՍՈՒՆԻ/ԸՆԳՈՒԿՍՈՒՆԻ - գ. Փոքրիկ, երկայնածե ուղղաթեւ միջատ, որ իբր մտնում է մարդու ականջը եւ խլացնում: Ընգունմունէն մարթ կըսպանէ (Ձ):

ԸՆԳՈՒՃՊԸՏ(Ը)ՈՒԷ/ԸՆԳՈՒԿՊԸՏ(Ը)ՈՒԷ - տեն ԸՆԳՈՒՃԱԶՕԲ:

ԸՆԳՈՒՃՓԸՈՒՆՕԿ/ԸՆԳՈՒԿՓԸՈՒՆՕԿ - 1. տեն ՄԸԾՏԸԸԸՐ: 2. Գ. Մանկական խաղ, երբ գետնին որեւէ իր եւ զգում եւ այն վերցնողի ականջից բռնելով՝ քաշում եւ այնքան ժամանակ, մինչեւ իրը բաց է թողնում: Ընգունփըռնօկը խօխէնք'ըն ըն խաղ անում (Բ):

ԸՆԴԱԿԱՆԸՍ - տեն ԸՆԴԸՏԱՆԸՍ:

ԸՆԴԱՆԻ - տեն ԸՆՏԱՆԻ:

ԸՆԴԱՆԻԹ - տեն ԸՆՏԱՆԻԹ:

ԸՆԴԷՐ - տեն ԸՆԴԸՐ:

ԸՆԴԷՏԱՆԸ(Ս) - տեն ԸՆԴԸՏԱՆԸ(Ս):

ԸՆԴԸՐ/ԸՆԴԸՐ/ԸՆԴԸՐ/ԸՆԴԸՐ/ԸՆԴԸՐ/ԸՆԴԸՐ - Դ. 1. Այն տեղը, այն տեղում: Վար մըթնէց, թաքուիին նի մըտավ ծառնէն փըջակը, քըշէրը ընդէլ մընաց (ՅԺՅ, V, 373): 2. Այնպիսի հանգամանքներում՝ պայմաններում՝ ժամանակ: Ընդէ՛ղ վէշ միներ կարէլ չի կըլխու ըղնէ, քաքը կ'ոնգին նըղը՛տ խառված ա (Ձ): 3. Այն գործում: Ընդէ՛ղ էլ սըխավում ա, էլ վէշ մին պէն անմալ չի կ'ամ (Ձ):

- Ընդէղան նըղը՛տ - 1. Այնտեղից սկսած: Ընդէղան նըղը՛տ սաղ ծըմըկնէ

յա (Ձ): 2. Նրանից հետո: Ընդէ՛ղան նըղը՛տ էտ վը՛րսկանը էլ վը՛րս չի ք'ոնում (Ձ):

- Ընդէղ մըթկավ ք'ինիլըն էլ ա համօթ - Ասում եւ անբարոյական միջավայրի մասին:

ԸՆԴԸՐԱՆԸ(Ս) - տեն ԸՆԴԸՐԱՆԸ(Ս):

ԸՆԴԸՐԱՆԸ(Ս)/ԸՆԴԸՐԱՆԸ(Ս)/ԴԷՏԱՆԸՍԸ(Ս)/ԸՆԴԸՐԱՆԸ(Ս)/ԸՆԴԸՐԱՆԸ(Ս)/ԸՆԴԸՐԱՆԸ(Ս) - մ. Այնտեղտեւ, ապա, հետո: Ընդէտանը մը՛ծ ախպէրը ոնան դօշունավը ոնան ըխճըկանը դարկում ա կուճուր ախպօրը կօշտը (ՅԺՅ, V, 368):

ԸՆԴԸՐԱՆԸ - տեն ԸՆԴԸՐԱՆԸ(Ս):

ԸՆԴԸՐ - տեն ԸՆԴԸՐ:

ԸՆԴԸՐԱ/ԸՆԴԸՐԱՆԸ/ԸՆԴԸՐԱՆԸ/ԸՆԴԸՐԱ/ԸՆԸՐԱ - գ. Նա դերանվան սեռական հոլովածեղ՝ նրա: Ընդըրա տօնըն էլ էն ա իննում շէնին կըլխէն (Ձ):

- Ընդըրա (ըստըրա, ըտըրա) մըտէք՝ Է՝ - Հիացմունքի արտահայտություն՝ ապա նայիր, շատ գեղեցիկ է: ...Յէշնալ ա, յէշնալ, թա.- Դա մըտէք՝ է, տըրախտ ա յէ՛, տըրախտ (ԱԱ, 22):

- Ընդըրանա ծոն ինք՝ օնօղը մաջին տըղնօց չի քըթէնալ - Ասում եւ խիստ խորամանկ ու խաբեբա մարդկանց մասին:

- Ընդըրան (ինձ, քը՛գ) էլ ա մար պէրալ - Նա էլ է մարդ, մեղք է: Խէ չըջարում ը՛ս, ընդըրա էլ ա մար պէրալ (Ձ):

- Ընդըրա վը՛ռը քու ըռըխատ թանմուզ ա - Ասում եւ գեղեցիկ՝ պարկեշտ՝ մաքրակենցաղ աղջկան զրպարտողին:

ԸՆԴԸՐԱՆԸ - Դ. Անձնական դերանվան երրորդ դեմքի հոգնակին՝ նրանք: Ընդըրանը էտքանը կըլծխ չըն ըղնում (Ձ):

ԸՆԴԸՐՈՐԹՈՒՆ - գ. Անտեր լինելը՝ անտերություն: Ամսէն տը՛ղ ընդըրօթուն ա, միներ կա վէճ, թա էտ շէնին տըրօթուն անէ (Բ):

ԸՆԴԻԻ/ԻՆԴԻԻ/ԴԻ - Դ. 1. Այն կերպով, եղանակով, ձեւով, այնպես: Ընդի յըս խօսում, ապիս՝ յը՛ս ըմ մէղավէր (Ձ): 2. Աննպատակ, հենց, այնպես: Կընէգ'ը թա.- Մ մարթ, ընդի յըմ ասում, մըհալ մէլ քըցիլ (Ձ): 3. Այն տեսակի, այնպիսի: Էտ կընէգ'ը ընդի տօն ա շինում, վեր լօխ մընամ ըն ըռխընէն պէց (Ձ):

- Ընդի էլ - Առանց այն էլ: Ընդի էլ մին պէն չար, մըհէնգ՝ էլ աշկըն ա քուռացալ (Բ):

- Ընդինու նըման - Լավ, ընտիր, գեղեցիկ: Ընդինու նըման ախճիգ'ը տուրվէն էն կ'էշ մարթին (Բ):

ԸՆԴԻՌԻ - տեն ԱՆԴԻՌ:

ԸՆԴՈՒՐՔ - տես ԸՆԴՈՐԱ:
 ԸՆԴՈՐ - տես ԱՆԴՈՐ:
 ԸՆԵԾԻԼ (գրք. անիծ(ան)ել) - նբ. 1. Մեկին չարիք մաղթել, անեծք տալ: Էք՝ սը ք'իս ըն հըսնես ընդէդ, պըռալէն ը-նիծիլնալ մին փօս քընդիս, մաջին տըդ-վըրէս, կ'իս (ՀԺՀ, V, 576): 2. Զայրույթ արտահայտել, նզովել: Նըստում ա, ուրան բախտը ընէծում (2):
 ԸՆԵԾՎԱԾ - ած., գ. Անգգամ, չար (մարդ): Էտ ընէծվածը Շըրմադէն մի-յամիդըն ա քըցում... (ՆԼՂԺԲ, 30):
 ԸՆԵԾՎԻԼ - կբ. եւ չք. ԸՆԵԾԻԼ-ի:
 ԸՆԵՐԱԿ - տես ՆԵՐԱԿ:
 ԸՆԸՅԷՆՅ/ՆԸՅԷՆՅ - տես ԸՆԴԻ:
 ԸՆԸՄԱՆԻ - 1. տես ԸՆԸՄՕՎՈՒՐ: 2. ած. Որեւ մեկի անունով կոչված՝ վավերացված են: Խօխան կըմվումը ըսպան-ված հօրը ընըմանի յա:
 ԸՆԸՄԱԿ - տես ԸՆԸՄԱՆԻ:
 ԸՆԸՄԱԿԵՐ - տես ԸՆԸՄՕՎՈՒՐ:
 ԸՆԸՄԱՏԱՐ - տես ԸՆԸՄՕՎՈՒՐ:
 ԸՆԸՄԱՏԻՐ (գրք. անուանադիր (ա-նուն դնող) - մ. Մանրամասնորեն, ա-նուն առ անուն, հատ-հատ: Ընըմատիր լօխճին ասածը կ'ոնրում ա, տանում տամ ք'ոնխէն (2):
 ԸՆԸՄՎՈՒՐ - տես ԸՆԸՄՕՎՈՒՐ:
 ԸՆԸՄՕՎՈՒՐ/ԸՆԸՄՎՈՒՐ/ԸՆԸՄԱ-ԿԵՐ - ած. 1. Նշանավոր, անուն հանած, համբավավոր: Մին ընըմօվոր դօխտոր ա ինում, ըտըրան էլ մին շանգ'էրդ ա ի-նում՝ անումը Լօղմանի (ԱԱ, 77): 2. Պիրք ունեցող, պատվավոր: Ծէնին ընըմօվոր մարթիքը՝ հըվաքվում ըն, ք'իսամ ըտը-րա կօշտը (2): 3. փխբ. Անբարոյական: Ընըմօվոր կընէգ՝ ա, օրը իրը՝ք սիրա-կան ա փօխում (Բ):
 ԸՆԹԵԹԵԼ - նբ. Երկար պահելով՝ հետքը կորցնել: Ըտի էտ կ'ոնդացած ա-պըրանքը պիրում ա տօն, ընթէթում (2):
 ԸՆԹԵՂ(Ն)ԵԼ - նբ. 1. Կրակը, մոխ-րով ծածկելով, պահել: Այան ամմէն օր կըրակը ընթէղնում ա, վէր էք'սը նի կը-ցընէ (Բ): 2. փխբ. Պահել, ամփոփել, թաքցնել: Էտ մարթին կօխում ըն դիւ-շըկնէրէն տակը, ընթէղնում (2):
 ԸՆԹՈՒՆԵԼ/ՈՒՆԹՈՒՆԵԼ (գրք. ընդու-նիմ) - նբ. 1. Իր վրա վերցնել, ստանծ-նել: Պաշտօնը ընթունալ ա (Բ): 2. Որեւ կազմակերպության՝ կուսակցության՝ հաստատության եւն կազմի մեջ մտնել: Ըտըրան ըտի էլ պարտիյական չըն ընթունում (2): 3. Թույլ տալ մեկին իր մոտ գալ՝ իրեն դիմել որեւէ հարցով՝ գործով: Էշին հաճատ չիլնլ, վէր Ըստը-ծու կօշտ ք'ըցալ ա, ընթունալ չի (ՆԱԲ, 79): 4. Յյուրընկալել, պատվել, որեւէ վե-

րաբերմունքի արժանացնել: Խանը ը-տըրանց լ'ալ ընթունում ա (2): 5. Պայ-մանականորեն համարել, ենթադրել: Ասմա.- Ընթունիսը՝, թա ինք'ը ասալ ա, տու խէ յը'ս ըրալ (2):
 ԸՆԹՈՒՆԵԼ/ՈՒՆԹՈՒՆԵԼ - կբ. եւ չք. ԸՆԹՈՒՆԵԼ-ի:
 ԸՆԻԼ - տես ԻՆԻԼ:
 ԸՆԻԾՎՈՒՐ - ած. Անիծված՝ անի-ծյալ: Ընիծը՝վոր մարթին սիրիլ չըն (2):
 ԸՆԻՍԿԱԿՕՒՍ - ած. Շատ անեծքնե-րի ենթարկված: Ընիսկակօխ կընէգ՝ ա (Բ):
 - Ընիսկակօխ անել - Մեկին շատ ա-նիծել: Էնքան ընիսկակօխ ըրալ, էտ մարթը տու-փուս հըռացալ (2):
 - Ընիսկակօխ ինիլ/տը'ռնալ - Շատ անեծքների ենթարկվել: Սանամը ընիս-կակօխ տը'ռալ, մը'ռալ (2):
 ԸՆԻՍԿԱԿՉՈՐ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:
 - Ընիսկաչօր անել - Անիծելով վնա-սել: Էտ ըրփըվէրին ըտըրան ընիսկաչօր ըրալ (2):
 - Ընիսկաչօր ինիլ/տը'ռնալ - Անիծ-վելուց վնասվել: Մարը ասմա.- Յը'ս օ-գ'ում չըմ ընիսկաչօր տը'ռնալ, էն կըն-գանը ապըրանքը տար տօ՝ ուրան (2):
 ԸՆԻՍԿԱՏԸՂ - գ. Անեծքի առարկա: Զ'ըսիքին ընիսկատը'ղը հարուստը կի-նի (2):
 ԸՆԻՍԿԱՏՈՒ - ած. Շատ անիծող, ա-նեծք տվող: Ըրփիվէրի կընէգ՝ը ընիս-կատու կինի (2):
 ԸՆՅԱՄԵԼ/ԸՅՆԱՄԵԼ (գրք. անհա-միմ) - չք. 1. Համից գրկվել, անհամա-նալ: Խօրանգ՝ը վէր շատ կէնա, կընհամէ (2): 2. փխբ. Ձանձրալի՝ տաղտկալի դառնալ: Կօրծը ընիմացալ ա (Բ):
 ԸՆՅԸՄՅ(Ը)ՆԵԼ/ԸՅՆԸՄՅ(Ը)ՆԵԼ - նբ. ԸՆՅԱՄԵԼ-ի:
 ԸՆՅԸՄՕԹՈՒՐ/ԸՅՆԸՄՕԹՈՒՆ (գրք. անհամոյթիւն) - գ. 1. Անհամ լինելը: Ըն-հըմօթունէն դանդան էտ բըրընին վէշ մինը օտում չի (2): 2. Անհամ՝ անտեղի ա-րարք՝ խոսք՝ վերաբերմունք: Ըշտը'դ ք'իսամ ա, մին ընիմօթուն անում ա (Բ):
 ԸՆՁԸՏԵ - տես ԻՆՁԸՏԵ:
 ԸՆՁՈՒՐԱՅԱՄ - տես ԶՈՒՄՈՒՐԱ-ՅԱՄ:
 ԸՆՁՈՒՐԱՅԱՆԵ - տես ԶՈՒՄՈՒՐԱ-ՅԱՆԵ:
 ԸՆՁՈՒՐԱԿԸՏ - տես ԶՈՒՄՈՒՐԱ-ԿԸՏ:
 ԸՆՁՈՒՐ(Ն)ԵԼ - նբ. Կովը մինչեւ վերջ կթել, կրծքում կաթ չթողնել: Կալը ընծուդում ա, դանան թողնում տուգ-նը (Բ):
 ԸՆՆԵԼ - տես ԸՂՆԵԼ:

ԸՆՉԱՏԱՐ - ած. Ինչքի՝ ունեցված-քի տեր, ունեւոր: Մին ընչատար մարթ յօր ա ունէս էտ յըթիմին, պըհէս, մըծը-ցընէս (2):
 ԸՆՁԱՅԱՄ - տես ՈՒՆՁԱՅԱՄ:
 ԸՆՁԱՃՈՒՐ - տես ՈՒՆՁԱՃՈՒՐ:
 ԸՆՁԸ(Թ)ՄԻԾ - տես ԻՆՁԸ(Թ)ՄԻԾ:
 ԸՆՁՈՒԹԱԹԱՆ - տես ՈՒՆՁՈՒԹԱ-ԹԱՆ:
 ԸՆՁՈՒԿԱՆԻԼ - տես ՈՒՆՁՈՒԿԱՆԻԼ:
 ԸՆՁՈՒԿԱՍԱԿ - տես ԸՆԳՈՒԾԱ-ՍԱԿ:
 ԸՆՁՈՒԿԱԶՕՓ - տես ԸՆԳՈՒԾԱ-ԶՕՓ:
 ԸՆՁՈՒԿԱԿԵՐ - տես ԸՆԳՈՒԾԱԿԵՐ:
 ԸՆՁՈՒԿԱՏԱԿ - տես ԸՆԳՈՒԾԱՏԱԿ:
 ԸՆՁՈՒԿԱՏԸՂ - տես ԸՆԳՈՒԾԱ-ՏԸՂ:
 ԸՆՁՈՒԿԱՑԱԿ - տես ԸՆԳՈՒԾԱ-ՑԱԿ:
 ԸՆՁՈՒԿԱՅՈՐ - տես ԸՆԳՈՒԾԱ-ՅՈՐ:
 ԸՆՁՈՒԿԱԿԵՐ - տես ԸՆԳՈՒԾԱԿԵՐ:
 ԸՆՁՈՒԿԹԻԹԸՎ - տես ԸՆԳՈՒԾԹԻ-ԹԸՎ:
 ԸՆՁՈՒԿԵԱՌ(Ն)Ը - տես ԸՆԳՈՒԾ-ԵԱՌ(Ն)Ը:
 ԸՆՁՈՒԿԱՏԵ - տես ԸՆԳՈՒԾԱՏԵ:
 ԸՆՁՈՒԿԱՄԻՆԻ - տես ԸՆԳՈՒԾԱՄԻ-ՆԻ:
 ԸՆՁՈՒԿՊԸՏ(Ը)ՈՒԵ - տես ԸՆԳՈՒԾ-ՊԸՏ(Ը)ՈՒԵ:
 ԸՆՁՈՒԿՓԸՌՆՕԿ - տես ԸՆԳՈՒԾ-ՓԸՌՆՕԿ:
 ԸՆՁՈՒԿԱՐ - տես ԶԸՎԱՐ:
 ԸՆՁՈՒՏՅ(Ը)ՆԵԼ - տես ՈՒՆՁՈՒՏ-Յ(Ը)ՆԵԼ:
 ԸՆՁՕՏ - տես ՕՆՁՈՒՏ:
 ԸՆՁՕՏԵԼ - տես ՈՒՆՁՕՏԵԼ:
 ԸՆՍԱՆ/ԻՆՍԱՆ (արաբ., թրք. insan) - տես ՍԱՐԹ (1): Տահանք օտում ըն, պըրծընում, կարավաթէն տական մին ինսանու կըլօխ տ'ուս օնում, թակում... (ՀԱԲ, 15, 124):
 ԸՆՍԸՆԱԿԸՏ/ԻՆՍԸՆԱԿԸՏ - տես ՄԸՐԹԱԿԸՏ:
 ԸՆՍԸՆՕԹՈՒՆ/ԻՆՍԸՆՕԹՈՒՆ - տես ՄԸՐԹՕԹՈՒՆ:
 ԸՆՏԱՆԻ/ԸՂՆԱՆԻ (գրք. ընտանի, ընդանի) - ած. Ընտելացրած, մարդ-կանց կողմից խնամվող՝ բուժվող (ա-նասուն, թռչուն): Ընտանի աղվէս ի-նիլ չի (2):
 ԸՆՏԱՆԻԶ/ԸՂՆԱՆԻԶ (գրք. ընտա-նի, ընդանի) - գ. 1. Միասին բնակվող մարդկանց խումբ, որ կազմված է արյու-նակցությամբ կամ ամուսնությամբ ի-րար հետ կապված անդամներից (ամու-

սիններ, ծնողներ, զավակներ են): *Էտ ընտանիքը ըտի ըտրրանց շէնումը մին տարէ ապրում ա (2):*

ԸՆՏԵՅՏԸ - տեն ԸՆԴԸՏԱՆԸ(Ս):

ԸՆՏՈՐԵԼ/ԸՆՏՐԵԼ (գրք. ընտրել) - նք. Բվեարկության միջոցով առանձնացնել՝ հաստատել (պարտականությունների՝ պաշտոնի են համար): *Հնարուն գ'ողապէտ ընտրորդէն (Բ):*

ԸՆՏՈՐԿԵԼ/ԸՆՏՐՈԿԵԼ - կք. եւ չք. ԸՆՏՐԵԼ-ի:

ԸՆՏՐՈՐԻԹՈՒՄ/ԸՆՏՐՈՐԻԹԻՄ (գրք. ընտրություն) - գ. Բվեարկության միջոցով ընտրելը: *Ընտրությունը կըռքէ-վը ընգավ շէնը:*

ԸՆՏՐՈՐ/ԸՆՏՐՈՐ - գ. Բվեարկելու իրավունք ունեցող եւ ընտրությանը մասնակցող անձ: *Ընտրողնէն վեր շը-տացէն, դրոհ-բըռն ընգավ (Բ):*

ԸՆՏՐՈՎԻ - ած. Ընտրությամբ կյանքի կոչված, ոչ նշանակովի: *Մի-հէնգ՝ գ'ողապէտին պաշտօնը ընդը-ով յա (Բ):*

ԸՆՏԻՄԱՆԱԼ (գրք. ընդիմանալ) - չք. Դեմ կանգնել, հակառակել: *Մըզանա մինը շատ տոնն ար, կըրէիս չի ըլլալ ըշխաղէ, մին էլ ընտիմանից, վըր ըշ-խաղում չում (ԼՂԲԲ, 27):*

ԸՆՏՐԵԼ - տեն ԸՆՏՈՐԵԼ:

ԸՆՏՐՈԿԵԼ - տեն ԸՆՏՐՈԿԵԼ:

ԸՆՏՐՈՐԻԹԻՄ - տեն ԸՆՏՐՈՐԻԹՈՒՄ:

ԸՆՏՐՈՐ - տեն ԸՆՏՐՈՐ:

ԸՆՏՐՈՎԻ - տեն ԸՆՏՐՈՎԻ:

ԸՆՏԱԾ/ՅԸՆՏԱԾ - ած. Անցյալ, հին: *Ընցած պէներ ա, մըհալ մէլ քըցիլ (2):*

ԸՆՏԱԾ-ՔԸՏԱԾ - ած. Վաղեմի, վաղուց անցած ու մոռացված: *Ընցած-քը-ցած դիւմիւնթունը նօրիցան ըն ըսկը-սալ (2):*

ԸՆՏԱՆԵԼ/ԸՆՏՆԵԼ/ՅԸՆՏԱՆԵԼ/ՅԸՆՏՆԵԼ/ԸՍՆԵԼ (գրք. անցանել) - չք. 1. Շարժվել, մի տեղից մի այլ տեղ գնալ, որոշ ուղղությամբ գնալ: *Էն մարթըն ասըմ ա.- Յէկ, մաչաս ճըղէ, տի՛ր կ'ետըմը, քնրվազ շի՛նի, ընցէր (ՅԺՅ, V, 193):* 2. Մեկին՝ մի բանի գերազանցել: *Թա հնրը կ'օղ ա իլլալ, տըղան էլ հօրը անա լափ ընցալ ա (Բ):* 3. Խոսակցության՝ քննության նյութը փոխել: *Ասում ա՛րտըրանա ընցէր, էրիւշ պէնա խօսէ (2):* 4. Կատարվել, տեղի ունենալ, պատահել: *Ըտըրանա յը՛տը շատ պէն ա ընցալ (2):* 5. Ընկած լինել, ձգվել, տարածվել: *Էտ հըղէն էլ հանօրը շէնին մաչավըն ար ընցընում (2):* 6. Հրաժարվել, ձեռք քաշել, թողնել-հեռանալ: *Ջանիւն չօնիմ քը՛գ նըրիւտ զըրիւց ընէլի, ընցէր (2):* 7. Մի բանի միջով գնալ՝ դուրս գալ:

Թիլը հաստ ա, ըսը՛ղէն ծակավը ընցը-նում չի (Բ): 8. Արժեք՝ հարգ ունենալ, ընդունվել: *Ըտըրա ասածը հընգէրունցը քըռտէն ընցընում ար (2):* 9. տեն ԸՆՏՈՐԿԵԼ: *Ընտրողնէն ըրէն, վեր գո-ղապէտ ընտրիւն, Խօրասանաց Արշա-կը ընցալ (2):* 10. Հանգչել, մարել: *Լիւսը ընցալ, մընացէն քըռքօռէ տաս (Բ):* 11. Ավելանալ, շատանալ: *Մըկըռնէն վեր քըսանան շըտացէն, ըխճըկահնրը ըս-քըսից կըզընվէլը (2):* 12. Ջանց առնել, անտեսել: *Անարիսյա յերգի ար, հու կա-րում ար օրէնքը ընցնում ար (2):* 13. Ընթանալ: *Ըտըրանց գանքը էտ ծըմակու-մը փիս չար ընցընում (2):* 14. Վերանալ: *Վեր ծօխը ընցընում ա, յէշում ըն, տը՛ս-նում մին մէր էտ քօլէն տակէն (2):* 15. Լցվել, մի տեղ հավաքվել՝ սփռվել: *...հօ-խա, կընէգ՛, ախճիկ մըրչէմնու նըման քիւչէքավըն ըն ընցալ, ու տար ու տիրա-կան չի կա (ՋՏ, Բ, 97):* 16. Նք. Ուսումնա-սիրել, սովորել: *Հինչը ընցընում ըն ըշկօ-լումը, էտ խօխան մը՛տը պահում ար (2):*

- Ընցած ինի - Միութարանքի արտահայտություն՝ վիշտը՝ նեղությունը են ղրանով վերջանա, այլեւս չկրկնվի, չհիշվի: *Մուտանում ա էտ մարթին, թա.- Ընցած ինի, էլ դնոր մէր անէլ (2):*

ԸՆՏԱՑ(Ը)ՆԵԼ/ՅԸՆՏԱՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. անցուցանել) - նք. 1. Մի տեղից մի այլ տեղ տանել, տեղափոխել: *Ջօրը ըն-ցընընում ըն սարէն քամակը, քըշէրը ը-տը՛ղ կէնում (2):* 2. Ընդունել տալ: *Ուրան ըսըծնէն ա ընցընընում (2):* 3. Գցել, կառուցել, ստեղծել: *Հըրամանք ա տամ, վեր էտ հըղէն շէնին կօխկավը ընցընընին (2):* 4. Անել, կատարել, կազմակերպել: *Ընտըրողնէն ըն ընցընը-նում, ք՛ծհնա գ'ողապէտը անց չի կէ-նում (Բ):* 5. Ժամանակը որեւէ բանի տրամադրել: *Թաքավէրը էտ դուշին էն-քան ար սիրում, վեր սաղ օրը ըտըրա նըրիւտ ար ընցընընում (2):* 6. Դնել, հազցնել, ազուցել: *Ջիլլավը ընցընընում ա ծիլին պէրանը, նըստում, հըղէ ինիւմ (2):* 7. Մի բանի միջով մտցնելով՝ մյուս կողմից դուրս բերել: *Թիլը ըսը՛ղէն ծա-կավը ընցընընում ա, տամ պըռավէն (2):* 8. Մի տեղ՝ վիճակում մնալ՝ գտնվել՝ լինել: *Էտ քըշէրը դէրվիշը ըտըրանց տանըն ա ընցընընում (Բ):* 9. Ժամանա-կը սպառել: *Էտ իրէք քըշէրը էտ տըղան մին թանիրավ ընցընընում ա (2):* 10. Հանգցնել, մարել տալ: *Լիւսը հընցընը-նում ըն, քօն ինիւմ (2):*

ԸՆՏՆԵԼ - տեն ԸՆՏԱՆԵԼ:

ԸՆՕՐԵԼ - տեն ՆՕՐԵԼ:

ԸՆՕԿԻ - տեն ԾՈ՛ՐԲՈՒ:

ԸՇԱՆԵԼ - տեն ՅՇԱՆԵԼ:

ԸՇԸՆԵ - գ. Խաղողի տեսակ: *Առաջ ըշը՛նէ Դարաքաղ շատ ա իլլալ (2):*

ԸՇԸՂԱՇԿ - գ. Լոբու տեսակ: *Ըշը-դաշկը լ'ավ յօթի յա (Բ):*

ԸՇԸՂԱՍԻ - տեն ԸՇԸՂԱՍԻ:

ԸՇԸՂԱՍԻ - 1. մ. Աշուղի պես, աշուղի նման: *Էտ խօխան ըշըղվարի յը՛րք ա ասում:* 2. ած. Աշուղական, աշուղին հատուկ: *Ըշըղվարի յը՛րքէրը էլ ըսկանօղ չի կա (Բ):*

ԸՇԸՂՕԹՈՒՄ - գ. Աշուղ լինելը: *Ըշը-դօթունը առաջ լ'ավ փէշակ ար (Բ):*

ԸՇԽԱՐԵԼ/ԸՇԽԱՐԵԼ (գրք. աշխատիմ) - չք. 1. Աշխատանք կատարել, բա-նել, գործել: *Իրէք օրանը յէտը Միրզան ծէն ա տամ Թըմամէն նան Թըմամէն մարթին, վեր ք'իլանն ըշխաղին (ՅԺՅ, V, 416):* 2. Սարքին լինել, փչացած չլինել: *Սըհաթը վեր ընգավ, կօտրից, էլ ըշխա-ղում չի (Բ):* 3. Ջանալ, ձգտել, ճիգ գործադրել: *Հիշքան ըշխաղում ա, թա քօն չինի, անմալ չի կամ (2):* 4. Որոշ ժա-մանակ անցնել: *Հէնգ'ան քըսան ա ըշ-խաղալ (Բ):* 5. Նք. Վաստակել, աշխա-տանքով ձեռք բերել: *...Ըշխաղած իրէք մանէթը յօր ա օնըմ, կ'ամ ըսպասըմ մը՛ծ ախպօր կ'անիլն (ՅԺՅ, VI, 102):*

ԸՇԽԱՐԵԼ/ԸՇԽԱՐԵԼ - ած. Մեծ քանակությամբ, շատ: *...Մին հէնգ' մը-նուտանը յէտը ըշխաղքու վը՛րս ըրած կ'ամ ա (2):*

ԸՇԽԱՐԱՆԵ - տեն ԱՇԽԱՐԱՆԵ:

ԸՇԽԱՐԱՆԵՐ/ԸՇԽԱՐԱՆԵՐ (գրք. աշխատասէր) - ած. Աշխատել սիրող, փութաջան: *Ջնք'ի ապան կօզի շատ պառավ, ամմա ըշխաղասէր մարթ ա, սաղ օրը բաղան տօն չի կ'ամ (2):*

ԸՇԽԱՐԵՎՈՒՐ - տեն ԸՇԽԱՐՕՎՈՒՐ:

ԸՇԽԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ԸՇԽԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. աշխատեցուցանել) - նք., պք. 1. Աշխատել տալ, բանեցնել: *Էտ հարուա-տը ուրան բաղումը օթ մարթ ա ըշխաղ-ցընում (2):* 2. Գործի գցել, գործածել: *Մանվէլը էտ տըրախտըրը յօր ա օնում, ըշխաղցընում (Բ):*

ԸՇԽԱՐՕՎՈՒՐ/ԸՇԽԱՐՕՎՈՒՐ/ԸՇԽԱՐՕՎՈՒՐ/ԸՇԽԱՐՕՎՈՒՐ/ԸՇԽԱՐՕՎՈՒՐ (գրք. աշ-խատաւոր) - ած. 1. Աշխատող, աշխա-տանք կատարող: *Էտ տանան հէնգ' ըշ-խաղօվոր կա կըլխօզումը (2):* 2. տեն ԸՇԽԱՐԱՆԵՐ:

ԸՇԽԱՐՎԱՐ/ԸՇԽԱՐՎԱՐ (գրք. աշխարհաբար - գ. Աշխարհաբար լե-զուն: *Պառավը ասմա.- Բալա, յը՛ս կըրա-փար գ'ոնիւմ չըմ, ըշխաղափար խօսէ (2):*

ԸՇԿԱԾՈՐ - ած. Անտեսված: *Ըշկա-թօղ շէն ա, հու հինչը օզում ա, անում ա (2):*

- Ըշկաթօղ անել - Անուշադրության մատենել, անտեսել: *Հանրը մըհաւ, տը-դէրը մօրը ըշկաթօղ ըրէն* (Բ):

- Ըշկաթօղ ինի/տըհնալ - Անուշադրության մատենվել, անտեսվել: *Սաղ գ'անքը կօրծ ա ըրալ, միհէնգ' էն ա պը-ռաված, ըշկաթօղ իլան* (Բ):

ԸՇԿԱԾԱԿ - *ած. տէն Աշկը ծակ:*

ԸՇԿԱՅԸՌ - *տէն ԸՇԿԱՅԱԿ:*

ԸՇԿԱՄԱԶ (գրք. *աշամէջ*) - *գ. 1. Երկու աչքերի միջեւ եղած տարածությունը: Գ'ուլլան կէնում ա ըտըրա ըշկըմա-ջան, ըսպանում* (Ձ): 2. Աչքի մէջը՝ բիբը: *Ըշկամաջը ցըրըլ ա յըկալ* (Բ): 3. *Ֆիխր. Դեմք, երես: Ըշկամաջը կ'էշ մին ախ-ծիգ' ա օգ'ալ* (Բ):

- Ըշկամաջը յըլտ կ'ալ/յըլտ քի-նի/պէնկալ - *տէն Ունքամաջը յըլտ կ'ալ:*

- Ըշկամաջը փօթ քըցիլ - *տէն Ուն-քամաջը փօթ քըցիլ:*

- Ըշկըմաջան աղու կաթել - *տէն Ունքըմաջան աղու կաթել:*

- Ըշկըմաջան արնոն կաթել - *տէն Ունքըմաջան արնոն կաթել:*

- Ըշկըմաջին յէշիլ - *տէն Ունքըմա-ջին յէշիլ:*

ԸՇԿԱՆԷ - *ած. Թվականի ցույց տված քանակով աչք (տեսողության գործարան, դարակ, փեղկ եւն) ունեցող: Էտ տըղան կ'ամ ա, տըհսնում մին հէնգ'ըշկանէ դէվ ըտըհ յըստած* (Ձ):

ԸՇԿԱԶԱՓ - *գ. 1. Որեւէ բանի մոտա-վոր չափումը անգէն աչքով: Ըշկըջա-փալ էտ օխծը կինանը իրըք մէտըր* (Ձ): 2. Աչքով չափելու կարողություն: *Տընա-շինըտ ըսկի ըշկաչափ չօնէ* (Բ):

ԸՇԿԱԶԾՐ - Գործածվում է կապակ-ցությունների մէջ:

- Ըշկաչծր անել - Չար աչքով վնա-սել՝ սպանել: *Խսակը հիւր աշկալ ա տամ, ըշկաչծր ա անում* (Բ):

- Ըշկաչծր ինի/տըհնալ - Չար աչ-քից վնասվել՝ մեռնել: *Էնքան աշկալ տըվէն, խըհճը լափ ըշկաչծր իլան* (Բ):

ԸՇԿԱՊԷՑ/ԸՇԿԱՊԷՑ (գրք. *աշաբաց (աչքը բաց, բաց աչքով)*) - *ած. Շրջահա-յաց, ճարպիկ, ձեռներեց: Տըհսնում ըն, վէր ըշկապէց խօխա յա, ուրանց նըրհ'տ տանում ըն* (Ձ):

ԸՇԿԱՎԷՐ - *ած. 1. Աչք՝ դարակ՝ փեղկ եւն ունեցող: Մին ըշկավէր ըշկափ ա ինք' օնում, տամ էտ մարթին* (Ձ): 2. Չար աչք ունեցող, չար աչքով վնասող: *...Սաքի ապուն յըրա ճըղղամ ա, ասըմ.-Ա հինջ ըշկավէր ըհ, աշկ օնիս է' քըգ, դալի* (ՅԺՅ, V, 612):

ԸՇԿԱՍԱԿ - *գ. Աչքի ներքեւի փոս տեղը, աչքի տակը: Ըշկըտակէն թըխում ա, վէր քըցում* (Ձ):

ԸՇԿԱՏԷՄ - *մ. 1. Դեմ դիմաց, դեմ հանդիման: Չօբանը կ'ամ ա, ըտըրա ըշկատէմ վըհնը կէնում* (Ձ): 2. Սպաստ-դական դրության մէջ: *Ըտըրանք էլ էն ըն իննում ըշկատէմ, թա տըղան հիբ կը-կ'ա* (Ձ):

ԸՇԿԱՏՈՒ/ԸՇԿԱՏՈՒԷ - *տէն ԸՇԿԱ-ՎԷՐ* (Ձ):

ԸՇԿԱՅԱԿ (գրք. *աշացալ*) - *գ. Աչքի ցալ՝ հիվանդություն: Ըշկացալը մար-թին կըսպանէ* (Բ):

- Ըշկըցալան ըղնէլ - 1. Աչքացալով հիվանդանալ: *Ըշկըցալան ընգած բաղ-վանջուն բաղը կըթըլանին* (Բ): 2. Հան-դիմանական արտահայտություն՝ ինչո՞ւ չես տեսել: *Ըշկըցալան ընգած ըհ, ըշ-տըհ ըհ իլան, վէր խօգ'էրը նի յըն տըհ-ռալ բօստանը* (Ձ):

ԸՇԿԱՓ (ռուս. *укаф, գերմ. Schap*) - *գ. Փայտե պահարան՝ մէջը տարբեր բա-ներ դնելու եւ պահելու համար: Էտ կընէ-կը առաջին սիրականին կ'օղըլ ա կըցը-նըմ ըշկափին կըլխին* (ԼԴԲ, 359):

ԸՇԿԱՓՕՍ - *գ. Աչքի խոռոչ՝ ակնա-կապիծ: Հանց թըխում ա, ըտըրա աշկը ըշկըփօսան տոն ա կ'ամ* (Ձ):

ԸՇԿԱԼՈՒՄԱՆԷ - *գ. Բարի՝ ուրախ լուր հայտնելու բարեմաղթություն՝ շնոր-հավորանք: Խաբարը հընէն ա շէնը, լօխ կ'ա ըն ըշկըլոսանք* (ՅԺՅ, V, 283):

- Ըշկըլոսանք տալ - Բարի՝ ուրախ լուր հայտնել՝ շնորհավորել: *Ք'էցալ ա նանգիր-վանգիրներէն ըշկըլոսանք տը-վալ, թա.- Թաքավէրէն կընէգ'ը տըղա յա պէրալ* (ՅԺՅ, VI, 21):

ԸՇԿԱԽԱՐԱԿ - *տէն ԸՇԿԱԶԾՐ:*

ԸՇԿԱԾԸԿԱՌԹԻՆ - *գ. Աչքածակու-թյուն, ագահություն: Ըշկըծըկօթունէն մըրար վէշ մինը նըրհ'տը հընգըրօթուն չի անում* (Բ):

ԸՇԿԱԿԱՊԷ - 1. *տէն ԸՇԿԱԿԱՊԻԿ:* *գ., ած. 2. Անպարար, ձեռնածու: Ըշկը-կապէն ծըրքը քըցում ա փափաղը, մին ըլբաստըրակ տոն օնում* (Ձ): 3. *Ֆիխր. ճարպիկ խաբեբա: Էտ ըշկըկապէն սաղ շինանցուց խանիկ* (Բ): 4. *գ. Աչք կապելու շոր՝ լաթ: Ըշկըկապէն յըտ ա անում, փախցում* (Ձ):

ԸՇԿԱԿԱՊԻԿ - *գ. Մանկական խաղ, որի ժամանակ խաղացողներից մեկի աչքերը կապում են, եւ վերջինս պետք է խարխափելով բռնի ընկերնե-րից մեկին: Ըշկըկապուկը խօխէնք'ըն ըն խաղ անում* (Բ):

- Ըշկըկապուկ խաղ անել - Իրար խաբել: *Մըրթըկընէգ' վէր ըշկըկապուկ խաղ ըրէն, տօն չըն տըհնալ* (Ձ):

ԸՇԿԱԿԱՊԻՌԹԻՆ - *գ. 1. Ձեռնածու-*

թյուն, անպարարություն: Ըշկըկըպօթու-նը ամմէն մարթու փէշակ չի (Բ): 2. *Ֆիխր. Խաբեբայություն: Ըշկըկըպօթուն ըրալ, քօռ ըխճըկանը էտ դաշանգ' տը-դէն նըրհ'տ փըսակից* (Բ):

ԸՇԿԱԿԻՐՕՂ - *ած. տէն Աշկու կի-րօղ:*

ԸՇԿԱԿՈՒԿՈՒՄ - *գ. տէն Աշկու կու-կում:*

ԸՇԿԱՅԱՆԻՉ - 1. *գ. Թեավոր կանա-ջավուն փոքր միջատ, որ իբր հարվա-ծում է մարդու աչքին եւ վնասում: Ասում ըն՝ Դըրդանց Գուրգենին աշկը ըշկըհա-նիչ ա ընգալ, քուրցըրալ* (Ձ): 2. *ած. Նախանձ շարժող, ատելի: Դաշանգ' հարթը կ'էշ տանին հըր'տը ըշկըհանիչ կինի* (Ձ): 3. Հմայիչ, ուշագրալ: *Ախճիգ', հինջ ախճիգ', մին մարալ, մին ըշկըհա-նիչ* (Ձ): 4. Չար աչքն անվնաս դարձնող: *Պըրըշնի փանը ըշկըհանիչ փանը ա* (Ձ):

ԸՇԿԱՅԱՐ - *ած. Աչքով տված, չար աչքից վնասված: Ըշկըհար կալը կաթ-նը չի տալ* (Ձ):

ԸՇԿԱՅԱՐԷԼ (գրք. *ակնհարիմ*) - *նք. տէն Աշկ ածել:*

ԸՇԿԱՅԻԼԻՆԷ - *գ. Տարբեր քարե-րից կամ սուրբ ծառերի փայտից պատ-րաստված ուղունք՝ որեւէ մեկին կամ ո-րեւէ բան չար աչքից պահպանելու հա-մար: ...Պառալ մարթըք'ը ըշկըհիլոնք ըն շինիս, կըպէս ք'ծրփան խօնցը ծէրքը, հանցու աշկալ տըվօղ չինի* (ԱԱ, 48):

ԸՇԿԱՅՕՓԷ - 1. *տէն ԸՇԿԱՑԸՈՊԷ:* 2. *տէն ԸՇԿԱՑԸՈՎԱՍ:*

- Ըշկըհօփէ անել/տալ - Մի քիչ քնել՝ ննջել: *Լ'ըհա օգում ա, թա ըշկըհօփէ տա, մին տըրաքուց ա ըսկանում* (Ձ):

ԸՇԿԱՑԸՈՊԷ - *գ. Աչքի մի անգամ թարթելը: Ըշկըքըպէն վէր ինի վէջ, մար-թին աշկէրը կըքուռանա* (Բ):

ԸՇԿԱՑԸՈՊԷԼ - *չք. տէն Աշկը ճըպէլ:*

ԸՇԿԱՑԸՈՊՈՒ - *տէն ճՃՈՊՈՒ-*

(ՆԸ)(1): ԸՇԿԱՑԸՈՎԱՍ - *գ. Մանկական խաղ: Խօխէնքը ըշկըքըպօվան ըն խաղ անում* (Բ):

ԸՇԿԱՊԷՑ - *տէն ԸՇԿԱՊԷՑ:*

ԸՇԿԱՊԷՑՕՂ - *գ. 1. տէն Աշկու կու-կում: 2. տէն Աշկու լոն:*

ԸՇԿԱՑՈՎԷ - *տէն ԸՇԿԱՏՈՒ:*

ԸՇԿԱՑԻՆԻԼ - *նք. տէն Աշկը տըն-գէլ* (Ձ):

- Ըշկըտիրան տըհ ինիլ - Նշանած՝ սիրած ունենալ: *Տըղան ամա.- Թաքա-վէրըն ապրած կէնա, ինձ ըշկըտիրան տըհ օնիմ, կարել չըմ քու ախճիգ'ըտ օ-գ'իմ* (Ձ):

ԸՇԿԱՑՈՆԷ/ԱՇԿ-ՕՆԷ - *գ. 1. Աչքեր եւ*

հոնքեր: *Ըշկըօնքը սը՛վ ախճիգ՛ ա* (Բ): 2. Դեմք, երես: *Ըշկըօնքը սիպտակ, դաշանգ՛ հարթն ա* (Բ):

- Ըշկըօնքան աղու կաթել - *տեն Աշկան աղու կաթել*:

- Ըշկըօնքան ընցընել - *տեն Աշկըօնքան պիցըրանալ*:

- Ըշկըօնքավ անել - Աջքունքի շարժումով մի բան ակնարկել՝ հասկացնել: *Էտ ախճիգ՛ը հիշքան ըշկըօնքավ ա անում, տըղան կըծխ չի ըղնում* (Ձ):

- Ըշկըօնքը կախ - Անտրամադիր, տխուր: *Էտ մարդըն էլ կ'ամ ա, ըշկըօնքը կախ ըտը՛ղ նըստում* (Ձ):

- Ըշկըօնքը կօչ ածել - Ամաչել, իրեն կաշկանդված զգալ: *Էտ դօնաղը ըշկըօնքը կօչ ա ածում, գ'նողում չի, թա հինչ անէ* (Ձ):

- Ըշկըօնքը լըրա պիրիլ - Վատ տրամադրությունը՝ տխրությունը դեմքի արտահայտությամբ ցույց տալ: *Ըշկըօնքը լըրա յա պիրիլ, ըտըրանց ք'ը՛փը հըրմցընում* (Ձ):

- Ըշկըօնքը պենվալ - *տեն Ունքա-մաչը լը՛տ կ'ալ*:

- Ըշկըօնքը տը՛ղը - *տեն ԸՇԿԸՕՆ-ՔԱՎ*:

ԸՇԿԸՕՆՔԱՎ - *ած. Գեղեցկադեմ, սիրումատես: Էտ օյնբազնեն նի լըն տը՛ռնում շենը, հիշկան ըշկըօնքավ ախճիգ՛ ա ինձում, յօր օնում, տանում* (Ձ):

ԸՇԿՈՒՆԱՄ - *տեն ՈՒՇԿՈՒՆԱՄ*:

ԸՇԿՈԼ (ռուս. школа, լեհ. szkoła, լատ. schola, հուն. skolē) - գ. 1. Ուսումնական հաստատություն՝ դպրոց: *Տա մին օր ըշկօլան կ'ալիս տը՛սնում ա մին օրիշ պառավ կընէգ՛, կաթնավ լիգ՛ը կ'էվաթը ծը՛րքեն, ք'ընքմ ա* (ՅԺՅ, V, 157): 2. Դպրոցի շենք: *Դարաբաղա շինէրքըմը լ'ավ ըշկօլեն լըն շիննալ* (Բ): 3. Կրթության համակարգ, ուսումնառություն: *Էտ խօխան ըշկօլան տոն ա կ'ամ, չուքընթուն անում* (Ձ):

ԸՇԿՈԼՆԻԿ (ռուս. школьник) - *տեն ԱՇԿԱԳԵՐՏ*:

ԸՇՆԱՆԵ (գրք. աշնանի (աշնան եղանակը) - *տեն ԸՇՈՒՆՔԸՆԵ*:

ԸՇՇԱՅ(Յ)/ԻՇՇԱՅ(Յ) - ձ. Հաճույքի՝ բավականության բացականչություն: *Թաքավերըն էլ կերալ ա, պըրծալ, ասալ.- Ըշշա՛հ, ամմա հինչ համը՛ղ ա* (ՅԺՅ, VI, 23):

ԸՇՊԸՐԻՑ/ՇՇՊԸՐԻՑ (ռուս. шприц, գերմ. Spritze) - գ. Ներարկելու գործիք, ներարկիչ, սրսկիչ: *Ըշպըրիցավը վեր ծալում ա, վահարը տոն ա տը՛ռնում* (Ձ):

ԸՇՊԻԼԿԱ/ՇՇՊԻԼԿԱ (ռուս. шпилька, լեհ. szpilka, գերմ. Spille) - գ. 1. Մագե-րի սանրվածքն ամրացնելու երկճյուղ

մետաղյա քորոց՝ հերակալ: *Ըշպիկան քաղում ա մագ՛էրը, տոն կ'ամ* (Ձ): 2. Լվացած շորերը չորացնելու համար պարանին՝ լարին ամրացնելու հարմարանք: *Ըշպիկե՛րը յօր ա ունէ, լըվացը կախ տաս* (Բ):

ԸՇՊԻՅՕՆ/ՇՇՊԻՅՕՆ (ռուս. шпион, գերմ. Spion) - գ. Լրտես: *Անջախ-անջախ կըլխու վըն ըղնում, վեր նուրանց մաչին ըշպիյօն կա* (Ձ):

ԸՇՊԻՅՕՆՕԹՈՒՆ/ՇՇՊԻՅՕՆՕԹՈՒՆ - գ. Լրտես լինելը, լրտեսություն: *Ըշպիյօնթունը շատ լըրգ'իրու տօն ա քանդնալ* (Ձ):

- Ըշպիյօնթուն անել - Լրտեսությամբ զբաղվել, լրտեսել: *Ըտի էտ կընէ-գ'ը թաքուն ըշպիյօնթուն ա անում* (Ձ):

ԸՇՊԻՇԿԱ - *տեն ԸՇՓԻՇԿԱ*:

ԸՇՏԱԲ (ռուս. штаб, գերմ. Stab) - գ. Ջորքերի ղեկավարման մարմին, ինչպես նաեւ դրա գտնվելու վայրը: *Վեր կը-ռը՛վը թոնողում ա, ըշտաբը տանում ըն Մարտակերտ* (Ձ):

ԸՇՏԱՅ/ԻՇՏԱՅ (արաբ. ištāh, թըբ. ištah) - գ. 1. Ուտելու ցանկություն՝ տրամադրվածություն, ախորժակ: *Ըշտան չօնիմ, թա հաց օտիմ* (Բ): 2. փխբ. Ընդհանրապես որեւէ բանի ցանկություն՝ տրամադրվածություն: *Տընըշինիտ տըղան ըսկի կօրծ ընէլի ըշտան չօնէ* (Բ): 3. փխբ. Հաճույք, հաճելի զգացում: *Ըշտահնալ էտ դօլման օտում ա, քօն ինձում* (Ձ):

- Ըշտանը կապվել - Ուտելու կամ այլ բանի տրամադրություն չունենալ, ցանկությունը վերանալ: *Էտ վեր տը՛սնում ա, ըշտանը կապվում ա, էլ կարում չի հաց օտէ* (Ձ):

- Ըշտանը պեց անել/պենալ - Ուտելու կամ այլ բանի ցանկություն առաջացնել, ախորժակը գրգռել: *Լ'ավ կինին մարթին ըշտանը կըպենա* (Ձ):

- Ըշտանը պեց ինիլ/պենվալ - Ուտելու կամ այլ բանի ցանկություն առաջանալ, ախորժակը գրգռվել: *Հու վեր Իսաբուլաղա ճիրան խըմում ա, ըշտանը պենվում ա* (Բ):

- Ըշտանը տալ - Ուտելու կամ այլ բանի ցանկություն ունենալ՝ տրամադիր լինել: *Հըղէննի ըշտանը տաս ա, նըստես ա, ծըմէրոկը կըտըրէս, մաչի գծակը ուտես...* (ԱԱռ, 20):

- Ըշտանը քըլըքօլա անել - Ուտելու կամ այլ բանի խիստ ցանկություն՝ փափագ առաջանալ: *...Հու վեր ըտըրանա ճուր ա խըմում, լ'ըհա ըշտանը քըլըքօլա յա անում* (ԱԱ, 57):

- Ըշտանը քօռ անել - Տրամադրվածությունը՝ ցանկությունը՝ ախորժակը

փչացնել: *Լ'ըհա նըստում ըն, թա հաց օտին, մին մօրէլ յօք ա տամ ըղնում խուրանգ'ին մաչը, ըտըրանց ըշտանը քօռ անում* (Ձ):

- Ըշտանին աշկը փըսօր քըցիլ - *տեն Ըշտանը քօռ անել*:

- Ըշտան ինիլ - *տեն Ըշտանը տալ*:

- Ըշտանին քացախ անել - *տեն Ըշտանը քօռ անել*:

- Ըշտանիտ քացախ - *հեզն*. Ասում են որեւէ լավ բան ակնկալողին՝ զուր ես ակնկալում, ցանկությունդ չի իրականանալ: *- Անդօն, մէհէտ մին կ'առ մօրթէ, ք'ը՛փ անինք՛*: - *Ըշտանիտ քացախ Գոնգէն* (Բ):

- Ըշտան պահել - Մի լավ բան ուտելու՝ վայելելու նպատակով նախօրոք չսնվել: *Ըշտան ա պահում, վեր խըրա-ված օտէ* (Բ):

ԸՇՏԱՄ/ԻՇՏԱՄ - *տեն ՅԱՆԻ*:

ԸՇՏԱՊԵԼ (ռուս. штапель, գերմ. Stapel) - գ. Արհեստական կամ սինթետիկ մի տեսակ մանրաթելից պատրաստված գործվածք: *Ըշտապէլը մին վըխտու թինգ'անուց կըտօր ա իլնալ* (Բ):

ԸՇՏԱՏ (ռուս. шата, գերմ. Status) - գ. 1. Որեւէ հիմնարկությունում՝ աշխատավայրում պաշտոնների հաստատված քանակ: *Էտ կընէգ'ը կօրծա տոն ա կ'ամ, ըշտատը մընամ ա թափուր* (Ձ): 2. Հաստիքային աշխատողի աշխատանքային չափը, որի դիմաց ստանում է սահմանված աշխատավարձ: *Մարթ կա՛ կօրծ չի քըթէնում, մարթ էլ կա՛ իրը՛ք ըշտատ կօրծ ա անում* (Բ):

ԸՇՏԱՐԱԿ (գրք. աշտարակ) - գ. Աշտարակաձեւ բարձր կառույց: *Հօբանը ք'ընում ա, նըստում թաքավերեն շինիլ տըված ըշտարակէն կըլխեն, սըկսում շըվէն ածէլը* (ՅԺՅ, V, 491):

ԸՇՏԱՓԵԼ - չք. 1. Ուշագնաց լինել, գիտակցությունը կորցնել, շշմել: *Ախպէրը կ'աս ըն տծոնը պիննա, նի մըննէս, տըննաս ուրանց քուրը ըշտափած* (ՅԺՅ, V, 255): 2. փխբ. Խոր քնել: *Վըստակած կ'ամ ա տօն, հաց օտում, նի մընում տը՛ղը, ըշտափում* (Ձ): 3. փխբ. Մի բանի համար խելքը գնալ, մոլի սիրահարվել, ծայրահեղորեն տարվել: *Թաքավերին տըղան ըշտափում ա էտ ըխճըկանը լըրա* (Ձ):

ԸՇՏԵՂ - *տեն ԸՇՏԸՂ*:

ԸՇՏԸՂ/ԸՇՏԵՂ/ՂՇՏԸՂ/ՂԻՇՏԵՂ/ՎՈՐԴԵՂ/ՎՈՐԴԸՂ - դ. 1. Արտահայտում է հարցում՝ գործողության, առարկայի են տեղի մասին՝ ի՛նչ տեղ, ո՛ր: *Մարը ասմա.- Ըշտը՛ղ ք'ինի՛մ, վեր խօխէնք'ըս ըզգիմ ըտըրանա* (Ձ): 2. Որպես հարաբերական՝ ցույց է տալիս հա-

րաբերյալի տեղը՝ որ տեղում որ, տվյալ տեղում որ... Ըշտընդ էտ տղրան ըս-պանվալ ա, ըտընդ մին ախալոր ըն շի-նիւմ (2): Վ. 3. Տարակուսանքի՝ թերա-հավատության արտահայտություն՝ չի կարող պատահել, նման չէ, հեռու է: Ըն-դըրանավ տօն շիւնօղ չիւիլ, հնւն ըշ-տընդ ա, բընծվրան թանգան յա քանդիւմ (2): 4. Արտահայտում է հակադրություն համեմատվող առարկաների՝ անձերի եւն միջեւ՝ ցույց տալով նրանց անհա-վասարությունը՝ մեծ տարբերությունը. տարբերությունը մեծ է, անհամեմատե-լի է, մեկը մյուսին չի հասնի: Ծըվատըն-դը ըշտընդ, ճարտարը ըշտընդ (Բ):

- Ըշտընդ արըվ, ընդընդ չուրաթանը մըվկնում ա - Ասում են նրանց մասին, ովքեր առիթը բաց չեն թողնում՝ նպաս-տավոր պայմաններից՝ հանգամանքնե-րից օգտվելու:

- Ըշտընդ մընաց - 1. Ի՞նչ եղավ, ին-չո՞ւ չկատարվեց: Դանթօ, ասալ ըս՝ մին վը՛խճար ըմ տըլան, ըշտընդ մընաց (Բ): 2. Առանց հարցման արտահայտում է ո-րեւէ բանի անհնարիությունը՝ հնարա-վոր չէ, չի լինի: Իզեն հուրան ախալոր չի ք՛ծանգ՝ անում, ըշտընդ մընաց՝ ք՛ը՛գ ք՛օմագ՝ անէ (Բ):

- Ըշտընդ վերէ յա - Դիմա, շուտով, մոտ ապագայում: Տընատարը ասմա.- Պատահ կանց, ըշտընդ վերէ յա կընէգ՝ ըս կ'ըլան ա (2):

- Ըշտընդ քիւնում ա, հուրան չուրաթա-նը պըլիթում ա - Ասում են նրանց մա-սին, ովքեր գործում են սեփական շահի համար՝ անկախ պայմաններից՝ հան-գամանքներից:

- Ըշտընդ յա՛ - Որեւէ խնդրանք՝ ա-ռաջարկություն եւն մերժելու արտահայ-տություն՝ չկա, չեմ կարող: - Կ'ի՛քի, փօխավ մին էրկու լիտըր արաղ տօ: - Ըշտընդ յա՛ (2):

- Ըշտընդ վերէ յա - Անհայտ տեղից, հայտնի չէ՝ որտեղից: Ըշտընդ վերէ յա, մին դանդ կ'ամ ա, մըգանա կ'էնում (Բ):

ԸՇՏԸՅԱԼԻ/ԻՇՏԸՅԱԼԻ - մ. Մեծ ցանկությամբ՝ անորոշակով, հաճույքով: Տիւզը մարթը ըշտընդի հաց կօտէ (2):

ԸՇՏԸՐԱԹ (ռուս. umpach, գերմ. Strafe) - գ. Մեկից իբրեւ պատիժ գանձվող վճար՝ տուգանք: Ծարը կըտըրած՝ տանում ա ըշտըրափը տամ, կըլծիը ըգաղում (2):

- Ըշտըրափ անէլ - Տուգանքի եւ-թարկել, տուգանել: Սուղը վօրօշում ա, վեր ըտըրան քըսան մանէթ ըշտըրափ անին (2):

- Ըշտըրափու տակ ըղնէլ - Տուգան-քի եւթարկվել, տուգանվել: Ըշտըրա-փու տակ ընգած մարթ ա (Բ):

- Ըշտըրափու տակ քըցիլ - տեն Ըշ-տըրափ անէլ: ...Հու վեր փըռնըվում ա, ըշտըրափու տակ ըն քըցում (ՋՏ, Ա, 142):

ԸՇՏԸԹ(Ը)ՏԸՆԷԼ - նբ. ԸՇՏԱԹԷԼ-ի:

ԸՇՏՕՊ (ռուս. umof, գերմ. Stauf) - գ.

1. Օղու եւ գինու հին ռուսական չափ՝ հավասար դոյլի մեկ տասներորդին: Ի-րը՛ք ըշտօպ արաղ ա տամ, էտ հծլը ինք՝ օնում (2): 2. Այդպիսի տարողու-թյամբ շիշ: Կինուն ըշտօպը վեր ընգավ, կօտրից (Բ):

ԸՇՈՒՆՑ - տեն ՈՒՇՈՒՆՑ:

ԸՇՈՒՆՑԱԿՕԻՆ - տեն ՈՒՇՈՒՆՑԱ-ԿՕԻՆ:

ԸՇՈՒՆՑԱՏԸՂ - տեն ՈՒՇՈՒՆՑԱ-ՏԸՂ:

ԸՇՈՒՆՑԱՏՈՒ - տեն ՈՒՇՈՒՆՑԱՏՈՒ:

ԸՇՈՒՆՑ(Ը)ՈՒՆ - տեն ՈՒՇՈՒՆՑ(Ը)-

ՈՒՆ:

ԸՇՈՒՆՔԱԾԷԹ/ՈՒՇՈՒՆՔԱԾԷԹ՝ -

տեն ԸՇՈՒՆՔԱԾՕՏ:

ԸՇՈՒՆՔԱՅԱՍ/ՈՒՇՈՒՆՔԱՅԱՍ - տեն

ԸՇՈՒՆՔԸՆԷ:

ԸՇՈՒՆՔԱԾՕՏ/ՈՒՇՈՒՆՔԱԾՕՏ - գ.

1. Աշնանը ծնված ձագ՝ ճուտ: Մին ը-շունքաճուտ ա մօրթում, դունաղէն պա-ղէվ տամ (2): 2. փխբ. Նիհար՝ վտիտ՝ տկար մարդ: Էտ ըշունքաճուտը հինչ ա, վեր օգնլ ըս (Բ):

ԸՇՈՒՆՔԱՍՕՇ/ՈՒՇՈՒՆՔԱՍՕՇ - գ.

1. Աշնանը հասնող մոշ: Ըշունքամօշը լնգնթ ա ինիւմ (Բ): 2. փխբ. Դաճելի, դուրեկան: Ախճիգ՝, հինչ ախճիգ՝, մին ըշունքամօշ (Բ):

ԸՇՈՒՆՔԱՍԱԼ/ՈՒՇՈՒՆՔԱՍԱԼ - չբ.

Աշունը վրա հասնել: Ըշունքացալ ա, խաղուն քըղէլի վախտըն ա (Բ):

ԸՇՈՒՆՔԱՎԱՐ/ՈՒՇՈՒՆՔԱՎԱՐ - գ. 1.

Աշնանը կատարվող վար, աշնանա-հերկ: Թօռը յը՛տ չի անում, թա ժըղօ-վորթը ըշունքավարը սըքսին (Բ): 2. Աշ-նանը կատարվող ցանք, աշնանացան: Դարաբաղ ըշունքավարըն ա լ'ավ պերք տամ (2):

ԸՇՈՒՆՔԱՍԱՆ/ՈՒՇՈՒՆՔԱՍԱՆ - գ. 1.

Աշնանը հասնող տանձի տեսակ: Ը-շունքատանձը էրկան կըկէնա (2):

ԸՇՈՒՆՔԱՏԷՍ/ՈՒՇՈՒՆՔԱՏԷՍ - գ.

Աշնան սկիզբը, աշնանամուտ: Ըշուն-քատէմը վեր կ'ամ ա, շինըցէք՝ խաղվէն բաղան տօն չըն կ'ամ (Բ):

ԸՇՈՒՆՔԸՆԷ/ՈՒՇՈՒՆՔԸՆԷ - ած.

Աշնանը հասնող (խնձոր, տանձ եւն): Ը-շունքը՛նէ խընձորին նըմանը կա վէչ (Բ):

ԸՇՈՒՆՔ(Ը)ՈՒՆ/ՈՒՇՈՒՆՔ(Ը)ՈՒՆ -

տեն ԸՇՈՒՆՔԱՏԷՍ:

ԸՇՈՒՆՔԱՄՈՒ/ՈՒՇՈՒՆՔԱՄՈՒ - գ.

Աշնանը հասնող գարի: Ըշունքկ'արին Դարաբաղ լ'ավ չի տը՛նում (2):

ԸՇՓԻՇԿԱ/ՇՈՓԻՇԿԱ/ԸՇՊԻՇԿԱ/ՇՈՊԻՇԿԱ (ռուս. чмшкш) - գ. Լուցկու հա-տիկ, ինչպես նաեւ հատիկները՝ տու-փով հանդերձ: Էտ մարթը հընգէրունցը թուղէ ա, վեր դինջանան, ինք՛ը ք'իս, վը՛ր շըփիշկա քըթէնա (ՆԼՈԺԲ, 37):

ԸՇՁՅԱՍԹՈՒՐ - գ. Տարբեր ծիսակա-տարությունների ժամանակ հավատա-ցյալների կողմից հոգեւորականին տված դրամ՝ նրա ձեռքը համբուրելու համար: Միհէնգ՝ վէչ դէրին ծը՛րքան պաչօղ կա, վէչ ըջընամիհուր տըվօղ (Բ):

ԸՇՎԸԾԷՆ - մ. 1. Հակառակ դասա-վորությամբ, թարս ու շիտակ: Ծօրերը ըչվըծէի կ'ը՛նում ա, տոն կ'ամ (Բ): 2. Անխնա, առանց խտրություն դնելու: Էլ յէշում չի, թա կօխկէնը հու վա, ըչվըծէի ուշունց ա տամ (2):

- Ըչվըծէի անէլ - 1. Այս ու այն կողմ գնալ, անսպասակ թափառել՝ գործել: Տա ըչվըծէի ա անում ք'իչօցավը, տը՛ս-նում հուրան անա մուտանօղ չի կա... (ՀԺՀ, V, 624): 2. Մի կերպ ապրել՝ յոլա գնալ: Ըտըրանք շատ ք'անսիք ըն ինիւմ, մին թանիրավ ըչվըծէի ըն անում (2):

- Ըչվըծէի խօսէլ - Տակից-գլիից՝ վայրիվերո խոսել: Յավա կընէգ՝ ա, ըշ-տընդ ք'իւնիւմ ա, ըչվըծէի խօսում ա (Բ):

- Ըչվըծէի յէշիլ - 1. Շուրջը նայել:

Ըչվըծէի յէշիւմ ա, տը՛սնում՝ մարթ չի կա, նի յա մընում սիրըկանէն տօնը (2): 2. Կշռադատել, շրջահայաց՝ զգույշ լի-նել: Դանթ ասմա.- Բալա, վեր մին կօրծը օգում ըս անիս, ըչվըծէի յէշի (2):

- Ըչվըծէի վեր թակէլ - Խիստ անբա-րոյական լինել: Մարթին մըռնէլանը յը՛-տըն էտ կընէգը ըչվըծէի վեր ա թա-կում (2):

ԸՊՐԸԿԸԼՈՒ - ած. Ապրելու՝ գոյա-տեւելու ունակ, կենսունակ: Տը՛սէն, վեր ըպրըկըլծի չի, բալիցան տոն կ'իրը՛-ցէն (Բ):

ԸՊՐԸՆՔԱՍԱՐ - գ. 1. Ապրանքի տեր: Էք՛սը ըպրընքատարը կ'ամ ա, տը՛սնում թօռ յը՛կած, ապրընքը սաղ փուչըցըրած (2): 2. Անտանի անասուն-ների սեփականատեր: Ծըմըռնապէնդ ըրավ, ըպրընքըտարերը մընացէն չան-միշ ընգած (Բ):

ԸՋԸԼԱՍԱՆ/ՋԸԼԱՍԱՆ - գ. Հարմար պահ՝ ժամանակ՝ միջոց: Էնքան կօրծը շատ ա, ըջըլաման չի կա, թա հաց օ-տիւնք՝ (Բ):

- Ըջըլաման տալ - Հարմար պահ՝ ժամանակ՝ միջոց ընձեռել: Վերջը էտ շօնը ըջըլաման չի տաա էտ հարթանը (ՀԺՀ, V, 280):

ԸՋԸԼԼԱՍԱՆ/ՋԸԼԼԱՍԱՆ - գ. Որեւէ գոր-ծողության ժամանակավոր դադար՝ ընդ-

միջոց: Սաբավ կործ ա անում, էրկու ժամանը մին ըջըլամա յա անում (Ձ):

ԸԶԸՂԱՏԸՂ - գ. Բարկույթան ա-
ռիթ՝ պատճառ: Ըտըրա ըջըղատը՝ղըն
էլ էն ա իննում, վեր կընէգ՝ը հիրըվանէն
հէնգ՝ ծոն յա տամ (Ձ):

ԸԶԸՂԿԵԼ - չք. Զայրանալ, բարկա-
նալ, հակառակվել: Թաքավէրը շատ ա ը-
ջըղվըմ, կըզնըվըմ, օգըմ ա, թա ըտըրանց
կըլծխնին կըտրիլ տա... (ՅԺՅ, V, 50):

ԸԶԸՂՈՒ - մ. Ի հեծուկս, ջգրու, հա-
կառակ: Յիրը՝վանը վեր հիրըվանէն ը-
ջըղու կործ փըռնից, կործէրը թանր կը-
ք՝ինի (Ձ):

ԸԶԸՂՕԹՈՒՆ - գ. Զայրույթ, բարկու-
թյուն, հակառակություն: Յենգ՝ տարէ յա
ընցալ, ամմա ըտըրա ըջըղոթունը հն-
լան անց չի կացալ (Բ):

ԸՈԱԲՕԶԻ/ՈԱԲՕԶԻ (ռուս. *рабочий*)
- գ. Բանող՝ աշխատող անձ, բանվոր,
աշխատավոր: Էտ ըռաբօջին սաղ օրը ը-
տըրանց հը՝տէ կործ ա անում (Բ):

ԸՈԱԳԱԹԿԱ - տեն ԸՈԸԳԱԹԿԱ:

ԸՈԱՂ - տեն ԸՈԱՂ:

ԸՈԱՂ՝/ԸՈԱՂ/ՈԱՂ՝/ՈԱՂ (արաբ. *red'*
(վանել, մերժել, հետ դարձնել) - գ. Ոտքի
թողած դրոշմը գետնի՝ ձյան եւն վրա,
ոտնատեղ, ոտնահետք: Վը՝րսկանը ը-
ռանանվը քըննում ա, ծըմակէն ըռխումը
կ'իւլին ըսպանում (Ձ):

- Ըռնող անէլ - արիւմ. 1. Յեռացնել,
կորցնել, քշել, վռնել: Սարթը կըզնըվում
ա կընգանը յըրա, թա.- Էտ խոփէն ըռնող
ըրա՝ հացըս օտիւմ (Ձ): 2. Սպանել, ոչն-
չացնել, վերացնել: ...Տի թիքա-թիքա կը-
տըրէլավ ռադ ա անում (ՅԱԲ, 15, 114):

- Ըռնող քաշիլ - տեն Ըռնող ինիլ:

- Ըռնող ինիլ - արիւմ. Յեռանալ, կոր-
ջել: Տըղէն մարը թըկէն ա, տանան տոնս
քըցիս, թա.- Թ'իսի՝ ռադ իլ, մէգ պիծ չի
հարկավեր (ԱԱ, 73):

ԸՈԱՂ՝/ՈԱՂ՝ (ռուս. *ряд*) - տեն
ՇԱՐԹ:

ԸՈԱՂ(Յ)Օ/ՈԱՂ(Յ)Օ (ռուս. *радио*,
անգլ. *radio*, լատ. *radiare*) - գ. Ռադիո: Մի-
հէնգ՝վա դարըմը ըռնողս էլ ա ըղնթան
ընգալ (Բ):

- Ըռնող(յ)օ կօլ տըված - Շատախոս,
չաչանակ: Խըրէգ՝ խօսէ, լի՞, ըռնողս կօլ
տըված ը՞ս (Բ):

ԸՈԱՂ/ՈԱՂ (ռուս. *раз*) - 2. Կապակ-
ցում է հիմունքի երկրորդական նախա-
դասությունը գլխավորի հետ՝ քանի որ,
որովհետեւ, ըստ այնմ որ: Ասում ա.- Չէ,
վեր չէ, ըռագ իմ քուր ասալ ա, բէդմա
ք'ինիմ (Ձ):

ԸՈԱՂԲՕՅՆԻԿ/ՈԱՂԲՕՅՆԻԿ (ռուս.
разбойник) - տեն ԸՎԱՂԱԿ:

ԸՈԱՂԻ/ՈԱՂԻ (արաբ. *rāzy*, թրք.
razi) - ած., մ. Գոհ, բավական, բավա-

րարված, համաձայն: Առուտորականը
փօղ ա տամ, դանդի՞ը ռազի յա քընըմ
(ՅԺՅ, V, 179):

- Ըռագի կէնալ/ինիլ - Յամաձայնել,
հավանություն տալ, բավարարված լի-
նել: Էտ գ'անան նան ախճիկը սիրա-
հարվըմ ըն ուրոն, ամմա ըխճըկանը
հանը ռազի չի կէնըմ... (ԼՂԲ, 329):

- Ըռագի կըք(ը)նէլ - Յամաձայն
դարձնել, հավանել տալ: Թաքավէրին
պուճուր տըղան օգըմ չի, ամմա էն ախ-
ճիգ՝ը ռազի յա կըքընում (ՅԺՅ, V, 76):

ԸՈԱՂՄԵՐ/ՈԱՂՄԵՐ (ռուս. *размер*) -
գ. Չափս, չափ: Ըտըրա շօրին ըռագմէ-
րը մը՝ծ ա (Ձ):

ԸՈԱՂՄԱԲԸՐՈԱՂՄԱԲԸՐՈԱՂՍԻ
(ռուս. *разнообразный*) - ած. Զանա-
գան, տեսակ-տեսակ: Ըտըրա հըլաթու-
մը ըռագնաբըրազի ծառեր կա (Բ):

ԸՈԱՂՍԻՑԱ/ՈԱՂՍԻՑԱ (ռուս. *разну-
ца*) - գ. Տարբեր լինելը, զանազանու-
թյուն: Ըտըրանց ըռագիցան շատ ա
մը՝ծ (Բ):

ԸՈԱՂՐԵՇԵՆ(Ն)Ի/ՈԱՂՐԵՇԵՆ(Ն)Ի
(ռուս. *разрешение*) - գ. Թույլտվություն,
թույլատրում: Էտ ախճիգ՝ը մընչը՝վ վեր
հօրը անա ըռագրէշէնի չի յօր օնում,
տանան տոնս չի կ'ամ (Ձ):

ԸՈԱԺԴԵՆ(Ն)Ի/ՈԱԺԴԵՆ(Ն)Ի (ռուս.
рождение) - գ. Ծննդյան տարեդարձ, ինչ-
պէս նաեւ այդ առթիվ կազմակերպված
խնջույք: Ըտըրա ըռաժդէննամը քուվէր-
քը էնքան պար ըն կ'ամ, լափ հանլն ըղ-
նում ըն (Ձ):

ԸՈԱԺՕԿ/ՈԱԺՕԿ (ռուս. *рожок*) - գ.
Կոշիկը հագնելու հարմարանք: Նը՝դ
վըննամանը առանց ռաժօկ կ'ընալը
տիժէր ա (Բ):

ԸՈԱԿ/ՈԱԿ (ռուս. *рак*) - գ. Չարորակ
ուռուցք, քաղցկեղ: Մնդար ըռակը աշ-
խարքըս կանլն ա, մինը կա վէ՛ճ՝ ճար ա-
նէ (Բ):

ԸՈԱԿԱՑԸՏԵԼԻ/ՈԱԿԱՑԸՏԵԼԻ
(վրաց. *rkaciteli*) - գ. Մանր հատիկներով
սպիտակ խաղողի տեսակ: Ըռակացը-
տէլին տըմասկան խաղու վա (Բ):

ԸՈԱԿԵՏ/ՈԱԿԵՏ (ռուս. *ракета*, գերմ.
Rakete, իտ. *roccheta*) - գ. Մարտական արկ՝
հրթիռ: Ասում ըն՝ միհէնգ՝ հանց ըռակէտ-
նէ կա, վեր կարին ըստըղաս պէց թօղին,
Ըմէրիկան փուջըցընին (Բ):

ԸՈԱՅՍ/ՈԱՅՍ (արաբ. *rahm*, թրք. *rah-
met*) - գ. 1. Գութ, կարեկցանք: Էտ կըն-
գանը ռանիմը շատ ա իննում, Էտ խօխօն-
ցը պահում ա, մըրճըցընում (Ձ): 2. Վախ,
սարսափ, սարսուռ: Էտ ըռանիմը ըտը-
րան ըսպանից (Ձ):

- Ըռանիմ անէլ - Գթալ, կարեկցել:
Աստված ռանիմ ա ըրալ, մին դօ՛ջ վէրթի
տըվալ... (ՁՏ, Ա, 143):

- Ըռանիմ վեր կօխէլ - Վախենալ, սար-
սափել, սարսուռ: Էտ կընէգը արջին վեր
տը՛սնում ա, ըռանիմ վեր ա կօխում (Ձ):

ԸՈԱՅՍԱԿ/ՈԱՅՍԱԿ - ած. 1. Գթա-
ռատ, գթասիրտ: Ըռանիմալ մարթին Աս-
տուծ լ'ալ կըլէշի (Բ): 2. Սարսափազդու:
Էտ շէնըմըն էլ մին ռանիմալ մարթ ա ի-
ննում, լօխ նըստա վախում ըն (Ձ):

ԸՈԱՍՂՈՐ/ՈԱՍՂՈՐ - ած. Գաղտ-
նիք իմացող: Ըռանիմը մարթին լիզդն
էրկան կինի (Ձ):

ԸՈԱՍ-ԸՈԱՍ/ՈԱՍ-ՈԱՍ (արաբ. *rami*
(ավագով հմայություն), պրս. *ram* (գռե-
հիկ ժողովուրդ), թրք. *remil* (գուշակու-
թյուն) - Գործածվում է կապակցություն-
ների մեջ:

- Ըռան-ըռան(ը) ածէլ - տեն Ղըժի
տալ:

- Ըռան-ըռան(ը) ըղնէլ/կ'անլ - Մի բան
շատ ցանկանալով, բայց չկարողա-
նալով ձեռք բերել՝ իրագործել՝ տանջ-
վել, մտատանջվել: Յինչ ա Էտ ըխճըկա-
նը տը՛սալ ա, էն օրվանից էն ա ըռան-ը-
ռան կ'անլիս (Ձ):

ԸՈԱՍԿԱ/ՈԱՍԿԱ (ռուս. *рамка*, լեհ.
rama, գերմ. *Rahmen*) - գ. Մետաղա՝ փայ-
տյա եւն շրջանակ՝ մեջը որեւէ բան
հագցնելու՝ ամրացնելու եւն համար:
Մին դաշանգ՝ ըռամկա յա շինում, հօրը
նըկարը տիննում մաջին, պատան կախ
տամ (Ձ):

- Ըռամկան տոնս կ'անլ - տեն Չափը
ընցընէլ:

- Ըռամկում պահէլ - Յսկել, զսպել,
ջողդնել, որ չափն անցնի: Էտ կընէգ՝ը
հըրթէնէն ըռամկում ա պահում (Բ):

ԸՈԱՍՈՒԶ/ՈԱՍՈՒԶ (թրք. *remiz*
(նշան, խորհրդանիշ) - գ. Դեմքի ար-
տահայտությունը՝ գույնը: Ըտըրա ըռան-
միզը հու տը՛սնում ա, իրը՛ք օր հացա
կըտըրում ա (Ձ):

ԸՈԱՅ/ՈԱՅ (արաբ. *rayat* (ժողովուրդ)
- Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըռայ կ'անլ - Յամախմբվել, միասնա-
կան դառնալ: Թա խը՛լք օնիք, ռայ յէ-
'կէք, թա չէ նէռը վեր ծընվալ ա, ըստը-
րանա լ'ալ վէտ չի կ'ամ... (ՁՏ, Ա, 58):

ԸՈԱՅԿՕՍ/ՈԱՅԿՕՍ (ռուս. *райком*) -
հպվ. գ. 1. Խորհրդային կարգերի օրոք
շրջանային կուսակցության կոմիտե:
Մին օր էլ ըտըրան ըռայկօման ծէն ըն
տամ (Ձ): 2. Նույն կոմիտեի քարտուղա-
րը: Յըրդուլթան ըռայկօմը կամ ա Տօղ, ժո-
ղով անում, Էտ մարթին մէղալ տամ (Ձ):

ԸՈԱՅՍԱԿԵՏ/ՈԱՅՍԱԿԵՏ (ռուս.
раисовем) - հպվ. 1. Խորհրդային կարգե-
րի օրոք շրջանային՝ ավանային սո-
վետ: Ըռայսավէտին շէնք՝ը քանդան ըն
(Բ): 2. Նույն սովետի նախագահը: Ըռայ-

սավետը փոխում ըն, մին ջանիլ տըղա տինում տըղը (2):

ԸՈՍՅՕՆ/ՈՍՅՕՆ (ռուս. *район, ф. rayon*) - գ. Վարչատարածքային ստորաբաժանում՝ շրջան: Հինգրան էլ մըրո ռայոնէն անըմը փոխում ըն, էլիսն անիլ մարթիքը ճըրըպէրթա յըն խօսում (ԼՂԲԶ, 28):

ԸՈՍԱՆԱՅԱԿ/ՈՍԱՆԱՅԱԿ - գ. Մի տեսակ կաքավ, որ տարածված էր Առանի դաշտում: Ըռանահավ չի մընաց, լօխ կուտուրը՝ցէն (2):

ԸՈՍՆԱԳ/ՈՍՆԱԳ (այրս. *rang, թրք. renk*) - գ. 1. Երանգ, գույն: Էտ շօրին ըռանգը կընգանը սըրտավը չինում (2): 2. տեն ԿԸՐԱՍԿԱ: ...Մընացած փուլըն էլ տասս ա, ռանգ ինք օնէս, տընէս (ՀԺՀ, V, 259): 3. փխր. Տարատեսակ, կարգ: Մըհէնգ Մէլիք Շահնազարը սահանց անա հըր-ցընում ա, թա հի՛նչ ռանգի, հինչ փորմի պատիժ տա դէրվիշին (ՀԺՀ, V, 603): 4. տեն ԶԱՎԱՐԿԱ(2): Ըռանգին կըլիսավը վէր ճուր ըծը՝ցէր, չայը կընհամէ (Բ):

- Ըռանգ՝ անէլ - տեն Ըռանգ՝ տալ:

- Ըռանգան ըղնէլ - 1. Գունաթափվել, խամրել: Շօրը ըռանգ՝ան ընգալ ա (Բ): 2. տեն Ըռանգը մըռալու ըռանգ՝ տըռնալ:

- Ըռանգը մըռալու ըռանգ՝ տըռնալ/շինիլ - Խիստ գունատվել՝ դժգունել: Էտ վէր տըռնում ա, վախան նըրի՛տ ըռանգը մըռալու ըռանգ՝ ա տըռնում:

- Ըռանգը յըրան - տեն Ըռանգը տըղը:

- Ըռանգը վըրդ/պատէն ծէփը տըռնալ/շինիլ - տեն Ըռանգը մըռալու ըռանգ՝ տըռնալ:

- Ըռանգը տըղը - 1. Նախկին՝ բնական գույնը պահպանած, չխամրած: Հէնգ՝ տարէլ յա՛՝ կը՛նում ա էտ դարյան, ամմա ըռանգը էն ա հնլան տըղը: 2. տեն Ըռանգըռուշ(տ)ը տըղը:

- Ըռանգը տըղը կ'անլ - 1. Նախկին գույնը վերականգնվել: Գ'աբան քըցըխ-ծիրանվ լըվացալ, ըռանգը տըղը յը՛կալ (Բ): 2. տեն Ըռանգըռուշ(տ)ը տըղը կ'անլ:

- Ըռանգը տուս տալ/տուս քըցիլ - Թըզվելուց գույնը՝ ներկը տարածվել: Շալվարը լըվացալ, ըռանգը տուս տըվալ (Բ):

- Ըռանգը փախչիլ/փոխել/քըցիլ/քի-նիլ - տեն Ըռանգան ըղնէլ:

- Ըռանգը փըխըփօխ անէլ - Խիստ վախենալ՝ հուզվել: ...Մին դըպլուդի էտ լօխ տէսնում ա, ռանգը փըխըփօխ ա-նում (ՀԱԲ, 15, 154):

- Ըռանգ՝ նըհաշ տալ - 1. Վախեցնել, սպառնալ: Թանգան նախագան ըրը-

րանց ըռանգ ա նըհաշ տամ, զինքըր-նէն հըվաքում ըն (2): 2. Ընդդիմանալ, համառել: Էտ տըղան ըտըրանց ըռանգ ա նըհաշ տամ, կարում չըն կօխկէն քը-ցին (2):

- Ըռանգ՝ տալ - տեն Կըրասկա տալ: ...Ք'ինան ա ծո՛ւ առնըմ, պիրըմ իփըմ, ռանգ՝ տամ, տանըմ Գ'անջան ծախըմ (ԼՂԲ, 387):

ԸՈՍՆԱԳ-ԸՈՍՆԱԳ/ՈՍՆԱԳ-ՈՍՆԱԳ (թրք. *rengāreng* - ած. Բազմագույն, երփ-ներանգ, խայտաբղետ: Պըլը-Պուղին տըսնաս ա՝ մին խօխու վըննէրէն տըր-խընէրէն խէ դանջանգ՝ տըրխըտանէր կա, էն էլ պըրթի ռանգ-ռանգ՝ թիլա կ'ծրծած (ԼՂԲ, 396):

- Ըռանգ-ըռանգ՝ ինիլ/փըխըփօխ ա-նէլ/փօխ տալ - տեն Ըռանգը փըխըփօխ անէլ:

ԸՈՍՆԱԳ-ԸՈՒԿՈՒԾ/ՈՍՆԱԳ-ԸՈՒԿՈՒԾ - տեն ԸՈՍՆԱԳԸՈՒԾ(Տ):

ԸՈՍՆԱԳԸՈՒԾ(Տ)/ՈՍՆԱԳԸՈՒԾ(Տ) (այրս. *rang+rašt* (փխրուն), արաբ. *rošd* (աճում), թրք. *rüşt* (հասուն, չափահաս) - գ. Դեմքի գույնը, արտաքին տեսքը՝ կերպարանքը: Ըտըրա ըռանգըռուշտըն էլ էնքան կ'էշ ա ինում, վէր վէշ մինը իրը՝սէն յէշում չի (2):

- Ըռանգըռուշ(տ)ը տըղը - Գեղեցիկ արտաքինով, սիրունատես: Թաքավը՝ ռէն տըղան սաղ յէրգ'իրը շօռ ա կ'ամ, մին ըռանգըռուշ տըղը ախճիգ՝ չի ճարում (2):

- Ըռանգըռուշ(տ)ը տըղը կ'անլ - Զվարճանալ, կազդուրվել, աշխուժա-նալ: ...Էլիա աշխարքըս ուրանը տէռավ, ռանգըռուշ տըղը յէկալ... (ԶՏ, Ա, 14):

- Ըռանգըռուշ(տ)ը փօխէլ - տեն Ըռանգը մըռալու ըռանգ՝ տըռնալ: ...Վէր-ջը կ'ամ ըն էտ պատին տակէն տըրան քըթանում, տէսնում վը՛ննը փըշըրած, ռանգըռուշ փօխած... (ՀԺՀ, V, 403):

ԸՈՍՆԱԳԸՈՒԾ(Տ)ԱՎ/ՈՍՆԱԳԸ-ՈՒԾ(Տ)ԱՎ - ած. տեն Ըռանգըռուշ(տ)ը տըղը:

ԸՈՍՆԱՐԱՆ/ՈՍՆԱՐԱՆ (այրս. *rande, թրք. rende*) - գ. Հյուսնի՝ պողպատե լեզվակով հղկող գործիք, ռանդա: Դո՛ւլգ'անը վէր ռանդան չի պինըցըրալ, էլ հինչ ո՛ւստա յա՛ (Բ):

- Ըռանդան տալ - տեն ԸՈՐԸՆԴԻԼ:

- Ըռանդանվ ընցըցընէն - տեն ԸՈՐԸՆ-ԴԻԼ:

ԸՈՍՆԱԴԻԼ - տեն ԸՈՐԸՆԴԻԼ:

ԸՈՍՆԵՊԱՐ/ՈՍՆԵՊԱՐ/ԸՈՍՆԵ-ՊԱՐ/ՈՍՆԵՊԱՐ (այրս. *rangbar, թրք. rençper*) - տեն ՍԵՊԻՆԶԻ: Էտ մարթը ռանշպար ար, քըշէրալ ք'ոնում ար ըրտատըղը, քըշէրը կ'ամ (2):

ԸՈՍՆԵՊԱՐՈԹՈՒՆ/ՈՍՆԵՊԱՐՈ-ԹՈՒՆ/ԸՈՍՆԵՊԱՐՈԹՈՒՆ/ՈՍՆԵՊԱՐՈ-ԹՈՒՆ - տեն ՍԵՊԻՆԶՈԹՈՒՆ:

ԸՈՍՆԵՊԱՐ - տեն ԸՈՍՆԵՊԱՐ:

ԸՈՍՆԵՊԱՐՈԹՈՒՆ - տեն ԸՈՍՆԵ-ՊԱՐՈԹՈՒՆ:

ԸՈՍԵՐԻ/ՈՍԵՐԻ (արաբ. *rāsīd* (ուղ-դափառ, մակդիր առաջին չորս խալիֆ-ների) - գ. Աշխատասեր, եռանդազին աշխատող, գործունյա: Ախճի, յէկէք, հընճըլօզանց ախճիկըն օզինք, ասըմ ըն՝ շատ ռաշիդ ախճիկ ա (ԶՏ, Ա, 63):

ԸՈՍԵՊԻԼ/ՈՍԵՊԻԼ (ռուս. *растопка, իտ. raspa*) - գ. Հյուսնի կամ կոշկակարի՝ ատամնավոր հղկելու գործիք: Դո՛ւլգ'անը ըռաշպիլանվը կացնէն կօթը դո՛ւլգըը-նում ա (Բ):

ԸՈՍԵՕՏ - տեն ԸՐԱԵՕՏ:

ԸՈՍՍԻՍՕՐ - տեն ԸՐԱՍՍԻՍՕՐ:

ԸՈՍՍԿԸԼԱԴՈՒԾԿԱ/ՈՍՍԿԸԼԱ-ԴՈՒԾԿԱ (ռուս. *раскладушка*) - գ. Ծալովի մահճակալ: Տանը տը՛ղ չի կա, թա կը-րավաթ տինին, ըռասկըլադուշկու յըրա յըն քօն ինում (Բ):

ԸՈՍՍՊԱԼԿՕՍ/ՈՍՍՊԱԼԿՕՍ (ռուս. *райсполком*) - հպվ. գ. 1. Խորհրդային կարգերի օրոք շրջանային գործադիր կոմիտե: Հարցը հըսնում ա ըռասպալ-կօմ (2): 2. Այդ կոմիտեի նախագահը: Էտ ըռասպալկօմը շատ փիս մարթ ա ի-լնլ (Բ):

ԸՈՍՍՍ/ՈՍՍՍ (այրս. *rāst* (հանդի-պումս, պատահումք), թրք. *rast*) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըռաստ ինիլ/կ'անլ - Հանդիպել, պա-տահել: Ք'ինամ ա, ք'ինամ, ըռաստ կ'ամ մին պառալ մարդու (2):

ԸՈՍՎԱԼ/ՈՍՎԱԼ (գրք. առանել (ա-վելի, շատ, առավելություն) - գ. 1. Վա-րելահողի երկու ծայրերը, որոնք մնում են առանց վարելու: Ք'ըսծրէն յը՛տ ըն տըռնում, ըռավալ'ումը նըստում, ք'ը-սծր անում (2): 2. փխր. Վերջ, ծայր, ա-վարտ: Մինչը՛վ կօրծէն ըռավալ'ը հնլան շատ կա (Բ): 3. տեն ՀՕՐՕՎԷԼ:

- Ըռավալ՝ անէլ - Վարի ժամանակ վա-րելահողի ծայրերը խոպան թողնել: Տը-րախտըրը էտ տափը մին օրումը վարում ա, դըրըրնէքըն էլ ըռավալ՝ անում (2):

- Ըռավալը հըսնէլ - 1. Գործը վերջ-նակետին հասնել՝ ավարտվել: Սնջախ-անջախ կօրծէն ըռավալ'ը հըսալ (Բ): 2. Վերջը գալ, մեռնել: Հըմբարցին ըռա-վալ'ըն էլ հըսալ (Բ):

ԸՈՍՎԵՏ/ԸՈՍՎՕՏ (գրք. առաւօտ) - տեն ԸՈՐՈՒԹԱՆԱ:

ԸՈՍՎՕՏ - տեն ԸՈՍՎԵՏ:

ԸՈՒԵ/ՈՒԵ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Ըռէ կ'ալ - տէն Յըղէ կ'ալ:
 - Ըռէ պիրիլ - տէն Յըղէ պիրիլ:
 ԸՌԵՓԱՆ/ՈՒԵՓԱՆ - մ. Առանց վճարի, ծրի: Ամսէն հինչ էն ա ըռէֆան վէր ածած, հիշկան օգում ըս, կարիս տանիս (Ձ):
 ԸՌԵԺԻՍ/ՈՒԵԺԻՍ (ռուս. режим, ֆր. régime, լատ. regimen) - գ. Որեւէ բանի համար սահմանված կարգ: Էտ մարթը ըռէ-ժիմավ հաց ա օտում, ըռէժիմավ կօրծ անում, ըռէժիմավ քօն ինում (Բ):
 ԸՌԵԼՍ/ՈՒԵԼՍ (ռուս. рельс, անգլ. rails, լատ. regula) - գ. Երթուղային գիծ՝ ռելս: Էտ ռէլսէրը հըսնըմ ա մինչըմ Ըս-տէփանակ'ըրտա տակը (Բ):
 ԸՌԵԽ - տէն ԸՌԵԽ:
 ԸՌԵԿՈՐԴ/ՈՒԵԿՈՐԴ (ռուս. рекорд, անգլ. record) - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Ըռէկօրդ թըխէլ - Նվաճված հաջողությամբ՝ բարձր ցուցանիշով մյուսներին գերազանցել: Սօսան պառազ հնւլավ կոպիսօգումը ռէկօրդ ա թըխէս (ՀԲ, 337):
 ԸՌԵՅԱՆ/ՈՒԵՅԱՆ (գրք. ռահան) - գ. Շրթնածաղիկների ընտանիքին պատկանող հոտավետ բանջարաբույս: Առանց ռէհան կարէլ չըս անգնիւ-մանգնիւ տալթ շինիս (Բ):
 ԸՌԵՄՕՆՏ/ՈՒԵՄՕՆՏ (ռուս. ремонт, ֆր. remonte) - գ. Նորոգում, վերանորոգում: Տանը ըռէմօնտը սըկսում ա (Բ):
 - Ըռէմօնտ անէլ - Նը. Նորոգել, վերանորոգել: Վըննըմանէրը ռէմօնտ ա ըրալ (Բ):
 ԸՌԵՅԿԱ/ՈՒԵՅԿԱ (ռուս. рейка) - գ. Տախտակի նեղ ու բարակ շերտ: Մըղակը կապում ա, մին ռէյկա էլ թըխում, վէր պէնվա վէչ (Ձ):
 ԸՌԵՆ/ՈՒԵՆ - տէն ՎԱՅՐՈ:
 ԸՌԵՆԳԵՆ/ՈՒԵՆԳԵՆ (ռուս. рентген, գերմ. Röntgen) - գ. Ռենտգենային ճառագայթներով լուսավորելու սարք, որ գործածում են բժշկության մեջ: Առաջ հու վա՝ գ'իդանցն՝ ռէնգէնը հինչ ա (Բ):
 - Ըռէնգէն ըղնէլ/քըցիլ - Այդ սարքով հիվանդությունը աստորոշել: Ըռէնգէն ա ըղնում, տըմսնում փածը՝ընը օռած (Բ):
 ԸՌԵՍՏՈՐԱՆ/ՈՒԵՍՏՈՐԱՆ (ռուս. ресторан, ֆր. restaurant, լատ. restaurare) - գ. Բարձր կարգի ճաշարան, ռեստորան: Ըստի վէր ք'ինի, շինէրքըմըն էլ ըն ռէստարաննէ պինան (Բ):
 ԸՌԵՎԻԶՆ/ՈՒԵՎԻԶՆ (ռուս. ревизия, ֆր. revision, լատ. revisio) - գ. Ստուգում, վերստուգում: Ըռէվիզան վէր ինի վէչ, լօխ հօք'իմանգին կըխանիին (Ձ):
 - Ըռէվիզան անէլ - Ստուգել, վերստուգել: Ըռէվիզան ըն անում մաղազինը, տըմսնում ապըրանքը պակաս (Ձ):

ԸՌԵՎԻԶՈՐ/ՈՒԵՎԻԶՈՐ (ռուս. ревизор, ֆր. reviseur, լատ. revisere) - գ. Ստուգում վերստուգում կատարող անձ: Պիրում ա ըռէվիզօրին ըռուշվաթ տամ, վէր փօչէրը պէց չի անէ (Ձ):
 ԸՌԵՎՈՒՇ/ՈՒԵՎՈՒՇ - տէն ԸՌԱՆԳԸ-ՈՒՈՒՇ(Տ):
 ԸՌԸԲԱՆԻՍ - տէն ԸՌԸԲԱՆԻՍ:
 ԸՌԸԳԱԹԿԱ/ՈՒԸԳԱԹԿԱ/ԸՌԱԳԱԹԿԱ/ՈՒԱԳԱԹԿԱ (ռուս. рога́тка) - գ. Փոքրիկ քար արձակելու հարմարանք, պարսատիկ: Մէհէտ մին տըղա պիցըրացալ ա էտ պըռըշին, վէր ռազաթկու հաչա կըտըրէ, վէր ա ընգալ, մընալ (ԱԱ, 48):
 - Ըռըգաթկու քար էլ չի տըմնալ - Շատ փոքր՝ նիհար է: Օսէփը ծըծըղէս ա, թա.- Ա կըծ'անհար, էտ հինչ կ'առ ա՛, էտ ըռըգաթկու քար էլ չի տըմնալ (Ձ):
 ԸՌԸԳԻՍԿԱ/ՈՒԸԳԻՍԿԱ - գ. Ամսաբող: Խըմ'ընը ըռըղիսկա յա ծախում, յօլա ք'իւնում (Բ):
 ԸՌԸԽ/ՈՒԸԽ/ԸՌԸԽ/ՈՒԸԽ (գրք. երախ) - գ. 1. Կենդանիների բերան, երախ: Ասլանը ըռըխը պէնում ա, թա ըտըրա կօլ տա (Ձ): 2. անրգ. Մարդու բերան: Ըռըխը մըմ ախճիգ՝ ա (Բ): 3. Կտրող գործիքի սայր՝ շեղք: Տինակէն ռըխը քոտացալ ա (Բ): 4. տէն ԸՌԸԽԱԼԻ: 5. Ամանի՝ անոթի վերին մասը՝ ելքը: Էտ ղըզղանէն տակը լէն ա ինում, ըռըխը՝ Նըմ (Ձ): 6. Սկիզբ, մուտք, ելք են: Ծըմակէն ըռխումը մին ըլբաստըրակ ա ջիհում (Ձ):
 - Ըռըխ բըհամ անէլ - տէն Յըխըբօղազ անէլ (1):
 - Ըռըխը բիդի յերգինքը - Գինը շատ բարձր: Բըզարէն ապըրանքը ըռըխը բիդի յերգինքըն ա, ինք՝ օնօղ չի կա (Բ):
 - Ըռըխը ըղնէլ - 1. Մեկի խոսակցության՝ բամբասանքի առարկան դառնալ: Էտ պէնը ըղնում ա շինանցուց ըռըխը, լօխ ըտըրանա ըն խօսում (Ձ): 2. Պատահել, հանդիպել: Ըտի էտ տըղան ըղնում ա կըրակէն ըռըխը (Ձ):
 - Ըռըխը թամնուգ պահէլ/պէնալ - տէն Պէրանը թամնուգ պահէլ:
 - Ըռըխը՝ լակ-լակ, կըծիք՝ թակ-թակ - Ասում են դատարկախոս մարդկանց մասին. դատարկախոսը միշտ ծեծ կուտի:
 - Ըռըխը՝ լէն/զըմ, փօխկը՝ ճօթնած - Մեծախոս աղբատ: Ամսէն տըմ էլ ըռըխը՝ լէն, փօխկը՝ ճօթնած մարթիք՝ կան (Ձ):
 - Ըռըխը ծակ - տէն Ըռըխը չանթա (Ձ):
 - Ըռըխը ծէփէլ - տէն Պէրանը կապէլ:

- Ըռըխը ծըռէլ - տէն Պէրան ծըռէլ:
 - Ըռըխը կախ անէլ/տալ - Ոչինչ չանէլ: Յինչ ըմ ըռըխը կախ տուլալ, հու վա՛ պըրտական անէ՛ տու օտիս (Ձ):
 - Ըռըխը կապ - տէն Պէրանը կապ:
 - Ըռըխը կապէլ/կուպ(ըր) անէլ - տէն Պէրանը կապէլ:
 - Ըռըխը կապիս՝ վըմալը կըխօսէ - տէն Պէրանը կապիս՝ վըմալը կըխօսէ:
 - Ըռըխը կըրակ ըղնէլ - տէն Պէրանը կըրակ ըղնէլ:
 - Ըռըխը հավաք պահէլ - տէն Պէրանը հավաք պահէլ:
 - Ըռըխը հըղաղէլ/հը(ղ)լըղօրէլ - տէն Պէրանը հըղաղէլ:
 - Ըռըխը հըվաքէլ - Ղեմն առնել, պահանջները բավարարել: Էտ ղօնաղը շատ օտօղ ա ինում, տընատարը կարում չի՝ ըռըխը հըվաքէ (Ձ):
 - Ըռըխը հինչ ա՛ - Այլընտրանք չունի, ստիպված է: Կընէգը ասում.- Բու ըռըխըտ հինչ ա՛, ասում ըմ, բիդի անիս (Ձ):
 - Ըռըխը հօփ օնէլ - տէն Պէրանը կապէլ:
 - Ըռըխը ճըղած/ճօթնած - տէն Պէրանը ճըղած:
 - Ըռըխը ճըղէլ/ճօթնէլ - տէն Պէրանը ճըղէլ:
 - Ըռըխը լըմէլ/լըղօտէլ - տէն Պէրանը լըմէլ:
 - Ըռըխը լըղօտվէլ - տէն Պէրանը լըղօտվէլ:
 - Ըռըխը շաղ տալ - տէն Պէրանը շաղ տալ:
 - Ըռըխը շօռ ածէլ - տէն Պէրանը շօռ ածէլ:
 - Ըռըխը չանթա - 1. Մեծ բերան ունեցող: Ըռըխը չանթա մարթ ա (Ձ): 2. Շատակեր, անկշտում: Ըտըրան էլ ըռըխը չանթա էրկու խօխա յա ինում (Ձ):
 - Ըռըխը պաժառ ըղնէլ - տէն Պէրանը կըրակ ըղնէլ:
 - Ըռըխը պէն քըցիլ - տէն Պէրանը պէն քըցիլ:
 - Ըռըխը պէց - տէն Պէրանը պէց:
 - Ըռըխը պէց անէլ - տէն Պէրանը պէց անէլ:
 - Ըռըխը պէց թօղնէլ - տէն Պէրանը պէց թօղնէլ:
 - Ըռըխը պէց մընալ/ինիլ - տէն Պէրանը պէց մընալ:
 - Ըռըխը ըռիս տալ/տիսիլ - տէն Բըմ'ը քըթու տալ:
 - Ըռըխը կըծիք ա՛ թակալ - Ինչո՞ւ պետք է անգաղտնապահության կամ որկրամոլության պատճառով նախատվեմ: Ըռըխը կըծիքը ա՛ թակալ, խէ բիդի ասիս (Ձ):

- Ըռըխը վըսկըռ կօխել/քըցիլ - տեն Պերանը վըսկըռ կօխել:

- Ըռըխը վըտել - տեն Պերանը վըտել:

- Ըռըխը տալ - 1. Բտել, սնել: *Կորման ըռըխըն ա տամ, էտ խօգէրը քուքանում ըն* (Բ): 2. Հանձնել, մատնել: *Հըրըվանէն միլիցիս ըռըխը տըվալ* (Ձ): 3. Որեւէ բանով կտրտել՝ տրորել՝ հնձել եւն: *Սահմադը ճըղացէն քարը շաշկէն ռէխըն ա տամ, քարէրը փըշրում* (ՀԱԲ, 15, 16):

- Ըռըխըտ կըցա՛վէ - տեն Պերանըտ կըցա՛վէ:

- Ըռըխը ցա՛քիլ/ցա՛ք՝ կօխել/ցը՛խել - տեն Պերանը ցա՛քիլ: *Յէս կըրթէցած չըմ, վէր խօսած վախտը հանց լիւզվաթակ անիւմ, լօխճու ռէխ ցա՛քիւմ, վէր մընան ցըմաքված...* (ՁՏ, Բ, 117):

- Ըռըխը ցըրը՛վ տալ - տեն Պերանը ցըրը՛վ տալ:

- Ըռըխը ռըրան պահել - տեն Պերանը ռըրան պահել:

- Ըռըխը փըրփըրել - տեն Պերանը փըրփըրել:

- Ըռըխ տալ - տեն Պերան տալ:

- Ըռըխան բօշ/գիղի/թիւ/խը՛ղճ - տեն Պիրանան բօշ:

- Ըռըխան զը՛ռ կօրծ փըռնել - Ձգտել անել անկարելին: *Ըռըխան զը՛ռ կօրծ փըռնողը կըտո՛ւժվի* (Բ):

- Ըռըխան կէնալ - Սագել: *Շօրը կ'ը՛ւնըմ ա, ըռըխան ա կէնում* (Բ):

- Ըռըխան յավա - տեն Պիրանան յավա:

- Ըռըխան շընավըտ կ'ալ/շընըթուլա վէտ տը՛ռնալ - տեն Պիրանան շընավըտ կ'ալ:

- Ըռըխան չօր/պէնդ - տեն Պիրանան չօր:

- Ըռըխան տոն կ'ալ/տոն քըցիլ - տեն Պիրանան տոն կ'ալ:

- Ըռըխան տոն կ'ալ, ծօցը ղընել - տեն Պիրանան տոն կ'ալ, ծօցը ղընել:

- Ըռըխան քըրէի օգիլ - տեն Պիրանան քըրէի օգիլ:

- Ըռըխավը կ'ալ - տեն Վը՛ռավը կ'ալ: ... *Շը՛տը ասմա.- Վէր ըռըխավըտ կ'ամ չի փըսակվիս, հօր ը՛ս ռազի կացալ* (ԱԱռ, 70):

- Ըռըխավը յը՛տ ասել - տեն Պիրանավը յը՛տ ասել:

- Ըռըխէն գօռ տալ - տեն Պիրանէն գօռ տալ:

- Ըռըխէն թէթ ասել - Խիստ հանդիմանել, սաստել, լռեցնել: ...*Սըհէնգ հիկնչ ա ռըխիտ թէթ ըն ասալ, կըքընէտ էլ*

ք'արփաթունալ հանալ, կատունէն էլ ըն յըրատ ալլան կըտրալ (ՁՏ, Բ, 130):

- Ըռըխէն ծուլուլը քիկիլ - տեն Պիրանէն ծուլուլը քիկիլ:

- Ըռըխէն կապը կըտըրել - տեն Պիրանէն կապը կըտըրել:

- Ըռըխէն համը գիղալ - տեն Պիրանէն համը գիղալ:

- Ըռըխէն համը կուրցընել - տեն Պիրանէն համը կուրցընել:

- Ըռըխէն հօփ տալ - տեն Պիրանէն հօփ տալ:

- Ըռըխէն դափաղ շիկիլ - տեն Պիրանէն դափաղ շիկիլ:

- Ըռըխէն ճիրէրը քիկիլ - տեն Պիրանէն ճիրէրը քիկիլ:

- Ըռըխէն ճո՛ւրը վը՛նը կէնալ - տեն Պիրանէն ճո՛ւրը վը՛նը կէնալ:

- Ըռըխէն մըղդարը գիղալ - տեն Պիրանէն մըղդարը գիղալ:

- Ըռըխէն մըհալ տիկիլ/քըցիլ - Ասածին ուշադրություն դարձնել՝ հաշվի առնել: *Խը՛ղճ ախճիգ՛ը օգի՛ւմ չի ք'իկի, ամմա դէ էն վախտէրը ըխճըկանը ըռըխէն հու վա՛ մըհալ քըցալ, հօր խօսկը գակօն ա իլալ* (ԱԱ, 68):

- Ըռըխէն մին ընգի՛նսվը/ղըրաղավը - տեն Պիրանէն մին ընգի՛նսվը:

- Ըռըխէն յէշիլ - տեն Պիրանէն յէշիլ:

- Ըռըխէն յը՛խտէրը/քաքէրը վէր ածել/ցըրը՛վ տալ - տեն Պիրանէն յը՛խտէրը վէր ածել:

- Ըռըխէն չափար տիկիլ - տեն Պիրանէն չափար տիկիլ:

- Ըռըխէն ջըլա՛վ չիկիլ - տեն Պիրանէն ջըլա՛վ չիկիլ:

- Ըռըխէն ջըլա՛վ/տօռնը տիկիլ - տեն Պիրանէն ջըլա՛վ տիկիլ:

- Ըռըխէն տալ - տեն Պերանը շաղ տալ:

ԸՈՒԷ՛Ս-ՍԸՈՒԷ՛Ս - տեն ԸՈՒԷ՛ՍԸՈՒԷ՛Ս:

ԸՈՒԸԺԻ/ՈՒԸԺԻ - տեն ՇԷԳ:

ԸՈՒԷ՛ՍԼԻ/ՈՒԷ՛ՍԼԻ - մ. Լի բերանով, ամբողջ ուժով, ինչքան որ կարող է: *Էշը ըտըրան վէր տը՛սնում ա, ըռըխալի զըռռամ ա* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍՎԻ՛ՆԷԼ/ՈՒԷ՛ՍՎԻ՛ՆԷԼ - գ. Երախակալ, դնչակալ: *Ըռըխակ'իւրը քըցի՛ւմ ա շանը ըռըխը, կապան փըռնում, ք'իւնամ* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍԱՅ՛ՆԷԼ/ՈՒԷ՛ՍԱՅ՛ՆԷԼ/ԸՈՒԷ՛ՍԸԼԸԱՅ՛ՆԷԼ/ՈՒԷ՛ՍԸԼԸԱՅ՛ՆԷԼ - գ. Վայրահաչելը, վայրահաչություն: *Ըռըխահաչըն էտ շէնան անպակաս ար* (Ձ):

- Ըռըխահաչ տալ - Վայրահաչել, դատարկախոսել, չարախոսել: *Տըղամարթը վէր ըռըխահաչ տըվալ, տըղամարթ չի* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍՄԱՅ՛ՆԷԼ/ՈՒԷ՛ՍՄԱՅ՛ՆԷԼ - գ. Երախի՝ բերանի ներսի կողմը: *Ըռըխամաչը օռալ ա, կարում չի, թա հաց օտէ* (Բ):

- Ըռըխըմաչին թըխել/տալ/տըրըքընել - Ուժեղ հարվածել: *Տըղան ըտըրա ըռըխըմաչին թըխում ա, ըսպանում* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍՍՈՐ/ՈՒԷ՛ՍՍՈՐ - ած. 1. Սուր շեղք՝ սայր ունեցող, հատու: *Ըռըխասօր տէնակ ա* (Բ): 2. Սուր լեզու ունեցող, լեզվանի: *Ըռըխասօր կընէգ՛ ա* (Բ): ԸՈՒԷ՛ՍՎԵ՛Ր/ՈՒԷ՛ՍՎԵ՛Ր/ԸՈՒԷ՛ՍԵ՛ՎՄԻ՛Ր/ՈՒԷ՛ՍԵ՛ՎՄԻ՛Ր - ած. Ազահ, անկուշտ: *Մին ըռըխավէր կընէգ՛ ա ինիւմ, տանը հիկնչը ինիւմ ա, օտում ա, խօխէնք՛ը թօղում տո՛ւզըն* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍՏԷԼ/ՈՒԷ՛ՍՏԷԼ - նք. Գործիքի՝ ամանի բերանը կտրտել: *Ցակատը թըխում ա քարէն, ըռըխատում* (Բ):

ԸՈՒԷ՛ՍԷԼ/ՈՒԷ՛ՍԷԼ - նք. Բերանով բռնել, լիաբերան կծել: ...*Շընէրը ք'իւնչէքը չափում ըն, հիւր տօն ասիս՝ մընըմ ըն ու մին պէն ռըխած տո՛ւս կ'ամ...* (ՁՏ, Ա, 75):

ԸՈՒԷ՛ՍԵՎՄԻ՛Ր - տեն ԸՈՒԷ՛ՍՎԵ՛Ր:

ԸՈՒԷ՛ՍԸԼԱՅ՛ՆԷԼ - տեն ԸՈՒԷ՛ՍԱՅ՛ՆԷԼ:

ԸՈՒԷ՛ՍԸՅԱՐՈՒՍ/ՈՒԷ՛ՍԸՅԱՐՈՒՍ - 1. տեն ԸՈՒԷ՛ՍՎԵ՛Ր: 2. ած. Շատախոս, շաղակրատ: *Կընէգ՛ը լ'ալ ա կ'էշ իկի, քանց ըռըխըհարուստ* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍԸՍԸՈՒԷ՛Ս/ՈՒԷ՛ՍԸՍԸՈՒԷ՛Ս/ԸՈՒԷ՛Ս-ՍԸՈՒԷ՛Ս/ՈՒԷ՛Ս-ՍԸՈՒԷ՛Ս - գ. անրգ. Բերանը՝ իր շրջակայքով, ամբողջ դեմքը՝ երեսը: *Խօխան բա՛ք'մաճ կերալ, ըռըխըմըռըխը սաղ դօղից* (Բ):

- Ըռըխըմըռըխը արիւն անել/հըղըլըրել/ճո՛ւր անել - Խիստ ծեծել: *Փըռնում ըն ըտըրա ըռըխըմըռըխը արիւն աւնում, ըտը՛ղ վէր քըցիւմ* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍԸՈՒԷ՛Ս/ՈՒԷ՛ՍԸՈՒԷ՛Ս - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըռըխըռըխ ղընել - Բերնեբերան անցնել՝ տարածվել: *Ըտըրա ասածը ըռըխըռըխ ա ղընում, էք'սը լօխ գ'իւղիւմ ըն* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍՎԵ՛Ր/ՈՒԷ՛ՍՎԵ՛Ր - մ. Բերանը՝ երեսը դեպի ներքեւ դարձած: *Խըմած կ'ամ ա, ըռըխըվէր ղընում թախտէն յըրա* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍՎԼԻ/ՈՒԷ՛ՍՎԼԻ - գ. Ամանի՝ անոթի բերանը փակելու կափարիչ՝ խցան: *Լըքա ըռըխկալին տո՛ւս ա ունէս, թա ճո՛ւր խըմէ, էն մարդիմազարը թըխէտ ա, կօլան կուտըրէս, թուղէս ծարալ* (Ձ):

ԸՈՒԷ՛ՍՎՄԻ՛Ր/ՈՒԷ՛ՍՎՄԻ՛Ր - նք. Ամանի՝ անոթի բերանը կափարիչով՝ խցանով փակել: *Կ'իկիկն ածում ա չէթվէռը, ըռըխկալիւմ, վը՛ղումը թաղում* (Ձ):

ԸՈՒՅ՛ԱԹ՝/ՈՒՅ՛ԱԹ՝ (արաբ. *rāhat*, թրք. *rahat*) - ած., մ. Հեշտ, դյուրին, հան-

գիստ: Ծըրտարա հըղէն ըռըհաթ հըղէ յա (Բ):

ԸՈՐՁԱԹ/ՈՐՁԱԹ՝ (արաբ. *rayat*) - գ. Ժողովուրդ, աշխատավորություն: ...Էս տըղան Շահ-Աբբասէն յըրան նամակ ա կիրըմ, վըր յէս կըլանկան ըմ, հինչ վըր ի-լան ա, ըռըհաթին պատմիմ... (ՅԺՅ, VI, 115):

ԸՈՐՁԱԹ/ՈՐՁԱԹԻ - գ. 1. Խողովա-կավոր անոթ՝ մի կողմը լայն, մյուսը՝ նեղ, որով նեղեբրան ամանների մեջ հեղուկ են լցնում, ձագար: Ըռըհաթին տինում ա, արաղը ածում բուրդակեն, ըշկավիումը շարում (Ձ): 2. փխբ. Կոնծե-լը, կոնծում: Մակիչը պըտահում ա Մը-ցակէն, թա.- Ըռըհաթիտ հունց ա՛, հանի արաղ օնի՛ս, թա պըրծալ ա՛ (Ձ):

- Ըռըհաթի անէլ - Կոնծել, հարբեցո-ղությամբ զբաղվել: Էտ շէնին տըղը-մարթիքը՝ ամմէն օր հըրվաքվում ըն մի-նին տանը, ըռըհաթի անում (Ձ):

ԸՈՐՁԵԼ/ՈՐՁԵԼ (գրբ. *nash* (ճամփա), *nashet*, (ճամփա գցել), պրս. *rāh, reh* (ճա-նապարհ, ուղի), թրք. *rah* (ճանապարհ, ուղի) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըռըհէլը քաշիլ - տէս Ըռնդը քա-շիլ: ...Կէր տէսի էտ հայասըզէրը օրիշ պէնէր էլ ըն ընէլու, ըռըհէլըս քըշէցի... (ՋՏ, Բ, 127):

ԸՈՐԸԲԱԹԻՆ/ԸՈՐԸԲԱԹԻՆ/ՈՐԸԲԱ-ԹԻՆ/ՈՐԸԲԱԹԻՆ (արաբ. *rabāt* (շրջա-պարիսպ), թրք. *rabitali* (կանոնավոր, կարգավորված, խոհեմ) - ած., մ. Օրի-նավոր, ինչպես հարկն է, կարգին: Ը-ռըղընաթին մարթ ա Սամսօնը (Բ): Ըռըղ-բաթին ա կօրծ անում (Ձ):

ԸՈՐԸՆԳԱԾՈՒՐ/ՈՐԸՆԳԱԾՈՒՐ - գ. Մեջը ներկ լցրած ջուր, որի մեջ զանա-զան առարկաներ դնելով՝ ներկում են: Ծոնվէնը ածում ա ըռընգ՝աճնորը, Ը-ռանկ՝ տամ (Ձ):

ԸՈՐԸՆԳԱՄԱՆ/ՈՐԸՆԳԱՄԱՆ - գ. 1. Մեջը ներկ լցրած աման: Ըռընգ՝ամանը վէր ա ըղնում, պօլը լըպատում (Բ): 2. տէս ՉԱՆԻԳ:

ԸՈՐԸՆԳԸՆԵ/ՈՐԸՆԳԸՆԵ - գ. Խաղո-ղի տեսակ: Ըռընգ՝ը՛նէն քախծըր խա-ղու վա (Բ):

ԸՈՐԸՆԳԸԹԱԹԱՆ/ՈՐԸՆԳԸԹԱԹԱՆ - ած. Ներկով թաթախված, ներկոտված: Մին ըռընգ՝ըթաթախ շօր ա յօր ունէս, Ը-մընէք՝ը սիրփիս (Ձ):

ԸՈՐԸՆԴԻԼ/ՈՐԸՆԴԻԼ/ԸՈՒՄՆԴԻԼ/ՈՒՄՆԴԻԼ - նբ. 1. Ռանդայով տաշել՝ ո-ղորկել՝ հարթեցնել: Ռանդան յօր ա ու-նէս, էտ սոթոնը ըընդիս (Ձ): 2. փխբ. Կրթել, դաստիարակել, բարեկիրթ դարձնել: Ըտի էտ կընէգ՝ը էտ մարթին ըռընդում ա (Բ): 3. փխբ. Ամբողջը ուտել,

խժռել: Տընատարը հինչը տինում ա ըս-տօլէն, դօնաղը իլբիհան ըընդում ա (Ձ):

ԸՈՐԸՆԴԱՆԱԼ/ՈՐԸՆԴԱՆԱԼ - նբ. Աշխատասեր դառնալ, եռանդագին աշ-խատել: Լօղոտ մարթ ար, փըսակվից, Ը-ռըշիղացալ (Բ):

ԸՈՐԸՆԴՅ(Ը)ՆԵԼ/ՈՐԸՆԴՅ(Ը)ՆԵԼ - նբ. ԸՈՐԸՆԴԱՆԱԼ-ի:

ԸՈՐԸՆԴՈՐԹՈՒՆ/ՈՐԸՆԴՈՐԹՈՒՆ - գ. Աշխատասիրություն, եռանդագին աշ-խատելը: Ըռըշիղօթունը մարթին տոնգ-նը թօղէլ չի (Բ):

ԸՈՐԸԿԱԼՈՒԹ/ԸՈՐԸԿԱԼՈՒԹ - տէս ԸՄԲԸԼԱԼՈՒԹ:

ԸՈՐԸԿԱՊԵ/ԸՈՐԸԿԱՊԵ - տէս Ը-ՈՐԸԿԵՏԱՆ:

ԸՈՐԸԿԵՏԱՆ/ԸՈՐԸԿԵՏԱՆ - գ. Աշ-խատանքի ժամանակ զգեստի վրայից կապելու շոր, գոգնոց: Կընէգ՝ը ըտըրա վը՛նէնը լըվանըմ ա, ըռըշկէտանալը սըրփըմ, յէտնան նըստըմ ըն, թա հաց օ-տին (ՅԺՅ, V, 107):

ԸՈՐԸԿԱՏՐՈՒԿԵ - տէս ԸՈՐԸԿԱՏ-ՐՕԿ:

ԸՈՐԸԿԱՏՐՕԿ/ԸՈՐԸԿԱՏՐՕԿ/Ը-ՈՐԸԿԱՏՐՈՒԿԵ/ԸՈՐԸԿԱՏՐՈՒԿԵ - գ. 1. Մեկը մյուսից առաջ անցնելը, գերազան-ցելը: Ըռըշկըտրօկը վէր ինի վէչ, կօրծը առաջ չի քիսիլ (Ձ): 2. Մանկական խաղ, երբ վագելիս յուրաքանչյուրը ձգտում է մյուսներից առաջ անցնել: Խօխէնը Ը-ռըշկըտրօկ ըն խաղ անում (Ձ):

- Ըռըշկըտրօկ անէլ - Ուրիշներից առաջ անցնել, գերազանցել: Կ՛ոթիլ ըռըշկըտրօկ ա անում, արտը մին օրու-մը հընձնում (Ձ):

ԸՈՐԸԿԱՏՐՕՂԱՆ/ԸՈՐԸԿԱՏՐՕ-ՂԱՆ/ԸՈՐԸԿԱՏՐՕՎԱՆ/ԸՈՐԸԿԱՏՐՕ-ՎԱՆ - մ. Առաջ ընկնելով՝ անցնելով: Մէ-հէտ էլ էն մին ընգ՛նէնին ա մըհակալ ծը՛-փում, դանը ծը՛րքան ինք՝ օնում, ըռըշ-կըտրօղան հընսում տօն (ՅԺՅ, VII, 341):

ԸՈՐԸԿԱՏՐՕՎԱՆ - տէս ԸՈՐԸԿԱՏ-ՐՕՂԱՆ:

ԸՈՐԸԿԱՔԱՄԱԿ/ԸՈՐԸԿԱՔԱՄԱԿ - տէս ԸԿԿԸԾԵՆ:

ԸՈՐԸԿԱՔԱՇԻ/ԸՈՐԸԿԱՔԱՇԻ - ած. 1. Առջեկից գնացող՝ քաշող: Ըռըշկըքաշի լը՛գնանը թըխէլ չըն (Ձ): 2. Դեկավար, պարագլուխ: Ժողովուրդին վէր ըռըքա-շի չինի, ծըմակումը շիլ կըղնէ (ՆԱԲ, III, 68):

ԸՈՐԸԿԱՔԸՇՕԹՈՒՆ/ԸՈՐԸԿԱՔԸՇՕ-ԹՈՒՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըռըշկըքըշօթուն անէլ - Առաջնոր-դել, դեկավարել, ուղղություն ցույց տալ: Թաքալէրը մը՛ռնում ա, ժըղօվուրթը մը-

նամ ըն անդար, մինը ինըմ չի՝ ըռըշկըք-շօթուն անէ (Ձ):

ԸՈՐԸԿՕՏԱԼ - տէս ՊԸՐԿԱՇՏՕ-ՏԱԼ:

ԸՈՐԸՏԱ/ՈՐԸՏԱ (պրս. *erišta, թրք. erište*) - գ. Խմորից պատրաստած մակա-րոնի նման ուտելիք՝ արիշտա: Կըռվէն վախտը ժըղօվուրթը ըռըշտա շատ ըն իլան շինիս (Բ):

ԸՈՐԸՏՕՏԵԼ - տէս ՊԸՐԿԱՇՏՕ-ՏԱԼ:

ԸՈՐԸՇՕԹԿԱ - տէս ԸՐԸՇՕԹԿԱ:

ԸՈՐԸՍԼՈՒԹ - տէս ԸՈՐԸԿԱԼՈՒԹ:

ԸՈՐԸԶԻ/ԱՌԱՉԻ (գրբ. *arazgihin*) - թ., ած. 1. Մեկ քանակական թվականի դա-սականը: Խօխան ըռըչի դասարանըմըն ա սըվըրէս (Բ): 2. Ըստ կարգի՝ բոլորին նախորդողը, սկզբինը: Ըռըչի մարթը շիլ ա ըղնում (Ձ): 3. Ըստ ժամանակի՝ ամե-նահինը, նախնական: Ըռըչինը ըտը՛դ Խօնդիք ըն ապըրալ (Ձ): 4. փխբ. Ամե-նալավը, գովելին, առաջնակարգ: Ամ-մէն կօրծում ըռըչինը էտ կընէգ՝ըն ա ի-նում (Ձ):

ԸՈՐԸԿԱՊԵ - տէս ԸՈՐԸԿԱՊԵ:

ԸՈՐԸԿԵՏԱՆ - տէս ԸՈՐԸԿԵՏԱՆ:

ԸՈՐԸԿԱՏՐՈՒԿԵ - տէս ԸՈՐԸԿԱՏ-ՐՕԿ:

ԸՈՐԸԿԱՏՐՕԿ - տէս ԸՈՐԸԿԱՏ-ՐՕԿ:

ԸՈՐԸԿԱՏՐՕՂԱՆ - տէս ԸՈՐԸԿԱՏ-ՐՕՂԱՆ:

ԸՈՐԸԿԱՏՐՕՎԱՆ - տէս ԸՈՐԸԿԱՏ-ՐՕՂԱՆ:

ԸՈՐԸՆԱԿ - տէս ԸՈՐՉԻՆԱԿ:

ԸՈՐԸՔԱՄԱԿ - տէս ԸՈՐԸԿԱՔԱՄԱԿ:

ԸՈՐԸՔԱՇԻ - տէս ԸՈՐԸԿԱՔԱՇԻ:

ԸՈՐԸՔԸՇՕԹՈՒՆ - տէս ԸՈՐԸԿԱՔԸ-ՇՕԹՈՒՆ:

ԸՈՐԿԱՐՁԱԹ/ՈՐԿԱՐՁԱԹ - տէս ՊԱ-ՂԵՎ:

ԸՈՐԿԱՐՁԱՆԱ - տէս ԸՈՐԿԱՐՁԱՆԱ-ՔԸՇԵՐԱՎ:

ԸՈՐԹԱԿ - տէս ԶԱՆԴ(Ը)ՐՈՒԿ: ...Խէղճ խուփիս ըռըփակը կըլխավը քը-ցած՝ յէտ հարակց դարկից... (ՋՏ, Ա, 71):

ԸՈՒԶԻՆ/ՈՒԶԻՆ (ռուս. *pezuна, фp. resina, լատ. resina, հուն. rētinē*) - գ. 1. Կաուչուկից ստացվող փափուկ առաձ-գական նյութ, ռետին: Ըռիզինը յօր ա օ-նում, ըռազաթկա շինում (Ձ): 2. փխբ. Ռետինի պես առաձգական՝ ոչ փխրուն իր: Էս մէս չի, ռիզին ա, հիշկան օգում ըս կըծիս, պուք չի կ՛ամ (Բ):

ԸՈՒՍԿ/ՈՒՍԿ (ռուս. *puck, фp. risque, իտ. risco, հուն. rixikon*) - գ. Յնարավոր վտանգն արհամարհելու խիզախու-թյուն, հանգստություն, համարձակու-

թոյն: *Իրեքինջի դօնումը ռիսկավ մուտանում ա...* (ՀԱԲ, 15, 133):

- Ըռիսկ անէլ - Յանդգնէլ, համարձակվել: *Թաքավճրը մըտածում ա, ասում ա.- Զնքանթ տըրանում մին հինար կա, վճրը ըռիսկ ա ըրալ, յէկալ* (ՀԺՅ, VII, 31):

- Ըռիսկու քիսիլ - տէն Ըռիսկ անէլ: ԸՌԻՍԿԱՎ/ՌԻՍԿԱՎ - տէն ԸՌԻՍԿԱՎԱԿԱՎ:

ԸՌԻՍԿԱՎԱՎԵԼ/ՌԻՍԿԱՎԱՎԵԼ - չք. Յանդգնություն՝ համարձակություն ձեռք բերել: *Տըղան վէր ախաթորը տը՛ս-նում ա, ըռիսկը հանվում ա* (2):

ԸՌԻՍԿԱՎԱԿԱՎ/ՌԻՍԿԱՎԱԿԱՎ (ռուս. *рискованный*) - ած. 1. Յանդգն, համարձակ: *Ըռիսկովընի մարթը ամէն հինջու կըրհսնէ* (Բ): 2. Յանդգնություն՝ համարձակություն պահանջող: *Արջ ըսպանէլը ըռիսկովընի կործ ա, ամմէն վը՛րսկան կարէլ չի* (Բ):

ԸՌԻՏԻՆ/ՌԻՏԻՆ (գրք. *ռետին* (խեժ), հուն. *retinē*) - գ. Գրածը ջնջելու ռետինի կտոր՝ ջնջիչ: *Խօխան ըռիտինը յօր ա օնում, կ'իրանծը ճինջում* (2):

ԸՌՆԱԳ - տէն ԸՌՆԱՍ: ԸՌՆԱԽՈՒՄ/ԸՌՆԱԽԱՎԱԿԱՎ - ած. Արյունառուշտ, արյունաբերու: *Էտ էլ շատ ըռնախում մարթ ա ինում, տըղէն յիրան կ'իրում ա, թա քըվօրըտ կըսպանէս...* (ՀԺՅ, VII, 115):

ԸՌՆԱԿԵՐ (գրք. *արիւնակեր*) - տէն ԸՌՆԱԽՈՒՄ:

ԸՌՆԱԿԻՆ - գ. տէն Արուն կ'ին: ԸՌՆԱԾՈՒՐ - գ. Միսը լվանալիս կամ աղ դնելիս առաջացած արյունախառն ջուրը: *Մէսը լըվանում ա, ըռնածուրը ածում ծառէն տակը* (2):

ԸՌՆԱԿԸՏ - գ. Արյան հոտ: *Ըռնը-վը՛տէն յորա շընէրը հըվաքվում ըն* (2):

ԸՌՆԱՍ/ԸՌՆԱՐ (գրք. *առնետ*, *ասոր. arnā'a*) - գ. Աքիսների ընտանիքին պատկանող՝ շիկավուն մորթով, երկարավուն մարմնով, փորի տակը սպիտակ փոքրիկ գիշատիչ, առնետ: *Մին օր էլ ըռնատը նի յա մընում կ'ումը, հավէն ծօտէրը կըտօրում* (2):

ԸՌՆԱՍԱՐ - ած., գ. 1. Արյուն թափող, մարդասպան: *Ըռնատար մարթին անա հիշկան կարում ըս, բիդի դըրաղ շօռ տաս* (Բ): 2. տէն ԴՈՒԾՄԱՆ: ...Կօզի բըրըշվիս ըք, համա անլան ձորի յիհէտ մընաս ըք ըռնատար (ՀԲ, 362):

ԸՌՆԱՔԱՄ - ած. 1. Արյունը քամված, ուժասպառ եղած: *Կ'ամ ա, տը՛ս-նում մին ըռնաքամ սալոյթ ըտը՛ղ վէր ընգած* (2): 2. փխբ. Սնանկացած, ունեցվածքից՝ կարողությունից զրկված: *Ըռնաքամ մարթ ա, իլանծը մին կավ ար, էն էլ ըստակից* (2):

- Ըռնաքամ անէլ - 1. Արյունը քամել, ուժասպառ անել: *Դուխտուրնէն ըտըրա-նա էնքան անում ըն տոն օնում, լափ ըռնաքամ ըն անում* (2): 2. Սնանկաց-նել, ունեցվածքից՝ կարողությունից զրկել: *Էս կըռը՛վը մէր շինացուց լափ ըռնաքամ ըրավ* (2):

- Ըռնաքամ ինիլ/տը՛ռնալ (արիւնա-քամ լինիլ) - 1. Արյունը քամվել, ուժասպառ լինել: *Գ'ուլլան նի յա կ'ամ վը՛ն-նէն, ըռնաքամ ա տը՛ռնում, մը՛ռնում* (2): 2. Սնանկանալ, ունեցվածքից՝ կարողությունից զրկվել: *Բիդասըլ տըղէն հանը ըռնաքամ կինի* (Բ):

ԸՌՆԵԼ (գրք. *արիւնեմ*) - չք. Արյուն դուրս գալ՝ հոսել: *Յարան պուք ա տամ, ծը՛րքը ըռնում ա* (2):

ԸՌՆԵԼԻԹ - գ. 1. Ինչ որ պետք է գնել: *Ք'ոնում ա մաղազինը, ըռնէլիք՛ը առնում, կ'ամ* (Բ): 2. Ինչ որ պետք է մեկից վերցնել: *Ըտըրան հիրըվանէն անա ըռնէլիք՛ փուկ ա ինը* (2):

ԸՌՆԵԼԻԹ-ՏԱԼԻԹ - գ. 1. Փոխադարձ դրամական հաշիվ՝ պարտք եւ պահանջ: *Ըտըրանը ձորի յիհէտ ըռնէլիք-տալի-քը վիրջըքընում ըն, քիւնալ տօն* (Բ): 2. փխբ. Մեկի հետ ունեցած հարաբերու-թյուն՝ առնչություն: *Էտ տըղէն հօրը-մօրը նըհէտ ըռնէլիք-տալիք չի ինում* (2):

ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ (գրք. *արիւնաթա-թախ*) - ած. Արյան մեջ թաթախված, արնակոլող: *Պը՛րըմ ըն ըռնըթաթախ բախրան տընըմ Փաննի խանին առա-ջին* (ԼԴԲ, 334):

- Ըռնըթաթախ անէլ - Արյան մեջ թաթախել: *Իմաստունը մանը կըտրէս ա, էրկու հըլըվնէն ըռնըթաթախ ընէս, տաս հոլըվնէն...* (ՀԺՅ, V, 473):

- Ըռնըթաթախ ինիլ/տը՛ռնալ - Ար-յան մեջ թաթախվել: *Ըտի ըռնըթաթախ իլանծ նի յա մըննէս թաքավէրին պալա-տը* (2):

ԸՌՆԱԾԱՍՈՒԿ - տէն ԸՌՆԵԼԻԹ: ԸՌՆԱԾԱՎԱ - տէն ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ: ԸՌՆԱԾԱՐԱՆ (գրք. *արիւնա-խառն*) - ած. Արյան հետ խառնված, արյունախառն: *Արունը ածում ա կաթ-նէն մաքը, ըտի ըռնըխառնը տամ տը-ղէն* (2):

ԸՌՆԱԾԱՎԱ - տէն ԸՌՆԱԽՈՒՄ: ԸՌՆԱԾԱԼԻԼ - չք. Արյունով լցվել: *Կըտըրած տը՛ղը օռնում ա, ըռնըկն-լում* (2):

ԸՌՆԱԾԱԼԻԼԻԼ - տէն ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ:

ԸՌՆԱԾԱՍՈՒ - տէն ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ: ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ - 1. տէն ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ: ած. 2. Սաստիկ ծեծված: *Ըռ-*

նըճիճընի մարթին աշկը կըվախէ (2):

- Ըռնըճիճընի անէլ - 1. տէն Ըռնը-թաթախ անել: 2. Սաստիկ ծեծել: *Ըռնը-ճիճընի ըն անում, ձորանք քիւնում* (2):

- Ըռնըճիճընի ինիլ/տը՛ռնալ - 1. տէն Ըռնըթաթախ ինիլ: 2. Սաստիկ ծեծ ու-տել: *Ըռնըճիճընի իլանծ կընէգ՛ը մարթին դադիրը կըգ՛իդան* (2):

ԸՌՆԱԾԱՐԱՆ (գրք. *արիւնաշա-դախ*) - տէն ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ:

ԸՌՆԱԾԱՐԱՆ - տէն ԸՌՆԱԾԱՐ(1): ԸՌՆԱԾ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԱՌՆԵԼ-ի:

ԸՌՆԱԾԱՎԱ - տէն ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ: ԸՌՆԱԾԱԿԱՎ - Գործածվում է

կապակցության մեջ:

- Ըռնըփըրթնը անէլ - Դաժանորեն սպանտել, կտոր-կտոր անել: *Էտ ըռնա-խումը ըտըրանց ըռնըփըրթնը ա անում* (2):

ԸՌՆԱԾԱՎԱԿԱՎ - նք. տէն Ըռնաքամ անել:

ԸՌՆԱԾԱՎԱԿԱՎ - կք. եւ չք. ԸՌՆԱԾԱՎԱԿԱՎ-ի:

ԸՌՆԱԾԱԿ - ած. տէն Ինք՝ ընօվի:

ԸՌՆԱՕՏ (գրք. *արիւնտո*) - ած. Արյու-նտած, վրան արյուն քսված, ար-յամբ թաթախված: *Դէրվիշը ըռնօտ շօրէրը տանում ա, թաքավէրին նը-հաշ տամ* (2):

- Ըռնօտ անէլ - Արյուն քսել, արյամբ թաթախել: *Մանդըրնուէն հընգըր Շըր-մաղէն շօրէրը հանըմ ա, ըռնօտ անըմ, յօր օնըմ, քիւնում* (ՆԼԴԺԲ, 30):

- Ըռնօտ ինիլ/տը՛ռնալ - Արյուն քսվել, արյամբ թաթախվել: *Ըռնօտ իլանծ շօրէրը ածում ա կ'ըտը* (2):

- Ըռնօտ ծը՛րք - տէն ԸՌՆԱԾԱՐ(1):

ԸՌՆԱՕՏԵԼ - նք. տէն Ըռնօտ անել:

ԸՌՆԱՕՏԱԿԱՎ - կք. եւ չք. ԸՌՆԱՕՏԵԼ-ի:

ԸՌՆԱԿԱՐ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ - տէն ԸՌՆԱԿԱՐՈՑ:

ԸՌՉԸՔՕԹԵԹ - տեն ԸՌՉԸՔՕԹԵԹ:
ԸՌՉՕԹԹԻՆ - տեն ԸՌՉՕԹԹԻՆ:

ԸՌՉԻՆԱԿ/ԸՌՉՆԱԿ/ԸՌՉԻՆԱԿ
(գրք. առաջնակ) - գ. Անդրանիկ՝ առաջ-
նային զավակ: Ըռչինակը վեր ընում ա,
անումը տընում ըն Ահմադ... (ՆԱԲ, 53):

ԸՌՌՈՒ/ՌՈՒ/ԸՌՌՈՒ/ԸՌՌՈՒ/ՌՈՒ/ԸՌՌՈՒ -
ած. Բոլորի համար ազատ օգտագործե-
լի, չխնամվող, չհսկվող, անտերունչ (այ-
գի, հողամաս եւն): Ըտըդէրը սաղ ըռռու
յա, հու հինջը օգում ա, անում ա (2):

- Ըռռու անել - Անխնա օգտագործել՝
օգտվել: Ըռռու յըն անում, էտ ծառէրը
յօխ քաղում (2):

ԸՌՌՈՒ - տեն ԸՌՌՈՒ:

ԸՌՍԸԶՕԹԹԻՆ - տեն ԸՌՍԸԶՕ-
ԹԹԻՆ:

ԸՌՏԱԲՕՅ - տեն ԸՌՏԱԲՕՅ:

ԸՌՏԱՏԱՐ - տեն ԸՌՏԱՏԱՐ:

ԸՌՏԱՏԸՂ - տեն ԸՌՏԱՏԸՂ:

ԸՌՌԻ - տեն ԸՌՌՈՒ:

ԸՌՌԻԶԻ/ՌՌՌԻԶԻ/ԸՌՌՈԶԻ/ՌՌՈԶԻ
(այրս. rüzi) - գ. Բարիք, բերք, ապրուստի
միջոց: Մարթը դանը կըրում, տօն ա քը-
ցում, խըխօսընը ռուզին բուլըցընում
(ՀԺՅ, VI, 146):

- Ըռուզավ ըղնել/ինիլ - Բարիքի՝
հարստության հանդիպել: Էտ կընէգը
տաղատ քընում ա, մին չուբանու ռու-
զավ ինում (ՀԱԲ, 15, 57):

ԸՌՌԻԹԱՆԱ/ՌՌՌԻԹԱՆԱ/ՌՌՌԻԹԱՆԱ
- 1. գ. Արեւը ծագելու ժամանակը՝ առա-
վոտ: Ըռութանան վեր կ'ամ ա, Աբրամը
Թէվօսէն ծէն ա տամ (2): 2. մ. Առավոտ
ժամանակ՝ առավոտյան: Ըռութանան
էտ մարթը յեր ա կենում, կընզանը յօր օ-
նում, ք'ինան թաքավըրէն պալատը
(ՆԼՂԺԲ, 66):

- Ըռութանա անել - Առավոտյան
տնային գործերը կատարել: Էտ կընէգը
յըր ա կենում, վեր ըռութանա անէ, ծը-
կըլթօնը ըղնում ա շէնը (2):

ԸՌՌԻԹԱՆԱ-ՔԸՇԵՐԱԿ - մ. Վաղ ա-
ռավոտյան: Ուռթանա քըշերավ Աթանը
յիշիս ա տըսնաս՝ խիլլան հըռէ տըդ մին
պէն փըլըստրատէ յա տաս (ՀԲ, 339):

ԸՌՌԻԹԸՆԱՅԱՅ/ՌՌՌԻԹՌՈՒՆԱ-
ՅԱՅ/ՌՌՌԻԹԸՆԱՅԱՅ - գ. 1. Առավոտյան
թեթեւ ուտելը՝ նախաճաշ: Էտ մարթը
վեր ըռութընահացը սըքսում ա, էրկու
սըքիս քաշում ա (2): 2. Նախաճաշելու
համար նախատեսված ուտելիքներ:
Ըռութընահացը տինում ըն խորջինու-
մը, ք'ինամ (2):

ԸՌՌԻԹԸՆԱ(Ն)Յ/ՌՌՌԻԹՌՈՒՆԱ(Ն)Յ/
ՌՌՌԻԹԸՆԱ(Ն)Յ - մ. Առավոտվանից: Ը-
ռութընանց վեր սըքսում ըն հծնծ անելը,
ջըքէրանը ք'ըսծր դինջանում չըն (2):

ԸՌՌԻԼ/ՌՌՌԻԼ՝ (ռուս. рубль, հոլ. roer) -
գ. Տրանսպորտային միջոցի ընթացքի
ուղղությունը կարգավորելու հարմա-
րանք, դեկ: Ըռուլ'ը ծըրքան պէց ա ըր-
նում, մաշինը ըղնում ա ծծրը (Բ):

- Ըռուլ'ը միշտ աջ ինիլ - Բարեմաղ-
թանք՝ ուղղված վարորդներին, հատկա-
պես նոր մեքենա գնելու առթիվ:

- Ըռուլ'ին նըստել - Տրանսպորտային
միջոցը վարել: Ըռուլ'ին վեր խամ շօփեր
նըստէ, էն մաշինը տըդ չի հըսնէլ (2):

ԸՌՌԻՇՎԱԹ/ՌՌՌԻՇՎԱԹ/ՌՌՌԻՇՎԱԹ
(արաբ. rešvat, rašvat) - գ. Կաշառք:
Ըռուշվաթավ ամսէն կօրծ չի, վեր դի-
զում ա (Բ):

- Ըռուշվաթ յըր օնէլ/օտէլ - Կաշառք
վերցնել, կաշառվել: Ըռուշվաթ ըն յըր
օնում, ըտըրան տիւրման ըզաղում (2):

- Ըռուշվաթ տալ - Կաշառել, կա-
շառք տալ: ...Թաքավըրէն ախճիգ'ը տը-
րան վըսկէ յա ինիս ռուշվաթ տըված
(ՀԺՅ, V, 290):

ԸՌՌԻԶԱՅ/ՌՌՌԻԶԱՅ - Գործածվում է
կապակցությունների մեջ:

- Ըռուջահ ինիլ/կ'անլ - տեն Ըռաստ
ինիլ: Մին դծնըմ էն իրէք ըըքաստըրա-
կը կ'ամ ըն ըտըրան ըռուջահ ինըմ...
(ՀԺՅ, V, 124):

ԸՌՌԻՍ/ՌՌՌԻՍ/ՌՌՌԻՍ (ռուս. рыв) - 1.
գ. Ռուսաստանի բնիկ ազգը, ինչպես
նաեւ այդ ազգի ներկայացուցիչը՝ ռուս:
Ըռուսը մէգ նըիդ'տ միշտ էլ պարիկըմօ-
թուն ա ըրալ (Բ): 2. փխր. տեն ՇէԳ (2):

- Ըռուսու բաբուշկու քամակ - Շատ
կարմրած: Արկաթը կ'իրմիրում ա, տըր-
նում ըռուսու բաբուշկու քամակ (2):

- Ըռուսու հացը - տեն ԸՌՌԻՍԸՅԱՅ-
ՅԵ:

ԸՌՌԻՍԱՆԱԼ/ՌՌՌԻՍԱՆԱԼ/ՌՌՌԻՍԱ-
ՆԱԼ - չք. Ռուսական վարքուբարք՝ սո-
վորություններ եւն ընդունել: Ըտի էտ
ախճիգ'ը էնքան ռուսներէն մաջին կէ-
նում ա, ռուսանում ա (2):

ԸՌՌԻՍԸՅԱՅ(Ց)Ե/ՌՌՌԻՍԸՅԱՅ(Ց)Ե/
ՌՌՌԻՍՌՈՒՅԱՅ(Ց)Ե - տեն ՔԸՐԸՅԱ-
(Ց)ՅԵ:

ԸՌՌԻՍԸՎԱԶԻ/ՌՌՌԻՍԸՎԱԶԻ/ՌՌՌԻՍ-
ՍՌԻՎԱԶԻ - տեն ԸՌՌԻՍԸՎԱՐԻ:

ԸՌՌԻՍԸՎԱՐԻ/ՌՌՌԻՍԸՎԱՐԻ/ՌՌՌԻՍ-
ՍՌԻՎԱՐԻ - մ. Ռուսի նման, ռուսական
ձեռով՝ վարվելակերպով եւն: Յայը վեր ը-
ռուսըվարի ապըրից, կարէլ չի յօլլա ք'ի-
նի (2):

ԸՌՌԻՍԻ/ՌՌՌԻՍԻ/ՌՌՌԻՍԻ - տեն Ը-
ՌՌԻՍԸՎԱՐԻ:

ԸՌՌԻՍՕԹԻ/ՌՌՌԻՍՕԹԻ/ՌՌՌԻՍՕԹԻ
- Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըռուսօթի շըլծր - գ. 1.
Քարբեկազգիների ընտանիքին պատ-

կանող մացառոտ թուփ, կոկոռչենի:
Յըլաթումը ըռուսօթի շըլծր էլ ա տընգալ
(Բ): 2. Այդ բույսը պտուղը, կոկոռչ: Ը-
ռուսօթի շըլծրը Ղարաբաղ լ'ավ տըր-
նում ա (Բ):

ԸՌՌԻՍՕՎՈՒՐ/ՌՌՌԻՍՕՎՈՒՐ/ՌՌՌԻՍ-
ՍՕՎՈՒՐ - մ. Ռուսների լեզվով՝ ռուսե-
րեն: Էտ մարթը ռուսօվուր խօսում ա,
Յէնդօն կըլծիս չի ըղնում (2):

Ը Ռ Ռ Ի Ք / Ռ Ռ Ի Ք / Ռ Ի Ռ Ռ Ի Ք / Ը -
ՌՕԶ/ՌՕԶ/ՌՌՌՌՕԶ (գրք. ռոջուն) - գ. Մեծ
քար, անկյունաքար: Էտ ըռուքը մին
թանիրնվ պիցըրցընում ըն, տինում պա-
տէն յըրա (2):

Ը Ռ Ռ Ի Ք Ք Ք Ս Ր / Ռ Ի Ռ Ռ Ի Ք Ք Ք Ս Ր /
ՌՌՌՔՔՔՔՔՔ - տեն ԸՌՌԻՔ:

ԸՌՕ - տեն ԸՌՌՈՒ:

ԸՌՕԶԳԻ/ՌՕԶԳԻ/ԸՌՕԶԳԻ/ՌՕԶ-
ԳԻ - տեն ԹԱԿ (4):

ԸՌՕԶԳԻ - տեն ԸՌՕԶԳԻ:

ԸՌՕԶԻ - տեն ԸՌՌԻԶԻ:

ԸՌՕԼԵՍ/ՌՕԼԵՍ - Անձնանուն:

- Ըռօլէսին կանտօրը - Խառ-
նաշփոթ՝ աղմկալից տեղ: Թամաղան
ասմա.- Սոն քրէք', էս հօ Ըռօլէսին
կանտօրը չի' (2):

ԸՌՕԾԻԳ/ՌՕԾԻԳ/ԸՌՕԾԻԿ/ՌՕ-
ԾԻԿ (գրք. ռոճիկ) - գ. Աշխատանքի դի-
մաց կատարվող դրամական վարձատ-
րություն, աշխատավարձ, ամսավարձ:
Միհէնգ'վա ըռօճիգ'ը շատ ա խըրէգ'.
տասսը օր ա հէրիք' անում (Բ):

ԸՌՕԾԻԿ - տեն ԸՌՕԾԻԳ:

ԸՌՕՍԲ/ՌՕՍԲ (վրաց. umbi) - գ. Տա-
վարի ամբողջական կաշվից պատրաս-
տած մեծ տիկ: Տընատարը մին ըռօմբի
կինի յա պիրում, ըտըդ քը'փ ըն ա-
նում (2):

ԸՌՕՆՕ/ՌՕՆՕ - հպվ. գ. 1. Շրջանա-
յին ժողովրդական կրթության բաժին: Ը-
ռօնօյան մարթ ըն դարկում, վեր էտ ըշ-
կօլը ըստուգէ (2): 2. Այդ բաժնի վարիչը:
Էտ մարթը հէնգ տարէ ռօնօ յա իլնլ (Բ):

ԸՌՕՔ - տեն ԸՌՌԻՔ:

ԸՍ (գրք. էս) - Էական բայի սահմա-
նական ներկայի եզակի երկրորդ դեմքը:
Յնրը կըզնըվում ա, թա.- Յը'կալ ըս հինչ
ա'նիս (2):

ԸՍԷԼԻԹ՝ - գ. Ասելու՝ խոսելու՝ հա-
ղորդելու բան: Ժըղօվորթը իւրիւր ըն
խառնըվում, էտ մարթը կարում չի ըսէ-
լիք'ը ասէ (2):

ԸՍԸԼԱՏԸՂ - տեն ԸՍԷԼԻԹ՝:

ԸՍԸՅԷՆՑ/ՍԸՅԷՆՑ - տեն ԸՍՏԻ:

ԸՍԸՂԱՄԱՆ - գ. Ասեղներ պահելու
տոպի: Ըսըղամանը պէնում ա, տը'սնում
ասը'դ չի կա (2):

ԸՍԸՂԱԿԱՐ - ած. Ասեղով՝ ձեռքով
կարած: Ըտըրա կ'ը'ցը մին ըսըղնակար

դարյա յա ինում, ըղնում ա մօշին քօլը, ճըղում (2):

ԸՍԸՂՆԱԿԸՌ - գ. Կարի ձեւ, երբ հատը անմիջապէս կցվում է նախորդ հատին, մեքենայի կարածի նման կար: Ըսըղնավճճը ամէն կընէ՞՞ կարէլ չի ա- նէ (Բ):

ԸՍԹԸՆԱԼԻ (գրք. աստեղալիր) - ած. Աստղեր սփռված, աստղերով, աստղավառ: Ըսթըխալի քըշէրը կ'օղէն աշկէն պըլօր ա (2):

ԸՍԹԸՆԱԼՆԻՍ (գրք. աստղալույս) - 1. գ. Աստղի լույս: Ըսթըխալիւսը վէր ինի վէջ, ք'արվանը առաջ չի ք'իսիլ (2): 2. ած. Աստղերի լույսով լուսավորված: Մին ըսթըխալիւս ըրիւ՞՞ն մարթ ու կը- նէ՞՞ տիւս ըն կ'ամ... (ՆԱԲ, 28):

ԸՍԹԸՆԱՅՆՉ - Գործածվում է կա- պակցության մեջ:

- Ըսթըխահնչ տալ - 1. Դունչը դեպի երկինք դարձրած՝ առանց պատճառի հաչել (շների մասին): Սաղ քըշէրը ըտը- րանց շօնը ըսթըխահնչ ա տամ, թօղ- նում չի, թա դօնաղը քօն ինի (2): 2. փխբ. Աստեղի՝ ավելորդ խոսել, դատարկաբա- նել: Խըրէ՞՞ ըսթըխահնչ տօ՞, ըջըլաման տօ՞՝ մուսը էլ մին պէն ասիլը (2):

ԸՍԹԸՆԱԶՈՐ - տէն ԲՄԱԲԱՆՏ:

ԸՍԹԸՆԸԸՆԱԿԱՆԲ - գ. 1. Աստղի ճառագայթ: Ըսթըխըընապանքը ըղ- նում ա տահանց լըրա (2): 2. փխբ. Գե- դեցիկ, սիրուն (երեխա, աղջիկ եւն): Ծառան ասում ա.- էս նախշուն ըսթը- խըընապանք ախճի՞՞ր յէս ծէր տանը հարթն ըմ պէրալ... (ՆԱԲ, 36):

ԸՍԿԱՄԵՅԿԱ (ռուս. скамейка) - գ. Նստելու հարմարանք՝ նստարան: Ըս- կամէյկին նըստօտում ըն, զըրիւց ա- նում (Բ):

ԸՍԿԱՆԱԼ - նբ. 1. Լսողությամբ ո- րեւէ ձայն ընկալել: Բոլորիւն մին սնա ա ըսկանում (Բ): 2. տէն Անգուճ օնէլ: 3. Լսելու ունակություն ունենալ: Կօզի պա- ռավ ա, ամմա լ'ավ ա ըսկանում (Բ): 4. Լուր ստանալ: Էտ թաքավէրը ըսկանում ա, վէր փըլան յիրգ'իրումը մին դէրվիշ կա՝ մը՞ռած մարթին սըղըցընում ա (2): 5. տէն ՅԸՍԿԱՆԱԼ: 6. Ուշադրություն դարձնել, կարեւորություն տալ: Վէր ամ- մէն ասած ըսկանաս, կօրծըտ առաջ չի ք'իսիլ (2):

- Չըսկանալը տիսիլ - Արհամարհել, մեկի ասածին ուշադրություն չդարձնել: Ծին չըսկանալըն ա տիսիւմ, էշին լաջունա էլ գ'առ-գ'առ ք'իսում (ԱԱ, 24):

ԸՍԿԱՆԴԱԼ (ռուս. скандал, լատ. scandalum) - տէն ԿԸԸԸՎ-ԴԱԿԻ:

ԸՍԿԵՍՈՒՐ/ԸՍԿՈՒՍՈՒՐ/ԸՍԿՕ- ՍՈՒՐ/ՈՒՍԿՈՒՍՈՒՐ (գրք. սկեստր) - գ.

Տղամարդու մայրը իր կնոջ համար, կե- սուր: Խը՞ղճ հարթը ըսկեսվօրը հիշ- քան լ'ավ ա պահում, էլիա նը՞ստա կ'էն- գ'ատ ըն անըմ (Բ):

ԸՍԿԸԼԱՂ (ռուս. склад) - տէն ՊԱ- ՅԵՍ:

ԸՍԿԸԼԱՂԶԻ - տէն ՊԱՅԵՍԱՊԷՏ: ԸՍԿԸՄԷ - ած. Այս կողմի: Ըսկըմէ թնրնիւր հննն չորագալ չի (Բ):

- Ըսկըմէ տըղան - տէն Էս գըմէ տը- ղան:

ԸՍԿԸՊՕՅ/ԸՍԿՈՒՊՕՅ (ռուս. скы- nou) - ած. Ժլատ, կծծի, ագահաբար խնայող: Մին շատ ըսկուպօյ մարթ ա ի- ննում, էնքան ըսկուպօյ, վը՞ր հաջ չի օ- տում, թա քուշտանա (ՆԼԴԺԲ, 85):

ԸՍԿԸՊՕՅՕԹՈՒՆ/ԸՍԿՈՒՊՕՅՕ- ԹՈՒՆ - գ. Ժլատ՝ կծծի լինելը, ժլատու- թյուն: Էտ դօնաղը մնթ ա մընըմ ըտըրա ըսկուպօյութունին լըրնն... (ԼԴԲ, 355):

ԸՍԿԸՍԷԼ/ՍԸԿԸՍԷԼ/ՍԸՔԸՍԷԼ/ՍԸ- ՔԸՍԷԼ (գրք. սկսանիմ) - նբ. 1. Որեւէ գործողության ձեռնամուխ լինել, որեւէ բան ձեռնարկել, սկիզբ դնել: Էտ մար- թիքը՝ նի լըն մըննում ցէխէն մաջը, ըս- կըսում շօռ կ'անը (ՆԼԴԺԲ, 125): 2. Որե- լէ գործողության կամ վիճակի առաջին նշանները ցույց տալ: Հավան ըսքըսալ ա պարգ'իլը (Բ): 3. չբ. Սկիզբ առնել, սկսվել, ծագել: Ըտըրանց ընըման էլ ըս- քըսէս ա շէնին միհէնգ'վա մը՞ծ ազգու- թնննէն (ԱԱ, 20):

ԸՍԿԸՍԿԷԼ/ՍԸԿԸՍԿԷԼ/ՍԸՔԸՍ- ԿԷԼ/ՍԸՔԸՍԿԷԼ - 1. կբ. եւ չբ. ԸՍԿԸ- ՍԷԼ(1, 2)-ի: 2. տէն ԸՍԿԸՍԷԼ (3): Հըր- սանէք'ը ըսկըսվըմ ա... (ՀԺԳ, V, 156):

ԸՍԿԸՑ(Ը)ՆԷԼ - պբ. ԸՍԿԱՆԱԼ-ի՝ լսել տալ: Էտ մարթը քառ ա իննում, հիշ- քան ճըղճըղամ ըն, կարըմ չըն պէն ըս- կըցընին (2): 2. տէն ՅԸՍԿԸՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԸՍԿԻ/ԻՍԿԻ - մ. 1. Բոլորովին, բնավ: Նա վըխէլան ըսկի գ'իղըմ չի՝ հինչ ա, փըռնըմ ա, տիսըմ ծօցըմը (ՀԺԳ, V, 515): 2. Երբեկից, որեւէ ժամանակ: Հօրը հը՞տէ ըսկի մըտածում չի, թա հունց ա ապըրում, հինչ ա օտում (2): 3. Գոնէ, մի քիչ: Ըխճըկանը հնրը Էտ տը- դէն ասմա.- Տու ըսկի ճինննչում ը՞ս իմ ըխճըկանըս (2):

- Ըսկի թա/հինչ - տէն ՎԷՅ մին պէն (1): Համօ, հինչ ը՞ս անում: - Ըսկի թա (2):

- Ըսկի մարթու անա պէն օգ'նծ չը՞ս - Ասում են շատ՝ մեծ բան խնդրողին: - Խօ՞րէն, հնրիւր մանէթ տօ՞. - Ըսկի մարթու անա պէն օգ'նծ չը՞ս (Բ):

ԸՍԿՈՒՊՕՅ - տէն ԸՍԿԸՊՕՅ:

ԸՍԿՈՒՊՕՅՕԹՈՒՆ - տէն ԸՍԿԸՊՕ- ՅՕԹՈՒՆ:

ԸՍԿՈՒՍՈՒՐ - տէն ԸՍԿԵՍՈՒՐ:

ԸՍԿՕՍՈՒՐ - տէն ԸՍԿԵՍՈՒՐ:

ԸՍՆԷԼ - տէն ԸՆՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԸՍՊԱԹԻԼ - գ. Զուգիակի հաստոցի շարժուն շրջանակի՝ ասպի սանրածեւ թելերը: Ըսպաթիլը կըտըրից, կօրծը վը՞նը կացալ (2):

ԸՍՊԱՅԸՑ - Գործածվում է կապակ- ցության մեջ:

- Ըսպահը՞տը կըցնահը՞տ տը՞ռնալ - Ասում են կոպիտ վարվողին՝ գործը ոչ նուրբ կատարողին:

ԸՍՊԱՆԱԽ/ԸՍՊԱՆԱՂ (գրք. սպա- նախ, պրոս. ispanāx) - գ. Թելուկազգիների ընտանիքին պատկանող միամյա ուտե- լի բանջար, սպանախ: Ըսպանախը ժա- րիտ ըրած լ'ավ պէն ա (Բ):

ԸՍՊԱՆԱՂ - տէն ԸՍՊԱՆԱԽ:

ԸՍՊԱՆԷԼ (գրք. սպանանեմ, սպա- նեմ) - նբ. 1. Մեկին կյանքից զրկել, մեռցնել: Խաբարը հըսնում ա ննգիրին, վը՞ր ուրնն տըղէն ըսպանալ ըն (ՆԼԴԺԲ, 63): 2. փխբ. Տանջել, չարչա- րել, ձանձրացնել, զարշանք պատճա- ռել: Ուրնն ճըղճըղօցալը լափ մէ՞զ ըս- պանից (Բ): 3. փխբ. Ծանր ազդել, հոգե- պես ցնցել: Փիս խաբարը մարթին կըս- պանէ (2): 4. փխբ. Որս անել, որսալ: Էտ մարթը ամմէն օր էրկու դուշ ար ըսպա- նում, ըտըրանալ յօլլա յին ք'իսում (2):

- Ըսպընէլա քըցիլ - տէն Թան ծըմէ- լն քըցիլ: ...Մին փնդ ա յօր օնում, էն- քան վը՞ր թակում, վը՞ր լափ ըսպընէլա քըցիլ ա... (ՀԺԳ, VII, 325):

ԸՍՊԱՆԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ԸՍՊԱՆԷԼ-ի:

ԸՍՊԱՆՈՒԹՈՒՆ (գրք. սպանություն) - գ. Սպանելը, սպանվելը: Էտ տըղէն ըս- պանութիւնը լօխճին հը՞տէ դնորդ ա տը՞ռնում (2):

ԸՍՊԱՍԷԼ (գրք. սպասեմ) - չբ. 1. Ո- րեւէ տեղում որոշ ժամանակ մնալ՝ գտնվել՝ իջեւանել՝ ակնկալելով մեկի գալը, մի բանի տեղի ունենալը: Մէլիք- Շահնազարը ըսպըսէս ա, ըսպըսէս, տըսնաս ա՝ պէն չի կա, տիւս ա կ'ասս... (ԼԴԲ, 379): 2. Մի բանի պատրաստ լի- նել: Էտ հըրսընքէն կընօխանց ինք' ըս- պասում (Բ): 3. Որեւէ բանի հույս ունե- նալ, ակնկալել: Ըսպասում ա, վէր օրէրը թըքանա (2): 4. Առաջիկայում սպասվել: Մէ՞զ հննն հինչէր ա՞ ըսպասում (Բ): 5. Համբերել: Տընատարը ասմա.- Պատառ ըսպասէ, էս ա հաջ ընք օտում (2):

ԸՍՊԱՐ (գրք. շպար (երեսի ներկ, ծեփ) - գ. Հողի վերին պինդ՝ չփխրեցվող շերտ: Ըսպարը ըլաթալ վարվէլ չի (2):

ԸՍՊԱՐԷԼ (գրք. շպարիմ (երեսը ներկել) - նբ. Քսել, սնգուրել, ծածկույթ

առաջացնել: *Կրթական յոր ա օնում, էտ տօռնը ըսպարում* (Ձ):

ԸՍՊԱՓՈՂ - գ. Զուկակի ոստայնի վրա հաստատված հորիզոնական փայտը, որի վրա ընկած է ագբը: *Թա հունց ա վըճնավը թըխում, ըսպափնդը կօտրում ա* (Ձ):

ԸՍՊԵԿՈՒԼԱՆՏ (ռուս. *спекулянт*, գերմ. *Spekulant*, լատ. *speculatio*) - տեն ԱԼՎԵՐԶԻ:

ԸՍՊԵՑԻԱԼԻՍՏ (ռուս. *специалист*, լատ. *specialis*) - ած., գ. Սասնագետ: *Խօնողից Իսակը արտ ընէլի լ'ավ ըսպէ-ցալիստ ա* (Բ):

ԸՍՊԵՑԻԱԼՆԻ (ռուս. *специальный*) - մ. Որոշակի դիտավորությամբ, դիտմամբ: *Ըսպէցանի չի քըճալ հըրսանէք, հան-ցու շաբաշ չի տա* (Բ):

ԸՍՊԸԼԱՇՆՈՅ (ռուս. *сплошной*) - մ. Ամբողջովին, օրիվ: *Էտ վըճէրըտ ըսպը-լաշնօյ վարում ըն* (Ձ):

ԸՍՊԸՆՕՏԷԼ - նբ. Շատերին սպա-նել, կոտորել: *Կ'ամ ա, տէսնում բնթնը ըստակած, ինքըն էլ թաքավէրէն, ընդը-րա ըխճըկանը, կընգանը ըսպընօտում ա* (ՅԺՅ, V, 494):

ԸՍՊԸՆՕՏՎԷԼ - կբ. եւ չք. ԸՍՊԸՆՕՏԷԼ-ի:

ԸՍՊԸՍԱՆԴՐՈՐ - գ. Զուկակի ոստայնի ագբի սանը՝ այն մասը, որով գործած կտավը մղվում է առաջ: *Ըսպը-սանդըրը ծըռած ա իննում, կըլխու չըն ըղնում* (Ձ):

ԸՍՊԸՐԱԳՎԱ (ռուս. *справка*) - գ. Որեւէ բան հաստատող՝ վավերացնող՝ հավաստող փաստաթուղթ, տեղեկանք: *Դօխտուրը մին ըսպըրափկա յա տամ, վեր էտ մարթը մին շէբաթ էն ա իլնլ բա-լինցումը* (Ձ):

ԸՍՊԻՍԱՏ (ռուս. *спусать*) - գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըսպիսատ անել - Անպիտանի հա-մարելով՝ հաշվից դուրս գրել: *Էտ մաշի-նը ըսպիսատ ըն անում, ծախում* (Բ):

ԸՍՊԻՍՕԿ (ռուս. *спусок*) - տեն ՅՈՒՏԱԿ:

ԸՍՊԻՐՏ (ռուս. *спирт*, իտալ. *spirito*) - գ. Մթերքների թորումով ստացած ալ-կոհոլ, սպիրտ: *Թօթէն արաղը վեր կա, ըսպիրտը հինչ ա՛ն ընդըրա քըշտէն* (Բ):

ԸՍՊՈԼԻՇՆԱՆԱ - տեն ՂԱԼԼԱԹՓՕՍԷ:

ԸՍՊՈՐ (ռուս. *спор*) - գ. Հակաճառու-թյուն, վիճաբանություն: *Էրկու տարէ յա՛ ըտըրանց ըսպորը հնլն քինամ ա* (Բ):

- Ըսպոր(իտ) անել (ռուս. *спорить*) - Հակաճառել, վիճաբանել: *Ըտահանք ու-րորը նըհը՛տ ըսպոր ըն անում, թա հու կըկարէ քըշըրը մինակ ք'ինի հննգ'իս-տը կ'ա* (Ձ):

ԸՍՊՐՏ (ռուս. *спорт*, անգլ. *sport*) - գ. Մարմնի ամրապնդման եւ զարգաց-ման համար ֆիզիկական վարժություն-ների ձեւերի ընդհանուր անունը, սպորտ: *Ըսպորտը մարթին ջանը պին-դըցընում ա* (Բ):

ԸՍՍԱԽԿԱԼ - տեն ԱԽՍԱԽԿԱԼ:

ԸՍՍԱԺ (ռուս. *стаж*, ֆր. *stage*) - գ. Գործողության որեւէ բնագավառում աշխատելու տեւողությունը: *Ըտըրա ըս-տաժը շատ ա* (Բ):

ԸՍՍԱԺՎԵՐ - ած. Տվյալ բնագա-վառում մեծ ստաժ ունեցող: *Էտ ննչնլ-նիգըն էլ յէշում չի՛ հու վա ըստաժա-վէր, հու՛ չէ, լօխճին կօրծա տոն ա քըցնում* (Ձ):

ԸՍՍԱԼՎՈՅ (ռուս. *столовая*) - տեն ԱԾՊԱԶԽԱՆԱ: *Թաքավէրը էտ ըստա-լավօյին տըռնավը ընցնէլիս լըսում ա, վեր ըտէղ ըստի մին մարթ կա...* (ՅԺՅ, V, 643):

ԸՍՍԱԿԷԼ/ՍԱԹԿԷԼ/ՍԱՏԿԷԼ (գրբ. սատակեմ (սատկացնել) - չք. 1. Մեռնել (կենդանիների եւ թռչունների մասին): *Կավը ըստակում ա, ըտըրանց թօղնում տոնգըն* (Ձ): 2. *անրգ*. Մեռնել (մարդ-կանց մասին): *...Վէր թըխում ա, սէվ ծի-յավէրը ըղնում ա ծիյին փօրէն տակը, ըստակում* (ՀԱԲ, 15, 55): 3. *փխբ*. Ճիգ չթափել, չհարչարվել, նեղություն չկրել: *Սաբավ քուր ա, ըստակում ա, թա ախ-պօրը յիթիմնէրէն ք'ծմնգ՝ անէ* (Ձ): 4. *փխբ*. Մի բան շատ տենչալ, ձգտել, մի բանի համար հոգի տալ: *Ուտելու հը՛տէ ըստակում ա* (Ձ):

- Ըստակած էշու վա շօռ կ'ամ, վեր նալէրը տոն օնէ - Ասում են նրա մասին, ով ձրի բանի է ման գալիս:

- Ըստըկածէն ա թակում - Ասում են թույլ՝ անզոր՝ անկարող մարդու մասին:

ԸՍՍԱՆԱԼ (գրբ. ստանամ) - նբ. 1. Որեւէ բան վերցնել՝ ընդունել: *Սաղ ամէ-սը կօրծ ա ըրալ, իցցուն մանէթ ըստա-ցալ* (Ձ): 2. Որեւէ բանով պար-գեատրվել: *Հէղուշը տասսը խօխա պէ-րավ, վըճսկէ մէղալ ըստացալ* (Ձ): 3. Կատարելու համար ընդունել, իր վրա վերցնել: *Սապօժնիգ'ը գակագ ա ըստա-նում* (Բ): 4. Որեւէ բան կրել՝ զգալ, որեւէ բանի ենթարկվել: *Կըռվէն վախտը կան-տուզի յա ըստացալ* (Ձ): 5. Կատարել: *Հայրօն լ'ավ փուլ ա ըստանում* (Բ): 6. Աշխատանքով՝ մշակելով արդյունք ձեռք բերել: *Էտ վըճղան ըտըրանք լ'ավ պէրք ըն ըստանում* (Ձ): 7. Որեւէ բան քաղել՝ վայելել: *Հըրսընքան լննգնթ ըս-տացէնք* (Բ):

ԸՍՍԱՆՅԻ (ռուս. *станция*, լատ. *statio*) - տեն ՎԱՐԶԱԼ:

ԸՍՍԱՆՕԿ (ռուս. *станок*) - տեն ՂԱԶԳԱՆ:

ԸՍՍԱՌԷԼ - նբ. Զգեստին՝ շորին աստառ դնել՝ զգել: *Կընէգ'ը շալվարը ըստառում ա, տամ ըտըրան* (Ձ):

ԸՍՍԱՐԷ/ԸՍՏՈՐՆԷ - մ. Այս տարի: *Ըստարէ ըտի էլ ծոն չի յըճկալ* (Բ):

ԸՍՍԱՔԱՆ (ռուս. *стакан*) - գ. 1. Ա-պակյա գլանաձեւ անոթ՝ հեղուկ խմելու համար, բաժակ: *Ըստաքանը տէմ ա ա-նըմ, մին խիլլն կաղնըմ, միչէվ էտ ըս-տաքանին կէսը էտ ճիրնվը լըցնըմ ա* (ՅԺՅ, V, 80): 2. Բաժակի պարունակու-թյունը, բաժակի մեջ լցված հեղուկը: *Էր-կունջի ըստաքանը վը՛ր խըմըմ ա, տը՛սնըմ ա՛ սաղ պալատը էն ա ծը՛րքին մը՛ջին...* (ՅԺՅ, V, 239):

- Ըստաքան ըստըքանու թըխել - Իբ-րեւ բարեկամության նշան՝ բաժակներն իրար խփել եւ միասին խմել: *Տընատա-րըն ա դօնաղը ըստաքան ըստըքանու վըն թըխում, խըմում* (Ձ):

- Ըստաքան պիցըրցընել - Կենաց ա-ռաջարկել: *Թամաղան ըստաքան ա պի-ցըրցընում խընամուց մըհար* (Բ):

- Ըստըքանու հընգեր - Մեկի հետ կերուխումի մշտական ընկեր, բաժա-կակից: *Սակիչըն ա Հէնդօն ըստըքանու հընգէրունք ըն* (Բ):

ԸՍՏԷՐ - տեն ԸՍՏԸՐ:

ԸՍՏԷՐԾԷԼ - տեն ԸՍՏԸՐԾԷԼ:

ԸՍՏԷՐԾ(Ը)ՎԷԼ - տեն ԸՍՏԸՐԾ(Ը)-ՎԷԼ:

ԸՍՏԸՐ/ԸՍՏԷՐ/ԸՍՏԸՐ - դ. 1. Այս տեղը, այստեղ: *Ըստը՛ղ լ'ավ խընծօր ա իննում* (Ձ): 2. Այսպիսի հանգամանքնե-րում՝ պայմաններում՝ ժամանակ: *Կընէ-գ'ը ըստեղ շատ կըգընվում ա մարթին յորն, շօրէրը հանէլ տամ, ինք'ը կ'է-նում, հորէ իննում* (ՆԼՂԺԲ, 90): 3. Այս գործում: *Էտ տըղան ըստը՛ղ կարում չի կըլծիս հանէ, էրո՛ւշ կօրծ ըն տամ* (Ձ):

- Ըստը՛ղ մին «յէվ» կա - Ասում են այն ժամանակ, երբ կասկածում են ո-րեւէ բանում: *Կարապէտը ք'ծմնգ՝ ընէլի հը՛տէ կ'նլ չի մէր տօն, վեր յըճկալ ա, ըս-տը՛ղ մին «յէվ» կա* (Ձ):

- Ըստըղէս հըսնել - տեն Բուղազէն հըսնել (ասում են՝ ցուցամատով ցույց տալով կոկորդը) (ԲՕՂԱԶ-ի տակ):

- Ըստըղէս հըսցընել - տեն Բուղա-զէն հըսցընել (ԲՕՂԱԶ-ի տակ):

ԸՍՏԸՐ-ԸՆԴԸՐ - մ. 1. Զանազան՝ տարբեր տեղերում: *Նախընթիս ախպէրը ըստը՛ղ-ընդէղ շօռ ա կ'ամ, ճո՛ր քըթն-նում* (ՅԺՅ, V, 371): 2. Տեղ-տեղ, որոշ տե-ղերում: *Ծոնը ըստը՛ղ-ընդը՛ղ հնլնլ ա* (Բ):

- Ըստըդ-ընդդիմ ըղնել - 1. Տարբեր տեղեր գնալ որեւէ նպատակով, որեւէ բան գլուխ բերելու համար տարբեր մարդկանց դիմել: Ըստըդ-ընդդիմ ընգալ, կարից վէջ կործի նի մըննէ (2): 2. Տարբեր տեղերում որոնել՝ փնտրել: Յամօն ըստըդ-ընդդիմ զ ընգալ, կըրըճալ չի հէյվանը քըթէնա (Բ): 3. տէն Ըստըդան-ընդդդան թօխրել:

- Ըստըդան-ընդդդան թօխրել - Անկապ՝ կցկտուր խոսել, բուն նյութից շեղվել: Կարում չի, թա կարքէն խօսէ, լըհա ըստըդան-ընդդդան թօխրում ա (2):

ԸՍՏԸՂԾԷԼ/ԸՍՏԷՂԾԷԼ/ԸՍՏԸՂԾԷԼ (գրբ. ստեղծանել) - նբ. 1. Հիմնել, հիմնադրել, սկզբնավորել: Աստուծ աշխարհըս վէր ըստըդճալ ա, ամմէն հինչ ուրան տըդըն ա տիրանլ (2): 2. Ձեռք բերել, ունենալ: Էտ մարթը ըտըդ ուրան հըճտէ լ՛ալ ապըրուստ ա ըստըդճում (2): 3. Հնարել, հորինել: Էտ լօխ ըստըդճաճ պէնէր ա, ըտի պէն ինիլ չի (Բ):

ԸՍՏԸՂԾ(Ը)ՎԷԼ/ԸՍՏԷՂԾ(Ը)ՎԷԼ/ԸՍՏԸՂԾ(Ը)ՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ԸՍՏԸՂԾԷԼ-ի:

ԸՍՏԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ/ՍԸԹԿԸՑ(Ը)ՆԷԼ/ՍԸՏԿԸՑ(Ը)ՆԷԼ - նբ. ԸՍՏԿԿԷԼ (1, 2)-ի:

ԸՍՏԸԿՕՏԷԼ/ՍԸԹԿՕՏԷԼ/ՍԸՏԿՕՏԷԼ - չբ. Շատերը՝ բոլորը սատկել: Շընէրը կ՛ամ ըն օտում, դնստի ըստըկօտում (ԱԱ, 67):

ԸՍՏԸՂ - տէն ԸՍՏԸՂ:

ԸՍՏԸՂԾԷԼ - տէն ԸՍՏԸՂԾԷԼ:

ԸՍՏԸՂԾ(Ը)ՎԷԼ - տէն ԸՍՏԸՂԾ(Ը)ՎԷԼ:

ԸՍՏԸՂԱՏՈՒ - գ., ած. Աստառի համար նախատեսված (կտոր): Էրկու մէտըր շըլվարու ըստըռացու վա ինք՝ օտում (Բ):

ԸՍՏԸՂՆԷ - տէն ԸՍՏԱՐԷ:

ԸՍՏԸՂԱ/ՍԱՂ/ԸՍՏՈՒՐ/ՍԸՂԱ - Սա դերանվան սեռական հոլովածելը՝ սրա: Մին օր էլ օխծը կըծում ա, ըստըրա ըսպանում (2):

- Ըստըրան/ըտըրան/ընդդրան յէշի/տըն - Ասում են ուժից վեր գործ ձեռնարկողին կամ մեծ-մեծ խոսողին: Ըտըրան յէշի, մին կ՛ըդ կա վէջ, ամմա օգ՛ում ա տօն շինի (2):

ԸՍՏԸՂԱ-ԸՆԴՐՈՒ/ԸՍՏՈՒՐ-ԸՆԴՈՒՐ - դ. Սրա-նրա, ուրիշների: Սաղ օրը ըստըրա-ընդրա հըճտէ կօրծ ա ատում (2):

ԸՍՏԸՂԱԺՆԻԳ/ԸՍՏԸՂԱԺՆԻԿ (ռուս. стражник) - գ. Պահնորդ, պահակ, պահապան: Մին ըստըրաժնիկ էլ նըհըտըն ըն տինում, կ՛ամ ա տօնը պէնամ... (ՀԱԲ, 15, 60):

ԸՍՏԸՂԱԺՆԻԿ - տէն ԸՍՏԸՂԱԺՆԻԳ:

ԸՍՏԸՂԱՆԱՎԱՆՆԻ (ռուս. сmpaxoдa-nue) - գ. Ապահովագրվելը, ապահովագրում: Սալէտին վախտը ըստըրախավաննին անդաթ ա իլնլ (Բ):

ԸՍՏԸՂԱՆԲ - դ. ՍԱ դերանվան հոգնակին: Ըստըրանք էտ վէր տըճէն, սըրտաճանք իլին (2):

ԸՍՏԸՂՕԳԻ (ռուս. сmpoзyй) - ած. Խստաբարո, պահանջկոտ: Էտ շէնին քօխան էլ շատ ըստըրօգի մարթ ա իննլ (2):

ԸՍՏԸՂՕՅՍԱՍԱՐՅԱԼ (ռուս. сmpoй-материалы) - գ. Շինանյութ: Միհէնզ՝ ըստըրօյմատարյալը էնքան թինզ՛նլ ա, մինակ հըրուստնէն ըն կարում տօն շինին (2):

ԸՍՏԻ/ԻՍՏԻ² - դ. 1. Այս կերպով՝ եղանակով՝ ձեռով, այսպես: Էս ախճիզ՝ ըվը՛ր խտի յա ատում, տըղան քօռ ու փէշման յէտ ա տէնում, կ՛ամ ուրանց տօն (ՆԼՂԺԲ, 126): 2. Այս տեսակի, այսպիսի: Ըստի արաղ վէջ մին յիրզ՛իրում կա վէջ (Բ):

- Ըստի թա ընդի - Ինչպես էլ որ լինի, բոլոր դեպքերում էլ: Ըստի թա ընդի ք՛ի-ննկան ըս, նըհախ յըտանալ մէլ (2):

ԸՍՏԻԲԻԼ/ԸՍՏԻՊԻԼ (գրբ. ստիպեմ, հ.է. *steib(h)-, *steip-) - նբ. Հարկադրել, դրդել, մղել: ...խօրթ մնըր ըստիքըմ ա, ըվը՛ր ախճիկըն էլ օտի էտ մըսան (ԼՂԲ, 357):

ԸՍՏԻԲՎԱԾ/ԸՍՏԻՊՎԱԾ - մ. Ճարահատյալ, այլ ելք՝ միջոց չունենալով: ...Ըստիքված ծախէջ վաճծուն մընէթու, տըղան փըսակէջ (ԼՂԲԲ, 261):

ԸՍՏԻՊԻԼ - տէն ԸՍՏԻԲԻԼ:

ԸՍՏԻՊՎԱԾ - տէն ԸՍՏԻԲՎԱԾ:

ԸՍՏՈՒԳԷԼ/ՈՒՍՏՈՒԳԷԼ (գրբ. ստուգեմ) - նբ. 1. Որեւէ գործողությամբ (համեմատելով, քննելով են) ճշտությունը պարզել: Կամ ըն ըտըրա մաղազինը ըստուգում, տըճսում ապըրանքը խըրէզ (2): 2. Փորձարկման եկթարկել: Ըստուգում ա, տըճսում մաշինը խարաբ (Բ):

ԸՍՏՈՒԾԱՆԱ/ՈՒՍՏՈՒԾԱՆԱ - ած. Աստուց տրված՝ պարզեաճ: Էտ հիննըր ըտըրա մաջին ըստուծանա յա (2):

ԸՍՏՈՒԾԱՇԷՆ/ՈՒՍՏՈՒԾԱՇԷՆ (գրբ. աստուծաշէն) - ած. Աստուծ շինած: Ատում ըն՝ էտ լը՛խճէն ըստուծաշէն ա (Բ):

ԸՍՏՈՒԾԱՊԱՇՏ/ՈՒՍՏՈՒԾԱՊԱՇՏ (գրբ. աստուծապաշտ) - ած. Աստուծն պաշտող, քրիստոնյա: ...Վխալըր ըստուծապաշտ ար, համ էլ քըշկէրէն հըվատում ար... (ՀԶԳ, V, 401):

ԸՍՏՈՒԾԱՍԷՐ/ՈՒՍՏՈՒԾԱՍԷՐ (գրբ. աստուծասէր) - ած. Աստուծն սիրող, բարեպաշտ: Մին ըստուծասէրը տոնա չի կամ, ընդդանց պիւնը քանդըմ, վէր մարթէք կարին ընդէդք կօխին (ԶՏ, Բ, 37):

ԸՍՏՈՒԾԱՎԱՆ/ՈՒՍՏՈՒԾԱՎԱՆ (գրբ. աստուծաւախ) - ած. Աստուծ վախեցող, երկյուղած, բարեպաշտ, աստուծաւախ: Նօյ ընումալ մին ըստուծաւախ մարթ ա իլնլ... (2):

ԸՍՏՈՒԾԱՏՈՒՐ/ՈՒՍՏՈՒԾԱՏՈՒՐ (գրբ. աստուծատուր) - տէն ԸՍՏՈՒԾԱՆԱ:

ԸՍՏՈՒԾԵՎՈՒՐ/ՈՒՍՏՈՒԾԵՎՈՒՐ - ած. Աստուծ նման, աստուծ նմանվող: Ըստուծը՛վուր մարթ ա, լօխ սիրում ըն (Բ):

ԸՍՏՈՒՐ - տէն ԸՍՏԸՂԱ:

ԸՍՏՈՒՐ-ԸՆԴՈՒՐ - տէն ԸՍՏԸՂԱ-ԸՆԴՈՒՐ:

ԸՍՏՈԼ (ռուս. стол) - գ. 1. Ոտքերի վրա ամրացված տախտակից բաղկացած կահույքի տեսակ տարբեր պետքերի՝ ճաշելու, գրելու եւ այլ նպատակների համար, սեղան: ...Համբալը յալլէլը պիւրում ա, տիննում ըստօլէն (ԲՀԲ, 44): 2. տէն ԱճՈՒՐ: Ըստօլը քաշոմ ա տալը, նըստում (Բ): 3. փխբ. Կերակուրներ՝ ուտելիքներ, որ արդեն դրված են ուտելու համար: Ըստօլը վէր հազըր ա իննլ, լօխ հըվաքում ըն, հաջ օտում (2): 4. փխբ. Հացկերույթ, ճաշկերույթ: Թօրգօմը ըստօլէն կ՛ամ չի, էն ա իննլ հննդին (2):

- Ըստօլէն (յը՛րէ) կըլխէն նըստըցընէլ - Հարգել, պատվել, մեծարել: Շէնին մարթօցը հըվաքում ա, մին պառալ մարթօ տանում ըստօլէն կըլխէն նըստըցընում (ՆԼՂԺԲ, 127):

- Ըստօլէն յըրա մընալ - Վիրահատության ժամանակ մեռնել: Հիվանդը ըստօլէն յըրա մընաց (Բ):

- Ըստօլը թըքանալ - Խնջույքն աշխուժանալ: Վէր մին էրկու ըստաքան խըմում ըն, ըստօլը թըքանում ա, էլ թաւադէն ըսկանօղ չի իննլ (2):

- Ըստօլը հըվաքել - Հացկերույթը՝ խնջույքը ավարտվել, ուտելուց հետո սեղանի վրա մնացած ուտելիքներն ու պարագաները հավաքել ու վերցնել: Ըստօլը հըվաքում ըն, ամհա էտ հնրփան՝ մարթը տըղան յը՛ր չի կէնում (2):

- Ըստօլ հըզըրել/պէնալ/պէջ անել/սարքել/քըցիլ - 1. Հացկերույթ՝ հրավերք կազմակերպել: Թամար բաջին, տըղան վէր քըղաքան կամ ա, լ՛ալ ըստօլ ա քըցիմ, լօխճին ծէն տամ դօնաղ (2): 2. Ճաշի ուտելեղենները եւ պարագաները սեղանի վրա դնել՝ դասավորել: Մին խըրէզ յէտը էտ հարսը ըստօլ ա պէջ անըմ, էրկուսալ նըստում ըն, օտըմ, խըմըմ (ՀԶԳ, V, 226):

ԸՍՏՈԼԲԱ (ռուս. столба, իտ. stropia) - գ. Գետինն հաստատված սյուն, որի վրա ամրացնում են հեռագրական,

էլեկտրական են հաղորդալարերը: *Քամե ըրալ, ըստօրբե՛ր վեր ածից* (Բ):

ՈՍՏՕՊՈՐԱՑԵԼՏՆԻ (*ռուս. снопотопный*) - *մ. Լրիվ, լիովին, ամբողջովին: Կործէրը ըստօպրացէնտնի պըրծընում ա* (Բ):

ՈՍՏՕՐԵԼ - *չք. Ցած իջնել, դեպի մայրամուտ թեքվել (արեգակի մասին): Արը՛վը ըստօրալ ա* (Բ):

ՈՍՏՕՐՕԺ (*ռուս. стож*) - *տեն ՊԱՅԱԿ:*

ՈՍՔՈՍԵԼ - *տեն ՈՍԿՈՍԵԼ:*

ՈՍՔՈՍԿԵԼ - *տեն ՈՍԿՈՍԿԵԼ:*

ՈՍՕՐ(Է)/ԱՍՕՐ/ԱՕՐ՝/ԱՕՐԷ (*գրք. այսօր*) - *մ. Ընթացիկ օրը, ներկա օրը, այսօր: Ըսօր խասա աքօրը քըռասունքըն ա* (Ձ):

- Ըսօր ըս մը՛ռալ, թա է՛քից - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկին անսպասելի որեւէ դժբախտություն է պատահում:

- Ըսօր կանք, էքից՛ վէչ - Մարդու կյանքը ժամանակավոր է, պետք չէ վատություն՝ չարություն՝ ժլատություն անել: *Մարդիքուս, ըսօր կանք, էքից՛ վէչ, համօթ ա, էտ մարթին խըրէգ՛ տանջի* (Ձ):

- Ըսօրանց յը՛տը/տէնը - *տեն Մըհէնգան(ց) յը՛տը:*

- Ըսօրվա յըրա/օրը - Այսօրվա՛ այս պահի դրությամբ: *Ըսօրվա յըրա հնլան մուսը շատ վը՛դեր օնինը՛ թուրքերէն ծը՛րքէն* (Ձ):

- Ըսօր օխտը օր բիդան - Մեկի մահը ցանկանալու, մեկին մեռած տեսնելու արտահայտություն, որ գործածվում է հեգնաբար կամ որպես անեծք: *Ախճի, մը՛ռնում ըմ: - Ըսօր օխտը օր բիդան* (Ձ):

ՈՍՕՐ-ԷՔՈՒՅ - *մ. Շուտով, մոտ ժամանակներս: Ժըռընգ՛նէն մըտածում ըն, վեր ըսօր-էքից հնրը մըռնըլական ա...* (ՆԱԲ, 66):

- Ըսօր-էքից անել - *տեն Ըսօր-էքիցը քըցիլ:*

- Ըսօր-էքիցը ըղնել - 1. Ձգձգվել, զանազան պատճառներով հետաձգվել: *Կօրծը վեր ըսօր-էքիցը ընգալ, նը՛ստա ծը՛րք քաշի* (Բ): 2. Օրհասական վիճակում՝ մահամերձ լինել: *Կանքէր դալին էն ա ըսօր-էքիցը ընգած* (Ձ): 3. Ասում են հղի կնոջը, որը շուտով պետք է ծննդաբերի: *...Տը՛սալ ա, վեր հարթըն էն ա ըսօր-էքիցը ընգած, յօր ա կալան, տարալ տատմօրը կօշտը* (Ձ):

- Ըսօր-էքիցը քըցիլ - Ձգձգել, զանազան պատճառներով հետաձգել: *Էտ թանջիքը ըսի խըփիլան, ըսօր-էքիցը քըցիլան, ըտըրա պարթըր տամ չի* (Ձ):

ՈՎԱԶԱԿ/ԱՎԱԶԱԿ (*գրք. առաջակ*) -

գ. 1. Զինված կողոպուտ անող մարդ: *Ծըմակավը ընցընէլիս ըվըզակնէն յըրա յըն տը՛ռնըմ, ըտըրան թըլանում* (Ձ): 2. Սրիկա, խաբէբա: *Էտ ըվազակը յօխճին կարում ա խանի* (Բ):

ՈՎԱԶԱՆ/ԱՎԱԶԱՆ (*գրք. առաջան*) -

գ. 1. *տեն ՅՕՎՈՒԶ*: 2. Եկեղեցու պատի մեջ պատրաստված փոքրիկ գուռ՝ մկրտության համար: *Ղէրը ըտըրան կըռըցընում ա ըվըզանէն յըրա, իրը՛սը լըվանում* (Ձ):

- Ըվըզանումը պըպըգ՛ան - *ած. Խե-*

լոք, ուշիմ, կարգապահ: Նէրակ ընդիւր կինի, մին ըվըզանումը պըպըգ՛ան հարթըն կինի (Ձ):

ՈՎԱՆԱԿ/ԱՎԱՆԱԿ (*գրք. յաւանակ* (էշի, ձիու ձագ) - *տեն ԵՇ* (1, 5, 6):

ՈՎԱՐԱ/ԱՎԱՐԱ/ՅՎԱՐԱ (*պրոս. авара*) - *ած., գ. 1. Դատարկապորտ, անբան, պարապ-սարապ թափառող: Թօռըն յէշիմ ըս՛ ըվարա մարթիք՛ ըն* (Ձ): 2. Անիմաստ, ոչ արդյունավետ: *Ըվարա կօրծան բիդի դըրաղ կէնաս* (Բ):

- Ըվարա անել - Մեկի ժամանակը անտեղի խլել, գործից ցցել: *...Ըխպըհարըմ քըթօթ անօղ հավէրըն ու դագէրըն էլ ըն կըռէվ տամ ու սաղ խալխը ավարա անըմ* (ՋՏ, Բ, 232):

- Ըվարա ինիլ/տըռնալ - Ժամանակը գուր վատնել, գործից հետ ընկնել: *Թօռը յը՛կալ, էտ օրը սաղ կալխօզնիկնէն ըվարա իլին* (Ձ):

ՈՎԷՐԱԿ/ԱՎԷՐԱԿ/ԻՎԻՐԱԿ/ՎԷՐԱԿ (*գրք. ավերակ*) - 1. Ավերված՝ հիմնահատակ եղած շինություն, փլատակ: *Կամ ըն, քըշէրը էտ ըվէրակումը կէնում, ըռոթանան էլիա հըղէ ինիւմ* (Ձ): 2. *ած. Կործանված, քանդված, ավերված: Ջըրաբերթում մին ըվէրակ յէխծէ կա* (ՆԼՐԺԲ, 144):

- Ըվէրակ անել - *տեն ՈՎԷՐԻԼ:*

- Ըվէրակ ինիլ/տըռնալ - *տեն ՈՎԷՐԱԿԼ:*

ՈՎԷՐԻԼ/ԱՎԷՐԻԼ (*գրք. ավերել*) - *նք. Կործանել, քանդել, քարուքանդ անել: Լէնգ՛-Թէմուրը Թիրթանա էս դօլը ըվէրալ ա* (Ձ):

ՈՎԷՐԱԿԼ/ԱՎԷՐԱԿԼ - *կք. եւ չք. ՈՎԷՐԻԼ-ի:*

ՈՎԸՐԱՆԱԼ - *չք. 1. Լավ աճել, փարթամանալ, մեծանալ: Թօռը յը՛կալ, հիւնը ըվըդացալ* (Բ): 2. *տեն Ավաղ ինիլ:*

ՈՎԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ - *նք. ՈՎԸՐԱՆԱԼ-ի:*

ՈՎԸՏՆՈՒՆ - *տեն ՈՎԻՏԱՐԱՆ:*

ՈՎԸՐՕԹՈՒՆ - *գ. Դատարկապորտություն, անբանություն, պարապ-սարապ թափառելը: Ըվըրօթունը աշխարքըս կանլի ա* (Բ):

- Ըվըրօթուն անել - Դատարկապորտությամբ զբաղվել, պարապ-սարապ թափառել: *Յնրը սաղ օրը տանջվում ա, էտ տըղան էլ ըվըրօթուն ա անում* (Ձ):

ՈՎԻԼՆՄԵՍ/ԻՎԻԼՆՄԵՍ - *գ. Մարմնի որեւէ մասում առաջացած ավելորդ միս: Վըխճարէն բուրդըմ ըվիլանէս նաղըր ինիւմ ա* (Բ):

ՈՎԻԼՆԱԼ/ԻՎԻԼՆԱԼ - *չք. 1. Ավելի լինել, օգտագործելուց՝ բաժանելուց են հետո ավելորդ մնալ: Յօրէնը իւրիւր մաչի պիժը՛նում ըն, մին մէշուկ ըվիլանում ա* (Ձ): 2. Շատանալ, բազմանալ: *Խը՛ղըր հինչ ա՛նէ, դանդէրը ըվիլանալ ա* (Բ):

ՈՎԻԼՆՕՐԹ/ԻՎԻԼՆՕՐԹ (*գրք. ավելորդ*) - *գ. Ավելցուկ, մնացորդ: Նըստում ըն էտ կուրկուտը օտում, ըվիլնօրթը տամ շընէրէն* (Ձ):

ՈՎԻԼՑ(Ը)ՆԵԼ/ԻՎԻԼՑ(Ը)ՆԵԼ - *նք. ՈՎԻԼՆԱԼ-ի:*

ՈՎԻԼՆԻԿ/ԻՎԻԼՆԻԿ/ՈՎԻԼՆԻԿ/ՅՈՎԵԼՆԻԿ/ՎԻԼՆԻԿ (*գրք. ավելուկ*) - *գ. Մատիտեղագգինների ընտանիքին պատկանող ուտելի բանջարաբույս, ավելուկ: Ըվիլիկը ծըմը՛ռնը լանգաթ ա ինիւմ* (Բ):

ՈՎԻՏԱՐԱՆ/ՈՎԸՏՆՈՒՆ (*գրք. ավետարան*) - *գ. Աստվածաշնչի այն մասը, որը պարունակում է պատմություններ Քրիստոսի կյանքի ու ուսմունքի մասին, ավետարան: Ղէրը ըվիտարանը մուտըցընում ա, ամմա էլիա կարում չի կարթի* (Ձ):

- Ըվիտըրանան թօխտ ճըղէլ - Մեծ մեղք՝ հանցանք գործել: *Էտ ըվիտըրանան թօխտ ճըղաճէն կըպօտում ըն, քըցիւմ զընդանը* (Ձ):

- Ըվիտըրանումը կիրան - Օրինական, լավ, ճշմարիտ (արարք, խոսք են): *Տընըշինիտ մարթը ըսկի մին պէն չի աւում, վեր ըվիտըրանումը կիրան ինի* (Ձ):

ՈՎԻՐԻ - *տեն ՎԻՐԻ(ՆԻ):*

ՈՎԻՐԻԼ/ԻՎԻՐԻԼ (*գրք. վայրենիս*) - *չք. 1. Վայրենի դառնալ, վայրենանալ: Էտ խօզը էնքան ծըմակումը կէնում ա, ըվիրում ա* (Բ): 2. *փխբ. Զափն անցնել, շատ հանդգնել, անկառավարելի դառնալ: Էնքան իրը՛ս ըն տըվալ, իվիրալ ա* (Բ):

ՈՎԼՈՂՈՂ - *տեն ԱՎԼՈՂ:*

- Ըվըղըղում պըհէլի չի - Ասում են անիրավ՝ անզգամ մարդկանց մասին: *Տընըշինիտ խօխան ըվըղըղըմ ըսկի պըհէլի չի* (Բ):

ՈՎՈՒԼՆԹԱԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըվոնլաթակ անել/տալ - Ավելով ծեծել: *Ազին փըռնում ա, էտ իսոցը մին լ՛ալ ըվիլաթակ անում* (Ձ):

ՈՏԱԿԵԼ - *չք. տեն Ատակը ընցընել:*

ԸՏԷՂ - տեն ԸՏԸՂ:

ԸՏԸՂ/ԸՏԷՂ/ԸՏԸՂ/ՏԸՂ²/ՏԷՂ³/ՏԸՂ² - դ. 1. Այդ տեղը, այդ տեղում: Ը-տը՞դ էլ շատ գ'ոլնաստ ա ինո՞ւմ (2): 2. Այդպիսի հանգամանքներում՝ պայմաններում՝ ժամանակ: Ըտը՞դ թաքավերին տըղան մանը կըծում ա (2): 3. Այդ գործում: Դերվիշը ասմա.- Ըտը՞դ վեր շիլ ընգեր, էլ կըրըլան չըս թաքավերին աշկեն ըրվաս (2):

ԸՏԸՂ-ԸՏԸՂ - տեն ԸՍՏԸՂ-ԸՆ-ՂԸՂ(2):

ԸՏԸՂ-ԱՏԱԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըտըկ-ատակ անել - Մանրամասն հարցուփորձի ենթարկելով՝ գաղտնիքներն իմանալ: Մին պառա՞վ կ'աս ա ը-տըրանց տոն, ըտըկ-ատակ ընէս, լոխ գ'իղնս (2):

ԸՏԸՂԷՆՑ/ՏԸՂԷՆՑ - տեն ԸՏԻ: Ա-տում ըն՝ ըտըհէնց ա անոյթ ինգ'ալ թոն-թոն քաշիլը (ԱԱ, 62):

ԸՏԸՂ - տեն ԸՏԸՂ:

ԸՏԸՂ/ՏԱՂ/ԸՏՈՒՐ/ՏԸՂԱ - Դա դերանվան սեռական հոլովածեղ՝ դրա: Ը-տըրա մարը մը՞նում ա, հանը ք'ինամ ա մին խորթ մար պիրում (2):

ԸՏԸՂԱԼԵ - դ. ՏԱ դերանվան հոգնակին: Ըտըրանք հինչ բի՞դի անին (Բ):

ԸՏԻ/ԻՏԻ/ՏԻ - դ. 1. Այդ կերպով՝ եղանակով՝ ձեռով, այդպես: Ըտի էտ տըղան էտ բերթըմը մըծընասա ա (ԱԱ, 17): 2. Այդ տեսակի, այդպիսի: Ըտի ծի վեշ մինին ինիս չի (Բ):

- Ըտի խօսը մըթկումը ասելըն էլ ա համօթ - Խիստ անպարկեշտ խոսք է: Ը-տի խօսը մըթկումը ասելըն էլ ա համօթ, տու հունց ըս քու մօր ասում (Բ):

- Ըտի պէներ - Խոսակցության՝ ասածի վերջում ավելացվող արտահայտություն, որ մատնացույց է անում ասածը: Թունի դային ըսկանում ա, ըսկանում, թա.- Ըտի պէներ (2):

ԸՏԻՅՕԹՈՒՆ/ԻՏԻՅՕԹՈՒՆ - գ. Այդպիսի դեպք՝ վիճակ՝ երեսույթ են: Իտի-յուլունավ կընգանը ըրարմունքը մարթին քըշտին պը՞ց ա ինըմ... (ԼՂԲ, 312):

ԸՐԱԶԻ - մ. Երազում՝ քնած ժամանակ: Ըրազի տը՞սում ա՝ կընէգը է-րո՞ւշ տըղըմարթու նըհը՞տ սիլի-բիլի ը-նէլիս (2):

ԸՐԱԶԻԼ - նբ. Բուռն կերպով ցանկանալ, տենչալ: ...Պըղըշներին հըսած գիլանսին իմ սը՞րտըս ըրազալ ա (ԼՂԲ, 18):

ԸՐԱԺԱՆ/ԱՐԱԺԱՆ/ՐԱԺԱՆ - գ. 1. Հում կաթի սեր: Ըրաժանը քաշո՞ւմ ա, ա-ծում դազանը (2): 2. Սերը եփելով պատ-

րաստած ուտելիք: Մարտակերտուց ըստօլան ըրաժանը անպակաս ա (Բ):

ԸՐԱԽԱ - տեն ԽՕԽԱ: Էտ քօջը ք'ի-նայիս վախտը մին ըրախա յա քօջան վեր ընգնում (ՀԺՀ, V, 393):

ԸՐԱԾԷԼ (գրբ. արածիմ, հ.ե. * trəg') - չբ. եւ նբ. Խոտը պոկելով ուտել, ճարակել, արածել: Յը՞տ տը՞ննալիս տէսին մին կանանչ լէնջի մին շատ կ'էղէցիկ բախրա յա ըրածըմ (ՀԺՀ, V, 144):

ԸՐԱԿԱԿ - ած. Տարօրինակ, ըստ տրամադրության գործող: Ըրակավ մարթ ա մեր նախագան (2):

ԸՐԱԿԷՆ - մ. Տրամադրված, ոչ իմիջիայլոց: Կօրծը վեր անիս, ըրակեն բիդի անիս (2):

ԸՐԱՀՈՒՆՑ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըրահունց անել - Խմորը առանց թթվամորի հունցել: Ըրահունց ա անում, իծըմօրէ թըխում (2):

ԸՐԱՄԱԿ/ԸՐԱՄԱԶ/ՅՐԱՄԱԼԵ՞/ՅՐԱՄԱԼԵ (գրբ. երամակ (կենդանիների խումբ, հոտ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըրամակ ըղնել - Մարդամեջ ընկնել, մարդկանց շարքին դասվել, հեղինակություն ձեռք բերել: Էշու օրում մարթ ա իլնի, միհէնգ ա ըրամակ ընգալ (2):

- Ըրամակ քըցիլ - Մարդամեջ գցել, մարդկանց շարքին դասել, հեղինակությունը բարձրացնել: Մարթին ըրամակ քըցօղը կընէգ'ըն ա (2):

ԸՐԱՄԱԼԵ - տեն ԸՐԱՄԱԿ:

ԸՐԱՇՏԷԼ - չբ. 1. Երաշտից ցամաքել՝ չորանալ: Էրկու ամէս ա՝ թօռ չի յըկալ, բուստընէն ըրաշտալ ա (Բ): 2. փխբ. Խիստ ծարավել: Ըրաշտալ ըմ, մին կաթ ճո՞ւր չի կա, թա խըմիմ (Բ): 3. փխբ. Սաստիկ կարոտ գգալ: Ագին տըղէն նամակ ա կ'ոլո՞ւմ, թա.- Ըրաշտալ ըմ, իսէ կ'ամ չը՞ս (2):

ԸՐԱՇՕՏ/ՐԱՇՕՏ/ԸՐԱՇՕՏ/ՐԱՇՕՏ (ռուս. расчет) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըրաշտ անել/ինիլ/տըննալ - Որեւէ բանի կամ որեւէ մեկի հետ հաշիվները վերջացնել: Բ'ինամ ա կուրծատը՞ղը, ըրաշտ անում, կօրծա տոնս կ'ամ (Բ):

ԸՐԱՍԽՕՐ/ՐԱՍԽՕՐ/ԸՐԱՍԽՕՐ/ՐԱՍԽՕՐ (ռուս. расход) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըրասխօղ անել - Գործածել, սպառել: Էնքան մատարայալը ըրասխօղ ըրավ, միհէնգ՝ մին տախտակ չօնէ, թա մին պէն շինի (Բ):

- Ըրասխօղ ինիլ/տըննալ - Գործածվել, սպառվել: Դումը ըրասխօղ իլնվ, ուստան մընաց մնոյն (2):

ԸՐԱՎՈՒՆԵ - տեն ԻՐԱՎՈՒՆԵ:

ԸՐԱՐԻ/ԱՐԱՐԻ (գրբ. արար, հ.ե. *ar-ar-) - ած. Որեւէ մեկի արած՝ ստեղծած՝ նախաձեռնած՝ հեղինակած: Կը-նէգ'ըն ասում ա.- Ա՛ մարթ, ինձ խառնիս ուչ, լօխ քու ըրարի յա (ՆԱԲ, 58):

ԸՐԱՐՍՈՒՆԵ (գրբ. արարումս) - գ. Արարք, գործ, վարմունք: Ըտըրա ըրարմունքը վէշ մինին սըրտավը չի ինո՞ւմ (2):

ԸՐԲԱ/ԸՐԸԲԱ/ԱՐԱԲԱ (պրս. ārabe, թրք. araba) - 1. գ. Քառանիվ կամ երկանիվ փայտաշեն բեռնատար (նաեւ մարդատար) փոխադրամիջոց, որին լծում են եգ՝ ձի՝ էշ: ...Վեր վերջին ըրբան տը՞դ ա հըսալ, պերալ ըն մին կ'անրմո՞ր բադաղ տընգալ ցօրնէն մաշին (ԱԱ, 34): 2. ած. Մեկ սայլի տարողությամբ: Մին ըրբա ցօրէն ա տամ, էտ էշին քօռակը ինք'օնում (2):

- Ըրբա վեր ընգած ծըմերուկ - տեն Բեղա վեր ընգած պըրինծ:

- Ըրբեն ճաղը կօտըրել - տեն Վը՞ն-նը քարու նի կ'նլ:

- Ըրբեն չարիք յը՞տ շօռ տալ - Գործը հակառակ ընթացք ստանալ՝ ձախողվել: Հօնձին վախտը սէլ յը՞կալ, խը՞դ-ձէն տօնը քանդից, ըրբեն չարիք յը՞տ ա շօռ տամ (2):

ԸՐԲԱՇԿԱ (ռուս. pyshauka) - գ. Վերնաշապիկ: Ըրբաշկան հանում ա, տի-նո՞ւմ փըջակումը, էտ կացէնը յօր օնում, ք'էթոկը ճըրդօտում (2):

ԸՐԲԱՉԻ/ԸՐԸԲԱՉԻ/ԱՐԱԲԱՉԻ (թրք. arabaci) - գ. Սայլը վարող անձ, սայլապան: Ըրբաչին ըրբան վը՞նն ա ա-նում, էտ մարթին ք'ծմնա՞լ անում (2):

ԸՐԲԱՍԱՐ - գ., ած. Սայլի տեր, սայլ ունեցող (անձ): Ըրբատարէրը հըվաք-վում ըն, մին օրումը էտ հըղէն շինիլ տամ (2):

ԸՐԲԸՅՈՂԷ - գ. Սայլի ուղի՝ ճանապարհ: Էտ ըրբըհըղէն էլ շատ լէն չի ի-նո՞ւմ (2):

ԸՐԳՈՒՆԸ - տեն ԸՐԸՎԳՈՒՆԸ:

ԸՐԳՕՆԷ/ՈՒՐԳՕՆԷ/ՈՒՐՈՒՐԳՈՒՆԻ - 1. մ. Երեկո ժամանակ, երեկոյան: Մին օր ոլո՞ւմ գ'ոլնի պաննա պըրծած տանը նըստօտած ինք'... (ԼՂԲ, 365): 2. տեն ՅՈՐԿԷ:

ԸՐԶԱ (արաբ. rassa, պրս. rāze (օղ, օղակ) - գ. Դուռը փակելու համար մետաղա շարժական ձողիկ, սողնակ: Մըղա-կէն ըրզան պուք ա յը՞կալ (Բ):

- Ըրզան տալ/քըցիլ - Դուռը սողնակով փակել: Բ'ընում ա, տըննանը ըր-զան տամ, տ'ուս կ'ամ... (ՀԱԲ, 15, 146):

ԸՐԷՍԸ(Ս) - տեն ՈՒՐԷՍԸ(Ս):

ԸՐԷՄԻ - տեն ՈՒՐԷՍԸ(Ս):

ԸՐԷՄՈՒԿ - գ. Մեկ տարեկան հղի գովեջ: Ճորընեն կըտըրած էտ քրեմուկը մօրթում ըն, բաղարնը՝ անում (2):

ԸՐԷՆԱԿ/ԻՐԷՆԱԿ/ՕՐԻՆԱԿ/ՕՐԻՆԱԿ/ՅԸՆԵՐԱԿ՝ (գրք. օրինակ) - գ. 1. Ռրեէ բանի նախնական՝ սկզբնական օրինակը, նախնամուշ: Ըրենակը ուստան տամ ա շնգ՝ իրողին, թա.- Ըստըրա-նա հանրուրը շինի (2): 2. Համեմատության համար օրինակ ծառայող որեէ բան: ...Շատ դայիմըն ա, Բըղարու կաշին քեզ քրենակ (ԶՏ, Ա, 133):

- Ըրենակ յըր օնէլ - Մեկին ընդօրինակել, նրան հետեւել: Տընտըրի ախ-ճիգ՝ ա, մօրը անա յա քրենակ յըր կալալ (Բ):

ԸՐԷՍ(Ս)ՈՒՆ - տէն ՅԷՐԷՍ(Ս)ՈՒՆ:

ԸՐԷՎԱԼ - տէն ԸՐՎԱԼ:

ԸՐԷՎԱԿ/ԻՐԸՎԱԿ - մ. 1. Արեւ եղած ժամանակ: Ըրեվակ տանան տոն ա կ'ամ, ք'ինամ ծըմակը, սէլը նի յա օնում (2): 2. տէն ՑԻՐԸՎԱԿ:

ԸՐԷՓԷԼ/ԻՐԷՓԷԼ - նք. 1. Եփել-վերջացնել: Խաշը քրեփում ըն, արաղը տի-նում, ք'ըփ անում: 2. Որոշ ճաշեր եռալիս խառնել՝ փշել, որպէսզի ջթափվի: Թանակը իրեփէ, վեր իլան վէջ (2): 3. փխբ. Գործը ավարտին հասցնել: Շինը-ցէք՝ բուստանէն կործերը քրեփում ըն, կ'ամ տընէրը (Բ):

ԸՐԷՓ-ԻՐԷՓ/ԻՐԷՓ-ԻՐԷՓ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըրեփ-իրեփ անել - տէն Ըլըվ-ալակ անել (ԱԼԱԿ-ի տակ):

ԸՐԸԲԱ - տէն ԸՐԲԱ:

ԸՐԸԲԱԶԻ - տէն ԸՐԲԱԶԻ:

ԸՐԸԶԱԽԱՄ/ԻՐԸԶԱԽԱՄ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըրըզախամ ինի/տընալ (գրք. Երազախաբ լինիմ (Երազափործություն ունենալ) - Երազի մեջ սերմնահոսության ունենալ: Հունց ա պըտահում, էտ մարթը քըշերը քըրզախամի ա ինում, հը-մընջիլան նըհըտ թաքուն տոն կ'ամ, ք'ինամ (2):

ԸՐԸԶԱԿԻՐ(Բ)/ԻՐԸԶԱԿԻՐ(Բ) - գ. Երազներ մեկնաբանող գիրք: Ըրըզա-կ'իրը պէնում ա, ըսկըսում ըտըրա ան-գը պէնալը (2):

ԸՐԸԶԱԿՕՒՆ/ԻՐԸԶԱԿՕՒՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըրըզակօխ ինի/տընալ - Երազում մղծավանջի եկթարկվել: Վաղօն ք-րըզակօխ ա ինիս, յըր կընաս, ըսքըսես ճըղճըղալը (2):

ԸՐԸԼԸՂ - տէն ԱՐԱԼԸՂ:

ԸՐԸԽ-ՕՐԱԽ/ՕՐԱԽ-ՕՐԱԽ - մ. Ուրախ կերպով, ուրախությամբ: Խօխէքը

ըրըխ-օրախ ամէգ՝ մին թէ, մին թօխուր ըն յօր օնում, ք'ընում... (ՆԱԲ, 66):

ԸՐԸԾ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ - նք. Եւ պք. ԸՐԱԾԷԼ-ի: Մին օր էլ տարալ ա, թա քըրծցը-նէ, էս էծըս, ք'ինացալ ա տըսալ, վըր մին խօխա վէր տիրած (ՀԺՀ, VI, 71):

ԸՐԸԿ-ԱՐԱԿ/ԱՐԱԿ-ԱՐԱԿ - տէն Ը-ՐԱԿԱԿ:

ԸՐԸԿՕԾԻ/ՈՒՐԸԿՕԾԻ - մ. Արթուն վիճակում, արթուն ժամանակ: Ըրազը-մըս ինձ պըչէցէր, քըրկօծի խըչէցէր (2):

ԸՐԸՂԱԾԷՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըրըղածէն ածել/տալ - Օղի խմելու մեծ ցանկություն ունենալ: Հընէսին սէր-տը արաղ ուզիյիս ընում, քըրղածէն ա ածում, տանըն էլ ընում չի (ՆԱԲ, 112):

ԸՐԸՂԱՅԱԼ - գ. Օղու համ: Սաբակ արաղ ա, ըսկի քըրղահամ չօնէ (Բ):

ԸՐԸՂԱԿԸՏ - գ. Օղու հոտ: Հըրան-դիկը մըղակավը վէր նի յա մընում, քըր-ղավը՝ տը տօնը օնում ա (2):

ԸՐԸՄԱԿԷԼ/ԸՐԸՄԱՔԷԼ/ՅԸՐԸՄԱՆ-ՔԷԼ/ՅԸՐԸՄԱՔԷԼ - նք. Կալի մեջ փռած հացահատիկը՝ աշանը լավ խառնել: Աշանը քըրմակում ա, վեր լ'ավ չուրա-նա (2):

ԸՐԸՄԱԿԷՆ/ԸՐԸՄԱՔԷՆ/ՅԸՐԸՄԱՆ-ՔԷՆ/ՅԸՐԸՄԱՔԷՆ - տէն ԿԱՐՔԷՆ:

ԸՐԸՇՏԱԿԸՏ - գ. Երաշտից հետո անձրեղ սկսվելուց հողի արծակած հո-տը: Թօռը նի յա օնում, քըրշտակը՝ տ ա կ'ամ (Բ):

ԸՐԸՇՕԹԿԱ/ՐԸՇՕԹԿԱ/ՐԸՇՕԹԿԱ/ՐԸՇՕԹԿԱ (ռուս. *решетка*) - գ. Երկաթյա ճաղաշար՝ որեւէ տարածություն ցանկապատելու համար: Հընգ՝ խտին քըրշօթկան պուք ըն տամ, մըհալը թա-ղում, էլիա տինում տըղը (Բ):

ԸՐԸՎԱԶՈՒԿ - տէն ԸՐԸՎԱՆՑՈՒԿ:

ԸՐԸՎԱԶՈՒՆԲ - տէն ԸՐԸՎԱՆՑՈՒԿ:

ԸՐԸՎԱԶՕՐ - գ. Արեւ ժամանակին տեղացող բարակ անձրեղ: Ըրըվաթօռ ա կ'ամ (Բ):

ԸՐԸՎԱԻՓ/ԻՐԸՎԱԻՓ - ած. Արեւի տակ եփված: Ըրըվաիփ ճուր ա (Բ):

ԸՐԸՎԱԼՆԻՍ/ԻՐԸՎԱԼՆԻՍ - 1. գ. Արեւի լույս՝ ճառագայթ՝ ցուլ: Մին շըհան-րըմ վեր քըրվլոսոն հասարթ մընան, էն շըհանրըմ ք'ասիթը էլ կըկա՛րէ ապրի... (ԶՏ, Ա, 113): 2. ած. Արեւոտ՝ արեւով լու-սավորված: Կ'ամ ա հընում մին քըր-վալոս շէն (2):

ԸՐԸՎԱՅԱՍ/ԻՐԸՎԱՅԱՍ - գ. Արեւի ջերմությամբ առաջացած համ: Գ'նէն տըղէն կընանջին էլ քըրվահամ օնէ (Բ):

ԸՐԸՎԱՅԱՍ/ԻՐԸՎԱՅԱՍ - ած. Արեւի ջերմությամբ հասած՝ հասունացած: Ը-րըվահաս խուրման քախծըր կինի (Բ):

ԸՐԸՎԱՆՑՈՒԿ/ԻՐԸՎԱՆՑՈՒԿ/ԸՐԸՎԱԶՈՒԿ/ԻՐԸՎԱԶՈՒԿ/ԸՐԸՎԱԶՈՒՆԲ/ԻՐԸՎԱԶՈՒՆԲ - 1. գ. Արեգակի մայր մտ-նելու ժամանակը, մայրամուտ: Ըրըվան-ցուկէն վախտը Պոտին, էշէրը պէռնած, նի յա մընում շէնը (2): 2. ած. փխբ. Զով, հովասուն: Ըրըվանցուկ տըղ ա (Բ):

ԸՐԸՎԱԶՕՐ/ԻՐԸՎԱԶՕՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըրըվաթօռ ինի/տընալ - Արեւին երկար նայելուց տեսողությունը խա-թարվել: Էտ խօխան քրեվէն էնքան յէ-շում ա, քըրվաթօռ ա տընում (2):

ԸՐԸՎԳՈՒՆԱՄ/ԻՐԸՎԳՈՒՆԱՄ/ԸՐԸՎԳՈՒՆԱՄ/ԻՐԸՎԳՈՒՆԱՄ/ՈՒՐԸՎԳՈՒՆԱՄ - ած. Արեւոդ, արեւահայաց, արեգունի: Կ'ամ ըն, էտ քըրվգ'ոննուշ տըղը վեր կ'ամ, ըտըղ էլ շէն շինում (2):

- Ըրըվգ'ոննաշի անել/տալ - Արեւի տակ պառնել՝ նստել՝ ընկողմանել: Չօ-բանը վըխճըրեն անում ա հանդը, ին-ք'ըն էլ քըրվգ'ոննաշի տամ (2):

ԸՐԸՎԳՈՒՆ/ԻՐԸՎԳՈՒՆ (գրք. արե-գունի) - տէն ԸՐԸՎԳՈՒՆԱՄ:

ԸՐԸՎԱՅԱՍ/ԻՐԸՎԱՅԱՍ - Գործածվում է Իրըսկըհատը քըրվհատ ա դարձվա-ծում:

ԸՐԸՐՍՈՒՆԱԿ - տէն ՓԱՅՍԱԿ:

ԸՐԸՑՕՐ - տէն ՕՐԱՎԱՆՑՕՐ:

ԸՐԹԻՐԱՆԱԼ/ԻՐԹԻՐԱՆԱԼ (գրք. արդարանալ) - չք. 1. Դատարանի վճ-ռով անմեղ ճանաչվել: Էտ մարթը տուղի յա տամ, քըթիրանում (2): 2. Չքմեղա-նալ, արդար ձեւանալ: Նըհախ տըղան ա քըթիրանում, լօխ էլ գ'ոնում ըն, վեր կ'օղը ինք'ըն ա (Բ):

ԸՐԹԻՐՑ(Ը)ՆԷԼ/ԻՐԹԻՐՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. արդարացուցանել) - նք. ԸՐԹԻ-ՐԱՆԱԼ-ի:

ԸՐԹԻՐՕԹՈՒՆ/ԻՐԹԻՐՕԹՈՒՆ (գրք. արդարություն) - գ. 1. Արդար լինելը, ան-մեղություն: Ըտի էտ մարթին քըթիրօ-թունը պարգ'վում ա (2): 2. Ճշմարտու-թյուն, իրավացիություն: Ըշխարքումըս քըթիրօթուն չի մընաց (Բ):

ԸՐԹԸՆԱՆԱԼ (գրք. արժանանալ) - չք. տէն Արժան ինի: Տըվըրածէն տը-ղան էլ քըթընանըմ ա թաքավէրէն տը-ղէն քըվօրը... (ՀԺՀ, V, 315):

ԸՐԹԸՆՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. արժանացու-ցանել) - նք. տէն Արժան անել: Էտ չու-բանէն թաքավէրը քըթընցընում ա մըհ իըրըստությունու (2):

ԸՐԻԼԻԹ/ԻՐԻԼԻԹ (գրք. այրելի) - գ. Այրելու՝ վառելու պիտանի նյութ: Հըյա-թըմը մին ըրիլիք՝ չի կա, ուրան էլ ըսկի վէջը չի (Բ):

ԸՐԻՅՆԱԿ - տէն ԸՐԻՔՆԱԿ:

ԸՐԻՔՆԱԿ/ԻՐԻՔՆԱԿ/ԸՐԻՅՆԱԿ/ԻՐԻՅՆԱԿ (գրք. արեգակն) - 1. տեն Ա-րու(1): 2. ած. փխբ. Շատ գեղեցիկ: Մին չուբանու ախճիգ՝ ա ինխս, մին հոլորի-փերի, մին իրիք՝նակ, սը՛վ-սը՛վ, մը՛ծ-մը՛ծ ըշկերավ (ԱԱ, 73):

ԸՐԻՍԱԼՈՒՂ - տեն ԸՐԻՍԸԼՈՂ:

ԸՐԻՍԸԼՈՂ - տեն ԸՐԻՍԸԼՈՂ:

ԸՐԻՍԸԼՈՂ/ԸՐԻՍԸԼՈՂ/ԸՐԻՍԱԼՈՒՂ/ԱՐԻՍԱԼՈՒՂ (թրք. *arkalak*) - գ. Կարճ՝ մինչեւ ծնկները հասնող հագուստ, արխալուղ: *Խօսքովը ըրիսըղըը քըցիս ա ջընըղներէն, տանան տոնս կ'աս (2):*

ԸՐԻՍԸԼՈՂԱՎԷՐ - ած. Արխալուղ հագած: Մոտանում ա, տը՛սնում մին ըրիսըղավեր մարթ էտ ըխափրին քըշ-տեն նըստած (2):

ԸՐԻՍԸԼՈՂԱՅՈՒ - գ. Արխալուղի համար նախատեսած կտոր: *Ըրիսըղըացուն տանում ա դանդուն տամ, վեր ուրան հը՛տէ մին լ'ավ արխալուղ կարէ (2):*

ԸՐԻՍԸՅԻՆ/ԱՐԻՍԸՅԻՆ (թրք. *arxayin*) - մ. Համոզված, հանգիստ, վստահ, անհոգ, ապահով: *Էտ մարթը ռազի յա կը՛ նըմ, պառավը ըրիսըլին ք'իսին ա տոն (ՀԺՀ, V, 265):*

- Ըրիսըլին անել/կըցընել/պահել - տեն ԸՐԻՍԸՅԻՆԸՅ(Ը)ՆԷԼ:

- Ըրիսըլինը ըղնել - տեն ԸՐԻՍԸՅԻՆԱՆԱԼ:

- Ըրիսըլինը քըցիլ - տեն ԸՐԻՍԸՅԻՆԸՅ(Ը)ՆԷԼ:

- Ըրիսըլին ինի/կենալ - տեն ԸՐԻՍԸՅԻՆԱՆԱԼ:

ԸՐԻՍԸՅԻՆԱՆԱԼ - չք. Համոզված՝ վստահ լինել, անհոգ՝ ապահով դառնալ, երկմտությունը փարատվել: *...Պիրում ա, մի մը՛ծ նավ շինում, ուրան կընէ՛ք, խօխէքը, հիյվընէն պանը նի ածում միջը, ըրիսըլանում (ԱԱ, 16):*

ԸՐԻՍԸՅԻՆԱՏՈՂ - գ. Վստահություն, ապահովություն: *Ըտըրա ըրիսըլատը՛ղըն էլ էն ա ինոմ, վեր թօռ ա կ'ըլական, բօստանը ճիրի (2):*

ԸՐԻՍԸՅԻՆԸՅ(Ը)ՆԷԼ - նք. Հանգստացնել, վստահեցնել: *Նանգիրը տահանց ըրիսըլնըցընում ա, թաքավէրէն կօշտը տանըմ (ՀԺՀ, V, 490):*

ԸՐԻՍԸՅԻՆՕԹՈՒՆ - տեն ԸՐԻՍԸՅԻՆԱՏՈՂ:

ԸՐԻՍՕԹՈՒՆ - տեն ՈՒՐԻՍՕԹՈՒՆ:

ԸՐՍԱԹԷ/ՅԸՐՍԱԹԷ (գրք. արծաթեան) - ած. Արծաթից պատրաստված, արծաթյա: *Ախճիգ՛ը էտ ըրծաթէ ջամը տամ ա տըղէն, վեր տանէ տա թաքավէրին (2):*

ԸՐՍԱԹԷ/ՅԸՐՍԱԹԷԼ (գրք. արծաթեմ) - տեն ԸՐՍԱԹԷԻՐԻԼ: *Խընծօր օ-նիմ՝ կըծած ա, չօրս դօլը ըրծաթած ա... (ԼՂԲ, 26):*

ԸՐՍԱԹԷՆ/ՅԸՐՍԱԹԷՆ (գրք. արծաթեղեն (արծաթից շինած) - գ. Արծաթից պատրաստված իրեր: *Մին տօռնը պէց ա անում, տը՛սնում ըրծըթը-ղանավ լըցցած (2):*

ԸՐՍԱԹԷԻՐԻԼ/ՅԸՐՍԱԹԷԻՐԻԼ - նք. Արծաթով զօծել, արծաթաջրել: *Ծօրէն դըրաղէն մին յէսծէ յա ըլալ՝ մաչկ'ոսի պատերըն էլ ըրծըթըրած (ՆԱԲ, 94):*

ԸՐԿԱԹԷ (գրք. երկաթի) - 1. ած. Երկաթից պատրաստած, երկաթյա: *Թաքավէրին կուճուր տըղան թօրավը վեր թըխում ա, էտ ըրկաթէ մըղակը պուք ա կ'ամ (2):* 2. փխբ. տեն ԱՐԿԱԹ(2, 3):

ԸՐԿԷ - տեն ՅԸՐԿԷ:

ԸՐԿԱԹԱՃՈՒՐ - գ. Երկաթի պարունակություն ունեցող հանքային ջուր: *Ըստէփանակ'ը՛րտա տակէ ըխափրին ճուրը ըրկըթաճուր ա (Բ):*

ԸՐԿԱԹԷՆ (գրք. երկաթեղեն (երկաթից շինած) - գ. Երկաթից պատրաստված իրեր, երկաթի կտորներ են: *Օրո՛ւշ պէն կըրէս չի անէ, լ'ըհա ըրկըթը՛ղան ա հըվըքէս, ծըխէս (Բ):*

ԸՐԿԱԹԷՆԷ - գ. Ամուր բնափայտով ծառատեսակ՝ երկաթածառ: *Լաչինա ծըմըկնումը ըրկըթը՛նէ էլ կա (Բ):*

ԸՐԿԱԹԸՊՕՎԱՆ/ԻՐԿԱԹԸՊՕՎԱՆ - գ. Խաղատեսակ: *Ըրկըճըպօվան խաղը-նէլիս էտ խօնցան մինը օշը տանում ա, վեր ըղնում (2):*

ԸՐԿԱԹԱԲՕՅ/ԻՐԿԱԹԱԲՕՅ - 1. ած. Երկար հասակ ունեցող, բարձրահասակ: *Ըրկընաթօ տըղա յա (Բ):* 2. տեն ԸՐԿԱԹՕԹՈՒՆ:

ԸՐԿԱԹԱԼՈՒԾ/ԻՐԿԱԹԱԼՈՒԾ - տեն ԸՍԲԸԼԱԼՈՒԾ:

ԸՐԿԱԹԱՍՕԾ/ԻՐԿԱԹԱՍՕԾ - գ. Երկարավուն մոշի տեսակ, որ սովորաբար աճում է անտառներում: *Մէր ծըմըկնէրմը լ'ավ ըրկընամօշ ա ինոմ (Բ):*

ԸՐԿԱԹԱՆԱԼ/ԻՐԿԱԹԱՆԱԼ (գրք. երկայնամ) - չք. 1. Երկարությունն ավելանալ, երկար դառնալ: *Ըռիզինը հիշ-քան ծիք՝ տաս՝ կըրկընանա (2):* 2. Հասակը բարձրանալ: *Մին տըռնըմը էտ խօխան իրկըննաս ա, տըռնաս բօյավ-բոսաթավ տըղա (2):* 3. Երկարատեւել, տեւական դառնալ: *Կ'արունըք վեր կ'ամ ա, օրէրը ըրկընանում ա: 4. Ձգձգվել, հետաձգվել: Պարթըլը ըրկընանում ա, էտ մարթը սուղի յա տամ (2):*

ԸՐԿԱԹԱՆԳՈՒԾ/ԻՐԿԱԹԱՆԳՈՒԾ - 1. ած. Երկար ականջներ ունեցող: *Մին ըրկընանգուճ տավար էլ ա մոտանում, խէղճ-խէղճ յէշում մարթին ըշկերէն... (ՆԱԲ, 72):* 2. փխբ. տեն ԷԾ (1): *Ըրկը-նանգուճը քացէ յա տամ, ըտըրա քըցոմ ծօրը (2):*

ԸՐԿԱԹԱՎՈՒՆ/ԻՐԿԱԹԱՎՈՒՆ - ած. 1. Ոչ շատ երկար, մի քիչ երկար: *Մին իրկընավուն փանդ ա յօր ունէս, ըտըրա թըկէս (2):* 2. Երկար ձեւ ունեցող, երկարությունը լայնությունից մեծ: *Ըրկընա-վուն պըրինձան լ'ավ փըլավ ա տը՛ռ-նում (Բ):*

ԸՐԿԱԹԱՏՕՐ/ԻՐԿԱԹԱՏՕՐ - 1. գ. Վայրի խոտաբույս, որ նման է ավելուկի: *Գ'ոլոնում ա, թա ըվիլունկ ա, քաղում ա, ըրկընատօր ա պիրոնում տօն (2):* 2. տեն ԸՐԿԱԹԱՎՈՒՆ:

ԸՐԿԱԹԱԾԻ/ԻՐԿԱԹԱԾԻ - տեն ԲԱԲԱՂՈՒԾԻ:

ԸՐԿԱԹԵԾԻ/ԻՐԿԱԹԵԾԻ - տեն ԲԱԲԱՂՈՒԾԻ:

ԸՐԿԱԹԵԱԶԻ/ԻՐԿԱԹԵԱԶԻ - գ. Խաղատեսակ: *Ըրկընխազ'ին էլ ա թա-վա ընգալ (Բ):*

ԸՐԿԱԹՅ(Ը)ՆԷԼ/ԻՐԿԱԹՅ(Ը)ՆԷԼ (գրք. երկայնացուցանել) - նք. ԸՐԿԱԹԱՆԱԼ-ի:

ԸՐԿԱԹՅՈՒՓԷ/ԻՐԿԱԹՅՈՒՓԷ - տեն ԸՐԿԱԹԵԱԶԻ:

ԸՐԿԱԹԱԶԱՐ - գ. Երկանքի՝ աղորիքի քար: *Մին օր էլ ըրկընքաքարը ըղ-նում ա ըտըրա վը՛ննէն, կօտըրում (2):*

ԸՐԿԱԹՕԹՈՒՆ/ԻՐԿԱԹՕԹՈՒՆ (գրք. երկայնություն) - գ. 1. Գծի՝ մակերեսի՝ ուրեւ իրի ձգվածությունը՝ երկու ծայրերի միջեւ եղած հեռավորությունը՝ երկարություն: *Էտ գ'ըքին ըրկընթօնընը հէնգ՝ մէտըր ա ինոմ (2):* 2. Հասակի բարձրություն: *Էտ մարթին իրկընթօնընը կի-նանը երկու մէտըր (2):*

ԸՐԿԱԹՕՏԷԳ/ԻՐԿԱԹՕՏԷԳ - տեն ԸՐԿԱԹԱՎՈՒՆ:

ԸՐԿԱԹՕՏԷՍ/ԻՐԿԱԹՕՏԷՍ - գ. Զատիկից մինչեւ Համբարձման տոնն ընկած ժամանակաընթացքը, երբ պաս չեն պահում: *Ըրկընօտէսը ըսկըսում ա, խօխէքը՛ն ուրխանում ըն (2):*

ԸՐԿՈՒՅՈՒՐԻԼ/ՈՒՐԿՈՒՅՈՒՐԻԼ - չք. Հղիանալ, հղի դառնալ: *Թաքավէրին կը-նէգ՛ը էտ խընծօրը օտում ա, մին ամսա-նը լը՛տը խաքարը յէր ա ինոմ, վեր ըր-կուհիք'ալ ա (2):*

ԸՐԿՈՒՅՈՒՐԻԼ/ՈՒՐԿՈՒՅՈՒՐԻԼ - տեն ՊԱԾ(Ծ)ԱՐԱՎԷՐ: *Ըրկուհիք'իս հարթներ ըն հըվաքալ, դըմնվ ճըղալ, խիզանը տ'ուս կալալ (ՀԱԲ, 15, 154):*

ԸՐԿՈՒՄԱՐԻ/ՈՒՐԿՈՒՄԱՐԻ - ած. Երկու մոր կաթ ծծող: *Ըրկումարի կ'առ-նը ավաղ կիսի (Բ):*

ԸՐԿՈՒՇԷԲԱԹ/ՈՒՐԿՈՒՇԷԲԱԹ/ԷՐԿՈՒՇԷԲԱԹ/ԷՐԿՈՒՇԷԲԱԹ/ԷՐԿՈՒՇԷԲԱԹ (գրք. երկշաքաթի, երկուշաքաթ) - 1. գ. Շաքաթյա առաջին

օրը՝ երկուշաբթի: *Ըրկուշեբաթը շառ օր ա* (Բ): 2. *Մ. Երկուշաբթի օրը: Ըրկուշեբաթ քիկանն ըմ շէնը* (Բ):

ԸՐԿՈՒԿԸՆԵ/ՈՒԿՈՒԿԸՆԵ - գ. Աշ-նանը հասնող թգենու տեսակ: *Ըտըրանց հըլաթումըն էլ մին ըրկուվը՛նէ թիւզի յա իննում* (Ձ):

ԸՐԿՈՒՏԱԿ/ՈՒԿՈՒՏԱԿ - ած. 1. Երկու տակ ծալած, երկու տակ արած: *Ըրկուտակ թիւնվ ա կարում, վէր պուք չի կ'ա* (Ձ): 2. Երկու անգամ ավելի, կրկնապատիկ: *Թաքավէրին ախճիզը կարքադըրում ա, վէր ուրան հէտէ ըրկուտակ խօրնգ՝ պիրին...* (ՆԱԲ, II, 21):

ԸՐԿՈՒՏԱԿԷԼ/ՈՒԿՈՒՏԱԿԷԼ - նբ. 1. Երկու տակ ծալել, երկու տակ անել: *Շծորը ըրկուտակում ա, տիննում սընդօղումը* (Ձ): 2. Երկու անգամ ավելացնել՝ կրկնապատկել: *Ասում ըն՝ էտ վըխտանց էլ Աստուծ կընանուցը ցավը ուրկուտակում ա...* (ԱԱ, 87):

ԸՐԿՈՒՏԱԿԷԼ/ՈՒԿՈՒՏԱԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ԸՐԿՈՒՏԱԿԷԼ-ի:

ԸՐԿՕՔԱՆ/ՈՒԿՕՔԱՆ (գրբ. երկուքեան) - թ. Երկուսն էլ: *Ուրկօքան մին տը՛ղ ըսկըսում ըն մարթին լնվ յէշիլը* (ՆԼԴԺԲ, 67):

ԸՐՄԱՆԱԼ/ՋԸՐՄԱՆԱԼ (գրբ. արմանամ, զարմանամ, հ.ե. *or-mo-) - չբ. տեն Մաթ մընալ:

ԸՐՄԱՆԱԼԻ/ՋԸՐՄԱՆԱԼԻ (գրբ. արմանալի, զարմանալի) - ած. Զարմանք պատճառող, զարմանալի: *Ախէր ըտըրանց տէղէրը շնվթնի ծառէր չի փըսնէս, ըտըրա դանդան էլ ըրմընալի յա ուրանց հէտէ* (ՅԺՅ, V, 266):

ԸՐՄԱՆԱԼԻ/ՋԸՐՄԱՆԱԼԻ (գրբ. զարմացուցանել) - նբ. ԸՐՄԱՆԱԼԻ-ի:

ԸՐԾԻՆԱԲՕՅ/ԱՐԾԻՆԱԲՕՅ - տեն ԸՐԾԻՆԱՆՈՒՑ(1): *Քիկըմ ա, քիկըմ, մին արշինաբօյ մարթ ա տը՛սնըմ, մըրօքը՝ էրգ'ան, իկըը՝ կարծ* (ՅԺՅ, V, 207):

ԸՐԾԻՆԱՆՈՒՑ/ԱՐԾԻՆԱՆՈՒՑ - 1. ած. Թվականի ցույց տված քանակով արշին պարունակող: *Հինչ օ՛թաղ, իրո՛ք ըրշինանուց տը՛ղ ա* (Ձ): 2. գ. Մեկ արշինանոց ձող՝ որպես չափ: *Ըրշինանուցը դանդին յօր ա ունէս, էտ կըսօրը չըփէս* (Ձ):

ԸՐԶԱԿՕՐ/ԸՐԶԱԿՕՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըրչակ'օռ տալ - Արջի նման գոռալ, ուժեղ վայնասուն բարձրացնել: *Մուտա-նում ըն, տը՛սնում մին մարթ ա, ըստա-կած յը՛զնանը քըշտէն վը՛նը կացած, ըրչակ'օռ ա տամ* (Ձ):

ԸՐԶԱՍՕԾ/ԸՐԶԱՍՕԾ - 1. գ. Մոշի մեծ տեսակ: *Էտ ըրչամօջը էնքան մը՛ծ-մը՛ծ ա իննում, վէր դանտի ամանը լըս-նում ա* (Ձ): 2. տեն ԸՐԿԸՆԱՍՕԾ:

ԸՐԶԱՍԳՈՒԾ/ԸՐԶԱՍԳՈՒԾ - գ. Խուլ-լածադիկազգիների ընտանիքին պատկանող բույս՝ խնդալ: *Մին ըրչանգուճ ա պուք տամ, վը՛տ օնում* (Ձ):

ԸՐԶԱՊԱՐ/ԸՐԶԱՊԱՐ - գ. Արջի պար: *Վը՛րսկանը յէշնում ա, յէշնում, ըր-մանում էտ ըրչըպարավը* (Ձ):

- Ըրչապար տալ - 1. Արջի նման պարել: *Տըղա, ախճի՞ք խըռնըխառնը ըրչա-պար ըն տամ* (Բ): 2. Իրար քաշքշել, քաշկռտվելով կռվել: *Ըտըրանը խըմում ըն, հանրիում, յըխըքօղազ անում, ըրչա-պար տամ* (Ձ):

ԸՐԶԱԿԸՐՍ/ԸՐԶԱԿԸՐՍ - գ. Արջ որսալը, արջի որս: *Մին օր էլ ըտըրանը մըսլըհաթ ըն անում, քիկամ ըրչա-վը՛րս* (Ձ):

ԸՐԶԱՍՆՁ/ԸՐԶԱՍՆՁ - գ. Վայրի տանձի տեսակ: *Շըմըկնէն ըրչտանն-ծնվ լիգ'ը, ուրանք էն ըն մին տանձու հասըրաթ* (Բ):

ԸՐԶԱՔՕՆ/ԸՐԶԱՔՕՆ - գ. Արջի ձմեռային քուն: *Ըրչաքօնը վէր ըսքը-սում ա, Մուխանը արխային քիկամ ա ծըմակը* (Բ):

- Ըրչաքօն տալ/նի մըն(ն)ել - Խոր ու երկար քնել: *Տընաշինըտ հանց ըրչա-քօն ա տըվալ, ասիս լ'ըհա մին ամէս քօն չի իլնվ* (Ձ):

ԸՐԶԱԹՆԻԹԻԼ/ԸՐԶԱԹՆԻԹԻԼ - գ.

1. Արջի թաթ: *Ըրչըթանթիլը կըտըրում ա, պիրում շինանցուց նըհաշ տամ* (Ձ): 2. փխբ. Արջի թաթի նման մեծ եւ անճոռ-նի ձեռք: *Էտ մարթը ըրչըթանթիլնվը վէր թըխում ա, կընէ՛գ'ը վէր ա ըղնում* (Ձ): 3. Հովանոցավորների կարգին պատկանող բույս՝ արջամազիկ: *Ըտը՛ղ ըրչըթանթիլ էլ ա փըսնէս* (Բ):

ԸՐԶԱԹԵՆԴԵՂԵՆԸ/ԸՐԶԱԹԵՆԴԵՂԵՆԸ - գ. Փնջավոր սեւ ու մանր գնդիկա-ծեւ պտուղներով թփաբույս: *Ըրչըխըն-դէղը օտում չըն* (Բ):

ԸՐԶԱԹԵՆԻԿ/ԸՐԶԱԹԵՆԻԿ - գ. Շնամանձի տեսակ: *Ըրչըխիկակը խու-խէն վը՛ննան կըծալ ա* (Բ):

ԸՐԶԱԿԱՍՈՒ/ԸՐԶԱԿԱՍՈՒ - գ. Վայրի կատու, որը սովորականից ավելի խոշոր է: *Մին օր էլ քիկամ ա վը՛րս, մին ըրչկատու ըսպանում* (Ձ):

ԸՐԶԱԶՆԱԳԻ/ԸՐԶԱԶՆԱԳԻ - տեն ԸՐԶԱԿԱՐԻ:

ԸՐԶԱԶԱՍՈՒՐ/ԸՐԶԱԶԱՍՈՒՐ - գ. Մասուրի խոշոր տեսակ: *Ըրչըմըհա-սուր ա քաղում, ծախում* (Բ):

ԸՐԶԱԿԱԶԻ/ԸՐԶԱԿԱԶԻ - տեն ԸՐԶԱԿԱՐԻ:

ԸՐԶԱԿԱՐԻ/ԸՐԶԱԿԱՐԻ - մ. Արջի նման՝ կոպտաբար: *Ըրչըվարի յա կօրծ անում* (Բ):

ԸՐԶԱՍՆՁԻ/ԸՐԶԱՍՆՁԻ - գ. Վայ-

րի տանձենու տեսակ՝ մանր եւ քաղցր պտուղներով: *Էտ մարդիմազարը կացե-նը յօր ա ունէս, էտ ըրչտանձին կըտը-րէս* (Բ):

ԸՐԶԱԹԹԹԹԹ/ԸՐԶԱԹԹԹԹԹ - գ. 1. Արջի քոթթ: *Վը՛րսկանը էտ ըրչըթթթթ-թը քըցնում ա թօրբան, պիրում տօն* (Ձ): 2. փխբ. Գիրուկ՝ թմբիկ երեխա: *Խօխա, հինչ խօ՛խա, մին ըրչըթթթթ, հու տը՛ս-նում ա, քի՛կը կ'ամ ա* (Ձ):

ԸՐԶԻՆԱԿ - տեն ԸՐԶԻՆԱԿ:

ԸՐԶՕԹՈՒՆ/ԸՐԶՕԹՈՒՆ - գ. Արջի հատկություն՝ կոպտություն: *Ըրչութու-նէն դանդան ըտըրան սիրում չըն* (Բ):

ԸՐՍԱԶՕԹՈՒՆ/ԸՐՍԱԶՕԹՈՒՆ/ԱՐՍԱԶՕԹՈՒՆ/ԱՐՍԱԶՕԹՈՒՆ - գ. Անամո-թություն, անպատկառություն: *Ըրսըզու-թունավ էտ կընէ՛գ'ը ամմէն կօրծ դիզը-ցընում ա* (Բ):

ԸՐԿԱԼ/ԸՐԷԿԱԼ/ՈՒԿԱԼ (գրբ. երե-կիւմ, երեւնալ) - չբ. 1. Տեսանելի դառնալ, նկատվել: *Ավէտիսը փափաղը կըլիէն ա տընըմ, էլ ըրվամ չի* (ՅԺՅ, V, 127): 2 Հայ-տնվել, երեւան գալ: *Մին օր էլ ըտըրանց շէնումը ըռուսնէ յըն ըրվամ* (Ձ): 3. Ներ-կայնալ: *Էտ օրվանից էտ կընէ՛գ'ը էլ մէր կօխկէն ըրվամ չի* (Ձ): 4. Գտնվել: *Հիշկան շօռ ա կ'ամ, էշը ըրվամ չի* (Բ): 5. Թվալ, պատկերանալ: *Հըռանցէ վէր յէշում ըս, էտ յը՛խծէն շատ կուճի յա ըր-վամ* (Բ):

- Ըրվամ ա - Թվում է թե: *Ըրվամ ա էտ մարթը ըսկի մէխկ չօնէ* (Ձ):

ԸՐԿԱԼՈՒԹ/ՈՒԿԱԼՈՒԹ - ած. 1. Տե-սանելի, տեսնվող, երեւացող: *Քըչըղը-կապէրթը ըրվալուք տը՛ղ ա* (Բ): 2. Ակ-նառու, ակնբերել, ակնհայտ: *Ըրվալուք կօրծ ա* (Բ):

ԸՐԿԱՅ(Ը)ՆԷԼ/ՈՒԿԱՅ(Ը)ՆԷԼ - նբ. եւ պբ. ԸՐԿԱԼ-ի:

ԸՐՍԱԲՕՅ/ԸՐՍԱԲՕՅ - ած., գ. Հաս-կի բարձրություն ունեցող (խոտաբույս): *Պըռնիթիլը ըրտաբօյ ա տը՛ռալ* (Բ):

ԸՐՍԱՍՈՒՆԵ/ԸՐՍԱՍՈՒՆԵ (գրբ. ար-տասուք) - գ. Արտասվազեղծերից ար-տադրվող հեղուկ, արտասուք: *Էտ վէր տի յէրքում ա, Փարուն մարը, լըհա ըր-տուտունքէրըն ա վէր տէռնում, սասը տ'ուս չի կ'ամ* (ՅԱԲ, 15, 112):

- Ըրտասունքը աշկէն չուրանալ - Շատ լաց լինել, շարունակ սգալ: *Խը՛ղ-ծը հինչ ա՛նէ, իրո՛ք տըղա յա թաղալ, ըրտասունքը աշկէն չուրացալ ա* (Բ):

- Ըրտասունքը ըշկերէն - Տխուր, վշ-տացած, լացի՝ սգի մեջ: *...Էտ ըլչըկանը հանըն ա մարը մըռէս ըն, խը՛ղճէն թու-դէս ըրտասունքը ըշկերէն* (ԱԱ, 73):

- Ըրտասունքը կօլ տալ - Լացը զսպել, վիշտը չարտահայտել: *Էտ կընէ-*

գ'ը մարթին անա վրիտյան նըհըտ ըր-տասունքը կօլ ա տամ (2):

- Ըրտասունքը հափըռումը ինիլ - Միշտ պատրաստ լինել լացելու, անգամ թեթեւ հոգմունքից լացել: Ըտըրա ըր-տասունքը հափըռումըն ա, մին կուճի պէնան էլ լաց ա ինում (Բ):

- Ըրտասունքը ցըմաքել - տէն Ըր-տասունքը աշկեն չոբանալ:

- Ըրտասունք թափել - Արտասվել, լաց լինել: Պառապը ուրիշընալան նը-հէտ սըկսից ըրտասունք թափելը (ՅԺՅ, V, 308):

- Ըրտասունք չափել - Դառնորեն, ա-դիողորմ լացել: Էնքան ըրտասունք ա չափալ, էն ա մըռնէլիս (Բ):

- Ըրտասունք վեր ածել - տէն Ըրտա-սունք թափել:

- Ըրտասունք օնել - տէն ԼԻՏԸՎՈՒ-ՄԷԼ:

- Ըրտըսունքէն մինը կ'ամ ա, հագ-գարը քըշում - Արտասվելը՝ լացը թե-թեացնում է վիշտը:

- Ըրտըսունքէրը սըրփիլ - 1. Այլեւս չլացել՝ չարտասվել: Լ'ըհա մարթը տա-նան վեր տոն ա կ'ամ, կընէգ'ը ըրտը-սունքէրը սըրփիլում ա (2): 2. Մեկին միտ-թարել, վիշտը սփոփել: Սաղ օրը մինակ սծը՝ ա ասում, մինը կա վէջ, թա ըրտը-սունքէրը սըրփիլ (Բ):

ԸՐՏԱՍՍՈՒՔ - տէն ԸՐՏԱՍՍՈՒՔ:

ԸՐՏԱՍԱՐ/ԸՐՏԱՍԱՐ - գ. Արտ ունե-ցող անձ, արտի տեր: Ուրիշընալ ար-տէրը նի յա կենում էրում, ըրտըտարէրը մընամ ըն ծոյնըրնէն վեր թըկէլիս (2):

ԸՐՏԱՍԸՎ/ԸՐՏԱՍԸՎ - գ. Արտի տեղ, արտ վարելու հողամաս: Շատ ըն ք'իսում, թա խըրէգ', հըսնում ըն ըրտա-տըհ (ՆԼԻԺԲ, 95):

ԸՐՈՒԳՈՒՆ/ՈՒՐՈՒԳՈՒՆ (գրք. երե-կոյ) - 1. գ. Մույն ընկնելու ժամանակը, երեկո: ...Նի յա մընում ճորը, մինչէվ ու-րիշընալ չըրջարվում, մին կ'էրթնուկ փըռնում (ԲՅԲ, 211): 2. տէն ԸՐԳՕ-ՆԷ(1):

- Ըրիւգ'իւնը կ'իւթան ա անում, ըռու-թանան ալաթ էլ չի տըհնում - Ասում են շատ աշխատող, սակայն արդյունք չստացող մարդկանց մասին:

ԸՐՈՒԳՈՒՆԱՅԱՅ/ՈՒՐՈՒԳՈՒՆԱՅԱՅ - գ. 1. Երեկոյան ուտելը, ընթրիք: Ըրիւ-գ'իւնահացը վեր սըքսում ըն, էտ մարթը նի յա մընում (2): 2. Երեկոյան ճաշկե-րույթ՝ հրավերը: Ուրիշընալը հացէն սաղ շինանցուց ծէն ա տամ, ըտըրանա կը-ման (2):

ԸՐՈՒԳՈՒՆԱՍԱԼ/ՈՒՐՈՒԳՈՒՆԱՍԱԼ - չք. Մույն ընկնել, երեկո դառնալ: Վեր ը-

րիւգ'իւնանում ա, չըղընէն ըսկըսում ըն հանջիլը (Բ):

ԸՐՈՒԳՈՒՆԱՅԱՅ/ՈՒՐՈՒԳՈՒՆԱՅԱՅ - տէն ԸՐՈՒԳՈՒՆԱՅԱՅ:

ԸՐՈՒԳՈՒՆԱՅԱՅ/ՈՒՐՈՒԳՈՒՆԱՅԱՅ - գ. Մինչէն մույն ընկնելը, երեկոյից քիչ առաջ: Ըրիւգ'իւնատէմ ա ինում, վեր չօ-բանը, վըհճարը շըլակած, կ'ամ ա տը-րանց տօն (2):

ԸՐՈՒՏՈՒՅԱՐԱՍ/ՈՒՐՈՒՏՈՒՅԱՐԱՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ըրուտուհարատ անել - 1. տէն Քու-նըհարամ անել: Վըրցակը կանչում ա, ըտըրան ըրուտուհարատ անում (2): 2. Մեկին նյարդայնացնել, վրդովել: Խօ-խէնք'ը հօրը ըրուտուհարատ ըրէն (Բ):

- Ըրուտուհարատ ինիլ/տըհնալ - 1. տէն Քունըհարամ ինիլ: Ըրուտուհա-րատ իլած մարթը կարել չի կօրծ անէ (2): 2. Նյարդայնանալ, վրդովվել: Ըրու-տուհարատ իլած տոն ա կ'ամ, տըհ-նում ծին կա վէջ (2):

ԸՐՈՒՐՈՒ(Ն)Տ/ՈՒՐՈՒՐՈՒ(Ն)Տ (գրք. օրօրոց) - գ. Երեխայի՝ հատուկ ձեռնով սարքած ճոճվող փայտե մահճակալ, օ-րոցոց: Տահանց մին խօխա յա ինիս, կը-նէգ'ը ըստիքիս ա, վըր մարթը էտ ծառը կըտրէ, ուրուրուց շինի (ՅԺՅ, V, 594):

- Ըրուրու(ն)ցը խազիլ - Տղա եւ աղ-ջիկ երեխաների օրոցոցներ վրա խազ քաշել՝ որպես նշան նրանց՝ իրար հետ ապագայում ամուսնացնելու: Կ'ամ ըն ուրուրուցը խազ'ում, էտ օրվանից էլ պարիկըմօթուն անում (2):

- Ըրուրու(ն)ցը կըրակ ընգած/կ'իլ կէրած - Անգամ (երեխաների մասին): ... Էտ կընէգ'ը ասում ա.- Էս ըրուրուցը կըրակ ընգածը ինձ տանջից, հօքիս հանից (2):

ԸՐՈՒՐՈՒ(Ն)ՏԱԽԱԶ/ՈՒՐՈՒ-ՐՈՒ(Ն)ՏԱԽԱԶ - գ. Տղա եւ աղջիկ երե-խաների օրոցոցների վրա ծնողների կողմից քաշվող խազ՝ որպես նշան նրանց իրար հետ ապագայում ամուս-նացնելու: Առաջ ըրուրունցախազ'ը ա-դանթ ա իլան (Բ):

- Ըրուրու(ն)ցախազ' անել - տէն Ը-րուրու(ն)ցը խազիլ:

ԸՐՈՒՐՈՒ(Ն)ՏԱԿՕՐ/ՈՒՐՈՒ-ՐՈՒ(Ն)ՏԱԿՕՐ - գ. Չար ոգի, որ իբր գի-շերները գալիս խեղդում է օրոցոցի երե-խաներին կամ գողանում՝ տեղը դե-ղնելով: Այան թռնանը ասմա.- Վեր քօն չինիս, ուրուրուցակ'օղը կ'ըլան ա, ք'ըգ տանէ (2):

ԸՐՓԸԹԱԽՕՍ - տէն ՈՒՐՓԸԹԱ-ԽՕՍ:

ԸՐՓԸԹԱՎԷՐ - տէն ՈՒՐՓԸԹԱՎԷՐ:

ԸՐՓԸՎԷՐ/ԻՐՓԻՎԷՐ (գրք. որք + այրի) - ած. գ. Ամուսինը մահացած՝ ա-մուսնուց զրկված (կին) կամ կնոջից զրկ-ված (տղամարդ): Ըրփըվէրի մընալանը յէտը էրկան վախտ օրիշ կընգա նըհէտ վախտ ա անց կըցնում (ՅԺՅ, V, 59):

- Ըրփըվէրի կընգանը փէշկը նի կա-ցած կինի - Որբեայրի կինը միշտ ան-հանգիստ՝ մտահոգ է:

- Ըրփըվէրուն տըռնանը պըպըլ-պապալ՝ անել - Որբեայրու վիճակից վատթար վիճակի մեջ ընկնել: Խընըմէն սիրականը մըհալ ա, էն ա ըրփըվէրուն տըռնանը պըպըլ-պապալ՝ ընէլիս (2):

ԸՐՔԸՎՕԹՈՒՆ/ԱՐՔԱՅՈՒԹՈՒՆ/ՅԱՐՔԱՅՈՒԹՈՒՆ (գրք. արքայություն) - գ. 1. Դրախտ, անդրշիրիմյան երանավետ կյանք: Պարի մարթիք՝ ըրքըվօթուն ըն ըղնում (2): 2. փխբ. Երջանիկ կյանք, ե-րանելի վիճակ: Թանքի հըղըղօթուն ինի, թա չէ մեր գանքը արքայութիւն ա (2):

ԸՐՕՊԷ/ՐՕՊԷ (գրք. րուպե (ակն-թարթ, վայրկյան), հուն. *hropē*) - տէն ՄԸՆՈՒՏ: Կընէգ'ը մարթին ըսէս ա.- Ա-մէնալան ճորը պէր, վեր խըմիմ, մին րօ-պէյումը կըսըղանամ: (ՅԺՅ, V, 596):

ԸՐՕՏԱԼ/ՈՒՐՕՏԱԼ/ԸՐՕՏԷԼ/ՈՒՐՕ-ՏԷԼ (գրք. որոտամ) - չք. Թնդալ, դղրդալ, որոտալ: ...Մին էլ ա տըհնըմ յերգ'ինք'ը ըրօտաց, էն մըթէն թըխալէրէն մէշան թէվալէր ծի նըստած մին ախճիգ՝ վըր յէկալ... (ՅԺՅ, V, 149):

ԸՐՕՏԷԼ - տէն ԸՐՕՏԱԼ:

ԸՐՕՏՈՒՏ/ՈՒՐՕՏՈՒՏ (գրք. որոտ) - գ. Կայծակին զուգորդող դղրդյուն, թն-դյուն, որոտ: Էտ ըրօտուցը ըտահանց սըրտաճաք ա անում (Բ):

ԸՐՕՐԷԼ/ՈՒՐՕՐԷԼ (գրք. երերամ) - նք. 1. Երերել, տատանել, այս ու այն կողմ տանել-բերել: Խընըմէն կախ ա տամ, ըրօրում (2): 2. Մանկան օրոցոցը ճոճելով՝ մանկանը քնեցնել: Էնքան ը-րօրից, մինչըվ խօխան քօն իլան (Բ):

ԸՐՕՐՎԷԼ/ՈՒՐՕՐՎԷԼ - կք. եւ չք. Ը-րօրելի:

ԸՓՈԸՍ-ԱՓՈԸՍ - ած. Պատահու-ված: Ըփռըմ-ափռըմ շօրէր ա կ'ընում, տանան տոն կ'ամ (2):

ԸՓՕՁԱԼ/ԸՓՕՍԱԼ/ԱՓՕՁԷԼ/ԱՓՕՍԷԼ (գրք. ափսոսամ, ափսոսեմ) - չք. 1. Ափսոսալ, ցավ զգալ, ցավել: Կ'ամ ըն հըսկըցընըմ, վեր ինք'ը պիտի թա-րիփ անէ, ափսօզէ, վեր իտի մարթը մըհ-ալ ա (ՅԺՅ, VI, 186): 2. տէն ՓՈՒՇՄԱ-ՆԷԼ: Միհէնգ' ա, վեր Քըջալանց Սիմօնը ըփսօզում ա ըրըծնէրէն հըհտէ (2):

ԸՓՕՍԱԼ - տէն ԸՓՕՁԱԼ:

ԹԱ/ԹԱՆ (գործ. եթե, թե) - 2. Կապակցում է՝ 1. Ստորադաս նախադասությունը գլխավորի հետ՝ որ։ *Էտ տըղան ա-տում չի, թա ինք՝ըն էլ ա թաքավերու տըղա* (2)։ 2. Ստորադաս պայմանի նախադասությունը գլխավորի հետ՝ եթե։ *Մարթը ասմա։- Ա՛ կընէգ՛, թա թօռ յը՛կավ, լ՛սավ ցօրէն ընք հընծիլան* (2)։ 3. Նպատակի երկրորդական նախադասությունը գլխավորի հետ՝ որպեսզի։ *Էտ կընէգ՛ը ծը՛րթը քըցիւմ ա, թա անլէր տիւս օնէ, օխծը ծը՛րթան կըծում ա* (2)։ 4. Ստորադաս հարցական նախադասությունը գլխավորի հետ՝ արդյոք։ *Թա հիկնու հը՛տէ յա էտ մարթը էտքան քար պէրալ հայաթը, վէշ միկը գ՛իւղիւմ չի* (Բ)։ 5. Ուրիշի ուղղակի եւ անուղղակի խոսքը հեղինակային խոսքի հետ՝ որ։ *Խաբարը հըսնում ա Ափուկ, թա՛ կընգանըտ Վըրարակը տարալ ա* (ՆԱԲ, 106)։ 6. Համադաս նախադասություններ կամ նախադասության բազմակի անդամներ՝ կամ։ *Շատ ըն ք՛ընըմ, թա խըրէգ՛, վը՛րջը հըսնըմ ըն էտ տօնը* (ՀԺՀ, V, 42)։ 7. Կրկնությանմբ արտահայտում է *եւ...եւ, թե այս...թե այն, այս էլ...այն էլ* իմաստը։ *Սէլը նի յա օնում, լօխ նի յըն տը՛ռնըմ կ՛ուլը՝ թա՛ հէյվան, թա՛ մարթ, թա՛ հավ ու ծիվ* (2)։

- Թա էս պատը/քարը խօսալ ա, ընդի էլ ինքը - Ասում են նրա մասին, ով որեւէ գրույցի՝ վիճաբանության եւն դեպքում ոչինչ չի ասում։

- Թա լ՛սավ դանլան՝ ըս, խէ քու մըրօքըտ վեր չը՛ս անում - Հեգնաբար ասում են նրան, ով, իր կարիքները հոգալու հնարավորություն չունենալով, փորձում է ուրիշներին օգնել։

- Թա հինչ - Լավ, հիանալի, գեղեցիկ։ *Ախճիգ՛ ըմ ասալ է՛, հանց ա թա հինչ ի-նի* (2)։

- Թա հինչ ա - 1. Որպեսզի։ *Սաղ օրը էշու նըման կօրծ ա անում, թա հինչ ա էրկու կապէկ ըստանա, խօխէնքը պահէ* (Բ)։ 2. Այն պատճառով, քանի որ։ *Թա հինչ ա ուրան անա խօխա չի ինձում, վէշ մին խուխու սիրում չի* (Բ)։

- Թա չէ (գործ. եթե ոչ, թէ ոչ) - 1. Ապա թե ոչ, հակառակ դեպքում։ *Թաքավերը ասմա։- Բիդի էտ վը՛սկէ ջամը պիրիս, թա չէ կըլծիւտ կըտըրէլ կըտամ* (2)։ 2. Հենց որ։ *Յը՛կավ թա չէ, ըսկըսից կ՛ուղօթուն անէլը* (Բ)։

- Թա վեր - Եթե։ *Ախճիգ՛ը ասում ա։- Թա վեր կարիս էտ ըսլանէն քըթիս, կաթըն պիրիս, ք՛ը՛գ նըրիւտ կըփըսակ-վիմ* (2)։

- Թա տու աղվէտ ըս, յը՛ս քու հնքիտ ըմ - Մի՛ փորձիր խաբել ինձ, ես քեզնից խորամանկ եմ։ *Կընէգ՛ը թա։- Ա՛ մարթ, տու ինձ կարէլ չըս խանփիս, թա տու աղ-վէտ ըս, յը՛ս քու հնքիտ ըմ* (2)։

- Թա տու տը՛սալ ըս, յը՛ս էլ ընդի - Երդման բանաձեւ՝ չեմ տեսել։ *Էտ մարթը թաքավերին ըրըջին ուրթիւմ ա օտում, թա։- Թաքավերըն ապըրած կէնա, յը՛ս էտ պէնան սը՛տ չըմ, թա տու տը՛սալ ըս, յը՛ս էլ ընդի* (2)։

- Թա Զիւրսը տը՛ղան տիւրիւր կըկա, ինքըն էլ ընդի - Ասում են աներեր՝ անդրդվելի մարդու մասին։

- Թա օգիւմ ըս դիւզը գիղան - *տէն* Դիւզը ասած։

ԹԱՆ - տէն ԹԱ։

ԹԱԲ (պրս. *tāb* (տապ) - գ. Բնավորու-թյուն, բնույթ, վարվեցողություն։ *Ըտըրա թաքը շատ փիս ա ինձում, վէշ միկը կա-րում չի նըրիւտ յօլա ք՛իկի* (2)։

- Թաքը ծանղըր - Անտանելի բնավորություն, վատ վարվեցողություն ունեցող։ *Ըսկէսվօրը թաքը ծանղըր ա ինձում* (2)։

- Թաքը յը՛ր չօնէլ - Չհանդուրծել։ *Էտ կընգանը թաքը յը՛ր չօնում, վեր հարթըն ճէլլի-ճէլլի ք՛ընում ա հանրանց տօն* (Բ)։

- Թաքը տաք - Կրակոտ բնավորու-թյուն ունեցող, աշխույժ։ *Թաքը տաք հարթըն պըտրունէն աշկէն յիւսըն ա* (2)։

ԹԱԲԱՐ/ԹԱՓԱՐ (արաբ., թըք. *tabak*)

- գ. 1. Փայտե կլոր ու ոչ խոր ափսե։ *Ի-րը՛սըտ շօղ, շափաղ ա, մէյվալ լիգ՛ը թաբաղ ա...* (2)։ 2. Մետաղյա մատուցա-րան, որ եկեղեցում պատեցնում էին ողորմություն՝ հանգանակություն հավաքելու համար։ *Սը՛վ շիւրէրավ մին կը-նէգ՛, թափաղը ծը՛րթէն, յը՛խծումը պը-տըյատտ ար անում* (2)։

ԹԱԲԱՐԱ (արաբ. *tabaka*, պրս. *tābāge*)

- 1. գ. Թղթի մեծ կտոր, որի վրա ինչ-որ բան է գրված կամ փորագրված։ *Էտ թա-բաղան յօր ա ունէս, կըրթիս, լօխ գիղան* (2)։ 2. մ. Քանակական թվականների հետ ցույց է տալիս բազմապատիկու-թյուն՝ անգամ։ *...Յը՛տ ք՛իւնիւմ ըն Ըստու-ծէն վը՛տըք, թա։- Աստուծ, դալանթ ընք ը-րալ, լօխ ցավը մէգ տօ՛, հանլան մին թաբա-ղա յէլ իվի...* (ԱԱ, 87)։

ԹԱԲԼԷՆ - տէն ՏԸՄԲԸԼԱ։

ԹԱԲԼԻ - տէն ՏԸՄԲԸԼԱ։

ԹԱԲԻԹ (արաբ., պրս. *tābūt*, թըք. *tabut*) - գ. 1. տէն ԲԱՂԱՆ։ 2. տէն ԴՈԻԹԻ։ ԹԱԲԻԹԻՐԱ - Գործածվում է կապակցության մեջ։

- Թաբուրդա ընգած - Անճարակ, խեղճ ու կրակ։ *Թաբուրդա ընգած մարթ ա, կարում չի թա խօխէնքը պահէ* (Բ)։

ԹԱԳ՝ - տէն ԹԱԶ՝։

ԹԱԳԱՆԻՄԱՆԳ՝ - տէն ԹԱԶԱՆԻՄԱՆԳ՝։

ԹԱՂԱՐԱՆԶ՝ - տէն ԹԱՂԱՐԷԶ՝։

ԹԱՂԱՐԷԶ/ԹԱՂԱՐԻԶ/ԹԱՂԱՐԱՆԶ՝ (արաբ. *tadariik*, թըք. *tedarik*) - գ. Որեւէ բանի համար կատարվող նախապատ-րաստական աշխատանքների՝ միջոցառումների ամբողջությունը, պատ-րաստություն։ *Հըրսընքէն թաղարէք՛ը էրկու ամէս առաջ ըն ըսքըսալ* (2)։

- Թաղարէք՛ տը՛սնալ/քաշիլ - Որեւէ բանի համար նախապատրաստվել, անհրաժեշտ միջոցները հայթայթել։ *Ընդը-րանա յէտը, քանի վեր Սէլիք Շահնազա-րը ուրան թաղարէքը քաշալ ար, ժողօ-վորթըն ազաղվից սօվան* (ՀԺՀ, V, 604)։

ԹԱՂԱՐԻԶ՝ - տէն ԹԱՂԱՐԷԶ՝։

ԹԱԶ(Զ)ԱՆ (պրս. *taza*, թըք. *taze*) - ած.

1. Դեռեւս չգործածված՝ չօգտագործ-ված, նոր։ *Թանգան շօրեր ա կը՛նում, տիւս կամ շինամաջը* (2)։ 2. Անցյալում գոյություն չունեցած, նորաստեղծ, նո-րակառույց, նորահայտ եւ։ *Ըտըրանք քօջիւմ ըն թանգան տօնը* (Բ)։ 3. Նախկի-նին՝ նախորդին փոխարինած։ *Էտ թանգ-ան թաքավերը հըրամանք ա տաս, վեր հիշքան կօղ կա, փըռնիւն, տիւրման քը-ցին* (2)։ 4. Այս տարվա բերք հանդիսա-ցող։ *Թանգան կըրտօփլին վեր տիւս ա կամ, էլ քօհնիւն մըհալ քըցօղ չի ինձում* (Բ)։ 5. Նորատունկ, նորածիլ, նորաբույս։ *Թանգան բաղը հանլան էրկու տարէ պէրք չի տըլան* (2)։ 6. Չմաշված, չփչացած, պի-տանիությունը պահպանած։ *Էտ պէնջա-կը, կօզի իրը՛ք տարէ յա՛ կը՛նում ա, ամ-մա հանլան թանգան յա* (Բ)։ 7. մ. Հիմա միայն, որից հետո միայն։ *Օխտը տարէ յա կընէգը սիրական ա պահում, էտ ախ-մաղը հանլան թանգան յա կըլծիւ ընգալ* (Բ)։

- Թանգ(զ)ան գանլան բեյխաբար - *հեգն*։ Անտեղյակ, անփորձ, միամիտ։ *Մին դծ-նում մին թանգան գանլան բեյխաբար մարթ դօնաղ ա ընգնըմ մին տան* (ՀԺՀ, V, 453)։

- Թանգ(զ)ան ծընված կառնը - Աշ-խույժ, զվարթ, կենսուրախ։ *Տըղա, հինչ տըղա՛, թանգան ծընված կառնը, սաղ օ-րը էն ա ք՛ը՛փ ընէս* (2)։

- Թանգ(զ)ան հարթըն - Ամոթխած, ա-մաչկոտ անձ։ *Հինչ տըղամարթ ա՛ էն, հանշը՛վ ըրա՛ մին թանգան հարթըն* (2)։

- Թանգ(զ)ան ճօտեր ըն տիւս յը՛կալ՝ ըրկաթէ ծուվէն ըն ածում - Ասում են մե-ծամիտ՝ պոռոտախոս երիտասարդնե-րի մասին։

- Թանգ(զ)ան միևնա - տեն ԹԱՅ(Ջ)ԱՆ-
ՂԱՆ:

ԹԱՅ(Ջ)ԱՆՂԱՆ/ԹԱՅ(Ջ)ԱՆԱՆ (թրք.
taşdan) - մ. Նորից, կրկին, դարձյալ,
վերստին: Զանք կրգնվում և տրդին յը-
րան, թանգան տրդին օգրմ և տանի
Գանջան՝ կարթիլի հետի (ԼՂԲ, 355):

ԹԱՅ(Ջ)ԱՆ-ԹԱՅ(Ջ)ԱՆ - տեն ԹԱՅ(Ջ)ԱՆ-
ԹԱՅ(Ջ)ԱՆ:

ԹԱՅ(Ջ)ԱՆԱՄԻՇ (թրք. tazelemek) -
Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թանգ(զ)անմիշ անել - 1. Նորոգել,
նորացնել, թարմացնել: Տանը պատերը
կրրասկա յա տամ, թանգանմիշ անում
(Ջ): 2. Վերսկսել, նորից սկսել որեւէ դա-
դարեցված բան: ...Բիւնը և օգին կօշ-
տը, թա՝ յը՞ք բըրըշինք, էլիա մէր ք'ծի-
նան պարիկըմօթունը թանգանմիշ ա-
նինք' (Ջ):

- Թանգ(զ)անմիշ ինի/տըճնալ - Նո-
րոգվել, նորացվել, թարմացվել: ...Կա-
րունքը վեր կամ և, յէրգիր, աշխարք թա-
նանմիշ և ինըմ, սարէրըն ու չօլէրը կը-
նանքըմ ըն, ծառէրը ծաղկըմ... (ՋՏ, Բ, 33):

ԹԱՅ(Ջ)ԱՆՕՂԻ - 1. ած. Նորածել,
նոր ձեւ ունեցող: Թանգանմօղի շօրէր և
տոնս յը՞կալ, էլ կըլիսու չըս ըղնում՝ տը-
ղու վա՞, թա ըխչըկա՞ (Բ): 2. մ. Նոր ձե-
տով, նորածեության համապատաս-
խան: Միհէնգ՝վա հըրուստեն էլ ըն թա-
նանմօղի ապրում, ք'ըսիքեն էլ (Ջ):

ԹԱՅ(Ջ)ԱՆԱՆ - տեն ԹԱՅ(Ջ)ԱՆԱՆ:

ԹԱԶԻ - տեն ԹԱԶԻ:

ԹԱԶԻ/ԹԱԶԻ (պրս., թրք. tazi) - գ. 1.
Բարձրասրուն արագավազ որսի շուն:
Մարթը միկա ք'ընոն և, տէսըմ մին
օվջի, թանվանգ'ը ծէրքէն, թագին հէ-
տան, կ'ամ և (ԶԺՅ, VII, 243): 2. փխբ.
Փոքր ու նիհար շուն: Կ'նուլը վեր ոռնամ
և, էտ թանգին պոնոնը կօջ և կ'ամ (Ջ):
3. փխբ. Շատ նիհար մարդ: Էտ թանգին
հինջ բի՞ղի փոզ ըշխադէ, վեր կարէ տօ-
նը պահէ (Բ):

- Թանգի կըտըրէլ/տըճնալ - 1. Յնա-
գանդ դառնալ, խեղճանալ: Ըտըրան էն-
քան թակում ըն, վեր թանգի յա կըտըրում
(Ջ): 2. Նիհարել: Մին ամսումը էտ կավը
թանգի յա տըճնում (Ջ):

- Թանգի շինիլ - 1. Յնագանդեցնել,
խեղճացնել: Էտ կընէգ'ը մարթին թանգի
յա շինալ (Բ): 2. Նիհարեցնել: Էնքան
տոնկըն պահում և, էտ խօզ'ին թանգի յա
շինում (Բ):

- Թանգին քըս տալալ ըլըբաստըրակ
ջի փըռնէլ - Անիմաստ է մեկից իր ուժե-
րին անհամապատասխան բան պա-
հանջելը: Թանգին քըս տալալ ըլըբաս-
տըրակ չի փըռնէլ, էտ տըղան դօխտուր
տըճնօղը չի, նըհախ չըրջարվը մէլ (Ջ):

ԹԱՅՆԻԼ - չք. 1. Պառկել՝ առջեւի
ոտքերը մեկնած եւ դուռնը նրանց վրա
դրած (շան, գայլի, արջի եւն մասին):
Կ'ամ ըն, տըճնում՝ մին մը՞ծ շօն ըտը՞ղ
թանգան (Ջ): 2. անրգ. Նստել: Զինջ ը՞ս
թանգան, խէ յը՞ր չը՞ս կէնում քու մօր ք'ծ-
մանգ՝ անիս (Բ): 3. Պառկել, թեքվել (խո-
տաբույսերի մասին): Արտը թանգան և,
կարում չընք հընձինք' (Բ):

ԹԱԹ (գրք. թաթ) - գ. 1. Ձեռքի դաս-
տակից միևնա մատների ծայրն ընկած
մասը: Խը՞ղճը անջան չի քըցան, թաթէրը
ցօրտ տարալ և (Բ): 2. Ոտքի՝ կոճից
միևնա մատների ծայրն ընկած մասը:
Էտ կ'նուլէրը իւրանց թաթէրը տանըմ ըն
տինըմ փէտին դաթըմը (ԶԺՅ, V, 55): 3.
Ոտքի այդ մասին հագնող գուլպայի մա-
սը: Գ'նուլին թաթը ծակվալ և (Բ): 4.
Կշեռքի նժարներից յուրաքանչյուրը:
Մէսը տինըմ և քըշըռքէն թաթէն, տըճ-
նում ղո՞ւզ էրկու կիլօ (Ջ): 5. Ճախարակի
այն մասը, որի վրա գետեղված է իլիկը:
Չըխըրակէն թաթը կօտըրալ և (Ջ): 6. Ա-
կիշի թաթածէ՝ տափակ մասը: Ծըհա-
նէն թաթավը տաշտը ք'իրոն և (Բ): 7.
անրգ. Շատ մեծ ձեռք կամ ոտք: Ըտըրա
թաթէրը էրկու մէտըր կա (Բ):

- Թաթ անել, վըճնը կէնալ - Իր ասա-
ծը պնդել, համառել: Էտ ախճիգ'ը թաթ
և անում, վըճնը կէնում, թա.- Յը՞ս էտ
տըղէն ք'ինիլ չըմ (Ջ):

- Թաթէն տինիլ - Մեկի պահանջածը՝
ուզածը տալ: Ըտի էտ հըրէղան ծին տի-
նում ըն էտ օղոռաշ մարթին թաթէն (Ջ):

- Թաթէն քինիլ, դըբանէն յը՞տ տըճ-
նալ - տեն Դըբանէն յըրա յը՞տ տըճնալ
(ԴԱԲԱՆ-ի տակ):

- Թաթէրը թաթման քըցան կատուն
կարէլ չի մուկուն փըռնէ - Յուրաքան-
չյուր գործ որոշակի պատրաստություն
է պահանջում: Զանք ասմա.- Մ՛շ շան տը-
ղա, թանգան շո՞ւրէրալ տու հինջ բի՞ղի
հօնձ անիս. թաթէրը թաթման քըցան
կատուն կարէլ չի մուկուն փըռնէ (Ջ):

- Թաթը կօթան կօտըրէլ - Անելանե-
լի դրության մեջ ընկնել: Խը՞ղճէն թաթը
կօթան կօտըրալ և, գ'նուլում չի, թա հինջ
անէ (Բ):

- Թաթը կօթէն հըսընէլ - Մի կերպ
ապրուստի միջոցներ հայթայթել, ծայրը
ծայրին հասցնել: Մացակը օթ խօխա օ-
նէ, մին թանիւմ և թաթը կօթէն հըսը-
նում (Բ):

- Թաթը յըրա տինիլ - Բռնությամբ՝
ապօրինաբար մի բանի տեր դառնալ,
տիրանալ, ուրիշներին թույլ չտալ օգտ-
վելու: Էտ օյիւնբազը թաթը տիրան և սաղ
շէնին վըղէրէն յըրա, թօղում չի վէշ մի-
նը վարին (Բ):

ԹԱԹԱԼԱԲԱԶ - ած. Ստախոս, խա-
բեբա, վայրիվերո խոտոդ: Թաթալաբազ
մարթին վէշ մինը սիրիլ չի (Ջ):

ԹԱԹԱԼԱԲԱԶՕԹՈՒՆ - գ. Թաթալա-
բազ լինելը: Ազին ասմա.- Թաթալաբա-
զօթունը աշկըս տըճնալ վէջ (Ջ):

ԹԱԹԱՆ (գրք. թաթախ) - ած. 1. Մի
բանով թաթախված: Ծծրը քըցում և ցը՞-
խէն մաշը, ըտի թաթախ տանում տամ
տըճնը (Ջ): 2. Քիչ հարբած, գինով: Մա-
միկօնը ըտի թաթախ տոնս և կ'ամ, ք'ի-
նամ մըռըլատօն (Ջ):

- Թաթախ անել - տեն ԹԱԹԱԽԷԼ:

- Թաթախ ինիլ/տըճնալ - տեն ԹԱ-
ԹԱԽԷԼ:

ԹԱԹԱՆ - ած. Թելը թուլացած՝ կախ
ընկած՝ չորացած: Էտ ք'անիք տըղան,
ճարը կըտըրած, փըսակվում և էտ թա-
թան կընգանը նըհը՞տ (Ջ):

ԹԱԹԱՇ/ԱԹԱՇ (պրս. ātaš (հուր) - ձ.
Բացականչություն՝ պաշտպանվիր: Տը-
ղան թօրը պիցըրցընում և, թա.- Թա-
թա՞շ, դէվ ախպեր (Ջ):

ԹԱԹԱՇ-ԹԱԹԱՇ - տեն ԹԱԹԱՇ-ԹԱ-
ԹԱՇ:

ԹԱԹԱԶԱՐ - գ. Տաք կերակրամանը
կամ թեյնիկը բռնելու շոր: Թաթաջաղը
յօր և օնում, խաշլամէն դըզղանը փըռ-
նում, կըրական վեր օնում (Ջ):

ԹԱԹԱՐ (գրք. թաթառ (մրրկած
ամպ) - գ. Պոտառողմ: Մին թանթառ և
ըսքըսըմ, ք'արվանը մընամ և դումէն
տակէն (Ջ):

ԹԱԹԱՐ - գ. Միջնադարում միավոր-
ված մոնղոլական, թրքական եւ որոշ
այլ ցեղերի ընդհանուր անվանումը՝ թա-
թարներ: ...Կար պարսիկնէն, թաթար-
նէն հարձակվալ ըն, ժուղօվուրթը տըճ-
սալ և հոռուցանա, իւրան կըլիսէն ճարը
տըճսալ (ԱԱ, 44):

ԹԱԹԱՐ (գրք. դադար) - գ. Դադար,
հանգիստ, հանգստություն: Տընաշի-
նըտ ըսկի թանթար չօնէ, սաղ օրը էն և
կօրծ ընէլիս (Բ):

- Թանթար անել - տեն ԹԱԹԱԹԱՐԻԼ:

ԹԱԹԱՐԱՆԻՆԻ - տեն ԹԱԹԱՐԱՆԻՆԻՆԻ:

ԹԱԹԱՐԻ - տեն ԹԱԹԱՐԱՆԻՆԻ:

ԹԱԹԱՐԱՆԻՆԻ/ԹԱԹԱՐԱՆԻՆԻ - մ.
Արագորեն, շտապ, իսկույն, հապճեպ:
Թաթարյախիլ յուղուծու վա անում, օ-
տում, ք'ինամ (Ջ):

ԹԱԹԱՐԱՎ/ԹԱԹԱՎ (հ.է. *ter-
(թարտալ, դողալ) - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:

- Թաթըռալ անել - Բեղմնավորել,
թեթել (թռչունների, հեգնաբար նաեւ
մարդկանց մասին): Վը՞րցակը հավէն
թաթըռալ և անում (Բ):

- Թայթըռավ ինիլ/կ'ան - Բեդմնավորվել, թեթևվել (թեջունների, հեգնաբար նաեւ մարդկանց մասին): *Թայթըռավ չիլանձ հավըն էլ ա ծոն ածում* (Բ):

ԹԱԹԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թայթին բուստանը - Անտեր՝ բարձիթողի ինչք, որն օգտագործվում է յուրաքանչյուրի կողմից՝ ըստ ցանկության: *Կալիսօզը տըճալ ա թայթին բուստանը, հու հինըն օզում ա, անում ա* (Ձ):

ԹԱԹԼՈՒԿ - տեն ԹԱԹԹԻԼ:

ԹԱԹՄԱՆ (գրք. թաթայան) - տեն ԱԼ-ՋԱԿ:

ԹԱԹՈՒԿ - տեն ԹԱԹԹՈՒԿ:

ԹԱԹՈՒԿ - գ. Ձեռքի բույժ եւ ճկույթ մատների վրա ութաձեւ փաթաթած թել, որ հետո, թաթից հանելով եւ վրան թել փաթաթելով, կծիկ են շինում: *Այան իրըճ թաթուկ թիլ ա յօր օնում, թօռնանը հըճտէ մին ճօխտ գ'իլբա կ'օրծում* (Ձ):

- Թաթուկ անել - Թելը ձեռքի բույժ եւ ճկույթ մատների վրա ութաձեւ փաթաթել: *Թիլը թաթուկ ա անում, կապում, դրաղ տինում* (Բ):

ԹԱԹՈՒԿ-ԹԱԹՈՒԿ - տեն ԹԹԹԹԿ-ԹԱԹՈՒԿ:

ԹԱԺ(Ժ)Ա/ԹԱԺ(Ժ)Ա (*պրս. taza, թըք. taze*) - ած. 1. Թարմ, նոր թխված (հացի մասին): *Անան ա՝ հաց թըխելիս թուրնէն քըշտավը անց կընօղէն թաժա հաց կըտան* (Բ): 2. Մատղաշ, նորաբույս, նորածիլ: *Փիրփէտին թաժա գծխըը աղըն տինում* (Բ):

ԹԱԺ(Ժ)Ա - տեն ԹԱԺ(Ժ)Ա:

ԹԱԺ(Ժ)Ա-ԹԱԺ(Ժ)Ա - տեն ԹԹԺ(Ժ)Թ-ԹԱԺ(Ժ)Ա:

ԹԱԼ (*հ.է. *tāl-* (աճել, բույս, ընծյուղ) - գ. Թելուկազգիների ընտանիքին պատկանող վայրի բանջար, որ խաշում կամ տապակում են: *Թալը, ծուվալ ժարիտ ըրած, լանգան ա ինում* (Բ):

ԹԱԼԱ (թըք. *tala*) - գ. Անտառում ծառերից ազատ տարածություն՝ բացատ: *Կ'ումըշներէն ըսլընեն կերալ ըն, ծըմակումը մին թալա տեղ նըստօտալ* (ՅԺՅ, V, 417):

ԹԱԼԱԲ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թալաբ անել - 1. *արիւմ*. Սպանել, մեռցնել: *Ասում ըն՝ կընէ՛րք էտ ըխմաղէն թալաբ ա ըրալ* (Ձ): 2. *տեն* Աբօրտ անել:

- Թալաբ ինիլ/տըճնալ - 1. *արիւմ*. Սպանվել, մեռնել: *Թալաբ չի ինում, թա նըստա պըրծընիք* (Բ): 2. *տեն* Աբօրտ ինիլ:

ԹԱԼԱԳ - տեն ՇՈՒԼՈՒԴ:

ԹԱԼԱԹԻՆ (*ռուս. телятин* (հորթի կաշի) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թալաթինու կաշի - Որակյալ կաշի: *Թալաթինու կաշի յա ինք՝ օնում, վըննաման կարում* (Ձ):

ԹԱԼԱ-ԹՈՒԼԱԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թալա-թուլակ քըցիլ - *տեն* Չօփ քըցիլ: *Վէր ինդի թալա-թուլակ ըն քըցում, թա հու կըմըտնէ ճիւրը, հու չի մըտնէ, էս թամբալը թա.- Յէս նի կը մընիւմ* (ՅԱԲ, 15, 47):

ԹԱԼԱԿ/ԹԱԼԱԿ (գրք. թակարդ, թակարթ) - գ. Թակարդ, վարմ, որոգայթ: *Տա էլ յըրա յա պըրծնըմ մըսին, ամմա ընգնըմ ա թալակին մէջը* (ԼՂԲ, 362):

- Թալակ ըղնէլ - 1. Հանցագործության մեջ բռնվել: *Անջախ-անջախ էտ կ'օղը թալակ ընգալ* (Ձ): 2. Փորձանքի մեջ ընկնել: *Խը՛ղճ կընէ՛րք թալակ ա ընգալ, հինչ ա՛նէ* (Ձ):

- Թալակ ընգած աղվէս - Խեղճացած՝ անելանելի վիճակի մեջ ընկած խորամանկ մարդ: *Կ'անփին միհէնգ՝ թալակ ընգած աղվէս ա* (Բ):

- Թալակ սարել - Դալ նյութել, որոգայթ լարել: *Անդար անիւմ ընդի կընէ՛րք, վէր ուրան մարթին հը՛տէ էլ ա թալակ սարում* (Բ):

- Թալակ քըցիլ - 1. Հանցագործության մեջ բռնել: *Մին օր էլ թալակ ըն քըցում, էտ կ'օղէն փըռնում* (Ձ): 2. Փորձանքի մեջ գցել: *Էտ տըղան հօրըն ա մօրը թալակ ա քըցալ* (Բ):

- Թըլակա հաց կ'ուղանօղ - Ճարպիկ, հնարամիտ: *Թըլակա հաց կ'ուղանօղ մարթը տուգնը չի մընալ* (Ձ):

- Թըլակա պըրծած - տեն Օխտը թըլակա պըրծած:

ԹԱԼԱՆ (*պրս. tālān, թըք. talan*) - գ. 1. Կողոպուտ, ավարառություն: *Թալանը վէր ըսքըսում ա, էտ մարթը մին սանդօղ ա պիրում* (Ձ): 2. Կողոպտված իր, ավար: *Էնքան թալան ա պերալ՝ տը՛ղ չի կա, թա տինի* (Բ):

- Թալան անել - տեն ԹԸԼԱՆԵԼ: ԹԱԼԱՆԼԱՍԻԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թալանլամիշ անել - տեն ԹԸԼԱՆԵԼ: *Մին էլ ըն լըսէս, վը՛ր դուրդուրդուգնէն նի տը՛ռէն ուրանց տօնը, թալանլամիշ ըրէն* (ԼՂԲ, 314):

ԹԱԼԱՆԶԻ - ած., գ. 1. Ավարաչու, թալանող, կողոպտող: *Թօրքէրը տակա-նան էլ թալանչի յըն իլնլ* (Ձ): 2. փխբ. Գռփող, հարստահարող, հափշտակիչ, յուրացնող: *Թալանչի մարթ ա. հօրը իլանձ-չիլանձ յօր ա կալնլ, ախաօրցը վէշ մին պէն տուվալ չի* (Բ):

ԹԱԼԱՇԱ/ԹԸԼԱՇԱ (թըք. *talaş* (տաշեղ) - գ. Փայտից՝ քարից եւն պոկված բարակ շերտ՝ կտոր: *Մին փանդիլ թալաշա յա քըցում փիչը, դըզդանը տինում* յըրա (Ձ):

ԹԱԼԱՇԱ-ԹԱԼԱՇԱ/ԹԸԼԱՇԱ-ԹԸԼԱՇԱ - մ. Շերտ-շերտ, շերտերով: *Պանէրը թալաշա-թալաշա կըտօրում ա, տամ խօնցը* (Բ):

- Թալաշա-թալաշա անել - նք. Շերտահատել, շերտ-շերտ կտրել՝ տաշել: *Չօբանը էտ տախտակը թալաշա-թալաշա յա անում, սըմավարը նի կըցընում* (Ձ):

ԹԱԼԸԽ/ԹԱԼԸԽ (թըք. *təlx* (դառն) - ած. 1. Մուգ գույն ունեցող: *Էտ կընէ՛րք էզգանան թալըխ շօր ա կ'ը՛նըմ* (Ձ): 2. Գունատ, դալուկ, դժգույն: *Թալըխ ախճիգ՝ ա* (Բ):

- Թալըխ ըղնէլ - Գունատվել, գունաթափվել: *Շօրը լըվացալ, թալըխ ընգալ* (Ձ):

ԹԱԼԸՂ (թըք. *talik*) - տեն ԲԱԽՏ: 2. գ. Խնդիրը, խնդրանք: *Թաքալէրըն ասմա.- Հինչ թալըղ օ՛նիս, վէր յը՛կալ ըս* (Ձ):

- Թալըղը կըտըրել - տեն Բախտը պիրիլ:

ԹԱԼԻՄ - գ. Դաստիարակություն, բարեկրթություն, ուսում: *...Մէր խանըմ-ներան շատէրը ուրանց խոխօց լ'ալ թալիմ ըն տըվալ...* (ՋՏ, Բ, 108):

ԹԱԼԻՍ - տեն ԹԱԼԸԽ:

ԹԱԼԻՍԱ (*պրս. talk, արաբ. talq*) - գ. 1. Բարակ թել: *Էտ շօրը թալիսալ հանց կարում ա, ասիս լ'ըհա ծը՛րք չի նի յը՛կալ* (Ձ): 2. Թունավոր օձի տեսակ: *Թալիսան կումաշին կըծում ա, ըսպանում* (Բ): 3. ած. Շերտավոր, բծավոր: *Ըտըրան էլ ինում ա մին ք'օհլան թալիսա ծի* (Ձ):

ԹԱԼՎԱ - տեն ԹԾՎԱԼ:

ԹԱԼՎԱՄԻՇ տեն ԹԾՎԱԼՄԻՇ:

ԹԱԼՎԱՐ - տեն ԹԱՌՅԱՆ:

ԹԱԼՈՒԽՈՒԼ/ԹԸԼԸԽՈՒԼ - գ. Ոչխարի փորոտիքի մի մասը, որ բաղկացած է ճարպի կտորներից եւ փափուկ մսից: *Խըրաված թալուխուլ՛ը ըրաղու լ'ալ մնալ յա* (Բ):

ԹԱԽ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թախ կէնալ - տեն Կօղը կէնալ:

- Թախ կըցընել - տեն Կօղը կըցընել:

ԹԱԽԱՍ - մ. Առանց ուշանալու, նշանակված ժամին: *Տըղան ըխճըկանը խօսլ ա տամ, վէր թախախ կըլան ա* (Ձ):

ԹԱԽԿԱԹՈՒԿ - տեն ԴԸԽԿԱԴՈՒԿ:

ԹԱԽԿԵԼ (գրք. թաղկիմ) - չք. տեն Թախկուն ըղնել:

ԹԱԽԿԵԼ - տեն ԹԱԽԿՈՒԾ:

ԹԱԽԿԻԶ - գ. Խճճված մագերը սանրելու՝ մագերի թնջուկը հանող հաստ եւ իրարից հեռու ատամներով սանր: Ըտըրա մագերը էնքան յըխտուտ ար, վեր սընդըրէլիս թախկիջը կօտըրից (2):

ԹԱԽԿՈՒԾ - գ. 1. Մագերի թնջուկ, սանրելիս սանրի վրա հավաքված մագերը: Թախկունը սընդըրան տոնս ա օնում, թօղ անում, վեր մարը տըսնա վէջ (2): 2. Առհասարակ թնջուկ, խճճված թել՝ լար եւս: Էտ տըղան հիշքան փօրցիւմ ա, կարում չի Էտ թախկունը յըտ տա (2):

- Թախկուն ըղնել/իսիլ/տըռնալ - 1. Մագերը երկար չսանրելուց խճճվել՝ թնջուկ դառնալ: Յըսըմ ա տօս, տըսնըմ քուրը, շօրէրը ճըրդօտած, մագերը թախկուն տըռնած, հէն ա տանը նըստած (ՅԺՅ, V, 56): 2. Առհասարակ խճճվել, թնջուկ դառնալ (թելը, լարը եւս): Թիլը թախկուն ա ընգալ (Բ):

- Թախկուն տալ - տեն ԹԵԽԿԸՅԱՆԵԼ:

ԹԱԽԶԱ - գ. 1. տեն ԹԱԽՏ(6): 2. Վաճառատեղան: Մին թախջա յա տինում հըրըցէն դըրաղէն, առըտօր անում (2):

ԹԱԽՍԻՐ (արաբ. *taxsir*) - գ. Մեղք, հանցանք: Էտ թախսիրին դանդան ըտըրան շէնան տոնս ըն քըցիս (2):

ԹԱԽՍԻՐԸՄԻՐ - ած. Մեղավոր, հանցավոր, մեղք՝ հանցանք գործած: Ըտի շէն չի կա, ըշտընդ թախսիրըմար մարթ չիսի (Բ):

ԹԱԽՏ/ՏԱԽՏ (գրք. տախտ (*աթոռ*, *նստարան*)) - գ. 1. Հասարակ փայտաշեն մահճակալ: Ըտըրա տանը իլնծը մին ըստօլ ար, մին թախտ, էրկու դանքըրէկա (2): 2. Գահավորակ, բազմոց: Էտ տօռնը պէնըմ ա, տըսնըմ վըսկէ թախտին մին կէղէցիկ ախճիգ նըստած... (ՅԺՅ, V, 18): 3. Թագավորական գահ: Էտ կօղը քըշէրը Նի յա մընում, թաքավէրին թախտէն քըմակէն կօղը կէնըմ (2): 4. Տան անկյունում կամ պատի մեջ սարքած փայտե երկար հարմարանք, որի վրա դարսում եւ անկողինները: Պառավը թախտան մին յօրդան ա տոնս ունէս, տաս Էտ ըխճըկանը (2): 5. փխբ. Թագավորական իշխանություն: Ըտի էլ թաքավէրին անա թախտը ինք ըն օնում, իւրան ըսպանում (2): 6. փխբ. Լեռան, բլրի եւս վրա հարթ տարածություն: Չօբանը յափընջին մըկնում ա, Էտ սարէն թախտըմը պըրանվըմ, քօն ինըմ (2):

- Թախտան (վեր) ըղնել - Գահընկեց

լինել, իշխանությունից զրկվել: Լօխ էլ ուրիասցէն, վեր Էտ թաքավէրը թախտան վեր ընգալ (2):

- Թախտան (վեր) քըցիլ/վեր պիրիլ - Գահընկեց անել, իշխանությունից զրկել: Ժօղօվորթը յեր ըն կէնըմ, Էտ թաքավէրէն թախտան վեր քըցըմ, Էտ տըղէն տինըմ թաքավեր (ՅԺՅ, VI, 97):

- Թախտէն (յըրէ) կըլխէն նըստըցընել - տեն Ըստօլէն (յըրէ) կըլխէն նըստըցընել: Ուրան կընէգ'ըն էլ վեր հըրսանէք ար ք'ընամ, փըռնում, տանում ին թախտէն յերէ կըլխէն նըստըցնում (ՅԱԲ, 15, 129):

- Թախտէն (յըրա) նըստել - Գահակալել, թագավոր դառնալ՝ հռչակվել: Թաքավէրին մըռնէլանը յըտը կուճուր տըղան մըծ ախաօրը ըսպանում ա, ինք'ը թախտէն նըստում (2):

- Թախտէն (յըրա) նըստըցընել - Գահակալ՝ թագավոր դարձնել՝ հռչակել: Ժըղօվորթը Էտ ըռնըխըմէ թաքավէրին ըսպանում ըն, իւրանց անա մին անթանը մարթու թախտէն յըրա նըստըցընում (2):

- Թախտը շօռ կ'ալ - Թագավորությունը կործանվել: Կըռըվը ըղնում ա յերգ'իրը, թախտը շօռ ա կ'ամ (2):

- Թախտը շօռ տալ - Թագավորությունը կործանել: Թաքավէրին կընէգ'ը Էտ դոնշմանին նըրիտ խօսկը մին ա անում, թախտը շօռ տամ (2):

ԹԱԽՏԱԲԱՆԻՐ (թրք. *taxtaband*) - տեն ՇՈՒԾԱԲԱՆԻՐ (1): ...Էք'սը թաքավէրը թախտաբանիկն յըրան բօլթա տամ ա իլն... (ՅԺՅ, VI, 21):

ԹԱԽՏԱԲԻԹԻ (*պրս.*, *թրք.* *taxta* (*տախտակ*) + *թրք.* *bit* (*ոջիլ*)) - գ. Առավելապես փայտե իրերի՝ կահույքի մեջ ապրող անթե միջատ: Տօնը էն ա թախտաբիթավ լըցցած, կարում չի թա մին ճար անէ (Բ):

ԹԱԽՏԱՓՈՒԾ - գ. 1. Եռանկյունաձեւ տանիքով կտուր, ձեղուն: ...Շին էն ա լնլ կապած հըրաթումը, թախտափուշան լօք ա տըվալ, նըստալ ծին ու փախալ (ԲՅԲ, 263): 2. Ձեղունի եւ առաստաղի միջի հարկը, ձեղնահարկ: Խաղուն թախտափուշումըն ըն մըկնում (Բ):

ԹԱԿ (գրք. թակ) - գ. 1. Փայտե հաստ ձող թուր թափելու համար: Թափչին թակավը վեր ճեղնանը թըխէս ա, չիդրան թթթավ լըցընէս ա (Բ): 2. Փայտե տոփան, որով տանիքի հողը թակելով տափակացնում եւ պնդացնում եւս, որպեսզի ջուրը չանցնի: Թակավը կըտօրը էնքան թակում ա, վեր լափ պինդի (Բ): 3. Միս, կորկոտ եւս ծեծելու փայտե, քարե կամ երկաթե գլանաձեւ՝ գնդաձեւ հար-

մարանք՝ մուրճ: Թակը յօր ա ունէս, մէսը թըկէս (Բ): 4. Ծեծ, գան: Թակը խուխէն օքուրք ա (Բ):

- Թակավը քըցիլ - տեն ԹԱԿԵԼ:
- Թակ կերած շօն - Խեղճացած՝ հնազանդ անձ: Առաջ ա իլնլ գ'առ, միհէնգ' տըռնալ ա թակ կերած շօն (Բ):
- Թակ տալ - տեն ԹԱԿԵԼ:
- Թակ օտել - Ծեծ ուտել, ծեծվել: ...Ամմա ամըն դօնում էլ թակ ըմ ուտէլիս իլնլ (ԼՂԲԲ, 271):

ԹԱԿԵԼ/ԹԱԿԻԼ (*հ.ե. *steg-*) - նք. 1. Թակով խփել, հարվածներ տեղալ: Էնքան թակում ա, մէսը փըրթան-փըրթան ա ինում (2): 2. Ծեծել, ծեծ տալ: Մարթը փըռնում ա կընգանը թակում, տանան տոնս քըցում (ՆԼԺԲ, 73): 3. Ջարկել, հարվածելով նվագել: Տըմբըլաջին վեր տըմբըլան թակում ա, արջը փախցում ա (2): 4. Բախել: Էտ տանը տօռնը թակում ա, տօռնը պէց ա անըմ մին պառալ կընէգ'... (ՅԺՅ, V, 581): 5. Ծեծելով մանրացնել: Կուրկուտ ա թակում (Բ): 6. Ծեծելով բարակացնել, սայրը սուր դարձնել: Դարյազը վեր թակիս վէջ, կարէլ չըս խօտ հարիս (Բ):

- Թակած դօլմա - Թույլ, թուլակազմ: Թակած դօլմա յըս, խէ կարում չըս Էտ փնդը ճըրդօտիս (Բ):

ԹԱԿԻԼ - տեն ԹԱԿԵԼ:
ԹԱԿԼԱԿ - Շատ՝ բոլորի կողմից թակվող՝ ծեծվող: Թակլակ խօխան ա նիրըս կինի (Բ):

ԹԱԿԼԱՆ - տեն ԹԱԿԼԱԿ:
ԹԱԿԱԿԵԼ/ԹԱԿԱԿԻԼ - կք. եւ չք. ԹԱԿԵԼ-ի:

ԹԱԿԱԿԵԼ-ԿՈՒՏԸՐՈՅԱԿԵԼ - Շատ աշխատելուց կամ երկար ճանապարհ գնալուց խիստ հոգնել, մարմինը ջարդվել: Էնքան կօրծ ա անում, լափ թակվում-կուտըրիատվում ա (Բ):

ԹԱԿԱԿԻԼ - տեն ԹԱԿԱԿԵԼ:
ԹԱԿՈՒԹՈՒԿ - գ. 1. Անընհատ թակելը՝ ծեծելը: Էտ թակութուկան ըտըրա իրըսը յըխնըվում չի: 2. տեն ՏԸՐԸՐԸՐՄՓՕՑ:

ԹԱՅՐԸ - տեն ԹԱՅՐԸ:
ԹԱՅՐԸՍԸՐ - տեն ԹԱՅՐԸՍԸՐ:
ԹԱՅԻՐ - տեն ԹԱՅՐԸ:
ԹԱՅԻՐՍԸՐ - տեն ԹԱՅՐԸՍԸՐ:
ԹԱՅՆԱՓԱՍ - տեն ԹԱՅՆԱՓԱՍ:
ԹԱՅՐԸ/ԹԱՅՐԸ/ԹԱՅԻՐ/ԹԱՅՆԱՓԱՍ (*թրք. tahar*) - գ. Կերպ, ձեւ, եղանակ, միջոց: Էտ էրկու փեշակակի աղվէտը աւըմ ա թանիրը (ԼՂԲ, 362):

- Թանիրը անել - Միջոց՝ ելք ճարել: Մըտածըմ ա, մըտածըմ, վեր մին թըրանը անէ, էծը պահէ (ՅԺՅ, VI, 190):

- Թանիրը, յոս չինիլ - Փրկության միջոց՝ ելք չինել, անելանելի վիճակում լինել: *Էն ա ախպերը մընէլիս, թանիրը, յոս չօնէ, թա գ'անքը ըզադէ (2):*

- Թանիրին յեշնծ - Հանգամանքներից՝ միջոցներից կախված, ըստ հնարավորության: *Մարթը ասմա.- Մրջ ախպեր, թանիրին յեշնծ՝ ք'ծմանգ' կանիմ:*

ԹԱՅՐԱՍԵՐ/ԹԱՅՐԱՍԵՐ/ԹԱՅԻՐԱՍԵՐ/ԹԱՅՐԱՍԵՐ - ած. 1. Ելք՝ միջոց՝ հնարավորություն չունեցող, ապիկար, անկարող: *Վեր ք'ծմանգ' անող չինի, էտ թանիրըսը մարթը կարէլ չի խօխէնք'ը պահէ: 2. փխբ. Տգեղ, այլանդակ: Մին թանիրըսը կընէգ' ա ծգան, իրըսէն յեշնծում չի, էնքան կ'էշ ա (2):*

ԹԱՅԻՐԻՆ/ԹԱՅՐԱՍԵՐ - մ. Ստեղծված իրավիճակին համապատասխան: *Կործը բիդի թանիրին անիս (Բ):*

ԹԱՐ¹ (գրբ. թաղ) - գ. 1. Որեւէ քաղաքի՝ գյուղի առանձին մասերից յուրաքանչյուրը, թաղամաս: *Յըտնան էտ թաղէրը մըծըցըրալ ըն, տըհալ ա մըծ շէն, անըմըն էլ՝ Մըծ Թաղար (ԱԱ, 22): 2. Քաղաքի կամ գյուղի այն մասը, որտեղ ապրում է մեկը: Էտ մարթը քըղաքըմը ջիհիւմ ա իւրանց թաղան մին տըղու (2):*

ԹԱՐ² (թրք. tağ) - գ. Գետնատարած բույսերի (դրոմի, ձմերուկի, սեխի, վարունգի եւն) թուփը: *Խըյարին թաղէրը թըմօշկալ ա (Բ):*

- Թաղ տալ/փըռնել/քըցիլ - Գետնատարած բույսերի թուփը աճել՝ ճյուղավորվել՝ տարածվել: *Բըրընին թաղ ա տուվալ, սաղ բօստանը կանլն (Բ):*

ԹԱՐ³ (թրք. tak) - 1. Պատի կամարածեւ շարված մաս, կամար: *Յըհծուն պատէն թաղը քանդվալ ա (Բ): 2. տեն ԹԱՐԱՆԻՐ:*

- Թաղ տալ - 1. *տեն* Թաղըննդ անել: 2. Գետինը թաղածեւ փորել, շէնքի հիմքի փորվածքը աջ ու ձախ ծավալել: *Բընծկրան թաղ ըն տամ, հանցու պէնդ ինի (Բ):*

ԹԱՐԱ - *տեն* ԲԸՍԿԱՐԵՆԵ:

ԹԱՐԱՐ (գրբ. թաղար (կավե անոթ), պրս. taqar (սափոր, կուծ) - գ. Ընդդեմների չափ: *Մէլիք'ըն ա Պուղին մին թաղար ցորնալ մարջ ըն կ'ամ (2):*

ԹԱՐԱՓ - *տեն* ԹԱՓ(1):

ԹԱՐԱՆԻՐ (պրս. tagbend) - գ. Կամարածեւ կառուցված՝ ծածկված շինություն: *Ք'ծինան շինէրըմը թաղըննդնէ շատ կա (Բ):*

- Թաղըննդ անել - Կամարածեւ կառուցել՝ ծածկել: *Պատը թաղըննդ ըն աւնում, հանցու տըմասկան ինի (Բ):*

ԹԱՐԵԼ (գրբ. թաղեմ) - կբ. 1. Մեռելի դիակը փոսի մեջ դնելով՝ հողով ծածկել:

Էն կօղը կացած տըղան մէյը թաղում ա, ք'ինան թաղավըրէն կօշտը... (ՆԼՐԺԲ, 52): 2. Որեւէ բան հողի մեջ դնել եւ հողով ծածկել: Վըսկէն ածում ա պօլիգը, թաղում (2): 3. Ընկղմել, խորասուզել որեւէ բանի մեջ: Փըռնըմ ըն ըտըրա թաղում, ցըխումը թաղում, ցըխըփալալ աւնում (2): 4. Մի բան կիսով չափ մտցնել հողի մեջ: Ըստօլքըթը թաղում ըն, լիւսին լիկէքը քաշում (Բ):

- Թաղած մըհալ տոն օնօղ - 1. Ծարպիկ, հնարամիտ: *Իզէն թաղած մըհալ տոն օնօղ ա, կարէլ չըս խանիս (Բ): 2. Ստահակ, ստոր մարդ: Էտ թաղած մըհալ տոն ընօղէն նըհըտ հունց ըս հընգըրօթուն անում (2):*

ԹԱՐ-ԹՕՈՒԿ - գ. Ամբողջ հարեանները, բարեկամները, ծանոթները, ընկերները: *Թաղ-թօռակ հըվաքվում ըն, ք'ծմանգ անում, Հանջիմը տօնը շինում ա (2):*

- Թաղում-թուռակում պըհէլի չի - *տեն* Ըվըղըղում պըհէլի չի:

ԹԱՐԵԼԹ - *տեն* ՏՆԱՍԶ:

ԹԱՐԿԱՊ - *տեն* ԹԱՐԱՆԻՐ:

ԹԱՐԿԱՍ - ած., գ. փխբ. Անօրեն, անզգամ (մարդ): *Էտ պիծի թաղվածը յեր ա կէնում, տըրանց հէտան ք'նունում (ՀԺՀ, V, 324):*

ԹԱՐԿԱՍԿ - 1. *տեն* ԹԱՐԱՐՈՒԿ: 2. *տեն* ԹԱՐԿԱՍ:

ԹԱՐԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ԹԱՐԵԼ-ի:

ԹԱՐՈՒՂԶԵ - գ. Մեռելին թաղելու համար քահանային տրվող վարձ: *Ղէրըն էլ ծօկ դէր ար, մինչը՝ վեր թաղուղէք'ը տամ չին, թօղում չար մըհալը տոն օնին (2):*

ԹԱՍԱՐԱ (վրաց. tamada) - գ. Ուրախության կամ տխրության սեղանը դեկավարող անձ, սեղանապետ: *Սափարյան Սուրիկը լ'ավ թամարալ յա իլն (Բ):*

ԹԱՍԱՐՈՐԹԻՆ - գ. Սեղանապետ լինելը, սեղանապետություն: *Թամարօթունը ամմէն մարթու պէն չի (2):*

ԹԱՍԱՅ (արաբ. tama, պրս. tāmā, թրք. tamah) - 1. *տեն* ԸԾԿԸԾԸԿՕՐԹԻՆ: 2. *տեն* ՀԱՍՐԱԹ:

- Թամահ անել/ըղնել - Ձգտել ունենալ, փափագել: *Թամահ ըրէն փուլէն, ախճիգ'ը տըվէն քըջալէն (2):*

- Թամահը գօռ անել - Ազահությունից՝ աջածակությունից դրդվել: *Թամահը գօռ ա անում, էտ տըղան վըսկէ թամբըն ա յօր օնըմ... (ՀԺՀ, V, 74):*

- Թամահը քըցիլ - Մեկին շահագրգռել, ազահության մղել: *Թամահը քըցէցէն, էտ տըղան թաղավըրին ծին կ'ուղացալ (2):*

ԹԱՍԱՅԱՆ - *տեն* ԹԱՍԱՅԱՆ:

ԹԱՍԱՅԸՐՈՐԹԻՆ - *տեն* ԹԱՍԱՅԸՐՈՐԹԻՆ:

ԹԱՍԱՍ (արաբ. tamām, թրք. tamam) - 1. ած. Ողջ, ամբողջ: *Թամամ աշխարքը սօվ ա ըղնում (2): 2. Իսկական, կատարյալ: Ըտըրան էլ ինըմ ա մին կընէգ', մին տըղա, ծօխտըն էլ՝ թամամ կ'իծ (2): 3. մ. Լրիվությամբ, ամբողջովին: Էտ մարթը նծք'անոնն հախկըն էլ չի թամամ տաս... (ՀԺՀ, V, 296):*

- Թամամ խօսկը էշին կասին - Ատում են նրանց, ովքեր չեն կռահում իրենց ուղղված ակնարկի՝ անուղղակի խոսքի բուն իմաստը:

ԹԱՍԱՍԸ - *տեն* ԹԸՍԱՍԸ:

ԹԱՍԱՍԸԶԻ - *տեն* ԹԸՍԱՍԸԶԻ:

ԹԱՍԱՍԸԶԻ - *տեն* ՀԱՍՐԱԹ:

ԹԱՍԱՍԸՐ - *տեն* ԹԱՍԱՍԸՐ:

ԹԱՍԱՅԸՐՈՐԹԻՆ - *տեն* ԹԱՍԱՅԸՐՈՐԹԻՆ:

ԹԱՍԱՅԱՆ/ԹԱՍԱՅԱՆ/ԹԱՍԱՅԱՆ (պրս. tamakyar, թրք. tamahkār) - ած. *տեն* Աշկը ծակ:

ԹԱՍԱՅԸՐՈՐԹԻՆ/ԹԱՍԱՅԸՐՈՐԹԻՆ/ԹԱՍԱՅԸՐՈՐԹԻՆ - *տեն* ԸԾԿԸԾԸԿՕՐԹԻՆ:

ԹԱՍԱՅԱՆ - *տեն* ԹԱՍԱՅԱՆ:

ԹԱՍԱՅԱՆ/ԹԱՍԱՅԱՆ (թրք. tenbel) - ած.

1. Գործից խուսափող, ծուլ, անբան: *Տահանը մինը մինան թամբանը ըն ընում... (ՆԼՐԺԲ, 89): 2. Պանդաղաշարժ, դանդաղընթաց: Մուխանէն էլ ինում ա մին կաղէգ' յը՛զնը, մին էլ մին թամբան էշ (2):*

- Թըմբանին հընտէ ամմէն օր կ'իրանկի յա - Ծուլ՝ անբան մարդը շաբաթվա բոլոր օրերին էլ հանգստանում է:

ԹԱՍԱՅԱՆ (արաբ. tenbih) - գ. Պատվեր, հանձնարարություն: *Ըտըրա թամբանը դանդաղ կարում չի վըխտէն կըղաւ (2):*

- Թամբան անել - Պատվիրել, հանձնարարել: *Մին օր էլ կընգանը թամբան ա անում, վեր էտ տըղէն քըշէրը ըսպանէլ տա (2):*

ԹԱՍԱՅԱՆԻ (պրս. tenbakyu, թրք. tōmbeki) - *տեն* ԹՈՒԹՈՒՆ:

ԹԱՍԲԻ - գ. Խաղատեսակ, որի ժամանակ մի ոտքը բարձրացրած՝ վազում են՝ մյուսներին խփելու համար. ում կարողանում են խփել, նա է ստանձնում խփողի դերը: *Թամբին լանգանք խաղ ա (Բ):*

- Թամբի տալ - 1. Այդ խաղը խաղալ: *Խօխէնք'ը թամբի յըն տամ (Բ): 2. փխբ. Հարաճճիություն անել: Էտ խօխան սաղ օրը թամբի յա տամ, մօրը չըրչարում (2): 3. փխբ. Փախչել, ծլկել: Թօրքէրը էտ վեր տըսէն, թամբի տըվէն (Բ):*

ԹԱՍ-ԹԱՆԶ(Զ)ԱՌԹ-ԹԱՆԶ(Զ)ԱՌ - ած. Բոլորովին չօգտագործած՝ Նոր: Մըհէտ Պըըրպոդին, թամ-թանգան չըմըշկնէն կ'է-ցած, մին թաղալ ք'իսնալիս ա ինիս (ԼՂԲ, 394):

ԹԱՍԹԱՍԱՍՆ - տէն ճիւղաճառուս:

ԹԱՍ-ԹԱՍՈՒՄԻՍԹ-ԹԱՍՈՒՄԻՍ - տէն ԹԱՍՈՒՄԻՍ-ԹԱՍՈՒՄԻՍ (1):

ԹԱՍԻՍ - տէն ԹԱՍՈՒՄԻՍ:

ԹԱՍՈՒՄԻՍ - տէն ԹԱՍՈՒՄԻՍ:

ԹԱՍՈՒՄԻՍ/ԹԱՍՈՒՄԻՍ/ԹԱՍԻՍ (արաբ., թրք. *temiz*, պրս. *tāmiz*) - ած., մ. 1. Կեղ-տից գերծ, ոչ կեղտոտ: Յըհստուտ շօրէ-րը հանում ա, լըղանում, թամնու շօրէրը կ'ընում, տըննը մին դաշանգ՝ ախ-ճիգ՝ (2): 2. Զուտ, անխառն, մեջը այլ նյութեր չխառնած: Իմ մուտանաս թա-մնու վընկէ յա (2): 3. Օրինակոր, ար-դար, ազնիվ, պարկեշտ: Թամնու մարթը թամնու կործ կանէ (Բ): 4. Անքիծ, անա-րատ: Մըհստը թամնու ք'իսն Ըստըծու վըննը, հանցու վըննէ տակէն թիթէվ ը-նիս (ՆԱԲ, 127): 5. Վճիտ, ջիւշ, հստակ: Զանդիթ թամնու ախպիւրնէ շատ կա (Բ): 6. մ. Ամբողջովին, կատարելապես: Շատ մէծ դոխտոր ա. ուրան փէշակը թամնու գիղըմ ա (ՉՏ, Բ, 8):

- Թամնու ծրըքատար - Ազնիվ, ար-դար (մարդ): Թամնու ծրըքատար հարթ-նը լոխճին տուր կըկ'ա (Բ):

- Թամնու սըրտալ - Անկեղծորեն, ա-ռանց հետին մտքի: Էտ մարթը հիւր հը-տէ հինջը անում ար, թամնու սըրտալ ար անում (2):

- Թամնու տնու կ'ալ - Արդար ճանաչ-վել: Սուդ ըն անում, էտ կընէ՞ք թամնու ա տնու կ'ամ (2):

- Թամնու քաշ - Որեւէ բանի զուտ քաշը՝ առանց տարալի եւ փա-թեթալորման: Արան տնու ըն կ'ամ, թամնու քաշը տըննըմ ա հէնգ՝ կիւօ (2):

ԹԱՍՈՒՄԻՍ-ԹԱՍՈՒՄԻՍ - ած. 1. Բոլորովին կեղտ չպարունակող, շատ մաքուր: Զը-նում ա թամնու-թանգան լըղընդձակ պիրում, էտ դունաղէն հըտէ տըն թըցնում (2): 2. Շատ մաքրասեր, մաքրակենցաղ: Ըտըրանք շատ թամնու-թանգան ժըղ-վորթ ըն, տօնը թամնու, լըղա վէր յըն վէր ածիս, կընըվաքվէ (ԱԱ, 79):

ԹԱՍԹ - տէն ԹԱՍԹ:

ԹԱՍԹԻԼ - տէն ԹԱՍԹԻԼ:

ԹԱՍԹ/ԹԱՍԹ (գրք. թամբ) - գ. Զիու, մասամբ նաեւ ջորու եւ էջի մեջքին դր-վող նստելու հարմարանք՝ հեծյալի հա-մար, թամբ: Թէվանը խաբարը վէր ըս-կանում ա, իլըքիւն թամբը տիւնում ա ծիլին լըղա, նըստում, հըղէ իննում (2):

- Թամբը տիւնի լըղան, քըշիլ - Մեկին լիովին իրեն ենթարկել: Կընէ՞ք կա՞թամ-քը տիրան մարթին լըղա, քըշնում ա (Բ):

ԹԱՍԹԻԼ/ԹԱՍԹԻԼ (գրք. թամբ) - նր. 1. Թամբը դնել ձիու՝ ջորու՝ էջի վրա եւ ամրացնել: Տըղան պիրում ա էրկու ծի թամբում, ճանապար ըն լըղում (ՅԱԲ, 15, 115): 2. փխբ. Իր կամակատա-րը դարձնել: Մին ամսումը էտ հարթըն տընըցուց լոխճին թամբընում ա (2):

ԹԱՅ (պրս. *tāy*, թրք. *tay*) - գ. 1. Դասա-կակից, միեւնոյն տարիքի: Սուղումուն դայուն թայ շէնումը մարթ չի կա, ինք'ըն ա ամմէնապառավը (2): 2. Զուգից յու-րաքանցյորը: Մարյանէն չըմօշկըն էլ վընկէ յա իլնը, մին թայըն ընգալ ա կ'է-տը, յէր կալալ, ք'իսնալ... (ՅԺՅ, VI, 78): 3. Կշեռքի նժարներից յուրաքանցյորը: Օսէփը կատուն տընում ա քըշըքէն մին թային, էն մին թային էլ էրկու կի-վանուց քարըն ա տընում (ՆԱԲ, 125): 4. Զափ, հավասար, համապատասխան: Մարը ասմա.- Մունը ընդըրանք թայ չընք, ընդահանք շատ ըն հարուտ (2): 5. Բեռան երկու մասերից յուրաքանցյու-րը: Էջին պէռնանը թայը ծըռում ա (Բ):

- Թայ անէլ/շիւնիլ - Մեկի կամ մի բա-նի հետ համեմատել՝ հավասար համա-րել: Խէ յընս ինձ ք'ընգ նըհըտ թայ ա-նըմ... (2):

- Թայ ինիլ/տըննալ - Մեկի կամ մի բանի հետ համեմատվել՝ հավասարվել: Իզէն մըհէնգ՝ հըրոստացալ ա, շէնին համիօցը թայ տըննալ (2):

ԹԱՅԱ (թրք. *taya*) - գ. 1. Խոտի մեծ կոպտ՝ դեգ: Կուղանում ըն, մին թըյու մաչ պէնում, տիւնում ըտէլ (ՅԱԲ, 15, 48): 2. Ընդհանրապես մեծ կոպտ՝ դեգ: Պիրում ա էտ փանին թայան նի կըցընում, փախ-չնում (2):

- Թայա տալ - 1. Խոտը իրար վրա ա-ծելով՝ դեգ կազմել: Խօտը հարում ըն, է-շալ կըրում, տանը քըշտէն թայա տալ (Բ): 2. Մեծ քանակությամբ հավաքել՝ կուտակել՝ դարսել: Դըմիշ չի անում, թա էն թայա տուլած փողան խարջի (Բ):

ԹԱՅԱՐ - տէն ԿԱՐԲԷՆ:

ԹԱՅՈՒՄ (թրք. *taydaş*) - տէն ԹԱՅ (1, 4):

ԹԱՅՈՒՄՇԱՐ - ած. Մեկ ամործի ու-նեցող, մեկ ձվանի: Թայդաշաղ վընրց էլ ա իննում (Բ):

ԹԱՅՈՒ - 1. ած. Շտապ, անհետաձ-գելի: Թայդի կործը մարթին ամմէն հիւ-չա կըքըցի (Բ): 2. մ. Շտապով, արագոր-են, փութով: Պիրում ա թայդի կըպօ-տում իլան-չիլան, նի տամ ըրբան, ք'ի-նում (2):

- Թայդի ըղնէլ/կ'ալ - Շտապել, աճա-պարել, փութալ: Թայդի լըն ընգընը գ'անքին նըստում, վըն շնուտ հըսնին (ԼՂԲ, 326):

- Թայդի կօխած մօթալ - Անորակ կատարած գործ: Զինչ կօրծ, թայդի կօ-խած մօթալ ա, լըղա ընդի կըլխընան ռաղ ըն ըրալ (2):

- Թայդի տալ - Շտապեցնել, արա-գացնել, շուտափութ անելու դրոշմ՝ մղել: Էտ Մէլիք-Շահնազարը թայդի ա տամ, Պըըր-Պուղին թա՝ ըսպասէ, իլանձ չի... (ՅԱԲ, 15, 140):

ԹԱՅՈՒ-ԹԱՅՈՒ - տէն ԹԱՅՈՒ-ԹԱՅՈՒ:

ԹԱՅՈՒԹ/ԹԱՅ-ԹՈՒՅ (թրք. *tay-tuş*) - տէն ԹԱՅ (1, 4):

ԹԱՅՈՒԹԱՍ - գ. Գրաստը բարձե-լիս բեռան հակառակ կողմին հենած փայտե ձող: Թայթութանը տէմ ա տամ, էտ փանը լոխ պէռնում ծիլին (2):

ԹԱՅ-ԹՈՒՅ - տէն ԹԱՅՈՒԹՈՒՅ:

ԹԱՅԻՆ¹ - տէն ԸՈՐԾԻԳ:

ԹԱՅԻՆ² - տէն ԿԱՐԲԷՆ: ...Կըմըն-նիմ ջանիլ-ջիվան, մին թային վնթան չօնիմ (ԼՂԲ, 19):

ԹԱՅԻՅ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Թայիշ իլանձ - տէն ԱՆԻՇԱՍ: Էտ թայիշ իլանձը մօրը վընկըղանը կ'ուղա-նում ա, ծախում (2):

ԹԱՅՉԱ - գ. 1. Մագից՝ բրդից պատ-րաստած պարկ՝ ջվալ: Թայջօցալ տը-կօղէն ար պիրում, ըտընգ ծախում (2): 2. Ունեւու ճյուղերից հյուսած մեծ կողով: Խաղուն քաղում ըն, աճում թայչան (Բ):

ԹԱՅՍԱԶ (թրք. *taysız*) - ած. Ընկե-րակցին՝ լծակցին կորցրած: Թայսըզ մարթին օրը սըն՝ կիւնի (2):

- Թայսըզ ըրբան տըն չի հըսնել - Ընկերակից՝ լծակցի չունեցողը ար-դյունքի չի հասնի:

ԹԱՅՓԱ (արաբ. *tayfe*, թրք. *tayfa*) - գ. 1. Ոչ արդար՝ ոչ ազնիվ նպատակի հա-մար իրար հետ համախմբված մարդ-կանց խումբ: Էտ կ'օղը ուրան թայփան հըվաքում ա, քըշէրը ք'իսնում էտ շէնը (2): 2. անրգ. Տոհմ, գերդաստան: Ըտը-րանք թայփան ախճիգ՝ ուգիլի չի (Բ):

ԹԱՅՓԱԲԱԶ - ած. Թայֆաներ ստեղծող եւ միմյանց հակադրող: Ըշ-խարքէս տօնը քանդողը թայփաբազ մարթընըն ըն (Բ):

ԹԱՍ՝ (գրք. թան) - գ. 1. Մածունի հա-րածը, ջրով հարված եւ կարագը հան-ված մածունի՝ սերի մնացորդը: Թանը տըվէն շընէրէն, սըն՝ չամէնը խընէ-րէն... (2): 2. փխբ. Զալած կարագի՝ յուղի

մնացորդը՝ նստվածքը: *Յը՛ղը հանլըմ ըն, քամըմ, թանը տէն ածում* (Բ):

- Թանէն թըթօ ասէլ - *տէն* էշին չու ասէլ:

- Թանը անծամ կօլ տալ - *հեզն*. Առողջ՝ առույգ լինել: *Կօլին սագ տըղա-մարթ ա. թանը անծամ կօլ ա տամ* (Բ):

- Թան ընգած մուկուն - 1. Ամբողջութեամբ թրջված: *Թօռը նի յա ունէս, տը՛ղ հանց թիրջըվիս ըմ, տըռաս ըմ թան ընգած մուկուն* (ՅԲ, 358): 2. Ամբողջութեամբ կուչ եկած, խայտառակված, ընկճված: *Անտ ըտըրան էնքան թըթը-թծիմնթ ըն տաս, վեր տըռաս ա թան ընգած մուկուն* (Չ):

- Թան ծըմէլա ըղնէլ - Թուկանալ, ուժասպառ լինել: *...Տիյէրան վեր ըն քաշում, էնքան թակում, վը՛ր թան ծըմէլա ըլնում ա* (ՆԼԴԺԲ, 90):

- Թան ծըմէլա քըցիլ - Թուկացնել, ուժասպառ անել: *Յարթնը, հինչ վը՛ր հըս-նում ա, յըրա յա անում ըսկէստրին անա տամ, թակում, թան ծըմէլա քըցիում* (ՅԺՅ, VI, 232):

- Թան չըս տը՛սալ, թընըթաթախ աման էլ չը՛ս տը՛սալ - Ասում են տվյալ գործին՝ իրավիճակին բոլորովին անտեղյակ մարդուն:

- Թան տը՛ննալ - 1. Ճերմակել, սպիտակել: *...Սագէրը սիպտակալ ա, թան տը՛նալ...* (ՅԺՅ, V, 156): 2. Գունատվել, սփրթնել: *Վախան նըհը՛տ սըփըրթնալ ա, թան տը՛նալ* (Բ): 3. Ոչ պարզ՝ պղտոր դառնալ (հեղուկների մասին): *Խը՛ղճը մըրսալ ա, կ'իւզը թան ա տը՛նալ* (Բ):

ԹԱՆ² - *տէն* ԹԱՅ(2):

ԹԱՆԱԳ (գրբ. թին (խաղողի կորիզ եւ կեղեւ), պոս. *tane* (ծառի բուն) - գ. Խաղողի որթ՝ վագ: *Էտ վըխտանց էլ խաղվէն թաննագ'նէն մընացալ ըն ըտի ծըռ-մըծօռ* (ԱԱ, 62):

ԹԱՆԱԿ/ԹԱՆԱԶ (գրբ. թանաք) - գ. Գրելու համար գործածվող որեւէ ներկանյութի ջրային լուծույթ: *Սիհէնգ' էլ թընակալ կ'իթող չի կա* (Բ):

ԹԱՆԱՎ/ԹԱՆՕՎ - գ. Թանով սպաս, թանապուր: *...Կընէգ'ըն էլ թանալ ա ի-փում, տամ իւրան* (ՅԺՅ, VII, 322):

ԹԱՆԱԶ - *տէն* ԹԱՆԱՎ:

ԹԱՆԲԱՆԻՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թանբանին ինիլ - Չքվել, կորչել, անհետանալ: *Սաղանան էտ կընգանը անըմը վեր ըսկանում ա, էտ ծըմական թանբանին ա ինում* (Չ):

ԹԱՆԲԱՆԼԵԹ - գ. Վաճառականի բեռներ: *Թանջիրը թանբանէթը էտ մարթին պահ ա տամ, ինք'ը յը՛տ տը՛նում* (Չ):

ԹԱՆԳ - *տէն* ԹԱՆԳ:

ԹԱՆԳ/ԹԱՆԳ (գրբ. թանկ, թանգ) - *ած*. 1. Բարձր գին ունեցող, շատ արժեքող: *Բըզարըմը մըհէնգ' ամմէն հինջը թանգ' ա* (Բ): 2. Շատ ծախս պահանջող: *Տօն շինիլը թանգ' պէն ա, լօխ չըն կարում* (Բ): 3. *տէն* ԹԸՆԳԱՆՈՒՅ: 4. Բարձր (գնի՝ արժեքի մասին): *Խընծօրը տանում ա քաղաքը, թանգ' կ'իւնալ ծախում* (Բ): 5. *փիսք*. Սիրելի, հոգեհարազատ: *Ամմէն մարթու խօխա իւրան հէտէ թանգ' ա* (Չ):

- Թանգան իժժանը կա վէչ - Թանկ ապրանքը ավելի որակյալ է, հետեաբար եւ ավելի ձեռնտու, քան էժանը: *Ծախողը ասմա. - Թանգ'ան իժժանը կա վէչ, ինք' կալ', փուշմընական չըս* (Չ):

- Թանգ' կըրակէն կ'ինը - *տէն* ԹԱՆԳ ՈՒ ԿԸՐԱԿ:

- Թանգ' նըստէլ - 1. Շատ ծախս պահանջել: *Էտ հըրսանէթ'ը ըտըրա յըրա թանգ' նըստից* (Բ): 2. Որեւէ բանի համար մեծ փոխհատուցում տալ: *Էտ վը՛խ-ճարը կ'ուղանալը ջըհիլնուն յըրա շատ թանգ' ա նըստէս* (Չ): 3. Անախորժ հետեանքներ ունենալ: *Խըմած կ'ամ ա շէնը, կըռը՛վ քըցիում, թանգ' ա նըստում իւրան յըրա* (Չ):

ԹԱՆԳ-ԹԱՆԳ - մ. Բարձր գնով: *Էտ ապըրանքը թանգ'-թանգ' ծախում ա, մին տօն ինք' օնում* (Չ):

- Թանգ'-թանգ' ըրվալ - Ուշ-ուշ՝ հագվադեպ երեւալ՝ հանդիպել: *Թէ՛մուր, թանգ'-թանգ' ըս ըրվամ, հինչ ա՛ պըտահալ* (Բ):

ԹԱՆԳ ՈՒ ԿԸՐԱԿ - *ած*. *տէն* Կըրակու կ'ին: *Թանգ' ու կըրակ բազար ա, վէշ մինը կարում չի առըտօր անէ* (Բ):

ԹԱՆԷԶԿ - *տէն* ԹԱՆ՝(2):

ԹԱՆԹԱԼՕՇ - *տէն* ԹԸՆԹԱԼՕՇԻ:

ԹԱՆԹԱՆԱ (արաբ. *tantane* (մեծ շքեղություն, հանդիսավորություն), թրք. *tantana*) - գ. Մեկին ընդունելու՝ մի բան անելու համար մեծ պատրաստություն: *Թաքավէրը մը՛ծ թանթանալ ընդըրա առաջկըն ա տուս կ'ամ* (Չ):

ԹԱՆ-ԹԱՅԱՆ - *տէն* ԹԱՅԱՆ:

- Թան-թացան չինիլ - Աղքատ՝ ընչագուրկ լինել: *Խը՛ղճը հինչ ա՛մնէ, թան-թացան չօնէ, խօխէնք'ը կարում չի պահէ* (Բ):

ԹԱՆԹԱՆԼ (գրբ. թաթուլ) - գ. 1. Կենդանիների (շան, կատվի, արջի եւն) առջեկի ոտքերի թաթը: *Արջը վեր թընթուլնալ տըրըքընէս ա, կ'իւլին աշկերը տուս ա տըռնաս* (ԱԱԶ, 15): 2. անրգ. Մարդու թաթ: *Թանթուլըտ կօտըրած ա՛, խէ կօրծ չը՛ս անում* (Բ):

ԹԱՆԹԱԿ - *ած*. Անճարակ, ան-

շնորհք, ձեռքից բան չեկող: *Թան-թուկ հարթնը ըսկէսօրը աշկէն պըլօր կ'ինի* (Չ):

ԹԱՆԽԱ (պոս. *tānkhāh*) - գ. 1. Որեւէ գործ ձեռնարկելու համար անհրաժեշտ գումար՝ դրամագլուխ: *Էտ թանխան տամ ա, տօնը մին ամսումը շինիլ տամ* (Չ): 2. Համարժեք, հավասար: *Ջավէնը ասմա. - Խա՛ջօ, իմ էծըս քու էրկու կըվէտ թանխա յա* (Չ):

ԹԱՆՁԸՐ - *տէն* ԹԱՆՁԸՐ:

ԹԱՆՁԸՐ/ԹԱՆՁԸՐ/ԹԱՆՁԻՐ (գրբ. թանձր) - *ած*. 1. Ոչ ջրիկ, ջրալիությունը պակաս: *Թանձըր խօրանգը ածում ա ամանը, տինում մարթին ըռըջին* (Բ): 2. Խիտ բուսած, թավ: *Սարտակէրտա ծըմըկէն թանձըր ծըմըկէն յա* (Բ): 3. *փիսք*. Կարեւոր, լարված: *Բադարաքին թանձըր վախտը Պոտին մին թանգի յա փըռնում, քընում Սէլիք'ին տօնը* (ՆԱԲ, 132):

ԹԱՆՁԻՐ - *տէն* ԹԱՆՁԸՐ:

ԹԱՆՁԻՓ - *տէն* ԹԱՆՁԻՓ:

ԹԱՆՁԻՓ/ԹԱՆՁԻՓ (թրք. *tanzif*) - գ. 1. Թույլ ու նոսր գործվածքով ցանցկեն բամբակյա կտոր, որ հատկապես գործածում են որպես վիրակապ: *Ղօխտուրը ըտըրա ծը՛րքը թանձիփալ պըտըտօրում ա, հըղէ տինում* (Չ): 2. *արիմ*. Բարակ ու ցանցառ կտոր՝ շոր: *Էտ թանձիփը հինչ ա՛, վեր կ'ը՛ցալ ըս* (Բ):

ԹԱՆՁԻԳ - *տէն* ԹԱՆՁԻՆ:

ԹԱՆՁԻԼ/ԹԱՆՁԱԼ (գրբ. թանչեւ) - *ջք*. *տէն* Թանչին տալ:

ԹԱՆՁԻՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թանչին տալ - Շնչասպառ հեւալ: *Տըղան թանչին տալալ հըսնում ա պալատը, թաքավէրին լօխ նաղլ անում* (Չ):

ԹԱՆՁՈՒՅ/ԹԱՆՁՕՑ/ԹԱՆՁՕՑ - գ. Հեւք, հեւալը, թանչեւը: *Ախճիգ'ը ծիլին թանչուցը վեր տը՛նում ա, մէխկըն ա կ'ամ* (Չ):

- Թանչուցը ըղնէլ/յը՛ր ինիլ - *տէն* Թանչին տալ:

- Թանչուց տալ - *տէն* Թանչին տալ: ԹԱՆՁՕՑ - *տէն* ԹԱՆՁՈՒՅ:

ԹԱՆՈՒՏ (գրբ. թանոտ) - *ած*. Թան քսված, թանով կեղտոտված: *Կատուն կամ ա, էտ թանոտ ըմընէթը լուգ տամ* (Չ):

ԹԱՆՕՎ - *տէն* ԹԱՆԱՎ:

ԹԱՇԱԽՈՒՍ - *տէն* ՇԷՆԹ-ՇԸՆՕՐԸ: *Ըտըրա թաշախուստը վերըն ա՛, վեր օգ'ալ ըս* (Չ):

ԹԱՇԱԽՈՒՍԻՆ - 1. *ած*. Գեղեցիկ, ամեն ինչ տեղը տեղին, անթերի: *Դծրուց Արիփիատը թաշախուստին կընէգ' ար* (Բ): 2. մ. Փառավոր կերպով: *Կ'ամ ըն*

տը՛սնըմ վեգիրը թաքավերին թախտէն
թաշախուստին նըստած (2):

ԹԱՆԸՆՆ՝ - տէն ԹԱԶԻՆՆ՝:

ԹԱԶԻՆՆ/ԹԱՆԸՆՆ/ԹԱՆԸՆՆ՝ - մ. տէն
Թա չէ (2):

ԹԱՆԸՆՆ՝ - տէն ԹԱԶԻՆՆ՝:

ԹԱԶԻՆ՝ - տէն ԹԱՆԸՆ՝:

ԹԱՆԸՆՆ/ԹԱԶԻՆ՝ (թըք. *taçir*) - գ. Խո-
շոր վաճառական՝ առեւտրական: Բը-
նում ա, շօռ կամ, տէսնում՝ մին իրէք-
ջօրս թաջիր օղտերը պէռնում ըն...
(ՅԱԲ, 15, 46):

ԹԱՆԸՆՆ/ԹԱԶԻՆ՝ - տէն ԹԱԶԻՆ՝ -
ԹՈՒՆ:

ԹԱՆ՝ - տէն ԹԱՆ՝:

ԹԱՆ՝ - տէն ԹԱՆ՝:

ԹԱՆ՝ - տէն ԹԱՆ՝:

ԹԱՆ՝ - տէն ԹԱՆ՝:

ԹԱՆ՝/ԹԱՆ՝ (պրս. *tar* (նվագարանի
լար) - գ. Արեւելյան լարավոր երաժշտա-
կան գործիք՝ թառ: Աշըղը թանը յօր ա
ունէս, ըսքըսէս ածէլը (2):

- Թանը սիմին փըռնէլ - Յամերաշխ
լինէլ: Ըտըրա թանը կընգանը սիմին
փըռնում ա (Բ):

- Թանը տօշին օնէլ - 1. Թառ նվագէլ:
Աշըղը վեր թանը տօշին ա օնում, լօխ լաց
ըն ինում (2): 2. Շատախոսել: Յինչ ըս
թանը տօշիտ կալնլ, տուն ըրա (2):

ԹԱՆ՝/ԹԱՆ՝ (գրք. *թառ*, հ.ե. **tr̥s̥iā-*) -
գ. 1. Հորիզոնական դրված փայտե ձո-
ղեր, որոնց վրա հավերթ թառում են: Յը-
վերէն թանը պէցնոր ա ինում, աղվէսը
կարում չի պիցըրանա (2): 2. Սայլի առ-
ջեփ եռանկյունաձեւ մասը: Ըրքաջին
թանին նըստում ա, շուվշուվալավ քի-
նամ (2): 3. Սայլի թափքի վերին երկու
հորիզոնական ձողերից յուրաքանչյու-
րը: Յըկատավ թըխում ա, ըրքէն աջի
թառը կօտըրում (2): 4. փխք. Զառիվայր,
վերելք: Էտ թառավը ծիյը՛նը տիժէր ըն
պիցըրանում (Բ): 5. փխք. Նստելու
բարձրադիր տեղ: Յինչ ըս թանին յըրա
ցէց կացալ, խէ քըշանում չըս (2):

- Թան անէլ - 1. Թառել տալ: Յավէրը
թան ա ըրալ (Բ): 2. Բարձր տեղ նստեց-
նել: Խուխէն թան ա անում (2):

- Թան ինիլ - 1. Թառի վրա նստել՝
թառել: Յավէրը թան ըն իլնլ (Բ): 2.
Բարձրադիր տեղում նստել: Շօնը քօլէն
տակէն պըրանվում ա, վերցակըն էլ ծա-
ռէն թառ ա ընում (ՆԱԲ, 69):

- Թան պահէլ - Լավ պահել՝ խնամել:
Խօրթ մարը Էտ խօսըն թան ա պա-
հում (2):

- Թան տալ - 1. Բարձր տեղից կա-
խել: Լըվացը թան ա տամ քուղան (Բ): 2.
Գործը վերջացնել: ...Էքնից միջի յըք ը-
նական, հանցու վեր արտերը մի երկու

օրըմը թան տաք, վեր վըղըհանէ վէչ
(ՅԲ, 363):

ԹԱՆ՝/ԹԱՆ՝ (պրս. *tur* (մթագույն) -
ած. Բաց երկնագույն, կապույտ, կապու-
տակ: Թան շօրէր ա կ'ը՛ցալ (Բ):

ԹԱՆ՝/ԹԱՆ՝ - գ. Ձյան կույտ: Աթնը
մընամ ա թանին տակէն, մը՛ռնում (2):

ԹԱՆԱՆՆ/ԹԱՆԱՆՆ՝ (գրք. *թառանջ*,
թառաջ) - գ. Հոգոց, խոր հառաչանք: Ը-
տըրա թառանջը թաքավերին սը՛րտը
կըկըղընում ա (2):

- Թառանջ քաշիլ - Հոգոց հանել, հա-
ռաչել: Ըստը՛ղ Էտ թաքավերը տուս ա ա-
նըմ, թառանջ քաշըմ, էլիմ նաղլ անըմ...
(ՅԺՅ, V, 33):

ԹԱՆԱՆՆ - Գործածվում է կապակցու-
թյունների մեջ:

- Թառաշ անէլ - Առեւանգել,
հափշտակել: Դէվը Էտ ըխճըկանը թա-
ռաշ ա անում, փախչում (2):

- Թառաշ տալ - տէն Թըռ տալ:

ԹԱՆԱՆՆ - տէն ԹԱՆԱՆՆ:

ԹԱՆԱՆՆ - տէն ԹԱՆԱՆՆ:

ԹԱՆԱՆՆ/ԹԱՆԱՆՆ՝ - ած. Անհան-
գիստ եղած, հանգիստը՝ քունը խան-
գարված (հավերթի մասին): Աղվէսը Նի
մըտավ հավէն պիւնը, թառած հավերթ
նորհօրոնցալ ընգէն (Բ):

- Թանճան անէլ - 1. Թառած հավե-
րին անհանգստացնել, տեղից շարժել:
Շօնը հանջից, հըվերէն թանճան ըրալ
(Բ): 2. տէն Քունըհարամ անէլ:

- Թանճան ինիլ/տըռնալ - 1. Անհան-
գիստ դառնալ, տեղահանվել (հավերթի
մասին): Յավը թանճան իլնլ, էլ կըրը՛-
ցէն վէչ փըռնին (2): 2. տէն Քունըհա-
րամ ինիլ:

ԹԱՆԻԼ - տէն ԹԱՆԻԼ:

ԹԱՆԻԼ/ԹԱՆԻԼ՝ - չք. տէն Թան ինիլ:

ԹԱՆԼԱՆ (պրս. *tarlan*) - 1. Գեղեցիկ,
չքնաղ: Էտ չուքանէն էլ ինիս ա մին
թառլան ախճիգ՝ (2): 2. Կտրիճ, ճար-
պիկ: Թառլան տըղէք՝ շատ կան Դարա-
բաղ (Բ): 3. Արագավազ, թռչկան: Էտ
թառլան ծին մին մընտտումը Էտ տըղէն
հըսընում ա ըխճըկանը հօրը պալա-
տը (2):

- Թառլան դուշ - 1. Բագե: Թաքավե-
րին էլ երկու թառլան դուշ ա ինում, էգ-
զանան նորան նըիք՛տ տանում ա վը՛րս
(2): 2. տէն ԹԱՆԼԱՆ (2, 3):

ԹԱՆԼԻԳ՝ - գ. Ձիու վրա՝ թամբի
տակ, գցվող թաղիքե ծածկոց: Թամբը
վեր ա օնում, թառլիգ՛ը տափէն մը՛կ-
նում, յըրան պարանց ըղնում (2):

ԹԱՆՅԱՆՆ՝ - տէն ԹԱՆՅԱՆՆ՝:

ԹԱՆՅԱՆՆ՝ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Թառնը տալ - Ուշադրություն
չդարձնել, չսեղլու տալ: Էտ հարթընը,
պատրօնը հինչու ասում ա, թառն ա
տամ (2):

ԹԱՆՈՂԵՆ/ԹԱՆՈՂԵՆ՝ - Գործածվում
է կապակցությունների մեջ:

- Թառնը տալ - Փետուրները,
մագերը, բուրդը թափվել: Դագերը թառ-
նը ըն տըվալ (Բ):

- Թառնը տըված բեղեր - Կախ ըն-
կած՝ չկոկկած բեղեր: Մին օր էլ Անուշ
աքերըն ա ջիհում, թա.- Սունթաթ, Էտ
թառնը տըված բեղերըտ խէ խօզնում
չըս (2):

ԹԱՆՈՂԻ - տէն ԹԱՆՈՂԻ:

ԹԱՆՈՂԻ/ԹԱՆՈՂԻ՝ (թըք. *tarçi*) - գ., ած.
Թառ նվագող, թառահար: Թանջին թանը
ածում ա, արչըն ա կ'նըլը դըրաղ ըն կէ-
նում (2):

ԹԱՆՔ՝ - տէն ԹԱՆՔ՝:

ԹԱՆՔ՝ - տէն ԹԱՆՔ՝:

ԹԱՍ (արաբ., պրս. *iās*) - գ. 1. Գա-
վաթ, ըմպանակ: Էտ ըռըքաշին թասը
տանում ա տամ թաքավը՛րէն ըռուշ-
վաթ, վը՛ր նորանց թօղէ՛ կ'ան քըղաքու-
մըն ապրին (ՆԼԴԺԲ, 51): 2. փխք. Թա-
սաձեւ գոգավորություն: Վըխճըրնէն Էտ
թասումը ըրըծըրընում ա (2):

ԹԱՍԱԿ - տէն ԹԱՍԱԿ:

ԹԱՍԱԿ/ԹԱՍԱԿ՝ - գ. Բոլորակ թասա-
ձեւ գլխարկ, որ ծածկում է միայն գլխի
վերեփ մասը: ...Սուփրան ջուքումըն ա
տիկնում, թասակը տիկնում կըխէն, էլ
նորան տէսնում չըն (ՅԱԲ, 15, 28):

ԹԱՍԻԲ - տէն ԹԱՍԻԲ:

ԹԱՍԻԲ/ԹԱՍԻԲ՝ - գ. Հարգ, պատիվ,
ինքնասիրություն, պատվախնդրու-
թյուն: Ընդըրա վեր թանսիբ ինան, նորան
հօրը յըրա քար կըքըցար (Բ):

- Թանսիբ ըղնէլ - Պատվի խնդիր
դարձնել, իր պատիվը պաշտպանած լի-
նելու համար ձգտել մի բան անպայման
անել: Տըղան թանսիբ ա ըղնում, Էտ ըխ-
ճըկանը քըշէրը փըխչըրընում (2):

- Թանսիբը յը՛ր օնէլ - Պատ-
վախնդրությունը՝ ինքնասիրությունը
ներել: Թանսիբը յը՛ր չօնում, վեր Էտ թօր-
քը նորանց շէնին վը՛ղէրը բիջարում ա
(2):

- Թանսիբը պահէլ/քաշիլ - Մեկի պա-
տիվը պաշտպանել: Ախպերը ախպօրը
թանսիբը վեր պահէ վէչ, էլ հինչ ախ-
պէր (Բ):

- Թանսիբին վը՛նը կէնալ - տէն Թա-
սիբը պահէլ:

- Թանսիբու ըղնէլ - տէն Թանսիբ ըղ-
նէլ:

- Թանսիբու քըցիլ - Մեկին պատ-

վախնդրության՝ ինքնասիրության դրդել՝ մղել: *Թմսիրու քրցեցէն, Գուգին էշը ծախից, ծի ինք՝ կալմի* (Բ):

ԹԱՍԻԲԱՎ - ած. Պատվախնդիր, արժանապատվություն ունեցող: *Քարէնտը կեցեք՝ թմսիրաւ ժողովորդ ըն* (Բ):

ԹԱՍԻԲԵՇ - տէն ԹԱՍԻԲԱՎ:

ԹԱՍՍԱ - գ. Դեռեւս չհասունացած, մանր, կանաչ լոբի: *Իփած թասմանը յըրը լ'ալ պէն չի կա* (Բ):

ԹԱՎ՝ (պրս. *tav* (բարձր ջերմաստիճան) - գ. 1. Որեւէ բան անելու հարմար ժամանակը՝ վիճակը: *Կօրծը թավումը կանին* (Բ): 2. Վեգի հարթ՝ տափակ մասը: *Վեքին թօղ ա անում, թավըն ա ըղնում* (2):

- Թավա ըղնել - Հարմար պահը անցնելով՝ անհետաքրքիր՝ ձանձրալի դառնալ: *Ծըմը՝նը յը՛կալ, ծըմակը ք'ինիլը թավա ընգալ* (2):

- Թավ անել - Մասնակից դարձնել, հաշվի առնել: *Ըտըրան վէշ մին կօրծում թավ չըն անում* (Բ):

- Թավը ընցընել - տէն Թավա ըղնել:

- Թավը կուրցընել - Գործը ժամանակին չանել, հարմար ժամանակը՝ պահը կորցնել: *Թավը կուրցըրալ ա, միհէնգ՝ ծոնը կ'իտանլ ա, կարում չի, թա փանդ պիրի* (Բ):

- Թավը փըռնել/քըթնել - Մեկի լավ տրամադրության պահը, հարմար ժամանակը որսալ: *Էտ մարթը թավը փըռնում ա, էտ հըրրուստէն անա պարթկ յօր օնում* (2):

- Թավ ինիլ/տըռնալ - Հաշվի առնվել, մասնակից դառնալ: *Էտ խաղումը ինքը՝ թավ չի* (Բ):

- Թավ տալ - Կաշվի, հետանի կամ այլ իրի վրա շփելով՝ թեթեւակի սրել: *Տէնակը թավ ա տամ, հավը մօրթում* (Բ):

- Թավումը ինիլ - Տրամադրված լինել, որեւէ բան անելու տրամադրություն ունենալ: *Թավումըն կա վէշ, թա կօրծ ա-նիմ* (Բ):

ԹԱՎ² (գրք. թաւ) - տէն ԴԱԼԻՆ:

ԹԱՎ³ - գ. Հովիտ: *Կը՛տէն թավումը կըվէրը ըրածում ըն* (2):

ԹԱՎԱ (պրս. *tāve*, թրք. *tava*) - տէն ԲԸԹԱՎԵՐ(3):

ԹԱՎԱԶԱ - տէն ԹԱՎԱԶԱ:

ԹԱՎԱԶԱ/ԹԱՎԱԶԱ (թրք. *tavaza* (քաղաքավարություն) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թավազան անել/տալ - Մատուցել, հրամցնել, հյուրասիրել: *Պուճուր ախպէրը էտ ուրուգոն էլիա մին ջէրան տօն պիրալ, հօրը թավազա ըրալ* (ՀԺՀ, VI, 92):

ԹԱՎԱԽՎԱ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թավախկա անել - Ընկերություն՝ բարեկամություն անել՝ հաստատել: *Սահանց ք'ինիլ-կ'անը, թավախկա անելը շըտացալ* (2):

ԹԱՎԱՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թավար դուշ - Մեծ գիշատիչ թռչուն: *...Մին թավար դուշ կ'ամ ա, տը՛սնըմ մին մարթ ծառին տակին թէք՝ ընգած...* (ՀԺՀ, VI, 93):

ԹԱՎԱՐԶԱ - Բարակ կեղեւով խաղողի տեսակ: *Ղարաբաղ էլ թավարգա բիջարծղ չի կա* (Բ):

ԹԱՎԱԲԱԲԱԲ - գ. Ծեծած կամ աղացած եւ կլոր ու երկարավուն ձեւով թավայի մեջ տապակած միս: *Թավաբաբաբը լիւլանքբաբէն տը՛ղը տալ չի* (Բ):

ԹԱՎԱԲԱՆԻ (թրք. *tevekkelli* (իզուր, աննպատակ) - ած., գ. Անկազմակերպ, անփույթ, թափափված, ցրված (մարդ): *Թավաբանի մարթին մինը էրկու չի տը՛ռնալ* (2):

ԹԱՎԱՆ - գ. Գոտու կամ կաշվի կտոր, որի վրա շփելով՝ վարսավիրները սրում են սափրելու գործիքը: *Ղանանքը թավանը յօր ա ունէս, տինըկէն թավ տաս* (2):

ԹԱՎԴԻՐ - տէն ԽԵՀԱԿ:

ԹԱՎԹԱՎԻ/ԹԱՎԹԱՎԻ - տէն ԹԱՎԱԲԱՆԻ:

ԹԱՎԹԱՎԻ - տէն ԹԱՎԹԱՎԻ:

ԹԱՎԻՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թավիդ անել - Ուշադիր նայել՝ դիտել: *Թավիդ ա անում, տը՛սնում էտ մարթը ջուքան մին պէն տոնս կանլալ, վը՛ղըմը թաղից* (2):

ԹԱՎԻԼ - տէն ԹԱՎԻԼ:

ԹԱՎԻԼ/ԹԱՎԻԼ/ԹԱՎԱՆԻԼ/ԹԱՎԱՆԻԼ (գրք. թաւալ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թավիլ տալ - Թավալվել, գետնի վրա գլորվել, թալտալ: *Կատուն վեր տոնգն ա ընում, էշու քուռակու նըման ըռաչիտ թավիլ ա տամ...* (ՆԱԲ, 75):

ԹԱՎԻԶԸՆԵ - գ. Ձվաձեւ խոշոր հատիկներով սպիտակ խաղողի տեսակ: *Թավիզընէն քախծըր խաղու վա* (Բ):

ԹԱՎԱՆԻԼ - տէն ԹԱՎԻԼ:

ԹԱՎԱՆԻՐ - տէն ԹԱՎԱՆԻՐ:

ԹԱՎԱՆԻՐ/ԹԱՎԱՆԻՐ/ԹԱՎԱՆԻՐ/ԹԱՎԱՆԻՐ (արաբ. *tavr* (ընթացք, վարք) - ած., մ. Տեսակ, կարգի (գործածվում է էս, էտ, էն, հինչ, մին դերանունների հետ): *Ապրըհամ աղան բեղէրը հըլծրում ա, Պուդուն մին թավիւր յէշում...* (ՆԱԲԺԲ, 91):

ԹԱՎԵՐՎԱ - տէն ԹԱՐԵՐՎԱ:

ԹԱՎԵՐՎԱ - տէն ԹԱՐԵՐՎԱ:

ԹԱՐՈՐԻՆ - տէն ԹԱՐՈՐ:

ԹԱՐՈՐ/ԹԱՐՈՐԻՆ (գրք. թատր) - գ. Թատերական ներկայացում: *Թատրօնէն էն թոնդ վախտը Արտաշը յը՛ր ա կէնում, ճղճըղալ, թա.- Մ՛ շան տըղա, հինչ ըս ա՛նում, էտ կընգանը խէ ըսպա-նում ը՛ս* (2):

- Թատրոս տալ - 1. Թատերական ներկայացում բեմադրել: *Մին օր էլ արտիստնէն կամ ըն ըտըրանց շէնումը թատրոս տամ* (2): 2. Կեղծ՝ շինծու արարքներ ցույց տալ: *Հինչ ը՛ս թատրոս տամ* (Բ):

ԹԱՐԱԶԱՆԻ (արաբ. *terazu*, պրս. *tārazu*, թրք. *terazi*) - 1. գ. Հարթ մակերեսների հավասարությունը՝ հարթությունը՝ զուգահեռությունը եւն չափելու գործիք, հարթաչափ: *Ղուլգ'արը թարազնէն տի-նիս ա, տըսնաս, վեր սոթոնը ծօռ ա* (2): 2. փխբ. ած. Հարթ, ուղիղ: *Տընատարը ասմա.- Ուստա, էտ պատը հանց ա թարազնէն չինի* (2):

- Թարազն անել/տալ - 1. Հարթ լինել՝ հարթությունը՝ հավասարությունը եւն հարթաչափով որոշել: *Թարազն վըն ընէս, տըսնաս ծօռ* (Բ): 2. Հարթեցնել, հավասարեցնել: *Ընանդանլը տան շոն ա, թարազն անում* (Բ):

ԹԱՐԱՎ - տէն ԹԱՐԱՎ:

ԹԱՐԱՎ - տէն ԹԱՐԱՎ:

ԹԱՐԱՎ/ԹԱՐԱՎ/ԹԱՐԱՎ (արաբ., թրք. *taraf*) - տէն ԱՆԳՈՒՆ:

- Թարափ անել - Դեպի տվյալ կողմը պարզել՝ մեկնել՝ դեմ անել: *Էտ մարթը վախան նըհէտ պօլկէն ածէգ'ը վը՛ր ա ածում, դէրը մանընը թարափ ա անըմ, տէսնում անուշ* (ՆԱԲԺԲ, 90):

ԹԱՐԱՎԱՆԱ/ԹԱՐԱՎԱՆԱ (թրք. *tarakama*) - գ. 1. Թաթարական վաջկատուն ցեղի տեսակ, ինչպես նաեւ այդ ցեղին պատկանող անձ: *Էս չօլէն ու Ըրասիէն դաթումը հիշքան թըրըքամա ար ինում, լօխ տըրանա վախում ին* (ՀԱԲ, 15, 151): 2. Ասիական պարի եւ պարեղանակի տեսակ: *Թարափաման էլ ըղանթա ընգալ* (Բ): 3. ած. փխբ. Վայրենի, բռի, կոպիտ, գռեհիկ: *Թարափամա մարթին կընգանը օրը սը՛վ կինի* (2):

- Թարափամա յը՛տ մընացած - Տկար, հիվանդ: *Էտ թարափամա յը՛տ մընացածը բի՛ղի մը՛գ ք'ծմանգ՝ անէ* (2):

ԹԱՐԳ (արաբ. *tark*, պրս. *tārk*) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թարգ՝ անել - Վերջ տալ, թողնել, ձեռք քաշել մի բանից՝ սովորությունից: *Իմ սիրածըն ինձ տըվէք՝ կ'իժօթունըս թարգ՝ անիմ* (ԼՂԲ, 171):

- Թարգը տալ - տէն Թարգ՝ անել:

ԹԱՐԳԻԼ - նք. տէն Թարգ՝ անել:

ԹԱՐԵՐ (պրս. *tārak* (զագագ, ծայր) - գ. Պատին ամրացրած հորիզոնական տախտակ, որի վրա ամանեղեն եւ այլ ի-

րեր են դնում: *Ըմբռնեք՝ լըվանում ա, թարեք՝ին յըրա շարում* (2):

ԹԱՐԹԱՓ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թարթափըն ըղնել - 1. Վախից՝ երկյուղից ցնցվել՝ թայրտալ: *Դէվը թաքավէրին տըղէն վէր տը՛սնում ա, թարթափըն ա ըղնում* (2): 2. Ձախորդության հանդիպել, փորձանքի մեջ ընկնել: *Խը՛ղծը թարթափըն ա ընգալ, գիւղիւն չի, թա հինչ անէ* (Բ): 3. տէն Թայրի ըղնել:

ԹԱՐԹԱՓ - տէն Թարթեփ(ՆԸ):

ԹԱՐԻԲ (արաբ. *tarif*) - գ. Գովք, գովասանք: *Թարիփան կօչ բիդի կ'աս...* (ԱԲԲ, 31):

- Թարիփ անել - Գովել, գովաբանել: *Էս Գօշը վար յէկալ ա շաթէրք, էս ըխպիրին ճիրան խըմալ ա, թարիփ ըրալ* (ԱԱ, 58):

- Թարիփ ըրէն խանումը, քաքից փութանումը - Ասում են այն դեպքում, երբ մեկին գովում են, սակայն հույսերը չի արդարացնում:

ԹԱՐԻԲԼԱՄԱՆ - տէն ԹԱՐԻԲ:

ԹԱՐԻԲԼԱՄԱՆԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թարիփլամիշ անել - տէն Թարիփ անել:

- Թարիփլամիշ ինիլ - Ուրիշների կողմից գովասանքի արժանանալ, գովվել, փառաբանվել: *Կօզի թարիփլամիշ իլան վը՛րսկան ար, ամմա ք'ասիբ ար ապըրըմ* (ՅԺՅ, V, 218):

ԹԱՐԻԲԼԱՆԻ (թըք. *tarifli*) - ած. Գովելու արժանի, գովելի: *Թարիփլան ախճիգ՝ ա* (Բ):

ԹԱՐԻԲԱՆԱ (պրս. *tarxāna*) - տէն ՉՈՒՐԱԹԱՆ:

ԹԱՐԻԲՈՒՆ (արաբ., պրս. *tarxūn*) - գ. Բարդաձաղկավորների ընտանիքին պատկանող քիչ կծվահամ բազմամյա կանաչի, թարխուն: *Թարխունըն ա ծուն լըվաշին մաջին պըտատում ա, կըծօտում* (2):

ԹԱՐԶԸԽ¹ - տէն ԹԱՐԶԸԽ:

ԹԱՐԶԸԽ² - տէն ԼԱՋԱԹ:

ԹԱՐՍ - տէն ԹԱՐՍ:

ԹԱՐՍ/ԹԱՐՍ (թըք. *ters*) - ած., մ. 1. Հակառակ, ներհակ: *Էտ սաղանան հինչու անում ա, թարս ա անում* (2): 2. Հակառակ կողմից, հակառակ ծայրից: *Դէրը կիրքը յօր ա ունէս, թարս կըրթիս* (2): 3. Կամակոր, համառ, քմահաճ: *Մին մարթու կընէգ՝ շատ թարս ջուվար ա իննում* (ՆԼՂԺԲ, 116): 4. Ձախողակ: *Թարս կօրծ ա* (Բ): 5. Շուտ տված, շրջած: *Էտ խօխան շօրէրը միշտ թարս ա կ'ը՛նըմ* (Բ):

- Թարս ըղնել - Հակառակել: *Հակալան*

թարս ա ընգալ, արը՛վ չի անում, թա ժըղօվորթը արտերը հընձին (Բ):

- Թարս թօխոր - Հակառակ գործող (մարդ): *Թարս թօխոր ը՛ս, խէ խէլիւնը չըս կէնում* (Բ):

- Թարսին ծին նըստել/ը՛ր ինիլ - Իր ասածը պնդել, չզիջել: *Էտ տըղան թարսին ծին նըստում ա, թա.- Յը՛ս էտ ըխճըկանը օգ՛ում չըմ* (2):

- Թարս յէշիլ - տէն Ծօռ աշկալ յէշիլ:

- Թարսու նըման - Հակառակի պես, դժբախտաբար: *Թարսու նըման էս կ'էտըն էլ վըրարած ա իննում* (ՅԺՅ, V, 499):

- Թարս քօն ինիլ - Ասվում է, երբ մեկը տարօրինակ՝ ոչ սովորական վարքագիծ է դրսևորում կամ անտեղի ջղայնանում՝ բարկանում է: *Թարս ը՛ս քօն իլնլ, էտ հինչ ը՛ս ասում* (Բ):

ԹԱՐՍ-ԹԱՐՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թարս-թարս յէշիլ - տէն Ծօռ աշկալ յէշիլ:

ԹԱՐՍԻԼ - նը. Հակառակ կողմի՝ երեսի վրա շրջել: *Խօտը վէր թարսիս վէչ, լ'ալ չի չուրանալ* (Բ):

ԹԱՐՍԻՆԱ (թըք. *tersine* (հակառակի պես) - մ. Հակառակ կերպով, հակառակաբար: *Էտ կընէգ՛ը, հինչը մարթը ասում ար, ինք՛ը թարսինն յար անում* (2):

ԹԱՐՍԿԻԼ - 1. կը. եւ չը. ԹԱՐՍԻԼ-ի: չը. 2. տէն Թարս ըղնել: 3. Ձախողվել: *Էտ վըխտանց էլ ըտըրա կօրծէրը թարսվում ա* (2):

ԹԱՐՓԱՆԶԱ - տէն ԹԱՓԱՆԶԱ:

ԹԱՐՓԱՆԶԱՎԵՐ - տէն ԹԱՓԱՆԶԱՎԵՐ:

ԹԱՐԹ - տէն ԹԱՐԹ:

ԹԱՐԹ/ԹԱՐԹ/ԹԱՐԹ/ԹԱՐԹ (թըք. *terki*) - գ. Ձիու՛նը՝ ջորու են գավակ: *Քաչալը նըստում ա թաքավէրէն ծին, վէսկէն քըցնում թարթավը...* (ՅԺՅ, VII, 390):

- Թարթ'ան ըղնել - 1. Անասունի, ինչպես նաեւ մարդու ողնաշարի հետեւի մասի ողերը խախտվել, հաշմվել: *Էտ ծին ըղնում ա քը՛րծէն տակը, թարթ'ան ըղնում*: 2. Դիրքից՝ պաշտոնից զրկվել: *Էտ մարթը թարթ'ան ընգալ ա, էլ վէշ միւնը մըրթատը՛ղ չի տիննում* (2):

- Թարթ'ան քըցիլ - 1. Ողնաշարի հետեւի մասի ողերը խախտել, հաշմանդամ դարձնել: *Փնդանլ թըխում ըն, թարթ'ան քըցնում* (Բ): 2. Դիրքից՝ պաշտոնից զրկել: *Նախագէն թարթ'ան քըցնում ըն, բըրիգադիրը ուրխանում ա* (2):

- Թարթին կապել, լը՛տ դարկել - Հարսին ու նրա բերած օժիտը ետ՝ հերանց տուն ուղարկել: *Հըրսընքէն էք'սը*

տը՛սնըմ ըն, վէր էտ հարթըն ախճիգ՝ չի, թարթ'ին կապում ըն, լը՛տ դարկում (2):

ԹԱՐԹԻՎԱՆ/ԹԱՐԹԻՎԱՆ/ԹԱՎԻԹԻՎԱՆ/ԹԱՎԻԹԻՎԱՆ/ԹԱՐԹԻՎԱՆ - գ. Սանդուղքի կամ պատշգամբի փայտե ճաղերը կամ դրանց վրայով ձգված ձողը, բագրիք: *Ինք'ըն էլ բալկօնէն թարթ'ըվին կըռթնում ա, թըմաշան անում* (2):

ԹԱՐԹԻՎԱՆ - տէն ԹԱՐԹԻՎԱՆ:

ԹԱՍ (գրք. թաց) - տէն ՆԱՍ:

ԹԱՍԱՆ (գրք. թացան) - գ. Կաթնեղեն (կաթ, մածուկ, թան, թարմ պանիր են): *Շիննցէն առանց թացան կարել չի ապրել* (Բ):

ԹԱՍԿԵԼ - տէն ՆԸՍԱՆԱԼ: Վարթ, մանիշակ պը՛ցվալ ա, շաղ ա տիրնլ, թացվալ ա... (ԼՂԲ, 17):

ԹԱՓ (գրք. թափ) - գ. 1. Ուժ, գործունեություն, կարողություն: *Ըտըրա թափը մը՛ծ ա իննում* (Բ): 2. Ուժերի լարում, եռանդ: *Սաղ օրը էտ թափավը կօրծ ա անում, ըրո՛գ'իւնը վըստակած կ'ամ տօն* (2): 3. Ծառից պտուղը թափելը՝ թափահարելը: *Էք'ուց չէ անլօր կախօզը ըսքըսլական ա թուրէն թափը...* (ՅԺԲ, 359): 4. Թափած՝ թափահարված պտուղը, հատկապես՝ թուրք: *Թօթէն առաջի թափը քախճըր չի իննում, ըտըրա հը՛տէ էլ բնք'մանգ չըն իփիւմ* (Բ):

- Թափը կօտըրել - 1. Ուժգնությունը, եռանդը, սաստկությունը, ընթացքը թուլացնել: *Թօռը նի կալնլ, խօտ հըրոտընէրէն թափը կօտըրից* (Բ): 2. տէն Թափը կօտըրվել:

- Թափը կօտըրվել - Ուժգնությունը, եռանդը, սաստկությունը, ընթացքը թուլանալ: *Կօրծէն թափը կօտըրվալ ա* (Բ):

- Թափ տալ - 1. Թափահարել, այս ու այն կողմ՝ վերեւ-ներքեւ շարժել, տարուբերել: *Էտ սոլթիւնը վէր թափ ըն տամ, դուշին ծօտըրը վէր ըն տը՛նըմ* (2): 2. Ծառը շարժելով կամ ճյուղերին խփելով՝ պտուղները թափել: *Թափչին մին ճը՛ղնը թափ ա տամ, կընանէք'ը նըստում ըն մին լ'ալ թօթ օտում* (Բ): 3. Ուրեւ բան թափահարելով՝ վրայից կամ միջից մի բան թափել: *Թաքավէրէն տանը չափը թափ ըն տամ, արծաթը մաջան վէր ա ընգնում* (ՅԺՅ, V, 627): 4. Սաստել, հանդիմանել, պարսավել: *Ըտըրան շիւնըմաջումը վը՛նն ա կըքընում, մին լ'ալ թափ տամ, թըքըթօմանթ անում* (2): 5. Աճել, հասակ առնել: *Մին օր վէր կէնում ա, խօխան թափ ա տամ, թաքուիին յէշում ա, տէսնում ուրէկանը տըրէկան տէռած* (ՆԱԲ, 38): 6. Վառել (լուցկին, ինքնավառիչը): *Ըշփիշկան թափ ա տամ, էտ խօտէն թայան նի կըքընում* (2): 7. Կողոպտել, սևանկացնել: *Էտ*

մարդիմազարդ հորըն ա մօրը լափ թափ ա տուվալ (Բ):

ԹԱՓԱՆՔ (թրք. *tepe* (կատար) - գ. 1. հեգն. Գլուփ, ճակատ: Թափան պէց տոն ա կ'ամ, տը'սնում ծոն ա կ'ամ (Ձ): 2. տեն ճԸԿԸՏԱՆՈՒՑ: 3. Բարձունք, բլուր: Էտ օրվանից էլ ըտըդէտ անումը տինում ըն Չախմա թափան (Ձ): 4. Գազաթ, կատար: Պիցըրանում ըն սարէն թափան, տը'սնում չօբանը ընդդէղ վեր ընգած (Ձ):

ԹԱՓԱՆՔ - տեն ԴԻԾԸԼԱՆՏԸՐ:

ԹԱՓԱՆԼ (թրք. *təpəl* (ողորկ) - տեն ԲԱԶԱԼ:

ԹԱՓԱԾ - ած. 1. Թափածո, ձուլածո, ձուլած: Էլ դամուրջնու շինած պէն չըն ծախում, ամեն հինջ թափած ըն ինք' օնում (Բ): 2. փխբ. Շատ, առատ: Չօր լօբին Չանախջի թափած ա (Բ):

ԹԱՓԱՐ - տեն ԹԱԲԱՐ:

ԹԱՓԱՐՈՒԹ/ԹԱՓԱՐՈՒՑ/ԹԱՓԱՎՈՒԹ/ԹԱՓԱՎՈՒՑ (թրք. *tebüt*) - գ. Տարբերություն, զանազանություն: Տա թա.- Դինջ թափավուտ կա' կըլխըրներեն մաջին, կըլծխը կըլծխ ա, իլի' (ՅԺՅ, VII, 144):

ԹԱՓԱՐՈՒՑ - տեն ԹԱՓԱՐՈՒԹ:

ԹԱՓԱՆ (գրք. թափան) - գ. 1. Կենդանու ստամոքս: Կըվէն թափանը ճըղում ըն, տը'սնում մին քանէ ապը'դ մաջին (Ձ): 2. անրգ. Մարդու ստամոքս: Էտ մարթը հինջու տը'սնում ա, ածում ա թափանը (Բ): 3. Փորոտիքի պարկը, որովայնի թաղանթը: Մին վէխճար ա մօրթում, թըփանավը կըլծխը ծասկըմ (ՅԺՅ, V, 538):

- Թափանը զը'ռ/կախ - անրգ. Գեր, չաղ: Էտ թափանը զը'ռ մարթը ըտըրանց խըրէտ ա տամ ըտըղան (Ձ):

- Թափանը զըռըցընէ/կախ քըցի - անրգ. Գիրանալ, չաղանալ: Էրկու շէբաթ ըտըրանց տանը կէնում ա, թափանը զըռըցընում (Ձ):

- Թափանը նի կենալ/կըրակ ըղնէ - 1. անրգ. Սաստիկ ծարավել՝ քաղցել: Թափանըտ նի յա' կացալ, պատառ տըմաց, լի' (Բ): 2. տեն Թոթոնը թուփմի ինիլ:

- Թափանը տափէն տալ - անրգ. Բերանքսիվայր գետին ընկնել: Տըղան վեր տըրըքընէն ա, դէվը թափանը տափէն ա տաս (Ձ):

- Թափանը ցէց կըցընէ - 1. Անճոռնի կերպով կանգնել: Դինջ ը'ս թափանըտ ցէց կըցըրալ, խէ նըստում չը'ս (Բ): 2. տեն Թափանը զըռըցընէ:

- Թափան տալ - Խորամանկ՝ խաբուսիկ՝ հակառակորդին թյուրիմացության մեջ գցող գործողությունների դի-

մել: Թաքավերին տըղան թափան ա տամ, դիւշմանին զօրքը քաշում ծըմա-կը, կըտօրում (Ձ):

- Թափան օտօղ - Աղբատ, ընչագուրկ: Էտ թափան օտօղը միհէնգ՝ համ-փա յա տը'ռալ (Բ):

- Թըփանէն կ'օռնալ - Շահավետ մի բանից ուշանալ՝ չհասնել: Խօսքովը վըխճարէն մըսան օտում չի, թըփանէն ա կ'օռնում (Ձ):

ԹԱՓԱՆԶԱ/ԹԱՐՓԱՆԶԱ (թրք. *tabanča*) - գ. Ատրճանակ: Թաքավերին տըղան թափանջան հանըմ ա, շօնը ըսպա-նըմ դմստի (ՅԺՅ, V, 81):

- Թափանջա տոն օնէլ - Զենքով սպառնալ մեկին: Էտ մարթը թափանջա յա տոն օնում, թօրքը լիւզվա կըտըրում ա (Ձ):

ԹԱՓԱՆԶԱԿԵՐ/ԹԱՐՓԱՆԶԱԿԵՐ - ած. Ատրճանակ ունեցող, ատրճանա-կով զինված: Էտ թափանջակըրը վեր թափանջան տոն ա օնում, կ'օղէրը փախճում ըն (Ձ):

ԹԱՓԱՎ - 1. մ. Արագորեն, ուժգնորեն: Վեր ըտի թափավ կ'ամ ա, լօխ սըր-տաճաք ըն ինում (Ձ): 2. ած. Մարմնեղ, պարթեակազմ: Դէրը տէսնում ա, վեր շատ թափավ ա, խուխէն անումը տը-նում ա Թափէղ (ՆԱԲ, 38):

- Թափավ տընջըրի - Դսկայամար-մին: Տըղէք', հինջ տըղէք', ամէն միը մին թափավ տընջըրի (ՆԱԲ, 38):

ԹԱՓԱՎՈՒԹ - տեն ԹԱՓԱՐՈՒԹ:

ԹԱՓԱՎՈՒՑ - տեն ԹԱՓԱՐՈՒԹ:

ԹԱՓԵԼ (գրք. թափել) - նբ. 1. Որեւէ բան վերեւից դեպի ցած ածել: Պիրում ա էտ չըվալը ճըղում, անլէրը թափում տա-փէն (Ձ): 2. Որեւէ ամանի՝ տարայի պա-րունակությունը դատարկել: Ըմընէքը թափում ա, կինին ածում մաջը (Բ): 3. Ղեն ածել, շարտել, նետել: Տանը իլած-ջիլածը ածում ըն մէշուկնէն, տանում թափում (Ձ): 4. Բռնաթափել, մի բանի վրայից ցած առնել: Ըրբէն ցօրէնը թա-փում ըն (Ձ): 5. տեն Թափ տալ (Ձ): 6. Կաղապարով ձուլել: Ասում ըն՝ ըտը'դ ա-ռաջ արկաթը հանլը ըն, թօփ թափալ (Ձ): 7. Զբաղված լինելը դադարեցնել: Տօնը թափում ա, ծախում (Բ):

ԹԱՓԸՐԱ/ԹԱՓՈՒՐԱ - ած. Աստանդական, թափառական: Թափըրդա մարթին օրը սը'վ կինի (Ձ):

- Թափըրդա անէլ - Թալանելով՝ սնկկացնելով թափառական դարձնել: Դիւշմաննէն ըտըրանց իլած-ջիլածը թը-լանում ըն, տընէրը էրում, խը'դ ժըղը-վուրթէն թափըրդա անում (Ձ):

- Թափըրդա ինի/ըղնէ/տը'ռնալ - Թալանվելով՝ սնանկանալով թափառա-կան դառնալ: Թափուրդա ընգած մարթ

ա, ընդըրա ըշտըղան ա' վը'սկէ (Ձ):

ԹԱՓ-ԹԱՁ(Ձ)ԱՆ - տեն ԹԱՍ-ԹԱՁ(Ձ)ԱՆ:

ԹԱՓ-ԹԱՍՈՒՑ - տեն ԹԱՍ-ԹԱՍՈՒՑ:

ԹԱՓԻԳ - տեն ԹԱՓԻԳ:

ԹԱՓԻԳ/ԹԱՓԻԳ - տեն ԶԱՆԳՈՒ:

- Թափիգ տալ - 1. Ձին խթանել: Տըղան ըրըխ-օրախ յէր ա ինում ծին, թա-փիգ՝ տամ (ՆԱԲ, II, 25): 2. փխբ. տեն Զացէ տալ: 3. փխբ. Մեկին նեղել՝ չար-չարել: Սաղ օրը խը'դ կընգանը էն ա թափիգ՝ տալիս (Բ):

ԹԱՓԿԱ - տեն ԹԱՓԿԱ:

ԹԱՓԿԱ/ԹԱՓԿԱ - գ. Մեջը բուրդ՝ մագ լցրած կլոր եւ երկարավուն բարձ: Ապան թափկան տինում ա կըլխըտա-կէն, քօն ինում (Ձ):

ԹԱՓՃԱԳ - տեն ԹԱՓՃԱԿ:

ԹԱՓՃԱԿ - տեն ԹԱՓՃԱԿ:

ԹԱՓՃԱՆ - տեն ԹԱՓՃԱՆ:

ԹԱՓՇՈՒՐ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Թափշուր անէլ - 1. Մեկի՝ մի բանի պատասխանատվությունը վստահորեն դնել մեկի վրա՝ մեկին հանձնել՝ հանձ-նարարել: ...Թաքավէրը շօրէրը փօխում ա, թաքավըրթօնընը հուրան վէզիրին թափշուր անըմ, ինքը ք'ընըմ... (ՅԺՅ, V, 179): 2. Պատգամել, ավանդել: Ասում ըն՝ հանը մինջէվ մը'ռնէրը տի յա ըլալ թափ-շուր ըրած (ՆԱԲ, 94):

ԹԱՓՃԱԿ - տեն ԹԱՓՃԱԿ:

ԹԱՓՃԱԿ/ԹԱՓՃԱԿ/ԹԱՓՃԱԿ/ԹԱՓ-ՃԱԿ (թրք. *təpək*) - գ. 1. Բահի կոթին անցկացրած փայտե ձող՝ հողի մեջ խրելուց ոտքով սեղմելու համար: Թիյին թափջանկը կօտըրում ա, Մամիկօնը մը-նամ ա մաթան (Ձ): 2. Բահի բերանով մեկ կտրված հողակտոր: Էրկու թափ-ճաճ՝ վը'դ ա ածում, ծասկում, ինքը ք'ինամ (Բ):

- Թափջանկ տալ - Բահի բերանով մեկ հող կտրել՝ փորել: Լ'ըրա վեր մէհէտ թափջանկ ա տամ, թիյին կօթը կօտըրում ա (Ձ):

ԹԱՓՃԱՆ/ԹԱՓՃԱՆ - գ. Փայտե երկար ձողեր, որ որպէս հենարան ուղղա-հայաց հենելով գետինին՝ կապում են համետի կողքերին՝ գրաստը բարձելիս: Ապան վեր ք'ինամ ար ծըմակը, էշը թափջանակ ար պէնում (Ձ):

ԹԱՓՉԻ - ած., գ. 1. Ծառից պտուղ-ներ, հատկապէս թուփ թափող: Թափջին համ թօթը թափում ա, համ էլ էտ կընա-նուցը յըրա ճըղճըղամ (Ձ): 2. Որեւէ բան որեւէ տեղից մեկ այլ տեղ լցնող՝ բեռ թափող: Թափջին վիղըրօցը խաղուն ա-ծում ա մաշինին չանը (Բ):

ԹԱՓՎԵԼ - 1. կբ. եւ չբ. ԹԱՓԵԼ-ի: 2.

չք. Խոռն բազմության ներխուժել՝ գրոհել, հարձակվել: *Ըտըրանք թափվում ըն էտ շէնը, մին սըհաթումը սաղ տընէրը թըլանում (2):*

ԹԱՓՈՒՐ - տեն ԹԱՓՈՒՐ՝:

ԹԱՓՈՒՐ՝/ԹԱՓՈՒՐ (գրք. թափուր) - ած. 1. Դատարկ, որեւէ բան չպարունակող: *Էնքան արաղ ա քաշնլ, թափուր աման չօնէ, թա ածէ մաշը (Բ):* 2. Չգրադեցրած, ազատ (պաշտոն, հաստիք եւն): *Էտ տըղան տըճնըմ ա թաքավէր, ձւրան հօրը թափուր թախտին նըստըմ... (ՅԺՅ, V, 156):*

ԹԱՓՈՒՐ՝ - գ. Մարդկանց մեծ խումբ, բազմություն, թափուր: *Մըճ թափուրավ թ'ինըմ ըն հարսին պըճրին (ՅԺՅ, V, 204):*

ԹԱՓՈՒՐՈՎ - տեն ԹԱՓՈՐՈՎ:

ԹԱՓՕՎԻ - տեն ԹՓՕՎԻ:

ԹԱՔ - տեն ԹԱՔ՝:

ԹԱՔԱՄԱՐԱՆՔ - տեն ԹԱՔԱՄԱՐԱՆՔ՝:

ԹԱՔԱՎԵՐ/ԹԱՔԱՎԵՐ/ԹԱՔԱՎՈՐ (գրք. թաքավոր) - գ. 1. Միապետ, արքա, թագավոր: *Մին թաքավըճ շօրէրը փօխում ա, տոնս կ'ամ ձւրան յէրգ'իրը, վըճր շօռ կ'ան... (ՅԺՅ, VII, 346):* 2. Նորափեսան պսակի եւ հարսանիքի ժամանակ: *Մըկընէն թաքավէրին ա թաքուհուն պար ըն ածում (2):* 3. Կենդանիների՝ թռչունների ցեղի կամ տեսակի մեջ ամենագորեղը: *Դուշէրէն թաքավէրը արծիվըն ա (Բ):* 4. փխբ. Բացարձակ իրավունքի տեր, ինքնիշխան, ինքնակալ: *Էտ շէնին թաքավէրը ինքն ա, վէշ միւնը կարում չի ըըշտէն ծըպուտ հանէ (2):* 5. տեն ԿԱՐՈՆ:

- Թաքավըրն ապըրած կենա - բըմը. Թագավորին դիմելու ժողովրդական արտահայտություն՝ թագավորին երկար կյանք թող լինի (սովորաբար ասվում էր թագավորին դիմելիս, նրա հետ խոսելիս): *Չօբանը ասմա.- Թաքավէրըն ապըրած կենա, վէր կ'առնը ասալ ըս, էն ըմ մօրթալ (2):*

- Թաքավէր ճօկել - տեն Թաքավէր տինիլ:

- Թաքավէր նըստել - Թագավոր դառնալ, թագավորել: *Ըտըրանա յըճտըն էտ տըղան ա թաքավէր նըստում, ժըղուվորթէն լ'ավ յէշում (2):*

- Թաքավէր տինիլ - Թագադրելով մեկին թագավոր դարձնել: *Ժուղօվորթըն էտ մարթին տինիւն ըն թաքավէր (2):*

- Թաքավէրու ախճիգ/տըղա - 1. Ինքնահավան, հպարտ, մեծամիտ անձ: *Էտ չուբանէն ախճիգ'ը ձւրան թաքավէրու ընճըկա նըման ա պահում, սնրփ չի անում, թա մինին խոսացնէ (2):* 2. Ար-

տոնյալ, արտոնություններ ունեցող անձ: *Խէ տու թաքավէրու տըղա յըճ, վէր օգում ըս լօխ վըճըրը տու վարիս (Բ):*

ԹԱՔԱՎԵՐԵԼ/ԹԱՔԱՎԵՐԵԼ/ԹԱՔԱՎՈՐԵԼ (գրք. թագավորեմ) - չք. եւ նք. Իբրեւ թագավոր՝ իշխել՝ կառավարել՝ թագավորություն անել: *Սհանտ թաքավէրին մընէլանը յըճտը կուճի տըղան ա տըռաս թաքավէր, յէրգ'իրը լ'ավ թաքավէրէս (2):*

ԹԱՔԱՎԵՐ - տեն ԹԱՔԱՎԵՐ:

ԹԱՔԱՎԵՐԵԼ - տեն ԹԱՔԱՎԵՐԵԼ:

ԹԱՔԱՎՈՐԱԿԱՆ (գրք. թագավորական) - ած. 1. Թագավորին պատկանող: *Սահանք մըտածում ըն, վէր ըսպանին, թաքավըրական շօրէրըն էլ յօր օնին, վէսկէն էլ (ՆԱԲ, 42):* 2. Թագավորին հատուկ՝ վերաբերող: *Մըտոնը թաքավըրական հըրամանէն յա տամ, լծի ծըծըղօտում ըն (2):* 3. փխբ. Լավ, ընտիր: *Կընէգ'ը մարթին հըճտէ թաքավըրական խօրնաճ ա իփում (Բ):*

ԹԱՔԱՎՈՐԱՅՈՒՆ - գ. 1. Թագավոր լինելու հարմար՝ արժանավոր անձ: *Ժուղօվորթը մըտածում ըն, վէր էտ մարթը լ'ավ թաքավըրացու վա (2):* 2. Թագավորի թեկնածու: *Մընթա ա՝ թաքավըրացուն թաքավէրին մըճ տըղան կինի (Բ):*

ԹԱՔԱՎՈՐԱՔՈՒՐ - գ. Այն աղջիկը կամ կինը, որ պսակի ժամանակ ընկերակցում է փեսային: *Թաքավըրաքուրը աշկը հարթնանը անա հըռըցընում չար (2):*

ԹԱՔԱՎՈՐՈՐԹԻՆ (գրք. թագավորութիւն) - գ. 1. Թագավորի իշխանությանը կառավարվող պետությունը՝ երկիրը: *Ըտի էլ էտ թաքավըրթօնըն քանդիւն ըն (2):* 2. Թագավորի իշխելը՝ թագավորելը: *Ըտըրա թաքավըրթօնէն վախտը, վէշ մին տըճ կ'ուղթօնըն մընթ չի իլնլ (2):* 3. Թագավորական իշխանություն: *Թաքավըրը պիրիւն ա տահանք փըսակում, թաքավըրթօնըն տամ էտ տըղէն... (ՅԺՅ, VII, 59):*

- Թաքավըրթօն անել - տեն ԹԱՔԱՎԵՐԵԼ: *Տահանք ճօկ-ճօկ յէրգ'իրնէրում ըն ըլնլ թաքավըրթօն ընէլիս (ՅԺՅ, V, 368):*

ԹԱՔԱՎՈՐ - տեն ԹԱՔԱՎԵՐ:

ԹԱՔԱՎՈՐԵԼ տեն ԹԱՔԱՎԵՐԵԼ:

ԹԱՔ՝/ԹԱՔ/ԹԱՔ՝ (գրք. թաք) - գ. 1. Գլխի զարդարուն խորանաձեւ ծածկոց, որ կրում էին թագավորները՝ թագուհիները՝ ի նշան իրենց իշխանության, թագ: *Յէտնան էտ տըվըրածին կընէգը, պըռլանդի թաքը տըրած, ման ա կամ... (ԼՂԲ, 296):* 2. Բարձրագույն հոգեւորականների գլխի զարդարուն ծածկոց,

խոյր: *Խըրիմյան հայրիկը թաքը տիրանձ վէր կ'ամ ա Աշան, ժըղօվորթը մինչըճ Նօր շէն հըղէն գ'անթօցալ փարշ ա անում (2):*

ԹԱՔ՝² (թքք. tek, tāk) - 1. ած. Զույգ չունեցող, միակ, եզակի, կենտ: *Թաք՝ մարթը ք'ամբախտ կինի (2):* 2. մ. Ընդամենը, միայն: *...Օրը մին բաղ ման ա յէկալ, մընացալ ա թաք՝ մին բաղ (ՅԺՅ, VI, 82):*

ԹԱՔ՝³ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թաք՝ կենալ - տեն Կօղը կենալ:

- Թաք՝ կըցընէլ - տեն Կօղը կըցընէլ:

ԹԱՔԱՆ (թքք. teke) - տեն ԴՈԲՈՐ:

- Թըքնալ կ'անլ - Զուգավորվել, բեղմնավորվել (այծերի մասին): *Սաղ շէնու-մը մին թաքնալ չի կա, թա էծէրը թըքնալ կ'ան (Բ):*

ԹԱՔԱՄԱՐԱՆՔ/ԹԱՔԱՄԱՐԱՆՔ/ ԹԱՔԱՄԱՐԱՆՔ (գրք. թագաժառանգ) - գ. Թագի ժառանգորդը, թագավորի այն որդին, որ հոր մահից հետո պետք է թագավոր դառնա: *Վէր թաքնաժառանգը ըտըրան տըճալ, օշը տարալ (ՅԺՅ, V, 202):*

ԹԱՔԱՆ - տեն ԹԱՔԱՆ:

ԹԱՔԱՆՉԻ - տեն ԹԱՔԱՆՉԻ:

ԹԱՔԱՆ/ԹԱՔԱՆ (թքք. teker) - տեն ԱԿԱՆ՝: *Մըշինին թաքնալ տոնս ա կ'ամ, մընամ ըն էտ իրըճէն տակէն տընջվիլիս (2):*

ԹԱՔԱՆՉԻ/ԹԱՔԱՆՉԻ - գ. Անիվ պատրաստող եւ վերանորոգող արհեստավոր: *Դօրինը Սումբաթէն տըղան լ'ավ թաքնալ յա (Բ):*

ԹԱՔԱՆՉԻ - տեն ԹԱՔԱՆՉԻ:

ԹԱՔԱՆՉԻ/ԹԱՔԱՆՉԻ (թքք. tertik) -

- տեն ՄԻՆ-ՄԻՆ:

ԹԱՔԻ (թքք. tākī (որպեսզի) - 2. Միայն թե, պայմանով որ: *Մարը ասմա.- Ամմէն հինջ կըտամ, թաքնի տըղէն ըգահիք՝ (2):*

ԹԱՔԻՅԱՆ - տեն ԹԱՔԱՆՉԻ:

ԹԱՔԱՆԻՆ (թքք. tākīn) - ած., գ. Միփողանի (հրացան): *Ախպօրը հըճտի մին լ'ավ թաքնալ յա ինք օնում, դարկում (2):*

ԹԱՔԱՆՆՆ - տեն ԶԱՐ(1):

ԹԱՔԱՆ (թքք. tekne) - գ. 1. Փայտե խոր աման՝ սննդամթերք պահելու համար: *Թաքնան պէնում ա, մին աման պըրինձ տոնս օնում, տամ էտ դէրվիշին (2):* 2. Մեծ թաս: *Մին թաքնալ փըրթիւն ա անում, օտում (Բ):*

ԹԱՔԱՆ (թքք. tēpčə) - տեն ԹԱՔԱՆ:

ԹԱՔԱՆԻՆ (գրք. թագուհի) - գ. 1. Թագավորի կին՝ թագուհի: *Խտի էլ թաքավէրին պըռուր տըղան թաքավէր ա տըճնըմ, էն ախճիգ'ըն էլ՝ թաքուհի (ՅԺՅ, V,*

27): 2. Նորահարսը պսակի եւ հարսանիքի ժամանակ: Թամադան խըմում ա թաքավերին ա թաքուհուն կէնացը, մըկընէն ուռռա յըն անում (2):

ԹԱՔՈՒՆ (գրբ. թաքուն) - ած., մ. 1. Ուրիշներից թաքցրած, ծածուկ, գաղտնի: Մին օր էլ մարը տեսնում ա, վեր Ավէտիսը թաքուն օզըմ ա պըցըննան, հօրը թըվննգը պատան յօր օնի (ՅԺՅ, V, 124): ած. 2. Ծածկված, քողարկված: Ըտահանը կ'ամ ըն էտ բաղը, մին թաքուն տըհ կ'օղը կէնում (2): 3. Գաղտնիքներ պարունակող: Թաքուն խօսկ ա, կարէլ չըմ ասիմ (Բ):

- Թաքուն պահել - Ուրիշին չասել, որպես գաղտնիք պահել: Վէգիրը էտ ամէնը թաքավերին անա թաքուն ա պահում (2):

ԹԱՔՈՒՆ-ԱԾԿԱՌ - ած. Ինչ որ կա՝ եւ գաղտնիք, եւ բացահայտ: Ըտըրանը ուրիշը նաղ ըն անում ուրանց թաքուն-աշկար պէնէրը (2):

ԹԱՔՈՒՆ-ԹԱՔՈՒՆ - տէն ԹԸԲԸՆ-ԹԱՔՈՒՆ:

Թէ (գրբ. թի) - գ. 1. Հող փորելու՝ թափելու եւն գործիք՝ փայտե երկար կոթով եւ մետաղյա թիակով, բաի: Թէն պիրում ա, քանդում, պատեր ըն տ'ուս կ'ամ՝ վըհէն տակը մընացած (ՀԱԲ, 15, 148): 2. Փայտյա լայն ու տափակ բերանով եւ երկար կոթով գործիք՝ ձյուն մաքրելու, ցորենը դիզելու եւ այլ գործածությունների համար: Մարթը մին թէ յըն յըր օտում, մին սըհաթումը էտ ծոնը տէն տամ (2):

ԹԵՂՈՒՆԸ - տէն ԹԵՂՈՒՆԸ:

ԹԵՂՈՒՆԸ/ԹԵՂՈՒՆԸ (գրբ. թի-կունը) - գ. 1. Մարմնի հետեւի մասը՝ ուսերից մինչեւ գոտկատեղը, մեջք, կունակ: Թէգ'ունը տէմ ա տամ պատէն, վեր վեր չըղնէ (2): 2. Կիսբ. Պաշտպան, հովանավոր: Բըսիբին վեր թէգ'ունը չի-նի, կարէլ չի հըրուստանա (Բ):

- Թէգ'ունը տափումը տինիլ - անծ. Մեկի մահը ցանկանալ, թաղել: Մարյա-նը անէսկ ա տաս.- Թէգ'ունը տափումը տինիմ, Արշակ, վեր խոփէս վէզը թողնէր ծօռ (2):

- Թէգ'ունը տափը չըտըսնալ - Ըմբռնամարտում՝ կոխի ժամանակ երբեք չպարտվել, գետնին չընկնել: Ըտըրա թէգ'ունը հանա տափը տըհալ չի (Բ):

- Թէգ'ունը ինիլ - Մեկին հովանավորել, պաշտպանել, սատարել: Էտ մարթը ըտըրանը թէգ'ունը ա ինում, մին թանհրանալ ասըրում ըն (2):

- Թէգ'ունը նըհաշ տալ - 1. Փախուստի դիմել, փախչել: Վեր մին երկու հէտ

տըրըցըրէնը', թօրքէրը թէգ'ունը նըհաշ տըվէն (Բ): 2. Մեկից երես դարձնել, արհամարհել: քըվօրցը թէգ'ունը ա նըհաշ տըվալ, մըհէնգ' էլ ախպօրը նըհըտ չի խօսում (Բ):

- Թէգ'ունը պահօղ - Որեւէ մեկին, հատկապես բարձրաստիճան անձի պաշտպանությունն ապահովող եւ մշտապես նրան ուղեկցող մարդ, թիկ-նապահ: Մին դծնում էլ թաքավերը ուրան թէգ'ունը պահօղներէն նըհէտ ք'ուննում ա վըհրսի (ՅԺՅ, V, 170):

ԹԵՂՆԸ - տէն ԹԵՂՆԸ:

ԹԵՂ-ԹԵՂ (պրս. *tiz* (արագ), թըք. *tez* (շուտ) - տէն ԾԻԼԼԸ-ԾԵԼԼԻ:

ԹԵԹ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թէթ անել - անրգ. Լռել, ձայնը կտրել: Թէթ ըրա, ք'ըգ խօսկ չի հըս-նում:

ԹԵԹԱ - տէն ԹԵԹԱ:

ԹԵԹԱ/ԹԵԹԱ/ՅԸԹԵԹԱ/ՅԻԹԵԹԱ/ՅԸԹԵԹԱ/ՅԻԹԵԹԱ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թէթն տալ - Սպառնալ, սպառնալիքով նախագուշացնել՝ երկյուղ ներշնչել: Թանջիրը ըտըրան թէթն յա տամ, ամմա էտ տըղան վէջավը չի օնում (2):

ԹԵԼ (թըք. *tel*) - գ. Գլխի առջեւի մասի մազափունջ: Թէլը սանդըրում ա, տինս կ'ամ (Բ):

ԹԵԼՈՒԿ - տէն ԹԱԼ:

ԹԵԽԱ - տէն ԽԱԼԽԱ:

ԹԵԿԱԾՈՒ - տէն ԹԵՔԱԾՈՒ:

ԹԵՅՐԱՍ/ԹԵՅՐԱՍ/ԹԵՅՐԱՍ/ԹԵՅՐԱՍ (գրբ. թերի) - ած. 1. Կիսատ, անավարտ: Թէիրատ կօրծը յըտնան անէլը շատ ա տիծէր (2): 2. Ոչ լի, կիսալից, լրիվ չըցրած: Մին թէիրատ ըստաքան կինի յա խըմում, դանտի հանրիում (Բ): 3. Կիսբ. Խելապակաս: Էտ կընէգ'ըն էլ պատառ թէիրատ ա ինում (2):

ԹԵՂ՝ - գ. Գործիքի, հատկապես ռանդայի կտրող մասը: Ըռննդին թէղը նի յա կ'ամ մէխէն, ճաքում (Բ):

ԹԵՂԶ (գրբ. թեղ) - գ. 1. Հարդախառն հացահատիկի դեզ: Հավէրը նի յըն տըհնըմ թէղին մաչը (Բ): 2. Ընդհանրապես դեզ՝ կոյտ: Փանդին թէղը կըրում ըն, տանրում պատէն տակէն (2):

- Թէլ տալ - 1. Հարդախառն հացահատիկը կալում դիզել՝ կոյտ անել՝ մաղելու կամ քամիարելու համար: Յօրէնը թէղ ըն տամ, ըսքըսում մաղէլը (2): 2. Ընդհանրապես դիզել՝ կոյտ անել: Պէնում ա տըռնէրը, տէսնում մին տան վէսկէ յա վեր ածած, մին տէղ արծաթ ա թէղ տըված... (ՅԺՅ, V, 436):

ԹԵՂԵ (գրբ. թեղի) - գ. Թեղագգինե-րի ընտանիքին պատկանող մեծ տերե-ւախիտ ծառատեսակ: Ըստըհէրը էլ շատ թեղէ ծառեր ա լան, ըտըրա հէտէ էլ շէնին անըմը տիրան ըն Թեղուտ... (ԱԱ, 21):

ԹԵՂԵԼ - նը. տէն Թէղ տալ:

ԹԵՂՄԸԾԻ - տէն ԹԸՂՈՒԾԻ:

ԹԵՂՕՏ - գ. Թեղիներով առատ տեղ: Մին օր էլ ք'ինամ ա թէղօտը, տըհսնում մին արչու քօթէթ թըլակէն մաչին (2):

ԹԵՅՆԸ/ԹԵՅՆԸ/ԹԵՆԸ (գրբ. թեկն (թել, կունակ), հ.ե. **steigu-*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թէյնը տալ - տէն ԿԸՈՒԹՆԵԼ:

ԹԵՆԸ - տէն ԹԵՅՆԸ:

ԹԵԾ - գ. Բանջարանոցային բույսե-րի ցողունը: Խըլարէն թէշէրը չուրացալ ա (Բ):

ԹԵԾՏ (պրս. *tašt*) - գ. Մետաղե կոնք՝ լազան, որ օգտագործում են լողանալու, վաքը անելու կամ դռաք, մուրաքա ե-փելու համար: ...Պիրիս ա մին ղըզղան ճուր իփիս, այուն թէշտումը տինիս, ըծէս յըրա, սաքավ լըղըցընէս ա (ՅԺՅ, V, 548):

ԹԵՆ (գրբ. թեռ (բրդե թել) - գ. 1. Մա-զից կամ բրդից գործած խուրջինի նման մեծ պարկ: Միսըհը ածում ա թե-ռին մաչը, ղըրաղ տինում (2): 2. Բրդե ո-լորած հաստ թել: Չըվընէն թէռավ կը-պօտում ըն (Բ):

ԹԵՎ / ԹԵՎ (գրբ. թել) - գ. 1. Թռչուն-ների եւ միջատների թռչելու գործարա-նը, թել: Աստուծ վեր սաղ հիյվըննուն ա դուշերէն ըստըհէձալ ա պըրծալ, տակէն երկու թէվ ա մընացալ, մին էլ մի կիծի ջանդանը (ԱԱ, 69): 2. Մարդու ձեռք, բա-զուկ, կուռ: Պիրում ըն էտ ըխըրկանը թե-վէրը կըտօրում, խօխան մաշկէն կա-պում, տանան տոնս քըցում (2): 3. Կիսբ. տէն ԹԵՎԸ: 4. Գուլթանի մետաղյա թիա-կածէ մասը, որ խոփի պատռած հողը մի կողմ է շուռ տալիս: Կ'ոթանէն թէվը վեր ըրկաթէ չիլմ, երկան տէմ չի կէնալ (Բ): 5. Ինքնաթիռի թափքի կողքերի եր-կու ելուստներից յուրաքանչյուրը: Սա-մալտը տըրաքում ա, թէվին մինը ըդ-նում ա Ղուզ'անանց բօստանը (2): 6. Կողմ: Աչի թէվին յըրա ք'ինամ ըն, տըհ-նըմ մին մէյր վեր ընգած (2): 7. Ելուստ-ներ ունեցող գործիքների ելուստներից յուրաքանչյուրը: Յըբին թէվը կօտըրալ ա (Բ): 8. Կիսբ. Բացօթյա հոտի պահա-պան շան հսկելու տեղը: Չօբանը կ'ամ ա, տըհսնում շօնը ուրան թէվումը չի (2): 9. տէն ԹԵՆ(2): Մէյրիշինանց Մուլընց Վանին քըշէրըն ըրանում տըհսնում ա, վեր բէղէն տէղը մին թէվ կընանչի յա փըսած (ՅԺՅ, V, 600):

- Թէվ անէլ - 1. Թեւալոր դառնալ, թեւերը աճել: *Էտ դուշին ճօտերը վեր թէվ ըն անում, թըռչում ըն, ըտողատ ք'ի-նամ*: 2. Քաջալերվել, ոգետորվել: *Էտ տը-դան վեր ըտի յա ասում, պառապը թէվ ա անում* (2):

- Թէվ անէլ-թըռչիլ - 1. Շատ ուրա-խանալ, ցնծալ, ուրախությունից թռչկո-տել: *Մարյանը խաբարը ըսկանում ա, թէվ ա անում, թա թըռչի* (2): 2. Մեկի պաշտպանությունը՝ հովանավորությու-նը զգալ, դրանով խրախուսվել՝ հպար-տանալ: *Յօրը անապ խօխաս թէվ ա ա-նում, թա թըռչի* (Բ):

- Թէվերը խաչ անել/խաչիլ - *տեն* Ծը'րքերը խաչ անել:

- Թէվը նի մընսել - Մեկին թեւանցուկ անել: *Մարթին թէվը նի մըտած՝ կ'ամ ա* (Բ):

- Թէվը քաշ ըրած կ'նլ - Ասվում է, երբ անցանկալի մեկը առանց հրավերի հյուր է գալիս: *Յինչ ա, թա ինք'ը ըտըրա սիրում չար, էտ էլ էզգանան թէվը քաշ ըրած կ'ամ ար տահանց տօն* (2):

- Թէվ տալ - Մեկին խրախուսել, քա-ջալերել: *...Կընէգ'ըն ա, վը'ր տըրան թէվ ա տամ...* (ՅԺՅ, VII, 346):

- Թէվ տինիլ - Բացօթյա հոտի պա-հապան շների համար հսկելու տեղ նշանակել: *Չօբանը շընէրեն թէվ ա տի-նում, ինք'ը նի մընսում ծըմակը* (2):

- Թըվերեն անել - Թոնթորալ, մրթմրթալ: *Յիքը էտ տօնը մին դօնաղ ար կ'ամ, էտ հարթը թըվերեն ար անում* (2):

- Թըվերեն տակը անել - Ուշադրու-թյամբ՝ հոգատարությամբ խնամել, հո-վանավորել, պաշտպանել: *Ղօրփերը ախպօրը յէթմնուն թըվերեն տակըն ա ընէս, մըծըցընէս* (Բ):

ԹԵՎԱՆ/ԹԵՎԱՆ - *տեն* ԹԵՎԱՎՈՒՐ:

ԹԵՎԱՆԻՍ/ԹԵՎԱՆԻՍ - գ. Տումե-ցի հայտնի խմբապետ Թեւան Ստե-փանյանի համախոհ: *Յէնգ օրանը յը'տը թէվանիստնէն կ'աս ըն, կամունիստնէն վախան նըհը'տ փըհչիս ըն* (2):

ԹԵՎ-ԹԵՎՈՒՆԷ - *տեն* ԹԵՎՈՒՆԷ(2):

- Թէվ-թէվնը ինիլ - *տեն* Թէվնը ինիլ:

ԹԵՎ-ԹԵՎ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Թէվ-թէվ անել - *տեն* Թէվ անել-թըռ-չիլ:

ԹԵՎՈՒՐ - *տեն* ԹՎՈՒՐ:

ԹԵՎՈՒՐ - *տեն* ԹՎՈՒՐ:

ԹԵՎԵ/ԹԵՎԵ - գ. Հագուստի թեւ՝ այն մասը, որի մեջ հագցվում է մարդու թեւը: *Պէնջակը կ'ը'նում ա, տը'սնում թէվքերը կարծ* (Բ):

- Թէվքան կըտըրել, փեշկին քըցիլ - Աղքատ լինել, տնտեսելով մի կերպ ապ-րել: *Ընդըրա ըշտողան ա' փուկ. թէվքան կըտըրում ա, փեշկին քըցիլ* (2):

- Թէվքերը յը'ր քաշիլ/յը'ր քըշտիլ - Թեւքերը վեր բարձրացնել եւ ջանադ-րաբար որեւէ բան անել: *Էտ ախճիգ'ը թէվքերը յը'ր ա քաշիլ, պըռապէն տօնը մին կ'ամ թըմիգընում* (2):

ԹԵՎԱՅԱՆ/ԹԵՎԱՅԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թէվքաշ անել/տալ - 1. Թեւից քա-շելով՝ տանել: *Ուջաղանց Սուրենը մին օր Աղըստամէն թէվքաշ ա անում ու-րանց տօն* (2): 2. Մի կերպ որեւէ տեղից դուրս պրծնել, անսկատ հեռանալ: *Մա-ցակը մին թանիրնալ թէվքաշ ա տամ, ը-տըղատ ք'իւնամ* (2):

ԹԵՐ (գրք. թերթ (տերեւ) - գ. 1. Ծաղ-կի թերթ: *Գ'նլին թերերը պեցվալ ա* (Բ): 2. Կանաչեղենի կանաչ մասը՝ ցողունը եւ տերեւները: *Մին թեր կընանչի չի կա, թա օտինք'* (Բ): 3. Ընդհանրապես տե-րեւ: *Արաշտ ըրապ, ծըռէրեն թերերը չու-րըցըրապ* (Բ):

- Թէրը թերին հըսցընել - *տեն* Թաթը կօթն հըսցընել:

- Թէր տալ - Շերամորդին թթենու տերեւներով կերակրել: *Վէրթըն էն ա տոնընը, տիրը'վը պըրծալ ա, կա վէչ, թա թեր տան* (2):

- Թէր քըցիլ - 1. Նոր տերեւ ծլել: *Կը-նանչին թեր ա քըցիլ* (Բ): 2. Թթենու հասուն տերեւները իրարից հեռու շարել, որպեսզի շերամորդը սնվի: *Թէր ըն քըցիլ, վէրթները զիրնալ ըն տը'ռ-նում* (2):

ԹԵՐԱՍ - *տեն* ԹԵՐԱՍ:

ԹԵՐԹ - գ. Շան լեզու: *Շօնը թերթը տոն ա օնում, ըղաջանք անում* (2):

ԹԵՐԹԵԼ - նք. Լիզել (շան մասին): *Մին զը'ռ շօն կ'ամ ա, էտ տաշտը թեր-թում* (2):

ԹԵՐԻՍԱՆ (գրք. թերխաշ) - ած. 1. Կի-սաեփ, թերախորով: *Մին ըստաքան ա-րաղ ա խըմում, մին թերխաշ ծու օտում, տոն կ'ամ* (Բ): 2. փխբ. Անկատար, կի-սատ, թերի: *Կօրծը թօղնում ա թերխաշ, ինք'ը ք'իւնամ* (2): 3. փխբ. Տիաս, ան-փործ, խամ: *Էտ ցանիլը հանլի թերխաշ ա* (Բ): 4. փխբ. Կիսագժտված, կի-սախռով, հարաբերությունները մասնա-կիորեն խզած: *Մըրթըկընէգ' ուրոնը նը-հը'տ թերխաշ ըն* (Բ):

ԹԵՐԱՎԱՍ - ած. Թերի, կիսատ, լրիվությամբ չհավաքված՝ չարված՝ չե-փած են: *Էտ թերհավաք կօրծը վէշ մի-նը վըզնալ չօնում, վեր պըրծըցընէ* (2):

ԹԵՐԱՍ - *տեն* ԹԵՐԱՍ:

ԹԵՓ/ԹԵՓ (գրք. թեփ (ցորենի եւ ձկան թեփ) - գ. 1. Ցորենի եւ այլ հատիկ-ների արտաքին նուրբ կեղեւը: *Ցօրէնը թակում ըն, թեփը տոն օնում, մին կ'ամ կուրկուտ քըցիլ* (2): 2. Հացահատիկի աղալուց ալյուրից գատված մանրուքը, որ օգտագործում են որպես անասնա-կեր: *Ըստի վեր ք'իւնի, թեփը ըլլէրան թինգ'ըլան ա* (Բ): 3. Փայտի սղոցելուց առաջացած մանրուք: *Ղոնգ'անը թեփը ածում ա փիջը, նի կըցընում* (Բ): 4. Գլխի՝ մարմնի մեռած բջիջներից առա-ջացած կեղեանք: *Կըլխէն թեփը կարըմ չի կըտըրցընէ* (Բ): 5. Ձկան՝ օձի եւն մաշկը պատող եղջերային թեփուկը: *Չօբանը ծոնկնէն մաշկան մին թեփ ա պուք տամ, կօխում ջուքը* (2): 6. Ծաղ-կաբողբոջը պատող պատիճը, որ ծաղի-կը բացվելուց հետո թափվում է: *Ծառը վեր ծաղկում ա, թեփը վեր ա տը'ռնում* (Բ): 7. Թիթեռի թեւերի փոշենման ծած-կույթը: *Թիթեռը փըռնում ա, թեփը քըս-վում ա ծը'րքերը* (Բ): 8. փխբ. Ձյան մանր փաթիլ: *Յէրգ'ինըք թեփ ա վեր ա-ծում*:

- Թեփու նըման վեր տալ - Ծառերը՝ թփերը առատ պտուղ բռնել: *Խընծծրէն թեփու նըման վեր ա տըվալ* (Բ):

ԹԵՓԸՆ - *տեն* ԹԵՓԸՆ:

ԹԵՓԸՆԵԼ/ԹԵՓԸՆԵԼ/ԹԸՓԸՆ - ՈՒԼ/ԹԸՓԸՆԵԼ (գրք. փետեւ) - նք. 1. Փե-տուրները հանել, փետրահան անել: *Ին-ք'ը դուշը մօրթում ա, թը'փըռմ, տընըմ ըստօլին...* (ՅԺՅ, 214): 2. փխբ. Կողոպ-տել, թալանել, մեկի ունեցվածքը խլել: *Ղաջաղնէն ըտըրան ծըմակումը փըռ-նում ըն, թեփըռում, յը'տնան էլ թակում, հըղէ տինում* (2): 3. փխբ. Տարբեր խա-ղերում, հատկապես թղթախաղում մե-կին հաղթելով՝ փողերը կրել: *Կարտէ յըն տամ, Ծիլկանը ըտահանց թեփըռում ա* (2):

- Թեփըռած հավ - *հեզն*. Սևանկա-ցած՝ խեղճացած մարդ: *Էտ թեփըռած հավը օգ'ում ա էտ դաշաննգ' ըխճըկանը նըհը'տ փըսակվէ* (2):

ԹԵՓԸՆՎԵԼ/ԹԸՓԸՆՎԵԼ - նք. եւ չք. ԹԵՓԸՆԵԼ-ի:

ԹԵՓԸՆ - *տեն* ԹԱԲԱՂ:

ԹԵՓԸՆԵԼ - *տեն* ԹԵՓԸՆԵԼ:

ԹԵՓԸՆԻ/ԹԸՓԸՆԻԿ (գրք. թեփուկ (մարմնի քոս) - *տեն* ԹԵՓ:

ԹԵՓԸՆԻ - *տեն* ԹՕՓՈՒՐ:

ԹԵՓԸՆԻ/ԹԵՓԸՆԻ/ԹԸՓԸՆԻ/ԹԸՓԸՆԻ (գրք. փետուր) - 1. գ. Թռչունների մաշկը ծածկող եղջերայնույթ սևամեջ ձողիկ, որ երկու կողմից ծածկված է խիտ աճած

մագիկներով՝ փետուր: *Հագարան բըլ-բուլը մին թեփուռ ա տամ էտ տըղեն, վեր տանէ քուէ հորը աշկերը, հանցու սըղա-նա (Ձ): 2. ած. փխբ. Շատ թեթեւ: Էնքան թիթը՛վ ա, հանց ա թեփուռ ինի (Բ):*

- Թեփուռէն տալ - տեն Թըփուռ-թեփուռ անէլ:

- Թեփուռը կուրցնել - Անհետացնել, անհետ կորցնել: *Ըտի ըտըրա թեփուռը կուրցնում ըն (Բ):*

- Թեփուռը մըլըցնել/քամուն տալ - Զախցախել, ոչնչացնել: *Ըտը՛դ մերունը թուրքերէն թեփուռը մըլըցնում ըն (Ձ):*

- Թեփուռնէն ծու շինիլ - Շատ ծու ածել (հավերի մասին): *Էտ հավերը թեփուռնէն ծու յըն շինում, ամմա պառապը էլիա մըրթմըրթամ ա, թա- Հավերըս ծու չըն ածում (Ձ):*

ԹԵՓՈՒՏ/ԹԸՓՈՒՏ (գրք. թեփոս) - ած. Թեփ ունեցող, թեփավոր: *Կ'իրմի-րախէ՛ծը թեփուռ ծուկուն չի (Բ): 2. Թեփով կեղտոտված, վրան թեփ նստած՝ քսված: Թեփուռ ծըրքերալ խըմօր ա հունցե (Բ):*

ԹԷԹ/ԹԸԹ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թէք՝ ըղնէլ - 1. Թեքվել, մի կողմի վրա հակվել: *Էշին պէռնը թէք՝ ա ընգալ (Բ): 2. Մի կողմի վրա հենված՝ պառկել, կիսապառկել: Ըտըրանք էնքան անպէն ին, վը՛ր սաղ վախտը թէք՝ ընգած ին, տեղընէրան տուրուր չին կ'ամ (ԼՂԲ, 352): 3. Հիվանդանալ: Սօջին մըրսալ ա, թէք՝ ընգալ (Բ):*

- Թէք՝ տալ - Թեքվել: *Թաքավերին տըղան թէք՝ տըվալ բիդի Հէլահէլ թաքավերին պալատը (ՀԺՀ, V, 209):*

- Թէք՝ քըցիլ - 1. Կողքի վրա թեքել, ծռել: *Էտ ըստօլբան թէք՝ ա քըցիւմ, թօղում ըտի (Ձ): 2. Կողքի վրա պառկեցնել: Թաքավերին ըտը՛դ թէք՝ ըն քըցիւմ, մարթ դարկում դօխտըրէն հը՛տան (Ձ):*

ԹԷՔՆԱԾՈՒ/ԹԷԿՆԱԾՈՒ - գ. Այն անծը, որ նկատի է առնվում ընտրվելու կամ որեւէ պաշտոնում նշանակվելու համար: *Գուդապէտին թէքնածուն քընթալաց Սաքսիմըն ա, բախտավար մը՛գ (Բ):*

ԹԸԲԸԼԴԵ - տեն ԹԸԲԸԼԴԵ:

ԹԸԲԸԼԴՕՏ - տեն ԹԸԲԸԼԴՕՏ:

ԹԸԲԸԼԴԵ/ԹԸԲԸԼԴԵ - գ. Կարմրա-նագգիների ընտանիքին պատկանող բույս՝ կարմրան, մոշամայրի: *Թըքըղ-լուն ծըղնէրան ծըխէվիլ ըն շինում (Բ):*

ԹԸԲԸԼԴՕՏ/ԹԸԲԸԼԴՕՏ - գ. Շատ թըղիներ աճած տեղ: *Էծէրը նի յըն տը՛նում թըքըղօտը, նախըրջին կա-րում չի տուս անէ (Ձ):*

ԹԸԶ(Ձ)ՆՆԱԼ - չք. 1. Նոր դառնալ, նորոգվել, թարմանալ: *Տօնը կըրասկա յըն տամ, թըզզանում ա (Ձ): 2. Վերստին կրկնվել՝ դրսևորվել: Ըտըրա հիվընդօ-թունը էլիա թըզզանցալ ա (Բ):*

ԹԸԶ(Ձ)Ը-ԹՆԶ(Ձ)Ն/ԹՆԶ(Ձ)Ն-ԹՆԶ(Ձ)Ն - տեն ԹՆՆ-ԹՆԶ(Ձ)Ն:

ԹԸԶ(Ձ)ԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԹԸԶ(Ձ)Ն-ՆԱԼ-ի:

ԹԸԶ(Ձ)ՕԹՈՒՆ - գ. Նոր լինելը, նոր վիճակը, թարմություն: *Ըտըրա շուրէրէն թըզզօթունը լօխճին աշկը ծակում ա (Ձ):*

ԹԸԶԿԱԽԹ/ԹԸԶԿԵՓ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թըզկախի տալ - Մարմանդ կրակի վրա կամաց-կամաց եփել: *Թանալը թըզկախի ըն տամ, վեր իլլն վէջ (Բ):*

ԹԸԶԿԵԼ - տեն ՃԸԼՕՐԵԼ:

- Թըզկած պէխկ - տեն Ճըլծրած պէնջար:

ԹԸԶԿԵՓ - տեն ԹԸԶԿԱԽԹ:

ԹԸԶՆԱՆՈՒՑ - տեն ԹԸԶՆ(ԸԼ)Ա-ՏԸՐ:

ԹԸԶՆ(ԸԼ)ԱՏԸՐ - Շան՝ գայլի՝ արջի եւն նստելու՝ պառկելու տեղ: *Շօնը վը՛ր շօն ա, ուրան թըզնըլատը՛դը թանուգ ա պահում (ԱԲԲ, 81):*

ԹԸԶՆՕՏ - տեն ԹՈՒՋՕՏ՝:

ԹԸԶՆՕՏԵԼ - չք. Շատերը եւ տարբեր տեղերում պառկել՝ նստել (շների, գայլերի, արջերի, անարգաբար նաեւ մարդկանց մասին): *Վըրսկընէն կ'ամ ըն, տը՛նում կ'ուկըր էտ գ'օլէն քըշտէն թըզնօտած (Ձ):*

ԹԸԶՕՏ՝ - տեն ԹՈՒՋՕՏ՝:

ԹԸԶՕՏ՝ - տեն ԹՈՒՋՕՏ՝:

ԹԸԶՕՏԵԼ - տեն ԹՈՒՋՕՏԵԼ:

ԹԸԶՕՏԿԵԼ - տեն ԹՈՒՋՕՏԿԵԼ:

ԹԸՐԱՍ - տեն ԹԷՐԱՍ:

ԹԸՎ - տեն ԹԷՎ:

ԹԸՎԱՍ - տեն ԹԷՎԱՍ:

ԹԸՎԱՆԻՍ - տեն ԹԷՎԱՆԻՍ:

ԹԸՎԵ - տեն ԹԷՎԵ:

ԹԸՎԵԱՍ - տեն ԹԷՎԵԱՍ:

ԹԸՐ - գ. Գրաստի մեջքին դնելու մեծ խուրջին: *Թը՛րը քըցիւմ ա ծօրուս մաշկավը, հըղէ ինում (Ձ):*

ԹԸՓ - տեն ԹԷՓ:

ԹԸՓԸՈՒ - տեն ԹԷՓՈՒՐ:

ԹԸՓԸՈՒԵԼ - տեն ԹԷՓԸՈՒԵԼ:

ԹԸՓԸՈՒԿԵԼ - տեն ԹԷՓԸՈՒԿԵԼ:

ԹԸՓԸՈՒԵԼ - տեն ԹԷՓԸՈՒԵԼ:

ԹԸՓՈՒԿ - տեն ԹԷՓՈՒԿ:

ԹԸՓՈՒՐ - տեն ԹԷՓՈՒՐ:

ԹԸՓՈՒՑ - տեն ԹԷՓՈՒՑ:

ԹԸՓ - տեն ԹԸՓ:

ԹԸՓ՝ - տեն ԹԷՓ՝:

ԹԸԹԱԽԵԼ (գրք. թաթախեմ) - նք. 1. Հեղուկ՝ կիսահեղուկ՝ փոշեման նյութի

մեջ մի բան մխրճել: *Յալլը՛խը թըթա-խում ա ըրաղէն մաջին, տիւնում քըթէն (Ձ): 2. Վրան մի բան քսել, քսելով կեղ-տոտել: Նի յա մընում կ'ումը, շօրէրը թը-րէք՛ալ թըթախում (Բ): 3. փխբ. Սեկին որեւէ տիպ՝ վնասակար գործի մեջ ներքաշել՝ խառնել: Կ'օղէրը էտ տըղէն էլ ըն թըթախում (Ձ):*

- Թըթախման քըշեր - Այն գիշերը, երբ պատը լուծու եւ: *Թըթախման քըշերը քինամ ըն, տը՛նում դէրը, մին իփանձ հալ տիրանձ ըրըշկին, օտում ա (Ձ):*

ԹԸԹԱԽԵԼ - 1. կք. եւ չք. ԹԸԹԱ-ԽԵԼ-ի: չք. 2. Զատկի կամ ծննդյան պա-սը լուծել: *Ըտըրանք ուրխանում ըն, վեր թըթախվալ ըն (Ձ): 3. Որեւէ ուտելիքից կամ խմիչքից քիչ ճաշակել, քիչ ուտել կամ կոնծել: ...Դէրէրան մին քանէնը օխտ ըն ըրալ, վեր ըրըվօտանց չըրու ու-րիւգ՛ուսը կինալ թըթախվին (ՋՏ, Ա, 76):*

ԹԸԹԱՇՕՐ - գ. Նորածնի թեւերը կա-պելու՝ փաթաթելու շոր: *Թըթաշօրը յը՛տ ըն անում, խօխան ուրխանում ա (Բ):*

ԹԸԹԱՐԵԼ - տեն ԹԸՐԹԵՐԻԼ:

ԹԸԹԱՐԻԼ - տեն ԹԸՐԹԵՐԻԼ:

ԹԸԹԸԶԱՍԱԼ - տեն ԹԻԹԸԶԱՍԱԼ:

ԹԸԹԸԶՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹԻԹԸԶՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԹԸԹԸԶՕԹՈՒՆ - տեն ԹԻԹԸԶՕ-ԹՈՒՆ:

ԹԸԹԸԿ-ԹԱԹՈՒԿ/ԹԱԹՈՒԿ-ԹԱ-ԹՈՒԿ - մ. Փաթոյթներով, փնջերով: *Թի-լէրը թըթըլ-թաթոկ տանրսում ա սանդօ-ղումը (Բ):*

ԹԸԹԸԸ-ԹԱԹԱԸ/ԹԱԹԱԸ-ԹԱԹԱԸ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թըթըշ-թաթաշ կ'անլ - Արագ-արագ՝ հապճեպ որեւէ բան անել: *Թըթըշ-թա-թաշ ա կ'ամ, վեր մինչը՛վ մարթին կ'ալը էտ գ'անբան կ'օրծ (Ձ):*

ԹԸԹԸՎԱՍԱԼ - տեն ԹԻԹԸՎԱՍԱԼ:

ԹԸԹԸՎՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹԻԹԸՎ-Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԹԸԹԸՎՕԹՈՒՆ - տեն ԹԻԹԸՎՕ-ԹՈՒՆ:

ԹԸԹԸՐԱՍԱԼԵ/ԹԻԹԸՐԱՍԱԼԵ - գ. Թե-փաթեալվոր միջատների ընդհանուր անվանումը՝ թիթեռ: *Թըթըրմաղէն ըղ-նում ա կինուն ամանը, մուրտառում (Բ):*

- Թըթըրմաղու ումբուր - Կարճատեւ կյանք: *Ախճիգ՛ը ասմա- Մ տըղա, յը՛ս թըթըրմաղու ումբուր օնիմ, քի՛նի ուրի-շին օգ՛ի (Ձ):*

ԹԸԹԸԹԷՉԱՍ - տեն ԹԸԹԱՇՕՐ:

ԹԸԹՎԱՅԱՍ/ԹՈՒԹՎԱՅԱՍ (գրք. թթուահամ) - 1. գ. Թթվի համ, թթու համ: *Խուրանքան թըթվահամ ա կ'ամ (Բ): 2. տեն ԹԸԹՎԱՍ:*

ԹԸԹՎԱՇ/ԹՈՒԹՎԱՇ - ած. Թեթեւ թթվություն ունեցող, քիչ թթու: *Թթվաշ*

տարածություն, առանց կանգ առնելու, արագ թափով կտրել-անցնել: *Էտ ծիյա-վերը մին մընտտումը էտ սարը թըխում ա-ընցնում* (2): 2. Մեկին որեւէ բանում գերազանցել: *Թա հանը կ'օղ ա, խօխան էլ հորը թըխալ ա-ընցալ* (Բ):

ԹԵԽԾ(Ը)ՆԵԼ/ԹԵԽՑ(Ը)ՆԵԼ/ԹԵԽՑ(Ը)ՆԵԼ - նբ. 1. Իր ջերմությունը հաղորդել, ջերմացնել: *Արը՛վըն ա, վեր կա-րում ա լօխճին թըխծընէ* (Բ): 2. Կրակի կամ այլ բանի ազդեցությամբ տաք դարձնել, տաքության՝ ջերմության աս-տիճանը բարձրացնել: *Կընէ՛գ՝ը ճ'ուր ա տընում, թըխցընում, մարթին լըղցը-նում...* (ՀԱԲ, 15, 122): 3. *Փխբ.* Հրապու-րել, սիրահարեցնել: *Էտ ախճի՛գ՝ը էս տըղէն ուրան լըրա շատ ա թըխծընում* (2): 4. *Փխբ.* Մի տեղին հարկածել՝ այն-պես, որ կարմրի՝ տաքանա: *Էտ խօն-ցան հու պըլօթուն ար անում, մարը մը-հակալ վը՛ռը թըխծընում ար* (2):

ԹԵԽԾՆԵԼ/ԹԵԽՑՆԵԼ/ԹԵԽՑՆԵԼ - կբ. եւ չբ. ԹԵԽԾՆԵԼԷ-ի:

ԹԵԽԿ - տեն ԴԵԽԿ:

ԹԵԽԿԱԹԵԽԿ - տեն ԴԵԽԿԱԴԵԽԿ:

ԹԵԽԿԱԼ - տեն ԴԵԽԿԱԼ:

ԹԵԽԿԱԼԻ - տեն ԴԵԽԿԱԼԻ:

ԹԵԽԿԷ - գ. Թխկազգիների ընտա-նիքին պատկանող ծառ՝ թխկի: *Թըխկէ ծառէն փանը պէնդ փանդ ա* (Բ):

ԹԵԽԿԸԼՈԼԷ - տեն ԿՈՒՂԸԿԱՆԷ:

ԹԵԽԿԸՅԱՆԵԼ - նբ. Սանրով մազե-րի թնջուկը հանել, խճճված մազերը սանրելով՝ հարդարել: *Պիրո՛ւմ ա էտ ըխ-ճըկանը լըղցընում, մազ՛երը թըխկը-հանում* (2):

ԹԵԽԿԸՏԵՆԱԿ - տեն ՏԸԽԿԸՏԵ-ՆԱԿ:

ԹԵԽԿԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԴԵԽԿԸ-Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԹԵԽԿԸԹԵԽԿԱԼ - տեն ԴԵԽԿԸԹԵ-ԿԱԼ:

ԹԵԽԿԸԹԵԽԿԱԼԻ - տեն ԴԵԽԿԸԹԵ-ԿԱԼԻ:

ԹԵԽԿԸԹԵԽԿԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԴԵԽԿԸԹԵԽԿԸՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԹԵԽԿԸԹԵԽԿՕՆ - տեն ԴԵԽԿԸԹԵ-ԿՕՆ:

ԹԵԽԿԸԹԵԽԿՕՑ - տեն ԴԵԽԿԸԹԵ-ԿՕՑ:

ԹԵԽԿՕՆ - տեն ԴԵԽԿՕՆ:

ԹԵԽԿՕՑ - տեն ԴԵԽԿՕՑ:

ԹԵԽԿՕՉԻ - տեն ԴՕՉԻ:

ԹԵԽԿՕՑ - գ. Շատ թխկիներ աճած տեղ: *Էտ կ'ումաշը մօրթում ըն, տանում թըխկօտումը կ'ը՛ղում* (2):

ԹԵԽՍԱ (*արաբ. tuxma, պրս. toxme* (ստամոքսի խցանում, դժվարամարսու-

թյուն) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թըխմա ըղնէլ - տեն ԲԸԹՆԸՎԷԼ: ...Հանց լըրա ըն պըրծընըմ, հըխոտում, վեր թըխմա ըն ընգնըմ, խըռխըռցը քը-ցըմ (ՋՏ, Բ, 141):

ԹԵԽՍԸՆԱԼ - գ. Մրսելուց հիվան-դության նշաններ ցույց տալ, թեթեալի հիվանդանալ: *Թըխմըխամ ա, հանըթ մըրսալ ա* (Բ):

ԹԵԽՍԸՆՕՆ - գ. Մրսելուց հիվան-դության նշաններ ցույց տալը, թեթեա-լի հիվանդանալը: *Թըխմըխօնը ըտըրա-նա անպակաս ա* (Բ):

- Թըխմըխօնը լը՛ր ինիլ - տեն ԹԵԽ-ՍԸՆԱԼ:

ԹԵԽՍԸՉԱՐ/ԹՕԽՍԱՉԱՐ - գ. 1. Թթենու տեսակ, որի տերեւներով կերա-կում են շերամորդին: *Թըխմըջարէն տիրըվէն կակօղ ա ինո՛ւմ* (Բ): 2. Նման թթենիների այգի: *Թըխմըջարը սաղ կը-տօրում ըն, էլիա հերիք՝ չի անում, ճըրը-նէն կըտըրած շահ թըթօտըն էլ ըն կը-տօրում, տամ վերթնանը, վեր բըրամա անէ* (2):

ԹԵԽՍԻԾ (*թըք. təkənmək* (խցվել, ծա-կը փակվել) - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Թըխմիշ ըղնէլ/ինիլ - տեն ԲԸԹՆԸ-ՎԷԼ: *Տահանը բիրանի օտում ըն, խը-մում, թըխմիշ ինո՛ւմ...* (ՀԺՀ, VII, 315):

ԹԵԽՆԸՎԷԼ - տեն ԲԸԹՆԸՎԷԼ:

ԹԵԽՊԷԼ - տեն ԹՈՒԽՊԷԼ:

ԹԵԽՊԸԿԱՆԷԼ - տեն ԹՈՒԽՊԸԿԱՆ-ԷԼԷ:

ԹԵԽՊՕՑ - տեն ԹՈՒԽՊՕՑ:

ԹԵԽՊՕՏԷԼ - տեն ԹՈՒԽՊՕՏԷԼ:

ԹԵԽՎԱՍԿ - գ. Խմորով ու յուղով՝ շաքարով՝ ձվով եւ այլ համեմունքներով պատրաստված ամեն տեսակ ուտելե-ղենների ընդհանուր անվանումը՝ թխ-վածք: *Թաքավերէն տըղան մօրը թըխ-վասկ ա թըխէլ տամ* (ՀԺՀ, V, 384):

ԹԵԽՎԷԼ¹ - կբ. եւ չբ. ԹԵԽԷԼԻ:

ԹԵԽՎԷԼ²/ԹԵԽՈՒՎԷԼ - չբ. 1. Շոգից կամ հիվանդությունից բերանը չորա-նալ՝ ցամաքել: *Էնքան տաք ա, պերա-նըս թըխվալ ա* (Բ): 2. *Փխբ.* Մի բան շատ կարոտելուց՝ փափագելուց նեղ-վել, խիստ կարոտ զգալ: *Հիշկան վախտ ա՝ տանծ չըմ կերալ, թըխվալ ըմ* (2):

ԹԵԽՎԸՍԿԸՂԱՆ - գ. Զանազան տե-սակի թխվածքներ: *Յանջիզը պէնում ըն, տը՛սնում թըխվըսկըղանալ լըցած* (2):

ԹԵԽՏԱՃԱՆ/ՏԵԽՏԱՃԱՆ - գ. Հարսի ծնողների կողմից եկեղեցական պա-տարագից հետո հարսնախմբին մա-տուցվող ճաշ: *Յը՛խճան կ'ամ ըն, թըխ-տաճանը օտում* (2):

ԹԵԽՏԱՏԸՂ/ՏԵԽՏԱՏԸՂ - գ. Այն

տեղը, որտեղ դրված է թախտը: *Լըհան վեր տըռնէն չըխչըխկօցը լըսըմ ըն, էտ տըղան նի յա մըննում տըխտատը՛ղը* (ՀԺՀ, V, 62):

ԹԵԽՏԱՏՈՒՂԱՍԱՆ/ԹՈՒԽՏՈՒՄՈՒ-ՂԱՍԱՆ/ՏԵԽՏԱՏՈՒՂԱՍԱՆ - գ. Թթխմո-րի աման, թթխմորը պահելու աման: *Կատուն թըխտըմուրամանը վեր ա քը-ցիւմ, կօտըրում* (2):

ԹԵԽՏԱՏՕՐ/ԹՈՒԽՏՈՒՄՕՐ/ՏԵԽ-ՏԱՏՕՐ - գ. Թթվեցրած խմոր, որ շա-ղախված այլուրի մեջ են դնում՝ թթվեց-նելու համար: *Հիւնչ ա դըրօժը բուկացալ ա, էլ թըխտըմօրալ խըմօր հունցօղ չի կա* (Բ):

ԹԵԽՏԱՏԵՆԱԿ - տեն ՏԸԽԿԸՏԵ-ՆԱԿ:

ԹԵԽՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹԵԽԾ(Ը)ՆԵԼ:

ԹԵԽՑՆԸՎԷԼ - տեն ԹԵԽԾՆԸՎԷԼ:

ԹԵԽՈՒՎԷԼ - տեն ԹԵԽՎԷԼ²:

ԹԵԽՕՑ/ԹՈՒԽՕՑ - գ. Ընկույզի կա-նաչ կեղեւով, ժանգով եւ այլ նյութերով պատրաստվող մուգ գույնի ներկ: *Թը-խօց ըն շինում, թիլերը ըռանգ՝ տամ* (2):

ԹԵԿԸԴԸՍՓՕՑ - տեն ԹԵԿԸԼ(Լ)ՍԸ-ՀԱԿ:

ԹԵԿԸԹԱԿ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Թըկըթակ ինիլ - Ծեծվելու՝ ծեծ ու-տելու վիճակում լինել: *Էտ տըղան թըկը-թակ ար, վեր հընգերունքը լը՛կէն* (Բ):

ԹԵԿԸԼԿՕՐԷԼ - տեն ԹԵԿԸԼԿՕ-ՐԷԼ:

ԹԵԿԸԼԿՕՐՎԷԼ - տեն ԹԵԿԸԼԿՕՐ-ՎԷԼ:

ԹԵԿԸԼ(Լ)ՍԸՀԱԿ - գ. Ծեծկռտուք, տուրուդմիոց: ...*Մարթին թըկըմըխա-կալ դըրկէլիս ա իլնլ՝ ծըմակ, փանդ-ման-դան պիրիլ տալիս, ծըխէլիս, յօլա ք՛ընն-լիս* (ՀԺՀ, V, 502):

- Թըկը(լ)մըհակ անէլ - Իրար ծեծել, վիճել, տուրուդումիոց բարձրացնել: *Մըրթըկընէգ՝ սաղ օրը թըկըմըհակ ըն անում* (Բ):

ԹԵԿԸԼԿՕՐԷԼ/ԹԵԿԸԼԿՕՐԷԼ - նբ. Շատ ծեծել, սրան-սրան՝ այս ու այն բա-ները ծեծել՝ թակել: *Թօխպէն ծերքան ջանա յէկած շինանցիք՝ լի՛, ըսքըսում ըն թըկըլկօրէլ...* (ԼՂԲԲ, 259):

ԹԵԿԸԼԿՕՐՎԷԼ/ԹԵԿԸԼԿՕՐՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ԹԵԿԸԼԿՕՐԷԼԻ:

ԹԵԿՕՎԻ - ած., մ. Նարդախաղի տե-սակ, որի ժամանակ կարելի է հակառա-կորդի կեստ քարը զարկել՝ խփել: *Նըս-տում ըն, չըքերանը քըճէրը թըկօվի նանդի խաղ անում* (2):

ԹԵԿՕՏԷԼ - տեն ԹԵԿԸԼԿՕՐԷԼ:

ԹԵԿՕՑՎԷԼ - տեն ԹԵԿԸԼԿՕՐՎԷԼ:

ԹԵՅԱԲԱՍ/ԹԻՅԱԲԱՍ - գ. Թիով՝ հոսելիով թեղը քամուն տալը, էրանելը: *Լօխ պըրծընումը ըն, մընամ ա թխաքամը, մին էլ բոլորան թօռ ա նի օնում* (2):

- Թըյաքամ անել/տալ - նք. Թեղը թիով՝ հոսելիով քամուն տալ՝ հացահատիկը հարդից բաժանելու համար, էրանել: *Թըյաքամ անելըն էլ ա փեշակ, ամ մէն մարթ կարէլ չի անէ* (2):

ԹԵՅՐԴ-ԹԱՅՐԻ/ԹԱՅՐԻ-ԹԱՅՐԻ - մ. Շտապ-շտապ, հապշտապ: *Էտ կընէ-գ՛ը թըյըր-թայդի բօխչան ք՛իկնդիրան կապից, ինք՛ը կախ իլնի, վեր սիրակա-նըն էլ պըցըրցընի* (ՅԺՅ, V, 522):

ԹԵՅՐԴԱԲԱՍԱԼ - տեն ԹԵՅՐԴ-ԹԱՅՐԻ:

ԹԵՅՐԴՅԵՐԻԾ - ած. Արագաշարժ, արագաքայլ, արագոտն: *Մին թըյըրէ-րիշ մարթ ըն ծէն տամ, էտ թօխտը դար-կում վեգիրին* (2):

ԹԵՅԸ-ԹԱՅԱ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թըյը-թայա անել/տալ - խոտի եւ այլ բաների մեծ կույտեր՝ դեզեր կազմել, շատ բան դիզել, կուտակել: *Յըրա յըն տը՛ռնում էտ խօտը թըյը-թայա անում, մին օրումը պըրծընում* (2):

ԹԵՅԸՈՐԴԻ/ԹԻՅԸՈՐԴԻ - գ. 1. Բահի բերանը՝ բահածե մասը: *Թիյըրը՛խը վեր կօտըրից, Դէնթօն մընաց մնթնիլ* (Բ): 2. փխբ. Բահի բերանի տարողությամբ (հող, աղբ եւն): *Մին թըյըրը՛խ վը՛ղ ա ա-ծում էտ ծըղէգին յըրա, վեր ցօրտ տանէ վէչ* (Բ):

ԹԵՆԱԿԻՕՐ - գ., ած. Մանր բաներ գողացող, մանրախնդիր գող: *Էտ թընա-կ՛օղը լօխճին աշկէն պըլօր ա* (Բ):

ԹԵՆԱԿՈՒՏ/ԹԵՆԱԶՈՒՏ - ած. Թա-նաքով կեղտոտված, վրան թանաք քսված: *Թընաքուտ շոքրեքով կ՛ամ ա տօն, մարը փըռնում ա թակում* (Բ):

ԹԵՆԱՍԱՆ - գ. Թանի աման, թան պահելու երկարավուն կճուռ: *Ճարը կը-տըրած՝ վը՛սկէն ածում ա թընամանը* (2):

ԹԵՆԱԶՈՒՏ - տեն ԹԵՆԱԿՈՒՏ:

ԹԵՆԳԱԿԱՆ/ԹԻՆԳԱԿԱՆ - ած. 1. Թանկ գին ունեցող, թանկարժեք: *Մար-թը տըրա հէտէ միշտ թինգ՛ական շօրէր ա ինք՛ օնում...* (ՅԺՅ, VII, 284): փխբ. Պատվավոր, պատվարժան: *Էտ արաղը Մարյանը պահում ար թընգ՛ական դու-նաղու հը՛տէ* (2):

ԹԵՆԳԱՆԱԼ/ԹԻՆԳԱՆԱԼ - տեն ԹԵՆԳԻԼ:

ԹԵՆԳԱՆՈՒՏ/ԹԻՆԳԱՆՈՒՏ - տեն ԹԵՆԳԱԿԱՆ:

ԹԵՆԳԱԿՈՒՆ/ԹԻՆԳԱԿՈՒՆ - ած. Մի քիչ՝ որոշ չափով թանկ: *Թընգ՛ավուն շալվար ա իք՛ կալնիլ* (Բ):

ԹԵՆԳԸԲԱԶԱՐ/ԹԻՆԳԸԲԱԶԱՐ - տեն ԹԵՆԳԸՄԱԼ(Ա):

ԹԵՆԳԸՄԱԼ(Ա)/ԹԻՆԳԸՄԱԼ(Ա) - ած. 1. Իր ապրանքը թանկ վաճառող, գնի մեջ զիջումներ չանող (մասնավոր առեւտուր անողների մասին): *Մէս ծը-խուղներէն մաչին ամէնաթընգ՛ըմալան Վաղօն ար* (2): 2. Իր աշխատանքի դի-մաց բարձր վարձատրություն պահան-ջող (արհեստավորների, բանվորների եւն մասին): *Միհէնգ՛վա դիւզ՛արնէն լօխ թընգ՛ըմալա յըն* (Բ):

ԹԵՆԳԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ԹԻՆԳԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԹԵՆԳԻԼ:

ԹԵՆԳԻԼ/ԹԻՆԳԻԼ - չք. Թանկա-նալ, գինը բարձրանալ, թանկ դառնալ: *Խը՛ղճ ժըղօվորթը հունց ա՛ւարդին, ա-մէն հինքը թընգ՛նիլ ա* (Բ):

ԹԵՆԳՕՐՈՒՆ/ԹԻՆԳՕՐՈՒՆ (գրք. թանկություն) - գ. Գների բարձր աստի-ճանը՝ թանկություն: *Թընգ՛օթունը շատ տօն կըքանդի* (Բ):

- Թընգ՛օթուն ըղնել - Ապրանքների գները բարձրանալ, ամեն ինչ թանկ դառնալ: *Կըրը՛վը ըսքըսից, յերգ՛իրը թընգ՛օթուն ընգալ* (Բ):

- Թընգ՛օթուն քըցիլ - Ապրանքների գները բարձրացնել: *Աշխարքըս թըն-գ՛օթուն քըցօղը առուտորականէն ըն* (Բ):

ԹԵՆԴԱԼ (գրք. թնդամ) - տեն ԴԸ-ՂԸՐԴԱԼ:

ԹԵՆԸԹԱԹԱՆ - ած. 1. Թանի մեջ թաթախված, թանտված: *Թընըթաթախ սիրը՛կը մըգոն ա, թնռ տամ* (Բ): 2. փխբ. Բոլորովին թարմ՝ խնցուց նոր հանած (կարագի մասին): *Թընըթաթախ յը՛ղը քըսում ըն հացը, ուտէլալ քինամ* (2):

ԹԵՆԸԹԱԹՕ - տեն ՄԸԾԱԾՈՒՐ:

ԹԵՆԸԹԱԾՈՒ - գ. 1. տեն ԹԱՆԱԿ: 2. տեն ԽԸՆԸԹԱԾՈՒ: 3. գ. փխբ. Չնչին օ-գուտ, շահ: *Էտ կօրծումը ըսկի թընըխա-շու չի կա* (Բ): 4. Կիսատ-պռատ արված գործ: *Սաքալ տօն ա շիննիլ, թընըխա-շու վա ըրալ, նի մըտալ մաչը* (Բ):

ԹԵՆԸԹԱՐԱԼ(Ն)Ը - ած. Թանի հետ խառնված: *Աճին էտ թընըխառնը ճիրին մաչը մին կից պըրինճ ա քըցիս, իփիս, տաս խօցը, տուսալ ընէս* (2):

ԹԵՆԸԹԱՐԱԿ (գրք. թերխորով (թեր-խաշ) - գ. Լրիվ չխաշված՝ թերխաշ ձու: *Հնր ու վերթի էն ըն ընում թընըխարալ ուտէլիս* (ՆԱԲ, 101):

- Թընըխարալ անել - Ձուն լրիվ չխաշել, կիսաեփ անել: *Պիրոն ա թը-դը-թայդի թընըխարալ անում, տամ դու-նըղներէն* (Բ):

- Թընըխըրավու չօփ - Շատ նիհար,

վտիտ: *Էրկու խօխա օնէ, ճօխտըն էլ թը-նըխըրավու չօփ* (Բ):

ԹԵՆԸԿԱՍԱՆ/ԹԵՆԸԶԱՍԱՆ - գ. Փոքրիկ անոթ, որի մեջ լցնում են թա-նաքը: *Մըհէնգ՛վա ըշկօլներումը էլ թը-նըկաման պինըցընօղ չի կա* (Բ):

ԹԵՆԸԿՈՒԼՈՒԼ - տեն ԹԵՆԸԹԱ-ԹԱՆ:

ԹԵՆԸՊԵՆՋԱՐ - տեն ԹԱՆԱԿ:

ԹԵՆԸՓԸՐՈՒԾ - գ. Թանի մեջ հաց, ինչպես նաեւ վարունգ, կանաչեղեն բրդեղով՝ պատրաստվող ուտելիք: *Ա-մը՛ռնը թընըփըրթնիշը դարաքաղցուն հը՛տէ լնգնթ ա ինոն* (Բ):

ԹԵՆԸԶԱՍԱՆ - տեն ԹԵՆԸԿԱՍԱՆ:

ԹԵՆԸԶԱՍԱԿ - գ. 1. Թանը քամելու տոպրակ՝ քսակ: *Թանը ածում ըն թընը-քըսակը, քամում, չուրթան շինում* (Բ): 2. փխբ. Փոքրիկ տոպրակ՝ քսակ: *Ծա-տօրը ցօրէնը ածում ա էրկու թընըքը-սակ, պէռնում էշին, քինամ ճէղաց* (2):

ԹԵՆԸԸԼՕՇ(Ի)/ԹԱՆԸԱԼՕՇ/ԹԵՆ-ԸՕԼԱՇ - տեն ՍԻԼԼԱՒ:

- Թընըթըլօշ(ի) տալ/ուտըցնել - տեն Սիլլա տալ: *Տա էտ դօվին վը՛ր մէհէտ թընըթըլօշի յա տամ, օխտը հէտ կըլը-կօնճի յա տամ* (ՅԺՅ, VII, 86):

ԹԵՆԸԸԼՕՇԵԼ - նք. տեն Թընըթ-լօշ(ի) տալ:

ԹԵՆԸԸՈՒՆԵԼ - չք. 1. Կնճռապատ-վել, խորշոմապատվել: *Հնլնիլ հցցուն տըրը՛կան կա վէչ, ամմա իրը՛սը թըն-թըռնալ ա* (Բ): 2. Մոայլվել, խոժոռվել: *Մին թընթըռնած կընէգ՛ ա կ՛ամ, տա-հանց տանում* (2):

ԹԵՆԸԸՈՒՇ - տեն ԹԵՆԸԸԼՕՇ:

ԹԵՆԸՐԱԼ/ԹԵՆԸՐԱԼ/ԹԸՐԱԹՕ-ՐԱԼ/ԹԸՐԱԹՐԱԼ - չք. Տրտնջալ, փնթ-փնթալ, նվլվալ: *Շէնին ամմէնահարուս-տը ինք՛ըն ա, էլիս սաղ օրը թընթօրում ա* (Բ):

ԹԵՆԸՐԱՆԸ/ԹԸՐԱԹՐԱՆԸ - գ. Տրտունջ, փնթփնթոց, նվլնոց: *Ըտըրա թընթօրանքը լօխճին գահլնն տարալ ա* (Բ):

- Թընթօրանք տալ - Մեկի վրա հան-դիմանությամբ՝ դժգոհությամբ միթմր-թալ: *Կընըմընը ըսկէտուր ա, վեր ուրնն հըրթնէրէն թընթօրանք չի տամ* (Բ):

ԹԵՆԸՐԱԼ - տեն ԹԵՆԸՐԱԼ:

ԹԵՆԿԸՆԿԱԼ (հ.է. *(s)ten-) - չք. Տեւականորեն կամ հաճախակի լաց ձեւացնել, առանց արտասուքի ընդ-հատ-ընդհատ լացի ծայն հանել: *Էտ խօ-խան սաղ օրը թընկընկամ ար* (2):

ԹԵՆՁԸՐԱՆԱԼ - տեն ԹԵՆՁԸՐԱԼ:

ԹԵՆՁԸՐԱԼ/ԹԵՆՁԸՐԱՆԱԼ (գրք. թանձրանամ) - չք. Խտանալ, թանձր

դառնալ: *Բանք մանգը բիրի էնքան իփիս, վեր թընծըրե (Բ):*

ԹԵՆԶԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ (*գրք. թանծրացուցանել*) - *նք. ԹԵՆԶԵՐԵԼ-ի:*

ԹԵՆԶԱԼ (*գրք. թանջեմ*) - *չք. տեն Թանջին տալ: Սա ամեն պէն մոռանում ա, լըիս ինդի թընջալավ վագ ա տամ, կ'ամ... (ՀԱԲ, 15, 107):*

ԹԵՆԶԵՆԻՓՈՒՍ - *տեն ԹԱՆԶՈՒՑ:*

ԹԵՆԶԿԵՐԱՆ - *տեն ԹԱԽԿԻԶ:*

ԹԵՆԶՕՑ - *տեն ԹԱՆԶՈՒՑ:*

ԹԵՆԶՈՒ - *տեն ԹԻՆԶՈՒ:*

ԹԵՆԱՆԱԿ - *գ. Չար աչքից տուժածին՝ հիվանդին բուժելու սնտոխապաշտական միջոց. կրակից հատ-հատ ունելիով հանում են պողերը, վրան թընում, հիվանդի գլխավերելով պտտում եւ գցում ջրով լի թասի մեջ՝ յուրաքանչյուրի հետ տալով հավանական աչքով տվածներից մեկի անունը: Երբ լավում է թըշոցը, իբր դրա հետ էլ թըշում ու վերանում է չար աչքը: Վերջում այդ ջրից քսում են տուժածի երեսին, որից իբր նա առողջանում է: Թըշանակը պառակ կընանէք՝ ըն անում (Բ):*

ԹԵՆԱՆԱԿԵԼ/ԹԵՆԱՆԱԿԵԼ - *չք. 1. Գունատվել, սփրթնել: Մին օր ըխճըկանը մարը կ'ամ ա պալատը, տըսնում ախճիգ՝ թըշընակած (ՀԺՅ, VII, 47): 2. Ուռչել, այտուցվել: Ծըրքը թըշընակում ա, վահար քըցում (Բ):*

ԹԵՆԹԵՐԱԼ - *չք. Թըշոց հանել՝ արծակել: Չայրանը թըշթըշամ ա (Բ):*

ԹԵՆԹԵՐԱԼԻ - *ած. Թըշալով, թըշոց հանելով: Էտ դագախին մէջին էլ օխտը կօլ ա իփում պըթպըթալի, հնայն թըշթըշալի էլ ղըրըղներան վեր տըռնըմ (ՀԺՅ, V, 203):*

ԹԵՆԹԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ - *նք. ԹԵՆԹԵՐՑԱԼ-ի:*

ԹԵՆԹԵՐՑՈՒ - *գ. 1. Ջուրը՝ այրվող փայտը՝ շիկացած մետաղը եւն ջրի մեջ սուզելուց լավող ձայնը: Ծիրը ածում ըն կըրակէն լըրա, թըշթըշօնը պիցըրանում ա (Բ): 2. Ջրի եռալուց կամ թաց փայտի այրվելուց լավող ձայնը: Ծիրին թըշթըշօնը վեր ըսքըսքըմ ա, դօնաղը ուրխանում ա (Զ):*

ԹԵՆԹԵՐՑՕՑ - *տեն ԹԵՆԹԵՐՑՈՒ:*

ԹԵՆԱՆԱԿ - *գ. 1. Եվիի՝ սրինգի եւն վերին անցքը: Թուխնաճին թըշնաճակը մըժ ա (Բ): 2. Հրացանի այն մասը, որի վրա հագցվում է հրապատիճը, եւ որի անցքով կայծը հաղորդվում է լիցքին: Թըվանգին թըշնաճակը ճէլի-ճէլի բիրի թըմըգընիս (Բ):*

ԹԵՆԱԿԵԼ - *տեն ԹԵՆԱԿԵԼ:*

ԹԵՆԱԿԱԿ (*գրք. թընամի*) - *տեն ՂԱՆԵՐԱՆ: Վեր կ'ամ ա տըսնըմ ընդը՝*

դերք լօխ արոն, գ'նղում ա, թա էտ տըրան ա ուրան թըշնամիս... (ՀԺՅ, V, 23):

ԹԵՆԵԼ - *1. տեն ԹԵՆԱԿԵԼ: 2. տեն ԹԵՆԱԿՕՑԵԼ:*

ԹԵՆԵՐ - *ծ. Թըշալու ձայնը: Չայրանը իփում ա՝ թը՛շ, թը՛շ (Բ):*

ԹԵՆԵՐԱԼ - *տեն ԹԵՆԹԵՐԱԼ:*

ԹԵՆԵՐԱԼԻ - *տեն ԹԵՆԹԵՐԱԼԻ:*

ԹԵՆԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ԹԵՆԹԵՐՑՕՑ(Ը)ՆԵԼ:*

ԹԵՆԵՐՑՈՒ - *տեն ԹԵՆԹԵՐՑՈՒ:*

ԹԵՆԵՐՑՕՑ - *տեն ԹԵՆԹԵՐՑՈՒ:*

ԹԵՆԱԿԵԼ/ԹԵՆԱԿԵԼ - *ած. Մետաղե կոնք՝ լազան ունեցող: Կ'ամ ըն, տըսնում՝ չծըրք՝ թըշտալով կընէգ՝ ըտըրգ բանք մանգ ըն իփում (Զ):*

ԹԵՆԱԿԵԼ/ԹԵՆԱԿԵԼ/ԹԵՆԱԿԵԼ - *գ. Խոշոր վաճառականի՝ առեւտրականի գաղութները: Թըշիրթթընը ըտըրանց ցը՛ղէն տուված ա (Բ):*

ԹԵՆԱԿԵԼ (*գրք. թիր (թիրջ)*) - *ծ. 1. Թնչելու ձայնը: Մին էլ, թը՛ռ, մին դուշ ա թըռնում (Բ): 2. Թնչունների թնչելու կանչ: Թը՛ռ, ա՛ ծէտ, քինա՛ ըտըղան (Զ):*

- Թըռ տալ - Որեւէ բան իրար ձեռքից խլելով՝ արագ գնել՝ վերցնել՝ սպառել: Ծըղողալովը տանում ա բազար, մին սըհաթումը թըռ ըն տամ (Բ):

ԹԵՆԱԿԵԼ (*գրք. թառամիս*) - *տեն ԹԵՆԱԿՕՑԵԼ:*

ԹԵՆԱԿԵԼ - *տեն ԹԵՆԱԿԵԼ:*

ԹԵՆԱԿԵԼ/ԹԵՆԱԿԵԼ (*գրք. թառանջեմ*) - *չք. տեն Թառանջ քաշիլ:*

ԹԵՆԱԿԱՆ - *տեն ԹԱՆԱԿԱՆ:*

ԹԵՆԱԿԱՆԻ - *Գործածվում է կապակցությունների մեջ:*

- Թըռմառ(ի) անել - Արագ սպառել՝ վերջացնել՝ վատնել: Էնքան ապըրանքը մին օրըմը թըռմառ ըրալ, տէրտալ նըստից (Բ):

- Թըռմառ(ի) ինիլ/տըռնալ - Արագ սպառվել՝ վերջանալ՝ վատնվել: Ըտի էլ էտ բըղասըլ տըղէն դնողան էտ մարթին փոկերը թըռմառ իլնվ (Զ):

ԹԵՆԱԿԱՆ/ԹԵՆԱԿԱՆ - *գ. Կերվածի կամ խմվածի մնացորդ՝ ավելցուկ: Ղունաղէն թըռմասկը տամ ըն էտ ուգ'օղէն (Զ):*

- Թըռմասկ անել - Լրիվությամբ որեւէ բան չուտել՝ չխմել, մնացորդ՝ ավելցուկ թողնել: Էտ մարթը հինքը օտում ար, թըռմասկ ար անում (Զ):

ԹԵՆԱԿԱՆ/ԹԵՆԱԿԱՆ (*գրք. թարշամիս*) - *չք. 1. Թառամել, թըշնել: ...Շօնը ասըմ ա- Բըշերալ շնտ յեր կըկէնաս, թըռմօշկած վարթերը տէն կածիս, թանգ վարթեր քաղիս... (ՀԺՅ, V, 581): 2. փխբ. Կնճռոտվել, խորշոմել:*

Ջահիլ կընէգ ա, ամմա իրը՛սը թըռմօշկալ ա (Բ): 3. փխբ. Աշխուժությունը կորցնել, եռանդից զրկվել, թուլանալ, խեղճանալ: Ապան մըհէնգ ա թըռմօշկալ, առաջ ագրահիլ ա իլնվ (Բ):

ԹԵՆԱԿԱՆ/ԹԵՆԱԿԱՆ/ԹԵՆԱԿԱՆ - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Թըռնէ-թառնէ կ'նվ - Անընդհատ հոգոց հանել՝ հառաչել: Էտ կընէգ՝ ը վեր ըտի թըռնէ-թառնէ ա կ'ամ, թանջիրը մին վը՛սկէ յա տամ (Զ):

ԹԵՆԱԿԱՆ - *տեն ԹԵՆԱԿԱՆ:*

ԹԵՆԱԿԱՆ/ԹԵՆԱԿԱՆ/ԹԵՆԱԿԱՆ - *չք. 1. Բարկությունից՝ հարբելուց՝ անընդունից եւն դեմքը կարմրատակել: Պը՛լին կըզնըվէլան նըհէտ թըռնից... (ՀԺՅ, VI, 181): 2. Խմորը թթվել՝ ուռչել: Թըվասկէն խըմօրը թըռննալ ա (Բ): 3. տեն ԹԵՆԱԿԱՆ(1, 2):*

ԹԵՆԱԿԱՆ - *չք. 1. Հեղուկի մեջ երկար մնալուց կամ շատ խոնավանալուց փափկանալ եւ ուռչել: Լօթին թըռնօց տիրին, թըռնսից (Բ): 2. Խմորը շատ թթվելուց՝ ուռչելուց հետո վար իջնել՝ սմբել: Էտ խըմօրը թըռնսիս ա, խէ հացը թըխում չը՛ս (Բ): 3. փխբ. Դառնանալ, տխուր լինել: Էտ ախճիգ՝ թըռնսիս ա, ըտըրգ նըստում (Զ): 4. փխբ. Լաց լիւնելու տրամադիր լինել: Էն ա թըռնսիս, լ'ըհա վեր տըրգ անիս, լնց ա իննկան (Բ): 5. փխբ. Հնանալուց փափկել ու թառամել: Մին թըռնսիս ա պէխկ ըն կըտըրում, մին բօթուլ արաղ խըմում (Զ):*

ԹԵՆԱԿԱՆ(Ը)ՆԵԼ - *նք. ԹԵՆԱԿԱՆԵԼ:*

ԹԵՆԱԿԱՆՕՑԵԼ - *չք. Ծատերը կամ շատ բան թռսխել:*

ԹԵՆԱԿԱՆ/ԹԵՆԱԿԱՆ - *ած. 1. Անընդհատ եւ աննպատակ թնչկոտող: Թըռը-վըռի հծկերը նի լըն տըռնում բօտանը, բարբաղ անում (Զ): 2. փխբ. Թեթևալիկ, ոչ լրջմիտ, թեթևամիտ: Թըռը-վըռի հարթնէն վէշ մին ըսկէտուր էլ սիրիլ չի (Բ):*

- Թըռը-վըռի(ն) ըղնել - Աննպատակ շարժվել, ինչ անելը չիմանալ: Մարթը վեր կ'ամ ար տօն, էտ կընէգ՝ ը վախան նըհէտ թըռը-վըռի յար ըղնում (Զ):

ԹԵՆԱԿԱՆ - *տեն ԹԵՆԱԿԱՆ:*

ԹԵՆԱԿԱՆԵԼ - *տեն ԹԵՆԱԿԱՆԵԼ:*

ԹԵՆԱԿԱՆ/ԹԵՆԱԿԱՆ (*գրք. թրթեմ, թըռնեմ*) - *չք. 1. Արագ-արագ այս ու այն կողմ շարժվել՝ տատանվել: Ծառէն տիրըվէն քամուն անա թըռնը-*

ԹԵՐՈՍՓ - տէս ՂԵՍՓ:

ԹԵՐՄԱՔ - գ. 1. տէս ԹԵՐ: 2. փխր. Անպետք՝ թափելու բան: Թըփանքը ածում ըն ըխարհարը (Բ):

ԹԵՐԹԹԱԹԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԹԱԹԱԹԱԹ - ած. Թեփի մեջ թաթախված, թեփոտված: Ծղղացականը ըլլիթթաթախ, թըփըթաթախ, տոնս ա կ'ամ (Ձ):

ԹԵՐԹԵԽԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԵԽԱԹԱԹԱԹ - ած. Թեփի հետ խառն, հետը թեփ խառնած: Էտ անլերը ըտի թըփըխառնը ծախում ըն էտ ախմաղ մարթին լըրա (Բ):

ԹԵՐԹԵԿԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԵԿԱԹԱԹԱԹ - չք. 1. Թեփոտ դառնալ, թեփով կեղտոտվել, վրան թեփ քսվել: Աղվէսը նի յա մընում թեփին մաջը, թըփըկալած տոնս կ'ամ (Ձ): 2. Գլխի՝ մաշկի վրա թեփ գոյանալ: Խըղճեն կըլծիթ թըփըկալած ա, կարում չի մին ճար անէ, ըզաղվէ էտ թեփան (Բ):

ԹԵՐԹԵՐԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԵՐԱԹԱԹ - ած. Թեփը հանած, թեփազերծ: Կուրկուտը թըփըհան ցորնալ ըն իփոն (Բ):

- Թըփըհան անէլ - Թեփը հանել, թեփազերծել: Այան ցորէնը սանդին մաջին թակում ա, թըփըհան անում (Ձ):

- Թըփըհան ինի/տըննալ - Թեփը հանվել, թեփազերծվել: Էնքան թակում ըն, վեր ցորէնը թըփըհան ա տըննում (Բ):

ԹԵՐԹԵՐԱԹԵԼ - նք. 1. Թափ տալ, ցնցել: Կոլան թըփըհարից, դիւրը կիւնուն նըրը՝տ խառնըլից (Բ): 2. Տարութել, շարժել: Զան բուլբուլը թըփըհարից թեփելը, օրախ-օրախ ըսկըսից յէրը ախիլը (ՅԺՅ, V, 98): 3. Տնցումներով վեր ու վար նետել (սայլը, մեքենան են): Ըրբան էնքան թըփըհարից, տահանք լափ տոնգնացէն (Ձ): 4. փխր. Զանդիմանել, պարսալվել, քննադատել: Ժողովումը բըրիգադիոն մին լ'ավ թըփըհըրը՝ցէն (Ձ):

ԹԵՐԹԵՐԱԹԵԼ - կք. եւ չք. ԹԵՐԹԵՐԱԹԵԼ-ի:

ԹԵՐԹԵՐԹԵՐԵՐ - գ. Փորոտիքն իր պարունակությամբ: Կ'ոնը վը՛խճարը օտում ա, թըփընթըրէթը թօղում (Բ):

- Թըփընթըրէթը վեր ածել/ցըրը՛վ տալ - անրգ. Փորոտիքը դուրս թափել, սպանել: Տը՛ղը խէլունը չի կացալ, թըփընթըրէթը վեր ըծը՛ցէն (Բ):

ԹԵՐԹԵՐԹԵՐՍՈՐ - տէս ԹԵՐԹԵՐԹԵՐԵՐ:

ԹԵՐԹԵՐ-ԹԵՐԹԵՐԻՐ/ԹԻՓԹԵՐ-ԹԵՐԹԵՐԻՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թըփընթեփուտ անէլ - 1. Թարտալ՝ ցնցումներ գործել (թեջունը՝ մորթելու ժամանակ): Վեր մօրթում ըն, հավը թըփընթեփուտ ա անում (Բ): 2. Անտեղի ճիգ գործադրել, վերջին ուժերը լարել: Զիշքան թըփընթեփուտ ըրալ, կարից

վէջ հըսկըցընէ, վեր էտ կ'ուղթօնը ինք'ը չի ըրալ (Ձ):

ԹԵՐԹԵՐԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԵՐԱԹԱԹԱԹ - ած. Փետուրները թափած՝ հանած՝ պոկած: Էտ թըփընթան հավը հընդիւշկօցը օր-իշը՛ղ չար տամ (Ձ):

- Թըփընթան անէլ - տէս ԹԵՐԹԵՐԵԼ:

- Թըփընթան ինի/տըննալ - տէս ԹԵՐԹԵՐԵԼ:

ԹԵՐԹԵՐԱԹԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԵՐԱԹԱԹԱԹԱԹ - տէս ԹԵՐԹԵՐԵԼ:

ԹԵՐԹԵՐԱԹԱԹԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԵՐԱԹԱԹԱԹԱԹԱԹ - տէս ԹԵՐԹԵՐԵԼ:

ԹԵՐԹԵՐԱԹԵՐԵԼ/ԹԻՓԹԵՐԱԹԵՐԵԼ - տէս ԹԵՐԹԵՐԵԼ:

ԹԵՐԹԵՐԱԹԵՐԵԼ - նք. Զառախակի՝ շատ թափթեփել, այստեղ-այնտեղ անկարգ կերպով թափթեփել: Ըմընէթը տանը թըփըթփօտում ա, ինք'ը ք'իւնամ հըրսանէթ' (Բ):

ԹԵՐԹԵՐԱԹԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԵՐԱԹԱԹԱԹԱԹ - Կոթին ամրացրած փայտե ձող՝ թափչակ ունեցող (բահի մասին): Թըփընթալվեր թիյալը պիհալ տալը հիշտ ա (Բ):

ԹԵՐԹԵՐԱԹԱԹԱԹ/ԹԻՓԹԵՐԱԹԱԹԱԹ - 1. ած. Փետուրներ ունեցող, փետրապատ: Թըփընթալվեր հավը մըրսէլ չի (Բ): 2. գ. Թեջուն, հավը: Էտ ախճիգ'ը յալլը՛խը թափ ա տամ, հիշքան թըփընթալվեր կա՛ հըվաքվում ըն (Ձ):

ԹԵՐԹԵՐԵԼ/ԹԻՓԹԵՐԵԼ - նք. Ծատերին եւ շատ փետրել, փետրատել: Զալվերը մըրթօտում ըն, թըփընթօտում (Բ):

ԹԵՐԹԵՐԵԼ/ԹԻՓԹԵՐԵԼ - կք. եւ չք. ԹԵՐԹԵՐԵԼ-ի:

ԹԵՐԹԵՐԵԼ/ԹԻՓԹԵՐԵԼ - տէս ԹԵՐԹԵՐԵԼ (1):

ԹԵՐԹԵՐԵԼ/ԹԻՓԹԵՐԵԼ - տէս ԹԵՐԹԵՐԵԼ:

ԹԵՐԹԵՐ - տէս ՏԵՐԹԵՐ:

ԹԵՐԵԼ/ԹԵՐԵԼ (գրք. թուր) - գ. 1. Բերանի խոռոչում հատուկ գեղձերից արտազատվող հեղուկ նյութ՝ թուր: Վեր թըրէն նըրը՛տ անում ա կ'ամ, կըլծի ա ըղնում, վեր պէնը պիւրթ ա (Ձ): 2. փխր. տէս ԹԵՐԵԼԹԵՐԱԹԱԹ:

- Թըրը կօլ տալ - 1. Ուտելու մեծ ցանկություն ունենալ: Աղվէսը հավէն յէշում ա, թըրը կօլ տամ (Ձ): 2. Անարգանքը՝ անպատկությունը անպատասխան թողնել՝ հանդուրժել: Էտ մարթը խըղճանում ա, թըրը կօլ տամ, ք'իւնամ (Ձ): 3. Մեկով կամ մի բանով շատ հիանալ, ունենալու փափագ ունենալ: Վը՛սկէն վեր տըննում ա, թըրը կօլ ա տամ (Ձ):

- Թըրը (պիրանումը) չուրանալ/ցըմաքել - 1. Սաստիկ ծարավել: Թըրըս չուրացալ ա, մին կաթ ճուր չի կա, թախըմի (Բ): 2. Սաստիկ վախենալ, ահա-

բեկվել: Դէվը էտ տըղէն վեր տըննում ա, թըրը չուրանում ա (Ձ):

ԹԵՐԵԼ - ձ. Մի բանից հրաժարվելու արհամարհական արտահայտություն՝ թող կորչի, կորցրու: Թըրած, հիւնջը օգում ա՝ անէ, յը՛ս կօրծ չօնիմ (Ձ):

ԹԵՐԵԼԱԹԱԹ/ԹԻՓԵԼԱԹԱԹ (գրք. տաքիս) - չք. 1. Այլեւ չմրսել, ցրտություն չզգալ: Էտ օխծը թըրանում ար քարէն ճէխընը (ՅԺՅ, V, 223): 2. Զերմության աստիճանը բարձրանալ, տաք դառնալ: Ծիւրը թըրանում ա, անգին թոռնէրէն լըղըցընում ա (Ձ): 3. Ցրտերն անցնել, եղանակը տաք դառնալ: Օրերը թըրանում ա, խընջըլօզը տոնս ա կ'ամ (Բ): 4. փխր. Գրգռվել, հուզվել, բարկանալ: Կընգանը ջուղընէրան Կարօն էլ իվիլ ա թըրանում (Բ): 5. փխր. Սաստկանալ, բորբոքվել, թեժանալ: Թը՛փը ք'իւնանլ թըրանում ա (Բ): 6. փխր. Սիրտը մեկին՝ մի բանի կաշել, ջերմ զգացումներ տածել: Թաքալէրին ախճիգ'ը էլ իվիլ ա էտ տըղին լըրան թըրանը (ՅԺՅ, V, 229): 7. փխր. Մարմնի որեւէ մասում տաքություն զգալ (հարվածից, բորբոքումից): Վեր ախճիգ'ը սիլլան յա տամ, էտ տըղէն թօշը թըրանում ա (Ձ): 8. փխր. Ոգետրվել, բորբոքվել: Զիշկան թանրիփ ըն անում, էնքան էտ տըղան թըրանում ա (Ձ):

ԹԵՐԵԼ (գրք. թեմ) - նք. 1. Թուրք բերանից դուրս նետել, թքել: Տափէն թըրում ա (Բ): 2. փխր. Բերանում եղած այլ նյութերը դուրս նետել՝ թափել: Թըրում ա, էտ մածունը վեր ածում (Բ): 3. փխր. Անարգել, անպատկել, հանդիմանել: Ծիւրըքէ՛լ լօխ թըրում ըն ըտըրան լըրա, վեր կ'ուղթօն ա անում (Ձ): 4. փխր. Անարգանքով մերժել, հրաժարվել, արհամարհել, ձեռք քաշել: Թըրում ա ամ մէն հիւնջին լըրա, քօջիւմ (Բ):

- Թըրածը (յը՛ս) լիւզիլ - Ասածից ետ կանգնել, խոստումը չկատարել, խոսքի տերը չլինել: Տըղամարթը ուրան թըրածը վեր յը՛ս լիւզից, էլ հիւնջ տըղա՛մարթ, քած ա (Բ):

- Թըրած ինիլ - Արհամարհանքով մի բանից հրաժարվել, արհամարհել: Յը՛ս թըրած օնիմ, ըտըրանց ըրած լ'իվթօնը օզում չըմ (Ձ):

- Թըրած, նը՛ստա տըված - Ոչ ամուր, խախտա: Թըրած, նը՛ստա տըված մըղակ ար, մին կուճի վեր թըրից, դանստի պուր յը՛կալ (Ձ):

- Թըրել, նը՛ստա տալ - Ոչ ամուր, անորակ կառուցել՝ կացնել: Սաքալ պատ ա տինում, թըրում ա, նը՛ստա տամ (Բ):

- Թըրիս՝ տափը չի ըղնել - 1. Սաստիկ շոգ է: Զավան էնքան տաք ա, վեր

թըքիս, տափը չի ըղնել (Բ): 2. Սաստիկ ցուրտ է: Ըստի ծըմբեռն հանձն իլան չի. թըքիս, տափը չի ըղնել (Ձ):

ԹԵՄԵՆԸ - տեն ԹԵՄԵ:

ԹԵՄԵԹԵՅԱՆԹ/ԹԵՄԵԹԵՅԱՆԹ - գ. Ամոթանք, նախատիք, անպատվություն: Էտքան թըքըթծիմանքանը յըտը էլիս կ'ըղոթուն ա անում (Ձ):

- Թըքըթծիմանք անել - տեն Թըքըթծիմանք տալ:

- Թըքըթծիմանք կօլ տալ/յըտ օնել - տեն Թըքըթծիմանք օտել:

- Թըքըթծիմանք տալ - Խիստ նախատել, ամոթանք տալ, խայտառակել: Նօրից ըն հրվաքվում, մին լիավ թըքըթծիմանք տամ (ԱԱԼ, 68):

- Թըքըթծիմանք օտել - 1. Անարգվել, նախատվել, խայտառակվել: Տուլաշ մարթ ա, էտքան թըքըթծիմանք ա օտում, էլիս յըխնըվում չի (Բ): 2. Աղաչանք-պաղատանք անել, երեսը սեւացնել: Շատ թըքըթծիմանք ա օտում, մինչըվ կարում ա տըղեն հըտե կործ քըթենա (Բ):

ԹԵՄԵՍՕՐ/ԹԵՄԵՐՈՒՍՕՐ/ԹԵՄԵՍՕՐ - տեն ԹԵՄԵԹԵՅԱՆԹ:

ԹԵՄԵՆ-ԹԵՄԵՆ/ԹԵՄԵՆ-ԹԵՄԵՆ - ած. մ. Գաղտագողի, ծածուկ, գաղտնաբար: ...Օգնում ա թըքըն-թաքուն հենց ք'ընան, վըր օցը տեհնա վուչ (ԼՂԲԸ, 266):

ԹԵՄԵ - տեն ԹԻԹ:

ԹԵՄԵ - տեն ԹԻԹ:

ԹԵՄԵՆ(Ն)Է - տեն ԹԻԹՆ(Ն)Է:

ԹԵՄԵԱՍ - ած. 1. Կատաղած, գազազած: Մին թըքնաս արչ ա տիւս կ'ամ, ըտըրան ցըրըվ տամ (Ձ): 2. Ամբարտավան, ինքնահավան: Թըքնաս մարթին անա զանիւն տարած ա (Բ):

ԹԵՄԵՆԱՆ/ԹԵՄԵՆԱՆ - ած. Թաքուն փախցնող՝ գողացող: Թըքունառ կ'իւլին անա վըխնար չի պըրծընել (Ձ):

ԹԵՄԵՆԻԶ/ԹԵՄԵՆԻԶ - ած. Ոչ շատ տաք, գոլ: Թըքունի ճիրանկ ա իրըտը լըվանում (Բ):

ԹԵՄԵՆՏ/ԹԵՄԵՆՏ - ած. Թուք քսված, թքով կեղտոտված: Թըքուտ ծիրքերակ ա հաց օտում (Բ):

- Թըքուտ անել - Թուք քսել, թքով կեղտոտել: Թըքուտում ա, էտ թոխտը սաղ թըքուտ անում (Ձ):

- Թըքուտ ինիլ/տըղնալ - Թուք քսվել վրան, թքով կեղտոտվել: Էտ վեր խօսում ա, ըրըչին տիրած ամանը թըքուտ ա տըղնում (Բ):

ԹԵՄԵՍԷԼ/ԹԵՄԵՍԷԼ - նր. Հաճախակի կամ զանազան տեղեր թքել: Մըքը թըքօտում ա, մարթին թօղում, ինքը ք'իսամ (Ձ):

ԹԻԳՆԱՄԱՅ (գրք. թիկնապահ) - գ.

տեն Թեգնիւք պահող: ...Մեծ ախպերը իւրան թիգնապահերակը կուռնուր ախպօրը տանում ա, թօղում իւրանց տանը (ՀԺՀ, V, 443):

ԹԻԹԵՎ - 1. գ. Մանր փոշի: Մին հափուր թիթան յա յօր օնում, յըլըխումը պըտատում, տանում (Ձ): 2. ած. փխբ. Թեթել եւ չոր: Թիթան փանդ ա (Բ):

ԹԻԹԵՎ - տեն ԹԻԹԵՎ:

ԹԻԹԵՎՈՒՆԸ - տեն ԹԵՐԹԵՎՈՒՆԸ:

ԹԻԹԵՎԱՆԱԼ/ԹԵՐԹԵՎԱՆԱԼ - չք.

Թեթեամիտ՝ թեթեստիկ դառնալ: Առաջ ծանդը-ծըրդըմէ կընէգ՝ ա իլան, միհէնգ՝ ա թիթըգացալ (Բ):

ԹԻԹԵՎՅԱՆԱԼ/ԹԵՐԹԵՎՅԱՆԱԼ - նր. ԹԻԹԵՎԱՆԱԼ-ի:

ԹԻԹԵՎՅՈՒՆ/ԹԵՐԹԵՎՅՈՒՆ - գ. Թեթեամիտ՝ թեթեստիկ լինելը, թեթեամտություն, թեթեստիկություն: Թիթըգօթունը ջանիլ հարթանը սըգական չի (Բ):

ԹԻԹԵՆ (գրք. թիթեն, հ.ե. *pter-) - տեն ԹԵՐԹԵՎԱՆԱԼ:

- Թիթեն անել - տեն ԴԻՆԱՆԱԼ (1):

ԹԻԹԵՆԻԶ - գ. Մի տեսակ թռչող միջատ: Լիւր նի յըն կըցընում, թիթենընէքը վըհաքվում ըն (Բ):

ԹԻԹԵՆՈՒՄԻԿՈՒՆ - տեն ԹԻԹԵՆԻԶ:

ԹԻԹԵՎ/ԹԻԹԵՎ (գրք. թեթել) - ած.

1. Փոքր կշիռ ունեցող, ոչ ծանր: Մին թիթեվ քար ա թօղ անում, էտ դուշը թըռչում ա (Ձ): 2. Տեսակարար կշռով փոքր: Պէխէ փանդ կաղեն փանդան թիթեվ ա (Բ): 3. Մեղմ թույլ կերպով արտահայտվող: Մին թիթեվ քամէ յա պըցըրանում (Բ): 4. Հեշտ կատարվող, դյուրին: Ապան պըռավալ ա, բուստանէն թիթեվ կօրծերըն էլ չի կարում անել (Բ): 5. Դյուրամարս, հեշտ մարսվող: Իփան լիփիթըրը թիթեվ խօրանգ ա (Բ): 6. Քիչ ծախս պահանջող: Մին թիթեվ առուտօր ա անում, ք'իսամ տօն (Ձ): 7. Բարակ, ոչ հաստ, ոչ խիտ գործած, ոչ տաք պահող (հագուստ): Բափկէնը ծըմընըվա կէսին մին թիթեվ պէնջակ ա քըցնում ջընըղնէրէն, տիւս կ'ամ շինամաչը (Ձ): 8. Ոչ խիստ, մեղմ: Մին թիթեվ թըքըթծիմանք ըն տամ, պէց թօղում (Բ): 9. Մակերեսային, հարեանցի: Գուգին մին թիթեվ յէշում ա, էտ ախճիգ'ը կ'իրմիրում ա (Ձ): 10. տեն ԹԻԹԻԶ: 11. Ոչ խոր, մակերեսային, ոչ երկարատե: Մին թիթեվ վեր քօն ա ինիւմ, կըխացալը ընցընում ա (Բ): 12. Ներելի, հանդուրժելի, ոչ ծանր պատժի ենթակա: Խօխան թիթեվ ալէգ՝ ըրակ, մարը կըզնըվից (Բ): 13. Ոչ մեծ, ոչ շքեղ (կառույց, տուն):

Խալխերը պըլըտեն յըն շինում, պէն չըն ասում, Յեղիշըն էլ մին թիթեվ տօն ա շինան, լօխ ըտըրանա յըն խօսում (Բ): 14. Ոչ ծանր, ոչ խոր (հիվանդություն, վերք եւն): Զավէնին հիվանդօթունը էնքան էլ թիթեվ չի, հիշքան ինքըն ա գ'իւղնում (Բ):

- Թիթեվ աշկալ յէշիլ - Անտարբեր լինել, լուրջ չվերաբերվել: Էտ կընէգ'ը ամէն հիւնչին թիթեվ աշկալ ար յէշում (Ձ):

- Թիթեվ պըրծընել - Որեւէ բանից՝ դժվարությունից, աղետից, վտանգից, ծախսերից եւն, փոքրիկ տուժով՝ պատժով ազատվել՝ դուրս գալ: Թէմուրը ճըղպօրան վեր ա ընգալ, ամմա, փարք՝ Ըստուծու, թիթեվ ա պըրծալ:

ԹԻԹԵՎ-ԹԻԹԵՎ/ԹԻԹԵՎ-ԹԻԹԵՎ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թիթե-թիթի անել/կ'ան - տեն ՍԵՐԹԵՎԱՆԱԼ:

ԹԻԹԵՎՆԱՆԱԼ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թիթենընիւն ինիլ/տըղնալ - Թիթենը բոժոժից դուրս գալ: Ըրըաման վըխտեն բիշըրը՝ցէն վէչ, թիթենընիւն իլան (Ձ):

ԹԻԹԵՎԱՆԱԼ/ԹԵՐԹԵՎԱՆԱԼ (գրք. թեթեանալ) - չք. 1. Թեթել դառնալ, կշռով պակասել, ավելի քիչ կշռել: Ծուղուպուրը չուրացալ, թիթեվացալ (Բ): 2. Բեռը՝ ծանրությունը պակասել: Տըստում ա, վեր էշը տիժէր ա ք'իւնում, մին մէշուկ ցօրէնը յօր ա օնում, թիթեվանում ա ըրբան (Ձ): 3. Թուլանալ, մեղմանալ: Ծար ա խըմում, ցավէրը թիթեվանում ա (Բ): 4. Հեշտանալ, դյուրին դառնալ: Պատէրը վեր տիւնում ըն պըրծընում, կօրծը թիթեվանում ա (Բ): 5. տեն ԹԻԹԵՎԱՆԱԼ: 6. Հարգանքը կորցնել, հեղինակագրվել: Էտ կ'ուղուրունանը յըտը Սարօն շատ թիթեվացալ շէնումը (Ձ): 7. Հանգստանալ, հոգսերից՝ մտահոգությունից ազատվել, ծանրաբեռնվածությունը պակասել: Պարթկէրը տըվալ, թըթեվացալ (Բ): 8. Բարկոքվել, բարելավվել: Կըռըվը պըրծալ, մեր ժըղուկուրթէն ապրուստը թիթեվացալ (Բ): 9. Բնական կարիքը հոգալ, զուգարան գնալ: Բ'իւնում ա զախօտ, թըթեվանում, կ'ամ (Ձ):

ԹԻԹԵՎՍՕԼԻԳ/ԹԵՐԹԵՎՍՕԼԻԳ - տեն ԹԻԹԻԶ:

ԹԻԹԵՎՅԱՆԱԼ/ԹԵՐԹԵՎՅԱՆԱԼ (գրք. թեթեանցանալ) - նր. ԹԻԹԵՎԱՆԱԼ-ի:

ԹԻԹԵՎՅՈՒՆ/ԹԵՐԹԵՎՅՈՒՆ (գրք. թեթեստիւն) - գ. 1. Թեթել լինելը, տեսակարար կշռով եւ քաշով թեթել ա-

ԹԻՍԲԻԼԵՍԱՆԱ - տեն ԹԵՍԲԻԼԵՍԱՆԱ:

ԹԻՍԲԻԼՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹԵՍԲԻԼՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԹԻՍԲԻԼՕԹՈՒՆ - տեն ԹԵՍԲԻԼՕԹՈՒՆ:

ԹԻՍԻԶԻԼ - տեն ԹԵՍԻԶԻԼ:

ԹԻՍԻԶՄԻԶԻ - տեն ԹԵՍԻԶՄԻԶԻ:

ԹԻՍԻԶՎԻԼ - տեն ԹԵՍԻԶՎԻԼ:

ԹԻՍԻԶՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹԵՍԻԶՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԹԻՍԻԶՕԹՈՒՆ - տեն ԹԵՍԻԶՕԹՈՒՆ:

ԹԻՍԻՇՆՎԵՐ - տեն ԹԵՍԻՇՆՎԵՐ:

ԹԻՍԻՇՆՏԵՐ - տեն ԹԵՍԻՇՆՏԵՐ:

ԹԻՅԱԿՕԹ - տեն ԹԵՅԱԿՕԹ:

ԹԻՅԱՊԵՆ - տեն ԹԵՅԱՊԵՆ:

ԹԻՅԱՎԵՐ - տեն ԹԵՅԱՎԵՐ:

ԹԻՅԱՔԱՄ - տեն ԹԵՅԱՔԱՄ:

ԹԻՅՈՐՈՒՆ - տեն ԹԵՅՈՐՈՒՆ:

ԹԻՆԳԱԿԱՆ - տեն ԹԵՆԳԱԿԱՆ:

ԹԻՆԳԱՆԱԼ - տեն ԹԵՆԳԱՆԱԼ:

ԹԻՆԳԱՆՈՒՏ - տեն ԹԵՆԳԱՆՈՒՏ:

ԹԻՆԳԱՎՈՒՆ - տեն ԹԵՆԳԱՎՈՒՆ:

ԹԻՆԳՐԲԱԶԱՐ - տեն ԹԵՆԳՐԲԱԶԱՐ:

ԹԻՆԳՐՄԱԼ(Ա) - տեն ԹԵՆԳՐՄԱԼ(Ա):

ԹԻՆԳՐՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹԵՆԳՐՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԹԻՆԳԻԼ - տեն ԹԵՆԳԻԼ:

ԹԻՆԳՕԹՈՒՆ - տեն ԹԵՆԳՕԹՈՒՆ:

ԹԻՆԶՆ/ԹԵՆԶԱ - գ. 1. Եղեգնից կամ դալար շիվերից հյուսած ուղղանկյունաձև ցանց, որի վրա պահում են շերամի որդը կամ օգտագործում են վրան մրգեր, բանջարեղեն են փռելու համար: Վերջը թխված լըրա լըն պահում (Բ): 2. Մի բաժին շերամի սերմ կամ որդ, որ պահում են մի սեղանի վրա: Դժրուց Թամարան ամեն տարե տասսը թխված վերջն ա իլնը պղծես (Բ):

ԹԻՇԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թիշի վրճակ - Կնամոլ տղամարդ: Էտ թիշի վրճակը շենընը կընե՞ք չի թողից, լոխճիս բիյաբուտ ըրավ (Բ):

ԹԻՇՏԱՎԵՐ - տեն ԹԵՇՏԱՎԵՐ:

ԹԻԶԻՐՕԹՈՒՆ - տեն ԹԵԶԻՐՕԹՈՒՆ:

ԹԻՍԻ¹ - տեն ԹԵՍԻ¹:

ԹԻՍԻ²/ԹԵՍԻ² - գ. 1. Աղանձած սիւեռ, որ նախքան աղանձելը մի քանի ժամ պահում են ջրի մեջ: Խօխէնը՝ թիսին շատ ըն սիրում (Բ): 2. Կիսբ. Կիսատ-պռատ խորոված միս՝ կարտոֆիլ եւն: Զինչ խըրաված, թիսի յա, լի⁶ (Բ):

- Թիսի անել - 1. Սիսեռը աղանձել: Թիսի յա անում, ածում խօնցը ջուբերը, հըղէ տիսնում (2): 2. Կիսատ-պռատ խորովել: Մէսը քաշում ա շամփուրը, թիսի անում, թըրդը-թայրի օտում, քիսամ (2):

ԹԻՍԻԿԱՎԵՐ - տեն ԹԵՍԻԿԱՎԵՐ:

ԹԻՍԻՍՕԼԻ - տեն ԹԵՍԻՍՕԼԻ:

ԹԻՍԻԿԱՎԱ - տեն ԹԵՍԻԿԱՎԱ:

ԹԻՎ (գրք. թիւ) - գ. 1. Քանակը արտահայտելու հասկացություն: Զենգ՝ խէր թիվ ա (Բ): 2. Գումար, ամբողջ քանակը: Ըտըրա վըխճըրներէն թիվը վէշ միսը գիւղիւմ չի (Բ): 3. Հաշիվ, համարք: Ամեն դժնում հըմբարում ա, թիվը մընան քըցում (2): 4. Տարեթիվ, թվական: Հազար ինը հարիւր տասնըինը թիվը նուրը՝ ըղճցուց հը՝ տէ գնկում տարե յա իլնը... (ԱԱ, 85): 5. Ժամանակաշրջան: Միհէնգ՝ վա թըվումը ապըրէը հիշտ չի (Բ):

- Թիվը փոխվել - Ժամանակները՝ պայմանները՝ իրավիճակը փոխվել, այլևս նախկինի պես չլինել: Թիվը փոխվալ ա, միհէնգ՝ վա հարթները պըտրոնէն, ըսկէսվորը մըհալ չըն քըցում (Բ):

- Թիվ չլինի - Անչափ շատ լինել: Սըմսունէն կըվէրէն թիվ չի կա (Բ):

ԹԻՎԱԹԱՓ - տեն ԹԵՎԱԹԱՓ:

ԹԻՎՆԵՐ - տեն ԹԵՎՆԵՐ:

ԹԻՎԱՎՈՐ - տեն ԹԵՎԱՎՈՐ:

ԹԻՎՏԱԿ - տեն ԹԵՎՏԱԿ:

ԹԻՎԹԱՓԵԼ - տեն ԹԵՎԹԱՓԵԼ:

ԹԻՎԻԼ-ԹՎԻԼ - տեն ԹԵՎԻԼ-ԹՎԻԼ:

ԹԻՎԵԱՎԵՐ - տեն ԹԵՎԵԱՎԵՐ:

ԹԻՎԵՏԱԿ - տեն ԹԵՎԵՏԱԿ:

ԹԻՎԵՐԴՏՕԿ - տեն ԹԵՎԵՐԴՏՕԿ:

ԹԻՐՆ/ԹԵՐՆ - գ. Որեւէ ցանքսով զբաղեցրած հողակտորի առանձին հատված: Մին թիրն լօթի յա կարում, էրկու թիրն՝ կարտօշկա (2):

ԹԻՐՆ-ԹԻՐՆ - մ. Մասերի բաժանված, ըստ մասերի, առանձին մասերով (հողակտորի մասին): Բօստանը թիրն-թիրն ճիրնում ա (Բ):

- Թիրն-թիրն անել - Հողակտորը մասերի բաժանել՝ բաժինների վերածել: Էտ վը՞ղը թիրն-թիրն լըն անում, բիջն-րնում (2):

ԹԻՐԹԵՐԻԼ - տեն ԹԵՐԹԵՐԻԼ:

ԹԻՐԹԵՐՈՒԿ - տեն ԹԵՐԹԵՐՈՒԿ:

ԹԻՐԹԵՓ(ՆԸ)/ԹՆՐԹՆՓ - գ. Նոսր տեղացող ու բարակ շերտով նստող ձյուն: Էս հինչ ծնուն ա, թիրթէփ ա (Բ):

- Թիրթէփ(նը) տիսիլ - Նոսր ձյուն տեղալ եւ բարակ շերտով նստել: Վէր մին թիրթէփ թիրթէփ ա տիսնում, Ջինա-վուրը էլ տանան տնու չի կ'ամ (Բ):

ԹԻՐԻՄ - գ. Մի տեսակ բույս, որի

տերեւները չորացնելով եւ փոշիացնելով օգտագործում են կաշին դաբաղելու համար: Թիրիմը չորըցընում ըն, աղում, կաշին նը՝ ստավ դըբաղում (2):

ԹԻՐՅԱՏԵԼ - տեն ԹԻՐՅԱՏԵԼ:

ԹԻՐՅԱՏԵԼ - տեն ԹԻՐՅԱՏԵԼ:

ԹԻՐՅՏՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹԻՐՅՏՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԹԻՐՄԱ - ած. Ասեղնագործ, ասեղով գործված (կտոր, շոր եւն): Յէս ախճիգ՝ ըմ, ալ կօզիմ, մը՝ շկիս թիրմա շալ կօզիմ... (ԼՂԲ, 194):

ԹԻՐՄԱ (գրք. թուրմ (թաց), հ.է. *tū-r-) - գ. Նոր՝ եփը դեռ չավարտված գինի՝ մաճար: Թիրման խըմում ըն, հնր-փնում (Բ):

ԹԻՐՉ(Ը)ՎԻԼ - տեն ԹԵՐՉ(Ը)ՎԻԼ:

ԹԻՐՉԻԼ - տեն ԹԵՐՉԻԼ:

ԹԻՐՉՕՏ - տեն ԹԵՐՉՕՏ:

ԹԻՐՍԶԻԼՕՐ - տեն ԹԵՐՍԶԻԼՕՐ:

ԹԻՐՍԵՊԱՐԱՆ - տեն ԹԵՐՍԵՊԱՐԱՆ:

ԹԻՐՍԵՊԻԼՕՐ - տեն ԹԵՐՍԵՊԻԼՕՐ:

ԹԻՐՍՕԹՈՒՆ - տեն ԹԵՐՍՕԹՈՒՆ:

ԹԻՐՓՆԵՐ - տեն ԹԵՐՓՆԵՐ:

ԹԻՓԱՆՔ - տեն ԹԵՓԱՆՔ:

ԹԻՓԹԱԹԱՆ - տեն ԹԵՓԹԱԹԱՆ:

ԹԻՓԹԱՐ(Ն)Ը - տեն ԹԵՓԹԱՐ(Ն)Ը:

ԹԻՓԹՎԻԼԻԼ - տեն ԹԵՓԹՎԻԼԻԼ:

ԹԻՓԹՅԱՆ - տեն ԹԵՓԹՅԱՆ:

ԹԻՓԸՆ-ԹԵՓՈՒՆ - տեն ԹԵՓԸՆ-ԹԵՓՈՒՆ:

ԹԻՓԸՆՅԱՆ - տեն ԹԵՓԸՆՅԱՆ:

ԹԻՓԸՆՅԱՆԵԼ - տեն ԹԵՓԸՆՅԱՆԵԼ:

ԹԻՓԸՆՅԱՆՎԵԼ - տեն ԹԵՓԸՆՅԱՆՎԵԼ:

ԹԻՓԸՆՊՏԵՐԵՆ - տեն ԹԵՓԸՆՊՏԵՐԵՆ:

ԹԻՓԻ (թըք. tipi) - գ. 1. տեն ԹԻՐ-ԹԵՓ(ՆԸ): 2. Ձյունախառն մորիկ: Մին թիփի յա ըսընսվում, չօբանը գիւղիւմ չի, թա հինչ անէ (2): 3. փխբ. Սուտ, փչոց: Ըտըրա ըսընէն սաղ թիփի յա (Բ):

- Թիփի անել - 1. Բուք անել: Թիփի յա անում, ըտըրանը կօրծը թողում ըն կէսատ (2): 2. Սուտ ասել, փչել: Ջիհիլ-նէն հըվաքվում ըն, ըսկըսում թիփի ա-նէլը (2):

ԹԻՓՉԿԱՎԵՐ - տեն ԹԵՓՉԿԱՎԵՐ:

ԹԻՓՈՎԵՐ - տեն ԹԵՓՈՎԵՐ:

ԹԻՓՈՏԵԼ - տեն ԹԵՓՈՏԵԼ:

ԹԻՓՈՏ(Վ)ԵԼ - տեն ԹԵՓՈՏ(Վ)ԵԼ:

ԹԻՓՕՏ(Վ)ԷԼ - տեն ԹԹՓՕՏ(Վ)ԷԼ:
ԹԻԲՄ - տեն ԹԻԲՄ:

ԹԻԲՄ/ԹԹԲՄ/ԹԻԲՄ/ԹԹԲՄ (պրս., թրք. *tike*) - գ., ած. 1. Ուտելու պատահ: Լըհա վեր լիւսը ծաքում ա, մարը յըրան ա պըրծընում, մին թըք'ա հաց տընում ծէրքէն, դարկում հանդը (ՆԱԲ, 50): 2. փխթ. Պատահ, կտոր: Զըրքարուտ տը'դ ա, վը'դու թիք'ա չի կա (Ձ):

- Թիք'ա անել - Բիչ ուտել, թեթեւակի սնվել: Նըստում ա, թա թիք'ա անէ, շօնը հանցում ա (Ձ):

- Թիք'եք'ը հըմբարել - Մեկին ուտելու ժամանակ ակնդետ նայել, նայելով կաշկանդել: Էտ պառապը դունադէն թիք'է-ք'ը հըմբարում ա, թօղում չի, թա հաց օտէ (Ձ):

ԹԻԲՄ-ԹԻԲՄ - մ. Մաս-մաս, ըստ մասերի: Էտ ք'ծթիկը թիք'ա-թիք'ա ճըրդօտում ա (Ձ):

- Թիք'ա-թիք'ա անել - 1. Մաս-մաս՝ կտոր-կտոր անել, մասերի բաժանել: Ասլանը մէսը թիք'ա-թիք'ա յա անում, տամ ճուտէրէն (Ձ): 2. Պատահողով, հոշոտել, բզկտել: Էս ըխճըկէրքը ասում ըն.- Շուտ ըրա տոն յէք, թա չէ օշափը վեր յեր կացալ, ք'ը'գ թիք'ա-թիք'ա յա ընկական (ՅԺՅ, V, 564):

- Թիք'ա-թիք'ա ինի/տը'նալ - 1. Մասերի՝ կտորների վերածվել: Տըղան վեր տըրքըցընում ա, էտ հիլին թիք'ա-թիք'ա յա ինիւմ, վեր տը'նում (Ձ): 2. Պատահողով, հոշոտվել, բզկտվել: Կ'ամ ըն տը'սնում էտ կավը ըտը'դ թիք'ա-թիք'ա տը'նած (Ձ):

ԹԻԲԸԸՆ(Ն)Է/ԹԹԸԸՆ(Ն)Է - գ. Ամուր բնափայտով ծառատեսակ: Մէհէտ կածանը թըխէս ա, էտ թըք'ը'նում ճէդը վեր քըցիս (ԱԱ, 49):

ԹՈՒԹ/ԹՈՒԹ (հ.է. **theu-*) - ձ. 1. Թքելու գործողության ձայնանմանությունը: 2. Զգվանքի՝ զարշանքի՝ տհաճության բացականչություն: Թո՛ւ, էս հինչ փիս վը'տ ա՛ կ'ամ (Բ): 3. Զայրույթի՝ դժգոհության՝ անարգանքի բացականչություն: Թո՛ւ քու նըմուսէտ, պա կընէգ'ըն էլ էտքան քաքուտ կիկի՛ (Ձ): 4. Ափսոսանքի բացականչություն: Բ'անսպանը դային ցակատը կուրցընում ա, թա.- Թո՛ւ, պա ըստի պէն կիկի՛ (Ձ):

- Թո՛ւ անել - 1. Թքել: Թո՛ւ յա անում, հըռանում (Ձ): 2. Զգվանք, արհամարհանք արտահայտել: Մարթ կա՛ դանսպան կընգանա հանգ ա անում, մարթ էլ կա՛ թո՛ւ յա անում (Ձ):

- Թո՛ւ ծոծոնել - Ասվում է սխալվելուց հետո:

- Թո՛ւ քու իրընտ - Անարգանքի՝

նախատիքի արտահայտություն՝ ուղղված մեկին:

ԹՈՒԲՈՒՆ/ԹՕԲՈՒՆ (թրք. *tabun*) - գ. 1. Մարդկանց մեծ խումբ՝ բազմություն: Նա տը'սնում ա, վը'ր մին մը'ծ, դանշանգ՝ տան առաջի մին թուրուն քանիլ տըղէրք կաղնած... (ՅԺՅ, V, 125): 2. Մեղուների՝ թռչունների՝ կենդանիների խումբ: Տա վը'ր թօրունը'ն էրկու ծի-յանցը մուտանում ա, տըրանցա էրկու քօռակ ըն ծընկում (ՅԺՅ, VII, 189):

- Թուրուն կապել - Խմբվել, խումբ կազմել: Թուրուն ըն կապում, քիւնամ նախագին կօշտը՝ կ'էնգ'ատ (Ձ):

ԹՈՒԶԱՆԾՈՐ - գ. Փոշի մաքրելու շոր, փոշեխթ: Թո՛ւզանշօրը յօր ա օնում, ըշ-կափը թըմիզընում (Բ):

ԹՈՒԶՈՒԹԱԹԱՆ - ած. Փոշու մեջ թաթախված, փոշեթաթախ: Թո՛ւզըթաթախ շո՛րէրալ քիւնամ ա թաքավէրին պալատը (Ձ):

ԹՈՒԶՈՒՆԱՆ(Ն)Ը - ած. Փոշու հետ խառն, փոշի պարունակող: Յօրէնը թո՛ւզըխառնը ածում ա չըվընէն (Բ):

ԹՈՒԶՈՒՆԻԼ - չք. Փոշով պատվել, վրան փոշի նստել: Կացէնը էքան պի-նըցըրալ չի, թո՛ւզըկանլալ ա (Բ):

ԹՈՒԶՈՒՆԻԼՈՒՆ - տեն ԹՈՒԶՈՒԹԱԹԱՆ:

ԹՈՒԶՈՒՆԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թո՛ւզըհան անել - Փոշին մաքրել, փոշուց ազատել: Էվո՛ւր յօր ա ունէս, էտ պըռապէն տօնը թո՛ւզըհան ընէս (Ձ):

- Թո՛ւզըհան ինի/տը'նալ - Փոշին մաքրվել, փոշուց ազատվել: Նի յա մը-նում համամը, թո՛ւզըհան ինիւմ (Ձ):

ԹՈՒԶԻ - տեն ԹՈՒԶԻ:

ԹՈՒԶԻ/ԹՈՒԶԻ/ԹՈՒԶՆԻ (գրք. թգե-նի) - գ. Թթագիների ընտանիքին պատկանող ծառ՝ թգենի: Չայլու թո՛ւզի շատ ա իլալ (Բ):

- Թո՛ւզին լաշը կըկըղից, թո՛ւզին պըթըկըլից - Ասում են՝ Նկատի ունենալով զարնան բացվելը:

ԹՈՒԶՆԻ - տեն ԹՈՒԶԻ:

ԹՈՒԶՆՕՏ - տեն ԹՈՒԶՆՕՏ:

ԹՈՒԶՕՏ - տեն ԹՈՒԶՕՏ:

ԹՈՒԶՕՏ/ԹՈՒԶՕՏ/ԹՈՒԶՆՕՏ/ԹՈՒԶՕՏ/ԹՈՒԶՆՕՏ - գ. Ծատ թգենիներ աճած տեղ, թգենիների պարտեզ: Էտ թո՛ւզօտումը կընդակ մին թույթ ծառ ա ինիւմ (Ձ):

ԹՈՒԶՕՏ/ԹՈՒԶՕՏ/ԹՈՒԶՆԻՏ - ած. Վրան փոշի նստած, փոշոտված: Թո՛ւզօտ շալվարը կ'ը'նում ա, քիւնամ (Բ):

- Թո՛ւզօտ անել - տեն ԹՈՒԶՕՏԷԼ(1):

- Թո՛ւզօտ ինի/տը'նալ - տեն ԹՈՒԶՕՏԷԼ(2):

ԹՈՒԶՕՏԷԼ/ԹՈՒԶՕՏԷԼ - 1. Նք. Փոշով կեղտոտել, փոշոտ դարձնել: Վեր ա ըղ-նում, շօրէրը թո՛ւզօտում (Բ): 2. չք. Փոշով կեղտոտվել, կեղտոտ դառնալ: Ծօ-րէրըս թո՛ւզօտալ ա (Բ):

ԹՈՒԶՕՏՎԷԼ/ԹՈՒԶՕՏՎԷԼ - կք. եւ չք. ԹՈՒԶՕՏԷԼ(1)-ի:

ԹՈՒԹԱԲԱՂ - գ. Թթենիների ծառաստան՝ այգի: Ամարասա թուրքբաղան պէն չի մընացալ, լօխ կըտօրալ ըն (Բ):

ԹՈՒԹԱԳ/ԹՈՒԹԻԳ/ԹՈՒԹՈՒԳ (թրք. *düdük*) - գ. Փոքրիկ սրինգ՝ դուդուկ: Էտ խօխան շատ ա լանց ինիւմ, ծօվէն դըրա-դան մին դարդու յըն կըտօրում, թո՛ւթանգ շինում (ՅԺՅ, V, 560):

- Թո՛ւթանգին տակէն պար կ'ան (մի-նին) - Մեկի կամակատարը լինել: Ագօն կընգանը թո՛ւթանգին տակէն պար ա կ'ամ (Բ):

ԹՈՒԹԱԿ (գրք. թույթակ, պրս. *tōtak*, արաբ. *tūtaq*) - գ. 1. Արեադարձային անտառային թռչուն՝ թույթակ: Մըղանփոն, վեր Ղարաբաղա ծըմըկներումը թույթակ չի կա (Բ): 2. փխթ. Անիմաստ խոսող՝ ուրիշի ասածը կրկնող անձ: Թույթակ ը'ս, հու հինչ ասում ա, հը'տան ասում ըս (Բ):

ԹՈՒԹԱՅԱՍ - գ. Թթի համ: Էնքան թօռ ա յը'կալ, թօթը ըսկի թույթահամ չօ-նէ (Բ):

ԹՈՒԹԱԶԱՆ/ԹՈՒԹԱԶԱՆ (թրք. *tu-tağac*) - գ. Կաթսա բռնելու շոր: Թույթա-ճախը յօր ա ունէս, կուրկուտէն դըզդա-նը քըսկըրէնքան քըշըցընէս (Ձ):

ԹՈՒԹԱԶԱՆ - տեն ԹՈՒԹԱԶԱՆ:

ԹՈՒԹԱԿՈՒՏ - գ. Թթի հոտ՝ բուր: Թօթը հըսնում ա, թույթավը'տը ըղնում ա բաղը (Բ):

ԹՈՒԹԱՓՈՒՂ - գ. Թթենու բնափայտ: Թույթփանդան պօժկա յըն շինում (Բ):

ԹՈՒԹԵ/ԹՈՒԹԵՆ (գրք. թթենի) - գ. Թթագիների ընտանիքին պատկանող ծառ՝ թթենի: Վեր թույթէն ինի վէչ, դա-րաբաղէն կարել չի յօլալ ք'ինի (Ձ):

- Թույթու դուշ - Փոքրիկ թռչնատեսակ, որ հայտնվում է թույթ հասնելու ժամանակ: Մին թույթու դուշ ա կ'ամ, էտ խօխան ուրխանում ա (Ձ):

ԹՈՒԹՈՒԹՓԵ - գ. Թուր թափելու փայտ՝ թակ: Թափչին թուրքթափավը վեր թըխէս ա ճըղնանը, թօթը շըռռասա ա (Բ):

ԹՈՒԹԱԼ (թրք. *tutkal*) - տեն ԿԸԼԷՅ:

ԹՈՒԹԱԼԻԼ - կք. տեն Կըլէյիտ ա-նէլ:

ԹՈՒԹԱԼՎԻԼ - կք. եւ չք. ԹՈՒԹԱԼԻԼ-ի:

ԹՈՒԹԱԽԾ (թրք. *tütmek* (ծխալ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թուփմիշ ինիլ - տեն Թոթոնը թուփմիշ ինիլ:

Թոթոն - տեն Թոթ:

Թոթուզ - տեն Թոթուզ:

Թոթուզ - տեն Թոթուզ:

Թոթուզ - տեն Թոթուզ:

Թոթուզ - տեն Թոթուզ:

Թոթուզ - տեն Թոթուզ:

Թոթուզ - տեն Թոթուզ:

Թոթուզ - տեն Թոթուզ:

Թոթուզ - տեն Թոթուզ:

Թոթուզ (թրք. *tütün*) - գ. 1. Սորմազիների ընտանիքի պատկանող բույս: Ղարաբաղ միհենգ վեշ միշը թոթունը չի վարում (Բ): 2. Այդ բույսի չորացրած եւ մանրացրած տերեւները, որ գործածում են ծխելու համար: Չըքանց միհենգ էլ թոթունը հենա միշտ ծոխը ելիս (ԱԱ, 62):

- Թոթունը թուփմիշ ինիլ - Խիստ ջղայնանալ, կատաղել: Էտ վեր տընասա ա՝ յըճընըն ա դընու կ'իկնալ տըվալ, թոթունը թուփմիշ ա ինիս (ՅԺՅ, V, 258):

- Թոթուն օսիս՝ պեր կըլօլիք՝ - Ասում են ոչ ըստ էության խոսողին՝ կարեւոր բան ասա՛, լուրջ առաջարկություն արա՛:

Թոթունիշ (թրք. *tütünçü*) - գ., ած. Ծխախոտ վաճառող, ծխախոտավաճառ: Թոթունիշ ըտըրան խանիում ա, նալ թոթունը ծախում (Ձ):

Թոթո - տեն Թոթո:

Թոթո-Կոթո - տեն Թոթո-Կոթո:

Թոթո/Թոթո՝ - գ. Շատ թթենիներ աճած տեղ, թթենիների պարտեզ: Թ'իկնալ ըն թոթոտը, տը՛սնում քամէն թոթը սաղ վեր ըրած (Ձ):

Թոթ (գրք. թոյ) - ած. 1. Ֆիզիկապես նվազ, անհրաժեշտ չափով ուժից զուրկ, թուլակազմ (մարդկանց՝ կենդանիների եւ նրանց մարմնի առանձին անդամների մասին): Էտ էշը թոլ էշ ա, վեր պատառ շատ ըն պեռնում, վեր ա ըղնում (Բ): 2. Ոչ բավարար առողջ, հիվանդոտ: Ըտըրա սը՛րտը թոլ ա ինիւմ, տըրա հը՛տէ էլ կարում չի ծանղըր կործանէ (Ձ): 3. Անվճռական, թուլակազմ, մեծ իշխանություն՝ ազդեցություն չունեցող: Թոլ մարթին կընէ՛ք՝ ղըխպծթին էլ կանէ, կ'ուղթուն էլ (Ձ): 4. Պաշտպանական եւ հարձակողական մեծ կարողություններ չունեցող, ոչ հզոր: Վեր մեր բանակը թոլ ինիւր, թորքերը սաղ Ղարաբաղը յոր կունին (Բ): 5. Ոչ ներգործուն, ուժեղ ազդեցություն չգործող, ոչ բարկ: Թոլ կինիյա (Բ): 6. Աղոտ, ոչ պայծառ: Ծիկանը էտ թոլ լուսին տակէն ախպորը կ'իրանը մին

թանիրն վարթում ա, հըղէ ինիւմ (Ձ): 7. Բարձր լարվածություն՝ արագություն՝ հաճախականություն չունեցող: Մին թոլ քամէ յա պիցըրանում (Բ): 8. Բարձր ունակություն՝ գիտելիքներ չունեցող, իր մասնագիտությանը լավ չտիրապետող: Միսոնյանը թոլ դասատու վա (Բ): 9. Ոչ պիրկ, չձգված: Թոխկան թոլ ա կապում, շալվարը վեր ա ըղնում (Բ): 10. Ոչ պինդ, կակուղ, լույծ: Ցը՛խը վեր շատ թոլ իլնիլ, ուստան կարէլ չի պատ տինի (Բ):

- Թոլ անէլ - 1. Արձակել, բաց թողնել: Ծիք՝ ա տամ, պուկում, մըհէնգ՝ էլ թոլ անըմ, քըցըմ քերծէն տակը (ՅԺՅ, V, 309): 2. տեն Թոլ տալ: 3. տեն Թոլ:

- Թոլ դամարը փըռնէլ/քըռնէալ - Մեկի թույլ կողմը՝ թուլություն իմանալ եւ դրանից օգտվել: Ըտի չոբանէն կընէ՛ք՝ մարթին թոլ դամարը փըռնում ա (Ձ):

- Թոլ պերան - 1. Շատախոս: Էտ թոլ պերան էնքան խօսից, լօխհին գանիւն տարալ (Բ): 2. Անգաղտնապահ: Ըտըրա կընէ՛քն էլ թոլ պերան ա ինիւմ, քինամ ա էտ լօխ վեգիրին ասում (Ձ):

- Թոլ տալ (գրք. թոյ տամ) - Թուլատրել: Թաքավերը էտ օրվանից թոլ ա տամ, վեր արաղ քաշին (Ձ):

- Թոլ տըլ - Մեկի՝ մի բանի խոցելի տեղը՝ թուլությունը՝ թերությունը: Էտ մարթին թոլ տը՛ղը էն ա ինիւմ, վեր կընգանը շատ ար անգուծ օնում (Ձ):

Թոլ (արաբ., թրք. *tula*) - գ. 1. Շան՝ առյուծի՝ գայլի եւն ձագ: Էտ անոծին հանլ թուլա վախտը Իրանին շաիքն ար բադարկա տըվալ Մելիքին (ՅԺՅ, V, 237): 2. անրգ. Երեխա, զավակ: Ըտըրա թուլան էլ ուրան նըման կ'ուղթուն ա անում (Բ):

Թոլ - տեն ԸՈՐԵՍՎԷՐ: ... Յիշտէլ ուրանց թանին թըթօ ասօղ կա, խըրտըհարմ ըն, հըռըցընըմ, մեյդանը թօղըմ քօճ բօղազնէրին, թոլնէ՛ք՝ ըն... (ՁՏ, Բ, 137):

Թոլ - ած. 1. Թուլացած, նվաղած: Թոլնիթա մարթ ա, հինջ ը՛ս օգում նը՛ստա (Բ): 2. Հուսալքված, հուսալիք: Հըրը՛վանը հիշկան փօրցում ա էտ թոլնիթա կընգանը ումէր տա, անլ չի կ'ամ (Ձ):

- Թոլնիթա անէլ - Հուսալքել: Էտ տըղան մօրը լափ թոլնիթա ըրալ (Ձ):

- Թոլնիթա ինիլ/տը՛ռնալ - Հուսալքվել: Խը՛ղէն արտը նի յա կացալ, ինք՛ըն էլ լափ թոլնիթա ա իլնիլ (Ձ):

Թոլ - չք. 1. Ուժը՝ զորությունը պակասել: Թոլնացած, ծինջըպօմբի ընէլալ

թ'իկնում ա մին չոբանու ջիհում՝ վըխծըրնէն պըհէյիս (ՅԺՅ, V, 348): 2. Ուշագնաց լինել, ուշքը կորցնել: Էտ վեր ըսկանում ա, թոլնում ա, վեր ըղնում (Ձ): 3. Անառողջ, հիվանդոտ դառնալ, տկարանալ: Ապերը թոլնում ա, էլ կարում չի առաջվա նըման քը՛քի անէ (Ձ): 4. Անվճռական՝ թուլակազմ դառնալ, չկարողանալ իշխել՝ ազդել: Նախագան թոլնացալ ա, հու հինջ օգում ա, անում ա (Ձ): 5. Բարկությունը՝ թնդությունը կորցնել: Ծոլը խըռնէ՛քն, կինին թոլնացալ (Բ): 6. Աղոտանալ, պայծառությունը կորցնել: Բըռէրը վեր կ'ամ ա, լուսը թոլնում ա (Ձ): 7. Լարվածությունը՝ արագությունը, հաճախականությունը իջնել: Բամէն թոլնում ա, ք'արվանը էլիա հըղէ յա ըղնում (Ձ): 8. Բնական շարժությունը խախտվել: Էն ըխճըկանը պատկերը մը՛տըն ա ընգնում, ծը՛քերը թոլնում ա, էլ կարում չի, թա վը՛րս անէ (ՅԺՅ, V, 152):

Թոլ (թրք. *tulapayi*) - գ. 1. Թուլալի՝ շան, առյուծի՝ գայլի եւն ձագի բաժին: Թուլալիյը ղըրաղ ա տինիւմ, մընացածը տամ շընէրէն (Ձ): 2. անրգ. Չնչին՝ աննշան բաժին: Մին թուլալիյա տամ ըն էտ կընգանը մարթին, մընացածը ուրանը յոր օնում (Ձ):

Թոլ - տեն ԴՈՒԼԷՆԴ:

Թոլ - ած. 1. Թուլակազմ, վատուժ, վտիտ: Մարթը խը՛ղմ մարթ ա ինըմ, մին թոլըքօ, մին Ասծու ընէ՛ծածը (ՅԺՅ, V, 521): 2. Ծուլ: Թոլըքօ մարթին կընէ՛ք՝ վեր ռաշիդ չի իլնիլ, տօնը կըջօքէ (Ձ):

- Թոլըքօ անէլ - 1. տեն Թոլ - Թոլ (1): Մին թանիրն, թոլըքօ ըրած, վը՛նէրնէն քաշ տալալ, պըտըհէս ըն մին վըխճարու (ԼՂԲ, 323): 2. Ծուլություն ցուցաբերել, ծուլանալ: Հօնճ ընէլիս վեր թոլըքօ ըրէլ, արտըտ կըմընա հինձիլն (Բ):

Թոլ - չք. 1. Թուլանալ, նվաղել: Էնքան հաց չի կերալ, լափ թոլըթափալ ա (Բ): 2. տեն Թոլնիթա ինիլ:

Թոլ - տեն Թոլ:

Թոլ - տեն Թոլ:

Թոլ - չք. 1. Թուլանալ, նվաղել: Էնքան հաց չի կերալ, լափ թոլըթափալ ա (Բ): 2. տեն Թոլնիթա ինիլ:

Թոլ - տեն Թոլ:

Թոլ - տեն Թոլ:

Թոլ - տեն Թոլ:

թույլ փրկում և, կարում չի պահէ, ծըր-
քան վեր ա ըղնում, կոտորում (2):

ԹՈՒԼՈՒ - տէս ԹՈՒԼՈՒ:

ԹՈՒԼՈՒԲԱՆՈՒ - տէս ԹՈՒԼՈՒԲԱՆՈՒ:

ԹՈՒԼՈՒԲԱՆՈՒ - գ. Մանկական խա-
ղատեսակ, երբ նստելով իրար դիմաց՝ ո-
րոշակի հեռավորության վրա գլորում են
գնդակը կամ կլոր այլ բան: Թուլութան
կոտոր խօսենքը շատ ըն սիրում (Բ):

- Թուլութան անել/տալ - 1. Այդ խա-
ղը խաղալ: Էտ էրկու խօսան նըստում
ըն այլուն քըշտէն, թուլութան անում
(2): 2. Գլորվել: Քարը թուլութան յա ա-
նում, ըղնում ա ծօրը (Բ):

ԹՈՒԼՈՒԲՈՐ - տէս ԹՈՒԼՈՒԲՈՐ:

ԹՈՒԼՈՒԲԱՓԵԼ - տէս ԹՈՒԼՈՒԲԱՓԵԼ:

ԹՈՒԼՈՒԼ/ԹՈՒԼՈՒ - Գործածվում է
կապակցությունների մեջ:

- Թուլով անել - տէս Թուլով տալ:

- Թուլով ըղնել/ինիլ/կնիլ - 1. Գլորվել:
Ծառը պուք ա կ'ամ, իւրանք էլ նըհետը
թուլով ըն ինզ'իւմ (ՆԼՂԲ, 117): 2.
անրգ. Մեռնել: Յիբ կի'նի էտ օղոռքը
թուլով ըղնէ, շէնը հըլալվէ (Բ):

- Թուլով ըղնող քարը մամուռ օնէլ չի
- Գործածվող իրը՝ գործիքը չի փչանա:

- Թուլով տալ - 1. Գլորել: Դէ խօսէն-
ք'ըն էլ շատ օտված ըն ինիւմ, ք'ինսմ ըն
թուլով տըված հացէն հետան (ՅԺՅ, V,
488): 2. անրգ. Սպանել, մեռցնել: Չնլա-
բին յըրա յա անում, ըտըրանց ճուխտը-
քանուց թուլով տամ (2):

ԹՈՒԼՈՒԲԱՆՈՒ/ԹՈՒԼՈՒԲԱՆՈՒ - գ. Խա-
ղատեսակ, որի ժամանակ ընկույզները
շարում են գետնին եւ որոշ հեռավորու-
թյունից գլորում ձեռքում պահած ընկույ-
զը. եթե այն կաշում է շարված ընկույզ-
ներից մեկին, խփողը վերցնում է այդ
ընկույզը: Թուլութանի յըն խաղ անում,
Ջավէնը տահանց ճուղուպուրեն սաղ
տանում ա (2):

ԹՈՒԼՈՒԲԱՆԵ/ԹՈՒԼՈՒԲԱՆԵ/ԹԵ-
ԼՈՒԲԱՆԵ/ԹԵԼՈՒԲԱՆԵ - գ. 1. տէս
ԹՈՒԼՈՒԲԱՆՈՒ: 2. Ինքն իրեն գլորվող
խաղալիք: Մին թուլովկանէ յա ինք' օ-
նում, տամ էտ խուխէն (Բ):

ԹՈՒԼՈՒԽ (թըք. *tulum*) - գ. Կաշվե
ջրաման՝ տիկ: Թուլովիսն ճուրը պըրծը-
նում ա, չօքանը մընամ ա ծարավ (Բ):

ԹՈՒԼՈՒԿԱՆԵ - տէս ԹՈՒԼՈՒԿԱՆԵ:

ԹՈՒԼՈՒԿ-ԹԵԼՈՒԿ - Գործածվում է
կապակցության մեջ:

- Թուլուկ-թեւակ քըցիլ - Ձեռքից
ծեռք գցել: Թուլուկ-թեւակ ըն քըցիւմ, էտ
թէշտը բարբաղ անում (Բ):

ԹՈՒԼՈՒԽՈՒԼ - տէս ԹՈՒԼՈՒԽՈՒԼ:

ԹՈՒԼՈՒԴԵՆՋՈՒ - տէս ԹՈՒԼՈՒԴԵՆ-
ՋՈՒ:

ԹՈՒԼՈՒԹ(Ը)ՆԵԼ - տէս ԹՈՒԼՈՒԹ(Ը)-
ՆԵԼ:

ԹՈՒԼՈՒԹԱՅԻ - տէս ԹՈՒԼՈՒԹԱՅԻ:

ԹՈՒԼՈՒԹՈՒՆ (գրք. թուլութիւն) - գ.
Թուլ լինելը, թուլի վիճակը: Թուլութե-
նէն մըհար վէշ միւնը ըտըրան կօրծի չի
յը'ր օնում (Բ):

ԹՈՒԼԱՄԱՐ - ած. Թուլ մագեր ու-
նեցող՝ թխահեր: Թուլամագ' ախճիգ' ա
(Բ):

ԹՈՒԼԱՄԱԼ (գրք. թխամալ) - չք.
Թուլ դառնալ, թուլ գույն ստանալ: Խ-
րը'վըն տակէն էնքան կացալ ա, թու-
խացալ ա (Բ):

ԹՈՒԼԱՆԵ - տէս ԹՈՒԼԱՆԵ:

ԹՈՒԼԱՆՈՒՆ - ած. Թուլ գույն ունե-
ցող, թխագույն: Թուլանոնգ' շօր ա
կ'ը'ցալ (Բ):

ԹՈՒԼԱՆՈՒՆ - տէս ԹՈՒԼԱՆՈՒՆ:

ԹՈՒԼԱՆՈՒՆԻՆ - ած. Թխագույն եւ
գեղեցիկ: Թուլանոնիւն ախճիգ' ա (Բ):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹՈՒԼԱՆԵԼ -
1. տէս ԹՈՒԼԱՆԵԼ: 2. չք. Հասունանալ
(մրգերի մասին): Խաղուն թուլանալ
ա (Բ):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ(Ը)ՆԵԼ (գրք. թխացուցա-
նել) - նք. ԹՈՒԼԱՆԵԼ-ի:

ԹՈՒԼԱՆԵԼՆԵ - ած. Թեթեակի
թխություն՝ թուլ գույն ունեցող: Տա վը'ր
կ'ամ ա Շուշի, փըսակվըմ ա մին թուլ-
թուլանէ, ամմա շատ աթըխալ ըխճը-
կա նըհէտ (ԼՂԲ, 336):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:

- Թուլակաթակ անել/տալ - Գոտիով
ծեծել: Ծիկան, տու Ծիկան, էտ էրկու
դէվին կըպօտում ա, թուլակաթակ անում,
վը'սկէ ջամը յօր օնում, քինամ (2):

ԹՈՒԼԱՆԵԼՈՒՆ - տէս ԹՈՒԼԱՆԵԼՈՒՆ:

ԹՈՒԼԱՆԵԼՈՒՆ - տէս ԿՈՒՏԿԱՆԵԼ:

ԹՈՒԼԱՆԵԼՈՒՆ - տէս ԿՈՒՏԿԱՆԵԼՈՒՆ:

ԹՈՒԼԱՆԵ - տէս ԼԱՆԵ:

ԹՈՒԼԱՆԵ-ԹՈՒԼԱՆԵ - տէս ԼԱՆԵ:

ԹՈՒԼԱՆԵԼՈՒՆ - տէս ԼԱՆԵ:

ԹՈՒԼԱՆԵԼՈՒՆ - գ. Գոտեմարտի՝

կոխի ձեւ, երբ հակառակորդները
բռնում են իրար գոտուց՝ ջանալով գետ-
նին գլորել: Գոտին կտրվելու կամ պոկ-
վելու դեպքում խաղը դադարեցվում է, եւ
գոտին փոխարինվում նորով: Թուլակը-
կըռը'վը առաջ անաթ ա իլնի (Բ):

ԹՈՒԼԱՆԵԼՈՒՆ - տէս ԼԱՆԵ:

ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹԵԼԱՆԵԼ - նք. 1.

Երկնքում ամպեր գոյանալ, երկինքը
ամպերով ծածկվել, ամպել, մառախլա-
պատվել: Վեր թուլալում ա, չօքանը
վըխճարեն սոնրոն սարան քըշըցընում

ա (2): 2. փխք. Մռայլվել, խոժոռվել:
Բարսէղ դային էտ վեր ըսկանում ա,
թուլալում ա (Բ): 3. փխք. Մթին դառնալ:
Նի յըն մընում մին թուլալած ծըմակ (2):
ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹԵԼԱՆԵԼ/ԹԵԼԱՆԵԼ -
տէս ԹՈՒԼԱՆԵԼ(1): Սարը թըխալըննի
ա, Ննիքանդըն ալ ծին նալալ ա...
(ԼՂԲ, 18):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹԵԼԱՆԵԼ - ած. Ամպոտ,
ամպամած, մառախլապատ: Մին թուլ-
պօտ օր Օհանը ք'ինամ ա ծըմակը (2):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹԵԼԱՆԵԼ - տէս
ԹՈՒԼԱՆԵԼ(1):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ - ած. 1. Թուլս նստե-
լու ցանկությունը վերացած, թխա-
թափված (թռչունների մասին): Մարոն
մին թուլսաթափ հալ ա մօրթում, խը-
նըմլարէն դօնաղ անում (Բ): 2. փխք. Սի-
րելու ընդունակությունը՝ ցանկությունը
կորցրած (մարդկանց մասին): Թուլսա-
թափ կընէգ' ա (Բ):

- Թուլսաթափ անել - տէս ԹՈՒԼԱՆԵԼ-
ԹԱՓԵԼ (1, 2):

- Թուլսաթափ ինիլ/տը'ննալ - տէս
ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹԱՓԵԼ (3, 4):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹՈՒԼԱՆԵԼ -
նք. 1. Թուլս եկած թռչունին սառեցնել,
թուլս նստելու ներքին մղումը վերաց-
նել: Յօրտ-յօրտ ճուր ըն ածում թուլ-
սուկանէն կըլիսէն, թուլսըթափում (Բ):
2. փխք. Սիրելու ընդունակությունը՝
ցանկությունը սառեցնել, մարել տալ:
Բախացին կ'իր ա անում, էտ ըխճըկանը
թուլսըթափում (2): չք. 3. Թուլս նստե-
լու ներքին մղումը վերանալ: Էտ հալը
ամմէն տարէ թօխս ար նըստում, մին էլ
թուլսըթափում (2): 4. փխք. Սիրելու ըն-
դունակությունը՝ ցանկությունը մարել:
Բարիշկա աթըրը թուլսըթափալ ա,
հըրթնէրէն էլ սիրում չի (Բ):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹՈՒԼԱՆԵԼ -
վել - կք. եւ չք. ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹԱՓԵԼ (1, 2)-ի:
ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹՈՒԼԱՆԵԼ - գ.
Թխի նստած եւ ճութեր հանած թռչուն,
թխամայր: Մին օր էլ քաշալ ճօտը կըտ-
կօտըմ ա իւրան մար թուլսըթափան, ըս-
պանըմ (ՅԺՅ, V, 458):

ԹՈՒԼԱՆԵԼ - տէս ԹՈՒԼԱՆԵԼ-
ԹԱՓԵԼ:

ԹՈՒԼԱՆԵԼ/ԹԱՓԵԼ - տէս ԹՈՒԼԱՆԵԼ-
ԹԱՓԵԼ:

ԹՈՒԼԱՆԵԼ - տէս ԹՈՒԼԱՆԵԼ:

ԹՈՒԼԱՆԵԼ - ած. 1. Թղթից սարքած,

թղթէ: Չամէնը ածում ա մին թուլստ
տօպրակ, տամ էտ տըղէն (2): 2. փխք.
Խախտ, հեշտությամբ քանդվող: Վա-
ղարշակէն տօնը թուլստ տօն ար, ծու-
նը վեր յը'կալ, պարան յը'կալ (Բ):

ԹՈՒՒՆՏՈՒՄՈՒՐԱՄԱՆ - տեն ԹԵՒՏԵՍԵՍՈՒՐԱՄԱՆ:

ԹՈՒՒՆՏՈՒՐ - տեն ԹԵՒՏԵՍՈՒՐ:

ԹՈՒՒՆԻԿԵԼ - տեն ԹՈՒՆԿԵԼ:

ԹՈՒՆԻՐՈՒՆ (գրք. թխութիւն) - գ. Թուխ՝ թխագոյն լինելը: Թուխթունը ըտըրան շատ ա սանգիւմ (Բ):

ԹՈՒՆՕՏ - տեն ԹԵՒՆՕՏ:

ԹՈՒՆՅՈՒՆ - տեն ԹՈՒՆ:

ԹՈՒՆԴԱՍ - տեն ԹԵՒՆԴՈՒՆԻՍ:

ԹՈՒՄԱՆ (պրս. *tūmān*, թրք. *tuman*) - գ.

1. Պարսկական ոսկեդրամ: Շահը տոն ա օնում, ըտըրան մին թուման տամ (2):

2. Տասը ռուբլու գումար: Հրդաջիկը էծը էրկու թումանավ ծախում ա (2):

ԹՈՒՄԱՋ - տեն ՏՈՒԼԱՋ:

ԹՈՒՄԲ (գրք. թումբ) - գ. 1. Բնական կամ արհեստական բլուր, հողաբլուր: Բլընըմ ըն, քլընըմ, վէրջը հըսնըմ ըն Շուշի-Ղալին քըմակի դօլին մին պէցուր թումբի (ՀԺՀ, V, 124): 2. Կիւր. Հողի՝ քարի եւն մեծ կոյտ: Էտ քարէ թումբը ցըրը՛վ ըն տամ, տական մէյըր տոն օնում (2): 3. Հողապատնէշ, ջրապատնէշ, որ սարքում են ջրի դեմ: Արիւր վըրարից, թումբէրը քըշից (Բ):

ԹՈՒՄԲԸԼԱԿ - 1. գ. Փոքր թումբ, բլրակ: Անց ըն կէնում թումբըլակէն քամակը, կ'օղոյ կէնում (2): 2. տեն ԹՈՒՄԲՈՒՋ:

ԹՈՒՄԲՈՒՋ - 1. ած. Թմբի ձեւ ունեցող, ուռուցիկ: Կամ ըն, էտ թումբուց տը՛ղը նըստօտում (2): գ. 2. Ուռուցք: Կըլիսէն մին թումբուց ա տոն յը՛կալ (Բ): 3. Գազաթ, կատար: Թիրսա սարէն թումբուզան սաղ Ղարաբաղը ըրկամ ա (Բ):

ԹՈՒՆԲԱԹՈՒՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թումբաթուն անել - Կորցնել, անէացնել: Մին շէփտումը էտ վըխճարէն սուրիւն թումբաթուն ըն անում, վէշ միւնը գ'իւղում չի (2):

- Թումբաթուն ինի/տը՛նալ - Կորցել, անէանալ, չքվել: Դէրվիշը խընծօրը տամ ա թաքուիւն, ինք'ը թումբաթուն ինում (2):

ԹՈՒՆԳԻ (պրս. *tunk* (կարճ պարանոցով եւ նեղ բերանով կոծ), վրաց. *tunki* (գիւնու չափ)) - գ. 1. Հորս լիտր տարողութեամբ՝ երկար վզով եւ նեղ բերանով կապէ աման: Մին թունգի կիկի յա տամ, էտ ցակատը յը՛ր օնում (2): 2. Կավէ կարճ փողրակ, որ մէկը մյուսին կցելով՝ օգտագործում են ջուր անցկացնելու համար: ...էտ ճիւրը վը՛ղէ թունգէրակ քիս ա լնլ, հըսնէս Ղըլէն քարէն պէրթը (ԱԱ, 57):

ԹՈՒՆԴ (գրք. թունդ, հ.ե. *tu-n-d-) - ած. 1. Բարկ, խիստ ազդու: Թօթէն արաղը թունդ արաղ ա (Բ): 2. Սուգ (թեյի մա-

սին): Թունդ չայ ա (Բ): 3. Կիւր. խիստ բարկացկոտ, չզիջող: Բարխուդարը թունդ տըղամարթ ա (Բ): 4. Կիւր. Ուժգին, սաստիկ: Մին օր էլ ըտըրա փօրը թունդ ցըվէլիս ա ինում, տանըն էլ ջուկար չի ինում... (ՆԼՂԺԲ, 40): 5. Կիւր. Բուռն, թեժ: Թունդ կըռը՛վ ա ըսքըսում (2): 6. Կիւր. Շատ կոպիտ, գռեհիկ, վիրավորական: Սօրը թունդ ուշուցնէ յա տամ (Բ): 7. Կիւր. Երբ կամ որտեղ որեւէ բան բուռն կերպով տեղի է ունենում, եռուն: Հըրսընքէն թունդ վախտը Պըլըպուղին, էրկու շան թուկա յէր կալնծ, նի յա մըննում (2):

- Թունդ քացախը ուրան ամանը կըճըքընէ - Շատ գայրացկոտ մարդն ինքն իրեն կվնասի:

ԹՈՒՆԴԵԼ - տեն ԹՈՒՆԴԻԼ:

ԹՈՒՆԴՈՋ(Ը)ՆԵԼ (գրք. թնդեցուցանել) - նք. ԹՈՒՆԴԻԼ-ի:

ԹՈՒՆԴԻԼ/ԹՈՒՆԴԵԼ (գրք. թնդեմ, թնդիմ) - չք. 1. Թունդ՝ բարկ՝ խիստ ազդու դառնալ: Թօթէն արաղը հիշքան պահիս, էնքան կըթնդի (Բ): 2. Սուգ դառնալ (թեյի մասին): Հանիգ'ը մահարմըմ փըթաթըմ ըն, պահըմ, չայը թունդըմ ա (Բ): 3. Կիւր. Բարկանալ, գրգռվել: Կընէգ'ը վէր ջօղաքը տամ ա, մարթը էլ իվիլ ա թունդում (2): 4. Կիւր. Ուժեղանալ, սաստկանալ: Թաքավը՛րէն ցավըն ավիլի յա թունդըմ (ՀԺՀ, VI, 101): 5. Կիւր. Բորքըքվել, թեժանալ: Բ'ը՛փը քի՛ննլնլ թունդում ար (2):

ԹՈՒՆԴՈՒՄ(Ն)Ը (գրք. թնդումն (թունդ, դողդյուն) - մ. Ուժեղ կերպով, սաստիկ կերպով: Ըտըրանը թունդումը վըխէս ըն, գ'իւղն ըն, թն կ'իւղը կը՛րալ ա (ԼՂԲ, 317):

ԹՈՒՆԴՈՒՐՈՒՆ - գ. Թունդ՝ բարկ՝ խիստ ազդու եւն լինելը, թնդութիւն: Ըրաղէն թունդթունը շատ ա (Բ):

ԹՈՒՆԵԼ (ռուս. *туннель*, անգլ., ֆր. *tunnel*) - գ. Գետնի տակ կամ լեռների մեջ փորված անցք, գետնուղի, թունել: Թաքավը՛րըն ասում ա.- Քու ասած վը՛սկի թասը թունելըմըն ապրօղ ըխճըկօրանցը քըշտէն կիկի... (ՆԼՂԺԲ, 52):

ԹՈՒՆԹՈՒԳԱՆԱԼ - չք. Բիջ չաղանալ եւ գեղեցկանալ: Մանջվնծ ախճի՛գ ա իլնլ, միհէնգ ա ըտի թունթըռի՛գացալ (Բ):

ԹՈՒՆԻ - տեն ԹՈՒՆԻ:

ԹՈՒՆԻ/ԹՈՒՆԻ (պրս. *tūni* (տիւմար) - ած., գ. Խեղճ ու կրակ, անճարակ: Թունի մարթ ա, բաշիր չի անում, թա ապըրէ (Բ):

- Թունի հարայ - Ծաղրական արտահայտություն՝ ուղղված խեղճ ու կրակ,

անճարակ մարդուն: Հանրը կըզընվըմ ա, ասըմ.- Տու նան քու մը՛ծ ախպէրըտ ճօխտըտ էլ թունի հարայ ըք, համօթ ծը՛գ (ՀԺՀ, V, 17):

ԹՈՒՆԶԻ - գ. Մատղաշ անասուն: Նի յա մընում նախէրը, մին թունջի փըռնում, տամ էտ տըղէն (2):

ԹՈՒՇ/ԹՈՒՇ (թրք. *tüs* (առաջը, դեմը, կողմը) - մ. Առանց շեղվելու՝ թեքվելու՝ այլ տեղ դիմելու, ուղիղ, ուղղակի: Յէր ա կալալ ըխճըկանը, թուշ տարակ Ջանփօլաղէն պալատը (ՀԱԲ, 15, 19):

- Թուշ անել - 1. Դեմը հանել, հանդիպեցնել, պատահեցնել: Պառավը էտ տըղէն տանում ա, ըսլանէն թուշ անում (2): 2. Արժանացնել, արժանի դարձնել: Բախտը ըտահանց ուրոթ թուշ ա անում, փըսակվում ըն, լ'ալ ապրում (2): 3. տեն Թուշ օնել:

- Թուշ ինիլ - 1. Դիմացը դուրս գալ, հանդիպել, պատահել: Բ'իւնըմ ա, քի՛նըմ, մին սարի լէնջի թուշ ինըմ, ըտէղ մընըմ, վէր մին քանի օր դիւջանա (ՀԺՀ, V, 220): 2. Արժանանալ, արժանի դառնալ: ...Նէրակ էն ըխճըկանը՝ սիրած յարին թուշ կիկի (ԼՂԲ, 113):

- Թուշ օնել - Նշան բռնել: Տա թըվննգ'ը թուշ ա օնըմ, գ'իւլլնն յըրա անում, թուշ ճկատան տամ (ՀԺՀ, V, 28):

ԹՈՒՇ - տեն ԹՈՒՇ:

ԹՈՒՇԻՆ/ԹՈՒՇԻՆ - 1. տեն ԹՈՒՇ: Տըղատ յէր ըն կէնում, քընում թուշին թաքավէրէն կօշտը (ՆԱԲ, 25): 2. գ. Դեմը գտնվող, դիմացի անձ կամ իր: Էտ կընանէքը յէր ըն կէնում, մարթը ուրանց թուշին ըսպանում (ՀԺՀ, V, 546):

ԹՈՒՇԻՆ - տեն ԹՈՒՇԻՆ:

ԹՈՒՌԱՍԱԿ - ած. Անձրեւի տակ ընկած, անձրեւից ծեծված: Թուռատակ բարը անհամ կիկի (Բ):

ԹՈՒՌԱՃԻՐ - գ. Անձրեւի ջուրը: Թուռաճիւրը թըխճընում ըն, լըղանում (2):

ԹՈՒՌԱՆԱԼ - չք. Ուրախանալ, սիրտը փառավորվել: Քընարիկը թուռացալ ա. թօնը մարթու վա քի՛նամ (Բ):

ԹՈՒՌԱՍԱՐ - տեն ԹՈՒՌԱՍԱՐ:

ԹՈՒՌԱՐԸՎ - տեն ԹՈՒՌԱՐԸՎ:

ԹՈՒՌԱՐԸՎ/ԹՈՒՌԱՐԸՎ - գ., ած.

1. Փոփոխական եղանակ, երբ մեկ անձրեւում է, մեկ արեւ անում: Թուռարը՛վ հավա յա, վէ՛ջ կարքէն թօռ ա կ'ամ, վէ՛ջ կարքէն անը՛վ անում (Բ): 2. Կիւր. Անկայուն՝ հեղեղողով՝ փոփոխամիտ բնավորությամբ (մարդ): Թուռարը՛վ մարթին նըհի՛տ հըրակաշ տը՛ննօղը կըտու՛ժի (Բ):

ԹՈՒՌԱՐԸՎԱԿ - ած. Անձրեւաջրով թաթախված՝ թըջված: Թուռըթաթախ

շօրերը հասնում ա, փիչին կոխվեն մըկ-
նում (2):

ԹՈՒՐԹԱՅ/ԹՕՌ ՈՒ ԹԱՅ - գ., ած.
Անձրեային՝ աշնանային եղանակ: ...Օ-
գրմ չի, վեր շինի, չնոն թուռթաք տարի
յա. վախճմ ա ծընդրոթուն անէ, պա-
րան կ'ա... (ԶՏ, Ա, 87):

- Թուռթաք անել - Շատ անձրեւ տե-
ղալ, անձրեային եղանակ լինել: Մին
տարէ հավան շատ թօռ ու թաց ա ա-
նում... (ԼՂԲԶ, 259):

ԹՈՒՐԹԱՅԵԼ - չք. տեն Թուռթաք
անել:

ԹՈՒՐԹԱՅԱՌ(Ն)Ը - ած. Անձրեւի հետ
խառն: Թուռթառնը ծոն ա կ'ամ (Բ):

ԹՈՒՐԹԱՅԱՌԱՆ - գ. 1. Անձրեւ չինե-
լը՝ չտեղալը: Թուռթապանը ժողու-
վորթէն լափ դիրխոր ա ըրալ, մին թօռ
չի կ'ամ, թա արտերը ծիլի (Բ): 2. ած.
Անձրեւ խափանող՝ դադարեցնող: Թու-
ռթապան հավա յա (Բ):

ԹՈՒՐԹԱՅԱՆԻԼ - չք. 1. Երկինքը անձ-
րեաբեր ամպերով պատվել: Վեր թուռ-
կանում ա, կընանէք՝ ճիլը-ճէլի լըվացը
վըրաքում ըն (Բ): 2. փխբ. Լացակումել,
լացելու վրա լինել: Մարը վեր կըզնըվում
ա, խօխան թուռթանում ա (Բ):

ԹՈՒՐԹԱՅԱՆԵԼ - տեն ԹՈՒՐԹԱՅԱՆԻԼ:
ԹՈՒՐԹԱՅԻՆ - ած. Անձրեային, անձ-
րետ: Էս ախպորը թուռթին տարէն
տոն ա կ'աւ՝ ինքըն էլ շատ վարար
(ԱԱ, 56):

ԹՈՒՐԹԱՅԵՐԱՆ - գ. Անձրեւը սկսվելու
պահը, անձրեւի սկիզբը: Թուռթախա-
նէն վախտը ամը՝նը ըրըշտավը՝տ ա
կ'ամ (Բ):

ԹՈՒՐԹԱՅԵՐԱՆԵԼ - չք. տեն Թօռու
պըրանել:

ԹՈՒՐԹԱՅ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԹՈՒՐԱՆԱԼ-ի:

ԹՈՒՐԹՈՒՐԱՆԱԼ - չք. 1. Թառամա-
ծությունը՝ թոշնածությունը անցնել: Թօ-
ռը յը՝կավ, կընանչին թուռթառացալ
(Բ): 2. Կայտառանալ, կազդուրվել: Սուս-
բաթ դային քիւնում ա կուրօրտ, թուռ-
թառանում, կ'ամ (2):

ԹՈՒՐԹՈՒՐԱՆԱԼ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԹՈՒՐԹՈՒ-
ՐԱՆԱԼ-ի:

ԹՈՒՐԱԹՈՒ - տեն ԹՈՒՐԱԹՈՒ:

ԹՈՒՐԱԹԱՍԱՐ/ԹՈՒՐԱՍԱՐ - ած., գ.
Թռնատեր, թռն ունեցող (անձ): Թուռ-
նատար մարթ ա, ամա սաղ օրը էն ա
ջանիլ ըխճկօրցը հը՝տը ընգած (Բ):

ԹՈՒՐԱԹԱՍԱՐ՝ - տեն ԹՈՒՐԱԹԱՍԱՐ:

ԹՈՒՐԱԹՈՒՆ - տեն ԹՈՒՐԱԹՈՒՆ:

ԹՈՒՐԱԹԱԿԱԹ - տեն ԹՈՒՐԱԹԱԿԱԹ:

ԹՈՒՐԱԹԱԿԱՌ(Ն)Ե - տեն ԹՈՒՐԱԹ-
ԱԿԱՌ(Ն)Ե:

ԹՈՒՐԹՈՒՆ - տեն ԹՈՒՐԹՈՒՆ:

ԹՈՒՐԱԹՈՒՆԻԼ - տեն ԹՈՒՐԱԹՈՒՆԻԼ:

ԹՈՒՐԱՆԱԿ - տեն ԹՈՒՐԱՆԱԿ:

ԹՈՒՐԱՆԱԿ (թրք. *turaç*) - գ. Կաքավի
նման թռչուն: Մէլիքըն ա Պոտին քի-
նամ ըն վը՝րու, մին ըլլաւտըրակ ըն
վեր քըցում, էրկու թուրաջ (2):

ԹՈՒՐԱՆԱԿ - տեն ԿՈՔՈՎԱՊԱՐ:

ԹՈՒՐԹՈՒՆԶՈՒԿ - տեն ԹՈՒՐԹՈՒՆ-
ԶՈՒԿ:

ԹՈՒՐԹԱԿԱՊ - գ. Բարակ դալար շի-
վերից ոլորած կապ, որ անց են կացնում
գերանի ծայրին բացված անցքի՝ թործի
միջով եւ քաշում: Թուրծակապը կըտը-
րում ա, կ'երանը ըղնում ա Յըրանտիկին
վը՝նեն (2):

ԹՈՒՐԹԱՍԱՐ - տեն ԹՈՒՐԹԱԿԱՊ:

ԹՈՒՐԱԹՈՒՆ/ԹՈՒՐԱԹՈՒՆ - ած.
Թռնում թխած: Թուրնաթօխ հացը
քախծըր ա ինում (Բ):

ԹՈՒՐԱԹԱՍԱՐ/ԹՈՒՐԱԹԱՍԱՐ՝ - ած., գ.
Թռնի ունեցող, թռնի տեր: Ծէնըմը
տօն շատ կա, ամա լօխ չըն թուրնա-
տար (Բ):

ԹՈՒՐԱԹՈՒՆ/ԹՈՒՐԱԹՈՒՆ - գ. 1.
Տան այն մասը, որտեղ տեղադրված է
թռնիքը եւ որտեղ հաց են թխում ու կե-
րակուրներ եփում: Պառավը թուրնա-
տանը կըրակ ա անում, ճոնր թըխծը-
նում, դունաղէն վը՝նէրը լըվանում (2):
2. փխբ. Կեղտոտ՝ թափթփված սենյակ:
Յինչ օ՞թաղ, թուրնատօն ա, վեր նի յըս
մընէս, գանիւտ քիւս ա (Բ):

ԹՈՒՐԱԹԱԿԱԹ/ԹՈՒՐԱԹԱԿԱԹ - գ.
Թռնից միխիքը հանելու երկար կոթով
բահածեւ հարմարանք: Թուրնարկաթը
քըցում ըն, մօխէրը տոն օնում (Բ):

ԹՈՒՐԱԹԱԿԱՌ(Ն)Ե/ԹՈՒՐԱԹԱԿԱՌ(Ն)Ե
- գ. 1. Սովորաբար ծայրը երկաթ հագ-
րած փայտե երկար ձող՝ թռնի կրակը
խառնելու համար: Թուրնախառնէն
թուրնումը շատ պահում ա, նի յա կե-
նում (2): 2. փխբ. Շատ երկարահասակ
մարդ: Էտ թուրնախառնէն մին քաշ բօ-
յավ կընէգ՝ ա օգ՝ում, լօխ նը՝ստավ մա-
զաղ ըն անում (Բ):

ԹՈՒՐԹՈՒՆ/ԹՈՒՐԹՈՒՆ/ԹՈՒՐԹՈՒՆ/ԹՈՒ-
ՐԵՆ (գրք. թռնիք) - գ. Գետնի մեջ կամ
գետնի վրա կավից պատրաստված գլա-
նածեւ կրակարան, որի մեջ հաց են
թխում, ինչպէս նաեւ որոշ ճաշեր ե-
փում, թռնիք: Կուրկուտը թուրնումը
բիդի քըցիս, թուրնէն մաչին քըցած
կուրկուտէն համը ճօկ ա ինում (Բ):

- Թուրնա տոն յը՝կած - Կեղտոտ,
կեղտաթաթախ: Թուրնա տոն յը՝կած
ը՝ս, էտ հինջ ա՞ շոթէրէտ հնը (Բ):

- Թուրնու մօխեր վեր անող - Ան-

կարգ, չարածծի: Էտ թուրնու մօխեր վեր
անողը մօրը շատ ա տանջում (2):

- Թուրնու պառավ - Ասում են շատա-
խոս եւ հետաքրքրասեր աղջիկների
մասին:

- Թուրնը ածիս/քըցիս՝ մըկլա-
վը՝տ/շոթավը՝տ չի կ'ան - Ասում են ծայ-
րահեղ աղքատների մասին:

- Թուրնը յը՝տ հըվաքել - Թռնի
ցրված պողերը կենտրոնում հավաքել՝
կույտ անել, որպէսզի թեժությունը մեղ-
մանա: Թուրնը յը՝տ ըն հըվաքում, հա-
ցը թըխում (Բ):

- Թուրնը յը՝տ ճըղել - Թռնի պողե-
րը տարածել՝ փռել՝ պատերը նորից
տաքացնելու համար: Թուրնէն թիժօ-
թունը վեր նըստում ա, թուրնը յը՝տ ճը-
ղում ըն, պատառ կէնում, էլիս հացը թը-
խում (Բ):

- Թուրնը նըստել - Թռնի կրակը՝
բոցը անցնել, մնալ վառված ածուխը:
Թուրնը մինչը՝վ վեր նըստէ վէջ, կարել
չըս հաց թըխիս (Բ):

- Թուրնը պոլծօրել - Թռնի կրակը
լրիվությամբ բոցավառվելով՝ պատերը
կարմրել եւ պատրաստ լինել հացը
թխելու համար: Թուրնը վեր պոլծօրում
ա, Մարգուշա աքէրը ըսքըսում ա պոլլը
յը՝տ անէլը (2):

ԹՈՒՐԹԱՆԱԿ - տեն ԹՈՒՐԱՆԱԿ:

ԹՈՒՐԹԱՍՕՐԹ - ած. 1. Թուրքի՝
աղրեջանցու մորթած (մսի մասին): Յօր
ա՞ էն վախտէրք, վեր դալըմը հայը վէջ
թուրքամօթ մէսը կօտար, վէջ թօրքին
անա յէղ ու պանէր կառնար... (ԶՏ, Բ,
216): 2. փխբ. Թուրքի՝ աղրեջանցու ձեռ-
քով պատրաստած, պիղծ (կերակուրնե-
րի՝ ուտելիքի մասին): Այան ամա.- Թուր-
քամօթ փըլավ ա, օտում չըմ (2):

ԹՈՒՐԹԱՆԱԿ - չք. 1. Մահմեդակա-
նություն ընդունելով՝ թուրք՝ աղրե-
ջանցի դառնալ: Փիզիլվա ռայօնէն Չի-
ման շէնումը մին քանէ թուրքացած հայ
ա իլնի (Բ): 2. փխբ. Անողորմ՝ դաժան
դառնալ, վայրագանալ: Առաջ պարի
մարթ ա իլնի, միհէնգ՝ ա ըսի թուրքա-
ցալ (Բ): 3. փխբ. Կատաղել, գազազել:
Թուրքանում ա, էտ վըխճըրնէն լօխ կը-
տօրում (2):

ԹՈՒՐԹԱԿԱԿ՝ - գ. Թուրքին՝ աղրե-
ջանցուն բնորոշ հոտ: Թօրքը հիշքան
էլ հային մաչին կէնա, մին ա, թուրքա-
վը՝տը անց չի կընական (2):

ԹՈՒՐԹԵՎՈՒՐ/ԹՈՒՐԹՕՎՈՒՐ - ած.,
մ. 1. Թուրքերի՝ աղրեջանցիների լեզ-
վով: Տուրըքթը՝ թուրքէվոր լ'ավ խուսէ-
լիս ըն իլնի (Բ): 2. փխբ. Անհասկանալի
լեզվով: Խէ կըլծիս չը՝ս ըղնում, թուրքե-
վոր ը՞մ ասում (Բ):

ԹՈՒՐԲԵՐԶԻՓՈՐ - ած. Անգուբ, դա-
ժան, անխիղճ: Թուրքըջիգ'ար մարթ
ա (Բ):

ԹՈՒՐԲԵՐԿԱԶԻ - տեն ԹՈՒՐԲԵՐԿԱ-
ՐԻ:

ԹՈՒՐԲԵՐԿԱՐԻ - մ. 1. Թուրքի՝ աղրբե-
ջանցու նման՝ ձեռով: Էնքան թուրքերեն
մաջին կացալ ա, թուրքըվարի յա հաց օ-
տում (2): 2. տեն ԹՈՒՐԲԵՐԿԱՐԻ: 3. փխր.
Դաժանաբար, վայրենաբար: Էտ ջանիլ
ըխճըկանը մօրը աշկէն ըռաշկէն թուր-
քըվարի ըսպանում ըն (2):

ԹՈՒՐԲԵՐԿ(Ա)ՆԵԼ - նբ. ԹՈՒՐԲԵՐԿԱ-
ՆԱԼ-ի:

ԹՈՒՐԲՕՐԹՈՒՆ - գ. 1. Թուրք՝ աղրբե-
ջանցի լինելը, թուրքի՝ աղրբեջանցու
հատկությունը: Թուրքթունաս հիշքան
հըճեճ մընաս, էնքան քու օքուրթոտ ա (2):
2. փխր. Վայրենաբար արարք, գազա-
նություն, դաժանություն: Խօխա
թակէլըն էլ ա թուրքթուն (2):

ԹՈՒՐԲՕՎՈՒՐ - տեն ԹՈՒՐԲԵՐԿԱՐԻ:
ԹՈՒՐԲՈՒՆՔ - տեն ԹԵՎՈՒՆՔ:

ԹՈՒԹ - գ. Ընտանիք, գերդաստան,
ցեղ, ազգ: Ըտըրանց թուփումը մին խը՛լ-
քը կըլխէն մարթ չի կա (Բ):

- Թուփ անել - 1. Կուտակել, դիզել:
Իտի մին քանի հետ ք'ընըմ ա քաղաք,
կ'ամ, խիլլան փօղ թուփ անըմ
(ՀԺՀ, V, 42): 2. Մի տեղ հավաքել, ամբո-
խել: Ժողովուրդն թուփ ըն անում, թա-
քավերին հորամանը կարթում (2): 3. Ի-
րար վրա շարել, դարսել: Փանը թուփ ա
անում պատեն տակէն (Բ):

- Թուփ կ'ան/տը՛նալ - 1. Կուտակվել,
դիզվել: Ծոնը կ'ամ ա, թուփ տը՛նում
(Բ): 2. Մի տեղ հավաքվել, ամբոխվել:
Թուփ տը՛նած մարթիք՝ վը՛ղը տըրա
կըլխէն ըն ածում, թաղում, ք'իսնմ ու-
րանց տընէրը (ՀԺՀ, VII, 327):

ԹՈՒԹԱԿ - գ. 1. Որեւէ բանի կույտ՝
շեղջ: Էտ փանի թուփակը երկու օրու-
մը երոմ ըն (Բ): 2. Մարդկանց խուռն
բազմություն, ամբոխ: Էտ մարթկանց
թուփակը ք'իսնմ ըն թաքավերին կօշ-
տը՛ կ'էնգ'ատ (2):

- Թուփակ անել/տալ - տեն Թուփ ա-
նել:

- Թուփակ ինիլ/տը՛նալ - տեն Թուփ
կ'ան:

ԹՈՒԹԵՐԿԱՆՆԱԼ¹ - չբ. 1. Հաստիկ դառ-
նալ, քիչ չաղանալ: Մին տըրնումը էտ
տըղան թուփըլանում ա (Բ): 2. Գնդածե՛լ
կլորավուն դառնալ: Վօզկին ըղվէսին վէր
տը՛նըմ ա, կըծե՛գ ա տը՛նում, թուփըլա-
նում, թուփըլ ըղնում (2):

ԹՈՒԹԵՐԿԱՆՆԱԼ² - տեն ՉՈՒԼԵՐԿԱՆՆԱԼ:

ԹՈՒԹԵՐԿԱՆՆԵ - գ. Կլորավուն պտուղ-
ներով տանձի՝ խնձորի՝ ընկույզի՝ խա-
ղողի՝ հոնի եւն տեսակ եւ դրանց ծառը:

Թուփըլը՛նէն էնքան յօր ա ունէս էտ
տարէն, ճըղնէրը կուտըրտէս ա (2):

ԹՈՒԹԵՐԿ(Ա)ՆԵԼ¹ - նբ. ԹՈՒԹԵՐԿԱ-
ՆԱԼ-ի:

ԹՈՒԹԵՐԿ(Ա)ՆԵԼ² - տեն ՉՈՒԼԵՐԿԱ-
ՆԱԼ:

ԹՈՒԹԵՐԿԱՐԻՆ¹ - գ. 1. Կարճ ու
հաստիկ լինելը: Լօխ ըտըրա թուփըլ-
թունավը շոկուղ ըն անում (2): 2. Գնդա-
ծե՛լ կլորավուն լինելը: Թուփըլթունը
վէր ինի վէջ, կարէլ չի թուփըլ ըղնէ (2):

ԹՈՒԹԵՐԿԱՐԻՆ² - տեն ՉՈՒԼԵՐԿԱ-
ՐԻՆ:

ԹՈՒԹ-ԹՈՒԹ - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:

- Թուփ-թուփ անել - Կույտերի՝
խմբերի բաժանել, կույտեր սարքել:
...Էտ կընէ՛գ'ը թիւրը կ'իտում ա, թուփ-
թուփ անում, վէր սօղիաք'արը կ'ա, տա-
նէ բըզարումը ծախէ... (ՀԺՀ, VII, 255):

- Թուփ-թուփ ինիլ/տը՛նալ - Կույտե-
րի՝ խմբերի բաժանվել, տարբեր տեղե-
րում կուտակվել՝ հավաքվել: Թուփ-թուփ
ըն ինում, հըրթավ քիսնմ մըռատօն (2):

ԹՈՒԹ-ԾՈՒԹ - տեն ԱԶԿ-ԾՈՒԹ:

ԹՈՒԹԵՐԿԱՐԻՆ/ԹՈՒԹԻՆԵՐԿԱՐԻՆ - գ.
Անասունի՝ կենդանու ուտելի փորոտի-
քը՝ թոք, փայծաղ, սիրտ, երիկամ, լյարդ
եւն: Վը՛խճարը մօրթում ըն, թուքըջը-
գ'արը խըրակում (2):

ԹՈՒԹԹՈՒԹՕՆԵԼ - տեն ԹԵՐԹԹԵՐԿԱ-
ՆԵԼ:

ԹՈՒԹՄԱՆ - գ. Թուրքմեն ժողովուր-
դը կամ այդ ժողովուրդին պատկանող
անձ: Մին թուքման ա ինում ըտը՛ղ, Ի-
լանձ-ջիլանձը ըտըրան պահ ա տամ, ինք'ը
յը՛տ տը՛նըմ (2):

ԹՈՒԹ՝ (թըք. tüy) - գ. 1. Կենդանու
մազ: Էծը խօզ'ում ա, թուք'ը բըքնում մին
թօրթու մաջ, տանում թուշին թաքավե-
րին պալատը (2): 2. անրգ. Մարդու
մարմնի մազ: Զանը սաղ թուք' ա (Բ):

- Թուքը վեր անել - տեն Մէսը վեր ա-
նել:

- Թուքը վեր կ'ան - տեն Մէսը վեր
կ'ան:

- Թուքը քախծըր - տեն Արնունը
քախծըր:

ԹՈՒԹԵՐԿԱՆՆԱԼ - ած. Մագերը թափած,
մագաթափ եղած (կենդանիների մա-
սին): Ծօնը յըրա յա պըրծնում, էտ
թուք'ըրան ըղվէսին խէխտում (2):

- Թուք'ըրան անել - 1. Կենդանու մա-
գերը պոկել: Ծընէրը կ'իլլին անավ ըն
տը՛նում, թուք'ըրան անում (2): 2. տեն
Մէսը վեր անել:

- Թուք'ըրան ինիլ/տը՛նալ - 1. Կեն-
դանու մագերը թափվել: Ամը՛նը վիրի
շատ հէլվան ա թուք'ըրան ինում (Բ):
2. տեն Մէսը վեր կ'ան:

ԹՈՒԹԻՆԹԵՐԿԱՐԻՆ - տեն ԹԵՐԹԵՐԿԱՐԻՆ-
ՄԱՐԹ:

ԹՈՒԹԻՆԿԱՐԻ - տեն ԹԵՐԹԵՐԿԱՐԻ:

ԹՈՒԹԻՆԿԱՐԻ - տեն ԹԵՐԹԻՆԿԱՐԻ:

ԹՈՒԹԻՆԿԱՐԻ - տեն ԹԵՐԹԻՆԿԱՐԻ:

ԹՈՒԹԻՆԿԱՐԻ - տեն ԹՈՒԹԵՐԿԱՐԻՆ-
ՄԱՐԹ:

ԹՈՒԹԻՆՏ - տեն ԹԵՐԹԻՆՏ:

ԹՈՒԹՕՆԵԼ - տեն ԹԵՐԹՕՆԵԼ:

ԹՕ - տեն ԹՕՂ(Է):

ԹՕԲԱ (արաբ. tevbe, թըք. tövbe
(զղջում) - Գործածվում է կապակցու-
թյունների մեջ:

- Թօբա անել - տեն Թանգ՝ անել: Էտ
օրվանից էլ թօբա յա անում ջէյրան ըս-
պանէլը (ԱԱ, 60):

- Թօբա թա - Դժվար թե, հազիվ թե:
Թօբա թա օխտը տըղամարթ կարին էտ-
քան խօտ հարին, հիշքան էտ կընէ՛գ'ըն
ա հարալ (Բ):

ԹՕԲԱԶ - տեն ԹՕԲԱԶ:

ԹՕԲԱԼ - տեն ԹՕՐԲԱԼ:

ԹՕԲՈՒՆ - տեն ԹՈՒԹՈՒՆ:

ԹՕԶ՝ - տեն ԹՕԶ՝:

ԹՕԶ՝ - տեն ԹՕԶ՝:

ԹՕԶ՝/ԹՕԶ՝/ԹՕԶՆԵԼ/ԹՕԶՆԵԼ (զըք.
թուզ) - գ. Թզենու պտուղը՝ թուզ: Ղարա-
բաղէք՝ թօզան էլ ըն արաղ քաշնում,
ամմա մին ա՝ թօթէն ըրաղէն տը՛ղը
տամ չի (Բ):

- Թօզը պըլիթիլ - 1. Թուզը հասունա-
նալ եւ կախվել: Թօզը պըլիթիլ ա, խօ-
խէնք'ը բըղէրան տօն ջըն կ'ամ (2): 2.
տեն Ծըծէրը պըլիթիլ (ԾԾԾ-ի տակ):

ԹՕԶ՝/ԹՕԶ՝ (թըք. toz) - գ. Պինդ մար-
մինների փշրվելուց առաջացած ման-
րագույն մասնիկների ամբողջությունը,
փոշի: Տըղան յէր ա կէնում, ք'ընում,
տէսնում էլիա թօզ ա պըքըրանում
(ՀԺՀ, V, 325):

- Թնուզըր օնել - Սրբիչով՝ լաթով ո-
րեւէ բանի վրա նստած փոշին սրբել,
թեթեւակի մաքրել: Ախճիգ'ը մին թըր-
ջանձ շօր ա յօր ունէս, պըռավէն ութաղէն
թնուզըր ունէս (2):

- Թօզ անել - 1. Փոշի բարձրացնել:
Մաշինը թօզ ընէլավ ք'իսնմ ա (Բ): 2.
փխր. Չքվել, փախչել: Թօքըրը վէր մէր
տանգը տը՛սէն, թօզ ըրէն (2): 3. փխր.
Ազահաբար ուտել, խժռել, ոչինչ չթող-
նել: Նըստում ա, էտ խուրջինին մաջին
հինջը ինում ա, թօզ անում, ք'իսնմ (2):

- Թօզը յըր անել/մըլըքընել - 1. Սաս-
տիկ փոշի բարձրացնել: Էշը շինըմաջը-
մը թանկի տըվավ, թօզը մըլըքըրավ (Բ):
2. տեն Թօզը քամուն տալ:

- Թօզը յըր ինիլ/մըլլալ - 1. Սաստիկ
փոշի բարձրանալ: Վըխճարէն սոլորուն

ամբողջը վեր հանդան կ'ամա, թծգը լը՛ր
ա ինոմ (Բ): 2. Խիստ երաշտ լինել, ա-
մեն ինչ չորանալ: Էրկու ամես ա՛ թոռ չի
կ'ամ, բուստանէն թծգը լը՛ր ա ինոմ (Բ):
3. Ոչնչանալ, վերանալ: Ծըմըկնէն լոխ
կըտօրում ըն, ըստի վեր ք'իկի թծգը լը՛ր
ա ինան (Բ):

- Թծգը լըրա - տեն Զը՛ղը լըրա:

- Թծգը քամուն տալ - Ոչնչացնել, վե-
րացնել: Թօրքերը վեր մին էլ լօք-լօք ա-
նին, թծգը քամուն ընք տըլական (Ձ):

- Թծգոմ կուրցնել - Խիստ փոշո-
տել, փոշով ծածկել: Քամէն ծառերը թծ-
գոմ կուրցըրալ ա (Բ):

- Թծգոմ կորչիլ - Խիստ փոշոտվել,
փոշով ծածկվել: Էշը թըվիլ-թանվիլ ա ա-
նում, թծգոմ կորչում (Բ):

ԹԾԶՆԸ - տեն ԹԾԶ՛:

ԹԾԶՆԸ - տեն ԹԾԶ՛:

ԹԾԶՈՒՏ - տեն ԹՈՒԶՈՒՏ՝:

ԹԾԹ/ԹԾԹՆԸ (գրք. թույթ) - գ. 1.
Թթենու պտուղը՝ թույթ: Ասված խօսկ ա՛
դարաբաղցուն օթը, թօթը, թիյին կօթը
(Բ): 2. փխբ. Երեխայի փոքր առնան-
դամ:

- Թթ Նըստել - Ուղեքը դնել թթով
լցված խոր ամանի մեջ եւ որոշակի ժա-
մանակ պահել՝ հողացավը բուժելու հա-
մար: Դօխտուրը ասմա.- Զը՛գ վէջ մին
ճար օքույթ չի, լ'ըհա հիշկան կարում ըս,
թթ Նըստել (Ձ):

ԹԾԹԱՐ - տեն ԹԶՐԱՏ:

- Թթխար անել - Ամանը կիսով չափ
լցնել: Մին թոնգի՛ կինավ թթխար ա
անում, լը՛ր օնում, ք'իկամ հանօրը տօ-
նը (Ձ):

ԹԾԹՆԸ - տեն ԹԾԹ:

ԹԾԹՈՒՏ/ԹԾԹՈՒՏ՝ - ած. Թույթ քս-
ված, թթով կեղտոտված: Ջանիկ ըխճը-
կերքը թօթը թըփէլանը լը՛տը թօթուտ
չըղըրէթ՛ը տանում ըն կ'ը՛տը, լըվա-
նում (Բ):

ԹԾԹԾԾ՛ - մակ. տեն ԷԾ (1):

ԹԾԹԾԾ՝ - ած. Թմբիկ, փափիկ:
Թթթօջ խօխա յա (Բ):

ԹԾԼԱՄԱԶ - գ. 1. Մահակ, գավա-
զան: Զօբանը թօլամազը լը՛ր ա օնում,
տահանց հը՛տան ըղնում (Ձ): 2. փխբ.
Անճոռնի կերպով մեծ, խոշոր: Թօլա-
մազ ցակատ ա (Բ):

ԹԾԼԱՆ - 1. տեն ԹԹԼԱ: 2. ձ. Շան
ձագին կանչելու ձայն: Թծլան, թծլան,
լը՛ք ըստը՛ղ (Բ):

ԹԾԼՄԱՐ - տեն ԼՕՂՈՒՐ:

ԹԾԼՄԱՐԹԹԻՆ - տեն ԼՕՂՈՒՐԹ-
ԹԹԻՆ:

ԹԾԻ (գրք. թույթ) - ած. Սեփն տվող,
մուգ, թուփ: Յըրէվան խընէրէն մինին էլ

մին ախճիկ ա ինըմ, սէվ ըշկերավ, սէվ
ունքերավ, թօխ կ'էղէցկուի (ԼՂԲ, 337):

ԹԾԻԱԸՍ - տեն ԹԾԻԱՌԻՍ:

ԹԾԻԱԸՐ - տեն ԹԾԻԱՌԻՐ:

ԹԾԻԱԸՐԷԼ - տեն ԹԾԻԱՐԷԼ:

ԹԾԻԱԹ - տեն ԹԾԻԱՏ:

ԹԾԻԱԾԱՍ - ած. Թուփ ծամեր ունե-
ցող, թխածամ: Թօխծամ ախճիգ՛ ա իլան
Սօնիշկա աքերը (Բ):

ԹԾԻԱԿԱ (թրք. *toka*) - տեն ԿՕՏԷ(1):
Սար անին թօխկան լը՛տ ա անում, էտ
թօրքէն էնքան թակում, վեր թան ծըմէ-
լա քըցում ա (Ձ):

ԹԾԻԱՄԱՆ (թրք. *tokmak*) - գ. 1. տեն
ԹԱԿ(1): ...Թօթը հընըմ ա, բաղերը
թօխմախավ թափում ըն... (ՅԺՅ, V, 239):

2. Հաստ ձեռնափայտ: Սուղումուն դա-
յուն թօխմախը մին փույթ կա (Բ):

ԹԾԻԱՄԱԶԱՐ - տեն ԹԾԻԱՄԶԱՐ:

ԹԾԻԱՊ (գրք. թույթ, թուխալ) - գ. 1.
Ամա: Յէրգ'ինը՛ր թուխալերավ ծասկը-
վալ ա (Բ): 2. Մառախուղ, մեգ: Թօխալը
սաղ շէնը ծասկալ ա (Բ): 3. ած. Մա-
ռախլապատ, ամպամած: Մին թօխալ օր
Մանրիկն կընգանը Նըհը՛տ ք'իկամ ա
ճը՛ղաց (Ձ):

- Թօխալ(ը) կօխել - Ամպերով՝ մառա-
խուղով պատվել: Հանդերը թօխալ կօ-
խալ ա (Բ):

- Թօխալ օրը տօն կըկա - Իրեն բա-
վականաչափ առողջ՝ առույգ է գգում
(ծերերի, հիվանդների մասին): Ախալերը
ասում ա.- Ապուն հը՛տէ դանդ մէր անէլ,
իզէն թօխալ օրը տօն կըկա (Ձ):

ԹԾԻԱՍ - գ. Թռչունների՝ ձվերի վրա
նստելու եւ ձագ հանելու վիճակը: Թօխ-
սէն վախտը հավ կա, վեր պէն չի օտում,
ըստականալ ա (Բ):

- Թօխս ածել - տեն Թօխս տինիլ:

- Թօխս կ'ան/նըստել (գրք. ի թուխս
նստել հատուց) - 1. Ձագ հանելու նպա-
տակով ձվերի վրա նստել: Էտ սը՛վ հա-
վը թօխս ա կ'ամ, տըսնըջօրս ճօտ տոն
օնում (Ձ): 2. փխբ. Մի տեղ երկար
նստել՝ մնալ: Հինչ ը՛ս թօխս լը՛կալ, խէ
ք'իկամ չը՛ս ծեր տօն (Բ): 3. փխբ. Տնից
դուրս չգալ, ամբողջ օրը տանը լինել:
Կանթաքէղը էլ տոն չի կ'ամ շինամաչը,
թօխս ա նըստալ (Բ):

- Թօխս տինիլ - 1. Ձագեր հանելու
նպատակով ձվերի վրա նստեցնել՝ նա-
խօրոք տեղ պատրաստելով: Մին դծնըմ
էլ հավը թօխս ա տինըմ, ըսպասըմ մի-
ջէվ ճօտերը տոն կ'ալը (ՅԺՅ, V, 458): 2.
տեն Աղ տինիլ (2, 3):

ԹԾԻԱՏ/ԹԾԻԱԹ (գրք. թույթ) - գ. 1.
Փայտանյութից եւ այլ նյութերից պատ-
րաստվող բարակ թերթ՝ գրելու, տպելու,
փայթաթելու եւ այլ կիրառությունների

համար, թույթ: Մին թօխտ ա յօր օնում,
տըղէն յըրա նամակ կ'իրում (Ձ): 2. Այլ եւ
այլ բովանդակություն ունեցող գրություն:
Մէլիքը մին թօխտ ա կիրիս, տաս Պըլը-
պուղուն, վը՛ր տանէ Թըղըվարթա քօխ-
վէն տա (ԼՂԲ, 380): 3. Նամակ: Ըխճըկա-
նը անա թօխտ ա ըստանում, վեր փը՛-
սան ամբողջ կըլան ա շէնը (Բ): 4. Գրքի՝
տետրի եւն թերթ: Կիրքան էրկու թօխտ
ա պուք տամ (Բ): 5. Որեւէ կարգի պաշ-
տոնական փաստաթուղթ, անցագիր,
վկայական եւն: Մը՛ծ Նանգիրը տըրան քը-
ռէ յա տամ, տոն քըցում, թօխտը տամ
նընն տըղէն, վեր քիկի, Նըհաշ տա,
վը՛սկէն ըստանա (Ձ): 6. ած. փխբ. Շատ
բարակ: Մին թօխտ շօր ա կը՛ցալ, ծը-
մընըվա կէսին տանան տոն լը՛կալ (Բ):
ԹԾԻԱՐԷԼ/ԹԾԻԱԸՐԷԼ - Նք. տեն
Թօխրավ տալ (ԹԾԻԱՌԻՐ-ի տակ):

ԹԾԻԱՌԻՍ/ԹԾԻԱԸՍ/ԹԾԻԱՍ/ԹԾԻԱՌԻՍ
(պրս. *tuxm*, թրք. *tohum*) - 1. գ. Արուի սե-
ռական գեղձերից արտազատվող մա-
ծուցիկ հեղուկ, որ պարունակում է
սերմաբջիջներ, սերմահեղուկ (հիմ-
նականում գործածվում է հայիոյանը-
ներում): 2. Ազգի՝ տոհմի՝ ընտանիքի
սկիզբը՝ արմատը: Խըծըպիրթը՛ցուց
թօխումը Ղարադաղան ա կ'ամ (Բ):

ԹԾԻԱՌԻՐ/ԹԾԻԱԸՐ - գ. Փայտե երկար
կոթի վրա անց կացրած մի կողմը սուր
կամ կացնաձեւ, մյուսը կեռ ու տափա-
կացրած գործիք՝ գետնի վրա փորելու, քար
քանդելու եւն համար՝ քլունգ: Կընէզը
քիկամ ա պանի Նան թօխտը յօր օնում,
մարթին կիրէզմանը քանդում, մէյըր
տանում քըցում ծօրը... (ՅԺՅ, VII, 268):

- Թօխրավ տալ - 1. Քլունգով քան-
դել՝ փորել: Թօխրավ ա տամ, էտ քարէ-
րը տէն ածում (Բ): 2. փխբ. Տակից-
գլխից՝ վայրիվերո խոսել: Խըրէզ՛ թօխ-
րավ տօ՛, քը՛գ ըսկանօղ չի կա (Բ): 3.
փխբ. տեն Թօխտը մաչը քըցիլ:

- Թօխտը մաչը քըցիլ - Իրար հետ
թշնամացնել՝ կովեցնել: Թօխտը մա-
չըն ա քըցում, ըտըրանց նըրնը անա
պիժէնում (Ձ):

- Թօխտը տակըռավը կ'ան - 1. Մե-
կին նեղացնել՝ վիրավորել: Ըսկէտըրը
թօխտը տակըռավըն ա կ'ամ, հարթըն
ք'իկամ ա հանանց տօն (Բ): 2. Գործը
փչացնել՝ խանգարել՝ խոչնդոտներ
ստեղծել: Մարթը լ'ավ փուլ ար ըշխը-
դէս, կընէզ՛ը թօխտը տակըռավը լը՛-
կալ, էլ կարում չի (Բ):

ԹԾԿ (գրք. թույթ) - գ. Թելերից՝ մազից
եւն ոլորած փոքր պարան: Փանդերը
տանրում ա, թօկավ կապում, շըլա-
կում (Ձ):

- Թօկա փախած - Կարգուկանոնի չենթարկվող, սրիկա: *Էտ թօկա փախածը շինացուց շատ ա ք'օրտուղ տամ* (2):

ԹՕԿԱՍ - տեն ԹՕՂ(Է):

ԹՕՅՄԱԹ (թրք. *tömet* (մեղադրանք) -տեն ԹԸԲԸԹՕՅՄԱԹ:

ԹՕՅՈՒԲՕՅ (գրք. *թոի ու բոի* (վիհ, անդունդ) - գ. Բառս, խառնաշփոթություն, իրարանցում, պատերազմ են: *Էտ թօհուբօհեն վախտը Դըրդանը ուրնաց իլան-ջիլանը պեռնում ըն ծիթտանցը, քօջում ք'իկամ խընամունց շենումը վեր կ'ամ* (2):

ԹՕՂ(Է)/ԹՕ (գրք. *թող*) - 1. Թողնել բայի եզակի հրամայականը: *Տըղան հօրը ասմա.- Թօղե, ք'իկնիմ պիրիմ էտ ըխ-ճըկանը* (2): 2. Արտահայտում է ցանկություն՝ իղծ՝ պահանջ: *Թօղե մըհեն-գ'աց տենը էլ կըռք'վ չիկի* (Բ): 3. Արտահայտում է թույլտվություն՝ համաձայնություն: *Թաքավերըն ասում ա.- Յու վեր օգում ա, թօղե ք'իկի* (2): 4. Արտահայտում է հրաման՝ կարգադրություն: *Վե-գիրը ասմա.- Տա'րեք', թօղե ըտըրան քը-ցին տո'ւրման* (2): 5. Արտահայտում է զիջում՝ լավ, դե լավ: *Թօղե քու օգ'ածըտ իկի, հիկն ըմ ասում* (Բ): 2., վ. 6. Ապա, ուրեմն: *Թա ասածըս անիմ վեք, թօղե քուռանամ*: 7. Որ, որպեսզի: *Մին հաց ա տամ, թա.- Տար տօ' էն ըխմաղեն, թօղե տո'ւզըն ըստակե վեք* (2): 8. 2. Միայն թե, գոնե: *Թօղե հըրըդօթուն իկի, մընացածը հարկավեր չի* (Բ):

- Թօղ անել - 1. Ձեռքից արձակել, նետել, շարտել: *Ըտըրանա յետը էտ պառավ մարթը ճըպատը թօղ ա անըմ, քըցըմ օթախին մացտեղը* (ՅԺՅ, V, 334): 2. Արձակել, բաց թողնել: *Կավը ծըմակումը թօղ ա ընէս, իկը'ը կ'աս տօն* (2): 3. Թույլ տալ, թույլատրել: *Վեր շատ ըղա-ջանը ըն անում, օշափը ըտըրանց թօղ ա անում, վեր ուրանց քըվերը տը'սնան* (2): 4. Մի ումպով խմել (ոգելից խմիչքի մասին): *Բուդդանը էրկու ըստաքան թօթու արաղ ա թօղ անում, տո'ւս կ'ամ շի-նամաչ* (2):

- Թօղե ըտի իկի - Չեմ առարկում, համաձայն եմ: *Վեր շատ հօջանթ ըն տամ, կընէգ'ը լաց ա իկնում, թա.- Թօղե ըտի իկի* (2):

- Թօղե մեղքս մեր հանդիս քըջեղակը օտե - Յուրաքանչյուրի համար իր հայրենիքը քաղցր է: *Յիրը ասում ա.- Յէս իմ ուջաղաս տո'ւս կըվօղը չըմ, մեղքս թօղ մեր հանդիս քըջեղակը օտե* (ՆԱԲ, 66):

- Թօղե մեր ճընչիկս կ'իլը մը'գ օտե - տեն Փօրցանթ թանը անփօրց մաձնան լավ ա (ՓՕՐՑԻԼ-ի տակ):

- Թօղե փօրքս կօշտ իկի, հը'տաս տո'ւզըն ծեն տան - Կարեւորը եւությունն է, ոչ թե արտաքինը:

- Թօղ իկի - 1. Տեղից հանկարծակի շարժվել: *...Վեր վըխճարեն տըմակը թօղ ա իլալ, վը'ռը պեց ա իլալ* (ՅԱԲ, 15, 133): 2. Ցատկել: *Թաքավերին պուճուր տըղան թօղ ա ինում սիպտակ ծին նըստում, ք'իկնում...* (ՅԺՅ, VI, 137):

ԹՕՂԷԼ - տեն ԹՕՂՆԷԼ:

ԹՕՂ-ԹՕՂ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Թօղ-թօղ անել - 1. Շատ բաներ այս ու այն կողմ նետել՝ շարտել: *Էտ քարերը լօխ թօղ-թօղ ա անում, ածում ծօրը* (2): 2. Ցատկանել, տարուբերել, լիսխացնել: *Վըխճըրեն, տըմըկեն թօղ-թօղ ընէլավ ք'իկնում ըն* (Բ):

- Թօղ-թօղ իկի - 1. Ցատկոտել, թռչկոտել: *Կընէգը վը'ր սիրածու անում ա ըսկանում, տը'ղը թօղ-թօղ ա իկնում* (ՅԺՅ, VII, 282): 2. Ցատկանվել, տարուբերվել, լիսխալ: *Էնքան ք'օթ ա, վեր ք'իկնալիս ջանեն մըսերը թօղ-թօղ ա իկնում* (Բ):

ԹՕՂԻ (թրք. *toklu*) - գ. Մեկ տարեկան ջննած ոչխար: *Թօղ'ուն մէսը շատ քախճըր ա իկնում* (Բ):

ԹՕՂՆԷԼ/ԹՕՂԷԼ (գրք. *թողում*) - նք.

1. Թույլ տալ, թույլատրել՝ մի բան անելու: *Տահանը ուզը'ցալ ըն Բալլուվեն տանին խանեն հը'տե, ամմա մարը թօղալ չի* (ՆԱ, 33): 2. Որեւէ մեկին կամ մի բռնած բան բռնելուց դադարել: *Տըղան ջիլանը փըռնում ա, էլ թօղում չի, միկնը'վ վեր ծին դիկնանում ա* (2): 3. Որեւէ վայր իր ներկայությունից ազատել: *Տըղան ըսկանում ա, թա էտ հիկն ա նըշանակում, թօղում ա, կօրջում* (ՅԱԲ, 15, 26): 4. Մի տեղ գնալով՝ մեկին՝ մի բան իր հետ չտանել՝ չվերցնել: *Ծին թօղնում ա, իկը'ը վը'ննավ ք'իկնում* (2): 5. Մեկին լքել: *Կընգանը թօղալ ա, էտ դըխալին նըհը'տ փըսակվալ* (Բ): 6. Դադարեցնել, ընդհատել, անտեսել, անուշադրության մատնել: *Կօրծը թօղնում ա, ըսկըսում էտ կընգանը նըհը'տ սիլի-թիլի անէլը* (2): 7. Հետաձգել: *Կօրծը վեր թուղը'ցեր էք'սըվա օրեն, ամմալ չի կ'ալ* (Բ): 8. Հանձնել, ավանդել: *Տօնը-տը'ղը թօղից ախպօրը, իկը'ը քօջից* (Բ): 9. Նշանակել, դնել: *Թաքավերը մին դարավուչի յա թօղնում ըտը'ղ, վեր տանը յէշի* (2): 10. Պահպանության՝ խնամքի՝ հոգատարության հանձնել՝ վստահել: *Մ ջի-հիլեն, էտ վեր քօջումը էրնիշ յէրգ'իրեն, ծէր հօրանցը, մօրանցը, ծէր Դարաքաղը հիւր ը'ք թօղնում* (Բ): 11. Հնարավորություն տալ՝ ընձեռել, արգելք չհանդի-

սանալ: *Աղդամը մերունը վեր ըզաղալ ըն, թօղալ ըն, վեր թօրքերը տո'ւս կան* (2): 12. Կենդանի պահել, չսպանել: *Լօխճին կըտօրում ըն, թօղում հենգ հօքու, վեր ուրնաց հը'տե հաց թըխին* (2): 13. տեն Թա'րգ՝ անել: 14. Որեւէ նպատակի համար պահել՝ խնայել: *Նը'ղ օրվա հը'տե պատառ փուլ ա իլալ թօղած, ախճիգը էն էլ ա խըլալ* (Բ): 15. Պահել, չկտրել, չհեռացնել: *Ջիհիլեն մըրօթ ըն թօղալ* (Բ): 16. Իր պատերով հեղուկն անցկացնել՝ բաց թողնել՝ չպահել: *Կօլան ճաքալ ա, ծիւր ա թօղնում* (Բ): 17. Հետք պահել, մի բան որպես հետեւանք ունենալ: *Ըտըրանը էտ քարեն յըրա նըշան ըն թօղնում, վեր յը'տնան կարին տը'ղը գիղան* (2):

ԹՕՄՓ - տեն ԴՕՄՓ:

ԹՕՄՓԱԹՕՄՓ - տեն ԴՕՄՓԱ-ԴՕՄՓ:

ԹՕՄՓԱՏԸԸ - գ. Կռիվ, կտտորած: *Էտ թօմփատըգեն վախտը շատ մարթ ա ըսպանվում* (2):

ԹՕՅԲԱԾԻ (թրք. *toybaşı*) - տեն ՄԱԿԱՌԱԾԻ:

ԹՕՆԹԸԼԱՆ - տեն ԹՕՆԹԸՈՒԳ:

ԹՕՆԹԸՈՒԳ - ած. Թմբիկ եւ գեղեցիկ: *Թօնթըռիգ՝ խօխա յա* (Բ):

ԹՕՆԹԸՈՒԾ - տեն ԹՕՆԹԸՈՒԳ:

ԹՕԾ¹ - գ. 1. Այտ՝ թուշ: *Էտ խուխեն թօշան մարը կըծում ա, լաց ա իկնում* (2): 2. փխբ. Հետոյքի փափուկ եւ ուռուցիկ մասերից յուրաքանչյուրը: *Վը'ռեն թօշին վեր քացե յա տամ, տը'ղը կ'իպտում ա* (2):

- Թօշան արնոն կաթել - Առողջ լինել, կարմիր թշեր ունենալ: *Պայծառ բիբին ըսօր-էք' ուց ութասուն տըրը'կան ա, ամմա թօշան արնոն ա կաթում* (2):

- Թօշան կըտըրել, պիրանեն տեմ անել - տեն Վը'ռան կըտըրել, ըռըխեն տեմ անել:

- Թօշեն մին թաննափը հալալ ախճիգ՝ ա - Ասում են երիտասարդ հասակում այրիացած կանանց մասին՝ շատ քաղել է:

- Թօշերը խընձօր - Ուռուցիկ՝ լիքը այտեր ունեցող: *Թօշերը խընձօր ախճիգ՝ ա* (Բ):

ԹՕԾ² - 1. տեն ԱՉՈՒ: 2. տեն ԹՕԲ-(Բ)ՈՒԾ:

ԹՕԾ³ - տեն ԹՕՐԱ:

ԹՕՐ՝ (հ.ե. **(s)ter-* (անմաքուր հեղուկ) - գ. Անձրել: *Արաշտ տարեն, վեր վանքեն քարերը լըղըցըրալ ըն, թօռ ա յէկալ* (ՆԱԲ, 89):

- Թօռան փախչիլ, կըրկուտեն տակը ըղնել - Որեւէ վտանգից ազատվելով՝ ավելի մեծ վտանգի ենթարկվել:

- Թօռը կըկա, կըճիրի - Ասում են

ծույլ մարդկանց հասցեին, ովքեր հույսը դնում են բնության վրա: *Կիման սաղ օրը էն ա դինջընայիս, խէ բի՞ղի կործ ա- նէ. թօռը կըկ'ա, կըծի՞րի բօստանը* (2):

- Թօռ թակել - Անձրեւի տակ երկար մնալ: *Էնքան թօռ թակալ ա, էտ փնդերը փըթալ ա* (Բ):

- Թօռ թակած, արը՛վ էրած - *տէն* Ա- րը՛վ էրած, թօռ թակած:

- Թօռու պըրանէլ - Անձրեւային եղա- նակներ սկսվել: *Աշունքը յը՛կալ, թօռու պըրանից, էլ կըրէցէնք վէջ, թա բուստընէն պիհինք, պըրծըցընինք՝, մընաց կ'ըրունքէն* (Բ):

- Թօռ օտել - *տէն* Թօռ թակել:

- Թօռ օրը կօլատ յը՛ր կալ, արը՛վ օ- րը՝ չօխատ - Եղանակը խաբուսիկ է լի- նում, պետք է պատրաստ լինել: *Թօռ օ- րը կօլատ յը՛ր կալ, արը՛վ օրը՝ չօխատ. մին էլ տը՛սեր արը՛վ օրը յերգ'ինքը մըթ- նըվից, թօռը նի կալալ* (2):

- Թօռ օրը հըվէրէն ճուր տըվօղ շատ կինի - Անհրաժեշտություն՝ կարիք չլի- նելու դեպքում օգնողները շատանում են:

ԹՕՐ² - *տէն* ԹՕՐ-ԹՕՐ:

ԹՕՐ³/ԹՕՐ² (թըք. *tor*) - գ. 1. Ձուկ որ- սալու ցանց՝ ուռկան: *Մին օր կ'էտըմը թօռը քըցած ծոկուն փըռնէլիս մին շատ դանձանգ՝ ծոկըն ա փըռնըմ* (ՀԺՀ, V, 78): 2. Երեսի քող: *Էտ կընէգ'ը թօռը յը՛տ ա քաշոմ, իրը՛սը պէնում, լօխ մընամ ըն մաթ մընացած...* (2):

ԹՕՐ⁴ - *տէն* ԹՕՐՆԸ՝:

ԹՕՐԱԿ - գ. Բնակավայրի ծայրա- մասային թաղ, փողոցի թաղ: *Ինք'ըն էլ քըղաքէն թուռակըմըն ար ըպըրէս* (2):

ԹՕՐԸ - *տէն* ԹՕՐՆԸ:

ԹՕՐ-ԹՕՐ (հ.է. *ter- (քընուշ, թույլ) - ած. 1. Լավ թխվելուց մեջը փուչ-փուչ, ու- ռած (խմորեղենի մասին): *Թօռ-թօռ հա- ցի ա* (Բ): 2. Թարմ, մատղաշ: *Թօռ-թօռ փիրիէտ ա* (Բ):

ԹՕՐՆԸ՝/ԹՕՐ⁴ (գրք. թռն) - գ. Ջա- վակի զավակը՝ տղայի կամ դստեր զա- վակը տատի ու պապի համար: *Էտ պը- ռավէն մին թռն ա ինոմ, ինքըն էլ տը- դա* (ՀԺՀ, V, 157):

ԹՕՐՆԸ² - *տէն* ԹՕՐՆԸ:

ԹՕՐՆԸՍԲԸՆՈՒՄ - *տէն* ԹՕՐՆԸՍ- ԲԸՆՈՒՄ:

ԹՕՐԶԻ/ԹՕՐԶԻ (թըք. *torcu*) - գ. Ուռ- կանով ձուկ որսացող անձ, ձկնորս: *Էն մը՛ծ թօռչուցը յէշիլալ՝ թօռը ճուրըն ա քըցըմ, մին քանի ծոկըն փըռնըմ, տօն պը՛րըմ* (ՀԺՀ, V, 229):

ԹՕՐ ՈՒ ԹԱՅ - *տէն* ԹՕՐՈՒԹԱՅ:

ԹՕՐՈՒՄԲՈՒՆՈՒՄ - *տէն* ԹՕՐՆԸՍ- ԲԸՆՈՒՄ:

ԹՕՎԱԼԱ - *տէն* ԹՕՎԱԼԱ:

ԹՕՎԱԼԱ/ԹՕՎԱԼԱ/ԹԱԼՎԱ (արաբ., թըք. *tavla*) - գ. 1. Անասունների գոմ, ա- խոռ: *Մարթին օխըն տալանը յէտը յէր ա կէնում, նի մըննում թօվան, մին լան ծի յօր օնում, տոն կ'ամ* (ՆԼՂԺԲ, 25): 2. *փխբ. տէն* ՏՈՒՐՄԱՆ(1): *Կ'օղէն փըռնում ըն, տանում կօխում թօվան, էրկու տա- րէ պահում* (2):

ԹՕՎԱԼԱՄԻՇ - *տէն* ԹՕՎԱԼԱՄԻՇ:

ԹՕՎԱԼԱՄԻՇ/ԹՕՎԱԼԱՄԻՇ/ԹԱԼՎԱ- ՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Թօվամիշ անել - 1. Անասունները գոմի մեջ պահել՝ փակի տակ պահել: *Սաղ ծըմը՛նը հիյվընէն թօվամիշ ըն անում, մինջը՛վ կ'արունքը կ'ա* (Բ): 2. *փխբ.* Բանտարկել: *Ըտի էտ օխըբազէն թօվամիշ ըն անում* (2): 3. *փխբ.* Բռնել, ճանկել, խլել: *Մըհէգ վէր կըրիգիստ ա, մոնշտարի ըն թօվամիշ անըմ, կըսըկ'ի- նու ապրանք տամ...* (ԶՏ, Բ, 94): 4. *փխբ.* *տէն* Ըրամակ քըցիլ:

ԹՕՎԶԻ - ած. Թովիչ, գրավիչ, հմա- յող: *Ըշկըսըքըրտ թօվիչ, օփսունալ ըս, ալ ախճի* (ԼՂԲ, 101):

ԹՕՎԶԻ - Գործածվում է կապակ- ցության մեջ:

- Թօվիչ անել - Յարկաքաշիում կա- տարել: *Տը՛ղ յըրա տը՛մէք, թօվիչ ըրէք, իրէք տը՛ղ պէ՛ժին ըրէք...* (ՀԲ, 353):

ԹՕՎՈՒԼ - *տէն* ԹՕՎՈՒԼ:

ԹՕՐ՝ (գրք. թուր) - գ. 1. Կտրելու եւ խոցելու պողպատյա սառը զենք, թուր: *Էտ տըղան թօրավը մին հէնց թըխըմ ա, վը՛ր էտ դօվին էն մընացած իրէք կըլծ- խը մին դօնըմ ա կըտըրմ* (ՀԺՀ, V, 18): 2. *փխբ.* Խոզի կնճիթ: *Խօզ'ը վէր մէհէտ թօրավը թըխում ա, էտ պատը ցըրը՛վ ա կ'ամ* (2):

- Թօրան արոն կաթել - Ահեղ՝ վա- րագ՝ արյունաբերու լինել: *Էտ թաքավէ- րին թօրան արոն ար կաթում, լօխ նը՛ս- տա վախում ին* (2):

- Թօրէն ըմը՛խը տալ - *տէն* Թօրէն տակը տալ:

- Թօրէն կըտըրածը կըլ՛ըվանա, լիւզ- վին կըտըրածը լըվանալ չի - Խոսքով հասցրած վիրավորանքը ավելի ծանր է, քան ֆիզիկականը:

- Թօրէն համ առաշկը կըտըրել, համ քամակը - *տէն* Թօրը աչ էլ կըտըրել, ծէխ էլ:

- Թօրէն մաչը քըցիլ - Իրեն եւթար- կեցնել: *Թաքավէրը կըմը՛վ ա յը՛ր կէ- նում, հըրը՛վան ժուղովուրթէն թօրէն մաչը քըցիլ* (2):

- Թօրէն սօր վախտը - Ուժերի՝ իշ-

խանության ծաղկուն շրջանը: *Նախա- գէն թօրէն սօր վախտըն ա ինոմ, ախ- պօրը տինոմ ա պահէստապէտ* (2):

- Թօրէն տակը տալ - Թրով շատ հարվածել, կոտորել: *Տըղան թօրէն տա- կըն ա տամ էտ դէվէրէն, ըխճըկանը ը- գաղում* (2):

- Թօրը աչ էլ կըտըրել, ծէխ էլ - Ու- ժեղ՝ ազդեցիկ լինել, ինչ ուզել, այն էլ ա- նել: *Ըտըրա մին վախտ ա իլան, վէր թօ- րը աչ էլ ա կըտըրալ, ծէխ էլ* (Բ):

- Թօրը կըտըրել - Խոսքն անցնել, ա- մեն ցանկություն կատարել կարողա- նալ: *Կօզի չօբան ար, ամիա թօրը կըտը- րում ար շէնումը* (2):

- Թօրը հինչ վէր կարէ վէջ կըտըրէ, հացը կըկըտըրէ - Բռնությամբ՝ հար- կադրաբար չլուծվող հարցը խաղաղ ճանապարհով՝ հյուրասիրությամբ հնա- րավոր է լուծել:

- Թօրը սօր - *տէն* Խուպը սօր:

- Թօրու նըման կըտըրել - 1. Շատ սուր՝ հատու լինել: *Էս ցակատը թօրու նըման կըտըրում ա* (Բ): 2. Շատ ցուրտ լինել (եղանակի մասին): *Յավան թօրու նըման կըտըրում ա* (Բ):

- Թօր քաշիլ - Թրով սպառնալ: *Վէր թօր ա քաշիլմ, էտ մարթը ծէնը կըտը- րում ա* (2):

ԹՕՐ² - *տէն* ԹՕՐ³:

ԹՕՐԱՍԱՆ - *տէն* ԱՋԿ-ԾՈՒԴ:

ԹՕՐԲԱ/ԹՕՐԲԱ (թըք. *torba*) - գ. Փոքր պարկ: *Վէր էտ կ'իլը ծընըմ ա, տըղան մինը յօր ա օնըմ, քըցըմ ուրան թօրբան* (ՀԺՀ, V, 54):

ԹՕՐԷՆ - *տէն* ԹՕՐՈՒՆ:

ԹՕՐԸ - *տէն* ԹՕՐՆԸ:

ԹՕՐԹԱՓ - *տէն* ՏՈՒԶՆԸ:

- Թօրթափ անել/լինիլ - Սաստիկ քաղ- ցած լինելով՝ ուսելիք տեսնելիս խիստ փափագել: *Կ'իլը վըխճարէն սոնրոն վէր տը՛սնում ա, թօրթափ ա անում* (2):

ԹՕՐ-ԹՕՎԱԼԱՊ - գ. 1. Ջենք ու գրահ, սպառազինություն: *Էտ թաքավէրին թօր-թօվանգ'ը շատ ա ինոմ, ըտըրա հը՛տէ էլ հըրէվան թաքավէրներէն թէ- թա յա տամ* (2): 2. *փխբ.* Բռնություն: *Թօր-թօվանգ'ալ ամմէն պէն չի, վէր ան- մալ ա կ'ամ* (Բ):

- Թօր-թօվանգ՝ կապել - 1. Ջինվել, զենք վերցնել: *Մին օր էտ թաքավէրը թօր-թօվանգ'ը կապում ա, յէր ընում ծին, ք'ինում վէրսի* (ՆԱԲ, II, 18): 2. Կռվի պատրաստվել: *Թաքավէրը հըրամանը ա տամ, վէր թօր-թօվանգ' կապին...* (2):

ԹՕՐԾ (գրք. թորիծ) - գ. 1. Գերանի հաստ գլխին արված անցք, որից կապ են գցում քաշելու համար: *Չաթուն թօր- ծավը անց ըն կըցընում, քաշ տամ էտ կ'էրանը պիրում հայաթը* (2): 2. Ուղղան-

կյուն ձեռով կտրված՝ փոս գցած տեղ փայտի՝ առարկայի վրա, որի մեջ հազգնում՝ ագուցում են մի այլ փայտ՝ առարկա: Փանդը կոխում ըն թործը, պինդըցընում (Բ):

ԹՕՐԾԵԼ - նբ. 1. Գերանի՝ փայտի վրա անցք՝ թործ փորել: *Կէրանը թործում ա, թործակապը կապում, յըզնէրէն լըծում, պիրում (Ձ):* 2. Փայտերի՝ առարկաների կտրվածքները իրար վրա դնելով՝ միակցել, ամրացնել: *Սնթնումը կօտըրում ա, պիրում ըն թործում (Բ):*

ԹՕՐՄ - տեն ԹՕԽՈՒԲ:

ԹՕՐՆԸ/ԹՕՐՆԸ՝/ԹՕՐԸ/ԹՕՐԸ - դ. Ուր՝ արտահայտում է հարցում գործողության ուղղվածության՝ շարժման նպատակակետի մասին: *Վէշ մինը գնդում չըն՝ էտ մարթը թորն ա՝ քննում (Ձ):*
- Թորնը յէշում ըս - Ամեն տեղ, ամենուր: *Թորնը յէշում ըս, քորքքանդ տը՝ ռած տընէր ա. բալան թաղիմ մէզ էս օրը քըցծողէն (Բ):*

ԹՕՐՆԸՍԵՐԸՆՈՒՄ/ԹՕՐՆԸՍԵՐԸՆՈՒՄ/ԹՕՐՆԸՍԵՐԸՆՈՒՄ - գ., ած. Անճարակ, խեղճ ու կրակ (մարդ): *Թորնըքը՝ ընում մարթ ա, ծը՝ թքավը վէշ մին պէն չի կ'ամ (Բ):*

ԹՕՐԶԻ - տեն ԹՕՐԶԻ:

ԹՕՐՍ/ԹՕՐՑ՝ (գրք. թործ) - գ. Թործել, թործում: *Պիրնոր թորսը վեր պըրծընում ա, ըմընէք՝ թորնան տնու ա տամ (Ձ):*

ԹՕՐՍԵԼ (գրք. թործել) - նբ. Կավից կամ մետաղից պատրաստած առարկաները ուժեղ կրակի մեջ այրել՝ կարծրություն տալու համար: *Կը՝ դէ ըմընէք՝ վեր թորսիս վէշ, կըճաքէ (Բ):*

ԹՕՐՈՒՄ - տեն ԹՕԽՈՒԲ:

ԹՕՐՈՒՆ - տեն ԹՕԽՈՒԲ:

ԹՕՐՈՒՍԵՐԸՆՈՒՄ - տեն ԹՕՐՆԸՍԵՐԸՆՈՒՄ:

ԹՕՐՓԱՂՅՈԼԻ - գ. Յողե ճանապարհ: *Էտ թորփաղոյին հըսնըմ ար մինչը՝ թաքավերին բաղը (Ձ):*

ԹՕՐՔ (արաբ., թրք. türk) - գ. 1. Թուրքիայի հիմնական ժողովրդի անվանումը կամ այդ ժողովրդին պատկանող անձ: *Էլ պարսիկ, էլ թորք սը՝ ռոտ չըն անում էտ սըմթէրումը ըրվան (ԱԱ, 39):* 2. Աղբեջանի հիմնական ժողովուրդը կամ այդ ժողովրդին պատկանող անձ: *Փնդուկվա թորքէրը շընըմուրտառ մարթիք՝ ըն իլնի (Բ):* 3. ած. փխբ. Անխիդճ, դաժան, վայրագ: *Թորք ը՛ս, էտ մարթին խէ տանջում ը՛ս (Բ):*

- Թորքա փախած - Երկյուղած, մտաքրիվ: *Թորքա փախած ը՛ս, անէ, տը՝ սնանք՝ հինչ ա պըտահալ (Բ):*

- Թորքէն նըհը՛տ հընգըրթուն ըրա, մըհակը ծը՝ թքատ վեր մէլ տինիլ - տեն Շանը նըհը՛տ հընգըրթուն ըրա, մըհակը ծը՝ թքատ վեր մէլ տինիլ (ՇՕՆ-ի տակ):

- Թորքէն չըբէլանը թակիս վէշ, աշնա չի տը՛ռնալ - Թուրքի հետ չպետք է մեղմ վարվել:

- Թորքը ասալ ա՝ հային յը՛տէ խըլըքը իմը բիդնար - Ասվում է հայի՝ մի բան անելուց հետո ավելի խելոք դատելը նկատի առնելով:

- Թորքը մին պէն չի, ամմա խօսկերը վը՛սկէ յա - Ասվում է՝ նկատի առնելով թուրքական առած-ասացվածքների խորիմաստությունը:

- Թորքու գառի/կաճի - գ. 1. Թրքուհի, աղբեջանուհի: *Թորքէն կաճին կըրէս չի հըսցընէ, լ'ըհա թըխածը թօղ ա ընէս, քըցիս սուփրէն յըրա, հայէրը բնորդն ուտէս ըն (ԲԶԲ, 179):* 2. Տգեղ՝ այլանդակ կին: *Ըտըրան էլ ինում ա մին կ'էշ կընէգ՝՝ մին թորքու գառի (Ձ):*

- Թորքու թըրմասկ - Տգեղ՝ այլանդակ երեխա: *Մարթը ասմա - էտ թորքէն թըրմասկը տար կուրցըրոն, յը՛ս ըտըրան հըրթօթուն չըմ անէլ (Ձ):*

- Թորքու մախլավա տը՛ռնալ - Զրքըվել, պատառուկվել (շորի մասին): *Էնքան կ'ը՛ցալ ա, էտ պէնջակը թորքու մախլավա յա տը՛ռալ (Բ):*

- Թորքու մըթիլ - Ճմրթված՝ կեղտոտ անկողին: *Էտ թորքէն մըթիլումը հունց ը՛ք քօն ինում (Բ):*

- Թորքու մօլլա - Թուրքերենին՝ աղբեջաներենին գերազանց տիրապետող հայ: *Տիկրանը թորքու մօլլա յա, հանց թուրքերեն խօսում ա, վեր ըսկի թորքը ընդի կարէլ չի խօսէ (Ձ):*

- Թորքու տավար - Յոգնած՝ ուժասպառ եղած մարդ: *Թորքու տավար ը՛ս, խէ տը՛հատ տոնրոն չը՛ս կ'ամ (Բ):*

- Թորքու ուստա - Անորակ աշխատող վարպետ: *Թորքու ուստա յա, իզէն հինչ պա՛տ բիդի տինի (Բ):*

- Թորքու փը՛սա - Ուշ-ուշ հայտնվող բարեկամ: *Աքէրը ասմա - Մարյանը ինձը՛տէ քուր չի, թորքու փը՛սա յա. տարանը մէհէտ էլ չի կ'ամ (Ձ):*

ԹՕՓ (թրք. top (գնդակ) - գ. 1. Խաղաղնդակ: *Խօխէնք՝ թօփավը խաղ ըն անում (Բ):* 2. Որոշ քանակությամբ կտորի փաթեթ: *Էն շօլկի կըտօրներան մին լնվ ռանգ՝ի թօփ ա յօր օնըմ, կարըմ... (ԼԲԲ, 328):* 3. Ասեղների փաթեթ՝ խրճակ: *Էտ դանջանգ՝ ախճիգ՝ մին մըկրատ, մին խունձօր, մի թօփ ասը՛դ տընէս ա տինիս տըղէն ըմըշկին (ՅԲ, 341):*

4. Սայլի՝ կառքի՝ մեքենայի անիվ: *Ըրբան էրկու թօփ օնէ, փայտօնը՝ չօրք՝ (Բ):* 5. Յրանոթ, թնդանոթ: *Պառավը թաքավերէն հը՛տէ պիրիս ա լնվ, թան Արսմանլարը քանէ թըրփանգ՝, թօփ, յա ծրնուշ պէնէր օնէ (ՅԺՅ, V, 675):* 6. ած. Փնջված, խմբված: *Էն ռանգ՝-ռանգ՝ թօփ վըրթերան շաղ տըղին փունջէրավ... (ՅԺՅ, V, 178):*

- Թօփ էլ տըրաքէ - Ինչ էլ լինի, չնայած խանգարող ցանկացած հանգամանքի: *Տըղան ասում ա - Թօփ էլ տըրաքէ, յը՛ս էտ ըխճըկանը բիդի օգ՛իմ (Ձ):*

- Թօփէն տըմանալ - Սպառնալիքները հանդուրժել: *Կընէգ՝ ըն ա, վեր կարում ա Ղազմիրին թօփէն տըմանա (Բ):*

- Թօփու գնլլն - Թմբիկ եւ ամրակազմ երեխա: *Էտ խօխան թօփու գնլլն յա (Բ):*

ԹՕՓԱԶ/ԹՕՓԱԶ (ռուս. monaz, ֆր. topaze, հուն. topazos) - գ. Թանկագին քարի տեսակ: *Քու մըտանիտ ալմազ ա, իմըն էլ խալիս թօփազ ա... (ԼԲԲ, 12):*

ԹՕՓԱԼ՝ (թրք. toplama) - ած. 1. Կարճ ու հաստիկ: *Թօփալ ախճիգ՝ ա (Բ):* 2. Կլորավուն, գնդաձեւ: *Թօփալ կարտօշկա յա (Բ):* 3. տեն ԲՕԲ՝:

ԹՕՓԱԼ՝ (թրք. topal) - տեն ԶՕԼԱԽ:

ԹՕՓԷ - գ. Գնդակախաղ, ֆուտբոլ: *Յինչ ասիս՝ խաղ ընք ըրալ՝ քըսկըրէնք՝ի, թօփէ, բաբաղուշի (Բ):*

- Թօփէ տալ - Գնդակով խաղալ, ֆուտբոլ խաղալ: *Խօխէնք՝ սաղ օրը թօփէ յըն տամ (Բ):*

ԹՕՓ-ԹԸՎԱՆԳ՝ - տեն ԹՕՐ-ԹԸՎԱՆԳ:

ԹՕՓ-ԹՕՓԽԱՆԱ - տեն ԹՕՐ-ԹԸՎԱՆԳ(1): *Էս թաքավերը յէր ա կէնում, թօփ-թօփխանա յէր կալած, կ'ամ... (ՅԱԲ, 15, 50):*

ԹՕՓԼԱՍԱ (թրք. toplama (հավաքում, ժողովելը) - ած. Շտապ եւ անորակ կատարված: *Թօփլամա կօրծը կօրծ չի (Բ):*

- Թօփլամա անէլ - Շտապ եւ անորակ կատարել: *Ուստան թօփլամա յա անում, էտ տանը պօլէրը մին օրումը թըխում (Ձ):*

ԹՕՓԼԷԳ՝ - տեն ԹՕՓԱԼ:

ԹՕՓԽԱՆԱ (թրք. topxane) - գ. Զենք պահելու տեղ, զինանոց: *...Շօշկա դալին քուչէքը մարթավ լիզըն ար. վը՛րը քըզարան ար կ'ամ, վը՛րը թօփխանան, վը՛րը ժաման... (ՅՏ, Ա, 1):*

ԹՕՓԿԱԽ - տեն ԲԱՆԼԱԿ: *Աշօտըն ա Տիկրանը սերավ հընգերունը ըն ըլալ, մին տեղ հաց ուտէիս, համ էլ ձորնոր միշտ թօփկ'ախ, ձորնոր ք'անլնգ՝ կ'այիս (ՆԱԲ, 136):*

ԹՕՓՈՒԶ/ԹՕՓՈՒԶ (թրք. *topuz*) - գ. 1. Մեծ մահակ, լախտ, գուրգ: ...Նի յա մըննում մաչը, տէսնում մին օշափ, թօփուզը ծեռքին, յէկավ (ՅԺՅ, V, 274): 2. Գնդածեւ պտղազխով փշոտ բույս: Էշը էտ թօփուզը հախռում ա, օտում (2):

ԹՕՓՈՒՂ/ԹԵՓՈՒՂ (թրք. *topuk* (կրոնկ, գարշապար) - գ. Ոտքի թաթից վերեւ երկու կողմից դուրս ցցված ոսկորները՝ կոճ, ճան: Թօփուղը նի յա կամ քարէն, փիս ցավ ա տամ (Բ):

- Թօփուղ տալ - Քալելիս երկու ոտքերի կոճերը իրար քսել: ... Էն պառազ մարթը թօփուղ տալավ քիսըմ ա... (ԶՏ, Բ, 85):

ԹՕՓՈՒԶ - տէս ԹՕՓՈՒԶ:

ԹՕԶ (գրք. թոք) - գ. 1. Մարդու եւ ողնաշարավոր կենդանիների շնչառության գործարան, թոք: Կընգանը էրկու տըղան կ'ամ ըն, մինը կըլծիսըն ա օտըմ, մինըն էլ՝ թօքը (ՆԼՂԺԲ, 8): 2. տէս Սըվ թօք:

- Թօքան կէնալ - Մեկին շատ սիրել:

Օգում ա, թա թօքան կէնա էտ խոխէն (Բ):

- Թօքէն տալ - 1. տէս Թանչին տալ:

2. Ուժեղ հազալ: Մըրսալ ա, թօքէն ա տամ (Բ):

- Թօքը թօքան տալ - տէս Թօքան կէնալ: ...Թօքըս թօքատ տամ, յա՛ր ջան, տուվ ըս իմ մը՛շկիս սարը (ԼՂԲ, 84):

- Թօքը մաշկան կէնալ - տէս Թօքը նի կէնալ:

- Թօքը նի կէնալ - 1. Խիստ ջղայնանալ՝ զայրանալ: Ըտըրան վէր ըսկանում ըմ, թօքըս նի յա կէնում (Բ): 2. տէս Թօքը ցըմաքէլ: Թօքըս նի յա կացալ, պատառ ճուր տօ՛ (Բ):

- Թօքը նի կըցընէլ - Խիստ ջղայնացնել՝ զայրացնել: Վէզիրը մընէլ ըստը՛ղ ա հոնկըվէրէն թօքը նի կըցընէս... (ՅԲ, 343):

- Թօքը նի մընէլ (միսին) - Շատ սիրվել, իրեն սիրել տալ: Էտ խօխան էնքան դաշանգ՝ ա ինոմ, վէր լօխճին թօքըն ա նի մըննում (2):

- Թօքը պուք տալ - Սաստիկ հուզել: Էտ խօխան էնքան լաց իլնվ, լափ թօքըս պուք տըվավ (Բ):

Ժ

ԺԱՂՆԻ (ռուս. *жадный*) - տէս ԸՍԿԸՊՕՅ:

ԺԱԺ՝ՇԱՆԺ/ՍԱՆԺ/ՇԱԶ՝ՍԱԶ՝ (գրք. շարժ) - գ. Երկրաշարժ: Ժանժին վախտը յը՛խծէն էլ ա պարան յը՛կալ (2):

- Ժանժ կ'անլ - 1. Շարժվել: Սոթթուկին թըխում ըն, տը՛սնում ժանժ ա կ'ամ (2): 2. Ցնցվել, երերալ: Տըղան ա օշափը վէր կըռը՛վ ըն անըմ, սաղ յերգ'իրը ժանժ ա կ'ամ (2): 3. Շտապել, փութալ: Կընէգ'ը ժանժ ա կ'ամ, վէր խօրնա՛ր իփի, մարթին հը՛տէ հանդը հաց տանէ (2):

- Ժանժ տալ - 1. Շարժել: Մըղակը ժանժ ըն տամ, տը՛սնում կապ (2): 2. Ցնցել, թափահարել: Օշան տանում ա, հիշքան ժանժ ըն տամ, օշը կըլծիսը չի կամ (2): 3. Շտապեցնել: Մարթը կընգանը հիշկան ժանժ ա տամ, էլիս յըտանըմ ըն (Բ):

ԺԱԺ՝ - տէս ԺԵԺ:

ԺԱՆԸՆ - տէս ԺԵՆԸՆ:

ԺԱՆՈՏ - տէս ԺԵՆՈՏ:

ԺԱԿԷ(Ր)Թ (ռուս. *жакет, фр. jaquette*)

- գ. Կարճ վերնագգեստ: Մին ժակէրթ ա կ'ը՛նըմ, տոնս կ'ամ (2):

ԺԱՂԱ - 1. տէս ԺԸԺԸՂԱՂԱ՛(1): 2. ած. Ծամածռություններ անող: Ժաղա մարթին անա բիդի փախչիս (ԱԲԲ, 32):

- Ժաղա անել - տէս Ժըժըպապա անել (1):

ԺԱՄ (գրք. ժամ) - գ. 1. Ժամանակի չափման միավոր, որ հավասար է վաթսուս րոպեի, ժամ: Մին ժամանը յը՛տը

յէշոմ ըն, տը՛սնում տըղան սարէն քըմական տոնս յը՛կալ (2): 2. Ժամանակ, պահ: Էտ ժամէն ըխպիրին միշտ հէրթ ա ինոմ (Բ): 3. Մեկ ժամ տեսողությամբ ժամանակի չափ: Ժամի իրը՛քէն տը՛ղ ըն հըսնում (Բ): 4. տէս ՅԸ՛ԽԾԷ: Ըտը՛ղ մին ժամ ըն շինոմ, անըմ տինոմ Կանանչ ժամ (2): 5. Ժամերգություն, ժամասացություն: Ժամէն վախտը էտ դէրը վանրին ուստէն կընգանըն ար յէշում (2):

- Ժաման յը՛ս ըմ կ'ամ, օրինըյա տէրը տու վըս ասում - Ականատեսը ես եմ, բայց իրագեկը դու ես ներկայանում:

- Ժամ ասել - Ժամերգություն կատարել: Դէրը վէր ժամը ասում ա պըրծընում, էտ կընէգ'ը ըտըրան մին դօլ ա քաշոմ... (2):

- Ժամ տանել - Ազավորին քառասուն օրից հետո սգահան անել: Քըռասունը վէր տամ ըն, հընգէրունըը հըվաքվում ըն, քիսնամ Մէլիք'ին ժամ տանում (2):

- Ժամ կաղնել - Ժամերգություն սկսել: Դէրը վէր ժամ ա կաղնում, լօխ տուս ըն անում (2):

ԺԱՄԱՆԱԿ (գրք. ժամանակ, պրս. *zamān(a)*) - տէս ՎԱԽՏ:

ԺԱՄԱՆԱԿԷՆ - տէս ՎԸԽՏԷՆ:

ԺԱՄ-ԲԱՂԱՐԱՆԷ - գ. Ժամասացություն եւ պատարագ: Միհէնգ' կընդըմընը յը՛խծըմ ըն ժամ-բաղարնը՝ անում (Բ):

- Թօքը պըտառվել - Խիստ վախենալ՝ երկյուղել: Մարթը արչին վէր տը՛սավ, թօքը պըտառվից (2):

- Թօքը ցըմաքէլ - 1. Խիստ ծարավել: ...Մը՛ծ ախպէրըն ասից.- Թօքըրս ցըմաքալ ա, կըկարի՛ք պատառ ճուր հանիք'... (ՅԺՅ, VI, 92): 2. տէս Թօքը պըտառվել:

- Թօքումը տինիլ - տէս Թօքան կէնալ:

ԹՕԶԻ - ած. Աներես, պնդերես: Խօրթ ախչիգ'ը շատ խէլոնը, ընջուկ-թիթէվ ա իլնլ, ամմա հալալ ախչիգ'ը թօքի յա իլնլ (ՅԺՅ, V, 615):

- Թօքի քաշ - Շատ աներես՝ պնդերես մարդ: Իգէն թօքի քաշ ա, վէր ասալ ա, ընան ա (2):

ԹՕԶ ՈՒ ՍՕՐ - տէս ԹԸԶԸՍՕՐ:

ԹՕԶ(Զ)ՈՒՇ - 1. ձ. Էշին՝ ջորուն կանգնեցնելու բացականչություն: Խօրէնը հիշկան ծէն ա տամ՝ թօքուշ, թօքուշ, էշը վը՛նըն չի կէնում (2): 2. փխբ. տէս ԷՇ (1, 5):

ԺԱՄՅԱՐ - գ. Եկեղեցու զանգերը հնչեցնող սպասավոր: Վէրը էտ տըղան մատաղ ա մօրթում, ժամհարին նըհէտ մին տը՛ղ իփում, պըժէնըմ (ՅԺՅ, V, 92):

ԺԱՆԳ/ԺԵՆԳ (գրք. ժանգ) - 1. տէս ՕՆԶ: 2. փխբ. Ղեմքի մռայլություն: Ըտըրա ժանգ'ը հու տը՛սնըմ ա, զանիւն տանում ա (Բ):

- Ժանգ՝ անել, իրը՛սան կէնալ - 1. Կրա պրծնել, հարձակվել (գիշատիչ կենդանիների մասին): Շօնը ժանգ՝ ա անում ըտըրա իրը՛սան կէնում (2): 2. Մեկին անամոթաբար՝ կոպտաբար՝ լախըրդրեն պատասխանել: Էտ կընէգ'ը հինչը ասում ա, հարթըն ժանգ՝ ա անում, իրը՛սան կէնում (Բ):

- Ժանգ՝ թըխել - տէս Ժանգ՝ անել, իրը՛սան կէնալ:

ԺԱՆԳԱՆԼ - տէս ԺԵՆԳԱՆԼ:

ԺԱՆԳԱՆԱՆ - ած. 1. Կոպիտ, մռայլ, անտաշ, կշտամբող: Ժանգ'անն կընէգ' ա (Բ): 2. Լալկան, թնկթնկացող: Ժանգ'անն խօխա յա (Բ):

ԺԱՆԳԱՆԻ (գրք. ժանգառ) - ած. Բաց կանաչ: Ժանգանի շօր ա կը՛ցալ քը՛ցալ հըրսանէք՝ (2):

ԺԱՆԳԻ - տէս ԺԱՆԳԱՆԱՆ:

ԺԱՆԳ-ԺԱՆԳ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ժանգ-ժանգ՝ անել - տէս ԺԸՆԳ-ԺԸՆԳԱՆԼ:

ԺԱՆԳՕՏ/ԺԷՆԳՈՒՏ/ԺԸՆԳՕՏ/
ԺԻՆԳՕՏ (գրք. ժանգոտ) - տեն ՕՆ-
ՋՈՒՏ:

ԺԱՆԴԱՐՄ - տեն ԶԱՆԴԱՐՄ:

ԺԱՌԱՆԳ - տեն ԺԱՌԱՆԳ:

ԺԱՌԱՆԳ - տեն ԺԱՌԱՆԳ:

ԺԱՌԱՆԳ/ԺԱՌԱՆԳ/ԺԱՌԱՆԳ/ԶԱ-
ՌԱՆԳ (գրք. ժառանգ) - գ. 1. Որդի, գա-
վակ, հատկապես արու գավակ իր ծնող-
ների նկատմամբ: Էս թաքավերեն ժա-
ռանգ՝ չընդուն (ՆԱԲ, 37): 2. փխբ. Զետա-
գա սերունդ, հետնորդներ: Էրկու հա-
րուր տըռնանը յէտը տահանց ժոռընգ՝
նէն յէտ յէկալ ըն, տէսալ՝ ըստէղ մի թա-
գա շէն (ԱԱ, 30):

ԺԱՎՐՕՆԻԳ - տեն ԺԱՐՕՎՆԻԳ:

ԺԱՐԱԺԵՆ(Ն)Ի - տեն ԶԱՐԱԺԵՆ-
(Ն)Ի:

ԺԱՐԻՏ (ռու. жарить) - Գործած-
վում է կապակցությունների մեջ:

- Ժարիտ անել - 1. Յուղի մեջ առանց
ջրի եփել՝ տապակել: Մին կաքավ էլ
ժարիտ անում, տինում փըլավէն կըլ-
խէն (ՅԱԲ, 15, 26): 2. փխբ. Սեկին հոգե-
կան տառապանք՝ տանջանք պատճա-
ռել, տոջորել: Էտ ախմաղը մօրը ժարիտ
անում (Բ): 3. փխբ. Կոտորել, սպանո-
ւել: Բախշին պիլիմօտը յօր անէն,
նէմէցներէն ժարիտ ընէն (2): 4. փխբ.
Շատ վարժ խոսել, ճառախոսել: Էտ էլ
հօ խօսում չի՞, ժարիտ անում (2):

- Ժարիտ ինիլ/տըռնալ - 1. Յուղի
մեջ առանց ջրի եփվել՝ տապակվել: Մէ-
սը ժարիտ անողնում (Բ): 2. Զոգեպես
տառապել՝ տանջվել՝ տոջորվել: Խըհճ
կընէգը Էտ բէլնամու մարթին ծըրքէն
լափ ժարիտ անիլ (Բ): 3. Կոտորվել,
սպանոսվել: Թըվանգավը վէր յըրա ք-
րէ, ծըռտըր ժարիտ իլին (Բ):

ԺԱՐԿՕ (ռու. жаркое) - գ. Տապա-
կած միս՝ կարտոֆիլ եւն: Միհէնգվա
պըռըվնէն ժարկօ վէլ ըն օտում, պիվա
յէլ ըն խըմում (Բ):

- Ժարկօ անել - Միսը՝ կարտոֆիլը
յուղի մեջ տապակել: Ժարկօ վըն անում,
նըստում քը՛փ անում (2):

ԺԱՐՕՆ(Ն)ԻԳ - տեն ԺԱՐՕՎՆԻԳ:

ԺԱՐՕՎՆԻԳ/ԺԱՐՕՆ(Ն)ԻԳ/ԺԱՎ-
ՐՕՆԻԳ (ռու. жаворонок) - տեն ԶԸԹԱ-
ՎԵՐ(3):

ԺԷԺ/ԺԱԺ² - ած. 1. Զարկ եղածի պես
չհասած, խակ: ԺԷԺ խամբարը իփիւմ
ըն, օտում (Բ): 2. փխբ. Shաս, չհասունա-
ցած, խակամիտ, տղայամիտ: Թաքավէ-
րին տըղան էլ հալա ԺԷԺ անում, ըտը-
րա հը՛տէ էլ վէգիրըն ան թաքավըրթուն
անում (2):

ԺԷԺՏ (ռու. ж, см) - գ. Մետաղյա բա-
րակ շերտ՝ թիթեղ: Օժժավ քամէ յա լալ,

մէր ԺԷԺտըն յեր անալ քըցալ նը՛րքէ
ծօրը (ՅԲ, 350):

ԺԷԺՏԱՆԶԻ - տեն ԺԷԺՏԱՆԶԻ:

ԺԷԺՏԱՆԶԻ/ԺԷԺՏԱՆԶԻ (ռու. жес-
тотный) - գ. Թիթեղյա իրեր եւ տանիք
պատրաստող արհեստավոր, թիթեղա-
գործ: ԺԷԺտանջին մին փիչ ան շինում,
տամ էտ կընգանը, վը՛սկէ քըթօլը յը՛ր օ-
նում (2):

ԺԷԺՏԻԼ - նբ. Թիթեղով պատել՝
ծածկել՝ երեսապատել: Մարաքը շի-
նում ըն, կըլծխըն ան կօխկերքը ԺԷԺ-
տիւմ (2):

ԺԷԺՆՈ/ԺԱՆՆՈ (գրք. ժախ) - գ. 1.
Այգիներում բուսնող անպետք խոտա-
բույսեր: Էրկու օր գիրնալ ըն տը՛ռնում,
էտ ԺԷխընը քանդում (2): 2. անրգ. Կա-
նաչի: Էնքան ԺԷխըն կերէնք, գիլըրնէս
տարալ (Բ):

ԺԷԺՆՈ-ՄԷԺՆՈ - գ. Տարբեր տե-
սակի մոլախոտեր՝ անպետք խոտա-
բույսեր: Բօստանը սաղ ԺԷխըն-մէխըն
ան (Բ):

ԺԷԺՆՈՏ/ԺԱՆՆՈՏ - գ. Շատ մոլա-
խոտեր՝ անպետք խոտաբույսեր աճած
տեղ: Կամ ըն տը՛սնում ըլըբաստըրակը
ժըխոտտում վէր ընգած (2):

ԺԷՍ/ԺՈՒՍ (գրք. ժամ, ժում) - 1. մ.
Անգամ: Ամէն միւր երկու ԺԷՍ էտ վը՛ս-
կան հափռում ըն, պըրծընում ան (2): 2.
գ. Պահ, ժամանակ: Սահանք պայման
ըն տըռնում, վէր էյսը Էս համին ԺԷմին
ծախօղը կալը պիրի, միշտանին էլ՝
փուլը (ՆԱԲ, 55):

ԺԷՆԳ - տեն ԺԱՆԳ:

ԺԷՆԳԱԼ - տեն ԺԷՆԳԱԼ:

ԺԷՆԳԱԼ/ԺԷՆԳԱԼ/ԺԱՆԳԱԼ - տեն
ԿԸՆԱԼ(Ն)ԶԻ(1): Սաղ կարունըն բիթին
ԺԷնգալ ըն քաղալ, պերալ իփալ, կերալ
(ՅԺՅ, V, 113):

- Ժընգալիւմ հաց - Մեջը կտրտած
կանաչեղեն եւ ձեթ լցրած եւ երկարածեւ
տափակացրած ու սաքի՝ վառարանի
վրա թխած հաց, որ շատ տարածված է
Ղարաբաղում: Ժընգալիւմ հացը կա-
րունըն ան ինում լազանթ (Բ):

- Ժընգալիւմ հացու մաչ - Տարբեր
տեսակի կանաչեղեն, որով Ժընգալիւմ
հաց են թխում: Ժընգալիւմ հացու
մաչ ան քաղում, դարկում քըվօրը հը՛-
տէ (2):

ԺԷՆԳՈՒՏ - տեն ԺԱՆԳՕՏ:

ԺԷՆ՝ (գրք. ժառ, ժեռ) - տեն ԶԸՆ՝ՐԾ:

- Ժեռ քար - 1. Ամուր, պինդ: Էս վը՛դ
չի, ժեռ քար ան, կարում չընք քանդիլը՝
(Բ): 2. փխբ. Անգութ, անխիղճ, քարա-
սիրտ, դաժան: Ժեռ քար ան, խօխան լալ
ան ինում, ծը՛ծ չի տամ (Բ): 3. փխբ.

ժլատ: Էտ ժեռ քարըն հալա մէհէտ մին
մարթու մին պէն տըված չի (2):

ԺԷՆ² - ած. Սուր, խավարչտին: Մին

Ժեռ քըռէր ան ինում (2):

ԺԷՆ³ - ած. Վայրի, չպատվաստված:

Ժեռ զըկըռէ յա պիրում, հըլաթումը տըն-
գում, ջըլաղում (2):

ԺԷՎ - գ. 1. Փոքր ու հասարակ մար-
գարիտ: Էքսը Էտ կընէգը անկին քարը
տամ ան, մին պէռնը ԺԷվէր ինք՝ օնում...
(ՅԺՅ, V, 433): 2. փխբ. Շատ մանր բա-
ներ: Էս ճուղուպուրը հանց ան ԺԷվէր ինի
(Բ): 3. փխբ. Օղու՝ դոշաբի՝ մուրաբայի
եւն պղպջակներ: Բըքմանգին ԺԷվէրը
վէր մըծանում ան, գիղալ վէր հիլալ ան (Բ):

- ԺԷվ կապել - Պղպջակներ առաջա-
նալ՝ առաջացնել: Ըրաղէն բօթուրը թը-
փըհարում ըս, վէր մը՛ծ-մը՛ծ ԺԷվէր կա-
պից, ըրէմըն թօթ ան (Բ):

ԺԸԺՊԱՊԱՎ/ԺԻԺՊԱՊԱՎ - գ. 1.
Ղեմքի ծամածռելը ծաղրելու համար,
ծամածռություն: Ըտըրա ժըժըպապան
դունաղէն քը՛փէն փիս նի յա կամ (2):
2. Զին պարատեսակ, որի ժամանակ
պարում էին նմանակելով, ծամածռու-
թյուններով: Ժըժըպապան առաջ ըն ի-
լալ պար կամիլ (Բ):

- Ժըժըպապա անել - 1. Ծամածռու-
թյուններ անելով ծաղրել: Ըսկէսուրը
հիշքան անէսկ ան տամ, հարթըն Էնքան
շատ ան ժըժըպապա անում (2): 2. փխբ.
Մի կերպ՝ հազիվ կարողալ: Ղեռը ըվիտա-
րանը յօր անէն, ժըժըպապա ընէն
(2): 3. փխբ. Ղատարկ ժամանակ անց-
կացնել: Կօրծ չի անում, սաղ օրը էն ան
ժըժըպապա ընէն (Բ):

ԺԸԺՊԱՊԱՎ²/ԺԻԺՊԱՊԱՎ² - գ. Մի
տեսակ բույս, որի մանր կոճակածեւ
պտուղները թելի վրա շարելով՝ վզնոց
են պատրաստում: Խօխէնքը՝ ժըժըպա-
պա յըն քաղում, ճիտանիւց շինում (2):

ԺԸԼԱՍ (գրք. ժլատ) - տեն ԸՍԿԸ-
ՊՕՅ: ...Մին օր ժըլատ շինացուն դօնաղ
ան կամ հէռէ պարիկամերան (ՆԱԲ, 112):

- Ժըլատէն ըսը՛ցէն՝ տօռնը պէ՛ց, կը-
սըհար ըրալ - տեն Կօղէն ըսը՛ցէն՝
տօռնը պէ՛ց, կըսըհար ըրալ:

ԺԸԼԸՏՕԹՈՒՆ - տեն ԸՍԿԸՊՕՅՕ-
ԹՈՒՆ:

ԺԸԼՈՒԹԿԱ - տեն ԺՈՒԼՈՒԹԿԱ:

ԺԸԼ(Ը)ՈՂԿԱԼԻԼ - չբ. Մոլախոտով՝
անպետք խոտաբույսերով պատվել:
Բօստանը ժըխընկալալ ան (Բ):

ԺԸՂՕՎՈՒԹ - տեն ԺՈՒՂՕՎՈՒԹ:

ԺԸՂՕՎՈՒԹԱԿԱՆ - տեն ԺՈՒՂՈՒ-
ՎՈՒԹԱԿԱՆ:

ԺԸՄԱԺԵՆԸ - տեն ԸԺԸՄԱԺԵՆԸ:

ԺԸՍԱՅԱՍ - տեն ԲԱՂԱՆԸ:

ԺԸՄԱՍԵՐ - *ած., գ.* Եկեղեցի եւ եկեղեցական արարողություններ սիրող, հաճախ եկեղեցի այցելող (անծ): *Վընքը-ցէք՝ ժըմասէր մարթթը՝ ըն (Բ):*

ԺԸՄԱՎԵՐ - *գ.* Եկեղեցի՝ եկեղեցական արարողություն գնացած մարդ: *Ժըմավէրնէն յը՛խծան տոնս ըն տը՛ռնում, ք՛իւսամ տընէրը (2):*

ԺԸՄԱՍԸՂ (գրք. *Ժամատեղ (ժամ, մատուռ, աղոթելու տեղ)* - *գ.* 1. Քանդված եկեղեցու տեղ: *Յը՛խծէն միհէնգ՛կա վէջ, ամիա ժըմատը՛ղը սօրփ ա (2):* 2. Այն տեղը, որտեղ եկեղեցի պետք է շինվի: *Ըստէփանսկ՛ը՛րտա ժըմատը՛ղը կընօխանց ա մնիլոմ, ամմա հնլլն յը՛խծէն շինոմ չըն (Բ):*

ԺԸՄԱՍՏՈՆ (գրք. *Ժամատուն*) - 1. *տեն* ՅԸ՛հԾԷ: 2. *գ.* Եկեղեցուն կից կառուցված եւ նրան պատկանող տուն: *Գանձասարա յը՛խծէն ժըմատոն էլ օնէ (Բ):* 3. *տեն* ԲԸՂԸՐԸԹԱՍՏՈՆ:

ԺԸՄԱԹԱՐ - *գ.* Եկեղեցու մոտ դրված քար: *Էտ կընէգ՛ը ժըմքարէն նըստում ա, լնց ինոմ (2):*

ԺԸՄԸԺԵՆԹԻԼ - *տեն* ԸԺԸՄԸԺԵՆԹԻԼ:

ԺԸՆԳՄԼ/ԺԻՆԳՄԼ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՄԼ:

ԺԸՆԳՄԱՅԱՍ/ԺԻՆԳՄԱՅԱՍ - *տեն* ՈՒՆԶԱՅԱՍ:

ԺԸՆԳՄԱՃՈՒՐ/ԺԻՆԳՄԱՃՈՒՐ (գրք. *Ժանգաջուր (վնասակար ջուր)*) - *տեն* ՈՒՆԶԱՃՈՒՐ:

ԺԸՆԳԸԹԱԹԱԽ/ԺԻՆԳԸԹԱԹԱԽ - *տեն* ՈՒՆԶՈՒԹԱԹԱԽ:

ԺԸՆԳԸԼԸՂԱՆ/ԺԻՆԳԸԼԸՂԱՆ - *տեն* ԿԸՆԱ(Ն)ՉԻ(1):

ԺԸՆԳԸԿՄԼԻԼ/ԺԻՆԳԸԿՄԼԻԼ - *տեն* ՈՒՆԶՈՒԿՄԼԻԼ:

ԺԸՆԳԸՆ(Ն)ԱՏ/ԺԻՆԳԸՆ(Ն)ԱՏ - *ած. անրգ.* Ատամները թափված: *Ժընգ՛ըռատ քալթառ ա (Բ):*

ԺԸՆԳԸՆ(Ն)ԷԼ/ԺԻՆԳԸՆ(Ն)ԷԼ - *չք.* 1. Հարձակվելու նշաններ ցույց տալ, ատամները ցույց տալ (գիշատիչ կենդանիների մասին): *Կ՛իւլը վէր ժընգ՛ըռնում ա, վը՛րսկանը վախան նըրը՛տ չօքում ա (2):* 2. Դեմքը թթվեցնել, մռայլվել, դեմքը ծռմել: *Էտ խէ ժընգ՛ըռնալ ը՛ս (Բ):*

- Ժընգ՛ըռ(ն)ած արտ - Արեախանձ՝ կծղած արտ: *Խը՛ղճէն իլնծը մին ժընգ՛ըռնած արտ ար, էն էլ էրվից (Բ):*

ԺԸՆԳԸՆ(Ն)ՕՏ/ԺԻՆԳԸՆ(Ն)ՕՏ - *ած.* 1. Բարկացած, թթված, մռայլ: *Ժընգ՛ըռ(ն)օտ մարթին անա բիդի հը՛ռէ կէնա (Բ):* 2. Դաժան, չարաբարո: *Լէնգ՛թէմուրը ժընգ՛ըռնօտ մարթ ա իլնլ (2):*

ԺԸՆԳԸԿԱՐՄԼ/ԺԻՆԳԸԿԱՐՄԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ժընգ՛ըվարանգ՛ անէլ - Իրար հետ կռվելով-հաշտվելով գոյատևել: *Մըրթը-կընէգ՛ ժընգ՛ըվարանգ՛ ընէլալ ապրում ըն (2):*

ԺԸՆԳԺԸՆԳՄԼ/ԺԻՆԳԺԻՆԳՄԼ - *չք.* 1. Թնձկալ, թնկթնկալ: *Խօխան ժընգ՛ընգ՛ամ ա (Բ):* 2. Տրտնջալ, քրթմնջալ, մոթմոթալ: *Էտ կընէգ՛ը սաղօրը ժընգ՛ընգ՛ամ ա (Բ):* 3. Վնգվալ, վնգստալ: *Շօնը ժընգ՛ընգ՛ամ ա (Բ):*

ԺԸՆԳԺԸՆԳՄԼ/ԺԻՆԳԺԻՆԳՄԼ - *ած.* Ժնգ՛մագացող: *Ժընգ՛ընգ՛ան մարթալ, խուխալ, շանալ էտ շէնը լիգ՛ըն ա (2):*

ԺԸՆԳԺԸՆԳՑ(Ը)ՆԷԼ/ԺԻՆԳԺԻՆԳՑ(Ը)ՆԷԼ - 1. *նք.* ԺԸՆԳԺԻՆԳՄԼ-ի: 2. *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՄԼ:

ԺԸՆԳԺԸՆԳՕՆ/ԺԻՆԳԺԻՆԳՕՆ - *գ.* 1. Ժնգ՛մագալը: *Ըտըրա ժընգ՛ընգ՛օնը վէր ինի վէջ, կարքէն կընէգ՛ կինի (Բ):* 2. Ժնգ՛մագալու ձայնը: *Էտ ժընգ՛ընգ՛օնը վէր ըսկանում ա, էլ կարում չի քօն ինի (2):*

ԺԸՆԳԺԸՆԳՕՑ/ԺԻՆԳԺԻՆԳՕՑ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՕՆ:

ԺԸՆԳՈՒՏՑ(Ը)ՆԷԼ/ԺԻՆԳՈՒՏՑ(Ը)ՆԷԼ - *տեն* ՈՒՆԶՈՒՏՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԺԸՆԳՕՆ/ԺԻՆԳՕՆ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՕՆ:

ԺԸՆԳՕՏ - *տեն* ԺՄԼԳՕՏ:

ԺԸՆԳՕՏԷԼ/ԺԻՆԳՕՏԷԼ (գրք. *Ժանգոտիմ*) - *տեն* ՈՒՆԶՈՒԿՄԼԻԼ:

ԺԸՆԳՕՑ/ԺԻՆԳՕՑ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՕՆ:

ԺԸՈՒՆԱԼ - *չք.* Վայրի դառնալ, վայրենանալ: *Էտ ծառէրը բիջնրնլ չըն, ժըռացալ ա (Բ):*

ԺԸՈՒՆԳԱՍԱՐ - *գ., ած.* 1. Ժանանգ՝ զավակ ունեցող (մարդ): *Ժըռընգ՛ատար ա, ամմա ննգնի մարթու նըման ա ապըրում (Բ):* 2. Խելոք՝ պատվարժան զավակ ունեցող (մարդ): *Կըրիքօրը ըսկի ժըռընգ՛ատար չի. չծրք՛ տըրդա օնէ, չծրք՛ըն էլ բիդասըլ (2):*

ԺԸՐԺԸՐԱԼ/ԺԻՐԺԻՐԱԼ - *չք.* Ժրություն ցուցաբերել, ժրանալ (երեխաների մասին): *Խօխէնք՛ը ժըրժըրալ ըն, մօրը շատ ըն չըրչարում (Բ):*

ԺԻԺԻ - *տեն* ԾԻԾԻ:

ԺԻԺԻՊԱՊԱ՛ - *տեն* ԺԸԺՈՊԱՊԱ՛:

ԺԻԺԻՊԱՊԱ՛ - *տեն* ԺԸԺՈՊԱՊԱ՛:

ԺԻԼԵՏ (ռուս. *жулет, фп. gilet*) - *գ.* Առանց օձիքի եւ թեւերի կարճ հագուստ, որ հագնում են պիջակի տակից: *Մին ժիլէտ ա կօրծում, խուխէն կը՛ք տամ(2):*

ԺԻՆԳՄԼ - *տեն* ԺԸՆԳՄԼ:

ԺԻՆԳՄԱՅԱՍ - *տեն* ԺԸՆԳՄԱՅԱՍ:

ԺԻՆԳՄԱՃՈՒՐ - *տեն* ԺԸՆԳՄԱՃՈՒՐ:

ԺԻՆԳԸԹԱԹԱԽ - *տեն* ԺԸՆԳԸԹԱԹԱԽ:

ԺԻՆԳԸԼԸՂԱՆ - *տեն* ԺԸՆԳԸԼԸՂԱՆ:

ԺԻՆԳԸԿՄԼԻԼ - *տեն* ԺԸՆԳԸԿՄԼԻԼ:

ԺԻՆԳԸՆ(Ն)ԱՏ - *տեն* ԺԸՆԳԸՆ(Ն)ԱՏ:

ԺԻՆԳԸՆ(Ն)ԷԼ - *տեն* ԺԸՆԳԸՆ(Ն)ԷԼ:

ԺԻՆԳԸՆ(Ն)ՕՏ - *տեն* ԺԸՆԳԸՆ(Ն)ՕՏ:

ԺԻՆԳԸԿԱՐՄԼ - *տեն* ԺԸՆԳԸԿԱՐՄԼ:

ԺԻՆԳԺԻՆԳՄԼ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՄԼ:

ԺԻՆԳԺԻՆԳՄԼ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՄԼ:

ԺԻՆԳԺԻՆԳՑ(Ը)ՆԷԼ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԺԻՆԳԺԻՆԳՕՆ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՕՆ:

ԺԻՆԳԺԻՆԳՕՑ - *տեն* ԺԸՆԳԺԸՆԳՕՑ:

ԺԻՆԳՈՒՏՑ(Ը)ՆԷԼ - *տեն* ԺԸՆԳՈՒՏՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԺԻՆԳՕՆ - *տեն* ԺԸՆԳՕՆ:

ԺԻՆԳՕՏ - *տեն* ԺՄԼԳՕՏ:

ԺԻՆԳՕՏԷԼ - *տեն* ԺԸՆԳՕՏԷԼ:

ԺԻՆԳՕՑ - *տեն* ԺԸՆԳՕՑ:

ԺԻՆԶԻԼ/ԶԻՆԶԻԼ (*արս. zānjir, թրք. zinçir*) - *գ.* 1. Իրար հագրած մետաղե օղակների երկար շարան՝ տարբեր բաներ կապելու՝ քաշելու համար, շղթա:

Մը՛ծ շօնը պիրիս ա ժինջիլալ ծառան կըպէս, կուճիկը յօր օնէս, ք՛իս վը՛րս (ՀԺՀ, V, 280): 2. *անրգ.* Թանկագին մետաղներից պատրաստված նույնպիսի նուրբ շարան, որ գործածում են որպես զարդ, վզնոց: *Էտ ժինջիլը հինջ ա՛, վէր վիզատ կախ ըս տըվալ (Բ):*

ԺԻՆԶԻԼՄԱԿ/ԶԻՆԶԻԼՄԱԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ժինջիլնթակ անէլ - Շղթայով խիստ ծեծել: *Ժինջիլնթակ ըն անում, էտ կ՛իլտօռած շանը ըսպանում (2):*

ԺԻՆԶԻԼՄԾ/ԶԻՆԶԻԼՄԾ - *ած.* 1. Շղթայով կապված, շղթայված: *Էտ ժինջիլնծ բուղան վէր պըռանչոմ ա, ըտահանք սըրտածանք ըն տը՛ռնում (2):* 2. *փխք.* Կատաղած, գազազած: *Ժինջիլնծ կընէգ՛ ա, մարթին հօք՛ին հանում ա (Բ):*

- Ժինջիլնծ շօն - Կատաղած՝ գազազած մարդ: *Էտ ժինջիլնծ շօնը օր-ի-շը՛ղ չի տամ տըընցուց (2):*

ԺԻՆԶԻԼԻԼ/ԶԻՆԶԻԼԻԼ - *նք.* Շղթայով կապել, շղթայակապ անել: *Շօնը հապէն ծուվէնը կերալ, փըռնէցէն ժինջիլէցէն (Բ):*

ԺԻՐԺԻՆԹ - տեն ԸԺԸՄԸԺԵՆԹ:
ԺԻՐԺԻՆԹԻԼ - տեն ԸԺԸՄԸԺԵՆԹԻԼ:

ԺԻՐԺԻՆՆԼ - տեն ԺԸՐԺԸՐԸԼ:

ԺՈՒԼԻԿ¹ (ռուս. жулик) - ած. 1. Ճարպիկ՝ անազնիկ ու խաբեպատիր միջոցներով որեւէ նպատակի ձգտող, ուրիշներին խաբելու՝ մոլորեցնելու մեջ հնարագետ, խորամանկ: Էտ ժուլիգ մարթը կարթմ ա էտ ըխճըկանը խանփի, վըսկէ մուտանան յըր օնէ (2): 2. Խորամանկություն արտահայտող: Էտ տըղան ժուլիգ աշկէր օնէ (2): 3. Խորամանկությամբ արված՝ կատարված: Ժուլիգ կործ ըս փըռնալ (Բ): 4. փխբ. ճարպիկ, ձեռներեց, հնարագետ: Միհէնգ՝ ժուլիգ մարթու դար ա (Բ): 5. գ. Խորամանկությամբ օժտված մարդ: Էտ ժուլիգը թաքավերին ըխճըկանը խըլքա տանում ա (2):

ԺՈՒԼԻԿ² - գ. 250 գրամանոց շիշ՝ գրաֆին, որի մեջ օդի են լցնում: Էրկու հօքավ էտ ժուլիգ՝ պէնում ըն, խըմում, հանրիում (2):

ԺՈՒԼԻԿԱՆԱԼ - չբ. Խորամանկ դառնալ: Էտ խօխան տահանց նըհըտ կէնում ա, ինքըն էլ ժուլիգ՝ անում (2):

ԺՈՒԼԻԿԱԲԱՇ - գ. Խորամանկների առաջնորդ, շատ խորամանկ մարդ: Դարդունց Նլծն ժուլիգ՝ բաշ ա, հիւր օգի՝ կըխանփի (Բ):

ԺՈՒԼԻԿԱՎԱՇԻ - տեն ԺՈՒԼԻԿԱՎԱՐԻ:

ԺՈՒԼԻԿԱՎԱՐԻ - մ. Խորամանկ կերպով, խորամանկորեն: Էտ կընէգ՝ ժուլիգ՝ վարի մարթին կ'օք ա տամ, դարկում վըրս (2):

ԺՈՒԼԻԿԱՅ(Ը)ՆԵԼ - նբ. ԺՈՒԼԻԿԱՆԱԼ-ի:

ԺՈՒԼԻԿԱՓՈՒՆԻ - 1. ած. Խորամանկության միջոցներին՝ գաղտնիքներին տիրապետող, շատ խորամանկ: Ժուլիգ՝ փանդի մարթ ար Սիմօնը (2): 2. տեն ԺՈՒԼԻԿԱՎԱՐԻ:

ԺՈՒԼԻԿԱՐՈՒՆ - գ. Խորամանկ լինելը, խորամանկություն: Ժուլիգ՝ օթունը ըստուծանա տըվօվի յա, ամմէն մարթու պէն չի (2):

- Ժուլիգ՝ օթուն անել - Խորամանկել,

խորամանկություն բանեցնել: Մղասը ժուլիգ՝ օթուն ա անում, չօխա ծին ծախում (Բ):

ԺՈՒԼՈՒԹԿԱ/ԺՈՒԼՈՒԹԿԱ (ռուս. жулю-док) - գ. Մարդու մարտողության գործարանը, ստամոքս: Էնքան կիկի յա խըմալ, ժուլութկան հիվընդացալ ա (Բ):

ԺՈՒԿ - գ. Կարծ ժամանակ: Ժուկ ա ընցնում, կուճուր ախպերը ճըղօրտած շուրերալ կ'ամ ա տուս կ'ամ մին քաղաք (ՆԼՐԺԲ, 8):

ԺՈՒԿԱՎ-ԺԱՄԱՆԱԿԱՎ - մ. Մի ժամանակ, ժամանակով, շատ առաջ: Ժուկավ-ժամանակավ մին շէնում մին պառավ մարթ ար կէնում (ՅԺՅ, V, 212):

ԺՈՒԿ-ԺԱՄԱՆԱԿ - գ. Ինչ-որ ժամանակ: Ժուկ-ժամանակ ա ընցընում, թաքավերին տըղան փըսակվում ա (2):

ԺՈՒՂՈՒՎԱՐԹԱԿԱՆ/ԺՈՒՂՈՒՎՈՒՐԹԱԿԱՆ/ԺՈՂՈՎԱՐԹԱԿԱՆ/ԺՈՂՈՎՈՒՐԹԱԿԱՆ (գրբ. ժողովրդական) - ած. 1. Ժողովրդին հատուկ՝ վերաբերող: Ժողովրդական խօսկերքն էլ ա կամանց-կամանց կօրչում (Բ): 2. Ժողովրդին պատկանող, պետական: Ժողովրդական վըդ չի մընաց, լօխ փայ-փայ ըրէն (2): 3. Ժողովրդականություն վայելող, ժողովրդի հետ սերտ կապի մեջ գտնվող: Մէր նախագան ժողովրդական մարթ ա (Բ):

ԺՈՒՂՈՒՎՈՒՐԹ - տեն ԺՈՒՂՈՎՈՒՐԹ:
ԺՈՒՂՈՒՎՈՒՐԹԱԿԱՆ - տեն ԺՈՒՂՈՒՎԱՐԹԱԿԱՆ:

ԺՈՒՂՈՎՈՒՐԹ/ԺՈՒՂՈՒՎՈՒՐԹ/ԺՈՂՈՎՈՒՐԹ/ԺՈՂՈՎՈՒՐԹ (գրբ. ժողովուրդ) - գ. 1. Երկրի՝ տերության բնակչությունը: ...Էս միւնը շատ փիսըն ա իլնլ, շատ ա ջըրջըրէս իլնլ ժողովուրթէն (ՅԺՅ, V, 669): 2. Որեւէ ազգի բոլոր անհատների ամբողջությունը, ազգ, ազգություն: Յայ ժողովուրթը ք'ծինն ժողովուրթ ա (Բ): 3. Որեւէ տեղում խմբված բազմություն: Էտ հըվաքված ժողովուրթը գիրալ ըն տըր'նում, ըտըրան թակում (2): 4. Որեւէ տեղի (գյուղի, քաղաքի եւն) բնակչությունը, համայնք: Խըծըպիրթը՝ ցէք՝ դօչչաղ ժու-

ղովուրթ ըն (Բ): 5. Ընտանիք, գերդաստան: Խօնդիթ ժուլիգ՝ ժողովուրթ ըն (Բ): 6. Երկրի բնակչության աշխատավորական զանգվածը: Յըրուստնէն ըն ժողովուրթէն տօնը քանդօղը (Բ):

- Ժողովուրթէն ըռըխը (միսին) յըրա անէլ - Մեկին բամբասանքի՝ նախատինքի առարկա դարձնել: Էտ հիրը՝ վաւը ժողովուրթէն ըռըխը էտ հարթնաւը յըրա յա անում (2):

- Ժողովուրթէն ըռըխը (միսին) յըրա ինիլ/տըր'նալ - Բամբասանքի՝ նախատինքի առարկա դառնալ: Էտ կ'ուղութունանը յըտը ժողովուրթէն ըռըխը Յըմբանդին յըրա իլնլ (2):

ԺՈՒՄ - տեն ԺԵՄ:

ԺՈՒՐԹ - տեն ԺՕԼՕՐ:

ԺՕԼՕՐ/ԺՕԼՈՒՐ (ռուս. жулоб) - գ. Տանիքից ջուրը հոսելու համար սարքված հարմարանք, ջրհորդան: Ժօլօբը ճըղվում ա, թուռաճիւրը պատէն յըրա յա վէր տըր'նում (2):

ԺՕՐՕՎ (գրբ. ժողով (ժողովված, ամփոփված) - գ. Որեւէ ընկերության՝ կազմակերպության՝ համայնքի եւն ընդհանուր նիստ՝ որեւէ հարց քննարկելու նպատակով: Կըլխօզէն ժողովէն վախտը Կիման յըր ա կէնում նախագէն բիյաբուռ անում (2):

- Ժողով անել - Ժողով գումարել, ժողով կազմակերպել: Մին թաքավըր քի-ննմ ա ժողովուրթին հըվաքում, ժողով անում (ՆԼՐԺԲ, 131):

- Ժողով ընէլալ տօն չի պահվել - Ապրելու՝ գոյատեւելու համար պետք է աշխատել՝ ապրուստի միջոցներ հայթայթել եւ ոչ թէ խոսել՝ տեսություն քարոզել:

- Ժողովք անել - Յավաքել, համախմբել, ի մի բերել, ժողովել: Յիվըն-նէն ժողովք ա անում, քըշիւմ սարը (2):

ԺՕՐՕՎԱՐԹ - տեն ԺՈՒՂՈՎՈՒՐԹ:

ԺՕՐՕՎԱՐԹԱԿԱՆ - տեն ԺՈՒՂՈՒՎԱՐԹԱԿԱՆ:

ԺՕՐՕՎՈՒՐԹ - տեն ԺՈՒՂՈՎՈՒՐԹ:

ԺՕՐՕՎՈՒՐԹԱԿԱՆ - տեն ԺՈՒՂՈՒՎԱՐԹԱԿԱՆ:

Ի

Ի՛/ԻՅ - ձ. 1. Արտահայտում է զարմանք՝ հիացմունք: Ի՛, իւ՛՛ Սումբաթն էլ ա՛ փըսակվալ (Բ): 2. Արտահայտում է դժգոհություն՝ նեղարտություն՝ արհամարհանք՝ զզվանք: Ի՛, էս հինչ փիս հավա յա՛ (Բ):

Ի² (գրբ. էի) - Եական բայի սահմանական եղանակի անցյալի անկատարի եզակի երրորդ դեմքի ձեւը: Զըցալ ի ծըմակը, թա փանդ պիրիմ... (2):

Ի³ - Ինձ տուր: Յանը թա. - Էտ դուշը ի՛, տանիմ տամ խուխէս (2):

Ի⁴ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ի յըր - 1. Դեպի վեր: Էտ ծօրըն ի յըր պիցըրանում ըն, տըր'սնում կ'ոււււաշը մին քօլու քըմակէ ծընած (2): 2. Սկսած: Էտ օրանց ի յըր փըրսան գիւքուճին նըհըտ խօսում չի (Բ):

- Ի վեր - Դեպի ցած: Էտ ախպիրը սարըն ի վեր քըշանում ա, նի տըր'նում կ'ըտը (2):

ԻԲԱԹ - տեն ԸԲՆՍ:

ԻԲՆՍ - տեն ԸԲՆՍ:

ԻԲՐՈՒԽ (պրս. ibrik) - գ. Լվացվելու ջուրը լցնելու մետաղյա ջրաման: Իբրուխը թօրքերըն ըն իլնլ շատ պինցընէս (Բ):

ԻՂԱՆԻՆԻ - տեն ԸՈՒՍԿՕՎՆԻ:
 ԻԶ¹ (թրք. *iz*) - տեն ՅԸՏՏ:
 ԻԶ² - տեն ԻՆԶ:
 ԻԶԵՆ - տեն ԸԶԵՆ:
 ԻԶԵՍ - տեն ԸԶԵՍ:
 ԻԶԵՏ - տեն ԸԶԵՏ:
 ԻԶԸԶԱՍԸՌ - տեն ԸԶԸԶԱՍԸՌ:
 ԻԶԸԶԱՍԱԼ - տեն ԸԶԸԶԱՍԱԼ:
 ԻԶԸԶՑ(Ը)ՆԵԼ-տեն ԸԶԸԶՑ(Ը)ՆԵԼ:
 ԻԶԸ-ԹՕԶԸ (թրք. *izi toza*) - տեն ՅԸՏՏ-ԹԵՓՈՒՐ:
 ԻԶՍԻՐ - գ. Յյուսկի դուրաձե գործիք՝ նուրբ ու լայն շեղբով: *Դնկա՛նրը իզմիրավը փաղը ծակում ա* (2):
 ԻԶԿԵՍ(Տ)ՆԻ (ռուս. *известный*) - տեն ԸՆԸՍՕՎՈՒՐ:
 ԻԶՈՒՐ - տեն ԶՈՒՐ:
 ԻԹԻ - ած. Դառը, կծու: *Իթի տա՛խ-տը՛ղ ա* (Բ):
 ԻԹԻ-ԼԸՂԵ - տեն ԱՂՈՒ-ԼԸՂԵ:
 ԻԹԻ-ԽԱՎԱՐ - տեն ԶԸՅՆՐ (4):
 ԻԹՏԸԲԱԹՏԻ/ԸԹՏԸԲԱԹՏԻ- Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Իթտըբաթտի անել - տեն ՅԸ՛տըբեփուռը կուրցնել: *Կացենը իթտըբաթտի ըրավ, էլ կըրճե՛ցեն վե՛ջ քըթե՛նան* (2):
 - Իթտըբաթտի ինիլ/տը՛նալ -տեն ՅԸ՛տըբեփուռը կորչիլ: *Նա մինակ ամման ուռույթանա յա տո՛ւս կ'ամ, էլիա իթտըբաթտի ընձում* (ՅԺՅ, V, 36):
 ԻԺ(Ժ)ԱՆ (գրք. ածան) - ած. 1. Ոչ թանկ, ոչ բարձր գին ունեցող: *Մին իժժան դարյա յա ինք՝ օնում, դարկում գիմքուճեն* (2): 2. Մեծ ծախսեր չպահանջող: *Իժժան հըրսանեքը լօխ կարին անին* (Բ): 3. Ցածրորակ, անորակ: *Իժժան խօրան՞ա* (Բ): 4. մ. Ոչ թանկ գնով, դյուրագին: *Թօռը նի յա օնում, էտ մարթը ճարը կըտըրած ապըրանքը իժժան ծախում ա, յը՛տ տը՛նում* (2):
 - Իժժան Խաչի - Յեղիսակություն չունեցող մարդ: *Իզէն իժժան Խաչի յա, ընդըրա հու բի՛ղի ըսկանա* (Բ):
 - Իժժան նըստել - 1. Մատչելի գնով ձեռք բերել: *էտ կավը Սաքսիմին յըրա իժժան նստից* (2): 2. Շատ ծախսեր չպահանջել: *Տօն շինիլը առաջ ա իլնլ իժժան նըստելիս, միհեն՞ա շատ ա տիժէր* (Բ): 3. Պատիժ՝ հատուցում չստանալ: *էտ կուղթթունը Լալազարէն յըրա իժժան ա նըստալ* (Բ):
 - Իժժան մըսան խօրան՞ա չի տը՛նալ - տեն Իժժան մըսումը թընըխաշու չինիլ:
 - Իժժան մըսումը թընըխաշու չինիլ - Էժանագին ապրանքը անորակ կլինի:
 - Իժժան պըրծնել/տո՛ւս կ'նլ - Որեւէ բանից հեշտությամբ՝ առանց լուրջ հե-

տեանքների եւ անախորժությունների ազատվել: *Լավ կարկուտ յը՛կալ, ամմա շինըցէք՝ իժժան պըրծեն* (2):
 ԻԺ(Ժ)ԱՆ-ԸՈՒԷԳՆԱՆ - ած. Շատ էժան, համարյա ձրի: *Իժժան-ըռե՛գան բազար ա, հիշքան կարըմ ըս՝ առուտուր ըրա* (2):
 ԻԺ(Ժ)ԱՆ-ԻԺ(Ժ)ԱՆ/ԻԺ(Ժ)ԱՆ-ԻԺ(Ժ)ԱՆ - տեն ԻԺ(Ժ)ԱՆ (1, 4):
 ԻԺ(Ժ)ԱՆԱԿԻՆ - տեն ԻԺ(Ժ)ԱՆ (1-3):
 ԻԺ(Ժ)ԱՆԱՍԱԼ - չք. 1. Էժան դառնալ, գինը իջնել: *Ամբ՛ռնը վեր կ'ամ ա, ծո՛ւս իժժընանում ա* (Բ): 2. փխբ. Լրջությունը կորցնել, անհամանալ, նսեմանալ: *Տըղամարթը վեր հընգըրմաճի իժժընացավ, էլ մըհալ քըցօղ չինիլ* (2):
 ԻԺ(Ժ)ԱՆԱՆՈՒՑ - ած. Էժան գին ունեցող, հասարակ տեսակի: *էտ կընե՛զը միշտ իժժընանուց շօրեր ար կ'ը՛նում* (2):
 ԻԺ(Ժ)ԱՆ - ԻԺ(Ժ)ԱՆ - տեն ԻԺ(Ժ)ԱՆ - ԻԺ(Ժ)ԱՆ:
 ԻԺ(Ժ)ԱՆՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԻԺ(Ժ)ԱՆԱՆԱԼ-ի:
 ԻԺ(Ժ)ԱՆՕՐԹՈՒՆ - գ. Էժան լինելը: *Միհեն՞ա, վեր ամմեն հինջը թանկ՞ ա, առաջ իժժընթուն ա իլնլ* (Բ):
 - ԻԺ(Ժ)ընթուն ըղնել - Ապրանքների գները իջնել, ամեն ինչ էժան դառնալ: *էտ տըղան տը՛նըմ ա թաքավեր, յերգիրը իժժընթուն ա ըղնում* (2):
 ԻԺԻՄԱՅԵՆԸ - տեն ԸԺԸՄԱՅԵՆԸ:
 ԻԺԻՄԻՅԵՆԸԻԼ - տեն ԸԺԸՄԱՅԵՆԸԻԼ:
 ԻԼԱԹ - տեն ՄԻԼԼԱԹ:
 ԻԼԱԹ-ՄԻԼԱԹ - տեն ԻԼԼԱԹ-ՄԻԼԱԹ:
 ԻԼԱԹ/ԸԼԱԹ - 1. տեն ԻԼԱԹ-ԶԻԼԱԹ (1-2): 2. գ. Զավակ, ժառանգ (գործածվում է հատկապես անեծքներում): *Իլն-ծըտ թաղիմ* (Բ):
 - Իլնծը օրթնած ա - Եղածով պետք է գոհ լինել: *Իլնծը օրթնած ա, ա՛հայեր, բօլ ա, հիշկան ըշկըծըկօթուն ըք ըրալ* (2):
 ԻԼԱԹ-ԶԻԼԱԹ/ԸԼԱԹ-ԶԸԼԱԹ - ած. գ. 1. Ամբողջը, ինչ որ կա-չկա: *Իլնծ-չիլնծը հըվաքում ըն, ածում ըրբան, հըղէ իննում* (2): 2. Ընդամենը: *...Տահանց իլնծ-չիլնծ մին կալ ա իննում* (ՆԼՐԺԲ, 62): 3. մ. Լինի թե ոչ, լինի թե չլինի: *էտ մարթին հէտէ կընե՛զը իլնծ-չիլնծ մին ա* (2):
 ԻԼԱՆԲԱԼԸՂ (թրք. *ilanbaliği*) - գ. Օձածուկ: *Իլանբալըղը փօշ չօնէ* (Բ):
 ԻԼԱԶ - տեն ԻԼԼԱԶ:
 ԻԼԱՐԻԼ - տեն ԸԼԱՐԻԼ:
 ԻԼԱՓ - գ. Որպես սեփականություն ունեցածը, ունեցվածք: *...Ամմա էտ մար-*

թին աշկը ձորան իլնփավը քուշտանում չար... (ՅԺՅ, V, 403):
 ԻԼԲԻՅԱԼ(ՍԸՍ)/ԸԼԲԻՅԱԼ(ՍԸՍ)/ԱԼԲԻՅԱԼ(ՍԸՍ)/ՅԱԼԲԻՅԱԼ(ՍԸՍ) (թրք. *il-bölöl*) - մ. Անմիջապես, իսկույն: *...Իլբի-հնլ կօխկէ շինըթկընուն ջիհիլնուն վը-հըքէս ա, սարէն մին թիրափավը քըշը-նաս ծօրը* (ԱԱ, 20):
 ԻԼԳԻԾ(Տ)/ԻԼԿԻԾ(Տ)/ԻՐԳԻԾ(Տ) - գ. 1. տեն ՅԸՂՕԼԻ: *էտ ախճիզը ձորան իլկիշտավը ըսպընէս ա օխճերէն* (ԼՂԲԶ, 285): 2. փխբ. Նիհար եւ բարձրահասակ մարդ: *էտ իլգիշտը մին քաշ բօյավ ախճիզ ա օզնում* (2):
 ԻԼԳՈՒՆ - տեն ԸԼԸԳՈՒՆԵ:
 ԻԼԸՍԻԼՆԻՍ - տեն ԸԼԸՍԻԼՆԻՍ:
 ԻԼԻ - տեն ԼԻ:
 ԻԼԻԳ/ԻԼԻԿ (գրք. իլիկ) - գ. 1. Թել մանելու ձեռքի հողաձե գործիք՝ իլիկ: *Կընանեքը իլիկնէն յը՛ր ըն օնում, էտ ծառէն տակէն նըստօտում, թիլ մանում* (2): 2. Ճախարակի ձողը, որի վրա փաթաթվում է թելը: *Չըխըրակէն իլիզը տը՛ղան տո՛ւս ա կամ, Յայկուշ աքերը կարում չի շինի* (2): 3. փխբ. Ողնաշար, հատկապես՝ ողնաշարի վերին՝ վզի մասը: *Մըհակալ թըխում ըն, էտ կատվէն իլիզը կօտըրում* (2):
 - Իլիզը կըտըրած - Շատ աղքատ: *Իլիզը կըտըրած մարթ ա, ամմա վե՛շ մինին մըննանը յը՛ր չի օնում* (Բ):
 - Իլիզը տալ - Անասունը մորթելուց հետո վիզը մինչեւ վերջ կտրել՝ մարմնից անջատել, որպեսզի չթափտա: *Վը՛խճարը մօրթում ըն, իլիզը տամ, մաշկում* (Բ):
 - Իլիզին տափը - Մարտունու շրջանի Կարմիր Շուկա գյուղի գերեզմանոցը:
 - Իլիզին տափը քինիլ - տեն ՍԸ՛ՌՆԵԼ:
 - Իլիզ՝ մանել - Իլիկով թել մանել: *Մին օր էտ ախճիզը կառնէրը տանում ա հանդը, համ էլ իլիզ՝ ա մանըմ* (ՅԺՅ, V, 490):
 ԻԼԻԳԱՍԱԶ/ԻԼԻԿԱՍԱԶ - գ. Ճախարակի իլիկի միջին մասը, որի վրայով անցնում է ճախարակը պտտեցնող լարը: *Քօղը կարծ ա իննում, կարում չըն քը-ցին իլիզ՛ամաջը* (2):
 ԻԼԻԳԱՍՕՆ/ԻԼԻԿԱՍՕՆ - գ. Ճախարակի այն մասը, ուր իլիկն է պտտվում: *Իլիզ՛ատօնը վեր բօշ ինի, իլիզը փարու կըտա* (Բ):
 ԻԼԻԿ - տեն ԻԼԻԳ:
 ԻԼԻԿԱՍԱԶ - տեն ԻԼԻԳԱՍԱԶ:
 ԻԼԻԿԱՍՕՆ - տեն ԻԼԻԿԱՍՕՆ:
 ԻԼԻՍ - ԻԼԻՍ - տեն ԻԹՏԸԲԱԹՏԻ:

ԻԼԼՆԹ - տեն ՄԻԼԼՆԹ:
 ԻԼԼՆԹ - ՄԻԼԼՆԹ/ԻԼԼՆԹ-ՄԻԼԼՆԹ/ԸԼԼԻԹ-ՄԻԼԼՆԹ/ԸԼԼԻԹ-ՎԻԼԼՆԹ/ԻԼԼԻԹ - ՄԻԼԼՆԹ - գ. Մարդ արարած: Ասում ըն.
 - Տու հինգ իլլաթ-միլլաթ ը'ս, վար քըշէր-վա էս վախտըս ըստէղ ըս (ՅԺՅ, V, 404):
 - Իլլաթ-միլլաթ ինիլ - տեն Յը'տը - թէ-փոռը կորչի: Տըրանա յետը օշափը քու-նալ ա հընցընում, ախճիզն էլ ըլլաթ-վիլ-լաթ ա ինիւմ, էլ ուրվամ չի (ՅԺՅ, VII, 78):
 ԻԼԼՆԹ/ԻԼԼԻԼ (գրք. էլանեմ, հ.է. *el-)
 - չք. 1. Եռալուց բարձրանալ եւ թափ-վել: Թանալը իփիւմ ա, իփիւմ, իլլըմ (Բ):
 2. փխր. Շատանալ, շատ լինել, առատ լինել: Ըստարէ ցորէնը իլլիւմ ա (Բ):
 3. փխր. Շատ հարուստ լինել: Ըստըրանը իլլիւմ ըն, ամմա կօշտ փորալ հաց չըն օտում (Ձ):
 ԻԼԼՆՄԱ - տեն ՄԼԼՆՄԱ:
 ԻԼԼՆՁ/ԻԼԼՆՁ (արաբ. *ilag*, թրք. *ilāç* (միջոց) - գ. ճար, հնար, միջոց: Թաքա-վէրը ասմա. - Ըստըրա իլլանը էն ա, վէր մին փօս քանդիք, թադիք (Ձ):
 - Իլլանց անէլ - Որեւէ վիճակից դուրս գալու համար հնար՝ միջոց գտնել: Էտ կընէգը հիվընդանում ա, կարում չըն մին իլլանց անին (Ձ):
 - Իլլանց ինիլ - Որեւէ վիճակից դուրս գալու համար հնար՝ միջոց գտնվել: Յանքիմնէրէն մինը քընամ ա, մինը՝ կամ, ճար չինում, իլլանց չինում (ՅԺՅ, VI, 216):
 ԻԼԼՆՔԸՍ - տեն ԻԼԼՆՔԻ:
 ԻԼԼՆՔԻ/ԻԼԼՆՔԸՍ/ԻԼԼՆՔՏԱՍ - վ. Մանականդ, հատկապես: Լօխ էլ օգում ըն արտ վարին, իլլանքի ճիրօվի տը'ղ (Ձ):
 ԻԼԼՆՔՏԱՍ - տեն ԻԼԼՆՔԻ:
 ԻԼԼԵՐՈՒՏ - տեն ԸԼԼԵՐՈՒՏ:
 ԻԼԼԸԿԻԼ - տեն ԻԼԼՆԼ:
 ԻԼԼԸՐԱՏՈՆ - տեն ԸԼԼԻՐԱՏՈՆ:
 ԻԼԼԸՐԹԱԹԱՆ - տեն ԸԼԼԻՐԹԱԹԱՆ:
 ԻԼԼԸՐՅԱՏ - տեն ԸԼԼԻՐՅԱՏ:
 ԻԼԼԸՐՄԱՐ - տեն ԸԼԼԻՐՄԱՐ:
 ԻԼԼԸՐՄԱՐԷ - տեն ԸԼԼԻՐՄԱՐԷ:
 ԻԼԼԸՐՍԸՐՓԷ - տեն ԸԼԼԻՐՍԸՐՓԷ:
 ԻԼԼԸՐՔԱՇԻ - տեն ԸԼԼԻՐՔԱՇԻ:
 ԻԼԼԸՐՕՏԷԼ - տեն ԸԼԼԻՐՕՏԷԼ:
 ԻԼԼԸՐՕՏԿԷԼ - տեն ԸԼԼԻՐՕՏԿԷԼ:
 ԻԼԼԸՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. էլուցանեմ) - նք.
 ԻԼԼՆԼ-ի:
 ԻԼԼԻԹ-ՄԻԼԼՆԹ - տեն ԻԼԼՆԹ-ՄԻԼԼՆԹ:
 ԻԼԼԻԼ - տեն ԻԼԼՆԼ:
 ԻԼԼԱ (թրք. *ilxi*) - գ. 1. Խառնիճա-դանջ՝ խառն բազմություն՝ ամբոխ: Իլ-խան վէր կամ ա, փիս մարթիք շատ ըն ընում, հորը չըրչարում ըն (ՆԱԲ, 92):
 2. Նախիբ, հոտ: Պըտահում ըն մին վըխ-ճարու իլխու (ՅԱԲ, 15, 63):

- Իլխա անէլ - Յավաքել: Էտ խօխան սաղ ապըրանքը իլխա յա անում, քըշում ձորանց շէնը (Ձ):
 ԻԼԿԻՇ(Տ) - տեն ԻԼԳԻՇ(Տ):
 ԻԼԳՈՒՆ(Է) - գ. Կարմրանագիների ընտանիքին պատկանող թուփ՝ բարակ տերեւներով, վարդագույն կամ սպի-տակ ծաղիկներով: Կլորունը Ք'ոռնէն դը-րաղէն ա շատ փըսնէս (Ձ):
 ԻԼՆԷԼ - նք. Կալսվող հացահատիկը շրջել՝ խառնել, որպեսզի լավ չորանա: Յաշանը իլնիւմ ըն, նըստում, վէր հաց օտին (Ձ):
 ԻԽՇ - տեն ԻՇԽ:
 ԻԽՇԱՆ - տեն ԻՇԽԱՆ:
 ԻԽՇԱՆՈՒԹՈՒՆ - տեն ԻՇԽԱՆՈՒ-ԹՈՒՆ:
 ԻԽՇԸՅՆՎԱՄԱ - տեն ԻՇԽԸՅՆՎԱՄԱ:
 ԻԽՇԸՆԱՁ - տեն ԻՇԽԸՆԱՁ:
 ԻԽՏԻՅԱՐ - տեն ԸԽՏԻՅԱՐ:
 ԻԽՏԻՅԱՐՉԻ - տեն ԸԽՏԻՅԱՐՉԻ:
 ԻՇՆՅՆՁ - գ. 1. Այծի հագ: Էտ իծան-հանգը իծէրէն ըսպակից (Բ):
 2. փխր. Կեղծ եւ թույլ հագ: Իծանհանգը ըստըրանա անպակաս ա (Բ):
 - Իծանհանգ տալ - Կեղծ եւ թույլ հա-գալ: Իծանհանգ ա տամ, վէր գիդան, թա հիվանդ ա (Ձ):
 ԻՇՆՄԱՐ - գ. Մեծ՝ ծերացած այծ: Իծըմարէն մէտը օտվէլ չի (Բ):
 - Իծանար էծ - Ծծկեր երեխային կա-թից շուտ կտրած մայր: Միհէնգվա հարթները իծանար էծեր ըն, խօխունը մին ամէս էլ չըն ծէծ տամ (Բ):
 ԻՇՆՄՕՇ - գ. Երկարափուն մոշի տե-սակ, որ աճում է հատկապես անտառ-ներում: Իծանմօշը պէնդ մօշ ա (Բ):
 ԻՇՆՆՕՑ - գ. Այծերի փարախ: Յունց ա պըտահում, կ'ոռնէր նի յա մընում իծան-նօցը, էծերը կըտօրում (Ձ):
 ԻՇՆՏԱՐ - գ. ած. Այծի տեր, այծ ու-նեցող: ...Մին օր էլ էտ իծատար պառա-վը կ'ամ ա էտ չուբանէն յորա կըռէվ, ասում. - Էծըս տու վըս քըթում, պէց թօ-ղում (ՅԺՅ, VII, 20):
 ԻՇՆՐՆՁ (գրք. այծարած) - գ. ած. Այծերի հովիվ, այծեր պահող: Տէս ըն կամ, տէսնում՝ մին իծարնած ընդէղ էծե-րը պահում ա... (ՅԱԲ, 15, 101):
 ԻՇՆՍԸՐՕՔ - 1. գ. Ցանցառ միրուք: Էտ իծըմըրօքըս խէ խօզում չը'ս (Բ):
 2. ած. Այծի միրուքի նման սրածայր մի-րուք ունեցող: Մին օր էլ ըստըրանց շէնը էրկու իծըմըրօք մարթ ըն կ'ամ (Ձ):
 ԻՇՆՍՐԵՂ՝ԸՇՆՍՐԵՂ՝ԸՇՆՍՐԵՂ՝ - Վայրի մանրապտուղ ելակ: Ըտը'ղ էլ շատ իծըմօրէ յա փըսնէս (Ձ):
 ԻՇՆՍՐԵՂ՝ԸՇՆՍՐԵՂ՝ԸՇՆՍՐԵՂ՝ - գ. Սաջի վրա թխված անթթմոր բա-րակ հաց: Էտ կընէգը դանստի խըմօր ա

անում, մին իծըմօրէ թըխում, տինում դունաղէն ըռաշկէն (Ձ):
 ԻԾԸՇԱՐՈՒԿ - տեն ԻԾԸՇԱՐԱՆՈՒԿ:
 ԻԾԸՇԱՐԱՆՈՒԿ - ած. Տողան կազ-մած, մեկը մյուսի ետեւից միաշարք շարված: Ըստըրանը ըտի իծըշըրանուկ քինամ ըն, թաքավէրին պըլատէն ըռը-չին վը'նը կէնում (Ձ):
 - Իծըշըրանուկ ըղնէլ - Տողան կազ-մել, իրար հետեւից միաշարք շարվել: Ժուղօվորթը իծըշըրանուկ ըն ըղնում, էտ տըղէն հը'տան քինում (Ձ):
 ԻԾՊԸՍՕԿ - տեն ԹԷՉՆՍՁՆՅԻ:
 ԻԾ(Տ)ՈՒՆ - տեն ԻՑ(Ց)ՈՒՆ:
 ԻԿՐԱ (*ռուս. ukpa*) գ. - 1. Ձկնկիթ, խա-վիար: Այան ասմա. - Բալա, յը'ս վէր իկ-րա չըմ կէրալ, մըծացալ չը'մ (Բ):
 2. Բա-դրիջակի աղացած զանգվածից պատ-րաստված պահածո: Բաղըմջանէն իկ-րան քըսում ա հացը, կըծօտում (Բ):
 ԻՀ - տեն Ի՝:
 ԻՀԻԼՕՑ - տեն ԸՀԻԼՕՑ:
 ԻՀՏԻԲԱՐ/ԻԹՏԻԲԱՐ (արաբ. *ixtibar* (փորձառություն, հմտություն), թրք. *iktibar* (ուժ, գործություն, արժեք) - 1. տեն ՂԱՎԷՐՅԱ, Մէլիքին ըստըրա յորա իհ-տիբար չինում, ամմա ըստըրան էլ ա դարկում (Ձ):
 2. գ. Յարգ, պատիվ: Էտ պէնան յը'տը թաքավէրին իհտիբարը յիրգիրումը պիցըրանում ա (Ձ):
 ԻՀՏԻԲԱՐԼՈՒ/ԻԹՏԻԲԱՐԼՈՒ (թրք. *iktibarla*) - 1. տեն ՂԱՎԷՐԵՆՆԻ: Իհտի-բարու մարթ ա մրտոշը, լօխ դավէրյա յըն անում: 2. ած. Յարգանք՝ պատիվ ու-նեցող: Ըտի Սօնան էտ իհտիբարու մարթին ըխճըկանը օզնում ա տըղէն հը'տէ (Ձ):
 ԻՄ (գրք. իմ) - Անձնական դերան-վան եզակի թվի առաջին դեմքի՝ ՅԸ՝Ս-ի սեռական հոլովածեւ: Վը'ր ուրանց հը-վաքում ըն, դօնաղըն ասում ա. - Յէս ծը-ր տըղան ըմ, էս էլ իմ կընէգըս ա... (ՆԼԳԺԲ, 76):
 - Իմ աջառըս ընդըրա յորա կ'ամ ա - Յետը կարողանում եմ լեզու գտնել: Ախ-ճիգը ասում ա. - Իմ աջառըս ընդըրա յը-րա կ'ամ ա, թօղէ յը'ս քինամ, պիրիմ (Ձ):
 - Իմ աջառըս ընդըրա նըիւտ փըռ-նում ա - տեն Իմ աջառըս ընդըրա յորա կ'ամ ա:
 - Իմ ապօր/հօր էշին թայը/թան - 1. Յասակ առած, ծեր: Այդիւնը իմ ապօր էշ-ին թան ա, ամմա հնալ նօր ա փըսակ-վում (Բ):
 2. Շատ հին: Էտ գ'անքան իմ ապօր էշին թան ա (Բ):
 - Իմ արը'վ - Երդման բանածեւ՝ երդվում եմ իմ արեւով: Բախշին ուր-թիւմն ա օտում. - Իմ արը'վ, էտ պէնը յը'ս չըմ ըրալ (Ձ):

- Իմը ինձ ա հըսալ/տուվալ - Զամբե-
րությունս հատել՝ վերջացել է: *Էտ էլ վեր
ասալ ա, իմը ինձ ա տուվալ* (2):

- Իմ խըմօրըս էլ ա խաշ ըրած - Իմ
բաժինն էլ վերջացած է: *Այան ըսէս ա. -
Իմ խըմօրըս էլ ա խաշ ըրած, ըսօր-
էք՝նոց ք՛ինանկան ըմ էն դուսյան* (2):

- Իմ կարճ խըլքավըս - Ասում է խո-
տողը, երբ համեստորեն ցանկանում է
իր կարծիքը հայտնել մի բանի վերա-
բերյալ՝ կարծում եմ, իմ կարծիքով: *Իմ
կարճ խըլքավըս ըսօր ծոն ա կըլա-
կան* (2):

- Իմ հնաշվալ - *տեն* Իմ կարճ խըլ-
քավըս:

- Իմ հօր տըղան չինիմ, թա... -
Սպառնալիքի՝ հավաստիացման ար-
տահայտություն մի բան անպայման
կատարելու մասին: *Պուդին կըզնըվում
ա, թա. - Մէլիք, յո՛ւս իմ հօր տըղան չի-
նիմ, թա քննալ չի կամ քո՛ւզ* (2):

- Ի(մ) մար ինձ չծլէն դնոզումըն ա՛
պերալ - Ես էլ եմ արժանի հոգատար՝
ուշադիր վերաբերմունքի: *Կուճի ախպե-
րը լաց ա ինում, թա. - Իմ մար ինձ չծլէն
դնոզումըն ա՛ պերալ, խէ ինձ փայ չը՛ք
տամ* (2):

- Իմ մօր սիրականը - Ասելի անձ-
նավորություն: *Իզէն ինձը՛տէ ախպեր
չի, իմ մօր սիրականըն ա, վեր տը՛սնում
ըմ, գննիւս տանում ա* (2):

- Իմ ու քու անէլ - Խտրություն դնել,
իրար հետ համերաշխ չլինել: *Սաբալ
ախպերը ըն, սաղ օրը էն ըն իմ ու քու
ընէլիս* (2):

- Իմ ու քու չինիլ - Իրենց ունեցածից
հավասար օգտվել, իրար մեջ խտրու-
թյուն չդնել, համերաշխ լինել: *Խօսքը
մին ըրած՝ սերավ ապրում ըն, իմ ու քու
չի կա* (3Ժ3, VI, 237):

- Իմ փայ նէմէցըս/թօրքըս - Զանա-
քով ասում է տղամարդն իր կնոջ հաս-
ցեին՝ իմ բաժին թշնամին: *Սեդրակը
ասմա. - Ա՛ կընէգ, իմ փայ նէմէցըս տու
վըս, էլ հօր ը՛մ քինամ կըռք՛վ* (2):

ԻՄԱՆ (արաբ. թրք. *iman*) - գ. Զա-
վատ, կրոն, դավանանք: *Ըստ էտ թօրքը
իմանը փօխում ա, ըտըրանց մաչին
ապըրում* (2):

ԻՄԱՆԱՆ/ԸՄԱՆԱՆ (գրբ. *իմանամ*,
հ.ե. *em-) - տեն ԳԻՂԱՆ:

ԻՄԱՆԱՆԶ (թրք. *imansiz*) - ած. 1. Զա-
վատը՝ կրոնը՝ դավանանքը փոխած:
*Էտ շէնումը իմանսըգ մալականնէ յըն
ապրում* (2): 2. փխբ. Անգամ, անպատ-
կառ: *Ասալ ա. - Ա՛ քալթառ, ա՛ իմանսըգ,
հոնչիլ ը՛ս օտում* (3Ժ3, VI, 47):

ԻՄԱՍ - տեն ԻՄԱՍ:

ԻՄԱՍԿ - գ. Իմացողություն, հասկա-
ցողություն: *Ընդըրա իմասկը վերըն ա՛,
վեր կօրծի յըս յօր կալնալ* (Բ):

ԻՄԱՍԿԱԿ/ԸՄԱՍԿԱԿ - ած. Խելոք,
բանիմաց, ըմբռնող, հասկացող: *...Յէր
ա կընաս, թա. - Զէցէք էս հինչ թաքա-
վերէն կօշտը. էն միկա իմասկավ ա ին-
ձանա* (3Ժ3, V, 318):

ԻՄԱՍՏՈՒՆ/ԸՄԱՍՏՈՒՆ/ՄԱՍՏՈՒՆ
(գրբ. *իմաստուն*) - գ. ած. 1. Մեծ իմաս-
տությամբ օժտված, հանճարեղ, շատ
խելոք: *Էտ ախճիգը իմաստուն ա ինում,
գուդում ա, վեր տա լըին թաքավերըն ա,
վը՛րսի յա յը՛կալ* (3Ժ3, V, 546): 2. Իմաս-
տասեր, փիլիսոփա, գիտնական: *Թա-
քավերը ծեն ա տաս ուրան յիրգիրին
իմաստունուն, վեր ըտըրա մանին քը-
թէնան* (2): 3. Բանիմաց, փորձված: *Պա-
ռավ մարթը իմաստուն կինի* (Բ): 4. ած.
Իմաստություն պարունակող, իմաստա-
լից: *Էտ կիրքումը իմաստուն խօսկերք
ա ինում կ՛իրան* (2):

ԻՄԱՍՏՈՐՈՒՆ/ԸՄԱՍՏՈՐՈՒՆ/ՄԱՍ-
ՏՈՐՈՒՆ (գրբ. *իմաստնություն*) - գ.
Իմաստուն լինելը, իմաստունի հատկու-
թյունը *...Ինքըն էլ ուրան իմաստօթու-
նըն ա պինըցընըմ, էս անսունչ ըխճկա-
նը սունչ ա տամ* (3Ժ3, V, 335):

ԻՄԱՍ/ԻՄԱՍ (գրբ. *իմաց.*) - Գոր-
ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Իմաց անէլ/տալ (գրբ. *իմաց առ-
նեմ*) - Զայտնել, տեղեկացնել: *Էտ տը-
ղան ծին նըստում ա, քընում ժողովուր-
թին իմաց անում* (3ԱԲ, 15. 118):

ԻՄԵՆԱՅԱ (ռուս. *имения*) - գ. Կարո-
ղություն, հարստություն, ունեցվածք:
*Մելիք՝ Սաջումէն իմենյան փըսէն ա մը-
նում* (2):

ԻՄՊՈՐՏՆԻ - տեն ԻՄՊՈՐՏՆԻ:

ԻՄՊՈՐՏՆԻ/ԻՄՊՈՐՏՆԻ (ռուս.
импортный) - ած. Ոչ տեղական, ուրիշ
երկրից ներմուծած: *Առաչ կընդըմընդ
մարթու վա իլնալ ծի, միհենգ թօրնը
յէշում ըս, իմպըրտնի մաշին ըն քը-
շում* (Բ):

ԻՅԱ - ձ. Էշի գռռալու ձայնը: *Էշը
գըռռամ ա՛ իյա՛, իյա՛... (2):*

ԻՆ - տեն ՍԱՂԱՆԱ: Ասում ըն, էտ
ծծրումը ինէր կան (2):

ԻՆԱԲԻ - գ. Պարեղանակ: *Զուռնա-
չին մին լավ ինաբի յա ածում, էտ արչէ-
րը ըսքըսում ըն պար կնըլ* (2):

ԻՆԱԴ (արաբ. *inad*) - գ. Զամառու-
թյուն, կամակորություն: *Սամսունէն
ինադը լօխ գնոդում ըն, ըտըրա հը՛տէ էլ
նըհը՛տը կօրծ չըն փըռնում* (Բ):

- Ինադ անէլ/ըղնէլ - Զամառել, կա-
մակորություն անել, հակառակվել: *Էտ*

*կընէգը ինադ ա ըղնում, կավը ծախում
չի* (2):

ԻՆԱԴՈՒ (թրք. *inadina*) - մ. 1. Ի հե-
ճուկս, զգրու, մեկին հակառակ: *Տիքըր-
կընգանը ինադու մը՛ծ հըրսանէք՝ ա
անում* (2): 2. Միտումնավոր կերպով,
դիտմամբ: *Ինադու ծերքը կըտըրում ա,
վեր կօրծ չանէ* (Բ):

ԻՆԳԼԻԶ (թրք. *ingliz*, իտ. *inglese*) - գ.
1. Անգլիացի: *Կոնքնոց Սըմվէլին կը-
նէգը ինգլիգ ա, կըռվէն վախտըն ա պէ-
րալ* (2): ած. 2. Անգլիական: *Ըտըրան էլ
մին ինգլիգ թըվանգ ա ինում* (2): 3.
փխբ. Շատ սուր՝ հատու (կտրող գոր-
ծիքների մասին): *Ինգլիգ դարյազ ա* (Բ):
4. փխբ. Ճարպիկ, ձեռներեց: *Խօսըսվը
ինգլիգ մարթ ա* (Բ):

ԻՆԳԻԼ - տեն ԸՂՆԵԼ:

ԻՆԴԻ - տեն ԸՂԴԻ:

ԻՆԵԼ - տեն ԻՆԻԼ:

ԻՆԺԻՆԵՐ - տեն ԻՆՋԻՆԵՐ:

ԻՆԻԼ/ԻՆԵԼ/ԸՆԻԼ (գրբ. *լինիմ*) - չք.

1. Գոյություն ունենալ: *...Մին խէլնոնք
տըղա յա ինըմ, ինքըն էլ ծոնկըն փըռնօղ
(3Ժ3, V, 78):* 2. Գտնվել մի տեղում: *Էտ
յը՛խծէն էլ ծըմակէն մաչին ա ինում* (2):
3. Տեղի ունենալ, կատարվել, պատահել:
*Ըտըրանա յը՛տը էտ յիրգիրումը շատ
պէնէր ա ինում շէնան հը՛ռէ* (2): 4.
Դառնալ մի բան, վերածվել մի բանի:
*Մուկը վէշ մին վախտ թօղէլ չընք, վեր
Շուշին թուրքերէն հը՛տէ դըջատը՛ղ ինի
(Բ):* 5. Մի տեղում ներկա գտնվել: *Յու
վեր Սուխտուրաշէն իլնձ ա, տը՛սած կի-
նի, թա էտ հինչ տըրախտ տը՛ղ ա...*
(ԱԱ, 23): 6. Պատկանել: *Էտ տօնը քուխէ-
նըն ա ինում* (2): 7. Ունենալ, ունեցվել:
*Մելիք՝ Շահնագարէն մին շօն ա ինում,
վըխճարու մըսավ ա ինում պըհէլիս
(ՆԼԴԺԲ, 99):* 8. Զանդիսանալ: *Ըտը-
րանց կըռվէն մանին էն ա ինում, վեր
խօրէնին էշը քացէ յա տամ Յէնդօվէն
խօզին* (Բ): 9. Զավասարվել, կազմել:
*Յէնգ տարէ կինի, վեր իմ ախպօր տը՛-
սալ չըմ* (Բ): 10. Առաջանալ, ծագել: *Յը՛-
ղը մաճնան ա ինում* (2): 11. Ծնվել,
ստեղծվել: *Տահանը ուրուր նըհը՛տ վեր
ապրում ըն, էրկու տըղա յա ինում
(ՆԼԴԺԲ, 2):* 12. Որեւէ բանով տարվել՝
զբաղվել: *Մարթը տը՛սնում ա, վը՛ր ար-
չըն էն ա շաղված, ուրան անավ իլած,
թօղում ա փախճում* (3Ժ3, VII, 208): 13.
Վեր բարձրանալ: *Մինչը՛վ միհենգ էլ
ըտահանց թուրնան ծօխ ա ինում
յէրգինքը* (2): 14. Որեւէ վիճակում՝
դրության մեջ գտնվել: *Էտ կընէգըն էլ
վըննըճանդըր ա ինում* (2): 15. Կազմում
է հարադրական բայեր լինելության՝ վե-
րածման նշանակությամբ: *Թաքավերին*

տորդան էտ չուբանեն նրիհտ հընգէր ա ինոմ, քիսամ (Ձ): 16. Կազմում է հարադրական բայեր մի բանի եկեղանակվել նշանակությամբ: *Էտ խոխոսցը ծըրքեն մարը խըրըվ-խարավ ա ինոմ* (Ձ): 17. Կազմում է բայի երկրորդական բարդադրյալ ձևեր: *Մին օր հաց թըխէյիս դիւշմանի գորքը անց կընայիս ա ինոմ* (ԱԱ, 25):

- Ինիլի պէն - Յնարավոր՝ իրականանալի բան: *Ասում ա. - Էտ ինիլի պէն չի, նրիախ տըղան չըրչարվէ մէլ* (Ձ):

- Ինոմ ա, չինոմ - Յեքիաթներն սկսելու բանաձեւ՝ հայտնի չէ՝ եղել է, թե ոչ: *Ինոմ ա, չինոմ մին թաքավէր* (ՀԺՀ, V, 188):

- Չինի թա - 1. Ստադիր չէ՞ս, կարո՞ղ է պատահել: *Կօյին ասմա. - Սի՛րգօն, չի-նի՞ թա փուշմանալ ըս, օգում չըս հըր-կըրվէ արտ անինք՝* (Ձ): 2. Գուցե, թերեւ: *Չինի՞ թա թօռ կ'ա* (Բ):

- Չինիմ-չըգիդամ - Երբեք, ոչ մի դեպքում, արգելում եմ: *Յնրը ասմա. - Չինիմ-չըգիդամ մինին բուստանան կուղթթուն ըք ըրալ* (Ձ):

ԻՆԻՍՏԻՏՈՒՏ (ռուս. институт, լատ. institutum) - գ. Բարձրագույն ուսումնական հաստատություն՝ ինիստուտ: *Էտ ախճիգը ինիստուտը պըրծընում ա, փըսակվում* (Ձ):

- Ինստիտուտ ավարտ - Ինստիտուտ ավարտած, բարձրագույն կրթություն ստացած: *Ըտըրան էլ էրկու ինստիտուտ ավարտ ախճիգ ա ինոմ* (Ձ):

ԻՆԿՈՒԲԱՏՈՐ - (ռուս. инкубатор, լատ. incubare) - գ. Արհեստական եղանակով ճտեր հանելու ապարատ: *Ինկուբատորը անոնք ընգավ, շէնին կընանէք՝ը հալ թօխս տինիլը թնրգ՝ ըրէն* (Բ):

ԻՆՁԻԶՁ (գրք. ինձ) - Անձնական դերանվան եզակի թվի առաջին դեմքի՝ ՅԸ՝ Ս-ի տրական եւ հայցական հոլովաձեւը: *Ըտըրանք խաղավ ըն ինիս, ինձ էլ մըհալ չըն քըցիս* (Ձ):

- Ինձանա հըրցըրու - Այդ մասին ես լավ գիտեմ: *Տու ինձանա հըրցըրու, թա էտ կընէգը հինչ ջուպար ա* (Բ):

- Ինձանա լըս հըրցըրում - Դու ինձնից լավ գիտես, այդ մասին ավելորդ է ինձ հարցնելը: *Ինձանա լըս հըրցըրում, տու սաղ գանքըտ ընդը՞ղ ըս ապըրալ* (Բ):

- Ինձ ըստի չի տըսնաս - Ինձ ապաշնորհ՝ թույլ՝ խեղճ չկարծես, մի՛ թերազնահատիր իմ ուժը: *Աղվէսը ասմա. - Կո՞ւ ախպեր, ինձ ըստի չի տըսնաս, լըս կարող ըմ էտ կումաշին էլ լըս-նիմ* (Ձ):

- Ինձ թաղիս - Երդման բանաձեւ՝ թող մեռնեմ, եթե տեղյակ եմ արել եմ

եմ: *Յիրըվանը ասմա. - Ինձ թաղիս, թա լըս քու հավըտ մօրթած ինիմ* (Ձ):

- Ի՞նձ հինչ - Դա ինձ չի վերաբերում, դա իմ գործը չէ, չեմ ուզում խառնվել: *Ի՞նձ հինչ, թա Պուղուաէն տըղէն թակալ ըն* (Ձ):

- Ինձ յեշնում ա, քը՞գ տըսնում - Ասում եմ շի՛լ՝ շեղ աջքերով մարդկանց մասին:

- Ինձ տըս, քը՞գ խըղճա՝ - Իմ սխալները մի՛ կրկնիր, որ ինձ պես չգժախտանաս՝ չծախողվես: *Նանօվը ասմա. - Ծաղէգ, ինձ տըս, քը՞գ խըղճա՛, հիշ-կան կարում ըս, հարթանըտ նրիհտ լ'ալ կ'աց* (Ձ):

- Ինձ տո՞ւս լը՞ք - Որեւէ պարտականություն հանձն առնելու արտահայտություն. ես դա կանեմ: *Արտոնը ասմա. - Արաղը ինձ տո՞ւս լը՞ք, լըս կը-պիրիմ* (Ձ):

- Ինձ տօ, քը՞գ տամ - Չկա, չունեմ, որտեղի՞ց տամ: *Մըհէգ հօր ա՛, ինձ տօ, քէգ տամ, իտի էշէրը մաննալ կըհըմ-բարվին...* (ՁՏ, Բ, 150):

ԻՆՁԸՏԵ/ԸՆՁԸՏԵ - մ. Ինձ համար: *Ինձըտէ մին փափաղ ըմ ինք կալնի* (Բ):

ԻՆՁ ՈՒ ԻՆՁ - մ. Ինքս ինձ, ինքս ինձ հետ, ինքս իմ մեջ: *Ինձ ու ինձ խօսում ըմ, հո՞ւր ըմ խընգարում* (Բ)

ԻՆՆԱՆՈՒՅ - 1. ած. Ինը մաս՝ չափ՝ քանակ՝ ծավալ պարունակող: *Մին ին-նանուց տախտակ ա տանշո՞ւմ, էտ պա-տէն թըխում:* (Ձ): 2. գ. Թղթախաղի մեջ ինը նիշ պարունակող թուղթը: *Կարտ ըն խաղ անում, Անդոնեն իրըք իննա-նուց ա ըղնում* (Ձ):

ԻՆՆԱՍ(Ս)ՈՒՆ - տեն ԻՆՆԱՍ(Ս)ՈՒՆ: ԻՆՆԱՍ(Ս)ՈՒՆ/ԻՆՆԱՍ(Ս)ՈՒՆ (գրք. իննսուն) - թ. Իննսուն: *Ապան իննսուն տիրըկան ա:* (Բ)

ԻՆՆԷՔԱՆ - տեն ԻՆՆԷՔԱՆ:

ԻՆՆԸ (գրք. ինն) - թ. Ութին հաջորդող թիվը՝ ինը: *Իննը ամէս անց ա կե-նում, թաքավէրին հարթը մին վըսկը-քնքնիլ տըղա յա պո՛ւրոմ* (Ձ):

- Իննը ամէս քու մօր փօրումը հունց ըս կացալ - Ասում եմ շատ անհամբեր մարդկանց:

ԻՆՆԷՔԱՆ/ԻՆՆԷՔԱՆ (գրք. իննե-քեան) - թ. Ինն էլ, բոլոր ինը միասին: *Իննը տըղա օնէ, իննը՞քան էլ մին տան մաջի լըն ապըրում* (Բ)

ԻՆՆԸՊԱՏԵՎ (գրք. իննպատիկ) - ած., մ. Ինն անգամ ավելի, իննով բազմապատկված: *Յնրը տըղէն անա իննը-պատեգ՝ մը՞ծ ա* (Բ):

ԻՆՆԸՏԱԿ - տեն ԻՆՆԸՊԱՏԵՎ:

ԻՆՆԻՆՁԻ - թ. Իններորդ: *Մը՞ծ տը-*

դան հանլն իննինջի դասարանըմըն ա կըրթիս (Բ):

ԻՆՁԸ(Թ)ՄԻՇ/ԻՆՁԻ(Թ)ՄԻՇ/ԸՆ-ՁԸ(Թ)ՄԻՇ (թրք. inçinmek (վիրավորվել, սիրտը կոտրվել) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ինջը(թ)միշ անել/տալ - Նեղացնել, տխրեցնել, վիրավորել: *Կընէգը էզզան մարթին նըհէտ կըռէլ ա անըմ, մարթին ինջիմիշ անըմ...* (ՀԺՀ, V, 15):

- Ինջը(թ)միշ ինիլ/տը՞նալ - Նեղանալ, տխրել, վիրավորվել, նեղսրտել: *Արանգին մին կընէգ ա կ'ամ, ասում ա - Ա՛ բալա, յէր կաց, շատ մէլ ընջըմիշ ինիլ, կա շօրէր տամ, կը՞ց, քիսի՞ դօնախըր ...* (ՀԺՀ, V, 495):

ԻՆՁԻ(Թ)ՄԻՇ - տեն ԻՆՁԸ(Թ)ՄԻՇ

ԻՆՁԻՆԵՐ/ԻՆՁԻՆԵՐ (ռուս. инже-нер, ֆր. ingenieur, լատ. ingenium) - գ. ճարտարագետ, ինժեներ: *Թաքավէրը մին ինժինէր ա պիրիլ ըամ, վէր էտ պալատը շինի* (Ձ):

ԻՆՍԱՆ - տեն ԸՆՍԱՆ:

ԻՆՍԱՓ (արաբ., թրք. insaf) - տեն ԽԸՂԸ (3): *Լէնգ՝ Թէմուրէն ըսկի ինսափ չի իլնի* (Ձ):

ԻՆՍԱՆԱԿԸՏ - տեն ԸՆՍԱՆԱԿԸՏ:

ԻՆՍԱՆՕԹՈՒՆ - տեն ԸՆՍԱՆՕԹՈՒՆ:

ԻՆՍ-ՁԻՆՍ - գ. 1. Կենդանի շունչ, շնչավոր էակ: *Մուղանին չօլին նըման մին չօլ ա կ'ամ առաջըս, վէ՛չ ճօնդ օնի, վէ՛չ պօճախ, մարթ, ինս-ջինս չի ըրէ-վըմ...* (ՁՏ, Բ, 13): 2. տեն ԻԼԼԱՐ-ՄԻԼ-ԼԱՐ 3. Ազգուսակ, ցեղ: *Ըտըրանք փիս ինս-ջինս ըն ինոմ* (Ձ):

ԻՆՍԱՐՈՒՄԵՆՏ (ռուս. инструмент, լատ. instrumentum) - տեն ՅԱՅԱՐ (Ձ):

ԻՆՎԱԼԻԴ (ռուս. инвалид, ֆր. invalide, լատ. invalidus) - ած. Խեղանդամ, հաշմանդամ: *Թաքավէրին էլ մին ինվա-լիդ ախճիգ՝ ա ինոմ՝ ճօխտ վը՞ննան չօլախ* (Ձ):

ԻՆՎԱԼԻԴՕԹՈՒՆ - գ. Հաշմանդամ լինելը: *Ինվալիդթունըն ա էտ մարթին ըտի անխը՞ղճ շինալ* (Բ):

ԻՆՎԵՆՏԱՐ (ռուս. инвентарь, լատ. inventarium) - գ. Հիմնարկության՝ ձեռնարկության ունեցվածքի մեջ մտնող առարկաների՝ իրերի ամբողջությունը, գույք: *Ըշկօլէն հը՞տ թանգն ինվէնտար ըն ինք կալնի* (Ձ):

ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ - տեն ԻՆՏԵԼԻԳԵՆՏ:

ԻՆՏԵՐՆԱՍ (ռուս. интернат, ֆր. internat, լատ. internus) գ. 1. Գիշերօթիկ դպրոց: *Քիսամ ա Բաքու, ցիրը՛կը կօրծ անում, ուրո՞գնըն էլ ինտէռնատումը կարթում* (Ձ): 2. Դպրոցին կից կացա-րան սովորողների համար: *Էրո՞ւշ շէնա*

- Իշընդ-իշընդ անել - Մերթ ընդ մերթ փայլել՝ առկայծել՝ փայլվել: *Տըսնաս ըն՝ հէն ա մին հրճե տեղ մին պէն իշընդ-իշընդ ա ընէս* (ՅԺՅ, V, 591):

ԻՇԸՆԵ - գ. Երկարավուն տանձի տեսակ: *Իշընէն ահնամ տանն ա* (Բ):

ԻՇԸԹԱՎԻԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Իշըննվիլ տալ - Էջի նման թավալվել: *Տըղան վեր տըրըքընէս ա, օշափը վեր ա ըղնէս, իշըննվիլ տաս* (Ձ):

ԻՇԸ(Լ)ԹՈՒ (թըք. *işli* (փայլ) - տեն ՇԻՆԸ(Լ)ԹՈՒ: ...Սարթու պարի մըտքէրան, պարի պընէրան իսկի իշընթու չըկա մէշնէրին, ամմա ապանին ու շանը մէջը շատ կա (ՋՏ, Ա, 90):

ԻՇԸԼՈԲԻ - գ. Խոշոր հատիկներով լոբու տեսակ: *Գոլխտան լճվ իշըլօբի յա իլնլ տըռնաս* (Բ):

ԻՇԸԽԱՆԱՆԸ/ԻՇԸԽԱՆԱՆԸ - գ. 1. Կարճ ու նուրբ մազիկներով մարմին ունեցող միջատ, որ ապրում է հողի մեջ եւ մեծ վնաս է հասցնում սածիլներին: *Ուռնոթանա քինամ ըն բօստանը, տըստում իշըխանանը խըլարին շիթիլնէն կըտօրած* (Ձ): 2. Մի տեսակ թունավոր սեւ բզեզ: *Իշըխանանը էտ խուխէն ծէրքան կըծում ա, ըսքըսում ա լնց ինիլը* (Ձ): 3. *տեն ՊՈՒԻ(ՆԸ)*: 4. *ած. փխբ.* Սեւ մաշկ ունեցող, տգեղ: *Մարուսան մին իշըխանան խիճիճ օնէ, սաղ օրը թնիփ ա անում* (Բ):

ԻՇԸԽԱՆԱՆԸ - տեն ԻՇԸԽԱՆԱՆԸ:

ԻՇԸԽԱՆԱՆԸ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Իշըխըռավ տալ - Առանց լուրջ պատճառի մեկից խռովել: *Էտ հարթըն վնրին իշըխըռավ ար տամ* (Ձ):

ԻՇԸԽՈՒԴՅԻՆ - գ. Էջի վրա գցելու խուրջին: *Դուգմար իշըխուրջինը քըցոմ ա էջին փըլանավը, քինըմ ծըմակը, վեր գըկըք քաղէ* (Ձ):

ԻՇԸԿԱԹՆՈՒԿ - գ. Իշակաթնուկագգիների ընտանիքին պատկանող խոտաբույս, որ պարունակում է կաթնաման դառը հեղուկ: *Իշըկաթնուկը էշըն ա օտում* (Բ):

ԻՇԸԿԱԾՈՒԿ - գ. Մի տեսակ վայրի փշոտ խոտաբույս: *Իշըկածուկը տանը պատան կախ ըն տամ, վեր աշկավ տըլօղ չիկի* (Ձ):

ԻՇԸԿԱԾՈՒ - գ. տեն Էշու կըլծի:

ԻՇԸՅԱՆԸ - տեն ԻՇԱՅԱՆԸ:

- Իշըննվիլ տալ - տեն Էշու տընդ տիկիլ:

ԻՇԸՅԱՆԸ - տեն ԻՇԱՅԱՆԸ:

ԻՇԸՊԱՆԱՆԸ - գ. Մի տեսակ թունավոր խոտաբույս: *Էշըն իշըպըլանուկ*

ըն օտում, ըսքըսում լօք-լօք անէլը (Ձ):

ԻՇԸԿԱԶԻ - տեն ԻՇԸԿԱՐԻ:

ԻՇԸԿԱՐԻ - *ած. մ.* Էջի նման, Էջի վարվեցողությամբ: *Իշըկարի մարթ ա, իշըկարի օտում ա, իշըկարի ապըրում* (Բ):

ԻՇԸԿԱՐՆԸ - գ. 1. Հաստ երկճյուղ փայտ, որի վրա ամրացնում են ցանկապատը: *Իշըկարնը կօտրում ըն, չափարը ճըմօռում, նի տընում բօստանը* (Ձ):

2. Երկար եւ առանց թիկունքի նստարան, իշոտունկ: *Իշըկարնը տինում ըն, նըստօտում* (Բ):

ԻՇԸՏԱՄԱՐՈՒ - գ. Խոշոր եւ քիչ դառը սալորի տեսակ: *Իշըտամթուլը քաղում ըն, ածում պօծկան, արաղ քաշում* (Ձ):

ԻՇԸՏԱՐՈՒՆԸ - գ. Մի տեսակ վայրի բանջար, որ թթու են դնում: *Էտ կընէգը ըստօլէն մին կօլա կինի յա տինում, մին էլ մին աման աղ տիրած իշըտըռտը* (Ձ):

ԻՇԸՏ(Ը)ՆԵԼ - *նք.* ԻՇԱՆԱԼ-ի:

ԻՇԸՓԱՆԱՆԸ - գ. Շուշանագգիների ընտանիքին պատկանող մոխրագույն տերեւներով եւ տիպի հոտով խոտաբույս: *Խօտը հարում ըն, իշըփըլավը ճօկում, տէն ածում* (Ձ):

ԻՇԸՔՈՒՆԸ - գ. տեն Էշ կըռտօղ:

ԻՇԸՔՈՒՆԸ - գ. 1. Էջի ձագ՝ քունակ: *Մօսին մին իշըքօռակ ա տամ, մին կառնը ինք՝ օտում* (Ձ): 2. *տեն Էշու քունակ:*

ԻՇԻ(Լ)ԹՈՒ - տեն ՇԻՆԸ(Լ)ԹՈՒ:

ԻՇԻՅԱՆԸ/ԻՇԻՅԱՆԸ - (*ռուս. ušiac, հուն. ischias*) - գ. Նստանյարդի բորբոքում՝ իշիաս: *Էտ մարթին էլ իշիյագավ հիվանդ մին կընէգ ա ինում* (Ձ):

ԻՇԻ/ԻՇԸ/ԷՇԻ/ԷՇԸ (*արաբ. ask* (սիրահարություն, սեր), *թըք. eşk*) - գ. 1. Եռանդ, ավուն, ոգեւորություն: ... *Քարը կոտրատում ա էն էիշավը, վար վըսկէն քարէն տակէն ա իննական* (ՅԺՅ, V, 406): 2. Սեր: *Սարէն ծաղէգը պէցվալ ա, էշիքտ խըլքըս տարալ ա ...* (Ձ):

- ԻՇԻ ըղնէլ - տեն Իշիու կնիլ:

- Իշիու կնիլ - Ոգեւորվել, խանդավառվել: *Հօնն ընտղնէն թաքավէրին վեր տըսնում ըն, իշիու վըն կամ* (Ձ):

ԻՇԻԱՆ/ԻՇԻԱՆ (*գրք. իշիան*) -գ. Ժառանգական պատվավոր տիտղոս, որ կրում էին նախկին ժառանգական կալվածատերերի սերունդները կամ երկրի պետերի կողմից դրան արժանացածները: *Հանդիւթին Բայանդուր իշիանը մին շատ դաշնակ բախչա օնէր* (ԼՂԲ, 338):

ԻՇԻԱՆԻԹՈՒՆ/ԻՇԻԱՆԻԹՈՒՆ - գ. Պետական կառավարման մարմին, կառավարություն: *Իշիանութունը ցըրըվ ա կամ, կոտլօթունը շըտանում ա* (Ձ): 2.

Որեւէ իշիանի՝ կառավարչի կողմից կառավարվող երկիր՝ նահանգ՝ տարածք: *Առաջ ըստընդ Վաղվան իշիանութունըն ա իլնլ* (ԱԱ, 46): 3. Կառավարելու՝ կարգադրելու՝ հրամայելու իրավունք՝ հնարավորություն: *Վեր իշիանութունը ծըրքան յեր կալին, էտ նախագան քօջից* (Ձ):

ԻՇԻԱՆԻԹՈՒՆ/ԻՇԻԱՆԻԹՈՒՆ - տեն ԻՇԻ (1):

ԻՇԻԱՆԱՆԸ/ԻՇԻԱՆԱՆԸ/ԷՇԻԱՆԱՆԸ/ԷՇԻԱՆԱՆԸ - *ած.* Փառահեղ, գեղեցիկ, հաճելի: *Մազերըտ գառ նան խաս ա, ման կնիլըտ էիշընագ ա ...* (ԼՂՅ, 55):

ԻՇԻԱՆ - 1. Յ. Ցանկության՝ ըղձանքի բացականչություն՝ երանի թե: *Աստուծ, իշկար մեր ջիհիլնէն սաղալմաթ կան կըռվան* (Բ): 2. վ. Գործածվում է հարցմանը կասկածանք հաղորդելու համար՝ արդյոք: *Իշկար ըսօր թօռ կըկամ* (Բ):

ԻՇԻԱՆ - տեն ՆԸՇԱՆ:

ԻՇԻԱՆ(Յ) - տեն ԸՇԻԱՆ(Յ):

ԻՇԻԱՆ - տեն ԸՇԻԱՆ:

ԻՇԻԱՆ - տեն ԸՇԻԱՆ:

ԻՇԻԱՆԻԹՈՒՆ - տեն ԸՇԻԱՆԻԹՈՒՆ:

ԻՇԻԱՆԻԹՈՒՆ/ԻՇԻԱՆԻԹՈՒՆ - գ. 1. Էշ լինելը, Էջի արարք: *Էտ մարթըն ասում ա . - Կօզի մարթ ըս տէռալ, համա իշօթունը էլլա մընացալ ա մաջիտ* (ԲՅԲ, 230): 2. փխբ. Հիմարություն, անհասկացողություն, անխելություն, անտաշություն: *Ուրան իշութունէն դարդան շինըցէք միշտ կըրակըն ին ըղնում* (Ձ):

- Իշօթուն անել - Հիմար՝ կոպիտ արարք թույլ տալ: *Էտ տըղան իշօթուն ա անում, հանը փիս կըզնըվում ա, տանան տոն քըցում* (Բ):

ԻՍ - տեն ՅԸԻԱ:

ԻՍԿԱՎԱՆ (*գրք. իսկական*) - *ած.* Իրական, բնական, ոչ կեղծ, ոչ շինծու, ճշմարիտ, անկեղծ: ...*Էտ էրկու շէնին մաջին իսկական բըրիշօթուն ա ըստընդծրվալ* (ՅԲ, 362):

ԻՍԿԱՊԷՍ (*գրք. իսկապես*) - մ.

Ստուգապես, իրոք: *Քընում ա, քընում, տէսնում՝ իսկապես, մին դուշու պոն, մաջը ճօտեր, մարը կա վուչ* (ՅԱԲ, 15, 26):

ԻՍԿԻ - տեն ԸՍԿԻ:

ԻՍՊԱՆԸ - *ած.* Վստահելի, վստահություն ներշնչող: *Կիզդանց Լէվօնը իսպաթու մարթ ա* (Բ):

ԻՍՏ/ԻՍՏԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Իստը նի կէնալ - Ջղայնանալ, գայրանալ: *Ղօթ ա, Ղալին մին փարա մարթօց իստին նի ա կացալ, վեր քու կազէթըմ ուրանց թանին թըթօ ըմ ասալ...* (ՋՏ, Ա, 68):

- Իրը՛սան ըշփիշկա թափ տաս, նի կըկէնա - Ասում են կարմրերես՝ առույգ մարդկանց մասին:

- Իրը՛սան լին վեր ըղնէ, հազգար թիք՛ն կըտը՛ննա - Ասում են շատ գոռոզ՝ ինքնահավան մարդկանց մասին:

- Իրը՛սան լին կաթէլ - Շատ գեղեցիկ ու սպիտակամորթ լինել: *Ախճիգ, հինչ ախճիգ, իրը՛սան լին ա կաթում* (2):

- Իրը՛սան կախ ինիլ - Մեկին մի բան շատ խնդրելով՝ պահանջելով՝ հոգնեցնել, ձանձրացնել: *Նախագան ասում ա. - Բժյ ա, հիշքան իրը՛սաս կախ ըս իլնի, քը՛գ փոյլ չօնիմ տալի* (2):

- Իրը՛սան կակօղ - Մեղմ բնավորություն ունեցող, մերժել չկարողացող: *Իրը՛սան կակօղ կընէ՞ք ա, հու հինչ օգում ա, տամ ա* (Բ):

- Իրը՛սան կենալ - 1. Վիճել, դիմադարձություն անել, կոպիտ պատասխաններ տալ, բողոքել: *Վայ ա, վեր մինը էտ ըխճըկանը մին պէն ա ասում, դաստի իրը՛սան ա կենում* (Բ): 2. Ասվում է որպես մեղադրանք անդաստիարակ՝ աներես՝ անամոթ անձի ծնողի՝ դաստիարակողի հասցեին: *Խըրըտօղէտ իրը՛սան կենաս, էտ ք՛ծրփին խէ թակում ը՛ս* (2):

- Իրը՛սան պէնդ - Զամառ, աներես, պնդածակատ: *Իրը՛սան պէնդ կընէ՞ք ա, յա՛ ասած, յա՛ ըսելու. ուրան հը՛տէ մին ա* (Բ):

- Իրը՛սան վեր ըղնօղը քըռասսուն թիք՛ն կըտը՛ննա - Իրը՛սան լին վեր ըղնէ, հազգար թիք՛ն կըտը՛ննա:

- Իրը՛սան տալ - 1. Մի բան մեկի երեսին զարկել՝ շարտել: *Տըղան կըզնըվում ա, վը՛սկէ ջամը հօրը իրը՛սան տամ, քի՛նում* (2): 2. անրգ. Յետ վերադարձնել: *Տուված պարթկէն հը՛տէ էնքան միննայթ ըրավ, տարէ իրը՛սան տուվէ* (Բ):

- Իրը՛սան օնջ վեր տը՛ննալ - Խոժոռ՝ մռայլ տեսք ունենալ: *Ընդըրա քըշտէն հարթը կըկէնա՛, իրը՛սան օնջ ա վեր տը՛ննում* (Բ):

- Իրը՛ս առնել - Շփանալ, լկստվել: *Իրը՛ս առած խօխա յա* (Բ):

- Իրը՛սավը կ'ան/տալ - 1. Զանդիմանելու նպատակով շարունակ ակնարկել՝ հիշեցնել (մեկին արած լավությունը, մեկի կատարած վատ արարքը եւն: *Օխտը տարէ առաջ հիրըվանէն մին է՞ծ ա տըվալ, ամմեն օր իրը՛սավըն ա կ'ամ* (2): 2. Երեսին շփել (հեղուկը): *Կինին ախպօրը իրը՛սավըն ա տամ, տուս կ'ամ* (2):

- Իրը՛սավը ճո՛ւր տալ - Թեթեակի լվացվել: *Մէխակը իրը՛սավը ճո՛ւր ա տամ, տուս կ'ամ* (Բ):

- Իրը՛սեն արուռը վեր կ'ան - *տեն* Աբուռը վեր կ'ան: 2. *տեն* Իրը՛սեն մեռուներ վեր կ'ալ:

- Իրը՛սեն արուռ ինիլ - Արժանապատվություն՝ ամոթի զգացում ունենալ: *Ընդըրա իրը՛սեն վեր արուռ ինի, մարթին թաղէլ չի, քըմակէն փըսակվէ* (Բ):

- Իրը՛սեն ասել - Առանց քաշվելու՝ համարձակորեն՝ դեմ առ դեմ մեկին ուղղակի նրան վերաբերող քննադատական՝ նախատական խոսքեր ասել: *Քի՛նամ ա նախագէն կօշտը, լօխ իրը՛սեն ասում* (2):

- Իրը՛սեն ըղնէլ - Աղաչել, խնդրել: *Էտ մարթը հիշկան իրը՛սեն ա ըղնում, աման չի կ'ամ, Մէլիքը աթկազ ա անում* (2):

- Իրը՛սեն թըբէլ - 1. Խիստ անպատվել, հանդիմանել, խայտառակել: *Զարը տըղէն իրը՛սեն թըբում ա, տանան տուս քըցիւմ* (2): 2. Խիստ արհամարհել: *Էտ պէնանը յը՛տը լօխ իրը՛սեն թըբում ըն* (Բ):

- Իրը՛սեն թըբում ըս, ասում ա՝ հինչ լ'ավ թօռ ա՝ կ'ամ - Ասում են ինքնասիրություն՝ արժանապատվություն չունեցող մարդկանց մասին:

- Իրը՛սեն խանչալ խըղըցընիս, աշկը ճըպէլ չի - Ասում են անվախ՝ աներկյուղ մարդկանց մասին:

- Իրը՛սեն խաչ անել/քաշիլ - *տեն* Իրը՛սեն խըջըհանել:

- Իրը՛սեն խըջըհանել/խըջըկընքել - Երեսը խաչակնքել, խաչի նշան անել: *Դօնաղը դըզդանէն մուտանում ա, իրէսին խըջըհանում* (ՅԺՅ, VII, 169):

- Իրը՛սեն ծըծաղել - 1. Կեղծավորել, շողոքորթել: *Զիւր տը՛սնում ա, իրը՛սեն ծըծաղում ա* (Բ): 2. Գեղեցիկ՝ ընտիր լինել, փայլել, փայլատակել: *Դերվիշը մին խընձօր ա տամ թաքավէրին, հինչ խընձօ՛ր, լըհա իրը՛սէտ ծըծաղում ա* (2): 3. *տեն* Իրը՛ս տալ: *Էնքան իրը՛սեն ծըծաղալ ըն, լափ իրը՛ս ա առալ* (Բ): 4. Զարախնդալ, ծաղրել: *Էտ ախճիգը դու՛նաղէն իրը՛սեն ծըծաղում ա, դօնաղը տուս ա կ'ամ, քի՛նամ* (2):

- Իրը՛սեն կակօղ յէշիլ - *տեն* Իրը՛ս տալ:

- Իրը՛սեն կաշին հաստ - *տեն* Իրը՛սը կ'ումաշու կաշի:

- Իրը՛սեն կաշին տըրը՛խ շինիս, չըքէլանը Բաղդադ քինիս, մաշիլ չի - Ասում են շատ անամոթ՝ անպատկառ մարդկանց մասին:

- Իրը՛սեն կ'արմուրը վեր կ'ան - Զափեությունը՝ առույգությունը տեղի տալ: *Իրը՛սեն կ'արմուրը վեր ա յը՛կալ, էլ առաջվա Նախշունը չի* (Բ):

- Իրը՛սեն կ'իրիլ - Ապտակել: *Վէր իրը՛սեն մին էրկու հը՛տ կ'իրը՛ցէն, վիզավ կալանվ, վեր ինքըն ա ըրալ* (Բ):

- Իրը՛սեն համօթը վեր կ'ան/քինիլ - *տեն* Իրը՛սեն մեռունը վեր կ'ան:

- Իրը՛սեն ճըխէվլավ թըխէլ - *տեն* Իրը՛սեն թըբէլ:

- Իրը՛սեն ճիրնվը - Առանց ձեռք տալու, այնպես, ինչպես եղել է: *Փուլըն էլ խըրջիս չի, իրէսեն ճիրնվը ծիլիս ա, տինիս ջըբումը, շէնը կ'աս* (ՅԺՅ, V, 258):

- Իրը՛սեն ճո՛ւրը վեր կ'ան/քինիլ - 1. *տեն* Աբուռը վեր կ'ալ: 2. *տեն* Իրը՛սեն մեռունը վեր կ'ալ:

- Իրը՛սեն մաղ օնէլ - Ամաչել, քաշվել: *Էտ հարթը իրը՛սեն մաղ կ'անած ա ըսկէսվօրը քըշտէն կօրծ անում* (Բ):

- Իրը՛սեն մեռունը վեր կ'ան/քինիլ - Ամոթը կորցնել, աներես՝ անամոթ դառնալ, չպատկառել: *Ընդըրա իրը՛սեն մեռունը կընօխէ յա վեր յը՛կալ, արուռ-հայա չօնէ* (Բ):

- Իրը՛սեն մեռուն չինիլ - Անամոթ՝ աներես՝ լափրշ լինել: *Կընգանը իրը՛սեն վեր մեռուն չիլանվ, մարթին տօնը կըքանդըվի* (Բ):

- Իրը՛սեն մին անգի՛նը զընդան շինիլ, մինը՝ կըրակ - Բուրբուրի չամաչել, աներեսաբար մի բան խնդրել՝ պահանջել: *Լանջա կընէ՞ք ա, իրը՛սեն մին անգի՛նը զընդան ա շինալ, մինը՝ կըրակ, սաղ օրը ըստուր-ընդուր անա պէն ա օգում* (Բ):

- Իրը՛սեն մին հափուռ կօրէկ կըտըղըվարվէ - Ասում են անհարթ՝ չեչուտ դեմքով մարդկանց մասին:

- Իրը՛սեն մին հափուռ վը՛ղ քըցօղ ինիլ - Զավակ՝ հարազատ ունենալ, մեռնելուց հետո իրեն հուղարկավորող ունենալ (հաճախ գործածվում է ժխտական ձեռքով): *Խը՛ղը մը՛նալ, իրը՛սեն մին հափուռ վը՛ղ քըցօղ չիլանվ* (Բ):

- Իրը՛սեն յէշիլ - 1. Ապրուստը մեկից ակնկալել, մեկից ակնկալիք ունենալ: *Վազգէնը կօրծ չի անում, սաղ օրը էն ա ախպօրը իրը՛սեն յիշիլիս* (Բ): 2. Ուշադրության արժանացնել, բանի տեղ դնել (հաճախ գործածվում է հարցական եւ ժխտական ձեռքով): *Շէնըմը վէշ մինը Խսակէն իրը՛սեն յէշում չի* (Բ): 3. Մեկի առաջ պարզերես լինել, պարտավորությունը՝ պարտքը՝ հանձնարարությունը կատարած լինել (հաճախ գործածվում է հարցական եւ ժխտական ձեռքով): *Տա մըտածըմ ա, թա հունց քինի ուրան հօրը իրը՛սեն յէշի, համուք ա...* (ՅԺՅ, V, 17):

- Իրը՛սեն յէշվում չի - Շատ տգեղ է: *...Պէրած ըխճըվէքը կ'էշ ըն ընում, իրըսներէն յէշվում չի* (ՅԺՅ, V, 495):

- Իրըսեն լըղըծոն անխա, օտվել չի-տեն Իրըսեն յեշվում չի:

- Իրըսեն լըրա վեր ընգած - Բարձի-թողի վիճակում գտնվող, անուշադրու-թյան մատնված: *Իրըսեն լըրա վեր ըն-գած տափ ա, մինը կա վեչ, թա բիջն-րի* (Բ):

- Իրըսեն ցնքավ թըխել - տեն Իրը-սեն թըթել:

- Իրըսեն փարդան ճըղվել - 1. տեն Իրըսեն մեռունը վեր կ'ան: 2. Բուն էու-թյունը բացահայտվել: *Անց ա կենում մին տարե, կընգանը Իրըսեն փարդան ճըղվում ա, մարթը կըլծի ա ըղնում, թա տա հինչ տիպ ա* (2):

- Իրըսեն փարդան շինիլ - 1. Մեկին միջևորդ՝ բարեխոս դարձնել որեւէ գործ գլուխ բերելու համար: *Յարնբեղը ախպորը տըղէն Իրըսեն փարդան շինից, քընցավ սուղին կոշտը* (2): 2. Առիթ՝ պատրվակ բռնել: *Միւթին կացէնը սըրէ-լը Իրըսեն փարդան յա շինում, քինամ Միխայիլին տօնը, արաղ խըմում* (2):

- Իրըսեն փարդան չինիլ - տեն Իրը-սեն մեռուն չինիլ:

- Իրըսեն փըլավ ընք ուտըլական - տեն Իրըսեն փըլավ չընք ուտըլական:

- Իրըսեն փըլավ կօտվել - Շատ գե-ղեցիկ է: *Ախճիգ ըմ ասալ է, Իրըսեն փը-լավ կօտվել* (Բ):

- Իրըսեն փըլավ չընք ուտըլական-Արտաքին գեղեցկությունը կարետը չէ: *Թանգան հարթը շատ ա դաշանգ, ամ-հա Իրըսեն փըլավ չընք ուտըլական, տու ասէ նըմուսավ ինի* (2):

- Իրըսեն փըրթոնշ կօտվել - տեն Իրըսեն փըլավ կօտվել:

Իրըսեն օնել - 1. Երեսին՝ դեմքին մոտեցնել: *Իմ հոր ծեռքէն մին փէտ կար, իրէսին կալավ, նըշան տիրնվ...* (ԼՂԲԲ, 26): 2. Մեկին այցելության՝ տե-սության գնալիս որեւէ նվեր վերցնել՝ տանել: *Ատում ըն, Յեղուշը էն ա ագառու, մին պէն չի կա, թա Իրըսեն օնիմ, քի-նիմ գիրնվ ընցընիմ* (Բ):

- Իրըսը բիզվիլ - Խիստ նիհարել, հյուծվել, տկարանալ: *Էնքան կօրծ ա ըրալ, Իրըսը բիզվնլ ա* (Բ):

- Իրըսը բիզվիլ, դէյնու մընչանք տըննալ - տեն Իրըսը բիզվիլ:

- Իրըսը դըղլարու կաշի - տեն Իրը-սը կ'ումաշու կաշի:

- Իրըսը ըստառան կըտ(ը)րած - Անամոթ, լախրշ, անպատկառ, լկտի: *Իրըսը ըստառան կըտըրած կընգանը ճար չինիլ* (2):

- Իրըսը թալաթինու կաշի - տեն Իրըսը կ'ումաշու կաշի:

- Իրըսը թըթված - Խոժոռադեմ,

մռայլ, անտրամադիր: *Իրըսը թըթված մարթ ա* (Բ):

- Իրըսը թըթվըցընել - Խոժոռվել, մռայլվել, անտրամադիր դառնալ: *Թա-քավէրը էտ վեր ըսկանում ա, Իրըսը թըթվըցընում ա* (2):

- Իրըսը թըթըմօր կ'ան - Նախատվել, հանդիմանվել: *Էնքան Իրըսը թըթըմօր ա յըկալ, էլիա յըխնըվալ չի* (Բ):

- Իրըսը իրըսան կըհըմա(ն)ջի - Երես առ երես՝ դեմ առ դեմ դժվար է մե-կի խնդրանքը մերժել կամ մեկին վատ բան ասել: *Իրըսը իրըսան կըհըմանջի, էնքանէն մաջին մուտացավ փուլ օգից, էտ մարթը ճարը կըտըրած տըղավ* (Բ):

- Իրըսը լըպըգտած - 1. տեն Իրըսը ըստառան կըտըրած: 2. Ողորկ՝ հարթ դեմք ունեցող: *Իրըսը լըպըգտած ախ-ճիգ ա* (Բ):

- Իրըսը խըջըհանել/խըջըկընքել - տեն Իրըսեն խըջըհանել:

- Իրըսը խօսկ կ'ան - տեն Իրըսը թը-քըմօր կ'ան:

- Իրըսը ծաղկել - Վրան բորբոսի փառ կապել, բորբոսնել (հացի, գաթայի եւն մասին): *Յացէն Իրըսը ծաղկում ա, տամ ըն շանը* (2):

- Իրըս(ը) ծըռել - 1. տեն Իրըսեն ըղ-նել: 2. տեն Իրըսեն ծըծաղել (1):

- Իրըսը կակօղ - տեն Իրըսան կա-կօղ:

- Իրըսը կըտըրել - տեն Իրըս անել:

- Իրըսը կըրկատած - տեն Իրըսը կ'ումաշու կաշի:

- Իրըսը կ'իրմիրիլ - Անհարմար զգալ, ամաչել: *Անյթ ա, պատրօնը վեր խօսէ, հարթը Իրըսը կըկիրմիրի, մի-հէնգվա հարթնէրը ըսկի ջըլաման չըն տամ, թա պատրօնը մին պէն խօսէ* (2):

- Իրըսը կ'իրմիրցընել - Անհարմար վիճակի մեջ գցել, ամաչել տալ: *Ուրան ըրած կ'ուղույթունավը սաղ տընըցուց Իրըսը կ'իրմիրցըրավ* (Բ):

- Իրըսը կ'ումաշու կաշի - Շատ անամոթ՝ աներես՝ անպատկառ: *Ըտըրա Իրըսը կ'ումաշու կաշի յա, էնքան թըթը-թծիմնթ ըն ըրալ, էլիա օջուպ չի* (Բ):

- Իրըսը կ'ումաշու կաշի շինիլ - Անամոթություն՝ աներեսություն անել: *Իրըսը կ'ումաշու կաշի յա շիննլ, հըրը-վըննէրան փուլ հըվաքալ, տըղէն հըտէ հըրսանէք ըրալ* (Բ):

- Իրըսը կ'ումաշու օս - Կեղտոտ, կեղտոտված: *Իրըսը կ'ումաշու օս մարթ ա* (2):

- Իրըսը ճըպըռել/ճըպըռօտել/վեր ճըպըռել - տեն Իրըսը պուք տալ:

- Իրըսը մաշկան կարած - տեն Իրըսը ըստառան կըտըրած:

- Իրըսը մօր շինիլ - Խայտառակել, անպատկել: *Էտ ախճիգը մօրը Իրըսը մօր շինից* (2):

- Իրըսը յըխնըվել - Որեւէ բանի՝ վատ արարքի համար տուժելով՝ դաս առնել, խրատվել, այլեւս չկրկնել (հատ-կապես գործածվում է ժխտական ձեւով): *Կուղույթունէն հըտէ հէնգ տարե տոնումն յա նըստալ, էլլա Իրըսը յըխնը-վալ չի, նօրիցան ա կ'ուղօթուն ըրալ, փըռնալ ըն* (Բ):

- Իրըսը յըր օնել - տեն Իրըս անել:

- Իրըսը լըղըծոն - Գեղեցիկ: *Իրըսը լըղըծոն ախճիգ ա Ծօվիկը* (2):

- Իրըսը լըրա - Անխառն, անարատ: *Իրըսը լըրա արաղ միհէնգ տիժէր կը-քըթէնալ* (Բ):

- Իրըսը լըրա օնել - Մեկին ապավի-նել: *Յէղան աքէրը պըռալալ ա, մին պարիկամ էլ չօնէ, թա Իրըսը լըրա օնէ* (Բ):

- Իրըսըն ի յըր ինիլ - տեն Իրըսը տոն կալ: *Նօքնըր թա - Պա հունց չի՝ լնց ինիմ, վեր էտ անվնլ սըփաթըտ օրը հն-րոնը հըր Իրըսըն ի յըր ա ինում* (ԱԱ, 77):

- Իրըսըն ի յըր խաղ անել - 1. տեն Իրըսեն ծըծաղել (2): 2. Արգանդում գտնվող մանկան շարժվելը մեկի ներ-կայությամբ (հավատում էին, որ այդ դեպքում մանուկը նմանվելու է այդ ան-ձին): *Դէրվիշը վեր նի յա մընէս, էտ հարթնանը խօխան փօրումը Իրըսըն ի յըր խաղ ա ընէս, պառավը ասմա - Բու-ռանամ յըս, թօռնըս դէրվիշ ա տըռա-կան* (2):

- Իրըսըն ի յըր խօսել - տեն Իրըսեն խօսել: *...Մարը սաղ օրը Իրըսըն ի յըր խօսում ա, թա - Խէ չըն փըռակվում* (ՅԺՅ, VII, 77):

- Իրըսը շան կաշի - տեն Իրըսը կ'ումաշու կաշի:

- Իրըսը շան կաշի - տեն Իրըսը կ'ումաշու կաշի:

- Իրըսը շինիլ թուրնում կ'իրմիրնծ վըռն թօշեր - 1. Առույգանալ, կարմրե-րես դառնալ: *Սումբաթը հնրվից, Իրը-սը շինից թուրնում կ'իրմիրնծ վըռն թօշեր*: 2. տեն Իրըսը կ'իրմիրիլ:

- Իրըսը շօռ տալ - 1. Երես դարձնել՝ հարաբերությունները խզել, լքել: *Ախ-ճիգը քիննամ ա էտ տըղէն կօշտը, հնրը, մարը, քուվերթը լօխ Իրըս ըն շօռ տամ...* (ՅԺՅ, VII, 90): 2. Խոռվել: *Բախտը ինձանա Իրըս ա շօռ տըղալ* (2):

- Իրըսը չըտըննալ - Աչքին չերեալ, այլեւս չհանդիպել, մի բան կամ մեկին բոլորովին չտեսնել: *Էտ մարթը հինչ ա՛նէ հէնգ տարե յա՝ տըղէն Իրըսը տը-սալ չի* (2):

- Իրընսը պարօշ - տեն Իրընսը կու- մաշու կաշի:

- Իրընսը պարգ՝ - Գործը պատվով կատարած՝ ազնիվ, պարգերես: Իրընսը պարգ՝ մարթ ա (2):

- Իրընսը պարգ՝ անել - Մեկի հույսերը արդարացնել, ամոթով չթողնել, իրեն լավ դրսեւորել: Թանգն հարթը հորը-մօ- ռը իրընսը պարգ՝ ըրալ (2):

- Իրընսը պարգ՝վիլ - 1. Յեղուկ նյութի երեսի շերտը մաքրվել, նստվածքը ցած իջնել: Կինուս իրընսը վեր պարգ՝վում ա, բիդի քամիս, հանցու թըթվէ վէ (Բ): 2. Զվարթանալ, տրամադրությունը բարձ- րանալ: Կանփին վեր արաղը տընսալ, իրընսը պարգ՝վից (2):

- Իրընսը պենդ - տեն Իրընսան պենդ:

- Իրընսը պեց - 1. տեն Իրընսը պարգ՝: 2. Համարձակ, հպարտ: Իրընսը պեց շօռ ա կամ, ընդորա հընտ, վեր տըղան հէ- ռօս ա (2):

- Իրընսը պընդըցնել - Առանց ամա- չելու՝ աներեսաբար՝ համառորեն որեւէ բան խնդրել՝ պահանջել: Իրընսը պին- դըցըցըրալ, կօրծի նի մըտալ (2):

- Իրընսը պըռօզու տեփ - Լիքը՝ հպարտ՝ չաղ երես ունեցող: Իրընսը պը- ռօզու տեփ ա, էն հինչ ա՛, վեր օզիմ (2):

- Իրընսը պըտատած օզիլ - Ամաչե- լով՝ քաշվելով որեւէ բան խնդրել: Ու- րան կըռքէն յըխտավը յօլլա քինօղ մարթ ա Հայաստեղը, վեր մինին անա էլ մին պէն ա օզում, իրընսը պըտատած ա օզում (2):

- Իրընսը պիրանան հըմանչիլ - Ազա- հաբար՝ աներեսաբար ուտել, շատ ուտել: Էտ դօնաղը հանց օտում ար, իրընսը պիրանան հըմանչիւմ ար (2):

- Իրընսը պըրթըծիրալ լըվացած - Լիրթ, լկտի, անպատկառ, անամոթ: Իրընսը պըրթըծիրալ լըվացած կընէգ ա, ըտըրանա պըրծումըն չինիլ (Բ):

- Իրընսը պիլծըր(վ)էլ - Երեսը լիքը դառնալ, չաղանալ: Մանջված ախճիգ ա իլան, միհէնգ ա իրընսը պիլծըրվալ (Բ):

- Իրընսը պուք տալ - 1. Խիստ հան- դիմանել, նախատել, անպատկել: Հարթըն էլ, վեր քըշերալ յըտէ ար յը- ր կէնում, էտ կընէգը իրընսը պուք ար տամ (2): 2. Մեկին անամոթաբար, հա- մառորեն ինչ-որ բան խնդրելով, պա- հանջելով՝ ձանձրացնել: Էնքան տանքընը իրընսը պուք տըրվալ, մինչը՛վ վեր էտ բօստանը յըր կանլալ (Բ):

- Իրընսը սըլ՝ - տեն ՍԸԿԻՐԸՍ:

- Իրընսը սըվանալ - տեն Սըվիրընս մընալ:

- Իրընսը սըվըցընել - 1. տեն Սըվի- րընս անել: 2. տեն Իրընսը պընդըցընել:

- Իրընսըս վըննանըտ տակը - Մեկին (հատկապես սրբերին) մի բան թախան- ձագին խնդրելու՝ աղերսելու բանաձեւ: ...Ասում ա.- Ա սօրփ, իրընսըս վընտանըտ տակը, հանց ըրա՛, տըղաս կըռվան սաղ- սըլմաթ կնն (2):

- Իրընս ըս տամ, աստառ ա օզում - Ասում են նրա մասին, ով, լավ վերաբեր- մունքից երես առնելով, ավելին է պա- հանջում:

- Իրընսը վընան կարած - տեն Իրըն- սը ըստառան կըտըրած:

- Իրընսը տափէն թօղնել - Մենակ՝ անտեր թողնել: Մարը հիշքան դաչանը- պըղատանը ա անում, վըր տըղան ու- րան մէնակ, իրընսը տափէն չըթօղնէ, անջուկ չի օնում... (ՀԺՀ, VII, 3):

- Իրընսը տափերը քըսել - Ստորա- նալ, ամեն միջոցի դիմել որեւէ գործ գլուխ բերելու՝ ապրուստի միջոցներ հայթայթելու համար: Իրընսը տափերը քըսելալ էտ կընէգը խօխէնքը պահում ա, մըծըցընում (2):

- Իրընսը տէմ անել/տալ - տեն Իրընսը պընդըցընել:

- Իրընսը(տ) կարիմ/կըրկըրօսիմ/ մըր- թըսըրդիմ/ շըմբիմ - Անեծքի՝ խիստ հան- դիմանության արտահայտություն: Իրըն- սըտ կարիմ, խուխէս խէ թակալ ըս (Բ):

- Իրընսը տնու կնն - Մեկի՝ մի բանի- դեմը ելնել, դեմ առ դեմ հանդիպել: Ախ- պէրըն ասում ա.- Յէս հըմանչում ըմ մը- նէլ Մեծ Նըհըտակէն իրէսը տնու կամ, մըհէնգ էլ տնու քընի (ՆԱԲ, 83):

- Իրընսը ցըմաբել - տեն Իրընսը բիգ- վիլ:

- Իրընսը ցօրտ - Ոչ բարյացակամ, կո- պիտ, խստաբարո: Նախագան, վեր իրըն- սը ցօրտ չիլան, կալիսօզը կըքանդվի (Բ):

- Իրընսը փափուկ - տեն Իրընսան կակօղ:

- Իրընսը փըռնել - տեն Իրընս անել

- Իրընսը քաշ կըտկօտած - Անհարթ՝ չէչոտ դեմը ունեցող: Հըմբալաց Սնրքի- սը աշխարքըն շօռ ա յըկալ, մին իրընսը քաշ կըտկօտած ախճիգ օզալ (Բ):

- Իրընսը քաշիլ - 1. Կաթի՝ մածունի եւն երեսի մասի յուղային նյութը՝ սերը վերցնել: Կաթնէն իրընսը ամմէն օր քաշնում ըն, թուփ անում, խընը՛ցէ հա- րըմ (2): 2. Որեւէ բանի ընտիր մասը հա- վաբել: Նի յըն մըննում բօստանը, իրըն- սը քաշնում, տանում (2):

- Իրընս ինիլ - տեն Իրընսատըլ ինիլ:

- Իրընս-իրընս անել/ինիլ - Խոսքով հակառակվել, վիճել: Մըծ ախպէրը օզըմ չար, վեր թաքալէրին տըղան օշափնէրին տընսալ, իրընս-իրընս ինի... (ՀԺՀ, V, 202):

- Իրընս իրընսու - տեն ՏԷՄԱՏԷՄ:

- Իրընս իրընսու ասել - տեն Իրընսէն ասել:

- Իրընս հանել - տեն Ճիրին իրընսը տնու օնել (ՃՈՒՐ-ի տակ):

- Իրընս յըր օնել - տեն Իրընս առնել:

- Իրընս պահել - Չթրաշվել, միրուք թողնել: Առաջ վեր մարթ ար մըռնում, մինչը՛վ քըռասունքը տալը շէնին տը- դըմարթիքը իրընս ին պահում (2):

- Իրընս տալ - Մեկին շատ սիրելով՝ հովանավորելով՝ քմահաճույքները կա- տարելով՝ հանդուգն դարձնել, շփաց- նել, կամակոր դարձնել: Էտ ըխճըկանը հանը էնքան իրընս ա տըրվալ, էլ վէշ մի- նին անգուճ չօնում (Բ):

- Իրընս տինիլ - տեն Իրընսը պընդը- ցընել:

- Իրընսու ճնր/մէռուն - տեն ԱԲՈՒՐ:

- Իրընս փըռնել - Կաթի՝ մածունի մ երեսին ճարպային շերտ՝ սերուցք առաջանալ: Կաթըն իփնում ըն, պատառ պահում, իրընս ա փըռնում (2):

- Իրընս քըցիլ - 1. Բարեկամաբար մե- կին խնդրել՝ պարտադրել մի բան անե- լու: Իրընս քըցան, հըրաքվէրը մարթին անա էրկու չուվալ ցօրէն ինք կալան (Բ): 2. Ակնարկելով խնդրըն հիշեցնել: Գե- դամը ամմէն դժնում իրընս ար քըցում, ամմա ախպէրը մըհալ չար տինում (2):

ԻՐԸՍԱՆ/ԻՐԸՍԱՆ - ած. Համարյա լիքը, մի քիչ պակաս լցրած: Մին իրըն- սան վէրառ ճնր ա ինում ըտը՛դ, էտ տը- դան կըլխէն ա քաշում, լօխ խըմում (2): 2. տեն ԻՐԸՍԱՆ: 3. Կ. Պատճառով: Մարթին իրընսան էտ կընէգը տանան տնու չի կաս (Բ):

- Իրընսան անել - Լրիվ՝ լիքը չցնել, մի քիչ տեղ թողնել: Գոլանսը ածում ա ճուվարանը, իրընսան անում, շըլակում, քինամ (2):

ԻՐԸՍԱՆՑ/ԻՐԸՍԱՆՑ - տեն ԻՐԸ- ՍԱՆՑ:

ԻՐԸՎԱԿ - տեն ԸՐԸՎԱԿ:

ԻՐԸՔ/ԻՐԸՔ (գրք. երեք) - 1. ք. Եր- կուսին հաջորդող թիվը՝ երեք: Յըրգ ինքան իրէք խնծօր ա վեր ըղնում, մինը պըտմօղէն, էրկուսըն էլ լըսօղնէրէն (ՆԱԲ, II, 27): 2. Գ. Բավարար գնահա- տական: Խօխան տնսը իրընք ա ըստա- նում, մարը իրընսէն խօսում ա (Բ):

- Իրընք քըսան - տեն ՎԱՑ(Ց)ՈՒՆ:

ԻՐԸՔԱՆ/ԻՐԸՔԱՆ (գրք. երեքեան)- ք. Երեքն էլ, բոլոր երեքը միասին: Իրընք քան փըռակվում ըն, էտ տանը ապ- րում (2):

ԻՐԸՔՐՏՐԸԺԱՆԸ/ԻՐԸՔՐՏՐԸԺԱՆԸ - ած. Երեք հարկ ունեցող, եռահարկ: Մի- հէնգ իրընքըտըրճանէ տընէր շատ ըն շի- նում (2):

- Իրը՝քըտըժանէ ուշունց - տէս Օխ-տըըտըժանէ ուշունց: Սառան մին լնվ իրը՝քըտըժանէ ուշունց ա տամ, ինքը նի մըննում օթաղը, տօռը կապում (2):

ԻՐԸՔԻՆԶԻ/ԻՐԸՔԻՆԶԻ/ԻՐԸՔԻՆԶԻ - Դ. Երկրորդին հաջորդող դասական թվականը՝ երրորդ: Թաքավերին տըղան պիցըրանում ա իրը՝քինջի ծառը, ճըղներէն դաթումը կօղլու կէնում (2):

ԻՐԸՔԻՆԶԻ - տէս ԻՐԸՔԻՆԶԻ:

ԻՐԸՔՏՐՈՐՔԱՆԵ/ԻՐԸՔՏՐՈՐՔԱՆԵ - Լ. ած. Երեքհարվածանի՝ որով միաժամանակ կարելի է երեք կրակոց կատարել: Էտ բէնամուս տըղան հօրը իրը՝քտըրըքանէ էլ ա ծախալ (Բ):

ԻՐԸՔՓՈՇԿԱՆԵ/ԻՐԸՔՓՈՇԿԱՆԵ - ած. Երեք փեշ՝ քղանցք ունեցող: Այան էզզանան իրը՝քփըշկանէ շօրըն ար կը՝նում: 2. Գ. Երեք փեշ՝ քղանցք ունեցող երկար հագուստ, որ դարաբաղի կանայք համատարած կրում էին մինչեւ 20-րդ դարի կեսերը: Էլ իրը՝քփըշկանէ կը՝նօղ չի կա, անդար անիմ ըստի թիվը, միհէնգվա պըռըվնէն էլ ըն շալվար կը՝նում (Բ):

ԻՐԸՔՔՐԹԱՆԵ/ԻՐԸՔՔՐԹԱՆԵ - Գ., ած. Տրեխի տեսակ, որը առջեւի մասում ունի երեք ծայր: Բէգլար անիմ միշտ իրը՝քըթանէ յար կը՝նում (2):

ԻՐԸԾԱՅԱՍ - տէս ԽՆԸՁՐ(Ն)ԱՅԱՍ:

ԻՐԸԾԱՎԸՏ- տէս ԽՆԸՁՐ(Ն)ԱՎԸՏ:

ԻՐԸԾՅԱՄԵԼ- տէս ԽՆԸՁՐ(Ն)ՈՅԱՄԵԼ:

ԻՐԸՍԱԹԱՓ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Իրըսաթափ տալ - Կրակի թեժ լինելու պատճառով թոնրի կողին կըպցրած հացի երեսը թափվել՝ ընկնել: Թուրունը վեր շատ ա իննում թիժ, հացը իրըսաթափ ա տամ (Բ):

ԻՐԸՍԱԾՈՒՐ - տէս ԱԲՈՒՐ:

ԻՐԸՍԱՆՈՒՑ - Գ. Ոսկիներով զարդարված շորի կտոր, որ կանայք կապում էին գլխերին՝ ճակատին՝ վզին: Դէ էն վախտը Շուշվա Ղալին նաննամ-սաննամ հարթները իրըսանուց էլ ըն իլնվ կըպէլիս (2):

ԻՐԸՍԱՊԷՆԴ - ած. 1. Վերելի՝ մակերեսային մասը՝ պինդ, իսկ տակը՝ փխրուն (հողի՝ գետնի մասին): Իրըսապէնդ ա, վախել մէր, քանդի (Բ): 2. տէս Իրը՝սան պէնդ:

ԻՐԸՍԱՊԷՑ - ած., մ. 1. Երեսը՝ դեմքը՝ արտաքին մակերեսը չծածկած: Իրըսապէց կընէ՞ք ջըն տը՝սնըմ Բըղդադա քուլէքումը (2): 2. տէս Իրը՝սը պէց:

ԻՐԸՍԱՍՏԱՐ - Գ. Զգեստի՝ վերմակի արտաքին՝ նուրբ ու ընտիր կողմը եւ տակի կողմից կարված կտորը՝ աստառը, միասին: Էնքան կը՝ցալ ա, պինջակէն իրըսաստառը ճըրդօտվալ ա (Բ):

- Իրըսաստառ անել - տէս ՊՐՏՈՐՏՈՒՆԻ:

ԻՐԸՍԱՍԱՆ - Գ. Տրեխի կապի այն մասը, որ ծածկում է ոտքի թաթի երեսը: Իրըսաստանը թոնլ ա իննում, Ղոնլգանին վը՝ննան տըրը՝խը տոն ա կ'ամ, մընում ցը՝խումը (2):

ԻՐԸՍԱՍԱՆԸ - ած. Երեսի կողմը թեթեակի տաշած: Իրըսատանը քարէրը շարում ըն, մընացածը ածում քամակը (Բ):

- Իրըսատանը տալ - Երեսի կողմը թեթեակի տաշել: Մին փնդ ա յօր ունէս, իրըսատանը տաս, ըստօլ շինիս (2):

ԻՐԸՍԱՍԸՂ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Իրըսատըղ ինիլ - Բարոյական իրավունք՝ համարձակություն ունենալ, դիմելու՝ խնդրելու տեղ ունենալ (հատկապես գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): Վէրջը, էտ մարթիքը հըսնըմ ըն տօն, էլ իրըսատըղ չի ընում, վար տանը խօսէն (ՅԺՅ, V, 406):

ԻՐԸՍԱՐԱՆՔ - տէս ԹՐՔՐԹՈՅԱՆ: Էտ մարթիքըն էլ կըզնըվում ըն տըրա յիրան, իրըսարանք տամ... (ՅԺՅ, VII, 304):

ԻՐԸՍԱՏՈՒ - Գ. Կարվող առարկաների արտաքին կողմի՝ երեսի համար պիտանի՝ նախատեսված՝ գործածվող կտոր՝ կաշի: Յուրդանէն հը՝տէ թանգան իրըսացու վա ինք կանլն (Բ):

ԻՐԸՍԱՔԱՇ - տէս ԻՐԸՍՔԱՇ(Ի):

ԻՐԸՍՈՅԱՆ - մ. Ոչ խոր, մակերեսորեն: Էտ վը՝ղը իրըսըհան քանդում ըն, էտ պէնէրը թաղում: 2. Արտաքուստ, առերեսույթ, առերես: Թաքավէրը կընգանը քըշտէն իրըսըհան նըշաս ա տաս, վեր վէշ մին պէնա խաբար չի (2):

- Իրըսըհան՝ հիլի, տըկըհան՝ ծիլի - Արտաքուստ բարի՝ անվնաս, ներքուստ չար՝ նենգ՝ վնասող: Էշմիյաժնա իրըսըհան՝ հիլի, տըկըհան՝ ծիլի վըրթըբէդնէն հըռնէ պէնը ընդէդ հըսըրին, վը՝ր կըռը՝վ սարթէլ տըվին... (ՁՏ, Բ, 37):

ԻՐԸՍՈՅԱՐ - Գ. Խնոցին վերջում թեթեակի հարելը՝ յուղի պատառները իրար միացնելու համար: Խընը՝ցէն վերջումը իրըսըհար բիդի անիս, վեր յը՝ղը հըվաքվէ մին տը՝ղ (Բ):

ԻՐԸՍԼԵՎԱ - ած. Երեսը չվազած, անվա: Իրըսըվա խօխենք ըն (Բ):

- Իրըսըվա հաց օտօղ - Ասում են երեխաների մասին:

ԻՐԸՍԾԱՍԿԱՆ - Գ. 1. Ծծկեր երեխայի երեսը ծածկելու բարակ շոր՝ շղարշ: Իրըսծասկանը յը՝տ ըն քաննում, տը՝սնում խօխան կա վէշ (2): 2. Երեսի արտաքին կողմի ծածկոց, երեսը ծածկելու շոր: Էտ հարթըն միշտ իրըսծասկան ար քըցում ըստօլէն յըրա (4):

ԻՐԸՍԿԱՆԻ - տէս ԻՐԸՍԾԱՍԿԱՆ:

ԻՐԸՍԿԱՆՅԱՍ - Գ. Դեմք, կերպարանք: Էտ հարթանը իրըսըկհատը շատ ա իննում դաշանգ՝ (2):

- Իրըսըկհատա ըղնէլ - Ծերանալ, դեմքը կնճռուվել, տգեղանալ: Ջանիլ վըխտէն դաշանգ ախճիգ՝ ա իլնլ Նուբարը, միհէնգ՝ ա իրըսըկհատա ընգալ (Բ):

- Իրըսըկհատը ըրըվիատ ա - Ասում են շատ գեղեցիկ անձանց մասին: Ախճիգ, հիսն ախճիգ, իրըսըկհատը ըրըվիատ ա (Բ):

- Իրըսըկհատ ինիլ/տը՝ռնալ - տէս ԿՕՂՈՂ կէնալ:

ԻՐԸՍԿԱՍԱՆ - տէս ՂԱԼՂԱ:

- Իրըսըկման ինիլ - 1. տէս ԿՕՂՈՂ կէնալ: 2. Պանդխտության՝ օտարության գնալ: Վէց տարէ յա՝ ջիհիլնէն իրըսըկման ըն իլնլ, խաբար չի կա (2):

ԻՐԸՍՊԱՇՏ - ած. Կեղծավոր, շողոքորթ, երկերեսանի: Վէր դոնը ասիս, միհէնգ իրըսպաշտ տըղըմարթիքը կընանուցան շատ ըն (Բ):

ԻՐԸՍՊԱՐԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Իրըսպարան անել - տէս Իրը՝սը շօռ տալ:

ԻՐԸՍՊԱՐՁ - ած. տէս Իրը՝սը պարզ:

ԻՐԸՍՊԷՏՈՒԿ - Գ. 1. Նորապսակ հարսի երեսի ջողը բարձրացնելու՝ երեսը բացելու հանդեսը, երեսբացուկ: Իրըսպէցնիկէն վախտը հարթըն հըմըն-չիլնն կիլիմիում ա (Բ): 2. Հարսի երեսը երեսբացուկի ժամանակ տեսնելու համար տրվող դրամական պարգև: Աղանթ ա իլնլ, իրըսպէցնիկ ըն իլնլ տաս, յը՝տնան հարթանը իրը՝սը տըսնաս (2):

ԻՐԸՍՊԸՏՈՐՈՒՆ (գրք. երեսպաշտություն) - Կեղծավորություն, շողոքորթություն, երկերեսանիություն: Ըտի իրըսպըշտօթունալ ըտըրանք ըտը՝դ հըրուստանում ըն (2):

ԻՐԸՍՑ(Ո)ՆԵԼ - Նը. Ոչ խորը՝ մակերեսային դարձնել: Տը՝սնում ըն, վեր տակըռտը շատ ա, կոնանը իրըսըցնում ըն, ըտի վարում (2):

ԻՐԸՍՔԱՇ(Ի)/ԻՐԸՍՔԱՇ(Ի)/ԻՐԸՍԱՔԱՇ - Գ. 1. Սեղանի՝ աթոռի ծածկոց, երեսակալ: Կինին վեր ա ածում, իրըսքաշին սաղ կինուտ անում (2): 2. Դա-

գաղի մեջ ննջեցյալի վրա գցվող շորը: 3ու ա՛ր ըսկացալ, վեր մըռալին իրը՛ս-քաշը կանծապէտը յօր կօնի, ուրան տանը մըհար յօրդանու իրէս կըտրէլ տա... (ՁՏ,Բ, 157):

ԻՐԸՎԱԶՈՒԿ - տէն ԸՐԸՎԱՆՅՈՒԿ:
 ԻՐԸՎԱԶՈՒՄ - տէն ԸՐԸՎԱՆՅՈՒԿ:
 ԻՐԸՎԱԻՓ - տէն ԸՐԸՎԱԻՓ:
 ԻՐԸՎԱԼՆԻՄ - տէն ԸՐԸՎԱԼՆԻՄ:
 ԻՐԸՎԱՅԱՄ - տէն ԸՐԸՎԱՅԱՄ:
 ԻՐԸՎԱՅԱՍ - տէն ԸՐԸՎԱՅԱՍ:
 ԻՐԸՎԱՆՅՈՒԿ - տէն ԸՐԸՎԱՆՅՈՒԿ:
 ԻՐԸՎԱԶՈՒ - տէն ԸՐԸՎԱԶՈՒ:
 ԻՐԸՎԳՈՒՄՆԸ - տէն ԸՐԸՎԳՈՒՄՆԸ:

ԻՐԸՎԳՈՒՄՆԸ - տէն ԸՐԸՎԳՈՒՄՆԸ:

ԻՐԸՎՅԱՍ - տէն ԸՐԸՎՅԱՍ:

ԻՐԸՔԱՆՈՒՅ - 1. ած. Երեք մաս՝ չափ՝ քանակ՝ ծավալ պարունակող: Իրըքանուց դուրբալ ճիւղ ա քաշում հայաթը (2): 2. գ. Երեք ռուբլիանոց թղթադրամ խորհրդային կարգերի օրոք: Էս խէղճը զանիւն տընէլանը նըհետ մին իրըքանուց ա տոնս օնում, տամ սուդին (ՆԼԴԺԲ, 122): 3. թ. Երեքին էլ: Ըտըրանց իրըքանուց կախ ըն տամ (2):

ԻՐԸՔԹԵՎԻԼ - չք. 1. Կանաչեղենի՝ բանջարեղենի երրորդ թեւերը՝ տերեւները դուրս գալ՝ աճել: Կընանչին իրըքթեվալ ա (Բ): 2. փխբ. Աճել, մեծանալ, զորանալ: Խօխէնքը իրըքթեվում ըն, Կարօ դային ուրխանում ա (2):

ԻՐԸՔԵՇԵԱԹ/ԻՐԸՔԵՇԵԹ/ԻՐԸՔԵՇԵԹ/ԻՐԸՔԵՇԵԹ (գրք. երեքշաքաթ) - 1. ած. Շաքաթալ երկրորդ օրը՝ երեքշաքաթ: Իրըքշեքաթը վեր կամ ա, դերվիշը քինամ ա թաքալերին կօշտը (2): 2. մ. Երեքշաքաթի օրը: Ամէն իրըքշեքաթ Վազին քինամ ա վըրս (Բ):

ԻՐԸՔԵՇԵԹ - տէն ԻՐԸՔԵՇԵԱԹ:
 ԻՐԸՔԵՇԵԹ - տէն ԻՐԸՔԵՇԵԱԹ:
 ԻՐԸՔԵՇԵԹ - տէն ԻՐԸՔԵՇԵԱԹ:
 ԻՐԸՔՊԱՏԵՎ - տէն ԻՐԸՔՏԱԿ(2):

ԻՐԸՔՏԱԿ - ած. մ. Երեք տակ ծալած, երեք շերտից՝ ծալքից՝ թերթից՝ թելից բաղկացած: Իրըքտակ քանդիրը յօր ա ունէս, էտ սիւթնը ծառան կըպէս (2): 2. Երեք անգամ ավելի, եռակի: Ծատօրը էտ կավը իք ա ունէս, տընէս Թադլար իրըքտակ թանձ ծըխէս (2):

ԻՐԸՔՏԱԿԵԼ - նք. 1. Երեքտակ դարձնել, երեք տակ ծալել: Թիլը իրըքտակում ա, կըզկում (2): 2. Երեք անգամ ավելացնել, եռապատկել: Առուտուրականը նօթեն կինը իրըքտակում ա (2):

ԻՐԸՔՏԱԿԵԼ - կք. եւ չք. ԻՐԸՔՏԱԿԵԼ-ի:

ԻՐԸՔՏԻՐԸՎԵԼ - տէն ԻՐԸՔԹԵՎԻԼ:

ԻՐԹԻՐԱՆԱԼ - տէն ԸՐԹԻՐԱՆԱԼ:
 ԻՐԹԻՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ԸՐԹԻՐՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԻՐԹԻՐՈՒԹՈՒՄ - տէն ԸՐԹԻՐՈՒԹՈՒՄ:

ԻՐԻԼ - տէն ԷՐԻԼ:
 ԻՐԻԼԻՔ - տէն ԸՐԻԼԻՔ:
 ԻՐԻՅԱԿ - տէն ԸՐԻՅԱԿ:
 ԻՐԻՍԿԻՆ/ԻՐԻՑԿԻՆ (գրք. երիցակին) - տէն ԳՐԻՍԿԻՆ:

ԻՐԻՍՓՈՒ/ԻՐԻՑՓՈՒ - գ. Եկեղեցու տնտեսական գործերը կառավարող անձ, որ ընտրվում է այդ եկեղեցու ծխականների կողմից: Իրիսփօխըն էլ հինչ ա՛նէ, վըրթըրէդին թաննիքն ա պահում (2):

ԻՐԻՑԿԻՆ - տէն ԻՐԻՍԿԻՆ:
 ԻՐԻՑՓՈՒ - տէն ԻՐԻՍՓՈՒ:
 ԻՐԻՑՆԱԿ - տէն ԸՐԻՑՆԱԿ:
 ԻՐԿԸԾՈՒԿԱՆ - տէն ԸՐԿԸԾՈՒԿԱՆ:

ԻՐԿԸՆԱԲՕՅ - տէն ԸՐԿԸՆԱԲՕՅ:
 ԻՐԿԸՆԱԼՆԻՄ - տէն ԸՐԿԸՆԱԼՆԻՄ:
 ԻՐԿԸՆԱՍՕՇ - տէն ԸՐԿԸՆԱՍՕՇ:
 ԻՐԿԸՆԱՆԱԼ - տէն ԸՐԿԸՆԱՆԱԼ:
 ԻՐԿԸՆԱՆԳՈՒՃ - տէն ԸՐԿԸՆԱՆԳՈՒՃ:

ԻՐԿԸՆԱՎՈՒՄ - տէն ԸՐԿԸՆԱՎՈՒՄ:
 ԻՐԿԸՆԱՍՈՐ - տէն ԸՐԿԸՆԱՍՈՐ:
 ԻՐԿԸՆԱՎՈՇ - տէն ԸՐԿԸՆԱՎՈՇ:
 ԻՐԿԸՆԵՇԻ - տէն ԸՐԿԸՆԵՇԻ:
 ԻՐԿԸՆԱԶԻ - տէն ԸՐԿԸՆԱԶԻ:
 ԻՐԿԸՆՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ԸՐԿԸՆՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԻՐԿԸՆՑՈՒՓԵ - տէն ԸՐԿԸՆՑՈՒՓԵ:
 ԻՐԿԸՆՕՒԹՈՒՄ - տէն ԸՐԿԸՆՕՒԹՈՒՄ:

ԻՐԿԸՆՕՏԵՎ - տէն ԸՐԿԸՆՕՏԵՎ:
 ԻՐԿԸՆՕՏԵՍ - տէն ԸՐԿԸՆՕՏԵՍ:
 ԻՐԿԻԼ - տէն ԷՐԿԻԼ:
 ԻՐՓԻՎԵՐԻ - տէն ԸՐՓԻՎԵՐԻ:
 ԻՑՈՒՄ - տէն ԻՑ(Ց)ՈՒՄ:

ԻՑ(Ց)ՈՒՄ/ԻՑՈՒՄ/ԻՑ(Ց)ՈՒՄ (գրք. յիսուն) - գ. 3ինգ տասնյակ, հիսուն: Դանրվիշը վըր լըսըմ ա, մուտանըմ ա, իցուն մանէթ վըսկէ փօղ տամ, էտ օթախին մէշին յէշըմ (3Ժ3, V, 180):

ԻՓ - գ. 1. Եփվելը, եռալը: Թընավէն իփը վեր ըսքըսում ա, բիդի խառնիս, թա չէ իլլան ա, վեր տըրնում (Բ): 2. Քաղցուների՝ օրգանական նյութերի խմորումը: Կինուն իփը հանալ պըրծալ չի, խըմէլի չի (Բ):

- Իփ ածել - Եփել, եռացնել: Ախճիգը կաթնը իփ ա ածըմ, ածըմ թաքալերին կըլիին, ըսպանըմ (3Ժ3, V, 104):

- Իփը կըլխավը ածել - 1. Չափից շատ եփել՝ եռացնել: Էտ կընէգը խուրանգին իփը կըլխավըն ա ածում, մաղ-

բուն անում (2): 2. փխբ. Խիստ զայրացնել: Շինացէթ՝ 3անամէն իփը կըլխավըն ըն ածում (2):

- Իփը կըլխավըն ընցընել - 1. Չափից շատ եփվել՝ եռալ, շատ եփվելով՝ բարձրանալ ու թափվել: 3արթնը թանավը թօղում ա կըրակէն յըրա, կամ, տըրսնում իփը կըլխավըն ընցած (2): 2. փխբ. Խիստ զայրանալ: Աէտրակը էտ վեր տըրսնում ա, իփը կըլխավըն ա ընցընում (Բ):

- Իփը նըստել - 1. Եփվելը՝ եռալը դադարել: Կըրակը վեր ա ընցընում, խուրանգին իփը նըստում ա (2): 2. Խմորվելը դադարել: Թօթեն իփը վեր նըստից, արաղը քըշիլի վախտըն ա (Բ):

- Իփը պակաս - 1. Անհրաժեշտ չափով չեփված: Մըսէն իփը պակաս ա, պէնդ ա (Բ): 2. Անհրաժեշտ չափով չխմորված: Իփը պակաս կ'ինին ճէլլի կը հըրփըցընէ (Բ): 3. Անփորձ, տհաս: Իփը պակաս ցանիլ ա (Բ):

- Իփը տըրը - 1. Անհրաժեշտ չափով եփված: Կուրկուտէն իփը տըրըն ա (Բ): 2. Անհրաժեշտ չափով խմորված: Թօթեն իփը տըրըն ա, լալ արաղ ա տոնս կամ (Բ):

- Իփ կ'ան - 1. Եփվել, եռալ: Ծանշ ըմ իփան, իփ կըկա, տըրսնա տըրդա հիբ կըկա... (ԼԴԲ, 41): 2. Խմորվել: Կինին մինչըմ իփ կ'անը 3արնաթըր լօխ խըմում ա (2):

- Իփ տալ - տէն Իփ ածել: 3էտնան դըզդաննէն տիրան ըն կըրակին յըրա, մէջը ճիւր ածալ, իփ տըվալ (3Ժ3, VI, 60):

ԻՓՄԾ - ԹԸՆԱՄԾ - ած. Լուրջ, բանիմաց, ծանրաբարո, փորձառու: Իփանծ թըխած ախճիգ ա Մարանգիլը (Բ):

ԻՓՐԵՎ - տէն ԻՓՐԵՎ:

ԻՓԻԼ (գրք. եփեմ) - նք. 1. 3ում կերակրանյութը կրակով՝ ջերմությամբ խաշել: Տընատարը քինամ ա էտ վըր-ցակը մօրթում, իփում ըն, վըր տան դու-նաղէն (3Ժ3, VII, 38): 2. Եռացնել: Ծիւրը իփիծմ ըն, ըլըբաստըրակը քըցնում մաջը (2): 3. փխբ. Այրել: Արըմը իփում ա (Բ): 4. չք. տէն ԻՓ կ'ան:

- Իփանծ հավէն ծըծաղը կըկ'ան - Ասվում է, երբ մեկը անհավանական՝ անբնական՝ անհեթեթ բաներ է ասում կամ անում: Նիկօլ անին հանց պէնէր ա ասում, վեր իփանծ հավէն ծըծաղը կըկ'ան (Բ):

- Իփիծէն մէխը չուտողէն վըզին - Գովաբանական արտահայտություն ճաշ եփողի հասցեին՝ շատ համեղ է ճաշը, վայ չուտողին:

ԻՓԻԼ-ԹԱՓԵԼ - նք. Տան զանազան գործերն անել: Ամմէն օր մարթը քինում

ված, կիպ չնստող, լայն: *Շալվարը յը-րան լախ ա (Բ):*

- Լախ անել - 1. Կապը՝ հանգույցը թուլացնել: *Թոխյան լախ ա անում (Բ):* 2. տեն Կըննը կախ անել:

- Լախ ինիլ - Կապը՝ հանգույցը թուլանալ: *Քանդիրը լախ ա ինում, էշին պեռնը ծռում ա (Ձ):*

ԼԱԽԸՌ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լախըն ըղնել - Ոչինչ չանել, ամբողջ օրը հանգստանալ՝ պառկել: *Հանրը սաղ օրը տանջվում ա, ինքըն էլ լախըն ընգած կիրք ա կարթում (Ձ):*

ԼԱԽ-ԼԱԽ - ած. Լիլխացող, թույլ, խախտ: *Էտ էշին լախ-լախ պեռնը կոխկէն ա ըղնում, էշին վեր քըցում (Բ):*

- Լախ-լախ անել - Թույլ կերպով շարժվել՝ տարուբերվել: *Կըխճարը քի-նում ա՝ տըմակը լախ-լախ ընելավ, էծը ծըծաղում ա (Ձ):*

ԼԱԽԿԱԹԸԽԿ/ԼԸԽԿԱԹԸԽԿ - գ. Դատարկություն, ամայություն: *Բազարը լախկաթըխկ ա, առըտօր անօղ չի կա:*

- Լախկաթըխկ անել - Դատարկ լի-նելուց երեքավ՝ մեկ այս, մեկ այն կողմ շարժվել: *Ըրբան լախկաթըխկ ընելավ քիճամ ա (Բ):*

ԼԱԽՏ (այրս. *laxt*) - գ. Հաստ պարան՝ գոտի՝ թոկ, որով խաղացողները խաղի ժամանակ իրար հարվածում են: *Խօ-խենքը մարթը մին լախտ ըն յօր ունէս, ուրուր վեր թըկէս (Ձ):*

- Լախտ անել - Ոլորել, ծալել: *Քան-դիրը լախտ ա անում, քըցում էշավը, քիճամ (Ձ):*

ԼԱԽՏԷ - գ. Խաղատեսակ. գետնին շրջանագիծ գծելով՝ գոտիները դնում են ներսում՝ ծայրերը գծի վրա: Դրսում գտնվող խաղացողը ձգտում է շրջա-նագծի ներսում գտնվողից գոտին խլել եւ նրանով հարվածել ներսի խաղացողին: Եթե ներսի խաղացողը կարողա-նում է մի ոտքը դիպցնել խփողի ոտքին, տեղերով փոխվում են: *Լախտէն համ խօխենքըն ըն իլն խաղ ընելիս, համ մըծէրը (Բ):*

ԼԱԿ՝ (հ.ե. *log- (թույլ, փչացած), այրս. *lag* (ներած ձու) - ած. 1. Երկար մնալուց կամ շատ հասունանալուց փչացած՝ նեխած: *Թուխսըկանէն տա-կէն քըսան ծու վա ինում, տասսը լակ ա տնու կամ (Ձ):* 2. փխբ. Դատարկախոս, դատարկամիտ, թեթևաոլիկ: *Լակ մարթ ա Զավէնը (Բ):*

- Լակը ծակը կօխել - Լռել, ձայնը կտրել: *Վեր մէհէտ տըրըքըրէն, լակը ծակը կօխից (Բ):* 2. Լռեցնել, ձայնը կտրել տալ: *Վէշ մինը կարում չար էտ ան-*

համանչ կընգանը լակը ծակը կօխէ (Ձ):
- Լակ ծու - Դատարկախոս՝ դատարկամիտ՝ թեթևաոլիկ մարդ: *Էտ լակ ծուն էլիա յըկավ, գանիլքնից ա ընա-կան (Բ):*

- Լակ ծու շինիլ - Փչացնել: *Ընդիսու նըման տանձը պահից, պահից, լակ ծու շինից, տէն ածից (Բ):*

- Լակ ծուվու նըման իրըսան կէնալ - տեն ժանգ՝ անել, իրըսան կէնալ (2):

- Լակը կած՝ - Տրամադրությունը վատ, ջղայնացած, բարկացած: *Պու-դին քիճամ ա, տըսնում Մէլիքը լակը կած (Ձ):*

ԼԱԿ՝ (գրք. լակ) - գ. 1. Այնուով՝ թե-փով պատրաստված ջրալի անասնա-կեր: *Խօզին ճօտերը լակը օտում ըն, պարաց ըղնում (Բ):* 2. փխբ. Անհամ անորակ ջրալի կերակուր: *Էտ լակը հինչ ա՝ վեր իփնլ ըս (Բ):*

- Լակ անել - 1. Այնուով՝ թեփով ջրա-լի անասնակեր պատրաստել: *Անթա ա, կավը վեր ծընէ, պատառ լակ կանին, տան ուրան (Բ):* 2. փխբ. Անհամ անո-րակ ջրալի կերակուր պատրաստել: *Էտ կընէգը շօրվա իփիլըն էլ չար գնդում, լակ ար անում, տամ մարթին (Ձ):*

ԼԱԿ՝ (ռուս. *лак, գերմ. Lack, իտ. lacca*) - գ. Փայտյա՝ մետաղա եւն առարկաները ջնարակելու փայլուն ներկանյութ՝ լաք: *Լակ ըն ինք՝ օնում, էտ կըրաս-կէն կըլխավը քըսում (Ձ):*

- Լակ տալ - Լաքով ջնարակել, լաք քսել: *Միհէնգվա չուրընէն մըհակըն էլ ըն լակ տամ (Բ):*

ԼԱԿԱՆ - ած. Ասածը՝ պատվերը չկատարող, հակառակվող: *Լական ուս-տա յա Մուխանը, լօխ էն ըն նըստա նը-դացած (Ձ):*

ԼԱԿԷԼ (գրք. լակեմ, լակել) - նբ. 1. Հեղուկ կերակուրը լեզվով բերանն ածել եւ ուտել՝ խմել (շնեթի եւ այլ կենդանի-ների մասին): *Շօնը էտ լակը լակում ա, թանգնում (Ձ):* 2. անրգ. Խմել (մարդկանց մասին): *Էնքան ծուր ա լակալ, փորը օռալ ա (Բ):* 3. անրգ. Խմիչք խմել, կոն-ծել, հարբել: *Թաքավերըն ան դանկիշը միսչէվ էքսը հէն ըն իլն լըկէլիս (ՀԺՀ, VI, 99):*

ԼԱԿԻՐՕՎԸՆՆԻ (ռուս. *лакирован-ный*) - ած. Լաքով պատած, լաքապատ: *Լակիրօվընի վըննաման ա կըգալ (Բ):*

ԼԱԿ-ԼԱԿ-ԼԱԿ - ձ. խոզերին եւ այլ կենդանիների կերի կանչելու ձայնարկություն: *Խուզապահը համ կօրմը ածում ա լնգանը, համ խուզերէն ծէն տամ՝ լա-կ-լա-կ-լա-կ (Ձ):*

ԼԱԿՈՒՏ/ԼԱԿՕՏ (գրք. լակոտ) - գ. 1. Ծան, ինչպես նաեւ որոշ այլ կենդանի-

ների ձագ: *Առչը յէկալ ա, տըսալ լա-կուտէն ըսպընօտած (ՀԺՀ, VI, 257):* 2. անրգ. Երեխա, գավակ: *Սանթուրը էր-կու լակուտ օնէ, ճօխտը՝ կօղ (Բ):* 3. փխբ. Ստահակ, ստոր՝ անարժան արա-րած: *Էտ լակուտը ամմէն հինչ կանէ, թանքի հըրուստանա (Ձ):*

ԼԱԿՈՒՏ-ԼԸԿՈՒՏ - տեն ԼԸԿՈՒՏ - ՄԱԿՈՒՏ:

ԼԱԿՕՏ - տեն ԼԱԿՈՒՏ:

ԼԱՅ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Լան տալ - Հոգնած՝ խոնջացած լի-նելով՝ դժվարությամբ քայլել, տարու-բերվել: *Ըտի լան տալավ Աղասը քիս ա, հըսէս օտո (Ձ):*

ԼԱՅԼԱՄԻԾ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Լանիլմիշ ինիլ - տեն ԼԻՀԼԻՀԼԱՅԼ:

ԼԱՂ՝ (այրս. *lag* (հանաք, խաղ) - տեն ՏԸՆԱԶ: *Սխասխկալնէն էս խօսքէն յը-րա պուճուր ախպօրը լաղ ըն անում, նէստավը ծիծաղում... (ՀԺՀ, VI, 214):*

ԼԱՂ՝ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Լաղ անել - Շուտ անել, շտապել, չհապաղել: *Լաղ ա անում, յիրն պըրծը-նում, էտ ծըբքան պընը փըռնում... (ՀԺՀ, VII, 315):*

ԼԱՂԱԲ (արաբ. *lagab* (մականուն, տիտղոս) - գ. Խոսակցության ձեւ՝ շնորհք: *Լաղաբըտ լաղաբ չի, ծէնըտ կը-տըրէ (Բ):*

ԼԱՂԼԱՂԻ - ած. գ. Խառնակչու-թյամբ զբաղվող (անձ), խառնակիչ: *Էտ լաղլաղին հարթանը ըսկէսօրը նըհէտ վանին կըռվըքընում ար (Ձ):*

ԼԱՂՈՒՄ(ՆԸ) (թրք. *lagim* (ստոր-գետնյա անցուղի, կոյուղի) - գ. 1. Հան-քերը՝ ժայռերը ականով պայթեցնելը: *Լաղումը վեր ըսքըսում ըն, էտ էծերը էն ըն ինում քըրծէն քըմակէն ըրըծէլիս (Ձ):* 2. Խոր ու երկար փորվածք՝ փոս՝ կեղտաջրերը հոսելու համար: *Մին խօր լաղումն ըն քանդում, էտ ծիրերը քիճում ա (Ձ):* 3. Ստորգետնյա անցք: *Թաքավէ-րին պուճուր տըղան նի յա մընում էտ լաղումը, քիճում թուշ դէվին օթաղը (Ձ):* 4. Ակունք, հուն: *Էտ ըխպիրին լա-ղումը էն ա ինում Վընէսա դըլէն տա-կէն (Ձ):*

- Լաղումը տալ - 1. Հանքերը՝ ժայ-ռերը ականով պայթեցնել: *Վեր լաղում-նը տըլէն, էտ քըրծը նի տըրճավ հըղէն, կապից (Ձ):* 2. Խոր ու երկար փոս փո-րել՝ կեղտաջրերը հոսելու համար: *Լա-ղումը տըլէն, էտ ծիրճէսը չուրըքըրէն (Բ):* 3. Ստորգետնյա անցք փորել: *Տա-*

փեն տակավոր լաղումն ըն տամ, հըսնում էտ պըլատեն (2):

ԼԱԾ¹ (վրաց. *lac*, քրդ. *laj*) - գ. Փոքր երեխա (հիմնականում գործածվում է հոգևակի ձեռով՝ լաճեր): Վեր հըրսանեք ար ինում, էտ կընէգը լաճերը հըրվաքում ար, քիսում (2):

ԼԱԾ² - տեն ԼԱԶ:

ԼԱՃՈՒԿ - տեն ՂԱՉԱՎ:

ԼԱՄԲ (ռուս. *лампа*, հուն. *lampas*, ֆր. *lampe*) - գ. Լուսավորող սարք, որ կազմված է նավթատուփից, պատրույգի ծայրը կարգավորող հարմարանքից եւ երկարավուն սնամեջ ապակուց՝ նավթաճրագ: Հանլն լամբերը թանգան յին վառալ, վեր էտ տըղան կ'ամ ա ծըռքին կ'իրը տընըմ ըստօլին յըրան, նըստըմ (ՀԺՀ, V, 226):

- Լամբը ուրան տակէն իշըդ չի տալ
- Որեւէ բան՝ երեսույթ հեռվից ավելի հեշտ է նկատվում՝ գնահատվում: Լամբը ուրան տակէն իշըդ չի տալ, տու հինչ ըս գ'ուդում՝ քու մարթըտ հինչեր ա անում (2):

- Լամբու շնուշն - Բոցը ծխագերծելու եւ լույսն ուժեղացնելու համար նավթի լամպի վրա հազգվող սնամեջ ապակյա հարմարանք: Լամբէն շնուշն վեր ա ըղնում, կոտըրում, անգին մընամ ա քըռքըռէ տալիս (2):

ԼԱՄԲՈՒՇԿԱ (ռուս. *лампочка*) - գ. Փակ ապակյա անոթ, որի մեջ մետաղյա լարերը էլեկտրական հոսանքից շիկանում եւ լույս են արձակում, էլեկտրալամպ: Լամբուշկան էրվան ա (Բ):

ԼԱՄԲՕՇ - տեն ԼԱՄՓՈՒՇ:

ԼԱՄՓԱ/ԼԱՄՓԱ/ԼՕՓԱ - գ. Կտուրը կամ առաստաղի միջգերանային մասերը ծածկելու կարճ փայտեղ՝ տախտակներ, որոնց վրա եղեգն՝ ճյուղեր են փռելով՝ վրայից հողով ծածկում են: Մին օր էլ կանչում ա տըղէն, ասում ա.- Լանվըն էն ա՝ լամփան մին քանդիր ըմ կախ տըվալ, քէգ էտ քանդիրան կախ տո՛ (ՀԺՀ, VI, 228):

ԼԱՄՓՈՒՇ/ԼԱՄԲՕՇ/ԼԱՄՓՈՒՇ/ԼՕՄՓՕՇ (թրք. *lampaşa* (լայն, տձեւ) - ած. 1. Հաստ ու կոպիտ: Մին լամփուշ քանդիր ա կապում, շիկնում (2): 2. Կիսբ. Ծանրաշարժ ու գեր: Էտ կէշ, լամփուշ ախճիգը ըտի փըսակվում ա վեգիրին տըղէն նըհըմ (2):

ԼԱՅ¹ (թրք. *lay*) - տեն ԼԱՍ:

ԼԱՅ² - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լայ անել - Մերծել, չտալ: Քինամ ա մըծ ախպորը կօշտը, վեր պարթկ անէ, մըծ ախպերըն էլ ա լայ անում (2):

ԼԱՅԱՂ/ԼԱՅԵՂ/ԼԱՅԸՆՂ/ԼԱՅԸՂ (արաբ., պրս. *layeg*) - ած. Վայել, արժանի: Մարթը ասմա.- Արջ ախպեր, քըճ լայաղ պէն չօնիմ, թա չէ մին լայ ղօնաղ կանիմ (2):

- Լայաղ անել - Վայել՝ արժանի համարել, բարեհաճել: Թաքավերին տըղան կամ չի, լայըղ չանըմ, ուրան գանդան ա դարկըմ (ՀԺՀ, V, 160):

- Լայաղ ինիլ - Վայել՝ արժանի լինել, պատշաճել: Կընէգը մարթին ծէն ա տամ, ասում.- Ա՛ մարթ, մուք ուր ուր սագում ը՛նք, ուր ուր լայաղ ը՛նք, թա չէ՞ (ՀԺՀ, VII, 284):

ԼԱՅԵՂ - տեն ԼԱՅԱՂ:

ԼԱՅԸՆՂ - տեն ԼԱՅԱՂ:

ԼԱՅԸՂ - տեն ԼԱՅԱՂ:

ԼԱՅԻՇ - տեն ԲԸՐԲԸԸՇ (2):

ԼԱՅ - ԼԱՅ¹ (պրս. *lay-lay*) - ձ. Երեխային քնեցնելու օրորոցային երգի հանգերգ: Լայ-լայ բայլա, քախծըր բայլա, այուն նախշուտ, խէլիւնք բայլա (2):

- Լայ - լայ անել - Երեխային քնեցնելու երգ երգել: Մարը էնքան լայ-լայ ա անում, մինչքիլ խօխան քօն ա ինում (2):

ԼԱՅ-ԼԱՅ² - տեն ԼԱՍՍ-ԼԱՍՍ:

ԼԱՅՍԱՍ - տեն ՍԱՍՍ:

ԼԱՍԳ - տեն ԼԱՍԳՈՒ:

ԼԱՍԳԱՆՑ¹ - գ. 1. Երկար ձող, որ լարախաղացը բռնում է ձեռքին՝ հավասարակշռությունը պահելու համար: Ամմէն փանիլիկան չի կարում առանց լանգան խաղ անէ (Բ): 2. տեն ՃԸՂՊԸՐԸԱՓԵ:

ԼԱՍԳԱՆՑ² (թրք. *langer*) - գ. Պղնձե մեծ տափակ ափսե: Կուրկուտը ածում ա լանգանը, տինըմ էտ տըղէն ըռաշկէն (2):

- Լանգանը վեր թողնել - Հապաղել, դանդաղաշարժությամբ ուշանալ: Սիմօնը լանգանը էլիա վեր ա թողալ (Բ):

ԼԱՍԳՈՒ/ԼԱՍԳ/ԼՈՒԿՈՒ (պրս. *lang* (կաղ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Լանգու անել/տալ - 1. Օրորվել, երթալ, կաղալ: Քիսիլիս վախտը տըղան մին պատառ լանգ ա տամ... (ՀԱԲ, 15, 68): 2. Ծփանքներով տարուբերվել, ալեծածանվել (հեղուկի մասին): Ծո՛ւրը լանգու վա տամ, պուժկան վեր տը՛նում (2):

ԼԱՍԹ (պրս. *lat* (շոր, գգեստ) - գ. Հին եւ մաշած շոր, ցնցոտի: Հըմանչում էլ չի, լանթերը կը՛ցալ ա, յը՛կալ հըրսանեք (Բ): ած. 2. Մաշած, հնացած, քուրջ դարձած: Լանթ գանքն յա (Բ): 3. Կիսբ. Ծանր, դանդաղաշարժ: Լանթ ըս, տը՛ դատ տո՛ւր ուր յը՛ք, լի՞ (Բ): 4. Կիսբ. Վատ թխված, մեջը խմոր մնացած: Լանթ հաց ա (Բ):

- Լանթ անել, իրըսան կենալ - տեն Ժանգ՝ անել, իրըսան կենալ:

- Լանթէն տալ - Վայրիվերո խոսել, պոռոտախոսել, շաղակրատել - Մարթը կընգանը յըրա կըզնըվում ա, թա.- Բօ՛լ ա, խըրէգ լանթէտ տօ՛:

- Լանթ թըխել - տեն Ժանգ՝ անել, իրըսան կենալ:

- Լանթ տը՛նալ - Հնանալ, քրքրվել (շորի, կտորի մասին): Էնքան կը՛նում ա, էտ պէնջակը լափ լանթ ա տը՛նում (2):

ԼԱՍԹԱՍ - տեն ԼԱՍԹ (2):

ԼԱՍԹԵԼ - նբ. Մաշած շորը շատ կարկատել: Էնքան լանթալ ա, շըլվարէն յըրա էլ սաղ տը՛ղ չի կա (Բ):

ԼԱՍԹԱՍԸԹԻԼ - 1. գ. Հնացած, մաշած ու կեղտոտ վերմակ: Էտ լանթըմը ինչ ա՛, վեր շօռ ըս օնում (Բ):

ԼԱՍԹ-ԼԱՍԹ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լանթ-լանթ անել - տեն Ժանգ՝ անել, իրըսան կենալ (2):

ԼԱՍԶ - տեն ԼԵՍԶ:

ԼԱՍՓԱ - տեն ԼԱՍՓԱ:

ԼԱՍՓՈՒՇ - տեն ԼԱՍՓՈՒՇ:

ԼԱՇ - տեն ԼԵՇ:

ԼԱՇ - տեն ԼԵՇ:

ԼԱՇԿԱՆ - տեն ԼԵՇԿԱՆ:

ԼԱՇՏՐԱՎԿ¹ - տեն ԼՕՇՏՐԱՎԿ¹:

ԼԱՇՏՐԱՎԿ² - տեն ԼՕՇՏՐԱՎԿ²:

ԼԱՉ/ԼԱՇ² - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Լանց անել/ըղնել - տեն ԼԱՉԿԻԼ:

ԼԱՉԱԿ - տեն ԼԵՉԱԿ:

ԼԱՉԱՆ - տեն ԼԱՉԱՆ:

ԼԱՉԱՆ/ԼԱՉԱՆ (թրք. *laçar*) - ած. գ.

Լկտի, կռվարար, չարաբարո (հիմնականում կանանց մասին): Էս հարթը խէ շատ լանջառ, հայասըգ ա ինում, ըսկէսվօրը օր ա տամ, ումբըր չի տամ (ՀԺՀ, VI, 232):

ԼԱՉԵԿ - տեն ԼԱՉԵԿ:

ԼԱՉԵԿ/ԼԱՉԵԿ - տեն ԸՋԸՂՈՒ:

ԼԱՉԻՆ (թրք. *laçin*) - ած. 1. Սլացիկ ու բարձր հասակով: Լաչին տըղա յա, բօլը էրկու մէտըր կա (Բ): 2. Գեղեցիկ, չքնաղ: Էտ թաքավերին էլ մին լաչին ախճիգ ա ինում, էնքան դաշանգ, վեր լըհա հու տը՛սնում ա, հոշըհան ա ինում (2): 3. Լայն կրծքով գիշատիչ թռչուն: Թաքավերին տըղան թիվանգավը յըրա յա անում, էտ լաչինը վեր քըցում (2):

ԼԱՉԻՆԱ/ԼԱՉՈՒՆԱ - տեն ԸՋԸՂՈՒ:

ԼԱՉՈՒ - տեն ԸՋԸՂՈՒ:

ԼԱՉՈՒՆԱ - տեն ԼԱՉԻՆԱ:

ԼԱՊԱԹԿԱ (ռուս. *лопатка*, հ.ե.*lep (բահ, թի) - գ. 1. տեն ԹԵ (1): 2. Ուսի

ետեփ եռանկյունի թիաձեւ ոսկորը, որ վերեւից միանում է անրակին՝ թիակ: Մարթ վեր մըըսըմ ա, լապաթէն տա-կան ծակում ա (Բ):

ԼԱՊՈՐ(Է)/ԼԵՊՈՐ(Է) - (հ.է. *lob-(թոյլ կախվել) - գ. 1. Սսի վրայի լարծուն թաղանթ՝ փառ, որ եփելուց առաջ կտրում են ու դեն ձգում: Տէնակը յօր ա ունէս, էտ մըսէն լապըռէրը կըտուրէս, տէն քըցիս (Բ): 2. Նիհար՝ վատորակ միս, որի վրա շատ լապեր կան: Էտ լա-պըռը հինջ ա՛, վեր փուլ ըս տըվալ, ինք՝ կնլնլ (Բ): 3. Վերքի թարախակալած մաշկը՝ փառը: Յըրէն լապըռը ըրաղալ լըվանում ա (Բ): 4. Խորշումած դեմքի կախված մաշկը: Էտ պառալը հինջը անում ա, կարում չի լապըռէրը ծասկէ (Բ): 5. Քերթած կաշու վրա մնացած մսի կտորտանք: Ղասաբը հիշկան լալ ա մաշկում վը՛խճարը, էիա կաշվին յըրա լապըռէր ա մընում (Ձ):

- Լապըռ տը՛ռնալ - Շատ նիհարել: Կավը էնքան կոմումը կացալ ա, լափ լապըռ ա տը՛ռալ (Բ):

- Լապըռէրը կախ-կախ - Պառալ ու նիհար: Լապըռէրը կախ-կախ կընէ՞ք ա (Բ):

- Լապըռէրը կախ-կախ ինիլ - Շատ պառալել ու նիհարել: Ա՞գին ըսօր-էք՞նց իննանոն տիրը՛կան ա, լապըռէրը կախ-կախ ա իլնլ (Բ):

ԼԱՊՈՐՈՒՏ/ԼԵՊՈՐՈՒՏ - ած. Շատ լապ ունեցող: Լապըռուտ մը՛ս ա (Բ):

ԼԱԶՎԻԼ/ԼԱԶՎԻԼ - տէն ԼԱԶՎԻԼ:

ԼԱԶՎԻԼ/ԼԱԶՎԻԼ - չք. Հակառակվել, ի հեճուկս մեկի մի բան անել: Կընէ՞ք՛ը վեր ըտի յա ասում, մարթը լաշվում ա, ք՛իսում չի մըըըլատօն (Ձ):

ԼԱՌ՝ - տէն ԼԱԼԷԳ:

- Լառ քար - տէն Լալէ՞ք քըլլան:

ԼԱՌ՝/ԼԱՌԻ (թըք. lari) - ած. Բարձրահասակ ու նիհար (մարդկանց մա-սին): Լառի մարթ ա Ալծը (Ձ): 2. Մեծ, բարձրահասակ: Լառ ծառ ա (Բ): գ. 3. Երկար վզով ու երկար ոտքերով հավի տեսակ: Մին լառի յըն մօրթում, իփո՛ւմ (Ձ): 4. Լոբու տեսակ: Լառին մը՛ծ-մը՛ծ լօթի յա (Բ): 5. փխբ. Ծանրաշարժ մարդ: Էտ լառին միսնը՛վ տը՛դան տո՛րո՛ւր ա կամ, մարթու սը՛րտ ա ճաքում (Բ):

- Լառ ըղնել - Կախվել, թեքվել ու կախված մընալ: Ծո՛ւնը յը՛կալ, Պար-սէղին տանը թախտափուշը լառ ըն-գալ (Բ):

ԼԱՌԷԼ (գրք. լարեմ) - տէն ԲՕԲԷԼ (1):

ԼԱՌԹԱՓ - տէն ԲՈՒՔՈՅԱՆ:

ԼԱՌԻ - տէն ԼԱՌ՝:

ԼԱՌ-ՔԱՌ - տէն ԼԱԼ-ՔԱՌ:

ԼԱՍԿԱՆ - տէն ԼԱՑԿԱՆ:

ԼԱՍՍ (գրք. լաստ (կապած տախ-տակներ, տափակ նալ) - գ. 1. Գերան-դու մեկ հարվածով կտրած խոտի փուն-ջը՝ խրձիկը: Խօտը էնքան դալին ա, վեր մին լաստը մին կապուկ տը՛ռնում ա (Բ): 2. Հարած խոտի փոված շերտ: Տըղը-մարթիքը խօտը հարում ըն, կընանէք՝ ՛ըն էլ լաստերը հըվաքում ըն, թուփ անում (Ձ): 3. Ոսկահանրապես շերտ: Էտ խօզը էն-քան քօք ա ինո՛ւմ, վեր մին լաստ սալը օխ-տը կիլօ կամ ա (Ձ):

- Լաստ փըռնել - տէն Իրը՛ս փըռնել:

ԼԱՍՏԷԼ (գրք. լաստեմ (կազմել, պատրաստել) - տէն Լաստ-լաստ անել:

ԼԱՍՍ - ԼԱՍՍ - մ. Լաստերի՝ շերտերի ձեւով, շերտերով: Խօտը լաստ-լաստ չու-րըցընում ըն, հըվաքում, թայա տամ (Ձ):

- Լաստ - լաստ անել - Խոտը չորա-նալուց հետո կոյտերի՝ խրձերի վերա-ծել՝ տեղափոխելու կամ դիզելու համար: Խօտը լաստ-լաստ ըն անում, պէռնում իշերէն, ք՛իսում (Ձ):

ԼԱՎ (ռուս. лавы, իտ. lava, հ.է. *pleu-(թափվել, հոսել)- գ. 3. Գորդ՝ տեղատա-րափ անձրեւ, հեղեղ: Լավը վեր ա թա-կում, արտերը սաղ փուչըցընում (Ձ):

ԼԱՎ - տէն Լ՝ԱՎ:

ԼԱՎԱՇ/ԼԱՎԱՇԱ (պրս. levaš) - գ. 1. Թոնրում թափող երկարավուն, շատ բա-րակ հաց, լավաշ: Պըռալէն տանը քըշ-տավը ք՛իսիյիս յէշում ա, տը՛սնում պառալը լավաշ ա թըխում (2): 2. Մրգահյութերից չորացնելով պատրաս-տած լավաշաձեւ պաստեղ: Թըթօ ըլլծ-րը տընէս ա, թան ուրան կընէ՞ք լավաշա շիկի... (ԼՂԲ, 385):

- Լավաշը շօսըն էլ ա օտում, պանէ-րը մաջին պըտատելը չի գ՞նդո՞ւմ - Արդ-յունքից օգտվելը հաշտ է, արդյունք ստեղծելն է դժվար:

ԼԱՎԱՇԱ - տէն ԼԱՎԱՇ (2):

ԼԱՎԱՌԱ/ԼԱՎԱՌ - գ. 1. տէն ԼԱՊՈՐ-Ո(Է): 2. փխբ. Հեղհեղուկ՝ թուլամօրթ անձ: Էտ լավառան կընգանը յէսիրըն ա (Բ):

ԼԱՎԱՌ - տէն ԼԱՎԱՌԱ:

ԼԱՎ(Ը)ՐՕՎԻ (ռուս. лавровый)- Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:

- Լավ(ը)րօվի լիստ (ռուս. лавровый лист) - 1. Ռափնազգիների ընտանիքին պատկանող մշտադալար թուփ՝ դափ-նի: Կանաչից մին լավըրովի լիստ ա պիրում, հըրաթումը տընգում (Ձ): 2. Ռափնու տերեւ, որ գործածվում է իբրեւ համեմունք: Աղտիրանձէն մաջը լավըրօ-վի լիստ էլ ըն քըցում, վեր համը տա (Բ):

ԼԱՎՇԻ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Լավշի տալ - Ազահաբար ուտել, խժռել: Էտ դօնաղը պըռալէն թըխած հացը լօխ լավշի յա տամ, հըղէ ինո՛ւմ (Ձ):

ԼԱՍԱՆ - գ. 1. Ծածկի երկար ու բա-րակ գերան: Կումը շինում ըն, լատան-նէն մը՛կնում, փէյնը ածում յըրան, վեր տաք ինի (Ձ): 2. տէն ՃՈՂՊՈՐԹԱՓԷ:

ԼԱՍԱՐԷՅ (ռուս. лопатей) - գ. 1. Իրե-րի կամ դրամի խաղարկություն, վիճա-կախաղ: Լատարէյում փօղ ըմ տարալ, հըրթընընքու շօրէր առալ... (ԼՂԲ, 148): 2. Վիճակախաղի տոմս: Մին լատարէյ ըմ ինք՝ կալնլ (Բ):

- Լատարէյը ըղնել - Անակնկալ՝ մեծ հաջողության հանդիպել: Թօսունց Թա-մարէն լատարէյը ընգալ ա. ճօխտ կավը ծընալ ըն (Ձ):

ԼԱՍԱՐՅՕՍ/ԼԱՍԱՐՅՈՒՍ (ռուս. нотариус, լատ. notarius) - 1. Նոտարա-կան գործառնություններ վարող պաշ-տոնական անձ կամ մարմին, նոտար: Քիսում ըն լատարյուսալ տօսը քըցում կուճուր տըղէն յըրա (Ձ): 2. փխբ. Անա-ռարկելի՝ անվիճելի ճշմարտություն: Ղօրթ ա, հըվատօղ չի կար, դէ հինջ ըրա՛ծ, տանը մը՛ծըն ասալ ա, մը՛ծէն ասածը լատարյօս ա (ՆԼՂԺԲ, 55):

ԼԱՐԹ - տէն ԼԷՐԹ:

ԼԱՅ (գրք. լաց) - գ. Վիշտը՝ ցավը՝ ու-րախությունը արտասուցով արտահայ-տելը, ինչպես եւ դրա ժամանակ ար-ձակվող հեծկտոցը, լաց: Էտ շէննվը անց կընալիս մուտանըմ ա ըտըրանց տանը, լացի սնս ա լըսըմ ... (ԼՂԲ, 371):

- Լացնվ ուրան թըրջիլ - 1. Միայնակ իր ցավը՝ դժբախտությունը տանել: Էտ կընէ՞ք ուրան դանդը վէշ միսին ասում չար, լացնվ ուրան թըրջում ար (Ձ): 2. Շատ լացել: Խըրէ՞ք քը՛գ լացնվ թըրջի, հինջը իլնլ ա, իլնլ ա (Բ):

- Լացը տիկիլ - 1. Սկսել լալ: Խօխան խըռավում ա, լացը տիկում (Բ): 2. Անընդհատ ձեւակասորեն լացել: Էրկու օր ա՝ լացը տիրնլ ա, վէշ միսը կարում չի տուսալ անէ (Ձ):

- Լաց իկիլ - Լացել, լալ: Պուղին մին թանիրնվ ուրան քըցում ա տօն, ըսկըսում լաց իկիլը (ՆԼՂԺԲ, 91):

- Լաց իկիլ, ծըծաղել - Բոլոր միջոց-ները ձեռնարկել: Լաց ըմ ինո՛ւմ, ծըծա-ղում, ամմա պէն չի աննլ կամ (Ձ):

- Լաց լացու տալ - Իրար լացակցել, միասին լալ, լացը լացին խառնել: Մէյոը տանան տո՛ւս ընէլիս շէնին կընանէ՞ք լաց լացու վըն տամ (Ձ):

- Լաց ծէն տըվօղ - գ. Մեռելների վրա

ողբացող կին, եղբրամայր: *Լաց ծէն տը-վողը մըռալէն կըլխանը յը՛րը վը՛նն ա կէնում, ըսքըսում սծք՝ ասէլը, կընա-նէքըն էլ լաց ըն իննում* (2):

- Լացու հընգէր - Միասին սգակցող-ներից յուրաքանչյուրը, սգակից: *Խը՛ղծը էտքան սծք՝ ա ասում, մին լացու հընգէր էլ չօնէ* (Բ):

ԼԱՅԸԿՕԾ - տէն ԼԱՅՈՒԿՕԾ:

ԼԱՅ - ԼԸԿԱՅ - տէն ԼԱՅՈՒԿՕԾ:

ԼԱՅԿԱՆ/ԼԱՅԿԱՆ - ած. Լաց լինելու հակում ունեցող, շարունակ լացող, ա-մեն ջնջին առիթով լացող: *Լացկան խօ-խա յա, մին կուծի պէն ա իննում, դաստի գըռռօնը տիննում ա* (Բ):

ԼԱՅՈՒԿՕԾ/ԼԱՅԸԿՕԾ - գ. Բուռն լաց, ողբ ու կական, սուգ ու շիվան: *Ըտըրանց լացուկօծը վեր ըսկանում ա, թաքավէրին սը՛րտը թողնում ա* (2):

- Լացուկօծ անել - Դառնաղի լացել, սուգ ու շիվան բարձրացնել, ողբալ: *Խա-բարը կ'ամ ա հըսնում թաքավէրին, ժօ-ղօվորթը ըսկըսում ըն լացըկօծ անիլը ...* (ՅԺՅ, V, 96):

- Լացուկօծը տինիլ/քըցիլ - Սկսել լա-ցուկոծ անել: *Վեր լացուկօծը տինում ա, շէնին կընանէքը սասին յորա հըվաք-վում ըն* (2): 2. Անընդհատ՝ տեսականո-րեն լացուկոծ անել: *Մարյանը հէնգ օր ա էտ կըվէն դարդան լացուկօծը տիրան* (Բ):

ԼԱՅՈՒԿՕԾԻԿԱՆ - տէն ԼԱՅՈՒԿՕԾ

ԼԱՓ - 1. Բ. Բոլորովին, լրիվ, ամբող-ջապես: *Էտ վը՛ր Մէլիքը տը՛սնըմ ա, լափ կըտաղըմ ա* (ՅԺՅ, V, 237): 2. Վ. Յենց: *Ախճիգը ասմա.- Լափ յը՛ս ըմ ը-րալ, հինչ բի՛ղի անիս* (2):

- Լափ առռէ - տէն ԼԱՓ:

- Լափ մը՛ռալ ա՛, թա խըրէգ՛ ա՛ մը՛ռալ - Մեռնելուց հետո ժառանգ թողել է, թե՛ ոչ: *Վեգիրը վեր ասմա՛՝ էտ մարթը լափ մը՛ռալ ա՛, թա խըրէգ՛ ա՛ մը՛ռալ, լօխ մընում ըն ձորիս իրը՛սու յիշիլիս, կըլծի ջըն ըղնում, թա հինչ ա ասում* (2):

ԼԱՓ - տէն ԼԵՓ:

ԼԱՓԱՓ - ած. Տակից-գլխից խոսող: *Լանիանգ մարթին անա զանիւն տանում ա* (Բ):

ԼԱՓԷԼ - տէն ԼԵՓԷԼ:

ԼԱՓ - ԾԱՓ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Լանի-ծանի անել - Գործը շտապ ու անորակ կատարել: *Կընանէքը լանի-ծանի ըն անում, քըղանը մին օրումը պըրծընում* (Բ):

ԼԱՓՈՒԷ - գ. Կարմիր անախորժ համ ունեցող պտուղներով փշոտ թուփ: *Թըր-թանն ղըրղընը՛ցը լափոէ շատ կա* (Բ):

ԼԱՓՍԱՆ (ռուս. лапсан) - գ. Արիես-տական սիւթետիկ կտոր, ինչպես նաեւ

դրանից կարված զգեստ: *Միհէնգ՝ էլ լափսանէն մըհալ քըցօղ չի կա* (Բ):

ԼԱՓՈՒ (հ.է. *lap-) - գ. Ալիք, հոր-ծանք: *Էտ պատկերը ընգնում ա ծօվը, լափուն տանըմ ա հէռու* (ՅԺՅ, V, 153):

- Լափու/լափէն տալ - Յործանք տալ: *Կ'ը՛տէն մաշտէղավը քընիլիս կ'էտը լա-փու վա տամ, կընանուցը մինին քըշում տանում* (ՆԱԲ, 139):

ԼԱՓՈՒԾ/ԼԱՓՈՒԶ - գ. 1. Մեջտեղից կիսած մրգերի, ինչպես նաեւ առարկա-ների մասերից յուրաքանչյուրը: *Դէր-վիշը մին խընծծօր ա տամ թաքավէրին, թա.- Մաշան կէս կանիս, մին լափուծը տու օտիս, մինը տաս կընգանըտ, ինը ամսանը յը՛տը ծը՛գ ծօխտակ տըղա յա ինան* (2): 2. *տէն ՓԱՓԱԾ* (2): *Էտ գ'ան-վանիւն յորա լափուծը գ'ըվանիւն շատ ա* (Բ):

- Լափուծ անել - Միրգը, պտուղը եւն մեջտեղից կիսել: *Չըքօրանը բաղվան-ջին կ'անը վեգիրը խնծծօր լափուծ ա անում, մաշը լըղէ ածում.* (ՆԱԲԺԲ, 43):

ԼԱՓՈՒԶ - տէն ԼԱՓՈՒԾ:

ԼԱՓՔ՝ (հ.է. *pla-k- (լայն եւ տափակ) - գ. Մարգ, ածու: *Քինում ա սըխտօրէն լաքէն մաշին մին փօս կըտըրում, վեր էտ մարթին ըտէղ թաղին* (ԲՅԲ, 57):

- Լաք անել/քաշիլ - Մարգ՝ ածու պատրաստել: *Լաքերը քաշում ըն, շի-թիլը տընգօտում* (Բ):

ԼԱՓՔ՝ (պրս. labk) - գ. Ընդդէմի չափ: *Կամ ա մին լաք կ'անի ինք՝ օնում ձորան հախը, քընան ձորանց շէնը* (ԼՂԲԲ, 259):

ԼԱՓՔ՝ (պրս., թրք. leke) - գ. 1. Որեւէ նյութի հետք՝ բիծ, որ մնում է հագուս-տի եւ այլ առարկաների վրա: *Յուրդա-նէն իրը՛սը հիշկան լըվանում ըն, էտ լանքան վեր չի կամ* (2): 2. Մարմնի մա-կերեսի մաս, որ իր գույնով տարբեր-վում է ընդհանուրից: *Թաքավէրին ըխ-ճըկանը իրը՛սէն մին մը՛ծ լանքն յա իննում* (2):

- Լանքն ըղնել - Յագուստի եւ այլ առարկաների վրա որեւէ նյութի հետք՝ բիծ մնալ: *Կինին վեր ա տը՛ռնում, ըս-տօլէն իրը՛սը լաքն յա ըղնում, մարը կըզընվում ա* (2):

- Լանքն քըցիլ - Յագուստի եւ այլ առարկաների վրա որեւէ նյութի հետք՝ բիծ թողնել՝ առաջացնել: *Էտ շօրըտ ըշ-տը՛ղ ը՛ս լանքն քըցնիլ* (Բ):

ԼԵԶ - տէն ԼՈՒԶ:

ԼԵԹ - տէն ԼԵՐԹ(3):

ԼԵԹԿԱԾ - ած. Երես առած, շփա-ցած, լրբացած: *Լէթված խօխա յար Գու-գուշը* (Բ):

ԼԵԹԿԷԼ - չք. 1. Երես առնել, շփա-

նալ, լրբանալ: *...Էս անիծածնէն էնքան լէթվալ ըն, վեր մարթ վախըմ ա, թա խու-սըցնի...* (ԶՏ, Բ, 38): 2. Վերքն անընդ-հատ բորբոքվել ու չլավանալ: *Էտ յարան լէթվալ ա, օխտը ամէս ա, լիվանում չի* (Բ): 3. Շատ սրելուց փշանալ (կտրող գործիքների մասին): *Խլանծը մին տէնակ ար, էն էլ էնքան սըրալ ա, լէթվալ ա* (2): ԼԵԼԱԿ/ԼԱԼԱԿ - գ. Բազեի տեսակ: *Լէլանկը թուխսըկանէն ծօտը տանում ա, Ազնէլ աքէրը մընում ա ծույները վեր թըկէլիս* (2):

ԼԵԼԻ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Լէլի շինիլ - Մեկի մասին շատ բամ-բասելով՝ խայտառակել: *Էտ քալթառը հարթանը շէտումը լէլի յա շիննիլ* (Բ):

- Լէլի տը՛ռնալ - Շատ բամբասանք-ների ենթարկվելով՝ խայտառակվել: *Նը-մուսալ կընէգ՝ ա, ամմա հիրքվանէրը հանց ըրալ ըն, լէլի յա տը՛ռալ* (Բ):

ԼԵՅԻՄ - գ. Շրջագգեստ: *Էտ ախ-ճիգը ամմէն օր թանգան լէհիմ ար կ'ը՛նըմ* (2):

ԼԵՂ - տէն ԼԸՂ:

ԼԵՂԱԿ - գ. Կապույտ ներկանյութ, որ գործածում են վագքի մեջ: *Լըվացը լիղակալ ըն անում, վեր ըռանգը լ'ալ ինի* (Բ):

- Լէղակ տը՛ռնալ - Վախից՝ ցրտից եւն կապտել: *Մին վախտ Սանասարը յէ-շում ա, տէսնում՝ Բաղդասարը լէղակ ա տէռալ* (ՅԱԲ, 15, 14):

ԼԵՄ (հ.է. * lem- (ջարդել, փշրել, մանրել) - անըգ. տէն ԿԸՈՒԷՔ՝ (1):

ԼԵՄԷՆՑ - տէն ՆԵՄԷՑ:

ԼԵՄԷՍ - տէն ՆԵՄԷՑ:

ԼԵՄԷՑ - տէն ՆԵՄԷՑ:

ԼԵՄՈՒԳ/ԼԵՄՈՒԳ - ած. Ատամները թափված: *Սաղ շէնըմը մին լէմնէգ պա-ռալ ըն թօղում* (2):

ԼԵՄՈՒԳ - տէն ԼԵՄՈՒԳ:

ԼԵՄՈՒՆ/ԼԵՄՈՒՆ/ԼԵՄՈՒՆ (գրք. լիմոն, ռուս. лимон, իտ. limone, հուն. moni, պրս. limun) - գ. 1. Կիտրոն: *Դէրվիշը մին լէ-մուն ա տամ, թա.- Կըտանիս ըստըրա-նալ չայ խըմիս* (2): 2. Կիտրոնագիւնե-րի ընտանիքին պատկանող մշտադա-լար ծառ՝ կիտրոնենի: *Լէմունը տաք յի-րգիրնումըն ա լ'ալ տըռալ* (Բ):

ԼԵՄՈՒՆ - տէն ԼԵՄՈՒՆ:

ԼԵՅԼԱ - ած. Գեղեցիկ, չքնաղ, վայել-չակազմ (հիմնականում աղջիկների մասին): *Լէլա ախջիգ՝ ա, մինը կա վէջ, թա օգի* (Բ):

ԼԵՆ (գրք. լայն) - ած. 1. Ըստ կողքե-րի՝ ընդարձակ, լայնությամբ՝ երկար: *Էն մին հըղէն էլ իննում ա էրկան, լէն, տասը*

օրվա հրդէ (ՅԺՅ, V, 308): 2. Ընդարձակ, մեծ տարածություն բռնող, լայնարձակ: Լեն բաղ ա (Բ): 3. Վրան սեղմ չնստող, վրան մեծ (հագուստների՝ կաղապարների եւն մասին): Մացակը մին լեն շալվար ա կընում, լոխ նըստավ շուկուղ ըն անում (2):

- Լեն սընրտ ինիլ - Մեծահոգի՝ սրտակից լինել: Մարուսա բիբին լեն սընրտ օնէ (2):

- Լեն օր - Ապահով՝ բարեկեցիկ կյանք՝ կենցաղ: Ուրան գանքումը Մօսունց Ալիսանը մին լեն օր չի տըսալ (2):

- Լեն օրեն սընր օր էլ կինի - Ապահով կյանքին՝ կենցաղին կարող է հաջորդել անապահովը (հիմնականում ասվում է ծախսողության՝ դժբախտության հանդիպածներին՝ որպես սփոփանք):

ԼԵՆԲԲԸԼ - տեն ԼԵՆԲԲԸԼ:

ԼԵՆԳ - տեն ԼԵՆԳ:

ԼԵՆԹ (ռուս. *лента*) - գ. Գործվածքի նեղ շերտ՝ զարդակարերի եւ այլ գործածությունների համար, ժապավեն: Թաքավերը ըտըրան վըսկէ լենթ ա տամ... (ՅԺՅ, V, 57):

ԼԵՆԻՆ - գ. Խորհրդային պետության հիմնադիրը:

- Լենինը մընալ ա, Ըստալինը էն ա սաղ - Ղաթանությունները դեռ շարունակվում են: - Մխճի, Յեղիսաբէթ, աշկըտ լիւսի, քու պատրօն մընալ ա, - Յինչ թափաղուր, Լենինը մընալ ա, Ըստալինը էն ա սաղ, իմ ըսկէտուր ընդըրանա բէթար ա (Բ):

- Լենինը քինան ա, Ըստալինը կ'ամ - Պատվավոր հյուրերի չեմ սպասում: - Խէ հայաթըտ սիրփիւմ չըս, - Յինչու հընտէ, Լենինը քինան ա, Ըստալինը կ'ամ:

ԼԵՆԶ/ԼԱՆԶ (գրք. լանջք) - գ. 1. Լեռան զառիվայր մակերեսը, սարալանջ: Մին լենջավ քըջընալիս կարկածը բիրդան յեր ա ընգնըմ ծըբքան, թուլով ընգնըմ դիբի ծծրը (ԼՂԲ, 348): 2. Կուրծք: Կըվէն լենջը կիպտանլ ա (Բ):

- Լենջին տեմ անէլ/տալ - Դժվար կացության մեջ դնել: Ծոնը ժուղուկուրթեն լենջին տեմ ա ըրալ (Բ):

- Լենջին տեմ ինիլ - Դժվար կացության մեջ ընկնել: Կավը ըստակից, Խասկը լենջին տեմ իլնլ (Բ):

ԼԵՆԶՕՏ - ած. Դեպի ցած թեքված, զառիվայր: Մէկէտ էծէրը տընէս ա ընէս մին լենջօտ տէղ, ինքը կաս, թա մին խըրէգ հաց օտէ (ՅԺՅ, V, 486):

ԼԵՆՎԱՍԿ (գրք. լայնուցք) - տեն ԼԵՆՎՕԹԻՆ:

ԼԵՆՈՒԲՕԼ/ԼԵՆԲԲՕԼ/ԼԵՆԲԲՕԼ - ած. 1. տեն ԼԵՆ (2): 2. Լիուլի, բարեկե-

ցիկ, ապահով: ԼԵՆՈՒԲՕԼ գ'անք ա (Բ):

- ԼԵՆՈՒԲՕԼ ապըրէլ - Առանց կյոթական կարիքի՝ ապահով՝ բարեկեցիկ կյանքով ապրել: Թուրքէրեն նըրէտ ընք տըվալ, միհէնգ լենուբօլ ապրում ընք (Բ):

ԼԵՆԶ(Ս) - տեն ԼԵՆՎՕԹԻՆ:

- ԼԵՆԶՍԱՎ մին մըկնըվէլ - Անպարկեշտ ձեռով պառնել: Մըծ ախճիգ ա, հըմանչում էլ չի, դօրփօրը քըջտեն լենջ՝ սավը մին մըկնըվալ ա (Բ):

- ԼԵՆԶՍՆ ա երգանքը մին անէլ - Սաստիկ ծեծել, շատ ծեծել: Տանը վըրքան թակըմ ըն, լենջսը նան երգանքը մին անում, էլիա ամնլ չի կ'ամ... (ԼՂԲ, 305):

- ԼԵՆԶՍՆ ա երգանքը մին տընալ - 1. Շատ ծեծվել: Ըտըրան վեր ըն քըցիւմ, էնքան կօխ տամ, լենջսըն ա երգանքը մին ա տընում (2): 2. Շատ չաղանալ՝ գիրանալ: Մնջված տըղա յա իլնլ, միհէնգ լենջսըն ա երգանքը մին ա տընալ (Բ):

- ԼԵՆՍ տալ - տեն ԼԵՆԱՆԱԼ:

ԼԵՆԶ(Ս)ՎԻԼ - տեն ԼԵՆԱՆԱԼ:

ԼԵԾ/ԼԱԾ/ԼԱԾ (պրս. *laş, jərg. leş*) - գ. Սատկած կենդանի, կենդանու դիակ: Էտ խօզին լէջը շինըմանումը էնքան կենում ա, վեր լափ վըտում ա (Բ): 2. անրգ. Մարդու դիակ, մեռելուտի: Փիս մարթին լէջըն էլ բիդի թօղ անիս, քըցիս շընէրէն առաջը (Բ): 3. անրգ. Մարմին: Մըծ կընէգ ա, հըմանչում էլ չի, լէջան շըմիշըմիփավըտ ա կամ (Բ): 4. փիս. Անորակ՝ անպետք միս: Էտ լէջը հինչ ա, վեր ինք ըս կալնլ, ըտըրանա հինչ խօրնագ բիդի տընալ (Բ):

- Լէջ անէլ - 1. տեն ԼԵՆԶՍՆ ա երգանքը մին անէլ: ...Վըրքան թակըմ ըն, ծոնծոն անըմ, լէջ անըմ, էլիա յեր ա կենըմ, քինըմ ուրան սիրածէն կօշտը (ԼՂԲ, 305): 2. անրգ. Սպանել, սատկացնել: Յարը ասմա - Վեր մին էլ կըղօթուն անիս, լէջ ըմ ընական քըգ (2):

- Լէջավ ըղնէլ - Ուտելու բան գտնելով՝ մոռանալ հիմնականը: Յայրումը քըջէրավ քինամ ա հիրըվանէն տօն, լէջավ ըղնում, բաղը մըննան քըցիւմ (2):

- Լէջը վեր հանել/վեր փըռնել - տեն ԼԵՋ անէլ:

- Լէջին ճնր ածել/քըցիլ - 1. Թեթեակի լողանալ: Էրկու շէբաթ ա՝ լէջին ճնր չի ածալ (Բ): 2. Տրամադրությունը գցել: Էտ հինչ ա՝ իլնլ, լէջիտ հու վա՝ ճնր ածալ (Բ):

ԼԵԾՎԱՆ/ԼԱԾՎԱՆ (գրք. լաշկար) - գ. Զինվորների գունդ, զորք, բանակ: Ընցանք կըտեն էն անգիւնը, տէհալ հի՛նչ... ա՛րա, մին լէջկար կա ըստէղ, վար ընցընէի թանիրը չըկա (ԼՂԲԶ, 263):

ԼԵԶԱԿ/ԼԵԶԱԿ/ԼԱԶԱԿ (գրք. լաշակ) - գ. Կանացի գլխաշոր: ...Պիծի ախպերը քընամ ա մօրը տէղը, մօրը լէջակը քըցիւմ ուրան կըլիէն, քօն ինում (ՅԺՅ, V, 464):

- Լէջակ չինիլ - Անամոթ՝ լիր լինել (կանանց մասին): Ընդըրա լէջակ չօնէ, օխտը սիրական ա պահում (Բ):

- Լիջակէն ծըռայիլ - Բարոյական՝ պարկեշտ՝ նամուտվ լինել (կանանց մասին): Խօսողից Աշխէնը լիջակէն ա ծըռայում (2):

ԼԵՊԸՆԵ - տեն ԼԱՊԸՆԵ:

ԼԵՊԸՆԸՏ - տեն ԼԱՊԸՆԸՏ:

ԼԵՆ (գրք. լեռն) - 1. տեն ՍԱՐ՝(1): 2. փիս. Անբարոյական, լիր: Ըբէլին կընէգը լէռ ա, լէռ, մարթին մըհալ չի քըցիւմ (Բ):

- Լէռ նըմանը ծընալ չի - Ասում են անբարոյական՝ լիր՝ անզգամ մարդկանց մասին: Սիրանը լէրփ ա, լէռը նըմանը ծընալ չի (2):

- Լէռ քար - տեն ԺԼՆ քար:

ԼԵՍԵՆՆԸ - տեն ԼԸՍԸՆՆԸ:

ԼԵՎԻՐԱ - գ. Որեւէ տղայի ամուսնությունը մեռած եղբոր նշանածի կամ որեւէ աղջկա ամուսնությունը մեռած քրոջ փեսացուի հետ: Էս կընվավը լէվիրան թանգանան անանք ընգալ (Բ):

ԼԵՐԹ/ԼԱՐԹ/ԼԵԹ (գրք. լեարդ) - գ. 1. տեն Սըվ թօք: 2. Թանձրացած՝ մակարդված հեղուկ, հատկապես արյուն: Վըխճարը մօրթում ըն, տանում, շօնը կամ ա լէրթը լիւզիւմ (2): 3. ած. Լեղացած, մակարդված, թանձրացած: Լէրթ անում ա (Բ):

- Լէրթ կապել - տեն ԼԸՐԹԸՎԱՆԼԻԼ:

ԼԵՐԹ-ԼԵՐԹ - ած., մ. 1. Լեղացած, լեղանալով: Փօրը ճըղղում ըն, լէրթ-լէրթ անում ա վեր տընում (2):

ԼԵՐԹ/ԼԻՐԹ (գրք. լիր) - ած. 1. Անամոթ, անպատկառ, լախիք: Լէրփ տըղա յա, հօրը, մօրը անգուն չօնում (Բ): 2. Անառակ, անբարոյական: Ըտըրա էլ հա՛մ կընէգըն ա ինում լէրփ, հա՛մ ախճիգը (2):

ԼԵՓ/ԼԱՓ (գրք. լափ) - գ. 1. Շան եւ այլ կենդանիների հեղուկ ուտելիք: Շօնը լէփը օտում ա, նի մընում պիւնը (Բ): 2. անրգ. Ուտելիք, ճաշ: Կընէգը մին աման շօրվա յա տինում ըռըջին, թա - Կա՛ լէփըտ լէփէ, քինի՛ (2):

- Լէփը կըլիէն (վեր) ածել - տեն Կըլիէն շան լէփ (վեր) ածել (ԿԸԼԸՍ-ի տակ):

ԼԵՓԵԼ/ԼԱՓԵԼ (գրք. լափեմ) - նբ. 1. տեն ԼԱԿԵԼ (1): 2. անրգ. Ուտել, խժռել: Թօրը Էտ կընգանը կ'առնը մօրթում ա,

լէփում, քինամ (2): 3. փխբ. Յուրացնել, գռփել: Ռուբէնը էրկու տարէ նախագա կացալ, սաղ կալիսօզը լէփից (Բ):

ԼՈՐԲԱԹ/ԼՈՐԲԱՍ/ԼՈՐՊԱՍՍ - գ. 3ա-գուստ, հանդերձանք: Սա ասում ա.- Քընի էրկու դերվիշու լըբաս աճ, քընս-կան ընք բօվըր անինք (ՅԱԲ, 15, 110):

ԼՈՐԲԱՍ - տէն ԼՈՐԲԱԹ:

ԼՈՋԱՅԹԻՆ/ԼԻՋԱՅԹԻՆ/ԼԱՋԱՅԹԻՆ - 1. տէն ԼԱՋԱՅԹՈՒ 2. մ. Ախորժակով, հա-ծույքով, բավականությամբ: Էտ քասիբ հորէկանը հորան կընգանը նըհէտ նըս-տըմ ըն, մին լսով լսգայթին էտ խաշիլըն օտըմ ... (ԼՐԲ, 353):

ԼՈՋԳՐԱՅԻՆԳԻ - տէն ԼԱՋԳԻՅԱՅԻՆ-ԳԻ:

ԼՈՋԿԱՆ - տէն ԼՈՇԿԱՆ:

ԼՈ՛Լ/ԼՈԼ (թրք. *lil* (տիղմ) - տէն ԼՈ՛Գ:

ԼՈ՛Դ - տէն ԼՈ՛Դ:

ԼՈ՛Գ/ԼՈ՛Գ (հ.է. * *leb-* (թույլ կախվել) - գ. 1. Ջրալի ցեխ: Թօռը վէր կամ ա, Ըլըլաղա հըրէն սաղ լը՛ս ա տը՛ռնում (Բ): 2. Դիրտ, նստվածք: Կինուն տակը լը՛ս ա նըստում (2): 3. Լեզվի վրա նստած փառ՝ կեղտ: Լհըզին սաղ լը՛ս ա (Բ):

ԼՈՐԿԱՅ(Ո)ՆԵԼ/ԼԻԹԿԱՅ(Ո)ՆԵԼ - նք. ԼԵԹԿԵԼ-ի:

ԼՈՐԿԱՅԹԻՆ/ԼԻԹԿԱՅԹԻՆ - գ. Երես առնելը, շփանալը, լրբանալը: Ըրթվօթունը էտ խոխեն լօխճին աշկան քըցնում ա (2):

ԼՈԼ - տէն ԼՈ՛Լ:

ԼՈԼԱԿՕՒՆ - տէն ԼՈՊԱԿՕՒՆ:

ԼՈԼԱՃՈՒՐ - տէն ԼՈՊԱՃՈՒՐ:

ԼՈԼԵԼ - տէն ԼՈՊԵԼ:

ԼՈԼԵԳԱՆԱԼ - չք. 1. Խոսելու ունա-կությունից զրկվել, համր դառնալ, համ-րանալ: Մինակ 3ըմայակ ընումալ մին քնիլ ա փախալ, յէկալ, լօխ նաղլ ըրալ, ինքըն էլ լըլըգացալ (ՍԱ, 29): 2. փխբ. Խոսելու անհրաժեշտության ժամանակ լուռ մնալ, ձայն չհանել, պապանձվել: Կընէգը թա.- Մ մարթ, խէ լըլըգացալ ը՛ս, մին պէն էլ տու աւէ, լի՞ (2):

ԼՈԼԵԳՑ(Ո)ՆԵԼ - նք. ԼՈԼԵԳԱՆԱԼ-ի:

ԼՈԼԵԳՕԹՈՒՆ - գ. 1. 3ամր լինելը, համրի հատկությունը: Ըտըրա լըլըգ՛օ-թունը մօրուց ա (Բ): 2. փխբ. Լռությունը պահպանելը, լռության դատապարտ-ված լինելը: Էտ մարթը տանը քըլաման չի տամ, թա մինը խօսէ, ամիա շինը-մաքըմը լըլըգօթուն ա անում (2):

ԼՈԼԵԹԱԹԱՆ - տէն ԼՈՊԵԹԱԹԱՆ:

ԼՈԼԵՄԱՌ(Ն)Ը - տէն ԼՈՊԵՄԱՌ(Ն)Ը:

ԼՈԼԵԿԱՅԻՆ - տէն ԼՈՊԵԿԱՅԻՆ:

ԼՈԼԸՇ - ԼԱԼՈՒՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լըլը2-լալու2 անէլ - տէն ժԸՆԳժԸՆԳԱԼ:

ԼՈԼԿԱՅԱԿ - տէն ԼՈԼԵԳՕԹՈՒՆ:

- Լըլըցալան ըղնէլ - անրգ. տէն ԼՈԼԵԳԱՆԱԼ:

ԼՈԼԿԵԼ - տէն ԼՈԼԿԵԼ:

ԼՈԼԿԱՅԱՆ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Լըլըհան անէլ - Ծնոտը պոկել (գործածվում է որպես սպառնալիք): Բաղվանջին ասում ա. - Քինն ըստըղաս, թա չէ քը՛գ լըլըհան ըմ ընական (2):

ԼՈԼԿԱՅԵԼ/ԼԱԼԿԱՅԵԼ - տէն ԼՈ-ԼԵԳԱՆԱԼ:

ԼՈԼԿԱՅ(Ո)ՆԵԼ - տէն ԼՈԼԿԱՅ(Ո)-ՆԵԼ:

ԼՈԼԿԵԼ - տէն 3ԱՐԹԻԼ:

ԼՈԼՈՆՏ - տէն ԼՈՊՈՒՏ:

ԼՈԼ - տէն ԽՈԼ:

ԼՈԼԸՌԱՅԱՅԻՇ - տէն ԸՌԸՄԱՅԱՅԻՇ:

ԼՈԼԸՌԸԼԱԽԸՌԵ - տէն ԶՐԲԸԽ:

ԼՈԼԸԽԱԼ - չք. 1. Թույլ կամ խա-խուտ լինելուց շարժվել՝ տարուբերվել: Սիթիւնը լըխըխամ ա (Բ): 2. Քայլելիս մարմնի մասերը շարժվել՝ երերալ (գի-րությունից): Արջը քը՛ցալ լըխըխալիս, ճօտերը հը՛տան ծուլծուլալիս (ԱՅ, 28): 3. Ցնվել, դողալ: Վեր մին էլ թըխում ա, վեր քըցում, տափերը լըխըխում ա (ՅԱԲ, 15, 42):

ԼՈԼԸԽԱԼԻ - մ. Լիխալով, երե-րալով: Ըրխըխալի քինամ ա (Բ):

ԼՈԼԸԽԱՆ - ած. Լիխացող, դող-դողացող (գիրությունից): Էտ վըխճարէն լըխըխան տըմակ օնէ (Բ):

ԼՈԼԸԽՑ(Ո)ՆԵԼ - նք. ԼՈԼԸԽԱԼ-ի:

ԼՈԼԸԽՕՆ - գ. Լիխալը, երերելը, լիխալու ձայնը: Կիւլը վըխճարէն տը-մակէն լըխըխօնը վեր տը՛սնում ա, պիրանէն ճիրերը քինում ա (2):

ԼՈԼԸԽՕՑ - տէն ԼՈԼԸԽՕՆ:

ԼՈԼԿԱԹԸԽԿ - տէն ԼԱԼԿԱԹԸԽԿ:

ԼՈԼԿԱԼ - տէն ԼՈԼԿԱԼԸԽԿԱԼ:

ԼՈԼԿԱԼԻ - տէն ԼՈԼԿԱԼԸԽԿԱԼԻ:

ԼՈԼԿԵԼ (գրբ. լիսկի) - չք. 1. Ջրի մեջ երկար մնալով՝ կակղել՝ փափկել: 3ացը ճիրըմը էնքան կացալ ա, լըխկալ ա (Բ): 2. Շատ հասունանալուց ջուր կտրել՝ միջուկը փչանալ: Ծըմէրհիւր լըխկալ ա (Բ): 3. փխբ. Ծերությունից թուլանալ՝ թույլ դառնալ: Սիմօն դային լըխկալ ա (Բ):

ԼՈԼԿԱԹԸԽԿԵ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ըրխկըթըխկէ անէլ - տէն ԼՈԼԿ-ԼՈԼԿԱԼ (2):

ԼՈԼԿԱՅԱՐԵԼ - տէն ԼՈԼԿԱԼԸԽԿ-Ց(Ո)ՆԵԼ:

ԼՈԼԿԱՅԱՐԵԼ - տէն ԼՈԼԿԱԼԸԽ-ԿԱԼ:

ԼՈԼԿԱՅ(Ո)ՆԵԼ¹ - նք. ԼՈԼԿԱԼ-ի:

ԼՈԼԿԱՅ(Ո)ՆԵԼ² - նք. ԼՈԼԿԵԼ-ի:

ԼՈԼԿԱԼԸԽԿԱԼ - չք. 1. տէն ԼՈԼԸԽ-ԽԱԼ 2. Կիսատ լցված ամանի հեղուկը ծփալով շարժվել: Ծիւրը լըխկըխկամ ա, պուժկան վեր տը՛ռնում (2): 3. Կոշի-կը, ոտքին մեծ լինելով՝ լիսկիկոցով ելնել-մտնել: Վըննամանը վը՛ննէն մը՛ծ ա, լըխկըխկամ ա (Բ):

ԼՈԼԿԱԼԸԽԿԱԼԻ - տէն ԼՈԼԸԽԱԼԻ:

ԼՈԼԿԱԼԸԽԿԱՆ - տէն ԼՈԼԸԽԱՆ:

ԼՈԼԿԱԼԸԽԿՑ(Ո)ՆԵԼ - նք. ԼՈԼԿ-ԼՈԼԿԱԼ-ի:

ԼՈԼԿԱԼԸԽԿՕՆ - գ. Լիսկիկալը, ծփալով շարժվելը, տարուբերվելը, լիսկիկալու ձայնը: Ըրբան վը՛նն ա կէնում, կինուն լըխկըխկօնը կըտրում ա (2):

ԼՈԼԿԱԼԸԽԿՕՑ - տէն ԼՈԼԿԱԼԸԽ-ԿՕՆ:

ԼՈԼԿՕՆ - տէն ԼՈԼԿԱԼԸԽԿՕՆ:

ԼՈԼԿՕՑ - տէն ԼՈԼԿԱԼԸԽԿՕՆ:

ԼՈԼԿԵԼ - տէն ԾՐՍՕՌԵԼ:

ԼՈԼՏԱԹԱԿ - տէն ԹՈՒՄԿԱԹԱԿ:

ԼՈԼՏԱԽԱՂ - տէն ԼԱԽՏԵ:

ԼՈԼՏԵԼ - նք. Թթեանկի՝ կոպիտ տաշել, որին հետեւում է բարակ տաշը՝ հղկելը: Ծաճերը քարերը լըխտում ա, հանցու ուստան լը՛տնան ուստըվաջի տաշի (2):

ԼՈԾԱԹԱԿ/ԼՈՒԾԱԹԱԿ - Գործած-վում է կապակցության մեջ:

- Ըրծաթակ լը՛զնը - 3ոգնած, խոն-ջացած մարդ: Ըրծաթակ լը՛զն ը՛ս, խէ կօրծըտ թայրի չը՛ս անում (2):

ԼՈԾԱՉԱԲ/ԼՈՒԾԱՉԱԲ - ած. մ. Մի լծի երկարությամբ, մի լծի երկարության չափ: Կօրէն մին լըծաչափ քինում ա, թա,- Սարթ ախպեր, էլ կարում չըմ (2):

ԼՈԾԱՐԱԾ/ԼՈՒԾԱՐԱԾ - ած. գ. Լծվող անասունները արածեցնող (անձ): Պի-րում ա լըծարածը, յէզնէքը, կումաշ-նէրը, պէնը տամ հորան... (ՅԱԲ, 15, 98):

ԼՈԾԱԲԱՂ/ԼՈՒԾԱԲԱՂ - գ. 1. տէն ԼՈՒԾ (1): 2. տէն ՍԱՄԵ: 3. Լուծ շինելու համար նախատեսված՝ հարմար փայտ: Դաճարը մին լըծափնդ ա ծըմական պիրիւմ, վեր լիւծ շինի (2): 4. Լծակ, որի ծայրերից ծանրություններ՝ հատկապես դույլեր կախելով՝ ուներով կրում են: Խաղու քըրդոլնէն, լըծըփաղէրը ջընըդ-նէրէն տիրած, վիրդը՛նէն կախ տըված, խաղուն կըրում ըն (Բ):

ԼՈԾԱԲԱՆ/ԼՈՒԾԱԲԱՆ - ած. 1. Լծից՝ լծվելուց փախչող (լծկանների մասին): Ըրծափախ լը՛զն ար Դումաշը (2): 2. փխբ. Աշխատանքից՝ գործից խուսա-

փող, գլուխ պահող: *Լըծափախ տըղէքը ըն, հօրը ըսկի ք'ծմաճ ջըն անում* (Բ):

ԼԵԾԵ/ԼԵԾԵ-ԼԵԾԵ - գ. Փոքրիկ թռչուն, որ, *լըծէ-լըծէ*՝ կանչելով, իբր երկրագործներին հրավիրում է՝ եգները լծելու: *Լըծէն կոխանին վը՛նն ա կենում, յը՛րք ասում*.- *Լըծէ՛, լըծէ՛* (2):

ԼԵԾԵԼ (գրք. լծեմ) - նք. 1. Անասունների՝ լծկանների վզին լուծ դնել, որպեսզի գոլթանը՝ սայլը եւն քաշեն: ...*Կումաշը պիրում ա լըծում, սըկըսում վար անելը* (ՀԱԲ, 15, 82): 2. Սայլը՝ կառքը պատրաստել ճանապարհ ընկնելու: *Մին ըրըբա յըն լըծում, էրկուսին էլ քըցըմ մէջը, տանըմ* (ԼՂԲ, 352): 3. *Վիխք*. Որեւէ գործով ծանրաբեռնել, մեկին դժվար աշխատանքի դնել, որեւէ պարտականություն մեկի վրա դնել: *Հարը տըղօրանցը լըծում ա հծնծին, ինքը քինամ* (2):

ԼԵԾԵ - ԼԵԾԵ - տեն ԼԵԾԵ:

ԼԵԾԵՐՅԵԼԵԼ/ԼՈՒԾԵՐՅԵԼԵԼ - գ. 1. Միասին լծվող անասուններից յուրաքանչյուրը, լծակից: *Լըծըհընգէրը ըստակում ա, էտ կումաշը մինակ ա էտքան վը՛ղը վարում* (2): 2. *Վիխք*. Միեւնույն գործը կատարող անձանցից յուրաքանչյուրը: *Աբօն ա Մարդին լըծըհընգէր ըն* (Բ): 3. *Վիխք*. Ամուսիններից յուրաքանչյուրը մյուսի նկատմամբ: *Մարը ասմա - Այ բալա, պըռափալ ըմ, փըռափալէ, մին լուծըհընգէր պէր տօն, վէր քը՛գ ք'ծմաճ անէ* (2):

ԼԵԾԿԱՆ/ԼԵԾԿԱՆ - ած. գ. Լծվող, լծելու համար պահվող (անասուն): *Կումաշը լ'ալ լըծկան ա* (Բ):

ԼԵԾԿԵԼ - նք. եւ չք. ԼԵԾԵԼ-ի:

ԼԵԾՕՑ - մ. Միայն առաջին լուծով՝ մեկ գույգ անասունով: *Էն մարթը հէն ա լըծօց վար ընէյիս...* (ՀԱԲ, 15, 89):

ԼԵԿԱԾԷՎ - տեն ԼԵՊԵՐՏՕԿ:

ԼԵԿԱՄԱՆ - գ. 1. Աման, որով շներին եւ այլ կենդանիների ուտելիք եւ ջուր եւ տալիս: *Շանը լըկամանը կօտըրալ ա* (Բ): 2. *անրգ*. Կեղտոտ՝ անպետք աման: *Ըտըրա տանը լըկամանէրը վէր տը՛սնաս, զանիւտ կըտանէ* (Բ): 3. *Վիխք*. Դատարկախոս ու անպարկեշտ խոսող անձ: *Էտ լըկամանը էնքան տական-կըլխան խօսում ա, դօնաղը յը՛ր ա կենում քինամ* (2):

- Լըկաման շինիլ - Փչացնել, ապականել, անպետք դարձնել: *Էնքան էտ ըշկափը ըստըղաս ընդը՛ղ ա տարալ, լըկաման ա շինալ* (Բ):

- Լըկաման տը՛ռնալ - Փչանալ, ապականել, անպետք դառնալ: *Էնքան պինըցըրալ ըն, տիլիվիզըրը լըկաման ա տը՛ռալ* (Բ):

ԼԵԿԱՄԱԼ - չք. 1. Երկար մնալուց կամ շատ հասունանալուց փչանալ՝ նեխել: *Շուն վէր շատ կենա, կըլըկանա* (Բ): 2. *Վիխք*. Դատարկախոս՝ դատարկամիտ՝ թեթեւոյիկ դառնալ: *Շանդըր-ծընդըրմէ տըղա յա իլալ Տիկօն, հինչ ա քը՛ցալ ա սիգօն, ըտի լըկացալ ա* (2):

ԼԵԿԱԶՏ(Ը)ՎԵԼ (հ.ե. *(s)leg- (թուլամորթ, ցուփ) - տեն ԼԵԹՎԵԼ (1):

ԼԵԿԱԶՏԻ - տեն ԼԵԹՎԱԾ:

ԼԵԿԱԶՏՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԼԵԹՎԱԶՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԼԵԿԱԶՏՕԹՈՒՆ - տեն ԼԵԹՎՕԹՈՒՆ:

ԼԵԿԱՆԵ - գ. Խաղողի տեսակ, որ ունի թույլ պտղախոյութ: *Լըկը՛նէն խըտուրու խաղու վա* (Բ):

ԼԵԿԱԼ-ԼԵԿԵ/ԼԵԿԻ-ԼԱԿԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լըկը-լըկէ անէլ- 1. *տեն ԼԵԿԱԼԵԿԱԼ* (2): 2. *տեն ԼԵԿԱԼԵԿՕՐԵԼ*:

ԼԵԿԱՄԱՆԵ - գ. Խաղատեսակ: *Ըտըրանք սաղ օրը էն ըն իլալ լըկամանէ խաղ ընէս* (2):

ԼԵԿԱԶԱՆ - տեն ԼԵԹԶԱՆ:

ԼԵԿԱՌԵ/ԼԵԿԱՌԵ - տեն ԼԵԿԱՆԵ:

ԼԵԿԱՌԹՆԵ/ԼԵԿԱՌԹՆԵ - գ. Վայրի թուփ, որ տալիս է բալի մեծությամբ սեւ ու դառնավուն ուտելի պտուղներ: *Ղա-րաբաղ լըկըռթնէ շատ կա* (Բ):

ԼԵԿԱՌԹՆԵԼ/ԼԵԿԱՌԹՆԵԼ - գ. Լըկըռթնէ թփի պտուղը: *Լըկըռթնը ըղու-վաջի յա ինում* (Բ):

ԼԵԿԱՌԹՆՕՑ/ԼԵԿԱՌԹՆՕՑ - գ. Շատ լըկըռթնեկներ աճած տեղ: *Ըլ-բաստըրակը նի յա մընում լըկըռթնօտը, վը՛րսկանը հիշկան շօռ ա կամ, քըթէ-նում չի* (2):

ԼԵԿԱՌԶԱՆ - տեն ԼԵԹԶԱՆ:

ԼԵԿԱՌՏԵՎԵԼ - տեն ԼԵԹՎԵԼ:

ԼԵԿԱՌՏԵՎ - տեն ԼԵԹՏԻ:

ԼԵԿԱՌՏԵՎԱՆԱԼ (գրք. լկտանամ) - տեն ԼԵԹՎԵԼ:

ԼԵԿԱՌՏԵՎ(Ը)ՆԵԼ (գրք. լկտեցու-ցանեմ) - տեն ԼԵԹՎԱԶՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԼԵԿԱՌՏԵՎՕԹՈՒՆ (գրք. լկտուփուն) - տեն ԼԵԹՎՕԹՈՒՆ:

ԼԵԿԱՌԹՆԵ - տեն ԼԵԿԱՌԹՆԵ:

ԼԵԿԱՌԹՆԵԼ - տեն ԼԵԿԱՌԹՆԵԼ:

ԼԵԿԱՌԹՆՕՑ - տեն ԼԵԿԱՌԹՆՕՑ:

ԼԵԿԱՌՑ(Ը)ՆԵԼ¹ - նք. ԼԱԿԵԼ-ի:

ԼԵԿԱՌՑ(Ը)ՆԵԼ² - նք. ԼԵԿԱՄԱԼ-ի:

ԼԵԿԻ-ԼԱԿԻ - տեն ԼԵԿԱԼ-ԼԵԿԵ:

ԼԵԿԱԿԱԼ - չք. 1. *տեն ԼԵԿԱԼԵԿԱԼ* (2): 2. Դեկտեմբեր, լացել: *Մարթը վէր ըտի յա ասում, կընէ՛քը ըսկըսում ա լըկըկալը* (2): 3. Առատությունից վխտալ, շատ առատ լինել: *Էն լըկըկալիս դո՛գը տըրտակից, կասիմ էլ վախ չի կա...* (ԼՂԲ, 268):

ԼԵԿԱԿՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԼԵԿԱԿԱԼ-ի:

ԼԵԿԱԿՕՆ - գ. 1. *տեն ԼԵԿԱԿԱԼԵԿԱՕՆ*: 2. Դեկտեմբեր: *Ըտըրա լըկըկօնը վէր տը՛սնում ըն, կըլխու վըն ըղնում, վէր մարթը մը՛ռալ ա* (2):

- Լըկըկօնը լը՛ր ինիլ - Սիրտը լցվել, լաց լինելու՝ հեկեկալու մոտ լինել: *Էրկու օր ա կավը կօրած, Դեղան աքօրը լըկըկօնը յը՛ր ա ինում* (Բ):

ԼԵԿԱԿՕՑՎԵԼ - չք. Գործածվում է անեծքներում՝ երդման արտահայտություններում: *Թա յէս մին խուրջին խօշ-կ'աբար ընիմ տէսած, լըկըկօտվիմ, ծըկծըկօտվիմ, ճօխտ բալաս թօրէնը ընգնին* (ՋՏ, Ա, 8):

ԼԵԿԱԿՕՑ - տեն ԼԵԿԱԿՕՆ:

ԼԵԿԱԿՕՐԵԼ - նք. 1. Շատ եւ բան լակել (շներին եւ այլ կենդանիների մասին): *Շընէրը էտ ճուրը լըկըկօրում ըն, պըրծըցընում* (2): 2. *անրգ*. Շատերը եւ շատ բան խմել՝ կոնծել (մարդկանց մասին): *Ըտըրանք էտ կարաս կինին լօխ լըկըկօրում ըն, հարկում* (2):

ԼԵԿԱԿՍԱՄԱՐ - ած. գ. Լակոտ՝ ձագ ունեցող (շուն, գայլ, արջ եւն): *Լըկուտա-մար շօնը կըտաղած կինի* (Բ): 2. *անրգ*. Փոքր երեխա ունեցող (կին): *Էտ լըկու-տամար կընէ՛քը լըկուտնէն ամմէն օր թօղում ար քըվօրը քըշտէն, ինքը քի-նում սիրըկանէն կօշտը* (2):

ԼԵԿԱԿՍԱՄԵՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լըկուտամէսը վէր թօղնել - Մարմինը մանկական չափությունից՝ փափկությունից ազատվել, հասունանալ: *Լըկուտամէսը վէր ա թօղալ, տը՛ռալ դաշանգ՝ ախճի՛* (Բ):

ԼԵԿԱԿՍԱՆԱԼ - չք. Իրեն երեխայի՝ լակոտի պես պահել, չարաճճիություն անել: *Մը՛ծ տըղա յըս, համօթ ա, խըրէ՛ք լըկուտա* (2):

ԼԵԿԱԿՍԱՆՈՒՑ - գ. Ոչ լուրջ՝ տհաս մարդկանց՝ պատանիների հավաքվելու տեղ: *Շէկին կըլուրը լըկուտանուց ա տը՛ռալ* (2):

ԼԵԿԱԿՍԱՏԵԼ - չք. 1. *տեն ՑԵՂՆԵԼ*: 2. Վիժել, պտուղը վաղաժամ արգարդից դուրս մղել (շների եւ այլ կենդանիների, անարգաբար նաեւ մարդկանց մասին): *Էտ շօնը ամմէն տարէ լըկու-տատում ար* (2):

ԼԵԿԱԿՏԻՄԱՆԱ - տեն ԼԵԿԱԿՍԱՆՈՒՑ:

ԼԵԿԱԿՏՅԱՆԵԼ - տեն ՑԵՂՆԵԼ:

ԼԵԿԱԿՏ-ՄԱԿԱԿՏ/ԼԱԿԱԿՏ - ԼԵԿԱԿՏ - գ. *անրգ*. 1. Երեխաներ, տհաս երիտասարդներ: *Լըկուտ-մակուտ հըվաքվում ըն, էտ բաղը քաղում* (2): 2. Ստահակներ, ստոր արարածներ: *Կախօզը ըն-գալ ա լըկուտ-մըկուտու ճանգ՝* (2):

ԼԵԿՈՒՏԿԱՎԱՐՈՒ - տեն ԼԵԿՈՒՏԿԱՎԱՐՈՒ:
ԼԵԿՈՒՏԿԱՎԱՐՈՒ - մ. անթգ. Երեխայի՝ տհապի նման: Մըծ մարթ ա Ափկարը, ամմա լըկուտվարի յա կործ փըռնում (Բ):
ԼԵԿՈՒՏՕԹՈՒՆ - գ. Երեխայի՝ տհապի վարմունք՝ արարք: Լըկուտթունը էտ մարթին անա անպակաս ա (Ձ):
ԼԵՅԱ - տեն ԼԵՅԱ:
ԼԵՅԱ - տեն ԼԵՅԱ:
ԼԵՅԷԲ (արաբ. *lehaf*) - տեն ՅՕՐԱՆ:
ԼԵՅԷՄ (արաբ. *lahm*, թըթ. *lehim*) - գ. Անագի եւ արծիծի խառնուրդ, որով զոդում են մետաղյա իրերը: Ուստան ասմա.- Լըհեմ չոնիմ, մին շէփտանը յըտը պէր, լըհէմիմ (Ձ):
ԼԵՅԷՄԷԼ - նը. 1. Լեհեմով զոդել՝ միացնել՝ մետաղյա իրի ճեղքվածքները փակել: Թէշտը ծակվում ա, տանում ըն լըհէմում (Ձ): 2. փխր. Կապել, շաղկապել, կապակցել: Ծատթը սուտան-դիրթան լըհէմում ա, ատում (Ձ):
ԼԵՅԷՄԿԷԼ - կը. - չը. ԼԵՅԷՄԷԼ-ի:
ԼԵՐ/ԼԵՐ/ԼԵՐ/ԼԵՐ (գրք. լող) - գ. Լողալը, լողալու ձեւը: Ըտըրա լըղը վէր տըհսնում ա, ինքըն էլ ա օզում լըղ տա, ամմա կարում չի (Ձ):
- Լըղ տալ - 1. Լողալ, լողալով շարժվել: Էշը ընգընում ա մին մըծ գօլ, կարում չի լըղ տա (ԱՍԼ, 5): 2. Լիության՝ առատության մեջ լինել: Կոնքոնց Սաթէնիգը էն ա վըհկըմ լըղ տալիս, ամմա հարթանը մաննըմը մին մուտանա չի կա (Բ): 3. Որեւէ բանով պատված՝ թաթախված լինել: Կըրսկանը կամ ա, տըհսնում կըխտարը վէր ընգած՝ ըռնու մաջի լըղ տալիս (Ձ):
ԼԵՐԱԾԱ(Ն)Է - մ. Խիստ վախեցած, սարսափահար: ...Կօղէր գիդնա ըն, թան ըտըրանք քաշկեր ըն, թոռէն ըն, լըղաճաք փըխճիս... (ՅԺՅ, V, 487):
- Լըղաճա(ն)ք անել - Խիստ վախեցնել, ահաբեկել: Շօնը քօլէն քըմական հանչում ա, ըղվէսին լըղաճաք ա-նում (Ձ):
- Լըղաճա(ն)ք ինի/տըհնալ - Խիստ վախենալ, ահաբեկվել: Իգէտ ցակատը թոռէն ա գօլէն դըրաղէն, ինքը լըղաճաք տըհնաճ նի հըսնէն շէնը... (ՅԲ, 351):
ԼԵՐԱՆԱԼ/ԼՈՒՐԱՆԱԼ (գրք. լողա-նամ, լողամ) - չը. 1. Ջրով մարմինը լվանալ, լողանալ: Քարվանը առաջ ընգավ, ուրանք մընացին, լըղացին (ՅԺՅ, V, 93): 2. տեն Լըղ տալ:
ԼԵՐԱՎ - տեն ԹԱՅՐԻ (2):
ԼԵՐԱՐ (արա., թըթ. *lagar*) - ած. Նի-հար, վտիտ: Էտ պըռապէն մին լըղար ծի յըն տամ, վըր պահի ծըմըհնը (ՅԺՅ, V, 160):

- Լըղար կաշի, օխծը մաշի - Ասում են Նիհար՝ տկար, բայց քաջ՝ անվախ մարդկանց մասին:
ԼԵՐԱՐԱԿ - 1. գ. Վարած արտի մեջտեղում մնացած չհերկված հողի բարակ շերտ: Քըսծրէն կամ ըն, էտ լըղըրակումը նըստում, հաց օտում (Ձ): 2. ած. Ոչ տոռու, նվագ, ոչ լիքը: Լըղա-րակ ցորէն ա (Բ):
ԼԵՐԱՐԷԼ - չը. Նիհարել, տկարա-նալ: Կօզի տըրման կար, համա էշը օտար վէջ, տըրա մըղար էլ շատ լըղա-րից (ՅԲ, 349):
ԼԵՐԷ (գրք. լեղի) - գ. 1. Ղեղնակա-նաջավուն դառնահամ հեղուկ Նյութ, որ արտազատվում է լյարդից եւ նպաստում մարսողությանը, լեղի: Լըղէն վէր ա տըհնըմ մըսէն յըրա, մըսը տէն ըն քը-ցիւմ (Ձ): 2. Այդ Նյութով լցված պարկը, լեղապարկ: Վըխճարը մաշկում ըն, լը-ղէն պուք տամ, տէն քըցիւմ (Ձ): 3. փխր. Թույն: Վէզիրին կընէգը լըղէ յա տամ, մարթին ըսպանում (Ձ): 4. ած. Շատ դա-ռը: Լըղէ խօրնաճ ա (Բ):
- Լըղէն ճաքել/ճոն կըտըրել/ չուրա-նալ/պըտառվել/ցըմաքել - տեն Լըղա-ճա(ն)ք ինի: Թոնի դային լըղիւն ցըմա-քում, լըղէն պըտառում, ջանըն էլ տօղ ա ըղնում... (ՅԺՅ, VI, 181):
- Լըղէն ճըքըցընել/ճոն կըտըրըցընել/ չուրըցընել/պըտառել/ցըմըքըցընել - տեն Լըղաճա(ն)ք անել:
- Լըղէ տըհնալ - Խիստ դառնանալ, դառն համ ստանալ, թույն դառնալ: Էտ ճոնը լըղէ յա տըհնըմ, ըտըրան ըսպա-նում (Ձ):
ԼԵՐԵՊԱՍԱՐ - տեն ԼԵՐԱԾԱ(Ն)Է:
ԼԵՐԵՐԱՎՈՒՆ - ած. Փոքր ինչ լղար, Նիհարավուն: Լըղըրավուն կավ ա (Բ):
ԼԵՐԵՐ-ԼԵՐԱՐ - տեն ԼԵՐԵՐԱՎՈՒՆ:
ԼԵՐԵՐՑ(Ը)ՆԷԼ - նը. ԼԵՐԱՐԷԼ -ի:
ԼԵՐԵՐՕԹՈՒՆ - գ. Լղար լինելը, Նիհարություն: Լըղըրթունը Դծրոնց ըխ-ճըկօրը տըված ա (Բ):
ԼԵՐՑ(Ը)ՆԷԼ/ԼՈՒՐՈՒՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. լըգացուցանել) - նը. ԼԵՐԱՆԱԼ-ի:
ԼԵՐԼԵՐԱԼ - 1. տեն Լըղ տալ (2): 2. տեն ԼԵՆԼԵՆԱԼ (2):
ԼԵՐԼԵՐԱԾՈՒՐ - գ. 1. Պղտոր ջուր: Խօզէրը նի յըն մըննում լըղլըղաճոնը (Ձ): 2. փխր. Անյութ ջրալի կերակուր: Մին աման լըղլըղաճոն ա օտում, տոնս կամ (Ձ):
ԼԵՐԼԵՐԷԼ - նը. 1. Յեղուկ խառնելով անպետքացնել՝ կեղտոտել՝ պղտոր դարձնել: Էտ պուծկէն ճոնը լըղլըղում ա, սաղ յըխտուտընում (Ձ): 2. փխր. Խառնակչությամբ կռվեցնել, գծտեցնել: Էտ պառավը ըտահանց լըղլըղում ա,

ոնրոնր անա խըռըվցընում (Ձ):
ԼԵՐԼԵՐՈՒՆ - տեն ԼԵՐԼԵՐԷԼ:
ԼԵՐԱՄԱՍԻՇ/ԼՕՐԱՄԱՍԻՇ - տեն ԳԱՌ-ՄԻՇ:
ԼԵՐԱՎ-ԼՕՐԱՎ/ԼՕՐԱՎ-ԼՕՐԱՎ - տեն ԳԱՌ-ԳԱՌ:
ԼԵՐԱՎԱՅԻ/ԼՕՐԱՎԱՅԻ - տեն ԳԸՈՐՎԱՐԻ:
ԼԵՐԱՎԱՐԻ/ԼՕՐԱՎԱՐԻ - տեն ԳԸՈՐՎԱՐԻ:
ԼԵՐԱՎՕԹՈՒՆ/ԼՕՐԱՎՕԹՈՒՆ - տեն ԳԸՈՐՎԱՐԻ:
ԼԵՐՕՋԷԼ - նը. 1. Բարակ շերտով քսել, ծեփել: Պատը ցըխավ լըղօզում ա, թա՝ սըվաղալ ըմ (Ձ): 2. Քսելով կեղտո-տել՝ ապականել: Թըրէքավ պատերը լըղօզում ա, բարբաղ անում (Բ): փխր. Մեկին խիստ հանդիմանել, ամոթանք տալ: Էտ իրփըվէրին բաղվանցուն մին լավ լըղօզում ա, ինքը փախճում (Ձ):
ԼԵՐՕՋՎԷԼ - կը. եւ չը. ԼԵՐՕՋԷԼ-ի:
ԼԵՄԱԹԷԼ - տեն ԼԵՊԱՍԷԼ:
ԼԵՄԸՋԷԼ - չը. Կայուն դառնալ, փափկությունը կորցնել: Պոնրթը լըմը-գալ ա, քըծըվում չի (Բ):
ԼԵՄԼԱՄԷԼ (հ.ե. **lem-*) - նը. Լնդերով ծամծմել: Դէրը մին թիքն հաց լըմլամըմ ա, լօք տամ, յեր կէնում... (ՅԺՅ, V, 265): 2. փխր. Ասելիքը՝ բառերը ոչ պարզ՝ անորոշ արտասանել: Սաբավ դասատու վա, կարում էլ չի կարքէն խօսել, լըմլամում ա, տիսնում ընդդդ (Ձ):
ԼԵՄԼԱՍՕՐԷԼ - տեն ԼԵՄԼԱՄԷԼ:
ԼԵՄՓԷԼ/ԼԵՄՓԷԼ/ԼՕՓԷԼ - նը. Փայ-տի՝ տախտակի կտորներով կտորը՝ առաստաղի միջգերանային մասերը ծածկել: Միլէրը մըվկում ըն, լըմփում, վըղ ածում յըրան (Ձ):
ԼԵՄՓՕՇ - տեն ԼԱՍՓՈՒՇ:
ԼԵՆԱԼ - տեն ԼԵՆԱԼԵՆԱԼ:
ԼԵՆԱԼԻ - տեն ԼԵՆԱԼԵՆԱԼԻ:
ԼԵՆԱԼԵՆԱԳՈՒ - տեն ԼԱՆԱԳՈՒ:
ԼԵՆԱԳՅԱՐԷԼ - տեն ԼԵՆԱԳՅԱՐԷԼ:
ԼԵՆԱԳՅԱՐՎԷԼ - տեն ԼԵՆԱԳՅԱՐ-ՎԷԼ:
ԼԵՆԱԳՈՒԹԷԼ - նը. Կործքը տեւա-կան ծծել, երբ Նույնիսկ կաթը սպառվել է: Դանան կըվէն լընգըռթում ա, կործք ցըմըքըցընում (Ձ):
ԼԵՆԱԳՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԼԵՆԱԳԼԵՆԱ-Ց(Ը)ՆԷԼ:
ԼԵՆԱԳԼԵՆԱԿԱԼ - 1. տեն ԼԵՆԱԳԼԵՆ-ԱԿԱԼ: 2. չը. Երկու ոտքով կաղալ, աջ ու ձախ կաղին տալ: Մին էլ տըհին սիպ-տակ օշափը կամ ա՝ մըրթմըրթալավ, լընգընգալավ, ըրօրվէլավ (ՅԺՅ, V, 90):
ԼԵՆԱԳԼԵՆԱԿԱԼ - տեն ԼԵՆԱԳԼԵՆԱԿԱԼ:
ԼԵՆԱԳԼԵՆԱԿԱԼ - տեն ԼԵՆԱԳԼԵՆԱԿԱԼ:

ԼՁՆԳԼՁՆԳՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԼՁՆԳԼՁՆ-ԳՍԼ-ի:

ԼՁՆԳԼՁՆԳՕՆ - տեն ԼՁՆԿԼՁԽ-ԿՕՆ:

ԼՁՆԳԼՁՆԳՕՑ - տեն ԼՁՆԿԼՁԽ-ԿՕՆ:

ԼՁՆԳՕՆ - տեն ԼՁՆԳԼՁՆԳՕՆ:

ԼՁՆԳՕՑ - տեն ԼՁՆԳԼՁՆԳՕՆ:

ԼՁՆԹԼՁՆԹՕՐԵԼ - նք. Շորը՝ հա-գուստը շատ տեղերից անճոռնի կեր-պով կարկատել: Կարոն մին լընթըն-թորած շարվար օնե, ըշտը՛դ քիևում ա, էտ ա կը՛նում (Բ):

ԼՁՆՓԵԼ - տեն ԼՁՍՓԵԼ:

ԼՁՇԱԿԵՐ - տեն ԼԻՇԱԿԵՐ:

ԼՁՉԸԿԱԿԵՐ - տեն ԼԻՉԸԿԱԿԵՐ:

ԼՁՉԸՈՒՍԱԼ - տեն ԼԻՉԸՈՒՍԱԼ:

ԼՁՉԸՈՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԼԻՉԸՈՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԼՁՉԸՈՑԹՈՒՆ - տեն ԼԻՉԸՈՑ-ԹՈՒՆ:

ԼՁՊ - տեն ԼՁՊ:

ԼՁՊԱԿՕՆ - տեն ԼՁՊԹԱԹԱԽ:

ԼՁՊԱՃՈՒՐ - գ. Շատ կեղտոտ ջուր, ցեխաջուր: Ըտըրանը շատ վեր ծըրա-վում ըն, էլ կարում չըն տեմ կենան, կըռանում ըն, էտ գօլեն լըպաճիւրը ծըրքերով յօր օնում, խըմում (Ձ):

ԼՁՊԱՆՔ - գ. Օճառը եփելուց հետո մնացած դիրտը՝ նստվածքը: Սապուրը իփիւմ ըն, լըպանքը տեն ածում (Ձ):

ԼՁՊԱՍՍ - տեն ԼՁԲԱՍ:

ԼՁՊԱՏԵԼ - նք. 1. Ջրալի ցեխով կամ մածուցիկ այլ նյութով պատել: Վեր լիւսը հանգում ա, էս մարթը թանակը քըսում ա վերցակեն մաշկը, լըպատում (ՆԱԲ, 61): 2. Շատ կեղտոտել, կեղտով պատել: Էտ խօխան ամմեն օր տիւս ար կամ, խաղ անում, շօրերը լըպատած կամ տօն (Ձ):

ԼՁՊԵԼ - նք. Ջրալի ցեխով ծեփել՝ հղկել՝ ողորկել: Ճուվարանը լըպում ըն, ցօրենը ածում մաչը (Ձ):

ԼՁՊԸՑՏԱԾ - ած. տեն Իրը՛սը լը-պըգտած:

ԼՁՊԸՑՏԱՆ - գ. Մարտ-ապրիլ ա-միսների շրջանը, երբ անասունները, առատորեն կանաչ խոտ արածելով, փորլուծով հիվանդանում են: Լըպըգ-տանեն վախտը հիվանդանում չօր խօտ ըն տամ, վեր ցըռան ըղնին վեչ:

- Լըպըգտանու կապել - Գարնանը անասուններին թողնել նորաբույս կա-նաչի հոյսին՝ չկերակրել: Հիվանդան լը-պըգտանու կըպեցեն (Բ):

ԼՁՊԸՑՏԵԼ - նք. 1. Լիզել, լիզելով ուտել: Մանը թաթախ ա անում, լըպըգ-տում, տը՛սնում՝ մը՛ղըր (Ձ): 2. Լիզելով

մաքրել: Ղըզղանեն տակը լըպըգտողեն հըրթընըսավը թօռ կըկա (ՆԱԲ, 161): 3. փխք. Մեկին շատ սիրել՝ փայփայել՝ գուրգուրել՝ համբուրել: Խօրթ մարը էտ խօնցը շատ ա սիրում, լըպըգտում ա (Ձ):

- Լըպըգտած դանա - Ողորկ՝ հարթ մաշկ ունեցող՝ կոկիկ՝ վայելուչ անձ: Պառավը մագերը սանդղորում ա, իրը՛սը կաթնավ լըվանում, տը՛ռնում լըպըգ-տած դանա (ՆԱԲ, 43):

ԼՁՊԸՑՏՎԵԼ - 1. կք. եւ չք. ԼՁՊԸՑ-ՏԵԼ-ի: 2. չք. Երեսը օծանելիք՝ դիմա-փոշի քսել, շաքարվել, կոկվել: Մարթը քիևամ ա հըրսանեք՝ ինքըն էլ լըպըգտ-վում ա, քիևամ սիրըկանեն կօշտը (Ձ): 3. տեն ԼԵԹՎԵԼ (1):

ԼՁՊԸՑՏՕՏԵԼ - նք. 1. Տեակա-նորեն՝ շատ լիզել: Լըպըգտօտում ըն, էտ մը՛ղըր պըրծցընում (Ձ): 2. փխք. Շատ սիրել՝ փայփայել՝ գուրգուրել՝ համբուրել: Հնարը ըխճըկանը լըպըգտօ-տում ա (Բ):

ԼՁՊԸԹԱԹԱԽ - ած. Տիղմով՝ ջրալի ցեխով թաթախված՝ պատված՝ ապա-կանված: Լըպըթաթախ շօրերը հանում ա, թանգան կը՛նըմ, քիևամ (Ձ):

ԼՁՊԸԽԱՐ(Ն)Ը - ած. Տիղմի՝ ցեխի հետ խառնված: Էտ լըպըխառնը ծոնը հանում ըն, տամ հիվանդանում (Ձ):

ԼՁՊԸԿԱՆԻԼ - չք. 1. Տիղմ՝ ջրալի ցեխ գոյանալ: Թոռը վեր կամ ա, էտ հըղեն լըպըկանում ա (Ձ): 2. Լեզուն փառով ծածկվել: Լնզոն լըպըկանում ա (Բ):

ԼՁՊԸՈՒՄԼԻԼ - չք. 1. Լապռտել՝ մսի վրա լարծուն թաղանթ՝ լապռ առա-ջանալ: Կավը հիշկան մաշվի, մը՛սը կըլըպըռնալի (Բ): 2. Թառամած կաշին թուլանալ՝ կախ ընկնել: Ազին պըռավալ ա, լըպըռնալի (Բ):

ԼՁՊԸՈՒՆԵԼ - չք. Շատ տաքանալ՝ բարկ դառնալ: Արը՛վը լըպըռնալ ա, կը-րակ ա վեր ածում (Ձ):

ԼՁՊԸՈՍԱՆ/ԼՁՊԸՈՍՈՒՆ/ԼՁՊԸՈՑՕՆ - ած. Լործունքով պատված, լարծուն: Վը՛նը տիևում ա էտ լըպըռ-տուն քարեն յըրա, սըկըհում, վեր ըղնում (Ձ):

ԼՁՊԸՈՑԵԼ (գրք. լարծիւմ (սահել, գայթել) - չք. Ջրի մեջ երկար մնալով, շատ խոնավանալով՝ խիստ կակղել՝ լարծուն դառնալ: Ծոնկները ըստակում ըն, ըսի ճիրին մաչին էնքան կենում, վեր լափ լըպըռտում ըն (Ձ):

ԼՁՊԸՈՑ-ԼՁՊԸՈՑ (հ.ե. *lei-b-ph- (լործնուտ, լարծուն) - ած. Լարծուն դարձած: Լըպըռտ-լըպըռտ քարեր ըն (Բ):

ԼՁՊԸՈՑՈՒՆ - տեն ԼՁՊԸՈՑԱՆ:

ԼՁՊԸՈՑՕԿ (գրք. լարծուկ) - գ. 1. Լորտունկների ընտանիքին պատկա-նող փափկամորթ կենդանի՝ խխունջ, որը պատյան չունի: Ուռույթանան յը՛ր ըն կենում, տը՛սնում լըպըռտօկնեն բուստանեն շիթիլեն կըտօրած (Ձ): 2. փխք. Շողոքորթ՝ քծնող՝ ստոր անձ: Էտ լըպըռտօկը սաղ օրը ըստըրա, ընդըրա քըշտեն կեղծավըրօթուն ա անում (Բ):

ԼՁՊԸՈՑՕՆ - տեն ԼՁՊԸՈՑՈՒՆ:

ԼՁՊԸՈՑՕՏԵԼ - չք. Շատ բան լարտել՝ լարծուն դառնալ: Հնընը վեր ա տը՛ռնում գօլեն մաչը, լըպըռտօտում (Բ):

ԼՁՊԸՈՑԵԼ - տեն ԼՁՊԸՈՒՄԼԻԼ:

ԼՁՊԸՍԱԼ - տեն ՍԸԿԸՉԵԼ:

ԼՁՊԻՏ - ած. 1. տեն ԼՁՊԸԹԱԹԱԽ: 2. փխք. Վատ վարքի տեր, վատահամ-բավ: Լըպուտ կընեք ա Սիրուշը, վեչ միևը նըրը՛տը հընգըրօթուն չի անում (Բ):

ԼՁՊԻՏԻԳ/ԼՈՒԻՊԻՏԻԳ - գ. 1. Բուրդ կամ բամբակ գզող արհեստա-վոր՝ գզար: Լըպուտիգին ըշխաղածը հինջ բի՛ղի ինի, օրը էրկու հաց ար ըշխաղում, տանում տօն (Ձ):

- Լըպուտիգ(ի) տալ - Թափառել, շրջել, բոլոր տեղերում լինել: Խըրեք լըպուտիգ տօ, մին կօրծու կըցան տը՛ռ, քու հօր քօմնաք ըրա՛ (Ձ):

ԼՁՈՐՆԵ - գ. Կարմրավուն կլոր հատիկներով խաղողի տեսակ: Լըմը՛ նեն Գիշի յա շատ իննում (Ձ):

ԼՁՈՒՎԵԼ¹ - չք. Մի բանի մեջ մխրճվել՝ խրվել եւ չկարողանալ դուրս գալ՝ շարժվել: Աչառը քիլիդին մաչին լըմվալ ա (Բ):

ԼՁՈՒՎԵԼ² - չք. Առատորեն պտղավոր-վել (բույսերի մասին): ...Հըսալ ըն ըստը՛դ, տը՛սալ ամմեն հինջը բօլ, ծառերը, քօլերը լըմված, վը՛ղը լալ (ԱԱ, 26):

ԼՁՍԵԼ (գրք. լսեմ, հ.ե. *klu-k'-l-) - տեն ԸՍԿԱՍԱԼ:

ԼՁՍԵՐՆԸ - տեն ԸՍՍԵՐՆԸ:

ԼՁՍԵՐՆԸ/ԼՁՍԵՐՆԸ/ԼԻՍԵՐՆԸ/ԼԵՍԵՐՆԸ (գրք. լիսեռն) - գ. 1. Ծա-խարակի իլիկի ծայրին հազցվող փայ-տե կամ կաշվե օղը, որ պահում է մա-նած թելը: Չըխըրակեն լիսը՛նը պուք ա կամ, թիլերը տիւս ա տը՛ռնում (Ձ): 2. Ձեռքի իլիկի ծայրի կոնածե ծանրու-թյունը: Պը՛լ ախպերը ասալ ա - Խեղիւնը ախպեր, էս ճըղացեն քարը լանլ լիսեռն ա, յեր օնեմ, տանեմ (ԴՅ, VI, 258):

ԼՁՍԸՈՒՆԵԼ - տեն ԼՁՊԸՈՒՆԵԼ:

ԼՁՍԸՈՒՆԵԼ/ԼԻՍԸՈՒՆԵԼ - տեն ԽՐԻՒՆԸՑՈՒՆԵԼ:

ԼՁՍԵԼ - տեն ԼՁՑՆԵԼ:

ԼՁՍԸՎԵԼ - տեն ԼՁՑՎԵԼ:

ԼՁՍԸՕԿ - տեն ԼՁՑՆՕԿ:

ԼՁՍԸՆԵ - գ. Կեչագգիների ընտա-

նիքին պատկանող ծառ՝ լաստենի:
Լըստը՛նէն նամ տը՛ղէրըն ա տը՛նում
մէր թիրըփնէրէն լ'ալ չի տը՛նում (2):

ԼԵՍՏՏԵԼ - նք. տէն Լաստ-լաստ
անէլ:

ԼԵՎԱՆԱԼ (գրք. լուանամ) - նք. 1.
Ջրով կամ այլ հեղուկով մաքրել՝
կեղտահան անել: Կընէգը էտ ընօտ
շօրէրը լըվանում ա, կախ տամ (2): 2.
փխբ. հիստ հանդիմանել, խայտառա-
կել: Կըլխօգէն ժողովումը բաղվանջուն
մին լ'ալ լըվանում ըն (2):

ԼԵՎԱՆՎԱԼ - կբ. եւ չք. ԼԵՎԱՆԱԼ-ի:

ԼԵՎԱՍԿ/ԼԵՎԱՏ(Կ) - գ. 1. Շորերը
վանալը, շորերը վանալու գործողու-
թյունը: Էտ կընէգը լըիա լըվասկը
ըսքըսում ա, մին էլ հարայ ըն տամ, թա
հօնդից Արշակը ծառան վէր ա ընգալ,
մը՛նալ (2): 2. Լվանալիք շորեր: Լըվաս-
կը տանը կ'ոտանծ, ինքը սաղ օրը էն ա
ըստիւր-ընդիւր նըի՛րտ քաթ ընէս (Բ): 3.
Լվացած եւ չորացնելու՝ արդուկելու՝
տեղավորելու համար պատրաստած
շորեր: Լըվասկը քուղան կախ-կախ ըն
անում, ուրանք քինամ շինամաջը (2):

- Լըվասկ անել - Կեղտոտ շորերը
վանալ: Էքսը ք'ոննում ըն կ'էտը՝ լըվասկ
անին (ՅԺՅ, V, 560):

- Լըվասկու փնդ - Նիհար ու բարձ-
րահասակ մարդ: Էտ լըվասկէն փնդը
վէ՛ջ քուքանում ա, վէ՛ջ պըռափում (2):

ԼԵՎԱՏ(Կ) - տէն ԼԵՎԱՍԿ:

ԼԵՎԷԼ - տէն ԼԵՓԷԼ (2):

ԼԵՎԵԿԱՐԿՈՒՏ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Լըվըկարկուտ անել - Արագ-արագ
խոսել, վրա տալ: Էտ կընէգը վէր լըվը-
կարկուտ ա անում, բօստանջին մընում
ա գ'ոնաքար (2):

ԼԵՎԵՍԿԱՃՈՒՐ/ԼԵՎԱՏ(Կ)ԱՃՈՒՐ -
գ. 1. Լվացքից հետո մնացած կեղտա-
ջուր: Լըվասկը անում ա, լըվըսկաճիւրը
ածում տանծիւն տակը (2): 2. Այն քուրը,
որ նախատեսված է վվացք անելու հա-
մար, եւ որի մեջ լցնում են վվանալիք
շորերը: Յը՛խտուտ շօրէրը ածում ա
լըվըսկաճիւրը, թըրջօց տինում, վէր
լըվանա (Բ):

ԼԵՎԵՍԿԱՇՈՐ/ԼԵՎԱՏ(Կ)ԱՇՈՐ -
տէն ԼԵՎԱՍԿ (2, 3):

ԼԵՎԵՍԿԱՎԷՐ/ԼԵՎԱՏ(Կ)ԱՎԷՐ -
ած., գ. Լվացք անող (անծ): Լըվըսկավէր
կընանէքը ըտըրան վէր տը՛սնում ըն,
լըվասկը թօղում ըն կը՛տէն դըրաղէն,
փախչում (2):

ԼԵՎԵՍԿԱՐԱՐ/ԼԵՎԱՏ(Կ)ԱՐԱՐ -
տէն ԼԵՎԱՍԿԱՎԷՐ:

ԼԵՎԱՏ(Կ)ԱՃՈՒՐ - տէն ԼԵՎԱՍ-
ԿԱՃՈՒՐ:

ԼԵՎԱՏ(Կ)ԱՇՈՐ - տէն ԼԵՎԱՍ-
ԿԱՇՈՐ:

ԼԵՎԱՏ(Կ)ԱՎԷՐ - տէն ԼԵՎԱՍԿԱ-
ՎԷՐ:

ԼԵՎԱՏ(Կ)ԱՐԱՐ - տէն ԼԵՎԱՍԿԱ-
ՐԱՐ:

ԼԵՎԼԵՎԱԼ - չք. 1. Առատության մեջ
լինել, իր ուզածի պես ապրել: Էն ա
լըվըվալիս, ընդըրա հինջըն ա՛ պակաս,
վէր ք'ծմաճ անիս (2): 2. տէն ԼԵՎ-
ԼԵՎԱՏ(Ը)ՆԷԼ:

ԼԵՎԼԵՎԷԼ - տէն ԼԵՎԷԼ: Էշէր կան,
վէր ուրանք ապուռան խալիսին ուտըցը-
նէլի տէղ, ուրանք ըն օրիշնէրին ապու-
ռը լըվըվում... (2):

ԼԵՎԼԵՎԱՏ(Ը)ՆԷԼ/ՎԵԼՎԵԼԱՏ(Ը)ՆԷԼ -
չք. Արագ. ու անհասկանալի ծայներ
արծակել՝ խոսել: Մըծակէն լի՛զին կը-
ծում ա, կըտըրըմ, թօղում լըվըվցընէլիս
(ՆԼԴԺԲ, 137):

ԼԵՎԼԵՎՕՆ/ՎԵԼՎԵԼՕՆ - գ. Արագ-
արագ ու անհասկանալի ծայներ հա-
նելը՝ խոսելը, կցկոտր խոսք: Ըրշակէն
լըվըվօնան ըտի էլ կընէգը պէն չի կը-
խու ըղնում (2):

ԼԵՎԼԵՎՕՏ/ՎԵԼՎԵԼՕՏ - տէն ԼԵՎ-
ԼԵՎՕՆ: Տըմբըլիս չըթըխած՝ դալան մին
վըվըլօց ընգալ, թա սումարանի ախ-
պիւրը ցըմաքվալ ա... (ՋՏ, Ա, 33):

ԼԵՏԸՆ-ԼԱՏԱՆ - ած. Շատ բարձրա-
հասակ: Էտ շէնին մարթիքը լըտըն-
լատան մարթիք ըն իննում (2):

ԼԵՐԹԸՆԷԼ/ԼԻՐԹԸՆԷԼ - գ. Հաստ
կեղեւով, կարմիր ու խոշոր հատիկնե-
րով խաղողի տեսակ: Լըրթը՛նէն կ'ար-
մուր խաղու վա (Բ):

ԼԵՐԹԸՎՄԼԷԼ/ԼԻՐԹԸՎՄԼԷԼ - չք.
Թանձրանալ, մակարդվել: Արննը
լըրթըկայմալ ա (Բ):

ԼԵՐԹԱՆՈՒՏ/ԼԻՐԹԱՆՈՒՏ - տէն ԲՈՒ-
ՋԱՆՈՒՏ:

ԼԵՐԹԱՆԱԼ/ԼԻՐԹԱՆԱԼ (գրք. լրբե-
նամ) - չք. 1. տէն ԲՈՒՋԱՆԱԼ: 2. Լկտիա-
նալ, անամոթ դառնալ: Էնքան թըրթըծի-
մա՛ք ըն տըվալ, լափ լըրփացալ ա (2):

ԼԵՐԹԱՆՈՒՏ/ԼԻՐԹԱՆՈՒՏ - տէն
ԲՈՒՋԱՆՈՒՏ:

ԼԵՐԹԵՆԱՆԱ/ԼԻՐԹԵՆԱՆԱ - տէն
ԲՈՒՋԱՆՈՒՏ:

ԼԵՐԹԵՐԾԾԱՐ/ԼԻՐԹԵՐԾԾԱՐ -
Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լըրթըծըծաղ տալ - Լիրթի նման՝
լրբորեն ծիծաղել: Մարթը հիշկան
խօսում ա, Սանումը լըրթըծըծաղ ա
տամ (2):

ԼԵՐԹԸՎԱԶԻ/ԼԻՐԹԸՎԱԶԻ - տէն
ԼԵՐԹԸՎԱՐԻ:

ԼԵՐԹԱՏ(Ը)ՆԷԼ/ԼԻՐԹԱՏ(Ը)ՆԷԼ -
նք. ԼԵՐԹԱՆԱԼ-ի:

ԼԵՐԹԸՎԱՐԻ/ԼԻՐԹԸՎԱՐԻ - մ. 1.
տէն ԲՈՒՋԸՎԱՐԻ: 2. Լկտիբար, անա-
մոթաբար: Լըրթըվարի յա խօսում (Բ):

ԼԵՐԹՕԹՈՒՆ/ԼԻՐԹՕԹՈՒՆ (գրք.
լրբույթին) - գ. 1. տէն ԲՈՒՋՕԹՈՒՆ: 2.
Լրբի արարք, լկտիություն, անամոթու-
թյուն: Լըրթօթունէն մըհար էտ կըն-
գանը վէ՛ջ միւր սիրում չար (2):

ԼԵՏԱՆԷՆՏ - տէն ԼԻՏԱՆԷՆՏ:

ԼԵՏԱՍԸՆ - տէն ԼԻՏԱՍԸՆ:

ԼԵՏԱՏԸՐ - տէն ԼԻՏԱՏԸՐ:

ԼԵՏԸՆԱՐ(Ն)Ը - տէն ԼԻՏԸՆԱՐ(Ո)-
ՆԸ:

ԼԵՏԸՎՄԼԷԼ - տէն ԼԻՏԸՎՄԼԷԼ:

ԼԵՏԸՎՈՒԲԷԼ - տէն ԼԻՏԸՎՈՒԲԷԼ:

ԼԵՏԸՎՕԾԷԼ - տէն ԼԻՏԸՎՕԾԷԼ:

ԼԵՏԸՆԷԼ - տէն ԼԵՏՆԷԼ:

ԼԵՏԸՆՕՎԻ - տէն ԼԵՏՆՕՎԻ:

ԼԵՏԸՎԷԼ - տէն ԼԵՏՎԷԼ:

ԼԵՏԱՏ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԼԻՏԱՏ(Ը)ՆԷԼ:

ԼԵՏՆԷԼ/ԼԵՏՆԷԼ/ԼԵՍՆԷԼ (գրք.

լցուցանեմ) - նք. 1. Որեւ տեղում իրի
կամ անոթի մեջ մի բան ածել: Վը՛սկէն
լըցնում ըն պօլիգին մաջը, թաղում (2): 2.
Մի բան ածել՝ թափել մի տեղ: Խօտը
ածում ըն վըխճըրներէն առաշկը (Բ): 3.
փխբ. Ամբողջապես զբաղեցնել՝ բռնել՝
պատել՝ ծածկել, ազատ տեղ չթողնել: Ժէ-
խըռը հայաթը լըցալ ա (Բ): 4. Որեւ
բանով ամանը՝ անոթը եւն լիքը դարձնել:
Էտ տըղան պիրիս ա մին դըզղան ճիրնալ
լըցընէս, կըծըցնէս... (ՅԺՅ, V, 291):

ԼԵՏՆՕՎԻ/ԼԵՏՆՕՎԻ/ԼԵՍՆՕՎԻ -
ած. Լցնելով պատրաստվող՝ կարգի
բերվող՝ կառուցվող: Էս բօստընատէղը
սաղ լըցնօվի վը՛ղ ա (Բ):

ԼԵՏՎԷԼ/ԼԵՏՎԷԼ/ԼԵՍՆՎԷԼ - 1.
կբ. եւ չք. ԼԵՏՆԷԼ-ի: 2. չք. Գիրանալ,
չաղանալ: Էտ ախճիգը վէր պատառ էլ
լըցվում ա, էլ ա դըշինգանում (2):

ԼԵՓԱՍԱՆ/ԼԻՓԱՍԱՆ - տէն ԼԵ-
ԿԱՍԱՆ (1, 2):

ԼԵՓԸ-ԼԱՓՈՒ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Լըփը-լափու անել/տալ - 1. Շատ՝
անընդհատ հորձանք տալ: Խաջէնին
Մէլիքին տըղան տո՛ւս ա կ'ամ, յէշում,
տը՛սնում Թանթանէն ճիւրը լըփը-լափու
ընէլալ կ'ամ ա (ԼԴԲ, 338): 2. փխբ. Ա-
ռատ՝ բարիքներով լեցուն լինել: Բա-
ղէրը էն ա լըփը-լափու ընէս (Բ):

ԼԵՓԸՎԷՐԸ/ԼԻՓԸՎԷՐԸ - գ.
անրգ. հոգ. Ատամներ: Միրգին լըփըվե-
րերը վէր ա տը՛նալ, էլ կարում չի
ըռըջվա նըման լէփէ (Բ):

ԼԵՓԸՃ-ԼԱՓՈՒՃ/ԼԵՓԸՉ-ԼԱՓՈՒՉ -
Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լըփըճ-լափուճ անել - Շատ բան՝

միրգ, պտուղ եւն մեջտեղից կիսել: Ծէրանը լրփրճ-լափուճ ըն անում, իրը՝ վէն տակէն մը՛կնում, վեր չորանա (2):

ԼՈՓՈՂ-ԼՍՓՈՒՂ - տէն ԼՈՓՈՃ - ԼՍՓՈՒՃ:

ԼՈՓՈՑ(Ո)ՆԵԼ/ԼԻՓՈՑ(Ո)ՆԵԼ - նք. եւ պք. ԼԵՓԵԼ-ի:

ԼՈՓԼՍՓՈՒՆՔ/ԼԻՓԼՍՓՈՒՆՔ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լըփլսփանք ինիլ- տէն ԼՈՓԼԵՓԵԼ:

ԼՈՓԼԵՓԵԼ/ԼԻՓԼԵՓԵԼ - նք. անրգ. Ագահաբար լափել: Նըստում ա, էտ կուրկուտէն դըղանը տինում ըըըջին, լըփլէփում, քինում (2):

ԼՈՓԼՈՓԱԼ - չք. 1. Բոլորովին թըջվել, խիստել: Զօբանը ըղնում ա թօռու տակ, յափընջին լըփլըփամ ա (2):

ԼՈՓԼՈՓԱՆ - ած. խիստ թըջված, բոլորովին թըջված: Լըփլըփան շօրէրը հանում ա, էտ յօրղանը շօռ օնում, փիջին քըշտէն նըստում:

- Լըփլըփան անել - տէն ԼՈՓԼՈՓՑ(Ո)ՆԵԼ:

- Լըփլըփան ինիլ/տը՛ռնալ - տէն ԼՈՓԼՈՓԱԼ:

ԼՈՓԼՈՓՑ(Ո)ՆԵԼ-նք. ԼՈՓԼՈՓԱԼ-ի:

ԼՈՓԼՈՓՕՏԵԼ/ԼԻՓԼՈՓՕՏԵԼ - տէն ԼՈՓԼԵՓԵԼ:

ԼՈՓԼՈՓՕՐԵԼ/ԼԻՓԼՈՓՕՐԵԼ - տէն ԼՈՓԼԵՓԵԼ:

ԼՈՓՇԻՓ - ած. 1. Կոպիտ, վայրենի բարքեր ունեցող: Լըփշիփ մարթ ա Սամսօնը, սաղ օրը կընգանը թակում ա (2): 2. Շատակեր: Լըփշիփ կընէփ ա, լօխ օտում ա, խօխօնը թօղում տո՛ւզնը (2):

3. մ. Կոպտորեն, անկարգորեն: Դօնաղը նըստում ա, ըսքըսում լըփշիփ օտելը (2):

ԼՈՓՕՏԵԼ/ԼԻՓՕՏԵԼ- տէն ԼՈՓԼԵՓԵԼ:

ԼՈՔԸԼՈՔԷ - տէն ԼՈՒՔՏԱՆԷ:

ԼՈՔԸՂԱՆ/ԼՈՔԸՈՂԱՆ/ԼՈՔԸՂԱՆ/ԼՈՔԸՈՂԱՆ (հ.ե. *leg- (հալչել, սկսել հալչել) - 1. ած. Սայթաքուն, ցեխոտ: Լըքըջան հըղէ յա (Բ): 3. տէն ԼՈ՛Պ (1):

ԼՈՔԸՔՕՆ - գ. Սրտի բաբախյուն՝ տրոփյուն: Էնքան վախում ա, վեր սըր-տէն լըքըքօնը ըսկանվում ա (Բ):

- Լըքըքօնը ըղնել - Սիրտը ուժեղ բաբախել՝ տրոփել: Աղվէսը կո՛ւպին վեր տը՛սնում ա, լըքըքօնը ըղնում ա (2):

ԼՈՔԸՔՕՑ - տէն ԼՈՔԸՔՕՆ:

ԼՈՔՏԻ (գրք. կտի) - տէն ԼԵԹՎԱԾ:

ԼԻՂԼԻԻԼԻԻԱԼԻ - վ. 1. Արտահայտում է կասկած, տարակուսանք: Գուրում չի հիշտեղ ա քընում, հիշտեղ չի քընում, լըհա քընում ա, լի՛ (ՅԱԲ, 15, 17): 2. Արտահայտում է հիասթափություն, անհուսություն: - Կանկի դայի, հունց ըս՝ -

Ապըրում ըմ, լի՛, անդար անիմ ըստի ապրելը (2): 3. Արտահայտում է ծանծառույթ, զայրույթ: Մարթը ասում ա.- Զնն-լնս տարեր, լի՛, խըրէփ խօսէ (2): 4. Արտահայտում է հորդոր, խնդրանք: Ախպօրը ծէն ա տամ, թա.- Յը՛ք բաղը քաղինք, պըրծընինք, լի՛ (2): 5. Արտահայտում է հաստատում, հավաստում: Կընէսա դայան էլ պծցո՛ւր պէրթ ա, լի՛... (ԱԱ, 20): 6. Արտահայտում է հեգնանք, անհավանականություն: Վերջը, օգում ըս մին ամսումը օտօ շինիս, լի՛ (Բ):

ԼԻԳՈ/ԼԻՑՆՈ/ԼԻԳԻ (գրք. լի) - ած. Որեւէ բանով լցված, լիքը: Կըրիքօրը մըծացալ ա, ծէրքէրը տըղոտօղում ա, կ'ինուն լիգը ամանը մինչէլ պէրանը տանէլը տակէն պէն չի մընամ (ՆԱԲ, 105): 2. Իր մեջ սահմանային հնարավոր քանակություն՝ բազմություն պարունակող: Էտ մարթկանցալ լիգը բըղըրը-քատօնը պարան ա կամ, լօխ կըտօր-վում ըն (2): 3. Առատ, հարուստ: Լիգը օտօ ա, բաշիր չըն անում, թա հըրո՛ւր ըղնին, ապըրին (2):

- Լիգը հասկէն կըլծիք կախ կինի - տէն Ծառը հիշկան բար յը՛ր օնէ, Էնքան ճըղնէրը կըլըռանա:

ԼԻԳՈ - ԼՈՔԸԿԱԼԻՍ - ած. 1. Լեփ-լեցուն, ծայրեծայր լցված: Էրկու լիգը-լըկլըկալիս պօժկա կ'ինի յա տամ ախպօրը (2): 2. Շատ առատ՝ հարուստ: Լիգը - լըկլըկալիս բաղ ա (Բ):

ԼԻԳՈ-ԼԻԳՈ - տէն ԼԻԳՈ-ԼՈՔԸԿԱԼԻՍ:

ԼԻԳԻ - տէն ԼԻԳՈ:

ԼԻԶՄԻՆ - տէն ԼՈՔՄԻՆ:

ԼԻԶԳԸՅՄՆԳԻ - տէն ԼԱԶԳԻ-ՅՄՆԳԻ:

ԼԻԹԸԿՕՍ - տէն ԼՈՒԹԸԿՕՍ:

ԼԻԹ-ԼՈՂԷ - տէն ԱՂՈՒ - ԼՈՂԷ:

ԼԻԹԿՕՍ - տէն ԼՈՒԹԸԿՕՍ:

ԼԻԹՎՈՑ(Ո)ՆԵԼ - տէն ԼՈՒԹՎՈՑ(Ո)ՆԵԼ:

ԼԻԹՎՕԹՈՒՆ - տէն ԼՈՒԹՎՕԹՈՒՆ:

ԼԻԼԵԽԿՈ - տէն ԼՈՔԸՂԱՆ:

- Լիլէխկը տալ - Կիտվել, դիզվել: Ծը-դուպուրը վեր ա տը՛ռնում, ծառէն տա-կէն լիլէխկը տամ (2):

ԼԻԼԵՊՈՒՏ/ԼԻԼԵՊՈՒՏ (ռուս. лиле-путь) - գ. ած. Գաճաճ, թզուկ (մարդ): Էրկու տըղա օնէ, ծօխտը՝ լիլըպուտ (Բ):

ԼԻԼԵՊՈՒՏ - տէն ԼԻԼԵՊՈՒՏ:

ԼԻՅԱ - տէն ԼԸՅԱ:

ԼԻՅԱ - տէն ԼԸՅԱ:

ԼԻՅԼԻՅԱԼ/ԼԸՅԼԸՅԱԼ - չք. Յեալ, ա-րագ-արագ եւ ընդհատաբար շունչ քա-շել: Աղվէսը Էտքանըտ ըսկանում ա, լ'ըղ'ըղալնալ կամ, ըսլանէն ըըըջին չօ-քում... (ԱԱՈ, 29):

ԼԻՅԼԻՅՑ(Ո)ՆԵԼ/ԼԸՅԼԸՅՑ(Ո)ՆԵԼ - 1. տէն ԼԻՅԼԻՅԱԼ: 2. նք. ԼԻՅԼԻՅԱԼ-ի:

ԼԻՅԼԻՅՕՆ/ԼԸՅԼԸՅՕՆ - գ. Յեալը, հեալու ծայնը: Նըստում ա, պատառ դինջանում, մինչը՛վ վեր լիլիլիհօնը ըն-ցընում ա (2):

- Լիլիլիհօնը վեր կօխել - տէն ԼԻՅԼԻՅԱԼ:

ԼԻՅԼԻՅՕՑ/ԼԸՅԼԸՅՕՑ - տէն ԼԻՅԼԻՅՕՆ:

ԼԻՂԱԿԷ - ած. Լեղակի գույն ունեցող լեղակագույն: Ասթըխէրը պըսպը-ղում ըն լիղակէ յըրգինքումը (2):

ԼԻՂԱԿԷԼ - տէն ԼԻՂԱԿԸԻՐԻԼ:

ԼԻՂԱԿԷԼ - տէն ԼԻՂԱԿԸԻՐԻԿԼ:

ԼԻՂԱԿԸԻՐԻ - գ. Մեջը լեղակ լուծած ջուր, որի մեջ թըջում են մաքուր լվացքը: Լիղըկաճո՛ւրը տինում ըն տը-ռանը կօխկէն, խօզը կամ ա խըմում, ըստակում (2):

ԼԻՂԱԿԸԻՐԻԼ - Մաքուր լվացքը լեղակաջրով ցայել: Լըվասկը վէրջումը լիղըկճիրում ըն, վեր ըռանգը պարգ' ինի (Բ):

ԼԻՂԱԿԸԻՐԻԿԼ - կք. եւ չք. ԼԻՂԱԿԸԻՐԻԼ-ի:

ԼԻՂԱԿԾԱՂԷՓ - գ. Բաց կապույտ թերթիկներով ծաղիկ: Ըտը՛ղ էլ շատ լիղըկծաղէփ ա ինձ ա փըսած (2):

ԼԻՍԱՆԱԹ/ԼԻՍՕՆԱԹ (ռուս. лимонад, ֆր. limonade, իտ. limonate) - գ. Կիտրոնի եւ այլ մրգերի հյութով պատրաստված գազախառն գովացուցիչ ջուր: Մէր ծըմըկնէն, բաղէրը բարալ լիգը, մինը կա վէջ, թա լիմանայթու գալօղ պէնա, լիմանայթ շինի (Բ):

ԼԻՍՕՆ - տէն ԼԵՍՈՒՆ:

ԼԻՍՕՆԱԹ - տէն ԼԻՍԱՆԱԹ:

ԼԻՅԱՆԱԼ - չք. Բավարարություն՝ գոհացում ստանալ: Ըտըրանց հէտի հըրսանիք՝ ըն անըմ, ժողօվուրթըն էլ ա լիյանըմ (ՅԺՅ, V, 148):

ԼԻՅՈՑ(Ո)ՆԵԼ - նք. ԼԻՅԱՆԱԼ-ի:

ԼԻՅՆՈ - տէն ԼԻԳՈ:

ԼԻՆԱՆԱԼ (գրք. լայնանալ) - չք. 1. Լայն՝ ընդարձակ դառնալ: Կուխկէրքան քանդում ըն, հըղէն լինանում ա (Բ): 2. Գիրանալ, չաղանալ, հաստանալ: Ըտի էտ լըղար մարթը թաքավէրին պալա-տումը էրկու ամէս օտում ա, խըմում, լինանում (2): 3. Ազատ դառնալ, նէղ-վածքը վերանալ: Մը՛ծ քուրը մարթու քը՛ցալ, կուճի քըվօրցը տը՛ղը լինացալ (Բ): 4. Մեծանալ, սեղմ չնստել: Մին շէ-բաթ էտ շօրը վեր կը՛նում ա, լինանում ա (Բ):

ԼԻՆԳ/ԼԷՆԳ (գրք. նիգ) - գ. Մեկ կամ երկու կողմից սրված ծայրով մետաղյա ձող՝ քանդելու՝ փորելու՝ ծանրու-

թյուններ շուտ տալու համար: *Լինգը յը՛ր ա օնում, էտ քարը պոք տամ* (2):

- Լինգը տակավը տալ - *տեն ԼինգիԼ*:

- Լինգ՝ տալ - *տեն ԼինգիԼ*:

ԼԻՆԳՍԿԱՆԳ/ԼԻՆԳՍԿԱՆԳՈՒԼ/ԼԻՆԳՈՒԿԱՆԳՈՒԼ/ԼԻՆԳՍԿԱՆԳՈՒԼ - *գ. Քարի՝ փայտի եւն կտոր, որ դնում են լինգի տակ եւ լինգը սեղմելով՝ բարձրացնում կամ շրջում որեւէ բան: Լինգակալը տինո՛ւմ ա լինգին տակէն, լինգում, էտ զը՛ռ քէթո՛ւկը թոպուլ տամ* (2):

ԼԻՆԳՍԿԱՆԳ - *տեն ԼինգՍԿԱՆԳ*:

ԼԻՆԳՈՒԿԱՆԳ - *տեն ԼինգՍԿԱՆԳ*:

ԼԻՆԳՈՒԿԱՆԳՈՒԼ - *տեն ԼինգիԼ*:

ԼԻՆԳՈՒԿԱՆԳՈՒԼ - *տեն ԼինգՍԿԱՆԳ*:

ԼԻՆԳՈՒՅԻՆ - 1. Գործածվում է կապակցության մեջ: 2. *ած. Երկար եւ տգեղ մարմին ունեցող: Լինգը հոռ մարթ ար Կոյին* (2):

- Լինգը հոռ անել - *տեն ԼինգիԼ*:

ԼԻՆԳԻԼ - *նք. 1. Լինգով որեւէ բան բարձրացնել՝ շարժել: Լինգում ըն, էտ քարը շոռ տամ* (2): 2. *տեն Կըռ տալ* (1):

ԼԻՆԳԻԼ - *կբ. եւ չք. ԼինգիԼ - ի*:

ԼԻՆԴ (գրք. լինդ, հ.ե. *lendh) - *տեն ՏՈՍԵՍՏՈՒԿ*:

ԼԻՆԴՐՈՒՄ - *տեն ԼԵՆՈՒԲՈՒՄ*:

ԼԻՆԴՐՈՒՄ - *ած. 1. Լայն՝ մեծ բերան ունեցող: Լինդը՛խ շօն ար Ալաբաշը* (2): 2. Լայն շեղբ ունեցող: *Լինդը՛խ կացնալ կարել չըս քէթո՛ւկ ճըրդօտիս* (Բ): Լայն մուտք՝ անցք ունեցող: *Աճծիս վը՛րվանը լինդը՛խ վը՛րվան ա* (Բ): 4. *փխբ. Մեծախոս, պոռոտախոս: Էտ լինդը՛խ տըղան վեր ըտի մը՛ծ-մը՛ծ խօսում ա, Ասլանը էլ տէմ չի կենում, ասում ա՝ յը՛ք շարթ կանք* (2):

ԼԻՆԴՏԻՐՈՒՄ - *տեն ԼԻՆԴՏԻՐՈՒՄ*:

ԼԻՆԴՏ(Ը)ՆԵԼ (գրք. լայնացուցանեմ) - *նք. ԼԻՆԱՆԱԼ-ի*:

ԼԻՆՅԱ (ռուս. линия, լեհ. linia, լատ. linea) - *գ. 1. Հեռախոսային՝ հեռագրական՝ էլեկտրահաղորդման գործող ցանցի հաղորդալար: Քամէ՛ ըրալ, տի-լիփօսէն լինյան կըտըրվից* (Բ): 2. Հեռախոսային՝ հեռագրական՝ էլեկտրական կապի հաղորդման համակարգ: *Լինյա չի կար, թա տըղէն նըի՛րտ տի-լիփօսնալ խօսէ* (2): 3. Ջրատար՝ գազատար եւն խողովակների ցանցը եւ նրա ճյուղավորումները: *Գազէն լինյան Հանդրոն էլ ա հըսալ* (Բ):

ԼԻՆԶՈՅՈՒՄ - *մ. Լեռան լանջով դեպի վեր: Լինջը՛ր պիցըրանում ըն, տը՛սնում կո՛ւլերը, վըխճըրնէն կերած, ըտը՛ղ նըստօտած* (2):

ԼԻՆԶՈՎԵՐ - *մ. Լեռան լանջով*

դեպի ցած: *Շին լինջը՛վեր տի՛ժեր ա քը-շանում* (Բ):

ԼԻՆԶՈՎԵՐԵԼ - *չք. 1. Լեռան լանջով դեպի ցած իջնել: Վեր մըթնում ա, վը՛րս-կանը կամանց-կամանց լինջը՛վերում ա* (2): 2. *փխբ. Ծերանալ: Սուղումուն դա-լին լինջը՛վերալ ա, էլ կարում չի բաղ բիջնրի* (2):

ԼԻՆՏԻՐՈՒՄ/ԼԻՆՏԻՐՈՒՄ (գրք. լայնտերեխ) - *գ. Փողածաղիկազգիների ընտանիքին պատկանող ծառ: Մարտակերտա ծըմըկնումը լինտիր՛վէ յէ կա* (Բ):

ԼԻՆՔ(Ս)ՈՒՆԻՆԻՐ - *ած. Եվ լայն, եւ կլոր: Մին լինքսը պիլլոր քար ա յոր ունէս, տընէս* (2):

ԼԻՆՔ(Ս)ՈՒՆԻՆԻՐ - *տեն ԼինՕՒՆԻՆԻՐ*:

ԼԻՆՕՒՆԻՆԻՐ/ԼԻՆՔ(Ս)ՈՒՆԻՆԻՐ (գրք. լայնույթին) - *գ. 1. Որեւէ առարկայի կամ տարածության երկու կողքերի միջեւ եղած երկարությունը, լայնք: Ութադէն իրկընթօնը օթ մէտըր ա, լինթօնը՝ վէց* (Բ): 2. Լայն լինելը: *Տըխտակէն լինթօնը խընգարում ար, տիշը՛ցէն, պի-րըկցըրէն* (2):

ԼԻՆՕԼՈՒՄ (ռուս. линолум, լատ. linum (վուշ) + oleum (ծեթ) - *գ. Հատուկ բաղադրությամբ հաստ մոմաթ՝ հատակները ծածկելու համար: Լինօլում ըն ինք՝ օնում, տանը բալկօնավը մը՛կ-նում* (Բ):

ԼԻՇԱԿԵՐ/ԼՈՇԱԿԵՐ - *ած. Լեշ ուտող, գիշակեր: Աղվեսըն էլ ա լիշակեր հէվան* (Բ):

ԼԻՇՆԻ (ռուս. лишний) - *ած. Ավելորդ, անցանկալի: Լիշնի ապըրանքը պըժէնում ըն քըսիքնէրէն* (2):

ԼԻՇՈՎԱԿԵՐ/ԼՈՇՈՎԱԿԵՐ - 1. *ած. Լաչակ՝ գլխաշոր կապող՝ կապած: Էրկու լիշըկավեր կընէ՛ք ըն կամ տահանց տօն* (2): 2. *գ. փխբ. Կանացի հատկություն ունեցող՝ վախկոտ՝ թոյլ՝ կնամարդի տղամարդ: Կընէ՛քը կօրծ ա ա-նում, էտ լիշըկավերըն էլ տանան տո՛ւս չի կամ* (2):

ԼԻՇՈՐԱՆԱԼ/ԼՈՇՈՐԱՆԱԼ - *չք. Լաչառ դառնալ: Կարքէն կընէ՛ք ա իլնլ Սօնան, միհէնգ ա ըտի լիշըռացալ* (2):

ԼԻՇՈՐՏ(Ը)ՆԵԼ/ԼՈՇՈՐՏ(Ը)ՆԵԼ - *նք. ԼԻՇՈՐԱՆԱԼ-ի*:

ԼԻՇՈՐՈՒՆԻՐ/ԼՈՇՈՐՈՒՆԻՐ - *գ. Լաչառ լինելը, լաչառի հատկությունը: Հէյրանը մարթը մըռնէլանը յը՛տը լիշը-ռօթունը թօքա յա անում* (2):

ԼԻՍԵՄ(ՆԸ) - *տեն ԼՈՒՍԵՄՆԸ*:

ԼԻՍԵՆՆԸ - *տեն ԼԸՍԵՆՆԸ*:

ԼԻՍԸՆՆԵՆ - *տեն ԼԸՍԸՆՆԵՆ*:

ԼԻՍՏ (ռուս. лист) - *գ. Որեւէ բանի նուրբ շերտ՝ թերթ՝ սովորաբար քա-*

ռանկյունի կամ քառակուսի: *Մէլիքը կանջըմ ա Պուղուն, մին լիստ թօխտ տամ, մին մատիտ, թա.- Ցուցակը կիրի...* (ԲՀԲ, 198):

ԼԻՎԱՍԱՐԹ - *տեն ԼԸՎԱՍԱՐԹ*:

ԼԻՎԱՆԱԼ - *տեն ԼԸՎԱՆԱԼ*:

ԼԻՎԱՍԱՐԹԻ - *տեն ԼԸՎԱՍԱՐԹԻ*:

ԼԻՎԱՏ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ԼԸՎԱՏ(Ը)ՆԵԼ*:

ԼԻՎԱՓԻՍ - *տեն ԼՎԱ - ՓԻՍ*:

ԼԻՎԱՐԹԻՆ - *տեն ԼԸՎԱՐԹԻՆ*:

ԼԻՏՈՐ/ԼԻՏԻՐ (ռուս. литр, ֆր. litre) - *գ. Հազար խորանարդ սանտիմետրի քանակությամբ հեղուկների չափ: Էտ կավը օրը քըսան լիտրը կաթն ար տաս* (2):

ԼԻՏՈՐԱՆՈՒՑ/ԼԻՏԻՐԱՆՈՒՑ/ԼԻՏ-ՐԱՆՈՒՑ - 1. *գ. Մեկ լիտր տարողությամբ աման: Լիտրանուցը կինալ լըցնում ա, տամ ըտըրան* (2): 2. *ած. Թվական որոշի ցույց տված քանակով լիտրատարողություն ունեցող: Հէնգ լիտրանուց պօջինկան ըրաղալ լըցնում ա, դարկում խընամուն հը՛տէ* (2):

ԼԻՏԻՐ - *տեն ԼԻՏՈՐ*:

ԼԻՏԻՐԱՆՈՒՑ - *տեն ԼԻՏՈՐԱՆՈՒՑ*:

ԼԻՏՐԱՆՈՒՑ - *տեն ԼԻՏՈՐԱՆՈՒՑ*:

ԼԻՐԹԵՆԸ - *տեն ԼՈՐԹԵՆԸ*:

ԼԻՐԹԵՎՈՒԼ - *տեն ԼՈՐԹԵՎՈՒԼ*:

ԼԻՐԹ - *տեն ԼԵՐԹ*:

ԼԻՐԹԱՆՆԸ - *տեն ԼՈՐԹԱՆՆԸ*:

ԼԻՐԹԱՆԱԼ - *տեն ԼՈՐԹԱՆԱԼ*:

ԼԻՐԹԱՆՈՒՑ - *տեն ԼՈՐԹԱՆՈՒՑ*:

ԼԻՐԹԵՆԱԼ - *տեն ԼՈՐԹԵՆԱԼ*:

ԼԻՐԹԵՐԵՎՈՒՐ - *տեն ԼՈՐԹԵՐԵՎՈՒՐ*:

ԼԻՐԹԵՎԱՅԻ - *տեն ԼՈՐԹԵՎԱՅԻ*:

ԼԻՐԹԵՎԱՐԻ - *տեն ԼՈՐԹԵՎԱՐԻ*:

ԼԻՐԹՏ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ԼՈՐԹՏ(Ը)ՆԵԼ*:

ԼԻՐԹՈՒՆԻՐ - *տեն ԼՈՐԹՈՒՆԻՐ*:

ԼԻՑԱՆԵՆՏ/ԼՑԱՆԵՆՏ - *մ. Լացից՝ հեկկանքից խեղդվելով՝ շնչակտուր լինելով: Կընանէ՛քը հընգիստան ըտի լիցախէխտ կամ ըն տօն* (Բ):

- Լիցախէխտ ինի/տը՛ռնալ - Շատ լաց լինելուց շնչակտուր լինել՝ խեղդվել: *Էնքան լնց ա իլնլ, լափ լըցախէխտ ա իլնլ* (2):

ԼԻՑԱԾԵՆ/ԼՑԱԾԵՆ - *գ. Լացի ձայն: Ըտըրա լիցածէնը բաղվանչին ըսկանում ա, քինամ* (2):

ԼԻՑԱՏԸՐ/ԼՑԱՏԸՐ - *գ. Լաց լինելու՝ սգալու՝ ողբալու առիթ՝ պատճառ: Խուխէն լիցատը՛ղը էն ար, վեր ուրան տարալ չըն ծըմակը* (2):

ԼԻՑԵՆԱՐ(Ն)/ԼՑԵՆԱՐ(Ն) - *ած. Լացի հետ միասին, լացի հետ խառնված: Կընգանը լիցըխառնը ծըծաղը մարթին էլ իվիլ ա կըտըրըցնում* (2):

ԼԻՑԵՆԿԱՆԵՐ/ԼԵՐԵՆԿԱՆԵՐ - տեն ԼԻՑԵՆԿԱՆԵՐ:

ԼԻՑԵՆԿԱՆԵՐ/ԼԵՐԵՆԿԱՆԵՐ/ԼԻՑԵՆԿԱՆԵՐ - չք. 1. Լացելու վրա լինել, արտասովակալել: Թաքավերը վեր ըտի յա ասում, տըղան լըցըկումում ա, տոնս կամ, քիսամ (2): 2. փխր. Մոայլվել՝ ամպել, անծրեւելու մոտ լինել: Յէր-գինքը լիցըկումալ ա (Բ):

ԼԻՑԵՆԿԱՆԵՐ/ԼԵՐԵՆԿԱՆԵՐ - չք. տեն Լացնույծ անել:

ԼԻՑԵՆԿԱՆԵՐ/ԼԵՐԵՆԿԱՆԵՐ (գրք. լացացուցանել) - նք., պք. 1. Լաց պատ-ճառել, լացել տալ: Մարը խուխեն թակից, լիցըցըրալ (Բ): 2. փխր. Խիստ վշտացնել, ցավ՝ կսկիծ պատճառել: Թամադեն խոսկը լոխճին լիցըցըրալ (2): 3. փխր. Կրեթխնդրությամբ մեկին չարիք պատճառել: Դու վեր ըտըրան մին փիս պեն ար ասում, ինքը մոդ ար պահում, լիցըցըրում (2):

ԼԻՓԱՄԱՆ - տեն ԼԵՓԱՄԱՆ:

ԼԻՓԵԿԵՐԵՐ - տեն ԼԵՓԵԿԵՐԵՐ:

ԼԻՓԵՆԿԱՆԵՐ - տեն ԼԵՓԵՆԿԱՆԵՐ:

ԼԻՓԵՆԿԱՆԵՐ - տեն ԼԵՓԵՆԿԱՆԵՐ:

ԼԻՓԵՆԿԱՆԵՐ - տեն ԼԵՓԵՆԿԱՆԵՐ:

ԼԻՓԵՆԿԱՆԵՐ - տեն ԼԵՓԵՆԿԱՆԵՐ:

ԼԻՓԵՆԿԱՆԵՐ - տեն ԼԵՓԵՆԿԱՆԵՐ:

ԼԻՓ-ԼԻՓԵՐ - տեն ԼԻՓԵՐ-ԼԵՐԵՆԿԱՆԵՐ ԼԻՓ (1):

ԼԻՓԵՐԻՓ/ԼԻՓԵՐԻՓ (ռուս. лифчик, հոլ. lijf) - գ. Կանանց կրծքին հագցվող հարմարանք, կրծկալ: Միիլեգվա պը-ռըվկեն էլ ըն թինգանուց լիփիգ՝ կրճնում (Բ):

ԼԻՓԵՐԻՓԵՐ/ԼԻՓԵՐԻՓԵՐ - ած. Կրծկալ կրող՝ հագած: Ծովեն դըրադըն էլ էն ա ինոմ լիփիգվալեր կընընուցալ լըցած (2):

ԼԻՓԵՐԻՓ - տեն ԼԻՓԵՐԻՓ:

ԼԻՓԵՐԻՓԵՐ - տեն ԼԻՓԵՐԻՓԵՐ:

ԼԻՓԵՐԵՐ - տեն ԼԵՓԵՐԵՐ:

ԼԻՐԵԼԵՐ - տեն ԼԻՐԵԼԵՐ:

ԼԱՎ/ԼԱՎԼԱՎ (գրք. լալ) - ած. մ. 1. Դրական, որակով, ընտիր, բարձրորակ: Մին օր էլ Իրանան Սէլիք՝ Շահնազարեն հըճտէ մին լավ ծի յըն դարկում (2): 2. Բարոյական բարձր հատկություններով օժտված (մարդկանց մասին): Էտ յիրգի-րումըն էլ մին լավ թաքավեր ա ինում, լոխ ըտըրան ասում ըն՝ պարի թաքավեր (2): 3. Դմուտ, ճարտար: Միիլեգ՝ լավ դամուրջի չի կա (2): 4. Հաճելի, ախոր-ժեղի: Թուրում քըցած կուրկուտը լավ համ օնէ (Բ): 5. Բարեբեր, բախտավոր: Ըստարէ լավ տարէ յա (Բ): 6. Խելացի, խելոք, խելամիտ: Կընէգը ասմա.- Լ՛ մարթ, լավ խօսկ ըս ինք՝ կալլալ, մըճտըտ

պահէ (2): 7. Պարզ, արեւոտ, ջինջ: Հա-վան ըսօր լավ ա (Բ): 8. Ազնիվ, հավա-տարիմ, անխարդախ: Լավ հընգէրը ամմէն պարիկամա լավ ա (2): 9. Առատ, շատ: Թուրույին տարեն լավ ցօրէն ա տըճնում (2): 10. Իր պարտականու-թյունները բարեխղճորեն՝ պարտաճա-նաչությամբ կատարող: Ըտըրան էլ էրկու լավ ծօքըն ա ինում (2): 11. Գեղե-ցիկ, գեղակազմ: Լավ ջան օնէ (Բ): 12. Առողջական դրությունը բարվոք՝ ապա-քիսված՝ ապաքիսվող: Դօխտուրը ա-տում ա.- Արխային քըճեք օտն, հիվան-դը էն ա լավ (2): 13. Ըստ որակի՝ քանա-կի՝ չափի են՝ գոհացուցիչ: Լավ ըշխա-դում ա, մին տըռնանը յըճտը կամ (2): 14. Ուժեղ, սաստիկ: Մին լավ սիլլա յա տամ, ըտըրա աշկէրը օգում ա, թա տոնս տըճնա (2): 15. Շահավետ, ձեռնտու: Ըտըրանք լավ առըտօր ըն անում (2): 16. Արտահայտիչ, տպա-վորիչ: Դօրուց Սուրենը լավ ա խօսում, ըտըրա հըճտէ միշտ ուրան ըն թամադա տինում (Բ): 17. Եռուն, բորբոք, տաք, թեծ: Զըրսընքեն էն լավ վախտը Պուղին Նի յա մընում (2): 18. Ծիշտ, տեղին: Լավ ըն ասալ՝ լըվօթունը ըրա, քըցի ծօվը, ծոկունը վեր գիղա վուչ, Աստուծ կըգիղա (ՆԱԲ, 37): 19. մ. Կատարե-լապես: Էտ ախճիգը օտնը լավ թիմիգ-ցընում ա, աման-չաման լըվանում, ինքը փիրդին քըմակէն կօղը կենում (2): 20. Արտահայտում է հեզանք, արհամարհանք, ծաղր, դժգոհություն: Արշամը լավ կօրծու յըրա յա, օրը մին հաց ա ըշխադում (2): 21. Արտա-հայտում է համաձայնություն, հավանու-թյուն: -Մարուսա, ըրոգոնը կըվաւ, պատառ գըրոնց անինք՝ Լավ, Մար-գուշա (Բ): 22. Արտահայտում է պայման. եկթադրենք՝ ընդունենք, թե ճիշտ է: Լավ, քիսամ ըս, դիւզ ըս անում, պա քու հնր վեր մըճնէ, հու վա՛ թըղլական (2): 23. գ. Մոտիկ՝ հարազատ անծ (գործած-վում է հատկապես հայրիցանքներում եւ անէծքներում): Լավըտ թաղիմ (Բ):

- Լավ ա - 1. Շատ բարի, թող այդպես լինի: Հնրը ասում ա,- Լավ ա, թօղէ կա, տըճնամ հինչ ա օգում (2): 2. Գործած-վում է պայմանի նախադասության համար իբրեւ գլխավոր մաս (ետադաս), երբ սրանց հաջորդում է մի այլ ժխտա-կան պայմանի բարդ նախադասություն: Թաքավերըն ասում ա.- Թա կըկարիս մին օրումը իմ պալատէն նըման մին պալատ շինիս, լավ ա, թա կարիս վէչ, կըլօխըտ կըկըտրիմ (2): 3. Գերադասելի է, ավելի լավ է: Հնրը ասմա.- Լավ ա քիսիս վէչ, հավան փիս ա (2):

- Լավ ա ազադ չուրըքթաթ տաս, կանց ըըըշկին փախչիս - Ազատությու-նը գերադասելի է՝ անկախ հանգա-մանքներից:

- Լավ ա ասին՝ կ'էշ ա, կանց ասին՝ էշ ա - Լավ է տգեղ համարվել, քան՝ հիմար:

- Լավ ախճիգը օխտը տըղա ան-Կարետորը ոչ թե տղա ունենալն է, այլ լավ զավակ ունենալը (հատկապես ա-տում են աղջիկ ծնվելու դեպքում):

- Լավ ա հիվանդ ինիս, կանց հիվանդատար - Հիվանդատերը՝ հիվան-դին խնամողը ավելի է նեղվում՝ չար-չարվում՝ տանջվում, քան հիվանդը:

- Լավ ա մարթին աշկը տոնս կա, կանց անումը - Մարմնապես հաշմվելը գերադասելի է վարկաբեկվելուց:

- Լավ աշկալ յէշիլ - տեն Լավ յէշիլ:

- Լավ ա վըճնըտ ընջօտած արկաթ Նի մըննէ, կանց սը՛րտըտ՝ ծանդըր խօսկ - Մարմնական վնասվածքը գերա-դասելի է խոսքով վիրավորվելուց:

- Լավ ա տըճալ - Տեղին էր, նրան այդ էր արժան: Ասում ըն՝ էն կօղ Ան-մանդին տոկումումը ըսպանալ ըն, լավ ա տըճալ, ինքը շատ մարթու օտն ա քանդալ (2):

- Լավ ա տըռնանը շօնը ինիս, կանց տանը կուճուրը - Տան փոքրի չարչա-րանքը՝ ուրիշներից կախվածությունը մեծ է:

- Լավ արագ չըտըճնալ - Գործերը ձախողվել: Հաթի, էտ խէ քէթըտ կախ ը՛ս ըրալ, էլիա լավ արագ չը՛ս տըճալ (Բ):

- Լավ գիղան - Հաշվի առ, նկատի առ: Այ հայեր, լավ գիղացեք, թօրքը վեր վըճնէլ յէլ տըճնա, մին ա, էլիա թօրք ա մընական (2):

- Լավըն էն ա - տեն Լավ ա (3):

- Լավը թըվալ - Հաճելի լինել: Ըստու-ծու լավըն ա թըվում, հըրամանք ա տամ, վեր ըղօնէգնէն սօրի ըն (ԱՎ, 64):

- Լավ ըմ անում (նաեւ այլ ժամա-նակներով ու դեմքերով) - Ես այդպես եմ ուզում, իմ գործն է, ոչ մեկը իրավունք չունի խառնվելու: Տըղան ասմա.- Լավ ըմ անում, իմ ծիս ա, հինչը օգիմ, կանիմ (2):

- Լավ ըս անում - Սպառնական արտահայտություն՝ ոչինչ, ես քեզ ցույց կտամ: Մարթը կըգընըվում ա կընգանը յըրա, թա.- Լավ ըս անում, հնընթ կըքինինք օտն...(2):

- Լավ հընգէրըն էն ա, վեր կօխկէն ճըկըռում ըս, քաքում, ասում չի՝ պա-տառ տէն կաց, վըճտ ա կամ - Լավ՝ հա-վատարիմ ընկերը դժվար պայմաննե-րում է իր ընկերասիրությունը՝ նվիրվա-ծությունը ցուցաբերում:

- Լավ հոնձ անօղը սամավ էլ հոնձ կանէ, կամսավ էլ - Շնորհքով՝ իր գործին քաջատեղյակ մարդը գործում է՝ անկախ ստեղծված խոչընդոտներից:

- Լավ յէջիլ - Մեկին՝ մի բանի սիրով վերաբերվել, ուշադիր լինել, ամեն կերպ օգնել՝ օժանդակել՝ խնամել: *Խօրթ մարդ էտ խօսնը լավ ար յէջում* (2):

- Լավ յըճըն լիւծին տակէն կըրվա - Իսկությունը գործով է պարզվում:

- Լավ պէնը կուրջիլանը յըճըն ա մըղափիւնըտ կ'ամ - *տէն* Կօրած տի-նակէն կօթը վըճկէ կինի (ԿՕՐԶԻԼ-ի տակ):

- Լավ վըճըն չըլնալ - Մեկից՝ մի բա-նից վատ բան սպասվել, կասկածելի՝ վտանգավոր երեւալ, լավ վախճան չսպասվել: *Ապան բէդէրը սըղալում ա, թա.- Զէ, բալա, էս թաքավէրին անա լավ վըճտ չի կ'ամ* (2):

- Լավ տըճան փըռնէ/փըռնըցընէ - 1. Զարմար տեղից սկսել, նպատակին ուղղել: *Կընէճը թա.- Մ' մարթ, լավ տըճան ըս փըռնալ, ըտի էլ խօսնէ* (2): 2. Զարմար առիթը գտնել: *Տըղան լավ տըճան ա փըռնում, ըխճըկանը փըխճը-ցընում* (2): 3. Թույլ՝ խոցելի տեղը գտնել: *Շինացէք՝ նախագէն լավ տըճ-դան փըռնըցընում ըն, բադէրը կէս-կէս անում* (2):

- Լավ տըճը ըռուշվաթ տօ՝ նի՝ քըցի, փիս տըճը ըռուշվաթ տօ՝ տոնս քըցի - Կաշառքով հնարավոր է ամեն ինչ հա-ջողեցնել:

Լավ օր - Երջանիկ կյանք, ուրա-խություն: *Մարթ կա՝ հանրոր տարէ ապըրում ա, ամմա լավ օր չի տըճ-ս-նում* (Բ):

ԼՄՎ - տէն ԼՍՎ:

ԼՍՎ-ԼՄՎ - Շատ լավ: *Լավ-լավ 2օրէր ա կ'ընում* (2):

ԼՍՎ-ԼՄՁԱԹԻ - մ. Զիանալի՝ հաճելի կերպով: *Լավ - լանգաթի քըճի ըրէնք՝* (Բ):

ԼՍՎ-ՓԻՍ/ԼԵՎՈՓԻՍ/ԼԻՎՈՓԻՍ - մ. 1. Որեւէ կերպ, մի կերպ, այս կամ այն կերպ: *Լավ-փիս ապըրում ընք, թանքի կըռնէճ չինի* (Բ): 2. Լավ թէ վատ, ինչպէս էլ լինի, ինչպիսին էլ լինի: *Մացակը ասմա.- Ըրադէն լավ-փիս չի ինում, ինում ա շատ, յա խըրէճ* (2): 3. Ինչ որ է: *Տըղան մօրը ասում ա.- Լավ-փիս էս ա իմ կընէճըս* (Բ):

ԼՍՎ - ՕՍՍԼ - տէն ԼՍՎ - ՓԻՍ:

ԼԵՅԱ/ԼԵՅԱ/ԼԵՅԱ/ԼԻՅԱ/ԼԻՅԱ - մ. 1. Միայն, լոյ: *Թաքավէրը ասում ա.- Լըհա յըճ ըմ մէխկ, վեր ըտի տըղա օնիմ* (2): 2. Ուղիղ, իսկ եւ իսկ: *Ճըրտըրօցուց էլ լըհա ըտի նախագա յա իլնալ հարկավէր*

(Բ): 3. Ժամանակ ցույց տվող բառերից առաջ դրվելով՝ ցույց է տալիս անմիջա-կանություն: *Լըհա էտ քըշէրըն էլ ըտըրանց փըսակում ըն* (Բ): 4. Տեղ ցույց տվող բառերից առաջ դրվելով՝ ցույց է տալիս այդ տեղին շատ մոտիկ գտնվելը՝ կատարվելը: *Լըհա էտ ըխալիրին քըշտէն էլ կըխտարը մօրթում ըն, խըրավում* (2): 5. Արտահայտում է մի գործողության անմիջապես հաջորդելը մի այլ գործողության: *Տըղան քիննալ ա էտ շէնք քըթէնըմ, տէնըմ լըհա հարթնը տիրնալ ըն ծիլին յըռն, վըճ տանին* (ՆԼՂԺԲ, 104): 6. վ. Կարծես, թվում է թէ... *Էտ խօ-խան հանց խօսում ա, լըհա մըճ մարթ ինի* (Բ):

- Լըհա ընդի - Առանց որոշ նպա-տակի, առանց մտադրվելու, առանց որեւէ դիտավորության, հենց այնպէս: *Էտ թաքավէրին էլ խասյաթ ա ինում, 2օրէրը փօխում ար, տոնս կ'ամ լըհա ընդի շօռ կ'ամ քըղաքումը* (2):

- Լըհա վեր - Մի բան անելուն՝ լինե-լուն պէս, հենց որ: *Լըհա վեր ծանքը ծան-քում ա, Սոտումուն դային չինը յըճ ա օնում, քիննալ արտը* (2):

ԼԵՅԼԵՅԱ - տէն ԼԻՅԼԻՅԱ:

ԼԵՅԼԵՅՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ԼԻՅԼԻՅ-Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԼԵՅԼԵՅՕՍ - տէն ԼԻՅԼԻՅՕՍ:

ԼԵՅԼԵՅՕՑ - տէն ԼԻՅԼԻՅՕՑ:

ԼԵՎԱՄԱՐԹ/ԼԻՎԱՄԱՐԹ - տէն ԼԵ-ՎԱՄԱՐԹԻ:

ԼԵՎԱՆԱԼ/ԼԻՎԱՆԱԼ (գրք. լաւանալ)

- չք. 1. Լավ դառնալ, որակավոր դառնալ: *Կաշին բիջնրում ըն, լըվանում ա* (2): 2. Ապաքինվել, բուժվել, առողջանալ: *Վըրսկան Ավէրը էս ըսլանէն կաթնը տանում ա, թաքավէրը խըմում ա, լիվանում* (2): 3. Արտաքին տեսքով գե-ղեցկանալ: *Յուռին պատառ քուքացալ ա, լըվացալ, առաջ շատ ա իլնալ կէշ* (Բ): 4. Բարեկարգ դառնալ: *Ղարաբաղա հըղըցկընէն միհէնք լըվացալ ա* (Բ): 5. Բնավորությամբ՝ վարք ու բարքով լավ դառնալ, ազնվանալ: *Չար մարթ ա իլնալ Սէրօփը, փըսակվալ ա, լըվացալ* (Բ): 6. Եղանակը պարզել: *Յավան վեր լըվա-նում ա, Ալիշան ծին նըստում ա, քինում բաղը* (2): 7. Կենսամիջոցները առա-տանալ, ապրուստը բարվոք դառնալ: *Միհէնք գանքը լըվացալ ա, առաջ էն ընք իլնալ ամմէն հինչու հասըրաթ* (Բ): 8. Փոխ-հարաբերությունները սերտանալ՝ մտերմական՝ բարեկամական դառնալ: *Ըտըրանք հէնք տարէ յա՝ ուրոր անա խըռալ, միհէնք ա, վեր ուրոր նըհըճտ լիվացալ ըն* (Բ):

ԼԵՎԱՄԱՐԹԻ/ԼԻՎԱՄԱՐԹԻ - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ: - Լըվմարթի անէ/շինիլ - Մեկին ուրիշի մոտ բարեկամ ներկայացնել: *Էտ կընէճը հանց անում ա, թաքավէրին քըշտէն ուրան ախաօրը լըվմարթի յա շինում* (2): - Լըվմարթի ինիլ/տըռնալ - Ուրիշի արած լավությունը իրեն վերագրելով, հաճախ նաեւ ուրիշին փնտելելով՝ իրեն բարեկամ ներկայացնել, մեկի մեջ բա-րեկամի համարում ստեղծել: *Մարթին փուլէրը պիժէնում ա քըվօրցը, լըվմ-մարթի տըռնում* (Բ): ԼԵՎԱՑ(Ը)ՆԵԼ/ԼԻՎԱՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. լաւացուցանել) - նք. ԼԵՎԱՆԱԼ-ի: ԼԵՎԱՓԻՍ - տէն ԼՍՎ - ՓԻՍ: - Լըվմփիս անէ - Ջոկել, ընտրել: *Տըղան լըվմփիս ա անում, էտ հըրսըն-քէն ամմէնաղաշանք ըխճըկանը փըխ-չըցընում* (2): ԼԵՎԱՐԹԻՆ/ԼԻՎԱՐԹԻՆ (գրք. լաւու-թիւն) - գ. 1. Լավ լինելը: *Կօրծէն լըվօ-թունը կօրծ ընօղան ա* (2): 2. Բարի արարք, բարեգործություն, օգնություն: *Սադանէքը լօխ բիրանդի էտ տըղէն դաշանք, պըղատանք ըն անում, թա.- Մըճ ըզադէ, հինչ լիվօթուն ասէս, կա-նէնք* (ՆԼՂԺԲ, 15): - Լըվութունէն տական տոնս կ'նալ - 1. Արած բարությանը բարությանը պա-տասխանել, լավության դիմաց փոխա-տույց լինել: *Յըմբանցին քժմանք ըրալ Յէղուշին բաղը պիհից, Յէղուշն էլ լըվութունէն տական տոնս յըճալ, մին հընդիշկա իփից, դարկից* (2): 2. Կա-շառք խոստանալու արտահայտություն: *Տիկրանը քինում ա սուդին կօշտը, թա.- Մատաղ ինիմ քըճ, տըղէս ըզադէ, լըվմ-թունէտ տական տոնս կըկամ* (2): - Լըվութունու տակէ չըմընալ - տէն Լըվութունէն տական տոնս կ'նալ: - Լըվութունը ըրա՛, ճուրը քըցի՛, տակ չանէլ - Լավությունը՝ բարեգործությունը չի մոռացվի՝ կփոխատուցվի: - Լըվութունը իրը՛սավը կ'նալ/տալ - Երախտիքը հիշեցնելով՝ բարոյապէս ճնշել, ամաչեցնել: *Սաղ գանքումը Սէ-լիքսէթը հիըրվանէն մը՛հըճտ լըվութուն ա ըրալ, ամմէն դօնում էտ լըվութունը իրը՛սավըն ա կ'ամ* (Բ): - Լըվութունը մըննան քըցիլ - Երախ-տամոռ գտնվել: *Յու վեր ուրան մօրը լըվութունը մըննան քըցում ա, ընդըրա մէխկ ա մարթ ասէլը* (2): - Լըվութունը քըթըծըկէրավը տոնս ածել - տէն Լըվութունը իրը՛սավը կ'նալ: ԼՌԻՍ/ԼՌԻՍ² (գրք. հիւս) - գ. Այն, ինչ որ հյուանելով է պատրաստված, հյուս-ված բան: *Այան մին լիւս ըվիլիւկ ա իփիւմ, մըզոնկ շինում* (2):

ԼԵՎԱՄԱՐԹԻ/ԼԻՎԱՄԱՐԹԻ - Գոր-

թուրքերեն թանափը, էրկու լիզոն պիրում (2): 10. Ջանգի մեջ կախված մետաղյա ձող, որով հարվածելով պատերին՝ հնչեցնում են զանգը: Յըխծուն զանգին լիզոն տոնորքը ըն տամ, լոխ քունքհարամ ըն ինոն (2): 11. Բարակ երկար կաշի, որ դրվում է երեսի կողմից կապեր ունեցող կոշիկի վերին ճեղքվածքի տակ: Վընըմանեն լիզոն ծիք ա տամ, քուդերը կապում (2): 12. Լեզվի նմանություն ունեցող երկարավուն ձգված բան: Կըրակեն լիզոն փիչին ծակավը տոն ա կամ (Բ):

- Լիզվա կըտըր(վ)ել - Սաստիկ վախենալուց՝ երկյուղից են պապանձվել՝ խոսելու ունակությունը կորցնել: ... Լիզվա կըտըրում ըն, չօքում, մին թանհրավ կըմկըմամ (ԱԱ, 37):

- Լիզվան թոխտ յըր օնել - Մեկի ասածը՝ խոստացածը գրել ու ստորագրել տալով՝ պահել՝ հետագայում ապացուցելու համար: ... Պահ ա տաս, լիզվան թոխտ յոր ունես, վեր ուրան տըղան տըմնա տըսնըթ տիրեկան, հորը փուկերը յոր օնել (ԱԱ, 65):

- Լիզվան թոխտ տալ - Իր ասածը՝ խոստացածը գրել ու ստորագրությամբ վավերացնել: ... Մարթը լիզվան թոխտ ա տուվալ, վեր էշին մաշկեն ծանդըր պեռ չի տինանկան, ամմեն օր բօլ-բօլ կնրի յա տըլական (ԱԱ, 88):

- Լիզվան խըդճ - Ճարտար՝ սուր լեզու չունեցող, խոսելու շնորհքից զուրկ: Լիզվան խըդճ մարթը էս դարըմըս կարել չի ապրե (Բ):

- Լիզվավը հավք/քըջեղակ փըռնել - 1. Ճարտարախոս լինել, գեղեցիկ խոսել: Յէփրեմը լիզվավը հավք ա փըռնում, հու քինամ ար խընըմախօս, սըհըտը տանում ար (2): 2. Ստախոս՝ սնապարծ լինել: Իզեն լիզվավը հավք ա փըռնում, ամհա վեշ մին պեն կարում չի անել (2):

- Լիզվավը չըրըխկըցընել - Կտրուկ խոսել՝ պատասխանել: Յու խօսում ար, ինքը լիզվավը չըրըխկըցընում ար (2):

- Լիզվավը օխծը պինան տոն օնել - Շատ ճարտարախոս եւ շողոքորթ լինել: Յէրեմը լիզվավը օխծը պինան տոն օնել, ըտըրա հըտէ յա ըտի հըրուտացալ (Բ):

- Լիզվատ քըրեհ ըն օգում - Յանդիմանական արտահայտություն՝ ուղղված քչախոս՝ լռակյաց անձին, հատկապես երբ ցանկանում են նրանից ուրեւե բան իմանալ: Լիզվատ քըրեհ ըն օգում, խէ ասում չըս, տըմնանը՝ հինչ ա իլնլ (Բ):

- Լիզվին բօզը կընգանը բօզան փիս

ա - Բամբասանքը՝ զրպարտանքը անբարոյականությունից վտանգավոր է:

- Լուզվին գամ տինիլ - 1. Լռել, չխոսել: Լօխ խօսում ըն, ինքըն էլ լիզվին գամ ա տինում, նըստում (2): 2. Լռեցնել: Ափանրիմ Այդին, վեր կըրըճալ էտ լիզվանէզ կընգանը լիզվին գամ տինի (Բ):

- Լիզվին գօռ անել/տալ - Աշխատել շատախոսությամբ՝ ճարտարախոսությամբ ազդել՝ համոզել: Էտ կընէզը հիշկան լիզվին գօռ ա տամ, կարում չի մարթին հըմօզէ (2):

- Լիզվին թէթ անել - տեն Ըռըխեն թէթ ասել (ԸՌԸԽ-ի տակ):

- Լիզվին կապերը կըտօրել/քանդիլ - Խոսելու ազատություն ստանալ, համարձակ՝ սանձարձակ խոսել: Առաջվա հարթները պիրընեն պեցալ չըն, թա մին պեն խօսին, մըհէնգվա հարթները լիզվին կապերը կըտօրած ըն հարթըն քինամ (Բ):

- Լիզվին կըծածը օխծը կըծել չի - Խոսքով հասցրած վիրավորանքը շատ ազդու է:

- Լիզվին պըթկեն ինիլ - Սի մոռացված բառ՝ անուն հիշողության մեջ գալ ու անհետանալ, հիշելու մոտ լինել (միայն առաջին դեմքով): Յանեսը ա-տում ա.- Վէզիրըն ապըրած կենա, էն ա լիզվիս պըթկեն, ամմա կարում չըմ մըտըն քըցիմ (2):

- Լիզվին տալ - 1. տեն Լիզվին գօռ անել: 2. Անտեղի խոսել, շաղակրատել, շատախոսել: Խըրէզ լիզվիտ տօ՛, գնիլնա տանում ըս (Բ):

- Լիզվին տական տոն պըծընել - Անգուշաբար՝ անգիտակցաբար որեւե բան՝ գաղտնիք ասել: Մէսոփը խըմած քինամ ա շէնը, հունց ա պըտահում՝ կընգանը ասած սէկըտըր լիզվին տական տոն ա պըծընում (2):

- Լիզվին տակեն վըսկըմ/փօշ չինիլ - Անարգել եւ առանց հաշիվ տալու՝ մտածելու խոսել: Ընդըրա լիզվին տակեն վըսկըմ չի կա, հինչ օգում ա, ասում ա (Բ):

- Լիզվին տակէ քարերը վեր ածել - տեն Լիզվին կապերը կըտօրել:

- Լիզվին տարը ինիլ - Իր ասելիքն իմանալ, խոսելիս չափը չկորցնել՝ զգույշ լինել: Ամմեն մարթ բիդի ուրան լիզվին տարը ինի, վեր խըտուրու-մըտուրու խօսէ վէշ (2):

- Լիզվում փանգա՛ր - Ճարտար լեզու ունեցող, ճարտարախոս: Լիզվում փանգա՛ր ախճիգ ար թանգզն հարթըն (Բ):

- Լիզվու տակ մընալ (հաճախ գործածվում է ժխտական ձևով) - Պատաս-

խան չկարողանալ տալ, վիրավորանքը կուլ տալ: Ըսկէսուրը անէսկ ա տամ, հարթըն էլ լիզվու տակ չի մընում, ջօղաբը տամ ա (2):

- Լիզու ածել - Խնդրել, աղաչել: Վեր շատ լիզու վա ածում, թաքավերը հըրամանը ա տամ, վեր տըղեն պեց թօղին (2):

- Լիզու առնել - տեն ԼՈՒԶՎԸՎԷՐՎԷԼ:

- Լիզու թափել - 1. տեն Լիզվին գօռ անել: 2. տեն Լիզոճ ածել:

- Լիզու ինիլ - Խոսելու շնորհք ունենալ, լեզվանի լինել: Խընըմախօս քինօղեն վեր լիզու չիլնլ, կօրծը ամնլ չի կնլ (2):

- Լիզու-լիզու ինիլ - տեն Լիզու ածել: Շըտերը լիզու-լիզու յըն ինոն, դանչանը անում... (ԱԱ, 25):

- Լիզուն բնկընլ տըմնալ - Ոգետրվելուց՝ հարբելուց են սկսել ազատ՝ համարձակ՝ ճարտար խոսել: Փըսացուն վեր հանրիում ա, լիզուն բնկընլ ա տըմնում (2):

- Լիզուն գըրնլ տինիլ - Որեւե բան խոստանալ, բայց չկարողանալ անել: Յարը ատում ա.- Մ՛ շան տըղա, վեր կըրըլան չըս անիս, նըհախ տըղան լիզոն հօր ըս գըրնլ տիրնլ (2):

- Լիզուն գիդնլ - տեն Լիզուն կըխու ըղնել:

- Լիզուն դըմաղան կենալ - տեն Լիզվա կըտըր(վ)ել:

- Լիզուն գօռնել - տեն Լիզվին գօռ անել:

- Լիզուն էլ վեր ինի վէշ, քաշ-քըջեղակ յըրա կըտան, տանին - Ասում են շաղակրատ ու ինքնահավան, բայց ձեռքից բան չեկող մարդկանց մասին:

- Լիզուն երկան - 1. Ըմբոստ՝ համարձակ խոսող: Լիզուն երկան կընգանը ճար չի ինիլ (Բ): 2. Մեկին նախատելու, մեկի մոտ մեծախոսելու՝ պարծենալու իրավունք ունեցող, խոսելու տեղ ունեցող: Յարթըն համ դաշննգ ար, համ հարուստ, ըտըրա հըտէ յար ըսկէսվօրը քըշտեն լիզուն երկան (2):

- Լիզուն երկու անել - Պատասխան տալ, հակաճառել: Սիմօնը թա.- Յանկօ, վեր իծծուն մանէթ տաս, էլ լիզու երկու չըմ անել, ծիս քը՛գ կըտամ:

- Լիզու նըհաշ տալ - տեն Լիզուն տոն օնել:

- Լիզուն ըրկուտակել - տեն Լիզուն կըռ անել:

- Լիզուն իրկընանալ - Յանդուգն՝ համարձակ խոսել, այդպես խոսելու պատճառ՝ իրավունք ունենալ: Թամառեն լիզուն իրկընացալ ա, հինչ ա տըղեն տիրնլ ըն գուդապէտ (Բ):

- Լձգհն իրկընցընել - տեն Լձգհն իրկընանալ: Մարյանը լձգհն իրկընցըրալ ա, էլ առաջվա խըհոճը չի (Բ): 2. Խոսելու առիթ՝ իրավունք տալ: Սուդյան ախպորը լձգհն շենումը իրկընցըրալ (Ձ):

- Լձգհն խըզըտակալը տոնս օնել - Տանցել, չարչարել (հատկապես գործածվում է որպես սպառնալիք): Մարթը ասմա.- Զնլն ըշտըդ ըս, վեր քինինք տոն, լձգհն խըզըտակալը տոնս ըմ ունական (Ձ):

- Լձգհն խօդ տալ - Սկսել շաղակալալ: ճարտար խոսել: Ախճիգը վեր լձգհն խօդ ա տամ, պատրօնը մընամ ա գունաքար (Ձ):

- Լձգհն ծակը կօխել - տեն Լակը ծակը կօխել:

- Լձգհն՝ լակ-լակ, կըծխը՝ թակ-թակ - տեն Ըռըխը՝ լակ-լակ, կըծխը՝ թակ-թակ:

- Լձգհն ծըմծամել/ծըմծմօրել - 1. Ասելիքը պարզ՝ հստակ չարտահայտել, կցկտուր խոսել: Զօբանը լձգհն ծըմծամում ա, ըտըրանք վէջ մին պէն կըլխո չըն ըղնում (Ձ): 2. Ծշմարտությունը՝ իսկությունը չհամարձակվել ասել՝ ասելուց շեղվել: Նախագան ասում ա.- Լձգհն ծըմծամել մէլ, անէ, տըմսնամ՝ հուվա բաղը բաղալ (Ձ):

- Լձգհն ծըրավը տանել - Շիտակ խոսել: Դձգըմխա մարթը լձգհն ծըրավը կըտանել (Բ):

- Լձգհն կապ ըղնել/կապվել - Զուգմունքից, հարբելուց եւ լեզուն բռնվել, չկարողանալ կարգին խոսել՝ պատասխանել, կակազել, պապանծվել: Վըջ մին պէն կըրէյիս չի լնլ կարքէն ասէ, լձգհն կապ ար ընգալ (ԼԲԲ, 273):

- Լձգհն կապ քըցիլ - Մեկին լռեցնել՝ պապանծեցնել՝ խոսելու՝ պատասխանելու հնարավորությունից զրկել: Վէգիրը ճըղճըղամ ա, ըտըրանց լձգհն կապ քըցիլ (Ձ):

- Լձգհն կարճ - 1. Խոսելու իրավունքից զրկված, անհամարձակ խոսող: Լձգհն կարճ մարթ ա Զնրմբէրը, հու խօսում ա, ինքը տու ա անում (Բ): 2. Իրեն մեղավոր զգալով կամ մեկից կախված լինելով՝ խոսելու համարձակություն չունեցող: Շէնումը կուղթթուն ընօղէն հօրը-մօրը լձգհն շիննցուց քըշտէն կարճ կինի (Բ):

- Լձգհն կարճ կապել - տեն Լձգվին գլամ տինիլ:

- Լձգհն կըլխու ըղնել - 1. տեն Լձգհն քըթնալ: 2. Որեւէ բանի էությունը՝ հատկությունը իմանալ՝ հասկանալ, գործածելու ձեւն իմանալ: Արշակ դային քարէն լձգհն լալ ար կըլխու ըղնում (Ձ):

- Լձգհն կըծել - 1. Զանկարծակի գլխի ընկնել, հանկարծ մի բան հիշել: Թաքավերը էտ պէնը վեր ըսկանում ա, լձգհն կըծում ա, գհոդում ա, թա թաքուհին հինչու հըտէ յա քըցալ (Ձ): 2. Խոսելու միջոցին հանկարծ լռել: Ծըղ-ճըղամ ա, ճըղճըղամ, մին էլ բնորոշան լձգհն կըծում, էլ պէն չի խօսում (Ձ):

- Լձգհն կըռ/կըռպատ(լ)ի անել - 1. Մի բան ձեռք բերելու համար շողոքորթել՝ քծնել՝ խոնարհաբար խնդրել: Արտեմը էնքան լձգհն կըռ ըրալ, մինչը վեր նախագան բուստընատըդ տուվալ (Ձ): 2. Ասելիքը դիտմամբ ձգձգել: Արչը ասմա.- Մարթ ախպեր, լձգհն կըռ մէլ անել, անէ, տըմսնամ հինչ ըս օգում (Ձ):

- Լձգհն կըռքընէրէն տակէն պահել - 1. Իրեն զսպել եւ չխոսել, լուռ մնալ: Էտ կընէգը հիշկան անում ա, կարում չի լձգհն կըռքընէրէն տակէն պահէ, խօսում ա (Ձ): 2. Գաղտնիքը պահել, գաղտնապահ լինել: Արիսակ աքերը մարթին ասածը շենավը մին ըրալ, կարից վէջ լձգհն կըռքընէրէն տակէն պահէ (Բ):

- Լձգհն կըռճանալ - Մեղավոր լինելու՝ իրեն մեղավոր զգալու պատճառով ազատ՝ համարձակ չկարողանալ խոսել: Էտ կուղությունանը յըտը Մնրմնր բաջուն լձգհն կըռճացալ (Ձ):

- Լձգհն կըռճըցընել - 1. տեն Լձգհն կըռճանալ: Զինչ ըս լձգհն կըռճըցըրալ, հարթն ա, լի, փախալ ա, փախալ ա (Ձ): 2. Մեկին կաշկանդել, այնպիսի վիճակի հասցնել, որ չկարողանա ազատ՝ համարձակ խոսել: Տըղէն տնրմն ըղնելը Բալաքէգին լձգհն կըռճըցըրալ (Բ):

- Լձգհն կօլ տալ/կօլ քինիլ - 1. Զամրանալ, պապանծվել: Օշափը վեր ճըղղամ ա, ըխճըկանը լձգհն կօլ ա քինամ (Ձ): 2. Ընկնավորության նոպա ունենալ, երբ լեզուն հետ գնալով փակում է շնչափողը, եւ հիվանդը սկսում է խեղդվել: Խօխան լձգհն կօլ ա տամ, կիպտում, մարը քըթօլը քըցիլ ա պերանը, վեր լձգհն տոնս օնել (Ձ):

- Լձգհն շաղվել - տեն Լձգհն կապ ըղնել:

- Լձգհն շան վըռ ա ծակում - Ասում են սուր լեզու ունեցողների մասին: Զարթընը, հինչ հարթնը, լձգհն շան վըռ ա ծակում (Բ):

- Լձգհն շըփօթ տանել - տեն Լձգհն կօլ քինիլ (1):

- Լձգհն չըրչարել - տեն Լձգվին տալ:

- Լձգհն չուրանալ - տեն Լձգհն ցըմաքել:

- Լձգհն պատ կ'նլ - Մի բան ասել կարողանալ՝ հանդգնել՝ համարձակվել (հատկապես գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): Էտ տըղան վագ ա տամ պալատը, ամմա լձգհն պատ չի կամ ասէ, վեր թաքավերին տըղէն ըսպանալ ըն (Ձ):

- Լձգհն պէնվալ/պէն ըղնել - տեն ԼՈՒԶՎԵՐՎԵԼ:

- Լձգհն պըտըպատ անել/քըցիլ - տեն Լձգհն կըռ անել:

- Լձգհն պըրանել - Խոսքը՝ խոսակցության նյութը փոխել: Տըմսնում ա, վեր պէն չի ամնլ կամ, լձգհն պըրանում ա (Ձ):

- Լձգհն պիրանումը դնող անել - Երկար համբուրել: Յըս ախճիգ ըմ, նագ կանիմ, լձգհն պիրանումը դնող կանիմ (Ձ):

- Լձգհն պիրանումը չուրանալ/ցըմաքել - տեն Լձգհն ցըմաքել:

- Լձգհն պինը կօխել - տեն Լակը ծակը կօխել:

- Լձգհն սօր - Սրամիտ, սուր՝ խայթող՝ ծաղրող լեզու ունեցող: ...Մին շատ լձգհն սօր, խէլունք տըղա յա ինըմ, ինքըն էլ ծուկնը փըռնող (ԶԺԶ, V, 78):

- Լձգհն տեմ ըղնել - տեն Լձգհն կապ ըղնել:

- Լձգհն տըմտ ա ծակում - տեն Լձգհն շան վըռ ա ծակում:

- Լձգհն տըկըռքիան պուք տալ - Սպառնալիքի արտահայտություն՝ եթե խոսես՝ գաղտնիքն հայտնես, լեզուդ արմատից կպոկեմ: Կուղէրէն մըծը ասում ա.- Զու էս պէնը մինին ասից, լձգհն տըկըռքիան պուք կըտամ (Ձ):

- Լձգհն տոնս օնել - 1. Լեզուն հանելով՝ ցույց տալով՝ մեկին ծաղրել: Զնլն էրկու օրվա հարթն ա, ուժժէ լձգհն տոնս ա օնում ըսկէսվօրը յըրա (Բ): 2. տեն Լձգհն ածել:

- Լձգհն ցըմաքել - տեն Թըքը (պիրանումը) չուրանալ:

- Լձգհն ուրնան պահել/քաշիլ - 1. տեն Լձգվին տարը ինիլ: 2. Լռել, չխոսել, չպատասխանել: Մարթը հիշկան ուշունց ա տամ, կընէգը լձգհն ուրնան ա պահում (Ձ):

- Լձգհն փաթ ըղնել/փըռնըվել - տեն Լձգհն կապ ըղնել:

- Լձգհն փըսնել - տեն ԼՈՒԶՎԵՐՎԵԼ:

- Լձգհն փուչիգան մօտել - Անգաղտնապահ: Կընանուցը լձգհն փուչիգան մօտել յա, ամմէն պէն բիդի ասիս վէջ (Ձ):

- Լձգհն փըռնել - տեն Լձգհն պատ կ'նլ:

- Լնդհն փորը ըղնէ/քըցիլ - տեն Լնդվա կըտըր(վ)էլ:

- Լնդհն քախծըր - Քաղցրախոս, շողոքորթ: Լնդհն քախծըր կընգանը կործէրը առաջ կըքիկի (2):

- Լնդհն քըթէնալ - տեն Լնդհն կըլխու ըղնէլ:

- Լնդհն քըխծըրցընէլ - Առակներով՝ ասացվածքներով՝ գեղեցիկ արտահայտություններով խոսել: Դերվիշը լնդհն քըխծըրցընում ա, լոխ ըսկըսում ըն ըսկանալը (2):

- Լնդհն քոր կ'նալ - Խոսելու, որեւէ գաղտնիք՝ ոչ պատշաճ խոսք ասելու ցանկություն զգալ: Վէր պատառ էլ կենում ըն, Մուրադը, լնդհն քոր ա կամ, էլ կարում չի տու անէ (2):

- Լնդհն պինըցընէլ - տեն Լնդհն թափէլ:

- Լնդհն լալէզ՝ մընա/լալկըվէ - Ասում են որեւէ վատ բան հայտնելուց՝ արտահայտելուց առաջ կամ հետո: Լնդհն լալէզ մընա, ասում ըն՝ Սումբաթը քէնուն սիրականըն ա (Բ):

- Լնդհն տըմնալ - Մեկի փոխարեն խոսել՝ ներկայանալ: Խէլնըք ախպէրը վէր ըսի լնդվա կըտըրում ա, պըլ ախպէրը լնդհն վա տըմնում, թաքավէրին լոխ քաթ անում (2):

- Լնդհն քըթէնալ - Մեկի հետ մտերմանալ՝ համաձայնության գալ: Ըսի հըրթընսկէտուր իւրիւր նըղիտ լնդհն լըն քըթէնում, մին տըղ ապըրում (2):

ԼՈՒԹ (թըք. *lüt*) - ած. 1. Աղքատ, նյութական միջոցներից զուրկ, տկուր: ...խանէրը մէզ թըլանալ ըն, անհատ մընացալ ընք լութ (2): 2. Դատարկ ձեռքով, դատարկաձեռն: Էտ մարթը հըմանցում ա լութ քիկի իւրանց տոն (2):

ԼՈՒԹԸԿՕՍ/ԼՈՒԹԿՕՍ/ԼԻԹԸԿՕՍ/ԼԻԹԿՕՍ - տեն ԼՈՒԹ:

ԼՈՒԹԸԿՎԶԻ/ԼՈՒԹԿՎԶԻ - տեն ԼՈՒԹԸԿՎՐԻ:

ԼՈՒԹԸԿՎՐԻ/ԼՈՒԹԿՎՐԻ - մ. Լոթու նման, լոթու պէս: Թաքավէրին տըղան իւրան լութըվարի յար պահում (2):

ԼՈՒԹԻՅԱՆԱ/ԼՈՒԹԻՅԱՆԱ - տեն ԼՈՒԹԸԿՎՐԻ:

ԼՈՒԹԻՅՈՐՈՒՆ - տեն ԼՈՒԹՈՐՈՒՆ:

ԼՈՒԹ-ԼՈՒԹԸԿՕՍ - տեն ԼՈՒԹ(1):

ԼՈՒԹ-ԿԱՄԲԱՐՈՂԻ - տեն ԼՈՒԹ(1):

ԼՈՒԹԿՕՍ - տեն ԼՈՒԹԸԿՕՍ:

ԼՈՒԹ-ՄԱՄԱՅԻ(Ն) - տեն ԼՈՒԹ(1):

...Յէվանը, պէնը լոխ փուլընաս ա, տափէրը ծէքան ինք ըն ունէս, թուղէս լութ-մամայի (ՅԺՅ, V, 296):

ԼՈՒԹՈՐՈՒՆ/ԼՈՒԹՈՐՈՒՆ/ԼՈՒԹԻՅՈՐՈՒՆ/ԼՈՒԹԻՅՈՐՈՒՆ - գ. Լոթի լիւնէլը, լոթիի հատկությունը: Կօղը իւրան

կուղթթունըն ա անըմ, լոթին իւրան լոթթունը՝ մարթին ասած թանիրնվը... (ԼՂԲ, 374):

ԼՈՒԼ (հ.ե. **lol-* (օրորել) - ած. Սաստիկ գինով՝ հարբած: Մարդիորոսը խըմած, լուլ տըմած, կամ ա մըռատօնը (ՆԱԲ, 102):

- Լնլ կըտըրէլ - Սաստիկ գինովալալ՝ հարբել: Յիկ ղէր դալնթ կանար կէրած-խըմած, լուլ կըտըրած, ժամին մըղակալը նի մըննար (ՋՏ, Բ, 154):

ԼՈՒԼԱ (պրս. *lula*) - գ. 1. Փոքրիկ խողովակաձեւ իր...Էտ հընգէրըտ տընէս ա իւրան կընգանը ըսպընէս, լուլնվը փըջիս, կընէզը յէտ չի կաս (ՅԺՅ, V, 260):

2. Յրագէնի փող: Մին օր էս Բաբան ուստէն անա թաքուն մին թուլանգիլ լուլն յա շիկալ (ԱԱ, 31): 3. փխր. տեն ԼՈՒԼԱՅԱԲԱԲ 4. փխր. Սառուցի գլանաձեւ կտոր, որ կախվում է կտորից՝ ծառերի ճյուղերից եւն: Բըշէրը փիս ցօրտ ա անում, ժոլօբան մին մըծ լուլն յա կախ ինում (2): 5. տեն ԼՈՒԼԱ (1): 6. ած. փխր. բարակ եւ երկար: Մին լուլն ծառ ըն կըտըրում, սոթիւն շիկում (2):

ԼՈՒԼԱՆԵ - ած. Համապատասխան քանակով փող ունեցող (հրագէնի մասին): Ըտըրան էլ ինում ա էրկու լուլնէ մին լալ թըվանգ (2):

ԼՈՒԼԱՆՈՒՅ - տեն ԼՈՒԼԱՆԵ:

ԼՈՒԼԱՍԱԶ - գ. Յրացաններ պատրաստող արհեստավոր, հրացանագործ:

Ասում ըն, ըտըղ մին լալ լուլնսագ ա իլնլ ըպըրէլիս, ըտըղան ա շէնին անում մընացալ Լնլնսագ (2):

ԼՈՒԼԱՅԱԲԱԲ - գ. Ծեծած կամ աղացած եւ կլոր ու երկարավուն ձեւով խորոված միս: Լնլնթաքաքը վըխճարէն մըսան ա լալ տըմնում (Բ):

ԼՈՒԼԿԱ - տեն ԼՈՒԼ:

ԼՈՒԾ (գրք. *lüt*) - գ. 1. Ամուր փայտից սարքած փայտյա հաստ ձող՝ երկու ծայրերը սամիներ հագրած, որով լծում են լծկան անասուններին եւ որից կապում են գուլանը՝ արորը՝ սայլը եւն: Մարթը անգուճ ա օնում, կաղնէն փոխում, պէխէ լուծ տընում ըջէնէն վըզին (ՆԱԲ, 7): 2. Ձիթահանքի գերան, որին լծում են քարը պտտեցնող անասունը: Սըրունուցէն լուծը կաղնէն բիդի, վէր տէմ կէնա (Բ): 3. Միասին լծվող անասունների զույգ: Էրկու լուծ ա լըծում, մին օրումը վարում պըրծընում (2): 4. Օրորոցի վերեւից երկարությամբ ձգվող գլանաձեւ փայտե ձողը, որով միանում են օրորոցի ծայրերի կամաքաձե մասերը: Ըրորորուցէն լուծը կօտըրալ ա (2): 5. Կշեռքի թաթ, նժար:

Օսէփը կատուն տիկում ա քըշէնքին լուծին, քըշըռում (2): 6. փխր. Ծանր պարտականություն՝ գործ՝ հոգս: Ծինն-ցուց լուծը շատ ա ծանղըր (Բ):

- Լնծ անէլ - Արտը վարել, վար անել: Մարթը քիկում ա լուծ անում, կամ, տըմնում կընէզը փախած (2):

- Լնծա փախած աննը(նը) - Անկարգ՝ չարաճճի անն: Էտ լուծա փախած աննը կընգանըն ա խօխօնը հօքը քաշում չի (Բ):

- Լնծը խըզըտակէն տիկիլ - տեն Լնծը վըզին տիկիլ:

- Լնծը ծանղըր ա, օգում ա կաղնէնի, օգում ա՝ տըկօղնէ - Հանգամանքները՝ միջոցները աշխատանքի ծանրությունը չեն մեղմացնում:

- Լնծը պօզէրը քըցիլ - Ըմբոստանալ, չենթարկվել: Տըղան լուծը պօզէրըն ա քըցիւմ, թա՝ լըս ընղըղ քիկնալ չըմ (2):

- Լնծը վըզին տիկիլ - 1. Լծել: Լնծը տիկում ա ըջէնէն վըզին, ըսկըսում վարէլը (2): 2. Մեկի վրա ծանր պարտականություն դնել: Յըրսընքէն լուծը Ըրշակէն վըզին ըն տիկում (2): 3. Ամուսնացնել: Ազնի վախտը Յարնթէրը լոթի յա իլնլ, վէր լուծը վըզին ըն տիկում, խըղճացալ ա (2):

- Լնծը տափան կըտըրէլ - Կռիվ՝ արհավիրք լինել: Լնծը տափան կըտըրալ ա, կըտըրվէ ըստի տարէն (Բ):

- Լնծը տափէն մընալ - 1. Լծկան անասուն չունենալու պատճառով արտը անվար մնալ: Խըղճ Գարնսիւմ, լըզնը ըստակից, լուծը տափէն մընաց (2): 2. Տան տղամարդը՝ աշխատողը մեռնել: Բընարիկը սծը՝ ա ասում, - Աստուծ, լուծըս տափէն ա մընացալ, լըս հունց կամիւմ (2):

- Լնծ քաշիլ - տեն Մաշկալը լուծ քաշիլ: Յարը ասմա, - Յըս կարէլ չըմ սաղ օրը լուծ քաշիւմ, տուք օտիք (2):

- Լնծիւ տակ (նի) մըննէլ - 1. Լծվել: Կումաշը լուծիւ տակ ա նի մըտալ (2): 2. Ծանր պարտականություն՝ գործ հանձն առնել: Յարին օգում ա տըղէն հըմտէ հըրսանէլ անէ, լուծիւ տակ ա նի մըտալ (Բ): 3. Ամուսնանալ: Պըլ ջնիկիլ ար Սիմօնը, լուծիւ տակ ա նի մըտալ, խըլն-քացալ (Բ):

ԼՈՒԾ (գրք. *lüt*) (թույլ, կակուղ) - տեն ՓՈՒՐԸՅԱՐԸՆԵ:

ԼՈՒԾԱԹԱԿ - տեն ԼԸԾԱԹԱԿ:

ԼՈՒԾԱԶԱԲ - տեն ԼԸԾԱԶԱԲ:

ԼՈՒԾԱՐԱՆ - տեն ԼԸԾԱՐԱՆ:

ԼՈՒԾԱՓԱԿ - տեն ԼԸԾԱՓԱԿ:

ԼՈՒԾԱՐԸՆԱԳԵՐ - տեն ԼԸԾԱՐԸՆԱԳԵՐ:

ԼՈՒԿՈՒ - տեն ԼԱՆԳՈՒ:
ԼՈՒԿԱՍԱԼ - տեն ԼԵՂԱՍԱԼ:
ԼՈՒԿՏԵՂԱՍԱԼ - չք. երկար ու բարակ դառնալ: *Խըմօրեն պիւլը տըփ-տըփում ըն, մինչքի վեր լ'ավ լուղտը-գանում ա (2):*
ԼՈՒԿՏԵՂԳՅ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԼՈՒԿՏԵՂԱՍԱԼ-ի:
ԼՈՒԿՈՒՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԼԵՂՈՒՑ(Ը)-ՆԵԼ:
ԼՈՒԿԿԵ - գ. Խաղատեսակ: Խօխէքը միշտ լըխծուն քըշտեն ըն իլնլ լումկէ խաղ ընէյիս (2):
ԼՈՒԿՈՒՑԻԳ - տեն ԼԵՂՈՒՑԻԳ:
ԼՈՒԿՈՒՑԻԳ - գ. 1. Ճառագայթային էներգիա, որ ընկալվում է աչքով եւ տեսանելի դարձնում շրջապատը: *Ըրիքնակէն լիւսը ըղնում ա տանը լըրա, Կօստի դային գիւրթնանում ա (2):* 2. Լուսավորման աղբյուր՝ հարմարանք: *Քըշէրը վեր կամ ա, շինըքէ լիւսէրը նի լըն կըցընում (2):* 3. Ցերեկ: *Ըտըրանք ծաքին ըն հըղէ իննում, վեր լիւսավ տըղ հըսնին (2):* 4. Լուսավորված տեղը, լուսավոր վայրը: *Քինամ ա լիւսը, Նամակը կարթում (2):* 5. Լուսային էներգիա: *Լիւսին փուլը հու տամ չի, լիւսը կըտըրում ըն (Բ):* 6. Լուսանալու ժամանակը, լուսաբաց, արեածագ: *Քունակ ըն ընցընում, մին վախտ յեր ըն կէնում, տէսնում՝ լիւս (ՀԱԲ, 15, 18):* 7. Տեսողության կարողություն: *Ազին անէսկ ա տամ մարթին. Լիւսըտ խըվարէ, Սէլիք (2): ած. 8. Լուսավոր: Լիւս օրը տըղամարթը վեր տանան տիւս չի լըկավ, տըղամարթ չի (2):* 9. Ճերմակ, սպիտակափայլ: *Լիւս իրըսավ ախճիգ ա Սարյանգիլը (Բ):*
- Լիւսա մօտէ - տեն ԼՈՒԿՏԵՂ:
- Լիւս անէլ (գրք. լոյս առնում) - 1. Լուսավորել: *Հու վեր ծընվում ա, ընդըրա նըրիտ մին ապթըխ ա լիւս աշխարք կամ, մինչքի գանքէն վերջը լիւս անում (ԱՍ, 15):* 2. Լույսի դիմացից հեռանալ: *Պատառ տէն կաց ակուշկէն դըրադան, լիւս ըրա (Բ):*
- Լիւս աշխարք - Յեքիաթներում այն աշխարհը, որտեղ ապրում՝ բնակվում են՝ ի հակադրություն խավարի թագավորության: *Ղուշը թաքավէրին տըղէն տանում ա հըսցընում լիւս աշխարքը (2):*
- Լիւս աշխարք կ'նլ - 1. Ծնվել, ստեղծվել, առաջանալ: *Սարթ մին հըտ ա լիւս աշխարք կամ (2):* 2. Որեւէ թաքուն բան երեւան գալ՝ բացահայտվել: *Էտ կոնոթունը վերջը լիւս աշխարք ա կամ (Բ):*

- Լիւս աշխարք պիրիլ/քըցիլ/հանէլ - 1. Ծնել, ստեղծել, առաջացնել: *Ամէն մարթ իւրան մօրը՝ իւրան լիւս աշխարք պիրիլէն հըտէ հիշկան անէ, էլիա խըրէգ ա (2):* 2. Որեւէ թաքուն բան երեւան հանել՝ բացահայտել: *Անց ա կէնում մին տարէ, կընէգը ըտըրա ալէգը լիւս աշխարք ա պիրիլ (2):*
- Լիւսը բիղի տէս անէլ - տեն Էն դօլը տէս անէլ:
- Լիւսը իրըսան ծըլլալ/կարթել - Շատ գեղեցիկ լինել: *Էտ չուքանէն էլ մին ախճիգ ա իննում, վեր լըրա լիւսը իրըսան ծըլլամ ա (2):*
- Լիւսը ծաքիլ - Լուսանալ, արշալույսը բացվել: *Քըշէրավը, վեր լիւսը ծաքըմ ա, պալատան էտ ծառային կանչըմ ըն... (ԼՂԲ, 359):*
- Լիւսը հիւրթին ծակավը տըսնալ - տեն Արըվը հիւրթավը տըսնալ:
- Լիւս ըղնէլ - Անսպասելիորեն՝ հանկարծակի հայտնվել՝ երեւալ: *Պատառ էլ վեր քինամ ըն, արըվը թօխպէն տական լիւս ա ըղնում (2):*
- Լիւսը՝ ճըկատէն, նըխշընըգ'արը՝ վըննանը տակէն - Ասում են ճոխության մեջ ապրող գեղեցկուհիների մասին:
- Լիւսըն էլ օնէ շօխկ - Ամեն ոք՝ ամեն ինչ էլ թերություն ունի:
- Լիւսը պէնվալ - տեն Լիւսը ծաքիլ:
- Լիւսը պէնվա, պարին՝ նըրիտը - Բարեմադրություն ծանր հիվանդներին՝ անէլանելի վիճակում գտնվողներին՝ ծախորդության հանդիպածներին եւն, թող ցերեկը բարիք բերի:
- Լիւսը պըտէրավը տալ - 1. Չորս կողմը լուսավորել: *Ըրիքնակը լիւսը պըտէրավըն ա տուվալ (2):* 2. տեն Լիւսը իրըսան ծըլլալ:
- Լիւսը պըտըծըկըրան ա տիւս կամ - հեզն. Բարեկիրթ վարմունքը՝ առաջադիմությունը հետամնաց մարդկանցից է առաջ գալիս:
- Լիւս լիւսանալ/ծաքիլ - Հոյսի՝ ուրախության՝ երջանկության դուռ բացվել: *...Վերջը, մին լիւս ա ծիքիս, նի յա մընէս բնգին տօնը՝ Նծք'ար (ԱՍ, 73):*
- Լիւս պահէլ - Մինչեւ առավոտ արթուն մնալ: *Սաղ քըշէրը լիւս ըն պահում, կօղէն փըռնում (2):*
- Լիւս տալ - տեն Լիւս անէլ:
- Լիւս տըննալ - 1. Բարեմադրություն ննջեցյալի համար՝ իբր դրախտը գնալ: *Լիւս տըննա Սամիկօնը, լ'ավ մարթ ա իլնլ (Բ):* 2. Ասում են երկար ժամանակ անկողնային հիվանդների՝ շատ ծերերի մահվան լուրը լսելիս՝ լավ է, որ մահացել է՝ ազատվել է տան-

ջանքներից: *Ասում ըն Հայկուշը մընալ ա, լիւս ա տընալ, խըղճ ա, էս ա էրկու տարէ յա տըղըպէրցում (Բ):*
- Լիւսու թիք'ն/կուտուր/պատառ - Շատ գեղեցիկ, հմայիչ: *Էտ լիւսու պատառ ախճիգը իւրան մաննան մըտանին հանըմ ա, տամ էս տըղին... (ՀԺՀ, V, 20):*
- Լիւսում կէնալ - տեն Աշկը լիւսում կէնալ:
- Լիւս քըգ տըսնօղէն - Ասվում է նրան, ով երկար ժամանակ չէր երեւում. լուսավորվի քեզ տեսնողը: *Լիւս քըգ տըսնօղէն, ըստըղ ըս, էրկու ամէս ա՝ ըրվամ չըս (2):*
- Լիւս օրը ցիրըկավ - տեն Օրը ցիրըկավ:
ԼՈՒԿՈՒՑ - տեն ԼՈՒԿ:
ԼՈՒԿՈՒՑ - գ. Հարսնառի ժամանակ աղջկա հարազատների կողմից փեսային եւ մականերին հրամցվող քաղցրավենիքներով՝ մրգերով՝ եփած հավով՝ խմիչքով սկուտեղ, որի եզրերին շարված խնձորներին ամրացնում էին մոմեր եւ վառում: *Լիւսը վեր պիրիլ ըն, մակառ-բաշին մին տըսսանուց ա տամ (2):*
ԼՈՒԿԱՍՄԱԿ - Պատի վրա բացված անցք, որտեղով ներս է թափանցում լույսը: *Տանը պատէն տակէն վէնն ա կէնում, տէսնում էն ա լիւսածակը կըսը-հար... (ՆԱԲ, 100):*
ԼՈՒԿԱՍՄԱՆՉ - տեն ՎԵՐՏԵՂԱՎԱՆՉ:
ԼՈՒԿԱՎԻՆ - գ. Եկեղեցուն տրվող նվեր՝ իբրեւ մոմի գին: *Ղէրը լիւսակինը յօր ա ունէս, քիս տօն (2):*
ԼՈՒԿԱՍ(ՆԸ) - տեն ԼՈՒԿՏԵՂ(ՆԸ):
ԼՈՒԿԱՍՏՈՍ - տեն ԼՈՒԿՏԵՂ:
ԼՈՒԿԱՍԱԼ - չք. գիշերը վերջանալ, լույսը բացվել: *Լիւսանըմ ա, կամ ըն տըսնըմ փաննարը ծըռքին սաղ-սալամաթ կաղնած (ՀԺՀ, V, 30):* 2. Սուրբ փարատվել, լուսավորվել: *Էտ տըղան պօգէն պըտատանը յէտ ա տամ, կումը լիւսանում ա (ՀԺՀ, V, 54):*
ԼՈՒԿԱՊԵՏ - գ. Լուսաբաց, արշալույս: *Սարթը չըրու լիւսապէց էծին հէտան շօռ ա կաս, լիւսըպէցին բիզնրած տօն կաս... (ԼՂԲ, 318):*
ԼՈՒԿԱՍԹԵՆ - գ. Արուայակ մոլորակը, այգաստղ, լուսաստղ: *Լիւսաթըխը վեր տիւս ա կամ, քարվանը հըղէ յա իննում (2):*
ԼՈՒԿԱՍԵՄ - գ. Լիւսանալուն մոտ ժամանակը, լուսաղեմ: *Հինչ դէր դալաթ կանար սաղ քըշէրը քէփ անար, լիւստէմին քինար պաղարնը՝ անար (ՋՏ, Բ, 154):*
ԼՈՒԿԱՐԱՐ - գ. Եկեղեցու՝ վանքի ներքին բարեկարգությանը եւ հատկա-

պես լուսավորմանը հսկող եկեղեցական պաշտոնյա, ճրագները վառող, լույս անող անձ: *Դերը կրգնվում ա լուսարարէն յորա, թա.- Լավ չըս լուս անում, կարքէն լուս ըրա՞ (2):*

ԼՈՒՍԷԼ - տէս ԼՈՒՍԻԼ:

ԼՈՒՍԷՍ(ՆԸ)/ԼՈՒՍԱՍ(ՆԸ)/ԼԻՍԷՍ(ՆԸ) - գ. Կառվագգիների ընտանիքին պատկանող գիշատիչ գազան, լուսան: Մարտակերտա ծըմըկներումը լուսէմ էլ կա (Բ):

ԼՈՒՍԸԹԱԹԱԽ - ած. 1. Լույսով ողողված՝ լուսավորված: *Լուսըթաթախ օթաղ ա (Բ):* 2. փխբ. Չքնաղագեղ, լույսի նմանվող: *էտ թաթալէրին էլ ինըմ ա էրկու լուսըթաթախ ախչիգ (2):* 3. մ. Առավոտ կանուխ, լուսադեմին: *Ըտի լուսըթաթախ ըշտը՞ղ ը՞ս քիւ-նում (2):*

ԼՈՒՍԸԾԼԼՈՑ - տէս ԼՈՒՍԱՏԷՍ: *Կանփին ա մփին լուսըծլլօցէն քընում ըն հծնծ (ՆԱԲ, 106):*

ԼՈՒՍԸԿՈՒԼՈՒԼ - տէս ԼՈՒՍԸԹԱԹԱԽ:

ԼՈՒՍԸՅՈՒԹԻ - տէս ԸՐՈՒՐՍԸՑԻԹ(Ի):

ԼՈՒՍԸԾԻՐԱՅ - 1. գ. Լույսի աղբյուր՝ լամպ, ճրագ եւն: *Լուսըծիրաքին լուսին տակէն էտ ախճիգը դաշանգ՞ ար ըրվամ (2):* 2. փխբ. տէս ԼՈՒՍԸԹԱԹԱԽ (2):

ԼՈՒՍԸՍԸԹԷՆ - տէս ԼՈՒՍԱՏԷՍ:

ԼՈՒՍԸՍԸԳԱՆ - տէս ԼՈՒՍԻՆԳԱՆ:

ԼՈՒՍԸՍԸԳԱՆԼՈՒՍ - տէս ԼՈՒՍԻՆԳԱՆ-ԼՈՒՍ:

ԼՈՒՍԸՍԸՎԱԽ - տէս ԼՈՒՍԸԹԱԹԱԽ:

ԼՈՒՍԸՊԸՐՈԿ - տէս ԼՈՒՍԸԹԱԹԱԽ:

ԼՈՒՍԸՎԷՐ (գրբ. լուսաւոր) - ած. 1. Լուսավորված, լույսով լցված: *Լուսըվէր տօն ա (Բ):* 2. փխբ. Զարգացած, կիրթ, ուսյալ, գիտուն: *Հանան Զալալանը լուսըվէր մարթ ա իւլ (2):*

ԼՈՒՍԸՎԷՐԷԼ (գրբ. լուսաւորեմ) - նբ. 1. Լուսավորել, լուսավոր դարձնել: *Արը՞վը տոն ա կամ, աշխարքըս լուսըվէրում (2):* 2. փխբ. Գիտելիքներ տալ, մտավորապես ու քաղաքակրթորեն զարգացնել, կրթություն տարածել: *էտ դասատուն սաղ շէնը լուսըվէրալ ա (Բ):*

ԼՈՒՍԸՎԷՐԻՆՉ (գրբ. լուսաւորիչ) - գ. Հայաստանում քրիստոնեությունը տարածող Գրիգոր Պարթևի մականունը: *Ամարասա յը՞խծէն Լուսըվէրինչին թօռ-նըն ա շինալ՝ Կըրիքօրիսը (2):*

- Լուսըվէրինչին ասթըխ - տէս ԼՈՒՍԱՍԸԹԱԽ:

ԼՈՒՍԸՎԷՐԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ԼՈՒՍԸՎԷՐԷԼ - ի:

ԼՈՒՍԸՎԷՆՆԸ - տէս ԼՈՒՍԸԹԱԹԱԽ

(2): *Դանստի մին տօռն ա պէնվում, մին լուսըվը՞ննը ախճիգ ա տոն ա կամ... (ՆԱԲ, 36):*

ԼՈՒՍԸՑ(Ը)ՆԷԼ (գրբ. լուսացուցա-նեմ) - նբ. 1. Գիշերն անցկացնել, մինչեւ լույս հասնել: *Վերջը էտ քըշէրըն էլ ըն լուսըցընում, էքսը քիւնըմ ծըմակը... (ՀԺՀ, V, 56):* 2. Գիշերը՝ մինչեւ լույս անքուն անցկացնել: *Խը՞ղծ կընէգը էր-կու քըշէր ա լուսըցընում հիվանդէն քըշտէն (2):*

ԼՈՒՍԻԼ - տէս ԼՈՒՍԻԼ:

ԼՈՒՍԻՆ (գրբ. լուսին (ամիս)- տէս ԸՍՍԸՎԱՆ (4):

ԼՈՒՍԻՆԳԱՆ/ԼՈՒՍԸՍԸԳԱՆ/ԼՈՒՍԻՆԻ-ԳԱՆ/ԼՈՒՍԸՍԸԳԱՆ (գրբ. լուսնակալ) - 1. գ. Երկրագնդին ամենից մոտ գտնվող երկնային մարմին՝ լուսին: *Լուսինգան ա իրիքնակը ախպէր-քուր ըն իւլ (ԱԱ, 15):* ած. 2. Լուսնի լույսով լուսավորված, լուսնկա: *Մին լուսնընգան քըշէր տուա ա կամ՝ մըտքէրէն դօնըն ընգած (ՀԱԲ, 15, 44):* 3. փխբ. Լուսնի նման կլոր ու սպիտակ դեմք ունեցող (աղջիկների, կանանց մասին): *Վաչագանը յէշում ա, տը՞սնում մին լուսինգան ախճիգ ըխպիրան ճոն ա յը՞ր օնում (2):*

- Լուսինգան նօրէլ - Լուսնային ամիսը սկսվել: *Լուսինգան վէր նօրում ա, հավան փօխվում ա (2):*

- Լուսինգին պօզին նըստած - Շատ թանկ: *Մըսէն կինը էն ա լուսինգին պօզին նըստած (Բ):*

ԼՈՒՍԻՆԳԱՆԼՈՒՍ/ԼՈՒՍԸՍԸԳԱՆԼՈՒՍ/ԼՈՒՍԻՆԻԳԱՆԼՈՒՍ/ԼՈՒՍԸՍԸԳԱՆԼՈՒՍ - գ.. Լուսնի լույս: *Լուսնինգանլուսը ըղնում ա էտ քարէն յորա, վը՞սկուն պօլիգը պըսպըղէ յա տամ (2):*

ԼՈՒՍԻՆ-ԼՈՒՍԻՆ (գրբ. լուսին (ամիս) - մ. Հագվադէս: *Լուսին-լուսին ըս ըր-վամ, հինչ ա՞ պըտահալ (2):*

ԼՈՒՍԻՐԸՍ/ԼՈՒՍԻՆԻՐԸՍ - տէս ԼՈՒՍԻՆԳԱՆ(3):

ԼՈՒՍ-ԼՈՒՍ - գ. Կիսամութ, ոչ շատ մութ: *Հանն լուս-լուս ա ինում, վէր Ափկարը քօն ա ինում (2):*

ԼՈՒՍԱԼԼՈՒՍ - տէս ԼՈՒՍԻՆԳԱՆԼՈՒՍ:

ԼՈՒՍԱԼԱԶ - տէս ԸՍԹԸՆԱԶԱԶ:

ԼՈՒՍԱԿԸՂ՝ - գ. Կաշուն սպիտա-կաշիկավուն հող, կավահող: *էտ վըխ-ճըրնէն քըթալ ըն, կաթնը լուսնըվը՞ղէն նիհէտ խառնալ, ցը՞խ ըրալ, պատէրը տիրալ (ԱԱ, 48):*

- Լուսնըվը՞ղա տոն յը՞կած - տէս ԸԼԻՐԹԱԹԱԽ (2):

ԼՈՒՍԱԿԸՂ² - տէս ԻՆԹԵՍԱԿԸՂ:

ԼՈՒՍԸՍԸԳԱՆ - տէս ԼՈՒՍԻՆԳԱՆ:

ԼՈՒՍԸՍԸԳԱՆԼՈՒՍ - տէս ԼՈՒՍԻՆԻ-ԳԱՆԼՈՒՍ:

ԼՈՒՍԻՆԻԳԱՆ - տէս ԼՈՒՍԻՆԻԳԱՆ:

ԼՈՒՍԻՆԻԳԱՆԼՈՒՍ - տէս ԼՈՒՍԻՆԻ-ԳԱՆԼՈՒՍ:

ԼՈՒՍՎԸԼՈՒՍ - տէս ԼՈՒՍԱՏԷՍ:

ԼՈՒՍԱՐ(Ա) - տէս ԼՈՒՍՏՈՐ(Ա):

ԼՈՒՍՏՈՐ(Ա)/ԼՈՒՍԱՐ(Ա) (ռուս. *люстра, фпр. lustre, լատ. lustro*) - գ. Մի քանի էլեկտրական լամպերով կամ մոմերով կախովի սարք՝ ջահ: *Ըտը-րանց պատալօկան էլ մին մը՞ծ լուս-տուր ա ինխ կախ տուված (2):*

ԼՈՒՎԱԹԱԹ - գ. Լուի ծիրտը՝ արտա-թորանքը: *Շօրէրը սաղ լուվաթաթ ա (2):*

ԼՈՒՎԱԶԱՆ - Գործածվում՝ կապակ-ցությունների մեջ:

- Լուվըհան անէլ - Շորերը՝ սպի-տակեղենը լվերից մաքրել: *Սիպտը-կը՞ղանը տինըմ ըն իրը՞վէն տակէն, լուվըհան անում (Բ):*

- Լուվըհան ինիլ/տը՞նալ - Շորերը՝ սպիտակեղենը լվերից մաքրվել: *Շօրէ-րը վէր լուվըհան ա ինում, կը՞ց ըն տամ էտ մարթին, դարկում (2):*

ԼՈՒՑՈՒԿՈՒՄԷԼ - տէս ԼԻՑԸԿՈՒՄԷԼ:

ԼՈՒՓԱԲԷՂ - 1. գ. Լայն՝ հաստ բեղ:

էտ լուփբեղէրըտ իւէ կըտօրում չը՞ս (Բ):

2. ած. Այդպիսի բեղեր ունեցող: *Լու-փաբեղ մարթ ար Սուղումուն դային (2):*

ԼՈՒՑԱՆԷ - գ. 1. Խաղատեսակ, որի ժամանակ վագելով կամ ոտքերն իրար միացրած՝ ցատկում են երկարությամբ եւ բարձրությամբ: *Խօխէնքը լուքտանէ յըն տամ (Բ):* 2. Հարսանեկան ուրախ պար, որ պարում են աղջիկները՝ հար-սին շրջանակի մեջ առնելով եւ ցատ-կոտելով: *Լուքտանէն էլ ա ըղանթն ըն-գալ (Բ):*

ԼՈՐԻ (արաբ., պրս. *lubiya*) - գ. Թիթեռնածաղիկների ընտանիքին պատկանող՝ պատիճի մեջ ամփոփված սերմերով բույս, լոբի: *Հանախից լալ լօբի յա տը՞նում (Բ):* 2. Այդ բույսի սերմնահատիկը: *...Ամէգը մին թէ յէր կալած տափէրը բըշտի-բըշտի ըն անում, լօբի վարում (ՀԺՀ, VII, 391):* 3. Այդ բույսի մատղաշ ու դալար պատիճը՝ չհասունացած սերմնահատիկներով: *Ա-բէրը մին չանգ լօբի յա քաղում, մին բըր-նու ճօտ պուք տամ, իփիւմ, սըխտօրում, տանում հանը՞ր՝ մարթին հը՞տէ (2):*

- Լօբի կերած - Ասում են փորից հա-ճախակի գազեր արձակող մարթկանց մասին:

- Լօբին օտէլ - *հեզն. տէս Բադա-րանք օտէլ:*

- Լօբի օտօղ - Աղքատ, անճարակ, ձեռքից բան չէկող: *Լոբի օտօղ Միրզան էլ ա հըրրուտացալ (Բ):*

- Լօբու արխեր անել/շինիլ - Գլուխը մկրատով անկանոն խուզել՝ անհարթություններ առաջացնել: Էտ կըլծխըտ հուվ ա՛ լօբու արխեր ըրալ (Բ):

ԼՕՂԱ (թրք. լոդա (դեզ, բարդոց) - գ. Ոչ խրճերով օրանի՝ խոտի փոքր դեզ դաշտում՝ անմիջապես տեղափոխելու համար: Արշակը մին լօդան պեռնում ա էշին, հըղէ իննում (Ձ):

- Լօդա տալ - Օրանը՝ խոտը դաշտում դիզել՝ անմիջապես տեղափոխելու համար: Մուգ քիս ըք խօտ հըվաքիք, լօդա տաք (ԼՂԲԶ, 285):

ԼՕՂ(Ը)ՐԱ (ռուս. лодыжка) - գ. Թել փաթաթելու գլանիկ՝ կոճ, ինչպես եւ ամբողջ փաթաթվածքը: Դանդին ասք՝ հըն ա լօղըրան յօր ա ունէս, քիս (Ձ):

ԼՕՂՈՒՌ - տեն ԼՕՂՈՒՐ:

ԼՕՂՈՒՐԱՆԱԼ - տեն ԼՕՂՈՒՐԱՆԱԼ:

ԼՕՂՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԼՕՂՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԼՕՂՈՒՐՕԹՈՒՆ - տեն ԼՕՂՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ԼՕՂՈՒՐ/ԼՕՂՈՒՐ/ԼՈՒՐՈՒՐ (ռուս. лодырь) - ած. գ. Անբան, գործից փախչող, ծուլ: Մին հըրուստու մին լօղուտ տըղա յա ինում, հինչ փիշակու տամ ըն, էրկան կէնում չի, փախչում ա տօն (ԱԱ, 64):

ԼՕՂՈՒՐԱՆԱԼ/ԼՕՂՈՒՐԱՆԱԼ/ԼՈՒՐՈՒՐԱՆԱԼ - չք. Անբան՝ ծուլ դառնալ: Կանփին հինչ ա փըսակվալ ա, լօղուրա-ցալ ա (Բ):

ԼՕՂՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ/ԼՕՂՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ/ԼՈՒՐՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ԼՕՂՈՒՐԱՆԱԼ-ի:

ԼՕՂՈՒՐՕԹՈՒՆ/ԼՕՂՈՒՐՕԹՈՒՆ/ԼՈՒՐՈՒՐՕԹՈՒՆ - գ. Անբանություն, ծուլություն: Լօղուրթունըն ա շինանցուն ախկադ ըպըրէլի մանին (Ձ):

- Լօղուրթուն անել - Աշխատանքից խուսափել, գլուխ պահել: Լօղուրթուն ընէլալ մարթ վէս մին պէնու հըսնէլ չի (Ձ):

ԼՕԹ(ԸՐ) - գ. անրգ. Բերան: ... Քա-րանը կակօղ հինչ վեր տէսնըմ ար, լօթըն ար քըցըմ (ՁՏ, Ա, 169):

ԼՕԹԸՈՒՆ - տեն ԼՕԹՈՒՆ:

ԼՕԹի (պրս. luti (սրիկա, ստահակ), վրաց. loti (հարբեցող) - ած. գ., Կերու-խում սիրող, գվարթ, սրտաբաց (երի-տասարդ): Էս թաքավէրին իլնլ ա մին տըղա, էս տըղին էլ շատ լօթի հընգէր-նէր ա իլնլ (ՅԺՅ, VI, 172):

ԼՕԹԻՅԱՆԱԼ - տեն ԼՈՒԹԻՅԱՆԱԼ:

ԼՕԹԻՅՕԹՈՒՆ - տեն ԼՈՒԹՕԹՈՒՆ:

ԼՕԹԻՎԱՐԻ - տեն ԼՈՒԹՎԱՐԻ:

ԼՕԹԻՎԱՐԻ - տեն ԼՈՒԹԻՎԱՐԻ:

ԼՕԹի - ՓՕԹի - տեն ԼՕԹի:

ԼՕԹԿԱ (ռուս. лодка) - գ. Նավակ, մակույկ: Էս ախճիգը քանդիրը վը՛ննան յէտ ա անում, ինքը լօթկան յէր ինում, քիսնում... (ՅԺՅ, V, 545):

ԼՕԹԿԱՉԻ - գ. ած. Նավակը վարող, մակույկավար: Էտ ախճիգը քընում ա լօթկումը նըստում, լօթկաջին լօթկան քըշում ա ձւրանց տօնը (ՅԺՅ, V, 545):

ԼՕԹՈՒՆ/ԼՕԹՈՒՆ - ած. 1. Ազահ, շատակեր, որկրամոլ: Էտ լօթանը նըստում ա, դըզդանէն կուրկուտը լօխ օտում (Ձ): 2. Դատարկաբան, շաղա-կրատ: Լօթան մարթ ար Սէյինը, ըշ-տը՛դ նըստում ար, լօխճին կըլծխը դանգ ար անում (Ձ):

ԼՕԹՕԹՈՒՆ - տեն ԼՈՒԹՕԹՈՒՆ:

ԼՕԼԱԿ (պրս. lila) - գ. 1. Երկարա-վուն եւ սևամեջ ոսկոր: ...Կոլէրը մըսէրը թիքն-թիքն յըն անում, թօղում կարկածըն ա լուլուկնէն (Ձ): 2. Օրորոցի մեջ դրվող հատուկ ձեռով պատրաստած խոդովակ, որով երեխայի մեզը թափ-վում է դուրս՝ միգամանի մեջ: Մին լօլակ ա շինում, տինում ըրորուցումը (Ձ): 3. տեն ԼՈՒԼԱ (6):

- Լուլակում տըռէլ/տըռօտէլ - Դեռ շատ փոքր լինել, խելքը բան չկտրել: Սանթուրը թա.- Սըրքըրա՛, յը՛ս վեր էն ըմ իլնլ հոնձ ընէլիս, տու հնլն էն ըս իլնլ լուլակումըտ տըռէլիս (Բ):

- Լուլկնէն ցէց կէնալ - Խիստ հյուծվել՝ նիհարել: Կալը իրը՛ք ամէս ա՛ կումումը, լուլկնէն ցէց ա կացալ (Բ):

ԼՕԼԱԾ - տեն ԼՕԼՕԾ:

ԼՕԼԻ - ած. գ. Երկարահասակ ու նիհար, լողող (մարդ): Էտ լօլին վեր հըղըցավը քիսում ար, լօխ ծըծաղում ին (Ձ):

ԼՕԼԿԱ/ԼՕՐԿԱ - տեն ԸՐՈՒՐՈՒՆՑ:

ԼՕԼՕ՝ - մակ. Խնձոր: Խօխան լօլօ յա օգնում (Բ):

ԼՕ-ԼՕ՝ 1. Խաղատեսակ: Մի խմբի երեխաներից մեկի աչքերը ձեռքերով ծածկում են եւ արտաբերում լՕ՝-լՕ՝ կամ ո՛ւլ-ո՛ւլ ձայները: Եթե չճանաչեց, նրա խումբը պետք է փնտրի ու գտնի մյուս խմբի անդամներին, որոնք իրենց թաքստոցներից անընդհատ հանում են այդ ձայները: Եթե ճանաչեց, կամ գտան հակառակ թիմի բոլոր անդամներին, խմբերը տեղերով փոխվում են: Լօ-լօն ձւրողիւնէն ըն իլնլ խաղ ընէս (Բ): ձ. Որոշ խաղերի ժամանակ իրար կան-չելու ձեւ: ԼՕ՝-լՕ՝, էտ ըշտը՛դ ըս (Ձ):

- Լօ - լօ անել - Կանչել, ձայն տալ: Լօ-լօ յըն անում, խօխօնը հըվաքում (Ձ):

ԼՕԼՕԾ/ԼՕԼԱԾ - գ. Խողովակաձեւ փաթաթած լավաշ հաց՝ մեջը պակիր, միս, սօխ եւս լցրած: Լօլաճը տինում ըն խուխէն ծը՛րքէն, դարկում հայաթը, ձւրանց սիլի-քիլի անում (Ձ):

ԼՕԼՕՇ - տեն ԼՕԼԻ:

ԼՕԽ (գրք. ողջ) - 1. ած. գ. Բոլորը, ամենքը, ամբողջը: Թաքավը՛րը հըրա-

ման ա տամ, վար օցերը լօխ կան ձւրանց ըռաշկավըն անց կէնան (ՆԼՂԺԲ, 11):

- Լօխ պըրծալ ընք, մընացալ ա ապօրը գօղը - Ասում են այն ժամանակ, երբ դեռ կարելուր բաները չարած՝ առաջարկում են անել ոչ կարելուրը:

- Լօխ քը՛գ, լօխ քը՛գ - Ասում են ուտելու ժամանակ գլուխացող երե-խային՝ խփելով մեջքին. մի՛ շտապիր, բոլորը քնն է:

ԼՕԽԷԼ - տեն ՓԸԼԱՆԷԼ:

ԼՕԽՏԱ - տեն ՆՕԽՏԱ:

ԼՕԿ (հ.ե. *(s)led- (թույլ լինել) - գ. 1. Օձանման թունազուրկ սողուն, լորտու: Լօկը օխճէն ըսպանում ա (Բ): 2. փխբ. տեն ԽԸ՛Ր:

- Լօկէն նաղը յըրա/վեր պիրիլ - Մանրամասն ու ձանձրալի կերպով որեւէ բանի շուրջ երկար խոսել, որեւէ բան ձգձգված պատմել: Յըրըվաննին կաս ըն էրգան խուսէս, լօկէն նաղը յըրա պիրիս... (ԼՂԲ, 318):

- Լօկը թօղ - թօղ ընէլալ - Դատարկ ձեռքով, դատարկաձեռն: Յըմանչում էլ չի Ափկարը, լօկը թօղ-թօղ ընէլալ յը՛ր ա կացալ, քըղաքան յը՛կալ քըվօրը տօնը (Բ):

ԼՕՂ - տեն ԼԸՂ:

ԼՕՂԼՕՂ(Ի) - տեն ԼՕԼԻ:

ԼՕՂԱՆԻ - գ. Յմուտ, իմաստուն բժիշկ կամ այլ մասնագետ (առասպե-լական բժիշկ Լոխմանու անունից): Մին օր հնրըն ըսկանում ա, վը՛ր էսհինչ քըղաքումը մին ամմէն հինչ գիւղօղ լօղմանի կա (ՅԺՅ, VII, 48):

ԼՕՂԱՆՕԹՈՒՆ - գ. Մասնագիտա-կան հմտություն՝ իմաստնություն: ...Էտ լօղմանին վը՛ջ մինին ձւրան փէշակը սուվուրցըրալ չի, հանցու ձւրան լօղ-մանթունը ձւրան անում մընա (ՅԺՅ, VII, 48):

ԼՕՂԿԱ (թրք. loğça) - ած. Գոռո-գամիտ, պարծենկոտ: Լօղվա մարթ ա Շաբօն (Բ):

ԼՕՂԿԱ-ԼՕՂԿԱ - տեն ԼԸՂԿԱ-ԼՕՂ-ԿԱ:

ԼՕՂԿԱՄԻՇ - տեն ԼԸՂԿԱՄԻՇ:

ԼՕՂԿԱՎԱՉԻ - տեն ԼԸՂԿԱՎԱՉԻ:

ԼՕՂԿԱՎԱՐԻ - տեն ԼԸՂԿԱՎԱՐԻ:

ԼՕՂԿՕԹՈՒՆ - տեն ԼԸՂԿՕԹՈՒՆ:

ԼՕՂՏԵՎ - տեն ԼՕԼԻ:

ԼՕՄ(Բ) (ռուս. лом) - տեն ԼԻՆԳ:

ԼՕՇՏԱԿ՝ - տեն ԼՕՇՏՏՐԱԿ՝:

ԼՕՇՏԱԿ՝ - տեն ԼՕՇՏՏՐԱԿ՝:

ԼՕՇՏՏՐԱԿ/ԼՕՇՏԱԿ/ԼՕՇՏՏՐԱԿ՝ (գրք. լօշտակ) - գ. Դրմագիտների ընտա-նիքին պատկանող բոլոս, որի արմատ-ները օգտագործում են բժշկության մեջ:

Շօնը քանդում ա, լօշտըրակէն տակըռը տոնս օնում (Ձ):

ԼՕՇՏՈՐԱԿԷ/ԼՕՇՏԱԿԷ/ԼԱՇՏՈՐԱԿԷ - ած. Լայն ու երկար (ականջների մասին): Լօշտըրակ ընգունէ օնէ (Բ):

ԼՕՊ (ռուս. лоб (ճակատ) Գործածվում է կապակցության մեջ

- Լօպէն տալ - Խփել, հարվածել: Լօպէն վեր տամ ըն, էտ կօղը լօխ վըզնվ ա օնում (Ձ):

ԼՕՊ(Պ)ԱԶ - ած. Սնապարծ, մեծամիտ: Լօպպազ մարթին անա զնիւնս տարած ա (Բ):

ԼՕՊ(Պ)ԱԶԱՆԱԼ - չք. 1. Մեծամտություն անել, մեծամտել: Խըրէզ լօպպազազ, էտ պէնը տու կարէլ չըս անիս (Բ): 2. Մեծամիտ դառնալ, մեծամտանալ: Սուս ու փուս տըղա յա իլնվ Աբասը, մը-հէնգ ա ըտի լօպպազազալ (Բ):

ԼՕՊ(Պ)ԱԶՕԹՈՒՆ - գ. Սնապարծություն, մեծամտություն, պարծենկոտություն: Ըտըրա լօպպազօթունը վէշ մի-խին տուր չի կամ (Բ):

ԼՕՌ - տեն ՇԸՍԱԹ:

ԼՕՍԿԷԼ (գրք. լետում) - չք. 1. Շատ շփվելուց՝ մի բանի քսվելուց մաշվել՝ ողորկ դառնալ: Ճըղազէն քարը լօսվալ ա (Ձ): 2. փխբ. տեն Իրըս առնել:

ԼՕՍԿԷԼ-ԿՕԿԿԷԼ - տեն ԶՈՒԲԿԷԼ - ԶՈՐԹՆԻԿԷԼ:

ԼՕՏԱՆԲ - տեն ԼՈՊԱՆԲ:

ԼՕՏՁԻԿ (ռուս. лётчик) - գ. Սավառնորդ, օդաչու: Սամալծտը տըրաքում ա, լծտչիկը պարաշոտավ լօք ա տամ (Ձ):

ԼՕՏՕ (ռուս. лото, ֆր. loto, իտ. lotto) - գ. Խաղատեսակ՝ լոտո: Զնիլ տըղէք ըն, քինամ չըն, թա ուրանց բաղը պի-հին, անջախ սաղ օրը լօտօ յըն խաղ անում (Ձ):

ԼՕՐ/ԸԼՕՐ (գրք. լոր) - տեն ԶԸ-ԲՈՒՆԽՆՓԻ:

ԼՕՐԻՆ - գ. Կաշվե թուկ, որով լուծը կապում են սայլին: Լօրխը կըտըրվում ա, ըրբան ըղնում ա ծօրը (Ձ):

ԼՕՐԻՆԷԼ - նք. Լորխով լուծը սայլին կապել: Ըրբան լօրխում ըն, հըղէ իննւմ (Ձ):

ԼՕՐԿԱ - տեն ԼՕԼԿԱ

ԼՕՓԱ - տեն ԼԱՍՓԱ

ԼՕՓԱ-ԼՕՓԱ - ած. Մեծ-մեծ, լայն: Լօփա-լօփա տըխտըկնէ յա թըխում (Ձ):

- Լօփա-լօփա անել - Մեծ կտորների բաժանել: Փնղը լօփա-լօփա յա անում, վէր ածում (Բ):

- Լօփա-լօփա խօսել/տոնս տալ - Պոռտախոսել, մեծախոսել: Խըրէզ լօփա-լօփա խօսէ (Ձ):

ԼՕՓԷԼ - տեն ԼԸՍՓԷԼ:

ԼՕՔ (հ.ե. *lok- (ցատկ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լօք տալ - 1. Մեկի կամ մի բանի վրայով լայն քայլով անցնել: Քարեն կըլխավը լօք ա տամ, ընցընում (Ձ): 2. Ցատկել: Պիծի տըղան լօք ա տամ, յեր կենում, տանան տոնս կամ, իսկի կընգանըն էլ ասում չի (ՆԱԲ, 29): 3. փխբ. Անբարոյական կյանք վարել (կանսնց մասին): Լօք տըվող կընգանը ճար չի-նիլ (Ձ):

ԼՕՔ-ԼՕՔ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Լօք-լօք անել - 1. Ցատկոտել: Լօք-լօք ըն անում, թըքանում (Ձ): 2. փխբ. Ուրախությունից թռչկոտել: Խօխէնըք աղանծը վէր տըսնում ըն, լօք-լօք ըն անում (Բ): 3. փխբ. Հոխորտալ, սպառնազին խոսել, մեծախոսել: Վէր ծըր-քավըտ պէն չի կաս, հօր ըս լօք-լօք ընէս (Բ):

ԼՕՔԷ - տեն ԼՈՒՔՏԱՆԷ:

ԼՕՔ՝ (թրք. lök (ծանրաշարժ, ծանր, դանդաղկոտ) - 1. գ. Ձկան տեսակ՝ լոքո, որ տարածված է Քոռ եւ Արաքս գետերում: Մին լծք ըն փըռնում, քըշքըռում, տըսնում դնիզ օխտը փուր (Ձ): 2. ած. գ. փխբ. Գեր եւ դանդաղաշարժ (մարդ, անասուն): Ըտըրան էլ ինում ա մին լծք կընէգ (Ձ):

ԼՕՔՏԱ - տեն ՆՕԽՏԱ:

Խ

ԽԱԲԱՐ/ԽԱՔԱՐ/ԽԱԲԱՐ (արաբ. xaber, թրք. haber) - գ. Լուր, տեղեկություն: Մէհէտ Թիվանէն խաբար ըն հըսցընէս, թա. ...Թօրքէրը Նի յըն տըհալ Հնդդոն-թան յըրէ շէնէրը... (ԱԱ, 76):

- Խաբար անել - տեն Խաբար տալ:

- Խաբար ինիլ - Տեղեկություն ունենալ, տեղյակ լինել: Կընէգը օխտը սիրական ա պահում, ինքը խաբար չօնէ (Բ):

- Խաբար շօռ ածել/պըճըղել - Լուրեր տարածել: Տըղամարթը վէր խաբար շօռ ածից, տըղամարթ չի (Ձ):

- Խաբար տալ - 1. Հայտնել, տեղեկացնել, իրազեկել: Կամ ըն կընգանը խաբար տամ, վար էն ա մարթըտ փըլան տըղը ըսպանված (ՆԼՂԺԲ, 25): 2. Խոսել, պատմել: Տահանց էլ թօղինք հըղըցումը, քաշալ ախպօրը անա խնքնը տանը (ՀԺՀ, V, 630):

- Խաբար տանել - Լուր՝ տեղեկություն հասցնել: Խաբար ըն տանում թաքավէրին, վէր տըղան մըհալ ա (Ձ):

ԽԱԲԱՐ - տեն ԽԱԲԱՐ:

ԽԱՔԱՐ - տեն ԽԱԲԱՐ:

ԽԱԲԱՐ-ԱԹԱՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խաբար-աթար չի կա- Ոչ մի լուր՝ տեղեկություն չկա: Վաղօս էրկու տարէ յա՝ քըհալ ա սիզօս, խաբար-աթար չի կա (Բ):

ԽԱԲԱՐԴԱ(Ր)/ԽԱՔԱՐԴԱ(Ր)/ԽԱԲԱՐԴԱ(Ր) (պրս. xaberdar (լսիչ) - ձ. Բացականջություն, որով զգուշացնում են մարդկանց մի բանից: - Էյ խաբարդար, մին ծիյավէր ճըղըրթալալ յէկալ ըտըրանց քըշտավը անց կացալ (ԶՏ, Ա, 9):

- Խաբարդար ինիլ - Մի բանից հեռու մնալ, անհաղորդ՝ անտեղյակ լինել: Մըծ քուրը ախպօրը դըրդէրան խաբարդար ար (Ձ):

ԽԱՔԱՐԴԱ(Ր) - տեն ԽԱԲԱՐԴԱ(Ր):

ԽԱՔԱՐԴԱ(Ր) - տեն ԽԱԲԱՐԴԱ(Ր):

ԽԱԲԱՐԶԻ - գ. Լրաբեր, բանբեր, սուրհանդակ: Խաբարչին խաբարը դանսի հըսցընում ա թաքավէրին (Ձ):

- ԽԱԳ/ԽԱՂ - ած. Խելապակաս, հիմարավուն: Մարթին կընէգը վէր խազ՝ իլնվ, տօնը կըքանդվի (Բ):

ԽԱՂ - տեն ԽԱԳ:

ԽԱԳ-ԽԱՅՏԱՌԱԿ - տեն ԽԱՂԲ-ԽԱՅՏԱՌԱԿ:

ԽԱԶ - տեն ԽԱԶ:

ԽԱՂ - տեն ԽԱԶ:

ԽԱԶԱՂ/ԽԱՂԱՂ - գ. Վայրի սոխա-նման բույս, որ օգտագործում են թարմ եւ թթու դրած վիճակում: Ղարաբաղա ծըմըկնումը հինչըն ա բօլ՝ խազազը (Բ): ԽԱՂԱՂ - տեն ԽԱԶԱՂ:

ԽԱԶԱԼ (թրք. kazel) - Աշխարհ թափված եւ ծառերի տակ հավաքված տերեւներ: Էս ծըմակըմը տիրէվ, խազալ, ճըղնէր, տէս-տէն ըն հըվաքըմ, մին պու-ճուր տօն շինըմ, ապրըմ (ՀԺՀ, V, 41):

- Խազալը վեր տալ - Ուրախությունն անցնել, անտրամադիր դառնալ: Էրկու օր էլ անց չի կենում, թանգան հարթանը խազալը վէր ա տամ (Ձ):

- Խազալ տալ - Աշխարհային տերեւա-թափը սկսվել: Ծառերը վէր խազալ տան, սըրկէվիլը Էն վախտը կըքաղին (Ձ):

- Խազալ տըհնալ - տեն Խըզնիլն տըհնալ:

ԽԱԶԱՅԻՆ - տեն ԽԱԶԷՅԻՆ:

ԽԱԶԱՅԻՆՕԹՈՒՆ - տեն ԽԱԶԷՅԻՆՕԹՈՒՆ:

ԽԱԶԱՆՂԱՐ - տեն ԽԱԶԱՆՂԱՐ:

ԽԱԶԱՐ - տեն ԽԷԶԱՐ:

ԽԱԶԷՅԻՆ/ԽԱԶՆԻՆ (ռուս. *хозяин*) - գ. Տեր, տնօրեն: *Էտ չօբանը սնսին յը-րա ճընանջըմ ա, վեր ուրան խազայինին ախճիգըն ա* (ՅԺՅ, V, 538):

ԽԱԶԷՅԻՆՕԹՈՒՆ/ԽԱԶՆԻՆՕ-ԹՈՒՆ - գ. Տեր՝ տնօրեն լինելը: *Խազէյի-նօթունա կըման էրնու պէն կարում չար անէ Ափկարը* (Բ):

ԽԱԶԻԼ - տէն ԽԱԶԻԼ:

ԽԱԶԻԼ - տէն ԽԱԶԻԼ:

ԽԱԶ/ԽԱԶ/ԽԱԶ (գրք. *խազ*) - գ. 1. Գիծ, գծիկ: *Տըղան էտ խազին յըրա կը-լծի ա ընգընէս, թա ախճիգը հինջ ա ծգանլ ասէ* (Ձ): 2. Ձեռքի ափի մեջ եղած գծավորումները: *Բախաջին ըտըրա ծը-րըը փըռնում ա, խըզէրէն յէշնում, թա՝ պէնըտ պիւրթ ա* (Ձ):

- Խազը ընցընել - տէն Չափը ընցը-նել:

- Խազումը վեր ըղնել - Պատրաստ լինել: *Կոնքի, էքոնց կըրըլական ըս հոնձը ըսքըսիս: - Էն ըմ խազումը վեր ընգած* (Ձ):

- Խազ՝ քաշիլ - 1. տէն ԽԱԶԻԼ: 2. տէն Խաչ քաշիլ(1):

ԽԱԶԻԼ/ԽԱԶԻԼ/ԽԱԶԻԼ (գրք. *խա-զեմ*) - նք. 1. Խազ՝ գիծ քաշել, գծել: *Դոն-գանը փանը խազում ա, կըտըրմ* (Բ): 2. Մի փոքր կտրել, քերծել: *Տինակավը ծըրքը խազում ա* (Ձ): 3. Ձնջել: *Մատի-տը յօր ա ունէս, էտ կիրանձնէն սաղ խըզիս* (Բ):

ԽԱԶՎԻԼ/ԽԱԶՎԻԼ/ԽԱԶՎԻԼ - չք. եւ կք. ԽԱԶԻԼ- ի:

ԽԱԶՆԱ/ԽԱԶՆԱ (արաբ. *xazina*, պրս. *xazine*, թրք. *hazine*) - գ. 1. Գանձ, հարստություն: *Յօրը խանգան շատ օնէր, էտ խազնիցը յէր կալավ շատ վըսկէ* (ՅԺՅ, V, 135): 2. տէն ԽԱԶՆԱՏՕՆ(2): *Խըզնէն պինանլիքը տամ ա, պիրում ա կէս խորջին վըսկավ լըցնում, տուս կամ* (ՅԱԲ, 15, 120): 3. Ձկնորսական կո-ղովի մեջ տեղադրված այլ կողով, որը արգելակում է ձկների՝ կողովից դուրս գալը: *Խազնան թողում չի՝ ծուկունը ճու-վըրանան տուս կա* (Ձ):

ԽԱԶՆԱ - տէն ԽԱԶՆԱ:

ԽԱԶՆԱԳԱՐ/ԽԱԶՆԱԳԱՐ/ԽԱԶՆԱ-ԳԱՐ (արաբ., պրս. *xazine-dar*, թրք. *hazine-dar*) - գ. 1. Գանձապահ, գանձապետ: *Խազնադարըն, էս կընգանը տըսնալավ, խըլքը օգում ա, թա կուրցընէ* (ՅԺՅ, VI 198): 2. փիթ. տէն ԽԱԶՆԱՏԱՐ(2):

ԽԱԶՆԱԳԱՐ - տէն ԽԱԶՆԱԳԱՐ:

ԽԱԶՆԱԶԻ/ԽԱԶՆԱԶԻ - տէն ԽԱԶ-ՆԱԳԱՐ:

ԽԱԶՆԱԶԻ - տէն ԽԱԶՆԱԶԻ:

ԽԱԶՎԻԼ - տէն ԽԱԶՎԻԼ:

ԽԱԶՎԻԼ - տէն ԽԱԶՎԻԼ:

ԽԱԹԱ (արաբ. *xata* (սխալ, հան-ցանք), թրք. *hata*) - գ. Փորձանք, պատու-հաս: *Տի էլ խըթան պըրծընում ըն* (ԲՅԲ, 150):

- Խաթա անել - Փորձանք՝ պատու-հաս բերել՝ առաջացնել: *Խօխան թը-վանգավը վեր խաղ ըրավ, գիղան վեր մին խաթա յա ընական* (Բ):

- Խաթան նըստա կախ ինիլ/շըռշը-ռալ - Անընդհատ փորձանք՝ պատուհաս բերել՝ առաջացնել: *Էն ա խաթան նըս-տա կախ, ըտըրա հըրտէ յէլ վէշ մինը նը-հըրտը հընգըրթօուն չի անում* (Բ):

- Խաթան նըխա տըհան կինի - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը փոր-ծում է որեւէ բան անելիս համարձակ քայլ կատարել: *Մարը ասմա. - Էս թուխ-պավը հօր ըս քինում վըրս, խաթան նըխա տըհան կինի* (Ձ):

- Խաթան քաշիլ - Յեռնալ, գնալ, որպեսզի փորձանք չգա: *Էտ թըվանգը յըր կանլ, խաթատ քաշի* (Բ):

Խաթա տըհնալ - Փորձանք՝ պատու-հաս լինել, նեղություն պատճառել: *Էտ ծին Յաննիս հըրտէ խաթա յա տըհնալ, գոնդում չի, թա հունց անէ՝ ծախէ, պըր-ծընէ* (Բ):

- Խըթու մաչ ըղնել - Փորձանքի՝ պատուհասի ենթարկվել: *Մըհէնգ ըն-գալ ա խըթու մաչ, էլ կարում չի տուս կա* (2):

- Խըթու մաչ քըցիլ - Փորձանքի՝ պա-տուհասի ենթարկել: *Էտ տըղան ուրան ըխմըղթունավը հօրը խըթու մաչ ա քը-ցում* (Ձ):

- Խըթու շօռ կանլ - Կամովին փոր-ծանքի՝ պատուհասի ենթարկվել, վտան-գավոր բան ձեռնարկել: *Տընաշինըտ լըհա էն ա խըթու վա շօռ կամ* (Բ):

ԽԱԹԱԲԱԼԱ (արաբ. *xata+bela* (փոր-ծանք) - տէն ԽԱԹԱ: ...*Յամ ուրանք սաղ-սալամաթ էտ խաթաբալան ըզըտ-վեցին, համ ժողովուրթը* (ՋՏ, Բ, 229):

ԽԱԹԱԼՈՒ (թրք. *hatali* (սխալ, թերի, ծախորդ) - ած. Փորձանք՝ պատուհաս բերող, վտանգավոր: *Շենումը լօխ գոն-դում ին, վեր Վաղոն խաթալու մարթ ա* (Ձ):

ԽԱԹԱՅԻՆ - ած. 1. Իշխանական ծագում ունեցող, իշխանական: *Ըտը-րանք խաթային դաստան յըն ինում* (Ձ): 2. փիթ. Ըստիր, թանկարժեք: *Խաթային շօրէր ա կընում* (Բ):

ԽԱԹԱՆԳ - տէն ԸՈՐԵԿԱԿԱԼԻ:

ԽԱԹԱՆԳԱԶ/ԽԱԹԱՆԳԱԶ (պրս. *xatengaz*) - գ. Կարճ կոթով եւ դեպի վեր ձգված եզրերով գոգավորված թիակ՝

աղբը վերցնելու համար: ...*Շերքէն խաթանգազ ա ինում, տամ ա, տըղէն ճակատը ճըղում* (ՅԱԲ, 15, 134):

ԽԱԹԱՐ - գ. Տասը - տասներկու ձիե-րից կազմված խումբ՝ քարավան: *Ղըչ-չըղնէն յըրա յըն պըրծընում էտ խաթա-րէն, թըլանում* (Ձ):

ԽԱԹԵՐ - տէն ԽԱԹԵՐՈՒ:

ԽԱԹԵՐ - տէն ԽԱԹԵՐՈՒ:

ԽԱԹԻՐ/ԽԱԹԻՐ (արաբ. *xatir*, թրք. *hatir*) - գ. Յարգանք, պատիվ: *Յաննիս թը-ղէլանը յըտը միշտ քընիյիս ըմ ընլ քժ-մանգ ընէյիս Յաննիս խաթրուն հէտէ* (ԼՂԲԶ, 272):

- Խաթիր անել - տէն Խաթիրը պա-հել:

- Խաթիրը կօտըրել - Մեկի հարգը՝ պատիվը չպահել, խնդիրքը մերժել: *Պըհ-լին օգից վէչ Թոնիս դանյուն խաթիրը կօտըրէ* (ՅԺՅ, VI, 181):

- Խաթիրը պահել - Մեկի հարգը՝ պա-տիվը պահել, ի պատիվ մեկի՝ մի բան անել՝ կատարել՝ զիջել: *Յիրըվանէն շանը քարավ չըն տալ, տըհնը խաթիրը կըպահին* (ԱԲԲ, 57):

- Խաթիրը քըթնալ - Մեկին իր լավ վերաբերմունքով՝ խոսքով սիրաշահել, մեկի վերաբերմունքը իր օգտին փոխել տալ: *Էտ խուխօցը մուտանում ա, խա-թիրին թըթնում, ծըռքին հացը տամ ուրանց, շանը թուլան յօր օնում, պիրում տօն* (ՅԺՅ, VII, 93):

- Խաթիր ինիլ - Յարգանք՝ պատիվ վայելել: *Էտ հարթնանը տանքիւրցը քըշ-տէն մըժ խաթիր ա ինում* (Ձ):

- Խաթրան ընցընել/տուս կանլ - տէն Խաթիրը կօտըրել:

- Խաթրանը քինիլ - Մեկի տրամադ-րության՝ ցանկության համապատաս-խան գործել, նրա ցանկությունները կա-տարել: *Յարթնը վեր ըսկէսվօրը խաթ-րանը չի քինի, տօնը կըռքէվ կըղնէ* (Բ):

- Խաթրին նի կանլ - Մեկին ան-հանգստացնել՝ նեղություն տալ՝ վիրա-վորել՝ անպատվել: *Մարթը ասում ա. - Յըս քոնում ըմ, ամմա հու վեր քըմըկիս այուն խաթրին նի յըկավ, ինձանա պըր-ծընական չի* (Ձ):

ԽԱԹԻՐ - տէն ԽԱԹԻՐ:

ԽԱԹԻՐԶԸՍՕԹՈՒՆ/ԽԱԹԻՐԶԸՍՕ-ԹՈՒՆ - գ. Վստահ՝ ապահով լինելը, չտա-րակուսելը: *Խաթիրջըմօթունը ամմէն մարթու տուված չի* (Ձ):

ԽԱԹԻՐԻԶԸՍՕԹՈՒՆ - տէն ԽԱ-ԹԻՐԶԸՍՕԹՈՒՆ:

ԽԱԹՐԱՎ/ԽԱԹՐԱՎ - 1. ած. Ուրիշի խնդիրքը չմերժող, ուրիշին ընդառա-ջող: *Խաթրանլ խան հանլ իլան չի* (Ձ): 2.

մ. Կամավոր կերպով, առանց բռնի ուժ գործադրելու, ոչ զուռով: *Խաթրնավ ըրած կործեն տըհը վեշ մին պեն տալ չի* (2):

ԽԱՆԹՈՒՎ - տեն ԽԱՆԹՈՒՎ:

ԽԱՆԹՈՒՄ/ԽԱՆԹՈՒՄ/ԽԱՆԹԵՐ/ԽԱՆԹԵՐ - կ. Յանուն, ի սեր, համար: *Թաքավերը էտ հըլիվուրեն ասում ա.- Միպտակ մըգ'երէտ խաթրոն վըմ ըրալ* (2):

ԽԱՆԹՈՒՄ - տեն ԽԱՆԹՈՒՄ:

ԽԱՆԹՈՒՄ (թրք. *xatun*) - տեն ԽԱՆԹՈՒՄ:

ԽԱՆ (այրս. *xān*) - գ. 1. Մարդու դեմքի՝ մարմնի կամ կենդանու մոթոն վրա ընդհանուր գունավորումից տարբերվող ի ծնե գոյացած բիծ, բնաբիծ, պուտ: *Էտ ըխճըկանը աջի թօշէն էլ մին մըծ խալ ա իննւմ* (2): 2. Ընդհանրապես՝ բիծ, խալանման նշան: *Շարմաղը կ'արմուր խըլերալ դարյան կ'ընում ա, քիւնամ հըրսանէք* (2):

- Խալ ըղնէլ - տեն Լաք'ն ըղնէլ:

- Խալ քըցիլ - տեն Լաք'ն քըցիլ:

ԽԱՆԱ (արաբ. *xale* (մորաքույր), թրք. *xala* (հորաքույր)) - գ. 1. Թուրք՝ աղբեղանցի տիկին: *Խալան ըտըրան տաւում ա, ներքէ տանը կ'ըղում* (2): 2. ած. Ծանրաբարո, ծանրակշիռ, լրջախոհ: *Խալա մարթ ա Սախթուր դային* (Բ):

ԽԱՆԱԴԵԼՆԻԿ (ռուս. *холодильник*) - գ. 1. Մթերքները սառն վիճակում պահպանելու հարմարանք, սառնարան: *Մի-հէնգ ամմեն տան էլ խալադէլնիկ կա* (Բ): 2. Օղեթորման սարքի օդակաձեւ խողովակը, որը տեղադրվում է ջրով լի տակառի մեջ, որպեսզի օդու գոլորշին սառի եւ հոսի: *Ըրադէն գալօդէն խալադէլնիկը ծակվալ ա* (2):

ԽԱՆԱԹ (արաբ. *xālat*, այրս. *xālāt*) - գ. 1. Թանկարժեք զգեստ, որով արեւելքում իշխողները պարգեատրում էին որեւէ մեկին՝ ի նշան իրենց գոհունակության: *Շահ-Աբբասը էս մարթին լւավ վըսկալ, խըզնավ, խըլըթնըրալ դարկում ա ուրանց տօն ...* (ՅԺՅ, VII, 53): 2. Նորահարսին՝ նորափեսային տրվող նվեր: *Աղանթ ա՝ թանգզն հարթնը հոնր տօն քիւնի, խալաթ կըտան* (2): 3. Տանը կամ աշխատանքի վայրում հագնելու երկար վերնազգեստ: *Նախշունը խալաթը կ'ընում ա, ըսքըսում ըմընէքը լըվանալը* (Բ):

- Խալաթ անէլ/տալ - Նվիրել, ընծայել: *Լօղմանին ասում ա.- Վըր քու ասածըն ինի, յէս քեզ իրէք հազգար մանէթ տամ, հալան մին պեն էլ խալաթ կանէլ* (ՅԺՅ, VII, 168):

ԽԱՆԱԹ-ԲԱՐԱԹ - գ. Նվերներ, ընծաներ: *Թաքավերը մէծ խալաթ-բարաթ ա տամ, յօր օնում, կ'ամ* (ՅԱԲ, 15, 81):

ԽԱՆԱԹԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խալաթամիշ անէլ - Նվերներ տալ: *Մին քանէ տարէ վեր անց ա կենում, թաքավըրըն էտ մարթին նօրից ծեն ա տամ, վըր էլլա խալաթամիշ անէ, դարկէ* (ՆԼՂԺԲ, 63):

ԽԱՆԱՍՏՕՅ (ռուս. *холостой*) - ած. 1. Չլիցքավորված: *Խալաստօյ պատրօնավ վեր յըրա յըն տամ, թօրքերը փախչում ըն* (2): 2. փխբ. Չամուսնացած, ամուրի: *Էտ նըկարիչին տանը վէջ մին մարթ չի կար, ինքըն էլ սուրէի ար, խալաստօյ...* (ՅԺՅ, 177):

ԽԱՆԴԱՐ - տեն ԶՈՒԼԱՎԵՐ

ԽԱՆԻ՝ (այրս. *xāli*, թրք. *hali*) - տեն ԳԱՐԱՆ: *Սահմաղը փափաղը տինում ա կըլիւն, խալին յըրա նըստում* (ՅԱԲ, 15, 18):

ԽԱՆԻ՝ (արաբ., թրք. *xalā* (դատարկ տեղ)) - ած. 1. Անմարդաբնակ, ամայի: *Խալի տըհէր ա, վէշ մինը քիւնում չի, թա ապըրէ* (2): 2. Անմշակ: *Խալի վըհը վեր բիջանիս, լ'ավ պերթ յօր կօնիս* (Բ):

ԽԱՆԻՉԱ (այրս. *xaliče*) - գ. Փոքր գորգ: *Մին հատ կօրէկ խալիչին տակէն կօղըլ ա կենում* (ՅԱԲ, 15, 24):

- Խալիչան տական տոն քաշիլ - Պատվից՝ իշխանությունից՝ պաշտոնից զրկել, սնանկացնել: *Ըստի ժըղօվուրթը էտ ախմաղ թաքավերին տական խալիչան տոն ըն քաշիւմ, յիրգիրան նըրհ'տ տամ* (2):

ԽԱՆԻՍ (արաբ. *xālis*, թրք. *halis*) - ած. Մաքուր, անխառն, զուտ, իսկական: *Թանջիրը մին կիօ խալիս վըսկէլ յա տամ, էտ դուշը ինք' օնում* (2):

ԽԱՆԻՓ - տեն ԽԱՆԻՓԱ:

ԽԱՆԼՈՒ - գ. Որսի շուն: *Վըրսկանը յըրա յա անում, խալլուն դանտի յըրա յա պըրծընում, ըղվէսին պըկան փըրնում* (2):

ԽԱՆԻ (արաբ. *xalk*, թրք. *halk*) - գ. 1. Ժողովուրդ, բազմություն: *Թաքուհին յէշնում ա տըսնում մին մըծ խալի ա կ'ամ բիդի պալատը* (2): 2. Գերդաստան, տոհմ: *Դծրոնը ըշխըղօվուր խալի ըն* (Բ): 3. Ուրիշներ, օտարներ: *Խալիւն խօխէքը վեր տարալ ըն մըծանում, Թափէղը օրալ ա մըծանում* (ՆԱԲ, 38):

- Խալիւն աշկէն շերանը/փօշը տըսնում ա, ուրան աշկէն կ'ըրանը տըսնում չի - Ասում են նրա մասին, ով, իր մեծ պակասությունները անտեսելով, ուրիշների չնչին թերություններն է մատնացույց անում:

- Խալիւն յըրա շօն ա հանում, ինծ յըրա յէլ կատու վա մըլավում - Ուրիշներ-

րի վրա արժանավորներն են խոսում, ինծ վրա՝ անարժանները:

ԽԱՆ-ԽԱՆ - ած. Խալեր ունեցող, բծավոր: *Խալ-խալ մօրթէլ յա* (Բ):

ԽԱՆՅԱՐ - տեն ԿԸՏՏՕՊ (2):

ԽԱՆՎԱԹ/ԽՕԼՎԱԹ/ԽՕՎԱԼԱԹ (արաբ. *xaly(at)*, այրս. *xālvāt*, թրք. *halvet*) - ած. 1. Ազատ, դատարկ: *Խալվաթ տընէր շէնումը շատ կա* (Բ): 2. Առանձին, մեկուսացած, մարդկանցից հեռու: *Ըտըրանը հըսնում ըն մին խալվաթ տըհը, ըսքըսում ըտըհը ապրէլը* (2): 3. ած., մ. Թաքուն, ծածուկ: *...Քըշերըն ծօցըտ կըկան, Խօլվաթ չինի, մին հանգի* (ԼՂՅ, 102):

- Խալվաթ անէլ - Փակ պահել, մարդու ներս չթողնել: *Էտ ախճիգը ուրան օթաղը խալվաթ ա անում* (2):

- Խալվաթ օր - Յանգիստ օր: *Սաղ գանքումը Նուբար աքերը մին խալվաթ օր չի տըսալ* (Բ):

ԽԱՆՎԱՐ (այրս. *xālvār* (իշաբեն)) - գ. Ծանրության հին չափ, որ հավասար է երեսուն փոթ: *Արաշտ տարէն վեր մին հէքտար արտան մին խալվար ցօրէն տըհնա, էլիա լ'ավ ա* (Բ):

ԽԱՆՏՈՒՐԱ (ռուս. *халтура*) - գ. Անբարեխղճորեն որեւէ բան անելը, անբարեխղճորեն կատարած գործ: *Ըտըրա ըրածնէն սաղ խալտուրա յա* (Բ):

- Խալտուրա անէլ - Անբարեխղճորեն՝ խմբիայլոց անէլ՝ կատարել: *Յինչ կօր'ծ, լօխ խալտուրա յըն անում* (Բ):

ԽԱՆՏՈՒՐՇԻԿ (ռուս. *халтурщик*) - գ. Անբարեխղճորեն աշխատող: *Իզէն խալտուրշիկ ա, հինչ հոնծ բիդի ա'նէ* (2):

ԽԱՆՈՒՏ - տեն ԽԱՆ-ԽԱՆ:

ԽԱՆՓԱ/ԽԱՆԻՓ (գրբ. *խալիփա*) - գ. Յին կարգի՝ տերթոնիկյան դպրոցի ուսուցիչ: *Խօխէնքը ծըլըպատակ նստում ըն, լ'ըհա մինը վեր տոնրոն ա կ'ամ, խալիփը ճապկէ ճըպատալը տըրըքընում ա* (2): 2. Յին կարգի դպրոցներում փոքրերին դասավանդող ավագ աշակերտ: *Էլ դասատու, էլ խալիփա, լօխ ըվիրան ըն, չափը ընցալ, ըշկըրնէն ունքըրնան պիցըրացալ ա* (2):

ԽԱՆԱՆ/ԽԱՆԱՆԱ (գրբ. *խախալ*) - գ. Խոշոր անցքերով մաղ՝ ցորենը, գարին եւ այլ ընդեղենները մաղելու համար: *Այան խանանը յօր ա ունէս, նըստէս, էտ ցօրէնը լօխ խըխըլիս* (2):

- Խանանը ծակ - Անխելք, հիմար: *Խանանը ծակ մարթը էրկան կապըրէ* (2):

- Խանան տալ - Կուտակվել, հավաքվել: *Վըրծըրնէն ծառէն շուքումը խանան ըն տըվալ* (Բ):

- Խըխանլի ճուր կըրէլ - տեն Մաղալ

ճիւղ կըրէ: *Էրկու տարէ յա՛ խըխալան* ճիւղը ըմ կըրում (Բ):

- Խըխալին կըծխը պէն ըղնէ/քըցիլ - Ձեռնարկած գործից օգուտ գալ, ունեցածի վրա մի բան ավելանալ: *Սաղ տարէն կործ ըմ անում, ամիս ըսկի խըխալին կըծխը պէն չի ըղնում* (Բ):

ԽԱԽԱԼ - տէն ԽԱՆԽԱԼ:

ԽԱՆԽԱԼ/ԽԱԽԱԼՆ - ած. տէն Յանգիստ, խաղաղ: *Միհենգ Ղարաբաղա խախանը տըղ չի կա* (Բ):

ԽԱԽԱԼՆ - տէն ԽԱՆԽԱԼՆ:

ԽԱԽՈՒՏ/ԽԱՐԽՈՒԹ (գրբ. խախուտ) - ած. Խարխված, խարխուլ, փլվելու ենթակա: *Խախուտ տօն ար Պուղուն տօնը* (Ձ):

ԽԱԿ (գրբ. խակ) - ած. 1. Ղեռնու չիսած, ոչ հասուն: *Խօխան խակ հիւնը կէրավ, փօրը ցավից* (Բ): 2. փխբ. Ղեռնուտի, անչափահաս: *Սիմօնը հանն խակ խօխա յա իլան, վեր հանը մըճալ ա* (Ձ): 3. փխբ. Մտավորապես չգարգացած, թերուս, անհմուտ: Խակ մարթ ա Կանփին (Բ): 4. փխբ. Չմտածված, չկշռադատված: *Խակ կործը կըծխ չի կ'ան* (Ձ):

- Խակը վեր անել - տէն Յամը հանել:

- Խակը վեր կ'ան - տէն Յամը տոն կ'ալ:

- Խակ կործ/պէն փըռնել - Չմտածված գործել, սխալ գործել: *Ջըհիլնէն խակ կործ շատ ըն փըռնում* (Ձ):

ԽԱԿԻ (պրս. *hāki* (հողային), թրք. *haki* (կանաչամոխրագույն, հողագույն) - ած. Կանաչավուն-հողագույն, կանաչադեղնավուն: *Խակի շօր ա կըճալ* (Բ):

ԽԱՐ/ՅԱՐ (գրբ. խար) - գ. 1. Ուրախանալու՝ գլարճանալու զբաղմունք: *Քծինն խարէր լօխ ըղանն ընգալ ըն* (Բ): 2. Երեխաների արարքները՝ զբաղմունքը, խաղալը: *Թըվանգին սանը վեր ըսկանում ըն, խօխէնքը խաղը թօղում ըն, փախճում տօն* (Ձ): 3. տէն ՅԸՐԹ: 4. փխբ. Խորամանկություն, մեկին վնասելու՝ վարկաբեկելու համար գործադրված արարք: *Ըտըրա խաղերը վէշ միւնը կըլխու չի ըղնում* (Ձ): 5. Անասունների ցատկոտելը՝ վազվզելը: *Ծիյօտանցը խաղը ըտըրանց կործա քըցում ա* (Ձ): 6. Մարմնի մասերի՝ ոսկորների միացման տեղերը, հոդ: *Վըճնէն խաղը ցավում ա* (Բ):

- Խաղ անել - 1. Որեւէ կարգի խաղով զբաղվել, զվարճանալ: *Խօխէնքը խաղ ըն անում* (Բ): 2. Որեւէ առարկայի հետ զբաղվել, շարժել, պտտեցնել: *Սըհակը յօր ա ունէս, խաղ ընէս* (Բ): 3. փխբ. Թռչկոտել, վազվզել, շարժվել: *Կարունքը վեր կ'ամ ա, հիյվընէն խաղ ըն անում* (Ձ): 4. փխբ. Որեւէ գործի անլուրջ

վերաբերվել: *Յինչ ը՛ս խաղ անում, խէ կօրծըտ կարքէն չը՛ս անում* (Բ): 5. Բեմական որեւէ դեր կատարել: *Արտիստը լ'ավ ա խաղ անում* (Ձ): 6. փխբ. Որեւէ մեկին խաբել՝ մոռլորեցնել, ձեռ առնել: *Յարթընը ըսկէսվօրը անավ խաղ ա անում* (Բ): 7. Որեւէ խաղի տիրապետել: *Իգէն հինչ տըղամարթ ա՛, կարում չի, թա նարդի էլ խաղ անէ* (Բ): 8. փխբ. Տարուբերվել, տատանվել: *Ըստօլը վըննէրէն տակէն խաղ ա անում* (Բ):

- Խաղ ասել - տէն ՅըՐք ասել: *Պուղին, մին սիպտակ ծի նըստած, խաղ ըսէլավ տօն ա կ'ամ* (ՆԱԲ, 134):

- Խաղը բայաթի տըճնալ - Ուրախությունը տխրության վերածվել, դժբախտանալ: *...Սըճ հորոն անա հանօղ, Խաղըտ տըճնա բայաթի* (ԼՂԲ, 111):

- Խաղ կապել - Երգ հորինել: *Էս աշըղը սազը յեր կալավ, ըտէղ մին խաղ կապից...* (ՅԺՅ, V, 660):

- Խաղը պըռավել - Որեւէ գործ՝ երեսույթ ձանձրալի դառնալ, կարեւորությունը՝ պատասխանատվությունն այլեւս չգիտակցվել: *Խաղը պըռավալ ա, հծնծ ընտղնէն էլ առաջվա նըման չըն հծնծ անում* (Ձ):

- Խաղըտ ասէ - տէն ՅըՐքըտ ասէ:

- Խաղ խաղ անել - Վտանգի ելթարկել, փորձանք բերել: *Էտ տըղան տոնրման տոն ա կ'ամ, էլիա խաղ խաղ անում, հօրը քըցում կըրակու մաջ* (Ձ):

- Խաղու պըրանել - Գործը կատակի՝ ծաղրի վերածել: *Էտ օյիւբագնէն հարփիւմ ըն, կօրծը խաղու պըրանում* (Ձ):

ԽԱՐԱԼ/ՅԱՐԱԼ (գրբ. խաղամ) - չբ. տէն Խաղ անել:

ԽԱՐԱԼԻԹ/ԽԱՐԱԼԻԹ/ՅԱՐԱԼԻԹ/ՅԱՐԱԼԻԹ (գրբ. խաղալիկ, խաղալիք) - գ. 1. Երեխաների համար խաղալու իր՝ առարկա: *Թաքավէրէն տըղան կ'ամ ա, վեր ուրանց խօխէն հէտէ խաղալիք շիւնիլ տա* (ՅԺՅ, V, 595): 2. փխբ. Որեւէ մեկի կամակատար՝ քմահաճույքի առարկա: *Աբրամը հինչ տըղամարթ ա՛, կընգանը ծըճըքէն մին խաղալիք ա* (Ձ): 3. փխբ. Շատ փոքր կամ մեկի գործածությանը անհամապատասխան առարկա: *Ապան կացէնը յօր ա օնում, թա. - Էս հինչ կացէն ա՛, էս խաղալիք ա ինձէ՛տէ* (Ձ):

ԽԱՐԱՐ/ՅԱՐԱՐ (գրբ. խաղաղ) - 1. ած. Անդռիվ, անպատերազմ, երբ կամ որտեղ պատերազմ չկա: *Ասում ըն՝ խաղաղ վախտըքըն էլ էտ պէրթըտ տոնրմա յա իլան...* (ԱԱ, 44): 2. մ. Խաղաղ կերպով, խաղաղորեն: *Միհենգ թօրը չի կա Ղարաբաղ, մըզը՛տէ խաղաղ ապրում ընը* (Բ):

ԽԱՐԱՐՈՒԹՈՒՆ - տէն ԽԱՐԱՐՈՒԹՈՒՆ:

ԽԱՐ-ԽԱՐ/ՅԱՐ-ՅԱՐ - մ. Մաս առ մաս, անդամ առ անդամ, ըստ ոսկորներն միացնող հոդերի (մարմնի մասին): *Վըճաթը մօրթում ըն, խաղ-խաղ կըտօրում, իփիւմ* (Ձ):

ԽԱՐԱ/ՅԱՐԱ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Խաղս ըղնէ/ինի/կ'ան/տալ - 1. Ուրախությունից թռչնալ՝ ցատկոտել: *Խօխէնքը վեր ըլբաստըրակը տըճնում ըն, խաղս ըն ըղնում* (Ձ): 2. Այս ու այն կողմ վազվզել, վիստալ (առատությունից): *Մուկները ըրտէրումը խաղս ըն ընգալ* (Բ): 3. Հորդել, եռալ (արյան՝ ուժի՝ եռանդի մասին): *Կարունքը վեր կ'ամ ա, ջանհիլ տըղօրցըն ա ըխճըկօրցը անողնը խաղս ա կ'ամ* (Ձ):

ԽԱՐՈՒ(Ր)/ԽԱՐՈՐ/ՅԱՐՈՒՐ/ՅԱՐՈՐ/ՅԱՎՈՐ (գրբ. խաղող) - գ. 1. Խաղողագգինների ընտանիքին պատկանող թփաբույս, որթատունկ: *Խաղուն տաք տըճէրըն ա տըճնում* (Ձ): 2. Այդ բույսի պտուղը, խաղող: *Թոնին քընում ա, տէսնում՝ մին մարթ էրկու ճըվարան խաղու վա ծախում* (ՆԱԲ, 103):

- Խաղուն ծըծաղել - Խաղողը հասունանալ, հասունանալուց փայլել: *Խաղուն ծըծաղում ա, քըղէլի վախտըն ա* (Բ):

ԽԱՐ ՈՒ ՊԱՐ - գ. 1. Երգ ու պար, երգելն ու պարելը: *Ջիհիլնէն ամմէն օր հըվաքվում ին, խաղ ու պարավ ուրանց օրը անց կըցընում* (Ձ): 2. փխբ. Շատ հեշտ՝ ոյուրին բան՝ գործ: *Յծնծ անէլը խաղ ու պար չի, ամմէն մարթ կարէլ չի անէ* (Բ):

ԽԱՐԹ - ԽԱՅՏԱՌԱԿ/ԽԱԳ-ԽԱՅՏԱՌԱԿ - տէն ԲԱՅԱԲՈՒՐ-ԲԱՅԱԲԱԹ:

ԽԱՐՈՐ - տէն ԽԱՐՈՒ(Ր):

ԽԱՍ (պրս. *xam*, թրք. *ham*) - ած. 1. Չմշակված, չվարած, խոպան (հողի մասին): *Լիւծը տընում ըն մին ղանջանգ ըչէռու վըզի, ճապկէ ճըպատավ էլ մաշկէն թըխում, վեր խամը վարէ* (ՆԱԲ, 71): 2. Անվարժ, անփորձ: *Խամ հծնծ անօղը ճէլի կընըղանա* (Ձ): 3. Չվարժեցրած, դեռ չլծած՝ չհեծած: *Տըղան լօք ա տամ յեր ինում էտ խամ ծին, հըղէ ինում* (Ձ): 4. Անծանոթ, օտար: *Շիւնըքէ էտ խամ մարթին լ'ավ հիւրումնալ ըն անում* (Բ): 5. Չտաշված, չիղկված: *Պատը խամ քարավ ա տիրած* (Բ): 6. Չմտածված, չկշռադատված, անփորձությամբ կատարված: *Խամ կօրծը տիծէր ուրոնը կըղնէ* (Բ):

- Խամավ ըղնել - Մարմնի որեւէ անդամ՝ մաս բռնվել՝ ընդարմանալ (շատ

աշխատելուց կամ երկար ընդմիջումից հետո ֆիզիկական աշխատանք կատարելուց): *Էնքան քար տանջից, ծըրքը խամ ընգավ* (Բ):

- Խամավ քըցիլ - Անվարժ անասունների շատ բանեցնելով՝ խիստ հոգնեցնել: *Յէնդօն էտ խամ էշին Էնքան տարավ ծըմակը, լափ խամավ քըցնավ* (Բ):

- Խամա տոնս կ'ան - Երկար ժամանակ չաշխատելուց հետո մի բանի դարձյալ վարժվել: *Էրկու ամես ա՝ հըպարապ, միհէնգ ա հնլան խամա տոնս կ'ամ Սամսունը* (Ձ):

- Խամա տոնս պիրիլ - 1. Ձմեռվա հանգստից հետո անասուններին վարժեցնել դաշտային աշխատանքներին: *Կարունքը բիդի յըզնէն խամա տոնս օնիս, վէր խամավ չի ըղնին* (Ձ): 2. Ապօրինի կենակցությամբ աղջկան կուսությունից զրկել: *Ըտի էլ վէշ միներ գիդանց վէշ, թա հու վա էտ ըխճըկանը խանփանլ, խամա տոնս պերավ* (Ձ): 3. Ընդհանրապես՝ սովորեցնել, մի բանի վարժեցնել: *Դոլգանը մին ամսումը շնգէրդին խամա տոնս պերավ* (Բ):

- Խամ ինիլ - Մեկին՝ մի բանի ծանոթ չլինել, նրա լավ ու վատ կողմերը չիմանալ (սովորաբար գործածվում է հարցական կամ ժխտական ձեւերով): *Խամ ըս ընդըրանա, գոնդում չըս, վէր իգէն կործ անօղ չի* (Ձ):

- Խամ կործ/պէն փըռնել - Չմտածված բան անել, առանց փորձառության մի բան ձեռնարկել: *Վալօղը խամ կործ փըռավ, կըծիքը խաթա պերավ* (Բ):

- Խամ յըգնանը սամուն տալ - Անփորձ մարդուն դժվար գործ հանձնարարել: *Ասում ա.- էտ ջըհիլին նըհախ չըջարէլ մէր, խամ յըգնանը սամուն չըն տալ* (Ձ):

ԽԱՄԲԱՐ - գ. 1. Հացագգիների ընտանիքի պատկանող միամյա կողրավոր բույս, եգիպտացորեն: *Խամբարը վէր ճիւրէցէլ վէշ, պէրք չի տալ* (Բ): 2. Այդ բույսի հատիկը: *Կըճէխաշը յօբան, սիսըճան, ցորէնան, խըմբարան ըն իսիում* (Բ):

- Խըմբարու մըրօք - տէն ԽՈՄԲԱՐՈՄԻ:

ԽԱՄ-ԽԱՄ - 1. ած. Բոլորովին անվարժ՝ չվարժեցրած: *Խամ - խամ յըգնէրը լըծում ըն, կարում չըն, թա վարին* (Ձ): 2. մ. Առանց տեղեկություն ունենալու: *Խամ - խամ խօսում ա* (Բ):

ԽԱՄԽԱՐԱ - գ. Չմշակված՝ խոպան ու քարքարոտ տեղ: *Յըգնէրը լըծում ա, էտ խամխարան վարում* (Ձ):

ԽԱՄ-ԽՈՐՈՒԾ - 1. տէն ԽԱՄԽԱՐԱ: 2. տէն ԿՈՐՏԵՊՈՐՏԱՆՔ (2):

ԽԱՄՈՒԹ/ԽԱՄՈՒՏ (թրք. *qamut, xamut* (կառքին լծվող ձիու վզին հագցվող կիսաշրջանաձեւ փայտ, ձիու լուծ) - գ. Ձիերը կառքին լծելու կաշի: *Խամութու նըման պալին տըփըկօցին տիրած կըլ-խին՝ տօն ա քինըմ* (ՁՏ, Ա, 4):

ԽԱՅԱ (պրս. *xaye* (ամորձիք) - գ. 1. Էշի՝ ջորու՝ ձիու առնանդամ: *Էշը խայան տոնս ա կալան* (Բ): 2. փխբ. Մեծ առնանդամ:

ԽԱՅԱՆ - Կամով ծեծած օրանը, որ պատրաստ է հավաքելու եւ մաղելու համար: *Կալը հանլ խայան ա, մեր ումէրը այան ա...* (Ձ):

- Խայան անէլ - Հավաքած հասկերը՝ օրանը ծեծել եւ պատրաստել մաղելու համար: *Յօրնէն խօրթները մըկնում ըն, խայան անում* (Ձ):

- Խայան ինիլ/կապէլ/տըհնալ - Հավաքված հասկերը՝ օրանը ծեծվել եւ պատրաստվել մաղելու համար: *Յօրէնը, խայան իլան, միներ կար վէշ, թա խըխալի* (Ձ):

ԽԱՅԻՆ (արաբ., թրք. *hayin*) - ած. Նախանձ, չար, նեղամիտ, խարդախ: *Շուշընդըճէք էլ համ խային, շընըմոտտառ ըն իլան, համ էլ վըդում քանիք* (ԱԱ, 34):

ԽԱՅԻՆԱՆԱԼ/ԽՈՅՈՆԱՆԱԼ - չք. Խային դառնալ, խայինի հատկություն ձեռք բերել: *Էրավ կընէք ա իլան Սիրէվը, մըհէնգ ա ըտի խայինացալ* (Բ):

ԽԱՅԻՆԼԻՄԻՇ/ԽՈՅՈՆԼԻՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Խայինլանմիշ անէլ - Մեկին կասկածել տալ, միտքը փոխել: *Թաքավէրին տըղան էտ ըխճըկանը շատ ար սիրում, ամիա պառավը կարից ըտըրան խայինլանմիշ անէլ* (Ձ):

- Խայինլանմիշ ինիլ/տըհնալ - Կասկածել, միտքը փոխել: *Աստուծ ըտըրա հըսնէլին ա յէշում, մին էլ սըփաթէն, խայինլանմիշ ինիւմ...* (ԱԱ, 66):

ԽԱՅԻՆՎԱԶԻ/ԽՈՅՈՆՎԱԶԻ - տէն ԽԱՅԻՆՎԱՐԻ:

ԽԱՅԻՆՎԱՐԻ/ԽՈՅՈՆՎԱՐԻ - մ. Նախանձորեն, չարաբար, նեղգորեն, խարդախորեն: *Էտ վէգիրը հիւնջու անում ար, խայինվարի յար անում* (Ձ):

ԽԱՅԻՆՕՐԹԻՆ/ԽՈՅՈՆՕՐԹԻՆ - 1. Խային լինելը, խայինի հատկությունը, նախանձություն, նեղամտություն: *Խայինթօրունը Բանդինց ցըդէն Ըստուծանա տըված ա* (Բ):

ԽԱՅՏԱՌԱԿ/ԽՈՅՏԱՌԱԿ (գրք. *խայտառակ*) - տէն ԲՈՅԱԲՈՒՆ:

ԽԱՅՏԱՌԱԿԷԼ/ԽՈՅՏՈՐԱԿԷԼ (գրք.

խայտառակեմ) - նք. տէն Բըլաբուտ անէլ:

ԽԱՅՏԱՌԱԿՉԻ/ԽՈՅՏՈՐԱԿՉԻ (գրք. *խայտառակիչ*) - տէն ԲՈՅԱԲՈՒՆ:

ԽԱՅՏԱՌԱԿՉՕՐԹԻՆ/ԽՈՅՏՈՐԱԿՉՕՐԹԻՆ (գրք. *խայտառակութիւն*) - տէն ԲՈՅԱԲՈՒՆ:

ԽԱՅՏԱՌԱԿԷԼ/ԽՈՅՏՈՐԱԿԷԼ - կք. եւ չք. ԽԱՅՏԱՌԱԿԷԼ - ի:

ԽԱՆ՝ (պրս. *xān*, թրք. *han*) - գ. Միջնադարյան Արեւելքում իշխանների, ինքնակալի տիտղոս եւ այդ տիտղոսը կրող անձը: *Խանէն ցօրքը կամ ա հըստում տահանց, ըսպանում, տըդ էլ թաղում ըն* (ՆԼՂԺԲ, 147):

- Խանէն առաշկը խօզ՝ տանէլ - Մեծ համարձակություն՝ հանդգնություն ունենալ՝ գործել: *Մարթը ասում ա. - Տու վըս խըճ, քըգ վէր թօղին, խանէն առաշկը խօզ կըտանիս* (Ձ):

ԽԱՆ՝/ԽԱՆԱՎ՝ (պրս. *xān*) - տէն ԲԱՐՎԱՆԱՐԱ:

ԽԱՆԱՎ՝ - տէն ԽՕՆ:

ԽԱՆԱՎ՝ - տէն ԽԱՆ՝:

ԽԱՆԱՆՐԱ (պրս. *xanende* (լավ երգիչ, երաժշտագետ) - 1. Ինքնուս՝ ժողովրդական երգիչ: *Մուշեհավէն ըսըճէն՝ խէ սըվ ըս կըճալ, ասից՝ միսակ էտ չի, դանդան խանանդա յէլ ըմ տըհալ* (Ձ):

ԽԱՆԳՈՐԷԼ - չք. 1. տէն ՄՈՐԿ(ԸՎ)ԷԼ(1): 2. Գունաթափվել, խուսանալ: *Շօրը իրըվէն տակէն թառ տըված վէր շատ պահիս, կըխանգըռէ* (Բ):

ԽԱՆԳՈՐԷԼ - գ. Խմորի բարակ շերտը կտրտելով եւ եփելով պատրաստած կերակրատեսակ, որ ուտում են յուղ, մածուն եւ սխտոր խառնելով: *Խանգանլը քըսիբու խօրանգ ա* (Բ):

ԽԱՆՐԱՎ - տէն ԽԱՆՐԱՎ:

ԽԱՆՐԱՎ/ԽԱՆՐԱՎ (գրք. *խանդակ*) - գ. Բնական կամ արհեստական երկար ու խոր փուս: *Յօր ա օնում էտ վըսկէն էլ պիրում, մէռալը թաղում մին խընդանկում, ինքը կամ...* (ՀԺՀ, V, 305):

ԽԱՆՋԱՐԱ (պրս. *xan + zade* (ծնունդ) - գ. Խանի որդի: *Խաբարը կամ ա, վէր խանգաղէն փըռնալ ըն, տարալ կօխալ տոնումն* (Ձ):

ԽԱՆԸՄ - տէն ԽԱՆՈՒՄ:

ԽԱՆԸՄՎԱԶԻ - տէն ԽԱՆԸՄՎԱԶԻ՝:

ԽԱՆԸՄՎԱՐԻ - տէն ԽԱՆԸՄՎԱՐԻ՝:

ԽԱՆԸՄՕՐԹԻՆ - տէն ԽԱՆԸՄՕՐԹԻՆ՝:

ԽԱՆԸՂ - գ. Խաների հավաքատեղի: *Մըծ կօղէրը յա՝ խանլըղներումը կիսին, յա՝ մէլքարաններումը* (Ձ):

ԽԱՆՁ - տէն ԽԱՆՁ:

ԽԱՆՁ/ԽԱՆՁ (գրք. խանձ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խանձ տալ - տես ԽԱՆՁԻԼ (1,2,3):

ԽԱՆՁԻԼ - տես ԽԱՆՁԻԼ:

ԽԱՆՁԻԼ/ԽԱՆՁԻԼ (գրք. խանձեմ) -

1. Նբ. Մաշկի վրայի մազը՝ բուրդը՝ փետուրը, ինչպես նաեւ շորի խավը, չորացած խոտը եւս այրել: *Կըրական մօտեւ նըստում ա, մազէրը խանձում (Բ):* 2. Մորթած անասունի ոտքերը եւ գլուխը կրակի վրա երկար պահելով՝ արտաքին մակերեսային այրել եւ քերելով մաքրել՝ խաշ պատրաստելու համար: *Տըվարէն վըճնէրը խանձում ըն, խաշ քըցում (Բ):* 3. Խիստ չորացնել (արեւի մասին) *Արըճը բուստընեն խանձում ա:* 4. Գ. Խանձած շորի կտոր, որ դնում են կտրվածքի վրա՝ արյունահոսությունը դադարեցնելու համար: *Դանստի մին խանձիլ ըն շինում, տինում կըտըրած տըճէն յըրա (Զ):*

- Խանձած յաբա - Նիհար եւ սեւահեմ մարդ: *Ախճիգը թա.- Էս խանձած յաբան հինչ ա՛, վեր նըհըտը փըսակ-վիմ (Զ):*

ԽԱՆՁՎԻԼ - տես ԽԱՆՁՎԻԼ:

ԽԱՆՁՎԻԼ/ԽԱՆՁՎԻԼ - կբ. եւ չբ. ԽԱՆՁԻԼ-ի:

ԽԱՆՁՈՒԴ(ՆԸ)/ԽԱՆՁՈՐ(ՆԸ) (գրք. խանձող) - Գ. Կիսով չափ այրված փայտի կտոր: *Էս մարթը բուրդան մին իրիլիս խանձող ա յօր օնում, բիդի ուրան ցանը տանում (ՅԺԳ, VII, 208):*

- Խանձող շինիլ - Այրել, վառել: *Ըտըրա տօնը մին ժամումը խանձող ըն շինում, ուրան էլ փըռնում, տանում (Զ):*

- Խանձող տըճնալ - Այրվել, վառվել - Թօրթըրը սաղ շէնը նի յըն կըցընում, ժըղովուրթէն իլան-ջիլան լօխ խանձող ա տըճնում (Զ):

- Խընձողներէն դաթումը թողնել - Դժվար կացության մեջ թողնել: *Մին քանէ վախտ անց կընալանը յետը տըղան կընգանը յօր ա օնում, տին կամ, տահանց թողում խընձողներէն դաթումը (ՆԼԴԺԲ, 132):*

- Խընձողներէն դաթումը մընալ - Դժվար կացության մեջ ընկնել: *Մարթը մըռնէլանը յըտը Շարմաղ բիբին խընձողներէն դաթումը մընաց (Զ):*

- Խընձողու ճուր անօղ - տես ԽԱՅԻՆ:

ԽԱՆՁՈՐ(ՆԸ) - տես ԽԱՆՁՈՒԴ(ՆԸ):

ԽԱՆՁԱԼ (արաբ. *xanjar*; պրս. *xānčār*, թրք. *hançer*) - Գ. Դաշուկ՝ երկսայրի սրածայր փոքր թուր: *Էտ մունուտին էլ խանչալը հանըմ ա, թըխում, Ավին կըլօխը կէս անում (ՅԺԳ, V, 140):*

- Խանչալ քաշիլ - տես Խընչալալ խօսել:

- Խընչալալ խօսել - Խանչալով սպառնալ: *Խանը կընգանը նըհըտ խընչալալ ար խօսում (Զ):*

- Խընչալէն քարը վեր ըղնել - Արժանապատվությունը վիրավորվել, անպատվությունը կրել (սովորաբար գործածվում է հարցական կամ ժխտական ձեւերով): *Յարը ասմա - Յինչ ա՛, վեր տըրը՛խ կը՛նաս, խընչալէտ քարը վեր ա՛ ըղնական (Զ):*

ԽԱՆՁԻԼ - Նբ. 1. Ուտելիքի՝ հացի երեսն այրել՝ մեջը հում թողնելով: *Իգէն կարում չի հաց թըխէ, էգզանան խանչում ա (Բ):* 2. Խիստ կերպով այրել՝ խանձել: *Էտ ծըրքըտ ըշտը՛ղ ը՛ս խանչալ (Բ):* 3. փխբ. Տանջել, կսկծացնել, չարչարել: *Էտ ախճիգը մօրը խանչում ա (Բ):*

ԽԱՆՁ-ԽԱՆՁ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խանչ - խանչ(ը) կ'ան - տես ԽԱՆՁ-ԽԱՆՁԷԼ:

ԽԱՆՈՒԲ/ԽԱՆՈՒԲ (թրք. *xanab*) - Գ. 1. Տիկին, տիրուհի: *Ծառան սնախն յըրա կամ ա, տըճնում խանումը մըճած (Զ):* 2. ծղր. Մակդիր, որ դնում են կանանց վրա: *Պուղին կընգանը ասմա.- Խանում, Մէլիքին կընգը՛ն ըսկի քու մըշտը՛ղըտ էլ չարժի (Զ):*

ԽԱՆՈՒԲ-ԽԱԹՈՒՆ - 1. տես ԽԱՆՈՒԲ: 2. ած. Ծանրաբարո (կանանց մասին): *Խանում-խաթուն կընէ՛ք ա Մարյանը (Բ):* 3. մ. Խանումի՝ տիրուհու նման, խանումավարի: *Չուքանէն կընէ՛քըն էլ կ'ամ ա հըրսանէ՛ք, խանում - խաթուն նըստում (Զ):*

ԽԱՆՈՒԲՎԱՐԻ - տես ԽԱՆՈՒԲՎԱՐԻ:

ԽԱՆՈՒԲՎԱՐԻ - տես ԽԱՆՈՒԲՎԱՐԻ:

ԽԱՆՈՒԲՈՐԹՈՒՆ - տես ԽԱՆՈՒԲՈՐԹՈՒՆ:

ԽԱՇ - Գ. 1. Խաշված՝ եփված լինելը, խաշվելու աստիճանը՝ չափը: *Մըսան մին թիքն կըտըրում ա, օտում, թա. - Խաշը պակաս ա (Զ):* 2. Խոշոր եւ մանր եղջյուրավոր անասունների ոտքերից, գլխից, մասամբ եւ թափանից երկար եփելով պատրաստած ջրալի ճաշ, որ ուտում են սիսոր, քացախ խառնելով, խաշ: *Խաշը տըղըմարթու պէն ա, կընէ՛քըն հի՛նչ ա, խաշ օ՛տելը հինչ (Բ):*

- Խաշը իփիլ (մինիս) - Մեկին շատ ծեծել, խիստ պատժել: *Մարթը Էտ վեր ըսկանում ա, քինում ա տօն, կընգանը խաշը իփում (Զ):*

- Խաշ ըղնել/կ'ան - տես ԽԱՇՎԻԼ:

- Խաշին ճիրին ճուրը - 1. Անհամ

անորակ ջրալի կերակուր: *Էս խաշին ճիրին ճուրը հինչ ա՛, վեր իփան ըս (Բ):* 2. Յեռու ազգական: *- Էս տըղան քու հինչըտ ա՛: - Խաշիս ճիրին ճուրըն ա (Բ):*

- Խաշ տալ - 1. տես ԽԱՇԻԼ: 2. Մրգերը՝ բանջարեղենը չորացնելուց՝ թթու դնելուց՝ տապակելուց առաջ եռացրած ջրի մեջ քիչ պահել եւ հանել: *Գնվանը խաշ ըն տամ, յը՛տնան մը՛կ-նում, վեր հիշտ չորանա (Բ):*

- Խաշ տինիլ/քըցիլ - Խաշ կերակրատեսակը եփել: *Մին օր էլ խաշ ա տինում, հըրըվանէն ծէն տամ դօնաղ (Զ):*

ԽԱՇ² - տես ԹԱՇԱՏԱՏԱՏ:

- Խաշ անել - Թթխմորը խառնել խմորին եւ հունցել: *Խմորը խաշ ա անում, ինքը քինամ բօստանը (Զ):*

- Խաշը կ'ան - Թթխմորը թթվել եւ պատրաստ լինել օգտագործելու: *Թըխ-տըմուրամանը վեր տաք տը՛ղ տինիս, խաշը ճէլի կըկա (Բ):*

- Խաշը պակաս - Անիրաժեշտ չափով չթթված (թթխմորի մասին): *Խաշը պակաս թըխտըմօրալ հունցած խըմօրան լալ հաց չի թըխվել (Զ):*

ԽԱՇԱՐ (գրք. խաշար (խոշոր, կոշտ, հաստ, կոշտ կերպով) - ած. Ոչ խիտ՝ լայն անցքերով հյուսված: *Խաշար չըվալալ անլեր չըն պիրիլ (ԱԲԲ, 37):*

- Խաշար չըվալալ անլեր կըրել - տես Մաղալ ճուր կըրել:

- Խաշար տըճնալ - Ծակծկվել: *Գոնլընն էնքան կըճալ ա, խաշար ա տըճալ (Բ):*

ԽԱՇԷԼ - տես ԽԱՇԻԼ:

ԽԱՇԷՄՆԸ/ԽԱՇԷՎՆԸ/ԽԻՇԷՄՆԸ - տես ԽԱՇԱԼ: *...Մին փօս կար քօհնան, տըճնամ՝ թանգան քանդած խաշէմը կ'ոնտան... (ԼԴԲԲ, 272):*

ԽԱՇԷՎՆԸ - տես ԽԱՇԷՄՆԸ:

ԽԱՇԻԼ¹/ԽԱՇԷԼ (գրք. խաշեմ) - Նբ.

1. Որեւէ ուտելի բան ջրի մեջ եռացնելով եփել: *Մէսը խաշում ըն, աղալ անում, օտում (Զ):* 2. տես Խաշ տալ (Զ): 3. Եռացրած ջրով այրել: *Իփան ճուրը վեր ածից, վըճնէրը խաշից (Բ):* 4. փխբ. Այրել, խանձել: *Արըճը բաղէրը խաշան ա (Բ):* 5. փխբ. Տանջել, մեծ վիշտ պատճառել: *Տըղան ուրան փըռնած կուրծէրալը հօրը խաշում ա (Բ):*

ԽԱՇԻԼ² - Գ. Փոխիկնից եռացրած ջրով խաշվելով պատրաստած կերակրատեսակ, որ ուտում են՝ յուղ կամ սոխառած եւ թան ավելացնելով: *Ղարաբաղէն վեր խաշիլ չօտէ, էլ հինչ դարաբաղէ (Զ):*

- Խաշիլը իփիլ (մինիս) - տես Խաշը իփիլ (մինիս):

ԽԱԸԻՐ - ՂԵՅԱՍԱԹ - տեն ՅՆԻՐ - ՂԵՅԱՍԱԹ:

ԽԱԸԼԱՍԱ (թրք. *haşlama*) - գ. Կերակրատեսակ, որ պատրաստում են ոչ-խարի, տավարի են միսը ջրի մեջ երկար եփելով՝ հաճախ հետը խառնելով կտրատած սոխ, լոլիկ, գազար, տաք-դեղ: *Խաշլաման կառնանը մըսավըն ա իննում լնգանթ* (Բ):

ԽԱԸԼԸՂ (թրք. *harçlık*) - գ. Ամենօրյա ծախսելու դրամ, գրպանի փող: *Ապան ամմեն դեննում թոռնանը խաշլըդ ար տամ* (Ձ):

ԽԱԸԽԱԸ (գրբ. *խաշխաշ*) - գ. Կակազգիների ընտանիքին պատկանող միամյա բույս, որ տալիս է գլանաձե պտուղներ՝ մանր սերմերով, որոնք ուտելի են եւ քնեցնող հատկություն ունեն: *Խըշխաշավ թըխած հացը շատ քախծըր ա իննում* (Բ)

- Խաշխաշ տըճնալ - 1. Մասերի վերածվել, պատառոտվել: *Հիլին վեր ա ըղնում, խաշխաշ տըճնում* (Բ): 2. Մարմինը պատառոտվել, մեռնել: *Գիրիշ դայուն տըղան մին օր յեր ա իլնլ էտ պըռըշ-նին, վեր ընգալ, խաշխաշ տըճնալ* (Ձ):

ԽԱԸՎԷԼ - տեն ԽԱԸՎԻԼ:

ԽԱԸՎԻԼ/ԽԱԸՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ԽԱԸԻԼ¹-ի:

ԽԱԸՈՒ (գրբ. *խաշու, խաշոյ* (արգանակ, մսաջուր) - գ. Խաշած՝ եփած մսի՝ բանջարեղենի ջուր, արգանակ: *Տնգը կամ ա տոն, մըսէն խաշուն կըլ-խէն քաշնում* (Ձ):

ԽԱԸՓԻԸ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խաշփիշ անել - Հապճեպ եփել՝ թխել՝ խորովել: *Շերքը յեղ ու քախցըր ա ըղնում, դնստի խաշփիշ ա անում, օտում* (ՆԱԲ, II, 320):

ԽԱԸՓՈՒԸ/ԽԱԸՓՈՒԶ/ԽԱՍՓՈՒԸ (թրք. *xəspus*) - ած. գ. Անբարոյական, անզգամ (մարդ): *Ըտըրան էլ էրկու խաշփուշ նծքնըր ա իննում* (Ձ):

ԽԱԶ (գրբ. *խաշ*) - գ. Իրար հատող եւ ուղղանկյուն կազմող ձողերի ձեւով առարկա, որ ծառայում է իբրեւ քրիստոնեական պաշտամունքի խորհրդանիշ, խաչ: *Էտ վախտը տըղան մըտըն ա քը-ցում մօրը տըված խաշը* (ՀԺՀ, V, 176): 2. Խաչաձե շքանշան, որով պարգեատրում են հատկապես պատերազմում քաջություն՝ խիզախություն ցուցաբերածներին: *Էս կըռվանը յըտըր շատ ջի-հիլնէ յըն խաչ ըստացալ* (Բ): 3. տեն ԽԱԶՔԱՐ: 4. Խաղաթուղթ, որի վրա նկարված է խաչաձե նշան: *Խաչի տու-գը ինձ ա ընգալ* (Բ): 5. փխբ. Քրիստո-

նեական կրոն: *Հայը վէշ մին վախտ խաշը մըննան քըցիլ ջի* (Ձ): 6. փխբ. Ծանր տառապանք՝ փորձություն, որ վիճակվում է մեկին: *Էտ խաչին ամմեն մարթ կարէլ ջի տէմ կէնա* (Ձ):

- Խաչ անել - տեն Իրըսէն խըջըհա-նել:

- Խաչավ-խըջըմանավ յըր օնել - Մեկին շատ հարգել՝ պատվել՝ մեծարել: *Էտ հըլիվուրէն հառնըրը խաչավ-խըջըմա-նավ ըն յօր օնում, ուրանց պիրըննէրէն պատառըն էլ նըրան տէմ օնում* (ՀԺՀ, VII, 290):

- Խաչավ-մըտաղավ ինք՝ կննած - Մեծ դժվարությամբ ձեռք բերած: *Խա-չավ-մըտաղավ ինք՝ կննած ըպըրանքէն յըրա հնանա կըկէնան* (Բ):

- Խաչավ օրթնած - Սուրբ: *Խաչավ օրթնած ծառ ա պըռըշնին* (Ձ):

- Խաչը առանց դեր ճուրը ըղնել - Անօրեն՝ անբարոյական բան կատար-վել: *Մարթը մըռնէլիս ասում ա.- Ա կը-նէգ, դուգըն անէ. փըսըկվէլանը յըտըր քանէ հըտէ յա՛ խաշը առանց դեր ճուրը ընգալ* (Ձ):

- Խաչը իմըն ա, գորուպոնը յըս ըմ գնդոնում - Ես լավ գիտեմ իմ ունեցածի կամ հարազատի՝ ծանոթի ինչ լինելը՝ կարողությունները: *Հնրըր ասմա.- Խաչը իմըն ա, գորուպոնը յըս ըմ գնդոնում. իմ տըղաս կարող ջի ըտի պէն ըրած ինի* (Ձ):

- Խաչը կըլխան խըռավել - Հավատ-քը չօգնել, փորձանքի՝ ձախորդության հանդիպել: *Խաչը մեր կըլխան էլ ա խը-ռավալ* (Բ):

- Խաչը կօթավը կօլ տալ - Մեծ-մեծ երդումներ տալ: *Նախագան ժողօվէն վախտը խաչը կօթավը կօլ ա տամ, ամ-հա յըտնան վէշ մին պէն ջի անում* (Ձ):

- Խաչը ճուրը քըցիլ - Խաչը մեջն ընկղմելով՝ ջուրն օրհնել, ջրօրհնեքի տոնը կատարել: *Լըրիս խաչը ճուրը քը-ցիլիս վախտը էտ կընէգը դէրին աշկա-վըն ա ըղնում* (Ձ):

- Խաչըն էլ ա ուրանը, գորուպոնըն էլ - Եվ իշխանությունը, եւ միջոցները իր ձեռքում են: *Խաչըն էլ ա ուրանը, գորու-թոնըն էլ, հինջը օգում ա, անում ա* (Ձ):

- Խաչը քաշիլ - Տանջվել, տառա-պանք՝ վիշտ կրել՝ տանել: *Ամմեն մարթ ուրան խաչըն ա քաշնում* (Ձ):

- Խաչին փըռնըվել - Դիվահարվել: *Ասում ըն՝ մըհըտ մին մարթ էտ սօր-փէն քըշտէն կուգալ ա, մինջը՛վ տօն հըսնէլը՝ խաչին փըռնըվալ* (Ձ):

- Խաչին տակէն մատաղ մօրթէ, ժու-ղովորթէն ըզըդօղէն՝ վըննըտակէն - Ժու-ղովորդի ազատարարը արժանի է ավելի մեծ երկրպագության, քան սուրբը:

- Խաչին քարան պաճի, ք՞ծմաճ՝ ընօ-ղէն՝ ծըրքան - Ուրիշներին օգնողը՝ օժանդակողը արժանի է երկրպագու-թյան:

- Խաչ հանել - տեն Իրըսէն խըջըհա-նել:

- Խաչ տինիլ - տեն Խաչ քաշիլ (1):

- Խաչ քաշիլ - 1. Մեկից՝ մի բանից հրաժարվել՝ հույսը կտրել, չեղած՝ չունե-ցած համարել: *Էտ օրվանից հնրը տը-ղէն յըրա խաչ ա քաշնում* (Ձ): 2. տեն Իրըսէն խըջըհանել:

ԽԱԶԱՊՈՒՐԻ (կրպ. *khachapuri*) - գ. Կծու, թթու համեմունքներով եւ պանի-րով պատրաստված թխվածք: *Ամմեն մարթ ջի սիրում խաչապուրին* (Ձ):

ԽԱԶԲՈՒՐ - գ. Յորենի հասկերից կազմված խաչաձե փունջ: *Շըրքէնըս խաչբուռ ա, յարըս տըղավը մին աբուռ ա...* (Ձ):

- Խաչբուռ անել - Յորենի հասկերից խաչաձե փունջ կազմել: *Տըղան հասկե-րը կըտօրում ա, խաչբուռ անում, տամ ըխճըկանը* (Ձ):

ԽԱԶԷԼ - տեն ԽԱԶԻԼ:

ԽԱԶԻԼ/ԽԱԶԷԼ (գրբ. *խաչեմ*) - նբ. 1. Մեկին խաչաձե փայտի վրա մեխելով՝ սպանել՝ մահապատժի ենթարկել: *Թա-քավէրը հըրամանը ա տամ, վեր վէգի-րին խաչին* (Ձ): 2. փխբ. Տանջել, կեղե-քել: *Էտ օյիւնբազը ժուղովորթէն շատ ա խաչնում* (Ձ):

- Խաչած Քըրիստոսա ընանգը - Դե-ղին, դեղնագույն: *Ղազ, հինջ դա՛գ, մին տըրէկանը թըմըմէլու, ընանգըն էլ խա-չած Քըրիստոսա ընանգը* (ՆԱԲ, 37):

ԽԱԶԻԿ - տեն ԽԱԶ (4):

ԽԱԶԻԿ-ՄԱԶԻԿ - տեն ԽԱԶԱՍԱԶ-ի:

ԽԱԶԿԱԼ՝ (գրբ. *խաչակալ*) - գ. Եկե-ղեցու բեմում փայտե հարմարանք, որի վրա դրվում է խաչը: *Դերը խաչը պաչնում ա, տինում խաչկալին յըրա* (Ձ):

ԽԱԶԿԱՊ - գ. Խաչաձե կապ՝ հան-գույց: *Վէշ մինը կարում ջի էտ խաչկա-պը յըտ անէ* (Ձ):

- Խաչկապ անել - Խաչաձե կապել՝ հանգուցել: *Բախաջին մին թիլ ա խաչ-կապ անում, տինում ըտըրա պէրցին մաչին* (Ձ):

ԽԱԶՄԱՐ/ԽԱԶՄԱՐ/ԽԱԶԱՍԱՐ - տեն ԽԷԶԱԿ: 2. տեն ԽԱԶԿԱՊ:

ԽԱԶՎԷԼ - տեն ԽԱԶՎԻԼ:

ԽԱԶՎԻԼ/ԽԱԶՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ԽԱԸԻԼ-ի:

ԽԱԶ ՈՒ ՄԱԶ - տեն ԽԱԶԱՍԱԶ(Ի):

ԽԱԶՓՈՒԶ - տեն ԽԱԸՓՈՒԸ:

ԽԱԶՓՕՆՋ - տեն ԽԱԶԲՈՒՐ:

ԽԱԶՔԱՐ - գ. Վրան խաչ քանդա-

կած սալաքար կամ խաչի ձեռով արձան, որ դնում են ուխտատեղիներում՝ սրբավայրերում՝ գերեզմանոցներում են։ *Ըստը՞դ առաջ մին մը՞ծ կաղեն յա իլնլ՝ տակեն մին խաչքար (2)։*

ԽԱՁԱՆԻՆԻ (թրք. *haçaleti*) - 1. տեն ՅԱՄԱՆԻՆԻ։ 2. տեն ՅԻՖԻՐԱՍՆԻ։

ԽԱՌ (պրս. *xār* (փուռ, փշոտ թուփ) - Գործածվում է կապակցության մեջ։

- Խառ կանանց - Սուգ կանաց։ *Վառ կանանց ըմ կօքըմըտ, խառ կանանց ըմ կօքըմըտ ... (ԼՂԲ, 263)։*

ԽԱՌԱՆՈՒՐԱ - ած., գ. 1. Լավ ու վատ, պիտանի ու անպետք (անձեր, իրեր են)։ *Յըրսընքավը խառախոտա մարթըք ըն հըվաքվալ (2)։* 2. Անպետք, անգործածելի (ապրանքներ)։ *Լավերը յոր ա օնում, խառախոտան պիժենում քըսիբներեն (2)։*

ԽԱՌԷԼ - տեն ԽԱՌՆԷԼ։

ԽԱՌԸ - տեն ԽԱՌՆԸ։

ԽԱՌԹՈՒԹԷ - տեն ԽԱՌԹՈՒԹԷ։

ԽԱՌԹՕԹ - տեն ԽԱՌԹՕԹ։

ԽԱՌՆԷԼ/ԽԱՌԷԼ (գրք. *խառնել*) - Նբ. 1. Տարբեր նյութեր իրար հետ մեկտեղել, այնպես անել, որ միմյանց հետ խառնուրդ կազմեն։ *Օշափը հրքք չըվալ ցորեն, հրքք չըվալ կ'արի յա խառնում, տըղեն թա։ Բիդի մին քըշերումը ուրոնր անա ճօկիս (2)։* 2. Միեմույն նյութը այս ու այն կողմ շրջել, խառնել, իրար տալ, հարել։ *Կուրկուտը իփիլիս վեր խըռնեցել, համը կըկորջի (Բ)։* 3. Մի նյութի մեջ այլ նյութ ավելացնել։ *Շըփօթեն լըհը՞տ վեր բնքմնաք չի խառնիս, օտվէլ չի (Բ)։* 4. Միավորել, միացնել։ *Էրկու արիսեն ճուրը խառնում ըն, վեր կարին բուստընեն ճիրին (2)։* 5. Մասնակից դարձնել։ *Էտ անըզկամը քըվօրը տըղեն էլ ա խառնըմ ուրան կուրծերեն (2)։* 6. Շարվածքը՝ կարգը՝ դասավորությունը խախտել։ *Բաղվանջին հանրիում ա, ցանրգերը խառնում (Բ)։* 7. Յարդարանքը փչացնել, խառնտորել, խճճել։ *Քամեն ըխճըկա-նը մազերը խառնում ա (Բ)։* 8. Շփոթել, հուզել։ *Էտ կընգանը ծըկըլթօցը շինն-ցուց խառնում ա (2)։* 9. Իրար դեմ լարել՝ գրգռել։ *Պառավը ըտըրանց մաջը խառնում ա, ուրոնր լըհը՞տ կըռվըը-նում (2)։*

ԽԱՌՆԸ/ԽԱՌԸ (գրք. *խառն*) - տեն ԽԱՌՆԸ/ԽԱՌՆԸ (2, 3)։

ԽԱՌՆԸՎԱՍԿ/ԽԱՌՆԸՎԱՍԿ - տեն ԽԱՌՆՈՒՐԱ։

ԽԱՌՆԸՎԷԼ/ԽԱՌՎԷԼ - 1. կբ. ել չբ. ԽԱՌՆԷԼ-ի։ չբ. 2 շփոթվելուց՝ հուզվելուց իրեն կորցնել, շփվել։ *Էտ տըղան ըխճըկանը վեր տը՞սնում ա, խառնըվում*

ա, էլ կարում չի, թա խօսէ (2)։ 3. Մի-ջամտել։ *Թաքավերը պայման տիրած ա ինում, վեր էս ախճիգը ուրան կուրծերեն խառնըվէ վուչ (ՅԱԲ, 15, 69)։* 4. Խառ-նաշփոթ վիճակ ստեղծվել։ *Ամմեն հինչ խառնըվալ ա, վէշ մին պեն կարում չընք անինք (Բ)։* 5. Կենակցել, զուգավորվել։ *Յասանըն էլ էտ ծիյանցը տը՞սած ա իլնլ խանեն ծիյանցը լըհը՞տ խըռնըվէլիս (ՅԺՅ, VII, 189)։*

ԽԱՌՆՈՒՐԹ/ԽԱՌՆՈՐԹ/ԽԱՌՈՒՐԹ (գրք. *խառնուրդ*) - գ. 1. Տարբեր նյութերի խառնումով ստացված արդյունքը՝ նյութը։ *Ճուրը խառնում ա կինուն լըհը՞տ, խառնուրթը ծախում (2)։* 2. Իրար խառնված նյութերից յուրաքանչյուրը։ *Էտ իլլէ-րին չըվալումը համ ցորնու խառնուրթ ա ինում, համ կարոն (2)։* 3. Տարբեր տեսակների՝ ցեղերի՝ առանձնյակների զուգավորումով՝ խաչասերումով ստացված տեսակ՝ ցեղ, առանձնյակ։ *Ճօրեն էշու, մին էլ ծիյու խառնուրթ ա (Բ)։*

- Խառնուրթ անել - Մի նյութ այլ նյութի հետ խառնել, հատկապես տաք ու սառը ջրերը խառնել։ *Ճուրը խառնուրթ ա անում, լըղանում (Բ)։*

ԽԱՌՆՈՐԹ - տեն ԽԱՌՆՈՒՐԹ։
ԽԱՌՎԱՍԿ - տեն ԽԱՌՆԸՎԱՍԿ։
ԽԱՌՎԷԼ - տեն ԽԱՌՆԸՎԷԼ։
ԽԱՌՈՒԹ - տեն ԽԱՌՆՈՒՐԹ։
ԽԱՌՈՒ(Ն)Ք - ած. Իրար միացած (հոնքերի մասին)։ *Խառնը օնքեր օնէ Աշխենը (Բ)։*

ԽԱՍ (արաբ. *xass*, թրք. *xasa*) - ած. 1. Ընտիր, լավորակ։ *Խաս պիւրթ ա ինք օնում, դժճակ կարում (2)։* 2. Մետաքս։ *Խաս շօր ա կը՞ցալ (Բ)։* 3. տեն ԽԱԼԻՍ։ 4. Սպիտակ (կտորի՝ շորի մասին)։ *Խաս կը-տօր ա, հանց ա լըհա պիմըկըօլա ինի (Բ)։* 5. գ. Մետաքսյա կտոր՝ գործվածք, մետաքս։ *Ըսօր ծրփնթ ա, պաս ա, կըլ-խիտ Բաղդադի խաս ա... (ԼՂԲ, 55)։*

ԽԱՍԻԼ/ԽԱՍԻԼ (գրք. *խսիր*) - գ. Եղեգից՝ ծղոտից՝ դալար բույսերի կեղեկից գործած կարպետ։ *Մին խասիլ ըն էտ ծառեն տակեն մը՞կնում, լըրա քօն ինում (2)։*

ԽԱՍԼԸՅԱ(Ս) - տեն ԽԵՇԼԸՅԱ(Ս)։

ԽԱՍՅԱԹ/ԽԱՍՅԱԹ (արաբ. *xassayet*)

- գ. 1. Մարդու հոգեկան բոլոր հատկու-թյունների ամբողջությունը՝ խառնվածք, բնավորություն։ *Դերին խասյաթը շատ փիս ա ինում, ծըռեն շատ ա ինում չըրջը-րէլիս (ԼՂԲ, 349)։* 2. Գործելու՝ վարվելու՝ աշխատելու եւն սովորական դարձած եղանակ՝ ձեւ՝ հակում են։ *Էշ ա, լի՞, խըս-յաթ օնէ՞ կըլծիք թափ տալ... (ԲՅԲ, 196)։*

ԽԱՍՍԱ (թրք. *hasta*) - ած. ծղր. Յի-վանդ, վատառողջ։ *Խէ կօրծ չը՞ս անում, խաստա լը՞ս (Բ)։*

- Խաստա խըմօր - ծղր. Յիվանդ՝ վա-տառողջ մարդ։ *Էտ խաստա խըմօրը մեր կըլծիք հնլն շատ օյինեն յա պիր-լնկան (2)։*

ԽԱՍՍԱԼԱՍԻՇ/ԽԱՍՍԸԼԱՍԻՇ - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ։

- Խաստալամիշ ինիլ - ծղր. Յիվան-դանալ։ *Ասում ըն՝ էն կըլծապահեն էլիա խաստալամիշ ա իլնլ (Բ)։*

ԽԱՍՍԱԽԱՍԱ/ԽԱՍՍԸԽԱՍԱ (թրք. *xastaxana*) - ծղր. տեն ԲԱԼԻՆՅԱ։

ԽԱՍՓՈՒՇ - տեն ԽԱՇՓՈՒՇ։

Խալ (գրք. *խալ*) - գ. 1. Աղվամազի բարակ շերտ գործվածքի երեսին։ *Պիր-թի շօրին խալը շատ կինի (Բ)։* 2. Պտուղների եւն վրայի նուրբ մազաշերտ կամ փոշեման շերտ։ *Շօրը յօր ա ունէս, սըրկծվին խալը վեր ընէս, կըծուտէս (2)։*

ԽԱՎԱՐ (գրք. *խաար*) - 1. գ. Լույսի բացակայություն, բացարձակ մթություն, խավար։ *Տիւս ա կամ, տը՞սնում՝ ամէն տեղ խավար ա, լիւս չըկա ... (ՅԺՅ, VI, 234)։* 2. ած. Շատ մութ, խավարչտին։ *Տըղան ըտի ըղնում ա էտ խավար յերգիրը (2)։* 3. Խավարամիտ, հետամնաց։ *Էտ շէնին ժօղօվուրթը էնքան խավար ըն ինիս, վեր ուրանց շէնին ըլնծ-չըլնծ իրէք դերին լը-հախ տեղան կուտուրէս ըն (ՅԺՅ, V, 413)։*

ԽԱՎԱՐ-ԹԸՐԹԻՇ - տեն ԽԱՎԱՐ։

ԽԱՎԱՐԹ(ՆԸ)/ԽԱՎԱՐՍ(ՆԸ) - գ. Մաշկային հիվանդություն, որ արտա-հայտվում է հետզհետե տարածվող մանր բշտիկներով, որոնք լցվում են հե-ղուկով՝ թարախով, ջրջրով։ *Խավարթ-նը էտ խուխեն լափ տանջոնում ա (2)։*

ԽԱՎԱՐ-ԽԱՍԻՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ։

- Խավար-խասիս մընալ - Խավարի մեջ խարխափել, լույսի երես չտեսնել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք)։ *Սօտ ասօղը խավար-խասիս մընա, խըրըվ-խարավ կ'ա, աշկը պըլթա... (ՅԺՅ, V, 587)։*

ԽԱՎԱՐՍ(ՆԸ) - տեն ԽԱՎԱՐԹ(ՆԸ)։

ԽԱՎԷՇ (արաբ. *xabiš* (արմավով եւ յուղով պատրաստված հրուշակեղեն), ասոր. *xawisā*) - գ. Ուտելիք, որ պատրաս-տում են այլուր յուղի մեջ բովելով եւ մե-ջը շաքարի օշարակ խառնելով, խա-վիծ։ *Աղանթ ա, ծըմըթկանեն հը՞տէ խա-վէծ կըտանին (2)։*

ԽԱՍՏ (վրաց. *xati* (պատկեր, նկար) - գ. Ձեռքով գրելու յուրաքանչյուրին հա-տուկ ձեւը, ձեռագիր։ *Խուջեն խատտավը կըրում ա, թօխտը տամ... (ՅԱԲ, 15, 66)։*

ԽԱՐ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ։

- Խար անել - Անարգել, ստորացնել։

էտ կընէ՞ք մարթին էզզանան խար ար անում (2):

ԽԱՐԱԲ (արաբ. *xarab* (ավեր), *harap* (ավերակ, հիվանդ) - ած. 1. Ոչ սարքին, փչացած: Մաշինը խարաբ ա (Բ): 2. Անհաջող, աննպաստ: Մը՛գ օսինք՛ վէջ արաբա, մը՛ր պը՛նէրը խարաբ ա... (ԼԴԲ, 11): 3. Ավերված, քանդված: Խա-րաբ տօն ա (Բ):

- Խարաբ անել - 1. Փչացնել, անպետքացնել: Սըհաթը քըցո՛ւմ ա ճո՛ւրը, խարաբ անում (Բ): 2. Անհաջող՝ աննպաստ դարձնել: Մարթին կործը կը-նէ՞քըն ա խարաբ անում (2): 3. Ավերել, քանդել: Գոռ շէն ա իլնի Չայլուն, թօր-քէրըն ըն խարաբ ըրալ (Բ):

- Խարաբ ինիլ/տը՛նալ - 1. Փչանալ, անպետքանալ: Տըրախտըրը խարաբ ա ինում, վար ընօղէն մտում ըն մաթնիլ (Բ): 2. Անհաջող՝ աննպաստ դառնալ, վատթարանալ: Զանի քընըմ, քանի ժօ-ղօվորթէն տո՛րոյթոնը խարաբ ա ինըմ... (ՀԺՀ, VI, 95): 3. Ավերվել, քանդվել: Տանը երկան վախտ վեր ապըրօղ չինի, խարաբ կինի (2): 4. Հիվանդանալ: Էնքան էտ նամ ութաղումը ապըրում ա, վեր խարաբ ա ինում (2):

ԽԱՐԱԲԱ (թրք. *xaraba*) - տէն ՊԸՐԻ-ՇԱԿ:

ԽԱՐԱԲԱԽԱՆԱ/ԽԱՐԱԲԱԽԱՆԱ (թրք. *xarabaxana*) - գ. Ավերակներով պատված տեղ: Կարըմ չի, թա տըժօխ-կըմը տէսածնէս յա լըսածնէս քէզ կի-րիմ, վեր տու էլ չի էս խարաբախանին մըղակավը նի մըննիս (ԶՏ, Բ, 13):

ԽԱՐԱԿ՝ (գրբ. խարակ (ապառաժ քար), պրս. *xārā* (խիստ պինդ քար) - գ. 1. Հերկված արտի մեջ չհերկված հողակ-տոր: Արտը վարում ըն, մին խըրէ՞ք խա-րակ ա մընում (Բ): 2. Ընդհանրապես՝ որեւէ կատարված բանի անկատար մնացած մաս, բացթողում, վրիպակ: Խմաստունը կըլխու յա ըղնում, վեր թիլի-սիմչին վեր թիլիսիմ ա ըրալ, քըրըքը-րալ, մին խըրէ՞ք խարակ տեղ ա մընա-ցալ (ՀԱԲ, 15, 2):

- Խարակ անել/քըցիլ - 1. Հողը լավ չհերկել, անվար հողաշերտ թողնել: Հէնդօն կարում չի արտը վարէ, խարակ ա անում (2): 2. Որեւէ բան անորակ անել, բացթողումներով՝ թերություննե-րով անել: Դոլգամը մըղակը լավ չի շի-ննիլ, խարակ ա ըրալ (2):

- Խարակը օնել - Բացթողումը՝ վրի-պակը՝ թերությունը վերացնել: Տըղան անում ա, հանրն էլ հը՛տան խարակը օնում ա (2):

ԽԱՐԱԿ՝ - գ. Փայտի դեզ: Էրկու խա-րակ փանդ տահանը մին ամսումը էրո՛ւմ ըն (Բ):

ԽԱՐԱԶՈՒ - գ. 1. Փայտե խաչածեւ հարմարանք, որի վրա դնում են գերա-նը եւ սղոցում: Կէրանը տիկնում ըն խա-րաչովէն յըրա, գիրդաբիրնիվ կէս անում (2): 2. տէն ԶԸՐԸԶԱՆԱՆ:

ԽԱՐԱՐ (արաբ. *ḡarar* (քործ), թրք. *xarar* (քործ, մեծ տոպրակ) - գ. 1. Մեծ պարկ՝ հացահատիկ, բամբակ, բուրդ, ծղոտ եւլ լցնելու համար: Զո՛ւնըն ա-ծում ա խարարը, ջըլակում, տանում կը-վէն տամ (Բ): 2. փխր. Խիստ անբարոյա-կան՝ շատերի հետ կենակցած կին: Էտ խարարը օրը օխտը սիրական ա փօ-խում (2):

ԽԱՐԱԹՈՒԹԷ/ԽԱՐԱԹՈՒԹԷ - գ. Թթենու տեսակ, որի պտուղն է խարթթը: Հնո-րո՛ւթ խարթթէ շատ կա (Բ):

ԽԱՐԱԹՕԹ/ԽԱՐԱԹՕԹ (գրբ. խառ (փշոտ թուփ), պրս. *xar-tut* (կոկոռշենի) - գ. Սեւ ու կարմրավուն, թթվաջ մեծա-հատ թուփ՝ պինդ կոթով: Խառթթօթան լ՛ավ վարէննի յա տը՛նում (Բ):

ԽԱՐԻՍԻԹԷ - տէն ԽԱՐԻՍԻՏ:

ԽԱՐԶ (արաբ. *xārg*, թրք. *harç*) - գ. 1. Հարկ, տուրք: Հօքո՛ւմնթին խարջէրը տալանը յը՛տը տակէն պէն չի մընամ (2): 2. Ծախսվող միջոցների ամբողջու-թյունը: Տօն շինիլին խարջը շատ ա (Բ): 3. Տան բաժանքի՝ դեպքում աղջիկների՝ քույրերի ստացած բաժինը՝ սպիտակե-ղեն, անկողին եւն: Հանրըն էլ վեր մը՛ռ-նում ա, Անդօնէն քուվէրքը ուրանց խարջը յօր ըն օնում, ղըրաղ կէնում (2):

- Խարջ անել/տը՛սնալ - Ծախս կա-տարել, գնումներ անել: Խարջ ա անում, քուվէն ծէն տամ դօնաղ (2):

- Խարջը տո՛ւս օնել - Որեւէ բանի վրա ծախսված գումարը ետ շահել: Խա-ղուն ինք՛ ա օնում, կ՛ինի շինում, ծա-խում, մին թանիրնիվ կարում ա խարջը տո՛ւս օնել (2):

- Խարջու տակ ըղնել - 1. Որեւէ բա-նի համար ծախս կատարել: Խարջու տակ ա ըղնում, տըղէն հը՛տէ հըրսանէ՛ք՝ անում (Բ): 2. Տուրքադրվել, հարկա-դրվել: Վըխճըրնէն կօրչում ըն, չօբանը խարջու տակ ա ըղնում (2):

- Խարջու տակ տիկնիլ/քըցիլ/թօղնել: Էտ ըխճըկէրքը խը՛ղճ տըղէն խարջու տակ ըն քըցո՛ւմ (2): 2. Տուրքադրել: Մու-դի յըն տամ, էտ թանջիրնէն խարջու տակ քըցո՛ւմ (2):

ԽԱՐԶ - ԲՕՐԶ - տէն ԽԱՐԶ (1, 2):

ԽԱՐԶԻԼ - նբ. 1. Ծախսել, որեւէ գործ՝ աշխատանք եւն իրագործելու հա-մար դրամ վճարել՝ տրամադրել: ...Ամ-մէն օր տո՛ւս ա յը՛կալ, պիրանան մի վը-սկէ վեր քըցնիլ, էտ մարթըտ խարջնիլ ա, խօխէնքը պահալ (ԱԱ, 70): 2. Վաճառել:

Ուստան տանում ա էտ ջամը բըզարու-մը խարջում... (ՀԺՀ, Կ, 393): 3. Սպառել, գործածելով վերջացնել: Մին շէփտումը մին կարաս կինին խարջում ա, պըրծը-նում (2):

ԽԱՐԶՎԻԼ - կբ. եւ չբ. ԽԱՐԶԻԼ-ի:

ԽԱՐՏ (գրբ. խայթ (խայթոց), խարտ (խարտուք), հ.ե. **khai-t-*) - գ. 1. Մեղվի, կարիճի եւն խայթոցը: Հայը մըղըրա-ճանց ա՛ խարտը կուրցըրած (ԱԲԲ, 52): 2. Մեղվի՝ խայթելու ժամանակ մարմնի վրա թողած բարակ ծեղը՝ փուշը: Մըղը-րաճանցը վեր կըծում ա, բիդի դանտի կըծած տը՛ղան խարտը տո՛ւս օնիս, վեր օռչի վէջ (Բ): 3. տէն ԽԱՐՏՕՑ:

ԽԱՐՏԵԼ (գրբ. խայթել (խայթել) խարտել (խարտոցել) - նբ. 1. Խայթել (մեղվի, կարիճի եւն մասին): Շընաճան-ջը թօշան խարտալ ա (Բ): 2. Խարտո-ցով քերել՝ սրել՝ կտրել: Խարտօցը յը՛ր ա օնում, կացէնը խարտում (Բ): 3. փխր. Զգայարանների վրա տհաճորեն ազդել, նյարդերը գրգռել: Էնքան ընգունէս խարտից, յը՛ր կացէ, փախէ (2):

ԽԱՐՏՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ԽԱՐՏԵԼ - ի:

ԽԱՐՏՕՑ (գրբ. խարտոց) - գ. Քեր-թատամալոր պողպատյա գործիք, ո-րով սրում են կտրող գործիքները կամ կտրում են բարակ մետաղները: Սաբալ դանիւրչի յա Սէտրակը, խարտօց էլ չօ-նէ (2):

ԽԱՐՓՈՒՄ - տէն ԽԱՐՓՈՒՄ:

ԽԱՓ - տէն ԽԱՓ:

ԽԱՓ/ԽԱՓ (գրբ. խաբ, արաբ. *habb* (խաբեբա), պրս. *xab* (խարդախություն) - գ. Խաբելը, խաբկանը: Էտ խանիը Սիմօ-նէն քըցո՛ւմ ա քընէնքու մաջ (2):

- Խանփան անել/տալ - տէն Խանփ տալ:

- Խանփ յը՛ր օնել - տէն ԽԱՓՎԻԼ: Տը-ղամարթը վեր խանփ յը՛ր կաննիլ, նը՛ս-տալ մազաղ կանին (2):

- Խանփ տալ - 1. տէն ԽԱՓԻԼ: 2. տէն Խանփ տալ:

ԽԱՓԱՆ (գրբ. խափան) - ած. 1. Ըն-թացքը խանգարված՝ արգելված՝ խա-փանված: Դըրաղավըն ընցնում ա, յետ տը՛նում, պէնըն էլ մընամ ա խափան (2): 2. տէն ԽԱՐԱԲ (3):

- Խափան անել - 1. Ընթացքը խան-գարել՝ արգելել՝ խափանել: Հայրօն հինչ կօրծ փըռնում ար, կընէ՞ք խա-փան ար անում (2): 2. տէն Խարաբ անել (3):

- Խափան ինիլ/մընալ/տը՛նալ - 1. Ընթացքը խանգարվել՝ արգելվել՝ խա-փանվել: Մեր շինացուց պէնէրը ծըմը՛ռ-նըն ա խափան ինում (Բ): 2. տէն Խա-րաբ ինիլ:

ԽԱՓԱՆՈՒ/ԽԱՓԱՆՈՒ - գ. 1. Վարա-գուրաձեւ եղեգնածածկոց՝ լուսամուտ-ները փակելու համար: *Խափանգը քա-ջիւմ ա, տը՛սնում ծոնըր նի կանլան* (2): 2. Դեպի ներքնահարկը կամ տանիքը բացված մուտքի վրա դրվող դռնակ: *Խափանգը մըննան ըղնում ա տինի, խոխան խաղ ընէլավ կամ ա, ըղնում նէրքէ տոնը* (2):

- Խափանգ անէլ - 1. Ծածկել, փակել: *Տոնը խափանգ ըրա* (Բ): 2. Արձակել, իջեցնել, թողնել: *Սազէրըտ խափանգ ըս ըրալ, սը՛րտըս դաղ ըս ըրալ* (2):

ԽԱՓԱՆՈՒ - տէն ԽԱՓԱՆՈՒ:

ԽԱՓԷԼ - տէն ԽԱՓԻԼ:

ԽԱՓԷԼ - տէն ԽԱՓԻԼ:

ԽԱՓԷՓԱՅՈՒԹՈՒՆ - տէն ԽԱՓԷՓԱ-ՅՈՒԹՈՒՆ:

ԽԱՓԷՓԱՅՈՒԹՈՒՆ/ԽԱՓԷՓԱՅՈՒԹՈՒՆ - գ. 1. Խաբէբայի արարքը, խաբէ-բա լինելը: *Խափեփայոյթոնը փիս պէն ա* (Բ): Խաբէլը, խաբէություն: *Օցըն ա-սըմ ա.- Էտ անգը խափեփայոյթոն ա, Սուղումուն իմաստունին յէրգիրը լիգըն ա* (3Ժ3, V, 340):

ԽԱՓԻԼ - տէն ԽԱՓԻԼ:

ԽԱՓԻԼ/ԽԱՓԻԼ/ԽԱՓԷԼ/ԽԱՓԷԼ (գրք. խաբէ) - նր. 1. Սուտ ասել: *Լոխ գոնդում ին, վէր չօբանը խափում ա, ինքը կոն չի տը՛սալ* (2): 2. Խոստումը չկատարել, խոստացածը չիրագործել: *Դոնգարը ասմա.- 3ընէ էլ ըս մին չըվալ սիսը՛ն խօսկ տըվալ, ամմա խափան ըս* (2): 3. Թյուրիմացության՝ մոլորության մեջ գցել: *Էս դէվը օգում ա, թա ըստի խըփիլավ էս տըղէն կըլխէն մին քանլագ պիրի, տըղան կըլօխ ա ըղնում* (3ԱԲ, 15, 45): 4. Անբարեխիղճ՝ անազնիվ վարվել (հատկապես առեւտրի մեջ): *Էտ խը՛ղճ մարթին խափում ըն, կավը իծճան կի-նալ ինք՛ օնում* (2): 5. Գայթակղել, հրա-պուրելով սեռական կապի մեջ մտնել հետը: *Թանջիրը էտ ըխճըկանը խափում ա, քըշէրը նըրք՛տը քօն ինում* (2): 6. Դավաճանել, հավատարմությունը խախտել: *Կընէգը վէր մարթին խափից, ընդըրանը տօն չըն տը՛ննալ* (Բ): 7. Հոյ-սերը չարդարացնել: *Կավը Խօսրօվէն խափից, կարունը ծընից վէշ* (2): 8. Մի բանի տպավորություն առաջացնել, պատրանք ստեղծել: *Կընէգը ասում ա.- Անգ, աշկէրըտ քը՛գ խափում ըն, էն մէր էշը չի* (2):

ԽԱՓԻՍ - տէն ԽԱՓՈՒ:

ԽԱՓԻՍ - տէն ԽԱՓՈՒ:

ԽԱՓԻՍԻ - տէն ՏՈՒՐՈՒՄԻ:

ԽԱՓԼԱՆ - տէն ԽԱՓԼԱՆ:

ԽԱՓԼԱՆ/ԽԱՓԼԱՆ - տէն ՍՈՒ-ՏԱՍԻ(Գ):

ԽԱՓՈՐԱԿ - տէն ԲԱՆԳԻ:

ԽԱՓՈՒ - տէն ԽԱՓՈՒ:

ԽԱՓՈՒ/ԽԱՓՈՒ/ԽԱՓԻՍ/ԽԱՓԻՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խափա տալ - 1. Ճարպիկ շար-ժումով հարվածից՝ բռնվելուց խուսա-փել: *Էտ խօխան խափա ա տամ, կարում չըն փըռնին* (2): 2. Որեւէ ձեռով (կեղծ փախչելով, կաղ ձեռնալով եւն) մոլո-րության մեջ գցել: *Էտ օրվանից էլ էս դուշը հըղէ քինծղնէրէն ըռաջին փախ-չում ա, խափիս տամ, էլիա մուտանում...* (ԱԱ, 66): 3. Գործը ձգձգելով՝ անկատար թողնել: *Էրկու տարէ յա՛ բաննանիը Ռուբէն դայուն խափա ա տամ* (Բ):

ԽԱՓՎԷԼ - տէն ԽԱՓՎԻԼ:

ԽԱՓՎԷԼ - տէն ԽԱՓՎԻԼ:

ԽԱՓՎԻԼ - տէն ԽԱՓՎԻԼ:

ԽԱՓՎԻԼ/ԽԱՓՎԻԼ/ԽԱՓՎԷԼ/ԽԱՓ-ՎԷԼ - 1. կր. եւ չք. ԽԱՓԻԼ-ի: 2. չք. Սխալ-վել: *Հէնգ տարէ յա՛ խափվում ընք, ցօրէնը վըխտէն վարում չընք, ծոնըր նի յա օնում, մը՛գ թօղում մնթանլ* (Բ):

ԽԱՔԱ - գ. Փոքր պատառ, փշրանք: *Ծը՛րքը քըցում ա թօրբան, տը՛սնում հաց չի կա, մընացալ ա մին էրկու խա-քա* (2):

- Խաքա անէլ - Մանրացնել, փշրանքների վերածել: *Հացը խաքա յա անում, տամ հըվէրէն* (Բ):

ԽԱՔԱՆԴԱՆԻՍ - տէն ԽԱՔԱՆԴԱՆԻՍ:

ԽԷ՛/ԽԷ՛ - դ. Ինչու, ինչ պատճառով, ինչի համար: *Թաքավէրը կըզըկում ա տըղէն յըրա, թա.- Խէ քը՛ցալ ըս* (2):

- ԽԷ՛, զըկըռ ա՛, հօփ տաս, կօլ տաս - տէն ԽԷ՛, հավու ճօտ ա՛, կըլծիը պուք տաս, տէն քըցիս:

- Խէ կախ ըս ինում - Ասում են նրանց, ովքեր, չնայած ունեցած հնա-րավորությանը, տրտնջում, բողբոլում են, իրենց աղքատ՝ անկարող ձեռաց-նում, ժլատություն անում: *Մինը ինի, ասէ՛ Թէ՛մուր, խէ կախ ըս ինում, էն ա կումըտ հիյվանալ լիգը, մինը մօրթէ, տըղէտ հը՛տէ հըրսանէք ըրա* (2):

- ԽԷ՛, հավու ճօտ ա՛, կըլծիը պուք տաս, տէն քըցիս - Հեշտ բան մի կար-ծիր: *Մարը ասմա.- ԽԷ՛, հավու ճօտ ա՛, կըլծիը պուք տաս, տէն քըցիս, տու իմ ըխճըկանըս մազին էլ չըս կարէլ նի կանս* (2):

- ԽԷ՛, յըս Բաղին ըմ - Ես հիմար չեմ, ինձ չես կարող խաբել: *Դէրվիշը օգում ա ըտըրան խափի, վը՛սկէն յօր օնէ, էտ մարթը ասմա՛ խԷ՛, յըս Բաղին ըմ* (2):

- ԽԷ՛, յըս մը՛ռալ ըմ - Ես թույլ չեմ տա, որ այդպես լինի: *Սամսոն դային ասմա.- ԽԷ՛, յըս մը՛ռալ ըմ, վէր թօրքը մէր շէնումը տօն շինի* (2):

- ԽԷ՛, փափուկ հաց ա՛, հօփ տաս, կօլ տաս - տէն ԽԷ՛, հավու ճօտ ա՛, կըլծիը պուք տաս, տէն քըցիս:

ԽԷ՛/ԽԷ՛ - մ. Հափից դուրս, շատ: *Քընըմ ա թուշ մին քօլի տակի խէ լնվ կանանչ խօտ կար, ընդէղ պըրանվըմ* (3Ժ3, V, 17):

ԽԷԶԱՆ/ԽԷԶԱՆ (վրաց. *xizani*) - գ. 1. Ընտանիք (կին եւ երեխաներ): *Կավըն ա արտը վէր ինի վէշ, շինանցուն խէզանը տոնգը կըմընա* (2): 2. Երեխա, զավակ: *Էս թաքավէրիս էլ իսկի խէզան ինում չիլնլ* (3Ժ3, VI, 77): 3. Կին, ամուսին: *Սա-րը ասմա.- ԽԷ՛ փըսակվում չը՛ս, մին խէզան պիրիս, ինձ ք՛օմնագ անէ* (Բ):

ԽԷԶԱՆ/ԽԱԶԱՆ (գրք. *խիզար, թըք. xazar*) - տէն ԳՐՈՂԱՐԻ:

ԽԷԹ-ԽԷԹ/ԽԱԹԸԽԷԹ (գրք. *խէթ (խոժոռ նայվածք)*) - մ. Խոժոռ հա-յացքով, խոժոռ կերպով, խստորեն: *Բըզարին մարթիքը խէթ-խէթ ըտըրան ըն յէշըմ, ամմա վը՛շ մինը մուտանըմ չի* (3Ժ3, V, 233):

- Խէթ-խէթ անէլ - Խէթ-խէթ՝ խոժոռ հայացքով նայել: *Հինչ ըս խէթ-խէթ անում* (Բ):

ԽԷԺՆԸ (գրք. *խեժ, խիժ (խեժ, ծյուր)*) - գ. 1. Որոշ ծառատեսակների կեղեկից հոսող թանձր մածուցիկ հյուսք: *Գանվն-լին ա ծիրանուն յըրա յա շատ խէժը ինում* (Բ): 2. Նորածին կովի՝ ոչխարի՝ այ-ծի եւն կաթից եփված թանձր ուտելիք: *Անանթ ա, վէր մինին ճը՛տէ խէժը դար-կին, ամանը կըտիրտակէ, մաջը աղ ածէ, յը՛տ տա* (Բ): 3. ած. փխր. Փափուկ, մեջը ծակոտկեն: *Խէժըն հաց ա* (Բ):

ԽԷԼԱԳԱՐ (գրք. *խելագար*) - գ., ած. Հոգեկան հիվանդությամբ տառապող (անձ), խելագար: *Ըտըրան էլ մին խելա-գար քուր ա ինիս* (2):

ԽԷԼԱԳԱՐՎԷԼ (գրք. *խելագարիւմ*) - չք. Խելագար դառնալ, խելագարվել: *Ասում ըն՛ Քըռանց Բափկէնը խելագար-վալ ա* (Բ):

ԽԷԼԱԳԱՐՑ(Ց)ՆԷԼ (գրք. *խելագա-րեցուցանեն*) - նր. ԽԷԼԱԳԱՐՎԷԼ-ի:

ԽԷԼԱԳԱՐՕԹՈՒՆ (գրք. *խելագարու-թիւն*) - գ. Հոգեկան խանգարում, խելա-գարություն: *Խելագարթունը մը՛ծ դարդ ա* (2):

ԽԷԼ(Լ)ԱՆ - տէն ԽԷԼ(Լ)ԱՆ:

ԽԷԼՈՒՆԵ/ԽԷԼՈՒՆԵ/ԽԷԼՈՒՆԵ (գրք. *խելօք*) - ած. գ. 1. Խելամիտ, խո-հուն, խելացի, գրագետ: *Հոնլիվէրէն մին շատ խելունք ախճիգ ա ինիս* (3Բ, 343): 2. Ողջամիտ, խելքը տեղը: *Էտ մը՛ծ ախ-պէրը խելունք ա ինում, կուճիը՛*

դաշնանգ՝ ախչիգ՝ ա լնլ, ամմա խըբիրբե-
զան ա լնլ... (ԱԱ, 62):

ԽԱԲԲՐԲԲԶԸՆՕԹՈՒՆ/ԽԱԲԲԻՐԲԻ-
ԶԻՆՕԹՈՒՆ - գ. Խաբարբզան լինելը,
խաբարբզանի արարքը: ԽԲԲՐԲԲԶԸ-
ՆՕԹՈՒՆը տըղըմարթին լայաղ պէն
չի (Բ):

ԽԱԲԲՐՕԹՈՒՆ/ԽԱԲԲԻՐՕԹՈՒՆ -
տեն ԽԱԲԱՐ:

ԽԱԲԲԻՐԲԷԶԱՆ - տեն ԽԱԲԲՐԲԷ-
ԶԱՆ:

ԽԱԲԲԻՐԲԷԶԻՆՕԹՈՒՆ - տեն ԽԱ-
ԲԲՐԲԲԶԸՆՕԹՈՒՆ:

ԽԱԲԲԻՐՕԹՈՒՆ - տեն ԽԱԲԲՐՕ-
ԹՈՒՆ:

ԽԱԳ՝ԱՆԱԼ - չք. Խելապակաս դառ-
նալ: Խը՛քը կըլխէն մարթը, վէր խըգէ-
րէն նըրդ՛տ ապըրէ, կըխըգանա (Բ):

ԽԱԳ՝ԱՎՈՒՆ - ած. Մի քիչ խելա-
պակաս: Խըգավուն կընէգ ա Շար-
մաղը (Բ):

ԽԱԳ՝ԱՎԱԶԻ - տեն ԽԱԳ՝ԱՎՈՒՆ:

ԽԱԳ՝ԱՎՈՒՆ - մ. Խելապակասի
նման, հիմարաբար: Խըգըվարի փըռ-
նած կործէն ախըր խէր չինի:

ԽԱԳ՝ԱՏ(Ը)ՆԷԼ - նք. ԽԱԳ՝ԱՆԱԼ-ի:

ԽԱԳ՝ՕԹՈՒՆ - գ. Խելապակաս լինե-
լը, խելապակասի արարքը: Խըգթթունը
Յէրսիլին անա անապակաս ա (Բ):

ԽԱԶ - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Խըգ անէլ - տեն ԽԱԶԱՎԷԼ:

ԽԱԶԱՐԷԼ - տեն ԽԱԶԱՐԷԼ:

ԽԱԶԱՐԷԼ/ԽԱԶԱՐԷԼ - տեն ԳՐԻ-
ՂԱԲԻՐԻԼ:

ԽԱԶԶԱԼ - չք. Մրսած լինելով կամ
այլ պատճառով կոկորդից խապոտ
հնչյուններ արձակել: Էտ խէ խըզզամ
ը՛ս, մըրսալ ը՛ս (Բ):

ԽԱԶԶԱՏ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԽԱԶԶԱԼ:

ԽԱԶԶՕՆ - գ. Կոկորդից խապոտ
հնչյուններ հանելը, խզզալու ձայնը:
Ըտըրա խըզզօնը լօխճին քունըհարամ
ա անում (2):

ԽԱԶԶՕՑ - տեն ԽԱԶԶՕՆ:

ԽԱԶԸԼԱԹԱՓ - գ. 1. Աշնանը ծառե-
րի տերեւները թափվելը, աշնանային
տերեւաթափ: Զըկըռը խըզըլթափանը
յը՛տըն ա հըսնում (2): 2. Փետուրները
թափվելը (թռչունների մասին): Ամը՛ռնը
վէր կամ ա, հըվէրէն խըզըլթափը
ըսըքսում ա (Բ):

ԽԱԶԸԼԱԼԱՄ՝/ԽԱԶԸԼԱԼԱՄ՝ - գ.
Զկնկիթ, խավիար: Կընանչի էլ չի
տիրալ, խըզըլալա էլ, ախըր մին դօլալ
դըմըգէ ըն է՛... (ԶՏ, Ա, 4):

- Խըզըլալան էլ ա սը՛վ, ամմա լավ
պէն ա - Արտաքինը նշանակություն
չունի, կարեւորը էությունն է:

ԽԱԶԸԼԱԼԱՄ՝/ԽԱԶԸԼԱԼԱՄ՝ - գ. Վայրի
կակաչի տեսակ: Բաղէրը լիգը խըզըլա-
լա, սը՛րտըս շիննլ ըս սը՛վ լալա... (2):

ԽԱԶԸԼԱԹԱՓԷԼ - չք. 1. Աշնանը ծա-
ռերի տերեւները թափվել: Ծառերը
խըզըլթափալ ըն (Բ): 2. տեն Թառչնի
տալ: Յավէրը խըզըլթափալ ըն (Բ):

ԽԱԶԸԼԱԹԱՓՈՒՑ/ԽԱԶԸԼԱԹԱՓՕՑ -
տեն ԽԱԶԸԼԱԹԱՓ:

ԽԱԶԸԼԱԹԱՓՕՑ - տեն ԽԱԶԸԼԱԹԱ-
ՓՈՒՑ:

ԽԱԶԸԼՈՐՕԿ/ԽԱԶԸՐՕԿ/ԽԱԶԸՐՈՒԿ - գ.
Հիվանդություն, երբ շնչառական օր-
գանները փակվում են, եւ տեղի է
ունենում շնչարգելություն: Խըզըռօկը
փիս հիվընդօթուն ա (Բ):

- Խըզըռօկ օնէլ - Շնչառական օր-
գանները փակվել, շունչը կտրվել (հա-
ճախ գործածվում է որպէս անեծք):
Խըզըռօկ օնէ ծը՛գ (Բ):

ԽԱԶԸԼԱԼԱՄ՝ - տեն ԽԱԶԸԼԱԼԱՄ՝:

ԽԱԶԸԼԱԼԱՄ՝ - տեն ԽԱԶԸԼԱԼԱՄ՝:

ԽԱԶԻԱԶ - ած. Խզխզացող, կոկոր-
դից խապոտ ձայններ հանող: Միշան
խըզխըզ մարթ ա (Բ):

ԽԱԶԻԱԶԱԼ - տեն ԽԱԶԶԱԼ:

ԽԱԶԻԱԶՏ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԽԱԶԶԸ-
Տ(Ը)ՆԷԼ:

ԽԱԶԻԱԶՕՆ - տեն ԽԱԶԶՕՆ:

ԽԱԶԻԱԶՕՑ - տեն ԽԱԶԶՕՑ:

ԽԱԶԻԱՄ/ԽԱԶԻԱՄ/ԽԱԶԻԱՄ - գ.
Որեւէ բանի, հատկապէս անոթների՝
շշերի եւս բերանը փակելու հարմա-
րանք՝ խցան: Խըզկանը տոն ա օնում,
կօլան կըլխէն քաշոն, էտ կիսին լօխ
խըմում (2):

ԽԱԶԻԱԷԼ/ԽԱԶԻԱԷԼ/ԽԱԶԻԱԷԼ (գրք.
խցկեմ (փակել, գոցել) - նք. 1. Դժվա-
րությամբ մտցնել, խցկել: Շօրէրը խըզ-
կում ա դոշըկներէն դաթը, ինքը փախ-
չում (2): 2. Որեւէ բան մտցնելով անցքը
փակել: Տը՛սնում ա, վէր էրոշ թափըր չի
կա, պէնջակը հանում ա, կըլօլում,
խըզկում հոնթին ծակը (2):

ԽԱԶԻԱԷԼ/ԽԱԶԻԱԷԼ/ԽԱԶԻԱԷԼ -
ԿԷԼ - 1. կք. եւ չք. ԽԱԶԻԱԷԼ-ի 2. չք.
Դժվարությամբ ներս մտնել՝ սողոսկել՝
շարժվել մի բանի արանքով: Կօղը
փախչում ա, խըզկըվում ժուղուկորթէն
մաջը (2):

ԽԱԶԻԱԿՕԹ - տեն ԽԱԶԻԱՍԿ:

ԽԱԶԻԱՍԿ - գ. 1. Պարանոցի եւ
գլխի միացման տեղի ետեւի մասը՝ ծոծ-
րակ: Պիճ ախպէրը ծուցան բիզը տոն
ա օնում, կօխում ուշափէն խըզատակը
(ՆԱԲ, 33): 2. Ծառերի բնի ներքեւի
մասը: Կացնալը վէր գ՛նլանտն խըզը-
տակէն մին քանէ հը՛տ թըխում ա, վէր ա
ըղնում (2):

- Խըզատակը խօզ՛նծ/հընէծուտ -
արիւմ. Կին՝ տղամարդու ամուսին: Մէծ
ախպէրը թա.- Ամէն միւրը մըզանա պէտ-
մա մին խըզատակը հընէծուտ պիրի,
խօսք տանք, վը՛ր մունք մէր խէքը կը-
նանուցը չըբիդի տանք... (ՀԺՅ, VI, 237):

- Խըզատակը քօրէլ - Շվարել, ինչ
անէլը չիմանալ: Պարսէղը ըտըրան վէր
վէր ա քըցոն, էտ փանիլվանը մընում ա
քըզատակը քուրէլիս (2):

- Խըզըտակէն կնլ/տալ - 1. Ծեծել:
Հու պըլօթուն ար անում, հնրը խըզը-
տակէն ար կամ (2): 2. Վնդել, պաշ-
տոնանկ անել: Բըրիգադիրը կըղօթուն
ըրալ, խըզըտակէն յը՛կէն (2):

ԽԱԶԻԱԶԻԼ/ԽԱԶԻԱԶԻԼ/ԽԱԶԻԱԶԻԼ -
նք. 1. Ծուռումուռ գրել՝ գծեր
քաշել: Խօխան թօխտը յօր ա ունէս,
խըզբըգիս (Բ): 2. փխք. Անմիտ՝ անկապ
բան գրել: Նամակ կիրիլըն էլ չի
գ՛նլոնում, խըզբըգում ա, դարկում
ըխճըկանը (2):

ԽԱԶԻԱԶԻՐՕՐԷԼ/ԽԱԶԻԱԶԻՐՕՐԷԼ/
ԽԱԶԻԱԶԻՐՕՐԷԼ - տեն ԽԱԶԻԱԶԻՐՕՐԷԼ:

ԽԱԶԻԱԶՈՒՓԷ - տեն ՏՈՒՓԷ:

ԽԱԶԻԱԶԻԼ - տեն ԽԱԶԻԱԶԻԼ:

ԽԱԶԻԱԶՕՐԷԼ - տեն ԽԱԶԻԱԶՕՐԷԼ:

ԽԱԶԻԱԶԻԼ - տեն ԽԱԶԻԱԶԻԼ:

ԽԱԶԻԱԶԻՐՕՐԷԼ - տեն ԽԱԶԻԱԶԻՐՕՐԷԼ:

ԽԱԶԻԱԶՏԷԼ - նք. 1. տեն ԽԱԶԻԱԶԻՐՕՐԷԼ:

2. Խազեր քաշելով՝ ջնջել: Կիրոն
ա, պըրծընում, մին էլ կիրանծը խը-
զօտում (Բ):

ԽԱԶՆԱԽԷԼՏ - ած. Արգանդի մեջ
խեղդված՝ մեռած: Ապէցն յըն անում,
տը՛սնում խօխան խըզնախէխտ տը՛-
ռած (2):

ԽԱԶՆԱԿՕՇՏ - ած. Լիուլի բավա-
րարված, որեւէ բանի կարիք չունեցող:
Խըզնակօշտ մարթ ա, համ տօն օնէ,
համ հըրըստօթուն (Բ):

ԽԱԶՆԱՄԱՐ - գ. 1. տեն ԽՈՒՄԱ-
ՄԱՐ: 2. Ուղղահայաց ճիպոտները,
որոնց վրա հյուսում են կողովը՝ զամբյու-
ղը: Ծուվըրանէն խըզնամարը ճըպըտ-
ներան հաստ բիդի ինի (Բ): 3. փխք.
Շատ հարուստ մարդ: Իգէն միհէնգ
խըզնամար ա տը՛ռալ, էլ հընգէր-
հիրըվանու մըհալ չի քըցոն (Բ):

ԽԱԶՆԱՎԷԼ - գ. 1. տեն ԽԱԶՆԱՍԱՐ
(2): 2. Զուլիակի ոստայնի այն շրջա-
նակը, որի մեջ դրվում է սանդուղքը:
Սանդըքը տինում ա խըզնըվէրումը,
կօրծը ըսըքսում (2): 3. տեն ԽԱԶՆԱ (3):

- Խըզնվեբու Երստել - Շատ հարստանալ: Էս կըռվանը յո՛ւր շատ մարդ ա խըզնվեբու Երստալ (Բ):

ԽԵՐԱՍՏԱՐ - գ. 1. տեն ԽՈՒԽԱՍՏԱՐ: 2. Շատ գանձեր՝ հարստություն ունեցող մարդ: Դժրուք տականան էլ խըզնատար ըն իլնլ (Բ):

ԽԵՐԱՍՏՈՆ - գ. 1. տեն ԱՐՔԱՆԴ: Էս կընգանը խըզնատոնը հիվանդ ա իննլ, խօխա չիննլ Երստա (Ձ): 2. Գանձարան, գանձատուն: Էս մարթին տանում ըն խըզնատոնը, վըսկեն պի-րոնլ, վըր քըշըռնի (ՅԺՅ, VII, 176):

ԽԵՐՈՒԿ - տեն ԽԵՐՈՒԿ:

ԽԵՐՈՒՋՆԸ - տեն ԽԵՐՈՒՋՆԻ:

ԽԵՐՈՒՋՆԻ/ԽԵՐՈՒՋՆԻԸ/ԽՈՒՋՆԻ-ՋՆԻ/ԽՈՒՋՆԻԸ (գրք. ազգուն) - 1. գ. ած. Շատ՝ լրիվ չորացած՝ չոր (խոտ, տերեւ, փայտ եւն): Էս խըզնիւնը տարսում ըն, Նի կըցընում (Ձ): 2. տեն ԿԵՏՈՒԵ(Ն)Ձ:

- Խըզնիւն տըռնալ - Շատ՝ լրի-վութամբ չորանալ: Խօտը հարում ըն, իրըվէն տակէն էրկու օր պահում, խը-զնիւն ա տըռնում (Ձ):

ԽԵՐՈՒՆԻԿ/ԽՈՒՋՆԻԿ/ԽԵՐՈՒՆԻ-Կ/ԽՈՒՆԻԿ - ած. 1. Խակ՝ չիա-տունացած վիճակում քաղած: Խըզնի-խոտ ծըմէրուկը անհամ կինի (Բ): 2. փիթ. Կաղամեռիկ, մատաղ հասակում մեռած, մահացած: Իլնծ-չիլնծ մին խըզնիւն տըռնալ յա իլնլ (Ձ):

- Խըզնիւն մընալ/տըռնալ - Մա-տաղ հասակում մեռնել (սովորաբար գործածվում է որպես անեծք): Խըզնի-խոտ մընա, բաղըս խէ քաղալ ըս (Բ):

ԽԵՐՈՒՆԻԿ - տեն ԽԵՐՈՒՆԻԿ:

ԽԵՐՈՒԿ/ԽՈՒՋՆԻԿ - գ. Շատ մատ-ղաշ վարունգ՝ դղում սեխ եւն: Մին խըյա-րու խըզնիւ ա պուք տամ, օտում (Բ):

- Խըզնիւ քըցիլ - տեն ԽԵՐՈՒԿՕՏԷԼ:

ԽԵՐՈՒԿՅԱՆ/ԽՈՒՋՆԻԿՅԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խըզնիւքիւն անել - Մատղաշ վարունգները՝ դղումները՝ սեխերը եւն լրիվութամբ քաղել: Էս անըզկամը քըշէրը Նի յա մընում հըրըվանէն բօս-տանը, խըյարէն թաղէրը լօխ խըզնի-կըիւն անում (Ձ):

ԽԵՐՈՒԿՕՏԷԼ/ԽՈՒՋՆԻԿՕՏԷԼ - չբ. Ծաղկելուց հետո թփերի վրա մատղաշ վարունգներ՝ սեխեր եւն երեւալ: Խըյա-րին թաղէրը խըզնիւտալ ա (Բ):

ԽԵՐՈՒՆԻԿ/ԽՈՒՋՆԻԿ/ԽԵՐՈՒՆԻԿ - գ. 1. Կալսելուց հետո առանց կալսելու մնացած հասկեր, որ, մի տեղ հավաքելով, նորից եւ կալում: Կալը հիշկան լալ թակիս, մին ա, էիա խը-զնու կըմընա (Ձ): 2. տեն ԿԵՐՈՒԵ(Ն)Ձ:

ԽԵՐՈՒՆԻԿ - տեն ԽԵՐՈՒՆԻԿ:

ԽԵՐՈՒՆԻԿ - տեն ԽԵՐՈՒՆԻԿ:

ԽԵՐԼԵ/ԽԵՐԼԵ (գրք. խելք) - գ. 1. Մարդու մտածելու՝ դատելու՝ հասկանա-լու կարողությունը՝ ունակությունը: Ծառան ասում ա.- Վեզիրըն ապըրած կէնա, ամմէն մարթ ուրան խըլքըն ըզծրն յա կօրծ փըռնում, իմ խըլքըս էլ էտքան ա (Ձ): 2. Հասարակական որեւէ շերտի՝ խավի՝ դասի ընդհանուր մտածո-ղություն՝ գիտակցություն: Հային խըլքը վեր մին էրոշ ազկու իննր, միհէնգ աշ-խարքս ծերքըն ար հըվաքալ (Ձ): 3. տեն ՀԵՐՈՒԿ(1):

- Խըլքա ըղնել - Խելքը՝ դատողու-թյունը մթազնել, ցնորվել: Իքնթ դային պըռնալ ա, խըլքա ընգալ (Բ):

- Խըլքա հանել - տեն Խըլքա տանել:

- Խըլքա հըռնել - Անտրամաբանա-կան, անհավանական, անիրագործելի: Խըլքա հըռնել կօրծ ըս փըռնալ (Բ):

- Խըլքա մօտել - Տրամաբանական, հավանական, իրագործելի: Ըտըրա ասածըն էլ ա խըլքա մօտել, ըրածըն էլ (Բ):

- Խըլք անել - Խելացիորեն՝ կշռա-դատելով որեւէ բան անել՝ որոշել: Ժու-ղօվորքը խըլք ըրէն, վեր արտէրը վըխտէն վըրըճէն, էրկու ամէս ա՝ հավա չի անում (Բ):

- Խըլքան թիթըվ/խըլք/հափըռած - տեն Խըլքան պակաս:

- Խըլքան ճիւր խըմել - հեզն. Ասվում է չկշռադատված՝ հիմար խոսքի՝ արար-քի տիրոջ հասցեին: Խըլքատ ճիւր խըմիմ, Բաղդասար, էտ հինէր ըս ասում (Ձ):

- Խըլքան յօրղա/նասագ - տեն Խըլքան պակաս:

- Խըլքան նըիւտ կըրակը ըղնել - Անտրամաբանորեն՝ չկշռադատված գործելու պատճառով փորձանքի եւ-թարկվել՝ դժվար կացության մեջ ընկ-նել: Մարթ ուրան խըլքան նըիւտ ա կըրակը ըղնում (Ձ):

- Խըլքան պակաս - Խելապակաս, հիմարավուն, խելթափուն: Խըլքան պակաս մարթին կընէգը խելունք բիդի ինի, վեր կարին յօլա քինին (Ձ):

- Խըլքան տէպէգ - Բուրդուկին խելք չունեցող, անխելք: Ըտըրան էլ իննլ ա մին խըլքան տէպէգ նծընր (Ձ):

- Խըլքալ էրկան - տեն Խըլքը էրկան:

- Խըլքավը ըղնել (մինին) - Առանց խորհելու մեկին հետեւել՝ նրա ասածով առաջնորդվել: Պուճուր ախպէրը կըն-

գանը խելքավըն ա ընգում, մէծ ախպօ-րը նըիւտ կըռնկ քըցում... (ՅԺՅ, VI, 213):

- Խըլքալ կարծ - տեն Խըլքը կարծ:

- Խըլքա տանել - 1. Հմայել, դյութել, գրավել, կախարդել: Էս հարթըն տըղէն խելքա տընէս ա ... (ՅԺՅ, V, 279): 2. Հա-մոգել, մի վատ արարքի մղել, հիմա-րացնել: Պառալը ըտըրա խըլքա տա-նում ա, կըրթօրն անէլ տամ (Ձ):

- Խըլքէն գօռ անել/գօռ տալ - Շատ՝ խօրը մտածել (հաճախ ասվում է հեգ-նաբար): Էրկու օր խըլքէն գօռ ա անում, թա հունց անէ, էտ ծըտէն ըսպանէ (Ձ):

- Խըլքէն թօգ անել/թօգ փըցիլ - տեն Խըլքէն փուշի անել:

- Խըլքէն ծըրքան կըրակը ըղնել - տեն Խըլքան նըիւտ կըրակը ըղնել:

- Խըլքէն հըսնել - Ըմբռնել, հաս-կանալ: Անջախ-անջախ խօրը ասածը Սըիակէն խըլքէն հըսալ (Բ):

- Խըլքէն նըստել - տեն Խըլքումը նըստել:

- Խըլքէն պէնը ինիլ - Մեկի համար հասկանալի՝ ըմբռնելի լինել (հաճախ գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): Կուճուր քուրը յէտ ա տըռ-նում, թա՝ տա քու խըլքէտ պէնը չի (ՆԼԴԺԲ, 73):

- Խըլքէն փըցիլ - Մտքով հանկարծ մի բան անցնել, անսպասելիորեն ան-հեթեթ միտք հղանալ: Էս մարթին խըլ-քին փըցում ա, մին խիլի փօղ ա տամ, էտ կարկաժը առնըմ, հըղէ ինըմ տօն (ԼԴԲ, 348):

- Խըլքէն փուշի անել/փուշի փըցիլ - Մեկին հիմարացնել՝ խաբել: Ղօջջաղ ըն ուրանց մարթօց խելքին փուշի անօղ՝ գօզալ խանըմէն (ՋՏ, Բ, 122):

- Խըլքէն քամէ Նի կնի/քամէ փըցիլ - Խելթանալ: Կընէգը թա.- Միա, էիա խըլքէտ քամէ յա՝ Նի յըվալ, էտ հինէ ըս անում (Ձ):

- Խըլքը աղալ անել - տեն Խըլքան ճուր խըմել:

- Խըլքը դըբանումը/դըբանէն կա-պած - Տես, մանկամիտ, պարզամիտ: Կօզի մըծ տըղա յա Քնսպարը, ամիա հնալ խըլքը էն ա դըբանումը (Բ):

- Խըլքը էրկան - Խելացի, հասկա-ցող: Ներակ ընդոր կինի, ժառանգը խըլքը էրկան կինի (Բ):

- Խըլքը թամամ - տեն Խըլքը կըլ-խէն (1):

- Խըլքը թափ տալ - 1. Մեկի մտա-դրությունը՝ գաղտնիքները եւն իմանա-լու համար խոսեցնել՝ հարցուփորձ ա-նել: Կօղը ըտըրա խըլքը թափ ու տամ, վըսկուն տըղը գիւղում (Ձ): 2. տեն Խըլքէն փուշի անել:

- Խընթը խառնըվել - Խելագարվել, դատելու կարողությունից զրկվել: *Էտ ախճիգը վեր հորը ըտի մը՝ռած տընսաս ա, խընթը խըռնըվէս ա* (2):

- Խընթը կարծ - Կարծամիտ, սահմանափակ խելք՝ միտք ունեցող: *Ըտըրա հետէ յա, վեր էշին խընթը կարծ ա, անջուկնէն՝ էրկան* (ԱԱ, 74):

- Խընթը՝ կարծ, մագը՝ էրկան - Ասում են կանանց՝ աղջիկների մասին:

- Խընթը կըխան ըղնել/կուրցընել - *տեն Խընթա ըղնել*:

- Խընթը կըխեն - 1. Խելացի, խելոք: *Էն մարթըք՝ տեսնում ըն, վեր էն կընգանը խելքը կըխեն չի, մարթին ըգադում ըն* (ՀԺՀ, V, 434): 2. Կարգին, լավ: *Խընթը կըխեն կործ ա* (Բ):

- Խընթը կըխեն ինիլ - Գիտակցությունը տեղը լինել, սթափ լինել, զգոն լինել: *Ընդորա խընթը վեր կըխեն ինի, յողէ կավը ծախել չի* (Բ):

- Խընթը կըխեն ջամ/ժամ անել (արաբ. *ջամ* (գումար) - *տեն Խընթը կըլծիսը հըվաքել*:

- Խընթը կըլծիսը հըվաքել/կ'ալ - 1. Հիմարությունները թողնել, խելոքանալ: *Հորը մըռնէլանը յը՝տը էտ տըղան խընթը կըլծիսըն ա հըվաքում, ըշխադում, մորըն ու ըքվորցը պահում* (2): 2. Սթափվել, զգաստանալ: *Հնրիմծը մուտանում ա, ըխափրին ճիրանը իրը՝սը լըվանում, խընթը կըլծիսը հըվաքում* (2):

- Խընթը կըտըրել - 1. Ըմբռնել, գլուխ հանել, հասկանալ: *Հիշկան օգում ըս, ա՛նէ, խընթը կըտըրում չի* (Բ): 2. Ձեռնտու՝ ընդունելի՝ իրագործելի համարել՝ գտնել (հիմնականում գործածվում է ժխտական ձևով): *Հնրը ասում ա.- խընթըս կըտըրում չի, թա էտ կործը կըլծիս ա կըլական* (2): 3. Հասուն լինել՝ դառնալ, հասկանալու կարողություն ունենալ: *Էտ տըղան, վեր ուժէ խընթը կըտըրում ա, հորը թախտէն նըստում ա* (2): 4. Որեւէ գործից՝ իրողությունից՝ առարկայից գլուխ հանել, դրանց ծանոթ լինել: *Կօզի անումը դիւլգնր ա, ամմա դիւլգըրպէնան խընթը կըտըրում չի* (2):

- Խընթը կ'ալ - *տեն Խընթը կըլծիսը հըվաքել*:

- Խընթը կուրցընել - *տեն Խընթա ըղնել*:

- Խընթը հացէն նըհըտ օտել - Հիմարանալ, կշռադատելու ունակությունը կորցնել: *Շէնան մին մարթ՝ Արսէմը՝ խընթը հացէն նիհէտ կերած մին հայ, քիս ա էտ ճէղնը պիրիս, իրիս* (ԱԱ, 49):

- Խընթը հընտան քիսիլ - Մեկին կամ մի բան շատ հավանել, մեկով՝ մի բանով գրավվել՝ դուրսվել: *Իրէք լ'ավ դէրյա ա կարել տըվալ, վեր տեսնաս, խելքըտ հէտան կըքիսա ...* (ՁՏ, Ա, 156):

- Խընթը հըսնել - *տեն Խընթը կըտըրել* (3):

- Խընթը ճնր խըմել - *տեն Խընթը կըտըրել* (1):

- Խընթը ճնր կըտըրել - *տեն Խընթը հացէն նըհըտ օտել*:

- Խընթը յը՝տ տալ - *տեն Խընթա ըղնել*:

- Խընթը յըրան - *տեն Խընթը կըլխեն*:

- Խընթը յըրան ինիլ - *տեն Խընթը կըլխեն ինիլ*:

- Խընթը չափել - *տեն Խընթը թափ տալ* (1):

- Խընթը պակաս - *տեն Խընթան պակաս*:

- Խընթը պարզ(վ)իլ - *տեն Խընթը կըլծիսը հըվաքել* (2): *Վեր մին քանէ րօպէ անց ա կէտում, Տիկրանէն խելքը պարզ'ում ա* (ՆԱԲ, 137):

- Խընթը պէն կըտըրել - *տեն Խընթը կըտըրել*:

- Խընթը պըկասել - Խելապակաս դառնալ, խելթանալ: *Հնր խընթը պըկասէ, հորը-մորը անա կըպիժէնվէ* (2):

- Խընթը վարել - *տեն Խընթէն փուշի անել*:

- Խընթը տալ (մինիս) - *տեն Խընթը պըվը ըղնել* (մինիս):

- Խընթը տանել տալ - 1. Ամստորեն՝ հիմարաբար համաձայնել՝ ոչ ճիշտ բան անել: *Թաքավէրին տըղան խընթը տանել ա տամ, էտ ըխճըկանը նըհըտ քիսնում* (2): 2. *տեն Խընթա ըղնել*:

- Խընթը տը՛ղը - *տեն Խընթը կըլխեն* (1):

- Խընթը տը՛ղը ինիլ - *տեն Խընթը կըլխեն ինիլ*:

- Խընթը տը՛ղը կ'ալ - *տեն Խընթը կըլծիսը հըվաքել*:

- Խընթըտ ըշտը՛ղ ա՛ - Ինչո՞ւ ուշադիր՝ սթափ չես: *Խընթըտ ըշտը՛ղ ա՛, տը՛սնում չը՛ս, վեր հիյըվնէն նի յըն տը՛ռալ բօստանը* (2):

- Խընթը տօն անել - *տեն Խընթը կըլծիսը հըվաքել*:

- Խընթը քամէն տանել - *տեն Խընթը պըկասել*:

- Խընթը քիսիլ - 1. *տեն Խընթա ըղնել*: 2. *տեն Խընթը հընտան քիսիլ*:

- Խընթը օրումըս - Ասում են խելապակաս՝ խելթա մարդկանց մասին:

...Խընթը օրումըս ա ընում, սուս ըրած քիսնում ար, սուս ըրած կ'ամ (ՆԱԲ, 154):

- Խընթ խընթու տալ - Միասին մտածել՝ խորհրդակցել՝ քննարկել: *...Ուրան մարթուցը հըվաքում ար, մըսլըհաթ անում, խընթ-խընթու վըն տամ, նօր պատիժ տամ* (ՀԺՀ, VII, 298):

- Խընթ հըվաքել - *տեն Խընթը կըլծիսը հըվաքել*:

- Խընթ նըհա2 տալ - *տեն Խընթը սըվըրցընել*:

- Խընթ պընըցընել - Լավ մտածելով՝ ճիշտ միջոցի դիմել, հնար գտնել: *Կընէգը խընթ ա պընըցընում, մարթին տնորման ըգադում* (2):

- Խընթ սըվըրել - Մեկի խրատները՝ խորհուրդները լսել: *Ախճիգը տըղէն ասում ա.- Տըվըրածէն անա խընթ սըվըրէ, տու էտ օշափէն կարել չըս յը՛խնիս* (2):

- Խընթ սըվըրցընել - Մեկին խորհուրդներ՝ խրատներ տալ: *Հնրը տըղէն հիշկան խընթ ա սըվըրցընում, մին ա, տըղան էլիս ուրան ասածըն ա անում* (2):

- Խընթու ըղնել - *տեն Խընթը կըլծիսը հըվաքել*:

- Խընթու ծօլ - 1. Շատ խելոք՝ գրագետ՝ իմաստուն: *Էտ տըղան խէ շուտ-շուտ ա մըծանում, ինքըն էլ խէլունք, խէլունք, հունց վըր խընթու ծօլ* (ՀԺՀ, VI, 141): 2. *հեգն*. Հիմար, տխմար: *Կընէգը մարթին եզգանան ծը՛րք ար քը-ցնում, թա.- Ա՛ խընթու ծօլ... (2)*:

- Խընթու կըտըրած - Ցանկացած, յուրաքանչյուր: *Խընթու կըտըրած օրը քիսիս, ըտահանց տանը քը՛փ ա* (2):

- Խընթու կ'ալ - *տեն Խընթը կըլծիսը հըվաքել*:

- Խընթումը նըստել - 1. Մի բան հնարավոր՝ խելքին մոտ համարել, հավատալ: *Խընթումը նըստում ա, վեր կըկարէ էրկու օրումը էտ արտը հընձի* (2): 2. Լավ ըմբռնել՝ հասկանալ՝ համոզվել: *Ուստէն ըսըծնէն շնագրդին խընթումը նըստում ա* (2):

- Խընթումը նըստըցընել - 1. Մի բան հնարավոր՝ խելքին մոտ համարել տալ, հավատացնել: *Ըտըրա խընթումը նըստըցընում ըն, վեր մինակ ինքը կըկարէ թաքավէրին խազնան կուղանա* (2): 2. Լավ բացատրել, ըմբռնել տալ, հասկացնել, համոզել: *Վանթմբէդը ըտըրանց խընթումը նըստըցընում ա տնսը* (2):

- Խընթու պէն - Դատողություն՝ կշռադատություն պահանջող գործ: *Կըղթթունըն էլ ա խընթու պէն, ամմէն մարթ կարել չի անէ* (Բ):

- Խըլքու պիրիլ - Մեկին պատժելով՝ խրատելով ուղղել՝ մոլորությունից՝ սխալ ճանապարհից ետ դարձնել: Արշակը կարից կընգանը խըլքու պիրի (Բ):

- Խըլքու տինիլ - տեն Խըլք սըվըր-ցընել:

- Խըլքու տոպըրակ - տեն Խըլքու ծով (2):

ԽԸԼԹԱՎ/ԽԵԼԹԱՎ - ած Խելացի, գրագետ: Վաջագան թաքավերը շատ խըլքավ մարթ ա իլնլ (2):

ԽԸԼԹԽԸՐԱՍ/ԽԵԼԹԽԸՐԱՍ - գ. Խորհուրդ, խրատ: Հարը իւրան տըղոր-ցը խըլքըխըրատ տալան յետը մըճնում ա (ՀԺՀ, V, 149):

ԽԸԽՏ(Ը)ՎԻԼ - տեն ԽԵԽՏ(Ը)ՎԻԼ:

ԽԸԽՏԻԼ - տեն ԽԵԽՏԻԼ:

ԽԸՂԸ/ԽԵՂԸ/ԽԵԽԸ/ԽԵԽԸ (գրք. խեղճ, խիղճ) - 1. ած. Կարեկցության՝ ողորմության արժանի, թշվառ, անգոր: Խըղճ խոխեքը, կընեզը ծղում ըն, թա մըգըրնեն քանդին (ԼՂԲԶ, 272): 2. ձ. Առանձին կամ որեւէ գոյականի հետ արտահայտում է խոսողի կարեկցանքը՝ ափսոսանքը՝ ցավակցությունը: Խըղճ կընեզ, մարթը մըճալ ա, մինչըՎ օխըր տալը՝ տըղան ա ըսպանվալ (Բ): 3. գ. Գույթ, խղճմտանք, կարեկցանքի զգացում: Տընըշիկտ տըղան ըսկի խըղճ չօնէ (Բ):

- Խըղճը կըտըրվել - տեն Խըղճը մըճնել:

- Խըղճը կ'նլ - տեն ՄԵԽԿ(Ը) կ'նլ: ...Խըղճընեն ա յեկալ, թա ըսպանին (ՀԺՀ, VI, 19):

- Խըղճը մըճնել/կուրցընել - Չխղճալ, գույթ՝ կարեկցանք չցուցաբերել, անխիղճ դառնալ: Խըղճը մըճալ ա մօրը, խուխեն ծեծ չի տամ (2):

- Խըղճ քըփուրեն մազը ծըռէ վէջվըճընը քարին նի չի կ'ն - Ձախորդության՝ թշվառության մեջ ընկնողը կորցնում է հեղինակությունը՝ բարեկամներին՝ բարի կամեցողներին եւն:

ԽԸՂԸ - ԲԵԹՄԸՆ - տեն ԽԸՂԸ ՈՒ ԿԸՐԱԿ:

ԽԸՂԸ - ԽԸՂԸ - մ. Խեղճ կերպով, խեղճորեն: Հիլնվերը ըստի ասից, ա-հանտ խըղճ-խըղճ սըկըսից քընենք անելը (ՀԲ, 335):

ԽԸՂԸ ՈՒ ԿԸՐԱԿ - Շատ թշվառ՝ ողորմելի, ձեռքից բան չեկող: Խըղճ ու կըրակ մարթիք շատ կան (Բ):

ԽԸՂ/ԽԵԼՈՒ - գ. Տղամարդու՝ արու կենդանու սեռական անդամ առանկա:

- Խըռան կըծել, յերգինք՝ պիցըրա-նալ - Խիստ զայրանալ, կատաղել (տղա-մարդկանց մասին): Խիկարը էտ վեր

տըսնում ա, խըռան կըծում ա, յերգինք՝ պիցըրանում (2):

- Խըռան պըլ - ած. Ցասկոտ, զայ-րացկոտ, գիծ: Խըռան խըռան պըլ ա (Բ):

- Խըռավը չօնել - տեն ՎԵՋԱՎԸ չօ-նել:

- Խըռավըս էլ տեն քինիս - Ուր ու-գում ես գնա, ինձ չի հետաքրքրում: Կանի, էքնից քինում ըմ ճեղաց. - Խըռ-ավըս էլ տեն քինիս (Բ):

- Խըռեն հավան կըլխեն տալ - տեն Խըռան կըծել, յերգինք՝ պիցըրանալ:

- Խըռեն պըտկեն չըտինիլ - տեն ՎԵՋԱՎԸ չօնել:

- Խըռեն պըտկավը չօնել - տեն ՎԵՋԱՎԸ չօնել:

- Խըռը ճըղուպուր կօտըրել - Երի-տասարդ՝ ուժեղ լինել: Կօգի իծծուն տիրըկան ա, ամմա հնլն խըռը ճու-ղուպուր ա կօտըրում (Բ):

- Խըռըս տըսնաս/թակիս - Անար-գական՝ հանդիմանական արտահայ-տություն՝ ուղղված վատ արարք թույլ տվածին: Խըռըս տըսնաս տու, խըն-ծօրես խե խաղալ ըս (Բ):

ԽԸԹԵԹԵԼ/ԽԸԹԵԹԻԼ - չք. Չարա-գույծ երազներ տեսնել: Քըշերը խօխան խըթեթալ ա, մարը պերցին տակեն տենակ ա տիրնլ (2):

ԽԸԹԵԹԻՓ - տեն ԽԸԹԵԹԻՇ:

ԽԸԹԵԹԻԼ - տեն ԽԸԹԵԹԵԼ:

ԽԸԹԵԹԻՇ - ած. Չարագույծ երազ-ների բերող ոգի: Մարը ասմա.- Վեր խելիւնք չի կենաս, քըշերը խըթեթիշը կըլական ա (2):

- Խըթեթիշը վեր կօխել - տեն ԽԸ-ԹԵԹԵԼ:

ԽԸԹԵԼ/ԽԸԹԻԼ (գրք. խեթեմ) - նք. 1. Խթանել, բզել, մշտել: Վըննավը ծիլին խըթում ա, ծիլ վազ ա տամ (2): 2. տեն ԽԸԶԿԵԼ (1):

ԽԸԹԵՇ - տեն ԽԸԹԵԹԻՇ:

ԽԸԹԸԽԵԹ - տեն ԽԵԹ-ԽԵԹ:

ԽԸԹԻԼ - տեն ԽԸԹԵԼ:

ԽԸԹԻՐԱՊԱՅ - ած. Մեկի՝ մի բանի հարզը՝ պատիվը պահող: Տըղամարթը բիդի խըթիրապահ ինի (Բ):

ԽԸԹԽԸԹՈՒԹԱՆԵ - տեն ՅԸՐԸԹԱ-ՐԱ:

ԽԸԹԽԸԹՈՐԵԼ - 1. չք. տեն Խեթ-խեթ անել: 2. նք. Շատ անգամ՝ պարբե-րաբար խթել՝ բզել՝ մշտել: Էնքան խըթ-խըթօրից, էշին վըռը յարա տըռնալ (2): 3. Շատ բան մտցնել՝ խցկել: Ծօրերը խըթխըթօրում ա չամաղանը, սիրըկա-նեն նըղըտ փախցում (2):

ԽԸԹԽԸԹՈՐՎԵԼ - կք. եւ չք. ԽԸԹ-ԽԸԹՈՐԵԼ(2,3)-ի:

ԽԸԹՎԵԼ - կք. եւ չք. ԽԸԹԵԼ-ի:

ԽԸԹԵԼ - չք. Ատամների տակ որեւէ չոր բան մանրել: Կօրեզը տիննում ա կըռքեն տակեն, խըթում (2):

ԽԸԹԸԹԵԼ - տեն ԽԸԹՈՐԵԼ:

ԽԸԹԿԵԼ - չք. 1. Բշտիկները՝ ուռուց-քը իջնել՝ նստել (կարմրուկ, ծաղիկ եւ որոշ այլ հիվանդությունների մասին): Քըռասուն օրը վեր թըմամում ա, պըռօ-կը ըսքըսում ա խըթկելը (2): 2. տեն ՃԸԹՎԵԼ:

ԽԸԹՄԸՍԱՆԵ - տեն ԽԸՐԸՄԸ-ՏԱՆԵ:

ԽԸԹՄԸՍԱՆԵՎ - տեն ԽԸՐԸՄԸ-ՏԱՆԵՎ:

ԽԸԹՈՒԼ/ԽԸԹՈՐԵԼ - նք. 1. Ազահո-րեն ուտել՝ լափել: Նըստում ա, էտ իփանձ հավը մին մունտտումը խըթում, խօ-խենքը թողնում տիւզը (2): 2. Շռայ-լորեն ծախսել, վատնել: Հօրը փուկերը խըթըռալ ա (Բ):

ԽԸԼ(Լ)Ն - տեն ԽԻԼ(Լ)Ն:

ԽԸԼ/ԼԸԽ (արաբ. xail (զորք, բանակ, զոմարտակ) - գ. 1. Մարդկանց մեծ խումբ՝ ամբոխ: Յէշնում ա, տըսնում՝ մին խըլ ա կամ բիդի իւրան պալատը (2): 2. Կտրտված եւ իրար վրա դարսված շատ փայտ: Էտ խըլը մին ամսումը նի յըն տամ փիջը, էրնում (2):

- Խըլ անել - 1. Մի տեղ հավաքել՝ կուտակել՝ համախմբել: Վէշ մինը կա-րում չի էտ շինանցուց խըլ անել (Բ): 2. Մի տեղ հավաքվել՝ կուտակվել՝ համա-խմբվել: Խըլ ըն անում, քինամ թաքա-վերին կօշտը՝ կենգատ (2):

ԽԸԼՆ - տեն ԽԻԼ(Լ)Ն:

ԽԸԼԱԶՆԸ՝ - տեն ԽԸԼԵԶՆԸ:

ԽԸԼԱԶՆԸ՝ - տեն գ. Հողի մեջ՝ խո-նավ տեղերում ապրող օղակավոր որդ, անձրետոր: Թօռը վեր կաս ա, վըղեն տակեն հիշկան խըլազնը կա, տիւս ըն տըռաս (Բ):

ԽԸԼԱԼԻԼ - տեն ԽԸԼՆԼԻԼ:

ԽԸԼՆԼԻԼ/ԽԸԼԱԼԻԼ - նք. տեն Խըլ-քեն փուշի անել:

ԽԸԼԱՍ (ռուս. хлам) - գ. Թափափուկ, ավելցուկ, մնացորդ, ավելորդ բաներ: Լավերը իւրանք յօր ըն ունես, խըլամը տաս ժուղուկորթեն (Բ):

ԽԸԼԱՎԵՐ/ԽԸԼԱՎՈՐ - տեն ԽԱԼ-ԽԱԼ:

ԽԸԼԱՎՈՐ - տեն ԽԸԼԱՎԵՐ

ԽԸԼԱՍԵԼ (գրք. խալտիմ) - չք. 1. Վրիպել, նշանը լավ չբռնելով՝ նշանա-կետին չկարողանալ հարվածել: Վըրս-կանը արջին հըճտան էրկու հետ յըրա յա անում, ամմա կարում չի նի կա, խըլա-տում ա (2): 2. Ծառը՝ թուփը ծաղկել, բայց բերք չվերցնել: Էտ խընծօրեն ամ-մեն տարե ծաղկում ար, խըլատում (2):

ԽՈՒՆԱՐԵԼ - չք. 1. տեն ԹԵՐԱՐՈՇ-
ԿԵԼ: 2. տեն ԸՍՏԱԿԵԼ:

ԽՈՒՆԵՋՆԸ/ԽՈՒՆԱՋՆԸ - գ. 1. Կանաչ
կամ խայտաբղետ գույնով մոդես: Կիժը
քարը պըցըրցընըմ ա, տեսնըմ խըլեգ-
նին կոխկին մին կարասս վըճսկե
(ՅԺՅ, V, 567): 2. փխը. Ասկզբունք՝ քծ-
նող մարդ: Էտ խըլեգը կեղծավըրոթուն
ա անում, տըղեն կործի տիննում (Բ):

ԽՈՒՆԵԼ - տեն ԽՈՒՆԻԼ:

ԽՈՒՆԵՂ - տեն ԽՈՒՆԸՂ:

ԽՈՒՆԵՆԸ (գրք. խլինք) - գ. 1. Քթից
արտագատվող մածուցիկ նյութ, խլինք:
Քեթը թափ ա տամ, խըլեքը շոխրեալը
տամ (Բ): 2. փխը. Ընկույզի դեռահաս՝
մածուցիկ միջուկը: Յուլիսումը ճըղու-
պուրեն մաջը հանլա խըլենք ա ինում (Բ):
- խըլենքը կախ - տեն ԽՈՒՆԵՆՔՈՍ
(1, 3):

ԽՈՒՆԸԲԻՋՆԻՔ - ած. Փոքրամարմին,
վտիտ: Անուշը խըլըբիզնա՞ փախի՞ք
ա (Բ):

ԽՈՒՆԸՋՆԸՅՆԻՔ - գ. 1. Սողեսի պոչ:
Խըլըզընքին հու կըտըրէս ա, տինիս
ջուրումը, փուկ ա քըթինսս (Ձ): 2. Խոտա-
բույսի տեսակ: Խըլըզընքին կոշտ
խոտ ա (Բ): 3. հեգն. Բարակ ծամ: Էտ խը-
լըզընքին խե կըտըրում չըս (Բ):
4. տեն ԽՈՒՆԵՋՆԸ:

ԽՈՒՆԸՋՏՈՒՄՈՒ - տեն ՏՈՒՄՈՒ:

ԽՈՒՆԸՂ/ԽՈՒՆԸՂ/ԽՈՒՆԸՂ (թրք. kalak)

- գ. Կարմիր կամ կապույտ ընտիր կտո-
րից կարված երկարափեշ կանացի հա-
գուստ, որ հատկապես տարածված էր
Ղարաբաղում: Էս կընէքը ասում ա. -
Տար էծըս ծախէ, ինձ հէտէ մին հալալ
էլ պէր, մին խըլէղ էլ... (ՅԺՅ, VII, 392):

ԽՈՒՆԸՆԵ - գ. Երկարավուն տանձի
տեսակ: Խըլըճնէն Յանդիթ ա լալ տըճ-
նում (Բ):

ԽՈՒՆԸԽՈՒՆԵ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- խըլխըլէ անէլ - տեն ԽՈՒՆԸԽՈՒՆԵ:

ԽՈՒՆԸՂ - տեն ԽՈՒՆԸՂ:

ԽՈՒՆԸՂԱՎԵՐ/ԽՈՒՆԸՂԱՎՈՐ - ած.
Երկարափեշ հագուստ՝ խլեղ, հագած
(կանանց մասին): Ղարաբաղ էլ խըլը-
ղավէր կընէք չի կա (Բ):

ԽՈՒՆԸՂԱՅՈՒՄ - գ. ած. Խլեղ կարելու
համար նախատեսված (կտոր): Մարյա-
նը մին վըճսկէ յա տամ, ըսկէսօրը հըճ-
տէ խըլըղացու ինք՝ օնում (Ձ):

ԽՈՒՆԸԼԵԼ - նք. Բուք մատով՝ ցուցա-
մատով քիթը բռնած, օղը ուժեղ ար-
տաշնչելով՝ խլինքը դուրս թափել: Ախ-
մաղ մարթ ա, տանըն էլ ա խըլընքում (Ձ):

- խըլընքած, վեր քըցած - տեն Զը-
թան վեր ընգած (մինին) (ՔԸԹ-ի տակ):

ԽՈՒՆԸԼԵԼ/ԽՈՒՆԸԼԵԼ/ԽՈՒՆԸԼԵԼ-ԽՈՒՆԸԼԵԼ/ԽՈՒՆԸԼԵԼ-ԽՈՒՆԸԼԵԼ/ԽՈՒՆԸԼԵԼ - 1. ած. Շատ խե-
ղք: Վերջը պըրգվիս ա, վեր դօնաղը շե-
նին խըլընք-խեղնք մարթկանցան մի-
նըն ա (ՅԺՅ, V, 262):

ԽՈՒՆԸԼԵՐՈՍ - ած. 1. Քթից շարու-
նակ խլինքը հոսող՝ թափվող: Խըլընքօտ
խօխա յա (Բ): 2. խլինք քսված, խլինքով
կեղտոտված: Խըլընքօտ շօր ա (Բ): 3.
փխը. գ. Անարժան՝ աննշան մարդ: Էտ
խըլընքօտը հինչ ա՞, վեր նըհը՛տը կօրծ
ըս փըռնում (Ձ):

ԽՈՒՆԸՇԻԼ (հ.ե. *kel- (ցցվել, տնկվել,
բարձր, բարձրացնել) - նք. 1. Ականջնե-
րը ցցել (կենդանիների մասին): Էշը
էշին զըռռօցը վեր ըսկանում ա, խը-
լըշում ա (Բ): 2. փխը. Լսողությունը լա-
րել՝ սրել: Նծքնը խըլըշում ա, ըտը-
րանց զըրոցը ըսկանում (Ձ):

ԽՈՒՆԸՇԿՈՍԱԼ - տեն ԽՈՒՆԸՇԿՈՍԵԼ:

ԽՈՒՆԸՇԿՈՍԵԼ/ԽՈՒՆԸՇԿՈՍԱԼ - չք.
Ուշադիր դես ու դեն նայել՝ դիտել: Էտ
մարթը խըլըշկուտէս ա, տըսնաս ա,
վը՛ր տըճնօղ չի կա, քիս ա նըստէս
(ԼՂԲ, 392):

ԽՈՒՆԸՇՏՈՐՈՒՄԵԼ - չք. 1. Պառնելուց
հետո անմիջապես քնել, խոր քուն
մտնել: Վաստակ կ'ամ ա թախտեն պա-
րանց ըղնում, խըլըշտըրափում (Ձ): 2.
Խիստ շփոթվել: Յինչ ըս խըլըշտըրա-
փալ (Բ):

- խըլըշտըրափած դանա - Խիստ
շփոթված մարդ: Խըլըշտըրափած դա-
նա յը՛ս, էտ խոխէն խե սուսալ չը՛ս
անում (Բ):

ԽՈՒՆԸՇՏՈՐԻՔ - ած. 1. Ականջները
ցցած՝ սրած: Յէշում ըն, տըճնում մին
խըլըշտըրի՞ք ըլբաստըրակ էտ քօլէն
տակէն (Ձ): 2. Խրտնող: Էտ ծին էլ փիս
խըլըշտըրի՞ք ծի յա ինում (Ձ):

ԽՈՒՆԸՊՁՏՈՐԱԿ - տեն ԽՈՒՆԸԲԻ-
ՋՆԻՔ:

ԽՈՒՆԸՊՏԱՍՏՈՒԿ - Գործածվում է
կապակցության մեջ:

- խըլըպըտատուկ անէլ - Արագ-
արագ եւ անորակ որեւէ բան անել: Սա-
բալ տօն ա շինալ, խըլըպըտատուկ ա
ըրալ, տիրալ ընդդ՛ղ (Բ):

ԽՈՒՆԸՊՈՒՄՆԸ - տեն ԽՈՒՆԸՊՈՒՄՆԸ-
ՏՈՒՄՆԸ:

ԽՈՒՆԸՓՈՒԼ/ԽՈՒՆԸՓՈՒԼ - Գործած-
վում է կապակցության մեջ:

- խըլըփալի անէլ - Մահվան տագ-
նալի մեջ ցնցումներ գործել՝ թարտալ:
Կօղէն ընդունտակէն էտ տըղան մըհա-
կավը վեր տըրըքընում ա, վեր ա ըղ-
նում, խըլըփալի անում (Ձ):

ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ/ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ - Գոր-
ծածվում է կապակցության մեջ:

- խըլըփալիշըն ըղնէլ - տեն ԽՈՒՆԸ-
ՓՈՒԼԻՇ:

ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ/ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ - չք. 1.
Նվաղել, ուշքը գնալ: Թաքուհին տըղէն
մէյը վեր տըճնում ա, խըլըփալիւմ ա
(Ձ): 2. տեն ԽՈՒՆԸՇՏՈՐՈՒՄԵԼ:

ԽՈՒՆԸՓԱՐԸՐ - ած. 1. Յոծ, խիտ,
խառն (բազմության մասին): Խըլթա-
խըլթ ժըղօվորթ ըն հըլպալում (Բ): 2.
Լի, լիքը: Խըլթախըլթ պահէստ ա (Բ):

ԽՈՒՆԸՓԱՐԸՐ/ՈՒՆԸՓԱՐԸՐ - գ. Փոք-
րիկ գրպան: Խըլթըջուբան մին կուծի
տէնակ ա տոն օնում, տամ ըտըրան (Ձ):
ԽՈՒՆԸՓՈՒՄ/ԽՈՒՆԸՓՈՒՄ/ԽՈՒՆԸՓՈՒՄ -
գ. Խորդուբորդ տեղ, դարուպոս:
Էս դիւզ հըղէն թօղած՝ խե ընգալ ըս էտ
խըլթփօսէրը (Բ):

ԽՈՒՆԸԼ/ԽՈՒՆԸԼ (գրք. խլեմ) - նք. 1.
Մեկի ձեռքից ուժով մի բան վերցնել՝
փախցնել՝ առնել: Շատ չըրչարվում ա,
օժալ ծըճքան խըլում ա, պիրում տամ
դըջըղէրէն մըճէն (ՆԼՂԲ, 5): 2. Որեւէ
տեղից մի բան արագ՝ թափով վերցնել:
Չօբանը դանստի թըլանցը տափան խը-
լում ա, յըրա անում, կոչկին վեր քըցում
(Ձ): 3. Յափշտակել: Յանը մըռնէլանը
յը՛տը մըճ ախպէրը կուծուրէն փայը խը-
լում ա (Ձ): 4. Տիրանալ, գրավել, յուրաց-
նել: Թաքավէրը հըրամանք ա տամ, վեր
ըտըրա վըճէրը խըլին (Ձ):

ԽՈՒՆԸԼԻՇ/ԽՈՒՆԸԼԻՇ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- խըլի-խըլի անէլ - տեն ԽՈՒՆԸԼԻՇ:
ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ - տեն ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ:
ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ - տեն ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ:
ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ - տեն ԽՈՒՆԸՓՈՒԼԻՇ:
ԽՈՒՆԸԼԻՇ - տեն ԽՈՒՆԸԼԻՇ:

ԽՈՒՆԸՍԼՈՒՄ/ԽՈՒՆԸՍԼՈՒՄ - ած.
Շատ խալեր՝ պուտեր ունեցող: Խըլխա-
լուտ իրը՛ս օնէլ (Բ):

ԽՈՒՆԸՍԼՈՒՄ - տեն ԽՈՒՆԸՍԼՈՒՄ:

ԽՈՒՆԸՍԼԱԼ (գրք. խլրտամ) - չք.
Խլրտալ, խայտալ, գեռալ: Վախտ ա
իլալ, ծոկները Թանթան կը՛տըմը խըլ-
խըլալիս ըն իլալ (Ձ):

ԽՈՒՆԸՍԼԵԼ - տեն ԽՈՒՆԸՍԼԵԼ:

ԽՈՒՆԸՍԼԵԼ/ԽՈՒՆԸՍԼԵԼ (գրք. խլխլեմ)
(քաշքշել խլելու համար) - նք. Միմյան-
ցից խլել, միասին տարբեր կողմերից
խլել: Ճուղուպուրը վեր ա ածում, խօ-
խէնքը խըլխըլում ըն (Ձ):

ԽՈՒՆԸՊՏՈՒՄՆԸ - տեն ԽՈՒՆԸՊՏՈՒՄՆԸ-
ՏՈՒՄՆԸ:

ԽՈՒՆԸՍԼՈՒՄ - տեն ԽՈՒՆԸՍԼՈՒՄ:

ԽՈՒՆԸՍԼՈՒՄԵԼ - տեն ԽՈՒՆԸՍԼՈՒՄ-
ՏԵԼ:

ԽԾԼՈՒՆԲԱՍՏԱԼ/ԽՈՒՄԼՈՒՆԲԱՍՏԱԼ - չք. 1. Խելոք՝ գրագետ դառնալ: *Յու վեր ծուկնէն կըլծիք օտում ա, խըլոնքանում ա* (ԲՅԲ, 178): 2. Խելքը գլուխը հավաքել, ուղղվել, չարություններին՝ հիմարություններին վերջ տալ: *Էն ա ու էն, Նըրանա յետը էս հարսը խըլոնքանում ա* (ՅԺՅ, VI, 238):

ԽԾԼՈՒՆԲԱՎՈՒՄ/ԽՈՒՄԼՈՒՆԲԱՎՈՒՄ - ած. Մի քիչ խելոք: *Ըտըրան ինոմ ա էրկու տըղա, մինը՝ խելոնք, մինը խըլոնքավուն* (2):

ԽԾԼՈՒՆԲ-ԽԾԼՈՒՆԲ - տեն ԽԾԼԸՆԲ - ԽԵԼՈՒՆԲ:

ԽԾԼՈՒՆԲՑ(Ը)ՆԵԼ/ԽՈՒՄԼՈՒՆԲՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. 1. ԽԾԼՈՒՆԲԱՍՏԱԼ-ի: 2. Յնագանդեցնել: *Կամ ա, տէսնում կումաջը էն ա լըծած, խըլոնքըրած, վար ա անում...* (ՅԱԲ, 15, 82):

ԽԾԼՈՒՆԲՕՐՈՒՄ/ԽՈՒՄԼՈՒՆԲՕՐՈՒՄ - գ. Խելոք լինելը, խելքի հատկությունը: *Էտ վախտը քաջալը ուրան խըլոնքթոնապը տեռնում ա թաքապեր* (ՅԺՅ, V, 632):

- Խըլոնքթոն անել - Խելոք վարվել, ճիշտ վարվել: *Խըլոնքթոն քրէնք, վեր արտերը վըխտէն հընծէցէնք* (Բ):

ԽԾԼՈՒՊՈՒՋ - տեն ԽԾԼՈՒՊՈՒՋ:

ԽԾԼՔԱՅԱՆ - տեն ԽԾԼՔԱՅԱՆ:

ԽԾԼՔԱՊԷՆ - գ. տեն Խըլքու պէն:

ԽԾԼՔԱՎԷՐ - տեն ԽԾԼՔԱՎ:

ԽԾԼՔԹԱԹԱՍ - ած. Շատ խելոք, արտակարգ խելքի տեր: *Կօզի խըլքթթաթախ մարթ ա Սարքարը, ամմա կարում չի փուլ ըշխաղէ* (Բ):

ԽԾԼՔԿԱՂԱՐ - տեն ԽԾԼՔԿՈՒՏՈՒՐ:

ԽԾԼՔԿԱՐԾ - ած. տեն Խըլք կարծ:

ԽԾԼՔԿԱՐՑ(Ը)ՐՕԿՐ - տեն ԽԾԼՔԿԱՐՑՈՒՐ:

ԽԾԼՔԿԱՐՑՈՒՐ - ած. 1. Յասկացող, խելամիտ: *Խելքըկուտոր ախճիգ ա* (Բ): 2. Խոհականությամբ՝ խելացիությամբ արված՝ կատարված: *Խըլքըկուտոր կործ ա* (Բ):

ԽԾԼՔՅԱՆ/ԽԾԼՔԱՅԱՆ - ած. Խելքից հանող, դյուբիջ, կախարհիչ: *Սէլիք Բարխուդարէն էլ մին խըլքիան բաղ ա ինոմ, ըշխարքէն տակէն հինջ ծաղէգ, հինջ ծառ կա, ըտըղ ինոմ ա* (2):

- Խըլքիան անել - տեն Խըլք տանել:

- Խըլքիան ինիլ/տըլնալ - 1. Յմայվել, դյուբիջ, գրավվել, կախարհվել: *Տըղան էտ հիւրի-փէրի ըխճըկանը վեր տըլնում ա, խըլքիան ա ինոմ* (2): 2. Յամոզվելով մի վատ արարքի մղվել, հիմարանալ: *Ախճիգը խըլքիան ա ինոմ, էտ պըռապէն ըսըծնէն անում* (2):

ԽԾԼՔԿԱՎԱՍ - ած. տեն Խըլքան պակաս:

ԽԾԼՕՇ - գ. Տենջ, մարմաջ, բռն ձգտում: *Կըղթթուն ընէլի խըլօշը ըտըրան ըսպանում ա* (2):

- Խըլօշ կէնալ/կ'նալ - Մարմաջել, որեւէ բան անելու բռն ձգտում՝ գրգռունենալ: *Ուստան ասում ա.- Ծէնըտ կըտըրէ, թա չէ էն ըմ խըլօշ կացած, թըկըլական ըմ* (2):

ԽԾԼՈՒՊՈՒՋ/ԽԾԼՈՒՊՈՒՋ - 1. տեն ԽԾԼՁԸՐԱՎ: 2. տեն ԿԸՋՏՕՊ:

ԽԾԼՈՒՊՈՒՋ - տեն ԽԾԼՈՒՊՈՒՋ:

ԽԾԼՕՆԹԸՐԱՎ - տեն ԴՕԹԱՍ (1):

ԽԾԼՕՎՈՒՋ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խըլօվուգ անել - Վախից պոչը իրեն քաշել եւ փախչել (շնեթի մասին): *Շօնը կ'նկին վեր տըլնում ա, խըլօվուգ ա անում* (2):

ԽԾԼԱՆԻԼ/ԽԾԼԱՆԻԼ (գրք. խախալէմ) - նք. 1. Խախալով մաղել՝ գտել: *Տօրէնը խըխալոմ ա, ածում չըվալը* (2): 2. փխք. Մանրակրկիտ որոնել, տակնուվրա անելով փնտրել: *Սաղ տօնը խըխալալ ա, ամմա էտ կըծէգը քըթալ չի* (Բ): 3. փխք. Այս ու այն կողմ շարժել՝ տարրաբերել: *Մին փաղ ա յօր ունէս, ըսքըսէս խըխալիլը* (Բ): 4. տեն Կըլծիք խըխալիլ:

ԽԾԼԱՆԻԼ - տեն ԽԾԼԱՆԻԼ:

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - տեն ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ:

ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ - տեն ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ:

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ/ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - գ. Խախալով մաղված՝ գտված ընդդէմ: *Էրկու չըվալ խըխալոմ ա, մին չըվալ խըխալվասկ ա տըլնում* (2):

ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ/ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ - կք. եւ չք. ԽԾԼԱՆԻԼ-ի:

ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ - տեն ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ:

ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ/ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ - չք. Յանդարտվել, հանգստանալ: *Կըռըվը պըրծալ, աշխարքըս խըխալոմից* (Բ):

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ/ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խըլիլ- խախալ անել - տեն ԽԾԼԱՆԻԼ:

ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ - տեն ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ:

ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ/ԽԾԼԱՆԻՎԻԼ - չք. Յանդարտվել, հանգստանալ: *Կըռըվը պըրծալ, աշխարքըս խըխալոմից* (Բ):

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ/ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խըլիլ- խախալ անել - տեն ԽԾԼԱՆԻԼ:

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - տեն ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ:

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - տեն ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ:

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ/ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - նք. Շատերին խեղդել: *Կ'նըլը ըղնում ա վըխճարէն ս'նըռն, քըսան վըլճար խըխալում* (Բ):

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ/ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - կք. եւ չք. ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ-ի:

ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ - տեն ԽԾԼԱՆԻՎԱՍԿ:

ԽԾԾԷՊ - գ. 1. Կարելու ձեւ, երբ կտորի եզրը ներս է ծալվում եւ մանր կարով կարվում: *Շօրը խըծէպալ ըն կարում, վեր պէնդ ինի* (Բ): 2. Վերքի թաղանթ: *Յըրէն խըծէպը վեր պուք տաս, լըլտէ կըչուրանա* (2):

ԽԾԾԾԷԼ - 1. նք. Կտորի եզրը ներս ծալել եւ մանր կարով կարել: *Էս այամի կընանէքը վէչ պ'ուրթ ըն կիզըմ, վէչ իփըմ, վէչ թըխում, վէչ կարըմ, յա խըծէպըմ...* (ՋՏ, Բ, 101): 2. չք. Վերքի արտաքին մասը փակվել՝ թաղանթապատվել: *Յարան խըծըպալ ա* (Բ):

ԽԾԾԾԷՏՕԿ - գ. Փոքրիկ թարախաբշտիկ: *Խուփէն աջի ծէրքէն խըծէպըտօկ ա տ'նս լըլկալ* (Բ):

ԽԾԾԿԱՆ - տեն ԽԾԾԿԱՆ:

ԽԾԾԿԷԼ - տեն ԽԾԾԿԷԼ:

ԽԾԾԿԷԼ - տեն ԽԾԾԿԷԼ:

ԽԾԿԱԹԱՐ - ած. Խակ վիճակում՝ խակ-խակ քաղված (պտուղների՝ բանջարեղենի մասին): *Խըկաքաղ տաննծ ա* (Բ):

ԽԾԿԱՎՈՒՄ - ած. Դեռեա լավ չհատնացած, մի քիչ խակ: *Խըկապուն խընծօրը կէրալ, փուրըցական ընգալ* (Բ):

ԽԾԿԱՎԱՉԻ - տեն ԽԾԿԱՎԱՉԻ:

ԽԾԿԱՎԱՐԻ - 1. տեն ԽԾԿԱՎՈՒՄ: 2. մ. Անլուք՝ անհմուտ կերպով: *Շաղէրը խըկըվարի յա կօրծ անում, ուստան յէշում ա, ծըծաղում* (2):

ԽԾԿԱՐՈՒՄ (գրք. խակություն) - գ. 1. Խակ լինելը (պտուղների՝ բանջարեղենի մասին): *Խընծօրէն խըկօթոնըն էլ ա լանգաթ, հըսած ինիլըն էլ* (Բ): 2. փխք. Դեռահաս լինելը, անհմտություն: *Խըկօթոնէն դանդան ըտըրան վէշ մին կօրծում թալ չին անում* (2):

ԽԾԿԱԼԻԲ - տեն ԽԱԿԱԼԻԲ:

ԽԾԿԱՐՈՒՄ/ՅԾԿԱՐՈՒՄ - տեն ԽԾԿԱՐՈՒՄ:

ԽԾԿԱՐՎԷԼ/ՅԾԿԱՐՎԷԼ² (գրք. խաղաղիմ) - չք. 1. Կռիվը՝ պատերազմը դադարել, խաղաղություն իջնել: *Սէրունք վեր Աղդամը ըզըղըցէն, Դարաբաղը խըղաղից* (2): 2. Վրդովմունքն իջնել, մեղմանալ: *Վեր խաբարը պիռնում ըն, թա տըղան էն ա սաղ, թաքուիին խըղաղվում ա* (2): Աղմուկն ու շարժումը դադարել: *Քամէն կըտըրից, ամէն հինջ խըղաղից* (Բ):

ԽԾԿԱՍԱՉ/ՅԾԿԱՍԱՉ² - գ. Խաղի ընթացքը՝ միջին հատվածը: *Տըլնում ա, վեր տանել ա տամ, խըղըմաչան տոնս ա կամ* (Բ):

- Խըղամաչ ըղնել - 1. Արդեն սկսված խաղին մասնակից դառնալ: *Կամ ա, տըլնում խօխէնքը ջըջըլախտէ յըն խաղ անում, ինքըն էլ ա խըղամաչ ըղնում* (2): 2. փխք. Սկսված՝ ձեռնարկված գործին

մասնակից դառնալ: *Տրվում և, վեր հի-րը վանը լավ կործ ա փրկնալ, ինքն էլ ա խրդամաջ ըղնում* (Ձ):

ԽՈՂԱՄԱՐ/ՅՈՂԱՄԱՐ - գ. Որոշ խա-ղերի մեջ հակառակորդ խմբերից յուրա-քանչյուրի գլխավորը՝ ղեկավարը: *Ամմէ-նաօժապէն ըն խրդամար ճօկում* (Բ):

ԽՈՂԱՍԵՐ/ՅՈՂԱՍԵՐ (գրք. խաղա-սէր) - ած. Խաղալ սիրող: Խօխան խը-ղասէր կիսի (Բ):

ԽՈՂԱՏԵՐ/ՅՈՂԱՏԵՐ - գ. 1. Խա-ղալու տեղ, խաղապար: *Ըտըրանց խը-ղատէրը Ղօրնոց կալըն ա իննում* (Ձ): Խաղալու առարկա՝ խաղալիք: ... *Խէ՞, իմտըմբըլան խօխա-ըրխու խըղատէր ա՞, վեր տուրդակ անին, էրկու օրըմը ճըղին, տէն քըցին...* (ՁՏ, Ա, 133): 3. Կիսք. Ծաղրի՝ կատակի առարկա: *Խէ՞, քըզը՝տէ խըղատէրը ը՞մ* (Բ):

ԽՈՂԸԼԱՏԱՎ/ԽՈՂԸԼԱՏԱՎ/ՅՈՂԸ-ԼԱՏԱՎ - գ. Շարունակ պարել՝ շարժվել ցանկանալու հիվանդագին երեւոյթ, պարելու՝ շարժվելու մարմաջ: *Խըղըլա-ցավը էտ հարթնանը անա անպակաս ար* (Ձ):

- Խըղըլըցավան ըղնել - Շարունակ պարել՝ շարժվել ցանկանալ, այդ ցան-կոյթամբ տառապել: *Խըղըլըցավան ըն-գած ը՞ս, ին տը՞ղըտ նըստում չը՞ս* (Բ):

ԽՈՂԸԼԸՑԱՎՈՒՄ/ԽՈՂԸԼԸՑԱՎ-ՎՈՒՄ/ՅՈՂԸԼԸՑԱՎՈՒՄ - ած. Շարունակ պարելու՝ շարժվելու տենչ՝ մարմաջ ու-նեցող: *Յինչ ա թա ինքը պար կալը սի-րում չի, ըտըրան իննում ա էրկու խըղը-ցավուտ հարթնը* (Ձ):

ԽՈՂԸՅԱՆ/ՅՈՂԸՅԱՆ - ած. Հողը խախտված, ոսկորը դուրս ընկած: *Սը-նըխչին խըղըհան ծէրքը քըցում ա տը՞-ղը* (Բ):

- Խըղըհան անել - Հողը խախտել, ոսկորը դուրս գցել: *Պատան վեր ա ըղ-նում, վը՞նը խըղըհան անում* (Բ):

- Խըղըհան ինի/տը՞նալ - Հողը խախտվել, ոսկորը դուրս ընկնել: *Մին օր էլ էտ խուխէն ծէրքը խըղըհան ա իննում* (Ձ):

ԽՈՂԸՅԱՆԳԵՐ/ՅՈՂԸՅԱՆԳԵՐ - գ. 1. Խաղակից, խաղի ընկեր: *Խուխէն խըղը-հընգէրը հիվընդանում ա, մընում ա մի-նակ* (Բ): 2. Մանկության ընկեր: *Սում-բաթ դային ա Ռուբէն ամին խըղըհըն-գէր ըն, վացցուն տարէ յա հընգըրօթուն ըն անում* (Բ):

ԽՈՂԸՅԱՍԵՐ/ՅՈՂԸՅԱՍԵՐ (գրք. խաղաղասէր) - ած. 1. Պատերազմը մերժող, խաղաղություն սիրող: *Յայէրը խըղըղասէր ժողովուրդ ըն* (Բ): 2. Բնույ-թով մեղմ, ոչ կատաղի: *Խըղըղասէր շօ-նը չօբանը պահէլ չի* (Բ):

ԽՈՂԸՅԱՆ(Ը)ՆԵԼ/ՅՈՂԸՅԱՆ(Ը)ՆԵԼ - (գրք. խաղաղացուցանեմ) - նբ. ԽՈՂԱՐ-ՎԵԼ-ի:

ԽՈՂԸՅԱՆՈՒՄ/ԽԱՂԱՆՈՒՄ/ՅՈՂԸ-ՅԱՆՈՒՄ/ՅԱՂԱՆՈՒՄ (գրք. խա-ղաղութիւն) - գ. 1. Պատերազմների՝ ռազմական գործողությունների բացա-կայություն, ժողովուրդների խաղաղ գո-յակցություն: *Ղօնէ՛գը ասում ա.- Իմ ծուպէնաս խըղըրօթուն պիրօղ ղօնէ՛գնէ յըն տոն կամ, քունաս՝ կըռկըռօղ քաշէր* (ԱՍ, 30): 2. Լռություն, աղմուկի բացա-կայություն, անդորրություն: *Ծըմակումը խըղըրօթուն ա* (Բ):

ԽՈՂԸՅ(Ը)ՆԵԼ/ՅՈՂԸՅ(Ը)ՆԵԼ (գրք. խաղաղացուցանեմ) - 1. պբ. Որեւէ խաղով զբաղեցնել, խաղալ տալ: *Սալդաթը քի-նում ա, տը՞սնում սըլըթնէրէն մէծը սըլ-ըթնուն հըղըցընում ա* (ՀԺՀ, V, 649): նբ. 2. Վարժեցրած կենդանիների սով-րեցրած շարժումներով՝ արարքներով ցուցադրել: *Մին օր էլ շէնումը մին մարթ պիրում ա արչ խըղըցընում* (Ձ): 3. Որեւէ բան ձեռքերի մեջ՝ վրա անընդհատ շարժել՝ պտտեցնել՝ թըցնել: *Շատ ա քի-նում, խըրէ՛գ ա քիւնում, մին էլ տը՞սնում ա՝ մին մարթ իրէք ծառ ծեռքէն խըղըցը-նում ա* (ՀԺՀ, V, 269):

ԽՈՂԸՅԱՎ - տէն ԽՈՂԸԼԱՏԱՎ:
ԽՈՂԸՅԱՎՈՒՄ - տէն ԽՈՂԸԼԱՏԱ-ՎՈՒՄ:

ԽՈՂԸՅԱԼ (գրք. խըճամ) - չբ. տէն ՄԵԽԱԼ(Ը) կ'ալ: *Մին ջանիլ տըղա խըղըճում ա ուրան հօրը ...* (ՆԼՐԺԲ, 20):

ԽՈՂԸՅԱՄԸՐ - տէն ԱՆԽԸՐԸ (1):

ԽՈՂԸՅԱՆԱԼ - չբ. 1. Թուլանալ, հար-ձակվելու՝ դիմադրելու ունակությունը կորցնել: *Թօրքերը խըղըճացալ ըն, էլ կա-րում չըն կըռք՛վ անին* (Բ): 2. Ուրախ տրա-մադրությունը՝ առույգությունը կորցնել: *Էտ վեր ըսկանում ա, խըղըճանում ա* (Ձ): 3. Ուժը՝ հզորությունը չհերքել: *Մաշի-նը խըղըճանում ա, կարում չի էտ դիքա-վը պիցըրանա* (Բ): Խոնարի դառնալ, հանդարտվել: *Վեր շատ թակում ըն, խըղըճանում ա* (Բ): 5. Աղքատանալ, չքա-վոր դառնալ: *Հարուստ մարթ ա իլնի Ար-շակը, միհէնգ ա խըղըճացալ* (Բ):

ԽՈՂԸՅԱՎ - ած. Բարի, գթառատ: *Էտ մարթը էնքան խըղըճալ ա ինիս, վեր հի-րըվանէն յիթիմնէրէն պըհէս ա, մըծըցը-նէս* (Ձ):

ԽՈՂԸՅԱՐՎԵԼ - չբ. Խըճահարու-թյամբ համակվել, խըճահար դառնալ: *Վը՞րսկանը կըխտարէն ծէքին վեր տը՞սնում ա, խըղըճիարվում ա, էլ ըս-պանում չի* (Ձ):

ԽՈՂԸՅ(Ը)ՆԵԼ - նբ. ԽՈՂԸՅԱՆԱԼ-ի:

ԽՈՂԸՅԱՆԱԼ/ԽՈՂԸՅԱՆԱԼ/ԽՈՂԸՅԱՆԱԼ - գ. Խըճալու զգացում, խըճալը: *Խըղըճտանքը վեր ինի վէչ, ըշխարքէս մարթիքը ուրուր կըկըտօ-րին* (Ձ):

ԽՈՂԸՅԱՆԱԼԱՎ/ԽՈՂԸՅԱՆԱԼ-ՔԱՎ/ԽՈՂԸՅԱՆԱԼԱՎ - տէն ԽՈՂԸՅԱՎ: *Թաքավէրը շատ ուրխանում ա, վեր ու-րան տըղան տի խըղըճտանքալ ա...* (ՀԺՀ, V, 479):

ԽՈՂԱՎԱՐ/ՅՈՂԱՎԱՐ/ԽՈՂՈՒ-ՐԱՎԱՐ/ՅՈՂՈՒՐԱՎԱՐ - գ. Խաղողի այ-գի: *Աբունց Տիկրանը մին բօզ, կըհալ էշ օնար, յէր կալած քընում ար խըղուղա-բաղը* (ՆԱԲ, III, 170):

ԽՈՂԱՎԾԱՆ/ՅՈՂԱՎԾԱՆ/ԽՈՂՈՒ-ՐԱՎԾԱՆ/ՅՈՂՈՒՐԱՎԾԱՆ - գ. 1. Ծառ, որի վրա փաթաթվում է խաղողի որթը: *Պի-ցըրանում ա խըղվածառը, խաղուն քա-ղում* (Բ): 2. տէն ՇԱԼԷ՛:

ԽՈՂԱՎՈՐՅԱԼ/ՅՈՂԱՎՈՐՅԱԼ/ԽՈՂ-ՈՒՐՈՐՅԱԼ/ՅՈՂՈՒՐՈՐՅԱԼ - գ. Խաղողը օրհնելու եկեղեցական արա-րողություն, որից հետո թույլատրվում է այն ուտել: *Խըղվօրհնէքին վախտը յը՛խծուն հայաթը մարթկանցալ լըցցած ա իննում* (Ձ):

ԽՈՂՈՒՐԱՎԱՐ - տէն ԽՈՂԱՎԱՐ:
ԽՈՂՈՒՐԱՎԾԱՆ - տէն ԽՈՂԱՎԾԱՆ:
ԽՈՂՈՒՐՈՐՅԱԼ - տէն ԽՈՂԱՎՈՐՅ-ՆԵԼ:

ԽՈՂԵԼ/ԽԵԾԻԼ (գրք. խճեմ) - նբ. 1. Խիճով պատել, խճապատել: *Ամմէն տա-րէ էտ հըղէն խըճում ըն, ամմա էլիս սէ-լը կամ ա, քըշում* (Ձ): 2. Պատի՝ շար-վածքի արանքը խիճ լցնել: *Պատը խըճում ըն, ցը՛խում* (Ձ):

ԽՈՂԵԾ - 1. տէն ՍՈՂԵԾ: 2. տէն ԽՈՂԵՊ:

ԽՈՂԵՊ (գրք. խեճեպ) - գ. 1. Ըն-կույզի՝ պնդուկի՝ նուշի եւն չոր պատյան: *Ճուղուպուրը կուտըրատում ըն, մաչ անում, խըճեպըն էլ ածում փիչը, էրնում* (Բ): 2. Բամբակի կնգուղի պատյանը: *Պիմբակէն խըճեպնէն էրնում ըն, թըքա-նում* (Ձ):

ԽՈՂԸԾԸՆԵ/ԽՈՂԸԾԸՎԵՆԵ/ԽԻԾԻ-ԾԵՆԵ - գ. Բարակ՝ հեշտ կոտրվող պատյանով ընկույզ՝ պնդուկ տվող ծառ: *Էս ճըղպօրէն խըճըճը՛նէ յա* (Բ):

ԽՈՂԸԾԻԼ - տէն ՍՈՂԸԾԻԼ:
ԽՈՂԸԾՎԵՆԵ - տէն ԽՈՂԸԾԸՆԵ:
ԽՈՂԸԾՎԻԼ - տէն ՍՈՂԸԾՎԻԼ:
ԽՈՂԸԾՈՐ - տէն ՍՈՂԸԾՈՐ:
ԽՈՂԸԾՈՐԵԼ - տէն ՍՈՂԸԾՈՐԵԼ:
ԽՈՂԸԾՈՐՎԵԼ - տէն ՍՈՂԸԾՈՐ-ՎԵԼ:

ԽՈՂԻԾ/ԽԻԾԻԾ - ած. 1. Բարակ՝

հեշտ կոտորվող պատյան ունեցող (ընկույզի, պնդուկի մասին): *Խըճիճ ճըղղուպուրը թանձր ա ինոմ* (Բ): 2. փխբ. Փխրուն, չպնդացած: *Խուխեն կըլծխը հնլլա խըճիճ ա* (Բ): 3. տեն հըճե՞ր:

ԽըճՄԵՏԱՆՔ - տեն ԽըճՄԵՏԱՆՔ:

ԽըճՄԵՏԱՆՔԱՎ - տեն ԽըճՄԵՏԱՆՔԱՎ:

ԽԵՄ/ԽՈՒՄ (գրբ. խում (խմելը, կերուխում) - գ. Ոգելից խմիչք գործածելը, կոնծելը: *Էտ խըմը ըտըրան մին տըռնումը ըսպանից* (Ձ):

- Խըմա հըճե՞ - Խմիչք չսիրող՝ չգործածող: *Խըմա հըճե՞ մարթ ա Խսակը* (Բ):

- Խըմա մօտե՞ - Խմիչք սիրող՝ գործածող: *Խըմա մօտե՞ մարթին ջուրումը փօղ չի մընալ* (Բ):

- Խըմը պակաս - 1. Խմիչքի պակասություն: *Ըստարե՛ արաշտ ըրավ, բաղերը չուրըցըրավ, խըմը պակաս ա* (Բ): 2. Բավարար չափով խմիչք չգործածած՝ չկոնծած: *Հանրաբեղը, վեր խըմը պակաս ա ինոմ, կընգանը թակում ա* (Ձ):

- Խըմը տը՞ղը - Բավարար չափով խմիչք գործածած՝ կոնծած: *Վեր Սաք-սիմին խըմը տը՞ղըն ա ինոմ, սը՞րտը պենկում ա* (Բ):

- Խըմ տըվօղ - Լավ, ախորժեղի, բարձրորակ (խմիչքի մասին): *Բընըզուրա կինին խըմ տըվօղ կինի յա* (Բ):

- Խըմու յեսիր - տեն ԱՐԿԱԳՕԼԻԿ:

ԽԵՄԱՅԱՍ - տեն ԽԵՄԱՅԱՍ:

ԽԵՄԱՅԱՍԵԼ - տեն ԽԵՄԱՅԱՍԵԼ:

ԽԵՄԱՅԱՍԿԵԼ - տեն ԽԵՄԱՅԱՍԿԵԼ:

ԽԵՄԱՍԱԼ (գրբ. խամանամ) - չք. 1. Հողը երկար ժամանակ անմշակ մնալու պատճառով խոպան դառնալ: *Վը՞ղը վեր էրկու տարե՛ ձորի յըրա բիջարիս վէջ, կըխըմանա* (Բ): 2. Երկար չաշխատելուց աշխատանքի վարժված լինելու ունակությունը կորցնել, անվարժանալ: *Բաննանիը վէջ ամէս հըպարապ կացավ, խըմացավ* (Բ): 3. տեն ՅՈՂԱՆԱԼ:

ԽԵՄԱՍԱՎ - գ. Որեւէ բանի արտահայտություն՝ նշանակ: *Ըրանգոմը ծի տը՞սնալը լավ խըմանակ ա* (Բ):

ԽԵՄԱԾԵԼ(Բ) - ած. Ոչ վարպետորեն՝ անվարժ կերպով շինված՝ սարքված: *Դոլվարը յէշոմ ա, թա.- Էս խըմաշէնք տօռնը հու վա՞ շինալ* (Ձ):

ԽԵՄԱՎՈՒՄ - ած. Փոքր ինչ անփորձ՝ անհմուտ: *Խըմափուն ուստա յա* (Բ):

ԽԵՄԱՍԱՆ - ած. Անվարժ կերպով տաշված: *Խըմատանջ քար ա* (Բ):

ԽԵՄԲԸՐԱԾԻԼ - գ. Եգիպտացորենի կողորի վրայի ծիւերը: *Խըմբըրածիլը*

իփոմ ըն, խըմում, ցավը հընդարդոմ ա (Ձ):

ԽԵՄԲԸՐԱԾԵԼ - գ. Եգիպտացորենի ցողունները: *Խըմբըրածէխը նի յըն տամ թուրունը, էրոմ, հացը թըխում* (Ձ):

ԽԵՄԲԸՐԱՍՈՒ - գ. Սարդ: *Խըմբըրկատուն ըսպանելը մէխկ ա* (Ձ):

ԽԵՄԵԼ (գրբ. խմել) - նք. 1. Որեւէ հեղուկ ըմպել, բերանը առնելով՝ կուտալ: *Ճո՞ղը խըմում ա, քինամ* (Ձ): 2. Դեղահաբ կուտալ (ջրով): *Ճարը խըմում ա, սըղանում* (Բ): 3. փխբ. Որեւէ աշխատանք արագ կատարել՝ վերջացնել, այդ աշխատանքին լավ տիրապետել: *Համօն դոլվըրապէնը խըմում ա* (Բ): 4. տեն ՀԱՐՓԻԼ:

- Խըմելա կըման էրո՞ւշ պէտու պէթէլի - *հեզն*. Ատում են լավ խմիչքի մասին:

ԽԵՄԵԼԻ - 1. ած. Խմելու համար պիտանի: *Ախպո՞րը սառչոմ ա, շինըցէք խըմելի ծո՞ր չըն թըճենում* (Բ): 2. գ. Խմելու հեղուկ՝ ըմպելիք՝ խմիչք: ... *Պուղին էտ շանըտ իրը՞ք օր վէ՛չ ուտելի յա տամ, վէ՛չ խըմելի* (ԱԱ, 83):

ԽԵՄԵԾԿ(Բ) - տեն ԽԵՄԻԾԿ(Բ):

ԽԵՄԵԾԿԱԾՑ - տեն ՀԸՐՓԸԾԱԾՑ:

ԽԵՄԵԾԱՆԵ(Ն)Բ - գ. Ձմեռվա հանգստից հետո անասուններին թեթել աշխատանքի լծելը՝ բանելու վարժեցնելը: *Խըմըրնէնքին վախտը հունց ա պըտահում սը՞վ յը՞գնը վեր ա ըղնում, վը՞նը կօտըրում* (Ձ): 2. փխբ. Որեւէ մեկի առաջին՝ անվարժ աշխատանքը: *Շանգերը խըմըրնէնքանը յը՞տը ուստէն աշկէն լուսըն ա տը՞ռնում* (Ձ):

ԽԵՄԵԾԱՍ(Խ)Բ - գ. Ձմեռվա հանգստից հետո անասուններին թեթել աշխատանքի լծելը՝ բանելու վարժեցնելը: *Խըմըրնէնքին վախտը հունց ա պըտահում սը՞վ յը՞գնը վեր ա ըղնում, վը՞նը կօտըրում* (Ձ): 2. փխբ. Որեւէ մեկի առաջին՝ անվարժ աշխատանքը: *Շանգերը խըմըրնէնքանը յը՞տը ուստէն աշկէն լուսըն ա տը՞ռնում* (Ձ):

ԽԵՄԵԾԱՍԵԼ/ԽԵՄԱՍԵԼ/ԽԵՄԱՍԵԼ - նք. 1. Հողամասը ավելորդ ծառերից՝ թփերից՝ քարերից մաքրված խոպան հողամաս: *Շէնին բիդի Պիլիթաննից թիրափէն մը՞գ շատ խըմըրտնէ՛ օնիք...* (ՀԲ, 348):

ԽԵՄԵԾԱՍԵԼ/ԽԵՄԱՍԵԼ/ԽԵՄԱՍԵԼ - նք. 1. Հողամասը ավելորդ ծառերից՝ թփերից՝ քարերից մաքրել: *Յըրա յըն տը՞ռնում էտ բուստընատը՞ղը խըմըրհատում, հանցու կարունը բօստան անին* (Ձ): 2. Անմշակ հողը առաջին անգամ վարել: *Կոթանը քըցոմ ա, էտ խըմըրհատը խըմըրհատում* (Ձ):

ԽԵՄԵԾԱՍԿԵԼ/ԽԵՄԱՍԿԵԼ/ԽԵՄԱՍԿԵԼ - նք. Եւ չք. ԽԵՄԱՍԿԵԼ:

ԽԵՄԵԾԱՍԵԼ - գ. Առաջին անգամ ծնած կով: *Խըմըրհէրէնքը կաթնը խըրէ՞գ ա տամ* (Բ):

ԽԵՄԵԾԱՍԵԼ - տեն ԽԵՄԵԾԱՍԵԼ:

ԽԵՄԵԾԱՍԵԼ - մ. Անվարժ՝ անհմուտ՝ խամ կերպով: *Թանգան հարթնը տօնը խըմըրվարի յա սիրփոմ* (Բ):

ԽԵՄԵԾԱՍԵԼ - աք. ԽԵՄԵԼ:

ԽԵՄԵԾԱՍԵԼ - նք. ԽԵՄԱՍԱԼ:

ԽԵՄԻԾԿ(Բ)/ԽԵՄԵԾԿ(Բ) - գ. Ոգելից ըմպելիք՝ օղի, գինի եւն: ... *Տօնը-տէղը լօխ ծախըմ ա, խըմիշկի տամ, վերջըմըն էլ շօրէրըն ա հանըմ, ծախըմ, մընըմ լափ տըկլօր* (ՀԺՀ, VI, 98):

- Խըմիշկա հը՞ռե՛ - տեն Խըմա հը՞ռե՛:

- Խըմիշկա մօտե՛ - տեն Խըմա մօտե՛:

- Խըմիշկու յեսիր - տեն Խըմու յեսիր:

ԽԵՄԻԾԿԱԾՑ - գ., հվք. Զանազան խմիչքներ: *Ըտըրանց տանը խըմիշկը՞-դանը միշտ բօլ-բօլ ա ինոմ* (Բ):

ԽԵՄԻԾԿ(Բ)Ի - ած. Մանուշակագույն: *Խըմիշկըմի դարոյա յա կը՞ցալ* (Բ):

ԽԵՄԱՍ - տեն ԽԵՄԱՍ:

ԽԵՄԱՍԵԼ - տեն ԽԵՄԱՍԵԼ:

ԽԵՄԱՍԿԵԼ - տեն ԽԵՄԱՍԿԵԼ:

ԽԵՄՈՒԿԵԼ/ԽՈՒՄՈՒԿԵԼ - գ. Փոքրահասակ երեխա (հեզնաբար ասում են նաեւ մեծահասակներին): *Էտ խըմուրակէրը մօրը շատ ա չըրչարում* (Բ):

ԽԵՄՈՒԿԱԾԱԾ/ԽՈՒՄՈՒԿԱԾԱԾ - ած. Խմորով թաթախված, վրան խմոր քսված: *Մարը յեր ա կէնում, խըմուրթաթախ ծերքավը սիլլա տամ* (ՆԱԲ, 78):

ԽԵՄՈՒԿԱԾԱԾ/ԽՈՒՄՈՒԿԱԾԱԾ - չք. Այլուր խոնավանալով խմոր դառնալ: *Ալլէրը վեր նամ տը՞ղ պահիս, կըխըմուրկալի* (Բ):

ԽԵՄՈՒԿԱԾԱԾ/ԽՈՒՄՈՒԿԱԾԱԾ - ած., գ. Խմոր հունցող, խմոր հունցելու համար վարժված կին: *Ինքըն էլ լավ խըմուրիունցէ յա ինոմ, սաղ օրը ըստըրա-ընդըրա տանը խըմօր ա հունցում, խօխէնքը պահում* (Ձ):

ԽԵՄԵԾԱԾ - ած. Խեմք՝ փայտե շրջանակ ունեցող (մաղի, թմբուկի եւն մասին): *Մին մը՞ծ խըմքավեր խախալ ա յը՞ր օնում, ծուվէնը հըրվաքում, ածում մաշը* (Ձ):

ԽԵՄՈՒԿԱԾԱԾ (գրբ. խամութիւն) - գ. 1. Անմշակ՝ խոպան լինելը: *Վը՞ղէն խըմօթունը վար ընուղներէն շատ ա չըրչարում* (Բ): 2. Անվարժ՝ անփորձ լինելը: *Սուրբաթ դային ցիլիլուն խըմօթունէն յըրա ծըծըղէս ա* (Բ): 3. տեն ՅՈՂՈՒԿԱԾԱԾ:

- Խըմօթուն անէլ - Անվարժություն՝ անփորձություն դրսեւորել: *Ըտըրանք խըմօթուն ըն անում, յըղէ կավը խառնում նըխէրէն, հանդին ծընում ա* (Բ):

ԽԵՄՈՒԿԱԾԱԾ - 1. Խմել բայի ենթակայական դերբայը: 2. ած., գ. Ոգելից խմիչքներ շատ գործածող, հարբեցող: *Խըմօղ մարթ ա Թանսպըր* (Բ):

- Խըմօղը ասում ա. Կըվաթէն տա-
կէն թողնէ ջըն, պօգէր կանէ, հարէ -
Ամեն մէկը ձգտում է արդարացնել իր
արարքները:

ԽԸՍՕՏԷԼ - 1. *Նք.* Որեւէ բան խմել
(շատերի մասին): *Կըվէրը յըրա յըն
պըրծընում, էտ ճիւրը լօխ խըմօտում*
(Բ): 2. *տէն ՅՈՐԲՕՏԷԼ:*

ԽԸՍՕՐ/ԽՈՒՍՕՐ (գրք. խմոր) - գ. 1.
Այլուր ջրի՝ կաթի՝ մածունի՝ ձվի եւն
հետ շաղախելուց ստացված թանձր
խոյու, որից հաց կամ այլ թխվածք են
եփում, խմոր: *Ազին խըմօրը տինում ա
փիշին կօխկէն, վեր ճէլլի քըցախէ* (Բ):
2. *փխբ.* Փափուկ բան: *Խուխէն քանը
հնւն խըմօր ա, պինդն չի* (Բ): 3. *ած.*
Լավ չթխված (հացի, թխվածքի մա-
սին): *Հացը խըմօր ա, կարում չընք՝
օտինք՝* (Բ):

- Խըմօր անել - Այլուրի շաղախ՝
խմոր պատրաստել: *Քըշէրավ յը՛ր ա
կէնում խըմօր անում, վեր քըսօրէն հաց
թըխէ* (Բ):

- Խըմօրը խաշ ըրած ինիլ (մինին) -
Մեկի՝ մի բանի վիճակը օրհասական
լինել, մահվան՝ կործանման՝ ձախողման
եզրին լինել: *Հէրսիլին խըմօրը խաշ
ըրած ա, ըսօր-էքիւց մըռնըլական ա* (Բ):

- Խըմօրը կ'ալ - Խմորը հասունանալ,
պատրաստ լինել հաց՝ թխվածք եփելու
համար: *Խըմօրը յը՛կալ ա, թուրունը նի՛
կըցըրէք՝* (Բ):

- Խըմօրը պէնալ - Խմորի գնդերը
գրտնակելով՝ ձեռքով տափակեցնելով՝
բարակ շերտեր սարքել: *Խըմօրը պէ-
նում ըն, կըտօրած ժէնգնը ածում
մաշը, ժինգնըլ հաց թըխում* (Բ):

- Խըմօր տը՛ռնալ - Փափկել, թուլա-
նալ: *Էտ պէնո ցը՛խը էնքան կօխ ըն
տամ, խըմօր ա տը՛ռնում* (Ձ):

ԽԸՍՕՐՈՒՏ/ԽՈՒՍՕՐՈՒՏ - *տէն ԽԸ-
ՍՈՒՐԹԱԹԱՒ:*

ԽԸՅԱՐ/ԽԻՅԱՐ (պրս. *xiyār, թըք.
hiyar*) - գ. 1. Դրամագինների ընտանիքին
պատկանող բույս՝ վարունգ: *Էրկու օր վեր
ճիրում ջըս, խըյարը դնասի թըռմօշկում
ա* (Բ): 2. Այդ բույսի պտուղը, որ ուտում են
թարմ եւ թթու դրած վիճակում: *Մը՛ղըրը
քըսում ա խըյարը, կըծօտում* (Բ): 3. *փխբ.*
Արժանապատվությունից զուրկ՝ ապիկար
մարդ: *Էտ խըյարը կըծօխ էլ չի ըղնում, վեր
կընէգը հիրըվանէն սիրականըն ա* (Բ):

- Խըյարը ծօռ առնել/փըսնել - Գործը
ձախողվել՝ հակառակ ընթացք ստանալ:
*Կընէգը ասում ա.- Ա՛ մարթ, ըտի յըս
անում է՛, վեր խըյարը ծօռ ա առնում* (Ձ):

- Խըյար կապել - Ուռչել, այտուցվել:
*Սառնէն յըրա վեր ա ըղնում, ծէրքը խը-
յար ա կապում* (Բ):

ԽԸՅԸՆԱՆԱԼ - *տէն ԽԱՅԻՆԱՆԱԼ:*
ԽԸՅԸՆԼՒՄԻՇ - *տէն ԽԱՅԻՆԼՒՄ-*
ՄԻՇ:

ԽԸՅԸՆՎԱԶԻ - *տէն ԽԱՅԻՆՎԱԶԻ:*
ԽԸՅԸՆՎԱՐԻ - *տէն ԽԱՅԻՆՎԱՐԻ:*
ԽԸՅԸՆՕԹՈՒՆ - *տէն ԽԱՅԻՆՕ-*
ԹՈՒՆ:

ԽԸՅՏԱՌԱԿ - *տէն ԽԱՅՏԱՌԱԿ:*
ԽԸՅՏԸՈՒԿԷԼ - *տէն ԽԱՅՏԱՌԱ-*
ԿԷԼ:

ԽԸՅՏԸՈՒԿԶԻ - *տէն ԽԱՅՏԱ-*
ՌԱԿԶԻ:

ԽԸՅՏԸՈՒԿՎԷԼ - *տէն ԽԱՅՏԱ-*
ՌԱԿՎԷԼ:

ԽԸՅՏԸՈՒԿԶՕԹՈՒՆ - *տէն ԽԱՅՏԱ-*
ՌԱԿԶՕԹՈՒՆ:

ԽԸՆԱ/ԽԻՆԱ (գրք. *հինայ*) - գ.
Մագերը՝ եղունգները դեղնավուն ներ-
կելու փոշի՝ հինա: *Միհէնգ էլ Ղարաբաղ
խընա պինըցընօղ չի կա. լօխ զըրգացալ
ըն* (Բ):

- Խընա տինիլ - Հինայով ներկել,
հինայել: *Էտ կընէգը մագէրը խընա յա
տինում, քինամ* (Ձ):

ԽԸՆԱԼԻ/ԽԻՆԱԼԻ - *ած.* Յուդայի,
սևնդարար: *Նաղաշ կըվէն կաթըն շատ
ա խընալի* (Բ):

ԽԸՆԱՄԷ/ԽԸՆԱՄԻ/ԽԸՆԱՄԸ՝ (գրք.
խնամի) - 1. գ. Ամուսինների ծնողներից՝
հարազատներից՝ ազգականներից յու-
րաքանջուրը միմյանց նկատմամբ:
Հայկանուշին խընամէն Կօրիսէցէ յա
(Բ): 2. *ած.* Խնամիական կապեր հաս-
տատած, խնամիացած: *Խընամէ ազկեր
ըն Ղօրնիք ա Անվանք* (Բ):

ԽԸՆԱՄԸ՝ - *տէն ԽԸՆԱՄԷ:*
ԽԸՆԱՄԻ - *տէն ԽԸՆԱՄԷ:*
ԽԸՆԱՅԷԼ - *տէն ԽԸՆԱՅԻԼ:*

ԽԸՆԱՅԻԼ/ԽԸՆԱՅԷԼ (գրք. *խնայել*) -
Նք. 1. Խնայողաբար գործածել, տնտե-
սել: *Ըտըրա կընէգը էտ մարթին լնվ ար
յէշըմ, իլնծ-չիլնծան խընայըմ չար...*
(ՀԺՀ, V, 106): 2. Ներել, գթալ, ներո-
ղամտություն ցուցաբերել: *Թաքավէրը
ըտըրանց խընայում ա, ըսպանէլ չի
տամ* (Ձ): 3. Չհարչարել, լավ վերա-
բերվել: *Բուղազէն խընայէլ չըն, փօրէն
կըխընային* (ԱԲԲ, 22):

ԽԸՆԳԱՐԷԼ (գրք. *խանգարել*) - *Նք.*
Խոչընդոտ՝ արգելք հանդիսանալ, թույլ
չտալ, որ մի բան տեղի ունենա՝ կա-
տարվի: *Թաքավէրին պուճուր տըղան
սը՛վ շօրէր ա կէնըմ, սը՛վ ծի նըս-
տըմ, քընըմ հըրսանիքը խընգարըմ*
(ՀԺՀ, V, 25):

ԽԸՆԳԱՐՎԷԼ - 1. *կք.* Եւ չք. ԽԸՆ-
ԳԱՐԷԼ-ի: *չք.* 2. Գործունեությունը դա-
դարել, ընթացքը ընդհատվել: ... *Ըշկօ-
լէն տնսերըն էլ խընգարվալ ա* (ՀԲ, 350):

3. *փխբ.* Խելքը կորցնել, ցնորվել: *Մարը
տըղէն մէղը վեր ըտի տը՛սնում ա,
խընգարվում ա* (Ձ):

ԽԸՆԴՆԱԿԷԼ - *Նք.* Խանդակ՝ փոս
փորել, խանդակով պատել: *Ըտը՛ղ խըն-
դանում ըն, նի տը՛ռնում մաշը կօղլու
կէնում* (Ձ):

ԽԸՆԴԷՂ(ՆԸ)/ԽԻՆԴԷՂ(ՆԸ) - գ.
Տիաճ հոտ ունեցող թուփ՝ ողկուզաձեւ
մանր, կլոր, սեւ պտուղներով, որոնցից
թանաք են պատրաստում: *Խընդէղնին
պըտօղնէն վեր սըվացալ, գիղն վեր
մը՛ղըրը կըտըրէլի վախտըն ա* (Ձ):

- Խընդէղնա ճինջը՛խ քըցիլ - Երե-
խայամիտ՝ միամիտ գործ ձեռնարկել:
*Էտ տօն շինիլ չի, էտ խընդէղնա ճին-
ջը՛խ քըցիլ ա* (Բ):

- Խընդէղըն հիշկան բըջնիւս, մընէ-
շակ չի տը՛ռնալ - *տէն* Էշը թըկէլալ
ծօրէ չի տը՛ռնալ:

- Խընդէղնին տակըռէն թուրէն
ջալաղը յը՛ր չօնէլ - *տէն* Էշը թըկէլալ
ծօրէ չի տը՛ռնալ:

- Խընդէղնու տակըռէ - Անարժեք
բան: *Էտ հինչ ըրբա յա՛, խընդէղնու
տակըռէ յա* (Ձ):

ԽԸՆԴԷՂՆՕՏ/ԽԻՆԴԷՂՆՕՏ - գ.
Շատ խնդէղիներ աճած տեղ: *Հավէրը
նի յըն տը՛ռալ խընդէղնօտը* (Բ):

ԽԸՆԴՈՎԷ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Խընդըկէ տալ - *տէն ԽԸՆԴՈՎԷԼ:*
ԽԸՆԴՈՎԷԼ - *չք.* *տէն* Տըրտընգէ
տալ:

ԽԸՆԴՈՂՆԱԾԱՐ/ԽԻՆԴԻՂՆԱԾԱՐ
- գ. Խնդէղնու նման ծառատեսակ: *Ղա-
րաբաղ խընդըղնածառ խըրէ՛կ կա* (Բ):

ԽԸՆԴՈՐԿՈՒ - գ. Հարսանիքի՝ հրա-
վերքի եւն հրավիրվածներին հրավերը
հայտնող ու կանչող մարդ: *Յէն հըրցըրէ
Սօնա բաջուն անա, ասմա՛ ըրկէ խըն-
դըրկուն քէցալ ա ձորան ասալ, հարսին
ասալ չի...* (ՁՏ, Ա, 7):

ԽԸՆԴՈՐՈՒԶԻ/ԽՈՒՆԴՈՒՐՈՒԶԻ -
տէն ՏՈՐՏԸՆԳԷ:

- Խընդըրուզի տալ - 1. *տէն* Տըր-
տընգէ տալ: 2. Հետեւի զույգ ոտքերով
աքացի տալ (անասունների՝ հատկա-
պես էջի՝ ձիու՝ ջորու մասին): ... *Խըրտ-
նըմ ըն, հնւն վախ ա, վեր խընդըրուզի
էլ տան, ծէգ տափը քըցին...* (ՁՏ, Բ, 69):

ԽԸՆԴՈՐՈՒԶ-ԽԸՆԴՈՐՈՒԶ/ԽՈՒՆ-
ԴՈՒՐՈՒԶ-ԽՈՒՆԴՈՒՐՈՒԶ - Գործածվում
է կապակցության մեջ:

- Խընդըրուզ-խընդըրուզ անել -
Շատ թռչկոտել՝ ցատկոտել: *Վար նըս-
տալ ա ծօրէն, էս ախմաղը խընդըրուզ-
խընդըրուզ ա ըրալ, վը՛ր քըցնլ* (Ձ):

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ - չք. 1. Դեզնաբար ծիծաղել՝ ժպտալ: *Շիկըմաջումը վեր ա ըղնում, կընանէքը յեշնում ըն, խընդմըն-դամ (2):* 2. Ուրախությունից թաշկոտել: *Արը՛վը տոնս ա կամ, խոխէնքը խընդ-մընդամ ըն (Բ):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԵ/ԽԱՆՆԱՐԱՆԵ - գ. 1. Սեւ եւ կլորավուն հատիկներով խաղողի տեսակ, որից ընտիր գինի են պատրաստում: *Խընդողնուն վանթանը Ղարա-բաղըն ա (Բ):* 2. Այդ խաղողից պատրաստած գինի: *Կինին մինակ խընդող-նէն ա, մընացածը հէջ պէն ա (Բ):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԵ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԵ:

ԽԱՆՆԵԼ - նք. տեն Դերիք՝ անել:

ԽԱՆՆԵՅԵ - տեն ԽԱՆՆԵՅԵ:

ԽԱՆՆԵՅԵ/ԽԱՆՆԵՅԵ (գրք. խնոցի) - գ. Կավե կարասածեւ կամ փայտե երկարավուն անոթ, որի մեջ լցնում են սերը, մածուկը եւ հարում կարագ ստա-նալու համար, խնոցի: *Առաջ շէնումը ամմէն տան էլ խընդ՛ցէ յա իւնլ (Բ):*

- Խընդ՛ցէ հարել - Խնոցին պար-բերաբար տարուբերել՝ կարագ ստանա-լու համար: *Նի յըն մըննում, տը՛սնում պառազը խընդ՛ցէ յա հարում (2):*

- Խընդ՛ցէն՝ լըղըկանւած, վը՛սծարը՝ կըղըկանւած - Ասում են ունետոր՝ հարուստ գյուղացու մասին:

- Խընոցու չօփ - 1. *տեն ՅՈՒՆԵՍԵՍ: 2. փխբ. Շատ Նիհար, վտիտ: Դինէ խօ՛խա, մին խընոցու չօփ ա (Բ):*

ԽԱՆՆԵԼԱՇՈՒՄ - գ. 1. Կերակուրը սննդաբար դարձնող՝ կերակրին համ տվող Նյութ՝ յուղ, սեր եւն: *Սաբալ խօրնա՛ք ա իփանլ, մաջին ըսկի խընդխա-շու չի կա (Բ):* 2. *տեն ՇԻՆԵԼ(Լ)ԹՈՒՄ:*

ԽԱՆՆԱՐԱՆՈՍ (գրք. խնամեխօս) - գ. 1. Այն անձը, որ, աղջկա տունը գնալով, ծնողներից նրա ձեռքն է խնդրում իր որդու կամ ուրիշ հարազատի համար: *Խընըմախօսը վեր Նի յա մընում, էտ ախճիգ՛ը կիրմիրտակում ա (2):* 2. Աղջիկ ուզելու արարողությունը, խնա-մախոսություն: *Ախճի, Սարուսա, ըսկա-ցալ ը՛ս, ասում ըն Քընթալաց Արիսակը խընըմախօսավը խընալալ ա, յը՛տ տը՛նալ (2):*

- Խընըմախօս քինիլ - Մեկի տունը գնալ՝ նրանց աղջկա ձեռքը իրենց որդու՝ հարազատի համար խնդրելու: *Քօսիւնց Սէտրակը էլ վախտ չի կուր-ցունում, տըղէն ա կընգանը էք՛սը յօր ա օնում, էտ ըխճըկանը հօրը տօնը խը-նըմախօս քինամ (2):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ - գ. Դարսանիքից՝ Նշանդրեքից հետո տղայի ծնողների կողմից աղջկա ծնողների ու հարազատ-ների պատվին կազմակերպած հրա-

վերք: *...Ընդորա խընըմըկանչալը օթախ-նէն լիգ՛ը մարթ ու կընէգ ա նըստալ, հազարնէ խարքզալ... (ՋՏ, Բ, 68):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ - գ. 1. Խնամի կող-մերից որեւէ մեկի՝ մյուսին համբուրելը: *Խընըմըպաշին վախտը ջիհիլնէն ծափ ըն տամ (2):* 2. *փխբ. Իմիջիայլոց համ-բուրելը, կեղծ համբույր: Խընըմըպաշին հըվատալ չըն (Բ):*

- Խընըմապաշ անել/տալ - 1. Դարսի եւ փեսայի հարազատները իրար համ-բուրել: *Քըշէր ա իննում, վեր Ըշխէնին մարըն ա ըսկը՛սուրը խընըմապաշ ըն անում, պիճէնկում (2):* 2. *փխբ. Իմի-ջիայլոց՝ կեղծ համբուրել: Գոնդում ա, վեր էտ ուրան նըշանածը չի, ամմա հինչ ա՛նէ, ճարը կըտըրած խընըմապաշ ա անում (2):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - մ. Խնամիաբար,

խնամու պես: *Խընըմվարի կ՛ամ ըն ք՛ծմա՛ք անում, արտը հինձնում (2):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - մ. Իրեն խանութի պես պա-հելով, տիրուհու նման: *Էտ օրվանից չուբանէն ախճիգը խընըմվարի յա ապըրում (2):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ (գրք. խնամութիւն)

- գ. Խնամություն, խնամական բարե-կամություն: *Էտ օրվանից Սաղունը Պու-ղուսանց Նիհէտ խընըմթօնն ըն ա-նում (2):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - գ. Խանում լինելը, խանութի վարք ու բարքը: *Կընէգը թա՛ յէք յէս իմ խընըմթօնընթ թօղէմ, տու վէլ քու պըթթօնընթ... (ԶԴ, VII, 277):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - գ. Խնոցին հարելուց հետո մնացած թանը, խնոցու թան: *Շինանցէն առանց խընըմթան կարել չի յօլլա քինի (Բ):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - գ. Խնոցի հարելը: *Խընըմախարը ամմէն կընգա պէն չի (Բ):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - գ. 1. Խնոցի հարող կին: *Խընըմգեկուրը խընը՛ցէն հարում ա, համ էլ նըհը՛տը քըթէն տակէն յը՛րք ասում (2):* 2. Մի անգամվա հարելիք սեր՝ մածուն: *Մին խընըմգեկուրան Սար-յանը իրը՛ք կիլօ յը՛ր ա յօր ունէն (Բ):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ՅՈՒՆԵՍԵՍ:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ (գրք. խնոցեմ) - նք. Մի բան անելու՝ ստանալու եւն համար մե-կին խնդրանքով դիմել: *Ախճիգը հօրը*

խընթըմ ա, վը՛ր վը՛սկէ ոգօնը պը՛րին, տը՛սնա (ԶԴ, V, 38):

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - 1. կք. եւ չք. ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝: 2. *տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝: Պառապը թաքապերին խընթըր-վում ա, վեր ուրան էրկու օր վախտ տա, մինչը՛վ տըղէն քըթէնա (2):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ (գրք. խնոցի) - 1. Այն, ինչ որ տրվում՝ առաջարկվում՝ պահանջ-վում է կատարելու: *Էտ ախճիգը տըղէն ըռըջին մին խընթըր ա տինում, վեր մինչը՛վ ուրան հօրը պալատը թըրթա-նան արխ քաշի, ամմա տըղան կարում չի էտ խընթըրը կըղարէ (2):* գ. 2. *տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:*

- Խընթըր անել/տինիլ - Առաջարկել, հանձնարարել, պահանջել: *Խօխէնքը քընում ըն հըրըվանէն կօշտը, խընթըր անում, վեր վէսկուն տըղըն ասէ... (ՆԱԲ, 66):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ (գրք. խնոցի) - գ. Մի բան անելու՝ ստանալու եւն համար մե-կին ուղղված խնդրանք՝ պահանջ: *Քիր-տը խընթըրը կըղարալ ա, համ էլ հանց ըրալ, վեր ըտըրա ծըծէրան ճո՛ւր ա տոնս յէկալ... (ԱԱ, 40):*

- Խընթըրք անել (գրք. խնոցի առ-նեմ) - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - ած., գ. Խնդրա-տու, որեւէ խնդրանքով՝ պահանջով մեկին դիմող (անձ): *Էտ խընթըրքա-կօրծը հիշկան անում ա, կօրծը ամմալ չի կամ (2):*

- Խընթըրքակօրծ ինիլ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝: *... Խընթըրքակօրծ ա ինըմ, վեր օթինջի դօննումը թօղին՝ քինի ախաօրը տը՛սնա (2):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - գ. Մեքը աղացած միս լցրած փոքրիկ խմորագնդիկներով պատրաստվող ճաշատեսակ, որ ուտում են թթվասեր եւ սեւ պղպեղ ավելաց-նելով: *Խընկալին լանգան պէն ա (Բ):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - գ. Շքա-նարգիզագինների ընտանիքին պատ-կանող սոխուկավոր ծաղկաբույս, ձնծաղիկ: *Կարունքը լըհա վեր կամ ա, խընըղան տոնս ա կամ (Բ):*

ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝/ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Խընըմմանձի անել - տեն ԽԱՆՆԱՐԱՆԱՐԱՆ՝:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ/ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ/ ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԻԼ - ևր. Շատ տեղերից կամ շատ բաներ խանձել, խանձխանձել: Տըվարէն վըննէրը խընծմանձոմ ըն, խաշ քըցիւմ (Բ):

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ/ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ/ ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԻԼ - ևր. եւ չք. ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ-ի:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԵԼ/ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԵԼ/ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԸՐԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳ/ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳ/ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԸՐԻԳ - ած. Տեղ-տեղ խանձված: Խընծմընծորի՞ք մըրօք ա (Բ):

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳԵԼ/ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳԵԼ/ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԸՐԻԳԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ:

ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՅԱՍ - տէս ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՅԱՍ:

ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՎԸՏ - տէս ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՎԸՏ:

ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԸՅԱՍԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԸՅԱՍԵԼ:

ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՅԱՍ/ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՅԱՍ/ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՅԱՍ/ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՅԱՍ (գրք. խանձարահամ) - գ. Խանձված որեւէ բանի համ: Խաշան խընծըրնահամ ա կամ (Բ):

ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՎԸՏ/ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՎԸՏ/ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՎԸՏ/ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԱՎԸՏ (գրք. խանձարահոտ) - գ. Խանձված որեւէ բանի հոտ: Խօզը մօրթում ըն, խանձոմ, խընծըրնավըտը ըղնում ա շէնը (Բ):

ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԸՅԱՍԵԼ/ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԸՅԱՍԵԼ/ԽԸՆՁԸՐ(Ն)ԸՅԱՍԵԼ - չք. Խանձահամ ստանալ, խանձված բանի համ տալ: Մէսը էն-քան կըրակէն պըհէցէն, խընծըրնը-համից (Բ):

ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԻԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ:

ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԻԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ:

ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԸՐԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԵԼ:

ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԸՐԻԳ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳ:

ԽԸՆՁԻՄԱՆՁԸՐԻԳԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳԵԼ:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻ:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԵԼ:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳ:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳԵԼ:

ԽԸՆՁՏԱՂԻ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԸՐԻԳ:

ԽԸՆՁՈՒՂԱԿՕԹ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱԿՕԹ - գ. Կիսով չափ այրված փայտի չխանձված ծայրը՝ մասը: Խընծուղկօթան փըռնում ա, կիւլին հըտան պըրծընում (2):

ԽԸՆՁՈՒՂԱՍԱՐ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱՍԱՐ - գ. Սոխրի տակ անթեղված խանձող, որով հաջորդ օրը կրակ եւ վառում: Սօխէրը յըտ-յըտ ա անում, խընծուղմարէն փիչում, Նի կըցընում (2):

ԽԸՆՁՈՒՂԱՎԸՏ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱՎԸՏ - գ. Խանձողի հոտ: Արջը խընծուղվըտէն կարում չի տըմանա, թօղում ա, փախչում (2):

ԽԸՆՁՈՒՂԱԲԱՐ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱԲԱՐ - գ. Խնձորի այգի՝ պարտեզ: Դէրվիշը անէսկ ա տամ, մին շէփտումը թաքավէրին խընծուրաքաղը չուրանում ա (2):

ԽԸՆՁՈՒՂԱՕՏ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱՕՏ - գ. Բարդաժաղկավորների ընտանիքին պատկանող բոյս, վայրի երիցուկ: Մէր հանդէրը լիզը խընծուրախօտ ա (Բ): 2. տէս ՍԻՐԻ-ՍԻՐԻ:

ԽԸՆՁՈՒՂԱԿԱՂ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱԿԱՂ - ած., մ. Գոտու կամ պարանի մի տեսակ կապ, որի ծայրերը տարվում են աջ ու ձախ կողմերը եւ ամրացվում կողքերին: Կծտէն խընծուրակապ կապում ա, հըղէ ինում (2):

ԽԸՆՁՈՒՂԱԶԻՐ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱԶԻՐ - գ. Չորացրած խնձոր, խնձորի չիր: Էտ պառավըն էլ շէնին խօխօսըցը միշտ խընծուրաչիր յա չամէնչ ար տամ (2):

ԽԸՆՁՈՒՂԱԹԸՐԸՐ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱԹԸՐԸՐ - գ. Խնձորի չիրով պատրաստած թթվաշ կերակուր: Ինքըն էլ շատ ար սիրում խընծուրթըթօն, զըկըռթըթօն... (2):

ԽԸՆՁՈՒՂԱԻՐԸՍ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱԻՐԸՍ - ած. Խնձորի նման կլոր ու գեղեցիկ երես ունեցող: Անց ա կէնում իննը ամէս, թաքուհին մին խընծուրիթըս ախճիզ ա պիրում (2):

ԽԸՆՁՈՒՂԱՂԵԳ/ԽՈՒՆՁՈՒՂԱՂԵԳ - գ. 1. Խնձորենու ծաղիկ: Փխ ցօրտ ըրավ, խընծուրծաղէզը սաղ վէր տըռավ (Բ): 2. տէս ՍԻՐԻ-ՍԻՐԻ:

ԽԸՆՁՕՏԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁՕՏԵԼ:

ԽԸՆՁՕՏԿԵԼ - տէս ԽԸՆՁԸՄԱՆՁՕՏԿԵԼ:

ԽԸՆՁՕՐ/ԽՈՒՆՁՕՐ (գրք. խնձոր) - գ. 1. Խնձորենու պտուղը: Ուռուքանա վըր յէր ա կընըմ, տըսնըմ ա էլիա յէկած, մին խիլլան խընծօր քաղած (ՅԺՅ,

V, 77): 2. տէս ԽԸՆՁՕՐԵ: 3. փխք. Կարմիր թուշ՝ այտ: Իրըսէտ խընծօրնէն ինծ խըլքա տարալ ըն (2): 4. փխք. Աջքի խոռոչում գտնվող կլոր մարմինը: Աշկէն խընծօրը կիրմիրանլ ա (Բ): 5. փխք. Ազդուկրի վերին կլոր ծայրը: Վէր ա ընգալ, խընծօրը տըռան տոն ա յըկալ (Բ): 6. տէս ԶԱՐԸՆ (2):

- Խընծօրավ տալ - Աղջկան առաջարկություն անել, աղջիկ խոսեցնել: Ջըհիլնէն էլ քըսօրէն քիւնամ ին ախալի-րը, վէր ըխճըկէրքը կան, թա ճուր տա-նին, մոտանան, խընծօրավ տան (2):

- Խընծօրը մաշկան տօ, վէր վէր չընգալ, փըսըկէլի վախտըն ա - Ասում են հասունացած աղջիկների մասին:

- Խընծօր լըրա անել - տէս Խընծօրավ տալ:

ԽԸՆՁՕՐԵ/ԽՈՒՆՁՕՐԵ/ԽԸՆՁՕՐԻ/ԽՈՒՆՁՕՐԻ (գրք. խնձորի) - գ. Վարդագինների ընտանիքին պատկանող ծառ, խնձորենի: Էտ խընծօրէն ամմէն տարէ ծաղկում ար, ամմա խընծօր չար փըռնում (2):

ԽԸՆՁՕՐԻ - տէս ԽԸՆՁՕՐԵ:

ԽԸՆՁՕՐՈՒՏ - տէս ԽԸՆՁՕՐՕՏ:

ԽԸՆՁՕՐՕՏ/ԽՈՒՆՁՕՐՕՏ/ԽԸՆՁՕՐՈՒՏ/ԽՈՒՆՁՕՐՈՒՏ - գ. Շատ խնձորենիներ աճած տեղ: Յիյվըննէն Նի լըն տըռալ խընծօրծտը (Բ):

ԽԸՆՁ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խընչ անել - տէս ԽԸԼԸՆՔԵԼ:

ԽԸՆՁԵԼ/ԽԸՆՁԻԼ (գրք. խնչեմ) - տէս ԽԸԼԸՆՔԵԼ:

ԽԸՆՁԸԼԱԿԵՐ/ԽԸՆՁԸԼԱԿՈՒՐ - ած. Խանչալ կրող, խանչալով գինված: Տէսնում ա իրէք խընչըլավուր, խընչըլ-նէն յէր կալած, կամ ըն (ՅԱԲ, 15, 29):

ԽԸՆՁԸԼԱՐԱՎ/ԽԸՆՁԸՐԻԱՐԱՎ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Խընչըխարավ ածել - Տանջել, մորմոքել: ... Խէղճ խուլիխ խընչըխա-րավ ըծէլավ յէտ դըրկից... (ՋՏ, Ա, 71):

- Խընչըխարավ կ'անլ - Տանջվել, մորմոքվել: Ազին սաղ գանքը խընչը-խարավ կ'անլավ ապըրից (Բ):

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խընչըմանչի անել - տէս ԽԱՆՁԻԼ:

ԽԸՆՁԸՄԱՆՁԻԼ - տէս ԽԱՆՁԻԼ:

ԽԸՆՁԸՐԻԱՐԱՎ - տէս ԽԸՆՁԸ-ԽԱՐԱՎ:

ԽԸՆՁԻԼ - տէս ԽԸՆՁԵԼ:

ԽԸՆՁԻԱՆՁԵԼ/ԽԸՆՁԻԱՆՁԻԼ (գրք. խանչեմ (զոալ, բղավել) - չք. Ցավից՝ կսկիծից եւն աղիողորմ լացել,

դառնորեն հեծկտալ: *Էրկու օր ա՛մար մարը խընջխանջում ա. կոկերը կավը կերալ ըն (Բ):*

ԽԸՆՉԽԱՆՉԻԼ - *տեն ԽԸՆՉԽԱՆՉԷԼ:*

ԽԸՆՉԽԱՆՉՕՏ - *գ. Աղիողորմ լաց, հեծկտոց: Ըտըրա խընջխանջօցը վեր տը՛ստում ա թաքավերին տըղան, մէխկըն ա կամ (Ձ):*

ԽԸՆՉԽԱՆՉՕՐԷԼ - *նք. տեն Խընջը-խարավ ածել:*

ԽԸՆՉԽԱՆՉՕՐԿԷԼ - *կք. եւ չք. ԽԸՆՉԽԱՆՉՕՐԷԼ-ի:*

ԽԸՆՋԸԼՈՒԳՅԱՆԷ/ԽՈՒՆՋՈՒՄԸՅԱՆԷ - *գ. Ծայրը սրած փայտիկ կամ երկաթի կտոր՝ խնջուղը գետնից հանելու՝ պոկելու համար: Խընջըլուգհանէն յօր ա ունէս, քիս մին թորբա խընճըլօզ քընդիս (Բ):*

ԽԸՆՋԸԼՕԶ/ԽՈՒՆՋՈՒՄԸԼՕԶ (գրք. խնճուղ) - *գ. Փոքրիկ սոխասման քաղցրահամ արմատով ուտելի վայրի բանջար: Խընջըլօզը դարաբաղցե՛ք հա՛մ իփիւմ ըն, հա՛մ աղ տինիւմ (Բ):*

ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԱՅԱՄ - *տեն ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԱՅԱՄ:*

ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԱՎԸՍ - *տեն ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԱՎԸՍ:*

ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԸՅԱՄԷԼ - *տեն ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԸՅԱՄԷԼ:*

ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԱՅԱՄ - *տեն ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԱՅԱՄ:*

ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԱՎԸՍ - *տեն ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԱՎԸՍ:*

ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԸՅԱՄԷԼ - *տեն ԽԸՆՋԸՐ(Ն)ԸՅԱՄԷԼ:*

ԽԸՆՋԸՓԸԹՈՒԹ/ԽԸՆՋԸՓՈՒԹՈՒԹ - *գ. Սաստիկ՝ ուժեղ այրվածք: Խընջըփըթութէն վախտը հոս կըրտօպլին ճիճը՛խում ըն, տինիւմ յըրան (Ձ):*

ԽԸՆՋԸՓՈՒԹՈՒԹ - *տեն ԽԸՆՋԸՓԸԹՈՒԹ:*

ԽԸՆՋԻ/ԽԻՆՋԻ - *ած. 1. տեն ԽԱՅԻՆ: 2. Խաղի մեջ ոչ արդար, ոչ ազնիվ: Հինչ ա, թա էտ խօխան խընջի ար, վէշ մինը նըրի՛տը խաղ չար անում (Ձ):*

ԽԸՆՋԻԼԸՔ - *գ. Անկարգ՝ իրար վրա թափափված իրեր: Սաքավ կընէ՛ք ա Թամարը, տօնը սաղ խընջիլք՝ ա (Բ):*

ԽԸՆՋՕԹՈՒՄ/ԽԻՆՋՕԹՈՒՄ - *տեն ԽԱՅԻՆՕԹՈՒՄ:*

- Խընջօթուն անել - Խաղի մեջ անարդար՝ անազնիվ վարվել: Հու խընջօթուն ար ընէս, խըղամարը խաղան տուս ար քըցիս (Ձ):

ԽԸՆՍԿԸՑԷ - *գ., ած. 1. Ասկերանի շրջանի Խանսկ գյուղի բնակիչ: 2. փխբ. տեն ԽԸՆՈՒՇԻՆԸԿԸՑԷ (2):*

ԽԸՆՈՒՇԻՆԸԿԸՑԷ - *գ., ած. 1. Մարտունու շրջանի Խնուշինակ գյուղի բնակիչ: 2. փխբ. Պարգամիտ, միամիտ (մարդ): Խընուշինըկը՛ցէ յը՛ս, էտ հինջեր ը՛ս ասում (Բ):*

ԽԸՆՕԹՈՒՄ՝ - *գ. Խանի իշխանություն: Խօշանքանգին խընօթունէն վախտը հու փըսակվում ար, ըռըջի քըշերը էտ ըռնըխըմէն բիդի հըրթընցուկէն նըրի՛տ քօն ինար (Ձ):*

ԽԸՆՕԹՈՒՄ՝ - *գ. Սրբավայրերից վերցրած հող կամ սուրբ ծառերի փտած ճյուղերի փուշի, որ, ջրի հետ խառնելով, խմեցնում էին հիվանդներին՝ իբրեւ դեղ: ... Ուխտավերնէն մըննըմ ին, խընօթուն անըմ, յէտ տէնըմ (ՁՏ, Ա, 110):*

ԽԸՆԱՄԱՆ - *տեն ԹԸՆՏԸՍՈՒՐԱՄԱՆ:*

ԽԸՆԱՐԷԼ - *1. նք. Ոչ խիտ՝ լայն անցքերով հյուսել: Մին գո՛ւլքն յա խըշարում, տամ ըտըրան, մին մաղ ինք՝ օնում (Ձ): չք. 2. տեն Խաշար տը՛ռնալ: 3. փխբ. Տկարանալ, նիհարել: Հիյվըննէն սաղ ծըմը՛նըն էնքան կոմումը կացալ ըն, լափ խըշարալ ըն (Բ):*

ԽԸՆԸՊԱՍԻ - *ած. Քիչ խենթ, խենթավուն: Խընըպատի մարթ ա Ափկարը (Բ):*

ԽԸՆԸՊԸՏԱՏՈՒԿ - *Գործածվում է կապակցությունների մեջ:*

- Խընըպըտատուկ ածել/անել/կ'նլ - Շտապել, աճապարել: Խընըպըտատուկ ըն ածում, կօրծը բարբաղ անում (Ձ):

ԽԸՆԸՓՈՒՇ - *մ. Հիմնահատակ, ամբողջովին: Տօնը կըրակ ընգալ, խընըփուշ էրվից (Բ):*

- Խընըփուշ ինիլ/տըռնալ - Անհետ կորչել: Էտ օրվանից օշափը խընըփուշ ա ինիւմ (Ձ):

ԽԸՆԸԼԸՄԱՏՈՒ - *գ., ած. Խաշլամա եփելու համար նախատեսված (միս): Սաղ բազարը շօռ յը՛կէ, խընըմացու չի կար, թա ինք՝ օնիւմ (Բ):*

ԽԸՆԽԱՇԻԼ - *տեն ԽԸՆԽԸՇՕՐԷԼ:*

ԽԸՆԽԸՇԱԼ - *չք. 1. Խշխշոց հանել, խշշալ: Ծառերը խըշխըշում ըն (Բ): 2. Խշխշոցով հոսել: Կը՛տը խըշխըշում ա (Բ):*

ԽԸՆԽԸՇԱԼԻ - *մ. Խշխշալով, խշշոց հանելով: Քամէ յա անում, ծառերը խըշխըշալի տո՛րոնը ըն կամ (Բ):*

ԽԸՆԽԸՇԱՆ - *ած. Խշխշացող, խշշոց հանող: Խըշխըշան շժրեր ա կը՛ցալ (Բ):*

ԽԸՆԽԸՇԱՔԱՐ - *գ. Չեչոտ քար, որով տրորում են խաշխաշը: Խաշխաշը խըշխըշարալ ըն ճըմօռում (Բ):*

ԽԸՆԽԸՇՑ(Ը)ՆԷԼ - *նք. ԽԸՆԽԸՇԱԼ-ի:*

ԽԸՆԽԸՇՕՆ - *գ. 1. Տերեւների՝ խտերի՝ նոր հագուստի՝ հոսող ջրի եւն շփումից առաջացած ձայնը, խշշոյուն: Տիրըվնէրէն խըշխըշօնը վըրսկանէն խընգարում ար (Ձ): 2. Ականջների մեջ խշշալու ձայնի զգացում: Ընգոնճնէրումըս խըշխըշօն կա (Բ):*

ԽԸՆԽԸՇՕՐԷԼ - *նք. Շատ բան կամ շատ անգամ խաշել, խաշխշել: Կըխճարէն մէսը կըտօրում ըն, խըշխըշօրում, օտում (Ձ):*

ԽԸՆԽԸՇՕՏ - *տեն ԽԸՆԽԸՇՕՆ:*

ԽԸՆԿ(ԸԿ)ԷԼ - *չք. 1. տեն ԹԸՈՐԱՍՕՇԿԷԼ: 2. Այրվելով նստել, հանդարտվել: Կըրակը խըշկալ ա (Բ): 3. Բարկությունը՝ հուզմունքը եւն անցնել: Միսօնը ճըղճըղաց, ճըղճըղաց, խըշկից (Բ):*

ԽԸՆՇԱԼ - *տեն ԽԸՆԽԸՇԱԼ:*

ԽԸՆՇԱԼԻ - *տեն ԽԸՆԽԸՇԱԼԻ:*

ԽԸՆՇԱՆ - *տեն ԽԸՆԽԸՇԱՆ:*

ԽԸՆՇԱՏ(Ը)ՆԷԼ - *տեն ԽԸՆԽԸՇՑ(Ը)ՆԷԼ:*

ԽԸՆՇՕՆ - *տեն ԽԸՆԽԸՇՕՆ:*

ԽԸՆՇՕՏ - *տեն ԽԸՆԽԸՇՕՆ:*

ԽԸՆՏԱԿԷՐ (գրք. խշտաւոր) - *ած., գ. Նիզակով՝ գեղարդով զինված (մարդ): Քօլէն քըմական մին խըշտավեր ա տուս կամ, Հնլնքուն ըսպանում (Ձ):*

ԽԸՆՏԷԼ - *տեն ԽԸՆՏԻԼ:*

ԽԸՆՏԷԼ-ԲԸՇՏԷԼ - *տեն ԽԸՆՏԻԼ-ԲԸՇՏԻԼ:*

ԽԸՆՏԸՅԱՐԷԼ - *տեն ԽԸՆՏԽԸՇՏՕՐԷԼ:*

ԽԸՆՏԻ - *Գործածվում է կապակցությունների մեջ:*

- Խընտի անել/տալ - *տեն ԽԸՆՏԻԼ:*

ԽԸՆՏԻ-ԲԸՇՏԻ - *Գործածվում է կապակցությունների մեջ:*

- Խընտի-բընտի անել - *տեն ԽԸՆՏԻ-ԽԸՆՏՕՐԷԼ:*

ԽԸՆՏԻԿ՝ - *տեն ԽԸՆՏԻԿ:*

ԽԸՆՏԻԼ/ԽԸՆՏԷԼ - *նք. Խթել, բոթել, մշտել: Մըհակէն քըթավը էշին խըշտում ա, էշը վազ ա տամ (Ձ):*

ԽԸՆՏԻԼ-ԲԸՇՏԻԼ/ԽԸՆՏԷԼ-ԲԸՇՏԷԼ - *տեն ԽԸՆՏԽԸՇՏՕՐԷԼ:*

ԽԸՆՏԻԿ/ԽԸՆՏԻԿ՝ (պրս. *xišt*) - *գ. Նիզակ, գեղարդ: Խընտիկը քաղում ա խանէն փօրը, ըսպանում (Ձ):*

ԽԸՆՏԽԸՇՏՕՐԷԼ - *նք. 1. Անընդհատ խթել՝ բոթել՝ մշտել: Հնրը կըզնըվում ա, թա.- Խըրե՛ք էտ հիյվըններէն խըշտխըշտօրէ: 2. փխբ. Հարչարել, նեղել: Խօխէնքը մօրը շատ ըն խըշտխըշտօրում (Բ):*

ԽԸՆՏԽԸՇՏՕՐԿԷԼ - *կք. եւ չք. ԽԸՆՏԽԸՇՏՕՐԷԼ-ի:*

ԽԸԸՈՒՐ/ԽԸԸՕՐ/ԽՈՒՇՈՒՐ - տեն ԽԸԸՈՒՐՏԱՆԵ:

ԽԸԸՈՒՐ-ՄԸԸՈՒՐ/ԽԸԸՕՐ-ՄԸԸՕՐ/ ԽՈՒՇՈՒՐ-ՄՈՒՇՈՒՐ - տեն ԽԸԸՈՒՐ-ՏԱՆԵ:

ԽԸԸՈՒՐՏԱՆԵ/ԽԸԸՕՐՏԱՆԵ/ԽՈՒՇՈՒՐՏԱՆԵ - գ. Փայտի՝ հացի են ջարդած՝ մանրացրած կտորներ, փշրտանք, կտորտանք: Էտ խըշուրտանքը ածում ըն փիջը, Կի կըցընում (2):

ԽԸԸՓՄԻՇԻԼ - տեն ԽԸԸՓԸԸՕՐԷԼ:

ԽԸԸՓՄԻՇԿԻԼ - տեն ԽԸԸՓԸԸՕՐՎԷԼ:

ԽԸԸՓԸԸՕՐԷԼ - Լը. Շատ բան կամ շատ անգամ լավ չեփել՝ կիսախորով անել: Մէսը խըշուրտած ըն, տինում ընդդ՝ (2):

ԽԸԸՓԸԸՕՐՎԷԼ - Լը. եւ չը. ԽԸԸՓԸԸՕՐԷԼ-ի:

ԽԸԸՕՐ - տեն ԽԸԸՈՒՐ:

ԽԸԸՕՐ-ՄԸԸՕՐ - տեն ԽԸԸՈՒՐ-ՄԸԸՈՒՐ:

ԽԸԸՕՐՏԱՆԵ - տեն ԽԸԸՈՒՐՏԱՆԵ:

ԽԸԸԱԽՊԷՐ - գ. Պասկադրության ժամանակ փեսայի եւ հարսի գլխին խաչը բռնող եւ հարսանիքի ընթացքում նրանց ընկերակցող անձնակիություն, խաչեղբայր: Խըչանէն խըչախալերը մը՝ ռալ ա (2):

ԽԸԸԱՄԱՆ - գ. Այն տուփը, որի մեջ դնում են խաչը: Դէրը խըչամանը պէ՝ նում ա, տը՝ սնում խաչը կա վէչ (2):

ԽԸԸԱՆԵԼ - տեն ԽԸԸԸՅԱՆԵԼ:

ԽԸԸԱՊԱԾՏ (գրք. խաչապաշտ) - գ., ած. Քրիստոնեություն դավանող՝ խաչ պաշտող՝ քրիստոնյա (անձ): Հայերը խըչապաշտ ժողովուրթ ըն (Բ):

ԽԸԸԱՎԷՐ - տեն ՈՒՍԱՎԷՐ:

ԽԸԸԱՓՄԻՐ (գրք. խաչափայտ (խաչի փայտ) - գ. Խաչածե փայտ: Մին խըչափայտ ա շինում, տինում էտ յը՝ խծուն կըլխէն (2):

ԽԸԸԸԳՄԱՅԻՔ - տեն ԽԸԸԸՍԾ՝ ԼՈՒՐ (2, 3):

ԽԸԸԸԿԱՐՊԷՏ - գ. Խաչածե նախշեր ունեցող կարպետ: Հէրանը թռնանը մին խըչըկարպետ ա պէժիկը տամ (2):

ԽԸԸԸԿԱՆՔԷԼ (գրք. խաչակնքել) - Լը. 1. տեն Խըչանէն խըչըհանել: 2. Խաչը խաչածե շարժել որեւէ բանի վրա, խաչով կնքել, խաչակնքել: Դէրին պիրիլ ըն տամ, վէր հանգիստը խըչըկնքէ (2):

ԽԸԸԸԿԱՆՔՎԷԼ - 1. Լը. եւ չը. ԽԸԸԸԿԱՆՔԷԼ-ի: 2. չը. տեն Խըչանէն խըչըհանել:

ԽԸԸԸԿՈՒՐՆԷ - տեն ՉԸԸԸՆԳԻ:

ԽԸԸԸՅԱՄՓՈՒՐ - գ. Խաչը համբու-

րելու վարձ, որ տալիս են քահանային կամ թողնում են սրբատեղիներում: ...

Ուխտավերնէն մում ին վառըմ, խըչըհամփոթը քըցըմ, յետ տէնըմ (ՋՏ, Ա, 110):

ԽԸԸԸՅԱՆԵԼ/ԽԸԸԱՆԵԼ - չը. տեն Խըչանէն խըչըհանել:

ԽԸԸԸՄԱԶ(Ի)/ԽԱԶ ՈՒ ՄԱԶ - տեն ԽԸԸԸՍԾՆՈՒՐ (2, 3):

ԽԸԸԸՄԱՐ - տեն ԽԱԶՄԱՐ:

ԽԸԸԸՄԱՐԷԼ/ԽԸԸՄԱՐԷԼ - Լը. 1. տեն Խաչակ տալ: 2. տեն Խաչկապ անել: ԽԸԸԸՄԱՐՎԷԼ/ԽԸԸՄԱՐՎԷԼ - Լը. եւ չը. ԽԸԸԸՄԱՐԷԼ-ի:

ԽԸԸԸՄԷԼԻՔ - տեն ԽԸԸԸՍԾՆՈՒՐ:

ԽԸԸԸՍԾՆՈՒՐ/ԽԸԸԸՍԷԼԻՔ - 1. գ. Փողոցների՝ ճանապարհների խաչածեման՝ իրար հատելու տեղը, խաչմերուկ: ... Կաս ըն, ուստա-փանիլն փըռէն, էս խըչըմծլոգըմը էս յը՝ խըչէն շինիս (ԱԱ, 49): 2. ած. Խաչածե դրված, իրար հատող: Առաջըն ա տուն կամ մին խըչըմէլիք հըղէ՝ հըղըցէն քըշտէն մին սիպտակ մըրքավոր մարթ նըստած (ՆԱԲ, 51): 3. ած., մ. փխր. Ծոռումուռ, ոչ ուղիղ: Մին թոխտ ա յոր ունէս, խըչըմծլոգ՝ կիրիս, տաս ըտըրան (2):

ԽԸԸԸՓԱՐՔ - տեն ԽԸԸԸՍԾ՝ ԼՈՒՐ (2, 3):

ԽԸԸԿԱՊԷԼ - Լը. տեն Խաչկապ անել:

ԽԸԸԿԱՊՎԷԼ - Լը. եւ չը. ԽԸԸԿԱՊԷԼ-ի:

ԽԸԸՄԱՐ - տեն ԽԱԶՄԱՐ:

ԽԸԸՄԱՐԷԼ - տեն ԽԸԸԸՄԱՐԷԼ:

ԽԸԸՄԱՐՎԷԼ - տեն ԽԸԸԸՄԱՐՎԷԼ:

ԽԸՊԷԼ/ՄՕՊՕՊ (գրք. խոպոպ (ոլորած մագ, մագերի հյուսվածք) - գ. Հողը վարելու ձեւ, երբ հողը վարում են ամբողջությամբ՝ առանց գոլանը ակոսից հանելու: Դիւ տալիքը խըպէպալ ըն վարում (2):

ԽԸՈԱՆՉԻԼ - տեն ՋԸՈՈԱԼ (1, 2):

ԽԸՈԱՆՎԷԼ - տեն ԽԸԸՓՄԻՇԿԻԼ:

ԽԸՈԱՎ (գրք. խռով (խռովություն, խռոված, խռովահոյզ) - ած., մ. Սեկի հետ հարաբերությունները խզած, մեկի հետ խոսելուց՝ շփվելուց դադարած, գծոված, խռոված: Էրկու տարե յա՝ Հըմբանըին մօրը անա խըռավ ա (2):

- Խըռավ կենալ/մընալ - Հարաբերությունները խզած վիճակում գտնվել, խռոված լինելը շարունակել: Միտը, մին խիլի վախտ խըռավ կընալանը յետը օշը տէսըն ա ըրալ, ասալ, վէր ընգալ ա տըժօխկը... (ՀԺՀ, V, 264):

ԽԸՈԱՎԷԼ (գրք. խռովիմ (ալեկոծվել, շփոթվել) - չը. Հարաբերությունները խզել, վիրավորված լինելով՝ ջուզենալ հաղորդակցվել, նեղանալ: Տը-

դան խըռավում ա, օշը տէն անում, ախճիգըն էլ խըռավում ա, օշը տէսըն անում (ՀԺՀ, V, 513):

ԽԸՈԱՎԿԱՆ (գրք. խռովական (խռոված, անհանգիստ) - տեն ԽԸՈԱՎԿՈՒՏ:

ԽԸՈԱՎԿՈՒՏ/ԽԸՈԱՎԿՕՏ (գրք. խռովկոտ (այլալված, խռովահոյզ) - ած. Հեշտությամբ խռովող, ամեն մի չնչին բանից նեղացող: Թանգան հարթը խըռավկոտ ա (Բ):

ԽԸՈԱՎԿՕՏ - տեն ԽԸՈԱՎԿՈՒՏ:

ԽԸՈԷՐ/ԽԸՈԷՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խըռէ՞ր տալ - Հալածել, վտարել, վանել, հեռացնել: Մին օր էլ վար պարզ ա ինում, հըրվաքվում ըն, վար թօխար խըռէ՞ր տան (ԼՂԲԲ, 259):

ԽԸՈԷՐ-ԽԸՈԷՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

Խըռէ՞ր-խըռէ՞ր անել - Շատերին հալածել՝ վտարել՝ վանել՝ հեռացնել: Շօնը հըրաթան խուգէրէն խըռէ՞ր-խըռէ՞ր ա անում (Բ):

ԽԸՈԷՐ - տեն ԽԸՈԷՐ:

ԽԸՈԷԸ/ՈԸՈԷԸ/ՔԸՈԷԸ/ԽԷԸ (գրք. խիճ) - գ. Քարի մանր բեկորներ, որոնցով խճապատում են ճանապարհները, լցնում են շարվածքի մեջ եւս, խիճ: Շէնին ժըղօվորթը հըրվաքվում ըն, խըռէ՞ր կըրում, հըղէն խըռում (2):

ԽԸՈԸՋԱՆՅԱՆ - ած., գ. 1. Տերեւները թափված, չորացած ծառ, թուփ: Խըռըզնըհատ ծառ ա (Բ): 2. Ձայնը կտրված՝ խզված (մարդ): Էտ խէ խըռըզնըհատ ը՛ս (Բ): 3. անրգ. Երիտասարդ հասակում մեռած, սատկած (մարդ, կենդանի): Խըռըզնըհատ Կանփրիլը մը՞գ վընաս շատ ա տուվալ (2):

- Խըռըզնըհատ անել - 1. Կտրել, չորացնել (բույսերի մասին): Օըմակը սաղ խըռըզնըհատ ըրէն (Բ): 2. Ձայնը կտրել՝ խզել: Էտ ճիւրը խըմոդներէն խըռըզնըհատ ար անում (2): 3. անրգ. Երիտասարդ հասակում սպանել՝ սատկացնել: Արջը յըրա յա պըրծընում, ըտըռանց խըռըզնըհատ անում (2):

- Խըռըզնըհատ ինիլ/տը՞նալ - 1. Տերեւները թափվել, չորանալ: Արաշտ ըրալ, ծառերը խըռըզնըհատ իլին (Բ): 2. Ձայնը կտրվել՝ խզվել: Էնքան ճըղճըղա-ցալ ա, սանը խըռըզնըհատ ա իլնլ (Բ): 3. անրգ. Երիտասարդ հասակում մեռնել՝ սատկել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): Խըռըզնըհատ ինիս տու (Բ):

ԽԸՈԸՍԱԹԻՇ - տեն ԽԸՈՆԸՍԱԹԻՇ:

ԽԸՈԸՍԱՐԷ - տեն ԽԸՈՆԸՍԱՐԷ:

ԽԸՈԸՍԱ(Ո)ՆԸ - տեն ԽԸՈՆԸՍԱՐԷ:

ԽԵՐՈՒՄԱՐԵ - տէս ԽԵՐՈՒՄԱՐԵ:
ԽԵՐՈՒՄԱՐԵ -տէս ԽԵՐՈՒՄԱՐԵ:
ԽԵՐՈՒՄՓԱԼ - տէս ԽԵՐՈՒՄՓ(Ը)-
Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԽԵՐՈՒՄՓԱԼԻ - մ. Խառնակներով,
խառնակներ արձակելով: Վաստակ կամ
ա, թախտէն պարանց ըղնում, խըռմ-
փալի քօն իննում (Բ):

ԽԵՐՈՒՄՓ(Ը)ՑԸՆԵԼ - չք. 1. Խառնակ
հանել, կոկորդից կամ քթից աղմուկ
հանել: Նծքարը պատառ կընալանը
յէտը խըռմփցընում ա (ՅԺՅ, VI, 280): 2.
փխբ. Խոր քնած լինել: Կամ ա, տըս-
նում՝ օշափը խըռմփցընում ա, հիշ-
կան անում ա, կարում չի ըտըրան քու-
նըտըրդա լըր կըցընէ (Ձ):

ԽԵՐՈՒՄՓՕՆ - գ. Քնած ժամանակ
կոկորդից կամ քթից հանած աղմուկ:
Ղունաղէն խըռմփցընում լօխճին քունը-
հարամ ըրալ (Բ):

ԽԵՐՈՒՄՓՕՑ - տէս ԽԵՐՈՒՄՓՕՆ:

ԽԵՐՈՒՄՁԽԱՐԱՍՁ - տէս ԻՇԸԽԱ-
ՌԱՍՁ:

ԽԵՐՈՒՄՁՈՒԼԻԼ - տէս ՋՐՐԹՈՒՐԵԼ:

ԽԵՐՈՒՄՁՈՒԼԿԻԼ - տէս ՋՐՐԹՈՒՐ-
ՎԵԼ:

ԽԵՐՈՒՄԼՕԿ - տէս ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ:

ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ/ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ - ած., գ.
Խիստ ցանկասեր՝ վալաշոտ՝ շնացող
(կին): Խըռըպուկէ կընէ՞ք ա, էլ տըղա-
մարթ չի թօղալ, ճանճըն ա քըցալ (Բ):

ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ - տէս ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ:

ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ/ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ - տէս
ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ:

ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ - տէս ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ:

ԽԵՐՈՒՄԼԿԵ - մ. Խառնակն՝ նե-
ղացածի պէս: Դարթըն տըրանց տանը
նորան խըռմփանգի յա պահում (Ձ):

ԽԵՐՈՒՄՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. խոռվեցու-
ցանք (ալեկոծել) - նք. ԽԵՐՈՒՄԿԵԼ-ի:

ԽԵՐՈՒՄԸ - տէս ԽԵՐՈՒՄԸՓՈԸ:

ԽԵՐՈՒՄԸՑ(Տ)ԱԼԻ - տէս ԽԵՐՈՒՄ-
ՓԱԼԻ:

ԽԵՐՈՒՄԸՑ(Տ)ՕՆ - տէս ԽԵՐՈՒՄ-
ՓՕՆ:

ԽԵՐՈՒՄԸՑ(Տ)ՕՑ - տէս ԽԵՐՈՒՄ-
ՓՕՑ:

ԽԵՐՈՒՄԸՓՈԸ/ԽԵՐՈՒՄԸՓՈԸ - տէս ԽԵՐ-
ՈՒՄՓԱԼԻ: ... Մին փըքընգու քըշէր՝
խըռմփըռ տանը քօն իլան վախտըս,
մինը բըշտի-բըշտի ա տամ՝ Խաճան, յէր
կաց... (ՁՏ, Բ, 3):

ԽԵՐԹԵԼ - տէս ԽԵՐԹԵԼ:

ԽԵՐԹԸԸԸԸ - տէս ԽԵՐԹԸԸԸԸ:

ԽԵՐԻԿ/ԽԵՐԻԿ (պրս. *xeriden* (գնել))
- գ. Շահալետ գործ՝ առետուր: Մին
խիլլան վախտանը յէտը էտ վաճառա-
կանը քինում ա խըռիդի... (ՅԺՅ, V, 59):

ԽԵՐԻԿԱՍԸՐ/ԽԵՐԻԿԱՍԸՐ - գ.
Շահալետ գործի՝ առետուրի վայր: Յէս
ճօթ ծախսող ըմ, խըռիդողդա լըմ կամ, էս
հինջ շըռիդըն ըմ քընում... (ՅԺՅ, VI, 178):

ԽԵՐԻԿԱՍԸՐ - չք. Դոգեվարքի ժա-
մանակ խոխոռ: Դիվանը վէր ըսքը-
սում ա խըռընգալը, դօխտուրը դըրաղ
ա կէնում (Ձ):

ԽԵՐ-ԽԵՐ - ած. Խոխոռացող, կո-
կորդից խոպոտ ծայներ հանող: Խըռ-
խըռ Միշան էլ ա փըսակվալ (Բ):

ԽԵՐԻԿԱՍԸՐ - չք. 1. Կոկորդից
խոպոտ ծայներ հանել (հատկապէս
շնչափող լինելուց): Վէր խըռքտակէն
թըխում ըն, վէր ա ըղնում, ըսքըսում
խըռխըռալը (Ձ): 2. Խոնջալ, խանջել
(խոզի մասին): Խօզը խըռխըռալ ա (Բ):

ԽԵՐԻԿԱՍԸՐ - մ. Խոխոռալով, կո-
կորդից խոպոտ ծայներ հանելով: Պիլ-
լան վէր նի յա կամ, խըռխըռալի վէր ա
ըղնում (Ձ):

ԽԵՐԻԿԱՍԸՐ - տէս ԽԵՐ-ԽԵՐ:

ԽԵՐԻԿԱՍԸՐ(Ը)ՆԵԼ - 1. տէս ԽԵՐԻԿԱՍԸ-
ՐԱԼ: 2. նք. էլ պք. ԽԵՐԻԿԱՍԸՐ-ի:

ԽԵՐԻԿԱՍՕՆ - գ. 1. Կոկորդից
հանած խոպոտ ծայները, խոխոռալը:
Ըտըրա խըռխըռօնէն լըրա հիրը՝վանը
նի յա մընում (Ձ): 2. Խոզի խնջուն:
Խօզին խըռխըռօնը լօխճին գնիլան
տարալ (Բ):

ԽԵՐԻԿԱՍՕՑ - տէս ԽԵՐԻԿԱՍՕՆ:

ԽԵՐԻԿԵԼ (գրք. խոռվեմ (խառնիխոռն
դիզել) - նք. Դժվարությամբ մտցնել,
խցկել: Քանդիրը խըռկում ա խոտընը,
քինում (Ձ):

ԽԵՐԻԿԵԼ - կք. էլ չք. ԽԵՐԻԿԵԼ-ի:

ԽԵՐԻՅԱԿ - տէս ԽԵՐԹՆԱԿ:

ԽԵՐԻՅԱԿ - տէս ԽԵՐԹՆԱԿ:

ԽԵՐԻՅԱԿԵԼ - տէս ԽԵՐԹՆԱԿԵԼ:

ԽԵՐԻՅԱԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տէս ԽԵՐԹՆԱԿ-
Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԽԵՐԻՅԱՕՏԵԼ - տէս ԽԵՐԹՆԱՕՏԵԼ:

ԽԵՐԻՅԱԿԻՇ/ԽԵՐԹՆԱԿԻՇ -
տէս ԽԵՐԻՅԱԿԻՇ (2, 3):

ԽԵՐԻՅԱԿԻՇ/ԽԵՐԹՆԱԿԻՇ(Ն)Ը/
ԽԵՐԹՆԱԿԻՇ/ԽԵՐԹՆԱԿԻՇ(Ն)Ը/ԽԵՐԹՆԱԿ
ՈՒԵ/ԽԵՐԹՆԱԿՈՒԵ (գրք. խառնիխոռն,
խառնամառն) - ած. 1. Այստեղ-այնտեղ
անկարգ թափված, չդասավորված: Տօ-
նը վէր նի լըս մընում, գնիլան տանում
ա, խըռնըխառնէ աման-չաման ա
ամմէն տըրդ (Ձ): 2. Խառնաշփոթ,
խճված: Խըռնըխառնէ կօրծէր ա, վէշ
մինը կարում չի նորոք քըցի (Բ): 3.
Միմյանց խառնված, խառն: Խըռնը-
խառնէ վըրդէր ա, վէշ մին պէն ճօկվում
չի (Բ):

- Խըռնըխառնէ անէլ - Անկարգ
կերպով իրար խառնել: Ապրանքը խըռ-

նըխառնէ լըն անում, կէս-կէս անում (Ձ):
2. Խճել, բարդացնել: Թօռը հօնծ ընօղ-
նէրէն կօրծէրը խըռնըխառնէ ըրալ (Բ):

- Խըռնըխառնէ ինի/տըրդնալ - 1.
Անկարգ կերպով իրար խառնվել: Խլան-
ջիլանը նի լըն տամ վէրը, ամմէն հինջ
խըռնըխառնէ յա իննում (Ձ): 2. Խճվել,
բարդանալ, խառնակ վիճակ ստեղծվել:
... Վէր տարէն խըռնըխառնէ ա իննում,
տահանք վախում ըն, քօջում...
(ՅԱԲ, 15, 151):

ԽԵՐԻՅԱԿ(Ն)Ը - տէս ԽԵՐ-
ՆԱԿԱԿԻՇ:

ԽԵՐԻՅԱԿՑՏԻԿ - տէս ԽԵՐԻՅԱԿ-
ԽԵՐՆԱԿ:

ԽԵՐԻՅԱԿՑՏԻԿ/ԽԵՐԻՅԱԿՑՏԻԿ -
տէս ԽԵՐԻՅԱԿԱԿԻՇ (2, 3):

ԽԵՐԻՅԱԿՑՏԻԿ - տէս ԽԵՐԻՅԱԿ-
ԱԿԱԿԻՇ (2):

ԽԵՐԻՅԱԿՑՓՕԹ - տէս ԽԵՐԻՅԱԿ-
ԱԿԱԿԻՇ (2):

ԽԵՐԻՅԱԿՑՐՈՒԵԼ - նք. տէս Խըռնը-
խառնէ անէլ:

ԽԵՐԻՅԱԿՑՐՈՒԵԼ - կք. էլ չք. ԽԵՐ-
ՆԱԿՑՐՈՒԵԼ-ի:

ԽԵՐԻՅԱԿՑՐՈՒԵԼ - տէս ԽԵՐ-
ՆԱԿԱԿԻՇ (2):

ԽԵՐԻՅԱԿ - տէս ԽԵՐԻՅԱԿԱԿԻՇ:

ԽԵՐԻՅԱԿԻՇ - տէս ԽԵՐԻՅԱԿԱԿԻՇ:

ԽԵՐԻՅԱԿ - տէս ԽԵՐ-ԽԵՐ:

ԽԵՐԻՅԱԿ(Ը)ՆԵԼ - 1. տէս ԽԵՐ-
ԽԵՐՆԱԿ(Ը)ՆԵԼ: 2. տէս ԽԵՐՈՒՄՓ(Ը)-
ՑՆԵԼ (2):

ԽԵՐԻՅԱԿ - տէս ԽԵՐԻՅԱԿԱԿԻՇ:

ԽԵՐԻՅԱԿ - տէս ԽԵՐԻՅԱԿԱԿԻՇ:

ԽԵՐԻՅԱԿ - գ. Անասունների մահացու
հիվանդություն, որից կոկորդը ուռչում
էլ փակվում է: Խըռօկը շէնին հիլվըն-
տուն ըսպանից (Բ):

- Խըռօկը պըկան կէնալ - տէս
Խըռօկ օնէլ:

- Խըռօկ օնէլ - Այդ հիվանդությամբ
վարակվել (հաճախ գործածվում է
որպէս անեծք): ... Էս շաղված վախտը
խըռօկ կալած խօզը նի յա մընում
տօնը, ըսկըսում տաշտին խըմօրը թն-
միւզ օտիլ (ՅԺՅ, VII, 383):

ԽԵՐԻՅԱԿ/ԽԵՐԹՆԱԿ/ԽԵՐԹՆԱԿ/
ԽԵՐԹՆԱԿ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Խըռարաթ անէլ - Մեկին վնաս
պատճառել՝ խեղել, սպանել, վիրավորել
էլն: ... Ուրանց մօրանցը հըթէթա ըն
տամ, թա վէր փօղ չըտաք, մէզ խըսա-
րաթ կանից... (ՁՏ, Բ, 108):

ԽԵՐԻԿ - տէս ԽԱՍԻԿ:

ԽԵՐՅԱԿ - տէս ԽԱՍՅԱԿ:

ԽԸՍՅԱԹԱՎ - *ած. 3*ատուկ՝ բարդ բնավորություն ունեցող: *Մացակ ամին խըսյաթավ մարթ ա (Բ):*

ԽԸՍՅԱԹԱՎԷՐ - *տեն ԽԸՍՅԱԹԱՎ:*

ԽԸՍՏԸԼԱՄԻՇ - *տեն ԽԱՍՍԱԼԱՄԻՇ:*

ԽԸՍՏԸԽԱՆԱ - *տեն ԽԱՍՍԱԽԱՆԱ:*

ԽԸՍՏՈՒՎԱՆԵԼ - *տեն ԽՈՒՍՏՈՒՎԱՆԵԼ:*

ԽԸՍՏՈՒՎԱՆԵՐ - *տեն ԽՈՒՍՏՈՒՎԱՆԵՐ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱԹԵՎ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱԹԵՎ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱԹԷՐ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱԹԷՐ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱԼԻ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱԼԻ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՅԱՍ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՅԱՍ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՃՈՒՐ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՃՈՒՐ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՄԱՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՄԱՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎԸՑ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎԸՑ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎԵ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎԵ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽԸՍՏՈՒՐԱՎՈՒՆ - *տեն ՍԸԽՏՈՒՐԱՎՈՒՆ:*

ԽՏԻՄԱՆ ՄՈՐԵ ԽՐՏԵՆԱՆ ՎԷՐ Ա ԿԱՄ, քինամ դերվիշին կօշտը (2): 2. գ., ած. Միանգամից երկու ձեռքերով գրկելու քանակություն, գրկաչափ: Պատալը մին խըտետ փաղ ա յըր օնում, սըլկըհում, ըղնում ծօրը (2):

- Խըտետ անել - *տեն ԽՏՏԵԼ:*

- Խըտետը ըղնել - 1. Մեկի գիրկը նետվել, ողջագուրվել: *Էտ ախճիգը կամ ա խըտետը ընգընըմ, պըջպըջօրվըմ ըն (3Ժ3, V, 127):* 2. Անակնկալ հանդիպել: *Աղվեսը քօլեն տական տոն ա պըր-ծընում, վըրսկանեն խըտետը ըղնում (2):*

- Խըտետը քըցի/օնել - *տեն ԽՏՏԵԼ (2):* Թաքավերը վար ըսկանում ա, կամ ա տըրան խըտետը քըցում, ըսկըսում ըն ուրոյ լուգ տալը (ՆԼԴԺԲ, 9):

- Խըտետ կապել - Շատ բան հավաքել գրկում: *Ծօրերը խըտետ ա կապում, քինամ (2):*

ԽՏԵՏ-ԽՏԵՏ - մ. 1. Իրար գրկած, գիրկընդիպան: *Ըտըրանք վեր ըտի խըտետ-խըտետ պար ըն կամ, թաքավերը խալիսլամիջ ա ինում (2):* 2. Գրկաչափերով, խտիտներով: *Էնքան փաղը լօխ խըտետ-խըտետ կըրալ ա մարաքը (Բ):*

- Խըտետ-խըտետ անել/ինիլ - 1. Իրար գրկել, գրկախառնվել: *Քուրդախպեր ըտըդ ուրոյ տըսնում ըն, խըտետ-խըտետ անում (2):* 2. Գրկաչափերով՝ խտիտներով վերցնել՝ տալ: *Փաղը խըտետ-խըտետ ա անում, տալսում (2):*

ԽՏԸՈՊԸՏՕԿ - գ. Հացահատիկի հետ խառնված մոլախոտի սերմեր: *Ըստարե ցօրնեն մաջին խըտըպըտօկ շատ կա (Բ):*

ԽՏԸՏԱԿՈՒ/ԽՏՏԸԿՈՒԵ - Ըմբշամարտի՝ կոխի ձեռք, երբ մրցակիցները, իրար գրկելով, ձգտում են միմյանց գետին տապալել: *Խըտըտըկօխեն վախտը Ասատուրը սըլկըհում ա, վեր ըղնում (2):*

- Խըտըտակօխ ըղնել/ինիլ - *տեն Կօխ(ըլ) կենալ:*

ԽՏԸՏՈՊԱԶԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Խըտըտպաջի անել/տալ - Իրար գրկելով՝ համբուրել: *Մին օր էլ թաքավերին տըղան յեշում ա, տըսնում ուրան մարըն ա վեգիրը խըտըտպաջի յըն անում (2):*

ԽՏԸՐՈ(ՈՒ) - *տեն ԽՏՏՈՒՐ(ՈՒ):*

ԽՏԸՐՈՒ-ՍՏԸՐՈՒ - *տեն ԽՏՏՈՒՐ(ՈՒ)-ՍՏՏՈՒՐ(ՈՒ):*

ԽՏՏԵԼ - Լք. 1. Թեւերով փաթաթվելով՝ գրկի մեջ առնել: *Աղք մարթին խըտտալ ա, քօն իլան, հանցու մարթը մըրսե վէջ (ԱԱ, 72):* 2. Մեկին փարվել,

ողջագուրվել՝ իբրեւ սիրո՝ կարոտի եւն արտահայտություն: *Էս վախտըն էլ տըղան մընէլ թաքուհին ուրոյ խըտտում ըն, պըջպըջօրում (ՆԼԴԺԲ, 45):* 3. Վրան սեղմ նստել (զգեստի մասին): *Ղարյան ըխճըկանը մաշկը խըտտալ ա (Բ):* 4. Գիրկն առնելով՝ գետնից բարձրացնել: *Մին կապուկ խօտ ա խըտտում, տանում տամ կըվեն (2):*

ԽՏՏԸԿՈՒԵ - *տեն ԽՏՏԸՏԱԿՈՒԵ:*

ԽՏՏՈՒՐ(ՈՒ)/ԽՏՏԸՐ(ՈՒ)/ԽՏՏՈՒՐ(ՈՒ) (գրք. խոտոր (թուր, ծուռ, ոչ ուղիղ) - ած. 1. Ոչ ուղիղ, ծուռ, խոտոր: *Կըլօխ յեր կալած՝ փախճում ա, գինքը քըթենում մին խոտորը հըղըցու յըրա... (ՆԱԲ, 52):* 2. Անպետք, փուչ: *Էտ ճըղպօրուն ճըղոպուրը խըտորու ճըղոպուր ա (Բ):* 3. փխբ. Ոչ լուրջ, ոչ վատահեղի, դատարկամիտ: *Ուրանց մաջում տա շատ խոտորու տըղա յա... (ՆԼԴԺԲ, 51):* 4. փխբ. Անտեղի, ավելորդ: *... Լըհան մին խոտորու խօսկ ըսիր, պերթը կըղըրկին (ԼԴԲԺ, 271):*

ԽՏՏՈՒՐ(ՈՒ)-ՍՏՏՈՒՐ(ՈՒ)/ԽՏՏԸՐ(ՈՒ)-ՍՏՏԸՐ(ՈՒ)/ԽՏՏՈՒՐ(ՈՒ) - *տեն ԽՏՏՈՒՐ(ՈՒ) (շատերի մասին):*

ԽՐԱԿԵԼ (գրք. խարակեմ) - Լք. 1. *տեն Խարակ անել:* 2. Կավե ամանները ուժեղ տաքացնելու եւ ներսից ձեռով՝ յուղով օծելու միջոցով ջնարակել: *Ուստան կօլան խըրակում ա, դարկում վեգիրին (2):* 3. Կախելու ժամանակ հասկերը հավաքել կամի տակ: *Հասկերը խըրակում ըն, կալը թակում (2):*

ԽՐԱԿՎԵԼ - Լք. եւ չք. ԽՐԱԿԵԼ-ի:

ԽՐԱՄԱՍ (գրք. խրամատ (բացվածք, ճեղք) - *տեն ԱԿՈՓ:*

ԽՐԱՎԱԾ (գրք. խորոված) - 1. Խորովել բայի հարակատար դերբայը: 2. գ., ած. Անբոց կրակի վրա շամփուրով եփած (միս): *Աղվեսը խըրվածեն շըմփուրնեն յօր ա օնում, փախճում (ՅԱԲ, 15, 133):*

- Խըրաված անել/շինիլ/քըցիլ - Անբոց կրակի վրա միսը շամփուրներով եփել: *Կուճի ախպերը էտ դօջը մօրթում ա, խըրաված անում, ախպօրըքը ևըհըտ օտում (2):*

- Խըրաված օխձ ուտըցընել - Տանջել, չարչարել, հոգին հանել: *Էտ հարթըքը տընըցուց խըրաված օխձ ար ուտըցընում (Բ):*

- Խըրվածան կերելք՝ վէջ, ամմա ծովան ըշկընեն քուռացալ - Ասում են այն ժամանակ, երբ որեւէ բանի արդյունքից չեն օգտվում, բայց կրում են դրա հետ կապված վնասը:

- Խըրըվածու վըտ ըղնէլ քըթավը - Որեւ մեկին այցելել՝ Երանից սպասելիք ունենալով: Մակիչը յըկալ ա, հնկթաթ էլիա խըրըվածու վըտ ա ընգալ քըթավը (Բ):

ԽՐՈՎԱԷԼ (գրք. խորովել) - Նք. 1. Անքոց կրակի վրա կամ մեջը առանց ջրի եւ ամանի որեւ բան եփել: Յըսնում ա տէսնում՝ օխտը ածդահա օշափ կըրակէն ղըրաղէն մէս ըն խըրավում (ՆԱԲ, 29): 2. փխը. Այրել, կիզել: Արըվը աշխարքըս խըրավից (Բ): 3. փխը. տէն խըրաված օխժ ուտըցընէլ:

ԽՐՈՎԱՎԷԼ - կք. եւ չք. ԽՐՈՎԱԷԼ-ի:

ԽՐՈՍ (գրք. խրատ) - գ. 1. Դաստիարակիչ՝ բարոյախոսական խորհուրդ՝ հորդոր: Էտ տըղան հորը խըրատնէն մըննան քըցնում ա (Ձ): 2. Դառն փորձով ձեռք բերված հմտություն՝ զգուշավորություն, որ օգտակար է հետագայի համար: Յնրը ասմա.- Էտ քըգ խըրատ, էլ միհէնգաց տէնը ըտի պէն չանիս (Ձ):

- Խըրատ առնել/յըր օնէլ - տէն ԽՐՈՍԱԷԼ:

- Խըրատ տալ/կարթիլ - տէն ԽՐՈՍԷԼ:

ԽՐՈՍԷԼ (գրք. խրատել) - Նք. 1. Դաստիարակիչ՝ բարոյախոսական խորհուրդներ տալ, դաստիարակել: Էտ մարթը տըսնում ա, վըր էտ կընգանը կարէլ չի խըրատէ, քըցնում ա կըտը, քըցնում ա, տանում (ՆԼԴԺԲ, 67): 2. Սեկին խրատ տալով՝ դաստիարակելու նպատակով պատժել՝ ծեծել:

ԽՐՈՍԱԷԼ - 1. կք. եւ չք. ԽՐՈՍԷԼ-ի: 2. չք. Դառն փորձով հմտություն՝ զգուշավորություն ձեռք բերել, անխուհեմ քայլերից ետ կանգնել: Ծէրը իրիլանը յըտը խօխան խըրատվալ ա, էլ փիչան մուտանում չի (Բ):

ԽՐՈՍՐՈՒ - տէն ԽՐՈՍ:

ԽՐՈՂԵԱԾ - տէն ԽՈՒՐՂԻԽԱԾ:

ԽՐՈՂԵԱԾՇՈՒՐ - տէն ԽՈՒՐՂԻԽՇՈՒՐ:

ԽՐՈՂԵԱՌՈՒՐՂԻ - տէն ԽՈՒՐՂԻՍՈՒՐՂԻ:

ԽՐՈՂԵՊԱՍԱՌ - տէն ԽՈՒՐՂԻՊԱՍԱՌ:

ԽՐՈՂԵՊԵՆԻ - տէն ԽՈՒՐՂԻՊԵՆԻ:

ԽՐՈՂԵՓԱՐԱ - տէն ԽՈՒՐՂԻՓԱՐԱ:

ԽՐՈՂԵՓԵՇՈՒՐ - տէն ԽՈՒՐՂԻՓԵՇՈՒՐ:

ԽՐԷԳ/ԽՐԷԿ - ած., մ. Քիչ, սակավ: Քըշըրիանա յեր ա կէնըմ, թա քիւն, մըհէնգ էլ տըսնըմ ա, վեր հացը խըրէգ ա... (ՅԺՅ, V, 502):

- Խըրէգ ա մընամ - Գրեթե, հա-

մարյա թե, հենց այն է: Խըրէգ ա մընամ, թա քըրծան վեր ըղնէ, տըղան մաշկան փըռնում ա (Ձ):

ԽՐԷԳ-ԽՐԷԳ/ԽՐԷԳ-ՍՐԷԳ - մ. 1. Փոքր առ փոքր, քիչ-քիչ, մաս առ մաս: Էտ ջիգանը խըրէգ-խըրէգ կըտօրում ա, ամէն օր տամ էտ կատվին (ՅԺՅ, V, 166): 2. Յետգիտե, աստիճանաբար: Յիվանդը խըրէգ-խըրէգ լըվանում ա (Բ):

ԽՐԷԳ-ՍՐԷԳ - տէն ԽՐԷԳ-ԽՐԷԳ:

ԽՐԷԼ (գրք. խրել) - Նք. Ստցնել, խոթել: Մէլիքը դաման խըրում ա խանէն փօրը, ըսպանում (Ձ):

ԽՐԷԿ - տէն ԽՐԷԳ:

ԽՐԷԿԱՆԱԼ - չք. տէն Խարաք ինիլ:

ԽՐԷԿԲԵԱՆԱԼ - տէն ԽԱՐԷԿԱՆԱԼ:

ԽՐԷԿՑ(Ը)ՆԷԼ - Նք. տէն Խարաք անէլ:

ԽՐԷԿԱՆԱԼ/ԽՐԷԿԱՆԱԼ - Նք. Նվագել, պակասել, քջանալ: Արաշտ ըրալ, կըտէն ճնրը խըրէգացալ (Բ):

ԽՐԷԿՑ(Ը)ՆԷԼ/ԽՐԷԿՑ(Ը)ՆԷԼ - Նք. ԽՐԷԿԱՆԱԼ-ի:

ԽՐԷԿՕԹՈՒՆ/ԽՐԷԿՕԹՈՒՆ - գ. Նվագ՝ պակաս՝ քիչ լինելը, քջություն: Յօրնէն խըրէգթունէն դանդան շինըցէք՝ ինրոր խըրէգ լըռվում ըն (Բ):

- Խըրէգթուն անէլ - Պակասել, չիտիքել: Ծնրը խըրէգթուն ըրալ, կըրէցէ վէս սաղ բօստանը ճիրիմ (Բ):

ԽՐԷԿԱՆ (գրք. խարազան (մտրակ))

- գ. Գութանը լծին միացնող երկար փայտը: Խըրէգանը կօտըրում ա, վար անօղը մընամ ա հըպարապ (Ձ):

ԽՐԷԿԱՆԱԼ - տէն ԽՐԷԿԱՆԱԼ:

ԽՐԷԿՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԽՐԷԳՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԽՐԷԿՕԹՈՒՆ - տէն ԽՐԷԿՕԹՈՒՆ:

ԽՐԷԿՕՏԷԼ - Նք. տէն ԽՐՈՎԱԷԼ (շատերի կամ շատ անգամվա մասին):

ԽՐԷԿՕՏԱԷԼ - կք. եւ չք. ԽՐԷԿՕՏԷԼ-ի:

ԽՐԷԿ-ԽՐՈՒՐ - տէն ԽՐՈՒՐ-ԽՐՈՒՐ:

ԽՐԷԿԱՍՈՒՆԲ - գ. Ուտելի սունկ:

Մէհէտ մի քանէ խօխա քիս ըն ծըմակը՝ խըրըվատնը քըղէլի (ՅԲ, 351):

ԽՐԷԿԵՍԱԿԵՑ - գ. Խորովածի հոտ: Ծըմփուրնէն շարում ըն, տիւնում պողէն, խըրըվըծավըտը ըղնում ա շէնը (Ձ):

ԽՐԷԿԵՍԱՑՈՒ - ած., գ. Խորովածի համար նախատեսված (միս, կարտոֆիլ եւն): Մէհէտ քիւնամ ա բազարը, վեր խըրըվըծացու ինք օնէ, համան կընգանը էլիա ջիհիւմ ա (Ձ):

ԽՐԷԿ-ԽԱՐԱԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Խըրըվ-խարալ ածել/անել - Խիստ մորմոքել, կսկիծ՝ վիշտ՝ ցավ պատճառել, տանջել: Էտ հիվանդը տընըցուց խըրըվ-խարալ ա ածում (Բ):

- Խըրըվ-խարալ ինիլ/կնիլ - Խիստ մորմոքվել, կսկիծ՝ վիշտ՝ ցավ զգալ, տանջվել: ...Կօզի խըրըվ-խարալըն ա կամ, ամմա ինրան մարթին թօրը հանըմ ա, տամ էտ տըղին... (ՅԺՅ, V, 150):

ԽՐԷԿԱՍՈՍ - գ. Վայրի խոտաբույս, վայրի գարի: Մեր հանդերը լիգը խըրըրախօտ ա (Բ):

ԽՐԷԿՕԹՈՒՆ/ԽԱՐՕԹՈՒՆ (գրք. հարբուխ) - գ. Յիվանդություն, որի ժամանակ քթի լորձաթաղանթը բորբոքվում է՝ առաջացնելով լորձի արտազատություն եւ փռշտոց, հարբուխ: Տընըհավան խըրըփօխան ընգալ ըն (Բ):

ԽՐԷԿԷԼ/ԽՐԷԿԷԼ - Նք. Գղալով ազահորեն ուտել: Ղըզղանը տիւնում ա ըռաչէն, խօրանգը մին մունտումը սաղ խըրթում (Ձ):

ԽՐԷԿԲՈՒՐ/ԽՈՒՐԲՈՒՐ - ած. Անհարթ, խորդուբորդ: Ծէնին հըղէն խըրթբօրթ հըղէ յա (Բ):

ԽՐԷԿԵԼԸ/ԽՐԷԿԵԼԸ - տէն ԽՐԷԿԵԼ:

ԽՐԷԿԵԼԸ/ԽՐԷԿԵԼԸ/ԽՐԷԿԵԼԸ - ԼԸԿ/ԽՐԷԿԵԼԸ (թրք. xərtlak) - գ. 1. Շնչափողի վերին մասը, խոչակ: Պէլին ծըրքը մըկնից, ըտըրա խըրթըլծկան փըռնից, խէխտից (Ձ): 2. Կոկորդի դուրս ցցված մասը՝ աղամախնձոր: Էտ մարթըն էլ հիվանդ ա իննում, խըրթըլծկը տիւս յըկած (Ձ):

- Խըրթըլծկ չինիլ - Անգաղտնապահ լինել (կանանց մասին): Կընանուցը քըշտէն պէն ըսէլի չի. ըտըրանը խըրթըլծկ չօնին (Բ):

ԽՐԷԿԱԿ/ԽՐԷԿԱԿ/ԽՐԷԿԱԿ - գ. Ծծկ. Նապաստակի մեծ ձագ: Խըրթնակը քօլէն տական տիւս ա պըրծընում, վըրսկանը չնշմիշ ա ըղնում (Ձ):

ԽՐԷԿԱԿ/ԽՐԷԿԱԿ/ԽՐԷԿԱԿ - ած. Խրտնող: Կըխտարը խըրթնէգ հէվան ա (Բ):

ԽՐԷԿԷԼ/ԽՐԷԿԷԼ/ԽՐԷԿԷԼ (գրք. խրտնում) - չք. 1. Մի բանից վախենալով՝ հանկարծ մի կողմ ցատկել կամ փախչել: Յէտնան էս թաքավերին ծիյանը պէրում ըն իլալ, թա ճնր տան, խըմում չըն իլալ, խըրթնում ըն իլալ (ՅԺՅ, VI, 61): 2. փխը. Խուսափել, մի բանից խուս տալ: Էտ օրվանից էտ ուստան կօրծա խըրթնում ա (Ձ):

- Խըրթնած ըլըբաստըրակ - Խիստ

զարմացած, ապշահար (մարդ): *Խըրթ-նած ըլըբաստըրակ ըս, հինջ ըս աշ-կերըտ չըռալ (Բ):*

ԽԸՐԹՆԱԶՑ(Ը)ՆԵԼ/ԽԸՐՅՆԱԶՑ(Ը)-ՆԵԼ/ԽԸՐՏՆԱԶՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. *խրտուցա-նեմ*) - *նք. եւ պք. ԽԸՐԹՆԵԼ-ի:*

ԽԸՐԹՆՕՏԵԼ/ԽԸՐՅՆՕՏԵԼ/ԽԸՐՏ-ՆՕՏԵԼ - *չք. տեն ԽԸՐԹՆԵԼ (շատերի մասին):*

ԽԸՐԻՂ - *տեն ԽԸՐԻՂ:*

ԽԸՐԻՂԱՏԸՂ - *տեն ԽԸՐԻՂԱՏԸՂ:*

ԽԸՐԽԱՄՆԵԼ - *տեն ԽԸՐԽԱՄՆԵԼ:*

ԽԸՐԽԻՆՋ (գրք. *խրխինջք*) - *տեն ԽԸՐԽԱՆՋՕՆ:*

ԽԸՐԽԱՄՆԵԼ/ԽԸՐԽԱՄՆԵԼ - *չք. Փարթամորեն աճել, փթել: Աստուծ ըսկանում ա, թուրթաք անում, շինա-ցուն արտը ծիլում ա, խըրխըրմում (ԱԱԶ, 35):*

ԽԸՐԽԱՆՋԱԼ (գրք. *խրխնջեմ, խրխն-ճամ*) - *չք. 1. Խրխինջ արծակել, վրնջալ: Էտ ծառէքը տըսնըմ ըն, վեր Ալմին ծին խըրխընջալալ ընգալ ա էն դիւզերը (ՅԺՅ, V, 140): 2. փխբ. անրգ. Բարձրաձայն եւ անախորժ ծիծաղել: Էտ հարթնը, հու հինջ ասում ա, ինքը խըրխընջամ ա (2): 3. փխբ. Առնականություն՝ քաջություն ցուցաբերել: Էտ ջիհիլներան շատերըն ըն խըրխընջամ, ամիա վէշ մինը կարում չի օշափէն լըխնէ (2):*

ԽԸՐԽԱՆՋԱՄՈՒԿ - *գ. Որդի տեսակ, որ մտնում է խոշոր եղջյուրավոր անա-սունների մորթի տակ: Խըրխընջանուկը կըվէրէն շատ ա չըրչարում (Բ):*

ԽԸՐԽԱՆՋԱԸՆԵ - *գ. Կլոր, կանաչա-վուն, քաղցր տանձի տեսակ: Խըրխըն-ջըսէն քախծըր տանձ ա (Բ):*

ԽԸՐԽԱՆՋ(Ը)ՑԸՆԵԼ - *նք. եւ պք. ԽԸՐԽԱՆՋԱԼ-ի:*

ԽԸՐԽԱՆՋՕՆ - *գ. 1. Ձիու արծակած ձայնը, վրնջյուն: Ծիլին խըրխընջօնը կիւր ըսկանում ա, մընամ պըռըշնէն լիւզ տալիս (2): 2. փխբ. անրգ. Բարձր եւ անախորժ ծիծաղ: Կընգանը խըրխընջօնը Գնթուն կըտըղցընէն ա (2):*

ԽԸՐԽԱՆՋՕՏ - *տեն ԽԸՐԽԱՆՋՕՆ:*

ԽԸՐԿԵԼ - *1. կք. եւ չք. ԽԸՐԵԼ-ի: չք. 2. Ուղեբերով հողի՝ ցեխի եւն մեջ թաղվել: Մուխանը ճարը կըտրած դնման տուն ա ունէս, դայուն կըլծիը կըտրէս, ջանը թողէս կուարըմը խըրված (ՅԺՅ, V, 300): 3. Ծակելով խոր գնալ: Գնուլան խըրվալ ա սըրտէն մաչին, ըսպանալ (Բ): 4. փխբ. Մի բան ձեռնարկել եւ չկարողանալ գլուխ բերել: Խամ մարթ ա Մէխակը, խըրվալ ա առըտօրէն մաչին, գնդում չի, թա հինջ անէ (Բ):*

ԽԸՐՏԸՅԱՐԵԼ (գրք. *խայթահարեմ (խայթոցով զարկել)*) - *տեն ԽԱՐՏԵԼ (շատերի կամ շատ անգամվա մասին):*

ԽԸՐՏԸՅԱՐԿԵԼ - *կք. եւ չք. ԽԸՐՏԸ-ՅԱՐԵԼ-ի:*

ԽԸՐՏԽԸՐՏՕՐԵԼ - *տեն ԽԸՐՏԸ-ՅԱՐԵԼ:*

ԽԸՐՏԽԸՐՏՕՐԿԵԼ - *տեն ԽԸՐՏԸ-ՅԱՐԿԵԼ:*

ԽԸՐՏՆԱԿ - *տեն ԽԸՐԹՆԱԿ:*

ԽԸՐՏՆԵՊ - *տեն ԽԸՐԹՆԵՊ:*

ԽԸՐՏՆԵԼ - *տեն ԽԸՐԹՆԵԼ:*

ԽԸՐՏՆԱԶՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ԽԸՐԹՆԱ-Ց(Ը)ՆԵԼ:*

ԽԸՐՏՆՕՏԵԼ - *տեն ԽԸՐԹՆՕՏԵԼ:*

ԽԸՐՏՕՏԵԼ - *տեն ԽԸՐՏԸՅԱՐԵԼ:*

ԽԸՐՏՕՏԿԵԼ - *տեն ԽԸՐՏԸՅԱՐ-ԿԵԼ:*

ԽԸՐՏՏԱՄԱԿ/ԽՈՒՐՈՒՏԱՄԱԿ (ռուս. *хрусталь, հուս. krystallos*) - *գ. Բյուրե-ղապակի, ինչպէս նաեւ այդ ապակուց պատրաստված իրեր: Ղարաբնդանց Սիրանը ըխճըկանը էրկու յնշիգ խը-րուստնալ ա պէժինք տըվալ (Բ):*

ԽԸՐՕՍԸԿԻ (ռուս. *хромовый*) - *ած. Նուրբ կաշուց կարած: Խըրօմըվի սա-պօկնէն կըսնում ա, տոն կ'ամ (2):*

ԽԸՑԿԱՆ - *տեն ԽԸՑԿԱՆ:*

ԽԸՑԿԵԼ - *տեն ԽԸՑԿԵԼ:*

ԽԸՑԿԸԿԵԼ - *տեն ԽԸՑԿԸԿԵԼ:*

ԽԸՓԱՆԵԼ (գրք. *խափանեմ (խաբե-լով արգելել)*) - *նք. տեն Խափան անէլ:*

ԽԸՓԱՆԿԵԼ - *կք. եւ չք. ԽԸՓԱՆԵԼ-ի:*

ԽԸՓԵ - *տեն ԽՈՒՓ:*

ԽԸՓԸ-ԽԱՓ(Ի) - *տեն ԽԸՓԸ-ԽԱՓ(Ի):*

ԽԸՓԸ-ԽԱՓ(Ի)/ԽԸՓԻ-ԽԱՓ(Ի) - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Խըփը-խափ(ի) անէլ - *1. Շատերին կամ շատ անգամ խաբել: Օգըն ասըմ ա.- Խըփը-խափի անիը փիս պէն ա... (ՅԺՅ, V, 342): 2. Սուտումուտ խոսքերով մեկին մոլորեցնել: Դերվիշը Էտ ըխճը-կանը խըփը-խափի յա անում, քըշէրը ձւրան տանը պահում (2):*

ԽԸՓԽԱՓԻԼ - *տեն ԽԸՓԽԱՓԻԼ:*

ԽԸՓԽԱՓԻԼ/ԽԸՓԽԱՓԻԼ - *նք. տեն Խըփը-խափ(ի) անէլ:*

ԽԸՓԽԸՓՕՐԵԼ - *տեն ԽԸՓԽԸ-ՓՕՐԵԼ:*

ԽԸՓԽԸՓՕՐԵԼ/ԽԸՓԽԸՓՕՐԵԼ - *նք. տեն Խըփը-խափ(ի) անէլ:*

ԽԻ¹ - *տեն ԽԵ¹:*

ԽԻ² - *տեն ԽԵ²:*

ԽԻԲԻՋ - *տեն ՏՈՒՄԱՐ²:*

ԽԻՋԱՆ - *տեն ԽԵՋԱՆ:*

ԽԻՋԱՆԱՍԱՐ - *գ. Ընտանիք՝ կին՝ երեխաներ ունեցող մարդ: Տարէն ա-րաշտ ըրալ, խըդճ խիզընատարը մը-նաց կըրակու մաչի (2):*

ԽԻԼ(Լ)Ն/ԽԵԼ(Լ)Ն/ԽԻԼ(Լ)Ի/ԽԸԼ(Լ)- (Լ)Ն/ԽԸԼ(Լ)Ն/ԽԸԼ(Լ) - *ած. Զգալի, շատ, բավականաչափ: Բնագը լօխ գնդում ա, ըխճըկանը լալ պէժինք տամ, մինգէլ խըլլան նոքըրնէ (ԱԱ, 31):*

ԽԻԼ(Լ)Ի - *տեն ԽԻԼ(Լ)Ն:*

ԽԻԼ(Լ)ԻՋԱ - *տեն ԽԻԼ(Լ)Ն:*

ԽԻԽՏՕՏԵԼ - *տեն ԽԸԽՏՕՏԵԼ:*

ԽԻԽՏՕՏԿԵԼ - *տեն ԽԸԽՏՕՏԿԵԼ:*

ԽԻԾԻ (գրք. *խեցի*) - *գ. Կավից պատ-րաստված փոքր անոթ: Մին խիծի յա շինում, տամ էտ տըղէն (2):*

ԽԻՃԻՃ - *տեն ԽԸՃԻՃ:*

ԽԻՃԻՃԵՆԵ - *տեն ԽԸՃԻՃԵՆԵ:*

ԽԻՅԱՐ - *տեն ԽԸՅԱՐ:*

ԽԻՆ - *տեն ԽԵՆ:*

ԽԻՆԱ - *տեն ԽԸՆԱ:*

ԽԻՆԱԼԻ - *տեն ԽԸՆԱԼԻ:*

ԽԻՆԴԵՂ(ՆԸ) - *տեն ԽԸՆԴԵՂ(ՆԸ):*

ԽԻՆԴԵՂՆՕՏ - *տեն ԽԸՆԴԵՂՆՕՏ:*

ԽԻՆԴԻՂՆԱՄՈՒ - *տեն ԽԸՆԴԻՂ-ՆԱՄՈՒ:*

ԽԻՆՆԻ - *գ. Խինայածառի կեղեկից պատրաստած դառն դեղափոշի, որ օգտագործվում է ջերմախտի դեմ: Դօխ-տուրը հիվանդէն խիննի յա տամ (2):*

ԽԻՆՋԻ - *տեն ԽԸՆՋԻ:*

ԽԻՆՋՕՐԹԻՆ - *տեն ԽԸՆՋՕՐԹԻՆ:*

ԽԻՇԵՄԸ - *տեն ԽԱՇԵՄԸ:*

ԽԻՍԱԿ - *տեն ԸՍՏԸՐՈՊ:*

ԽԻՏ(Ը)ՐԻ (ռուս. *хитрый*) - *տեն ժՈՒԼԻԿ՝:*

ԽԻՏ(Ը)ՐԻԿԱԶԻ - *տեն ժՈՒԼԻԿ-ՎԱՐԻ:*

ԽԻՏ(Ը)ՐԻԿԱՐԻ - *տեն ժՈՒԼԻԿ-ՎԱՐԻ:*

ԽԻՏ(Ը)ՐՕՐԹԻՆ - *տեն ժՈՒԼԻ-ԳՕՐԹԻՆ:*

ԽԻՐՈՒՐԳ - *տեն ԽԻՐՈՒՐԳ:*

ԽԻՐՈՒՐԳ/ԽԻՐՈՒՐԳ (ռուս. *хитрец*) - *գ. Վիրաբույժ: Դուկասյան Էդիկը լալ խիրուրգ ա (Բ):*

ԽՈՒԶՆՈՒՑ - *գ. 1. Խոզաբույն, խո-զերի գոմ: Ուռնաթանա քինամ ա խուզանուցը, տըսնում խօզէրը կան վէջ (2): 2. փխբ. Կեղտոտ տեղ: Գինջ տօն, խուզանուց ա, մըղակավը վեր նի յըս մընում, շընավըտ ա կ'ամ (Բ):*

ԽՈՒԶՆՈՒՄԱՐ - *տեն ԽՈՒԶՆՈՒՄԱՐ:*

ԽՈՒԶՆԱՐ - *գ., ած. Խոզի տեր, խոզ ունեցող: Խօզէրը նի տըսնէն բուստըն-նէն, քընդէնէն, Մանիշը խուզըտարէն անէսկ տըվալ (Բ):*

ԽՈՒԶՆՈՒՄ (գրք. *խոզարած*) - *գ., ած. 1. Խոզեր արածեցնող (հովիվ): Խուզանած Աբըրիկըն էլ ա մաշին ինք՝ կնյալ (Բ): 2. փխբ. Անարժան, կեղտոտ (մարդ): Ախճիգը ասմա.- Էտ խուզան-*

ծը հինչ ա՛, վէր յը՛ս տըրա նըրհ՛տ փը-սակվիւմ (Ձ):

ԽՈՒԶԱԲԱՆԴ/ԽՈՒԶԱՅԱՆԴ - ած. 1. Խոզի քանդած՝ փորած: *Խուզաքանդ բօստան ա* (Բ): 2. *Ֆիխք*. Անկանոն փորած: *Խուզաքանդ վէր ա* (Բ):

- Խուզաքանդ անել - Խոզի նման անկանոն փորել: *Շինըցէք՝ թիյնը յօր ըն ունէս, էտ բուստընատը՛ղը մին շէփ-տումը խուզաքանդ ընէս* (Ձ):

ԽՈՒԶԱՅԱՆԴ - տեն ԽՈՒԶԱԲԱՆԴ:

ԽՈՒԶԵՐԴՈՒԴՈՒԹ/ԽՈՒԶՈՒԴՈՒԹ - 1. գ. Խոզի դունչ: *Ցըկատավը թըխում ա, խօզին, խուզըդոտուն կըտըրում* (Բ): 2. ած. Խոզի դնչի նման սուր եւ երկարավուն դեմք ունեցող: *Խուզըդոտու ախ-ծիգ ա Թամարէն հըրթնացուն* (Բ):

ԽՈՒԶԵՐԽՕԶԻ/ԽՈՒԶՈՒԽՕԶԻ - գ. Թղթախաղի տեսակ: *Խօխէնքը խուզը-խօզի յըն խաղ անում* (Բ):

ԽՈՒԶԵՐԽԱՅԵ/ԽՈՒԶՈՒԽԱՅԵ - գ., ած. տեն ԽՈՒԶԱՅԱՆԴ: 2. Խոզերը խնամող՝ կերակրող (անծ): *Խուզըպահէն խուզէ-րէն լակ ա տամ* (Բ):

ԽՈՒԶԵՐԽԵԼՈՑԻԳ/ԽՈՒԶՈՒԽԵԼՈՑԻԳ - գ. Վայրի արմատապտուղ, որ հաճույքով ուտում են խոզերը: *Խօզերը վը՛ղը քանդիւմ ըն, խուզըպըլօծիգ՝ օտում* (Բ):

ԽՈՒԶԵՐՎԱԶԻ/ԽՈՒԶՈՒՎԱԶԻ - տեն ԽՈՒԶԵՐՎԱՐԻ:

ԽՈՒԶԵՐՎԱՐԻ/ԽՈՒԶՈՒՎԱՐԻ - մ. Փնթաբար, կեղտոտ՝ փնթի կերպով: *Խուզըվարի յա ապըրում* (Բ):

ԽՈՒԶՈՒԴՈՒԹՈՒԹ - տեն ԽՈՒԶԵՐԴՈՒԹՈՒԹ:

ԽՈՒԶՈՒԽՕԶԻ - տեն ԽՈՒԶԵՐԽՕԶԻ:

ԽՈՒԶՈՒԽԱՅԵ - տեն ԽՈՒԶԵՐԽԱՅԵ: ԽՈՒԶՈՒԽԵԼՈՑԻԳ - տեն ԽՈՒԶԵՐԽԵԼՈՑԻԳ:

ԽՈՒԶՈՒՎԱԶԻ - տեն ԽՈՒԶԵՐՎԱԶԻ:

ԽՈՒԶՈՒՎԱՐԻ - տեն ԽՈՒԶԵՐՎԱՐԻ:

ԽՈՒԶՆԱՎԱՐ - գ. Հնծից հետո ան-միջապես կատարվող վար՝ հերկ: *Արտը հընծիւմ ըն, մին շէփտանը յը՛տը խուզ-նավարը ըսըսում* (Ձ):

ԽՈՒԶՈՒԶՆԵ - տեն ԽԵԶՈՒԶՈՒԶՆԵ:

ԽՈՒԶՈՒԶՈՒՆ - տեն ԽԵԶՈՒԶՈՒՆ:

ԽՈՒԶՈՒԽՈՒԹ - տեն ԽԵԶՈՒԽՈՒԹ:

ԽՈՒԶՈՒԽՈՒԹ - տեն ԽԵԶՈՒԽՈՒԹ:

ԽՈՒԶՈՒԿ - տեն ԽԵԶՈՒԿ:

ԽՈՒԶՈՒԿԵԼՈՑԱՆ - տեն ԽԵԶՈՒԿԵԼՈՑԱՆ:

ԽՈՒԶՈՒԹ - տեն ԽԵԶՈՒԹ:

ԽՈՒԶՈՒԹ - տեն ԽԵԶՈՒԹ:

ԽՈՒԹ - տեն ԽՈՒԹ:

ԽՈՒԹ - տեն ԽՈՒԹ:

ԽՈՒԹ/ԽՈՒԹ/ԽՈՒԹ (գրք. խոյթ) - գ.

1. Տեղանքում հողից դուրս ցցված քար, վեր բարձրացած արգելք, բլրակ են: *Թօխուրը յը՛ր ա օնում, հըրղցէն խու-թէրը դիւզըցընում* (Ձ): 2. Բլուր, բար-ձունք: *Վար մը՛ռալ ա, վըսյաթ ա ըրալ, վար ուրան շէնին խութին յըրա թաղէն* (ԱԱ, 30):

ԽՈՒԹԵԼՈՑՈՒՄ - տեն ԽԵԼԵԼՈՑՈՒՄ:

ԽՈՒԹՈՒԹՈՒՄ - տեն ԽԵԼԵԼՈՑՈՒՄ:

ԽՈՒԹՈՒԹՈՒՄ - տեն ԽՈՒԹՈՒԹՈՒՄ:

ԽՈՒԹՈՒԹՈՒՄ/ԽՈՒԹՈՒԹՈՒՄ (գրք. խոժոռ (խոշոր) - ած. 1. Ծավալով՝ չափ-սերով սովորականից մեծ: *Քու էտ խու-ժուրըն աշկերտ ինծ խը՛քա տարալ ա* (Ձ): 2. Խոշոր աղացված: *Խուժուր խաշիլ ա* (Բ): 2. Հարելուց՝ թափելուց՝ քրտնելուց վրան գնդիկներ առաջացած: *Խուժուրըն թանը ամմէնալանքալ պէնըն ա* (Բ):

ԽՈՒԹ - տեն ԲԱՐ:

ԽՈՒԹ - տեն ԽՈՒԹ:

ԽՈՒԹԻԳԱՆ (ռուս. *хулиган*, անգլ. *hooligan*) - գ. Անկարգ՝ անվայել վարքա-գիծ ունեցող մարդ: *Էտ խուլիգանը մօրը լօխճին աշկէն պըլօր ա շիննլ* (Բ):

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ (գրք. խոյլ) - գ. 1. Անցավ ուռուցք՝ պալար: *Վիզին մին խուլ՝ ա տիւս յը՛կալ* (Բ): 2. Փայտի վիայի հան-գույց՝ ոստ: *Էտ ծառըմըտ խուլէր կար, տըժար ար ճըղկում* (ՀԺՀ, V, 637):

- Խուլ՝ կապել - տեն ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ/ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ/ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - ած. Խուլներով՝ ուռուցքներով՝ ոստերով պատված: *Ղօնաղը թա՛ էտ խուլխուլիւտ կուրկուքարէրը դըզղանըն ըս նի տամ, հինչ ա՛նըս* (ՀԺՀ, VII, 309):

2. Անհարթ՝ մազմզուկներ ունեցող (թել): *Խուլխուլիւտ թիլ ա* (Բ):

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ/ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ/ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - չք. Վրան խուլեր՝ ու-ռուցքներ առաջանալ: *Մին էրկու օրանը յը՛տը Հնձիմին պըկէն տակը խուլ-խուլօտում ա, կարում չի տանան տիւս կ՛ա* (Ձ):

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ/ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - 1. տեն ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ: 2. տեն ԽԵԼԵԼՈՑՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽԵԼԵԼՈՑՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽԵԼԵԼՈՑՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽԵԼԵԼՈՑՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽԵԼԵԼՈՑՈՒՄ:

ԽՈՒԹԽՈՒԹԽՈՒՄ - տեն ԽԵԼԵԼՈՑՈՒՄ:

ԽՈՒԹ - տեն ԽՈՒԹ:

ԽՈՒԹԱԼԻ - ած. Շատ երեխաներ ունեցող: *Միւքիւց տօնը խուխալի տօն ա* (Բ):

ԽՈՒԹԱՅԱՆԴ - գ. Փոքր երեխաների հայր: *Խուխէն ծը՛րքէն խուխամարըն ա տանջվում, խուխահարը ըսկի պէնան խաբար էլ չի* (Ձ):

ԽՈՒԹԱՄԱՐ - գ. Փոքր երեխաների մայր: *Խուխամարը վեր զըրոնցով իլնվ, խօխան տիւզը կըմընա* (Ձ):

ԽՈՒԹԱՄԱՐ - ած. Երեխան մա-հացած: *Խուխամը՛ն կընէգ ա, ունքա-մաչը յը՛տ չի քիւնում* (Բ):

- Խուխամը՛ն ինիլ/մընալ - Երեխան մեռնել (սովորաբար գործածվում է որ-պես անեծք): *Խուխամը՛ն ինիս տու, էտ կառնանը խէ թակում ը՛ս* (Բ):

ԽՈՒԹԱՊԵՆ - գ. 1. Երեխայի զբաղ-մունք՝ գործ: *Մընըքարէն խուխապէն ա* (Բ): 2. *Ֆիխք*. Ոչ լուրջ զբաղմունք՝ գործ: *Ջանիլ տըղէք՝ ըն, սաբալ կօրծ ըն անում, մին խուխապէն ըն քըթնլ, սաղ օրը էն ըն գիրնվ իլնծ* (Ձ):

ԽՈՒԹԱՍԵՐ - ած. Երեխա սիրող: *Էտ թանջիրը շատ խուխասէր մարթ ա ինիւմ, կօզի ուրան խօխա չի ինիւմ* (Ձ):

ԽՈՒԹԱՎ - տեն ԽՈՒԹԱՎԱՐ: *Խու-խալ կընգանը քը՛փէն նի չըն կնլ* (Ձ):

- Խուխալ ինիլ/մընալ - Հղիանալ: *Թաքուիին դէրվիշին տումած խընծօրը օտում ա, խուխալ մընալ* (Ձ):

ԽՈՒԹԱՍԱՐ - ած., գ. Երեխաների տեր, երեխաներ ունեցող: *Էրկու ախպէր ըն ինիւմ, մինը փըսակված ա ինիւմ, խուխատար...* (ՀԱԲ, 15, 77):

- Խուխատար տը՛ռնալ - Երեխաներ ունենալ: *Ըտըրանա յը՛տը խուխատար ըն տը՛ռնըմ, օրախ, բախտավէր ապրըմ* (ՀԺՀ, V, 156):

ԽՈՒԹԱՍՕՆ - գ. 1. Երեխաներ ունե-ցող տուն՝ ընտանիք: *Խուխատօն ա, մին թանիւնվ յօլլա յըն քիւնիւմ* (Բ): 2. տեն ԱՐՔԱՐ:

ԽՈՒԹԱՆԵ - տեն ԽՈՒԹԱՎԱՐԻ:

ԽՈՒԹԱՆՎՈՒ - գ. 1. Չնչին՝ անար-ժեք բան, որ տալիս են երեխային՝ լացը կտրելու կամ այլ նպատակով: *Մին խուխըխալի յըն տամ, խօխան տու ա անում* (Բ): 2. *Ֆիխք*. Ընդհանրապես չնչին՝ անարժեք բան՝ բաժին: *Տան իլնծ-չիլնծը կէս-կէս ըն անում, մին խուխըխալի յէլ կուճուր ախալօրըն ըն տամ* (Ձ):

ԽՈՒԽԱԶՆԱԳԵՐ - գ. 1. Երեխայի ընկեր: Կուրկուտ ա քըցիւմ, խոխէն խոխընդէրունցը ծէն տամ դոնաղ (2): 2. Պարկածէ հյուսվածք, որ գոյատևում է հղի կնոջ եւ կաթնասունների արգանդում, եւ որի մեջ աճում ու զարգանում է սաղմը, ընկերք: Վրժարը ծննում ա, աղվէտը կամ ա խոխընդէրը օտում (2):

ԽՈՒԽԱՊԱՅԷ - գ., ած. Երեխային կերակրող խնամող (անձ): Ռծրուց Սոնան քըղաքումը մին հըրուստու տան խոխըպահէ յա կործ անում (2):

ԽՈՒԽԱՎԱՉԻ - տեն ԽՈՒԽԱՎԱՐԻ:

ԽՈՒԽԱՎԱՐԻ - մ. Երեխայի նման, երեխայաբար: Մըծ տըղա յա Սէրանը, ամմա ռւրան խոխըվարի յա պահում (Բ):

ԽՈՒԽԱՌՈՒՆ/ԽՈՒԽԱՌՈՒՆ - գ. 1. Երեխայական հասակը, մանկություն: Վէր մըծանում ըս, էն վախտըն ըս խոխթունէն փարք տամ (2): 2. փխբ. Միամտություն, անխոհեմություն, երեխայամտություն: Դէրսիւն մըծ կընէ՞ք ա տը՞նալ, ամմա հնլն խոխթունան ծը՞րք չի քաջնլ (Բ):

- Խոխթուն անել - Միամիտ՝ անխոհեմ արարք թույլ տալ: Մարթը ասում ա. - Ա՛ր կընէ՞ք, խոխթուն մէ՛լ անել, յը՞ր կաց, քի՛նիկը (2):

- Խոխթունը մը՛նը քըցիլ - 1. տեն Խոխթուն անել: 2. Մանկությունը հիշելով՝ այդ տարիքի որեւ բան անել՝ խաղալ՝ վիճել եւ: Դէրիքնազը խոխթունը մը՛նըն ա քըցիւմ, ըսքըտամ խոխթունը նըհը՛տ մընըքարէ խաղ անելը (2):

ԽՈՒԿԱԼ - տեն ԽՕԿԱԼ:

ԽՈՒԾՈՒԾ - ած. Օղակածե ոլորքներ կազմող, գանգուր (մագերի մասին): Սուսանը խուծուծ մնգեր օնէ (Բ):

ԽՈՒՄ - տեն ԽԵՍ:

ԽՈՒՄԱՐ (արաբ. xomar (հարբեցությանը հաջորդող թմրություն, զարթոթում) - ած. 1. Զարթածությունից նոր սթափվող, հարթածությունը լիովին չանցած: Զնրաբէրը խումար յը՞ր ա կէնում, տը՛սնում կընէ՞ք սիրըկանէն նըհը՛տ սիլի-բիլի յա անում (2): 2. Զարթած, գինով: Խումար մարթին սը՞րտը պէց կի՛նի (Բ): 3. Փոքր ինչ շիլ եւ հաճելի նայվածքով, քաղցրահայաց (աչքերի մասին): Ըտըրան մին մարալ ախճի՞ք ա իննում՝ աշկերը խումար, բոյավ-բուսաթավ, դաշանձ (2):

- Խումար յը՛գնը - Անհասկացող, բթամիտ: Էտ խումար յը՛գնը փըռնում ա, շի՛նըմաշումը կընգանը թակում (2):

ԽՈՒՄՈՒՐԱԿԵՐ - տեն ԽԵՍՈՒՐԱԿԵՐ:

ԽՈՒՄՈՒՐԱԹԱԽ - տեն ԽԵՍՈՒՐԱԹԱԽ:

ԽՈՒՄՈՒՐԱՆԻԼ - տեն ԽԵՍՈՒՐԱՆԻԼ:

ԽՈՒՄՈՒՐԱՆԻՅԷ - տեն ԽԵՍՈՒՐԱՆԻՅԷ:

ԽՈՒՄՈՐ - տեն ԽԵՍՈՐ:

ԽՈՒՄՈՐՈՒՏ - տեն ԽԵՍՈՐՈՒՏ:

ԽՈՒՅ՝/ԽՕՅ/ԲՈՒՅ/ԲՕՅ (արաբ. xuy (ունակություն), թըք. huy) - գ. 1. տեն ԽԱՍՅԱԹ: 2. Զոգեկան ջղաձգություն, նյարդային խանգարում: Ըտըրա խոյը կընօխանց ա (Բ):

ԽՈՒՅ՝ (ռուս. xyli) - տեն ԽԵ՛Ր:

ԽՈՒՅԱԸԶ/ԽՕՅԱԸԶ/ԲՈՒՅԱԸԶ/ԲՕՅԱԸԶ (թըք. huyuz) - ած. Անտաշ՝ կոպիտ՝ բռի՝ դաժան բնավորություն ունեցող: Խոյսըգ մարթ ար Ռուբէն նմին (Բ):

ԽՈՒՍԱՐ - տեն ԽՕՍԱՐ:

ԽՈՒՍԱՍԾՕԽ - գ. Վառված խունկի բուրումնալից ծուխը: Խունգածօխը հընգիստավը մին ա տը՛նալ (Բ):

ԽՈՒՍԱՍԾԸ - տեն ԽՈՒՍԱՍԾՕԽ:

ԽՈՒՍԱՎԱԾ՝S (գրբ. խնկահոտ) - գ. 1. Խունկի բույր: Էտ խունգըվը՛տեն յըրա կըլծի ըն ըղնում, վէր էտ կընէ՞ք Էն ա մարթին հընգիստումը (2): 2. փխբ. Անուշահոտություն, բուրմունք: Մըլըն-ջը՛նէ տանձան խունգավը՛տ ա կամ (Բ):

ԽՈՒՍԱԳԾ՛ՆԷ - գ. Անուշաբույր խաղողի տեսակ: Մին ճուվարան խունգը՛նէ յա քաղում, պիրու՛ն նէրքէ տանը մը՛կ-նում (2):

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐՈՒԶԻ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐՈՒԶԻ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐՈՒԶ-ԽՈՒՍԱԳՈՒՐՈՒԶ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐՈՒԶ-ԽԵՍԱԳՈՒՐՈՒԶ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԿՕԹ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԿՕԹ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱՍԱՐ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱՍԱՐ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱՎԱԾ՝S - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱՎԱԾ՝S:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԲԱՐ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԲԱՐ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԽՕՏ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԽՕՏ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱՎԱՊ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱՎԱՊ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԹՈՒԹՕ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԹՈՒԹՕ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԹՎ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԹՎ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐԱԹՎԱԿ - գ. Բարակ ձող, որով խոնջանը անց եւ կացնում վարտիքի փողով: Խունջընափնդը յոր ա ունէս, խոնջանը անց կըցընէս, կըպէս (2):

ԽՈՒՍԱԳԻՓ - տեն ԽՈՒՍԱԳԻՓ:

ԽՈՒՍԱԳԻՓ-ՍՈՒՍԱԳԻՓ - տեն ԽՈՒՍԱԳԻՓ-ՍՈՒՍԱԳԻՓ:

ԽՈՒՍԱԳԻՓ/ԽՈՒՍԱԳԻՓ (արաբ. qunj) - գ. Նազանք, պջրանք, սեթեթեանք: Ըղվէսին խոնջիկը արջին շատ ա տօր կաս (2):

- Խունջիկ անել/կ'նլ - Նազել, պջրել, սեթեթեթել: Միհէնգվա ըխճըկերքը հնլն խօխա վըխտանց ըն խունջիկ անում (Բ):

ԽՈՒՍԱԳԻՓ-ՍՈՒՍԱԳԻՓ/ԽՈՒՍԱԳԻՓ-ՍՈՒՍԱԳԻՓ - ած. Գեղեցիկ ու քնքուշ շարժումներով, նազելի: Խունջիկ-մունջիկ ախճի՞ք ա Սընթուրաց Խոնարը (Բ):

- Խունջիկ-մունջիկ անել/կ'նլ - տեն Խունջիկ անել:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐՈՒԶՅԱՆԷ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐՈՒԶՅԱՆԷ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐՈՒՅ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐՈՒՅ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐ-ՍՈՒՍԱԳՈՒՐ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐ-ՍՈՒՍԱԳՈՒՐ:

ԽՈՒՍԱԳՈՒՐՏԱՆԷ - տեն ԽԵՍԱԳՈՒՐՏԱՆԷ:

ԽՈՒՐԱԳՆԱԼ - տեն ԽՈՒՐԱԳՆԱԼ:

ԽՈՒՐԱԳՆԱԼ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԽՈՒՐԱԳՆԱԼ(Ը)ՆԷԼ:

ԽՈՒՐԱԳՈՒՐՆ - տեն ԽՈՒՐԱԳՈՒՐՆ:

ԽՈՒՐԱԳՈՒՐՆԷ - գ. Խորմայի ծառի մի տեսակը, որի բնափայտից երաժշտական գործիքներ եւ կահույք էին պատրաստում: Մարտակէրտ կա շատ խումնիգը՛նէ (Բ):

ԽՈՒՐԱԼԻԷ - գ. Այն, ինչ պետք է խոսվի, խոսելու նյութը: Ըտըրանը ռւրանց խոսելիքը վէշ մինին ասում չըն (2):

ԽՈՒՐԱԼՍԱԾ՛Ր - գ. Խոսք ու զրույցի առարկա: Կընանուցը խոսըլատը՛ղը ճիրին պըկըսթունըն ա (Բ):

ԽՈՒՐԱԼՍԱԿ - գ. Խոսելու՝ շատախոսելու՝ ելույթ ունենալու մոլություն՝ մարմաջ: Խոսըլըցավալ հիվանդ ը՛ս, խըրէ՞ք խօսէ, լի՞ (Բ):

- Խոսըլըցավան ըղնել - Անընդհատ խոսել, շատախոսել: Դէղուցը խոսըլըցավան ընգալ ա, սուա չի անում (Բ):

ԽՈՒՐԱԼՍԱԿ(Ը)ՆԷԼ/ԽՈՒՐԱԼՍԱԿ(Ը)ՆԷԼ/ ԽՈՒՐԱԼՍԱԿ(Ը)ՆԷԼ (գրբ. խօսեցուցանել) - 1. պր. ԽՕՒԼԷԼ-ի: 2. նր. Գրգռել, բարկացնել: Մարթը ասմա. - Ինձ խըրէ՞ք խոսցըրու՛, յը՞ր ըմ կընական, փիս ա իննկան (2): 3. Առաջարկություն անել (հատկապես ամուսնության): Տըղան

խուսցընեն ա, ամմա ախճիգը ըռագի չի կընաս (2): 4. պք. Մեկին խոսել տալ՝ խոսք քաշելու, գաղտնիք կորզելու համար: Անահիտը ըտըրանց խըմըցընում ա, խուսըցընում, սէկըրէտը գողնում (2):

ԽՈՒՄԿԱԿՕԽ - տեն ԼՈՒԶԿԱԿՕԽ:

ԽՈՒՄԿԱԶԸՐՈՒՐ - գ. Խոսելու հերթը: Վեգիրը ասում ա. Այ տըղա, խուսկահը՞րթը քունըն ա, խո՛սե, տը՛սնանը՞ հինչ ըս ասում (2):

- Խուսկահը՞րթ անց կըցընել - Անիմաստ՝ աննպատակ խոսել: Խուսկահը՞րթ անց կըցընելալ կործ չի դուգվում (2):

ԽՈՒՄԿԱՄԱԶ - գ. Խոսքի ընթացքը: Յէղիշ ամուսն խուսկամաջը սաղ ուշունց ա (Բ):

ԽՈՒՄԿԱՇԵՆ - ած. Գեղեցիկ եւ ճարտար խոսող, համով-հոտով զրուցող: Թամադան խուսկաշեն բիդի ինի, վեր ժըղովորը ըշտանիւլ հաց օտին (2):

ԽՈՒՄԿԱՄԵՐ - ած. Խոսել՝ զրուցել սիրող: Նուբար աքէրը խուսկասէր պառալ ա (Բ):

ԽՈՒՄԿԱԶԸՐՈՒՐ/ԽՈՍԿԱԶԸՐՈՒՐ/ԽՈՒՄԿԱԶԸՐՈՒՐՈՒՐ - գ. 1. Զրույց, խոսակցություն: Ծառան թաքուն ըտըրանց խուսկուզըրոնցը ըսկանում ա (2): 2. Վիճաբանություն: Տը՛սնում ըն էտ շէնը ուրոնոցալ ընգած, դըմըղալ, խոսկըզըրոնց (ՅԺՅ, V, 207): 3. Չարախոսություն, բամբասանք: Խուսկըզըրոնցը էտ հըրթէրէն անա անպակաս ար (2):

- Խուսկըզըրոնց շինիլ - Բամբասանքի առարկա՝ Նյութ դարձնել: Կընանէքը Յէրսիլին մարթին խուսկըզըրոնց ըն շինում (2):

- Խուսկըզըրոնց տը՛նալ - Բամբասանքի առարկա՝ Նյութ դառնալ: Էրկու ամեն ա՛ Նըխշունէն սիրական պահէլը շէնումը խուսկըզըրոնց ա տը՛ռալ (Բ):

ԽՈՒՄԿԱԿԱԶԸՐՈՒՐ - տեն ԼՈՒԶԿԱԿԱԶԸՐՈՒՐ:

ԽՈՒՄԿԱԶԸՐՈՒՐ - տեն ԼՈՒԶԿԱԿԱԶԸՐՈՒՐ:

ԽՈՒՄԿԱԶԸՐՈՒՐ - տեն ԶԸՐՈՒՐ/ՅԶԸՐՈՒՐ:

ԽՈՒՄԿԱԶԸՐՈՒՐ - մ. Իմիջիայլոց, հենց այնպես: Նախագան խուսկըմաջի յա բըրիգադիրին թաքիս անում (2):

ԽՈՒՄԿԱԶԸՐՈՒՐՈՒՐ - տեն ԽՈՒՄԿԱԶԸՐՈՒՐ:

ԽՈՒՄՍԱՆԱԼ (գրք. խոստանալ) - նք. 1. Խոսք տալ՝ մի բան անելու՝ տալու՝ նվիրելու՝ հայտնելու եւն: Ուշուհինէն խուստանում ըն, վեր տան, ամմա բէղմա ուրանց տըված հարցերէն կարին ջողաք տան (ՅԺՅ, V, 311): 2. Ուխտել, ուխտ անել: Մարթը վեր սըղանում ա, Նանսլը մա-

տաղ ա խուստանում, ամմա անում չի (2): ԽՈՒՄՍՈՒՄ(ՆԸ)/ԽՈՍՍՈՒՄ(ՆԸ) (գրք. խոստում) - գ. Խոստում, հանձնառություն: Տըղան խուստումը կըղարում չի (2):

- Խուստումը տալ - տեն ԽՈՒՄՍԱՆԱԼ:

ԽՈՒՄՍՈՒՎԱՆԵԼ/ԽԸՍՍՈՒՎԱՆԵԼ (գրք. խոստովանել) - նք. Իր հետ կապված որեւէ բան՝ իր արարքը՝ արածը՝ մեղքը հայտնել՝ հանձն առնել: Թաքուհին թաքավերին խուստովանում ա, վեր էտ պէները ինքըն ա ըրալ (2):

ԽՈՒՄՍՈՒՎԱՆԵԼ/ԽԸՍՍՈՒՎԱՆԵԼ - գ. Խոստովանելը, խոստովանություն: Էտ խուստովանքը վեր ըսկանում ա, թաքավերը հըրամանք ա տամ, վեր ծուկուն փըռնող տըղէն կախ չի տան (2):

- Խուստովանք անել - տեն ԽՈՒՄՍՈՒՎԱՆԵԼ:

ԽՈՒՄՈՒՎԵՆԵԼ/ԽԸՍՈՒՎԵՆԵԼ - գ. Խնձորի տեսակ: Ասում ըն՝ խուսըվընէն Խոսրով թաքավերին վըխտանց ա Ղարաբաղումը (2):

ԽՈՒՄՍ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԽՈՒՄՍ(Ը)ՆԵԼ:

ԽՈՒՄ(ՈՒ)Ս(ՈՒ)ՆԵԼ - տեն ԽՈՒՄՍ(Ը)ՆԵԼ:

ԽՈՒՎԱ(Յ)/ԽԸՎԱ(Յ) - տեն ՈՒՎԱ(Յ): ... Քինն ա, համ էլ ասում.- Խուվա՛, հինչ լնլ վըխճըրնի յըն, Է՛ (ՅԺՅ, V, 399):

ԽՈՒՎԱՆՈՒՎԱՆԵԼ - չք. Խեթ-խեթ Նայել, կշտամբել: Յնը խոսըն միշտ խուվխուվատում ար (2):

ԽՈՒՍԱԼԻ (գրք. խոտալից) - գ. Խոտով հարուստ, խոտառատ: Քինացալ ըն, քինացալ, հըսալ մին շատ խոտալի տէր, ըստէղ կերալ ըն, քուքացալ... (ՅԺՅ, VI, 247):

ԽՈՒՍԱԾԱՌ - 1. Այն ծառը, որի շուրջը դրվում է խոտի դեղը: Սինդրան տափումը մին մը՛ծ խոտածառ ա իլնլ, խոտէն թայան ըտըրա յըրա յըն իլնլ թուփ ընէլիս (2): 2. տեն ԹԱՅԱ (1): Մին հայ մարթ մին դուգ տէղ խուսածառ ա կոնտնլ (ԲՅԲ, 164):

ԽՈՒՍԱԿԵՐ (գրք. խոտակեր) - ած., գ. 1. Խոտով սնվող, խոտակեր (կենդանի): Յէվան կա, համ մըսակեր ա, համ խոտակեր (Բ): 2. փխբ. Տխմար, ապուշ (մարդ): Խուսակեր մարթ ա Մարգուշին մարթը (Բ):

ԽՈՒՍԱՅԱՐ(Բ)/ԽՈՒՍԱՅԱՐ(Բ) - գ. 1. Խոտ հնձելը, խոտհունձ: Խուսահարքը ըսկըսվում ա, չօբանը վը՛ջ մին պէնու հօքս չի քաշում (ՅԺՅ, VII, 172): 2. տեն ԽՈՒՍԱՏԸՐ:

ԽՈՒՍԱՆԱԼ - տեն ԽՈՒՍԱՆԱԼԻԼ:

ԽՈՒՍԱՆՈՒՐ - գ. Չոր խոտը ամբա-

րելու՝ պահելու շենք: Մին օր էլ ըտըրանց խուսանուցըն ա կըրակ ըղնում (2):

ԽՈՒՍԱՏԸՐ - գ. Խոտ հնձելու դաշտ՝ արտ՝ մարգագետին: Պիլթընուցա խուստըտը՞դէրը խըրէ՞ք ա (Բ):

ԽՈՒՍԱՏԻՋ - տեն ԹԱՅԱ (1):

ԽՈՒՍԱՆԱԼԻԼ - չք. Շատ խոտ բուսել, խոտով պատվել: Արտըր խուսըկնլալ ա (Բ):

ԽՈՒՍԱՅԱՐԵ - տեն ՕՐԱՐ:

ԽՈՒՍԱՅԱՐ(Բ) - տեն ԽՈՒՍԱՅԱՐ(Բ):

ԽՈՒՍՈՒՐ - տեն ՂԸԼԴԻ:

ԽՈՒՍՈՒՐ(ՈՒ) - տեն ԽԸՍՈՒՐ(ՈՒ):

ԽՈՒՍՈՒՐ(ՈՒ)-ՍՈՒՍՈՒՐ(ՈՒ) - տեն ԽԸՍՈՒՐ(ՈՒ)-ՍԸՍՈՒՐ(ՈՒ):

ԽՈՒՐԱՄԱՆ - գ. Ճաշի խոր աման՝ ափսե: Մին խուրաման կուրկուտ ա քըցում, տինում դունաղէն ըըըշկին (2):

ԽՈՒՐԱՆԱԼ (գրք. խորանալ) - չք. 1. Խորությունը մեծանալ, խոր դառնալ: Վերը քիննլալ խուրանում ա, ամիա ծուր չի տոն կամ (2): 2. Դեպի մի բանի խորքը շարժվել: Քուրդախալեր խուրանում ըն ծըմակէն մաջը (2): 3. փխբ. Որեւէ հարցի՝ գործի էության մեջ թափանցել, խորամուկ լինել: Խսակը խուրացալ ա առըտօրէն մաջին (Բ): 4. փխբ. Լուրջ բնույթ ստանալ, ուժգնանալ: Յիրըվընէրէն դուշմընթօնը խուրանում ա (2):

ԽՈՒՐԱՆ/ԽՈՒՐԱՆ (պրո. xurde, թրք. hurda) - 1. ած. Փոքր ծավալ ունեցող, մանր: Խուրդան սիսը՛ք ա, կարում չի ծախէ (Բ): գ. 2. տեն ԽՈՒՐԱՆԱԼ: 3. Մանր դրամ: Մը՛ծ փուլերը յօր ա ունէս, խուրդան տաս կընգանը (2):

- Խուրդան անել - տեն ԽՈՒՐԱՆԻԼ:

- Խուրդան ապըրանք - Մանր եղջերավոր անասուններ: Ուրանց էլ կօզի կալ չի ինում, ամմա խուրդան ապըրանք շատ ին պահում (2):

ԽՈՒՐԱՆ - տեն ԽՈՒՐԱՆ:

ԽՈՒՐԱՆ-ԽՈՒՐԱՆ - տեն ԽՈՒՐԱՆ-ՍՈՒՐԱՆ:

ԽՈՒՐԱՆ-ՍՈՒՐԱՆ/ԽՈՒՐԱՆ-ՍՈՒՐԱՆ-ՍՈՒՐԱՆ/ԽՈՒՐԱՆ-ԽՈՒՐԱՆ/ԽՈՒՐԱՆ-ԽՈՒՐԱՆ - ած. Մանր-մուր եւ անկարեւոր՝ երկրորդական: Խուրդան-մուրդան պէներ ա, տէ՛ն ածէ (Բ):

ԽՈՒՐԱՆ-ՍՈՒՐԱՆ - տեն ԽՈՒՐԱՆ-ՍՈՒՐԱՆ:

ԽՈՒՐԱՆՊԵՆ - տեն ԽՈՒՐԱՆՊԵՆԻ:

ԽՈՒՐԱՆՎԱՐ (պրո. xurdevat) - գ. Իվք. Մանր-մուր իրեր՝ ապրանքներ: Յիլխէցէ չարչի Յնրանքէրը օգէցալ ա, թա քինն Աղդամ, խուրդանվաթ պիրի, ծախէ (ՅԺՅ, V, 647):

ԽՈՒՐԱՆՎԱՆԵ - տեն ԽՈՒՐԱՆՎԱՆԵ:

ԽՈՒՐԴԵԼ - տեն ԽՈՒՐԴԻԼ:
ԽՈՒՐԴՅՈՒՆԵԼ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԽՈՒՐԴՅՈՒՆԵԼ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏՈՒՆԵԼ:

ԽՈՒՐԴԻԼ/ԽՈՒՐԴԵԼ - նբ. 1. Խոշոր դրամը մանրել, փոքր արժողությամբ դրամների վերածել: *Կէվին մին տըս-սանուց ա խորդում, թոռնէրէն հըտէ տէս-տէն ինքն օնում* (2): 2. Միտքը՝ ասելիքը պարզեցնել, վերլուծել: *Տըղան ըսկըտում ա ըխճըկանը խօսկէրքը մին-մին խորդիլը* (2):

ԽՈՒՐԴՎԵԼ - տեն ԽՈՒՐԴՎԻԼ:

ԽՈՒՐԴՎԻԼ/ԽՈՒՐԴՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ԽՈՒՐԴԻԼ-ի:

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸ/ԽՈՒՐԴՅԱԸ (թրք. *hurduhaş*) - ած. 1. Կոտրատված, ջարդոտված, մանրացված: *Խուրդիխաշ փանդէր ա հըվաքում, կըրակ անում* (2): 2. փխբ. Յոգնաբեկ, ուժասպառ եղած: *Խուրդիխաշ մարթ ա, պարանց ա ըղնում, թա դինջանա, թողում չըն* (2):

- Խուրդիխաշ անել - 1. Կոտրատել, ջարդոտել, մանրացնել: *Ըստօլը տա-փավըն ա կամ, խուրդիխաշ անում* (Բ): 2. Խիստ հոգնեցնել, ուժասպառ անել: *Յծնծը ժողովուրդէն խուրդիխաշ ը-րակ* (Բ):

- Խուրդիխաշ ինիլ/տըննալ - 1. Կոտրատվել, ջարդոտվել լինել, մանրացվել: *Կօլան վեր ընգավ քարէն յըրա, խուրդիխաշ իլնալ* (Բ): 2. Խիստ հոգնել, ուժասպառ լինել: *Էնքան կօրծ ըրէնք, լափ խուրդիխաշ իլինք* (Բ):

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ/ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ - 1. տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸ: 2. տեն ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐՏԱՆՔ:

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ:

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ/ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ - գ. Որեւէ բանի փոքրիկ կտոր՝ պատահ: *Սաղ հացը օտում ա, մին խուրդիպատահ էլ չի տամ խուխէն* (Բ):

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ/ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ - գ. Անէական՝ աննշան գործ՝ զբաղմունք: *Ախճիգը էտ խուրդիպէնին անալ ա իննում, թանալը մընան քըցում* (2):

ԽՈՒՐԴՊԻՏ(Ը)ՆԵԼ/ԽՈՒՐԴՅ(Ը)ՆԵԼ - նբ. Կոտրատելով՝ ջարդելով՝ աղալով եւ մանր մասերի վերածել, մանր դարձնել: *Էտ քարէն ռութը խուրդըցընէս ըն, ըծէս պատէն դաթէրը* (2):

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ/ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ - կբ. եւ չբ. ԽՈՒՐԴՊԻՏ(Ը)ՆԵԼ-ի:

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ/ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸ:

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ/ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ:

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ:

ԽՈՒՐԴՅԱԸ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸ:

ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ:

ԽՈՒՐԴՅ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԽՈՒՐԴՊԻՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԽՈՒՐԴՅԱԸ/ԽՈՒՐԴՅԱԸ (գրբ. *խորթանամ*) - չբ. Յարազատության՝ մտերմության զգացումը կորցնել, օտարանալ: *Քուրդախալէր էնքան ռութըր անա հըռէ կացալ ըն, խորթացալ ըն* (Բ):

ԽՈՒՐԴՅ(Ը)ՆԵԼ/ԽՈՒՐԴՅ(Ը)ՆԵԼ - նբ. ԽՈՒՐԴՅԱԸ-ի:

ԽՈՒՐԴՊԻՏԱԸՈՒՐ - տեն ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ:

ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ/ԽՈՒՐԴՅԱԸՈՒՐ (գրբ. *խորթութիւն*) - գ. Ոչ հարազատ՝ խորթ կապերով իրար հետ կապվածների միջեւ եղած հարաբերությունը: *Ըտըրանց մաջին խորթութիւն ա իննում, հանալ հալալ ըն իննում, մարալ՝ խօրթ* (2):

ԽՈՒՐԻՒ - տեն ԽՈՐԻՒ:

ԽՈՒՐԻՒՎԵՐ (գրբ. *խորխաւոր*) - ած. Խորիս՝ շապիկ ունեցող (մաշկափոխ կենդանիների մասին): *Մին խորխաւոր օխծ ըն ըսպանում, խօրթը խուխէն ուտըցընում, վեր ծէրքէն կըրթնուլը անց կէնա* (2):

ԽՈՒՐԻՒԵԼ - տեն ԽՈՐԻՒԵԼ:

ԽՈՒՐԻՒԵԼՅԱԸ - ած. Խորիսը՝ շապիկը հանված (մաշկափոխ կենդանիների մասին): *Խուրիւքիւն օխծ ա* (Բ):

- Խուրիւքիւն անել - 1. Սպանված օձի՝ լորտուի եւն մաշկը քերթել՝ խորիւք հանել: *Օխծը խուրիւքիւն ըն անում, նըստա թօխկա շինում* (2): 2. Կեղեքել, տանջել, չարչարել: *Էտ մէլիքը ռութն նծքանրուն խուրիւքիւն ար ընէս* (2):

- Խուրիւքիւն ինիլ/տըննալ - 1. Մաշկը փոխել, խորիւք հանել: *Օխծէրը տարէն մէհէտ խուրիւքիւն ըն իննում* (Բ): 2. Կեղեքվել, տանջվել, չարչարվել: *Շինանցէր խուրիւքիւն իլին, մինչըվ էտ արիւք պէրէն հըսըցընէն բաղէրը* (Բ):

ԽՈՒՐԻՒՓ - ած., գ. Խավար՝ չլուսավորված (տեղ): *Էս խուրիւքի ուղարդումը հունց ըք ըպարէս* (Բ):

ԽՈՒՐՄԱ (պրս., վրաց. *xurma*, թրք. *hurma*) - գ. 1. Արեւադարձային քաղցր պտուղ, արմավ: *Տահանք մըտնում ըն չամէնչին պահէտը ամէն օր, փըշկընէն չամէնչալ, խորմալ լըցնում, տոնա կամ* (ՀԱԲ, 15, 35): 2. Արքայանարինջի այն տեսակը, որը նախքան հասնելը տտիպ է: *Խուրման հըսած վախտըն ա լնգաթ, խակ վախտը շատ ա աղու, օտվում չի* (Բ):

ԽՈՒՐՄԵՋԻ - տեն ԽՈՒՐՄԵՋԻ:

ԽՈՒՐՄԵՋԻ/ԽՈՒՐՄԵՋԻ - ած. Շիկազույն երանգ ունեցող, շիկավուն: *Էտ ըխճըկանը խուրմըգի մազէրը թաքա-վէրին տըղէն խըքըքիւն ա անում* (2):

ԽՈՒՐՄԻՆ (պրս. *xurjin*) - գ. Ուսին կամ գրաստի վրա գցելու երկաջքանի պարկ, որ սովորաբար գործում են բրդից: *Էտ տըղան յօր ա օնում օշափին կըլծիլը կըտրում, քըցում խուրջինին մաջը, յէտ քընում ախպօրցը կօշտը* (ՀԺՀ, V, 325):

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ/ԽՈՐՄԱԿԵԼ (գրբ. *խորտակեմ* (կոտորտել, ջարդել, մանրել) - նբ. Ջրի մեջ խորասուզելով՝ սպանել՝ խեղդել, ջրասույզ անել: *Թաքավէրը հըրամանք ա տամ, վեր էտ կընգանը տանին խորտակին* (2):

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ/ԽՈՐՄԱԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ-ի: *Խըդճ տըղան Նի յա մընում, վեր նըշընածէն տոն օնէ, ինքն էլ ա խուրտակվում* (ԱԱ, 61):

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ/ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ - գ. Շատ խոր խանդակ՝ փոս: *Մին խուրթիւնդանկ ըն քանդիւն, Նի տըննում մաջը* (2):

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ/ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ - տեն ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ:

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ/ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ - ած. 1. Շատ խոր, մեծ խորություն ունեցող: *Սանրանգը խուրմիւն գօլ ա* (Բ): 2. փխբ. Խոր իմաստ՝ բովանդակություն ունեցող: *Թաքավէրը կըլծի ա ըղնում, վեր էտ դէրվիշին ասածը խուրմիւն խօսկէրք ա* (2):

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ/ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ - տեն ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ:

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ - տեն ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ:

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ/ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ (գրբ. *խորագուցանեմ*) - նբ. ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ-ի:

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ (գրբ. *խորութիւն*) - գ. Խոր լինելը, խոր լինելու չափը: *Կըտէն խորթութիւն շատ ա իննում, կարում չըն ընցընին էն մին թանրալիք* (2):

ԽՈՒՐՄԱԿԵԼ (գրբ. *խոր*) - գ. Գութանի կամ արորի մետաղա այն մասը, որ խրվում է հողի մեջ: *Խուրիք քըցում ըն, վարում* (2):

- Խուրիւքիւն մինչըվ ծըհանը - Ամբողջությամբ, լրիվությամբ: *Կօղէրը քըշէրէս Նի յըն մըտալ Ասատուրաց տօնը, իլնած-չիլնած խուրիւքիւն մինչըվ ծըհանը տարալ* (Բ):

- Խուրիւքիւն ծըհան տոն կնալ - Կարգը խախտվել, ճիշտ ընթացքից շեղվել: *Խուրիւքիւն ծըհան տոն ա յըկալ, կարում չընք կօրծ անինք* (Բ):

- Խուսիքը սօր - Զորեդ: *Խուսիքը սօր մարթ ա Ղանգանը* (Բ):

- Խուսիքը քարեն ևի կ'ան/տեմ ըղնել/տեմ ինիլ - Անակնկալ արգելքի հասնողից, գործը ձախողվել: *Խուսիքը քարեն ևի յա յը՛կալ, սըրմացու չընք քըթենում, թա արտ անինք* (Բ):

- Խուսիքը քարեն տական տոն օնել - Արգելքը՝ դժվարությունը հաղթահարել, դժվար կացությունից դուրս գալ: *Ան-ջախ-անջախ խուսիքը քարեն տական տոն կալինք, միհենք կարում ընք յուլա քինինք* (Բ):

- Խուսի ևի յը՛կած - Վարած, հերկած (հաճախ գործածվում է ժխտական ձևով): *Էս վը՛ղէրը խամ վը՛ղէր ա, խուսի ևի յը՛կած չի* (Ձ):

ԽՈՒՓ²/ԽՕՓ²/ԽՈՓ² (գրք. խուսի) - 1. տեն ՂՈՓԸԼ: 2. ած. Խփած, փակած: *Էտ խուսի տօռնը պէնում ա, տը՛սնում՝ մին ղաշանք՝ ախճիգ՝ ըտը՛ղ նըստած* (Ձ):

- Խուսի անել - տեն ՂՈՓԸԼԷԼ:

- Խուսի ասել - Դասն անգիր ասել: *Խօխան տանը խուսի ա ասում* (Ձ):

ԽՈՒՓ³ - տեն ԶՈՒՓ:

ԽՈՒՓԱՏՕՆ - գ. Գութանի այն մասը, որի վրա հազնում են մետաղե խոփը: *Խուսիքը քըցում ըն խուսիատօնը, վարը ըսըքսում* (Ձ):

ԽՈՒՓԷԼ - տեն ՂՈՓԸԼԷԼ:

ԽՈՒՓԸԿԱՊԷ - գ., ած. Գութանի՝ արորի խոփ պատրաստող (վարպետ): *Ակօփ ապերն էլ լ'ավ խուսիքըկապէ յար* (Ձ):

ԽՈՒՓՎԷԼ - տեն ՂՈՓԸԼՎԷԼ:

ԽՕԴ (ռուս. *хот*) - գ. 1. Այն տեղը, որտեղից մտնում են, մուտք: *Պըղվալեն խօղը տանը մաջավըն ա ինիւմ* (Ձ): 2. Ընթանալու՝ շարժվելու՝ հորդելու աստիճանը: *Գազեն խօղը պէցիւր ա ինիւմ, խօրնգը էրիւմ ա* (Բ):

- Խօղ ըղնել/ինիլ - 1. Գործի ընկնել, գործարկվել: *Վագօնը վեր խօղ ա ինիւմ, քինում, էջը կարում չի հըսնէ...* (ՅԺՅ, V, 647): 2. Թափ առնել, թափ ստանալ: *Զիհիլնէն խօղ ըն ըղնում, մին օրումը էտ արտը հընձիւմ* (Ձ):

- Խօղ տալ/քըցիլ - 1. Գործի գցել, գործարկել: *Մաշինը խօղ ա տամ, քինամ* (Բ): 2. Թափ հաղորդել: *Նախագան կընանուցը խօղ ա տամ, մինչը՛վ քըսօր բուստըննէն քըղանում ըն* (Բ):

ԽՕԶ¹ - տեն ԽՕԶ¹:

ԽՕԶ² - տեն ԽՕԶ²:

ԽՕԶ³ - տեն ԽՕԶ³:

ԽՕԶ⁴ - տեն ԽՕԶ⁴:

ԽՕԶԱՆ/ԽՕԶԱՆ (գրք. խոզան) - գ. 1. Արտը հնձելուց հետո հացահատի-

կային բույսերի ցողունի արմատամերձ մասը, որ մտնում է գետնի երեսին: *Արտը հընձիւմ ըն, խօզանը կըրակ տամ* (Բ): 2. տեն ԶՈՒԼԱՆ:

- Խօզան տը՛ռնալ - Շատ կիհարել: *Էնքան տանջվալ ա, խօզան ա տը՛ռնալ* (Բ):

ԽՕԶԱՆ - տեն ԽՕԶԱՆ:

ԽՕԶԶ - տեն ԽՕԶ¹:

ԽՕԶԻԼ - տեն ԽՕԶԻԼ:

ԽՕԶ¹/ԽՕԶ²/ԽՕԶ³/ԽՕԶԶ - գ. Խոշորամարմին, երկար դնչով կծղակավոր կաթնասուն՝ խոզ: *Խօզէրը ևի յըն տը՛ռալ, Սըմսոնէն բօստանը քանդալ* (Բ): 2. *Վիսք*. Փսթի՝ կեղտոտ մարդ: *Էտ խօզը հալալ մէհէտ թանհուգ ծըրքէրալ հաց կէրած չի* (Բ): 3. *Վիսք*. Ոչ մարդամոտ՝ անբարեհամբույր մարդ: *Էտ խօզը վէշ մինիկ նըրիտ վէ՛չ պարիկըմօթուն ա անում, վէ՛չ հընգըրօթուն* (Բ): 4. *Վիսք*. Նույն կենդանու միսը: *Խօզը խըրավում ըն, վը՛խճարը՝ ի-փիւմ* (Բ):

- Խօզը միշտ ցը՛խ կըքըթենա - Ամեն մեկը միշտ գտնում է իրեն համապատասխան միջավայրը՝ զբաղմունքի առարկան (բացասական իմաստով):

- Խօզին կըծիսը խալիչին կենալ չի - Ասում են լավ բանի հարգը չիմացողի մասին:

- Խօզին կըծիսը տիրին խալիչին յըրա, թուլով ընգալ, ընգալ ցը՛խը - տեն Խօզին կըծիսը խալիչին կենալ չի:

- Խօզ՝ տը՛ռնալ - Խիստ գիրանալ: *Ապըրհամէն պաշտուն ըն տուվալ, էրկու ամսումը խօզ՝ ա տը՛ռնալ* (Բ):

- Խօզու ճօտ - տեն ԳՕԾԻ:

- Խօզու պոն - տեն ԽՈՒԶԱՆՈՒՄ:

ԽՕԶ²/ԽՕԶ³/ԽՕԶ - գ. Խուզելը, խուզվելը: *Ամը՛նը վեր կ'ամ ա, վը՛խճարէն խօզը ըսըքսում ա* (Բ):

ԽՕԶԻԼ/ԽՕԶԻԼ (գրք. խուզել) - նք.

1. Սկրաստով՝ խուզիչ գործիքով մազերը՝ բուրդը կտրել: *Սըկըրատը յօր ա ունէս, ըտըրա մազէրը խուզիս* (Ձ): 2. Ծյուղերը՝ ոստերը՝ թփերը կտրատել: *Ցակատը տամ ա էտ մարթին, էս մարդիմազարըն էլ քինամ ա ծառէրը լօխ խօզում* (Ձ): 3. *Վիսք*. Խաբել, խաբելով ունեցվածքը խել, կորզել: *Էտ կընէգը ըտըրան խօզում ա, վը՛սկէն յը՛ր օնում, փախչիւմ* (Ձ):

- Խօզած վը՛խճար - Ասում են մագերը անկանոն կտրած մարդկանց:

ԽՕԶՎԻԼ/ԽՕԶՎԻԼ - կք. եւ չք. ԽՕԶԻԼ-ի:

ԽՕԶՎԻԼ - տեն ԽՕԶՎԻԼ:

ԽՕԶՐՈՒԿ - տեն ԽՕԶՐՈՒԿ:

ԽՕԶՐՈՒԿ - տեն ԿՈՇՈՒԶ(ՆԸ):

ԽՕԼՎԱԹ - տեն ԽԱԼՎԱԹ:

ԽՕԼՈՒ(Ն)Զ - տեն ԽԷԼՈՒՆԶ:

ԽՕԼՈՒ(Ն)Զ-ԽՕԼՈՒ(Ն)Զ - տեն ԽԸԼԸ(Ն)Զ-ԽԷԼՈՒ(Ն)Զ:

ԽՕԽ/ԽՈՒԽ (գրք. խուսի) - տեն ԲԸԴԼԱՄ:

ԽՕԽԱ/ԸՐԱԽԱ/ՐԱԽԱ/ՅԷՐԷԽԱ (գրք. երախալ) - գ. 1. Նորածին կամ փոքրահասակ աղջիկ՝ տղա երեխա: *Ուռուխանալ յեր ըն կէնում, հաց օտում, չայ խըմում, ամմա խօխան յեր չի կէնում* (ՆԼԴԺԲ, 48): 2. Որեւէ հասակի աղջիկ կամ տղա՝ իր ծնողների համար: *Վեր վանդան թըմամում ա, դէրը կամ ա, թա խօխէն մինը տանէ* (ՅԺՅ, V, 348): 3. *Վիսք*. Անփորձ՝ միամիտ՝ մանկամիտ մարդ: *Կօզի մը՛ծ տըղա յա Արսէմը, ամմա հալալ խօխա յա, սաղ օրը էն ա խաղ ընէս* (Բ):

- Խուխեն ըսը՛ցէն՝ խէ լաց ը՛ս ինիւմ, ասից՝ ըստի խօսկըս անց ա կէնում - Դժգոհողը՝ տրտնջացողը արդյունքի հասնում է:

- Խուխեն կօրծու տիր, հը՛տան քինի՛ր - Երեխային հանձնարարած գործը վերջում ստիպված ես լինելու ինքը կատարել:

- Խուխեն փուրացավը խօխան կըգիղան - Նմանը նմանին կհասկանա:

- Խուխու տաս՝ կըխոռավէ - Քիչ է, փոքր է (ուտեստի մասին): *Կընէգը մին կուտուր հաց ա տամ մարթին, մարթը ասմա.- Ա՛ կընէգ, էտ հինչ ա՛. խուխու տաս՝ կըխոռավէ* (Ձ):

- Խուխու տը՛ղ տինիլ - Կարծիքը հաշվի չառնել, անտեսել: *Օղտը թա.- Պա էս բօյին, տուք ինձ խուխու տը՛ղ ը՛ք տիրալ* (ՆԼԴԺԲ, 82):

- Խօխան ասած չըբիղան, թա՝ կիւզըս կ'ամ ա, վեր ասալ ա, կիւզընան ա - Եթէ մեկը մտադրվել է ինչ-որ բան անել, անելու է:

- Խօխան լաց իլանվ, թա՝ փայըս խըրէգ՝ ա, քաշը յըրա տըվալ, իլանըն էլ տարալ - Շատ դժգոհողը՝ տրտնջացողը ավելի է տուժում:

- Խօխան խօխա յա - Որպես միի-թարական արտահայտություն ասում են նրանց, ում աղջիկ է ծնվել: *Խօխան խօխա յա, Յանմարց, խըրէգ դարդ ըրա՛* (Բ):

- Խօխա չի կէնաս - Միամիտ մի՛ եղիր, մի՛ հավատա: *Դէ Թէվանը ըտի պէն ըսկանա, սուս ա՛նէ, խօխա չի կէնաս...* (ԱԱ, 75):

- Խօխօնցըս խէրը տը՛սնամ վէ՛չ, թա... - Երդման բանաձե՛ր երեխաներս մեռնեն,

եթե տուտ եմ ասում՝ եթե այդ բանը արել եմ եւս: *Զօբանը ռոբոնմն ա օտում, թա.- Խօխօնցըս խերը տըսնամ վէջ, թա քու վը՛խճարըտ մօրթած ինխմ (2):*

ԽՕԽԱ-(Ը)ՐԱԽԱ - գ. *հոգն*. Երե-խաներ, մանուկներ: *Շէնումը մընացալ ին մին քանը՝ հըլիւփուր, մըն էլ խօխա-րախա (ԼՂԲԲ, 267):*

ԽՕԽԱ-ԽՕԽԱ - ած. Միամտու-թյամբ՝ պարզամտությամբ կատարված: *Խօխա-խօխա պէներ ա ըրալ (Բ):*

- Խօխա-խօխա խոսել - Միամիտ բաներ ասել, պարզամիտ դատողու-թյուններ անել: *Մարթը վեր խօխա-խօխա խօսում ա, կընէ՞ք տոն ա կամ (2):*

ԽՕԽԱ (ռուս. *хочма*) - ած. Ծիծաղ առաջացնող, ծիծաղելի: *Խօխմա պէներ ըս խօսում (Բ):*

ԽՕԿԱԼ/ԽՈԴԿԱԼ - չբ. Զգվել, նողկալ, գարշել: *Աստուծ կըզնըվալ ա, մարթին անէսկ տուվալ.- Դէ վեր տու քըզանա իլածան խուկաս ըս, քու ծէքըտ թողէ մին տարէ տծջիտ կենա, իրը՛ք տարէ՝ ծոյնանըտ (ԱԱ, 89):*

ԽՕՅ - տեն ԽՈԴՅ:

ԽՕՅԱԸԶ - տեն ԽՈԴՅԱԸԶ:

ԽՕՆ/ԽԱՆԱ՝ (պրս. *xān*) - գ. 1. Կլոր տաշտ: *Խօնը ըլլերալ լըցնում ա, խըմօր հուկում (2):* 2. տեն ԼԱԲՔ:

ԽՕՆԱԽԱ(Ն) - տեն ԶԻՐՎԱ:

ԽՕՆԱՐ/ԽՈԴԱՐ (գրբ. *խոնարհ*) - 1. ած. Համեստ, հեգ, խոնարհ: *Խօնար ախճի՞ք ա Աըկարէն ախճի՞քը, ամմա մին տըղա չի կա, թա փըսակվէ (Բ):* 2. մ. Խոնարհ կերպով, խոնարհաբար: *Հար-սը խօնար կադարում ա ըսկէսվօրը պահանջը (ԼՂԲ, 302):*

- Խօնար ծառա - Մեկի թելադրան-քին հլու՝ հնազանդ մարդ, հպատակ: *Կըլծխը քաշ քըցից, հուկում խօնար ծառա՝ հօրը աջ ծը՛ռքը պաշից, տոնս յէկալ (ՀԺՀ, V, 135):*

ԽՕՆԳ (գրբ. *խունկ, խունգ*) - գ. Արեադարձային որոշ ծառերի կեղեից ստացված բուրավետ խեժ, խունկ: *Աղվէսը նըստում ա յուղո՛ւծուն լօխ օտում, խօնգը էրում, թա.- Աստըված, էս էլ քու մատաղըտ (ՀԺՀ, VII, 225):*

ԽՕՆԴԻ - գ. Լուսամուտի վերելը պատի լայնությամբ երկու կողմից դրվող հաստ փայտերը, որոնց վրա դնում են մարդակները եւ պատը շարում: *Վեր կացնէն քուփավը թըխում ա, ակուշկէն խօնդին տոն ա պըրծընում (2):*

- Խօնդուն օշնակը - Շատ մութ տեղ: *Խօխէնքը էնքան էտ խօնդուն ուշնա-կում կէնում ըն, հիվընդանում ըն (2):*

- Խօնդուն օշնակը կօխել - Նեղել, տանջել: *Ըսկէսուրը էտ հարթնանը լափ խօնդուն օշնակըն ար կօխում (2):*

ԽՕՆԶԱ (պրս. *xonče*) - գ. 1. Կարճ ոտքերով փայտե կլոր կամ երկար սեղան ճաշելու կամ խմորագնդերը՝ հացը եւն տեղափոխելու համար: *Պոն-լէրը տինոն ա խունչէն յըրա, տանում թուրունը (Բ):* 2. Մրգերով՝ քաղցրավե-նիքներով՝ նվերներով լցված սկուտեղ, որ նվեր են ուղարկում փեսայի տնից հարսնացուի տունը կամ հակառակը: *Հըրթնըցուվէն հը՛տէ մին լ՛ալ խօնչա յըն դարկում (2):*

- Խօնչան փըրսըվեր տինօղ - Երախտամոռ: *Իզէն խօնչան փըրսըվեր տինօղ ա, ընդըրա լ՛ըվօթուն ընէլի չի (Բ):*

ԽՕՆԶԱՆ (գրբ. *խոնջան*) - գ. 1. Վարտիքը՝ անդրավարտիքը մեջքին ամրացնելու կապ: *Էտ տըղէն խօնջանը կըտըրվում ա, շըլվարան փըռնած՝ քի-նամ ա տօն (2):* 2. Լայն գոտի: *Կընէ՞ք տօռնը պուկում ա, խօնջանավը կա-պում, շիլանկում, քինան մարթին կօշտը (ՀԺՀ, VII, 369):*

ԽՕՇԱԿ (պրս. *xošk* (չոր, անպտուղ) - գ., ած. Մեջը դատարկ՝ փուչ (հասկ, ըն-կույզ եւն): *Ըստարէ հասկէրը լօխ խօ-շակ ա (Բ):*

- Խօշակ ըղնէլ - Փջանալ, միջուկը չաճել՝ դատարկ մնալ: *Արաշտ ըրալ, ցօրէնը խօշակ ընգալ (Բ):*

ԽՕՇԱԲԵՇ/ԽՕՇՈՒԲԵՇ (պրս. *xošk* (լավ, հաճելի), թրք. *xošbeş* (սիրալիր խոսակցություն) - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Խօշըբէշ անէլ - 1. Մտերիմ՝ սիրա-լիր գրուցել: ... *Քանի վախտ ա՝ տը՛սալ չըմ, յէ՛ք, մին խօշըբէշ անինք (ԼՂԲ, 286):* 2. տեն Սիլի-բիլի անէլ:

ԽՕՇԿԱԲԱՆ/ԽՕՇԿԱԲԱՆ (պրս. *xoškabār* (չոր մրգեղեն) - գ. Զոր միրգ, խաղցրավենիք: *Աշկէրը շաղվըմ ա, վը՛ր տը՛սնըմ ա դոնքաններըմ խօշկա-բանով լի՞քը մէշօկնին... (ԼՂԲ, 347):*

ԽՕՇԿԱԲԱՆ - տեն ԽՕՇԿԱԲԱՆ:

ԽՕՇՆԸ - տեն ԽՕՐԹՆԸ:

ԽՕՇՈՒԲԵՇ - տեն ԽՕՇԱԲԵՇ:

ԽՕՇՕՐ (գրբ. *խոշոր (կոշտ)*) - գ. Խոշոր եղջերավոր անասուն: *Համօն էրկու խօշօր ա պահում, մին էլ հէն՞ք վը՛խճար (Բ):*

ԽՕՊԱՆ (գրբ. *խոպան*) - տեն ԽԱՍ (1):

ԽՕՊՕՊ - տեն ԽԸՊԷՊ:

ԽՕՋԱ (պրս. *xoǰa*, թրք. *koǰa* (մեծ, ուսուցիչ) - գ. 1. Հայ վաճառական

16-18-րդ դարերում: *Խօջան ապըրանքը տանում ար էրոնշ յիրգիրնէ, ծախում (2):* 2. Մահմեդական պալատական պաշտոնյա: *Փաշան էլ սիրիլիս ա ինոնմ ռընն խուջէն ըխճըկանը (2):* 3. Թուրք կամ պարսիկ ուսուցիչ: *Շատ ա ընցը-նում, խըրէ՞ք ա ընցընում, էտ շէնին խուջէն տըղան մը՛ռնում ա (ՀԺՀ, Յ, 45):*

ԽՕՐԹ - տեն ԽՕՐԹ:

ԽՕՐԹԻ-ՓՕՐԹԻ - տեն ԽՕՐԹԻ-ՓՕՐԹԻ:

ԽՕՐՅՆԸ՝ - տեն ԽՕՐԹՆԸ՝:

ԽՕՐՅՆԸ՝ - տեն ԽՕՐԹՆԸ՝:

ԽՕՐԽԳ - տեն ԿԱՐԱԼՕԿ:

ԽՕՍԱԼ - տեն ԽՕՍԷԼ:

ԽՕՍԷԼ/ԽՕՍԻԼ/ԽՕՍԱԼ (գրբ. *խօ-սեմ, խօսիմ*) - նբ., չբ. 1. Բանավոր խոսք գործադրել սովորել: *Էտ խօխան մին տըրըկանըմ խօսում ար (2):* 2. Որեւ լեզվի տիրապետել: *Ինքըն էլ թուրքերէն լ՛ալ խօսում ար (2):* 3. Բանավոր խոս-քով կարծիքներ՝ մտքեր արտահայտել՝ հաղորդել: *Նախագան խօսում ա, խօ-սում, ամմա վէշ մինը մըխալ չի քըցնում (2):* 4. Զրուցել, զրույց անել: *Սաղ քըշէրը ըտըրանք ռըրոնը նըհը՛տ խօ-սում ըն, մըննըրնէն քըցնում ռըրանց ջըհիլօթունը (2):* 5. Պայմանավորվել, բանակցել, համաձայնեցնել: *Խօսալ ին, վը՛ր տավարը տանէր ըրըծըցըներ, ռըրոնգոնը պը՛րէր (ԼՂԲ, 356):* 6. Հաշտ-վել, խռով լինելուն վերջ տալ: *Ափկարը միհէն՞ք ախպօրը նըհը՛տ խօսում ա, էրկու տարէ յա՛ խըռալ ըն իլնլ (Բ):* 7. փխբ. Հանդիմանել, նախատել: *Էնքան խօսում ըն, ճարը կըտըրած՝ քօցնում ա (Բ):* 8. Ընկերություն անել (սիրող զուգերի մասին): *Ասըղէ՞ք ըսկանում ա, վեր ռըրան տըղան քոնխէն ըխճըկանը նըհը՛տ խօսում ա (2):* 9. Նշաններով՝ շարժումներով միտքն արտահայտել: *Էտ տըղան էլ լալէ՞ք ա ինոնմ, ծըրքերավըն ար խօսում (2):* 10. Համապատասխանել, պատշաճել, համ-ընկնել: *Էտ պէնջակըն էտ շըլվարէն նըհը՛տ խօսում չի (Բ):* 11. Դժգոհություն հայտնել, բողոքել: *Կընէ՞ք էնքան խօսից, մարթը թն՞զան տօն շինից (Բ):* 12. Բամբասել, չարախոսել: *Պըռըվնէն հըրվաքվում ըն պատէն տակէն, համ գոնլըն կօրծում, համ ռըրանց հըրթ-նէրէն անա խօսում (Բ):* 13. Վկայակոչել, մի բան՝ իբրեւ հաստատող հանգա-մանք, հիշել: *Ապան սաղ օրը ռըրան մէղալներան ա խօսում (Բ):* 14. Հակա-ճառել, առարկել: *Հու կըկարէ Ալիսանէն տէմ խօսէ (Բ):* 15. փխբ. Երգել, դալլալլել, գեղգեղալ: *Կարունքը վեր կամ ա, ծըտէրը խօսում ըն (Բ):*

- Խօսած տը՛ղը - Խոսելու՝ արտա-
հայտելու ժամանակ, խոսելիս: Փն-
լանգը յէր ա կէնըմ, թա.- Պա խօսած
տը՛ղը կասիս՝ ծըքնա տըկըտիդըր կա-
նիս, էտ խէ կըրէցէր վո՛ւչ, թա մին
մըսխալ մէս քըթէնաս... (ՅԺՅ, V, 519):

- Խոսելի հը՛տէ քըրէի օգիլ - Չխոս-
կան՝ սակավախոս լինել: Տընաշինըտ
խոսելի հը՛տէ քըրէի ա օգում, մին պէն
ջի խօսում, թա ըսկանանը (Բ):

ԽՕՍԻԼ - տէ՛ն ԽՕՍԷԼ:

ԽՕՍ-ԽՕՍ - գ. Վեճ, կոփվ, անհաշ-
տություն: Յինչ ա էտ հարթըն յը՛կալ
ա, Կոլնոց տանը ամմէն օր խօս-խօս
կա (Բ):

ԽՕՍԿ/ԽՕՍԲ (գրք. խօսք) - գ. 1. Այն,
ինչ որ խոսվել՝ խոսվում՝ խոսվելու է,
ասածը, ասելիքը: Ժողովուրդը ըտըրա
խօսկը ըսկանում ըն, ըսքըտում կըռվէլը
(Ձ): 2. Նախադասություն, արտահայտու-
թյուն: Ղէրը ուրուր հը՛տա մին էրկու
խօսկ ա ասում, տուս անում (Ձ): 2. Առած,
ասացվածք: Թծինա խօսկ ա, ասում ա.-
Յու հինչու անէ, ուրան կանէ (Բ): 4. Բառ:
Մին դէր ա ինոմ, օրթնիլի խօսկէրը գի-
ղնիլիս չի ինոմ (ՆԼՂԺԲ, 114): 5. Պատ-
վեր, պատգամ, խրատ: Տըղէքը հօրը
խօսկէրը մոռանում չըն (Ձ): 6. Խոսելու
հերթը՝ իրավունքը: Թամաղան խօսկը
տամ ա Կանիոնց Սըրքըրէն (Ձ): 7.
Յարցը, խնդիրը: Բըրիգաղիրը ասմա.-
Խօսկը էն ա, վէր մինչը՛վ մին շէքաթը
բիդի խաղուն քաղինք, պըրծընիք (Ձ): 8.
Լուր, տեղեկություն: Էտ խօսկը թա-
քավէրին շատ ա տանջում (ՅԺՅ, V, 72):
9. Խոստում, հանձնառություն: Թաքա-
վէրը ուրան խօսկը կըղարում ա (Ձ):

- Խոսկան յը՛տ տը՛ռնալ/յը՛տ վը՛նը
կէնալ - Խոսքը դրժել, իր ասածից՝ տված
խոստումից հրաժարվել: Տըղամարթը,
վէր ուրան խոսկան յը՛տ տը՛ռնալ, տը-
ղամարթ չի (Բ):

- Խոսկա(ն) տո՛ւս կ'ալ - 1. տէ՛ն Խոս-
կան յը՛տ տը՛ռնալ: 2. տէ՛ն Խօսկը կօ-
տըրել:

- Խոսկավ անել - Մեկին գրույցով
գրադեցնել, մեկին խոսեցնել: Կընէգը
ըտըրան խոսկավ ա անում, կօրծա
քըցոմ (Ձ):

- Խոսկավ առաշկ ըղնել - Շատա-
խոսելով՝ ճարտարախոսությամբ բոլո-
րին գերազանցել՝ լռեցնել: Յարթըն
խոսկավ առաշկ ա ըղնում, թօղում չի
թա տընըցէք մին պէն ասին (Ձ):

- Խոսկավ ասվել չի - Չափազանց է,
արտասովոր է, շատ է: ... Ինքըն էլ
էնքան նախշուն ա ինըմ, վը՛ր էլ խուս-
կավ ասվել չի (ՅԺՅ, V, 42):

- Խոսկավ ըղնել/ինիլ - Խոսակցու-
թյամբ տարվել: Կընանէքը խոսկավ

ընգը՛ցէն, հծնծ ընտղներէն հացը յը-
տըցըրէն (Բ):

- Խոսկավը քինիլ - Մեկի ասածով՝
պատվերով առաջնորդվել, մեկին լսել,
ասածը հարգել: ... Իրէքըն էլ խէլինը ըն
ինոմ, հօրը խոսքավըն ըն քընոմ
(ՅԺՅ, V, 188):

- Խոսկավ՝ շինաշէն, կօրծավ՝ տը-
նաքանդ - Ասում են նրանց մասին, ով-
քեր էությամբ խարդախ են, բայց իրենց
լավ մարդ են ձեռացնում:

- Խոսկէն աղը - Խոսքի բուն էու-
թյունը՝ իմաստը: Մարթին խոսկէն աղը
բիդի հավալի չինի (Բ):

- Խոսկէն առաշկըն ա քամակը
գիղնալ - տէ՛ն Խոսկէն տակըն ա կըլծիը
գիղնալ:

- Խոսկէն էքըն ա վը՛րցը գիղնալ -
տէ՛ն Խոսկէն տակըն ա կըլծիը գիղնալ:

- Խոսկէն խօսկ կ'ալ - Մեկի խոսքին
իրեւ շարունակություն խոսք ավելաց-
նել: Խոսկէն խօսկ ա կամ, սաղ քըշէրը
զըրոնց ըն անում (Ձ):

- Խոսկէն խօսկ պիրիլ - Մեկի ա-
սածին պատասխանել՝ հակաճառել,
փոխադարձաբար իրար պատասխա-
նել: Յըրթընսկէտոր խոսկէն խօսկ ըն
պիրիլ, կըռվում (Բ):

- Խոսկէն կըծէգը յը՛տ տալ/պէց
թօղնել - Երկար խոսակցություն՝ գրույց
սկսել: Ըխպիրին դըրաղէն նըստում ըն,
խոսկէն կըծէգը յը՛տ տամ, համ էլ հաց
օտում (Ձ):

- Խոսկէն մաջին խընըխաշու չինիլ -
Խոսքը՝ ասածը լուրջ չլինել, դատարկա-
բանություն լինել: Խա՛լափ, խոսկէտ
մաջին խընըխաշու չի կա, նըհախ տը՛-
ղան գանիլմ մէ՛լ տանէլ (Ձ):

- Խոսկէն յէշիլ - տէ՛ն Խոսկավը
քինիլ:

- Խոսկէն չըվան տինիլ - Մեկի
ասածին ուշադրություն դարձնել: Կը-
նէգը վէր մարթին խոսկէն չըվան չի
տիրնալ, տօնը կըռը՛վ կըղնէ (Ձ):

- Խոսկէն (պէնդ) վը՛նը կէնալ - Իր
ասածը պնդել, համառել: Չօբանը խուս-
կէն պէնդ վը՛նն ա կէնում, վը՛խճարը
տամ չի (Ձ):

- Խոսկէն տական տո՛ւս կ'ալ - 1. տէ՛ն
Խոսկա(ն) տո՛ւս կ'ալ: 2. Չխեղճանալ,
կարողանալ մեկի ասածներին դիպուկ
պատասխանել: Կընէգը տուս չի անում,
կարում ա մարթին խոսկէն տական
տո՛ւս կ'ալ (Ձ):

- Խոսկէն տակէն-կըլխէն - Միշտ,
շարունակ, խոսելու ողջ ընթացքում:
Բուղղան դային խոսկէն տակէն-կըլխէն
ուշունց ա տամ (Բ):

- Խոսկէն տակէն մընալ - Խեղճա-
նալ, չկարողանալ մեկի ասածներին դի-
պուկ պատասխանել: Բաղվանչին ճըղ-
ճըղամ ա, ինքըն էլ խոսկէն տակէն ա
մընամ, կարում չի ջօղաքը տա (Ձ):

- Խոսկէն տակըն ա կըլծիը գիղնալ -
Խոսելիս կշռադատել, ավել-պակաս
չխոսել: Մարօն խոսկէն տակըն ա
կըլծիը գիղնալ ա, իգէն ըտի պէն ասել
չի (Բ):

- Խոսկէն տարը ինիլ - Իր ասածի
վրա հաստատուն մնալ, իր ասածը՝
խոստումը կատարել: Էտ տըղան ասում
ա.- Յը՛ս իմ խոսկէտ տարըն ըմ, հինչու
խօսկ ըմ տուվալ, ընական ըմ (Ձ):

- Խոսկէն տար վը՛նը կէնալ/տար
քինիլ - տէ՛ն Խոսկէն տարը ինիլ:

- Խոսկէրքը հագգար փուֆ մը՛ղը-
րավ օտվել չի - Ասում են ծանր դիտո-
ղություն՝ նկատողություն անողի մասին:

- Խոսկէրքը տինիս սըրընուցէն
քարէն տակէն՝ մին կաթ ծէք չի տո՛ւս
կ'ալ - Ասում են դատարկախոս՝ վայրա-
խոս մարդկանց մասին:

- Խոսկու հը՛տա շօռ չըկ'ալ/չըղնէլ -
Սահուն՝ ճարտար խոսել, հանպատ-
րաստից կարողանալ անմիջապես պա-
տասխան խոսք ասել: Նախազան խուս-
կու հը՛տա շօռ չար կ'ամ, հինչու ասում
ին, դանտի պաղասխանում ար (Ձ):

- Խոսկու հը՛տէ - տէ՛ն Խօսկի օրի-
նակ:

- Խոսկու հը՛տէ ծը՛րքը ջուբը
չըտանէլ - տէ՛ն Խոսկու հը՛տա շօռ
չըկ'ալ:

- Խոսկու մըհար - տէ՛ն Խօսկի օրի-
նակ:

- Խօսկը անց կէնալ - տէ՛ն Խօսկը ըն-
ցընէլ:

- Խօսկը առաշկ տանէլ - 1. Շարու-
նակել տվյալ նյութի շուրջ խոսել: Այան
հիշկան խօսկը առաշկ ա տանում, մին
ա, քաթը պըրծընում չի (Ձ): 2. Ասածը
պնդելով անցկացնել, ասածն անել
տալ: Շինըցէք խօսկը առաշկ տըվէն,
շէնըմը բալնիցա շինիլ տըվէն (Բ):

- Խօսկը բագար տո՛ւս օնէլ - Խոսքը՝
ասածը քննարկման դնել: Կընանուցը
քըշտէն վէր խօսկըտ բագար տո՛ւս կ'ա-
լիլ, էլ պըրծումըն չի կա (Բ):

- Խօսկը էրկու չանէլ - Պատվերը՝
հանձնարարությունը՝ առաջարկությու-
նը եւն անմիջապես կատարել՝ կրկնել
չտալ՝ չսակարկել՝ չհակաճառել: Էլ խօս-
կը էրկու չըն ըրալ, քը՛ցալ ըն, մըսըլիաթ
ըրալ, քօջալ, յը՛կալ (ԱԱ, 35):

- Խօսկը ընցընէլ - Յեղինակություն
ունենալ, ասածը նշանակություն՝ ազդե-

ցություն ունենալ՝ հարգվել: *Վեզիրին խօսկը ընցընում ար պալատում* (2):

- Խօսկը իրըսեն ասել/փըռնըցընել - *տեն* Իրըսեն ասել:

- Խօսկը իրկընցընել - Մի բանի մա-սին երկար խոսել, մանրամասնություն-ների մեջ մտնել: *Էնքան խօսկը իր-կընցընում ա, լոխճին գնիլան տանում ա* (Բ):

- Խօսկը խօսկ ինիլ - *տեն* Խոսակեն տարը ինիլ:

- Խօսկը խօսկ ա պենոմ/պիրոմ - Ասվածից՝ փոքր գրույցից երկար պատ-մություն է ստեղծվում՝ նոր մտքեր են արտահայտվում: *Խօսկը խօսկ ա պե-նոմ, վեր մին պեն ըսքեցեր, հարոյ պեն կըվիցընին* (2):

- Խօսկը կարճ կապել - Խոսելիս մանրամասնությունների մեջ չմտնել, խոսքը՝ գրույցը շուտ վերջացնել: *Ղեր-վիշը խօսկը կարճ ա կապում* (2):

- Խօսկը կեմնը անել, կապել - Բարի խորհուրդներով համոզել՝ դարձի բերել: *Կօղ կընգանը կարել չըս խօսկը կեմնը անիս, կապիս* (2):

- Խօսկը կեսատ - *տեն* Խօսկը պիրանում:

- Խօսկը կեսատ թողնել - *տեն* Խօսկը պիրանում թողնել:

- Խօսկը կեսատ մընալ - *տեն* Խօսկը պիրանում մընալ:

- Խօսկը կըտըրել - *տեն* Խօսկը պիրանում թողնել:

- Խօսկը կըտօրը քըցիլ - Բուն նյութից խուսափելով՝ խոսակցության նյութը փոխել: *Լըհա վեր ըսքըսում ին կօրծ ընէլա խօսէլը, Մուփին խօսկը կըտօրըն ար քըցում* (2):

- Խօսկը կին քինիլ - *տեն* Խօսկը ընցընել:

- Խօսկը կօլ տալ - Վիրավորական խոսքին չպատասխանել, իրեն զսպել: *Մարթը հիշկան ուշունց ա տամ, կընէգը խօսկը կօլ ա տամ, պեն չի խօսում* (2):

- Խօսկը կօտըրել - Մեկի ասածը՝ խնդրանքը չկատարել՝ մերժել: *Պիծի Նըհատակը ըխճըկանը խօսկը կօտրում չի, մին պիծի ամբոն ա տամ* (ՆԱԲ, 83):

- Խօսկը հըլծրել - *տեն* Խօսկը փօխել:

- Խօսկ ըղնել - *տեն* Խօսկ վեր կ'ան:

- Խօսկը ճըկատեն ասել/փըռնըցընել - *տեն* Իրըսեն ասել:

- Խօսկը մեր մաջին (մընա) - Ասում են խոսակցին՝ ասածս գաղտնիք է, ուրիշի չասես: *Բաղվանջին ասում ա.- Խօսկը մեր մաջին, բըրիգադիրը հիրը-վանէտ կընգանը սիրականըն ա* (2):

- Խօսկը մըղըր ա, կօրծը՝ տանիտըղ - Ասելն հեշտ է, կատարելն է դժվար:

- Խօսկը մըղըրավ կըտըրել - *տեն* Խօսկը շըք'արնավ կըտըրել:

- Խօսկը մին անել/մին ըմանում տինիլ - Համաձայնության գալ, միա-բանվել: *Տահանը խոսկուրեն մին ըն ըրալ, փախալ, յէկալ, ըստեղ կացալ* (ԱԱ, 29):

- Խօսկը յը'տ յը'ր օնել/յը'տ օտել - *տեն* Խոսկան յը'տ տը'ռնալ: ... *Հանն խօխէքը իրէք տըրէկան ըն իլան, վար ուրանց թաքավէրը խօսկ ա տըվալ, տըված խօսկըն էլ յէտ օտիլը անան չի կալ* (ՀԺՀ, V, 369):

- Խօսկը շըք'արնավ կըտըրել - Քա-ղաքավարական արտահայտություն, որ ասվում է մեկի խոսքը ընդմիջելիս՝ ներողություն ընդմիջելու համար: *Ջավէնը թա.- Պօղոս, խօսկըտ շըք'ար-նավ ըմ կըտըրում, մին պապոզգ տօ' (2):*

- Խօսկը շօռ տալ - *տեն* Խօսկը փօխել:

- Խօսկը պահել - *տեն* Խոսակեն տարը ինիլ:

- Խօսկը պենու տըղ չըտինիլ - *տեն* Խօսկը տափը քըցիլ:

- Խօսկը պըրանել - *տեն* Խօսկը փօխել:

- Խօսկը պիրանան ք'արփաննանավ տոն քաշիլ/տոն օնել - Մեկին դժվա-րությամբ խոսեցնել: *Էտ հարթըն էլ վէշ մին պեն չար խօսում, խօսկը պիրանան ք'արփաննանավ ին տոն քաշում* (2):

- Խօսկը պիրանումը - Ասելիքը դեռ չվերջացրած: *Լըհա խօսքը պիրանումը, կըլծիթ թըռչում ա* (ՀԱԲ, 15, 25):

- Խօսկը պիրանումը թողնել - Խոսքը ընդհատել՝ ընդմիջել, չթողնել, որ մինչեւ վերջ արտահայտվի: *Վեզիրը օգում ա խօսէ, թաքավէրը խօսկը պիրանումըն ա թողնում* (2):

- Խօսկը պիրանումը մընալ - Խոսքն ընդհատվել՝ ընդմիջվել, չկարողանալ մինչեւ վերջ արտահայտվել: *Մարթը վեր ճըղղամ ա, կընգանը խօսկը պիրա-նումըն ա մընալ* (Բ):

- Խօսկը սարավ-քօլավ քըցիլ - *տեն* Խօսկը կըտօրը քըցիլ:

- Խօսկըս մընա էս չօրք՝ պատեն դաթումը - *տեն* Խօսկը մեր մաջին:

- Խօսկը տափավը կ'ան - *տեն* Խօսկը տափը քըցիլ:

- Խօսկը տափեն մընալ - Ասվածը՝ պատվերը՝ խնդրանքը չկատարվել՝ ան-ուշադրության մատնվել՝ արհամարհ-վել: *Սօրը խօսկը տափեն մընալ, վէջ*

տըղան ըրալ, վէջ ախճիգը (Բ):

- Խօսկը տափը քըցիլ - Խոսքը՝ ասածը բանի տեղ չդնել, պատվերը՝ խնդիրը չկատարել՝ արհամարհել: *Բի-դասը տըղա յա Համօն, հօրը խօսկը տափըն ա քըցում* (Բ):

- Խօսկը տըղ ընցընել - *տեն* Խօսկը ընցընել:

- Խօսկը տըղ հընսել - Մեկի հաս-ցեին ասված գաղտնի խոսքը նրա կող-մից իմացվել: *Ըսկը'տուրը հարթնանը անա կէնգատ ա անում, խօսկը տըղ ա հընսում* (Բ):

- Խօսկը փըռնել - Ասածը համա-պատասխանել իրականությանը՝ մեկ ուրիշի ասածին եւն: *Ըտըրա խօսկը փըռնում չի կընգանը ըսածեն* (2):

- Խօսկը փօխել - 1. Խոսքի նյութը փոխել: *Վեր տը'սնում ա՝ խանը կամ ա, դանտի խօսկը փօխում ա* (2): 2. Նա-խապես տրված ցուցմունքից՝ վկայու-թյունից՝ ասածից հրաժարվել, ուրիշ բան ասել: *Սուդումը Հեղանը խօսկը փօխում ա* (Բ):

- Խօսկը քամուն տալ - Իզուր՝ ա-պարդյուն խոսել: *Հինջ ը'ս խօսկըտ քա-մուն տամ, քը'գ ըսկանօղ չի կա* (Բ):

- Խօսկը քանդիլ - Պայմանը չեղյալ համարել: *Էտ մարթը ուրանց խօսկը քընդիս ա, էլ ըտըրանց նիհէտ կօրծ չի ընէս* (2):

- Խօսկը ք'անդիլ ա, վեր փըռնիս, կըրկընանա - Առիթի դեպքում գրույցը ծավալվում երկարում է:

- Խօսկ ինիլ - Խոսք բացվել, խոսվել, խոսակցություն տեղի ունենալ: *Խօսկ ա իլան, վեր յը'կօղ տարէն Ղարաբաղա լօխ շինէրումը բիդի գազ ինի* (Բ):

- Խօսկի օրինակ - Որեւէ բան բա-ցատրելու՝ հաստատելու եւն համար որ-պես օրինակ ծառայող, օրինակի հա-մար: *Մարը ասմա.- Խօսկի օրինակ, ասինք թա էտ ըխճըկանը լըիլ'տ փը-սակվալ ըս, ըշտը'ղ ը'ք ըպըրլական* (2):

- Խօսկ խառնել - Երկու հոգու իրար հետ գծտեցնելու նպատակով գրգռել՝ բամբասել: *Թանգան հիրը'վանը խօսկ ա խառնում, ք'ծինն հիրըվըններէն կըռվը-ցընում* (2):

- Խօսկ խընթըրիլ - Խոսելու թույլ-տվություն՝ իրավունք խնդրել: *Ժողովէն վախտը Մարյանգ'նիլըն էլ ա խօսկ խընթըրում* (2):

- Խօսկ խօսկու կ'ան - Իրար հակա-ճառել: *Խօսք խօսքու վա կամ, մին մարթ մընին վէխճար ա ասում* (ՆԱԲ, 107):

- Խօսկ կա՝ - Ասելիք՝ առարկություն ունե՞ք, թե՞ ունեք, խնդրեմ: *Հանը աս-*

մա.- էքհոժ ծանքին քինական ընք հծնծ անինք, խօսկ կա՞ (Ձ):

- Խօսկ կապել - Պայմանավորվել: ...Ուրո՛ւր նրիէտ խօսկ ըն կապւմ, վը՛ր պուճուր ախպօրը վը՛րըմը թօղին... (ՅԺՅ, V, 21):

- Խօսկ կըռըվցընել/կօխըլ կըցընել - Վիճաբանել, լեզվակռիվ տալ: Ախճիգըն իւրանն ասածըն ա ասում, թաքավը՛րը՛ իւրանը, վերջը խօսկը կօխըլ ըն կըցընում (ՅԺՅ, VII, 134):

- Խօսկ հըսնել - Խոսելու իրավունք ունենալ (հաճախ գործածվում է ժխտական ձևով): Ախճիգը ասում ա.- Թաքավերըն ապըրած կէնա, ինձ խօսկ չի հըսնում, ամմա դիւզ չըս անում, վեր էտ տըղէն կախ ըս տամ (Ձ):

- Խօսկ յըրա անել/պիրիլ - Մեկի ասածը շարունակել կամ հակաճառել: Վեր մինը ասմա՛ կարունըք յեկավ, մինըն էլ խօսկ ա յըրա պիւրում, թա.- գիլվալ չի, հալմա՛ Պըռավէն էծէրը պըրծալ չի (ԱԱ, 83):

- Խօսկ յը՛ր օնէլ - 1. Խնամախոսության ժամանակ աղջկա համաձայնությունը ստանալ: Թիւնում ըն խընըմախօս, վեր չուբանէն ըխճըկանը անա խօսկ յը՛ր օնին (Ձ): 2. Խոստում առնել՝ ստանալ: Ժողովուրդը ըտըրանա խօսկ ըն յօր ունէս, վեր էլ իւրանց շէնին ծըմակը կըլական չի (Ձ): 3. Խոսելու թույլտվություն՝ իրավունք ստանալ: Չօբանը թաքավերին անա խօսկ ա յը՛ր օնում, լօխ պատմում (Ձ):

- Խօսկ շինիլ - Կատարվածի մասին ամենուր հայտարարել՝ բերնեբերան գցել: Խը՛ղըն գանքըմը մը՛հէտ կուղօթուն ըրավ, խօսկ շինը՛ցէն (Բ):

- Խօսկ շօռ ածել - տէ՛ս Խօսկ տանել-պիրիլ:

- Խօսկ շօռ ածող - տէ՛ս Խօսկ տանող-պիրիլ:

- Խօսկ չի կա - 1. Առարկություն չկա, համաձայն եմ: - Էքիւց յը՛ք, քինինք բազար. - Խօսկ չի կա (Բ): 2. Անթերի է, կատարյալ է: - Ուրէլ, հիրըվանէտ էշը օգում ըմ ինք օնիմ, հունց էշ ա՛: - Խօսկ չի կա, Յէգօր, փուշմընական չըս, ինք կալ (Ձ):

- Խօսկ վեր կալ/պէնվալ/պէց ինիլ - Խոսակցության նյութ դառնալ, որեւէ բանի մասին խոսակցություն սկսվել: Մին օր էլ շինըմաշումը խօսկ ա վեր կամ, վեր ծըմակը կըտօրին, տը՛ղը բաղ քըցին (Ձ):

- Խօսկ վեր պիրիլ/պէնվալ/պէց անել - Խոսակցության նյութ դարձնել, որեւէ բանի մասին խոսակցություն սկսել:

Աստիակալներան մինը խօսկ ա վեր պիրիւմ, վեր էտ յիթմին տօնը շինին (Ձ):

- Խօսկ տալ - Խոստանալ, խոսքով որեւ հանձնառություն ստանձնել, համաձայնել: Թաքավերին պուճուր տըղան խօսկ ա տամ, վը՛ր էտ լօխ կըճարի, պը՛րի (ՅԺՅ, V, 24):

- Խօսկ տանել-պիրիլ - Մեկի ասածները մյուսին հայտնելով՝ գոտություն առաջ բերել: Պառավը շէնումը էնքան խօսկ ա տանում-պիրիւմ, լօխ իւրիւր անա խըռավում ըն (Բ):

- Խօսկ տանող-պիրիլ - Մեկի ասածները գոտեցնելու նպատակով մյուսին հայտնող, խառնակիչ, խաբարգիլ: Արփէնիգը խօսկ տանող-պիրիլ ա, սալաղ կացէ՛ք (Բ):

- Խօսկ տիւս քաշիլ/տիւս օնէլ - Զանազան միջոցներով մեկից որեւէ բան իմանալ՝ զաղտնիք դուրս կորզել: Կընէգը հիշկան անում ա, կարում չի մարթին անա խօսկ տիւս քաշի (Ձ):

- Խօսկ քըցիլ - 1. տէ՛ս Խօսկ վեր պիրիլ: 2. Ակնարկել, որեւէ նպատակով խոսակցության նյութին անուղղակիորեն առնչվող մի բանի մասին ակնարկ անել: Սամսօնը խօսկ ա քըցում, հիրըվանէն անա ցօրէն պարթկ անում (Ձ):

ԽՕՍԿԸԶԸՐՈՒՄ - տէ՛ս ԽՈՒՍԿԸԶԸՐՈՒՄ:

ԽՕՍԿԻ/ԽՕՍԶԻ - տէ՛ս ՄԸԹԱՄ:

ԽՕՍԿԱԼ - տէ՛ս ԽՕՍԿԷԼ:

ԽՕՍԿԱՍԿ - գ. 1. Որեւէ բարբառի առանձին ենթատեսակը՝ ենթաբարբառ, խոսվածք: Դիւղորիւթն խօսվասկը ճօկ ա (Բ): 2. Խոսելը, խոսելու ձևը՝ եղանակը: Էտ մարթին խօսվասկը վէշ մինին տուր չի կամ (Բ): 3. Խոսք, ասացվածք, առած: Սըհէնց մին խօսվասկ կա, վար ասում ա.- Ամը՛ն շէնա մին պը՛լ պիրաք, Դըթերքա վը՛րը պըտահէ (Ձ):

ԽՕՍԿԱՍԿՈՒԹՈՒՆ - տէ՛ս ԽՕՍԿԱՍԿ:

ԽՕՍԿԷԼ/ԽՕՍԿԻԼ/ԽՕՍԿԱԼ - կր. եւ չք. ԽՕՍԷԼ-ի:

ԽՕՍԿԻԼ - տէ՛ս ԽՕՍԿԷԼ:

ԽՕՍՏՈՒՄ(ՆԸ) - տէ՛ս ԽՈՒՍՏՈՒՄ(ՆԸ):

ԽՕՍՐՕԿԻ - տէ՛ս ԽՈՒՍՐՈՒԿԷԼ:

ԽՕՍԶ - տէ՛ս ԽՕՍԿ:

ԽՕՍԶԻ - տէ՛ս ԽՕՍԿԻ:

ԽՕՍՕՐ (գրբ. խոսող) - ած. 1. Խոսել կարողացող, խոսելու ունակություն ունեցող: Էտ ծին խօսող ծի յա ինում (Ձ):

2. տէ՛ս ԱՍՕՐ-ԽՕՍՕՐ:

ԽՕՎԼՆԹ - տէ՛ս ԽԱԼՎԱԹ:

ԽՕՏ (գրբ. խոտ) - գ. 1. Նուրբ եւ չփայտացող ցողունով միամյա եւ բազմամյա բույսերի ընդհանուր անվա-

նումը, խոտ: Էնքան արաշտ իլնվ, խօտ էլ չի փըսավ (Բ): 2. Երկրի՝ այդպիսի բույսերի ծածկույթը: Կանանց խոտէրումը պարանց ըն ըղնում, քունավ ընցընում (Ձ): 3. Այդ բույսերի հնձած ու չորացրած զանգվածը, որ օգտագործվում է իբրեւ անասնակեր: Խօտէն թալան նի յա կէնում, էրում, հիլվընէն մընամ ըն տիւզը (Ձ): 4. Խոտը հնձելու ժամանակը: Էտ խօտէն Զնքիւն ծին ըստակում ա, խը՛ղէն թօղնում կըրակու մաշի (Ձ): 5. Անհամ՝ ոչ կծու տաքղեղ: Էս հինչ տախտէղ ա, խօտ ա (Բ):

- Խօտան կըծել - Արբունքի հասնելով՝ առաջին անգամ սեռական՝ սիրային հարաբերության մեջ մտնել: Տըղան վեր խօտան կըծից, էլ տիժէր ա տանը պահէլը (Ձ):

- Խօտը կիլիկն առաշկը քըցիլ, մէսը՝ վըխճարէն - տէ՛ս Էշը վը՛ռան մօրթէլ:

- Խօտ ըրածել/օտել - Անասունի նման հիմար՝ ապուշ լինել (հաճախ գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձևերով): Վաղօն ասմա.- Խէ՛, յը՛ս խօտ ը՛մ ըրածում, էտքանըտ կըլօխ չը՛մ ըղնում (Ձ):

- Խօտ ըրծըցընել/ուտըցընել - Մեկին հիմարի տեղ դնել՝ խաբել: Սումբաթէն անումըն ա դանգըլա, ամմա վեր թօղիս, օխտը ժիլիգու խօտ կըրծըցընէ (Բ):

- Խօտ ըրածող/օտող - Դիմար՝ ապուշ մարդ: Էտ խօտ ըրածողըն էլ ա հըրուստացալ (Բ):

- Խօտու թայա - Դյուրագրգիռ, բարկացկոտ: Բաղվանչին էլ խօտու թայա յար, վեր մինին տը՛սավ բաղումը, ծըղ-ծըղօցը տինիւմ ար (Ձ):

ԽՕՏԷԼ - տէ՛ս ԽՈՒՏԸՎԱԼԻԼ: Ղալին հըղէն խօտալ ա... (ԼՂԲ, 22):

ԽՕՐ (գրբ. խոր) - ած. 1. Մեծ խորություն ունեցող: Շատ ա քինըմ, թա խըրէգ, վերջը հըսնըմ ա մին խօր ծօրի (ՅԺՅ, V, 101): 2. Մակերեսից դեպի ցած ձգվող զգալի փոս կազմող, խորունկ: Մին խօր աման թանավ ա օտում, քօն ինում (Ձ): 3. Մեծ տարածություն գրավող, տեսանելի սահման չունեցող: Ծառը կըտրած՝ մարթին նըհը՛տ նի յըն մընում խօր ծըմակը (ԱԱ, 80): 4. Մեծ խորության վրա գտնվող՝ տարածված: Կաղնուն խօր տակըռօտ շատ օնէ (Բ): 5. Հաստ շերտ կազմող: Ըստարէ էրկու հը՛տէ խօր ծօն ա յը՛կալ (Բ):

- Խօր խուրանալ - Մեռնել, գետինը մտնել (սովորաբար գործածվում է որպես անեծք): Խօր խուրանա Արմիկը, էծըս կուղացալ ա (Բ):

ԽՕՐԱ - Նախորդ տարվանից հո-
ղում մնացած սերմերից՝ պալարներից՝
արմատներից աճած (հացահատիկ,
կարտոֆիլ, սոխ եւն): *խորա կըրտուպլին*
էլ ա իննում լաննթտու (Բ):

- Խորա մարթ - Անարժեք՝ ստոր
մարդ: *խորա մարթիք՝ ամմէն տը՛դ էլ*
կան (Բ):

ԽՕՐԱՎՊ - տէն ԽՕՐԱՎՊ:

ԽՕՐԱՎՊ/ԽՕՐԱՎՊ/ԽՕՐԱՎՊ (պրս.
xōrak) - գ. Կերակուր, ճաշ: *Ուրնգոնը*
կամ ա, տէսնում էլիա տօնը սըրփած,
կըրակ ըրած, խօրնգը իփած
(ՅԺՅ, V, 189):

- Խօրնգը ինիլ (մինիս) - Մեկին
համապատասխան, նրա ուժերի՝ հնա-
րավորությունների սահմաններում լի-
նել, մեկի բանը լինել (հիմնականում
գործածվում է ժխտական ձեւով): *Ղօր-*
փէրը ասմա.- Այ բալա, հօնծ անէլը քու
խօրնգըտ չի, դըրահ կաց (Ձ):

- Խօրնգ՝ իփօղնէն վեր շատ ինիս,
խօրնգը յա՛ ննիլ կինի, յա՛ աղի - Տար-
բեր մարդկանց կողմից կատարված
գործը արդյունքում տուժում է:

ԽՕՐԱՎՊ - տէն ԽՕՐԱՎՊ:

ԽՕՐԱՄԱՆՎ (գրբ. *խորամանկ*) -
տէն ԺՈՒԼԻՊ:

ԽՕՐԱՄԱՆՎՕՐՈՒՄ (գրբ. *խորա-*
մանկություն) - տէն ԺՈՒԼԻՊՕՐՈՒՄ:

ԽՕՐԱՆ (գրբ. *խորան*) - գ. Փոքրիկ
սենյակ եկեղեցու բեմի երկու կողմե-
րում: *Մին օր էլ չըքօրանը դէրին՝ յէխծէն*
քիսիլը ծառան քիսիւմ ա նի մընըմ
խօրանը... (ԼՂԲ, 349):

ԽՕՐԱՆԶ - գ. 1. Խորություն ունեցող
բան: *Էս ամանը խօրանը չի* (Բ): 2. փխբ.
Ձոր, կիրճ: *Պըռըվնէն ասում ին, վէր էտ*
խօրանըմը սաղանէք կան (Ձ): 3. Խոր
եւ մութ գործեր, խորամանկություն,
խարդախություն: *Ըտըրա փըռնած կօր-*
ծէրը լօխ խօրանը ա, կարէլ չըս պէն
կըլծի ըղնիս (Բ):

ԽՕՐԱՍԱԼ - գ. Բույսի տեսակ, որի
սերմերը օգտագործում էին որպես դեղ՝

փորի ճիճուները թափելու համար:
Առաջ, վէր խօխօնը ճըճօ յա իլնլ,
խօրասանու սը՛րմէր ըն իլնլ ուտը-
ցընէլիս (Ձ):

ԽՕՐԹ/ԽՕՐԹ (գրբ. *խորթ*) - ած. Ոչ
արյունակից, ոչ հարազատ, օտար (ծնող-
ների, քույրերի, եղբայրների եւն մասին):
խօրթ մարը մին կուտուր չօր հաց ա տամ
ըտըրանց, դարկում հանը (Ձ):

- Խօրթ աշկավ յէշիլ - Մեկին վատ
վերաբերվել, նրա հետ վատ վարվել:
Քանսպարը ախպօրը խօնը խօրթ
աշկավ ա յէշիւմ (Բ):

ԽՕՐԹԻ-ՓՕՐԹԻ/ԽՕՐԹԻ-ՓՕՐԹԻ -
Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Խօրթի-փօրթի քըցիլ - Խորթու-
թյուն՝ անհամերաշխություն առաջաց-
նել: *Էտ հարթընը ըտըրանց տօնը խօր-*
թի-փօրթի յա քըցիւմ, ինքը քիսմ
հաննց տօն (Ձ):

ԽՕՐԹԱԼԻՍ - գ. Չար ոգի, ուրվա-
կան: *Այան ասմա.- Վէր քօն չիսիք՝*
խօրթալիը կըլական ա, ծը՛գ տանէ (Ձ):

ԽՕՐԹԱԼԻՍ/ԽՕՐԱՆԻՍ - գ. Ծրթնա-
ծաղիկների ընտանիքին պատկանող
համեմաբույս՝ ուրց, որից թէլ եւն պատ-
րաստում: *Ղարաբաղ ըտի շէն չի կա,*
վէր խօրթըն չիսի (Բ):

ԽՕՐԹԱԼԻՍ/ԽՕՐԱՆԻՍ/ԽՕՐԱՆԻՍ/ԽՕՆԸ
(գրբ. *խործ*) - գ. Հնաճ հացաբույսի՝
խոտի եւն կապուկ, խուրճ: *Առաջ*
արտէրը չիսմ հիսնիս ըն իլնլ, խօրթըն
կըպէս, տընէս կալը (Բ):

ԽՕՐԻ(ՆԶ)- ած. Իմաստուն, խորա-
հմուտ, գիտուն: *խօրի մարթ ա իլնլ*
Շափաղաթ ապան (Բ):

ԽՕՐԻ/ԽՕՐԻՍ (գրբ. *խորիս*) - գ.
Մաշկափոխ կենդանիների դուրս նետած
մաշկը՝ շապիկը: *Օխծը վէր օգում ա*
խուրիսիս ինի, մին նը՛ղ ծակավ նի յա
մընում, խօրիսը մընամ ա տոննում (Ձ):

ԽՕՐԻԵԼ/ԽՕՐԻԵԼԻՍ - նբ. տէն Խուր-
իսիս անէլ:

ԽՕՐԱ - տէն ԽՕՐԹԱԼԻՍ:

ԽՕՐԱՎԵԼ - տէն ԽՕՐԱՎԵԼ:

ԽՕՐԱՎԵԼ - տէն ԽՕՐԱՎԵԼ:

ԽՕՐՈՒՄ (թրք. *xorum*) - գ. Հնաճ ու
չորացրած խոտի փաթաթված՝ կլո-
րացված փոքր կույտ, առանց կապելու
փոքր խուրճ: *Մին խօրում խօտ տըղ-*
վարըմ չի, հըզգար կըլօխ հէլվան տըղ-
վարըմ ա (ԱՅ, 60):

ԽՕՐՈՒՄ-ԽՕՐՈՒՄ/ԽՕՐՈՒՄ-ԽՕ-
ՐՈՒՄ/ԽՕՐՈՒՄ-ԽՕՐՈՒՄ - մ. 1. Կույտերի
ձեւով, ըստ կույտերի: *Սարէն կըլխէն*
խօտ ըմ հարըմ, խօրում-խօրում թուլու
տամ, վէշ մին հէլվան մուտանըմ չի (ԱՅ,
75): 2. փխբ. Առատորեն, շատ-շատ:
Ըստարէ ծառէրը խօրում-խօրում ծաղ-
կալ ըն (Բ):

- Խօրում-խօրում անէլ - 1. Հնաճ եւ
չորացրած խոտից փոքր կույտեր սար-
քել, խորումել: *Սարթը խօտը խօրում-*
խօրում ա անում, կընէքըն էլ խօրթնէր
ա կապում (Ձ): 2. տէն ԿԸԼԸՎԵԼ:

ԽՕՐՈՒՐԹ (գրբ. *խորհուրդ*) - գ. Մի
բան անելու՝ չանելու համար տրվող
ցուցում՝ խրատ՝ առաջարկ, խորհուրդ:
Էտ պըռալէն խօրուրթը կըդարէլամ
քաղաքը դօվան ըզաղըմ ա, մարթիք՝
ըսկըսում ըն ազատ ապրէլ (ՆԼՂԺԲ, 20):

- Խօրուրթ անէլ/նըստել/տը՛սնալ -
Միմյանց հետ կամ որեւէ մեկի հետ մի
բան քննարկել, խորհրդակցել: *Ըտէղ էտ*
ախպէրը կամ ըն փըսէն նըհէտ խօ-
րուրթ անում, վէր հիյվըննէն տանին
սարը (Ձ):

- Խօրուրթ տալ - Մեկին իր կարծիքը՝
ցուցումը՝ խրատը առաջարկել՝ կատա-
րելու համար: *Մին թօրը մուտացալ ա,*
թա.- խօրուրթ կըտամ՝ նի չըկաս,
տիժըրթուն ըս քըշիւն (ԱԱ, 35):

ԽՕՐԹ - գ. Որեւէ տարածության
ամենախոր տեղը, հատակ, հուն: *Տըղան*
շօրէրը հանում ա, նի մընում ծօվը,
խօրթան էտ մուտանան տոն օնում,
տամ թաքավէրին ըխըրկանը (Ձ):

ԽՕԹ¹ - տէն ԽՕԹ¹:

ԽՕԹ² - տէն ԽՕԹ²:

ԽՕԹ³ - տէն ԽՕԹ³:

Ծ

ԾԱՂԻՐ - գ. Խաղատեսակ. մրցող-
ները նստում են դեմ առ դեմ՝ ձեռքերով
իրար բազկից բռնած, արմուկներով
սեղանին հենված: Հաղթող է ճանաչ-
վում նա, ով մրցակցի ձեռքը
կորացնում, կպցնում է սեղանին:
Հիշկան ծանդի ըն խաղ անում, վէշ
մինը կարում չի Համօվէն յը՛խնէ (Ձ):

ԾԱԼ¹ - տէն ԾԱԼ¹:

ԾԱԼ² - տէն ԾԱԼ²:

ԾԱԼ¹/ԾԱԼ¹ (գրբ. *ծալ*) - գ. 1. Կտորի՝
հագուստի՝ թղթի եւն՝ իրար վրա բերե-

լուց առաջացած կտորվածքը, երկտա-
կած՝ ծալած տեղի գիծը: *Ախճիգը ծալնծ*
շօրէրը տոն ա տամ, ութն տամ, ծալէրը
դուգոնցընում (Ձ): 2. Ծալվածքի ամեն մի
դարսը, ծալված մասերից յուրա-
քանցուրդ կամ նրանց արանքը: *Պա-*
ռավը սընդօղէն կըտօրէն ծալն մին
վը՛սկէ յա տոն օնում, տամ ըտըրան (Ձ):

- Ծալէրը յը՛տ տանէլ - Ծալված
տեղերից բացվել, ընդարձակվել: *Շօղօ-*
վուրթը հիշքան նըստում ա, գանքն
թանգանն ա ծալէրը յետ տանում, տէղ
անում (ՅԺՅ, V, 192):

- Ծալը կօտըրվել - Ծալագիծը վերա-
նալ: *Հիշկան լըվանում ըն, ութն վըն*
տամ, էտ շօրին ծալը կօտըրվում չի (Ձ):

- Ծալը պակաս - տէն ԽԸԼԵՄԱՍ պա-
կաս: *Մին ծալը պակաս մարթ քիսըմ ա*
Շուշի-Ղալին բազարը... (ԼՂԲ, 347):

- Ծալը օտել - Ծալված տեղը
մաշկել: *Շօրը էնքան սընդօղումը*
ծալնծ պահալ ա, ծալը կըրալ ա (Ձ):

ԾԱԼ²/ԾԱԼ² - Պատանիների դեռեա
չհասունացած, ոչ թանձր՝ ջրիկ սերմնա-
հեղուկը:

ԾԱԼԱՆ - տեն ԾԱԼԱՆ:

ԾԱԼԱՆ/ԾԱԼԱՆ - ած. 1. տեն ԾԱԼ-
ԲԱԿԵՐ: 2. փխբ. Բարձրահասակ եւ
քայլելիս սեթեւեթող՝ կոտորատվող: Ծա-
լան ախճիգ ա նրիսանկէն թռնը (Բ):

ԾԱԼԵԼ - տեն ԾԱԼԻԼ:

ԾԱԼԻԼ/ԾԱԼԵԼ (գրբ. ծալեմ) - նբ.
Ծայրերը՝ եզրերը իրար վրա բերելով՝
ծալալը փոքրացնել կամ որոշ ձեւ տալ
(կտորի՝ հագուստի՝ թղթի եւն մասին):
Ծծրէրը ծալում ա, տնրսում (Բ): 2. Կրծքի
վրա խաչածեւ դնել, կրծքին խաչել
(ծեռքերի մասին): Ծըրքէրը ծալում ա,
վըրնը կէնում (Բ): 3. Կորացնել, կռել,
ճկել: Ղանդոջին լիսգը կիրմիրցնես ա,
քէթը ծիլիս (2): 4. Վեր քշտել: Փոխ-
կէրքըս ծալի (Բ): 5. Իրար վրա բերելով՝
որոշ դիրք տալ: Վըրնէրը ծալում ա,
տիւնում տակէն, նըստում (2): 6. Շարժա-
կան մասերը իրար վրա բերելով՝ փակել:
Տէնակը ծալում ա, տիւնում խորցնումը
(2): 7. փխբ. Կռվի՝ մրցության մեջ հաղ-
թել: Ըսքըսում ըն կըռվէր, Շիրինը
փանիվանէն ծալում ա (2):

- Ծալած շօրը ինքը նրան կըմաշի
- Իրը չօգտագործելով կփչանա:

- Ծալած չըվալ - Յոգնած, թույլ,
անուժ (մարդ, անասուն): Ծալած չըվալ
ըս, խէ թայրի չըս ըղնում (Բ):

- Ծալիլ, ղըրաղ տիւնիլ - Գործը վեր-
ջացնել՝ փակել: Արտը հընձում ըն, ծա-
լում, ղըրաղ տիւնում (2):

- Ծալիլ, ջուբումը տիւնիլ - Իր ար-
ժանիքներով՝ կարողություններով մե-
կին գերազանցել, մեկին կամ մի բան
հեշտությամբ հաղթահարել: Սէր Վա-
նին օխտը պըրափէտուրու նրան խըլ-
քավը կըծալի, ջուբումը տիւնի (Բ):

- Ծալիլ, տակէն տիւնիլ - 1. տեն Ծա-
լիլ, ղըրաղ տիւնիլ: 2. տեն Ծալիլ, ջուբու-
մը տիւնիլ: 3. Սեփականացնել, յուրաց-
նել, իրենը դարձնել: Մին էրկու հօքի
շէնին սաղ վըրէրը ծալում ըն, տըկըր-
նէրէն տիրում (Բ):

ԾԱԼ-ԾԱԼ - տեն ԾԱԼՎԱԾԱԼ:

ԾԱԼՎԱԾԱՆ - տեն ԾԱԼՎԱԾԱՆ:

ԾԱԼՎԱԾԱՆ/ԾԱԼՎԱԾԱՆ - գ. Ոլորա-
պտույտ՝ ծուռումուռ արահետ՝ կածան:
Էտ ծալկըծանավը քինամ ըն, հըսնում
էտ ախպիրը (2):

ԾԱԼՄԱԾ - տեն ԾԱԼՄԱԾ:

ԾԱԼՄԱԾ/ԾԱԼՄԱԾ - ած. Ծալված
վիճակում երկար մնալուց կամ շատ
անգամ ծալվելուց մաշված: Կօզի թանգ-
զն, ամիա ծալմաշ շօր ա (Բ):

ԾԱԼՎԱԾԱԿ - տեն ԾԱԼՎԱԾԱԿ:

ԾԱԼՎԱԾԱԿ/ԾԱԼՎԱԾԱԿ - գ. 1. տեն
ԾԱԼԲ: 2. Ծալելը, ծալվելը: Կընէրը շո-
ւ-

րէրէն ծալվասկը պըրծընում ա, յըտ
տըրնում, խօրնա՞ղ իփում (2): 3. Ծալելու
ձեւը՝ եղանակը: Ամսէն շօր նրան ծալ-
վասկը օնէ (Բ):

ԾԱԼՎԵԼ - տեն ԾԱԼՎԻԼ:

ԾԱԼՎԻԼ/ԾԱԼՎԵԼ - 1. կբ. եւ չբ. ԾԱ-
ԼԻԼ-ի: 2. չբ. փխբ. Խոնարհվել: Նծքարը
աղէն վէր տըրսնում ա, դնստի ծալվում
ա (2):

ԾԱԼԲ - տեն ԾԱԼԲ:

ԾԱԼԲ/ԾԱԼԲ (գրբ. ծալք) - գ. 1. տեն
ԾԱԼ՝ (1, 2): 2. Իրար վրա դարսած ան-
կողիներ՝ շորեր՝ սպիտակեղէն եւն:
...Առաջ պէտմա ըսկըսիք ծալքան, յօր-
դան-դօշակը պըրծէնիւք, յէտնան էլ
մընացածը (ՀԺՀ, VI, 238):

ԾԱԼՕՎԻ - տեն ԾԱԼՕՎԻ:

ԾԱԼՕՎԻ - տեն ԾԱԼՕՎԻ:

ԾԱԼ (գրբ. ծախ) - գ. Վաճառվելը, ծա-
խելը, վաճառք: Կուրուն բախտան էտ օրը
հանըր կինի յա կամ ծախ (ՆԼՂԺԲ, 93):

- Ծախ անել - տեն ԾԱԽԵԼ:

- Ծախ փըռնել - Վաճառելու՝ ծա-
խելու գործընթացը կազմակերպել: Քի-
նամ ա բազար, շինացուց ապըրանքը
ծախ փըռնում (2):

ԾԱԽ - տեն ԾԵԽ:

ԾԱԽԵԼ (գրբ. ծախեմ) - նբ. 1. Վա-
ճառել: Էտ բազը լօս վըրէրը ծախալ ա
հիւղորնթօցուց յըրա, քօշնլ Ամէրիկա
(ԱՍ, 19): 2. փխբ. Դավաճանել, մատնել,
դավել, խարդավանել: Վէր թակում ըն,
էտ կօղը հընգէրունցը ծախում ա (Բ):

ԾԱԽԵԼԻԿ - տեն ԾԵԽԵԼԻԿ:

ԾԱԽՍ (գրբ. ծախ) - տեն ԽԱՐԶ (1, 2):

- Ծախս անել/տըրսնալ - տեն Խարջ
անել:

- Ծախսը տոն օնել - տեն Խարջը
տոն օնել:

- Ծախսու տակ ըղնել - տեն Խարջու
տակ ըղնել:

- Ծախսու տակ տիւնիլ/քըցիլ/թօղնել -
տեն Խարջու տակ տիւնիլ:

ԾԱԽՍԵԼ - տեն ԽԱՐԶԻԼ:

ԾԱԽՍՎԵԼ - տեն ԽԱՐԶՎԻԼ:

ԾԱԽՎԵԼ - 1. կբ. եւ չբ. ԾԱԽԵԼ-ի: չբ. 2.
Կաշառվել: Սուրյան ծախվում ա, էտ օյին-
բազէն տոնում ըզաղում (2): 3. Շահա-
դիտական նկատառումներով անազնիվ
գործարքի մեջ մտնել՝ ընդդէմ իր գաղա-
փարների՝ համոզմունքի՝ պաշտոնի եւն:
Թաքավէրը ըտրդ կըլիս վա ըղնում, վէր
նրան վէզիրը ծախված մարթ ա (2):

ԾԱԽՎԻԼ - տեն ԾԵԽՎԵԼ:

ԾԱԽՎՕՂ - ած. Յեշտ վաճառվող, մեծ
պահանջարկ ունեցող: Թօթէն արաղը
ծախվող ապըրանք ա (Բ):

ԾԱԽՈՒ - ած. 1. Վաճառքի հանված:
Սաղ բազարը շօռ ա կամ, ծախու ծի չի
քըթէնում (2): 2. Վաճառքի եւթակա, ծա-

խելու հատկացված: Թանջիրը ասմա. - Ծա-
խու ապըրանք չօնիմ, մին էրկու շէթաթ
ըսպասէ (2): 3. Յեշտությամբ կաշառվող,
սեփական շահի համար ստոր գործարքի
մեջ մտնող: Ծախու մարթ ա Ափկարը (Բ):

ԾԱԽՕՂ - ած., գ. Վաճառող, որեւէ
բան վաճառող (անձ): Ծախողը ըտըրան
խանիում ա, վէց կիւօվէն տըրդ չօրք կիւօ
քըշըռում (2):

ԾԱԽՈՒ՝ - գ. Երեխայի՝ նոր ոտքի
կանգնելը: Ըտըրա ծաննաը էրկու տիրը-
կանումըն ա իլնլ (Բ): 2. Երեխային կանգ-
նել սովորեցնելու ծայն: Խօխան վըրն ա
կէնում, մարը համ ծափ ա տամ, համ
ասում ծաննա, ծաննա (2):

- Ծաննա անել - Առաջին անգամ ոտքի
կանգնել (փոքր երեխաների մասին):
Խօխան ծաննա ա ըրալ (Բ):

ԾԱԽՈՒ՝ - գ. Թռչնատեսակ: Ծաննաը
կըտուցում ա, կուրթնուկէն աշկը տոն
օնում (2):

ԾԱԽՈՒ՝ - ած. տեն Խըլքան պակաս:

ԾԱԿ/ԾԱԿՍ (գրբ. ծակ) - գ. 1. Որեւէ
բանի՝ առարկայի՝ գործիքի եւն վրա
բացված անցք՝ ճեղք: Մըղակէն ծակավը
յէշում ա, տըրսնում ըտըրանք սիլի-բիլի
յըն անում (2): 2. փխբ. Նեղ մուտք՝ անցում՝
դուռ: Թաքավէրին տըղան էտ ծակավը նի
յա մըննում, տըրսնում ըտրդ մին մըրծ
օթաղ (2): 3. Բույն, որը: ... Յէշում ա, տէս-
նում էրկու մուկուն մին ծակա տոն յէկէն,
խաղ ըրէն (ՀԱԲ, 15, 56): 4. արիւմ. Փոքր
կացարան՝ բնակարան՝ տուն՝ սեկյակ:
Օխտը հօքավ էտ ծակումը հունց ըք ապը-
րում (Բ): 5. փխբ. տեն ՏՈՒՐՄԱՆ(1): Յէնգ
տարէ ծակումը կէնում ա Յէնթօն, միւնջըվ
փուլ ըն տամ, ըզաղում (Բ): 6. Մարմնի
զանազան գործարանների՝ քթի՝ ականջի՝
հետույքի եւն անցք: Ընգուճէս ծակը
կնլվնլ ա, տիժէր ըմ ըսկանում (Բ): 7.
Կնոջ սեռական օրգան (հիմնականում
գործածվում է հայոյանքների մեջ կամ
հեզնաբար): 8. ած. Ծակված, ճեղքված,
պատռված: Ծակ գիւլքէրը կըրցալ ա, տոն
յըկալ շինամաչ (Բ):

- Ծակ աշկ - տեն Աշկը ծակ:

- Ծակ բօղազ - Շատակեր, որկրամոլ
(մարդ): Յամբօվէն նըման ծակ բօղազ վէշ
մին տըրդ ինիլ չի (Բ):

- Ծակը կօխլ/քըցիլ - տեն Տոնման
անել: Թաքավէրին տըղան քինամ ա պը-
րիստավէն, քուխվէն փըռնում, կըպօտըմ,
քըցըմ ծակը, պըռավէն տըղէն էլ ըզաղում
(ՀԺՀ, V, 308):

- Ծակը նի մըննել - Թաքնվել, վախից
թաքստող մտնել: Խօսրօվը վէր թըվնն-
գնվը մէհէտ յըրա յա անում, ըտըրանք
ծակըն ըն նի մըննում (2):

ԾԱԿԱՆ - ած. Ծակելու հատկություն ունեցող, ծակող: *Ցանքը ծական քոյ ա* (Բ):

ԾԱԿԵԼ/ԾԱԿԸԼ (գրք. ծակել) - կր. 1. Որեւէ առարկայի վրա անցք՝ ճեղք բացել: *Մուկունը աշկ ա կուղացալ, այօլը կըրծկործալ, տապանը ծակալ* (ԱԱ, 63): 2. Խոցելով՝ սուր ծայրով մարմնի վրա թեթեւակի վերք բացելով՝ ցավ պատճառել, ծակոց առաջացնել: *Փօշը խուխէն մանըր ծակալ ա* (Բ): 3. Անախորժ խոտուտ առաջացնել: *Պիրթի շօրը ջանքս ծակում ա* (Բ): 4. Աչքերը խողտացնել: *Արդ՛վը աշկերքս ծակում ա* (Բ): 5. Սուր ծայրով անախորժ խողական տպավորություն թողնել: *Կամանք խօսնէ, սնսրտ անգունքս ծակում ա* (Բ): 6. չք. Ծակոց՝ ցավ զգալ: *Արդտը ծակում ա, վեր ըտի տըհսնում ա* (Բ):

ԾԱԿԸԼ - տեն ԾԱԿԵԼ:

ԾԱԿԸԾՈՒԿ/ԾԱԿՈՒԾՈՒԿ/ԾԱԿ-ԾՈՒԿ - գ. 1. Զանազան ծակեր՝ անցքեր՝ ճեղքեր: *Խեղճ տըռռօնը տէս ա յէշում, տէս ա յէշում, հանրուր ծակ-ծուկ կա, նըհանցավ ինքը նի մըննօղ ա՛* (ՆԱԲ, 71): 2. Զանազան անկյուններ՝ թաքստոցներ: *Յէրիք-նազը տանքօրը տանը ծակըծուկըն ա նի մըննում, էտ մուտանան քըթէնում* (Ձ):

- Ծակըծուկը գիդալ - Տեղանքին՝ վայրին՝ հանգամանքներին եւն լավ ծանոթ լինել, մանրամասնություններն իմանալ: *Էտ դերվիշը ծակըծուկը լ՛ավ ար գիդոյում, ըտըրա հըհտէ էլ կարում չըն փըռնին* (Ձ):

ԾԱԿԼԱՆ - տեն ԾԱԿ (7):

ԾԱԿ-ԾՈՒԿ - տեն ԾԱԿԸԾՈՒԿ:

ԾԱԿԱ - տեն ԾԱԿ:

ԾԱԿԱԵԼ/ԾԱԿԱԸԼ - կր. եւ չք. ԾԱԿԵԼ-ի:

ԾԱԿԱԸԼ - տեն ԾԱԿԱԵԼ:

ԾԱԿՈՒԾՈՒԿ - տեն ԾԱԿԸԾՈՒԿ:

ԾԱԿՈՒԹ - գ. 1. Պատի վրա բացված անցք, որ ծառայում է տարբեր նպատակների: *Թըրէքը ծակոռավը տոնս ըն տամ* (Բ): 2. արհմ. Փոքր տուն՝ խուց՝ գոմ՝ փչակ՝ բոյն եւն: *Էտքան վըխճըրնէն ածում ա էտ ծակուռը, տօռնը քըլում* (Ձ):

ԾԱԿՈՒՑ - տեն ԾԱԿՈՑ:

ԾԱԿՈՑ/ԾԱԿՈՒՑ - գ. 1. Սուր բանով մարմինը ծակելը եւ դրանից առաջացած ցավը: *Օշափը ըսըդէն ծըկօցէն մըհալ չի քըցում* (Ձ): 2. Մարմնի տարբեր գործարաններում սրտում՝ ստամոքսում՝ գլխում եւն առաջացած սուր ցավ: *Սըրտէս ծակօցը կըտըրում չի* (Բ):

ԾԱՂԵԳ - տեն ԾԱՂԵԳ:

ԾԱՂԵԳ/ԾԱՂԻԳ/ԾԱՂԻԿ/ԾԱՂԵԳ (գրք. ծաղիկ) - գ. 1. Ծաղիկ, ծաղկաբույս: *Կարունքը վեր կասա ա, մեր հընդերումը հինչ ծաղէգ ասիս, փըսնէս ա* (Բ): 2. Ծանր վարակիչ հիվանդություն, որ արտա-

հայտվում է լորձաթաղանթի եւ մաշկի վրա գոյացող թարախային բշտիկներով եւ դողերոցով: ... *Վար խօխէնքը ծաղկան ինգալ ըն, կանխա ա իլան ծըղըզնէ քըղէլիս, ճար շինիլիս, հիվընդներէն սըղըցընէլիս* (ԱԱ, 51): 3. փխբ. Բորբոս, որ առաջանում է հացի եւ որոշ այլ սննդամթերքների վրա: *Յացէն իրըսը սաղ ծաղէգ ա* (Բ): 4. Իբրեւ զարդ որեւէ բանի վրա նկարված՝ քանդակված՝ ասեղնագործված ծաղկապատկեր: *Խուխէն շօրին յըրա ծըղըզնէ յա կօրծալ* (Բ):

- Ծաղէգը յըրա(ն) - 1. Բոլորովին թարմ մատղաշ: *Ծաղէգը յըրան խըյար ա* (Բ): 2. Խակ (պտուղների մասին): *Խըն-ծօրը հանն ծաղէգը յըրա յա ինիս, վեր էտ խօխէնքը քըղէս ըն* (Ձ):

- Ծաղէգ՝ կիրիլ - Ծաղիկ հիվանդության դեմ պատվաստել: *Միհէնգ լօխ խօխօսը կուռնէրէն ծաղէգ ըն կիրում, վեր ծաղկան ըղնին վէչ* (Բ):

- Ծաղէգ շօռ ածօղ - Ըստ սնտոխապաշտության՝ հրեշտակ, որ իբր տարածում է ծաղիկ հիվանդությունը: *Այան մատաղ ա անում, հանցու ծաղէգ շօռ ածօղը ուրանց տօնը կա վէչ* (Ձ):

Ծաղէգ՝ չափել - Յմայության ձեւ. համբարձման նախորդ գիշերը աղջիկները թիզով որեւէ ծաղկաբույս էին չափում եւ կարմիր թելով նշան անում՝ հաջորդ օրը կրկին չափելու համար. եթե երկարում էր, լավ նշան էր, իսկ եթե ոչ՝ վատ: *Ըխճըկէրքը նի յըն տըհնում հանդէրը, ծաղէգ չափում* (Ձ):

- Ծաղէգ պահել - Լավ խնամել, լավ պահել: *Խօրթ մարը էտ ըխճըկօրցը ծաղէգ ա պահում* (Ձ):

- Ծաղէգ տըհնալ - Ռաշտանի ենթակա լինել, հասունացած լինել (աղջիկների մասին): *Առաջ, վեր ախճիգը ծաղէգ ար տըհսնում, էլ թօղում չին տանան տոնս կա* (Բ):

- Ծաղէգ տինիլ - Շիրիմին՝ հուշարձանին ծաղիկներ՝ ծաղկեփունջ դնել՝ ի հիշատակ հանգուցյալի: *Ամմէն մայիսի էրկուսէն ժողօվորթը քիս ըն հանգիստը, ծաղէգ տինիս* (Բ):

- Ծաղկում պըտըտօրվել - Ծաղկել, փթթել: *Բաղէրը ծաղկում պըտըտօրվալ ըն* (Բ):

ԾԱՂՐ (գրք. ծաղր) - տեն ՏՃՆԱԶ:

ԾԱՂՐԵԼ/ԾԱՂՐԵԼ (գրք. ծաղրել) - կր. տեն Տընազ անել:

ԾԱՂՐԵԼԻ - կր. եւ չք. ԾԱՂՐԵԼ-ի:

ԾԱՂԻԳ - տեն ԾԱՂԵԳ:

ԾԱՂԻԿ - տեն ԾԱՂԵԳ:

ԾԱՂԵԼ (գրք. ծաղկել) - չք. 1. Բույսի ծաղկաբողբոջները բացվել եւ վրան ծաղիկներ երեան գալ, ծաղիկներ արձակել: *Մանդղումը հոնին ծաղկում ա* (Բ): 2.

փխբ. Ծաղկունքով՝ կանաչով պատվել: *Յանդէրը ծաղկալ ըն* (Բ): 3. փխբ. Բորբոսնել, մզլոտել (հացի եւ որոշ այլ սննդամթերքների մասին): *Յացը ծաղկալ ա* (Բ): 4. Յասակ առնել, գորանալ (հաճախ գործածվում է իբրեւ բարեմաղթություն): *Ծաղկէ նուշան, ամմէն դօնում ք՛ծմաճ ա անում շէնին պըռըվներէն* (Բ):

- Ծաղկած հաց - Արժանիքներից զուրկ՝ անպետք մարդ: *Էտ ծաղկած հացը լօխճին աշկէն պըլօր ա տըհալ* (Բ):

- Ծաղկած շըլօթ - Սիրուն, գեղեցկատես (հատկապես աղջիկ): *Ախճիգ, հինչ ախճիգ, մին ծաղկած շըլօթ յա* (Բ):

ԾԱՂԿԵԼ-ԾԻՐԱՆԱԼ (գրք. ծաղկեմ +ծերանամ) - չք. Շատ ապրել ու բազմանալ՝ զավակներ ունենալ (հաճախ գործածվում է իբրեւ բարեմաղթություն): *Ծաղկին-ծիրանան մեր ջիհիլնէն, մէգ թօրքէն անա ըղըղըցէն* (Բ):

ԾԱՂԿՈՒՑ (գրք. ծաղկուտ (ծաղկալից) - ած. Ծաղիկ հիվանդության թողած սպիներ ունեցող, ծաղկատար (մաշկի, դեմքի մասին): *Մին ծաղկուտ իրըսալ ախճիգ ա օգալ Սանասարը* (Բ):

ԾԱՂԿՈՒՑ - տեն ԾԱՂԿՈՑ:

ԾԱՂԿՈՑ/ԾԱՂԿՈՒՑ (գրք. ծաղկոց (ծաղիկների պարտեզ) - գ. Բույսերի ծաղկելու ժամանակը: *Խըյարը շըլօթում ծըկօցումը կըվարին* (Բ):

ԾԱՂԵԼ - տեն ԾԱՂՐԵԼ:

ԾԱՂԶ - գ. Բույսերի համատարած ծաղկելը: *Օրէրը թըքացալ, ծըռէրէն ծաղքը ըսքըսից* (Բ):

ԾԱՍ՝ (գրք. ծամ) - գ. 1. Կանացի մագերի երկար հյուսք: *Քըշէրը աղան կամ ա տոն, տէսնում խանումը ծամէրը կըտօրած* (ՅԺՅ, V, 243): 2. Սսի մեջ եղած սպիտակ չծամվող մաս, որն ուտողի մագերի իբրեւ երկարում եւն: *Մէսը իփիւմ ըն օտում, ուրան էլ մին ծամ տամ, թա.- էտ ա քու փայրտ, կէր, հանցու մագէրըտ իրկընանա* (Ձ): 3. Որեւէ բանի՝ կաշվի՝ ավելուկի եւն հյուսք: *Էրկու ծամ ըվիլուկ ա իփում* (Բ):

- Ծամ անել - Մագերի՝ ավելուկը եւն հյուսել, հյուսք անել: *Մագէրը ծամ ա անում, քինամ* (Բ):

- Ծամը՝ երկան, խըլքը՝ կարճ - տեն Մագը՝ երկան, խըլքը՝ կարճ:

- Ծամը կըտըրած - Անամոթ, անառակ, լիրք (կանանց մասին): *Ծամը կըտըրած կընէգ ա Յէղանէն հարթնը, օխտը սիրական ա պահում* (Բ):

- Ծամը կըտըրել - Մագերը կարճ կտրելով՝ խուզելով՝ անառակել, խայտառակել (կանանց մասին): *Առաջ վեր կընէգը բուզօթուն ա իլան ընէս, ծամը կըտըրէլիս ըն իլան* (Ձ):

- Ծամը տափավը քաշ ինիլիս - երկար ծամ մագեր ունեցող (աղջիկների մասին): Մաքաղաթեն էրկու ծամը տափավը քաշ ինիլիս ախճիգ օնէ (Բ):

ԾԱՍՔ - գ. 1. Ծամելը: Մըսէն ճիլիս ծամը տիժէր ա (Բ): 2. տէն ՍԱՂՈՒՆԶ:

ԾԱՍԱՍ - տէն ԾԱՍԱ:

ԾԱՍԵԼ/ԾԱՍԸԼ (գրք. ծամել) - նբ. 1. Ուտելիքը բերանում ատամներով մանրացնել եւ թքի հետ շաղախել: Հացը ծամում ա, կօլ տամ (Բ): 2. Որեւէ բան ատամներով տրորել առանց մանրացնելու: Սաղոնձ ա ծամում (Բ): 3. արիւմ. Շատ ուտել, անընդհատ ուտել: Խըրէճ ծամէ, պատառ էլ թօղէ՝ քու հան օտէ (Բ): 4. փխբ. Տրորել, ճմլել, լավ չկտրել: Մըկըրատը լ՛ալ չի կըտըրում, ծամում ա (Բ):

- Ծամէլ-պիրանումը տինիլ - Լավ՝ մանրամասն բացատրել՝ հասկացնել՝ սովորեցնել՝ դյուրամբռնելի դարձնել, մեկի գործը հեշտացնել: Ծամում ըմ, պիրանումը տինում, էլիա կըլօխ չի ըղնում, դանգըլա խօխա յա (Բ):

ԾԱՍԿԱՍ - ած. տէն Ծամսը կախ:

ԾԱՍՍ - տէն ԶԱՆԱ:

- Ծամսը կախ/կօտըրած - Անհամարձակ, լուռումունջ նստող, դանդաղ՝ ծանր-ծանր խոսող: Ծամսը կախ մարթ ա Յէ-գօրը (Բ):

ԾԱՍԿԵԼ - նբ. եւ չբ. ԾԱՍԵԼ-ի:

ԾԱՍԹ(ԸԿ)ԻԼ - տէն ԼԸՈՎԵԼ՝:

ԾԱՅՆ - տէն ԾԵՆ՝:

ԾԱՅՆԱԶՈՒԿ - ած., գ. Քաղաքացիական իրավունքներից գրկված, ծայնագուրկ (մարդ): Ժօղօվէն վախտը Կանդին լը՛ր ա կընաս, թա. - Հինչ ա՛, մունք ծայնագուրկ ը՛նք, վեր մէգ վէշ մին տը՛դ թավ չըք ընէս (Զ):

ԾԱՆԳ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծանգանվ ըղնել - տէն Քաշկավ ըղնել:

- Ծանգանվ քըցիլ - տէն Քաշկավ քըցիլ:

ԾԱՆԴՐ (գրք. ծանր) - ած. 1. Կշիռով համեմատաբար մեծ, մեծ կշիռ ունեցող, ծանրաքաշ: Մին ծանդը քար ա յօր օնում, քըցում էտ օխծէն լըրա, ըսպանում (Զ): 2. փխբ. Կատարելով՝ գլուխ բերելու համար մեծ ջանք՝ ճիգ՝ լարվածություն՝ նեղություն պահանջող: Միրգօնը ասամ.- էտ ծանդը կօրծ ա, լըս կարէլ չըմ անիւմ (Զ): 3. փխբ. տէն ՅՈՂԷ: 4. փխբ. Ջրկանքներով՝ հոգսերով՝ նեղություններով լի: Ծանդը օրէր շատ ընք տը՛սալ (Բ): 5. փխբ. Առողջական վիճակի համար վտանգավոր, լուրջ մարմնական տանջանքներ պատճառող: Չը-խօթկան ծանդը հիվանդություն ա (Բ): 6.

փխբ. Ապականված, կեղտոտ: Քըղաքէն օթը ծանդը ա (Բ): 7. փխբ. Առողջական վիճակը շատ վատ, վտանգավոր դրության մեջ գտնվող: ...Տըրոյթունըս փիս ա, ծանդը հիվանդ ըմ (ԼՂԲ, 304): 8. փխբ. Հաստ շերտ կազմող: Ծանդը ծուռ ա նըստալ (Բ): 9. փխբ. Անդուր, հոտառության՝ ճաշակելու համար ոչ հաճելի, անախորժ: Տանալ ծանդը վը՛տ ա կամ (Բ): 10. փխբ. Ստամոքսը ծանրաբեռնող, դժվարամարս: Կուրկուտը ծանդը խօրնա՞ ա (Բ): 11. փխբ. Լրջմիտ, ծանրաբարո: Ըտըրանց էլ էրկու ախճիգ ա ինում՝ մինը՝ ծանդը, մինը՝ սանիլիգ (Զ): 12. փխբ. Ոչ մարդամոտ, անբարեհամբույր: Սօնա բաջին ծանդը խասպաթ օնէ (Բ): 13. փխբ. Խիստ դատապարտելի: Ծանդը մէխկ ա ըտըրա ըրածը (Բ): 14. փխբ. Մեծ վիշտ պատճառող: Արտէրը էրվիլը շինանցոց հը՛տէ ծանդը կօրուատ ա (Բ): 15. փխբ. Ցրտաշունչ, ցուրտ: Էս ծըմը՛դը ծանդը ծըմը՛ն ար (Բ):

- Ծանդը անգուճ - տէն Անգուճը ծանդը:

- Ծանդը լիւծ - Մեծ պարտավորություն՝ հանձնառություն՝ ծանրաբեռնություն: Ժուղուվորթէն լըրա ծանդը լիւծ ըն տիրանլ, կարում չըն կըղարին (Բ):

- Ծանդը լծբ - տէն ԼՕԹ՝(2):

- Ծանդը խօսկ - Վիրավորական խոսք, ամոթանք, նախատինք: Ըսկէս-վօրը ծանդը խուսկէրէն հարթը ջօղաք չի տամ (Բ):

- Ծանդը ծը՛րք - տէն Ծը՛րքը ծանդը:

- Ծանդը հակէն նըստել - Շահագիտական նպատակներով կողմնապահություն անել, ուժեղի կողմն անցնել: Ըշտը՛դ մին կըռը՛վ ար ինում, Հէյդարը ծանդը հակէն ար նըստում (Զ):

- Ծանդը նըստել - տէն Թանգ՝ նըստել:

- Ծանդը պահել (նըմն) - Լուրջ՝ հավասարակշռված լինել, հիմարություն՝ թեթևալիկություն չանել: Հէրսիլան հըր-սընըումը ծանդը ար պահում ուրան (Բ):

- Ծանդը պէռնը - 1. տէն Ծանդը լիւծ: 2. Մեծ հոգս: Հիվանդ պահելը ծանդը պէռն ա (Բ):

- Ծանդը քարը սըրտէն տինիլ - Դժբախտացնել: Թօթէն բալան թաղիւմ, վէր ծանդը քարը մէր սըրտէն տիրանլ (Զ):

- Ծանդը քըշքընէն նըստել - տէն Ծանդը հակէն նըստել:

ԾԱՆԴՐ-ԾԸՆԴՐՈՒՄԷ - 1. ած. Ծանրաբարո, խոհեմ, լուրջ, ծանրակշիռ: Ծանդը-ծընդըմէ մարթիք՝ ըն Ասթը-խէգին խընամուքը (Բ): 2. մ. Հանդիսավոր կերպով, հպարտորեն, ծանրակշիռ կեր-

պով: Թաքուհին կամ ա, ծանդը-ծընդըմէ նըստում (Զ):

ԾԱՆԴՐ-ԾԸՆԴՐՈՒՄԸՍ - տէն ԾԱՆԴՐ-ԾԸՆԴՐՈՒՄԷ:

ԾԱՆԴՐ-ԾԸՆԴՐՈՅԱՆԱ - տէն ԾԱՆԴՐ-ԾԸՆԴՐՈՒՄԷ:

ԾԱՆԴ(Ը)ՐՈՒՄԿ - տէն ԾԸՆԴՐՈՒՐՈՒՄ:

ԾԱՆԻ - տէն ԹՕՐԸ:

ԾԱՆՈԹ - տէն ԾԱՆՕԹ:

ԾԱՆՈԹԱՆԱԼ - տէն ԾԱՆՕԹԱՆԱԼ:

ԾԱՆՈԹՅ(Ը)ՆԵԼ - տէն ԾԱՆՕԹՅ(Ը)ՆԵԼ:

ԾԱՆՈԹՕԹՈՒՄ - տէն ԾԱՆՕԹՕՐՈՒՄ:

ԾԱՆՕԹ/ԾԱՆՈԹ (գրք. ծանօթ) - տէն ՃԱՆԱ(Ն)Չ:

ԾԱՆՕԹԱՆԱԼ/ԾԱՆՈԹԱՆԱԼ (գրք. ծանօթանալ) - չբ. 1. Մեկի հետ ծանօթ դառնալ՝ ծանոթություն հաստատել: Էս մարթը մին քանի վախտ ապրում ա թաքավէրէն նըհէտ, ծանոթանում ա թաքուհու նըհէտ... (ՀԺՀ, V, 242): 2. Տեղեկություն ձեռք բերել, իրազեկ դառնալ: Թաքավէրին տըղան հօրը կուրծէրէն ծանօթանում ա (Զ):

ԾԱՆՕԹՅ(Ը)ՆԵԼ/ԾԱՆՈԹՅ(Ը)ՆԵԼ (գրք. ծանօթացուցանել) - նբ. ԾԱՆՕԹԱՆԱԼ-ի:

ԾԱՆՕԹՈՒԹՈՒՄ/ԾԱՆՈԹՕԹՈՒՄ (գրք. ծանօթություն) - տէն ՃԸՆԸ(Ն)ՉՕՐՈՒՄ:

ԾԱՊԱՆ - տէն ԾԻՊԼԻ:

ԾԱՊԸՌ - տէն ԾԸՆԳԸԼ:

ԾԱՊԼԻ՝ - տէն ԸՈՂՅԱԹԻ:

ԾԱՊԼԻԶ - տէն ԾԻՊԼԻ:

ԾԱՊԼԻՊԻԼԻ - տէն ԾԻՊԼԻՊԻԼԻ:

ԾԱՊԱՆԻՏ (ռուս. таянута) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծապնում անել - հեգն. Կոնծել: Մին էրկու ըստաքան Մակիչը վէր թօթէն ըրաղան ծապնում ա անում, քը՛փը լըվա-նում ա (Զ):

ԾԱՊՈՒ - տէն ԾԱՊՈՒ:

ԾԱՊՈՒ/ԾԱՊՈՒ - տէն ՏԸՁՈՒԻՐԻ(Գ): Ի մար ծապուն ըռաշկէն կավը քըթից, ծգում ար կաթը թըղցընէ... (ԼՂԲԸ, 269):

ԾԱՐ/ԾԱՐՆԸ (գրք. ծառ) - գ. 1. Ամուր փայտաբուն, ճյուղեր ու տերեւներ ունեցող բազմամյա բույս: Քընում ա տէսնում՝ քանդիրը մին ծառու կապած, ինքը կա վուչ (ՀԱԲ, 15, 109): 2. Տունկ, տնկի: Էրկու ծառ ա պիրում, հըլաթումը տընգում (Զ): 3. փխբ. Ծառանման փայտե հարմարանք, որի ճյուղերից մրգեր, քաղցրավենիք, կանաչ-կարմիր թելերի վրա շարած սիսեմ՝ չամիչ կախելով, վերեւի ծալքին եփած հավ, իսկ տակը մի շիշ խմիչք դնելով՝ պտտեցնում

են հարսանիքում պարելիս՝ վերջում մատուցելով փեսային եւ նրան ուղեկցողներին: *Ծառը պիրոն՝ ըն, տինոն՝ փրսէն ըրջին, պէլին տոն ա օնում մին տըսսանուց տամ (2):*

- Ծառան ծրռատակը հիշտ ա ըրվամ - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը, անկործ՝ անտեղյակ լինելով, թերագնահատում է գործի դժվարությունը: *Ծառան ծրռատակը հիշտ ա ըրվամ. Անոնը գանքումը արտ հընծած չի, ասում ա.- Մին հէքտարը մին օրումը կըհընծիմ (2):*

- Ծառան ճեղը վեր կըղնէ - Մարդ իր ունեցածից՝ եղածից նաեւ կորցնում է: *Ծառան ճեղը վեր կըղնէ, Վալօր, կալ ա, լի, ըստակալ ա, ըստակալ ա, էն ա իրը՝ ըն էլ օկիս (Բ):*

- Ծառէն շուքավը շօռ տալ - Իր օգտին գործել, անախորժություններից խուսափել: *Լօխ ծառէն շուքավըն ըն շօռ տամ, հօքնումսէն հըրտէ կօրծ անօղ չի կա (Բ):*

- Ծառը կըտըրալ ըս, էլ հօր ըս ասում՝ ծըտէրը հօր ըն - Երբ նման իրավիճակը դու ես ստեղծել, ինչո՞ւ ես դժգոհում:

- Ծառը հիշկան բար յըր օնէ, էնքան ճղները կըկըռանա - Մարդ ինչքան խելոք, այնքան համեստ է լինում:

- Ծառը յըր ինօղ ծիլին քօռակը ճղներն էլ յըր կիսի - *տէն* Մարը վեր յըր իսի ծառը, ախճիգըն էլ յըր կիսի ճղները:

- Ծառը վեր շըղըհարում ըս, շէշման ա վեր ըղնում - Փորձանքից, պատուհասից եւս տուժում է լավը:

- Ծառը վեր վեր ըղնէ, կըցնավէրը կըշըտանա - *տէն* Սըվ յըգնը վեր վեր ըղնէ, տընըկավէրը կըշըտանա:

ԾԱՌԱ (գրք. ծառայ) - *տէն* ՍԾԹԱՌ:

ԾԱՌԱՅԻԼ - *տէն* ԾՈՂԱՅԷԼ:

ԾԱՌԱՅՕՂ - *տէն* ԾՈՂԱՅՕՂ:

ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ/ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ (գրք. ծառայություն) - գ. 1. *տէն* ՆՈՒԲԸՐՕԹՈՒՆ: 2. Ստավոր՝ ֆիզիկական վարձու աշխատանք կատարողի՝ ծառայողի պարտականությունը՝ զբաղմունքը՝ պաշտոնը, ծառայելը: *Տա ծառայությունն տօն ար կամ լիզը պէռնալ ... (ՅԺՅ, VII, 167):* 2. Զինվորական ծառայություն: *Մաքաղաթէն տըղան էն ա ծառայությունում, մին ամէս ա մընացալ, վեր բանակը պըրծընէ, կա (Բ):*

ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ - *տէն* ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆ:

ԾԱՌՆԸ - *տէն* ԾԱՌ:

ԾԱՌՍ/ԾԱՌՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծառս անել/ինիլ - 1. Ետեփ ոտքերի վրա կանգնել (ծիու մասին): *Սէվ ծիս ծարս ինիլալ կաղնում ա ըռաշկին (ՅԺՅ, VI, 138):* 2. Ըմբոստանալ, ընդվզել: *Թաքավէրը ըտըրանց վեր շատ ա տանջոն, ծառս ըն ինիլ (2):*

ԾԱՍԿ - գ. 1. Որեւէ կարգի շինվածքի տանիք՝ կտոր՝ ծածկույթ: *Տանը ծասկը քծինսն յա, վեր թօռ ա կաս, պատալօկը նըմընաս ա (Բ):* 2. *տէն* ՂՈՓՈԼ: 3. Որեւէ բան ծածկելու կտոր: *Ըստօլէն ծասկը ճըղվալ ա (2):* 4. *փխբ.* Տուն, կացարան: *Մին ծասկ չօկին, թա մաչին կէնան (Բ):*

ԾԱՍԿԷԼ/ԾԱՍԿԷԼ (գրք. ծածկեմ) - նր. 1. Շինվածքը ծածկով պատել, ծածկ սարքել: *Մին կուծի կում ըն շինում, ծասկում, հիյվընէն ածում մաչը (2):* 2. Սեկի՝ մի բանի վրա ծածկոց գցել, վրան բան գցել: *Կամ ա, տըսնում մարթը քօն իլած, յուրդանավը ծասկում ա, ինքը էլիս քինամ (2):* 3. Շերտ կապել, մի բանի մակերեսը պատել: *Ծոնը հանդէրը ծասկալ ա (Բ):* 4. *տէն* ՂՈՓՈԼԷԼ: 5. Պատել, բռնել: *Թօխալը շէնը ծասկալ ա (Բ):* 6. Թաղել, հորել: ... *Պիրոն ա բէջիթ մին փօս կըտորում, լօխ ածում մէջը, հօղալ ծասկում... (ԼՂԲԲ, 259):* 7. Սեկի՝ մի բան իր մեջ առնել՝ ընկղմել: *Կըտըրալից, ծօրին բոստընէն ծասկից (Բ):* 8. Իր մեջ՝ իր ետեւում թաքցնել, քողարկել, տեսադաշտից անջատել: *Ծառէրը տօնը ծասկալ ըն (Բ):* 9. Թաքցնել, գաղտնի պահել: *Ախճիգը հօրը ըրածը մօրը անա ծասկում ա (2):* 10. Առջեւը պատել, անթափանցելի դարձնել: *Թօխալը ըրէվէն առաշկը ծասկալ ա (Բ):* 11. Փակել, արգելք ստեղծել: *Մին ծառ ա վեր ըղնում, պոնիսն ծակը ծասկում (2):* 12. Թաքստոցում թաքցնել՝ պահել: *Իլած-չիլածը ծասկում ըն, ուրանք փախչում ծըմըկէն (2):*

ԾԱՍԿԷԼ - *տէն* ԾԱՍԿԷԼ:

ԾԱՍԿԷԼ - 1. *կր. եւ չք.* ԾԱՍԿԷԼ-ի: 2. *չք.* Մերկությունը ծածկել, շոր հագնել՝ վրան գցել: *Ախճիգը ասում ա.- Յըս տըկլօր ըմ, կարէլ չըմ տոն կամ, մին շօր պէր, ծասկըվիմ, տոն կամ (2):*

ԾԱՍԿԻ-ՍԱԹԿԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծասկի-սաթկի անել - Շատ բան ծածկել՝ թաքցնել: *Յօրէնը ըստըդ-ընդըդ ծասկի-սաթկի յըն անում, հանցու դոշմանէն տանին վէջ (2):*

ԾԱՍԿՈՑ - *տէն* ԾԱՍԿՈՑ:

ԾԱՍԿՈՑ/ԾԱՍԿՈՑ (գրք. ծածկոց) - *տէն* ԾԱՍԿ:

ԾԱԿ-ԾԱԿ - ած. Շատ ջուր՝ յուղ եւս ծծած, ջրի՝ յուղի մեջ կորած: *Ծավ-ծավ բօստան ա (Բ):*

- Ծավ-ծավ անել - Շատ թրջել, հեղուկի մեջ ընկղմել: *Պիրթըր ածում ա կըսէն Գօլը, ծավ-ծավ անում (2):*

- Ծավ-ծավ ինիլ/տըռնալ - Շատ թրջվել, հեղուկի մեջ ընկղմվել: *Թօռու տակ ընգը՝ ցէ, ծավ-ծավ իլի (Բ):*

ԾԱՌԱՆ - *տէն* ԾԵՐԱՆ:

ԾԱՌԱՎ (գրք. ծարաւ) - 1. Զուր խմելու ցանկություն՝ պահանջ: *Ծարավը մարթին կըսպանէ (2):* 2. Զուր խմելու ցանկություն՝ պահանջ ունեցող: *Յէտնան էտ մարթը իտի էլ մըռնըմ ա (ՅԺՅ, V, 575):* 3. Խոնավության անհրաժեշտություն զգացող (բույսերի, հողի եւս մասին): *Ծարավ վըրը կըծաքէ (Բ):*

- Ծարավը անց կըցընէ/կօտըրէ - Խմելու ցանկությունը՝ պահանջը մասամբ հագեցնել: *Ըտըդ էլ ախպիր չի իլան, ջէյրան ա վեր քըցան, արոնը խըմալ, ծարավը կօտրալ (ԱԱ, 60):*

ԾԱՌԱՎ-ԾԱՌԱՎ - մ. Խնայողաբար, քիչ-քիչ: *Թանջիրին կընէգը էտ վըսկէն ծարավ-ծարավ ծախսում ա, խօխէնքը պահում (2):*

ԾԱՌՍ - *տէն* ԾԱՌՍ:

ԾԱՌՈՒՐ (գրք. ծարիր) - *տէն* ՍՕՐ:

ԾԱՓ (գրք. ծափ) - գ. 1. Ձեռքի ափերն իրար խփելը՝ որպէս ոգետրության՝ գոհունակության՝ խարխուսանքի եւս նշան: *Ղունըղնէն ծափէրը հըրթընցուվէն սըրտավըն ա ինիլ (2):* 2. Ծափ տալու՝ ծափահարության ձայնը: *Ըտըրանց ծափը ընգուռնէն քըռըցըրալ (Բ):*

- Ծափ տալ - 1. Ծափահարել՝ ի նշան ոգետրության՝ գոհունակության՝ խարխուսանքի եւս: *Այան պար ա կամ, լօխ ծափ ըն տամ (Բ):* 2. Ձեռքի ափերը որեւէ եղանակի կշռույթով իրար խփել: *Տըղան ծափ ա տամ, ըխճըկէրը պար ըն կամ (Բ):* 3. Ձեռքի ափերը իրար խփել՝ ի նշան կանչի: *Վէգիրը իրը՝ հըրտ ծափ ա տամ, ծառան նի յա մըննում (2):* 4. Ձեռքի ափերի նման իրար խփվել: *Քամէ յա անում, ծառէն ճըղները ծափ ըն տամ (Բ):* 5. Թեաքախել: *Ղուզղունը թէվէրը ծափ ա տամ, հըռանում (2):* 6. Ուրախանալ, ցնծալ: *Խալիսէրը մէյրին յըրա լաց ըն ինիլ, ինքը ծափ ա տամ (Բ):* 7. Սեկին չափազանց գովաբանել՝ փառաբանել: *Շինըցէք էնքան ծափ ըն տուվալ, չօբանը լափ աշկը օնքան պիցըրացալ ա (Բ):*

ԾԱՓ-ԾԸԾԱՂ - գ. Ուրախություն, գլարճություն, քեֆ: *Պըռազնիգէնրավը շինէրումը ծափ-ծըծաղ ա ինիլ (Բ):*

ԾԱՓՏԱՊՈՒՊՈՒՋ - *տէն* ԹԻԹԻԶ:

ԾԱՓԿԱՆ - *տէն* ՏԱՓԿԱՆ:

ԾԱՔ՝ - *տէն* ԾԱՔ՝:

ԾԱՔ՝ - *տէն* ԾԵՔ՝:

ԾԱՔ՝/ԾԱՔ՝/ԾԵՔ՝ (գրք. ծագ (ծայր, եզր) - գ. Արեւի ծագելու ժամանակը, արեածագ: *Ամըռը ծաքը ճէլի յա ինիլ, ծըմըռնը՝ յըսէ (Բ):*

- Ծաքը ծաքիլ - Արշալուսյւր բացվել, արեւը նոր բացվել: *Վեր առաջինը ծուվալ ա, ծաքը ծաքում ա... (ԱԱ, 16):*

- Ծանր ծանր/ծրք/ըպրտառեն/ծը-
ք/իկ/ի/ծըք/ի/ի - Վաղ առավոտյան՝ լուսա-
բացին: *Ճեղաց քիսողնեն ծանր ծանրին*
ըն էշերը պեռնում, հըղէ ինում (2):

- Ծանր պենվալ/պըտառէլ - տեն
ԾԱՔԻԼ:

ԾԱՔՐ՝ տեն ԾԵՔՐ՝:

ԾԱՔԻԼ - տեն ԾԱՔԻԼ:

ԾԱՔԻԼ/ԾԱՔԻԼ/ԾԵՔԻԼ (գրք. ծագեմ,
ծագիմ) - չք. Արեւը ծագել, լույսը բացվել,
լուսանալ: *Վէր ծաքում ա, մըտնում ըն*
ծըմակը... (ՀԱԲ, 15, 127):

ԾԱՔԻԼ - տեն ԾԱՔԻԼ:

ԾԱՔԻԼ/ԾԱՔԻԼ/ԾԵՔԻԼ - մ. Արեւը
ծագելու ժամանակ, վաղ առավոտյան:
Զանքի ապերը ծանրին հըսնում ա արտը,
դանտի սըկըսում ա հենծը... (ՀԺՅ, V, 609):

ԾԱՔԻԼ-ԾԱՔԻԼ/ԾԱՔԻԼ - մ. տեն
Ծանր ծանրին:

ԾԵՔ - տեն ԾԱՔՐ:

ԾԵՔ/ԾԱՔ (գրք. ձեթ) - գ. 1.
Բուսական յուղ, ձեթ: *Սիհէնք լը՞դ*
պիկըցընող չի կա, լոխ ձեթավ ըն խորնգ
իփիւմ (Բ): 2. փխր. տեն ԽԱՔԻԼ(1): *Ըտըրա*
վէր ձեթ ինան, կընգանըն ա խօխօնցը
թողէլ չար, ուրո՞ւշն սըհը՞տ փըսակվար,
ախմախ մարթ ա (Բ):

ԾԵՔԵԼ - տեն ԾԵՔԻԼ:

ԾԵՔԵԼ/ԾԵՔԵԼ/ԾԱՔԵԼ/ԾԱՔԵԼ (գրք.
ձիթեմ) - նք. Ձեթ քսել: *Հօրէնքը ձեթ ա*
քըսալ, վէր ընցօտէ վէչ (Բ):

ԾԵՔՐՈՒՄ - տեն ԾԱՔՐՈՐԱՄ:

ԾԵՔՐՈՒՄ/ԾԱՔՐՈՒՄ - ած. Կրան ձեթ
քսված: *Ծէթուտ փարթուրը կապալ ա (Բ):*

ԾԵԽ/ԾԱՔ/ԾԱՔ (գրք. ձախ) - ած.
Աջին հակառակ կողմում գտնվող, ախյակ:
Ծէխէ ձեթըն աջի ձեթան թո՞ւլ ա (Բ): 2.
Ձախ ուղղությամբ տարածվող: *Էս ախ-*
պիւրը էն ա թըխսը՞նա ձեխէ թիրափէն՝
մին քը՞րծըմ (ԱԱ, 56): 3. Կտորի՝ գուպայի
թարս կողմը՝ հակառակ երեսը: *Ըտի էլ*
կըլօխ չի ըղնում, թա էտ գիւլքին աջը
վէրըն ա, ձեխը՝ վէրը (2): 4. Անհարմար,
աննպաստ (տեղի՝ վայրի մասին): *Խըծն-*
պէրթը ձեխ տը՞ղ ա (Բ): 5. Անհաջող, ձա-
խողակ, ձախորդ: *Հանըն փըռնած կօր-*
ծէրը լօխ ձեխ ա (Բ):

- Ծէխ ծըքըպ կօրծ անէլ - Գործը՝
աշխատանքը անփութը՝ կիսատ-պռատ
կատարել: *Շատերը ուրո՞ւշին հը՞տէ ձեխ*
ծըքըպ ըն կօրծ անում (2):

- Ծէխ մարթ - Համառող, հակառակող
բնավորության տեր մարդ: *Խսակը ձեխ*
մարթ ա (Բ):

- Ծէխ քիսիլ - տեն ԾԵԽՎԵԼ:

- Ծէխ քօն ինիլ - Վատ տրա-
մադրություն ունենալ: *Ծէխ ը՞ս քօն իլնիլ,*
էտ խէ մին թանկիւր ը՞ս (Բ):

ԾԵԽԼԻԳ/ԾԱՔԼԻԳ/ԾԱՔԼԻԳ - տեն
ԾԱՔԼԵԿԱՆԵ:

ԾԵԽՎԵԼ/ԾԱՔՎԵԼ/ԾԱՔՎԵԼ - տեն
ԹԱՔՎԵԼ (2, 3):

ԾԵԾ - տեն ԾԱՔՐ:

ԾԵԾԱՐ - տեն ԾԱՔՐ:

ԾԵՂ/ԾԱՔՂ/ԾԵՂԱՐ/ԾԱՔՂԱՐ (գրք. ծիղ,
ծեղ) - տեն ԾԱՔՐԱՆ:

ԾԵՂԵԼ/ԾԱՔԵԼ - նք. Քաղած թթու՝
մոշով եւ այլ պտուղներով լցված ամանի
երեսը տերեւներով ծածկել: *Վէղրան մօ-*
շավ լըցնում ըն, ծեղում (Բ):

ԾԵՂԾԱՐ/ԾԱՔԾԱՐ/ԾԱՔԾԱՐ - Գոր-
ծածվում է կապակցության մեջ:

- Ծեղծամ տալ - Առանց պիտրակի
ուտել, ծամծմել: *Նըստում ա, մին թիքա*
հաց լը՞ր օնում, ծեղծամ տամ (2):

ԾԵՂ-ԾԵՂ - տեն ԿԱՐԵՔ-ԿԱՐԵՔ:

ԾԵՂԱՎԱՐԱԿ - տեն ԹԱՔՎԱՐԱԿ (2):

ԾԵՂԱՐ - տեն ԾԵՂ:

ԾԵՂԱՐԱՍ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Ծեղպատ անէլ/տալ - 1. Արտը ման-
գաղով հնձելու ժամանակ ամեն մի բուռ
հասկը ցողուններից մեկով-երկուսով
կապել: *Ամմեն մին չանգ հասկը չինակը*
կըտըրում ըն, ծեղպատ անում (2): 2. տեն
Ծեղծամ տալ:

ԾԵՆ՝/ԾԱՔՆ/ԾԱՔՆ (գրք. ձայն) - տեն
ԱՄԱ:

- Ծէն ածէլ/հ(անէլ) - տեն ԱՄԱ անէլ:

- Ծէն տալ - 1. Ձայն տալ, ձայնել: *Վէր*
շատ ձէն ա տամ, էտ ձէնին լըրա մին
պառավ մարթ լըսըմ ա (ՀԺՅ, V, 44): 2. Իր
մոտ հրավիրել: *Շահը ձէն ա տամ ուրն*
իմաստունէրէն, վը՞ր քըթէնան առուծըն
ըսպընողէն (ՆԼԴԺԲ, 18): 3. Ընդհանրա-
պես հրավիրել: *Թաքավէրը ըխճըկանը*
հը՞տէ մը՞ծ հըրսանէք ա անում, սաղ
ժողովուրդէն ձէն տամ (2):

- Ծէն տըվէք՝ մին դուշ կա, ինձ օտէ,
ըստը՞ղ ծըրտէ - Հեգնաբար ասում են այն
ժամանակ, երբ մեկը բացարձակ սխալ
բան է ասում եւ փորձում պնդել իր ասածը
կամ չնայած իր անգործությանը՝ պոռոտա-
խոսում՝ հոխորտում է. *ի՞նչ ես ասում,*
ավելի լավ է թոշունների կեր դառնամ,
քան հավատամ հանդուրժեմ քեզ:

ԾԵՆ՝ - տեն ԾԻՆ:

ԾԵՆ-ԾԱՔՐՈՒՄ - տեն ԱՄԱ-ԱԵՄՈՒՐ:

ԾԵՆ-ԾՈՒՄ - տեն ԱՄԱ-ԱԵՄՈՒՐ:

ԾԵՆԱԿԻՐ - տեն ԾԱՔՆԱԿԻՐ:

ԾԵՆԱՍ - տեն ԾԱՔՆԱՍ:

ԾԵՆԱՍԱԿԻՐ - տեն ԾԱՔՆԱՍԱԿԻՐ:

ԾԵՆ(Ն)ԱԿԻՐ - տեն ԾԱՔՆԱԿԻՐ:

ԾԵՆ(Ն)ԱԿՕՐԾ - տեն ԾԱՔՆԱԿՕՐԾ:

ԾԵՆՍ - տեն ԾԱՔՆՍ:

ԾԵՆՈՒՔ - տեն ԾԱՔՆՈՒՔ:

ԾԵՆՔ - տեն ԾԱՔՆՔ:

ԾԵՎ - տեն ԾԻՎ:

ԾԵՎԱՎԵՐ - տեն ԾԻՎԱՎԵՐ:

ԾԵՎԵԼ - տեն ԾԻՎԵԼ:

ԾԵՎԻՉ - տեն ԾԻՎԻՉ:

ԾԵՎ-ԾԵՎ - տեն ԾԻՎ-ԾԻՎ:

ԾԵՎԱ - տեն ԾԻՎԱ:

ԾԵՎԱՍՎ - տեն ԾԻՎԱՍՎ:

ԾԵՎԱՍՍԿ - տեն ԾԻՎԱՍՍԿ:

ԾԵՎԱՎԵԼ - տեն ԾԻՎԱՎԵԼ:

ԾԵՍ - տեն ԾԱՔՐ:

ԾԵՐ - տեն ԾԱՔՐ:

ԾԵՐԱՆ/ԾԱՔՐԱՆ/ԾԱՔՐԱՆ (գրք. ծիրան)

- գ. Ծիրանենու պտուղը, ծիրան: *Ծէրանը*
լավ բար ա, ամիա բիղի շատ օտիս վէչ,
քօռուղ կըտա (Բ):

ԾԵՐԱՆ-ԾԵՐԱՆ - ած. 1. Ոչ շատ
պնդացած, կիսաթույլ (խաշած ձկն դեղ-
նուցի մասին): *Ծէրան-ծէրան թընըխա-*
րավ ա, հու օտէ, փուշմընական չի (Բ): 2.
փխր. Քիչ հարբած՝ գինով, տրամադրու-
թյունը քիչ բարձր: *Ծէրան-ծէրան ցիհիլնէ*
յըն, հըվաքվում ըն, կարտէ տամ (2):

ԾԵՐԱՍ - ած. 1. Ծայրը կտրված,
ծերատված: *Ծէրատ ճէղն ա (Բ):* 2. Կի-
սայրված (հացի՝ լավաշի մասին): *Պա-*
ռավը մին ծէրատ հաց ա թորնան տոն
օնում, տամ դէրվիշին (2):

ԾԵՐՍ - տեն ԾԱՔՐՍ:

ԾԵՐՈՒ(Ն)Ք - տեն ԾԱՔՐՈՒ(Ն)Ք:

ԾԵՐՔ - տեն ԾԱՔՐՔ:

ԾԵՐՔԱԾԵՐՔ - տեն ԾԱՔՐԱԾԱՔՐՔ:

ԾԵՓ/ԾԱՔՓ (գրք. ծեփ) - գ. 1. Հարդա-
շաղախ կավացեխ, որով սվաղում են
շենքի պատերը՝ առաստաղը եւն: *Ծէփը*
ածում ա տաշտը, տանում օթաղը, պա-
տէրը ձեփում (2): 2. Ծեփելը, ծեփելու՝
սվաղելու գործողությունը: *Մարթը ձեփը*
պըրծընում ա, քինամ, թա ձեթէրը լըվա-
նա, տը՞սնում՞ ծիւր չի կա (2):

ԾԵՓԵԼ/ԾԱՔՓԵԼ (գրք. ծեփեմ) - նք. 1.
Հարդաշաղախ կավացեխով պատել՝ սվա-
ղել: *Պատէրը էրկու օրումը ձեփում ա,*
քինամ (2): 2. Աթարի գնդերը պատին
թիւել: *Թըրէքը պիւլիւ նըման յօր ըն ունէս,*
պատէն ծիփիս (Բ): 3. փխր. Հարվածել,
խփել, զարկել: *Խօխան պըլօթուն ըրավ,*
հարը կըլխէն ձեփից (Բ): 4. փխր. Կարճ
ժամանակով մի տեղ այցելել: *Հօբանը*
վըխճըրնէն թօղում ա մնգնիլ ըրած, տանը
ծեփում, լը՞տ տը՞նում (2):

ԾԵՔ՝ - տեն ԾԱՔՐ՝:

ԾԵՔՐ/ԾԱՔՐՐ/ԾԱՔՐՐ (գրք. ձագ) - գ. 1.
Թռչունի կամ կենդանու ճուռ, ձագ: *Փօղը*
տամ ա, կատվէն ձեքը ինք օնում, պիրում
(ՀԱԲ, 15, 46): 2. Մեղվի՝ նոր ընտանիք
կազմող պարս: *Ծէքը առաջի տարէն*
խըրէք մը՞ղըր ա տամ (Բ): 3. փղջ. Մանկիկ:
Սիմօնը ուրնան ծիքէրէն շատ ա
սիրիս (Բ):

- ԾԷՔ՝ տալ - 1. Ձագ հանել, բազմանալ: *Ճանջերը ծեք՝ ըն տուվալ, շէնը լըցցալ* (Բ): 2. Փեթակից առանձնանալ եւ նոր ընտանիք կազմել (մեղուների մասին): *Փեթակէն ճանջերը ծեք՝ ըն տամ, քինամ գավալուն ճըղնան կախ իննամ* (Ձ): 3. Մի բանի վրա՝ մի տեղ հավաքվել: *Հըրէվանը ասում ա.- Սնս քըցի, վեր մին պօլի՞՞ վըսկէ օնիս, հարթներըս կըլական ըն քը՞՞ յըրա ծեք՝ տան* (Ձ):

- ԾԷքու ինիլ - Նոր ընտանիք կազմելուն մոտ լինել՝ պատրաստ լինել (մեղուների մասին): *Մայիսը վեր կամ ա, մըղորճանջերը ծեքու վըն իննամ* (Բ):

- ԾԷքու մըղըր - Մաքուր՝ անարատ մեղր: *Բըզարումը կարել չըս ծեքու մըղըր քըթէնա* (Բ):

- ԾԷք՝ փըռնել - Մեղվի ձագը՝ պարսը փեթակի մեջ տեղափոխել՝ բնակեցնել: *Ծըմական ծեք՝ ա փըռնալ Արշամը, ծինջանտար տը՞՞ռալ* (Բ):

ԾԷՔԻԼ - տէն ԾԱՔԻԼ:

ԾԷՔԻՆ - տէն ԾԱՔԻՆ:

ԾՈԶԸՏԵ/ԾԻԶԸՏԵ - մ. Ձեզ համար: *Ղորփերը ասմա.- Հինչը ըրալ ըմ, ծըզը՞տէ յըմ ըրալ* (Ձ):

ԾԸՂ/ԾԵՂ (գրք. ձեզ) - դ. Անձնական դերանվան հոգնակի թվի երկրորդ դեմքի՝ ՏՈՒԹ-ի տրական հոլովածելը: *Թաքավերը ըտըրանց ասում ա.- Վեր կարիք՝ վէջ վըսկէ ջամը պիրիք, ծը՞՞զ կախ ըմ տըլական* (Ձ):

- Ծըզանում իլնլ չի, հըրըվանում տըսալ չըս, ըսածու վել հըվատում չըս, մըզանա հինչ ըս օգում - Ասում են անտեղի հակաճառողին:

ԾԸԹ - տէն ԾԵԹ:

ԾԸԹԵԼ - տէն ԾԵԹԻԼ:

ԾԸԹԻԼ - տէն ԾԵԹԻԼ:

ԾԸԹՈՒՏ - տէն ԾԵԹՈՒՏ:

ԾԸԻՆ - տէն ԾԵԻՆ:

ԾԸԻՆԼԻՓ - տէն ԾԵԻՆԼԻՓ:

ԾԸԻՆՎԵԼ - տէն ԾԵԻՆՎԵԼ:

ԾԸՎ/ԾԵՎ (գրք. ծիծ) - գ. 1. Կանանց եւ կաթնասուն կենդանիների էգերի կաթնագեղձերից յուրաքանչյուրը, ստինք: *Ըտըրանք էտ ըխճըկանը ըսպանում ըն, ծըծերըն էլ կըտըրում, թօղում ըտը՞՞ղ* (Ձ): 2. Ստինքի ծայրի պտուկը: *Կո՞վը կըծում ա, կըվէն չօրք՝ ծըծան մինը պուք տամ* (Բ): 3. փխք. Դարբնոցի փուքսի այն մասը, որ բացվում է կրակարանի վրա: *Փօքսէն ծեծը կալվնալ ա, լ՞ավ չի փիչում* (Բ): 4. փխք. Մեքենայի այն կետերը՝ մասերը, որտեղով յուղում են: *Մըշինին ծըծերը յը՞՞ղալ ըմ* (Բ):

- Ծը՞ծը չուրանալ/ցըմաքել/քուռանալ - Կործքը՝ պտուկը այլեւ կաթ չտալ, կաթը կտրվել: *Կըվէն ծեծը չուրացալ ա, դանան մընացալ ա տո՞՞զըն* (Բ):

- Ծը՞ծը չօր/ցամաք/քօռ - 1. Այլեւ կաթ չտվող, կաթը կտրված: *Ծը՞ծը չօր էծ ա* (Բ): 2. Փոքր կուրծք՝ պտուկ ունեցող: *Ծը՞ծը քօռ կալ ա, ըտըրա կօրծը ըսկի մին հափուռ կա վէջ, էտ հինչ կա՞թըն բիդի տա* (Ձ):

- Ծը՞ծ տալ - Նորածնին կրծքով՝ ծծերով կերակրել: *Միհէնգվա հարթները ուրանց խօխօնցը ծը՞ծ էլ չըն տամ* (Բ):

Ծը՞ծ օտել - 1. Կրծքով կերակրվել: *Աժդահակը քառասուն տարէ ծեծ կերալ, քառասուն տարանը յետը Թամամ բաջին ծըծա յետ ըրալ...* (ՀԺՀ, V, 416): 2. Երեխա լինել (հեզնաբար ասվում է մեծերին): *Տու հննլն ծը՞ծ ըս օտում, տու հծնծ անօղ ը՞ս* (Բ):

- Ծըծա ըղնել - տէն Ծըծա կըտըրվել:

- Ծըծա կըտըրել/յը՞տ անել - 1. Երեխային՝ ձագին այլեւ կրծքով չկերակրել, այլեւ կուրծք չտալ: *Մարը խուխէն ծըծա կըտըրալ ա* (Բ): 2. Մեկին իր հովանավորությունից՝ օգնությունից զրկել: *Ղօրփերը Նինօվէն ծըծա կըտըրալ ա, էլ փուլ չի տամ* (Բ):

- Ծըծա կըտըրվել/յը՞տ ինիլ/յը՞տ տը՞ռալ - Այլեւ կրծքով չկերակրվել, այլեւ կուրծք չտալ: *Վէց տիրըկանումը Դօնին ծըծա կըտըրվում ա* (Բ):

- Ծըծա յը՞տ մընացած (դանա) - Վտիտ, տկար, նիհար ու փոքրիկ (մարդ, կենդանի): *Էտ ծըծա յը՞տ մընացածը հինչ ա՞, վեր օգալ ըս* (Բ):

- Ծըծալ անել/քըցիլ - տէն Ծըծա-խէխտ անել:

- Ծըծալ ըղնել - տէն Ծըծախէխտ ինիլ:

- Ծըծերը ծըմըրըկել - տէն Ծըծերը պըլիթիլ:

- Ծըծերը կաթնը ըղնել - Կաթնագեղձերը կաթ արտադրել սկսել (նորածնի մոր մասին): *... խօխան լըհա վեր վնայ ա անում, էս կընգանը ծըծերը կաթն ա ըղնում* (ՀԱԲ, 15, 106):

- Ծըծերը ճըղուպուր տը՞ռալ - տէն Ծըծերը պըլիթիլ:

- Ծըծերը յըրա անել - Կրծքի կաթը առատ լինել, կուրծքը կաթով լցվել: *Կըվէն ծըծերը յըրա յա անում, համ ուրանց ա հերիք անում, համ դընէն* (Ձ):

- Ծըծերը յըրան անել - Հոժարել՝ համաձայնել մի բան անելուն, մի գործի հանդեպ տրամադրվել: *Մանվէլը ծըծերը յըրան ա անում, էտ բաղը բիջնարում* (Բ):

- Ծըծերը պըլիթիլ - Արբունքի հասնելով՝ կուրծքը մեծանալ՝ գնդաձեւ դառնալ (աղջիկների մասին): *Լ՞ըհա վեր ծըծերը պըլիթում ա, Ըշխէնին մարթու վըն տամ* (Ձ):

- Ծըծերը վեր թօղնել - տէն Ծըծերը յըրան անել:

ԾԸՎՍԱՐ - տէն ԾԸՎՍԱՐ:

ԾԸՂ - տէն ԾԵՂ:

ԾԸՂԵԼ - տէն ԾԵՂԵԼ:

ԾԸՂԾԱՍ - տէն ԾԵՂԾԱՍ:

ԾԸՂՆԸ - տէն ԾԵՂ:

ԾԸՂՆ - տէն ԾԵՂՆ:

ԾԸՂԱՅ/ԾԵՂԱՅ - 1. ած. Առձեռն, կարճաժամանակյա: *Ծը՞ռաց պարթըր վեր վըխտէն տըվեր վէջ, յը՞տնան էլ չըս կարել տաս* (Ձ): 2. տէն ԻԼԻԲԻՀԱԼ (ՍԸՍ): *Էտ պայմանան յետը Արսէնը ծը՞ռաց կօրծի քինից* (ԼՂԲ, 340):

ԾԸՂԱՅԱԿԻՐ/ԾԵՂԱՅԱԿԻՐ - 1. ած. Ձեռքով գրված: *Յը՞խծուն պատէն մաջին էլ մին ծը՞ռացակիր կիրք ա իննամ* (Ձ): 2. գ. Ձեռքով գրված գիրք՝ մատյան եւն: *Էտ ծը՞ռացակիրք էտ պառավը սընտօղէն մաջին ար պահում* (Ձ):

ԾԸՂԱԿԻՐ/ԾԵՂ(Ն)ԱԿԻՐ (գրք. ձեռագիր, ձեռնագիր) - 1. տէն ԽԱՅՏ: 2. տէն ԾԸՂԱՅԱԿԻՐ:

ԾԸՂԱԿՕՐԾ - տէն ԾԸՂԱԿՕՐԾ:

ԾԸՂՏ - տէն ԾԸՂՏ:

ԾԸՂՈՒԹ/ԾԵՂՈՒԹ (գրք. ձեռագր) - մ. Ձեռքով, առանց այլ միջոցների՝ տեխնիկայի օգտագործման: *Առաջ արտերը ծը՞ռուք ըն իլնլ հինծիլիս* (Բ):

ԾԸՂԹ - տէն ԾԸՂԹ:

ԾԸՏ/ԾԵՏ (գրք. ծիտ) - գ. 1. Սարյակների ցեղին պատկանող փոքրիկ թռչուն, ճնճղուկ: *Խաջին պիրիս ա էրկու ծո՞ւն տինիս ուրան օթախներէն միտումը, ծէտըն էլ թո՞ւլ ընէս տանը* (ՀԺՀ, V, 471): 2. Թռչուն: *Ղարաբաղ ջոռաբաջոռառա ծըտեր շատ կա* (Բ): 3. ած. փխք. Շատ թեթեւ (կշռով): *Ծը՞տ քար ա* (Բ):

- Ծը՞տը կըլխէն ծըրտել - Ծաղրվել, ծանակվել: *Հիքը տո՞ւս ա կամ շինամաչը, ծը՞տը կըլխէն ծըրտում ա* (Ձ):

- Ծը՞տը հինչ ա՞, թա ծըտըխաշուն հինչ ինի - Անարժեքից արժեքավոր արդյունք չի ստացվի:

- Ծը՞տ մինալ - Բոլորովին միայնակ, մեն-մենակ: *Ղուկասը ծը՞տ մինակ էտ շէնումը ապըրում ա* (Բ):

- Ծը՞տ տը՞ռալ - Խիստ նիհարել, քաշով խիստ թեթեւանալ: *Մարօն էնքան կօրծ ա ըրալ, ծը՞տ ա տը՞ռալ* (Բ):

- Ծըտու աշկ - 1. տէն Օղտու աշկ: 2. Սրատես աչք: *Հըմբարդուն ծըտու աշկ օնէ, բաղումը վեր ճանջ էլ ա տո՞ւրո՞ւր կամ, տը՞սնում ա* (Բ):

- Ծըտու լըղէ - Շատ դառն (ուտելիք): *Ծըտու լըղէ խօրնա՞ ա, կարում չըմ օտիմ* (Բ):

- Ծըտու լըղէ ինիլ - տէն Ծըտու սը՞րտ ինիլ:

- Ծըտու խաշու - տէն ԾԸՏԸԽԱՇՈՒ:

- Ծըտու կեր անել - Շատ քիչ ուտել,

քչակեր լինել: Սաբավ տրդամարթ ա, ծըտու կեր ա անում (Բ):

- Ծըտու նըման - Թեթեւութամբ, արագութեամբ: Ռուբէն ամին պառապ մարթ ա, ամիա ծըտու նըման ա հըղէ քիւնում (Բ):

- Ծըտու շօռ տուված պիւն - Ասում են գզգզված մազերի մասին:

- Ծըտու սըրտ ինիլ - Անհամարձակ՝ վախկոտ լինել: Օսէփը կօզի ջանապ տրդամարթ ա, ամիա ծըտու սըրտ օնէ (Բ):

ԾԵՐՈՒԾԵՐ (գրբ. ձեր) - դ. Անձնական դերանկան հոգնակի թվի երկրորդ դեմքի՝ ՏՈՒԲ-ի սեռական հոլովածելը: Մինը շէնան ծէն ա տամ, թա.- Զամբօ, ծեր կալը ըստակալ ա, ճէլի յը՞ք (2):

ԾԵՐՈՒՅ (գրբ. ձեր) - տէն ՊԱՌԱՎ: Կամ ա էտ ծըր մարթին կօշտը, լօխ նաղլ անըմ... (ԶԺՅ, V, 345):

ԾԵՐՈՒՅ - տէն ԾԻՐ:

ԾԵՐԱՆ - տէն ԾԵՐԱՆ:

ԾԵՐՈՒՅ/ԾԵՐՈՒՅ/ԾԵՐՈՒՅ/ԾԵՐՈՒՅ/ԾԵՐՈՒՅ (գրբ. ձիրտ) - գ. Թռչունների եւ միջատների արտաթորությունը, ձիրտ: Յը՞տնան տը՞սալ ըն՝ ըտը՞ր մին մը՞ծ քար կա՞լըրան շատ արծիվու ծըռտ (ԱԱ, 37):

ԾԵՐՈՒՄ(Ե)Ք/ԾԵՐՈՒՄ(Ե)Ք - գ. հվք. Խոսակցի հետ որեւէ կարգի, հատկապես արյունակցական՝ ընտանեկան խմբակցություն կազմող մարդիկ, ձերուք: Մարթը ասմա.- Ա կընէ՞ք, աշկըտ լիւսի, էք՞նց ծըրունը դօնաղ ըն կամ (2):

ԾԵՐՈՒՄ/ԾԵՐՈՒՄ/ԾԵՐՈՒՄ/ԾԵՐՈՒՄ (գրբ. ձեռք) - գ. 1. Մարդու վերին վերջույթներից յուրաքանչյուրը՝ ուսազխից մինչեւ մատների ծայրը, կուռ, թեւ: Էտ ըխճըկանը ծըրքէրը կըտօրում ըն, խօխան մաշկէն կապում, տանան տոն քըցիւմ (2): 2. Ձեռքի վերջավորությունը դաստակից մինչեւ մատների ծայրը, թաթ: Ծըրքավը փըռնում ա, թա ծիք տա, օխճը պիւտան կըծում ա (2): 3. Կիւք. Մարդ՝ իբրեւ աշխատուժ: Աերգի ապէրը մին ըշխադօղ ծէրք ա տանը, կարում չի հըսընէ (Բ): 4. Կիւք. Տիրապետություն, իշխանություն: Էտ մարթիքը խանէն ծէրքէն շատ ըն տանջվում (2):

- Ծըրքա ըղնէ - 1. Փչանալ, ոչնչանալ: Սաղ շէբաթը թօռ յը՞կալ, արտերը ծըրքըրնա ընգալ (Բ): 2. Զյուծել, հալումաշ լինել: Արամ դային էրկու ամէն ա՞հիվանդ, լափ ծըրքա ընգալ ա (Բ): 3. Քրքրվել, մաշվել, պատառոտվել: Էնքան կը՞ցալ ա, տըրըխնէն ծըրքա ընգալ ա (2): 4. Շատ ծիծաղել, ծիծաղից ուշաթափվել: Էտ պէնը հիքը պատմում ըն, Թէմուրը ծըրքա ըղնում ա (Բ): 5. Մահանալ: Խօնդից

Միրզան էլ ծըրքա ընգալ, մին ուստա էլ պըկասից (2):

- Ծըրքան ըզադվել - Մեկի ենթակայությունից դուրս գալ, օծիքը մեկի ձեռքից ազատել: Մին թանիրնվ էտ ախճիգը դըշըղնէրէն ծըրքան ըզադվում ա (2):

- Ծըրքան ըռնավը՞տ կ'ալ - Սպանություն գործած լինել: Դերվիշը ասում ա.- Քու ծըրքատ ըռնավը՞տ ա կամ, տու կարել չըս ինձ նըրիւտ հընգըրօթուն անիս (2):

- Ծըրքան պէն չըպըծընէ - Բազմաշնորհ լինել, ամեն ինչ կարողանալ անել: Վերջը, ընջուկավըն ա ինգիւմ, վըր մի նօր լօղմանի յա լիւս ախշարք յէկալ, ծըրքան վը՞չ մին պէն պըրծնում չի... (ԶԺՅ, VII, 50):

- Ծըրքան պէց ըղնէլ/թօղնէլ/տալ - 1. Զարմար առիթը բաց թողնել, ունենալու՝ տիրելու հնարավորությունից չօգտվել: Լ'ալ գըրավա յար խաղուն քըղէլի, ծըրքաս պէց ընգալ, միհէնգ թօռը նի յա կ'ալալ, էլ կարում չըմ, թա քաղիւմ (Բ): 2. Կորսվել, կորցնել, գրկվել: Էնքան վը՞ղէրը ծըրքաս պէց ըմ թօղալ, միհէնգ մին թիք'ա տը՞ղ չի կա, թա բօստան անիւմ (2):

- Ծըրքան պըրծընէ - տէն Ծըրքան ըզադվել:

- Ծըրքան տոն պըրծընէ - 1. տէն Ծըրքան ըզադվել: 2. տէն Ծըրքան պէց ըղնէլ:

- Ծըրքան փըռնէլ - 1. Արգելել, թույլ չտալ, կանգնեցնել: Տըղան հիւնը օգում ար անէ, հարը ծըրքան փըռնում ար (2): 2. Օգնել, օժանդակել, աջակցել: Ծիւնցէք էտ կընգանը ծըրքան փըռնում ըն, յիթիւնէն պահում ա, մըծըցընում (2):

- Ծըրքան փըռնէլ, յերգիւք՝ հանէլ/հըսընէլ/պիցըրընէլ - Շատ գովել, փառաբանել: Ըսկօսուր կա՞ հարթանը օր-իշը՞ղ չի տամ, ըսկօսուր էլ կա՞ հարթանը ծըրքան փըռնում ա, յերգիւք՝ հանում (2):

- Ծըրքան քըցիլ - 1. տէն Ծըրքան պէց ըղնէլ: 2. Գործը վերջացնել: Կորիւք-քիւրը տօնը շիւնից, ծըրքան քըցից (2):

- Ծըրքավ անէլ - Ձեռքի շարժումով նշան տալ՝ հրավիրել՝ կանչել՝ ողջունել եւն: Էս ուշուփնէն էլ ծէրքավ ըն անում, թա.- Ա պիծի մարթ, յէկ... (ՆԱԲ, 29):

- Ծըրքավը ամմէն հիւնչ կ'ալ - տէն Ծըրքան պէն չըպըծընէլ:

- Ծըրքավը կ'ալ - Կարողանալ, ընդունակ՝ ի վիճակի լինել մի բան անելու: Անդիրի դայուն ծըրքավը կամ ա պատ տիւնիլը (Բ):

- Ծըրքավը շընէր կ'ալ - տէն Ծըրքան պէն չըպըծընէլ:

- Ծըրքավը պէն կ'ալ - տէն Ծըրքավը կ'ալ (հատկապես գործածվում է ժխտա-

կան ձեռով): Վեր ծըրքավըտ պէն չի կամ, հօր ը՞ս խօսում (Բ):

- Ծըրքավը տալ - Մեկի հետ կռվել՝ վիճել, շշպռել, տեղը դնել: Մանծվը ըտըրան շէնին տակէն պըտահում ա, մին լալ ծըրքավը տամ (2):

- Ծըրքա քիւնիլ - տէն Ծըրքա ըղնէլ:

- Ծըրքէն էս ընգիւնալը կ'ամ ա, էն ընգիւնալը քիւնում - Ասում են նրանց մասին, ովքեր ուրիշների կարծիքը՝ խրատը՝ խորհուրդը եւն հաշվի չեն առնում՝ բանի տեղ չեն դնում:

- Ծըրքէն թըխիս՝ կօրէկ չի վեր ըղնէլ - տէն Զափուռը թակիս, կօրէկ չի վեր ըղնէլ:

- Ծըրքէն կըրակը ըղնէլ - Մեկի երեսից չարչարվել, մեկի պատճառով տանջվել: Պառապը թոռնէրէն ծըրքէն կըրակըն ա ընգալ (2):

- Ծըրքէն հօփ տալ - Ժլատ՝ ոչ առատաձեռն լինել: Ա՛ ժըղօվուրթ, խըրէ՞ք ծըրքըրնէրէտ հօփ տուվէք, հարիւր տարէ ըպըրլական չըք (Բ):

- Ծըրքէն մաջը քօր կ'ալ - տէն Զափուռը քօր կ'ալ:

- Ծըրքէն մաջին - տէն Զափուռէն մաջին (ԶԱՓՈՒՐ-ի տակ):

- Ծըրքէն մաջին պահէլ - տէն Զափուռէն մաջին պահէլ:

- Ծըրքէն միւնը կ'օղ - 1. Կիսով չափ գող: Էտ մարթին ծըրքէն միւնը կ'օղ ա ինում, մին կուճի պէն ա կուղանում, տա-նում տօն (2): 2. Տնտեսող, տնտեսվար, խնայող: Տանը կընգանը ծըրքէն միւնը կ'օղ բիդի ինի, վեր կարին յօլա քիւնի (Բ):

- Ծըրքէն միւնը՝ յը՞ղումը, միւնը՝ մը՞ղումը - Ունետր, բարեկեցիկ կյանքով ապրող: Սուներ ծըրքէն միւնը յը՞ղումըն ա, միւնը՝ մը՞ղումը, էլիա գանքան տըժկօհ ա (Բ):

- Ծըրքէն յէշիլ - Մեկի օգնությանը կարոտ լինել, մեկից օժանդակություն ակնկալել: Թամամը սաղ գանքումը էն ա իլալ ախաթը ծըրքէն յիշիլիս (Բ):

- Ծըրքէն չօփ տիւնիլ - տէն Զափուռումը չօփ տիւնիլ (ԶԱՓՈՒՐ-ի տակ):

- Ծըրքէն պէն ինիլ - 1. Գործով զբաղված լինել, գործ ունենալ: Ալիւշին ծըրքէն պէն ա իլալ, կըրէ՞ցալ չի քիւնի հըր-սանէք (Բ): 2. Նարավորություն՝ կարողու-թյուն՝ իշխանություն ունենալ: Վեր ծըրքէն պէն ինի, ախաթը քժմա՞կ կանէ (Բ):

- Ծըրքէն տակավը ընցընէլ - Մեկի միջոցով՝ թույլտվությամբ՝ տնօրինությամբ եւն կատարվել: Ծէնումը հիւնչ ինում ար, լօխ նախազէն ծըրքէն տակավըն ար ընցընում (2):

- Ծըրքէն տակէն - 1. Մեկի ենթա-կայության՝ տրամադրության տակ: Փարօ-

խեն ծըրքեն տակեն հարոր ուստա յա իլնլ (2): 2. Սոտը եղող, առկա: Ծըմակը էն ա ծըրքեն տակեն, ինքը փուլ ա տամ, փանդ ինք օնում (Բ):

- Ծըրքեն տակը քաշիլ - իր հովանավորության՝ եկթակայության՝ տրամադրության տակ առնել: Ծամիրը ախպօրցը խօսցը ծըրքեն տակըն ա քաշիւմ, պահում, մըծըցընում (2):

- Ծըրքեն տինիլ - Տալ, հանձնել: Մին օր էլ կընէգը կըռք՝լ ա անում, չաթուն տինըմ ծեռքեն, թն.- Բիսի, հիշտեղա օգում ըս, մին շէնկ փանդ պէր (ՅԺՅ, V, 515):

- Ծըրքեն օխծ ինի՝ մարթու յըրա չի քըցիլ - Ասում են շատ բարի մարդկանց մասին:

- Ծըրքետ վեր մանըն էլ կըտըրիս, ցավ կըտա - Ընտանիքի՝ գերդաստանի յուրաքանչյուր անդամի մահը վիշտ է պատճառում հարազատին:

- Ծըրքերը բիդի յերգինքը անել/օնել - Ձեռքերը դեպի երկինք կարկառելով՝ Աստծուն դիմել: Մարը ծըրքերը բիդի յերգինքըն ա անում, ըղաչանք անում, վեր խօխան սըղանա (2):

- Ծըրքերը ըռնավ լըվանալ/ըռնու մաջի թըթախել - տեն Ծըրքան ըռնավը՝տ կ'նլ:

- Ծըրքերը թամնուկ տոն կ'նլ - Ամեղ ճանաչվել՝ համարվել: Սոտի տուվըճեն, Արշակը ծըրքերը թամնուկ տոն յըճավ (Բ):

- Ծըրքերը թափ տալ (ղըրաղ կենալ) - տեն Ծըրքերը լըվանալ (հըճե կենալ):

- Ծըրքերը թուլանալ - 1. Հոգնել, ուժասպառ լինել: Էկքան կօրծ ըրէ, ծըրքերըս թուլանցավ (Բ): 2. Վհատվել, հուսահատվել: Ըրքեն չարիւր վեր կօտըրում ա, խըճ Ըրշամեն ծըրքերը թուլանում ա (2): 3. Խիստ վախենալ: Արջը վեր յըրա յա պըրծընում, վըրսկանէն ծըրքերը թուլանում ա (2):

- Ծըրքերը թօղ-թօղ ընէլավ - տեն Լօկը թօղ-թօղ ընէլավ: Տի էլ անում ա, ծերքերը թօղ-թօղ ընէլավ կամ տօն (ՆԱԲ, 34):

- Ծըրքերը լըվանալ (հըճե կենալ) - 1. Հրաժարվել, պատասխանատվությունը իր վրայից վերցնել, մի բանի չխառնվել՝ մասնակից չլինել: Դօխտորը յէշիւմ ա, ծըրքերը լըվանում, հըճե կենում (2): 2. Հոյսը կտրել մի բանից: Արտը կարկուտ թակում ա, ըրտատարը ծըրքերը լըվանում ա, հըճե կենում, էլ թուլում էլ չի արտը (2):

- Ծըրքերը խաչ անել/խաչիլ - 1. Ձեռքերը խաչածե կըծքին դնել: Մինասը ծըրքերը խաչ ա ըրալ, վըճենը կացալ (Բ): 2. Տխրել, անտրամադիր լինել: Յաղուզ ծըրքերըս խաչ ը՛ս ըրալ, հինչ ա՛ դարդըս (Բ):

- Ծըրքերը ծնլիլ նըստել - 1. Պարապ

նստել, ոչինչ չանել: Մաբավ հարթն ա Բարիշկան, սաղ օրը էն ա ծըրքերը ծնլած նըստած (Բ): 2. տեն Ծըրքերը ծօցումը մընալ:

- Ծըրքերը ծօցումը մընալ/տինիլ - Ծվարել՝ հուսահատվել՝ տրտմել՝ ինչ անելը չիմանալ, խեղճ՝ անօգնական լինել: Խըճ-ճը ծըրքերը ծօցումըն ա մընացալ, գիւղիւմ չի, թն հուսը անէ, վեր կարէ խօխէնքը պահէ (2):

- Ծըրքերը կանթել - Երկու ձեռքերը կողքերին դնելով՝ անպարկեշտորեն կանգնել: Խալիւր իրանց հըճե տօն ա շինում, ինքըն էլ ծըրքերը կանթալ ա, թիննշն յա անում (Բ):

- Ծըրքերը կապել - Խանգարել՝ արգելել՝ հնարավորություն չտալ մի բան անելու: Ծուրը ծըրքերը կապալ ա, հնլում չի, թա բօստանը պիհիւմ (Բ):

- Ծըրքերը ճիրումը շօռ ածել - տեն Ծըրքերը ջուրումը շօռ կ'նլ:

- Ծըրքերը յը՛տ տանել - Ձեռքերը տարածել՝ գրկելու՝ գրկախառնվելու են համար: Դօնաղը ծըրքերը յէտ ա տանըմ, խըտտում, յէշըմ, տենըմ էշին քօռակը... (ՀԱԲ, 15, 145):

- Ծըրքերը յըխտօտել - Ասորություն անել, անպատվաբեր՝ խարդախ մի բանի մասնակից լինել: Ջահիլ տըղա յար, դայուն խըճավը ընգավ, ինքըն էլ ծըրքերը յըխտօտից (Բ):

- Ծըրքերը նի քըսել - 1. Աշխատել ձեռքներով: Ուստան պատը տինում ա, նիխանըն էլ ծըրքերը նի յա քըսում (Բ): 2. Ինչ-որ բանով զբաղվել: Մին կօրծ չի կա, թա ծըրքերըս նի քըսիւմ (Բ):

- Ծըրքերը ջուրումը շօռ կ'նլ - Պարապ-սարապ թափառել: Միհէնգվա չի-հիլեն կօրծ չըն անում, սաղ օրը էն ըն ծըրքերնէն ջուրումը շօռ կ'նլիս (Բ):

- Ծըրքերը սըրտեն խաչ անել/խաչիլ - տեն Ծըրքերը խաչ անել:

- Ծըրքերը իրան պահել - տեն Ծըրքերը նի չտալ:

- Ծըրքերը իրորը քըսել - 1. Ապրուստի օժանդակ միջոցներ ճարել: Ծըրքերը իրորը ա քըսում, մին թնիրնլ հօրը-մօրը պահում (2): 2. Ձեռքերն իրար քսել՝ շփել՝ որպես ուրախության՝ հաճույքի են նշան: Յէգօրը վեր կինուն կարասը տըճսնում ա, ծըրքերը իրորը ա քըսում (2):

- Ծըրքերը փըղանալ - Սաստիկ ցուրտ զգալ՝ մրսել: Պա ըստի այրազ կինի, ծըրքերըս փըղանցալ ա (Բ):

- Ծըրքերը քըսըքըսել անել - տեն Ծըրքերը նի քըսել:

- Ծըրքերը քըմակեն հըլծել/կապել - Պատժել, կալանավորել: Կոտորուն ըրավ, ծըրքերը քըմակեն հըլծիւրճեն (2):

- Ծըրքերը քօր կ'նլ - Որեւէ բան անելու՝ աշխատելու՝ կռվելու են խիստ ցանկություն զգալ: Ծըրքերըս քօր ա կամ, հավա չի անում, թա բօստանը պիհիւմ (Բ):

Ծըրքը գօռնել - 1. տեն Ծըրքավը կ'նլ: 2. տեն Ծըրքը փըռնել (1, 2):

- Ծըրքը երկան - 1. Ունետր, հարուստ: Խաչին մին քնսիւր մարթ ա իլնլ, միհէնգ ա ծըրքը երկան (2): 2. Ջորեղ, իշխանություն ունեցող: Ծըրքը երկան մարթ ար Մէլիք՝ Սաջումը, լօխ նըստա վըխէս ին (2):

- Ծըրքը ըղնել - 1. տեն Ծըրք պիրիլ: 2. Մեկի կողմից բռնվել՝ գերվել՝ գրավվել: Ըտի էտ վըճերը դիշմանին ծըրքըն ա ըղնում (2): 3. Գործածվում է որպես սպառնալիք՝ մեկին պատժելու հարմար առիթով: Բաղվանչին ասում ա.- Այ թա ծըրքըս ըղնիս հա՛... (2):

- Ծըրքը ընցընել - Մեկի իշխանության՝ տրամադրության տակ ընկնել: Կըռք՝վը պըրծընում ա, էտ շէնքըս նօրիցան Մէլիք Յէգանէն ծըրքըն ա ընցընում (2):

- Ծըրքը թամնուկ - Ազնիվ, արդար, գողություն չանող: Ծըրքը թամնուկ մարթ ա խիկարը (Բ):

- Ծըրքը թըխծընել - Մեկին աշխատանքի վարժեցնել: Ապան թօռնանը իւրան նըրիւտ տանում ա բաղը, վեր ծըրքը թըխծընէ (Բ):

- Ծըրքը թիթը՛լ - Հաջողակ, հեշտությամբ գործ անող: Ծըրքը թիթը՛լ դօխտոր ա իլնլ Լօղվանին (2):

- Ծըրքը լիգ՝ը - տեն Ծըրքը երկան (1):

- Ծըրքը լավ - տեն Ծըրքը թիթը՛լ:

- Ծըրքը խըղճեն (յըրա) տինիլ - Արդարամիտ՝ ճշմարտախոս լինել: Մարթը ասմա.- Ծըրքըս խըղճետ տի՛ր, անէ, յըճ քը՛զ թակած կամ (2):

- Ծըրքը խընթըրիլ - Ամուսնության առաջարկ անել (կնոջ, աղջկա): Գօհարէն ծըրքը խընթըրօղ շատ ա ինում, ամմա ըռագի չի կենում (2):

- Ծըրքը խընչալեն կօթեն - Կովարար, կռիվ՝ արյունահեղություն սիրող: Ծըրքը խընչալեն կօթեն ընսան ա իլնլ Լէնգ՝ Թէմուրը (2):

- Ծըրքը ծանղըր - 1. Անբարեհաջող, ծախտող: Ծըրքը ծանղըր ուստան հըպարապ կըմընա (Բ): 2. Ուժեղ՝ ծանր հարված ունեցող: Ծըրքը ծանղըր մարթ ա Մարդին, հիւր թըխում ա, չօքում ա (Բ):

- Ծըրքը ծօռ - Անազնիվ, անարդար, գողություն անող: Ծըրքը ծօռ մարթին Աստուծ էլ չի սիրում (Բ):

- Ծըրքը ծօցումը մընալ/տինիլ - տեն Ծըրքերը ծօցումը մընալ:

- Ծըրքը կապ - տեն ԸՍԿԸՊՕՑ:

- Ծըրքը կարծ - 1. Հուստեր, աղքատ:

Ծը՛րքը կարճ կընէ՞ք ա Յեղանը, մին թանհարնալ ա յօլլա քինում (Բ): 2. Անգոր, իշխանություն չունեցող: Կօզի պաշտօն օնէ Սարօն, ամմա ծը՛րքը կարճ ա (Բ):

- Ծը՛րքը՝ կարճ, լուգուն՝ երկան - Անկարող՝ գործելու հնարավորությունից զուրկ, բայց մեծ-մեծ խոսող: Ծը՛րքը՝ կարճ, լուգուն՝ երկան մարթ ա Ղէվանդը, մըհալ քըցծօղ չի կա (Բ):

- Ծը՛րքը կըլխան անպակաս - Մշտապես օգնող՝ հովանավորող: Ծը՛րքը կըլխան անպակաս ախպէր օնէ Մինասը (Բ):

- Ծը՛րքը կըլխըտակէն տինիլ - Չաշխատել, հանգստանալ: Մխպէրքը հծնծ ըն անում, ինքն էլ ծը՛րքը կըլխըտակէն ա տինիլ (2):

- Ծը՛րքը կօչ յըկած - տէն ԸՍԿԸՊՕՅ:

- Ծը՛րքը կօտըրէլ - 1. Որեւէ բան անելու հնարավորությունից զրկվել՝ հաշմվել (հատկապես գործածվում է որպես անեծք): Ծը՛րքը կօտըրէլ Ղըզմրէն, էծիս թըխալ ա, վը՛նը կօտըրալ (Բ): 2. Որեւէ կատարած բանի համար ինքն իրեն մեղադրելու արտահայտություն. ավելի լավ է ձեռքս կոտրվեր, որ այդ բանը չանեի (գործածվում է առաջին դեմքով): Ծը՛րքը կօտըրէլ, յը՛ս խէ կավը կուման տոնս քըցէ՛ցէ, վէր կոնը օտէ (Բ):

- Ծը՛րքը հալալ - տէն Ծը՛րքը թամնուգ:

- Ծը՛րքը հաճօղ - տէն Ծը՛րքը թիթը՛վ:

- Ծը՛րքը հըսնէլ - տէն Ծը՛րքը գօռնէլ:

- Ծը՛րքը հըվաքէլ - Իրեն ենթարկել, իր դեկավարության՝ տնօրինության՝ հպատակության տակ առնել, ստանձնել: ...Սաղ թուփը-ծուպը ծէրքը հըվաքած՝ պըհէլիս ա իլնիլ (ԱԱ, 79):

- Ծը՛րքը հօփ - տէն ԸՍԿԸՊՕՅ:

- Ծը՛րքը մըկնէլ - տէն Ծը՛րքը տէմ անէլ:

- Ծը՛րքը մըրքավը անց կըցընէլ - Երկար ապրել (հաճախ գործածվում է որպես օրհնանք): Ծը՛րքը մըրքավըտ անց կըցընիս, Մէխակ, վէր ըտի լօխճին ք՛ծմնալ ըս անում (2):

- Ծը՛րքը յըխտուտ - տէն Ծը՛րքը ծօռ:

- Ծը՛րքը յըր օնէլ - տէն Ծը՛րքը հըվաքէլ:

- Ծը՛րք(ը) յըր օնէլ - Յրաժարվել, այլեւս չհսկել՝ չհետաքրքրվել, ետ կանգնել: Արմօ դային արտան ծը՛րքը յըր ա կննիլ (Բ):

- Ծը՛րքը յըրան պահէլ/օնէլ - Յովանավորել, հսկել, իր խնամքի տակ առնել: Էտ օրվանից Մալխասը ծը՛րքը քըվօրցը յըրա յա պահում (2):

- Ծը՛րքը յըրա տինիլ - 1. տէն Թաթը յըրա տինիլ: 2. տէն Ծը՛րքը յըրա պահէլ:

- Ծը՛րքը նի տալ - Ձեռքով դիպչել՝

շոշափել: Լըհա ծը՛րքը նի յա տամ, էտ կընէ՞ք ըսքըսում ա լնց ինիլը (2):

- Ծը՛րքը նի չըտալ - Ոչինչ չանել, ոչինչ չձեռնարկել, մի բանից հեռու մնալ՝ չխառնվել: Լօխ կօրծ ըն անում, ինքը ծը՛րքըն էլ չի նի տամ (2):

- Ծը՛րքը շօր - Գողության սովոր: Ծը՛րքը շօր կընգանը ճար չինիլ (Բ):

- Ծը՛րքը պակաս - տէն Ծը՛րքը կարճ:

- Ծը՛րքը պաշիլ - 1. Մեկին աղաչելով՝

մի բան խնդրել: Յիշքան թաքավէրին ծը՛րքը պաշիւ ա, թաքավէրը ըռագի չի կէնում (2): 2. Մեկի առջեւ խոնարհվել: Խանը ասում ա.- Տուք լօխ բիդի իմ ծը՛րքըս պաշիք (2):

- Ծը՛րքը պատ կնիլ - տէն Ծը՛րքը գօռնէլ:

- Ծը՛րքը պարի - տէն Ծը՛րքը թիթը՛վ:

- Ծը՛րքը պէնդ - տէն ԸՍԿԸՊՕՅ:

- Ծը՛րքը պէն կօխէլ - տէն Յափուռը պէն կօխէլ:

- Ծը՛րքը պէնջնար քաղէլ - տէն Ծը՛րքը քարու տակէ ինիլ:

- Ծը՛րքը՝ պէն, վը՛նը՝ կ'ըրէզման - Ասում են նրանց մասին, ովքեր, չնայած մահվան շեմին գտնվելուն, շարունակում են աշխատել:

- Ծը՛րքը պէրանը տընէլին տը՛ղ անգուռն ա տանում, ընդդրա հու բի՛դի ախճիզ տա (Բ):

- Ծը՛րքը պէց - տէն Յափուռը պէց:

- Ծը՛րքը պիրանէն հըսընէլ - Որեւէ բան անելու կարողություն ունենալ, կարողանալ ապրուստը հոգալ: Կօզի իննաննի տիրէկան ա, ամմա ծը՛րքը պիրանէն հննիլ հըսընում ա (Բ):

- Ծը՛րքը պիրանէն տինիլ - Լռեցնել, թույլ չտալ խոսելու՝ կարծիք արտահայտելու: Կընէ՞ք լըհա օզում ա խօսէ, մարթը ծը՛րքը պիրանէն ա տինիլ (2):

- Ծը՛րքը պիրթիլ - չըվալու նի կնիլ - Գործը հաջողվել: Մինասէն ծը՛րքը պիրթիլ չըվալու վա նի յըկալ, մին շէփտըմը արտը հընծնիլ ա, պըրծալ (Բ):

- Ծը՛րքը ջուբան խըռավ - Աղքատ, դրամ չունեցող: Ծը՛րքը ջուբան խըռավ մարթ ա, վէշ մինը մըհալ չի քըցնիլ (Բ):

- Ծը՛րքը ջուբավը անց կըցընէլ/ջուբը տանէլ - Գրպանից դրամ հանել, դրամ ծախսել: Դծրոց Էռնեստը ըսկուպօյ մարթ ա, վէր ըսպանիս էլ, ծը՛րքը ջուբավը անց չի կըցընէլ (2):

- Ծը՛րքը սընդըրքէն տակէն ինիլ - տէն Ծը՛րքը քարու տակէ ինիլ:

- Ծը՛րքը սըվըր - Որեւէ բան անելու հարմարված՝ փորձ ձեռք բերած: Էտ խուխէն ծը՛րքը կուղղութունս սըվըր ա (Բ):

- Ծը՛րքը սըվըրէլ - Որեւէ բան անելու սովորություն՝ փորձառություն ձեռք բերել: Արտօվէն ծը՛րքը սըվըրալ ա կարտէ տալին (Բ):

- Ծը՛րքը սըրտավը անց կըցընէլ/կնիլ - 1. տէն Ծը՛րքը խըղճէն տինիլ: 2. տէն Իրը՛սը խըցըհանէլ:

- Ծը՛րքը/սըրտէն (յըրա) տինիլ - տէն Ծը՛րքը խըղճէն (յըրա) տինիլ:

- Ծը՛րքը տալ - տէն Ծը՛րքէն տինիլ:

- Ծը՛րքը տաք - տէն Ծը՛րքը երկան (1):

- Ծը՛րքը տէմ անէլ - 1. Մուրալ, մուրացկանություն անել: Ծը՛րքը տէմ ընէլալ էտ յէթիմը մըծանըմ ա (2): 2. Ձեռքով ցույց տալ՝ հասկացնել՝ սպասելու նշան տալ եւն: Վէր ծը՛րքը տէմ ա անում, նա-խըրջին կըլծիս ա ըղնում, վէր վը՛խճարը քըշնիլ ըն բիդի ծըմակը (2):

- Ծը՛րքը տէրտակ - 1. տէն Ծը՛րքը կարճ (1): 2. տէն Լօկը թօղ-թօղ ընէլալ:

- Ծը՛րքը տ մըկնիս՝ կըհըսնէ - Շատ մոտիկ է: Պըռըվաթումբը էն ա Կըղարծըվա քըշտէն, ծը՛րքը տ մըկնիս՝ կըհըսնէ (Բ):

- Ծը՛րքը փըռնէլ - 1. Որեւէ բան անելու տրամադրություն՝ ցանկություն ունենալ (հատկապես գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): Ծը՛րքըս փըռնում չի, թա արաղը քաշիմ (Բ): 2. Խիղճը թույլ տալ (հատկապես գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): Ծը՛րքըս հուսըմ ա փըռնալ, վէր էտ բըրատու ծառը կըտըրալ ըս (2): 3. տէն Ծը՛րքան փըռնէլ:

- Ծը՛րքը քարու պատառ - տէն ԸՍԿԸՊՕՅ:

- Ծը՛րքը քարու տակէ ինիլ - Անկարող՝ անգոր լինել: Ծը՛րքըս քարու տակէ յա՛, խէ քու հօր ք՛ծմնալ չը՛ս անում (Բ):

- Ծը՛րքը քըցիլ - 1. տէն Ծը՛րք պիրիլ: 2. Մեկին տալ՝ հանձնել՝ փոխանցել, նրա տնօրինության՝ ենթակայության տակ դնել: Ուրան վը՛ղէրը էտ հըրուստէն ծը՛րքըն ա քըցնիլ, մընացալ տոնգը (2):

- Ծը՛րքը քինիլ - տէն Ծը՛րքը փըռնէլ:

- Ծը՛րքը օնէլ - տէն Ծը՛րքը հըվաքէլ:

- Ծը՛րք ծը՛րքու - Միասին, համատեղ,

համերաշխ: Ըտըրանք ըտը՛ղ ծը՛րք ծը՛րքու կօրծ ըն անում (2):

- Ծը՛րք ծը՛րքու տալ - 1. Միասին հանդես գալ՝ աշխատել, միաբանել, իրար օգնել: Մէր ժողովուրթէն փիսը էն ա, վէր ծը՛րք ծը՛րքու չըն տամ, ապըրին (Բ): 2. Իրար ձեռքից բռնել, ձեռքերն իրար միացնել՝ ի նշան հաշտության՝ համերաշխության՝ համաձայնության եւն: Ըտը՛ղ ծը՛րք ծը՛րքու յըն տամ, ուրիւր անա հըռանըմ (ԼԴԲ, 351):

- Ծը՛րք կըտըրէլ - տէն Ծը՛րքը յըր օնէլ:

- Ծը՛րք հըսընէլ - Օգնել, օժան-

դակել: *Թռնէրը ծըրքը հըսցըրէն, Իշ-խան դային բաղը քաղից (Բ):*

- Ծըրքը մըկնէլ - 1. *տէն* Ծըրքըն տէմ անէլ: 2. *տէն* Ծըրքըն հըսցըրէլ:

- Ծըրքը լըրօ օնէլ - *տէն* Ծըրքըն լըրօ օնէլ:

- Ծըրքը նի կ'ալիւ - Բոլորովին նոր՝ չօգտագործված՝ անարատ: *Ծըրքը նի կ'ալիւ լըրդընդօշանկ ա քըվօրը տոմալ (Բ):*

- Ծըրքը պիրիլ - Գտնել, ճարել, նվաճել, տիրանալ: *Խորէկնի տըղան շատ վըխճըրնէլ յա ծըրքը պերալ (2):*

- Ծըրքը պիրօվի - Ոչ բնատուր, ժամանակի ընթացքում ձեռք բերվող: *Ծըրքը պիրօվի շընօրըն տերտակ պէն ա (2):*

- Ծըրքը պիցըրցըրէլ - 1. Ձեռքով խփել՝ ծեծել կամ խփելով՝ ծեծելու սպառնազան շարժում անել: *Էտ խօրթ մարը էնքան պարի յա ինում, վեր մարթին խօխօնցը լըրա վէշ մին վախտ ծըրքը չի պիցըրցըրնում (2):* 2. Ձեռքը վեր բարձրացնելով՝ խոսելով՝ ելույթ ունենալու եւն թույլտվություն խնդել, ձայն խնդրել: *Ժօղօվէն վախտը չօբանըն էլ ա ծըրքը պիցըրցըրնում, ամմա թօղում չըն՝ խօսէ (2):*

- Ծըրքը տալ - 1. *տէն* Ծըրքըն նի տալ: 2. Ձեռքով բարեւել: *Ըտըրանը մուտանում ըն էտ տըղէն, ծըրքը տամ, զըրոց անում (2):* 3. Ձեռքը սեղմելով՝ շնորհավորել՝ ցավակցել: *Բադարա-քանը լըրտը տըղըմարթիքը մին-մին մուտանում ըն մըռածէն տըղէն, ծըրքը տամ (Բ):* 4. Վնասել, շահին դիպչել: *Վէշ մինը կարէլ չի Սաղունց Ըրշակէն ծըրքը տա (Բ):* 4. Ձեռնտու՝ շահավետ լինել: *Վըխճար պահէլը Սարէն շէնըմը ըպ-րօղնէրէն ծըրքը ա տաս (Բ):*

- Ծըրքը տոնրոն տալ - Շտապել, արագ աշխատել: *Քըղան ընօղնէն ծըրքը տոնրոն տըղէն, մինչըմ թօռը նի օնէլը բօստանը քըղընըցէն (Բ):*

- Ծըրքումը աղ ինիլ - *տէն* Յա-փըռումը աղ ինիլ:

- Ծըրքումը աղու ինիլ - *տէն* Յա-փըռումը աղու ինիլ:

- Ծըրքումը ինիլ - Ուժեղ լինել: *Ուրան ծըրքումըն էլ կար, լօխ վախում ին (ՆԼԴԺԲ, 134):*

- Ծըրքու լըրա - 1. Ոչ պաշտոնական վաճառատեղում, մասնավոր վերավաճառողների մոտ: *Ըղղամա բըզա-րումը հիկնու օգիս, ծըրքու լըրա կը-քըթէնաս (2):* 2. *տէն* Ծըրքըն տակէն (2):

- Ծըրքու սըվըր - Ընտելացած, ձեռնասուն (կենդանիների մասին): *Սա-քաղաթ հանուն էլ էրկու ծըրքու սըվըր կառն ա իլնի (2):*

- Ծըրքը փըռնէլ - *տէն* Ծըրքըն հըս-ցըրէլ:

- Ծըրքը քաշիլ - 1. *տէն* Ծըրքըն լըրօ օնէլ: 2. Ստորագրել, որեւէ բանի վրա կամ տակ ստորագրությունը դնել՝ որպես հաստատելու՝ վավերացնելու՝ համաձայնության եւն նշան: *Էշը ռազի յա կացալ, ծըրքը քաշնձ թօխտը տիրնիլ պըռըշին տակէն, հանցու վեր մարթը ասածը անէ վէշ, քիկի Ըստուծէն կօշտը կէնգատ (ԱԱ, 88):*

- Ծըրքը քըցիլ - 1. Ծաղրել: *Հանդօն մէհէտ խըմալ ա, էշան վեր ընգալ, էտ օրվանից հիբը տոն ա կամ շինամաջը, չիհիլնէն ծըրքը ըն քըցում (Բ):* 2. Կե-նակցելու փորձ անել: *Խաբանը հըս-ցըրալ ըն մարթին, թա բանը օգում ա կընգանըտ ծըրքը քըցի (ԱԱ, 64):*

- Ծըրքերալ խօսէլ - *տէն* Ծըրքերէն անէլ:

- Ծըրքերէն անէլ - 1. Ձեռքերը շարժելով՝ խոսել՝ պատմել՝ հասկացնել: *Հիշ-կան ծըրքերէն ա անում, ըտըրանը ըսա-ծան պէն չըն կըխու ըղնում (2):* 2. Ձեռքերով հրելով՝ բորբելով՝ սպառնալ՝ վիճել: *Հինջ ըս ծըրքերէն ա անում, քըզանա վախօղ չի կա (2):*

- Ծըրքերէն լըրա շօռ ածել/պահել - *տէն* Կըխէն լըրա շօռ ածել (ԿԸԸԸԻ-ի տակ):

- Ծըրքերէն-վընէրէն անէլ - *տէն* Վընէրէն-ծըրքերէն անէլ (ՎԸՆԸԻ-ի տակ):

ԾԸՐԹԱ - մ. Ոչ խանութից, մասնավոր վերավաճառողից (գնել): *Մի-հէնգ էլ ծըրքա ապըրանը ինք օնօղ չի կա, էն ա մաղազինէն լըցած (Բ):*

ԾԸՐԹԱԾԸՐԹ - *տէն* ԾԸՐԹԸ-ԾԸՐԹ:

ԾԸՐԹԱՆ - կ. Արտահայտում է որեւէ բանի պատճառը՝ պատճառով: *Էտ շէնին ժըղօվորթը ըտըրա ծըրքան էտ օրըն ըն ընգալ (2):*

ԾԸՐԹԱՎ - կ. Մեկի միջոցով՝ օգնությամբ: *Հինջը անում ա, ուրոշն ծըրքալ ա անում (Բ):*

ԾԸՐԹԱՎ-ՎԸՆԸԱՎ - *տէն* ՎԸՆ-ԸԱՎ-ԾԸՐԹԱՎ:

ԾԸՐԹԷՆ - ած. Հետը ամուսնացած (կանանց մասին): *Սուրէկին ախճիզը էն ա Հագրօյանց Սամիկօնէն ծըրքէն (2):*

ԾԸՐԹՈՒ - ած. Ձեռքով պատրաստած: *Ծըրքու կացէն ա (Բ):*

ԾԸՓ - *տէն* ԾԸՓ:

ԾԸՓԻԼ - *տէն* ԾԸՓԷԼ:

ԾԸԹԱԼԻ - *տէն* ԾԻԹԱԼԻ:

ԾԸԹԱՅԱՍ - *տէն* ԾԻԹԱՅԱՍ:

ԾԸԹԱՅԱՆԹ - *տէն* ԾԻԹԱՅԱՆԹ:

ԾԸԹԱՄԱՍ - *տէն* ԾԻԹԱՄԱՍ:

ԾԸԹԱՎԸՏ - *տէն* ԾԻԹԱՎԸՏ:

ԾԸԹԱՏՈՒ - *տէն* ԾԻԹԱՏՈՒ:

ԾԸԹԸԹԱԹԱՍ - *տէն* ԾԻԹԸԹԱ-ԹԱՍ:

ԾԸԹԸԹԱՎԱՍ - *տէն* ԾԻԹԸԹԱՎԱՍ:

ԾԸԹԸԹԱԼԻԹ - *տէն* ԾԻԹԸԹԱԼԻԹ:

ԾԸԹՕՇՆԱՎ - *տէն* ԾԻԹՕՇՆԱՎ:

ԾԸԹՕՏԷԼ - *տէն* ԾԻԹՕՏԷԼ:

ԾԸԹՕՏՎԷԼ - *տէն* ԾԻԹՕՏՎԷԼ:

ԾԸԹՈՎԾ - ած. Հնացած, իր դարն ապրած, ոչ արդիական: *Միհէնգ չիկըն էլ ա ծըթռած, կ'ոպանըն էլ, էլ պիկը-ցընօղ չի կա (Բ):*

ԾԸԹՐՈՐԱՆ - *տէն* ԾԸՆԹՐՈՐԱՆ:

ԾԸԼԱՆԳ - *տէն* ԾԸՆԳԸԼ:

ԾԸԼԱՆԳ-ԾԸԼԱՆԳ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծըլանգ-ծըլանգ՝ անէլ - *տէն* Ծըն-գըլիան անէլ (1):

- Ծըլանգ-ծըլանգ՝ ինիլ/տըրնալ - *տէն* Ծընգըլիան ինիլ (1):

ԾԸԼԱՏԸՐ - *տէն* ԾԱԼ (1):

ԾԸԼԸԿԱԹԱՆ - *տէն* ԾԸԼԸԿԱԹԱՆ:

ԾԸԼԸԿԱԹԷԼ - *տէն* ԾԸԼԸԿԱԹԷԼ:

ԾԸԼԸԿԱԹՕՏ - *տէն* ԾԸԼԸԿԱԹՕՏ:

ԾԸԼԸԿԱԹ - *տէն* ԾԸԼԸԿԱԹ:

ԾԸԼԸԸՐԸՐԱՂ - գ. Ծալած շորի՝ կտորի եւն ծայրը: *Ծըլըղըրաղան վեր ծիթ ա տամ, լօխ շօրէրը վեր ա տըրնում, յէշնում ըն տըրսնում՝ մին թօխտ ըտը-րանց մաջին... (2):*

ԾԸԼԸՍԹՈՏ(Ը)ՆԷԼ (*հ.է. * g'embh-* (կծել, կրծել), *g'ep(h)-* (ծնտո, բերան, ուտել, խժռել) - չք. Լեզուն եւ շրթունքներն իրար հպելով՝ ծլմփոց հանել: *Հարթըն ծըլըմփոցընում ա, ըսկէտորը իրըսը նըլըր խօսում ա (2):*

ԾԸԼԸՍԹՕՏ - գ. Լեզվի եւ շրթունքների հպումով հանած ձայնը, ծլմփացնելը: *Ըտըրա ծըլըմփոցան գանիւս տա-նում ա (Բ):*

ԾԸԼԸՆԳԱԼ - չք. Թույլ գրկոց հա-նել, թույլ կերպով գրկալ՝ հնչել: *Զանգը ծըլընգամ ա, խօխէնքը նի լըն մընում ըշկօլը (2):*

ԾԸԼԸՆԳԷԼ - չք. Նստած տեղից իսկույն վեր թռչել՝ ցատկել: *Իլքիհնիլ ծը-լընգալ ա, ծիյան լօք տուվալ, էտ զըրփի մարթին քըցալ վըննատակը, շըլըղա-թակ տուվալ (ԱԱ, 75):*

ԾԸԼԸՆԳՈՏ(Ը)ՆԷԼ - կք. Որեւէ բան թույլ կերպով գրկագցնել՝ հնչեցնել: *Մին փանդ ա յօր ունէա, էտ ժէժտին թըխէս, ծըլընգըցընէա (2):*

ԾԸԼԸՆԳՕՍ - գ. Ծլնգալու ձայնը, թույլ գրկոց: *Թամամ բաջին էտ ծըլըն-գօնը ըսկանում ա, քիկամ (2):*

ԾԸԼԸՆԳՕՏ - *տէն* ԾԸԼԸՆԳՕՍ:

ԾԸԼԸՊԱԿԱՍ - *ած. տէս* Ծանը պա-
կաս:

ԾԸԼԸՊԱՍԱԿ/ԾԸԼԸՊԱՍԷԳ - *Գոր-*
ծածկում է կապակցության մեջ:

- Ծըլըպատակ նըստել - Ուղեքը
խաչաձեւ տակը ծալելով՝ նստել: *Ծըլը-*
պատակ նըստում ըն փիջին կոխկէն,
զոյրոյց անում (2):

ԾԸԼԸՊԱՍԷԳ - *տէս* ԾԸԼԸՊԱՍԱԿ:

ԾԸԼԸԱԼ - *չք. Ծլթոց հանելով կաթել:*
Ծոնը հայրն ա, ծըռէրան ծըլթամ (Բ):

ԾԸԼԸԾԸԼԸԱԼ - *չք. Շատ տեղերից*
եւ անընդհատ ծլթալ՝ կաթել: Թօռը տա-
նը կըտօրան ծըլթծըլթամ ա (Բ):

ԾԸԼԸԾԸԼԸԾՈՆ - *գ. Ծլթծլթալու՝*
կաթկթելու ձայնը, ծլթծլթալը: Ծիրին
ծըլթծըլթօնը թօղում չի, թա քօն ի-
նինք (Բ):

ԾԸԼԸԾԸԼԸԾՈՅ - *տէս* ԾԸԼԸԾԸԼ-
ԸԾՈՆ:

ԾԸԼԸԾՈՆ - *գ. Կաթիլի ընկնելու՝ կա-*
թելու ձայնը, ծլթալը: Պատալօկան թօռը
կաթում ա, ամմէն ծըլթօնէն յորա Ափ-
կարը ժէժտանչիւն ուշունց ա տամ (2):

ԾԸԼԸԾՈՅ - *տէս* ԾԸԼԸԾՈՆ:

ԾԸԼԼԼԼ - *չք. 1. Հագիվ բխել, շատ*
թոյլ՝ բարակ հոսանքով բխել՝ հոսել: Էտ
ախպոյրը ամբռնը պիրակում ա, լըհա
մին թահիրնալ ծըլլամ ա (2): 2. Կաթիլ-
կաթիլ հոսել, հոսելով կաթկթել՝ թափ-
վել: Մին օր էլ մարթիք յէշնալ ըն, տըճալ՝
ծառան մըճըրը ծըլլամ ա, նի տըճնում
կէտը (ԱԱ, 59): 3. փխք. Հասունացած՝
հասած լինելով՝ առատորեն թափվել
(պտուղների մասին): Թօթը ծըլլամ ա,
խէ թափում չըք (Բ): 4. փխք. Որեւէ
հատկություն՝ հատկապես բացասա-
կան, մեկի մոտ շեշտված կերպով
դրստւորվել, վրայից թափվել: Ժուլիգօ-
թունը Ըրշամէն անա ծըլլամ ա (Բ): 5.
փխք. Դանդաղ ծագել՝ շողալ (լուսատու-
ների մասին): Արըճը ծըլլամ ա (Բ):

ԾԸԼԼԼԼԻ - *մ. Սլլալով, հագիվ՝*
կաթիլ-կաթիլ հոսելով՝ թափվելով: Ախ-
պոյրը ծըլլալի կամ ա (Բ):

ԾԸԼԼԼԼԿԱՍ - *ած. տէս* Ծուլուլը
կախ:

ԾԸԼԼԼԼՆ - *ած. Սլլացող, թոյլ բխող,*
բարակ հոսող: Մէլիքին ախպոյրը ծըլ-
լան ախպոյր ա (2):

ԾԸԼԼԼԼՆԱՐ - *տէս* ԻԾԸԸԸՐԱՆՈՒԿ:

ԾԸԼԼԸԿԱԹԱՆ/ԾԸԼԸԿԱԹԱՆ - *ած.*

1. Երկար ժամանակ՝ շարունակ ծլլա-
ցող՝ կաթկթող: *Ծըլլըկաթան թօռ ա,*
էրկու օր ա՝ յորտ չի օնում (Բ): 2. փխք.
Մեկիկ-մեկիկ եկող կամ գնացող: Ծըլլը-
կաթան դունդունէն ծըճրքէն կըրակըն
ընք ընգալ (Բ):

ԾԸԼԼԸԿԱԹԷԼ/ԾԸԼԸԿԱԹԷԼ - Երկար

ժամանակ՝ շարունակ ծլլալ՝ կաթկթել:
Մին շէրաթ ա՝ թօռը ծըլլըկաթում ա (Բ):

ԾԸԼԼԸԿԱԹՕՏ/ԾԸԼԸԿԱԹՕՏ - *տէս*
ԾԸԼԼԸԿԱԹ:

ԾԸԼԼԸԿԱԹ/ԾԸԼԸԿԱԹ - *գ. 1. Շա-*
րունակ կաթիլ-կաթիլ հոսելը, կաթ-
կթելը: Զէջան ածում ըն մէշուկը, կախ
տամ, տակէն մին աման տիննում, էնքան
պահում, վեր քամվում ա, ծըլլըկըթը
կըտըրում (2): 2. Բարակ եւ շարունակ
տեղացող աշնանային անձրեւ: Հօք-
տէմբերը վեր կամ ա, ծըլլըկըթը ըսքը-
տում ա (Բ): 3. Թուրը հասունանալուց
թափվելը: Թօթէն ծըլլըկըթը հոսկըսմըն
ա իննում (Բ):

- Ծըլլըկըթը ըղնել - 1. Աշնանային
անձրեւոտ օրերի շրջանը սկսվել:
Ծըլլըկըթը ըղնում ա, էլ կարում չըն ար-
տէրը ցիլին (Բ): 2. Թթի թափվելու
շրջանը սկսվել: Ծըլլըկըթը վեր ըղնում
ա, ժուղօվորթը թուրթըրդէրան տօն չըն
կամ (Բ):

ԾԸԼԼԸՏ(Ը)ՆԷԼ - *նք. Մի բան շիթ*
առ շիթ թափել՝ հոսեցնել, այնպես անել,
որ ծլլա: Խօխան բանքմանը ծըլլըցընում
ա, շօրերը բարբաղ անում (Բ):

ԾԸԼԼԸԿ - *գ. 1. Զրի բարակ շիթ՝ հո-*
սանք, շատ բարակ աղբյուր՝ առու եւն:
Թըղավարթ առաջ ճոյր չի իլալ, մինակ
մին ծըլլօկ ա իլալ ծըմակէն մաշին...
(ԱԱ, 57): 2. տէս ԾՈՒԼՈՒԼ:

ԾԸԼԼԸՍ - *գ. Սլլալը, ծլլալու ձայնը:*
Ծիրին ծըլլօնը կըտըրալ ա (Բ):

ԾԸԼԼԸՍ - *տէս* ԾԸԼԼԸՍ:

ԾԸԼԸՍԼԻԼ - *տէս* ԾԸԼԸՍԼԻԼ:

ԾԸԼԸՍԼԻԼ/ԾԸԼԸՍԼԻԼ - *նք. Շատ*
բաներ կամ շատ տեղերից շատ անգամ
ծալել: Ծօրերը ծըլծնալալ ա, տանրալ (Բ):

ԾԸԼԸՍԼԿԻԼ - *տէս* ԾԸԼԸՍԼԿԻԼ:

ԾԸԼԸՍԼԿԻԼ/ԾԸԼԸՍԼԿԻԼ - *կք. եւ*
չք. ԾԸԼԸՍԼԻԼ-ի:

ԾԸԼԸԼԸԼԸԼ - 1. Շատ տեղերից կամ
շարունակ ծլլալ՝ կաթկթել: *Մըճըրը ծըլ-*
ծըլլամ ա, ծառան վեր տըճնում (2): 2.
Թոնրի պատին կացրած խմորը, թոյլ լի-
նելով, պատռվել եւ թափվել: Պոկը թուր-
նէն պատան ա տամ, ծըլծըլլամ ա, կու-
տանա տըճնում (2):

ԾԸԼԸԼԸԼԸԻ - *մ. Ծլծլալով, շարու-*
նակ՝ շատ տեղերից ծլլալով: Թէշտը
ծակվում ա, բանքմանը ծըլծըլլալի վեր ա
տըճնում (2):

ԾԸԼԸԼԸԼՆ - *ած. Ծլծլացող: Թոյլ*
մըճըրը ծըլծըլլան կինի (Բ):

ԾԸԼԸԼԸՏ(Ը)ՆԷԼ - *նք. Շատ տեղե-*
րից կամ շարունակ ծլլացնել: Էտ կը-
նէգը վեր օգում ար խօթալ իփի, յորը
ծըլծըլլըցընում ար, տօնը մուրտառում (2):

ԾԸԼԸԼԸՍՈՆ - *գ. Ծլծլալը, ծլծլալու*

ձայնը: *Վեր քամվում ա պըրծընում,*
մըճըրէն ծըլծըլլօնը կըտըրվում ա (Բ):

ԾԸԼԸԼԸԼՕՏԷԼ/ԾԸԼԸԼԸԼՕՏԷԼ - *տէս*
ԾԸԼԸՍԼԻԼ:

ԾԸԼԸԼԸԼՕՏԿԷԼ/ԾԸԼԸԼԸԼՕՏԿԷԼ -
տէս ԾԸԼԸՍԼԿԻԼ:

ԾԸԼԸԼԸՍՈՅ - *տէս* ԾԸԼԸԼԸՍՈՆ:
ԾԸԼԿԷԼ - *չք. Որեւէ բանից խուսա-*
փելով՝ մի տեղից աննկատելիորեն
փախչել, գլուխը պրծացնել: Հըղէնի
ըլբաստըրակը պէց ըն թօղէս, ճըղէս ա,
ծըլկէս (ՀԺՀ, V, 260):

ԾԸԼԿԱՏ(Ը)ՆԷԼ - *նք. 1. Մեկին մի*
տեղ հասցնել՝ փախցնել: Հանը տըղէն
ծըլկըցընում ա Բաքու (2): 2. Մի բան գո-
ղանալով՝ փախցնել, յուրացնել: Զըհիլ-
նէն Աշխէն աքօրը կամընը ծըլկըցընում
ըն, տանում ծախում (Բ):

ԾԸԼԸԼԸԼՕՏԷԼ - *տէս* ԾԸԼԸԼԸԼՕՏԷԼ:
ԾԸԼԸԼԸԼՕՏԿԷԼ - *տէս* ԾԸԼԸԼԸԼՕՏ-
ԿԷԼ:

ԾԸԼԸԼ - *գ. 1. Փոքր՝ նեղ բացվածք՝*
ճեղք: Էտ ծըլպավը ճանջըն էլ չի կարել
նի մըննէ (Բ): 2. տէս ԾԸԼԸՍՈՒՆ:

- Ծըլպ անել - 1. Փոքր ինչ բացել
(դուռը, պատուհանը եւն): ... *Տօնը մին*
պիծի ծըլպ ա անում, տըճնում մին
մարթ փիջին կոխկէն նըստած (ՆԼԴԺԲ,
89): 2. տէս Ծըլպտուն հանել:

- Ծըլպը յըճ հանել - *տէս* Ծըլպտուն
հանել:

ԾԸԼԸՊԱՆ - *գ. Ծայր, եզր, վերջ: Էտ*
քանդիրը էնքան էրկան ա իննում, վեր
ծըլպանը ըրվամ չի (2):

ԾԸԼԸՊԸ(Ն)-ԾԸԼԸՊԱՆ - *մ. 1. Ծայրե-*
ծայր, պնկեպոռնկ, ամբողջովին: Պը-
րին կաթնալ ծըլպը-ծըլպան լիգը դա-
գանը տիրին առաջին... (ՀԺՀ, V, 210): 2.
Մի կերպ, մեծ դժվարությամբ, ծայրը
ծայրին հասցնելով: Ծըլպըն-ծըլպան
ապըրում ընք (Բ):

ԾԸԼԿԱԼԸԼ/ԾԸԼԿԱԼԸԼ - *չք. 1.*
Սլլլոց հանել, ճռվողել, դալլալլել: Ծը-
տէրը ծըլվըլամ ըն (Բ): 2. փխք. Բլբլալ,
թոթովել (երեխաների մասին): Խօխան
ծըլվըլամ ա (Բ):

ԾԸԼԿԱԼԸԼՆ/ԾԸԼԿԱԼԸԼՆ - *ած.*
Սլլլացող: Կարունքը վեր կամ ա, շէնը
ծըլվըլան դուշերակ լըցվում ա (2):

ԾԸԼԿԱՏ(Ը)ՆԷԼ/ԾԸԼԿԱՏ(Ը)ՆԷԼ -
այք. ԾԸԼԿԱԼԸԼ-ի:

ԾԸԼԿԱԼԸՍՈՆ/ԾԸԼԿԱԼԸՍՈՆ - *գ. 1.*
Թռչունների ծլվլալը, ծլվլալու ձայնը:
Դուշերէն ծըլվըլօնը լօխճին էլ տուր ա
կամ (Բ): 2. փխք. Երեխաների բլբլալը՝
ուրախ աղմուկը: Խօխօնըն ծըլվըլօնան
Սաքօ աննուն քըճիք կամ ա (2):

ԾԸԼԿԱԼՕՏ/ԾԸԼԿԱԼՕՏ - *տէս* ԾԸԼ-
ԿԱԼՕՆ:

ԾԱԼՎԱԾԱԼ - տես **ԾԱԼՎԱԾԱԼ**:
ԾԱԼՎԱԾԱԼ/ԾԱԼՎԱԾԱԼ/ԾԱԼ-ԾԱԼ -
 ած. 1. Ծալքեր ունեցող, ծալքերով,
 տարբեր տեղերից ծալված: *Ծալվածակ
 շորեր ա կրճալ (Բ):* 2. Ոլոր-մոլոր, ծու-
 ռումուռ: *Մին ծալվածակ կրծանավ քնու-
 նում ըն բիդի էտ յըխծէն (Ձ):*
 - Ծալվածակ անել - տես **ԾԱԼԾԱԼԻԼ**:
 - Ծալվածակ ինիլ/տըհնալ - տես
ԾԱԼԾԱԼԿԻԼ:
ԾԱԼՈՒՆԱԳՅԱԼ - Գործածվում է կա-
 պակցության մեջ:
 - Ծալունգհան ինիլ - տես **ԾԱԼԸՆ-
 ԳԷԼ**:
ԾԱԼՓՈՑ(Ը)ՆԷԼ - նբ. Որեւ բանի
 խփել եւ ձայն հանել տալ: *Էտ խըհճ
 կընէքը լաց ա իննում, ծուկներէն ծալվո-
 ցընում (Ձ):*
ԾԱԼՔԱՎԵՐ - ած. 1. Ծալքեր՝ դար-
 սեր՝ փոթեր ունեցող: *Ծալքավեր շոր ա
 (Բ):* 2. փխբ. Ալիքանման կորույթուններ
 ունեցող: *Ծալքավեր սարեր ըն (Բ):*
ԾԱԼՔԱՏՈՂ - գ. Անկողինը դարսե-
 լու տեղ սենյակում: *Ծալքատըղը ութա-
 դէն քննցնումըն ա իննում (Բ):*
ԾԱԼԸԼ - տես **ԾՈՒԼՈՒԼ**:
ԾԱԼԸՆԳ - Գործածվում է կապակ-
 ցությունների մեջ:
 - Ծալունգ ինիլ/կնիլ - տես **ԾԱԼԸՆ-
 ԳԷԼ**: *Յէս սարսամիշ իլնծ տեղաս ծը-
 լունգ իլի... (ՋՏ, Բ, 3):*
ԾԱԼԸՆԳ-ԾԱԼԸՆԳ - Գործածվում է
 կապակցությունների մեջ:
 - Ծալունգ-ծալունգ ինիլ/կնիլ - 1. Շատ
 անգամ՝ շարունակ տեղից վեր թռչել, ծուկ
 լինել: *Յնքին խաբարը վեր ըսկանում ա,
 ծալունգ-ծալունգ ա իննում (Ձ):* 2. Ուժգնորեն
 բխել: *Մխայնորը ծալունգ-ծալունգ ա իննում
 (Բ):* 3. Ուժգնորեն բաբախել: *Սըրտըս
 ծալունգ-ծալունգ ա իննում (Բ):*
ԾԱԼԸՎԻ - տես **ԾԱԼԸՎԻ**:
**ԾԱԼԸՎԻ/ԾԱԼԸՎԻ/ԾԱԼԸՎԻ/ԾԱԼ-
 ԸՎԻ** (գրբ. ծալովի (ծալքով, ծալած) -
 ած. Մասերը միմյանց վրա ծալվող՝
 իրար մեջ հազգվող: *Ջուրումը միշտ
 ծալծվի տէնակ ար պահում (Ձ):*
ԾԱԼԱՎԻՆ - ած. Դրամով առնված՝
 առնելի: *Կըռվէն վախտը շէնընը ծըխա-
 կին ապըրանք չի իլնի, լոխ փոխավ ըն
 իլնի տալիս (Ձ):*
ԾԱԼԱՆՔ (գրբ. ծխան, ծխահանք) -
 գ. Ծխից գոյացած մուր ու կեղտ: *Տոնը
 սաղ ծըխանք ա (Բ):*
ԾԱԼԱՆՔ-ԾԱԼԱՆՔ - տես **ԿՈՒՆԷՔ-
 ԿՈՒՆԷՔ**:
ԾԱԼԵՎԼԻ - տես **ՃԱԼԵՎԼԻ**:
ԾԱԼԵՎԼԻԼ - տես **ՃԱԼԵՎԼԻԼ**:
ԾԱԼԵՎՈՒԼ - տես **ՃԱԼԵՎՈՒԼ**:

ԾԱԼԱԼԿԱՆԵ - տես **ԾԱԼԱԼԿԱՆԵ**:
ԾԱԼԱԼԾՈՒ - տես **ԾԱԼԱԼԾՈՒ**:
ԾԱԼԱԼՓՈԼԻ - գ. Եկեղեցական
 ծխից գանձվող հարկ, ծխահարկ: *Ըտը-
 րանք շատ ըն իննում քնսիք, ծըխը-
 փուկին էլ չըն կարում տան (Ձ):*
ԾԱԼԱԼԸՈՍԷԼ - տես **ԾԱԼԱԼԸՈՍԷԼ**:
ԾԱԼԱԼԸՈՍՎԷԼ - տես **ԾԱԼԱԼԸ-
 ՈՍՎԷԼ**:
ԾԱԼԱԼԸՈՐԷԼ - տես **ԾԱԼԱԼԸ-
 ՈՐԷԼ**:
ԾԱԼԱԼԸՈՐՎԷԼ - տես **ԾԱԼԱԼԸ-
 ՈՐՎԷԼ**:
**ԾԱԼԱԼԿԱՆԵ/ԾԱԼԱԼԿԱՆԵ/ԾԱԼԱԼ-
 ԼԿԱՆԵ/ԾԱԼԱԼԿԱՆԵ** - 1. ած., գ. Ձախ
 ձեռքով գործ անող, ձախլիկ: *Ծըխը-
 կանէ մարթիք՝ շատ կան (Բ):* 2. մ. Ձախ
 ձեռքով՝ կողմով: *Ծըխըկանէ վեր թը-
 խում ա, օշափը մըկընըվում ա (Ձ):*
ԾԱԼԱԼԸՈՍԷԼ/ԾԱԼԱԼԸՈՍԷԼ -
 տես **ԾԱԼԱԼԸՈՐԷԼ**:
ԾԱԼԱԼԸՈՍՎԷԼ/ԾԱԼԱԼԸՈՍՎԷԼ -
 տես **ԾԱԼԱԼԸՈՐՎԷԼ**:
ԾԱԼԱԼԸՈՐԷԼ/ԾԱԼԱԼԸՈՐԷԼ -
 նբ. Ունեցած-չունեցածը էժան եւ արագ
 ծախել: *Տըսնում ա, վեր թռըն նի յա
 օնում, ապըրանքը ծըխծըխորում ա,
 հըղէ իննում տօն (Ձ):*
ԾԱԼԱԼԸՈՐՎԷԼ/ԾԱԼԱԼԸՈՐՎԷԼ -
 կբ. եւ չբ. ԾԱԼԱԼԸՈՐԷԼ-ի:
ԾԱԼԱՍ - տես **ԾՈՒՆԻՏ**:
ԾԱԼԱԳՈՒԼ - տես **ԾԱԼԱԳՈՒԼ**:
ԾԱԼԱԳՈՒՐ - ած. Խոշոր ու տգեղ
 ծծեր՝ ստիկներ ունեցող: *Ծըծաղըն
 կընէք ա Մարօն (Բ):*
ԾԱԼԱԳՈՒ/ԾԱԼԱԳՈՒ - ած., գ. 1.
 Մայրական կաթ չուտելու պատճառով
 տկարացած՝ նիհարած (հորթ, գառ,
 երեխա են): *Մին օր էլ քինամ ըն, տըս-
 նըմ էտ ծըծաղի դանան ըստակած (Ձ):*
 2. փխբ. Ընդհանրապես տկար՝ նիհար
 (մարդ, կենդանի): *Մարգօ տծտուն իլն-
 ծըն էլ մին ծըծաղի կավ ար (Ձ):* 3.
 փխբ. Անժամանակ դուրս եկած (բող-
 բոջ, ծաղիկ): *Ծառէն ծըծաղի ծըղըգ-
 նէն վեր ըն տըհնալ (Բ):*
ԾԱԼԱԼԵՆՏ - Գործածվում է
 կապակցությունների մեջ:
 - Ծըծախէխտ անել - Կրծքով կերա-
 կրելիս անզգուշորեն երեխային խեղդել՝
 կրծքով նրա շնչառությունը փակելով:
*Մինչըվ միհէնք էլ շէնումը պատմում
 ըն, թա հունց ա Ըվաքանց Ժէնին ճօխ-
 տակ խուխէն ծըծախէխտ ըրալ (Բ):*
 - Ծըծախէխտ ինիլ/տըհնալ -
 Կրծքով կերակրելիս մոր ստիկնի տակ
 մնալ եւ խեղդվել (երեխաների մասին):
Միհէնքվա խօխէնքը ըսկի ծէծ չըն

*օտում, հինչ մընաց, թա ծըծախէխտ
 ինիլն (Բ):*
ԾԱԼԱԿԵՐ/ԾԱԼԱԿԵՐ - ած., գ. 1. Ծիծ
 ուտող, ծծկեր (երեխա): *Խըհճը հինչ
 ա՛նէ, էրկու ծըծակեր խօխա օնէ, մար-
 թըն էլ էրկու ամէս ա՛կօրծ չի անում (Բ):*
 2. փխբ. Դեռեւս չհասունացած, կյանքի
 փորձից զուրկ (անձ): *Մըրքըրէն բօյը էր-
 կու մէտըր կա, բէղէրը ծիլնալ ա, ամմա
 հնալ ծըծակեր ա (Բ):*
ԾԱԼԱԿԻՆ - գ. Դրամական վարձա-
 տրություն, որ աղջիկ ուզելու ժամանակ
 տրվում էր աղջկա մորը՝ որպես կաթի
 գին: *Մռաց ախծիք հնգիլիս ծըծակին էլ
 ըն իլնալ տալիս (Բ):*
ԾԱԼԱԿ/ԾԱԼԱԿ/ԾԱԼԱԿ/ԾԱԼԱԿ
 (գրբ. ծիծաղ) - գ. 1. Դեմքի ուրախագին
 արտահայտությամբ զուգորդված հնչ-
 յուններ՝ որպես հրճվանքի՝ ուրախու-
 թյան՝ գոհունակության արտահայ-
 տություն: *Կընգանը ծըծաղը մարթին էլ
 ա ծըծըցընում (Ձ):* 2. Դեմքի՝ աչքերի՝
 հայացքի ցնծագին՝ զվարթ՝ ուրախ
 արտահայտություն: *Ծըծաղը Լիլծվէն
 ըշկերան անպակաս ա (Բ):* 3. փխբ.
 Ուրախություն, ցնծություն, հրճվանք:
*Յինչ ա մարթը մըհալ ա, Լնաիք աքէրը
 ծըծաղըն էլ ա մըննան քըցնալ, կօշտ
 փօրավ հաց օտէլըն էլ (Ձ):* 4. փխբ.
 Վետվետանք, փայլ, ցուր: *Ըսթըխէրէն
 ծըծաղը ըտըրան շատ ա ուրխըցընում
 (Ձ):* 5. տես **ԾԱԼԱԿԵԼ**:
 - Ծըծաղը կնիլ - Ծիծաղելու ցան-
 կություն առաջանալ: *Իզէն վեր խօսում
 ա, ծըծաղըս կամ ա (Բ):*
 - Ծըծաղըն էլ ա կըռպատ(լ)ի - Վե-
 րին աստիճանի քննող՝ շողոքորթ է:
*Կամօն հոնր տըսնում ա, վըհն ա նի
 մըննում, ընդըրա ծըծաղըն էլ ա կը-
 ռըպատի (Բ):*
 - Ծըծաղը պըրծընել - Շատ եւ բուռն
 կերպով ծիծաղել, ծիծաղից թուլանալ:
*Վըհն թաքուհին ասալ ա՛վըհն օլաբանը
 աշկըս տըսնալ վուչ, ծոկնէրէն ծիծաղը
 պըրծալ ա (ՆԼԴԺԲ, 45):*
 - Ծըծաղը փըռնել - 1. տես **Ծըծաղը**
 կնիլ: 2. Սկսել անզուսպ կերպով ծիծա-
 դել, հատկապես այն դեպքում, երբ մեկը
 անհավանական՝ անհավատալի բան է
 ասում՝ պատմում: *Ավէտը հիբը պատ-
 մում ար, թա հունց ա արչին խէխտնալ,
 չիհիլնէրէն ծըծաղը փըռնում ար (Ձ):*
ԾԱԼԱԿԵԼ/ԾԱԼԱԿԵԼ (գրբ. ծիծա-
 դեմ) - չբ. 1. Ծիծաղ արձակել, ծիծաղի
 ձայն հանել: *Ըտէղ թաքավէրը ծըծաղըմ
 ա, տըսնում ա, վըհն էտ մարթը հոնն
 ճընանչալ ա (ՅԺՅ, V, 246):* 2. Դեմքին՝
 աչքերին՝ հայացքին ծիծաղի՝ ուրախու-

թյան՝ հրճվանքի՝ գոհունակության արտահայտություն տալ: *Էտ ախճիգը կօզի ըշկերավը ծըծաղում ա, ամմա թաքավերը կըլծի ա ըղնում, վեր սօտ տըհան ա ըտի անում* (2): 3. *փխբ*. Վետվետալ, փայլել, ցոլալ: *Լնսնինգան ծըծաղում ա* (Բ): 4. Մեկին ձեռ առնել՝ ծաղրել: *Ըխճըկերքը ըտըրա յըրա ծըծաղում ըն միշտ* (Բ):

ԾԸԾԱՐԿՈՒՏ/ԾԻԾԱՐԿՈՒՏ (գրք. ծիծաղկոտ) - *ած*. 1. Շատ ծիծաղող, ծիծաղել սիրող: *Ծըծաղկոտ մարթը խալին չիկի* (2): 2. *տեն* ԾԸԾԸՐԻՐԸՍ:

ԾԸԾԱՄԱՐ - 1. *գ*. Ստնտու կին, ուրիշի երեխային իր կաթով կերակրող կին: *Մին ծըծամար ըն քըթենում, էտ խուխեն ամմեն օր ծէծ ա տամ* (2): 2. *ած*. *գ*. Կրծքի երեխա ունեցող (կին): *Ծըծամար կընէ՞ք ա, վեր էտքան էլ կարում ա անէ, լավ ա* (2):

ԾԸԾԱՄԸՌ - *ած*. *գ*. 1. *տեն* ԾԸԾԱՄԸՌ (1): *Հիյրանեն էրկու ծըծամը՞ն տըղա յա իլալ* (Բ):

- Ծըծամը՞ն մընալ - Ծծկեր հասակում մեռնել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): *Խօխենքըտ ծըծամը՞ն մընան, խէ քծրփիս թակում ըս* (Բ):

ԾԸԾԱՅԻՋ - *տեն* ԾԸԾԱՅԻՋ:

ԾԸԾԱՆ - *գ*. Հեղուկը, հատկապես թանաքը ներծծելու հատկություն ունեցող թուղթ՝ ծծանաթուղթ, որ օգտագործվում է թաց գրությունները չորացնելու համար: *Թընաքավը կիրում ա, ծըծանավը չորըցընում, թօխտը տամ ըտըրան* (2):

ԾԸԾԱՆՈՒԿ - *գ*. Մեղրատու խոտաբույս, որի բաց կապույտ ծաղիկները պարունակում են քաղցր հյութ: *Ծըծանուկը վեր ծաղկում ա, մըղըրըծանջերը հըվաքվում ըն յըրան* (Բ):

ԾԸԾԱՍԿ - *գ*. Ծծի՝ ստինքի ներքեի մասը: *Տըղան թորավը թըխում ա, դէվին աչի ծըծատակը կըտըրում* (2):

- Ծըծըտակերը կըտօրէլ - Թարմությունը կորցնել՝ պառավել (աղջիկների եւ կանանց մասին): *Մըրմնրին ծըծըտակերը կըտօրալ ա, մին լավ տըղա չի կա, թա մարթու քիկի* (Բ):

ԾԸԾԱՔԱՐ - *գ*. Ծծի՝ ստինքի նմանվող մեծ քար՝ ժայռ, որ պաշտվում է՝ որպես կանանց կաթը առատացնող սրբատեղի: *Հիւր տօշ ցըմաքում ա, կամ ա ծըծըքարեն ըռաչին չօքում, աղօթկ անում, վեր կաթնը շըտանա* (ԱԱ, 40):

ԾԸԾԷԼ (գրք. ծծես) - *նբ*. 1. Երթուղիների եւ լեզվի դեպի ներս ձգող եւ սեղմող շարժումներով հեղուկը բերանը առնել՝ խմել: *Խօխան մին մունտումը*

էտ բընգէն կաթնը ծըծում ա (2): 2. *տեն* Ծըծ օտել: 3. Որեւէ բան բերանն առնելով ու թուլով թրջելով՝ լեզվով ու շրթունքներով դեպի ներս ձգող ու սեղմող շարժումներ անել: *Էտ դծվը սըկըսես ա էտ ըխճըկանը մաննը ծըծէլը, էնքան ծըծես ա, վեր ախճիգը ըշտըփես ա* (ՀԺՀ, V, 255): 4. Նման ձեռով որեւէ բան՝ կոնֆետ, շաքար եւն, բերանում հալեցնելով՝ կակղացնելով՝ ուտել: *Կանփետը քըցնում ա պերանը, ծըծում* (Բ): 5. Հեղուկը՝ խոսակցությունն իր մեջ քաշել, ներծծել: *Վը՞ղը ճիւղը ծըծում ա* (Բ):

- Ծըծած մամփասեր - Շատ նիհար մարդ: *Էտ ծըծած մամփասերը օխտը տըղամարթու մըջանք օտում ա* (Բ):

ԾԸԾԷԼԻ - *տեն* ԾԸԾՕՎԻ:

ԾԸԾԷՅՆԸ - *տեն* ԿԸԾԷՅՆԸ:

ԾԸԾԷՌՆԱԿ - *տեն* ՑԸՑԷՌՆԱԿ:

ԾԸԾԸՆԷ - *գ*. Երկարավուն ձվածեւ հատիկներով խաղողի տեսակ: *Ծըծը՛նէն համ սիպտակ ա իննում, համ սը՞վ, համ կնքմնր* (Բ):

ԾԸԾԸՆԸՌԱԿ - *ած*. Ծիծ ուտելուց հրաժարված, ծծից խռովված (երեխաների մասին): *Ծըծըխըռավ խուխեն խաթիրը քըթենալը տիժեր ա* (2):

ԾԸԾԸՆԸՌԱՎԷԼ - *չք*. Ծիծ ուտելուց հրաժարվել, ծծից խռովել: *Կընէ՞քըն ասից*. - *Մստուծ, խօցըս թօղիս վէջ, վեր ծըծըխըռավին* (2):

ԾԸԾԸՐԱՏԸՐ/ԾԻԾԸՐԱՏԸՐ - *գ*. Ծիծաղելու՝ ծաղրելու առարկա՝ անձ՝ առիթ՝ պատճառ: *Սօջին շէկին ջիհիլուն ծըծըղատըղըն ա* (Բ):

ԾԸԾԸՐԷԼԻ/ԾԻԾԸՐԷԼԻ (գրք. ծիծաղելի) - *ած*. 1. Ծիծաղ շարժող, ծիծաղաշարժ, ծիծաղի՝ ծաղրի առիթ տվող: *Քըշէրնէն հըվաքվում ին, ծըծըղէլի գնրոնցնէ պատմում* (2): 2. *փխբ*. Անհավանական, անիրական: *Վը՞րսկանը ծըծըղէլի պէնէր ա ասում, վէշ մինը հըվատում չի* (2):

ԾԸԾԸՐԻՐԸՍ/ԾԻԾԸՐԻՐԸՍ - *ած*. Ծիծաղաղեմ, ծիծաղուն՝ ուրախ դեմքով: *Ծըծըղիրը՞ս ախճի՞ք ա Ախշալիսը* (Բ):

ԾԸԾԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ/ԾԻԾԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. ծիծաղեցուցանել) - *նբ*. եւ *պք*. ԾԸԾԱՐԷԼ-ի:

ԾԸԾԸՐՕՏԷԼ/ԾԻԾԸՐՕՏԷԼ - *տեն* ԾԸԾԱՐԷԼ (շատերի մասին):

ԾԸԾԸՄԸՐԱՑՈՒ - *գ*, *ած*. Ստնտու լինելու համար հարմար (կին): *Սաղ շէնումը մին ծըծըմըրացու չի կար, քը՞ցէն կօխկէ շէնան քըթին* (2):

ԾԸԾԸՊԸԼԻԹ - *ած*. Կլոր ու գեղեցիկ ծծեր՝կուրծք ունեցող (կանանց մասին):

Ծըծըմարա քարը քար չի ըլալ, քարա շինած մին ծըծըպըլիթ կընէ՞ք ա ըլալ՝ խօխան էլ խըտտէն (ՆԱԲ, 83):

ԾԸԾԸՊԸՏՕԿ - *տեն* ԾԸՐ (2):

ԾԸԾԸՑ(Ը)ՆԷԼ - *պք*. ԾԸԾԷԼ-ի:

ԾԸԾԻՆՊ - *տեն* ԿԸԾԷՅՆԸ:

ԾԸԾԿԷՐ - *տեն* ԾԸԾԱԿԷՐ:

ԾԸԾՎԱՆՔ - *գ*. 1. Մոր կրծքից ծծած կաթը: *Այան ասում ա*. - *Քու ծըծվանքըտ քը՞ք հալալ իկի* (2): 2. Մնացորդ, տականք, նստվածք: *Կինուն ծըծվանքը շատ ա* (Բ):

ԾԸԾՕԿ - *տեն* ԾԸԾԱՆՈՒԿ:

ԾԸԾՕՐ - *գ*, *ած*. Սաստիկ անբարոյական (անձ):

ԾԸԾՕՎԻ - *ած*. Այնպիսին, որ կարելի է միայն ծծել: *Մին ծըծօվի ճար ա տիկնում լիւզվին տակէն, ծըծում* (2):

- Ծըծօվի կամփետ - Կարծր կոնֆետ, որ ուտում են ծծելով: *Մամփասերը ծըծօվի կամփետ ա* (Բ):

ԾԸԿԱԿ/ԾԸԿԸՐԱԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծըկակէն կնք/տալ - 1. Կոկորդում փուշ կամ այլ բան մնալուց սուր ծղրտոցներ հանել (սովորաբար ասվում է հավերի, արհամարհաբար՝ նաեւ մարդկանց մասին): *Հավը էրկու օր ծըկակէն ա կամ, մօրթում ըն* (Բ): 2. *փխբ*. Փողային գործիքները խաթարվելուց բարակ ու անդուր ձայն հանել: *Կըլառնէտը ծըկակէն ա կամ* (Բ): 3. *փխբ*. Խիստ սոված լինել, ուտելու մեծ ցանկություն ունենալ: *Մարթը ծըկակէն ա կամ, ամմա կընէ՞ք պէն չի տամ ուտելի* (2):

ԾԸԿԱՍՈՒՏՔ - *գ*. Ձմեռանամուտի խստաշունչ օրեր: *Ծըկամուտը վեր ըստի յա, պա ծըմը՞նը հունց ա իննկան* (2):

ԾԸԿԷՅՆԸ - *տեն* ԿԸԾԷՅՆԸ:

ԾԸԿԸԹԷԼ - *չք*. 1. Պատռելով ծայրը դուրս գալ (ծիլի՝նոր դուրս եկող ատամի՝ ձվից նոր դուրս եկող ճտի եւն մասին): *Խուխեն կըռէքը ծըկըթալ ա* (Բ): 2. Ոսկորի մեջ սաստիկ ցավ գգալ: *Վեր կըռաքէ, մաշկըս ծըկըթից* (Բ): 3. Մարմնի որեւէ մաս՝ ոտք, մատ եւն, տեղից խախտվել՝ կոտրվել: *Խօխան վեր ընգավ, վը՞ննը ծըկըթից* (Բ): 4. *նբ*. Ճարպկորեն գողանալ, ձեռքից թացնել: *Տըղան դէվին ծըրքան վը՞նկէ աչառը ծըկըթում ա, փախչում* (2):

ԾԸԿԸԹՑ(Ը)ՆԷԼ - *նբ*. ԾԸԿԸԹԷԼ-ի:

ԾԸԿԸԼԹԱԼ - *չք*. 1. Ծղրտալ, ծղրտոց հանել (թռչունների մասին): *Ղուշը վեր ծըկըլթամ ա, վը՞րսկանը թըվանգը հըզըրըցընում ա* (2): 2. Ծչալ, վախից՝ ցավից՝ վշտից եւն սուր ճիչ

արձակել (մարդկանց մասին): ... Կումէն շէմքը հըսնէլընու բնատ ծըկըլթաջ հու բէջիթ վագ տըվավ... (ԼՂԲԶ, 262):

ԾԵԿԸԼԹՕՏ - գ. Ծղրտալը, ճչալը, ծղրտալու՝ ճչալու ծայրը: Ըխճըկանը ծըկըլթոնը վէր ըսկանում ա, հնարը դնստի քինամ ա, տըսնում մին զըճ օխճ ըտըճի մըկընված (2):

ԾԵԿԸԼԹՕՑ - տէս ԾԵԿԸԼԹՕՏ:

ԾԵԿԸԼՈՒԿՈՒ - տէս ԾԵԿԸԼՈՒԿՈՒ:

ԾԵԿԸԾՈՒԿ(Ի)/ԾՈՒԿ(Ի)-ԾՈՒԿ(Ի) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծըկըծոնկ(ի) անէլ - Մի բանի ետեւից՝ արանքից՝ տակից թաքուն նայել, ծիկրակել: Ծառան մըղակէն ծակավը ծըկըծոնկի յա ընէս, ամմէն հինջ տըսնաս, քիս թաքավէրին խաբար տաս (2): 2. Երեւալ ու ծածկվել (լուսատուների մասին): Մինչըվ միհէնգ էլ ձորան մօրը լուսնընգան մըննսն քըցում չի, յըրգինքան միշտ ծըկըծոնկի յա անում (ՆԱԲ, 78):

ԾԵԿԸԴԵՅՆԸ - տէս ԾԵԿԸՅՆԸ:

ԾԵԿԸԴԱԿ - տէս ԾԵԿԱԿ:

ԾԵԿԸԴՅԱՍ - տէս ԶԵԿԸԴՅԱՍ:

ԾԵԿԸԼԱԿ - տէս ԾԵԿԸԼՈՒԿՈՒ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵՐԱՆ - ած. Կիսաքանդ, հատկապես տանիքը քանդված: Սաղ տարէն էտ ծըկըվէրան կոմումը կէնում ըն (2):

ԾԵԿԸԼՈՒԿՈՒ/ԾԵԿԸԼՈՒԿՈՒ/ԾԵԿԸԼԱԿԵ/ԾՈՒԿԸԼՈՒԿՈՒ/ԾՈՒԿՈՒԼՈՒԿՈՒ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծըկլուկու անէլ/տալ - 1. Հեղուկը բարակ շիթով ուժգին դուրս ցայտել՝ հոսել: Կարասը ծակվում ա, կինին ծըկլուկու վա տամ (Բ): 2. Միգել (երեխաների մասին): Խօխան ծըկլուկու վա անում (Բ): 3. Բարակ ձայնով կանչել (դեռահաս աքլորի մասին): Կուճի վըր-ցըկնէն վէր ծըկլուկու վըն անում, Մինա անգին ուրխանում ա, ըշխարքավըս մին տըճնում (2):

ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑ:

ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑ/ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑ (գրբ. ծակոտ) - ած. Շատ ծակեր ունեցող, ծակծկված: ... Տըրխընէն ծըկծըկօտ, չօխան ըփոքմ-ափոքմ, մին խուրջին լիգը պէրակ թօփխանըմը թօղից... (ԶՏ, Ա, 52):

ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ - 1. Նր. Շատ տեղերից կամ շատ անգամ ծակել, ծակծկել: Բիզավը կաշին ծըկծըկօտում ա (2): 2. չք. Շատ տեղերից կամ շատ անգամ ծակվել, ծակծկվել: Էնքան կըճալ ըմ, գոպէնէս սաղ ծըկծըկօտալ ա (Բ):

ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ - կբ. եւ չք. ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ (1)-ի:

ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ:

ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ:

ԾԵԿԸԼՈՒՑ (գրբ. ձկնորս) - տէս ԾՈՒԿԱՅԱՆ: Մին ծըկնօրս ա իննամ, տըրան իրէք ախճիգ ա իննամ (ՀԱԲ, 15, 35):

ԾԵԿԸԼՈՒԿ/ԾԵԿԸԼՈՒԿ/ԾԵԿԸԼՈՒԿ/ԾԵԿԸԼՈՒԿ/ԿԸԾՈՒԿ/ԿԸԾՈՒԿ - գ. Մի տեսակ միջատ, որ մթնայան մեջ լույս է տալիս, կայծոռիկ, լուսատուիկ: Մին պէն իշըճ ա անում, մոտանում ա, տըսնում մին կուճի ծըկլուճի (2):

ԾԵԿԸԼՈՒՑ - տէս ԾԵԿԸԼՈՒԿ:

ԾԵԿԸԼՈՒՑ (գրբ. ծակոտեմ) - տէս ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ:

ԾԵԿԸԼՈՒՑ - գ. Հացթուփի մախաթանման սուր գործիք, որով թխելուց առաջ հացի խմորագնդերը ծակծկում են, որ չուռնեն: Պոկէրը յըճ ըն անում, ծըկօտիչավը ծըկօտում, թուրնէն պատան տամ (Բ):

ԾԵԿԸԼՈՒՑ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑԵԼ:

ԾԵԿԸԼՈՒՑ - գ. 1. Մի ծայրը թաթածել, իսկ մյուսը կեռ երկաթե երկար ձող՝ թոնից հացը պոկելու՝ հանելու՝ քերելու՝ թոնիքը խառնելու եւն համար, ակիշ: Դնրվիշը հարայ տըվավ, վէր թօրէնը ծըկանավը խառնին... (ՀԺՀ, V, 148): 2. Մի ծայրը թաթածել, իսկ մյուսը ծալած կարճ ակիշ, որով խմոր հունցելուց հետո քերում են տաշտը: Խըմօրը պոկում ըն, յըճտնան ծըկանավը տաշտը քիրում (Բ):

ԾԵԿԸԼՈՒՑ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծըկընաթակ անէլ/տալ - Ծիանով թոնրի հացը տփտփել՝ ծեծել՝ ծակծկել: Էնքան ծըկընաթակ ըրավ, հացէրը լօխ բարբաղ ըրավ (Բ):

- Ծըկընաթակ հաց - 1. Տարբեր տեղերից ծակծկված, անդուր տեսքով հաց: Ծըկընաթակ հաց ա, վէր յէշում ըս, գնիլնտ տանում ա (Բ): 2. Անհարթ, տգեղ (դեմք): Ըտըրա իրըսըն էլ հօ իրըս չի, ծըկընաթակ հաց ա (2):

ԾԵԿԸԼՈՒՑ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծըկուր անէլ - Ծածուկ գողանալ՝ թոնցել: Աճի, մին սիպտակ էրկու շըկանուց թօղալ ըմ կամօղին յըրա, տըսն ընդէճ ա, թա գնիլնտ ծըկուր ա ըրավ (2):

ԾԵԿԸԼԱԿ/ԾԵԿԸԼԱԿ (գրբ. ծուղակ) - գ. 1. Բարակ ճյուղերից հյուսած փոքրիկ կողովանման հարմարանք, որով թռչուններ կամ ձուկ էին որսում: Ծըղարակը մին դուշ ա ըղնում (2): 2.

փխբ. Փոքրիկ՝ անշուք տնակ: Մին ծըղարակ ա շինալ, մաջին ինքըն ա կընէգը ապըրում ըն (2):

ԾԵԿԸԼԱԿ - գ. Լայն տերեւներից եւ ծղոտից պատրաստած աման, որով այգիներից թուփ եւ այլ պտուղներ են տեղափոխում: Մին ծըղաման ա շինում, թօթը քաղում, ածում մաջը, տանում Նըշընածէն հըճտէ (2):

ԾԵԿԸԼԱԿ(Գ) - գ. 1. Կտրող գործիքով ճեղքած եւ մանրացրած փայտի կտոր՝ տաշտը: Ծըղանը տինում ա փնդին տակէն, փիչը նի կըցընում (2): 2. Յորենի՝ խոտի եւն չոր ցողուն, հարդի շյուղ: Խօտէն ծըղանավը փափաղ ա կօրծում (2):

- Ծըղան անէլ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

- Ծըղանավ փըռնէլ - Որեւէ բան մեծ դժվարությամբ անել: Կարօն հինջը ա-նում ա, ծըղանավ ա փըռնում (Բ):

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - Նր. Կտրող գործիքով փայտը ճեղքել եւ մանրացնել, ծղաններ սարքել: Վալօղը ցըկատավը փնդը ծըղանում ա, սըմավարը նի կըցընում (2):

ԾԵԿԸԼԱԿ-ԾԵԿԸԼԱԿ - տէս ԿԸԼԱԿ-ԿԸԼԱԿ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - կբ. եւ չք. ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ-ի:

ԾԵԿԸԼԱԿ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿ:

ԾԵԿԸԼԱԿ - գ. 1. Ծղոտից գործած զամբյուղ՝ կողով: Էտ պառավը ծըղէլակ ար կօրծում, ծախում, կըլծխը պահում (2): 2. Ծղոտից գործած գլխարկ: Ծըղէլակը տինում ա կըլխէն, քինամ, վէր բօստանը քըղանէ (2):

ԾԵԿԸԼԱԿ-ԾԵԿԸԼԱԿ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿՈՒՑ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - Նր. Շատ փայտ կամ շատ անգամ ճեղքել եւ մանրացնել՝ ծղանել: Մին խըռտտ փնդ ա ծըղը-նօտալ (Բ):

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - կբ. եւ չք. ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ-ի:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - տէս ՏԵԿԸԼԱԿԵԼ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - Նր. տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ - 1. ած. Ծաղիկները թափած: Ըտըճ մինակ մին ծըղկաթափ խընծօրէ յա իննամ, էրուշ ծառ չի իննամ (2): 2. գ. Ծառերի ծաղիկները թափվելը եւ դրա ժամանակը: Աքըրէլի վէրջին ծըղկաթափը ըսքըսում ա (Բ):

- Ծըղկաթափ անէլ - տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

- Ծըղկաթափ ինիլ/տըճնալ (գրբ. ծաղկաթափ լինիմ) - տէս ԾԵԿԸԼԱԿԵԼ:

ԾՈՂԿԱԼԻ (գրք. ծաղկալից) - ած. Ծաղիկներով լի, ծաղկաշատ: Նի յըն մընում մին ծղղկալի բաղ (2):

ԾՈՂԿԱԾԱՄ - ած., գ. Սպիտակախառն, ալեխառն (մազեր): Ծղղկածամ մազեր օնէ Արմիկ տծտան (Բ):

ԾՈՂԿԱԿՕՍ - 1. տեն ԾՈՂԿԱԹԱՎԱԼ: 2. տեն ԾՈՂԿԱԼԻ:

ԾՈՂԿԱԾՈՒՐ - գ. Ծաղկախոթերից պատրաստած անուշաբույր հեղուկ: Էտ թաքավերին ախճիգը իրէսը ծղղկըծի-րնվ ար լըվանում (2):

ԾՈՂԿԱՍԱՆ - գ. Սափորածե անոթ, որի մեջ ծաղիկներ են դնում: Հունց ա պըտահում, մին օր էտ ծղղկամանը վեր ա ըղնում, կօտրում (2):

ԾՈՂԿԱՆԱԽԾ - 1. գ. Որեւէ բանի վրա նկարած՝ հյուսած՝ քանդակած ծաղիկներ՝ իբրեւ զարդ՝ նախշ: Գիբին ծղղկընխաշէրը թաքուհուն շատ ըն տուր կամ (2): 2. ած. Ծաղկանկարներով զարդարված՝ նախշված: Ծղղկանախշ շօր ա կըճալ (Բ):

ԾՈՂԿԱՆՈՒՅ (գրք. ծաղկանց) - գ. Ծաղիկներ աճեցնելու՝ աճեցրած տեղ, ծաղիկների պարտեզ: Ըշխարքէս տակէն հինչ ծաղէգ ասիս, Բայանդոր իշխանէն ծղղկընուցումը կար (2):

ԾՈՂԿԱԾՈՐ - 1. գ. Ծաղիկներով զարդարված՝ վրան ծաղիկներ պատկերած՝ հյուսած շօր: Էտ ախճիգը ուրան ծղղկաշօրը շատ ա իլնվ սիրիս (2): 2. ած. Ծաղկազարդ շօր հագած: Ծղղկաշօր ըխճըկերը պար ըն կամ, թաքավերին տըղան ճինանչում ա Քըջալէն (2):

ԾՈՂԿԱԶԻԹ - 1. գ. Ծաղկազարդ չիթ: Միհէնգ էլ ծղղկաչիթ ինք օնօղ չի կա (Բ): 2. ած. Ծաղկազարդ չիթից կարված: Մըրյանէն մին դանշանգ ծղղկաչիթ դարյա օնէ (Բ):

ԾՈՂԿԱՊԱՅ - գ., ած. Ծաղկանոց պահող՝ մշակող՝ խնամող (անձ): Ծղղկապահը ամմէն դծնում էտ ըխճըկանը հը՛տէ ծաղէգ ա իլնվ տընէս (2):

ԾՈՂԿԱՍԸՐՍ - գ. Ծաղկի՝ ծաղկաբույսի սերմ: Շաղօ աքերը բըզարումը ծղղկասը՛րմ ա ծախում (Բ):

ԾՈՂԿԱՎԸ՛Տ (գրք. ծաղկահոտ) (ծաղկի հոտ ունեցող) - 1. գ. Ծաղկի բույր՝ հոտ: Կարունքը վեր քինամ ըս բաղերը, ծղղկըվըտան քը՛փըտ կամ ա (Բ): 2. ած. Ծաղիկների բույր՝ հաճելի բույր ունեցող: Ծղղկավը՛տ հանդեր ըն մեր հանդերը (Բ):

ԾՈՂԿԱՎՈՒՐ/ԾՈՂԿԵՎՈՒՐ - տեն ԾՈՂԿԾԱՂԿՈՒՅ:

ԾՈՂԿԱՎՈՒՐ-ՋՈՂԿՎՈՒՐ - գ., ած. Ոսկեթելով հյուսած ծաղկապատկերներ ունեցող (գորգ): Մանի աքերը թօռնանը

մին լ՛ալ ծղղկավուր-գըռավուր ա պէժիք տուլալ (2):

ԾՈՂԿԱՓՕՆԶ - գ. 1. Ծաղիկների փունջ, քաղած ու փունջ կապած ծաղիկներ: Տիւս ա կամ, տը՛սնում՝ մին մը՛ծ ծղղկափօնջ տիրան՝ ուրանց մըղակէն ըռըջին (2): 2. Մեկ ծաղկակոթունի վրա աճած ծաղիկների փունջ: Մնց ա կէնում օխտը տարե, էտ խընծծորն յըրա մին ծղղկափօնջ ա տիւս կամ (2):

ԾՈՂԿԱՔԱՂ - գ. Ծաղիկներ քաղելը: Ծղղկըքաղէն վախտը օխծը էտ ըխճըկանը վը՛ննան կըծում ա (2):

- Ծղղկաքաղ անէլ (գրք. ծաղկաքաղ առնէմ) - Որեւէ բանի լալ՝ ընտիր մասերը՝ հատիկները քաղել՝ ընտրել: Կօղէրը նի յըն մընում բօստանը, ծղղկաքաղ անում (2):

ԾՈՂԿԵՎՈՒՐ - գ. Բաց կապույտ կամ դեղին ծաղիկներով եւ երկար ցողուններով խոտաբույս, որից ավել են կապում, ինչպես նաեւ դրանից կապած ավել: Բուղդան դային ծղղկէվնիլ ա կըտօրում, պիրում կապում, տանում բազար, մին ծղղկէվնիլ մին կիլօ ցօրնու նըրդէտ փօխում (2):

ԾՈՂԿԵՎՈՒՐ - տեն ԾՈՂԿԱՎՈՒՐ:

ԾՈՂԿԸ՛Ն - ած. 1. Ծաղիկներից պատրաստած: Ծղղկը՛նէ փափաղ ա տիրնվ (Բ): 2. փխբ. Ջահել, կենսաթորթիւ, գեղեցիկ: Ծղղկը՛նէ ըխճըկերը կօժէրը յօր ըն ունէս, քիս ախայնորը (2):

ԾՈՂԿԸԹԱՎԱԼ - գ. Ծծկ. Գայլ: Ծղղկըթավալը քըշէրէս մեր վը՛խճարը ա-նուշ ա ըրալ (2):

ԾՈՂԿԸԹԱՓԵԼ - նբ. Ծաղիկները թափել: Քամէն խընծծօծտը ծղղկը-թափալ ա:

ԾՈՂԿԸԹԱՓԵԼ - կբ. եւ չբ. ԾՈՂԿԸԹԱՓԵԼ-ի:

ԾՈՂԿԸԽԸՆՋԸԼՕԶ - գ. Սոխանման քաղցրահամ ուտելի վայրի բանջարի՝ խնջլոգի մի տեսակը, որի թեւերը ավելի նեղ են: Հանդերը լիգը ծղղկըխընջըլօգ ա (Բ):

ԾՈՂԿԸԾԱՂԵԳ - գ. 1. Ծաղիկների մեջ ամենազեղեցիկը՝ ընտիրը: Գիլը ծղղըգ՛նէրէն ծղղկըծաղէգըն ա (Բ): 2. փխբ. Գեղեցիկների մեջ ամենազեղեցիկը: Սօնան շէնին ըխճըկօրանցը ծղղկըծաղէգըն ա (Բ): 3. փխբ. Ընդհանրապես ամենալավը՝ ամենաընտիրը՝ ամենազեղեցիկը: Ղարաբաղը ըշխարքէս ծղղկըծաղէգըն ա, հու վեր հըվատում չի, թօղէ կա, տը՛սնա (Բ):

ԾՈՂԿԸՅԱՆ - տեն ԾՈՂԿԱԹԱՓ (1):

ԾՈՂԿԸՍԸՆԱ - 1. գ. Ծաղիկի հիվանդությունից մնացած հետքեր մարմնի վրա: Իրը՛սէն մին քանէ ծղղկըմընա յա մընացալ (2): 2. ած. Այդպիսի հետքեր

ունեցող (դեմքի մասին): Ըտըրա ծղղկը-մընա իը՛սան լօխճին գանիլան տանում ա (Բ):

ԾՈՂԿԸՈՒՆԳ - ած. Ծաղկերանգ, գեղեցիկ ու վառվռուն գույներով: Քու ծղղկըռննգ շօրերտ ինձ կըլխա տա-րալ ա (2):

ԾՈՂԿԸՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. ծաղկեցուցանել) - 1. նբ. ԾԱՂԿԵԼ-ի: նբ. 2. փխբ. Որեւէ դեպք՝ եղելություն՝ պատմություն եւն չափազանցնելով ներկայացնել՝ պատմել: Մէհէտ Վազօն մին կիլ ա ըս-պանալ, ամմէն դծնում ծղղկըցընում ա (Բ): 3. փխբ. Խնջույքի ժամանակ, հատկապես մեկի կենացի վրա երգել՝ արտասանել՝ պարել եւն՝ դրանով պատվելով՝ մեծարելով: Թամադան նախա-գէն կէնացը վեր խըմում ա, բըրիգադիրը յը՛ր ա կէնում մին լ՛ալ յը՛րը ասում, ծղղկըցընում (2):

ԾՈՂԿԸՓԻՐՓԵՏ - գ. Փիփերթի տեսակ, որը ավելի կոպիտ է եւ ոչ ուտելի: Ծղղկըփիրփէտը օտում չըն (Բ):

ԾՈՂԿԾԱՂԿՈՒՅ - ած. 1. տեն ԾՈՂԿԱԼԻ: 2. տեն ԾՈՂԿԱՆԱԽԾ (2): 3. տեն ԾՈՂԿԸՍԸՆԱ (2):

ԾՈՂԿՕՏԵԼ - չբ. 1. Ծաղիկներով պատվել (շատերի մասին): Ծառէր ծղղկօտալ ըն (Բ): 2. փխբ. Բորբոսնել, մզլոտել (շատերի մասին): Հացէրը ծղղկօտալ ըն (Բ):

ԾՈՂՏՕՐ - տեն ԽԸՋՈՒԿ:

ԾՈՂՐՈՒՐՈՒ - տեն ԾՈՒՐՈՒՐՈՒ:

ԾՈՂՕՐԱՆԶ - գ. Կաթսայի մեջ մնացած կերակրի մնացորդ՝ տականք: Խօ-րնգը օտում ըն, ծղղօղանքը տամ պը-ռալէն (2):

ԾՈՂՕՐ(Ն)ԵԼ - նբ. Պատառոտել (հագուստի մասին): Շօնը յըրա յա պըր-ծընում, ըտըրա շալվարը ծղղօղնում (2):

ԾՈՂՕՐԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ԾՈՂՕՐ(Ն)ԵԼ-ի:

ԾՈՄԱԿ (գրք. ծմակ (ստվերոտ տեղ) - 1. գ. Անտառ: Դօնգուն կընէգը էշին պէնը վը՛ր ա օնում, քինան բիդի ծը-մակը, թա մարթին քըթէնա (ՆԼՂԺԲ, 119): 2. ած., գ. Ստվերոտ, արեագուրկ (տեղ): Ծըմակ տը՛ղը արտ չի տը՛ռ-նալ (Բ):

- Ծըմակա փախած/փըռնած - Ան-կիրթ, բռի, վայրենի (մարդ): Էտ ծըմա-կա փախածը հօրը կըլխէն հանն շատ ա օյին պիրլանկան (Բ):

- Ծըմակը առանց կէզան/չաղալ չինիլ - Ամեն ինչ թերություն ունի:

- Ծըմակ տը՛ռնալ - Շատ խիտ՝ փարթամորեն աճել: Վը՛րջը կըլծի ըն ինգիւմ, վար աղէն տը՛ղը ժէխըռ ա փըսալ, ծըմակ տանալ (2):

- Ծըմակու արչ - տեն Ծըմակա փախած:

- Ծըմակում մըծացած - տեն Ծըմակա փախած:

ԾԸՍԱԿՈՒ(S) - տեն ԾԸՍԱԿ (2):

ԾԸՍԱԿՓՈՒԼԻ - գ. Հարկատեսակ, որ վճարում էին անտառից օգտվելու համար: Հու ծըմակփուլին տամ չար, մը-նամ ար առանց փանդ (2):

ԾԸՍԱՎԷՐ - ած. երկար մագերի հյուսքեր՝ ծամեր ունեցող: Միհենգ ծը-մավեր ախճիգ խըրեգ կա (Բ):

ԾԸՍԵԼԻ(Ք) (գրք. ծամելի) 1. գ. Ծամելու բան՝ նյութ: Պառավը ծըմելին քըցում ա պերանը, ամմա հիշկան անում ա, կարում չի ծամել (2): 2. ած. Ծամելու համար պիտանի: Էս մէրը ըս-կի ծըմելի պէն չի (Բ):

ԾԸՍԵՐ(ՆԸ) - տեն ԾԸՍԵՐ(ՆԸ):

ԾԸՍԵՐՈՒԿ/ԾԸՍԵՐՈՒԿ/ԾԻՍԵ-ՐՈՒԿ/ԾՈՒՍԾՈՒՅ (գրք. ծմերուկ) - գ. Զմերուկ: Կընեգը ծըմերուկը կըտըրում ա, տըճսում մաջը վըճկակ լիգը (2):

- Ծըմերուկ կա՝ կույան տէն - Զմերուկը լիվ փոխարինում է ջրին, ձմերուկ եղած դեպքում ջրի կարիք չկա:

- Ծըմըրուկու կ'օղ - տեն ԹԸՆԱԿՕՐ:

ԾԸՍԵՐ(ՆԸ)/ԾԸՍԵՐ(ՆԸ) (գրք. ձմերուկ) - գ. 1. Տարվա ամենացուրտ եղանակը, որ ընկած է աշնան եւ գար-նան միջեւ, ձմեռ: Ծըմըճընը մըճր ջէնումը վախտ ա պըտահում էնչանք ծուկ ա կամ, վըճ վըճ մին մարթ կարում չի քընն հանդ (ԼԴԲԲ, 267): 2. մ. Զմռանը, ձմռան ընթացքում: Սաղ ծը-մըճընը հիյվընեն էն ըն իլն կումումը, մնշվն ըն (Բ):

- Ծըմըճընը ծուկ օգիս՝ տալ չի - Ա-սում են խիստ ժլատ մարդկանց մասին:

- Ծըմըճընը յըճու ըղնել - Զմռանը ձյուն չտեղալ, ձմեռն առանց ձյան անց-նել: Ծըմըճընը յըճու ա ընգալ, արաշտ ա իննկան (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆ - ած. Շատ երկար ծա-մեր ունեցող: Ծնշանիգը մին ծըմըճը-կան ախճիգ ա իլն (Բ):

ԾԸՍԵՐՈՒԿ - տեն ԾԸՍԵՐՈՒԿ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆ/ԾԸՆԵՐԿԱՆ (գրք. ծննդական) - գ. 1. Ծննդաբերած կին, նորածին երեխայի մայր, ծննդկան: Ծըմըճընեն մինակ թողնել չըն (Բ): 2. փխբ. Շատ թեյ խմող մարդ: Ծըմըճընեն ըճ, խըրեգ չար խըրեգ լիճ (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆ/ԾԸՆԵՐԿԱՆԿԱՆ - գ. 1. Նորածնի մկրտման առթիվ կազ-մակերպված խնջույք: Ծըմըճընեն վաթը ըսքըսում ըն, ամմա հարթանը հարթ կամ չի (2): 2. Ծննդականի հարա-

գատների կողմից ուղարկված ուտելիք՝ հատկապես մեղրով պատրաստած ձվածեղ, խավիծ: Մանիշ աքերը ծըմըճը-կըճկաթը պըղըրաստում ա, մըճ թօռ-նանը նըստավ դարկում (2):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Ծըմըճամե անել - տեն ԾԸՍԵՐ-ՍՕՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆ - գ. Անտառային վարդ, վայրի վարդ: Ծըմըճկաթնը մար-դին պէնկում ա (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆՕՇ - գ. Անտառներում աճող մոշի տեսակ: Ծըմըճկամօշը ա-շունքըն ա հըսնում (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆՕՇԻՆ - գ. Անտառի սկիզբը՝ մուտքը: Բալուն լըրա հըսնէս ա ծը-մակը, ծըմըճընըճիտում մին կըխտար ա ջիհիս (2):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱ-ՆԿԱՆԻՐ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆ - գ. Անտառային սնկի տեսակ, որ արտաքին տեսքով նման է կենդանու թափանի: Խըրաված ծըմըճընեփանը լնգան պէն ա (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆ - գ. Անտառային կածան, անտառի միջով ձգվող կածան: Լննիսն արտան մին ծըմըճընեփան քի-նամ ա մինչըճ Ըրգոնննշն ախ-պոնը (2):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ - ած. տեն Ծամը կըտըրած:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ (գրք. ձմերուկանամ) - չք. Զմեռը վրա հասնել, ձմեռային՝ ցուրտ օրերը սկսել: Վեր ծըմըճընանում ա, ըտըրանք էլ կարում չըն քիսին ծը-մակը (2):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ - գ. Խստաշունչ ձմեռ: Թնրսու մընան էտ տարեն էլ փիս ծըմըճընեփանը ա ընիս... (ԱԱ, 23):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ - գ. Ուշ աշնանը հասնող եւ երկար ժամանակ պահպան-վող տանձի տեսակ: Ծըմըճընեփանը նօյճըճընումըն ըն քաղում (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ - գ. Զմռան սկիզբ, ձմեռնամուտ: Ծըմըճընեփանը վեր կամ ա, հիյվընեն ըսքըսում ըն լըղարեղ (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ - գ., ած. Ուշ աշ-նանը բերք տվող (պտղատու ծառատե-սակներ՝ խնձորենի, տանձենի եւն): Ծը-մըճընեփան տանձին չուրացալ ա (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծըմըճ(նը)հան անել - Օգնել՝ նպաստել, որ ձմռան դժվարությունները հաղթահարեն՝ ձմեռն անցկացնեն: Խօ-ջան էտ յիթիմուն տանում ա իրանն տօն, ծըմըճընեփան անում (2):

- Ծըմըճ(նը)հան ինիլ - Զմռան դժվարությունները հաղթահարել, ձմե-ռը հանել՝ անցկացնել: Էծը մըկըկալալ ա ծըմըճընեփան ինում (ԱԲԲ, 24):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԿԱՆԻՐ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐ(Ն)ԱՍԵՐ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐ - գ. 1. Զմեռային օր: Մին ծըմըճընեփան Սնր անին քիսամ ա ծը-մակը, վեր փանդ պիլի (2): 2. փխբ. Ցուրտ՝ խստաշունչ օր: Մարդի վերջըն ա, ամմա հնն ծըմըճընեփանը պըրծալ չի (Բ):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐ/ԾԻՍԵՐԿԱՆԻՐ(Ն)ԱՍԵՐ(Ն)ԱՍԵՐ - տեն ՊԸԼԻԹԻԼ (2):

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ - տեն ԾԸՍԵՐԿԱՆԻՐԵԼ:

կըստ *կախ-կախ*, ընդորա ըշտըղա յա՛ վը՛սկէ (2):

ԾԱՆԳԱԼԱՅԻՆ/ԾԱՆԿԱԼԱՅԻՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծընգըլիան անել - 1. Շատ քրքրել, ծվեն-ծվեն անել, բզկտել: *Շօնը տըրը՛խը տանում ա, ծընգըլիան անում (2):* 2. *տեն* Մէսը վեր անել:

- Ծընգըլիան ինիլ/տը՛նալ - 1. Շատ քրքրվել, ծվեն-ծվեն լինել, բզկտվել: *էտ կընէ՛քը ծըմակումը էնքան կենում ա, շօրէրը սաղ ծընգըլիան ա ինիւմ (2):* 2. *տեն* Մէսը վեր կ'ալ:

ԾԱՆԳԱԼ-ՄԱՆԳԱԼ/ԾԱՆԿԱԼ-ՄԱՆԿԱԼ - գ. *հվք*. Քրքրված՝ պատահուոված՝ անախտանի շորեր, ցնցոտիներ: *Տանը ծընգըլ-մընգըլը հըվաքում ա, տամ էտ ը՛գօղէն (2):*

ԾԱՆԳԱՅԸ(Ը)ՆԵԼ - *աք*. ԾԱՆԳԱԼ-ի:

ԾԱՆԳԾԱՆԳԱԼ - *չք*. Տեսակաւորեն կամ շատ բաներ ծնալ: *Վէր զանգը ծընգծընգամ ա, քարվանը հըղէ յա ինիւմ (2):*

ԾԱՆԳԾԱՆԳԱՅԸ(Ը)ՆԵԼ - *աք*. ԾԱՆԳ-ԾԱՆԳԱԼ-ի:

ԾԱՆԳԾԱՆԳՈՒՆ - գ. Ծնգծնգալը, ծնգծնգալու ձայնը: *Ուղտէրէն պուծուծ-ներէն ծընգծընգօնը հըռանցէ ըսկան-վում ար (2):*

ԾԱՆԳԾԱՆԳՈՑ - *տեն* ԾԱՆԳԾԱՆԳՈՒՆ:

ԾԱՆԳՈՒՆ - գ. Նվագարանի՝ մետաղների՝ զանգի եւ այլնի մեղմ զնգոց: *Մին ըքըսանուց ա ջուբան վեր ըղնում, ծընգօնը դէրվի՛ը ըսկանում ա (2):*

ԾԱՆԳՈՑ - *տեն* ԾԱՆԳՈՒՆ:

ԾԱՆԳՈՐԱԼԵՇ - *ած*. 1. Խոշոր ու գեր մարմին ունեցող, ծանրամարմին: *Ծընդըրալէ՛շ մարթ ա Արտաշը, մին թանիւմ ա պիցըրանում սարը (2):* 2. Մեծ ու ծանր զանգված ունեցող: *Արջը վէր մարթին տը՛սնում ա, մին ծընդըրալէ՛շ ք'օթիւկ ա խըտտում, բիղի ըտըրան թօղ անում (2):*

ԾԱՆԳՈՐԱԽՕՍ (գրք. ծանրախօս) - *ած*. 1. Դանդաղախոս, ծանր՝ դանդաղ խոսող: *Ծընդըրախօս մարթին անա զանիւն տարած ա (Բ):* 2. Լրջախոս, լուրջ բաներ եւ լրջորեն խոսող: *Կընէ՛քը բիղի ծընդըրախօս ինի, վէ՛թ թա Քընա-րիկին կըման սանիլի՛ (Բ):*

ԾԱՆԳՈՐԱՅԻՆ (գրք. ծանրաիմաստ) - 1. գ. Անախորժ՝ տհաճ համ: *Յը՛ղէն ծընդըրիման սը՛րտըս խառնում ա (Բ):* 2. *ած*. Ծանր՝ տհաճ համ ունեցող: *Ծընդըրաիմա մէս ա, կարում չըմ օտիմ (Բ):*

ԾԱՆԳՈՐԱՆԱԼ (գրք. ծանրանալ) - *չք*. 1. Քաշը՝ կշիռը ավելանալ, ծանր դառնալ: *Փանը թըրջըվում ա, ծընդը-*

րանում (2): 2. Ծանրամարմին դառնալ, գիրանալ: *Խօզէրը կաղէն ըն օտում, ծընդըրանում (Բ):* 3. Դժվարանալ, շատանալով դժվարություններ առաջ գալ: *Կավըն էլ վէր ըստակում ա, Միւր'նի կօրծէրը ծընդըրանում ա (2):* 4. Ավելանալ: *Յօթ'նանթին խարջէրը ծընդըրացալ ա, կարում չընք տանք (Բ):* 5. *փխք*. Ծանր կացություն՝ վիճակ ստեղծվել, բարդանալ, դժվարանալ: *Ծըմը՛նը վէր կամ ա, շինըցուց հանը ծընդըրանում ա (Բ):* 6. Կյանքի պայմանները վատթարանալ: *Ամէն հինգ թինգանլ ա, ապըրուստը ծընդըրացալ ա (Բ):* 7. Լրջություն ձեռք բերել, ծանրաբարո դառնալ, լրջանալ: *Թավաք'նի, սանիլի՛ ախճի՛գ ա իլանլ, միհիւկ ա ծընդըրացալ (Բ):* 8. Շնչելու համար ծանր լինել, ապականվել (օդի մասին): *Յինչ ա էտ գա-վօղը շինանլ ըն, քըղաքէն օթը ծընդըրացալ ա (Բ):* 9. Համը՝ հոտը անախորժ դառնալ (ուտելիքի մասին): *Խօրանքը ծընդըրացալ ա, կարում չըմ օտիմ (Բ):* 10. Շատ ուտելու պատճառով ծանրաշարժ դառնալ: *Ղուշէրը էտ լէ՛շը օտում ըն, ծընդըրանում, էլ կարում չըն թըռչին (2):* 11. *փխք*. Հիշանալ (անասունների մասին): *Կումաշը ծընդըրացալ ա, մայխըմը ծընան ա (Բ):* 12. Վիճակը վատթարանալ, մահամերձ լինել (հիվանդի մասին): *Բօրիկը ծընդըրացալ ա, դուխտուրէն էլ կարում չըն վէ՛շ մին պէն անին (Բ):* 13. Թեթեւությունը՝ դյուրաշարժությունը կորցնել: *Այուն վը՛նները ծընդըրացալ ա, էլ կարում չի ք'ինի բօստանը (2):* 14. *փխք*. Ծանրությունը՝ հոգա՛ր՝ դժվարությունը մեկի՝ մի բանի վրա կենտրոնանալ: *Հանը մը՛նում ա, տանը հօքը մը՛ծ տըղէն լըյրա յա ծընդըրանում (2):*

ԾԱՆԳՈՐԱՊԵՐ(ՆԸ) - 1. գ. Ծանր բեռ: *էտ ծընդըրապէնը տինիւմ ըն էշին լըրա, է՛շը չօքում ա (2):* 2. *ած*. Ծանր բեռով բեռնավորված՝ բարձված: *Ծընդըրապէնը օղտէրը մին թանիւմ ըն պիցըրանում սարը (2):*

ԾԱՆԳՈՐԱՎԸՑ (գրք. ծանրահոտ) - 1. գ. Անախորժ՝ տհաճ հոտ: *Թաքալէրը էտ ծընդըրվը՛տէն կարում չի տըմանա, դանսի տիւս ա կամ ութաղան (2):* 2. *ած*. Ծանր՝ տհաճ հոտ ունեցող՝ արձակող: *Ծընդըրալը՛տ ծաղէ՛գ էլ ա ինիւմ (Բ):*

ԾԱՆԳՈՐԵԼ (գրք. ծանրեմ) - *տեն* ԾԱՆԳՈՐԱՆԱԼ:

ԾԱՆԳՈՐԹԻԹԸՎ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծընդըրթիթը՛վ անել - 1. Ձեռքի մեջ շարժելով՝ վեր ու վար անելով՝ առարկայի ծանրն ու թեթեւը որոշել: *Ինք՝*

օնօղը ծընդըրթիթը՛վ ա անում, թա.- էտ էրկու կիլօ կա վէ՛շ (2): 2. Մի բան անելուց առաջ խորհրդածել՝ երկար կշռադատել: *... Մանաս ապէրը քինալ-չըքի-նալին լըրա հանլ ծընդըրթիթէ՛վ ա անըմ... (ՋՏ, Ա, 35):* 3. Մեկին խոսեցնել՝ նրա տրամադրությունը՝ մտադրությունը՝ ցանկությունը իմանալու համար: *Պառալը էտ ըխճըկանը ծընդըրթիթը՛վ ա անում, ամմէն հինգ գ'ուղիւմ (2):*

ԾԱՆԳՈՐ-ԾԱՆԳՈՐ - *ած*. 1. Շատ ծանր: *Ծընդըր-ծանդըր քարէր ըն պի-րիւմ, հըղէն կապում (2):* 2. Լուրջ, լրջախոհ: *Ծընդըր-ծանդըր մարթիք ըն Սըր-ք'իսանք (Բ):* 3. *մ*. Դանդաղորեն, ծանրորեն: *Ծընդըր-ծանդըր ա շօռ կամ (Բ):*

ԾԱՆԳՈՐՄԸՑ - 1. *տեն* ԾԱՆԳՈՐԱԼԵՇ: 2. *տեն* ԾԱՆԳՈՐ-ԾԱՆԳՈՐՄԸ:

ԾԱՆԳՈՐՅԱՆԱ - *տեն* ԾԱՆԳՈՐ-ԾԱՆԳՈՐՄԸ:

ԾԱՆԳՈՐՅԵՐԻՇ - *ած*. Դանդաղ-ընթաց, դանդաղաշարժ: *Ծընդըրյերի՛շ կընէ՛գ ա Հեղուշը (Բ):*

ԾԱՆԳՈՐՎԸՆԸ - *ած*. 1. *տեն* ԾԱՆԳՈՐՅԵՐԻՇ: 2. Հղի (կանանց մասին): *Ծընդըրվը՛նը կընգանը շատ պինը-ցընէլ չըն (2):*

ԾԱՆԳՈՐՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. ծանրացուցանեմ, ծանրեցուցանեմ) - *նք*. ԾԱՆԳՈՐԱՆԱԼ-ի:

ԾԱՆԳՈՐՕԹԻՆ (գրք. ծանրութիւն) - գ. 1. Կշիռ, քաշ: *էտ կըվէն ծընդըրթիթընը էրկու կ'ումաշին անա շատ ա ինիւմ (2):* 2. Բեռ: *է՛շը նասազ ա ինիւմ, էտ ծընդըրթիթընը կարում չի տանէ (2):* 3. *փխք*. Դժվարություն, չարչարանք: *Արտ հընձիլը ծանդըր կօրծ ա, էտ ծընդըրթիթընը ամմէն մարթ չի կարել տանէ (2):*

ԾԱՆԵ - *ած*. Ծնելու ընդունակ՝ ենթակա՝ կարող: *Մին ծընէ կալ օնէ, էրկու սըքէ կ'ումաշ (Բ):*

ԾԱՆԵԼ (գրք. ծնանիմ, ծնիմ) - *նք*. Ծնունդի միջոցով սերունդ արտադրել, ծննդաբերել, երեխա կամ ձագ բերել: *էտ օռնօցին լըրան էտ տըղան ք'ինըմ ա, տը՛սնըմ մին ծօրըմ մին կ'իւկ ծընըմ ա (ՀԺՀ, V, 54):* 2. *արիմ*. Ճարել, գտնել, ստեղծել: *Թանջիլը ասում ա.- էտ իմ կօրծըս չի, ըշտըղա օգում ըս՝ հազգար մանէթըս ծընէ (2):* 3. *չք*. *արիմ*. Տանջվել, չարչարվել: *Մարթը արչին լըծում ա, թա.- Դէ ըտի ծընէ՛ (2):*

- Ծընած է՛ծ - Նիհար՝ տկար անծ: *էտ ծընած է՛ծըն ա՛ մընացալ, վէր ինձ նըհը՛տ կօխուկ կէնա (Բ):*

- Ծընած կալ - *տեն* Քըթէ կալ:

ԾԱՆԵ-ԾԱՆԵ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծընէ-ծընէ ըղնէլ - Դժվար կացության մեջ ընկնել: Ապրըանքը կոտորանում ըն, առուտորականը ծընէ-ծընէ յա ըղնում (2):

- Ծընէ-ծընէ քըցիլ - Դժվար կացության մեջ գցել: Ծընը ժողովուրդին ծընէ-ծընէ յա քըցալ (2):

ԾընէՓԱԿ/ԾԻՆԵՓԱԿ/ԾընԵՓԱԿ (գրք. ծնեբեկ) - գ. Շուշանազգիների ընտանիքին պատկանող բազմամյա բույս, որի դալար ցողունը գործածվում է եփած՝ տապակած՝ խորոված՝ վիճակում, ծնեբեկ: Խըրրաված ծինըփակէն տը՛դը վէշ մին պէն տալ չի (Բ):

ԾընԵՓԱԿ - տեն ԾընԵՓԱԿ:

ԾընԵԹԱԿԱՆ - տեն ԾընԵԹԱԿԱՆ:

ԾընԵԹԱԿԻՎԱԹ - տեն ԾընԵԹԱԿԻՎԱԹ:

ԾընԵԼԱՅՈՒԿ - գ. Նոր ծնված երեխա՝ ձագ: Կավը ծընում ա, ծընըլացուկը ըղնում ա վը՛տանը տակը, ըստակում (2):

ԾընԵՆԴԱԿԱՆ - տեն ԾընԵՆԴԱԿԱՆ:

ԾընԵՎԵՐԵՎ - գ. Վայրի խոտաբույսի տեսակ: Էծերը յըրա յըն տը՛ռնում, էտ ծընըվը՛ռեգին կըպուկէն, լօխ օտում (2):

ԾընԵՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. ծնուցանեմ) - 1. պր. ԾընԵԼ (1, 2)-ի: 2. Նր. ԾընԵԼ(3)-ի:

ԾընԵԼ - տեն ԾընԵԼԵԼ (4):

ԾընԵՐՈՐԱՆ/ԾընԵՐՈՐԱՆ/ԾԵՐՈՐԱՆ (գրք. ծոթորին, ծոթորին) - գ. Ծոթա-ծաղիկների ընտանիքին պատկանող հոտավետ խոտաբույս, ծոթորին: Ծընթօրանը չորըցընում ըն, համ չային մաջը քըցիւմ, համ խորանգին (Բ):

ԾընԿԸԼ - տեն ԾընԳԸԼ:

ԾընԿԸԼՅԱՆ - տեն ԾընԳԸԼՅԱՆ:

ԾընԿԸԼ-ՄԸՆԿԸԼ - տեն ԾընԳԸԼ-ՄԸՆԳԸԼ:

ԾընՁՕՐԵԼ - չք. Յնանալուց՝ շատ օգտագործելուց մաշվել՝ քըքրվել (հագուստի մասին): Մին ծընծօրած պէն-ջակ օնէ, միշտ էտ ա կը՛նում (Բ):

ԾընՎԵԼ - կր. եւ չք. ԾընԵԼ(1)-ի:

ԾընՈՒՆԴ - տեն ԾընՕՆԴ:

ԾընՈՒՆԴԱԿԱՆ/ԾընԵՆԴԱԿԱՆ - գ. Ծննդյան տարեթիվն ու ամսաթիվը հաստատող վկայական, ծննդական: Նախշուն աքօրը ծընունդական չօնէ, ասում ա.- էն վեր Սըրքըրաց մարաքը նի յա կացալ էրալ, էն օրէն ըմ ծընկալ (2):

ԾընՕՐԱՔՕՆ - տեն ՄԱՄԱՅԱՔՕՆ:

ԾընՕՐ(Ք) (գրք. ծնօղ) - գ. Երեխայի հայրը եւ մայրը: Տըղէն ծընօղնէն ամէն ուղթանա յէր ըն կընաս, պըտըրհանէն

յիշիս, տընասա էն ա մուտանան հանլա տըրանձ տեղը (ՅԺՅ, V, 279):

ԾընՕՆԴ/ԾընՈՒՆԴ/ԾՈՒՆՈՒՆԴ (գրք. ծնունդ) - գ. 1. Զավակ՝ որպես ծննդաբերության արդյունք: Էտ կընէգը ըզաղվում ա, ամմա ծընօնդը մը՛ռնում ա (2): 2. փխբ. տեն ԸՈՒՄԺԵՆ(Ն)Ի:

ԾընՕՏԵԼ - Նր. Ծնել, ծննդաբերել (շատերի մասին): Մայիսըմը վըխճըր-նէն ծընօտում ըն (Բ):

ԾըՊՊԵՑ(Ը)ՆԵԼ - Նր. Թաքուն գողանալ՝ թոցնել: Տը՛սնում ա՝ կարում չի ծը՛րքան ինք օնէ, քըշէրը ծըպալըցը-նում ա (2):

ԾըՊՏԱԼ - չք. տեն Ծըպտուն հանել:

ԾըՊՏՈՒՆ/ԾՈՒՊՏՈՒՆ (հ.ե. *gép(h)- (ծնոտ, բերան, ուտել, խժեռել) - գ. Թույլ ու կարճ ձայն՝ խոսք՝ բացականչություն: Ըտըրա ծըպտունը վէշ մինը ըսկանում չի (2):

- Ծըպտուն հանել - 1. Թույլ ձայն հանել: Էս մարթը ծըպտուն չի հանում (ՅԺՅ, VII, 394): 2. Թեթեակի առարկել, անհամաձայնություն պարունակող որեւէ բան ասել: Էս խազնադարը ասըմ ա.- Յէս խազնադար ինկալ, ըտըրանք հինջ ը՛ն, վեր իմ ըսածէս ծըպտուն հանին (2):

- Ծըպտունը յը՛ր հանել - տեն Ծըպտուն հանել:

ԾըՊՈՒՆ(Ի)/ԾՈՒՊՈՒՆ(Ի) - գ. 1. Հագիվ առկայծող կրակ՝ ճրագ: Յը՛ռէ տը՛դ մին ծըպոնի յա ըրվամ (2): 2. փխբ. Եկամտի նվազ աղբյուր: Էտ բօստանը պըռապէն հը՛տէ մին ծըպոնի յար (2):

- Ծըպոնի անէլ/տալ - 1. չք. Թեթեակի լույս տալ՝ արձակել՝ վառվել: ...Նը-մուսալ մարթկանց ապթէրը պարզ ըն լիւս տամ, բէյնամուս մարթկանց ապթ-խէրը՝ շատ թոնլ, լիւս ինդի ծոնպոնի յըն անում (ԱԱ, 15): 2. Նր. Թեթեակի լուսավորել՝ լուսավոր դարձնել՝ վառել: Պըլը-պուդին տընէս ա փանդէր տինիս, մին կուծի ծոնպոնի ընէս... (ԼՂԲ, 379):

ԾըՊՈՒՆ/ԾՈՒՊՈՒՆ - տեն ԾըՊՏՈՒՆ:

ԾըՊՈՒՆ-ԺԸՆԳԸՆ - տեն ՍԱՍ-ՍԵ-ՍՈՒՆ:

ԾըՈՒԲԱՎ - գ. 1. Պողատու ծառերի այգի: Ծարտար ծըռըբաղէր շատ կա (Բ): 2. Այգի, որտեղ խաղողի շիվերը փաթաթվում են ծառերի վրա: Ծըռըբաղէն խաղուն քախծըր ա իննում (2):

ԾըՈՒԲԱՎ - տեն ԾըՈՒՊՏՈՒՆ:

ԾըՈՒՅԵԼ/ԾՈՒՄՅԵԼ (գրք. ծառա-յեմ) - չք. 1. Որեւէ կարգի սպասարկությամբ վարձու աշխատանք կատարել (ոչ արտադրության մեջ): Արջօն բանգըմըն ա ծըռայում (Բ): 2. Մեկին

սպասարկել, նրա պետքերը հոգալ, ծառայություններ մատուցել: Քաջալը էրկու տարէ էտ տըղէն լալ ծըռայում ա (2): 3. Զինվորական ծառայություն կատարել, զինվորական լինել: Յնը տըսընթօ տի-րը՛կանը թըմամում ա, տանում ըն բա-նակ, վեր ծըռայէ (Բ): 4. Մեկին իր օգ-նությունը առաջարկել: Արջը ասմա.- Մարթ ախպեր, յը՛կալ ըմ, անէ, հինջալ ծառա՛յիմ քը՛գ (2): 5. Գործադրվել, օգտագործվել՝ որպես մի բան: Կարպէտը ըտըրանց հունցը յօրդան ա ծըռայում (2):

ԾըՈՒՅՕՐ/ԾՈՒՄՅՕՐ - գ., ած. 1. Վարձու աշխատանք (ոչ արտադրության մեջ) կատարող (անձ): Ծըռըթօղ-նուն ըռօծիգը պիցըրցըրալ ըն (Բ): 2. Զինվորական ծառայության մեջ գտն-վող (անձ): Ծըռայօղ ա Ըրշամէն տը-ղան, բանակը վեր պըրծընէ, կըլական ա հօրը ք՛ծմնգ՝ անէ (2):

ԾըՈՒՆԿ/ԾըՈՒՆԿ - տեն ԿՕՈՆԸ: Բարխուդարը, ասում ըն, մէլիք՝ Սաջումէն ծըռանգըն ա (Բ):

ԾըՈՒՇԱՋ - գ. Թեթե քամի, որից ծառերի ճյուղերը օրորվում են: Սանդի վէրջին ծըռաշաջ շատ ա իննում (Բ):

ԾըՈՒՎԱՐԹ - գ. Տաղտազգիների ընտանիքին պատկանող վերձիգ ծաղ-կաբույս եւ դրա ծաղիկը: Ծըռավարթը դաշննգ՝ ծաղէգ ա տամ (2):

ԾըՈՒՍԱԿ - գ. 1. Ծառի տակը, այն տեղը, որտեղից սկիզբ է առնում ծառի բունը: Սըխտուրշէնա տինջիրուն ծը-ռատակը էնքան մը՛ծ ա, վեր տասսը տըղամարթ կարել չըն խըտտին (2): 2. Ծառապսակի տակի տարածությունը: Պիրիւմ ա վըխճըրնէն էտ ծըռըտակէն մնգալ անում, ինքըն էլ պարանց ըղնում, քօն իննում (2):

ԾըՈՒՍՕՆԳ (գրք. ծառատունկ (անտառ) - գ. Մատղաշ ծառ, տունկ: Բուղդան դային Պիլիթանուց հիշկան սօրի կա, ամմէնին քըշտէն ծըռատօնգ ա տընգալ (Բ):

ԾըՈՒԼ (գրք. ծոն) - Նր. 1. Աղեղածե կամ անկյունածե ճկել: Ախճիգը աջ վը՛ննը ծըռըմ ա (ՅԺՅ, V, 39): 2. Մի կողմի վրա թեքել: Կուփէ յա տամ, էտ պիհիրը ծըռում բիդի աջ (2): 3. Ուժով մի բան կորացնել՝ ճկել՝ կեռացնել: Օշափը էտ ըրկաթէ ըստօլբան տիննում ա ծույնանը յըրա, հօփ տամ, ծըռում, տըղան մընամ ա ըրմացած (2): 4. Ծանապարիդ՝ ուղղությունը՝ ընթացքը փոխել: Քըշէրը ք՛ննում ա, արխէն ճիւրը ծըռում բիդի հըրանց բօստանը (2): 5. չք. Կորանալ, ճկվել, թեքվել: Տանը սըրթունը վեր ծըռէ, տօնը պարան կըկա (2):

ԾՐՈՐԶԱՆՈՒՄ - տես ԶՐՈՐԶԱՆՈՒՄ:

ԾՐՈՐԾԱՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծրբծառը վազիլ - Անելանելի դրության՝ հուսահատության մեջ ընկնելով՝ սրա-սրա օգնությանը դիմել: *Խը՛ղճ Աբէլը ծրբծառը վազից, վէշ մինը քծմա՛գ չըրավ (2):*

ԾՐՈՐԾՕՐ - տես ԾՐՈՐԾՕՐ:

ԾՐՈՐԿԱՍԼԻԻ/ԶՐՈՐԿԱՍԼԻԻ - գ. Փայտփորիկի նման թռչուն՝ դեղնավուն փետուրներով: *Ծրբրկատլին ծրբրկուտկուտէն նըման ա, ամմա տեղէն ըռանգի (Բ):*

ԾՐՈՐԿԸԼԸՆ - գ. Ծառի գագաթը, ծառակատար: *Պիցըրանում ա ծրբրկը՛խը, ընդըղան հարայ տամ (2):*

ԾՐՈՐԿԻՏԿԻՏ - տես ԾՐՈՐԿՈՒՏԿՈՒՏ:

ԾՐՈՐԿՈՒՏԿՈՒՏ/ԾՐՈՐԿԻՏԿԻՏ/ԶՐՈՐԿՈՒՏԿՈՒՏ - գ. Ծառերի մեջ ապրող որդերով՝ միջատներով սնվող խայտաբղետ գունավորումով թռչնատեսակ, փայտփորիկ: *Ղարաբաղա ամմէնաղա-շանգ դուշը ծրբրկուտկուտըն ա (Բ):*

ԾՐՈՐԿԱՍԸԸԼԻ - տես ԾՐՈՐԾՕՐ: *Մին կավ օնիմ՝ հանդին ա, պօգէրը ծրբրմանգի յա... (ԱԶ, 61):*

ԾՐՈՐԾՕՐ/ԾՐՈՐԾՕՐ/ԾՐՈՐԾՕՐ - ած., մ. Շատ տեղերից ծռմոված՝ ծռմվելով՝ ծուռ ձեռով: *Մարթիկ կըլխէն ըն ընգալ, խըմալ, կիժվալ, սաղ խաղողէն ծառերը կուտրատալ, ծրբրմօռ կըպօտալ (ՀԱԲ, 15, 153):*

- Ծրբրմօռ անել - Օրորվել, օրորվելով քայլել (հատկապես հարբած լինելու պատճառով): *Մացակը հըրսըն-քան տոն ա կամ, ծրբրմօռ ընէլավ քոն-նում տօն (2):*

ԾՐՈՐՊԵԺԻՆՔ - գ. Ամուսնացող աղջկան որպես օժիտ հարազատների կողմից տրվող պտղատու ծառ կամ այգի: *Ուբէլը ըխճըկանը էրկու ծրբրպէժինք ա տամ (2):*

ԾՐՈՐՊԵՏՕԿ - տես ԾՐՈՐԿԸԼԸՆ:

ԾՐՈՐՊԵՏՕՐ - գ. Ծառերի տված բերքը, ծառի պտուղ: *Ըստարէ ծրբրպըտօղը խըրէ՛գ ա (Բ):*

ԾՐՈՐՏԱԿ(Ը)ՈՒԷ - գ. Ծառի արմատ, ծառարմատ: *Էտ ծրբրտակըռէն պատը պարան ա տամ (2):*

ԾՐՈՐՏ(Ը)ՆԷԼ - տես ԾՐՈՒԷԼ (1, 2, 3, 4):

ԾՐՈՒՆԿ - տես ԾՐՈՒՆԿ:

ԾՐՈՒՄ - տես ԲՕՄԲԱ:

ԾՐՈՍԱՐՈՒՏ - ած. Ծառաշար, ծառապատ: *Տումէն ծրբծառուտ շէն ա (Բ):*

2. *փխբ. Նախշերով պատված, նախշագարդ: Էտ կընէ՛գը մին ծրբծառուտ գւն-բն յա կօրծում., դարկում թաքավէրին (2):* 3. *փխբ. Մի քանի տեղից ճղված, պատառոտված: Մէլիքը վեր ըտըրա ծրբծառուտ շօրէրը տըսնաս ա, մէխկըն ա կաս (2):*

ԾՐՈՐԾՈՐ(Յ)ԱՍ(Կ)ԷԼ - չք. 1. Ծաղկել, փթթել: *Բաղը ծրբծրռատալ ա (Բ):* 2. *փխբ. Խմբվել, մի տեղ հավաքվել: Ժուղօվորթը շինըմաջումը ծրբծրռատալ ըն (2):*

ԾՐՈՐԾՈՐ(ՕՏ)ԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ԷԼ:

ԾՐՈՐԾՈՐ(ՕՏ)ՎԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ՎԷԼ:

ԾՐՈՒՄԸՐՕՐ - տես ԾՐՈՐԾՕՐ:

ԾՐՈՒՄԸՐ(ԱՍ)ԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ԷԼ:

ԾՐՈՒՄԸՐ(ԱՍ)ՎԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ՎԷԼ:

ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ԷԼ/ԾՐՈՒՄԸՐ(ԱՍ)ԷԼ/ԾՐՈՐԾՈՐ(ՕՏ)ԷԼ - 1. *Լք. Շատ տեղերից կամ շատ անգամ ծռել՝ ճկել՝ կեռացնել: Գըմփուկավը վեր ա թակում, էտ լինգը ծրբրմըռուտ (2):* չք. 2. Շատ տեղերից կամ շատ անգամ ծռվել՝ ճկվել: *Դուրբան վեր ա ըղնում քըրէրէն յըրա, ծրբրմըռուտ (Բ):* 3. *փխբ. Սեթեթեթել: Մին խիլա ծրբրմըռուտէլանը յետը ըսէս ա... (ՀԺՀ, V, 47):*

ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ՎԷԼ/ԾՐՈՒՄԸՐ(ԱՍ)ՎԷԼ/ԾՐՈՐԾՈՐ(ՕՏ)ՎԷԼ - 1. *Լք. եւ չք. ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ԷԼ(1)-ի: 2. տես ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ԷԼ (3):*

ԾՐՈՒՄԿՕՐԾ - տես ԾՐՈՒՄԿՕՐԾ:

ԾՐՈՒՄԿՕՐՏ - տես ՎՐՆՆԸԾՐՈՐՏ:

ԾՐՈՒՄԷԼ - *Լք. եւ չք. ԾՐՈՒԷԼ-ի:*

ԾՐՈՒՏ - տես ԾՐՈՐՏ:

ԾՐՈՒՄԸՐԱԿ - տես ԾՐՈՒՄԸՐԱԿ:

ԾՐՈՒՄԸՐԱՆ - տես ԾՐՈՒՄԸՐԱՆ:

ԾՐՈՒՄԿՕՐՏ - տես ԾՐՈՒՄԿՕՐՏ:

ԾՐՈՒՄԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԷԼ:

ԾՐՈՒՄԸՐԱԿԱՆ - տես ԾՐՈՒՄԸՐԱԿԱՆ:

ԾՐՈՒՄԿՕՐՏԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԸՐԱԿԱՆ:

ԾՐՈՒՄԸՐ(Ը)ՆԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԸՐ(Ը)ՆԷԼ:

ԾՐՈՒՄԸՐ-ՊՐՈՒՄԸՐ - տես ՑՐՈՒՄԸՐ-ՓՐՈՒՄԸՐ:

ԾՐՈՒՄՈՒՏ - տես ԾՐՈՒՄՈՒՏ:

ԾՐՈՒՄՈՒՏ - տես ԾՐՈՒՄՈՒՏ:

ԾՐՈՒՄՈՒՏԷԼ - տես ԾՐՈՒՄՈՒՏԷԼ:

ԾՐՈՒՄՈՒՏՎԷԼ - տես ԾՐՈՒՄՈՒՏՎԷԼ:

ԾՐՈՒՄՈՒՏԻՆ (գրբ. ծռուքին) - գ.

Ծուռ լինելը, ծռություն: *Կէրանէն ծրբո-*

թունը շատ ա (Բ):

ԾՐՈՒՄՈՒՏԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ԷԼ:

ԾՐՈՒՄՈՒՏՎԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԸՐ(ՕՏ)ՎԷԼ:

ԾՐՈՒՄԱՆՕՍ (գրբ. ծածկախօս (ծածուկ խոսող) - ած. Ծածկալեզվով՝ կողմնակի մարդկանց համար անհասկանալի պայմանական լեզվով խոսող: *Ըտըրանք ծրսկախօս մարթիք՝ ըն, վէշ մինը ըտըրանց գոյրոցան պէն չի կըլծիս ըղնում (2):*

ԾՐՈՒՄԱԿԻՐ - գ. Կողմնակի մարդկանց համար անհասկանալի նշաններով գրված գրություն, գաղտնագիր: *Ծառան թաքավէրին ծրսկակիրը տա-տում ա տամ վէգիրին, համ էլ ամմէն հինչ նաղլ անում (2):*

ԾՐՈՒՄԱՄԸՐԹԿ (գրբ. ծածկամիտ) - ած. Իր մտածումները՝ գաղտնիքները ուրիշներին չհայտնող, գաղտնապահ, ծածկամիտ: *Էտ չօբանըն էլ շատ ծրսկամը՛թկ մարթ ա ինում (2):*

ԾՐՈՒՄԱՄԸՐՅ - տես ԾՐՈՒՄԱՄԸՐԹԿ:

ԾՐՈՒՄԱՄԸՐԻ - տես ԾՐՈՒՄԱՄԸՐԹԿ:

ԾՐՈՒՄԱՐԱՐ - ած. Գաղտնաբար գործող: *Ծրսկարար մարթ ա Բժսննց Ալծկը, հանց կօրծ ա փըռնում, վեր շէնումը վէշ մինը գոնում չի (Բ):*

ԾՐՈՒՄԿՐՈՒՄՓՕՏ(Ի) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծրսկըղըմփօց(ի) անել - 1. Թաքցնել, պահել, երեսան չհանել: *Կընէ՛գը մարթին կուղօթունը կարից ծրսկըղըմփօցի անէ (2):* 2. Գաղտնաբար սպանել՝ մեջտեղից վերացնել: *Մինչը՛վ միհէնք էլ վէշ մինը գոնում չի, թա էտ թօրքէն հու վա ծրսկըղըմփօցի ըրալ (2):*

ԾՐՈՒՄ(Ը)ՐՈՐԲԱ - գ. Շարժական ծածկ ունեցող կառք՝ սայլ: *Կուղացած ապըրանքը ածում ըն ծրսկըրբան, տա-տում Աղղամ ծախում (2):*

ԾՐՈՒՄԿ/ԾՐՈՒՄԿ - գ. Մահացողի՝ մեռնողի ճիջը: *Ծրվանքը ըսկանում ա, Նի մըննում, տըբնում մը՛ռած (2):*

- Ծրվանքը կըտըրել - տես ԾՐՈՒՄԿԻՆ:

ԾՐՈՒՄԿԻՆ - չք. 1. Չայնը կտրվել, նվաղել: *Վէրքը, կամ ըն էտ պատին տա-կէն տըրան քըթանում, տէսնում վը՛ննը փըշրած, ծրվանքած (ՀԺՀ, V, 403):* 2. *փխբ. տես Թիլը կըտըրել:*

ԾՐՈՒՄԿ-ԾՐՈՒՄԿ - տես ԿՐՈՒՄԸՐ-ԿՐՈՒՄԸՐ:

ԾՐՈՒՄԷԼ - *Լք. Ընդդեմը սկուտեղի՝ մաղի եւն մեջ լցնել եւ վեր-վեր նետելով՝ աղբն ու քարերը մաքրել՝ զտել: Միսը՛ռը ծըվում ա, ածում թօրբան (Բ):*

ԾՐՈՒՄԿՎԷԼ - տես ԾՐՈՒՄԷԼ:

ԾՐՈՒՄԿՎԱԼ - տես ԾՐՈՒՄԿՎԱԼ:

ԾԵՎԾԵՎԱԼԻ - *տեսն ԾՈՒՎԾՈՒՎԱԼԻ*:
ԾԵՎԾԵՎԱՏԵԼ - *չք. տեսն Ծիվ-ծիվ*
անել:

ԾԵՎԾԵՎՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեսն ԾՈՒՎ-ԾՈՒՎ(Ց)ՆԵԼ*:

ԾԵՎԾԵՎՈՒՆ - *ած. համելու համար*
ախորժեյի (զինու մասին): Ծղվծղվուն
կինի ամմեն մարթ չի կարում շինի (Բ):

ԾԵՎԾԵՎՕՆ - *տեսն ԾՈՒՎԾՈՒՎՕՆ*:

ԾԵՎԾԵՎՕՑ - *տեսն ԾՈՒՎԾՈՒՎՕՑ*:

ԾԵՎՎԱԼ - *տեսն ԾՈՒՎՎԱԼ*:

ԾԵՎՎԱՆ - *տեսն ԾՈՒՎՎԱՆ*:

ԾԵՎՎԱՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեսն ԾՈՒՎՎՈՒՑ(Ը)ՆԵԼ*:

ԾԵՎՎՕՆ - *տեսն ԾՈՒՎՎՕՆ*:

ԾԵՎՎՕՆ-ԾԵՎԱԸԹՕՆ - *տեսն ԾՈՒՎ-ՎՕՆ-ԾԵՎԱԸԹՕՆ*:

ԾԵՎՎՕՑ - *տեսն ԾՈՒՎՎՕՑ*:

ԾԵՎՎՕՑ-ԾԵՎԱԸԹՕՑ - *տեսն ԾՈՒՎ-ՎՕՑ-ԾԵՎԱԸԹՕՑ*:

ԾԵՏԱԿՆԸ/ԾԵՏԱԾԿ - *գ. տեսն Ծըտու*
աշկ (ԾԵՏ-ի տակ):

ԾԵՏԱՆՔ - *գ. Շատ մանր եւ հողա-*
խառն կուտ՝ հատիկեղեն: Ծըտանքը վեր
ա ածում, հավերքը հըրվաքվում ըն (Ձ):

ԾԵՏԱԾԿ - *տեսն ԾԵՏԱԿՆԸ*:

ԾԵՏԱՊՈՒՆ - *գ. Ծոփ բոյս: Օխծը նի*
մըտավ ծըտապոնը (Բ):

ԾԵՏԱՏԱՆՁ - *գ. Մանր տանձի տե-*
սակ: Մէր ծըմըկնումը ծըտատանձ շատ
կա (Բ):

ԾԵՏԱՓՈՅ/ԾԵՏԱՓՈՅԻ - *գ. Փոքր՝*
չնչին՝ աննշան բաժին: Յօրէնը կէս-կէս
ըն անում, մին ծըտըփայ էլ տամ կուճի
ախպօրը (Ձ):

ԾԵՏԱՔՕՆ - *գ. Կարճատե քուն՝*
քնելը: Ըտըրա քօն ինիլը հինչ քօն,
ծըտաքօն ա (Ձ):

- Ծըտաքօն տալ - Կարճ ժամանա-
կով քնել: *Մին պատահ ծըտաքօն ըն*
տամ, յըր կէտում, էլիա կօրծ անում (Ձ):

ԾԵՏԱԳՈՒՄԱՆ - *գ. Մանր կեռասի*
տեսակ: Ծըտըգոփանը վեր չորըցընում
ըս, տակէն պէն չի մընամ (Բ):

ԾԵՏԱԳՈՒՄԱՆ - *գ. Մանր պտուղ-*
ներ տվող կեռասենու տեսակ: Ծըտը-
գոփանուն անա լավ ցըկատու կօթ ա
տըճում (Բ):

ԾԵՏԱՆԵ - *գ. Մանր հատիկներով*
խաղողի տեսակ: Ծըտըճնէն էլ ա լավ խա-
ղու, կօգի կուծի-կուծի գոփակք օնէ (Բ):

ԾԵՏԱՆԱԾՈՒ - *գ. 1. Ծոփ մսից եփած*
կերակուր: Ծըտը հինչ ա՛մ, թա ծըտըխա-
շուն հինչ ինի (ԱԲԲ, 40): 2. փխբ. Բիչ՝
աննշան ուտելիք: Լօխ օտում ըն, մին
ծըտըխաշուն էլ տամ Նծընրին (Ձ):

ԾԵՏԱԲԱՆԱԾՈՒ - *գ. Մանր խնձորի*
տեսակ: Ծըմըկնէն ծըտըխընծորնի

լըցցած, բաշիր չի անում, թա քաղէ,
պիրի՝ խօխէնքը օտին (Բ):

ԾԵՏԱԲԱՆԱԾՈՒ - *գ. Մանր պտուղ-*
ներ տվող խնձորենու տեսակ: Ծըտը-
խընծորէն տըմասկան ծառ ա (Բ):

ԾԵՏԱԲՈՒՄԱ - *տեսն ՋԵՆՋԵԳՈՒ-*
ԼԱՍ:

ԾԵՏԱԶԻՆՋԱՆ - *գ. Գյուղատնտե-*
սական մշակութայիններին դեղնավուն
ծիլերով փաթաթվող մակաբոյծ բոյս:
Ծըտըճինջը՛խը բօստանը փուջըցը-
րավ (Բ):

ԾԵՏԱՍՈՒԵ - *գ. Բազմամյա խոտա-*
բոյս, որ տալիս է կլոր ուլունքաձեւ
մանր ու կարմիր ոչ ուտելի պտուղներ,
ինչպէս նաեւ այդ պտուղները: Խօ-
խէնքը ծըտըմօրէ յըն քաղում, շըրա-
նուկ անում, քըցում վիզըրնէն (Ձ):

ԾԵՏԱՊԱՇԱՐ - *տեսն ՏԵՏԱՊԱՇԱՐ*:

ԾԵՏԱՎԵՆՆԵՆ - *տեսն ԾԱՔԻՆ*:

ԾԵՏԱՎԵՆՆԸ - *գ. 1. Վայրի խո-*
տաբոյսի տեսակ: Ծըտըվը՛նընը քաշիգ
խոտ ա (Ձ): 2. Պտուղներով՝ ծաղիկնե-
րով՝ բողբոջներով պատված՝ բեռնա-
վորված փոքրիկ ճյուղ: Ապան գոփանուն
անա մին ծըտըվը՛նընը կօտըրից, տու-
վավ թօռնանը (Բ):

ԾԵՏԱՏԱՆՁԻ - *գ. Մանր պտուղներ*
տվող տանձենու տեսակ: Ծըտըտան-
ձին փանդան լավ շիրքփ ըն շինում (Բ):

ԾԵՏԱՓՈՅԻ - *տեսն ԾԵՏԱՓՈՅ*:

ԾԵՏԱՓՈՒՄԱ - *գ. Փոքր երեխայի*
կոշիկ: Խօխան ծըտըփափունը հանում
ա, տամ շանը (Ձ):

ԾԵՏԱՔԱՐԵ - *տեսն ՄԵՆՆԸՔԱՐԵ*:

ԾԵՏԱՔԸՇԻ - *գ. Երկար մետաղա-*
լարի կամ թելի վրա շարած մետաղյա
ամաններ, որ շարժելով՝ ծտերին քշում
են: Ծըտըքըշին վեր տողողում ըն տամ,
զըրընզըրընզամ ա, ծըտըքը փախչում
ըն (Ձ):

ԾԵՐ - *տեսն ԾԻՐ*:

ԾԵՐԱՆԱԼ (գրք. ծերանամ) - *տեսն*
ՊԵՐԱՎԵԼ (1):

ԾԵՐԱՎԵԼ (գրք. ծարաւել) - *չք. Զուր*
խմելու պահանջ գալ, ծարավել: Թա-
քավերին պուճուր տըղան խէ շատ ծը-
րավում ա (ՅԺՅ, V, 21):

ԾԵՐԱՏԵԼ - *նք. 1. Ծայրը կտրել: Մը-*
կըրատը յօր ա ունէս, էտ շալլը՛դը ծըրը-
տէս (Ձ): 2. Որոշ բոյսերի ծայրերը
կտրել լավ աճելու՝ ճյուղավորելու հա-
մար: Լիմօնէն ծառը բիղի ծըրատիս,
վեր ճըղներ տա (Բ):

ԾԵՐԱՏՎԵԼ - *նք. Եւ չք. ԾԵՐԱՏԵԼ-ի:*

ԾԵՐԵԼ - *նք. Ծիր՝ ակոս բացել, ա-*
կոսել: Թօռը յը՛տ չի օնում, թա արտերը
ըսըքսին ծըրէլը (Ձ):

ԾԵՐԵՎՈՒՏՈՒՐ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Ծըրըկուտուր անել - Արտը երկա-
րությամբ հերկելուց հետո լայնությամբ
եւ հերկել: *Վը՛դը բիղի ծըրըկուտուր*
անիս, վեր փափուկ ինի (Բ):

ԾԵՐԵՅԱՆԵԼ - *նք. տեսն Յըղա տող*
օնել (ՅԵՂԵ-ի տակ):

ԾԵՐԵՅԱՆՎԵԼ - *նք. Եւ չք. ԾԵՐԵ-*
ՅԱՆԵԼ-ի:

ԾԵՐԵՎԱՃՈՒՐ - *գ. Անալի՝ անհամ*
աղբյուրի ջուր: Էս հինչ ճուր ա՛մ, ծըրը-
վաճուր ա, խըմում ըս, խըմում, պէն չըս
կըլխու ըղնում (Բ):

ԾԵՐԵՎԱՆԱԼ (գրք. ծարաւանամ) -
տեսն ԾԵՐԱՎԵԼ: Վար ծըրըվաքալ ա,
քըշաքալ ա, տափէն դըրաղէն ըխալի-
րան վար ճուր խըմէ (ԱԱ, 59):

ԾԵՐԵՎՑ(Ը)ՆԵԼ - *նք. ԾԵՐԱՎԵԼ-ի:*

ԾԵՐԵՎՕՐՈՒՆ (գրք. ծարաւութիւն) -
գ. Ծարավ լինելը, ծարավի զգացումը՝
պահանջը: ... Ծըրըվթունան վեր ա
ընզընէս, քարէրը լիւզ տալավ ուռնաս,
յիրգինքան քծմնգ՝ ուզիս (ԱԱ, 56):

ԾԵՐԻ/ԾԻՐԻ (գրք. ծրի) - *ած., մ.*
Առանց վարձատրության, անվճար:
... Ծգալ ա՛ ծրի շինի՝ ուրան անվանի,
վար Ըստոմէն աշկը յըրան քախծըր
ինի (ԱԱ, 29):

ԾԵՐԾԵՆՔՕՏԵԼ - *տեսն ԾԵՐԾՕՆ-*
ՔԵԼ:

ԾԵՐԾԵՐՕՏԵԼ - *նք. Շատ տեղերից*
կամ շատ անգամ ծրել՝ ակոսել: Վը՛դը
ծըրծըրօտում ըն, թօղնում ըսի (Ձ):

ԾԵՐԾԵՐՕՏՎԵԼ - *նք. Եւ չք. ԾԵՐ-*
ԾԵՐՕՏԵԼ-ի:

ԾԵՐԾՕՆՔԵԼ - *նք. Մինչեւ վերջին*
կաթիլը ազահաբար խմել: Օշափը կօ-
լան յօր ա ունէս, սաղ կինին ծըրծուն-
քէս (Ձ):

ԾԵՐԾՈՐՈՒՏ/ԾՈՒՐԾՈՐՈՒՏ - *ած.*
Շատ ձորեր՝ խորդուբորդություններ ունե-
ցող: Պիլիթանուցը ծըրծորնու շէն ա (Բ):

ԾԵՐՎԵԼ - *նք. Եւ չք. ԾԵՐԵԼ-ի:*

ԾԵՐՑ - *տեսն ԾԵՐՑ:*

ԾԵՐՑԱԹԱԿ/ԾԵՐՑԱԹԱԿ - *տեսն*
ԾԵՐՑԱԹԱԹԱԿ:

ԾԵՐՑԱԹԱՆ/ԾԵՐՑԱԹԱՆ - *1. գ. Յա-*
վերի ծրտոտ թառ: Էվիլը յը՛ր ա օնում,
էտ ծըրտաթանը թըմիզընում (Ձ): 2.
տեսն ԾԵՐՑԱԹԱԹԱԿ:

ԾԵՐՑԱՎԵՐՑ/ԾԵՐՑԱՎԵՐՑ - *գ. 1.*
Ծերտի՝ թռչնաղբի հոտ: Յավէն պոնանն
ծըրտավը՛տ ա կամ (Բ): 2. փխբ. Գար-
շահոտ, տհաճ հոտ: Յը՛խտուտ կընէգ
ա, վեր նի յըս մընէս տօնը, ծըրտըվը՛-
տան օշըտ տընէս ա (Բ):

ԾԵՐՏԵԼ/ԾԵՐՏԵԼ (գրք. ծրտել) - *չք.*
1. Ծիրտ արտաթորել (թռչունների մա-

սին): Ծը՛տը խօսեցին յըրա ծըրտալ ա (Բ): 2. փխբ. Շատ քիչ արտաթորել (մարդկանց մասին): Խօխան ծըրտալ ա (Բ):

ԾՈՐՏՈՐԹԱԹԱԽ/ԾՈՐՏՈՐԹԱԹԱԽ - ած. Ծերտով թաթախված՝ կեղտոտված՝ պատված: Ծըրտըթաթախ շօր ա (Բ):

ԾՈՐՏՈՐԹԱԹԱԽ/ԾՈՐՏՈՐԹԱԹԱԽ - չք. Փորլուծով հիվանդանալ, լուծել (թռչունների մասին): Դավը ծըրտըլը՛նալ ա (Բ):

ԾՈՐՏՈՐԹԱԹԱԽ/ԾՈՐՏՈՐԹԱԹԱԽ - 1. նք. ԾՈՐՏԵԼ-ի: 2. տեն ՊՈՋՏՈՐԹԱԹԱԽ (2):

ԾՈՐՏԻ-ՊՈՐՏԻ - տեն ՑՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ:

ԾՈՐՏՈՒՏ - տեն ԾՈՐՏՈՒՏ:

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - տեն ԾՈՐՏՈՐԹԱԹԱԽ:

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - 1. չք. Շատերը՝ շատ տեղերում կամ շատ անգամ ծրտել: Դավը ծըրտոտալ ըն, պի՛նը մըլամաթ ըրալ (Բ): 2. նք. Ծրտոտ դարձնել: Էտ շօրերըտ ըշտը՛ղ ը՛ս ծըրտոտալ (Բ):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - կք. Եւ չք. ԾՈՐՏՈՒՏ (2)-ի:

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - ած. Ձեռքով թակած՝ ծեծած: Ծըրքաթակ պի՛նը ա (Բ):

- Ծըրքաթակ անել - Ձեռքով թակել՝ ծեծել: Խըմօրը հունցում ըն, իրը՛սը ծըրքաթակ անում, ծասկում (2):

- Ծըրքաթակ ինիլ/տը՛նալ - Ձեռքով թակել՝ ծեծել: Էտ խօխեկը՛ն հիշկան ծըրքաթակ ըն ինի՛ն, էնքան քուքանում ըն (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - 1. չք. Ձեռքով հյուսված՝ գործված: Ծըրքակօրծ փայկա յա կը՛ցալ (Բ): 2. Ձեռքով շինված՝ պատրաստված՝ կերտված: Ծըրքակօրծ կացեկը մօքկան կինի (Բ): 3. Ձեռքով հյուսած՝ գործած՝ պատրաստած իր: Մին ծըրքակօրծ ա տանում, բըզարումը ծախում: 4. Ձեռքով գործելու՝ հյուսելու արվեստը: Մնուշը ծըրքակօրծը ինի՛ն հըրաքվեղը անա յա սըվեղալ (Բ):

- Ծըրքակօրծ անել - Ձեռքով հյուսել՝ գործել, ասեղնագործել: Տը՛սնըմ մին դաբրեթկա, յըրան նըստած մին ախճիգ, ծըրքակօրծ ա անում (ՅԺԳ, V, 641):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - ած. Բնատուր շնորհք (հատկապես արհեստավորի): Յէգօրը լ՛ալ ծըրքաճի՛ր օնէ (Բ):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - տեն ՍԵՂԱԿ:

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - ած. 1.

Շատ աշխատելուց ձեռքերը մաշված: Ծըրքամաշ մարթ ա Ղուկին (Բ): 2. Ձեռքերը մաշող, ծանր (աշխատանքի մասին): Քըրտըշօթունը ծըրքամաշ կօրծ ա (Բ):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - տեն ԾՈՐՏՈՒՏ (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - 1. տեն ԾՈՐՏՈՒՏ (2): 2. տեն ԾՈՐՏՈՒՏ: 3. գ. Մեկի կողմից կատարվող աշխատանք: Բաննահը ծըրքապէնը թօղնում ա, ըտըղատ փախցնում (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - տեն ԹԵՍՏԱԿ:

- Ծըրքտակել պահել - Մեկին հովանավորել՝ պաշտպանել: Նախագան էտ իրփրվէրուն ծըրքտակել պահում ար (2):

- Ծըրքտակու կօլա - տեն ԾՈՐՏՈՒՏ:

- Ծըրքտակու պընցընել - Մեկին կամ մի բան առօրյա կարիքների համար աշխատեցնել՝ բանեցնել: Էտ յէթիմին տանում ա տօն, ծըրքտակու պի՛նըցընում (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - ած. Որեւէ բան անելու հմտություն՝ շնորհք ունեցող (հատկապես արհեստավորների մասին): Խըզխըզանց Բօրիկը լ՛ալ ծըրքատար ա, հանց փալան ա կարում, քը՛փըտ կամ ա (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գրք. ձեռնատեղ (ափ, բութ) - գ. Տան այն բաժանմունքը, որտեղ պահում են առօրյա գործածելի իրերը: Սօխն էտ թօթան Նօխուղալ լըցնում ա, տինի՛ն ծըրքտը՛ղում (2):

- Ծըրքտը՛ղէն նի կ՛ալ - Տնից գործություն անել, առանց տանտիրոջ թույլտվության որեւէ բան օգտագործել (տան անդամների, հատկապես հարսների մասին): Մարյան աքէրը մին օր էլ կը՛ծի ա ըղնում, վէր մաշնակ հարթը ծըրքտը՛ղէն նի յա յը՛կալ (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գրք. ձեռնատու, ձեռնտու (ձեռք բռնող, օգնական) - ած. Շահավետ, ձեռնտու: Էս թըվըմըս առուտուր անէլը ծըրքատու կօրծ ա (Բ):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գ. 1. Ձեռքի հողացավ: Ծըրքըցավան խը՛ղըր տանջվում ա (Բ): 2. փխբ. Բժշկին կամ ծառայություն մատուցած այլ անձի տրվող վարձատրություն: Դօխտուրը ծըրքացավը յօր ա ունէս, քիս (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - տեն ԽԱՇԼԸՂ:

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գ. Առձեռն պարտքով վերցրած փոքր գու-

մար, ձեռաց պարտք: Մարթ կա՛ սիրում ա էգգանան ծըրքափօխ յը՛ր օնէլը (Բ):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծըրքծը՛րք ըղնէլ/ընցընէլ - Մերթ մեկին, մերթ մյուսին պատկանել, ձեռքից ձեռք անցնել: Էտ թէշտը շէնումը էնքան ծըրքծը՛րք ա ընգալ, լըկաման ա տը՛նալ (Բ):

- Ծըրքծը՛րք քըցիլ - Իրար փոխանցել, ձեռքից ձեռք գցել: Ծըրքծը՛րք ըն քըցիլ, էտ թանը կօտըրում (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գ. 1. Ձեռքի փոքրիկ կուլա: Ծըրքըկօլան ծիրան լըսնում ա, տինի՛ն խուրջինումը, քինամ (2): 2. փխբ. Փոքր ծառայություններ մատուցող փոքրահասակ տղա կամ աղջիկ: Դժն ընտղնէն էտ խուրջն ինի՛նը նըրքի՛ն հունցը ծըրքըկօլա տանում ըն արտը (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - նք. Ձեռքով տրորել՝ տնտղել՝ շոշափել: Խօխեկը էնքան ծըրքըհարում ըն, էտ թուլան ըստակում ա (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - նք. Ձեռքով տրորել՝ տնտղել՝ շոշափել: Խօխեկը էնքան ծըրքըհարում ըն, էտ թուլան ըստակում ա (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - կք. Եւ չք. ԾՈՐՏՈՒՏ-ի:

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գ. Մեկ ձեռքով բանեցնելու փոքրիկ ուրագ: Ծըրքըհուրեկը՛ն մը՛ծ կէրանը կարէլ չըս տանջիս (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - տեն ԾՈՐՏՈՒՏ: Ուստան տը՛սալ ա, վար էտ ինի՛ն անա ծըրքըհարում ա, վօրօշալ ա ըսպանէ (ԱՍ, 31):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գ. Ձեռքի փոքրիկ ճրագ: Ծըրքըհարումը յօր ա օնում, քըշէրը քինամ բաղը (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գ. Փոքրիկ կողով՝ զամբյուղ: Ծըրքընովարանը հիւնալ լըցնում ա, թաքինի, բաղվանցին յըրա յա հըսնում (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - գ. 1. Փոքրիկ թաշկինակ: Զինի՛նստօսը ջուբան ծիրքըյալը՛ն տինս ա ունէս, խընընընէս, վէր քըցիս (ԱՍ, 72): 2. փխբ. Կամակատար, մեկի ձեռքին խաղալիք՝ ժամանակավոր հաճույքի առարկա դարձած անձ: Էտ դաշնա՛ք ախճիգըն էլ խանէն ծիրքըյալը՛ն ինի՛ն (2):

ԾՈՐՏՈՒՏ/ԾՈՐՏՈՒՏ - տեն ԹԵՍՏԱԿ:

ԾՐՈՔԲՈՒՆԱԿ - տեն ԿՐՆՆԱԿ-ԾՐՈՔԱԿ:

ԾՐՈՔԲՈՒՆՆԸ - տեն ԿՐՆՆԸ-ԾՐՈՔ:

ԾՐՈՔԲՈՒԹԱԹ/ԾԻՐՔԲՈՒԹԱԹ - տեն ԹԵԹԱՇՈՐ:

ԾՐՈՐՈ(Կ)ԷԼ - 1. տեն ԾՆՆԶՈՐԷԼ: 2. տեն ԹԵՐՈՐՈՇԿԷԼ:

ԾՐՓԱԾԷՆ - գ. Ծափահարության՝ ծափ տալու ծայրը: Օխտը օր, օխտը քը-շէր հորսանէ՛ք՝ ըն անում, ծըփածէնը հըսնում ա յէրգինը (ՆԱԲ, 50):

ԾՐՓԱՆ (գրք. ծփանք (ալեկոծու-թյուն, ծփալը) - ած. Ծփացող, տարու-բերվող: Ընդորա թըշէրը հէնց էր ծաղ-կած խընծծորի ծառի ծաղիկների ռան-գի, ծամէրը ծըփան, բոյավ-բուսաթափ (ԼՂԲ, 339):

ԾՐՓԷ - տեն ԾՐՓՈՒՆԷ:

ԾՐՓՐԳ-ԾՐՓԷԳ - տեն ԾՐՓՐՈ-ՓԱՆ:

- Ծըփըգ-ծըփէգ՝ անել - 1. տեն ԾՐՓ-ԾՐՓԱԼ: 2. Բարձր ծայրով շատախոսել: Էնքան ծըփըգ-ծըփէգ ըրավ, լափ քը-ռացէնը (Բ):

ԾՐՓՐՆԷ/ԾՐՓԷ - գ. Թեղի ծառի մի տեսակը: Մարտակերտա ծըմըկնումը ծըփը՛նէ յէ կա (Բ):

ԾՐՓՐՈՓԱԼ (գրք. ծփամ, ծփիմ) - չք. 1. Շատ ծփանքներ տալ՝ ալիքածել շարժվել՝ ծածանվել: Քամէ յա անում, Սըրսանգա ճողը ծըփծըփամ ա (2): 2. տեն ԼՐՓԼՐՓԱԼ:

ԾՐՓՐՈՓԱՆ (գրք. ծփանք (ալեկո-ծություն, ծփալը) - ած. 1. Շատ ծփացող՝ ծածանվող՝ ծփծփուն: Ծըփծըփան ծօլ ար, վախում ար լըղ տա (2): 2. տեն ԼՐՓԼՐՓԱՆ:

ԾՐՓՐՈՓՏ(Ը)ՆԷԼ (գրք. ծփեցուցա-նել) - նք. ԾՐՓՐՈՓԱԽ-ի:

ԾՐՔԱՄԱՐ/ԾԻՔԱՄԱՐ - գ. Ձագ հանած կենդանի՝ թռչուն, ձագի մայրը: Ծըքամարը ըստակում ա, ծէքէրը մընամ ըն տոնգը (2):

ԾՐՔԱՍԱՐ/ԾԻՔԱՍԱՐ - տեն ԾՐ-ՔԱՍԱՐ:

ԾՐՔԿԱՆԻԼ/ԾԻՔԿԱՆԻԼ² - տեն ՃՈՒՏԸՅԱՆԷԼ:

ԾՐՔԱՅԱՆԷԼ/ԾԻՔԱՅԱՆԷԼ - տեն ՃՈՒՏԸՅԱՆԷԼ:

ԾՐՔԱՊՏԱՐԱՆԷՆ/ԾԻՔԱՊՏԱՐԱՆԷՆ - տեն ԾԱՔԻՆ:

ԾՐՔԱՊՈՒՔ(Ի)/ԾԻՔԱՊՈՒՔ(Ի) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծըքըպուք(ի) անել - Քաշքշելով ջանալ մի բան պոկել՝ կորզել՝ խլել: Ղաշ-ջաղը ծիքըպուք ա անում, ըտըրա խուր-ջինը խըլում (2):

ԾՐՔԱՅ(Ը)ՆԷԼ/ԾԻՔԱՅ(Ը)ՆԷԼ - նք. տեն Բիգ-բիգ անել (2):

ԾՐՔՐՈՔՕՏԷԼ/ԾԻՔՐՈՔՕՏԷԼ - չք. Արեւը նոր-նոր ծագել՝ շողարծակել, լուսը սկսել բացվել: Մինչը՛վ ծըքծըքօտէլը տը՛սնամ էս ա յէկին, ծիյանքը կըպէցին, նի մըտին պալատը (ՅԺՅ, V, 33):

ԾՐՔՐՈՔՕՏՈՒՏ/ԾԻՔՐՈՔՕՏՈՒՏ - գ. Արեւի նոր-նոր ծագելը՝ շողարծակելը: Ծըքծըքօտուցը վէր ըսքըսում ա, Յըրան-դիկը էն ա ինքն ուժէ հօնձ ընէլիս (2):

ԾՐՔՐՈՒԼԻՆ - տեն ԾԱՔԻՆ:

ԾԻ (գրք. ձի) - գ. 1. Ձիագգիների ընտանիքին պատկանող միասմբակ ընտանի կենդանի, ձի: Ծին նըստում ա, կամ ախպորը (ՅԱԲ, 15, 107): 2. փխր. Թռչունների, հատկապես հավի կրծքի սպիտակ միսը եւ այն պահող ոսկորը: Յավը իփիւմ ըն, կըտօրում, ծին տամ խուխէն (2): 3. փխր. Երկար եղեգ՝ ճիպոտ, որի մի ծայրին թել՝ լար կապե-լով եւ իբրեւ ձիու հեծնելով՝ երեխաները քշում են: Խօխէնքը մարթա մին դարդու վըն յօր ունէս, ծի շինիս, քըշիս (Բ):

- Ծի խըղըցընէլ - չք. Ձիուն հեծած մարմնամարգական վարժություններ անել, ձիախաղալ: Առաջ ձըղըղոնգոնմը ջիհիկնէն ծի յըն իլւլ խըղըցընէլիս (2):

- Ծիյան վեր ըղնօղը ապըրից, էծան վեր ըղնօղը ըստակից - Ասում են այն ժա-մանակ, երբ ծանր հիվանդը ապաքին-վում է, իսկ թեթեւ հիվանդը՝ մեռնում:

- Ծիյան վեր կալ/քըշանալ, էշ նըս-տէլ - Բարձր պաշտոնից գրկվել ու ավե-լի ցածր պաշտոն ստանալ: Թծսոնց մըծվիկը ծիյան վեր ա լը՛կալ, էշ նըս-տալ, էլ մըհալ քըցօղ չի կա (2):

Ծիյան վեր կալ/քըշանալ, ծին մըն-նան քըցիլ - Երախտամոռ լինել: Սան-թուրը ծիյան վեր ա կամ, ծին մըննան քըցիւմ, ըտըրա հը՛տէ էլ վէշ մինը ծը՛րք չի մը՛կնում (Բ):

- Ծիյին կըծխը պէց թօղնէլ - Ձին արագ քշել, ձիով արագ սլանալ: Ափ-կարը ծիյին կըծխը պէց ա թօղնում, մին մոնտոտումը հըսնում հանդը, տը՛սնում արտը էրած (2):

- Ծիյին հաքին քըշկըռէլ - Ձիով ճա-նապարհ գնալու պատրաստություն տեսնել: Յըրուտըղա ծիյին հաքին քըշ-կըռում ըն, վեր ծաքին հըղէ ինին (2):

- Ծիյին յէշում ըն, կալին քըցիւմ/նալը թըխում - տեն Աստուծ սարէն յէ-շում ա, ծոնը տինում:

- Ծիյին քացըվէն ծին կըտըմանա - Մեծ դժվարությանը՝ վշտին եւն ուժեղ մարդը կարող է դիմանալ:

- Ծին էշին վը՛ռան կապել - տեն Օղտը էշին վը՛ռան կապել:

- Ծին ծըլըվորան վեր պիրի/վեր քաշիլ - Յամարծակ՝ ճարպիկ՝ ձեռներեց

լինել: Էտ ա՛ խը՛ղճ, էտ ծին ծիլըվորան վեր կըպիրի (Բ):

- Ծին չափ ա ըղնում՝ ծիլըվորեն ըն թանրիփ անում, թօրը կըտըրում ա՝ ծը՛ր-քըն ըն թանրիփ անում - Գովում են ոչ թե միջոցը, այլ միջոցը կիրառողին:

- Ծին պէց թօղնէլ/չափ քըցիլ - Ջա-հելություն անել: Ապան ութաստուն տը-րը՛կան ա, ամմա հալլա դաթումը ծին պէց ա թօղնում (2):

- Ծին վը՛ռան կապել - տեն Էշը վը՛ռան մօրթել:

- Ծի չիլած տը՛ղը էշին կինը կը-պիցըրանա - Արժանավորի բացակայու-թյան դեպքում անարժանին են մե-ծարում:

- Ծիտ պահէ՛ թըրքէ - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը անհամբերություն՝ շտապողականություն է ցուցաբերում՝ մի՛ շտապիր, համբերիր:

- Ծի քըշիլ - 1. Ձին վագեցնել, ձիա-վարել: Մին օր էլ թաքավերին տըղան ա վէգիրին տըղան էն ըն ինում ծի քըշիլիս (2): 2. Երկար եղեգի՝ ճիպոտի մի ծայրին թել՝ լար կապելով եւ իբրեւ ձիու հեծնելով ու քշելով՝ խաղալ: Խօխէնքը ճըպըտնէն նըստում ըն, ծի քըշում (Բ):

ԾԻՋՐՏԷ - տեն ԾՐՋՐՏԷ:

ԾԻԹԱԼԻ/ԾՐԹԱԼԻ - ած. Շատ ձեթ պարունակող: Ծիթալի ժընգալմով հացը լնգալթ պէն ա (Բ):

ԾԻԹԱՅԱՍ/ԾՐԹԱՅԱՍ - 1. գ. Ձեթի համ: Ծիթանամը ամմէն մարթու չի տուր կամ (Բ): 2. ած. Ձեթի համ ունե-ցող: Ծիթանամ խուրանգան գանիլան տանում ա (Բ):

ԾԻԹԱՅԱՆԷ/ԾՐԹԱՅԱՆԷ - տեն ՍՐՈՒՆՈՒՏ:

ԾԻԹԱՄԱՆ/ԾՐԹԱՄԱՆ - գ. Ձեթի աման: Խօխան ծըթամանը վեր ա քը-ցիւմ, ծէթը վեր ածում (2):

ԾԻԹԱՎԵՏ/ԾՐԹԱՎԵՏ - գ. Ձեթի հոտ: Ծէթը վեր ըն ածում, ծըթավը՛տը ըղնում ա տօնը (2):

ԾԻԹԱՏՈՒ/ԾՐԹԱՏՈՒ - ած. Ձեթ տվող, որից ձեթ են ստանում: Կըտըվ-հատը ծիթատու հատէգ ա (Բ):

ԾԻԹԹԱԹԱՆ/ԾՐԹԹԱԹԱՆ - ած. Ձեթով թաթախված՝ կեղտոտված: Ծի-թըթաթախ շոթերալ տոնս ա կամ շի-նամաշը (Բ):

ԾԻԹԿՕԼԱ/ԾՐԹԿՕԼԱ - տեն ԾԻԹՕՇՆԱԿ:

ԾԻԹԱՊՈՒԼԻԹ/ԾՐԹԱՊՈՒԼԻԹ - գ. Ձեթով բլիթ: Մարը մին ծիթըպըլիթ ա թըխէս, տաս խուխէն (2):

ԾԻԹՕՇՆԱԿ/ԾՐԹՕՇՆԱԿ - գ. Ձեթը պահելու կավե աման՝ կուլա: Ծէթը ծիթօշնակումըն ըն պահում (2):

ԾԻԹՕՏԷԼ/ԾՐԹՕՏԷԼ - 1. նք. Ձեթ

քսել, ձեթով թաթախել՝ կեղտոտել: *Խօխան շօրերը ծիրծուտալ ա (Բ): 2. չք. Ձեթ քսվել, ձեթով թաթախվել՝ կեղտոտվել: Ծօրը ըղնում ա ձեթին մաքը, ծիրծուտում (Ձ):*

ԾԻԹՕՏՎԵԼ/ԾԹՕՏՎԵԼ - կք. եւ չք. ԾԻԹՕՏԵԼ(1)-ի:

ԾԻԼ¹ (գրք. ծիլ) - գ. 1. Բույսի ցողունը ծլելու սկզբնական շրջանում: *Յօրենը վարում ըն, ծիլում ա, ծիլերը ցօրտ տանում (Ձ): 2. Զցանված սերմնահատիկի՝ պալարապտղի՝ սոխուկի աչքերից դուրս եկած նուրբ ցողուն: Կարտօշկեն ծիլերը տոնա ա յը՛կալ, հարկավեր ա վարած (Բ): 3. Ընդհանրապես բույսի մատղաշ ցողուն, ընծյուղ: Ցակատը յօր ա ունէս, էտ ծըռերէն ծիլերը կուտորէս (Ձ): 4. Թել, ծոպ: *Էնքան ցանք ա շըլակալ, շիրերէն ծիլերը կախ-կախ ա իլան (Բ): 5. փխբ. Սսի շերտ՝ ծվեն: Մին ծիլ մէս ա պուք տամ, օտում (Ձ): 6. փխբ. տեն ԴԵՍԸԶԼԸՐ:**

- Ծիլ տալ - Ծլել, աճել, բուսնել: *Լօբին ծիլ ա տուվալ (Բ):*

- Ծիլ քաշիլ - Շերամի բոժոժից թել քաշել: *Բըրաման ճիրին մաջին պատառ պահում ըն, յը՛տնան նը՛ստա թիլ քաշում (Ձ):*

ԾԻԼ² - ած. Բարձր, երկար: *Պիցըրաւում ա ծիլ ծառէն պըտօկը, ծէն տամ (Ձ):*

- Ծիլ ինիլ - տեն Ծիլ տալ (1, 5, 6):

- Ծիլ տալ - 1. Դեպի վեր ձգվել, շատ երկարել՝ բարձրանալ: *Ծառը ծիլ ա տուվալ, յերգինքը հըսալ (Բ): 2. Արագ վեր նետել: Պիճ ախպերը վեր քարը ծիլ ա տամ, օշափնէն մընսամ ըն ըըըխընէն պէց (Ձ): 3. Բարձր ձայնով կանչել: *Ծիլ ա տամ, հընգէրունքը կամ ըն (Ձ): 4. Արագ վազել: Տըղան ծիլ ա տամ, հըսնում հօրը պալատը, լօխ ասում (Ձ): 5. տեն Բօյ քաշիլ: 6. տեն ԾԸԼԸՆԳԵԼ:**

- Ծիլ քաշիլ - տ. Ծիլ տալ (1, 5):

ԾԻԼԱՎՈՒՐ - ած. 1. Ծիլեր ունեցող: *Ծիլավոր կարտօշկան ճօկում ըն, վարում (Բ): 2. Լոբու տեսակ: Ծիլավոր լօբին սիրում չըմ (Բ): 3. տեն ԾՈՒՊԱՎՈՒՐ: ԾԻԼԱՏԵԼ - նք. Ածելիով խագել՝ թեթեակի կտրել: *Իրը՛սը վեր ընէլիս թօշը ծիլատում ա (Բ):**

ԾԻԼԵԼ - տեն ԾԻԼԻԼ:

ԾԻԼԸՊԸՏՕԿ - գ. Որեւ բանի ծայրային՝ ամենավերին մասը: *Մին ծը՛տ ա կամ, թուրուն ծիլըպտկէն նըստում, ըսըըսում յը՛քը ասէլը (Ձ):*

ԾԻԼՏ(Ը)ՆԵԼ (գրք. ծլեցուցանել) - նք. եւ պք. ԾԻԼԻԼ-ի:

ԾԻԼԻ (գրք. ածելի) - գ. 1. Ածելի: *Ծիլին յօր ա ունէս, ծը՛րքէն ղըմըրնէն կու-*

տորէս (Ձ): 2. փխբ. Շատ սուր գործիք: Ցակատ, հինգ ցա՛կատ, մին ծիլի (Բ):

- Ծիլի ածել - Ածելի, ածելիով սափրել (երեսը, գլուխը եւն): *Հանլա խօխա յար, ամմա ուժժէ իրը՛սը ծիլի յար ածում (Ձ):*

- Ծիլի լուգ տալ - Շատ քաջ լինել: *Թըմասանց Աերօփը դօճճաղ, ծիլի լուգ տըվօղ մարթ ա (Բ):*

- Ծիլի շինիլ - Սրելով շատ սուր՝ հատու դարձնել: *Կացէնը էնքան սըրում ա, ծիլի յա շինում (Բ):*

- Ծիլի տը՛ռնալ - Սրվելով շատ սուր՝ հատու դառնալ: *Դարյազը թակում ըն, սըրում, ծիլի յա տը՛ռնում (Ձ):*

ԾԻԼԻ-ԾԸԼՊԱՆ - տեն ԾԸԼՊԱՆ(Ն)-ԾԸԼՊԱՆ:

ԾԻԼԻԼ/ԾԻԼԵԼ (գրք. ծլել, ծլիմ) - չք. 1. Ծիլ արձակել (սերմի՝ արմատի՝ պալարապտղի եւն մասին): *Մին քանէ վըխտանը յը՛տը ճուղուպորը ծիլիս ա... (ԱԱԳ, 8): 2. Զցանված վիճակում տաքությունից կամ խոնավությունից ծիլեր արձակել: *Սըրմացուն ծիլան ա, խէ վարում չը՛ք (Բ): 3. Առասարակ բուսնել՝ կանաչել: Կարունքը յը՛կալ ա, ծառերը ծիլան ա (Բ): 4. Մագեր բուսնել: Ըջօտէն բէղերը ծիլան ա (Բ): 5. փխբ. Հասակ առնել, մեծանալ: Կյուն թռնէրը ծիլան ըն, միհէնգ շատ չի չըջարվում (Բ): 6. տեն ԾԸԼԸՆԳԵԼ:**

ԾԻԼԻԼ-ԾՍԱԿԵԼ - չք. 1. Փարթամորեն աճել, փթթել: *Բաղերը ծիլան-ծաղկալ ա, քու դարդերըտ ինձ կանլալ ա... (Ձ): 2. օրհ. Ողջ-առողջ ապրել եւ շատ զավակներ ունենալ: Կյան թռնանըն ա հըրթընըցովէն ճըկատան պաջում ա, օրհնանը տամ- Ծիլիք, ծաղկիք տուք (Ձ):*

ԾԻԼԻ-ԾԻԼԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծիլի-ծիլի անել - 1. Հեշտությամբ կտրտել, կտրատել: *Տըղան փանը ծիլի-ծիլի յա անում, տարսում (Ձ): 2. Արագ-արագ ուտել: Կը՛խճարը խըրավում ըն, ծիլի-ծիլի անում, էլիս քինում (Ձ):*

- Ծիլի-ծիլի տալ - Խիստ զայրանալ, կատաղել: *Ալի-Վալի խանը վեր տէսնում ա, ծիլի-ծիլի յա տամ (ՀԱԲ, 15, 114):*

ԾԻԼԻ-ՎԻԼԻ - գ. Մանկական խաղատեսակ: *Կուճուր խօխէնքն ըն ծիլի-վիլի խաղ անում (Բ):*

ԾԻԼԸՏ(Ը)ՆԵԼ - 1. չք. Բարձր եւ սուր ձայն հանել: *Ախճիքը վեր ծիլըըընում ա, դէվը կօջ ա կամ (Ձ): 2. նք. եւ պք. Բարձր եւ սուր ձայն հանել տալ: Էս չօբանը թուրաքը ծիլըըընէլավ քինում ա (Ձ):*

ԾԻԼԸՅԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծիլըհան անել - տեն ԾԻԼԸՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԾԻԼ-ԾԻԼ¹ - մ. Ծիլ առ ծիլ, ծիլ ծիլի ետեւից: *Աէսը ծիլ-ծիլ օտում ա (Բ):*

- Ծիլ-ծիլ անել - Ծիլերի՝ ծվենների բաժանել: *Հավէն մէսը ծիլ-ծիլ ա անում, խոխէն ուտուցընում (Բ):*

ԾԻԼ-ԾԻԼ² - ած. Բարձր, ուժեղ, սուր (ձայնի մասին): *Ծիլ-ծիլ սան օնէ (Բ):*

ԾԻԼԾԻԼՕՏԵԼ - չք. Շատ կամ շատ տեղերից ծիլեր արձակել՝ ծլել՝ բուսնել: *Կարին ծիլծիլօտալ ա (Բ):*

ԾԻԼԿԱՆ - ած. 1. Ճարպիկ, արագաշարժ, արագավազ: *Էտ չուբանէն էլ մին ծիլկան շօն ա ինում, դանտի վազ ա տամ, կո՛ւլին պըկան փըռնում, խէխտում (Ձ): 2. տեն ԾԻԼՏԱՆ:*

ԾԻԼՏԱՆ - ած. Առանց ճյուղեր արձակելու բարձրացող՝ աճող (բույսերի մասին): *Շամաղաջին ծիլտան ծառ ա (Ձ):*

ԾԻԽԻԼԿԱՆԵ - տեն ԾԸԽԼԸԿԱՆԵ:

ԾԻԽԼԻԿԱՆԵ - տեն ԾԸԽԼԸԿԱՆԵ:

ԾԻԾԱՆ - տեն ԾԸԾԱՆ:

ԾԻԾԱՆԵԼ - տեն ԾԸԾԱՆԵԼ:

ԾԻԾԱՆԿՈՒՏ - տեն ԾԸԾԱՆԿՈՒՏ:

ԾԻԾԸՆԱԿ - տեն ՑԸՑԸՆԱԿ:

ԾԻԾԸՆԱՏԸՐ - տեն ԾԸԾԸՆԱՏԸՐ:

ԾԻԾԸՆԵԼԻ - տեն ԾԸԾԸՆԵԼԻ:

ԾԻԾԸՆԻՐԸՍ - տեն ԾԸԾԸՆԻՐԸՍ:

ԾԻԾԸՆ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԾԸԾԸՆ(Ը)-ՆԵԼ:

ԾԻԾԸՆՕՏԵԼ - տեն ԾԸԾԸՆՕՏԵԼ:

ԾԻԾԻԼԻԳ - տեն ԿԸԾԵՅՆԸ:

ԾԻԾԻ(Կ) - մկ. տեն ԾԸՑ:

ԾԻԾԻՅՆԸ - տեն ԿԸԾԵՅՆԸ:

ԾԻԾԻՆ(Գ)ՆԸ - տեն ԿԸԾԵՅՆԸ:

ԾԻԿ - տեն ԾՈՒԿ:

ԾԻԿՈՒ - տեն ԾԻՊԼԻ:

ԾԻԿՈՒ-ՄԻԿՈՒ - տեն ԾԻՊԼԻ(2):

ԾԻԿՈՒՐ - տեն ԾԸԿՈՒՐ:

ԾԻԿՕՐԻ - տեն ԾԸԿՕՐԻ:

ԾԻՍԵՐՈՒԿ - տեն ԾԸՍԵՐՈՒԿ:

ԾԻՍԻՐ(Ը)ԿԵԼ - տեն ԾԸՍԸՐ(Ը)-ԿԵԼ:

ԾԻՅԱԹԱՓ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծիյաթափ անել - Ձիուց ցած գցել՝ գլորել: *Մին օր էլ ծըմակավը քինանլիս դըջըղնէն առաշկը կըտըրում ըն, ծիյաթափ անում, ծին տանում (Ձ):*

- Ծիյաթափ ինիլ/տը՛ռնալ - Ձիուց ընկնել՝ գլորվել: *Հըռնէ էս վախտըն ա իլան, վեր Մանգունց Նէսին ծիյաթափ ա իլան, մը՛ռալ (Բ):*

ԾԻՅԱՆԱՐ - գ. Ձիով զանազան հրապարակային վարժություններ եւ խաղեր անելը: *Առաջ ծիյախաղը անանլիս ա իլան (Բ):*

ԾԻՅԱԾԱՆ (գրք. ծիսածան) - գ. տեն Ըստուծու կ'օտել (ԱՍՏՈՒԾ-ի տակ):

ԾԻՅԱԿՕԽ - ած. Ձիուց ոտնակոխ եղած, ձիու ոտքերի տակ կոխկրտված: Ծիյակօխ հըղէ յա (Բ):

- Ծիյակօխ անել - Ձիու ոտքերի տակ կոխկրտել՝ տրորել՝ փշացնել: Ասըմ ա.- Յը՛ս մին թաքավեր մըրջէմն ըմ, յէկալ ըմ ծը՛գ մին լըվօթուն անիմ, վեր տուք մը՛գ խընայալ ըք, ծիյակօխ չըք ըրալ... (ՀԺՅ, V, 309):

- Ծիյակօխ ինիլ/տը՛ռնալ - Ձիու ոտքերի տակ կոխկրտել՝ տրորել՝ փշանալ: Արտերը ծիյակօխ իլին, փուշացեն (Բ):

ԾԻՅԱՃԱՆՁ - գ. ճանճի տեսակ, որ հատկապես լինում է ձիերի հետեւի ոտքերի արանքում: Ծիյաճանջը ծիյերեն թօղում չի ըրածին (Բ):

ԾԻՅԱՍԱԶ - գ. Ձիու մագ: Ծիյմա-գան ջանլն յըն շինում, դուշ փըռնում (Զ):

ԾԻՅԱՆՈՒՅ - գ. Ձիերի ախոռ՝ գոմ: Մին օր էլ նի յըն մընէս թաքավերին ծիյանուցը, էրկու ծի կուղընաս (Զ):

ԾԻՅԱՊԱՅ - տեն ԾԻՅՈՊԱՅ:

ԾԻՅԱՊԱՆ - գ. 1. Կառքի՝ սայլի եւն ձիերը կառավարող՝ քշող: Ծիյապանը էտ կընգանը սաղ-սըլմաթ տանում ա հըսցընում հօրը տօնը (Զ): 2. տեն ԾԻՅՈՊԱՅ: Մին քըշէր ծիյապանը ախոռումը կօղըլ ա կէնում, տէսնում էն ա՝ մին կուռնուր ախճիգ՝ նի մըտալ կումը... (ՀԺՅ, V, 490):

ԾԻՅԱՊԱՐ - գ. Ձիով պարելը: Էտ թաքավերըն էլ ծիյախաղը, ծիյապարը շատ ար սիրիս (Զ):

ԾԻՅԱՊԵՆՆԸ - գ. 1. Ձիու վրա բարձած բեռ: Բ'ծանն ծիյապէնը վեր ա օնում, ըտը՛ղ պարանց ըղնում, քօն ինում (Զ): 2. Մի ձիու բեռան չափ քանակություն: Մին ծիյապէնը փանըր Սուրվէն Բօրիկը հէնգ մընէթալ ար ծախում (Բ):

ԾԻՅԱՍԵՐ (գրք. ձիասեր) - ած. Ձի եւ ձիավարություն սիրող: Թաքավերին կուռի տըղան էլ խէ շատ ծիյասեր ար (Զ):

ԾԻՅԱՎԵՐ - տեն ԾԻՅԱՎՈՒՐ:

ԾԻՅԱՎԵՐ-ՇԸՆԱՎԵՐ - տեն ԾԻՅԱՎՈՒՐ-ՇԸՆԱՎՈՒՐ:

ԾԻՅԱՎՈՒՐ/ԾԻՅԱՎԵՐ (գրք. ձիատր) - ած., գ. 1. Ձիավոր, հեծյալ: Էտ մարթը տը՛սըմ ա, վեր մին ծիյակեր ա կամ (ԼԴԲ, 366): 2. տեն ԾԻՅԱՍԱՐ: 3. ած. փխբ. Արագընթաց, արագավազ: Հոռու-մաց էլ մին ծիյավոր էջ ա ինում (Զ):

ԾԻՅԱՎՈՒՐ-ՇԸՆԱՎՈՒՐ/ԾԻՅԱՎԵՐ-ՇԸՆԱՎԵՐ - ած., գ. Կենդանիների պատկերներով պատված (գորգի տեսակ): Միհէնգ էլ ծիյավոր-շընավոր կօրծօղ չի կա (Բ):

ԾԻՅԱՍԱՐ - գ. Ձիու տեր, ձի ունեցող: Ծիյատարը ք'ննում ա, տը՛սնում ծին ծընած, քօռակը կա վէջ (Զ):

ԾԻՅԱՆՈՒՅ - գ. Ձիեր արածեցնող: Էտ նծքար տըղան ան ծիյանածը ուրոնը նըհէտ ախալեր ըն տը՛ռնում, մինտեղ օտում, մինտեղ քօն ինում, մինտեղ էլ կօրծ անում (ՆԼԴԺԲ, 75):

ԾԻՅՈՊԱՅ/ԾԻՅԱՊԱՅ - գ. Ձի պահող՝ խնամող: Թաքավերին ծիյապահէն տը՛սնում ա, վեր ծիյը՛նը օրկանցօր մանջվում ըն, ամմա թա խէ՝ գ'ոտրում չի (Զ):

ԾԻՅՈՎԵՐԿԵԼ - տեն ԾԻՅՈՎԵՐԿԵԼ:

ԾԻՅՈՎԵՐԿԵԼ/ԾԻՅՈՎԵՐԿԵԼ/ԾԻՅՈՎՈՒՐԿԵԼ (գրք. ձիատրիս) - չք. 1. Ձի հեծնել եւ պատրաստվել: Վէրջը մին օր լօխ ծիյըվը՛րվում ըն, ուրանց քըղաքան տոնա կամ... (ՀԺՅ, VII, 69): 2. փխբ. Պատրաստվել՝ շտապել մի տեղ գնալու: Վեր հըրսանէք՝ ար ինում, Սաթէնիգը դանտի ար ծիյըվորվում (Զ):

ԾԻՅՈՎՈՒՐԿԵԼ - տեն ԾԻՅՈՎԵՐԿԵԼ:

ԾԻՆ/ԾԵՆ² (գրք. ծին) - գ. 1. Անասունների ծնելը: Կըվէն ծինը Նաբուն շատ ա ուրիշըցընում (Բ): 2. Անասունների ծնելու ժամանակը: Հիյվըն-նուն ծինը վեր կամ ա, չօբանը չըռըվը-ռին ա ըղնում (Զ): 3. տեն ԽՈՒՄԸ-ՀԸՆԳԵՐ (Զ):

- Ծընու յըրա - 1. Ծնելուն մոտ, հղիության վերջին շրջանում (անասունների մասին): Ծընու յըրա էտ կավը կօրջում ա (Զ): 2. Անհանգիստ վիճակում: Հինչ ա՛ պըտախալ, հանց ըս ծընու յըրա ինիս (Բ):

ԾԻՆԵՓԱԿ - տեն ԾՈՆԵՓԱԿ:

ԾԻՊԱ - գ. հեզն. Հավ, ճուտ: Վարթին մին ծիպա յա մօրթում, կէսը իփում, կէսը ժարիտ անում, խընմլարէն հոռումամթ անում (Զ):

ԾԻՊԱ-ԾԻՊԱ/ԾԻՊ-ԾԻՊ - ձ. Հավերին՝ ճտերին կանչելու ձայն: Կօտը վեր ա ածում, համ էլ ծէն տամ.- Ծիպա-ծիպա... (Զ):

ԾԻՊԼԻ/ԾՈՊԼԻ²/ՑԻՊԼԻ - գ., ած. 1. Բարակ, դալար (շիվ, ծիպոտ եւն): Հըրաման ա ըրալ, վեր ծըմական մին ծիպլի կըտօղ էլ չինի (ԶՏ, Ա, 28): 2. փխբ. Փոքր, նիհար, վտիտ (մարդ): Ծիպլի ախճիգ ա Անօն (Բ):

- Ծիպլի Ծատր - Շատ նիհար՝ վտիտ մարդ: Էտ ծիպլի Ծատրը հինչ ա՛, վեր նըստա վախում ըս (Զ):

ԾԻՊԼԻՊՈՒՄԼԻ/ԾՈՊԼԻՊՈՒՄԼԻ - գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծիպլիպոլի անել - Գործն իմիջիայլոց կատարել: Ուստան կօրծը ծիպլիպոլի յա ընէս, քիս (Զ):

ԾԻՊ-ԾԻՊ - տեն ԾԻՊԱ-ԾԻՊԱ:

ԾԻՊ-ԾԻՊ² - տեն ԽՈՒՐՈՎՈՒՄ-ՍՈՒՐՈՎՈՒՄ:

... Մին քանէ կապը կըտրած ջահիլնէ ջուրընէրան ծիպ-ծիպ թըխթու պըտըռնէն հանըմ ին, շաղ տամ... (ԶՏ, Բ, 127):

ԾԻՎ/ԾԵՎ/ՁԵՎ (գրք. ձել) - գ. 1. տեն ՓՕՐՄ: 2. Որեւ բանի համար ձեւած կտոր: Պինջակէն ծիվը յօր ա օնում, քինամ ուստէն կօխըր (Զ): 2. Ձեւելու որակը: Ծծրին ծիվը ըտըրան տուր չի կամ (Զ):

ԾԻՎԱՆԳ - տեն ԾՈՎԱՆԳ:

ԾԻՎԱՎՈՒՐ/ԾԵՎԱՎԵՐ - ած. Գծագրություն՝ նախշեր՝ ձել ունեցող: Ծիվավոր ըստօլ ա (Բ):

ԾԻՎԻԼ/ԾԵՎԵԼ (գրք. ձելեմ) - նք. 1. Որեւ բան կարելու համար որոշակի ձեւերով ու չափերով կտորը՝ կաշին կտրտել: Էս այամին կընանէքը վէջ պոլթը ըն կիզըմ, վէջ լըվացկ անըմ, վէջ ծիվըմ... (ԶՏ, Բ, 101): 2. փխբ. Կտրտել, խազել: Խօխան ցըկատավը խաղ ըրալ, ծը՛րքը ծիվից (Բ): 3. փխբ. Հոռուտել, բզկտել: Հանը ասմա.- Վէ՛հնչ, կըտանիմ իմ բաղէն մաշին պէց կըթօղիմ, առուծը տըրան լւով կըծիվի (ԲԶԲ, 54):

ԾԻՎԻԶ/ԾԵՎԻԶ - գ. 1. Կոշկակարի դանակ, որով ձեւում կտրում է կաշին: Սապօմնիգը ծիվիցը յօր ա ունէս, մին մընուտումը կաշին լօխ ծիվիս (Զ): 2. Գուրթանի սուր՝ հողը ճեղքող մասը: Կոռթանէն ծիվիցը վեր սագ չի իլնվ, վար անօղը կըտանջվի (Զ):

ԾԻՎ-ԾԻՎ - 1. ձ. Ճնճուկի՝ ծտի՝ հավի ճտի հանած ձայնը: Ծըտերը ծըվ-ծըվամ ըն՝ ծիվ-ծիվ... (Բ): 2. տեն ՂՈՐՂԻ:

- Ծիվ-ծիվ անել - Ծվծվալ, ճովողել: Ծըտերը ծիվ-ծիվ ըն անում (Բ):

ԾԻՎ-ԾԻՎ²/ԾԵՎ-ԾԵՎ (գրք. ծիւ-ծիւ (պատառ-պատառ) - տեն ԹԻՔԱՆ-ԹԻՔԱՆ:

ԾԻՎԱ/ԾԵՎԱ - տեն ԾԻՎ:

- Ծիվը լւով/տը՛ղը - տեն ԾԻՎԱՍԿ:

- Ծիվը ճըննջիլ - տեն Չափը ճըննջիլ:

ԾԻՎԱՍԿ/ԾԵՎԱՍԿ - ած. 1. Շնորհալի, շնորհքով: Նաբաթը ծիվսալ ախճիգ՝ ա, ամմէն հինչ կարում ա անէ (Բ): 2. Գեղեցիկ կազմվածք ունեցող, գեղանի: Ծիվսալ ախճիգ ա, մըղափոն, վեր շիլի յա (Բ):

ԾԻՎԱՍԿ/ԾԵՎԱՍԿ - տեն ԾԻՎ:

ԾԻՎԻԼ/ԾԵՎԻԼ - նք. եւ չք. ԾԻՎԻԼ-ի:

ԾԻՏԻԳ - ած. Փոքրիկ եւ գեղեցիկ

- Ծոն ածող հավ - Օգտակար՝ շահույթաբեր գործ՝ իր եւն: *Էտ իլիգը անգնիս հըրտէ մին ծոն ածող հավ ա* (Բ):

- Ծոն խօզօղ - *տեն* Ասը՛ղ մաշկօղ:

- Ծոն կըռվըցընել - *տեն* Կըռվկընէլ տալ:

- Ծոն կ'ուղանօղ ծի յէլ կըկ'ուղանա - *ասաց*. Փոքր բաներ գողացողը կվարժվի նաեւ մեծ գողություններ անելուն:

- Ծոն մաշկօղ - *տեն* Ասը՛ղ մաշկօղ:

- Ծոն կ'ուղանալ - *տեն* Խաթիրը քըթէնալ:

- Ծոն կուրցըրած հավ - Շփոթված, անհանգիստ՝ անել վիճակում գտնվող մարդ: *Ծոն կուրցըրած հավ ա Մարգուշան, գնդիւն չի, թա հունց անէ, վեր տըղէն հըրտէ հըրսանէք անէ* (Բ):

- Ծոն կըտըր(վ)ել - 1. Ձու ածելուց դադարել: *Ծըմընը վեր ցորտ ա իննում, հավէրը ծոնվա կըտըրում ըն* (Բ): 2. Խիստ վախենալ, սարսափել: *Պիճ ապէրը էտ դէվէն վեր տըրսնում ա, ծոնվա կըտըրվում ա* (Ձ):

- Ծոնվա մազ՝ խօզօղ - *տեն* Ասը՛ղ մաշկօղ:

- Ծոնվա նօր տոնս յըկած - Նորելուկ, անփորձ, դեռահաս: *Ծոնվա նօր տոնս յըկած խօխէք ըն, ամիա բըզարումը առըտօր ըն անում* (Բ):

- Ծոնվէնը տակը անել - 1. *տեն* Թօխս տիսիլ (1): 2. Ամուսնացնել: *Վառիկն ասում ա. - Ախճի, Վախթի, տըղատ մըժ տըղա յա տըրնալ, ինէ ծոնվէնը տակը չըրս անում* (Ձ):

- Ծոնվէն մաշին մազո՛ւ շօռ կ'անլ - Խիստ բծախնդիր՝ չմահավան լինել: *Ծոնվէն մաշին մազո՛ւ վա շօռ կ'ամ, ըտըրա հըրտէ էլ վէշ մինը նըհըտը հընգըրօթուն չի անում* (Ձ):

- Ծոն տըրնալ - Ձվանման այտուցվել՝ ուռչել: *Վեր ճըկատէն տըրըքընում ա, ծոն վա տըրնում* (Ձ):

- Ծոն քըշըռօղ - *տեն* Ասը՛ղ մաշկօղ:

- Ծոն քըշկըռէլ - Թռչունի փորի մեջ մանր-մանր ձվիկներ աճել: *Կարունքը թանգան տօխէրը ծոն վըն քըշկըռում* (Ձ):

ԾՈՒԼ (գրք. ծոյլ) - 1. *տեն* ԼՕՂՈՒՐ: 2. *տեն* ՓԱՍԾ: 3. *ած. փխբ. Թույլ, մեղմ: Ծոն քամէ յա* (Բ):

ԾՈՒԼ-ԾՈՒԼ - *տեն* ԾԵԼՈՆԳ-ԾԵԼՈՆԳ:

ԾՈՒԼՈՒ/ԾԵԼՈՒ/ԾՈՒԼՈՒ (գրք. ծոյլ) - *գ. Բերանից՝ քթից հոսող լորձունք՝ շողիք: Կընէգը էտ պըռապէն ծուկուր վեր տըրսնում ա, սըրտըմնա յա իննում* (Ձ):

- Ծուկուր կախ/թօշավը ընգած - 1. Բերանից՝ քթից լորձունքը հոսող: *Ծուկուր կախ խօխա յա, վէշ մինը սիրում չի ըտըրան* (Բ): 2. Կեղտոտ, փնթի, թափափված: *Ծուկուր կախ կընէգ ա Թա-*

մարան, տօնը՝ յըխտուտ, շօրերը՝ ճըր-դօտած (Բ): 3. Խեղճ, ողորմելի: *Ծուկուր կախ մարթին մըհալ քըցօղ չիսիլ* (Ձ):

- Ծուկուր հըղէ ինիլ/քինիլ - *տեն* Պիրանէն ճիրերը քինիլ (ՊԵՐԱՆ-ի տակ): *Փարուն վեր տէսնում ա, մընամ ա ռէխը պէց, ծուկուր քընիլիս...* (ՅԱԲ, 15, 108):

ԾՈՒԼՈՒՐ - *տեն* ԾՈՒՐՈՒՐՈՒՐՈՒ (2):

ԾՈՒԼԾԹՈՒՆ (գրք. ծուկոթիւն) - *տեն* ԼՕՂՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ԾՈՒԼՈՒ - *տեն* ԾՈՒԼՈՒԼ:

ԾՈՒԼԱԹԱԿ - *ած. Ծխից սեւացած, մրով պատված: Նի յըն մընում մին ծուխաթակ օթաղ, ըտը՛ղ քըշէրը կէնում* (Ձ):

ԾՈՒԼԱՅԱՍ - 1. *գ. Ծխահոտ ունեցող համ: Խըրըվածան ծուխահամ ա կ'ամ* (Բ): 2. *ած. Ծխից յուրահատուկ համ ստացած: Ծուխահամ խաշլաման ամ-մէն մարթ չի սիրում* (Բ):

ԾՈՒԼԱՅՈՒՐԹ - *գ. Պատի մեջ բացված անցք՝ վառարանի՝ կրակարանի ծուխը դուրս տանելու համար: Բուխարին Նի յըն կըցընում, ծօխը ծուխըհիւր-թանը կամանց տոն ա կ'ամ* (Ձ):

ԾՈՒԼԱՎԵՏ - *գ. Ծխի հոտ: Ըղվէսին ճօտերը ծուխըվըտան կարում չըն տէս կէնան, պոննան տոնս ըն տըրնում, փախչում* (Ձ):

ԾՈՒԼԱԹԱԿԵԼ - 1. *նք. Ծխով սեւացնել, մրով պատել: Դէվը էնքան ծօխ ա ըրալ, սաղ տօնը ծուխըթակալ ա* (Բ): 2. *չք. Ծխից սեւանալ, մրով պատվել: Ծուխըթակած պատեր ա* (Բ):

ԾՈՒԼԱԹԱԿԵԼ - *կք. եւ չք. ԾՈՒԼԱԹԱԿԵԼ* (1)-ի:

ԾՈՒԼԱՎԱԼԻԼ - *չք. 1. Ծխով պատվել՝ լցվել: Խօտէն թայան վեր Նի յըն կըցընում, շէնը ծուխըկանում ա* (Ձ): 2. *տեն ԾՈՒԼԱԹԱԿԵԼ* (2):

ԾՈՒԼԱՅԱՍԵԼ - *չք. Ծխի համ ստանալ: Խօրանքը կ'էճ փառիկ ըրա վեր իփիս, կըծուխըհամէ* (Ձ):

ԾՈՒԼԱՅԱՐԵԼ - *նք. Որոշ ժամանակ ծխի մեջ պահել, ծխահար անել (պտուղների՝ մսեղենի՝ ձկնեղենի եւն մասին): Այան գավանը չուրըցընում ա, ծուխըհարում, վեր վերթնի վէշ* (Ձ):

ԾՈՒԼԱՅԱՐԵԼ - 1. *կք. եւ չք. ԾՈՒԼԱՅԱՐԵԼ-ի: 2. չք. Ծխից նեղվել, աչքերն արցունքոտվել: Խօխան ծուխըհարում ա, լանց իննում* (Ձ):

ԾՈՒԾ - *տեն* ԾՕԾ:

ԾՈՒԾԼՈՒԿ - *տեն* ԿԵԾԵՅՆԵ:

ԾՈՒԾՈՒԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծոնծոկ անել - *տեն* Սիլլան անել:

- Ծոնծոկ նա ծոնծոկ (*ռուս. тучелька в тучельку*) - 1. *տեն* ՏՕԾՆԻ: 2. *տեն* ԾԵԼՊԵԼ(Ն)-ԾԵԼՊԵԼ(Ն):

ԾՈՒԾՈՒԼ - *գ. Մոշենու չոր ցողուն, որ ծեծելով օգտագործում են կրակը վառելու համար կամ որպես մոմ՝ նախապես պահելով ձեթի մեջ: Առաջ վեր լամբ չի իլան, ծոնծոնը Նի յըք իլան կըցընէս, գնդան ընէս* (Բ):

- Ծոնծոն անել - Սաստիկ ծեծել: *...Յըրան ըն տէնում, թակում, ծոնծոն անում...* (ՆԱԲ, 63):

ԾՈՒԿ/ԾՈՒԿԻ/ԾԻԿ - *ձ. Ասվում է երեխային նոր տեսնելիս կամ նայելիս ու թաքնվելիս: Դանը իրը՛սը ծասկում ա, մին էլ պէնում, խոխէն թա՛ծոկ* (Ձ):

- Ծոկ անել - 1. Նայել եւ ապա թաքնվել՝ հեռանալ: *Խօխան ծոկ ա ա-նում, մարը ուրխանում ա* (Ձ): 2. Շատ կարճ ժամանակով մի տեղ գնալ: *Քըր-ցալ ա ախպօրը տօնը, ծոկ ըրալ, յը-կալ* (Բ):

ԾՈՒԿԱՆ - *տեն* ԾՈՒԿԱՆ:

ԾՈՒԿԱՆ - *տեն* ԾՈՒԿԱՆ:

ԾՈՒԿԻ - *տեն* ԾՈՒԿ:

ԾՈՒԿ(Ի)-ԾՈՒԿ(Ի)/ԾԵԿԵԾՈՒԿ(Ի) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծոկ(ի)-ծոկ(ի) անել - 1. Մի բանի ետեփց՝ տակից՝ արանքից թաքուն նայել: *Ըխճըկերքը շիրքնէն հանում ըն, Նի մընում կըտը, Քաշալըն էլ քարէն քը-մական ծոկ-ծոկ ա անում* (Ձ):

ԾՈՒԿԱՆԻԿԱՆ - *տեն* ԾԵԿԱՆԻԿԱՆ:

ԾՈՒԿԱՆ/ԾՈՒԿԱՆ - *գ., ած. Ձուկ որսացող՝ բռնող, ձկնորս: Մին օր էլ ծոկ-հանը մին դաշնա՛գ ծոկուն ա փըռ-նում* (Ձ):

ԾՈՒԿԱՅԱՍ - 1. *գ. Ձկան մսի համ: Ծոկնըհաման սըրտըս խառնում ա* (Բ): 2. *ած. Ձկան մսի համ ունեցող: Ծոկնա-համ մէս ա իննում, վէշ մինը օտում չի* (Ձ):

ԾՈՒԿԱՍԵԼ - *գ. 1. Անասունի ող-նաշարի երկու կողմի փափուկ, երկայ-նածեւ ձգված միսը: Տըվարէն ծոկնա-մէսը խըրաված լանգա՛ն ա իննում* (Բ): 2. Ոլոքի փափուկ միսը՝ մկանային հյուսվածքը: *Էրկու օր ա՛ ծէխէ վըրննանըս ծոկնամէսը ցավում ա* (Բ):

ԾՈՒԿԱՎԵՏ - *գ. Ձկան հոտ: Ծուկունը իփիւմ ըն, ծոկնավըտը տանավը մին ա տըրնում* (Բ):

ԾՈՒԿԱՎՈՐ - *ած. Բարակիրան, նուրբ կազմվածք ունեցող (հիմնականում աղջիկների մասին): Ծուկնափօր ախճիգ ա Սանէն* (Բ):

ԾՈՒԿԱՆ - *տեն* ԾՈՒԿԱՆ:

ԾՈՒԿԱՆԾԱԽԵ - *տեն* ԾՈՒԿԱՆԾԱԽԵ:

ԾՈՒԿԱՆԿՈՒԼ - *տեն* ԾՈՒԿԱՆԿՈՒԼ:

ԾՈՒԿԱՆԶԻ - *տեն* ԾՈՒԿԱՆԶԻ:

ԾՈՒԿԱԼԵՊԵՐԱՆ - տես ԾՈՒԿՈՒՆ-ՊԵՐԱՆ:

ԾՈՒԿՈՒԼՈՒԿՈՒ - տես ԾԵԿԼՈՒԿՈՒ:

ԾՈՒԿՈՒՆ - տես ԾՈՒԿՈՒՆ:

ԾՈՒԿՈՒՆ - տես ԾՈՒԿՈՒՆ:

ԾՈՒԿՈՒՆ/ԾՈՒԿՈՒՆ/ԾՈՒԿՈՒՆ/ԾՈՒԿՈՒՆ/ԾՈՒԿՈՒՆ/ԾՈՒԿՈՒՆ/ԾՈՒԿՈՒՆ/ԾՈՒԿՈՒՆ (գրք. ծուկ) - գ. 1. Ջրային ողնաշարավոր կենդանի՝ ձուկ: Տըղան, էտ ծուկունը մէխկըն ա կամ, խորիցան քըցում ա ծուկը (2): 2. փխբ. ճարպիկ լողորդ: Դէ թաքավերին տըղան էլ ծուկուն ա, ծուկուն, դաստի նի յա մընում ծովէն տակը, էտ մուտանան տոնա օնում, տամ ըխճըկանը (2):

- Ծուկունը ծովումը սծվում անել - տես Միսնը՝ կըտը հըսնելը փոխկերքը լըր քաշի:

- Ծուկունը կըլխան ա վըտում/վըրթում - Անօրինությունները՝ անկարգադրությունները եւն պաշտոնյաներից են բխում:

- Ծուկունը կըլխան փըռնել - տես Կօրծը սափալու փըռնել:

- Ծուկունը տոն օնել, ճիւղը քըցիլ - Բուն նպատակը քողարկելով՝ այլ գբաղմունքի պատրանք ստեղծել: Ծուկունը տոնա ա օնում, ճիւղը քըցում, կարել չըս գիղան, թա մըթկէնը հիկն ա (2):

- Ծուկուն փըռնօղ - տես ԾՈՒԿՅԱՆ: ... Ըստէ՛ր ծուկուն փըռնօղները թօռը քաշում ըն, տեսնում՝ թօռէն մաջին մին վըսկէ ծամ (ՅԱԲ, 15, 32):

ԾՈՒԿՈՒՆ - տես ԾՈՒԿՈՒՆ:

ԾՈՒԿՈՒՆԾԱԽԵ/ԾՈՒԿԱԼԵՊԵՐԱՆ - գ., ած. Ձկնավաճառ, ձկան առետրով գբաղվող (անծ): Ծուկունծախէն ծուկունը տամ ա, էտ դուշը ինք օնում (2):

ԾՈՒԿՈՒՆԿՈՒԼԻ/ԾՈՒԿԱԼԵՊԵՐԱՆ - գ. Բարձրասորունքների կարգին պատկանող ջրային թռչուն, ձկնկուլ: Ըրախսէն դըրդընէքէն կա շատ ծուկունկուլի (Բ):

ԾՈՒԿՈՒՆԶԻ/ԾՈՒԿԱԼԵՊԵՐԱՆ - տես ԾՈՒԿՅԱՆ:

ԾՈՒԿՈՒՆՊԵՐԱՆ/ԾՈՒԿԱԼԵՊԵՐԱՆ - ած. Փոքրիկ ու գեղեցիկ բերան ունեցող: Ծուկունպերան խօխա յա Միշիկը (Բ):

ԾՈՒՐՈՒՐՈՒՐՈՒ - տես ԾՈՒՐՈՒՐՈՒՐՈՒ:

ԾՈՒՐՈՒՐՈՒՐՈՒ/ԾՈՒՐՈՒՐՈՒՐՈՒ/ԾԵՐՈՒՐՈՒՐՈՒՐՈՒ - 1. ձ. Աքաղաղի կանչելու ձայնը: Ծուրուրուր, - վըրցակը վեր կանչմ ա, Գիրիշ դային քունըտը՛ղա յըր ա կէնում (2): գ. 2. Աքաղաղի կանչելը: Վըրցակէն ծուրուրուրն ըտըրանց քունըհարամ ա անում (2): 3. Ընկույզի ամբողջական միջուկը: Ծուրուրուրը կօտըրում ա, ծըրուրուրն տոնա օնում (Բ):

- Ծուրուրուր անել - տես ԿԱՆԶԻԼ

(2): Վըրցակը ծուրուրուրն վա անում, շանը յըր կըցընում (2): 2. Ընկույզի միջուկը ամբողջական ձեռով հանել: Ծուրուրուրը ծուրուրուրն վըն անում, տանում ծախում, տանը հըրտէ տէս-տէն առնում (Բ):

ԾՈՒԿ/ԾՈՒԿ (գրք. ծուկ) - 1. գ. Եկեղեցական կանոններով սահմանված պահեցողություն՝ ծուկ: Ծումէն վախտը յա վէշ մին պէն չըբիդի օտիս, յա էլ միսակ չծր հաց բիդի օտիս, մին էլ ճիւղ խըմիս (Բ): 2. ած., մ. Ոչինչ չկերած, ոչինչ չուտելով: ... Ուզանք ըշխըղէիս ընք ըլն, ըռուրանան չուրուրիւրիւր՝ ծում ... (ԼՂԲՔ, 271):

- Ծում լնգգի - Խիստ քչակեր: Իզէն ծում լնգգի յա, մին թիքա հացավ իրը՛ք օր յօլլ յա քիւնիւմ (2):

- Ծում կէնալ/պահել - 1. Եկեղեցական կանոններով տարվա մեջ որոշ օրեր ոչինչ չուտել: Միհէնգվա դէրէրը ծում էլ չըն պահում (Բ): 2. Որեւէ բան չուտել, ուտելուց (նաեւ այլ բաներից) իրեն զրկել: Մարթըն էլ գիւղում ա, թա տա լիհն միշտ ծում ա կէնում (ՆԼՂԲՔ, 85):

ԾՈՒԿՈՒՐ(ՈՒ)ԿԵԼ - տես ԾԵՍԵՐ(Ը)-ԿԵԼ:

ԾՈՒԿՈՒՐՈՒԿ - տես ԾԵՍԵՐՈՒԿ:

ԾՈՒՅՆԱԽԱՐ - գ. Ծնկի հողը, ծնկահող: Վեր ա ընգալ, ծույնախաղը ճիւնտալ (Բ):

ԾՈՒՅՆԱԾՈՒԼ - գ. Ծնկի տակի ծավոլ մասը, ծնկածալ: Ծույնըծալին յըրա հըլծեք՝ ա տոնա յըկալ, կարում չի, թա ծոյնը ծալի (Բ):

ԾՈՒՅՆԱԿԱՊ (գրք. ծնկակապ (ծունկ-ծունկ, հանգույց առ հանգույց կապակցված) - գ. 1. Կանացի գուլպաների՝ ծնկից վերեւ ագուցվող առածգական կապ՝ ռետինե ժապավեն՝ երիզ եւն: Զանսին ծույնակապը տոնա ա օնում, մըղակը կապում (2): 2. Ծնկի փաթաթան՝ պահպանակ: Ծույնակապը կապում ա, վեր ծույնը մըրսէ վէջ (Բ):

ԾՈՒՅՆԱՍԱՐ (գրք. ծնկնամեջ) - գ. Երկու ծունկերի արանքը: Նըստում ա, փնդը տիւնում ծույնըմաջին, տնջում (2): ԾՈՒՅՆԱԾՈՒ - տես ԾՈՒՅՆԱԿԱՊ (2): ԾՈՒՅՆԱՍԱԿ - տես ԾՈՒՅՆԱԾՈՒ: ԾՈՒՅՆԱՍԵՐ - գ. Ոտքի այն մասը, ուր գտնվում է ծունկը: Ծույնատը՛ղըս ցավում ա (Բ):

ԾՈՒՅՆԱՍԱԿ - գ. Ծնկի ցավ: Պառավը ծույնըցավէն կարում չի տըմանա (2):

ԾՈՒՅՆԱԾԱՓԱՆ - տես ԾՈՒՅՆԱԾԱՓԵ:

ԾՈՒՅՆԱԾԱՓԵ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ծույնըծալի տալ - 1. տես Ծույնը (վեր) թակել (ԾՕՅՆԸ-ի տակ): 2. Ծնկներն իրար զարկել՝ քսել: Ծույնըծալի տալալ ա շօռ կամ (Բ):

ԾՈՒՆ (գրք. ձիւն) - գ. 1. Մթնոլորտային տեղում՝ սպիտակ աստղածեւ փաթիլներով, ձյուն: Սաղ ծըմը՛նը ծուն ա յըկալ, անը՛վ չի անում, թա ժողովորթը իւրանց կօրծէն կէնան (Բ): 2. Այդ տեղումների համատարած գանգվածը, որ ծածկում է գետինը: Ծունը հանդերը ծասկալ ա (Բ):

- Ծունան սիպտակ պէն չի կա, ամմա վընընտակու կօրցում ա - տես Ծունըն էլ ա սիպտակ, ամմա վեր յըրա կիւզում ըս, տըղնում ա:

- Ծունավ ըղնել - տես Աշկերը ծունը տանել (ԱՇԿ-ի տակ):

- Ծունավըն էլ շօռ կա՝ հըրտը ըրվալ չի - Ատում եւն շատ գգուշավոր մարդկանց մասին:

- Ծունավ ըրած յըխտ - Վաղ թե ուշ բացահայտվելիք արարք: Կուղօթունը ծունավ ըրած յըխտ ա, յըտէ՛նքլ մանիւմ ա ընան (2):

- Ծունավ ըրած յըխտը Երկան կէնալ չի - Վատ արարքը շուտ կբացահայտվի:

- Ծունավ լըցած հանդը յըտնան ծաղկավ կըլըցընէ - ասաց. Դժվարությունները վերջում դրական արդյունք են տալիս:

- Ծուն քիդի կա, վեր վընըն մըրսէ - Որեւէ բան կատարվելու՝ տեղի ունենալու համար պատճառ պետք է լինի:

- Ծունըն ա անընը իրիւր խառնած - տես Կաթընը ա անընը իրիւր խառնած:

- Ծունըն էլ ա սիպտակ, ամմա վեր յըրա կիւզում ըս, տըղնում ա - Ամեն ինչ հնարավոր է արատավորել՝ փչացնել:

- Ծունը տանել - 1. տես Աշկերը ծունը տանել: 2. Ձյունից ցրտահարվել՝ սառչել: Խօխան ծունավը էնքան խաղըրավ, մանները ծունը տարավ (Բ):

- Ծունն լըման (գրք. ձիւնանման (ձյան նման) - Շատ սպիտակ, ձյունասպիտակ: Գծգվ աքերը ծունն լըման հացեր ա թըխում (Բ):

- Ծունն լըման հնվվիլ - տես Աղու լըման հնվվիլ:

ԾՈՒՆԱԹԱՐ (գրք. ձիւնաթաղ) - ած. Ձյան տակ թաղված: Ծունաթաղ բաղէրը փուլացնէ (Բ):

ԾՈՒՆԱԽԵԼՍ (գրք. ձիւնախեղդ) - ած. Ձյունից խեղդված, բքախեղդ: Ըտը՛ղ մին ծունախեղտ աղվէս ըն քըթէնում (2):

ԾՈՒՆԱՃՈՒՐ (գրք. ձիւնաջուր (ձյան

պես մաքուր ջուր) - գ. Հալված ձյան ջուր: Սաղ ծրմբնը ախպորը սառչում է, էտ շինանքե՞ծ ծնունծողը ըն պինը-ցընում (2):

ԾՈՒՆԱՆՈՒՄ - ած. Ձյունառատ, ձյուն շատ եկող, որտեղ կամ երբ ձյունն առատ է: Ըստընըվա ծըմբնը ծնուն-շատ ծըմբն է իլնի (Բ):

ԾՈՒՆԱՊԵՆԴ - տեն ԾԸՍԸՐ(Ն)Ա-ՊԵՆԴ:

ԾՈՒՆԱՐՈՒՄ - ած. տեն Կաթնըն ա անրնը հորի խառնած:

ԾՈՒՆԱՐԸ - տեն ԾՕՆԱՐԸ:

ԾՈՒՆԸԹԱԹԱՄ - ած. Ձյան մեջ թա-թախված, վրան ձյուն նստած՝ քսված: Ծունըթաթախ շօրերը հանում ա, փիչին կոխվեն նըստում (2):

ԾՈՒՆԸԽԱՐ(Ն) (գրբ. ձիւնախառն) - ած. Ձյան հետ խառն: Մին ծնունը-խառն քամ է յա ըսքըսում, քարվանքա-շին մընաւ ա կըրակու մաշի (2):

ԾՈՒՆԸԿԱՆԻԼ - չք. Ձյունով պատվել՝ ծածկվել: Սարերը ծնունըկանլի ա, անրբվ ա ըրալ, հանլի ա... (2):

ԾՈՒՆԸԿԸԼՈՒԿԵ - տեն ԾՈՒՆԸԿԸ-ԼՈՒԿԸ(Ը)ՐԱԿԵ:

ԾՈՒՆԸԿԸԼՈՒԿԸ(Ը)ՐԱԿԵ/ԾՈՒՆԸ-ԿԸԼՈՒԿԵ - գ. Ձյունագնդիկներով իրար խփելու խաղ: Ծնունը կամ ա, խօխեքը տոնա ըն կամ, ծնունըկըլուն-դըրակ է խաղ անում (Բ):

- Ծնունըկըլունդ(ը)րակ է տալ - Ձյու-նագնդիկներով խաղալ՝ իրար խփել: Ձիհիլեն ծնունըկըլունդըրակ է ըն տամ (Բ):

ԾՈՒՆԸԿԸԼՈԼԱԿ - տեն ԾՈՒՆԸԿԸ-ԼՕՆԱՐԸՐԱԿ:

ԾՈՒՆԸԿԸԼՕՆԱՐԸՐԱԿ/ԾՈՒՆԸԿԸԼՕ-ԼԱԿ - գ. Ձյունից սարքած գնդակ, ձյունագնդակ: Խօխեկը ծնունըկըլուն-դըրակ ըն շինում, յըրա անում (2):

ԾՈՒՆԸԿԸԼՈՒԿԸ - տեն ԾՈՒՆԸԹԱ-ԹԱՄ:

ԾՈՒՆԸԹԱԹԱԿ/ԾՈՒՆԸԹԱՍԱԿ - ած. Ձյունով պատված՝ ծածկված: Տը-գափանդ սարը մինչըվ ամբնը ծնունը-փարթակ ա ինում (2):

ԾՈՒՆԸԹԱՐՍԱԿ - տեն ԾՈՒՆԸ-ԹԱՐՍԱԿ:

ԾՈՒՆԻԼ (գրբ. ձիւնանալ) - չք. 1. Ձյունել, ձյուն տեղալ: Վեր մինչըվ ամսի վերջը ծնունից վեջ, գիղմ վեր արաշտ ա ինանլան (2): 2. տեն ԾՈՒՆԸԿԱՆԻԼ: Բիրսը ծնունալ ա (2):

ԾՈՒՆԸԹԱՐԵԳ (գրբ. ձիւնծաղիկ, ձիւնածաղիկ) - տեն ԽԸՆԶԸՐԱ:

ԾՈՒՆ-ԾԸՍԸՐՈՆԸ - գ., ած. Խստա-շունչ ձմեռ, ձմռան սառնամանիք, ձմեռվա ցուրտ ժամանակ: Էտ մարթը մին ծնուն-ծըմբնը օր հըրըցավը քընում

վախտը տեսնըմ ա, վեր մին օխծը սառած, վեր ընգած (ՀԺՀ, VII, 242):

ԾՈՒՆՈՒՆԸ - տեն ԾԸՆՕՆԸ:

ԾՈՒՆՈՒՆԱԿԱՆ - տեն ԾԸՆՈՒՆ-ԱԿԱՆ:

ԾՈՒՆՈՒՆ/ԾՈՒՆՕՍ - 1. տեն ԾՈՒՆԸ-ԹԱԹԱՄ: 2. տեն ԾՈՒՆԱՆՈՒՄ:

ԾՈՒՆՕՍ - տեն ԾՈՒՆՈՒՆ:

ԾՈՒՆՕՏԵԼ - 1. Նք. Ձյունով թաթա-խել, ձյունոտ դարձնել: Խօխան շօրերը ծնունծալ ա (Բ): 2. չք. Ձյունով թաթախ-վել, ձյունոտ դառնալ: Փափաղը վեր ա ըղնում, ծնունծալ (Բ):

ԾՈՒՆՕՏՎԵԼ - կք. եւ չք. ԾՈՒՆՕ-ՏԵԼ(1)-ի:

ԾՈՒՊ/ԾՕՊ (գրբ. ծոպ, ծուպ) - գ. 1. Որեւէ գործվածքի՝ հագուստի՝ գլխարկի՝ գոտու եզրերից կախված ձեւավոր քուղ՝ թել: Մըկըրատը յօր ա օնում, էտ գիթին ծուպերը կըտօրում (2): 2. Բաժանված եղբայրների ընտանիքավորված զա-վակները: Նէսին տըղէն հըրսընքավը սաղ ծուպեն ծէն ա տամ (2):

ԾՈՒՊԱՎԵՐ - տեն ԾՈՒՊԱՎՈՒՐ:

ԾՈՒՊԱՎՈՒՐ/ԾՈՒՊԱՎԵՐ - ած. Ծո-պեր ունեցող, ծուպերով զարդարված: Ծուպավոր դարյա յա կըգալ (Բ):

ԾՈՒՊՈՒԼ(Ի) - տեն ԾՈՒՊՈՒԼ(Ի):

ԾՈՒՊՈՒՆ - տեն ԾՈՒՊՈՒՆ:

ԾՈՒՊՈՒՆ - տեն ԾՈՒՊՈՒՆ:

ԾՈՒՐ(Ն)ԱՍԱՐ - ած., գ. Թռան զա-վակ ունեցող: Ծուռնատար մարթ ա Արշակ դային (Բ):

ԾՈՒՐՏԻ(Գ) - ած. Մի քիչ ծուռ, փոքր-ինչ ծուռ: Մուքանը մին ծուռտիգ կաղն է յա կըտըրում, պիրում տանջում, սոխում շինում (2):

ԾՈՒՐՏԻ(Գ)-ՍՈՒՐՏԻ(Գ) - տեն ԾԸ-ՈՐՍՈՒ:

ԾՈՒՎԱԽԵՒՍ - ած. Ձվի մեջ խեղդ-ված: Ծուն կօտըրում ա, տըսնում մաշին էրկու ծուվախխտ ճօտ (2):

ԾՈՒՎԱԾԱՆ - տեն ԱԾԱՆ:

ԾՈՒՎԱԾԵՆ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Ծուվածեն ածել - 1. Ձու ածելուց հետո կցկալ (հավերի մասին): Հավը վեր ծուվածեն ա ածում, աղվէսը սնսին յըրա կամ ա (2): 2. Արածի մասին բարձրագոյ հայտարարել: Դըստանց Սումբաթը վեր մին ծէտ էլ ա փըռնում, ծուվածեն ա ածում (Բ):

ԾՈՒՎԱՎԵՐ - ած. Իր ածած ձուն ուտող: Ծուվակեր հավը օքոպ չի տալ (Բ):

ԾՈՒՎԱՎՈՐ - ած., գ. 1. Ձու գողա-ցող: Մին օր էլ հըտը պահում ըն, էտ ծուվակօղ կատվեն փըռնում (2): 2. փխբ. տեն ԹԸՆԱՎՈՐ:

ԾՈՒՎԱՅԱՍ - 1. Ձվի համ: Ծուվա-

համը ամմեն մարթու չի տօր կ'աս (Բ): 2. ած. Ձվի համ ունեցող: Ծուվահամ թըխ-վասկ ա (Բ):

ԾՈՒՎԱՎԵՐՍ - գ. Ձվի հոտ: Մարթ կա՝ ծուվըվտան ջանը տոն ա տամ (Բ):

ԾՈՒՎԱՏԸՐ - գ. Ձու ածելու տեղ: Պառավը հիշկան շօռ ա կամ, կարում չի էտ հավեն ծուվատըղը թըթէնա (2):

ԾՈՒՎԱՎԱԽԵԼ - չք. Ձուն հետեկից կախվել, ձու ածելու վիճակում լինել: Վեր ածծում ա, հարուստը ծուվըկախած հավու նըման ճըկըռում ա (ՆԱԲ, 121):

ԾՈՒՎԱՅԱՆ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Ծուվըհան ինիլ - տեն Ծուվա կըտըր(վ)ել (ԾՈՒՎ-ի տակ):

ԾՈՒՎՈՒՎԱԼ/ԾԸՎՈՒՎԱԼ - չք. Շա-տերը կամ շատ անգամ սուր ճչոց՝ ծղրտոց հանել: Ծօտը, բըղըրյար տն-ռած, սնսերը քըցում ա ընդդէք, ծըվ-ծըվամ... (ԱԱԳ, 57):

ԾՈՒՎՈՒՎԱԼԻ/ԾԸՎՈՒՎԱԼԻ - ած. Աշխույժ, կենսուրախ: ... Տըղան մըծա-ցալ ա, ծըվծըվալի վախտըն ա, կընէգ ա օգնում սըրտը (ԲՀԲ, 209):

ԾՈՒՎՈՒՎԱՅ(Ը)ՆԵԼ/ԾԸՎՈՒՎԱՅ(Ը)-ՆԵԼ - պք. ԾՈՒՎՈՒՎԱԼ-ի:

ԾՈՒՎՈՒՎԱՅ/ԾԸՎՈՒՎԱՅ - գ. Շա-տերի կողմից կամ շատ անգամ սուր ձայնով ճչալը՝ ծղրտալը, սուր ճչոց՝ ծղրտոց: Կընգանը ծուվծուվոնեն յըրա հիրըվաները կ'աս ըն, ըտըրանց հորիւր անա պիծընէս (2):

ԾՈՒՎՈՒՎԱՅ/ԾԸՎՈՒՎԱՅ - տեն ԾՈՒՎՈՒՎԱՅ:

ԾՈՒՎԱԼ/ԾԸՎԱԼ - չք. Բարակ եւ սուր ձայնով ճչալ՝ ծղրտալ: Վեր ծուվվամ ա, պիրանան մին օխծու ճօտ ա տոնա կամ (ՀԺՀ, V, 514):

- Ծուվվացած, յըտ պերած - Վտիտ, տկար (անձ): Ծուվվացած, յըտ պերած ախճիգ ա (Բ):

ԾՈՒՎԱԼ/ԾԸՎԱԼ - գ. 1. Թույլ՝ բարակ ձայն: Ըտըրա ծուվվանը ըսկա-նում ըն, կ'ամ, տըսնում վեր ընգած (2): 2. Եղեգից պատրաստած փոքրիկ զվի՝ սրինգ: Չօրանը կ'անիս ա էտ դնմիշը կըտրում, մին ծըվվան շինում (ՀԺՀ, V, 613): 3. տեն ՊԸԿՈՒ:

- Ծուվվանը կըտըրել - Պապանծվել, չկարողանալ խոսել: Վեր տէսի վէ՛ջ Կափրէլ դային ա, յէկալ ա ինձ էն դուն-յան քուչըցնի, ծըվվանըս կըտըրից... (ԶՏ, Բ, 3):

ԾՈՒՎԱՐՏ(Ը)ՆԵԼ/ԾԸՎԱՐՏ(Ը)ՆԵԼ - 1. պք. ԾՈՒՎԱԼ-ի: 2. Նք. հեգն. Կոնծել: Էրկու կըվաթ կինի յա ծուվուցընում, քինամ (2):

ԾՈՒՎԱՅ/ԾԸՎԱՅ - Բարակ եւ

սուր ծայնով ճչալը՝ ծղրտալը, ճչոց, ծղրտոց: *Օխծը վեր կըծում ա, ըտըրա ծուվօսը շէնքընը ըսկանում ըն (2):*

ԾՈՒԿՎՈՍ-ԾԵԿԸԼԹՈՍ/ԾԸԿՎՈՍ-ԾԸԿԸԼԹՈՍ - *տեն ԾՈՒԿԾՈՒԿՈՍ:*

ԾՈՒԿՎՈՑ/ԾԸԿՎՈՑ - *տեն ԾՈՒԿՎՈՍ:*

ԾՈՒԿՎՈՑ-ԾԸԿԸԼԹՈՑ/ԾԸԿՎՈՑ-ԾԸԿԸԼԹՈՑ - *տեն ԾՈՒԿԾՈՒԿՈՍ:*

ԾՈՒԿԾՈՒԿՈՒՏ - *տեն ԾԸԿԾՈՒԿՈՒՏ:*

ԾՈՒԿՈՒԿՆԻ (գրք. ծերունի) - *գ. Ծեր տղամարդ, ծերունի: Նի յա մընընմ մա-ջը, տէնընմ մին ծուրոնի մէջին աղօթի ա անըմ (ՅԺՅ, V, 344):*

ԾՈՒՏ - *տեն ԾՈՍ:*

ԾՈՒՏԱԶՈՒԲ - *գ. Ծոցագրպան: Թն-ջիրը էտ թոխտը ծանում ա, տինում ծուցըցուրումը (2):*

ԾՈՒՏԱԿ - *ած. 3դի կամ ծծկեր երեխա ունեցող (կանանց մասին): Ծու-ցակ կընէ՞ք ա Աշխէնը, կարում չի մար-թին քժմն՞ք անէ (Բ):*

ԾՈՒՏԱԲԱՐ/ԾՈՑԲԱՐ - *Գործած-վում է կապակցությունների մեջ:*

- Ծուցաբար անէ/տալ - Պտուղը քաղելով ծոցը լցնել: *Խօսխէնը Նի լըն տը՛նում բաղը, շնվթալը ծուցաբար անում, փախչում (2):*

ԾՈՒՏԸԿՆԻԼ - *չք. տեն Ծըծերը պըլիթիլ (ԾԸԾԻ տակ):*

ԾՈՒՏ(Ը)ՎԷԼ - *չք. 3դիանալ (կնոջ մասին): 3արթըն վեր ծուցվում ա, Թն-մին էլ թողում չի կործ անէ (2):*

ԾՕԳՆԸ - *տեն ԾՕՅՆԸ:*

ԾՕԹՕՐ - *տեն ԾԸՆԹՕՐԱՆ:*

ԾՕԽ (գրք. ծուխ) - *գ. 1. Մանր ու պինդ մասնիկների եւ գազանման նյութերի ամբողջությունը, որ օդ է բարձրանում որեւէ բան այրվելիս, ծուխ: Զը-նըմ ա, քընըմ, տը՛նըմ մին ծօրըմ մին ծօխ ա յեր ինըմ (ՅԺՅ, V, 54): 2. փխբ. Տնտեսություն, ընտանիք, տուն: Պիլի-թանուց միհէն՞ք տասընջօրս ծօխ կա (Բ): 3. փխբ. Ընտանիք՝ տնտեսություն ծխատեր քահանայի նկատմամբ: *էտ դերին շէնումը օխտը ծօխ ա ինում (2):* 4. *ած. Ծխապատ, ծխով պարուրված: Կամ ա, էտ ծօխ տը՛ղը նըստում (2):**

- Ծօխ անէլ - 1. Ծուխ բարձրանալ, ծխալ: *Խօտը Նի յա կէնում, ծօխ ա անում, քըշերէն պիւնան տիւ ա կամ (2):* 2. Ծխացնել, ծխալ տալ: *Տէրմանը ծօխ ըն անում, ուրանք քինամ (2):* 3. Շատ ծխախոտ ծխել: *էնքան հուրը-տըղա տանը ծօխ ըն ըրալ, տանան շընավը՛տ ա կամ (Բ):*

- Ծօխը կըտըր(վ)էլ - 1. Օջախը քանդվել, տունը կործանվել: *3նրն-բէդին հորը տանը ծօխը կընօխէ յա*

կըտըրվալ (Բ): 2. Սերունդը ընդհատվել՝ վերջանալ: *Սէլիքին էտ թօռնըն էլ վեր մը՛նում ա, ծօխը կըտըրվում ա (2):* 3. *տեն Թիլը կըտըրել:*

- Ծօխը կըտըրցընէլ - 1. Օջախը քանդել, տունը կործանել: ... *Ըտըրանք էն հնրանքաթըմըն ըն, վեր շիւտ անին ուրանք օջախը քանդին, ծօխը կըտըր-ցընին...* (ԶՏ, Բ, 187): 2. Ոչնչացնել, բնաջնջել: *Թաքավերը հըրաման ա տամ, վեր ըտըրա ազկէն-ծուպէն ծօխը կըտըրցընին (2):* 3. *տեն Թիլը կըտըր-ցընէլ:*

- Ծօխը լը՛ր անէլ/հանէլ/տանէլ - 1. Օջախը շէն լինել: *Մարթին ուջախէն ծօխը լը՛ր անօղը տըղան ա (2):* 2. Ավերել: *Լէնք Թէմուրը շատ շէնու ծօխ ա լը՛ր ըրալ (2):*

- Ծօխը լը՛ր ինիլ - 1. Օջախը շէն պահել: *3ինչ ա տըղան բընակա լը՛կալ ա, Նուրէն օջախէն ծօխը լը՛ր ա ինում (2):* 2. Ավերվել: *Թօրքերը Նի լըն տը՛նէն շէնը, ծօխը լը՛ր ա ինում (Բ):*

- Ծօխը փօրը ածել - *տեն Փօրը ծուխավ լըցնել:*

- Ծօխը քամուն տալ - *տեն Ծօխը կըտըրցընէլ:*

- Ծօխը քըթընկերավը տիւս կ'ալ - *տեն Բըթէն ծուխերը լը՛ր ինիլ (ԲԸԹԻ տակ):*

- Ծօխը քըթընկերավը տիւս օնէլ/ածել - *տեն Բըթէն ծուխերը լը՛ր անէլ (ԲԸԹԻ տակ):*

- Ծօխ թակէլ - Ծխից սեւանալ: *Տանը պատալօկը ծօխ թակալ ա (Բ):*

- Ծօխ կօխէլ - 1. Ծխով լցվել: *Փիչը ծօխ ըրալ, տօնը ծօխ կօխից (Բ):* 2. *տեն Ծօխ թակէլ:*

- Ծօխ կօլ տալ - 1. Ծուխ ներշնչել: *Թուրունը ծօխ ա անում, կընանէքը ծօխ ըն կօլ տամ, օգում ըն, թա խէխտըվին (2):* 2. *տեն Ծօխ անէլ (3):*

- Ծօխ տալ - 1. *տեն Ծօխ անէլ:* 2. *տեն ԾՈՒՏԱԶՈՒՅՈՒՆԸ:* 3. Փեթակները բացելիս ծուխ փչել մեղունների կողմը, որպեսզի չկծեն: *Մը՛ղըրը վեր օգում ըն կըտըրին, լ'ավ ծօխ ըն տամ, հանցու ճանջերը կըծին վէջ (Բ):* 4. Ծառերը ցրտահարությունից փրկելու համար տակը անքոց կրակ վառել: *Փիս ցօրտ ա ինում, շինանքէ՛ք ծառերը ծօխ ըն տամ, վեր ցօրտ տանէ վէջ (2):*

ԾՕՒՏՈՒՏ/ԾԸՆՏՈՒՏ - *ած. 1. Որտեղ ծուխ կա, ծխով լցված: Ծօխուտ տօն ա (Բ):* 2. Ծխից սեւացած, մրով պատված: *Ծօխուտ կերանը կըտօրում ըն, էրում (2):*

ԾՕԾ/ԾՈՒԾ (գրք. ծոծ) - *գ. 1. Սնա-մեջ ոսկորի մեջ գտնվող ճարպային*

նյութը, ոսկրածուծ: Վը՛սկըռը կօտըրում ըն, ծօծը օտում (Բ): 2. *փխբ. Բուսի ցողունի միջուկը՝ հյութը: Դըղանը քըջը-վում ըն, ծօծը օտում (Բ):* 3. *փխբ. Տանիքի գերանների վրա փռվող ցախ՝ ճյուղեր՝ ծղոտ, որի վրայից լցնում են հողը: Ծօծը մը՛կնում ըն, վը՛ղը ածում կըլիէն (2):* 4. *փխբ. 3արստություն, կա-րողություն: Ծինանցուն ծօծը հինչ բի՛ղի ինի, մին կավ ա, մին պատառ վը՛ղ (2):* 5. *ած. փխբ. Դատարկ, անպետք: Թա-ղիմ ծօծ կըծխըտ (2):*

- Ծօծը ծըծել - 3արստահարել, կե-ղեքել: *էտ անխը՛ղըն ախպօրցը ծօծը ծըծալ ա (Բ):*

- Ծօծը պերակ - 1. Անկարող, աղքատ, խեղճ ու կրակ: *Ծօծը պերակ տըղա յա, մին թնիրնվ յօլլա յա քինամ (Բ):* 2. Վտիտ, սիհար: *Ծօծը պերակ ախ-ճի՞ք ա, տա հինչ կօրծ բի՛ղի անէ (Բ):*

ԾՕԿՆԸ - *տեն ԾՈՒԿՈՒՆ:*

ԾՕՂ (գրք. ձող) - *գ. 1. Երկար բարակ փայտ: Ըտը՛ղ էլ փանդեր ա ինում վեր ածած, նըստա մին ծօղ ա յօր օնում, էտ շանը վեր թակում, փախչում (2):* 2. Մետաղյա նույնպիսի ճաղ: *Քամէն էտ ըրկաթէ ծօղերը սաղ քանդում ա (2):* 3. *տեն ԶՕԼ (1, 2):*

ԾՕՂԷ - *տեն ԶՕԼ (1, 2):*

ԾՕՂԷԼ - *Կաշին շերտ-շերտ կտրել՝ ձելել: Կումաշին կաշին ծօղում ա, հիրըվըններէն պի՛ժը՛նում (2):*

ԾՕՂ-ԾՕՂ - *տեն ԶՕԼ-ԶՕԼ:*

ԾՕՍ - *տեն ԾՈՒՍ:*

ԾՕՅՆԸ/ԾՕՍԿՆԸ/ԾՕԳՆԸ/ԾՕՍՆԸ (գրք. ծունկ(ն), ծունգ(ն)) - *գ. 1. Ոտքի ծավելելու տեղը, ծունկ: Ըտըրանք հացը կերէն, մարթը կըծխը տիրնվ կընգանը ծօյնին, քօն իլնվ (ՅԺՅ, V, 61):* 2. *տեն ԱՐՍՈՒՆԳ (2, 3, 4):* 3. *տեն ԳԱԼԱՆԱԼ:*

- Ծույներէն դաթը ըղնէլ - Դժվար կացության մեջ ընկնել: *Նէսօն ծույնէ-րէն դաթըն ա ընգալ, կարում չի տօնը պահէ (Բ):*

- Ծույները թակէլ - *տեն Ծույները վեր թակէլ:*

- Ծույները թնվանալ/ծնվիլ - 1. Ուժասպառ լինել: *էնքան քար ըմ քանդնլ, ծույներըս թնվանցալ ա (Բ):* 2. Իրեն կորցնելով՝ թուլանալ, ուշքը գնալ (վախից, վշտից, որեւէ բանի բուռն ցանկությունից եւն): *Արջը վեր կօռնում ա, Կնփուն ծույները թնվանում ա (2):* 3. Ծերանալ, անգոր դառնալ: *Մուքի ա-պան ըսօր-էքիւց հնրոն տըրը՛կան ա, ծույները թնվանցալ ա (Բ):*

- Ծույները չըկնլ - Նստած տեղից չկարողանալ բարձրանալ: *Ծույներըս կամ չի, թա քինիմ բօստանը ճիրիմ (Բ):*

- Ծոյները (վեր) թակել - 1. Վիշտը լացով՝ հեծեծանքով արտահայտել, հեծեծել, ողբալ: *Յգտնան պառապը ճիւնանչան ա հորան յորա ըրած քարը, մընացալ ծոյները թըկէս (ԱՍ, 69):* 2. Խիստ զղջալ՝ փոշմանել: *Ծոյները վեր ա թակում, վեր վըխտէն հիրըվանէն կապը ինք չի կանչի (2):*

- Ծոյնու կըրկատան - տեն Վըռու կըրկատան:

- Ծոյնը ծոյնավը քըցիլ - Պարապ նստել, հանգստանալ: *Լոխ կործ ըն անում, Արշակըն էլ ծոյնը ծոյնավըն ա քըցիլ, կիրք կարթում (2):*

- Ծոյնը կապած նառ - Ուժեղ, գորեղ: *Օսունց Զավադը ծոյնը կապած նառ ա, վէշ միւնը կարում չի ընդըրա ծըտան կա (2):*

- Ծոյնը կըրկատած - 1. տեն Վըռը կըրկատած: 2. Աշխատասեր: *Ծոյնը կըրկատած մարթը տոնվըն չի մընալ (2):*

- Ծոյնըն օնել - Մի բան ջարդելու՝ ծռելու համար ծնկի տակ դնել եւ երկու ձեռքով դեպի իրեն քաշել: *Դէվը կոնթանը ծոյնըն ա օնում, ծըռըցընում, ըխճըկանը ախպէրը մընամ ըն մաթ մընացած (2):*

- Ծոյնը տալ - տեն Արմունգ տալ:

ԾՕՆԳՆԸ - տեն ԾՕՅՆԸ:

ԾՕՆԴԸՐ/ԾՈՒՆԴԸՐ (գրք. ծունր, ծունր) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ծոնդըր տալ/տինիլ (գրք. ծունր դնել) - Աղոթքի՝ աղերսանքի՝ երկրպագելու եւն համար ծնկի գալ, ծնրադրել: *Լըհան վեր մուտանըմ ա, լոխ ժողովուրթը ծոնդըր ըն տամ, հորան հըղէ տամ (ՅԺՅ, VI, 189):*

ԾՕՆԹԷԼ - տեն ՉԱՆԹԷԼ:

ԾՕՆՆԸ - տեն ԾՕՅՆԸ:

ԾՕՊ - տեն ԾՈՒՊ:

ԾՕՌ (գրք. ծոր) - ած. 1. Ոչ ուղղագիծ, բեկված: *Խօխան մատիտը յոր ա ունէս, միւն ծօռ խազ քըշիս (2):* 2. Շեղ, թեք: *Պատը ծօռ ա ինում, ուստէն փուլը տամ չըն (Բ):* 3. Բնական դիրքից խախտված: *Ըտըրա ծօռ քըթավը լոխ մազաղ ըն ընէս (Բ):* 4. Ուղիղ ընթացքից շեղված, հորիզոնական կամ ուղղահայաց ուղղությունը խախտված: *Սաղ շէնըմը միւն քոնչան յար, էն էլ ծօռ (2):* 5. Ոչ ընդունված ձեռով: *Փափաղը ծօռ ա տիրան (Բ):* 6. Խարդախ, անազնիվ, անարդար: *Ծօռ մարթը ծօռ պէն կըփըռնէ (2):* 7. Միայն: *Հարը գոնդում ա, վեր տըղէն ասածը ծօռ ա, ամմա սուս ա անում, սնն չի անում (2):*

- Ծօռ աշկավ յէշիլ - 1. Խեթ՝ խոժոռ

նայել մեկին՝ մի բանի: *Մարթը վեր ծօռ աշկավ յէշում ա, կընէգը հանշէվը յըր ա օնում (2):* 2. Անբարյացակամորեն՝ վատ վերաբերվել մեկին՝ մի բանի: *Էտ մարթը խօրթ տըղէն միշտ ծօռ աշկավ ար յէշում (2):* 3. Վատ մտքով՝ ցանկական հայացքով նայել մեկին, մեկի նկատմամբ ստոր նպատակներ ունենալ: *Շաբօն հինչ մարթ ա, ախպօրցը կընանուցըն էլ ա ծօռ աշկավ յէշում (2):*

- Ծօռ խօսկ - Վիրավորական՝ տհաճ արտահայտություն: *Էտ հարթըն հորան գանքումը հանչ ըսկէսվօրը ծօռ խօսկ ասած չի (Բ):*

- Ծօռ հըղէ - Անազնիվ՝ ոչ շիտակ ճանապարհ՝ վարքագիծ՝ վերաբերմունք՝ միջոց: *Հարը ասմա.- Բու ըրածըտ ծօռ ա, ծօռ հըղավ կարէլ չըս լավ մարթ տըռնալ (2):*

- Ծօռ հըղու յորա ինիլ - տեն Հըղա տոն կնիլ (ՀԸԴԷ-ի տակ):

- Ծօռ մաշկը դուգ փանդը կըղոնգընէ - Խարդախ՝ անազնիվ՝ անարդար մարդուն միայն դագաղը՝ մահը կարող է ուղղել:

- Ծօռ մըթկավ յէշիլ - տեն Ծօռ աշկավ յէշիլ (3):

- Ծօռ յէշիլ - տեն Ծօռ աշկավ յէշիլ:

- Ծօռ նըստիք - դուգ/դոզուր խօսիք - Չնայած մեր ոչ լավ հարաբերություններին՝ անկեղծորեն խոսենք: *Մացակը ասմա.- Խոնդան, ծօռ նըստիք, դուգ խօսիք, միւնչըվ խըռավէլը յըս քըգ փիսօթուն ըրած ըս (2):*

- Ծօռ վէգ դուգըցընսօղ - Խեղճիկ՝ թույլին օգնող (անձ): *Արշակը ծօռ վէգ դուգըցընսօղ ա, շատ անպէ (Բ):*

- Ծօռ փանդը չանիզ՝ շինիլ - Անարդարություն անել, ճշմարտության դեմ մեղանչել: *Ապան հանդը տարէ ապըրից, ծօռ փանդը չանիզ չի շինից (Բ):*

- Ծօռ փանդին վեր մաշկըտ տեմ ըրէր, մաշկըտ էլ կըծըռէ - Անարդար մարդուն՝ անարդարությանը ապավիստողը ի վերջո տուժում է:

ԾՕՌ-ԾՕՌ - 1. տեն ԾԸՌԸՍՕՌ: 2. տեն ԾՕՌ (6):

- Ծօռ-ծօռ յէշիլ - տեն Ծօռ աշկավ յէշիլ:

ԾՕՌ(ՆԸ) - գ. Թոռան գավակ, թոռնորդի: *Մանիշ աքօրը տըսընօխտը թօնըն օնէ, տըսընօխտը ծօնը, էրկու կօնը (Բ):*

- Ծօնը ծուռնատար ա տըռնալ - Անարդարությունները բազմապատկվել են: *Հինչա Դօրոնց Սէրգին նախագա յա տըռնալ, կըխօզումը ծօնըն ծուռնատար ա տըռնալ (2):*

ԾՕՎ (գրք. ծով) - գ. 1. Դառնաղի

ջրով ջրային մեծ տարածություն, ծով: *Ընգըն ա էք ծիյանցը կօշտը, հորան կըճեղակավը վըր յոր օնըմ ծօվին տական, տոնս կան (ՅԺՅ, V, 105):* 2. Արիեստական մեծ ջրամբար: *Սիրաննգա ծօվը Մարտակերտա ըռայօնումըն ա (Բ):* 3. Ընդհանրապես ջրային տարածություն՝ ի հակադրություն ցամաքի: *Ըշխարքէս կէսան շատը ծօվ ա (2):* 4. փխբ. Շատ, առատ: *Ըստարէ խօտը ծօվ ա (Բ):*

- Ծօվէն դումը հըմբարէլ - տեն Ասթխըրը հըմբարէլ:

- Ծօվէն մընչանք մըծ, ըսթըխէրան իվիլ - Շատ մեծ եւ բազմաքանակ: *Լէնգ՝ թէմուրէն էլ ծօվէն մընչանք մըծ, ըսթըխէրան իվիլ գօրթ ա ինում (2):*

- Ծօվը կըրկակ տալ - 1. տեն Ասթըխէրը հըմբարէլ: 2. Ստաբանել, ստախտել: *Հինչ ըս ծօվը կըրակ տամ, ըտի պէն ինիլ չի (2):*

- Ծօվը մէրօղ, մածուն շինսօղ - Շատ ճարպիկ՝ ձեռներեց: *Ծօվը մէրօղ, մածուն շինսօղ տըղա յար Ափկարը (2):*

- Ծօվըն ըղնօղը տիրմանան՝ օխծէն հանքվան էլ ա փըռնում - Անելանելի՝ ծանր վիճակում հայտնվող ցանկացած միջոցի դիմում է:

- Ծօվը քինի՝ կըցըմաքէ - տեն Ախպիւրը քինի՝ ճուրը կըցըմաքէ:

- Ծօվ կապէլ - 1. Ջուրը՝ հեղուկը մի տեղ հավաքելով՝ լճացնել: *Արիւր հըսընում ա հայաթը, ծըռէրէն տակը ծօվ կապում (2):* 2. տեն Ծօվ տըռնալ:

- Ծօվ տըռնալ - Շատանալ, բազմանալ: *...Հայասըգօթունը, անաբուռ ու անխըղճմըտանք պէները ծօվ ա տեռալ, յէրգիւր Սօղօս-Գօմօր շինան (ՋՏ, Բ, 35):*

- Ծօվու մայա - Խառնակիչ, խառնակություն անող: *Ըծսննց Նուբարը ծօվու մայա յա, սաղ շինանցուց հորիւր նըրհէտ կըռվըցըրալ ա (Բ):*

ԾՕՐ (գրք. ծոր) - գ. 1. Ծորալը, ծորում: *Արաշտ ըրալ, էտ ըխպիրին ծօրը կըտըրից (2):* 2. Հեղուկ կամ կիսահեղուկ նյութերի վերելից ներքեւ հոսող շիթը: *Մըղըրէն ծօրը վեր դանստի կըտըրվից վէչ, գիղան վեր թանուգ մըղըր չի (Բ):* 3. Երգի՝ մեղեդու՝ եղանակի ձայների երկարածումը: *Ջոռնէն ծօրը ժողուվորթէն հըվաքում ա (2):* 4. տեն ԴԱՄ:

- Ծօրը կաթէլ - տեն Մաթը կաթէլ:

- Ծօր ըղնէլ - տեն Ծօր տալ:

- Ծօր(ը) պահէլ - տեն Դան(ը) պահէլ: *Իրէք հօքի յըն ինում. միւնը՝ գուռնա փըջօղ, միւնը՝ ծօր պահօղ, միւնըն էլ՝ թանքի թըխօղ (ՆԼԴԺԲ, 112):*

- Ծօր տալ - 1. Ծորալ, ծորով հոսել: *Մըղըրը ծօր ա տամ, ծառան վեր տըռնում (2):* 2. Երկարորեն՝ անընդմեջ

հնչել (ծայնի մասին): *էտ սանը ծօր ատամ, լըժսծավը մին տըճնում* (2): 3. Ձայնը երկարացնելով խոսել՝ երկարացնել՝ հնչեցնել: *Հինչ ըս ծօր տամ, կարծ անէ* (Բ):

- Ծօր քըցիլ - 1. Ծորով թափել՝ հոսեցնել: *Խօխան բնքմնազը ծօր քըցից, շօրէրը մոտտառից* (Բ): 2. տէն Ծօր տալ:

ԾՕՐ (գրք. ձոր) - գ. Ձոր, կիրճ: *Հունծտա ծօրը խօր ծօր ատ* (Բ):

- Ծօրան սարը պիցըրանալ/քիսիլ - Հասակ առնել, չափահաս դառնալ: *Ըհ-մըղնէն մըծանըմ ըն՝ ծօրան քընում ըն սարը...* (ՆԱԲ, 53):

ԾՕՐԱԿ/ԾՕՐԱԿ (գրք. ձորակ) - Փոքրիկ ձոր, ձորակ: *էս ծօրանկումը առաջ մին դըղըվէր աս իւնլ ըպրէլիս* (ԱԱ, 51):

ԾՕՐԱԿ - տէն ԾՕՐԱԿ:

ԾՕՐԷ (գրք. ծորենի (հաղարջի թուփը), ծոր (հաղարջ) - գ. 1. Ծորենագգիների ընտանիքին պատկանող պտղատու ծառատեսակ: *Մին ծօրէ յա պիրում, հըյաթումը տընգում* (2): 2. Այդ ծառի պտուղը, որ լինում է կլոր, թթվաշ, մուգ կապտավուն: *Ծօրան լալ վարէնին յա տըճնում* (Բ):

ԾՕՏ/ԾՈՒՏ (գրք. ծոց) - գ. 1. Կրծքի եւ այն պատող գգեստի արանքը՝ գոտկատեղից մինչեւ պարանոցը: *Տըղան էտ տիրէվը յօր ատ օնում, տիննում ծօցումը, հըղէ իննում* (ՆԼՂԺԲ, 17): 2. փխբ. Կուրծք: *Հըմաննում էլ չի, ծօցը*

պէց ատ ըրալ, տնու լըժկալ հայաթը (Բ): 3. Վերնահագուստի վերեւի ներսի մասը: *Հանը ծօցէն ջուբան մին կուճի խաղալիկ ատ տնու ընէս, տաս ըտըրան* (2): 4. փխբ. Գիրկ: *Խօխան մօրը ծօցումը քունալ ատ ընցալ* (Բ): 5. փխբ. Որեւէ բանի ներսի տարածությունը, ներսը, մեջը: *Ըտի էտ հիյվընէն ծըմակէն ծօցումը կէնում ըն* (2): 6. փխբ. Խոռոչ, խորշ, փոս: *Կըխտարը ըտըճ մին ծօց ատ քըթէնում, ին մըննում մաջը* (2):

- Ծօց անէլ - Խոռոչի ձեւ տալ: *Փնդը տնջում ատ, ծօց անում* (2):

- Ծօցը թըխծընէլ - Լավ վաստակել, շատ փող աշխատել: *Խուջանց Այդինը էրկու տարէ քինամ ատ սիգօն, ծօցը թըխծընում, կամ* (2):

- Ծօցը լիգը - 1. Պարարտ ստիքներ ունեցող: *Ծօցը լիգը ախճիգ ատ, ջիհիլ-նէն աշկ չըն կըտըրում նըստա* (Բ): 2. Ունետր, հարուստ: *Ծօցը լիգը մարթ ատ Անըստամը, ամմա ճըրղօտած շօրէր ատ կըճնում* (2):

- Ծօցը ծաղկալ լիգը - Զավակներ ունենալու, սերելու, պտղաբերելու մեծ հնարավորություն ունեցող (հատկապես ասում են որդեկորույս ջախել կանանց մասին): *Մըրյանէն խօխան մըճալ ատ-Վէշինչ, էն ատ ծօցը ծաղկալ լիգը, մինըն էլ կըպիրի* (2):

- Ծօցը կըրակ ըղնէլ - Մորմոքվել, մտատանջվել, ծանր մտքերի մեջ ընկ-

նել: *էն ատ ծօցըս կըրակ ընգած, գնդում չըմ հոնց անիմ, վէր արտըս հընծիմ* (2):

- Ծօցը նի մըննէլ - 1. Մեկի անկողինը մտնել, մեկի հետ միասին քնել: *Թօռնը այուն ծօցըն ատ նի մըննում, այուն նըհըճտ քօն իննում* (2): 2. Մեկի հետ սիրաբանել՝ կենակցել: *Ղանխալ կընէգ ատ, հնր տըճս-նում ատ, ծօցըն ատ նի մըննում* (Բ):

- Ծօցը պէրակ - Նրբակազմ, նրբամարմին: *Աննան ծօցը պէրակ ախճիգ ատ իլնլ, միհէնգ ատ ըտի քուբացալ* (Բ):

- Ծօցումը կըրակ տինիլ - Մորմոքել, մտատանջել, ծանր մտքերի մեջ գցել: *էտ ախճիգը հօրը ծօցումը կըրակ ատ տիրնլ* (Բ):

- Ծօցումը քար տինիլ - Համարձակություն ստանալ, սրտապնդվել: *Տըղան հօրը խուսկէրքան սըրտըհանվում ատ ծօցումը քար տիննում, փանիվանէն վէր քըցնում* (2):

- Ծօցումը օխծ թըխծընէլ - Մեկին խնամել՝ օգնել՝ հովանավորել՝ չգիտակցելով, որ նա իր թշնամին է կամ իր թշնամին է դառնալու: *Չօբանը էտ կնիլն ճօտէն պիրում ատ պահում, էլ գնդում չի, վէր ծօցումը օխծ ատ թըխծընում* (2):

- Ծօցում, փէշկում օտէլ - Մի բան թաքուն՝ ծածուկ ուտել: *Նծքնը վախան նըհըճտ հինչը օտում ար, ծօցում, փէշկում ար օտում* (2):

- Ծօց տալ - տէն Ծօց անէլ:

ԾՕՏՔԱՂ - տէն ԾՈՒՏՔԱՂ:

Կ

ԿԱ՛ (գրք. կա) - նք. Վերցրու, առ (հրամայական եղանակ): *Հանը ասմա-Կա՛, էս փուլը տար, տօ՛ թանջիրին* (2):

- Կա յէ՛ - տէն Կա յէ՛:

ԿԱԶ (գրք. կա) - չք. Պակասավոր ԿԱՍ բայի սահմանական եղանակի ներկայի երրորդ դեմքը: 1. Գոյություն ունի: *Հիշկան կնիլը կա, վըխծընէն կըրըլան չըն ազաղ ըրածին* (Բ): 2. Առկա է, ներկա է: *Տէսնում ըն, վէր էտ քարէն տակէն մին պէն կա պըսպըղէ տամ* (ՀԺՀ, V 116): 3. Լինում է, հնարավոր է, պատահում է: *Մարթ կա՛ փուլու հըճտէ հըրան մօրըն էլ կըծախէ* (2):

- Կա հօ կա - Մշտապես գոյություն ունի: *Ղարաբաղցուն տանը հինչ էլ ինի վէչ, թօթէն արտըն ատ հացը կա հօ կա* (2):

- Կա-չըկա - Երեւի, հավանաբար, անշուշտ: *Մըտածում ատ, վար կա-չըկա, սա յա էշին ծնուն* (ՆԼՂԺԲ, 124):

- Կա ու կա - տէն Կա հօ կա:

ԿԱԲԱՆ (ռուս. кабан) - տէն ԿԱՐԱԶ (1): *էտ դըմիշծտումը կաբաննէ շատ ըն իննում, թաքավէրը միշտ կամ ար ըտըճի՛ վըճու* (2):

ԿԱԲԱԶԿԻ (ռուս. кабачок) - գ. Դդմենու մի տեսակը, որի պտուղը սպիտակ է, բարակ ու երկարավուն: *Կաբաչկին ժարիտ ըրած ատ իննում լնգնթ* (Բ):

ԿԱԲԻՆԵՏ (ռուս. кабинет, ֆր. cabinet) գ. - Առանձնասենյակ, աշխատասենյակ: *Փափաղը կըլխէն ատ տինում էս Մահմաղը, քընում նի մընում ըխճըկանը կաբինէտը...* (ՀԱԲ, 15, 18):

ԿԱԲԻՆԿԱ (ռուս. кабина, ֆր. cabine) գ. - Ավտոմեքենայի խցիկ: *Շօփէրը կաբինկան կըլծիւր տնու ատ օնում, տըճս-նում՝ մին մըժ օխծ էտ ըլըըստըրակէն կօլ ատ տամ* (2):

ԿԱԲԼՈՒԿ/ԿԱԲԼՈԿ (ռուս. кабель) - Կոշիկի ներբանի դուրս ցցված մասը, կրունկ: *Ախճիգը վըննամանը հանում ատ, կաբլուկալը ըտըրա կըլխէն տըրըքընում, ինքը փախչում* (2):

ԿԱԲԼՈԿ - տէն ԿԱԲԼՈՒԿ:

ԿԱԲՈՒՏԸ(ԲԸ)/ԲՈՒԹՏԸ(ԲԸ)/ԲՈՒՏՏԸ(ԲԸ) (ռուս. как будто) - տէն ՍԸԹԱՍ:

ԿԱՐԱԲԷԼ - տէն ԿԸՐԱԲԷԼ:

ԿԱՐԱՐՍՈՒՆՔ - տէն ԿԸՐԱՐՍՈՒՆՔ:

ԿԱՐԱՐՎԷԼ - տէն ԿԸՐԱՐՎԷԼ:

ԿԱՐԱՐՅԷԼ (գրք. կատարեալ) - ած. Կարգին, կատարյալ, օրինավոր, անթերի: *Մաքաղաթը կաղըրէլ կընէգ ատ* (Բ):

ԿԱԶ - տէն ԿԱՋ:

ԿԱՋ/ԿԱՋԻ/ԿԱՋ (գրք. կազ) - գ. 1. Մոխրաջրի մեջ եփած բոժոժ, որից թել են ստանում: *Կանգը մուխըրըճիրան տնու ըն տամ, վէր թիլ քաշին*: 2. Ծակված բոժոժից ստացված մետաքս: *Կընէգը կնգան մին դաշանգ չօխա յա կարում* (2):

- Կանգ տալ - տէն Տընագ անէլ:

ԿԱԶԱՐՄԱ (ռուս. казарма, իտ. caserma) - գ. 1. Զորքի կացարան, զորանոց: *էն ատ մըթընժօռալ ար, վըճ մին գուռնի սնս յէր իլալ կազարմին մանիլան* (ԶՏ, Ա, 1): 2. փխբ. Մեծ՝ ընդարձակ շենք՝ բնակարան՝ սենյակ: *Օսէփը տըղէն հըճտէ մին կազարմա յա շիննլ* (Բ):

ԿԱԶԷԹ (ռուս. газета, իտ. gazzetta) գ. Թերթ, լրագիր: *Միհէնգ կազէթ կարթօղ չի կա, լօխ էն ըն շաղված* (2):

- Կազէթ ըղնէլ - Լրագրում տպագրվել, լրագրի նյութ դառնալ: *Դժոհաց Մաքադաթէն էծը իրոք Էծը և ծընալ, էտ պէնը կազէթ և ընգալ* (Բ):

- Կազէթ կիրծղ - Լրագրի աշխատակից, լրագրող: *Դէ էլ հինչ կիրծղ, պարուն կազէթ կիրծղ, կիրծղը շատ ցըվըցըրի...* (ՋՏ, Ա, 37):

- Կազէթ քըցիլ - Լրագրում տպագրել, լրագրի նյութ դարձնել: *Ասում ըն՝ մին քանէ տարէ առաջ Յէրէվանս յըկալ ըն Մըցակէն բաղը նըկարալ, տարալ կազէթ քըցիլ* (Բ):

ԿԱԶ-ԿԱԾ - տէն ԿԱԾ - ԿԱԾ:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ (գրք. կազմակերպել (շինել, կոկել, ձեւացնել) - նք. Մի բան նախաձեռնել՝ ձեռնարկել: *էտ էլ Օհանջանյան Մուշէղըն և կազմակերպալ...* (ԱԱ, 19):

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ(Ը)ՎԵԼ - կք. եւ չք. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ-ի:

ԿԱԶՄԵԼ - տէն ԿԱԶՄԵԼ:

ԿԱԶՄԵԼ/ԿԱԶՄԵԼ/ԿԱԶՄԻԼ/ԿԱԶՄԻԼ (գրք. կազմել (շինել, շտկել, պատրաստել) - նք. 1. Կազմի մեջ առնել, կազմ պատրաստել: *Կիրքէրը կազմում ըն, շարում* (2): 2. Իրար կողքի բերելով՝ միացնել, միակցել, կցել, կարգի բերել: *Հարթը աման-չամանը կազմում և, խծրաճը իկիւմ, քիւնամ բաղը* (2): 3. փխր. Մեկին խիստ նախատելով, ծեծելով՝ կարգի հրավիրել: *Մարթը կընգանը մին լաւ կազմում և* (2):

ԿԱԶՄԵԼ - տէն ԿԱԶՄԵԼ:

ԿԱԶՄԵԼ/ԿԱԶՄԵԼ/ԿԱԶՄԵԼ/ԿԱԶՄԵԼ - կք. եւ չք. ԿԱԶՄԵԼ-ի:

ԿԱԶՄԵԼ - տէն ԿԱԶՄԵԼ:

ԿԱԶՄԻԼ - տէն ԿԱԶՄԵԼ:

ԿԱԶՄԻԼ - տէն ԿԱԶՄԵԼ:

ԿԱԶՅՕՆՆԻ (ռուս. казенный) - ած. Պետական, պետության կողմից տրվող՝ տրամադրվող: *Ըտըրան էլ մին քըսակ կազյօնի փոլ և ինում* (2):

ԿԱԹ (գրք. կաթ) - գ. Կաթիլ, շիթ: *էլ-հա ճընապարին վըդին յըրան առնին կաթրին յէշիլալ քընըմ ըն, քընըմ, հըսըմ էտ խօր վէրին* (ՅԺՅ, V, 18):

- Կաթ ըղնէլ - տէն ԿԱԹԵԼ:

- Կաթը կըտըրէլ - Եկամտի նվազ աղբյուրից գրվել: *Կալըն էլ վէր ըստակում և, տահանց կաթը կըտըրում և* (2):

- Կաթը կըտըրցընէլ - Եկամտի նվազ աղբյուրից գրվել: *Նախագան դօրօղչուն կօրծա տոն և քըցիւմ, կաթը կըտըրցընում* (2):

- Կաթ չըկաթէլ - Արնձրեւ չտեղալ, երաշտ լինել: *Հէնգ ամէս և՛ կաթ չի կաթալ* (Բ):

ԿԱԹԱՆ - գ. Խորովածը շամփուրնե-րից քաշելու հացը կամ լավաշը, որ յուղով թաթախվում է: *Կաթանը խըրըվածան լաճաթ և* (Բ):

ԿԱԹԵԼ/ԿԱԹԻԼ (գրք. կաթել) - չք. 1. Կաթիլ առ կաթիլ թափվել՝ ծորալ: *Քի-նըմ և մին սարի տօշըմ տըմսնըմ՝ մին քարա ճուր և կաթըմ* (ՅԺՅ, V, 80): 2. Ծածկից՝ տանիքից ջուր՝ անձրեաջուր թափվել՝ դուրս տալ: *Կոմէն կըտօրը կաթում և* (Բ): 3. Ցայտել, փայլել, ցոլալ: *Հոնրթան մին լուս և կաթում դարադամէն մաշին* (2): 4. տէն Կաթիւ տալ (1):

ԿԱԹԵՂ - տէն ԿԱԹՆԵՂԱՆ:

ԿԱԹԵՂ(Ը)ԿՕՍ/ԿԱԹԵՂ(Ը)ԿՕՍ/ԿԱԹԵՂԻԿՕՍ/ԿԱԹԵՂԻԿԱ (գրք. կաթողիկոս) - գ. Ծայրագույն պատրիարք, կաթողիկոս: *Ըսէս և պըրծընէս, հըղէ ինիս Ամարասա վանքէն կաթըղըկօսէն կօշտը* (ԼՂԲ, 396):

ԿԱԹԵՂԻԿՕՍ - տէն ԿԱԹԵՂ(Ը)-ԿՕՍ:

ԿԱԹԻԼ - տէն ԿԱԹԵԼ:

ԿԱԹ-ԿԱԹ - մ. Կաթիլ առ կաթիլ, կաթկթելով, քիչ քանակությամբ: *Ծոնը կամ և, կաթ-կաթ քամվում, ախպոն տանում* (ԱԱ, 58):

ԿԱԹՆԱՎ - 1. գ. Կաթով, բրնձով եւ շաքարով պատրաստված կերակուր, կաթնապուր: *Կաթնավը Հէղան այուն սիրիլի խօրաճըն և* (Բ): 2. տէն ԿԱԹՆԱՏՈՒ:

- Կաթնավ ճաշ - տէն ԿԱԹՆԱՎ (1):

ԿԱԹՆ (գրք. կաթն) - գ. 1. Կանաց եւ կաթնասունների գեղձերից արտադրվող՝ ճարպ ու սպիտակուց պարունակող սննդարար հեղուկ, կաթ: *Կաթնը պո-րում ըն թաքավէրէն հէտէ, թաքավէրը խըմում և, լիվանում* (ՅԺՅ, V, 441): 2. Որոշ բույսերի մեջ պարունակվող սպիտակավուն հյութը: *Թոլզին ճէղըն վէր կըտըրում ըս, կաթն և կամ* (Բ):

- Կաթնա կըտըրէլ - տէն Ծըծա կըտըրէլ (ԾԾԾ-ի տակ):

- Կաթնա կըտըրվէլ - տէն Ծըծա կըտըրվէլ (ԾԾԾ-ի տակ):

- Կաթնանը ըգծրան պըռանչիլ - Իր արածի՝ ստեղծածի համապատասխան խոսել: *Վէր ամէն մարթ ուրան կաթնանը ըգծրան պըռանչի, աշխարքըս դիւզօթուն կըղնէլ* (2):

- Կաթնէն նըղըմ տի մըտածը հոնքվոն նըղըմ տոն կըլկա - Ժառանգականությամբ պայմանավորված հատկանիշները՝ բնավորության գծերը մինչեւ մահ պահպանվում են:

- Կաթնը ըղնէլ - Սկսել հասունանալ, կաթնամոմային հասունության շրջանում լինել (պտուղների եւ հացաբույսե-

րի մասին): *Վէր մին էրկու օր էլ անըվ անէ, ցօրէնը կաթն և ըղնական* (Բ):

- Կաթնըն և անոնըն ուրու խառնած - Կարդագույն: *Կաթնըն և անոնըն ու-րուր խառնած թօշեր օնէ Նիկիկը* (Բ):

- Կաթնը շաղել - 1. Գործը փչանալ՝ խանգարվել՝ գլուխ չգալ: *Մէր կաթնը շաղալ և, հինչ և էտ օյինքազը մըգ նը-հըմտ հըրակաշ և տըմալ* (2): 2. Հարաբերությունները խզվել, իրար հետ գծտվել: *Ըտըրանց կաթնը էրկու տարէ առաջ և շաղալ, ուրուր նըղըմտ խօսում չըն* (Բ):

- Կաթն ըս օգում՝ կալ պահէ - Արդյունք ունենալու համար պետք է միջոցներ ձեռնարկել:

- Կաթնը տալ - 1. տէն Ծըծ տալ: 2. Կաթ արտադրել: *էտ էծը օրը մին լիտըր կաթն ար տամ* (2):

- Կաթնը օտէլ - տէն Ծըծ օտէլ:

ԿԱԹՆՈՒԿ - գ. Բարդաճաղկավորների ընտանիքին պատկանող խոտաբույս, որը կաթնահյութ է պարունակում, հազար: *էշէրը կաթնուկը օտում ըն, պըլանում* (2):

ԿԱԹՆՈՒՏ - տէն ԿԱԹՆԱԹԱԹԱՆ:

ԿԱԹՏԱՄԱԶ - ած. Պիկո, ամուր, չկաթող (ծածկի՝ տանիքի մասին): *Կաթտամազ կըտօր և, հիշկան ծոն և յըկալ, կաթալ չի* (2):

ԿԱԹՈՒԿ - տէն ԿԱԹՈՒԿ:

ԿԱԹՈՒԿ/ԿԱԹՈՒԿ - գ. Շատ հասած եւ ծառից վայր ընկած պտուղ: *Լըհա վըմնըտ փոխէս ըս, վըմնըտ սըկըհէս և, էնքան կաթուկ և ինիս* (ԼՂԲ, 384):

- Կաթուկը վէր վէր ըղնէլ, ծառէն տակը կըղնէ - Յուրաքանչյուրը իր ծնողներին է նմանվում:

- Կաթուկ տալ - 1. Շատ հասնելուց ծառից ընկնել (պտուղների մասին): *Աշունքը հոնըն կաթուկ և տամ, արչը օտում և, քուշտանում* (2): 2. Շատ ծերանալ, մեռնելու շեմին լինել: *Սաղ շէ-նումը էրկու պառալ կա, քտըրանք էլ էն ըն կաթուկ տուված* (Բ): 3. Գլորվել, ընկնել: *էշէրը կամ ըն թամիլ տամ, մին-մին կաթուկ տամ, վըմ տըմնում քըմ-ծէն տակը, ըստըկօտում* (ՆԼՂԺԲ, 101):

- Կաթուկ տըմնալ - տէն Փօփ տըմնալ:

ԿԱԹՈՒՏ - տէն ԿԱԹՕՏ:

ԿԱԹՕՏ/ԿԱԹՈՒՏ - գ. 1. Կաթիլ առ կաթիլ թափվելը, կաթկթելը: *Ճիրին կաթօցը թօղում չի, վէր քօն ինիկը* (Բ): 2. Ծածկից՝ տանիքից ջուր՝ անձրեաջուր կաթելը: *էտ կաթօցան կէրանը փըթում և, կօտըրում* (2): 3. Հասած պտղի ընկնելը ծառից: *Տաննին կաթօցէն վախտը խօզէրը ծըմական կամ չըն շէնը* (2): 4. տէն ԿԱԹ:

ԿԱԺԱՄԱՆԻ/ԿԱԺԱՄԱՆԻ/ԿԱԺԱՄԱՆ - տեն ԼԵՂԱՐ:

ԿԱԺԻ - տեն ԼԵՂԱՐ:

ԿԱԺԱՄԱՆ - տեն ԿԱԺԱՄԱՆԻ:

ԿԱԼ - տեն ԿԱԼ:

ԿԱԼ¹ - տեն ԿԱԼ¹:

ԿԱԼ² - տեն ԿԱԼ²:

ԿԱԼԱՆՉ - տեն ԿԱԼԱՆՉՕՏ:

ԿԱԼԱՇ (արաբ. *gallas* (նենգավոր խաբեբա) - ած. տեն Աշկը ծակ:

ԿԱԼԱՋ (ռուս. *калач*) - գ. 3ացի տեսակ: Կալաջը թուրքումը չըն թը-խում (Բ):

ԿԱԼԱՍ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Կալաս անել - 1. Կալսել, կալում փռված հասկերը տորոել կամ ծեծել՝ հատիկը առանձնացնելու համար: Խորթները կալումը մը՛կնում ըն, կալաս անում (Ձ): 2. փխբ. Շատ ծեծել: Փըռում ըն ըտըրա կալաս անում (Ձ):

ԿԱԼԱՍԿԱ (ռուս. *коляска*) - գ. Անվա-վոր եւ ճոճվող հարմարանք, որի մեջ քնեցնում կամ զբոսանքի են տանում փոքր երեխաներին: Կալանկան անդանք ընգավ, ուրուրունցը թավա ընգավ (Բ):

ԿԱԼԱՓ - տեն ԿԱԼԱՓ:

ԿԱԼԲԱՍ(Ա) (ռուս. *колбаса*) - գ. 1. Եր-շիկ: Առաջ ա իլան, վեր էն ընք իլան կըլ-բասու հասարթ, միհենգ էն ա մաղա-զինեն լըցաց (Բ): 2. փխբ. տեն ԽԱՅԱ:

ԿԱԼԵՆԴԱՐ (ռուս. *календарь*, լատ. *calendarium*) - գ. Տեղեկատու հրատարա-կություն, օրացույց: Միմօն դային մին կալենդար ա ինք՝ օնում, տանը պատան ըն՛ստա տամ (Ձ):

ԿԱԼԻԴՐՈՐ - տեն ԿԱԼԻԴՐՈՐ:

ԿԱԼԽՕՋ/ԿՕԼԽՕՋ (ռուս. *колхоз*) - 1. հպվ. գ. Կոլեկտիվ գյուղատնտեսա-կան ընկերություն խորհրդային կարգե-րի օրոք, կոլտնտեսություն: Մրիենգ մը-նր կալխօգէն հենգ մաշին օնէ... (ԼՂԲԲ, 274): 2. մ., ած. Միացյալ, համատեղ: Շի-նըցէք՝ գիրավ ըն տը՛նում, էտ մարթին տօնը կոլխօգ շինում (Բ):

- Կըլխօգու ժողով - Խառնաշփոթու-թյուն, իրարանցում: 3անը ասմա.- 3օ կըլխօգու ժողով չի՞, տուս ըրը՛ցէք (Ձ):

ԿԱԼԽՕՋՆԻԿ/ԿՕԼԽՕՋՆԻԿ (ռուս. *колхозник*) - 1. գ. Կոլխոզի՝ կոլտնտեսու-թյան անդամ: Ճըրտարա կալխօգնիկ-նէն շատ հարուստ ըն իլան (Ձ): 2. փխբ. Անկիրթ՝ անտաշ մարդ: Կօզի պէցնը պաշտօն օնէ, ամմա մին ա, կոլխօգնիկ ա Տիկրանը (Բ):

ԿԱԼԴԵՓ - տեն ԿԱԼԴԵՓ:

ԿԱԼՄԱՉ - տեն ԿԱԼՄԱՉ:

ԿԱԼՄԱՍՈՒԼ - տեն ԿԱԼՄԱՍՈՒԼ:

ԿԱԼ/ԿԱԼ¹ (գրբ. *կալ*) - գ. 1. Հարթ պնդացրած գետին, որտեղ կալում են հացահատիկը: Ըստեղ առաջ կալեր ա իլան, կըլերումը՝ մին յէխծէ, անումը՝ Կօտրած յէխծէ... (ԱԱ, 30): 2. Օրանի ծե-ծելու գործողությունը, կալսելը: 3օնծը սաղ-սըլմաթ պըրծընում ըն, ամմա կալին վախտը թօռը նի յա օնում (Ձ): 3. Օրանի այն քանակը, որ մի անգամ փռում են եւ ծեծում, խրճակույտ, բարդոց: Քամէն թոնդոն ա, կալը քը-շոն (Ձ):

- Կալա յը՛տ - Ուշացումով, ուշ: Պու-դին կալա յը՛տ քոնոնում ա, տը՛սնում ար-տը հընծած (Ձ):

- Կալ՝ անել - 1. տեն Կալաս անել: 2. տեն Կալմաջ անել: 3. Միեւնույն տեղում շատ գնալ, գալ: Հիլվըննէն բօստանը կալ՝ ըն ըրալ (Բ):

- Կալ՝ թակել - տեն Կալաս անել (1):

ԿԱԼ²/ԿԱԼ²/ԿԱԼ - ՕՆԵԼ բայի հրա-մայականը:

ԿԱԼՄԱՉ/ԿԱԼՄԱՉ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կալմաջ անել - 1. Լծկանների կա-լի մեջ բերել կամին լծելու համար: Յը՛գ-ները կալմաջ ըն անում, վեր կալը թա-կին (Ձ): 2. փխբ. Շրջապատել, շրջա-փակել: Կոլերը ծիլին կալմաջ ըն ա-նում, օտում (Ձ): 3. փխբ. Մեկի վրա թափվել, մեկի շուրջը հավաքվելով՝ նե-ղել, ստիպել: Մըծըխըլունքնէն հըվաք-վում ըն, թաքավերէն կալմաջ անում, վեր փըսակվէ (ՆԱԲ, 38):

- Կալմաջ ինիլ - Շրջապատվել, շրջափակվել: Թօրքերը, վեր կալմաջ իլին, էլ կըրը՛ցէն վէջ փախճին (Ձ):

ԿԱԼՄԱՍՈՒԼ/ԿԱԼՄԱՍՈՒԼ - Գործած-վում է կապակցության մեջ:

- Կալմասոն անել - Անորակ աղալ: Յօրէնը տարալ ա ճէղաց, կալմասոն ըրալ, պերալ (Ձ):

ԿԱԼՊԱՐԻ/ԿԱԼՊԱՐԻ - գ. Շուրջապա-րի տեսակ, որ պարում էին կալի աշխա-տանքները վերջացնելուց հետո: Մի-հենգ վէջ կալում կօրծ անօղ կա, վէջ էլ կալպարի պար կըվօղ (Բ):

ԿԱԼՎԵՐ/ԿԱԼՎԵՐ - գ. Կալում աշ-խատող մարդ: Կալվերը քինամ ա, տը՛սնում կալումը ցօրէնը կոնտան, մին զը՛ն օխծ էլ յըրան նըստած (Ձ):

ԿԱԼՎՈՒԹ/ԿԱԼՎՈՒԹ - 1. տեն ԿԱԼՎԵՐ: Մը՛ծ արտըմը դուշ կինի, կըլ-վորթէն ամանը կոնշ կինի... (ԼՂԲ, 120): 2. տեն ՀԱԾԱՆ:

ԿԱԼՊԱՐԻ - տեն ԿԱԼՊԱՐԻ:

ԿԱԼՍԵԼ/ԿԱԼՍԵԼ (գրբ. *կասում*) - տեն Կալաս անել (1):

ԿԱԼՍԵԼ - տեն ԿԱԼՍԵԼ:

ԿԱԼՎՈՒԹ - տեն ԿԱԼՎՈՒԹ:

ԿԱԼՈՒՇ (ռուս. *калоши, фр. galoches*) - գ. Ռետինե կարճափղ կոշիկ: Շինացէն ցը՛խ օրը առանց կալուշ կարէլ չի յօլա քինի (Ձ):

ԿԱԼՕԴ (ռուս. *колода*) - գ. Կապոց, փաթեթ (թղթադրամի, խաղաթղթի են մասին): Փոպէն կալօդը ջութան վեր տոնա ա անում, դէրվիշը մընամ ա քար կըտըրած (Ձ):

ԿԱԽ (գրբ. *կախ*) - ած. Կախած, կախ ընկած, կախված: Մին շօն ա մուտա-նում՝ ըրկաթէ ժինջիլը պըկան կախ (Ձ):

- Կախ ածել/անել - տեն Կախ տալ:

- Կախ ըղնել/ինիլ - 1. Կախված

մնալ՝ լինել: Էրկու քուրը կընընկնր-մուր ըն տէնում, յըրգինքան կախ ընում (ՆԱԲ, 92): 2. Կախվելով ինքնաս-պանություն գործել: Վեր խաբարը կամ ա, թա տըղան մարթ ա ըսպանալ, տոն-մն նըստալ, մարը կախ ա ինում (Ձ): 3. Թեքվել, մի կողմի վրա շուռ գալ: Էշին պէռնը կախ ա ընգալ (Բ): 4. Խիստ ժա-տություն անել: Կախ ա ինում, թա ախ-պօրը մին թօրթա անլէր տա (Ձ):

- Կախ ընգած/ինծ - ծծկ. տեն ԽԾԻ:

- Կախ տալ - 1. Կախ անել, կախել: Յէշում ա տը՛սնում կընէգը լըվաց ը-րած, տըռանը քուղավը կախ տըված (ՆԱԲ, 136): 2. Կախաղան բարձրացնել:

Թաքավերը հըրամանը ա տամ, վեր ծու-կուն փըռնօղէն տըղէն կախ տան մէ-դանումը (Ձ):

- Կախ քըցի/օնել - 1. տեն Կախ տալ: 2. Իջեցնել, խոնարհեցնել: Հավերը թէվերը կախ ըն քըցալ (Բ):

ԿԱԽԱՂԱՆ (գրբ. *կախաղան*) - գ. Կախաղան բարձրացնելու՝ կախելու սարք՝ հարմարանք: Թաքավերը հը-րամանայըմ ա՝ կախաղանը պըրդաստին (ՀԺՀ, V, 79):

ԿԱԽԱՆ (գրբ. *կախան* (կախաղան) - գ. Ձմեռվա համար պահելու՝ մառանում կախած միդ՝ խաղող: Կախանը քըշը-ցընում ըն, էտ խօսը պիժէնում (Ձ):

- Կախան անել - Ձմեռվա համար մրգեր՝ խաղող կախել, կախանել: Տան-ծը, խընծօրը, խաղուն կախան ըն անում, վեր ծըմը՛նըն օտին (Ձ):

ԿԱԽԱՋ - գ. Հորացնելու՝ ապուխտ դարձնելու համար կախած միս: Կախա-ջը կախ-կախ ըն անում, չուրըցընում (Ձ): 2. փխբ. Սաստիկ կիհար՝ կմախքա-ցած անձ: Էտ կախաջը էրկու ամէս ա՝ հացա-ծիրան կըտըրած (Բ):

ԿԱԽԱՐԴ - տեն ԿԱԽԱՐԴ:

ԿԱԽԱՐԹ/ԿԱԽԱՐԹ (գրբ. *կախարդ*) - գ., ած. Ըստ սևահավատության՝ մարդ-

կային կարողություններից վեր, գերբնական գործողություններ կատարող, ինչպես նաեւ դյուբող, հմայող, գուշակող (անծ): *Անուծէն տըղան հրամամայեց էն կախարթ ըխճըկօրցը, վար դուբին պիրին պըլատէն մէջը* (ՅԺՅ, V, 382):

ԿԱԽ-ԿԱԽ - *ած*. Ամբողջապես կախված՝ կախ ընկած: *Ծըռէրէն կախ-կախ ճըղները կըտօրում ըն, վեր կարին բաղումը կօրծ անին* (2):

- Կախ - կախ անել - Շատ բաներ եւ տարբեր տեղեր կախել, կախկիսել: *Խօզէրը մուրթօտում ըն, կախ-կախ աւնում* (2):

- Կախ-կախ ինիլ - Շատ բաներ եւ տարբեր տեղեր կախվել, կախկիսվել: *Ալակուշկուշէն նի յըն տըռնում տօնը, պըտէրան կախ-կախ ինում* (2):

ԿԱԽԿԱԼՕԽ - *ած*. մ. տէն Կըլծիւր կախ:

ԿԱԽՍՈՒՆԹ - *գ*. Մեկից՝ մի բանից կախված լինելը, կախում, կախվածություն: *Տըղէն կախմունքը էտ թանջիրին անա մըծ ար* (2):

ԿԱԽՏԱԿԱՆ/ԿԱՐԹԱԿԱՆ (գրբ. գաղթական) - *գ*, *ած*. Հայրենիքից գաղթած՝ գաղթող (մարդ): *Ղարաբաղ կաղթականնէ շատ կա* (Բ):

ԿԱԽՏԷԼ/ԿԱՐԹԷԼ (գրբ. գաղթիւմ) - *չք*. Հայրենիքից հեռանալ եւ այլ երկրում բնակություն հաստատել, գաղթական դառնալ: *Էրկու հանրուր տարէ առաջ Իրանան շատ հայեր ըն կախտալ, յըկալ Ղարաբաղ* (Բ):

ԿԱԾ - տէն ԿԱԾ:

ԿԱԾ - տէն ԿԱԾ:

ԿԱԾԱԿ - տէն ԿԱԾԱԿ:

ԿԱԾԱԿ/ԿԱԾԱԿ/ԿԱԾԱԿ/ԿԷԾԱԿ-(ՆԸ)/ԿԱԾԱԿ/ԿԱԾԱԿ (գրբ. կայծակն) - *գ*. Օդում մթնոլորտային էլեկտրական հոսանքի ակնթարթային պարպում, կայծակ, շանթ: *Մին օր էլ կանանը թըխում ա, էտ նախըրջուն կընգանը ըսպաւնում* (2):

- Կանան անել - տէն Կըծըկըրակ անել:

- Կանան տալ - Կայծակ խփել, կայծակը գարկել, կայծակնահարել: *Հըղըցումը տէհանը մին կանան տըված ծառ* (ԼՂԲԲ, 262):

- Կըծանկէն անել/տալ - տէն Կըծըկըրակ անել:

ԿԱԾԱԿ - տէն ԿԱԾԱԿ:

ԿԱԾԱՆ/ԿԷԾԱՆ (գրբ. կածան) *գ*. Նեղ ճանապարհ, արահետ, շավիղ: *Էս կէծանը յէրէ Հոռըթաղա տանում ա Կանը* (ԱԱ, 42):

ԿԱԾԻԳ՝ - *գ*. Կարճահասակ մարդ: *Հէղուշին մարթը կածիգ ա* (Բ):

ԿԱԾԿԱԾ - տէն ԿԱՍԿԱԾ:

ԿԱԾ/ԿԱԾ/ԿԱԾ/ԿԷԾ (գրբ. կայծ) - *գ*. 1. Այրվող կամ շիկացած նյութի՝ կրակի փոքրագույն մասնիկ: *Մին կած ըղնում ա շօրին յըրա, էրում* (2): 2. Որեւէ բանի փայլող՝ կայծկտացող փոքր մասնիկ, լուսավոր՝ փայլող կետ: *Հըռանցէ մին կած ա ըրվամ* (2): 3. Երկու մարմինների շփումից առաջացած լույսը: *Հըքոնւմը վեր ըրկաթէն տըրըքընում ա, կածէր ա տոն տըռնում* (2): 4. *Փիւք*. Ընդունակության՝ զգացմունքի եւն արտահայտություն՝ նշույլ՝ փայլատակում: *Տընըշինիտ մաջին ըսկի կած չի կա* (Բ): 5. *ած*. Խիստ տաք, այրող, վառող: *Կած ճոնըր վեր ա ածում, վընները էրում* (2):

- Կած արկաթ կօլ տալ - Խիստ անհանգիստ լինել, անընդհատ շարժվել: *Կած արկաթ ա կօլ տըվալ, տըղը նըստում չի* (Բ)

ԿԱԾԱԿ - տէն ԿԱԾԱԿ:

ԿԱԾ-ԿԱԾ/ԿԱԾԿԱԾ - *ած*. 1. տէն ԿԱԾ (5): 2. Մեծ եռանդով, եռանդագին: *Տըղան կած-կած կօրծ ա անում* (2): 3. Խիստ սիրահարված: *Թաքավէրին տըղան էլ էտ ըխճըկանը յըրա կած-կած ա ինում* (2):

ԿԱԾՈՒԿ/ԿԱԾՈՒԿ/ԿԱԾՈՒԿ/ԿԷԾՈՒԿ (գրբ. կայծուկ) - *գ*. 1. Երկար ու բարակ տերեւներով փշոտ խոտաբույս: *Էջէրը կածոկ շատ ըն սիրում* (Բ): 2. տէն ԿԱԾՈՒԶ(ՆԸ) (3):

- Կըծոկան կըծել - տէն Խօտան կըծել:

ԿԱԾՈՒԿ - տէն ԿԱԾՈՒԿ:

ԿԱԾՈՒԿ - տէն ԿԱԾՈՒԿ:

ԿԱԾՈՒԶ(ՆԸ)/ԿԱԾՈՒԶ - *գ*. Հաղարջ: *Էտ հըղաթումըն էլ լւալ կածոն ա ինում* (2):

ԿԱԿԱ - *գ*. 1. *մնկ*. Կոնֆետ, միրգ, քաղցրավենիք: *Խօխան լւաց ա ինում, թա կակա յըմ օգում* (2): 2. *Փիւք*. Աննշան՝ չնչին բան՝ ուտելիք: *Տանը մին կակա յէլ չի կա* (Բ): 3. տէն ԼԱԼԱ: 4. Վաղանցիկ, անցողիկ երեսույթ: *Պանքը կակա յա* (2):

ԿԱԿԱԼ - *գ*. *հեզն*. տէն ՃՐՈՒՊՈՒՐ:

ԿԱԿԱՆ (գրբ. կական(ծիլ)) - տէն ԼԱՅՈՒԿՕԾ:

ԿԱԿԱՉ (գրբ. կակաչ) - 1. տէն ԼԱԼԱ: 2. տէն ՏՐՆՆԵԿԱԿԱՉ:

ԿԱԿԱՎՕ(Յ) (ռուս. kakao, ֆր. cacao) - *գ*. Արեւադարձային կակաո ծառի սերմերից պատրաստված փոշին եւ դրանից ու կաթից եփած ըմպելիքը: *Խօխենքը կակափօ շատ ըն սիրիս* (Բ):

ԿԱԿԱՐՈՐ - *գ*. 1. Թռչունի եւ մասնավորապես աքլորի կարմիր կատար: *Էտ քան վըրցըկներէն մաջին մինակ մին*

սիպտակ, կակարող մօք կանրմուր վըր-ցակ ա ինում (2): 2. Գլխարկի վրա փակցվող մետաղե նշան, կակարդ: *Յանարալէն կըլխէն փըփաղէն կակարող հըռանցէ պըսպըղէ յար տաս* (2): 3. *Փիւք*. Փոքր շինությունների, մասնավորապես հնձանի տանիք: *Քամէն հընծանին կակարող քըշալ ա* (Բ):

- Կակարող ցեվքին պըթկէն - Սաստիկ ինքնահավան՝ գոռոգ: *Հէրիքնագէն կուծի հարթնանը կակարող էն ա ցեվքին պըթկէն* (Բ):

ԿԱԿԱՐԱՉ - տէն ԿԱԿԱՐԱՉ:

ԿԱԿԱԷԼ - տէն ԿԱԿԱԷԼ:

ԿԱԿԱՐԱՉ/ԿԱԿԱՐԱՉ (ռուս. какао) - մ. Ուղիղ, իսկ եւ իսկ, հենց: *Վէգիրը ասում ա.- Ինձ կակաչ քըճ նըման ախճիգ ա հարկավեր* (2):

ԿԱԿԱՆՆ - տէն ՂՐՈՒԲԷԼ:

ԿԱԿԱՐՈՐ - տէն ԿԱԿԱՐՈՐ:

ԿԱԿԱՐ/ԿԱԿԱՐ (գրբ. կակուր) - *ած*. Փափուկ: *Այան մինակ փափուկ հացըն ա կարում օտէ* (2): 2. Փխրուն: *Կակօղ քարան արկանը չըն շինում* (Բ): 3. *Փիւք*. Ախորժեղ, հաճելի: *Փըվալին արաղը փափուկ արաղ ա* (Բ): 4. *Փիւք*. Մեղմ թույլ բնավորություն ունեցող: *Նախագան վեր կակօղ իլւմ, կալխօզը ցըրը՛վ կըկա* (2): 5. Նուրբ: *Կակօղ թիլան չուվալ չըն կօրծում* (Բ):

- Կակօղ դամարը փըռնել/քըթէնալ - տէն Թոլ դամարը փըռնել:

- Կակօղ քօլ - Հեզաբարձ մեղմ բնավորությամբ անձ: *Մէխակ դային կակօղ քօլ ա* (Բ):

- Կըկօղան մին տոն կըկա, պէնդան՝ էրկու - Ժլատ մարդը ի վերջո կրկնակի տուժում է ժլատության պատճառով:

ԿԱՐ (գրբ. գահ) - *գ*. Թագավորական իշխանություն: *Թաքավէրը մըռնըմ ա, կահը մընըմ ա էտ պուճուր տըղէն* (ՅԺՅ, V, 76):

ԿԱՂ (գրբ. կաղ) - տէն ԿԱՂԷԳ: *Ըտըրանա էլ շէնին անումը տիրալ ըն Կըղարծէ, յանի թա՛ կաղ արծիվ* (ԱԱ, 26):

- Կաղէն տալ - տէն Կըղըգի տալ (ԿԱՂԷԳ-ի տակ):

- Կաղ կաց, սաղ կաց - Կաղ՝ հաշմանդամ լինելը գերադասելի է մահից:

ԿԱՂԱՂ (գրբ. կաղաղ (գազանի՝ տղուկ որջ) - *գ*. 1. Կանաչ ընկույզ, ինչպես նաեւ նրա կեղեւը: *...Բորրան նըրա քըջալէն մին կաղաղ ա վըր ընգնում* (ՆԼԴԺԲ, 88): 2. Ոչխարների դմակին կպած գնդաձեւ կեղտ՝ թրիք: *Վըխճարէն կըղըղնէն պուք ըն տամ, յըտնան խօզում* (2):

ԿԱՂԵՆ (գրք. կաղին) - գ. Կաղնի ծառի պտուղը, կաղին: *Վարթենիսա չորս ախպեր կամ ըն ըստեղ՝ խուզերեն հե-տի ծըմական կաղեն հրվաքեն* (ԱԱ, 27):

ԿԱՂԹԱԿԱՆ - տեն ԿԱԽՏԱԿԱՆ:

ԿԱՂԹԵԼ - տեն ԿԱԽՏԵԼ:

ԿԱՂԼԵԳ/ԿԱՂԼԻԳ/ԿԱՂԼԵՅԳ/ԿԱԼ-ԴԵԳ - ած. 1. Ուղեից հաշմանդամ, կաղ, կաղացող: *Ըտրիենց էլ թեմուրեն վրենը մընացալ ա կաղիգ՝ ...* (ԱԱ, 77): 2. փխբ. Ընդհանրապես հաշմանդամ: *Կաղլեգ ըս, էտ ամանը խէ ծերքատ վեր ըս քը-ցիւմ* (Բ):

- Կաղլեգ՝ էշավ քարվան նի մընենլ - Իր ուժերից վեր գործ ձեռնարկել: *Կաղ-լեգ էշավ քարվան նի մընեսողը կըփուշ-մանէ* (Ձ):

- Կաղլեգ՝ էշին քոռ նալքանդ քըթե-նալ - Անարժանին համապատասխան ընտրություն կատարել: *Կաղլեգ էշին քոռ նալքանդ ըն քըթանլ. էտ դանգըլա ըխճըկանը էտ ըխմաղեն նըհիտ փըսա-կալ ըն* (Ձ):

- Կըղըրգի տալ - Կաղալ: *Տըղան վեր քընամ ա, դուշը տեսնում ա, վեր կըղ-ըրգի յա տամ...* (ՅԺՅ, V 273):

ԿԱՂԼԵՅԳ - տեն ԿԱՂԼԵԳ:

ԿԱՂԼԻԳ - տեն ԿԱՂԼԵԳ:

ԿԱՂՆԵ/ԿԱՂՆԻ (գրք. կաղնի) - 1. գ. Հաճախագիների ընտանիքին պատ-կանող ամուր փայտանյութով ծառ՝ կաղնի: *Մին մըժ կաղնէ յա իլանլ յըրան մին արծիվ թառ իլանլ* (ԱԱ, 26): 2. ած. Կաղնե, կաղնու փայտից պատրաստ-ված: *Կաղնէ կերանը տըմասկան ա* (Բ):

- Կաղնէ խուլ՝ - Դիմացկուն, տոկուն, ամուր, համառ (մարդկանց եւ առարկա-ների մասին): *Միրգոն դային կաղնէ խուլ՝ ա, իննանուն տիրըկանումը արտ ա անում* (Բ):

ԿԱՂՆԵԼ (գրք. կանգնիմ) - չք. տեն Կը՛նը կենալ:

ԿԱՂՆԻ - տեն ԿԱՂՆԵ:

ԿԱՂՆՈՒՏ - տեն ԿԱՂՆՈՏ:

ԿԱՂՆՈՏ/ԿԱՂՆՈՒՏ - գ. Շատ կաղ-նիներ աճած տեղ, կաղնիների անտառ՝ պուրակ: *Նի յըն մըննում կաղնոտը, մին մըժ խոզ վեր քըցիւմ* (Ձ):

ԿԱՃԱՄԱՆԻ - տեն ԿԱՃԱՄԱՆԻ:

ԿԱՃԱՊ - գ. Ավելուկանման բույս, որ չորացնելով էլ թթու լավաշի, չորաց-րած հոնի, բրնձի, սխտորի ու կծու հա-մեմունքների հետ եփելով՝ ջրալի կերա-կուր են պատրաստում: *Կաճապը Հիւդ-րոթա շինիթընէրումըն ըն շատ օ-տում* (Բ):

ԿԱՃԻ - գ. տեն Թօրքու գառի:

ԿԱՄ/ԿԱՄԵ (գրք. կամբ) - գ. Ցան-

կույթուն, կամբ: ... *Խունջիկ- մունջիկ մի անի, տու ինձ կանի կամ օնիս* (ԼՂԲ, 43):

- Կամ անել/տալ - Ցանկություն՝ կամբ հայտնել, համաձայնվել: *Տըղան շատ ա չըրջարվում, մինչքի վեր ախ-ճիգը կամ ա անում, վեր ուրան նըհիտ փըսակվէ* (Ձ):

ԿԱՄ՝ - տեն ԿԱՄՆԸ:

ԿԱՄՅ (գրք. կամ) - չք. Պակասավոր բայ, ունի միայն սահմանական եղանա-կի ներկա՝ կամ, կաս, կա, կանք, կաք, կան, եւ անցյալի անկատարի եզակի եր-րորդ դեմքը՝ կար (տեն նաեւ ԿԱՂ (1, 2):

ԿԱՄԱՆԴԻՐ (ռուս. командир, գերմ. Kommandear) - գ. Ջորամասի՝ զորային ստորաբաժանման խմբի պետ, հրամա-նատար: *Էտ զօրքեն կամանդիրը վը՛ր էտ ըխչըկանը տը՛սնում ա, խըրէգ ա մը-նամ, վը՛ր օշը տանէ* (ՅԺՅ, VII, 46):

ԿԱՄԱՆՅ/ԿԱՄԱՏ - մ. 1. Դանդաղ, ոչ արագ, առանց շտապելու: *Կօրծը կա-մանց բիդի անիս, վեր թայդի ընգէր, անանլ չի կանլ* (Բ): 2. Ցածրաձայն, ցածր: *Կամանց խօսէ, ճըղճըղա մէլ* (Բ): 3. Մեղմ, հուշիկ, հանգիստ: *Տօնը կա-մանց կապում ա, վեր մարթը գիւրթա-նա վէչ* (Ձ): 4. տեն ԿԱՄԱՆՅ-ԿԱՄԱՆՅ (1): 5. Զգույշ: *Բուստանըմը բիդի կա-մանց տոնրոն կաս, վեր շիթիլեն կօ-խիս վէչ* (Բ):

ԿԱՄԱՆՅ-ԿԱՄԱՆՅ/ԿԱՄԱՆՅ-ԿԱ-ՄԱՆ/ԿԱՄԱՆՅ-ԿԱՄԱՆՅ/ԿԱՄԱՆՅ-ԿԱ-ՄԱՆ - մ. 1. Աստիճանաբար, հետզհետե: *Հավան կամանց-կամանց ցուրտում ա* (Բ): 2. տեն Կամանց (1, 2):

ԿԱՄԱՎԵՐ (գրք. կամաւոր) - 1. մ. Իր կամքով, հոժարակամ, կամովին: *Թա-քավերին պուճուր տըղան կամավեր քի-նամ ա կըրքիլ* (Ձ): 2. գ. Պատերազմի ժամանակ հոժարակամ զինվո-րագրված մարդ: *Ղարաբաղա կըրվալը Հայաստանա կամավերնէ շատ ըն իլանլ* (Բ):

ԿԱՄԱՐ (գրք. կամար) - գ. 1. Ծենքի՝ շինության՝ կառուցվածքի աղեղնաձեւ ճակատ: *Էտ պալատեն կամարը շատ դաշանգ ա իննում* (Ձ): 2. տեն Ըստուծու կ'օտէ (ԱՍՏՈՒԾ-ի տակ): 3. ած. Կամա-րածել, աղեղնաձեւ: *Օնքերը կամար, թօշերը կանրոն, դաշանգ՝ ախճիգ ա Հայկուշը* (Բ):

- Կամար կապել - 1. Կամար կառու-ցել: *Պալատը շինում ըն, ըռաշկէ պա-տըն էլ կամար կապում* (Ձ): 2. Ծիածան գոյանալ: *Թռը յը՛տ կալանլ, յիրգիլըն-մը մին դաշանգ կամար կապից* (Բ):

ԿԱՄԱՅ - տեն ԿԱՄԱՆՅ:

ԿԱՄԱՅ - ԿԱՄԱՅ - տեն ԿԱՄԱՆՅ-ԿԱՄԱՆՅ:

ԿԱՄԲԱՅ(Ի)Ն/ԿՕՄԲԱՅ(Ի)Ն (ռուս. комбайн, անգլ. combine) - գ. Երկրագոր-ծական մեծ մեքենա, որով արտը հն-ծում են եւ հացահատիկը ծղոտից առանձնացնում, կոմբայն: *Միհենգ մեր շենին վը՛ղերը տըրախտըրն ա վըրէս, կօմբայնըն էլ հիլնճիս ա...* (ՅԲ, 348)

ԿԱՄԲԱՅՆԱԿԱՐ/ԿՕՄԲԱՅՆԱԿԱՐ - գ. Կոմբայնը վարող, կոմբայնի վարողը: *Խըրմունջըղը՛ցէ Արծվիկը լալ կօմ-բայնավար ա* (Բ):

ԿԱՄԻՍՅԱ (ռուս. комиссия) - գ. Հանձնաժողով, հատուկ լիազորություն-ներով ընտրովի կամ նշանակովի խումբ: *Մին օր էլ կամիսյա յա կամ, ըտը-րա մաղագինը ըստուգում* (Ձ):

ԿԱՄՆԵԼ - նք. Կամով հացահատի-կի խրճերը ծեծել, կալել: *Խօրթենըր կալումը մը՛կնում ըն, կամնում* (Ձ):

ԿԱՄՆԸ/ԿԱՄ՝ (գրք. կամն, հ.է. *g'm-) - գ. Փայտե երկրագործական գործիք՝ տակը սուր-սուր քարեր ամրացրած, որին լծկան լծելով եւ կալում շրջելով՝ կալում են հացահատիկը: *Մուխանը յը՛գնէրը կամնէն լըծում ա, ըսքըսում կալաս անէլը* (Ձ):

- Կամնը անել - տեն ԿԱՄՆԵԼ:

ԿԱՄՆԵՐ - գ., հոգն., արիմ. Մեծ ոտ-քեր: *Ըտըրա կըմնէրեն վըննաման չի տէմ կէնալ* (Բ):

ԿԱՄՊԱՆԻ(ՅԱ) (ռուս. компания, ֆր. campagne) - գ. Ընկերախումբ: *Փախցող դօջին տարը էն մին կամպանիին հծ-ջանշմիշ կինի, մըիէգ էլ ուրանը ուրոն կըտան* (ՋՏ, Բ, 231):

ԿԱՄՊՕ(Ր)Տ (ռուս. компот, ֆր. com- pote, գերմ. Kompott) - գ. Թարմ կամ չո-րացրած մրգերից շաքարով եփած քաղցր ըմպելիք, կոմպոտ: *Սըրկօվանլ լալ կամպօտ ա տըռաս* (Բ):

ԿԱՄԱՍՈՒԼ/ԿՕՄԱՍՈՒԼ (ռուս. ком-сомол) - գ. հպվ. 1. Կոմունիստական երի-տասարդական միություն՝ կոմերիտմիու-թյուն, որ գործում էր Խորհրդային միու-թյունում: *Կամասամը սավետին վախտը լալ կօրծեր շատ ա ըրալ* (Բ): 2. Այդ միու-թյան անդամ, կոմերիտական: *Շէնին կամասամօլենէն ժողով ըն անում, Բօրիկին մին լալ թըքթըծիմաթ տամ* (Ձ):

- Կամասամօլեն զընիշկան կուռը-տակեն - Կույս (նորահարսի մասին): *Թանգան հարթըն մին դաշանգ ախճիգ ար, մին հալար ծըծկեր, կամասամօլեն զընիշկան կուռըտակեն* (Ձ):

- Կամասամօլեն զընիշկան կուրցը-րած - Միևեւ ամուսնանալը կուռություն-նից զրկված (նորահարսի մասին): *Թանգան հարթըն վեր կամասամօլեն զը-*

կիշկան կուրցըրած իլնվ, պէները պոլորթ ա (2):

ԿԱՍՈՒՆԻԶՄ/ԿՕՍՈՒՆԻԶՄ (ռուս. КОММУНИЗМ, ֆր. *communisme*, լատ. *communis*) - գ. 1. Արտադրության միջոցների հանրայնացման վրա հիմնված բարձրագույն տնտեսական հասարակարգ, կոմունիզմ: Կամունիզմ վէջ մին վախտ իննն չի, յա էլ իննն ա, մուսը չընը տըս-նըլական (Բ): 2. փխբ. Լիութայն, առա-տութայն: Մէր շէնումը կամունիզմ ա, հու վէր հունց օգում ա, ապըրում ա (Բ):

ԿԱՍՈՒՆԻՍՏ/ԿՕՍՈՒՆԻՍՏ (ռուս. КОММУНИСТ, ֆր. *communiste*) - գ. 1. Կոմունիստական կուսակցության անդամ: Իզէն կոմունիստուն սիրիս չար, ուգիս ար, վէր հայէրը սավէտան տոնս կան, մին ծրուշ յերգիր տըբան (ԱԱ, 75): 2. փխբ. Արդար, անաչառ: Իզէն կամու-նիստ ա, ծօռ պէն չի անէլ (Բ):

ԿԱՍՓԵՏ/ԿԱՍՓԵՏ (ռուս. конфета, իտ. *confetto*, լատ. *confectum*) - գ. 3րուշա-կեղեկի տեսակ, կոնֆետ: Մին կամփետ ա տամ էտ խոփէն, խնփոն, կի մընումը տըրրանց տօնը (2):

ԿԱՍՔ - տէն ԿԱՄ:

ԿԱՍՕԴ (ռուս. комо́д, ֆր. *commode*) - գ. Արկղներով պահարան, հեշտադարան: Շանճախը տէղը պընդըցըրավ, կամօդին ըռաչին կաղնից ... (ԶՏ, Ա, 14):

ԿԱՅԾԱԿ - տէն ԿԱՅԾԱ:

ԿԱՅԾՕՈՐ - տէն ԿԱՅԾՕՐ(ՆԸ):

ԿԱՅԲ (գրբ. կայք (կեցվածք, կյանք)- գ. Մեկին պատկանող իրերի ամբողջութայն, ունեցվածք: Սալդաթը էն մին տօնըն ա պէնում, տէսնըմ մըժ կայք կա (ՅԺՅ, V, 642):

ԿԱՆԱԹ - տէն ԸԿԱՆԱԹ:

ԿԱՆԱԼ - տէն ԿԱՆԱԿ:

ԿԱՆԱՆՉ/ԿԱՆԱՉ (գրբ. կանաչ) - ած - 1. Կապույտի եւ դեղինի միջինը, կանաչ գույնի: Էտ ախճիգը կանաչ շօրէր ար կը՛նում միշտ (2): 2. փխբ. Զհասած, խակ: Խօխան կանանչ պամիդոր կէրավ, փօրը ցավից (Բ): 3. փխբ. Թարմ, դալար, չչորացած: Էտ տըղան մինչէվ ըըշէրին կէսը, կանանչ խուտէրըմը թէք ընգած, յըրգիքըն ա յէշըմ... (ՅԺՅ, V, 16): գ. 4. Խոտ, սեգ: Էրկան վախտ տը-փէրէն կանանչ չի ինում, էժէրը տոնգա-նում ըն, ըստըկօտում (ԱԱ, 83): 5. Բուսականություն: Ղարաբաղա կանանչը շատ ա (Բ): 6. տէն ԿԸՆԱՆՉԻ (1):

- Կանանչ արըվ - Երիտասարդ կյանք, երիտասարդություն: Ըտըրանը ուրանց կանանչ արըվը Էտ շէնումըն ըն անցկըցըրավ (2):

- Կանանչ խօտան կըծել - 1. տէն խօտան կըծել: 2. Առուցանալ, տրտնգի տալ (անասունների մասին): Էժէրը կա-

նանչ խօտան կըծալ ըն, իծարանը շատ ա չըջարվում (2):

- Կանանչ խօտէն կըրակ անէլ - 1. Շատ երիտասարդ հասակում ամուսնա-նալ՝ ընտանիքավորվել: Մըրյանէն տըղէ-ք՛ը կանանչ խօտէն կըրակ ըն ըրավ (2): 2. Աղքատ՝ ապրուստի միջոցներից գուրկ լի-նել: Դէ, էն վախտըն էլ կըռըվ ա իլն, էն ընը իլն կանանչ խօտէն կըրակ ըրած (2):

- Կանանչ խօտէն քիկի՝ կըջուրանա - Ասում են ձախորդ մարդկանց մասին:

- Կանանչ հըղէ - Որեւէ բանի իրա-գործման համար անարգել առաջըն-թաց՝ լայն հնարավորություն: Միհէնգ առուտօրէն հը՛տէ կանանչ հըղէ յա, հու բաշիր ա անում, հըրուստանում ա (Բ):

- Կանանչ մէռուն - տէն ՄԵՐՈՒՆ (1):

- Կանանչ մըրտոց - Յստակ կանաչ, վառ կանաչ: Կանանչ մըրտոց բօստան ա (2):

- Կընանչին տալ - 1. Կանաչ գույն ստանալ, կանաչ երեւալ: 3ըռանցէ էտ բաղը կընանչին ա տամ (2): 2. Կանաչ երանգ ունենալ (ուրիշ հիմնական գույ-նի հետ): Էտ խընծօրը տէղէն ա ինում՝ պատառ կընանչին տալիս (2):

- Կընանչու ըղնէլ - 1. Գարնանամու-տին՝ կանաչը նոր բուսելու ժամանակ, սկսել կանաչ արածել, չոր կերից կանաչ խոտի անցնել (անասունների մասին): Կարունքը յը՛կավ, հիյվընէն կընանչու ընգէն (Բ): 2. Գարնանամուտին թարմ կանաչ ուտելուց ստամոքսի խանգա-րում ստանալ (անասունների մասին): Կավը կընանչու ընգավ, ըստակից (2):

ԿԱՆԱՉ - տէն ԿԱՆԱՆՉ:

ԿԱՆԱԿ/ԿԱՆԱԼ (ռուս. канал, լատ. *kanalis*) - գ. Արհեստական մեծ հուն ջրի համար, ջրանցք: Ըտըրանը Էտ կընգա-նը ըսպանում ըն, քըցիմ կանալը, ուրանը քիկում (2):

ԿԱՆԳԱԸ - տէն ԱՄԼԱՅԱՅԱՅ (1):

ԿԱՆԴԱԶ/ԿԱՆԴԱԶ/ԿԱՆԴԱՅ/ԿԱՆԴԱՅ/ԿԱՆԴԱՅ/ԿԱՆԴԱՅ - 1. արիմ. տէն ԿԸ-ԼԸՅ (1): 2. տէն ՏՕՐԲԱԼԱՆ (1):

ԿԱՆԴԱՅ - տէն ԿԱՆԴԱՅ:

ԿԱՆԴԱՅ - տէն ԿԱՆԴԱՅ:

ԿԱՆԴԱՅ - տէն ԿԱՆԴԱՅ:

ԿԱՆԴԱԼ (ռուս. кандалы (երկաթե շղթաներ), արաբ. *gajdani*) - գ. 1. տէն ԲԸՆՕ(Կ): 2. փխբ. Կոպիտ ոտնաման: Կանդալէն կը՛նում ա, հըղէ ինում (2):

ԿԱՆԴԱՐԱՆ(Տ)/ԿԱՆԴԱՐԱՆ(Տ) (ռուս. контракт, լատ. *contractus*) - գ. Պայմա-նագիր: Ըտըրանց կանդրախտը մին ամսանը յը՛տը փօզմիշ ա ինում (2):

- Կանդրախտ կապել - Պայմանա-գիր կնքել: Թաքավէրըն ասըմ ա.- Բը-սան տարի ըստըրանա առաջ յը՛ս քու հօր նըհէտ կանդրախտ ըմ կապալ, վէր

հիքը ուրան տըղա ինի, դարկէ կօշտըն (ՅԺՅ, V, 172):

ԿԱՆԴՐՈՒԵՎ/ԿԱՆԴՐՈՒԵՎ - գ. Արորի շղթայի ծայրին ամրացված մեծ օղակ, որ արորը միացնում է լուծին: Կանդրո-ւը կօտըրում ա, վար անօղը գոնդում չի, թա հինչ անէ, նըստում ա, մընամ մն-թնլ (2):

ԿԱՆԴՐԱՍ (ռուս. кандидат, լատ. *kandidatus*) - տէն ԹԵՔԱԾՈՒ:

ԿԱՆԴՐԱՆ(Տ) - տէն ԿԱՆԴ-ՐԱՆ(Տ):

ԿԱՆԴՐՈՒԵՎ - տէն ԿԱՆԴՐՈՒԵՎ:

ԿԱՆԴՐՈՒՄՏԸՐ/ԿԱՆԴՐՈՒՄՏՐՈՐ (ռուս. кондуктор, ֆր. *conducteur*) - գ. Վա-գոնի ուղեկցորդ: Բըշէրին կէսին կան-դրախտը կամ ա, վըր բիլէթէն ըս-տուգէ (ՆԼԴԺԲ, 129):

ԿԱՆԹ (գրբ. կանթ) - գ. 1. Ամանեղե-նի՝ անոթի բռնատեղ, ունկ, կոթ: Սիմը-վարէն կանթը պուք ա յը՛կալ (Բ): 2. Զարդին՝ ոսկե կամ արծաթե դրամին եւ ամրացված օղակ՝ շղթան կամ թելը անցկացնելու համար: Բօղը Էտ կանթա-վը անց ա կըցընում, վը՛սկէն պըկան կախ տամ, մարթին անա թաքուն տանան տոնս կ'ամ, քիկում հըրսա-նէք (2):

- Կանթ անէլ - տէն ԿԱՆԹԷԼ:

ԿԱՆԹԷԼ - նբ. 1. Ամանեղենի՝ զար-դերին եւ կանթ ղնել: Ըրծաթէ փուկէրը կանթում ըն, կախ-կախ անում ճըկըտ-նուցան (2): 2. տէն Ծըրքէրը կանթէլ:

ԿԱՆԻՍԸՐ (ռուս. конистра, անգլ. *canister*, լատ. *canistrum*) - գ. Մետաղե կամ կապրոնե տարա հեղուկների հա-մար: Կիկին ածում ա կանիստըրը, դար-կում նախագէն հը՛տէ (2):

ԿԱՆԿԱՐ (գրբ. կանկար, պոս. *kan-gar*) - գ. Բարդաճաղկավորների ընտա-նիքին պատկանող փշոտ բույս: Կան-կառէն կաթնը չուրըցընում ըն, սաղունձ շինում (2):

- Կանկառ կըրծկօրծել - հեգն. Աղ-քատ՝ սոված լինել: Իզէն էն ա կանկառ կըրծկուրծէս, ընդըրա ըշտըղա յա՛ փուկ (Բ):

ԿԱՆՁ/ԿԱՆՁ՝ (գրբ. գանձ) - տէն ԽԱԶՆԱ (1): Ըտըրանց շատ կանձ ա ինում (2):

ԿԱՆՁԱՊԵՏ/ԿԱՆՁԱՊԵՏ - տէն ԽԱԶՆԱԴԱՐ (1): ...Ղալին Ղազանչէ-ցունց ժամին կանձապէտ ա ինըմ 3ա-րամիշանց Մըղղուսին... (ԶՏ, Բ, 154):

ԿԱՆՁՈՒԼ - տէն ԿՈՒՆՁՈՒԼ:

ԿԱՆՅԱԿ (ռուս. коняк, ֆր. *cognac*) - գ. Բարկօղի, կոնյակ: Միհէնգ՝ Ղարաբաղ էլ ըն լ'ավ կանյակ շինիս (Բ):

ԿԱՆՅՕԿ (ռուս. конек) - տե՛ս ՍԱՄԱ-ԿԱՏ:

ԿԱՆՉ/ԳԱՆՉ (գրք. կանչ) - գ. 1. Կանչելը, ձայն տալը: Մօրը կանչին խօխան մըհալ չի քըցում (2): 2. Ձայն, բացականչություն: Բնորդան մին կանչ ա ըսկանում (2): 3. տե՛ս ԾՈՒՂՐՈՒՂՈՒ (2): 4. Հարսանիքում փեսայի օգտին հարսանքավորների կողմից արվող նվիրատվությունների հայտարարություն: Կանչին վախտը, հունց ա պըտահում, հըրթևա-ցուն վեր ա ըղնում (2): 5. տե՛ս ՍԱՅՆՈՒ:

- Կանչ դարկել - Հրավեր ուղարկել, հրավիրել: Կանչ ա դարկում, շինացուց հըվաքում (2):

ԿԱՆՉԷԼ - տե՛ս ԿԱՆՉԻԼ:

ԿԱՆՉԻԼ/ԿԱՆՉԷԼ (գրք. կանչել) - նք. 1. տե՛ս ԾԷՆ տալ: 2. Աքլորի ձայն արծակել: Վեր լինը մուտանում ա, վերցա-կը կանչում ա (ՆԱԲ, 69):

ԿԱՆՉՎԷԼ - տե՛ս ԿԱՆՉՎԻԼ:

ԿԱՆՉՎԻԼ/ԿԱՆՉՎԷԼ - կբ. եւ չք.

ԿԱՆՉԻԼ-ի:

ԿԱՆՉՈՒՑ - տե՛ս ԿԱՆՉՈՑ:

ԿԱՆՉՈՑ/ԿԱՆՉՈՒՑ - տե՛ս ԿԱՆՉ:

ԿԱՆՁ - տե՛ս ԿԱՆՁ:

ԿԱՆՁ/ԿԱՆՁ - գ. Գիշատիչ թռչնա-տեսակ: Կանչը, դուգդուը ասում ըն, վըր ինանք ջանդանք ըն օգում, մին օրիշ հավը մին օրիշ պեն ա ասըմ... (ՆԼՂԺԲ, 140)

ԿԱՆՍ - տե՛ս ԿԱՆՑ:

ԿԱՆՍԵՐՎԱ (ռուս. консерва, ֆր. con-serve, լատ. conservare) - գ. Հատուկ մշա-կումով պատրաստվող եւ հերմետիկորեն փակված տուփերի մեջ պահվող մթերք, հատկապես ձուկ, պահածո: Ապան էլ կանսերվա շատ ա իլալ սիրիս (2):

ԿԱՆՍԻՏՈՒՄՏՅԱ (ռուս. конституция, լատ. constitutio) - գ. Պետության հիմնական օրենքը, սահմանադրու-թյուն: Ղարաբաղըն էլ կանստիտուցյա օնէ (Բ):

ԿԱՆՎԵՐԹ - տե՛ս ԿԱՆՎԵՐՏ:

ԿԱՆՎԵՐՏ/ԿԱՆՎԵՐԹ (ռուս. конверт, գերմ. Kuvert, ֆր. couvert) - գ. Հա-տուկ ձեռով կտրած ու չորս կողմից իրար վրա բերված թղթի փոքրիկ տոպ-րակ, որի մեջ դնում են նամակ՝ փաս-տաթուղթ եւն՝ փոստային առաքման համար, ծրար: Կանչըմ ըն գանդին, մին կանվերթ տամ, դըրկըմ բախտ պիժընօ-ղին կօշտը (ՀԺՀ, V, 343):

ԿԱՆՏ(Ր)ՐՈՒԼՈՐ (ռուս. контролер, ֆր. controleur) - գ. Որեւէ բանի վե-րահսկումով՝ ստուգումով զբաղվող պաշտոնյա, վերահսկիչ: Կանտըրալժը ըս, խէ թօղում չըս կօծըս անիս (Բ):

ԿԱՆՏՈՒԶԻ(Ն)/ԿԱՆՏՈՒԺ(Ն) (ռուս. контузия, ֆր. contusion, լատ. contusio) - գ.

1. Մարմնի ընդհանուր վնասվածք՝ ճմվածք, առանց մարմնի արտաքին վնասման, որ հատկապես լինում է ռում-բերի՝ ականների՝ արկերի պայթյուննե-րի ժամանակ: Կըռվէն վախտը շատ մարթ ա կանտուզի ըստացալ (Բ): 2. Այդպիսի վնասվածք ստացած անձ: Իզէն կանտուզին ա, սայաղ կացէք նըստա (Բ):

ԿԱՆՏՈՒԺ(Ն) - տե՛ս ԿԱՆՏՈՒԶԻ(Ն):

ԿԱՆՏՈՐ (ռուս. кантора, գերմ. Kontor, ֆր. comptoir, լատ. computare) - գ. Հիմնարկ: Մին օր էլ յէ ու յէ ըսէցի.- Խանան, յէ փօրցի մըհէնգ էլ մեր դըրըցէ համիա մարթօց կանտորնէն քիւս... (ԶՏ, Բ, 90):

ԿԱՆՑ/ԿԱՆՍ/ԿԱՍ/ԲԱՆՑ/ԲԱՆ (գրք. քան) - շ. 1. Կապում է երկու առարկա՝ համեմատելով իրար հետ որակի, քա-նակի կամ այլ կողմից: Ճարտարը մըծ ա, կանց Գիշին (Բ): 2. Երկրորդական նախադասությամբ միացնում է գլխա-վորին համեմատվող արտահայտու-թյուն՝ ցույց տալով գերադասություն՝ գերազանցություն՝ առավելություն, եւ համապատասխանում է փոխանակ՝ փոխարեն բառերին: Լավըն էն չի, քան սիր ինիս՝ անգուճըտ դինց, կանց հա-րուստ՝ դըմըղալու մաջի (2):

- Կանց թա (գրք. քան թէ) - տե՛ս ԿԱՆՑ:

ԿԱՆՑԵՐՏ (ռուս. концерт, ֆր. concert, իտ. concerto, լատ. concertare) - գ. 1. Համերգ, նվագահանդես, երգահանդես: Ամըռնը շինըթընըրումը կանցերտ էլ ար ինիս (2): 2. Կիսք. Խիստ տարօրի-նակ՝ փոփոխամիտ անձ: Կանցերտ ըս տու, յըրկէ էրիւշ պէն ըս ասալ, ըսօր էրիւշ պէն ըս ասում (Բ):

- Կանցերտ տալ - Համերգ տալ՝ կազմակերպել: Ջիհիլնէն պըղըրաստ-վում ըն, կըլուքումը մին լավ կանցերտ տամ (2): 2. Աղմուկ-աղաղակ բարձրաց-նել, վիճաբանել: Կըզընված քիւնում ա քըվօրը տօնը, կանցերտ տամ (2):

ԿԱՆՑԻԼԱՐ - տե՛ս ԿԱՆՑԻԼԱՐ:

ԿԱՆՑԻԼԱՐ/ԿԱՆՑԻԼԱՐ/ԿԱՆՑԻԼԱՐ (ռուս. канцелярия) - գ. Հիմնարկության՝ կոլտնտեսության ղեկավար մարմնի շենքը, գրասենյակ, վարչություն: ...Ընդի մըտըկիըլաված քիս ըմ կուլ-խօզէն կանցիլարը, նախագէն կօշտը... (ՀԲ, 362):

ԿԱՆՑԻԼԱՐ - տե՛ս ԿԱՆՑԻԼԱՐ:

ԿԱՆՈՒԹ - տե՛ս ԱԿՆԸ (3):

ԿԱՆՈՒԽ - տե՛ս ԿԱՆՈՒ:

ԿԱՆՓԵՏ - տե՛ս ԿԱՄՓԵՏ:

ԿԱՆՕԽ/ԿԱՆՈՒԽ (գրք. կանուխ) - մ. 1. Ժամանակից առաջ, շուտ: Թաքավէ-րը վեր ըսկանում ա, կանուխ տըղէն ծէն ա տամ, պիւրում պալատը... (ՀԺՀ, V, 190): 2. Վաղ առավոտյան, առավոտ շուտ: Ըստի կանուխ ըշտըղ ըս քիւնում, խէ ըսպատում չըս՝ արը՛վը տիւս կա (Բ): 3. տե՛ս ԿԸՆՕԽԷ:

- Կանուխ անել - տե՛ս Լաղ անել:

- Կանուխ կանչող վըրցակէն կըլծիւը կըտըրում ըն - Շտապ՝ արագ կատար-վող գործը ձախողվում է, շտապողը արդյունքում տուժում է:

ԿԱՇԱՈՔ (գրք. կաշառ) - տե՛ս ԸՈՒՈՒՇՎԱՐ:

ԿԱՇԻ/ԿԱՇԻ (գրք. կաշի) - գ. 1. Կեն-դանիների եւ մարդկանց մարմնի ար-տաքին ծածկույթը, մորթ: Կումաշը մորթում ըն, մէսը յօր օնում, կաշին ա վընըկըլծիւը թօղում ըտըղ (2): 2. Քի-միական մշակման եւթարկված մորթ: Մին մէտըր կաշի յա ինք օնում, սապօկ կարում (2): 3. Որոշ պտուղների կեղեւը: Բուլըխընծօրէն կաշին կօշտ ա (Բ):

- Կաշի կըտըրել - 1. տե՛ս Կաշի տըղ-նալ: 2. տե՛ս Կաշին ա վընըկըր մընալ:

- Կաշի կըրծկօրծօղ - Ստոր ձգտում-ներ ունեցող անձ: Բուղանց Միսակը կաշի կըրծկօրծօղ ա, լօխ նըստա սա-յաղ ըն կընաա (Բ):

- Կաշին ա վընըկըր մընալ - Շատ նիհարել, կմախքանալ, հյուծվել: Խըղըն էնքան տիւզը կացալ ա, կաշին ա վըն-կըռնէն ա մընացալ (Բ):

- Կաշին գանդու տալ - տե՛ս Կաշին մաշկել (1):

- Կաշին դաբաղխանումը ճընանչիլ - Մեկի բացասական՝ վատ հատկու-թյուններին վաղուց տեղյակ լինել: Յըս կաշին դաբաղխանումըն ըմ ճընանչիլ, լավ ըմ գիւղիւմ, վեր Նէսին մարթ չի (Բ):

- Կաշին ըզաղել - Վտանգից խույս տալ, իր գլուխն ազատել: Վեր ըսքըսում ըն կըռվէլը, Խօլլուց Սիրօժը մին թան-րանկ կաշին ըզաղում ա, փախչիւմ (2):

- Կաշին հաստ - տե՛ս Իրընէն կաշին հաստ:

- Կաշին մաշկել/վեր օնել - 1. Խիստ պատժել՝ տանջել՝ չարչարել: Հարթ ասում ա.- Վեր մէհէտ էլ կուղօթուն ըրէր, կաշիտ մըշկըլան ըմ (2): 2. Հարստա-հարել, կեղեքել: Էտ օլինբազը ախպօր-ցը կաշին էլ ա մաշկալ (2):

- Կաշին փօխել - Պայմաններին՝ հանգամանքներին հարմարվել, իր սկզբունքներից հրաժարվել: Հու փուլ ա տընսում, կաշին փօխում ա (2):

- Կաշի տը՛ռնալ - Կարծրանալ, պնդանալ, կոշտանալ: *Հացը չուրացալ ա, կաշի տը՛ռալ* (Ձ):

- Կաշվան վախել - Զգուշանալ, անձը վտանգի չենթարկել: *Մանվելը, ըշտը՛դ կըռը՛վ ա ինձում, կաշվան վախում ա, դըրաղ կենում* (Ձ):

- Կաշվան տոն կ'ան - 1. Մի բան անելու համար մեծ ջանք գործադրել, խիստ չարճարկել՝ մտատանջվել՝ ճգնել: *Կաշվաս տոն ըմ կաա, էլիա կըրես չըմ տօնըս շինիմ, պըրծընիմ* (Բ): 2. Իր չափը չիմանալ, իր ուժերից վեր գործ ձեռնարկել: *Հու վեր կաշվան տոն կա, վերչումը ծոյները վեր կըթակե* (Ձ):

- Կաշվավը մին տը՛ռնալ - 1. Խիստ չաղանալ՝ գիրանալ: *Քուքացալ ա, կաշվավը մին տը՛ռալ* (Բ): 2. Խիստ նիհարել: *Էնքան տոնվը կացալ ա, կաշվավը մին ա տը՛ռալ* (Բ):

- Կաշվին լըրա փօրցիլ - Սեփական փորձով զգալ՝ համոզվել: *Ղարիբօթունը փիս պեն ա, կաշվիտ լըրա բիդի փօրցիս, վեր գիդան* (Ձ):

- Կաշվումը մընալ - Իր չափն իմանալ՝ ճանաչել: *Ամմեն մարթ վեր կաշվումը մընա, լօխ կըղոզվի* (Ձ):

ԿԱՇԻ - տեն ԿԱՇԻ:

ԿԱՇԻԼԾԿ/ԿԱՇԻԼԾԿ (*ռուս. кошелек*) - գ. Կանացի ձեռքի փոքրիկ պայուսակ: *Խաբարը յեր ա ինձում, թա Նանագիլիմանց հարթանը կաշիլծկը կ'ուղացալ ըն* (Ձ):

ԿԱՇԻԼԾԿ - տեն ԿԱՇԻԼԾԿ:

ԿԱՇԿԱՐ (*գրբ. կաշկառ*) - գ. Քարերի կույտ, քարակույտ: *Էտ կաշկառեն տակեն միշտ օխծեր ըն ինձում* (Ձ):

ԿԱՇԿԻ/ԿԱՇԿԻ (*գրբ. կաշեայ*) - ած. Կաշվից պատրաստած, կաշվե: *Կաշվի թօխկան լը՛տ ա անում, ըտըրան մին լալ վեր թակում* (Ձ):

- Կաշվի քըշեռք - Շատ նիհար մարդ: *Էտ կաշվի քըշեռքը օտում ա, օտում, էլիա համման* (Բ):

ԿԱՇԿԻ - տեն ԿԱՇԿԻ:

ԿԱՊ (*գրբ. կապ*) - գ. 1. Անասունների վզից կամ ոտքերից կապելու պարան՝ թոկ՝ շղթա: *Հընգերունքը, էշին կապը փըռնած, քօռ ու փէշման քիս ըն տօն* (ՆԼՂԺԲ, 37): 2. Կապանք, հանգույց: *Մուկունը կըրծկօրծում ա, էտ կապէրը կըտօրում* (Ձ): 3. տեն ԿԱՊՈՒԿ: 4. Առնչություն, առնչակցություն, աղերս: *Ուստան ասում ա.- Էս ախպիւրը հիշկան էլ արաշտ ա ինձում, ցըմաքում չի, ըստըրա ցըմաքէր կապ չօնէ ըրաշտեն նըրի՛տ* (Ձ): 5. Հարաբերություն, հաղորդակցություն: *Ղարաբաղա մէլիքներեն*

կապը հորհոր նըրի՛տ գ'անի լըվընալիս ա իլան, գ'անի փիսընալիս (Ձ): 6. Սիրային հարաբերություն: *Նծք'անը գ'ողոնում ար, վը՛ր խազայինին կընէգը մին քանէ տարէ յա՝ քուկսվը՛ն նըրէտ կապ օնէ* (ՀԺՀ, VII, 301): 7. Արգելք, խոչընդոտ: *Տըղան ասըմ ա.- Առաշկըս քար ա, կապ ա, հունց քիսի՛մ* (Ձ): 8. Փականք: *Ղըրըրգէն կապը կօտըրում ըն, նի տը՛ռնում* (Ձ): 9. Պատի մասերն իրար հետ կապող երկար քար՝ գերան: *Կապէրը տիկում ըն, էլիա պատը շարում* (Ձ): 10. Լեռների միջով անցնող ճանապարհի նեղ մասը: *Էշերը վեր պէռնած ըն ինձում, էտ կապավը մին թանիրնվ ըն անց կենում* (Բ): 11. ած. Փակ, գոց: *Կամ ըն, տը՛սնըմ տըռնէրը կապ* (Ձ):

- Կապ անել - 1. տեն Կապուկ անել: 2. Սառույցով պատել, սառցապատել: *Ցօրտը տափերը սաղ կապ ա ըրալ* (Բ):

- Կապավ ըղնել - Կապը՝ թոկը՝ պարանը՝ շղթան վզով փաթաթվելուց խեղդվել (անասունների մասին): *Քիս ըն, տըսնաս՝էշը կապավ ընգած* (Ձ):

- Կապա փախած - տեն Կապը կըտըրած:

- Կապը ծըրքը հըվաքել/օնել - Սեկին խրատելու՝ դաստիարակելու գործն ստանձնել, կարգի բերել, ուղիղ ճանապարհի բերել: *Ղային ըտըրա կապը ծըրքըն ա հըվաքում, մարթ շինում* (Ձ):

- Կապը կըլխավը տալ - 1. տեն Կապը կըտըրել: 2. տեն Կապը պէց թօղնել:

- Կապը կըլխավը տըված - տեն Կապը կըտըրած:

- Կապը կըլխավը քըցիլ - տեն Կապը պէց թօղնել:

- Կապը կըտըրած - 1. Անառակ, լիրք, անզգամ: *Կապը կըտըրած կընգանը ճար չի ինիլ* (Ձ): 2. Սանձարձակ, ապօրինություններ անող: *Կապը կըտըրած նախագա յա իլան Թէմուրը, կալխօգը քանդանլ ա* (Բ):

- Կապը կըտըրել - 1. Անբարոյական դառնալ, լրբանալ: *Մարթը մըռնէլանը լը՛տըն ա Սիրանը կապը կըտըրալ, առաջ ըբուռու կընէգ ա իլան* (Բ): 2. Անկարգապահ՝ սանձարձակ դառնալ: *Բադուն տըղան կապը կըտըրալ ա, հօրը անգուն չի օնում* (Ձ):

- Կապը հըվաքել - տեն Կապը ծըրքը հըվաքել:

- Կապ ըղնել - 1. Թելը խճճվել: *Թիլը կապ ա ընգալ, կարում չըմ լը՛տ անիմ* (Բ): 2. տեն Լիւզիլ կապ ըղնել:

- Կապը պէց թօղնել - Այլեւս չիտեւել՝ չսաստել՝ չդաստիարակել, անկարգապահ՝ սանձարձակ դարձնել:

Ըխճըկանը կապը վեր պէց թուղէցեր, էլ կարէլ չըս հըղէ պիրիս (Ձ):

- Կապը վըններէն տակը քըցիլ - տեն Կապը կըտըրել:

- Կապը քաշիլ - տեն Կապը ծըրքը հըվաքել:

- Կապ պէրան - տեն Պէրանը կապ:

- Կապ տալ - Թեթեւակի կապել՝ հանգուցել՝ կացնել՝ կարել: *Էտ լօթկան կապ ա տամ, հորանք քիսնամ ըն տօն* (ՀԺՀ, V, 545):

- Կապու կ'ան - Կարգի գալ, սանձահարվել, ուղիղ ճանապարհի գալ: *Կապը կըտըրած ախճիգ ա իլան, միհէնգ ա ըտի կապու լը՛կալ* (Բ):

- Կապու պիրիլ - տեն Կապը ծըրքը հըվաքել:

- Կապ քըցիլ - 1. Թելը խճճել: *Թօռնը թիլէրը կապ ա քըցում, այնա կըզնըվում ա* (Ձ): 2. տեն Լիւզիլ կապ քըցիլ:

ԿԱՊԱ - տեն ԴԱԲԱ:

ԿԱՊԱԼ (*գրբ. կապալ (կապած տուրք)*) - գ. Պայմանագրային հիմունքներով ու վարձով որեւէ կալվածք կամ շինություն օգտագործելը, վարձակալություն: *Սավէտը ցըրը՛վ լը՛կալ, կապալը անդա՛ք ընգալ, միհէնգ՝ լօխ կապալալուր ըն* (Բ):

ԿԱՊԱԼԱԿՈՒՐ (*գրբ. կապալաւոր (կապված)*) - գ. Կապալային հանձնառություն վերցնող մարդ, կապալառու: *Արտէրը էրվից, խը՛ղճ կապալալուրեն մընացէն կըրակու մաջի* (Ձ):

ԿԱՊԱՆ (*գրբ. կապանք (ոտքի՝ ձեռքի կապ)*) - գ. Օրորոցում երեխայի թեւերն ու ոտքերը կապելու գոտու նման լայն երիզ: *Մին հէտ էլ էս տըղան տը՛սալ ա, վեր հորան քուրը կըռնեն, վը՛ննէն կապանը կէրալ* (ՀԺՀ, VI, 49):

ԿԱՊԱՆԷԿ - գ. 1. Կավե տափակ աման: *Կապանէգը թանալ ա ածում, տամ դունաղէն* (Ձ): 2. փխբ. Շատ կարճահասակ մարդ: *Էտ կապանէգը կընգանը անա մին խըլլան քաշ ա* (Բ):

ԿԱՊԱՐ - տեն ԿԱՊԱՐ:

ԿԱՊԱՐ/ԿԱՊԱՐ (*գրբ. կապար*) - գ. 1. Կապարազգիների ընտանիքներին պատկանող փշոտ գետնատարած բույս, որի ծաղկաբոլբոջները եւ դալար ցողունը թթու են դնում: *Կապարը մարտունը՛ցէք ըն շատ աղ տիկիս* (Բ): 2. Բարակ շիվերից պատրաստած հյուսվածք, որ փռում են հնձանի հատակին՝ խաղողը ճվելու եւ խաղողահյութը քամելու համար: *Կապարը շատ վախտ տըկօղնուն ճըպըտներան ըն շինում* (Ձ):

ԿԱՊԷԼ (*գրբ. կապեմ*) - նբ. 1. Թելով՝ պարանով՝ լարով եւն իրար միացնել,

կապակցել: Պիրիս ա մըսը քըցիս ճը-վըրանէն մաջը, քինդիրավը կըպէս, հը-սարէն կըլիսավը կախ տաս (ԼՂԲ, 391): 2. Իրար հետ միացված բաների թել՝ պարան՝ լար են փաթաթել՝ ցրիվ չգալու համար: Խօստէն կապուկնէն կապում ըն, թուլու տամ (2): 3. Թելով՝ պարանով են մի բան փաթաթելով՝ ամրացնել մարմնի վրա: Տըրըխնէն կապում ա, վազ տամ (2): 4. Մարմնի վրա փաթաթելով՝ ամրացնել: Վեր մըծանըմ ա, տը-դան հօրը թըվանգը յօր ա օնըմ, պատ-րօնդաշը կապում, քինոմ (3Ժ3, V, 617): 5. Որեւէ բանի՝ մեկի հետ միացնել՝ շփ-ման՝ հարաբերության մեջ պահել: Էտ կընէգը կարում ա ախպօրը կապէ նա-խագէն նըհըտ (2): 6. Լաթով՝ վիրակա-պով են փաթաթել: Ղօխտուրը անոնը թըմիգցընում ա, կըլծիը կապում, հըղէ տինոմ (Բ): 7. Շարժվելու հնարավորու-թյունից զրկել, կապանք դնել, կապակցել: Վընենըն ա ծերքերը կա-պում ըն, քըցոմ փօսէն մաջը (2): 8. Ար-գելք ստեղծել, խոչընդոտել, առաջը փակել: Ծոնը հըղէն կապալ ա, կարում չընք, թա քինինք՝ ծըմակը (Բ): 9. Խոս-քով հաղթել, լռեցնել: Աշըղնէն վեր հը-վաքվում ըն, տըհանցա միըն լօխճինին կապում ա, սագերը ծըքընէրան ինք օնում (3Ժ3, VII, 200): 10. Շերտ գոյաց-նել: Էտ կըվէն կաթնը էնքան լըղալի յա ինիս, վեր ըմանէն կըլծիը լըղ ա կըպէս (2): 11. փխթ. 3ատկացնել, նշանակել, սահմանել: Ժօղօվ ըն անում, Թամար բաջուն ամէսը իցցուն մանէթ պէնսյա կապում (2): 12. Գործունեությունը խա-փանել՝ կասեցնել: Ավաք անին կարում ար ըղօթըմ չարը կապէ (Բ): 13. Բաց թողնել, արձակել (ջրի մասին): ... Ծոնը կապում ա լըրան (ԱԱ, 58): 14. Հոսանքը փակել՝ դադարեցնել: Թանգն աքերն էլ ըջըղվէն ա, քիս ճիղացէն ճոնը կը-պէս... (ԱԱ, 56): 16. Պատրաստել, կռել, սարքել: Ղանոնըցին հէնգ մանէթ ա լըր օնում, Հարօվէն հըտէ մին լիավ ցակատ կապում (2): 17. տեն ԲՈԼԼԷԼ: Տընէրը կապում ըն, քօն ինոմ (2):

- Կապած էվոլ - 1. Հավաք, դասա-վորված: Էտ ախճիգը տօնը հանց պա-հում ար, լըրա ապիս՝ մին կապած էվոլ (2): 2. Համերաշխ, միաբան: Պիլթընէ-ցէթ կապած էվոլ ըն, հինջը անում ըն, մինտըղ ըն անում (Բ):

ԿԱՊԷԿ (ռուս. *копейка*) - գ. 1. Դրա-մական միավոր Խորհրդային միություն-ում, որ հավասար էր 1/100 ռուբլու: Նի յա մընում բազարը, տըսնում՝ վըխճա-րէն կըլծիը տասսը կապէկ (2): 2. Այդ

արժողությամբ մետաղյա դրամը: Կա-պէկը թօղ ա անում, տամ մէս ծըխօղէն իրըսան (2):

- Կապէկը մաջին քըցալ ա՝ - Ինձ ի՞նչ փույթ, ես դրա վրա փող չեմ ծախ-սել: Մարթը ասմա.- Հինչ ա՞նիմ կու-ղացալ ըն, կապէկը մաջին քըցալ ա՞ (2):

- Կապէկ չնժիլ - Անարժեք՝ աննշան լինել, ոչ մի արժեք՝ նշանակություն չու-նենալ: Ախպօրը ըրածը ըտըրա հըտէ կապէկ չնժի (Բ):

- Կապէկ պէց չըթօղնել - Խիստ ազահություն՝ փողափրություն ցուցա-բերել: Էն մինըն էլ շատ բիղի ուրան քաշօղ ա ինոմ, կապէկըն էլ ա՞պէց չար թօղում (3Ժ3, VII, 257):

- Կըպէկին ապա/ըղըրաստի ասել/ չէստ տալ - Ֆինանսական ծանր կացու-թյան մեջ լինել, բոլորովին փող չունե-նալ: Հըրանտիկը առաջ ա իլնլ հարուստ, միհէնգ կըպէկին ապա յա ասում (Բ):

- Կըպէկու հըտա ըղնել - տեն Կա-պէկ պէց չըթօղնել:

- Կըպէկու հըտա մըռած - Խիստ ժլատ: Կըպէկու հըտա մըռած մարթ ա Սնմին (2):

- Կըպէկու հըտէ ըստակել/գանքը տալ/տըղտօղալ - Խիստ ժլատ լինել: ...Նա շատ մըծ հարըստօթուն օնար, ամմա կըպէկու հըտա տըղտօղում ար (2):

ԿԱՊԷ(ՅԻ)ՇՆԻԿ (ռուս. *копеечный*) - ած. գ. - տեն Կըպէկու հըտա մըռած:

ԿԱՊԷՐՏ - տեն ԿԱՊԷՏ:

ԿԱՊԷԼԻ/ԿԱՊԷԼԻ (ռուս. *капля*) - տեն ԿԱՌ:

ԿԱՊԷԿԷԼ - տեն ԿԱՊԷԿԷԼ:

ԿԱՊԷՐԱՏԻԿ/ԿԱՊԷՐԱՏԻԿ (ռուս. *кооператив*, լատ. *cooperatio*) - տեն ՍԱ-ՂԱԶԻՆ:

ԿԱՊԷՐԱՏԻԿՎԻ/ԿԱՊԷՐԱՏԻԿՎԻ - տեն ՍԱՂԱԶԻՆՉԻ:

ԿԱՊԷՐՕՆ - տեն ԿԱՊԷՐՕՆ:

ԿԱՊԷՐՕՆ(ԸՎ)Ի - տեն ԿԱՊ-ՐՕՆ(ԸՎ)Ի:

ԿԱՊԻԿ (գրք. կապիկ) - տեն ՄԷՅ-ՄՈՒՆ:

ԿԱՊԻԿՕԹՈՒՆ - տեն ՄԷՅՄՈՒՆՕ-ԹՈՒՆ:

ԿԱՊԻԶ - գ. Տրեխները՝ կոշիկները կապելու կամ գուլպան ոտքին ամրաց-նելու թել՝ փոկ: Կապիջը լըտ ա անում, տըրըխնէն հանում (2):

ԿԱՊԼԻ - տեն ԿԱՊԷԼԻ:

ԿԱՊ-ԿԱՊ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Կապ-կապ անել - տեն ԿԵՊԿԵՊՕ-ՐԷԼ:

ԿԱՊՍ/ԿԱՓՍ - գ. Կազմություն, կազմվածք, արտաքին տեսք: Ըտըրա կապսը թաքավէրին շատ ա տուր կամ (2):

ԿԱՊՍՈՒԼ/ԿԱՓՍՈՒԼ (ռուս. *капсуля*, ֆր. *capsule*, լատ. *capsula*) - տեն ՓԸՍ-ՏՕՆ:

- Կապսոլնէն տոն տըված - հեգն. Վնասագերծված, անվնաս: Կապսոլ-նէն տոն տըված լօբի յա, արխային կէ-րէթ (Բ):

ԿԱՊԿԱՍԿ - գ. Հագնելու՝ կապելու ձեւը՝ եղանակը: Դէ՛, Շուշկա նաննմ-սն-նմ հըրթնէրէն կապկասկըն էլ ճօկ փօրմի յա իլնլ (2):

ԿԱՊԿԷԼ/ԿԱՊԸԿԷԼ - 1. կը. եւ չը. ԿԱ-ՊԷԼ-ի: չը. 2. փխթ. Մեկի հետ հոգեկան՝ մտերմական կապ ունենալ, սիրային հա-րաբերությունների մեջ գտնվել: Թաքա-վէրը կըլիս վա ընգնում, վեր ուրան ըխ-ճըկօրցան միըն կապված ա Էտ տըղին նըհէտ (3Ժ3, V, 174): 3. Ցամաքել: Էտ վէ-րէրը վեր կըպվէն ա, վըղէն տական մին ախպիւր ա տոն կամ... (ԱԱ, 56):

ԿԱՊԷՐԱՏԻԿ - տեն ԿԱՊԷՐԱՏԻԿ:

ԿԱՊԷՐԱՏԻԿՉԻ - տեն ԿԱՊԷՐԱՏԻԿ-ՉԻ:

ԿԱՊԷՐՕՆ/ԿԱՊԷՐՕՆ (ռուս. *капрон*, լատ. *capronoe*) - գ. 1. Արհեստական թել եւ դրանից գործվածքեղենը: Կապրօնը աղաթ ընգալ, էլ պիրթին մըհալ քըցօղ չի կար (2): 2. Արհեստական փափուկ նյութ, կարծրախեծ, որից տարաներ՝ խողովակներ են են պատրաստում: Կապրօնը ըրկաթան տըմասկան ա (Բ):

ԿԱՊԷՐՕՆ(ԸՎ)Ի/ԿԱՊԷՐՕՆ(ԸՎ)Ի (ռուս. *капроновый*) - ած. Կապրոնից պատրաստած: Էտ մաղազինում համ կապրօնի չուկի լըն ծախում, համ կապ-րօնի կանխտըր (Բ):

ԿԱՊՈՒԿ - գ. Միատեսակ իրերի միասին կապած փունջ՝ տրցակ՝ խործ: Խօստէն կապուկը քըցոմ ա էշին առա-ջը (2):

- Կապուկ անել - Խործ՝ փունջ՝ տրցակ պատրաստել: Ծէխը հըվաքում ա, կապուկ անում, շըլակում, քինամ (2):

ԿԱՊՈՒՍ - 1. տեն ԿԱՊԿԱՍԿ: 2. տեն ՀԱՔՈՒՍ - ԿԱՊՈՒՍ:

ԿԱՊՈՒՏ - տեն ԿԱՊՈՒՏ:

ԿԱՊՕՑ - տեն ԿԱՊՈՒԿ:

ԿԱՌ¹ - տեն ԿԱՌՆԸ:

ԿԱՌ² - տեն ԿԱՌՆԸ:

ԿԱՌԱԿԱՐԷԼ (գրք. կառավարել) - նը. Երկիր՝ պետություն են ղեկավարել՝ գլխավորել: Էտ տըղան իտի լնլ կառա-վարըմ ա յերգիրը (3Ժ3, V, 77):

ԿԱՌԱԿԱՐԿԷԼ - կը. եւ չը. ԿԱՌԱԿԱ-ՐԷԼ-ի:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ (գրք. կառավարություն) - գ. 1. Պետական իշխանության կենտրոնական կառավարող, կարգադրիչ եւ գործադիր մարմին: Կառավարությունը վարչակարգի, վեր պէնջ-յան շրջանը (2): 2. Տեղական, պետական: Ըստի հրվարվում ըն ամեն կառավարությունը մարթիք, խորություն անում (2):

ԿԱՌԵԹ/ԿԱՌԵՏ (ռուս. карма)- գ. Ծածկ ունեցող՝ փակ կառք: Խանը կարէտ ա նըստում, կամ յէշում... (ԲՅԲ, 47):

ԿԱՌԹ (գրք. կարթ) - գ. Ձուկ որսալու կեռիկ՝ ճանկ, կարթ: Մին օր էլ կառթը քրքում ա ծովը, մին էրիւշ փորմի ծուկուն փռնում (2):

ԿԱՌԹԷԼ/ԿԱՌԹԻԼ - գ. Կարթով ձուկ որսալ: Էս մարթը ամեն օր էրկու ծուկուն ար կառթում, մինը՝ ծախում, մինը՝ կընգանը նրիւտ օտում (2):

ԿԱՌԹԻԼ - տէն ԿԱՌԹԷԼ:

ԿԱՌՆԸ/ԿԱՌՆ՝ (գրք. կառն) - գ. Կանկանների ընտանիքին պատկանող երկար ցողունով, փշոտ տերեւներով, կարմրագույն գնդաձաղիկով բույս: Էշէ-րը կառնը շատ ըն սիրում (Բ):

ԿԱՌՆԸ/ԿԱՌՆ՝ - գ. Թռչան թռչան՝ կռռն գավակ: Էս ախպիրը մէլիք Յէ-գանէն կառնըն ա շինան (2):

ԿԱՍ¹ - տէն ԿԱՆՏ:

ԿԱՍ² - տէն ԿԱՍՍ:

ԿԱՍԻՍ - 1. ԱՍԷԼ բայի ենթադրական ապառնու եզակի երկրորդ դեմքը: 2. վ. տէն Ասիս թա (ԱՍԷԼ-ի տակ):

ԿԱՍԻՐ - տէն ԿԱՍՍԻՐ:

ԿԱՍԿ - տէն ԿԵՍԿ:

ԿԱՍԿԱԿ(Ն) (ռուս. каска, ֆր. casque) - գ. Գլխի մետաղյա ծածկոց, սաղավարտ: Վեր կասկան կըլիէն չինան, գիւլան ըտըրան կըսպանար (2):

ԿԱՍԿԱԾ/ԿԱԾԿԱԾ (գրք. կասկած) - գ. Տարակույս, երկմտանք, կասկած: Էտ մարթը հինջը անում ա, կըսկածավ ա անում (2):

ԿԱՍԿԱՍ/ԿԱՍԿԱՍ - 1. ած. Կասկածող, կասկածամիտ: Կասկամ մարթ ա Բիջանաց Լիշանկը (Բ): 2. մ. Կասկածելով, կասկածամիտ կերպով: Տընըշինիտ տըրան հացըն էլ ա կասկամ օտում (Բ):

- Կասկամ անել - տէն ԿԱՍԿԱԾԷԼ:

ԿԱՍՍ/ԿԱՍՍ (ռուս. касса, գերմ. Kasse, լատ. caspa) - գ. 1. Դրամ եւ այլ արժեքներ պահելու անկիզբի արկղ՝ պահարան, գանձարկղ: Մին օր էլ քրքերը նի լըն մը-նում ըտըրա կանտորը, կասսը կօտրում, փուկերը տանում (2): 2. Մետաղյա՝ կավե եւն փոքրիկ տուփ՝ հարմարանք՝ վերելից բացած անցքով՝ մեջը մետաղադրամներ գցելու եւ հավաքելու հա-

մար: Զնորը ամեն օր կասկէլ ար տամ, վեր խօխան քրքի կասսը (2):

ԿԱՍՍԻՐ/ԿԱՍՍԻՐ (ռուս. кассир, գերմ. Kassier) - գ. Զինարկության՝ հաստատության եւն դրամական գործառնությունները վարող պաշտոնյա: Բնագումանց Նինան քրռաստուն տարէ կասսիր ա կօրծ ըրալ, ամմա հան կարքէն փուկ հըմբարէլը գիւրդում չի (Բ):

ԿԱՍՍԸՐՈՒԼԿԱ - տէն ԿԱՍՏՈՒԼԿԱ:

ԿԱՍՏԻԼ (ռուս. костюль) - գ. Անթացու: Վընը կըտըրած մարթ ա Սօշին, մին թանիրում ա կաստիլան շօռ կամ (Բ):

ԿԱՍՏԻՍ - տէն ԿԱՍՏՈՒՍ:

ԿԱՍՏՈՒՍ/ԿԱՍՏՈՒՍ (ռուս. костюм, ֆր. costume, իտ. costume) - գ. Տղամարդու կամ կանացի զգեստի կոմպլեկտ, կոստյում: Էքսը տանում ա, կաստում, պալտօն կէց տամ... (ՀԱԲ, 15, 79):

ԿԱՍՏՈՒՍ/ԿԱՍՏՈՒՍԿԱ (ռուս. костюлька) - գ. Փոքրիկ կաթսա: Թամանը մին կաստուրկա կուրկուտ ա իփան, օխտը դօնաղ ծէն տըվալ (Բ):

ԿԱՍՔ - տէն ԿԵՍԿ:

ԿԱՎ/ԿՕՎ (գրք. կով) - գ. 1. Խոշոր եղջերավոր կաթնասուն ընտանի կենդանի, կով: Պէրըմ ըն խօրություն տէսըմ, վեր էտ կովը մօրթէն (ԼՂԲԲ, 280): 2. փխբ. Գեր, անճոռնի ու դանդաղաշարժ կին: Էտ կավը օգալ ըս, հինջ ա՛նիս, տըղան էլ չի տո՛ւրիւր կ'ամ (Բ):

- Կավը դընու տըղ ծախէլ - Ապրանքը Էժան կաճառել: Կավը դընու տըղ ծախտը առտտուրականը հըրրուտանալ չի (2):

- Կավը լըրա անել - Կովը հեշտ կթելու համար հորթը տակը մտցնել, որ մի քիչ ծծի: Կավը բիդի լըրա անիս, վեր հիշտ քրթիս (Բ):

- Կավը լըղէ ինի՝ հէկո/օխտը ամէս լըտէ ծընէ - Կարեւորը արդյունք ստանալու մեջ համոզված լինելու է:

- Կավը վեր աշկալ չանէ, քանլան լօք չի տալ - Ոչինչ առանց պատճառի չի լինում:

- Կավ ճիւղի - Ոգելից խմիչքը առատորեն լցնել բաժակները: Կավ ըս ճիրում, էտ ըստըքընէն պատառ թէրատ ա՛ծէ (Բ):

ԿԱՎ² (գրք. կալ) - տէն ԼՈՒՍԱԿԱՎՈ՛Ղ:

ԿԱՎԱԼԵՐ (ռուս. кавалер, ֆր. cavalier) - գ. Տիկնոջ ուղեկցող՝ զբաղեցնող՝ նրա հետ պարի զուգ կազմող տղամարդ: ...Մեր խանըմէրին կավալերին ղիմիշ չըն անըմ՝ էրկու շահի տան մին փանիլի (ՁՏ, Ա, 106):

ԿԱՎԷԸ - տէն ԿԱՎԻԸ:

ԿԱՎԻԸ/ԿԱՎԷԸ (գրք. կավիճ) - գ. - 1.

Սպիտակ փափուկ կրաքար: Մեր շէնին լըրէ ընգիւնին կավիճ կա (Բ): 2. Այդպիսի կրաքարի կտոր, որ գործ է ածվում գրելու, ներկելու եւ այլ նպատակներով: Խօխան կավիճը յօր ա օնում, մըղակէն լըրա խըգըրգորում (2):

ԿԱՍՆԸԾԿ - տէն ԿԱՏԻԸԾԿ:

ԿԱՍՆԱՆՁ - գ. 1. Քոստոյ ալծ: Էտ կատանանգը ծախում ա, կընգանը հըտէ մին ծօխտ վըննաման ինք օնում (2): 2. փխբ. Վտիտ ու տգեղ անձ: Էտ կատանանգը մարթին շատ ա տանջում (Բ):

ԿԱՍՆ-ԿԱՍՆ - տէն ՎԻԾԻ-ՎԻԾԻ:

ԿԱՍՈՐ (գրք. կատար) - գ. 1. Որեւէ բանի ամենաբարձր կետը, գագաթ: Վըխճըրնէն քըշում ա սարէն կատարը (2): 2. Թռչունների գլխին ցցված միսը, ցցունք: Զընդիւշկին կատարը վեր սըվացալ, գիղան վեր ըստըկըլական ա (2): 3. փխբ. Սարդու գլուխ: Քըջալէն կատարը մըրսում ա, ամմա ինքը սնս չի անում (2):

- Կատարը թըխճընէլ - տէն Կատարը թըքանալ (1):

- Կատարը թըքանալ/կըծանալ/կ'իրմիրիլ - 1. Գինովանալ, հարբել: Վեր էրկու ըստաքան խըմում ա, կատարը թըքանում ա (2): 2. Բարկանալ, բորբոքվել: Կընէգը վեր ջողաքը տամ ա, Սնորդիթնէն կատարը թըքանում ա (2):

- Կատարը սօր - Ժիր, աշխույժ: Կատարը սօր ախճիճ ա իլան Սօնան (Բ):

- Կատարը տաք/կած/կ'իրմիրան - 1. Գինով, հարբած: Կատարը տաք մարթին նըրիւտ հօջանք չըբիդի տաս (2): 2. Բարկացած, բորբոքված: Զնքնէն կըլխօգէն ժողովումը թըքըթծիմանք ըն անում, ըստի կատարը տաք կամ ա տօն, կընգանը թակում (2):

- Կատարը տէրտակ - տէն Կըլծիսը տէրտակ:

ԿԱՍՏԱՑ (ռուս. каматъ (ման ածել) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կատաց անել - Մեկին մեքենայով՝ հեծանիվով՝ ձիով եւն ման ածել՝ զբոսեցնել՝ պտտեցնել: Զնքնէն խուլիէն տիւնում ա մըշինումը, կատաց անում (2):

- Կատաց ինիլ - Մեքենայով՝ հեծանիվով՝ ձիով եւն ման գալ՝ զբոսնել՝ պտտվել: Ըտըրանք միշտ հօրը մըշինալը կատաց ըն ինում (Բ):

ԿԱՏԷԳ (թրք. kadik (դուրս ցցված) - գ. Կոկորդի մուտքի վրա կապված լեզվակը, որը սնվելու՝ խմելու ժամանակ փակում է այդ մուտքը, մակալեզու, կատիկ: Կատեգը վեր ինի վէջ, հաց ուտելիս մարթ կըխէխտըվի (Բ):

- Կատկէն թըռչիլ - Կերածը կամ

խմածը շնչափողի բերանն ընկնել: Կամանց բիրի օտիս, վեր կատկետ չի թըռչի (Ձ):

- Կատկեն տեմ ըղնել/մընալ - Չկարողանալ մարսել, կուլ չգնալ: *Խըհճը հինջը օտում ա, կատկեն ա ըղնում* (Բ):

- Կատկումը մընալ - տեն Կատկեն տեմ ըղնել:

ԿԱՏԼԵՏ - տեն ԿԱՏԼԵՏ:

ԿԱՏԸՐԵՋ - տեն ԿԱՏԸՐԵՋ:

ԿԱՏԻԼ - տեն ԿԵՏԵԼ:

ԿԱՏԻԼԾԿ/ԿԱՏԱԼԾԿ (ռուս. котелок)

- գ. 1. տեն ԿԱՏԱՆԻԿԱ: 2. *հեգն*. Փոքր աման՝ տարա: Մին կատիլծկ մօջ ա քաղալ, ըշխարքավըս մին ըրալ (Բ): 3. *արիմ*. Մարդու գլուխ: Փափաղըտ տիհր, կատալծկըտ ցորտ տընական ա (Բ):

- Կատիլծկը տերտակ - տեն Կըլծխը տերտակ:

ԿԱՏԼԵՏ/ԿԱՏԸԼԵՏ (ռուս. котлета, ֆր. cotelette) - գ. Աղացած կամ ծեծած մսի երկարավուն՝ կլոր տապակած կտորներ, կոտլետ: Թանգզա հարթը խաշիլ իփիլը գողոնում չար, ամմա լավ կատլետ ար շինում (Ձ):

ԿԱՏՏ - տեն ԿԵՏՏ:

ԿԱՏԸԼԵՋ/ԿԱՏԸՐԵՋ/ԿԱՐՏԵՋ (ռուս. карточка, հոլ. kartecra, գերմ. Kärtetsche) - գ. Արծիծե, սովորականից մեծ կտոր որսորդական հրացանի փամփուշտի մեջ տեղադրելու համար: Պատրօնեն մաշին կատրեջ բիրի ինի, վեր կարիս արջ ըսպակիս, դըրմավ ամմալ չի կնլ (Բ):

- Կատրեջ կըտըրցընել - Պատծել, ամեն ինչից գրկել: Տըղան կոտոթուն ըրավ, հանը կատրեջ կըտըրցըրավ (Ձ):

ԿԱՏՈՒ (գրք. կատու) - գ. Կատվագգինների ընտանիքին պատկանող կաթնատուն կենդանի, կատու: Կատուն տուզն ա ինում, ամմա կարում չի էտ մուկեն փըռնել (Ձ):

- Կատվեն վագ տալը մինջըվ մարնքըն ա ինում - Ասվում է, երբ ակնարկում են որեւէ բանի ոչ տեսական լինելը: Կատվեն վագ տալը մինջըվ մարնքըն ա ինում. Սուրենը տանը պատերը տիրնլ ա, թողալ ընդի (Բ):

- Կատվեքը քըցեն, մուկներեն հըղեն պեցվավ - տեն Վըխճարեն սողուն յըտ տըհավ, կաղեգը առաշկ ընցավ:

- Կատվու լըպըզտած - Շատ մաքուր՝ դատարկ (ափսեների՝ ամանների մասին): Նըստում ա լօխ օտում, մարը կամ ա, տըհսում ըմանումը կուրկուտ չի կա, հանց ա կատվու լըպըզտած (Ձ):

- Կատվու աղանձ - Չորուկ ուտելիք: Էս էլ հօ խըրաված չի, կատվու աղանձ ա (Բ):

- Կատվու կըլխընել - Մեծ-մեծ՝ խո-

շոր (սովորաբար ասվում է պտուղների մասին): Գանվալ, հինջ գանվալ, կատվու կըլխընել (Ձ):

- Կատվու նըման մաշկեն չըղնել - 1. Համառել, իր ասածը պնդել: Մարթը հիշկան թակում ա, կընեգը էլիա կատվու նըման մաշկեն չի ըղնում (Ձ): 2. Վտանգից՝ վնասից խուսափել կարողանալ: Իզեն կատվու նման մաշկեն չի ըղնել, հինջը ինում ա, ինքը լավ ա պըրծընում (Ձ):

- Կատվու քըշեռք - տեն Կաշվի քըշեռք:

- Կատու ընցընել մըջըրներավը - Հարաբերությունները վատանալ, անհամերաշխություն ծագել, գծովել: Դուզանըն ա Սումբաթը էլ մինտըհ արտ չըն անում. կատու վա ընցալ մըջըրներավը (Ձ):

- Կատու կըտըրել - տեն Թանգի կըտըրել:

- Կատու կըրասկա տըվօղ - Խաբեբա, կեղծարար: Կատու կըրասկա տըվօղ ա Դանվոթը, վեշ մինը նըստա պեն չի ինք՝ օնում (Բ):

- Կատու ճըղել - Ընտանիքում իր իշխանությունը հաստատել (տղամարդու մասին) (ըստ հին սովորության՝ հարսանիքից հետո փեսան հարսի ներկայությամբ կատվի ծնոտներից բռնում եւ քաշելով պատռում էր, որպեսզի հարսը նման վիճակում չհայտնվելու համար հնազանդվի իրեն): Առաջ փըստն կատու վա իլնլ ճըղելիս, վեր հարթըն հանջըվը յըր օնե, միհենգվա տըղեքըն էլ հըրսընքանը յըտը ճուր ըն տինում, հըրթենրեն վընենը լըվանում, անդար անիմ ըստի դարը (Բ):

- Կատուն աղանձ ա օտում - Ասում են անզգույշ քայլ կատարողի՝ չափն անցնողի մասին:

- Կատուն բիղերեն յըղըպարան ա՝ տըվալ - Որտեղից նրան հարստություն՝ շռայլ ապրուստ: Կատուն բիղերեն յըղըպարան ա՝ տըվալ, Սամսօնը հաց չի քըթենում, թա օտե, քըհզ հինջ բիղի քըմանգ անե (Բ):

- Կատուն մաշին թամվիլ չի տալ - Շատ՝ չափազանց փոքր է (տեղի՝ տարածության մասին):

- Կատուն իրան հըտե փիս աննալ չի տըհնալ - Ոչ ոք իր վատը չի ցանկանում:

- Կատուն իրան փօրեն հըտե յա մուկուն փըռնում - Յուրաքանչյուր իր օգտին է գործում՝ իր կարիքներն է հոգում:

- Կատու շինիլ - տեն Թանգի շինիլ:

- Կատու տըհնալ - տեն Թանգի կըտըրել:

ԿԱՏՕԼ (ռուս. котел) - տեն ԿԱՏԻԼԾԿ:

ԿԱՐ (գրք. կար) - գ. 1. Կարելու գործողությունը, կարելը: Կընեգը տոն ա կամ բալկոնը, լնց ինում, էլիա կամ կարը ըսքըսում (Ձ): 2. Այն, ինչ կարվում կամ կարված է: Կարը տինում ա ըստօլեն, յըր կենում, վեր մարթին հըտե հաց շինի (Ձ): 3. Կարելու ձեւը՝ եղանակը: Ծըրքու կար ա, քանդվիլ չի (Բ): 4. Կարված տեղը, կարվածք: Շըվարեն կարը յըտ ա տուվալ (Բ): 5. Որեւէ բանի մասերի՝ կտորների միացման տեղը: Մըղակը կեճ տըխտակա յա ինում շինան, վեր չուրանում ա, կարերը իւրիւր անա հըռանում ա (Ձ):

- Կար անել - Կարելով զբաղվել: Մարթը քընում ար վըրս անըմ, կընեգըն էլ տանը կար ար անըմ (ՀԺՀ, V, 122):

- Կար անօղ/կարօղ - տեն ԴԱՐԶԻ:

- Կարը քանդիլ - Վերքը լավանալուց հետո կարված թելերը մարմնից հանել: Դօխտուրը կարերը քանդում ա, հըղե տինում (Ձ):

- Կար տինիլ/քըցիլ - Վերքի բացվածքները հատուկ թելով իրար կցել՝ կարել: Դօխտուրը ասմա - Յարան խօր ա, բիրի կար տինիմ (Ձ):

ԿԱՐԱԲԻՆ (ռուս. карабин, ֆր. carabine, թըք. karabina) - գ. Երկար փողով հնատիպ հեռահար հրացան: Թէվանեն էլ մին լավ կարաբին ա իլնլ (Ձ):

ԿԱՐԱԼ - տեն ԿԱՐԵԼ:

ԿԱՐԱԼԾԿ (ռուս. король, կ) - գ. Արքայաճարհնի այն տեսակը, որը նախքան հասնելը տոտիպ չէ եւ կարելի է ուտել: Անկանանա կարալծկը քախճըր ա ինում (Բ):

ԿԱՐԱԿԱՆԻԼ (ռուս. каракуль, թըք. karakul) - գ. Միջինասիական կարակուլյան գառի թանկարժեք մորթի, ինչպես նաեւ այդ մորթուց կարված գլխարկ: Մէլիքը տոն ա կամ կարակուլ փափաղը կըլխեն, թընգանուց չօխան կեցին... (ՀԺՀ, V, 239):

ԿԱՐԱՆ - տեն ՎԵՐՎԱՆ:

ԿԱՐԱՆՏԻՆ - տեն ԿԱՐԱՆՏԻՆ:

ԿԱՐԱՍ՝ (գրք. կարաս) - գ. Թրծած կավե մեծ աման՝ գինի, թթու եւս պահելու համար: ...Հանէսը թաքուն նի յա մընըմ, կարասը յօր օնըմ, ըթտըբաթտի տըհնըմ... (ԼԴԲ, 307):

- Կարասը ընգած մուկուն - 1. Անելանելի՝ խեղճացած վիճակում գտնվող անձ: Առաջ ա իլնլ Բըխցարը ազդուն, միհենգ կարասը ընգած մուկուն ա (Բ): 2. Չնչին, բայց վնասակար մարդ: Իզեն կարասը ընգած մուկուն ա, սաղ շինանուց վընենանը տակը քանդալ ա (Ձ):

- Կըրասէն հինգ վեր ծէն տաս, էն էլ կըսկանաս - *տեն* Յինչ վեր վարիս, էն էլ կըհընծիս:

- Կըրասու կիկի - Կարասի մեջ պահված՝ թունդ գինի: *Կըրասէն կիկուն* *ըման կիկի կա վէչ* (Բ):

- Կըրասու պէնէր - Թթու դրած ուտելիք: *Ըտըրանց տանը միշտ կըրասու պէնէր ա իննում* (Բ):

ԿԱՐԱՍՔ² (*ռուս. карась*) - գ. Տափակ փոքր ձկան տեսակ: *Կարասը փըշ-փոշուտ ծնկուն ա* (Բ):

ԿԱՐԱՎԱԹ - *տեն* ԿԱՐԱՎԱԹ:

ԿԱՐԱԹ - *տեն* ԿԱՐԱԹ:

ԿԱՐԱԹ/ԿԱՐԱԹ (գրք. կարագ) - գ. Մածունը՝ սերուցքը հարելուց ստացված կենդանական յուղ: *Կարաթը քըտում ա հացը, կըծուտելով քիկում* (2):

- Կարաթ յուղ - 1. *տեն* ԿԱՐԱԹ: 2. Ըստիր յուղ: *Խօզին փուրայեղը կարաթ յուղ ա* (2):

ԿԱՐԴԻՆԱԼ (*ռուս. кардинал* (*հոգեւորական բարձր տիտղոս*), լատ. *cardinalis*, *հուն. kardinalis*) - գ. Կարմրավուն մեծահատ սեղանի խաղողի տեսակ: *Կարդի-նալը ճէլի յա հըսնում* (Բ):

ԿԱՐԴՈՆ (*ռուս. картон, ֆր. carton*) - գ. Սովարաթողթ, խավաքարտ: *Կարդօնը կըտօրում ըն, յանջիվէն շինում* (Բ):

ԿԱՐԴՈՆ(Ն)Ի (*ռուս. картонный* - ած. Սովարաթողթից՝ խավաքարտից պատրաստած: *Էտ ութըղներէն մաջի պատըն էլ կարդօնի յա ինիս, վեր թըխես ըն, ճըղվէս ա* (2):

- Կարդօնի յանջիվ - 1. Սովարաթողթից պատրաստած տուփ: *Խընծօրը ածում ըն կարդօնի յանջիվէն, շարում* (2): 2. Խախտ՝ ոչ ամուր շինություն: *Էտ էլ հօ տօն չի, կարդօնի յանջիվ ա, վեր քամէ յա անում, օգում ա, թա պարան կա* (Բ):

ԿԱՐԶԻ(Ն)ԿԱ (*ռուս. корзин(к)а*) - գ. Բարակ ոստերից՝ ծղոտից՝ կոշտ թելից եւն հյուսած պայուսակ, զամբյուղ: *Մին էլ մին պարիկամ, մին կարգիկկա յէր կննած, պիրում ա տինում, տոնս կամ* (ԲՅԲ, 151):

ԿԱՐԷԼ/ԿԱՐԻԼ (*գրք. կարեմ*) - նբ. 1. Հագուստ՝ կոշիկ եւն պատրաստելու համար ձեւած կտորի՝ կաշվի ծայրերը թելով ամրացնել՝ միացնել: *Էտ կընէգը մին լավ չօխս յա կարում, տանում էտ թանջիրին յըրա ծախում* (2): 1. *տեն* Կար անել: 3. *տեն* Կար տինի:

- ԿԱՐԷԼ/ԿԱՐԱԼ (*գրք. կարեմ*) - չք. Կարողանալ՝ ի վիճակի լինել մի բան անելու՝ կատարելու, կարենալ: *Էտ տըղան հիշքան կարում ա, վըսկէ յա յօր օնըմ, հըղէ ինըմ...* (ՀԺՀ, V, 37):

- Կարել չըս դնոգ քիկիս, վեր հըղէն

ծօռ ա - Անարդար միջավայրում անհնար է շիտակ ապրել:

- Կարում չի, թա խօնջանը կապէ - Ասում են ֆիզիկապես շատ թույլ, հիվանդ մարդկանց մասին:

- Կարօղ ա - Հնարավոր է: *Հանրը ասմա. Փափաղըտ տիր, կարօղ ա ցօրտ ինի* (2):

ԿԱՐԷԼԻ/ԿԱՐԻԼԻ (*գրք. կարելի* (*հնարավոր*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կարելի յա - 1. Պետք է, լավ կլինի, որ...: *Ուստան ասմա. Էտքան չըջըրվէլին տըղ, կարելի յա ցըխը ճիրին քըշտէն ըրած* (2): 2. Թույլտվության խնդրանք եւ համաձայնություն: *Էտ տըղան ասում ա՝ կարելի յա, ըխճըկէթըր ասում ըն՝ կարելի յա...* (ՀԺՀ, V, 395):

ԿԱՐԷԸ - *տեն* ԿԱՐԻԸ:

ԿԱՐԷՇՆԵՎԻ (*ռուս. коричневый*) - ած. Դարչնագույն: *Կարէշնըվի շօրէր ա էզգանան կընում Սիրանուշը* (Բ):

ԿԱՐԷՏ - *տեն* ԿԱՐԷԸ:

ԿԱՐԹԱԼ - *տեն* ԿԱՐԹԻԼ:

ԿԱՐԹՎԻԼ - *տեն* ԿԱՐԹՎԻԼ:

ԿԱՐԹԻԼ/ԿԱՐԹԻԼ/ԿԱՐԹԱԼ (*գրք. կարդամ*) - 1. Նբ. Գրվածը կամ տպագրվածը բարձրաձայն կամ լուռ վերարտադրել, ընթերցել, կարդալ: *Էտ մարթը յօր ա ունէս թօխտը, էլ մաջինը կըրթիս չի, թա հինչ ա կըրած* (ՀԺՀ, V, 298): 2. Վերծանել: *Էտ յըխծուն պատէն յըրա պէնէր ա իննում կիրած, ամմա կարում չըն կարթին* (2): 3. Սովորել, ուսանել, ուսում ստանալ: *Միհէնգվա խօխէնքը լավ չըն կարթում* (Բ): 4. Արտաքին գաւազան նշաններից իմանալ՝ կռահել՝ հասկանալ՝ գուշակել: *Մարթը կընգանը իրըսէն կարթում ա, վեր փիս պէն ա իլնլ* (2):

- Կարթանծ էշ - Կրթություն ստացած, բայց տգետ՝ տխմար մարդ: *Կարթանծ էշէր էլ ըն շատ իննում* (Բ):

ԿԱՐԹԻԼ - *տեն* ԿԱՐԹԻԼ:

ԿԱՐԹԱՌԻՆԵ - *տեն* ՈՒՍՈՒՄ:

ԿԱՐԹՎԻԼ/ԿԱՐԹՎԻԼ - կբ. եւ չք. ԿԱՐԹԻԼ-ի:

ԿԱԼԻԴՈՐ - *տեն* ԿԱՐԻԴՈՐ:

ԿԱՐԻԴՈՐ/ԿԱԼԻԴՈՐ (*ռուս. коридор, գերմ. Korridor, ֆր. corridor, լատ. currere*) - գ. Ծեփի ներսում հարկի բնակարաններն իրար հետ կապող երկար անցք, միջանցք: *Մին բօյախիլի յա ինք՝ օնում, տինում կարիդօրում* (ՀԱԲ, 15, 146):

ԿԱՐԻԼ - *տեն* ԿԱՐԷԼ:

ԿԱՐԻԼԻ - *տեն* ԿԱՐԷԼ-ի:

ԿԱՐԻԸ/ԿԱՐԷԸ (*գրք. կարիծ*) - *տեն* ԿԱՐԷՇՆԵՎԻ (1):

ԿԱՐԾԻՔԱՎՈՒՐ - *տեն* ԿԱՍԿԱՍ:

ԿԱՐԾԻՔԱՎՈՐԷԼ - *տեն* ԿԱՍԿԱՍԷԼ:

ԿԱՐԿԱԺ/ԿԻՐԿԻԺ - գ. 1. *տեն* ԲԱՐԱՆԻ: 2. Կուլայի ձեւ ունեցող դղումի տեսակ, որ, չորացնելով եւ ներսը մաքրելով, գործածում են որպես աման՝ տարբեր բաներ լցնելու համար: *Թօթէն չամէնքը կըրկածին մաջին ըն իլնլ պըհէլիս* (2): 3. *արիմ*. Մարդու գլուխ՝ գանգ: *Մին տօռնը պէնում ըն, տէսնում՝ էն ա մին հացու ըստօլ՝ մին մարթու կարկած տիրած ընդէր...* (ՀԱԲ, 15, 29):

- Կարկածը ժեժ/տէրտակ - *տեն* Կըլծիք տէրտակ:

- Կըրկածէն յէկած (հավ) - *տեն* Կըլխէն թըխած (հավ) (ԿԱԼԾԻՍ-ի տակ):

- Կըրկածու ծաղէգ - Շատ գեղեցիկ անձ՝ իր: *Ախճիգ, հինչ ախճիգ, մին կըրկածու ծաղէգ* (2):

ԿԱՐԿԱԺ - ԲԱՐԱՆԻ - *տեն* ԲԱՐԱՆԻ:

ԿԱՐԿԱԶԱ - գ. 1. Մանկական խաղալիք՝ կոթավոր տուփիկ՝ մեջը մանր քարեր լցրած, որ շարժելուց չխկնկնում է: *Խօխէնքը, մարթը մին կարկաչա ծըրքընէրէն, խաղ ըն անում* (2): 2. *փխբ*. Շատախոս՝ շաղակրատ անձ: *Էտ կարկաչան էնքան խօսից, դանձ ըրավ* (Բ):

ԿԱՐԿԱՌ - Գետ Դարաբաղում:

- Կարկառը վըռէն կապիս՝ վըռը թըրջիլ չի - Ասում են խիստ զգուշավոր եւ խորամանկ մարդկանց մասին:

ԿԱՐ-ԿԱՐԿԱՍԱՆ - գ. Կարելը եւ կարկատելը: *Կընէգը վեր կար-կըրկատան անէլը գիղանց վէչ, էլ հոն ա հարկավեր* (2):

ԿԱՐԿԱՌՏ/ԿԱՐԿՈՏ (*գրք. կարկուտ*) - գ. Սառցե հատիկների ձեւով մթնոլորտային տեղում, կարկուտ: *Կարկուտը արտէրը փուլըցըրավ* (Բ):

- Կարկուտը թակած տըղըն ա թակում - Տուժում է տուժածը:

- Կարկուտ թակած տանն - 1. *տեն* Իրըսը քաշ կըտկօտած: 2. Խեղճ ու վտիտ անձ: *Իզէն կարկուտ թակած տանն ա, կարում չի, թա յօլլա քիկի* (2):

- Կարկուտ թակած սուղանու լաքեր - Անհամաչափ եւ նոսր աճած: *Վազծվէն կընէգըն էլ շատ կէշ ա իննում քէթը մըծ, բօյը կարճ, օնէթըր՝ կարկուտ թակած սուղանու լաքեր* (2):

- Կարկուտ թակել - Կարկտահարել, կարկտահարվել: *Բուստընէն կարկուտ թակալ ա* (Բ):

- Կարկուտ տանել - Կարկտահարությունից փչանալ: *Ըստընըվա բարը կարկուտ տարալ ա* (Բ):

- Կըրկուտու նըման յըրա տալ - 1.

Արագ-արագ խոսել: Կըրկուտու նըման յըրա յա տամ, վեշ մինը պեն չի կըլխու ըղնում (2): 2. Անսպասելի հարձակվել: Ըտըրանք կըրկուտու նըման յըրա յըն տամ, քարվանը թըլանում (2):

ԿԱՐԿՕՏ - տեն ԿԱՐԿՈՒՏ:

ԿԱՐԾ (գրք. կարծ) - ած. 1. Երկարությամբ ոչ մեծ, փոքր: Կարծ շալվար ա կըճցալ (Բ): 2. Կարճահասակ: Կարծ ախճիճ ա խօնարը (Բ): 3. Քիչ բառերով արտահայտված՝ շարադրված, հակիրճ, համառոտ: Մին օր էլ մին կարծ նամակ ա ըստանում (2): 4. Կարճատե, կարճ ժամանակ տետո: Ղարաբաղ ծըմբռնը կարծ ա իննում (Բ):

- Կարճ ասած - Առանց մանրամասնությունների մեջ ընկնելու՝ խորանալու: Կընեճը ասում ա.- Մ'արթ, կարծ ասած, քըճ էշու տըճ ըն տիրան, փուկերը ծըճըբատ ինք՝ կալնալ (2):

- Կարճ խըլք - Անհեռատեսություն: Կարծ խըլքը մարթին դիշմանըն ա (2):

- Կարճ կապել/կըտըրել - Ասելիքը՝ անելիքը համառոտել: Թամադան վեր տըճնում ա՝ վըճը կըռըճ ա տըռնըլական, կարծ ա կապում կենացնեն (2):

- Կարճ կապել, երկան թակել/կըտըրել - Առանց կշռադատելու մեծ որոշում ընդունել՝ գործի անցնել: Դու վեր կարծ կապում ա, երկան կըտըրում, վերջումը փուշմանում ա (Բ):

- Կարճ կ'արի հընծիլ - 1. Հոգնեցնող՝ դժվար գործ կատարել, հոգնել: Կարծ կ'արի լըճս հընծան, իճ տըճատ լըճս չըճս կենում (Բ): 2. Անհաջողության՝ նեղության մեջ ընկնել: Մեխկ ա Սիմօնը, երկու տարե յա կարծ կ'արի յա հընծան (Բ):

- Կարճ կըճնալ - Հայավարի հագնվել (կանանց մասին): Նախշուն աքեր չըքօրանը մըհենճ էլ կարծ ա կըճնում (Բ):

- Կարճ մըտածել - Որեւ բան ասելուց՝ անելուց առաջ չկշռադատել: Դու վեր կարծ ա մըտածում, վեշ մին պենու հըսնում չի (2):

- Կարճ մըտածել՝ երկան կըտըրել - տեն Կարճ կապել՝ երկան թակել:

ԿԱՐԾ(Լ)ԵՓ - տեն ԿԱՐԾ(Լ)ԻՓ:

ԿԱՐԾ(Լ)ԻՓ/ԿԱՐԾ(Լ)ԵՓ (գրք. կարծիկ (գաճաճ) - տեն ԿԱՐԾ:

ԿԱՐՄԱՎՕՅ (ռուս. кормовой) - ած. Անասնակերի համար նախատեսված, կերային: Կարմավօյ ճակընդդըն անհամ ա իննում (Բ):

ԿԱՐՄԻՏ - տեն ԿՕՐՄԻՏ:

ԿԱՐՄՈՒՆԶ/ԿԱՐՄՈՒՆԶ (գրք. կամուրջ) - գ. Կառուցվածք՝ գետի, ձորի եւն վրայով անցնելու՝ շարժվելու համար, կամուրջ: Թաքավերեն ծըռօ-

տենքը միջեվ կարմունքը կամ ըն, տըճս-նում՝ վեշ մին պեն չի կա, յետ ըն տըճս-նում, քընում (ՀԺՀ, V, 175):

- Կարմունք կապել/քըցիլ - Կամուրջ կառուցել: Լենճ Թեմուրը հըրամմայում ա, վեր իրըճ օրումը էտ կըճտեն յըրա կարմունք կապին (2):

ԿԱՐՊ (ռուս. карп) - գ. Ծածան ձկան տեսակ: Կարպը սագանեն նման ա, ամմա թեփուկնեն մըճ-մըճ (Բ):

ԿԱՐՊԵՏ/ԿԱՐՊԵՏ/ԿԱՐՊԵՏ/ԿԱՐՊԵՏ (գրք. կապերտ, կարպետ (քուրջ, ցնցոտի) - գ. Բրդյա հաստ գործվածք, որ իբրեւ գորգ փռում են հատակին՝ թափտին եւն: Նծքարը կ'աս ա, թա կարպետը տանե թափ տա, տըսնաս՝ մին մըճ օխծ կըրպետին տակեն (2): 2. Ծծկ. Հարյուր ռուբլանց թղթադրամ ցարական Ռուսաստանում: Յնջիճը պենում ըն, տըճս-նում մին կալօղ կարպետ մաչին (2):

- Կըրպետին փուկ չի տըվալ, ամմա մաչտըճըն ա նըստում - Ասում են նրանց մասին, ովքեր, որեւ գործում մասնակցություն չունենալով, առատորեն օգտվում են դրա արդյունքներից:

- Կըրպետին քացե տալ - տեն Յուրդանեն քացե տալ (ՅՕՐԱՆ-ի տակ):

ԿԱՐՊԵՏ - տեն ԿԱՐՊԵՏ:

ԿԱՐՊԵՏ - տեն ԿԱՐՊԵՏ:

ԿԱՐՎԵԼ - կը. եւ չը. ԿԱՐԵԼ-ի:

ԿԱՐՏ (ռուս. карта, ֆր. cart, լատ. charta, հուն. chartes) - գ. 1. Խաղալու թուղթ, խաղաթուղթ: Մին կալօղ կարտ ըն ինք օնում, քինամ ըտըրանց տօն (2): 2. Թղթախաղ, թուղթ խաղալը: Կարտը շատ մարթու տօն ա քանդալ (Բ):

- Կարտ/կարտի տալ - Թուղթ խաղալ, թղթախաղով զբաղվել: Ըտըրանք ըսկըսեցին կարտե տալը մին օթախի մեջի (ՀԺՀ, V, 147):

- Կարտը խառնել - Մեկի մտադրությունները՝ ծրագրերը իրագործելը ձախողել: Տըղեն ըսպանելը Սերգուն կարտերը խառնից (Բ):

- Կարտը պեց անել - Մեկի գաղտնի մտադրությունները՝ ծրագրերը բացահայտել: Ըտըրան թակում ըն, կարտերը պեց անում (2):

ԿԱՐՏԵՋ - տեն ԿԱՐՏԵՋ:

ԿԱՐՏԻՆԿԱ (ռուս. картинка) - տեն ԿԱՐՏԻՇԿԱ:

ԿԱՐՏԻՇԿԱ (ռուս. карточка) - 1. գ. Նկար, լուսանկար: Այան թռանը կարտիշկան ծօցումըն ար պահում (2): 2. ած. փխր. Գեղեցիկ, չքնաղ: Մանեն կարտիշկա ախճիճ ա (Բ):

ԿԱՐՏՈՒՋ (ռուս. картуз, հոլ. kardoos) - գ. Տղամարդու հովարավոր գլխարկ:

Սիպտակ կարտուգը կըլխին, սիպտակ շօրերը կեցին, ըլբըստըրակու նըման խըլըշած՝ իյ ա մընըմ... (ԶՏ, Բ, 54):

ԿԱՐՏՈՒՇԿԱՏԵՐ - գ. Կարտոֆիլ ցանելու համար հատկացված՝ նախատեսված հողակտոր: Էտ լենջումը Շափադաթեն մին կարտուշկատըճ ա իննում, քինում ա, վեր պիհի (2):

ԿԱՐՏՕՄՆԻԿ (ռուս. картожник) - ած. գ. Սոլախաղ չափազանց սիրող (անծ), խաղամու: Էտ կարտօմնիկը իլնծ-չիլնծը տանել ա տամ, տերտակ քինամ տօն (2):

ԿԱՐՏՕՇԿԱ (ռուս. картошка) - տեն ԿԱՐՏՕՊ(Լ)Ի:

ԿԱՐՈՒԾԻՎ - գ. Կարելը եւ ձեւելը: Կարուծիկը Սուսանը մօրը անա յա սըվըճալ (Բ):

ԿԱՐՔ (գրք. կարգ) - գ. 1. Հասարակական կառուցվածքի ձեւ, իշխանություն: Ասելըս էն ա, վըճ մըճ էս կարքէրը մըճ ժըղուպուրթեն մըհար մին լուս ան (ԼՂԲԶ, 274): 2. Ընդունված օրենք՝ կանոն: Հըլիկուրը ասմա. - Կարքը էն ա, վեր ամեն ըստըճ կըվօղ բիդի մին ծառ տընգե (2): 3. տեն ԱՐԱՐ: 4. տեն ԿԱՐՔ ՈՒ ԿԱՆՕՆ:

- Կարքը խախտել - Ընդունված օրենքից՝ կանոնից՝ սովորությունից շեղվել: Մեխքը կըտաղալ ա, քըճալ տըճալ՝ դիճ վեր ախպերը կարքը խախտալ ա (ԱԱ, 22):

- Կարքը պահել - Ընդունված օրենքից՝ կանոնից՝ սովորությունից չշեղվել, կարգը չխախտել: Ապան հորան գանքումը միշտ կարքը պահալ ա (Բ):

- Կարքու ըղնել/կ'ան - Կարգավորվել, կանոնավորվել, բարելավվել: ...Յէտալ սըկըսում ա հորանց տօնը կարքու կ'անը... (ՀԺՀ, V, 116):

- Կարքու պիրիլ/տինիլ/քըցիլ - 1. Կարգավորել, կանոնավորել, բարելավել: Տա ըսկըսում ա հորը կօրծերը կարքու պիրիլը (2): 2. Կարգի հրավիրել, կարգի ենթարկել: Մարը հիշկան անում ա, կարում չի տըղօրանցը կարքու պիրի (2):

ԿԱՐՔԱՐԴՐԵԼ (գրք. կարգադրել (կարգի դնել) - տեն ՀԱՐԱՍԱՅԵԼ:

ԿԱՐՔԱՐԴՐՕԹՈՒՆ (գրք. կարգադրութիւն (կարգավորություն) - տեն ՀԱՐԱՍԱՅԵԼ:

ԿԱՐՔԵԼ (գրք. կարգեմ) - նը. 1. Որեւ պաշտոնի՝ աշխատանքի նշանակել: Ըտըրանա յետըն հարը էտ տըղին կարքըմ ա թաքավեր, էտ ըխճըկանըն էլ՝ թաքուիի (ՀԺՀ, V, 40): 2. Եկեղեցական աստիճան շնորհել, ձեռնադրել: Ըտի էտ չուբանեն էտ շենին յըրա դերը կարքում (2): 3. տեն ՓԱՍԱԿԵԼ:

ԿԱՐՔԷՆ - *ած. մ.* 1. Կանոնավոր, օրինաչափ, վայելուչ, ինչպես հարկն է: *Էս մարթը սրկըտում ա կարքեն ապրելը* (ՀԱԲ, 15, 83): 2. Բավականաչափ, շատ: *Ըտըրանք ըտը՞դ կարքեն փուլ ըն ըշ-խաղում* (2):

ԿԱՐՔԷՆ-ՍԱՐՔԷՆ/ՍԱՐՔԷՆ-ԿԱՐՔԷՆ - *ած.* Օգտագործման համար պիտանի, չխախտված, չփչացած, լավ վիճակում գտնվող: *Կարքեն-սարքեն տըրախտըր ար, տարավ խըրըբցը-րավ* (Բ):

ԿԱՐՔ(Ը)ՎԷԼ - *կբ ել չբ.* ԿԱՐՔԷԼ-ի:

ԿԱՐՔ ՈՒ ԿԱՆՕՆ (գրք. կարգ+կա-նոն) - *գ.* Կարգապահություն, որել բան կարգավորող կանոնների ամբողջություն: *Ըտըրանք տանը կարք ու կա-նոն չի կար, հու հինչ օգնում ար, անում ար* (2):

ԿԱՐՔ ՈՒ ՍԱՐՔ - *գ.* Կահավորանք, կահավորություն: *Թնջիրին տանը կարք ու սարքը լօխճին արմանք ա պի-րում* (2):

ԿԱՐՕՂ¹ (գրք. կարող) - *ած.* Կարողացող, ձեռնհաս, ընդունակ: *Կարող մարթ ա Սումբաթը, լօխճին էլ քժմա՞ք ա անում* (2):

- Կարող ա - Յնարավոր է, կարելի է: *Վազին հանց մարթ ա, վեր թըխիս էլ, կարող ա աշկըն էլ չըճալէ* (Բ):

- Կարող ա՞ տափէն պէն ըս կուրցը-րալ, քըթէնում չըս - *հեզն*. Ասում են կո-րամեջք մարդկանց:

ԿԱՐՕՂ² - *տեն* ԴԱՐՁԻ:

ԿԱՐՕՂՈՒԹՈՒՆ/ԿԸՐԸՂՕԹՈՒՆ (գրք. կարողություն) - *գ.* 1. Յնարավորու-թյուն, կարելիություն, ունակություն: *Կարողութիւն չօնէ, թա կօրծ անէ* (Բ): 2. Ունեցվածք, հարստություն: *...Յինչ կա՞-նին աշխարքիս կարողութիւնը, վը՞ր մը-նսիլը կա լօխճին հէտի ...* (ԼՂԲ, 291):

ԿԱՐՕՏ (գրք. կարօտ) - *տեն* ՀԱՍ-ՐԱԹ:

ԿԱՐՕՓԿԱ (*ռուս. каро́чка*) - *գ.* Տուփ: *Կընէ՞քը շօրէրը ածում ա կարօփկան, կը՞ղում* (2):

ԿԱՑ/ԿԱՑԷՐ - *ԿԷՆԱԼ* բայի եզակի հրամայականը: *Ասում ա.- Կա՛ց, թօռը կըտըրվէ, յը՞տնան քինի՞* (2):

ԿԱՑԷՆ/ԿԱՑԸՆ/ԿԱՑԻՆ (գրք. կա-ցին) - *գ.* Փայտ ճեղքելու՝ կտրելու՝ կոտ-րելու գործիք, կացին: *Կացէնը յը՞ր ա օնում, նըստում է՞ը, շուվշուվալալ քի-նամ ծըմակը* (2):

- Կացէնը յը՞ր օնէլ, տակըռակը կ'անլ - *տեն* Զարը գ'օլէն կ'անլ:

- Կացէնը քարէն նի կ'անլ - Անպաստե-

լի արգելքի՝ խոչընդոտի՝ դժվարության հանդիպել: *Խը՞դճ Յանէսը հինչ օգնում ա անէ, կացէնը քարէն նի յա կ'ամ* (2):

ԿԱՑԷՐ - *տեն* ԿԱՑ:

ԿԱՑԸՆ - *տեն* ԿԱՑԷՆ:

ԿԱՑԻՆ - *տեն* ԿԱՑԷՆ:

ԿԱՑՆԷԼ - *տեն* ԿԱՑՆԸՅԱՐԷԼ:

ԿԱՑՆՎԷԼ - *տեն* ԿԱՑՆԸՅԱՐՎԷԼ:

ԿԱՓԱ - *տեն* ԿԱՊԱ:

ԿԱՓԱՅԻԼ - *տեն* ԿԱՊԱՅԻԼ:

ԿԱՔԱՎ (գրք. կաքաւ, *հ.ե. *koko-*, *ասոր. qaqqa, հուն. kakkabē*) - *գ.* 1. Հա-վազգիների ընտանիքին պատկանող վայրի թռչուն, կաքավ: *Որհիմին ծօրնւմը միշտ կաքավ ա իննւմ* (Բ): 2. *Վիք. Յե-զաճկուն, հեզաքայլ կին՝ աղջիկ: Ըտը-րան էլ իննւմ ա էրկու դաշնա՞ք ախճի՞ք՝ էրկու կաքավ* (2): *Վիք. Գութանի այն մասը, որտեղ բռնակը հաստատվում է խոփի մեջ: Յունց ա պըտահում՝ կո՞ւթն-նը կըքավէն կօխկան ճաքում ա* (2):

- Կըքավէն ծո՞ւն/ծօտը հավէն տա-կէն կէնալ չի - Յուրաքանչյուրն իր յու-րայինին՝ համապատասխանին է հան-դուրժում:

- Կըքավու ծո՞ւ - Սիրուն՝ ժպտերես երեխա: *Խօխա, հինչ խօ՞խա, մին կըքա-վու ծո՞ւ* (2):

ԿԷԶ - *տեն* ԿԷԶ:

ԿԷԶԱՆ - *տեն* ԿԷԶԱՆ:

ԿԷԶԱՐ/ԿԷԶԱՐ (գրք. գազար) - *գ.* Հոփանցավորների ընտանիքին պատ-կանող բանջարանցային բույս, ինչ-պես նաեւ դրա ուտելի արմատը, գա-զար, ստեպղին: *Էծէրը նի յըն տը՞նում պաղվալը, կէզարը օտում, Սէլիքը կը-տաղում ա* (2):

ԿԷԹ/ԿԸԹ (գրք. կիթ) - *գ.* 1. Կթելը: *Կէթը պըրծընէլու յըրա կավը քացէ յա տամ, կաթնէն ամանը պարան տամ* (2): 2. Ինչ որ կթվում է, կթվածք: *Իտի յէլ տան իլւծը, կէթը, բաղը, բօստանը լօխ տամ ըն պուճուր հարսին* (ԼՂԲ, 303):

ԿԷԾ - *տեն* ԿԱԾ:

ԿԷԾԱԿ(ՆԸ) - *տեն* ԿԱԾԱԿ:

ԿԷԾԱՆ - *տեն* ԿԱԾԱՆ:

ԿԷԾՈՒԿ - *տեն* ԿԱԾՈՒԿ:

ԿԷՂԾԱՎԷՐ - *տեն* ԿԸՂԾԱՎԷՐ:

ԿԷՂԾԱՎԸՐՕԹՈՒՆ - *տեն* ԿԸՂԾԸ-ԿԸՐՕԹՈՒՆ:

ԿԷՂՏԱԿ - *գ.* Ընկույզի միջուկի մեկ քառորդ մասը: *Մին ծողորուղուն չօրք կէղտակ ա* (Բ):

ԿԷՃ - *տեն* ԿԷՃ:

ԿԷՄ(Ն)ԱԿՕԹ/ԿԸՄԱԿՕԹ - *գ.* Կեմի երկու ծայրը, որ իրար հետ ոլորելով՝ ամրացնում են խորձը կապելու ժամա-նակ: *Կէմըկօթէրը հըլծօրում ա, կապու-կը կապուկ* (2):

ԿԷՄ(Ն)ԱՏԷԼ/ԿԸՄԱՏԷԼ - Խրձի կեմը՝ կապը կտրել: *Խօտէն կապուկը կէմատում ա, քըցում է՞ին առաշկը* (2):

ԿԷՄ(Ն)ԱՑՈՒ/ԿԸՄԱՑՈՒ - *ած. գ.* - Կեմ սարքելու համար պիտանի՝ նախա-տեսված (խոտ, շիվ եւն): *Շօռ ա կ'ամ, կէմացու չի քըթէնում, թա էտ կապուկը կապէ* (2):

ԿԷՄ(ՆԸ)/ԿԷՄ (գրք. կեմ) - *գ.* 1. Խո-տերից՝ շիվերից եւն ոլորած չվան՝ թոկ՝ խորձեր կապելու համար: *Խօտէն կա-պուկնէն կէմալ կապում ըն, պէնում իշէրէն, տանում* (Բ): 2. Շղոտից՝ բարակ շիվերից եւն հյուսած կլոր հյուսվածք՝ կճուճների տակը դնելու համար: *Պօլի՞ք-նէրէն տակէն կէմն ըն տիննւմ, վեր կօ-տըրէ վէչ* (Բ): 3. *Վիք. Անճոռնի գոտի: Շալվարը կը՞նում ա, կէմը կապում, քինամ հօնծ* (2): 4. *Վիք. Մարդկանց՝ ընտանիքներին եւն իրար կապող՝ մեր-ծեցնող անձ: Մաքաղաթ հնսին շէնին կընանուցը կէմըն ա* (Բ):

- Կեմ կեմու տինիլ - 1. Կապերն իրար կցել: *Կեմ կեմու տիրին, կըպուտը՞ ցէն* (2): 2. Իրար օգնել՝ օժանդակել: *Կեմ կեմու վընք տիննւմ, ապըրում* (Բ):

ԿԷՄ(Ն)ԸԿԱՊԷ/ԿԸՄԸԿԱՊԷ - *տեն* ԿԷՄ(ՆԸ):

ԿԷՆԱԼ/ԿԸՆԱԼ (գրք. կեամ (*կյանք ունենալ, ապրել*)) - *չբ.* 1. Որել տեղ մնալ՝ հանգրվանել: *...Քընըմ ա հնմին էտ տօնը դօնաղ ընգընը, քըշէրը ըտը՞դ կը՞նըմ* (ՀԺՀ, V, 37): 2. Բնակվել, ապրել: *Թաքավէրը կընալիս քըղաքում մին քա-սիք կընէ՞ք ա ինում* (ՀԺՀ, V, 37): 3. *տեն* Նըստա կէնալ (1): *Թըվանգը տըրըբցը-նըմ ա, գո՞ւլլան կ'ամ ա, էտ բախրին վը՞ննան կէնըմ* (ՀԺՀ, V, 47): 4. Սպասել, համբերել: *Պատառ էլ ա կէնում, տը՞ս-նում, վեր տըղան կ'ամ չի, քինամ ա* (2):

ԿԷՆԱՑ/ԿԸՆԱՑ - *գ.* 1. Սեղանի շուր-ջը ոգելից խմիչքով մեկի կամ մի բանի պատվին առաջարկվող բարի ցանկու-թյուն, բաժակաճառ: *Թամաղան լօխճին կէնացը պըրծընում ա, տո՞ւս կ'ամ* (2): 2. Ոգելից խմիչքով լցված բաժակ, որ խմվում է որեւէ մեկի կամ որեւէ բանի պատվին՝ ի նշան բարի ցանկության: *Կէնացնէն ածում ըն, ամմա խըմօղ չի իննւմ* (2):

- Կէնաց ասել/խըմել/պիցըրցընել - Մեկի կէնացն առաջարկել: *Վեր հնր-փնում ըն, յը՞ր ըն կէնում մարթը մին կէ-նաց ասում* (2):

- Կէնացը ծըղկըցընել/քըխծըրցընել - *տեն* ԾԸՂԿԱՑ(Ը)ՆԷԼ(3):

ԿԷՆԴՈՒ - *տեն* ԿԸՆԴ:

- Կէնդու մինակ - Բոլորովին մենակ,

մեն-մենակ: Կամ ա, էտ ծըմակումը կեն-
դու միևնաձայն (2):

ԿԵՆԵ - տեն ԿԵՆԻ:

ԿԵՆԹԱՆ - տեն ԿԵՆԹԱՆ:

ԿԵՆԹԱՆԻ - տեն ԿԵՆԹԱՆԻ:

ԿԵՆԻ - տեն ԿԵՆԻ:

ԿԵՆԶ - տեն ԴԵՆԶ:

ԿԵՆԶԱՎ - գ. 1. Լուծի երկու ծայրե-
րից յուրաքանչյուրը, որ նստած է լինում
լծկանի վզին: Կենջակը յժճանը վեզը
շատ ա ցրվողը (2): 2. տեն ԱՍԲՈՒԼ
(2): 3. տեն ԹԱԹ (4):

ԿԵՆՎՈՒՐ/ԿԵՆՎՈՒՐ - տեն ՏԵՆ-
ԳԵՑ:

ԿԵՆՕՐ/ԿԵՆՕՐ - գ. Բնակիչ: Ծենին
կընդունեն մին ուստա յըն ծեն տուվալ,
վար յեկեղեցի շինի (ԱՍ, 29):

ԿԵՇ - տեն ԿԵՇ:

ԿԵՇԱՆ - տեն ԿԵՇԱՆ:

ԿԵՇ-ԼԱՍՓՈՒՇ - տեն ԿԵՇ-ԼԱՍ-
ՓՕՇ:

ԿԵՊԵԶԷ - տեն ՏՈՒՐԱՆ:

ԿԵՐ - տեն ԿԵՐ:

ԿԵՐԱՆ (ռուս. հպվ. КИЗ) - ած., գ. 1.
Հասունացած (արտ): Քիւնամ ըն, տը՛ս-
նում արտերը կենան, հընծծո չի կա (2):
2. փխբ. Հասունացած՝ արբունքի հա-
սած (աղջիկ): Կենան ըխճըկերը ըն,
օգօղ չըկա, թա մարթու քիւնին (Բ):

ԿԵՐԷՔ - տեն ԿԵՐԷՔ:

ԿԵՐԻՔ - տեն ԿԵՐԻՔ:

ԿԵՍ/ԿԵՍ (գրբ. կես) - գ. 1. Ամբողջի
երկու հավասար մասերից մեկը: Կեսը
ինքնըն ա յը՛ր օնում, կեսըն էլ քըսիքնե-
րեն պիժը՛նում (2): 2. Ժամանակի եւ
տարածության միջին տեղը՝ միջինը:
Խըծնապերթ մայիսի կեսերին հնա՛ն ցօրտ
ա իննում (Բ): 3. փխբ. Ամուսին, կողակից:
Մարթ բիդի ուրան կեսին յըրա յէլ հն-
սնա կէնա (2): 4. ած. Կես մասը կազմող:
...Կամ ըն տէսնում՝ մին տեղ օխտը
մարթ՝ ամեն միսին բօյը կէս մէտըր
(ՀԺՀ, V, 390):

- Կես անել - 1. Երկու մասի բաժա-
նել, կիսել: Խընծծըր կէս ա անում, կէսը
տամ ըտըրա (2): 2. Կիսելով իրար մեջ
բաժանել: Վը՛սկէն կէս ըն անում երկու
ախպօր մաջի (2):

- Կեսանը յը՛րը - Գոտկատեղից
վերեւ: Կեսանը յը՛րը ամմեն օր լըվանում
ա ցօրտ ճիրնով (Բ):

Կեսանը վերը - Գոտկատեղից
ներքեւ: Դօխտուրը ըկօլ ա անում, ըտը-
րա կեսանը վերը թողնում ա (2):

- Կեսը իվիլ ա - Ասում են այն ժամա-
նակ, երբ որեւէ բան պահանջված չա-
փից շատ է լինում:

- Կեսը հնալիլ - 1. Վախից՝ երկյուղից՝

ամաչելուց հալումաշ լինել: Մարթը վեր
ճըղղամ ա, կընգանը կէսը հնալում ա (Բ):
2. Մեծ վնաս կրել, կիսով չափ վնասվել:
Խօխա յա, լի՛, թխալ ըմ, թըխալ ըմ, հինչ
ա՛, կէսը հնալում ա՛ (2):

- Կեսը քըցիլ - Կես դարձնել, կիսա-
տել, կեսն անել: Սաղ օրը բօստանը պի-
հում ա, միւնջը՛վ կարում ա կէսը քըցի (2):

- Կեսը քիսիլ - տեն Կեսը հնալիլ:

- Կես ինիլ - տեն Կես տը՛նալ:

- Կեսին կեսին կեսը - Շատ փոքր՝
քիչ՝ աննշան բաժին: Հավը իփում ըն,
կըտօրում, կեսին կեսին կէսը տամ խօ-
խօցը (2):

- Կես կօրեկ - Չնչին՝ անարժեք բան:
Կես կօրեկ ըն տամ ըտըրա, սուսավ
անում (2):

- Կես մարթ - Անդամալույծ, հաշ-
մանդամ, տկար, ծեր: Խաջին հինչ ա՛նէ,
կէս մարթ ա, կարում չի, թա տը՛ղան յեր
կէնա (Բ):

- Կես պերան (գրբ. կիսաբերան) -
տեն Պիրանեն մին ընգնումալը (ՊԵ-
ՐԱՆ-ի տակ):

- Կես տը՛նալ - Երկու մասի բաժան-
վել, կիսվել: Տըրքըցընում ըն, յէխծէն
կէս ա տանում, անումը մընամ ա Կօտ-
րած յէխծէ (ՆԼՂԺԲ, 144):

- Կեսումը մընալ - Կիսատ մնալ,
չկարողանալ վերջացնել: Տօլը ըսքը-
սում ա շինիլը, ամմա կեսումըն ա մը-
նում, փոզը հերիք չի անում (2):

- Կես քըշեր - Գիշերվա կեսը, գիշեր-
վա ժամը տասներկուսը: Կես քըշերը
վը՛ր անց ա կէնըմ, թաքավերին պուճուր
տըղին բօլը տանըմ ա (ՀԺՀ, V, 17):

ԿԵՍԱՆ/ԿԵՍԱՆ - տեն ԹԵՅՐԱՍ:

ԿԵՍԱՍ/ԿԵՍԱՍ (գրբ. կիսատ) - նբ.
տեն ԹԵՅՐԱՍ:

ԿԵՍԷԼ/ԿԵՍԷԼ - նբ, տեն Կես անել:

ԿԵՍԿ/ԿԵՍԿ/ԿԱՍԿ/ԿԱՍԿ - գ. Գոտ-
կատեղ: Արջը քժթնկը յօր ա ունէս, մար-
թին կէսկին տըրքըցընէս, վեր քըցիս (2):

- Կեսկը գըրգըվիլ - Գոտկատեղը
ոսկրանալ, ճկունությունը կորցնել: Ըխ-
ճըկանը կէսկը վեր գըրգըվից, էլ մըհալ
քըցօղ չի ինիլ (2):

- Կեսկը ըղնէլ - Գոտկատեղի մասից
ողնաշարը խախտվել: Վեր էս գը՛ն ռու-
քը պիցըրցընէս ա, կէսկը ըղնէս ա (2):

- Կեսկը քըցիլ - Գոտկատեղի մասից
ողնաշարը խախտել: Մըհակավը թը-
խում ըն, Միշին կէսկը քըցում (Բ):

ԿԵՍ-ԿԵՍ - տեն ԿԵՍԵԼ/ԿԵՍԷԼ:

- Կես-կես անել - 1. Շատ մասերի բա-
ժանել: Կացէնը յը՛ր ա օնում, էտ կը՛րա-
նը կէս-կէս անում (2): 2. Շատերի մեջ
բաժանել: Հէնգ հօքավ մին կըխտար ըն

վեր քըցում, ուրանց մաջին կէս-կէս
անում (2):

ԿԵՍՊԱԿԵՍ - տեն ԿԵՍԵԼ/ԿԵՍԷԼ:

ԿԵՍՎԱԿԵՍ - տեն ԿԵՍԵԼ/ԿԵՍԷԼ:

ԿԵՍՎԷԼ/ԿԵՍՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ԿԵ-
ՍԷԼ-ի:

ԿԵՍՈՒ/ԿԵՍՈՒ - ած. մ. 1. Կես բաժ-
նով, ծախսը եւ արդյունքը կիսելու պայ-
մանով կատարվող: Ըտի արջըն ա մար-
թը կէսու կօրծ ըն անում (2): 2. Միաժա-
մանակ երկու մարդու պատկանող՝ վե-
րաբերող՝ ենթարկվող: Էտ բաղըն էլ կէ-
սու վա իննում, ըտըրա հը՛տէ ախպերը
միշտ ուրիւր նըրիք՛տ կըռվում ըն (2):

ԿԵՍՕՐ - տեն ԶԵՍՕՐ:

ԿԵՏ՝/ԿԵՏ՝/ԿԱՍՏ (գրբ. կետ) - գ. 1.
Ճանճի տեսակ, որ մտնում է կովերի եւ
հորթերի պոչի տակ, որից նրանք փախ-
չում են՝ պոչերը տնկած: Ամբնը վեր
կամ ա, կետը դընտանցը շատ ա չըր-
ջարում (2): 2. Կովերի՝ հորթերի փախչե-
լը՝ պոչերը տնկած: Կետին վախտը էտ
դընտանցան միւր ըղնում ա քը՛րծէն
տակը, ըստակում (2):

- Կետ անել/ըղնէլ/ինիլ - տեն ԿԵՏԷԼ:

ԿԵՏ՝/ԿԵՏ՝ - գ. Արգելք, դժվարու-
թյուն: Պառավը թաքավերին տըղէն աս-
մա.- Էտ հըղավը քիւնիս վէշ, ըռըջիտ
կէտ շատ ա իննան (2):

ԿԵՏ՝/ԿԵՏ՝ (գրբ. կետ) - գ. Որեւէ սուր
բանով հպելուց՝ ծակելուց մնացած
հետք, փոքրիկ, կլոր բիծ: Ախճիգը մա-
տիտը յօր ա ունէս, էտ թուխտէն յըրա
մին կուճի կէտ տիւնիս (2):

ԿԵՏԷԼ/ԿԵՏԷԼ/ԿԵՏԻԼ/ԿԵՏԻԼ/ԿԱ-
ՏԻԼ - չբ. Պոչը վեր տնկած՝ փախչել (կո-
վերի՝ հորթերի մասին): Կէտօրին դերին
տըվըրնէն կէտում ըն՝ հըքվըրնէն պը-
ցըրցըրած... (ՆԱԲ, 59): 2. փխբ. Արագ
վազել՝ փախչել: Էտ խէ կէտում ը՛ս (Բ):

ԿԵՏԻԼ - տեն ԿԵՏԷԼ:

ԿԵՐ՝/ԿԵՐ՝/ԿԵՐ՝ (գրբ. կիր) - գ.
Կրաքարի այրումից ստացվող նյութ,
կիր: ...Պիրում ըն, պերթումը հիշքան
կեր ա իննում, տոն տամ մին աշկարա
տը՛ղ, ըսքըսում մաղէլը ... (ԱՍ, 41):

ԿԵՐ՝/ԿԵՐ՝/ԿԵՐ՝ (գրբ. կեր (կերա-
կուր) - գ. Անասունների ուտելիք, անաս-
նակեր: Մին դժնըմ թաքավերին ծիյան-
ցը կը՛րը պըկասում ա (ՀԺՀ, V, 160):

- Կեր անել - Ուտել, խժռել: Խօզերը
էնքան կեր ըն ըրալ, կարում չըն, թա
տոնոր կան (Բ):

ԿԵՐ՝/ԿԵՐ՝/ԿԵՐ՝ - ՕՏԷԼ բայի եզակի
հրամայականը:

ԿԵՐԱԾ-ԽԵՐԱԾ/ԿԵՐԱԾ-ԽԵՐԱԾ/ԿԵՐԱԾ-ԽԵՐԱԾ -
ած. 1. Այլեւ ուտելու
եւ խմելու պահանջ չգաացող, կուշտ: Հը-
ղըցէն դըրաղան մին կերած-խըմած

մարթ ա տնու կամ՝ բեղերը սրղըլիլավ (ՆԱԲ, 51): 2. փխբ. Առատ եւ ապահով կյանք վայելած, պարարտ: Ըտըրան էլ ի-ննում մին կերած-խըմած հիրքվան (2):

ԿԵՐԱԿՈՒՐ/ԿԵՐՈՒԿՈՒՐ/ԿԵՐԱԿՈՒՐ (գրք. կերակուր) - տեն ԽՕՐԱՊ: Քըսծ-րին մարթ ա դարկում տոս, վըր կընէկը կերակուր իփի... (ԼՐԲ, 308):

ԿԵՐԱՆՂՈՒ - տեն ԿԱՐԱՆՂԻ:

ԿԵՐԱՍԻՆ/ԿԵՐՕՍԻՆ (ռուս. керосин, անգլ. kerosene, հուն. kēros) - տեն ՆՕԹ:

ԿԵՐԱՍԻՆԿԱ/ԿԵՐՕՍԻՆԿԱ (ռուս. керосинка) - գ. Նավթով վառվող պատ-րույգավոր հարմարանք՝ կերակուր ե-փելու, ջուր տաքացնելու եւն համար: Կերասինկան առաջ ա իլնն անդնթ, մի-հէնգ լօխ գազ ըն պինըցընում (Բ):

ԿԵՐԿՕՒՆ/ԿԵՐԿՕՒՆ - 1. գ. Շատ ու-տելը, շատակերություն: Կերկօխը փիս պէն ա (Բ): 2. ած. Շատ կերած (մարդ, կենդանի): Կերկօխ խօզ ա, կարում չի տըրդան յըր կէնա (Բ):

- Կերկօխ անէլ - Շատ ուտեցնել՝ կե-րակրել: Էնքան կերկօխ ըրէն, էտ էջը ըստակից (Բ):

- Կերկօխ ինիլ/տըրնալ - Շատ ու-տել, շատ ուտելուց գիրանալ՝ տառա-պել: Պառալը էտ հավէն էնքան կօտ տըրվալ, կերկօխ տըրնալ, փըրըկալից, օրը մին ծու վար ածում, նանա էլ կըտրից (ՆԱԲ, II, 64):

ԿԵՐՊ - տեն ԿԵՐՊ:

ԿԵՐՊԱՐԱՆԵ - տեն ԿԵՐՊԱՐԱՆԵ:

ԿԵՐՈՒԽՈՒՄ/ԿԵՐՈՒԽՈՒՄ - գ. Խնջույք, խրախճանք: Կերուխումէն վախտը ըտըրան հիրփըցընում ըն, փու-լէրը կուղանում (2):

ԿԵՐՕՍԻՆ - տեն ԿԵՐԱՍԻՆ:

ԿԵՐՕՍԻՆԿԱ - տեն ԿԵՐԱՍԻՆԿԱ:

ԿԵՐԼՈՒԿԱԿԵՐ - տեն ԿԵՐԼՈՒԿԱ-ՎՈՒՐ:

ԿԵՐԼՈՒԿԱՎՈՒՐ/ԿԵՐԼՈՒԿԱՎԵՐ - տեն ԴԵՐԵՆԱՎԵՐ:

ԿԵՐԱՐԵԼ/ԿԱՐԱՐԵԼ (գրք. կատա-րեմ) - նբ. - 1. Իրականացնել, իրագոր-ծել, ի կատար ածել: Սուքնսը նան Դուգնսը քըննում ըն, հինչ վեր պառա-վըն ասալ ար, կըդարըմ ըն (ՅԺՅ, V, 358): 2. Ավարտել, վերջացնել: Էտ կօրծը ու-տան մին ամսումը կըդարում ա, ամմա փուլը տամ չըն (Բ): 3. Որեւ բան անել: Յաննն պէնըն ըն կըդարում, ամմա մի-նը իծծուն մանէթ ա ըստանում, մինը հանրի (2):

ԿԵՐԱՐՄՈՒՄ/ԿԱՐԱՐՄՈՒՄ (գրք. կատարում) - գ. Այն, ինչ կատարվել կամ ենթակա է կատարման, կատար-ված կամ կատարելիք բան: Ըտըրանց

կըդարմունքը թաքավերին շատ ա կըզ-նըվցընում (2):

ԿԵՐԱՐԵԼ/ԿԱՐԱՐԵԼ - 1. կբ. եւ չբ.- ԿԵՐԱՐԵԼ-ի: 2. չբ. Տեղի ունենալ: Թաքավերին մընէլանը յըտը շատ պե-նէր ա կըդարվում (2):

ԿԵՐԱԿ (գրք. կզակ) - գ. Ստորին ծնո-տի կլորավուն դուրս ընկած ծայրը, դունչ: Կըզակը էրկան մարթ ա Վաղօն (Բ):

- Կըզակվը ինիլ - Մեկի քմահաճույ-քով կատարվել: Շէնումը ամմէն հինչ նախագէն կըզակվըն ար իննում (2):

- Կըզակէն յէշիլ - Մեկի ասածով առաջնորդվել, մեկի ասածին կարեւո-րություն տալ: Տըղամարթը վեր կընզա-նը կըզակէն յէշից, տըղամարթ չի (Բ):

- Կըզակը թիթըվ/թնիլ - Շատախոս, շաղակրատ: Կըզակը թիթըվ մարթին անա գնիլն տարած ա (Բ):

ԿԵՐԱՆՈՒՅ - տեն ԿԵՐԱՆՈՒՅ:

ԿԵՐԱՔԱ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Կըզաքս անէլ - տեն ԿԵՐԱՔԱՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԿԵՐԵԼ - տեն ԿԵՐԱՔԵԼ:

ԿԵՐԱՔԵԼ/ԿԵՐԵԼ - չբ. 1. Մարմնով ներքեւ թեքվել, կռանալ: Վեր կըզում ա, թա խուխէն յօր օնէ, քըմական թըխում ըն, քըցնում կըտը (2): 2. փխբ. Խեղճա-նալ, հնազանդվել: Էնքան թակում ըն, վեր կըզում ա (2):

ԿԵՐԱՔԱՑ(Ը)/ԿԵՐԱՔԱՑ(Ը)ՆԵԼ - նբ. ԿԵՐԵԼ-ի:

ԿԵՐԱՔԱՑԻԿ/ԿԵՐԱՔԱՑԻԿՈՒՐ - մ. Կռա-ցած, կռանալով, կուգեկուգ: ...Վըրդէղ վըրս կար՝ սուսուփուս քըննցէնք, վըր-դէղ աի կար, կուգուկուգ քըննցէնք... (ԼՐԲԺ, 260):

- Կըզըկիւզ անէլ - 1. Կռացած շարժ-վել՝ գնալ (անկատարել լինելու համար): Յէշում ըն տըրսնում՝ վըրճարէն սուրվէն մաչին մին մարթ կըզըկիւզ ա անում (2): 2. փխբ. տեն Նազըտուզ անէլ: 3. փխբ. տեն Կըզըմըզ անէլ (2):

ԿԵՐԱՐՈՒԿԱՎԵՐ/ԿԵՐԱՐՈՒԿԱՎ-ՎՈՒՐ - Յովար ունեցող, հովարավոր: Առաջ կըզըրուկավեր փափաղ տինծղ շատ ա իլնի (Բ):

ԿԵՐԱՐՈՒԿ/ԿԵՐԱՐՈՒԿՈՒՐ (ռուս. ко-зырек) - գ. Գլխարկի առջեւի մասից կի-սաշրջանաձեւ ցցված մաս, հովար: Փը-փաղէն կըզըրուկը պուք ա յըկալ (Բ):

- Կըզըրօկ պուք տըրվօղ - Առույգ, կայ-տառ, ճարպիկ: Կըզըրօկ պուք տըրվող կընէթ ա Սիրքիլ աքէրը (Բ):

ԿԵՐԱՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿԵՐԱՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԿԵՐԱԿԵԼ/ԿԵՐԱԿԵԼ/ԿԵՐԱԿԵԼ (գրք.

կծկեմ) - նբ. Թելը՝ լարը եւն կծիկ դարձ-նել, կծկել: Սիպտակը կըզկէս ա՝ ցիրքիլ ա ինիս, սըրվըն ա կըզկէս՝ քըշէր ա ինիս (ԱԱ, 16):

ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ - տեն ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ:

ԿԵՐԱԿԵՐԱՆՕՍ - տեն ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ-ՕՍ:

ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ - տեն ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ:

ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ(Ը)ՆԵԼ:

ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ - տեն ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ:

ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ - տեն ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ:

ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ - տեն ԿԵՐԱԿԵՐԱՆ:

ԿԵՐԱԿԵԼ/ԿԵՐԱԿԵԼ/ԿԵՐԱԿԵԼ - 1. կբ. եւ չբ. ԿԵՐԱԿԵԼ-ի: 2. չբ. տեն Կը-ծէթ տըրնալ:

ԿԵՐԱԿԵԼ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Կըզըմըզ անէլ - 1. Այրել, խանձել: Արքիլը բուստունէն կըզըմըզ ըրավ (Բ): 2. Գործը դժվարացնել, ձգձգել: Էն-քան կըզըմըզ ըրավ, հավան փիսա-ցավ, էլ կարից վէշ արտը վարէ (Բ):

- Կըզըմըզ ինիլ/տըրնալ - 1. Այր-վել, խանձվել: Բաղէրը կըզըմըզ իլին (Բ): 2. Գործը դժվարանալ, ձգձգվել: Կօրծը վեր կըզըմըզ իլնիլ, էլ անն չի կնիլ (2):

ԿԵՐԱԿԵԼ (գրք. գազանեմ (կատա-րել) - չբ. Բարկանալ, գայրանալ: Մին օր էտ թաքավըրը շատ փիս կըզըմըզ ա տըրդէն յըրն (ՆԼՐԺԲ, 27):

ԿԵՐԱԿԵԼ(Ը)ՆԵԼ (գրք. գազանա-ցուցանեմ (կատարեցնել) - նբ. ԿԵՐԱԿԵԼ-ի:

ԿԵՐԱԿԵԼՈՒՐ (գրք. գազանութիւն (գազանություն) - գ. Բարկություն, գայ-րույթ: Կընէթը վեր ըստի յա ասում, մար-թին կըզըմըզօրունը փըռնում ա (2):

ԿԵՐԱԿԵԼՈՒ - ած. Շուտ՝ հեշտու-թամբ բարկացող, բարկացկոտ, գայ-րացկոտ: Ապան կըզըմըզօկ մարթ ա իլնի (Բ):

ԿԵՐԱԿԵԼՈՒՐ - տեն ԿԵՐԱԿԵԼՈՒՐ:

- Կըզըմըզը կնիլ - տեն ԿԵՐԱԿԵԼ: Սարումը վեր տի յա ասում, նանուն կըզըմըզը կամ ա Սարումէն յըրա (ՅԺՅ, V, 194):

ԿԵՐԱ - գ. Քիչ՝ աննշան՝ փոքր բան: Մէսը խըրավում ըն, օտում, մին կըզտ էլ տամ նծքնիլ (2):

ԿԵՐԱՆ - ած. գ. արիւմ. Խիստ կար-ճահասակ, փոքր (անձ, իր): Էտ կըզտան կընէթը մարթին օր-իշըրէ չի տամ (Բ):

ԿԵՐԱՆԵԼԻՓԻ - տեն ԿԵՐԱՆ:

ԿԵՐԱՆՊԵԼԻՓԻ - գ. 1. Փոքր բիթ: Քնննն թըխում ըն, մին կըզտըպըլիթ էլ խուխէն հըրտէ յըն թըխում (2): 2. փխբ.

տեն ԿՈՁՏԱՆ: 3. *փխբ.* Տան ամենափոքր երեխան: *Կըզտըպըլիթին լօխ սիրում ըն* (Բ):

ԿՈՁՏԻ - տեն ԿՈՁՏԱՆ:

ԿՈՁՏԻ-ՊՈՁՏԻ/ԿՈՁՏ-ԿՈՁՏ - 1. *տեն* ԽՈՒՐՂԱՆ-ՍՈՒՐՂԱՆ: *Կոլլըն ասըմ ա.- Քըճ մընան կըզտի-պըզտի պէնէ-րին հինչ ծըճ տամ* (ՅԺՅ, V, 459): 2. *տեն* ԽՈՐԷՔ-ԽՈՐԷՔ:

ԿՈՁՏ-ԿՈՁՏ- տեն ԿՈՁՏԻ-ՊՈՁՏԻ:

ԿՈՁՏՕՊ/ԿՈՁՏՕՓ/ԽՈՍՏՕՓ(Ի) - գ. 1. Աջքի կոպի վրա դուրս եկած փոքրիկ ուռուցք: *Յու վեր հըղըցէն դըրաղէն կոլլ-զի, աշկէն կըզտոպ կըփըսնէ* (2): 2. Վայրի սխտորահամ սոխուկավոր բույս: *Կըզտոպ ըն քանդում, աղ տինում* (2):

ԿՈՁՏՕՓ - տեն ԿՈՁՏՕՊ:

ԿՈՐ - տեն ԿԵԹ:

ԿՈՐԱՆ - տեն ԿԵՆԱՆ:

ԿՈՐԱՎՈՐ - տեն ԿԵՆԱՎՈՐ:

ԿՈՐՕՂ - տեն ԿԵՆՕՂ:

ԿՈՐՈ - տեն ԿՈՐ:

ԿՈՐԷՔ - տեն ԿՈՐԷՔ:

ԿՈՐԷԷԹ - տեն ԿՈՐԷԷԹ:

ԿՈՐԷԷԼ - տեն ԿՈՐԷԷԼ:

ԿՈՐԱ - տեն ԿԵՆ:

ԿՈՐԱՆ - տեն ԿԵՆԱՆ:

ԿՈՐԱՍ - տեն ԿԵՆԱՍ:

ԿՈՐՍՈՒ - տեն ԿԵՆՍՈՒ:

ԿՈՐՍԿ - տեն ԿԵՆՍԿ:

ԿՈՐՏ¹ - տեն ԿԵՏ¹:

ԿՈՐՏ² - տեն ԿԵՏ²:

ԿՈՐՏ³ - տեն ԿԵՏ³:

ԿՈՐԵԼ - տեն ԿԵՏԵԼ:

ԿՈՐԻԼ - տեն ԿԵՏԵԼ:

ԿՈՐ¹ - տեն ԿԵՐ¹:

ԿՈՐ² - տեն ԿԵՐ²:

ԿՈՐ³ - տեն ԿԵՐ³:

ԿՈՐԱԾ-ԽՈՍԱԾ - տեն ԿԵՐԱԾ-ԽՈՍԱԾ:

ԿՈՐԱԿՈՐ - տեն ԿԵՐԱԿՈՐ:

ԿՈՐԱՆ - տեն ՔՈՐԱՆ:

ԿՈՐԷ - տեն ՔՈՐԷ:

ԿՈՐԷԼ - տեն ՔՈՐԷԼ:

ԿՈՐԷԾ - տեն ՔՈՐԷԾ:

ԿՈՐԷՉ - տեն ՔՈՐԷՉ:

ԿՈՐԷՂ(Ը)ԿՕՍ - տեն ԿԱՐԷՂ(Ը)-ԿՕՍ:

ԿՈՐԷՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՐԷՑ(Ը)ՆԻԼ - (գրք. կաթեցուցանեմ) - տեն ԿՈՐԷՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԿՈՐԿԱԹԵԼ/ԿՈՐԿԱԹԻԼ - չք. Շատ տեղերից կամ շատ անգամ կաթել, կաթկթել: *...Անին կըթկաթած տըճէ-րավը քընըմ ա, տըճսըմ էտ դօվը նի մըտավ մին խոր վըր* (ՅԺՅ, V, 17):

ԿՈՐԿԱԹԻԼ - տեն ԿՈՐԿԱԹԵԼ:

ԿՈՐԿԱԹՈՒՑ - տեն ԿՈՐԿԱԹՕՑ:

ԿՈՐԿԱԹՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՐԿԱԹՑ(Ը)-ՆԻԼ - նք. ԿՈՐԿԱԹԵԼ-ի:

ԿՈՐԿԱԹՑ(Ը)ՆԻԼ - տեն ԿՈՐԿԱԹՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԿՈՐԿԱԹՕՑ/ԿՈՐԿԱԹՈՒՑ - գ. տեն ԾՈԼԼԸԿԱԹ:

- Կըթկըթցան պըրծընէլ, ծըլլօնէն տակը ըղնէլ - Փոքր ձախորդություններից ազատվելով մեծ փորձությունների մեջ ընկնել: *Թաքավերին տըղան էտ կըճ տը ընցընում ա, մին էլ առաշկը մին մըճ ծօլ ա տոնս կամ, հուսըն ասում ըն՝ կըթկըթցան պըրծընում ա, ծըլլօնէն տակը ըղնում* (2):

ԿՈՐՍԱԽՊԵՐ - գ. Մեկ մոր կաթով սնված ոչ հարազատ եղբայրներից յուրաքանչյուրը մյուսի համար: *Մին մարթ ուրան կըթնախաթորը ըսպանում ա, տանում քըցում վերը* (2):

ԿՈՐՍԱԽՊԻՐ (գրք. կաթնաղբիւր (կաթի աղբյուրը՝ ծիծ) - գ. Նվիրական աղբյուր, որ իբր նորածին ունեցող կանանց կաթն առատացնում է: *Յարթըն էտ կըթնախաթորան ճիւր ա խըմում, կաթըն շըտանում ա, խօխան օտում ա* (2):

ԿՈՐՍԱԾՈՒ/ԿՈՐՍԱԾՈՒ - 1. գ. Կաթի, ձվի եւ շաքարի խառնուրդից պատրաստած քաղցրահամ ուտելիք: *Կըթ-նածու վա շինում, տամ խօխօնը* (2): 2. *տեն ԿՈՐՍԱԾՈՒԷԿ* (2):

ԿՈՐՍԱԿԵՐ (գրք. կաթնակեր) - տեն ԾՈԾԱԿԵՐ:

ԿՈՐՍԱԿԻՆ - տեն ԾՈԾԱԿԻՆ:

ԿՈՐՍԱՅԱՍ - 1. գ. Կաթի համ: *Քնթան կըթնահամ օնէ* (Բ): 2. *ած. Կաթի համ ունեցող: Կըթնահամ պաներ ա* (Բ):

ԿՈՐՍԱՅՈՒՆՑ - գ. Կաթով, յուղով, շաքարով եւ այլուրով պատրաստած առանց խորիզի թխվածք: *էտ տըղան պիրիս ա խուրջինը պընան, քնթան, կըթնահունց, արաղ, պէն տոնս ունէս, մին լավ քէփ ըն ընէս* (ՅԺՅ, V, 248):

ԿՈՐՍԱՃՈՒՐ - գ. Կաթնաղբյուրի ջուր, կանանց կաթն առատացնող նվիրական ջուր: *Դերվիշը ասում ա.- էս ճիւրը կըթնածիւր ա, թօղէ խմէ, կաթըն շը-տընական ա* (2):

ԿՈՐՍԱԾՕՐ - Կաթից ստացվող խյուս, լոռ: *Կըթնաշօրը մըծնըշօրան քախծըր ա* (Բ):

ԿՈՐՍԱԿԱԾՏ - գ. Կաթի հոտ: *Կաթըն իփում ըն, կըթնավըճ տը ըղնում ա տօնը* (2):

- Կըթնավըճ տը նըճտա շըռըռալ - Շատ թարմ լինել (յուղի՝ կարագի մասին): *Յաման կարանք ա, կըթնավըճ տը նըճտա շըռըռալ ա* (2):

ԿՈՐՍԱՑՈՒ - 1. Կաթ տվող, կաթնաբեր: *Շինացնէն վեր կըթնատու հէվան չըպահից, կարէլ չի յօլլա քինի* (Բ):

- Կըթնատու կալ - Առատ բերք՝

արդյունք տվող: *էտ բաղը մին կըթնատու կալ ա մըզըճտէ* (Բ):

- Կըթնատու կըվու նըման քացէ տալ, կաթնէն ամանը պարան տալ- Մի վատ արարքով բոլոր արած լավությունները չեզոքացնել: *Սաղ գանքումը Մարգօ ա-քէրը քըվօրը քճմանք ըրավ, վերջումը կըթնատու կալու նման քացէ տըվավ, կաթնէն ամանը պարան տըվավ* (2):

ԿՈՐՍԱԾՐԱՆ - գ. Կաթ եւ կաթից պատրաստվող մթերքներ, կաթնամթերք: *Ըտըրանք կըթնըճանավ ըն ապըրում* (Բ):

ԿՈՐՍԱԾՆԵ - գ. Սպիտակ պտղամսով խնձորի տեսակ: *Կըթնըճէն քախ-ծըր խընծօր ա* (Բ):

ԿՈՐՍԱԾԱԹԱԽ - *ած.* Վրան կաթ քսված, կաթով թաթախված: *Կըթնըթա-թախ ըմընէքը կոնտում ա, ինքը քըվօրը նըհըճտ քըսի-փըսի անում* (2):

ԿՈՐՍԱԾԻՐԸՍ - տեն ԿՈՐՍԱԾԻՐԸՍ:

ԿՈՐՍԱԾՈՒ - տեն ԿՈՐՍԱԾՈՒ:

ԿՈՐՍԱԿԱԼԻԼ - չք. Կաթով լցվել (կործքը): *Կըվէն կօրծը կըթնըկանլ ա, քըթօղ չի կա* (Բ):

ԿՈՐՍԱԿԱԾԷՔ - գ. Երեխայի առաջին անգամ աճող ատամները, որոնք հետագայում թափվում են եւ փոխարինվում նոր ատամներով, կաթնատամ: *խօխան վեր տըճավ օթ տիրըկան, կըթ-նըկըռըռէն լօխ վեր տըճավ* (Բ):

ԿՈՐՍԱԿՕՐԷԿ - գ. Կաթով եւ կորեկով եփած կերակուր: *Կըթնըկօրէկը շատ քախծըր ա ինում* (Բ): 2. *փխբ.* Իրար հետ շատ համերաշխ՝ մտերիմ անձեր: *Մըրթըկընէք կըթնըկօրէկ ըն, ջան ըն ասում, ջան ըսկանում* (Բ):

ԿՈՐՍԱԿՕՐԻՆ - գ. Շատ թարմ՝ դեռ չպնդացած՝ չթթված մածուկ: *Ամմէն մարթ չի կըթնըմածունը սիրում* (Բ):

ԿՈՐՍԱԿՕՐԸՐ - գ. Յետը մեղր խառնած կաթ: *Ամմէն ուռթանա խօխօն-ցը կըթնըմըճըր ար տամ* (2):

ԿՈՐՍԱԿՕՐԸՐՕԿ - գ. Այլուրով եւ կաթով շաղախված կեր՝ ճտերի համար: *Կուճի ճուտէրէն կըթնըփըթըրօկ բիդի տաս, վեր ճէլլի մըծանան* (Բ):

ԿՈՐՍԱԿՕՐԸՐՈՒՑ - գ. Մեջը հաց բրդած կաթ: *Ապան ամմէն օր կըթնը-փըրթիւշ ար օտում* (Բ):

ԿՈՐՍԱԿՕՐԸՐԱԼ - գ. Կաթ քամելու՝ մանր անցքերով հարմարանք: *Կըթնը-քամէն տինում ըն դըզղանէն յըրա, կաթըն քամում* (2):

ԿՈՐՍԱԿՕՐԸՐԱ/ԿՈՐՍԱԿՕՐԸՐԱ - գ. Կաթի երեսի խիտ, թանձր ու յուղալի շերտը: *Յարթըն քըթծլավը կըթնիրըճտը քաշում ա, քըտում հացը, օտում* (2):

ԿՈԹՎԵՐ - տես ՔՈԹՎԵՐ:
 ԿՈԹՈՑ - տես ՔՈԹՈՑ:
 ԿՈԺԱՎԵՐ - տես ԿՈՒԺԱՎՈՒՐ:
 ԿՈԼԱՅԵ - տես ԿՈԼԱՅԵ:
 ԿՈԼԱԽԵ/ԿՈԼԱԽԻ - ած. 1. Մեծ գլուխ ունեցող: Կոլախի մարթ ա Ջավէ-նը, կըլծիւր մին փոյթ կա (Բ): 2. փխբ. Բթամիտ, անհասկացող: Կոլախէ մարթ ա, վէշ մին պէն կըլծի չի ըղնում (Բ):
 ԿՈԼԱԿՈՒՎ - տես ԿՈԼԱՎԼԻՎ:
 ԿՈԼԱՍՍՈՐ - տես ԿՈԼԱՍՍՈՐ:
 ԿՈԼԱՍՍՈՍ - տես ԿՈԼԱՍՍՈՍ:
 ԿՈԼԱՍՉԵԼ/ԿՈԼԱՍՉԻԼ (h.ե. *gal-, *gleng(h)-, (կանչել, գոռալ) - չք. 1. Կաղ-կանծել, հաչել (շան մասին): Սաղ թըշէ-րը էտ շօնը կըլանցում ա, մըհալ թըցօղ չի իննում (2): 2. փխբ. արհմ. Լալագին կանչել՝ բղավել (մարդկանց մասին): Սինան հիշկան կըլանցում ա, վէշ մինը մոտանում չի (2):
 ԿՈԼԱՍՉՈՒՑ/ԿՈԼԱՍՉՈՑ - գ. 1. Շան աղիողորմ հաչոց, կաղկանծյուն: Շանը կըլանցօցը չօքանը ըսկանում ա, վազ տամ (2): 2. փխբ. Լալագին կանչ՝ բղա-վոց: Խօխօսը կըլանցուցը վեր ըսկը-նաս ա, դիրխոր ա ըղնէս (2):
 - Կըլանցուց տալ - տես ԿՈԼԱՍՉԵԼ:
 ԿՈԼԱՊԱՆ (ռուս. клан, գերմ. Klappe) - գ. 1. Կայլը քամուց պաշտպանե-լու շինվածք: Կըլապանը վեր իննոր վէշ, կալին ցօրենը քամէն կըտանար (2): 2. անրգ. Մարդու բերան: Կըլապանը զըճ ախճիճ ա (Բ):
 - Կըլապանը կապել - անրգ. տես ՊԷ-րանը կապել:
 ԿՈԼԱՊԱՆ - տես ԿՈԼԱՊԱՆ:
 ԿՈԼԱՊԵՆ - տես ԿՈԼԱՊԵՆ:
 ԿՈԼԱՐՆԵՏ/ԿՈԼԱՐՆԵՏ (ռուս. клар-нет, ֆր. clarinette, լատ. clarus) - գ. Ե-րաժշտական փողային գործիք: Էս էլ ա սըվէրում, մին կըլառնէտ էլ փէշքէշ ըս-տացած կամ տօն (ՀԱԲ, 15, 65):
 ԿՈԼԱՐՆԵՏԶԻ/ԿՈԼԱՐՆԵՏԶԻ - գ. Կլառնետ նվագող, կլառնետահար: Կը-լառնետչին էտ հարթանը վեր աշկալ ա անում, մարթը տըճսնում ա (2):
 ԿՈԼԱՎԵԼ - տես ՍՈԼԱՎԵԼ: Մուկնէ-րը վեր կամ ըն, կատուն կըլավում ա, տոնս պըրծընում (ՀԱԲ, 15, 47):
 ԿՈԼԱՎ-ԿՈԼԱՎ/ԿՈԼԱՎ-ԿՈԼԱՎ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Կըլավ-կըլավ անել/կ'նլ - տես ԿՈ-ԼՎԵԼ:
 ԿՈԼԱՎՈՒՑ - տես ՍՈԼԱՎՈՒՑ:
 ԿՈԼԱՎՈՑ - տես ՍՈԼԱՎՈՒՑ:
 ԿՈԼԱՎՈՐ - տես ԿՈԼԱՎՈՐ:
 ԿՈԼԱՐՆԵՏ - տես ԿՈԼԱՐՆԵՏ:
 ԿՈԼԱՐՆԵՏԶԻ-տես ԿՈԼԱՐՆԵՏԶԻ:
 ԿՈԼԱՎ/ԿԱԼԱՎ(գրք. կլափն (ստո-

րին ծնոտ) - գ. 1. Մեծ բերան, երախ: Կոլը կըլափը վեր պէնում ա, կառնը սըրտածաք ա իննում, չօքում (2): 2. տես ԿՈԶԱԿ:
 - Կըլափէն տալ - 1. Բերանը բաց ու խուփ անել (հոգեվարքի ժամանակ, սո-վածությունից, վշտից եւն): Մուշէղը վեր ըսքըսում ա կըլափէն տալը, կընէճը ծովծովում ա, սաղ շէնը կըլխէն հըվա-քում (2): 2. Շատախոսել: Խըրէճ կըլա-փէտ տօ, դանձ ըս անում (Բ):
 ԿՈԼԵԹՎ (ռուս. клетка) - գ. Մե-տաղյա կամ փայտե ձողերով սարքված պատերով արկղանման շինվածք՝ մեջը թռչուն՝ կենդանի պահելու՝ արգելափա-կելու եւ այլ նպատակների համար: Խօ-գին մարուն թըցում ըն կըլէթկան, ճու-տէրէն ըլօլ անում (2):
 ԿՈԼԵԹՎ-ԿՈԼԵԹՎ - ձ. Խոգերին բույնը քշելու ձայնարկություն: Խուգն-պահը խօգէրը թըշում ա բիրի պոնը, համ էլ ասում՝ կըլէթկա-կըլէթկա (2):
 ԿՈԼԵԿ (գրք. կլայել) - գ. Անագի բա-րակ շերտ, որով պատում են մետաղե առարկաները՝ ժանգից պահպանելու համար, կլայել: Կըլէկին, կըլէկը լըճ կալած, լօխ շէնէրը շօռ ա կամ, ըմը-նէքը կըլէկում (2):
 ԿՈԼԵԿԵԼ/ԿՈԼԵԿԻԼ - նք. 1. Մետա-ղե առարկաները, հատկապես պղնձե ամանների ներսը անագի բարակ շեր-տով պատել, անագազօծել, կլայելել: Միսի ղըգըղնէքը ամմէն տարէ կըլէկում ըն, վեր ընջօտէ վէշ (2): 2. փխբ. Մաք-րագարդել, մաքուր դարձնել: Թանգա՞ն հարթը ըմընէքը հըվաքում ա, մին ժա-մումը կըլէկում, շարում (2): 3. փխբ. Մա-քուր՝ մինչեւ վերջ ուտել՝ խմել: Դօնաղը կըրկուտէն ամանը մին մընտումը կը-լէկից (Բ): 4. փխբ. Խիստ անպատվել՝ անարգել: Ժողովումը խուզըրածէն մին լ'ավ կըլէկում ըն (2): Համոգելով մեկի համառությունը կոտրել: Կընէճը շատ ա չըրչարվում, մինչը՛վ կարում ա էտ կօխ-կը հաստ մարթին կըլէկի (2):
 ԿՈԼԵԿԻԼ - տես ԿՈԼԵԿԵԼ:
 ԿՈԼԵԿԶԻ - տես ԴՈԼԵ(Գ)ԶԻ:
 ԿՈԼԵԿԵԼ/ԿՈԼԵԿԻԼ - կք. եւ չք. ԿՈԼԵԿԵԼ-ի:
 ԿՈԼԵԿԻԼ - տես ԿՈԼԵԿԵԼ:
 ԿՈԼԵՅ (ռուս. клей) - գ. Թանձր, մա-ծուցիկ նյութ՝ տարբեր բաներ կպցնելու՝ փակցնելու համար, սոսինձ: Փնդին կը-լէյին յափըշխան ըն ասում (Բ):
 - Կըլելու նըման նըստա կէնալ - տես Նըստա կէնալ, պոք չըկ'նլ:
 ԿԼԵՅԵԼ - տես ԿՈԼԵՅԻԼ:
 ԿՈԼԵՅԻԼ/ԿՈԼԵՅԵԼ - նք. տես Կըլե-յիտ անել:

ԿՈԼԵՅԻՏ (ռուս. клиент (սոսնծել)- Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Կըլէյիտ անել - Սոսինծով կպցնել՝ փակցնել, սոսնծել: Կիրքը ճըղվում ա, կըլէյիտ ըն անում (2):
 - Կըլէյիտ ինիլ/տըճնալ - Սոսինծով կպցվել՝ փակցվել, սոսնծվել: Կըլէյը քծինա յա, թօխտը կըլէյիտ չինում (Բ):
 ԿՈԼԵՅՎԵԼ - տես ԿՈԼԵՅՎԻԼ:
 ԿՈԼԵՅՎԻԼ/ԿՈԼԵՅՎԵԼ - կք. եւ չք. ԿՈԼԵՅԻԼ-ի:
 ԿՈԼԵՆՏ (ռուս. клиент, ֆր. client, լատ. client) - տես ՍՈՒՇՏԱՐԻ:
 ԿՈԼԵՊ - տես ՔՈԼԵՎ:
 ԿՈԼԵՐ - տես ԿՈԼԻՐ:
 ԿՈԼԵԿԵԼ - տես ԿՈԼԵԿԵԼ:
 ԿՈԼԵ(Խ)ԿՈՍԶԻ - գ. Գլխի վրայով թավալվելով ուստյուն, ինչպես նաեւ այդ-պիսի ուստյունով խաղ: Կըլըխկօնծին խօխօսը շատ ա ուրխըցընում (Բ):
 - Կըլըխկօնծի անել/տալ - 1. Գլխի վրայով շուռ գալ, շըջվել: Խօխէնքը կըրպէտին լըրա կըլըխկօնծի լըն տամ (Բ): 2. Գլորվել, տապալվել: Էշէրը թըճ-ծէն կըլխէն կըռվում ըն, կըլըխկօնծի տամ ծօրը (Բ): 3. Իեզն. Մեռնել: Սուղունց Յէյ-րանըն էլ կըլըխկօնծի տուվալ, շէնում էլ պառալ չի մընաց (Բ):
 ԿՈԼԵԿԱՊ - տես ԿՈԼԵԿԱՊ:
 ԿՈԼԵԿԱՍԱՆ - տես ԿՈԼԵԿԱՍԱՆ:
 ԿՈԼԵԿՈՒՑ - տես ԿՈԼԵԿՈՒՑ:
 ԿՈԼԵՍԱՐԱՊ - տես ԿՈԼԵՍԱՐԱՊ:
 ԿՈԼԵՍԲՈՐ/ԿՈԼԵԿՈՒՍԲՈՐ/ԿՈԼԵՍ-ԲՈՍ/ԿՈԼԵԿՈՒՍԲՈՍ (h.ե. *glemb(h)- (սեղ-մել, գնդել) - 1. տես ՏԱԿ: ած., գ. 2. փխբ. Հարուստ, պաշտոնատեր (անձ): Աստուծ էլ իվիլի շընօրք տա կըլըմբօսին, վեր իտի ազկին մըհար թանիքէշ ա ու պա-րի... (ՋՏ, Ա, 202): 3. փխբ. Գեր, հսկայա-մարմին (անձ, իր): Ծատօրէն մին կըլըմ-բօզ կընէճ օնէ, վըճը օխտը փոյթ կա (Բ):
 ԿՈԼԵՍԲՈՍ - տես ԿՈԼԵՍԲՈՐ:
 ԿՈԼԵՆԳԵԼ - տես ԿՈԼԵԿԵԼ (3):
 ԿՈԼԵՆԴՈՐԵԳ - ած. Կամակատար, հաճոյակատար: Կըլընդըրէճ մարթ ա Պարքէվը, կընէճը հունցը ասում ա, ըն-դի յա անում (Բ):
 ԿՈԼԵՆԴՈՐԵԳԻ - տես ԿՈԼԵՊՈՆ-ԴՈՐԵԳԻ:
 ԿՈԼԵՆԶ - ԿԱԼԱՆԶ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Կըլընջ - կալանջ կ'նլ - տես ԿՈԼԱՆ-ԶԵԼ:
 ԿՈԼԵՆԶՅ(Ը)ՆԵԼ - պք. ԿՈԼԱՆԶԵԼ-ի:
 ԿՈԼԵՆՋ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:
 - Կըլընջ մոսուլման - Մահմեդակա-

նացած՝ հավատափոխ եղած հայ: Փն-
զուկի կըլընջ մոտավմանն էլ ըն իլնլ
ըպըրէլիս (Բ):

ԿՈԼԵՊԵԼ - տէն ԲՈԼԵՎԵԼ:

ԿՈԼԵՊԵԼԵՐԵԳԻ/ԿՈԼԵՆԴՈՐԵ-
ԳԻ - տէն ԿՈԼ(Խ)ԿՕՆՁԻ:

ԿՈԼԵՊՅԱՆ - տէն ԲՈԼԵՎՅԱՆ:

ԿՈԼԵՊԵԼ - տէն ԲՈԼԵՎԵԼ:

ԿՈԼԵՎԵԼ - նք. Ագահաբար ուտել,
խժռել: Էնքան կոտրկոտը դոնադը կըլը-
վում ա, քիւնամ (2):

ԿՈԼԵՎ-ԿՈԼԱՎ - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:

- Կըլըվ-կըլըվ անել/լնլ - 1. տէն ՄԸ-
ԼԱՎԵԼ: 2. Սեռական ցանկություն ունե-
նալ, գուզընկեր փնտրել: Աշկը շօր
մարթ ա թէմուրը, սաղ օրը էն ա կըլըվ-
կըլըվ ընէլիս (Բ):

ԿՈԼԻԲԻԼՕ - տէն ԿՈԼԲՐԵԼՕ:

ԿՈԼԻԶՄԱ (ռուս. клизма) - գ. Բուժ-
ման՝ ախտորոշման նպատակով
արհեստական միջոցով աղիքների մեջ
հեղուկներ ներարկելու ռեփիսե գործիք,
հոգնա: Կըլիզման յօր ա ունէս, խոփէն
կըլիզմա ընէս (Բ):

- Կըլիզմա անել - 1. Հոգնայով աղիք-
ների մեջ հեղուկ ներարկել: Վեր կլիզմա
յըն անում, Բուդանը պատառ ըրիսընա-
նում ա (Բ): 2. Խիստ հանդիմանել՝ պատ-
ժել: Բըրիզադիրին կըլիզոգէն ժողովումը
մին լավ կըլիզմա յըն անում (2):

ԿՈԼԻԿԱՊ - տէն ԿՈԼԵՎԱՊ:

ԿՈԼԻԿԱՐ (ռուս. коленик, ф.р.
calencar) - գ. Սինթետիկ անջրանցիկ
կտոր՝ սեղանի վրա փռելու՝ որեւէ բան
փաթաթելու՝ ծածկելու եւն համար: Կը-
լիկկորը մըկնում ըն, ըմընէքը յըրա շա-
րում (2):

ԿՈԼԻՊԻԼԻ - տէն ԿՈԼԵՊԵԼՕ:

ԿՈԼԻՊԻԾՕ - տէն ԿՈԼԵՊԵԼՕ:

ԿՈԼԻՐ/ԿՈԼԵՐ - տէն ԽԸՐ:

ԿՈԼԼԱՆ՝ - գ. Ձյունը կրակի տաքու-
թյունից հալվելով կաթիլ-կաթիլ հոսելը:
Ծոնը տինում ըն փիչին յօխկէն, կըլլա-
նը ըսքըսում ա (2):

- Կըլլան շինիլ - Ձյունը հալեցնելով՝
ջուր հավաքել: Ծոնը կըլլան ըն շինում,
լըվաց անում (Բ):

ԿՈԼԼԱՆ՝ - գ. Կերակուր կուլ տալու
օրգանը, կոկորդ: Կըլլանըս ցավում
ա (2):

- Կըլլանը կըլլանը՝ անել/ցը՝ տինիլ
- Պարապ՝ անգործ լինել, պառկել,
հանգստանալ: Հարը սաղ օրը չըրջըրվէս
ա, ինքըն էլ էն ա կըլլանը կըլլանը՝
ըրած (Բ):

ԿՈԼԽԱՎԵՐ - ած., գ. 1. Դժբախտու-
թյուն բերող, մահաբեր, աղետաբեր
(երեւոյթ, մարդ, իր եւն): Կըլխակեր քա-

մէյա, ըստի քամէ հնլն Ղարաբաղ իլած
չի (Բ): 2. փխբ. Մի քանի անգամ ամուս-
նացած տղամարդ՝ կին, որի ամուսին-
ները մահացել են: Էտ կըլխակերը օթ
հէտ մարթու վա քը՝ցալ, օթըն էլ մը՝ռալ
ըն (Բ): 3. փխբ. Լալկան երեխա, որ իբր
իր լացով մեռնում է տնեցիներին: Էտ
կըլխակեր խօխա յա ինում, էնքան լնց
ա ինում, սաղ տընըցուց կըլծիսը օտում
ա (2):

ԿՈԼԽԱՎԻՆ - գ. Փեսայի ծնողների
կողմից հարսի ծնողներին տրվող գու-
մար կամ նվեր՝ իբրեւ վարձ աղջկա
խնամակալության: Միհէնգ էլ կըլխա-
կին տըվող չի կա (Բ):

ԿՈԼԽԱՅԱՐԿ (գրբ. գլխահարկ) - գ.
Պետական հարկի տեսակ, որ դրվում է
յուրաքանչյուր անձի վրա, շնչահարկ:
Էտ թաքավերին վախտը կըլխահարկը
շատ պէցիւր ա ինում (2):

ԿՈԼԽԱՍԱՆ - տէն ՓԱՓԱՂ (1, 2):

ԿՈԼԽԱՍԱՐԻ - ած. Սեռնելու արժա-
նի (գործածվում է հատկապես անեծք-
ներում): Կըլխամը՝ մընաա տու (Բ):

ԿՈԼԽԱՆԵ (գրբ. գլխանի (գլուխներ))
- ած. Թվականի ցույց տվող քանակով
գլուխ ունեցող: Տըղան Նի յա մընում էն
մին օթախը, տը՝սնում՝ մին օխտը կըլ-
խանէ դէվ քօն իլած (2):

ԿՈԼԽԱՇՕՐ - գ. Գլխին կապելու՝
փաթաթելու շոր: Կըլխաշօրը յը՝տ ա
անում, էտ վը՝սկէն ածում մաջը, կա-
պում, տինում քարէն տակէն (2):

ԿՈԼԽԱՊԵՐՑ/ԿՈԼԽՈՊԵՐՑ - գ.
Գլխի տակ դնելու բարձ: Կընէգը մին
կըլխապերց ա պիրում, տինում դունա-
դէն կըլխըտակէն (2):

ԿՈԼԽԱՎ - ած. Մեծ խելքի տեր,
գրագետ: Էտ շէնումըն էլ մին կըլխավ
դէր ա ինում (2):

ԿՈԼԽԱՎԵՐ (գրբ. գլխատր) - 1. ած.
Հիմնական, առաջնակարգ, ամենա-
կարեւոր: Հարը ասմա.- Կըլխավեր խըն-
թիրը էն ա, վեր էքիւց արտը հընձիւք
պըրծընիւք (2): 2. գ. Առաջնորդ, ղեկա-
վար: Էտ կոտէրէն կըլխավերըն էլ Թնփ-
տը՝դըն ա ինիս (2):

ԿՈԼԽԱՏԱՎ - գ. Գլուխը դնելու տե-
ղը, գլխատակ: Հարը տըրան մին սօր ա
տամ, ասըմ.- Զըշերը էս սօրը կըլտինիս
կըլխըտակէն (ՀԺՀ, V, 324):

- Կըլխըտակէն փափուկ պէրց տինիլ
- 1. Սուտ հոսյսերով խաբել, միամտաց-
նել: Կըլխըտակէն փափուկ պէրց ըն տի-
նում, ըխճըկանը տանում (2): 2. Խրա-
խուսել մի վատ բան կատարելու: Զոնի
մարթ ա իլնլ Բափկէնը, բըրիզադիրը
կըլխըտակէն փափուկ պէրց ա տիրնլ,
քը՝ցալ ա նախագէն ծին կուղացալ (Բ):

ԿՈԼԽԱՏԱՐ - տէն ԿՈԼԽԱՔԱՐ (4):
Կըլխատարը վեր թոլ իլնլ, կընէգը կըլ-
խէն կընըստէ (2):

ԿՈԼԽԱՏԵԼ (գրբ. գլխատեմ) -
նք. տէն - Կըլծիսը կըտըրէլ:

ԿՈԼԽԱՏԵԼ - կբ. եւ չք. ԿՈԼԽԱՏԵԼ-ի:
ԿՈԼԽԱՏԸՂ - տէն ԿՈԼԽԱՏԱԿ:

ԿՈԼԽԱՏՕՆ - գ. 1. Գյուղական տան
գլխավոր սենյակը: Էտ տանը կըլխատօ-
նըն էլ էնքան մը՝ծ ա ինում, վեր սաղ
ժուղօվորը տըղկարվում չըն (2): 2.
տէն ԹՈՒՐՆԱՏՕՆ:

ԿՈԼԽԱՏԱՎ (գրբ. գլխացալ) - գ. 1.
Գլուխը ցավելը, գլխի ցավ: Կըլխացալը
թօղում չի, թա մին պէն անիւմ (Բ):
2. տէն ԿՈԼԽԱՏԱՎԱՆՔ:

ԿՈԼԽԱՓԻՉ - գ. Հրացանի փողի եւ
կոթի միացման տեղը: Կըլխափիչը յը՝-
դում ա (2):

ԿՈԼԽԱՔԱՐ - գ. 1. Գերեզմանի վրա
հանգուցյալի գլխի կողմը դրվող քարը:
Էքսը քընում ըն, տը՝սնում թաքավերին
հընգիստին կըլխաքարը կա վէչ (2): 2.
Որեւէ շինվածքի վերեւի՝ առջեւի մեծ
քարը: Էտ ըխաիրին կըլխաքարէն էլ կի-
րած ա ինում, վեր ախպիւրը Ռուբէն դա-
յիս ա շիննլ (2): 3. Ջրաղացի՝ երկանքի
վերեւի քարը: Ըրկանքէն կըլխաքարը
կօտըրալ ա (Բ): 4. փխբ. Տղամարդ ա-
մուսին: Կըլխաքարը վեր կարից վէչ տօ-
նը պահէ, էլ ապըրում ա հինչ ա՛նէ (2):

ԿՈԼԽԵԼ (գրբ. գլխեմ (գլուխը կտրել,
կործանել)- չք. Սպառվել, վերջանալ,
հատնել: Ամմա վեր ծէրքէն վը՝սկէն կըլ-
խալ ա, քնցնլ ա, վեր մընգէլ վը՝սկէ պի-
րի (ՀԺՀ, V, 437):

ԿՈԼԽԵԼԵՉԱՎ - տէն ԼԵՉԱՎ:

ԿՈԼԽԵԼ(Ը)ՎԱ/ԿՈԼԽԵՎԱ - գ. Հար-
սանիքից մի քանի օր հետո հարազատ-
ների կողմից հարսին տեսության գնա-
լը, որի ժամանակ հարսի հարազատ
կանայք լվանում են նրա գլուխը: Հըր-
սընքանը յը՝տը հընցալ մին էրկու շէ-
բէթ, թնգն խընամէն յէկու կըլխըլըվա
(ՆԼՂԺԲ, 56):

ԿՈԼԽԵՎԱՊԵ - գ. 1. տէն ԿՈԼԽԱ-
ՇՕՐ: 2. փխբ. Խաբող՝ խարդախող անձ:
Էտ կըլխըկապէն յօխճին խնփից (2):

ԿՈԼԽԵՉԱՆ - տէն ԽԸԼԶԵՉԱՆ:

ԿՈԼԽԵՉԱԼԼԵՐ - տէն ԿՈԼԽԱՇՕՐ:
ԿՈԼԽԵՉԸՐ/ԿՈԼԽԵՉԸՐ (գրբ. գլխի-
վեր) - մ. Դեպի վեր, դեպի բարձր: Զուրը
կամ ա, կըլխըլը՝ յէշում, տը՝սնում՝
ախպերը հիւրթան կախ իլած...
(ՆԼՂԺԲ, 16):

- Կըլխըլը՝ անել - Դեպի վերեւ՝ բար-
ձունքը բշել (անասուններին): Հիլվըն-
նէն կըլխըլը՝ ա անում, ինքը քըշանում
ծօրը (2):

- Կըլխըլը՝ տինիլ/օնել - Դեպի վեր

պահել: Վեր փոսան տոնս ըն օնում, կըլ-
խըմըր օնում, հոնը տըղըն ա կամ (2):

ԿՐԼԽԸՅԸՐԵԼ/ԿՐԼԽԸՅԸՐԵԼ - 1. *Նք. տեն* Կըլխըմըր անել: 2. *Նք. Ներքեից* վերեւ բարձրանալ: *Քըսծրեն հիյվընենէն կըլխըմըրում ըն սարը* (2):

ԿՐԼԽԸՅԸՐ-ԿՐԼԽԸՎԵՐ/ԿՐԼԽԸ-
ՅԸՐ-ԿՐԼԽԸՎԵՐ - 1. Դեպի վեր եւ դեպի
ցած: *Կըլխըմըր-կըլխըմըր սաղ քըրքա-
րուտ տըղեր ա* (Բ):

- Կըլխըմըր-կըլխըմըր անել - *Նք. Բարձրանալ-իջնել: Էս տըղան շատ ա շօռ կամ, կըլխըմըր-կըլխըմըր անում, իսկի մինը պըտահում չի* (ՆԼԴԺԲ, 54):

ԿՐԼԽԸՊԱՅԷ (գրք. գլխապահ (թիկ-
նապահ) - Գ. Գլուխ պահող, գործից խու-
սափող: *Կըլխըպահէ մարթին նըիքտ հըրակաշ չըբիդի տըղնաա* (2):

ԿՐԼԽԸՊԵՐՏ - տեն ԿՐԼԽԱՊԵՐՏ:

ԿՐԼԽԸՊԵՏ (գրք. գլխիքաց) - *ած. Գլուխը բաց՝ չծածկած: Բոնլընլ, բոնլ-
բոնլ, տօռնը պէջ, Յնսանը կամ ա կըլ-
խըպէջ* (ԱՅ, 29):

- Կըլխըպէցին հըղէն փափաղչուն
տըղնավը կինի - Որեւ բանի կարիք ու-
նեցողը դեպի այն բավարարելու հնա-
րավորությունն է ձգտում:

ԿՐԼԽԸՊԵՏՈՒՐ - *ած. տեն* Կըլծիք
պէցնոր:

ԿՐԼԽԸՊԻԺԸՆ - տեն ՊԻԺԸՆ:

ԿՐԼԽԸՊԻՅ(Ը)ՐՕԹՈՒՆ - Գ. Պար-
ծանք, պարծենալու առարկա: *Արիսա-
կէն թօռնը Շինդունց ազկէն կըլխըպի-
ցըրթունըն ա* (Բ):

ԿՐԼԽԸՎԱ - տեն ԿՐԼԽԸԸ(Ը)ՎԱ:

ԿՐԼԽԸՎԵՐ/ԿՐԼԽԸՎԵՐ (գրք. գլխի-
վայր) - 1. Դեպի ցած, դեպի ներքեւ:
...*Կըլխըմըրավը վեր ընցնելիս Էս տը-
ղան դաման տոնս ա օնում, կօխում դը-
չաղէն փօրը* (ՅԱԲ, 15, 128):

- Կըլխըմըր անել - 1. Դեպի ներքեւ
քշել (անասուններին): *Պիցըրնաս ա
սարը, էծերը կըլխըմըր ընէս* (2): 2. Ագա-
հաբար ուտել՝ խմել: *Վեր մին էրկու ըս-
տաքան կինի յա կըլխըմըր անում, ուն-
քամաչը յըտ ա քինում* (2):

- Կըլխըմըր քինիլ - *անրգ. Մեռնել*
(հաճախ գործածվում է որպես անեծք):
*Կըլխըմըր քինիլ Զավէնը, բաղըս քաղալ
ա* (Բ):

- Կըլխըմըր օնել - Գլուխը դեպի
ներքեւ պահել: *Տըղան վընէրան փըռ-
նում ա, ըխըկանը կըլխըմըր օնում, ճօ-
տէրը պիրանավը վեր ըն տէռնում*
(ՆԱԲ, 37):

ԿՐԼԽԸՎԵՐԵԼ/ԿՐԼԽԸՎԵՐԵԼ (գրք.
գլխիվայրեմ) - 1. *Նք. տեն* Կըլխըմըր ա-
նել: 2. *Նք. Բարձր տեղից ցած իջնել:*

Ըտեղան կըլխըմըրեցի քաշ, մին օրիշ
ճոնր կար... (ԶՏ, Ա, 106):

ԿՐԼԽԸՎԵՐԵԼ/ԿՐԼԽԸՎԵՐԵԼ - կք.

Նք. ԿՐԼԽԸՎԵՐԵԼ-ի:

ԿՐԼԽԸՅԱՎԱՆՔ - Գ. 1. Նեղություն,
անհանգստություն: *Էտ բաղը բիջարիլը
մըզըտէ կըլխըցավանք ա* (Բ): 2. Նեղու-
թյուն, անհանգստություն պատճառող
անձ՝ հոգս՝ գործ եւն: *Էտ տըղան հօրը-
մօրը հըտէ կըլխըցավանք ա, կարում
չըն նըստա ըզաղվին* (2):

- Կըլխըցավանք տըղնալ - Իբրեւ
հոգս՝ նեղություն՝ մտահոգություն ծան-
րանալ մեկի վրա: *Մըղյանէն դարդերը
խըրէ՞ք ա՞ր, Էտ խօխան էլ կըլխըցա-
վանք տըղնալ* (Բ):

ԿՐԼԽԸՅ(Ը)ՆԵԼ - Նք. ԿՐԼԽԵԼ-ի:
*Սաղ օրը չըրչարվում ա, տարած հացը
կըլխըցընում, տարտակ քընամ տօն*
(ՅԺՅ, V, 402):

ԿՐԼԽԸՅՎՕԹՈՒՆ (գրք. գլխա-
ցաւորթիւն) - տեն ԿՐԼԽԱՅԱՎ:

ԿՐԼՎԱԼ - Գ. Մեջտեղը ծակ կլոր
հաց, որ թխում էին Ամանորին եւ անց-
կացնում լծկան անասունների եղջյուր-
ներին, որպեսզի բերքը առատ լինի:
*Առաջ կըլկալ ընք իւնլ թիխէլիս, յըզնէ-
րէն պօզէրը քըցիլիս, վեր ցօրէնը Էտ
տարէն բօլ ինի* (2):

ԿՐԼՎԱԼԱԼ/ՔՐԼՔՐԼԱԼ - Նք. 1. Խո-
խոջել, քքջալ, գլգլալ: *Ախպիրը կըլկը-
լամ ա* (Բ): 2. Գեղգեղել, դալլալել: *Շըտէ-
րը կըլկըլամ ըն* (Բ): 3. փխք. Բարձրա-
ձայն ու դուրեկան երգել՝ ծիծաղել եւն:
Խօխան կըլկըլամ ա (Բ):

ԿՐԼՎԱԼԱԼԻ/ՔՐԼՔՐԼԱԼԻ - 1. Բ-
քքջալով, խոխոջելով, կլկալով: *Կօժը
կօխկէն ա քըցնում, ճոնրը կըլկըլալի վեր
ա տըղնում*: 2. Գեղգեղելով, դալլալելով:
Բոնլընլ կըլկըլալի յըղը ա ասում (2):

ԿՐԼՎԱԼԱՆ/ՔՐԼՔՐԼԱՆ - *ած. 1. Բ-
քքջացող, խոխոջող: Կըլկըլան ախ-
պիրնէ շատ կա մեր շէնում* (Բ): 2. Գեղգեղուն,
կլկալացող (ձայնի մասին): *Կըլկըլան սնն օնէ Մուշէղը* (Բ):

ԿՐԼՎԱԼՅ(Ը)ՆԵԼ/ՔՐԼՔՐԼՅ(Ը)ՆԵԼ -
տեն ԿՐԼՎԱԼԱԼ:

ԿՐԼՎԱԼՕՆ/ՔՐԼՔՐԼՕՆ - Գ. 1. Բ-
քքջալը, խոխոջելը, քքջալու՝ խոխոջե-
լու ձայնը: *Ըխպիրին կըլկըլօնը թօղնում
չի, վեր բօն ինի* (2): 2. Գեղգեղալը, դալ-
լալելը, գեղգեղալու՝ դալլալելու ձայնը:
Շըտէրէն կըլկըլօնը լազնիք պէն ա (Բ):

ԿՐԼՎԱԼՕՏ/ՔՐԼՔՐԼՕՏ - տեն ԿՐԼ-
ՎԱԼՕՆ:

ԿՐԼՎԱԼՕՏԵԼ - Նք. Թանը փսրովել:
Թանը կըլմըկօտալ ա (Բ):

ԿՐԼՎԱԹԵ/ԿՐԼՎԱԹԵ - Գ. Կալի մեջ ցո-
րենը խառնելու թի: *Կըլալէն յօր ա ու-
նէս, կալին ցօրէնը խըռէս* (2):

ԿՐԼՎԱՍԱՅ/ԿՐԼՎԱՍԱՅ - Գ. Կալի մեջ
տեղը, կալի մեջը: *Կըլամաչը դիւզըցը-
նում ըն, վեր կալը թակին* (2):

ԿՐԼՎԱՍՕՏ/ԿՐԼՎԱՍՕՏ - 1. *ած. Կալի
մոտերը գտնվող: Զինում ա, վեր կըլա-
մօտ ըխպիրան ճոնր պիրի* (2): 2. 1. Կալի
աշխատանքները սկսելուն մոտ: (ժամա-
նակի մասին): *Կըլամօտ հավան փօխում
ա, ժողովուրդը դիրխօր ըն ըղնում* (2):

ԿՐԼՎԱՍԱՆ/ԿՐԼՎԱՍԱՆ - տեն ԿՐԼ-
ՎԵՐ:

ԿՐԼՎԱԼԵՆ/ԿՐԼՎԱԼԵՆ - Գ. Կալի աշ-
խատանք: *Կըլապէնը ծանդըր կօրծ
ա* (Բ):

ԿՐԼՎԱՏԸՐ/ԿՐԼՎԱՏԸՐ (գրք. կալա-
տեղ) - 1. Գ. Կալի տեղ, այն տեղը, որ-
տեղ կալ է եղել, կամ կալ են սարքում:
Կըլատըղը դիւզ ա իննում (Բ):

ԿՐԼՎԱԼԸՐԸ/ԿՐԼՎԱԼԸՐԸ/ԿՐԼՎԱԼԸՐԸ
- տեն ԿՐԼՎԱԼԸՐԸ:

ԿՐԼՎԱԼՕՏ - տեն ԿՐԼՎԱԼՕՏ:

ԿՐԼՎԱԼՎ - տեն ԿՐԼՎԱԼՎ:

ԿՐԼՎԱՍԱՍԱՆ/ԿՐԼՎԱՍԱՍԱՆ - տեն
ԿՐԼՎԱՍ:

ԿՐԼՎԱՌԻՏ/ԿՐԼՎԱՌԻՏ - *ած. Կալի
մեջ կիտված՝ դիզված: Թօռը նի յա օ-
նում, կըլմըկիտ ցօրէնը նըմըցընում* (2):

ԿՐԼՎԱՐԸ - տեն ԿՐԼՎԱՐԸ:

ԿՐԼՎԱՐԱՐԸ/ԿՐԼՎԱՐԱՐԸ - Գ. Կա-
լի հարեանությամբ գտնվող մարագ՝
հարդանոց: *Ըտըրան ըսպանում ըն,
կըլմըմընքըմը կըղում* (2):

- Կըլմըմընք՝ կըրակ տըվող - Ան-
զգամ՝ անօրեն մարդ: *Իզէն կըլմըմընք՝
կըրակ տըվող ա, սայաղ կաց նըս-
տա* (Բ):

ԿՐԼՎԱԼԸՐԸ/ԿՐԼՎԱԼԸՐԸ/ԿՐԼՎԱԼԸՐԸ
- Գործածվում է կապակցության
մեջ:

- Կըլմըմընք անել - Արագ-արագ եւ
անհասկանալի խոսել՝ թօթովել: *Խօ-
խան կըլմըմընք յա անում, այան պէն չի
կըլխու ըղնում* (2):

ԿՐԼՎԱՐԸ - տեն ԿՐԼՎԱՐԸ:

ԿՐԼՎԱՐԸ - տեն ԿՐԼՎԱՐԸ:

ԿՐԼՕՆ - տեն ԿՐԼՕՆ:

ԿՐԼՕՐՅԱԼԸ/ԿՐԼՕՐՅԱԼԸ - Գ. Կա-
լը օրհնելու կրոնական ծես: *Կըլօրի-
նէքին վախտը Էտ դէրը խընումանց
հարթանըն աշկալ ա անում* (2):

ԿՐԼՏԱՓ - տեն ԽԸԶՎԱԼ:

ԿՐԼՏԻ/ԿՐԼՏԻ/ԿՐԼՏԻ - *ած. Թոթո-
վախոս, թվատ: Էտ հարթնըն էլ պա-
տառ կըլտի յա իննում* (2):

- Կըլտին լըլէգան լալ ա - տեն Շիլ-
դին քօռան լալ ա:

ԿՐԼՈՒԲ/ԿՐԼՈՒԲ (ռուս. клуб, անգլ.
club) - Գ. Կուլտուր-լուսավորական հիմ-

նարկ գյուղերում, ակումբ: Կըլուբումը
ասը՞դ քիցիլու տը՞դ ճըկար (ՀԲ, 350):

ԿԸԼՈՒԲԱՎԱՐ/ԿՈՒԼՈՒԲԱՎԱՐ- գ.
Ակումբի վարիչ: Կըլուբավարը կըլուբեն
մըղակը կապում ա, ըտըրանց թողում
մաշին (Ձ):

ԿԸԼՈՒԲ/ԿՈՒԼՈՒԲ - տեն ԿԸԼՈԼԱԿ:

ԿԸԼՈՒԲԱԿ - տեն ԿԸԼՈԼԱԿ:

ԿԸԼՈՒԲԱԿԵ/ԿԸԼՈԼԱԿԵԱԿԵ/ԿՈՒ-
ԼՈԼԱԿԵԱԿԵ - գ. Կոլուակի միսը ծեծե-
լու թակ: Կըլուբակեն յոր ա ունէս, մէսը
թըկէս, մին լ՛ավ լնգաթառու կըլուակ շի-
նիս (Ձ):

ԿԸԼՈՒԲ - տեն ԿՈՒԼՈՒԲ:

ԿԸԼՈՒԲԱՆԱԼ - տեն ԿՈՒԼՈՒԲԱՆԱԼ:

ԿԸԼՈՒԲԱՎՈՒՆ - տեն ԿՈՒԼՈՒԲԱ-
ՎՈՒՆ:

ԿԸԼՈՒԲՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈՒԼՈՒԲ-
Տ(Ը)ՆԵԼ:

ԿԸԼՈՒԲՈԹՈՒՆ - տեն ԿՈՒԼՈՒԲՈ-
ԹՈՒՆ:

ԿԸԼՈԼ - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Կըլօլ ածել - տեն ԿԸԼՈԼԵԼ:

ԿԸԼՈԼԱԿ/ԿԸԼՈՒԲԱԿ/ԿՈՒԼՈԼԱԿ
(հ.ե. *gel- (գնդվել) - գ. 1. տեն ԹՈՒԿԱՅ:
2. Ձյան՝ ցեխի՝ խմորի եւն փոքրիկ
գունդ: Խօխէնքը ցը՞խան կըլուակնէ յըն
շինիս, խաղ ընէս (Բ): 3. տեն ՊՈՒՏ (1):
4. Ծնոտի տակ կախված ավելորդ միսը:
Կըլուակը պըկէն տական կախ իլնծ կը-
նէգ ա Սիրանը (Բ): 5. Կանանց գլխի
գնդածե փաթեօց՝ զարդ: Ծուշվա խա-
նըմնէն ըն իլնվ կըլուակ տինիլիս (Ձ): 6.
տեն ՂԸՐԱՍ:

- Կըլուակ անել - 1. տեն ԿԸԼՈԼԵԼ(1):
2. Մեծ-մեծ պատառներով ուտել: Խօ-
խան էնքան տո՞ղն ա ինո՞ւմ, մին մընու-
տումը էտ հացը կըլուակ ա անում (Ձ):

- Կըլուակ տը՞ռնալ - Գնդածե դառ-
նալ: Կըլուակ տը՞ռած ցեխը վեր պուք չի
տաւ, ջանէն էլիա յա ըսկըսում ցալ
տալ (ՆԼՂԺԲ, 97):

ԿԸԼՈԼԱԿԵԱԿԵ - տեն ԿԸԼՈՒԲԱ-
ԿԵ:

ԿԸԼՈԼԵԼ/ԿՈՒԼՈԼԵԼ (գրք. գլորեմ
(վայր գցել, կործանել) - նք. 1. Գնդածե
փաթաթել՝ ծրարել՝ կլոր դարձնել: Ծօրը
կըլուում ա, քըցում թօրբան (Ձ): 2. Որեւէ
առարկա իր առանցքի շուրջը պտտեց-
նելով՝ տեղից շարժել, գլորել: Կըլուում
ըն, էտ զը՞ն քարը քըցում ծօրը (Ձ): 3.
Գետին տապալել, վայր գցել: Ծառը կը-
տըրում ըն, կըլուում (Բ): 4. փխբ. Սպա-
նել, մեռնել: Կը՞րսկան Ավօն յըրա յա
անում, արջին կըլուում (Ձ):

ԿԸԼՈԼԱԿԵԼ/ԿՈՒԼՈԼԱԿԵԼ - կբ. եւ չք.
ԿԸԼՈԼԵԼ-ի:

ԿԸԼՈԽ - տեն ԿԸԼՈՒ:

ԿԸԼՈՒ/ԿԸԼՈԽ/ԿՈՒԼՈԽ/ԿԻԼՈՒ/
ԿԸԼՈԽ/ԿՈՒԼՈԽ (գրք. գլորիս) - գ. Մար-
դու՝ կենդանու վերին՝ առաջնային մա-
սը, որ պարունակում է ուղեղը, գլուխ:
Ըտըրան ըսպանում ըն, կըլծխըն էլ քա-
րավ ճիճը՞խում, վեր ճընննջօղ չինի (Ձ):
2. փխբ. Խելք, բանականություն: Էտ
մարթը լ՛ավ կըլօխ օնէ (Բ): 3. փխբ. Մեծ
խելքի տեր մարդ: Ուջաղանց Սուրէնը
կըլծի ա, կըլծի (Բ): 4. Առարկայի վերին
մասը, գագաթ, կատար, ծայր: Կըխճըր-
նէն պիցցըրանում ըն սարէն կըլծխը (Բ):
5. Ընդհանրապես ծայրը (սկիզբ կամ
վերջ): Ծէփտըվա կըլխէն հանմն տը՞ղը
հըվաքվում ըն (Ձ): 6. Առարկայի գնդա-
ծե կամ տափակ վերջավորությունը, գլ-
խիկ: Զնք՞ո՞ւճավ վեր մէխին կըլխէն թը-
խէս ա, մէխը ծըռէս ա (Ձ): 7. Որեւէ
մթերքի ամբողջական կտոր: Պանրէն
կըլծխը կըտօրում ա, աղ տինո՞ւմ (Ձ): 8.
Գնդածե կոճղեգ՝ պտուղ՝ ծաղկաբույլ:
Սուղանէն կըլխընէն մը՞կնէլ բիդիս, վեր
չուրանա (Բ): 9. Անասունների հաշվելու
միավոր, հատ: Զազգար կըլօխ վը՞խճար
մէրունը քըշիս ըն բիդի շէնը... (ՀԲ,
362): 10. Ղեկավար, առաջնորդ, պետ:
Ըտըրանց կըլծխը Թէմուրըն ա ինո՞ւմ
(Ձ): 11. Որեւէ բանի վերելք, վերելի մա-
սը: Պը՞լը կըլխան մին տասը մանէթ ա
յոր օնում, կամ օտն (ՀԺԳ, V, 567): 12.
Հավելվելը, հավելում: Կըլխավըն էլ ըս-
կէսուրըն ա կամ, դըզդանէն տակէն մին
ջօփ տընում, մին հափուռ աղ ածում, քը-
նում (ՆԱԲ, 140):

- Կըլխա հանել - տեն Կըլխա տանել:
- Կըլխան անպակաս անել - Մեկին
միշտ իր կողքին պահել՝ որպես իրեն
հովանավորող՝ պաշտպանող եւն: Կը-
նէգը մարթին կըլխան անպակաս բիդի
անէ (Ձ):

- Կըլխան անպակաս ինիլ/մընալ -
Միշտ մեկի կողքին լինել, նրան հովա-
նավորել՝ պաշտպանել եւն: Դային ըտը-
րանց կըլխան անպակաս ար (Ձ):

- Կըլխան էլ պըրծընէլ, կըլխըցավան
էլ - տեն Աշկան էլ պըրծընէլ, ըշկըցա-
վան էլ (ԱԾԿ-ի տակ):

- Կըլխան ըզգալ էլ - տեն Կըլխան
ըռնող անէլ (2):

- Կըլխան(ը) զը՞ռ/իվիլ/մը՞ծ պէն փըռ-
նէլ/քաք օտել - տեն Կըլխան(ը) տոն
պէն փըռնէլ:

- Կըլխանը յը՞րը վը՞նը կէնալ - 1.
Հսկել, հսկողության տակ պահել, տի-
րություն անել, պաշտպան կանգնել: Տը-
ղամարթը միշտ բիդի կընգանը կըլխա-
նը յը՞րը վը՞նը կէնալ (Ձ): 2. Անսպասե-
լիորէն հայտնվել՝ վրա հասնել՝ մեկի՝ մի
բանի կողքին կանգնել: Լը՞հա վը՞խճա-

րը կուղանում ա մօրթում, չօբանը կըլ-
խանը յը՞րը վը՞նն ա կէնում (Ձ):

- Կըլխանը յը՞րը տար ինիլ - 1. Տի-
րակալ՝ իշխող՝ ղեկավար ունենալ: Ը-
տըրանց կըլխանը յը՞րը տար չի կար,
հինջը օգում ին, անում ին (Ձ): 2. Պաշտ-
պան՝ հովանավոր՝ ամուսին ունենալ:
Ըրփըվէրուն կըլխանը յը՞րը վեր տար
ինանը, նըստավ շուլուղ չին անէլ (Ձ):

- Կըլխանը յը՞րը տար տը՞ռնալ - տեն
Կըլխանը յը՞րը վը՞նը կէնալ:

- Կըլխան ըռնող անէլ - 1. Ձանձրույթ՝
տհաճություն եւն պատճառողին որեւէ
հնարքով իր մոտից հեռացնել: Մին
մարթ ձորան կընգանան շատ զնիլն
տարած ա ինո՞ւմ, օգում ա կըլխան ռաղ
անէ (ՀԺԳ, VII, 339): 2. Որեւէ բան անո-
րակ ու հապճեպ կատարել: Ուստան սը-
վաղը կըլխան ըռնող ա անում, էրկու օ-
րումը պըրծընում (Ձ):

- Կըլխան ըռնող ինիլ - Հեռանալ մե-
կի մոտից, այլեւս ձանձրույթ՝ տհաճու-
թյուն չպատճառել: Անջախ-անջախ
Մանտին կըլխան ըռնող իլնվ (Բ):

- Կըլխան(ը) տոն պէն փըռնել - Իր
ուժերից՝ կարողություններից՝ իրավուն-
քից վեր մի բան անել: Գու վեր կըլխանը
տոն պէն ա փըռնում, վերջումը փուշ-
մանում ա (Ձ):

- Կըլխան ծը՞րք յը՞ր օնէլ/ծը՞րք
քաշիլ - Հանդգնություն անել, մեռնելու
վտանգից էլ չվախենալ, մի բան անելու՝
ծեռնարկելու համար կյանքը վտանգի
ենթարկել: ... Թան կըլխան ծեռք յեր կա-
լած հիշտեղ ա քըննամ, միջէվ մըհէնգ էլ
գուտում չընք (ՀԺԳ, V, 660):

- Կըլխան հափռած - տեն Խը՞լքան
պակաս:

- Կըլխան հըռնալ - տեն Կըլխան
ըռնող ինիլ:

- Կըլխան հըռըց(ը)նէլ - տեն Կըլ-
խան ըռնող անէլ:

- Կըլխան ճուր խըմել - Վերջացնել: -
Համօ, բօստանը պիտալ ը՛ս: - Կըլխան
ճուր ըմ խըմալ (Ձ):

- Կըլխան մագ՝ պըկասել - տեն
Մագը ծըռվել:

- Կըլխան յօրղա/նասագ - տեն Խը՞լ-
քան պակաս:

- Կըլխան պէն հընարել - Սխալ բան
մտածել, իրենից հնարել: Դէ, ինքըն էլ
գը՞ղո՞ւմ չի պաղասխանը, լը՞հա կըլխան
պէն ա հընարում, ասում (Ձ):

- Կըլխան տէպէգ՝ - տեն Խը՞լքան
պակաս:

- Կըլխան տոն չըկնլ - Մեռնում
միտք դառնալ, երբեք չմոռնալ: Կըլ-
խան տոն չի կնմ, վեր բիդի թաքավե-
րին ախճիգը օգի (Ձ):

- Կըլխան տոնս օնել - Այդ մասին չմտածել՝ չհիշել, մտքից հանել: *Հարը կըզնըվում ամ, թա.- Կըլխատ տոնս կանլ փըսակվելը (2):*

- Կըլխան փըռնել, վեր ըղնել - 1. Սաստիկ գլխացավ զգալ, գլուխը ուժեղ ցավել: *Պատահ էլ վեր ըրեվեն տակեն կենում ամ, կըլխան փըռնում ամ, վեր ըղնում (2):* 2. Սաստիկ վշտանալ, վշտին չդիմանալ: *Էտ վեր ըսկանում ամ, Մարգո աքերը կըլխան փըռնում ամ, վեր ըղնում (Բ):*

- Կըլխավ անել - 1. Գլխի շարժումով որեւէ բան հայտնել (համաձայնություն արտահայտել, կանչել, հրավիրել, դիմացինի ասածը հաստատել են): *Մարթը կըլխավ ամ անում, կընէ՞ք մուտանում ամ (2):* 2. Գլխի շարժումով բարեւել՝ ողջունել: *Թաքավերը վեր կըլխավ ամ անում, լօխ ծափ ըն տամ (2):*

- Կըլխավը ընցընել/անց կենալ - 1. Մեկի կյանքում որեւէ բան, հատկապես փորձություն՝ փորձանք տեղի ունենալ՝ պատահել: *Էտ քաթ ամ անում՝ կըլխավը հինչ անց ամ կացալ (ՀԲ, 346):* 2. Մի բանի մասին մտածել, հանկարծակի միտք ծագել: *Մին օր էլ կըլխավը ընցընում ամ, վեր քինի, թաքավերին ծին կոտլանա (2):* 3. *տեն Կըլխավը լօք տալ:*

- Կըլխավը լօք տալ - Մեկին հաշվի չառնել, հետը չխորհրդակցել: *Կընէ՞ք մարթին կըլխավը լօք տըվալ, կավը ծախից (Բ):*

- Կըլխավը կանլ - *տեն Կըլխավը ընցընել(1):*

- Կըլխավը հիւշ ըղնել - Խելագարվել: *Մարը ուրանան քե՞ցալ ամ, կըլխավը հիւշ ընգալ, պիցըրացալ ամ էս քե՞րծը, ուրան թող ըրալ (ԱԱ, 47):*

- Կըլխավը մատաղ ինիլ/քինիլ - *տեն Կըլխավը շօռ տալ(1):*

- Կըլխավը շըռտըշօռտու անել - *տեն Կըլխավը շօռ տալ:*

- Կըլխավը շըքըռել - *տեն Կըլխավը լօք տալ:*

- Կըլխավը շօռ տալ/պըտըպատ անել - 1. Մեկի նկատմամբ արտակարգ հոգատար լինել, անմնացորդ նվիրվել, պաշտել (գործածվում է նաեւ որպես օրհնանք՝ *կըլխավը(տ) շօռ տամ*, եւ անեծք՝ *կըլխավըս շօռ տամ(ս):* *Հարթնե-րը պըտըռնեն կըլխավը շօռ ըն տամ (2):* 2. Մեկի՝ մի բանի շուրջը պտտվել՝ պտույտ գալ: *Խօխէ՞ք էտ քարը տինում ըն մաշտը՞րը, կըլխավը շօռ տամ (2):*

- Կըլխավը տալ - *տեն Կըլխավը լը-ղուտ անել:*

- Կըլխավը տանծ քըշըռել - *տեն Տանծ քըշըռել:*

- Կըլխավը ուրթոմնը օտել - *տեն Ըրեվավը ուրթոմնը օտել (ԱՐԸՎ-ի տակ):*

- Կըլխավը քամէ ըղնել - *տեն Կըլխավը հիւշ ըղնել:*

- Կըլխավը քամէ ընցընել/անց կենալ - Երեւակայական՝ անիրական՝ սևոտի բաներ մտածել, խաբուսիկ միտք հղանալ: *Մին օր էլ էտ մարթին կըլխավը քամէ յա ընցընում, վեր ինքը կըկարէ թաքավեր տը՞նալ (2):*

- Կըլխավ քըցիլի - *տեն ԿՕՐՍԻՆԿԱԼ:*

- Կըլխա տանել - *տեն Խընքա տանել:*

- Կըլխեն ախտա խան կըտըրել - *տեն Կըլխեն տար տը՞նալ:*

- Կըլխեն աղ անել - Մեկին խաբել՝ հիմարացնել՝ միամտացնել: *Չուբանէն կըլխեն աղ ըն անում, վը՞խճարը մօրթում (2):*

- Կըլխեն անել - *տեն Կըլխեն հըվա-քել:*

- Կըլխեն արկանք/աղուն աղալ - 1. Սաստիկ տանջել՝ չարչարել: *Խանը էտ ժուղուվորթեն կըլխեն արկանք ար աղում (2):* 2. Խիստ նախատել՝ պատ-ժել: *Կօղ կընգանը կըլխեն հիշկան օգում ըս՝ արկանք աղա, օքուք չի (Բ):*

- Կըլխեն բալա/դարդ տը՞նալ - *տեն Ղարդ տը՞նալ:*

- Կըլխեն բօմփել - Մեկին ճնշել՝ լռեցնել: *Հու օգում ար թաքավերին անա փիս պեն ասէ, կըլխեն բօմփում ին (2):*

- Կըլխեն դարդա տը՞նալ - *տեն Կըլխեն տար տը՞նալ:*

- Կըլխեն դըրդըբալա տը՞նալ - *տեն Ղարդ տը՞նալ:*

- Կըլխեն դուբմա թըխել/դուբման լը՞ր կենալ/փըռնել - *տեն Ղուբման լը՞ր կենալ:*

- Կըլխեն գարկած (հավ) - *տեն Կըլխեն թըխած (հավ):*

- Կըլխեն գօռ անել/տալ - *տեն Խընքեն գօռ անել:*

- Կըլխեն ըվիտնրան կարթիլ - *տեն Կըլխեն խըրատ կարթիլ:*

- Կըլխեն թափել - 1. Մեկին գործե-րով՝ հոգսերով ծանրաբեռնել: *Սուսանը տանը կօրծերը ըսկեսվօրը կըլխեն ամ թափում, ինքը քինամ հըրսանէ՞ք (2):* 2. *տեն Կըլխեն հըվաքել:*

- Կըլխեն թափչան տըված - *տեն Խընքան պակաս:*

- Կըլխեն թափվել - *տեն Կըլխեն տը՞նալ:*

- Կըլխեն թըխած (հավ) - Խիստ շփոթված, շշմած (մարդ): *Կըլխեն թըխած հավ ը՞ս, ինչ կօրծըտ անում չը՞ս (Բ):*

- Կըլխեն թըխել - Ազդելով հարբեց-

նել (ոգեւոր խմիչքների մասին): *Վեր թօ-թեն ըրաղան մին ըստաքան խըմում ամ, կըլխեն ամ թըխում (Բ):*

- Կըլխեն թըխել, ծըրքան ինք՝ օնել - *Ճնշելով՝ հարստահարելով խել՝ կողոպտել: Իլանծը պատահ վը՞ր ար, էն էլ կըլխեն թըխը՞ցեն, ծըրքան ինք՝ կալին (Բ):*

- Կըլխեն թուփալեր հըվաքվել/ կոտ-վիլ - Մեկի համար վտանգավոր իրավի-ճակ ստեղծվել: *Մարուսեն կըլխեն թուփալեր ամ հըվաքվալ, գո՞ղոն չի, թա հինչ անէ (Բ):*

- Կըլխեն թըքըմօր ածել - *տեն Թըքը-թծիմաթ տալ:*

- Կըլխեն խաթա պիրիլ - *տեն Կըլխեն օյին պիրիլ:*

- Կըլխեն լէչակ չինիլ - *տեն Լէչակ չի-նիլ:*

- Կըլխեն լէչակ քըցիլ - 1. Վախկոտ՝ թույլ՝ անզոր լինել (տղամարդու մասին): *Իզեն կըլխեն լէչակ ամ քըցիլ, վախում ամ, թա մինակ քինի ծըմակը (2):* 2. Կանա-ցի բնավորություն ունեցող (տղամար-դու մասին): *Կըլխեն լէչակ քըցիլ տըղը-մարթիք՝ շատ կան (Բ):*

- Կըլխեն խաթա տը՞նալ - *տեն Կըլխեն օյին տը՞նալ:*

- Կըլխեն խաղ խաղ անել/սարքել - Խորամանկությամբ մեկին դժվար կա-ցության՝ փորձանքի՝ անախորժ դրու-թյան մեջ գցել: *Հարթնը ըսկեսվօրը կըլխեն խաղ ամ խաղ անում, շէնումը բըյա-բուտ անում (2):*

- Կըլխեն խըրատ կարթիլ - Մեկին զուր տեղը խրատներ տալ, անօգուտ խրատներ կարդալ: *Կօղեն կըլխեն խը-րատ կարթիլը օքուք չի (2):*

- Կըլխեն ծի քացէ տալ - Խիստ շփոթվել, շշմել: *Ընտըրա կըլխեն ծի յա քացէ տըվալ, տը՞րը գո՞ղոն չի (2):*

- Կըլխեն ծի քացէ տըված - *տեն Կըլխեն թըխած:*

- Կըլխեն ծոն կանլ - Մեծ դժբախտու-թյան՝ փորձանքի ենթարկվել: *Ճօխտ տըղան ըսպանալ ըն, խը՞ղծը հինչ ա՞նէ, կըլխեն ծոն ամ յը՞կալ (Բ):*

- Կըլխեն ծոն նըստել - Մագերը ճեր-մակել, ծերանալ: *Հարանքդին կըլխեն ծոն ամ նըստալ, ամմա հանլ թանգզան յա օգում փըսակվել (2):*

- Կըլխեն կապել - 1. Խորամանկու-թյամբ մեկին մի բան ընդունել տալ՝ վա-ճառել՝ պարտավորեցնել են: *Էտ կօրծը Կոնքոն կըլխեն ըն կապում, ուրանք քինում (2):* 2. Տանը մնացած աղջիկը ամուսնացնել: *Պառավը փուլը յօր ամ ու-նէս, էտ կաղեգ՝ ըխճըկանը չուբանէն կըլխեն կըպէս (2):*

- Կըլխէն կարկուտ աղալ - տեն Կըլխէն արկանք աղալ:

- Կըլխէն կըրակ անէլ/մաղէլ/վեր ածել - 1. Մեկին մեծ դժբախտության՝ փորձանքի ենթարկել: *Էս քամէն մեր կըլխէն կըրակ մաղից* (Բ): 2. տեն Կըլխէն արկանք աղալ:

- Կըլխէն կըրակ մաղվել/վեր տընալ - 1. տեն Կըլխէն ծուն կ'ալ: 2. Սաստիկ տանջվել՝ չարչարվել: *Կըլխէն կարկուտ ա մաղվալ, մինչքմ էս կործը պըրծալ ըմ* (Բ):

Կըլխէն կըրակ տընալ - տեն Կըլխէն օյին տընալ:

- Կըլխէն կ'ալ - 1. Գլխին խփել՝ հարվածել: *Էտ խըղճ մարթը քօռ ու փէշման քար ա յօր օնում, արջին կըլխէն կ'ամ* (ՆԼԴԺԲ, 139): 2. տեն Կըլխավը ընցընել (1): 3. Ունեցածին ավելացվել: *Յըրըստոյութունէն կըլխէն վեր կ'ա վէջ, կըպըրծընէ* (2):

- Կըլխէն կ'ալիքը գիղալ - Իրեն սպասվող դժբախտությանը՝ փորձանքին տեղյակ լինել: *Ապան կըլխէն կ'ալիքը գիղալ ար, ըտըրա հէտէ յար դիրխօր ընգած* (Բ):

- Կըլխէն կ'իկը գիղալ - Մեկի հարգը՝ արժեքը իմանալ, ըստ արժանվույն գնահատել: *Կընէգը բիղի մարթին կըլխէն կ'իկը գիղալ* (2):

- Կըլխէն կ'իկը ըվիտանան կարթիլ - տեն Կըլխէն խըրատ կարթիլ:

- Կըլխէն կ'իկը - տեն Կըլխէն թափել:

- Կըլխէն կ'իկը - տեն Կըլխէն տընալ:

- Կըլխէն կուրկուտ աղալ - տեն Կըլխէն արկանք աղալ:

- Կըլխէն համամ շինիլ - տեն Թըքըթընիմալ տալ:

- Կըլխէն հարամ անէլ/հըրըմցընել - Թույլ չտալ մինչեւ վերջ վայելել, որեւէ բան վայելելը խանգարել, վայելելուց հետո անհանգստացնել, տրամադրությունը օգցել: *Քըփ ընէլիս վախտը կընէգը ծովմուլալալ կ'ամ ա, հօրէնին կերածը կըլխէն հարամ անում* (2):

- Կըլխէն հարամ ինիլ/տընալ/հըրամվել - Չվայելել որեւէ բան, վայելելը խանգարվել, չմարսել: *Ըտըրանց կըրած-խըմածը կլխէնին հարամ ա տընալ* (ՅԺՅ, V, 226):

- Կըլխէն հըվաքվել - Իր շուրջը՝ մոտ հավաքել՝ խռնել: *Յէշում ա, տընալում մին օց, իւրան ճօտըրը կըլխէն հըվաքած, լօխճին մին-մին լուգ ա տամ* (ՅԺՅ, VII, 57):

- Կըլխէն հըվաքել - տեն Կըլխէն տընալ:

- Կըլխէն հըրսանէք՝ շինիլ - տեն Թըքըթընիմալ տալ:

- Կըլխէն հօքըր քաշիլ - Իր մասին հոգալ՝ հոգ տանել: *Ամմէն մարթ իւրան կըլխէն հօքըրն ա քաշում, ըտըրա հըրտէ յէլ աշխարքըս դիւզվում չի* (2):

- Կըլխէն դափաղը - Գլխի՝ գանգի վերին մասը: *Էս դօխտուրը էտ տըղէն կըլխէն դափաղը պիցըրըցընում ա, տընալում մին սըվ տէգ ըտըրա հըղօղան կաքած* (ԱԱ, 77):

- Կըլխէն դափաղը յըր կէնալ/պիցըրանալ - 1. Խիստ ջղայնանալ՝ բարկանալ՝ հուզվել: *Թաքավըրը, վըր ըսկընաս ա, կըլխէն դափաղը յըր ա կընաս...* (ԱԱ, 18): 2. Գլուխը խիստ ցավել: *Իրըվէն տակէն էնքան կաքալ ըմ, կըլխէն դափաղը յըր ա կէնում* (Բ):

- Կըլխէն դուղու կանչիլ - Միշտ իր ցավը պատմելով՝ մեկին ծանոթացնել: *Սանամը ամմէն իւրիւրին քինամ ար իրխակաք տօն, կըլխէն դուղու կանչում* (2):

- Կըլխէն դուշ թան անել - տեն Դուշը կըլխէն թան անել:

- Կըլխէն դուշ թան ինիլ - տեն Դուշը կըլխէն թան ինիլ:

- Կըլխէն ճար անէլ/ճարը տընալ - 1. տեն Կըլխէն հօքըր քաշիլ: 2. Դժվար իրավիճակից դուրս գալու ելք՝ միջոց՝ հնարք գտնել: *...Մէնակ ըտըրան ա արագ տամ, վար կըլխէն ճարը տընալ* (ԱԱ, 16):

- Կըլխէն ճըղուպուր կօտըրել - տեն Կըլխէն արկանք աղալ:

- Կըլխէն ճիւր ածել/մաղել - տեն Կըլխէն ցօրտ-ցօրտ ճիւր ածել:

- Կըլխէն ճիւր մաղվել - տեն Կըլխէն ցօրտ-ցօրտ ճիւր մաղվել:

- Կըլխէն մածուն մերած - Դանդաղաշարժ: *Արտօն կըլխէն մածուն մերած ա, մինչքմ քինամ ա ախպիւրը կ'ամ, հօնձ ընօղնէն փիս ծըրավում ըն, ըսքըսում ուշունց տալը* (Բ):

- Կըլխէն մատաղ ինիլ/քինիլ - տեն Կըլխավը շօռ տալ (1):

- Կըլխէն մընալ - տեն Կըլխու մնալ:

- Կըլխէն մօխեր շաղ տալ - տեն Մազէրը քանդիլ:

- Կըլխէն յըրա - Գլուխը դեպի ներքե: *Ըտըրան փըռնում ըն, կըլխէն յըրա քըցում էտ փօսը* (2):

- Կըլխէն յըրա անել - Սիրով՝ առանց փոքր-ինչ տրտնջալու անել: *Մարթը հինչը ասէ, կընէգը բիղի կըլխէն յըրա անէ, վէջ թա լալուշ անէ, իրըսան կէնալ* (2):

- Կըլխէն յըրա ըղնէլ մաջը - Ագահաբար ուտել՝ խմել՝ վերցնել: *Ղօնաղը*

կուրկուտէն ամանը վեր տընալում ա, կըլխէն յըրա ըղնում ա մաջը (Բ):

- Կըլխէն յըրա կուրցընել՝ սպանել: *Ըտըրան կըլխէն յըրա հանց կուրցընում ըն, վէջ մինը գիւղում չի, թա մինչքմ միհէնք՝ ըշտըղ ա* (2):

Կըլխէն յըրա կօրջիլ - Անհետ կօրջել, սպանվել: *Ըտի թաքավըրին մըծ տըրդան քինամ ա կըլխէն յըրա կօրջում* (2):

- Կըլխէն յըրա շօռ ածել/պահել - Մեկի նկատմամբ շատ հոգատար լինել, շատ սիրել՝ հարգել: *Յէտավ էտ տըղան չօքըմ ա էտ ըվճըկանը առաջին, ասըմ-Յըն քըգ կըլխիս յըրան կըպահիմ...* (ՅԺՅ, V, 574):

- Կըլխէն յըրա վեր ըղնել - 1. Ընկնել, գետին գլորվել: *Յըր ա ինում, թա տանձ քաղէ, կըլխէն յըրա վեր ա ըղնում, մըրնում* (2): 2. Կործանվել, տապալվել, պատվազուրկ՝ պաշտոնանկ լինել: *Թաքավըրը կըլխէն յըրա վեր ա ըղնում, ժուղօվուրթը ուրխանում ըն* (2):

- Կըլխէն յըրա վեր պիրիլ - 1. Գետին գլորել՝ օգցել: *Քանդիլը կապում ըն, ծիք տամ, ծառը կըլխէն յըրա վեր պիրում* (2): 2. Կործանել, տապալել, պատվազուրկ՝ պաշտոնանկ անել: *Նախագէն կըլխէն յըրա վեր ըն պիրում, բըրիգադիլին տինում Նախագա* (2):

- Կըլխէն յըրա վըննը կէնալ - 1. տեն Կըլխանը յըրա վըննը կէնալ: 2. տեն Կըլխէն յըրա անել:

- Կըլխէն յըրա տըղ անել/տըղ տալ - Մեկին շատ պատվելի՝ հարգելի համարել, սիրով նրան ընդունել՝ հյուրընկալել: *Ուրան շէնան հու կ'ամ ար քաղաքը, Մէսրօփը կըլխէն յըրա տըղ ար անում* (2):

- Կըլխէն յըրա տըղ ինիլ - Մեկի համար պատվելի՝ հարգելի լինել, սիրով նրա կողմից ընդունվել՝ հյուրընկալվել: *Տընատարը ասմա-Կըլխէն յըրա տըղ օնիս, հիքը օգում ըս, յըք* (2):

- Կըլխէն յըրա տընգել - տեն Կըլխէն յըրա վեր պիրիլ:

- Կըլխէն յըրա տընգըվել - 1. տեն Կըլխէն յըրա վեր ըղնել: 2. Որեւէ գործի մեջ խորանալով՝ չկարողանալ գլուխ հանել, ծախողության՝ փորձանքի մեջ ընկնել: *Սանվէլը օխտը տըղ բօստան ա ըրալ, կըլխէն յըրա տընգըվալ* (Բ):

- Կըլխէն յըրա քինիլ - տեն Կըլխէն յըրա անել:

- Կըլխէն նըստել - 1. Մեկի վրա բռնանալ՝ իշխել, մեկին լիովին իր ազդեցությանը ենթարկել: *Կընէգը՝ Սառան, ըտըրա կըլխին ճուղուպուր ար կօտըրըմ, ըտըրա կըլխին նըստալ ար* (ՅԺՅ, V, 521): 2. Երես առնել, չենթարկվել: *Էտ խուփէն էնքան իրըս ըն տուվալ, կըլխընէրէն նըստալ ա* (Բ):

- Կըլխէն նըստըց(ը)նէլ - 1. Մեկին իր վրա իշխող դարձնել, նրա ազդեցությանը ենթարկվել: *Ըստի Մէլիք-Ճահնազարը խանէն իւրան կըլխէն նըստըցընում ա (2):* 2. Երես տալ, լաիրշացնել: *Հարը տըղէն շատ ա կըլխէն նըստըցըրալ (Բ):*

- Կըլխէն շան լէփ (վեր) ածել - Խիստ նախատել՝ հանդիմանել՝ պախարակել՝ ամոթանք տալ: *Ըսկէտուրը հարթանը կըլխէն շան լէփ վեր ածից (Բ):*

- Կըլխէն շէկել - *տեն* Կըլխէն թըխել:

- Կըլխէն շօռ տալ - *տեն* Կըլծխը շօռ տալ (1):

- Կըլխէն չնքնիւն կօտըրել/տըռնալ - *տեն* Կըլխէն արկանք աղալ:

- Կըլխէն պըտըհաս պիրիլ - *տեն* Կըլխէն օյին պիրիլ:

- Կըլխէն պըտըհաս տըռնալ - *տեն* Կըլխէն օյին տըռնալ:

- Կըլխէն սառած ճիւր ածել/մաղել - *տեն* Կըլխէն ցօրտ-ցօրտ ճիւր ածել:

- Կըլխէն սառած ճիւր մաղվել - *տեն* Կըլխէն ցօրտ-ցօրտ ճիւր մաղվել:

- Կըլխէն սըվ անել - Ուրախությունը տրտմության՝ վշտի վեր ածել: *Հարթանը հըրսընքէն վախտը փըխճըցընէն ըն, խըհճ Օատօրէն ուրխօթունը կըլխէն սըվ ընէն (2):*

- Կըլխէն սըվ ինիլ/տըռնալ - Ուրախությունը տրտմության՝ վշտի վեր ածվել: *Հիշկան ուրխացէնք, վերջումը կըլխընէրէն սըվ իւնվ (Բ):*

- Կըլխէն վայ տալ - 1. Սգալ, ողբալ: *Պառավը վայ ա տամ կըլխին, դանդան կօծը կօտրում... (ՀԺՀ, V, 242):* 2. Խիստ ափսոսալ՝ զոջալ: *Ըստի էտ ախմաղը կավը իծժան ծախում ա, լըտնան կըլխէն վայ տամ (2):*

- Կըլխէն վեր ըղնել - Մեկի հաշվին ապրել, մեկի վրա բեռ դառնալ: *Սաբալ մին լավ օրում ա իւնվ, ըսկէտուրըն էլ ընդըհ ա տըղըպէրը ընգալ, կըլխէն վեր ընգալ (Բ):*

- Կըլխէն վեր քըցիլ - Մեկի համար բեռ դարձնել, նրա խնամակալությանը թողնել: *Հօրը - մօրը էտ հարթանը կըլխէն վեր ա քըցիւմ, ինքը քիւնամ (2):*

- Կըլխէն վըհ ածել - *տեն* Մագէրը քանդիլ:

- Կըլխէն վըհ մաղվել - *տեն* Կըլծխը օյին կնիլ:

- Կըլխէն վըհնը կէնալ - *տեն* Կըլխանը լըրը վըհնը կէնալ:

- Կըլխէն վըրթըն տոնրոն կնիլ - *տեն* Դուքման լըր կէնալ:

- Կըլխէն վըրթըն տոնրոն տալ - Խիստ ջղայնացնել՝ կատաղեցնել՝ խեն-

թացնել: *Մարթը ասմա.- Ա կընէգ, կըլխէն վըրթըն տոնրոն չի տաս, թա չէ փիս ա ինսկան (2):*

- Կըլխէն տալ - 1. *տեն* Կըլխէն կնիլ (1): 2. *տեն* Կըլխէն թըխել: 3. *տեն* Կըլխէն բօմփել:

- Կըլխէն տարը - 1. Տեր, տիրակալ: *Ըտըրանց կըլխէն տարը խօշանքանգըն ա իւնվ (2):* 2. Ամուսին, այր: *Կընգանը կըլխէն տարը բիդի սագ ինի (2):*

- Կըլխէն տար ինիլ - *տեն* Կըլխանը լըրը տար ինիլ:

- Կըլխէն տար տըռնալ - Մեկին իշխել: *Ըստի Մանին մարթինկըլխէն տար ա տըռնում (Բ):*

- Կըլխէն տըռնալ - Մեկի շուրջը՝ մոտ հավաքվել՝ խռնվել: *Թռնէրը ապուն կըլխէն ըն տըռնում, վեր մին քաթ ասէ, ըսկանան (2):*

- Կըլխէն տինիլ - 1. *տեն* Կըլխէն նըստըց(ը)նէլ: 2. *տեն* Կըլխէն լըրա շօռ ածել:

- Կըլխէն ցօրտ-ցօրտ ճիւր ածել/մաղել - Հոյսերով ոգետրված մեկին հուսախաբ անել՝ հիասթափեցնել, եռանդը՝ թափը կոտրել: *Ճատ ար օգում փըսակվէ, կըլխէն ցօրտ-ցօրտ ճիւր ըծըցէն (Բ):*

- Կըլխէն ցօրտ-ցօրտ ճիւր մաղվել - Հուսահատվել, հիասթափվել, եռանդը՝ թափը կոտրվել: *Մէխակէն կըլխէն ցօրտ-ցօրտ ճիւր ա մաղվալ, էլ բիդի բաղը քիւնամ չի (Բ):*

- Կըլխէն փափաղ չինիլ - Պատվի զգացում չունենալ, պատվազուրկ լինել (տղամարդկանց մասին): *Վեր տըղըմարթին կըլխէն փափաղ չիւնվ, կընգանը ծըրք քըցիլ շատ կիսի (2):*

- Կըլխէն (քամե) փըցիլ - *տեն* Խըլքէն փըցիլ:

- Կըլխէն քաշիլ - 1. Հիշքը՝ բաժակը՝ ամանը վեր բռնած՝ մինչեւ վերջ խմել: *Տի ասում ա, չանաղը յօր օնում, կըլխէն քաշում (ՀԱԲ, 15, 130):* 2. Որեւ բանով՝ ծածկոցով զուրկ՝ մարմինը ծածկել: *Հօրդանը կըլխէն ա քաշում, քօն ինում (2):*

- Կըլխէն քար աղալ/մաղել - *տեն* Կըլխէն արկանք աղալ:

- Կըլխէն քար ըղնել - 1. *տեն* Կըլխէն ծնն կնիլ: 2. Հիացողվել, ծախողվել: *Հինքը օգում ըմ անիմ, կըլխէն քար ա ըղնում (2):*

- Կըլխէն քար մաղվել - *տեն* Կըլխէն կըրակ մաղվել:

- Կըլխէն քար քըցիլ - 1. *տեն* Կըլխէն օյին պիրիլ: 2. Որեւ բանի իրագործումը խափանել՝ ծախողել՝ խոչընդոտել: *Սէյրանը օգում ար հիրըվանէն տօնը ինք օնէ, ախպէրը կըլխէն քար քըցէ-*

ցէն (Բ): 3. Մի բան անխնա վատնել՝ ծախսել՝ սպառել: *Հօրը փուկերը կոտղացալ, կըլխէն քար քըցից (Բ):*

- Կըլխէն քարուզ կարթիլ - *տեն* Կըլխէն խըրատ կարթիլ:

- Կըլխէն օյին/քննվաճ կնիլ - Դժբախտության՝ փորձանքի՝ անախորժության՝ մտահոգության մեջ ընկնել: *Կըլխէն օյին ա լըկալ, հինչ ա էտ օյինբազը ինծ հիրէվան ա տըռնալ (Բ):*

- Կըլխէն օյին/քննվաճ պիրիլ - Դժբախտության՝ փորձանքի՝ անախորժության՝ մտահոգության մեջ զցել: *Կըլխէն տըղէն սարմ ա.- Քինի մէր, վեր քինիս, քու հար կըլխէտ մին օյին ա պիրիլան (ՀԺՀ, V, 509):*

- Կըլխէն օյին/քննվաճ տըռնալ - Դժբախտության՝ փորձանքի՝ անախորժության՝ մտահոգության պատճառ դառնալ: *Էտ վըսկէն էտ քնսիթ մարթին կըլխէն օյին ա տըռնում (2):*

- Կըլխէն լըրա - *տեն* Աշկէն լըրա:

- Կըլխէտ ծնն կնիլ - Նախատական-մտերմական արտահայտություն՝ հիմար՝ անխելք՝ միամիտ բան է ասածը՝ արածը: *Կըլխէտ ծնն կնի, Մանրդի, էս ցուրտավը էտ դընտնէքը հօր ըս տոնս ըրալ (Բ):*

- Կըլխէտ փափաղը քամէն տանէ - Նախատական-մտերմական արտահայտություն՝ որտե՞ղ է քո արժանապատվությունը: *Կըլխէտ փափաղը քամէն տանէ, կնգանըտ խէ թօղում ըս՝ միւնակ բազար քինի (Բ):*

- Կըլխէտ/կըլխէն մին մագը բիդի - Երանի քեզ՝ նրան:

- Կըլխու ըղնել - 1. Հասկանալ, ըմբռնել: *Էտ խօխան խըլքան պակաս ա ինում, դասատուն հինքը ասում ա, կըլխու չի ըղնում (2):* 2. Կռահել, իմանալ, գուշակել: *Էտ տըղան դանտի կըլխու յա ըղնում, վեր իւրան տանում ըն՝ կախ տան (2):*

- Կըլխումը այբու թիքն չինիլ - *տեն* Կըլխումը ծէթ չինիլ:

- Կըլխումը խաթա ինիլ - Կյանքը վտանգելով՝ հանդուգն քայլ կատարել: *Աբովէն կըլխումը խաթա կա, քըշէրը առանց թըվանգ քըցալ ա ծըմակը (2):*

- Կըլխումը խըլք/հիւշ չըթօղնել - Մեկի ուշադրությունը զանազան բաներով ցրել, խիստ զբաղեցնել: *Թռնէրը այուն կըլխումը խըլք չըն թօղալ, դըզդանը տիրան ա կըրակէն լըրա, մըննան քըցան (Բ):*

- Կըլխումը խըլք/հիւշ չըմընալ - Խիստ զբաղված լինելով՝ մտացրիվ դառնալ, հիշողությունը թուլանալ: *Էս խօխէնքը էնքան ինծ չըրջարալ ըն, կըլխումըս խըլք չի մընացալ (Բ):*

- Կըլխումը խըլք/հիւշ չինիլ - *տեն* Կըլխումը ծէթ չինիլ:

- Կըլխումը խըլք/հիւշ տինիլ - տեն Կըլխու քըցիլ:

- Կըլխումը ծէթ/ծէթու կաթ չիսիլ - Անխեթ՝ հիմար լինել: Ծախողը տէս-նում ա վէր էս մարթին կըլխումը ծէթու կաթ չըկա (ՆԱԲ, 62):

- Կըլխումը հանիլ - տեն Զանիլ, ընգունեն ածել:

- Կըլխումը մէխվել - Զիշողության մեջ ամրապնդվել, միշտ հիշել, չմոռա-նալ: Զօրը ըսըծնէն ըտըրա կըլխումը մէխվում ա (2):

- Կըլխու մընալ - 1. Որպես ավելցուկ մնալ՝ չօգտագործվել՝ չվաճառվել: Էն-քան մէսը կըլխու մընաց, կըրէցէնք՝ վէշ՝ ծախիսնք՝ (Բ): 2. Տանը մնալ՝ չամուսնա-նալ (աղջկա մասին): Զայրօվէն ըխճը-կէրքը կըլխու վըն մընացալ, օգոջ չիկա (Բ): 3. Խաբեություն, մեկի հետ կենակ-ցելով՝ ամուսնանալ (աղջկա մասին): Էտ ժողիգ՝ ախճիգը էտ տըղէն խանիում ա, կըլխու մընում (2):

- Կըլխումը նըստել - տեն Խըլքումը նըստել:

- Կըլխումը նըստըց(ը)նիլ - տեն Խըլքումը նըստըց(ը)նել:

- Կըլխումը շընէր ցըղն(օտ)ել - 1. Վատ՝ չար մտադրություն առաջանալ: Մին օր էլ Մանասէն մըթկումը շընէր ա ցըղնում, հիրըվանէն կավը կոտլանում ա, ծախում (2): 2. Ցանկական միտք հղանալ: Մըթկումը շընէր ա ցըղնում, յը-րա յա պըրծընում էտ կընգանը (2):

- Կըլխումը տըղվարվել - տեն Խըլ-խումը նըստըց(ը)նել:

- Կըլխումը տըղվարվել - տեն Խըլ-քումը նըստել:

- Կըլխումը տըղվել - տեն Կըլխումը մէխվել:

- Կըլխումը քամէ ինիլ/տնիրնոր կ'ան - Փոփոխամիտ՝ տարօրինակ լինել: Լու-սաբէրին կըլխումը քամէ յա տնիրնոր կ'ան, ամմէն օր խօսկը փօխում ա (Բ):

- Կըլխու քըցիլ/տինիլ - 1. Զասկաց-նել, բացատրել: Ըտի յէլ կարում չըն ըտըրան կըլխու քըցին, վէր նօռնան էլ ըն կինի շինում (2): 2. Տեղեկացնել, կոռահել տալ: Էտ ախճիգը ըտըրան կըլ-խու յա քըցում, վէր դարվիշը օգըմ ա ըտըրան օտի (ԶԺԳ, V, 144):

- Կըլծի անել - տեն Կըլծի փըռնել:

- Կըլծիը աբարոջ անել - տեն Կըլծ-իը կօրծ անել:

- Կըլծիը ագաղ - տեն Ագաղ (1):

- Կըլծիը աղ տինիլ - Թաքուն՝ գաղ-տագողի սպանել: Բըխցար դային շատ դըջաղու կըլծի ա աղ տիրան (Բ):

- Կըլծիը անց կենալ - տեն Կըլծիը ընցընել:

- Կըլծիը բըրընի - Ապուշ, տխմար: Կըլծիը բըրընի մարթ ա Արշամը (Բ):

- Կըլծիը դանգ/դանգ'անար անել - Շատախոսությամբ, աղմուկ-աղաղակով ծանծրացնել՝ հոգնեցնել: Խըրէգ՝ կըլծիընէս դանգ ըրա՝ (Բ):

- Կըլծիը դանգ/դանգ'անար ինիլ/տընալ - Մեկի շատախոսությունից, աղմուկ-աղաղակից եւն ծանծրանալ՝ գլուխը ցավել՝ հոգնել: Էնքան խօսից, կըլծիըն դանգ իլան (2):

- Կըլծիը դինջ - Զանգիստ, խաղաղ, առանց մտահոգվելու: Ըտըրանալ յըտը թաքավէրը կըլծիը դինջ ապըրում ա (2):

- Կըլծիը դինջանալ - Զանգստանալ, խաղաղվել, հոգսերից ազատվել: Ըխճը-կէրքը մարթու քըցէն, Սօնա բաջուն կըլծիը դինջացալ (Բ):

- Կըլծիը զըռ - տեն ԶՐՈՐԿՈԼԾԻ:

- Կըլծիը զըռըց(ը)նել - տեն Զըռը-կըլխօթուն անել:

- Կըլծիը ըգաղել - Մեկից՝ մի բանից ազատվել՝ փրկվել՝ խուսափել: Ծա-խըմ ա, կըլծիը ջանջանլա ըգաղըմ (ԶԺԳ, V, 181):

- Կըլծիը ընցընել - Գլխավոր՝ դեկա-վար դառնալ, գլխավորել, առաջնորդել, դեկավարել: Դէրը ըտըրանց կըլծիը ըն-ցալ, քըցէն մին օրումը պատը տի-րին (2):

- Կըլծիը ըրօրել - Գլուխը շարժելով՝ համաձայնություն կամ մերժում արտա-հայտել: Մարթը վէր կըլծիը ըրօրում ա, կընէգը հիրըվանէն ասմա.- ԶԷ, օնիսք՝ վէշ (2):

- Կըլծիը թակել - 1. Մեկին պատժել՝ ծեծել: Կոտորուն ընօղէն կըլծիը բիդի թակիս (2): 2. տեն Կըլխէն վայ տալ:

- Կըլծիը թակ օտել - Պատժվել, ծեծ-վել: Կըլծիը Էնքան թակ ա կէրալ, էլիա հրըսը յըխընվալ չի (2):

- Կըլծիը թաղել - Մեկին մեռած տեսնել (գործածվում է որպես անեծք՝ հաճախ մտերմաբար): Կընէգը մարթին ասմա.- Կըլծիըտ թաղիմ, իմ հանրանց բաղը ինք քաղալ ըս (2):

- Կըլծիը թափ տալ/թըփըրիարել - 1. տեն Կըլծիը ըրօրել: 2. տեն Խըլքը թափ տալ:

- Կըլծիը թըխծընել - տեն Կատարը թըքանալ (1):

- Կըլծիը թըռչըց(ը)նել - տեն Կըլծիը կըտըրել:

- Կըլծիը թըռչիլ - Գլխատվել, սպան-վել: Տըղան վէր թորալը թըխում ա, դէ-վին չօրք կըլծիը թըռչում ա (2):

- Կըլծիը թըքանալ - տեն Կատարը թըքանալ:

- Կըլծիը թիմարիլ - տեն Կըլխէն աղ անել:

- Կըլծիը լըվանալ - 1. տեն Թըքը-թծիմաթ տալ: 2. Որեւէ բանով ուրիշին գերազանցել: Իզէն իւրան խըլքալը լօխճին կըլծիը կըլըվանա (Բ):

- Կըլծիը լըցնել - 1. Անօգուտ՝ ոչ պի-տանի բաներ սովորել, անպետք բանե-րով միտքը ծանրաբեռնել: Զօրը քըմազ ինիլին տըր՝ սաղ օրը խըտոպրու-մըտու-րու կիրքեր ա կարթում, կըլծիը լըցնում (Բ): 2. տեն Անգունը լըցնել:

- Կըլծիը խառնըվել - 1. տեն Կըլծիը շաղվել: 2. տեն Խըլքը խառնըվել:

- Կըլծիը խըխալիլ - տեն Խըլքը թափ տալ:

- Կըլծիը խօզիլ - տեն ԽՕԶԻԼ(3):

- Կըլծիը ծակ - 1. տեն Խըլքան պա-կաս: 2. Ճշմարտախոս: Կըլծիը ծակ մարթ ա Բանսպարը, սօտ պէն ասել չի (Բ):

- Կըլծիը ծընդըրանալ - Զոգնածու-թյունից՝ հիվանդությունից շշմած լինել՝ գլխացալ զգալ: Կըլծիը ծընդըրանում ա, էլ կարում չի կօրծը պըրծընել (2):

- Կըլծիը կախ - 1. Իր գործով զբաղ-վող, ուրիշների գործերին չմիջամտող: Էտ հարթը կըլծիը կախ ըտըր՝ կօրծ ա անում (2): 2. Ամոթից գլուխը կախած, ամոթահար: Մարը թըքըթծիմաթ ա տաս, ինքըն էլ կըլծիը կախ ըսկընաս ա (Բ):

- Կըլծիը կախ անել/տալ/քըցիլ/օնել - 1. Գլուխը հակել՝ խոնարհել: Կըլծիը կախ ա անում, ըտըր՝ վըննը կէնում (2): 2. Ընկճվել, տխրել: Էտ հինջ ա պըտա-հալ, ինք կըլծիըտ կախ ըս ըրալ (Բ): 3. Ամոթահար լինել: Էնքան իրըսէն խու-սըցէն, խըրճը կըլծիը կախ ըրալ (2):

- Կըլծիը կապել - տեն Կըլծիը վա-րել: 2. Ամուսնացնել: Մարը շատ ար օգում տըղէն կըլծիը կապէ, ամմա տը-ղան ըռազի չար (2):

- Կըլծիը կըլէկել - տեն Կըլծիը յը-ղել:

- Կըլծիը կըծանալ - 1. տեն Կատա-րը թըքանալ: 2. տեն Կըլծիը ծընդըրա-նալ:

- Կըլծիը կըծըց(ը)նել - տեն Կատա-րը թըքանալ (1):

- Կըլծիը կըտըրած - Ամուսինը մե-ռած, այրի: Կըլծիը կըտըրած կընէգ՝ ա Մարօն, մին թանիրան ա խօխէնքը պա-հում (Բ):

- Կըլծիը կըտըրել - Գլխատել, սպա-նել: Զըշէրը մէծ ախպէրը դանան յօր

ա օնում, մօրը կըլծիսը կըտըրում (ՅԺՅ, V, 464) :

- Կըլծիսը կ'ան - տեն Կըլխավը ընցընել (1): Էս հինչ վըր էտ մը՝ տըղին կըլծիսըն ա յըկալ, էտ լօխ էլ միշնակ տըղին կըլծիսըն ա կ'ամ (ՅԺՅ, V, 73):

- Կըլծիսը կուրցընել - 1. Շփոթվել, մուտրվել, շշկվել, շշմել: Դունըղնէն վերնի յըն մըննում, հարթըն կըլծիսը կուրցընում ա, գ'ոնդում չի, թա հինչ անէ (2): 2. Խուճապի մատնվել: Թօթեքը կըլծիսընէն կուրցընած փախճում ըն (2): 3. տեն Խըլքա ըղնել:

- Կըլծիսը կօխել - տեն Քըլթը կօխել:

- Կըլծիսը կօտըրել - 1. տեն Կըլծիսը թակել (1): 2. տեն Կըլծիսը ճըքըցընել:

- Կըլծիսը կօրծ անել - Դատելու, մտածելու՝ տրամաբանելու՝ հասկանալու կարողություն ունենալ: Տըսնում ըն, վեր ըտըրա կըլծիսը կօրծ ա անում, ուրանց նըհըտ տանում ըն թաքավերին պալատը (2):

- Կըլծիսը հաստ - 1. Բթամիտ, անհասկացող, հաստագլուխ: Կըլծիսը հաստ մարթին նըհըտ ապըրել շատ ա տիժեր (2): 2. տեն ԶԸՌԸԿԸԼԸՈՒՄ:

- Կըլծիսը հըստըցընել - տեն Զըռը-կըլխօթուն անել:

- Կըլծիս ըղնել - տեն Կըլխու ըղնել:

- Կըլծիսը դուրբան անել - տեն Կըլծիսը մատաղ անել:

- Կըլծիսը ճաքել - Շատ մտածելուց՝ աշխատելուց՝ հոգնելուց եւն ուժեղ գլխացավ զգալ: Էնքան պէն ըմ կիրան՝ կըլծիս ճաքում ա (Բ):

- Կըլծիսը ճըքըցընել - Մի բանի վրա շատ մտածել, միտքը լարել, չարհարվել: Թաքավերը կըլծիսը ճըքըցընում ա, ամ մա կարում չի էտ դերվիշին ասածը կըլխու ըղնէ (2):

- Կըլծիսը մատաղ անել - Իր անձը՝ կյանքը զոհաբերել հանուն մեկի՝ մի բանի: Շատ ցիհիլնէ էս կըլծիսը կըլծիսընէն մատաղ ըրէն, մութ ընդորանց միշտ բիդի հիշիւք (Բ):

- Կըլծիսը մըռնել - տեն Կըլծիսը թաղել:

- Կըլծիսը մըննել - տեն Կըլծիսը նի մըննել:

- Կըլծիսը մին պերցու տինիլ - 1. Միասին ապրել՝ քնել: Ապան ա այան վացցուն տարէ յա՝ կըլծիսընէն մին պերցու յըն տինիւմ, հանա ուրուր մին փիս պէն ասած չըն (Բ): 2. Մեկի հետ սեռական հարաբերություն ունենալ՝ կենսակցել: Միմօնէն խաբար ըն տամ, վեր կըլծիսը բաղըմը բրիգադիրին նըհըտ կըլծիսը մին պերցու վա տիրան (2):

- Կըլծիսը մին սողան տըռնալ -

Մարդու կյանքն արժեզրկվել, սպանությունները սովորական դառնալ: Լէնգ Թէմուրէն վախտը կըլծիսը մին սողան ա իլան տըռնած, հու հոնր ծգան ա՝ ըսպանալ ա (2):

- Կըլծիսը մին քըռըռքու տինիլ - տեն Կըլխումը խաթա ինիլ:

- Կըլծիսը մօշավ անել - Մտերմական-հանդիմանական արտահայտություն: Կըլծիսը մօշավ անիմ Սօկրաթէն, կ'ամ չի, թա բօստանըս պիհի (Բ):

- Կըլծիսը յըղել/յըղ ջըսել - Քաղցր խոսքերով՝ խոստումներով խաբել՝ համոզել: Կըլծիսը ըտըրա կըլծիսը յըղում ա, քիսամ հանանց տօն (2):

- Կըլծիսը յըղուտ անել - հեզն. Ապահով կյանք՝ ապրուստ ստեղծել, լիսնալ, շահել: Սըրհակը գ'ոնդում ա, թա վեր քի-նի քըղաքումը ապըրէ, կըլծիսը յըղուտ ա ընական (Բ):

- Կըլծիսը յըր ինիլ - տեն Կըլխէն նըստել:

- Կըլծիսը յըղօտվել - հեզն. Ապահով կյանք՝ ապրուստ ստեղծվել մեկի համար: Սըրհակն էժը ծօխտակ ա ծընալ, կըլծիսը յըղօտվալ ա (Բ):

- Կըլծիսը յըր օնել - տեն Աշկը յըր օնել: Թաքավերին նազիր-վանգիրներան մինիս կըլծիսը յօր չունէս, վեր էտ մարթը կ'աս ա (ՅԺՅ, V, 297):

- Կըլծիսը յըրա ինիլ - 1. Ողջ՝ կենդանի լինել: Ազին ասմա.- Իմ կապըս յավա կալ չի, վեր կըլծիսը յըրա ինան, մըղէնգ յըկալ ար (Բ): 2. տեն Խըլքը կըլխէն ինիլ:

- Կըլծիսը՝ յըրգինքումը, վընները՝ տափումը - Շատ բարձրահասակ, հսկա: Յէշում ա տըսնում դըբա ուրան ա կ'ամ մին աժդահա, վըր կըլծիսը յըրգինքումըն ա, վընները՝ տափումը (ՅԺՅ, VI, 132):

- Կըլծիսը նըհըտը մին անել - տեն Կըլծիսը մին պերցու տինիլ:

- Կըլծիսը նըվեր անել/շըռըռքընել - Մեկին առատության մեջ պահել, լիացնել: ...Աստուծ մինիս կըլծիսը նըվեր ա ածում, մինիս էլ մին պէն չի տամ (ՆԱԲ, 130):

Կըլծիսը նի մըննել - տեն Խըլքումը նըստել:

- Կըլծիսը շաղ կ'ան - տեն Կըլծիսը ճաքել:

- Կըլծիսը շաղվել - 1. Շատ զբաղված լինել, գործերի մեջ խճճված լինել: Շիւ-վին ասմա.- Կըլծիսը շաղված ա, էքուց կըկամ (2): 2. Այլեայլ բաներով միտքը ծանրաբեռնված լինել: Կըլծիսը շաղված ա, կարում չըմ վէշ մին պէն անիմ (Բ):

- Կըլծիսը շօռ տալ - 1. Գլխապտույտ ունենալ, հավասարակշռությունը կորց-

նել: Էտ ախճիգը վըր էտ տըղին տըր-սավ, կըլծիսը շօռ տըվավ, օզից, թա յեր ընգնի... (ՅԺՅ, V, 90): 2. Ուղղությունը՝ ընթացքը փոխել: Տըղան ծիլին կըլծիսը շօռ տըվավ բիդի էտ պալատը (2):

- Կըլծիսը չօր քարէն մընալ/տինիլ - Չարքաշ կյանք վարել, անօթեան՝ անապահով վիճակում լինել՝ մնալ: Խըղճը հինչ ա'նէ, կըլծիսը չօր քարէն ա մընացալ (2):

- Կըլծիսը պահել - 1. տեն Կըլծիս պահել: 2. Գլուխը ուղիղ պահել, հավասարակշռությունը պահել: Էտ խօխան հէնգ տիրըկան ար, ամմա հանա կարում չար կըլծիսը պահէ (2): 3. Սանձը քաշել, սանձահարել: Թաքավերը հիշկան ա-նում ա, կարում չի էտ ծիլին կըլծիսը պահէ, ինքըն էլ գ'ոնդում չար, վեր էտ կըտաղած ծիլ յա (2):

- Կըլծիսը պատավը կ'ան/տալ - տեն Կըլծիսը քարավը կ'ան:

- Կըլծիսը պերցին տինիլ - Պառնել, հանգստանալ, քնել: Չօբանը լըրիա օգում ա, թա կըլծիսը պերցին տինի, ծէն ըն տամ, թա.- Կ'ոնը վըրխճարը տարավ (2): 2. Հիվանդանալ: Կըլծիսը ասմա.- Ա' մարթ, վեր տու կըլծիսը պերցին տինիս, մուսը հինչ կա'նիսը (2):

- Կըլծիսը պեց թօղնել - տեն Կապը պեց թողնել:

- Կըլծիսը պեցնոր - Հպարտ, ինքնավստահ: Կարօն կըլծիսը պեցուր տըղամարթ ա (Բ):

- Կըլծիսը պեցնոր պահել - Իրեն հպարտ պահել, չընկճվել: Էտ տըղան վեր ըտի կըլծիսը պեցնոր ա պահում, թաքավերը ափիլ յա կըտաղում (2):

- Կըլծիսը պըլկան ըղնել - տեն Կըլծիսը թըռչիլ: ...Սաննէն պըտկավը ծէ-փում ա, էս խուխէն կըլծիսը պըլկան ա ըղնում (ՀԱԲ, 15, 44):

- Կըլծիսը պըտըպատ կ'ան/տալ - տեն Կըլծիսը քարավը կ'ան:

- Կըլծիսը պըռծըց(ը)նել - տեն Կըլծիսը ըզաղել: ...Մին դուշ ծէն ա տամ, թա.- Ա' տըղա, քու քուր քինանց՝ կըռքընէն սըրէ, վըր կ'ան քէզ օտէ, ծէլի ըստեղաս փախէ, կըլծիսը պըռծըցընոր (ՆԼԴԺԲ, 16):

- Կըլծիսը պիրիլ - Մեկին որեւէ բանի՝ փորձանքի՝ վշտի եւն ենթարկել՝ հանդիպեցնել: Թա էտ տըղան մօրը կըլծիսը հինչեր ա պերալ, մինակ ինքըն ա գ'ոնդում (Բ):

- Կըլծիսը ջընըղնէրէն ինիլ - տեն Կըլծիսը յըրա ինիլ (1):

- Կըլծիսը սապուն տալ - տեն Կըլծիսը յըղել:

- Կըլծիսը սըղալիլ - տեն Կըլծիսը յըղել:

- Կըլծխը վարել - 1. Խաբել, մոլորեցնել, խաբելով համոզել՝ մտադրությունը փոխել տալ: *Վերջը, էտ սովորաբարին կըլծխը վարում ըն, ըխճըկանը ըտըրա նըրհտ դարկում (Ձ):* 2. Սպանել: *Էտ կընէգը ուշափէն ասում ա.- 3անց անինք, վեր տըղէս կըլծխը վարինք յա կուրցնինք (ՅԺՅ, V, 532):*

- Կըլծխը վեր թակել - *տեն* Կըլծխը թակել:

- Կըլծխը վեր պէց թողնիս, հաքին էլ ըս պէց թողնելական - Որեւ գործում խստություն՝ պահանջկոտություն պետք է ցուցաբերել հենց սկզբից:

- Կըլծխը վեր տինիլ - 1. *տեն* Կըլծխը պերցին տինիլ: 2. Մեռնել: *Մարգուշան էլ էս ծըմբոնը կըլծխը վեր տիրավ (Բ):* 3. *տեն* Կըլծխը տալ:

- Կըլծխը վեր քա՛րէն/պա՛տէն կ'ա/տա - Ի՛նչ անի, ի՛նչ միջոցի դիմի, փրկության ելք՝ միջոց չկա: *Կարկուտը վեր ա թակալ, սաղ արտերը փուշը-ցըրալ, խը՛դճ շինացէն կըլծխը վեր քա՛րէն տա (Բ):*

- Կըլծխը վը՛դավ անէ/վը՛ղէլ - *տեն* Կըլծխը թաղել:

- Կըլծխը տալ - 1. Հանուն մեկի՝ մի բանի կյանքը գոհաբերել: *Ամմէն մարթ չի կարէլ իւրան վաթանին հը՛տէ կըլծխը տա (Ձ):* 2. *տեն* Կըլծխը կըտըղէլ:

- Կըլծխը տակավը/տակը տալ - *տեն* Վեզը տակավը տալ:

- Կըլծխը տանել - *տեն* Կըլծխը դանգ՝ անել:

- Կըլծխը տափէն տինիլ - *տեն* Կըլծխը վեր տինիլ (2):

Կըլծխը տաք/կաժ՝ - *տեն* Կատարը տաք:

- Կըլծխը տերտակ - Անգետ, հիմար, տխմար: *Կըլծխը տերտակ մարթը մի-նակ կարող ա Ղարաբաղա բօջի (Բ):*

- Կըլծխը տըրաքել - *տեն* Կըլծխը ճաքել:

- Կըլծխը տըրըքընել - *տեն* Կըլծխը ճըքըքընել:

- Կըլծխը տինիլ - *տեն* Կըլծխը տալ (1):

- Կըլծխը տինիլ կըծանումը - *տեն* Աջալը ծըրավել:

- Կըլծխը տիրմանավ լիգը - *տեն* Կըլծխը փեյնավ լիգը:

- Կըլծխը տոն կ'ալ - *տեն* Կըլծխ հանել:

- Կըլծխը տոնոր տալ - *տեն* Կըլծխը ըրօրել:

- Կըլծխը ցավել - *տեն* Կըլծխը ճաքել: 2. *տեն* Աջալը ծըրավել:

- Կըլծխը ցըվըց(ը)նէ/ուռչըց(ը)նէ -

1. *տեն* Կըլծխը դանգ՝ անել: 2. *տեն* Կըլծխը ճըքըքընել: 3. Գլխացավանք՝ հոգս՝ մտատանջություն պատճառել: *Էտ բաղը կըլծխը շատ ա ցըվըքընում, ըտըրա հը՛տէ էլ ծախում ա (Ձ):*

- Կըլծխը ցօրտ տարած - *տեն* Կըլծխը տերտակ:

- Կըլծխը ութոն տալ - *տեն* Կըլծխը յը՛ղէլ:

- Կըլծխը ուրանը չինիլ - 1. Սաստիկ շփոթված՝ շշմած՝ թմրած լինել: *Կըլծխը ուրանը չի, գո՛ղո՛ւմ չի, թա հինչ անէ (Բ):* 2. Սաստիկ գլխացավ ունենալ: *Սի-րը՛վէն կըլծխը ուրանը չի, էն ա տըղը-պերցըմ (Բ):*

- Կըլծխը փալավատ անել - *տեն* Կըլծխը յը՛ղէլ:

- Կըլծխը փեյնավ լիգը - Ապուշ, տխմար: *Կըլծխը փեյնավ լիգը մարթ ա, հինչը ասում ըս, կըլխու չի ըղնում (Բ):*

- Կըլծխը փեշկին տակէն - Իր ուժե-րին՝ հնարավորություններին ապավի-նող, ուրիշի օգնությանը չդիմող: *Կըլծխը փեշկին տակէն կընէգ՝ ա Արշալոյսը, վեշ մինին անա վեշ մին պէն օգո՛ւմ չի (Ձ):*

- Կըլծխը փեշկը քըցիլ - Կըլծխը կախ անել:

- Կըլծխը փեշկումը տինիլ - *տեն* Կըլծխը տալ (1):

- Կըլծխը փօլ ածել - *տեն* Կըլծխը ճըքըքընել:

- Կըլծխը փօլ կ'ալ - *տեն* Կըլծխը ճաքել:

- Կըլծխը փօխել - 1. Հինը նորով փոխել: *Տընամաչը քո՛ւհնացալ ա, հար-կավէր ա կըլծխը փօխած (Բ):* 2. *տեն* Պերցը փօխել:

- Կըլծխը քամակը քըցիլ - Նվաղել, ուշաթափվել: *Կամ ըն տը՛սնում կըլծխը քամակը քըցած, ըտը՛ղ վեր ընգած (Ձ):*

- Կըլծխը քամակ լըցնել - *տեն* Կըլ-խավը քամէ ընցնել:

- Կըլծխը քամէ ըղնել - *տեն* Կըլ-խավը քամէ ընցնել:

- Կըլծխը քամուն տալ - Հիմարու-թյուններ անել: *Ձանիլ տըղէրք ըն, լի՛, հարփո՛ւմ ըն, կըլխըրնէն քամուն տամ (Ձ):*

- Կըլծխը քաշ - *տեն* Կըլծխը կախ:

- Կըլծխը քաշ անել/քըցիլ/օնել - *տեն* Կըլծխը կախ անել:

- Կըլծխը քաշիլ - *տեն* Կըլխէն քա-շիլ:

- Կըլծխը քարավը կ'ալ/տալ - 1. Այս ու այն կողմ ընկնել, չարչարվել: *Հիշկան օգո՛ւմ ըս՝ կըլծխըտ քարավը յը՛ք, վեր արաշտ իլնվ, մընական ընք առանց ցօրէն (Բ):* 2. *տեն* Ղալաթ անել:

- Կըլծխը քարէն տակէն մընալ - Ծանր՝ անօգնական վիճակում հայտն-վել: *Կընէգըն էլ վեր մը՛ռալ, Սումբաթ դային լափ կըլծխը քարէն տակէն մը-նաց (Ձ):*

- Կըլծխը քարը - Ինչ ուզում է թող լինի՝ անի, ես այլեւս չեմ խառնվում: *Հանրը ասմա.- Կըլծխը քարը, քինամ ա, թօղէ քինա (Ձ):*

- Կըլծխը քըքըքընել - *տեն* Կըլծխը կախ անել:

- Կըլծխը քըցիլ - Մեկին մի բան ներշնչել՝ հավատացնել: *Յէնօքէն կըլծ-խըն ըն քըցալ, վեր ինքը շէնին ամմէ-նաօժավ մարթըն ա (Բ):*

- Կըլծխը քինիլ - *տեն* Կըլծխը դանգ՝ ինիլ:

- Կըլծխը քօնել - *տեն* Կըլծխը վարել:

- Կըլծխը քօրել - 1. *տեն* Խըզ՝ատակը քօրել: 2. *տեն* Կըլծխը յը՛ղէլ:

- Կըլծխը քօր կ'ալ - Իրեն ծեծելու՝ նախատելու՝ վնասելու առիթ տալ: *Ըտը-րա կըլծխը քօր ա կամ, շատ ա ուրան անա տոն կամ (Բ):*

- Կըլծխը օյին/ք'ալնագ՝ կ'ալ - *տեն* Կըլխէն օյին կ'ալ:

- Կըլծխը օյին/ք'ալնագ՝ պիրիլ - *տեն* Կըլխէն օյին պիրիլ:

- Կըլծխը օռչիլ - 1. *տեն* Կըլծխը դանգ՝ ինիլ: 2. *տեն* Կըլծխը ճաքել:

- Կըլծխը օտել - 1. Մեկի մահվան պատճառ դառնալ կամ սպանել: *...Հար-ցը էտ չի, օգո՛ւմ ա, վեր էտ Ջամիօլադէն կըլծխըն էլ օտէ... (ՀԱԲ, 15, 19):* 2. Վե-րացնել, ոչնչացնել: *Մին քանէ ծառ ար մընացալ հանդին, շինըցէք՝ ըտըրանց կըլծխըն էլ կերէն (Բ):*

- Կըլծխ թափել - 1. *տեն* Կըլծխը ըզաղել: 2. Կարողանալ մի բան՝ գործ մինչեւ վերջ կատարել: *Շատ ա չըր-չարվում, մինչը՛վ կարում ա էտ կօրծան կըլծխ թափել (Ձ):*

- Կըլծխ ինիլ - 1. Խելացի՝ գիտուն՝ ներհուն լինել: *Էս դարըմըս հո՛ւրը կըլծխ օնէ, քասիր ա, հո՛ւր կըլծխ չօնէ, էն ա հարուստ (Ձ):* Մի բանով հետաքրքրվե-լու՝ զբաղվելու՝ ուշադրություն դարձնե-լու տրամադրություն՝ ցանկություն ունե-նալ (գործածվում է ժխտական եւ հար-ցական ձեւերով): *Մարթը ասմա.- Յը՛ս խօխա պըհէլի կըլծխ չօնիմ, հինչը օգո՛ւմ ըս, ըրա՛ (Ձ):*

- Կըլծխ ծըռել - *տեն* Վեզ ծըռել:

- Կըլծխ կըլխու տալ/տինիլ - 1. Գլուխները՝ ծայրերը իրար մոտեցնել՝ կացնել: *Ծիյրը կըլծխ կըլխու վըն տամ, կո՛ւլերէն քըքըքացէ անում (Ձ):*

- Կըլծխ կըլխու տիրած ծըմակ -

Շատ խիտ անտառ: Դէ՛, կըլծիս կըլխու տիրած ծըմակ ա, մին թանիրնալ ըն տոն-րոն կ'ամ մաջին (Ձ):

- Կըլծիս կ'ան (գրք. ի գլուխ գալ (լրանալ) - Յաջողվել, իրագործվել: Մին պէն վեր շատ ըս օգնում, կըլծիս չի կ'ամ (Բ):

- Կըլծիս կօտըրել - տեն Կըլծիսը ճըքըցընել:

- Կըլծիս հանել - (գրք. ի գլուխ հանել (գլխավորել) - 1. Որեւէ բանի էությունը հասկանալ՝ իմանալ: Իգէն լ'ավ կըլծիս ա հանում մարթին կուրծերան (Բ): 2. Որեւէ կնճռոտ հարց լուծել, որեւէ խճճված գործ կարողանալ ավարտին հասցնել: Շատ ջըրջըրվեցէնք, մինչքով կըրէ-ցէնք էտ կործան կըլծիս հանինք (Ձ):

- Կըլծիս ճըքըցընել - տեն Կըլծիսը ճըքըցընել:

- Կըլծիս յըր օնել քինիլ/հըռանալ/կորչիլ - Թողնել հեռանալ, անհետանալ: ...Մին օր սա կըլծիս ա յօր օնում քընում, թա թօրը, ինքըն էլ չի գնողնում (ՀԱԲ, 15, 130):

- Կըլծիս պահել - 1. Մի կերպ ապրել՝ գոյատևել: Ամմէն օր քինում ար քօլը, մին շէնակ փէր պիրում, ծախում, կըլծիս ին պահում (ՀԺՀ, V, 637): 2. Ծուլություն անել, աշխատանքի մեջ եռանդ չցուցաբերել: Զծնձ ընուղներէն մաջին մի-նակ Յէղին ար կըլծիս պահում (Բ): 3. Որեւէ բանի մասնակցելուց խուսափել, հեռու մնալ: Էս կըռվավը շատ տըղը-մարթիք ըն կըլծիս պահալ (Բ):

- Կըլծիս պիրիլ - Յաջողացնել, իրագործել: Պառավը նան սըտանան մարջ ըն կ'ամ, թա հու կըկարի մին կօրծ կըլծիս պըրի... (ԼՂԲ, 365):

- Կըլծիս պիցըցընել - 1. Ոտքի կանգնել, նախկին դիրքը՝ հեղինակությունը վերստանալ: Վաղարշակը, հինջ ա տըղէն պաշտոն ըն տուվալ, էլլա կըլծիս ա պիցըցըրալ (Բ): 2. Ապաքինվել, կազդուրվել, առույգանալ, կայտառանալ: Զիվանդը անջախ-անջախ կըլծիս ա պիցըցըրալ (Բ): 3. Ըմբոստանալ, ապստամբել: Ժըղօվուրթը ըտի կըլծիս ըն պիցըցըրընէս, թաքավերին թախտան վեր քըցիս (Ձ):

- Կըլծիս տալ - 1. տեն Կըլխավ անել (2): 2. Գլուխ խոնարհելով՝ շնորհակալություն՝ ակնածանք հայտնել: Շահը ամմէն կ'ավալ քօռը յեր ա կէնում, կըլծիս տամ (ՀԱԲ, 15, 80):

- Կըլծիս տըրըքըցընել - տեն Կըլծիսը ճըքըցընել:

- Կըլծիս տինիլ - 1. Մեկի հետ գործ ունենալ՝ հարաբերության մեջ մտնել՝ խոսքի բռնվել՝ վիճել եւն: Խէլիւնքը

խըլիւնքէն նըրիքտ ա կըլծիս տինում, պըր՝ պըրէն (Ձ): 2. Մի բանի հետամուտ լինել, հետաքրքրվել մի բանով, ջանալ, ուշադրություն դարձնել: Ապան խաղվէն բաղէն նըրիքտ շատ ար կըլծիս տինում (Բ): 3. տեն Կըլծիսը տալ (1): 4. տեն Կըլխու քըցիլ:

- Կըլծիս ցըվըցընել/ուռըցընել - տեն Կըլծիսը ցըվըցընել:

- Կըլծիս փըռնել - Արմատապտուղ՝ պալարապտուղ՝ գլուխ ձեացնել (բույսի մասին): Տըսնում ա, վեր սողանը կըլծիս չի փըռնում, քանդիւմ ա (Ձ):

- Կըլծիս քըցիլ - 1. տեն Կըլխու քըցիլ: 2. տեն Կըլծիս փըռնել: 3. Արմատապտուղ գոյացնել, փող կուտակել: Սաղ գանքը Շաբօն փուլ ա կըլծիս քըցիլ, ամմա մըհէտ կօշտ փօրալ հաց չի կէրալ (Բ):

- Կըլծիս քուրելի վախտ չինիլ - Չափազանց զբաղված լինել, բուրդովին ազատ ժամանակ չունենալ: Սաղ օրը կօրծ ա անում, կըլծիս քուրելի վախտ էլ չօնէ (Բ):

ԿԸԼՕՆԴ(Ը)ՐԱԿ/ԿՈՒԼՕՆԴ(Ը)ՐԱԿ - տեն ԿԸԼՕԼԱԿ:

ԿԸԼՕՆԶ/ԿՈՒԼՕՆԶ (հ.ե. *glendh-) - գ. Աղբի՝ կղկղանքի երկար ու հաստ կտոր: Էտ ծառէն տակէն ճըկըռում ա, մին կըլօնծ վեր քըցիւմ (Ձ):

ԿԸԼՕՆԶ-ԿԸԼՕՆԶ - մ. Կլոնձների նման, հաստ ու երկար կտորներով: Պա-ները կըլօնծ-կըլօնծ կըտօրում ա (Բ):

ԿԸԼՕՐՅԷԲ - տեն ԿԸԼՕՐՅԷԲ:

ԿԸԼԸԸԸՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կըլըքըծ անել/տալ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐԷԼ:

- Կըլըքըծ ինիլ/տըռնալ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐՎԷԼ:

ԿԸԼԸԸԸՐԷԼ - նք. Կըլնատակ տալ:

ԿԸԼԸԸԸՐՎԷԼ - կք. եւ չք. ԿԸԼԸԸԸՐԷԼ-ի:

ԿԸԼԸԸԸՐ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐ:

ԿԸԼԸԸԸՐԷԼ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐԷԼ:

ԿԸԼԸԸԸՐ-ԿԸԼԸԸԸՐ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐ-ԿԸԼԸԸԸՐ:

ԿԸԼԸԸԸՐՎԷԼ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐՎԷԼ:

ԿԸԼԸԸԸՐ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐ:

ԿԸԼԸԸԸՐԷԼ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐԷԼ:

ԿԸԼԸԸԸՐՎԷԼ - տեն ԿԸԼԸԸԸՐՎԷԼ:

ԿԸԼԸԸԸՐ - տեն ԿԸԸԸԸԸԸԼ:

ԿԸԼԸԸԸՐ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԿԸԸԸԸԸՐ-Ց(Ը)ՆԷԼ:

ԿԸԼԸԸԸՐ - տեն ԿԸԸԸԸԸՐ:

ԿԸԼԸԸԸՐՕՏԷԼ - նք. տեն Կախ-կախ անել:

ԿԸԼԸԸԸՐՕՏԷԼ - տեն կք. եւ չք. ԿԸԼԸԸԸՐՕՏԷԼ-ի:

ԿԸԼԸԸԸՐՕՑ - տեն ԿԸԸԸԸԸՐՕՑ:

ԿԸԼԸԸԸԼ - տեն ՃԸԼԸԸԸԼ:

ԿԸԼԸՏԱՐ - տեն ԿԸԼԸՏԱՐ:

ԿԸԼԸՏԸԿՕՐ(ՆԸ) - տեն ԿԸԸԸՆԸԿՕՐ(ՆԸ):

ԿԸՇԱՅԱՐ - տեն ՔԸՆԸՇԱՅԱՐ:

ԿԸՇԱՆ - տեն ԿԸՇՕՏՕՐ:

ԿԸՇԱՆԱԼ - տեն ԿԸՇԱՆԱԼ:

ԿԸՇԱՎՈՒՆ - տեն ԿԸՇԱՎՈՒՆ:

ԿԸՇԱՔԱՐ - տեն ԿԸՇԱՔԱՐ:

ԿԸՇԷԳ/ԿԸՇԸԳ/ԿԸՇԷԿ (գրք. կծիկ) - գ. 1. Յավասար փայթաթած եւ գունդ կազմած թել՝ հաղորդալար եւն:

Յիրգինգը մին պառալ կընէ կա՝ մին սիպտակ, մին էլ մին սըվ կըծէք ծէրքէն (ԱԱ, 16): 2. փիք. Խճճված բան (գործ, խնդիր եւն): Էտ կըծէքը շատ ար տիժէր, տըղան կարըմ չար կըլծիս հա-նէ (Ձ):

- Կըծէք անել - տեն ԿԸՇԷԼ:

- Կըծէքը թուլով ա ընգալ, ասըղը քըթալ - Ասում են իրար պատշաճող՝ համապատասխանող գույգին:

- Կըծէքը յըտ անել - 1. Որեւէ խճճված բան (գործ, խնդիր եւն) լուծել: Ախճիքը ասմա.- Տիժէր կօրծ ա, տու կըրըլան ջըս էտ կըծէքը յըտ անիս (Ձ): 2. Շատախոսել, երկար խոսել սկսել: Միվէտ աքէրը վեր կըծէքը յըտ ա անում, էլ սուս չի անում (Բ): 3. Գաղտնիքը բացել: Դերվիշը վեր կըծէքը յըտ ա անում, թաքավերը ամմէն հինջ կըլխու վա ըղնում (Ձ):

- Կըծէքը յըտ տալ - տեն Կըծէքը յըտ անել: 2. տեն Բախտէն կըծէքը յըտ տալ: Տահանք ասում ըն.- Մըր կըծէքը յըտ ա տըվալ, յէք, հինջ վեր օնինք, ծախինք, կըլծիս յօր օնինք, քինինք (ՀԺՀ, V, 630):

- Կըծէքը պատան չի կէնում - Իզուր՝ անտեղի են գրապարտում:

- Կըծէքը պէնալ/պէց անել - տեն Կըծէքը յըտ անել:

- Կըծէք տըռնալ - 1. Փաթաթվելով գունդ կազմել՝ կծիկ կազմել: Օխժը կըծէք ա տըռնալ, ծակը կ'անլ (ԱԱ, 63): 2. Կծկվել, կուչ գալ: Վախան նըրիքտ կըծէք ա տըռնում, տըղտօղում (Ձ):

ԿԸՇԷԼ (գրք. կծեմ) - նք. 1. Ատամներով՝ ծակիքներով վիրավորել՝ խոցել՝ ցավ պատճառելով բռնել: Շօնը օգում ա, թա դերվիշին կըծէ, վէգիրը թողում ա փախչում (Ձ): 2. Խայթոցով ծակել, խայթել, խածել: ...Օխժը հնքվին յըրա վընն ա կէնում, հըզըրվում, վըր Կընէտէն կըծէ (ԼՂԲԲ, 282): 3. Ատամնե-

ԿԵԿԵՐՕՏԵԼ - գ. Կակդել, փափկել (շատ բաների մասին): *Տըրըխենն ածում ա ճուրը, վեր կըկըղոտին* (2):

ԿԵԿԵՐԶԳԵՆԵԼ - չք. Առույգանալ, կայտառանալ: *Թռնները յըկալ ըն, Պալական աքերը կըկըզվընենալ ա* (2):

ԿԵԿԵՐԾԵԼ - տեն ԿԵԿԵՐԾԵԼ:

ԿԵՐԱԼ - (արաբ. *kāhil*, պրս. *kahel*) - ած. 1. տեն ԿԱՐԼԵԳ: 2. տեն ԼՕՐՈՒՐ: 3. Տգեղ, անհասկացող: *Կըհալ մարթ ա, վէշ մին պէն կըծխ չի ըղնում* (2):

ԿԵՐԱՆԱԼ/ՔԵՐԱՆԱԼ - (գրք. *քահանայ*) - տեն ՂԵՐ:

ԿԵՐՈՒԿ - տեն ԿԵՐՕԼ:

ԿԵՐՕԼ/ԿՈՒՐՕԼ - գ. 1. Գետնափոր խուց՝ խրճիթ՝ փոս: *Էս կըռվէն վախտը ժողովուրդը շատ վախտ կըհոլներում ըն իլնլ կընաս* (Բ): 2. Ոչխարանոց, փարախ: *Վըխճըրենն Նի յա անում կըհոլը, ինքը քինամ* (2):

- Կըհոլ տալ - 1. Փոս փորել, գետնափոր խուց պատրաստել: *Էտ լենջումը կըհոլ ըն տամ, Նի տըճնում մաջը* (2): 2. Գրոհել, հարձակվել: *Վեր կըհոլ տըվէնք, Նեմէցնէն մին բաշ փախէն* (2):

ԿԵՐ (գրք. *կեղ (խոց, ուռուցք)*) - գ. 1. տեն ՅԵՒՏ: 2. Լավացող վերքի վրա գոյացող չոր կեղեր: *Յարան յըվանում ա, մընամ ա կըղը* (2):

- Կըղը յըրեն ա փըռնում - Վատը վատին է պատշաճում:

- Կըղ կապել - տեն ԿԵՐԵՎԻԼԻԼ:

ԿԵՐԱՐԱԿ - 1. տեն ԿԱՐԱՐ(2): 2. տեն ԿԵՐԱՆ(2):

- Կըղաղակը քըցիլ - Ամրացնել, ագուցել: *Հանըր ասմա.- Լավ չըս կապալ, կըղաղակը քըցիլ, վեր ծըռէ վէշ* (2):

ԿԵՐԱՐԵ - տեն ՃԵՐԴԵՐԻ:

ԿԵՐԱՐՈՒՏ - ած. Կանաչ ընկույզի՝ կաղաղի գույնով թաթախված՝ ապականված: *Կըղաղուտ ծերքերը հիշկան լըվանում ա, թըմիզվում չի* (2):

ԿԵՐԱՆ (գրք. *կուղ (հյուսվածք)*) - գ. 1. Հաստ փոկ՝ պարան են, որով արորի գլուխը կամ սայլը կապում են լուծին: *Կըղանը կըտըրվում ա, Ալիսանը մընում ա մնթնլ* (2): 2. Արորը՝ գույթանը՝ սայլը լուծին միացնելու մասը, որը կարգավորում է, թե ծանրությունը որ լծկանի վրա ընկնի: *Կըղանը բիդի ծէխ ա տամ, վեր Նաղաշ յըճընը շատ չի գոր ըղնէ* (2):

ԿԵՐԵԹԱԹԱԽ - տեն ՅԵՒՏԵԹԱԹԱԽ:

ԿԵՐԵՎԻԼԻԼ - չք. 1. տեն ՅԵՒՏԵԹԱԹԱԽ: 2. Վերքը չորանալ, վերքի վրա չոր կեղեւ առաջանալ: *Յարան կըղը-կնլնլ ա* (Բ):

ԿԵՐԵՎԱՐ - մ. Կաղալով: *Էտ տըղան*

ըտի կըղըկաղ քինամ ա հըսնում ճիրը-վերեն (2):

ԿԵՐԵՐ(Ե)ՅԱՆ - ած. Կանաչ կեղեղ մաքրած (ընկույզի մասին): *Կըղըղըհան ճըղուպուրը մըկնում ա, վեր չորանա* (Բ):

- Կըղըղըհան անել - Ընկույզի կանաչ կեղեղ մաքրել՝ հանել: *Տենակը յոր ա ունէս, էտ ճուղուպուրը կըղըղըհան ընէս, ըծէս թորբան* (2):

ԿԵՐԵՎԱՐԵԼ - չք. Յորտից կուչ գալ: *Էտ խէ կըղըվարալ ըս, ցորտ ա* (Բ):

ԿԵՐԵԼԵՎԱՆԱԼ - չք. Կաղ դառնալ, հաշմանդամ դառնալ: *Անորի դային Նեմէցին կըռվակըն ա կըղըճագալ* (Բ):

ԿԵՐԵԼԵՎՑ(Ե)ՆԵԼ - Նք. ԿԵՐԵԼԵՎԱՆԱԼ - ի:

ԿԵՐԵԼԵՎՑԹՈՒՆ - գ. Կաղ լինելը, կաղալը: *Կըղըճթթունեն դանդան կարում չի փըսակվէ* (Բ):

ԿԵՐԵՎԱՆԶԻԼ - տեն ԿԵԼԱՆԶԵԼ:

ԿԵՐԵՎԱՆԱԼ/ԿԵՐԵՎԱՆԱԼ (գրք. *գեղ-գեղեմ*) - չք. 1. Գեղգեղել, ճովողել, երգել (թաջունների մասին): *Կըքըվեն կըղըղամ ըն, վըրսկանը ուրխանում ա* (2): 2. փխբ. Երգելուց ձայնը խաղացնել՝ բեկբեկել, կղկղցնել: *Էտ տըղան յեր ա կընաս, ըսկըսէս կըղկըղալը, դուշերը հըվըքվէս ըն* (2):

ԿԵՐԵՎԱՆՑ(Ե)ՆԵԼ/ԿԵՐԵՎԱՆՑ(Ե)ՆԵԼ - 1. տեն ԿԵՐԵՎԱՆԱԼ:

ԿԵՐԵՎԱՆՑ/ԿԵՐԵՎԱՆՑ - գ. 1. Գեղգեղելը, գեղգեղելու ձայնը: *Ղուշերեն կըղկըղոնը լազմթ ա ինում* (2): 2. փխբ. Երգելուց ձայնը խաղացնելը՝ բեկբեկել, կղկղացնել, կղկղացնելու ձայնը: *Ախճիգը տըղեն կըղկըղոնը վեր ըսկընաս ա, ըսքըսէս ա լաջ ինիլը* (2):

ԿԵՐԵՎԱՆՑ/ԿԵՐԵՎԱՆՑ - տեն ԿԵՐԵՎԱՆՑ:

ԿԵՐՆ(ԸՄ)ԱՎԵՐ - տեն ԿԵՐՆ(ԸՄ)ԱՎՈՒՐ:

ԿԵՐՆ(ԸՄ)ԱՎՈՒՐ/ԿԵՐՆ(ԸՄ)ԱՎԵՐ - ած., գ. 1. Կանգնած, կանգուն մնացած (անձ): *Կըղընծավորեն վեր շատ ծափ ըն տամ, յըրք ասողը մին յըրք էլ ա ասում* (2): 2. փխբ. Հարսանիքի՝ խնջույքի են ժամանակ սեղանակիցներին սպասարկող անձ: *Ըտըրանք էնքան ճէլի-ճէլի խըմում ըն, վեր կըղընծավորը հըսընում չի՝ կինի պիրի* (2):

ԿԵՐՆՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. *կանգնեցուցանել*) - Նք. տեն Վընը կըց(ընել):

ԿԵՐՆՕՏԵԼ - չք. Տարբեր տեղերում իրար մոտ կանգնել: *Թաքավերը ծէն ա տամ դարավաշներեն, կամ ըն ցարգին կըղնոտում* (2):

ԿԵՐՈՒՏ - տեն ՅԵՒՏՈՒՏ:

ԿԵՐՍԱ - ած., գ. Կարճ եւ տափակ

քիթ ունեցող: *Կըճատ մարթին անա գանիլն քընամ ա* (Բ):

ԿԵՐԵՆԱԾ - գ. 1. Յորենով, սիսեռով, եգիպտացորենով, լոբով, երբեմն Նաեւ մսով եփած կերակրատեսակ: *Մըհըտ ժողովուրդը Ամարասա հըյաթումը հըվաքվալ ըն, վեր կըճէխաշ իփին...* (ԱՍ 67): 2. Մանկան առաջին ատամները դուրս գալու առթիվ կազմակերպված արարողություն, որի ժամանակ մանկանը Նստեցնելով հատակին՝ Նրա գլխին են լցնում եփած ցորեն, սիսեռ, եգիպտացորեն, լոբի, չամիչ, կոնֆետներ եւ այլն, իսկ հավաքված բարեկամները, թաղի երեխաները, հավաքելով դրանք, ճաշակում են: Մանկան առջեւ դնում են Նաեւ կյանքի որեւէ բնագավառը խորհրդանշող մեկական իր (գիրք, մկրատ, մուրճ, փող եւն). դրանցից որը մանուկը վերցնում է, Նշան է, որ Նա ապագայում կընտրի դրա հետ կապված մասնագիտությունը: *Ծռնանը կըճէխաշալը ա-յան սաղ շէնին խոխոնցը ծէն ա տըվալ* (Բ):

ԿԵՐԵՆԱԿ/ԿԵՐԵՆԱԿ (գրք. *կճակ*) - գ. Պճեղավոր եւ սմբակավոր չորքոտանիների ոտքերի կարծր եղջերային պատյանը: *Ծիկանը քէջան կապում ա ծիլին կըճըղըկներեն տական, հանցու ծէն չանէ...* (ՆԱԲ, 27):

ԿԵՐԵՊ (գրք. *կճէպ*) - տեն ԽԵՐԵՊ:

ԿԵՐԵՐԱԿ - տեն ԿԵՐԵՆԱԿ:

ԿԵՐԵՐԵՎԱԿԵՐ - տեն ԿԵՐԵՐԵՎԱԿՈՒՐ:

ԿԵՐԵՐԵՎԱԿՈՒՐ/ԿԵՐԵՐԵՎԱԿԵՐ (գրք. *կճղակատր*) - ած., գ. Կճղակ ունեցող (կենդանի): *Ասմա.- Վեր կաս, մին կըճըղըկավեր ըմ մուրթըլական* (2):

ԿԵՐԵՐԵԼ/ԿԵՐԵՐԵԼ (հ.ե. *gem-(սեղմել, ճգմել) - Նք. 1. Մատներով մարմնի որեւէ մասը սեղմելով, ոլորելով՝ ցավ պատճառել, կամթել: *Վեր կըճըմթում ա, խոխան լաջ ա ինում* (2): 2. փխբ. Որեւէ բանից, մատներով սեղմելով, մի փոքր կտոր պոկել: *Կըճըմթում ա հացան, տամ խուխեն* (2):

ԿԵՐԵՐԵԼ(Ը)ՎԵԼ/ԿԵՐԵՐԵԼ(Ը)ՎԵԼ - Նք. եւ չք. ԿԵՐԵՐԵԼ - ի:

ԿԵՐԵՐԵԼՕՆ/ԿԵՐԵՐԵԼՕՆ - գ. Կամթելը, կամթվելը, կամթիլ: *Էտ կըճըմթոնը ըխճըկանը փիս ցավ ա տամ* (2):

ԿԵՐԵՐԵԼՕՏԵԼ/ԿԵՐԵՐԵԼՕՏԵԼ - Նք. Շատ տեղերից կճմթել՝ կամթել: *Էնքան խուխեն թուշերան կըճըմթոտալ ըն, թուշերը կիպտնլ ա* (Բ):

ԿԵՐԵՐԵԼՕՏ(Ը)ՎԵԼ/ԿԵՐԵՐԵԼՕՏ(Ը)ՎԵԼ - Նք. եւ չք. ԿԵՐԵՐԵԼՕՏԵԼ-ի:

ԿԵՐԵՐԵԼՕՏ/ԿԵՐԵՐԵԼՕՏ - տեն ԿԵՐԵՐԵԼՕՆ:

ԿԵՐԵՊԵԼ - տեն ՔԵՐԵՎԵԼ:

ԿՐԾՈՊՅԱՆ - տեն ԲՐԶՐԿՅԱՆ:
ԿՐԾՈՊԿԵԼ - տեն ԲՐԶՐԿԿԵԼ:
ԿՐԾՈՊՈՒՆ/ԿՐԾՈՊՈՒՆ/ԿՐԻՃՈՒ-
ՊՈՒՆ - գ. Կաշվե մատնոց, որ հնձվոր-
ները հնձի ժամանակ անց էին կացնում
ծախ ձեռքի մատներին: *Յնձ անօղը*
վեր կըծըպուն չի տիկի, մանները կը-
կըտորէ (2):
- Կըծըպուն տըճնալ, նըստա կե-
նալ/պուք չըկնալ - տեն Նըստա կենալ,
պուք չըկնալ:
ԿՐԾԻ - տեն ԿՐՈԾԻ:
ԿՐԾԻՊ - գ. 1. Թռչունի պոչի՝ հե-
տույքի կամ ոչխարի դմակի ծայրա-
մասը: *Յավէն ամմէնաքախծըր տըճըր*
կըծիպուն ա (Բ): 2. Մարդու հետույքի վե-
րին մասը: *Գնկլան կացալ ա խիկարէն*
կըծիպան (Բ):
- Կըծիպին տակէ յըճը հնալի - *հեզն*.
Նիհարել, տկարանալ: *Խըսէն կըծիպին*
տակէ յըճը հնալի ա, հնարանթ յըճը պա-
կաս ա (Բ):
- Կըծիպին տակէն յըճը ինիլ - *հեզն*.
Երիտասարդ՝ առույգ լինել: *Ապան ա-*
մա - Մ կընէգ, հնալ կըծիպիտ տակէն
էն ա յըճը կա, փընթիընթա մէլ (Բ):
ԿՐԾՈՒԾՊԱՆԻ - գ. Մանկական խա-
ղատեսակ: *Կըծուծպանին քծինա խաղ*
ա (Բ):
ԿՐԾՈՒՊՈՒՆ - տեն ԿՐԾՈՊՈՒՆ:
ԿՐԾՕԾ/ԿՐԻՃՕԾ (գրք. կճուծ) - 1. գ.
Թրծած կավե փոքր աման՝ կերակուր
եփելու՝ մթերք պահելու համար: *Ազին*
մածունը միշտ կըծօճնէրումըն ա ինալ
միրիլիս (Բ): 2. ած. փխր. Փխթի, կեղ-
տոտ: *Կըծօճ կընէգ ա Մանծվը, լօխճին*
զնիլան քինամ ա նըստա (Բ):
- Կըծօճ կնալ - Շուրջ բոլորը հա-
վաքվել: *Ապան վեր ըսքըսում ար քաթ*
ասէլը, թռնէրը կըծօճ ին կամ (Բ):
ԿՐՄԱՆԻԿ (գրք. կմախք) - գ. Մարդու
եւ կենդանիների մարմնի ոսկորների
ամբողջությունը, կմախք: *Յննգիստը*
քանդիւմ ըն, կըմախքը տոնս օնում,
տանում (2):
- Կըմախք տըճնալ/կըտորել - Խիստ
Նիհարել: *Կըվերը սաղ ծըմըճընը էնքան*
կումումը կացէն, կըմախք տըճնէն (Բ):
ԿՐՄԱՆ(ՑԵ)/ԳՐԻՄԱՆ² - կ. 1. Բացա-
ռությամբ, չհաշված, գատ, բացի: *Էտ*
ախճիգը Էտ օխտինջի օթախան կը-
ման, մընացած օթախանին պէց ա անըմ,
տըճնըմ՝ վըճկալ, արծաթալ լիգը
(ՅԺՅ, V, 166): 2. Ի լրումն, հավելյալ,
ավելացրած: *Տըրանա կըման շատ*
կուղօթուն ա ըրալ (Բ):
ԿՐՄԲԵԹ - տեն ԲՐՄԲԵԹ:
ԿՐՄԲԵԹԱՎԵՐ - տեն ԲՐՄԲԵԹ-
ԹԱՎՈՒՐ:

ԿՐՄԲԵԹԵՂԻ - տեն ՄՐԶԿԿԵԹ-
ՈՒՎ (2):
ԿՐՄԲԵԹՆԱՍ - տեն ԳՐԲԵԹՆԱ-
ՏՈՐ:
ԿՐՄԵ - տեն ԳՐՄԵ:
ԿՐՄԵՆՑԱՆԱԼ/ԿՐՄԵՑԱՆԱԼ - չք.
Կամաց դառնալ: *Ծիլին յերիշը քինիլնալ*
կըմընցանում ա (2):
ԿՐՄԵՆՑ-ԿԱՄԱՆՑ - տեն ԿԱՄԱՆՑ-
ԿԱՄԱՆՑ:
ԿՐՄԵՆՑՑ(Ո)ՆԵԼ/ԿՐՄԵՑՑ(Ո)ՆԵԼ/
ԿՐՄԵՍՑ(Ո)ՆԵԼ - նք. ԿՐՄԵՆՑԱՆԱԼ-ի:
ԿՐՄԵՍՑ(Ո)ՆԵԼ - տեն ԿՐՄԵՆՑ-
Ց(Ո)ՆԵԼ:
ԿՐՄԵՑԱՆԱԼ - տեն ԿՐՄԵՆՑԱՆԱԼ:
ԿՐՄԵՑ- ԿԱՄԱՆՑ - տեն ԿԱՄԱՆՑ-
ԿԱՄԱՆՑ:
ԿՐՄԵՑՑ(Ո)ՆԵԼ - տեն ԿՐՄԱՆՑ-
Ց(Ո)ՆԵԼ:
ԿՐՄԿԵՄԱԼ (գրք. կմկմալ) - չք. 1.
Կակազել, կակազելով խոսել: *Էտ մար-*
թըն էլ կըմկըմալալ ար խօսում (2): 2.
փխր. Խոսքը անմիջապես չասել, ծա-
ծմել: *Յնրը ասմա - Յինչ ըս կըմկըմամ,*
անէ, տըճնամ՝ հինչ ըս ըրալ փուլը (2):
ԿՐՄԿԵՄԱՆՕՍ - տեն ԿՐՄԿԵՄԱՆ:
ԿՐՄԿԵՄԱՆ - ած. Կմկմալով խոսող,
կակազ: *Կըմկըման ախճիգ ա Մարյան-*
գնիլը, օգթղ չըկա (Բ):
ԿՐՄԿԵՄՑ(Ո)ՆԵԼ - տեն ԿՐՄԿԵ-
ՄԱԼ:
ԿՐՄԿԵՄՕՆ - գ. Կմկմալը, կակա-
զելը: *Լօխ Յնջիմին նըստալ կըմկը-*
մօնէն դնրդան շուլուղ ըն անում (Բ):
ԿՐՄԿԵՄՕՑ - տեն ԿՐՄԿԵՄՕՆ:
ԿՐՄԱԿԵՐ - գ. Կամի վրայի կեռը՝
ճանկը, որից կապում են լուծը: *Լնծը*
կըմընկըճան կապում ըն (2):
ԿՐՄԱԿԵՐ - ած., գ. Կամ քշող՝ վա-
րող (մարդ): *Թօղը Նի յա օնում, խըճը*
կըմնալէրը մընամ ա կըրակու մաջի (2):
ԿՐՄԱԿԵՐ - գ. Կամի տակ ամ-
րացրած սուր-սուր քարերը: *Կըմ-*
նըքարերը սօր բիդի ինի, վեր կարիս
լալ կալաս անիս (2):
ԿՐՄԱԿԵՐԸՆ - գ. Կամի երկու մա-
սերը միացնող երկար փայտ: *Աստուծ*
վէչ անէ, վեր կալաս ընէլիս կըմընկը-
լծիլը կօտորէ (2):
ԿՐՄԱՅԱՆ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:
- Կըմընհան ինի/տըճնալ - Ցրվել,
հավաքական ուժից զրկվել: *Ղարաբաղ-*
ցէք վեր կըմընհան իլին, թօրքերը դնա-
տի մեր յիրգիրին տար կըտըճնան (Բ):
ԿՐՄՓԵՏՈՒՐԱՆ/ԿՐՄՓԵՏՈՒՐԱՆ -
գ., հվք. Զանազան տեսակի կոնֆետե-
րը՝ որպես ամբողջություն: *Թռնը*

ամմէն տարե այուն հըճտէ կըմփը-
տըճան՝ ա ղըրկէն քըղաքան (2):
ԿՐՆԱ(Ն)ՇԿՈՒՑ - տեն ԿՐՆԱ(Ն)Շ-
ԿՕՏ:
ԿՐՆԱ(Ն)ՇԿՕՏ - տեն ԿՐՆԱ(Ն)Շ-
ԿՕՏ:
ԿՐՆԱ(Ն)ՇԵԼ - տեն ԿՐՆԱ(Ն)ՇԻԼ:
ԿՐՆԱ(Ն)ՇԻ - 1. գ. Որպես սնունդ
գործածվող բանջարանոցային որոշ
բույսեր (կոտեմ, համեմ, գինձ եւն): *Քըշանում ա, բուստանան կընանջի*
քաղում (2): 2. տեն ԿԱՆԱՆՇ (1): 3. տեն
ԼՐՊՈՋՏԱՆ:
ԿՐՆԱ(Ն)ՇԻԼ/ԿՐՆԱ(Ն)ՇԵԼ (գրք. կա-
նաջիմ) - չք. 1. Կանաչ գույն ստանալ,
կանաչանալ: *Էնքան ժէնգալ ա կերալ,*
լնգնին կընանջնալ ա (Բ): 2. Աճեցողու-
թյունը վերականգնել, տերեւներ արձա-
կել, կանաչ խոտով պատվել: *Սաղ*
աշխարքը Էտ օրվանից կընանջից,
ծաղկից, ժողովուրթը ուրիսացալ (ՅԺՅ,
V, 98): 3. Բուսնել, ծլել: *Թօռ բիդի կա,*
վեր արտը կընանջի (Բ): 4. Կաշել, բռնել:
Քսան ծառ ըմ տընգալ, նըստա իրըճըն
ա կընանջնալ (Բ): 5. Կանաչ շերտով
պատվել (պղինձը, բրոնզը եւն): *Միսի*
ղըզղանը վեր պինըցընիս վէչ,
կըկընանջի (2): 6. Մամուկալել, մամու-
ռով պատվել: *Քծինն հընգիստին*
քարերը կընանջնալ ա (Բ): 7. Դեղ-
նականաչավուն գույն ստանալ (հուզ-
մունքից, ապրումներից): *Էտ վեր ըսկա-*
ցալ, խըճէն իրըճը կընանջից (2):
ԿՐՆԱ(Ն)ՇԿՈՒՑ - տեն ԿՐՆԱ(Ն)Շ-
ԿՕՏ:
ԿՐՆԱ(Ն)ՇԿՕՏ/ԿՐՆԱ(Ն)ՇԿՈՒՑ/ԿՐ
ՆԱ(Ն)ՇԿՕՏ/ԿՐՆԱ(Ն)ՇԿՈՒՑ - գ. Կա-
նաչ տեղ, մարգագետին: *Յիլընէն Նի*
լըն տըճնում, Էտ կընընչկօտումը ըրա-
ծում (2):
ԿՐՆԱԹՈՐ (գրք. կնաթող) - ած
Կնոջից բաժանված, կնոջը թողած:
Մեր շէնումը կընգաթող մարթ չի կա (Բ):
ԿՐՆԱԳԱԾԵՆ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:
- Կընգածէն ածել - *հեզն*. Կին փա-
փազել՝ ցանկանալ, կնոջ կարոտել:
Գուրգենը շատ ա կընգածէն ածում,
ամմա պէն չի ամալ կնալ (Բ):
ԿՐՆԱԳԱԾԵՆ - գ. Կնոջ շնորհք ունե-
նալը՝ հավատարմությունը: *Մարթին*
փափաղը պէցիր պահողը կընէգըն ա,
կընգալըճը մեր տընէրան անպակաս
ինի (ՆԱԲ, II, 345):
ԿՐՆԱԳԱՍԱՐ - գ., ած. Կին ունեցող,
կնամբի (տղամարդ): *Յէտնան էրկու*
ախալըն փըսակվում ըն, կընգատար,
թուռատար ըն տէնըմ, շէնը ավաղ
անում (ՅԺՅ, V, 466):

ԿԸՆԳԱՑՈՒ - գ., ած. 1. Կին՝ ամուսին լինելու՝ դառնալու համար հարմար (իգական սեռի ներկայացուցիչ): ...Տըղեքը հորը հետեւ մին կընգացու յըն քըթընաս, փըսըկես (Ձ): 2. Կանացի շնորհք՝ հատկություններ ունեցող (իգական սեռի ներկայացուցիչ): Մարթը կըգընվում ա, կընգանը թըխում, թա.- Տու կընգացու չըս (Ձ):

ԿԸՆԳԸԲԻԲԻ - գ., ած. Կնոջ բնավորություն ունեցող (տղամարդ): Տըղամարթը վեր կընգըբիբի իլնվ, նըստա հիշկան կարում ըս, բիդի դըրաղ շօռ տաս (Բ):

ԿԸՆԳԸԶԻ-ԿԸՆԳԸԶԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կընգըզի-կընգըզի անել - Սանձը ձգելուց գլուխը բարձր բռնած՝ ետ-ետ գնալ (ծիու մասին): Կապը վեր ծիքըն տամ, ծին կընգըզի-կընգըզի յա անում (Ձ):

ԿԸՆԳԸՅՆՇԸՎ - 1. ած. Կնոջ քմահաճույքով գործող, կնոջը հնազանդող (տղամարդու մասին): Կընգըհնշըվ մարթին իրըսէն թըքել բիդիս (Բ): 2. տեն ԿԸՆԳԸԲԻԲԻ:

ԿԸՆԳԸՂԸՎ - 1. տեն ՉԸԲՈՒՆԽՆՖԻ: 2. փխբ., գ., ած. Սեթեւեթող, նազանի, իրեն սիրել տվող (աղջիկ): Կընգըղեգ փխծիգ ա Մանէն (Բ):

ԿԸՆԳԸՂ - տեն ԿԸՂ:

ԿԸՆԳԸՎԱՉԻ - տեն ԿԸՆԳԸՎԱՐԻ:

ԿԸՆԳԸՎԱՐԻ - մ. Կնոջ նման, կանացիորեն, կնաբար: Դնգնը կընգըվարի յա տոնրոն կամ (Բ):

ԿԸՆԳՕԹՈՒՆ (գրբ. կնություն) - գ. 1. Կանացի հատկություն, կանացիություն: Տընըշինիտ ըսկի կընգօթուն չօնէ, սաբալ հարթն ա, տըղըմարթու նըման ա ամմէն հինչ անում (Բ): 2. Ամուսնացած կին լինելը, նրա դրությունը, ինչպես նաեւ ամուսնական պարտականությունը: Անգին ասմա.- Կընգօթունը անգնթ չըբիդնվ (Ձ):

- Կընգօթուն անել - Որպես կին՝ իր պարտականությունները կատարել: ...Ասում ա.- Թեգ հինչ այիր օնիս, վեր էտ թաքավերին կընգօթուն չըս անում (ԲՅԲ, 60):

ԿԸՆԳՕՂ/ԿՈՒՆԳՈՒՂ - (գրբ. կնգող) - գ. 1. Կրոնավորի սրածայր գլխարկ, վեղար: Դուշը կամ ա էտ դերին կընգօղէն յըրա թան իննւմ, ըսքըսում ծըվըլըլը (Ձ): 2. Փոքր սավան՝ շոր, որի մեջ փաթաթում են մկրտված մանկանը: Դերը կընգօղը յոր ա ունէս, խուխէն մաշին պըտըսէս, տաս մօրը (Ձ):

ԿԸՆԴ/ԿԸՆԴՈՒ - ած. 1. Կենտ, ոչ գույգ: Կնըլը ասում ա.- Ծընում ըմ, վեր կընդ իլնվ, մինը քունըն ա (Ձ): 2. տեն ՄԻՆԱԿ (4): ...Ըտրանց մաշին կընդ մին լնգգի յա իլնվ (ԱԱ, 55): 3. Միակ, եզակի: Դօնաղը քըշէրը յըր ա կէնում, տընատըռնը կընդ մին վըրցակ ա իննւմ, փըռնում, կօխում խուրջինը, քիննւմ (Ձ):

ԿԸՆԴԱԿ - տեն ԿԸՆԴԸԼԱԿ:

ԿԸՆԴԱԿԱՐ - գ. Մանր ասեղակար, դարձկար: Կընէգը կընդըկարավ շօրը կարում ա, խուխէն կընց տամ (Ձ):

ԿԸՆԴԱՅՆՁ - գ. Ընդհատ-ընդհատ՝ հատ-հատ հազալը: Ըտըրա կընդահնգը մէգ քունըհարում ըրավ (Ձ):

- Կընդահնգ տալ - Ընդհատ-ընդհատ՝ հատ-հատ հազալ: Դայրոն ուրթընանց մինչըվ իննւմ կընդահնգ ա տամ (Բ):

ԿԸՆԴԱՅՆՉ - գ. Ընդհատ-ընդհատ՝ հատ-հատ հաչելը: Ծանը կընդահնցը չօթանը վեր ըսկանում ա, ծին նըստում ա, հըղէ իննւմ (Ձ):

- Կընդահնց տալ - Ընդհատ-ընդհատ՝ հատ-հատ հաչել: Ծօնը կընդահնց ա տամ (Բ):

ԿԸՆԴԱՊԱՐ - գ. Մենակատար պար, մենապար: Դըրսընքավը այան կընդապար ա պար յըկալ (Բ):

ԿԸՆԴԱՍԸՂ - տեն ԿԸՆԴԱԿԱՐ:

ԿԸՆԴԱՏՕՐ - տեն ՆՕՍՏՈՒՐ:

ԿԸՆԴԵԼ¹ - տեն ՔԸՆԹԵԼ:

ԿԸՆԴԵԼ² - չբ. Կենտ դառնալ: Այուն հավէրը կընդալ ա (Բ):

ԿԸՆԴԵՉ - տեն ԿԸՆԴԻՉ:

ԿԸՆԴԸԹՆՄԲԻ - գ. ԹՆՄԲԻ խաղի մի տեսակը:

ԿԸՆԴԸԼ - ած., գ. Կարճահասակ ու գեր (անձ): Կընդը կընէգ ա Մըրքըրաջ Փառանծիմը (Բ):

ԿԸՆԴԸԼԱԿ/ԿԸՆԴԱԿ/ԿՕՆԴԸԼԱԿ¹ - 1. տեն ՄԻՆԱԿ (1): 2. տեն ԿԸՆԴ:

ԿԸՆԴԸԼԵ(ՉԻ)/ԿԸՆԴԸԼՕԾԻ - տեն ԿԸԼԸ(Խ)ԿՕՆԶԻ:

ԿԸՆԴԸԼՑ(Ը)ՆԵԼ - նբ. 1. Գլորել, տապալել: Կըվէրը պուգըհարում ըն, կումաշին կընդըլցընում ծօրը (Ձ): 2. հեզն. Սպանել, մեռցնել: Ապան գըռանըմ ա միշտ, թա. - Կըռվէն վախտը օխտը նէմեց ըմ կընդըլցըրալ (Բ):

ԿԸՆԴԸԼՕԾԻ - տեն ԿԸՆԴԸԼԵ(ՉԻ):

ԿԸՆԴԸԿՆԹՈՒԿ - տեն ԿԸՆԴԸՄԸՆԴ:

- Կընդըկնթուկ տալ - 1. Ծատ հասնելուց ծառից հատ-հատ ընկնել (պտուղների մասին): Տանձը հըսալ ա, կընդըկնթուկ ա տամ (Բ): 2. Առանձին-

առանձին՝ մեկ-մեկ՝ ոչ միասին գալ՝ հավաքվել՝ գլորվել են: Ժողովուրդը կընդըկնթուկ տալալ նի յըն տըռնում կըլուբը (Բ): 3. հեզն. Մեռնել: Կնփին ասմա.- Դնթի, վեր կընդըկնթուկ տաս, դուրիտ յըս ըմ շինանկան (Բ):

ԿԸՆԴԸՄԸՆԴ - 1. ած. Սակավաթիվ, հատուկետ: Կանօխ կըրթեցած մարթիք կընդըմընդ ըն ըլնվ (ԼԴԲԲ, 274): 2. մ. Երբեմն, հազվադեպ: Դարաբաղ կընդըմընդ ա փխ քամէ իննւմ (Բ):

ԿԸՆԴԸՄԸՆԵՇԱԿ - տեն ՆԱՐԳԻՉ:

ԿԸՆԴԸՉԱՎՈՒՐ - տեն ԿԸՆԴԻՉԱՎՈՒՐ:

ԿԸՆԴԸՉՅԱՐԵԼ - տեն ԿԸՆԴԻՉՅԱՐԵԼ:

ԿԸՆԴԸՊԸՏԵՎ - տեն ԿԸՆԴԸՊԸՏՕԿ:

ԿԸՆԴԸՊԸՏՕԿ/ԿԸՆԴԸՊԸՏԵՎ - ած., մ. տեն Կէնդու միսակ:

ԿԸՆԴԸՓԸՍԵ - տեն ԿԸՆԴԸՄԸՆԴ:

ԿԸՆԴԻՉ/ԿԸՆԴԵՉ/ԿԸՆՏԻՉ (հ.ե.

*gen- (սեղմել, սեղմված) - գ. 1. տեն ԿԸՏՕՏ: 2. Հոդը փխրեցնելու հարմարանք: Կընդիջը յոր ա օնում, վըրը քանդում (Ձ): 3. փխբ. Մարդու բերան: Մարթը ասալ ա.- Տուս յէկ կօրի, թաշինն կընտիջիս պըտօկը կօնէմ, թօղ անէմ (ԴԺՅ, VI, 85):

- Կընդիջը պիցըրընէլ - Բերանը բացելով՝ գոռալ, շատախոսել, չարախոսել, անիծել են: Դանց կընդիջը պըցըրընի, ծըվկա, ծըկըլթա, վեր տօն-տընդիավա բըղըրյար կըտէռնան... (ՁՏ, Բ, 30):

ԿԸՆԴԻՉԱՎՈՒՐ/ԿԸՆԴԸՉԱՎՈՒՐ/ԿԸՆՏԻՉԱՎՈՒՐ - ած. տեն ԿԸՏՈՒՑԱՎՈՒՐ:

ԿԸՆԴԻՉՅԱՐԵԼ/ԿԸՆԴԸՉՅԱՐԵԼ - տեն ԿԸՏԿՕՏԵԼ:

ԿԸՆԴԸՎԵԼ - տեն ՔԸՆԹԵԼԵԼ:

ԿԸՆԴԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նբ. ԿԸՆԴԵԼ²-ի:

ԿԸՆԴ-ԿԸՆԴ - 1. տեն ԿԸՆԴԸՄԸՆԴ: 2. մ. Մեկիկ-մեկիկ, մի առ մի: Կընէգը ըսկընաս ա, վեր կըլական ըն մարթին ըսպանին, մարթին կընդ-կընդ պըտմէս ա (ԴԺՅ, V, 259):

ԿԸՆԴՕՏԵԼ - տեն ՔԸՆԹՕՏԵԼ:

ԿԸՆԴՕՏՎԵԼ - տեն ՔԸՆԹՕՏՎԵԼ:

ԿԸՆԵՎ - տեն ԿԸՆԵՎ:

ԿԸՆԵՎ/ԿԸՆԵՎ/ԿԸՆԵՎ (գրբ. կին) գ. 1. Իգական սեռին պատկանող անձ, կին: Կընէգ կա՝ օխտը տըղամարթ անի (Բ): 2. Տղամարդու ամուսին: Կընէգը մարթին անա թաքուն փուլ ա թուս անում, տամ մօրը (Ձ): 3. փխբ. Վախկոտ՝ թուլամորթ տղամարդ: Դամօն հինչ տըղամարթ, կընէգ ա (Բ):

- Կընգանը մին ծըրքը կ'օղ բիդի ինի - Տանիկինը եղածից պետք է թաքցնի՝ խնայի նեղ օրվա համար:

- Կրնգանը շինած տունը Աստուծոյ կարէլ չի քանդի, Աստուծոյ շինած տունը կրնէ՞ք մին մընտառումը կըքանդի - Կինը հնարամտութեամբ՝ ճարակութեամբ՝ խորամանկութեամբ գերազանցում է բոլորին:

- Կրնգանը պէրածը տըռնան կախ գընգօլակ ա, նի մըննէլիս-տոնու կալիս ճըկատէտ կըթըխէ - Կինը իր բերածի մասին ամուսնուն եւ նրա հարազատներին միշտ կ'իշխէ:

- Կրնգանը պէրած փուլը մայա չի տըռնալ - Կնոջ վաստակածը էական չի լինի, մեծ նշանակություն չի ունենա:

- Կրնգանը վեր թակիս վէջ, կըգիղան, թա ըրփըվէրի յա - Կնոջը պետք է միշտ ծեծել՝ սաստել, որպէսզի զգա ամուսնու իշխանությունը:

- Կրնգանը վըռնում/փէշկումը փըրթիւշ/ըղունու օտօղ - Կնոջը հնազանդվող (տղամարդ): Կրնգանը վըռնումը փըրթիւշ օտօղ մարթին մըհալ քըցօղ չի ինիլ (2):

- Կրնգանը օխտը ծակ կինի, մարթը մինին տըռնը կըգիղան - Կինը շատ գաղտնապահ է:

- Կրնգան կըրկատան - Կանացի հատկություններ՝ շնորհք չունեցող կին: Աշխէնը հինէ կընէ՞ք ա՞, կընգան կըրկատան ա (Բ):

- Կրնգա շառ - Կնոջ կողմից սպասվող՝ հասցվող փորձանք՝ զրպարտություն: Աստուծ մը՞ք հը՞նէ պահէ կընգա շառան (Բ):

- Կրնգա օրում - տեն ԿՐՆԳՐԲԻԲԻ:

- Կրնէ՞ք անէլ - Ամուսնանալ, կին առնել: Էս մարթըս կընէ՞ք ա ըրալ, Էս կընէ՞քս մին ախճի՞ք ա պէրալ, մըռնալ (ՅԺՅ, VI, 46):

- Կրնէ՞ք արմատ/հարմաթ - տեն ԿՐՆԷԳ:

- Կրնէ՞ք դարյա կըկը՛նա - Կինը գաղտնապահ կ'լինի:

- Կրնէ՞ք պիրիլ - տեն Կրնէ՞ք անէլ:

ԿՐՆԷԿ - տեն ԿՐՆԷԳ:

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿԱՊՈՒՏ - տեն ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿԱՊՈՒՏ:

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿԱՊՈՒՏԻՐ - տեն ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿԱՊՈՒՏԻՐ:

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿՕՏԷԼ - տեն ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿՕՏԷԼ:

ԿՐՆԵ(Ն)ՇՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԿՐՆԵ(Ն)ՇՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԱԿԱՊ - գ. Գարնանը խաղողի վազի տերեւակալած ճյուղերը շարքերի ցցերի՝ լարերի վրա կապելը: Կընընչակապը վեր ըսքըսում ըն, Կարնէրէրը կըլծի ա պահում (2):

- Կընընչակապ անէլ/տալ - Գարնանը խաղողի վազի տերեւակալած ճյուղերը շարքերի ցցերի՝ լարերի վրա կապել: Կընընչակապ ըն անում ընդերա հը՞տէ, վեր կարին ջարգէրալը տոնրոն կան (Բ):

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԱԿԱՊՈՒՏ - ած. Բաց կանաչ գույն ունեցող, կանաչին մոտ գույն ունեցող, կանաչին տվող: Կընընչակուն շօրէր ա կը՞ցալ (Բ):

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԷԿԱՊՈՒՏ - գ. Կանաչ ճյուղերով խոտաբույս, որից ավել են կապում: Մէր հանդերը կընընչէվիլալ լիգըն ա (Բ):

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԷՐԱՆ - տեն ԿՐՆԵ(Ն)ՇԷ (1):

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԷՆԷ - գ. Տանձի, խնձորի, խաղողի եւ այլ մրգերի տեսակ, որոնք հասունանալուց հետո էլ մնում են կանաչ: Կընընչէ՛նէն էրկան կէնօղ խաղուվա (Բ):

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿԱՊՈՒՏ/ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿԱՊՈՒՏ - 1. ած. Կանաչ եւ կապույտ գույներով: Կընընչկապիտ թընգանուց քարէր ա ինոմ էտ սարէն լըրա (2): 2. տեն ԿՐՆԵՆՇԿԱՊՈՒՏԻՐ (3):

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿԱՊՈՒՏԻՐ/ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿԱՊՈՒՏԻՐ - 1. ած. Կանաչ եւ կարմիր գույներով: Թափէղըն էլ կընընչկարմիր շորէրում կամ ա ջօրէղ թաքալէրէն յէրգիրը (ՆԱԲ, 45): գ. 2. Կանաչ եւ կարմիր գույներով ժապավեն, որ կապում էին նորապսակների կրծքին: Մին կընընչկարմիր ըն պիրում, հարթանը տօշան նըստա տամ (2): 3. Ծիածան: Զարը կընընչկարմիրան փըռնում ա, յէր ընում յէրգիրը (ՆԱԲ, 92):

- Կընընչկարմիրը կապել - 1. Ամուսնացնել, պսակել (տղայի մասին): Զանա տըղէն կընընչկարմիրը կապալ չի, հարթանը անէսկ ա տաս (Բ): 2. Զարսանիքից առաջ կարմիր ու կանաչ թելերով՝ կտորներով տան ճակատն ու մուտքը զարդարել: Կընընչկարմիրը կապում ըն, հանցու քիտօղ-կըվօղ գիդա, վեր էտ տանը հըրսանէ՞ք կա (2):

- Կընընչկարմիրը կապել - Ծիածան առաջանալ, ծիածանել: Զընում ըն տէսնում Ըրախսէն լըրա կընընչկարմիր կապած... (ՆԱԲ, 37):

ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿՕՏԷԼ/ԿՐՆԵ(Ն)ՇԿՕՏԷԼ - չք. Կանաչով պատվել: Զանդերը կընընչկօտալ ա (Բ):

ԿՐՆԵ(Ն)ՇՑ(Ը)ՆԷԼ/ԿՐՆԵ(Ն)ՇՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. կանաչացուցանէմ) - նք. ԿՐՆԱ(Ն)ՇԷԼ-ի:

ԿՐՆԵԱՆԷ - ած. Թվականի ցույց տված քանակով կանթ՝ ունկ՝ կոթ ունե-

ցող: Դըգդանը էրկու կընթանէ բիդի ինի, վեր կարիս փըռնիս (Բ):

ԿՐՆԵԱՎԷՐ/ԿՐՆԵԱՎԷՐԻՐ - ած. Կանթ՝ ունկ՝ կոթ ունեցող: Մին կընթավեր աման ա յօր ունէս ճիրալ լըցնէս, տընէս հօրը հը՞տէ (2):

ԿՐՆԵԱՎԷՐԻՐ - տեն ԿՐՆԵԱՎԷՐԻՐ:

ԿՐՆԵԷԼ - տեն ԲՐՆԵԷԼ:

ԿՐՆԵԸՐ(ՆԸ) - տեն ԲՐՆԵԸՐ(ՆԸ):

ԿՐՆԵԸՐՆԱՎԷՐԻՐ - տեն ԲՐՆԵԸՐՆԱՎԷՐԻՐ:

ԿՐՆԵԸՐՆԱՅԱՆ - տեն ԲՐՆԵԸՐՆԱՅԱՆ:

ԿՐՆԵԸՐԷԼ - տեն ԲՐՆԵԸՐԷԼ:

ԿՐՆԵԸՐԷԼԷԼ - տեն ԿՐՆԵԸՐԷԼԷԼ:

ԿՐՆԵԸՐԷԼԷԼ/ԿՐՆԵԸՐԷԼԷԼ/ԿՐՆԵԸՐԷԼԷԼԷԼ - չք. 1. Մեղմանալ, հանդարտվել (անձրեւը, ցավը եւն): Թօռը վեր կընթըվըրում ա, չօբանը վըխճըրնէն քըշում ա բիդի սարը (2): 2. փխք. Ծերանալ: Ապան կընթըվըրալ ա (2):

ԿՐՆԵՕՏԷԼ - տեն ԲՐՆԵՕՏԷԼ:

ԿՐՆԵՕՏԷԼԷԼ - տեն ԲՐՆԵՕՏԷԼԷԼ:

ԿՐՆԵՁՐՆԵՇՎԱԿ/ԿՐՆԵՁՐՆԵՇՎԱԿ - տեն ՆՄՐԳԻՃ:

- Կընթըմընէշակ պահել - Մեկին՝ մի բան լավ պահել՝ խնամել: Խօրթ մարը ըտըրանց կընթըմընէշակ ա պահալ (Բ): ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ - տեն ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ:

ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ - տեն ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ:

ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ - տեն ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ:

ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ - տեն ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ:

ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ - տեն ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ:

ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ - տեն ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ:

ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ - տեն ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ:

ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ/ԿՐՆԵԸՐՆԵՇՎԱԿ - գ. Կանաչեղենի տեսակ, որն ունի կծու եւ ախորժեղի համ: Կարունը վեր կամ ա, հըրթնէն կընթըմընէշակ լըցվում ա (Բ):

ԿՐՆԵԸՐ(ՆԸ) (գրք. կնճիռն) - գ. Կնճիռ, խորշում: Այուն իրը՛սէն կընճէնը չի կա (Բ):

ԿՐՆԵԸՐ(ՆԸ)ԿԱՊՈՒՏ - չք. Կնճապատվել, խորշոմապատվել: Մաքադաթը հանլ իցցուն տիրը՛կան կա վէջ, ամմա իրը՛սը սաղ կընճընկանլ ա (Բ):

ԿՐՆԵԸՐ(ՆԸ)ԷԼ - 1. տեն ԿՐՆԵԸՐ(ՆԸ)ԿԱՊՈՒՏ: 2. նք. Դժգոհություն՝ տհաճություն ցույց տալ: Ըսկէստըրը հինջը ասում ար, հարթնը դաստի կընճընում ար (2):

ԿՐՆԵԸՐ(ՆԸ)ՕՏ - ած. Կնճիռներ ունեցող, խորշոմավոր: Ըտը՛ղ էլ մին կէշ, կընճընօտ իրը՛սալ կընէ՞ք ա ինիս (2): ԿՐՆԵԱՅ (ռուս. князь) - գ. Զորավար եւ նահանգի կառավարիչ ֆեոդալական Ռուսաստանում: Մին օր էլ մին կընյազ ա կամ Շուշի (2):

- Կրնյազ Կուտուգովեն ախճիգը/թռնը/տըղան - *հեզն*։ Արտոնություններ ունեցող, արտոնյալ։ *Խէ՞, կրնյազ Կուտուգովեն թռնըն ըս, վեր առանց հըրցընէլու էտ վը՛ղը բիջարոմ ըս* (Բ)։

ԿՐՆՁԷՄՆԸ - (*հ.ե. *gen-* (սեղմել, սեղմված) - *գ. քթի չորացած կեղտ*։ *Կըծէյնը կոխում ա քէթը, մին կընջէմը տոնս օնում* (Ձ)։

ԿՐՆՏԻՉ - *տեն ԿՐՆԴԻՉ*։

ԿՐՆՏԻՉԱՎՈՒՐ - *տեն ԿՐՆԴԻՉԱՎՈՒՐ*։

ԿՐՆՏԻՉՅԱՐԷԼ - *տեն ԿՐՆԴԻՉՅԱՐԷԼ*։

ԿՐՆՈՒՆՔԱՅԱՑ - *գ. Երեխայի կնունքին՝ մկրտությանը նվիրված ճաշ-կերույթ՝ խնջույք։ Ըտըրանք խըռավ ըն ինոմ, ըտըրա հը՛տէ էլ Կափին տըղէն կընունքիացավը հիրըվանէն ծէն չի տամ* (Ձ)։

ԿՐՆՓԸՏԸՎԱՆ - *տեն ԿՐՆՓԸՏԸՎԱՆ*։

ԿՐՆՔԱՅԱՆ(Կ) - Կնունքի համար քահանային տրվող դրամ, կնքավարձ։ *Դէրը մինչը՛վ վեր կընքահայր յօր չար ունէս, կընքէս չար* (Ձ)։

ԿՐՆՔԱՅՆԻՐ (գրք. *կնքահայր*) - *գ. Այն անձնավորությունը, որը, մկրտության ժամանակ ավագանից հանելով մկրտածին, որպես հոգեւոր հայր՝ պարտավորվում է այնուհետեւ հոգալ իր սանիկի կրոնական դաստիարակության մասին։ Կընքահայրը Արմօյէն շատ ա սիրում* (Բ)։

ԿՐՆՔԱՄԱՐ (գրք. *կնքամայր*) - *գ. Կնքահոր կին։ Կընքամարը էնքանը տը՛սնում ա, ամիա սնս չի անում* (Ձ)։

ԿՐՆՔԱՄՈՒՄ - *գ. Կնքելու՝ դրոշմելու համար գործածվող դյուրահալ մոմ՝ ձյուք՝ զմուռ։ Միհէնզ էլ կընքամում պինըցընօղ չի կա* (Բ)։

ԿՐՆՔԱՎԵՐ/ԿՐՆՔԱՎՈՒՐ (գրք. *կնքատր*) - 1. *տեն ԿՐՆՔԱՅՆԻՐ*։ 2. *ած. Կնքված, մկրտված։ Կընքավեր մարթիք՝ Դարաբաղ հնլան խըրէ՛գ ըն* (Բ)։

ԿՐՆՔԱՎՈՒՐ - *տեն ԿՐՆՔԱՎԵՐ*։

ԿՐՆՔԱՏՕՆ - *գ. Այն տունը, որտեղ երեխային կնքելու՝ մկրտելու առիթով ճաշկերույթ է կազմակերպվել։ Դունըղ-նէն նի յըն մընէս կընքատօնը, տը՛ղ չի ինիս, թա նըստին* (Ձ)։

ԿՐՆՔԷԼ (գրք. *կնքեմ*) - *նք. 1. Կնիք դնել, դրոշմել։ Թաքավերը թօխտը կըն-քում ա, տամ վէհրին* (Ձ)։ 2. Կնունքի արարողություն կատարել, մկրտել։ *Էտ տըղէն կընքում ըն, անըմը տընում Ար-սէն* (ՅԺՅ, V, 438)։ 3. *փխբ. Անարգել, հայիոյել։ Խօխան կըղթօթուն ըրալ, մօրը կընքը՛ցէն* (Ձ)։

ԿՐՆՔ(Ը)ՎԷԼ - *կք. եւ չք. ԿՐՆՔԷԼ-ի։ ԿՐՆՕԽԱՆՑ - 1. ած. Հին, հնուց ի վեր գոյություն ունեցող, հնամենի։ Կը-նօխանց գոյրոնց ա, ասում ըն՝ էս քարը առաջ մին ախճիգ ա իլնլ* (Ձ)։ 2. *տեն ԿՐՆՕԽԷ*։

ԿՐՆՕԽԷ - *մ. 1. Շատ ժամանակ առաջ։ Մարթը ասում ա. - Յը՛ս կընօխէ յըմ յը՛կալ* (Ձ)։ 2. Շատ առաջ, հնում։ *Կընօխէ յա իլնլ էտ պէնը* (Բ)։

ԿՐՆՕՆՔ (գրք. *կնունք*) - *գ. 1. Կրոնական ծեսով երեխային ավագանի մեջ մկրտելու արարողությունը։ Ասատուրէն կընօնը Շուշվա յը՛խծումըն ա իլնլ* (Բ)։ 2. *տեն ԿՐՆՈՒՆՔԱՅԱՑ*։ 3. Երեխայի քառասուն օրական դառնալու առթիվ կազմակերպված ճաշկերույթ՝ խնջույք։ *Խու-խէն քըռասունը վեր տոնս ա կամ, Խօս-րօլը յօխճին ծէն ա տամ կընօնքէն* (Ձ)։

- Կընօնք անել - Կնքելու՝ մկրտելու արարողություն կատարել, այդ կամ երեխայի քառասուն օրական դառնալու առթիվ ճաշկերույթ՝ խնջույք կազմակերպել։ *Պիրում ա վէխճար մօրթում, հէյվան մօրթում, կընօնք անում* (ՀԱԲ, 15, 106)։

ԿՐՆՕՓԿՎ - *տեն ԳՐՆՕՓԿՎ*։

ԿՐՇԿՐՈՒԷԼ - *տեն ՔՐՇԿՐՈՒԷԼ*։

ԿՐՇԿՐՈՎԷԼ - *տեն ՔՐՇԿՐՈՎԷԼ*։

ԿՐՇԿՐՈՏ - *տեն ՔՐՇԿՐՈՏ*։

ԿՐՇԿՐՈՏԷԼ - *տեն ՔՐՇԿՐՈՏԷԼ*։

ԿՐՇԿՐՈՏՎԷԼ - *տեն ՔՐՇԿՐՈՏՎԷԼ*։

ԿՐՇԿՐՈՒ - *տեն ՔՐՇԿՐՈՒ*։

ԿՐՇԿՎԸԾԾ - *գ. Կաշու փոքր կտոր։ Մին կըշվաճծծ ա տամ ուստէն, թա. - Ին-ծը՛տէ մին ճօխտ վըննաման կա՛րէ* (Ձ)։

ԿՐՇԿՎՅԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ։

- Կըշվըհան անել - 1. Կաշին հանել՝ քերթել, մորթազերծ անել։ *Մին մընտ-տումը էտ կումաշը մօրթում ըն, կըշվը-հան անում* (Ձ)։ 2. *փխբ. Թալանել, կո-ղոպտել։ Էտ օյինքազը սաղ շիննցուց կըշվըհան ա ըրալ* (Բ)։

- Կըշվըհան ինիլ/տը՛նալ - 1. Կաշին հանվել՝ քերթվել, մորթազերծ լինել։ *Վը՛խճարը մօրթում ըն, կախ տամ, վեր մօրթան ծիք ըն տամ, կըշվըհան ա ինոմ* (Ձ)։ 2. *Թալանվել, կողոպտվել։ Կըշվըհան իլնծ մարթիք ըն մեր շինը-ցէք, կարում չըն յօլա քինին* (Բ)։

ԿՐՉԱՄԹԷԼ - *տեն ԿՐՃԱՄԹԷԼ*։

ԿՐՉԱՄԹ(Ը)ՎԷԼ - *տեն ԿՐՃԱՄԹ(Ը)ՎԷԼ*։

ԿՐՉԱՄԹՕՆ - *տեն ԿՐՃԱՄԹՕՆ*։

ԿՐՉԱՄԹՕՏԷԼ - *տեն ԿՐՃԱՄԹՕՏԷԼ*։

ԿՐՉԱՄԹՕՏ(Ը)ՎԷԼ - *տեն ԿՐՃԱՄԹՕՏ(Ը)ՎԷԼ*։

ԿՐՉԱՄԹՕՑ - *տեն ԿՐՃԱՄԹՕՑ*։

ԿՐՉԿՐՉԱԼ - *տեն ՔՐՉՔՐՉԱԼ*։

ԿՐՉԿՐՉԱԼԻ - *տեն ՔՐՉՔՐՉԱԼԻ*։

ԿՐՉԿՐՉԱՆ - *տեն ՔՐՉՔՐՉԱՆ*։

ԿՐՉԿՐՉՕՆ - *տեն ՔՐՉՔՐՉՕՆ*։

ԿՐՉԿՐՉՕՑ - *տեն ՔՐՉՔՐՉՕՑ*։

ԿՐՉՈՒՐ - *տեն ԿՐՉՈՒՐ*։

ԿՐՉՈՒՐ-ԿՐՉՈՒՐ - *տեն ԿՐՉՈՒՐ-ԿՐՉՈՒՐ*։

ԿՐՉՕՈՒ - *տեն ԿՐՉՈՒՐ*։

ԿՐՉՕՈՒ-ԿՐՉՕՈՒ - *տեն ԿՐՉՈՒՐ-ԿՐՉՕՈՒ*։

ԿՐՊԱԹԻԼ - *գ. 1. Կապելու թել։ Կը-պաթիլը յը՛ր ա օնում, կապում* (Ձ)։ 2. Կապա գործելու թել։ *Հեղուշ աթերը կըպաթիլ ա ինք՝ օնում, տնլին հը՛տէ մին լ՛ալ դաբա կ՛օրծում* (Ձ)։

ԿՐՊԱԾԾՐ - *տեն ԿՐՊԱՆ*։

ԿՐՊԸԿԱՆՈՑ/ԿՐՊԻԿԱՆՈՑ - 1. *գ. Մեկ կոպեկի արժողությամբ դրամ։ Կըպըկանուցը տամ ա, էտ ժէվը ինք՝ օնում* (Ձ)։ *ած. 2. Մեկ կոպեկի արժեք ունեցող։ Սավէտին վախտը կըպըկա-նուց ըշփիշկա յէլ ա իլնլ* (Բ)։ 3. *փխբ. Չնչին, անարժեք։ Կըպըկանուց շօրէր ա ինք՝ կալնլ* (Բ)։ 4. *փխբ. Գծուծ, անարգ։ Կըպըկանուց մարթ ա Մի-շան* (Բ)։

- Կըպըկանուց շինիլ - Հեղինա-կազրկել, խայտառակել։ *Կընէ՛գը մար-թին շէնումը կըպըկանուց շինից* (Բ)։

- Կըպըկանուց տը՛նալ - Հեղինա-կազրկվել, խայտառակվել։ *Էտ կուղօ-թունանը յը՛տը Ծանվին կըպըկանուց տը՛նալ* (Բ)։

ԿՐՊԸԿ-ԿՐՊԷԿ/ԿՐՊԻԿ-ԿՐՊԷԿ - *մ. Կոպեկ առ կոպեկ, քիչ-քիչ։ Կըպըկ-կապէկ թուփ ա ըրալ, տըղէն հը՛տէ տօն շիննլ* (Բ)։

ԿՐՊԸԿ-ԿՐՊՈՒԿ/ԿՐՊՈՒԿ-ԿՐՊՈՒԿ - *մ. Խրձերով, փնջերով, տրցակներով։ Խօտը կըպըկ-կապուկ նի յըն տամ մարնքը* (Ձ)։

- Կըպըկ-կապուկ անել - Խրձեր՝ փնջեր՝ տրցակներ պատրաստել։ *Խօտը կըպըկ-կապուկ ըն ընէս, թուլու տաս բի-դի հըղէն* (Բ)։

ԿՐՊԸԿՎԷՍ - *ած. 1. Մեկ եւ կես կո-պեկի արժեք ունեցող։ Ծուկունկէսը կը-պըկկէս ա, մին ծուկունը քանէ՛ կապէկ ա* (Ձ)։ 2. *փխբ. Քիչ, չնչին (գումարի մասին)։ Կըպըկկէս փուլ օնէ, գըռանըմ ա* (Բ)։

ԿՐՊԸԿՈՒՏՈՒՐ - *ած. տեն Կապը կըտըրած*։

- Կըպըկուտուր ինիլ (գրք. *կապա-կոտոր լինիլ*) - *տեն Կապը կըտըրել*։

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍ/ԿՐՊՐԿԱՐԱՍ - գ. Ներսը կուպրով պատած կարաս: Կիսին կըպըրկըրասըմըն ա լիավ կընաս (2):

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍ/ԿՐՊՐԿԱՐԱՍ - գ. Կուպր քսած մորթի՝ կաշի, որով փակում են կարասների բերանները կամ տիկ են պատրաստում: Կիսին ածում ըն կարասը, կըպըրմորթավը ծասկում, վըհավ անում (2):

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ - տեն ԿՐՊՐԿԱՐԱՍԻԼ:

մըթնում ա, լըթկան կապում ա մին կեռա, ուրանը ծըմակումը կենում ըն (3Ժ3, V, 546): 3. Ձուկ որսալու կարթի ծայրը, ճանկ: Ծոկունը կըռան տոն ա

օնում, տամ ըտըրան (2): 4. տեն ԱԼԱԹ: 5. տեն ԿՐՈՒԶԱՍ: 6. Խաղողի վագերի մատերը կորացնելով՝ կապելը: Կըռ

վեր ըսքսում ա, լըթ քիսամ ըն բաղերը (Բ): 7. տեն ՓՈՒՐԱՍԱԿ(2):

- Կըռ անել - 1. տեն ԿՐՈՒՍ(Ը)ՆԵԼ: 2. Խաղողի վագերի մատերը կորացնելով՝ կապել: Սաղ օրը կըռ ա անում, վըստակած կամ տօն (2):

- Կըռ թըխել - Ագուցել: Քարը քարեն կըռ ըն թըխում, վեր պենդ ինի պատը (2):

- Կըռ կըտըրցընել - Որեւ բան վերջացնել, ավարտին հասցնել, սպառել: Արտը հընծում ըն, կըռ կըտըրցընում, թօռը նի յա օնում (2):

- Կըռ տալ - 1. Ոտքը ուրիշի ոտքերի արանքը դնելով ու կորացնելով՝ սայթաքեցնել՝ վայր գցել: Վագ տալիս կըռ ըն տամ, վեր ա ըղնում (2): 2. Դավել, խարդախել, խաբել: Մարթ վեր հըրըվընէրէն կըռ տըվավ, ընդի մարթին Աստուծ չօնէ (2): 3. Թեքվել, ծռվել (ճանապարհի մասին): Էտ հըղէն ըխախրին քըշտան կըռ ա տամ բիդի Ծամծօր (Բ):

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

ԿՐՈՒՍԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԻԼ:

- Կըռծիլին թըխել - տեն Կըռաճիլը կըտըրել:

ԿՐՈՒՍԱՐ/ԿՐՈՒՍԱՐ - գ. Շորը կոճկելու կեռ եւ օղակ, որոնք իրար մեջ են հագնում: Ծօրը կարում ա, մընամ ա կըռըմարերը նըստա տա (2):

ԿՐՈՒՍԱՐ/ԿՐՈՒՍԱՐ (ռուս. крап, крап) - գ. Զեղուկ եւ գազային նյութերի հոսքը բաց թողնելու կամ փակելու հարմարանք, ծորակ: Կըռանը պէնում ըն, ծոկը կամ չի (2):

ԿՐՈՒՍԱՐ/ԿՐՈՒՍԱՐ (ռուս. крап, крап) - գ. Բեռ՝ ծանրություններ բարձրացնելու եւ տեղափոխելու մեքենա, կռունկ: Կըռանը պիռում ըն էտ հիկըստըքարերը ածում մաշինը, տանում (2):

ԿՐՈՒՍԱՐ (գրք. կորանամ, կռանամ) - չք. 1. Կոր ձեւ ստանալ, կորանալ: Սիւթընը չորացալ ա, կըռացալ (Բ): 2. Վերին մասով դեպի ներքե ծռվել, կզանալ, խոնարհվել: Կըռացալ ա, թա քարը յօր օնէ, պուք չի յէկալ... (ԲԶԲ, 232): 3. փխր. Խեղճանալ, հնազանդվել: Էնքան թակում ըն, միկըվ վեր կըռանում ա (2):

- Կըռացած խընծօրէ - Զոգնած՝ վատակյալ մարդ: Սաղ օրը կօրծ ա անում, ուրիշընը, հոնցը մին կըռացած խընծօրէ, կամ տօն (2):

ԿՐՈՒՍԱՐ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐ:

ԿՐՈՒՍԱՐ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ (հ.ե. *ger- (խռայտ ճչալ) - չք. Կռնալ, կռավել: Զոնմընը դուշը ասում ա.- Ամմէն մին կըռընչէլավըս բիդի մին տըհ ճոկ, մին վըջխարի տըմմկ քըցիս պըրանըս (3Ժ3, V, 24):

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ/ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ (հ.ե. *ger- (խռայտ ճչալ) - չք. Կռնալ, կռավել: Զոնմընը դուշը ասում ա.- Ամմէն մին կըռընչէլավըս բիդի մին տըհ ճոկ, մին վըջխարի տըմմկ քըցիս պըրանըս (3Ժ3, V, 24):

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ - տեն ԿՐՈՒՍԱՐԻԼ:

ինչ կոր: Մին կրոնական փանդ ա յոր ունէս, տինսիս էտ ծակէն ընդտամը (2):

ԿՈՌԱՎՈՒՅՑ - տեն ԿՈՌԱՆՉՈՒՅՑ:

ԿՈՌԱՏՈՒԿ - տեն ԿՈՐՈՒՋ(ՆՈ):

ԿՈՌԷՆՈՒԿ - տեն ԿՈՌԷՆՈՒԿ:

ԿՈՌԷՆՈՒԿ/ԿՈՌԷՆՈՒԿ/ԿՈՐԻՆ-
ՂՈՌՈՒԿ/ԿՈՐՈՆՂԷԳ/ԿՈՐՈՆՂԷԿ - գ. 1. Փայտե օղակ, որ անց են կացնում անասունների վիզը եւ կապում մտորից: Կրռնկողմանը քրցում ըն կրվէն վեզը, ըխտէն կրռան կապում (2): 2. գ., ած. փիւք. Ծերութիւնից կամ շատ աշխատելուց կորամեջք դարձած (մարդ): Կրռնկողման կառավ ա Մարյան հն-սին (Բ):

- Կրռնկողման կրտորել/տըռնալ - Ծերութիւնից կամ շատ աշխատելուց մեջքը կորանալ: Էնքան կործ ա ըրալ, կրռնկողման կրտորալ (Բ):

ԿՈՐԷՉԱՆ/ԿՈՐՉԱՆ - գ. 1. Կեռ ծայրով փայտե կամ երկաթե ձող՝ որեւէ բան մոտ քաշելու համար: Կրռչանը յըր ա օնում, գոլանսն ճղողները կրռցընում, քաղում (2): 2. Կամի երկու մասերն իրար միացնող կանթերը: Կամնէն կրռչանը պուք ա կ'ամ, գոլում չըն, թա հինչ անին (2): 3. Կեռմայրի կեռը: Շալ-վարը կ'ընում ա, կրռչանը քրցում, մար տամ, տոնս կ'ամ (2): 4. փիւք. Մեջքը կորացած եւ նիհար մարդ: Էտ կրռչանը հիշկան օտում ա, քուքանում չի (Բ):

- Կրռչան տըռնալ - Մեջքը կորա-նալ եւ նիհարել: Խըրճը Էնքան չըր-չարվալ ա, կրռչան ա տըռնալ (Բ):

- Կրռչան տըռնալ, Նըստա կենալ/պուք չըկ'ալ - տեն Նըստա կենալ, պուք չըկ'ալ:

ԿՈՐԷԿ - տեն ԿՈՐՈՒՎ:

ԿՈՐԷՐ - գ. ծծկ. եզներ: Կրռէրը լըծում ըն, վար անում (2):

ԿՈՐԷՔ/ԿՈՐԷՔ/ԿԵՐԻՔ/ԿԵՐԷՔ (գրք. կեռիք) - գ. 1. Մարդու կամ կենդանու ատամ: Թափեղը մեհէտ թըխէլումը օթէն կըլծիւր կըտըրում ա, էրկուսէն էլ կըռքընէն տոնս տամ, ճըկըտ-ներէն շարում (ՆԱԲ, 46): 2. Նույն ձեւի սրածայր ելուստ գործիքների՝ անիվների եւն վրա: Մըշառէն կըռքը կօտըրալ ա, լ'ավ չի կըտըրում (Բ): 3. տեն ՊՈՃԷՂ(ՆՈ) (2):

- Կրռէրը առնել - 1. Թթու բան ուտելուց ատամները բռնվել՝ հարվել: 2. Անարդարություններ՝ անախորժություններ շատ տեսնելուց ձանձրանալ՝ վախենալ: Կրռէրս առնալ ա էս կանտօրումը (Բ): 3. Մեկից հիասթափվել: Ընդըրանա կրռէրս առնալ ա, էլ Նըհըտը հընգըրօթուն չըմ անում (Բ):

- Կրռէրը ըռնուտ տըռնալ - Հաճույքի՝ փողի՝ շափի եւն համը ճաշակել: Կէվոն կրռէրը ըռնուտ ա տըռնալ, առանց կընէգ էլ կարում չի ապրել (2):

- Կրռէրը կըտըրածըն ա ծամում - Յուրաքանչյուրն օգտվում է ըստ իր վաստակի:

- Կրռէրը կըտըրել - տեն Օժ(ժ)ը յըխնել:

- Կրռէրը մօտ անել - Մեկին խաբելու փորձ անել, խաբել ցանկանալ: Թաքուհին շատ ա կրռէրը մօտ անում, ամմա թաքավերին կարում չի խնսփի (2):

- Կրռէրը սօր - 1. Առողջ՝ սուր ատամներ ունեցող: Կրռէրը սօր պառավ ա Նիսօվը (Բ): 2. Կարող, գորեղ: Կրռէրը սօր մարթ ար Բըխցարը, լօխ Նըստա քաշվում ին (2):

- Կրռէրը քարու նի կ'ալ - տեն Խուսիք քարէն նի կ'ալ:

- Կրռէր՝ ինիլ (մինին յըրա) - Մեկի հանդէպ ոխ՝ քեն ունենալ: Ըսատուրէն էլ կրռէր՝ ա ինում Բափկէնին յըրա (2):

- Կրռէր՝ կըռքու թըխել/տալ - 1. Յրտից՝ վախից ատամներն իրար գարկել, կափկափել: Կըրսկանը արչին վեր տըռնում ա, կրռէր՝ կըռքու վա տամ (2): 2. Դիմանալ, տոկալ, համբերել: Կըռէրը ասում ա.- Շատ ըմ կրռէր՝ կըռքու թըխալ, էլ կարում չըմ (2): 3. Ջայրանալ, կատաղել: Կըռէրը ասմա.- Նըհախ տըռնան կրռէր՝ կըռքու չի թըխիս, յըս ըմ ըրալ, լ'ավ ըմ ըրալ (2):

- Կրռէր՝ կըռքու տըված ապրել - Ղժվարությամբ՝ Նեղություն կրելով ապրել: Կըռվէն վախտը ժողովուրթը կըռէր՝ կըռքու տըված ըն ապրալ (Բ):

- Կրռէր՝ Նըհաշ տալ - 1. տեն Սիպտակ կըռէր՝ Նըհաշ տալ: 2. Իր թշնամական՝ չար էությունը՝ գիշատիչ բնույթը դրսեւորել: Թօրքը կընօխէ յա կըռէր՝ Նըհաշ տըվալ, մուք չընք կըլիւտ ընգալ (Բ): 2. Պատասխանելու՝ դիմադրելու պատրաստակամություն՝ կարողություն արտահայտել: Հարթը ըռըջի օրանց էլ ըսկէսվօրը կըռէր՝ ա Նըհաշ տըվալ (2):

- Կըռքան էլ պըրծընել, կըռքցավան էլ - տեն Աշկան էլ պըրծընել, ըշկըցավան էլ:

- Կըռքան կըտըրել - Իրեն գրկելով՝ տնտեսել: Մարը կըռքան կըտըրում ա, փուլ թուփ անում, վեր ըխճըկանը փըսակէ (2):

- Կըռքալ ըղնէլի (պէն) - Ուտելիք: Տանը կըռքալ ըղնէլի պէն չի կա (Բ):

- Կըռքավը տալ - Մեկին՝ մի բան փորձելով՝ ծանրութեթեւ անելով՝ ճանաչել: Թաքավէրը կըռքավըն ա տամ,

տըռնում, վեր էտ ախճիգը լ'ավ ախճիգ ա (2):

- Կըռքէն յըխտավը/օնջավը ապըրել/յօլա քինիլ - Իրեն գրկելով՝ նյութական կարիքի մեջ ապրել, բայց ուրիշների օգնությանը չդիմել: Միմօնը մարթ ա, լի, հիւր ա՝ հինչ անում, կըռքէն յըխտավը ապըրում ա (Բ):

- Կըռքէն տակէն շիրա մընալ - Մի բանի համը՝ հաճույքը չմոռանալ եւ կրկին ցանկանալ: Զավէնը մեհէտ պիվա յա խըմալ, կըռքէն տակէն շիրա յա մընացալ (Բ):

- Կըռքէն տակէն պէն տինիլ - Մի քիչ ուտել: Թայրի կ'ամ ա տօն, կըռքէն տակէն պէն տինիւմ, քինամ (2):

- Կըռքընէն առնել - տեն Կըռքըն առնել:

- Կըռքընէն հնշըվ անել/հըմբարել - Մեկի թույլ կողմն իմանալ եւ նրան իրեն ենթարկել՝ շահագործել: Կըռէրը վեր մարթին կըռքընէն հըմբարից, վերչը փիս կինի (2):

- Կըռքընէն դըլավ տալ - տեն Կըռքընէն սըրել:

- Կըռքընէն դըրճըրճընել - տեն Կըռքընէն կըռքու թըխել:

- Կըռքընէն մազ մանել - Մեծ ախորժակ ունենալ, մի բանի փափագել, բայց չկարողանալ փափագն իրականացնել: Շատ մարթու կըռքընէ յար մազ մանում էտ ըխճըկանը Նըհըտ փըսըկվէլի մըհար (2):

- Կըռքընէն յըղել - տեն Կըռքընէն սըրել:

- Կըռքընէն պէց անել - տեն Սըպէրը պէց անել:

- Կըռքընէն պէց մընալ - տեն Սըպէրը պէց մընալ:

- Կըռքընէն պըրինծ - Գեղեցիկ՝ կանոնավոր՝ մանր ատամներ ունեցող: Կըռքընէն պըրինծ ախճիգ ա (Բ):

- Կըռքընէն սընդօղումը տինիլ - Քաղցած կյանք վարել: Կըռքընէն սընդօղումը տիրած մարթ ա Ուբէլը, ուրան գանքումը հնլան մեհէտ կօշտ փօրավ հաց կերած չի (Բ):

- Կըռքընէն սըրել - Պատրաստվել՝ տրամադրվել ախորժակով ուտելու կամ այլ բան անելու: Կըռքընէն սըրած քինամ ա հըրսանէր, տըռնում՝ հըրսանէր պըրծած (2):

- Կըռքընէն վեր անել - տեն Սըպէրը փօրը (նի) ածել:

- Կըռքընէն վեր տըռնած կ'իւլ - Ուժից՝ իրավունքից՝ իշխանությունից գրկված, ծերացած, վնասագործված մարդ: Էտ կըռքընէն վեր տըռնած կ'իւլ էլ կարում չի վէշ մինին փիսթուն անէ (Բ):

- Կըռքընէն վեր տըճնալ - 1. Ուժից՝ իրավունքից՝ իշխանությունից զրկվել, ծերանալ: *Խաչատուրյան Մօսնուն մին վախտ ա իլնլ, վեր լօխ կըլծխ ըն իլնլ տալիս, միհենճ ա, վեր ըտի կըռքընէն վեր ա տըճալ* (2): 2. Մի բան ապարդյուն շատ ասել: *Էնքան մարթին իրը՝ սէն խօսալ ա, կըռքընէն վեր ա տըճալ* (Բ):

- Կըռքընէն տընդըղել - 1. *տեն* Կըռքընէն հանձնվ անել: 2. Անասունների, հատկապես ձիերի ատամները ստուգելով՝ տարիքը որոշել: *Ռուբեն նմին ծիլին կըռքընէն տընդըղում ա, թա.- Պառալ ա* (2):

- Կըռքընէն ռորո՞ր թակել/թըխել/տալ - *տեն* Կըռքը՝ կըռքու թըխել:

- Կըռքընէն փօրը (նի) ածել/վեր անել - *տեն* Սը՛պէրը փօրը (նի) ածել:

- Կըռքընէրէն հօփ տալ - *տեն* Կըռքը՝ կըռքու թըխել:

- Կըռքու պէն ինիլ - Հնարավորությունների սահմաններում լինել, հաղթահարելի լինել: *Հնորը ասմա.- Տօն շինիլը կըռքու պէն չի, մէգ էտքան փուլ չօնիք* (2):

- Կըռքու տակալ անց կըցընելի (պէն) - *տեն* Կըռքալ ըղնելի (պէն):

- Կըռքու տակ(ե) մընալ - Քիչ՝ չնչին լինել (ուսելիքի մասին): *Օշափը ասմա.- Էտ հինչ ա՛, վեր իփնլ ըս, էտ կըռքես տակէն կըմընա* (2):

- Կըռքու տակ ըղնել - Բամբասանքի՝ ծաղրի առարկա դառնալ: *Հնոր կընէճ Սանթուրէն կընգանը նըման ինի, ինքըն էլ կըռքու տակ կըղնէ* (Բ):

ԿԵՐԷԹ-ԿԵՐԷԹ/ԿԵՐԷԹ-ԿԵՐԷԹ - *մ.* 1. Մեկ առ մեկ, մանրամասնորեն: *Մարթը կընգանը լօխ կըռքէ-կըռքէ՛ պատմում ա* (2): 2. Ծվեն առ ծվեն, կտոր առ կտոր: *Էտ քարը կըռքէ-կըռքէ՛ լօխ կուտրատում ա* (2):

- Կըռքէ-կըռքէ՛ անել - Մանր կտորների բաժանել, ծվեն-ծվեն անել: *Էշը քըշէրը մընաց հանդին, կիւլէրը կըռքէ-կըռքէ՛ ըրէն, կերէն* (Բ):

- Կըռքէ-կըռքէ՛ ինիլ/տըճնալ - Մանր կտորների բաժանվել, ծվեն-ծվեն դառնալ: *Վեր գումփուլալը թըխում ա, էտ քարը կըռքէ-կըռքէ՛ ա իննում* (Բ):

ԿԵՐԵՋՆԱԽՕՏ/ԿՈՒՌՈՒՋՆԱԽՕՏ - *գ.* Վայրի խոտաբույսի տեսակ: *Կըռքը-նախօտը կարճ խօտ ա* (Բ):

ԿԵՐԵՋՆՈՒՏԱՆԱԼ/ԿՈՒՌՈՒՋՆՈՒՏԱՆԱԼ - *չբ.* Գռուզ դառնալ, գանգրանալ: *Խուփէն քըչըցընում ըն, քաչալը ծուփու տըղնօց քըսում, հանցու մազէրը կըռքընտանա* (2):

ԿԵՐԵՆՈՒՏՏ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՒՌՈՒՋՆՈՒՏՏ(Ը)ՆԵԼ - *նբ.* ԿԵՐԵՋՆՈՒՏԱՆԱԼ-ի:

ԿԵՐԵՋՆՕՏ/ԿՈՒՌՈՒՋՆՕՏ (գրք. գրուզ) - *ած.* 1. Գռուզ, խուճուճ, գանգուր: ... *Մարը պըչպըչօրից տըղին կըռքընօտ մազէրը, ճընապար տիրնալ* (ՀԺՀ, 5, 135): 2. Գանգուր մազեր ունեցող, գանգրահեր: *Կըռքընօտ խօխա յա Ռուբիկը* (Բ): 3. *փխք.* Արտասովոր, բուրդից տարբերվող: *Էտ գիւլնսնն բարը կըռքընօտ գիւլնս ա իննում* (2):

ԿԵՐԵՋՆՕՏԵԼ/ԿՈՒՌՈՒՋՆՕՏԵԼ - *տեն* ԿԵՐԵՋՆՈՒՏԱՆԱԼ:

ԿԵՐԵՎ/ԿԵՐԵՎ/ԿԵՐԵՎ (գրք. կռիւ) - *գ.* 1. Զինված ընդհարում, պատերազմ: *Ղարաբաղա կըռվալը մեր ժողովուրդը տըժըրօթուն շատ ա քաշնլ* (Բ): 2. Ռազմական գործողություն, ճակատամարտ: *Մըսմընու կըռվէն կամանդիրը կիմիրկիճըճէ Ասլանիկըն ա իլնլ* (2): 3. Ներքին պայքար: *Էտ էրկու կախօգէն կըռվը ռորո՞ր նըրի՛տ կընօխանց ա իննում* (2): 4. Ծեծ, ծեծկոտուք: *Հնորը ասմա.- Շան տըղա՛, չուբանու կըռվ՛լ չի է՛, կամանց թըխէ* (2): 5. Վեճ, վիճաբանություն: *Հըրթընսկէտուր վեր ռորո՞ր նըրի՛տ յօլա չի քըճէն, տանը ամէն օր կըռվ՛լ կինի* (Բ):

- Կըռվ՛լ անել - *տեն* ԿԵՐՎԵԼ:

- Կըռվ՛լ անելը չի տըղըմըրօթուն, յը՛խնելըն ա տըղըմըրօթուն - Կարեւորը ոչ թե ընթացքն է, այլ արդյունքը: - Կըռվ՛լը թափել - Կռվին վերջ տալ, խաղաղեցնել, հաշտեցնել: *Հաբէր ապան կամ ա կըռվը թափում, խընծօրը կէս անում, մին լափուճ մընին տամ, մին լափուճ էլ՝ էն մընին* (ՆԱԲ, II, 50):

- Կըռվ՛լ ըղնել - Կռվլ առաջանալ՝ սկսվել: *Ըտի մին խըտուրու պէնու դնորն էտ յէրգիթը կըռվ՛լ ա ըղնում* (2):

- Կըռվ՛լ կիւլ/յը՛ր կէնալ - Կռվլ՝ պատերազմ սկսել, հարձակվել: *Վեր ըս-կընաս ա, գօրքը յօր ա ունէս, կաս կըռվ՛լ* (ԱԱ, 20):

- Կըռվ՛լ(ս) տալ - 1. *տեն* ԿԵՐՎԵԼ: 2. Մաքառել, հանուն մի բանի ճիգ գործադրել: *Մարքարը շատ ա կըռվ՛լս տամ, մինչը՛վ վեր էտ քըրքարուտ հանդը արտ ա տըճնում* (2):

- Կըռվ՛լ քաշիլ - *տեն* Կըռվու մաչ ըղնել:

- Կըռվ՛լ քըցիլ - 1. Կռվի պատճառ դառնալ: *Սօվը աշխարքը կըռվ՛լ քըցից* (2): 2. Իրար հետ կռվեցնել՝ գծտեցնել, խռովություն սերմանել: *Հարթըն տօնը կըռվ՛լ քըցից* (Բ):

- Կըռվ՛լ քիսիլ - 1. Կռվի դաշտ՝ ռազմաճակատ մեկնել: *Տըղըմարթիքը լօխ քըճալ ըն կըռվ՛լ* (Բ): 2. *տեն* Կըռվ՛լ կիւլ:

- Կըռվա թափել - Կռվից ազատել: *Կընէգը վեր ըսկանում ա, ծին նըստում ա, քինսամ հանդը, մարթին կըռվա թափում, պիրում տօն* (2):

- Կըռվու մաչ ըղնել - 1. Անկախ իր կամքից՝ կռվի խառնվել՝ մասնակցել: *Էն ինք՝ մըզը՛տէ ըպրէլիս, կըռվու մաչ ընգէնք, էսքան օյինը պերէնք՝ մեր կըլծխը* (Բ): 2. *տեն* Կըռվ՛լ կիւլ:

- Կըռվումը մընալ - Պատերազմից չվերադառնալ, պատերազմում զոհվել: *Շնուշան աքօրը չօրս տըղան կըռվումըն ըն մընացալ* (Բ):

- Կըռվումը չամէնչ/քիւթն չըն/ըն՝ պիժը՛նում - Կռվի ժամանակ դժբախտություններ են լինում, կռիվը հաճույքի՝ զվարճանքի տեղ չէ: *Մարը ասմա.- Մ՛ բալա, կըռվումը չամէնչ չըն պիժը՛նում, ըշտը՛դ ը՛ս քինսամ* (Բ):

- Կըռվու պին - *տեն* ԿԵՐՎԱՊԵԼ:

ԿԵՐԵՎ-ՂԱՎԻ - *գ.* Վեճ, վիճաբանություն, տուրուտմփոց: *Մարթը ըտի կըռվա-դավա պըրծընում ա, կամ ռորան կընգանը կօշտը* (2):

ԿԵՐԵՎ-ԿԵՐԵՎ - *գ.* Խաղատեսակ: *Խօխէնքը կէս ըն տըճնում, կըռվ՛լ-կըռվ՛լ խաղ անում* (2):

ԿԵՐԵՐԵԼԻ/ԿԵՐԵՐԵԼԻ - *տեն* ԿԵՐՎԵԼ (2):

ԿԵՐԵԿԵՐ - *տեն* ԿԵՐՍԵԿԵՐ:

ԿԵՐԵԿԵՏՕՏ - *ած.* Կեռ կտուց ունեցող: *Կըռքկընտօց դուշը լիշակեր կինի* (2):

ԿԵՐԵԿԵՐ - *տեն* ԿԵՐԵԿԱՏ(Լ)Ի:

ԿԵՐԵԿՕՃ - *տեն* ԿԱՐԱԿԱՍ:

ԿԵՐԵԿՕՐ/ԿՈՒՌՈՒԿՕՐ/ԿԵՐԵԿՕՍ/ԿՈՒՌՈՒԿՕՍ (գրք. կորաակոր) - *ած.* Կորացած մեջքով, կորաքամակ, կուզիկ դարձած: *Կըռքկօռ պըռըվնէ յըն մընացալ շէնումը* (Բ):

- Կըռքկօռ տըճնալ - Շատ ծերանալ, ծերանալուց մեջքը կորանալ: *Հէղան աքէրը կըռքկօռ ա տըճալ, կարում չի հըղէ քինի* (Բ):

ԿԵՐԵԿՕՐ/ԿՈՒՌՈՒԿՕՐ/ԿՈՒՌ-ԿՈՒՌ - *տեն* ՆԵՐԿԱՐԱՐ (2):

ԿԵՐԵԿՕՍ - *տեն* ԿԵՐԵԿՕՐ:

ԿԵՐԵՀԱՔԻ - 1. *գ.* Կեռ պոչով կարիճ: *Կըռքհաքիւն կըծածը օխծէն կըծածան փիս ա* (Բ): *ած.* 2. Կեռ պոչ ունեցող: *Կըռքհաքի էծ ա էտ պըռալէն էծը* (Բ): 3. *փխք.* Խարդախ, խորամանկ: *Կըռքհաքի մարթիք շատ կան* (Բ):

ԿԵՐԵՀՕ - *ծ.* Անասուններին ջուր խմելու մղելու ձայն: *Ճիրին վէղըրան տինում ա կըվէն ըռըջին, թա.- Կըռքի՛, կըռքի՛... (2):*

- Կըռքիո անել - *արիւմ.* Ազահորեն

խմել՝ կոնծել: *Նըստում ըն էտքան կի-
նին լօխ կըռքո անում* (Բ):

ԿԵՆՈՃԻԼԻ - *տեն ԿԵՆՈՃԻԼԻ:*

ԿԵՆՈՃՄՆԻԴ(Լ)Ի - *տեն ԿԵՆՈՃՄՍ-*
(Լ)Ի:

ԿԵՆՈՃՄՍՆՉԻ - *տեն ԿԵՆՈՃՄՍ(Լ)Ի:*

ԿԵՆՈՃՄԲՕԾ - *ած. Շատ գեր՝ անճոռ-
նի: Կըռքմբօշ կընգանան գնիլնս տա-
նում ա* (Բ):

ԿԵՆՈՃՄԵՐ - *տեն ԿԵՆՈՃՄԵՐ:*

ԿԵՆՈՃՄԵՐՏԻՓ - *տեն ԿԵՆՈՃՄՍ-*
(Լ)Ի:

ԿԵՆՈՃՄԵՐԻ - Տարբեր տեսակի գի-
նիների մնացորդների խառնուրդ, անո-
րակ գինի: *Թամադան ասմա.- էս կըռք-
մբօ յա, յը՛ս ըստի կիխնավ կարել չըմ
կենաց ասիմ* (Ձ):

ԿԵՆՈՃՄԵՍՕ - *տեն ՇՈՆՈՃՄՍՕ:*

ԿԵՆՈՃՆԴԵՓ - *տեն ԿԵՆՈՃՆԴԵՍԻԿ:*

ԿԵՆՈՃՆԴԵԼԵԿ - *տեն ԿԵՆՈՃՆԴԵ-*
ԼԵԿ:

ԿԵՆՈՃՆԴ(Ը)ՐՈՒԾԻՓ - *ած. Ծայրը
կոր ձետվ ցցված: Գիրիշ ապան լ՛ավ կը-
ռընդըռուշօ տըրքխնէ յար կարում* (Բ):

ԿԵՆՈՃՆՉԱԼ - *տեն ԿԵՆԱՆՉԻԼ:*

ԿԵՆՈՃՆՉՕՑ - *տեն ԿԵՆԱՆՉՈՒՑ:*

ԿԵՆՈՃՆՉՈՒԼ - *ած. Ծուռ թաթեր
ունեցող, ծուռթաթ: Կըռքննչոկ արչը
վեր տըրքըցընէս ա, Բուդդանը ըղնէս ա
փօսը* (Ձ):

ԿԵՆՈՃՄԱՏԵՐ - *գ. Շատ կեռմաններ
ունեցող արահետ՝ կածան: Էտ կըռքպը-
տերավը պիցըրնաս ըն մինչը՛ք Տիգը-
փանդա կըլծիք* (Ձ):

ԿԵՆՈՃՄՍ(Լ)Ի/ԿԵՆՈՃՄՍՐԻ - *ած.
1. Տարբեր տեղերից ծոված, ծուռումուռ:
Խըրմընջուդա հըղէն կըռքպատլի հըղէ
յա, մաշինը մին թանիրնվ ա քիս* (Բ): 2.
*փիսք. Շողոքորթություն պարունակող՝
արտահայտող: Բարիշկին ծըծաղըն էլ
ա կըռքպատլի* (Բ):

- Կըռքպատլի անել/տալ - 1. Ուղիղ
ճանապարհից շեղվել, կողմնակի ճա-
նապարհով գնալ: *Ծիյավերը կըռքպատ-
լի յա անում, վեր ըտըրանց ցիհի վէչ* (Ձ):

2. *տեն Լիզոն կըռ անել:*

ԿԵՆՈՃՄՍՐԻ - *տեն ԿԵՆՈՃՄՍ(Լ)Ի:*

ԿԵՆՈՃՄԵՑՈՒՐ - *տեն ԲԵՇԸՈՃՄԵՑՈՒՐ:*

ԿԵՆՈՃՄԵՇՏԱԼ - *տեն ՊԵՐԿՈՒԾ-*
ՏԱԼ:

ԿԵՆՈՃՄԵՇՏՕՏԵԼ - *տեն ՊԵՐԿԵՇ-*
ՏՕՏԱԼ:

ԿԵՆՈՃՄԻՍԻ - *գ. Ծայրը կեռ սիսեռ:
Դըրակէնը մին աման կըռքսիսի յա
փիլն, ածում դերին ցուբերը* (Ձ):

ԿԵՆՈՃ - *տեն ԿԵՆՈՃ:*

ԿԵՆՈՃՎԱՆ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԱՆ:*

ԿԵՆՈՃՎԱՊԵՆ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԱՊԵՆ:*

ԿԵՆՈՃՎԱՍԵՐ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԱՍԵՐ:*

ԿԵՆՈՃՎԱՍԵՐՈՂ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԱՍԵՐՈՂ:*

ԿԵՆՈՃՎԱՐԱՐ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԱՐԱՐ:*

ԿԵՆՈՃՎԵԼ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԵԼ:*

ԿԵՆՈՃՎԵՆԵ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԵՆԵ:*

ԿԵՆՈՃՎԵՆԵՉՈՐ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԵ-*
ՆԵՉՈՐ:

ԿԵՆՈՃՎԵՍԴԵՓ - *տեն ԿԵՆՈՃՎԵՍ-*
ԴԵՓ:

ԿԵՆՈՃՎԵՆԵ/ԿԵՆՈՒԿ(Կ)ԵՆԵ/ԿՈՒ-
ՈՒԿ(Կ)ԵՆԵ/ԿՈՒՈՒԿԵՆԵ - 1. *տեն
ԿԵՆՈ(1): 2. գ. Այդպիսի պտուղներ
տվող ծառ: Չըխտրա ճըղպօրօտը լօխ
կըռքվկը՛նէ յա* (Բ):

- Կըռքվկը՛նէ տալ - Խաղատեսակ,
երբ խաշած ձվերը բռան մեջ սեղմելով՝
խփում են իրար. ում ձեռքի ձուկ ջարդ-
վեց, նա պարտվում է եւ իր ջարդած
ձուկ տալիս հաղթողին: *Խօխէնքը սի-
րում ըն կըռքվկը՛նէ տալը* (Բ):

ԿԵՆՈՃՎՅՆԵՓԻ - *տեն ԿԵՆՈՃՎ-*
ՅՆԵՓԻ:

ԿԵՆՈՃՎՅՆԵՐ - *տեն ԿԵՆՈՃՎ-*
ՅՆԵՐ:

ԿԵՆՈՃՎՅՆ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ԿԵՆՈՃՎ-*
ՅՆ(Ը)ՆԵԼ:

ԿԵՆՈՃՎՕԿ - *տեն ԿԵՆՈՃՎՕԿ:*

ԿԵՆՈՃՅՆ(Ը)ՆԵԼ (գրք. կորացուցա-
նեմ) - նք. ԿԵՆԱՆՆԵԼ-ի:

ԿԵՆՈՃԵՐ/ԿԵՆՈՃԵՐ/ԿԵՆՈՃԵՐ - *ած.
1. Կեռ քիթ ունեցող, կեռ քթով:
Կըռքըթ մարթը ժուլիք կինի* (Բ): 2.
*փիսք. Կեռ ծայր ունեցող, կեռ ծայրով:
Մին կըռքըթ փանդ ա յոր ունէս, քըցիս
ճեղնը, քըշըցընէս* (Ձ):

ԿԵՆՈՃԵՐ-ԿԵՆՈՃԵՐ - *տեն ԿԵՆՈՃԵՐ-*
ԿԵՆՈՃԵՐ:

ԿԵՆՈՃԱՆԵ/ԿԵՆՈՃԱՆԵ/ԿԵՆՈՃԱՆԵ - *գ.
Թելը մաքրելիս քթիցի վրա մնացած
կամ գետնին թափված մազվուրը:
Թիլը կըռքում ա, կըռքանքը թողում
տափէն վեր տը՛ռած* (Ձ):

ԿԵՆՈՃԵԼ/ԿԵՆՈՃԵԼ/ԿԵՆՈՃԵԼ - *նք.
Թելի մազվուրը քերելով մաքրել:
Թիլը մանում ըն, յը՛տնան քըռթէջավ քըռ-
թում* (Ձ):

ԿԵՆՈՃԵՉ/ԿԵՆՈՃԵՉ/ԿԵՆՈՃԵՉ - *գ. Թե-
լի մազվուրները քերելով՝ մաքրելու
հարմարանք: Կըռքէջը յը՛ր ա օնում, թա
թիլը կըռքէ, տը՛սնում էծերը նի տը՛ռած
բօստանը* (Ձ):

ԿԵՆՈՃ-ԿԵՆՈՃ/ԿԵՆՈՃ-ԿԵՆՈՃ - *ծ. Հա-
վերի, հատկապես թխականի հալած
ծայնը: Թուխսըկանը ճօտերը կուր-
ցընում ա, ըսքըտում սնն անելը՝ կը՛ռք-
կը՛ռք* (Ձ):

ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃԱԼ/ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃԱԼ - *չք.
Հավերի՝ ձու դնելու կամ ձագ հանելու
ժամանակ ձայն հանելը, կըռք-կըռք*

ծայն հանել: *Հավերը կըռքկըռքում ըն,
այան գնդիւմ ա, վեր ծու վըն ածալ* (Ձ):

2. *հեգն. Ամուսնանալու ցանկություն
հայտնել: Էտ ախմաղը շատ ա կըռք-
կըռքում, ամմա հանրը փըսակում չի* (Բ):

ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃԱՆ/ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃԱՆ - *ած.
Կըռքկըռքացող: Էտ հավըտ շատ
կըռքկըռքան ա իննում, կօզի ըսկի ծու չի
ածում* (Ձ):

ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃ-
Ց(Ը)ՆԵԼ - *տեն ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃԱԼ:*

ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃՕՆ/ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃՕՆ - *գ.
Հավերի կըռքկըռքալը, կըռքկըռքալու ձայ-
նը: Աղվեսը հավէն կըռքկըռքօնէն յըռա
մուտանում ա* (Ձ):

ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃՕՑ/ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃՕՑ - *տեն
ԿԵՆՈՃԿԵՆՈՃՕՆ:*

ԿԵՆՈՃԵԼ/ԿԵՆՈՃԵԼ - *չք. 1. Թելը՝
կուռը դիմափար անելով՝ հենվել՝ թիկնել՝
կիսապառնել: Հացը օտում ըն, կար-
պէտը ծառէն տակէն մը՛կնում, կըռք-
նում* (Ձ): 2. *փիսք. Թեքվել, թեքվելով
գետնին հենվել: Ծառէրը էնքան բար ըն
յէր կալնը, կըռքնալ ըն տափէն յըռա* (Բ):

ԿԵՆՈՃԵԼԱՍԵՐ/ԿԵՆՈՃԵԼԱՍԵՐ/ԿԵՆՈՃԵԼՈՒ-
ԿԵՆՈՃԵԼՈՒ - *թիկնելու՝ կըռքնելու տեղ՝
հարմարանք: Ապուն կըռքնըլատը՛րը
թություն տակէն ա իլնը* (Բ):

ԿԵՆՈՃՎԱՍԿ/ԿԵՆՈՃՎԱՍԿ/ԿԵՆՈՃ-
ՎԱՍԿ - *տեն ԿԵՆՈՃԱՆԵ:*

ԿԵՆՈՃՕՏԵԼ/ԿԵՆՈՃՕՏԵԼ/ԿԵՆՈՃՕՏԵԼ - *տեն
ԿԵՆՈՃԵԼ* (շատ բան կամ
շատ անգամ):

ԿԵՆՈՃՆԴԵՍԻԿ - *տեն ԿԵՆՈՃՆԴԵ-*
ԼԵԿ:

ԿԵՆՈՒՍ (ռուս. крыса) - *գ. 1. Սկնա-
կերպների ցեղին պատկանող կրծող
կաթնասուն, առնետ: Կըռքխնէն նի յըն
տը՛ռալ կ'ուռը, էշին փալանը կըռծ-
կօրծալ* (Բ): 2. *փիսք. Ստոր՝ խարդախ
անձ: Իզէն կըռքիս ա, ընդըռա նըրի՛տ
հըզըրթօթուն անօղ չի կա* (Բ):

ԿԵՆԼԵՓ/ԿԵՆԼԵՓ - *տեն ԿԵՆԱԼ-*
ԿՈՒՆ:

ԿԵՆԾԵԼ - *տեն ԿԵՆԾԵԼ:*

ԿԵՆԾԿՈՐԾԵԼ - *տեն ԿԵՆԾԿՈՐ-*
ԾԵԼ:

ԿԵՆԾԿՈՐԾՎԵԼ - *տեն ԿԵՆԾ-*
ԿՈՐԾՎԵԼ:

ԿԵՆԾԿՈՐԾՈՒՑ - *տեն ԿԵՆԾԿՈՐ-*
ԾՈՒՑ:

ԿԵՆԾՕՏԵԼ - *տեն ԿԵՆԾՕՏԵԼ:*

ԿԵՆԾՕՏՎԵԼ - *տեն ԿԵՆԾՕՏՎԵԼ:*

ԿԵՆ-ԿԵՆ՝ - *ած. Կեռածել, շատ կեռ:
Էծը կըռ-կըռ պուզերավը հարում ա,
կիպին ըսպանում* (Ձ):

ԿԵՆ-ԿԵՆ² - 1. *ած. Շատ կռացող,
կռկռան: Քաշը կըռ-կըռ դուշ ա* (Բ): 2. *գ.*

Ազգային նման թռչնատեսակ: Մինակ կըռ-կըռնն ա, պանան բէխաբար, ուրան հետի քրթթթ անում (ԱԱ, 64):

ԿԵՆ-ԿԵՆԱԺՍՈՒՆԵ - տէն ԿԵՆԱԺՍՈՒՆԵ:

ԿԵՆԿԵՆԱԼ - չք. 1. Կռնչալ, կռավել (ագռավի, բուի, գորտի եւն մասին): Էն վըխտան միչէվ մըհէնգ՝ էլ քաշէրը վըզըրնէն ըրկընցընէս ըն, յէտնան կըռ-կըռաս (ՅԺՅ, V, 589): 2. փխք. Չարագուշակ՝ վատ բան ասել, բամբասել, չարախոսել: Էնքան հիրըվանէրը կըռկըռացէն, Անդրի դային ծառան վէր ընգավ, մըռավ (Բ): 3. փխք. Անընդհատ դժգոհել՝ տրտնջալ՝ քրթմնջալ: Էտ կընէգը սաղ օրը էն ա իննում կըռկըռալիս (Բ):

ԿԵՆԿԵՆՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ԿԵՆԿԵՆՑԱԼ:

ԿԵՆԿԵՆՕՆ - գ. 1. Կռկռալը, կռկռալու ձայնը: Մինակ քաշէն կըռկըռոնըն ար ըսկանկում (2): 2. փխք. Չարախոսություն, բամբասանք: Սոնգսըզ կընգանը կըռկըռոնը փիս կինի (2): 3. փխք. Անընդհատ դժգոհելը՝ տրտնջալը՝ քրթմնջալը: Կըռկըռոնը Դօրնից կըռնաւոցը անա անպակաս ա (Բ):

ԿԵՆԿԵՆՕՑ - տէն ԿԵՆԿԵՆՕՆ:

ԿԵՆԿԵՆԱՍԱԼ - չք. տէն Կըռկըռոն տըռնալ:

ԿԵՆԾԵԼ - տէն ԿԵՆԾԻԼ:

ԿԵՆԾԻ/ԿԵՆԻ/ԿԻՐԾԻ - ած. Խիստ ժլատ՝ գծուծ՝ ագահ: Կըռծի մարթը վէր-չումը տոնգը կըմըռնէ (2):

ԿԵՆԾԻԼ/ԿԵՆԾԵԼ/ԿԵՆԾԻԼ (գրք. կըռնեմ) - նք. Ջարդել, տորդել, մանրացնել (աղի խոշոր կտորները, շաքարը եւն): Աղը կըռնում ըն, ածում ըղը-ըղսակը, կախ տամ (Բ):

ԿԵՆԾՈՒՆԵ - տէն ԿԵՆԾՕՆԵ:

ԿԵՆԾՕՆԵ/ԿԵՆԾՈՒՆԵ - գ. 1. Անասունների կերի մնացորդ: ... Էշին սաղ օրը պէռնում ար, ուրոգիւնը մին հափուռ կըռնունը քըցնում առաշկը (ԱԱ, 67): 2. Ուտելիքի մնացորդ՝ կտորտանք: Չըրսընքէն էքսը պարիկամեն հըվաքըվում ըն, կըռնունը օտում (Բ):

- Կըռնունք անել - 1. Ուտելիքի՝ կերի լավ մասերն ուտել, վատերը թողնել: Էծէրը խօտը թանուգ չըն օտում, կըռնունը ըն անում (Բ): 2. Ուտելիքի՝ կերի մնացորդները՝ կտորտանքը ուտել: Էրկու օրանը յըտը ըտըրանը քինամ ըն հըրսընքատուն, կըռնունը անում (2):

ԿԵՆՄԱՆ - ած., գ. Ոլորապտույտ (ճանապարհ): Կըռման հըղէ յա Տումա հըղէն (Բ):

- Կըռման տալ - ճանապարհը թեքել: Թաքավէրին տըղան էտ սնսէրը վէր ըսկանում ա, կըռման ա տամ բիդի էտ տօնը (2):

ԿԵՆՄԱՐ - տէն ԿԵՆԱՄԱՐ:

ԿԵՆՄԵՋՈՒԿ/ԿԵՆՄՈՒՋՈՒԿ/ԿՈՒՐՄՈՒՋՈՒԿ - գ. Դառնահամ վայրի բանջար, որ եփում են կամ թթու դնում: Կըռմըգիկը ծըմըկնէրընըն ա փըսնէս (Բ):

ԿԵՆՄԵԿԵՆՈՒ/ԿԵՆՄԵԿԵՆՈՒ/ԿԵՆՄԵԿԵՆՈՒ - տէն ԿԵՆՄԵԿԵՆ(Լ)Ի:

ԿԵՆՄՈՒՋՈՒԿ - տէն ԿԵՆՄԵՋՈՒԿ:

ԿԵՆՆԱՍ - ած. Կուռ՝ թեւ չունեցող, կուռը՝ թեւը կտրած: Չօբանը կամ ա, տըռնըմ մին կըռնատ ախծիգ, խօխան մաշկէն կապած, էտ ծառէն տակէն լնց ա իննում (2):

ԿԵՆՆԱՏԵԼ - նք. 1. Կուռը՝ թեւը հատել՝ կտրել: Պիրում ըն էտ հարթանը կըռնատում, խօխան մաշկէն կապում, տանան տոն քըցնում (2): 2. փխք. Յուսահատեցնել, թեւաթափ անել, վիատեցնել: Յօրը խոակէրը խըղճ ըխծըկանը կըռնատից (Բ):

ԿԵՆՆԱՏԱԿԵԼ - կք. եւ չք. ԿԵՆՆԱՏԵԼ-Ի:

ԿԵՆՆԵԼ - տէն ԿԵՆԹՆԵԼ:

ԿԵՆՆԵԼԱՏԵՐ - տէն ԿԵՆԹՆԵԼԱՏԵՐ:

ԿԵՆՉԱՆ - տէն ԿԵՆԵՉԱՆ:

ԿԵՆԴԱԼ - տէն ԿԵՆԿԵՆԱԼ:

ԿԵՆԴՅՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ԿԵՆԿԵՆՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԿԵՆԴՕՆ - տէն ԿԵՆԿԵՆՕՆ:

ԿԵՆԴՕՑ - տէն ԿԵՆԿԵՆՕՑ:

ԿԵՆԿԱՆ/ԿԵՆԿԱՆ - ած. 1. Լավ կռվող, կռվի մեջ ուժեղ: Լավ կըռվան դօշին էլ ամէն օր կըռվըցնէ չըն... (ՋՏ, Բ, 232): 2. տէն ԿԵՆԿԱՍԵՐ:

ԿԵՆԿԱՊԵՆ/ԿԵՆԿԱՊԵՆ - գ. Կռվի տեղիք՝ առիթ՝ պատճառ: Ծինանցուց կըռվապէնը էտ բաղըն ա իննում (2):

ԿԵՆԿԱՍԵՐ/ԿԵՆԿԱՍԵՐ (գրք. կըռաստը) - ած. Կռվ՝ կռվել սիրող, կռվարար: Էտ թաքավէրին էլ օխտը տըղա յա ինխս, օխտըն էլ կըռվաստը (2):

ԿԵՆԿԱՏԵՐ/ԿԵՆԿԱՏԵՐ (գրք. կըռատեղ) - գ. 1. Կռվի՝ կռվելու տեղ՝ վայր: Ըտըրանց կըռվատըղը Ըրախսէն դըրաղէն մին դիւզ տըղ կա, ըտըղ ա իննում (2): 2. տէն ԿԵՆԿԱՊԵՆ:

ԿԵՆԿԱՐԱՐ/ԿԵՆԿԱՐԱՐ (գրք. կըռարար) - 1. տէն ԿԵՆԿԱՍԵՐ: 2. գ. Թռչնատեսակ: Կըռվարարը վէր ըրվաց, ծըտէրը փախէն (Բ):

ԿԵՆԿԵԼ/ԿԵՆԿԵԼ (գրք. կըռնեմ) - չք. 1. Իրար ծեծել, կռիվ անել: Թաքավէրին տըղան ա իրըքկըխանէ դէվը վէր կըռվում ըն, սաղ յէրգիթը տոնուր ա կամ (2): 2. Մարտ՝ պատերազմ վարել: Էտ էրկու թաքավէրը գօրքէրը հըվաքում ըն, կամ ըտըղ կըռվում (2): 3. Վիճել, վիճաբանել: Չըրթընկէտուր սաղ օրը ուրուր կըռիտ էն ըն իննում կըռվէլիս (2):

4. Պայքարել, մաքառել, որեւէ դժվարության՝ արգելքի եւն դեմ մարտնչել: Սնմի ապան վըղէն կըռիտ շատ ա կըռվում, մինչըվ կարում ա բար ըստանա (2): 5. Չարաբերությունները խզել, խռովել: Սանամըն ա Մարգուշան էրկու տարէ յա՝ կըռված էն, ուրուր կըռիտ խօտում չըն (Բ):

ԿԵՆԿԵԼՆԵՋՕՐ/ԿԵՆԿԵԼՆԵՋՕՐ - գ. Այն, ինչ կռվի առիթ է տալիս, կռիվ գցող՝ առաջացնող բան: Ըտի էտ վըղը տըռնըմ ա կըռվըխընծօր ծըրտըրըցուց ա խընուշինըկըցուց մաչին (2):

ԿԵՆԿԵԼՆԵԿ/ԿԵՆԿԵԼՆԵԿ - տէն ԿԵՆԿԵԼՆԵՋՕՐ:

ԿԵՆԿԵԼՆԵԿԻ/ԿԵՆԿԵԼՆԵԿԻ - մ. Կռիվ անելու եղանակով՝ պես: Կըռվը-հանգի յա խօտում (Բ):

ԿԵՆԿԵԼՆԵԿԵՐ/ԿԵՆԿԵԼՆԵԿԵՐ - գ., ած. 1. Կռվի՝ պատերազմի ընկեր, մարտակից: Խիկառըն ա Սուրէնը կըռվըխընգէր ըն, առանց ուրուր հաց չըն օտում (2): 2. Ախյան, մրցակից, հակառակորդ: Մարթին կըռվըխընգէրըն էլ բիդի կարքէն (ՆԱԲ, III, 340):

ԿԵՆԿԵԼ(Ը)ՆԵԼ/ԿԵՆԿԵԼ(Ը)ՆԵԼ (գրք. կըռնեցուցանեմ) - նք. եւ պք. ԿԵՆԿԵԼ-Ի:

ԿԵՆԿՕԿ/ԿԵՆԿՕԿ - տէն ԿԵՆԿԱՆ:

ԿԵՆՏԵԿ - տէն ԿԵՆԼԵԿ:

ԿԵՆՏԵԼ/ԿՕՆՏԵԼ/ԿԵՆՏԵԼ/ԿՕՆՏԵԼ - նք. 1. Ամորձատել, ամորձիքից գրկել: Վըրց խօզը վէր կըռտիս վէչ, քուքանալ չի (Բ): 2. փխք. Յորեւի հասկի վերեւի մասը կտրել՝ միջին մասը լավ աճելու եւ սերմացու դառնալու համար: Չասկէրը կըռտում ըն, վէր սըրմացու յըր օնին (2): 3. փխք. Յիմնական՝ էական՝ արժեքավոր մասերը ջոկել՝ վերցնել եւն: Կօղէրը քըշէրը նի յըն տըռնում ջըմանէն բաղը, կըռտում (2): 4. փխք. Խաղի մեջ հաղթել՝ կրել: Խաղ ըն անում, Վաղարշակը յօխին կըռտում ա (2):

- Կըռտած խօզ/դազ - 1. Չաղ, գեր: Դէ՛, Գազաշէն կընէգըն էլ հինչ կընէ՛գ, մին կըռտած խօզ ա, օխտը փուք կա (2): 2. Անտաշ, կոպիտ, տգեղ: Անտաշ ա, թանգան հարթը դաշանգ կինի, էս հարթը հանց ա կըռտած դազ (Բ): 3. Անամոթ, աներես, լախիշ: Կըռտած խօզու կըռման հինչը տըռնում ա, օգում ա (2):

ԿԵՆՏԵԿՈՐՏԱՆԵ/ԿԵՆՏԵԿՈՐՏԱՆԵ - գ. 1. Ամենավերջին զավակը՝ ծնունդը: Մին մարթու օխտը տըղա յա իննում, վէցը փըսակում ա, մընամ ա կըռտըպըրտանը (ՆԼԴԺԲ, 54): 2. Ընդհանրապես որեւէ բանի մնացորդը՝ տակը

մնացածը: *Յօրենքը ածում ըն չըվընեն, կըռտըպըռտանքը տամ պըռալեն* (2):

ԿԸՌՏ(Ը)ՎԵԼ/ԿԸՌՏ(Ը)ՎԵԼ/ԿՕՌՏ(Ը)ՎԵԼ/ԿՕՌՏ(Ը)ՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ԿԸՌՏԵԼ-ի:

ԿԸՌՏՏԵԼ/ԿԸՌՏՏԵԼ - նբ. Շատերին կրտել՝ ամործատել: *Էշին դուխտուրեն ծեն ըն տամ, շենին խօզերը կըռտօտում ա* (Բ):

ԿԸՌՏՏՏՎԵԼ/ԿԸՌՏՏՏՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ԿԸՌՏՏԵԼ-ի:

ԿԸՌՏՏՑ/ԿԸՌՏՏՑ - գ. 1. ԿԸՏՏՑ: 2. Փայտե շերտփի՝ գոլայի եւն մեջը փորելու՝ տաշելու կեռ գործիք: *Առանց կըռտօց կարել չըս փանդի շիրք՝ փ շինիս* (Բ): 3. Կեռ դանակ, որով ամործատում են կենդանիներին: *Կըռտօցը յը՛ր ա օնում, էշին կըռտում* (2):

ԿԸՌՌԻԿ/ԿԸՌՌԿ - գ. Հրահանի կեռիկը, ձգան: *Վերսկանը լըհա օզում ա, թա կըռուկը քաշի, էս մարդիմազարը մոտանում ա...* (ՆԱԲ, 64):

- Կըռուկեն տալ - Պոռոտախոսել: *Կօզի ծըրքավը պեն չի կաս, ամմա սաղ օրը էն ա կըռուկեն տաս* (Բ):

ԿԸՌՌԻԿԱՆԵ - գ. Բարդաճաղկավորների ընտանիքին պատկանող խոտաբույս, խատուտիկ: *Խօխենքը կըռուկանէ յըն քաղում, խաղ անում* (Բ):

ԿԸՌՌԻՎ(Կ)ԸՆԵ - տեն ԿԸՌԸՎ-ԿԸՆԵ:

ԿԸՌՔԱԹԱՓ - ած. Ատամները թափված, ատամնաթափ: *Կըռքաթափ կընէ՞ք ա Բըխցարաց Սօսիշկան, հացըն էլ չի կարում ծամէ* (Բ):

ԿԸՌՔԱՄԱԸ - ած. Դժվար ծամելի (ուտելիքի մասին): *Կըռքամաշ մէս ա, կարում չըմ օտիմ* (Բ):

ԿԸՌՔԱՆԵ - ած. 1. տեն ԿԸՌՔԱՎՈՒՐ: 2. Թվականի ցույց տված քանակով ատամ ունեցող: *Էտ օշափըն էլ էրկու կըռքանէ յա ինում, ամմեն մին կըռէքը՝ մին կը՛ղ* (2):

ԿԸՌՔԱՊԵՆ - գ. 1. Ծամելու՝ ուտելու բան: *Մարթը տոնգըն կամ ա տէս յէշում, տէն յէշում, կըռքապեն չի քըթենում* (2): 2. Ծամելը, ուտելը: *Այան կօզի պառաւ, ամմա կըռքապենում լավ ա* (Բ):

ԿԸՌՔԱՎԵՐ - տեն ԿԸՌՔԱՎՈՒՐ:

ԿԸՌՔԱՎՈՒՐ/ԿԸՌՔԱՎԵՐ - ած. Ատամնավոր, ատամներ կամ ատամնաձեւ ելուստներ ունեցող: *Բորդան ըտըրա առաշկըն ա տոն կամ մին կըռքավոր օխծ* (2):

ԿԸՌՔԱՅԱՎ - գ. Ատամի ցավ: *Կըռքցավեն նըման փիս ցավ չի կա* (Բ):

ԿԸՌՔԱՕՆՁ - գ. Ատամի վրա գոյացած կարծր գանգված, ատամնաժանգ,

ատամնաքար: *Կըռքաօնջը կըռքընէս բարբադ ա ըրալ* (Բ):

ԿԸՌՔԵԼ/ԿԸՌՔԵԼ - նբ. 1. Սղոցի եւ ատամնավոր այլ գործիքների ատամները սրել: *Մաշառը կըռքում ա, էտ փանդերը լօխ կըտօրում* (2): 2. Մաշված ջրաղացքարը՝ երկանաքարը եւն թեթեւ ծեծել՝ փորել՝ ելուստներ առաջացնել: *Ճըղացպանը ճըղացը ճիրանում ա, ուստեն ծեն տամ, վեր կա ճըղցաքարը կը՛ռքէ* (2):

ԿԸՌՔԸԹ - տեն ԿԸՌՔԸԹԹ:

ԿԸՌՔԸԿԸՏ(Ը)ՈՒԵԼԻ - ած. 1. Այն, ինչ ատամը կարող է կտրել: *Կըռքըկըտըրէլի մէս չի էս մէսը* (Բ): 2. փխբ. Շահավետ, օգտակար: *Վըխճար պահէլը կըռքըկըտըրէլի կօրծ ա* (2):

ԿԸՌՔԸՅԸՍԲԱՐԵ - գ. Ծառերի վրա ապրող բազմոտանի մագվոտ թրթուր: *Կաղնուն յըրա յա կըռքըրմբարէ շատ ինում* (Բ):

ԿԸՌՔԸՊԸՏ(Ը)ՈՒԵԼԻ - ած., գ. Ատամների փորելուն ծառայող, ատամնափորիչ (փայտիկ կամ այլ բան): *Հացը օտում ըն, մարթա մին կըռքըպըտըռէլի յօր օնում, կըռքըրնէն պըտըռում* (2): 2. փխբ. Քիչ, աննշան: *Խուտահարքը հընցընում ա, չօբանը հանմ մին կըռքըպըտըռէ խօտ պիրիլու* (ՀԺՀ, VII, 172):

ԿԸՌՔԸՎԸՆԵԼ - Որեւէ բան անելու, հատկապես ուտելու՝ ճաշկերույթի մասնակցելու պատրաստ լինել: *Կըռքըվը՛ննած կամ ա բաղարանը, տը՛սնում ըսկի ուտելի պեն չի կա* (2):

ԿԸՌՕ/ԿՈՒՐՕ - ած. 1. Կեղեղ պինդ, իսկ միջուկը դժվար դուրս եկող (ընկույզի՝ տխիլի մասին): *Կըռօ ճըղուպուր մաչ անէլը շատ ա տիժեր* (Բ): 2. փխբ. Համառ, անկոտրում: *Խըծըպիրթը՛ցէք կըռօ ժըղօվուրք ըն* (Բ):

ԿԸՌՕԹՆԸ/ԿՈՒՐՕԹՆԸ - գ. Լայնատերեւ վայրի խոտաբույս, որի արմատն ու գոխերը ուտում են: *Ուտէլի պեն չի ինում, ճարը կըտըրած՝ կըռթնու զօխեր ա քաղում, տամ խօխօնցը* (2):

ԿԸՌՕԿ - տեն ԿԸՌՈՒԿ:

ԿԸՌՕԾ (գրբ. գրիծ) - գ. 1. Շաքարի՝ քարաղի եւն ամբողջական կտոր: *Նձին էրկու կըռօ շաքար ա պըտատում, թաքուն կօխում քըվօրը ջուրը* (2): 2. Հողակոշտ, գուղծ: *Բօստանը պիհում ա, կըռօնէն թիյավը թակում, խորդըքընում* (Բ): 3. փխբ. Ամրակազմ: *Ճըղցպանէն էլ մին կըռօ խօխա յա ինում* (2):

- Կըռօ տը՛նալ - Կարծրանալ, պնդանալ (աղը, շաքարավազը, հողը եւն): *Աղը վեր նամ տը՛ղ պահիս, կըռօ կըտը՛ռնա* (Բ):

ԿԸՌՕԾ-ԿԸՌՕԾ - ած., մ. Մեծ կտորներով, գունդ-գունդ: *Մըսերը իփում ըն, կըռօճ-կըռօճ տինում ըստօլեն* (2):

ԿԸՌՕՑ - գ. Գործիքի կեռ ծայրը: *Յըկատեն կըռօցը նի յա կամ քարեն, կօտըրում* (2):

ԿԸՍԱԹԵՎ(Բ)/ԿԻՍԱԹԵՎ(Բ) - ած. Կարճ՝ մինչեւ արմունկը հասնող թեւ ունեցող: *Հըմանչում էլ չի, էս ցօրտ օրը կիսաթվ շօր ա կը՛ցալ, յը՛կալ հանգիստը* (Բ):

ԿԸՍԱԿԻՆ/ԿԻՍԱԿԻՆ - տեն ԿԸՍԸ-ԿԻՆՈՒ:

ԿԸՍԱՀՈՒՄ/ԿԻՍԱՀՈՒՄ - ած. Լրիվ չեփված, կիսով չափ հում: *Կըսահում մըսերը դըզղանան տոն ըն տամ, օտում* (Բ):

ԿԸՍԱՍԱԸ/ԿԻՍԱՍԱԸ - ած. Կիսով չափ մաշված: *Խը՛ղճը կըսամաշ շօրեր ա կը՛նում, հինչ ա՛նէ, ք՛նսիք ա* (Բ):

ԿԸՍԱՍԸՐ/ԿԻՍԱՍԸՐ - ած. Մահամերձ, մահվան եզրին գտնվող: *Պիրում ըն, էտ կիսամը՛ք պըռալեն իլանձ-ջիլանձ ծիլին պէռնում, ձորան էլ տինում յըրան, քինամ* (2):

ԿԸՍԱՍՕՐԹ/ԿԻՍԱՍՕՐԹ - տեն ՃԻԼՆՍՕՐԹ:

ԿԸՍԱՉՕՐ/ԿԻՍԱՉՕՐ - ած. Ոչ լրիվ չորացած, կիսով չափ չոր: *Կըսաչօր փանդ ա, լավ չի էրում* (Բ):

ԿԸՍԱՋԱՆ/ԿԻՍԱՋԱՆ - ած. 1. Մարմնի որեւէ մասը հատած, անդամալուծ: *Կըսաջան մարթ ա Վաղօն, կըռվավը համ աջի ծէրքըն ա կուրցըրալ, համ աջի վը՛նը* (Բ): 2. տեն ԿԸՍԱՍԸՐ:

ԿԸՍԱՔՕՆ/ԿԻՍԱՔՕՆ - ած., մ. Կիսով չափ քնած, կիսաթորն, քնաթաթախ: *Ըտի կըսաքօն էտ բաղվանչին տոն ա կամ, տը՛սնում մին կընէ՞ք էտ ծառեն տակեն լաց ա ինում* (2):

ԿԸՍԸԹԵՀՐԱՏ/ԿԻՍԸԹԵՀՐԱՏ - տեն ԹԵՀՐԱՏ:

ԿԸՍԸԿԻՆՈՒ/ԿԻՍԸԿԻՆՈՒ - մ. Կես գնով, արժեքի կեսով, էժան: *Թօռը վեր օզում ա, թա նի օնէ, ըտըրանք ձորանց ապըրանքը կըսըկինու ծախում ըն, հըրէ ինում* (2):

ԿԸՍԸՀԱՐ/ԿԻՍԸՀԱՐ - ած. 1. Կիսով չափ բացած՝ բացված, կիսաբաց: *Էտ կըսըհար մըղակեն դաթավը յէշում ա, տը՛սնում թաքուհին վէզիրին նըրի՛տ սիլի-բիլի ընէս* (2): 2. տեն ԹԵՀՐԱՏ:

- Կըսըհար անէլ - Կիսով չափ բացել: *Ժըլատեն ըսը՛ցէն՝ տօռը պէ՛ց, կըսըհար ըրալ* (ԱԲԲ, 32):

ԿԸՍԸՀՐԵ(ՆՆԻ)/ԿԻՍԸՀՐԵ(ՆՆԻ) - մ. Ճանապարհի կեսը՝ մի մասն անցած, կես ճանապարհին: *Կըսըհըրէ էտ*

տըղեն մէկըն ա ընգնում, վեր հանքան, վրէսկավ լիգը, թողալ ա պըռավէն տանը (ՅԺՅ, V, 545):

ԿԸՍԸՄՄՍՈՒԼ/ԿԻՍԸՄՍՍՈՒԼ - տեն ԿԸՍԸՏ-ՊԸՈՒՏ:

ԿԸՍԸՆ-ԿԵՍԱՆ/ԿԻՍԸՆ-ԿԵՍԱՆ - 1. տեն ԹԵՅՐՈՒՏ: 2. տեն ԿԸՍԸՏ-ՊԸՈՒՏ (1):

ԿԸՍԸՊԵՐԱՆ/ԿԻՍԸՊԵՐԱՆ - ած., մ. տեն Կեն պերան: Դըլըցէ Թամամ բաջին մին օր ուրանց պէլունց տօն մին կըսըպէրան դօնախլըղի ա ինըմ կանչված... (ՋՏ, Ա, 215):

ԿԸՍԸՊԵՏ/ԿԻՍԸՊԵՏ (գրք. կիսա-բաց) - տեն ԿԸՍԸՅԱՐ(1):

ԿԸՍԸՎԿԵՍ/ԿԻՍԸՎԿԵՍ/ԿԵՍՎԱ-ԿԵՍ/ԿԵՍ-ԿԵՍ/ԿԵՍՊԱԿԵՍ (գրք. կէս ի կէս) - մ. 1. Կես առ կես: Կըսըվկէս ա պիծըւում, վեր լօխճին հէրիք անէ (2): 2. Կիսով չափ: Կօրծը կըսըվկէս չըն անէլ (Բ):

ԿԸՍԸՏ-ԿԵՍԱՍ/ԿԻՍԸՏ-ԿԵՍԱՍ - տեն ԿԸՍԸՆ-ԿԵՍԱՆ:

ԿԸՍԸՏ-ՊԸՈՒՏ/ԿԻՍԸՏ-ՊԸՈՒՏ - 1. ած. Թերի, անավարտ: Կըսըտ-պըռատ պինէրա հնգ ա անում Զավէնը (2): 2. գ. Բացթողում, պակասություն, թերություն: Կըսըտ-պըռատը շատ ա, կարում չըմ դիւզըցընիմ (Բ):

ԿԸՍԿԱԾԵԼ/ԿԸԾԿԱԾԵԼ (գրք. կասկածեմ) - չք. Կասկածել, երկբայել, տարակուսել: Թաքավէրը կըսկածում չի, վեր վէգիրը կարօղ ա ըտի պէն անէ (2): ԿԸՍԿԱՐԵՆԹ - տեն ԲԸՍԿԱՐԵՆԹ:

ԿԸՍԿԵԼ - տեն ԿԸԶԿԵԼ:

ԿԸՍԿԸԾԱԼ/ԿԸԾԿԸԾԱԼ (գրք. կսկծիմ) - չք. Կսկծալ, խոր վիշտ՝ ցավ զգալով՝ վշտանալ: Մարը շատ ա կըսկըծամ, վեր տըղան քինամ ա կըռըվ (2):

ԿԸՍԿԸԾԱԼԻ/ԿԸԾԿԸԾԱԼԻ - ած. Կսկիծ պատճառող, վշտալի: Քու կըսկըծալի խօսկէրքըտ իմ ջանըս կննալ ա (2):

ԿԸՍԿԸԾԱՆԹ/ԿԸԾԿԸԾԱՆԹ՝ (գրք. կասկածանք) - տեն ԿԱՍԿԱԾ:

ԿԸՍԿԸԾԱՆԹ/ԿԸԾԿԸԾԱՆԹ՝ - տեն ԿԸՍԿԸԾՈՆ:

ԿԸՍԿԸԾԵԼԻ/ԿԸԾԿԸԾԵԼԻ (գրք. կասկածելի) - ած. Կասկած ներշնչող՝ հարուցող, կասկածելի: Կըսկըծելի մարթ ա ինում էտ դէրվիշը, ըտըրա հըրտէ էլ թաքավէրը հըրաման ա տամ, վեր փըռնին, կօխին տոնումն (2):

ԿԸՍԿԸԾՏ(Ը)ՆԵԼ/ԿԸԾԿԸԾՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԿԸՍԿԸԾԱԼ-ի:

ԿԸՍԿԸԾՈՆ/ԿԸԾԿԸԾՈՆ - գ. Կսկիծ, կսկծալը: Էտ կըսկըծօնը խըղճ կընգանը ըսպանից (2):

ԿԸՍԿԸԾՕՎՈՒՐ/ԿԸԾԿԸԾՕՎՈՒՐ (գրք. կասկածատը) - 1. տեն ԿԸՍԿԸԾԵԼԻ: 2. տեն ԿԱՍԿԱԾ (1): Շատ կըսկըծօվուր մարթ ա Յէփրէմը, ուրան խօնցը յըրա էլ ա կըսկածում (Բ):

ԿԸՍԿԸԾՕՏ - տեն ԿԸՍԿԸԾՈՆ:

ԿԸՍԿԸՎԵԼ - տեն ԿԸԶԿԸՎԵԼ:

ԿԸՍԿԸՏՈՐ/ԿԸՑԿԸՏՈՐ (գրք. կցկտոր) - ած. Անկապ, կցկտոր: Կըսկըտօր պէներ ա խօսում (Բ):

ԿԸՍԿԻԾ/ԿԸԾԿԻԾ - տեն ԿԸՍԿԸԾՈՆ:

ԿԸՍՆԱԿԵԼ - նք. տեն Կեն անէլ (1):

ԿԸՍՆԱԿ(Ը)ՎԵԼ - կք. եւ չք. ԿԸՍՆԱԿԵԼ-ի:

ԿԸՍՕԿ/ԿՈՒՍՕԿ (ռուս. кусок) - տեն ԹԻԹԷԼ:

ԿԸՍՕՎԻ/ԿԻՍՕՎԻ - տեն ԿԵՍՈՒ:

ԿԸՎԱՊԱՅ - տեն ԿԸՎԱՊԱՅԷ:

ԿԸՎԱՍԱՐ - գ. Կով ունեցող, կովի տեր: Ծոնը կ'ոնոնում ա, կըվըտարէրը մընամ ըն կըրակու մաջի (Բ):

ԿԸՎԱՐԱԾ - գ., ած. Կովերի նախարայան՝ հովիվ: Էս կըվարածը ուրոնգ'ոնը կամ ա, տէսնում՝ հընգէրը էն ա պըրանված (ՅԱԲ, 15, 104):

ԿԸՎԷԶՆԸ (ռուս. звоздь) - գ. Փոքր մեխ՝ գամ: Մին կըվէզն ա յօր օնում, ապուրն նըկարը պատան տամ (2):

ԿԸՎԱՊԱՅԷ - գ., ած. 1. տեն ԿԸՎԱՐԱԾ: 2. Կով պահող՝ խնամող (մարդ): Կըվըպահէն քըշէրը կըվէրէն քըշտէն ա կէնում, վեր ծընէլիս ք'մմագ անէ (2):

ԿԸՎԻՏ/ԿԻՎԻՏ (ռուս. квіт) - ած., մ. Իրար նկատմամբ այլեւս որեւէ պարտք՝ պահանջ չունեցող՝ չունենալով: Պոռիին ասմա.- Մուրք կըվիտ ընք. յըս ասալ ըմ՝ տուք ըք ուրխացալ, տուք ածալ ըք՝ յըս ըմ ուրխացալ (2):

ԿԸՎԿԸՎԱԼ/ԿՈՒՎԿՈՒՎԱԼ - չք. 1. տեն ԿԸՂԿԸՂԱԼ: 2. փխք. Ուրախ՝ առույգ լինել: Սիրան աքէրը էն ա կըվկըվալիս. թօռնէրը մըծացալ ըն, ք'մմագ ըն անում (Բ): 3. փխք. Արբունքի հասնելով՝ ամուսնանալու նշաններ ցույց տալ: Շէնին քիիլինէն կըվկըվամ ըն, ախճիգ չի կա, թա փըսակվին (Բ):

ԿԸՎԿԸՎՏ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՒՎԿՈՒՎՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿԸՎԿԸՎԱԼ:

ԿԸՎԿԸՎՕՆ/ԿՈՒՎԿՈՒՎՕՆ - տեն ԿԸՂԿԸՂՕՆ:

- Կըվկըվօնը յըր ինիլ - տեն ԿԸՎԿԸՎԱԼ (2, 3):

ԿԸՎԿԸՎՕՏ/ԿՈՒՎԿՈՒՎՕՏ - տեն ԿԸՎԿԸՎՕՆ:

ԿԸՍԱԿ/ԳԸՂԱԿ (գրք. կտակ) - տեն ԿԸՍՅԱԾ:

ԿԸՍԱԿԵԼ/ԳԸՂԱԿԵԼ - նք. տեն Կըսյաթ անէլ:

ԿԸՍԱՂԵԼ (գրք. կատաղիմ) - չք. 1. Կատաղախտով հիվանդանալ, կատաղի դառնալ: Չօբանը, ճարը կըտըրած, էտ կըտաղած շանը ըսպանում ա (2): 2. փխք. Սաստիկ բարկանալ, զայրանալ, գազազել: Ըտըրանք կըտաղում ըն, պըռավէն ըսպանում, մին թումբու յըրա թաղում (ԱԱ, 26): 3. փխք. Անսովոր ուժով եւ չափով արտահայտվել: Կարունը, վեր շատ թօռ ա կամ, Թարթանք կըտաղում ա (Բ):

ԿԸՍԱԿ (գրք. կտալ) - գ. 1. Կտավատի՝ վուշի բույսից ստացվող թելը: Յուրին կըտալ ա ինք՝ օնում, մին մըր՝ շալ կ'օրծում (2): 2. Այդ թելից կամ բամբակաթելից գործած կտոր: Կըտալ ըն ինք՝ օնում, շօրէր կարում, էտ յի-թիմնէրէն կըրց տամ (2):

- Կըտալ կ'օրծել - Ծանր աշխատանք կատարել: Խէ նըղացած ըս, կըտալ ըս կ'օրծալ (Բ):

ԿԸՏԵՏ (գրք. կտիտ (ծիրտ, քակոր) - գ. Ոչխարի՝ այծի՝ նապաստակի եւն աղբ, կտտոր: Էտ օյիւնբազը էծին կըտէտը չուրըցընում ա, աղում, շինացուց խն-փիւմ, թա մուկնու ճար ա (2): 2. փխք. Շատ մանր, փոքրիկ (պտուղ, երեխա եւն): Արաշտ ա, տաննը հանց ա կըտէտ (Բ):

ԿԸՏԷՐ - տեն ԿԸՏՈՐ՝:

ԿԸՏԸԶ/ԿՈՒՏՈՒԶ - ած. Չափազանց փոքր, փոքրիկ: Մին քանի ամըս վըր անց ա կէնում, խընծօրը մին կըտըզ տըղա յա տըրնըմ (ՅԺՅ, VII, 11):

ԿԸՏԸԶԱՆԱԼ/ԿՈՒՏՈՒԶԱՆԱԼ - չք. Ծավալով՝ չափով չափազանց փոքր դառնալ: Դէրվիշը մըհակավը վեր թըխում ա, էտ տըղան կըտըզանում ա, տըրնում մին սիւրճ'ռու մըջանք (2):

ԿԸՏԸԶԸՆԵ/ԿՈՒՏՈՒԶԸՆԵ - տեն ԿԸՏԸԸՆԵ:

ԿԸՏԸԶՏ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՒՏՈՒԶՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԿԸՏԸԶԱՆԱԼ-ի:

ԿԸՏԸԹՆՍԲԻ - տեն ԹՆՍԲԻ:

ԿԸՏԸՂՏ(Ը)ՆԵԼ (գրք. կատաղեցուցանեմ) - նք. եւ պը. ԿԸՍԱՂԵԼ-ի:

ԿԸՏԸՂՕԹՈՒՆ - գ. 1. Կատաղի լինելը, կատաղախտ: Յօրը կըտըղօթունը էտ տըղէն հըրտէ մըր՝ դարդ ա տըրնում (2): 2. Սաստիկ բարկություն, զայրույթ: Կընէգը վեր ջօղաք ա տամ, Մըրքըրէն կըտըղօթունը փըռնում ա (Բ):

ԿԸՏԸՎՅԱՏ (գրք. կտաւահատ) - գ. Կտավատագգիների ընտանիքին պատկանող յուղատու եւ թելատու բույս, ինչպէս նաեւ այդ բույսի հատիկը: Առաջ Ղարաբաղ կըտըվիատ շատ ըն իւն բիջիրիս (Բ):

ԿՈՏԸՎՅՈՒՆ - գ. Ուռնու մին տե-
սակը, որ բողոքոցում է վաղ գարնանը:
Կըտրվի՞նք զայն ծառ ա (Բ):

ԿՈՏԸՍՈՎՈՒՄ - գ. Կոտի հոտ:
Իծարածը վեր նի յա մընէս հըրսընքա-
տունը, կըտրտավ՞որ յը՞ր ա ինիս (Ձ):

ԿՈՏԸՏԵԼ - չք. Արտաթորել, աղբել
(ոչխարի, այծի, նապաստակի եւն մա-
սին): Էծէրը նի յըն տը՞նում Մաքա-
ղաթէն տունը, կըտրտում (Բ):

ԿՈՏԸՏԸՆԵ - գ. Մանր պտուղներ
տվող ծառ (ընկուզենի, խնձորենի,
տանձենի եւն): Կըտրտը՞նէն շատ բար
ա տամ (Բ):

ԿՈՏԸՏՈՐ - տեն ԿՈՏԵՏ:

ԿՈՏԸՐԱԾ/ԿՈՏԸՐԱԾ - ծծկ. տեն
ՂՈՐԱՆ:

ԿՈՏԸՐԱԿԱԼ/ԿՈՏԸՐԱԿԱԼ - գ. Կտու-
րի եզրերին դրվող քար: Մին կըտը-
րակալ՝ ա ըղնում ըտըրա կըլիսէն, ճը-
պաղում ա, վեր ըղնում (Ձ):

ԿՈՏԸՐԱԿԱԼ/ԿՈՏԸՐԱԿԱԼ - ած.
Կտրուկ, առարկություն չընդունող,
վճռական: Տըղան վեր ըտի կըտրական
պաղասխանում ա, թաքավերը էլ պէն չի
խօսում (Ձ):

ԿՈՏԸՐԱՔԱՐ/ԿՈՏԸՐԱՔԱՐ - գ. Հո-
ղածածկ կտուրը հարթելու՝ հողը
պնդացնելու գլանածե ծանր քար: Ամ-
մէն տարէ կըտըրքարավը կըտորը
պնդոցընում ըն, վեր թօռը, ծոնը նի չի
ծըծէ (Ձ):

ԿՈՏԸՐԵԼ/ԿՈՏԸՐԵԼ (գրք. կտրեմ) -
նք. 1. Սուր գործիքով հատել: Ցակատը
յօր ա ունէս, էտ ծառէն հաստ ճէղը
կըտըրէս (Ձ): 2. Կտրող՝ սուր բանով
վիրավորել: Խօխան տինակավը խաղ
ըրավ, մանըն կըտըրից (Բ): 3. Մակե-
րետյթը ճեղքել՝ փորել՝ ակոսել: Բըխ-
ճումը մին փօս ա կըտրում, նի մընում
մաչը... (ՀԱԲ, 15, 98): 4. Խուզել, կար-
ճացնել, չափը փոքրացնել: Մազէրը
կըտըրում ա, կիշանում (Ձ): 5. Պատ-
րաստել, սարքել (դրամ եւն): Մին թա-
քավը՞ր ուստէն ծէն ա տամ, թա.- Քէզ
մին քըշէր ժամանակ ըմ տամ, պիտի
հանրու մէխ կըտրէս... (ՀԺՀ, VII, 199): 6.
Պակաս տալ, քչացնել, գրկել: Համօթ
չընի հըրցընէլը, փօղըս խէ կըտրում ըս
(ՆԱԲ, III, 163): 7. Անդամատել, վիրա-
հատել: Դուխտուրնէն տը՞նում ըն վեր
էրոնշ ճար չի կա, պիրոն ըն ըտըրա
վը՞նը կըտըրում (Ձ): 8. Դադարեցնել,
ընդհատել, վերջացնել: Մարթը ասմա.-
Ըտըրա սանը կըտըրէ, թա չէ փիս ա
իննկան (Ձ): 9. Ձգելով խզել՝ պոկել:
Հացան պատառ կըտըրում ա, տամ պը-
ռավէն (Ձ): 10. Բաժանել, անջրպետել:
Տա տանը մաչան կըտրում ա, էրկու

օթաղ շինում... (ՀԺՀ, VII, 378): 11.
Անջատել, առանձնացնել: Դարաբաղը
Հայաստանան կըտըրօղը վէջ մըխի-
թարվի (Ձ): 12. Խոսակցին միջամտելով՝
իր խոսքն ասել: Հու օզում ար խօսե,
ինքը կըտըրում ար, մին ախմաղ պէն
ասում (Ձ): 13. Կողոպտել, թալանել:
Կօղէրը քըշէրը նի յըն մընում Պըլը-Պու-
ղուն տունը, կըտըրում (Ձ): 14. Շրջապա-
տել, պատել, բոլորել, շրջափակել: Տիւս
ա կամ, տը՞սնում՝ թօրքերը ուրանց
բանը կըտըրած (Ձ): 15. Անցնել, գնալ,
հասնել: Ծի, հինչ ծի՞, մին ժամումը
շէնան սարը կըտըրում ա (Ձ): 16. Խա-
ղաթղթի կապուկը կիսել: Կարտը կըտ-
րում ա, ըսքըսում ըն խաղ անէլը (Ձ): 17.
Խաղաթղթում հակառակորդի խաղա-
թուղթը ավելի մեծով ծածկել՝ տանել:
Կարօլավը կըտըրում ա, յօր օնում (Բ):
18. փխբ. Հեռացնել, շեղել: Սաղ հըր-
սընքէն վախտը թամաղան աշկը կը-
տըրում չար էտ կընգանը անա (Ձ): չք.
19. Դադարել, վերջանալ, վերանալ:
Թօռը կըտըրում ա, կընանէքը էլիս
քինամ ըն բուստըննէն (Բ): 20. Շաղվել,
փսրվել: Կաթը կըտըրալ ա, հանքանթ
այան լավ չի մէրալ (Բ): 21. Դառնալ,
վերածվել մի բանի (գործածվում է հա-
րադրությունների մեջ): Թօթկը էրվում
ա, պօղ կըտըրում (Ձ): 22. Հատվել,
խզվել, պոկվել: Թանդիրը փրթած ա
իննում, կըտըրում ա (Ձ):

- Կըտըրած հօռ - Անպիտանի, ան-
գործածելի: Հանը ասմա.- Էտ փրթած
չաթուն պերալ ըս հինչ ա՛նիս, էտ կը-
տըրած հօռ ա (Ձ):

- Կըտըրած դէյըն չանի - Անարժեք է,
ոչինչ է: Հանը ասմա.- Մըհէմէտը տէնը
քու ըշխաղած փուլըս ինձը՞տէ կըտը-
րած դէյըն չանի (Ձ):

ԿՈՏԸՐԵԼ-ԸՆՑԸՆԵԼ/ԿՈՏԸՐԵԼ-ԸՆՑ-
ՆԵԼ - Որոշ տարածություն անցնել: Վեր
մին խըլամ տը՞ղ կըտըրում ըն, ընցընում,
փուշմանում ըն, վեր ուրանց քըվօրը
թօղալ ըն մինակ (Ձ):

ԿՈՏԸՐԱԾԻ - տեն ԱՇԿԱՐ(Ա) (1):

ԿՈՏԸՐՎԵԼ - 1. կք. եւ չք. ԿՈՏԸՐԵԼ-ի:
2. չք. Մեռնել, վերանալ (գործածվում է
անեծքներում կամ մտերմաբար): Արջը
թա.- Կըտըրվէս տու, թա վար օժըտ
պատէ, սաղ մարթ էլ կօտէս, ասլան էլ
(ԱՍՈ, 49):

ԿՈՏԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. 1. Դադարեց-
նել, վերջ տալ: Էտ վըխտանց էլ էտ
հըրեվանը կըտըրցընէս ա ըտըրանց
տօն քինիլը (Ձ): 2. Պայման դնել, պայ-
մանադրել: Օրավ առաջ Օիկանը ախ-
պօրցը կըտըրցըրած ա ընում, վեր վէջ

մինը ուշափէն պաղասխանը տա վուչ,
ոբան անայը կըման (ՆԱԲ, 24):

ԿՈՏԸՐՓՈՒՍԻ - ած. Կտուրին պա-
րապ-սարապ կանգնող: Կընէքը աս-
մա.- Նէրակ ինձ տըված, վեր կըտըր-
փուստի Ջըհանգիրը բիդի իմ խընամէս
տը՞նա (Ձ):

ԿՈՏԸՐՕԿ/ԿՈՏԸՐՕԿ - տեն ԿՈՏԸ-
ՐԱԿԱԼ:

ԿՈՏԸՐՕՂ-ԿԱՊՕՂ/ԿՈՏԸՐՕՂ-ԿԱ-
ՊՕՂ - ած. Գործիմաց, հմուտ (արհես-
տավորի մասին): Կըտըրօղ-կապօղ ուս-
տա յա խուղանը (Բ):

ԿՈՏԸՐՕՆ/ԿՈՏԸՐՕՆ (գրք. կտրոն
(կտրած կտոր) - գ. 1. Բույսից կտրած
ոստ, որ տնկում են կամ պատվաստում:
Խաղվէն կըտըրօննէն տիննում ըն
ծիրոնը, վեր էքսը տընգօտին (Ձ): 2.
Հնձած արտում մնացած ծղոտ: Կըվէրը
նի յըն տըռաս հընձած արտը, կըտըրօն
ուտէս (Բ): 3. Գորգը գործելուց եւ դագ-
գաի վրայից կտրելուց հետո մնացած
թելերի շարքը: Գանքան կըտրում ըն,
կըտրօկը տէն ածում (Բ):

ԿՈՏԻ-ԿՈՏԻ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Կըտի-կըտի անէլ - Մեծամտել, գո-
ռոգամտել: Հանքվին տակէն պատառ
յը՞ղ կա, կըտի-կըտի յա անում (ԱԲԲ, 55):

ԿՈՏԼԻՆՍԱՑՈՒ - գ., ած. Կոտլետի
համար նախատեսված (միս): Մէսը կը-
տօրում ա, կըտլիտացուն դըրաղ տի-
նում (Ձ):

ԿՈՏ-ԿՈՏ - տեն ՏՈԿ-ՏՈԿ:

ԿՈՏԿՈՏԱԼ - տեն ՏՈԿՏՈԿԱԼ:

ԿՈՏԿՈՏԱԼԻ - տեն ՏՈԿՏՈԿԱԼԻ:

ԿՈՏԿՈՏԵԼ - չք. Խիստ զոջալ: Հանը
ասում ա.- Տու կըկըտկըտիս, թա մը-
հէնգանց տէնը ինձանա մին կապէկ
ըստանա (Ձ):

ԿՈՏԿՈՏՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏՈԿՏՈԿ-
Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԿՈՏԿՈՏՕՆ - տեն ՏՈԿՏՈԿՕՆ:

ԿՈՏԿՈՏՕՑ - տեն ՏՈԿՏՈԿՕՑ:

ԿՈՏԿՈՏԵԼ/ԿՈՒՏԿՈՏԵԼ - նք. 1.
Կտուցով խփել՝ հարվածել, կտցահարել:
Մին քանի օրանը յետըն էլ էն մընացած
հավերին ա կըտկօտէլավ ըսպանըմ
(ՀԺՀ, V, 458): 2. փխբ. Նեղել, չարչարել,
խոսքով խայթել: Խօրթ մարը ըտըրանց
շատ ար կըտկօտում (Ձ):

ԿՈՏԿՈՏՎԵԼ/ԿՈՒՏԿՈՏՎԵԼ - կք. եւ
չք. ԿՈՏԿՈՏԵԼ-ի:

ԿՈՏԿԱԽՕՏ - գ. Կատվախոտագ-
գիների ընտանիքին պատկանող խո-
տաբույս՝ դեղին ծաղիկներով: Էծէրը
կըտվախօտ շատ ըն սիրում (Բ):

ԿՈՏԿԱՔԱՐ - գ. Պինդ քարի տեսակ:
Կըտվաքարը պէնը քար ա (Ձ):

ԿԸՏՎԱԹՕՆ - գ. 1. Կեղծ քուն, կատվի նման քնած ձեռացնելը: *Ըտորա կըտվաքօնը լօխճին կըտորցընես ա* (2): 2. *փխբ.* Կարճատե քուն, կեղծ քուն: *Ապան ասմա.- Էս քօն ինիլ չար, էս կըտվաքօն ար* (Բ):

- Կըտվաքօն տալ - 1. Կատվի նման քնած ձեռնալ: *Մարթը կըլծիս ա ըղնում, վեր կընեգը կըտվաքօն ա տըվալ* (2): 2. Թեթեակի՝ կարճ ժամանակով քնել: *Հաց ըն օտում, պատառ կըտվաքօն տամ, էլիս կօրծը ըսքըսում* (2):

ԿԸՏՎԱԹՇԿ - տեն ԿԸՏՎԱԹՆԷ:

ԿԸՏՎԱԹՆԷ - գ. Սոխրագույն փոքր, կլոր հատիկներով գինու խաղողի տեսակ: *Կըտվը՛նեն յը՛տէ յա հըսնում* (Բ):

ԿԸՏՎԱԹՎԱ - գ. Քիչ ջրով երեսն արագ լվանալը: *Կըտվըլըվան Յեգօրէն խասյաթըն ա* (Բ):

- Կըտվըլըվա անել/տալ - Քիչ ջրով երեսն արագ լվանալ: *Մին կը՛վաթ ճո՛ւր ա յը՛ր օնում, կըտվըլըվա անում, քի-նամ* (2):

ԿԸՏՎԱԹՄՕՐԷ - գ. Սորու նման կարմիր պտուղներով անտառային խոտաբույս, ինչպես նաև դրա պտուղները: *Կըտվըմօրէն անհամ ա ինո՛ւմ* (Բ): 2. *տեն ԻԾԸՄՕՐԷ՛:*

ԿԸՏՎԱԹՌԻՆ - գ. 1. Կատվի էությունը, կատվի արարք: *Կատվէն հիշկան թակիս, մին ա, կըտվօթունը մըննան քըցիլ չի* (2): 2. *փխբ.* Կեղծավորություն, շողոքորթություն: *Կըտվօթունը Թամուց ցը՛ղէն տըված ա* (Բ):

ԿԸՏՏԸՑ(Ը)ՆԷԼ - նբ. տեն Չըրթմա թըխել:

ԿԸՏՐԱԾ - տեն ԿԸՏՐԱԾԾ:

ԿԸՏՐԱԿԱԼ - տեն ԿԸՏՐԱԿԱԼԱ:

ԿԸՏՐԱԿԱՆ - տեն ԿԸՏՐԱԿԱՆԱ:

ԿԸՏՐԱՔԱՐ - տեն ԿԸՏՐԱՔԱՐԱ:

ԿԸՏՐԷԼ - տեն ԿԸՏՐԷԼԷ:

ԿԸՏՐԷԼ-ԸՆՑՆԷԼ - տեն ԿԸՏՐԷԼ-ԸՆՑՆԷԼԷ:

ԿԸՏՐՕԿ - տեն ԿԸՏՐՐՕԿ:

ԿԸՏՐՕՂ-ԿԱՊՕՂ - տեն ԿԸՏՐՐՕՂ-ԿԱՊՕՂ:

ԿԸՏՐՕՆ - տեն ԿԸՏՐՐՕՆ:

ԿԸՏՈՒՋԽԱՆԱ - տեն ԿՈՒՏԸԶ-ԽԱՆԱ:

ԿԸՏՈՒՐԱԿՎԷԼ - տեն ԿՈՒՏՐԱԿՎԷԼ:

ԿԸՏՈՒՐԹԱԿԷ - գ. Կտուրի հողն ամրացնելու փայտե երկար կոթով գործիք: *Կըտուրթակավը թակում ըն, կըտօրը պիղըցընում* (Բ):

ԿԸՏՈՒՐ(Հ)ԱՏԷԼ - տեն ԿՈՒՏՐ(Հ)ԱՏԷԼ:

ԿԸՏՈՒՐ(Հ)ԱՏՎԷԼ - տեն ԿՈՒՏՐ(Հ)ԱՏՎԷԼ:

ԿԸՏՈՒՐՏԱՆԲ - տեն ԿՈՒՏՐՏԱՆԲ:
ԿԸՏՈՒՐՏԱՆԷ - տեն ԿՈՒՏՐՏԱՆԷՆԷ:

ԿԸՏՈՒՑԱՎՈՒՐ/ԿՈՒՏՈՒՑԱՎՈՒՐ (գրբ. կոցաուր) - ած. Կտուց ունեցող: *Լօխ դուշերըն էլ կըտուցավուր ըն* (Բ):

ԿԸՏՈՒՑԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՑԻԼ (գրբ. կըտցեմ) - նբ. 1. Կտուցով բռնել՝ վերցնել: *Քըչէղակըն էլ քարը կոտուցալ ա, քըցալ պըռալէն տըղէն կըլիէն, ըսպանալ* (ԱԱ, 69): 2. *տեն ԿԸՏՎՕՏԷԼ:* 3. Չվի մեջ եղած ճուղը, ներսից կտուցով խփելով, կեղեղ կտորել: *Աճիկ տը՛սնում ա, վեր թոխսըկանէն տակէ ծուլէնը լօխ էն ա կըտուցած՝ միկին անա կըման* (2):

ԿԸՏՈՒՑՅԱՐԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՑՅԱՐԷԼ - տեն ԿԸՏՎՕՏԷԼ:

ԿԸՏՈՒՑՅԱՐՎԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՑՅԱՐՎԷԼ - տեն ԿԸՏՎՕՏՎԷԼ:

ԿԸՏՈՒՑՎԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՑՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ԿԸՏՈՒՑԷԼ-ի:

ԿԸՏՕՂԷՆ - տեն ՏԸԿՕՂԷՆ:

ԿԸՏՕՂՆԷ - տեն ՏԸԿՕՂՆԷ:

ԿԸՏՕՂՆՕՏ - տեն ՏԸԿՕՂՆՕՏ:

ԿԸՏՕՐ՝ԿԸՏԷՐ - գ. Շինության հողե հարթ ծածկ, տանիք: *Կըտրան վերցակը լօք ա տամ, ըռաչին կանչում՝ ծուղորուր՛ն* (ՆԱԲ, 104):

- Կըտօր անել - Մեկի տունը հաճախակի գնալ-գալ: *Սէյիկը հիրըվանէն տօնը կըտօր ա ըրալ* (Բ):

- Կըտօրը քար քըցիլ - Կողմնակի կերպով մեկի մասին աննպաստ բան ասել՝ ակնարկել: *Ըսկէտուրը վանիկ հարթանը կըտօրը քար ար քըցիս* (2):

ԿԸՏՕՐ² - տեն ԿՈՒՏՈՒՐ:

ԿԸՏՕՐ³/ԿՈՒՏՕՐ - գ. Գործվածք, կտորեղեն: *Պառավը կըտօրը ծանում ա, տինում խըլը՛ղէն տակէն, քինամ* (2):

ԿԸՏՕՐԱԾ/ԿՈՒՏՕՐԱԾ (գրբ. կոտորած) - 1. գ. Ջանգվածային սպանություն, ջարդ, եղեռն, սպանո: *Վեր Շահ Ըրասէն կըտօրածը ըսքըսալ ա, ըտահանք քօչալ ըն, յը՛կալ Ղարաբաղ* (ԱԱ, 35): 2. ած. Կտրտած, կտոր-կտոր արած: *Կըտօրած մէսը ածում ըն ղըգղանը, տինում կըրակէն լըրա, ուրաք քօն ի-նում...* (2):

ԿԸՏՕՐԷԼ/ԿՈՒՏՕՐԷԼ (գրբ. կոտորեմ) - նբ. 1. Ջանգվածաբար սպանել՝ ջարդել՝ ոչնչացնել: *Լէնգ՝ Թէմուրը գորքէն հըրաման ա տամ, վեր էտ շէնին ժըղուկուրթէն կըտօրին* (2): 2. Մեծաքանակ մահացություն պատճառել: *Ագարը հըլէրէն կըտօրից* (Բ): 3. Կտրտել, կտոր-կտոր անել: *Էտ մարթը ուրան տըղէն նըհէտ ըսպընէս ըն կընգանը, հարթէն, կոտուրէս, նի տաս վը՛րը...* (ԼՐԲ, 315): 4. Ուսասպառ անել, թուլաց-

նել: *Էնքան ծըծըղցըրալ, մը՛գ կըտօրից* (Բ): 5. Ջանգվածաբար հատել: *Ծըմակը կըտօրալ ըն* (Բ):

ԿԸՏՕՐԷ(Ն)Ճ - տեն ԿԸՏՕՐԷ(Ն)Ջ:

ԿԸՏՕՐԷ(Ն)Ջ/ԿԸՏՕՐԷ(Ն)Ճ/ԿՈՒՏՕՐԷ(Ն)Ջ/ԿՈՒՏՕՐԷ(Ն)Ճ - գ. Ոչխարի դմակը՝ խոզի ճարպը հալեցնելուց հետո մնացած կտորները: *Խօզին յը՛ղը հն-լում ըն, կըտօրէջը պիժը՛նում* (Բ):

ԿԸՏՕՐ-ԿԸՏՕՐ - տեն ԿՈՒՏՈՒՐ-ԿՈՒՏՈՒՐ:

ԿԸՏՕՐՎԷԼ/ԿՈՒՏՕՐՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ԿԸՏՕՐԷԼ-ի:

ԿԸՏՕՐՎՈՒՄԿ/ԿՈՒՏՕՐՎՈՒՄԿ - գ. 1. *տեն ԿԸՏՕՐԱԾ(1):* 2. Վարակիչ հիվանդությունների՝ աղետի հետեւանքով առաջացած զանգվածային մահացություն: *Խօզին չուման ընգալ ա Ղարաբաղ, կըտօրվուսը շատ ա* (Բ):

ԿԸՏՕՑ/ԿՈՒՏՕՑ (գրբ. կտուց) - գ. 1. Թռչունների կտուց: *Էտ վախտը տըղան տը՛սնում ա, վեր ըտըրանց անա մինը ցօրէնը կըտուցավը յօր ա օնում, էլիս տափը քըցում...* (ՀԺՀ, V, 173): 2. *փխբ.* *տեն ՂՈՒԼՂՈՒԼ (1):*

- Կըտօց անել - տեն Կըտօցը սըրել:

- Կըտօցը սըրել - 1. Աշխուժանալ, ժրանալ: *Կարունքը վեր կամ ա, չօրանը կըտօցը սըրում ա* (Բ): 2. Համարձակ պատասխաններ տալ, ջեռշվել, չամաչել: *Հնլն էրկու օր ընցալ չի, թանգան հարթըն ուժժէ կըտօցը սըրալ ա* (Բ):

- Կըտօցը սօր - 1. Ժիր, աշխույժ: *Կըտօցը սօր խօխալ յա Կուկուն* (Բ): 2. Համարձակ պատասխաններ տվող, լեզվանի: *Կըտօցը սօր կընգանը մարթին օրը սը՛վ կինի* (2):

- Կըտօց տալ - տեն Չըրթմա թըխել:

ԿԸՏՕՑ-ԿԸՏՕՑ/ԿՈՒՏՕՑ-ԿՈՒՏՕՑ - մ. Հատ-հատ: *Մուշիկավը կըտօց-կըտօց յէրք ըսէլալ էն ա ընում մօշէն քօլէն տակէն քըթօթ ընէյիս* (ՆԱԲ, 69):

ԿԸՐԱԲԼԻ - տեն ՂԸՐԱԲԼԻ:

ԿԸՐԱԼԻ - ած. Կիրը շատ խառնած: *Կըրալի ցը՛խալ տիրանձ պատը հնրո՛ւր տարէ պարան չի կնլ* (2):

ԿԸՐԱԽՄԱԼ (ռուս. карантин) - գ. Որոշ բույսերից ստացվող սպիտակ անհամ փոշի, օսլա: *Միհէնգվա կընա-նէքը առանց կըրախմալ լըվասկ չըն անում* (Բ):

- Կըրախմալ տալ - Օսլայել: *Միս-տըկը՛ղանը լըվանում ա, կըրախմալ տամ* (Բ):

- Կըրախմալ տըված - Փափկասուն, փափկակյաց: *Կըրախմալ տըված հարթըն կարել չի կալ քըթէ* (Բ):

ԿԸՐԱԽՏԻՆ/ԿԱՐԱՆՏԻՆ (ռուս. карантин, ֆր. quarantaine) - գ. Վարակիչ

հիվանդությունների՝ համաճարակների տարածումը կանխելու նպատակով հիվանդների եւ նրանց հետ շփում ունեցած անձանց մեկուսացումը: *Կըրախ-տիկին վախտը վեշ միսին թողալ չըն՝նի մընէ շէնը* (Ձ):

- Կըրախտին անել/տիկիլ - Արգելք դնել, արգելել: *Նախագան կըրախտին ա անում, թողում չի վեշ միսը քիսի բաղէրը* (Ձ):

ԿԸՐԱԿ (գրք. կրակ) - գ. 1. Այրվող նյութի՝ առարկայի շիկացած լուսավորող գազերը, հուր, բոց, կրակ: *Փիչին կըրակը վեր հընդարդվում ա, տօնը իլբիհանմըս ցուրտում ա* (Բ): 2. Հրդեհ: *Հանը կըզնըված փողըն էլիա յօր ա օնում, շըպըրտում, քըցնում կըրակեն մէջը* (ՆԼՂԺԲ, 58): 3. Այրվող վառելանյութ, օջախ: *Տըղան յէշում ա, տըճսնում կըրակեն մին զըճ ղըզղան տիրանծ, մաջին օխտը կումմաշ* (Ձ): 4. *տեն ՊՕՂ*: 5. *փխբ*. Լուսավորություն, ճրագ: *Ծըճրքեն կըրակը մուտըցընում ա, տըճսնում ուրան ախպէրըն ա, էն ա ըշտափած, ըտըճ վեր ընգած* (Ձ): 6. *փխբ*. Դժբախտություն, փորձանք: *Վէզիրը գնդում ա, վեր ըտըճ քիսանը կըրակ ա, ըտըճ քիսնօղը յըճ կամ չի* (Ձ): 7. *փխբ*. Դժվարություն, չարչարանք: *Ծըմբնը հէվան պահէլը կըրակ ա* (Բ): 8. *ած. փխբ. տեն ԿԱԾ(5)*: *Հանը մին մէծ քըթօլ նի յա օնում, տընում պըրանումը, տէսնում՝ կըրակ* (ՆԱԲ, 126):

- Կըրակ անել - Կրակ՝խարույկ վառել: *Վերջը էտ տըղան ըտըճ ծուկըն ա փըռնըմ, մին թանիրան ապըրմ* (ՀԺՀ, V, 189):

- Կըրակեն (յըրա) յըճ ածել - Կրքերը բորբոքել, գրգռել, լարված հարաբերությունները սրել: *Ըտըրանք ուրոնը նըրիտ կըռվում ըն, Ազին էլ կըրակեն յըրա յըճ ա ածում* (Ձ):

- Կըրակեն (յըրա) ճո՛ւր ածել - Կրքերը հանդարտեցնել, խաղաղեցնել: *Ըալ ըսկէտուրը էն ա, վեր հարթները կըռվէլիս կըրակեն յըրա ճո՛ւր ածէ, վէջ թա ինքըն էլ մին թիրանփան բիզ-բիզ անէ* (Բ):

- Կըրակեն նըրիտ խաղ անել - Վտանգավոր քայլ կատարել, կյանքը վտանգի ենթարկել: *Հանը տըճսնում ա, վեր խօխան ցըկատավը չօփ ա տանշում, ասմա*. - Կըրակեն նըրիտ խաղ մէլ անել, վըճնըտ կըտըրական ըս (Ձ):

- Կըրակեն փըջիլ - *տեն Կըրակեն* (յըրա) յըճ ածել:

- Կըրակեն քըցիս/օնիս՝ խընծըր-նավըտ չի կ'ան - Շատ աղքատ՝ սնանկ՝ խղճուկ է:

- Կըրակեն քըցիս/օնիս՝ վայ չի անել - Ցավին դիմացող՝ քաջ՝ անվախ է:

- Կըրակը առանց ծօխ չիսիլ - *տեն Ծըմակը առանց կ'էզնն չիսիլ*:

- Կըրակը էրան տըճըն ա էրո՛ւմ - *տեն Կարկուտը թակած տըճըն ա թակում*:

- Կըրակը ըղնել - Փորձանքի՝ անելանելի դրության մեջ ընկնել: *Աստուծ ասալ ա*. - *Տուք ծեր խէքան, ծեր չար լիւզվան ըք կըրակըն ընգալ* (ԲՀԲ, 174):

- Կըրակը թիժ պահել - Հարցը մոռացության չտալ, հետետողական լինել: *Ապան ասալ ա*. - *Կօրծը մըննատ քըցիս վէջ, կըրակը թիժ կըպահիս* (Բ):

- Կըրակը ծօցը ածել/ըղնել - *տեն Կըրակը ջանը ըղնել*:

- Կըրակ ըղնել - Հրդեհվել: *Խըճը հր-սէմին տօնը կըրակ ա ընգալ, էրալ* (Բ):

- Կըրակը ջանը ըղնել/քըցիլ - Բուռն զգացումով համակվել, մտատանջվել: *Հինչ ա էտ ըխճըկանը տըճալ ա, կըրակը ջանըն ա ընգալ* (Բ):

- Կըրակը ուրան քըթըվէրէն տակը քաշիլ - Սեփական օգուտի՝ շահի համար ջանալ: *Էս թըվումըս ամմեն մարթ կըրակը ուրան քըթըվէրէն տակըն ա քաշում* (Բ):

- Կըրակը քըցիլ - Փորձանքի՝ անելանելի դրության մեջ գցել: *Տըղան ուրան էլ կըրակը քըցից, հօրըն էլ* (Ձ):

- Կըրակ թափել - *տեն Կըրակ վեր ածել*:

- Կըրակ կըտըրել - 1. Ծիկանալ: *Մաշան քըցնում ըն կըրակեն մաջը, կըրակ ա կըտըրում* (Ձ): 2. Զայրույթից՝ բուռն զգացումից՝ հարբելուց եւ կարմրել՝ կարմրատակել: *Թաքավէրը ըտըճ կըտաղում ա, կըրակ կըտըրում* (Ձ):

- Կըրակ վեր ածել - 1. Սաստիկ շոգ անել: *Արըճը կըրակ ա վեր ածում* (Բ): 2. Խիստ բարկանալ, զայրանալ: *Հանը էտ վեր տընսա ա, կըրակ ա վեր ըծէս* (Ձ): 3. Տանջել, չարչարել: *Էտ ախճիզը տընացուց յըրա կըրակ ա վեր ըծէս* (Բ):

- Կըրակ տալ - 1. Վառել, այրել: ... *Ըսպանալ ըն, մէլէրը կըրակ տուվալ* (ԱԱ, 36): 2. Հրդեհել, հրդեհ գցել: *Մէլիքը կըտաղում ա, հըրամմայում, վեր էտ շէնին սաղ տընէրը կըրակ տան* (Ձ):

- Կըրակ տըճնալ - 1. *տեն Կըրակ կըտըրել*: 2. Ծիգ թափել, չարչարվել: *Օգում ըս կըրակ տըճ, մին ա, առանց ճո՛ւր բօստան չի տըճնում* (Բ): 3. Պատուհաս՝ փորձանք դառնալ: *Էտ տըղան հօրը-մօրը հըճտէ կըրակ ա տըճալ* (Բ):

- Կըրակու թիքն - Դյուրաբորբոք՝ պոռթկուն բնավորությամբ մարդ: *Զէմ-*

քուճը տըճսնում ա, վեր փըճսան կըրակու թիքն յա, տու ա անում (Ձ):

- Կըրակու կ'ան - *տեն Կըրակը ըղնել*:
- Կըրակու կ'ին - Շատ թանկ, արժեքը շատ բարձր: *Ալիքին փույթը էրկու մանէթ կէս ա տէռալ, պըրինծը, ք'օմուրը կըրակու կ'ին տէռալ* (ԶՏ, Ա, 113):

- Կըրակու մաջ ըղնել - *տեն Կըրակը ըղնել*:

- Կըրակու մաջի (ինիլ) - Փորձանքի՝ պատուհասի ենթարկված՝ անելանելի դրության մեջ ընկած (լինել): *Էն ըմ կըրակու մաջի, կարում չըմ, թա տօնըս շինիմ* (Բ):

- Կըրակու մաջ քըցիլ - *տեն Կըրակը քըցիլ*:

- Կըրակու յըրա իփանծ - *հեզն*. Շատ տաք (թեյի՝ կերակուրի մասին): *Էս չայը հիշկան ա՛ տաք, կըրակու յըրա իփանծ ա* (Բ):

- Կըրակու պատառ - *տեն Կըրակու թիքն*:

- Կըրակու պատիժ - *տեն ՊԱՏԻԺ-ԿԸՐԱԿ*:

- Կըրակու պըտատան - *հեզն*. Վառարան: *Յէրէմը ժէժտանչում ասմա*. - *Ուստա, հինչ տա՛մ, վեր ինձը՛տէ մին կըրակու պըտատան կապիս* (Ձ):

- Կըրակ քըցիլ - *տեն Կըրակ տալ*:

ԿԸՐԱԿՈՒՑ - գ. Հրազենից կրակելու ձայնը, կրակոց: *Հըռանցէ մին կըրակուց ա ըսկանում* (Ձ):

ԿԸՐԱՂԷՆԹ - *տեն ԿԸՐԱՂԷՆԹ*:

ԿԸՐԱՃՈՒՐ (գրք. կրաջուր) - գ. Հանգած կրով հագեցած ջրային լուծույթ: *Կըրաճո՛ւրը ածում ա ծանէն տակը, ծառը չուրանում ա* (Ձ):

ԿԸՐԱՄԻՍ - *տեն ԿԻՐԱՄԻՍ*:

ԿԸՐԱՆՂԱԾ (ռուս. карандаш) - *տեն ՄԱՏԻՏ*:

ԿԸՐԱՍԿԱ (ռուս. краска) - գ. Ներկ: *Առաջ ա իլն, վեր կըրասկա չի իլն, միհէնք էն ա մաղազինէն լիզը* (Բ):

- Կըրասկա տալ - 1. Ներկ քսել, ներկել: *Տըռնէրը կըրասկա յա տամ* (Բ): 2. *փխբ*. Կեղծել, արտաքին ձեւով բուն էությունը թաքցնել: *Մարյան աքէրը կըրասկա յա տամ, հարթանը փօջէրը պէց չի անում* (Ձ):

ԿԸՐԱՍԿՈՒՑ - *ած*. Ներկով կեղտոտված, ներկոտ: *Խօխան կըրասկուտ փնդը յօր ա օնում, քըսում շօրէրը* (Ձ):

- Կըրասկուտ անել - Ներկով կեղտոտել, ներկոտել: *Կըրասկէն ամանը պարան ա տամ, շօրէրը կըրասկուտ ա-նում* (Բ):

- Կըրասկուտ ինիլ/տըճնալ - Ներկով կեղտոտվել, ներկոտվել: *Շօրէրը նի*

յա կամ կըրասկա տըված մըղակէն, կըրասկոտ տըճնում (Բ):

ԿԵՐԱՎԱԹ - տէն ԿԵՐԱՎԱԹ:

ԿԵՐԱՎԵՐ - գ. Կրաքարը այրելու հոր, կրահոր: Ախմախ թաքավէրը հը-վաքըմ ա էտ քըղաթէն ուստա-փանիւն, տանըմ մին դոճ տեղ, մին մէծ կըրավէր շինըմ... (ՅԺՅ, VI, 187):

ԿԵՐԱՎՈՒՐ - տէն ԿԵՐՈՎԻ:

ԿԵՐԱՅԸԻՆ - գ. Կրախառն շաղախ՝ ցելի: ... Տըցէռնակնէն յըրա յըն տանալ, կըրացէլը կըրալ, տարալ տիյէր պոնէր շինալ (ԱԱ, 52):

ԿԵՐԱՓԻՆԿԱ - տէն ԳԵՐԱՓԻՆԿԱ:

ԿԵՐԱՔԱՐ (գրք. կրաքար) - գ. Կրա-յին բաղադրությամբ նստվածքային ա-պար, որից կիր են ստանում: Կըրա-քարը ածում ըն կըրավէրը, էրոճ, կէր ըստանում (Բ):

ԿԵՐԷԼ (գրք. կրեմ) - նք. 1. Իր վրա դնելով կամ փոխադրական որեւէ միջոցով բեռներ փոխադրել մի տեղից մի ուրիշ տեղ: Մին օրումը շինըցէք շըլակավ, էշավ, ծիյավ սաղ կանրին կըրում ըն կըլխօգէն պահէստը (2): 2. Ապօրինի կերպով տանել՝ տեղափոխել: Խուզապահը խուզէրէն կօրմը քըշէրը կըրում ա իրանց կումը (2): 3. Հաղթել, տանել, շահել (խաղը, մրցությունը): Հիքը կարտ ըն խաղ անում, հոմքնթը կըրում ա (2):

ԿԵՐԷՄՈՒԼԻՆ (ռուս. *кримлен*) - գ. Սինթետիկ գործվածք, ինչպես նաեւ այդ գործվածքից կարված շոր: Միհէնգ էլ կըրէմպըին չըն ծախում (Բ):

ԿԵՐԸԺՈՒՎԱԿԱՌՈՒԹՈՒՎԱԿԱՌ/ԿԵՐ-ԺՈՒՎԱԿԱՌՈՒԹՈՒՎԱԿԱՌ (ռուս. *кружева*) - գ. Ժանյակ: Կըրուժուվա յա ինք օնում, ըխճըկանը դըրյին թըվթէրէն յըրա կա-րում (2):

ԿԵՐԸԼԱՅՈՒԿ - տէն ԿԱՐՕՐ:

ԿԵՐԸԿԱՍԱՐ - տէն ԱՆԹԷՂ(ՆԸ) (2):

ԿԵՐԸԿԱՊԱՇՏ (գրք. կրակապաշտ) - ած. 1. Կրակը որպէս աստվածություն պաշտող: Լավ ա, վէր հայէրը կըրըկա-պաշտ չըն տըճալ (2): 2. փխբ. Մեծ՝ ուժեղ կրակ պահանջող (եփվող բա-ների մասին): Խաշը կըրըկապաշտ խօ-րնգ ա (Բ):

ԿԵՐԸԿԱՏԸՂ - գ. Կրակ վառելու՝ վառած տեղ: Կըրըկատըճը կըրակ ըն անում, մըտաղէն դըգընէքը տիւնում յըրան (2):

ԿԵՐԸԿԵՐԷ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Կըրըկըրէ անել - Շատ բան եւ ա-րագ-արագ կրել՝ տեղափոխել՝ փոխա-դրել: Քըշէրը կօղէրը պըհէստին ցօրէնը կըրըկըրէ յըն անում իրանց տընէրը (2):

ԿԵՐԸԿԹԱՓԷ - գ. Հնաոճ հրացանի կայծքար: Միհէնգվա թըվանգնէն կը-րըկթափէ չօնին (Բ):

ԿԵՐԸԿԵՍԱՌ(Ն)Է - գ. Կեռ ծայրով երկաթե ձող, որով խառնում են կրակը՝ թեժացնելու համար: Կըրըկխառնէն յըճ ա օնում, կըրակը խառնում (2):

ԿԵՐԸԿՈՒՓ - տէն ԿԵՐԿՈՒՓ:

ԿԵՐԸՀԱՆ - ած. Կարերը քանդված, պատռտված: Մին կըրըհան պէնջակ ա կըճցալ, յըճկալ բաղարնք, հըմանչոճ էլ չի (Բ):

- Կըրըհան անել - Կարերը քանդել, պատռտել: Շալվարը էնքան լըվացալ ա, կըրըհան ա ըրալ (Բ):

- Կըրըհան ինի/տըճնալ - Կարերը քանդել, պատռտվել: Հանն շէնան տիւն կալու՝ Պատուն տըրըխնէն կըրը-հան ա ընում (2):

ԿԵՐԸՂՕԹՈՒՆ - տէն ԿԱՐՕՂՈՒ-ԹՈՒՆ:

ԿԵՐԸՉՕԿ/ԿՈՒՐՈՒՉՕԿ (ռուս. *крючок*) - գ. Կեռ, որ, մտնելով օղի մեջ, կցում է մի իրը մյուսին, ճարմանդ: Մըղակը կապում ա, մըննան ըղնում ա, թա կըրըչօկը քըցի (2):

ԿԵՐԸՍԱՔԱՐ - գ. 1. Խոր փորվածք ունեցող քար, որի մեջ հազցնում կանգ-նեցնում են կարասը: Կըրըսաքարը տի-նում ըն կըրասէն տակէն, հանցու կա-րասը դոճ վըճնը կէնա (2): 2. Տափակ կլորավուն քար, որ դնում են կարասի բե-րանին: Կարասը կինալ լըցնում ըն, կը-րըսաքարը տիւնում ըրըխէն, ցըճում (Բ):

ԿԵՐԸՎԱԹ/ԿԵՐԱՎԱԹ/ԿԵՐԱՎԱԹ/ԿԱՐԱՎԱԹ (ռուս. *кровать*) - գ. Մահճա-կալ: Կամ ըն տըճնըմ՝ օշը տարած, կա-րավաթին յէր ընգած (ՅԺՅ, V, 48):

- Կըրըվաթ քըշիլ - Ոչինչ չանել, ամ-բողջ օրը տանը հանգստանալ: Մարը ասմա - Բալա, էտ վէր տու սաղ օրը, տա-նը թէք ընգած, կըրըվաթ ըս քըշում, ըու քոնիքէքըտ հու վա՛ պըհըլական (2):

ԿԵՐԹԱՆԶ - տէն ԿԵՐԹԱՆԶ:

ԿԵՐԹԱՅԱՍԸ/ԿԵՐԹԵՅԱՍԸ - տէն ԿԵՐԹԵՎՈՒՐ:

ԿԵՐԹԱՅՈՒՆԷ - գ. Կարդացողու-թյուն, ընթերցանություն: Կըրթացումըք ըտըրանց տանան անպակաս ար (2):

ԿԵՐԹԱՅՕՐ/ԿԵՐԹԵՅՕՐ - 1. տէն ԿԵՐԹԵՎՈՒՐ: 2. գ. Որեւէ կարգի ուսում-նական հաստատությունում ուսանող, սովորող: Էտ տըղան հանն կըրթացօղ ա, կարում չի հօրը քճմանգ անէ (Բ):

ԿԵՐԹԷԼ - տէն ԿԵՐԹԷԼ:

ԿԵՐԹԷՉ - տէն ԿԵՐԹԷՉ:

ԿԵՐԹԵՎՈՒՐ - ած. Շատ բան կար-դացած, ուսյալ, գիտելիքներով հա-

րուստ: Կըրթելուր մարթ ա իլնլ Հասան Ջալալյանը (2):

ԿԵՐԹԵՅԱՍԸ - տէն ԿԵՐԹԵՎՈՒՐ:

ԿԵՐԹԵՅՕՐ - տէն ԿԵՐԹԱՅՕՐ:

ԿԵՐԹԸԼԱՏԸՂ - գ. Ուսումնական հաստատություն: Միհէնգ ամմէն շէ-նում էլ կըրթըլատըճ կա (Բ):

ԿԵՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ - պր. ԿԱՐԹԻԼ-ի:

ԿԵՐԹ-ԿԵՐԹ - տէն ԿԵՐԹ-ԿԵՐԹ:

ԿԵՐԹԿԵՐԹԱԼ - տէն ԿԵՐԹԿԵՐԹ-ԹԱԼ:

ԿԵՐԹԿԵՐԹԱՆ - տէն ԿԵՐԹԿԵՐԹ-ԹԱՆ:

ԿԵՐԹԿԵՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԿԵՐԹ-ԿԵՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԿԵՐԹԿԵՐԹՕՆ - տէն ԿԵՐԹԿԵՐԹ-ԹՕՆ:

ԿԵՐԹԿԵՐԹՕՏ - տէն ԿԵՐԹԿԵՐԹ-ԹՕՏ:

ԿԵՐԹԷԼ - տէն ԿԵՐԹԷԼ:

ԿԵՐԹԸԼԱՏԸՂ - տէն ԿԵՐԹ-ՆԸԼԱՏԸՂ:

ԿԵՐԹՎԱՍԿ - տէն ԿԵՐԹՎԱՍԿ:

ԿԵՐԹՕՏԷԼ - տէն ԿԵՐԹՕՏԷԼ:

ԿԵՐԺՈՒՎԱԿ - տէն ԿԵՐԺՈՒՎԱԿ:

ԿԵՐԻՋԻՍ(Տ) (ռուս. *кризис*, հուն. *kri-sis*) - գ. Ճգնաժամ: Միհէնգ կըրիզիստ ա, վէչ միւնը կարում չի կօրծ քըթէնա (2):

ԿԵՐԻԾ (ռուս. *крыша*) - գ. Տանիք, շինության վրայի ծածկ: Քամէ ըրալ, տանը կըրիշը քըշից (Բ):

ԿԵՐԻԾԿԱ (ռուս. *крышка*) - տէն ԸՈՐԵԽՎԱԼԻ:

ԿԵՐԾԷԼ/ԿԵՐԾԷԼ/ԿՕՐԾԻԼ/ԿՕՐԾԻԼ (գրք. կրծեմ) - նք. Առջեւի ատամներով ճզմել՝ ծամել՝ մաշել: Էտ տըղան ճնշը օտէլանը յէտը ըսկըսըմ ա էս վըճկոտը կօռծիլը (ՅԺՅ, V, 200):

ԿԵՐԾԿՕՐԾԷԼ/ԿԵՐԾԿՕՐԾԷԼ - նք. Հաճախ՝ շատ անգամ զանազան տե-ղերից կրծել, կրծոտել: Կոնը կէռքալը կըրծկօրծում ա, ծառը տական պարան տամ, իրան կըլխէն վըճր քըցոնւմ (ՅԺՅ, VII, 221):

ԿԵՐԾԿՕՐԾԷԼ/ԿԵՐԾԿՕՐԾԷԼ - կր. եւ չք. ԿԵՐԾԿՕՐԾԷԼ-ի:

ԿԵՐԾԿՕՐԾՈՒՑ/ԿԵՐԾԿՕՐԾՈՒՑ - գ. Կրծոտելը, կրծոտվելը: Մուկնէրէն կըրծկօրծուցը չըվալ էլ կըծակէ, ամբար էլ (Բ):

ԿԵՐԾՕՏԷԼ/ԿԵՐԾՕՏԷԼ - տէն ԿԵՐԾԿՕՐԾԷԼ:

ԿԵՐԾՕՏԷԼ/ԿԵՐԾՕՏԷԼ - տէն ԿԵՐԾԿՕՐԾԷԼ:

ԿԵՐԿԱՏԱՆ (գրք. կարկատանք) - գ. Զգեստի՝ կոշիկի եւն մաշված մասերը նորոգելու համար վրան կցված նոր կտորի՝ կաշվի եւն կտոր: Քանիքը

առանց կրկնատան շօր չի կրճնալ, աշկ կըծակէ (Ձ):

- Կըրկատան անէլ/տիսիլ/քըցիլ - տէն ԿՈՐԿԱՏԷԼ:

ԿՈՐԿԱՏԷԼ (գրք. կարկատեմ) - նք. Մաշված զգեստը՝ կոշիկը եւն կարկատանով նորոգել: Միհէնգվա կընանէքը շօրը վէր ծընծորում ա, կըրկատում չըն, տէն ըն քըցիւմ, թանգան ինք օնում (Բ):

- Կըրկատած տըրըխ - Ոչ դիմացկուն՝ թույլ առողջություն ունեցող մարդ: Խաս աքէրը կըրկատած տըրըխ ա, սաղ օրը էն ա հիվանդ (Բ):

ԿՈՐԿԷՆԷ - տէն ԿՈՐԿԷՆԷ:

ԿՈՐԿԷՐ - ած. տէն Ադի կըրկէր:

ԿՈՐԿԷՆԷ/ԿՈՐԿԷՆԷ - տէն ՊԷ-ՂԱՐԺ:

ԿՈՐԿԵԺՆԷ - գ. Խոշոր խնձորի տեսակ: Կըրկըժընէն մըծ-մըծ խընծօր ա (Բ):

ԿՈՐԿՆԷԼ (գրք. կրկնեմ) - 1. նք. Ասածը նորից ասել, երկրորդել, կրկնել: Վէր կըրկընում ա, մարթը էլ տէն չի կէնում, մէհէտ խըզըտակէն տըրըքընում ա (Ձ): 2. տէն ԿՈՐԿՆԿԷԼ (Ձ):

ԿՈՐԿՆԿԷԼ - 1. կք. եւ չք. ԿՈՐԿՆԷԼ (1)-ի: 2. չք. Դեռ լրիվ չառողջացած՝ կրկին հիվանդանալ, հիվանդությունը վերստին երեսն գալ: Յնլն պըռօկը ընցալ չար, կըրկընկից (Բ):

ԿՈՐԿՏՏՏԷԼ - տէն ԿՈՐԿՏՏՏՈՒԷԼ:

ԿՈՐԿՏՏՈՒԷԼ/ԿՈՐԿՏՏՏԷԼ - նք. Շատ տեղերից կարկատել կամ շատ բան կարկատել: Մին քըշէրումը լօխ շօրէրը կըրկըտօրում ա, տարսիւմ (Ձ):

ԿՈՐԿՐՈՏԷԼ - նք. Շատ տեղերից կարել կամ շատ բան կարել: Թօրբան կըրկըոտում ըն, ցօրէնը ածում մաչը (Ձ):

ԿՈՐԿՈՒՏԱԹԱԿ - ած. 1. Կարկուտով ծեծված, կարկտահար: Կըրկուտաթակ թույթան արաղ չի տոն կնլ, շախկա թըխած թույթան ուրկուտակ տոն կըկն (Ձ): 2. փխբ. Շատ դժբախտություններ տեսած, դժբախտ: Կըրկուտաթակ կընէգ ա Սիրըվ աքէրը (Բ):

- Կըրկուտաթակ անէլ/տալ - Կարկտահար անել, կարկուտը խփել: Կըրկուտաթակ ըրավ, բուստընէն փուչըքըրավ (Բ):

- Կըրկուտաթակ ինիլ/տըննալ - Կարկտահար լինել, կարկուտից ծեծվել: Կըրկուտաթակ իլնծ արտը պէրը չի տալ (Բ):

ԿՈՐԿՈՒԳ/ԿՈՐԿՈՒԳ/ԿՈՒԿՈՒԳ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կըրկուսի ածել - 1. Լռեցնել, պապանծվել տալ: Մարը խօխօսը կըրկուսի ա ածալ (Բ): 2. Ախորժակը կորցնել տալ: Ցամաք հացը կըրկուսի ա ածալ, ըշտան չօնիմ, թա հաց օտիմ (Բ):

- Կըրկուսի կնլ/ինիլ (գրք. կարկափանամ) - 1. Լռել, պապանծվել: Կընէգըն ասում ա.- Յէք կըրկուսի կանք, հու խօսէ, նա յէլ յէզնը տանէ ճոնր տա (ՆԼԴԺԲ, 89): 3. Չանձրեցել, երաշտ լինել: Յէրգիւնը կըրկուսի ա յըկալ, թօռ չի կամ, թա բուստընէն ճիրի (Ձ):

ԿՈՐԿԱԹԵՎ(Բ) - ած. Կարճ թեւքեր ունեցող (զգեստի մասին): Ափկար դային ամըռնը-ծըմըռնը կըրճաթէվը ըրբաշկա յա կընում (Բ):

ԿՈՐԿԱԼԻԾ-ԸՐԳՆԱԼԻԾ - ած. Շատ ծեծված՝ ծեծ կերած: Կամ ըն, տըննում՝ մին կըրճալնծ-ըրգընալնծ մարթը ըտըղ վէր ընգած (Ձ):

ԿՈՐԿԱՆԱԼ (գրք. կարճատեմ) - չք. 1. Երկարությամբ՝ տարածությամբ կարճ փոքր դառնալ: Ծիքը ըմ տամ, ծիքը կըրճանըմ ա (ԱՅ, 41): 2. Ժամանակով՝ տեւողությամբ կարճ դառնալ, կարճատեւ դառնալ: Օրէրը դէքտէմբերումը շատ ա կըրճանում (Բ):

ԿՈՐԿԱՊՈՒԹ - ած. Կարճ բուրդ ունեցող (ոչխարի մասին): Կըրճապոնրթ վըխճարը մըսատու կիկի (Բ):

ԿՈՐԿԱՎՈՒՆ - ած. Մի քիչ կարճ: Մին կըրճավուն դարյա յա կընցալ, յըկալ շինամաչ (Բ):

ԿՈՐԿԵՎԱՆ - տէն ԿՈՐԿԵՎԱՆ:

ԿՈՐԿԵՎԱՆ/ԿՈՐԿԵՎԱՆ - գ. Կարճ զգեստ, որ հագնում էին շապիկի վրա-ից: Կըրճէկանը կընում ըն, վէր մաշկը մըրսէ վէչ (Ձ):

ԿՈՐԿԵՐԿԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կըրճէրկան անել (2): 2. Ընտրել, ջոկել: Ական խաղուն կըրճէրկան ա անում, յըշիգնումը տարսում (Ձ):

- Կըրճէրկան ընէլավ կնլ/քինիլ - Ոտքով գալ/զնալ: Խընամէն կըրճէրկան ընէլավ յըկավ, կըրճէրկան ընէլավ քընցավ (Բ):

ԿՈՐԿԵՎՈՒԹ - ած., գ. Կարճահասակ եւ գեր (մարդ): Կըրճէկօթէգ մարթը ժոնկի կիկի (Բ):

ԿՈՐԿԵՎՈՐԺ - ած. Շատ կարճ: Կըրճմարճ փանդըրը հըվաքում ա, ածում խարարը (Ձ):

ԿՈՐԿԵՎՈՆԵՆ - ած. Կարճ ոտքեր ունեցող: Կըրճըվընը ծին պըռնաքաշ կիկի (Բ):

ԿՈՐԿԵՆՆԷԼ (գրք. կարճեցուցանեմ) - նք. ԿՈՐԿԱՆԱԼ-ի:

ԿՈՐԿԵՆՆԷԼ - գ. Կարճ թփեր աճող տեղ: Ամմէն օր էծէրը պիրում ար էտ կըրճըքօլուտը, ինքըն էլ մին կապուկ ճէխ կըտօրում, ըրիգիւնը տա-նում տօն (Ձ):

ԿՈՐԿՕԹՈՒՆ (գրք. կարճութիւն) - գ. Կարճ լինելը, կարճություն: Կըրճօթունը շատ ա իննում, ճարը կըտրած՝ մին էրիւշ փանդ էլ ա կըցան տամ (Ձ):

ԿՈՐԿՎՈՐԿԱԼ - տէն ԶՈՐԶՈՐԿԱԼ:

ԿՈՐԿՎՈՐԿԱԼԻ - տէն ԶՈՐԶՈՐԿԱԼԻ:

ԿՈՐԿՎՈՐԿԱՆ - տէն ԶՈՐԶՈՐԿԱՆ:

ԿՈՐԿՎՈՐԿՕՆ - տէն ԶՈՐԶՈՐԿՕՆ:

ԿՈՐԿՎՈՐԿՕՑ - տէն ԶՈՐԶՈՐԿՕՑ:

ԿՈՐԿՈՐԿԱԹԵԼ/ԿՈՐԿՈՐԿԱԹԵԼ - գ. Կարպետ գործելու թել: Խօջան կըրպըտաթիլ ա տամ, էտ կընէգը մին լալ կարպէտ ա կ'օրծում (Ձ):

ԿՈՐԿՈՐԿԱՆԹ/ԿՈՐԿՈՐԿԱՆԹ - գ. Մաշված կարպետ: Կըրպըտալանթը քըցիւմ ա թախտէն, յըրա պըրանում (Ձ):

ԿՈՐԿՈՐԿԱԾՕԹ/ԿՈՐԿՈՐԿԱԾՕԹ - գ. Կարպետից կտրված փոքր կտոր: Մին կըրպըտաճօթ ա յօր օնում, փիչին իրընթը թըմիգընում (Ձ):

ԿՈՐԿՈՐԿԱՆԵԼ/ԿՈՐԿՈՐԿԱՆԵԼ - գ. Լախտէ խաղի տարատեսակ: Կըրպըտալախտէն խօխէնքըն ըն խաղ ա-նում (Բ):

ԿՈՐԿԱԹ - տէն ԿՈՐԿԱԹ:

ԿՈՐԿԷԼ - կք. եւ չք. ԿՈՐԷԼ-ի:

ԿՈՐՏԷԼ - տէն ԿՈՐՏԷԼ:

ԿՈՐՏՈՐԿԱՆԹ - տէն ԿՈՐՏՈՐԿԱՆԹ:

ԿՈՐՏ(Ը)ՎԷԼ - տէն ԿՈՐՏ(Ը)ՎԷԼ:

ԿՈՐՏՈՊ(Լ)Ի/ԿՈՐՏՈՓ(Լ)Ի (ռուս. картофель) - Կարտոֆիլ: Էս կընգանը ընում ա մին դըզղան իփնծ լօթի, մին դըզղան իփնծ կըրտօփի, օխտը հաց (ՆԱԲ, 102):

ԿՈՐՏՏԷԼ - տէն ԿՈՐՏՏՏԷԼ:

ԿՈՐՏՏՎԷԼ - տէն ԿՈՐՏՏՏՎԷԼ:

ԿՈՐՏՕՑ - տէն ԿՈՐՏՕՑ:

ԿՈՐՏՕՓ(Լ)Ի - տէն ԿՈՐՏՕՊ(Լ)Ի:

ԿՈՐՈՒԳ/ԿՈՒՐՈՒԳ (ռուս. крыж) - գ. 1. Կլոր՝ շրջանաձեւ տարածություն: Էտ կըրուգումը խաղ ըն անում (Ձ): 2. փխբ. Մեկին շրջապատող՝ նրա հետ հարաբերություններ ունեցող մարդկանց միջավայր, շրջապատ: Խոնդից Միրզան, ասում ըն, Յէրէվան լալ կըրուգ օնէ (Բ):

- Կըրուգ անել/տալ - Իր կամ որեւէ բանի շուրջը պտտվել: Մէծ ախպէրը ծին քըշում ա, կըրուգ տամ, թա.- Էս քըշըր բիդի մըռնաքը ըստէղ (ՅԱԲ, 15, 15):

ԿՈՐՈՒԳԼԻ/ԿՈՒՐՈՒԳԼԻ (ռուս. крылья) - տէն ՊՈՒԼՈՒՐ:

ԿՈՐՈՒՅՆԱԿՕԽ - տէն ԴՈՐԸՆ-ԲԱՍՍԱ:

ԿՐՈՐՈՒՅՆԱՄԱՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կըրոյկնամաշ ինի/տըճնալ - Շատ գնալ-գալուց հոգնել: *Էնքան քըճե հանդը, յըճե, լափ կըրոյկնամաշ ինի (2):*

ԿՐՈՐՈՒՅՆԵԼ - տեն ԿՐՈՑՆԵԼ:

ԿՐՈՐՈՒՅՆԸ - տեն ԿՐՈՑՆԸ:

ԿՐՈՐՈՒՅՆԸՅԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կըրոյկնահան անել - Դուռը՝ պատուհանը ծխսիից՝ հիմքից հանել՝ պոկել: *Sonը կըրոյկնահան ըրալ (2):*

- Կըրոյկնահան ինի/տըճնալ - Դուռը՝ պատուհանը ծխսիից՝ հիմքից հանվել՝ պոկվել: *Վեր քացե յա տաս, տօռը կըրոյկնահան ա ինի (2):*

ԿՐՈՐՈՒՇԿԱ - տեն ԳՐՈՐՈՒՇԿԱ:

ԿՐՈՐՈՒՅՏԱՏԱՐ - տեն ԿՈՒՐՈՍՏԱՏԱՐ:

ԿՐՈՔԱՎՈՐ (գրք. կարգատր) - ած., գ. Կրոնական աստիճան ունեցող հոգեւորական: *Սավէտին վախտը Դարաբաղա վէջ մին յըճնում կըրքավոր չի իլնլ (Բ):*

ԿՐՈՐԼԻԿ (ռուս. *кролик*) - տեն ՃԱԳԱՐ:

ԿՐՈՑՆԵԼ/ԿՐՈՐՈՒՅՆԵԼ - նք. Կրունկներով խփել՝ հարվածել՝ հրել: *Կըրոյնում ա, քըցնում կըրմունջէն տա-կը (2):*

ԿՐՈՑՆԸ/ԿՐՈՐՈՒՅՆԸ (գրք. կրունկ) - գ. 1. տեն ԴԱԲԱՆ: 2. փխբ. Եգր, որել բանի ծայրային մասը: *Յու վեր հացէն կըրոյնը յա էլ էրած օտե, կ'ոլան վախէլ չի (2):*

ԿՐՈՐՆ - տեն ԿՐՈՐՆԶ:

ԿՐՈՐՆԵՓ - տեն ՍՐԹԵՆ-ԿՐՈՐՆԵՓ:

ԿՐՈՐՆԶ/ԿՐՈՐՆ (գրք. կրոնք) - տեն ԻՍԱՆ:

ԿՐՈՐՈՎԻ - ած. Կարած, կարելով պատրաստած: *Կըրովի շօրէր ա կըճ-ցալ (Բ):*

ԿՐՈՐՏԵԼ¹ - տեն ԿՐԿՐՈՐՏԵԼ:

ԿՐՈՐՏԵԼ² (գրք. կարօտիս) - չք. տեն Յասրաթը քաջի:

ԿՐՈՐՈՐՏ/ԿՈՒՐՈՐՏ (ռուս. *курорт*, գերմ. *Kurort*) - գ. Յանգստանալու եւ բուժվելու վայր: *Էտ մարթը ամեն տարե քինամ ար կըրօրտ (2):*

ԿՐՑԱՆ (գրք. կցան) - գ. 1. Կցումը, կցելը: *Կըցանը պէնդ չի իննում, պուք ա կամ (2):* 2. Հավելված մաս՝ կտոր, որ կապում կցում են մի բանի ծայրին: *Շօրին կըցանը պուք ա տամ (Բ):* 3. տեն ՋԱԼԱՐ: 4. տեն ՑՐԹՆԱԲՕՍ:

- Կըցան անել/տալ - 1. Ծայրից կցել՝ կտոր ավելացնել՝ միացնել: *Պիրում ըն*

էտ ըրբան էն մին ըրբեն կըցան տամ, ծիլին լըծում (2): 2. տեն Ջալաղ անել:

- Կըցան տըճնալ - Մի բանի միա-նալ՝ մասնակցել: *Քինամ ա ըտէղ մին կօրծու կըցան տըճնում, ըտըճ էլ փըսակվում, ապըրում (2):*

ԿՐՑԵԼ (գրք. կցեմ (կպցնել) - 1. նք. Սկսել, սկզբնավորել, մի բանի սկիզբը դնել: *Գոլբան կըցալ ա, թողալ ընդի (Բ):* 2. չք. Սկսվել, սկիզբ առնել: *...Կը-տակ ըմ անըմ՝ ըըըշվաթը տանին մե-ծան կըցած չըրու պուճուրը թավազա անին (ՋՏ, Ա, 101):*

ԿՐՑՆԿԱՍ - տեն ԿԱՍԿԱՍ:

ԿՐՑՆՆ-ԿՐՑԱՆ/ԿՐՑԿՐՑԱՆ (գրք. կցկցանք (կցկցված բան) - ած. Տարբեր տեղերից իրար կցված՝ միացված: *Կըցըն-կըցան քանդիրը ծըմակ չըն տանել (Բ):*

- Կըցըն-կըցան անել - Ջանազան կտորներ՝ հատվածներ իրար կցել, կցկցել: *Թիլերը կըցըն-կըցան ա անում, կարպէտ կօրծում (2):*

- Կըցըն-կըցան ինի/տըճնալ - Ի-րար կցվել, կցկցվել: *Կըցըն-կըցան իլնծ մին չաթու վա քըթէնում, կապում (2):*

ԿՐՑԿՐՑՈՐ - տեն ԿՐՍԿՐՑՈՐ:

ԿՐՑԿՐՑԱՆ - տեն ԿՐՑՆՆ-ԿՐՑԱՆ:

ԿՐՑՆԱԹԱԿ - ած. Կացինով հար-վածված, կացնահար: *Կըցնաթակ ծառը լ՛ալ բար կըտա (Բ):*

- Կըցնաթակ անել - տեն ԿՐՑ-ՆԸՅԱՐԵԼ:

- Կըցնաթակ ինի/տըճնալ - տեն ԿՐՑՆԸՅԱՐԿԵԼ:

ԿՐՑՆԱԿՕԹ - գ. Կացնի կոթ: *Հացցե ծառան լ՛ալ կըցնակօթ ըն շինում (2):*

ԿՐՑՆԱԿՕԻՆ - գ. Կացնիներով կռվե-լը: *Լօխ տոն ըն կամ, վեր ըտըրանց կըցնակօթը տըճնան (2):*

- Կըցնակօթ անել - Կացնիներով կռվել: *Կըցնակօթ ըն անում, իրոր ըս-պանում (2):*

ԿՐՑՆԱՎԵՐ/ԿՐՑՆԱՎՈՐ (գրք. կացնատր) - ած., գ. Կացնի կրող՝ գոր-ծածող, կացնիով զինված (մարդ): *Կըց-նավերը լըհա մեհէտ կացնավը վեր թը-խում ա կաղնուն, ճանջերը փըջական տոն ըն տըճնում, գիրնալ տըճնում (2):*

ԿՐՑՆԱՎՈՐ - տեն ԿՐՑՆԱՎԵՐ:

ԿՐՑՆԱՓՆՐ - գ. Հաստ փայտ, կա-ցնիով կտրելու փայտ: *Կըցնափանդ ցը-կըտփանդին տըճը տալ չի (2):*

ԿՐՑՆԵԼ - նք. տեն Կըցան անել (1):

ԿՐՑՆԸՅԱՐԵԼ - նք. Կացնով շատ հարվածել՝ խփել: *Կըցնըհարում ա, էտ թուքէն վեր քըցնում (Բ):*

ԿՐՑՆԸՅԱՐԿԵԼ - կք. եւ չք. ԿՐՑՆԸ-ՅԱՐԵԼ-ի:

ԿՐՏՏԵԼ - նք. տեն Կըցըն-կըցան անել:

ԿՐՏՏԿԵԼ - կք. եւ չք. ԿՐՏՏԵԼ-ի:

ԿՐԶԱԿԵԼ (գրք. կաքաւեմ) - չք. Կա-քալի նման ուստոստալ՝ պարել, շորո-րալով՝ նագելով պարել՝ քայլել: *Էտ ախ-ծիգը վեր ըտի կըքալում ա, թաքալերին տըղան կարում չի իւրան պահէ (2):*

ԿՐԶՎԱՊԱՐ - գ. 1. Կաքավելով՝ շո-րորալով պարելը: *Ըտըրա կըքըվապարը թաքուհուն շատ ա տուր կամ (2):* 2. Պարեղանակ: *Ջուռնաչին կըքըվապար ա ածում, հարթները պար ըն կամ (2):*

ԿՐԶՎԿՐԵՆԵԼ - տեն ԿՐԿՐԶ-ՎԵՆԵԼ:

ԿԻԼԻԲԻԼՈ - տեն ԿՐԼԲԲԸԸ:

ԿԻԼԻՊԻՃՕ - տեն ԿՐԼՊԸԸԸ:

ԿԻԼՎԱՆՈՒՑ - 1. ած. Մեկ կիլոգրա-մի ծանրություն ունեցող, մեկ կիլոգրամ կշռող: *Կիլվանուց քարը հանց յըրա յա անում, կէնում ա չուբանէն կըլխան, ըս-պանում (2):* 2. գ. Մեկ կիլոգրամի ծան-րությամբ կշռաքար: *Մաղազինչին կիլ-վանուց տինում ա քըըըթէն (2):*

ԿԻԼՏԻ - տեն ԿՐԼՏԻ:

ԿԻԼՕ (ռուս. *кило*, ֆր. *kilo*, հուն. *chil-oi*) - գ. Կիլոգրամ: *Վարթանը կատուն տինում ա քըըըթէն, քըըըռում, տըճ-ս-տում դոճ էրկու կիլօ (ԱԱ, 86):*

ԿԻԼԸՈՆ - տեն ԿՐԼԸՈՆ:

ԿԻԼՕՄԵՏՐ (ռուս. *километр*) - գ. Երկարության չափ, կիլոմետր: *Քուլը-տակա էրկու կիլօմէտըր հեռու էրկու զըրփե քըճ կա. ըտահանց ասում ըն Դըլէն քար (ԱԱ, 44):*

ԿԻՃԱՆԱԼ¹ - տեն ԿՈՒՃՈՒՐԱՆԱԼ:

ԿԻՃԱՆԱԼ² - տեն ԿԻՃԱՆԱԼ:

ԿԻՃԱՎԸՑ - տեն ԿԻՃԱՎԸՑ:

ԿԻՃԱՎՈՒՐ¹ - տեն ԿՈՒՃՈՒՐԱՎՈՒՐ:

ԿԻՃԱՎՈՒՐ² - տեն ԿԻՃԱՎՈՒՐ:

ԿԻՃԸՑ(Ը)ՆԵԼ¹ - տեն ԿՈՒՃՈՒՐՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԿԻՃԸՑ(Ը)ՆԵԼ² - տեն ԿԻՃԸՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԿԻՃԻ - տեն ԿՈՒՃԻ:

ԿԻՃԻ-ԿԻՃԻ - տեն ԿՈՒՃԻ-ԿՈՒՃԻ:

ԿԻՃԻ-ՄԻՃԻ - տեն ԿՈՒՃԻ-ԿՈՒՃԻ:

ԿԻՃՕԹՈՒՐ¹ - տեն ԿՈՒՃՈՒՐՕԹՈՒՐ:

ԿԻՃՕԹՈՒՐ² - տեն ԿԻՃՕԹՈՒՐ:

ԿԻՆԱՋԸՈՆ - տեն ԿԻՆԱՋԸՈՆ:

ԿԻՆԱՋԱՍ - տեն ԿԻՆԱՋԱՍ:

ԿԻՆԱՋԱՌՓ - տեն ԿԻՆԱՋԱՌՓ:

ԿԻՆԱՎԸՑ - տեն ԿԻՆԱՎԸՑ:

ԿԻՆԷՓ - տեն ԿԻՆԷՓ:

ԿԻՆԸԾԱՆԷ - տեն ԿԻՆԸԾԱՆԷ:

ԿԻՆԸՅԱՋԸՐԹ - գ. Կենաց ասելու հերթ: *Կինըցաղըճըրը հըսնում ա փըսէն (ՆԱԲ, II, 101):*

ԿԻՆԻ - տեն ԿԻՆԻ:
 ԿԻՆՁ - տեն ԿԻՆՁ:
 ԿԻՆՁԱՅԱՍ - տեն ԿԻՆՁԱՅԱՍ:
 ԿԻՆՁԱՎԸՏ - տեն ԿԻՆՁԱՎԸՏ:
 ԿԻՆՁՍԸՆԵՇԱԿ - տեն ԿԸՆՁՍԸՆԵՇԱԿ:
 ԿԻՆՁԻԼ - տեն ԿԻՆՁԻԼ:
 ԿԻՆՁՄԻՆՁՈՒԿ - տեն ԿԸՆՁՄԻՆՁՈՒԿ:
 ԿԻՆՏԱ(Վ)ՈՒՐԻ (վրաց. *kintauri*) - գ. Պարեղանակ: Ղըվըլնէն կինտավուրի յըն ածում (2):
 ԿԻՆՏՕ (վրաց. *kinto* (նպարավաճառ, փերեզակ) - գ. Փողոցային վարք ու բարքի տեր՝ անկիրթ մարդ: ...Թիփլիզի կինտոնէն էլ մին քալանձ պիրան կըլօխըս, վար մընաս ինձո՞ւմ չի (3Ժ3, V, 624):
 ԿԻՆՈՒՏ - տեն ԿԻՆՈՒՏ:
 ԿԻՆՕ (ռուս. *кино*) - գ. Կինոնկար: Շուշան այան կըլխըրնէրավըտ շօռ տա, էս հինչ կինօներ ա՞, վեր մեր խօցը նըհաշ ըն տամ (ՆԱԲ, III, 174):
 ԿԻՆՕՂԱՄՕՅ (ռուս. *кино+домой*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Կինօդամոյ անէլ - Առանց հարսանիքի ամուսնանալ, կինոյից հետո նշանածին տուն բերել: Միհէնգվա ջիհիլնէն վէ՛ջ խընըմախօս ըն քինամ, վէ՛ջ հըրսանէ՛ք ըն անում, մարթա մին ախճիգ ըն քըթէնում, կինօդամոյ անում (Բ):
 ԿԻՊ (ռուս. *kupa*) - գ. Ծղոտի՝ խոտի խիտ ուղղանկյունածեւ կապուկ, որ կապում են հատուկ մեքենայով: Կիպը կապում ըն, նի տամ մըշիննէն, պիրում փիրմին քըշտէն թայա տամ (2):
 ԿԻՊԼԻՓ - տեն ԲԻՓ(ԼԻՓ):
 ԿԻՍԱԹԷՎ(Բ) - տեն ԿԸՍԱԹԷՎ(Բ):
 ԿԻՍԱԿԻՆ - տեն ԿԸՍԱԿԻՆ:
 ԿԻՍԱՅՈՒՄ - տեն ԿԸՍԱՅՈՒՄ:
 ԿԻՍԱՄԱՇ - տեն ԿԸՍԱՄԱՇ:
 ԿԻՍԱՄԸՐ - տեն ԿԸՍԱՄԸՐ:
 ԿԻՍԱՍՕՐԹ - տեն ԿԸՍԱՍՕՐԹ:
 ԿԻՍԱՅՈՐ - տեն ԿԸՍԱՅՈՐ:
 ԿԻՍԱՋԱՆ - տեն ԿԸՍԱՋԱՆ:
 ԿԻՍԱՋՕՆ - տեն ԿԸՍԱՋՕՆ:
 ԿԻՍԸԹԷՅՐԱՏ - տեն ԿԸՍԸԹԷՅՐԱՏ:
 ԿԻՍԸԿԻՆՈՒ - տեն ԿԸՍԸԿԻՆՈՒ:
 ԿԻՍԸՅԱՐ - տեն ԿԸՍԸՅԱՐ:
 ԿԻՍԸՅՈՂԵ(ՆՆԻ) - տեն ԿԸՍԸՅՈՂԵ(ՆՆԻ):
 ԿԻՍԸՄՍՈՒՄԻԼ - տեն ԿԸՍԸՄՍՈՒՄԻԼ:
 ԿԻՍԸՆ-ԿԵՍԱՆ - տեն ԿԸՍԸՆ-ԿԵՍԱՆ:
 ԿԻՍԸՊԵՐԱՆ - տեն ԿԸՍԸՊԵՐԱՆ:
 ԿԻՍԸՊԵՏ - տեն ԿԸՍԸՊԵՏ:
 ԿԻՍԸՎԿԷՍ - տեն ԿԸՍԸՎԿԷՍ:
 ԿԻՍԸՏ-ԿԵՍԱՏ - տեն ԿԸՍԸՏ-ԿԵՍԱՏ:

ԿԻՍԸՏ-ՊԸՐԱՏ - տեն ԿԸՍԸՏ-ՊԸՐԱՏ:
 ԿԻՍԻԼ - տեն ԿԵՍԵԼ:
 ԿԻՍԼԱՍԱ (ռուս. *кислота*) - գ. 1. Քիմիական թթու: Կիսլատան վեր ա տը՛ռնում շո՛ւրթէն, բարբաղ անում (Բ): 2. փխբ. Շատ թունդ եւ անորակ խմիչք: Խըմում ա, թա.- էս արաղ չի, յէ՛, կիսլատա յա, կիսլատա (2):
 ԿԻՍ(Կ) - տեն ԿԻՏ(Կ):
 ԿԻՍ(Կ)ԷԼ - տեն ԿԻՏ(Կ)ԷԼ:
 ԿԻՍՎԻԼ - տեն ԿԵՍՎԷԼ:
 ԿԻՍՏ - տեն ԲԻՍՏ:
 ԿԻՍՕՎԻ - տեն ԿԸՍՕՎԻ:
 ԿԻՎԻՏ - տեն ԿԸՎԻՏ:
 ԿԻՎ-ԿԻՎ - գ. Կտցարների կարգին պատկանող մեծ գլխով, բարակ կտուցով, գույնզգույն փետուրներով թռչուն: Կիվ-կիվը դաշանգ դուշ ա (Բ):
 ԿԻՏԱՅԸՍԿԻ (ռուս. *китайский*) - ած. Չինական: Կիտայըսկի ապըրանքավ էն ա մաղազիննէն լիգը (Բ):
 - Կիտայըսկի տախտը՛ղ - գ. 1. Մանր եւ կծու պղպեղ: Կիտայըսկի տախտը՛ղը շատ ա ինո՞ւմ կըծօ (Բ): 2. փխբ. Սուր՝ խայթող լեզու ունեցող մարդ: Արսէմին կընէգը կիտայըսկի տախտը՛ղ ա (Բ):
 ԿԻՏԵԼ (ռուս. *китель*, գերմ. *Kittel*) - գ. Լանջերը բաց բաճկոնակ: Կիտէլը կը՛նում ա, քինամ (2):
 ԿԻՏԵՍ(ՆԸ) - տեն ԿՈՒՏԵՍ(ՆԸ):
 ԿԻՐ - տեն ԲՕՐ(1):
 ԿԻՐԱՄԻՏ - տեն ԿԻՐԱՄԻՏ:
 ԿԻՐԿԻԺ - տեն ԿԱՐԿԱԺ:
 ԿԻՐԾԻ - տեն ԿԸՐԾԻ:
 ԿԻՏ(Կ)/ԿԻՍ(Կ)/ԿԻՏԲ/ԿԻՍԿ (գրք. կիցք (ջուխտ) - գ. Երկու ձեռքի ափերը իրար կցելուց առաջացած գոգավորությունը: Կըռանում ա մին կիցկ վը՛ղ յօր օնում, մին լըլլ՛խում պըտատում, տինում ծօցումը (2):
 - Կից(կ) անէլ - 1. Երկու ձեռքի ափերն իրար կցելով՝ գոգավորություն ստեղծել, բուռ կազմել: Ծը՛րքէրըտ կիցկ ըրա՛, շըլծըր ածիմ (Բ): 2. Բռով վերցնել: Կիցկ ա անում, խըմում (2):
 ԿԻՏ(Կ)ԷԼ/ԿԻՍ(Կ)ԷԼ/ԿԻՏԲԷԼ/ԿԻՍ-ԿԷԼ - նբ. տեն Կից(կ)անէլ:
 ԿԻՏԲ - տեն ԿԻՏ(Կ):
 ԿԻՏԲԷԼ - տեն ԿԻՏ(Կ)ԷԼ: Ծերքանը մինը սըթոնին էս անգոնավըն ա մէկնում, մինը՛ էն անգոնավը, կիցքում (ԼՂԲԲ, 261):
 ԿԻՋ՝ - տեն ԿԻՋ:
 ԿԻՋ՝ - տեն ԿԷՋ:
 ԿԻՋԱՆ - տեն ԿԷՋԱՆ:
 ԿԻՋԻ(Ի) - տեն ՇԷԳ:
 ԿԻԼ - տեն ԿՈՒԼ:

ԿՈՒԼ/ԿԻԼ (գրք. գամ) - չք. 1. Շարժվել, փոխադրվել, տեղափոխվել մի տեղ: Կամ ըն տօն, թաքավերէն տըղան դարդերը նաղլ ա անըմ (3Ժ3, V, 308): 2. Տեղ հասնել, ժամանել: Վեր թօռնը կամ ա, պապը մին դօջ ա մօրթում (2): 3. Հասնել, ժամանակը վրա հասնել: Նօբաթը կամ ա իրէքինջի օթախին ըխճըկանը (3Ժ3, V, 20): 4. Հաճախել, այցելել: Ամաէն օր կամ ա մեր տօն (Բ): 5. Տեղալ: Սաբավ ամը՛ռն ա, ամաէն օր թօռ ա կամ (Բ): 6. Հոտառությանը հասնել: Կարունքը բըղերան լավ ծըղկավը՛տ ա կամ (Բ): 7. Ուղարկվելով հասնել, առաքումով փոխադրվել: Էրկու տարէ յա՛խ ախպօր անա նամակ չի կամ (Բ): 8. Ուղղված՝ ձգված՝ տարածված լինել: Էտ հըղէն կամ ա մինչը՛վ մեր շէնին տակը (Բ): 9. Նպաստավոր լինել, բարենպաստ ազդեցություն ունենալ: Էս ըխպիրին ճո՛ւրը ինձ կամ չի, հիբը խըմում ըմ, հիվընդանում ըմ (Բ): 10. Հարմար լինել, համապատասխանել, սագել: Դերը շատ ա շօռ կամ, վընըմաները վը՛ջ մինին վըննէրէն կամ չի... (ՆԼՂԺԲ, 46): 11. Լսվել, լսողությանը հասնել, ստացվել: Հըղըցէն յէրէ դօլան մին սան յէկը (ԼՂԲԲ, 274): 12. Բաժին ընկնել: Յօրէն ըն պիժը՛նում, ամաէն մին տանը մին փուգ ա կամ (2): 13. Ստացվել, գանձվել: Բըղերան լավ օցուգ ա կամ (Բ): 14. Պատահել, տեղի ունենալ: Ըշտըղա վերէ յա, մըզը՛տէ մին փիս պէն ա կամ (2): 15. Աճել, բուսնել: Մըրօքըտ յը՛կալ ա, խէ վեր չը՛ս անում (Բ): 16. Հանդիմանալ, լինել: Էտ մարթը ինձ մըրաքվեր թօռ ա կամ (Բ): 17. Բխել, ծորել: Վը՛նըր ցըկատավը կըտըրում ա, արոն ա կամ (Բ): 18. Քայլ անել, իջնել (խաղերի մեջ): Կարտ ըն խաղ անում, ըրըջան համօն տուգըն ա կամ (2): 19. Անդրադառնալ, անցնել մի բանի: Էլիա հանին գո՛րոնցին ըն կամ, ըսքըսում հօջանթ տալը (2): 20. Մի բան անելու ցանկություն՝ պահանջ զգալ՝ տրամադիր լինել: Քըջալէն կո՛ւզը կամ ա, կո՛ւզո՞ւմ ա, տակավը վեր ա տէռնում (ՀԱԲ, 15, 99): 21. Հաջողություն ունենալ, հաջողակ լինել (խաղերի մեջ): Ըտըրան միշտ լավ կարտ ա կամ (Բ): 22. Կռվել, քաշ ունենալ: Խօզը տինում ըն քըշըքէն, դո՛ւզ հանրո՛ր կիլօ կամ ա (2): 23. Ամուսնանալ (աղջիկների մասին): Տըղան ասմա.- Վեր կաս ինձ, քը՛գ հափըռէս մաջին կըպախիմ (2): 24. Կազմում է մի շարք հարադրական բայեր՝ հանդես գալով օժանդակ բայի դերով (առաջ կ'անլ, կըլծի կ'անլ, ծը՛րքավը կ'անլ եւն): 25. Նբ.

Ջարկել, խփել: Մարթը մին գեռ քար ա յօր օնում, փօսին մաշին կամ, օխծեն ըս-պանըմ, ինքը ըգտովըմ (ՅԺՅ, VI, 253):

- Կալեն էլ քինիլ կինի - Ասում են նրանց մասին, ովքեր որեւէ տեղ երկար մնում հյուրընկալվում են:

- Յըկած կըռնըկարի - Հավելյալ եկամուտ: Էտ տըղէն ըշխադածը հօրը հըրտէ յըկած կըռնըկարի յար (2):

ԿԱԼԱԿ - տէս ԿԱԼԱԿ:

ԿԱԼԱԿ/ԿԱԼԱԿ - տէս ՀԱԼԱԿԱԿ (1):

ԿԱԼԻԹ - տէս ԿԱԼԻԹ:

ԿԱԼԻԹ/ԿԱԼԻԹ - ած., գ. Հետագայում լինելու՝ կատարվելու (դեպք, իրողություն): Կալիթ պէները հալան գողոյում են (2):

ԿԱԼԼՈՐ - տէս ԿԱԼԼՈՐ:

ԿԱԼԼՈՐ/ԿԱԼԼՈՐ/ԿԱԼԼՈՐ/ԿԱԼՈՐ - մ., գ. Վաղը չէ, մյուս օրը չէ, մյուս օրը: Ուստան ասմա - Կալլօր կըկան, տանիս (2):

ԿԱԼՈՒՍ - տէս ԿԱԼՈՒՍ:

ԿԱԼՈՒՍ/ԿԱԼՈՒՍ (գրք. գալուստ)

- գ. Գալը, ժամանելը: Լօխ քինամ ըն, վեր թաքուիտն կալիստը շընըրհավէր անին (2):

ԿԱԼՈՐ - տէս ԿԱԼԼՈՐ:

ԿԱԼՈՐ - տէս ԿԱԼԼՈՐ:

ԿԱԼՈՒՍ - ած., գ. Ղեմքը կնճռապատ եւ կիհար, իսկ վերին շրթունքը ցցված (մարդ): Կալիւշ մարթ ա Կըրի-քօր դային (Բ):

ԿԱՐԱԾ-ՊԵՏԱՍԱԾ - տէս ԿԸՐԱԾ-ՊԵՏԱՍԱԾ:

ԿԱՐԷԼ - տէս ԿԸՐԷԼ:

ԿԱՐԼՈՒ - տէս ԿՕՐԼԸ:

ԿԱՐԱՄԻՍ - տէս ԿԸՐԱՄԻՍ:

ԿԱՐԱՄԱԿ - տէս ԿԸՐԱՄԱԿ:

ԿԱՐԱԷԼ - տէս ԿԸՐԱԷԼ:

ԿԱՐԱՄԻՐ - տէս ԿԱՐԱՄԻՐ:

ԿԱՐԱՄԻՐ - տէս ԿԱՐԱՄԻՐ:

ԿԱՐԱՄԻՐ - տէս ԿԱՐԱՄԻՐ:

ԿԱՐԱՄԻՐ - տէս ԿԱՐԱՄԻՐ:

ԿԱՐԱՄԻՐ - տէս ԿԱՐԱՄԻՐ:

ԿԱՐԱՄԻՐ (գրք. գանձ) - գ. Պատարագի վերջում երգվող կրոնական երգ, գանձ: Դերին ծեն ըն տամ, վըր կա կանն կարթի (ՅԺՅ, VII, 359):

ԿԱՐԱՄԻՐ - տէս ԿԱՐԱՄԻՐ:

ԿԱՐԱՄԻՐ - տէս ԿԱՐԱՄԻՐ:

ԿԱՐԱՄԻՐ/ԿԱՐԱՄԻՐ/ԿԱՐԱՄԻՐ (գրք. կապոյտ) - 1. ած. Մանուշակագույնի եւ կանաչի միջինը, լեղակի գույնի: Էտ ըխճըկանըն էլ մին կանաչու դաշանգ դարյա յա ինում (2): 2. գ. փխր. տէս ՅԵՐԱԿԻԹ(2): Յըս տու ուրիւր սիրէ-ցինք, էն կանաչու շըրհադ ա... (ԼՐԲ, 11):

- Կանաչու լեղակ - Մուգ կապոյտ: Կանաչու լեղակ կըտօր ա ինք օնում, շալվար կարէլ տամ (2):

- Կանաչու լեղակ անէլ/շինիլ - 1. Մուգ կապոյտ դարձնել: Կըրասկա յա տամ, կանաչու լեղակ անում (2): 2. Հարվածելով՝ ճգմելով՝ կսմթելով եւ մաշկի վրա կապտուկ առաջացնել: Թըխում ա, աշկէն տակը կանաչու լեղակ շինում (2):

- Կանաչու լեղակ ինիլ/տըռնալ - 1. Մուգ կապոյտ դառնալ: Էնքան լեղակ ա խառնալ, լըվաքէն ճողը կանաչու լեղակ ա տըռնալ (Բ): 2. Հարվածից՝ ճգմումից՝ կսմթից եւ մաշկի վրա կապտուկ առաջանալ: Էնքան կըքնթօտալ ըն, ջանը կանաչու լեղակ ա ինիլ (2):

- Կիպտի տալ - Կապոյտ երեսալ, կապտավուն նշույլով նշմարվել: Հըռանցէ մին պէն ար կիպտի տամ (2):

ԿԱՊԻՍ - տէս ԿԱՊԻՍ:

ԿԱՊԻՍ (գրք. գանձ, հ.ե. *kapi-) -

գ. 1. Ոչխարի ձագ, գառ: Կալը յըրա յա պըրծընում, մին կառ ցըրըվ տամ (2): 2. փխր. Հեզաբարո՝ խոնարհ՝ անվնաս մարդ: Բարիշկին լօխ հարթները կառներ ըն (Բ):

- Կառնը կիլիկն պահ տալ - Անվտանգել՝ անհավատարիմ մարդուն որեւէ բան վտանգել: Այան փուլը տամ ա կօղէն, վեր տանէ տա քըվօրը. կառնը կիլիկն պահ ա տամ (2):

- Կառնը շինիլ - Խեղճացնել, հլու՝ հնազանդ դարձնել: Ըտի էտ մարթը թաքավէրին ազդուն ծիլին մին ամսումը Էնքան պինըցընում ա, կառն ա շինում (2):

- Կառնը տըռնալ - Խեղճանալ, հլու՝ հնազանդ դառնալ: Էնքան թակալ ըն, Մարդիքը կառն ա տըռնալ (Բ):

- Կառնու մօրթ կընալ - Հեզաբարո ձեռնալ: Հիքը մարթը կամ ար, էտ հարթը կառնու մօրթ յար կընում (2):

- Կառնու մօրթ կընցած կիլ - Արտաքուստ հեզաբարո, բայց իրականում չար՝ խարդախ՝ վնասակար մարդ: Մաղ շինանցէ՝ գողոյում ին, վեր Ասլանը կառնու մօրթ կընցած կիլ ա (2):

ԿԱՊԱՊԱՍ - տէս ԿԱՊԱՊԱՍ:

ԿԱՊԱՊԱՍ - տէս ԿԱՊԱՊԱՍ:

ԿԱՊԱՊԱՍ - տէս ԿԱՊԱՊԱՍ:

ԿԱՊԱՊԱՍ/ԿԱՊԱՊԱՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կանվ-կանվ անէլ - 1. Հաջել (աղվեսների, շնագայլերի եւ մասին): Քըշէրը վեր կամ ա, ըղվըսէն ա չըղընէն կանվ-կանվ ըն անում (2):

ԿԱՐԱՍ - տէս ԿԱՐԱՍ:

ԿԱՐԱՍ/ԿԱՐԱՍ/ԿԱՐԱՍ (գրք. գեթանդի) - տէս ԿԱՐԱՍ:

ԿԱՐԱՍ/ԿԱՐԱՍ/ԿԱՐԱՍ (գրք. գարի) - 1. գ. Գարի (բույսը եւ հատիկը): Մին

հաթըրքէցի մարթու քըրծու կըլիսէ մին կանրու արտ ա ընում (ԼՐԲ, 346): 2. ած. Գարուց պատրաստած: Կարի հացը կօշտ ա ինում (Բ):

- Կարանը ըղնէլ - Շատ գարի ուտելուց հիվանդանալ: Էշը կարանը ընգալ, ըստակից (Բ):

- Կարին կարի յա օտում, ցօրէնը՝ ցօրէն - Յուրաքանչյուրն զնահատվում է ըստ իր արժանիքների:

- Կարին չօր - Թեթևալիկ, թեթևամիտ: Ըտըրան էլ ինում ա մին կարին չօր հարթը (2):

- Կարի քըցիլ - Գարով գուշակություն անել: Շուշի էտ վախտը մին լավ կարի քըցօղ ա ինիլ (2):

- Կարի/կարին քիթ - 1. Գարուց պատրաստած անորակ հաց: Մին օր կընէգը մին տասը հաց ա թըխում, հինչ հաճ, կարի քիթը (ՅԺՅ, V, 502): 2. փխր. Ծանրաշարժ եւ անճոռնի կազմվածքով մարդ: Ախճիգը ասմա - Էտ կարի քիթըն ա՞ մընացալ, վեր ըտըրա նըրհէտ փըսակվիմ (2):

- Կարի օտօղ ծին վերջումը կարի կըրօղ կըտըռնալ - Խնամվողը՝ շահ ստացող արդյունքում տուժում է:

ԿԱՐԱՍԻՍ - տէս ԿԱՐԱՍԻՍ:

ԿԱՐԱՍԻՍ/ԿԱՐԱՍԻՍ (գրք. կարմիր)

ած. 1. Կարմրագույն, արյան գույնի: Էտ տըղան յեր ա ինիս մին կարմիր ծի, թըռչիս, քինիս ուրան համան շըրհարը (ՅԺՅ, V, 608): 2. փխր. Կարմրած դեմքով, շիկանած: Կարմիր կընէգ ա Աշխէնը (Բ): 3. փխր. Ծիկացած: Դանիքին մին կարմիր արկաթ ա տուս օնում կըրական, թակում, մին լավ կացէն կապում (2):

- Կարմիր արքիվ - 1. Գեղեցիկ՝ պայծառ արեգակ: Քըշանա-քըշէրալ մին կարմիր արքիվ ա տուս կամ (2): 2. Բախտավոր՝ երջանիկ կյանք: Թամադան ասում ա - Կարմիր արքիվ ծըգ, Աստուծ տա, վեր վէշ մին վախտ տըժըրօթուն չի քաշիք (2): 3. Հույս, ապավեն: Էտ տըղան սաղ շինանցուց կարմիր արքիվն ա (Բ):

- Կարմիր գարդն - Կարմրավուն խոշոր հատիկներով ընտիր ցորենի տեսակ: Կարմիր գարդն ամմէն վըր-ղում չի լավ տըռնում (2):

- Կարմիր ըրէմուկ - տէս ԿԻՐ-ՄԻՐԱԹՕԸ:

- Կարմիր ըրէմուկ ըղնէլ - Երիտասարդ հասակում մեռնել: Քանէ-քանէ՝ ջըհիլնէ էս կըռվալը կարմիր ըրէմուկ ընգէն (Բ):

- Կարմիր թիլ կապէլ - Նշան դնել: Կարմիր թիլ ա կապում, վեր յըտնան ճընանցի (2):

- Կարմիր խընծոր - Գեղեցիկ, պայծառ (երեխա, աղջիկ եւն): *Խօխա, հինչ խօխա, մին կարմիր խընծոր* (2):

- Կարմիր խընծորէն մաջը փօջ կինի - Արտաքինով գեղեցիկը էութեամբ վատն է լինում:

- Կարմիր խընծորէն քարավ տըվօղ շատ կինի - Գեղեցիկին՝ լավին գրպարտողներ շատ կ'լինեն:

- Կարմիր խընծորէն քար թօղ անել - 1. Ձգտել լավ բանի տիրանալ: *Լօխ ըն կարմիր խընծորէն քար թօղ անում, ամմա ամմա չի կամ* (Բ): 2. Գեղեցիկ՝ լավ մարդու մասին անպատշաճ խոսել, նրան գրպարտել: *Էտ անըզկամը վարին կարմիր խընծորէն քար ար թօղ անում, շէնին հըրթնէրէն խըրտառակ անում* (2):

- Կարմիր խընծոր դարկել հըտան - *տեն* Յըտան կարմիր խընծոր դարկել:

- Կարմիր կավ - Բարկացկոտ, ցասկոտ անձ: *Մէր բըրիզադիրը կարմիր կավ ա, լօխ նըստա վախում ըն* (2):

- Կարմիր կավը հըրան կաշին փօխել չի - Մարդ իր էութեամբ՝ բնավորությունը (բացասական) չի փոխի:

- Կարմիր կ'իւլ/կ'ումաշ - *տեն* Կարմիր պէխկ:

- Կարմիր կ'ումաշը ճէլլի կըստակէ - Առոյգ՝ ժիր մարդը ավելի շուտ է մահանում:

- Կարմիր պէխկ - Առոյգ՝ ժիր՝ առողջ մարդ: *Սէրգին կարմիր պէխկ ա, հանց ա ջանիլ տըղա ինի, վէջ թա պառակ մարթ* (Բ):

- Կարմիր պըտոպկան - *տեն* ԿԻՐ-ՄԻՐԻՐԸՄ:

- Կարմիր տըսսանուց - *տեն* ՏՈՍ-ՍԱՆՈՒՅ (2):

- Կարմիր ցօրէն - 1. Խոշոր՝ կարմրավուն հատիկներով ցօրէնի տեսակ: *Կարմիր ցօրէնը էս վըդումը լավ չի տըղում* (2): 2. փխբ. Ընտիր ցօրէն: *Խալխը կարմիր ցօրէն ըն աղում, Սըր-բըրան էլ՝ կարի* (2):

- Կարմիր քամէ - Հիվանդություն, որ արտահայտվում է մաշկի կարմրությամբ, խիստ ցավով ու տենդով: *Սաղին կարմիր քաման ընգավ, մըղավ, խըղճ ընըրա մար* (Բ):

- Կարմիր օր - *տեն* Կարմիր արը՛վ (2, 3):

- Կիրմիրի տալ - Կարմիր երեւալ, կարմրավուն նշույնով նշմարվել: *Աշուն-քը վէր խընծորը, խօնը հըսնում ա, սաղ բաղէրը հըռանցէ կիրմիրի յըն տամ* (2):

ԿԱՐՈՒՆԵ/ԿԱՐՈՒՆԵ (գրք. գարուն)

- 1. գ. Գարուն: *Կարունը վէր յըկավ, շէնին էշէրը ուրխացէն* (2): 2. մ.

Գարնանը, գարնան ընթացքում: *Հինին կարունը ծաղկում ա, աշունը՝ հըս-նում* (Բ):

- Կարունը պէնվալ - Գարունը գալ, բնությունը փթթել: *Կարունը վէր կամ ա, լօխ ուրխանում ըն* (Բ):

- Կարունը վարե, ամընընը հընձի՛, ծըմընընը կինձի՛ - Ձմռանը վայելելու համար պետք է մինչ այդ աշխատել՝ չարչարվել:

- Կըրունըն թօր/ծիւն - Կարճատեւ երեսույթ: *Կըրանուցը կըրը՛վը կըրուն-ըն թօր ա* (2):

ԿԱՐՈՒՆԵ - *տեն* ԿԱՐՈՒՆԵ:

ԿԱՓ - *տեն* ԿԱՓ:

ԿԱՓԱՆԻԿ - *տեն* ԿԱՓ:

ԿԱՓԱՆԼ - *տեն* ԿԱՓԱՆԼ:

ԿԱՓ-ԿԱՓՈՒՄ - *ած. տեն* Կապան լեղակ:

ԿԵԶ/ԿԱՋԶ/ԿԵԶ/ԳԱԶԶ/ԳԱԶԶ (գրք. կազ, գազ) - գ. 1. Երկարության չափ, որ հավասար է 112 սմ-ի, գազ: ... *Վար թըխէցի, մըտակվէց, սըհէնց աման թէվը հէնգ կանգ ու կէս* (ԼՂԲԲ, 261): 2. Նույն երկարությունն ունեցող ծող՝ երկարություն չափելու համար: *Բաննանը կէզը յօր ա ունէս, պատը չըփէս* (2):

- Կէզ պինցընել - Գազով չափելիս խաբել, կտորը պակաս չափել: *Մաղազինչին կէզ ա պինցընում, ըտըրա կըտօրը կէս կէզ պակաս տամ* (2):

ԿԵԶԱՆ/ԿԵԶԱՆ/ԿԱՋԱՆ (գրք. գազան) - գ. 1. Վայրի գիշատիչ կենդանի, գազան: *Բըշէրէն կէսին գիւրթնանում ա, տըղսնում մին կէզան յէկած, դըրբըզավը կըլծիւր կօխած...* (ՀԺՀ, VII, 40): 2. փխբ. Վայրագ՝ արյունարբու մարդ: *Էտ կէզանը կընգանը ըսպանում ա, քըցիւմ վէրը, ինքը նըստում ծին, փախչիւմ* (2):

ԿԵԶԱՐ - *տեն* ԿԵԶԱՐ:

ԿԵՂ - *տեն* ԿԵՂ:

ԿԵՂԱԾ-ՊԵՏԱՏԱԾ - *տեն* ԿԵՂԱԾ-ՊԵՏԱՏԱԾ:

ԿԵՂԵԼ - *տեն* ԿԵՂԵԼ:

ԿԵՂԵՑԻԿ (գրք. գեղեցիկ) - *տեն* ՂԱՇՇԱՆԳ:

ԿԵՂԵՑԿԱՆԱԼ (գրք. գեղեցկանամ) - *տեն* ՂԱՇՇԱՆԳԱՆԱԼ:

ԿԵՂԵՑԿԱՏ(Ը)ՆԵԼ (գրք. գեղեցկացուցանել) - *տեն* ՂԱՇՇԱՆԳԱՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԿԵՂԵՑԿԱՆԻԿ - գ. Գեղեցիկ կին կամ աղջիկ: *Մին քիւնչավ անց կընայիս Սըմբաթը մին կէղեցկուհի ա տէսնում* (ՆԱԲ, 42):

ԿԵՂԵՑԿԱՐԹՈՒՆ (գրք. գեղեցկու-թիւն) - *տեն* ՂԱՇՇԱՆԳԱՐԹՈՒՆ:

ԿԵՂԾԱԿԵՐ - *տեն* ԿԵՂԾԱԿԵՐ:

ԿԵՂԾԱԿԵՐԹՈՒՆ - *տեն* ԿԵՂԾԱԿԵՐԹՈՒՆ:

ԿԵՂԱԿԱԾ - *տեն* ԿԵՂԱԿԱԾ:

ԿԵՂԱԿԱՍԿ - *տեն* ԿԵՂԱԿԱՍԿ:

ԿԵՂԱԿԵԼ՝ - *տեն* ԿԵՂԱԿԵԼ՝:

ԿԵՂԱԿԵԼ՝ - *տեն* ԿԵՂԱԿԵԼ՝:

ԿԵԾ/ԿԵԾ (գրք. գէշ, գէճ) - *ած. 1. Դալար, թաց (բույսերի մասին): ԿԵԾ ծառը վէր կըրակէն քըցիս, կարկուտ կըկա* (ՆԱԲ, 162): 2. փխբ. Վաճառոտ: *ԿԵԾ կընէգ ա Սուրէնին կընէգը* (Բ):

- ԿԵԾըն էլ ա չծրին հըվուրավը երիւմ - Անմեղը մեղավորի հետ տուժում է:

ԿԵՄ - *տեն* ԿԵՄ:

ԿԵՆԱԼ - *տեն* ԿԵՆԱԼ:

ԿԵՆԱՍ - *տեն* ԿԵՆԱՍ:

ԿԵՆԳԱՍ - *տեն* ԿԵՆԳԱՍ:

ԿԵՆԳԱՍ/ԿԵՆԳԱՍ/ԿԵՆԳԱՍ/ ԿԱՆ-ԳԱՍ (գրք. գանգատ) - գ. Գանգատ, տրտունջ, բողոք, դժգոհություն: *Տու մի ասէ, էս վախտը Աստված լօխճին կէն-գատը ըսկընէյիս ա ինիւմ...* (ՀԱԲ, 15, 44):

- Կէնգանտ անել - Գանգատվել, բողոքել: *Թաքուհին ըջըղվըմ ա էտ տըղին յըրան, քիւնըմ թաքավէրին էլ կէնգանտ անում* (2):

- Կէնգանտ քիւնիլ - Գանգատով՝ բողոքով մեկին դիմել: *Չօբանը, ճարը կըտըրած, նախագէն կէնգանտ ա քիւնիւմ, լօխ, հինչու իլնալ ա, տըղը տըղէն պատմում* (2):

ԿԵՆԵ - *տեն* ԿԵՆԵ:

ԿԵՆԵԱՍ - *տեն* ԿԵՆԵԱՍ:

ԿԵՆԵԱՍԻ - *տեն* ԿԵՆԵԱՍԻ:

ԿԵՆԻ/ԿԵՆԵ/ԿԵՆԻ/ԿԵՆԵ (գրք. գի) - գ. Կենագիների ընտանիքին պատկանող բազմամյա մշտադալար բույս, կարմրածառ: *Մարտակերտա ծըմըկ-նումը կընդըմընդ կէնի էլ ա ջիւնիւմ* (Բ):

ԿԵՆԱՎԱԼ - *տեն* ԿԵՆԱՎԱԼ:

ԿԵՆ/ԿԵՆ (գրք. գէշ) - *ած. 1. Տգեղ, ոչ գեղեցիկ: Աշխարքըս շօռ ա յըկալ, քըճալ մին կէշ ախճիգ՝ ծգնալ* (Բ): 2. Ոչ խրախուսելի, պարսավելի, վատ: *Հնորդ ասմա.- Կէշ կօրծ ըս փըռնալ, էլ ըտի պէն չանիս, մըճ տըղա յըս, համօթ ա քըզը՛տէ* (2):

- Կէշ աշկավ յէշիլ - Անբարյացակամորեն վերաբերվել: *Թաքավէրը ժողու-վորթէն կէշ աշկավ ար յէշում* (2):

- Կէշ դանան նըխըրէն անըմը կը-քըցի - Վատ մարդը իր շրջապատին կո-լեկտիվին՝ գերդաստանին կիեղինակա-գրկի:

- Կէշ լիւզիւ - Չարախոս՝ գրպարտող մարդ: *Ամմէն շէնում էլ կէշ լիւզիւ կա* (Բ):

- Կէշ լիւզիւն ծիլվան սօր ա - Չարա-խոսությունը՝ գրպարտանքը ավելի հա-տու՝ վնասակար է, քան կտրող գործիքը:

- ԿԷՇ կընգանը հացը կէր, դըշնան-գին ծօցը մըտէր - Տգեղ կինը, ի տարբերություն գեղեցիկի՝ մաքրասեր ու հյուրասեր է լինում:

- ԿԷՇ հըղէ քինիլ - Անբարոյական լինել: *Կընէգը վեր կէշ հըղէ քըճավ, բի-ղի տոնս քըցիս տանան* (2):

- ԿԷՇ պերան - 1. Հայկոյող (մարդ): *ԿԷՇ պերան մարթ ա Անթոն դային* (Բ): 2. Չարագուշակ, չար աչք ունեցող (մարդ): *Էտ կէշ պերանը մէհէտ մին լավ պէն չի ասում* (2):

ԿԷՇԱՆ/ԿԷՇԱՆ - տեն ԿԷՇ(1):

ԿԷՇ-ԼԱՍՓՈԾ/ԿԷՇ-ԼԱՍՓՈԾ - ած. Շատ տգեղ, այլանդակ: *Չինարին կը-ռանըմ ա, էտ կէշ-լամփօշ ախճիգը պըցրանըմ ա ծառը...* (ՀԺՀ, V, 159):

ԿԷՇ-ԿԷՇ - տեն ԿԻՇՈՒՄԵՇ:

ԿԷՊԿԱ - տեն ԿԸՓԿԱ:

ԿԷՌՆՈՒԿ - տեն ԿԸՌՆՈՒԿ:

ԿԷՌՆ - տեն ԿԸՌ:

ԿԷՍ - տեն ԿԸՑ:

ԿԷՍԿ - տեն ԿԸՑԿ:

ԿԷՍԿԱՍԿ - տեն ԿԸՍԿԱՍԿ:

ԿԷՍԿԷԼ - տեն ԿԸՑԿԷԼ:

ԿԷՎԱԹ - տեն ԿԸՎԱԹ:

ԿԷՏ - տեն ԿԸՑ:

ԿԷՐ¹ - տեն ԿԷՐ¹:

ԿԷՐ² - տեն ԿԷՐ²:

ԿԷՐ³ - տեն ԿԷՐ³:

ԿԷՐԱԾ-ԽԸՍԱԾ - տեն ԿԷՐԱԾ-ԽԸՍԱԾ:

ԿԷՐԱԿՈՒՐ - տեն ԿԷՐԱԿՈՒՐ:

ԿԷՐԱՆ - տեն ԿԸՐԱՆ:

ԿԷՐՆՈՒԿ - տեն ԿԸՐՆՈՒԿ:

ԿԷՐԻ (գրք. գերի) - տեն ՅԷՍԻՐ:

ԿԷՐԿՕԽ - տեն ԿԷՐԿՕԽ:

ԿԷՐՅՈՒԿ - տեն ԿԸՐՆՈՒԿ:

ԿԷՐՊ/ԿԷՐՊ (գրք. կերպ) - տեն ԹԱՅՐՈՒ:

ԿԷՐՊԱՐԱՆԹ/ԿԸՐՊԱՐԱՆԹ/ԿԷՐՊԱՐԱՆԹ (գրք. կերպարանք) - գ. Մարդու արտաքինը, դեմք, երես: *Պըռապէն տա-նում ըն պալատ, շօրէրը փօխում, կերպարանքը փօխում ա* (ՆԼՂԺԲ, 69):

ԿԷՐՈՒԹԱՐ - տեն ՅԸՍԻՐՈՒԹԱՐ:

ԿԷՐՈՒԽՈՒՄ - տեն ԿԷՐՈՒԽՈՒՄ:

ԿԷՑ - տեն ԿԸՑ:

ԿԷՑԱԾ - տեն ԿԸՑԱԾ:

ԿԷՑՈ - տեն ԿԸՑՈ:

ԿԷՑԿ - տեն ԿԸՑԿ:

ԿԷՑԿԱՍԿ - տեն ԿԸՑԿԱՍԿ:

ԿԷՑԿԷԼ - տեն ԿԸՑԿԷԼ:

ԿԷՑՔ - տեն ԿԸՑԿ:

ԿԷՑՔԱՍԿ - տեն ԿԸՑԿԱՍԿ:

ԿԷՓ - տեն ԿԸՓ:

ԿԷՓԿԱ - տեն ԿԸՓԿԱ:

ԿԷՓԿԱԼ - տեն ԿԸՓԿԱԼ:

ԿԸԶԱՅԻԼ/ԸԶԱՅԻԼ (գրք. գազազա-նամ) - չք. Կատաղել, գազազել, գայրա-նալ: *Մարթը կընգանում ա, փըռնում կընգանը թակում* (2):

ԿԸԶԱՆՈՒՑ/ԿԸԶԱՆՈՒՑ - ած. Մեկ գազի՝ 112 սմ երկարություն ունեցող:

ԿԸԶԱՎԸՐԹՆԸ - տեն ԿԻԶԱՎԸՐԹՆԸ:

ԿԸԶՈԶԻԼ - տեն ԿԻԶԿԻԶԻԼ:

ԿԸԶՈԶՎԻԼ - տեն ԿԻԶԿԻԶՎԻԼ:

ԿԸԶԻԼ - տեն ԿԻԶԻԼ:

ԿԸԶԻՐ - տեն ԿԻԶԻՐ:

ԿԸԶԿԸԶԻԼ - տեն ԿԻԶԿԻԶԻԼ:

ԿԸԶԿԸԶՎԻԼ - տեն ԿԻԶԿԻԶՎԻԼ:

ԿԸԶՎԻԼ - տեն ԿԻԶՎԻԼ:

ԿԸԶՐԱՐ - տեն ԿԻԶՐԱՐ:

ԿԸԶՐՈՐ - տեն ԿԻԶՐՈՐ:

ԿԸՂ/ԿԸՂ (հ.ե. **(s)kel-* (ծնել, ծնում) -

1. գ. Լայն բացած ձեռքի բույս մատի ծայրից մինչեւ ճկույթի ծայրը եղած բացվածքը, թիգ: *ԿըՂավ չափում ա, թա.- էրկու մէտըր ա* (2): 2. ած., մ. Սի թգի չափով: *Էտ տըխտական էրկու կըՂ կըտըրում ա, տամ տըրա* (2):

- ԿըՂ անել - 1. Թիգով չափել: *ԿըՂ ըն անում, ծայլում, կօխում թորբան* (2):

2. փխբ. Զավթել: *Ասում ըն հային վէղը շատ ա, աչան, ծէխան կէղ ըն անում* (ՆԱԲ, III, 292):

- ԿըՂ չափել - Թիգով գուշակություն անել. գուշակը աջ ձեռքով ձախ ձեռքի մատերի ծայրերից մինչեւ արմունկը չափում է եւ ցույց տալիս երկու թիգ, ապա նույնը անում է հակառակ ուղղու-թյամբ. եթե տարբերություն չկա, գործը հաջող է, եթե կա՝ անհաջող: *Շուշի ջին-դանր Ակօփըն ա իլալ կըՂ չափելիս* (2):

ԿԸՂԱԾ-ՊԸՏԱՍԱԾ/ԿԸՂԱԾ-ՊԸՏԱ-ՍԱԾ/ԿԱՂԱԾ-ՊԸՏԱՍԱԾ - ած., գ. Պա-հած, թաքցրած (բան): *Տանը հինչ կըՂած-պըտատած ա ինում, կընէգը տոն ա օնում, տինում ըստօլէն* (2):

ԿԸՂԷԼ/ԿԸՂԷԼ/ԿԱՂԷԼ (գրք. գողեմ) - նբ. 1. Թաքցնել, պահել, չցուցադրել, ծածկել: *ԿըՂսկէն ածում ա քըսակը, տանում դժշանկէն տակէն կըՂում* (2): 2. Ուրիշներին չասել, գաղտնի պահել: *Թաքավէրին ախճիգը դէրվիշին ասածը հօրը անա կըՂում ա* (2):

- ԿըՂած կինծ - Ուշ-ուշ հայտնվող (մարդ): *Իգէն կըՂած կինծ ա, կընդը-մընդ ա կամ շինամաչը* (2):

ԿԸՂ-ԿԸՂ - մ. Թիգ առ թիգ: *ԿըՂ-կըՂ չափում ա, ծախում* (2):

- ԿըՂ-կըՂ անել - Թիգ առ թիգ չա-փել: *Էտքան կըտօրը մին ժամումը լօխ կըՂ-կըՂ ըրավ* (Բ):

ԿԸՂԱԾ/ԿԸՂԱԾ/ԿԱՂԱԾ - տեն ԹԱՂԱԾ:

ԿԸՂԱՍԿ/ԿԸՂԱՍԿ/ԿԱՂԱՍԿ - գ. Թաքցրած՝ պահած բան: *Աղվէսը աս-մա.- էն ա էն ծառէն տակէն կըՂվասկ կա* (2):

ԿԸՂԱԷԼ/ԿԸՂԱԷԼ/ԿԱՂԱԷԼ - 1. կբ. եւ չք. ԿԸՂԷԼ-ի:

ԿԸՂԱԷԼ²/ԿԸՂԱԷԼ² - չք. Մեռնել (սովորաբար գործածվում է անեծք-ներում): *ԿըՂվիս տու, խէ բօստանըս քաղալ ը՛ս* (Բ):

ԿԸՆԱԼ/ԿԸՆԱԼ (գրք. զգեստում, ա-գանիմ) - նբ. Հագնել: *Դերին ախճիգը հօրան թաքուն ուրան շուրէրան էրկու ծըճը կէնում ա, շէնան փախճում* (ՆԼՂԺԲ, 46):

ԿԸՆԳԱՏ - տեն ԿԸՆԳԱՏ:

ԿԸՆԹԱՆ/ԿԸՆԹԱՆ/ԿԸՆԹԱՆ (գրք. կենդան) - ած. Կենդանություն ունեցող, ողջ, ապրող: *Հու վեր կէնթան վախտը կարից հօրը խաթիրը քըթէնա, վէսկէն նըրա յա մըննական* (ՆԱԲ, 66):

- Կընթան կըլծի ասէ, փափաղ քըթէնալը հիշտ ա - Կարեւորը ոչ թե միջոցն է, այլ այդ միջոցը գործածողը:

ԿԸՆԹԱՆԻ/ԿԸՆԹԱՆԻ/ԿԸՆԹԱՆԻ (գրք. կենդանի) - 1. տեն ՀԷՅՎԱՆ: 2. տեն ԿԸՆԹԱՆ:

ԿԸՆՎԱԼ/ԿԸՆՎԱԼ - չք. 1. Զգես-տավորվել: *ԿըՆվում ա, տոն կամ* (2): 2. Զուգվել, տոնականորեն զգեստա-վորվել: *Թաքուհին կըՆվում ա, կամ ըս-տօլէն յը՛րէ կըլխէն նըստում* (2):

ԿԸՆԹԱՆԻԿ/ԿԸՆԹԱՆԻԿ/ԿԸՆԹԱՆԻԿ/ԿԸՆԹԱՆԻԿ/ԿԸՆԹԱՆԻԿ/ԿԸՆԹԱՆԻԿ/ԿԸՆԹԱՆԻԿ/ԿԸՆԹԱՆԻԿ - գ. 1. Գորտ: *Էտ գօլումըն էլ կըՂնուկ շատ ա ինում* (2): 2. Մարմնի, հատկապես ձեռքերի եւ ոտքերի մաշկի վրա դուրս եկող ոսպածեւ, ցավ չպատճառող ելունը: *Խոփէն ծըրքէրէն լըրա կըՂնուկ ա տոն յը՛կալ* (Բ):

- Կընթանուկ աշկ - 1. Ուռուցիկ ակնազնորով՝ դուրս ընկած աչք: *Կընթ-նուկու աշկեր օնէ Բուրին* (Բ): 2. Եփվող դոշաքի մակերեսին առաջացած մեծ-մեծ պղպջակներ, ինչը դոշաքը պատ-րաստ լինելու նշան է: *Բանջմազ իփիլիս վեր կըրթնուկէն աշկերը ըրվազ, գիղան վեր բանջմազը իփալ ա, վեր ունէլի վախտըն ա* (2):

- Կընթանուկ գօլ - 1. Գորտերով լե-ցուն լճակ: *Նինգըվա կօխկէն մին մըժ կըրթնուկու գօլ կա* (Բ): 2. փխբ. Ան-կարգ՝ խառնաշփոթ հավաք՝ միջոցա-ռում տեղ: *Թամադան ասմա.- Ա՛ ժըղօ-վորթ, էս հօ կըրթնուկու գօլ չի՞, տոն ըրէք* (2):

- Կընթանուկ քաք - Կեղտոտ քրամ-բարներում լճակներում աճող տարբեր

խոտաբույսերի՝ ջրիմուռների փտած եւ ջրի երեսին տարածված զանգվածը: *Պոլէն իրոք սաղ կը թռչնուկու քաք ա (Բ):*

ԿՐԷՍ - տէն ԿՐԷՑ:

ԿՐԷՍԿ - տէն ԿՐԷՑԿ:

ԿՐԷՍԿԱՍԿ - տէն ԿՐԷՑԿԱՍԿ:

ԿՐԷՍԿԷԼ - տէն ԿՐԷՑԿԷԼ:

ԿՐԷՎԱԹ/ԿԷՎԱԹ (գրք. գաւաթ) - գ. Կավե աման, գավաթ: Մին քան սիւր կուղացու հըրէվան խաշիլ ա իփըմ, մին մըժ կըժվաթ էլ քան սիւր հիըրվանէն տօն տանըմ (ԼՂԲ, 353):

- Կըվաթ անէլ - 1. *հեզն*. Սեռական հարաբերություն ունենալ: *Բաղվանջին էտ կընգանը նըրէտ դօստ ա իննմ, ամ մէն դօննմ բաղումը ըտըրան կըժվաթ ա անում (2):* 2. Պատժել: *Նախագան չուրընէրէն կըժվաթ ըրալ (2):*

- Կըվաթէն վըռան պաչօղ - Գինեմոլ, հարբեցող: *Կըվաթէն վըռան պաչօղ մարթը քան սիւր կինի (Բ):*

ԿՐԷՎԱԹ-ԿՐԷՎԱԹ - մ. Գավաթներով՝ գավաթ առ գավաթ: *Էնքան կինին կըժվաթ-կըժվաթ պիժէնալ ա (2):*

- Կըվաթ-կըվաթ անէլ - 3. Զառախակի գինի կամ ճաշ ակնարկել: *Ղօնաղը կըժվաթ-կըժվաթ ա անում, ամիա տընատարը մըիալ չի քըցնմ (2):*

ԿՐԷՏ/ԿԷՏ (գրք. գետ) - գ. Գետ: *Ղարաբաղա ամմէնամըժ կըժտը թանթանըն ա (Բ):*

- Կըտէն իրոքսը ընգած տանըմ - Բախտի քանահաճույքին մատնված մարդ: *Կըտէն իրոքսը ընգած տանըմ ա Ղուկասը, վէշ մինը քօմնմ չի անում (2):*

- Կըտէն նըստել, անլեր աղալ/մաղել - Զուր չարչարվել, ապարդյուն գործ կատարել, արդյունքի չհասնել: - *Սանի, հունց ըս: - Կըտէն նըստած՝ անլեր ըմ աղում (2):*

- Կըտէն պերածը կըտը կըտանէ - 3. Ետնդամբ՝ առանց աշխատանքի ձեռք բերվածը հեշտությամբ էլ կկորչի՝ կվատնվի:

- Կըտը ամմէն օր կըրան չի պիրիլ - տէն Ապան ամմէն օր քան քան չի օտել:

- Կըտը ըղնօղը ճըղնըճըղնը վագ կըտա - տէն Ճիրմըն խէխտվօղը տիրմանան էլ ա փըռնում (ՃՈՒՐ-ի տակ):

- Կըտը ընցընել, արխումը խէխտըվիլ - Մեծ դժվարությունը հաղթահարելով՝ փոքր դժվարության առաջ կանգնել՝ ընկրկել: *Մարթ կա՝ կըտը ընցընում ա, արխումը խէխտըվում (2):*

- Կըտը չընքած՝ փոխկերթը լըժը քաշիլ/վընըմանէրը հանել - տէն Մինչըմ կըտը հըսնել փոխկերթը լըժը քաշիլ:

- Կըտը քըցիլ - տէն Ճիրմըն քըցիլ:

- Կըտ կապել - Կուտակվել, շատանալ: *Ջըխարէն վըխճըրնէն կըտ ըն կապալ (Բ):*

- Կըտու ծոկուն - Մանր ծուկ: *Կըտու ծոկուն ա, տիժըժը ա թըմիզ-ցընէլը (Բ):*

- Կըտու նըման - Առատ, հորդ: *Կըտու նըման ախալիլ ա ծախքուպաղա ախալիլը (Բ):*

- Կըտու պերած կըրան - Անաշխատ եկամուտ: *Ըտըրա սաղ հըրըստօթունը կըտու պերած կըրան ա (2):*

- Կըտու քըշմ - Դժբախտ, մեծ փորձանքի ենթարկված: *Կըտու քըշմ կընէժ ա Յէղիսաբէթը (2):*

ԿՐԷՐԱՆ/ԿԷՐԱՆ/ԿՐԱՆ (գրք. գերան) - գ. 1. Գերան: *Կերանը փըթում ա, կօտրում (2):* 2. փխը. 3. աստ, մեծ (փայտ, օձ եւն): *Կամ ա, տըրսնում մին զըռ օխմ՝ մին կերան, ըտըժը մըկընված (2):*

ԿՐԷՐԱՆԻԿ - տէն ԿՐԷՐԱՆԻԿ:

ԿՐԷՑ/ԿՐԷՍ/ԿԷՑ/ԿԷՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կըց տալ - 1. *պը- եւ նը*. ԿՐԷՆԱԼ-ի: *Լօխճին կըց ա տամ, ինքը էլիմ տըկլօր (ԱՅ, 39):* 2. *նը*. Ազդեցիկ՝ ամրացնել մի բանի վրա: *Ուստան փանդըր տանըմ ա, իւրիւր կըց տամ (2):*

ԿՐԷՑԱՎ/ԿԷՑԱՎ - ած. 3. Զանգեղուկ մաշած, գործածած: *Քան սիւր մարթ ա Ուրին, միշտ կըցած շօրէր ա կընում (Բ):*

ԿՐԷՑԱՎԷՑ - ած. Կրան առած, հագած: *Ախպէրը յօր ա օնում, քըվօրը կէցը շօրէրը ըննուտ անում, տանում հօրը նըիաշ տամ, թա՛նսպանալ ըմ (2):*

ԿՐԷՑԿ/ԿՐԷՍԿ/ԿՐԷՑԷ/ԿԷՑԿ/ԿԷՍԿ/ԿԷՑԷ - գ. 1. 3. Զագածը, հագուտ, հագնելիք: *Թաքավէրը յէշում ա ըտըրա կըց-կէն, կըծիս ըղնում, վէր թաքավէրու տըրա յա (2):* 2. 3. Զանգեղու ձեւը, հագնվելը: *Լօխ թուփ ըն տըրնում, թաքուն թաքուհուն կըցկէն թիմնշմ անում (2):*

ԿՐԷՑԿԱՍԿ/ԿՐԷՍԿԱՍԿ/ԿՐԷՑԷԿԱՍԿ/ԿԷՑԷԿԱՍԿ - տէն ԿՐԷՑԿ:

ԿՐԷՑԷԼ/ԿՐԷՍԷԼ/ԿԷՑԷԼ/ԿԷՍԷԼ - տէն կը. եւ չը. ԿՐԷՆԱԼ-ի:

ԿՐԷՑԷ - տէն ԿՐԷՑԿ:

ԿՐԷՓ/ԿԷՓ/ԿՐՓ (գրք. գաթ) - գ. 1. Կարթանման երկնյուղ փայտիկ, որ կապում են թուփի՝ պարանի մի ծայրին, իսկ մյուս ծայրին անց կացնելով դրա միջով՝ բեռը պրկում, գաթ: *Պըռըշնի փանդան ըն լալ կըժի շինում (Բ):* 2. տէն ԲԱԼԴՈՒՐ:

- Կըփէրը ծոնծոն անէլ - անըգ. տէն Ծոնծոն անէլ:

- Կըփէրը պէնալ/պէց անէլ - Ծատ կարճ շրջագգեստ հագնել (կանանց մասին): *3. Զմանջում էլ չի, կըփէրը պէց ա ըրալ, տանթըրը ըռաշկէն վըննը կացալ (Բ):*

ԿՐԷՓԿԱ/ԿԷՓԿԱ/ԿԷՓԿԱ (ռուս. *кепка*, անգլ. *kepi*, ֆր. *kepi*) - գ. Տղամարդու հովարավոր գլխարկ, կեպի: *Կըփկան տինում ա, սապօկնէն կընում, նըստում ծին, քինամ (2):*

ԿՐԷՓԿԱԼ/ԿԷՓԿԱԼ/ԿՐԷՓԿԱԼ - գ. Թուփի՝ պարանի այն ծայրը, որ անց է կացվում գաթի միջով: *Կըփկալը շատ ծիք տուվալ, քանդիկը կըտըրվից, էշին պէռնը վէր տըռալ (2):*

ԿՐԷՓԿՈՅ - տէն ԾՈՒԺԿՈՅ:

ԿՐԷՓԿՈՅԷԼ - տէն ԾՈՒԺԿՈՅԷԼ:

ԿՐԷԼԱՍԻՍ - տէն ԿՐԷԼԱՍԻՍ:

ԿՐԷԼՈՒ - տէն ԿՐԷԼՈՒ:

ԿՐԷՍԱՐ/ԿՐԷՍԱՐ/ԿԷՍԱՐ - գ. Եղնիկ, այծյամ: *Ըտըրա հէտէ էլ կըխտարը շէնան հըռէ յա շօռ տաս... (ԱԱ, 73):*

ԿՐԷՍԷԿՈՒ(ՆԸ) - տէն ԿՐԷՍԷԿՈՒ(ՆԸ):

ԿՐԷՍԱՆԻՑ - ած. Մեկ թիզ երկարություն ունեցող: *Իրըք կըղանուց մին ճըպատ ա կըտըրում, տինում հըղըցէն մաշին (2):*

ԿՐԷՍԱՎԷՐ/ԿՐԷՍԱՎԷՐ/ԿԷՐՍԱՎԷՐ/ԿԷՐՍԱՎԷՐ (գրք. կեղծատր) - ած. Երկերեսալի, կեղծավոր: *Կըղծավէր մարթին անա հիշկան հըռէ շօռ տաս, էնքան քու օքոյթըտ ա (Բ):*

ԿՐԷՍԱՎԷՐ - տէն ԿՐԷՍԱՎԷՐ:

ԿՐԷՍԷԿՈՒԹԵՐ/ԿԷՐՍԷԿՈՒԹԵՐ (գրք. կեղծատրություն) - գ. Կեղծավոր լինելը, կեղծավորություն: *Կըղծըվըրթունը Ըղ-բիլիշանց ցըդէն տըված ա (2):*

- Կըղծըվըրթուն անէլ - Կեղծելով դուր գալու՝ համակրանք շահելու ձգտել, կեղծավորել: *Էնքան կեղծավըրթուննէ ա անում, վէր ախճիգը մօր տըժի սիրում ա (ՅԱԲ, 15, 39):*

ԿՐԷՍԱՎՈՐ - տէն ԿԷՍԱՎՈՐ:

ԿՐԷՍԱԷԼ - տէն ԿԷՍ(Ն)ԱԷԼ:

ԿՐԷՍԱՑՈՒ - տէն ԿԷՍ(Ն)ԱՑՈՒ:

ԿՐԷՍԱՎՈՐ - տէն ԿԷՍ(Ն)ԱՎՈՐ:

ԿՐԷՍԱԼԻ (գրք. ագանելի) - ած. 3. Զագնելու: *Կընալի շօրէրը ածում ա խուրջինը, քինամ (2):*

ԿՐԷՍԱԼԻԷ (գրք. զգենլիք, ագանելիք) - տէն ԿՐԷՑԿ(1):

ԿՐԷՍԱՎԷԼ/ԿԷՐՍԱՎԷԼ (գրք. գանգատիմ) - չը. տէն ԿԷՐՍԱՎԷԼ: *Թաքավէրին տըղէն կընգանտում ա ըխճըկանան, ասում ա.- Տիւս քըցի՝ քինի հօրը տօնը (ՅԺՅ, V, 496):*

ԿՐԸՆԳՐԵՏԱԿԵՐ/ԿԻՆԳՐԵՏԱԿԵՐ - տե՛ս ԿՐԸՆԳՐԵՏԱԿՈՒՐ:

ԿՐԸՆԳՐԵՏԱԿՈՒՐ/ԿԻՆԳՐԵՏԱԿՈՒՐ - ած., գ. Գանգատավոր, գանգատվող, տրտնջացող (մարդ): Ասիք վուչ, թա՛ Շուշանը կընգտավոր ա, կէնգանտ չըմ անում, իլանծըն ըմ ասում (ՆԱԲ, III, 174):

ԿՐԸՆԳՐԵՏԱՏԸՐ/ԿԻՆԳՐԵՏԱՏԸՐ - գ. Նա, ումից գանգատվում են, գանգատի առարկա: Շէնին կընանուցը կընգըտատըդը նախագէն կընէգըն ա իննում, սաղ օրը հըվաքվում ըն, ըտըրանա կէնգանտ անում (2):

ԿՐԸՆԹԸՆԱՆԱԼ/ԿԻՆԹԸՆԱՆԱԼ (գրբ. կենդանանալ) - չք. 1. Կենդանություն առնել, կենդանանալ: Էտ ըխայիրին ճոյրըն էլ անմահական ճոյր ա իննում, մըճաճ մարթին պօկըն ըն ածում, կընթընանում ա (2): 2. փխբ. Երկար մնալուց փչանալ, անդուր համ ստանալ (բանջարեղեկի մասին): Բըրընին մնրդըմը կընթընանում ա (Բ):

ԿՐԸՆԹԸՆՏ(Ը)ՆԵԼ/ԿԻՆԹԸՆՏ(Ը)ՆԵԼ (գրբ. կենդանացուցանել) - նք. ԿՐԸՆԹԸՆԱՆԱԼ-ի:

ԿՐԸՆԹԸՆՕՐԹՈՒՆ/ԿԻՆԹԸՆՕՐԹՈՒՆ (գրբ. կենդանություն) - գ. Կենդանի լինելը, գոյություն ունենալը: Այան կընգատվում ա, թա՛ - Էս հինչ ապըրէլ ա՛, Էս հօ կընթընօթուն չի՞ (2):

ԿՐԸՆՅԱՏԱԿԱՆ/ԿԻՆՅԱՏԱԿԱՆ - գ. Աշխատանքի՞ գործի՞ առաջադիմության գնահատման չափանիշ, գնահատական: Թաքավէրը մէծ կընհատական ա տուվալ, ըտըրա հէտի էլ ասալ ըն՝ Ոստա Ադի (ԱԱ, 80):

ԿՐԸՆՅԱՏԵԼ/ԿԻՆՅԱՏԵԼ - նք. 1. Գինը՝ արժեքը սահմանել: Շէնին ճըդպօրօտը կընհատում ըն, պիժը՛նում ժողովուրթէն (Բ): 2. Մեկի՞ մի բանի հարգը՝ արժեքը ճանաչել: Դօրը ըրածը Էտ բիդասըլ տըղան կընհատում չի (2):

ԿՐԸՆՅԱՏԿԵԼ/ԿԻՆՅԱՏԿԵԼ - կբ. Էս չք. ԿՐԸՆՅԱՏԵԼ-ի:

ԿՐԸՆՁԱՆԱԼ/ԿԻՆՁԱՆԱԼ (գրբ. գանձանակ) - գ. 1. Գանձ՝ դրամ պահելու արկը՝ տուպի են: Կընձանակը պէնում ըն, տը՛սնում՝ վը՛սկավ լիգը (2): 2. Եկեղեցիներում պահվող տուպի՝ դրամ, նվերներ գցելու համար: Ամմէն դօննում յը՛խծէն նի մընէլիս փուլ ար քըցնում կընձանակը (2):

ԿՐԸՆԱՆԱԼ - տե՛ս ԿԻՇՆԱՆԱԼ:

ԿՐԸՆԱՎՈՒՆ - տե՛ս ԿԻՇՆԱՎՈՒՆ:

ԿՐԸՆԿԻՐՈՐ - տե՛ս ԿԻՇՆԿԻՐՈՐ:

ԿՐԸՆՄԱՐԹԻ - տե՛ս ԿԻՇՆՄԱՐԹԻ:

ԿՐԸՆՄԵԾ - տե՛ս ԿԻՇՆՄԵԾ:

ԿՐԸՆՏ(Ը)ՆԵԼ - տե՛ս ԿԻՇՆՏ(Ը)ՆԵԼ:

ԿՐԸՆԹԹՈՒՆ - տե՛ս ԿԻՇՆԹՈՒՆ:

ԿՐԹԿԱԿԵՐ - տե՛ս ԿՐԹԿԱԿԵՐ:

ԿՐԹՆԸԿՕՈՒ(ՆԸ)/ԿՐԹՆԸԿՕՈՒ(ՆԸ)/ԿՐԹՆԸԿՕՈՒ(ՆԸ)/ԿՐԹՆԸԿՕՈՒ(ՆԸ)/ԿՐԹՆԸԿՕՈՒ(ՆԸ) (գրբ. գաղտնիկություն) - գ. Ջրախոտագգիների ընտանիքին պատկանող լայն տերեւներով խոտաբույս, եզան լեզու, գաղտնիկուր: Կըրթընկօռնը կապում ըն յըրէն յըրա, վահարը տոն ա կամ (2):

ԿՐԹՆՈՒԿԱԳՕԼ/ԿՐԹՆՈՒԿԱԳՕԼ - գ. տե՛ս Կըրթնուկու գՕլ (ԿՐԹՆՈՒԿ-ի տակ):

ԿՐԹՆՈՒԿԱՔԱՔ/ԿՐԹՆՈՒԿԱՔԱՔ - գ. տե՛ս Կըրթնուկու քաք:

ԿՐԹՆՈՒԿԱԿՐԹՆՈՒԿԵ/ԿՐԹՆՈՒԿԱԿՐԹՆՈՒԿԵ - գ. Խաղատեսակ: Խօխէնքը կըրթնուկկըրթնուկէ յըն խաղ անում (Բ):

ԿՐԹՆԱԿՕՐ - գ. Խոշոր գիշատիչ թռչուն, գառնակ: Կըռնակօղը կառնը տարալ (Բ):

ԿՐԹՆԱՄԱՐ - ած., գ. Գառ ունեցող (ոչխար): Կըռնամար վը՛խճարը հանսս կինի (2):

ԿՐԹՆԱՆԳՈՒԾ - գ. Թթվառույտագգիների ընտանիքին պատկանող վայրի խոտաբույս, գառնականջ: Ըտը՛դ էլ շատ կըռնանգում ա իննում փըսած (2):

ԿՐԹՆԱՆԵ (գրբ. գարնանի (գարնանային, գարուն) - գ. Գարնանացան ցորեն: Դարաբաղ կըռնանէ խըրէ՛ք ըն վարում (Բ):

ԿՐԹՆԱՊՈՒԹ - գ. 1. Գառան բուրդ: Կառնանը մօրթէն խօգում ա, կըռնապիւրթը մանում, թօռնանը հը՛տէ գոլըն անում (2): 2. փխբ. Նուրբ բուրդ: Էտ վըխճարէն պիւրթը կըռնապիւրթ ա (Բ):

ԿՐԹՆԱՎԱՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կըռնավատ անել - Սալիկները պատի վրա մետաղալարով ամրացնել եւ ցեխով կպցնել: Կըռնավատ ըն անում, հանցու պուք չի կ'ա (2):

ԿՐԹՆԱՏԱՐ - գ. Գառան՝ գառների տեր: Կոլէրը շըտացալ ըն, կըռնտարէրը վախում ըն կառնէրը հանդը տանին (Բ):

ԿՐԹՆԱՏԵԼ - չք. Գառը վիժել: Փխ ցօրտ ըրալ, վը՛խճարը կըռնատից (Բ):

ԿՐԹՆԱՐԱՄ - ած., գ. Գառներ արածեցնող, գառների հովիվ: Տըրան թաքավէրը կըռնարածի կօրծ ա տամ (ՀԺՅ, V, 490):

ԿՐԹՆԱԿՐԹԻ - գ. Գարնանացան գարի: Կըռնըկարին Դարաբաղ լ'ալ չի պէրը տամ (Բ):

ԿՐԹՆԱՏԱՐԱԿ (գրբ. գառնադմակ) -

գ. 1. Գառան դմակ: Կառնը մօրթում ըն, կըռնըտըմակըն ա թուքուչիգարը խըրալում (2): 2. Թանձրատերեւագգիների ընտանիքին պատկանող խոշոր գեղեցիկ բույս: Կըռնըտըմակը դաշանձ քօլ ա (2): 3. Սպիտակ ու կլոր հատիկներով խաղողի տեսակ: Կըռնըտըմակըն էլ մէր բըղէրան կըտըրից (Բ):

ԿՐԹ(Ն)ՕԿ/ԿՐԹՈԿ - գ. Նեղ ու սուր տերեւներով, ճյուղավորված խոտաբույս: Կըռնօկը էծէրըն ըն շատ սիրում (Բ):

ԿՐՎԱԶԱՆ/ԿՐՎԱԶԱՆ (գրբ. գաւազան) - 1. Ձեռնափայտ, ցուպ, հաստ մահակ, գավազան: Շատ հօջանթ տալանը յէտը դէրը կըվազանը կ'օտէն ա կօխում, վէր տըռնավը փախչի... (ԼՂԲ, 349): 2. Որթատունկի մատ կամ մատղաշ վազ, որ նոր են տնկում: Կըվազանը տիննում ա ճիւղումը, վէր ուռթանան տանէ տընգէ (2):

- Կըվազանը մին վը՛նըն շինիլ - Շատ ծերանալ, ձեռնափայտով ման գալ: Դընցալ մին յէրէտուն տարէ, հանրը մաշկան կըռացալ, կըվազանը մին վը՛նըն շինից, գօռալ շօռ ար կամ (ՆԼՂԺԲ, 84):

ԿՐՎԱԶԱՆՎՈՒՄ - գ. Որթատունկի մատը կամ մատղաշ վազը տնկելու փուս: Թաննաքը տինում ա կըվըզընըփօսումը, վը՛ղալ անում (2):

ԿՐՎԱԶԱՅԱՏ - գ. Կավե գավաթի մեջ եփած եւ մատուցվող ճաշ: Կըվըթահացը պիրիւմ ըն, դօնաղը պըռըշնէն լըպըգտօտում ա (2):

ԿՐՎԱԶԱՊԵՆ - գ. Խնջույք, ճաշկերույթ: Շէնումը վէր մին կըվըթապէն ար ինիս, դէրին ծէն ին տաս (2):

ԿՐՎԱԶԱԿՈՒՏ - գ. 1. Փոքրիկ գավաթ: Կինին ածում ա Էտ կըվըթալուտը, տամ խոխէն (2): 2. փխբ. անրգ. Շատ կարճահասակ մարդ: Էտ կըվըթալակուտը շատ ա ժուլիք (Բ):

ԿՐՏԱՄՈՒՏ - տե՛ս ԾԻՐԱՄՈՒՏ:

ԿՐՏԱՃՈՒՐ - գ. Գետի ջուր: Ախպիւրը ցըմաքում ա, շինըցէք կըտաճիւր ըն պինըցընում (2):

ԿՐՏԱՄՕԾ - գ. Գետի ափերին աճող մոշ: Կըտամօշը մը՛ծ-մը՛ծ ա իննում, ամմա ահնամ (Բ):

ԿՐՏԱՔԱՐ - գ. Գետի միջի ողորկ քար: Միհէնձ կըտըքարալ էլ ըն տօն շինում (Բ):

ԿՐՏԱԶԱՎԱԿ - գ. Գետում արվող լվացք: Կըտըլըվասկը առաջ ա իլան անթթ, միհէնգվա հարթները ըսկի տանըն էլ չըն լըվակ անում (Բ):

ԿՐԱԼԼԵՐ - գ. Գարու ալյուր: Կաշին կըռնալէրալ ըն իլան բիջիրիլիս (Բ):

ԿՐԱԿԵՏ - տե՛ս ԿԻՐԱԿԵՏ:

ԿԻԼ/ԿԻԶԸԶԿԻԼ - կբ. եւ չբ. ԿԻԶԿԻ-
ԶԻԼ-ի:

ԿԻԶԿԻԼ/ԿԻԶԿԻԼ - կբ. եւ չբ. ԿԻ-
ԶԻԼ-ի:

ԿԻԶՐԱՆՈՐ/ԿԻԶՐԱՆՈՐ - տեն ԿԻԶՐՈՐ:

ԿԻԶՐՈՐ/ԿԻԶՐՈՐ - գ. Բուրդ՝ բամբակ
եւն զգող արհեստավոր: Կիզընէն սաղ
պիւրթը կիզոմ ըն, հախը յոր օնում,
քինամ (2):

Կիծ (պրս. *gij*) - ած., գ. 1. խելքը
կորցրած, խելագար, խելթ (անձ): Մին
օր էտ կիծանօցան մին կիծ ա փախչում
(2): 2. փխբ. Ցասկոտ, դյուրագրգիռ:
Կընէգը ասմա.- Մարթըս կիծ ա, վեր
տըսնա, կըտըղլական ա (2): 3. փխբ.
Կատաղած, մոլեգնած: Կիծ ծիյան բիդի
սայաղ կէնաս (Բ): 4. փխբ. Չարաճճի,
անհանգիստ (երեխա): Կիծ խօխէնք
ըն, մօրը շատ ըն չըրջարում (Բ): 5.
Անխելք, հիմար: Կընէգը ասմա.- Կիծ
ըս, էն կըթնատու կավը խէ իծժան
ծախալ ըս (2): 6. փխբ. Մի բան
չափազանց սիրող, մի բանով տարված:
Ջավէնը խըմէլու կիծ ա (Բ):

- Կիծ դամար - Զայրույթի՝ կատա-
ղության արտահայտություն՝ տրա-
մադրություն: Ըտըրան կիծ դամար ա
ինում, ըտըրա հըստ էլ լօխ վախում ին
նըստա (2):

- Կիծ դամարը տոնրոն կալ/փըռնել
- տեն Կիծթունը փըռնել:

- Կիծ դանա - Սանձարձակ, չա-
րաճճի պատանի՝ երեխա: Իգէն կիծ
դանա յա, վէչ հօրըն ա անգուծ օնում,
վէչ մօրը (Բ):

- Կիծ դանան լավ յըգնը կըտընա
- Սանձարձակ՝ չարաճճի տղան՝ աղջիկը
հասունանալուց հետո լավ մարդ կդառ-
նա:

- Կիծը հըմանչում չի, կիծին տարըն
ա հըմանչում - խելթ՝ չարաճճի մարդու
գործած սխալների համար նրա հարա-
գատներն են պատասխանատու:

- Կիծը մին քար քըցից գօլը, հանրո
խելունք կըրըցէն վէչ՝ տոն օնին -
խելթի գործած սխալը խելոքների կող-
մից շատ դժվար է ուղղել:

- Կիծին աղունը Աստուծ ա աղում -
խելթ՝ հիմար մարդու գործը հաջող է
լինում:

- Կիծ մօզի - տեն Կիծ դանա:

ԿԻԺԱՆՈՒՅՑ/ԿԻԺԱՆՈՒՅՑ - գ. 1.
Գծերի հիվանդանոց, գծատուն: Յըվաք-
ված մարթիք էտ մարթին կուռնէրը կը-
պօտում ըն, տանում քըցում կիծա-
նուցը... (ՅԺԳ, VII, 281): 2. փխբ. Անկարգ՝
խառնաշփոթ տեղ: Ըտըրանց տօնըն էլ
հօ տօն չի՞, կիծանուց ա (Բ):

- Կիծանուց փախած - Գծություն-

ներ՝ խելթություններ անող (մարդ):
Կիծանուց փախած ըս, էտ հինչէր ըս
անում (Բ):

ԿԻԺԱՆՈՅՑ - տեն ԿԻԺԱՆՈՒՅՑ:

ԿԻԺԱՆ - ած., գ. Քիչ խելթ, խելթա-
վուն (անձ): Կօզի պատառ կիծատ ա,
ամմա լավ տըղա յա Սէյրանը (Բ):

ԿԻԺԱՆԵԼ - չբ. խելթանալ: Կիծա-
տալ ըս, էտ հինչ ըս անում (2):

ԿԻԺԴԸԼԱԽ/ԿԻԺԴԸԼԱՂ - տեն ԿԻ-
ԺԱՆ:

ԿԻԺԴԸԼԱՂ - տեն ԿԻԺԴԸԼԱԽ:

ԿԻԺԸԽԱՆԱ - տեն ԿԻԺԱՆՈՒՅՑ:

ԿԻԺԸՄԻԺ - 1. տեն ԿԻԺԱՆ: 2. տեն
ԿԻԺԸՎԱՐԻ:

ԿԻԺԸՎԱՐԻ - 1. տեն ԿԻԺԸՎԱՐԻ:

2. տեն ԿԻԺԱՆ:

ԿԻԺԸՎԱՐԻ - մ. խելթի պես, խել-
թորեն: Կիծըվարի յա խօտում (Բ):

ԿԻԺԸՎՅԸՆԵԼ/ԿԻԺՎՅՅ(Ը)ՆԵԼ -
նբ. ԿԻԺՎԻԼ-ի:

ԿԻԺՎԵԼ - տեն ԿԻԺՎԻԼ:

ԿԻԺՎՅՅ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿԻԺԸՎ-
Յ(Ը)ՆԵԼ:

ԿԻԺՎԻԼ/ԿԻԺՎԵԼ - չբ. 1. խելքը
կորցնել, խելագարվել, խելթանալ:
Ղանրվիշը յեր ա կընըմ, տըսնըմ՝
կընէգը կա վէչ, օզըմ ա, թա կիծվի...
(ՅԺԳ, V, 182): 2. փխբ. Կատաղել,
մոլեգնել: Էշէրը կանանչ խօտը օտում
ըն, կիծվում (Բ): 3. փխբ. Չարաճճիությունը բռնել, անկարգու-
թյուն անել: Մարը հիշկան խօխօնցը
թակում ա, էնքան կիծվում ըն (2): 4.
փխբ. Շատ հավանել (համակրել, խելքը
գնալ մեկի՝ մի բանի համար): Լօխ էլ
գնողում ին, վեր թաքավէրին տըղան
կիծվում ա էտ ըխընկանը մըհար (2):

ԿԻԺՕՐԹԻՆ - գ. 1. Գիծ՝ խելագար
լինելը: Կիծթունը Ըստուծու տուված
դանդ ա (Բ): 2. փխբ. Ծայրահեղ
զայրույթ, կատաղություն, մոլեգնու-
թյուն: Կիծթունը Կիծըլախանց ցը-
ղէն տուված ա (Բ): 3. փխբ. Չա-
րաճճիություն, անկարգություն: Կիծ-
թունը խօխօնցը անա անպակաս ա (Բ):

- Կիծթուն անել - Չարաճճիություն
անել, չհնազանդվել, չելթարկվել: Խօ-
խան կիծթունը ըրավ, հանր թակից (Բ):

- Կիծթունը փըռնել - 1. Զայրանալ,
մոլեգնել, կատաղել: Ղանգանին կիծ-
թունը վեր փըռնում ա, կընէգը փախ-
ճում ա հանրանց տօն (Բ): 2. տեն ԿԻ-
ծթուն անել:

ԿԻԼՏԻ - տեն ԿԸԼՏԻ:

ԿԻԽՏԱՐ - տեն ԿԸԽՏԱՐ:

ԿԻԾԱՆԱԼ/ԿԻԾԱՆԱԼ² (գրբ. գիջա-
նամ, գիճանամ) - չբ. Ղալար՝ թաց՝ խո-

նավ դառնալ: Թօռը յըկավ, ծառէրը
կիճացէն (Բ):

ԿԻԾԱՎԸՑ/ԿԻԾԱՎԸՑ - գ. Ղալար՝
թաց փայտի հոտ: Կէճ փանան կիճա-
վըտ կըկա (Բ):

ԿԻԾԱՎՈՒՆ/ԿԻԾԱՎՈՒՆ² - ած. Ոչ
լոկվ դալար, քիչ դալար՝ թաց (բույսերի
մասին): Կիճավուն սամաղաջին էլ ա
լավ էրում (Բ):

ԿԻԾԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿԻԾԸՑ(Ը)ՆԵԼ² (գրբ.
գիջացուցանեմ, գիճացուցանեմ) - նբ.
ԿԻԾԱՆԱԼ-ի:

ԿԻԾՕՐԹԻՆ/ԿԻԾՕՐԹԻՆ² (գրբ. գի-
ջուպին, գիճուպին) - գ. Ղալար՝ թաց լի-
նելը (բույսերի մասին): Վեր ծառու կի-
ծթուն խըրէգ ա ինում, կըտըրում ըն (2):

ԿԻՄԲԻՐԱԹՕԾ - տեն ԿԻՐՄԻՐԱ-
ԹՕԾ:

ԿԻՄԲԻՐԱԽԵԾ - տեն ԿԻՐՄԻՐԱ-
ԽԵԾ:

ԿԻՄԲԻՐԱԽԵՏ - տեն ԿԻՐՄԻՐԱ-
ԽԵԾ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱՆՉ - տեն ԿԻՐՄԻՐԱ-
ՎԱՆՉ:

ԿԻՄԲԻՐԱՆԾ - տեն ԿԻՐՄԻՐԱՆԾ:

ԿԻՄԲԻՐԱԾԿ - տեն ԿԻՐՄԻՐԱԾԿ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԸՂ - տեն ԿԻՐՄԻ-
ՐԱՎԸՂ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎՈՒՆ - տեն ԿԻՐՄԻ-
ՐԱՎՈՒՆ:

ԿԻՄԲԻՐԱՔԱՐ - տեն ԿԻՐՄԻ-
ՐԱՔԱՐ:

ԿԻՄԲԻՐԱՋԱՐԱՂ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՋԱՐԱՂ:

ԿԻՄԲԻՐԱՆԵ - տեն ԿԻՐՄԻՐԱՆԵ:

ԿԻՄԲԻՐԱԹՕԾԻԳ՝ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱԹՕԾԻԳ:

ԿԻՄԲԻՐԻԼ - տեն ԿԻՐՄԻՐԻԼ:

ԿԻՄԲԻՐԻՐԱՆԵՍ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԻՐԱՆԵՍ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱԼԻԼ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱԼԻԼ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱՍԱՐ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱՍԱՐ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱԼԻԼ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱԼԻԼ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱՆԵՍ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱՆԵՍ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱՆԵՍ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱՆԵՍ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱՆԵՍ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱՆԵՍ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱՆԵՍ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱՆԵՍ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱՆԵՍ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱՆԵՍ:

ԿԻՄԲԻՐԱՎԱՆԵՍ - տեն ԿԻՐՄԻՐ-
ԱՎԱՆԵՍ:

ԿԻՍԲԻՐՈԹՈՒՆ - տեն ԿԻՐՄԻՐՈԹՈՒՆ:

ԿԻՍԲԻՐՈԿ - տեն ԿԻՐՄԻՐՈԾԿ:

ԿԻՍԲԻՐՈՏ - տեն ԿԻՐՄԻՐՈԾՏ:

ԿԻՍԲԻՐՈՏԵԼ - տեն ԿԻՐՄԻՐՈԾԵԼ:

ԿԻՍԲԻՐՈՑ - տեն ԿԻՐՄԻՐՈԾՑ:

ԿԻՆ (գրք. գին) - գ. 1. Արժեքի դրամական արտահայտությունը: Կինը հըրցնում ա, ասում ըն՝ տասը կապէկ ա (ՀԺՀ, VII, 307): 2. Կիւք. Արժեք, հարգ, արժանիք: Բիդասը ժառանգը հինչ ա՝ գիտիւմ ըշխըղանքէն կինը (2): 3. Կիւք. Զոհողությամբ, միջոցով, ջանքով, չարչարանքով (գործածվում է միայն գործիական հոլովով): Մարը ասմա.- Վէր գիդաթ, թա հինչ կինավ ըմ ծը՞գ պահալ, մըծըցըրալ, ըտի չըք ասէլ (2):

- Կին անէլ - տեն ԿԸՆՀԱՏԵԼ(1):

- Կինը ըղնէլ - 1. Գինը պակասել՝ նվազել՝ իջնել: Մըսէն կինը ընգալ ա (Բ): 2. Մեկի՝ մի բանի հեղինակությունը՝ հարգը՝ վարկը պակասել՝ նվազել՝ իջնել: Այան պըռավից, կինը ընգալ (Բ):

- Կինը կըտըրցընէլ - Գինը պայմանավորել: ... Էլ տըմացալ չի՝ լիւսանա, քըշէրվա կէսին քը՞ցալ ա ուստա Պուղուսէն կոխկը, կինը կըտըրցըրալ... (ԱԱ, 48):

- Կինը կըրակ - տեն Կինը յըր-գինքումը:

- Կինը կօտըրէլ - տեն Կինը քըցիլ:

- Կինը յըրգինքումը - Շատ թանկ: Աշունքը կամ ա, մարթըն ասում ա.- Մին քընիմ սօրաղ անիմ, տէսնամ կըվէն կինը յըրգինքումըն ա՞, թա տափէն յըրա՞ (ՆԱԲ, 55):

- Կինը տափէն յըրա - Շատ էժան: Ըստարէ խօզէրը չուման ընգալ ըն, խօզին մըսէն կինը տափէն յըրա յա, ամմա ինք՝ օնօղ չի կա (Բ):

- Կինը տոն օնէլ - Վճարված գինը՝ կատարված ծախսերը փոխհատուցել: Կավը մօրթում ա, ծախում, մին թանիւն կինը տոն ա օնում (2):

- Կինը քըցիլ - 1. Գինն իջեցնել: Առուտուրականը կինը քըցիւմ ա, ըտըրանց ապըրանքը յօխ ինք՝ օնում (2): 2. Մեկի՝ մի բանի վարկը գցել, հեղինակազրկել: Տըղան կոտոթուն ըրալ, հօրը կինը քըցիւմ (Բ):

- Կին ինիլ - 1. Թանկ գնահատվել: Մը՞ղըրը բըզարումը կին օնէ (Բ): 2. Հեղինակություն ունենալ, վարկը բարձր լինել: Ըտըրան շէնումը կին չօնէ, յօխ նըստա դըրաղ ըն շօռ տամ (2):

- Կին կըտըրէլ - 1. տեն ԿԸՆՀԱՏԵԼ (1): 2. տեն Կինը կըտըրցընէլ:

- Կին տալ - Ապրանքին համապատասխան գնահատել՝ վճարել: Օգում ա՝

ծախէ, կըլխան ռադ անէ, կին տըվօղ չընում (ՆԱԲ, 107):

- Կին տինիլ - տեն ԿԸՆՀԱՏԵԼ(1):

- Կին քինիլ - 1. Բարձր գնով վաճառվել: Թօթէն արաղը միշտ էլ կին ա քինիւմ (Բ): 2. Գնահատվել, հարգանքի արժանանալ: Ամմէն մարթու խօսկ կին չի քինիլ (ԱԲԲ, 16):

ԿԻՆԱՅԾՈՒ/ԿԻՆԱՅԾՈՒ - Հոգևոր-ցավորների ընտանիքին պատկանող դաշտային բույս, որի ցողունը թթու են դնում: Աղ տիրած կիննազօխը շատ վեր օտիս, կըծխըտ կըցապէ (2):

ԿԻՆԱՀԱՍ/ԿԻՆԱՀԱՍ (գրք. գինե-համ) - 1. գ. Գինու համ: Կըրասէն աղ-տիրածան կինահամ ա կամ (Բ): 2. ած. Գինու համ ունեցող: Կինահամ խօրնազ ա (Բ):

ԿԻՆԱՀԱՅԾ/ԿԻՆԱՀԱՅԾ - ած. Գինուց հարբած: Կիննահարի ջանիլը խաթալու կինի (Բ):

ԿԻՆԱՆՈՒՑ - ած. Գին ունեցող, գնի: Մուտանում ա, թա.- Էս կըտօրը հինչ կինանուց ա՞ (2):

ԿԻՆԱՎԸ՞Տ/ԿԻՆԱՎԸ՞Տ - գ. Գինու հոտ: Կինուն կօլան պըրանվում ա, կինավը՞տը ըղնում ա պալատը (2):

ԿԻՆԱՎԱՏԵԼ - տեն ԿԸՆՀԱՏԵԼ:

ԿԻՆԱԳԸՏԱՎԵՐ - տեն ԿԸՆՀԱՏԱՎԵՐ:

ԿԻՆԱԳԸՏԱՎՈՒՐ - տեն ԿԸՆՀԱՏԱՎՈՐ:

ԿԻՆԱԳԸՏԱՏԸՂ - տեն ԿԸՆՀԱՏԱՏԸՂ:

ԿԻՆԵՓ/ԿԻՆԵՓ (գրք. կանեփ) - գ. Կանեփ: Ղարաբաղ կինեփ վարում չըն (Բ):

ԿԻՆԸԾԱԽԵ/ԿԻՆԸԾԱԽԵ (գրք. գինեծախ) - ած., գ. Գինեվաճառ: Պէտին ասում ա.- Պա հօ՞, դէրըն ա կինըծախէն ինձ խափալ ըն (ՀԱԲ, 15, 100):

ԿԻՆԹԸՆԱՆԱԼ - տեն ԿԸՆԹԸՆԱՆԱԼ:

ԿԻՆԹԸՆՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿԸՆԹԸՆՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԿԻՆԹԸՆՕԹՈՒՆ - տեն ԿԸՆԹԸՆՕԹՈՒՆ:

ԿԻՆԻ/ԿԻՆԻ (գրք. գինի) - գ. Գինի: Ղարաբաղցէն առանց կինի կարէլ չի յօլա քինի (Բ):

- Կինի յա, թան չի, ամէն մարթու պէն չի - Հեշտ բան մի կարծիր (ասում են իր հնարավորություններից դուրս գործ ձեռնարկողին):

- Կինին իրը՞սէն համօթը տոն կօնէ - Հարբեցողը անամոթ՝ աներես կլինի:

- Կինուն կարասը ըղնէլ - Շատ խմել՝ կոնծել, հարբել: Էտ ըշտը՞ղ ը՞ս

կինուն կարասը ընգալ, վեր կարում չըս խօսիս (Բ):

- Կինուն կը՞վաթը պէնդ փըռնէլ - Հարբեցող լինել: Կինուն կը՞վաթը պէնդ ա փըռնալ, իզէն կարէլ չի հըրուս-տանա (Բ):

- Կինուն փարջէն վը՞ռը պէց ըրէր, ինքըն էլ քունը պէց կանէ - Շատ՝ միևնույն վերջ խմողը՝ հարբեցողը կխայտա-ռակվի:

ԿԻՆՀԱՏԱԿԱՆ - տեն ԿԸՆՀԱՏԱԿԱՆ:

ԿԻՆՀԱՏԵԼ - տեն ԿԸՆՀԱՏԵԼ:

ԿԻՆՀԱՏՎԵԼ - տեն ԿԸՆՀԱՏՎԵԼ:

ԿԻՆԶ/ԿԻՆԶ (գրք. գինձ) - Հոգևոր-ցավորների ընտանիքին պատկանող բանջարաբույս, համեմ: Խուրնա՞փին համը կինձըն ա տամ (Բ):

ԿԻՆԶԱՀԱՍ/ԿԻՆԶԱՀԱՍ - 1. գ. Համեմի համ: Կինձահամը յօխճին տուր ա կամ (Բ): 2. ած. Համեմի համ ունեցող: Կինձահամ ժընգանլալ հացը լանգնա ա իննում (Բ):

ԿԻՆԶԱՆԱԿ - տեն ԿԸՆԶԱՆԱԿ:

ԿԻՆԶԱՎԸ՞Տ/ԿԻՆԶԱՎԸ՞Տ - գ. 1. Համեմի հոտ: Կինձը վեր ծաղկում ա, կին-ծավը՞տը բուստանավը մին ա տը՞ռնում (Բ): 2. Հաճելի հոտ՝ բույր: Էս խօրնազը լ՞ալ կինձավը՞տ օնէ (Բ):

ԿԻՆԶԻԼ/ԿԻՆԶԻԼ - նբ. 1. Փնջել, փունջ կազմել: Ծաղէ՞ք ա քաղում, կին-ծիւմ (2): 2. Կիւք. Ախորժակով՝ ազահորեն ուտել: Խօխէնքը յըրա յըն տը՞ռնում, գիւլնսը սաղ կինձիւմ (Բ):

ԿԻՆՈՒՏ/ԿԻՆՈՒՏ (գրք. գինոտ) - ած. Գինով թաթախված: Կինուտ կըվըռնէն հըրվաքում ա, ածում խուրջինը (2):

ԿԻՇԱՆԱԼ/ԿԻՇԱՆԱԼ - նբ. Տգեղա-նալ, տգեղ դառնալ: Թաքունիին էլ հիշ-կան մըծանում ար, էնքան կիշանում ար (2):

ԿԻՇԱՎՈՒՆ/ԿԻՇԱՎՈՒՆ - ած. Ոչ շատ տգեղ, քիչ տգեղ: Կիշավուն ախճի՞ք ա Սօնան, ամմա լալ խասյաթ օնէ (Բ):

ԿԻՇԱԿԻՐՈՂ/ԿԻՇԱԿԻՐՈՂ - ած., գ. 1. Շատ տգեղ (անձ): Կիշըկիրօղ մարթին անա վէշ մինը հա՞գ չի անում (Բ): 2. տեն ԿԻՐՈՂ՞:

ԿԻՇԱՄԱՐԹԻ/ԿԻՇԱՄԱՐԹԻ - տեն ՓԻՍԱՄԱՐԹԻ:

ԿԻՇԱՄԵԾ/ԿԻՇԱՄԵԾ - ած. 1. Տգեղ (շատերի մասին): Էտ շէնին ըխճըկէրքը կիշըմէշ ըխճըկէրք ըն (Բ): 2. Պարսավելի, վատ: Կիշըմէշ պէնէր ա ասում մօրը (Բ): 3. մ. Տգեղ կերպով, անկանոն կերպով: Պիրում ա ապըրանքը տանը կիշըմէշ վեր ածում, ինքը քինամ (2):

ԿԻՇԱՆԱԼ/ԿԻՇԱՆԱԼ - նբ. ԿԻՇԱՆԱԼ-ի:

ԿԻՇՕԹՈՒՆ/ԿԻՇՕԹՈՒՆ (գրք. գիշոթիս) - գ. Տգեղ լինելը, տգեղություն: Կիշօթունեն դարդան կարում չի մարթունքին (Բ):

ԿԻՊ(ԼԻԳ) - տեն ԶԻՊ(ԼԻԳ):

ԿԻՊՏԱՎՈՒՆ/ԿԻՊՏԱՎՈՒՆ - ած. Բաց կապույտ, կապույտին տվող: Կիպտավուն կորսինկա յա կապալ (Բ):

ԿԻՊՏԵԼ - տեն ԿԻՊՏԻԼ:

ԿԻՊՏԸՎԵԼ - տեն ԿԻՊՏԸՎԻԼ:

ԿԻՊՏԸՎԻԼ/ԿԻՊՏԸՎԵԼ/ԿԻՊՏԸՎԻԼ/ԿԻՊՏԸՎԵԼ - տեն ԿԻՊՏԻԼ (2, 3):

ԿԻՊՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿԻՊՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԿԻՊՏԻԼ-ի:

ԿԻՊՏԻԼ/ԿԻՊՏԵԼ/ԿԻՊՏԻԼ/ԿԻՊՏԵԼ - չք. 1. Կապույտ գույն ստանալ, կապտանալ: Լեղակը ածում ըն, ծնւրը կիպտում ա (2): 2. Մրսելուց մաշկը կապտավուն դալուկ գույն ստանալ: Ըստի ցորտ կինի՛, լափ կիպտում ըմ (Բ):

3. Զայրույթից՝ չարությունից՝ լացից եւն սաստիկ գունատվել: Խօխան լաց ա ինում, կիպտում, մարը սքքքսում ա ծովունակը (Բ): 4. Հարվածից՝ ճգմունից՝ խոշտանգումից եւն մաշկի վրա կապտուկ առաջանալ: Վեր ծըրքէն մըհակավը թըխում ա, տըղը կիպտում ա (2): 5. Թոթախաղի մեջ խայտառակաբար կրվել՝ պարտվել: Կարտ ըն խաղ անում, Սումբաթը կիպտում ա (Բ):

ԿԻՊՏՕԹՈՒՆ/ԿԻՊՏՕԹՈՒՆ - գ. Կապույտ լինելը, կապտություն: Պարանց ա ըղնում, յըրգինքին կիպտօթունեն թըմնջան անում (2):

ԿԻՊՏՕՑ/ԿԻՊՏՕՑ - գ. Մաշկի վրա հարվածից՝ ճգմունից՝ խոշտանգումից եւն առաջացած կապույտ բիծ, կապտուկ: Էրկու շէթթանը յըտը անջախանջախ Սըցակէն աշկէն տակէ կիպտօցը անց ա կէնում (2):

ԿԻՍԿ - տեն ԿԻՑ(Կ):

ԿԻՍԿԵԼ - տեն ԿԻՑ(Կ)ԵԼ:

ԿԻՐ (գրք. գիր) - գ. 1. Այբբեն: Մեր կիրը Մաշտօցըն ա ըստըղծալ, դօրմի ընդըրա հօրը (Բ): 2. Գրագիտություն, գրել-կարդալը: Էտ թօխտըտ տընէն ա մին կիր գիղնցօղ մարթու կըրթըցընէս՝ տընսա՝ հինչ ա կիրանծ (ԼՂԲ, 380): 3. տեն ԿԻՐԲ: 4. Ձեռագիր: Մարը տըղէն կիրը ճընանչնում ար, դաստի կըլխու վա ըղնում, վեր տա տըղէն կիրանծ չի (2): 5. Նամակ, գրություն: Տըղան դաստի կիրը տանըմ ա դուրսն կօշտը, իրէք օր իւրիւր հէտա կարթըմ, պըրծընըմ (ՅԺՅ, V, 65): 6. Կախարդական հմայանք, կախարդություն: Դէրվիշը ասում ա.- Էտ ըխճըկանը կիր ըրած ա, էտ կիրը ըսպընական ա ըտըրան (2): 7. Մե-

տաղադրամի այն երեսը, որի վրա գրված է արժեքը: Կըպէկին մի իրըսէն կիր ըն ըսէս, էն մին իրըսէն՝ դուշ (Բ): 8. տեն ՃԸԿԸՍԱԿԻՐ:

- Կիր անել - 1. Գրել: Սաղ օրը նըստած՝ կիր ա անում, ճինչնում, մին էլ կիրում (2): 2. Գրով հմայություն անել, կախարդանքի եւթարկել: Հիշքան դօխտուրնէ ըն կամ, կիր անողնէ ըն կամ, կարըմ չըն, թա էս թաքավէրին աշկերը սըղըցընին (ՅԺՅ, VI, 100):

- Կիր առնել - Ստորագրությամբ հաստատված պարտավորագիր վերցնել: Կիր ա առնում ըտըրանա, վեր ախճիգը տասսը տըռնանը յըտը տըլան ա իւրան (2):

- Կիրը կիրիլ - տեն ճըկըտակիրը կիրիլ:

- Կիրը կուրցընել/կօրցիլ - Կենցաղավարության հմտությունը կորցնել, շփոթվել: Էս կիրը կօրած մարթը մի կէրպ չուքանէն մըհական պըրծընում ա, իւրան քըցում տօն (ՆԱԲ, 64):

- Կիրին մաջան - Ճշմարիտ, արդարացի (խոսք): Տըսնում ըն, վեր ըտըրա ա-սաճը կիրին մաջան ա, հըվատում ըն (2):

- Կիրին մին իրըսը կարթիլ/յէշիլ - Հարցին՝ գործին միակողմանիորեն մոտենալ՝ ծանոթանալ: Հարը ասմա.- Տու կիրին մին իրըսըն ըս կարթալ, էտ կօրծը շատ տիժեր կօրծ ա (2):

- Կիրին սըվըն ա սիպտակը ճօկել - Փոքր-ինչ գրել-կարդալ իմանալ, մի քիչ գրագետ լինել: Շէնումըն էլ մինակ դէրըն ար կիրին սըվըն ա սիպտակը ճօկում (2):

- Կիրին տակըն էլ գիղնալ, կըլծիւն էլ - Գրագետ եւ փորձառու լինել: Հանրաբէր կիրին տակըն էլ ա գիղնում, կըլծիւն էլ, ընդըրա կարէլ չըս խանփիս (Բ):

- Կիր կապել - տեն Կիրկապ անել:

- Կիր կիրիլ - տեն Կիր անել (1):

- Կիր պէց անել/քանդիլ - Գրքացություն անել: Զինում ա շինըթընէն, կիր պէց անում (2):

- Կիրումը կա վէչ - Բախտ չունի, անբախտ է: Խըղճը հինչ ա՛նէ, կիրումը կա վէչ (2):

ԿԻՐԱԿԵՏ/ԿԻՐԱԿԵՏ (գրք. գրագետ) - ած. Կարդալ-գրել իմացող, գրագետ: Կիրակէտ մարթը փիս պէն անել չի (Բ):

ԿԻՐԱԿԻ/ԿԻՐԱԿԻ/ԿԻՐԵԿԻ/ԳԻՐԵԿԻ (գրք. կիրակէ) - 1. գ. Շաբաթվա յոթերորդ օրը, կիրակի: Հիթ կինի՛ կիրանկին կա (Բ): 2. ած., մ. Կիրակի օրը: Կիրանկի ուռթանա Պոտին էրկու էշ ա յօր ունէս, հըղէ ինիս բիդի Թըղավարթ (2): 3. գ. Հանգստի ընդհանուր օր: Կիրան-

կի յա, լօխ դինջանում ըն, Ջամանըն էլ պատ ա տինում (Բ):

- Կիրանկի պահել - Ոչինչ չանել, անգործ նստել: Խալխէրը սաղ օրը կօրծ ըն անում, մեր Արտուշըն էլ կիրանկի յա պահում (Բ):

- Կիրկանց կիրանկի - 1. Միայն կիրակի օրերը: Կիրկանց կիրանկի ըտըրանց տանը հըվաքվում ըն, քաթ անում (2): 2. Հագվադէպ: Տըղան կիրկանց կիրանկի յա հօրը հըտէ փուլ դարկում (2):

- Կիրկանց կիրանկի խօսել - Զգախոս լինել: Թանգան հանրանը կիրկանց կիրանկի յար խօսում (2):

- Կիրանկի անել - Հանգստանալ, չաշխատել: Մարթ կա՝ շեփտըվա մին օրը կօրծ ա անում, մընացած օրէրը՝ կիրանկի անում (Բ):

ԿԻՐԱՄԻՏ/ԿԻՐԱՄԻՏ/ԿԻՐԱՄԻՏ/ԿԻՐԱՄԻՏ (ռուս. *keramut*, հուն. *keramis*, թրք. *kiremit*) - գ. Որպես կտորի ծածկանյութ գործածվող թրծած աղյուս, կղմիւղր: Առաջ տընէրէն կըլծիւր կիրի-միտակ ըն իլնալ ծըսկէլիս (Բ):

ԿԻՐԱՎ - տեն ԳԻՐԱՎ:

ԿԻՐԱՓԱՐ/ԿԻՐԱՓԱՐ (գրք. գրաբար (գրելով) - գ. Հին հայերեն գրական լեզուն, գրաբար: Պառապըն ասում ա.- Այանը մատաղ, յէս կըրափար գուղում ը՛մ (ՆԱԲ, 103):

ԿԻՐԱՃԱՆԱ(Ն)Չ/ԿԻՐԱՃԱՆԱ(Ն)Չ - ած. Կարդալ-գրել իմացող, գրաճանաչ: Առաջ ա իլնալ, վեր շինըթըկընէրըմ կիրը-ճանանչ մարթ չի իլնալ (Բ):

ԿԻՐԻԼ/ԿԻՐԻԼ (գրք. գրեմ) - նք. 1. Գրելով դրոշմել, գրային նշաններով արտահայտել: Ըստէղ տէսնում ա մին մարթ, դալուն կաղնի ծառէն տէմ ըրած, պէն ա կիրում (ՅԺՅ, V, 343): 2. Գրի առնել, շարադրել, նկարագրել: Թաքավէրը հինչը ասում ա, վէգիրը լօխ կիրում ա (2): 3. Ստեղծագործել, հեղինակել: Ուշադանց Աշօտը կիրօղ ա, կ'իւրում ա, ծախում (Բ): 4. Նամակի՝ գրության միջոցով հայտնել՝ տեղեկացնել: Տըղան հօրը յըրա կիրում ա, վեր փուլ դարկել (2): 5. փխր. Մեկին մի բան հատկացնել: Նախագան չուքանէն հըտէ հանրուր կի-լօ ցօրէն ա կիրում (2):

ԿԻՐԻԼ-ԿԱՐԻԹԻԼ/ԿԻՐԻԼ-ԿԱՐԻԹԻԼ - գ. Գրաճանաչություն, գրագիտություն: Արէլը խուխէն տանում ա դէրին կօշտը, վեր կիրիլ-կարթիլ սըվըրցընէ (2):

ԿԻՐԻԼ-ՃԻՆՋԻԼ/ԿԻՐԻԼ-ՃԸՆՋԻԼ - նք. հեզն. Գրել, գրի առնել: Մեր Սուրէնըն էլ սաղ օրը կիրում ա, ճինչնում, ամ-հա ըսկի պէն չի տըճնում (2):

- Կիրիլ-ճինջիլը գիղնալ - տեն Կիրին սըվըն ա սիպտակը ճօկել:

ԿԻՐԿԱ (ռուս. *купка*) - տեն
թօնո՞ւն:

ԿԻՐԿԱՊ (գրբ. *գրակապ*) - Գոր-
ծածվում է կապակցության մեջ:

- Կիրկապ անել - 1. Տառերն իրար
կապելով՝ կարդալ, դժվարությամբ կար-
դալ: *Դէրը կիրկապ ընէլավ կարթում ա,*
լօխ ծըծաղում ըն (Ձ): 2. տեն Կիր անել:

ԿԻՐ-ԿԻՐԱԿՕՍ - *հեգն.* տեն Կի-
րիԼ-ԿԱՐԹԻԼ:

ԿԻՐԿԱՍՕՏ - տեն ԿԱՐԿԱՍՕՏ:

ԿԻՐ-ՂԱԼՄՍ - տեն ԿԻՐԻԼ-ԿԱՐ-
ԹԻԼ:

ԿԻՐՄԻՐԱԹՕՇ/ԿԻՍԲԻՐԱԹՕՇ -
ած. 1. Կարմիր թշեր ունեցող, կարմրա-
թուշ: *Կիրմիրաթօշ ախճիճ՝ ա Նանարը*
(Բ): 2. *փխբ.* Մի կողմը կարմիր (մրգերի
մասին): *Թուրբան տոն ա ունէս մին*
կիրմիրաթօշ խընծօր, տաս թաքու-
հուն (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐԱԽԵԾ/ԿԻՐՄԻՐԱԽԵՏ/
ԿԻՍԲԻՐԱԽԵԾ/ԿԻՍԲԻՐԱԽԵՏ (գրբ.
կարմրախայտ) - 1. գ. Ձկան տեսակ,
կարմրախայտ: *Ամէնահամը՞ղ կիրմի-*
րախէծը թըրդէ կը՛տըմըն ա (Բ):
2. *ած.* Կարմիր խայտեր՝ պուտեր ունե-
ցող: *Կիրմիրախէտ շօր օնէ մէր Նի-*
կիկը (Բ):

ԿԻՐՄԻՐԱԿԱՆԶ/ԿԻՍԲԻՐԱԿԱՆԶ -
գ. Հարսանիքի հաջորդ օրը հարսի
ծնողների համար կազմակերպված
հրավերք՝ որպէս նշան հարսի կույս
լինելուն: *Առաջ, վեր փըսըկվէլիս ըն իլնլ,*
հարթըն ախճիճ՝ ա իլնլ, էքսը կիրմի-
րականջ ըն ըրալ (Բ):

ԿԻՐՄԻՐԱՄԵՆ/ԿԻՍԲԻՐԱՄԵՆ - տեն
ԿԻՐՄԻՐԱՎՈՒՆ:

ԿԻՐՄԻՐԱԾԿ/ԿԻՍԲԻՐԱԾԿ - գ.
Արնակալած՝ կարմիր աչքեր ունեցող:
Լէնգ-թէմուրըն էլ կիրմիրաշկ տըղա-
մարթ ա իլնլ (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐԱԿԵՂ/ԿԻՍԲԻՐԱԿԵՂ - գ.
Կարմրավուն գույն ունեցող հող: *Կիր-*
միրավը՞ղը լ՛ավ վը՞ղ ա, հինչու վարում
ըս, լ՛ավ պէրք ա տամ (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐԱՎՈՒՆ/ԿԻՍԲԻՐԱՎՈՒՆ -
ած. Կարմիրն տվող, կարմրաժեռ: *Մին*
կիրմիրավուն խընծօր ա տամ, թա.-
Կէսը տու կօտիս, կէսը տաս կընգանըտ,
իննը ամսանը յը՛տը ծը՞գ ճօխտակ
խօխա յա իննկանն (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐԱԶԱՐ/ԿԻՍԲԻՐԱԶԱՐ (գրբ.
կարմրաքար) - գ. Կարմրավուն
քար: *Ղարաքաղ մինակ էտ շէնումը կա*
կիրմիրքարու հանը (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐԱԶՆՈՂ/ԿԻՍԲԻՐԱԶՆՈՂ -
գ. տեն Կարմիր գանդան:

ԿԻՐՄԻՐԵՆԵ/ԿԻՍԲԻՐԵՆԵ - գ.

Կարմրավուն պտուղներով խնձորի՝
խաղողի եւն տեսակ: *Օսէփ ապուն բա-*
ղըմը հինջ խաղու օգիս, կա՛ կիրմի-
րը՛նէ, կընընջը՛նէ չըմընջը՛նէ (Բ):

ԿԻՐՄԻՐԱԹՕՇԻՓ/ԿԻՍԲԻՐԱԹՕՇԻՓ -
տեն ԿԻՐՄԻՐԱԹՕՇ:

ԿԻՐՄԻՐԻԼ/ԿԻՍԲԻՐԻԼ (գրբ. *կարմ-*
րիւ) - *չբ.* 1. Կարմիր գույն ստանալ: *Նօռ-*
նը կիրմիրնլ ա, ամիս հնլա շատ ա
թըթօ (Բ): 2. *փխբ.* Լավ տապակվել՝
խարկվել: *Մէսը էնքան կըրակէն պահում*
ըն, վէր լ՛ավ կիրմիրի (Ձ): 3. *փխբ.*
Շիկնել, ամաչել: *Պատրօնը վէր խօսում*
ա, հարթըն կիրմիրում ա (Բ): 4. *փխբ.*
Շիկանալ: *Տըղան կիրմիրնծ արկաթը*
կըրական տոն ա օնում, ըտըրանց վը՛-
ղէն դըմղում (Ձ): 5. *փխբ.* Հարբել: *Կինին*
խըմում ըն, կիրմիրում, ըսքըսում կըռը՛վ
անէլը (Ձ): 6. *փխբ.* Առուցանալ: *Արշակը*
մին դաթում էն ա իլնլ մըննէլիս, էլիս
կիրմիրնլ ա (Բ):

- Կիրմիրնծ շամփուր կօլ տալ -
Կատաղել, գազագել: *Կընէգը ասմա.- Ա՛*
մարթ, էլիս կիրմիրնծ շամփուր ը՛ս
կօլ տըվալ, էտ խօսըն խէ թակում ը՛ս
(Ձ):

ԿԻՐՄԻՐԻՐԵՍ/ԿԻՍԲԻՐԻՐԵՍ -
ած. Կարմիր երես ունեցող, կարմրա-
դեմ: *Աշխէնը ասմա.- Կիրմիրիրը՛ս*
մարթին անա գնիլն տանում ա (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐԱՎԼԻԼ/ԿԻՍԲԻՐԱՎԼԻԼ -
տեն ԿԻՐՄԻՐԻԼ:

ԿԻՐՄԻՐԱԿԱՍԱՐ/ԿԻՍԲԻՐԱԿԱՍԱՐ -
1. *ած.* Վառ կարմիր կատար ունեցող
(թռչունների մասին): *էտ կիրմիրկա-*
տար վը՛րցակը մօրթում ըն, իփոն (Ձ):
2. գ. Ձու ածելու պատրաստ հավ, որի
կատարը կարմրում է: *Կիրմիրկատարը*
նի յա մընում էտ խուտէրէն դաթը, ծուն
ածում (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐԱՎՈՒՆԸ/ԿԻՍԲԻՐԱՎՈՒՆԸ -
ած. Կարմիր գույնի մեջ թաթախված՝
կոլուված: *Թանջիրին նօքնոր էտ ըխ-*
ճըկանը ըսպանում ա, կիրմիրկուրով շօ-
րէրը պիրում նըիաշ տամ (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐՈՂԵՍ/ԿԻՍԲԻՐՈՂԵՍ - տեն
ԿԻՐՄԻՐԱՎՈՒՆ:

ԿԻՐՄԻՐՈՂՈՒՇ/ԿԻՍԲԻՐՈՂՈՒՇ - տեն
ԿԻՐՄԻՐԱՎՈՒՆ:

ԿԻՐՄԻՐԱԿԵՆԵ/ԿԻՍԲԻՐԱԿԵՆԵ -
ած. Կարմիր ոտքեր ունեցող: *Յէշում ա*
տը՛սնում՝ մին կիրմիրվը՛նը կաքավ
ըտը՛ղ վը՛նը (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐՏԱԿԵԼ/ԿԻՍԲԻՐՏԱԿԵԼ -
տեն ԿԻՐՄԻՐԻԼ:

ԿԻՐՄԻՐՏԱԿՈՒՅ/ԿԻՍԲԻՐՏԱԿՈՒՅ -
տեն ԿԻՐՄԻՐՈՂՈՒՆ:

ԿԻՐՄԻՐՏ(Ը)ՆԵԼ/ԿԻՍԲԻՐՏ(Ը)ՆԵԼ
(գրբ. *կարմրացուցանել*) - նբ. ԿԻՐՄԻ-
ՐԻԼ-ի:

ԿԻՐՄԻՐՈՂՈՒՆ/ԿԻՍԲԻՐՈՂՈՒՆ
(գրբ. *կարմրույթին*) - գ. Կարմիր լինելը,
տարբեր պատճառներով կարմիր գույն
ստանալը: *Շօղօ բաջին պըռավալ ա,*
իրը՛սէն կիրմիրթօնըն ընցալ ա (Բ):

ԿԻՐՄԻՐՈՇԿ/ԿԻՍԲԻՐՈՇԿ (գրբ.
կարմրիկ) - 1. տեն ԿԱՐՄՈՒՐ: 2. գ. Ման-
կական սուր վարակիչ հիվանդություն,
կարմրուկ: *Շէնին խօխէնքը կիրմիրօ-*
կան ընգալ էն, վէշ մինը քինամ չի
ըշկօլ (Բ): 3. տեն ԿԻՐՄԻՐԻՐԵՍ:

- Կիրմիրոկ տը՛նալ - Շատ կարմ-
րած: *Աբէլը հըրսընքումը հնրփոն ա,*
կիրմիրոկ տը՛նում, կամ տօն (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐՈՏ/ԿԻՍԲԻՐՈՏ - տեն
ԿԻՐՄԻՐԱՎՈՒՆ:

ԿԻՐՄԻՐՈՏԵԼ/ԿԻՍԲԻՐՈՏԵԼ - 1.
չբ. Շատ բաներ կամ տարբեր տեղերից
կարմրել: *խասան էնքան քօրալ ա,*
ջանը կիրմիրօտալ ա (Բ): 2. նբ. Կարմիր
գույն քսել, կարմիր գույնով
կեղտոտել: *Կնրմուր ըռնն՛գ ա յը՛ր*
օնում, շօրէրը կիրմիրօտում, հանցու
գիղան, թա արոն ա (Ձ):

ԿԻՐՄԻՐՈՅ/ԿԻՍԲԻՐՈՅ - տեն
ԿԻՐՄԻՐՈՂՈՒՆ:

ԿԻՐՊԵՏ - գ., *ած.* Գրքի՝ գրերի մի-
ջոցով գուշակություններ անող (մարդ),
գրբաց: *Վէգիրը կիրպէցնէրէն լօխճին*
ծէն ա տամ պիրում, ամմա տահանց
անա վը՛չ մինը գնիլն չըն, թա խէ յըն
ծնկնէրը ծիծանում (ՆԼՂԺԲ, 40):

ԿԻՐՎԱՍԿ/ԿԱՐՎԱՍԿ - գ. Որեւէ
կարգի գրված բան՝ շարադրանք,
գրվածք: *էտ կիրվանկը ծանում ա, տի-*
նում ջուրումը (Ձ):

ԿԻՐՎԻԼ/ԿԱՐՎԻԼ - 1. կբ. եւ *չբ.* ԿԻ-
ՐԻԼ-ի: *չբ.* 2. Բաժանորդագրվել: *Հու վէր*
չըրու հունվարը մէր կըգէթին կիրվից,
թանգն տարուն մին դըրամափօն պա-
դարկա կըստանա... (ՋՏ, Բ, 194): 3. Ա-
նունը պարտքացուցակում գրել տալով՝
ապրանք առնել, պարտքով վերցնել:
Մաղազինումը կիրվում ա, հաց յօր
օնում (Բ):

ԿԻՐ-ՓԸԹԻՓ - տեն ԿԻՐ (6):

- Կիր-փըթիճ՝ անել - տեն Կիր անել
(2): *Մը՛ծ տիքըրակէնը քինդար Ալուփէն*
կիր-փըթիճ՝ ար անէլ տամ, վէր Գնդումը
էտ տըղէն նըիէտ փըսակվէ (Ձ):

ԿԻՐՔ (գրբ. *գիրք*) - գ. Գիրք: *Կիրքը*
պէնում ա, էտ թօխտը տինում մաչին,
տամ տըղէն (Ձ):

- Կիրքում կիրիլի - Պարկեշտու-
թյուն արտահայտող՝ պարունակող, օրի-

նական: *Տընաշինըտ ըսկի մին կիրքում կիրիլի պեն չի խօսում* (Բ):

ԿԻՐՕՐ/ԿԼՐՕՐ/ԿՈՒՐՕՐ՝ (գրք. գրող) - գ. Գեղարվեստական երկեր ստեղծագործող, գրող: *Ներակ մը՞գ տուված, վեր խընջըլօզանց Ըրշակեն տըղան էլ ա կիրոջ տը՞ռալ* (Ձ):

ԿԻՐՕՐ/ԿԼՐՕՐ/ԿՈՒՐՕՐ՝ - գ. 1. Երեւակայական չար ոգի: *Մարը ասմա. - Վեր քօն չինիք, կիրոջը կըլական ա, ծը՞գ տանէ* (Ձ): 3. *տեն Աշկու փօջ*:

- Կիրոջէն ծօցը/ճիտը դարկել - *անրգ. Մեռցնել, սպանել, կորցնել, անհետացնել: Ղըջըղնէն Սաղուն կիրոջէն ծօցըն ըն դարկում* (Ձ):

- Կիրոջէն ծօցը/ճիտը քինիլ - *անրգ. Մեռնել, կորչել, անհետանալ: Յէրիք՝ նազը կիրոջէն ծօցըն ա քը՞ցալ, ըրվամ չի* (Բ):

- Կիրոջէն չընթան վեր ընգած - *հեզն. Մահից՝ վտանգավոր իրավիճակից փրկված (մարդ): Ասատուրը կիրոջէն չընթան վեր ընգած ա* (Բ):

- Կիրոջը տանէ - Զայրույթի՝ վրդովմունքի՝ տհաճության արտահայտություն: *Կիրոջը տանէ, էս թօռը ըշտըղան ըսքըսի՞ց* (Բ):

- Կիրոջու պէժին/փայ տը՞ռնալ - *տեն Կիրոջէն ծօցը քինիլ*:

ԿԻՐՕՎԻ/ԿԼՐՕՎԻ/ԿՈՒՐՕՎԻ - *ած. 1. Ձեռքով գրված, ոչ տպագիր: Մին կիրովի թօխտ ա ջուբան տիւս օնում, թա. - Թաքավերը ապրած կէնա, էս տու չը՞ս կիրնլ* (Ձ): 2. Առանց արժեքը վճարելու՝ պարտքով գնված: *Կըռվէն վախտը շատերըն ըն իլնլ կիրովի հաց ինք ունէլիս* (Բ):

ԿԻՐՕՏԵԼ/ԿԼՐՕՏԵԼ/ԿՈՒՐՕՏԵԼ - *նք. Շատ բաներ կամ տարբեր տեղերում գրել: ... Հինչ Հաջի Սայաղըն ասում ա, Փարին կըրօտում ա, վեր կան՝ ըստօլը պաղրաստ ինի* (ՀԱԲ, 15, 106):

ԿԻՐՕՎԵԼ/ԿԼՐՕՎԵԼ/ԿՈՒՐՕՎԵԼ - *կք. եւ չք. ԿԻՐՕՏԵԼ-ի:*

ԿԻՐՕՑ/ԿԼՐՕՑ/ԿՈՒՐՕՑ (գրք. գրող (գրիչ, գրքեր) - *ած., գ. Կարգապահ, օրինական, ազնիվ (մարդ): Շան տըղատ ըսկի կիրօց չի, յէ՞* (Բ):

ԿԻՓԵԿԱՊԷ - *տեն ԿԼՓԵԿԱՊԷ:*

ԿԻՓԵԿԱՎԵՐ - *տեն ԿԼՓԵԿԱՎԵՐ:*

ԿԻՓՏԱՎՈՒՆ - *տեն ԿԻՊՏԱՎՈՒՆ:*

ԿԻՓՏԵԼ - *տեն ԿԻՊՏԻԼ:*

ԿԻՓՏԵԿԵԼ - *տեն ԿԻՊՏԵԿԻԼ:*

ԿԻՓՏԵԿԻԼ - *տեն ԿԻՊՏԵԿԻԼ:*

ԿԻՓՏԵՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ԿԻՊՏԵՑ(Ը)ՆԵԼ:*

Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԿԻՓՏԻԼ - *տեն ԿԻՊՏԻԼ:*

ԿԻՓՏՕԹՈՒՆ - *տեն ԿԻՊՏՕԹՈՒՆ:*

ԿԻՓՏՕՑ - *տեն ԿԻՊՏՕՑ:*

ԿՈՒԶ (գրք. գող) - գ. Երկամներից արտագատվող եւ դուրս թափվող հեղուկ, մեզ: *Տըղան խըմըմ ա, տը՞սնըմ՝ ախեր էտ ծի՞ւր չի, կո՞ւզ ա* (Ձ):

- Կո՞ւզը պարզ՝ - Ազնիվ, արդար: *Կո՞ւզը պարզ՝ մարթը քըշերը դինջ քօն կինի* (Ձ):

- Կո՞ւզը պըրտօղ - Ստոր, խարդախ: *Կո՞ւզը պըրտօղ մարթը ախպօրըն էլ բադա կըտա* (Ձ):

- Կո՞ւզ քինիլ - *տեն Զօլ քինիլ*: ԿՈՒԶԱՄԱՆ - գ. Գիշերանոթ, միգաման: *Պառավը ասում ա. - Բալա, էրիւշ աման չօնիմ, մին կո՞ւզաման ա, էն էլ էն ա ծակ* (Ձ):

ԿՈՒԶԱՎԸՑ - գ. Մեզի հոտ: Ըտըրանց տըռնավը վեր նի յըս մընում, կո՞ւզավը՞տ ա կամ (Բ):

ԿՈՒԶԱՐԱՆ - գ. Միգելու տեղ: Դէվերը ըղաջանք ըն անում, թա. - Պիճ ախպեր, հինչը օգիս՝ կըտանք, մինակ թա էտ ծըմակը կըտօրու մէր, էտ մեր կո՞ւզարանըն ա (Ձ):

ԿՈՒԶՑ(Ը)ՆԵԼ - *պք. ԿՈՒԶԻԼ-ի:*

ԿՈՒԶԻԼ (գրք. գողեմ) - *նք. Մեզը թափել, միգել: Վըր տը՞սնըմ ա ճար չիկա, էտ պառավը դօլչին մաջին թաքում կո՞ւզնում ա, պը՞րըմ տամ էտ տըղին* (ՀԺՀ, V, 21):

- Կո՞ւզիլ, մըզիլ, թան տալ - Կեղտոտ՝ ստոր արարքները սքողել: *Հարթը հանց կո՞ւզնում ար, մըզնում, թան տամ, վեր վէշ մինը պեն չար կըլիսու ըղնում* (Ձ):

ԿՈՒԶԱՆ - *ած., գ. Տակը միգող (անձ): Կո՞ւզան խօխա յա Արտօն* (Բ):

ԿՈՒԶԱՊ - գ. 1. Հիվանդություն, որի ժամանակ հիվանդը միգել չի կարողանում, միգարգելություն: *Կո՞ւզկապը փիս հիվանդություն ա* (Բ): 2. Այդպիսի հիվանդությամբ տառապող անձ: *Կո՞ւզկապեն ըըբըստըրակու անրուն բիդի խըմըցընիս* (Ձ):

- Կո՞ւզկապ ըղնել/ինիլ/տը՞ռնալ - Չկարողանալ միգել, միգարգելություն ունենալ: *Մեր շէնումը մին մարթ կո՞ւզկապ ա ընգալ* (ԲՀԲ, 170):

ԿՈՒԶՈՒՑ - *ած. Մեզով ապականված: Կո՞ւզնում շօրերը կը՞ղում ա, վեր մարթը տը՞սնա վէջ* (Ձ):

ԿՈՒԹԱՆ/ԿՈՒԹԱՆ (գրք. գողայ) - գ. 1. Հողը հերկելու գյուղատնտեսական գործիք, գութան: *Տըրախտըրը անդաթ ընգալ, էլ կո՞ւթան պինըցընօղ չիկա* (Բ): 2. *տեն ԿՈՒԹԱՆԱՎԱՐ* (Ձ):

- Կո՞ւթան անել - *տեն ԿՈՒԹԱՆԵԼ:*

- Կո՞ւթանըն ա գո՞ւղնում, թա ժինջիլը հունց ա ծիք՝ տամ - Իրը գործածողը գիտի նրա հետ վարվելու ձեւը:

- Կո՞ւթանն ծիվիչ - Համարձակ՝ դժվարությունները հաղթահարող մարդ: *Սունէն հարթըն կո՞ւթանն ծիվիչ ա* (Բ):

ԿՈՒԹԱՆԵԼ/ԿՈՒԹԱՆԻԼ/ԿՈՒԹԱՆԵԼ/ԿՈՒԹԱՆԻԼ - *նք. Գութանով հերկել՝ վարել: Հիրըվաները հըրվաքվում ըն, Ըպէլին արտը մին օրումը կո՞ւթանում* (Ձ):

ԿՈՒԹԱՆԻԼ - *տեն ԿՈՒԹԱՆԵԼ:*

ԿՈՒԹԱՆՎԵԼ/ԿՈՒԹԱՆՎԻԼ/ԿՈՒԹԱՆՎԵԼ/ԿՈՒԹԱՆՎԻԼ - *կք. եւ չք. ԿՈՒԹԱՆԵԼ-ի:*

ԿՈՒԹԱՆՎԻԼ - *տեն ԿՈՒԹԱՆՎԵԼ:*

ԿՈՒԹԱՆԱՎԱՐ/ԿՈՒԹԱՆԱՎԱՐ - 1. գ. Գութանով հերկելը՝ վարելը: *Կո՞ւթընալարը վեր ըսքըսում ըն, շէնումը տըղամարթ չի մընամ* (Ձ): 2. *ած. Գութանով հերկած՝ վարած: Միհէնք էլ կո՞ւթընալար արտ չիկա* (Բ):

ԿՈՒԹԱՆԱՎԵՐ/ԿՈՒԹԱՆԱՎԵՐ - գ. Գութանով վար անող մարդ: *Կո՞ւթընալերը քարը պուք ա տամ, տը՞սնում մին կարաս վը՞սկէ* (Ձ):

ԿՈՒԹԱՆԱՍԱՐ/ԿՈՒԹԱՆԱՍԱՐ - գ. Գութան ունեցող, գութանի տեր: Դէ կո՞ւթընվարեն վախտը վեր կո՞ւթընամտար իրան կո՞ւթանը կըտա իրո՞ւշի (Ձ):

ԿՈՒԹԱՆՎԱՊԷ/ԿՈՒԹԱՆՎԱՊԷ - *ած., գ. Գութան շինող եւ նորոգող (վարպետ): Կո՞ւթընկապէ հօսրօվէն լօխ ճընանչնում ըն իլնլ* (Ձ):

ԿՈՒԼ (գրք. գայլ) - գ. 1. Շնագզների ընտանիքին պատկանող գիշատիչ գազան, գայլ: *Ըտեղ կըլօխ ըն ընգնէս, վեր կո՞ւլը կերալ ա վըխճարեն տըմակը* (ԼՂԲԶ, 285): 2. *փիսք. Անկուշտ, հափշտակող, գազանաբարո մարդ: Կըլխօգէն նախագան կո՞ւլ ա, սաղ կալխօզը կերալ ա* (Ձ):

- Կո՞ւլը թօխալ օրը կըծծաղէ - Չարագործը ուրախանում է, երբ իր չար գործերը կատարելու համար հարմար պահ է ստեղծվում:

- Կո՞ւլը թօխալ օր կօգի, կ'օղը՝ մըթեն քըշեր - Յուրաքանչյուր չարագործ իր չար գործերը կատարելու համար հարմար պահ է տեսնում:

- Կո՞ւլը թո՞քը կըլփօխէ, խասայթը փօխէլ չի - Մարդը փոխում է իր արտաքինը, իսկ էությունը՝ բնավորությունը՝ ոչ:

- Կո՞ւլըն ա կ'առնը միտը՞ղը ըրածէլ - Թշնամությունը վերանալ, խաղաղություն հաստատվել: *Տը՞սնաս հի՞ր կինի, վեր կո՞ւլըն ա կ'առնը միտը՞ղը կըրածին* (Ձ):

- Կո՞ւլը վը՞խճարը կերավ՝ վա՞յ մի-նատար, կ'օղը վը՞խճարը տարավ՝ վա՞յ մի-նատար - Դժբախտությունը միշտ աղքատ մարդուն է բաժին ընկնում:

- Կոնկրետ տնտեսական կարիք վեջ սարք պիցցրանա, ըստ՝ցեն՝ էնքան կե-րալ ա, կարում չի տնդոր կա - Արտա-քին տեսքը խաբուսիկ է լինում:

- Կոնկրետ ցրդնալ ա - Ասում են, երբ արեւ ժամանակ բարակ անձրեւ է մա-ղում:

- Կոնկրետ փուշըքաղվել - տեն Ասթըխը ծըռվել:

- Կոնկրետ օռնալ - տեն Ասթըխը ծուկվալ:

- Կոնկրետ ա կոշէն ըռըխը տալ - Գռփողներին մի բան պատվիրել՝ վստահել: Կալխօզը կոնկրետ ա կոշէն ըռըխը տըվէն, քընդէցէն (2):

- Կոնկրետ անա փախչիլ, արջին ճան-գը ըղնէլ - տեն Թօռան փախչիլ, կըր-կուտէն տակը ըղնէլ:

- Կոնկրետ անա վախում ըս - Ման-կական խաղ. երեխային հարցնում են՝ գայլից վախենո՞ւմ ես, եւ եթէ պատաս-խանում է՝ ոչ, անսպասելիորեն նրա աչքերի առաջ ծափ են զարկում. եթէ աչքերը թարթում է, ուրեմն վախկոտ է:

- Կոնկրետ աշկերը ըղվէսին ուստա յըն շիննալ - Մարդ իր տեսածից է դաս առ-նում:

- Կոնկրետ աշկերը տըսնալ - Երկյու-ղելով՝ վախ զգալով՝ դաս առնել: Իզէն կոնկրետ աշկերը տըսալ ա, էլ ըստի պէն չի անէլ (Բ):

- Կոնկրետ բաստուրմա նըհաշ տալ - Գռփող՝ անկուշտ մարդու ախորժակը գրգռել: Սաքալ խըրէզ ա աշկը ծակ, տու վէլ կոնկրետ բաստուրմա յըս նըհաշ տամ (2):

- Կոնկրետ բաստուրմա չինիլ - Ան-կուշտ մարդը խնայողություն չի ունենա:

- Կոնկրետ ըռաշկէն կառնանը թակել - Հանցավորի փոխարեն անմեղին պատ-ժել: Կընէզը ասում ա.- Ա՛ մարթ, յըս մա-ղակը չըմ, կոնկրետ ըռաշկէն կառնանը թակել մէլ (2):

- Կոնկրետ ըռըխը կապել - Աղոթքով՝ հմայական խոսքերով գայլի բերանը փակել, որպեսզի չկարողանա վնասել հանդում մնացած անասուններին (կա-ցինը խրում են սանդեքի առամների արանքը կամ մոխրով լի գդալը՝ պատի մեջ եւ ասում.- Կիր անիմ, կոնկրետ ա-նիմ օխտը մաննալ, օխտը պիտնալ, եւ իբր դրանից հետո գայլի բերանը փակ-վում է): Առաջ, վեր հէվանը քըշէրը մը-նալիս ա իլնալ հանդին, կոնկրետ ըռըխը կը-պէլիս ըն իլնալ, հանցու վընաս չի տա (Բ):

- Կոնկրետ ըռըխան տոն կնալ, արջին/ օխծէն ըռըխը ըղնէլ - տեն Թօռան փախչիլ, կըրկուտէն տակը ըղնէլ:

- Կոնկրետ խըրատ տալալ կառնը չի տըռնալ - Գազանաբարո մարդուն խրատելն անհնար՝ անիմաստ է: Հըրը-վանէրը տըռնում ըն, վըր կոնկրետ խը-րատ տալալ կառնը չի տըռնալ, թօղում ըն, քիննալ (ՆԼՂԺԲ, 86):

- Կոնկրետ կըլխէն ըվիտնրան/խըրատ կարթիլ - Ապարդյուն կերպով անտղելի մարդուն խրատներ տալ: Հնարը ասմա.- Կոնկրետ կըլխէն ըվիտնրան մէլ կարթիլ, էտ մարթ տըռնօղ չի (2):

- Կոնկրետ կըլխէն փի քըսէլ - Գռփող՝ հափշտակող մարդուն նպաստել՝ ոգեւո-րել: Թա մէր բըրիգադիրը կոնկրետ ա, նա-խագան էլ լափ կոնկրետ կըլխէն փի յա քըսում (2):

- Կոնկրետ կըտըրէն - Ողորմելի, ըն-չագուրկ, աղքատ: Կոնկրետ կըտըրէն մարթ ա Համբօն (Բ):

- Կոնկրետ ճանգը քըզնը ըղնէլ - Ոչ արժանավորին արժանի՝ լավ բան բա-ժին ընկնել: Ըստի էտ ախմաղը թաքա-վէրին ըխճըկանը նըհըտ փըսակվում ա. կոնկրետ ճանգը քըզնը ա ըղնում (2):

- Կոնկրետ մօրթէն կընալ/շօռ օնէլ/ ճիտ(ալ)ը ըղնէլ - Սաստիկ հակառակել՝ համառել՝ սանձարձակ դառնալ: Ախշէ-նը հնալ էրկու օրվա հարթն ա իլնալ, վեր կոնկրետ մօրթէն կընալ ա, ըսկէսվօրը նըհըտ ըսքըսալ պուզըպօզէ անէլը (Բ):

- Կոնկրետ նըհըտ քընփ քինօղը շօնը նըհըտը բիդի տանէ - տեն Շանը նը-հըտ հընգըրթօն ըրա, մըհակը ծըր-քատ վեր մէլ տինիլ (ՇՕՆ-ի տակ):

- Կոնկրետ նըհըտ օտէլ, տըռնանը նըհըտ օռնալ - Իր մեղսակցությունը քողարկելու համար տուժողին ցավակ-ցել, ծպտված գող՝ ավագակ լինել: Կամօն օղռաշ մարթ ա. կոնկրետ նըհըտ օտում ա, տըռնանը նըհըտ օռնում (2):

- Կոնկրետ պերանը կապել - տեն Կոնկրետ ըռըխը կապել:

- Կոնկրետ վէզը ընդըրա հըտէլ յա հաստ, վեր իւրան պէնը իւրան ծըր-քավըն ա փըռնում - Հաջողության հաս-նելու համար պետք է ապավինել սե-փական ուժերին:

- Կոնկրետ փօրը քուշտանալ չի - Անկուշտ՝ ագահ մարդը իր ունեցածով չի բավարարվի:

- Կոնկրետ կերած - Փարթամ, գեղեցիկ: Կոնկրետ կընէզ ա մէր Սօնիշկան (Բ):

- Կոնկրետ կըտըրէլ/տըռնալ - 1. տեն Կոնկրետ: 2. Անկուշտ՝ անհագուրդ դառնալ: Պահէստապէտը կոնկրետ ա կըտը-րալ, պահէստը թըլանում ա (2):

- Կոնկրետ տըռնալ, օտէլ - Անտանելի դառնալ, մեկի՝ մի բանի գոյությունը՝

ներկայությունը չկարողանալ տանել: Մարթին մըռնէլանը յըտը Արուսը էլ կըրըճալ չի էտ տանը ապըրէ, պատերը կոնկրետ տըռնալ, թա օտէլ (2):

- Կոնկրետ աշկ - Երկյուղելի՝ ահ ներ-շնչող բան: Էտ վըխտանց էլ էտ կոն-մաշը շէնին խօխօսըցը հըտէլ կոնկրետ աշկ ա տըռնում (2):

- Կոնկրետ աշկ նըհաշ տալ - Երկյուղ՝ ահ ներշնչել: Մարթը կընգանը կոնկրետ աշկ նըհաշ տուվալ, գինքը հըվա-քից (Բ):

- Կոնկրետ ըխպըրթօն - Կեղծ բարե-կամություն: Տըղան կըլծիս չի ըղնում, վեր էտ մարթը իւրան նըհըտ կոնկրետ ըխպըրթօն ա անում (2):

- Կոնկրետ ըշտնի - Անհագուրդ ախոր-ժակ: Էտ դերին էլ կոնկրետ ըշտնի ա իննում (2):

- Կոնկրետ ըռըխ ըղնէլ - Մեծ փոր-ձանքի հանդիպել: Խըրճ Արշամը հինչ ա՛նէ, կոնկրետ ըռըխ ա ընգալ (2):

- Կոնկրետ ըռըխ ընգած (կառնը) - Հո-շտոված, բզկտված (բան): Ըտըրա կըն-ցըն էլ մին ճըրդօտած պէնջանկ ա իննում, հնաշը՛վ ըրա՛՛ կոնկրետ ըռըխ ընգած կառ-նը (2):

- Կոնկրետ ըվիտնրան - Անօգուտ խրատ: Ըխմախէն հինչու ախիս, կոնկրետ ըվիտնրան ա (2):

- Կոնկրետ թըս - գ. Գայլասունկ: Կոնկրետ թըսը վեր չուրանում ա, կօխում ըս, թօզ ա անում (Բ):

- Կոնկրետ խաղու - Մի տեսակ բույս, որ տալիս է ողկույզներով պտուղ: Կոնկրետ խաղու վա օտում, ատրալից իննում (2):

- Կոնկրետ խօտ - 1. Թելանման մա-կաբույծ բույս, գաղձի տեսակ, գայլխոտ: Բօստանը սաղ կոնկրետ խօտ ա, շիթիլնէն անշան չըն կամ (Բ): 2. հեգն. Լեշ, միս, անասուն: Հնախ, էս հինչ լալ դօջ օնիս, էս հինչ լալ կոնկրետ խօտ ա՛ (2):

- Կոնկրետ խօտ օտէլ - Խիստ գայ-րանալ, մոլեգնել: Կոնկրետ խօտ ըս կերալ, հինչ ըս ճըղճըղալ (Բ):

- Կոնկրետ ծաղէզ - Ձնծաղիկի նման վայրի ծաղիկ: Կարունքը լըհա վեր կամ ա, ծօրէրը կոնկրետ ծղէզալ լըցվում ա (Բ):

- Կոնկրետ հըրսանէք - տեն Էշու հըրսանէք:

- Կոնկրետ ճանգ ըղնէլ - տեն Կոնկրետ ըռըխ ըղնէլ:

- Կոնկրետ ճանգ ընգած (կառնը) - տեն Կոնկրետ ըռըխ ընգած (կառնը):

- Կոնկրետ ճօտ - Ճարպիկ՝ համարձակ մարդ: Դէ Հնաման էլ կոնկրետ ճօտ ա, ծըլընգում ա, էտ փանիվանէն պըկան փըռնում, վեր քըցում (2):

- Կոնկրետ մընէշակ - տէն Կոնկրետ ծաղէգ:

- Կոնկրետ մօրթէ կըքցած - Կատաղած, սանձարձակ: Մին կոնկրետ մօրթէ կըքցած կընէգ դունաղէն վըննէրը լըվընաս տըղը տըսնաս ա, վեր քօք վըննէր ա (ԱԱ, 15):

- Կոնկրետ նըման իրոր աշկու յէշիլ - Իրար նկատմամբ անհավատարիմ՝ խարդախ լինել: Մըրթըկընէգ վեր կոնկրետ նըման իրոր աշկու յիշըցէն, տօն չըն տըղնալ (Ձ):

- Կոնկրետ նըման օտել - Ազահաբար խժռել՝ լափել: Ղօնաղը էտ կորկուտէն դըզղանը քաշող ա առաշկը, կոնկրետ նըման օտում (Ձ):

- Կոնկրետ սըգնը - Կարմիր գույնի վայրի անհամ ալոճ: Կոնկրետ սըգն ա քաղում, ածում ջուրէրը, պիրում տամ խօխօնը (Ձ):

- Կոնկրետ սըրտ կերած - Անվախ, համարձակ, աներկյուղ: Տումըցէ Թէվանը կոնկրետ սըրտ կերած մարթ ա իլն (Բ):

- Կոնկրետ սոյնը - տէն Կոնկրետ թըս:

- Կոնկրետ վէգ - Յաստ վիգ: Սումբաթը կոնկրետ վէգ օնէ (Բ):

- Կոնկրետ փայ տըղնալ - Անտեղի կորչել՝ վատնվել: Խըղճըտ կըպըկ-կապէկ փուլ թուփ ըրալ, լօխ կոնկրետ փայ տըղնալ (Բ):

- Կոնկրետ փի օտել - Անխոցելի լինել: Թէվանը կոնկրետ փի յա կերալ, կարում չըն ըսպանին (Ձ):

ԿՈՒԼԱԿՈՒՎ - տէն ԿՈՒԼԱԿՈՒՎ:

ԿՈՒԼԱՆՈՐ (գրք. գայլառ) - գ. Գայլի երախից խլած միս՝ անասուն: Կոնկրետը պիրում ըն օտում, կոնկրետում (Ձ):

- Կոնկրետ մէս - Քըքրված՝ բզկտված իր: Ըտըրա դօշանը հանց ա կոնկրետ մէս ինի (Բ):

ԿՈՒԼԱՍԵՐՏ - ած. տէն Կոնկրետ սըրտ կերած:

ԿՈՒԼԱՎԵՐ - գ. Ոչ արգավանդ հողի տեսակ: Կոնկրետը թօստան չի տըղնալ (Ձ):

ԿՈՒԼԲԱ - տէն ԳՈՒԼԲԱ:

ԿՈՒԼԲԱԹԻԼ - տէն ԳՈՒԼԲԱԹԻԼ:

ԿՈՒԼԲԱԾ - տէն ԳՈՒԼԲԱԾ:

ԿՈՒԼԲԱԿԱՊ - տէն ԳՈՒԼԲԱԿԱՊ:

ԿՈՒԼԲԱԾԱՐ - տէն ԳՈՒԼԲԱԾԱՐ:

ԿՈՒԼԲԱՆԱԽԾ - տէն ԳՈՒԼԲԱՆԱԽԾ:

ԿՈՒԼԲԱՎԵՐ - տէն ԳՈՒԼԲԱՎԵՐ:

ԿՈՒԼԲԱՏՈՒ - տէն ԳՈՒԼԲԱՏՈՒ:

ԿՈՒԼԽԵԽՏ - 1. գ. Հովական մեծ շուն, գամփռ: Չօբանը վէց վըխճար ա տամ, մին կոնկրետ ինք օնում (Ձ): ած. 2. Գայլ խեղդող: Բողարը կոնկրետ շօն

ա, շատ կոնկ ա ըսպանալ (Ձ): 3. Գայլի խեղդած: Կամ ըն, տըսնում՝ մին կոնկ-խէխտ վըխճար ըտըղ վեր ընգած (Ձ):

ԿՈՒԼԿԱՊ - Գայլի բերանը կապելու կախարդական հմայական խոսք՝ աղոթք: Սարօ ամին կոնկապալ կոնկին ըռըխը կապում ա (Ձ):

- Կոնկապ անել - տէն Կոնկին ըռըխը կապել:

- Կոնկապ ինիլ - Շարժվել չկարողանալ, տեղում մեխված մնալ: Դէվը տըղէն վեր տըսնում ա, կոնկապ ա ինում (Ձ):

ԿՈՒԼ-ԿՈՒԼ - տէն ԿՈՒԾ-ԿՈՒԾ:

ԿՈՒԼՏԵՐԵԼ - տէն ԿՈՒԼՏՈՒԼ:

ԿՈՒԼՏՈՒԼ/ԿՈՒԼՏԵՐԵԼ - չք. 1. տէն ԿՈՒԼԵԼ: 2. Անտանելի՝ սարսափելի դառնալ: Հարթը կոնկտօռալ ա, տընըցէ՝ կարում չըն նըրիտը յօլա քինին (Բ):

- Կոնկտօռած շօն - Կատաղած՝ գազազած՝ անտանելի մարդ: Խընու-մանց Արիսակը կոնկտօռած շօն ա, սաղ շինանցէ՝ նըստալ յըխա յըն ճըղում (Բ):

ԿՈՒԼԵՍԵՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կոնկանդ անել - Գազանաբար տերաբերվել: Խօրթ մարը կոնկանդ ա անում, էտ խօխէնքը տանան փախճում ըն (Ձ):

ԿՈՒԼՈՒԹԻՆ (գրք. գայլառ) - գ. Գայլ լինելը, գայլաբար արարք, վայրագություն: ... Քաշկերը ընդըրա յըրան մին կոնկրետ մօրթէ յըն քըցիս, հանցվեր էտ հարթը կոնկթուն անէ (ՀԺ, V, 598):

ԿՈՒԼԳՈՒԼ (գրք. գիւղ) - տէն ՇԵՆ (1): Մօտի կոնկալը անց կընալիս տէսնըմ ըն մին մարթ՝ անըմը Մուսա, բօյը կարծ, ինքըն էլ քաշալ (ՀԺ, V, 120):

ԿՈՒԼԱՆԱԼ (գրք. գողանալ) - նք. Ուրիշի սեփականությունը գաղտնի յուրացնել, գողանալ: Ըտի Շիլկանը շահէն ծին կոնկանում ա, պիրում թաքավերին տամ (Ձ):

ԿՈՒԼԱՐԱՆԵ/ԿՈՒԼԱՐԱՆԵ - գ., հոգն. Գյուղեր: Գուղարանքում ըշկօլնէ շինում... (ՀԱԲ, 15, 50):

ԿՈՒԼԱՏԻ/ԿՈՒԼԱՏԻ - տէն ՇԻՆԱՏԵ:

ԿՈՒԼԵԿԱՆԵ - տէն ԿՈՒԼԵԿԱՆԵ:

ԿՈՒԼԵԿՈՒ - մ. Գողի պես, թաքուն, գողտնի: Կուղըկօղ նի յա մընէս կումը, ծիլին թանքը յօր ունէս, փըխչիս, քիս ծըմակը (Ձ):

ԿՈՒԼԵԿԵ/ԿՈՒԼԵԿՈՒ - ած. Գողացած, գողությամբ ձեռք բերված: Կուղընվէ ապըրանքը հարամ պէն ա (Բ):

ԿՈՒԼԵԿՈՒ - տէն ԿՈՒԼԵԿԵ:

ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԻ - տէն ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԻ:

ԿՈՒԼԵԿՈՒՍՈՒ - ած. Գողի արտաքին ու վարվելակերպ ունեցող: Կուղը-փասօն մարթ ա Անդրին (Բ):

ԿՈՒԼԵԿԱՆԵ/ԿՈՒԼԵԿԱՆԵ - գ. Մանկական խաղ, պահմտոցի: Միհէնգ էլ շինէրումը խօխէնքը կուղըկանէ չըն խաղ անում (Բ):

ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ - տէն ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ:

ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ - տէն ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ:

ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ/ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ - նք. Շատ բան կամ տարբեր տեղերում թաքցնել՝ պահել: Վըսկէն ածում ըն քըսկնէն, կուղըկըրում, իրանք փախչում (Ձ):

ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ/ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ - կք. եւ չք. ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԵԼ-ի:

ԿՈՒԼԵԿԱՆԵԿՈՒԹԵԼ - գ. Որեւէ բան թաքցնելու՝ պահելու տեղ, գաղտնարան: Աղվէսը ասում ա.- էտ վըսկուն կուղըկսկատըղը էն ա շէնին կըլխէն (Ձ):

ԿՈՒԼԵԿՈՒԹԻՆ (գրք. գողություն) - գ. Գողանալը, գողություն անելը: Կուղթունը փիս պէն ա, վեր սըվըրըցէ, էլ կարէլ չըս թանգ անիս (Ձ):

- Կուղթուն անել - Գողությամբ գրադվել: Արշակը կուղթուն ա անում, խօխէնքը պահում (Բ):

- Կուղթունը քըռասունը չօնէ - Գողությունը շուտ է բացահայտվում:

ԿՈՒԼ (գրք. գող) - գ. 1. Անասուններ պահելու շէնք՝ շինություն, գոմ: էտ ըխճըկէրը քընամ ըն կումէն կըտերը խաղ անում (Ձ): 2. Արոտավայրերում անասունների եւ մարդկանց ապրելու շինություն: էն վախտըն էլ հիյ-վընտարերը քըշերը սարէն կումէրումըն ըն իլն կընաս, վեր հիյվըննէն կուղանան վէջ (Ձ): 3. փխք. Կեղտոտ տեղ (քնակարան, տուն, բակ են): էս կում ա, տօն չի, ըստըղ հունց ը՞ք ապըրում (Բ):

- Կումէն մըծ էշը մընան քըցիլ - Ամենակարեւոր բանը մոռանալ: Խօրէնը կամ ա լօխ նաղ անում, ամմա կումէն մըծ էշը մընան քըցիլ ա (Ձ):

ԿՈՒԼԱԿ - տէն ՍԵՏ:

ԿՈՒԼԱԾ/ԿՈՒԼԱԾ/ԿՈՒԼԱԾ (գրք. գոմէշ) - գ. 1. Գոմէշ: ...Քընամ ա ծըմակը, տէսնում էտ կումաշը ըտըղ ըրածում ա (ՀԺ, V, 321): 2. փխք. Անտաշ, կոպիտ եւ ֆիզիկական մեծ ուժ ունեցող մարդ: Դէ, Կարօն էլ կումաշ ա, վեր հօփ ա տամ, դէվին ծըրքը կօտըրում ա (Ձ): 3. փխք. Շատակեր մարդ: էտ կումաշը ջըլաման չի տամ, թա յըկած դունըղնէն մին պէն օտին, լօխ ինքըն ա օտում (Ձ):

- Կումաշ բիդի մօրթիս, վեր արնոն

կ'ան - Արդյունք ստանալու համար մեծ գործ պետք է անել:

- Կումաշու կաշի - Յաստ՝ դիմաց-կուն կաշի: *Էտ կըվէն կաշին էլ կումաշու կաշի յա ինում, կըտօրում ըն, տը-րըխ անում (2):*

- Կումաշու մածուն կերած - տեն Շէնու մածուն կերած:

- Կումաշու մընջանք - Մեծ, խոշոր: *Մին կումաշու մընջանք կառն ա մօրթում, յօխճին ծէն տամ դօնաղ (2):*

- Կումաշու (մընջանք) կեր անել - Շատ ուտել՝ խժռել: *Սըմսօնէն կընէգը կումաշու մընջանք կեր ա անում (Բ):*

- Կումաշու պուլուլ - Մի տեսակ խոտաբույս: *Կումաշու պուլուլ ա քաղում, պիրում տամ էծին (2):*

- Կումաշու օժ - Ֆիզիկական մեծ ուժ: *Լէնսէրը կումաշու օժ օնէ (2):*

- Կումաշու օս - Կեղտոտ եւ կոպիտ իր: *Կը՛ցը մին պէնջակ կա, հանց ա կումաշու օս ինի (Բ):*

ԿՈՒՄԱՇՈՒ - տեն ԿՈՒՄԱՇՈՒ:

ԿՈՒՄԱՇՈՒ - տեն ԿՈՒՄԱՇՈՒ:

ԿՈՒՄԱՍԱՐ - ած., գ. Գոմ ունեցող, գոմի տեր: *Կումատար մարթը ամմէն տարէ բիդի կումէն կըտօրը պինդը-ցընէ (Բ):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐԴ - գ. Այնտեղ, որտեղ գոմ է եղել կամ գոմ պետք է կառուցվի, գոմատեղ: *Թա.- Ըսպանէ, ըստեղ մին կումատեղ կա, ընդէլ էլ նի կամ, կամ (ՅԱԲ, 15, 145):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐԿԱՎ/ԿՈՒՄԱՐԿԱՎ - գ. Էգ գոմեջ: *Մին օր ըտահանց շինացէ Զն-թանէն կումըշակավը ծընու յըրա կօր-ջում ա (ԱԱ, 24):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐ/ԿՈՒՄԱՍԱՐ - ած., գ. Գոմեջ ունեցող, գոմեջի տեր: *Էս կըռ-վանը յը՛տը Դարաբաղ կումըշտարէրը շըտացալ ըն (Բ):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐԱՎ/ԿՈՒՄԱՐԱՎ - ած., գ. Գոմեջներ արածեցնող (անձ): *Կումը-շարածը յէշում ա տը՛սնում՝ կումըշնէ-րան մինը կա վէջ (2):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐԱՎ - գ. Գոմեջներ լծած սայլ, գոմշասայլ: *Առաջ հիւրը կումը-շըրբա յա իլնի, հարուստ ա իլնի (2):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐԱՎ - գ. Լայն կածան՝ արահետ: *Էտ կումըշկըծանավը քնու-նում ըն, հըսնում մին շէն (2):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐԻ - մ. Գոմեջի պես, կոպտորեն: *Սանամը կումըշվարի յա շօռ կամ (Բ):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐԱՎ - գ. Արու գոմեջ, գոմշացուլ: *Կնկէրը կումըշքանին վեր տը՛սնում ըն, փախճում ըն (2):*

ԿՈՒՄԱՍԱՐԱՎ - տեն ԿՈՒՄԱՍԱՐԱՎ:

ԿՈՒՄԱՍԱՐ - տեն ԿՈՒՄԱՍԱՐ:
ԿՈՒՄԱՐԱՎ - տեն ԿՈՒՄԱՍԱՐ:
ԿՈՒՄ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Կնւն անել/տալ - Վառված ածուխ-ները իրար գլխի հավաքել: *Ըսկէտըրը ասմա.- Թուրունը կնւն ըրա՝ հացը թըխինը՝ (2):*

ԿՈՒՄ - տեն ԿՈՒՄ:

ԿՈՒՄ/ԿՈՒՄ (գրք. գուշ) - գ. 1. Կավե կամ փայտե մեծ խոր ափսե՝ աման: *Ապան մին մը՛ծ կնւշ ա յօր օնում, փըր-թնւշ անում մաջին, օտում (2):* 2. Աղբ-յուրի գուշ: *Կըռանում ա, ըխալիրին կնւ-շան ճիւղ խըմում (2):* 3. Կիսք. Որոշ իրե-րի ծայրի գոգավոր՝ զավթածէ մասը: *Բնրդան շիրէփին կնւշը ծէռքըն ա ընգնում (ՅԺՅ, V, 503):* 4. տեն ԿԻՑ(Կ): 5. Կիսք. Մարդու դունջ: *Ըտըրա կնւշին վեր յէշում ըս, գնիլնտ տանում ա (Բ):*

- Կնւշ անել - 1. Գոգավոր դարձնել, մեջը փոսացնել՝ փորել: *Էտ փնդը կնւշ ա անում, շիրէփի շինում (2):* 2. տեն Կնւշը կախ անել:

- Կնւշ թէ - Գոգավոր բերանով բախ: *Կնւշ թէն յօր ա օնում, վը՛ղը ածում փօսը, ծասկում (2):*

- Կնւշը կախ - 1. Ստորին շրթունքը կախված, խժռոռ, մռայլ, տգեղ: *Կնւշը կախ մարթին անա գնիլնտ տանում ա (Բ):*

- Կնւշը կախ անել/տալ - Խոժոռվել, մռայլվել: *Ըսկէտըրը Էտ վեր տը՛սնում ա, կնւշը կախ ա անում, ղըրաղ կէ-նում (2):*

ԿՈՒՄ-ԿՈՒՄ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Կնւշ-կնւշ անել - Արագ-արագ՝ ազահաբար ուտել՝ խժռել: *Խօխէնքը յըրա յըն տը՛նում, խաշիլը կնւշ-կնւշ անում (2):*

ԿՈՒՄԿՈՒՄ(Ն)ՆԵԼ - նք. ԿՈՒՄԿՈՒՄԱՐԱՎ-ի:

ԿՈՒՄԿՈՒՄՈՒՄ - գ. 1. Գոռգոռալը, գոռգոռալու ձայնը, գոռգոռոց: *Չոքա-նէն կումկոռոնը շէնըմը ըսկանում ըն (2):* 2. տեն ԸՐՕՏՈՒՑ:

ԿՈՒՄԿՈՒՄՈՒՄ/ԿՈՒՄԿՈՒՄՈՒՄ - տեն ԿՈՒՄԿՈՒՄՈՒՄ:

ԿՈՒՄԿՈՒՄԱՎ - չք. 1. Սաստիկ ու բազմակիորեն գոռալ՝ բղավել: *Շուղօ-վորթը կումկոռում ա, թա.- Էտ ախքա-տը հինջ ա՛, վեր թաքավեր ըք ծօկում (ԲՅԲ, 53):* 2. տեն ԸՐՕՏՈՒՄ:

ԿՈՒՄԿՈՒՄՈՒՄ - տեն ԿՈՒՄԿՈՒՄՈՒՄ:

ԿՈՒՄՈՒՄ(Ն)ՆԵԼ - նք. ԿՈՒՄԱՐԱՎ-ի:

ԿՈՒՄՈՒՄ - գ. Գոռալը, գոռալու

ձայնը, գոռոց: *Արջին կումռոնը մարթին սըրտաճաք ա անում (2):*

ԿՈՒՄՈՒՄ - տեն ԿՈՒՄՈՒՄ:

ԿՈՒՄՈՒՄ - տեն ԿՈՒՄ(Ն)ՈՒՄ:

ԿՈՒՄ/ԿՈՒՄ (գրք. կոյս) - տեն ԱՆ-ԳՈՒՄ:

ԿՈՒՄ/ԿՈՒՄ (գրք. կոյս) - տեն ԿՈՒՄԱՎ:

ԿՈՒՄԱՎ/ԿՈՒՄԱՎ (գրք. կոտակ) - տեն ԹՈՒՓԱՎ:

- Կնւտակ անել/տալ - տեն Թուփ անել:

- Կնւտ(ակ) ինի/տը՛նալ - տեն Թուփ կ'ան:

ԿՈՒՄԱՎ-ԿՈՒՄԱՎ/ԿՈՒՄԱՎ-ԿՈՒՄԱՎ - ած. Կոտակված, դիզված: *Ըտը՛ղ էլ կնւտակ-կնւտակ փնդէր ա ինում (2):*

- Կնւտակ-կնւտակ անել - տեն Թուփ-թուփ անել:

- Կնւտակ-կնւտակ ինի/տը՛նալ - տեն Թուփ-թուփ լինել:

ԿՈՒՄՈՒՄ/ԿՈՒՄՈՒՄ (գրք. կոտակ) - 1. նք. տեն Թուփ անել: 2. չք. Կոտակվել (ծյունը): ... *Շնւնը յէկավ, կնւտից, սաղ աշխարքը տակը կնւտակ (ԼՂԲ, 303):*

ԿՈՒՄԱՎՈՒՄ - Մի քանի տակ փա-թաթված գոտու ծալը: *Իմ ախալէրը սա-րումըն ա, շըվին կոտկածանըմըն ա... (ԼՂԲ, 47):*

ԿՈՒՄԱՎՈՒՄ - տեն ԹՈՒՄԱՎ-ԿՈՒՄԱՎ:

ԿՈՒՄԱՎԱՎ (գրք. գօտեւոր) - ած. Գոտի ունեցող՝ կրող: *Կոտկավեր մարթ ա ինում, կօտէն յը՛տ ա անում, ըտըրան մին լավ թակում (2):*

ԿՈՒՄԱՎԱՎ - գ. Գոտկատեղ: *Մին պառավ մարթ էլ, սիպտակ մըրօքը չուրու կոտկատեղը, էն ա ինիս ընդէլ նըստած (ՅԺՅ, V, 528):*

ԿՈՒՄԱՎՈՒՄ - գ. Յորիզոնական դրված փայտեղից յուրաքանչյուրը, որոնց վրա գամված են դուռը կազմող ուղ-ղահայաց տախտակները: *Կոտկավանդը հաստ բիդի ինի, վեր տէմ կէնա (2):*

ԿՈՒՄ-ԿՈՒՄ/ԿՈՒՄ-ԿՈՒՄ - տեն ԿՈՒՄԱՎ-ԿՈՒՄԱՎ:

ԿՈՒՄԱՎԱՎ/ԿՈՒՄԱՎԱՎ - գ. Մեծ քա-նակությամբ կիտված իր՝ նյութ, կիտ-վածք: *Լըվասկէն կնւտվասկը ածում ա խարարը, տանում կը՛տումը լըվա-նում (2):*

ԿՈՒՄԱՎ/ԿՈՒՄԱՎ - կք. եւ չք. ԿՈՒՄՈՒՄ-ի:

ԿՈՒՄԱՎԱՎ - տեն ԶՈՒՄԱՎԱՎ:

- Կոտընվարու հըրակաշ - Գործին չմասնակցող, բայց արդյունքից բաժին պահանջող մարդ: *Իզէն կոտընվարու հըրակաշ ա, նը՛ստա հը՛ռէ շօ՛ռ տօ (2):*

ԿՈՒՄԱՎԱՎ - տեն ԶՈՒՄԱՎԱՎ (1):

ԿՈՒՐԾՕՎԻ - *ած.* Գործած, հյուսած, գործելով՝ հյուսելով պատրաստած: *Ըտըրան էլ մին կոտրծովի շալ ա իննում, տանում ա ծախում, էտ նոռնը ինք օնում* (2):

ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՅԱՍ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՅԱՍ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՅԱՍ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՅԱՍ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔԱԾՕՏ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԱԾՕՏ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՆԱԼ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՆԱԼ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՎԱՐ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՎԱՐ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՎԵՏ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՎԵՏ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՏԷՄ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՏԷՄ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔԵՆԷ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԵՆԷ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔ(Ը)ՅԱՆ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔ(Ը)ՅԱՆ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔ(Ը)ՌԵՒՆ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔ(Ը)ՌԵՒՆ:

ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՎՐԻ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՆՔԱՎՐԻ:

ԿՈՒՐԾՐ՝ - *տեն* ԿՈՒՐՈՐ՝:

ԿՈՒՐԾՐ՝ - *տեն* ԿՈՒՐՈՐ՝:

ԿՈՒՐԾՎԻ - *տեն* ԿՈՒՐՈՎԻ:

ԿՈՒՐԾՏԷԼ - *տեն* ԿՈՒՐՈՏԷԼ:

ԿՈՒՐԾՏՎԷԼ - *տեն* ԿՈՒՐՈՏՎԷԼ:

ԿՈՒՐԾՏ - *տեն* ԿՈՒՐՈՏ:

ԿՕՐ/ԿՕՐ (գրք. գող) - *գ.*, *ած.* Գողություն անող, ուրիշի ունեցվածքը թաքուն հափշտակող (անձ): *Մին օր էլ կօղերը նի յոն տըճում Դըլը-Պոտլուն տօնը, իլանծ-ջիլանծ տանում* (2):

- Կօղեն ա բօզեն մանգիլը քըռասուն օր ա - Գողությունն ու անբարոյակա-
նությունը շուտ է բացահայտվում:

- Կօղեն ա բօզեն քըռասուն հալավ կինի - Գողն ու անբարոյականը շարու-
նակ փոխում են իրենց արտաքինը:

- Կօղեն ըսըճեն՝ պըտըրիանավը յէճի, ծըկըծիկի ըրավ - *տեն* Կօղեն ըսըճեն՝ տօռնը պէճ, կըսըհար ըրավ:

- Կօղեն ըսըճեն՝ տօռնը պէճ, կըսըհար ըրավ - Մարդու բնավորու-
թյունը ցանկացած իրադրության մեջ դրսևորվում է:

- Կօղը մըթնու շօռ կըկա - Չարա-
գործը իր չար գործերը կատարելու համար հարմար պահ է փնտրում:

- Կօղը լը՛կավ՝ վա՛յ մինատար, կի՛լը լը՛կավ՝ վա՛յ մինատար - *տեն* Կի՛լը վը՛խճարը տարավ՝ վա՛յ մինատար, կի՛-
ողը վը՛խճարը տարավ՝ վա՛յ մինատար:

- Կօղը վեր տանան ինի, կավը

հի՛ւրթանվը տո՛ւս կօնին - Երբ վնասողը յուրային է, փորձանքն անխուսափելի է:

- Կօղ կատու - 1. Զգուշավոր եւ խորամանկ անձ: *Ռութէնը կօղ կատու վա, կարէլ չըս խանփիս* (Բ): 2. Իրեն հան-
ցավոր զգացող՝ անհամարձակ անձ: *Էտ կօղ կատուն իրըս չօնէ, թա շինամաչ տո՛ւս կա* (Բ):

- Կօղ կատու տըճնալ - Խեղճանալ, համարձակությունը կորցնել: *Բարիշ-
կան կօղ կատու վա տըճալ, էլ վէջ մինին նըիճտ յըխըբօղազ չի անում* (Բ):

- Կօղ շօն - 1. *տեն* Կօղ կատու: 2. Անարգանքի՝ հանդիմանության արտա-
հայտություն՝ ուղղված գողություն արած անձին: *Կօղ շօն, տու հոսլ ը՛ս, վեր հնլն խօսում էլ ըս* (2):

Կօղ տափ - Բլուրներով՝ թումբերով եւն սահմանագատված վայր, թաքնված տեղ: *Էտ կօղ տափումը մին դանձն յըն շինիս, ըտը՛ղ կընաս* (2):

- Կօղու հըղէ (գրք. գողոտի) - Գաղտ-
նի ճանապարհ՝ արահետ: *Ըտը՛ղ մին կօղու հըղէ յա իննում, ամմա ըտըրանք տը՛ղը գիտում չըն* (2):

- Կօղու ճիրանք՝ - Աղոտ լույս՝ լամպ: *Էտ լամբըն էլ հօ լամբ չի՛, կօղու ճիրանք ա, մին թիքն յա լիւս տամ* (2):

- Կօղու մարդկան - Նիհար եւ եր-
կարահասակ մարդ: *Համօն կօղու մար-
դկան ա, բօյը էրկու մէտըր կա* (Բ):

- Կօղու նըման - Զգուշորեն, զգու-
շաբար: *Կօղու նըման հանց նի յա մը-
նում, վէշ մինը կըծիս չի ըղնում* (2):

ԿՕՐ - *տեն* ԿՕՐ:

ԿՕՐԸԼ - *տեն* ԿՕՐԸԼ:

ԿՕՐԸԼ/ԿՕՐԸԼ/ԿՕՐԸԼՈՒ/ԿՕՐԸԼ/ԿՕՐԸԼՈՒ/ԿՕՐԸԼ - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:

- Կօղը կացած օղտը չինիլ - Մեծ բաները՝ հնարավոր չէ թաքցնել: *Հարը ասմա.- Կօղը կացած օղտը չինիլ, նը-
հախ տը՛ղան չըրջարվէլ մէլ* (2):

- Կօղը կէնալ - Թաքնվել: *Էտ վախ-
տը վէգիրին թօռնը կօղըլ ա կէնում, վը՛ր թաքուհին տը՛սնա վուչ* (ՆԼՐԺԲ, 45):

- Կօղը կըց(ը)նէլ - Թաքցնել: ... *Կի՛լը արջին դաչանք ա անըմ, վը՛ր առաչ ի՛ւրան մին տը՛ղ կօղը կըցընէ, յետավ ինքը պըցընան ծառը* (ԼՐԲ, 360):

ԿՕՐԸԼ - *տեն* ԿՕՐԸԼ:

ԿՕՐԸԼՈՒ - *տեն* ԿՕՐԸԼ:

ԿՕՐԸԼ - *տեն* ԿՕՐԸԼ:

ԿՕՃԻ - *գ.* Խանձած խոճկոր, որի փորը լցունում եւ եփում են: *Վէգիրը գի՛ղիւն ար, վեր թաքավը՛րը կ՛օճի շատ ա սիրում* (2):

- Կօճի անէլ - 1. Այրել, խանձել: *Ըտըրան քըցիւմ ըն կըրակէն մաչը,*

կ՛օճի անում (2): 2. *փխք.* Տանջել, չարչարել: *Էտ հարթըն սաղ օրը ըսկէսվօրը կ՛օճի յար անում* (2):

- Կօճի տըճնալ - 1. Այրվել, խանձ-
վել: *Հավը ըղնում ա կըրակը, կ՛օճի տըճնում* (Բ): 2. *փխք.* Տանջվել, չարչար-
վել: *Հօնձին վախտը վեր կամ ա, խը՛ղծ ժըղօվորթը կ՛օճի յըն տըճնում* (Բ):

ԿՕՌԱԼ - *տեն* ԿՕՌԱԼ:

ԿՕՌԱՆՈՒԿ - *տեն* ԿՕՌԱՆՈՒԿ:

ԿՕՌՆՈՒԿ - *տեն* ԿՕՌԱՆՈՒԿ:

ԿՕՌԱԼ/ԿՕՌԱԼ (գրք. գողաւ) - *չք.* Գողաւ, բղավել: *Թաքավըրը մին պէնը կօռնաց, վեր ընգավ* (ՀԺՀ, V, 98):

ԿՕՍԿ/ԿՕՍԿ (ռուս. киоск, ֆր. kios-
que, գերմ. Kiosk) - *գ.* Փոքր գրախանութ,
կըրպակ: *Կօսկումը կազէթ ըն ծա-
խում* (Բ):

ԿՕՍԿ - *տեն* ԿՕՍԿ:

ԿՕՍՈՒԷԼ (հ.ե. *gher- (շփել, տրորել) -
նք. Սաստիկ ծեծել: *Մարթը յեր ա կը՛նըմ, փըռնըմ կընգանը մին լանվ կօսըմ, մին լանվ թակըմ...* (ՀԺՀ, V, 108):

ԿՕՎԱՍԱՆԷ/ԿՕՎԱՍԱՆԷ (գրք. գո-
վասան) - *տեն* ԹԱՎԻՓ:

ԿՕՎԷԼ/ԿՕՎԷԼ (գրք. գովեմ) - *նք.* *տեն* Թափի անէլ:

ԿՕՎԷԼ/ԿՕՎԷԼ - *կք.* եւ *չք.* ԿՕ-
ՎԷԼ-ի:

ԿՕՎԷԼ/ԿՕՎԷԼ (գրք. գովք) - *տեն* ԹԱ-
ՎԻՓ:

- Կօվքը անէլ/կօվէլ - *տեն* Թափի անէլ:

ԿՕՏԷ/ԿՕՏԻ (գրք. գօտի) - *գ.* 1. Կաշվից, գործվածքեղենից կամ այլ նյութից պատրաստված երիզ, որ զգես-
տի վրայից կապում են մեջքի շուրջը գտի: *Կօտէն յը՛տ ա անում, արջին վը-
զան կապում, քաշ տամ, պիրում շէնը* (2): 2. *տեն* ԿՈՒՏԿԱՏԵՐ: *Մին օր Ծիլ-
կանը ճըրղօտած շօրէր ա կէնում, կա-
ցէնը կօխում կօտէն, քընում ուշափէն ծըմակը* (ՆԱԲ, 27): 3. Տարբեր առարկա-
ների մասերն իրար միացնող՝ կապող մետաղյա կամ փայտե շերտ՝ կապ: *Կամնէն կօտէն կօտըրում ա, Սանթուր դային մընում ա մանթան* (2): 4. *տեն* ԿԷՄ-
ՆԸ (1): 5. *փխք.* *տեն* Ըստըծու կօտէ (ԱՍՏՈՒԾ-ի տակ):

- Կօտան կախ ինիլ - Պարտվել, նե-
րում հայցել: *Տըղան կօխում ա տակը, դէվը կօտան կախ ա իննում, թա.- Ինձ ըսպանէլ մէլ, հինչու օգիս՝ կանիմ* (2):

- Կօտէն բըրախ տակ - *տեն* Կօտէն բուշըցընէլ:

- Կօտէն բուշանալ/թիւնալ - Սովա-
ծանալ, քաղցել: *Դէրին կօտէն բուշա-
նում ա, քիւնում ա էտ կընգանը տօնը* (2):

- Կօտէն բուշըցընէլ/թիւնըցընէլ - 1.

Գործը վերջացնել, հանգստանալ: Դենգ օր ա Աթոն հծնծ ընէլիս, անջախ-ան-ջախ կ'օտէն թոյլըցըրալ (2): 2. Պատ-րաստվել ուտելու՝ զրուցելու եւն: Զա-վէնը հըրսընքէն անումը վեր ըսկանում ա, կ'օտէն բուշըցընում ա (2):

- Կ'օտէն հըստըցընել - 1. Գիրանալ, չաղանալ: Սային ըտըրանց տանը էրկու ամէս կէնում ա, կ'օտէն հըստըցընում (2): 2. Հարստություն դիգել: Ըտըրանք էտ յիրգիրումը լ'ալ կ'օրծ ըն անում, կ'օտէն հըստըցընում (2):

- Կ'օտէն պինդըցընել - 1. Գոտե-մարտի նախապատրաստվել: Փնիլի-վանը կ'օտէն պինդըցընէս ա, տոն կ'աս մէյրանը (2): 2. Կուշտ ուտել: Ղոնաղը նըստում ա, մին լ'ալ կ'օտէն պինդըցը-նում, քինամ (2): 3. Ուտելիքը չափա-վորել, քիչ ուտել: Շատ ըս քուքացալ, կ'օտէտ պատառ պինդըցըրու (Բ):

- Կ'օտէն պէց թողնել - տէն Կ'օտէն բուշըցընել:

- Կ'օտէն փորավը պատ չըկ'ալ - Զա-փազանց գեր՝ չաղ լինել: Էնքան կէրալ ա, կ'օտէն փորավը պատ չի կ'ամ (Բ):

ԿՕՏԷԳ/ԿՕՏԻԳ - տէն ԿՈՒՏԿԱՍՏԸՂ:

ԿՕՏԻ - տէն ԿՕՏԷ:

ԿՕՏԻԳ - տէն ԿՕՏԷԳ:

ԿՕՏԿ/ԿՕՏԿ - տէն ԿՈՒՏԿԱՍՏԸՂ:

Բնքմանգ ուտողէն քըթծը կ'օտկումը կինի (ԱԲԲ, 22):

ԿՕՏԿ - տէն ԿՕՏԿ:

ԿՕՐԹՆՈՒԿ - տէն ԿԸՖՈՐՆՈՒԿ:

ԿՕՐԷ - տէն ԿՕՐԻ:

ԿՕՐԻ - տէն ԿՕՐԻ:

ԿՕՐԾ/ԿՕՐԾ (գրք. գործ (գործ, բանվածք) - տէն ԿՕՐԾԿԱՍԿ:

- Կ'օրծ վարել - տէն Զըռավար անել:

ԿՕՐԾ - տէն ԿՕՐԾ:

ԿՕՐԾԷԼ/ԿՕՐԾԷԼ (գրք. գործել) - նը. Զյուսել: Էտ կընէգը ըսկըսում ա լըվաց անել, գոլբա կ'օրծել, վեր խօխէքը պահէ (ՀԱԲ, 15, 126):

ԿՕՐԾԷԼ - տէն ԿՕՐԾԷԼ:

ԿՕՐԾԿԱՍԿ/ԿՕՐԾԿԱՍԿ (գրք. գործուած (գործվածք, բանվածք) - գ. Գործված իր, հյուսվածք: Էտ կ'օրծ-վասկը տանում ա բազար, թանկ կ'ինալ ծախում (2):

ԿՕՐԾԿԱՍԿ - տէն ԿՕՐԾԿԱՍԿ:

ԿՕՐԾԿԷԼ/ԿՕՐԾԿԷԼ - կը. եւ չը. ԿՕՐԾԷԼ-ի:

ԿՕՐԾԿԷԼ - տէն ԿՕՐԾԿԷԼ:

ԿՕՐՆՈՒԿ - տէն ԿԸՖՈՐՆՈՒԿ:

ԿՕՔ/ԿՕՔ - Գործածվում է կապակ-ցությունների մեջ:

- Կօք յը'ր օնէլ - Հորդորվել, հա-

մոզվել: Թանգան հարթնը կօք յը'ր օնոյ չար (2):

- Կօք տալ - Հորդորել, համոզել: Կօք ա տամ, սա յեր ա ինում թարքը, քըշում ա, անց կէնում, մըտնում դօքին (ՀԱԲ, 15, 107):

- Կօք տո՛, բարը կէր - Մարդուն հոր-դորելով՝ համոզելով՝ կարելի է օգուտ քաղել՝ ստանալ:

ԿՕՔ - տէն ԿՕՔ:

ԿՕՔ - տէն ԳՈՒՐԳ:

ԿՕՔ - տէն ԳՈՒՐԳ:

ԿՈՒ - գ. Կկուի նման մի տեսակ թռչուն: Ծառէն յըրա կու կինի, ամմէն տըղու յար կինի... (2):

ԿՈՒԲ (ռուս. куб, ф, куб. cube, լատ. cubus, հուն. cubos) - գ. Զրի մեծ աման: Մին կուք ճիւր ա թըխծընէս, լըվաց ընէս, թան տաս (2):

ԿՈՒԲԱՄԵՏՈՐ (ռուս. кубаметр) - գ. Խորանարդ մետր: Մին կուքամէտըր ճիւրը մին տոննա յա (Բ):

ԿՈՒԲԻԿ (ռուս. кубик (խորանարդիկ))

- գ. Սպիտակադէղնավուն քարից կտրտած ուղղանկյունաձեւ խորանարդ-ներ, որ որպէս շինանյութ լայն գործա-ծություն ունի Ղարաբաղում: Միհէնգ Ղարաբաղ լօխ կուքիկալ ըն պատ տինում (Բ):

ԿՈՒԶԱՍ - տէն ԴՈՒԶ (2):

ԿՈՒԶՈՒԿՈՒԶ - տէն ԿԸԶԸԿՈՒԶ:

ԿՈՒԶՈՒՐՈՒԿԱՎՈՐ - տէն ԿԸԶԸ-ՐՈՒԿԱՎԵՐ:

ԿՈՒԶՈՒՐՈՒԿ - տէն ԿԸԶԸՐՈՒԿ:

ԿՈՒԶՈՎ (ռուս. кубов) - գ. Մեքենայի թափք: Տանը իլանծ-ջիլանծը ածում ըն մըշինին կուգովը, իւրանք էլ նըստում, քինամ (2):

ԿՈՒԹԱՍ - տէն ԿՈՒԹԱՍ:

ԿՈՒԹԱՍԷԼ - տէն ԿՈՒԹԱՍԷԼ:

ԿՈՒԹԱՍԻԼ - տէն ԿՈՒԹԱՍԷԼ:

ԿՈՒԹԱՍԿԷԼ - տէն ԿՈՒԹԱՍԿԷԼ:

ԿՈՒԹԱՍԿԻԼ - տէն ԿՈՒԹԱՍԿԷԼ:

ԿՈՒԹԱՍԿԱՎՈՐ - տէն ԿՈՒԹԱՍԿԱՎՈՐ:

ԿՈՒԹԱՍԿԱՎԵՐ - տէն ԿՈՒԹԱՍԿԱՎԵՐ:

ԿՈՒԹԱՍԱՍՈՐ - տէն ԿՈՒԹԱՍԱՍՈՐ:

ԿՈՒԹԱՍԿԱՊԷ - տէն ԿՈՒԹԱՍ-

ԿԱՊԷ:

ԿՈՒԹԱՇՈՐ - գ. Բարձիկ կամ հաստ շորի կտոր, որ կծով ջուր տեղափո-խելիս դնում են ուսին: Կուժաշօրը տի-նում ա ջընաղէն, կօժը տինում յըրան, քինամ (2):

ԿՈՒԹԱՎՈՐ/ԿՈՒԹԱՎԵՐ - գ., ած.

Կուժ կրող (անձ): Կուժավոր ըխճըկեր-

քը վեր քինամ ըն ախպորը, ջըհիլնէն դաստի հրտորներան քինում ըն (2):

ԿՈՒԹԸԿՕՏ(Ը)ՐԷ - գ. Գորտնուկագ-գինների ընտանիքին պատկանող խո-տաբույս, կուժկոտրուկ: Կուժըկօտրէն դաշանգ՝ ծըղըգնէ օնէ (Բ):

ԿՈՒԹԿԱՍԱՐ - տէն ԿՈՒԹԸԿԱՍԱՐ:

ԿՈՒԹԿԱՎԵՐ - տէն ԿՈՒԹԸԿԱՎԵՐ:

ԿՈՒԹԿԱՍԸՂ - տէն ԿՈՒԹԸԿԱՍԸՂ:

ԿՈՒԼ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Կուլ թօղ անէլ - Հնագույն մարգա-ծեւ. քարը պարսատիկով նետում էին վեր, ում նետածը իրենից ավելի մոտ եւ ավելի ուշ էր ընկնում, նա հաղթում էր: Առաջ ջըհիլնէն հըվըքվէլիս ըն իլան, կուլ թօղ ընէլիս (Բ):

- Կուլ յերգինք՝ - Անսահման տա-րածություն, անսահմանություն: Ղուշը թըռչում ա, կուլ յերգինքումը կօրչում (2):

ԿՈՒԼԱԿ (ռուս. кулак) - գ. Հարուստ գյուղացի՝ սեփականատեր, կուլակ: Զօ-խունց Միրզան կուլակ ա իլան (2):

ԿՈՒԼԱԿԱԹԱՓ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Կուլակաթափ անէլ - Կուլակների հարստությունից՝ հողից՝ անասուններից գրկել: Ղարաբաղ սավէտին վախտը շատ մարթ ըն կուլակաթափ ըրալ (2):

ԿՈՒԼԱՍ-ԿՈՒԼԱՍ - տէն ԿԸԼԱԿ-ԿԸ-ԼԱԿ:

ԿՈՒԼԵՐ (ռուս. курьер) - գ. Մինչեւ 1950-ական թվականները գյուղերում գզիրի պարտականություն կատարող անձ: Էն վախտը կուլէրին ամէսը հէնգ՝ աշխօր ըն իլան տալիս (2):

ԿՈՒԼԸՆԷ - գ. Կուլայածեւ պտուղ-ներով տանձի տեսակ: Կուլընէն դա-շանգ՝ տանձ ա (Բ):

ԿՈՒԼԱԿԱՊ - տէն ԿՈՒԼԸԿԱՊ:

ԿՈՒԼԱՍԱԿ - գ. Ծնոտի տակից կախ ընկած միսը: Տընըշինիտ կուլատակը մին փուք կա (Բ):

ԿՈՒԼԸԾՕՑ/ԿԸԼԸԾՕՑ - տէն ԿՈՒԼԸԿՕԼ:

ԿՈՒԼԸԿԱՊ/ԿՈՒԼԱԿԱՊ/ԿԸԼԸԿԱՊ/ԿԸԼԸԿԱՊ/ԿԸԼԸԿԱՊ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կուլըկապ անէլ - Մեկին շփոթեց-նել՝ մոլորեցնել՝ պապանծեցնել: ...Զա-դուն նըհէնց ա կըլըկապ անում, վար վէշ մին վախտ էտ ըխճըկանը քըթա-նում չըն (ՀԺՀ, V, 384):

- Կուլըկապ ըղնէլ/ինիլ - Շփոթվել, մոլորվել, պապանծվել: Տըղան վեր դէ-վին տը'սնում ա, կուլըկապ ա ըղնում (2):

ԿՈՒԼԸԿԱՍԷՊ - գ. Կոկորդ, բուկ: Զօրտ ճիւր ա խըմալ, կուլըկատէգը օռչան ա (2):

- Կուլըկատեգը կ'արմուր - Առողջ, առողջ: Կուլըկատեգը կ'արմուր տըղա-մարթ ա իսակ դային (2):

ԿՈՒԼԸՉԱՐՂԱԹ - գ. Կանանց վիզը ծածկելու մետաքսե վզնոց: Շուշվա խանումեն կուլըջարդաթ ըն իլնլ թը-ցիլիս (2):

ԿՈՒԼՎԸԿՈԼ/ԿԸԼՎԸԿՈԼ/ԿԸԼԸՎ-ԿՈԼ/ԿԸԼԸԿՈԼ/ԿՈԼ(Ի)-ԿՈԼ(Ի) - մ. Իրար գրկած, գրկախառն: Թաքավերը կամ ա, տըբսնում թաքուհին ա վեգիրը կուլվըկոլ թախտեն յորա պարանց ընգած (2):

- Կուլվըկոլ անել - Իրար գրկել, գրկախառնվել: Ըտըդ թախեղըն ա Պարսեղը ուրուր ճընննչում ըն, կուլվը-կոլ անում (2):

ԿՈՒԼՈՒ - հեգն. տեն Յոն-Գոն-ԿԱ:

ԿՈՒԼՈՒԲ - տեն ԿԸԼՈՒԲ:

ԿՈՒԼՈՒԲԱՎԱՐ - տեն ԿԸԼՈՒԲԱՎԱՐ:

ԿՈՒԼՈՒԼ - տեն ԿԸԼՈՒԼ:

ԿՈՒԼՈՒԲՈՋ - տեն ԿԸԼՈՒԲՈՋ:

ԿՈՒԼՈՒԲՈՍ - տեն ԿԸԼՈՒԲՈՍ:

ԿՈՒԼՈՒԴԸԼՈՒԻ - տեն ՊՈՒԼՈՒԻ:

ԿՈՒԼՈՒԴԱՍԱԼ/ԿԸԼՈՒԴԱՍԱԼ - տեն ՊՈՒԼՈՒԴԱՍԱԼ:

ԿՈՒԼՈՒԴԱՎՈՒՄ/ԿԸԼՈՒԴԱՎՈՒՄ - տեն ՊՈՒԼՈՒԴԱՎՈՒՄ:

ԿՈՒԼՈՒԴՅ(Ը)ՆԵԼ/ԿԸԼՈՒԴՅ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՊՈՒԼՈՒԴՅ(Ը)ՆԵԼ:

ԿՈՒԼՈՒԴՅՈՒԹՈՒՄ/ԿԸԼՈՒԴՅՈՒԹՈՒՄ - տեն ՊՈՒԼՈՒԴՅՈՒԹՈՒՄ:

ԿՈՒԼՈԼԱԿ - տեն ԿԸԼՈԼԱԿ:

ԿՈՒԼՈԼԱԿԹԱԿԵ - տեն ԿԸԼՈՒԼ-ԹԱԿԵ:

ԿՈՒԼՈԼԵԼ - տեն ԿԸԼՈԼԵԼ:

ԿՈՒԼՈԼՎԵԼ - տեն ԿԸԼՈԼՎԵԼ:

ԿՈՒԼՈՒ - տեն ԿԸԼՈՒ:

ԿՈՒԼՈՒԴ(Ը)ՐԱԿ - տեն ԿԸԼՈՒ-Դ(Ը)ՐԱԿ:

ԿՈՒԼԸԼԱՍԵ - տեն ԿՈՒԼԸԼԱՍԵ:

ԿՈՒԼԸԼԱՍԵ - տեն ԿՈՒԼԸԼԱՍԵ:

ԿՈՒԼԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈՒԼԸՑ(Ը)-ՆԵԼ:

ԿՈՒԼԱՎԱՍՍ/ԿՈՒԼԱՎԱՍՍ - ած. Յամառ, կամակոր, իր ասածի: Կուլ-կահաստ կընէգ ա Արփէնիգը (Բ):

ԿՈՒԼԱՎԱՍՐ/ԿՈՒԼԱՎԱՍՐ - գ. 1. Ողնաշարին կպած երկու կողմերի ոսկորները, կողոսկր: ... Օր չի անց կէ-նալ, վեր ժամին տըռանը դըմըղալ չի սարքին, կըլօխ ճըղին, կոռնը յա կուլ-կաճաղ կուտրատին... (ԶՏ, Ա, 179): 2. Կենդանիների կողոսկրը եւ նրան կպած միսը: Ամենալավ խըրավածը խօզին խըրաված կուլկաճաղըն ա (2):

- Կուլկըճաղերը անլեր/կուտը-րատել/հըմբարել - Շատ ծեծել: Ղօրօղ-

չին մըհակը յօր ա ունէս, ըտըրա կուլ-կըճաղերը անլեր ընէս (2):

- Կուլկըճաղերը հըմբարվել/ուրուր նի կ'ան - Շատ նիհար լինել: Խըդճըտ էնքան տոճըն կացալ ա, կուլկըճա-ղերը հըմբարվում ա (2):

ԿՈՒԼԱՎԱՊԵՆՐ/ԿՈՒԼԱՎԱՊԵՆՐ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱՍՍ:

ԿՈՒԼԱՎԱԿԵՐ/ԿՈՒԼԱՎԱԿԵՐ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱՍՍ:

ԿՈՒԼԱՎԱՑԱԿ/ԿՈՒԼԱՎԱՑԱԿ - գ. Կո-ղերի ցավ, կողքի ծակոց: Կուլկացավը վեր փըռնում ա, Սարյանը պըռննչում ա (2):

ԿՈՒԼԱՎԱՓՈՒՐ/ԿՈՒԼԱՎԱՓՈՒՐ - գ. Գոր-գագործական դագգահի երկու կողմերի հաստ փայտերը՝ գերանները: Յունց ա պըտահում, կավը կօխկավը ընցընէլիս նի յա կամ, կուլկավանդը վեր ա ըղնում, գ'աթն կօրծօղը անէսլ ա տամ (2):

ԿՈՒԼԱՎԱՐԿՈՒՄ/ԿՈՒԼԱՎԱՐԿՈՒՄ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱՍՍ:

ԿՈՒԼԱՎԱՐՆԱԼ/ԿՈՒԼԱՎԱՐՆԱԼ - մ. Կող-քի վրա, մի կողքի վրա թեքված: Կուլ-կըհան պարանց ա ընգալ (Բ):

ԿՈՒԼԱՎԱՐՍՏՈՒԹՈՒՄ/ԿՈՒԼԱՎԱՐՍՏՈՒԹՈՒՄ - գ. Յամառություն, կամակո-րություն: Թաքուհին թաքավերին կուլ-կըհըստօթունը լ'ավ ար գ'ուղում, ըտըրա հըտէ էլ պէն չի խօսում (2):

- Կուլկըհըստօթուն անել - տեն Կօխկէն ըղնել (1):

ԿՈՒԼՆԻ (ռուս. кухня) - գ. Խոհանոց: Էտ տըղան քիննալ ա, կուլնումը մին փանդալ յա իննալ կապած, ընդըրա քըմակէն կօղըլ ա կէնում... (ՆԼՂԺԲ, 53):

ԿՈՒԼԱՎԱՍՍ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱՍՍ:

ԿՈՒԼԱՎԱՍՐ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱՍՐ:

ԿՈՒԼԱՎԱՊԵՆՐ - տեն ԿՈՒԼԱՎ-ՊԵՆՐ:

ԿՈՒԼԱՎԱԿԵՐ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱԿԵՐ:

ԿՈՒԼԱՎԱՑԱԿ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱՑԱԿ:

ԿՈՒԼԱՎԱՓՈՒՐ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱՓՈՒՐ:

ԿՈՒԼԱՎԱՐԿՈՒՄ - տեն ԿՈՒԼԱՎ-ՎԱՐԿՈՒՄ:

ԿՈՒԼԱՎԱՐՆԱԼ - տեն ԿՈՒԼԱՎԱՐՆԱԼ:

ԿՈՒԼԱՎԱՐՍՏՈՒԹՈՒՄ - տեն ԿՈՒԼ-ԱՎԱՐՍՏՈՒԹՈՒՄ:

ԿՈՒԾԻ - տեն ԿՈՒԾԻ:

ԿՈՒԾԻ-ԿՈՒԾԻ - տեն ԿՈՒԾԻ-ԿՈՒԾԻ:

ԿՈՒԾԻ-ՍՈՒԾԻ - տեն ԿՈՒԾԻ-ԿՈՒԾԻ:

ԿՈՒԾՈՒԾՈՒՄ - տեն ԿԸԾՈՒԾ(ՆԸ):

ԿՈՒԾ(ՈՒ)ՎԱՍՍ - տեն ԿԸԾՎԱՍՍ:

ԿՈՒԾ(ՈՒ)ՎԵԼ - տեն ԿԸԾՎԵԼ:

ԿՈՒԾ(ՈՒ)ՎԸՂԱՍ - տեն ԿԸԾՎԸՂ-ԱՍ:

ԿՈՒԾ(ՈՒ)Վ(ՈՒ)Ց(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿԸԾ-ՎՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԿՈՒԾ(ՈՒ)ՎՈՒԹՈՒՄ - տեն ԿԸԾՎՈ-ՒԹՈՒՄ:

ԿՈՒԾ(ՈՒ)ՎՕԿ - տեն ԿԸԾՎՕԿ:

ԿՈՒԾՕ - տեն ԿԸԾՕ:

ԿՈՒԾՕ-ԹՈՒԹՕ - տեն ԹԸԹՕ-ԿԸԾՕ:

ԿՈՒԾՕՍՈՒՐ - տեն ԿԸԾՕՍՈՒՐ:

ԿՈՒԾՕՏԵԼ - տեն ԿԸԾՕՏԵԼ:

ԿՈՒԾՕՏՎԵԼ - տեն ԿԸԾՕՏՎԵԼ:

ԿՈՒԾՕՏՕՐ - տեն ԿԸԾՕՏՕՐ:

ԿՈՒԿ(Ը)ԼԱ (ռուս. кухня) - 1. գ. Տիկ-նիկ: Յարը խուխէն հըտէ մին կուլըլա յա ինք կալնլ (Բ): 2. ած. գ. փխը. Գե-ղեցիկ (անծ): Կուլըլա ախճիգ ա մեր Սանէն (Բ):

ԿՈՒԿԸԳՎԱՍԱԼ/ԿՈՒԿԸԿՎԱՍԱԼ - չք. Կոկիկ՝ վայելուչ դառնալ, կոկիկանալ: Քաջալը լըղանում ա, կըբ'նում, կուլըլ-գանում (2):

ԿՈՒԿԸԳՎԱՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՒԿԸԿՎԱՑ(Ը)-ՆԵԼ - նք. ԿՈՒԿԸԳՎԱՍԱԼ-ի:

ԿՈՒԿԸԿՎԱՍԱԼ - տեն ԿՈՒԿԸԳՎ-ՆԱԼ:

ԿՈՒԿԸԿՎԱՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈՒԿԸԳՎ-Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԿՈՒԿԱՎԱՐՆԱԼ/ԿԸԿԱՎԱՐՆԱԼ - գ. Կկոկի ձայն՝ կանչ: Կուկվածէնը վեր ըսկանում ա, գ'ուղում ա, վեր կարունըլըլ կալ ա (2): - Կուկվածէն ածել - Զուր կանչել: Յիշկան կուկվածէն ա ածում, կընէգը մըհալ չի քըցում (2):

ԿՈՒԿՈՒ¹ (գրք. կկու) - գ. 1. Անտառային չվող թռչուն, կկու: Կուկուն վեր սնա ա անում, վըբ'սկանը չնշմիշ ա ըղնում (2): 2. փխը. Փոքրիկ երեխա: Մին հառնը ուրան կուկուն տիկում ա ուրուրուցէն մաչին, ինքը ք'ուննում թու-րունը՝ հաք թըխէ (ԱԱ, 67): 3. մսկ. տեն ԿՈՒԿ(Ը)ԼԱ (1):

- Կուկուն անել, ճիճին տանել - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը աշխատում է, մյուսը՝ արդյունքը վայելում:

- Կուկուն մաչին պնն 2ինի/տիկի - Ավերվել, ավերակ դառնալ: Էտ տօնը մին վըխտու վա իլնլ գուռ, միհէնք կու-կուն մաչին պնն ա 2իննլ (2):

ԿՈՒԿՈՒ² - տեն ԿՈՒԿՈՒՄ:

ԿՈՒԿՈՒԶ՝ - տեն ՊՈՒՊՈՒԶ՝:

ԿՈՒԿՈՒԶԱՍ - տեն ՊԸՊԸԶԱՍ:

ԿՈՒԿՈՒԶԻԼ - տեն ՊԸՊԸԶԻԼ:

ԿՈՒԿՈՒԶՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՊԸՊԸԶ՝ՑՑՆԵԼ:

ԿՈՒԶՕԼ - տեն ԿԸԶՕԼ:

ԿՈՒԿՈՒՄ/ԿՈՒԿՈՒՄ/ԿՈՒԿՈՒՄ² (գրք. կկուն) - գ. 1. Բողբոջ, դեռ լրիվ չբաց-ված ծաղիկ, կկուն: Վարթէն կուկումը պուք ա տամ, տիկնում ծօցումը (2): 2. փխը. Դեռահաս աղջկա կուրծք: Իմ յա-րեն կուկումը ինձ խըլըքա տարալ ա (2):

- Կուկում տալ/փըռնել/քըցիլ - տեն ԿՈՒԿՈՒՄԵԼ:

ԿՈՒԿՈՒՄԵԼ/ԿՈՒԿՈՒՄԵԼ՝ - չք. Կոկունել, բողբոջել: Ծըղըգնէն կուկումալ ըն (Բ):

ԿՈՒԿՈՒՄԿԱՆԻԼ/ԿՈՒԿՈՒՆԿԱՆԻԼ - տեն ԿՈՒԿՈՒՄԵԼ:

ԿՈՒԿՈՒՆ - տեն ԿՈՒԿՈՒՄ:

ԿՈՒԿՈՒՆԵԼ¹ - տեն ԿՈՒԿՈՒՄԵԼ:

ԿՈՒԿՈՒՆԵԼ² - տեն ԿՈՒԿՈՒՄԵԼ:

ԿՈՒԿՈՒՆԿԱՆԻԼ - տեն ԿՈՒԿՈՒՄ-ԿԱՆԻԼ:

ԿՈՒԿՈՒՌՈՒԶ (ռուս. *кукуруза*) - տեն հԱՍՏՐԱՐ:

ԿՈՒԾԱՆԱԼ - տեն ԿՈՒԾՈՒՐԱՆԱԼ:

ԿՈՒԾԱՎՈՒՆ - տեն ԿՈՒԾՈՒՐԱՎՈՒՆ:

ԿՈՒԾԱԿԱՍԱՐ/ԿՈՒԺԿԱՍԱՐ - գ. Կոճակը կոճկելու անցքը, կոճակի լամբակ: *Դանրահին պէնջակը կարում ա, ամհա մըննան ըղնում ա, կուճըկամար չի թողնում (2):*

ԿՈՒԾԱԿԱՎԵՐ/ԿՈՒԺԿԱՎԵՐ - ած. Կրան կոճակ կարված, կոճակ ունեցող: *Կուճըկավեր դարյա յա կըճցալ (Բ):*

ԿՈՒԾԱԿԱՍՏԸՆԴ/ԿՈՒԺԿԱՍՏԸՆԴ - գ. 1. Այն տեղը, որտեղ կարված է, կարված է եղել կամ կարվելու է կոճակը: *Մին հծլինք ա ինք՝ օնում, դրոյին կուճըկտը՝ դան տամ (2):* 2. տեն ԿՈՒԾԱԿԱՍԱՐ:

ԿՈՒԾԱՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈՒԾՈՒՐ-Ց(Ը)ՆԵԼ:

ԿՈՒԾԻ/ԿՈՒԾՈՒՐ/ԿԻԾԻ/ԿՈՒԾԻ/ՊՈՒԾՈՒՐ/ՊԻԾԻ - ած. 1. Չափսերով՝ ծավալով ոչ մեծ, փոքր, փոքրիկ: *Ուստան մին կուճի ցակատ ա շինում, տամ ըտըրան (2):* 2. Ցածրահասակ: *Կուճի մարթ ա իլնլ Սուժբաթ անմին (Բ):* 3. Փոքրաթիվ, փոքրաքանակ: *Էտ չուբանէն էլ մին կուճի նախէր ա իննում (2):* 4. Քիչ տետղությամբ, կարճատե: *Մին կուճի վախտ վեր թօռ չի կա, ժուղօվորթը արտէրը կըհընծին, պըրծընին (Բ):* 5. Փոքրաթիվ բնակչություն ունեցող: *Հանդրուր կուճի շինըթընէն շատ կա (Բ):* 6. Էական նշանակություն ունեցող, ոչ կարեւոր: *Մին կուճի պէնու դանդան էտ էրկու ախպէրը իրորին անա խըռավում ըն (2):* 7. Փոքրահասակ, անչափահաս: *Խիկարը հանլ կուճի խօխա յա իլնլ, վեր էն ա իլնլ հծնծ ընէլիս (2):* 8. Կրտսեր, մյուսներից պակաս տարիք ունեցող: *Թաքավերը թունդումը կըզընվում ա, կուճուր տըղէն տանան տոնս քըցըմ... (ՀԺՀ, V, 188):* 9. Հասարակական՝ պաշտոնական ցածր դիրք՝ աստիճան ունեցող: *Իզէն կուճի մարթ ա, կարէլ չի քըճ կօրծի չի տինի (Բ):* 10. գ. Երեխա, մանուկ: *Մըժը հինջը անէ, կուճինը կըսըվըրէ (2):*

- Կուճի քօն - Շերամի երկրորդ քունը, որ կարճատե է լինում: *Վըրթընը կուճի քօնան յը՛ր ա կէնում, թույնու տիրը՛վ չի իննում, թա ուտըցընին (2):*

ԿՈՒԾԻ-ԿՈՒԾԻ/ԿՈՒԾՈՒՐ-ԿՈՒԾՈՒՐ/ԿԻԾԻ-ԿԻԾԻ/ԿԻԾԻ-ՍԻԾԻ/ԿՈՒԾԻ-ԿՈՒԾԻ/ՊՈՒԾՈՒՐ-ՊՈՒԾՈՒՐ/ՊԻԾԻ-ՊԻԾԻ/ԿՈՒԾԻ-ՍՈՒԾԻ/ԿՈՒԾԻ-ՍՈՒԾԻ/ԿՈՒԾՈՒՐ-ՍՈՒԾՈՒՐ/ԿՈՒԾԻ-ՍՈՒԾԻ/ԿՈՒԾՈՒՐ-ՍՈՒԾՈՒՐ - 1. ած. Փոքր, փոքրիկ (շատերի մասին): *Կուճի-կուճի խօխէն-քըն էլ ըն նը՛ստավ շուկուղ անում (2):* մ. 2. Քիչ-քիչ, հետզհետե, աստիճանաբար: *Հավան կուճի-կուճի թըքանում ա (Բ):* 3. Կամաց, զգույշ: *Կուճուր-կուճուր քընում ա, թան յօր օնէ, մին աման ա վեր քըցնում, կօտրում (ՀԺՀ, V, 502):*

ԿՈՒԾԻ-ՍՈՒԾԻ - տեն ԿՈՒԾԻ-ԿՈՒԾԻ:

ԿՈՒԾՈՒՊՈՒՆ - տեն ԿՈՒԾՈՒՊՈՒՆ:

ԿՈՒԾՈՒՐ - տեն ԿՈՒԾԻ:

ԿՈՒԾՈՒՐԱՆԱԼ/ԿՈՒԾԱՆԱԼ/ԿԻԾԱՆԱԼ/ՊՈՒԾՈՒՐԱՆԱԼ - չք. Ծավալով՝ չափսերով փոքր դառնալ, փոքրանալ: *Շալվարը լըվանում ըն՝ կուճուրանում ա (2):*

ԿՈՒԾՈՒՐԱՆԲ - գ. Տարբեր տեսակի համեմունքների ընդհանուր անունը: *Առանց կուճուրանը կարէլ չըս լ՛ալ խօրնա՛ գ իփիս (2):*

ԿՈՒԾՈՒՐԱՎՈՒՆ/ԿՈՒԾԱՎՈՒՆ/ԿԻԾԱՎՈՒՆ/ՊՈՒԾՈՒՐԱՎՈՒՆ - ած. Մի քիչ փոքր: *Կուճուրավուն տօն ա Պըրսէղանց տօնը (Բ):*

ԿՈՒԾՈՒՐ-ԿՈՒԾՈՒՐ - տեն ԿՈՒԾԻ-ԿՈՒԾԻ:

ԿՈՒԾՈՒՐ-ՍՈՒԾՈՒՐ - տեն ԿՈՒԾԻ-ԿՈՒԾԻ:

ԿՈՒԾՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՒԾԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿԻԾԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՊՈՒԾՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԿՈՒԾՈՒՐԱՆԱԼ-ի:

ԿՈՒԾՈՒՐՕԹՈՒՆ/ԿՈՒԾՕԹՈՒՆ/ԿԻԾՕԹՈՒՆ/ՊՈՒԾՈՒՐՕԹՈՒՆ - գ. Փոքր լինելը, փոքրություն: *Կուճուրթունէն դանդան լօխ ըտըրա հը՛տան Կուճի լըն իլնլ ծէն տալիս (2):*

ԿՈՒԾՕԹՈՒՆ - տեն ԿՈՒԾՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ԿՈՒԾՕԾ - տեն ԿՈՒԾՕԾ:

ԿՈՒՄ/ՂՈՒՄ² (գրք. կում) - տեն ԿՈՒՄ-Տ(ՈՒՄ):

- Ղում անել, իրը՛սէն թըքել - Թուքը բերանի մեջ հավաքելով եւ մեկի երեսին թըքելով՝ խիստ անպատվել: *Ղում ա անում, կընգանը իրը՛սէն թըքում, կըլծի յօր օնում, քինում (2):*

ԿՈՒՄԱՐ - տեն ՂՈՒՄԱՐ:

ԿՈՒՄԱՐԱԲԱԶ - տեն ՂՈՒՄԱՐԱԲԱԶ:

ԿՈՒՄԱՐԱԲԱԶԿ - տեն ՍՈՐՈՐԱԲԱԶԿ:

ԿՈՒՄԱՐԱԲԱԶԻԹ - ած. Մեծ՝ խոշոր քիթ ունեցող: *Կումբըլաթթ մարթ ա խըզխըզանց Ապրըհամը (Բ):*

ԿՈՒՄ-ԿՈՒՄ/ՂՈՒՄ-ՂՈՒՄ - տեն ԿՈՒՄ-Տ(ՈՒՄ)-ԿՈՒՄ(ՈՒՄ):

ԿՈՒՅԱՆԱԼ (գրք. *գոյանամ*) - չք. 1. Ստեղծվել, առաջանալ, գոյանալ: *Հինսը դիրխօր ա ընգում, լնց իննում, ըրտոտութնան թօռ ա կոյանում (ԱԱ, 16):*

ԿՈՒՅԱՆ(Ը)ՆԵԼ (գրք. *գոյացուցանել*) - նք. ԿՈՒՅԱՆԱԼ-ի:

ԿՈՒՆԳՈՒՂ - տեն ԿՈՒՆԳՈՒՂ:

ԿՈՒՆԴԵ - տեն ԶՈԼԸՆԳԻ:

ԿՈՒՆԴԵ-ԿՈՒՆԴԵ - տեն ԶՈԼԸՆԳԻ:

ԿՈՒՆԴԱԿՈՒԹԵՔ - ած. 1. Կծկված, կուչ եկած, գունդակծկ: *Կամ ա տը՛ստում մին կունդըկըծէ՛ք օխծը էտ մըղա-կէն ըռաշկէն (2):* 2. Ձեռն ու ոտը քաշված, անդամալույծ: *Կունդըկըծէ՛ք մարթ ա Սիմօն դային, ամմա սաղ օրը էն ա կօրծ ընէլիս (Բ):*

- Կունդըկըծէ՛ք տը՛ռնալ - 1. Կուչ գալ, կծկվել: *Օխծը կունդըկըծէ՛ք ա տը՛ռնում, էտ փօսումը վեր ըղնում (2):* 2. Ձեռն ու ոտը քաշվել, անդամալույծ դառնալ: *Շէնըմը մընացալ ըն էրկու կունդըկըծէ՛ք տը՛ռած պառալ (Բ):*

ԿՈՒՆԴԱՐԱԿԵ - տեն ԶՈԼԸՆԳԻ:

ԿՈՒՆԴԱՆԱԼ - չք. Հաշմվել, խեղվել, անդամալույծ դառնալ: *...Կընէ՛քըն ա-տում ա- Քու հանր արտէն մըծացած, կունդացած, հանլ ինգան մարթ ա... (ՀԺՀ, VII, 152):*

ԿՈՒՆԴԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԿՈՒՆԴԱՆԱԼ-ի:

ԿՈՒՆԴՈՒՌՈՒՇ(ԻԳ) - տեն ԿՈՒՆԴԱՆԱԼ:

ԿՈՒՆԵԹ - գ., ած. Սեւ ու տգեղ (անծ):

Էտ կունէթը օգում ար թաքավերին տըղէն նըհը՛տ փըսակվէ (2):

ԿՈՒՆԵԹՈՒՆ(Ն)Ծ - գ. 1. Մաշված ավել: *Կունթըռուճը յօր ա ունէս, տօնը սիրփիս (2):* 2. Խնձորի՝ տանծի եւս միջուկը, որ դէն եւս նետում: *Խընծօրնէն լօխ օտում ա, կունթըռուճնէն էլ տամ էշին (2):* 3. Եգիպտացորենի՝ հատիկնե-րը հանած մասը: *Խաւթարը օտում ըն, կունթըռուճնէն տէն քըցնում (2):* 4. Ծայրը կտրած փայտի կտոր: *Մին կունթըռուճ ա յօր օնում, էշին բիզ տամ (2):*

ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ - տեն ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ:

ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ/ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ/ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ (գրք. *կաղկանծեմ*) - տեն ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ:

ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ/ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ - տեն ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ:

ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ/ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ - տեն ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ:

ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ/ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ - տեն ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ:

ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ/ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ - գ. Շապիկի վրայից հազվելու անթեւ ներքնագգեստ: *Կունծուրը հանում ա, յարան կապում (2):*

ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ - տեն ԿՈՒՆԵԹԱԿԵՐԻԼ:

ԿՈՒՇԻ-ԿՈՒՇԻ - տեն ճՈՒԽ-ճՈՒԽ:
ԿՈՒՇՏԱՆԱԼ - չք. Կոշտ՝ պինդ դառնալ, կոպտանալ, կոշտանալ: *Հացը կոշտացավ ա, կարում չընք օտիկը* (Բ):
ԿՈՒՇՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԿՈՒՇՏԱՆԱԼ-ի:
ԿՈՒՇՏԵԼ/ԿՈՒՇՏԻԼ - չք. 1. տեն ԿՈՒՇՏԱՆԱԼ: 2. Մաշկը կոշտանալ: *Ծերքերըս կոշտանալ ա* (Բ): 3. Կոկորդի՝ բերանի մեջ թեթեւ քերծվածքներ գգալ: *Պերանըս կոշտանալ ա, կարում չըմ հաց օտիկ* (Բ):
ԿՈՒՇՏԸՊԸՆԴԵ - տեն ԿՈՒՇՏԸՊԸՆԴԻ:
ԿՈՒՇՏԸՊԸՆԴԻ/ԿՈՒՇՏԸՊԸՆԴԵ (գրք. կշտապինդ (կուշտ ուտող, կուշտ ուտելով) - մ. Կշտանալու չափ: *Ծիյան վեր ա կամ, ըխալքան մին լավ կուշտը պընդի ճիւղ խըմում...* (ՆԱԲ, 42):
ԿՈՒՇՏԻԼ - տեն ԿՈՒՇՏԵԼ:
ԿՈՒՇՏՕԹՈՒՆ - գ. 1. Կոշտ լինելը, պնդություն, կարծրություն: *Հացեն կուշտօթունը շատ ա* (Բ): 2. փխբ. Կոպիտ՝ բիրտ լինելը: *Կուշտությունեն դանդան շենումը վէջ մինը սիրում չի Ըրտաշեն* (Բ):
ԿՈՒՇԸԿՕՉ/ԿՕՉ-ԿՕՉ - տեն ԿՈՒՇՈՒՐ-ԿՈՒՇՈՒՐ:
ԿՈՒՇԿՈՒՇԱՆԵԼ/ԿՈՒՇԿՈՒՇԱՆ - չք. 1. Չու ածելու տեղ փնտրել, այստեղ-այնտեղ կուշ գալ (հավի մասին): *Հավը շատ ա կուշկուշատում, ախըրը, նի մընում, խօտեն թըլին մաջին ծոն ածում* (Ձ): 2. փխբ. Ամաջել, ամոթխել, քաշվել, վախենալ: *Էտ գոթան բոլորան խըղ-ճանում ա, սուրփ Աստուծը կըտըրում, կուշկուշտալավ ասում...* (ՆԼԴԲ, 134):
ԿՈՒՇՈՒՐ/ԿԸՇՈՒՐ/ԿՈՒՇՈՒՐ/ԿԸՇՈՒՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
- Կուշուր անել/կ'նալ - Կուշ գալ, կծկված նստել՝ կանգնել: *Վեր քըցալ ա տըհալ՝ խըլթը պըրծած, մին ծառու տակէ կուշուր ա ըրալ, ըսքըսալ գըռգըռալը* (ԱԱ, 74):
ԿՈՒՇՈՒՐ-ԿՈՒՇՈՒՐ/ԿԸՇՈՒՐ-ԿԸՇՈՒՐ/ԿՈՒՇՈՒՐ-ԿԸՇՈՒՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
- Կուշուր-կուշուր անել/կ'նալ - Շատերը կամ շատ տեղերից կուշ գալ՝ կծկվել: *Թօռը նի յա օնում, վըխճըրնէն պատեն տակեն կուշուր-կուշուր ըն անում* (Ձ):
ԿՈՒՇՈՒՐ - տեն ԿՈՒՇՈՒՐ:
ԿՈՒՇՈՒՐ-ԿՈՒՇՈՒՐ - տեն ԿՈՒՇՈՒՐ-ԿՈՒՇՈՒՐ:
ԿՈՒՊ՝ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Կուպ անել - *անրգ. Լռել, ձայնը կտրել: Մարթը ասամ.- Կուպ ըրա, թա չէ փիս ա ինանկան* (Ձ):

ԿՈՒՊ՝ - տեն ԿՕՊ:
ԿՈՒՊԱՐ - գ. Ձյան՝ ցեխի վրա շատ երթելակելուց բացված ճանապարհ՝ կածան: *Էտ կուպարավը քինամ ըն, հըսնում մին ախալիւր* (Ձ):
- Կուպար անել - 1. Շատ երթելակելով՝ պնդացնել, չորացնել: *Կումաշնէն ըխալիւրին հըղէն կուպար ըն ըրալ* (Բ): 2. Նույն տեղով շատ գնալ, մեկին՝ մի տեղ շատ այցելել: *Սիրըկաները Ըշխէնին տօնը կուպար ըն ըրալ* (Ձ):
- Կուպար ինի/տըհնալ - Շատ երթելակելուց պնդանալ՝ չորանալ: *Էնքան քըցալ ըն-ըհալ, հըղէն կուպար ա տըհալ* (Ձ):
ԿՈՒՊԵՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Կուպետ անել - Գործը հապճեպ ու անորակ կատարել, ի միջի այլոց անել: *Կուպետ ա անում, պըրծընում, քինամ, թա.- Թաքավերըն ապըրած կենա, հունցը ասալ ըս, ընդի էլ ըրալ ըմ* (Ձ):
ԿՈՒՊԸԼԱԹԱԿ - տեն ՍԸՅԸԿԱԹԱԿ:
ԿՈՒՊԸՐ՝ (գրք. կուպը) - գ. Ձյուպ, կուպը: *Ըրհա վըհնը փուխէն ա, բոլորան խըրվէն ա կուպըրալ լիգը փօսէն մաջը, էլ կըրէն չի, թա տըհան տոնրոնը կ'ա* (Ձ):
ԿՈՒՊԸՐ՝ - տեն ԿՈՒՊ՝:
ԿՈՒՊԸՐԱՅԱՍ - 1. գ. Կուպրի՝ ձյուպի համ: *Աղտիրանն կուպըրահամ ա կամ* (Բ): 2. ած. Կուպրի՝ ձյուպի համ ունեցող: *Կուպըրահամ կ'ինի յա, կարում չըմ խըմիմ* (Ձ):
ԿՈՒՊԸՐԱՎԵՏ - գ. Կուպրի՝ ձյուպի հոտ: *Կուպըրը հիլըցընէն ըն, կուպըրավըտը ըղնէն ա շէնը* (Ձ):
ԿՈՒՊԸՐԵԼ՝ (գրք. կարեմ) - նք. Կուպրով՝ ձյուպով պատել: *Պօժկէն մաջը կուպըրում ըն, կ'ինին ածում մաջը* (Ձ):
ԿՈՒՊԸՐԵԼ՝ - չք. Կուպ անել:
ԿՈՒՊԸՐԱՍԵԼ - չք. Կուպրի՝ ձյուպի համ ստանալ: *Կ'ինին կուպըրհամալ ա* (Բ):
ԿՈՒՊԸՐՍՕՐԹԵ - գ. Վրան կուպը քսած կաշի, որ գործածում են որպես տիկ՝ օղի եւ գինի պահելու համար, կամ որով ծածկում են օղու եւ գինու կարասների բերանը: *Կուպըրմօրթէն թօթու ըրաղավ լըսնում ա, պահում հըրսընքէն հըտէ* (Ձ):
ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊ՝ - տեն ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊ՝:
ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊԱՆԱԼ - տեն ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊԱՆԱԼ:
ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ(Ը)ՆԵԼ:
ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ/ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ/ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ/ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ - *ռուս. купчик* - ած. Կոկիկ, ամփոփ, վրան լավ

նստող: *Կուպըլիգ՝ շօր ա կըհալ* (Բ):
ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊԱՆԱԼ/ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊԱՆԱԼ/ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊԱՆԱԼ - չք. Կոկիկ՝ ամփոփ դառնալ, վրան լավ նստել: *Դարյան կուժուրցընում ա, կուպըրահամ ա* (Ձ):
ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԿՈՒՊԸ(ԸԼ)ԻՊԱՆԱԼ-ի:
ԿՈՒՊԸՐՈՒՆ - տեն ՏԵՊ: *Բըղըրըքատարը քիս ա կուպրունը պըտըռէս, տըսնամ՝ մաջին արաղը պըրծած* (ՀԺՅ, V, 262):
- Կուպրուն(ը) տոն քըցի/տոն օնել - Կենդանու մորթին ամբողջական հանել, մորթագերծ անել: *Էտ տըղան քիսնում ա, կուպրուն տոն քըցում, պիրում, տամ առնծին* (ՀԺՅ, V, 533):
ԿՈՒՐԿՈՒՐ - տեն ԿԸՐԿՈՒՐ:
ԿՈՒՐ(Ն)ԱՅՕՐ - ած. Ջորեղ ձեռք ունեցող, կարող, ուժեղ: *Կուռնագօր տըղամարթ ա իլնալ Աղա ապան* (Բ):
ԿՈՒՐ(Ն)ԱՅԱԿ - տեն ԾՐԸՔԱՅԱԿ:
ԿՈՒՐ(Ն)ԱՅԱՓ - ած. Հոգնեցնող, ծանր: *Հօնծ անէլը կուռնաթափ կօրծ ա* (Բ):
- Կուռ(ն)աթափ ինի/տըհնալ - Շատ աշխատելուց կամ ծանր աշխատանք կատարելուց խիստ հոգնել: *Էնքան քար ըն քանդում, լափ կուռնաթափ ըն իննում* (Ձ):
ԿՈՒՐ(Ն)ԱՅԱԿ - տեն ԾՐԸՔԱՅԱԿ (1):
ԿՈՒՐ(Ն)ԱՄԱՆ - գ. Հնձելու ժամանակ թեփն անցկացնելու կաշվե հարմարանք: *Հօնծ անողը առանց կուռնաման հօնծ չանէլ* (Ձ):
ԿՈՒՐ(Ն)ԱՄԱԿ - գ. Թեատակ, անուր: *Մըհէնգ էլ ասըմ ըն.- Դանդաղ ապեր, դէ կուռնուտակատ մին մանգ տոնս կնալ, տէսնանք՝ հունց ա* (ՀԺՅ, V, 516):
- Կուռնըտակէն ծոն կըխաշվի - Ասում են մեծ եռանդ՝ ավյուն ունեցող մարդու մասին:
- Կուռնըտակէն ծըմերուկ չի տըղվարվում - Ասում են շատ գոռոգ՝ մեծամիտ մարդու մասին:
- Կուռնըտակէրը տալ - Մեկին անընդհատ դրդել՝ գրգռել մեկ ուրիշի դեմ: *Մարը տըղէն կուռնըտակէրը տըղավ, հարթանը նըրհըտ կըռըվցըրալ* (Բ):
- Կուռնըտակէրը տըռըգընէլ - Խիստ գոռոգամտել, մեծամտանալ: *Էս թանրփան խիստէղը փուշփուշացալ ա, կուռնըտակէրը տըռըգըրալ...* (ՆԱԲ, II, 47):
- Կուռնըտըկերէն ծըմերուկ/կըծեգ/ փափուկ պերց տիկիլ - Փաղաքշական խոսքերով մեկին գովել՝ խրախուսել՝ քաջալերել: *Խօխան վեր կ'ուղթթուն*

անէ, հարը կըթակէ, վէջ թա կոռնը-տըկերէն ծըմէրոսկ կըտիկնի (2):

ԿՈՒՌ(Ն)ԱՍԱՐ - ած., գ. Թոռան թոռ ունեցող (անձ): Կոռնատար կընէ՞ք ա Արուս աքերը, ամմա հանց ա քանիկ ախճի՞ք ինի (2):

ԿՈՒՌ(Ն)ԱՅՈՒ - տեն ԿՈՒՆԸ(2):

ԿՈՒՌ(Ն)ԱՓՕՇ - տեն ԿԱՌՆԸ¹:

ԿՈՒՌ(Ն)ԸԿՕՌ(ՆԸ) - տեն ԿՈՒՌ(Ն)Ը-ՓԸՌ(Ն)ՕԿ(Ի):

ԿՈՒՌ(Ն)ԸՅԱՆ - տեն ԿՈՒՌ(Ն)ԱԹԱՓ:

ԿՈՒՌ(Ն)ԸԶԱՓԷ - գ. Միջատի տեսակ: Կոռնըչափէն հիւր յըրա նըստից, գիղան վեր մին փիս պէն ա պըտըհլական (2):

ԿՈՒՌ(Ն)ԸՊԸՏԱՍԱՆ - տեն ԿՈՒՌ-ՆԸՓԱԹԱԹ:

ԿՈՒՌ(Ն)ԸՍԱՆԱՆԱԿ(ՆԸ) - տեն ՍԱՆԱՆԱՆԱՆ (3):

ԿՈՒՌ(Ն)ԸՓԱԹԱԹ - գ. 1. տեն ԹԸ-ԹԱՇՈՐ: 2. Արիեստավորի ձեռքի փաթաթան՝ ձեռքը պաշտպանելու համար: Դանմուրջին կոռնըփաթաթը յըտ ա անում, նըստում, վեր հաց օտէ (2):

ԿՈՒՌ(Ն)ԸՓԸՌ(Ն)Է - տեն ԿՈՒՌ(Ն)Ը-ՓԸՌ(Ն)ՕԿ(Ի):

ԿՈՒՌ(Ն)ԸՓԸՌ(Ն)ՕԿ(Ի) - մ. 1. Իրար թեւ մտած, թեւանցով: Շահ-Աբասը խըտտում ա, պըչպըջօրում հարթանըն ա տըղէն, կոռնըփըռնօկ կամ ըն օտն (ՆԱԲ, II, 26): 2. փխբ. Միասին, համերաշխ, սիրով: Ըտըրանը փըսակվում ըն, կոռնըփըռնօկի ապըրում մինչը՞վ իւրանց գանքէն վերջը (2):

- Կոռնըփըռնօկ անել - Մեկի թեւը մտնել, թեւանցով անել: Տըղէքը ըխճը-կօրցը կըռնըփըռնօկ ըն անում, քի-նամ (2):

ԿՈՒՌ(Ն)ԸՓԻՉԱՆ - տեն ԿՈՒՌ(Ն)Ը-ՓԱԹԱԹ:

ԿՈՒՌՆՕՍ (ռուս. курнос) - տեն ԿԸՌԸԸԸԸ:

ԿՈՒՌՈ - ձ. Անասուններին ջուր խմելուն մղելու ձայն: Էշին տանում ա ախպիւրը, թա.- Կո՛ւռռ, կո՛ւռռ... (2):

ԿՈՒՌՈՒԶՆԱԽՕՏ - տեն ԿԸՌԸԶ-ՆԱԽՕՏ:

ԿՈՒՌՈՒԶՆՈՒՏԱՆԱԼ - տեն ԿԸՌԸԶ-ՆՈՒՏԱՆԱԼ:

ԿՈՒՌՈՒԶՆՈՒՏՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԿԸՌԸԶՆՈՒՏՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԿՈՒՌՈՒԶՆՕՏ - տեն ԿԸՌԸԶՆՕՏ:

ԿՈՒՌՈՒԶՆՕՏԷԼ - տեն ԿԸՌԸԶՆՕՏԷԼ:

ԿՈՒՌՈՒԹՆԸ - տեն ԿԸՌՕՐԹՆԸ:

ԿՈՒՌՈՒԿԸՆԷ - տեն ԿԸՌԸԿԸՆԷ:

ԿՈՒՌՈՒԿՕՐ¹ - տեն ԿԸՌԸԿՕՐ¹:

ԿՈՒՌՈՒԿՕՐ² - տեն ԿԸՌԸԿՕՐ²:

ԿՈՒՌՈՒԿՕՍ - տեն ԿԸՌԸԿՕՐ:

ԿՈՒՌՕ - տեն ԿԸՌՕ:

ԿՈՒՍ - տեն ԿՈՒՍ:

ԿՈՒՍՕԿ - տեն ԿԸՍՕԿ:

ԿՈՒԿԿՈՒԿԱԼ - տեն ԿԸԿԿԸԿԱԼ:

ԿՈՒԿԿՈՒԿՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԿԸԿԿԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԿՈՒԿԿՈՒԿՕՍ - տեն ԿԸԿԿԸԿՕՍ:

ԿՈՒԿԿՈՒԿՕՑ - տեն ԿԸԿԿԸԿՕՑ:

ԿՈՒՏ - տեն ԿՈՒՏ:

ԿՈՒՏԱՆԱ - տեն ԿՈՒՏԱՆԱ:

ԿՈՒՏԱՆԱ-ԿՈՒՏԱՆԱ - տեն ԿՈՒՏԱՆԱ-ԿՈՒՏԱՆԱ:

ԿՈՒՏԱՍԱՆ - գ. 1. Կուտի աման: Կուտամանը կօտավ լըսնում ա, ածում հը-վերէն առաշկը (2): 2. արիւմ. տեն ԿԸ-ԼՕՆ (1):

- Կուտամանը թափ տալ - տեն Խըլըթ թափ տալ:

- Կուտամանը տերտակ - տեն Կը-լծիթ տերտակ:

ԿՈՒՏԱՆ - տեն ԿՕՏԵԳ:

ԿՈՒՏԱՆԱ - գ. 1. Թոնրի պատերից վայր ընկած եւ կիսով չափ այրված հաց: Խօրթ մարը պերալ ա մին կուտանա տըվալ, թա.- Տար էս կուտանան կէր, էս պիւրթըն էլ կիզի՞, պեր ինձ օտ՞ (2): 2. փխբ. Հաշմանդամ: Էտ կուտանան մին թանիրամ ա յօլա քոննում (2):

- Կուտանա անել - Հաց թխելիս հացը թոնրի պատից գցել եւ այրել: Հարթը ըռըջի դօնիւմըն ար հաց թըխում, լօխ կուտանա ըրալ (Բ):

- Կուտանա ինի/տըռնալ/քիսիլ - 1. Հացը թոնրի պատերից ընկնել եւ այրվել: Հացը կուտանա իլամ, ըսկէտըրը հըրթենէն անէսկ տըվալ (2): 2. փխբ. Հաշմանդամ, հաշմանդամ դառնալ: Խասան հինըրսըգ կընէ՞ք ա իլամ, մըհէն՞ք ա ըտի կուտանա տըռնալ, խըղճացալ (Բ):

- Կուտանա հըվաքել - Մուրացկանություն անել, մուրալ: Կուտանա հըվը-քէլալ միին համ իւրան ար պահում, համ քըվօրը (Բ):

ԿՈՒՏԱՊ/ԿՕՏԱՊ (գրք. կտապ (գաթա, բլիթ), պրս. kūdab) - գ. Կանաչեղենով լցունած եւ տաք միսի մեջ թխած հաց: Մանիշ աքերը կուտապ շատ ա իլամ սիրիս, ըղօրմի ընդըրա (Բ):

ԿՈՒՏԷՍ(ՆԸ)/ԿՈՒՏԷՍ(ՆԸ)/ԿԻՏԷՍ(ՆԸ) (գրք. կոտիմն) - գ. Խաչածաղկավորների ընտանիքին պատկանող բանջարաբույս, կոտեմ: Կուտեմը լիւլ կընանջի յա, մըղափոն, վեր պատառ կըծօ յա (Բ):

- Կուտեմը ճիրիլ - Մոր գոգում միգել (փոքր երեխայի մասին): Խօխան կուտեմ ա ճիրիլ (2):

ԿՈՒՏԷՍ(ՆԸ) - տեն ԿՈՒՏԷՍ(ՆԸ):

ԿՈՒՏԷՍ-ՏԻՏԷՍ(ՆԸ) - տեն ՈՒՏԷՍ-ՏԻՏԷՍ(ՆԸ):

ԿՈՒՏԸԳՅԱՆԷԼ - կր. 1. Շատ քոթոթներ ծնել (շան մասին): Շօնը նի յա մընում, ըտըրա թախտէն յըրա կուտըգհանում (2): 2. արիւմ. Շատ երեխաներ ծնել: Մաշինկին հարթըն կուտըգհանալ ա, կարում չի, թա խօխօնցը պահէ (Բ):

ԿՈՒՏԸԶԽԱՆԱ/ԿՈՒՏՈՒԶԽԱՆԱ/ԿԸ-ՏՈՒԶԽԱՆԱ - տեն ՏՈՒՐՄԱՆ:

ԿՈՒՏԸՐԱԿԱԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՐԱԿԱԷԼ/ԿԸՏՈՒՐԱԿԱԷԼ - չք. Ծալվել, ծռվել, կորանալ: Էնքան կօրծ ըմ ըրալ, մաշկըս կուտըրակվալ ա (Բ):

ԿՈՒՏԸՐ(Յ)ԱՏԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՐ(Յ)ԱՏԷԼ/ԿԸՏՈՒՐ(Յ)ԱՏԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՐԱՏԷԼ (գրք. կտրատեմ, կոտորատեմ) - կր. 1. Շատ բաներ կամ շատ տեղերից կոտրել, կոտրատել: Մին էրկան ճըղն ա իննում վեր ընգած,կուտըրատում ա, մին շէլակ փանդ անում, տանում (2): 2. Ջարդոտել, փշոտել: Խըմած կամ ա տօն, ըմըն-չամանը լօխ կուտըրիատում (2): 3. փխբ. Որեւէ լեզվով ցուցամուրվոյամբ կիսատպատ խոսել: Միոգին հարթըն դոնըդ-նուն քըշտէն ռուսօվոր կուտըրիատում ա (2): 4. չք. Կոտրատվել, ջարդոտվել, փշոտվել: Ծառը վեր ա ըղնում, ճըղները սաղ կուտըրիատում ա (2):

ԿՈՒՏԸՐ(Յ)ԱՏԱԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՐ(Յ)ԱՏԱԷԼ/ԿԸՏՈՒՐ(Յ)ԱՏԱԷԼ/ԿՈՒՏՈՒՐԱՏԱԷԼ - 1. կր. եւ չք. ԿՈՒՏԸՐ(Յ)ԱՏԷԼ-ի: 2. չք. Սեթեթեթել, նազկտալ, նազ ծախել: Հըղէնի քիսնիս հանց կուտըրիատվում ա Մաքաղաթը, ախիս ախճի՞ք ինի (Բ):

ԿՈՒՏԸՐՏԱՆԸ/ԿՈՒՏՈՒՐՏԱՆԸ/ԿԸՏՈՒՐՏԱՆԸ - գ. Որեւէ բանի կոտրներ՝ փշրանքներ, կոտրտանք: Փանին կուտըրտանըն ածում ա խարարը, շըլա-կում, քիսում (2):

ԿՈՒՏԸՐՏԸՆԷ/ԿՈՒՏՈՒՐՏԸՆԷ/ԿԸՏՈՒՐՏԸՆԷ - գ. Նոսր ողկույզներով կարմիր խաղողի տեսակ: Կուտըրտը-նուն ճիթըր հիշտ ա պուք կամ (Բ):

ԿՈՒՏԻ - տեն ԿՕՏԵԳ:

ԿՈՒՏԻԼ - տեն ԿՈՒՏԻԼ:

ԿՈՒՏԻՍ-ՏԻՏԷՍ(ՆԸ) - տեն ՈՒՏԷՍ-ՏԻՏԷՍ(ՆԸ):

ԿՈՒՏ-ԿՈՒՏ - տեն ԿՈՒՏ-ԿՈՒՏ:

ԿՈՒՏԿՕՏԷԼ - տեն ԿԸՏԿՕՏԷԼ:

ԿՈՒՏԿՕՏԱԷԼ - տեն ԿԸՏԿՕՏԱԷԼ:

ԿՈՒՏԿԱԼ - տեն ԿՈՒՏԿԱԼ:

ԿՈՒՏԿԻԼ - տեն ԿՈՒՏԿԻԼ:

ԿՈՒՏՐԱՏԷԼ - տեն ԿՈՒՏԸՐ(Յ)ԱՏԷԼ:

ԿՈՒՏՐԱՏԱԷԼ - տեն ԿՈՒՏԸՐ(Յ)ԱՏԱԷԼ:

ԿՈՒՏՈՒԶ - տեն ԿԸՏԸԶ:

ԿՈՒՏՈՒԶԱՆԱԼ - տեն ԿԸՏԸԶԱՆԱԼ:

ԿՈՒՏՈՒԶՆԷ - տեն ԿԸՏԸԶՆԷ:

ԿՈՒՏՈՒԶԱՆԱԼ - տեն ԿՈՒՏԸԶԱՆԱԼ:

ԿՈՒՏՈՒԶՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԿԸՏԸԶՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԿՈՒՏՈՒԶՕԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կուտուգովեն ախճիգը/թռնը/ տըղան - *տեն* Կընյազ Կուտուգովեն ախճիգը:

ԿՈՒՏՈՒԼ(Ը)ԹԻՐԷԾ - *գ.* Թնրի պատերից ընկած եւ շատ չորացած հացի կտոր: *խօսելքը մարթը մին կուտընքի-րէճ ըն յօր ունէս, քիս խաղ ընէս (2):*

ԿՈՒՏՈՒՌՈՒԶ - *գ.* Անպոչ հավ: *էտ կուտուռուզը սաղ հըվէրէն կըտկօտում ա (Բ):*

ԿՈՒՏՈՒՐ/ԿԸՏՈՐ² (*գրք. կոտոր*) - *գ.* 1. Որեւէ բանի կոտրված՝ քարված մաս՝ հատված՝ բեկոր: *Մին ծորնվ քիննվիս յէշում ա տէսնում մին ըրկաթու կոտոր ա ըրվամ (ԱԱ, 27):* 2. Հացի, թխվածքի եւն կեսը: *էտ ախճիգը օրը օխտը հաց, մին էլ մին կըտօր հաց ա օտըվ (ԼՂԲ, 371):*

- Կուտուր անել - 1. *տեն* ԿՈՒՏԸՐ(3)ԱՏԷԼ (1, 2): 2. Երկու մասի բաժանել, կիսել: *Հացը կուտուր ա անում, մին կուտուրը ինքը օտում, մինը տամ էտ պըռավէն (2):*

- Կուտուր ինի/տըննալ - Մասնատվել, բաժանվել: *Հինչ ա էտ հարթըն պէրալ ըն, Ուջաղանց օտըն կուտուր ա տըննալ (Բ):*

- Կուտուր տալ - Որեւէ բանի վրա կարկատան ղնել: *Թօրբան կուտուր ա տամ, քինամ (2):*

ԿՈՒՏՈՒՐԱԿԿԵԼ - *տեն* ԿՈՒՏԸՐԱԿԿԵԼ:

ԿՈՒՏՈՒՐ-ԿՈՒՏՈՒՐ/ԿԸՏՈՐ-ԿԸՏՈՐ - 1. *ած.* Կտորների վերածված, փշրված: *Կուտուր-կուտուր կարաս ա, ըտըրա մաշին հունց ցօրէն պահիս (Բ):* 2. *մ.* Կտորներով, մաս առ մաս: *Պառավը էտ փանդը կուտուր-կուտուր հըրվաքում ա, տանրում (2):*

- Կուտուր-կուտուր անել - 1. *տեն* ԿՈՒՏԸՐ(3)ԱՏԷԼ: 2. Մարմինը կտրատելով՝ չարաչար սպանել: *Լէնգ Թէմուրը հըրամմայում ա, վէր էտ պըռավէն կուտուր-կուտուր անին (2):*

- Կուտուր-կուտուր ինի/տըննալ - 1. *տեն* ԿՈՒՏԸՐ(3)ԱՏԿԵԼ: 2. Չարաչար սպանվել՝ մարմինը կտրատվելով: *Հու էտ ղըջաղէն ծանգըն ար ըղնում, կուտուր-կուտուր ար իննում (2):*

ԿՈՒՏՈՒՐ(3)ԱՏԷԼ - *տեն* ԿՈՒՏԸՐ(3)ԱՏԷԼ:

ԿՈՒՏՈՒՐ(3)ԱՏԿԵԼ - *տեն* ԿՈՒՏԸՐ(3)ԱՏԿԵԼ:

ԿՈՒՏՈՒՐՏԱՆՔ - *տեն* ԿՈՒՏԸՐՏԱՆՔ:

ԿՈՒՏՈՒՐՏԵՆԷ - *տեն* ԿՈՒՏԸՐՏԵՆԷ:

ԿՈՒՏՈՒՑԱՎՈՒՐ - *տեն* ԿԸՏՈՒՑԱՎՈՒՐ:

ԿՈՒՏՈՒՑԻԼ - *տեն* ԿԸՏՈՒՑԵԼ:

ԿՈՒՏՈՒՑՅԱՐԵԼ - *տեն* ԿԸՏՈՒՑՅԱՐԵԼ:

ԿՈՒՏՈՒՑՅԱՐՎԵԼ - *տեն* ԿԸՏՈՒՑՅԱՐՎԵԼ:

ԿՈՒՏՈՒՑՎԵԼ - *տեն* ԿԸՏՈՒՑՎԵԼ:

ԿՈՒՏՈՐ - *տեն* ԿԸՏՈՐ³:

ԿՈՒՏՈՐԱԾ - *տեն* ԿԸՏՈՐԱԾ:

ԿՈՒՏՈՐԵԼ - *տեն* ԿԸՏՈՐԵԼ:

ԿՈՒՏՈՐԵ(Ն)Ծ - *տեն* ԿԸՏՈՐԵ(Ն)Ծ:

ԿՈՒՏՈՐԵ(Ն)Ձ - *տեն* ԿԸՏՈՐԵ(Ն)Ձ:

ԿՈՒՏՈՐՎԵԼ - *տեն* ԿԸՏՈՐՎԵԼ:

ԿՈՒՏՈՐՎՈՒՍԿ - *տեն* ԿԸՏՈՐՎՈՒՍԿ:

ԿՈՒՏՈՑ - *տեն* ԿԸՏՈՑ:

ԿՈՒՏՈՑ-ԿՈՒՏՈՑ - *տեն* ԿԸՏՈՑ-ԿԸՏՈՑ:

ԿՈՒՐԸՍԱՍԱՐ/ԿՈՒՐՈՒՍԱՍԱՐ/ԿԸՐՈՒՍԱՍԱՐ - *գ.* Կորցրած բանի տեր: *Վըխճըրնէն կօրչում ըն, կուրըս-տըտարէրը մընամ ըն ծույնըրնէն վէր թըկէիս (2):*

ԿՈՒՐԹՎԱ (*ռուս. куртка, լատ. curtus*)

- *գ.* Կարճ վերնազգեստ: *Միհէնգվա պըռըվէն էլ ըն կուրթկա կընում, անդար անիմ ըստի դարը (Բ):*

ԿՈՒՐԺՈՒՎԱ - *տեն* ԿԸՐԺՈՒՎԱ:

ԿՈՒՐԻՋԱՎԵՐ/ԿՈՒՐԻՋԱՎՈՒՐ/ԿՈՒՐԻՆՋԱՎՈՒՐ - *ած.* Կորիզ ունեցող, կորիզ պարունակող: *Չըմընչէնէն կուրիզավէր խաղու չի (Բ):*

ԿՈՒՐԻՋԱՎՈՒՐ - *տեն* ԿՈՒՐԻՋԱՎԵՐ:

ԿՈՒՐԻՋ(Ն)ՅԱՆ/ԿՈՒՐԻՆՋ(Ն)ՅԱՆ - *ած.* Կորիզները հանած: *Կուրիզհան հինը խաշ ա տամ, իրէվէն տակէն մըկնում (2):*

- Կուրիզըհան անել - Կորիզները հանել: *Գաննը կուրիզըհան ըն անում, չուրըցընում, հանցու ծմբոնը օտին (Բ):*

ԿՈՒՐԻ-ՍՈՒՐԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կուրի-մուրի անել - Գործը ձգձգել, գործից խուսափել: *Կուրի-մուրի անող մարթին նըհըտ վէշ մինը հըրըկըշվէ կօրծ չի անել (2):*

ԿՈՒՐԻՆՋԱՎՈՒՐ - *տեն* ԿՈՒՐԻՋԱՎՈՒՐ:

ԿՈՒՐԻՆՋ(Ն)ՅԱՆ - *տեն* ԿՈՒՐԻՋ(Ն)ՅԱՆ:

ԿՈՒՐԸ - *տեն* ԿՈՐԸ³:

ԿՈՒՐԸԱՏԸՂ - *գ.* Գործի՝ աշխատանքի տեղ, պաշտոնավայր: *Կուրծա-տըրը յօխ սիրում ին Ափօվէն (2):*

ԿՈՒՐԸԱՍԱՐ - *գ.* Գործ՝ աշխատանք՝ պաշտոն ունեցող անձ: *Ասում ըն՝ Արփէնիգին տըղան Բաքու լավ կուրծատար ա (2):*

ԿՈՒՐԿԱՔԱՐ - *գ.* Սովորական քար: *Կուրկըքարէրը նի յա տամ ղըզղանը, տիննում կըրակէն յիրն, վըր խօսէքը գիղան, թա ղըզղանումը պէն կա (ՀԺՀ, VII, 203):*

ԿՈՒՐԿՈՒՏ (*գրք. կորկոտ*) - *գ.* 1. Ծեծած եւ թեփը հանած ցորեն: *Ջարդան ցօրէնան ա լավ կուրկոտ տին կամ (Բ):* 2. Այդպիսի ցորենով եւ ճարպոտ մսով եփած կերակուր, որ նման է հարիսային: *Ղարաբաղ բաղարաքավը կուրկոտ ըն տամ (Բ):*

- Կուրկոտ անել - 1. Կորկոտով ճաշ եփել: *Կուրկոտ ա անում, տանում հօնձ ընօղնէրէն հըտէ (2):* 2. *փխք. տեն* Երկյուղել, վախենալ: *Մարթը վէր ճըղղամ ա, կընէքը կուրկոտ ա անում, կօչ կամ (2):*

- Կուրկոտավ ճաշ - Կորկոտով եւ յուղով եփած կերակուր: *Հու քանիք ար, կարում չար կուրկոտ քըցի, կուրկոտավ ճաշ ար իփնում (2):*

- Կուրկոտը օտել - *հեզն. տեն* Բաղարաքը օտել:

- Կուրկոտ քըցի - 1. Կորկոտով եւ ճարպոտ մսով կերակուր պատրաստել: *Մին օր կընէքը խօզին կըլծիքը կուրկոտ ա քըցիւմ, օգում ա թաքուն սիրըկանէն հէտէ պահէ (ՀԺՀ, VII, 309):* 2. *տեն* Սըթկումը կուրկոտ քըցի (ՍԸԹԿ-ի տակ):

ԿՈՒՐԿՈՒՏԱԼԻ - *ած.* Կորկոտը շատ (կերակուրի մասին): *Կուրկոտալի շօրվա յա իփնում (Բ):*

ԿՈՒՐԿՈՒՏԱՑՈՒ - *գ., ած.* Կորկոտ պատրաստելու համար նախատեսված (ցորեն կամ միս): *Սաղ շէնումը մինակ Արշակ դայուն ա իննում կուրկոտացու ցօրէն (Բ):*

ԿՈՒՐԿՈՒՏԽԱԾԻԼ - *գ.* Մանր կորկոտով եփած խաշիկ: *Ղունաղէն սըրտը խաշիլ ա օգում, այան, ճարը կըտըրած, կուրկոտախաշիլ ա իփնում (2):*

ԿՈՒՐԿՈՒՓ - *տեն* ԿԸՐԿՈՒՓ:

ԿՈՒՐԱՆԻՋՈՒՎ - *տեն* ԿԸՐԱՆԻՋՈՒՎ:

ԿՈՒՐՊ - *տեն* ԸՍԿԸՊՕՅ: *էտ թաքավէրին էլ մին կուրպ ախպէր ա իննում, վէր իւրան գանքումը հնչն մինին մին պէն տումած չի (2):*

ԿՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈՒՐՑՈՒՆԵԼ (*գրք. կորուսանել*) - *նք. եւ պք.* ԿՈՐՉԻԼ-ի:

ԿՈՒՐՈՒԳ - *տեն* ԿԸՐՈՒԳ:

ԿՈՒՐՈՒԳԼԻ - *տեն* ԿԸՐՈՒԳԼԻ:

ԿՈՒՐՈՒԺՈՒՎԱ - *տեն* ԿԸՐՈՒԺՈՒՎԱ:

ԿՈՒՐՈՒԿ¹ - *տեն* ՅԱՎԿՈՒՐ:

ԿՈՒՐՈՒԿ² - *գ.* Ոչ թունավոր օձի տեսակ: *Կուրուկը կըծում ա, ըտըրանք էլ գիւղում ըն, թա գիւղում յա (2):*

ԿՈՒՐՈՒՉՕԿ - *տեն* ԿԸՐՈՒՉՕԿ:

ԿՈՒՐՈՒՍԱՍԱՐ - *տեն* ԿՈՒՐՈՒՍԱՍԱՐ:

ԿՈՒՐՈՐՏ - տեն ԿՐՈՐՏ:

ԿՈՒՓԵ/ԿՈՒՓԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կուփե տալ - Զրեել, բոթել: *Զօբանը քընամ ա, թա ծօվէն յէջի, շինացէք կուփե յըն տամ, քըցում ծօվը* (ՅԺՅ, V, 305):

ԿՈՒՓԵԼ/ԿՈՒՓԻԼ (գրք. կոփեմ (խփել, տաշել) - Նք. Զրեշտակը, դեւը, չարքը են խփել: *Առաջ, վեր խօխենքը հիվընդընալիս ըն իլնլ, ասալ ըն՝ դէվըն ա կուփալ* (2):

ԿՈՒՓԵ-ԿՈՒՓԵ/ԿՈՒՓԻ-ԿՈՒՓԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կուփե-կուփե անել - Շարունակ հրել՝ բոթել, հրհրել, հրմշտել: *Էշին կուփ-կուփե ընէլալ տանում ա ծըմակը, փնդ կըտրում, պէռնում* (ՆԱԲ, III, 124):

ԿՈՒՓԵԾ - տեն ԿՈՒՓԵԶ:

ԿՈՒՓԵԶ/ԿՈՒՓԻԶ/ԿՈՒՓԵԾ/ԿՈՒՓԻԾ (գրք. կոփիչ (կոփող գործիչ, թակ) - Գ. Գորգագործների երկաթե ատամնավոր գործիչ, որով գործած ամեն մի շարքը ծեծում են՝ խիտ նստեցնելու՝ ամրացնելու համար: *Առանց կուփէչ կարել չըս լալ գնքան կօրծիս* (2):

ԿՈՒՓԻ - տեն ԿՈՒՓԵ:

ԿՈՒՓԻ-ԿՈՒՓԻ - տեն ԿՈՒՓԵ-ԿՈՒՓԵ:

ԿՈՒՓԻԾ - տեն ԿՈՒՓԵԶ:

ԿՈՒՓԻԶ - տեն ԿՈՒՓԵԶ:

ԿՈՒՓԿՈՒՓԵԼ - Նք. Կուփիչով ծեծելով՝ գորգի գործվածքի թելերը ամրացնել: *Վեր կուփկուփիս վէչ, գնքան դալին չի ինիլ* (2):

ԿՈՒՓԾ(ԸԼ)ԻԳ՝ - տեն ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝:

ԿՈՒՓԾ(ԸԼ)ԻԳ՝ԱՆԱԼ - տեն ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝ԱՆԱԼ:

ԿՈՒՓԾ(ԸԼ)ԻԳ՝Ց(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝ՑՆԵԼ:

ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝ - տեն ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝:

ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝ԱՆԱԼ - տեն ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝ԱՆԱԼ:

ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝Ց(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈՒՓԶ(ԸԼ)ԻԳ՝ՑՆԵԼ:

ԿՕՂՈՒԽ - Գ. 1. Կենդանու փոքր ձագ: *Էտ ծին հնլն կօղուս ա իլնլ, վեր Զնրնթըդ ինք ա կալնլ* (2): 2. փխբ. Զիմար մարդ: *Էտ կօղուսը ծառէն ճըդ-նանը յըրա նըստում ա, ճըդնը տական կըտըրում* (2):

ԿՕԶԻ - տեն ԿՕԶԻ:

ԿՕԶԻ - տեն ԿՕԶԻ:

ԿՕԶԿԵԼ/ԿՕԾԿԵԼ/ԿՕՍԿԵԼ - Նք. 1. Կավե կոտրված՝ ճեղքված ամանը վերանորոգելու համար կոծկով՝ շաղախով կացնել: *Կարասը կօզկում ըն, կի-նին ածում մաչը* (2): 2. փխբ. Որեւէ թերություն, որեւէ երեւոյթի՝ արարքի հետքերը գիտակցաբար քողարկել՝ թաքցնել՝ ծածկել: *Ըսկէսորը էտ պէնը հանց կօծկում ա, ասիս լըհա ինքը ըտի պէն չի ըրալ* (2):

- Կօզկած կօծ - Ամուր, դիմացկուն, տոկուն անձ կամ իր: *Ուբէլ նմին կօզկած կօծ ա* (Բ):

ԿՕԶԿ(Ը)ՎԵԼ/ԿՕՄԿ(Ը)ՎԵԼ/ԿՕՍԿ(Ը)ՎԵԼ - կք. եւ չք. ԿՕԶԿԵԼ-ի:

ԿՕԶԻ/ԿՕԶԻ/ԿՕԶԻ - 2. Թեկուզ, թեւ, չնայած որ: *Էտ էրգան մարթը տըսնըմ ա, վըր էտ կարծ ա, ամմա խէքալ էրգան ա* (ԼԴԲ, 351):

ԿՕԶՆԻ/ԿՕԶՆԻ/ԿՕԶՆԻ/ԿՕԶՆԻ (գրք. ոզնի) - Գ. Փշապատ մարմնով կաթնասուն կենդանի, ոզնի: *Մին քօլում մին կօզնի, մին կօրէ յըն ապրում* (ԱԱԼ, 66):

- Կօզնուն կըլծիք խալիչին կէնալ չի - տեն Խօզին կըլծիք խալիչին կէնալ չի:

- Կօզնու նըման կօչ ա կամ, կըռթ-նուկու նըման տըռըզնւմ - Ասում են վախկոտ, բայց մեծամիտ մարդկանց մասին:

- Կօզնուն կըլծիք տիրին խալիչին յըրա, թուլով ընգալ, ընգալ ցըխը - տեն Խօզին կըլծիք խալիչին կէնալ չի:

ԿՕԶՆԻ - տեն ԿՕԶՆԻ:

ԿՕԶՆԻ - տեն ԿՕԶՆԻ:

ԿՕԹ (գրք. կոթ) - Գ. 1. Ամանի՝ գործիքի՝ գեղքի եւն բռնելու տեղ՝ բռնակ: *Ամէն հինքը ուտէյիս կօթան ըն փըռնըմ, մին պէն կա՝ թիփուռան ըն փըռնըմ* (ԱՅ, 26): 2. Բույսի ցողուն՝ կոթուն: *Սըմէթին կօթըրը չորըցընէս ըն, քըցիս աղտիրնծէն մաչը* (Բ): 3. Տարբեր գործարանների՝ մարմնամասերի արմատը: *Վիզին կօթը պէրակ ա* (Բ):

- Կօթ անել - 1. Կոթ դնել, կոթավոր դարձնել: *Ցակատը տամ ա Սըցակէն, վեր կօթ անել* (2): 2. Մատղաշ ծառից հանած կեղեւի մեջ ծնեբեկ, թրթնջուկ եւ այլ կանաչեղեն լցնելով ու աղ ցանելով՝ ծայրերը մամուռով խցանել եւ մոխրի մեջ անթելելով՝ եփել: *Մարտակերտ-ցէք ըն սիրում կօթ անելը* (Բ): 3. տեն Կըվաթ անել:

- Կօթել կ'ան - Զամառոտակի բացատրել: *Ուստան կօթէն ա կամ, ըտըրանց կօթու տինում* (2):

- Կօթը բօշ անել - Զսկողությունը՝ հետեւողականությունը թուլացնել: *Ուստան լըհա վեր մին պատառ կօթը բօշ ա անում, շնգէրդը աշկ ա կուղանում, դինջանում* (2):

- Կօթը մըզանալ յա - Պատահած չարիքը յուրայիններից է:

- Կօթը յըրա անել - Գործը վերջացնել՝ ավարտին հասցնել: *Մրտը հընծում ըն, կօթը յըրա անում, նըստում մին լալ քըլի անում* (2):

- Կօթը սըվանալ - Միջուկը հասունանալ (ընկույզի մասին): *Ճողոպուրէն կօթը վեր սըվանում ա, ջիհիլնէն ծուրե-րան տօն չըն կամ* (Բ):

- Կօթ կըտըրել - 1. Զորանալ: *Լօթին կօթ ա կըտըրալ, խէ քաղում չըս* (Բ): 2. Նիհարել, հյուծվել: *Խըդճ ախճիզը էն-քան հըռ ա քաշնլ, կօթ ա կըտըրալ* (2):

- Կօթու անել - տեն Կըվաթ անել:

ԿՕԹԵԼ - Նք. Խիստ նախատել՝ հանդիմանել: *Զարթընը հինքը անում ար, ըսկէսորը կօթում ար* (2):

ԿՕԺ (գրք. կուծ) - Գ. Կավե կամ պղնձե նեղբերան երկարավուն ու լայնափոր անոթ ջրի համար, կուծ: *Տա-հանք կուծերը յօր ըն օնում, ըսկէսօրը ուշոնց տալալ քիննալ ճուրը* (ՆԼԴԲ, 111):

- Կուծէն ըռըջին կօլա յէլ ա կօտըրում - Սպասվածի փոխարեն անսպասելին է կատարվում:

- Կօժը ըխափրին հըղէնի յա կօտըրում - Որեւէ իր՝ գործիչ աշխատանքի ժամանակ է փչանում:

- Կօժը կուտըրողէն ըն կօզկէլ տամ - տեն Ծօնը ըսպընօղէն ըն քաշ տալ տամ:

- Կօժըն ա կօլան կըլխէն կօտըրել - Զանցանքը մեկի վրա բարդել, զայրույթը մեկի վրա թափել: *Կըլխօզէն վըխ-ճըրնէն կուղանում ըն, նախագան կօ-ժըն ա կօլան չուբանէն յըրա յա կօտըրում* (2):

- Կօժըն ա կօլան կըլխէն կօտըրվել - Զանցանքը մեկի վրա բարդվել, զայրույթը մեկի վրա թափվել: *Տանան հինքը կօրչում ար, կօժըն ա կօլան կուծի հարթանը կըլխէն ար կօտըրվում* (2):

- Կօժը շինծող օյնըն էլ կըշինի - Մեծ գործ կատարողը այն ավարտին կհասցնի:

ԿՕԺԿԵԼ - տեն ԿՕԾԿԵԼ:

ԿՕԺ-ԿՕԼԱ - Գ. հվք. Կավե ամանեղեն: *Կօծ-կօլա յա տանում բազարը, վեր ծախէ* (2):

- Կօծ-կօլա կապօղ/շինծող - տեն ՊԸՐՈՒՏ՝: *Փըսէնուցը մինը կօծ-կօլա շինծող ա ինում, էն մինը՝ նքինչի* (ՆԼԴԲ, 82):

ԿՕԼ՝ (գրք. կուլ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կօլ տալ (գրք. ի կուլ տամ) - 1. Կուկորով ներս տանել, կլանել: *Ճարը կօլ ա տամ, դնստի մըռնում* (2): 2. Կլանելով մահացնել՝ ոչնչացնել: *Էտ օշափը հազարներալ մարթ ա կօլ տըվալ* (ՅԺՅ, V, 22): 3. փխբ. Վիրավորանքը՝ անպատվությունը հանդուրժել, ներքին հուզմունքը զսպել: *Մարթը հիշկան ուշոնց ա տամ, կընէզը կօլ ա տամ, խօսում չի* (2): 4. փխբ. Ապօրինաբար յուրացնել՝ սեփականացնել: *Նախագան կըլխօզէն վըխճըրնէն սաղ կօլ ա տուվալ* (2):

- Կօլ քիսիլ - Կոկորդով ներս գնալ, կլանվել: *Հացը կօշտ ա, կօլ չի քննում* (Բ):

ԿՕԼ² - տեն ԸԿՕԼ:

ԿՕԼԱ (*հ.ե. *geu-lo-s-* (կոր աման) - գ. 1. Փոքր կուժ, կուլա: *Էտ մարթըտ ճարը կըտրած յեր ա կընաս, քիս մին կօլա արաղ յոր ունէս, կաս* (ՀԺՀ, V, 264): 2. փխբ. *տեն ԿԱՐԿԱԺ* (2):

- Կօլան ըխպիրին հըղէննի յա կօտըրում - *տեն Կօժը ըխպիրին հըղէննի յա կօտըրում*:

ԿՕԼԷՆԱ/ԿՕԼԻՆԱ (*գրբ. կոլինս (կռնակի ուռուցք)* - գ. Որովայնի սաստիկ ցավ՝ գալարումներով եւ ծակոցներով: *Կօլէնքը վեր փըռնում ա, խըհըճը օգում ա, թա մըռնէ* (2):

- Կօլէնքը յըտ անէլ - Որովայնի ցավը վերացնել. երկար թելը երեք անգամ ագուցում էին այնպես, որ մի ձգելով արձակվեր, որից հետո հիվանդին պառկեցնում էին փորի վրա եւ մեջքը տորոում: *Մինակ բախաջին ա կարում ըտըրա կօլէնքը յըտ անէլ* (2):

ԿՕԼԻՆԱ - տեն ԿՕԼԷՆԱ:

ԿՕԼԽՕՋ - տեն ԿԱԼԽՕՋ:

ԿՕԼԽՕՋՆԻԿ - տեն ԿԱԼԽՕՋՆԻԿ:

ԿՕԼ՝ (*գրբ. կոլ (արմատ կոլ տալ-ի)* - գ. Վզի առջեւի մասը, կոկորդ, պարանոց: *Դանան նի յա մընէս մօրը կօլին տակը* (2):

- Կօլ՝ անէլ - 1. Կոկորդը վեր տնկել: *Կավը վեր կօլ՝ ա անում, կըվարածը յէշում ա, տըբսնում մին մըծ պըղօծ կօլան կացած* (2): 2. *տեն Կօլավը օնէլ*:

- Կօլավը ըղնէլ - Մեկի գիրկն ընկնել՝ վզովն ընկնել: *Էտ ախճիգը մուտանում ա, կօլավըն ընգընըմ, պաչըմ* (ՀԺՀ, V, 181):

- Կօլավը օնէլ - Մեկին գրկել՝ իր գիրկն առնել: *Ըտըհ հանը ճընանչում ա ուրան տըղէն, կօլավըն օնում* (2):

- Կօլավը օնէլ, պիրիլ - *հեզն*. Աղջիկ փախցնել: *Մին օր էլ մին ախճիգ ա կօլավը օնում, պիրում, թա- Էս ա իմ կընէգըս* (2):

- Կօլավը օնէլ, տանէլ - Առաջնորդել, իր հետեւից տանել: *Թաքավերին տըղան նըստում ա սըվ ծին, էտ ջըհիլներին կօլավը օնում, տանում կըռքվ* (2):

- Կօլին տակէն պահել - Իր պաշտպանության՝ հովանավորության՝ ենթակայության տակ առնել: *Մէլիք Սաջումը ըտըրանց կօլին տակէն ա պըհէս* (2):

- Կօլին տակը քըցիլ/օնէլ - *տեն Կօլին տակէն պահել*:

- Կօլին տակը քօրէլ - *տեն Մաշկը քօրէլ*:

- Կօլ՝ կօլու տալ - *տեն Կոլվըկօլ անէլ*:

- Կօլուքը ըղնէլ - *տեն Կօլավը ըղնէլ*:

- Կօլուքը օնէլ - *տեն Կօլավը օնէլ*:

- Կօլուքը օնէլ, պիրիլ - *տեն Կօլավը օնէլ, պիրիլ*:

- Կօլուքը օնէլ, տանէլ - *տեն Կօլավը օնէլ, տանէլ*:

ԿՕԼ(Ի)-ԿՕԼ(Ի) - *տեն ԿՈԼԿՕԼ*:

ԿՕԼՏԱՆ - գ. 1. *տեն ԿՈԼԱՏԱԿ*: 2. Կանացի գլխանցի մաս, որ կապում են ծնոտի տակ: *Կարմուր կօլտանը հըռանցէ վեր փըռնտըրակէն ա տամ, Սանթուրը ճընանչում ա կընգանը* (2):

ԿՕԼՏ(ՈԽ) - գ. Միանգամից բերանը լցնելու՝ խմելու չափ հեղուկ, ումպ, կում: *Չայան մին կօլտում խըմում ա, ըսքըսում հանգիլը* (2):

- Կօլտում անէլ - Փոքր քանակով՝ մի կում խմել: *Թաքավերը կինուն կըվարթը յըր ա օնում, կօլտում անում, էլիա տինում ըստօլէն* (2):

ԿՕԼՏ(ՈԽ)-ԿՕԼՏ(ՈԽ) - մ. Կում առ կում, կում-կում: *Կինին ցօրտ-ցօրտ ա ինում, կօլտում-կօլտում ա խըմում* (2):

ԿՕԽ (*գրբ. կոխ (կոխելը, կոխկրտելը)* - գ. Ըմբշամարտ, գոտեմարտ: *Կօխը առաջ աղնթ ա իլնլ մեր շինթըկընէրումը* (Բ):

- Կօխը թափել - Կօխը՝ գոտեմարտելը վերջացնել, կռվելը դադարեցնել: *Հանը վեր կամ ա, տըղէքը կօխը թափում ըն* (2):

- Կօխ ըղնէլ/կէնալ/փըռնէլ - 1. Ըմբշամարտել, գոտեմարտել: *Վերջը էտ տըղան օշափէն նըհըտ կօխ ա կէնում, յըխնում* (2): 2. Պայքարել, մաքառել: *Ժողովուրթը ցուրտին նըհըտ կօխ ըն կացալ* (Բ):

- Կօխ-կօխ անէլ/կէնալ - *տեն Կօխ ըղնէլ*:

- Կօխ տալ - Ոտնակոխ անել, կոխկրտել: *Ամմէն դօնըմ արտը վեր կընանչըմ ա, մին դըրըթու կամ ա, կօխ տամ քինըմ* (ՀԺՀ, V, 337):

- Կօխ քըցիլ/կըցընէլ - Ըմբշամարտել՝ գոտեմարտել տալ: *Խանը ուրան նըհըտ մին փանիլվան ա պիրում, վեր կօխ քըցի* (ԱԱ, 46):

ԿՕԽԱՏ(Ը)ՆԵԼ/ԿՈԽԱՏ(Ը)ՆԵԼ - նբ. Մեկին հաշվի մեջ խաբել, մոլորության մեջ գցել: *Սումբաթը շինացուց կօխացընում ա, վերթանծ գիւլասը թանգ ծախում* (2):

ԿՕԽԵԼ (*գրբ. կոխել*) - նբ. 1. *տեն Կօխ տալ*: 2. Ոտքը մի բանի վրա կամ գետնին դնել: *Լըհա վեր էտ գաթան կօխում ա, ալավ ա տուս կամ* (2): 3. Ոտքը վրան դնելով՝ ուժով ճնշել՝ սեղմել: *Տըղան վընըն տինում ա դէվին կըլիէն յըրա, կօխում, ճըմօռում* (2): 4. Ներս տանել, մտցնել, խրել: *Տէնակը կօխում*

ա ըտըրա փօրը, ինքը փախճում (2): 5. Ուժով մի բան մի տեղ ճխտել, խցկել: *Լինգը մին թանիրան կօխում ա քարէն տակը, պիցըրցընում* (2): 6. Սուգել, ընկղմել, մի բանի մեջ իջեցնել: *...Կըլծ- խը կօխում ա ճիրին տակը, տուս կամ, բուրդկան կըլիէն քաշըմ...* (ԶՏ, Ա, 106): 7. Մի բանի վրա տարածվել՝ ծավալվել, պատել՝ մակերեսը ծածկել: *Մին դօնում էս շէնըս քըշաթօխալ յէկալ ա կօխալ* (ՀԺՀ, VI, 271): 8. Հափշտակել, թռցնել, գողանալ: *Կընէգը մարթին քըվօրը վըսկէ մուտանան կօխում ա, տանում ծախում* (2): 9. Գոտեմարտության ժամանակ հաղթել՝ գետին գցել՝ գետնել: *Կօխ ըն կէնում, էս կընէգը Բաղդասարէն կօխում ա* (ՀԱԲ, 15, 13): 10. *տեն ԿՕԽԱՏ(Ը)ՆԵԼ*: 11. չք. Գնալ, այցելել: *Էտ օրվանից վըրսկանը էտ ծըմակը կօխում չի* (2):

- Կօխած տըղը կընա(ն)չիլ - Ըստ սնահավատության՝ բարի ոտք ունենալ, հաջողություն բերել: *Սիրգօն ապան պարի մարթ ա իլնլ, կօխած տըղըն էլ կընանչում ար* (Բ):

- Կօխած տըղը չորանալ - Ըստ սնահավատության՝ չար ոտք ունենալ, ձախորդություն բերել: *Ընդըրա կօխած տըղը չորանում ա, ըտըրա հըրտէ էլ վէշ մինը դօնաղ չի ծէն տամ* (2):

- Կօխած օտել - Ագահորեն ուտել, խժռել: *Էշէրը նի յըն տըղնում յօնջին արտը, կօխած օտում* (2):

ԿՕԽԸԼ/ԿՕԽԼԸ/ԿՕԽՈԼ/ԿՕԽԼՈՒ - *տեն ԿՕԽ*:

- Կօխըլ-կօխըլ անէլ/կէնալ/փըռնէլ - *տեն Կօխ ըղնէլ*:

ԿՕԽԸԼԿԱՆԵ/ԿՕԽԼԸԿԱՆԵ/ԿՈԽԸԼԿԱՆԵ/ԿՈԽԸԼԿԱՆԵ - *տեն ԿՕԽ*:

- Կօխըկանէ տալ - *տեն Կօխ ըղնէլ*:

ԿՕԽԼԸ - *տեն ԿՕԽԸԼ*:

ԿՕԽԼԸԿԱՆԵ - *տեն ԿՕԽԸԼԿԱՆԵ*:

ԿՕԽԼՈՒ - *տեն ԿՕԽԸԼ*:

ԿՕԽԿ/ԿՕԽՔ (*գրբ. կող*) - գ. 1. Մարմնի՝ իրանի աջ կամ ձախ մասը: *Էն ուրան նէտը յըրա յա ըրալ, Մըռավէն ծախի կօխը կօտրալ* (ԱԱ, 41): 2. Աջ կամ ձախ կողմը: *Մէլիքը տուս ըն ունէս, տինիս հըղըցէն մաջին, էրկու ըստըրաժնիգ էլ կօխկէն* (ՀԺՀ, V, 300): 3. Մոտիկ գտնվող, հարեան: *Կօխկէ շինանցէ պայման ըն ըրալ, վար քինան, թըլանէն տահանց հըրըստօթումը* (ԱԱ, 28): 4. փխբ. Համառություն, կող, կամակորոություն, Հարթանըն փիս կօխկ ա ինում, ըսկէսվօրը նըհըտ բըրըշում չի (2): 5. *տեն ԿՕՇՏ*³:

- Կօխկան կէնալ - Կերածը՝ ըմբռնի-

նաձը մարտել: Դիւնը օտում ա, կօխկան ա կէնում (2):

- Կօխկան փըսած - Ոչ հարազատ, խորթ: Կօխկատ փըսած ա, էտ խոխէն խէ սիրում չը՞ս (Բ):

- Կօխկավը ընցընել - Անտեսել, չնկատելու տալ: Կամ ա տը՛սնում՝ հնարը կալաւ ա անում, կօխկավը ընցընում ա, հանցու կօրծ չանէ (2):

- Կօխկավըն էլ չի ընցընում - Տվյալ բանից՝ գործից շատ հեռու է՝ ապա- շնորհ է: Սաբալ դիւզմար ա, դիւզըր- պէնին կօխկավըն էլ չի ընցընում (Բ):

- Կօխկէն ըղնել - 1. Համառել, կա- մակորոպում անել: Ախճիգը կօխկէն ա ըղնում, թա.- 2. Զիջել, ընկրկել: Վեր հիրըվանէրը շատ թըքըթծմանթ ըն անում, Կափրիյէրը կօխկէն ա ըղնում, ըռագի կէնում (2):

- Կօխկէն քըցիլ - Մեկի համառու- թյունը՝ կամակորոպումը կոտրել, գիջել տալ: Կօխկը հաստ մարթին մինակ Աստուծ կըկարէ կօխկէն քըցի (2):

- Կօխկէրը յը՛ր հըվաքէլ - Տարած- ված՝ սփռված որեւէ բանի եզրերը դեպի կենտրոնը հավաքել, կիտել: Յօրէնը մը՛կնում ա, չորըցընում, կօխկէրը յը՛ր հըվաքում, մէգարավը ծասկում (2):

- Կօխկը կըտըրել - Մեկի՝ մի բանի մոտից չհեռանալ, միշտ մոտը լինել: Մուկունը քընում ա տըռոսնէն կօխկը կըտըրում, թա.- Յէ՛կ, ուր ուր նըհէտ փըսակվինք... (ՆԱԲ, 70):

- Կօխկը հաստ - տեն ԿՈՒԽԿԱՅԱՍՍ:

- Կօխկը հըստըցընել - 1. տեն Կօխ- կէն ըղնել (1): Ախճիգը կօխկը հըստըց- նըմ ա, քինըմ (ՀԺՀ, V, 581): 2. Կուշտ ուտել, կշտանալ: Դոնաղը նըստէս ա, կօխկը մին լ՛ալ հըստըցընէս, քիս (2):

- Կօխկը տէմ անել/տէմ տալ - տեն Կօխկէն ըղնել (1): Մարը տը՛սնում ա, վէր տըղան կօխկը տէմ ա ըրալ, ինքըն էլ ա ռագի կէնում (ՀԺՀ, V, 437):

- Կօխկը տըշիլի - տեն ԿՈՒԽԿԱ- ՅԱՍՍ:

ԿՕԽԿԱՎ/ԿՕԽԲԱՎ - տեն ԿՈՒԽԿԱ- ՅԱՍՍ:

ԿՕԽԿԷՆ/ԿՕԽԲԷՆ - տեն ԲԸՇՏԷՆ:

ԿՕԽԿԻՆԱ/ԿՕԽԲԻՆԱ - 1. տեն ԿՈՒԽԿԱՅԱՍՍ: 2. մ. Կողքի կողմից, կող- քանց: Կօխկինա յէշիւ ա, տը՛սնում էտ կընգանը աջի թօշին մին խալ կա (2):

ԿՕԽՃԱՆ(2) - տեն ԿՕԽՏԱՆ(2):

ԿՕԽՄԱԿՕԽ - ած. Խիտ եւ բերնեբե- րան լցված: Մին կօխմակօխ խարար պէմ- բակ ա պիրում, էտ կընգանը տամ (2):

- Կօխմակօխ անել - Խիտ եւ բերնեբե- րան լցնել: Խուրջինը կօխմակօխ հացալ լըցնում ա, ջըլակում, հըղէ իննում (2):

ԿՕԽՊ - տեն ԲԸԼԻԻ:

ԿՕԽՊԷԼ - տեն ԲԸԼԸՈՂԻԼ:

ԿՕԽՊԸՎԷԼ - տեն ԲԸԼԸՈՂՎԻԼ:

ԿՕԽՎԷԼ - 1. կբ. եւ չբ. ԿՕԽԷԼ-ի: 2. չբ. Երագում մղծավանջի եւթարկվել: Ռուբէն դային կօխվում ա, յը՛ր կէնում, ըսքըսում ճըղճըղալը (2):

ԿՕԽՏԱ (վրաց. *koxta*) - ած. Գեղեցիկ, հիասքանչ: Կօխտա բաղէր շատ կա Ղարաբաղ (Բ):

ԿՕԽՏԱՆ(2)/ԿՕԽՃԱՆ(2) - ած. Ու- քի տակ կոխկրտված՝ տրորված, ոտնա- կոխ: Կօխտանջ տը՛ղը խօտ չի փըսնել (ԱԲԲ, 50):

- Կօխտանջ անել - տեն Կօխ տալ:

ԿՕԽՈՒԼ - տեն ԿՕԽԸԼ:

ԿՕԽՈՒԲ-ԿՕԽՈՒԲ - տեն ԿՕԽՄԱ- ԿՕԽ:

ԿՕԽԲ - տեն ԿՕԽԿ:

ԿՕԽԲԱՎ - տեն ԿՕԽԿԱՎ:

ԿՕԽԲԷՆ - տեն ԿՕԽԿԷՆ:

ԿՕԽԲԻՆԱ - տեն ԿՕԽԿԻՆԱ:

ԿՕԾ (գրբ. կոծ) - տեն ԼԱՅՈՒԿՕԾ:

ԿՕԾԷԳ/ԿՕԾԻԳ - գ. Կրից, ձեթից, ձվից, կանեփի թելից եւս պատրաստ- ված շաղախ՝ ճեղքված կավե աման- ները ծեփելու համար: Շէնումը հիւր կա- րաս ճաքում ար, քիւննում ար Արփէնի- գին անա կօծէ՞ք ինք՝ օնում, պիրում կօզկում (2):

- Կօծէ՞ք յը՛ր օնել - Կեղծիքը քողար- կելու փորձ անել: Թաքավէրը կըլծի ա ըղնում, վէր վէզիրը կօծէ՞ք ա յը՛ր կալնը (2):

- Կօծէ՞ք տինիլ - տեն ԿՕԶԿԷԼ (1):

ԿՕԾԻԳ - տեն ԿՕԾԷԳ:

ԿՕԾԿԷԼ - տեն ԿՕԶԿԷԼ:

ԿՕԾԿ(Ը)ՎԷԼ - տեն ԿՕԶԿ(Ը)ՎԷԼ:

ԿՕԾՕԾ - տեն ԿԸԾՈՒԶ(ՆԸ):

ԿՕԿ (գրբ. կոկ (կոկած, շտկած) - տեն ԿՕԿԷԳ:

ԿՕԿԷԼ - գ. 1. տեն ԾՈՐԲԱՏԸՐ: 2. Զողտիկ, հյուղաբ: Էտ կօկալումը օխտը ախպէր կէնում ըն (2):

ԿՕԿԷԼ (գրբ. կոկեմ) - նբ. 1. Մա- ծունը, ծուն եւս հարել: Մածունը կօկում ա, խըմում (Բ): 2. Հղկել, ողորկել: Ըննն- դան յօր ա ունէս, փանըր կոկէս (2): 3. Հարդարել, կարգի բերել, զարդարել: Մարը ըխճըկանը մազէրը կօկում ա (2): 4. Ավելորդ ճյուղերը կտրել: Ծառէրը կօ- կալ ըմ (Բ):

ԿՕԿԷԳ/ԿՕԿԼԻԳ - ած. 1. Կանո- նավոր, վայելույց, գեղեցիկ: Ասում ըն՝ կօզկին առաջ շատ դաշանձ՝ հէվան ա իլնը՝ թաշախուստին, կօկլէ՞ք (ԱԱ, 71): 2. Հարթ, ողորկ: Կօկլէ՞ք վը՛ններ օնէ Սի- րուշ աքէրը (Բ):

ԿՕԿԼԻԳ - տեն ԿՕԿԷԳ:

ԿՕԿՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ԿՕԿԷԼ-ի:

ԿՕԿՎԷԼ-ԶՈՐԹԱՆՎԷԼ - չբ. Պճնվել: Խանումը կօկվում ա, զըրթանվում, սիրըկանէն նըհը՛տ քիւնում (2):

ԿՕԿՎԷԼ-ԿԸԼԱՇՎԷԼ - տեն ԿՕԿ- ՎԷԼ-ԶՈՐԹԱՆՎԷԼ:

ԿՕՀ/ԳՕՀ (գրբ. գոհ) - ած. Գոհ, բա- վական, գոհությոն զգացող: Միհէնձ՝ Սօնան ուրան քանքան կօհ ըպէս ա (ՀԲ, 337):

ԿՕՂԱԿ - գ. Ձկան տեսակ: Թարթնո կը՛տումը համ կօղակ կա շատ, համ կիրմիրախէծ (Բ):

ԿՕՂԷՆԲ/ԿՕՂԻՆԲ (գրբ. անկողին) - տեն ՏԸ՛Ղ(8): Կամ ա, տը՛սնում՝ կընէ- զը մին մարթու նըհը՛տ ուրան կօղէ- քումը պըրանած (2):

ԿՕՂԻՆԲ - տեն ԿՕՂԷՆԲ:

ԿՕԾ (գրբ. կոծ) - գ. 1. Հորիզոնական ուղղությամբ կտրված ծառի բնի մի մասը, կոծը: Էտ տըղան մին կօծ ա կըտ- րըմ, ճըղըմ, սը՛պը մէջին տընըմ... (ՀԺՀ, V, 55): 2. Հաստ ու երկար գերաններ, որ հորիզոնական ձեւով գցում են պատից պատ եւ մարդակներով ծածկելով՝ վրան հող լցնում: Սըմսօնէն տանը կօծէրը կաղնէ յա (Բ): 3. Թել՝ լար փաթաթելու գլանիկ, ինչպէս նաեւ ամբողջ փաթաթ- վածը: Թիլին կօծը տամ ա ըխճըկանը, վէր յը՛տ տա (2): 4. տեն ԹՕՓՈՒՐ:

- Կօծէրը հաց տը՛նալ - Ծայրաս- տիճան աղքատ լինել: Կըռք՛վը ըսքըսից, Հանրաբէրին կօծէրը հաց տը՛նալ (2):

- Կօծէրը վը՛սկէ - Շատ հարուստ: Կօծէրը վը՛սկէ յա, ամմա կօշտ փօրալ հաց չի օտում (Բ):

- Կօծէրը վը՛սկէ շինիլ - Շատ հարստացնել: Էտ ծըմակը մին փարա մարթկանց կօծէրը վը՛սկէ յա շիննը (Բ):

- Կօծէրը վը՛սկէ տը՛նալ - Շատ հարստանալ: Ափին, կօզի կօծէրը վը՛ս- կէ յա տը՛նալ, էլիա ճըրղօտած շօրէր ա կը՛նում (Բ):

- Կօծին տակը - Տուն, բնակարան: Ազին ասմա.- Յը՛ս էր ուշ տը՛ղ կարէլ չըմ ապըրիմ, յը՛ս էս կօծին տակէն ապըրալ ըմ, էս կօծին տակէն էլ բիդի մը՛ննիմ (2):

ԿՕԾԱԿ (գրբ. կոծակ (օղ, օղակ) - 1. գ. Մետաղից՝ ոսկորից՝ փայտից եւս պատրաստվող գնդաձեւ՝ բոլորակաձեւ իր, որով կոծկում են հագուստը: Դէր- վիշը ջուբան մի հափուր կօծակ ա տոնս օնում, տամ էտ կընգանը (2): 2. ած. փխբ. Պինդ, ամրակազմ: Կօծակ տըղա- մարթ ա իլնը՝ Բուղդան դային (Բ):

- Կօծակ քըցիլ - Կախարդանքով մե- կին կաշկանդել: Էտ ջարդուն թաքավէ- րին տըղէն կօծակ ա քըցիւմ, հարթնա- նը տանում (2):

ԿՕՃԵԼ - նբ. Մեծ-մեծ՝ խոշոր-խոշոր աղալ: *Ցորենը կոծում ըն, ածում չըվըլեն (2):*

ԿՕՃԻ - տեն ԳՕՃԻ:

ԿՕՃԿԵԼ/ԿՕԺԿԵԼ/ԿՕՇԿԵԼ - նբ. Կոճակը օղակի միջով անցկացնելով՝ զգեստի երկու եզրերն իրար միացնել: *Աշրանքը շալվարը կընում ա, մըննան ըղնում ա, թա կոժկե, ըտի էլ քննում ա հըրթնուցում է կոշտը (2):*

ԿՕՄԲԱԼ/ԶՕՄԲԱԼ - ած., գ. 1. Ծայրը գունդ, հաստ գլխով (մահակ): ... *Մին գոռա չօբան ա տնու կամ կոբալ մըհակը օսեն տըրնած (ՆԱԲ, 112):* 2. Մեծ, խոշոր (քիթ): *Կոմբալ քեթ օսե հաս դալին (Բ):*

ԿՕՄԲԱՅ(Ի)Ն - տեն ԿԱՄԲԱՅ(Ի)Ն:

ԿՕՄԲԱՅԱՎԱՐ - տեն ԿԱՄԲԱՅ-ՆԱՎԱՐ:

ԿՕՄԲԻԿԵՐ - տեն ԿՕՄԲԻԿՕՐՄ:

ԿՕՄԲԻԿՕՐՄ (*ռուս. комбикорм*) - տեն ԿՕՐՄ:

ԿՕՄՍՕՍՕԼ - տեն ԿԱՄՍԱՍՕԼ:

ԿՕՍՈՒՆԻՋՄ - տեն ԿԱՍՈՒՆԻՋՄ:

ԿՕՍՈՒՆԻՍ - տեն ԿԱՍՈՒՆԻՍ:

ԿՕՆԻ (գրբ. կունդ (գնդաձե), գունդ (գնդաձե գանգված) - գ. 1. Որոշ բույսերի (սոխ, սխտոր եւն) գնդաձե արմատը, կոճղեգ: *Սա մին թուխսըկան ա տինում մին յիշիգու մաջի, մին կոնդ էլ սողան յոր օնում, հըղէ ինում (ՅԺՅ, VII, 125):* 2. Ճոր. Գլուխ: *Ծըտեն կոնդը պուք տալըն ու Ջանփոլաղէն քանը տոնա կալը մին ա տէնում (ՅԱԲ, 15, 20):* 3. Կիսբ. Քամանչայի ուռուցիկ մասը: *Քանանչին կոնդը ճաքալ ա (Բ):* 4. տեն ՉԸԼԻՆԳ:

- Կոնդ անել - Գնդաձե արմատ՝ կոճղեգ ձեացնել (սոխը, սխտորը եւն): *Սողանը կոնդ ա ըրալ (Բ):*

- Կոնդալ անել - ծղր. Գլուխը շարժել՝ տարուբերել: *Ճանջերը յըրա յըն տըճնում, Մակիչը կոնդալ ա անում (2):*

- Կոնդը զըն/մըն - տեն ԶՐՈՐ-ԿՐԸՈՒ:

- Կոնդը կախ - ծղր. Տխուր, ամոթահար: *Գանդան, կոնդը կախ, կամ ա թաքալերին պալատը (2):*

- Կոնդը տերտակ - Զիմար, տխմար: *Կոնդը տերտակ ա, ասում ըմ, ասում, կըլծի չի ըղնում (Բ):*

- Կոնդը թաղել/մօշալ անել - ծղր. Մեկին մեռած տեսնել (գործածվում է որպես հանդիմանություն): *Կոնդըն թաղիմ, խէ մէհէտ ինձ դոնաղ չը՛ս ծէն տամ (Բ):*

- Կոնդ տինիլ - Զողի մեջ տխուկ՝ կոճղեգ տնկել: *Սողան ա կոնդ տիրալ (Բ):*

- Կոնդ փընել - տեն Կոնդ անել:

ԿՕՆԻ² - տեն ԿՕՆԻ:

ԿՕՆԻ - տեն ԿՕՆԻ:

ԿՕՆԻԱԿ (գրբ. կոնդակ) - գ. Կաթողիկոսի պաշտոնական գրություն: *Տը՛ր հայրը կըրթիլան, պըրծընէլանը յէտը կօնդակը տաս ա Պուղուն (ԼՂԲ, 396):*

ԿՕՆԻԸԼԱԿ¹ - տեն ԿՐՆԻԸԼԱԿ:

ԿՕՆԻԸԼԱԿ² - տեն ԿՕՆԻԸԼԱԿ:

ԿՕՆԻԸԼԱԿ - տեն ԿՕՆԻԸԼԱԿ:

ԿՕՆԻ/ԿՕՆԻ²/ԿՕՆԻ (պրս. kund (կոճղ) - ած. Անդամալոյծ: *Ախճիգը տանում ա տօն, տը՛սնում՝ վը՛չ քառ ա, վը՛չ քօռ, վը՛չ էլ կօնդ, շատ դաշանգ էլ ախճիգ ա... (ՅԺՅ, VII, 151):*

- Կօնդ մօրէխ - Շատ ծույլ՝ դանդաղաշարժ մարդ: *Ըսատուրը կօնդ մօրէխ ա, սաղ շինանցէ՛ք արտըրը հընձալ ըն, ինքը հնալ ըսքըսալ չի (Բ):*

ԿՕՆԻԸԼԱԿ/ԿՕՆԻԸԼԱԿ²/ԿՕՆԻԸԼԱԿ - տեն ԿՕՆԻ:

ԿՕՆԻ-ՉԸԼԸՆԳԻ - տեն ՉԸԼԸՆԳԻ:

ԿՕՆԾԵԼ/ԿՕՆԶԵԼ - նբ. Զարբել, կոնծել, խմել: *Ղարավուչին կօնծէլանը յէտը թէք ա ընգընմ, քօն ինքմ (ՅԺՅ, V, 68):*

ԿՕՆԶԵԼ - տեն ԿՕՆԾԵԼ:

ԿՕՆՅԱ/ԳՕՆՅԱ (գրբ. գոնեա) - վ. Գեթ, թեկուգ, գոնե: *Մարը ասում ա.- Կօնյա էրկու օր կա՛ց, քու հօր ք՞մնալ ըրա (2):*

ԿՕՆԶՈՒԼ/ԿՈՒՆԶՈՒԼ - գ. Զացով, ձվով, յուղով եւ սոխով եփած կերակուր: *Կօնչուլ ա իփիւմ, տամ դունաղէն (2):*

ԿՕՇԿԵԼ - տեն ԿՕՃԿԵԼ:

ԿՕՇՏ¹ (գրբ. կոշտ) - ած. 1. Պինդ, կարծր, ոչ նուրբ: *Գնուն տը՛ղէն վը՛ղը կօշտ ա ինում (2):* 2. Բիրտ, կոպիտ, անտաշ: *Կօշտ մարթ ա իլալ թէվանը (2):* 3. Խմելու համար ոչ հաճելի: *Էտ ըխպիրին ճնորը կօշտ ճնոր ա (Բ):* 4. Զողի կարծր կտոր, հողակոշտ, գուռ: *Թօռ բիդի կա, վէր վարած վը՛ղէն կօշտըրը փըփըկէ (Բ):*

- Կօշտ պիւրթը ախճիգըն կիգի, կակօղը՝ հարթընս, կօշտ պիւրթը հարթընս մանէ, կակօղը՝ ախճիգըն - Յուրաքանչյուրը իր հարազատի լավն է ցանկանում:

ԿՕՇՏ² - ած. 1. Քաղցը լոխվ հագեցրած, կշտացած, կուշտ: *Ղօնաղը ասում ա.- Էն ըմ կօշտ, թա չայ կա, չայ կըխըմիմ (2):* 2. Ընդհանրապես հագեցած՝ հագուրդ ստացած: *Ամեն հինչա կօշտ ըմ, վէշ մին պէն օգում չըմ (Բ):* 3. Կիսբ. Մեկից՝ մի բանից ծանծրացած՝ հոգևած՝ զգված: *Մունք էլ թուրքէրէն նըրքտ կա-րէլ չընք հիրըվընթօթուն անինք, մունք ըտըրանց անա կօշտ ընք (2):*

- Կօշտը հինչ ա՛ գիւղիւմ, թա ըխկա-ղէն փօրը դըռըռում ա - Ունետըրը չի հետաքըքվում աղքատի վիճակով:

- Կօշտը տնկնին ամանը խուրդանի կըփըրթի - Մեկի դրուպունը հասկա-նալու համար պետք է նույն իրավի-ճակում հայտնվել:

- Կօշտ փօրավ հաց օտել - Կուշտ ուտել, կշտանալ: *Խը՛ղճը հինչ ա՛նէ, օթ խօխա օնէ, հնալ մէհէտ կօշտ փօրավ հաց կէրած չի (Բ):*

ԿՕՇՏ³ (գրբ. կուշտ) - վ. Մոտ: *Տը-րանք խըփիլան տանում ըն իւրանց կօշտը, կօշտ հաց տամ տահանց, թա՛ դէ՛, քօն իլիք՛ (ՅԺՅ, V, 499):*

ԿՕՇՏ-ԿՕՇՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կօշտ-կօշտ անել - Կոպիտ՝ անբարյացակամորեն վերաբերվել: *Ըսկէ-տուրը հըրթնէրէն նըրքտ կօշտ-կօշտ ար անում (2):*

ԿՕՇՏ-ԿՕՊԻՏ/ԿՕՇՏՈՒԿՕՊԻՏ - ած. 1. Անկիրթ, անճոռնի, կոպիտ (մարդկանց մասին): *Կօշտ-կօպիտ մարթ ար Սըրքիսանց Արգունանը (2):* 2. Անհարթ, խորդուբորդ: *Կօշտ-կօպիտ հըղէ յա խըծըպէրթա հըղէն (Բ):*

ԿՕՇՏՈՒԿՕՊԻՏ - տեն ԿՕՇՏ-ԿՕՊԻՏ:

ԿՕՉ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Կօչ ածել - 1. Կծկել, սեղմել: *Վը՛ն-նէրը կօչ ա ածում, ըտը՛ղ նըստում (2):* 2. Ընկճել, խեղճացնել, խոնարհեցնել: *Թանգան հարթըն էրկու շէփտումը տը-նըցուց կօչ ա ածում (2):*

- Կօչ կալ - 1. Կծկվել, սեղմվել: *Լը-դար հավը վէր քուքանա, վը՛ղը կօչ կը-կա (ԱԲԲ, 34):* 2. Ընկճվել, խեղճանալ, խոնարհվել: *Ազդուն տըղամարթ ա իլալ Բըխցարը, կընգանը մըռնէլանը յը՛տըն ա ըտի կօչ յը՛կալ (Բ):*

- Կօչ յը՛կած, կըծեգ տը՛ռած - 1. Զոգ-սաշատ, շատ հոգսեր ունեցող: *Շինն-ցիւն օրը կըտըրվէ, թօրնը յէշում ըս, կօչ յը՛կած, կըծեգ տը՛ռած մարթիք ըն (Բ):* 2. Ծեր, ալետր, շատ ծերացած: *Ջիհիլ-նէն շինէրքան քօչալ ըն, մընացալ ըն կօչ յը՛կած, կըծեգ տը՛ռած մարթիք (2):*

- Կօչ պիրիլ - տեն Կօչ ածել:

ԿՕՉ-ԿՕՉ - տեն ԿՈՒՉԸԿՕՉ:

ԿՕՊ/ԿՈՊ² (գրբ. կոպ) - գ. Ակնա-խնձորի շարժական մաշկի ծածկույթ, կոպ: *Խուխէն ծէխէ կօպէն յըրա կըգ-տօպ ա տնու յը՛կալ (Բ):*

ԿՕՊԱԼ (պրս. kōpāl (երկաթե գա-վազան) - գ. 1. Զաստ մահակ: *Օշափը վը՛ր էտ խօսկըն ասում ա, տըղան կօպա-լավը կըլիւնէ մէհէտ թըխում ա, օշափըն ըստակում ա (ՅԺՅ, VII, 12):* 2. Թմբկա-հարի կարճ փայտիկները, որով հարվա-

ծում է թմբուկին: Կօպալնէն յօր ա ընէս, ըսքըսէս նըղարէն վէր թակէլը, վէր արջը փախցի (2): 3. հեգն. տեն հԸԻՌ:

ԿՕՊԷՏ - տեն ԿՕՊԻՏ:

ԿՕՊԻՏ/ԿՕՊԷՏ - ած. 1. Ոչ բավականաչափ մշակված, ոչ ևուրբ: Կօպիտ վըննաման ա (2): 2. Անտաշ, անքաղաքավարի, անկիրթ: Կօպիտ մարթ ա Սիրանէն մարթը (Բ):

- Կօպիտ անէլ - Որեւէ բան թեթեակի մշակել՝ հետազայում հղկելու՝ կատարյալ դարձնելու նպատակով: Դնմորջին ցըկըտնէն կօպիտ ա անում, տինում դըրաղ (2):

- Կօպիտ կ'առնը - Անտաշ՝ անքաղաքավարի՝ անկիրթ մարդ: Մըշօն էլ Մանյին հը'տէ հօ տըղամարթ չի', կօպիտ կ'առն ա (Բ):

ԿՕՊԻ (վրաց. *kopi*) - տեն ՊԱԼԻ:

ԿՕՊՅԱ (ռուս. *копия*) - գ. Մեկի՝ մի բանի չափազանց մեծ նմանություն մի ուրիշի՝ մի ուրիշ բանի, պատճեն: Շան տըղէտ լակուտը տօշնի հօրը կօպյան ա (Բ):

ԿՕՌ¹ - տեն ԿՕՌՆԸ՝:

ԿՕՌ² - տեն ԿՕՌՆԸ՝:

ԿՕՌ³ (գրբ. կոռն (ծրի մշակվող արտ), պրս. *kār* (աշխատանք) - գ. Ընդհանուր հարկադիր ծրի աշխատանք: Մին սնորհ մարթիք՝ կօռա փախած կ'ամ ըն տօն (ՀԱԲ, 15, 136):

- Կօռ անէլ - 1. Հարկադիր ծրի աշխատանք կատարել: Ժողովուրդը խանէն հը'տէ կօռ ըն իլնլ ընէլիս (2): 2. Ծանր աշխատանք կատարել: Խէ վաստակ ը'ս, կօռ ը'ս ըրալ (Բ):

- Կօռը ծանդըր - Ուրիշների հոգսերը իր վրա վերցնող, հոգսաշատ: Կօռը ծանդըր մարթ ա Իզնաթը, քըվօրցըն էլ ա ինքը պահում (Բ):

- Կօռը քաշիլ - տեն Հօքըր քաշիլ:

ԿՕՌ-ԲԷԳՄՐ - գ. Տարբեր տեսակի ծրի աշխատանքներ, որ ժողովուրդը կատարում էր իրենց տերերի եւ պետության համար: Էտ տըղան ըսի տը'ռնում ա թաքավէր, ժողովուրդթէն կօռ-բէգմնն ըզադում (2):

ԿՕՌԾԻԼ - տեն ԿԸՐԾԷԼ:

ԿՕՌՆԸ՝/ԿՕՌ՝ (գրբ. կոռն) - 1. տեն ԹԷՎ (1-8): 2. գ. Սայլի երկու առէջների ծայրերը, որոնք միանալով անկյուն են կազմում, եւ որի գագաթից կապվում է լուծը: Ըրբէն աջի կօռնը կօտըրում ա, ըրբաջին գ'իդիւմ չի, թա հինչ անէ (2):

- Կոռնան փըռնէլ - տեն Ծը'րքան փըռնէլ:

- Կոռնավը տալ - տեն Ծը'րքավը տալ:

- Կոռնէրը թողնալ - տեն Ծը'րքէրը թողնալ:

- Կոռնէրը կանանչ կէնա - Գործածվում է որպես բարեմաղթություն՝ միշտ եռանդով՝ ուժով լինի: Կոռնէրը կանանչ կէնա էրոշ յըրգիրներում ապըրօղ հըլէրէն, վէր Դարաբաղա էտքան ք'ծմնգ ըն անում (Բ):

- Կոռնէրը կոտըրիատ(վ)էլ/վէր տը'ռնալ - 1. Ուժասպառ լինել, սաստիկ հոգնել: Էնքան կօրծ ըրէ, կոռնէրըս կոտըրատից (Բ): 2. Հուսահատվել, վիատվել, դժբախտության հանդիպել: Խը'դճըտ հինչ անէ, կոռնէրը կոտըրատած մարթ ա, էրկու տըղա օնար, ճօխտըն էլ ըսպընվը'ցէն (Բ):

- Կոռնէրը յը'ր քաշիլ - տեն Թէվքէրը յը'ր քաշիլ:

- Կոռնումը (թափ) ինիլ - Ուժեղ՝ գորեղ լինել: Թաքավէրին տըղէն կոռնումը իլնլ ա, օշափէն կօխալ ա տակը, ըստըկցըրալ (2):

- Կոռնումը խօսել - Հակառակվել, հակառակ լինել: Մարթը հինչը անում ար, կընէգը կոռնումըն ար խօսում (2):

- Կոռնումը կէնալ - տեն Անգ'ունը պահել:

- Կօռնը էրկան - տեն Ծը'րքը էրկան:

- Կօռնը կարծ - տեն Ծը'րքը կարծ:

- Կօռնը կոռնավը քըցիլ - տեն Թէվը նի մըննէլ:

- Կօռնը հըլծօրծ չինիլ - Չափազանց ուժեղ լինել: Մըշակ դային կօզի պառալ, ամմա կօռնը հըլծօրծ չի կա (Բ):

- Կօռնը չափել - Մեկի բազուկը չափելով՝ գուշակություններ անել: Տանում ըն բախաջոն կօշտը, կօռնը չափում ա, թա.- Էտ տըղէն էն ա կ'իր ըրած (2):

- Կօռնը տալ - 1. Ապրանք կշռելիս խաբել: Դասաբը կօռնը տըվալ, մէսը պակաս քըշըրից (Բ): 2. տեն Արմունգ տալ: 3. տեն Ծը'րքը հըսցընէլ:

ԿՕՌՆԸ՝/ԿՕՌ² - գ. Թռռնա թռռը: Մանիշ աքօրը էրկու կօռն ա իլնլ (Բ):

ԿՕՌՏ/ԿՕՌՏ (գրբ. կուրտ (կրտած, ներքինի) - գ. Ամորձատելը, կռտելը: Հիյվընէրէն կօռտը վէր ըսքըսում ա, Դըղըմը կումէրան տօն չի կամ (Բ):

- Կօռտ անէլ - տեն ԿԸՌՏԷԼ:

ԿՕՌՏԷԼ - տեն ԿԸՌՏԷԼ:

ԿՕՌՏ(Ը)ՎԷԼ - տեն ԿԸՌՏ(Ը)ՎԷԼ:

ԿՕՍ (ռուս. *кося*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Կօս անէլ - Մագերը գլխի վերին կամ հետեւի մասում անվաճե ոլորելով՝ հյուսել եւ ծասկելով ամրացնել (կանանց մասին): Առաջ աննաթ ա իլնլ՝ Շուշվա խանումնէն կօս ըն իլնլ ընէլիս (2):

ԿՕՍՎԷԼ - տեն ԿՕՋՎԷԼ:

ԿՕՍԿ(Ը)ՎԷԼ - տեն ԿՕՋԿ(Ը)ՎԷԼ:

ԿՕՎ - տեն ԿԱՎ՝:

ԿՕՎԱՍԱՆԸ - տեն ԿՕՎԱՍԱՆԸ:

ԿՕՎԷԼ - տեն ԿՕՎԷԼ:

ԿՕՎԹԱ/ԿՕՓԹԱ (ռուս. *кофта*) - գ. Կանացի կարճ վերնազգեստ: Կնրմուր կօվթա յա կը'ցալ (Բ):

ԿՕՎԿԵԹ (գրբ. կովկիթ) - ած., գ. Կովկթող, կթվոր (անձ): Կօվկէթ Ռիմին լօխ ճընննչում ըն իլնլ ռայօնումը (Բ):

ԿՕՎՎԷԼ - տեն ԿՕՎՎԷԼ:

ԿՕՎԹ - տեն ԿՕՎԹ:

ԿՕՏ՝ (գրբ. կոտ) - գ. 1. Թռչունների կեր դարձող զանազան հատիկեղեն: Զոմըրոտ դուշը քըննցնլ ար ուրան ճըտէրին հէտի կօտ ճարի, պը'րի (ՀԺՀ, V, 23): 2. փխբ. Անորակ ցորեն: Մին չըվալ կօտ ա տարալ ճէղացը, ըղացալ (2):

- Կօտալ անէլ - Մեկին կերուխումով զբաղեցնելով՝ կարեւոր գործից ուշացնել՝ մի բանից ուշադրությունը շեղել: Ըտըրանք չուբանէն կօտալ ըն անում, քինամ ա տը'սնում՝ վըխճըրնէն կուղացած (2):

- Կօտալ ըղնէլ/ինիլ - 1. Կերուխումով տարվելով՝ կարեւոր գործից ուշանալ՝ ուշադրությունը շեղվել: Էտ տըղան կօտալ ա ըղնում, կամ տը'սնում՝ նըշընածէն փըխճըրըրալ ըն (2): 2. Շահավետ գործի հանդիպել: Անդըրին քը'ցալ ա սիզօն, կօտալ ընգալ (Բ):

- Կօտ տալ - 1. Թռչուններին կերակրել: Տնու ա կամ, վէր հըվէրէն կօտ տա, տը'սնում մին զը'ռ օխծ հալէն պոնին ըըշկին մը'կընված (2): 2. Կաշառել: Կօտ ա տամ, տըղէն տոնման ըզադում (2):

ԿՕՏ² - տեն ԳՕԴ:

ԿՕՏԱՊ - տեն ԿՌՏԱՊ:

ԿՕՏԷԳ (գրբ. կոտակ (ծագ, կորյուն)

- գ. 1. Շան ծագ: Էտ կօտէգը յը'ր ա օնում, քըցում խորջինը, քինամ (2): 2. փխբ. Անպատկառ, անզգամ մարդ: Էտ կօտէգը լօխճին տընէրը կըռը'վ ա քըցնլ, լօխճին ուրոնը նըրի'տ կըռվըրըրալ (Բ):

- Կօտէգը շանը փօրէն տակէն ա կօլը կէնում - Ամեն մեկն իր յուրայինին է ապավինում:

ԿՕՏԸՐ/ԿՕՏՌԻՐ (գրբ. կոտոր (կտոր, պատռա) - ած. Նվաստացած, ընկճված, խեղճացած: Կօտըր մարթ ա Ալիսանը, վէջ փոլ օնէ, վէջ ք'ծմնգ անօղ (Բ):

- Կօտըր ըղնէլ - Նվաստանալ, ընկճվել, խեղճանալ: Տըղան տոնման ըղնէլանը յը'տը Համաս ապան շատ ա կօտըր ընգալ (2):

- Կօտըր կածան/հըղէ - Կարճ կածան՝ ճանապարհ: Մին կօտըր կածան սարան հըսնում ա մինչը'վ Կօղէն ախպոյը (2):

- Կօտըրը քըցիլ - Նվաստացնել, ընկճել, խեղճացնել: *Ղանխապն կընէգը տըր-դըմարթին շէնումը կօտըր կըքըցի (Բ):*

ԿՕՏՈՐԱԿ/ԿՕՏՐԱԿ (գրք. կոտորակ (կտոր, պատառ) - տեն ԱՌԱՏԱՍ:

ԿՕՏՈՐԷԼ/ԿՕՏՐԷԼ (գրք. կոտորեմ) - նք. 1. Որեւէ կարծր՝ պինդ բան հարկածելով՝ ճկելով երկու կամ ավելի կտոր անել, ջարդել: ...*Հացը օտում ա, էտ ան-րանդըն էլ լօխ խըմում ա, պըրծնում, բու-թովկան կօտրում...* (ՀԺՀ, V, 624): 2. Հարկածով մի բանի ամբողջությունը խախտել՝ վնասել: *Թըխում ա, ըսկէսվօրը ծըրքը կօտրում (2):* 3. տեն Կօտըրը քըցիլ: 4. Մեղմացնել, թուլացնել (խստու-թյունը, բարկությունը): *Կընէգը կարում ա մարթին կըզընվօթունը կօտրէ (2):* 5. չք. Վնասվել, խախտվել, ջարդվել: *Վէր ըմ ընգալ, վըննըս կօտըրալ ա, կարում չըմ, թա շօռ կամ (2):*

- Կօտըրած շիրըփ - տեն Կօտըրած քըթօլ:

- Կօտըրած շիրըփու նըման մաչըն ըղնէլ - տեն Կօտըրած քըթօլու նըման մաչըն ըղնէլ:

- Կօտըրած պըլաստինկա - Շատ եւ տհաճորեն խոսող մարդ: *Մանծվը կօտը-րած պըլաստինկա յա, ըշտըդ նըստում ա, լօխճին գանիւնը ու ա անում (Բ):*

- Կօտըրած սըրտավ - Հիասթափ-ված, անտրամադիր, ընկճված: *Կօտը-րած սըրտավ կարէլ չըս քըփ ա նիս (2):*

- Կօտըրած տըշտակէն ըռաշկէն մընալ/վըննը կէնալ - Նախկին թշվառ վիճակին հասնել: *Քանիքը վէր բնորդն-նանց հըրրատացալ, էրկան կէնալ չի, էլիա կօտըրած տըշտակէն ըռաշկէն վըննը կըկէնա (2):*

- Կօտըրած քըթօլ - Իրեն չվերա-բերող ամեն բանի խառնվող (մարդ): *Սարիթէգին կընէգը կօտըրած քըթօլ ա, քըթըր ամմէն տըդ կօխում ա (2):*

- Կօտըրած քըթօլու նըման մաչը ըղնէլ - Իրեն չվերաբերող բանի մեջ խառնվել՝ միջամտել: *Ուրիշին զըրոցին խառնըվէլ չըն, կօտրած քըթօլու նըման ըղնէլ չըն մաչը (ՆԱԲ, 162):*

- Կօտըրած քըսկարէնք - Խախտ-ված միաբանություն՝ համերաշխու-թյուն՝ դաշինք: *Ըտըրանց ըխպըրօթունը կօտըրած քըսկարէնք ա (Բ):*

ԿՕՏՈՐԱԿԱԿ - գ. Ոսկորի խախտում՝ ջարդվածք՝ ճաք, ինչպես եւ այդ վնասվածքի տեղը: *Վաղաշակ դային լալ կօտըրվասկ ա իլալ սըղըցընէս (Բ):*

ԿՕՏՈՐԱԿԷԼ - կք. եւ չք. ԿՕՏՈՐԷԼ-ի:

ԿՕՏՐԱԿ - տեն ԿՕՏՈՐԱԿ:

ԿՕՏՐԷԼ - տեն ԿՕՏՈՐԷԼ:

ԿՕՏՈՐ - տեն ԿՕՏՈՐ:

ԿՕՐԱ - տեն ԿՕՐԷ՛:

ԿՕՐԱԾ - ած. 1. Ավելորդ, ոչ պետ-քական: *Քըշէրվա կերածը կօրած ա (2):* 2. Խեղճ, անճար: *Կօրած մարթ ա Ուքին, բաշիր չի անում, թա մին կօրծ անէ (Բ):*

ԿՕՐԷ՛/ԿՕՐԻ՛/ԿՕՐԱ (գրք. կրայ) - գ. 1. Կրիա: *Մըհէնգ էլ մին կօրէ յա պը-տահում, էտ կօրէն էլ ա յօր օնըմ, տինըմ ծօցըմը (ՀԺՀ, V, 515):* 2. փխբ. Շատ դանդաղաշարժ մարդ: *Կօրէ յը՛ս, պա-տառ թայդի ընգէլ, լի՛ (Բ):*

- Կօրէն չընաղան տոնս ա յը՛կալ, չընաղէն հավան չի կէնում - Ասում եւ չմահավան երիտասարդների մասին:

- Կօրէն չընաղան տոնս կալ - Աշխարհի գործերը խառնվել, ամեն ինչ տակնուվրա լինել: *Կօրէն չընաղան տոնս ա յըկալ, ժուղօվորթը գոնդում չըն, թա հինչ անին (2):*

- Կօրու յերիշ - Դանդաղ ընթացք: *էտ հարթըն մինչը՛վ կօրու յերիշալ քի-նամ ա արտը, մըթնում ա (2):*

ԿՕՐԷ՛/ԿՕՐԻ՛² (գրք. կորի (առվակ, փոքր ակոս) - գ. 1. Արտի միջով առաջին անգամ բացված ակոս: *Կոնքանը քըցիւմ ա մին կօրէ պէնում (2):* 2. Վարելահողի չափման միավոր, որ հավասար է մեկ քառորդ օրավարի: *Ըսօրէ մին կօրէ վար ըմ ըրալ (2):*

ԿՕՐԷԶ(ՆԸ)/ԿՕՐԻԶ(ՆԸ)/ԿՕՐԷՆԶ/ԿՕՐԻՆԶ (գրք. կորիզ) - գ. Մսեղ պտուղների միջի պատիճավոր սերմը, կորիզ: *Ղուշըն էս վը՛ր ըսկանում ա, պէրանը պէնում ա, լիւզվին տական մին խընծօրու կօրէզ տոն օնում...* (ՆԼՂԺԲ, 42):

- Կօրէզավ տալ - Հին սովորություն, երբ տոնական հանդեսների, հատկա-պես հարսանիքների ժամանակ չո-րացրած պտուղներ եւ կորիզ էին նե-տում իր պարտականությունների մեջ թերացող կամ չսիրած անձանց: *Մռաչ, վէր հըրսանէլ ա իլալ, ուրոն կօրէզավ ըն իլալ տալիս (2):*

ԿՕՐԷԿ (գրք. կորեակ) - գ. Հացագ-գիների ընտանիքին պատկանող բույս եւ նրա հատիկը, կորեկ: *Կըզընվում ա, կօրէկը յօր օնում, քամուն ռէխը տամ...* (ՀԱԲ, 15, 139):

- Կօրէկ անէլ - տեն Կօրկօւտ ա-նէլ (2):

- Կօրէ կերած կ'ումաշ - Շատ գեր՝ չաղ մարդ: *Սուրէնին կընէգըն էլ հօ կը-նէգ չի՛, կօրէկ կերած կ'ումաշ ա, վը՛ռը օխտը փոքր կա (Բ):*

- Կօրկու սըվը՛ր կ'ումաշ - Նույն հան-ցանքը կրկնող, չխրատվող անձ: *Կօղ կընէգը կօրկու սըվը՛ր կ'ումաշ ա, հինչը օգում ըս ըրա, խըրատվէլ չի (2):*

ԿՕՐԷԿ-ԿՕՐԷԿ - մ. Հատ-հատ, քիչ-քիչ: *Այան ասմա.- էտքան փուլը յը՛ս կօրէկ-կօրէկ ըմ հըվաքալ, թոսի ըրալ (2):*

ԿՕՐԷՆԶ - տեն ԿՕՐԷԶ(ՆԸ):

ԿՕՐԸՆԳԱՆ (գրք. կորնգան) - գ. Թի-թեռնածաղիկների ընտանիքին պատ-կանող կերային խոտաբույս: *Կավը բի-դի յօնջան օտէ, կօրընգան օտէ, վէր բօլ-բօլ կաթըն տա (Բ):*

ԿՕՐԻ՛¹ - տեն ԿՕՐԷ՛:

ԿՕՐԻ՛² - տեն ԿՕՐԷ՛:

ԿՕՐԻԶ(ՆԸ) - տեն ԿՕՐԷԶ(ՆԸ):

ԿՕՐԻՆԶ - տեն ԿՕՐԷԶ(ՆԸ):

ԿՕՐԾ՛/ԿՕՐԻԾ (գրք. գործ) - գ. 1. Աշխատանք: *Կօրծը շատ ա, կարում չըն հըսընին (2):* 2. Արհեստ, գեաղ-մունք, մասնագիտություն, աշխա-տանքի բնագավառ: *Ղուլգանին կօրծը տիժէր կօրծ ա (Բ):* 3. Պաշտոն, ծառա-յություն: *Ըտըրան կօրծա տոնս ըն քը-ցիւմ, մընամ ա տոնըն (2):* 4. Խնդիր, հարց: *Հինչ կօրծալ ը՛ս յը՛կալ կօշտըս (2):* 5. Պարտականություն, անելիք: *Ըխ-պիրան ճուր պիրիլը կուճի ըխճըկանը կօրծըն ար (2):* 6. Նախաձեռնություն, ձեռնարկում: *Լալ կօրծ ա, թա կարիս մինչը՛վ վէրչ անիս (2):* 7. Վերաբերու-թյուն, առնչություն: *Հանը ասմա.- Յը՛ս ըտըրա նըրդէտ կօրծ չօնիմ, ինքըն ա գոնդում, հինչը օգում ա, թօղէ անէ (2):* 8. Մեկի՛ մի բանի առաջ բերած հետեանք: *Թաքավէրը դանտի կըրծիս ա ըղնում, վէր տա ուրան կընգանը կօրծըն ա (2):*

- Կօրծ ածէլ - Բանեցնել, գործածել: *Էնքան կօրծ ա ածալ, ցակատը մաշալ ա (Բ):*

- Կօրծա ըղնէլ - 1. Աշխատանքից ետ մնալ՝ ուշանալ, աշխատանքի ժամա-նակը կորցնել: *Կընանէլը ուրոն պը-տահում ըն, գոնդում անում, կօրծա ըղ-նում (2):* 2. Անաշխատունակ դառնալ, աշխատունակությունը կորցնել: *Խը՛ղճ Արսէմին վը՛ննէրը չուլխացալ ա, կօրծա ընգալ ա, էն ա տանը նըստած (Բ):*

- Կօրծան աշկ չըպէնալ - Անընդ-հատ աշխատել: *Կարունքը վէր կամ ա, գիշըցէլ կօրծան աշկ չըն պէնում (Բ):*

- Կօրծ անէլ - 1. Աշխատել: *Սաղ օրը կօրծ ա անում, ուրոնգոնը վաստակ կամ տօն (2):* 2. Պաշտոն գեաղեցնել, ծառայող լինել: *Սուրփիկին տըղան պէ-ցիւր պաշտօնում ա կօրծ անում (Բ):*

- Կօրծա քըցիլ - Մեկին աշխատան-քից ետ պահել, աշխատելուն խանգա-րել: *Թօռը հօնճ ընտղնէրէն կօրծա քը-ցալ ա (Բ):*

- Կօրծէն/կօրծէտ/կօրծէս անըմը հինչ ա՛ - տեն Պէնին անըմը հինչ ա՛:

- Կօրծէն կէնալ - Իր գործով գեաղ-վել, ուրիշի գործերին չխառնվել, ուշա-դրություն չդարձնել: *Տըղան օգում ա*

քժմնգ անէ, հնրը թողում չի, ասմա.- Կործէտ կայ (Ձ):

- Կործէն մաշկը կօտրել - Գործի՝ աշխատանքի մեծ մասը կատարել, հիմնական դժվարությունները հաղթահարել: Զծնծ ընտղնէն մինչը՛վ քըսծր կործէն մաշկը կօտրորում ըն, նըստում, մին լ՛ալ հաց օտում (Ձ):

- Կործէն մաշին թաղվել/խըրվել - Որեւէ գործով խիստ զբաղված լինել: Զըղան ընտղնէն կործէն մաշին թաղվում ըն, կըլծի էլ չըն ըղնում, թա հունց մըթնից (Ձ):

- Կործէն մաշին կ'իւզի/քաքել - Գործը փչացնել՝ ձախողել: Արտը ըսքըսքէն հընծիլը, թռնը նի կ'անվ, կործէն մաշին կ'իւզից (Ձ):

- Կործէն յըրա ծոն կ'ան - Գործը փչանալ՝ ձախողվել՝ ձգծգվել: Թամարէն մարթը հիթը կործ ա փըռնում, կործէն յըրա ծոն ա կ'ամ (Բ):

- Կործէն նըմտա կէնալ - Գործը ավյունով սկսել՝ ջանադրաբար կատարել: Զըհիլնէն կործէն նըմտա յըն կէնում, մին օրումը պըռծընում (Ձ):

- Կործը աչ քիսիլ - Գործը հաջող ընթացք ստանալ: ... Վէրքը, սահանց կործը աչ ա քընում, կարում ըն ըգադվին... (ՀԱԲ, 15, 37):

- Կործը ըղնէլ մինին - Գործի լուծումը մեկից կախված լինել: Զինամ ա թանջիրին կօշտը, թա.- Կործըս ընգալ ա քը՛գ, քժմնգ ըրա (Ձ):

- Կործը թանսվիլ/թանս քիսիլ - տէն Կործը ծէխվել:

- Կործը իրըսէն յըրա թողնել - Գործին ընթացք չտալ՝ ավարտին չհասցնել, իրեն վերաբերող գործը անուշադրության մատնել: Լօղոր մարթը կործը իրըսէն յըրա կըթողնէ (Ձ):

- Կործը խարաք (ինիլ, տը՛նալ) - տէն Պէնը պիւրթ (ինիլ, տը՛նալ):

- Կործը ծէխվել/ծէխ քիսիլ - Գործը անհաջող ընթացք ստանալ: Էտ օրվանից էլ Փանօսէն կործը ծէխվում ա (Ձ):

- Կործը ծըրքէն մաշին հանիլ - Եռանդով աշխատել, գործը շուտ ավարտել: Ագրահիլ դիւզար ա Սուենէն լիւմիկը, կործը ծըրքէն մաշին հանում ա (Բ):

- Կործը կըլծի կ'ան - Գործը հաջողվել՝ ավարտին հասնել: Մանվէլ դային շատ ա չըրչարվում, մինչը՛վ վէր կործը կըլծի ա կ'ամ (Ձ):

- Կործը կըլծի պիրիլ - Գործը հաջողությամբ ավարտին հասցնել, որեւէ գործ հաջողեցնել: Ամմէն տըղամարթ չի կարել տիծէր կործը կըլծի պիրի (Ձ):

- Կործը կործէն օտել - Գործերը կուտակվել: Կարունքը վէր կ'ամ ա, շէտումը կործը կործէն օտում ա (Բ):

- Կործը հինչումըն ա՛ - տէն Պէնը հինչումըն ա՛:

- Կործը ճիւրը ըղնէլ - Աշխատանքն ապարդյուն՝ իզուր անցնել: Թօռը նի յա օնում, հծնծ ընտղնէրէն կործը ճիւրըն ա ըղնում (Ձ):

- Կործը յը՛ղու նըման քիսիլ - Գործը հաջող՝ սահուն ընթանալ: Տանը կործէրը յէղու մընան քիսնամ ար... (ՆԼԴԺԲ, 56):

- Կործը պիւրթ (ինիլ, տը՛նալ) - տէն Պէնը պիւրթ (ինիլ, տը՛նալ):

- Կործը սափալու փըռնել - Գործին հմտությամբ՝ դժվարությունները հաշվի առնելով ձեռնամուխ լինել: Զու վէր կործը սափալու չի փըռնում, յը՛տէ-ծէլլի փուշմանում ա (Ձ):

- Կործը տանէլ տալ - Գործը ձախողել, անհաջողության հանդիպել: Շատ ա չըրչարվում, վէրչումը կործը տանէլ տամ (Ձ):

- Կործը տափէն թողնել - տէն Կործը իրըսէն յըրա թողնել:

- Կործը տը՛ղան տիւրիւր կ'ան - Աշխատանքն ընթացքի մեջ ընկնել՝ առաջ մղվել: Թօռը յը՛տ ա օնում, քըղան ընտղնէրէն կործը տը՛ղան տիւրիւր ա կ'ամ (Ձ):

- Կործը տը՛ղան տիւրիւր տալ - Աշխատանքն ընթացքի մեջ դնել՝ առաջ մղել: Ծանգէրդնէն կ'ամ ըն, ուստէն կործը տը՛ղան տիւրիւր տամ (Ձ):

- Կործը տը՛սնալ - 1. Մի բան անել՝ իրականացնել, իր անելիքն անել: Կործը տէսնում ա, իլանծ-չիլանծ պէռնում ծի-յէրը... (ՀԱԲ, 15, 128): 2. Մեկի հետ սեռական հարաբերությունների մեջ մտնել, կենակցել: Սիրականը նըխշունէն նըհը՛տ կործը տը՛սնում ա, քիսամ (Ձ): 3. Որեւէ դեր խաղալ, օգտակար նշանակություն ունենալ: Էրկան վախտ արաշտ ըրալ, անջախ-անջախ մի լ՛ալ թօռ յը՛կալ, կործը տը՛սալ (Բ):

- Կործը քունալ անել - տէն Կործը իրըսէն յըրա թողնել:

- Կործի տինիլ - 1. Աշխատանքի տեղավորել, պաշտոն տալ: Խընումանց Սէրօփը ախպօրցը լօխծին լ՛ալ կործի յա տիրան (Բ): 2. Մեկին աշխատեցնել, աշխատանքի լծել: Թանգզան հարթըն ըսկէսվօրը կործի յա տինում, ինքը դինջանում (Ձ):

- Կործի քըցիլ - Աշխատեցնել, բանեցնել (մեքենաների՝ սարքերի մասին): Զիշկան անում ըն, կարում չըն տըրախտըրը կործի քըցին (Ձ):

- Կործ չօսիս - Մի՛ խառնվիր, պետք չէ խառնվել: Ասում ա.- Կործ չօսիս, ինքըն ա գիւղում, հինչը անում ա, թօրէ անէ (Ձ):

- Կործ պէց անել - Զոգսի՝ մտատանջության առիթ ստեղծել: Տըղան կուղթօրուն ըրալ, հօրը հը՛տէ կործ պէց ըրալ (Ձ):

- Կործ տը՛սնալ - տէն Կործը տը՛սնալ:

- Կործու յըրա ինիլ - տէն Պէնու յըրա ինիլ (Պէն-ի տակ):

- Կործու տար - Որեւէ աշխատանք՝ զբաղմունք՝ արհեստ ունեցող, որեւէ բանով զբաղված: Կործու տար մարթը էս թըվումը տիւզըն չի մընալ (Բ):

- Կործու տինիլ - տէն Կործի տինիլ:

- Կործ փըռնել - Որեւէ աշխատանք սկսել, մի բան ձեռնարկել: Ըշխարքէս կործը հունցու փըռնիս, ընդի էլ անան կըկա (ՆԱԲ, II, 26):

ԿՕՐԾ² (գրք. կործք) - գ. Կաթնատուն էգ կենդանու ստինք: Կավը չըփարավը լօք տըվալ, կ'իւրը կործը պուք տըվալ (ԱԶ, 43):

- Կործ անել - 1. Զղիության ժամանակ ստինքը մեծանալ (անասունների մասին): Կավը կործ ա ըրալ, էրկու ամսանը յը՛տը ծընան ա (Ձ): 2. Ստինքը կաթով լցվել (անասունների մասին): Էծը ամմէն օր քիսամ ար ըրածում, կործ անում, իւրիւզիւնը կ'ամ, պառալը քըթում ար, մըխթարում (Ձ):

- Կործը տափալը քաշ ինիլիս - Մեծ կործք ունեցող եւ շատ կաթ տվող (հիմնականում կովերի մասին): Ըտըրան էլ մին լ՛ալ քըթէ կալ ա ինիւմ կործը տափալը քաշ ինիլիս (Ձ):

ԿՕՐԾԻԼ - տէն ԿՕՐԾԷԼ:

ԿՕՐԿ (գրք. կորկ (կպած, մնացած աղտ) - տէն ՑԸՅ՝:

ԿՕՐՄ (ռուս. корм) - գ. Կոմբինացված՝ համակցված անասնակեր: Դնրվիշը ասում ա.- Վըր ծիյանցը կորմը փօխիս, ծիյանքը կըլըղարին, կըտօրվին... (ՀԺԶ, VI, 117):

- Կորմ տալ - Կերակրել (անասուններին): Քաշը թօխկան վըր ա քըցիւմ, լօկը տանում՝ ճուտէրէն կորմ տալի հէտէ (ՆԼԴԺԲ, 56):

ԿՕՐՄԻՏ/ԿԱՐՄԻՏ (ռուս. кормить (բտել) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Կորմիտ անել - Սնել, բտել, համակցված կերով կերակրել: Խօզը կորմիտ ըն անում, վէր աշունքը մօրթին (Բ):

- Կորմիտ ըրած - Գեր, չաղ, պարարտ: Կորմիտ ըրած կընէգ ա Զէղուշը (Բ):

ԿՕՐԶԻԼ (գրք. կորնչիս) - չք. 1. Անհետանալ, ջքանալ, առկա լինելուց դարձել: Կուռըշնէն կօրալ ա, յը՛կալ ըն, տը՛սալ՝ ըստըղէս ըխպիրին դըրաղէն

կըստօտած (ԱԱ, 35): 2. Որեւէ տեղից արագ՝ աննկատելի հեռանալ՝ փախչել: Ըտըրանա յէտը կօզնին քընըմ ա, կօրչըմ (ՀԺՀ, V, 51): 3. փխբ. երկար ժամանակ որեւէ տեղ չերեւալ: Ըշտը՞դ ըս կօրալ, հիբանց ա ըրվամ չըս (Բ): 4. փխբ. Փչանալ, ոչնչանալ: Վըխտեն թու-թօտը թըփը՞ցեն վէչ, էնքան թօթը կօ-րալ (Բ): 5. փխբ. Իզուր վատնվել, սպառվել, ապարդյուն ծախսվել: Տըղան վեր բիդասըլ իլնվ, հօրը աշխադանքը կըկօրչի (Ձ): 6. փխբ. Թաղվել, պարուր-վել, պատվել: Կարունքը Ղարաբաղա շէնէրը ծաղկում կօրչիւմ ըն (Բ):

- Կօրած տը՞դ չի - Ապարդյուն չի անց-

նի, անպայման որեւէ ձեւով կփոխա-տուցվի: Ղօնաղը Ըստուծէնըն ա, ղունա-ղէն հիւրումնաթ անէլը կօրած տը՞դ չի (Ձ):

- Կօրած տիկնակէն կօթը վը՞սկէ կիկի - Իրը կորչելուց հետո ավելի է ար-ժեքավորվում գնահատվում:

ԿՕՐՍԻՆԿԱ (ռուս. *косынка*) - գ. Կա-նացի բարակ գլխաշոր՝ գլխաշալ: Այան միշտ կօրսինկա յա իլնվ կըպէլիս (Բ):

ԿՕՐՍԻՆԿԱՅՈՒ - գ., ած. Գլխաշորի համար նախատեսված (կտոր): Խալ-խէրը ձւրանց հըրթենէն վը՞սկէ յըն տամ, Նուրան էլ մին կօրսինկացու վա տըվալ (Բ):

ԿՕՐՏ - տեն ԿՕՐՏ:

ԿՕՐՏԵԼ - տեն ԿՕՐՏԵԼ:

ԿՕՐՏ(Ը)ՎԵԼ - տեն ԿՕՐՏ(Ը)ՎԵԼ:

ԿՕՐՈՒՍ (գրբ. կորուստ) - գ. Այն, ինչ որ կորսված է: Կարկուտը յը՞տ ա ծնում, քինամ ըն բաղէրը, տը՞սնում՝ կօրուստը շատ ա (Ձ):

- Կօրուստ տալ - Կորցնել, կորուստ ունենալ: Ղարաբաղ ըտի տօն չի կա, վեր էս կըռվալը կօրուստ չինի տըված (Բ):

ԿՕՓԵ/ՂԱՓՈՒ/ՂԱՓՈՒ (ռուս. *кофе*, արաբ. *kahve*) - գ. Սուրճ: Ղարաբաղ առաջ լօխ չայ ըն իլնվ խըմէլիս, կօփէն միհէն՞ ա անդնթ ընգալ (Բ):

ԿՕՓԹԱ - տեն ԿՕՎԹԱ:

Հ

ՀԱ (գրբ. հա (այո, հապա, ահա) - մ., ձ. 1. Տրված հարցին դրական պատաս-խան: - Հանբի, կամ ը՞ք ծըմակը: - Հա՛, կամ ընք (Բ): 2. Հարցական բառ՝ այո՞, այդպէս է, համաձայն ես: - Արտօ, քու դայի թըղաքան յը՞կալ ա, էն ա ծէր տանը: - Հա՛ (Բ): 3. Բացականչություն մի մոռացված կամ նոր բան հիշելիս: Հա՛, Մացակըն էլ ա իլնվ, մըննաս քըցնվ ըմ (Ձ): 4. Զարմանքի բացականչություն՝ մի՞թէ, իսկապէս: Ասում ըս՝ կըռը՞վը պըրծալ ա հա՛ (Ձ): 5. Ուրիշի ասածին կամ արածին հավանություն տալու բա-ցականչություն: Ամմա Սիմօնը կօղէն մին լ՛ալ թակից հա՛ (Ձ): 6. Խրախու-սանքի բացականչություն: Հանըր ասմա.- Յը՞ք հա՛, պատառ ա մընացալ (Ձ): 7. Զգուշացման՝ հիշեցման բացականչու-թյուն: Մարը ասմա.- Դըզդանը կած ա, նի չի կաա հա՛ (Բ): 8. Ուրախության բա-ցականչություն: Ամմա քը՞փ ըրէնք հա՛ (Բ): 9. Դժգոհության արտահայտու-թյուն: Հա ասէ, հա ասէ, ըսկանօղ չի կա (Ձ): 10. Կռահելու՝ գլխի ընկնելու՝ հաս-կանալու բացականչություն: Հա՛, ըրէ-մըս ըտըրա հը՞տէ յա էնքան կամ մէր տօն (Բ): 11. Անընդհատ, շարունակ: Վէ-զիրըն էլ հա թանրիս ա անում թաքավէ-րին (Ձ): 12. Խոսակցի խոսքը՝ ասելիքը կարճ կապելու, նրան լռեցնելու արտա-հայտություն: Հա՛, լ՛ալ, կըլական ըմ, քի-նի՛ (Բ): 13. Մի բան մատնացուց անելու արտահայտություն՝ ահա, ահավասիկ: Չօբանը ասմա.- Սօրփը էն ա հա՛ էն ծա-ռէն տակէն (Ձ):

- Հա ասէլ - 1. Դրական պատասխան տալ, համաձայնել: Նուշիկը առչին հա յա ըսիս, ամմէն օր մըտըծիս՝ առչին խափի, քինի տօն (ՀԲ, 352): 2. Ամուս-նության առաջարկն ընդունել (աղջկա

մասին): Լ՛ըհա ախչիգը վեր հա յա ըսէս, Մուշէղը էք՛սը հօրը-մօրը յօր ա ունէս, քիս խընըմախօս (Ձ):

- Հա հա՛ - Կասկածանքի՝ զարմանքի արտահայտություն: - Ըսօր մին արչ ըմ ըսպանալ, վեր սօտ չինի, քըսանկիոթ կիկի: - Հա հա՛ (Բ):

- Հա՛, հա՛, հա՛ - Ծիծաղի նմանա-ծայնական բացականչություն: Պոռղին պատում ա, լօխ ծըծաղում ըն՝ հա՛, հա՛, հա՛ (Ձ):

- Հա-ն հա յա, չէ-ն՝ չէ - Իր խոսքի տերն է: Մէր նախագէն հա-ն հա յա, չէ-ն՝ չէ, տըղամարթը ըտի բիդի ինի (Բ):

- Հա ջան - 1. Որեւէ կանչի տրվող սիրալիք պատասխան: Խօխան ասմա՝ ա՛նպա, ապան էլ ասմա՝ հա ջան (Ձ): 2. Ուրախության բացականչություն: Հա ջան է՛, հա ջան, թօռը յը՞կալ, արտէրը ճիրից (Բ):

ՀԱԲԳՎ - տեն ՀԱՅԲՎ:

ՀԱԲԻ՝ՀԱԲԻ-ՀԱԲԻ - տեն ՀԸԽԿԸԼ-ՂԱՆԻ:

ՀԱԲԻ՝ - գ. Նեղ եւ երկար տերեւնե-րով մեծ ծառատեսակ: Հանբին կըտըրում ըն, փնդ անում, պէռնում իշէրէն, քի-նամ (Ձ):

ՀԱԲԻ-ՀԱԲԻ - տեն ՀԱԲԻ՝:

ՀԱՂԻԲՈՒԴԻ/ԱՂԻԲՈՒԴԻ - գ. 1. Ա-ղանձած եգիպտացորեն: Խօխէնքը հա-դիբուդի շատ ըն սիրում (Բ): 2. փխբ. Անլուրջ, անարժան: ...Կըտակ ար ըրալ, թա վեր իտի մարթ չի ճարվի, տինին կացնին տակին, փըշրին, հադիբուդի մարթօց ըռէխ չընգնի... (ՋՏ, Բ, 2):

ՀԱՂՈՒ-ԲԱՂՈՒ - տեն ՀԱԹԱՂՈՒ(Ն)-ԲԱԹԱՂՈՒ(Ն):

ՀԱԶ՝ - տեն ՀԱՋ՝:

ՀԱԶ՝ - տեն ՀԱՋ՝:

ՀԱՋ՝/ՀԱՋ՝ (գրբ. հազ) - գ. Թոքերում եղած օդի հանկարծական հնչեղ

արտաշնչություն, որ ուղեկցվում է խռպոտ աղմուկով: Ըտըրա հանք լօխ-ճին քունըհարամ ա անում (Ձ):

ՀԱՋ՝/ՀԱՋ՝ (արաբ. *hazz* (ախորժանք)

- Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հանք անէլ - Սիրել, ախորժել, հաճել: Էտ մարթը վը՞րսը շատ ար հանք անում (Ձ):

ՀԱՋԱՆԼ - տեն ՀԱՋԻԼ:

ՀԱՋԱՐ - տեն ՀԱՋՋԱՐ:

ՀԱՋԱՐԻ (թրք. *hazari*) - տեն ՀԱՋ-ՋԱՐԻ:

ՀԱՋՂԱՆԵ - տեն ՀԱՋՆԱՆԵ:

ՀԱՋՂԱՆԵ - տեն ՀԱՋՆԱՆԵ:

ՀԱՋՋԱՐ/ՀԱՋԱՐ/ՀԱՋ(Ջ)ԱՐ/ՀԱՋ(Ջ)ԵՐ/ՀԱՋ(Ջ)ԵՐ (գրբ. հազար) - թ. 1. Տասը հարյուրյակ՝ հազար: Հազար մանէթ ա տամ, էտ գանն ինք ծնում (Ձ): 2. ած., փխբ. Անորոշ ու մեծ քանա-կությամբ, բյուր, շատ: Հազար տարէ յա, իմ ախպօր տը՞սալ չըմ (Բ):

- Հազարան բըլբիլ - գ. Հեքիաթնե-րում հանդիպող կախարդական թռչուն: Դէրվիշը ասում ա.- Բու բաղըտ կըծաղ-կէ մինակ էն վախտը, վեր հազարան բըլբիլը պիրիս, յը՞րք ասէ (Ձ):

- Հազարան մին - տեն Հըզզէ-րանց(ը) մին:

- Հազար ասէ - Նախատական ար-տահայտություն՝ ինչքան ուզում ես՝ ա-սա, նա իրենն է անելու: Դըխալին հազ-գար ասէ, մին ա, էլիա դըխալթթին ա ընական (Բ):

- Հազար թիք՝ ինի/տըռնալ - 1. Կտոր-կտոր լինել, ջարդուփշուր լինել: Կը՞վաթը վեր ընգալ, հազար թիք՝ իլնվ (Բ): 2. Շատ չարչարվել, բազում հոգսերի ու գործերի մեջ լինել: Խը՞ղճը հազար թիք՝ յա տըռնում, էլիա կա-րում չի յօլլա քինի (Բ):

օթախըմը, իտի էլ թողում (ՀԺՀ, V, 167):
վ., ձ. 2. Հորդորական խոսք մի բան
անելու՝ ապա մեկ, հապա: Մարը ասմա.-
Հանյա տը՛ս՝ էտ ախճիգը մեր կըլծիքը
հիշկան օյին ա պիրյանկան (Ձ):

- Հանյա աղու լըրա յա քիւնհում - Գոր-
ծի դժվարությունը դեռ չի զգում: Էտ ջն-
հիլը հանյա աղու լըրա յա քիւնհում, լը՛տ-
նան ա փուշմընական (Բ):

- Հանյա աշկ ճըպէլու - Ակնթարթո-
րեն, շատ կարճ ժամանակում: Հանրը
հանյա աշկ ճըպէլու՝ տըղան արտեն կէսը
հընծում ա (Ձ):

- Հանյա ըշտը՛ղ ա՛/ը՛ս/ը՛մ - Սա դեռ
ոչինչ, հիմնական դժվարությունները՝
փորձությունները առջեւում են: Հանրը
ասմա.- Հանյա ըշտը՛ղ ը՛ս, էքուց բիդի
սաղ արտը հընծիս (Ձ):

- Հանյա խը՛լքը հը՛տան հըսալ չի -
Դեռ տհաս է, դեռ չի հասունացել: Իգէն
հունց ա՛ փըսակվում, հանյա խը՛լքը հը՛-
տան հըսալ չի (Բ):

- Հանյա խօսկը պիրանումը - Դեռ
ասելիքը չվերջացրած: Հանյա խօսկը
պիրանումը՝ մարթը սաղ ջանավը ըն-
գում ա յեզնանը յիրան... (ԱԱՄ, 39):

- Հանյա ծո՛վա նօր ա տո՛ս լը՛կալ,
օգ՛ում ա՛ թան իսի - Ասում են իրենց
ուժերից վեր գործ ձեռնարկող երիտա-
սարդներին:

- Հանյա շատ բիդի հաց ու պաներ
օտե/օտիս/օտիմ - Դեռ շատ ժամանակ է
պետք, որպեսզի հասունանա՝ հմտանա՝
փորձ ձեռք բերի՝ մեկի հետ կարողանա
մրցել: Ծանգեղը հանյա շատ բիդի հաց ու
պաներ օտե, վեր կարէ ուստեն նըման
պատ տինի (Բ):

ՀԱԼԱԼ (արաբ. *halāl*, պրս. *halal*, թրք.
halāl) - ած. 1. Ազնիվ, արդար, անխար-
դախ: Հանման էս ժողովուրդը պարի,
շատ հալալ մարթիք՝ ըն իլնլ (ՀԺՀ, V,
469): 2. տեն ՀԱԼԱԼ-ԶՈՒԼԱԼ: 3. Հարա-
զատ, արյունակից: Էտ պըռապէն էրկու
ախջիգ ա իլնլ. մինը՝ խօրթ, մինը՝ հալալ
(ՀԺՀ, V, 615): Մ., ած. 3. Ծիշտ ու ճիշտ,
ուղիղ, հենց: Հալալ իրէք սըհաթ թըմա-
շա ի անըմ... (ԶՏ, Ա, 109):

- Հալալ ա - 1. Արժանի է, վայել է:
Ապրիհամ աղան ճարը կըտըրած ասըմ
ա.- Պո՛ղի, վը՛ր տի յա, քէգ հալալ ա...
(ՆԼՂԺԲ, 92): 2. Կեցցե՛, ապրի՛: ... Հալալ
ա թաքավէրին կուճուր տըղէն, օշափէն
ըսպանից (Ձ):

- Հալալ անէլ - 1. Արժանի՝ արդա-
րացի համարել: Ապան ռորան աշխա-
ղանքը թուռներէն հալալ ըրալ (Բ): 2.
Վայելել: Ըստարէ լալ խաղու քըղը՛-
ցէնք, հալալ ըրը՛ցէնք (Բ): 3. Վիզը

կտրելով՝ կենդանու՝ թռչունի միսն ուտե-
լի դարձնել: Մին դօշ ա վեր քըցնում դու-
նաղէն ըռաշկէն, հալալ անում (Ձ):

- Հալալ ապըրանք - Արդար՝ ազնիվ
աշխատանքով ձեռք բերած ունեցվածք՝
հարստություն: Հալալ ապըրանքը աշկ
չի ծակէլ (Բ):

- Հալալ իսի - Թող վայելի, արժանի է
դրան: ... Պիրիս ըն քըսան վը՛խճար
տաս, թա.- Հալալ իսի, տարէք՝ քը՛փ
անէ (ԱԱ, 76):

- Հալալ ծըծկեր/ծէծ ծըծած/ կըթնա-
կեր/կաթըն կերած - Ազնիվ դաստիարա-
կություն ստացած, առաքինի (հատկա-
պես աղջիկների մասին): ... Իրանա շա-
հը մարթ ա դարկալ, վար ըխճըկանը
պիրին, ամա էտ հալալ կըթնակերը ռա-
զի չի կացալ... (ԱԱ, 31):

- Հալալ կէս անէլ - Երկու հավասար
մասի բաժանել: Թաքավէրին տըղան
թըխում ա, դէվին հալալ կէս անում (Ձ):

- Հալալ կէս ինի/տը՛ռնալ - Երկու
հավասար մասի բաժանվել: Ծաշկավը
հանց թըխէս ա, էտ վը՛սկէ խընծօրը
հալալ կէս ա տըռնալ (Ձ):

- Հալալ մազը կըտըր(վ)էլ չի, հարամ
կ'երանը կըկօտըրէ - Թույլ արդարը՝
ազնիվը ուժեղ խարդախից տոկուն է:

- Հալալ քըրթնօնք - Արդար վաս-
տակ: Հալալ քըրթնօնքալ ըշխադածը
Ըստըծու վէլ լալ կըթըվա (Բ):

ՀԱԼԱԼ-ԶՈՒԼԱԼ - ած. 1. Շատ մա-
քուր, վճիտ, հստակ: Հալալ-զուլալ ախ-
պիւրնէ շատ կա Ղարաբաղ (Բ): 2. Անա-
րատ, իսկական: Միհէնգ հալալ-զուլալ
մէս քըթէնալը տիժէր ա (Բ): 3. Մ. Արդար՝
ազնիվ կերպով: Հալալ-զուլալ ապրում
ըն (ՀԺՀ, VII, 382):

ՀԱԼԱԼԸԳԱՎ/ՀԱԼԱԼԻԳԱՎ - տեն ՀԱԼԱԼ:
ՀԱԼԱԼԻԳԱՎ - տեն ՀԱԼԱԼԸԳԱՎ:
ՀԱԼԱԼԻԲ (թրք. *halalik*) - տեն ՀԱԼԱԼ:
ՀԱԼԱ-ՀԱԼԱ/ՀԱԼԸ-ՀԱԼԱ/ՀԱԼԸՀԱԼ՝ -
մ. Զույգերի բաժանված, զույգ-զույգ: Խօ-
խէնքը հալա-հալա մուտանում ըն (Ձ):

- Հալա-հալա անէլ/կնլ - տեն Հալա
կնլ:

ՀԱԼԱՄ - տեն ՀԱԼԱ:

ՀԱԼԱՆՑ - ած. Չափից շատ հալած՝
եփած: Հանյանց յը՛ղը կընհամէ (Բ):

ՀԱԼԱՄ - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Հանյա անէլ - 1. Մի բանի շատ
ձգտել, ջանալ: Շատ ա հանյա անում,
ամիա կարում չի էտ ծին կոտանա (Ձ):
2. Կազդուրվելու նշաններ ցույց տալ:
Ապան հէնգ ամէս ա տըղըպէրցում, ան-
ջախ-անջախ էն ա հանյա ա անում (Բ):
3. Շտապել: Հիշկան հանյա ա անում,

կարում չի կօրծը վըխտեն պըրծընէ (Բ):
4. Ձեռ անել: Մէլիքը Պըլը-Պուղուն էգ-
զաննն օգում ար հանյա անէ, ամիա ան-
մալ չար կամ (Ձ): 5. Շողոքորթել: Վէ-
զիրը թաքավէրին միշտ հանյա ար
անում (Ձ): 6. Սեռական ցանկություն
ունենալ: Չօբանը մին էլ ա հանյա ա-
նում, քինամ էտ կընգանը կօշտը (Ձ):

ՀԱԼԱՎ (գրք. հալաւ (զգեստ, հա-
գուստ) - գ. 1. Կանացի ներքնաշապիկ:
Էքսը էտ տըղան քըռամ ա բաղը, էտ
ըխճըկէրքը վեր կ'ամ ըն լըղընալի, մի-
նին հալավը կոտանում ա (ՀԺՀ, V, 507):
2. Խորիս (օձի): Հու վեր օխճէն հալավը
տինի հացէն մաշին, օտէ, ծէրքէն լըրա
փըսած կ'օթնուկը անց կըկէնա (Բ): 3.
Ճախարակի վրա ձգված ծածկոց: Այան
մանում ա, պըրծնում, հալավը քըցնում
չըխըրակէն լըրա (Ձ):

- Հալավը լաշան մօտէ յա իննում -
տեն Ամէն մարթ ծը՛րքը ռորան պերանը
կըտանէ:

- Հալավը կըլիէն կապ տալ - Ան-
վանարկել, վարկաբեկել: Էտ կընէգը
սաղ շինըցուց հալավը կըլիւրներէն
կապ տըվալ (Ձ):

- Հալավը հանէլ - Հայրական տան
սովորություններից հրաժարվել՝ նոր
ընտանիքի նիստ ու կացին հարմարվե-
լու համար (նորահարսի մասին): Թանգ-
ան հարթըն բիդի հալավը հանէ, վեր
կարէ հըրթնօթուն անէ (Բ):

- Հալավը փօխէլ - Բնավորությունը
փոխել: Վէզիրը հալավը փօխալ ա, էլ
ճըղճըղամ չի (Ձ):

- Հալավը օրթնէլ - Պսակից առաջ
հարս ու փեսայի զգեստներն օրհնել:
Առաջ հըրսընքան առաջ դէրը կ'անիս ա
իլնլ հալավը ուրթնէլիս (Բ):

- Հալավ տը՛ռնալ, դըլվան կէնալ -
տեն Նը՛ստա կէնալ, պուք չըլնլ:

- Հըլավավը մին տը՛ռնալ - 1. Շատ
նիհարել: Նա էնքան շատ ար մըտածըմ,
քընէնք՝ անըմ, վը՛ր հանլնլ-մնշվնլ ար,
չօր չօփ տը՛ռնալ, հըլավավը մին տէռալ
(ՀԺՀ, V, 85): 2. Շատ չաղանալ: Էնքան
կէրալ ա, հըլավավը մին ա տը՛ռնալ (Բ):

ՀԱԼԱՎ-ՎԱՆԱԸԾՈՐԱԾ - մ. Միայն
ներքնաշապիկով՝ տակի շորերով: Էտ
չարջին տը՛ղան յեր ա կէնում, հալավ-
վընընշօրած փախճում... (ՀԺՀ, VII, 292):
ՀԱԼԱԼ/ՀԱԼԱԼԸ - տեն ՀԱԼԱ:

- Հանյաք՝ անէլ - տեն Հանյա քըցիլ:

- Հանյաք՝ ըղնէլ/ինիլ/տը՛ռնալ - տեն
Հանյա ըղնէլ:

ՀԱԼԱԼԻ - տեն ՀԱԼԱ:

ՀԱԼԱԼԻԹ/ՀԱԼԱԼԻԹ (արաբ., թրք. *el-
bett*) - 1. վ. Երեփ, հավանաբար: Տա-
հանք ասում ըն, վար ծին խէլիւնք ապ-
րանք ա, հանյաք մին պան կա, վար քը-

նում չըն (ՅԺՅ, V, 404): 2. մ. Վաղ թե ուշ, երբեք: Զնայաթ ծրբորն կըղնէ՛, յը՛ս ըն-դըրա դուվանը կանխմ (Բ):

- Զնայաթ մին (տըհա) լին կըծնաթի - Սփոփանքի արտահայտություն նեղ իրավիճակում գտնվողին:

- Զնայաթ քի - տեն ՅԱԼԲԱՆԹ:

ԶԱԼԲԱՆԹ (ՍԸՍ) - տեն ԻԼԲԻԶԱԼ (ՍԸՍ):

ԶԱԼԵ/ԶԱԼԵ - տեն ԹՕԲԵ:

- Զալե տալ - 1. տեն Թօփե տալ: 2.

Վեր նետել: Զալե յա տամ, էտ խորջինը քըցում թախտափուշը (Ձ):

ԶԱԼԵ-ԹՕԲԵ - տեն ԹՕԲԵ:

ԶԱԼԵԼ - տեն ԶԱԼԻԼ:

ԶԱԼԹԱԲ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զալթափ անել - տեն Զալ ածել:

- Զալթափ ինիլ/տըհնալ - տեն ԶԱԼ-ՎԻԼ:

ԶԱԼԻԼ/ԶԱԼԵԼ/ԶԱԼԻԼ (գրք. հալեմ) - նր. 1. Զերմության ազդեցությամբ պինդ՝ սառած բանը հեղուկ դարձնել: Յըհը հալում ըն, ածում դըզընեքը (Բ): 2. Զեղուկի մեջ լուծել: Աղը ճիրին մաջին հալում ըն (Բ): 3. տեն ԶԱԼԻԼ:

- Զալած յըհու նըման - Զեշտության, առանց որեւէ դժվարության՝ խոչընդոտի: Ըտըրա կործերը հալած յըհու նըման ա քընամ (Բ):

- Զալած յըհու տըհ ընթունել/տինիլ - Առանց կասկածի ընդունել, անառարկելի ճշմարտություն համարել (մեկի ասածը): Կընգանը ասածը մարթը հալած յըհու տըհ ար ընթունում (Ձ):

- Զալիլ, ընգունեն/կըծիլը ածել - 1. Մարամասնորեն բացատրել՝ հասկացնել: Զալում ըմ, ընգունեն ածում, էլիա կըծիլ չի ըղնում (Բ): 2. Զամոզել: Էտ պառավը հալում ա, ընգունեն ածում, վեր կընգանը տիւս քըցի (Ձ):

ԶԱԼԻՍ/ԶԱԼԻՍ - գ. Աջեթից հոսող հեղուկ (հատկապես ծերերի): Մայա աքերը պըռավալ ա, ըշկերան հալիմ ա քիւնում (Բ):

ԶԱԼԼԱ - տեն ԱԶՈԻ:

ԶԱԼ-ԶԱԼ¹ - մ. Լրիվությամբ, լիովին (եփ(վ)ելու մասին): Խաշլաման հալ-հալ իփիլ բիդիս, վեր լնգաթ ինի (Բ):

ԶԱԼ-ԶԱԼ² - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զալ-հալ անել - Շատ բան եւ անընդհատ վեր նետել: Զալ-հալ ըն անում, էտ քըլիմեն ածում թումթեն քամակը (Ձ):

ԶԱԼ-ԶԱԼԲԱՆԹ - մ. Արագ, շտապ: ...Զալ-հալթաթ ջողաքըս տօ, դորթ ա՛ (ՋՏ, Ա, 61):

ԶԱԼ-ԶԱԼԲԱՆԹ - ձ. Զգուշացման արտահայտություն՝ իմացած լինես, որ... Յեր ըն կենում Մարդորոսին յըրան փըսպարում,

վար հալ-հալթար կընեգըտ օրեկան էրկու ջանիլ ա փօխ տամ (ՆԼՂԺԲ, 29):

ԶԱԼ¹ - տեն ԶԱԼ¹:

ԶԱԼ² - տեն ԶԱԼ²:

ԶԱԼ³ - տեն ԶԱԼ³:

ԶԱԼԱ(Ս) - տեն ԶԱԼԱ:

ԶԱԼԱԹ - տեն ԶԱԼԱԹ:

ԶԱԼԵ - տեն ԶԱԼԵ:

ԶԱԼԻԼ - տեն ԶԱԼԻԼ:

ԶԱԼԻՍ - տեն ԶԱԼԻՍ:

ԶԱԼԻԼ - տեն ԶԱԼԻԼ:

ԶԱԼԱ (արաբ., արս., թըք. halva) - գ.

Ալյուրով, յուղով ու շաքարով պատրաստած քաղցրավենիք: Խօխենքը հալվա շատ ըն սիրում (Բ):

ԶԱԼԻԼ/ԶԱԼԻԼ - կը. եւ չը. 1. ԶԱԼԻԼ-ի: չը. 2. Սաստիկ ամաչել: Պատրօնը վեր խօսում ա, էտ հարթընը հալվում ա (Ձ): 3. փիթ. Վերանալ, սպառվել, ոչնչանալ, վատնվել: Ըտի խօջեն հըրըստօթունը հալվում ա (Ձ): 4. փիթ. Զուգվել, նվաղել: Զուգանեն վեր տըհնում ա, էտ ախճիգը հալվում ա (Ձ): 5. տեն ԶԱԼԻԼ-ՄԱԼԻԼ:

ԶԱԼԻԼ-ՄԱԼԻԼ - չը. Տառապել, տանջվել, հյուծվել (սիրուց, վշտից, հիվանդությունից, կարոտից եւն): Վըր էտ-քան հալվում ա, մաշվում, մին օր էլ թաքավերը օզմ ա՛ գիդան ըտըրա մանին (ՅԺՅ, V, 229):

ԶԱԼՈԻԴ - տեն ԶԱԼՈԻԴ:

ԶԱԼՈԻԴ/ԶԱԼՈԻԴ (գրք. հալումաշ (հալող-մաշող) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Զալումաշ անել - Տառապանք պատճառել, տանջել, հյուծել: Բիդասը ժառանգը հորը-մորը հալումաշ կանե, ըսպանե (Բ):

- Զալումաշ ինիլ/տըհնալ - տեն ԶԱԼԻԼ-ՄԱԼԻԼ:

ԶԱԼՈԻԴ/ԶԱԼՈԻԴ (թըք. aluğ) - գ. Ալոճենու պտուղը, ալոճ: Զալոնթա ինիւմ շատ հալուց (Բ):

ԶԱԼ/ԶԱԼԻ (արաբ., թըք. hakk) - գ. 1. Արժեք, գին: Էտ մարթը դընեն հախեն նըստա մին խիլա խըրեգ տաս ա, ծին ինք ունեն, տընեն (ՅԺՅ, V, 259): 2. Վարձ: Ասում ա. - Տանըս հախը ամսանը քըսան մանեթ ա (Ձ): ած., մ. 3. Արժանի, վայել: Դէրը ասմա. - Էս ախճիգը էս տըղեն հախ ա, նըհախ տըհան փիսամարթ մէջ տըհնալ, թօղե փըսակվին (Ձ):

- Զախ անել - Պահանջել, պահանջ ներկայացնել: Էս մարթը վէջ մին պեն կարում չի կընգանը յըրա հախ անե (ՆԱԲ, 108):

- Զախան կալ - Զախիցը գալ, պատժել: Կիժիլ հախան հարփանձըն ա կամ (ԱԲԲ, 47):

- Զախը թօղե դերին հըսնե, մըհալը օզում ա լըհա գօռքազօռ ինիլ/տըհնա - Յուրաքանչյուր ոք իր շախի մասին է մտածում:

- Զախը տալ - Վճարել, վարձահատույց լինել: Զախը տամ ա, յըհան ըզադում (Բ):

- Զախ տըված, կըռքվ ինք կալած - Ասում են անընդհատ եւ անտեղի վեճի՝ կռվի մեջ ընկնողի մասին:

ԶԱԽԵ/ԱԽԵ - գ. Զորանջելը, հորանջ: Զախեն ըտըրանա անպակաս ա (Բ):

- Զախե անել - տեն ՊԵՐԿՈՒՇՏԱԼ:

ԶԱԽԵ-ՆԵԶԱԽԵ/ԶԱԽԻ-ՆԵԶԱԽԻ - մ. Տեղի-անտեղի, ամեն առիթով: Ծընա-ծանջը կըտաղում ա, հախե-նըհախե լօխճին կըծում (ԱԱճ, 46):

ԶԱԽՈՒԼ/ԶԱԽՈՒԼ - նր. Ամբողջ բերանով խածել, ագահորեն կծել՝ խլել՝ խժեռել եւն: Օցը կըլծիլը մըհկնում ա, աղվէսը օցեն հախում ա, պըկան կըծում, ըսպանում (ՅԺՅ, VII, 228):

ԶԱԽՈՒԼ(Լ)ԱՄԻԾ/ԶԱԽՈՒԼԱՄԻԾ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զախը(լ)ամիշ անել - տեն ԶԱԽՈՒԼ: Ասում ա, յէկանը պըկան փըռնում, հախըռամիշ անում, մին լնվ օտում, մօշօտը մաջին պըրանկում (ՅԺՅ, VII, 209):

- Զախը(լ)ամիշ ինիլ - տեն ԶԱԽՈՒՎԵԼ:

ԶԱԽԹԵԼ - տեն ՅԴԻՆԵԼ:

ԶԱԽԹՎԵԼ - տեն ՅԴԻՆՎԵԼ (1):

ԶԱԽՈՒՎԵԼ - կը. եւ չը. ԶԱԽՈՒԼ-ի:

ԶԱԽԻ-ՆԵԶԱԽԻ - տեն ԶԱԽԵ-ՆԵԶԱԽԵ:

ԶԱԽԻ - գ. 1. տեն ԶԱԽ: Ընկերակից գութանավորներից յուրաքանչյուրի վարելու բաժինը: Ըտի Ըշօտեն հախը մընաջ վըրելու (Ձ):

ԶԱԽԿԱԶԱԼԻԼ - տեն ԶԱԽԿԱԶԱԼԻԼ:

ԶԱԽԿԱԶԱԼԻԼ - տեն ԶԱԽԿԱԶԱԼԻԼ:

ԶԱԽԿԻ - ած., մ. Տեղին, իրավացի: - մ Պուղ, ըսեցի շատ լավ ըս ասըմ, խօսկըտ հախիլ ա... (ՋՏ, Բ, 44):

ԶԱԽՈՒՄԻԾ - տեն ԶԱԽՈՒԼ(Լ)ԱՄԻԾ:

ԶԱԽՈՒԼ - տեն ԶԱԽՈՒԼԵԼ:

ԶԱԽՏԵԼ - տեն ՅԴԻՆԵԼ:

ԶԱԽՏՎԵԼ - տեն ՅԴԻՆՎԵԼ (1):

ԶԱԿ/ԶԱԿՆԵ - գ. 1. Խորջինի երկու մասերից՝ աջեթից յուրաքանչյուրը: Զաքը տինում ա խորջինին մին հակումը, կինին՝ էն մին, շըլնկում, քինամ հուրանց բաղերը (Ձ): 2. Բռնակիր անասունի երկու կողքից կախ ընկած բռններից ամեն մեկը: Պիծի ախպերը ըսես ա. - Պէռանը մին

հակը յէղ ա իլնլ, մին հակըն էլ՝ մըհըր (ՀԺՀ, V, 317): 3. Կշեքի նժարներից յուրաքանչյուրը: Ծորքը լուսնի տակ մին պէն ա տուա օնում, տինում քըշքըքէն հակումը... (ՀԱԲ, 15, 52): 4. Կալի եգրը: Կալին հակումը վընն ա կէնում, ճըղճըղամ (2):

- Հակէն (դայաղ) կէնալ/ինիլ - Օգնել, աջակցել, սատարել: Ամէն ուռթաւա յէր ըմ կացալ, Նըհըտակէն յէշալ, ասալ.- Ա՛ Նըհատակ, խօցըս հակէն կէնաս (ՆԱԲ, 319):

- Հակ ըղնէլ - Մի կողքի վրա թեքվել: Էշին պէնը հակ ա ընգալ (Բ):

- Հակ տալ - Գրաստի բեռը համետի երկու կողքերից կախ գցելով՝ բարձել: Փնդը հակ ա տամ, ինքըն էլ մաջին նըստում, շուվշուվալալ կամ տօն (2):

ՀԱՎԼԱՆԿՈՒԿՈՒԹ/ԱՎԱԿՈՒԿՈՒԹ/ՀԱՄԼԱՆԿՈՒԿՈՒԹ - գ., ած. Տգեղ՝ անճոռնի կերպարանք ունեցող (մարդ): Ըտըրան էլ ինում ա էրկու հանկանկուր յիսճիգ (2):

- Հանկանկուր կըտըրել - Խիստ հարբել: Մըկըրնէն խըմում ըն, հանկանկուր կըտըրում, հարթնանըն ա փըսէն մըննըրնէրան քըցում (2):

ՀԱԿՆԸ - տէն ՀԱԿ:

ՀԱԿՈՒՄ(ՆԸ)-ՀՈՒԿՈՒՄ(ՆԸ) - գ. Որեւէ գործի սկիզբը եւ վերջը: Էտ կօրծէն հակումը-հուկումը մահլում չի անում (Բ):

- Հակում-հուկումը ինիլ - Գործը գլուխ գալու վրա լինել: Ըսլանէն տօնը հակում-հուկումըն ա, էս շէքաթը պըրծընական ըն (2):

ՀԱԿՈՒ(Ն) - տէն ԿԱՂԼԵԳ:

ՀԱ-ՀԱ - մ. Գրեթե, համարյա: Հա-հա մըհնում ար, դօխտուրը յըկամ, ըզա-դից (Բ):

ՀԱՂ - տէն ԽԱՂ:

ՀԱՂԱԼ - տէն ԽԱՂԱԼ:

ՀԱՂԱԼԻՔ - տէն ԽԱՂԱԼԻՔ:

ՀԱՂԱՂ - տէն ԽԱՂԱՂ:

ՀԱՂԱՂՈՒԹՈՒՆ - տէն ԽԱՂԱՂՈՒԹՈՒՆ:

ՀԱՂ-ՀԱՂ - տէն ԽԱՂ-ԽԱՂ:

ՀԱՂՍ - տէն ԽԱՂՍ:

ՀԱՂՈՒՂ - տէն ԽԱՂՈՒՂ:

ՀԱՂՈՂ - տէն ԽԱՂՈՒՂ:

ՀԱՂՈՐԹ(Ը)ՎԵԼ - տէն ՀԱՂՈՐԹ(Ը)ՎԵԼ:

ՀԱՃԱՐ/ՀԱՃԱՐ (գրք. հաճար) - գ. Հացագգիների ընտանիքին պատկանող հացաբույս՝ հաճար, ինչպես նաեւ նրա հատիկը: Հըճարալ փըլալ ըն ա-նում, դունաղէն հոլոմմաթ անում (2):

- Հըճարէն ածել/անել - տէն Լըվը-կարկուտ անել:

ՀԱՃԱՐ - տէն ՀԱՃԱՐ:

ՀԱՃԱՐԿ - գ. Հաճարեւու պտուղը, որը նման է արեածաղկի սերմերի, սակայն ավելի խոշոր եւ եռանկյունաձեւ: Խօզէրը հաճարը օտում ըն, յըղըկալում (Բ):

ՀԱՃՈՒԹ-ՄԱՃՈՒԹ - տէն ԱՃՈՒԹ-ՄԱՃՈՒԹ:

ՀԱՃՈՐ/ՀԱՉՈՐ/ՀԱՋՈՐ/ԱՃՈՐ (գրք. յաջող) - ած. 1. Հաջողությամբ պսակվող: Հաճող կօրծ ա փըռնալ Սըմսօնաց Յաշան (Բ): 2. Շահավետ, օգտակար: Բօստան անէլը հաճող կօրծ ա (Բ): 3. Լավ, պահանջները բավարարող: Մըր-յանէն հարթըն հաճող հարթն ա (Բ):

ՀԱՃՈՐՎԵԼ/ՀԱՉՈՐՎԵԼ/ՀԱՋՈՐՎԵԼ/ԱՃՈՐՎԵԼ (գրք. յաջողիմ) - չք. Իրականանալ, հաջողությամբ պսակվել: Շատ ըն չըրջարվըմ վըրսկանին, վէրջը բախրին ըսպանիլը հաճողվըմ ա (ԼՂԲ, 334):

ՀԱՃՈՐՈՒԹՈՒՆ/ՀԱՉՈՐՈՒԹՈՒՆ/ՀԱՋՈՐՈՒԹՈՒՆ/ԱՃՈՐՈՒԹՈՒՆ (գրք. յաջողութիւն) - գ. Հաջող՝ նպաստավոր արդյունք՝ ելք: Թօղէ հաճողութիւն ինի մէր ջիհիլնէրէն կուրծէրէն, մէխլ ըն (Բ):

ՀԱՄ՝ (գրք. համ) - գ. 1. Ծաշակելիքով ստացած տպավորություն: Խորնագին համը ըտըրան տուր չի կամ (2): 2. Վիսբ. Ախորժեխություն, բավականություն, ախորժեխ տպավորություն: Համան քուշտացալ չընք (Բ):

- Համա ըղնէլ - տէն Համը տոն կ'անլ:

- Համէն ըղնէլ - Հավանելով՝ ախորժեխով մի բանից ձեռք չքաշել: Խօխէնքը համէն ըն ընգալ, ամմէն օր քինամ ըն խաղվէն բաղը (Բ):

- Համը կ'անլ - տէն ՀԱՍԸՂԱՆԱԼ:

- Համը հանէլ - 1. Չափն անցնել, չափի զգացումը կորցնել: Թանգան հարթըն համը հանում ա, տոն ըն քըցում (2): 2. Ձանձրացնել, տաղտկացնել: Շուղտըն էլ էնքան բիդի անիս, վէր համը հանիս վէչ (Բ):

- Համը պիրանումը թօղնէլ - Մեծ հաճույք՝ բավականություն պատճառելով՝ կարոտ թողնել: Ըտի էտ ախճիգը ուրան խուրըգնէրէն համը տըղէն պիրանումըն ա թօղնում (2):

- Համը պիրանումը մընալ - Մեծ հաճույք՝ բավականություն ստանալով՝ փափագել կրկին ճաշակելու: Էտ խըրըվածէն համը դունաղէն պիրանումըն ա մընաս (Բ):

- Համը տանէլ - տէն Համը հանէլ:

- Համը տըմնալ/օնէլ - Համն առնել՝ փորձել, համտեսել: Վէրջը, լօխճինիս համըն օնում ա... (ՀԺՀ, VII, 317):

- Համը տոն կ'անլ/քինիլ - 1. Համը՝ համեղությունը կորցել: Վէր թօռ յըկամ, գիդան վէր թօթէն համը տոն կըկա (Բ):

2. Տաղտկալի՝ ծանծաղի՝ անախորժ դառնալ: Էտ կընէգը էնքան խօսից, լափ համը տոն յըկամ (2):

- Համ յըր օնէլ - Տիպ համ ստանալ: Կինին կըրասումը վէր շատ կէնա, համ յըր կօնէ (Բ):

- Համ տալ - Իր իսկական համի հետ ուրիշ՝ տիպ համ էլ ունենալ: Մարթը խըմում ա, թա.- Ա՛ կընէգ, էս կինին լալ կինի յա իլնլ, էս խէ համ ա՛ տաս (2):

ՀԱՄՔ (պրս., թրք. hem) - 2. Գործածվում է կրկնությամբ՝ եւ... եւ, թե...թե: Սաջումըն էլ համ դօջաղ ա լնլ, համ դիւզթուն սիրօղ (ԱԱ, 22):

- Համ էլ (ամ) - Լաեւ, բացի դրանից: Ամմա պուճուր տըղան լօխճան դօջաղըն ա ինում, համ էլ լօխճան խէլունքը (ՀԺՀ, V, 15):

- Համ կ'օղէն լըհիւ՛տ ա իընգէր, համ քըրվանէն լըհիւ՛տ պարիկամ - Ասում են նենգ՝ խարդախ մարդու մասին:

- Համ հավէն փիջիլ, համ կածին - տէն Համ նալէն թըխէլ, համ մէխին:

- Համ յըր ինիլ, համ վէր - Շատ լինել, լրիվությամբ բավարարել: Ասում ա.- Էլ օգում չըմ, էսքանը ինձը՛տէ համ յըր ա, համ վէր (2):

- Համ նալէն թըխէլ, համ մէխին - Իրար հակասող բաներ ասել՝ անել: Ըտըրանա պէն չընք կըլիւտ ըղնում. համ նալէն ա թըխում, համ մէխին (Բ):

- Համ վըմնան տէպէգ՝ ինիլ, համ կըլիան - Եվ աղքատ, եւ հիմար լինել: Ըտըրա հու բիդի ախճիգ տա. համ վըմնան ա տէպէգ, համ կըլիան (Բ):

- Համ տանան, համ շանան - Եվ օրինավոր, եւ անօրեն, բնավորության դրական եւ բացասական գծեր ունեցող: Միհէնգվա թըվումը տըղամարթը բիդի համ տանան ինի, համ շանան, վէր կարէ տօն պահէ (Բ):

- Համ օղտան վախէլ, համ կըտըտան - Բոլորից՝ եւ մեծից՝ ուժեղից, եւ փոքրից՝ թույլից վախենալ: Վէր քուխէն խօխան էլ ա ըսքըսէս ճըղճըղալը, Մացակը էլ տէմ չի կընաս, մէհէտ տըրըքընէս ա, թա.- Հինչ ա՛, համ օղտան ըմ վըխըլան, համ կըտըտամ (2):

ՀԱՄԱ - տէն ԱՄՄԱ:

ՀԱՄԱՂԱՆ - տէն ԷՇ (1, 5, 6):

ՀԱՄԱԾԱՅՆ/ՀԱՄԱԶԱՅՆ (գրք. համաձայն) - 1. ած. Համաժող, համակարծիք: ...Թանցնլ ա Ըստուճէն կօշտը, թա.- Ամմէն հինչու համաձայն ում... (ԱԱ, 71): 2. կ. Ըստ, համապատասխան, համեմատ: Թօհնան ըղանթին համաձայն՝ առաջին օրը հարթըն պիտի ուրան պատրուէն վըմնէրը լըվանա... (ՆԼՂԺԲ, 123):

ՀԱՄԱԾԱՅՆ(Ը)ՎԵԼ/ՀԱՄԱԶԱՅՆ(Ը)-
ՎԵԼ (գրք. *համաձայնիմ*) - չք. Ընդունել,
հավանություն՝ համաձայնություն տալ,
համաձայնել: *Վերջը համաձայնելովում ա,*
լնցավ, շուվանավ քընում (ՀԱԲ, 15, 53):

ՀԱՄԱԾԱՅՆ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ/ՀԱՄԱԶԱՅ-
Ն(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - *պք. եւ նք.* ՀԱՄԱԾԱՅ-
Ն(Ը)ՎԵԼ-ի:

ՀԱՄԱԾԱՅՆՕԹՈՒՆ/ՀԱՄԱԶԱՅՆՕ-
ԹՈՒՆ (գրք. *համաձայնություն*) - *գ.* Հա-
մաձայն լինելը, համաձայնություն: *Խա-
նէն համաձայնությունը ըտըրա շատ ա*
ուրիցընէս (2):

ՀԱՄԱԶԱՅՆ - *տեն* ՀԱՄԱԾԱՅՆ:

ՀԱՄԱԶԱՅՆ(Ը)ՎԵԼ - *տեն* ՀԱՄԱ-
ԾԱՅՆ(Ը)ՎԵԼ:

ՀԱՄԱԶԱՅՆ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - *տեն*
ՀԱՄԱԾԱՅՆ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՀԱՄԱԶԱՅՆՕԹՈՒՆ - *տեն* ՀԱՄԱ-
ԾԱՅՆՕԹՈՒՆ:

ՀԱՄԱՄ (արաբ. *hammām*, պրս. *hām-
mam*, թրք. *hamam*) - *գ.* 1. Տաք ջրով լողա-
նալու համար հատուկ հարմարություն-
ներով շէնք՝ բաղնիք: *Արեվհատը տը-
րան յոր ա օնում, տանում համամ, լը-
ղըցընում...* (ՀԱԲ, 15, 40): 2. *Վիսթ.* Խիստ
շոգ՝ խեղդուկ տեղ: *Էս էլ հո տօն չի՞,
համամ ա, լըհա նի յըս մընում, բողա-
միշ ըս ինում* (Բ):

- Համամ անել - Բաղնիքում լողա-
նալ: *Համամ ա անում, թանգան շօրերը
կընում, քինամ հըրսանէք* (2):

- Համամ քիսօղը կըքրթնընքէ -
Գործ ձեռնարկողը դժվարությունների՝
նեղությունների կհանդիպի:

ՀԱՄԱՄՉԻ (թրք. *hamamci*) - *գ.* Բաղ-
նիքում ծառայող անձ, բաղնեպան: *Հա-
մամչին ըտըրա շօրերը կոտանում ա,
փախճում* (2):

ՀԱՄԱՄ/ՀԱՄԻՆ (պրս. *heman*) - *դ.*
Նույն: *Քիս ըն տըսնաս՝ համան մարթը
հըղըցէն մաչին նըստած, մին սէվ էշ էլ
կօխկէն կապած* (ՆԼՂԺԲ, 37):

- Համան բըղաղէն տակէն ինիլ -
Համախոհ լինել: *Նախագան ա բըրի-
գաղիրը համան բըղաղէն տակէն ըն
ինում* (2):

- Համան էշըն ա, փալանըն ա փօխ-
վալ - *տեն* էշըն էլիւն էն էշըն ա, փա-
լանըն ա փօխվալ:

- Համան հացան կըծել - *տեն*
Մինտըղ հաց կըտըրէլ:

ՀԱՄԱ(Ն)Չ/ՀԱՄԱԵՆՉ - *գ.* Ամաչելը, ա-
մոթի գագցում: *Մերըն ու համանչը քուր-
ախպէր ըն...* (ՆԱԲ, III, 175):

- Համանչ ինիլ/քաշիլ - *տեն* ՀԸ-
ԱՄԱՉԻԼ:

- Հըմանչավ թողնել - Ամոթալի վի-
ճակի մեջ գցել: *Ըսատուրը մէգ շատ ա
ք՝օմնաք անում, հըմանչավ թողնում* (Բ):

- Հըմանչավ մընալ - Որեւէ պատճա-
ռով ամոթալի վիճակի մեջ ընկնել:
*Խօսկ տըվէցէ, ըրէցէ վէջ, ըտի էլ հը-
մանչավ մընացէ* (Բ):

ՀԱՄԱ(Ն)Չ-ՀԱՄԻՉ - *գ.* Ամոթ ու պատ-
կառանք: *Տընըշինիտ տըղան ըսկի հա-
մանչ-հարկ չօնէ* (Բ):

ՀԱՄԱՇԽԱՐԱՑԻՆ - *ած., գ.* Հայտնի
անբարոյական (կին): *Էտ համաշխա-
րայինը օրը օխտը տըղամարթ ա փու-
խէս* (Բ):

ՀԱՄԱՎ - *տեն* ՀԱՄԱՐ:

ՀԱՄԱՎ-ՀՕՏԱՎ/ՀԱՄԱՎ-ՎԸՏԱՎ - 1.
ած. Համեղ ու հոտավետ, հաճելի, ա-
խորժելի: *Համավ-հօտավ խաշլամա յա
(Բ):* 2. *մ.* Հաճելիորեն: *Պէտին քըթօլը
քաշ ա տինըմ, մը՛ծ ախպօրը համավ-
հօտավ նաղլ անում...* (ՀԺՀ, V, 668):

ՀԱՄԱՎԱՐ - *ած.* Հարթ, տափարակ:
*Կամ ըն, հըսնում մին համավար
տը՛ղ* (2):

ՀԱՄԱՎ-ՎԸՏԱՎ - *տեն* ՀԱՄԱՎ-
ՀՕՏԱՎ:

ՀԱՄԱՐ (գրք. *համար*) - *տեն* ՆՈՒ-
ՄԷՐ:

ՀԱՄԱՐԾԱՎ (գրք. *համարձակ*) -
տեն ՂՕՉՉԱՐ:

ՀԱՄԱՐԾԱՎՕԹՈՒՆ (գրք. *համար-
ձակություն*) - *տեն* ՂՕՉՉԱՐՕԹՈՒՆ:

ՀԱՄԱՐՅԱ (թԱ) (գրք. *համարեա թէ*) -
մ. Գրեթէ, մոտավորապես: *Համարյա
պըրծալ ըմ, պատառ ա մընացալ* (Բ):

ՀԱՄԱԲԱԼ (արաբ. *hammal*) - *գ.* 1. Ծա-
լակով բեռներ փոխադրող մարդ, բեռ-
նակիր: *Պըը-Մէը կընգանը լըսըմ ա,
տիւս կամ մին համբալ կանչըմ, սան-
դուղը շէլակ տամ՝ տանէ բազար* (ՀԺՀ,
VI, 194): 2. *Վիսթ.* Ստոր՝ անարժան
մարդ: *Էտ համբալը սաբալ հարուստ ա,
կօշտ փօրավ հաց չի օտում* (Բ):

- Հըմբալու յը՛գնը - Բազմաչարչար՝
բազմաշխատ մարդ: *Ալծն հըմբալու
յը՛գն ա, սաղ օրը էն ա չըրջըրվէս* (Բ):

ՀԱՄԱԲԱԼԱ - *գ.* Սյուների վրա դրվող
երկար տաշած գերան, որի վրա տե-
ղադրվում են տանիքի գերանների ծայ-
րերը: *Համբալան վէր կօտըրից, կընէգը
ծուվկաց* (2):

ՀԱՄԱԲԱՐ (գրք. *համար, պրս. ha-
mār*) - *տեն* ՀԱՇԸՎ (1, 2, 3):

ՀԱՄԱԲԻՋ - *տեն* ԹՈՒՓԱՎ:

- Համբիլ անել/տալ - *տեն* Թուփ ա-
նել:

- Համբիլ ինիլ/տը՛ռնալ - *տեն* Թուփ
կալ:

ՀԱՄԱԾ - *տեն* ԱՌԻՑ:

ՀԱՄԵՆՉ - *տեն* ՀԱՄԱ(Ն)Չ:

ՀԱՄԵՇԱՄ/ՀԱՄԻՇԱ (պրս. *hamiša*) -
տեն ԷՋՋԱՆ(ԱՆ): *Ուրանք էլ համէշմ*

*իտի լամ ասպրեցին մինչը՛վ ուրանք
գանքին վը՛րջը* (ՀԺՀ, V, 211):

ՀԱՄԵՍԱԸ - *տեն* ՀԱՄԵՏԵՔ:

ՀԱՄԵՏԵՔ/ՀԱՄԵՏԻՔ/ՀԱՄԵՍԱԸ - *ծ.*
Որեւէ տեղ հրավիրելու կամ որեւէ բան
մատուցելու արտահայտություն՝ խնդ-
րեմ: *Համէցէք, էք՛նց յը՛կէք՝ մէր տօն
ղօնաղ* (Բ):

- Համէցէք՝ անել - 1. Հյուրասիրել,
հրամցնել: *Տահանք վար շատ նըստում
ըն, էտ ճըղացպանը վը՛չ մին պանի հն-
մէցէք՝ չանըմ* (ՆԼՂԺԲ, 105): 2. Հրավի-
րել: *Մոտունալավ ինք՝ մին բաղու, տա-
րը հըտըռնէրաս կամ ար, մը՛գ համէցիք
ըրավ* (ԼՂԲԲ, 262):

ՀԱՄԵՏԻՔ - *տեն* ՀԱՄԵՏԵՔ:

ՀԱՄԸՂ (գրք. *համեղ*) - *ած.* Ախորժե-
լի, համեղ: *Այան համը՛ղ խուրըգնէ յա
իլն շինիս* (Բ):

ՀԱՄԻՆ - *տեն* ՀԱՄԱՆ:

ՀԱՄԻՇԱ - *տեն* ՀԱՄԵՇԱ:

ՀԱՄՄԱ - *տեն* ԱՄՄԱ:

ՀԱՄՆԸ - *գ.* Արորի երկար կորնթարդ
ծողը, որի վրա հագցրած է մաճը: *Ըլաթէն
համը կօտրում ա, մընամ ա մնալն* (2):

ՀԱՄՇԵՐԻ (պրս. *hemšehri*, թրք. *hem-
şeri*) - *գ.* 1. Համաքաղաքացի, համերկ-
րացի: *Մին օր էլ ըտըրան էտ
յիրգիրումը մին համշարի յա ջըրիւմ
(2):* 2. *տեն* ՊԱՐՄԻԿ: 3. *արիւմ.*
Անշնորհք՝ անտաշ՝ կեղտոտ մարդ: *Էտ
համշարին յօխճին աշկէն պըլօր ա* (Բ):

ՀԱՄՈՐ - *տեն* ՀԱՄՕՐ:

ՀԱՄՈՐԵԼ - *տեն* ՀԱՄՕՐԵԼ:

ՀԱՄՈՐԿԵԼ - *տեն* ՀԱՄՕՐԿԵԼ:

ՀԱՄՈՐՋՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՀԱՄՕՐ-
Ջ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԱՄՈՐԹ - *տեն* ՀԱՄՕՐ:

ՀԱՄՈՐԹԱԼԻ - *տեն* ՀԱՄՕՐԹԱԼԻ:

ՀԱՄՈՐԹԱՏԸՂ - *տեն* ՀԱՄՕՐԹԱ-
ՏԸՂ:

ՀԱՄՈՐԹԸ - *տեն* ՀԱՄՕՐԹԸ:

ՀԱՄԹ/ՀԱՓ - *ծ.* 1. Բերանը արագ
բացել-փակելուց առաջացած ձայնը:
*Աղվէտը, համի, ծօտը յօր ա օնում,
քինամ* (2): 2. Ծան հաչոցի ձայնը: *Շօնը
հնչում ա՛համի, համի* (Բ):

- Համի անել - 1. Բերանը արագ բա-
ցելով-փակելով՝ ձայն հանել, հաչել:
*...Մին քանի շան թուլէք բիրնդի հնչում
ըն, մարըն էլ մէհէտ համի ա անում,
թուլէքը սուս ըն անում* (ՀԺՀ, VII, 313): 2.
Խլել՝ հափշտակել ու անփշապէս ուտել՝
խռժել՝ կոլ տալ: *Էտ կընգանը աշկը
ծակ ար, ինքըն էլ հինչ ինքմ ար, համի
ար անըմ...* (ՀԺՀ, V, 524):

ՀԱՄՓԱ (պրս. *ham* (միասին) եւ *pa(y)*
(ընկերին հավասար գնացող) - *ած., գ.*

Հարուստ, ունեւոր (մարդ): Միհէնգ Ղա-
րաբաղ էլ համախ մարթթք շատ կան (Բ):

ՀԱՍՓԵԼ - չք., նք. տեն Համփ անել:

ՀԱՍՓԵՐԱՆԵ/ՀԱՍՓԵՐԱՆԵ - տեն
ՀԱՍՄԱՆԼԻ:

ՀԱՍՓԵՐԻԼ/ՀԱՍՓԵՐԵԼ (գրք. համ-
բերել) - չք. տեն Համփան անել: Էտ տը-
ղան համփերում չի, քընհում ա, տըփնըմ
էտ ըխճըկանը... (ՀԺՀ, V, 573):

ՀԱՍՓԵՐՈՒԹՈՒՆ/ՀԱՍՓԵՐՈՒԹՈՒՆ
(գրք. համբերութիւն) - 1. տեն ՀԱՍՄԱՆԼԻ:
2. ձ. Ցավակցման արտահայտություն:
Լոխ մուտանում ըն էտ մըռած տըղէն հո-
րը, ծըրք տամ, ասում համփերութիւն (2):

ՀԱՍՔԱՆԻ (պրո. hemkār (գործակից) -
գ. Արիւստակիցների միության անդամ:
... Ղալին սովորաբար են ու համբարը
թոխտ ըն շինըմ, ուրթումը տըղմ, վեր
կիրակի յա ազգի օրերը դուքան չըպե-
նան... (ՋՏ, Ա, 72):

ՀԱՍՕԶ/ՀԱՍՈԻԶ (գրք. համոզ) - Գոր-
ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Համոզ անել/կըցընել - տեն ՀԱ-
ՍՕԶԵԼ:

- Համոզ ինի/կենալ - տեն ՀԱ-
ՍՕԶԵԼ:

ՀԱՍՕԶԵԼ/ՀԱՍՈԻԶԵԼ/ՀԱՍՕԶԵԼ
(գրք. համոզել) - նք. Հավանեցնել, բա-
ցատրելով ընդունել տալ, հորդորել: Ամ-
մա էտ մարթը հըմօզում ա էտ տըղէն...
(ՀԺՀ, V, 406):

ՀԱՍՕԶԵԼ/ՀԱՍՈԻԶԵԼ/ՀԱՍՕԶ-
ԵԼ - կր. եւ չք. ՀԱՍՕԶԵԼ-ի: Իրեքան
համօզվես ըն, քընիս (ՀԺՀ, V, 317):

ՀԱՍՕԶՑ(Ը)ՆԵԼ/ՀԱՍՈԻԶՑ(Ը)ՆԵԼ/
ՀԱՍՕԶՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀԱՍՕԶԵԼ: Տը-
ղան ասում ա.- Քընն ալի ծեր տոն, լըս
ընդըրան համօզընիս, ինձ մըհար յօր
օնիս (ՀԺՀ, V, 327):

ՀԱՍՕԹ/ՀԱՍՈԻԹ (գրք. ամոթ) - 1.
տեն ՀԱՄԱՆԶ: 2. ձ. Գործածվում է որ-
պես նախատական բացականչություն:
Հայրը կըզնըվում ա յըրան, թա.- Համօթ
քըֆ (2):

- Համօթ ա - Ամոթալի է: Մարթը աս-
մա.- Ա կընէգ, համօթ ա, տոն ըրա (2):

- Համօթէն ծառը լըր ինի - Ամոթի
պատրվակի տակ անամոթություն անել:
Ղանխան կընէգը շատ հիշտ ա
համօթէն ծառը լըր ինի (Բ):

- Համօթը տէն/մին ոզլ - Խոսքի մեջ
բանաձեւային արտահայտություն, երբ
ցանկանում են անպարկեշտ արտա-
հայտություն անել կամ խոսակցի նեղ
անձնական որեւէ հարց շոշափել: Մի-
մօն, համօթը տէն, քու մըրաքոր էլիա
ըլխաթթուն ա՛ ընես (Բ):

- Համօթ չիսի - տեն Համօթը տէն:

ՀԱՍՕԹԱԼԻ/ՀԱՍՈԻԹԱԼԻ (գրք. ամո-
թալի) - ած. Ամոթ բերող, ամոթալի: Էտ

մարթը ուրան գանքումը համօթալի
պէն ըրած չի (Բ):

ՀԱՍՕԹԱՏԸՆԴ/ՀԱՍՈԻԹԱՏԸՆԴ - գ. 1.
Ամաչելու տեղիք՝ պատճառ՝ առիթ: Կըն-
գանը վեր համօթատըղ չիլնվ, մարթին
տօնը կըքանդի (Բ): 2. տեն ՀԱՍՕԹԵ:

ՀԱՍՕԹԵ/ՀԱՍՈԻԹԵ (գրք. ամոթ) -
գ. Սեռական գործարաններ: Հըմանցում
էլ չի, վըփնէրը շըքըռալ ա, համօթը
պէց ըրալ (Բ):

ՀԱՅ՝ (գրք. հայ) - գ. Հայաստանի
բնիկ ժողովուրդը, հայ ազգի ներ-
կայացուցիչ: Տըրա հէտէ յա հայը միշտ
սըրերում, քըրերում ըպրես (ԲԶԲ, 177):

2. փխբ. Բանիմաց՝ հասկացող մարդ:
Տու հայ չըս, էսքան ասում ըմ, կըլծի
չըս ըղնում, վեր տի չի (Բ): 3. փխբ.
Միամիտ՝ հավատավոր մարդ: Դէ խի-
կարըն էլ հայ ա, լի՛, հըվատում ա, ծին
տամ ըտըրան (2): 4. փխբ. Կանանց
կողմից իրենց ամուսիններին տրվող
անուն: Մաքաղաթ հնսին ասմա.- Մէր
հայը քըֆալ ա ծըմակը, հնսն լըֆալ չի.
էն ըմ նիգանն (2):

- Հային տըղը՝ օրը քըցիլ - Դժվար
կացության մեջ դնել: Ծախը ասմա.- Վեր
մէհէտ էլ ըտի պէն ըսկանամ, ծըֆ
հային տըղըն ըմ քըցիլն (2):

- Հայու ըռանգալ - Ցորնագույն: Էտ
ռուսներէն մաչին հայու ըռանգալ մին
մարթ ա տըփնում (2):

- Հայում տըվարած, թօքքում տըվա-
րած - Ասում են նրանց մասին, ում կեն-
սամակարդակը չի փոխվում՝ անկախ
բնակության տեղից:

- Հայօց հարցը - Դժվար՝ անլուծելի
հարց: Հայօց հարցըն ա տըռալ,
կարում չընք, թա տօնը շինիք, պըր-
ծընիք (Բ):

ՀԱՅ՝ - ձ. 1. Խորիստանալու՝ սպառ-
նալու բացականչություն: Հայ ծըրքըս
կըղնիս հա՛, դուվանըտ կանիս (2): 2.
Հանդիմանության՝ հեգնանքի բացա-
կանչություն: Հայ քու տօնը չըքանդըվի,
էս հինչ ըս ըրալ (Բ): 3. Օգնության կանչ՝
հասէք, օգնեցէք: Կընէգը ծուվծուվաս
ա.- Հայ, խօխաս մըռալ... (2):

Հայ գիղի հա՛ - Անցած երանության՝
լավ բանի վերհիշելու բացականչու-
թյուն՝ երանի: Հայ գիղի հա՛, հինչ քըֆ
ընք ըրալ մըֆալ տարէն Արջին ըխալի-
րին դըրաղէն (Բ):

- Հայ դաղ, հայ բեղաղ - Ասում են,
երբ մեկը անտեսում է տված խորհուրդ-
ները:

- Հայ թա - տեն ՀԱՅ՝ (1):

- Հային կ'ան/հընել/քինիլ - Ծանր՝
նեղ վիճակում գտնվողին օգնության

հասնել: Տըղան ասում ա.- Վըր յէկալ ըն
կըխտարին հային, կիխտարնէն յես
հըվաքած ըմ իլն... (ՀԺՀ, VI, 125):

- Հայ տալ - 1. Շտապեցնել, փութաց-
նել: Հայ տօ՛, արտը հընձիլն, թօռը նի յա
ունական (2): 2. Կանել, քշել: Ըտի թուր-
քերէն հայ տուվեցէնք մէր շինըթընէ-
րան (Բ): 3. Կանչել, գոռալ: Հիշկան հայ
տըվէ, վէշ մինը ըսկացալ վէջ (Բ): 4.
Մեծ դժվարություններ հաղթահարելով՝
տեղ հասնել: Հայ ա տուվալ, լըֆալ, տըֆ
սալ հնրը մըռած (Բ):

ՀԱՅԱ (թրք. hayā) - տեն ԱԲՈՒՌ-
ՀԱՅԱ(Թ):

ՀԱՅԱԹ (թրք. hayat) - գ. 1. Բալ: Էտ
ախճիգը տոն ա կամ հայաթը, հէտօ
տօն մըտնում... (ԲԶԲ, 41): 2. Այգի: Մէ-
լիքին էլ մին հայաթ ա ինիս, հինչ բար
ասիս, մաչին ինիս ա (2):

ՀԱՅԱՍԵՐ - տեն ՀԱՅԱՍԵՐ:

ՀԱՅԱՍՈԶ (թրք. hayasiz) - տեն ԼԱ՝
ՀԱՆԻ:

ՀԱՅԱՍՈԶՕԹՈՒՆ - տեն ԼԻՀՈՐՈ-
ԹՈՒՆ:

ՀԱՅԱՎԱԶԻ - տեն ՀԱՅՎԱԶԻ:

ՀԱՅԱՎԱՐԻ - տեն ՀԱՅՎԱՐԻ:

ՀԱՅԲԱ - տեն ՀԱՅԲԱ:

ՀԱՅԲԱ/ՀԱՅԲԱ/ՀԱՅԲԱ/ՀԱՅԲԱ
(թրք. heybe) - տեն ԽՈՒՐԶԻՆ: Ախրը, մին
հնրան վըփսէլ յա յէր կալալ, հըղէ ընգալ,
քէցալ (ՀԺՀ, V, 544):

ՀԱՅ-ԲՈՒՅ - տեն ՀԱՅ-ԲՈՒՅ:

ՀԱՅԴԱ (թրք. haydi) - 1. ձ. Վտարելու՝
հեռացնելու բացականչություն՝ օն,
գնացէք: Տըփնում ա, վեր էտ համը հա-
նում ա, տանան տոն ա քըցում, թա՛
հայդա՛ (2): 2. մ. Իսկույն, անմիջապես:
Ղօնաղը շօրերը կըփնում ա, հայդա
քինամ (2):

ՀԱՅԵՐԵՆ - տեն ՀԱՅԵՐԵՆ:

ՀԱՅԻԼ-ՄԱՅԻԼ - տեն ՀԱՅԻԼ-ՄԱ-
ՅԻԼ:

ՀԱՅԻԹ - տեն ՍԸՂԱԾՈՒՆ:

ՀԱՅ-ՀԱՅ՝ - Գործածվում է կապակց-
ությունների մեջ:

- Հայ-հայ անել - Գոռգոռալ, աղա-
ղակել: Էտ կընանէքը շատ հայ-հայ ըն
անում, վեր ուրանք ուշուպիւն չըն, ըն-
դըրանք հըվատում չըն (ՀԺՀ, V, 547):

- Հայ-հայը քինիլ, վայ-վայը մընալ -
Երիտասարդությունը՝ լավ օրերն անց-
նել, ծերությունը՝ վատ օրերը վրա հաս-
նել: Ուրան էլ մէնակ մին տըղա յա ինիս,
տըրան ասում ա.- Դէ, իմ հայ-հայըս
քըֆալ ա, մընացալ ա վայ-վայըս, էքիւծ-
անը մընընլական ըմ... (ՀԺՀ, VII, 99):

ՀԱՅ-ՀԱՅ՝/ՀԵՅ-ՀԵՅ - ձ. Հիշելու՝
գարմանալու՝ ուրախանալու արտահայ-
տություն: Հայ-հայ, լա՛վ մարթ ա իլն
Սուղումուն դային:

ՀԱՅ-ՀԱՐԱՅ - 1. տեն ՀԱՅՅ (3): Կը-
նէգը վագ ա տամ, ծէն տամ, թա.- Հայ-
հարայ, յէկէք, մարթըս կիծվալ ա...
(ՀԺՀ, VII, 280): 2. մ. Շտապով, շուտ:
Հրթրենսկէսուր էտ վէր տըհէն, հայ-
հարայ փախէն (2):

ՀԱՅ-ՀՈՒՅ/ՀԱՅ-ԲՈՒՅ/ՀՈՒՅ-ԲՈՒՅ - 1.
ձ. Սպառնալիքի՝ հոխորտալու բացա-
կանչություն: Խանը ճղղճղղամ ա.- Հայ-
հոյ, ծըգ կըկըտօրիմ (2): 2. տեն ՀԱ-
ՐԱՅ-ՀՈՐՈՅ: Հայ-հոյը ըղնում ա, թա
վնգիրին տըղան կօրալ ա, ուրվամ չի
(ՀԱԲ, 15, 92):

- Հայ-հոյ անել/քցիլ - 1. Սպառնալ,
հոխորտալ: Աբէշիգը վէր շատ հայ-հոյ
ա անում, իշքվէրեն փնթը թօղնում ըն,
յըտ տըհնում շէնը (2): 2. տեն Հայ-
հոյը անել:

ՀԱՅԿԱ - գ. Հայկ Նահապետը:

- Հայկա բալա - Հայորդի: Հայկա բա-
լան թօղէլ չի, վէր Ղարաբաղը թուր-
քէրէն մընա (Բ):

- Հայկան թըխից, մունք կերանք -
Ասում են այն դեպքում, երբ մեկն ան-
ընդհատ ինչ-որ բան է անում, մյուսներն
օգտվում են (գործածվում է Հայթերը
գյուղում):

ՀԱՅԿԱՆ - տեն ՀԷՅԿԱՆ:

ՀԱՅԿԱՐՈՒՐ - տեն ՎԱՅԿԱՐՈՒՐ:

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ/ՀԱՅՏԱՐԱՐՈ-
ԹՈՒՆ - գ. Որեւէ բան հայտարարելը,
հրապարակային ծանուցում, հայտա-
րարություն: Հայտարարությունը մին
սալոյաթ կարթում ա, քինիւմ թաքա-
վէրէն կօշտը, ասում.- Յըս քու ըխճը-
կանըս կըքըթանամ... (ՀԺՀ, V, 640):

- Հայտարարություն անել - Հրապա-
րակալ ծանուցել, հայտարարել: Հայ-
տարարություն ըն անում, վէր թաքա-
վէրը փըսակվում ա (2):

ՀԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ - տեն ՀԱՅՏԱ-
ՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ:

ՀԱՅՏՆԻ - ած. 1. Հանրածանոթ, որ
բոլորը գիտեն, պարզ: Թա մին էլ հիբ
պէղմա էտ ճօլին լիւս աշխարք տիւս
կա, հայտնի չի... (ՁՏ, Բ, 67): 2. Որեւէ
կողմով ճանաչված, հռչակված: Հայտնի
կինի շինծոյ ա Ջըհան դային (Բ): 3. տեն
ՀԱՍԾԽԱՐԱՅԻՆ:

ՀԱՅՐԵՆԻԹ (գրք. հայրենիք) - տեն
ՎԱՐԵՆԻ: Էտ ըխճըկէրքը յօր ըն օնըմ,
յէտ տըհնում բիղի ռըանց հայրենիքը
(ՀԺՀ, V, 31):

ՀԱՅՐԵՆԻՆ - տեն ՀՅՅՐԵՆԻՆ:

ՀԱՆ - տեն ՀԱՆԷ:

ՀԱՆԱԳ - տեն ԳԱԾ:

ՀԱՆԱԳ-ՄԱՍԽԱՐԱ - տեն ՀԱՆԱԳ-
ՄԱՍԽԱՐՈՒԹՅՈՒՆ:

ՀԱՆԱԳ-ՄԱՍԽԱՐՈՒԹՅՈՒՆ - գ. Կա-

տակ ու ծաղր: Հաննգ-մասխարությունը
Պըը-Պուդուն փէշակըն ա իլնի (2):

ՀԱՆԱԳԻ - տեն ԳԱԾԻ:

ՀԱՆԱԳ(Ի) - տեն ՀԱՆԱԳ(Ի):

ՀԱՆԱԳ-ՀՈՒՆԱ - տեն ՀԱՆԱԳ-ՀՕՆԱ:

ՀԱՆԱԳ-ՀՕՆԱ/ՀԱՆԱԳ-ՀՈՒՆԱ - գ.

Կարճ ժամանակամիջոց: Էս դուսաղը
վըր օտում ա, չըքօրանը հանգը-հունգը
ռանգը փօխվում ա... (ՆԼԴԺԲ, 43):

ՀԱՆԱԳԸԲԱՆԱԳ(Ի) - ած. Արտասովոր,
ոչ սովորական: Լիզգիտ քախծըր ա,
դանդ ա, խօսկէրքըտ հանգըթանդ ա...
(ԼԴԲ, 12):

ՀԱՆԱԳ(Ի)/ՀԱՆԱԳ(Ի) (գրք. յանգ
(պատշաճ, հարմար) - 1. Ձեւ, եղանակ:
Էտ մարթը էրիշ հանգի յա խօսում (Բ):
գ. 2. Տեսակ: Քաջալ ճօտին իընգէրին
մըծանըմ ըն, ամմա ինքը մին օրիշ
թանկիւր ա ինըմ, մին օրիշ հանգի...
(ՀԺՀ, V, 458):

- Հանգ(եր)ը անել- Մեկին նմանակել,
նրա արարքը՝ խոսելաձեւը՝ կեցվածքը
են նմանողությամբ վերարտադրել: Էտ
խօխան լօխ դասատըվօցը հանգէրը
անում ա (Բ):

ՀԱՆԱԳԻԿԻ - տեն ՀԱՆԱԳԻԿԻ:

ՀԱՆԱԳԻԿԻ - տեն ՀԱՆԱԳԻԿԻ:

ՀԱՆԱԳԻԿԻ - տեն ՀԱՆԱԳԻԿԻ:

ՀԱՆԱԳԻԿԻ/ՀԱՆԱԳԻԿԻ - չք. Հանգչել, մա-
րել: Սարկավաք Խմաստունըն ասից.-
Ըստըծու կըրակը մարթիս մաչին ա,
տիւրիւր բըղիս տալ, վէր հանգի վէշ
(ՆԱԲ, 73):

ՀԱՆԱԳԻՍ - տեն ՀԱՆԱԳԻՍ:

ՀԱՆԱԳԻՍ/ՀԱՆԱԳԻՍ (գրք. հան-
գիստ) - գ. 1. Գերեզման, շիրիմ: Ասում
ըն՝ Էտ հանգիստը մին թօրք տըղու
հանգիստ ա (ԱԱ, 53): 2. տեն ՀԻՆ-
ԱԸՍԱՐԱՆ:

ՀԱՆԱԳԻԿԻ - տեն ՀԱՆԱԳԻԿԻ:

ՀԱՆԱԳԻԿԻ/ՀԱՆԱԳԻԿԻ/ՀԱՆԱԳԻԿԻ/
ՀԱՆԱԳԻԿԻ - չք. 1. տեն ՀԱՆԱԳԻԿԻ:
...Ասթիւն մըտէ՛ք ա ըրալ, տըհալ, վըր
մին հանգվում ա, մին էլ պէնվում
(ՀԺՀ, VI, 31): 2. փիթ. Խիստ հյուծվել՝
տկարանալ: Խըղճը էնքան հիվանդ
կացալ ա, լափ հանգվնի ա (Բ): 3. փիթ.
Խիստ հարբել, հարբելուց ինքնատիրա-
պետում կորցնել: Ղըզըղը՛ցէ՛ք դու-
նողներէն էնքան կինի յըն խըմը-
ցընում, ըտըրանք լափ հանգվում ըն
(2): 4. փիթ. Մեռնել: Յէշում ըն, յէշում,
թաքավէրը կ'ամ չի. տու մէլ ասէլ՝
թաքավէրը հանգվնի ա (2):

ՀԱՆԴ (գրք. անդ) - գ. Ղաշտ, արտ,
արտավայր, հանդ: Էն մին օրը ուռու-
թանա էլիա տավարը հանդըն ա տանըմ
(ԼԴԲ, 356):

- Հանդերը օռվել - Շատ խոտ աճել,

խոտառատ լինել: Տարէն թուռոյին ա
իլնի, հանդերը օռվալ ա (Բ):

- Հանդին խօսկը տօն պիրիլ - Ան-
գաղտնապահ լինել: Տըղամարթը վէր
հանդին խօսկը տօն պէրավ, տըղա-
մարթ չի (Բ):

- Հանդին կըտըրէ, վէր կալ'ումը թօզ
չանէ - Հետագա դժվարություններից՝
անախորժություններից խուսափելու
համար գործը պետք է հերթականու-
թյամբ անել:

- Հանդին մընացած դանա - Խեղճ՝
անօգնական՝ տկար անձ: Իզէն հինչ
մա'րթ, հանդին մընացած դանա յա (Բ):

ՀԱՆԱԳԱՐ - տեն ՀՈՐԱՎԱՐ:

ՀԱՆԱԳԱՐ (գրք. հանդարտ) - տեն
ԿԱՄԱՆՏ:

ՀԱՆԱԳԱՐԹ - տեն ՀՈՐԱԳԱՐԹ:

ՀԱՆԷ/ՀԱՆԷԹ/ՀԱՆ/ՀԱՆԷ/ՀԱՆԷԹ՝
(գրք. ահաանիկ) - ձ. Ցուցական բա-
ցականչություն՝ ահա, այն է, ահա-
վանիկ: Մարը ասմա.- Հանէ՛, էն ծառը
տըհնում ըս, էն ա ընդըրա տակէն
թաղած (2):

ՀԱՆԷԼ (գրք. հանել) - նք. 1. տեն
Տիւս օնէլ: 2. Հագածը հանել: ...Զիննիւմ
ա փէնջարին տական յէշում, տըհնում
Թըխկըթէջան շօրէրը հանում ա, վըր
քօն ինի (ՆԼԴԺԲ, 47): 3. Սերունդ ար-
տադրել, սերել (տղամարդու մասին):
Հանը հանօղըն ա, մարը պիրօղը (2):

ՀԱՆԷՑ - տեն ՀԱՆԷՑ:

ՀԱՆԷՑ - տեն ՀԱՆԷՑ:

ՀԱՆԷՐ(ՆԸ)/ԱՆԷՐ(ՆԸ) (գրք. աղեղն)
- գ. 1. Ձենքի տեսակ՝ աղեղ: Հանէղնը
յօր ա օնում, քինամ վըրս (2): 2. Աղեղի
ծե ունեցող որեւէ բան: Ըտըրա օնքէրը
հօ օնքէր չի, հանէղն ա (Բ):

ՀԱՆԷՐ (գրք. աներ) - գ. Կնոջ հայրը,
աներ: ... Հանէրը հըրվատըմ ա, յէր ա
կըհնում էս պուճուր ըխճըկանըն էլ
դարկըմ (ՀԺՀ, V, 165):

ՀԱՆԷԹ - տեն ՀԱՆԷ:

ՀԱՆԷՑ - տեն ՀԱՆԷՑ:

ՀԱՆԷՑ/ՀԱՆԷՑ/ՀԱՆԷՑ/ՀԱՆԷՑ/
ՀԱՆԷՑ/ՀԱՆԷՑ (գրք. անիծ) - գ. Ոջիլի
ձու՝ անիծ: Կըլծիւր սաղ հանք՝ ծ ա (Բ):

- Հանք՝ անել - Բազմացնել: Հիվըն-
տարէրը հիվըննէն հանք՝ ըն ըրալ,
հանդերը լըցալ (Բ):

ՀԱՆԷԿԷԼ - տեն ՀԱՆԷԿԷԼ:

ՀԱՆԷՑ - տեն ՀԱՆԷՑ:

ՀԱՆԷՑ - տեն ՀԱՆԷՑ:

ՀԱՆԷՑՈՒՆ - տեն ՀԱՆԷՑՈՒՆ:

ՀԱՆԷՑՈՒՆ - տեն ՀԱՆԷՑՈՒՆ:

ՀԱՆԷԿԷԼՆԸ - գ. Խիտ սանրի վրա
թել փաթաթելով՝ ոջլտի գլուխը սան-
րելը՝ անիծները՝ ոջլները մաքրելու
համար: Հանծկէղնըն ա վիջիլին առաշ-
կը օնում (2):

ՀԱՆՁՆԵԼ - տեն ՀԱՋՆԵԼ:
 ՀԱՆՁՆ(Ը)ՎԵԼ - տեն ՀԱՋՆ(Ը)ՎԵԼ:
 ՀԱՆՁԱՄԱՆ - գ. հեքնաշեն մեծ ծխնի:
 Մըղակէն հանջաման կօտրրալ ա (Բ):
 ՀԱՆՎԵԼ/ՀԱՆՈՎԵԼ - 1. կբ. եւ չբ. ՀԱՆՎԵԼ-ի: 2. չբ. Շորերը հանել, մերկանալ: Յէշում ա, տէսնում էն կէրթնուկը լօթ-լօթ ընէլավ յէկավ, հանկից, տէնավ մին հոլորի-մալմալ ախճիգ (ՀԱԲ, 15, 27):
 ՀԱՆՏ/ՀԵՆՏ՝ - դ. Այն կարգի՝ եղանակի, այնպես, այնպիսի: Փալանգը ուրան հէտէ բիդի մին հանցը յօր օնէ, վէր ուրան ըսրծեն անէ (ՀԺԶ, V, 519):
 - Հանց ա - Ոնց որ, կարծես: Բալամ, շատ ա ուրօտում, հանց ա կարկուտ ա կըլական (Բ):
 - Հանց ա թօրք/մօլլա ինի՝ խօզու մըսու յըշիլիս - Ասում են, երբ մեկը խորշում՝ զգվում է մեկից՝ մի բանից:
 - Հանց ապրիս - խնդրանքի արտահայտություն: Հանց ապրիս, էքո՛ծ լը՛ք քծմա՛գ ըրա՛, արտըս հընծիմ (Ձ):
 - Հանց գիդանք/գիդան - տեն ՀԱՋՆԱՆԵ:
 - Հանց ըմ (գիդոն) - Կարծում եմ, կարծեմ: Գիդոն չըմ, հանց ըմ Զարայըն ա տա՛շալ (ՆԱԲ, 118):
 - Հանց ինի - տեն Հանց ա:
 - Հանց խօսկ կասէ՝ ծըմը՛նը խօս կըփըսնէ, ամը՛նը կըջուրանա - Ասում են համարձակ՝ դիպուկ խոսողների մասին:
 - Հանց սաբէ - տեն ՀԱՋՆԱՆԵ:
 ՀԱՆՑԱԲԱ - վ. եթէ հանկարծ, Աստված մի արասցէ: Հանցաբա, վէր թօռ չի կա, արտերը սաղ չորընական ա. շատ ա արաշտ (Բ):
 ՀԱՆՑԸ - դ. Որը: Լօխ կամ ըն. հանցը՝ մըշինավ, հանցը՝ ծիյավ, հանցըն էլ կա՝ վը՛ննավ ա էտքան տը՛ղը կամ (Ձ):
 ՀԱՆՑԱՐԵԼ/ՀԱՍՍԱՐԵԼ - նբ. Համարել, ընդունել: Կանօխ էս շինըթ-կընումը հանցմարէ, թան վը՛չ մին տըղ ըշկօլ չի լալ... (ԼԴԲԸ, 274):
 ՀԱՆՑԿԵՐ(ԱՍ) - տեն ՀԱՆՑՈՒՎԵՐ(ԱՍ):
 ՀԱՆՑՈՒ - 2. Որպեսզի: Զը՛ցալ ա ծըմակը, հանցու սօյըն քաղէ (Ձ):
 ՀԱՆՑՈՒՎԵՐ(ԱՍ)/ՀԱՆՑԿԵՐ(ԱՍ) - տեն ՀԱՆՑՈՒ:
 ՀԱՆՈՒՐ - գ. Ուղղություն, տեղ, վայր: Էտ հըլիվուրէն անա շէնին հանուրը հըրցընում ա, քինամ (Ձ):
 - Հանուրը օնէլ - Ուղղությունը որոշել: Շօնը վը՛տ-վը՛տ ա անում, հանուրը օնում (Ձ):
 ՀԱՆԸ (գրբ. հանք (մետաղ) - գ. 1. Բնական հանքային նյութ: Հանքը տոնս ըն օնում, դարկում թաքավերին (Ձ): 2.

Այն տեղը, որտեղից հանում են հանքանյութը: Դըրըմբօնա վը՛սկուն հանքերը շատ չի խօր (Բ): 3. Կիսբ. Ծունող, զավակ: Տընըշինիտ խօխան ըսկի մին հանք չի (Բ):
 ՀԱՇԱՍՆԸ - տեն ՀԱՇԵՍՆԸ:
 ՀԱՇԱԹԶ/ՀԱՇԱՍԶ - գ. Ամբոխ, բազմություն: ...էս ա քինըմ ըմ պակաս-պըռատը դո՛ւզըցընէլ տամ, վէր էնքան հաշաթքին մէջին մաննի պըտատան չըտէնանք (ՋՏ, Բ, 219):
 ՀԱՇԱՆ/ԱՇԱՆ - գ. Կալի մեջ փռած կալսելու հացահատիկ: Թօռը նի յա ունէ, հաշանը բարբաղ ընէս (Ձ):
 - Հաշան անէլ - 1. Հացահատիկը կալսելու համար կալի մեջ փռել: Խօթընէրը լը՛տ ըն անում, հաշան անում, վէր կալաս անին (Ձ): 2. Ցրել, ցաքուցրիվ անել: Շօրերը տանավը մին հաշան ա ըրալ (Բ):
 - Հաշան ինի/տը՛ննալ - Ցրվել, ցաքուցրիվ լինել: Վէր թըխում ա, պէրցը ճըղկում ա, թէփուռը տանավը մին հաշան ինում (Ձ):
 ՀԱՇԱՍԶ - տեն ՀԱՇԱԹԶ:
 ՀԱՇԱՐԻ - տեն ՀԱՇԱՐԻ:
 ՀԱՇԱՐԻ/ՀԱՇԱՐԻ (արաբ. hašeri) - ած. Խիստ վավաշոտ, կըքամող, անառակ: Հաշարի մարթ ա իլալ Ռուբէնը (Բ):
 ՀԱՇԵՍՆԸ/ՀԱՇԱՍՆԸ - գ. Գետի մի տեսակ անհամ ձուկ: Հաշէմըն Ըրախսումը մին էլ Զոտումըն ա շատ ինում (Բ):
 ՀԱՇԵՎ - տեն ՀԱՇԵՎ:
 ՀԱՇԵՎ - տեն ՀԱՇԵՎ:
 ՀԱՇԵՎ/ՀԱՇԵՎ/ՀԱՇԵՎ/ՀԱՇԵՎ (գրբ. հաշի) - գ. 1. Հաշվել, համրել: Հաշվել էլ չի գիդոն, ըտըրա հու բիդի կօրծի յօր օնէ (Բ): 2. Թիվ, համար: Էնքան վը՛խճար օնէ, հաշվը գիդոն չի (Բ): 3. Հաշվելով ստացած արդյունքը: Հըմբարում ա, հըմբարում, վէրջումը էլ-հա հաշվը մըննան քըցո՛ւմ (Ձ): 4. Մրցախաղի արդյունքով ստեղծված հարաբերությունը մրցող կողմերի միջև: Նարդի յըն խաղ անում, Մուքին հէնգավ էրկու հաշվավ տանում ա (Բ): 5. Որեւ բանի համար վճարելիք՝ փոխանցելիք գումարը: Հաշվը տամ ա, կավը տանում (Բ): 6. Միջոցներ, ծախս: Վիսպօրը հաշվին տօն ա շինալ (Բ): 7. Դրամական կամ այլ կարգի փոխհարաբերություն: Ըտըրա հաշվը ինծ նըղի՛տ հաշի պըրծալ չի (Բ):
 - Հաշվել ա - Հաշվելու ենթակա է, ընդունելի է (հատկապես գործածվում է հարցական եւ ժխտական ձեւերով): Մարթը ասմա.- Էտ հաշվել չի, խըլի-նօթուն ըս ըրալ (Ձ):
 - Հաշվել անէլ - 1. Հաշվել, համրել, քանակը որոշել: Փոզը հաշվել ա անում,

տը՛սնում հէնգ՝ մանէթ պակաս (Ձ): 2. Համարել, ընդունել: Մարը ասմա.- Հաշվել ըրա, թա էտ փոզը ըսկի իլալ չի (Ձ): 3. Նկատի ունենալ, նկատի առնել: Տօն շինիլիս հաշվել բիդի անիս, վէր հալալ տընամա՛չ էլ ըս ինք՝ ունական (Բ):
 - Հաշվել կուրցընէլ - Շփոթվելով չկարողանալ հաշվել: Փոզը էնքան շատ ա ինում, վէր հըմբըրէլիս հաշվել կուրցընում ա (Ձ):
 - Հաշվել մաքրել - 1. Վրեժ լուծել, պատժել: Ըտի էտ ջանիլը խանէն հաշվել մաքրում ա (Ձ): 2. Որեւ բան մինչեւ վերջ անել՝ վերջացնել: Ուստան ասմա.- Պէն չի մընացալ, էքո՛ւց պատէն հաշվել մըքըրլական ըմ (Ձ):
 - Հաշվել մաքուր - Վատ՝ անելանելի վիճակում, պատժի ենթակա: Թաքավէրը թա.- Վէր լը՛ք, հաշվըմ տաքուր ա (Ձ):
 - Հաշվել յը՛ր օնէլ - Հաշվի առնել, զգաստանալ: Վէրցը վէր թալալ յէշո՛ւմ ա, չօբանը հաշվել լը՛ր ա օնում (Ձ):
 - Հաշվել ըրէք՝ ծը՛ր տանըն ըք - Ասում են հյուրերին՝ մի՛ ամաչեք, ազատ զգացե՛ք:
 - Հաշվել չօնէ - Անհամար է, շատ է: Դէ Չանչախ թաքավերին կըվէրէն ա վըխճըրնէրէն էլ հաշվել չօնէ (Ձ):
 - Հաշվել տալ - Հաշվետու լինել, կատարած գործերի մասին զեկուցել: Բըրիգադիըր ամմէն ուրո՛գիս քիս ա կանցիլարը, նախագէն հաշվել տաս (Ձ):
 - Հաշվել տը՛սնալ - Դրամական հաշիվները քննել եւ կարգավորել: Ուրո՛գիսը առուտուրականէն հըվաքվում ըն, հաշվել տը՛սնում (Ձ):
 ՀԱՇԵՎ-ՀԱՇՎԱՐԿ - գ. Ծախսերի՝ օգուտների նախնական հաշիվը: Հաշվել-հաշվարկը վէր ինի վէչ, առուտուրականը օքուտ չի անէլ (Ձ):
 - Հաշվել-հաշվարկ անէլ - Ծախսերի՝ օգուտների նախնական հաշիվներ անել: Հաշվել-հաշվարկ ըն անում, տը՛սնում, վէր էտ կօրծան օքուտ կա (Բ):
 ՀԱՇԻԼ - Գործածվում է կապակցություն մեջ:
 - Հաշիլը խաշիլ (ինիլ, տը՛ննալ) - տեն Պէնը պիւրթ (ինիլ, տը՛ննալ):
 ՀԱՇԻՅԱ (թըք. hašiyā) - գ. 1. Նուրբ թելերից հյուսած երիգ, որ կարում են սպիտակեղենի՝ զգեստի՝ կարպետի՝ գորգի եւն եզրերին: Էտ ախճիգը հաշիյա յա կօրծում, տանում (Ձ): 2. Գերանի ծայրերի տակ դրվող փայտ: Կէրանէն քը՛թը հաշիյին յըրա յա նըստում (Բ):
 ՀԱՇԻՎ - տեն ՀԱՇԵՎ:
 ՀԱՇԻՐ (թըք. hašir (դատաստանի օր) - 1. տեն ՀԱՇԵՎ: 2. տեն ՀԱՇԻՐ-ԴԸՅԱՍԱՐ:

ՀԱՆՈՒՆԴԱՐԱՆ/ՀԱՆՈՒՆԴԱՐԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հանդիմանալի անել/ընդհատել - Բողոքել, պահանջել, աղմուկ-աղաղակ բարձրացնել: *Էնքան հանդիմանալի ըրավ, վեր հորան օգածը ըստացավ* (2):

ՀԱՆՈՒՆ - տես ՀԱՐՈՒՆ:

ՀԱՆՎԱՐ - գ. Տնտեսության՝ հիմնարկի համալսման գործը վարող անձ, հաշվառիչ: *Բափկենը երկան վախտ մեր կըլիսօգէն հաշվառըն ա իլնի* (Բ):

ՀԱՆՎԱՐԿ - տես ՀԱՆՎԱՐԿ-ՀԱՆՎԱՐԿ:

ՀԱՆՎԱԼ - տես ՀԱՆՎԱԼ:

ՀԱՆՎԱԼ/ՀԱՆՎԱԼ (գրք. հաշտիմ) - նր. տես Հանձնի անել:

ՀԱՆՏ՝ - տես ՀԱՆՏ՝:

ՀԱՆՏ՝ - տես ՀԱՆՏ՝:

ՀԱՆՏ՝/ՀԱՆՏ՝ (գրք. հաշտ) - ած. 1. Համակարծիք, համերաշխ: *Սումբաթըն ու նրիսակը հաշտ, սերավ մըրթըկընեզ ըն իլնի* (Բ): 2. մ. Առանց գոտության, համերաշխորեն: *Կընանեք՝ ըն էլ ք՛ծմնք ին անըմ, հորհր նըրէտ հաշտ ապըրում* (2):

ՀԱՆՏ՝/ՀԱՆՏ՝ (թրք. *haşı*) - տես ՀԱՆՏ՝:

ՀԱՆՏԱՆՈՒՆ/ՀԱՆՏԱՆՈՒՆ - տես ՀԱՆՏԱՆՈՒՆ/ՀԱՆՏԱՆՈՒՆ:

ՀԱՆՏԱՆՈՒՆԻՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հանձնարարական քաշիլ - տես Ունիլ ինիլ:

ՀԱՆՏ(Ե)ՎԻԼ - տես ՀԱՆՏ(Ե)ՎԻԼ:

ՀԱՆՏ(Ե)ՎԻԼ/ՀԱՆՏ(Ե)ՎԻԼ (գրք. հաշտիմ) - չք. Խռովությանը՝ տարածայնությանը վերջ տալ, հաշտության գալ: *Էրկան վախտ ա քաշիլ, մինչք՛վ ըտըրանը հանշտվում ըն* (2):

ՀԱՆՏ ՈՒ ԽԱՐԱՂ - տես ՀԱՆՏ՝ (2):

ՀԱՆՏՈՐԹԻՆ - տես ՀԱՆՏՈՐԹԻՆ՝:

ՀԱՆՏՈՐԹԻՆ - տես ՀԱՆՏՈՐԹԻՆ՝:

ՀԱՉԱ (թրք. *haça*) - գ. 1. Երկնային ցից: *Մին հաչա յա տընգում, խորջինը նըխտա կախ տամ* (2): 2. Ծառի երկու ճյուղերի միացման տեղը: ... *Քաշալը քի-ննամ ա պիցրաննում սուրի ծառէն հըջէն դաթը...* (ՀԺՀ, VII, 260): 3. ած. Երկնային, երկու մասի բաժանված: ... *Մին հաչա հը-ղըցու կոխկէն վեր ըն կամ* (ՀԱԲ, 15, 108):

- Հաչա անել - տես Կըվաթ անել:

ՀԱՉԱԼԸՐ (թրք. *haçalıg*) - գ. Ծառապարհների հատման տեղը՝ խաչմերուկ: *Էտ հաչալըղըմը թաքավերին տըղան էլիա ջիհիւմ ա էն պըռավէն* (2):

ՀԱՉԱՆ - տես ՀԱՉԱՆ:

ՀԱՉԱՆ - ած. Ծառ՝ շարունակ հաչող (շան մասին): *Սէլիքին էլ մին հանն շոն ա իննում* (2):

- Հանձն շոնը կըծել չի - Ծառ խոտոր չի գործի:

ՀԱՉԻԼ (գրք. *հաչել*) - նր. 1. Հաչող արծակել, հաչել: *Շոնը վեր շատ հաննում ա, չօբանը թըվանգը յոր ա օնում, տոնս կամ* (2): 2. արիմ. Վայրահաչել, գրախոսել, մրթմրթալ: *Հարթըն ըսկէսվորը ա-տում ա.- Հիշկան օգում ըս՝ հանն, վէջըս չի* (2):

ՀԱՉՈՒՄԿ - տես ՀԱՉՈՒՄ:

ՀԱՉՈՒՄ - տես ՀԱՉՈՒՄ:

ՀԱՉՈՒՄ/ՀԱՉՈՒՄ - գ. 1. Հաչել, հաչելու ձայնը: *Շանը հանցըն ըտըրանց գորթընընէն ա* (2): 2. արիմ. Վայրահաչություն, գրախոսություն, մրթմրթոց: *Էտ կընգանը հանցըն սաղ շինացուց զանիւն տանում ա* (Բ):

ՀԱՉՈՐ - տես ՀԱՉՈՐ:

ՀԱՉՈՐՎԵԼ - տես ՀԱՉՈՐՎԵԼ:

ՀԱՉՈՐՈՒԹՅՈՒՆ - տես ՀԱՉՈՐՈՒԹՅՈՒՆ:

ՀԱՄԼԱՆԿՈՒԿՈՒՆ - տես ՀԱՄԼԱՆԿՈՒԿՈՒՆ:

ՀԱՄԼՈՒՆ - ձ. Հավերիս բույնը քշելու բացականչություն: *Ազին մըրիկը յոր ա ունէս, հըվէրէն քշիս բիդի պունը՝ հան-պին, հանպին* (2):

ՀԱՄԼՈՒՆ-ՀԱՄԼՈՒՆ - տես ՀԱՄԼՈՒՆ-ՀԱՄԼՈՒՆ:

ՀԱՄԼՈՒՆ - տես ՀԱՄԼՈՒՆ:

ՀԱՄԼՈՒՆ/ՀԱՄԼՈՒՆ (արաբ. *haşet*) - գ. 1. Կարիք, կարեւորություն, պետք: *Էտ քի-սիքը ասըմ ա.- Սէզ ծի օնէնք, քու ծի առնէր հանցըն չի* (ՀԺՀ, VII, 112): 2. Գործիք: *Ուստան առանց հանցըն կարէլ չի կործ անէ* (Բ): 3. փխր. տես ԽԸՐ: ... *Հան-ջանը տուս ա օնում, թա.- Թաթսըն էլ ա սանա տուս կամ, Մաթսըն էլ, պաչի, քըլիլ* (ԲՀԲ, 181):

ՀԱՄԼՈՒՆ-ՄԱՋԼՈՒՆ - տես ՀԱՄԼՈՒՆ-ՄԱՋԼՈՒՆ:

ՀԱՄԼՈՒՆ-ՄԱՋԼՈՒՆ/ՀԱՄԼՈՒՆ-ՄԱՋԼՈՒՆ - հոգն. գ. Գործիքներ: *Յէր ա կէնում հանցըն-մըջիլըն հըվաքում, քօջում* (ՆԱԲ, 140):

ՀԱՋԻ - տես ՀԱՋԻ:

ՀԱՋԻ/ՀԱՋԻ (արաբ. *hāgi*) - գ. 1. Մեք-քա ուխտի գնացած մահմեդական: *Էր-կու հարուստ թօրք քիլնում ըն, վըր հա-ջի տըրնան* (ՀԺՀ, VII, 203): 2. տես ՍՈՒՐՈՒՆԻՍԻ: 3. Հատուկ անունների՝ կո-չումների վրա դրվող հարգական մակ-դիր: *Էտ Հաջի Միդան էլ լավ մարթ ա իլնի* (2):

- Հաջի հըսնել - Ծառ առաջադիմել: *Տահանց վեր թողնիս, հանջի կըհըս-նիս* (2):

- Հաջի քիլիլ - Ուխտի գնալ: ... *Հաջի Սալադը ամմէն տարէ կըքիլի հաջի* (ՀԱԲ, 15, 106):

ՀԱՋԻ-ԲՈՒՋԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հաջի-բուջի անել - Քայլել սովորել, սկսել քայլել (երեխաների մասին): *Էտ խօխան հանն օխտը ըմսըկան իննում չի, վեր հանջի-բուջի յա անում* (2):

ՀԱՋԻԼԱՎԱՐ - տես ՀԱՋԻԼԱՎԱՐ:

ՀԱՋԻԼԱՎԱՐ - տես ՀԱՋԻԼԱՎԱՐ:

ՀԱՋԻԼԱՎԱՐ/ՀԱՋԻԼԱՎԱՐ/ՀԱՋԻԼԱՎԱՐ (թրք. *haçileylak*) - տես ԱՐԱԳԻԼ:

ՀԱՋՈՐ - տես ՀԱՋՈՐ:

ՀԱՋՈՐՎԵԼ - տես ՀԱՋՈՐՎԵԼ:

ՀԱՋՈՐՈՒԹՅՈՒՆ - տես ՀԱՋՈՐՈՒԹՅՈՒՆ:

ՀԱՋՈՒՆ-ՊՈՒՆ - տես ՊՈՒՆ-ՊՈՒՆ:

ՀԱՋՈՒՆ - տես ՀԱՋՈՒՆ:

ՀԱՋՈՒՆ/ՀԱՋՈՒՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հանձն քաշիլ - տես Հանձն անել:

ՀԱՋՈՒՆԻՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հանձնմիջ անել - 1. Արգելքները հաղթահարելով՝ առաջանալ: *Կումաշը հանձնմիջ ըրավ, Նի մըտավ բօստանը* (Բ): 2. տես Հանձնել կ'նալ:

ՀԱՍ՝ (գրք. *հաս* (հասնել, հասու-նանալ) - գ., ած. Ազգականության կամ տարիքի այնպիսի աստիճան, որ թույլատրելի է դարձնում ամուսնությունը տղայի եւ աղջկա միջեւ՝ ըստ եկեղեցական օրենքի: *Դէրը ասմա.- Ախճիզը հաս ա, կարիս մարթու տաս* (2):

ՀԱՍ՝ - տես ՀԱՍ՝(Բ):

ՀԱՍ (գրք. *հաս* (չհասած խմոր) - գ. Յուղով, շաքարով եւն շաղախված զանգված, որ լցնում են թխվածքի մեջ՝ որպէս միջուկ, խորիզ: *Հասըն ա թըխվասկէն համը պիլիլում, առանց հան թըխվասկը հինչ կամիլ* (Բ):

- Հաս անել - Թխվածքի մեջ խորիզ լցնել, խորիզել: *Բիշին հաս ա անում, տիկնում թուրնում* (2):

ՀԱՍԱԿ (գրք. *հասակ*) - տես ՀԱՍ: *Էտ ախճիզըն ա տըղան մըծանում ըն, հորանց հըսակէն հըսնում* (ՀԺՀ, V, 401):

ՀԱՍԱՍ (թրք. *hasas* (բարապաս) - տես ՀԱՍԱՍԼԻՆ:

- Հասաս ինիլ/կէնալ - Ուշադիր՝ զգոն լինել, արթուն հսկել: *Ուշըրա հէտէ էլ ժուղօվորթը շատ վախտ կումէրըմըն ըն իլնի քօն ինիս, հորանց հիլըննուն յըրա հասաս կընաս* (ԱԱ, 21):

ՀԱՍԱՍԼԻՆ - ած. Ուշադիր եղող, զգոն, արթուն հսկող: *Էտ չոբանէն երկու լավ, հանասլիլ շոն ա ինիս* (2):

ՀԱՍԱՐ/ՀԱՍԱՐ/ՀԱՍԱՐ (արաբ., թրք.

hisar) - գ. Պատ, պարիսպ, ցանկապատ: ... Ջրսարավը լօք ա տամ, վեր կամ, կօզի հասարը շատ պեցո՞ւր ա (ԲԶԲ, 81):

- Հասար քաշիլ - Պարսպապատել, ցանկապատել: ... Կամ ըն, տեսնըմ էտ ծըմակումը լ՛ալ տընէր շինած, չօրս անգոնըն հասար քաշած, դըրքըզան յըրան ըրած (ՀԱԲ, 15, 30):

ՀԱՍԱՐ - տես ՀԱՍԱՐ:

ՀԱՍԱՐԱՆ(Ն)-ԲԱՍԱՐԱՆ(Ն) - տես ՀԱՌԱՐԱՆ(Ն)-ԲԱՌԱՐԱՆ(Ն):

ՀԱՍԵ(Բ)/ՀԱՍ/ՀԱՍԵ(Բ)/ՀԵՐԱՍ (գրք. ահաւասիկ) - ձ. Ցուցական բացականչություն՝ ահա, այս է, ահավասիկ: Քաջալը մին տեղ վէնն ա կենում, ասում.- Հասէ՛, ըշխարքէս մաչտեղը էս ա (ՀԺՀ, VII, 390):

ՀԱՍԵՐԱԹ - տես ՀԱՍԵՐ:

ՀԱՍԹԵՐ - տես ՀԱՍԹԵՐ:

ՀԱՍԹՈՒՆ - տես ՀԱՍԹՈՒՆ:

ՀԱՍԹՈՒՆՕՐՈՒՆ - տես ՀԱՍԹՈՒՆՕՐՈՒՆ:

ՀԱՍԻ - տես ԱՋԻ:

ՀԱՍԿԵՐՈՒԹՈՒՆ - տես ՀԱՍԿԵՐՈՒԹՈՒՆ:

ՀԱՍԿ(Ը) (գրք. հասկ) - գ. Հացաբույսերի ծաղկաբույլը՝ հասկ: Տը՛սնում ա մին լավ արտ, հասկերը՝ էրգան-էրգան (ՀԺՀ, V, 662):

- Հասկերը ուրիւր պըկավ ընգած - տես ՂՕԼԱՇՈՂ:

- Հասկ փըռնել - տես ՀԱՍԿԵՐՈՒԹՈՒՆ:

ՀԱՍԿԵՐՈՒԹՈՒՆ - տես ՀԱՍԿԵՐՈՒԹՈՒՆ:

ՀԱՍՄԱՐԵԼ - տես ՀԱՍՄԱՐԵԼ:

ՀԱՍՍ (գրք. հաստ (ամուր, խոշոր) - ած. 1. Մեծ տրամագիծ ունեցող: Կերանը շատ ա ինո՞ւմ հաստ, կարում չըն քաշ տան (2): 2. Սովոր, ոչ նոր: Մին հաստ թօխտ ա յօր օնում, մաչին պըտատում (2): 3. Մարմնեղ, պարարտ: Հաստ ախճիգ ա Միրուշը (Բ): 4. Թավ, բամբ: Հաստ սնն օնէ Միրգա դային (Բ): ՀԱՍՍԱՐ/ՀԱՍՍԱՍ (գրք. հաստատ) - ած., մ. 1. Ամուր, հաստատուն: Էտ տանը փընթամէնտը հաստադ ա (Բ): 2. Ստույգ, անկասկածելի: Սա օգո՞ւմ ա հաստադ գիդա՝ հաց տըլական ը՛ն, թա՛ չէ (ՆԱԲ, 113):

ՀԱՍՍԱՍ - տես ՀԱՍՍԱՍ:

ՀԱՍՍ(ԸԼ)ԵՓ - ած. 1. Փոքր-ինչ հաստ, հաստավուն: Վը՛ր ա կամ ծիյան, նըստում մին հաստէգ ծառու տակէ... (ՆԼՂԺԲ, 70): 2. փխբ. Գիրուկ, չաղիկ: Հաստըլէգ ախճիգ ա Մարուսը (Բ):

ՀԱՍՍ ՈՒ ՊԵՐԱԿ/ՀԱՍՏՈՊԵՐԱԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հաստ ու պերակ մըտածել - Երկար մտածել, մանրամասն քննել: ... Հարըն էլ նի յա մըննէս, հաստ ու պերակ մըտը-ծէլավ կըլծիս ըղնէս... (ՀԺՀ, V, 477):

ՀԱՍՐԱԹ/ՀԱՍԵՐԱԹ (արաբ. hasrat, պրս. hās-rāt, թրք. hasret) - ած. Որեւէ բանի պահանջ զգացող, կարոտ: Թօրքէն բալան թաղիմ. մէր շէնը հոննալ լըցցած, մունք էն ընք մին հոննո հասրաթ (Բ):

- Հասրաթը քաշիլ - Մի բանի կարիք՝ պակասություն զգալ, կարոտել: Հարը շատ ար հասրաթը քաշո՞ւմ, ամմա տը-ղան կամ չար (2):

- Հասրաթ թողնել - Մի բանից զրկել, կարոտ թողնել: Կարկուտը սաղ բաղէր փոչըցըրավ, ժողովուրդէն թօղից մին ճիթ խաղվու հասրաթ (Բ):

- Հասրաթ մընալ - Մի բանից զուրկ մնալ, փափագին չհասնել: Ըտի էլ թա-քավէրին տըղան էտ ըխճըկանը հաս-րաթ ա մընամ (2):

ՀԱՍ ՈՒ ԶԸՅԱՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հաս ու չըհաս անել - Տղայի եւ աղջկա միջեւ ամուսնությունը թույլատրելի համարելու համար ազգականության եւ տարիքի աստիճանը որոշել: Հաս ու չըհաս ըն անում, թա.- Ախճիգըտ չըհաս ա, կարէլ չընք փըսակինք (2):

ՀԱՎ¹ (գրք. հավ) - գ. 1. Հավազգիների ընտանիքին պատկանող ընտանի թռչուն՝ հավ: Սահանք էլ իլած-ջիլած մին քաջալ հավ օնին, էլ պէն չօնին (ՀԱԲ, 15, 60): 2. փխբ. Սոռացկոտ մարդ: Հավ ը՛ն, խէ մըննատ ընգալ ա՛ (Բ): 3. փխբ. Կույր՝ տեսողությունը թույլ մարդ: Իզէն հավ ա, տը՛սնում չի (Բ):

- Հավան պաներ տո՞ւս օնէլ - Անհնարին գործ ձեռնարկել: Շատ մարթ ա փօրցո՞ւմ հավան պաներ տո՞ւս օնէ, աննալ չի կամ (Բ):

- Հավէն ծո՞ն վեր ծըռվէ, նէյնիմ-նէյնիմ կըղնէ - Որեւէ բանի խիստ պահանջ զգացողը անհանգիստ կլինի:

- Հավէն հնրո՞ւր հը՛տ կօտ տօ, էլիա կըտօցը տափէրըն ա քըսըլական - Ժառանգական սովորությունը անհնար է վերացնել:

- Հավէն ճիրին ճո՞ւրը - տես Խաշին ճիրին ճո՞ւրը:

- Հավէն նըհը՛տ քօն ինիլ, վըրցակէն նըհը՛տ յը՛ր կէնալ - Ազատ՝ անհոգ կյանք վարել: Իզէն հինչ կընէգ ա՛. հավէն նըհը՛տ քօն ա ինո՞ւմ, վըրցակէն նըհը՛տ յը՛ր կէնում (Բ):

- Հավէն վեր թօխս կ՛ա, ծո՞վէնը տակը կանին - Առիթը պետք է բաց չթողնել:

- Հավէն քիշ անէլ - տես Էշին չուսել:

- Հավէն քիշ ըրած - տես Էշին չուսած:

- Հավը ըրագի կօտ ա տը՛սնում - Յուրաքանչյուր ոք երագում է իր չունեցած բանը:

- Հավը տանը կէնա, կօտը օտէ - Բարիքներից օգտվել կամեցողը պետք է ժամանակին եւ անհրաժեշտ տեղում ներկա գտնվի:

- Հավու խը՛լք - Խելքի պակասություն: Արտո՞ւշը հավու խը՛լք օնէ, վէշ մինը մարթու տը՛ղ չի տինո՞ւմ (Բ):

- Հավու հո՞ւշ - Հիշողության պակասություն: Էտ կընգանըն էլ հավու հո՞ւշ ա ինո՞ւմ, հինչը տինո՞ւմ ա մին տը՛ղ, մըն-նան ըղնում ա (2):

- Հավու ճօտ - Թույլ, անզոր, խեղճ: Տըղան յէշո՞ւմ ա, թա.- Էտ հինչ ա՛սլան, հավու ճօտ ա (2):

- Հավու նըման թանձ/հավաք ինիլ - 1. Բարձր տեղ նստել՝ մնալ: Ըտըրանք ամ-մէն օր շինըմաչումը հըվաքվում ին, պատէն կըլխէն հավու նըման թանձ ինո՞ւմ (2): 2. Շատ շուտ քնել: Սաղանք լըրիա անը՛վըր վէր մար ա մըննում, հավու նըման թանձ ըն ինո՞ւմ (2):

- Հավու պաներ - Հավաքյալ տե՛ջարվող բան: Էս թըվումըս բըզարումը հավու պաներ էլ ըն ծախում (Բ):

- Հավու քօն - Շատ թեթեւ ու կարճ քուն: Ճըղասպանը ասմա.- Էս հօ քօն ինիլ չար, հավու քօն ար (2):

ՀԱՎ²/ՀՕՎ² (գրք. հով) - 1. ած. Ջերմությունը նվազած, ոչ շատ տաք: Հայը հավ ար, այան խըմից վէջ (Բ): 2. տես ՍԱՐԻՆ:

- Հավ պահել - Հոգատարությամբ շրջապատել, փափկասուն դարձնել: Դէ, թաքավէրին ախճիգըն էլ հավ պահած խօխա յա, լի՛, էտ տիժըրթունէն կարում չի տէմ կէնա (2):

ՀԱՎԱ (արաբ., պրս., թրք. hava) - գ. 1. Մթնոլորտի վիճակը տվյալ տեղում եւ ժամանակում, եղանակ: Մին օր հավան փիս ա ընիս, էտ պը՛լը յէտ ա տըռնաս, թան.- Ըսօր էլ թօղ այան յը՛ս պահիմ, տու քիսի հանըը (ՀԺՀ, V, 548): 2. Երգի՝ պարի՝ երաժշտության եղանակ: Դավա-լը մին լավ հավա յա ըծէս, լօխ կընա-նէք՛ը պար ըն կաս (2): 3. փխբ. Բարկություն, զայրույթ, կատաղություն, ուժգնություն, զորություն եւն: Թաքավէրէն իմաց ըն տամ, վեր Թափէղը օրիշ հըվում ա կամ պալատ (ՆԱԲ, 50): 4. Հովանավորություն: Ախպօրը հըվավը մը՛ծ պաշտօն ա ըստանում (2):

- Հավա անել - Պայծառ եղանակ անել: Հավա չի անում, թա խաղուն քաղիկը (Բ):

- Հավան բուրի թըխել/տալ - 1. Ցուրտ եղանակին թեթեւ հագնվել, ցուրտն արհամարհել: Հավատ բուրի յա՞ թըխում, էս ծոննավը ըրբըշկած ըշտը՞դ ը՞ս քոնում (Բ): 2. Բարձր տրամադրություն ունենալ: Սըկըրնուն հավան բուրի յա թըխում, լ՛ավ պար ըն կամ (Բ):

- Հավան խառնըվել - խառն՝ ամպամած՝ անձրետոտ եղանակ սկսվել: Հավան խառնըվից, կըրը՞ցենք վէճ, թա բուստընատը՞դ պիհինք (Բ):

- Հավան ծըծաղել - տեն հավա անել:

- Հավան կըխեն թըխել/տալ - տեն հավալամիշ ինի: Մին օր Մէլիք-Շահ-նազարը շատ ըջըղված ա ինիս, հավան կըխեն տըղված ա ինիս... (ԼՂԲ, 384):

- Հավան կըկըղել/կըտըրել - եղանակ մեղմանալ: Հավան վեր կըկըղում ա, Մանրո՞րծը ըսքըսում ա տանը բընծվան կըտըրել (2):

- Հավան նըստել - 1. Հանդարտվել, գայրույթն անցնել: Մարթը տեսնում ա, վեր դոնաղը կարմունքըն անց ա կացալ, հավան նըստում ա... (ՀԺՀ, V, 454): 2. Խեղճանալ, խոնարհ դառնալ: Նախագէն տոն քըցէցէն, հավան նըստից (2):

- Հավան նըստըցնել/օնել - 1. Հանդարտեցնել, հանգստացնել: Հիշկան կընէ՞ք անում ա, կարում չի մարթին հավան նըստըցնէ (2): 2. Խեղճացնել, խոնարհ դարձնել: Ազդուն մարթ ա իլնիլ Հնթին, էնքան թակալ ըն, հավան կննիլ ըն (Բ):

- Հավան պարզվիլ/պէնվալ - տեն հավա անել:

- Հավան սննարի ինիլ - տեն հավան բուրի թըխել (2):

- Հավան սնրին ինիլ - Չմտահոգվել: Ասում ա.- Ինձը՞տէ հավան սնրին ա, օգում ըս՞ըրա, օգում ըս՞անէլ մէլ (2):

- Հավա պինըցընել - Աղմուկ-աղաղակ՝ վայնասուն բարձրացնել: Հարթը հավա պինըցըրալ, ըսկէսօրը տանան տոն քըցնիլ (Բ):

- Հըվալը պար կնն (մինին) - տեն Թոթնգին տակէն պար կնն (մինին):

- Հըվումը վընըն չի կէնվում - Ասում են կատաղի՝ մոլի՝ զոռոզ են մարդկանց մասին: Դժո՞ւց Սիրանը շատ ա ազդուն, հըվումը վընըն չի կէնվում (Բ):

- Հըվու պըրանել - տեն հավա անել:

ՀԱՎԱՂԱՐԻՄ (գրք. հաւատարիմ) - ած. Անդալաճան, հավատարիմ: ...Թաքալէրէն ծառայողներան մինը՝ ուրան հավաղարիմը, մըռնըմ ա (ՀԺՀ, VI, 186):

ՀԱՎԱՂԱՐՄՈՒԹՈՒՆ (գրք. հաւատարմութիւն) - գ. Հավատարիմ լինելը, հավատարմություն: Հավաղարմութիւնը ամմէն մարթու պէն չի (2):

ՀԱՎԱԶ/ԱՎԱԶ (գրք. աւազ) - տեն ՂՈՒՄ: Ըտէղ տըղան տէսնըմ ա տափին ավագին յըրան էն ա մին լոն տըվօղ թէփոռ կա (ՀԺՀ, V, 102):

ՀԱՎԱԼԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հավալամիշ անել - Կատաղեցնել, գայրացնել, կատաղի՝ մոլի դարձնել: Մարթին ճըղճըղօցը կընգանը էլ իվիլ ա հավալամիշ ընէս (2):

- Հավալամիշ ինիլ/տըռնալ - Կատաղել, գայրանալ, կատաղի՝ մոլի դառնալ: Էս այամին ըխճըկէրը հանց հավալամիշ ըն իլնիլ, կապընէն կըտըրըմ ըն, մէղան ընգնըմ... (ՋՏ, Բ, 122):

ՀԱՎԱՅԻ (թըք. havai) - 1. մ. Աստեղի, ավելորդ տեղը, անհարկի: Հավայի քը՞ցալ ըմ, վէճ մին պէն էլ ամնիլ չի յը՞կալ (Բ): ած. 2. Անհարմար, անպատշաճ: Հավայի խոսկէրը շատ ա ասալ (Բ): 3. Անլուրջ, թեթեամիտ: Հավայի մարթ ա խօնդոց Ըսատուրը (Բ):

- Հավայի տըղան/տըղը - տեն ՀԱՎԱՅԻ (1):

ՀԱՎԱՆ (գրք. հաւան (հավանություն, հավանող) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հավան կէնալ/ինիլ - Իր ճաշակին՝ ուզածին համապատասխան համարել, հավանություն տալ, հավանել: Շալէն շատ ա հավան կէնում, ուրկուտակ ա տամ կիկը (ՆԼՂԺԲ, 34):

- Հավան կըցընել - Հավանել տալ: Հիշկան անում ըն, կարում չըն էտ տըղէն էտ ախճի՞քը հավան կըցընին (2):

ՀԱՎԱՆՓ - տեն ՀԱՎԱՆՓ:

ՀԱՎԱՆՓ/ՀԱՎԱՆՓ (պրս. haven) - գ. Փոքր սանդ: Աղը հնվանձիւմը թակում ա, խոտընցընում (2):

ՀԱՎԱՆՍ/ՀԱՎԱՆՍ (արաբ. havas, պրս. hāvās, թըք. haves) - գ. Ցանկություն, տրամադրություն: Ասում ա.- Հնվան չօնիմ, յը՞ս կամ չըմ (2):

- Հնվան անել - 1. Տրամադրվել, մտադրվել: Հնվան չի անում, թա մի կօրծ անէ (Բ): 2. Ցանկանալ, փափագել: Հնվան ըրէն հըրըստութիւնէն, էն գժօնիլ ախճի՞քը տըվէն էտ կըղէգին (2):

- Հնվանը կնն - Տրամադրությունը բարձրանալ, հետաքրքրությունը շարժվել: Բախճան վեր ծաղկում ա, թաքալէրին հնվանը կամ ա (2):

- Հնվանը փախչիլ - Անտրամադիր դառնալ, հետաքրքրությունն անցնել:

Վէր ըտի տը՞սնում ա, հնվանը փախչիւմ ա (2):

- Հնվանը փօրումը մընալ - Փափագին՝ ցանկությանը չհասնել: Ըտի թաքալէրին ըխճըկանը հնվանը փօրումը մընաց (2):

ՀԱՎԱՍԱՐ - տեն ՀՈՎԱՍԱՐ:

ՀԱՎԱՍ(Թ) (գրք. հաւատ(ք) - գ. 1. Անխախտ վստահություն որեւէ բանի նկատմամբ, հավատալը: Ըտըրա հավատը ըխճըկանը յըրա մը՞ծ ա իննում (2): 2. Կրոնական դավանանք: Մէր ժուղովուրթէն հավատըն ա պահալ էսքան վախտ (Բ):

- Հավատը ծօռ - Այլադավան: Հավատը ծօռ մարթին անա ամմէն հինչ ըսպըսէլի յա (Բ):

- Հավատը կնն - տեն ՀՈՎԱՍԱՐ: ...Սօրը հավատը կամ չի, թա թաքալէրը ուրան տըղին ախճի՞ք կըտա... (ՀԺՀ, V, 230):

- Հավատը կուրցընել/կօրցիլ/ճաք տալ/քիսիլ - 1. Այլեւս չհավատալ՝ չվստահել: Մարթը հավատը կուրցըրալ ա, էլ կընգանը հըվատում չի (2): 2. Անհավատ՝ այլադավան դառնալ: Էնքան թուրքէրէն մաջին կէնում ա, հավատը կուրցընում ա (2):

- Հըվատու կնն - Տվյալ հավատին՝ դավանանքին հետեւել: Էտ օրան յը՞տը Էտ մարթը հըվատու վա կամ (2):

- Հըվատու պիրիլ - Տվյալ հավատին՝ դավանանքին հետեւել տալ: Ախճի՞քը կարում ա թաքալէրին կուռուր տըղէն հըվատու պիրիլ (2):

ՀԱՎԱԹ (գրք. հաւաթ) - ած., մ. Մի տեղ ժողոված՝ հավաքված: Հիննցէք, ըտի հավաթ, գորոց ին անում (2): 2. Ամփոփ, կոկիկ: Հավաթ տօն ա ըտըրանց տօնը (Բ): 3. Իրեն հավաքած, զուսպ: Մարգօն հավաթ կընէ՞ք ա (Բ):

- Հավաթ անել - 1. Հավաքել, ժողովել: Ցօրէնը հավաթ ըրէնք, պըրծէնք (Բ): 2. Գոմը՝ բույնը տանել, գոմի՝ բնի մեջ հավաքել (անասուններին եւ թռչուններին): Հավաթը հավաթ ա անում, քինամ հիրըվանէն տօնը (2):

- Հավաթ ինիլ - 1. Հավաքվել, ժողովվել: Տըրանը կուռի ախպօրը թօղալ ըն տանը, ուրանք քէցալ վը՞րսի, էլա ուրո՞գիւնը լօխ յէկալ ըտէղ հավաթ իլնիլ (ՀԺՀ, V, 252): 2. Գոմի՝ բնի մեջ մտնել՝ հավաքվել (անասունները եւ թռչունները): Հավաթըն ա հիրըվանէն հավաթ ըն իննում էտ կումումը (2): 3. տեն Թնն ինիլ:

- Հավաթ կէնալ - Ինքն իրեն զուսպ պահել: Մարթը ասմա հավաթ կաց, թա չէ փիս ա իննվան (2):

- Հավաթ պահել - Մի բան՝ մեկին

ամփոփ՝ զուսպ պահել: Վրճնեղըտ հա-վաք պահել, հինչ ըս մըկնալ (Բ):

ՀԱՎԳԱՆ - տեն ՀԱՅԲԱՆ:

ՀԱՎԵՍ - տեն ՀԱՎԱՍ:

ՀԱՎԻԴՈՆԱԿԱՆ/ՀԱՎԻՏԵՆԱԿԱՆ (գրք. յափտենական) - ած. Մշտնջենա-կան, անմահ: Հայը հնավիդընական ազկ ա (2):

ՀԱՎԻԴՅԱՆ/ՀԱՎԻՏՅԱՆ (գրք. յափ-տենա) - մ. Միշտ, ընդմիշտ, հավերժ: Կուղոթունը ըշխարքումըս հնավիդյան կա (Բ):

ՀԱՎԻՏԵՆԱԿԱՆ - տեն ՀԱՎԻԴՈՆԱԿԱՆ:

ՀԱՎԻՏՅԱՆ - տեն ՀԱՎԻԴՅԱՆ:

ՀԱՎԿՈՒՐ/ՀԱՎԱԲՈՒ - գ. Աջքի հի-վանդություն, հավկություն: Հավկի-րը փիս հիվանդություն ա (Բ):

ՀԱՎ-ՀԱՎ - տեն ՀԱՎ՝:

ՀԱՎ-ԾԻՎ - գ. հվք. Հավեր եւ ընտա-նի այլ թռչուններ: Խըրըմուրթըճեքճ 2ատ հավ-ծիվ օնին (Բ):

ՀԱՎԱՍԱՆ - տեն ՀԱՎԱՍԱՆ:

ՀԱՎԱՍԱՆ/ՀԱՎԱՍԱՆ/ՀՈՎԱՍԱՆ/ ՀՈՎ-ԱՍԱՆ (թրք. havsala) - գ. Համբերել, համ-բերություն: Հնվսնան լիվ պեն ա (Բ):

- Հնվսնան անել - Համբերել, տոկալ: Կուճուրը հովսնան չըրալ, խուրջիննին պեք ըրալ, տեսալ լոխ խոտուրու-մոտուրու պաներ ա (ՀԺԳ, V, 631):

- Հնվսնան կըտըրել - Համբերու-թյունը հատել, այլեա չհամբերել: Քաջա-լին հնվսնան կըտուր ա, կամ ա ասում.- Այ ախպերք, իմ փայըս տըվեք, յըս քինամ ըմ (ՀԺԳ, V, 630):

ՀԱՎՈՒՐ - տեն ՀՈՎՈՒՐ:

ՀԱՎՔ (գրք. հա) - գ. տեն ՂՈՒԸ: Վըրսկանեն ծեռքեն հավքեն կըխեն էր-կու պան ա ինում կիրված... (ՆԼԴԺԲ, 7):

- Հավքը՝ թեկավը, մարթը՝ խըլքավը - Յուրաքանչյուրը գոյատեւելու իր հիմ-նական միջոցն ունի:

- Հավքը ձուրան թեկավը, օխծը ձուրան պօրտավը - Ոչ մեկը եւ ոչ մի միջոցով: Օշափը հըռնանցե տեսնում ա, ծեն տամ.- Տու հու վըս, ա՛ 2ան տըղա, հնվան հավքը ձուրան թեկավը, օխծը ձուրան պօրտավը էս սըմթերքավը անց չի կացալ (ՆԱԲ, 27):

ՀԱՎՔԱԸ - տեն ՄԱՐԶ (3):

ՀԱՎՕՐ - տեն ԽԱՐՈՒ(Ղ):

ՀԱՍ՝ (արաբ., պրս. *hatk* (հարվածի հետեանըով աջքի տեսողության կո-րուստ) - գ. 1. Աջքի եղջերաթաղանթի վրա առաջացած սպիտակ բիծ: Դօխ-տուրը յեշնում ա, թա.- Աշկետ յըրա էն ա հատ կա, ըտըրա հըրտե չըս լիվ տըսնում (2): 2. Գուպայի եւ այլ գործ-

վածքների յուրաքանչյուր օղակը ճաղի վրա: Գուլքին հատըրը հըմբըրես ա, տըսնաա խըրեք՝ (Բ): 3. Միատեսակ առարկաներից յուրաքանչյուրը՝ որպես մեկ միավոր: Օխտը հատ օտում ա էտ շըվթանն, էլիա քուշտանում չի (2):

- Հատը հըվաքել - Գործվածքի քանդված օղակը՝ թելը վերականգնել՝ վերահյուսել: Ծաղը յօր ա օնում, գուլքին հատը հըվաքում (2):

- Հատ ըղնել - տեն Աշկը հատ ըղնել:

- Հատը յըր քաղել - 1. տեն Աշկեն հատը յըր քաղել: 2. տեն Հատը հըվաքել:

- Հատը վեր ըղնել/քինիլ - Գործված-քի օղակը՝ թելը քանդվել: Գուլքին հատը վեր ա ընգալ (Բ):

ՀԱՍ՝ - տեն ՀԱՍԵ:

ՀԱՍԵ/ՀԱՍԵԲ/ՀԱՍ՝/ՀԱՍԵ(Բ) (գրք. ահաւաղիկ) - ձ. Յուցական բացական-չություն՝ ահա, այդ է, ահավաղիկ: - Հա-տե ըսես ըմ, հու վեր մին հայ կընգա մին ցօրտ խօսկ ասից, էս օրըն ըմ քը-ցիւնկան (ԱԱ, 75):

ՀԱՍԵԳ (գրք. հատիկ) - գ. 1. Հատի-կավոր բույսերի, հատկապես հացա-բույսերի սերմ՝ հատ: Յօրնեն հատեքը ծըռնեն կըտուցան վեր ա ըղնում, ըղնում պատեն դաթը (2): 2. Հացահատիկ: Խամբարըն էլ ա լիվ հատեք (Բ): 3. Յո-րենով եւ այլ ընդդեմներով պատ-րաստվող կերակուր: Հատեքը քըսիբու խօրնաք ա (Բ): 4. տեն ՀԱՍ՝:

ՀԱՍԵԲ՝ - տեն ՀԱՍԵ:

ՀԱՍՐԱ - տեն ՀՈՒԹԱՐ:

ՀԱՐ - 1. գ. Խոտ հնծելը, խոտհունծ: Հարեն վախտը վեր կամ ա, շինանցեքճ 2ատ ըն չըրչարվում (Բ): 2. Խնոցի հա-րելը: Խնոցուն հարը ըտըրա լափ տան-ջից (Բ):

- Հար անել - տեն ՀԱՐԵԼ (1, 2):

ՀԱՐ/ՀԵՐ՝ (գրք. հայր) - գ. Զավակ ունեցող տղամարդ, հայր: Մահմադը 2ատ դաջանք ա անում, վեր հօրը ասածը հիշին, վեր չըկան, անմալ չի կամ (ՀԱԲ, 15, 15):

- Հարը խաղու կերալ, խօխան հնր-փից - տեն Հարը շըլօր կերալ, խուխեն կըռեքը առնից:

- Հարը մըռած - 1. Խեղճ, անօգնա-կան, առանց հոր մնացած: Հարը մը-ռած մարթ ա Սումբաթ դային, հաց չի քըթենում, թա օտե (Բ): 2. Անգամ: Էտ հարը մըռածը շինացուց օր ա տաս, իշըր չի տաս (Բ):

- Հարը շըլօր կերալ, խուխեն կը-ռեքը առնից - Ասում են այն դեպքում, երբ մեկի ստացած հաճույքի վնասը կրում է ուրիշը:

- Հարը տընգալ ա, խօխան՝ մըծը-

ցըրալ, կ'օղը յըկալ ա տար վըննը կա-ցալ - Տարիներով ձեռք բերածը հաճախ ուրիշին՝ անարժանին է հասնում:

- Հերը ընէծիլ - 1. Պատժել (հաճախ գործածվում է որպես սպառնալիք): Ասում ա.- Վեր մեհէտ էլ կ'ուղոթուն անիս, փըռնըլական ըմ, հերըտ ընէծիմ: 2. Վնասել, ոչնչացնել: Կումըշնեն Նի տըրեն բօստանը, հերը ընիծըճեն (Բ):

- Հերըն էլ ընէծած - տեն Կըլծիլը քարը:

- Հօրը կինը յըրա տինիլ - տեն Ապօրը կինը յըրա տինիլ (ԱՊԵՐ-ի տակ):

- Հօրը հըրսանեքը մըննը ըղնել - տեն Ապօրը հըրսանեքը մըննը ըղնել:

- Հօրը հըրսանեքը մըննը քըցիլ - տեն Ապօրը հըրսանեքը մըննը քըցիլ:

- Հօրը տըղան ինիլ - Արտաքինով կամ բնավորությամբ՝ վարքագծով են հոր նման լինել: Միմօնը հօրը տըղան ա, համ դօջաղ ա, համ բօյալ (Բ):

ՀԱՐԱԶԱՐ/ՀԱՐԱԶԱՍ/ՀԱՐԱԶԱՐ/ ՀԱՐԱԶԱՍ (գրք. հարազատ) - ած. 1. Ուղիղ գծով արյունակից, հարազատ: Մին օր էլ էտ տըղան մըտըն ա քըցըմ հըրան հարազաթ մօրը... (ՀԺԳ, V, 55): 2. Բարեկամ, մտերիմ: Ըտըրա հարազադ մարթիքճ 2ատ ա ինում (2): 3. գ. Ազգականներ, բարեկամներ, մտերիմ-ներ: Հարազատեն հըվաքվում ըն, քժմնաք անում (Բ):

ՀԱՐԱԶԱՍ - տեն ՀԱՐԱԶԱՐ:

ՀԱՐԱՍ (արաբ., թրք. *harām*) - ած. 1. Պիղծ, ապականված: Էտ օրվանից ա, վեր քաշեն վեշ մինը հարամ դուշ չի հնջեվ անում (ԱԱ, 67): 2. Անարդար, խարդախ: Հարամ մարթիքճ 2ատ կան ըշխարքումըս (Բ): 3. Անազնիվ ճանա-պարհով ձեռք բերված: Հարամ փուլը հարամ կըտըռնա (2): 4. Արգելված, նզովված: Մարթը ասմա.- Ըստըր հա-րամ ա, բիդի քօջինք (2):

- Հարամ անել - տեն ՀԱՐԱԶԱՍ(Ը)-ՆԷԼ:

- Հարամ ինիլ/տըրնալ - տեն ՀԱՐԱՍ-ՆԷԼ:

- Հարամ թիքն - 1. Գողացած՝ խար-դախ ճանապարհով ձեռք բերած բան: Հարամ թիքն տօն կըքանդի (Բ): 2. Անբարոյական արարք: Կընէքը ասմա.- Յըս ըտի պեն կարել չըմ անիմ, էտ հարամ թիքն յա (2):

- Հարամ ծըծակեր/ծեծ ծըծած/կըթ-նակեր/կաթնը կերած - Ի ծնե անազնիվ՝ անգամ: Ըտի էտ հարամ ծըծակերըտ էտ ըխճըկանը քըմբըխտըցընում ա (2):

- Հարամ ուլախ - 1. Ասում են հույսե-րը չարդարացնող բեռնակիր անասուն-

ներին: Էտ հարամ ուլախը պեռնանը տակեն նըստում ա (2): 2. Շատ տխմար մարդ: Իզէն հինջ մա՛րթ, հարամ ուլախ ա (Բ):

ՀԱՐԱՍԶԱՐԱ (արաբ. *harām* (պիղծ) եւ պրս. *zade* (ծնունդ), պրս. *hāram-zade*) - գ. Խարդախ՝ նենգ մարդ: Մարթը քնցնալ ա Ըստոծէն կօշտը, թա.- Ինձ ըզադէ էս հարամզադէն անա (ԱԱ, 71):

ՀԱՐԱՍԶԱՐԹԹԻՆ - գ. Խարդախութիւն, նենգութիւն: Հարամզադթթունը թորքէրէն Ըստոծանա տուված ա (Բ):

ՀԱՐԱՄԻ (արաբ. *hārami*) - տէն ԸՎԱ-ԶԱԿ: ...Էլ պարսիկ, թորք, հարամի, հու կըրքցալ ա, լը՛կալ ա, թըլանալ (ԱԱ, 32):

ՀԱՐԱՅ (թրք. *haray* (օգնության կանչ) - գ. 1. Օգնության աղաղակ՝ կանչ: Հարայը պալատըն ա ընգընըմ, թա.- Թաքավէրին ախճիգը տարէն (ՀԺՀ, V, 34): 2. Ընդհանրապէս՝ կանչ, հրավեր: Դոնադը տը՛սնում ա, վեր հաց ուտէլա հարայ չի կա, օգնում ա՛ տոնս կա, քինի... (ԱԱ, 83):

- Հարայ անէլ/տալ/քըցիլ - Օգնութիւն աղաղակել՝ կանչել, տալնապ բարձրացնել: Խանէն ծառանէն հարայ ըն տամ, քինամ Թօռօղուն դիստին նըհըտ կըրքվա տամ... (ՀԺՀ, VII, 180):

- Հըրէյին կալ/հըսնէլ/քինիլ - տէն Հային կալ: Պա վեր տըվըրածէն տըղան իւրան նըման քնսիթ մարթին հըրէյին հըսնէ վոչ, հու բի՛ղի հըսնէ (ՀԺՀ, V, 308):

ՀԱՐԱՅ-ՀԸՐԹՅ/ՀԱՐԱՅ-ՀՈՒՐԹՅ - գ. Աղմուկ-աղաղակ, ժխոր: Էտ հարայ-հըրօցը թաքավէրին շատ ա կըզընվըցնէ (2):

- Հարայ-հըրօց անէլ/տալ/քըցիլ - Աղմուկ-աղաղակ՝ ժխոր բարձրացնել: ...Վար մըթէնը ինոն ար, տոնս ին կամ մին թումբու յիրա, ըսկըսում հարայ-հուրօց անէլը (ԱԱ, 80):

ՀԱՐԱՅ-ՀՈՒՐԱՅ (թրք. *haray-huray* (ժխոր) - տէն ՀԱՐԱՅ-ՀԸՐԹՅ:

ՀԱՐԱՅ-ՀՈՒՐԹՅ - տէն ՀԱՐԱՅ-ՀԸՐԹՅ:

ՀԱՐԱՅ-ՂԾԹԻՇ - տէն ՀԱՐԱՅ (1): Դօջին հըդէ յա ըղնում, քինում Պուղուն բանդան հարայ-դօթմիշ անում (ՆԱԲ, III, 154):

ՀԱՐԱՅ-ՄԱՂԱՅ (թրք. *haray+արաբ.*, պրս. *madad* (օգնություն) - տէն ՀԱՐԱՅ (1): Հարայ-մաղնաք ըն անում, ժողովորթէն հըվաքում (2):

ՀԱՐԱՅԶԻ - գ. Օգնություն աղաղակող՝ կանչող անձ: Հարայչին հարայը քըցնում ա շէնը, թա կոնկըր նի յըն տը՛հալ նըխէրէն մաչը (2):

- Հարայչու կօնը - Իեզն. Մահակ, գավազան: Ասում ա.- Էտ հարայչուն կօննալը բիղի՞ արչ ըսպանիս (2):

ՀԱՐԱՅ(Ն)Թ/ՀԷՐԱ(Ն)Թ - գ. Հայրական տունը՝ տան անդամները առանձին ապրող որդու կամ ամուսնացած աղջկա համար: Սիրանուշին հարանք քօչնալ ըն Ըմէրիկա (Բ):

- Հարանք քինիլ - 1. Ծնողներին՝ հայրական տունը այցելել: Մարթը թուղէս չի, թա մէհէտ հարանք քինի (Բ): 2. տէն Արտը հարանք քինիլ:

ՀԱՐԱԹԱԹ - տէն ՀԱՐԱԹԱԹ:

ՀԱՐԱԹԱԹ/ՀԱՐԱԹԱԹ (արաբ., թրք. *hareket*) - գ. Ուժ, գործություն, կարողություն: ...Էն հարաթաթնըմըն ըն, վեր մինմինու պըլօկին, մինմինու աշկէն վըղըմօխէր փըջին (ԶՏ, Ա, 139):

- Հարաթաթ անէլ - Զանալ, ջանք գործադրել: Տըղան հարաթաթ ա անում, թա սիպտակէն յըրա ընգի, հունց ա պըտահում, ընգնում ա սը՛վին յըրա (ՀԺՀ, V, 272):

- Հարաթաթը կըտըրէլ/կուրցընէլ - Ուժը հատել, ուժասպառ լինել: Էնքան քար ըմ քանդալ ըսօր, հարաթաթըս կըտըրալ ա (Բ):

ՀԱՐԱԹԱ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հարաթ կալ/նի մըննէլ - Սպառնալ, վիճել: ...Թոչին մէջին փըռնալ ա, հարաթն յա կամ, թա.- Յէս ծէր տան դօխտուրըն ըմ, խէ օրիշ դօխտուրի կօշտ ը՛ս քինըմ (ԶՏ, Բ, 81):

ՀԱՐԱԹԱ - տէն ՀԱՐԱԹԱ:

ՀԱՐԱԹԱԹ/ՀԱՐԱԹԱԹ (գրք. յարգանք) - գ. Ակնածություն, պատիվ, մեծարանք, հարգանք: Ըտըրան շէնումը մը՛ծ հարգանք ա ինոն (2):

ՀԱՐԱԹԱԹ-ՊԱՂԵՎ - տէն ՀԱՐԱԹԱԹ:

ՀԱՐԱԹԷ/ՀԱՐԱԹԷ (գրք. յարգեմ) - նք.

1. Մեկի նկատմամբ հարգանք տաճել: Ժողովուրթը շատ սիրըմ, հարկում ա իլնալ խօթթ ըխչըկանը (ՀԺՀ, V, 615): 2. Պատվել, մեծարել: Շարմաղը դունադէն տանում ա տօն, լնալ հարգում, պահում, վը՛ննէրըն էլ լըվանում... (ՆԱԲԺԲ, 28):

ՀԱՐԱԹԷ-ՊԱՂԵՎ - տէն ՀԱՐԱԹԷ (2):

ՀԱՐԱԹ(Ը)ՎԷԼ/ՀԱՐԱԹ(Ը)ՎԷԼ - կբ. եւ չք. ՀԱՐԱԹԷ-ի:

ՀԱՐԱԹԻԶ (թրք. *hargiz* (ամենեւին, ոչ մի) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հարաթիզ ինիլ/տը՛հնալ - Մեռնել: Հարաթիզ ինի իմիմինակը, կառնըս կուղացալ ա (Բ):

ՀԱՐԱԹԱԹԻԲ/ԳԱՐԱԹԱԹԻԲ/ԲԻՐԱԹԱԹԻՐ (թրք. *gahdanbir*) - տէն ԳԱՐԱԹԱԹ:

ՀԱՐԱԹԱԿ - տէն ՀԱՐԱԹԱԿ:

ՀԱՐԱԹԱԿ/ՀԱՐԱԹԱԿ (գրք. արծակ) - ած. 1. Ընդարծակ, լայնատարած: Հարգանկ օթաղ ա ինոն, լօխ տը՛ղ քօն ըն ինոն (2): մ. 2. Զկաշկանդված, ազատորեն: Սըզը՛տէ հարգանկ ապըրում ընք (Բ):

ՀԱՐԷԼ (գրք. հարեմ) - նք. 1. Հնձել, քաղել: Վար հարըմ ա, պըրծնում, խօտը տանում ա մին տանձի ծառի տակին թուփ անում... (ՀԺՀ, V, 661): 2. Խնցղին ետ ու առաջ շարժել՝ կարագ ստանալու համար: Խըմօրը հունցէլիս խընէցէն մաշկան կապում ա, համ հունցում, համ էլ հարում (ՆԱԲԺԲ, 106): 3. Գդալով կամ այլ հարմարանքով խփելով, տորդելով՝ միապաղաղ զանգված դարձնել: Ծոն հարում ա, յուղուծու անում (2): 4. Եղջ-յուրներով խփել, հարու տալ: Կումաշը հարում ա, կըվէն քըցնում քը՛րծէն տակը (Բ): 5. Խփել, հարվածել: Կըլխէն հարում ըն, ըսպանում (2): 6. Շատ քսվելով՝ տորդել, մաշկը քերել: Կըննամանըս հարալ ա, վը՛ննըս պըլուքիան ըրալ (Բ):

ՀԱՐԷՆԸ - 1. տէն ՓՈՒՐԸՀԱՐԷՆԸ: 2. տէն ՊԻՐԸՀԱՐԷՆԸ:

ՀԱՐԱՍՏԹԹԻՆ - տէն ՀԸՐԹԹՍՏԹԹԻՆ:

ՀԱՐԱԹԱՀՈՒՐ - գ. Սնապարծություն, ավելորդ գոռոզամտություն, գրախոսություն: Հարթահուրթը շատ մարթկանց ա տըված (Բ):

- Հարթահուրթ անէլ - Զրախոսել, ավելորդ սպառնալիքներ տալ: Վեր շատ հարթահուրթ ա անում, ախճիգը տոնս ա կամ, փախճոն (2):

ՀԱՐԱԹՆԸ/ՀԱՐԱԹՆԸ/ՀԱՇՆԸ/ՀԱՐԱՍ (գրք. հարսն) - գ. 1. Նոր ամուսնացող կամ ամուսնացած կին, նորահարս: Սըկըրնէն հարթանըն ա փըսէն կալմաչ ըն անում, պար կամ (2): 2. Որդու կինը նրա ծնողների եւ ազգականների համար: Խընջըլօզանց հարթնը, ասում ըն, ըսկէսվօրը պըկումը աղու վա մըզում (2):

- Հարթանը վը՛հալը փըսէն լըվօթուն անէլ - Մեկի միջոցներով մյուսին լավություն անել: Սունէն նըման ժոլիգ կընէգ չի կա. հարթանը վը՛հալը փըսէն լըվօթուն ա անում, լըվամարթ տը՛հնում (2):

- Հարթնը պըլօթուն ըրալ, ըսկէսվօրը քը՛թը դըդէցէն - Ասում են այն ժամանակ, երբ մեղավորի փոխարեն պատժվում է անմեղը:

- Հարթնը՝ վէց, վը՛ռը՝ պէց - Շատ հարս ունեցողը աղքատ կլինի:

- Հարթնը տանէլ/պիրիլ - Ամուսնանալ, աղջիկ ուզել: Ըտըրանք էլ քինալ ըն, կօխկէ շէնան հարթնը տանում (2):

- Հարթընը ինքնին հրճեմ յա ցըրըմ
տամ, ըսկետուրը՝ ինքնին - Ասում են ան-
կազմակերպ՝ անհամերաշխ ընտանիքի
մասին:

- Հարթընը քիսիլ - Ամուսնանալ, մեկի
հարսը դառնալ: Սանամը էտ շէնը
հարթն ա քիսիլ (2):

ՀԱՐԹԱԿԻՍ - ած. Անթես, շփացած,
լիր: Հարթված կընէ՞ք ա Տիկրանէն
կընէ՞ք (Բ):

ՀԱՐԻՓ (արաբ. *harif*, թրք. *herif*) - 1.
ած., գ. Անգետ, անհասկացող, աշխար-
հից անտեղյակ (անձ): Հարիփ մարթ ա.
կընէ՞ք զիստը սիրական ա պահում,
ինքը խաբար չունէ (Բ): 2. տէն ՀԱՍ-
ՐԱԹ: Հըլիկուրըն ասում ա.- Յէս լիհն
տըրա հարիփըն ըմ, դարկէ, թէփոխի
(ՀԺՀ, VII, 365):

- Հարիփու տը՞ղ տիկիլ - Հիմարաց-
նել, խաբել: Հարիփու տը՞ղ ըն տիկում,
ծին իծան կինալ ինք՝ օնում (2):

ՀԱՐԻՓԱՆԱԼ - չք. Հարիֆ՝ չհասկա-
ցող դառնալ: Կարքէն մարթ ա իւն խօս-
թօլը, մըհէնք ա ըտի հարիփացալ (Բ):

ՀԱՐԻՓԱՎԱԶԻ - տէն ՀԱՐԻՓԱՎԱՐԻ:

ՀԱՐԻՓԱՎԱՐԻ - մ. Հարիֆի՝ չհասկա-
ցողի պես, հիմարաբար: Հարիփվարի
յա կօրծ փըռնում (Բ):

ՀԱՐԻՓՑ(Ը)ԵԼ - նք. տէն Հարիփու
տը՞ղ տիկիլ:

ՀԱՐԻՓՕԹՈՒՆ - գ. Անգիտություն,
անհասկացողություն: Հարիփօթունէն
մըհար վէշ մինը Մինասէն տըղէն ախ-
ծիք չի տամ (2):

ՀԱՐԾԱԿ(Ը)ՎԵԼ/ՀԱՐԶԱԿ(Ը)ՎԵԼ -
չք. 1. Կրա վազել, վրա պրծնել: Կրկերը
հարծակվում ըն, խօսքովը ըսկըսում ա
էտ կրկերէն կըստօրէլը (ԼԴԲ, 370): 2.
Հարծակում գործել, գրոհել: Սօնդունէն
վար հարծակվում ըն, մին խըլլա հայեր
փախչում ըն, կամ յերէ քերծումը վը՞նը
կէնում (ԱԱ, 30):

ՀԱՐԿԻ (գրք. *հարկ*) - տէն ԽԱՐԶ(1):

ՀԱՐԿԻ (գրք. *յարկ*) - տէն ԱՍԱԺ:

ՀԱՐԿԱՆԵ - տէն ՀԱՐԳԱՆԵ:

ՀԱՐԿԱԿԵՐ/ՀԱՐԿԱԿԵՐ (գրք. *հար-
կատր*) - ած. Կարեւոր, պիտանի, ան-
հրաժեշտ: Սըմբաթը, հինքան հարկա-
վեր ա, վէսկէ յա յօր օնում, քընում...
(ՆԱԲ, 41):

- Հարկավեր ինիլ/կիւլ - Պետք լինելը՝
կարիքն զգացվել, պետքական լինել:
Ասում ա.- Քար ա, լի՞, տանիմ տօն, հնչ-
բնթ հարկավեր կինի (2):

ՀԱՐԿԱԿԵՐՎԵԼ/ՀԱՐԿԱԿԵՐՎԵԼ -
չք. տէն Հարկավեր ինիլ:

ՀԱՐԿԱԿԵՐ - տէն ՀԱՐԿԱԿԵՐ:

ՀԱՐԿԱԿԵՐՎԵԼ - տէն ՀԱՐԿԱԿԵՐ-
ՎԵԼ:

ՀԱՐԿԱԿ(Ը)ՐԱԿԱՆ (գրք. *հարկատ-
րական*) - ած. Պիտանի, պետքական, օգ-
տակար: Հինացուց հը՞տէ հարկավըրա-
կան պէնէր ինք ա օնում, դարկում (Բ):

ՀԱՐԿԱԿ(Ը)ՐՕԹՈՒՆ (գրք. *հար-
կատրություն*) - գ. Հարկավոր լինելը, ան-
հրաժեշտություն, պիտանիություն: Փիս
արաշտ ա, էս սըհաթէս թօռ կիւլը մը՞ծ
հարկավըրօթուն ա (Բ):

ՀԱՐԿԵԼ - տէն ՀԱՐԳԵԼ:

ՀԱՐԿ(Ը)ՎԵԼ - տէն ՀԱՐԳ(Ը)ՎԵԼ:

ՀԱՐԶԱԿ(Ը)ՎԵԼ - տէն ՀԱՐԾԱ-
Կ(Ը)ՎԵԼ:

ՀԱՐՄԱՐ (գրք. *յարմար*) - ած. Պատ-
շաճ, համապատասխան, հարմար: Քի-
նամ ա բազար, ինքնին հը՞տէ մին հար-
մար շօր ինք՝ օնում (2):

ՀԱՐՄԱՐ/ՄԱՐ-ՀԱՐ - գ. Ծնողներ:
Վերջ, հարմար-մարդ դարձւում, վը՞ր
քինին, հըրսնացուն պը՞րին (ՀԺՀ, V, 43):

- Հարմար-մարդ քաշիլ - տէն Հօրավ-
մօրավ ասէլ:

- Հօրավ-մօրավ անէլ - Յուրացնել,
տնօրինել: Ըտի էտ վը՞ղերը հօրավ-
մօրավ ըն անում, բիջարում (2):

- Հօրավ-մօրավ ասէլ - Ծնողներին
հայիոյել: Տըրանք կըռվում ըն, ինքնին
հօրավ-մօրավ ասում (2):

- Հօրավ-մօրավ ինի - Բարեմաղթու-
թյուն երեխային, հատկապես նորած-
նին՝ թող միշտ ծնողների հովանավո-
րության տակ լինի: Նախշուն աքերը
պարհունան պաշնում ա, թա.- Հօրավ-
մօրավ ինի (Բ):

ՀԱՐՄԱՐՈՒԹՈՒՆ/ՀԱՐՄԱՐՕԹՈՒՆ
(գրք. *յարմարություն*) - գ. 1. Հարմար լի-
նելը: Ասում ա.- Յը՞ս կարէլ չըմ քը՞գ
ըստիպիմ. քու հարմարութունէն յէշնծ
(2): 2. Նպաստավոր պայման: Թաքա-
վերը վօրօշում ա ըխճըկանը հէտէ ծօ-
վումը մին տօն շինի ինքնին հարմա-
րութունէն... (ՀԺՀ, V, 639):

ՀԱՐՅԵՐԴԱՆ (ս) - տէն ԷԶԶԱՆ(ԱՆ):

ՀԱՐՍ - տէն ՀԱՐԹԵԼ:

ՀԱՐԿԱՍԿ - գ. Խնդի հարելու հա-
մար հավաքած սեր՝ մածուն: Ըստվա
հարկասը հարալ ըմ (Բ):

ՀԱՐՎԵԼ - կք. եւ չք. ՀԱՐԵԼ-ի:

ՀԱՐՑ (գրք. *հարց*) - գ. 1. Հարցում,
պատասխան պահանջող առաջարկու-
թյուն: Վէշ մինը կարում չի ըտըրա
հըրցերէն պաղասխանէ (2): 2. Լուծում
պահանջող դրոյթ՝ հանգամանք: Էտ
հարցը ըտի էլ մընաց (2): 3. Որեւէ բանի
վերաբերող հանգամանք: Հարցը ասմա.-
Նըմուռու հարց ա, կարէլ չըմ (2): 4.
Վիճելի խնդիր, կասկածելի հանգա-
մանք: Էտ հնչիւն հարց ա. մունք

կօ՞գինք՝ թուրքերէն նըհը՞տ հնչտը-
վինք, թա չէ՞ (Բ):

- Հարցը կապէլ - Խնդիրը ավարտին՝
լուծմանը հասցնել, քննարկումը դադա-
րեցնել: Հարցը կապում ըն, քինամ
մարթա ինքնին կօրծէն (2):

- Հարցը մաչտը՞ղ պիրիլ/պիցըր-
ցնէլ/տիկիլ - Հարցը՝ խնդիրը քննու-
թյան առարկա դարձնել: Հարցը մաչ-
տը՞ղ պերավ հնար, տը՞սնա՞ կըլխան
հի՞նչ ա տոն կամ (ՆԼԴԺԲ, 55):

- Հարց տալ - տէն ՀՈՐՑՈՆԵԼ:

ՀԱՐՑՄՈՒՆԵ - տէն ՀՈՐՑՈՓՈՐՑ:
Նա մը՞ծ ախպօրան հարցմունքը ըրավ,
մը՞ծ ախպերն էլ ասից, վեր դիքի էն դօ-
ւերը վը՞րս չի կա... (ՀԺՀ, V, 202):

ՀԱՐՈՒ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Հարու տալ - տէն ՀԱՐԵԼ (4):

ՀԱՐՈՒՍ (գրք. *հարուստ*) - ած.
1. Ունեւոր, մեծատուն, մեծ ունեցվածքի
տեր (մարդ): Մին շատ հարուստ մարթ
ա ինքն, բայց տըրա հափուռը կօչ յէ-
կած ա ինքն (ՀԱԲ, 15, 124): 2. Առատ,
առատորեն մի բան ունեցող: Քինըմ ըն,
քինըմ, վերջը հըսնըմ ըն մին մը՞ծ, հա-
րուստ քաղաքի (ՀԺՀ, V, 331): 3. Բերրի,
բերքառատ: Մեր վը՞ղերը հարուստ վը՞-
ղեր ա (Բ): գ. 4. Ունեւոր մարդ: Հարուս-
տը քըսիքին դադիրը գիղնիլ չի (2): 5. մ.
Հարուստի նման: Ըտըրանք հարուստ
ըն ապրում (2):

- Հարուստը թանգա՞մ շօր կը՞ցավ, ը-
սը՞ցէն՝ շընըրհավեր ինի, քննիքը կը՞-
ցավ, ըսը՞ցէն՝ ըշտըղա յա՞ - Անսովոր ե-
րեւոյթը հարցում անելու տեղիք է տալիս:

- Հարուստը ջուքէն ա թըխում, քն-
սիքը՝ ծոյկանը - Կարիքի դէպքում ու-
նեւորը իր հարստությանն է ապա-
վինում, իսկ ջքավորը ողբում է:

- Հարուստը օխծը կերավ, ըսը՞ցէն՝
ճար ա, քննիքը կերավ, ըսը՞ցէն՝ տոնգն
ա - Մարդկանց արարքները դիտվում են
որպես նրանց կենսակերպի արտահայ-
տություն:

- Հըրուստէն վը՞րցակըն էլ ա թօխս
կամ, ճօտեր անում - Ամեն ինչ նպաս-
տում է ունեւորի ինչքի ավելանալուն:

- Հըրուստէն օծթըն ա հիւքին ջու-
բումը կինի - Ունեւորն իր հարստությա-
նը համապատասխան է գործում:

ՀԱՐՈՒՍՕԹՈՒՆ - տէն ՀՈՐՈՒՍ-
ՏՕԹՈՒՆ:

ՀԱՐՈՒՐ (գրք. *հարիր*) - թ. 1.
Հարյուր թիվը եւ քանակությունը:
Միհէտ էլ հարիր վը՞խճար ա տըվալ ջի-
հիլներէն, վեր տանին, քը՞փ անին (ԱԱ,
25): 2. տէն ՀԱԶԶԱՐ (2):

- Հանրությունը անց կըցընել/խուրդանալ/հանգընել/հարկադրանքով հասնել: Ստորոգծումն դադարում հանրությունը անց ա կըցընալ, էլիս բաղան տուն չի կամ (Բ):

- Հանրությունը կուրցընողը միևնույն ակն չի քաշիլ - Մեծ կորուստ ունեցողը փոքր դժվարությունների չի նեղվի:

- Հանրությունը թըխողեն միևնույն բիդի ինի, վեր ասել թըխել - Ցանկացած բնագավառում առաջնորդի առկայությունը պարտադիր է:

- Հանրությունը թուլացած - Փորձառու սրիկա: Հանրությունը թուլացած մարդ ա կող Հանրին (Բ):

- Հանրությունը կապավ ընցած - տեն Հագգար մաղա հաց կերած:

- Հանրությունը կապավ կապել - Խիստ հսկողության տակ պահել: Ղըխալին օգնում ըս լըրիս հանրությունը կապավ կապել, մին ա, ղըխալծթուն ա ընական (2):

- Հանրությունը հըրտ(ե) - տեն Հագգար հըրտ(ե):

- Հանրությունը ճըղուպուրան հենգը փօջ կինի - Շատերի մեծ քանակության մեջ նաեւ վատերն են լինում:

- Հանրությունը մաղա հաց կերած - տեն Հագգար մաղա հաց կերած:

- Հանրությունը մըրքա մին-մին մազ, կըտընանա մին սաղ մըրք - Ամբողջը մեծը մասնիկներից փոքրից է գոյանում:

- Հանրությունը տըռնըվա/տարվա - Բազում տարիների: Կօզի հանրությունը տարվա մըրքը կընեզ, էլիս մարդը կընգանան բըրի հըմանջի, կընեզը՝ մարթան (ՆԱԲ, III, 175):

- Հանրությունը տըռնըվա է2 - արիս. Բազում տարիների փորձ ունեցող աշխատավոր: Հանրությունը տըռնըվա է2 ա, էլիս կարում չի կարքեն կօրծ անել (Բ):

- Հանրությունը տըռնըվա փըսած կաղնե - Ամուր, անսասան: Հանրությունը տըռնըվա փըսած կաղնե յա ապան (Բ):

- Հանրությունը տօկօսավ - 1. տեն ԸՍՏՕ-ՊԸՐԱՑԵՆՏՆԻ: 2. մ. Հաստատ, անպայման: Հանրությունը տօկօսավ կըլական ըմ, պաղըրաստ կըկենաս (2):

- Հանրությունը ցավու ածել - Մեկին մեծ տառապանքներ պատճառել, հոգսերի մեջ գցել: Բիդասըլ ժառանգը հօրը-մօրը հանրությունը ցավու կածել (Բ):

- Հանրությունը ցավու կնիլ - Շատ տառապել, հոգսերի մեջ ընկնել: Միևնույն աքէ-րը հանրությունը ցավու յըկած կընեզ ա (Բ):

- Հանրությունը փարջավ ճիւր խըմած - տեն Հագգար մաղա հաց կերած:

ՀԱՐՓԱՆ - տեն ԱՐԿԱԳՈԼԻԿ:

ՀԱՐՓԻԼ (գրք. արքենամ, արքեմ) -

չք. Գինովանալ, հարբել: Մին հետ Մելիքին տըղան հանրություն ա, ուրանց բաղըմը մին ծառի տակի թեք ընգնում, քօն ինիւմ (ՀԺՀ, V, 236):

- Հանրությունը ըռու - Շատ հարբած՝ հարբելուց ինքնատիրապետումը կորցրած մարդ: Հանրությունը ըռու ըս, խե յըր չըս կենում (Բ):

ՀԱՐՔԱՐԵՐԻՆԱ - ած. Բարձրագույն, անտերուս: Հանրությունը յերգիր ա, հու հինգը օգնում ա, անում ա (2):

ՀԱՐՔԱՅՈՒԹՈՒՆ - տեն ԸՐՔԱՅՈՒԹՈՒՆ:

ՀԱՅ (գրք. հաց) - գ. 1. Այլուրից թխած ամենօրյա ուտելիք: Մին կուտուր հաց ա տինում խորթ ըխընկանը ծըրքեն, էլիս դարկում ծըմակը (2): 2. Առհասարակ՝ ուտելիք, սնունդ, ուտեստ: ...Ըտըրանք կաս ըն տօն, տըսնաս կընեզը հացը հըղըրած... (ՀԺՀ, V, 260): 3. Հացահատիկ: Ըստարե արաշտ ա իլնի, հացը պակաս ա (Բ): 4. տեն ՄԸ-ՂԸՐԱՀԱՅ: 5. Ճաշ, ընթրիք, հացկերույթ: Հացեն վախտը վեր կամ ա, խօխենքը ուրխանում ըն (2): 6. տեն ԲԱ-ՂԱՐԱՅ: 7. փխբ. Ապրուստի միջոց: Հանրությունը հացը ուրան փեշակըն ա (Բ):

- Հացա կըտըր(վ)ել - տեն Հացա-ճիրա կըտըր(վ)ել (ՀԱՅ-ՃԻՐԻ տակ):

- Հացա մօտե - Եկամտաբեր: Հացա մօտե փեշակնե շատ կա (Բ):

- Հաց անել - Հաց թխելու համար խմոր հունցել: Յըր ա կենում հաց անում, տըները հըղաքում, քինում բօստանը (2):

- Հացան կըտըրել - Մեկի տանը հյուրասիրել: Ասում ա.- Կարել չըմ, յըս ըտըրա հացան կըտըրալ ըմ (2):

- Հացա մօտե փեշակ - Եկամտաբեր արհեստ՝ մասնագիտություն: Դիւղըրօթունը հացա մօտե փեշակ ա (Բ):

- Հաց ասել, Ըստուծեն յեշիլ - Սոված լինել: Դե դօնաղըն էլ հունց քօն ինի. հաց ա ասում, Ըստուծեն յեշիլ (2):

- Հացեն ծառան վեր ըղնել - Օգտվելու՝ եկամուտ ստանալու հնարավորությունից զրկվել: Պաշտօնը ծըրքան ինք կալին, խըղճը հացեն ծառան վեր ընգավ (2):

- Հացեն կըտըրածը թօրը կըտըրել չի - Հյուրասիրությամբ ձեռք բերածը սպանակիքով հնարավոր չէ ձեռք բերել:

- Հացեն մաջին աղ չինիլ - տեն Հափըռումը աղ չինիլ (ՀԱՓԸՐԻ տակ):

- Հացեն յըր քըսել - 1. Մեկին անուղղակիորեն օգնել, նրա օգտին խոսել՝ գործել: Էտ ախմաղը կըլծի չի ըղնում, վեր հիրըվանեն հացեն ա յըր քըսում

(2): 2. Շողոքորթել, քծնել: Մարթ կա՝ սաղ գանքումը ըստուր-ընդուր հացու յըր ա քըսել, կըլծիլ պըրեն (Բ):

- Հացեն (պըտառեն) թըքել, տեն անել - Մեկին ստորագնելով՝ նրան օգնել՝ օժանդակել: Իզեն հինջ մարթ ա. հացեն պըտառեն թըքում ա, տեն անում ախպօրը (Բ):

- Հացեն (պըտառեն) թըքիս, տեն անիս՝ յըր կօնե - Ասում են արժանապատվությունից զուրկ՝ ստոր մարդկանց մասին:

- Հացեն տանում/պապա ասել - 1. Երեխա լինել, տհաս լինել: Հանրությունը ասում.- Տու հանում հացեն տանում յըս ասում, քու փըսըկվելի վախտըն չի (2): 2. տեն Տանումայ անել:

- Հացեն քացե տալ - Իր օգուտից՝ շահից անգիտաբար հրաժարվել: Իզեն կընօխանց ա հացեն քացե տաս (Բ):

- Հացը դիւշմանի տօնը կըտանե - Հացի կարիքը՝ սովը մարդուն ամեն քայլի կորդի:

- Հացը ըղուվել - Դժբախտության մեջ լինել: Խըղճեն տըղեն ըսպանալ ըն, հացը ըղուվալ ա (Բ):

- Հացը թուրան չըկենալ - Գործը ձախողվել: Մեր հացը թուրան չի կենում (Բ):

- Հացը խըլեք ա տըռնալ - հեզն. Ասում են ռուս հարս ունեցողների մասին:

- Հացը (ծըրքան) խըլիլ - Ապրուստի՝ եկամուտի միջոցներից զրկել, պաշտոնից զրկել: Պահեստապետը լավ ապրում ար, հացը ծըրքան խըլեքեն (Բ):

- Հացը՝ ծույնանը, աշկը՝ կընգանը - Ասում են երախտամոռ՝ խարդախ մարդկանց մասին:

- Հացը ծույնանը ինիլ - Երախտամոռ լինել: Միլիցին հացը ծույնանըն ա (2):

- Հացը ծույնանը քիւրդ - Խիստ վատ մարդ: Միևնույն հացը ծույնանը քիւրդ ա (Բ):

- Հացը կըտըրել - 1. տեն Հացան կըտըրել: 2. տեն Հացը (ծըրքան) խըլիլ:

- Հացը կըտըրցընել - տեն Հացը (ծըրքան) խըլիլ:

- Հացը կնիլ/կուտանա տըռնալ - տեն Հացը թուրան չըկենալ: Կընեզըն ասում ա.- Քու քուր ուրան լնվ չի պահում, տըրա հետե յե մըր հացը կնիլ յա տըռնում... (ՀԺՀ, VII, 259):

- Հացը կուտուր տըռնալ - 1. Իդերը լրիվ չիրականանալ՝ կիսատ մնալ: Պառավը համ հըղըրվում ա, վեր մահեն նըրիտ քընի, համ էլ բըլբըլամ. - Հացըս կուտուր տըռնած ըմ քընում, Աստուծ, լնվ

անգուճ կալ՝ (ՆԱԲ, 65): 2. Ուստանիքը կիսվել: *Հանքանց հացըն էլ կուտուր տըճալ տըղան փըսըկվէլանը յըճտը* (Բ):

- Հացը հարամ անել/հըրըմքընել - 1. Ուտելու ժամանակ խանգարել, չթողնել, որ մինչեւ վերջ ուտի: *Ծըճտը ծըրտում ա ըմանէն մաչին, Վաղօվէն հացը հարամ անում* (Ձ): 2. Չթողնել, որ խաղաղ՝ հանգիստ ապրի: *Թօրքէրը մէր հացը հըրըմքըրէն* (Բ):

- Հացը հարամ ինի/տըճնալ/ հըրամել - 1. Ուտելը խանգարվել, չկարողանալ մինչեւ վերջ ուտել: *Թօռը նի կալալ, ուստըճը հացը հարամ տըճալ* (Ձ): 2. Խաղաղ՝ հանգիստ կյանքը խանգարվել: *Կըռըճը ըսկըսվից, մէր հացը հըրամից* (Բ):

- Հացը հըլալ(վ)ել - Խաղաղ՝ հանգիստ կյանք սկսվել: *Թուրքէրէն տոնս ըրէնք, մէր հացը հըլալվից* (Բ):

- Հացը միստըճ թուրանս չըկէնալ - Իրար հետ լեզու չգտնել, գծտվել, վատ հարաբերությունների մեջ լինել: *Ըտըրանց հացը միստըճ թուրանս չի կէնում, սաքալ հիրըվանէր ըն* (Բ):

- Հացը պատան չըկէնալ - տեն Հացը թուրանս չըկէնալ:

- Հացը պէրանը տընէլին տըճ անգուճը տանել - տեն Ծըճը պէրանը տընէլին տըճ անգուճը տանել:

- Հացը պըկալը չըքինիլ - Հուզմունքի՝ մտահոգության՝ վշտի եւս պատճառով չկարողանալ որեւէ բան ուտել: *Խըճը թամարէն հացը պըկալը քոնունիւ չի. մարթըն էն ա ծանդըր* (Բ):

- Հացը վընսատակ տալ - Երախտամոռ լինել, հյուրասիրությունը՝ լավությունը մոռանալ՝ արհամարհել: *Հացը վընսատակ տըվօղ մարթիք՝ ամմէն տըճ էլ կան* (Ձ):

- Հացը տանան անել - Իր միջոցներով ապրել: *Էտ կընէքը կօգի իրփըվէրի, ամմա հացը տանան ա անում, ուրիշն միսնաթու տակ չի ըղնում* (Ձ):

- Հացը ցամաք օտել - Աղքատանալ, աղքատ ապրել: *Կոնքոնը մին վըխտու վըն իլալ համփա, միհէնք հացը ցամաք ըն օտում* (Բ):

- Հացը ցեց տինիլ, քըմակէն կօղը կէնալ - Ստորություն՝ խարդախություն անել: *Էն հինչ տըղամարթ ա. հացը ցեց ա տինում, քըմակէն կօղը կէնում* (Բ):

- Հացը ցօրէն տըճնալ - Գործը հաջողվել: *Քուրըն ասում ա. Տըղաս կըտանիս շէնը, հացը ցօրէն ա տըռնըլական* (ՀԺՀ, VII, 259):

- Հացը քըրթնօնքըն ա սիրում - Եկամուտ՝ արդյունք ստանալու համար պետք է չարչարվել:

- Հացը օտել - 1. տեն Հացան կըտըրել: 2. տեն Ուրան հացը օտել:

- Հացը օտել, էնը յըճի ինիլ - Գործը ավարտել: *Ուստան հացը կէրալ ա, էնը յըճի իլալ, մընամ ա հախը տանը* (Բ):

- Հացը օտել, խօնչան կըրակէն տինիլ - տեն Հացը վընսատակ տալ:

- Հացը օտվել - Հյուրասեր լինել: *Ջալէնը լալ մարթ ա, ընդըրա հացը օտվում ա* (Բ):

- Հաց նըստել - Ճաշել, սեղան նստել: *Վէր հաց ըն նըստէս, էտ կընէքը թաքուն դունաղէն խուրջինան էտ քըթըր կուղընաս ա* (Ձ):

- Հաց շինիլ - Ճաշ պատրաստել, կերակուր եփել: *Մարթըն ասում ա. Ղէ հաց շինի, օտէնք* (ՀԺՀ, V, 398):

- Հաց տալ - 1. Հյուրասիրել, կերակրել: *Կընէքը ըտըրանց հաց ա տաս, քունալ ընէս* (Ձ): 2. Հանգուցալի պատվին ճաշկերույթ կազմակերպել: *Հօրը մըռնէլալը Սէլիքը ժուղովորէն լալ հաց ա տուլալ* (Ձ):

- Հաց տինիլ - տեն Հաց քըցիլ:

- Հացու հընգեր - Ստերիմ ընկեր, հացի՝ ճաշի ընկեր: *Ըտըրանք էլ հացու հընգէրունք՝ ըն ինում* (Ձ):

- Հացու հըսընել - տեն Հացու տար շինիլ:

- Հացում կոնլ, պէնում թոնլ - Ասում են նրանց մասին, ովքեր օգտվելիս շատ ակտիվ են, աշխատելիս՝ ծուլ:

- Հացում քօռ - տեն ՀԱՏԱԹՈՐ:

- Հացու տար ինի/տըճնալ - Ապրուստի միջոցներ ունենալ, իր ապրուստը կարողանալ հոգալ: *Մաքսիմը հացու տար տըճալ, հօրը մընան քըցից* (Բ):

- Հացու տար շինիլ - Սեկին օգնել՝ օժանդակել, որ կարողանա իր ապրուստը հոգալ: *Միսպէրը կօրծի տիրին, Համօվէն հացու տար շինըճէն* (Բ):

- Հացու տինիլ - Ճաշի հրավիրել, ճաշել տալ: *Հացու վըս տինում՝ նըստում ա, պէնու վըս տինում՝ կօրչում ա* (ԱԲԲ, 55):

- Հաց քըցիլ - Սեղան բացել: *Հացը վըճը քըցում ըն, տընատարըն արաղըն ածում ա ըստըքանէրը, միսը ինքը յօր օնում, միսը տամ դունաղէն...* (ՆԱԲԲ, 65):

- Հաց օտել - Ճաշել, նախաճաշել, ընթել: *Մին ըխալըրու դըրաղէ նըստում ըն, վէր հաց օտին* (ՆԱԲ, 132):

ՀԱՏԱՎ - ած. Հյուրասեր, առատասիրտ, պատվասեր: *Հացալ մարթ ա իլալ լիվաք ամին, ըղօրմի ընդըրա* (Բ):

ՀԱՏԵ - տեն ՀԱՏԵ:

ՀԱՏ-ԹԱՏ - տեն ՀԱՏ-ՄԱՏ:

ՀԱՏԹԵՐ/ՀԱՏԹԵՐ - տեն ԹԵՐԹԵՐ-ՐՈՒԿ:

ՀԱՏԹՈՒԽ/ՀԱՏԹՈՒԽ/ՀԱՏԹՈՒԽ - գ. Հաց թխող արհեստավոր, հացագործ, հացթուխ: ... *Տըճնըն ըն ուրանց հացթուխը հաց թըխէլիս, ըտըրա ախճիգըն էլ խօնչին յըրան պոկէրը կըրէլիս* (ՀԺՀ, V, 34):

ՀԱՏԹՈՒԽՕԹՈՒՆ/ՀԱՏԹՈՒԽՕԹՈՒՆ/ՀԱՏԹՈՒԽՕԹՈՒՆ - գ. Հացթուխի գբաղմունքը, հացագործություն: *Շոշիգ՝ տծտան յիթմէն հացթուխությունալ ա պահալ, մըծըքըրալ* (Բ):

ՀԱՏԹՈՒԽ - տեն ՀԱՏԹՈՒԽ:

ՀԱՏԹՈՒԽՕԹՈՒՆ - տեն ՀԱՏԹՈՒԽՕԹՈՒՆ:

ՀԱՏԻ - տեն ՀԱՏԵ:

ՀԱՏԿԵՐՈՒԹՈՒՆ/ՀԱՏԿԵՐՈՒԹՈՒՆ/ՀԱՏԿԵՐՈՒԹՈՒՆ (գրք. հացկերություն) - գ. 1. Հաց ուտելը, ճաշելը: *Կարկուտ ա կամ, հօնն ընտղներէն հացկերութիւնը խընգարում* (Ձ): 2. Ճաշկերույթ: *Էտ հացկերութիւնալը Ռուբէն դային սաղ շինանցն օճէն ա տուլալ* (Ձ):

ՀԱՏԿԵՐՈՒԹՈՒՆ - տեն ՀԱՏԿԵՐՈՒԹՈՒՆ:

ՀԱՏ-ՃՈՒՐ - գ. Հաց եւ ջուր, ուտելիք եւ խմելիք: *Էքսի օրը նօրից ա ուրան օրվա հացը-ճոնը յօր օնում, քինան հանդ...* (ՆԱԲԲ, 85):

- Հացա-ճիրա կըտըր(վ)ել - Ախորժակը փակվել, ոչինչ չուտել եւ չխմել (հիվանդության եւս պատճառով): *Քըշէրցիդէ ըտըրա հէտի յա քընէնք՝ անըմ, հացա-ճիրա կըտըրվըմ, տանջըվըմ* (ՀԺՀ, V, 229):

- Հաց-ճոնը շինիլ - տեն Հաց շինիլ: *Էս ախճիգըն ամմէն օր էտ մարթին հացը-ճոնը շինում ա, տօնը սըրփում, տանը պէնէրը լօխ անում...* (ՀԺՀ, VII, 16):

ՀԱՏ-ՄԱՏ/ՀԱՏ-ԹԱՏ - գ. հվք. Հաց եւ ուրիշ ուտելիքներ: *Հանէրը էրկու ըստաքան արաղ ա խըմում, հացա-մացա ածում կըլիէն, տոնս կամ* (ՆԱԲ, 112):

ՀԱՏՄՈՒՐԱՏ - ած., գ. Հաց մուրացող (անձ): *Փարք ըստըծու, Ղարաբաղ մի-հէնք հացմուրաց մարթ չի կա* (Բ):

ՀԱՏՊՈՒԿԻ - տեն ՀԱՏՕՏԵՔ:

ՀԱՏՏԵ/ՀԱՏԵ/ՀԱՏԻ (գրք. հացի) - 1. գ. Ձիթենագգիների ընտանիքին պատկանող ծառ՝ հացենի: *Հացցէն տըմասկան ծառ ա* (Բ): 2. ած. Հացենու փայտից պատրաստած: *Ցըկատէն կօթը հացցէ բիդի ինի, վէր էրկան տէն կէնա* (Բ):

ՀԱՏՏՈՒՏ - տեն ՀԱՏՏՕՏ:

ՀԱՏՏՕՏ/ՀԱՏՏՈՒՏ/ՀԱՏՏՕՏ՝ՀԱՏՏՈՒՏ՝ - գ. Ճատ հացենիներ աճած տեղ: *Քինամ ա, տըճնում կումընէն հաց-ցոտումը* (Ձ):

ՀԱՅ ՈՒ ՊԱՆԵՐ - գ. 1. տեն ՊԱՆԵՐ-ՀԱՅ: 2. փխբ. Շատ հեշտ բան: Դժնծ անելը հաց ու պաներ չի (2):

ՀԱՅՈՒՏ¹ - տեն ՀԱՅՏՈՏ:

ՀԱՅՈՒՏ²/ՀԱՅՏՈՏ² - տեն ԿՕՇՏ² (1):

ՀԱՅՈՒՏԻՔ - տեն ՀԱՅՏՈՏԷՔ:

ՀԱՅՏՈՏ¹ - տեն ՀԱՅՏՏՈՏ:

ՀԱՅՏՈՏ² - տեն ՀԱՅՈՒՏ²:

ՀԱՅՏՈՏԷՔ/ՀԱՅՈՒՏԻՔ (գրբ. հացուտիք (հացկերություն) - գ. Երկրորդ անգամ ամուսնացողի հարսանեկան հանդես: Սա հըրսանեք՝ չի, հացուտիք՝ ա (ՆԱԲ, II, 313):

ՀԱՓ - տեն ՀԱՄՓ:

ՀԱՓԱՓ (գրբ. հագագ) - գ. Դեպք, հեղ: Ըտըրա հափափը վեր տը՛սնում ա, մէխկըն ա կամ (2):

- Հափափ անել - տեն Հափափը ըղնել:

- Հափափը ըղնել/կըտըր(վ)ել - 1. Դեպք, շնչասպառ լինել: Էս մարթը, հափափըն ընգած, վագ ա տաս (ԱԱԶ, 5): 2. Մեռնելու շեմին լինել, մահամերձ լինել: Դիվանդը ծանդըր ա, էն ա հափափը կըտըրած (2): 3. Շատ ծերանալ, ծերությունից խոսել չկարողանալ: Սէրան ապան հանդըր տիրե՛կան ա, հափափը կըտըրալ ա (Բ):

- Հափափը քըցիլ - Մեկին շատ չար-չարելով՝ հեասապառ անել: Ուստան շնգէրդին էնքան պինդընում ա, լափ հափափըն ա քըցիլ (2):

ՀԱՓ(Ը)ՈՒԷԼ - նբ. Ձեռքով՝ բռնով ագահորեն վերցնել՝ խլել: Ծը՛րքը մը՛կնում ա, վը՛սկան հափըռում, ածում ջուբը (2):

- Հափըռիմ՝ պըրծընիս - Սպառնական արտահայտություն:

ՀԱՓ(Ը)ՈՒՂԻ - ած. Վայրահաջող: Հափըռադի մարթին անա գնիլն տարած ա (Բ):

ՀԱՓ(Ը)ՈՒՆԷ - գ. Վայրահաջելը, վայրահաջություն: Ըտըրա հափըռանքէն դանդան վէշ մինը տոն չի կամ շիւսամաջը (Բ):

ՀԱՓՈՒԻ (գրբ. ափ) - գ. 1. Ձեռքի միջին փոսորակը, բութ: Հափուռը մօշավ լըցնում ա, տէմ անում ըխճըկանը, ախճիգը օտում ա, քուշտանում (2): 2. Այն քանակությունը կամ ծավալը, որ կարելի է բռն մեջ տեղավորել: Թափեղը մին հափուռ վէսկէ յա տոն օնում, տամ պըռավէն (ՆԱԲ, 43): 3. տեն ԿԻՑ(Կ):

- Հափըռան վը՛տ օնել - Նախագգալ, գուշակել (հիմնականում գործածվում է հարցական ձևով): - Էքնօծ ծոն ա կըլական: - Դինչ ըս գոնդում, հափըռատ վը՛տ ըս կննալ (2):

- Հափուռվը մին - Սի բութ, բռն չափով: Հափըռավը մին վը՛սկէ յա տամ, էտ դուշը ինք օնում (2):

- Հափըռեն մաջին - 1. Մեկին ենթարկված, մեկից լիովին կախված: Դարթները առաջ էն ըն իլնալ ըսկէսվորը հափըռեն մաջին (Բ): 2. Լավ տեսանելի, բացահայտ: Թիրսա կըլխան վէր յէշում ըս, սաղ Ղարաբաղը էն ա հափըռեն մաջին (Բ):

- Հափըռեն մաջին պահել - Լավ խնամել, հոգատարությամբ պահել: Մարը խօխօնցը հափըռեն մաջին ա պահում (Բ):

- Հափըռու մաջ - Լավ խնամված: Բաղ հինչ բա՛ղ, մին հափըռու մաջ ա (2):

- Հափըռումը աղ չինիլ - Երախտիքը չգնահատվել: Հափըռումըս աղ չի կա, էնքան լըվօթուն ըմ անում, վէշ մինը կընհատում չի (Բ):

- Հափըռումը աղու ինիլ - Ձախորդ լինել, ձեռնարկած գործը ծախողվել: Անդրի դայուն հափըռումը աղու կա. հինչը օգում ա անէ, աննալ չի կամ (Բ):

Հափըռումը թըքել - Վստահ լինել, ստույգ տեղեկություն ունենալ (հիմնականում գործածվում է հարցական ձևով): Հափըռումըս թըքալ ըս, վեր ըստարէ արաշտ չիննալ (Բ):

- Հափըռումը չօփ տինիլ - 1. Մեկին գերազանցել հնարամտությամբ՝ խորամանկությամբ՝ գործով ելն: Կընէգը շատ ար ժուլիգ, մարթին հափըռումը չօփ ար տիննում (2): 2. Մեկին խաբել: Հափըռումը չօփ տիրին, կավը ծը՛րքան ինք կալին (2):

- Հափըռումը պէն տինիլ - տեն Հափուռը պէն կօխել:

- Հափըռումը տինիլ - Մանրամասնորեն հաղորդել՝ տեղեկացնել: Մարթը հինչը անում ար, կընէգը վագ ար տամ, նախագէն հափըռումը տիննում (2):

- Հափուռ անել - տեն Կից(կ) անել:

- Հափուռը թակիս՝ կօրէկ/կապէկ/կակա չի վեր ըղնել - Ասում են խիստ ժատ մարդկանց մասին: Մին սապօծնիկ ա ընում, շատ ըսկուպօյ, վը՛ր հափուռը թակիս, կօրէկ չի վեր ընգնիլ... (ԼՂԲ, 354):

- Հափուռը կապ/հօփ/կօջ ը՛կած/պէնդ - տեն ԸՍԿԸՊՕՅ:

- Հափուռը հըվաքել - տեն Ծը՛րքը հըվաքել:

- Հափուռը նի մըննել - Մեկի իշխանությանը ենթարկվել, հպատակվել, հնազանդվել: Սաղ շիննալ նախագէն հափուռըն ըն իլնալ նի մըռած (Բ):

- Հափուռը պէն կօխել - Կաշառք տալ, կաշառել: Սուղին հափուռը պէն ըն կօխում, կօրծը դուզըցընում ա (2):

- Հափուռը պէց - Առատածեռն: Հափուռը պէց կընէգ ա Մաքաղաթը (Բ):

- Հափուռը պըճըղել - Գաղտնիք կորզել: Ըտըրան հիրփըցընէս ըն, հափուռը պըճըղէս (2):

- Հափուռը պօղ ածել - Տանջել, չար-չարել: Էն ըռնըխըմէ թաքավէրը մարթկանցը հափուռը պօղ ա իլնալ ըծէս (2):

- Հափուռը քարու պատառ - տեն ԸՍԿԸՊՕՅ:

- Հափուռը քօր կնն - Փող ստանալու կամ կորցնելու՝ ծախսելու նախագագում ունենալ: Վեր ծէխէ ծէրքէտ հափուռըն ա քօր կամ փուլ ըս ըստընան, վեր աջինը՝ փուլ ըս կուրցընան (2):

ՀԱՓՕ - գ. մնկ. Շուն: Խօխան լնց ա իննում, թա.- Հափօն կըծալ ա (2):

ՀԱՔ - Գործածվում է կապակցություն մեջ:

- Հաքը քըցիլ - տեն ԿԸՆԱԼ:

ՀԱՔԱՔ - տեն ՀԱՔԱՔ:

ՀԱՔԱՔ/ՀԱՔԱՔ (արաբ. hikāyat, պրս. hikayet) - տեն ԶԱՔ (1):

ՀԱՔԻ - տեն ՀԱՔԻ:

ՀԱՔԻ/ՀԱՔԻ/ՀԱՔԻՆ (գրբ. ագի) - գ. 1. Կենդանիների՝ սողունների՝ ձկների՝ թռչունների եւ մարմնի ետեփց երկարող հավելվածական մասը՝ պոչ: Դու վեր խըլէզին հաքին կըտըրէ, տինի ջուրումը, փուլ ա քըթիննալ (2): 2. Որեւ բանի կոթ՝ բռնակ: Ծիրէփին հաքին ծըռալ ա (Բ): 3. Զգեստի տուտ, փեշ (գետնին քարշ եկող): Ծօրը էրկան ա իննում, հաքին տափավը քաշ ա իննում (2): 4. փխբ. Մեկին շարունակ հետեւող՝ հետեւից քարշ եկող անձ: Մեր բըրիգադիրը նախագէն հաքին ա (2): 5. փխբ. Որեւ բանի վերջնամասը: Կէրանը քաշ ա տամ, քըցիլմ պոնը, ամմա հաքին մընամ ա չօլնումը (2):

- Հաքի խըղըցընել/թակել/թըխել - 1. Շողորքորթել, քծնել: Շատ ա հաքի խըղըցընէս, մինչը՛վ կըրէս ա վէգիրին խաթիրը քըթէնա (2): 2. տեն Ուրան թանգ ծախել: 3. Խորամանկել: Դէ Ծիլկանըն էլ ժուլիգ ա, չէ՛, հաքի յա խըղըցընում, տոնս պըրծընում (2): 4. Ուրախանալ: Ծօնը, վեր տը՛ռնը տը՛սնում ա, հաքի յա խըղըցընում (2):

- Հաքին բուլի-բուլի անել - տեն Հաքի խըղըցընել:

- Հաքին խօզիլ - տեն Հաքին քըշկըռել (2, 3):

- Հաքին խօր թաղել - 1. տեն Ուրան թանգ ծախել: 2. Նենգություն՝ խարդախություն անել: Իգէն հաքին խօր թաղող ա, սա՛յաղ կաջ (Բ):

- Հաքին ծալիլ - տեն Հաքին քըշկըռել:

- Զանգին ծանիլ, տակէն տինիլ/ քամակը կոխել - 1. Զեռանալ, մի կողմ քաշվել: *Թըշնամին տըփսնում ա, հանքին ծանում, կոխում քամակը, ըտըղատ հան- տանիռնշտան քաշում* (ԱԱ, 41):

- Զանգին ծաղեգ - 1. Պոչի վրա այլ գույնի մագափունջ ունեցող: *Էտ պըռա- վէն էլ մին հանքին ծաղեգ կավ ա ինում* (2): 2. Չմահավան, քաղցեմի: *Մէլիքին էլ էրկու հանքին ծաղեգ ախճիգ ա ինում* (2):

- Զանգին ծառավըն օնել - Մեկի հան- դեպ դատական գործ հարուցել, դա- տաստանն անել, պատժել: *Ըտի վէգի- րին հանքին ծառավըն ըն օնում* (2):

- Զանգին կախ - Խեղճացած, հնա- գանդ: *Մռաջ շատ հըրուստն է լըն իլնի, միհէնգ էն ըն հանքին կախ* (Բ):

- Զանգին կըզկել - տեն Զանգին քըշկըռել:

- Զանգին կըտըրած (քօջու) շօն - Պա- րապ-սարապ թափառող մարդ: *Խօրէ- նըն էլ հօ տըղամարթ չի, հանքին կը- տըրած շօն ա* (2):

- Զանգին կըտըրած օխծ - Կատաղի՝ վրիժառու մարդ: *Դէ խանըն էլ հինջ խա՛ն, հանքին կըտըրած օխծ ա, լի՛* (2):

- Զանգին նի քաշիլ - 1. Մեղմանալ, հանդարտվել, խեղճանալ: *Տըղան վէր մէհէտ թըխում ա, օշափը հանքին նի յա քաշում* (2): 2. Զգուշավոր կյանք վարել: *Հանքին նի քաշած՝ ապրում ա* (2):

- Զանգին չարխու օնել - Անընդհատ շարժվել՝ շարժման մեջ լինել: *Հանքը կըզնըվէն ա, թա՛ - Հինջ ըս հանքիտ չար- խու կանն, տըղըտ նըստէ՛* (2):

- Զանգին չափել - *հեզն*. Մեկին փորձել, նրա էությունը պարզել: *Ասում ա՛ - Հանքին չըփը՛ցէք, տըփսէք՝ հինջ մարթ ա* (2):

- Զանգին (պէնդ) փըռնել - Մեկից ձեռք ջքաշել, մեկի պոչից կաշել: *Էտ կընէգը տանքօրը հանքին պէնդ ա փըռ- նալ* (Բ):

- Զանգին սառնումը/տըռնանը դա- թումը թողնել/մընալ - Հանցանքի մեջ բռնվել: *Շատ ա կոտորթուն ըրալ, մէհէտ էլ հանքին սառնումըն ա թողալ* (2):

- Զանգին սըլվէն անել - տեն Զանգին քըշկըռել:

- Զանգին տընգել/ցը՛ց անել - 1. Ծլկել, փախչել, ամոթահար մի կողմ քաշվել: *Վէր մին քանէ հը՛տ լըրա տուվէցէնք, թօրքերը հըքվիրնէն տընգէն, էլ կը- րէցէնք՝ վէ՛, թա հիտըրնէրան հըսնիք* (2): 2. արիւմ. Մեռնել, սատկել: *Տըղան վէր թօրավը թըխէն ա, դէվը հանքին տընգէն ա* (2):

- Զանգին տոնրոն տալ - տեն Զանգի խըղըցընել:

- Զանգին ցը՛ց - Ինքնահավան, գո- ռոզ: *Հանքին ցը՛ց քանիք էլ կա շատ* (Բ): - Զանգին ուրան քաշիլ - տեն Զանգին նի քաշիլ:

- Զանգին քանդած վը՛րցակ/քըցէղակ - Տգեղ (կին, աղջիկ): *Մէլիքին կընգա- նավը Պոռլին էզգան շոկոտ ար ընէն, թա՛ - Հանքին քանդած վը՛րցակ ա* (2):

- Զանգին քանդիլ - տեն Զանգին քըշկըռել (2, 3):

- Զանգին քաշ անել/տալ - Դժվարու- թյամբ քայլել: *Հոմընթին վը՛ննէրը ցը- վէն ա, ըտըրա հը՛տէն յա ըտի հանքին քաշ տաա* (Բ):

- Զանգին քաշիլ - 1. տեն Զանգին տըն- գել (1): 2. Մի բանից հրաժարվել (իրեն ապահովելու նպատակով): *Տը՛սնում ա, վէր էտ կօրծը կըրըլան չի անէ, հանքին քաշում ա* (2):

- Զանգին քըշկըռել - 1. Խեղճանալ, մի կողմ քաշվել: *Արջը վէր ըտի տը՛սավ, հանքին քըշկըռից, նի մըտավ պոնը* (2): 2. Խեղճացնել, պատժել, վնասել: *Թուր- քերեն հանքին քըշկըռալ ընք, էլ տիժեր ըն կամ Դարաբաղ* (2): 3. Պաշտոնից՝ ծառայությունից հանել՝ հեռացնել: *Պա- հէստապէտը պըհէստան կոտորթուն ըրավ, հանքին քըշկըռը՛ցէն* (Բ):

- Զանգի տը՛ռնալ - տեն Զանգին (պէնդ) փըռնել:

- Զանգավը ուրխացած կատու - Որեւ բանով շատ ուրախացած, ան- չափ ուրախ (անծ): *Դէ խօխէնքըն էլ հանքավը ուրխացած կատու վըն, լի՛. դային քըղաքան յը՛կալ ա* (2):

- Զանգվին նըիը՛տ խաղ անել - Իր տարիքին անհամապատասխան կա- տակներ անել, մանկական արարքներ թույլ տալ: *Մը՛ծ ախճիգ ա Մարուսան, ամմա հանն էն ա հանքվին նըիը՛տ խաղ ընէն* (Բ):

- Զանգվին տակէն կըծուզնը/փօշ տինիլ - Անհանգիստ դարձնել, ան- հանգստություն պատճառել: *Մարթը կընգանը հանքվին տակէն փօշ ա տի- րան, խը՛ղըն էն ա չըռըվըռին ընգած* (Բ):

- Զանգվին տակը կէտ ըղնել - Անհան- գիստ լինել, անհանգիստ շարժումներ անել: *Հանքվիտ տակը կէտ ա՛ ընգալ, խէ էտքան տոնրոն ը՛ս կամ* (Բ):

ՀԱՔԻՍ/ՀԵՔԻՍ (արաբ. *hakim*, պրս. *hākīm*, թըք. *hekim*) - գ. 1. Բժշկական կրթություն չստացած՝ տնային միջոց- ներով բուժող անձ: *Էտ մարթը հանքիմի շօր ա կէնըմ, քինըմ թաքավէրին պա- լատը...* (ՀԺՀ, V, 526): 2. փիլք. Տգետ՝ ապաշնորհ բժիշկ: *Դըվոթանց Ափ- կարըն էլ հօ դօխտուր չի, հանքիմ ա, կարըմ չի նալէցն անէ* (2):

ՀԱՔԻՍԲԱՇԻ/ՀԵՔԻՍԲԱՇԻ - գ. Ա- վագ հեքիմ: *Լօխջու տէղ ու դամմանը էլ- հա հանքիմբաշին կըգիդա...* (ԶՏ, Ա, 160):

ՀԱՔԻՍՓՈՒԼԻ/ՀԵՔԻՍՓՈՒԼԻ - գ. Հե- քիմին տրվող վարձ: *Հանքիմը էտ տըղէն լիվըցընում ա, հանքիմփուլին յօր օնում, քինամ* (2):

ՀԱՔԻՍՕՐԹՈՒՆ/ՀԵՔԻՍՕՐԹՈՒՆ - գ. Հեքիմի զբաղմունքը, տնային միջոցնե- րով բժշկություն: *Հեքիմօթունը էտ տը- դան դօրփօրը անա յա ինում սըվը՛- րած* (2):

ՀԱՔՈՒ - տեն ՀԱՔԻ:

ՀԱՔՆԵԼ (գրք. *հազնիմ*) - տեն ԿՐԵՆԱԼ:

ՀԱՔՆԸՎԵԼ - տեն ԿՐԵՆՎԱԼ:

ՀԱՔՐՕՂԼԻ - գ. 1. Չորաքրոջ որդի: *Սըմսօնէն հաքրօղլին պէցնոր պաշտօ- նում ա* (Բ): 2. Ստերիմներին դիմելու կոչական բառ: *Հաքրօղլի, խէ մէհէտ կամ չը՛ս՝ քը՛փ անիկը* (Բ):

ՀԱՔՐԻ - գ. 1. տեն ՀՐԸՎԱՔՐԻ: 2. Տա- րեց կանանց դիմելու կոչական բառ: *Հա՛- քու, էս հըղըցէն ըշտը՛ղ ա՛ տընէն* (2):

ՀԱՔՐԻՍ - գ. Հագուատ, հագուատե- դեն: *Հաքուատը ածում ա խուրջինը, խօ- խան էլ յօր օնում, քինամ* (2):

ՀԱՔՐԻՍ-ԿԱՊՐԻՍ - գ. Վրայի բո- լոր շորերը՝ հագուատեղենը: *Հաքուատ- կապուատը էտ շալէն մաջին պըտատում ա, քօլէն տակէն կը՛ղում* (2):

ՀԱՔՐԻ - տեն ՀՐԸՎԱՔՐԻ:

ՀԱՔՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. *հագուցանեմ*) - նք. եւ պր. ԿՐԵՆԱԼ-ի:

ՀԷ - 1. տեն ԷՅԷՅ (1): 2. Անասուն- ներին քշելու ձայնարկություն: *Չօբանը հիյվընէն քըշում ա՛ հէ՛, հէ՛...* (2):

ՀԷԲ - տեն ՀԻԲ:

ՀԷԴՐՈՒ - մ. Միասին, համատեղ: *Ժուղօվորթը հըվաքվում ըն, հէդրու քի- նամ հանգիստը* (2):

ՀԷՐՄՆ - գ. 1. Երուզաշատ ծառ կամ մեծ ճյուղ, որի վրա դարսում են գերան- ները: *Կերանէն հէծանէն լըրա տան- րում ըն* (2): 2. տեն ԶԱՇԱՆ:

ՀԷԿՏԱՐ - տեն ՀԷՔՏԱՐ:

ՀԷ-ՀԱ - ձ. Ոչխարներին քշելու բա- ցականչություն: *Վըխճըրնէրեն քըշում ա բիդի սարը՝ հէ-հա՛* (2):

ՀԷԴԵ/ՀԷԴԻ (գրք. *եղի*) - գ. 1. Նոր հասնող՝ կիսահաս ցորեն: *Մին հասկ ա պուք տամ, տըփսնում՝ հանն հէղէ յա* (2): 2. Այդպիսի ցորենի աղանձ: *Խօխէնքը հէղէ շատ ըն սիրիս* (Բ):

- Հեղէ անել - Կիսահաս ցորենը հաս- կերով՝ փնջերով կրակի վրա աղանձել: *Հեղէ լըն անում, նըստում օտում* (2):

- Հեղէ ինիլ/տըռնալ - 1. Ցորենը սկսել

հասունանալ: *Յօրենը հեղե յա տըճալ, էրկու շէփտանը յը՛տը հընծիլի վախտըն ա (Բ):* 2. Ընդհանրապես սկսել հասունանալ: *Խաղուն հեղե յա տըճալ (Բ):*

ՀԵՂԻ - տեն ՀԵՂԵ:

ՀԵՄՆԵԼ/ՀԵՄՆԻԼ/ՀԻՄՆԵԼ/ՀԻՄՆԻԼ (գրք. հիմնել) - նք. Կառույցի հիմքը դնել՝ շարել, պատ շարել: *Էն ժամըն էլ պարան չի կալ էն վախտը, վեր շենին տերտերը պատըմը տինին, հեմնին (ԲԺՅ, V, 208):*

ՀԵՄՆ(Ը)/ՀԻՄՆ(Ը)/ՀԵՄՔ/ՀԻՄՔ (գրք. հիմն) - գ. Շինության հիմքային մասի պատը, հիմնապատ, պատ: *Տանը հեմըը բիդի մծթկամ ինի (Բ):*

ՀԵՄՆը անել - տեն ՀԵՄՆԵԼ:

ՀԵՄՆԸՎԵԼ/ՀԵՄՆԸՎԻԼ/ՀԻՄՆԸՎԵԼ/ՀԻՄՆԸՎԻԼ - կք. ել չք. ՀԵՄՆԵԼ-ի:

ՀԵՄՆԸՎԻԼ - տեն ՀԵՄՆԸՎԵԼ:

ՀԵՄՆԻԼ - տեն ՀԵՄՆԵԼ:

ՀԵՄՔ - տեն ՀԵՄՆ(Ը):

ՀԵՅ (գրք. հէ) - ձ. 1. տեն ԷՅԷՅ: 2. Գործածվում է որպես որեւէ կանչի պատասխան՝ լսում եմ: - *Ռուբէն, Ռուբէն. - Հէյ, հինչ ա՛ իլնի (Ձ):*

- Հէյ անել - Լսել, արձագանքել: *Հիշկան ծէն ըն տամ, հէյ չի անում (Ձ):*

- Հէյ գիդի հա՛ - տեն Հայ գիդի հա՛:

ՀԵՅՂԱՐԱՅՈՒՅ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հէյդարիայ անել - 1. Խնդրել, աղաչել, օգնություն կանչել: *Շատ ըն հէյդարիայ անում, ամիա վէշ մինը մուտանում չի (Ձ):* 2. Անմշակ լինել, խնամքի կարոտ լինել: *Բաղէրը էն ըն հէյդարիայ ընէլիս, մինը կա վէչ, թա բիջնարի (Բ):*

ՀԵՅ-ՀԷՅ - տեն ՀԱՅ-ՀԱՅՅ:

ՀԵՅՎԱՆ/ՀԱՅՎԱՆ (արաբ., թրք. heyvan) - 1. գ. Անասուն, կենդանի: *...Հնոր հէյվան մընում ար հանդումը, յա ծըմակումը, կոկին պերանը կապում ար, վեր օտէ վէչ (ԲՅԲ, 173):* 2. ած. փխբ. Ապուշ, տխմար, անապրկեշտ: *Հէյվան մարթ ա, ընդըրա նըրդու կործ փըռնէլի չի (Բ):*

- Հէյվան կըտըրել - տեն Էշ կըտըրել:

ՀԷՅՐԱՆ (արաբ. hairan, պրս. hayran) - տեն ՀՈՅԻԼ-ՄԱՅԻԼ:

ՀԷՆ - տեն ԷՆ:

ՀԷՆԱԶ - տեն ՊԸԼԸՀՈՒՇՏ(Ը)ՈՒԻ:

ՀԷՆՊ (գրք. հինգ) - 1. թ. Չորսին հաջորդող թիվը՝ հինգ: *Հէնգ օր ըտը՛դ կէնում ըն, մինչը՛վ ծոնը հնլնում ա, քինում ըն ուրանց տօն (Ձ):* 2. գ. Սովորողի առաջադիմության կամ որեւէ այլ բանի բարձր գնահատական՝ գերազանց: *Էտ խօխան ամմէն օր ըշօլօլումը հէնգ ա ըստանում (Ձ):*

- Հէնգ ախպեր - հեգն. Ապտակ: *Վեր*

հէնգ ախպեր տըվէ, ծենը կըտըրից (Բ):

- Հէնգ՝ գըրվընքանուց քարը քըշում ա - Ասում են վարար հորդող՝ ժայթքող հեղուկի մասին: *Ըտըրա վը՛ննան անրուն ար պըզգամ, հինչ անրուն, հէնգ գըրվընքանուց քարը քըշում ար (Ձ):*

- Հէնգ՝ մաննան նըման (գիդնլ, ճընանչիլ) - Շատ լավ, լիովին, ամբողջապես (իմանալ, ճանաչել): *Ծիլկանը էտ ծըմըկնէն հէնգ մաննան նըման ար գոնդում (Ձ):*

ՀԷՆԳՈՒՆԶԻ - տեն ՀԷՆԳԻՆԶԻ:

ՀԷՆԳԻՆԶԻ/ՀԷՆԳՈՒՆԶԻ - թ. Չորրորդին հաջորդող դասական թվականը՝ հինգերորդ: *Հէնգինչի օրը հիվանդը աշկերը պէնում ա (Ձ):*

ՀԷՆԳՏԸՐՈՐՔԱՆԵ - ած. Հինգհարվածային՝ միանգամից հինգ փամփուշտ տեղավորող (հրագնի մասին): *Թավադէն էլ մին լավ հէնգտըրըքանէ թըվանգ ա իլնի (Ձ):*

ՀԷՆԳՔԸՐԱՆԵ - ած. Մանկական խաղատեսակ: *Հէնգքըրանէն հէնգ քարավ ըն խաղ անում (Բ):*

ՀԷՆԹԻ - ած. Շատ սեւ դեմք ունեցող: *Հէնթի կընէգ ա Յեդիսաբէթը (Բ):*

ՀԷՆՑ՝ - տեն ՀԱՆՑ:

ՀԷՆՑ՝ - վ. Ուղիղ, իսկ եւ իսկ: *Էտ ախաճիգը վը՛ր մըծանում ա, հէնց էտ պըլատումըն էլ ուտում ըն տամ... (ԲԺՅ, VII, 46):*

ՀԷՆՔ - տեն ՀԷՆՔ:

ՀԷՆՔԻԼ - տեն ՀԷՆՔԻԼ:

ՀԷՆՔ/ՀԷՆՔ - գ. 1. Հինելը, հինելու գործողությունը: *Թիլերը պըղըրաստում ա, հէնքը ըսկըսում (Ձ):* 2. Հինածկություն, առեջք: *Հէնքը թուղէն ա ըտը՛դ, քիս (Ձ):* 3. Գործվածքի հիմնական երկայնակի ձգվող թելերը: *Տէնակը յօր ա օնում, գիթին հէնքը կըտօրում (Ձ):*

ՀԷՆՔԻԼ/ՀԷՆՔԻԼ - նք. Գործվածքի հիմնական թելերը ձգել, հինել: *Կարպէտը հէնքում ա, վեր ախաճիգը կօրծէ (Ձ):*

ՀԷՉ (պրս. hiç) - մ. 1. Բնավ, բոլորովին: *Ուրոնը հէչ ճընանչնում չըն (Բ):* 2. Երբեկից: *Հէչ տը՛սալ ը՛ս, վեր հարթընը ըսկէսվօրը սիրի (Բ):* 3. ած. Ոչինչ: *Խաղուն վեր տոնս յէկու, ծըմէրուկը՝ հէչ (ՆԱԲ, III, 347):*

- Հէչ անել - 1. Չեղյալ համարել: *Հօրը ըսըծնէն հէչ ըրավ (Ձ):* 2. Ոչնչացնել: *Էնքան բաղէրը հէչ ըրէն, միհէնգ մին ճիթ խաղու չի կա, թա օտին (Բ):*

- Հէչ վեր չէ - 1. Գոնե, գեթ: *Էս թօռը հէչ վեր չէ, լըրիա բօստանը կըճիրի (Բ):* 2. Ինչ էլ որ լինի: *Հէչ վեր չէ, քու հնր ա (Բ):*

ՀԷՉՈԼՄԱՍԱ - տեն ՎՈՆՅԱ:

ՀԷՐ - տեն ՀՈՐ:

ՀԷՐԱԼ - տեն ՀՈՐԱԼ:

ՀԷՐԵ - տեն ՀՈՐԵ:

ՀԷՐԿԻ - տեն ՀԵՍԿԻ:

ՀԷՐԱՄԱՆ - տեն ՀՈՐԱՄԱՆ:

ՀԷՐՈՒԵ - տեն ՀՈՐՈՒԵ:

ՀԷՐՈՒԴ - տեն ՀՈՐՈՒԴ:

ՀԷՐՈՒՑ - տեն ՀՈՐՈՒՑ:

ՀԷՍ - տեն ԷՍ:

ՀԷՍԱԲ (արաբ. hisab, պրս. hesab, թրք. hesap) - տեն ՀԱՇԸՎ:

ՀԷՍԱՆ (գրք. յեսան) - գ. Գործիքներ սրելու քար: *Հեսանը յօր ա ունէս, դարձազը սըրէս (Բ):*

ՀԷՍԱՆԱԶԱՐ - տեն ՀԷՍԱՆ:

ՀԷՍԱՆԵԼ (գրք. յեսանէմ) - նք. Հեսանով սրել: *Օրաղը հէսանում ա, ըսքըսում հարէլը (Ձ):*

ՀԷՍԱՆՎԵԼ - կք. ել չք. ՀԷՍԱՆԵԼ-ի:

ՀԷՍԱՐ - տեն ՀԱՍԱՐ:

ՀԷՍԿԻ/ՀԷՐԿԻ - գ. Սրունքները փաթաթելու երկար շոր՝ գործվածք, սռնապան, զանգապան: *Հէսկին պըտատում ա, էլիա քինամ (Ձ):*

ՀԷՍՍ - ձ. Բռնակիր անասունին հետ մղելու ձայնարկություն: *Էշին ըռաշկէն վը՛նն ա կէնում, քամակ կուպիէ տամ, թա՛ հէսս, հէ՛սս (Ձ):*

ՀԷՎ՝ - գ. 1. Անմիաբանություն, տարածայնություն, վիճաբանություն, գծոտություն: *Էտ շէնումը միշտ հէվ ա իննում (Բ):*

ՀԷՎ՝ (թրք. hev (վախ, տագնապ) - տեն ՀԻՎԸՆԴՈՐԹՈՒՆ:

ՀԷՎ՝ - գ. Հողի, քարի եւ բարակ շերտ: *Մին հէվ վը՛դ ա, ըտը՛դ պէն չի տը՛ռնալ (Բ):*

ՀԷվ տալ - Բարակ շերտերով՝ թերթ-թերթ թափվել: *Թուրունը նըմացավ, հէվ տըվավ (Բ):*

ՀԷՏ՝ - տեն ՀՈՒՏ՝:

ՀԷՏ՝ - տեն ՀՈՒՏԷ՝:

ՀԷՏ՝ - տեն ԷՏ:

ՀԷՏԱ(Ն) - տեն ՀՈՒՏԱ(Ն):

ՀԷՏԱՎ - տեն ՀՈՒՏԱՎ:

ՀԷՏԷ՝ - տեն ՀՈՒՏԷ՝:

ՀԷՏԷ՝ - տեն ՀՈՒՏԷ՝:

ՀԷՏԻ՝ - տեն ՀՈՒՏԷ՝:

ՀԷՏԻ՝ - տեն ՀՈՒՏԷ՝:

ՀԷՏՔ - տեն ՀՈՒՏ՝:

ՀԷՏՕ (գրք. յետոյ) - տեն ՀՈՒՏՆԱՆ:

Հէտօ գոնըջին յեր ա կէնում տաղատ մին բաշ քընում (ՀԱԲ, 15, 151):

ՀԷՐԻ/ՀԷՐ-ՀԷՐ՝ - ած. Երեացող, տեսանելի: *Քիրսը հէր սար ա (Բ):*

ՀԷՐ՝ - տեն ՀԱՐ:

ՀԷՐԱ(Ն)Ք - տեն ՀԱՐԱ(Ն)Ք:

ՀԷՐԱՍ - տեն ՀԱՍԷ(Ք):

ՀԷՐԵ/ՀԷՐԻ (գրք. երի (քովը, առընթեր) - գ. Սորթած անասունի առաջին ոտքերի վերին մասը: *Հէրուն մէսը*

ամմենաքայսծըրըն ա, ամմա լօխ բու-
ղէն ըն թամահ անում (Բ):

ՀԵՐԵՆՁ/ՀԵՐԻՆՁ (գրք. երկնք) - գ. 1.
Երեք տարեկան էգ հորթ կամ առաջին
ծինն ունեցող կով: ՀԵՐԵՆՁը մօրթում ըն,
տը՛ստում ճօխտակ դանան փօրումը (Ձ):
2. փխբ. Ռեռատի գեղեցիկ հարս: Էտ
հԵՐԵՆՁը ըսկեսվօրը լ՛ալ ա պահում (Բ):

ՀԵՐԹ՝ - տեն ՀԵՐԹ:

ՀԵՐԹ՝ - տեն ՀՈՒԹ:

ՀԵՐԹԱՀԵՐԹ - տեն ՀԵՐԹԱՀԵՐԹ:

ՀԵՐԹԱՎ - տեն ՀԵՐԹԱՎ:

ՀԵՐԹԱՎԵՐ - տեն ՀՈՒԹԱՎԵՐ:

ՀԵՐԻ - տեն ՀԵՐԵ:

ՀԵՐԻԿ - տեն ՀԵՐԻԿ:

ՀԵՐԻՆՁ - տեն ՀԵՐԵՆՁ:

ՀԵՐԻԹ - տեն ՀԵՐԻԹ:

ՀԵՐԻԹԻԼ - տեն ՀԵՐԻԹԻԼ:

ՀԵՐԻԹԵ/ՀԵՐԻԹԵ (գրք. հերիք) - մ.
Բավական, հերիք: ...Թօրք, շօն, կո՛ւլ
ըռէխը կօխըմ ա յերան, հերիք չի, վէն-
ներըն էլ ա հանըմ, մէջին թըրջօց տի-
նըմ... (ՋՏ, Ա, 105):

- Հերիք՝ անել - Բավական անել, բա-
վականացնել, հերիքել: Օշափէն
դոյուղ ըն անըմ, ասըմ.- Հացը, կիկին
հերիք չի ըննական, պա հունց ը՛ք անըմ
(ՀԺՀ, V, 314):

ՀԵՐԻԹԻԼ/ՀԵՐԻԹԻԼ (գրք. հերքեմ) -
ջք. տեն Հերիք՝ անել:

ՀԵՐ-ՀԵՐ՝ - գ. Բուրդը նախնական
մաքրման ենթարկելու՝ զգելու սան-
դերք: ՀԵՐ-հԵՐը տինո՛ւմ ա, պո՛րթը հի՛ր-
հԵՐում (Ձ):

ՀԵՐ-ՀԵՐ՝ - տեն ՀԵՐ՝:

ՀԵՐՍ - տեն ՀԻՐՍ:

ՀԵՐՐԻԿ/ՀԵՐԻԿ/ՀԻՐԻԿ - գ. Երկար
պոչով եւ առանց դմակի ոչխարի տե-
սակ, որ տարածված էր Ղարաբաղում:
Ղարաբաղ էլ հերրիկ պահող չի կա,
կընդդմընդ ա մընացալ (Բ):

ՀԵՐՐԻ - տեն ՀԵՐՐԵ:

ՀԵՐՐԻՆ (գրք. հերիւն) - տեն ԲԻՋ (1):

ՀԵՓ - տեն ՀԻԲ:

ՀԵՐՕՍ - տեն ԳԵՐՕՅ:

ՀԵՔԱԼ - գ. 1. Գոմեշի վզի սպիտակ
նշան: Տէգըն էլ կամ ա, լափ կումաշէն
հէքալան կէտում (Ձ): 2. Ռալար ճյուղե-
րից կտրած փոքրիկ փայտ, որ որպէս
զարդ կախում էին հորթերի ու գառների
վզից: Ապան էզգան հէքալանէ յար շինիս,
կըռնէրէն վիզան կախ-կախ ընէս (Բ): 3.
Միջատ: Տիւզնոթնոնան հէքալ ար
օտում (Ձ): 4. փխբ. Մեծահատ, խոշոր
(հատկապէս հատապտուղների եւ ըն-
դեղենի մասին): Տօրէն հինչ ցօ՛րէն, ամ-
մէն մինը մին հէքալ (Բ):

ՀԵՔԻՍ - տեն ՀԱՔԻՍ:

ՀԵՔԻՍԱՐԱՇԻ - տեն ՀԱՔԻՍԱՐԱՇԻ:
ՀԵՔԻՍՓՈՒԼԻ - տեն ՀԱՔԻՍՓՈՒԼԻ:
ՀԵՔԻՍՕԹՈՒՆ - տեն ՀԱՔԻՍՕ-
ԹՈՒՆ:

ՀԵՏԱՐ/ՀԵԿԱՐ (ռուս. *зеклар*, ֆր.
hectare, հուն. *hectaron*) - գ. Հողային մա-
կերեսային մետրական չափ, որ հա-
վասար է 10000 քառակուսի մետրի՝ հեկ-
տար: *Խըզալանց Արօփը օթ հէքտար
վը՛ղ օնէ, էլիա կօհ չի* (Բ):

ՀԸ - ձ. 1. Հարցական բացական-
չություն՝ ի՛նչ, ի՛նչպէ՛ս: ...Օէն ա տաս շի-
նամաչը, թա.- Հը՛, պա՛տմէ, տը՛սնամ՛
հինչ կա, հինչ չի կա (ԱԱ, 75): 2. Սաս-
տելու՝ սպառնալու բացականչություն:
Փարին անումը վեր տամ ըն, տատմարը
օգում ա, թա տուա կա, չօբանը ասում ա՛
հը՛... (ՀԱԲ, 15, 112):

- Հը անխ/ըրած - Սոտավորապէս,
համարյա: Ըրտաշէն խօզը հը ըրած
իրժէ հարնը կիլօ կինի (Բ):

ՀԸՂԵՂԱ - տեն ԹԵԹԱ:

ՀԸՂԸՂԻԼ - տեն ՀԻՂԻՂԻԼ:

ՀԸՂԻՂԱ - տեն ՀԻՂԻՂԱ:

ՀԸՂՈՒԹԸՑԵ - գ., ած. Հաղորդ
շրջանի կամ Հաղորդք քաղաքի բնակիչ:

- Հըղորդօցու սուփրա - Աղքատ սե-
ղան՝ ճաշկերույթ, որտեղ հատկապէս
հացը պակաս է: Հինչ ա՛, հըղորդօցու
սուփրա յա՛, էտ հացան խէ բօլ-բօլ պի-
րում չը՛ք (Բ):

ՀԸՂԱՍԱՐ - գ. Սրբատեղի, ուր իբր
գնում են հազը բուժելու: Մին օր էլ խու-
խէն յօր ըն օնում, տանում հըզախա-
չը (Ձ):

ՀԸՂԱՍԵՒՏ - ած. Շատ հազալուց
խեղդված: Էտ հըզախէտ պըռալէն
ըտը՛ղ թաղում ըն, ուրանք քիւնալ (Ձ):

- Հըզախէտ իկիլ/տը՛նալ - Շատ
հազալուց շնչասպառ լինել: Էնքան հըզ-
ցէնք, լափ առնէ հըզախէտ իկիւնք (Բ):

ՀԸԶ(Ձ)ԱՐ - տեն ՀԱԶԶԱՐ:

ՀԸԶ(Ձ)ԵՐ - տեն ՀԱԶԶԱՐ:

ՀԸԶ(Ձ)ԸՐԱՆՈՒՑ - ած. 1. Հազար
միավորից բաղկացած: Մէլիքը ուրան
հըզզըրանուց գօրքը դարկում ա (Ձ): 2.
Հազար դրամական միավոր արժեցող:
Հըզզըրանուց կալ ա ինք՛ կալալ (Բ): գ.
3. Հազար միավորի արժողությամբ
թղթադրամ: Մին հըզզըրանուց ա տամ,
էտ գա՛նան տանում (Ձ):

ՀԸԶ(Ձ)ԸՐԱՎԵՐ (գրք. հազարատր) -
1. Հազարներով հաշվող, հազարավոր:
Հըզզըրավեր վըրչէմնէ յըն հըվաքվում
(Ձ): ած. 2. Շատ, բազմաթիվ,
բյուրավոր: Հըզզըրավեր մարթիք ըն
մը՛նում էտ կըռվալը (Ձ):

ՀԸԶ(Ձ)ԸՐԱՍԱՐ - ած. Մեծ

հարստության տեր, հազարներ ունե-
ցող: Կօզի հըզզըրատար մարթ ա
Սամսօնը, ամմա կօշտ փօրալ հաց չի
օտում (Ձ):

ՀԸԶ(Ձ)ԸՐԴԵՂՆԸ - ած. 1. Բազմա-
թիվ ճյուղեր՝ ճյուղավորումներ ունեցող:
Հըզզըրճէղնը ճըղպօրէ յա իլալ Հաննուն
ճըղպօրէն (Բ): 2. փխբ. Սերնդաշատ,
շատ զավակներ ունեցող: Հըզզըրճէղնը
ազկ ա Ղօրունց ազկը (Բ):

ՀԸԶ(Ձ)ԸՐՊԱՏԵՎ (գրք. հազարպա-
տիկ) - ած., մ. Հազար՝ շատ անգամ ավե-
լի: Միհէնք՝ հըզզըրպատէ՛ք լ՛ալ ընք
ապրում, քանց կըռվէն վըխտէն (Բ):

ՀԸԶ(Ձ)ԸՐՎԱՆԱՆԵ - գ. Բազմաթիվ
հողվածավոր ոտներ ունեցող որդի
նման կենդանի: Հըզզըրվըննանէն մը՛ք՛
մազուտ ա իկիս (Բ):

ՀԸԶ(Ձ)ԸՐՓԵՇԱԿ - ած. Շատ ար-
հեստների՝ հմտությունների տիրապե-
տող: Հըզզըրփէշանկ մարթը տո՛ւզն չի
մընալ (Ձ):

ՀԸԶԸՆ-ՀԱՋԻՆ/ՀԸԶԻՆ-ՀԱՋԻՆ -
տեն ԳԱՀ-ԳԱՅ:

ՀԸԶԸՐԵԼ - տեն ՊԸՂԸՐԱՍԵԼ:

ՀԸԶԸՐՎԵԼ - տեն ՊԸՂԸՐԱՍՏՎԵԼ:

ՀԸԶԸՐՕԹՈՒՆ - տեն ՊԸՂԸՐՕՍՕ-
ԹՈՒՆ:

ՀԸԶԻՆ-ՀԱՋԻՆ - տեն ՀԸԶԸՆ-ՀԱՋ-
ԶԻՆ:

ՀԸԶՏ - ձ. Ծաղրական արտահայ-
տություն՝ ուղղված որեւէ գործ ձեռնար-
կողին՝ ասողին՝ չէս կարող: - Էք՛նց քի-
նան ըմ ծըմակը, մին կըխտար վեր քը-
ցիմ. - Հը՛գտ (Բ):

ՀԸՆ/ՀԸՆ/ՀԵՆ (գրք. եռ) - գ. 1. Եռալը,
եռ գալը, եռք: Հըղդանէն հը՛նք վեր
կըտըրում ա, ածում ա տաշտը, վը՛նները
տինո՛ւմ մաջին (Ձ): 2. Ցավ, կսկիծ, մար-
մաջ: Տա տէնակը ջուբան հանըմ ա,
մաննը կըտըրում, յըրան աղ ածըմ, վը՛ր
հը՛նան քօնը տանէ վը՛չ (ՀԺՀ, V, 17):

- Հը՛ն ածել/տալ - 1. Եռացնել, եռ
տալ: Ծո՛ւրը հը՛ն ա ածում, մօրթած հա-
վը կօխում մաչը, թէփըռում (Ձ): 2. Ցավ՝
կսկիծ՝ մարմաջ պատճառել: Էտ տըղան
պէնջանը պուք ա տամ, քըվօրը թըխում,
հը՛ն ածում (Ձ):

- Հը՛ն կալ - 1. Եռալ, եփ գալ: Կաթը
հէն կալիս ա ինո՛ւմ, յօր ա օնում, ածում
ուշափէն կըլիւն, ըսպանում (ՀԺՀ, VII,
22): 2. Խմորվել: Թօթը հը՛ն ա յը՛կալ, ա-
րաղը քըշիլի վախտըն ա (Բ): 3. Մարմնի
վրա ցավ՝ կսկիծ՝ մարմաջ զգացվել:
Էնքան պէնջան ըմ քաղալ, ծը՛րքըս հը՛ն
ա կամ (Բ): 4. փխբ. Հուզվել, բորբոքվել,
զայրանալ: Մէլիքը էտ վեր ըսկանում ա,
հը՛ն ա կամ (Ձ): 5. փխբ. Բռն կերպով

տեղի ունենալ, թափ ստանալ: Կործնող հրճարար (Բ):

ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ (գրք. եռամ) - չք. տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ:

ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ (գրք. հեռի) - ած. 1. Հեռու գտնվող, ոչ մոտիկ, հեռավոր: ՀԵՐԱՆԱԿ տե՛ղ ա ինձում էտ ծառը, մին օրումը կարում չըն հըսնին (2): 2. Ազգակցական կապերով հեռու, օտար: ՀԵՐԱՆԱԿ պարիկամը հինգ բիճի անէ (Բ): 3. Գ. Հեռավոր տեղ՝ վայր՝ կետ: ՀԵՐԱՆԱԿ տե՛ղ սնում չըմ (Բ): 4. Կ. Որեւէ սահմանից՝ կետից այն կողմ: Ըշկօլը շէնան հԵՐԱՆԱԿ յըն շինան (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ ինիլ (մին պէնա) - Որեւէ բանից՝ արիւստից՝ մասնագիտությունից եւն գաղափար չունենալ՝ չտիրապետել: Աշօտը դիւլգիւրթունա հԵՐԱՆԱԿ յա (Բ):

ՀԵՐԱՆԱԿ կենալ/մընալ/շօռ տալ/քաշվիլ - 1. տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ: 2. Մի բանի հետ գործ չունենալ, չխառնվել, զգուշանալ, խուսափել: Էտ օրվանից էտ տըղան կուղղութունա հԵՐԱՆԱԿ յա կընաս (2):

- ՀԵՐԱՆԱԿ կըցընել/պահել/քաշիլ - 1. տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ(Ը)ՆԵԼ: 2. Մի բանից խուսափել տալ: Հարը շատ չըջարվից, մինչըմ կարից տըղէն կուղղութունա հԵՐԱՆԱԿ կըցընէ (2):

- ՀԵՐԱՆԱԿ մըգանա - Բարեմաղթություն, որ պատմվող չարիքը չպատահի: ՀԵՐԱՆԱԿ մըգանա, ասում ըն՝ Իրան չումա յա ըսքըսալ (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ յէշիլ - Հեռատես լինել, ապագան նկատի ունենալ: Մարթ բիդի հԵՐԱՆԱԿ յէշի, վեր կարէ կըլծիլը պահէ (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ շօռ ըս կամ, մօտէ քըթէնում - Ասում են, երբ այլ տեղերում փնտրածը ճարվում է շրջապատում:

- ՀԵՐԱՆԱԿ տըղէն հավան շիրմփավ կօտին - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ տըղէն սօրփը զըրավուր կինի:

- ՀԵՐԱՆԱԿ տըղէն սօրփը զըրավուր կինի - Անորոշը՝ անծանոթը ավելի լավն է թվում:

- ՀԵՐԱՆԱԿ քինիլ - 1. Առաջ գնալ, մեծ հաջողություն ունենալ: Ասում ա.- Շատ ըշկապէց խօխա յա, հԵՐԱՆԱԿ յա քինանկան (2): 2. Հեռավոր՝ տվյալ բանի հետ անմիջական կապ չունեցող հանգամանքները քննել՝ հիշել, նյութից շեղվել: ՏԵՐԱՆԱԿ ա, վեր գիւրնը ընէլիս տա շատ ա հԵՐԱՆԱԿ քիննում, դըրաղ ա կէնում (2): 3. Հափազանցության՝ ծայրահեղության մեջ ընկնել, չափն անցնել: Էտ տըղան շատ ա հԵՐԱՆԱԿ քըցալ, խըտուրու-մըտուրու պէնէր ա անում (2):

ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ - ած. Շատ տաք, եռման աստիճանն անցած:

ՀԵՐԱՆԱԿ ճիւր ա ածում կըլխէն, ըսպանում (2):

ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ:

ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ/ՀԵՐԱՆԱԿ (գրք. հետք) - Գ. Որեւէ բանի թողած դրոշմը մեկ այլ բանի վրա, հետք: Միհէնգ էլ, վեր յէշում ըս, լինանիգին իրըսէն մօրը խըմօրում մըննէրէն հԵՐԱՆԱԿ ըրվամ ա (ԱԱ, 15):

- ՀԵՐԱՆԱԿ անէլ/քըցիլ - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ անէլ:

- ՀԵՐԱՆԱԿ ըղնէլ/ընցընէլ - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ ըղնէլ:

- ՀԵՐԱՆԱԿ կըտըրել/պահել/քաշիլ - 1. Հետեւել, հետապնդել: Էտ կընէգը տըս-նում ա, վեր մարթըն իւրան հէտը պահում ա, խըրատվում ա (ՆԼԴԺԲ, 67): 2. Սիրահետել: Շատ տըղա յա ինձում էտ ըխճըկանը հԵՐԱՆԱԿ կըտըրած, ամմա ինքը մինակ չուբանէն տըղէն ա ինձում սիրիլիս (2):

- ՀԵՐԱՆԱԿ կուրցընել - 1. Մեկի հետքից շեղվել: Շօնը արջին հԵՐԱՆԱԿ կուրցընէն ա (2): 2. տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ-թէփուրը կուրցընել:

- ՀԵՐԱՆԱԿ ինիլ/կէնալ - Հետամտել, հետամուտ լինել: Վեր կօրծէն հԵՐԱՆԱԿ չըկացեր, գիւրն վեր ամմա չի կըլան (Բ):

ՀԵՐԱՆԱԿ - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ:

ՀԵՐԱՆԱԿ(Ն)/ՀԵՐԱՆԱԿ(Ն) (գրք. հետ) - մ. 1. Հետեւից: Հէնգ մարթ իւրումը հԵՐԱՆԱԿ հըս-նըմ չըն (ԱՀ, 50): 2. տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ:

- ՀԵՐԱՆԱԿ անէլ - Իր հետեւից բերել՝ տանել են: Էտ մարթը, շընէրը հէտան ըրած, կամ ա շօռ կամ, ըղվէսին քըթէ-նում, փըռնում խէխտում... (ՀԺՀ, VII, 237):

- ՀԵՐԱՆԱԿ գիւրն քըցիլ - Մեկի՝ մի բանի կարիքը խիստ զգալ, ձեռք բերելու համար մտադրվել: Սօլ ա ինձում, ժողովուրթը հացէն հԵՐԱՆԱԿ գիւրն յըն քըցիւմ (2):

- ՀԵՐԱՆԱԿ ըղնէլ - 1. տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ կըտըրել: 2. տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ ինիլ:

- ՀԵՐԱՆԱԿ թամբանձ ծի դարկել - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ կիւրմիւր խընծօր դարկել (2):

- ՀԵՐԱՆԱԿ թըլըթափել - Մեկին շատ սիրել: Շէնին ըխճըկերքը Ըղաննուն հԵՐԱՆԱԿ թըլըթափում ըն (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ խօսել - Մեկի մասին նրա բացակայությամբ չարախոսել՝ բամբասել: Շէնին կընանէքը նախագէն կընգանը հԵՐԱՆԱԿ շատ ին խօսում (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ ծէն տալ - Կոչել, անվանել, հորջորջել: Լօխ ըտըրա հԵՐԱՆԱԿ կօղ կատու ին ծէն տամ (2):

- ՀԵՐԱՆԱԿ կիւրմիւր խընծօր դարկել - 1. Որպես հավանելու երաշխիք՝ աղջկան կարմիր խնծօր ուղարկել. եթե ընդունում է, ուրեմն համաձայն է: Առաջ, վեր մին

տըղա մին ըխճըկա հավան կընալիս ա իլն, հԵՐԱՆԱԿ կիւրմիւր խընծօր ա իլն դըրկէլիս (2): 2. Հանդիսավոր հրավիրել (հաճախ գործածվում է ժխտական կամ հարցական ձեւերով): ՀԵՐԱՆԱԿ կիւրմիւր խընծօր ըմ դարկալ, հօր ըմ յըկալ (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ կուտանա ինիլ/տըղնալ - Մեկին անմասնորդ նվիրվել: Կընէգը վեր մարթին հԵՐԱՆԱԿ կուտանա չիլն, էն տօնը տօն չի տըղնալ (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ կուտան ծէն տալ - Արիւս-մարիել: Շինանգէլ ըտըրա հԵՐԱՆԱԿ կուտան ըն ծէն տաս (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ հըսնէլ - Իր հնարավորություններով՝ կարողություններով մեկին հավասարվել: Կէցըն էլ վըջ մին լնվ շօր կար, վըջ էլ մին մարթու հէտա հըսնում ար (ՀԺՀ, VII, 259):

- ՀԵՐԱՆԱԿ հըրավէրք դարկել - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ կիւրմիւր խընծօր դարկել (2):

- ՀԵՐԱՆԱԿ ճիւր թօղ անէլ - Բարի ճանապարհ մաղթել: Վեր պարիկամներան մինը հԵՐԱՆԱԿ տըղ ա քիննում, հԵՐԱՆԱԿ ճիւր ըն թօղ անում (2):

- ՀԵՐԱՆԱԿ ճիւր ինիլ/տըղնալ - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ կուտանա ինիլ:

- ՀԵՐԱՆԱԿ մարթ դարկել - Մեկի միջոցով մեկին կանչել՝ հրավիրել: Կիւրմիւր հԵՐԱՆԱԿ մարթ ըն դարկում, ամմա քինամ չի (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ մընէլ/մընէլ-կըտըրել - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ թըլըթափել: Արսէնը մէծ ախպօրը հէտան մընէնում ար. էն ըշտեղ քինամ ա, դանչանք ա անում, վեր իւրան էլ նըհէտը տանէ (ՀԺՀ, V, 438):

- ՀԵՐԱՆԱԿ յէշիլ - 1. Հմայվել, գմայլվել: Թաքավէրին տըղան էտ ըխճըկանը վեր տըսնում ա, մընամ ա հԵՐԱՆԱԿ յիշիլիս (2): 2. Ջղջալ, փոշմանել: Կավը իծժան ծախից, մընաց հԵՐԱՆԱԿ յիշիլիս (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ շօռ կիւլ - Մեկին փնտրել՝ որոնել: Շիւտ ըն ընէն քիս մօտէ ծըմա-կը, էծին հէտան շօռ կիւլ (ԼԴԲ, 317):

- ՀԵՐԱՆԱԿ պէրած - Երկրորդ անգամ ամուսնացող կնոջ՝ նախորդ ամուսնուց ունեցած զավակը նոր ամուսնու եւ նրա հարազատների համար: ...Էտ կընէգը յըտվակէն ա ինձում հէտան էրկու տըղա խօխա պիրած (ՆԼԴԺԲ, 7):

- ՀԵՐԱՆԱԿ պըրծընէլ - Մեկի՝ մի բանի հետեւից վագել: Պոռին չօր ծաթը յօր ա օնում, հէտան պըրծընում (ՆԱԲ, 132):

- ՀԵՐԱՆԱԿ քարավ տալ - Զել, ծաղրել: Հինգ ա կօրծա տիւս ըն քըցան, լօխ հԵՐԱՆԱԿ քարավ ըն տամ (Բ):

- ՀԵՐԱՆԱԿ քըցիլ - տե՛ս ՀԵՐԱՆԱԿ անէլ: Տըղան շընէրը հէտան ա քըցիւմ, հըղէ ինձում (ՆԼԴԺԲ, 17):

- ՀԵՐԱՆԱԿ պըրծընօղ կա՝ - Ինչո՞ւ ես

հրդէ իննմ, քինամ (ՆԼՐԺԲ, 15): 2. Հոսել: Բալսը կօտրորում ա, բանքմանը հրդէ յա իննմ, նի տըմնում խորքինը (2):

- Հրդէ խաղ - տեն ՂԸՆԳԸԼԷ:

- Հրդէ կըտըրել/ընցընել - տեն Հրդէ քինիլ:

- Հրդէ կ'ան - 1. տեն Հրդու կ'ան: 2. տեն Հրդէ քինիլ:

- Հրդէ նըհաշ տալ - Բարի խորհուրդ տալ, որեւէ անցանկալի վիճակից դուրս գալու ելք միջոց՝ հնարավորություն թելադրել՝ ասել: Ահիլը բիդի ջըհիլին հրդէ նըհաշ տա (Բ):

- Հրդէն ծըռել - 1. Ընթացքը՝ ուղղությունը փոխել: Ըտըրանը վեր արջին հըռանցէ տըմնում ըն, դանտի հրդէն ծըռում ըն (2): 2. տեն Հրդա տոն կ'ան:

- Հրդէն կըտըրել/կապել - 1. Մեկի առջեւը ելնելով՝ թույլ չտալ գնալու, ընթացքը արգելել: Հրդէն կըտրում ըն, էտ մարթին փըռնում (ՆԼՐԺԲ, 148): 2. Մեկի առաջադիմությանը՝ հաջողությանը՝ զարգանալուն խանգարել՝ արգելք լինել: Պահեստապետը լավ հըրուստանում ար, նախագան հրդէն կըտըրից (2): 3. Թալանել, կողոպտել: Ղըջըղեն շատ մարթու հրդէ յըն կըտըրալ (2): 4. Ավանդույթ, երբ հարսանիքի ժամանակ հարսի հարազատները փակում են նորապսակների ճանապարհը՝ փեսայից, քավորից կամ նրանց յուրայիններից դրամ պահանջելու ակնկալիքով: Էնքան հրդէն կըտըրեցեն, խըղճ պէլոն ջուրումը փով չի մընաց (Բ):

- Հրդէն շիլ քըցիլ/կուրցընել - Մուրովել, անելանելի վիճակի մեջ ընկնել: Էս թըվումըս շատ ջիհիլնէ յըն հրդէն շիլ քըցում (Բ):

- Հրդէն պահել/յեշիլ - 1. Մեկի գալուն կարոտով սպասել, անհամբեր մեկին սպասել: Մարը օխտը տարէ տըղէն հրդէն պահում ա, ամմա տըղան ըտի էլ կամ չի (2): 2. Դարան մտած սպասել, դարանակալել: Ղաջաղը էտ ծիլըվուրէն հրդէն պահում ար (2):

- Հրդէն պէնվալ - Մեկի երթեւեկելու՝ գործելու համար նպաստավոր պայմաններ ստեղծվել՝ արգելքները վերանալ: Թաքավերը մըմնում ա, վեգիրին հրդէն պէնվում ա (2):

- Հրդէն պէց ա - Արգելող չկա, կարող է ազատ գնալ՝ գործել (հաճախ գործածվում է հեգնաբար): Արփէնիգ, քըգ հինչ կա յէ, քու ըսկէտուր մըմալ ա, հրդէտ պէց ա (Բ):

- Հրդէն փըռնել - Ուղղություն վերցնել, որոշ ուղղությամբ գնալ: Տահանը քըռէրը ըտըղ կէնում ըն, ուռթանան հր-

դէ փըռնում բիդի Միպտակ դէվին պալատը (2):

- Հրդէն ցանքի/ցանք՝ քըցիլ/քար քըցիլ - տեն Հրդէն կըտըրել (2):

- Հրդէն քուռանալ - Ճանապարհը խուպանանալ, աներթելելի դառնալ: Ծէնըմը վեր մարթ չի ապըրից, հրդէն կըքուռանա (Բ):

- Հրդէն օտել - Ճանապարհով հեշտ ու արագ ընթանալ (հիմնականում ձիու մասին): Դէ թաքավերին ծին էլ ճօկ ծի յա իննմ, հրդէն օտում ա (2):

- Հրդէն օնել - տեն Հրդէն կըտըրել:

- Հրդէ պէնալ/պէց անել - 1. Ճանապարհ կառուցել: Ուգեցալ ըն տըրանալ ծօրը քարալ լըսնէն, բիդի բերթը հրդէ պէնան... (ՆԼՐԺԲ, 142): 2. Առաջադիմության՝ առաջընթացի հնարավորություններ ստեղծել, ուղի հարթել: Դայուն պաշտոն տըվէն, Միսակէն հրէ տէ հրդէ պէցալ (Բ):

- Հրդէ պիրիլ - տեն Հրդու պիրիլ:

- Հրդէ տալ - 1. Գնալուն չխանգարել՝ չարգելել: Ժուղօվորթը հրդէ յըն տամ, վեր էտ կընէգը անց կէնա (2): 2. Առաջադիմության՝ առաջընթացի՝ որեւէ գործով զբաղվելու հնարավորություններ տրամադրել: Թաքավերը հրդէ յա տամ, վեր էտ տըղան առուտոր անէ ուրան յիրգիրումը (2):

- Հրդէ տինիլ/քըցիլ - 1. Ճանապարհել, ուղեւորել, ուղարկել: Ուսէփանց Սաքին ըրբան նըստում ա, տանում ախպորը Յէվկիսա հրդէ քըցում Բաքու (ՆԱԲ, III, 181): 2. Ազատել, արձակել (պաշտոնից, գործից են): Կուղթուն ըրալ, հրդէ տիրին (Բ):

- Հրդէ քինիլ - Որոշ տարածությամբ ճանապարհ անցնել՝ գնալ՝ գալ: Ծատ ըն հրդէ քինում, մին էլ ջիհում ըն մին պառալ մարթու (2):

- Հրդու կ'ան - Ուղղվել, ուղիղ ճանապարհի գալ, կարգ ու կանոնի ելթարկվել: Էտ տըղան տըրանալ յըմտը հրդու յա կամ, հորը-մօրը տըրթօն անում (2):

- Հրդու յըրա - Ճանապարհ գնացող, ճանապարհագնաց: Էտ մարթը հինչքան դանչանը ա անում, վար հըվըտընէ, վար հըղըցու յըրա մարթ ա, կօղ չի, անմալ չի կամ (2):

- Հրդուն էս անգիւնըն էլ ա ուրանը, էն անգիւնըն էլ - Բոլոր հնարավորությունները՝ միջոցները իր ձեռքում են:

- Հրդու պիրիլ - Ուղղել, ուղիղ ճանապարհի բերել, դաստիարակել: Հանրը շատ ա ջըրչարվում, վերջը կարում ա տըղէն հրդու պիրի (2):

ՀՐԴԵՆՆԻ - մ. Ճանապարհ գնալու ժամանակ՝ միջոցին: Հրդէննի մին վարար կէտ ա պըտահում (ՆԼՐԺԲ, 67):

- Հրդէննի թողնել - Գործը կիսատ թողնել՝ չավարտել: Սանսաղ մարթ ա Վանին. հինչը ըսքըսում ա, հրդէննի յա թողնում (Բ):

- Հրդէննի մընալ - Գործը կիսատ մնալ՝ չավարտվել: Կըռքվը ըսքըսից, տօնը շինիլը հրդէննի մընաց (Բ):

ՀՐԴԵՑ - տեն ՀՐԴԷ:

ՀՐԴԵՑԿԸ - տեն ՀՐԴԷ:

ՀՐԴԸՑ - տեն ՀՐԴԷ:

ՀՐԴԸԼԿԿ - տեն ՀՐԸԼԿԿ:

ՀՐԴԸԼԱՑԿԿ - տեն ԽՐԸԼԱՑԿԿ:

ՀՐԸԼԸՑԿԿՈՒՏ - տեն ԽՐԸԼԸՑԿԿՈՒՏ:

ՀՐԸԸՅԱՆ - տեն ԽՐԸԸՅԱՆ:

ՀՐԸԸՅԵՐԷ/ՀՐԸԸՅԵՐԷ - տեն ԸԽԿԸԹԵԽԿՈՒՏ(S):

ՀՐԸԸՅԸՆԳԵՐ - տեն ԽՐԸԸՅԸՆԳԵՐ:

ՀՐԸԸՐԱՍԵՐ - տեն ԽՐԸԸՐԱՍԵՐ:

ՀՐԸԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԽՐԸԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՀՐԸԸՐՕԹՈՒՆ - տեն ԽՐԸԸՐՕԹՈՒՆ:

ՀՐԸԸՑԱՎԵՐ/ՀՐԸԸՑԱՎՈՒՐ - գ. Ճանապարհորդ, ճամփորդ: Մին հըղըցավուր կամ ա, թան քինն, տէսնըմ ա՝ աղվէսը վեր ընգա՞ծ... (ՀԺՅ, V, 520):

ՀՐԸԸՑԱՎՈՒՐ - տեն ՀՐԸԸՑԱՎԵՐ:

ՀՐԸԸՑԷ - տեն ՀՐԸԷ:

ՀՐԸԸՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԽՐԸԸՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՀՐԸԸՑԿԸՑ(Ը)ՐԷՔ՝ - գ. Աղջիկ ուզելու նպատակով նրա ծնողների մոտ մարդ ուղարկելը՝ մտադրությունը իմանալու համար: Միհենգ հըղըցկըտըրէք չի կա, միհենգվա ըխճըկըթը ուրանը ըն տըղօրանցը խուսըցընէս (Բ):

ՀՐԸԸՑՀԸՆԳԵՐ - գ. Ուղեւորության ընկեր, ուղեկից, ճանապարհակից: Էրկու հըղըցիընգէր քիննիս էտ ըխպիրին քըռտէն նըստում ըն, վեր հաց օտին (2):

ՀՐԸԻ - տեն ՀՐԸԷ:

ՀՐԸԼԿԿ/ՀՐԸԸԼԿԿ/ՀՐԸԼԿԿ (արաբ. halka) - գ. 1. Պարանի՝ թոկի՝ թելի եւն ծայրի վրա սարքած օղակ: Հըղլակը քըցում ըն վեզը, կախ տամ (2): 2. Զանազան հարմարանքների վրայի օղակաձեւ մաս: Թիլիդը քըցում ա մըղակէն հըղլակը, քըլում (2):

- Հըղլակ անել - Պարանի՝ թոկի՝ թելի եւն ծայրին օղակ սարքել՝ որեւէ բան կամ որեւէ մեկին սեղմելու՝ խեղդելու համար: Տանում ըն քանդիդը հըղլակ անում, ըխճըկանը պիցըցընում, հըղլակը քըցում պօկը, վեր կախ տան (ՀԺՅ, VII, 122):

ՀՐԸԸՐՈՒՐԷԼ - տեն ՀՐԸԸՐՈՒՐԷԼ:

ՀԱՂԱԸՂՈՐԵԼ - տեն ՀԱՂԱԸՂՈՐԵԼ:
ՀԱՂԱԸՂՈՒԿԵԼ - տեն ՀԱՂԱԸՂՈՐ-
ՎԵԼ:
ՀԱՂԱԸՂՈՐՎԵԼ - տեն ՀԱՂԱԸՂՈՐ-
ՎԵԼ:
ՀԱՂԿԵԼ (գրք. յղկեմ (կոկեյ, շտկեյ) -
Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Հղկվիմ քը՛գ - տեն Բոյըտ թաղիմ:
ՀԱՂԿԱԲԱՂ - տեն ԽՐԿԱԲԱՂ:
ՀԱՂԿԱԾԱՌ - տեն ԽՐԿԱԾԱՌ:
ՀԱՂԿՕՐՅՆԷՔ - տեն ԽՐԿ-
ՕՐՅՆԷՔ:
ՀԱՂՈՒԿԱՆՈՒՑ - տեն ԿՐԱՆՈՒՑ:
ՀԱՂՈՒԿԱԲԱՂ - տեն ԽՐԿԱԲԱՂ:
ՀԱՂՈՒԿԱԾԱՌ - տեն ԽՐԿԱԾԱՌ:
ՀԱՂՈՒՂՕՐՅՆԷՔ - տեն ԽՐԿ-
ՕՐՅՆԷՔ:
ՀԱՂՕԿ/ՀԱՂՕՔ (գրք. ուղոկ (չորս
մատի չափ) - տեն ԿՐԵՂ:
ՀԱՂՕՂ/ՀԱՂՕՂ (գրք. ուղեղ) - գ. 1.
Գանգի խոռոչում պարփակված ուղեղը՝
գլխուղեղ: ... Շնագիրը ծեղքան փղռնում
ա, թա- Վեր մըշավը ծիք՝ տաս, տեգին
ջանը պուգ ա կըլական, վը՛նները էլիա
մընա հըղոդումը... (ԱԱ, 77): 2. տեն
ԽՐԵԼՔ (1): 3. տեն ՇՕՕ (1):
- Հղոդը թափ տալ - Խը՛քը թափ
տալ:
- Հղոդը հըղէ անել - Գլուխը ջար-
դել: Թորավը թըխէս ա, հըղոդը հըղէ
ընէս (2):
ՀԱՂՕՐԹ(Ը)ՎԵԼ/ՀԱՂՕՐԹ(Ը)ՎԵԼ
(գրք. հաղորդիմ) - չք. Հաղորդություն
ընդունել՝ ստանալ: Էտ ծըռերեն տակեն
էլ մին սծրփի ա իլնլ, ըշտեղ մարթիք՝
քիկիյիս ըն իլնլ հաղորթէյիս (ԱԱ, 27):
ՀԱՂՕՔ - տեն ՀԱՂՕԿ:
ՀԱՂԱՐԿԵԼ (գրք. հաճարի, հաճա-
րուկ) - գ. Հաճարագրիքի ընտանիքին
պատկանող խոշոր ծառ, հաճարենի:
Մարտակերտա ծըմըկնումը կա շատ
հըճարկէ (Բ):
ՀԱՂԱՐԿՕՑ - գ. Շատ հաճարենի-
ներ աճած տեղ: Խոգերը նի լըն տը՛ռ-
նում հըճարկոտը, հաճարկ օտում (2):
ՀԱՂԱՐԿԱՑ - գ. Վայրի խոտաբույ-
սի տեսակ: Հըճըրախօտը սըրերումըն ա
իննում (Բ):
ՀԱՂԱՐԿՈՒԿՈՒՑ - գ. Հաճարով ե-
փած կորկոտ: Հըճըրկուրկուտը քիսիբու
խծրնաճա (Բ):
- Հըճըրկուրկուտ անել - տեն Լըվը-
կարկուտ անել:
ՀԱՂԱՐԿ - տեն ԴԱՍԱԼՕԿ (1):
ՀԱՂ - ձ. 1. Կարծիքը հայտնել չկա-
մենալու բացականչություն: Հինչը հըր-
ցընում ըն, ասմա՛ հըմ (2): 2. Կռահելու,
մտաբերելու բացականչություն: Տըղան

ասմա.- Հը՛մ, մը՛ննըս ընգավ, հենգ՝
մարթ ա իլնլ (2):
ՀԱՄԱՅԻԼ (գրք. հմայեմ) - նք. Հրա-
պուրել, դյուրել, հմայել: Էտ ախծիզըն ա-
սըմ ա.- Տու իմ սը՛րտըս հըմայալ ըս, ամ-
մա իմ հնը ինծ քը՛գ չի տալ... (ՀԺՀ, V, 39):
ՀԱՄԱՅԻԼ - նք. Եւ չք. ՀԱՄԱՅԻԼ-ի:
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԿՈՒՑ - տեն ՀԱՄԱ(Ն)Շ-
ԿՈՒՑ:
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԿՕՑ - տեն ՀԱՄԱ(Ն)Շ-
ԿՈՒՑ:
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԵԼ - տեն ՀԱՄԱ(Ն)ՇԻԼ:
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԻԼ/ՀԱՄԱ(Ն)ՇԵԼ/ՀԱՄԱՆ-
ՇԻԼ (գրք. ամաչեմ) - չք. 1. Քաշվել, ա-
մոթխածություն զգալ: Հնարը փըսակալ
չի, տըղան էլ հըմանչալ ա, թն հորը ասէ՝
փըսակվում ըմ (ՀԺՀ, V, 544): 2. Անհար-
մար զգալ: Ախարը ըրածան ինքըն ա
հըմանչնում (2):
- Հըմընչիլան մը՛ննել/տափը նի մըն-
նել - Շատ ամաչել, ամաչելուց մարդ-
կանց աչքին չերեսալ: Հինչ ա տըղեն
տնումն լըն քըցնլ, Ափկարը հըմըն-
չիլան մը՛ննում ա (Բ):
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԻԼ - տեն ՀԱՄԱ(Ն)ՇԻԼ:
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԿՈՒՑ/ՀԱՄԱ(Ն)ՇԿՕՑ/ՀԱ-
ՄԱ(Ն)ՇԿՈՒՑ/ՀԱՄԱ(Ն)ՇԿՕՑ (գրք. ա-
մաչկոտ) - ած. Ամաչող, քաշվող, ամոթ-
խած: Տա ամենաշատը սիրիլիս չի իլնլ
հըմաշկուտ տըղորանցը (ՀԺՀ, VII, 362):
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԿՕՑ - տեն ՀԱՄԱ(Ն)Շ-
ԿՈՒՑ:
ՀԱՄԱՌ - տեն ՄՐՅԱՌ:
ՀԱՄԱՐԱՂ/ՀԱՄԱՐՈՑ (գրք. հպարտ)
- տեն ԳԱՌ:
ՀԱՄԱՐԱՂԱՆԱԼ/ՀԱՄԱՐՈՑԱՆԱԼ
(գրք. հպարտանամ) - տեն ԳՐՈՒՄԱՆԱԼ:
Ծնունդը հըմբարդացավ, վը՛ր էտքան օժի
տնը ա (ԼՂԲ, 303):
ՀԱՄԱՐԱՂՕՐԹԻՆ/ՀԱՄԱՐՈՑՕՐԹԻՆ
(գրք. հպարտություն) - տեն ԳՐՈՒ-
ԹՈՒՆ:
ՀԱՄԱՐԵԼ/ՀԱՄԱՐԵԼ (գրք. հա-
մարեմ) - նք. տեն Հաշը՛վ անել (1): Էրկու
հազար մանէթ փօղ ա հըմբարում էս
մարթը, ըլբաստրակը յօր օնում, քընում
(ՀԱԲ, 15, 96):
- Հըմբարած վը՛խճարը կը՛նը օտել չի
- Անհրաժեշտ ուշադրությունը՝ խնամքը
իր արդյունքը տալիս է:
ՀԱՄԱՐԵԼ - տեն ՀԱՄԱՐԵԼ:
ՀԱՄԱՐԿԵԼ/ՀԱՄԱՐԿԵԼ - նք. Եւ
չք. ՀԱՄԱՐԵԼ-ի:
ՀԱՄԱՐԿԵԼ - տեն ՀԱՄԱՐԿԵԼ:
ՀԱՄԱՐՈՑ - տեն ՀԱՄԱՐՈՑ:
ՀԱՄԱՐՈՑԱՆԱԼ - տեն ՀԱՄԱՐՈՑԱ-
ՆԱԼ:
ՀԱՄԱՐՈՑՕՐԹԻՆ - տեն ՀԱՄԱՐՈՑ-
ՕՐԹԻՆ:

ՀԱՄԱՐՈՑ(Ը)ՎԻԼ/ՀԱՄԱՐՈՑ(Ը)ՎԻԼ
(գրք. համբառնամ) - չք. Վերանալ, ան-
հայտանալ, համբարծվել: Ալիսանը հըմ-
բարցվնլ ա, ըրվամ չի (Բ):
ՀԱՄԱՐՈՑԻՆ - գ. Համբալ լինելը,
բեռնակրություն: Հըմբըլօթուն ա անում,
տօնը պահում (Բ):
ՀԱՄԱՐՎԵԼ/ՀԱՄԱՐՎԵԼ - ած. 1.
Համբած, համբելով քանակը որոշած:
Ասում ա.- Հըմբըրվէ ապըրանք ա, կարել
չըմ տամ (2): 2. փխր. Քիչ, սակավաթիվ:
Դէ քիսիբին էլ հիշկան համվ բիդի ինի,
հըմբըրվէ հավեր ա, լի՞ (2):
ՀԱՄԱՐՎԵԼ - տեն ՀԱՄԱՐՎԵԼ:
ՀԱՄԱՐԱՆԱԼ - չք. Համեղ՝ ախոր-
ժահամ դառնալ: Խոլունգին մաչը բիդի
բօլ-բօլ լը՛ղ ածիս, վեր հըմբըրանա (Բ):
ՀԱՄԱՐԿԱՇԻ - ած. Քիչ համեղ՝
ախորժահամ: Էտ ճնըրը հըմբըրվաչի
ճնըր ա (Բ):
ՀԱՄԱՐՈՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՀԱՄԱՐԱՆԱԼ-ի:
ՀԱՄԱՐՈՑՈՒՆ - գ. Համեղ լինելը: Էտ
տաննին հըմբըլօթունը թաքավերին
շատ ա տուր կամ (2):
ՀԱՄԱ(Ն)ՇՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀԱՄԱ(Ն)Շ-
Տ(Ը)ՆԵԼ:
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԱՏՈՒՐ - գ. 1. Որեւ սխալի՝
թերության եւն պատճառով ամաչելը:
Տըղեն կոլորթուն անելը հորը հը՛տե
հըմընչատը՛ղ ա (Բ): 2. Գոտկատեղից
ներքեւ ընկած մասը: Հըմանչում չը՛ս,
հինչ ը՛ս հըմընչատը՛ղը պէց ըրալ (Բ):
ՀԱՄԱ(Ն)ՇԻՐՈՒՄ - ած. Ամոթահար:
Հըմընչիդէս կընէճ ա, տանան տնոս չի
կամ (Բ):
ՀԱՄԱ(Ն)Շ-ՀԱՄԱ(Ն)Շ - մ. Ամաչելով:
Մինչը՛վ վերչ էլ էտ հարթըն ըսկը՛սվորը
նըհը՛տ հըմընչ-համանչ ար խօսում (2):
ՀԱՄԱ(Ն)ՇՏ(Ը)ՆԵԼ/ՀԱՄԱ(Ն)ՇՏ(Ը)-
ՆԵԼ (գրք. ամաչեցուցանեմ) - նք. ՀԱ-
ՄԱ(Ն)ՇԻԼ-ի:
ՀԱՄԱ(Ն)ՇՕՐԹԻՆ - գ. Ամաչելը: Էտ
մարթիքը դնստի հըմընչըթնունան
իրեննեն ունէս ըն, յէտ տը՛ռնաս, քիս
(ԼՂԲ, 393):
ՀԱՄՓԵՐԱՆԵ - տեն ՀԱՄՓԵՐԱՆԵ:
ՀԱՄՓԵՐԵԼ - տեն ՀԱՄՓԵՐԻԼ:
ՀԱՄՓԵՐՕՐԹԻՆ - տեն ՀԱՄՓԵՐՈՒ-
ԹՈՒՆ:
ՀԱՄՕՁԵԼ - տեն ՀԱՄՕՁԵԼ:
ՀԱՄՕՁՎԵԼ - տեն ՀԱՄՕՁՎԵԼ:
ՀԱՄՕՁՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀԱՄՕՁՏ(Ը)-
ՆԵԼ:
ՀԱՄԱՐՈՑ - ած. Հայի ձեռքով մոր-
թած (անասունների մասին): Հըլամօրթ
հիյվանէն մէսը հալալ ա (Բ):
ՀԱՄԱՆԱԼ - չք. 1. Հայ դառնալ (լեզ-
վով, հոգով, սովորություններով): Էտ

թորքը ըստի հրյընասա ա, մընաս Ղարաբաղ (Ձ): 2. փխբ. Չափավոր ուտել՝ խմել: Խըրեգ խըմէ, հըյաջ (Բ):

ՀԱՅԱՍՏԵՐ/ՀԱՅԱՍՏԵՐ (գրք. հայասեր) - ած. Հայերին՝ հայ ազգին սիրող: Հըյասեր խան չինիլ (Ձ):

ՀԱՅԱՎԱԾՑ - գ. 1. Հային հատուկ հոտ: Հային անա հըյավժտ բիդի կա (Բ): 2. փխբ. Բանիմացություն, հասկացողություն: Տընըշինիտ մարթը ըսկի հըյավժտ չոնէ (Ձ):

ՀԱՅԵՎԱՐ - տեն ՀԱՅՎԱՐ:

ՀԱՅԵՎՈՐ - տեն ՀԱՅՎՈՐ:

ՀԱՅԵՐԱՆ - տեն ՀԱՅԵՐԵՆ:

ՀԱՅԵՐԵՆ/ՀԱՅԵՐԵՆ/ՀԱՅԵՐԱՆ (գրք. հայերեն) - տեն ՀԱՅՎՈՐ:

ՀԱՅԸՆՈՒ (թրք. hayırlı (բարի, բարեգործ) - տեն ԸՐՈՒՆԵՆ:

ՀԱՅԸՎԱԶԻ/ՀԱՅԱՎԱԶԻ - տեն ՀԱՅՎԱՐ:

ՀԱՅԸՎԱՐԻ/ՀԱՅԱՎԱՐԻ - մ., ած. 1. Հայի պես, հայի նման, հայաբար: Էտ քիւրդը կօզի քիւրդ, ամմա հըյըվարի ար ապրում (Ձ): 2. Հայկական տարազ՝ երեքփեշանի արխալուղ հագած: Էտ տանըն էլ ապրում ար մին նախշուն հարթըն՝ կըլխէն վըսկէ փուլ տըրանծ, հայավարի... (ՀԺՀ, V, 630): 3. փխբ. Համեստ, պարկեշտ: Հայավարի ախճիգ ա Մարմարը, լօխ սիրում ըն ընդըրան (Բ):

ՀԱՅԻԼ-ՄԱՅԻԼ/ՀԱՅԻԼ-ՄԱՅԻԼ (թրք. hail (հիացած) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հըյիլ-մայիլ ինիլ/կըտըրէլ/մընալ/տընալ - Զմայլվել, սքանչանալ, դյուրվել: Մարդընը լըհիմ վար էտ ըխճըկանը տըսնում չի, հըյիլ-մայիլ ա տանում, թա խէլը կուրցնէ (ՆԼՂԺԲ, 27):

ՀԱՅՎԱՆՊԱՅ - տեն ՀԻՅՎԱՆՊԱՅ:

ՀԱՅՎԱՆՍԱՐ - տեն ՀԻՅՎԱՆՍԱՐ:

ՀԱՅՎԱՆՊԱՅԷ - տեն ՀԻՅՎԱՆՊԱՅԷ:

ՀԱՅՎԱՆՈԹՈՒՆ - տեն ՀԻՅՎԱՆՈԹՈՒՆ:

ՀԱՅՈԹՈՒՆ/ՀԱՅՈԹՈՒՆ (գրք. հայութիւն) - գ. 1. Հայ լինելը: Հայը ըշտըդ էլ ապրե, հըյօթունը մընան քըցիլ չի (Բ): 2. Ամբողջ հայ ազգը: Հայութունը Ղարաբաղէն դըվումը վընը կացած ա (Բ):

- Հըյօթունա ըղնէլ - Հայոց լեզուն՝ հայկական սովորությունները կորցնել: Հըյօթունա ընգած հայը հայ չի (Բ):

ՀԱՅՎՈՐ/ՀԱՅԵՎՈՐ/ՀԱՅԵՎԱՐ - գ. 1. Հայոց լեզուն: Հըյօվուրը քիւնա լիւզիւ վա (Բ): մ. 2. Հայոց լեզվով: Հըյօվուր ա ինում կիւրանծ, ռուսը կըլծի չի

ըղնում (Ձ): 3. փխբ. Մատչելի, պարզ, հասկանալի: Հըյօվուր չըմ աւում, խէ կըլծի չըս ըղնում (Ձ): 4. տեն ՀԱՅՎԱՐ:

ՀԱՆԱՐ - տեն ՀԻՆԱՐ:

ՀԱՆԱՐ - տեն ՀԻՆԱՐ:

ՀԱՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԱՆԱՐԵԼ (գրք. հնարես) - նբ. Ստեղծել, սարքել, հերյուրել: Հայերըն ըն հընարալ, հանցու թորքերը վանըը քանդին ուչ (ՆԱԲ, 95):

ՀԱՆԱՐՈՐ - տեն ՀԻՆԱՐՈՐ:

ՀԱՆԱՐԵԼ - կբ. եւ չբ. ՀԱՆԱՐԵԼ-ի:

ՀԱՆԱՐԵ - տեն ՀԻՆԱՐ:

ՀԱՆԱՐԵՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԱՆԳԵՐ/ՀԱՆԳԵՐ (գրք. ընկեր) - գ.

1. Ստերմությամբ՝ սիրով՝ գործունեությամբ՝ ընդհանուր հայացքներով մեկի հետ կապած մարդ, ընկեր: Հօրս հընգէր միստէլ շարունակում ըն ռըանց հըղէն (ՀԺՀ, V, 269): 2. Գործածվում է անունների կամ ազգանունների վրա՝ քաղաքացի նշանակությամբ: Խօխան ասմա - Հընգէր Մէլիքյան, իմ պապա քըգ ծէն ա տաս (Ձ): 3. Զույգ կազմող իրերի՝ հագնելիքի յուրաքանչյուր հատը: Գիւլբին հընգէրը կօրալ ա (Բ): 4. ած. Հավասար, նման: Մարը ասմա - Ընդըրանը հարուստ ըն, մունը ընդըրանց հընգէր չընը (Ձ): 5. տեն ԱՐԻՑ:

- Հընգէր անէլ - տեն ՀԱՆԳԵՐ-Ց(Ը)ՆԵԼ:

- Հընգէր տընալ - տեն ՀԱՆԳԵՐԱՆԱԼ:

ՀԱՆԳԵՐ-ՀԱՆԳԵՎԱՆ - գ. հվբ.

Ստերմիներ, բարեկամներ: Հընգէր-հըրըվան տըսնաս ըն, զըրմընաս... (ԼՂԲ, 316):

ՀԱՆԳԵՐ-ՀԱՆԳԵՎԱՆՈՐՈՒՆ - գ. Ստերմություն, բարեկամություն: Հընգէր-հըրըվան տըսնաս ըն, զըրմընաս... (ԼՂԲ, 316):

ՀԱՆԳԵՐԱՎԱՅ - գ. Ընկերական շրջապատ: Էտ մարթը լօխ հընգըրմաջի ցըրէվ ա տամ... (ՀԺՀ, VII, 127):

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱ - տեն ՀԱՆԳԵՐԱՆԱ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱԼ (գրք. ընկերանալ) - չբ. 1. Մեկի հետ ընկեր դառնալ, ընկերանալ: Թա օգում ըս հընգըրանաս, հօրը յէշի, տըղէն նըիւտ հըզըրաց (ԱԲԲ, 31): 2. տեն Հըրակաշ ինիլ: 3. Ուղեկցել, ուղեկից դառնալ: Հըղէնի մին մարթ ա մուտանում, հընգըրանում (Ձ): 4. Ընկեր ընկնել, հավասարվել, նմանվել: Թաքալըն ա չարիս կարէլ չըն հընգըրանան. մինը միշտ հարուստ ա ինան, մինը՝ քիւսիք (Ձ):

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - ած. Ընկեր սիրող, ընկերասեր: Հընգըրանալ տըղա յա Արշակը (Բ):

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ (գրք. ընկերասեր) - ած. Ընկեր սիրող, նա, որ մեկի ընկերը պետք է դառնա: Թաքալըն տըղան օգում ա փօրցի, տըսնա՝ էտ հընգըրանցուն հինչ մարթ ա (Ձ):

ՀԱՆԳԵՐԱՎԱՅ - տեն ՀԱՆԳԵՐԱՎԱՅ:

ՀԱՆԳԵՐԱՎԱՅ - տեն ՀԱՆԳԵՐԱՎԱՅ:

ՀԱՆԳԵՐԱՎԱՅ/ՀԱՆԳԵՐԱՎԱՅ - մ. 1. Ընկերովի, ընկերաբար, միասին: Հընգըրվէ կօրծ ըն անում, ռընըր ջան ասում, ջան ըսկանում (Ձ): 2. տեն ԿԵՍՈՒ (1):

ՀԱՆԳԵՐԱՅ(Ը)ՆԵԼ - նբ. ՀԱՆԳԵՐԱՆԱԼ-ի:

ՀԱՆԳԵՐԱՅՈՐՈՒՆ (գրք. ընկերութիւն) - գ. 1. Ընկեր լինելը, ընկերական հարաբերություն, մտերմություն: Հընգըրթունը լալ պէն ա, թանքի կարիս լալ հընգէր քըթէնաս (Ձ): 2. տեն ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՅ - տեն ՀԱՆԳԵՐԱՅ:

ՀԱՆԳԵՐ - տեն ՀԱՆԳԵՐ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆԳԵՐԱՆԱՆ - տեն ՀԻՆԳԵՐԱՆԱՆ:

ՀԱՆՔԱՎԱՐՈՒՄ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հընդըկըտըզը ըղնէլ - Շատ շտապել, անհամբերություն ցուցաբերել: *Հինչ ըս հընդըկըտըզը ընգալ, բօստան ա, լի՛, էքիւց կըծիրիս* (Բ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *ած.*, *գ.* Հանդամ աշխատող, հանդվոր: *Հընդըկըտըզը ըրգօնէն վըստակած կամ ըն տօն* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ-ՊԵՏՏՈՒՄ - *ած.* Շատ լավ, ընտիր: *Հընդըրած-պըտըռած տանծ ա, տըղա լըս՝ քաղէ* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ-ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ-ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԿԱՄԱՆՑ-ԿԱՄԱՆՑ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ - *գրք. հանդարտեցուցանել* - *նք.* ՀԱՆՔԱՎԵՐԻՒՄ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐԻՒՄ/ՀԱՆՔԱՎԵՐԻՒՄ - ԹՈՒՄ/ՀԻՆՔԱՎԵՐԻՒՄ/ՀԻՆՔԱՎԵՐԻՒՄ - *գրք. հանդարտություն* - *գ.* Հանդարտ լինելը, հանդարտություն: *Էտ հընդըրդթոնը թաքավերին էլ իվիլ ա կըտըզընում* (Ձ):

- Հընդըրդթոն ըղնէլ - Խաղաղություն՝ հանգստություն տիրել: *Կընանուցը կըռքվը վեր պըրծընէս ա, բուստընէն հընդըրդթոն ա ըղնէս* (Բ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ (գրք. ընտրել) - *նք.* Ձուկել, գատել, լավերն առանձնացնել: *Կընանչին հընդըրում ա* (Բ):

- Հընդըրել, հընդըրվասկավ ըղնէլ - Շատ փնտրել, սակայն վատը գտնել: *Լօխ ըն օգում դաշանգ ախճիգ օգին, ամմա հընդըրում ըն, հընդըրվասկավ ըղնում* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐՎԱՐՈՒՄ - *գ.* 1. Ընդդեմը՝ կանաչեղենը եւ մաքրելուց հետո առանձնացված աղբը՝ մնացուկը: *Կընանչին հընդըրում ա, հընդըրվասկը ածում հըրվէրէն առաջկը* (Բ): 2. *Վիսք.* Որեւէ բանի վատը: *Խընծթը քաղում ըն, հընդըրվասկը տամ խուզէրէն* (Ձ):

- Հընդըրվասկավ ըղնէլ - Վատը ընտրել, մնացուկներին տիրանալ: *Օգօղը ամմէն օր քինամ ար շէնին բուստընէն, հընդըրվասկավ ըղնում* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *ած.* Լավագույն, ջոկված, ընտիր: *Էտ կընէգը միշտ հընդըրվէ ապըրանք ար ծըխէս* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐԻՒՄ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐԻՒՄ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐԻՒՄ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐԻՒՄ:

ՀԱՆՔ - *տեն* ՀԱՆՔ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *ած.* 1. Անիծ ընկած, վրան անիծ ունեցող: *Հընէծուտ կըլծիք քօր կըկա* (Բ): 2. *տեն* ՎԻՃԱԿ (2):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԸՐԵՆԱԿ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՆԵՐԱԿ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԳՐԹԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԳՐԹԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԳՐԹԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԳՐԹԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - *տեն*

ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - *չք.* Անիծ ընկնել, անիծով պատվել: *Կըլծիք հընըծկանի ա* (Բ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԻՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *գ.* Անեղ զգացում, անեղամ: *Միշտին հընըրտըղան լավ տըղա յա* (Բ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *գ.* Անեղ եւ փեսա: *Հընըրդթոն ա հաց ուտէիս ըն ընում* (ՆԱԲ, III, 152):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *գ.* Խոտից՝ ծղոտից պատրաստած կապ՝ կեմ՝ խրճերը կապելու համար: *Հընընկապ ա շինում, խօտէն խօրթները կըպտում* (Ձ): 2. Հնձելիս անմիջապես խործ կապելը: *Հընընկապ տիրծէր կօրծ ա* (Ձ):

- Հընընկապ անել - 1. Հնձածը խրճերով կապել: *Խօտը հընընկապ ըն, հընընկապ անում* (Ձ): 2. Գործը արագ եւ մաքուր կատարել: *Էտ հարթըն լավ հարթ ա ինում, հինչ կօրծ տանը ինում ա, հընընկապ ա անում* (Ձ): 3. Միաժամանակ եւ ուտել, եւ գինի խմել: *Ղօնաղը տընատը՝ ինընքտ նըստում ա, հընընկապ անում* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ (գրք. հնձան) - *գ.* 1. Այգիներում շինած հարմարանք՝ խաղողը ոտքերով ճմլելու եւ հյութը հանելու համար: *Առաջ ամմէն խաղողը քաղում էլ հընընկապ ա ինում* (Բ): 2. Այգիներում շինած հյութակ այգեպանի համար: *Բաղվանչին հընընկապ տոն ա կաս, տընսնա՝ խաղուն քաղած* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *գ.* Հնձելու վարձ: *Էրկու օր էլ հօնծ ըն անում, ինքնաց հընընկապը լէր կանծ, առօր-փառօր կամ ըն շէնը* (ՆԱԲ, 97):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *գ.* Հնձելու տեղ, հնձելու արտ: *Ուղթանա քինամ ըն հինընկապը, տընսնում արտը նի կացած, էրած* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ (գրք. հնձել) - *նք.*

1. Հացաբույսերը՝ խոտը գերանդիով՝ մանգաղով քաղել՝ հարել: *Խօտը հընընկապ ըն, թայա տամ* (Բ): 2. *Վիսք.* Ջանգվածորեն ոչնչացնել՝ կոտորել: *Ազարը շէնին հավէրը հընընկապ* (Բ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - *ած.*, *գ.* Հոնծ անող, հնձող (մարդ): *Հընընկապ, ծառէն տակէն նըստած, մըծընկըթոնը ա օտում* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - *կք.* *եւ չք.* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ: *ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - նք.* Բոլորը հնձել: *Էրկու օրումը հընընկապ ըն, պըրծընում* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԸՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԸՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ԸՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *ած.* Բազմեղանգ, տարբեր գույներ ունեցող: *Աշունքը թօրնը յէշում ըս՝ հընընկապ քաղէր ա* (Բ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *չք.* Տարբեր երանգներ ստանալ: *Միտակէն թէփումը ըրէվէն տակէն հընընկապ ա* (ՆԱԲ, III, 348):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ԸՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *գ.* Հանքային ջուր: *Քանքանք կա լավ հընընկապ* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *գ.* Հանքերի սեփականատեր, հանքատեր: *Էտ մարթըն էլ հընընկապ ա ինում* (Ձ):

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *նք.* *տեն* Հաշան անել:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *նք.* *տեն* Հաշան անել:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ/ՀԻՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *տեն* ՀԱՆՔԱՎԵՐ:

ՀԱՆՔԱՎԵՐ - *գ.* Հաստ կեղեւով եւ մեծ հատիկներով խաղողի տեսակ: *Հընընկապ էրկան կէնօղ խաղուն վա* (Բ):

ՀԱԶԱՅԱՅԱՅԱ - ան. Երկու ճյուղի մասի բաժանված (շատերի մասին): Հըքհա-ջա փանդե ա կըտօրում, տընգօտում (2):

ՀԱԶԱՅ(Ա)ՆԵԼ - տեն ՀԻԶԱՅ(Ա)ՆԵԼ:

ՀԱՊԱՐԱՊ (գրք. պարապ) - ան. 1. Պարապ, անգործ, որեւէ բանով չգբաղված: Էս թըվումը հըպարապ մարթը կարէլ չի յօլա քիսի (Բ): 2. Չգբաղեցրած, ազատ: Մին հըպարապ օր Մէլիքը Պուդուն հըրցընում ա... (ՆԱԲ, 133):

- Հըպարապէ տալ - Պարապ մնալ, ոչ մի բանով չգբաղվել: Հծնծ անօղը վեր հըպարապէ տա, տո՛ւզը կըմընա (2):

ՀԱՊԱՐԱՊ-Ս(ԱՊ)ԱՐԱՊ/ՊԱՐԱՊ-ՍԱՐԱՊ - ան. Բոլորովին պարապ՝ անգործ, անբան: Հըպարապ-սարապ մարթիք ըն, սաղ օրը էն ըն պատէն տակէն նըստօտած, գիւրոց ընէլիս (Բ):

- Հըպարապ-սըպարապ ման կ'անլ/շօռ կ'անլ - Անգործ թափառել, ոչ մի բանով չգբաղվել: ...Չըրու սօր պարապ-սարապ ման ի կ'ամ... (ՋՏ, Ա, 157):

- Հըպարապ-սըպարապ նըստել - Բոլորովին անգործ մնալ՝ նստել, անգործության մատնվել: Ջըհիլնէն, հըպարապ-սըպարապ նըստած, կօրծ չի կա, թա անիս (2):

ՀԱՊԱՐԱՊՈՒՐ - գ. Գորգի ոստայնի կողքերի փայտերի արանքում հաստալված փայտի կտոր, որ սեղմում է դրանք: Հըպընսփանդ տո՛ւս ա կ'ամ, գ'անքան կօրծօղը կըծի չի ըղնում (2):

ՀԱՊԱՐ-ՀԱՊԱՐ/ՀԱՊԱՐ-ՀԱՊԱՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հըպըն-հանպըն անել/ըղնել - 1. Ձու ածելու տեղ որոնել (հավերի մասին): Հալէրը շատ ըն հըպըն-հանպըն անում, տը՛դ չըն քըթէնում, թա ծո՛ւ ածիս (Բ): 2. փխթ. Շիվարել, այս ու այն կողմ վազել, ինչ անելը չիմանալ: Ըստեղ, պէլի, վէ՛չ ամբո՛նը կա, վեր խալիքը հանպըն-հանպընը ըղնիս, դաչէ՛ք փախչիս, վէ՛չ ծըմէնը... (ՋՏ, Բ, 9):

- Հըպըն-հանպընը քըցիլ - Հալածել, անհանգստություն պատճառել: Աղվէսը հըվէրէն հըպըն-հանպընըն ա քըցալ (Բ):

ՀԱՊԱՐԱՊԵԼ (գրք. պարապել) - չք. 1. Ղադարել, ղադար առնել: Թօռը հըպարապում չի, թա բուստըննէն պիհիսը (Բ): 2. Պարապ մնալ, որեւէ բանով չգբաղվել: Հինչ ը՛ս հըպարապալ, խէ կօրծ չը՛ս անում (Բ): 3. Որեւէ բանով գբաղվել: Սիրում չար ուրան հընգէրուն-ցը, ընդըրա մըհար, վը՛ր ըստըրա-ընդըրա տօնը քընդիլալ ըն հըպարապած (ՀԺՅ, VI, 177):

ՀԱՊԱՐԱՊՕՐՈՒՆ (գրք. պարապու-թիւն) - գ. Պարապ լինելը, պարապու-

թիւն: Ըշխըդօվուր մարթին հը՛տէ հըպըրըպուրունան տիծէր պէն չի կա (Բ):

ՀԱԶԱԶԱԿԱՆ - տեն ՀԻԶԱԶԱԿԱՆ:

ՀԱՌԱԹԵՎ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հըռաթէվը ըղնել - Ղեպի մայրամուտ թեքվել (արեգակի մասին): Ըրիք՝ նակը վեր հըռաթէվը ընգալ, չօբանը վըխճըրնէն ըսքըսից սարան քըշիլը բիդի շէնը (2):

ՀԱՌ - տեն ՀԱՌ:

ՀԱՌԱԼ - տեն ՀԱՌԱԼ:

ՀԱՌԱԾԱԾ - գ. 1. տեն ԹԱՆԱԿ: 2. Եռացրած հեղուկ: Հըռածածը ածում ըն կըլիւն, ըսպանում (2):

ՀԱՌԱԿԻՐ - գ. Հեռագիր: Մին քանի օրանը յէտը թաքավէրէն անա հըռակիր ըն ըստանում, վեր ախճիքը կ'ամ ա... (ՀԺՅ, V, 643):

- Հըռակիր տալ - Հեռագրել: Մարը հըռակիր ա տուվալ, թա.- Ծէլլի յը՛կէք, ծէր հնր ծանդըր ա (2):

ՀԱՌԱՆԱԼ (գրք. հեռանալ) - չք. 1. Հեռու գնալ, գտնված տեղից ավելի հեռուն փոխադրվել: Վեր պալատան մին խիլլան հըռանում ըն, ծիլէնտցան վեր ըն կ'ամ, նըստում մին ըխպըրու կօխկէ (ՆԱԲ, 46): 2. Մի տեղից դուրս գալ, թողնել-հեռանալ: Խիլլան վախտ ախպօրցը հարայ տալանը յէտը տը՛սալ՝ ծէն-ծո՛ւն չի կա. տու մէլ ասէլ ախպէրցը թաքուն հըռացալ ըն (2): 3. Անջատվել, բաժանվել, ջնկվել: Միհէնգվա ջիհիլնէն լըհա փըսակվում ըն, հօրը տանան հըռանում (Բ): 4. Մի բանից հրաժարվել: Լ'ալ դո՛ւ-գար ա իլան Սամսոնը, մըղանփոն վեր դո՛ւգ'ոթոնա հըռացալ ա (Բ):

ՀԱՌԱՆՑԵ - տեն ՀԱՌԱՆՑԵ:

ՀԱՌԱՔԱԾ/ՀԱՌԱՔԱԾ - մ. 1. տեն ՀԱՌԱՆՑԵ: 2. Ղանդաղ կերպով, դանդաղորեն: Ծանշկա բաջին հըռըքաշ քիս ա տօն, տընսա՛ տըղան նըստած կիր ա կըրթիս (ՀԲ, 333):

- Հըռաքաշ անել/տալ - Ընթացքը դանդաղեցնել: Միալէրը ճընապար ա ընգընըմ, ըտըրա հէտան հըսընըմ, հըռաքաշ ըրած քիսըմ (ՀԺՅ, V, 110):

ՀԱՌԵ՛ - տեն ՀԱՌԵ:

ՀԱՌԵ՛ - տեն ՀԱՌԵ:

ՀԱՌԱԹԵՎԵԼ - չք. տեն Հըռաթէվը ըղնել:

ՀԱՌԱԿՕՊԱԼ - ան. Բռի, անտաշ, կոպիտ: Էտ խանըն էլ շատ հըռըկօպալ մարթ ա ինո՛ւմ (2):

ՀԱՌԱՅՕՌ - տեն ՀՕՌ-ՀՕՌ:

ՀԱՌԱՍԱՐ(Կ)Ի - տեն ԾԱՆԵՎԻ:

ՀԱՌԱԾԿՕՍԱԼ - տեն ՊԱՐԱԾԿՕՍԱԼ:

ՀԱՌԱԾՆԻԼ - չք. 1. Տաքությունից՝ ամաչելուց եւն դեմքը կարմրել, շիկնել: Հըռըշնում ա, կըլծիք քաշ քըցո՛ւմ, թա.-

Նէրօղ կիկը... (ԱԱՌ, 68): 2. փխթ. Ակսել հասունանալ (բանջարեղենի եւ պտուղների մասին): Խընծօրը լըհա վեր հըռըշնո՛ւմ ա, խօխէնքը բըղէրան տօն չըն կ'ամ (Բ):

ՀԱՌԱՅԱՆԱ/ՀԱՌԱՆ(Ա)ՑԱՆԱ/ՀԱՌԱՆ(Ա)ՑԱՆԱ - տեն ՀԱՌԱՆԱՑԵ:

ՀԱՌԱՅ(Ա)ՆԵԼ¹ (գրք. հեռացուցանել) - նք. ՀԱՌԱՆԱԼ-ի:

ՀԱՌԱՅ(Ա)ՆԵԼ² - նք. տեն Հը՛ռ ածել:

ՀԱՌԱՔԱԾ - տեն ՀԱՌԱՔԱԾ:

ՀԱՌԱՐՈՒ - ան. Բարձր եւ անախորժ ծիծաղող՝ հռչակող: Հըռիքը մարթ ա Սանասարը (Բ):

ՀԱՌԱՐԱԼ - չք. Բարձր եւ անախորժ ծիծաղել, քըքալ: Հինչ ը՛ս հըռ-հըռամ, համօթ չի՞ (Բ):

ՀԱՌԱՐՈՍ - գ. Հռչակ, հռչակու ձայնը: Կընգանը հըռիքոնը մարթին կըտըղցընէն ա (2):

ՀԱՌԱՐՈՍ - տեն ՀԱՌԱՐՈՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿԵԼ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿԵԼ:

ՀԱՌԱՆԱԿՕՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՕՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ - տեն ՀԱՌԱՆԱԿՆԻՍ:

ուրիշի աչքով նայել՝ քննադատաբար մոտենալ: Մարթ Ռոբին կործեն հրե-
նանց բիդի յեշի (2):

ՀՐՈՆԵ/ՀՐՈՆՈՒ/ՀՐՈՆԷ/ՀԵՐՈՒ/ՀՐՈ-
ՆԷ (գրք. հերոս) - մ. Անցյալ տարի,
անցյալ տարում: Հրեան էս վախտը էն ա
իլնալ թոթը հրսած (Բ):

ՀՐՈՒՌ - ձ. Արու էշին, ձիուն, խոյին,
ցուլին եւն գրգռելու՝ սեռական ակտի
մղելու բացականչություն: Քննան լոք ա
տամ յեր իննու կրկն մաշկը, խոխենքըն
էլ կոխկան ծեն ըն տամ հրճա, հրճա (Բ):

- Հրեռ անել - Արու կենդանուն
գրգռել՝ սեռական ակտի մղել: Հիշկան
հրե ըն անում, վրճոց էշը ծիյան մու-
տանում չի (2):

ՀՐՈՒՌ(Ն)ՑԱՆԱ - տեն ՀՐՈՐՑԱՆԱ:

ՀՐՈՐՕԹ(ՆՈ) - տեն ՂՐՈՐՈԹ(ՆՈ):

ՀՐՈՐՕԹՈՒՆ (գրք. հեռադիմություն) -
գ. 1. Հեռավոր լինելը: Հրեթթունեն
դանդան կարում չի քիսի բուստանը (Բ):
2. Երկու առարկայի՝ կետի՝ վայրի միջեւ
եղած տարածությունը: Խրեթդպերթա
հրեթթունը Հանդիմա շատ ա (Բ):

ՀՐԱ - տեն ՔՐԱ:

ՀՐԱՍԾ - ած. 1. Ոչ խակ, հասուն: Հը-
սած տաննը ճեղի կրկնթե (Բ): 2. Չա-
փահաս, արբունքի հասած: Հըսած ախ-
ծիգ ա Նախշունը, մարթու տալի վախ-
տըն ա (Բ): 3. Ծերացած, ալետոր: Հըսած
մարթ ա Սէրան դային, կարում չի տա-
նան տոնա կա (Բ):

ՀՐԱՍԾ-ՓՐԱՍԾ - տեն ՀՐԱՍԾ (2):

ՀՐԱՍԻՆԷԼ - նբ. տեն Հասար քաշի:

ՀՐԱՍԻՆԷԼ - կբ. եւ չբ. ՀՐԱՍԻՆԷԼ-ի:

ՀՐԱԷ(Թ) - տեն ՀԱՍԷ(Թ):

ՀՐԱԿԱԿԷՐ (գրք. հասակաւոր (չա-
փահաս) - ած. Հասակն առած, հասա-
կավոր: Հըսըկավեր մարթ ա Սումբաթը,
ամմա Ռոբին քանիլ տըղու նըման ա
պահում (Բ):

ՀՐԱՐՆԷԼԻԹ - տեն ՀՐԱՆԷԼԻԹ:

ՀՐԱՐՎԱՍ/ՀՐԱՐՎԱՍ (գրք. հա-
ստահաս) - ած., մ. 1. Հասնելու մոտ, հաս-
նելու վրա, հասվեհաս: ... Ամմա հըսըվ-
հաս էլ հանքանթը հերիք չի անում,
վրճն ա կենում, վար նանփան անէ... (ԱԱ,
66): 2. ած. փխբ. Չափահաս, արբունքի
հասած: Հըսըվհաս ըխճըկերը ըն, մար-
թու տալի վախտըն ա (Բ):

ՀՐԱՐՑ(Ո)ՆԷԼ - տեն ՀՐԱՐ(Ո)ՆԷԼ:

ՀՐԱՎԱՆԱԼ/ՀՐԱՎԱՆԱԼ (գրք. հաս-
կանամ) - նբ. Ըմբռնել, գլխի ընկնել,
հասկանալ: Հըղեննի կալիս, վեր ծը-
տերը ծըվըլըմ ըն, ինքը հըսկանըմ ա,
ծըծաղըմ... (ՀԲ, 347):

ՀՐԱՎԱՍՏՈՒՆԷ - գ. Հասկանալու՝
ըմբռնելու կարողություն, հասկացողու-

թյուն: Թաքավերը տըճսնում ա, վեր ըտը-
րա հըսկացմունք չօնէ (2):

ՀՐԱՎԱՍԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ՀՐԱՎԱՆԱԼ-ի:

ՀՐԱՎԱՍՏՈՐ - ած. Խելոք, ուշիմ,
հասկացող: Հըսկացող տըղա յա Ման-
վէլը (Բ):

ՀՐԱՎԱՔԱՐ - գ. Հնձից հետո ար-
տում թափթփված հասկերը հավաքելը:
Լըհա հըսկաքաղը ըսքըսում ըն, թօռը
նի յա օնում (2):

- Հըսկաքաղ անել - 1. Հնձից հետո
արտում թափթփված հասկերը հավա-
քել: Հըսկաքաղ ըն անում, խարարը լըց-
նում (Բ): 2. Որեւէ բանի ընտիր մասերը
հավաքել: Նի յա մընում խաղվէն բաղը,
հըսկաքաղ անում (2):

ՀՐԱՎԱԿԱՆԻԼ - տեն ՀՐԱՎԱԿԷՐ-
ՎԷԼ:

ՀՐԱՎԱԿԱՆԷԼ - չբ. Հասկերը նոր
դուրս գալ: ...Յեր ա կենում, տէսնում՝
փըսած, հըսկըհանած (ՀԱԲ, 15, 42):

ՀՐԱՎԱԿԱՎԱՔ - տեն ՀՐԱՎԱՔԱՐ:

ՀՐԱՎԱԿԷՐՎԷԼ/ՀՐԱՎԱԿԷՐՎԷԼ/
ՀՐԱՎԱԿՕՐՎԷԼ/ՀՐԱՎԱԿԷԼ - չբ. Հաս-
կեր բռնել՝ տալ, հասկավորվել: Արտը
վեր հըսկըվերվում ա, ըրտատարը ըր-
խընջանում ա (2):

ՀՐԱՎԱԿԷՐՎԷԼ - տեն ՀՐԱՎԱԿԷՐ-
ՎԷԼ:

ՀՐԱՎԱԿՕՐՎԷԼ - տեն ՀՐԱՎԱԿԷՐ-
ՎԷԼ:

ՀՐԱՎԱՑ(Ո)ՆԷԼ/ՀՐԱՎԱՑ(Ո)ՆԷԼ (գրք.
հասկացուցանել) - պբ. ՀՐԱՎԱՆԱԼ-ի:
ՀՐԱ-ՀՐԱ - տեն ՔՐԱ-ՔՐԱ:

ՀՐԱՆԷԼ (գրք. հասանել) - չբ. 1. Գալ,
ժամանել, տեղ հասնել, ներկայանալ:
Ըտըրանը հըսնէս ըն քաղաքը, քիս
հոկուվերէն տօնը (ՀԲ, 343): 2. Սեկի՝ մի
բանի ետեւից գնալով՝ մոտենալ՝ հավա-
սարվել նրան: Խօխան վազ ա տամ,
հըսնում հօրը (2): 3. Տարածվելով
ընկալելի դառնալ՝ ընկալվել: Էս սանը
հըսնում ա շէնը, շինանցքը վըրխէն
նըհրէտ նի յըն տըճնում տընէրը (2): 4.
Ձգվել՝ տարածվել մինչեւ: Էտ կածանը
հըսնում ա քծինն շէնը (Բ): 5. Պահ-
պանվել՝ մնալ մինչեւ: Էտ մաննը մեր
ապուպապերան ա հըսալ (Բ): 6. Մի
բանի անելու ժամանակը գալ: Հօնձին
վախտը հըսալ ա (Բ): 7. Հասունանալ:
Վրճը խընծօրը հըսնում ա, ծառան
պոք ըն տամ, պըրում, տամ թաքավե-
րին (ՀԲ, V, 199): 8. Չափահաս դառ-
նալ: Ախճիգը վեր հըսավ, բիդի ճէլ
անիս, մարթու տաս (Բ): 9. Բաժին ընկ-
նել, վիճակվել: Ամմեն մինիս էրկու
վըճար ա հըսնում (2): 10. Նպատակը՝
մտադրությունը իրականանալ: Ըտի
Ծիկանը ծգանէն հըսավ (2): 11. Բավա-
կանացնել, հերիք անել: Հանը ասմա-

Լօխճիտ հըսնական ա, կըռըվ մէջ անել
(2): 12. Վրա հասնել: Լըհա էն վախտըն
ա հըսնում, վեր հանը էն ա իննու
մըռնէլու յըրա (Բ): 13. Օգնության կանչ՝
օգնեցեք նշանակությամբ (իրամայա-
կան եղանակը): Մարը ծուվծուվաս ա.-
Վա՛յ, հըսէ՛ք, խօխաս տարէ՛ն (2):

ՀՐԱՆԷԼՎԱ - տեն ՀՐԱՎԱՐԱՍ (1):

ՀՐԱՆԷԼԻԹ/ՀՐԱՆԷԼԻԹ - ած., գ.
Ինչ որ մեկին հասնում է, հասանելիք:
Մարթ Ռոբին հըսնէլիք՝ ցօրէնը յօր ա
ունէս, դըրաղ կընաս (2):

ՀՐԱՆԷԼ-ՓՐԱՆԷԼ - տեն ՀՐԱՆԷԼ (8):

...Հանըն ասըմ ա.- Ա՛բալա, էտ ա հըսալ-
փըսալ ըս, հարկավեր ա քը՛գ փըսակած
(ՀԲ, V, 176):

ՀՐԱՍ - ձ. Բավականության բացա-
կանչություն: - Հը՛սս, ուխա՛յ, վը՛տիտ
մատաղ,- ասում ա, պըրծնըմ, մին էլ
մին լնվ վը՛տ քաշում, յէտ տէռնում տօն
(ՀԲ, V, 454):

ՀՐԱՎԱՐԱՍ - տեն ՀՐԱՎԱՐԱՍ:

ՀՐԱՍԱԴԷԼ/ՀՐԱՍԱՏԷԼ (գրք. հաս-
տատեն (հաստատ դնել, կանգնել, որո-
շել եւն) - նբ. ճշտությունը՝ ստուգությու-
նը վկայել: Ծառան չուբանէն ըսքծնէն
հըստաղում ա (2):

ՀՐԱՍԱԴՈՒՆԷԼ/ՀՐԱՍԱՍՈՒՆԷԼ - գ.
ճշտությունը՝ ստուգությունը վկայելը:
Վէգիրին հըստաղմունքը թաքավերին
ըրխընջընդնէս ա (2):

ՀՐԱՍԱԴԷԼ/ՀՐԱՍԱՍԷԼ - կբ. եւ
չբ. ՀՐԱՍԱԴԷԼ-ի:

ՀՐԱՍԱՆԱԼ (գրք. հաստանամ) - չբ. 1.
Հաստ դառնալ, հաստանալ: Էտ հոնին
էրկու տըռնումը հըստանում ա, տըճնում
հաստ ծառ (2): 2. փխբ. Գիրանալ: Էշեր
կան՝ սօր հըստացալ ըն, Ռոբինը թօվլին
էլ հավան չըն... (ՋՏ, Բ, 151):

ՀՐԱՍԱՆԴԷԼ - ած. Անճոռնի
մարմին ունեցող: Հըստանդէմը կըն-
գանան գանիլն տարած ա (Բ):

ՀՐԱՍԱՎԷՋ - ած. Հաստ վիզ ունե-
ցող: Նի յա մըննէս, տըսնաս մին հըս-
տավէգ օշափ կարավաթէն յըրա քօն
իլնծ (2):

ՀՐԱՍԱՎՈՒՆ - տեն ՀԱՍ(ՈՒ)ԷԳ:

ՀՐԱՍԱՏԷԼ - տեն ՀՐԱՍԱԴԷԼ:

ՀՐԱՍԱՍՈՒՆԷ - տեն ՀՐԱՍԱԴ-
ՍՈՒՆԷ:

ՀՐԱՍԱՍԷԼ - տեն ՀՐԱՍԱԴԷԼ:

ՀՐԱՍԱՓՈՐ - ած. Հաստ՝ մեծ փոր
ունեցող: Յըրվանդը հըստափօր տըղա-
մարթ ա (Բ):

ՀՐԱՍԲՈՐՈՐ - տեն ՀՐԱՍԲՈՐՈՒՄԷՏ:

ՀՐԱՍԸ(ԼՈ)ԳԱՆԱԼ - չբ. 1. Փոքր-ինչ
հաստանալ: Էտ շօշը մին ամսումը հըս-
տըգացալ ա (Բ): 2. փխբ. Փոքր-ինչ
գիրանալ: Շատ ա իլնվ մնշվնծ, միհէնգ
պատառ հըստըղգացալ ա (Բ):

ՀԸՍՏԸԼԸԳԱՎՈՒՆ - տեն ՀԱՍ-Տ(ԸԼ)ԷԳ:

ՀԸՍՏԸ(ԸԸ)ԳՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՀԸՍ-ՏԸ(ԸԸ)ԳԱՍՍԸԼ-ի:

ՀԸՍՏԸԿԸԸՈՒՆ - ած. Անհասկացող, բթամիտ: Մէլիքին էլ էրկու հըստըկըծխ նծքնր ա ինխա (2):

ՀԸՍՏԸԿՈՒՊԵՏ - ած. Հաստ եւ կոպիտ: Հըստըկուպէտ գնքն յա (2):

ՀԸՍՏԸՊԵՐԱԿ - տեն ՀԱՍՏ ՈՒՊԵՐԱԿ:

ՀԸՍՏԸԿԱԶԻ - տեն ՀԱՍՏ(ԸԼ)ԷԳ:

ՀԸՍՏԸՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՀԸՍԱՍՍԸԼ-ի:

ՀԸՍՀԸՍԱՍՍԸԼ - չք. Հաստանալ (շատերի մասին): Ծառէրը հըստհըստացալ ըն (Բ):

ՀԸՍՀԸՍՏՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՀԸՍՏ-ՀԸՍԱՍՍԸԼ-ի:

ՀԸՍՏՕԹՈՒՆ/ՀԸՍՏՕԹՈՒՆ (գրք. հաստություն (գոյանալը, հաստատություն, ամրություն) - գ. Առարկայի՝ մարմնի լայնական կտրվածքի մեծությունը, հաստություն: Էտ ծառէն հըստօթունը էրկու մէտըր կիկի (Բ):

ՀԸՍՏ(Ը)ՆԵԼ/ՀԸՍՏՏ(Ը)ՆԵԼ/ՀՈՒՍ-Տ(Ը)ՆԵԼ (գրք. հասուցանել) - 1. նք. եւ պք. ՀԸՍՆԵԼ-ի: նք. 2. Կարողանալ տվյալ ժամանակում որեւէ բան անել: Էլ էտ դաջաղը հըսընում չի, թա մին պէն անէ... (ՀԱԲ, 15, 128): 3. փխք. Հարվածել, խփել: Տըղան վեր մէհէտ հըսընում ա, օշափը մըկըկըվում ա (2):

ՀԸՎԱԿՕՂ - գ. Հավ գողացող, հավի գող: Ըտի էլ այան գողորում չի, թա հու վա իլնիլ հըվակօղը (Բ):

ՀԸՎԱՆԱԼ - տեն ՀՈՒՎԱՆԱԼ:

ՀԸՎԱՆԵԼ - նք. տեն Հավան կէնալ:

ՀԸՎԱՊԱՂ - գ., ած. Հավ պահող, հավաքույծ: Հըվապահը ըղվէսին էնքան թակում ա, վեր ըստակում ա (2):

ՀԸՎԱՊՈՒՆ - գ. 1. Հավերի բույն: Նի յա մըննէն հըվապոնը, տընասա հավէրը կ'ուղացած (Բ): 2. փխք. Փոքր՝ խղճուկ տուն՝ բնակարան: Էս հըվըպոննումը հունց ը՞ք ըպըրէս (Բ):

ՀԸՎԱՍԱՐ - տեն ՀԸՎԸՍԱՐ:

ՀԸՎԱՍԱԼ (գրք. հաւատամ) - չք. Իբրեւ ճշմարտություն ընդունել, հավաստի համարել, հավատալ: Էտ մարթը հըվատում չի, վեր կարող ա տի պէն ինի... (ՀԱԲ, 15, 83):

ՀԸՎԱՐԱ - տեն ԸՎԱՐԱ:

ՀԸՎԱՐԱԾ - տեն ՀԸՎԱՊԱՂ:

ՀԸՎԱՔԵԼ/ՎԸՀԱՔԵԼ (գրք. հաւաքել) - նք. 1. Եղածը ժողովել՝ խմբել: Հըվաքում ա, յօր օնում պիրում, հըրսանէք անում, տի ապրում ըն (ՀԱԲ, 15, 24): 2. Մի տեղ դարսել՝ դիգել՝ կուտակել:

Պըըպուղին քարէր ա հըվըքէս, ըսկըսէս էտ քըրէրէն նըհէտ կօխլը-կօխլը անէլը... (ԼՂԲ, 378): 3. Որեւէ բանի վրայից վերցնել՝ ժողովել: Կըռանում ա, կայթուկը տափան հըվաքում, տանում օտն (2): 4. Կուտակել, ամբարել: Ըստարէ բօլ-բօլ ցօրէն ընք հըվաքալ (Բ): 5. Կարգի բերել, հարդարել: Միշտ յէր ա կընաս, տօնը հըվըքէս, սըրփիս... (ՀԺՀ, V, 594):

- Հըվաքած անէլը թուրնան չի կէնալ - Մուրացկանությամբ հնարավոր չէ գոյատեւել:

ՀԸՎԱՔԵԼ/ՎԸՀԱՔԵԼ - կք. եւ չք. ՀԸՎԱՔԵԼ-ի:

ՀԸՎԱՔՕՐ - տեն ՀԱՎԱՌՈՒ:

ՀԸՎԵԼՈՒԿ - տեն ԸՎԻԼՈՒԿ:

ՀԸՎԵՐԱ - ած. Հեգասահ, մեղմ՝ հանդարտ ընթացող: Հըվէրա կըտէր շատ կան Ղարաբաղ (Բ):

ՀԸՎԸԶԱՅԱՆՔ - տեն ՂՈՒՄԱՅԱՆՔ:

ՀԸՎԸԶԱՔԱՐ - տեն ՂՈՒՄԱՔԱՐ:

ՀԸՎԸԶԻԱՌ(Ն)Է - տեն ՂՈՒՄԸ-ԽԱՌ(Ն)Ը:

ՀԸՎԸԶԻԱՌ(Ն)Ը - տեն ՂՈՒՄԸ-ԽԱՌ(Ն)Ը:

ՀԸՎԸԿԸՏԿՕՏԷ/ՀԸՎԸԿԸՏԸԿՕՏԷ/ՀԸՎԸԿՈՒՏԿՈՒՏ - գ. Մի տեսակ թուփ, որի պտուղներից ներկ էին ստանում: Հըվըկըտկօտէն դաշննաք բօլ ա (Բ):

ՀԸՎԸԿՏԸԿՕՏԷ - տեն ՀԸՎԸ-ԿՏԿՕՏԷ:

ՀԸՎԸԿՈՒՏԿՈՒՏ - տեն ՀԸՎԸԿՏ-ԿՕՏԷ:

ՀԸՎԸՊԱՅԷ - տեն ՀԸՎԱՊԱՂ:

ՀԸՎԸՍԱՐ/ՀԸՎԱՍԱՐ/ՀԱՎԱՍԱՐ (գրք. հաւասար) - տեն ԲԸՐԸԲԱՐ:

ՀԸՎԸՍԱՐՎԵԼ (գրք. հաւասարիմ) - չք. Հավասար դառնալ: Ծոնը կ'ոտոնում ա, էտ քըրէրէն հըվըսարվում (2):

ՀԸՎԸՍԸՐՏ(Ը)ՆԵԼ (գրք. հաւասարեցուցանել) - նք. ՀԸՎԸՍԱՐՎԵԼ-ի:

ՀԸՎԸՍԸՐՕԹՈՒՆ (գրք. հաւասարություն) - գ. Հավասար լինելը: Հընգըրօթունը հըվըսըրօթուն ա սիրոնում (Բ):

ՀԸՎԸՏԱԼԻ - ած. Հավատ ներշնչող, հավանական, հավատալի: Ասում ա. Ղոնգան, հըվըտալի պէն չըս ասում, ըտի պէն ինիլ չի (2):

ՀԸՎԸՏԱՎԵՐ - տեն ՀԸՎԸՏՕՎՈՒ:

ՀԸՎԸՏԸՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀԸՎԸՏ-Տ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԸՎԸՏՄԻԾ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հըվըտմիշ անէլ - տեն ՀԸՎԸՏ-Տ(Ը)ՆԵԼ: ...Էտ տըղատ էտ ըխճըկանը հըվըտմիշ ա անում, սըկսում ըն ասէլ-խօսէլ (ՀԱԲ, 15, 43):

ՀԸՎԸՏՏ(Ը)ՆԵԼ/ՀԸՎԸՏԸՏ(Ը)ՆԵԼ

(գրք. հաւատացուցանել) - նք. եւ պք. ՀԸՎԱՍԱԼ-ի:

ՀԸՎԸՏՕԹՈՒՆ - տեն ՀԱՎԱՏ(Բ):

ՀԸՎԸՏՕՎՈՒՐ/ՀԸՎԸՏԱՎԵՐ (գրք. հաւատարմ) - ած., գ. 1. Որեւէ կրոնի հետեւող (անձ), հավատացյալ: Հավատը հըվըտուվորէն խնսփիլ չի (2): 2. Որեւէ բանի հեշտությամբ՝ միամտորեն հավատացող: Արշակը շատ ա հըվըտօվոր, լօխ խնսփում ըն (Բ):

ՀԸՎԸՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀՈՒՎԸՏ(Ը)-ՆԵԼ:

ՀԸՎԸՔԱՐԱՆ/ՎԸՀԸՔԱՐԱՆ - գ. Հավաքվելու տեղ, հավաքարան: Ծուղուպուրը հըվաքում ըն, տանում հըվըքըրանումը կ'ոտոնում (2):

ՀԸՎԸՔ-ՀԱՎԱՔ/ՀԸՎԸՔ-ՀԱՎԱՔ - տեն ՀԸՎԸՔՏԸՂԱԿ:

ՀԸՎԸՔ-ՀԱՎԱՔ - տեն ՀԸՎԸՔ-ՀԱՎԱՔ:

ՀԸՎԸՔՏԸՂԱԿ/ՎԸՀԸՔՏԸՂԱԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հըվըքտըղակ անէլ - ժողովել, ի մի բերել, կարգի գցել: ...Ծէն ա տաս, թա. - Դէ քըճքէ, քըճքէ ծէր իլնծ-չիլնծը հըվըքտըղակ ըրէք (ԱԱ, 76):

- Հըվըքտըղակ ինիլ/տըննալ - ժողովվել, ի մի գումարվել, կարգի գցվել: Հիվըննէն նի յըն տըննում կ'ումը, հըվըքտըղակ իննում (Բ):

ՀԸՎԸՔՕՏԵԼ/ՎԸՀԸՔՕՏԵԼ - նք. Մեծ քանակությամբ կամ շատ տեղերից հավաքել: Խօխէնքը նի յըն տըննում բաղէրը, մին խըլնա խընծօր հըվըքօտում (Բ):

ՀԸՎԸՔՕՏԿԵԼ/ՎԸՀԸՔՕՏԿԵԼ - 1. կք. եւ չք. ՀԸՎԸՔՕՏԵԼ-ի: 2. չք. Մի տեղ հավաքվել, ամբողջվել: Զիհիլնէն ամընը հըվըքօտում ըն էտ ըխալիին կօխկէն, քըճի անում (2):

ՀԸՎՈՒՐ - տեն ՀՈՒՎՈՒՐ:

ՀԸՎՕԹՈՒՆ - տեն ՀՈՒՎՕԹՈՒՆ:

ՀԸՏԱԿՕԽ - ած. Հատիկներով լեցուն: Հըտակօխ հասկեր ա փըսալ ըստարէ (Բ):

- Հըտակօխ ինիլ - Զրադացարը՝ երկանքը հատիկների շատության պատճառով դժվար պտտվել: Արկանքը հըտակօխ ա իլնիլ, շօռ չի տամ (Բ):

ՀԸՏԷ(Բ) - տեն ՀԱՏԷ:

ՀԸՏԸԳ-ՀԱՏԷԳ - մ. Մեկիկ-մեկիկ, հատ-հատ: Այան չօքում ա, էտ սիսըճնը հըտըգ-հատգ լօխ վըհաքում (2):

ՀԸՏԸԿՈՒՏՈՒՐ (գրք. հատուկտուր) - ած. 1. Կտոր-կտոր եղած, կտորատված: Էտ հըտըկուտուր կօլան թօղում ա ըտըճ, քիւնամ (2): 2. փխք. Անկապ, կցկտուր, կիսատ-պռատ: Ըտըրա հըտը-

կուտոր պաղասխաննան թաքավերը պէն չի կըլծիս ըղնում (2):

ՀԸՏԸԿՕՐՈՒՄՍ - ած. Հետքը կորած, հետակորոյս: Պառապը ասմա.- Մին հըտըկորոստ տըղա օնիմ (2):

- Հըտըկորոստ անել (գրք. հետակորոյս առնել) - Հետքը կորցնել, անհետացնել: Ըտըրան տանում ըն ծըմակը, հըտըկորոստ անում (2):

- Հըտըկորոստ ինի/տըննալ (գրք. հետակորոյս լինիմ) - Հետքը կորչել, անհետանալ: Շատ մարթ ա օգում էտ հըտըկորոստ իլան տըղէն քըթէնա (2):

ՀԸՏԸՊԸՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հըտըպըտ անել - Հետամտել, հետամուտ լինել, հալածել: Էնքան հըտըպըտ ըրէն, խըղճ կընէգը շէնան քօշից (Բ):

ՀԸՏԸՏԷ - գ. Մի տեսակ թուփ, որ տալիս է սեւ գույնի մանր պտուղներ: - Հըտըտէ, էծը օտէ, կըտըտէ (2):

ՀԸՏՆԱԾՕՐ - գ. 1. Կովը մի անգամ կթելուց հետո նորից կթելը: Հըտնածողը դընէն տուգը կըթօղնէ (Բ): 2. փխր. Որեւէ բանի մնացորդ: Խօրանգը օտում ըն, հըտնածողը տամ շանը (2):

ՀԸՏՐԸ-ՀԱՏՐԱ - տեն ՀԱՅՆՈՒՆ(Ն)-ԲԱՅՆՈՒՆ(Ն):

ՀԸՐԱԶԱՐ - տեն ՀԱՐԱԶԱՐ:

ՀԸՐԱԶԱՏ - տեն ՀԱՐԱԶԱՐ:

ՀԸՐԱԹԱ - գ. Խաղատեսակ, երբ մուֆ ժամանակ իրար կանչում են եւ կանչվող պետք է ճանաչի կանչողին: Հըրաթան քըշէրըն ըն իլան խաղ ընէն (Բ):

ՀԸՐԱԹԱԹ (արաբ. *harad* (թիկնոսկրի ցավ) - գ. 1. Մարդու կամ կենդանիների թիակների թաթածել մասը: Գոլլան կենում ա հըրըթաթան (2): 2. տեն ԿՈՒՐ(Ն)ԱՏԱԿ: ...Հարթանը շօրէրը կենում ա, դանան տինում հըրթաթանը, քոննում (ԱԱ, 50):

ՀԸՐԱԺԱՐԿԷԼ (գրք. հրաժարել) - չք. Մի բանից հետ կանգնել, մերժել, ուրանալ: Էտ մարթը տամ չի, հըրաժարվում ա (ՀԺՀ, V, 456):

ՀԸՐԱԽՊԷՐ - տեն ՂՕՐՓԷՐ:

ՀԸՐԱԿԱԾ (գրք. հարակաշ (ընկեր, գործակից) - ած., գ. Կարուցանքի կամ այլ բանի կիսովի ընկեր, կիսրայր: Հըրակաշ հընգէրունը ըն իլան Հարաբէղըն ա Կարաբէղը, միհէնգ խըռալ ըն (2): 2. փխր. Միասին լծվող՝ քաշող (եգներ): Հըրակաշ լըգնըն էլ բիդի մուրտառ չինի (2): 3. տեն ԿԷՍՈՒ (1):

- Հըրակաշ ինի/տըննալ - Ընկերովի՝ կիսովի որեւէ բան ձեռնարկել: Կոլը, աղվէտը նան արչը մին ծըմէնը հըրակաշ ըն տըռնաս (ԼՂԲ, 323):

ՀԸՐԱՄԱՅԷԼ/ՀԸՐԱՄԱՅԷԼ (գրք.

հրամայել) - նք. Հրաման տալ, կարգադրել: Հարը հըրամայում ա՝ մըծ նան միշնան տըղին կախ տան (ՀԺՀ, V, 76):

ՀԸՐԱՄԱՆ/ՀԸՐԱՄԱՆԷ՝/ՀԸՐԱՄԱՄԱՆ(Բ) (գրք. հրաման, պրս. *farman*) - գ. Կարգադրություն, հրաման: Մինչը՝ մին քանի օր թաքավըրէն հըրամանը կըդարվում ա (ՆԼՂԺԲ, 20):

- Հըրաման անել/տալ (գրք. հրաման տամ) - տեն ՀԸՐԱՄԱՅԷԼ: - Էյ, քաջալ, յէր կաց,- հըրաման ա անում թաքավէրին ախճիգը (ՀԺՀ, V, 135):

ՀԸՐԱՄԱՆԷ՝ - տեն ՀԸՐԱՄԱՆ:

ՀԸՐԱՄԱՆԷ՝ - տեն ԸՐԱՄԱԿ:

ՀԸՐԱՄԱԷ - տեն ԸՐԱՄԱԿ:

ՀԸՐԱՄԷԼ - չք. Հարամվել, հարամ դառնալ: Էտ օրվանից էլ էտ յերգիրումը խօգին մէսը հըրամում ա (2):

ՀԸՐԱՄԸՐ - ած. տեն Հարը մըռած:

ՀԸՐԱՄԱՅԷԼ - տեն ՀԸՐԱՄԱՅԷԼ:

ՀԸՐԱՄԱՄԱՆ(Բ) - տեն ՀԸՐԱՄԱՆ:

ՀԸՐԱՄԱԿԷԼ - տեն ՀԸՐԱՄԱԷ:

ՀԸՐԱԾԿ/ՀԸՐԱԾԷ (գրք. հրաշք) - գ., ած. 1. Զարմանալի՝ արտասովոր՝ չտեսնված (բան): Ժողովուրդը էտ հըրաշքըտ տըրսալ ա, ըխպիրին անումը տիրալ Լալէգ ախպիր (ԱԱ, 61): 2. Հիանալի՝ հիասքանչ՝ արտակարգ (բան): Խաղողի բաղ, հինչ բաղ, մին անմանթ, մին հըրաշկ, մին ճօկ պըն (ՀԺՀ, V, 128):

ՀԸՐԱԾԷ - տեն ՀԸՐԱԾԿ:

ՀԸՐԱՊԱՊ - գ. Հոր հայրը, հոր կողմից պապ: Ըտըրա հըրապապը դաջաղ ա իլան (Բ):

ՀԸՐԱՍ - ձ. տեն Ըշտնիիտ քացախ:

ՀԸՐԱԿԷՐԷ (գրք. հրաւեր) - գ. 1. Հրավիրելը, կոչ, հրավեր: Ըտըրա հըրավէրըն իւրան շատ ա ուրխըընում (2): 2. Ճաշկերույթ, հացկերույթ, հրավերը: Թաքավէրին հըրավէրքավը լօխ լալ թըփ ըն անում (2):

ՀԸՐԱՏԱՏ - գ. Հոր մայրը, հոր կողմից տատ: Հէրանէն հըրատատը թօրք ա իլան (Բ):

ՀԸՐԱՐԱԹ (արաբ. *hararet* (տապ, մարմնի բարձր ջերմություն, ծարավ) - տեն ՀԱՐԱԶԱՐ:

ՀԸՐԱՏԸՐ - տեն ՀԸՐԱՏՈՒ:

ՀԸՐԱՏՈՒ - գ. Խորթ հայր: Էտ տըղէն էլ մին ազդուն հըրացու վա ինում (2):

ՀԸՐԱԶԷՐ - տեն ՀԸՐԱԶՈՒՐ:

ՀԸՐԱԶՈՒՐ/ՀԸՐԱԶԷՐ/ՀԱԶՈՒՐ/ՀԱԶՈՒՐ (գրք. հօրաքոյր) - գ. Հոր քույրը, հորաքույր: Էտ հըրաքույր լալ կաճապ ա իլիս (Բ):

ՀԸՐԲԸԶՕՐԲԱ/ՀՕՐԲԱԶՕՐԲԱ (թըք. *hərbə-zorba*) - գ. Հիստորիանք, վեճ, վիճաբանություն, քաշկռուտը: Հըր-

բըզօրբան Ըրշականց ցըղան անպապա ա (Բ):

- Հըրբըզօրբա անել - Հիստորալ, վիճել, վիճաբանել, քաշկռուտել: Վէր շատ հըրբըզօրբա յա անում, պիրում ըն մին լալ թակում, քըցում վէրը (2):

ՀԸՐԳԷՎՈՒՐ/ՀԸՐԿԷՎՈՒՐ (գրք. յարգատր) - ած. Ամոթխած, համեստ, հարգանքի արժանի, հարգալից: Հըրգէվուր կընէգ ա Փըրըմագանց հարթըն (Բ):

ՀԸՐԴՕՐԷԼ (գրք. յորդորել) - նք. Հորդորել, մեղմ խոսքերով մեկին համոզել մի բան անելու: Հըրդօրում ըն, էտ ըխճըկանը տամ էտ կաղէգ մարթին (2):

ՀԸՐԴՕՐՍՈՒՄԷ - գ. Հորդորելը, հորդորում: Հօրը հըրդօրումնը տըղէն կըտըղընում ա (2):

ՀԸՐԴՕՐԿԷԼ - կք. եւ չք. ՀԸՐԴՕՐԷԼ-ի:

ՀԸՐԶԱԿԷԼ/ՀԻՐԶԱԿԷԼ (գրք. արծապիմ (արծակվել, ելնել գնալ) - չք. Ընդարձակ դառնալ: Ծառէրը կըտօրալ ըն, բօստանը հըրգանկալ ա (Բ):

ՀԸՐԶԱԿԷԼ/ՀԻՐԶԱԿԷԼ - տեն ՀԸՐԶԱԿԷԼ:

ՀԸՐԶԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ/ՀԻՐԶԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. արծակեցուցանել (արծակել, թողնել) - նք. ՀԸՐԶԱԿԷԼ-ի:

ՀԸՐԶԸԿՕԹՈՒՐ/ՀԻՐԶԸԿՕԹՈՒՐ (գրք. արծակոթին) - գ. Ընդարձակ լինելը, ընդարձակություն: Էտ տանը հըրգըկօթունը լօխճին ըրմըընում ա (2):

ՀԸՐԷՂԱՆ - տեն ՀԸՐԷՂԱՆ:

ՀԸՐԷԾ (գրք. հրէշ) - գ. Ահռելի մեծությամբ եւ այլանդակ կերպարանքով երեւակայական էակ, հրէշ: ...Բոլորընը հանն նօր ար սըկըսալ յէրք ասէլը, բոլորան օթին մէջին մին հըրէշ ըրէվաց (ՀԺՀ, V, 372):

ՀԸՐԷՇՏԱԿ - տեն ՀԸՐԷՇՏ(Ը)ՐԱԿ:

ՀԸՐԷՎԱՆ - տեն ՀԸՐԷՎԱՆ:

ՀԸՐԸԶՕՐՄԱՆԷ - տեն ՄԸՆՆԱՐ:

ՀԸՐԷՂԱՆ/ՀԸՐԷՂԱՆ/ՀԻՐԷՂԱՆ/ՀԻՐԷՂԱՆ (գրք. հրէղէն) - ած. 1. Հրից բաղկացած, հրէ: Մին հըրէղան թօր ա տամ, թա.- Տու ուշափէն մինակ ըստըրանալ կըկարիս ըսպանիս (2): 2. փխր. Ճարպիկ, արագաշարժ, արագավազ, թռչկան: Ըտըրան էլ իլան ա մին լալ ծի՝ մին հըրէղան, խէլունը հէյվան...(ԱԱ, 26): 3. փխր. Շատ գեղեցիկ: Էտ թաքավէրին էլ մին վըլլամաղ-շարմաղ, հիրը՝ դան ախճիգ ա ինում (2):

- Հըրէղան կըտըրել/տըննալ - Խիստ արագաշարժ դառնալ: Կամ ա, տէսնում՝ ախճիգը հըրէղան ա տէռալ, էն ա պիրըրը կիզիլիս (ՀԱԲ, 15, 83):

ՀԸՐԷՎԱՆ/ՀԸՐԷՎԱՆ/ՀԻՐԷՎԱՆ/

ՀԻՐԵՎԱՆ (*պրս. hadavan*) - գ., ած. 1. Դրացի, դրկից: *Հըրըվաններէն տըները քըթէնում ա, իւրանց տօնը քըթէնում չի* (ՀԱԲ, 15, 49): 2. ած. Սոտակա, մոտ գտնվող: *Մին օր էլ հըրըվան շէնան մին մարթ ա կամ տահանց տօն* (2):

- Հըրըվանէն հավը հըրըվանէն աշկէն դագ կըրվա - Ուրիշի ունեցվածքը միշտ շատ է թվում:

- Հըրըվանէն վըխճարը կ'իւլը տարալ, հըրըվանը իւրանէն յըրա սայաղ կացալ - Մարդ ուրիշի հետ տեղի ունեցածից է դաս առնում:

ՀՈՐԵՎԸՇԿԷ - տեն ՀՈՐԵՎԸՇԿԷ:

ՀՈՐԵՎԸՇՕԹՈՒՆ - տեն ՀՈՐԵՎԸՇՕԹՈՒՆ:

ՀՈՐԸՅԱՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հըրըհաս ինիլ - տեն Հային կ'իւլ:

ՀՈՐԸՂԱՇ - տեն ՀՈՐԸՂԱՇ:

ՀՈՐԸՄԱՆԲԷԼ - տեն ԸՐԸՄԱԿԷԼ:

ՀՈՐԸՄԱՆԲԷՆ - տեն ԸՐԸՄԱԿԷՆ:

ՀՈՐԸՄԱԲԷԼ - տեն ԸՐԸՄԱԿԷԼ:

ՀՈՐԸՄԱԲԷՆ - տեն ԸՐԸՄԱԿԷՆ:

ՀՈՐԸՄ(Ց)ԸՆԷԼ - նք. ՀՈՐԱՄԷԼ-ի:

ՀՈՐԸՄՕԹՈՒՆ - գ. 1. Հարամ լինելը, հարամություն: *Թօռը նի կալնիլ, քըփը հարամ տըֆում, էտ հըրըմօթունը մին-ջըփ միհէնք մըննաա ընգընէա չի* (Բ): 2. Հարամ արարք, խարդախություն: *Հըրըմօթունալ կարէլ չըս անգուճըտ դինջ ապըրիս* (2):

ՀՈՐԸՆՂԱՐՈՒՆ - ած. Գեղեցիկ, արտասովոր: *Հըրընղարուն ախճիք ա մէր Նախշունը* (Բ):

ՀՈՐԸՇԿՕՏԱԼ - տեն ՊԸՐԿԸՇՏՕՏԱԼ:

ՀՈՐԸՍԱՆԱԼ - տեն ՀՈՐՈՒՍԱՆԱԼ:

ՀՈՐԸՍՏ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՀՈՐՈՒՍՏ(Ը)ՆԷԼ:

ՀՈՐԸՍՏՕԹՈՒՆ - տեն ՀՈՐՈՒՍՏՕԹՈՒՆ:

ՀՈՐԸՎԸՆԱՓԱՅ/ՀԻՐԸՎԸՆԱՓԱՅ - գ. Տանը պատրաստված կերակրից հարեաններին ուղարկվող բաժին: *Այան հիքը կուրկուտ ար իփիւմ, հըրըվընափայը դարկում ար* (Բ):

ՀՈՐԸՎԸՆԱՊԶԻ/ՀԻՐԸՎԸՆԱՊԶԻ - մ. Հարեանությունում, հարեանների մեջ: *Հիըրըվընափայ լիալ պաղէլ օնէ Փարամազը* (Բ):

ՀՈՐԸՎԸՆՊԷԺԻՆ/ՀԻՐԸՎԸՆՊԷԺԻՆ - տեն ՀՈՐԸՎԸՆԱՓԱՅ:

ՀՈՐԸՎԸՆՎԱՊԶԻ/ՀԻՐԸՎԸՆՎԱՊԶԻ - տեն ՀՈՐԸՎԸՆՎԱՐԻ:

ՀՈՐԸՎԸՆՎԱՐԻ/ՀԻՐԸՎԸՆՎԱՐԻ - մ. Իբրեւ հարեան, հարեանություն

անելով, հարեանաբար: *Ըտի հըրըվըն-վարի ապըրում ըն* (2):

ՀՈՐԸՎԸՆՕԹՈՒՆ/ՀԻՐԸՎԸՆՕԹՈՒՆ - գ. Հարեան լինելը, դրացիություն: *Հիըրըվընօթուն կա, վէր ըխաըրթունա լիալ ա* (Բ):

- Հըրըվընօթուն անէլ - Հարեանական հարաբերություններ պահպանել, հարեանների հետ գնալ-գալ: *Ամմէն մարթ չի կարում հիըրըվընօթուն անէլ* (Բ):

ՀՈՐԹԱԾՕՐ - գ. Տեղ-տեղ հարթ, տեղ-տեղ խորդուբորդ տեղանք: *Էտ հըրթըծօրիւմ լիալ սիսըֆ ա տըֆնում* (2):

ՀՈՐԹԸՓԸՐԹ - տեն ՀՈՐԹԸՓԸՐԹԱ:

ՀՈՐԹՍԱԽՊԷՐ/ՀՈՐԹՍԱԽՊԷՐ (գրք. հարսնեղբայր) - գ. Հարսի եղբայրը:

Հըրթնախալըր դիրիսոր նըստած ար (2):

ՀՈՐԹՍԱԽՕՍ/ՀՈՐԹՍԱԽՕՍ - տեն ԽԸՆԸՄԱԽՕՍ:

ՀՈՐԹՍԱՅՆՈՒ/ՀՈՐԹՍԱՅՆՈՒ - գ. Հարսի հայրը: *Հըրթնահնըր մըղակը կապում ա, թօղում չի՝ հարթնը տանան տիւս օնին* (2):

ՀՈՐԹՍԱՄԱՐ/ՀՈՐԹՍԱՄԱՐ - գ. Հարսի մայրը: *Հըրթնամարը հա լնց ար ինիւմ* (Բ):

ՀՈՐԹՍԱՆՈՒՑ/ՀՈՐԹՍԱՆՈՒՑ/ՀՈՐՍԱՆՈՒՑ - գ. Կանացի գլխազարդ: *Հունց ա պըտահում էտ կընէքը հըրթնանուցը կուրցընում ա* (2):

ՀՈՐԹՍԱՍԱՐ/ՀՈՐԹՍԱՍԱՐ - գ. Հարսի հարսներ ունեցող: *Հըրթնատար կընէք ա Սիրանը* (Բ):

ՀՈՐԹՍԱՏՕՆ/ՀՈՐԹՍԱՏՕՆ - տեն ՀՈՐԹՆԸՍԱՏՕՆ:

ՀՈՐԹՍԱՑՈՒ/ՀՈՐԹՍԱՑՈՒ/ՀՈՐՍԱՑՈՒ (գրք. հարսնացու) - գ. 1. Հարս դառնալու հասակին հասած աղջիկ, հասած աղջիկ: *Շէնը էն ա հըրթնը-ցուլալ լիփը, Մինասէն տըղան բաշիր չի անում, թա մինին օգի* (Բ): 2. Նշանադրված աղջիկ՝ փեսայի եւ նրա ազգականների նկատմամբ: *...Իրանա խանը ծէն ա տուլալ, թա.- Հըռնըցուլէտ նըրիտ ըռըջի քըշէրը յըֆ բէղը քօն ինիւմ* (ԱԱ, 20):

ՀՈՐԹՍԱՔԱՐ/ՀՈՐԹՍԱՔԱՐ/ՀՈՐՍԱՔԱՐ - գ. Թագավորական պալատի բակում դրված մեծ քար, որի վրա նստում էին թագավորի աղջկան հարսնախոսության գնացածները եւ սպասում թագավորի ընդունելությանը: *Էն մին օրը էտ կընէքը էլիա քընըմ ա թաքավերին դըրըզգին հըրսնըքարին նըստըմ* (ՀԺՀ, V, 51):

ՀՈՐԹՍԱՔՈՒ/ՀՈՐԹՍԱՔՈՒ - գ. 1. Հարսի քույրը: *Հըրթնաքուրը հարթնանը անա դաշանք ա ինիւմ* (2): 2. Հար-

սանիքի ժամանակ հարսին միշտ ընկերակցող մտերիմ աղջիկ: *Հըրսընքավը հըրթնաքուրը հարթնանը մըրաքվերը ախճիքըն ա իլնիլ* (Բ):

ՀՈՐԹՆԸԾԱՂԷՔ/ՀՈՐԹՆԸԾԱՂԷՔ - գ. Հարսնածաղիկ, վայրի խաշխաշ: *Մէր արտէրը լիփը հըրթնըծաղէք ա* (Բ):

ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՅԱՅ/ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՅԱՅ - գ. Հարսանիքի ժամանակ մատուցվող ուտելիք: *Հըրթնընքահացը բիդի սըրտանց օտիս* (Բ):

ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՎԷՐ/ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՎԷՐ (գրք. հարսնատր) - գ. Հարսանիքին մասնակցող, հարսանիքի հյուր: *Հըրսընքավերնէն հըրփծտիւմ ըն, փըռնում պէլիւն թակում* (2):

ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՍԱՐ/ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՍԱՐ - գ. Հարսանիքի տեղը: *Էս հըրթնընքատերնըն էլ օխտը ախճիք ա ընիւմ, հննն ըրջինակըն ա ընում փըսըկվէիս* (ՆԱԲ, 63):

ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՏՕՆ/ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՏՕՆ - գ. 1. Այն տունը, որտեղ կատարվում է հարսանիքը: *Հըրթնընքատանը տըֆ չի ինիւմ, էնքան մարթ ա ինիւմ յըֆած* (2): 2. փխբ. Աղվկոտ՝ ուրախանալու անկարգ աղմուկ-աղաղակով լի տեղ: *Նախագան ասմա.- Սոնս ըրէք, ըստըֆ հօ հըրթնընքատօն չի* (2):

ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՐ(ԱՐ)/ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՐ(ԱՐ) - տեն ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՎԷՐ:

ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՎԷՐ/ՀՈՐԹՆԸՆԲԱՎԷՐ - սոխ - գ. Հարս եւ կետուր: *...Մըրիքտէ հըրթնըսկէտուր ըտըղալ ընցնէլիս հարթնը ըսկէսօրը խէխտիւմ ա, վէր քըցում, քինում* (ԱԱ, 46):

ՀՈՐԹՆՕԹՈՒՆ/ՀՈՐԹՆՕԹՈՒՆ (գրք. հարսնություն) - գ. 1. Հարս լինելը, հարսություն: *Հըրթնօթունը ամմէն կընգա պէն չի* (Բ): 2. փխբ. Համեստություն, հեգոություն: *Տընըշինիտ կընէքը ըսկի հըրթնօթուն չօնէ* (Բ):

- Հըրթնօթուն անէլ - 1. Որպես հարս ծառայել: *Մէլիքին ախճիքը լիալ հըրթնօթուն ա անում Դօրիւնց տանը* (Բ): 2. Համեստ՝ հեգ լինել, մեկին հնազանդվել: *Շիննցէք Նախագէն քըշտէն հըրթնօթուն ըն անում* (2):

ՀՈՐԻՇՏ(Ը)ՐԱԿ/ՀԻՐԻՇՏ(Ը)ՐԱԿ/ՀՈՐԻՇՏԱԿ (գրք. հրեշտակ) - գ. 1. Գերբնական արարած՝ Աստծու պատգամաբերը, հոգեառ հրեշտակ: *Հըրիշտրա-կը ըստըրանա յետը թէվերը թըփըհա-րից, թա ծըլկէ, էրգինք պըցըրանա, մէր թիւնի դային փէշկան փըռնից...* (ՀԺՀ, VI, 179): 2. փխբ. Շատ տգեղ՝ այլանդակ

անձ: *Էտ հորիշտորակը հինչ ա՛, վեր նըհը՛տը փըսակվալ ըս (Բ):*

ՀՐԻՇՏ(Ը)ՐԸԿԿԿԵՍ/ՀԻՐԻՇՏ(Ը)-ՐԸԿԿԿԵՍ - *աժ. Հոգեառ հրեշտակի սարսափից մեռած: Էտ հորիշտորակակօխ մարթին տանում ըն էտ ծառէն տակէն թաղում (Զ):*

- Հրիշտորակօխ ինիլ/տը՛ննալ - Հոգեառ հրեշտակի սարսափից մեռնել: *Առաջ շատ մարթ ա իլլի հորիշտորակակօխ ինիլիս (Բ):*

ՀՐԻՇՏԿՈՒՐ - *տէն ՀՐԻՇՏԿՈՒՐ:*

ՀՐԻՇՏԿԵ/ՀՐԻՇՏԿԵ - *տէն ԿԵՍՈՒ (1): Հոստիւնը ա իլլի հըրկը՛ձվէ ցօրէն ըն վարում, հընձիւմ... (ԱԱ, 16):*

ՀՐԻՇՏՈՐԻՍ/ՀՐԻՇՏՈՐԻՍ - *գ. Հարակա՛շ՝ կիսրար լինելը: Հըրկը՛ձօթունը վերջումը կըռը՛վ ա տը՛ննում (Զ):*
- Հըրկը՛ձօթուն անէլ - Կիսովի՛ ծախսը եւ արդյունքը կէս անելու պայմանով իրար հետ գործ ձեռնարկել: *Հարուստըն ա քմսիքը կարէլ ջըն հըրկը՛ձօթուն անիս (Բ):*

ՀՐԻՇՏԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԵԼ:*

ՀՐԻՇՏՈՅ - *տէն ՀՐԻՇՏՈՅ:*

ՀՐԻՇՏԻՍ/ՀՐԻՇՏԻՍ - *աժ. 1. Վաղահաս, սովորական ժամանակից շուտ հասնող: Ամէն մայիս ամսում Հէղու՛ջ աքէրը հըրղա՛ջ գիլլան ա ծախում (Բ): 2. Վաղ հասունացած, շուտ ծնված եւ մեծացած: Պիրում ա մին հըրղա՛ջ կառնը մօրթում դունաղէն վը՛ննանը տակէն (Զ):*

ՀՐԻՇՏԻՍԵ (գրք. յարմարանք) - *գ. Սարք՝ կահավորանք եւն, որի օգնությամբ կամ միջոցով որեւէ բան է արվում: Մին հըրմարանք չի կա, թա վըննամանըս տիկիմ յըրան, մէխիմ (Բ):*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *չք. Համակերպվել, հարմարվել: Թանգան հարթը մին թանիւնվ ըտորանց տանը հըրմարվում ա (Զ):*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀԻՐԻՇՏԵԼ - *նք. Հրիրել, բոթբոթել, հրմշտել: Կամ ա, տը՛սնում՝ իրը՛ք մարթ ըտը՛ղ ուրիւր հըրմը՛շտում ըն (Զ):*

ՀՐԻՇՏՈՅ/ՀԻՐԻՇՏՈՅ - *գ. Հրիրել, բոթբոթել, հրմշտել: Ըտըրանց հըրմը՛շտօցը վեր տը՛սնում ա, մուտանում ա (Զ):*

ՀՐԻՇՏ - *տէն ՀՐԻՇՏ:*

ՀՐԻՇՏԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ - *գ. 1. Ամուսնության հանդես, հարսանիք: Հըրսընքէն վախտը քաջալը տը՛սնում ա, վեր թաքավերին տըղան շատ դիրխոր ա (Զ): 2. Կիսք. Մեծ խնջույք՝ ուրախություն: Թաքավերին պըլատումը ամմէն օր հըրսանէք ա ինիւմ (Զ):*

- Հըրսանէք՝ անէլ - Հարսանեկան հանդեսով պսակել, հարսանիք կազմակերպել: *Օխտը օր, օխտը քը՛շէր հըրսանէք՝ ըն անում, թաքավը՛րէն տըղէն ան Թըխկընէջին փըսակում (ՆԼԴԲ, 48):*

- Հըրսանէք՝ կըտօրըտ կըտըրալ ա՛ - Ասում են շտապողին. *ինչո՛ւ ես շտապում, շտապելու կարիք չկա:*

- Հըրսանէք՝ օտել - Մեկի հարսանիքի խնջույքին ներկա լինել, հարսանիքի սեղանը վայելել: *Նօքնարէն էլ ըն թաքավերին տըղէն հըրսանէք՝ օտում (Զ):*

- Հըրսանէք՝ փըռնել - Հարսանիք սկսել: *...էն ա հըրսանիքը փըռնած, վէչ-խարը մօրթած, ամմա ախճիգը համօզ չի՛ (ՀԺՅ, V, 327):*

- Հըրսընքա յը՛տ - Հանգիստ՝ ազատ ժամանակ: *Մին հըրսընքա յը՛տ վախտ հըրվաքվում ըն, ախպիւրը շինիւմ (Զ):*

- Հըրսընքա յը՛տ նըղարա - Ասում են այն ժամանակ, երբ ինչ-որ բան ուշացած է կատարվում, երբ դրա կարիքն այլեւս չի զգացվում:

- Հըրսընքում տըռած հարթըն - Խայտառակված անձ: *Ախսախկալէն պուճուր ախպօրը լաղ ըն անում, շինիւմ հըրսընքում տըռած հարս (ՀԺՅ, VI, 214):*

- Հըրսընքու շիրքի՛ք/քըթօ՛լ - 1. *տէն Կօտըրած քըթօ՛լ (ԿՕՏՐԵԼ-ի տակ): 2. Բոլորին օգնող, անկողմակալ: Զամանը հըրսընքու շիրքի՛ք ա (Բ):*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԻՍԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ (գրք. հարցա-նետ) - *նք. Մի բան իմանալու համար մեկին հարց ուղղել, հարցնել: Թափէղը պըտահած մարթան հըրցնում ա, թա իրէքան վերալը քընի (ՆԱԲ, 39):*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ - *գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Հըրցըպարօվ անէլ - Ողջունել, որպիսությունը հարցնել: *Նա էլ հըրցըպարօվ ընէլանը յէտը ապից.- Խա՛ջան, նը-հախ ըս յէկալ... (ԶՏ, Բ, 91):*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ (գրք. հարցափորձ) - *գ. Տեղեկություն ստանալու համար սրան-սրան դիմելը, հարցուփորձ: Ըտըրա հըրցըպօրցան լօխճին գնիլան տա-նում ա (Բ):*

- Հըրցըպօրց անէլ - Տեղեկություն ստանալու համար սրան-սրան դիմել, հարցուփորձ անել: *Սահանք հըրցըպօրց ըն անում, թա հունց ա պըտահալ, վեր պիծի մարթը ընգալ ա ըստէղ (ՆԱԲ, 29):*

ՀՐԻՇՏԵԼ - *տէն ՀՐԻՇՏԵԼ:*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ - *գ. Հայր ու դուստր: Հուրըախճիգ էտ պըռալէն յօր ըն օնում, պիրում օն (Զ):*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ (գրք. հարստանալ) - *չք. Հարուստ՝ ունեւոր դառնալ, հարստանալ: Դէ, դուգ ա՛ քասիք ա, պայց օգում ա հըրուստանա, կարում չի... (ՀԱԲ, 15, 44):*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ (գրք. հարստացու-ցանետ) - *նք. եւ պը. ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ-ի:*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ (գրք. հարստություն) - *գ. 1. Հարուստ լինելը, հարուստի հատկությունը: Հըրուստությունը ամմէն մարթու պէն չի (Զ): 2. Ունեցվածք, գույք: Էտ տըղան ա դըլէգճին շատ հարուստություն ըն կիւտիւմ (ՀԺՅ, V, 393):*

- Հըրուստություն էն ա էշին/շանը տըռըծակումը, լիւզիւտ կըռ բիդիս անէլ, տիւս օնէլ - Հարստանալ՝ հարստություն կուտակելը դժվար է՝ մեծ ջանք է պահանջում:

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ - *գ. Հայր ու որդի: Հըրուստըա նըստում ըն, վեր շըփօթ օտին (ՆԱԲ, 126):*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ - 1. *աժ. Հարյուր միավոր պարունակող (չափի, կշռի, ծավալի մասին): Հըրուրա-նուց դուրբալ էտ ճիւրը հըսցընում ըն շէնը (Զ): 2. գ., աժ. Հարյուր ռուբլանց (թղթադրամ): Մին հըրուրանուց ա տամ, էտ դօջը ինք օնում (Զ):*

ՀՐԻՇՏԵԼ/ՀՐԻՇՏԵԼ (գրք. հարիւրատր) - *աժ. 1. Հարյուրներով*

հաշվվող, հարյուրավոր: *Հնրհնրավեր քանիև տրդերը էտ ըխճըկանը դանդան կըլօխ ըն տիրալ* (ՀԺՀ, V, 209): 2. Բագ-մաթիվ, շատ: *Հնրհնրավեր հետե ասալ ըմ, անգուն չի օնում* (2):

ՀՐԴՈՒՐՈՒՄԱՏԵԳ/ՀՈՒՐՈՒՐՈՒՄԱՏԵԳ (գրք. հարիւրպատիկ) - *ած., մ.* Հարյուր անգամ ավելի: *Մացակը միհենգ հնրհնրպատեգ լավ ա ապըրում, քանց առաջ* (Բ):

ՀՐԴՓԾՍԱԿԵՏ/ՀԻՐՓԻՍԱԿԵՏ - *գ.* Հարբած մարդուց եկող հոտ, խմիչքի տհաճ հոտ: *Հրդիանձեն անա հըրփը-ծավըտ կըկա* (Բ):

ՀՐԴՓԾՑ(Ը)ՆԵԼ/ՀԻՐՓԻՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. արբեցուցանեմ) - *նք. ել ար.* Հնր-ՓԻԼ-ի:

ՀՐԴՓԾԹՈՒՆ/ՀԻՐՓԾԹՈՒՆ (գրք. արբեցույթին) - *գ.* Հարբած լինելը, հարբածություն: *Հրդիծթոնը շատ մարթու տօն ա քանդան* (Բ):

ՀՐԴՓԾԵԼ/ՀԻՐՓԾԵԼ - *չք.* Հարբել (շատերի մասին): *Մըկընեն հըրփծ-տում ըն, կըմըվ քըցում* (2):

ՀՐԴՐԹՈՒՆ/ՀՈՒՐԹՈՒՆ (գրք. հայրույթին) - *գ.* Հայր լինելը, հայրություն: *Հըրթոնը ամմեն մարթու չի տըված* (2):

- Հըրթոն անել - Մեկին հայրական վերբերմունք ցույց տալ: *Վեգիրը էտ տըղեն հըրթոն ա անում* (2):

ՀՐԴՐՕՏԵԼ - Հարու տալ (շատերը կամ շատ անգամ): *Կըվերը հըրթոտում ըն, կումաշին քըցում ծծրը* (Բ):

ՀՐԴՐՕՏՕՂ - *ած.* Հարու տվող (եղջյուրավոր անասունների մասին): *Մեգ մին հըրթօտղ կավ ա իլան* (Բ):

ՀՐՏԱԼԼԵՐ - *գ.* Հաց թխելու համար նախատեսված ալյուր: *Վախտ ա իլան մին փուր հըցանկերը մին կըվու նըհըտ ըն փօխալ* (Բ):

ՀՐՏԱԿԵՐ - *ած., գ.* Հաց ուտող (մարդ): *Խըդճը հինչ ա՛նէ. տանը օթ հըցակեր կա* (2):

- Հըցակեր բանդան - Մարդ արարած, բանական էակ: *Ասում ա.- Պա տու ըսկի հըցակեր բանդան չը՛ս* (2):

ՀՐՏԱՄԱՆ - *գ.* Հացի աման: *Հըցամանը պենում ա, տը՛սնում օխճը մաչին* (2):

ՀՐՏԱՄՈՒ - *ած.* Կերած հացը՝ հյուրասիրությունը մոռացող, երախտամոռ: *Հըցամօռ մարթին Աստուծ չօնէ* (Բ):

ՀՐՏԱՇԵՆ - *տեն* ՀՐՏԱԿԵՐ:

ՀՐՏԱՊԵՆ - *գ.* 1. Ճաշ, ճաշելը, ճաշ-կերույթ: *Ըշտըդ հըցապեն ա ինում, Ռուբենը ընդղեն լըրա յա քնունում* (Բ): *ած.* 2. Ճաշ պատրաստող: *Կընէգը հըցապեն բիդի* (ԱԲԲ, 45):

ՀՐՏԱՊԵՐ - *տեն* ՀՐՏԱՍՈՒ:

ՀՐՏԱՎԱԽՏ - *գ.* Ճաշելու ժամանակը: *Հըցավախտը վեր կամ ա, հօնձ ընօղեն հըվաքվում ըն* (Բ):

ՀՐՏԱՎԵՐ - *ած.* Հաց ունեցող, ապահով ապրուստ ունեցող: *Խուջաք հըցավեր ըն իլան էն սօվեն վախտը* (Բ):

ՀՐՏԱՎԵՐՏ - *գ.* Հացի հոտ: *Հացան հըցավըտ բիդի կա, մաղազինին հացան վեշ մին վըտ չի կամ* (Բ):

ՀՐՏԱՍԱՐ - *տեն* ՀՐՏԱՎԵՐ:

ՀՐՏԱՍԸՂ - *գ.* Հաց պահելու տեղ: *Հըցտըդան էրկու հաց ա յօր ունէս, կոխէս խուրջինը, քիս* (2):

ՀՐՏԱՍՈՒ (գրք. հացտու (ամենքին հաց տվող՝ Աստված) - *ած.* Հաց տվող՝ բերող, բերի: *Մարտունա վըդերը հըցատու վըդեր ա* (Բ):

ՀՐՏԱՍՕՆ - *գ.* Տան այն մասը, որտեղ թոնիրն է, եւ որտեղ եփում են կերակուրները: *Միհենգվա տընէրումը հըցատօն էլ չի կա* (Բ):

ՀՐՏԱՐԱՐ - *ած.* Հաց արարող: *Հըցարար մարթը տնուըն չի մընալ* (Բ):

ՀՐՏԱՓԱՑ - *գ.* 1. Մեկ մարդու համար սահմանված բաժին: *Մարթը ուրանց հըցափայը յօր ըն օնում, դըրաղ կենում* (2):

2. Թոնրատան մոտով անցնողին տրվող թարմ հացի բաժին: *Անանց ա՛հաց թըխէլիս հու պըտահէ, հըցափայ կըտան* (Բ):

ՀՐՏԱՓՕԽ - *տեն* ՀՐՏՈՓՕԽ:

ՀՐՏԱՓՕՐ - *տեն* ՀՐՏՈՓՕՐ:

ՀՐՏԱՔՕՐ - *ած.* Անհյուրասեր, ժլատ: *Հարուստը հըցաքօռ կինի* (Բ):

ՀՐՏԸԿՈՒՆՏԻ - *գ.* հեգն. Ջրալի կերակուր՝ իբր հացը կոլ տալու համար: *Մարթը ասմա.- Ա՛ կընէգ, էս խօրնա՞ չի, հըցըկուտի յա* (2):

ՀՐՏԸԿՈՒՏՈՐ - *գ.* Հացի կտոր: *Մին հըցըկուտուր ա տամ էտ օգոդեն* (2):

ՀՐՏԸՀԸՆԳԵՐ - *գ.* *տեն* Հացու հընգեր (ՀԱՅ-ի տակ):

ՀՐՏԸՊԱԿԱՍ - *ած.* Հացը պակաս, հացը քիչ: *Ըստարէ հըցըպակաս տարէ յա* (Բ):

ՀՐՏԸՊԵՆԵ - *մ.* Ճաշելիս, ճաշելու ժամանակ: *Հըցըպենէ թօռը նի յա օնում* (2):

ՀՐՏԸՎԵՐԵԼ - *նք.* Մեկին հաց տալ՝ կերակրել՝ սնել: *Չօբանը էրկու տարէ ըտըրա հըցըվերում ա* (2):

ՀՐՏԸՎԵՐՎԵԼ - 1. *կք. ել չք.* ՀՐՏԸՎԵՐԵԼ-ի: 2. *չք.* Հացով ապահովվել: *Տարեն թոռույին ար, ժուղօվուրթը լ՛ավ հըցըվերվեցեն* (Բ):

ՀՐՏԸՓԸՐԹՈՒՇ - *գ.* Մեջը հաց բրդած կերակուր: *Ապան շատ ար սիրում հըցըփըրթուշը* (Բ):

ՀՐՏԸՓՕԽ/ՀՐՏԱՓՕԽ - *գ.* Փոխարինաբար մեկից հաց վերցնելը: *Հըցըփօխը շինէրքումը կընօխանց ա անանց* (Բ):

- Հըցըփօխ անել - Իրար հաց փոխ տալ: *Հիրըվաները վեր հըցըփօխ չըրեն, էլ հինչ հիրըվաներ* (Բ):

ՀՐՏԸՓՕՐ/ՀՐՏԱՓՕՐ - *ած., մ.* Օրվա հացով՝ ուտելիքով, առանց ուրիշ վարձատրության: *Տանըմ ըն, էս կընէգը ըսկըսում ա հըցըփօր ըշխաղէլը* (ՀԺՀ, V, 500):

ՀՐՓ(Ը)ՌԱՄԱԶ (գրք. ափամեջ) - *գ.* Ափի՝ բռան մեջը: *Հունց ա պըտահում՝ տենակը պեց ա ըղնում, հըփըռամաչը կըտըրում* (2):

- Հըփըռամաչը քօր կ'անլ - *տեն* Հափուռը քօր կ'անլ:

- Հըփըռմաչան վըտ օնել - *տեն* Հափըռան վըտ օնել (ՀԱՓՈՒՐ-ի տակ):

ՀՐՓ(Ը)Ռ(Ը)ԿԵՍ - *ած.* Մեկ եւ կես բուռ: *Հըփըռըկէս աղանձ ա տամ* (2):

ՀՐՓԸՐ-ՀԱՓՈՒՐ - *մ.* Բուռ-բուռ, բուռներով: *Անանց ա՛ թօթը հըփըռ-հափուռ կօտին, գոլանց՝ մին հափուռ* (Բ):

- Հըփըռ-հափուռ անել - Բուռներով շուտ-շուտ վերցնել: *...Յէշում ա, տենըմ՝ սահանք թօթը հըփըռ-հափուռ ըն անում* (ՆԱՂՐԲ, 116):

ՀՐԸԸ-ՀՆՆԵՐ/ՀԻԸԸ-ՀՆՆԵՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հըքը-հանքի անել - *տեն* Հանքի խըղցընել:

ՀՐԸՎԱԿԵՐ/ՀՐԸՎԱԿՈՒՐ/ՀԻԸՎԱԿԵՐ/ՀԻԸՎԱԿՈՒՐ (գրք. ագետոր) - *ած.* 1. Պոչ ունեցող, պոչավոր: *Ինքըն էլ շատ ար սիրում հըքվավեր վըխճարը* (2): 2. Պոչի նման մաս ունեցող: *Միհենգվա կընանէքը հըքվավեր դըրյեք ըն կընում* (2):

- Հըքվավեր սօտ - *տեն* Չալ սօտ:

ՀՐԸՎԱԿՈՒՐ - *տեն* ՀՐԸՎԱԿԵՐ:

ՀԻ - *տեն* ՀԻ-ՀԻ՛:

ՀԻԲ/ՀԻԲԸ/ՀԻԲԻ/ՀԻԲՈՒ/ՀԵԲ/ՀԵՓ (գրք. երբ) - *մ.* Գործածվում է՝ 1. Որպես հարցական դերանուն՝ ո՞ր ժամանակ, ի՞նչ ժամանակ: *Շօշանը հիբ ա՛ հիբը-վընթոն ըրալ, վեր միհենգ անէ* (Բ): 2. Որպես հարաբերական դերանուն՝ այն ժամանակ, երբ որ: *Հիբը տնոս ա կամ տծոնը, կընգանը նըհէտ ա տնոս կամ* (ՀԺՀ, V, 515):

- Հիբը խօզը լը՛ր ինի ծառը/խօզը տուռնիգ՝ ածե/կօրեն վագ տա, փըռնէ/մարթին հափըռեն մաչին մազ՝ փըս-նէ/օղտեն հանքին տափեն նի կ'ան - Երբեք, ոչ մի դեպքում, ոչ մի ժամանակ: *- Հանքի, պարթըս հիբ ը՛ս տըլան.* - *Հիբը խօզը յեր ինի ծառը* (Բ):

- Հիբ վեր - Այն ժամանակ, որ: *Հիբ վեր թօռ կա, ճուղուպուրը կըծըքըպը-րանէ* (Բ):

ՀԻԲԱՆՏ - մ. Երբվանից: *Հիբանց ա՝ Սամսունը խըմում չի* (Բ):

ՀԻԲԸ - տեն ՀԻԲ:

ՀԻԲԻ - տեն ՀԻԲ:

ՀԻԲՈՒ - տեն ՀԻԲ:

ՀԻԴԴԻ - տեն ՀԻԴԻԴԱ:

ՀԻԴԵՂԱ - տեն ԹԵԹՆ:

ՀԻԴԻԴԱ/ՀԸԴԻԴԱ/ՀԻԴԻԴԻ/ՅԸԴԻԴԻ (պրս. *hadde* (այրող, տոջորող, կսկծալի) - գ. 1. Յողի մեջ բույն դնող միջատի տեսակ: *Հիդիդան ամմենանքդ ծակավըն էլ անց ա կենում* (Ձ): 2. փխբ. Նեղ՝ դժվար կացություն: *Հիդիդու մաջի յընք. կարկուտը վեր ա թակալ, արտերը փու- չըցըրալ* (Բ):

- Հիդիդին ծակեն տեմ անել/հանլ անել/պար անել - Նեղել, չարչարել, տանջել, անելանելի վիճակի մեջ գցել: *Խանը ժուղուկորթեն հիդիդին ծակեն տեմ ա ըրալ* (Ձ):

ՀԻԴԻԴԻԼ/ՀԸԴԴԻԼ - նբ. Համա- ռորեն պահանջել: *Հարթըն էնքան հի- դիդում ա, վեր վըսկըդանը լօխ տամ ըն ձւրան* (Բ):

ՀԻԶԱՆ - տեն ՀԸՏ՝:

ՀԻԶՆՐ - գ. Հափի միավոր՝ հինգ հատ: *Այան ճուղուպուրը հանքձվ ա անում մին հիզնր, էրկու հիզնր...* (Ձ):

ՀԻԶ(Ձ)ԵՐ - տեն ՀԱԶԶԱՐ:

ՀԻԹԵԹԱ - տեն ԹԵԹՆ:

ՀԻԹԻՅԱԹ - տեն ՀԸԹԻՅԱԹ:

ՀԻԹԻՅԱԹԱՎ - տեն ՀԸԹԻՅԱԹԱՎ:

ՀԻԹԻ-ՓԻԹԻ - տեն ՀՆԹՆՐՆ(Ն)- ԲՆԹՆՐՆ(Ն):

ՀԻԼ¹ (պրս. *hil* (համեմի տեսակ) - գ. Արեւադարձային հոտավետ բույս եւ դրա պտուղը: *Հիլ նան մուխաք շատ օնիմ, հէն ա յարիս ծըբքին ա* (ԼՂԲ, 51):

ՀԻԼ² (պրս. *hil* (թոճ, արծակի) - Գոր- ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հիլ անել/տալ - 1. Բաց թողնել, ար- ծակել: *Վրիճըրնէն հիլ ա անում, ինքը քունսով ընցընում ծառէն տակէն* (Ձ): 2. Թույլատրել, թույլ տալ: *Խանը հիլ ա ա- նում, վեր ըտըդ արտ անին* (Ձ): 3. Սպա- սել, դանդաղել: *Հանը հիլ ա անում, մին- չըվ տըղան կա* (Ձ): 4. տեն Կըվաթ անել:

ՀԻԼԵՍԱ - տեն ՀԸԼԵՍԱ:

ՀԻԼԵՆ(ՆԸ) - տեն ՀՈՒԼԵՆ(ՆԸ):

ՀԻԼԸՑ(Ը)ՆԵԼ - պբ. ՀՆԼԻԼ-ի:

ՀԻԼԻ (գրբ. *հայելի*) - գ. 1. Հետեւի կողմից անագված հարթ ապակի՝ որւէ բան արտացոլելու համար, հայելի: ... *Հի- լին էլ առաջ շատ թանկ ա իլնլ, հիզն- րանցը մին հարուստ մարթ ար կարում ծըբքը քըցի* (ՀԺՀ, VII, 291): 2. Ապակի: *Քամէ ըրալ, ակուշկօցը հիլէքը կուտը- րաւից* (Բ): 3. *փխբ.* Ողորկ՝ հարթ՝ սա-

հուն մակերեսային: *Տափէն իրըսը հիլի յա* (Բ):

- Հիլի շինիլ - Շատ մաքրելով՝ ողոր- կելով՝ փայլեցնել: *Էնքան պօլը շօրավը թըմիզցըրալ ա, հիլի յա շինալ* (Բ):

- Հիլի տըմնալ - Ողորկ՝ հարթ՝ սա- հուն՝ փայլուն դառնալ: *Ծըմըմընը հը- դըցկընէն սառչում ա, հիլի տըմնում* (Բ):

ՀԻԼԻ-ՀԸԼՂՆ/ՀԻԼԻ-ՀԻԼՂՆ - գ. Ապակյա իրեր, ապակեղեն: *Հիլի-հըլ- դան ա ինք օնում, պիրում շէնումը ծա- խում* (Ձ):

ՀԻԼԻ-ՀԻԼՂՆ - տեն ՀԻԼԻ-ՀԸԼ- ՂՆ:

ՀԻԼԻՎՈՒՐ - տեն ՀԸԼԵՎՈՒՐ:

ՀԻԼԻՎՈՒՐԵԼ - տեն ՀԸԼԵՎՈՒՐԵԼ:

ՀԻԼԻՎՈՒՐՕԹՈՒՆ - տեն ՀԸԼԵ- ՎՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ՀԻԼԼՆ/ՀԸԼԼՆ - գ. 1. Ուժ, գործություն: *Էտ ըխպիրին հիլլան ա, վեր բօստանը ըտի խըրիքմնալ ա* (Բ): 2. Բանդագու- շանք, ցնորական բաներ խոսելը: *Ըտը- րա հիլլան լօխճին վըխծըցընէն ա* (Բ):

- Հիլլ անել - 1. Ուժ գործադրել: *Հիլ- լն ըրէն, էտ քարը թուկու տուկէն* (Ձ): 2. Բանդագուշանքով խաբել: *Պառաւը հիլլն ըրալ, էտ ըխճըկանը նըհիտ տու- վալ* (Ձ):

ՀԻԼՈՒ(Ն)ԷԳ - տեն ՀԸԼՈՒ(Ն)ԷԳ:

ՀԻԼՈՒ - տեն ՀԸԼՈՒ:

ՀԻԼՈՒԵԼ - տեն ՀԸԼՈՒԵԼ:

ՀԻԼՈՒ-ՀԻԼՈՒ - տեն ՀԸԼՈՒ-ՊԸ- ԼՈՒ:

ՀԻԼՈՒԶԱՆ - տեն ՀԸԼՈՒԶԱՆ:

ՀԻԼՈՒ-ՊԻԼՈՒ - տեն ՀԸԼՈՒ-ՊԸ- ԼՈՒ:

ՀԻԼՈՒՎԵԼ - տեն ՀԸԼՈՒՎԵԼ:

ՀԻԾԸԼՆՏԸՂ - գ. Ձի խաղացնելու տեղ: *Շուշվա Ջըղըրդնլը առաջ հիծը- լնտըդ ա իլնլ* (Բ):

ՀԻԾԻԼ (գրբ. *հեծեալ*) - գ. 1. Հեծյալ, ձիավոր: *Հիծիլը ծին թօղում ա տըդ, ինքը քինամ* (Ձ): 2. Իրար հետեւից շարված խումբ՝ զորք եւն: *Էտ հիծիլը, Ամարասա քարէրը ձորնոր տալալ, ածում ըն Արախսը* (Ձ):

- Հիծիլ կապել - Իրար հետեւից շար- քով գնալ: *Էծէրը, հիծիլ կապած, սարան քըշանում ըն* (Բ):

ՀԻ-ՀԻ՝ՀԻ - ձ. Բարձրաձայն ծիծա- ղի՝ քըքից ձայնանմանություն: *Ըտի տըկլօր տոն ա կամ հայաթը, հիրը- վանէրը ծըծաղում ըն՝ հի՛հի՛* (Ձ):

- Հի-հի անել - Քըքջալ, քըքջալով ծաղրել: *Կընէքը վեր հի-հի յա անում, մարթը կըտաղում ա* (Ձ):

ՀԻ-ՀԻ² - Գործածվում է կապակ- ցության մեջ:

- Հի-հին օնել - տեն Ափաթը կըտը- րել (1):

ՀԻՂԸՀԵՂԵ - տեն ՀԸՂԸՀԵՂԵ:

ՀԻՄԱՐ - տեն ՀԻՄՍԱՐ:

ՀԻՄԱՐՕԹՈՒՆ - տեն ՀԻՄՍԱՐՕ- ԹՈՒՆ:

ՀԻՄԲՆՐՑ(Ը)ՎԻԼ - տեն ՀԸՄԲՆՐ- Ց(Ը)ՎԻԼ:

ՀԻՄԵԼ - տեն ՀԻՄԻԼ:

ՀԻՄԻԼ/ՀԻՄԵԼ - նբ. մնկ. Խմել, խմում եմ, ուզում եմ խմել եւն: *Խօխան ծըբքը մըկնում ա բիդի ըստաքանը, թա՛հիմի, հիմի* (Ձ):

ՀԻՄՍԱՐ/ՀԻՄԱՐ (գրբ. *յիմար*) - տեն ԱԽՍԱԽ: Պուղին հիմարներէն ցու- ցակը կազմը ա, առաջին անըմը Մէլիք- Շահնազարէն անըմըն ա կ'ըրըմ (ԼՂԲ, 393):

ՀԻՄՍԱՐՕԹՈՒՆ/ՀԻՄԱՐՕԹՈՒՆ (գրբ. *յիմարութիւն*) - տեն ԸԽՍԸԽՕ- ԹՈՒՆ:

ՀԻՄՆԱՊԵՆ - գ. Որմնադիրի աշխա- տանքը, պատ շարելը: *Հիմնապէնը ամ- մէն մարթու պէն չի* (Բ):

ՀԻՄՆԵԼ - տեն ՀԵՄՆԵԼ:

ՀԻՄՆ(Ը) - տեն ՀԵՄՆ(Ը):

ՀԻՄՆԵՎԵԼ - տեն ՀԵՄՆԵՎԵԼ:

ՀԻՄՆԵՎԻԼ - տեն ՀԵՄՆԵՎԵԼ:

ՀԻՄՆԻԼ - տեն ՀԵՄՆԵԼ:

ՀԻՄՔ - տեն ՀԵՄՆ(Ը):

ՀԻՅՂՆՍ - տեն ՀԻՆԿԻՂՆՍ:

ՀԻՅՎԸՆԱՊԱՐ/ՀԸՅՎԸՆԱՊԱՐ - գ. Ա- նասնապահ: *Հիլընապահը կ'ըլէրէն վեր տըսնում ա, շընէրը պէց ա թօղում* (Ձ):

ՀԻՅՎԸՆԱՍԱՐ/ՀԸՅՎԸՆԱՍԱՐ - գ. Անասնատեր: *Հիլընտարէրը կ'ամ ըն, խօտ օգում...* (ՀԺՀ, VII, 141):

ՀԻՅՎԸՆԱՊԱՐԵ/ՀԸՅՎԸՆԱՊԱՐԵ - տեն ՀԻՅՎԸՆԱՊԱՐ:

ՀԻՅՎԸՆՕԹՈՒՆ/ՀԸՅՎԸՆՕԹՈՒՆ - գ. 1. Անասուն լինելը, անասնություն: *Հիլընթօնընը հիլվանէն ա տուված, վէչ թա մարթին* (Բ): 2. փխբ. տեն ԸԽ- ՍԸԽՕԹՈՒՆ:

ՀԻՆ (գրբ. *հին*) - տեն ԶԾՀԱ:

ՀԻՆՆԾ - գ. Կտալի՝ կարպետի եւն հենքի թել: *Հիննծը պըղըրաստում ա, վեր ըսքընէ կարպէտը կ'օրծէլը* (Ձ):

- Հիննծ անել - 1. տեն ՀԻՆԻԼ: 2. Լու- րը բուրդին հայտնել: *Մանծըն էլ, վեր մին պէն ար ըսկանում, շէնալը մին հի- ննծ ար անում* (Ձ):

ՀԻՆՆՐ/ՀԸՆԱՐ/ՀԸՆՆՐ/ՀԸՆԱՐԶ/ ՀՈՒՆՆՐ/ՀԻՆՆՐԶ (գրբ. *հնար(ք)*) - գ. Ճար, միջոց, եղանակ, հնա- րավորություն: *Էս ախճիգը տէս ա մը- տածըմ, տէն ա մըտածըմ, մին հընար չի քըթէնըմ* (ՀԺՀ, V, 166): 2. Ճարտարու-

թյուն, շնորհք, ձիրք, հնարագիտություն: *Խանըն ասում ա.-* *Sa hēnawrēn jēzhi, L' (ԲՀԲ, 48):*

- Հինար անել - ճար՝ միջոց գտնել: *Հինար քրավ, քորդատ տոնս յըկավ (2):*
- Հինար պընցընել - Խորամանկության՝ հնարագիտության դիմել: *Հինար պինցըրավ, կաղլեգ ըխճըկանը մարթու տըվավ (Բ):*

- Հընարքավ ըղնել - *տեն* Քաշկավ ըղնել:

- Հընարքավ քըցիլ - *տեն* Քաշկավ քըցիլ:

- Հընարքու պեն - *տեն* Քաշկու պեն: *ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ/ՀՈՒՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ/ՀԻՆԱՐԱՎ - ած.* Շնորհալի, շնորհք ունեցող, ճարպիկ, հնարամիտ: *Յեն ախճիկ ըմ հընարքավ, ծըրքըծիրավ, շընարքավ... (ԼԴԲ, 260):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ/ՀՈՒՆԱՐԱՎ (թըք. hünərli) - ած. Ուժեղ: *Տենում ա մին մարթ՝ էնքան, հոնանրու, վեր դենգնավ փոկ ա քաշում (ՀԺՀ, V, 418):*

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ - 1. ած. Հինգ միավորի արժեք՝ չափ՝ հաստություն՝ կշիռ են ունեցող: *Հինգանուց տախտակ ա թըխալ (Բ):* 2. գ. Հինգ ռուբլիանոց թղթադրամ խորհրդային կարգերի օրոք: *Առաջ մին հընգանուց ընք իլնլ տալիս, էրկու կիյո մեն ինք ունէլիս (Բ):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ (գրք. հինգեքան) - թ. Հինգն էլ: *Հենգ տըղա օնէ, հինգըքան էլ հարուստ, ամմա ինքը ճըղօրտած շոնրէրավ ա շօռ կաս (Բ):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ - 1. գ. Չորեքշաբթիին հաջորդող օրը՝ հինգշաբթի: *Հինգըքանը ինճըտէ ամմէնալավ օրըն ա (Բ):* 2. մ. Հինգշաբթի օրը: *Մին հինգըքան էլ ծեն ա տաս ուրան դոլգանրեն... (ԱԱ, 84):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ (գրք. հինգպատիկ) - ած., մ. Հինգ անգամ ավելի: *Հախը հինգըպատէգ տամ ա, էտ մուտանան տանում (2):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ (գրք. հանգստարան) - գ. Գերեզմանի տեղ, գերեզմանատեղի: *Շինըքէք վըհաքվալ ըն, վեր մըսըլիաթ անին, թանգան հինգիստատըղ ճօկին (ԱԱ, 38):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ (գրք. հանգստարան) - գ. Գերեզմանատուն, գերեզմանոց: *Յըտնան էտ կոնը վեր ըստակում ա, պիրում ըն հինգիստըրանումը թաղում, յըրան քար քըցիլ (ԱԱ, 54):*

- Հինգըստարանը խըլիլ (մինին) -

Մեկից շուտ մեռնել: Կընէգը մարթին հինգըստարանը խըլից (Բ):

- Հինգըստարանը քանդիլ (մինին) - Մեկի մահը՝ վախճանը մոտեցնել, չարիք՝ կործանում պատրաստել: *Բիդասըլ ժառանգը հօրը հինգըստարանը կըքանդիլ (Բ):*

- Հինգըստարան տըննալ - Ամայանալ, անբնակ դառնալ: *Շենումը վեր ջանիլ չիլնլ, յըտէ-ճէլիլ հինգըստարան կըտըննալ (Բ):*

- Հինգըստարան դարկել - *տեն* Էն աշխարքը դարկել:

- Հինգըստարան քինիլ - *տեն* Էն աշխարքը քինիլ:

- Հինգըստըրանան յըտ յըկած/օտպուկ յըկած - *տեն* Էն ըշխարքան յըկած:

- Հինգըստըրանէն մըռըլնէն տոնս օնէլ - *տեն* Մըռըլքըշօթուն անէլ:

- Հինգըստըրանէն յըրա կինիլ ածէլ - *անծ.* Մեկին մահացած տեսնել, թաղել: *Հինգըստըրանէտ յըրա կինիլ ածիմ, խէ բօստանըս քաղալ ըս (Բ):*

- Հինգըստըրանէն տըռնան յըտ տըռնալ - Մահից մի կերպ ազատվել, մահամերձ վիճակից փրկվել: *Էն ար մըռնէս, թա հունց պըտահից՝ հինգըստըրանէն տըռնան յըտ տըռնալ (Բ):*

- Հինգըստըրանէն տօռնը հըսնէլ - 1. Մահամերձ վիճակում լինել: *Կամ ըն, տըննում թանջիլը մըկնըված, հինգըստըրանէն տօռնը հըսած (2):* 2. Խոր ծեռության մեջ լինել: *Ապան հինգըստըրանէն տօռնըն ա հըսալ, ամմա էլիա կօրծ ա անում (Բ):*

- Հինգըստըրանէն տօռնը տանէլ - Հյուծել, մահվան շեմին հասցնել: *Էտ կօրծը մըգ լափի հինգըստըրանէն տօռնը տարավ (Բ):*

- Հինգըստըրանէն ցօրտ-ցօրտ ճոլր ածէլ - Հանգուցյալին մոռանալ՝ մոռացության տալ: *Միհէնգվա կընանէքը, հանլմ մարթկանցը տարէն տալու, հինգըստըրանէն ցօրտ-ցօրտ ճոլր ըն ածում (2):*

- Հընգըստըրանու քար - Լռակյաց՝ անհաղորդ՝ անզգա մարդ: *Հինգըստըրանու քար ա Սէրանը, խօսում չի, թա ըսկանանը (Բ):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ (գրք. հանգստարան) - գ. Գերեզմանաքար, շիրմաքար: *Էլ կարում չի տէմ կէնա. կըլօխը վեր ա թակում դէրին հինգիստըքարէն, ըստակում (ԱԱ, 54):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ (գրք. հանգստարան) - գ. Գերեզմանի վրա կուտակված հողաթումբ, գերեզմանաթումբ:

Էքսը քինամ ըն, տըննում հինգըստըրանաթումբը քանդած (2):

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ (գրք. հանգստարան) - գ. Գերեզմանը օրհնելը, գերեզմանօրհնելը: *Հինգըստօրհնէքը առաջ անանթ ա իլնլ (Բ):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ (Բ)ՆԷԼ/ՀԸՆԱՐԱՎ (Բ)ՆԷԼ - նք. եւ պք. ՀԱՆԳԻԼ-ի: *Կընէգը ասում ա, պըրծնում, լամբը հընգըցնում, քօն ընում (ՀԺՀ, V, 502):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ - վ. Չգիտեմ, ի՞նչ իմանամ, հայտնի չէ, ո՞վ գիտե: *Տըղան ասմա.- Հինգիդնմ ըշտըղ ա, յըս տընալ ջըմ (2):*

ՀԻՆԱՐԱՎ/ՀԸՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - ած. Հնությունից մաշված, հնամաշ: *Թաքավէրը հինդնշ շօրէր ա կընում, քինամ բազարը (2):*

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ (Բ)ՆԷԼ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ (Բ)ՆԷԼ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

ՀԻՆԱՐԱՎ - տեն ՀԻՆԱՐԱՎ:

- Հինգ մոխրեղ անոթ կըլիսէս - Հոսա-
հատողական արտահայտություն՝ անելա-
նելի վիճակում եմ, ելք՝ միջոց չկա: *Կը-
նէգը սօք ա ասում: - Աստուծ, էս հինգ
գոլկում ա՛, հինգ մոխրեղ անոթ կըլիսէս (2):*

- Հինգ պէնէ լը՛ս - *տեն* Հինգու լըրա
լը՛ս:

- Հինգ պէ՛ն օնիմ/օնիս/օնէ - *տեն*
Հինգ կո՛րծ օնիմ/օնիս/օնէ:

- Հինգ սըրտամ՛վ - *Ինչպիսի՞ տրա-
մադրությամբ: Ախճիգը թաւ.- Յէ՛ս հինգ
սըրտամ՛վ կամ հըրոսանէ՛ք (2):*

- Հինգ վա՛յ տամ կըլիսէս - *տեն* Հինգ
մոխրեղ անոթ կըլիսէս:

- Հինգ վեր - *Ինչ որ: Էտ տըղան, հինգ
վեր ախճիգը ասալ ա, լօխ կադարից
(ՀԺՀ, V, 91):*

- Հինգ վեր վարիս/վըրթիս, էն էլ կը-
հընծիս/կօտիս - Յուրաքանչյուր արարք
արժանի կերպով է վարձատրվում:

- Հինգ վը՛ղ տամ կըլիսէս - *տեն* Հինգ
մոխրեղ անոթ կըլիսէս:

- Հինգ տը՛ղ քի՛նի՝ կըկընանցի -
Ասում են բարի՛ վեհանձն՝ աշխատասեր
մարդկանց մասին:

- Հինգ տը՛ղ քի՛նի՝ կըչուրանա -
Ասում են չար՝ նախանձ՝ ծուլ՝ ծախորդ
մարդկանց մասին:

- Հինգ տը՛սնամ - Զարմացական ար-
տահայտություն որեւէ անակնկալի հան-
դիպելիս: *Տըղան ասմա.- Էն ի քիննիս,
մին էլ հինգ տը՛սնամ, թաքուհին ա վէ-
գիրը բըխճումը սիլի-բիլի լըն անում (2):*

- Հինգու կա - *տեն* ԻԼԼԾ-ՉԻԼԼԾ:

- Հինգումըն ա՛ պէնը - *տեն* Հինգ ա՛
պըտահալ:

- Հինգու լըրա լը՛ս - *Ինչո՞ւ ես գբադ-
ված, Ի՛նչ ես անում: - Կննի, առաջ տըվա-
րած ըս իլնի, միհէնճ՝ հինգու լըրա լը՛ս (Բ):*

- Հինգու վերէ յա - *Ինչ որ է: Հինգու
վերէ յա, պիրում ա, էտ էշը հէնճ հազար
մընէթալ տամ էտ մարթին (ՀԱԲ, 15, 97):*

- Հինգու վա՛ նըման - *Դժգոհության՝
անբավականության արտահայտու-
թյուն՝ վատ է, անտանելի է, տգեղ է են:*
*Կընէգը յէշում ա, թաւ.- Էս հինգու վա՛
նըման, վեր ինք ըս կննի (2):*

- Հինգու տը՛ղ ը՛ս/ա՛ տիրնիլ - Ասում
են, երբ մեկը անտեսում թերագնահա-
տում է մեկ ուրիշին: - *Արտէմ, տու ինձ
հինգու տը՛ղ ը՛ս տիրնիլ, վեր առանց հըր-
ցընէլու նի լըս մըտալ բօստանըս (2):*

- Հինգ օգիս - Ցանկացած բան,
ամեն ինչ: *Միհէնճ բըզարումը հինգ
օգիս, կա (Բ):*

- Հինգ օգի՛ն ա ինի/անէ - *տեն* Հինգ
էլ ինի:

- Հինգ օնէ-չօնէ - *տեն* ԻԼԼԾ-
ՉԻԼԼԾ (1, 2):

- Հինգ օճուք - Անտեղի է, անօգուտ
է, իզուր է: *Սըռնէլանը լը՛տը օգում ըս
լըհա հընգիստին լըրա պալատ շինի,
հինգ օճուք (Բ):*

ՀԻՆՀԱՍՈՒՑ - *ած. Որքա՛ն արժեցող՝
կշռող են: Փուլը տամ ա, քօռը ասմա.-
Էս հինգանուց ա՛ (2):*

ՀԻՆՀԱՍԵ - *տեն* ՀԻՇԿԱՍ:

ՀԻՆՀԱՍԱՐ - *ած. Ի՛նչ բանի տեր,
ի՛նչ ունեցող: ...Ինքը-ինքը մըտածում
ա Արեւիհատը.- Յէս ըստեղ միևնալ,
նըրան էլ քար շինէցէ, տանալ յէս
հինգատա՛ր ըմ (ՀԱԲ, 15, 40):*

ՀԻՆՀԱՐԱԾ - *տեն* ՀԻՆՀԱՍՈՒ:

ՀԻՆՀԱՐԱՐ - *տեն* ՀԻՆՀԱՍՈՒ:

ՀԻՆՀԱՍՈՒ - *ած. 1. Ի՛նչ բանի հար-
մար՝ հատկացրած, ինչի՞ ընդունակ: - Էս
մէսը հինգացու վա՛. - Խըրըվըծացու վա
(Բ): 2. Ոչ մի բանի պէտք, ավելորդ, ան-
պէտք: Ղազը ասում ա.- Տու հինգացու
վո՛ւս, միևնալ մին թըռչիլ ըս գոլիում
(ԱԱԶ, 48):*

ՀԻՆՀԱԶ - *տեն* ՀԻՇԿԱՍ:

ՀԻՆՀՈՒ/ՀԻՆՀՈՒՄ - *տեն* ԽԷ՛:

ՀԻՆՀՈՒՑ - *ած. Ի՛նչ բանով թաթախ-
ված՝ ապականված: Էտ շօրէրըտ հին-
ջուտ ա՛ (Բ):*

ՀԻՆՀՈՒԲ - *տեն* ՀԻՇԿԱՍ:

ՀԻՆՀՁԱՍ - *տեն* ՀԻՇԿԱՍ:

ՀԻՆՀԱՍԿ (գրբ. *հինուած*) - *տեն*
ՀԷԼԵ:

ՀԻՇ - *տեն* ՀԻՆՀ:

ՀԻՇԱՐԱԿ/ՀԻՇԱՍԱԿ (գրբ. *յիշա-
տակ*) - *գ. Հուշ, հիշատակ: Հուշումէն
հիշադակէն էլ ըստեղ շէն ըն շի-
նալ, անումը տիրալ Հուշումէն թաղ...
(ԱԱ, 29):*

- Հիշադակը տաք/կած՝ պահել - Եր-
բեք չմոռանալ, հիշողությամբ անմա-
հացել: *Կընէգը էն ա, վեր մարթին հի-
շադակը տաք պահէ (Բ):*

ՀԻՇԱՐԱԿԷԼ/ՀԻՇԱՍԱԿԷԼ (գրբ. *յիշա-
տակէմ*) - *նք. Մեկի՛ մի բանի մասին
ասել՝ հիշել՝ նշել: Ամմէն հըրսընքալ
գօհված տըղօրանցը անումը հիշա-
դակում ըն (Բ):*

ՀԻՇԳԻՐԱՄ - *տեն* ՀԻՆԳԻՐԱՄ:

ՀԻՇԻԼ (գրբ. *յիշիմ*) - *նք. 1. տեն*
Սը՛նըն պահել: 2. տեն Սը՛նըն ըղնէլ: 3.
տեն ՀԻՇԱՐԱԿԷԼ:

ՀԻՇԿԱՍ/ՀԻՇԶԱՍ/ՀԻՆՀԱՍԱՍ/ՀԻՆ-
ՀԱՍԵ/ՀԻՆՀԱՍԵ/ՀԻՇՀԱՍԱՍ/ՀԻՆՀԱՍԵ/ՀԻՇՀԱՍԵ - *գ. 1. Արտահայտում է հար-
ցում չափի եւ քանակի մասին: Հարց
ասմա.- Հիշկա՛ն փուլ ըս տուվալ էս
էշին (2): 2. Յույց է տալիս շատություն՝
մեծ քանակություն՝ մեծ չափ: Մարը
ասմա.- Գոլիում ը՛ս հիշկան տարէ լըմ*

*ը՛նճ ըսպասալ (2): 3. Յույց է տալիս
գործողության դրսեւորման չափը՝
աստիճանը: Ննգիր-վէգիրնէն հիշքան
շուտ ըն կամ, տի մարթ չըն քըթէնում
(ՆԼԴԺԲ, 20): 4. Գործածվում է մակբա-
յական իմաստով՝ ցույց տալով անորոշ
քանակի ամբողջություն: Յիրգիրումը
հիշքան մարթ կա, էնչաք ասթըխ կա.
ամէն մարթ մին ասթըխ օնէ (ԱԱ, 15): 5.
Զիջական կապակցություններում նշա-
նակում է՝ թեւեւ շատ, թեկուզ եւ շատ
(հաճախ՝ էլ բառի հետ): Հիշկան էլ հնար
խօսում ա, տըղան անգուճ չի օտում (2):*

- Հիշկան ասիս - *տեն* Հիշկան օգիս:

- Հիշկան էլ վեր - *տեն* ՀԻՇԿԱՍ (5):

- Հիշկան հնաճիլ անիս՝ հնար
կապելը մին մանէք ա - Ստույգ՝ պարզ
բաների մասին երկար խորհելու՝ տա-
տանվելու կարիք չկա:

- Հիշկան չինի - Այնուամենայնիվ,
համենայնդեպս: *Սամսունը, հիշկան չի-
նի, տըղամարթ ա, ծէն տուվէք, կա,
քծմնճ՝ անէ (2):*

- Հիշկան վեր - *տեն* ՀԻՇԿԱՍ (3, 4, 5):

- Հիշկան տափէն իրը՛սէն ա, երկու
էնքան էլ տափէն տակէն ա - Ասում են
կարճահասակ եւ խորամանկ մարդ-
կանց մասին:

- Հիշկան օգիս - Անսահմանափակ,
շատ: *Բըղէրումը հիշկան օգիս տննձ
կա, լըհա քաղօղ բիդի ինի (Բ):*

- Հիշկան օժտումը կա - Ամբողջ
ուժով՝ գործությամբ: *Էքսը մուտանում ա,
հինգքան օժտումը կա՝ լիւզվան կըծում
(ԱԱԶ, 46):*

ՀԻՇՍՈՒՆԵ - *գ. Հիշելու կարողու-
թյուն, հիշողություն: Ապան պըռապալ
ա, հիշմունք չօնէ (Բ):*

- Հիշմունք անէլ - 1. *տեն* ՀԻՇԱ-
ՐԱԿԷԼ: 2. *տեն* Ուշունց տալ:

ՀԻՇՀԱՍ(Ն)Ե - *տեն* ՀԻՇԿԱՍ:

ՀԻՇՀՈՒԲ - *տեն* ՀԻՇԿԱՍ:

ՀԻՇՑ (գրբ. *հեշտ*) - 1. *ած. Թեթեւ, ոչ
դժվար, դյուրին: Պատ տինիլը հիշտ
կօրծ չի (Բ): 2. մ. Դյուրին կերպով, հեշ-
տությամբ: Էտ կընէգը հինգու տամ ին,
հիշտ անում ար, պըրծընում (2):*

- Հիշտ ա ասէլը - Իրականում շատ
ծանր՝ դժվար բան է:

- Հիշտ անգի՛նը ընցընէլ/վըրնէլ -
Դժվարություններից՝ դժվար գործից
խուսափել: *Էտ ջննիլը հիշտ անգի՛նըն
ա ընցընում, խըրըվածէն հը՛տէ փնդ
կըտօրում (2):*

- Հիշտան տըժէրը կա վէչ - Հեշտ
թվացող գործը իրականում շատ դժվար
է լինում:

ՀԻՇՏԱԽՈՒՄ/ՀՈՇՏԱԽՈՒՄ - *ած.
Հեշտ խմվող, խմելու համար հաճելի*

(խմիչքների, հատկապես՝ գինու մասին): Սիպտակ կիկին հիշտախում ա (Բ):

ՀԻՇՏԱԿԵԹ/ՀԸՇՏԱԿԵԹ - ած. Հեշտ կթվող: Սըրյանեն էլ մին հիշտակեթ կավ ա ինիս (Ձ):

ՀԻՇՏԱՅՈՒ/ՀԸՇՏԱՅՈՒ - ած., գ. Հեշտությամբ ոլորվող (շիվ): Սին հիշտախոռ ա կըտըրում, կապուկը կապում (Ձ):

ՀԻՇՏԱՆԱԼ/ՀԸՇՏԱՆԱԼ (գրք. հեշտանամ) - չք. Հեշտ՝ ոյրուին դառնալ: Սիհենգ արտ անելը հիշտացալ ա (Բ):

ՀԻՇՏԱՎԱՐ/ՀԸՇՏԱՎԱՐ - ած. Հեշտ վարվող՝ հերկվող: Մարտունա վըդէրը հիշտավար վըդէր ա (Ձ):

ՀԻՇՏԵՂ - տեն ըՇՏԸՂ:

ՀԻՇՏԶՅՍԲՈՒ/ՀԸՇՏԶՅՍԲՈՒ - 1. տեն ՀիՇՏ: 2. ած. Մեղմ բնավորություն ունեցող: Հիշտըհմաբնու մարթ ա Սիմոնը (Բ):

ՀԻՇՏԶՅՍԳԻ/ՀԸՇՏԶՅՍԳԻ - տեն ՀիՇՏ:

ՀԻՇՏԸԿՑ(Ը)ՆԵԼ/ՀԸՇՏԸԿՑ(Ը)ՆԵԼ/ՀԻՇՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ՀԸՇՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ² (գրք. հաշտեցուցանեմ) - նք. ՀիՇՏ(Ը)ԿԻԼ-ի:

ՀԻՇՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ՀԸՇՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ¹ (գրք. հեշտացուցանեմ) - նք. ՀիՇՏԱՆԱԼ-ի:

ՀԻՇՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ² - տեն ՀիՇՏԸԿՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՇՏՕԹՈՒՆ/ՀԸՇՏՕԹՈՒՆ¹ (գրք. հեշտութիւն) - գ. Հեշտ՝ ոյրուին լինելը, հեշտություն: Կործէն հիշտությունը տահանց շատ ա ուրիշընում (Ձ):

ՀԻՇՏՕԹՈՒՆ²/ՀԸՇՏՕԹՈՒՆ²/ՀԱՇՏՕԹՈՒՆ/ՀԱՇՏՕԹՈՒՆ (գրք. հաշտություն) - գ. Հաշտություն, համերաշխություն: ... Թիւնը ա, ասըմ.- Թաքավէրըն ապրած կենա, էտ արնազըտ հաշտություն ա (ՀԺՀ, V, 342):

ՀԻՇԹԱՆ - տեն ՀիՇԿԱՆ:

ՀԻՊԵՂԱ (գրք. աբեղայ) - գ. 1. Աբեղա: Հիպէղան աղոյթ ա անում (Ձ): 2. փխբ. Սուրբ մարդ: Ասում ա.- Տու ինձը՝տէ հիպէղա յըս, հինքը ասիս՝կանիմ (Ձ):

ՀԻՊԼԻ - ած. հեզն. Փոքրիկ, վտիտ: Հիպլի ախճիգ ա հըրթնացուն (Բ):

ՀԻՇՕՐ/ՀԻՇՕՐ - գ. Ազո սեղանի սեղանապետ: Հիշօղը բիդի ասսախկալ ինի (Բ):

ՀԻՇՕՐ - տեն ՀիՇՕՐ:

ՀԻՉԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ՀԸՉԸՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. հաշեցուցանեմ) - պք. ՀիՉԻԼ-ի:

ՀԻՋԸԹԱԿԱՆ/ՀԸՋԸԹԱԿԱՆ - ած. Պիտանի, պետքական: Ուրանց մաջումը տա շատ խուտորու տըղա յա, մին պէնն հիջըթական չի (ՆԼՂԺԲ, 51):

ՀԻՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հիս ինիլ - Մեծ խմբով՝ քանակով

հարձակվել՝ տարածվել: Վըրէմնեն հիս ըն իննւմ, ցորէնը լօխ կըրում (Ձ):

ՀԻԿԱՆՂ (գրք. հիւանդ) - ած., գ. Անառողջ, հիվանդ (մարդ, կենդանի, բույս եւն): Ըխճըկէրքը թաքավէրէն քըշտան կամ ըն, տէսնըմ ուրանց ախպէրը հիվանդ (ՀԺՀ, V, 396):

- Հիվանդը չի հիվանդ, հիվընդատարըն ա հիվանդ - տեն Լ'ավ ա հիվանդ ինիս, կանց հիվընդատար:

- Հիվանդը վեր մըռնէի յա իննւմ, մատաղը ք'ծմա՞ք՝ չանում - Ի վերուստ սահմանվածը արիեստական միջոցներով հնարավոր չէ փոխել:

ՀԻԿԱՆՂՈՒԹՈՒՆ - տեն ՀԻԿԱՆՂՈՒԹՈՒՆ:

ՀԻԿԱՆՂՈՒԹՈՒՆ - տեն ՀԻԿԱՆՂՈՒԹՈՒՆ:

ՀԻԿԱՆՂԱՆԱԼ (գրք. հիւանդանամ) - չք. Որեւէ հիվանդության եւթարկվել, հիվանդանալ: Սին օր հանը հիվընդանըմ ա, տըղան մինանկ ա քինըմ ծոկնը փըռնըմ (ՀԺՀ, V, 330):

ՀԻԿԱՆՂԱՊԱՅ - գ., ած. Հիվանդին պահող՝ խնամող (անձ): Մարյանը էրկու տարէ յա՝հիվընդապահ ա (Բ):

ՀԻԿԱՆՂԱՍԱՐ - գ. Խնամելու հիվանդ ունեցող անձ, հիվանդատեր: Խըդճը հինչ ա՞նէ, հիվընդատար ա, սաղ օրը էն ա տանը (Բ):

ՀԻԿԱՆՂԱՓԱՅ - գ. Որեւէ բանի՝ ուտելիքի, ըմպելիքի եւն՝ հիվանդի համար առանձնացրած բաժին: Ղոնաղը հիվընդափայըն էլ ա օտում (Ձ):

ՀԻԿԱՆՂԸՆԵ - ած. Հաճախ հիվանդացող, հիվանդոտ: Հիվընդը՞նէ խօխա յա Սիրունը (Բ):

ՀԻԿԱՆՂՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. հիւանդացուցանեմ) - նք. ՀԻԿԱՆՂԱՆԱԼ-ի:

ՀԻԿԱՆՂՓԱՅԻ - տեն ՀԻԿԱՆՂԱՓԱՅ:

ՀԻԿԱՆՂՕԹՈՒՆ/ՀԻԿԱՆՂՕԹՈՒՆ/ՀԻԿԱՆՂՈՒԹՈՒՆ (գրք. հիւանդութիւն) - գ. 1. Հիվանդ լինելը, հիվանդ վիճակ, վատառողջություն: Հիվընդըթունան մանշվան ա (Բ): 2. Տարածվող ցավ, վարակիչ ախտ: ... Շէնը հիվանդություն ա ընգալ, էտ խօխէնքը կըտօրվալ ըն մանուկ հասակում (ԱԱ, 51): 3. փխբ. Վատ սովորություն: Կարտէ տալը հիվանդություն ա՝ ընգած մէր ջիհիլուն մաջը (Բ):

ՀԻՏԻԼ - մնկ. տեն ԽՏՏԵԼ:

ՀԻՐԶՄԿԵԼ - տեն ՀՐՐԶՄԿԵԼ:

ՀԻՐԶՄԿԵԼ - տեն ՀՐՐԶՄԿԵԼ:

ՀԻՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀՐՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀՐՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀՐՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀՐՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀՐՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀՐՐԶԿՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՐԵՎԱՆ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆ:

ՀԻՐԵՎԱՆ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆ:

ՀԻՐԵՎԱՆ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆ:

ՀԻՐԵՎԱՆՓԱՅ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆՓԱՅ:

ՀԻՐԵՎԱՆՄԱՅԻ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆՄԱՅԻ:

ՀԻՐԵՎԱՆՊԵԹԻՆ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆՊԵԹԻՆ:

ՀԻՐԵՎԱՆՎԱՅԻ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆՎԱՅԻ:

ՀԻՐԵՎԱՆՎԱՐԻ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆՎԱՐԻ:

ՀԻՐԵՎԱՆՕԹՈՒՆ - տեն ՀՐՐԵՎԱՆՕԹՈՒՆ:

ՀԻՐԻԿ - տեն ՀԵՐՐԻԿ:

ՀԻՐԻՇՏ(Ը)ՐԱԿ - տեն ՀՐՐԻՇՏ(Ը)ՐԱԿ:

ՀԻՐԻՇՏ(Ը)ՐԱԿԱՕԻՆ - տեն ՀՐՐԻՇՏ(Ը)ՐԱԿԱՕԻՆ:

ՀԻՐԻՇՏ(Ը)ՆԵԼ/ՀԻՐԻՇՏ(Ը)ՆԵԼ - չք. տեն Հեթիք՝ անէլ:

ՀԻՐԻՇՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀԻՐԻՇՏ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՐՅԵՐԵԼ - տեն ՀԻՐՅԵՐԵԼ:

ՀԻՐՅԵՐԵԼ/ՀԻՐՅԵՐԵԼ - նք. Բուրդը նախնական մշակման եւթարկվել՝ զգել: Էս շէնումը առաջ պիտիք ըն հիթիէրալ. ըտի կանտօր ա իլան (ԱԱ, 25):

ՀԻՐՅԵՐԿԵԼ - տեն ՀԻՐՅԵՐԿԵԼ:

ՀԻՐՅԵՐԿԵԼ/ՀԻՐՅԵՐԿԵԼ - նք. Էս չք. ՀԻՐՅԵՐԿԵԼ-ի:

ՀԻՐՄԻՇՏԻԼ - տեն ՀՐՐՄԻՇՏԵԼ:

ՀԻՐՄԻՇՏՕՑ - տեն ՀՐՐՄԻՇՏՕՑ:

ՀԻՐՄ/ՀԵՐՄ (արաբ. *hars*, թրք. *hirs*) - տեն ՀԱԿԱ (3): Կընէգը հիթսան նըիէտ սըլկըռում ա, ըղնում կէտը (ՆԱԲ, 109):

ՀԻՐՄԱԿ - տեն ՀԻՐՄՕՑ:

ՀԻՐՄՕՑ - ած. Բարկացկոտ, զայրացկոտ: Հիթսօտ մարթ ա իլան խուղան դալին (Բ):

ՀԻՐՄՕՑԵԼ - տեն ՀՐՐՄՕՑԵԼ:

ՀԻՐՄՕՑԿԵԼ - տեն ՀՐՐՄՕՑԿԵԼ:

ՀԻՐՓԻԾԱԿԵՑ - տեն ՀՐՐՓԻԾԱԿԵՑ:

ՀԻՐՓԻՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՀՐՐՓԻՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԻՐՓԻՑՈՒՆ - տեն ՀՐՐՓԻՑՈՒՆ:

ՀԻՐՓԻՑԵԼ - տեն ՀՐՐՓԻՑԵԼ:

ՀԻԶԸ-ՀԱԶԻ - տեն ՀՐԶԸ-ՀԱԶԻ:

ՀԻԶԿԱԿԵՐ - տեն ՀՐԶԿԱԿԵՐ:

ՀԻԶԿԱԿՈՒՐ - տեն ՀՐԶԿԱԿՈՒՐ:

ՀՈՒ/ՀՈՒԿ/ՀՈՒԿ (գրք. ուլ) - դ. Ուլ:

Ըստըրանք մին չէթվէր կինան մարջ ըն կամ, թա տէսան՝ հու լան սօտ կասէ (ՀԺՀ, VII, 381):

- Հու ասիս - Ամեն մարդ, ամենքը: Հու ասիս, մէր բաղան կ'ուղթուն ա ընէս (Բ):

- Հու կըգի՞ղան հիւր դանդ - Ուրիշը

ուրիշի վիճակը չի կարող իմանալ՝ տա-
նել:

- Հու կըկա՛րէ ասե՛ տը՛ղըտ ծօխ
ա/կըխանըտ լը՛րը Աստուծ կա - Ոչ մեկը
թեթեակի վիրավորելու՝ հանդիմանելու
իրավունք չունի: *Կըտաղած կընէ՞ք ա
Արփէնի՞քը, հու կըկա՛րէ ասե՛ տը՛ղըտ
ծօխ ա (Բ):*

- Հու կ'ուղացավ կարաք՛ը, հիւր
քըցեցէն մարաք՛ը - Ասում են այն դեպ-
քում, երբ մեղավորի փոխարեն պատժ-
վում է անմեղը:

- Հու հինչը ասէ, քը՛գ ասէ - *հեզն*.
Ասում են նրան, ով անտեսում՝ անուշա-
դրոյթյան է մատնում ասածը՝ խրատը՝
հանձնարարությունը են:

- Հու մը՛ռած, հու սաղ - *տեն՛* Հուվ ա՛
գիւղիւմ:

- Հուվ ա՛ գիւղիւմ - Հայտնի չէ,
չգիտեմ, ո՞վ գիտէ: *Հուվ ա՛ գիւղիւմ, հա-
լա հինչէր ա ինանկան ըշխարքումըս (Բ):*

- Հուվ ա՛ տը՛սալ/ասալ - Այդպիսի
բան չի եղել՝ չկա: *Առաջ հուվ ա՛ տը՛սալ,
վէր հարթըն պըտրոսէն ջօղաբ տա,
միհէնգվա հարթնէրը պըտրոսէն ըռաշ-
կէն ժըժըպապա յէ ըն անում (Բ):*

- Հուվ էլ ինի - *տեն՛* Հու (վէր) օգում ա
ինի:

- Հու վէր - Ամեն մեկը, յուրաքան-
չյուրը, ով որ: *Հու վը՛ր հինչու անէ, ուրան
կանէ (ՆԼԴԺԲ, 61):*

- Հու վէր ասում ա՛ մաննըս խըյար ա,
աղը լը՛ր ա օնում, վազ տամ - Ասում են
խիստ շահախնդրո՞ր՝ ազահ մարդկանց
մասին:

- Հու վէր էլ ինի, ըտի կանէ - Ասում են,
երբ փորձում են արդարացնել մեկի
արարքը՝ ճիշտ է արել, բոլորն էլ այդպես
կվարվեն: *Կընէ՞քը ղըխաթթիւն ըրավ,
Ռաբէնը թակից, տանան տոն քըցնվ.
հու վէր էլ ինի, ըտի կանէ (Բ):*

- Հու վէր տակէն փափուկ պէրց ա
տիկնում, դնստի լըրան նըստում ա -
Ասում են նրանց մասին, ովքեր շուտ
ոգետրվում են՝ խայծը հեշտությամբ կույ
են տալիս:

- Հու վէր քամուն հըկառակ թըքէ,
իրը՛սավը կըտա - Ընդունված կարգին
հակադրվողը կտուժի:

- Հու վէր օգից էրկու պիհիորու լըրա
նըստէ, մինը նաղղը վը՛ռըն ա նի
ինանկան - Միանգամից երկու գործ ձեռ-
նարկողը՝ մեծ շահի հետապնդողը ան-
պայման կտուժի:

- Հու (վէր) օգիւմ ա ինի - Ինձ համար
միեւնոյն է, որբէ խտրություն՝ ընտրու-
թյուն չեմ անում: *Մարթը ասում ա.- Հու
վէր օգում ա ինի, վէր ասալ ըմ, բիդի
ըսպակիմ (2):*

- Հու օգիւմ ա - Ամենքը, ամեն մարդ:
*Հու օգիւմ ա, էտ բաղան խաղու վա
քաղում, վէ՛չ տար կա, վէ՛չ տըրական (2):*

- Հու օտում ա, ինքըն ա մարսում -
Ասում են գեր՝ չաղ մարդկանց մասին:

ՀՈՒՔ - *տեն՛* ՈՒ:

ՀՈՒՅ - *տեն՛* ՀՕՁ:

ՀՈՒԼ (գրք. ուլն (պարանոց) -
Գործածվում է կապակցությունների
մեջ:

- Հիւլ ինիլ - Վեր բարձրանալ, օդ
բարձրանալ: *Քամէ ըրավ, պիւրթը հիւլ
իւնվ (Բ):*

- Հիւլ տալ - 1. Վեր նետել: *Հիւլ ա
տամ, քըցիւմ տանը կըլծիք (2):* 2. *տեն՛*
Պաս տալ:

ՀՈՒԼՆՊԱՅՅ - *ած., գ. 1.* Ուլեր պահող՝
խնամող (անձ): *Հիւլնպահը նի յա մը-
նում կումը, տը՛սնում հօլէրը ըստը-
կօտած (2):* 2. *տեն՛* ՀՈՒԼՆՊԱՅՅ:

ՀՈՒԼՆՍԱՐ - *ած., գ. 1.* Ուլ ունեցող,
ուլերի տեր: *Հիւլըտարէրը փուլ ըն հը-
վաքում, հիւլըրնծէն փըսակում (2):*

ՀՈՒԼՆՏԵԼ - չք. Ուլը վիժել (այծերի
մասին): *էտ էծը ամմէն տարէ
հիւլնտոն ար (2):*

ՀՈՒԼՆՐԱՅՅ - *ած., գ. 1.* Ուլեր արածեց-
նող, ուլերի հովիվ: *Հիւլնրնծը հօլէրը
քըշիւմ ա բիդի Քիրսա սարը (2):*

ՀՈՒԼԵՆ(ՆԸ)/ՀՈՒԼՈՆ(ՆԸ)/ՈՒԼԵՆ-
(ՆԸ)/ՀԻԼԵՆ(ՆԸ) (գրք. ոլոռն, ոլեռն) - *գ.*
Թիթեռնածաղկավորների ընտանիքին
պատկանող ընդավոր բույս, ինչպես
նաեւ այդ բույսի ունդը, ոլոռ: *Մէր շէնիս
բըղէրմը հիւլէնը շատ կա (Բ):*

ՀՈՒԼԵՎԵՐՈՒՄ - *տեն՛* ՊՈՒՐՈՒՄԻՔ:

ՀՈՒԼԵՊԱՅՅ - *տեն՛* ՀՈՒԼՆՊԱՅՅ:

ՀՈՒԼԻ - *ած. 3.* Գլածել: *Մին հիւլի փնդ
ա յօր օնում, խաղ անում (2):* 2. *գ.*
Մեծահատ կլորավուն եւ սպիտակ դեղ-
ծի տեսակ: *Ըստուծանա իրէք մը՛ծ-մը՛ծ
հիւլի յէր ընգնի. մինը՝ ասօղին, մինը՝
լըսօղին, մինըն էլ՝ տըռնըտական ան-
ջուկ տընօղին (ՀԺՀ, V, 162):*

ՀՈՒԼԻՍ (գրք. յուլիս) - *գ.* Տարվա
յոթերորդ ամիսը՝ հուլիս: *Ղարաբաղ
ամմէնատաքը հուլիսումըն ա ինում (Բ):*

ՀՈՒԼԼՆ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Հիւլան կըտըրել - 1. Ծփոթվել, շվա-
րել: *էտ խօսքէն լըրա լափ հիւլան կըտը-
րէցի, ուզէցի տոն ծըլկիմ... (ՋՏ, Բ, 93):*
2. Խիստ զարմանալ, ապշել: *Մէլիք-
Շահնազարը մընաս ա հիւլան կըտըրած
(ԼԴԲ, 387):*

ՀՈՒԼԼՈՐ - *տեն՛* ՀԸԼՈՐ:

ՀՈՒԼԼՈՐԵԼ - *տեն՛* ՀԸԼՈՐԵԼ:

ՀՈՒԼԼՈՐՉԱՍ - *տեն՛* ՀԸԼՈՐՉԱՍ:

ՀՈՒԼԼՈՐԿԵԼ - *տեն՛* ՀԸԼՈՐԿԵԼ:

ՀՈՒԼՈՒ/ՀՈԼՈԼ/ՀՈԼՈԿ (գրք. հոլոլ
(պտույտ, գլորվելը) - 1. Գլանաձեւ անիվ,
որը լծելով լծկաններին՝ պատիճավոր
ընդդեմը կալսում են: *Միհէնգ հոլոլ
պիկըցընօղ չի կա (Բ):* 2. մակ. Անիվ:
*Խօխէնքը հոլոլավը խաղ ըն անում
(Բ):* 3. *տեն՛* ՀՐՈԿԵԼ:

- Հոլուլ անել/տալ - Գլորել: *Քարը հու-
լուլ ըն տամ, կըտօրը պիկըցընում (2):*

- Հիւլիլ կ'ալ - Գլորվել: *Յը՛գըն հիւլիլ
լը՛կավ, ընգավ ծօրը (Բ):*

ՀՈՒԼՈՒՄԱՆՆՈՒՄ - *տեն՛* ՀՈՒԼՈՒՄԱՆՆՈՒՄ:

ՀՈՒԼՈՒՄԱՆՆՈՒՄ - *տեն՛* ՀՈՒԼՈՒՄԱՆՆՈՒՄ:

ՀՈՒԼՈՒՄԵ/ՀՈՒԼՈՒՄԵ/ՈՒԼՈՒՄԵ - *գ.*

Ուլունք: *Ջուբան մին հիւլիւնք ա տոն
օնում, տամ էտ ըխճըկանը (2):*

ՀՈՒԼՈՒՆԵԼ - *տեն՛* ՈՒԼՈՒՆԵԼ:

ՀՈՒԼՈՒՎԵՐ - *տեն՛* ՀԸԼԵՎՈՒՐ:

ՀՈՒԼՈՒՎՈՐ - *տեն՛* ՀԸԼԵՎՈՐ:

ՀՈՒԼՈՒՎՈՐԵԼ - *տեն՛* ՀԸԼԵՎՈՐԵԼ:

ՀՈՒԼՈՒՎՈՐՕԹՈՒՆ - *տեն՛* ՀԸԼԵՎՈՐ-
ՐՕԹՈՒՆ:

ՀՈՒԼՈՐ(Ն)ԵՔ - *տեն՛* ՀԸԼՈՐ(Ն)ԵՔ:

ՀՈՒԼՈՐ(ՆԸ) - *տեն՛* ՀՈՒԼԵՐ(ՆԸ):

ՀՈՒՐՈՐ - *տեն՛* ՀԸՐՈՐ:

ՀՈՒՄ (գրք. հում) - *ած. 1.* Չեփած,
չխորոված, չեռացրած: *Կըրակ չի ինում,
թա իփին, էտ հում մէսը ըտի առանց
իփիլի օտում ըն (2):* 2. Կիսաեփ, եփը
պակաս: *Մէսը էրկու ժամ ա՛ իփում ա,
ամմա հալն հում ա (2):* 3. փխբ. *տեն՛*
ՀՈՒՄԻ:

- Հում կըթնակեր - Անզգամ: *Հում
կըթնակերին իտիքբար չինիլ (ԱԲԲ, 59):*

ՀՈՒՄԱՅ - *տեն՛* ՀՈՒՄԻ:

ՀՈՒՄԱԹ - *գ.* Անճարակ՝ ան-
սկզբունքային՝ հիմար մարդ: *էտ հիւմ-
բաթը կարում չի, թա մին կօրծ քըթէնա,
խօխէնքը պահէ (Բ):*

ՀՈՒՄԻ (հ.ե. *ome- (տանջել, վնասել))

- Shuu, խակ, անփորձ: *Հումի տըղա յա
Մէյրանը (Բ):*

ՀՈՒՄ-ՀՈՒՄ - *մ.* Հում վիճակում,
առանց եփելու: *Յըրա լըն տը՛ռնում, էտ
մըսէրը հում-հում կօլ տամ (2):*

- Հում-հում օտել - Հեշտությամբ
հաղթահարել՝ հաղթել: *Ուստան կօրծը
հում-հում օտում ա (Բ):*

ՀՈՒՅ - ձ. Սպառնալիքի բացակա-
նություն: *Պատէն քըմական տոն ա
կամ, վըխճըցընում հոյ (2):*

- Հույ անել - Անսպասելիորեն սպառ-
նալ՝ վախեցնել: *Բաղվանչին վէր հույ ա
անում, խօխէնքը խաղուն վէր ըն
ածում, փախճում (2):*

ՀՈՒՅ-ԲՈՒՅ - *տեն՛* ՀԱՅ-ՀՈՒՅ:

ՀՈՒՅԱ/ՀՈՒՄ/ՀՈՒՄԱ (գրք. յոյս, հ.ե.

*euk-) - *տեն՛* ՈՒՄԵՐ:

ՀՈՒՄ (գրք. հոյն, հուն) - գ. Հունի ծառի պտուղը, հուն: *Վըղըհասա ծըմըկ-տումը հոնն շատ կա, բօլ-բօլ արաղ ըն քաշոմ* (Բ):

ՀՈՒՄԱՆ - տեն ՀԻՄԱՆ:

ՀՈՒՄԱՆԱՎ - տեն ՀԻՄԱՆԱՎ:

ՀՈՒՄԱՆՈՐՈՒ - տեն ՀԻՄԱՆՈՐՈՒ:

ՀՈՒՄԱՆԻՏՏՈՒ - գ. Հաղորդի 2րդա-կի Կեմրակուն գյուղից հեռու գտնվող տեղանք, որտեղ կեմրակունեցիների արտերն էին:

- Հոնգոնտոնվա պաշար - Մեծ քա-նակությամբ պաշար: *Հանը ասմա.- Էտ հոնգոնտոնվա պաշարը յօր ըս օնում հինչ ա՛նիս, հոնգոնը կըլան չը՛ս* (2):

ՀՈՒՄԱՆԻՏ-ՀՈՒՄԱՆԻՏ - տեն ՀՈՒՄԱՆԻՏ-ՀՈՒՄԱՆԻՏ:

ՀՈՒՄԱՆԻՏԿԱ/ՀՈՒՄԱՆԻՏԿԱՆ (ռուս. *универсальный*) - գ. 1. Հնդկահավ: *Խըրըմուր-թըճըք շատ հոնդոնկա յըն պահում* (Բ): 2. *Վիսթ. Հիմար՝ տխմար մարդ: Էտ հոնդոնկան կըլծի չի ըղնում, վեր կընէ՞ք հոնն խնիհում ա* (Բ):

ՀՈՒՄԱՆԹԵՐ/ՀՈՒՄԱՆԹԵՐԻՑ - գ. 2րդացրած հոնով եփած թթվաշ կերա-կուր: *Հոնըթթթն լնգնթ պէն ա* (Բ):

ՀՈՒՄԱՆ(ՈՒ)ՎԱՐ/ՀՈՒՄԱՆ(ՈՒ)ՎԱՐ (գրք. յու-տուար) - գ. Տարվա առաջին ամիսը՝ հունվար: *Ըստարէ հունվարումը ծոնն չի յը՛կալ, արտերը մընաց առանց ծիլիլն* (Բ):

ՀՈՒՄԻ - գ. Հոնազգիների ընտանի-քին պատկանող ծառ՝ հոնի: *Հոնիս ճէլի ծաղկում ա, արչըն էլ կամ ա, տակէն նըստում* (ՆԱԲ, 87):

ՀՈՒՄԻՔ - գ. Միջատի տեսակ: *Ամըճըն հոնիքը շատ ա ինոմ, կարում չընք, թա քօն ինիք* (Բ):

ՀՈՒՄԻՍ (գրք. յուլիս) - գ. Տարվա վեցերորդ ամիսը՝ հուլիս: *Հոնիսըն էլ պըրծավ, հնչա թոն կ'ալն* (Բ):

ՀՈՒՄԱՎԱՊ - տեն ՀՈՒՄԱՎԱՊ:

ՀՈՒՄԱՎԱՊԶ - տեն ՀՈՒՄԱՎԱՊԶ:

ՀՈՒՄԱՎԱՊԶ - տեն ՀՈՒՄԱՎԱՊԶ:

ՀՈՒՄԱՎԱՊԶ - տեն ՀՈՒՄԱՎԱՊԶ:

ՀՈՒՄԱՎԱՊ - տեն ՀԻՄԱՎԱՊ:

ՀՈՒՄԱՎԱՊ - տեն ՀՈՒՄԱՎԱՊ:

ՀՈՒՄԱՎԱՊ/ՀՈՒՄԱՎԱՊ/ՀՈՒՄԱՎԱՊ - դ. 1. Արտահայտում է հարցում՝ ինչպե՛ս, ինչպիսի՞: *Պուղին ասմա.- Հունց մարթ ա՛, հունց ը՛ս նըհը՛տը յօլա քիսամ* (2): 2. Գլխավոր նախադասության հետ կապում է ձեռն պարագա երկրորդական նախադասությունը: *Ամէն մարթ ընդի յա ապըրում, հունցը կարում ա* (2): 3. Գլխավոր նախադասության հետ կա-պում է որոշիչ երկրորդական նախա-դասությունը: *Էտ կընէ՞ք էլիա ընդի*

ք'ասիբ ա, հունցը առաջ (2): 4. Գործած-վում է որպես վերաբերական՝ արտա-հայտելով զարմանք՝ վրդովմունք: *Հանը ասմա.- Հոնց, միսնը՛վ միհէնք հնչա հիյվընէն կումումըն ը՛ն* (Բ): 5. Գոր-ծածվում է շաղկապի դերով՝ նման, պես: *Ինքըն էլ հունցը մին դօնաղ կամ ա ախայօրը տօնը* (2):

- Հունց ա՛նիմ/ա՛նիսը - տեն Հինչ ա՛նիմ:

- Հունց ա՛նիմ, հունց չա՛նիմ - տեն Հինչ ա՛նիմ, հինչ չա՛նիմ:

- Հունց ա՛ վեր - Ինչպե՛ս է որ, ինչո՞ւ, ի՞նչ պատճառով: *Հունց ա՛ վեր կըրը՛ցալ չի ըզաղվէ* (2):

- Հունց էլ ինի/անէ - տեն Հինչ էլ ինի/անէ:

- Հունցը ըրվամ ա - Ըստ երեւոյթին, հավանաբար: *Հունցը ըրվամ ա, ըս-տարէ արաշտ ա իննկան* (Բ):

- Հունցը պըտահէ - Առանց միջոցնե-րի՝ եղանակների մեջ խտրություն դնե-լու: *Ասմա.- Հունցը պըտահէ, կանիս, ջանէտ ջափա չի տաս* (2):

- Հունց թա՛մ - Մի՞թե, ինչպե՛ս թե: *Վէզիրը ասմա.- Հունց թա՛մ մը՛ռալ ա, խէ բի՛ղի մը՛ռնէ* (2):

- Հունց վեր - տեն ՀՈՒՄԱՎ (2, 3, 5):

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎ (2, 3, 5):

ՀՈՒՄԱՎՈՒ - տեն ՀՈՒՄԱՎ (2, 3, 5):

ՀՈՒՄԱՎԻՏԻՐԻՑ - տեն ՀՈՒՄԱՎԻՏԻՐԻՑ:

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՕՆԵ:

ՀՈՒՄԱՎՈՒՍ - գ. Շատ հոնի ծառեր աճած տեղ: *Խօզերը նի յըն տը՛ռալ հոն-նծոր* (Բ):

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՕՇ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Հոնըհան անէլ - տեն ԸՇՏԱՓԷԼ:

- Հոնըհան ինիլ - տեն ԸՇՏԸ-Փ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ:

ՀՈՒՄԱՎ - ձ. Խրտնեցնելու բացականչություն: *Ծառէն քըմական տոն ա կամ, իծերէն խըրտնըցընում՝ հոնցտ* (2):

- Հոնցտ անէլ - տեն ԽԸՐԹՆԸ-Ց(Ը)ՆԷԼ:

- Հոնցտ ինիլ - տեն ԽԸՐԹՆԷԼ:

ՀՈՒՄԱՎ(Ը)ՈՒԳ/ՀՈՒՄԱՎ(Ը)ՈՒԳ - 1. տեն ԽԸՐԹՆԷԼ: 2. տեն ԹԻԹԻԶ:

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՎԷԶ:

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՎԻԶԻԼ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎԱՎԱՎ - տեն ՎԻԶԸԼԱՎԱ-ԼԻԼ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎԱՎ - տեն ՎԻԶԸԼԱՎԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎԱՎ - տեն ՎԻԶԸԼԱՎԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎ(ՆԱ) - տեն ՀՈՒՄԱՎԱՎ(ՆԱ):

ՀՈՒՄԱՎԱՎ(ՆԱ)/ՀՈՒՄԱՎԱՎ(ՆԱ) (արաբ. *hujum, jum, hujum*) - գ. Մեկի վրա հարձակվելը՝ սպառնալով: *Էտ հոնցոն-մանը յը՛տը Ղազարը էլ Պուղուն տանը քըշտավը քիսամ չար, վախում ար Պուղուն անա* (2):

- Հոնցոն անէլ/կ'ան/քաշի/քիսիլ - Մեկի վրա հարձակվել՝ սպառնալով: *Սա-փարալիքէքը հոնցում ա անում, ղնման կօխում շահէն պուկը, կըլօխը կըտրում* (ՀԱԲ, 15, 154):

ՀՈՒՄԱՎԱՎ - չք. 1. Երկար ժամանակ պարապ-սարապ թափառելով՝ գործի համար անպիտանի դառնալ, հոռիա-նալ: *Ըտի էլ էրկու տըղան հոռանում ըն, էլ կարում չըն կօրծ անիս* (2): 2. Շատ փարթամանալով՝ անպտուղ դառնալ, բերրիությունը կորցնել: *Ծառը վեր շատ ծիրիս, կըհոռանա* (Բ):

ՀՈՒՄԱՎԱՎ - գ. Ցախ՝ խոտ՝ խուրձ կապելու համար հարմար շիվ՝ ոստ: *Ծապկէն լալ հոռացու վա* (Բ):

ՀՈՒՄԱՎ - գ. Մետաքսյա փայլուն զգեստ: *Մէլիքին կընէ՞ք, վեր հոռնը կը՛-ցած նի յա մընում, յօխ ծափ ըն տամ* (2):

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎ(ՆԱ)ՑԱՆԱ - տեն ՀՈՒՄԱՎ(ՆԱ):

ՀՈՒՄԱՎ - գ. 1. Խորոված մսի եւ բան-ջարեղեղի խառը հյութը: *Հոնը տինում ա ըռաշկէն, հացը թաթախ անում, օտում* (2): 2. Ներս քաշած օղը: *Հոնը հէրիք չի անում* (Բ):

- Հոն անէլ - Մեծ ամանից շունչը ներս քաշելով՝ խմել: *Ղօնաղը հոն ը-րալ, ամանը տիրտըկըցըրալ* (2):

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎ - տեն ՈՒՄԱՎԱՎԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎ/ՀՈՒՄԱՎ (գրք. հիւսն) - տեն ՀՈՒՄԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎ - տեն ՀՈՒՄԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎԱՎԱՎԱՎԱՎ - ձ. Հատուկ բացականչություն՝ արտահայտություն, որ ասում են վախի՝ զարմանքի եւ դեպքերում՝ Հիսուս Բրիստոսը փրկի: *Հոնսած Բրիստոս, էս հինչ փիս քամէ յա՛* (2):

ՀՈՒՄԱՎ(ՆԱ)ՆԱ - տեն ՀՈՒՄԱՎ(ՆԱ)ՆԱ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎ - տեն ՈՒՄԱՎԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎԱՎԱՎ - տեն ՈՒՄԱՎԱՎԱՎԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎԱՎԱՎԱՎ - տեն ՈՒՄԱՎԱՎԱՎԱՎ:

ՀՈՒՄԱՎԱՎԱՎԱՎԱՎ - տեն ՈՒՄԱՎԱՎԱՎԱՎ:

ՀՈՒՐՈՒՐԱԿԵՐ - տես ՀՈՐՈՒՐԱԿԵՐ:
ՀՈՒՐՈՒՐԱՍԵԿՔ - տես ՀՈՐՈՒՐԱՍԵԿՔ:

ՀՈՐՈՐԹՈՒՆ - տես ՀՈՐՈՐԹՈՒՆ:

ՀՈՐԹ (գրք. հոսր) - գ. 1. տես ՀՈՐԿՈՐԻ: 2. փխթ. Սաստիկ ցավ: Աշկէն հոսրը խճճէն տանջում (Բ):

ՀՈՒՓ(Փ) (գրք. ոփի (մի տեսակ անպտուղ ծառ) - գ. Բարդու մի տեսակը: Ղարաբաղ հուփէ խրոփ կա (Բ):

ՀՈՒՔԻ - տես ՀՈՒՔԻ:

ՀՈՒՔԻ - տես ՀՈՒՔԻ:

ՀՈՒՔԱԹԱՍ - տես ԸՐՈՒՐԱԹԱՍ:

ՀՈՒՔԱԿԱՆ - ած., գ. Կեղեքող՝ տանջող (մարդ), հոգեառ: Սիմոնէն կընէ՞ք հոսքակալ՝ ա, խճճէն օր-իշք՝ չի տամ (2):

ՀՈՒՔԿՈՐ (գրք. հոգեոր) - ած. Եկեղեցական, կրոնական, հոգեոր: ...Հու վեր յեր ար կենըմ, բովում ար մեր հուքեփուր դերերին կըլիսին, թա քարօզ չըն տամ... (ԶՏ, 18):

ՀՈՒՔԶԱԿԱԿ - տես ՀՈՒՔԿՈՐԹԻ:

ՀՈՒՔԶԱՍ - տես ԲԱՐԱՍԱՍ:

ՀՈՒՔՍԱԿ(ԵՐ) - տես ՀՈՒՔՈՒՍԱԿ(ԵՐ):

ՀՈՒՔՈՒՐԱՅՈՒՍ - գ. Նեղ օրվա համար պահած բան, խնայողություն, հոգեպահուստ: Ղարաբաղում տանը միշտ հոսքը պահուստ կիսի (Բ):

ՀՈՒՔՈՒՐԱՅՈՒՍ (գրք. հոգաբարձու) - գ. Հասարակական որբուհ հիմնարկի բարեկարգության եւ տնտեսական վիճակի վրա հսկող անձ, հոգաբարձու: Էտ վըխտէն էլ տամարանէն հոսքը պարցուն Ըվիտիսին տըղան ա իլնի (2):

ՀՈՒՔՈՒՐԵԺԻՆ - գ. Գերեզմանի մոտ հարազատների կերած ուտելիքից կամ խմած խմիչքից մնացածը, որ թողնում են տեղում՝ իբրեւ ննջեցյալի հոգու բաժին: Անյաջ ա, հինգիստին հինջը օտին յա խըմին, հոսքը պէժինը կըթողնին (2):

ՀՈՒՔԿԱԿՈՐ (գրք. հոգեվար) - Հոգին ավանդելու՝ մեռնելու րոպեները, հոգեվարք: Այան հոսքը վարքումը կընվումը մընացած տըղէն անըմըն ա իլնի տաս (Բ):

ՀՈՒՔԿԱԿՈՐԹԻ - գ. Սեկի կողմից որդեգրած զավակ, հոգեզավակ, հոգեորդի: Ըտըրա իլնծ-ջիլնծը Էտ հոսքը վերթին ա իլնի (2):

ՀՈՒՔԻ/ՀՈՒՔԻ/ՀՈՒՔԻ/ՀՈՒՔԻ/ՀՈՒՔԻ/ՀՈՒՔԻ (գրք. հոգի) - գ. 1. Մարդու ներքին աշխարհը, բնավորությունը: Էտ յեր-գիլին թաքավէրը լավ հոսքի օնար (2): 2. Խիղճ: Ասում ա.- Պա տու ըսկի հոսքի չօնիս, Էտ յիթիմին խէ թակում ըս (2): 3. Մարմնից անկախ անմահ եւ անյուրթ

գոյացություն: Մարթ մընում ա, ամիա հոսքին պիցըրանում ա յերգիկը (2): 4. Երեւակայական բարի կամ չար էակ, հրեշտակ կամ սատանա: Էտ կընէ՞ք հըվատում ար հոսքը վուցը (2): 5. Մեռած մարդու ոգի, որ երեւում է որոշ կերպարանքով: Քըշէրը մարթին հոսքին կամ ա, ըտըրան ասում.- Տըղէտ ըսպընական ըն, սայաղ կաց (2): 6. Մարդ, անձ (թվականների եւ դերանունների հետ գործածվելով): Վեր մընէտ ա, տըսնա ա վեր վէց հոսքի էլ յէկէն՝ վըրս ըրած (ՀԺՀ, V, 253):

- Հոսքին առնել - 1. Սպանել, մեռցնել (հաճախ՝ որպես սպառնալիք): Էս մարթը ասում ա.- Յըս Էս քըշէր ծըգանա էրկու մարթու հոսքին պէտմա առնիմ (ՀԺՀ, VI, 281): 2. Տանջել, չարչարել: Էտ թաքավէրը լօխճին հոսքին առնում ար, լօխճին զնիլն տանում ար (2):

- Հոսքին բողազը հըվաքել - տես Հոսքին առնել (2):

- Հոսքին բողազը հըվաքվել - Շատ տանջվել, չարչարվել: Հոսքիս բողազըս հըվաքվից, միսը՝ վէտ տօնը շիկն՝ ցե (Բ):

- Հոսքին ըգաղել - Տանջանքից՝ չարչարանքից ազատել՝ ազատվել: Մընալ, հոսքին ըգաղից (Բ):

- Հոսքին ըսըղէն ծակը հըվաքել - Խիստ նեղել, տառապեցնել: ...Մին չար հարուստ ա ինիւմ, ժողովուրդէն հոսքին ըսըղէն ծակըն ա հըվաքում (ԱԱ, 26):

- Հոսքին ըսըղէն ծակը հըվաքվել - Խիստ նեղվել, տառապել: Մարը ասմա.- Հոսքիս ըսըղէն ծակըն ա հըվաքվալ, միսը՝ վէտ մընըցըրալ ըմ (2):

- Հոսքին Ըստուծէն պահ տալ - տես Հոսքին տալ:

- Հոսքին լիւս տըմնա - Մարթանք հանգուցյալին՝ հանդերձյալ կյանքում թող դրախտ գնա՝ լուսավորվի:

- Հոսքին ծախել/կուրցնել - Սեղք գործել, անարդար՝ հանցավոր գործ կատարել: Աղվէտը ասմա.- Մարթ ախպէր, հոսքիտ ծախել մէլ, պէց թօղէ, քիսիմ. մէխլ ըն ճօտէրըս (2):

- Հոսքին ծըրքէն ինի/տիսիլ - Գոյությունը մեկից կախված լինել, կախման մեջ լինել: Վէգիլին հոսքին թաքավէրին կընգանը ծըրքէն ա, կարում չի պէն ասէ (2):

- Հոսքին ծօռ - Անարդար, ստոր: Հոսքին ծօռ մարթին անա ամմէն հիսջ ըսպընէլ յա (Բ):

- Հոսքին հանել - տես Հոսքին առնել:

- Հոսքին ճիրնվ լըցնել - Հոգին փառավորվել, շատ գոհ լինել: Թաքավէրը, վեր ուրան բախճան ըսի ծաղկած տըմնում ա, հոսքին ճիրնվ լըցնում ա (2):

- Հոսքին պարզիլ (գրք. պարզեմ գոգիս) - տես Հոսքին տալ:

- Հոսքին պերանը/պօկը կ'նլ/հըսնել - տես Հոսքին բողազը հըվաքվել:

- Հոսքին պերանը/պօկը հըսըցնել/հըվաքել - տես Հոսքին առնել (2):

- Հոսքին պիրանավը/պըկավը տիւս կ'նլ - տես Հոսքին բողազը հըվաքվել:

- Հոսքին պիրանավը/պըկավը տիւս օնել/քաշիլ - տես Հոսքին առնել (2):

- Հոսքին տալ - Հոգին ավանդել, շունչը փչել, մեռնել: Մին օր էլ հըլիվուրը հոսքին տամ ա, մընում (ՀԺՀ, VII, 290):

- Հոսքին տըղ տալ - Սկսած՝ ձեռնարկած գործն ավարտել՝ վերջացնել: Ուստան ասմա.- Յըս միսը՝ վէտ հոսքիս տըղ չի տամ, հաց չըմ ուտուկական (2):

- Հոսքին տիւս կ'նլ - տես Հոսքին տալ: 2. տես Հոսքին բողազը հըվաքվել:

3. Մի բան մեծ դժվարությամբ՝ չկամությամբ անել՝ տալ: Հոսքին տիւս ա կամ, վեր միսին մին պէն ա տամ (Բ):

- Հոսքին (տիւս) օնել/քաշիլ - տես Հոսքին առնել:

- Հոսքին փըջիլ - տես Հոսքին տալ: ...Էտ մին ծըրքէն էլ ախճիգըն ա ըսպանում, դծվը հոսքին փըջում ա, մընում (ՀԺՀ, VII, 73):

- Հոսքին օտել - 1. տես Հոսքին առնել (2): 2. Փաղաքական արտահայտություն՝ ուղղված սիրելի՝ հարազատ անձին: Այան ասում ա.- Հոսքիտ օտիմ, մին ըստաքան չայ ածէ, խըմիմ (2):

- Հոսքիս ծըրքէն ինի, պէց կըթողնիմ - Ասում են հուսահատության պահերին՝ անչափ հոգնել՝ զգվել եմ կյանքից՝ ապրելակերպից, ավելի լավ է մեռնել:

- Հոսքի տալ - 1. Հոգեվարքի մեջ լինել: Կամ ըն տօն, տըմնում՝ մարթ հոսքի տալիս (2): 2. Սաստիկ տենչալ՝ փափագել՝ սիրել: Ըրադու հըտէ հոսքի յա տամ (Բ): 3. Շունչ հաղորդել, կյանք տալ: Թօնէրըն ըն ապուն հոսքի տամ (Բ):

- Հոսք(վ)իւ լըրա - Մահվան շեմին, մահամերձ: ...Իրէքան ըխճըկանըն առնումը տամ ըն, հիլուն յէշում, տըմնում հիվանդ, հօքուն յիրն (ՀԺՀ, VII, 36):

- Հոսք(վ)իւն մէխլ անել - տես Հոսքին ծախել:

- Հոսք(վ)իւն նըրիւտ խաղ անել - Կատակներ անելով՝ մեկին զայրացնել: Կընէ՞ք մարթին հոսք(վ)իւն նըրիւտ միշտ խաղ ար անում (2):

- Հոսք(վ)իւն պարթըլ ինի - Նվիրական՝ անխախտելի խոստման բանաձեւ: Խօրէն ապան ասում ա.- Հոսք(վ)իւն պարթըլ ինի՝ լըս Նըհատակը մին լավ թըմիգընիմ (Բ):

ՀՈՒՔԻ-ՀԱՎԱՍՏ - գ. Խիղճ եւ հավատ:
Խանէն էլ ըսկի հոնքի-հավատ չիւն (2):

- Հոնքի-հավատ անէլ - Երդվել:

Հառնէրը հոնքի-հավատ ըն անում, վեր
նորանք հացան կոտցացալ չըն (2):

ՀՈՒՔԻՆԻՐ-ՀՈՒՔԻՆԻՐ/ՀՈՒՔԻՆԻՐ-
ՀՈՒՔԻՆԻՐ/ՀՈՒՔԻՆԻՐ-ՀՈՒՔԻՆԻՐ (թրք. *hön-
gür-höngür*) - մ. Կսկծագին, մղկտալով,
հոնգուր-հոնգուր: Թաքավերին տըղան
յէշնում ա, տըսնում մին դաշանգ ախ-
ծիգ, քոլէն տակէն նըստած, հոնքիւր-
հոնքիւր լաց ա իննում (2):

- Հոնքիւր-հոնքիւր ինի/կ'նի - Կսկծա-
գին լացելով՝ զանգատվել: Էտ կընէգը
քիւնամ ա վէգիրին կոշտը, հոնքիւր-
հոնքիւր իննում (2):

ՀՈՒՔԻ - տեն ՀՈՒՔԻ:

ՀՈՒՔԻ - տեն ՀՈՒՔԻ:

ՀՈՒՔՈՒՍՈՒՍ - տեն ՀՈՒՔՈՒՍՈՒՍ:

ՀՈՒ - 1. ձ. Խոշոր եղջերավոր անա-
տուններին քշելու ծայնարկություն: Հն-
քին էլ կըվերը քշշում ա՝ հո՛, հո՛ (2): 2.
մնկ. Կով: Խոխան ասում ա.- Հոն հարալ
ա (Բ):

- Հո կոտռ - տեն ԿՈՒՌՈՒ:

ՀՈՒՅՈՒՅ - վ. 1. Չէ՛ որ, ապաքեն:
Մարը ասմա.- Էտ հո մեր կավըն ա՛ (2):
2. Անշուշտ, անկասկած: Ասում ա.- Էտ
վեր ուրան մօրը ըսպանալ ա, ինձ ըսպը-
նական ա, հո ըսպընական ա (2): 3. 2.
Արդյոք: Օգու՛մ ա գիղա՛, հո արիքը
քննդվնլ չի՞ (2): 4. Բառ-մասնիկ՝ ար-
տահայտության հիմնական իմաստը
ուժեղացնելու համար: ... Էն չըխէ մանէ-
թը բաբաթ ա իլնլ, հու՛ մըհէնգվա նը-
մա՛ն չի (ՀԱԲ, 15, 65):

ՀՈԲԱ - գ. Որոշ խաղերի համար
գետնին սարքված փոսիկ՝ գնդակը՝ քա-
րը եւն մեջը գցելու համար, խաղափոս:
Ճուղուպուրը թօղ ա անում, քըցնում
հօբան (2):

ՀՈԶԱ - գ. 1. Երկար փայտ: Մին հո-
գա յա յօր ունէս, վեր թըկէս (Բ): 2. հեգն.
տեն Խը՛ր:

- Հօգա անէլ - տեն Հօգալամիշ անէլ:

ՀՈԶԱԼԱՍԻՇ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Հօգալամիշ անէլ - հեգն. տեն
ԲՕՆԵԼ:

ՀՈԹ - գ. 1. տեն ՀՈԲԱ: 2. Զրափոս:
Կըռննա ա, էտ հօթան ճուր խըմէս (2):
3. Կոտրված կավէ ամանների թգաչափ
մնացած տակը: Կուլէն հօթը ճիրնով
լըսնում ա, տամ դունադէն (2):

ՀՈԹԱԲԱՇԻ - տեն ՀՈԹԵ:

ՀՈԹՆՈ (գրք. *հռետոր*) - ած., գ. 1.
Շատախոս, շաղակրատ (անծ): Էտ հօ-
թանը վեր ըսքըսում ա խօսելը, էլ տուս չի
անում (Բ): 2. Շատ համառ (անծ): Հօ-

թան մարթ ա Խիկառը, ընդորանա
պըրծումնը չի կա, վեր ասալ ա, ընական
ա (2):

- Հօթան կէնալ - Խիստ համառել:
Հարթնը հօթան ա կէնում, մարթին
ասածը անում չի (2):

- Հօթան կըտըրէլ - Շատախոսել,
շաղակրատել: Հինչ ըս՝ հօթան կըտըրալ
(Բ):

ՀՈԹԵ/ՀՈԹԵ-ՀՈԹԵ - գ. Խաղատե-
սակ, երբ գետնին փոս են փորում եւ
հերթով ձեռքի վեզը՝ կլոր քարը՝ ըն-
կույզը եւն հեռվից նետում. ով չի կարո-
ղանում գցել փոսը, նրա նետածը անց-
նում է մյուսին, իսկ քանի հատ կարո-
ղանում է գցել փոսը, այնքան ստանում
է մյուսից: Հօթէն ճուղուպուրալ ըն շատ
խաղ անում (Բ):

ՀՈԹԵ-ՀՈԹԵ - տեն ՀՈԹԵ:

ՀՈԹԿ - տեն ՀՈԹԵ:

ՀՈԹՈՒՆԵ - գ. Լարծուն տեղ: Էտ
հօթանըսավը ընցընէլիս ծին սըլկըհում
ա, ըղնում ծօրը, ըստակում (2):

ՀՈԹԹ/ՀՈԹԿ (գրք. *օղ (շնչառու-
թյուն)*) - տեն ՆՄՓՆՍ: Օշափը վը՛ր
նորան հօթըը ուրան ա քաշալ, էն տը-
ղան յէկալ ա կօշտը (ՀԺՀ, VI, 75):

ՀՈԹՄՐ (գրք. *յօժար*) - տեն ԸՈՒԱԶԻ:
Իմ քեր Գոպխաս(ը) նան Մարկօսը
նորնոր սիր ին տըվալ, ամա ախպէրըս
հօժար չար (ԼՂԲԶ, 265):

- Հօժար կամքավ/սըրտավ - Հօժար
կերպով, հոժարաբար: Էտ ախճիգը
հօժար կամքավ փըսակվում ա էտ դէր-
վիշին նըհէտ (2):

- Հօժար կէնալ/իսիլ - տեն Ըռագի
կէնալ: Էտ վեր հանը իտի յա ըսէս, տը-
ղան հօժար ա կընաս (ՀԺՀ, V, 277):

ՀՈԹՄՐԱՆԱԼ (գրք. *յօժարանամ*) -
չք. տեն Ըռագի կէնալ: Արէվիատը
հօժարանում ա, նըստում ծին, կ'ամ
(ՀԱԲ, 15, 40):

ՀՈԹՄՐՎԵԼ (գրք. *յօժարիմ*) - չք. տեն
Ըռագի կէնալ: Նօքանը հօժարվում ա,
պիրըմ ըն յէկը մօրթում... (ՀԺՀ, V, 506):

ՀՈԹՄՐՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. *յօժարեցու-
ցանեմ*) - նք. տեն Ըռագի կըց(ը)նէլ:
Մին թանիրնով էտ ըխճըկանը
հօժարցընէս ըն (2):

ՀՈԹՄՐՕԹՈՒՆ (գրք. *յօժարութիւն*) -
գ. Հօժար՝ համաձայն լինելը: Ըտըրա
հօժարթունը չուբանէն սըրտավը չի
իսիս (2):

ՀՈԼ - տեն ԲՈՒԼԴԻ:

ՀՈԼ՝ՀՈԼՆԸ (գրք. *ուլ*) - գ. 1. Այծի
ձագ, ուլ: Դէրը քըննւմ ա էծը նան էրկու
հօլըն էլ պէրըմ, տամ Պըըը-Մէլէն (ՀԺՀ,
VI, 196): 2. փխբ. Մանուկ երեխա: Էտ

հօլը հօրը շատ ա չըրցըրէս (Բ): 3. փխբ.
Հիմար, տխմար անծ: Սըկըրտիջը հօլ ա,
լօխ ընդըրա խըփիս ըն (Բ):

ՀՈԼ՝ (գրք. *ուլն (պարանոց)*) -
Գործածվում է կապակցությունների
մեջ:

- Հօլ կէնալ - 1. Ճակատ ճակատի
խփելով՝ կռվել (խոյերի՝ այծերի եւն
մասին): Դօչէրը հօլ ըն կէնում, ուրանը
էլ թըմնշն յըն անում (2): 2. Մեկի՝ մի
բանի հետ պայքարի մեջ մտնել: Սամ-
սօնը էրկու օր էտ քարէն նըհը՛տ հօլ ա
կէնում, վէրջը պուք տամ (2):

- Հօլ կըցընէլ - Իրար հետ կռվեցնել:
Պէրալ ըն, փօղէրըն էլ վեր յէկալ, դօչէրը
հօլ ըն կըցընում (ՀԱԲ, 15, 23):

ՀՈԼ-ՀՈԼ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Հօլ-հօլ անէլ - 1. տեն Հօլ կէնալ: 2.
տեն Կուպիէ-կուպիէ անէլ:

ՀՈԼՄԵՐ - տեն ՀՈԼՄՈՒՐ:

ՀՈԼՄՈՒՐ/ՀՈԼՄԵՐ - գ. 1. Նոր մերած
մածուն: Մին աման հօլմէր ա օտում,
հըղէ իննում (2): 2. Զանազան նյութերի
միապաղաղ խմորանման զանգված,
շաղախ: Իլլէրին հօլմոնըը ածում ա
հըվէրէն առաջը, ինքը նօրիցան խըմօր
անում (2):

- Հօլմոն անէլ - Շաղախի վերածել,
խառնելով խմորանման զանգված
դարձնել: Թէփը հօլմոնը ա անում, տամ
խուգէրէն (Բ):

ՀՈԼՆԸ - տեն ՀՈԼ՝:

ՀՈԼՆԻՆԵ - տեն ՀՈԼՆԻՆԵ:

ՀՈԼՈԼ - տեն ՀՈԼՈԼ:

ՀՈԼՈԿ - տեն ՀՈԼՈԼ:

ՀՈԽԱ/ՕԽԱ (արաբ. *okayye*, թրք.
okka) - գ. Ծանրության թուրքական չափ,
որ հավասար է 1282 գրամի: Մին հօխա
մէս ա ինք օտում, քիւնամ սիրըկանէն
տօնը (2):

ՀՈԽԿԱԲԱԶ - ած. Բանասարկու:
Հօխկաբազ մարթիջ՝ ամմէն շէնում էլ
կան (Բ):

ՀՈԽՏԵՄԵՐ - տեն ՀՈԽՏԵՄԵՐ:

ՀՈԾԻ - տեն ԱՆԳԻ:

ՀՈԿՏԵՄԵՐ - տեն ՀՈԽՏԵՄԵՐ:

ՀՕ-ՀԱ - 1. տեն ՀՕ՝ (1): 2. ձ. Մեկի
հիմարությունը՝ տխմարությունը ակ-
նարկելու արտահայտություն: Մարթը
վեր ըտի ըխմըխ-ախմախ խօսում ա,
կընէգը ասմա՝ հօ՛-հա՛ (2):

ՀՕԴ - տեն ՎԸ՛Դ:

ՀՕԴՄԻՆ - ած., գ. Հողից ծնված
(մարդու մասին): ...Քընէկը՝ ար անում,
թա.- Տը՛սնա էտ ախճիգը յէրգիւնքան
յէկած ա՛, թա հօղածին ա՛ (ՀԺՀ, V, 135):

ՀՕԴԵ - տեն ՎԸ՛ԴԵ:

ՀՕՂԷԼ - տեն ԿԸՂԷԼ:
 ՀՕՂՅԱՏ - տեն ԿԸՂՅԱՏ:
 ՀՕՂԿԷԼ - տեն ԿԸՂԿԷԼ:
 ՀՕՂՈՒՏ - տեն ԿԸՂՈՒՏ:
 ՀՕՆՁ - տեն ՀՅՆՁ:
 ՀՅՆՁ/ՀՅՆՁ/ՀՅՆՁ/ՀՅՆՁ (գրք. հոսնձք) - գ. 1. Հնձեղ, քաղեղ: Հընգէրունքը հոնձ ըն անում, հոնձավ իննում (ՆԼՂԺԲ, 95): 2. Հնձածը, քաղածը: Արտը հընձնում ըն, հոնձը պիրում կալը (2): 3. Հնձելու ժամանակը, ամառ: Տըղամարթը հոնձավը վեր հիվըն-դացավ, խոխէնքը տոնգը կըմընան (2): 4. փխբ. Առատ վաստակ: Քինամ ա քաղաք, լ'ավ ըշխադում, հոնձը դարկում տոն (2):
 - Հոնձ անել - տեն ՀՆՁԻԼ (1): Ախպէր ու քուր հոնձ ըն անում, տընէրը ցորնավ լըցնում (ՆԱԲ, 83):
 - Հոնձ անողը սամավ էլ ա հոնձ անում - Լավ աշխատողն աշխատում է՝ անկախ հանգամանքներից:
 ՀՅՆՁ՝ - տեն ՀՅՆՁ:
 ՀՅՆՁ՝ - տեն ՀՅՆՁ:
 ՀՅՆՁՈՒ - գ. Ղաշուկի նման մեծ դանակ: Հոշարին կոխում ա խանէն ջիգձըրը, ըսպանում (2):
 ՀՅՈՂ՝ - տեն ՀՅՈՒ:
 ՀՅՈՂ՝ - ձ. Բացականչություն մի բան վեր նետելով՝ բարձրացնելու, ցատկելու, պարելու եւն ժամանակ: Քարը պիցըր-ցընում ա, թա՛հոյ (2):
 ՀՅՈՂԱՆ/ՀՅՈՂ(Պ)Ա(ԼԱ) - տեն ՀՅՈՂ:
 ՀՅՈՂ(Պ)Ա(ԼԱ) - տեն ՀՅՈՂԱՆ:
 ՀՅՈՂԱՆ/ՀՅՈՂԱՆ (արաբ. *hiḡa* (կռիվ)) - գ. Հակառակություն, վեճ, խոսքակռիվ: Հոնջաթին վերջը կըմը՛վըն ա (ՆԱԲ, 59):
 - Հոնջաթին կ'ան - Թշնամանալ, հակառակվել: Հիրըվանէրը էտ վը՛ղէն դնր-դան հոնջաթին վըն կ'ամ (2):
 - Հոնջաթին պիրիլ - Թշնամացնել, իրար հետ վիճել տալ: Էտ հարթըն տն-քորցը հոնջաթին վա պիրիս (Բ):
 - Հոնջաթ անել/ըղնել/տալ - Հակառակել, վիճել: ...Հոնջաթըն հոնջաթ ըն տաս, հոնջաթ անա խըրըվէս (ԱԱ, 22):
 ՀՅՈՂԱՆ/ՀՅՈՂԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Հոնջաթմիշ անել/ինիլ/կ'ան - տեն Հոնջաթ անել:
 ՀՅՈՂԱՆ/ՀՅՈՂԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Հոնջաթմիշ ինիլ/կ'ան - տեն Հոնջաթ անել: Տարը հոնջաթմիշ կինի, հոնջաթ կըտան, չըրու դըրադան կըկ'ան պըժէ-կին... (ՋՏ, Բ, 231):
 ՀՅՈՂ՝ (գրք. ուռ (ճյուղ)) - գ. Ցախ՝ խոտ՝ խորձ եւն կապելու համար ոլորած դալար շիվ: Մին քանէ հէտ հոնջ կըտ-

րում ա, էլիս հոն ա անում, կապում (ԼՂԲԲ, 267):
 - Հոն անել - 1. Ռալար շիվը ոլորելով՝ կապ պատրաստել: Քըննում ա ծըմական ճըպատ կըտըրում, պիրում հոն անում, կապում (ԼՂԲԲ, 267): 2. Ոլորել, ճմլել: Էս տըղան հոն ա անըմ, աշխուհին տինըմ տակէն, մաշան ճըղըմ, էրկու կէս անըմ (ՆԼՂԺԲ, 19): 3. արիւմ. Խժռել, ազահա-բար ուտել: Հոնջը մին էրկու ճաթ տըված ա ինիս, մինը թըխծընէս ըն, հոն ընէս (ՀԺՀ, V, 591):
 ՀՅՈՂ՝ - գ. տեն Մաշկէն իլիգը:
 ՀՅՈՂ/ՀՅՈՂ (գրք. ուռի) - գ. Ուռենի:
 Հոնէն բիդի ճիրիս, վեր առնէ (Բ):
 ՀՅՈՂ - տեն ՀՅՈՂ:
 ՀՅՈՂ-ՀՅՈՂ/ՀՅՈՂՀՅՈՂ - ած. 1. Տար-բեր տեղերից ոլորված՝ ճկված: Մին հոն-հոն ճըպատ ա յոր օնում, կըվէրը քըշում (2): 2. փխբ. Պտուղներով բեռնա-վորված: Ըստարէ ծառէրը հոն-հոն ըն (Բ):
 - Հոն-հոն անել - 1. Շատ ոլորել՝ ճմլել՝ բոթել: ... Քընում ա հոն-հոն անում, մին ծառնը պուք տամ, վեր պիրի քըցի Պու-ղուն յըրա... (ԲՀԲ, 201): 2. Իրար քաշկռտել: Սա ըսկըսում ա հոն-հոն անելը ախպոր նըղէտ (ՀԱԲ, 15, 13):
 ՀՅՈՂՈՒՏ - տեն ՀՅՈՂՈՒՏ:
 ՀՅՈՂՈՒՏ/ՀՅՈՂՈՒՏ - գ. Շատ ուռե-նիներ աճած տեղ: Կամ ըն, էտ հոն-տումը կօղը կէնում (2):
 ՀՅՈՒ - գ. Գետնատարած փշոտ բույս: Հոսին սաղ բոստանը կ'աննալ ա (Բ):
 ՀՅՈՒ՝ - տեն ՀՅՈՒ:
 ՀՅՈՒ՝ - ած. 1. տեն ՀԱՒ: 2. Զով, դուրեկան ջերմությամբ: Հոլ քամէ յա փըջում (Բ):
 - Հոլ անել - Հովանի՝ սովեր՝ շվաք գցել: Զոնրում ուռը պը՛ց ա անում հոնն թէվէրը, էտ տըղին հոլ անըմ, վը՛ր քախծըրը քոն ինի (ՀԺՀ, V, 24):
 ՀՅՈՒ՝ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:
 - Հովէն կ'ան/հըսնել/քինիլ - տեն Հային կ'ան (ՀԱՅ՝-ի տակ):
 ՀՅՈՒ/ՀՅՈՒՏ (գրք. հովիտ) - գ. 1. Հովիտ: Առաջվա Աշանը Ըստըփընուցա հովիտըն ա ըլնա՛լ Ղուգարտէրէն տէղը (ՆԱԲ, 91): 2. Գուռ, քարէ փոքր ավազան աղբյուրի առջեւ: Սըղէնք էլ վեր յէշում ըս՝ հովիդ կա, վեր լոմավ կըտոր պուք տալ կարէլ չըս... (ՀԱԲ, 15, 148): 3. տեն ՀՅՈՒՆ: Հըրիշտըրակը քընում ա, տէսնում՝ մին բէրիլ խոխէք լըղընայիս, մինըն էլ քոն՝ հովտէն դըրադէն նըստած (ՆԱԲ, 87):
 ՀՅՈՒՆ - տեն ՀՅՈՒՆ:

ՀՅՈՒՆ - տեն ՀՅՈՒՆ:
 ՀՅՈՒՆ - տեն ՀՅՈՒՆ:
 ՀՅՈՒՆ (արաբ. *havz*, թրք. *havuz*) - գ. Արհեստական ջրամբար, ջրավազան: Հըյաթումը մին տէղ հովուգ ա իննում... (ՀԱԲ, 15, 30):
 ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ (գրք. ալը (օր)) - գ. Պահ, ակնթաթ, կարճ ժա-մանակ: Մին հովուր վեր անց ա կէնում, մաշնակ հարթըն ա կ'ամ, մին հափուռ աղ քըցում, խառնում, քընում (ՆԱԲ, 140):
 ՀՅՈՒՆ - գ. 1. Լծկանի լուծին նստող կամ լուծի առջեկից քայլող ու լծկանը քշող տղա: Մըշակը Պուղուս դային ալը, հոտըղնէն էլ յէս ըմ, մընէլ Կիրիքօրը (ԼՂԲԲ, 267): 2. Ընտանիքի պատանի անդամ, որ արածեցնում է ընտանիքի անասունները, պատանի հովիվ: Տանը հոտաղըն էլ կուճուր տըղան ա իննում, ամմէն օր տանում ա վըխճըրնէն ըրը-ծըցընում (2): 3. Գյուղական վարձու մշակ: Էտ հոտըղնէն հըցըփօր կօրծ ըն անում (2):
 - Հոտաղը սավա քըցիլ - Որդուն ուշ ամուսնացնել: Հիննացէ՛ր ասում ըն.- Սա՛վաղ, հոտաղըտ սավա մէլ քըցիլ, փուշմընական ըս (2):
 ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ - տեն ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ:
 ՀՅՈՒՆ (գրք. էր) - տեն ԽԷ՛:
 ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ (գրք. ուր) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Հոն ա՛ - 1. Ռ'ը է, որտե՛ղ է: Հոնք ասմա.- Հոն ա՛ ցակատը (2): 2. Հկա, գոյություն չունի: Հոն ա՛ փուլը, վեր փուլ իննը, մին կավ ինք կունի (2): 3. տեն Հոն ա՛ թա:
 - Հոն ա՛ թա - Որքան ցանկալի կլի-ներ, երանի՛ թե: Հոն ա՛ թա մին թոն կա, բոստանըս ճիրի, մին շէբաթ ա, ճիրնալ չըմ (Բ):
 ՀՅՈՒՆ - տեն ՀՅՈՒՆ:
 ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ - տեն ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ:
 ՀՅՈՒՆ(Ն)/ՀՅՈՒՆ (գրք. ուրազ) - գ. Ուրազ: Հոնէնքը յոր ա օնում, տննում (2):
 ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Հոնքմընը քաշիլ - տեն Վը՛տ օնել: Էշը գիղնց, թա խօտ ա, լըրա պըրծավ, ըսկըսից հորթըմընը քաշիլ (ՀԲ, 349):
 ՀՅՈՒՆ (գրք. յորդոր) - տեն ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ: Էտ տըղան մըղալ չար քըցում մօրը հորթուրնէն (2):
 - Հոնքուր կարթիլ - տեն ՀՅՈՒՆ/ՀՅՈՒՆ:
 ՀՅՈՒՆ - տեն ԿԸՂՈՒՆ:
 ՀՅՈՒՆԷԼ - տեն ԿԸՂՈՒՆ:
 ՀՅՈՒՆԿԱՆ - տեն ԿԸՂՈՒՆ:

ՀՕՐՕԿԵԼ - գ. Վարելիս երգվող երգ, գուրթանի երգ: Հրոնանցե հորովելու անս և ըսկընաս (Ձ):

ՀՕՓ/ՀՕՊ/ՀՕՌ (գրք. հուպ) - ած. Փակ, հուպ, գոց, սեղմված: Աշկերը հոփ նի յա մըննում, լոխ ծըծըղոտում ըն (Ձ):

- Հօփ ածել/անել - Փակել, գոցել, սեղմել, կծկել: Աշկերը հոփ ա անում, մին էլ պեց անում (Ձ):

- Հօփ կ'ան - Փակվել, գոցվել, սեղմվել, կծկվել: ...Սարը կ'ամ ա հոփ կ'ամ, Ալահվերդին մընամ ա սարեն մաջին (ՀԱԲ, 15, 54):

- Հօփ տալ (հ.է.*ub-) - 1. Սեղմել, ճնշել: Ախճիգը քըշանում ա, ծուն ճարըմ, էրկու ծրճըմալ հոփ տամ, կոտորըմ (ՀԺՀ, V, 168): 2. Հյուսելը վերջացնել, վերջին հատը ամրացնել: Գրիլբան հոփ ա տամ, տիննում դըրաղ (Ձ): 3. Նեղել, ստիպել: Տըղան վեր շատ հոփ ա տամ, հարը վրիպեան պատմում ա (ՆԱԲ, 49): 4. Կարգի հրավիրել, քննադատել: Կըլ-խոզեն ժողովումը նախագեն մին լավ հոփ տըվեն (Ձ): 5. Տանել, հաղթել: Նար-դի խաղ ըրենք, Ծընորեն հոփ տըվե (Բ): 6. Որեւէ բան թափով՝ եռանդով անել: Հօփ տըվենք, հծնծը պըրծենք (Բ): 7. Ազատորեն ուտել կամ խմել: Դոնաղը մին մընուտումը խըրափածը լոխ հոփ տըվալ (Ձ):

- Հօփ տո, կոլ տո - Ասում են փափուկ՝ կակուղ ուտելիքի մասին՝ ծամելու կարիք չկա, շատ փափուկ է: Խըրափած, հինգ խըրափած, լըհա հոփ տո, կոլ տո (Բ):

- Հօփ օնել - տեն հօփ ածել:

ՀՕԶԻ - տեն ՀՈՒԶԻ:

ՀՕԶԻ - տեն ՀՈՒԶԻ:

ՀՕԶԸՍ - տեն ՀՕԶՈՒՄ:

ՀՕԶԸՍԱՎ(ԵՐ) - տեն ՀՕԶՈՒՄԱՎ(ԵՐ):

ՀՕԶԻ - տեն ՀՈՒԶԻ:

ՀՕԶՏԵՍԲԵՐ - տեն ՀՕԶՏԵՍԲԵՐ:

ՀՕԶՈՒՄ/ՀՕԶԸՍ (արաբ. hukm, պրս.

hokm, թրք. hüküm) - գ. 1. Ուժ, զորություն:

Շահ-Աբբասը օգըմ չի էտ տըղեն փըռնելը հծըմալ ինի... (ՀԺՀ, VII, 115):

2. Հրաման, կարգադրություն: Թաքավերը հծըմը փոզմիշ ա անըմ, վեր մը-ծահասակ մարթկանց վէջ թա կըտօրին, լնվ յէշին (ՀԺՀ, VI, 97):

- Հծըմում անել - 1. Ստիպել, պարտադրել: Հարթընը հծըմում ա անում, պատ-րօնը կավը ծախում ա, փոզը տամ իւրնն (Ձ): 2. Հրաման արձակել, կարգադրել: Ախմախ թաքավերը հծըմում ա անըմ, վեր ամեն օր ամեն տանան մին մարթ պիրին, քըցին էտ կըրավեր... (ՀԺՀ, VI, 187):

- Հծըմում օնել - Խեղճացնել, հնա-գանդեցնել: Թօրքերը շատ վեր լօք-լօք ըրեն, հծըմումը կալինք՝ (Բ):

ՀՕԶՈՒՄԱԹ (արաբ. hükumat, պրս.

hokumat, թրք. hükümet) - գ. 1. Պետություն,

իշխանություն: Սավետին վախտը լոխ հծըմումթին հէտէ յըն իլնլ կօրծ ընէս (Բ): 2. Օրենք: Հծըմումթին անա էն վախտը լոխ վըրիւնիս ըն իլնլ (Ձ):

ՀՕԶՈՒՄԱՎ(ԵՐ)/ՀՈՒԶՈՒՄԱՎ(ԵՐ) - ած. Ուժեղ, զորեղ: Էն հծըմումավեր արեկը վեր տոն ա յէկալ, մեր պենը պըրծած ա (ԼՂԲ, 304):

ՀՕԶՈՒՄ-ՀՕԶՈՒՄ - տեն ՀՈՒԶՈՒՄ-ՀՕԶՈՒՄ:

ՀՕԶՍ (գրք. հոգ) - գ. 1. Մտատանջություն, մտահոգություն, վիշտ, ցավ: Շիննացուն հոջերը շատ ա (Բ): 2. Անհանգստություն պատճառող գործ՝ զբաղմունք, խնամք: Մին օր էտ մարթին կընէգը մըճնում ա, տանը

հոջը ընգնում ա էտ մարթին յըրա (ՀԺՀ, V, 488):

- Հօջս անել - 1. Մտատանջվել, մտահոգվել, վշտանալ: Շատ ա հոջս ա-նում, ամմա պեն չի աննլ կամ (Ձ): 2. Կարիքները հոգալ, հոգ տանել: Շինն-ցեք մըսըրհաթ ըն անըմ, վըր հարկա-վըր ա փաղու հոջս անել (ՀԺՀ, VI, 277):

- Հօջսը քաշիլ - տեն Հօջս անել (Ձ): Տա առօք-փառօք ապրում ա. վէջ ժը-ռընգներեն հոջսըն ա քաշում, վէջ էյսըվա օրը (ՆԱԲ, 77):

ՀՕԶՏԵՍԲԵՐ/ՀՕԽՏԵՍԲԵՐ/ՀՕԿ-ՏԵՍԲԵՐ/ՀՕԶՏԵՍԲԵՐ (գրք. հոկտեմբեր) - գ. Տարվա տասներորդ ամիսը՝ հոկտեմ-բեր: Նօնը հօքտեմբերումըն ըն քաղում (Բ):

ՀՕԶՈՒԹ - տեն ՕԶՈՒԹ:

ՀՕԶՈՒՏ - տեն ՕԶՈՒՏ:

ՀՕԶՕՍՍՕՍ/ՀՈՒԶՈՒՄՍՕՍ/ՕԶՕՍ-ՍՕՍ/ՕԶՕՍՍՕՍ/ՕԿՕՍՍՕՍ (գրք. օգոս-տոս) - գ. Տարվա ութերորդ ամիսը՝ օգոստոս: ...Մըսըրհաթ ըն անում, վար հըրսանէքը օքօստօսումը անին, վար սել չի կա (ԱԱ, 82):

- Հօքօստօսու աղվէս - Շատ նիհար անծ: Հօքօստօսու աղվէս ա Զավէնը, փըջիս՝ վեր կըղեն (Բ):

ՀՕԶՕՏ - գ. Ննջեցյալների վրա կատարվող համառոտ ծես: Առաջ հօքօ-ցը աննաթ ա իլնլ (Բ):

ՀՕԶՕՏ-ՀԱՍԳՈՒՑԵԼՕՏ - Գործած-վում է կապակցությունների մեջ:

- Հօքօց-հանգուցէլօց ինիլ/տըճնալ - Վախճանվել, հոգին ապանդել: Տէսնում ա, վեր հօքօց-հանգուցէլօց ա տըռնը-լական, ծէն ա տամ մէծ տըղեն, վիսյաթ անում... (ՆԱԲ, 122):

ՁԵՎ - տեն ԾԻՎ:

Ղ

ՂԱԲ (թրք. kop (աման) - 1. տեն ՂՕ-ԲՈՒՐ: 2. տեն ՍԸԹԻԼ (3):

ՂԱԲԱ/ԿԱՊԱ (արաբ., պրս. qabā) - գ. Կանացի երկար զգեստ: Այան միշտ դաբա յար կըճնում, միհէնգ՝ ըտի կընէգ՝ չի կա (Բ):

ՂԱԲԱԼԱ (արաբ., թրք. qabāla) - գ. Վկայաթուղթ, վկայագիր: Մին դաբանն ա քըթալ, վեր էրկու դօլալ յէս ըզկական ըմ էտ Ուրբէլօլին... (ՁՏ, Ա, 114):

ՂԱԲԱԼԱՐԸ - գ. Կտորեղեն, զգես-տեղեն: ...Տըճնում ա, վըր էս տանը դաբալարշու մին մէծ մաղագին կա... (ՀԺՀ, VI, 215):

ՂԱԲԱՂ - գ. 1. Առանց պոզի այծ:

Ըտըրա իլնծ-չիլնծըն էլ էրկու դաբաղ ա իննում (Ձ): 2. Հոր դղում: Դաբաղը իփին ա, տինում դունաղեն ըռաջին (Ձ):

ՂԱԲԸՂ - տեն ՂԱԲԱԼԱ: ...Մին դա-բըղ ա ինք օնըմ, թա փըլան-փըլան թի-վին դաթըրջի Աբդուլ-Ղասըմը Մաշադի Հասան Ղուլիմալի օղլուն մէյիդը պէրալ, յէս էլ թաղէցի... (ՁՏ, Ա, 232):

ՂԱԲԸՂԱ - տեն ՂԱԲՈՒՂԱ:

ՂԱԲՈՒԼ (արաբ., թրք. kabil (կարելի), kebul (ընդունելություն), պրս. gābul) - տեն ՀԱՍԱԾԱՅՆ (1):

- Ղաբուլ անել/ինիլ/կէնալ - տեն ՀԱ-ՍԱԾԱՅՆ(Ը)ՎԵԼ: Հօթանը դաբուլ ա ա-նում, կօվը մօրթում ըն... (ՀԺՀ, VII, 168):

ՂԱԲՈՒՂ - տեն ՂԱԲՈՂ:

ՂԱԲՈՒՂԱ/ՂԱԲԸՂԱ (թրք. kaburga)

- գ. Տանիքի հորիզոնական փայտե բա-րակ ձողերը, որոնց վրա ամրացնում են թիթեղը՝ շիֆերը եւն: Դաբուրդան վեր ինի վէջ, կարել չըս ժէժըր թըլիս (Բ):

ՂԱԲՈՂ/ՂԱԲՈՒՂ (թրք. kabuk) - գ. 1. Կեղեւ (բույսի ցողունի, պտղի, ձվի եւն): Էտ պուճուր ախպերը ծառին դաբուրդան տըրէիս ա շիննում, կըճնըմ, մին մըհալ էլ կըտըրըմ, ծօվալը անց կըճնըմ (ՀԺՀ, V, 216): 2. Լուցկու դատարկ տուփ: Էտ վըս-կըպըղօծը քըցնում ա դաբօղը, տիննում ջուրումը (Ձ):

ՂԱՂԱ (արաբ. թրք. qada) - գ. Ցավ, նե-

դուզություն, դժբախտություն: *Ըշտըղա վերեյ յա, մին դաղան կամ ա, մեզ ջըհում (2):*

- Ղաղանտ առնիմ/տանիմ - Փաղաքջական արտահայտություն՝ ցավդ տանեմ: *Ղաղանտ տանիմ, քինի, մին ըստաքան ծողր պէր (2):*

ՂԱՂԱՂ - գ. Ղանակի՝ մկրատի՝ ունեւի կոթի օդ: *Թիւր քըցում ա տինանէն դաղաղը, կօխկան կախ տամ (2):*

ՂԱՂԱՂ/ՂԱՂԱՂ (արաբ., թրք. *kadar*) - գ. Չափ, մեծություն, աստիճան: ... *էն դըղմը թակալ ըն, վըր պատառ ա մը-նացալ, թա ըստակի (3Ժ3, VII 246):*

ՂԱՂԱՔ՝ (թրք. *badak*) - Բամբակե ներկած կտոր՝ արխալուղ կարելու համար: *Ղաղմքը թինգանուց կըտօր ա իւն (2):*

ՂԱՂԸՐ - տէն ՂԱՂԻՐ:

ՂԱՂԻՍԻ (պրս. *gədimi* (հնագույն) - ած. ճատ հին, հինավուրց: ...*Սա հորանց դաղիմի աղաթըն ա. հանդանդ խօսելը, յավաջ ման կալը դըրցէք գիդալ չըն (ՋՏ, Ա, 1):*

ՂԱՂԻՐ/ՂԱՂԸՐ (արաբ. *kadr, kader; պրս. gādr*) - գ. Չարգ, արժեք, արժանիք: *Աղվէսը ասըմ ա.- էտքանը լըս կանիմ, թան վերջումըն էլ իմ դաղըրըս գիդանս (3Ժ3, V, 628):*

ՂԱԶ (պրս. *gāz, թրք. kâz*) - գ. 1. Սագ: ...*Տըմբըլին մագրան ընգնելը մէր դա-գէրին, ծրդակներին տուր չի յէկալ... (ՋՏ, Ա, 182):* 2. փխբ. Չիմար՝ տիմար անծ: *էտ դազը հօրը փուկերը ցըրըվ տուվալ (Բ):*

ՂԱԶԱԲ (արաբ. *gāzeb*) - 1. տէն ՂԱՂԱՆ: *Գիւղում չըմ, թա հինջ անիմ, վըր էս դագաբան պըրծընիմ (3Ժ3, V, 25):* գ. 2. Ցատում, բարկություն: *Թաքավերին դը-գաբան լօխ վախում ին (2):*

ՂԱԶԱՆ - տէն ՂԱԶՂԱՆ:

ՂԱԶՂԱՆ(Ն) - տէն ՂԱՍԻՂԱՆ(Ա):

ՂԱԶԻ՝ (թրք. *qazi*) - գ. Չոգետը բարձրաստիճան պաշտոնյա մահմեդականների մոտ, որ նաեւ դատական գործեր է վարում: *Ղազին հըրաման տըված ա իւն, վեր հինջ թօրք հուրան կընգանը թակի, ընդըրա ըսպանէլու վըն (3Ժ3, VI, 160):*

ՂԱԶԻ՝ - տէն ԶԱԾԻ:

ՂԱԶՍԱ (թրք. *kazma* (բրիչ) - գ. Կանացի գլխագարդ: *Խանումը, դագման կըլխէն, վեր տուս ա կամ, լօխ մընամ ըն մաթ մընացած (2):*

ՂԱԶՅԱ - տէն ՂԱՍԱԲ:

ՂԱԹ (թրք. *kāt*) - գ. 1. Երկու առարկաների կամ առարկաների շարքերի միջեւ նեղ տարածություն: *Շէնը էն ա էտ երկու սարէն դաթումը (2):* 2. Ճեղք, բացվածք: ... *էտ տըղան ծիք՝ ա տամ կացէնը դաթան տուս օնում, ճըղված տըղը հօփ ա կամ (ՆԼԲԺԲ, 15):* 3.

Ծալք, շերտ: *Օխտը դաթ թօխտ ա տինում, յըրան մըկնում (2):* 4. Երկու իրադարձությունների միջեւ ընկած ժամանակամիջոց: *էս պէնին դաթավը մին քանէ տարէ յա անց կընաս (ԼՂԲ, 379):* 5. Ժամանակ, միջոց: *Մին դաթ չըմ քըթէնում, թա քօստանըս պիհիմ (Բ):*

- Ղաթան տուս օնէլ - 1. Շարքից հանել, հաշվի չառնել: *Մէլիքը ցուցակը կարթում ա, Պըլըպուղուն դաթան տուս օնում (2):* 2. Վերացնել, սպանել: *Ըտըրանը մըտածում ըն, թա հունց անին՝ թաքավերին դաթան տուս օնին, յէրգի-րին հորանը տըրօթուն անին (2):*

- Ղաթավը սըվ կատու ընցընէլ - Իրար հետ գտնվել: *Ըտի էլ վէշ մինը գիւղում չի, թա խէ յա ըտըրանց դա-թավը սըվ կատու ընցալ (2):*

- Ղաթավը քամէ ընցընէլ - Նվազագույն ժամանակ անցնել: *Չանն դաթավը քամէ չի ընցալ, թանգան հարթըն պօ-գէրը տուս ա կանն (Բ):*

- Ղաթը խըրթ ըղնէլ - 1. տէն Ղա-թավը սըվ կատու ընցընէլ: 2. Գործը խանգարվել՝ խափանվել: *Չինչը օգում ըմ անիմ, դաթը խըրթ ա ըղնում (Բ):*

- Ղաթը ծակէլ/ճըղէլ - Միջոց՝ ժամա-նակ գտնել մի բան անելու: *Չօնծին վախտը դաթը ծըկէցէ, քըցէ քօստանը ճիրքէց (Բ):*

- Ղաթը կըտըրէլ - Ընդհատվել, ընդ-հատել: *Լավ փուլ ար ըշխադում, դաթը կըտըրից (Բ):*

- Ղաթը քամէ ըղնէլ - Մոռացվել: *Պա-րիկամը վեր պարիկըմօթուն չանէ, դաթը քամէ կըղնէ (Բ):*

- Ղաթ պէնալ - Տեղ՝ արանք՝ մուտք բացել: *Ցակատը յօր ա ունէս, դաթ պի-նան, վեր կընանէքը տուս կան (2):*

- Ղաթ տալ - 1. Արանքը մտցնել, խառնել, միացնել: ...*Կօնյա պատառ էտ ցօրէն հացատ մըգ տըվէք, էս կ'օրէ հացէս նիհէտ դաթ տաք, բանքան կօլ քինի (3Բ, 359):* 2. Ընդմիջել, ընդհատել: *Կօրծը դաթ ըն տամ, գիւրնուց անում (2):*

ՂԱԹԱՐ (թրք. *katar*) - գ. Խումբ, շարք: *Էրկու դաթար մարթ ա հըվաք-վում (2):*

- Ղաթար անէլ - Խումբ՝ շարք կազ-մել: ...*Ղաթար ըրած՝ հըրգէրա իվիլ փան-դան, ցանքան պէնանա մարթէք ըն քի-նըմ... (ՋՏ, Բ, 18):*

ՂԱԹԸՐ (թրք. *katar*) - տէն ԾՕՐԷ:

ՂԱԹԸՐԶԻ - գ. Ջորեպան: ...*հորանց մըրըլնէն յօր կօնին, դուրում պընդը-ցընին, դաթըրցու տան, վեր տանի մօլ-լին թաղէլ տա... (ՋՏ, Ա, 231):*

ՂԱԹ-ՂԱԹ - տէն ՂԱԹԸՐԸՐԸ:

ՂԱԹՈՒՄԸ - մ. Երբեմն, հազվադեպ: *Ղաթումը կամ ար, հօրը տըբսնում, էլիա քինամ (2):*

ՂԱԺ - գ. Գագ, օդ, քամի: *Փօրէն մաչը սաղ դաժ ա, կարում չի, թա դինջ նըստէ (2):*

ՂԱԺՂԱՆ - ած. Ճատակեր, որկրա-մոլ: *Այան դաժդան մարթկանցը սիրում չար (Բ):*

ՂԱԺԻ - ած. Նիհար, բայց փորը ուռած մարդ: *էտ դաժին վեր նի յա մը-նում, լօխ ծըծըրդօտում էն (2):*

ՂԱԺՏԱՐ - տէն ՂԱԺԻ:

ՂԱԼ (պրս. *gal* (շրջափակ), թրք. *ağal*) - գ. Փարախ, գոմ: ... *Շօնը մին լավ օտում ա, վըխճըրներէն դալէն քըշտին նըստում (3Ժ3, VII, 214):*

- Ղալ անէլ - 1. Արգելված տեղերում արածող անասուններին փարախում՝ գոմում եւն արգելափակել: *Շինացուց տըվըրնէն նի տըբէն կըլխօգէն արտը, դօրօղչին քըշից, տարավ դալ ըրավ (2):* 2. անրգ. Բանտարկել: *Ախճիգը յօր ա օնէս սաղ քըղաքէն ժողօվուրթը հըվը-քէս, պիրիս դալ ընէս (3Ժ3, V, 302):*

ՂԱԼԱ (գրբ. *կլայ, արաբ. qal'a, պրս. gāl'e*) - գ. 1. Բերդ, ամրոց: *Շուշվա դալան ըշխաթէս ամմէնաղաշանք տըղըն ա (Բ):* 2. Շուշի քաղաքի հին անունը: *Սաղ ըշխաթէս քըղըքնէն մեր Ղալին նըհէտ փօխէլ չըմ (2):*

- Ղալա շինիլ - տէն Քընդըբար(ակ) անէլ (1) (նկատի ունի Շուշիի կոտորածը 1920 թվականին):

- Ղալա տըղնալ - տէն Քընդըբա-ր(ակ) տըղնալ:

ՂԱԼԱԹ - տէն ՂԱԼԱՆ:

ՂԱԼԱԹ/ՂԱԼԱՆ/ՂԱԼԱԹ (արաբ., պրս., թրք. *galat* (սխալ, թերություն) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղալաթ անէլ - Միայն գործել, հի-մար՝ անխոհեմ քայլ կատարել, չարա-չար սխալվել: *Օցըն ահում ա.- էն մին դօնումըն էլ վըր մին պէն փըրնիս, տի դանաթ չանէս (3Ժ3, VI, 238):*

ՂԱԼԱԹ - տէն ՂԱԼԱՆ:

ՂԱԼԱՍ - տէն ՂԱԼԱՆ:

ՂԱԼԱՍ - տէն ՂԱԼԱՆ:

ՂԱԼԱՍ/ՂԱԼԱՍ/ՂԱԼԱՍ (արաբ. *qalām*) - գ. 1. Եղեգնյա գրիչ, գրիչ: *Մէլիքը դալամը յօր ա օնում, մին թօխտ կըրում (ՆԱԲ, 133):* 2. Սրածայր մետաղյա գոր-ծիք՝ փորագրության համար: *Ջարգարը դըլմամը վըսկէ մուտանան նախշում ա (2):* 3. Երկար փուլ: *Չանդին էշին վըննը մին մըծ դալան ա նի մընում (ԱԱԳ, 28):*

- Ղալան ածել - Գրիչով գրել: *Թօխտը յօր ա օնում, դանալ ածում (2):*

- Ղալանը քար ա ծակում - Ասում են սուր գրիչ ունեցողի մասին՝ լավ է գրում, սրամիտ է գրում:

- Ղըլմամվ քաշան՝ տեն ՂԸԼԻՍԱ-ՔԱՇ: ... Ըտըրան էլ իլան ա մին հոնրի-մանլաք, ղըլմամվ քաշան ախճիգ՝ ա-տումը Փերի (ԱԱ, 33):

ՂԱԼԲ (արաբ., թրք. *kalb*, պրս. *ğalb* (կեղծած, կեղծ) - ած. 1. Կեղծ, խարդախ-ված: Ղալբ փուլը կըտըրողըն էլ չի յոր օնել (2): 2. փխբ. Ծուլ, դանդաղաշարժ: Ղալբ յըճնը բիդի մօրթիս (Բ):

- Ղալբ յըճնու աշկեր - Մարած՝ ան-հրապույր աչքեր: Ըտըրա աշկերը հինջ աճկեր ա, ղալբ յըճնու աշկեր ա (Բ):

ՂԱԼԻԲ (արաբ. *kalāb*, թրք. *kalip*) - գ. 1. Ոտքի թաթի ձեւ տված փայտ կամ այլ նյութ, որի վրա ոտնաման են կարում: Սապօժկիզը առանց ղալիբ կարել չի վընևման կարել (Բ): 2. Նմուշ, որից հա-նում են ձեւ՝ մի այլ նյութով ձուլելու՝ վե-րարտադրելու համար, կաղապար: Ղուր-դուշումը հանլում ա, ածում ղալիբը (2):

- Ղալիբ տալ/քըցիլ - Կաղապարի վրա անցկացնել, կաղապարի մեջ դնել՝ լցնել, կաղապարել: Շանը հանքին ղալիբ տալավ դիւզվիլ չի (ԱԲԲ, 77):

ՂԱԼԻՍ - գ. 3արսի դիմաց նրա հորը տրվող վարձ, գլխագին: Միհէնք ղալիմը անդանթ չի (Բ):

ՂԱԼԻՆ (թրք. *qalın*) - ած. Խիտ, թավ, հոծ: Մէլիքը էն ղալին հոնքերը հոնոր ա տամ (ՅԺՅ, V, 238):

- Ղալին քիլանը ճէլիլ յա նի կէնում - Մեծ հարստությունը արագ է սպառվում:

ՂԱԼՄԱՂԱԼ - տեն ՂԸԼՄԸՂԱԼ:

ՂԱԼՄԱՂԱԼԶԻ - տեն ՂԸԼՄԸՂԱԼԶԻ:

ՂԱԼՄԱԶ - Գործածվում է կապակ-ցությունների մեջ:

- Ղալմաչ անել - տեն Կալմաչ անել (2): ... Շըմակավը շօռըն տամ, հինջ ապ-րանքը ընում ա, լօխ ղալմաչ անում, մին մարալ փըռնում... (ՅԺՅ, V, 441):

- Ղալմաչ ինիլ - տեն Կալմաչ ինիլ: Վըխճըրնէն ղալմաչըն ինում, էլ կարում չըն տոնս կան (2):

ՂԱԼՅԱՆ/ՂԵՅԼԱՆ (պրս. *kalian*) - գ. Ծխելու սարք, նարգիլե, գլգլակ: ... Շար-բաթ ա խըմըմ, թախտին յըրա թէթը ընգ-նըմ, ղալյանին ծիթ տամ... (ՉՏ, Բ, 114):

ՂԱԼՈՒԽ/ՂԱՎԼՈՒԽ - գ. Գույնզգույն կտորից կարված եւ բերանը թելով փակվող փողի քսակ, որ գործածում էին կանայք: Խանումը ղալուխը պէնում ա, տըճսնում փուլ չի կա (2):

ՂԱԼԱԶ/ԱԽԱԶ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Ղախաջ անել - Գործից զրկել, ավել-

լորդ տեղը սպասեցնել: Էս թօռը մէզ դա-խաջըրավ (Բ):

- Ղախաջ ինիլ/տըճնալ - Գործից ընկնել, ավելորդ տեղը սպասել: Ժուղօ-վուրթը էրկու օր դախաջըն ինում, ամ-մա վէգիրը ըտի էլ կամ չի (2):

ՂԱԽՊԱՆ (արաբ. *kahbe*) - տեն ԲՕԶ՝:

- Ղախպան չուրէյի - տեն ՊԸԼԸԿԱՆ-ՍՈՒՐ:

ՂԱՅԸՐ - տեն ՂԱՋԱԲ:

ՂԱՅ(Ը)ՐԵԼ - չբ. Վշտանալ, դար-դոտվել: Քինի, կան չըմ, կարել չըմ, դա-րած ըմ, կան չըմ, կարել չըմ... (ԼՂԲ, 197):

ՂԱՅԼՈՒ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Ղահլու տըճնալ - Թշնամանալ: Էտ օրվանից ինձ նըհըտ դահլու վա տըճ-նալ (Բ):

ՂԱ-ՂԱ - ձ. Ազնավի հանած ձայնը: Մին էլ քաշին սանը կամ ա՛ղա՛ղա՛ (2):

ՂԱՄԱՆ - տեն ՂԱՄԱՆ:

ՂԱՄԱՆ/ՂԱՄԱՆ (թրք. *kama*) - գ. Ղա-շույն: Ըստի քընումըն՝ տըղանը ըռաչին, դաչաղը քըմական՝ թըվանգը ծերքէն, ղանման կապած (ՅԱԲ, 15, 128):

ՂԱՄԻՇ - տեն ՂԱՄԻՇ:

ՂԱՄԻՇ/ՂԱՄԻՇ (թրք. *kamış*) - գ. 3ա-ցազգիների ընտանիքին պատկանող բարձրացողուն բույս, եղեգ: Մին օր մին չօրան տէսնում ա, վար էն ա ըտը՛ղ մին ղամիշ փըսած (ՅԺՅ, V, 613):

ՂԱՄԽԱՐ - տեն ՂԱՄԽԱՄԱՆ:

ՂԱՄՄԱԶ (արաբ., պրս., թրք. *ğama-maz*) - ած. Ապուշ, բթամիտ, անհասկա-ցող: Ղամմազ մարթին նըհըտ հընգըրօ-թուն անօղը ինքըն էլ կըղըմըմզանա (Բ):

ՂԱՄՇ(Ը)ՎԻԼ/ՂԱՄՇ(Ը)ՎԻԼ - կբ. եւ չբ. ՂԱՄՇԻԼ-ի:

ՂԱՄՇԻ/ՂԱՄՇԻ (թրք. *camış*) - տեն ՇԱԼԼԸ՛Ղ: Յէտավ ղամշավ թըխալ ա, ճիւրը տոնս ա յէկալ... (ՅԱԲ, 15, 152):

ՂԱՄՇԻԼ/ՂԱՄՇԻԼ - նբ. Մտրակով խփել, մտրակել: Վէր ղամշում ա, ծին վազ ա տամ (2):

ՂԱՄՇՕՏ - տեն ՂԱՄՇՕՏ:

ՂԱՄՇՕՏ/ՂԱՄՇՕՏ/ՂԱՄԻՇՕՏ/ՂԱՄԻՇՕՏ - գ. Եղեգնուտ: Ըրախսէն ղըրաղէ ղամշօտումը շատ վիրի խօզ ա ինում (Բ):

ՂԱՄՇ(Ը)ՎԻԼ - տեն ՂԱՄՇՇՎԻԼ:

ՂԱՄՇԻ - տեն ՂԱՄՇԻ:

ՂԱՄՇԻԼ - տեն ՂԱՄՇԻԼ:

ՂԱՅ - տեն ՂՈՒՅ:

ՂԱՅԱ - տեն ԶԸ՛ՐԾ:

ՂԱՅՂԱ (արաբ. *kaide*) - գ. 1. Եղա-նակ, ձեւ, տեսակ, կերպ: Ժըղօվուրթը ք՛ծինա ղայդի յա ապրում... (ՆԱԲ, II, 28):

2. Սովորություն: Էտ յէրգիլին թաքա-վէր ճօկէլին ղայդան էլ ըստի յա ինըմ:

մին դուշըն պէց թօղնըմ, հոնր կըլխէն նըստում ա, ընդըրան էլ թաքավէրըն ճօկըմ (ՅԺՅ, VI, 186):

ՂԱՅՂԻՆ/ՂԱՅՂԻՆ - ած., մ. Կար-գին, ինչպէս հարկն է: Մուքին տօն ար շոնում, մին մարթ տէսնում ա, վէր ղըյդին չի շոնում (ՆԱԲ, 111):

ՂԱՅԹԱՆ/ՂԵՅԹԱՆ (թրք. *gaytan*) - գ. Մետաքսից գործած հաստ երիզ: Էտ ախճիգը լավ ղայթան ար կուրծէս (2):

ՂԱՅԻ - տեն ՂՈՒՅԻ:

ՂԱՅԻԼ (արաբ. *kayil*) - տեն ՂԱԲՈՒԼ: 3ամբօն հոգիս ա լան Կհոնըքօրէն տանէ քաղաք, կընէգը ղայիլ չար կընաս... (ՅԲ, 361):

ՂԱՅԻՄ (արաբ. *kayim* (կանգնած, ուղղաձիգ) - ած. Պինդ, ամուր: Մին դա-յիմ քօղ ա յօր օնում, կապում (2):

ՂԱՅԻՇ (թրք. *kayış*) - գ. 1. Կաշու բա-րակ շերտ: Ղայիշը տամ ա ուստէն, թա.- Ինձըտէ մին թօխկա կալէ (2): 2. Կաշվե գոտի: Ղայիշը կապում ա, տոնս կամ (2): 3. ած. փխբ. Ոչ փափուկ, ոչ փխրուն, առածգական: Ղայիշ հաց ա, կարում չըմ օտիմ (Բ):

ՂԱՅՄԱՐ (թրք. *kaymak*) - տեն ԸՐԱ-ԺԱՆ:

ՂԱՅՆԱՐ - գ. Դարչինով, զանգա-ֆիլով եւ այլ համեմունքներով եփած ըմպելիք: Խընամօցը ըռըչին ղայնար էլ ըն տինում (2):

ՂԱՅՍԱՐ - տեն ՂԱՅԱՍԱՐ:

ՂԱՅՈՒՂ/ՂՈՒՅՈՒՂ/ՂՕՅՈՒՂ - գ. 3ի-շելու կարողություն, հիշողություն: Տու մէլ ասէլ, թաքավէրը ղայուղը կուրցըրալ ա, վէշ մին պէն մը՛նըն չի պահում (2):

ՂԱՆԱԶ - տեն ՂԱՆԱԶ:

ՂԱՆԱՄԱՆ - տեն ՂԱՆԱՄԱՆ:

ՂԱՆԻՄԱՆ/ՂԱՆԱՄԱՆ (թրք. *qanimat*) - գ. Դիպվածաբար գտնված բան: Ղանիման ա, խըրէք կէր, լի՛ (Բ):

ՂԱՆԱՄԻՇ/ՂԱՆԱՄԻՇ (թրք. *kanmak*)

- Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղանամիշ անել - Մեղադրել, քննա-դատել: Խօխէրքը վէր տըսնաս ըն՝ շատ ա հոնանց ղընամիշըն էս, փըխցիս ըն (ՅԺՅ, V, 590):

ՂԱՆԱՎՈՒԶ/ՂԱՆԱՎՈՒԶ (թրք. *qana-vus*) - գ. 3ում մետաքսից գործած կտոր: Ղանավուզան խըրէքըն իլան կըրէլիս (Բ):

ՂԱՆՂ/ՂԱՆՂ (արաբ. *qand*, պրս. *ğand*) - տեն ՇԱՋԱՆ: Լիւղնուտ օտիմ, հանց ա ղանղ, լան ըս գիւղում ամէն փանղ... (ԼՂԲ, 68):

ՂԱՆՂԱԶ/ՂԱՆԱԶ/ՂԱՆԱԶ - ած. Թեք, ծուռ: Ուստան յէշում ա, տըճսնում՝ պատը ղանղազ ա (2):

ՂԱՆՂԱՂ - գ. Երկար եւ խոր փոս:

էտ տրդան քինամ ա թաքուն թաքա-
վըրէն տրդէն հընգիստէն քըշտէն մին
դանդաղ կըտորում, մաչին կօղը կէ-
տում... (ՆԼՂԺԲ, 52):

ՂԱՆԴ - տէն ՂԱՆԴ:

ՂԱՆԹԱՐ (արաբ. *kantar*) - գ. 1. Շու-
կայի մեծ կշեռք: Միհենգ բըզարումը էլ
դանթար պինըցընող չի կա: 2. փխբ.
Ծանրության անորոշ մեծ չափ:
Տընըշինիտ կընէգը օխտը դանթար
կինի (Բ):

ՂԱՆԻ - տէն ՂԱՐԱՆԸՂ:

ՂԱՆԻՄ (թրք. *qanim*) - գ. Որեւէ բան
բացասող, թշնամի: Էս ճողըն էլ էտ
հիվանդութիւնէն դանթարն ա (ԱԱ, 56):

ՂԱՆԼՈՒ - տէն ՍՈՐԹԸՍՊԱՆ(Է):

ՂԱՆՁԱՏ - տէն ԱՂԱՆՁ:

ՂԱՆՁԵՏ - տէն ԱՂԱՆՁ:

ՂԱՆՁԻԼ¹ - տէն ԸՂԱՆՁԻԼ:

ՂԱՆՁԻԼ² (վրաց. *ganjili*) - գ. Սխտո-
րանման վայրի բույս: Առաջ դանծիլ էլ
ընք աղ տիրանլ (Բ):

ՂԱՆՁԻՏ - տէն ԱՂԱՆՁ:

ՂԱՆՁԿԻԼ - տէն ԸՂԱՆՁԿԻԼ:

ՂԱՆԱՍՁ - տէն ՂԱՆԱՍՁ:

ՂԱՆԱՍԹ - տէն ՂՈՒԸ-ՂԱՆԱՍԹ:

ՂԱՆՉԱ(Ն)Ք - տէն ԸՂԱՆՉԱ(Ն)Ք:

ՂԱՆՁՈՂ (թրք. *kangök*) - գ. 1. Էգ
շուն, որ սովորաբար ավելի կատաղի է
լինում: Ղանջըղէն վեր դայաղ ինի, կիւլ
կըկօխէ (ԱԲԲ, 60): 2. փխբ. Լիւր, ան-
զգամ՝ կատաղի կին: Էտ դանջըղը մար-
թին տօնը քանդից (Բ):

ՂԱԸ - գ. Թամբի առջեւի կամ ետեւի՝
դեպի վեր ցցված մասը: ...Ղօշալիւնն
թամբին դաշան կախ տըված, խանչա-
լըն ա գօրդան կապած, էլ դալաթ կա-
նար Ալին յա Վալին ընդորա խուսըցը-
նար... (ԶՏ, Բ, 217):

ՂԱԸԱՆԳ - տէն ՂԱԸԸԱՆԳ:

ՂԱԸԱՆԳ - տէն ՂԱԸԸԱՆԳ:

ՂԱԸԱՐ (թրք. *qanşar*) - ած., գ. Բաց,
երեսացող, տեսանելի (տեղ): Տիւս ըն կամ
դաշարը, ըսքըսում հարայ տալը (Ձ):

ՂԱԸԷՎ (թրք. *kāşāğ*) - Անասուն-
ների, հատկապես ձիուն մաքրելու՝
քերելու՝ քորելու երկաթե ատամնավոր
գործիք: Էտ կավը, մինչքով վեր դաշէ-
վալ քորում չին, կաթնը չար տամ (Ձ):

ՂԱԸԻԱԼ - ած. 1. Աշխատ: Ղաշխա
ծին քծիւնն կինի (Բ): 2. փխբ. Խար-
դախ: Յու անէ-չանէ, դաշխա մարթը կա-
նէ (ԱԲԲ, 59): 3. գ. Լորու տեսակ: Ղաշ-
խան դաշանգ լօթի յա (Բ): 4. տէն ՂԱ-
ԸԱՐ:

ՂԱԸԸԱՆԳ - տէն ՂԱԸԸԱՆԳ:

ՂԱԸԸԱՆԳ/ՂԱԸԸԱՆԳ/ՂԱԸԸԱՆԳ/ՂԱ-
ԸԱՆԳ - ած. 1. Գեղեցիկ, հաճելի, դուրե-

կան, վայելչատես: Սաղ քըշէրը էտ ախ-
ճիգը քօն չի ինքմ, մին դաշանգ գաւա-
նա կօրծըմ (ՅԺՅ, V, 181): 2. Անթերի, կա-
տարյալ: Ղաշանգ կօրծ ա, կարել չըս
պէն ասիս (Ձ):

- Ղաշանգ պատան թըրէք՝ չի նըս-
տա կէնալ - Կատարյալին՝ անթերիին
չես կարող թերութիւն վերագրել՝ քննա-
դատել:

ՂԱՉԱՐ - տէն ՂԱՉԱՐ:

ՂԱՉԱՐԱԸԻ - տէն ՂԱՉԱՐԱԸԻ:

ՂԱՉԱՆՔ - տէն ԸՂԱՉԱՆՔ:

ՂԱՉԻ - տէն ԽՈՒՆԸ:

ՂԱՉԻՓՈՒԼԻ - գ. Գյուղացու հարկա-
տեսակ: Սանդիկ կարում չար, թա դաչի-
փուլին տա (Ձ):

ՂԱՉԱՐ/ՂԱՉԱՐ (թրք. *kāçak*) - գ.

Իշխանության հետապնդումից փախած
մարդ՝ փախստական: Թէվանը դաչաղ ա
իւնլ, քանի վեր կամուկիստնէն իւզիս ըն
իւնլ ընդորա տիւրմա քըցին (Ձ): 2.
Ավագակ: Քինանիս վախտը դըջըղնէն
տիւս ըն կամ տըրա առաջը, օգում ըն,
վար տըրան պըլօկէն (ՆԼՂԺԲ, 148):

- Ղաչաղ Նաթի - Նիհար եւ տգեղ
մարդ: Էտ դաչաղ Նաթին ըսկի դարա-
բաղու շընօրք չօնէ (Բ):

ՂԱՉԱՐԱԸԻ/ՂԱՉԱՐԱԸԻ - գ. Ղա-
չաղների պարագլուխ՝ առաջնորդ: ...Ղա-
չաղբաշին մին դըչաղու աշկալ ա անում,
էս տըղէն յօր ա օնում... (ՅԱԲ, 15, 128):

ՂԱՉԻԼ - նբ. Արագ եւ անորակ գրել:
Նըստում ա, դաշնու, թօխտը տամ, թա.-
Տար տօ՝ վէգիրին (Ձ):

ՂԱՐԻ (թրք. *kari*) - գ. 1. Ոչխարի
մաքրած թափան: Վըխճարու դառին
կըլծիւնն ա քաշում, տանում քաչալ
տըղա (ՆԼՂԺԲ, 31): 2. փխբ. տէն ՋԱ-
ՐՈՒ: 3. փխբ. տէն ԶԱՎԹԱՐ:

ՂԱՍԱԲ (արաբ., թրք. *kassab*, պրս.
gāssab) - գ., ած. 1. Սագործ, մսավա-
ճառ: Մին թօխտ ա կիրիս, տաս իւրան,
թա.- Տար տօ՞ր մէր դըսաբէն (ՅԺՅ, V,
298): 2. փխբ. Արյունարբու (մարդ): Էտ
դասաբը շատ մարթու կըլծիս ա կերալ
(Ձ): 3. փխբ. Ապաշնորի ու կոպիտ վի-
րաբույծ: Իգէն էլ հինջ դօխտուր, դասաբ
ա, լի՞ (Բ):

ՂԱՍԱԲԱՆԱ (պրս. *gāssabxane*) - գ.
Շուկայի՝ խանութի այն մասը, որտեղ
միս են վաճառում: Ըստէփանակըրտ
մին խըլլա դասաբխանա կա, մէսը բօլ-
բօլ ա (Բ):

ՂԱՍԻՐ/ՂԱՍԻՐ (արաբ., թրք. *kest*
(կանխամտածություն) - մ. Դիտմամբ,
միտումնավոր կերպով: Սանասարը դա-
սիդ ա տի անում (ՅԱԲ, 15, 14):

ՂԱՍԻՐԱՆ(Ա)/ՂԱՍԻՐԱՆ(Ա) (թրք. *qas-
dan*) - տէն ՂԱՍԻՐ:

ՂԱՍՆԱՐ/ՂԱՍՆԵՐ/ՂԱՍՆԸՐ (թրք.
kasnak) - գ. Մի ծայրը կեռ մետաղյա ձո-
ղիկ՝ հյուսելու համար: Էտ ախճիգը դըս-
նաղալ մին լալ յալլըխ ա կօրծում (Ձ):

ՂԱՍՆԵՐ - տէն ՂԱՍՆԱՐ:

ՂԱՍՆԸՐ - տէն ՂԱՍՆԱՐ:

ՂԱՍՏ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Ղաստ անել - Զանալ, ձգտել: Ախ-
ճիգը ասըմ ա.- Տու պըտըղէլու յըս մին
պուճուր, կէղեցիկ խօխի, դանտ ըրա,
վեր պաչիս վէ, թա վեր պըջէցիր, ինձ
մօռանալու յըս (ՅԺՅ, V, 176):

ՂԱՍՏԻ - տէն ՂԱՍԻՐ:

ՂԱՎ (թրք. *kav*) - տէն ԱԲԵԹ:

ՂԱՎԱԼ (թրք. *kaval*) - գ. 1. Սրինգ:

Չօբանը դավալը տիւս ա օնում, ածում
(Ձ): 2. Թմբուկ, դափ: Ղըվալէն վեր թը-
խում ա, սնսը շէնանլը մին ա տըրնում
(Ձ): 3. փխբ. Երաժիշտ, նվագող: Առանց
դավալ հըրսանէքը ցըմաքած ախպիւր
ա (ԱԲԲ, 19):

ՂԱՎԼՈՒՄ - տէն ՂԱԼՈՒՄ:

ՂԱՎՈՒՐ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Ղավուր անել - Յիվանդին այցելել՝
տեսակցության գնալ: Կարօն տըղը-
պէրց ա ըղնում, շինանցէ՛ք հէրթալ դա-
վուր ըն անում (Բ):

ՂԱՎՈՒՐՄԱ (թրք. *kayurmā* (խորո-
ված) - գ. Իր հյուսիս ու ճարպով տա-
պակած միս, որ, լցնելով ամանների՝
կոնճների մեջ եւ յուղով մինչեւ երեսը
ծածկելով, պահում են ձմեռվա համար,
տիալ: Կընդըմընը դարաբաղցէ յա դա-
վուրմա շինում (Բ):

ՂԱՎՈՒՐՄԱՅՈՒ - գ., ած. Ղավուրմա
պատրաստելու համար նախատեսած՝
պիտանի (միս): Տըվարէն յըղալի մէսը
լալ դավուրմացու վա (Բ):

ՂԱՐԱՎ/ՂԱՐԱՎ - գ. Չորացրած
թթվաշ պտուղներից պատրաստած ու-
տեստ: Պիրիս ա ամսէն հինչան վեր տը-
նիս՝ խօրազ, ախտա ըրած հիւնի դա-
րալ, ցօրէն փափուկ հաց... (ՅԺՅ, V, 318):

- Ղարա տալ - տէն ԾՐԱԾՐԱԾՐՈՒԼ:

ՂԱՐԱՎ² - տէն ԹԱՅԱ:

ՂԱՐԱԲԱՐ - գ. Լեռնային Ղարաբա-
ղը: Ղարաբաղը ըշխարքէս ամսէնալալ
տըղըն ա (Բ):

- Ղարաբաղի ծի - Ձիատեսակ, որ
բուծում էին Ղարաբաղում եւ որը աշ-
խարհում հայտնի էր իր արագավազ եւ
դիմացկուն լինելով: Միհենգ Ղարաբաղ
էլ Ղարաբաղի ծի չի կա (Բ):

ՂԱՐԱԲԱՐՅԷ - գ. 1. Ղարաբաղի բնա-
կի: Ղարաբաղէն վեր թօթու արաղ չի
խըմից, էլ հինջ դարաբաղցէ (Բ): 2. փխբ.

Համառոտ՝ իրասածի անձ: *Մօսի, հինգ Մօսի, դարաբաղդէ... Կօխկը հըստըցընէս ա, կօխկէն չի ընգնէս...* (ՀԺՀ, V, 670):

ՂԱՐԱԲԱՐՈՒԾ - տեն շձԹՈՒՆ:

ՂԱՐԱՂԱՍ - գ. 1. Գետնափոր կամ քարե հիմքերի վրա կանգնած՝ չորս ուղղահայաց սյուների հենված հորիզոնական շարվածքի կաղնե հաստ գերաններով շինված տանիքով քառակուսի կացարան՝ շինություն՝ տուն: *Մի-հենգ մեր շենը շատ ա փոխվալ, էն քծի-նա դարադամնուն տըղը էրկուրտը-ժանէ տընէր ըն շինալ...* (ՀԲ, 348): 2. փխբ. Անշուք տուն: *էտ դարադամը հինգ ա, վեր շինալ ըս (Բ):*

ՂԱՐԱԶ (արաբ. *garaz* (ոխ, վրեժ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղարազ անել - Վնասել, թշնամություն անել: *Տա յէլ ասում ա.- Յըս նըրա նըիճտ հաց ըմ կըտրալ, կարէլ չըմ նը-րան ղարազ անէմ (ՀԺՀ, VII, 36):*

ՂԱՐԱՐԱԶԻ/ՂԱՐԱՐԱԶԻ/ՂԱՐԱՐԱԶԻ (թրք. *darağacı*) - գ. Կախաղանի սյուն: Պիրում ըն դարադաջին տընգում, վեր էտ տըղէն կախ տան (Ձ):

ՂԱՐԱՐԸԼԶԱՂ - գ. Սուգ գույնի ցորենի տեսակ: *Ղարաջըլչաղան քախծըր հաց ըն թըխում (Բ):*

ՂԱՐԱՐՈՒԼ - տեն ՂԱՐԱՎՈՒԼ:

ՂԱՐԱՐՈՒԼԶԻ - տեն ՂԱՐԱՎՈՒԼԶԻ:

ՂԱՐԱՐՈՒԼԶՕԹՈՒՆ - տեն ՂԱՐԱՎՈՒԼԶՕԹՈՒՆ:

ՂԱՐԱՐՈՒԾ - տեն ՂԸՐԸՐՈՒԾ:

ՂԱՐԱՄԱԹՕՆ - տեն ՂԸՐԱՄԱԹՕՆ:

ՂԱՐԱՆԼԸԻ - տեն ՂԱՐԱՆԼԸՂ:

ՂԱՐԱՆԼԸՂ/ՂԱՐԱՆԼԸԻ/ՂԸՐԸԼԸԻ (թրք. *qaranliq*) - ած. Շատ մուգ, խավարչտիկ: *Մին դարանըղ քըշէր հըղէ ըն ինում (Ձ):*

ՂԱՐԱԶԻ (թրք. *garaçi*) - գ. 1. Գնչու: *Մին մարթու տոն մին դարաջի յա կամ (ԲՀԲ, 150):* 2. ած., գ. փխբ. Աներես, անզգամ (անձ): *Հաց օտէլիս էտ դարաջի ախճիգը էն մին ըխճըկանը քըշտէն հաց չի օտում...* (ՀԺՀ, V, 634):

ՂԱՐԱԶՈՒԽԱԼԻ - ած. Պարզամիտ, միամիտ: *Ղարաջուխալի մարթ ա Միշա դային (Բ):*

ՂԱՐԱԶՕԹՈՒՆ - գ. Աներեսություն, անզգամություն: *Ղարաջին դարաջօթունալ ա ա կըլծիը պահում (Բ):*

ՂԱՐԱԿ - տեն ՂԱՐԱՎ:

ՂԱՐԱԿԱԾ (թրք. *qarabaş* (սետագլուխ) - գ. Աղախին, ծառա: *Շըրաւում ա, ուրան դարավաշներէն դըրկում ա, վեր քինան ճուր պէրին (ՀԺՀ, V, 170):*

ՂԱՐԱԿԱԾՕԹՈՒՆ - գ. Աղախին՝ ծառա լինելը: *Ղարավաշօթունը կընօխանց ա անանթ (Բ):*

ՂԱՐԱՎՈՒԼ/ՂԱՐԱՐՈՒԼ (ռուս. *караул*, թրք. *karaul*) - 1. տեն ՂԱՐԱՎՈՒԼԶԻ: 2. տեն ՂԱՐԱՎՈՒԼԶՕԹՈՒՆ:

- Ղարավուլ կաղնե/կենալ/քաշիլ - Պահակություն անել, հերթապահել, հսկել: *էն մին ուրուգոնը թաքավէրին միշնակ տըղան ա քընըմ, դարավուլ կաղնըմ (ՀԺՀ, V, 28):*

ՂԱՐԱՎՈՒԼԶԻ/ՂԱՐԱՐՈՒԼԶԻ - գ. Պահակ, հերթապահ, հսկող (հատկապես՝ զինված): *... Նօքանը ա փըռնում, տինում ըարընքներէն յըրա դարադուլչի (ՀԺՀ, V, 16):*

ՂԱՐԱՎՈՒԼԶՕԹՈՒՆ/ՂԱՐԱՐՈՒԼԶՕԹՈՒՆ - գ. Պահակություն, հերթապահություն, հսկողություն (հատկապես՝ զինված): *Ղարավուլչօթունը վեր ինի վէջ, կօղէրը կըշտանան (Բ):*

ՂԱՐԱՐ/ՂԸՐԱՐ (արաբ. *qarār*) - գ. Անդորրություն, հանգստություն: *... Վըջ քօն օնիմ, վըջ դարար...* (ԼՂԲ, 151):

- Ղարարը ըղնել - Հանգստություն տիրել, կարգավորվել, կանոնավորվել: *... Լօխ մըիէգ դուզմիշ ա իլնլ, դըրարըն ընգալ...* (ՋՏ, Ա, 83):

ՂԱՐԱՓՈՒԼ(Ի) - գ. Փոքր արժեք ունեցող մետաղադրամ: *Մին դարափուլի յա տամ, տանան տոն քըցում (Ձ):*

ՂԱՐԻԲ (արաբ., պրս., թրք. *garib*) - 1. գ., ած. Պանդուխտ, օտարական: Ղարիբին հանը դարիբը կըգիդն (Բ): 2. ած. Անծանոթ, օտար: *Կամ ա հըսնում մին դարիբ շէն (Ձ):*

ՂԱՐԻԲՕԹՈՒՆ/ՂԸՐԻԲՕԹՈՒՆ - գ. 1. Պանդխտություն, պանդուխտի՝ օտարականի վիճակը: *Ղարիբօթունը շատ մարթու տոն ա քանդնլ (Ձ):* 2. Օտարություն, օտար երկիր: *Մարթը դարիբօթուն ա քինան, մին քանէ տարէ կենում, յէտ կամ, տըսնում տանը իրէք խօխա (ՆԼՂԺԲ, 134):*

- Ղարիբօթուն քաշիլ - Նոր միջավայրին՝ պայմաններին դժվար ընտելանալ, հայրենիքը կարոտել, օտարություն զգալ: *Ամմա էտ տըղան կարում չար թաքավէրին պալատումը կէնա, դարիբօթուն ար քաշում (Ձ):*

ՂԱՐԻՆ (արաբ., պրս. *ğarğ* (ընկղմում, սուգում) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղարին անել - տեն ԽԸՐԸԼ:

- Ղարին ինիլ/տըռնալ - տեն ԽԸՐԸԼԵԼ:

ՂԱՐԿԵԼ/ՂԸՐԱՐԿԵԼ/ՂՕՐԿԵԼ/ՂԸՐԿԵԼ (գրք. *(յ)ուղարկել*) - նբ. 1. Մեկին ճամփել, մի տեղ ճանապարհել: *Տըղան քընան ա հօրը դարկըմ թաքավըրէն պալատը (ՆԼՂԺԲ, 20):* 2. Առաքել:

էնքան կընգանը, խուխօցը հէտէ փալար դարկում, վըր էտ դըրկածավը ուրուշու խաթիր էլ ին քըթէնում (ՆԼՂԺԲ, 102): 3. Հղել, ապապրել: *Մօրը յըրա խաբար ա դարկում, վեր էրկու օրանը յըտը կըլական ա (Ձ):*

ՂԱՐԿ(Ը)ՎԵԼ/ՂԸՐԱՐԿ(Ը)ՎԵԼ/ՂՕՐԿ(Ը)ՎԵԼ/ՂԸՐԱՐԿ(Ը)ՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՂԱՐԿԵԼ-ի:

ՂԱՐՂՈՒ (թրք. *kargi*) - տեն ՂԱՍԻԾ: *Մին դարղու ա պուկ տամ, պըտօկը բըգում, տանում ճիրումը տընգում, հանցու լըղանօղ խօցը մըշկըրնէն ծակէ (ՆԱԲ, 87):*

- Ղարղու բիզօղ - տեն ԳՕԼՈՒՄ ղարղու վեր տըվօղ:

- Ղարղուվէն ծակը քըցիլ - տեն Հիդիդին ծակէն տէմ անել:

ՂԱՐՂՈՒՏ - տեն ՂԱՍԾՕՏ:

ՂԱՓ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղափ տալ - տեն ԿԸԾԵԼ (1):

ՂԱՓԱ - տեն ԿՕՓԵ:

ՂԱՓԱ - տեն ԿՕՓԵ: *Մափ ա տամ, մին կատու կամ ա՝ էրկու ծէրքէն մին պաղնօս, յըրան դանիան (ԲՀԲ, 184):*

ՂԱՓԱՂԱՆ - տեն ՂԱՓԱՂԱՆ:

ՂԱՓԱՂԱՆ/ՂԱՓԱՂԱՆ - գ. Նեղ ու երկարավուն ծորակով աման՝ թեյ կամ սուրճ եփելու համար: *Միհէնգ էլ դանիան պինըցընօղ չի կա (Բ):*

ՂԱՓԱՂ(Ա) - տեն ՂԱՓԱՂ(Ա):

ՂԱՓԱՂ(Ա)/ՂԱՓԱՂ(Ա) (արաբ. *qafas*, պրս. *ğāfās*, թրք. *kafes*) - գ. 1. Մետաղյա՝ փայտյա ծողերով սարքված վանդակ՝ մեջը թռչուն՝ կենդանի պահելու՝ արգելափակելու համար: *էտ մարթը մին դանիան յա շինըմ, դուշը տընում մըջին (ՀԺՀ, V, 212):* 2. փխբ. տեն ՏՈՒՐՄԱՆ:

- Ղափան ընգած դուշ - Արգելափակված՝ գործելու հնարավորություններից զրկված անձ: *...Ղափան ընգած դուշ ըմ, արար աշխարք սիրըմ ա (ԼՂԲ, 37):*

ՂԱՓԱՂ (արաբ. *ğapağ*, թրք. *kapak*) - տեն ԸՈՐԸԽԿԱԼԻ:

ՂԱՓԱՆ - գ. Քաղաք բերված եւ վաճառքի ելթակա մթերքների հարկման կետ: *Ըտըրանը հերթավ քինամ ըն դափանը, խարջը տամ (Ձ):*

ՂԱՓԼԱՄԱ (թրք. *kapām* (փակ անոթի մեջ եփված միս) - գ. Կերակուր, որ պատրաստում են դոդամի մեջ բրինձ, յոդ, մեղր եւն լցնելով եւ եփելով կամ թոնրի մեջ խորովելով: *Ղափլաման լանգաթուն պէն ա (Ձ):*

ՂԵ - տեն ՂԻ:

ՂԵԿԱՎԱՐ (գրք. *ղեկավար*) - գ. Պարագլուխ, առաջնորդ, իշխանավոր: *էր-*

կու կօրծ ընօղէն յըրա էլ մին ղէկավար բիղի ինի (Բ):

ՂԵԿԱՎԱՐԵԼ (գրբ. ղէկավարեմ) - նբ. Գլխավորել, առաջնորդել: Իրանըմը էր-կու ախպէր ղէկավարում ըն... (ԲՅԲ, 113):

ՂԵԿԱՎԱՐՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՂԵԿԱՎԱՐԵԼ-ի:

ՂԵԿԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ (գրբ. ղէկավարութիւն) - գ. 1. Ղէկավարելը, ղէկավարվելը: Իրէք տարէն թըմամում ա, տանը ղէկավարութիւնը հանձնըվում ա տանը մըծէրէն (ՆԼՂԲ, 56): 2. Ղէկավարներ, ղէկավար մարմին, կառավարություն: Ղէկավարութիւնը վօրօշնաւ ա, վէր վըճէրը տա շինանցուց, լօխ ուրխացալ ըն (Բ):

ՂԵՂԱԾ - 1. տեն ՂԱՆՂԱԾ: 2. տեն ՇԻԼՂԻ:

ՂԵՅՂ (թրք. qeyd) - տեն ՅՕԶԱ:

ՂԵՅՅԱՆ - տեն ՂԱՅՅԱՆ:

ՂԵՅԼԱՆ - տեն ՂԱՅԼԱՆ:

ՂԵՅՆ(Ը)/ՂԵՆԳ(ՆԸ)/ՂԵՆԳ(ՆԸ) (գրբ. (ե)ղունգն) - գ. Մարդու մատների ծայրի եղջերային կազմությամբ շերտը, եղունգ: Ղէյնավը քիթում ա, յարան բանդում (2):

- Ղէյնը ծըծել - տեն Մաննը ծըծել:

- Ղէյնը կըտըրել, տանը յըրա տինիլ - Խիստ տնտեսել: Կընէգը էն ա, վէր ղէյնը կըտըրում ա, տանը յըրա տինիւմ (Բ):

- Ղէյնը մըսան տուօն օնել - Մեծ ցավ պատճառել, տանջել, չարչարել: Դարթնը տընըցուց ղէյնը մըսան տուօն ար օնում, օր-իշմը՞ղ չար տամ (2):

- Ղէյնը չնծիլ (մինիլ) - տեն Մազը չնծիլ (մինիլ):

- Ղէյնը պըրտըտուօնիլ - Գաղտնիքները իմանալ/ասել: Պառավը ըտըրա ղէյնը պըրտըտուօնում ա, քիւնամ լօխ թանջիլիս պատմում:

- Ղէյնիս յէշիլ - Եղունգին նայելով՝ գուշակություն անել: Շուշի մին ղէյնու յէշմը ա իլնալ՝ անումը Յէփրաքայա (Բ):

- Ղէյնու մըչանք - տեն Մին թիքն:

- Ղըյնէրէն մէսը օտել - Եղունգները կրծելով՝ ջղայնությունը մին կերպ զսպել՝ լուռ տանել: Մարթը ճըղճըղամ ա, կընէգը ղըյնէրէն մէսը օտում ա, ամմա ջօղաք չի տամ (2):

ՂԵՅՐԱԹ/ՂԵՅՐԱԹ/ՂԵՐՅԱԹ (արաբ. qayrat (ջանք), թրք. gayret (բարեգործություն) - գ. Ջանք, ջանասիրություն, եռանդ, ուժ: Մարթին բիղի ղէյրաթ ինի, վէր կարէ կօրծ անէ (2):

ՂԵՆԳ(ՆԸ) - տեն ՂԵՅՆԸ:

ՂԵՆԳ(ՆԸ) - տեն ՂԵՅՆԸ:

ՂԵՐԱՎԵՐ - ած. Պատյանի մեջ ներփակված, պատենավոր: Մին ղըբավէր թոր ա տամ (2):

ՂԵՐԱՅՈՒ - տեն ՍԵՐԵԼԱՅՈՒ:

ՂԵՐԵՐ-ՂԱԲԱՐ - տեն ՂԻՆԱՐ-ՂԻՆԱՐ:

ՂԵՐՈՒԶԱՐ - տեն ՂԵՐԱՐԵՐՈՒԶԱՐ:

ՂԵՐԱՐ - տեն ՂԱՐԱՐ:

ՂԵՐԵՐԱ - գ. Արգելք, արգելում: Լօխ միւքտան-միւսան, հիշքան օգըմ ըս, յէկ, քաղէ, ղըղըղա չի կա (ԼՂԲ, 385):

- Ղըղըղա անել - Արգելել, թույլ չտալ: ... Յասարդուկէն Քուտան ճիւր յօր օնօղ մարթօց ու կընանօց ղըղըղա ըն անըմ, վէր ճիւր տանին... (ՋՏ, Ա, 142):

ՂԵՐԵՐՈՐՍՈՒ - տեն ՅԱՐԱՅ-ՅԵՐՈՏ:

ՂԵՐԻ - տեն ՂԵԼՂԻ:

ՂԵՅԱՐԱՅ - գ., ած. Սագեր արածեցնող: Տու մէլ ասէլ էտ ախճիգը թաքավէրին ղըզանածըն ա (2):

ՂԵՅԱՐԱՅ - գ. Սագերի բույն: Աղվէսը նի յա մընում ղըզանածըն, կօղը կէնում (2):

ՂԵՅԵԼԲԱՅ (թրք. kizilbaş (կարմրագլուխ), արաբ. ğezelbaş) - գ. 1. Պարսիկ: Մըճ համ թորքերըն ըն շատ վընաս տուվալ, համ ղըզըմբաշնէն (2): 2. փխբ. Ավազակ, թալանչի: Ամմա ղըզըմբաշնէն ըստը՞ղ էլ չըն օր-իշմը՞ղ տաս... (ԱԱ, 19):

ՂԵՅԵԼԶԱ - տեն ՊԵՐՈՒԿ (3):

ՂԵՅԵՐՈՒԹ/ՂՈՒԶՈՒՐՈՒԹ - մ. Կուլգեկու: Ղըզըղուգ մուտանում ա, նի մընում նէրքէ տօնը (2):

- Ղըզըղուգ անել - Կուլգեկուգ շարժվել: Խըճըճը հիկնէ ա՞նէ, մաշկը ցավում ա, ըտըրա հըճտէ յա ղըզըղուգ անում (Բ):

ՂԵՅԵՐԱՆ/ՂԱԶԱՆ (թրք. kazan) - գ. Կաթսա: Օշափը ղըզղանը առաջին ա տինիւմ, օտում, պըրծնում, քիւնում (ՅԺՅ, V, 269):

ՂԵՅԵՐԱՆԵԼ - տեն ԿԵՏԱՐԵԼ:

ՂԵՅԵՐՈՒՆ - տեն ՂՈՒԶՈՒՐՈՒՆ:

ՂԵՅՄԻՇ (թրք. qizmiş (կատաղած) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղըզմիշ անել - տեն ԿԵՏԵՐՅԱՆ(Ը)-ՆԵԼ:

- Ղըզմիշ ինիլ - տեն ԿԵՏԱՐԵԼ:

ՂԵՅՕՐԱՆ - ած., գ. Արական եւ իգական սեռի հատկանիշներ ունեցող (անձ), երկսեռ, հերմաֆրոդիտ: Ղըզօղլան մարթիք էլ կան ըշխարքումըս (Բ):

ՂԵՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըթ ինիլ/տըճնալ - Անհետանալ, անհետ կորչել: Էտ օրվանից օշափը էտ ծըմական ղըթ ա ինիւմ (2):

ՂԵՐՎԱՐԱՐ/ՂԱՐ-ՂԱՐ (թրք. qat-qat) - մ. 1. Երբեմն-երբեմն, մերթ ընդ մերթ: Տըղան ղըթըվղաթ քըղաքան կասա

ա, հօրը տըսնաս, էլիա քիս (2): 2. տեն ՏԵՐ-ՏԵՐ: Էտ ծըմականը ղըթըվղաթ կաղնօտ էլ կա (2):

ՂԵՐԲԵԼ/ՂԵՐԲԵԼ/ՎԵՐԲԵԼ - նբ. 1. Խառնաշփոթ աղմուկ հանել: Տահանք վէր ղըթըրծամ ըն, ըլբաստըրակը փախչում ա (2): 2. Շաղվել (աչքերը): Տիւզնիթիւնան աշկերըս ղըթըրծամ ա (Բ): 3. Վիտալ, գեռալ: Մուկնէրը շըտացալ ըն, ղըթըրծամ ըն (Բ):

ՂԵՐԲԵԼԻ/ՂԵՐԲԵԼԻ/ՎԵՐԲԵԼԻ - մ. Դժբախտ: Ղըթըրծալի նի յըն տըճնում հայաթը (2):

ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ/ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ(Ը)-ՆԵԼ/ՎԵՐԲԵԼՅԱՆ(Ը)-ՆԵԼ - նբ. ՂԵՐԲԵԼ-ի:

ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ/ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ/ՎԵՐԲԵԼՅԱՆ - գ. Դժբախտ, դժբախտ ծայրը: Ղըթըրծօնէն յըրա տընատարը տուօն ա կամ (2):

ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ/ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ/ՎԵՐԲԵԼՅԱՆ - տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ:

ՂԵՐԲԵԼԻ/ՂԵՐԲԵԼԻ - տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ:

- Ղըթը-բըթի անել - տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ:

ՂԵՐԲԵԼ/ՎԵՐԲԵԼ (գրբ. վժժալ (գահալիճել) - տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ:

ՂԵՐԲԵԼԻ/ՎԵՐԲԵԼԻ - 1. տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ: 2. տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ:

ՂԵՐԲԵԼ/ՎԵՐԲԵԼ - ած. Դժբախտ, դժբախտ: Ղըթան խօխէնք ըն, թողնում չըն, թա քօն ինիւմ (Բ):

ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ/ՎԵՐԲԵԼՅԱՆ - մ. Շատ արագ, շեշտակիորեն: Մին էլ էն ա տըճնում, վէր մինը ղըթըրտակած կօխկավը ընցալ (2):

ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ/ՎԵՐԲԵԼՅԱՆ - չբ. 1. Շատ արագ՝ շեշտակիորեն սլանալ՝ վազել: Շիյըճը ղըթըրտակում ըն, մին մընուտումը հըսնում Քօռօղուն կօշտը (2): 2. Ուժեղ եւ սուր ծայրով գոռալ: Դիկն ը՞ս ղըթըրտակում, ընգունէն քըղաքալ (Բ):

ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ/ՎԵՐԲԵԼՅԱՆ(Ը)-ՆԵԼ - նբ. ՂԵՐԲԵԼ-ի:

ՂԵՐԲԵԼԻ/ՎԵՐԲԵԼԻ - տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ:

ՂԵՐԲԵԼ/ՎԵՐԲԵԼ (գրբ. վիժալ (ջրի բխելը՝ հոսելը) - գ. Դործանուտ, ջրապտույտ: Կրտէն վըթօկակըն անց կընալիս դուշէրը կամ ըն... (ՅԺՅ, VII, 97):

ՂԵՐԲՅԱՆ/ՎԵՐԲՅԱՆ - 1. տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ: 2. գ. Զրի շառաչում: Կրտէն ղըթօնը թողնում չի, վէր ըսկանա (2):

ՂԵՐԲՅԱՆ/ՎԵՐԲՅԱՆ - տեն ՂԵՐԲԵԼՅԱՆ:

ՂԵՐԻ/ՂԵՐԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըթի տալ - Մեկին, չունեցած բանը

ցույց տալով, գրգռել: *խօսան խաղալիկը յոր ա օնում, տոնս կամ շինամաքը, շէնին խօսիսնցը ղըժի տամ* (2):

ՂԵԺԻ-ԲԻԺԻ - *տեն ՂԵԺԸ-ԲԵԺԻ*:

ՂԵԺԴԵԺԱԼ - *տեն ՂԵԺԲԵԺԱԼ*:

ՂԵԺԴԵԺԱԼԻ - *տեն ՂԵԺԲԵԺԱԼԻ*:

ՂԵԺԴԵԺՏ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ՂԵԺԲԵԺՏ(Ը)ՆԵԼ*:

ՂԵԺԴԵԺՕՆ - *տեն ՂԵԺԲԵԺՕՆ*:

ՂԵԺԴԵԺՕՑ - *տեն ՂԵԺԲԵԺՕՑ*:

ՂԵԺՏԻ/ՂԻԺՏԻ - *տեն ՇԻԼՂԻ*:

ՂԵԼԱԿ - գ. Սրելուց հետո կտրող գործիքների սայրին առաջացած բարակ՝ նուրբ շերտ: *Շօրը յոր ա օնում, տի՛նակէն ղըլավը վեր անում* (2):

- Ղըլավը յըրա - Չօգտագործված, մաքուր, նոր: *Մին ղըլավը յըրա կացէն ա տամ, էտ ցակատը ինք օնում* (2):

- Ղըլավ կ'օրծել - 1. Չարհարվել, տանջվել: *Հանքին սաղ գանքումը ղըլավ ա կ'օրծալ, էլիա ք'անիք ա* (Բ): 2. Հապաղել, ձգձգել: *Մարը ասմա. - Խըրէք ղըլավ կ'օրծէ, ճէլ ըրա պըրծէր* (2):

ՂԵԼԲԱՆԱԼ - չք. 1. Կեղծվել, խարդախվել: *Խաբարը յեր ա ինում, վեր էտ թանջիրը ղըլբացած փուլավ ա առըտօր անում* (2): 2. փխբ. Ծուլանալ, դանդաղաշարժ դառնալ: *Սակառը շատ ըշխը-դօվուր մարթ ա իլնւ, միհէնք ա ա ըտի ղըլբացալ* (Բ):

ՂԵԼԲՕԹՈՒՆ - գ. 1. Կեղծարարություն, խարդախություն: *Ըշխարքէս տօնը քանդօղը ղըլբօթունըն ա* (Բ): 2. փխբ. Ծուլություն, դանդաղաշարժություն: *Ղըլբօթունը Ծըտօրանց ցը՛ղէն տուված ա* (Բ):

ՂԵԼԴԵԲՈՒՐԻ - *տեն ԲԵԼԴԵԲԵԺ*:

ՂԵԼԴԵԲ/ՂԵԼԴՈՒՐ/ՂԵԼԴՈՒՐԻ (թրք. *guldur*) - գ., ած. Սրիկա, ավազակ: *Բուննան անվան ղօջաղ կըսին էն տըրդին, վեր ղուլղորուր ըռէխ ընգած վախտը կըռէվս կըտար, կուղացած ապրանքը ծեռքան կըխըլար...* (ՋՏ, Բ, 118):

ՂԵԼԴԵԲ-ՂԱԼԴԱԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըլըր-ղալղար անել - Անկանոն՝ ոչ հավասարաչափ անել՝ խուզել՝ հերկել՝ վարել եւն: *Մըկըրատը յոր ա օնում, ըտըրանց մազէրը ղըլըր-ղալղար ա-նում, հըղէ տինում* (2):

ՂԵԼԴԵԲՕԹՈՒՆ/ՂԵԼԴՈՒՐՕԹՈՒՆ - գ. Սրիկայություն, ավազակություն: *Վէրջը շատ մէտք ա անում, ք'ինամ՝ ղաջաղներէն նըիէտ թա հընգէր տէնա, ղըլըրօթուն անէ* (ՀԺՀ, V, 226):

ՂԵԼԴԻ/ՂԵԼԻ/ՂԵԼԻԴԻ/ՂԵԼԻԴԻ (գրք. *խտիր*) - գ. Խողտանք, խուտուտ: *Ղըլ-ղան էտ խօխան շատ ա ծըծըղէս* (2):

- Ղըլղի ածել/անել/տալ - 1. Խողտաց-

նել: *Ղըլղի յա տամ, խուխէն ծըծըղ-ցընում* (Բ): 2. Գրգռել, մի բանի մղել: *Ղըլղի տըվավ, հիրըվըններէն կըռվը-ցըրավ* (Բ):

ՂԵԼԴԻ-ԲՈՒԼԴԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըլղի-բուլղի անել - *տեն Բուլղի կըտըրէլ*:

ՂԵԼԴԻ-ՂՈՒԼԴԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղըլղի-ղուլղի ածել/անել/տալ - 1. Շատ՝ անընդհատ խողտացնել: *Էտ մարթը էնքան ղըլղի-ղուլղի յա ածում, կընգանը ըսպանում ա* (2): 2. Շատ՝ անընդհատ գրգռել՝ մի բանի մղել: *Ըսկէ-տուրը ղըլղի-ղուլղի ըրավ, տըղէն ա հարթանը խըռըվցըրավ* (Բ):

ՂԵԼԴՈՒՐ - *տեն ՂԵԼԴԵԲ*:

ՂԵԼԴՈՒՐՕԹՈՒՆ - *տեն ՂԵԼԴԵԲՕԹՈՒՆ*:

ՂԵԼԷ(Գ)ՉԻ/ՂԵԼԷԿՉԻ/ՂԵԼԷԿՉԻ (թրք. *galayçi*) - գ. Անագապատող վարպետ, կլայեկագործ: *Էտ ղըլէգչին օրը ըշխարում ա, օրը՝ օտում* (ՀԺՀ, V, 392):

- Ղըլէ(գ)չու դօշնկ - Քըքըված՝ գզգզված իր: *Ըտըրա շօրէրըն էլ հօ շօ՛րէր չի, ղըլէգչու դօշնկ ա* (Բ):

ՂԵԼԷԿՉԻ - *տեն ՂԵԼԷ(Գ)ՉԻ*:

ՂԵԼԹ - *տեն ՊԵԼԹ*:

ՂԵԼԹԱԼ - *տեն ՊԵԼԹԱԼ*:

ՂԵԼԹԱԼԻ - *տեն ՊԵԼԹԱԼԻ*:

ՂԵԼԹԱՍԱԶ - *տեն ՂԵԼԹԱՍԱԶ*:

ՂԵԼԹԱՍԱԶ/ՂԵԼԹԱՍԱԶ/ՂՈՒԼԹԱՍԱԶ/ՂՈՒԼԹԱՍԱԶ (թրք. *yertmaj*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըլթմաշէրը քըշկըռէլ - *տեն Թէվթէրը յը՛ր քաշիլ*:

ՂԵԼԹԱՆ - *տեն ՊԵԼԹԱՆ*:

ՂԵԼԹԱՋՈՒԲ - *տեն ԽԵԼԹԱՋՈՒԲ*:

ՂԵԼԹԱՋ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ՊԵԼԹԱՋՏ(Ը)ՆԵԼ*:

ՂԵԼԹ ՀԱ ՂԵԼԹ - *տեն ՊԵԼԹ ՀԱ ՊԵԼԹ*:

ՂԵԼԹՂԵԼԹԱԼ - *տեն ՊԵԼԹՊԵԼԹԱԼ*:

ՂԵԼԹՂԵԼԹԱԼԻ - *տեն ՊԵԼԹՊԵԼԹԱԼԻ*:

ՂԵԼԹՂԵԼԹԱՆ - *տեն ՊԵԼԹՊԵԼԹԱՆ*:

ՂԵԼԹՂԵԼԹՏ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ՊԵԼԹՊԵԼԹՏ(Ը)ՆԵԼ*:

ՂԵԼԹՂԵԼԹՕՆ - *տեն ՊԵԼԹՊԵԼԹՕՆ*:

ՂԵԼԹՂԵԼԹՕՑ - *տեն ՊԵԼԹՊԵԼԹՕՑ*:

ՂԵԼԹՕՆ - *տեն ՊԵԼԹՕՆ*:

ՂԵԼԹՕՑ - *տեն ՊԵԼԹՕՑ*:

ՂԵԼԻՍԱՔԱԾ - ած. Նուրբ եւ գեղեցիկ: *Մանէն ղըլիմաքաշ օնքէր օնէ* (Բ):

ՂԵԼԻՆԱՆԱԼ - չք. Խտանալ, թավ՝ հոծ դառնալ: *Թօռը յը՛կալ ա, հանդին խօտը ղըլինացալ ա* (Բ):

ՂԵԼԻՆ-ՂԱԼԻՆ - մ. Խիտ՝ թավ՝ հոծ կերպով, խիտ առ խիտ: *Սօղանը ղըլին-ղալին փըսալ ա* (Բ):

ՂԵԼԻՆՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՂԵԼԻՆԱՆԱԼ-ի:

ՂԵԼԻՆՕԹՈՒՆ - գ. Խիտ՝ թավ՝ հոծ լինելը, խտություն: *Էտ ծըմակէն ղըլի-նօթունը էնքան շատ ա ինում, վեր յերգիւնը ըրվամ չի* (2):

ՂԵԼՂԱՆ - գ. Փշոտ բույս, որի դալար ցողունները ուտում են, իսկ մանր հատիկները՝ չնթանը, ցորենի հետ բովում եւ աղանձ պատրաստում, աստղափուշ: *Ղըլղանը վեր տոնս յը՛կալ, էշին հը՛տէ բայրամ ա* (ԱԲԲ, 61):

ՂԵԼՂԵՏ(Ը)ՆԵԼ - չք. Կոկորդից խռպոտ ձայներ արձակել: *Էտ տըղան ղըլղըցընում ա, ըտըրանք պէն չըն կըլխու ըղնում* (2):

ՂԵԼՂԵԼՕՆ - գ. Ղըլլալը, ղըլլացնելու ձայնը: *Վեր մէհէտ էլ ըլխում ա, թօրքէն ղըլղըլօնը կըտըրում ա* (2):

ՂԵԼՂԵԼՕՑ - *տեն ՂԵԼՂԵԼՕՑ*:

ՂԵԼՍԵԼԱԼ/ՂԱԼՍԱԼԱԼ (արաբ., թրք. *qalmaqāl* (խոսքագրույց, ասեկոսե) - գ. 1. *տեն ՀԱՐԱՅ-ՀԵՐՕՑ*: 2. Վեճ, վիճաբանություն: *Ըտըրանց ղըլմըղալէն մա-նին էն ա ինում, վեր Հանթուն էծէրը նի տը՛ռած ըն ինում Կանփուն բօստանը, լօրին կերած* (2):

- Ղըլմըղալ անել - 1. *տեն Հարայ-իը-րօց անել*: 2. Վիճել, վիճաբանել: *Ղըլմըղալ ըն անում, իւրիւր թակում, հիրըվա-ները կամ ըն, իւրիւր անա պիժքնում* (2):

- Ղըլմըղալու յանջի՛ք - *հեգն*. 1. Երաժշտական սարք, մագնիսոֆոն: *Էտ ցիհիլնէն էլ, մարթը մին ղըլմըղալու յանջի՛ք յը՛ր կալանձ, ք'ուչէքը չափում ըն* (2): 2. Շատախոս՝ շաղակրատ անձ: *Արիվիատը ղըլմըղալու յանջի՛ք ա, ջըլա-ման չի տաս, թա մին պէն խօսիւնք* (Բ):

ՂԵԼՍԵԼԱԼԶԻ/ՂԱԼՍԱԼԱԼԶԻ (թրք. *qalmaqalçi*) - գ., ած. 1. Աղմկարար: *Սըհակը ղըլմըղալչի յա, սաղ օրը շէնը ղըլմըղալ ա քըցիւմ* (Բ): 2. *տեն ՂՈՒԼ-ՂՈՒԼԱ*:

ՂԵԼՎԷԳ - գ. Պղնձե փոքր կաթսա: *Պառավը մին ղըլվէք սիսը՛ռավ լըցնում ա, տամ էտ օգոդէն* (2):

ՂԵԼՎԵԼԱԼ - *տեն ՂԵԺԲԵԺԱԼ*:

ՂԵԼՎԵԼԱԼԻ - *տեն ՂԵԺԲԵԺԱԼԻ*:

ՂԵԼՎԵՏ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ՂԵԺԲԵԺՏ(Ը)ՆԵԼ*:

ՂԵԼՎԵԼՕՆ - *տեն ՂԵԺԲԵԺՕՆ*:

ՂԵԼՎԵԼՕՑ - *տեն ՂԵԺԲԵԺՕՑ*:

ՂԵԼՊԱԼԼԱՅ - *տեն ԲՈՒԶԱԼԼԱՅ*:

[illegible]

ած. Որոշ չափով գեղեցիկ: *Հըրթնացուն* ղըշընգապուն ախճի՞ ա (Ձ):

ՂըծծընԳՎԱԶԻ/ՂըծծընԳՎԱԶԻ - տեն ՂըծծընԳՎԱՌԻ:

ՂըծծընԳՎԱՌԻ/ՂըծծընԳՎԱՌԻ - մ. Գեղեցիկ կերպով, գեղեցկաբար: *Այան ամմեն հինքը ղըշընգվարի յա իլնլ ընէս* (Բ):

ՂըծծընԳՑ(Ը)ՆԷԼ/ՂըծծընԳՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՂըծծընԳՍՆԱԼ-ի:

ՂըծծընԳՕԹՈՒՆ/ՂըծծընԳՕԹՈՒՆ - գ. Գեղեցկություն: *Ղըշընգթթունը լ՛ալ պէն ա, ամմա կարող ա մարթու տոն քանդի* (Բ):

Ղըշընգ - չք. Փքվել, փքվածություն առաջանալ (փորի՝ ստամոքսի եւն մասին): *Էնքան հաց ա կերալ, փորը ղըշընգալ ա, կարում չի, թա տը՛ղը նըստէ* (Բ):

ՂըշընգՕԹՈՒՆ - տեն ՂըշընգՕԹՈՒՆ:

ՂըշընգՌՈՒ/ՂՈՒՉՈՒՐՈՒ - տեն ՀԱՐԱՅ-ՀՐՈՑ:

ՂըշընգՕԹՈՒՆ/ՂըշընգՕԹՈՒՆ - գ. Ղաջաղ լինելը, ղաջաղություն: *Ղըշընգթթունը անջախ-անջախ Ղարաբաղ կըտըրից* (Բ):

Ղըջի - տեն Ղըժի:

ՂըՌ¹ (թրք. *kuru* (չոր, մերկ) - տեն ԿՈՒՊԸՐԱՎ:

ՂըՌ² - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըռ կըտըրցընէլ - տեն Կըռ կըտըրցընէլ:

ՂըՌԱՅԱՄ - տեն ԿՈՒՊԸՐԱՅԱՄ:

ՂըՌԱՆ - գ. Պարսկական արծաթադրամ: ... *Տէրտակ դուրիս մըսմառմ ա, տանըմ մօլլին թափշուր անըմ, մին էրկու ղըռան հափըռըմը տիկըմ...* (ԶՏ, Ա, 231):

ՂըՌԱՎԵՑ - տեն ԿՈՒՊԸՐԱՎԵՑ:

ՂըՌԲԸՆԱԼ/ՂըՌԲԸՆԱԼ - տեն ՂըժԲԸժԱԼ (1):

ՂըՌԲԸՆԱԼԻ/ՂըՌԲԸՆԱԼԻ - տեն ՂըժԲԸժԱԼԻ:

ՂըՌԲԸՆ(Ը)ՆԷԼ/ՂըՌԲԸՆ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՂըժԲԸժՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՂըՌԲԸՆՕՆ/ՂըՌԲԸՆՕՆ - տեն ՂըժԲԸժՕՆ:

ՂըՌԲԸՆՕՑ/ՂըՌԲԸՆՕՑ - տեն ՂըժԲԸժՕՑ:

ՂըՌԷԼ - տեն ԿՈՒՊԸՐԷԼ:

ՂըՌԷՃ - տեն ԽԸՌԷՃ:

ՂըՌԷՐ (թրք. *kuru* (չոր, մերկ) - հոգն. գ. Անջրդի հողեր: *Ղըռէրումը բօստան չի տը՛ռնալ* (Բ):

ՂըՌԸ-ԲԸՌԻ/ՂըՌԻ-ԲԸՌԻ - տեն ՂըժԲԸժՕՆ:

- Ղըռը-բըռի անէլ - տեն ՂըժԲԸժԱԼ:

ՂըՐԸԽ (թրք. *qurxliq*) - գ. Բուրդ խու-

գելու մեծ մկրատ: *Ղըռըխը յօր ա ունէս, էտ դօշը խուգիս* (Ձ):

ՂըՐԸԽԷԼ - նք. 1. Բուրդ խուգելու մկրատով խուգել, բուրդ խուգել: *Վըխ-ճըռնէն ղըռըխում ըն, պէց թողնում* (Ձ): 2. *արիւմ*. Մազերը անկանոն խուգել: *Էտ հու վա՛ կըլծխըտ ղըռըխալ* (Բ):

ՂըՐԸԽՄԻՇ (թրք. *karışmak*) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղըռըխմիշ անէլ - Մտահոգել, անհանգստացնել, նեղել: *Ըլըջափան մին տը՛ղան ա վը՛ր թակում, ցօրտըն էլ մին տը՛ղան ա ղըռըխմիշ անում...* (ՀԺՀ, VII, 213):

- Ղըռըխմիշ ինիլ/տը՛ռնալ - Մտահոգվել, անհանգստանալ, նեղվել: *Վը՛ր հըղէ յա ինիւմ, ղըռըխմիշ իլնծ քըննմ, հըղըցէն քըշտան մին օց ծէն ա տամ...* (ԼՂԲՔ, 265):

- ՂըՐԸՅԱՄԷԼ - տեն ԿՈՒՊԸՐՅԱՄԷԼ:

ՂըՐԸՄՕՐԹԷ - տեն ԿՈՒՊԸՐՄՕՐԹԷ:

ՂըՐԸՇՄԱԼ - տեն ՂըՐԸՇՄԱՐ:

ՂըՐԸՇՄԱՐ/ՂըՐԸՇՄԱԼ (թրք. *karışak*) - տեն ՕՐԸՈՒՇ:

ՂըՐԹ - տեն ՂԸՐԹ:

ՂըՐԹ(ՂԸՐԹ)ԱԼ - տեն ՂԸՐԹ(ՂԸՐԹ)ԱԼ:

ՂըՐԹ(ՂԸՐԹ)Ց(Ը)ՆԷԼ - տեն ՂԸՐԹ(ՂԸՐԹ)Ց(Ը)ՆԷԼ:

ՂըՐԹ(ՂԸՐԹ)ՕՆ - տեն ՂԸՐԹ(ՂԸՐԹ)ՕՆ:

ՂըՐԹ(ՂԸՐԹ)ՕՑ - տեն ՂԸՐԹ(ՂԸՐԹ)ՕՑ:

ՂԸՐԻ-ԲԸՐԻ - տեն ՂԸՐԸ-ԲԸՐԻ:

ՂԸՐԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըռիշ ածէլ - Չարչարել, նեղել, տանջել: *Թաքավէրը ժուղովուրթէն ղըռիշ ա ածալ* (Ձ):

ՂԸՐԸՐԱԼ - տեն ՂԸՐԸՐԱԼ:

ՂԸՐԸՐԱԼԻ - տեն ՂԸՐԸՐԱԼԻ:

ՂԸՐԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՂԸՐԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՂԸՐԸՐՕՆ - տեն ՂԸՐԸՐՕՆ:

ՂԸՐԸՐՕՑ - տեն ՂԸՐԸՐՕՑ:

ՂԸՐՇ - ած., գ. Չլուր թորող (անձ):

Ղըռչին ըտըրան քըցնում ա յնշիգը, ղըռը ածում կըլիէն (Ձ):

ՂԸՐԻ - ձ. Աղմուկի ձայնը: *Մին էլ, ղըռը, պատը պարան ա կամ* (Բ):

ՂԸՐԱԼ - տեն ՂԸժԲԸժԱԼ (1):

ՂԸՐԱԼԻ - տեն ՂԸժԲԸժԱԼԻ:

ՂԸՐԱՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՂԸժԲԸժՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՂԸՐՈՆ - տեն ՂԸժԲԸժՕՆ:

ՂԸՐՈՑ - տեն ՂԸժԲԸժՕՆ:

ՂԸՐՈՒՐԱ - գ. Անպետք, անպիտա-

նի: *Էտ ղըռուղա սըրմացուն պէրալ ըս՛ հինչ ա՛նիւմ* (Բ):

ՂԸՐՈՒԹ(ՆԸ)/ՂԸՐՈՒԹ(ՆԸ)/ՀԸՐՈՒԹ(ՆԸ)/ՂՈՒՐՈՒԹ(ՆԸ) - գ. Խաղողահյութի համ ունեցող կաջուն սերմերով խտաբույս, որով ծածկում են հնձանի հատակը եւ խաղողը ճմլում: *Ղըռուղը Հնդրոն ա շատ փքսնէս* (Բ):

ՂԸՐՈՒԹ(ՆԸ) - տեն ՂԸՐՈՒԹ(ՆԸ):

ՂԸՍԱՐԱԹ - տեն ԽԸՍԱՐԱԹ:

ՂԸՍԸԲՕԹՈՒՆ - գ. Մսագործ՝ մսավաճառ լինելը, մսագործություն, մսավաճառություն: *Ղըսըթթունը հացա մօտէ փէշնլ ա* (Բ):

ՂԸՍԸԼՄԻՇ/ՂԸՍԸԼՄԻՇ/ՂԸՍՏՏ(ԸԼ)ԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղըսըմիշ անէլ - Մտրակով խփել, մտրակել: *Ղըսըմիշ ա անում, ծին ըսընտում ա վազ տալը* (Ձ):

- Ղըսըմիշ ինիլ - տեն Սաթաշմիշ ինիլ:

ՂԸՍԸՐԱՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըսըրսա անէլ - Տնտեսել, խնայողություն անել: *Ղըսըրսա ընէլալ ըն հըրոստանում* (Բ):

ՂԸՍԸՍՆԹ/ՂԸՍՍՆԹ (արաբ., պրս., թրք. *kāsmet*) - գ. Ի վերուստ նախասահմանված բաժին, բախտով վիճակված բաժին: *Ղըսմնթան իվիլ օտվէլ չի* (ԱԲԲ, 61):

ՂԸՍԸՍՆԹՎ/ՂԸՍՍՆԹՎ - ած. Բախտը բանող, հաջողաբախտ: *Մարթ բիդի ղըսըմնթնլ ինի, մընացածը սօտ ա* (Բ):

ՂԸՍԸՐ (թրք. *qisir*) - ած. Ստերջ, չքեր (անասունների, արհամարհաբար՝ նաեւ կանանց մասին): *Պիրում ըն էտ ղըսըր կալը մօրթում, բարարաք՝ անում* (Ձ):

ՂԸՍԸՐԱԹ - տեն ԽԸՍԱՐԱԹ:

ՂԸՍԸՐԱՐ/ՂԸՍՐԱՐ (թրք. *kəsrak*) - գ. Զամբիկ, մատակ ձի: *Մէլիքը խանէն մին լ՛ալ ղըսրաղ ա տամ* (Ձ):

ՂԸՍԸՍԻՇ - տեն ՂԸՍԸԼՄԻՇ:

ՂԸՍՍՆԹ - տեն ՂԸՍԸՍՆԹ:

ՂԸՍՍՆԹՎ - տեն ՂԸՍԸՍՆԹՎ:

ՂԸՍՏ(ԸԼ)ԱՄԻՇ - տեն ՂԸՍԸԼՄԻՇ:

ՂԸՍՐԱԹ - տեն ԽԸՍԱՐԱԹ:

ՂԸՍՐԱՐ - տեն ՂԸՍԸՐԱՐ:

ՂԸՎԱԹ/ՂՈՒՎԱԹ (արաբ. *kuvvet*, թրք. *kuvvet*) - տեն ՂԷՅՐԱԹ: *Շընահավէր թնգն տարի, ա՛ մէշկան կըռացած փէշաքար, դնմուրջի ինիս, թա դիւգար, բաննանի ինիս, թա գնրգնր, Աստուծ քէգ ղըվաթ տա...* (ԶՏ, Բ, 198):

ՂԸՎԱԹՎ/ՂՈՒՎԱԹՎ - տեն ՂԸՅՐԱԹՎԷՐ:

ՂԵՎԱԹԼՈՒ/ՂՈՒՎԱԹԼՈՒ (թրք. *kuvvetli*) - տեն ՂԵՐԵԹԱՎԵՐ:

ՂԵՎԵԽԵ - տեն ՂԵՐՄԵԽԵ:

ՂԵՐԱԲԼԻ/ԳԵՐԱԲԼԻ/ԿԵՐԱԲԼԻ/ԿԵՐԱԲԼԻ (ռուս. *грабли*) - գ. Ձեռքի գյուղատնտեսական ատամնավոր գործիք, փոցիս: Ղըրաբլին յօր ա օնում, հըրաթեն տիրըվեն հըվաքում, թուփ անում (2):

- Ղըրաբլի/ղըրըբլիւս տալ - Փոց-խով հավաքել, փոցիսել: Ղըրաբլի տըվել, հայաթը թըմիզցըրել (Բ):

ՂԵՐԱՂ/ԳԵՐԱՂ (ռուս. *град*) - գ. Ուբակոճող շարժական կայան: Թօրքէ-րը Ղարաբաղա լօխ շինէրքին յըրա յէլ ղըրաղալ յըրա յըրտուլալ (Բ):

ՂԵՐԱՂՈՒՋ/ԳԵՐԱՂՈՒՋ (ռուս. *градус*, լատ. *gradus*) - գ. Ձերմության՝ հեղուկի խտության, սպիրտի թնդության եւն չափման միավոր, աստիճան: ... Էտ դօխտուրեն լըհա վէր ղըրաղուսը թըմամըմ ա, թօղըմ ըն, փախչըմ... (ՋՏ, Բ, 81):

ՂԵՐԱՂՈՒՋՆԻԿ/ԳԵՐԱՂՈՒՋՆԻԿ (ռուս. *градусник*) - գ. Ձերմությունը, հեղուկի խտությունը, սպիրտի թնդությունը եւն ցույց տվող սարք: Ղըրաղուզնիկը քըցնում ա թօթեն ըրաղէն մաքը, տըսնում՝ դիւզ վաքցունըհէնգ ղըրաղուզ ա (2):

ՂԵՐԱՂ/ՂԵՐԱՂ (թրք. *qrag*) - գ. 1. Ծայր, սահման, եզր: Մին քաղաքի ղը-րաղ տը՛ղ ապըմ ին մին մարթ, մին կը-նէկ (ԼԴԲ, 357): 2. Որեւէ բանի եզրային շերտը՝ մասը: Պիրում ա հաքէն մաքը սաղ տիւս օնում, թօղում ղըրղընէքը (ՀԱԲ, 15, 98): 3. Որեւէ բանի՝ տեղի՝ տա-րածության կողքը՝ կողմնային տարա-ծությունը: Առաջին քիլլին գիլլան նի չի կամ, ղըրաղալըն ա անց կը՛նըմ (ՀԺՀ, V, 233): 4. Իբրեւ մակբայ կամ կապ՝ ցույց է տալիս մի բանի մոտ տեղը: Կամ ըն լափ էտ ճըղալորուն ղըրաղէն վէր կամ (2):

- Ղըրաղ անել/կըցընել/քաշիլ - տեն Յը՛ռէ կըցընել:

- Ղըրաղ կենալ/շօռ տալ/քաշվիլ - տեն Յը՛ռէ կենալ: Շօնըն ասում ա.- Ղը-րաղ քաշվի, թա չէ քէզ մուրթըհան կա-նէմ (ՀԺՀ, VII, 214):

ՂԵՐԱՂ - տեն ՂԵՐԱՂ:

ՂԵՐԱՂԱՍ/ՂԵՐԱՂԱՍ - տեն ՅԵՐԱՍԱՅԵ:

ՂԵՐԱՂԱՍ - տեն ՂԵՐԱՂԱՍ:

ՂԵՐԱՂԲՈՒՋԱՂ/ՂԵՐԲՈՒՋԱՂ/ՂԵՐԲՈՒՋԱՂ (թրք. *qrag + bucak* (անկ-յուն) - հոգն. գ. Ծայրեր, ծայրամասեր: Ղըրըբուջաղէն շինըթկընան էլ վարին կաւ ըն լալ, թըլընէս... (ՀԲ, 347):

ՂԵՐԱՍԱԲՈՍ/ՂԵՐԱՍԱԲՈՍ/ԳԵՐԱՍԱԲՈՍ/ԳԵՐԱՍԱԲՈՍ (ռուս. *грам-*

мафон, հուն. *gramma+phōnē*) - գ. Ձայնա-փողով երաժշտական սարք՝ գրոմոֆոն: ...Ղըրամափօնու ծէն ա, վէր յէր ա ինըմ... (ՋՏ, Բ, 182):

ՂԵՐԱՂ - տեն ՂԱՐԱՂ:

ՂԵՐԱՂԴՈՒԼԻ - ած. Խարդախ, նեւգ, խառնակիչ: Ղըրղըղուլի մարթ ա Յէնթօն (Բ):

ՂԵՐԱԲՈՒՋԱՂ - տեն ՂԵՐԱԲՈՒՋԱՂ:

ՂԵՐԱԶՎԵ - մ. Թշնամաբար: Ղըրըզ-վէ ըրած կօրծան խէր չի ինիլ (Բ):

ՂԵՐԱԸԼԵ - տեն ՂԱՐԱՍԸԸ:

ՂԵՐԱ(Լ)ԹՈՒ/ՂՈՒՐՈՒ(Լ)ԹՈՒ (թրք. *karartē* (մթություն) - գ. Նշմարվող կերպարանք, ուրվական: Յըղէննի քօռըն ասում ա.- Յըռնանցէ մին ղըրըլթու վա ըրվամ (ՆԱԲ, 101):

ՂԵՐԱՂՈՒՇ/ՂԱՐԱՂՈՒՇ (թրք. *karaküş* (արծիվ) - 1. տեն ԼԵԼԱՎ: 2. տեն ԱՐԾԵՎ: ՂԵՐԸՆ-ՂԱՐԱՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղըրըն-ղարան անել/քըցիլ - Յալա-ծել, այս ու այն կողմ քըլել, դես ու դեն ցրել: Կիլը ըղնում ա վըխճարէն սիւ-րիւն, ղըրըն-ղարան անում (Բ):

- Ղըրըն-ղարան ինիլ/տը՛ռնալ - Յալածվել, այս ու այն կողմ քըվել, դես ու դեն ցրվել: Լօխ էլ ղըրըն-ղարան ըն ընըմ, էս ախմախ թաքավէրը կամ ա, էլ գիլղըմ չի, թա հիլնչ անէ, հիլնչ ասէ (ՀԺՀ, V, 187):

ՂԵՐԱՍՈՒ - տեն ՂՈՒՐՈՒՍՈՒ:

ՂԵՐԱ/ՂԵՐԱ - Սի բան միանգամից կտրելու՝ կտրվելու ձայնը: Աղվէսը սը՛վ հավէն վէգը, ղը՛րթ, կըտըրից (2):

- Ղըրթ անել - Միանգամից կտրել: Ցակատը յէր կալնվ էտ շէվէն ղըրթ ըրալ (2):

- Ղըրթ ինիլ/տը՛ռնալ - Միանգամից կտրվել: Կառնանը կըլօխը ղըրթ ի-լնվ (Բ):

ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)ԱԼ/ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)ԱԼ - չք. Ղըրթ ձայն հանել: Վէր կըցէնալը ճըղնանը թըխում ա, ղըրթամ ա (2):

ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)Ց(Ը)ՆԵԼ/ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)Ց(Ը)ՆԵԼ - նք. ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)ԱԼ-ի: ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)ՕՍ/ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)ՕՍ - գ. Կտրելու՝ կտրվելու ձայնը: Ղըրթօնէն յըրա ապան գիլթընանում ա (2):

ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)ՕՑ/ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)ՕՑ - ՂԵՐԱ(ՂԵՐԱ)ՕՍ:

ՂԵՐԻԲՈՒՐՈՒՆ - տեն ՂԱՐԻԲՈՒՐՈՒՆ:

ՂԵՐԻԸԸԸ - տեն ՂԵՐԸԸԸ:

ՂԵՐԿԵԼԻԹ - գ. Ուղարկելու՝ առա-

քելու բան: Ղըրկէլիթը ածում ա յնշիգը պէնղ կապում, տամ ըտըրան (2):

ՂԵՐԿ(Ը)ՎԵԼ - տեն ՂԱՐԿ(Ը)ՎԵԼ:

ՂԵՐԱԹ - գ. տեն Ըռաաթի շըլօր:
ՂԵՐԱՍ - գ. Մաքառուտ: Կումաշը ղըրղանը ճըմօռում ա, նի մընում ար-տը (2):

ՂԵՐԱՐԸ - տեն ԽԵՐՈՎ:

ՂԵՐԱՐԿԱԼԻ/ՂՈՒՐԱՐԿԱԼԻ/ՂՈՒՐԱԼԻ - տեն ԽԱՍԲԱՐ:

ՂԵՐԱԴԻ/ՂԻՐԱԴԻ (թրք. *karga* (ազնավ) - 1. տեն ԼԵԼԱՎ: ... Յէշնլ ըն, տը՛սալ՝ մին ծը՛տ ղըրղուն անա փախալ, յէկալ նի մըտալ յէզնանը կոռնատակը (ԱԱ, 24): 2. փխբ. Արագաշարթ, արագընթաց (մարդ, կենդանի): Յնթիւն կընէգը ղըր-դի յա, ղըրդի (Բ):

ՂԵՐԱՂՈՒՇՈՒՍ - տեն ՂՈՒՐԱՂՈՒՇՈՒՍ:

ՂԵՐԱՂՈՒՇՈՒՍ - տեն ՂՈՒՐԱՂՈՒՇՈՒՍ:

ՂԵՐԱԸԼ - չք. Ղըռց արծակել: Վէր օշափը էտ ճուղուպուրը կըռքընէրալը կոտորէս ա, ղըրճաս ա (2):

ՂԵՐԱԸՑ(Ը)ՆԵԼ - չք. Ատամներով կտրելով՝ փշրելով ղըռց հանել: Տըղան ղըրճըցընում ա, լօխ օտում (2):

ՂԵՐԱԸԼ - տեն ԿԵՐԱԸԼ:

ՂԵՐ(Ը)ՂԵՐԱԸԼ - չք. Շատ՝ տեա-կանորեն ղըռալ: Վը՛սկըռը շօնը վէր կըրծկօրծում ա, ղըրճըրճամ ա (Բ):

ՂԵՐ(Ը)ՂԵՐԱԸԼ (գրք. *հրքըռուկ*) - գ. Առաձգական ու կարծր հյուսվածք, որից կազմված են կմախքի որոշ մասերը՝ կռճիկ: Մին ղըրճըրճան ա յօր ունէս, կուրծկուրծէս (2):

ՂԵՐ(Ը)ՂԵՐԱԸ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - չք. Շատ՝ տեականորեն ղըռացնել: Ղըրճըրճըց-նում ըն, էտ մըսըրը լօխ օտում (2):

ՂԵՐ(Ը)ՂԵՐԱՕՍ - գ. Ղըռըրճալը, ղըռըրճալու ձայնը: Շօնը էտ ղըրճըր-ծօնէն յըրա կամ ա (2):

ՂԵՐ(Ը)ՂԵՐԱՕՑ - տեն ՂԵՐԱՂԵՐԱՕՑ:

ՂԵՐԱՕՍ - գ. Ատամներով մի բան կտրելու՝ մանրելու ձայնը: Խօսըսը վէր հաք ա օտում, ղըրճօնը լը՛ր ա ինիւմ (Բ):

ՂԵՐԱՍ (թրք. *qurma*) - գ. 1. Փամ-փուշտի արճճե մանր գնդակներ: Ախ-պիլըն էլ խիլըղն քարէր ա պիրիւմ, վար լըհն հէնց ա ղըրմա ինի (ԱԱ, 58): 2. ած. փխբ. Մանր (պտուղների մասին): Ղըրմա թօթը քախծըր կիկի:

ՂԵՐՄԵԽԵ/ՂԵՎԵԽԵ (թրք. *kavak*) - գ. Ծառատեսակ՝ կաղամախի: Էտ ըխախ-րին ղըրաղէն էլ մին մը՛ծ ղըրմըխէ յա ինիւմ (2):

ՂԵՐԱԹ - տեն ՂԵՐԱԹ:

ՂԵՐԱԹԱՎ - տեն ՂԵՐԱԹԱՎ:

ՂԵՐԱԹԱՎԵՐ - տեն ՂԵՐԱԹԱՎԵՐ:

ՂԵՐԱՐԸ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Ղըրտըզ անել - Մագերը շատ կարճ կտրել: *Այան սիրում չար, վեր թռնը ղըրտըզ ար անում* (Բ):

ՂԵՐՈՒՂ - տեն ՂՈՒՐՈՒՂ:

ՂԵՐՈՒՂԱՏԵՂ - տեն ՂՈՒՐՈՒՂԱՏԵՂ:

ՂԵՐՈՒՂԶԻ - տեն ՂՈՐՈՂԶԻ:

ՂԵՐՈՒՂԶՈՐԹԻՆ - տեն ՂՈՐՈՂԶՈՐԹԻՆ:

ՂԵՐՓ - տեն ՂԱՇԵՎ:

ՂԵՐՓԵԼ (*գրք. գերփեմ, (կողոպտել, կործանել)* - նք. Ուժեղ քորել (եղունգներով, ատամներով): *Կըռվում ըն, Անուշ աքերը Սըրյանեն անեսկ ա տամ. Աստուծ քը՛գ քօս տա, դէյը չի տա, վեր ջանըտ ղըրփիս* (2):

ՂԵՐՓԸ(Շ)ՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղըրփը(2)միշ ինիլ - Իրար քաշկոտել: *Սըրթըկընե՛ք ամմեն օր ղըրփըմիշ ըն ինում* (Բ):

ՂԵՐՓԸՐԱԿԵՆ - տեն ՂՈՒՐՓՈՒՐԱԿԵՆ:

ՂԵՐՓՈՒՆ - տեն ՂՈՒՐՓՈՒՆ:

ՂԵՐՓՕՆ - գ. Ուժեղ քորելը: *Ըտըրա ղըրփօնը վեր տը՛սնում ա, գոնում ա, թա քօսան ընգած ա* (2):

ՂԵՐՓՕՑ - տեն ՂԵՐՓՕՆ:

ՂԵՐՓԸ/ՂԵՐՓՈՒԼ (*թըք. kapali (փակված, ծածկված)* - գ. Ամանի՝ անոթի կափարիչ, խուփ, կափույր: *Սիսը՛նը ածում ա պօլիքը, ղըփըլը տիսնում լըրան* (2):

- Ղըփըլ տիսիլ - տեն ՂԵՐՓԸԼԵԼ:

ՂԵՐՓԸԼԵԼ - նք. Փակել, ծածկել, կողպել: *Մին մարթ ծըմակավը քիս տէղը քօլըմը մին ղըփըլած ղըզղան ա տըսնաա* (ԱԱԶ, 19):

ՂԵՐՓԸԼԵԼ - կք. եւ չք. ՂԵՐՓԸԼԵԼ-ի: ... Յէննան լօխ էձերը վը՛ր նի լըն տը՛նալ, բիրդան սարը ղըփըլվալ ա (ՅԺՅ, VI, 50):

ՂԵՐՓԸՂԱԿԵՐ - ած. Կափարիչ ունեցող: *Մէսը ածում ըն ղըփըղալեր ղըզղանը, իփում* (2):

ՂԵՐՓՈՒԼ - տեն ՂԵՐՓԸԼ:

ՂԻ/ՂԵ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղի տալ/անել - տեն ԾԷՆ տալ (1): *Էրգան մըտըծէլանը յէտը թաքավէրը դէյա տամ ուրան գիղնականներէն, վեր նահանք գիղան, թա մանին հինջ ա...* (ՅԺՅ, V, 352):

ՂԻՂԻ - տեն ՂԸԼՂԻ:

ՂԻԺԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ղիժի անել - Անքթիթ նայել: *Հինջ ը՛ս դիժի ըրալ, ախճիք տը՛սած չը՛ս* (2):

ՂԻԺՏԻ - տեն ՂԸԺՏԻ:

ՂԻԼՂԻ - տեն ՂԸԼՂԻ:

ՂԻՂԱԾԵԼ - տեն ՂԸՂԱԾԻԼ:

ՂԻՄՆ(Լ)ԹԻ - տեն ՂԸՄՆ(Թ)Ի:

ՂԻՄՆԿԵՐ - տեն ՂԸՄՆԿԵՐ:

ՂԻՄՆԿՈՒՐ - տեն ՂԸՄՆԿԵՐ:

ՂԻՄԻՇ - տեն ՂԸՄԻՇ:

ՂԻՄՆՐ-ՂԻՄՆՐ - մ. Կտոր-կտոր: *Սա էլ յեր ա կէնում խօսում, վեր դերվիշին ղըմնվ շախկա տան, դինար-դինար կըտօրին* (ՅԺՅ, V, 603):

- Ղինար-դինար անել - Կտրտել, կտոր-կտոր՝ ծվեն-ծվեն անել: *Էտ ախճիքը ըտըրանց աքըմ ա. Քէջէք ըստըղան, թան չէ օշափը կալու ա ծը՛գ դինար-դինար անէ* (ՅԺՅ, V, 555):

- Ղինար-դինար ինիլ/կնիլ/տը՛նալ - Կտրտվել, կտոր-կտոր՝ ծվեն-ծվեն լինել: *Կառնը ընգավ կոնիլն ծանգը, դինար-դինար իլնվ* (Բ):

ՂԻՇ-ՂԻՇ - տեն ՂԸՇ-ՂԸՇ:

ՂԻՇ - գ. Սատանայի եղջյուր: *Սաղանան վեր դալթու վա տամ, դիչը մընամ ա Ապեր դայուն հափըռումը* (2):

ՂԻՐՂԻ - տեն ՂԸՐՂԻ:

ՂՈՒՐՈՒԼ - տեն ՂՈՐՈՒՐ:

ՂՈՒԶ (*պրս. küz*) - 1. գ. Թիկունքին կամ կրծքին ցցված ուռուցիկություն, սապատ: *Անց ա կէնում մին ամէս, էտ մարթին դուզը էլ ա մըծանում* (2): 2. ած. Կուզ ունեցող, սապատավոր: *Էտ թաքավէրը դուզ ա ինում* (2):

- Ղուզ կէնալ - Կռանալ: *Ղուզ ա կէնում, թաքուն յէշում* (2):

ՂՈՒԶԵ (*թըք. kuzey (հյուսիս)*) - ած. Ոչ արեւկող, ոչ արեւահայաց: *Մէր շէնը դուզէ տը՛ղ ա* (Բ):

ՂՈՒԶԻ (*թըք. kuzu (գառ)* - գ. Ձագ, զավակ, որդի: *Պառավը վըխէլան նըհէտ ասում ա. Ա՛ դուզի, ինձ ըսպանել մէք, կասէմ* (ՅԺՅ, V, 357):

ՂՈՒԶԼԵՎ - տեն ՂՈՒԶ (2):

- Ղուզլեգին ախճիք չըն տամ, ամիս ինքը օգում ա՛ զէմքուճըն էլ ինի դնշանգ՝ - Մարդ պահանջներ է ներկայացնում՝ առանց հաշվի առնելու, թե ինչի է ինքը արժանի:

ՂՈՒԶՂՈՒՆ/ՂԸԶՂՈՒՆ (*թըք. kurgun*) - տեն ՔԱՇ: ...*Բիրդան դուզղունը թէվավը թըխըմ ա, էտ ճողը յեր ածըմ* (ՅԺՅ, V, 80):

ՂՈՒԶՍԱՆ - տեն ՂՈՒԶ (2): *Ղուզմանը հընգիստումըն ա դուզվում* (ԱԲԲ, 61):

ՂՈՒԶՈՒՆԼԵՆ - գ., ած. Ծուռ, կռացած (իր): *Ղուզղոնվա փանան կացնուկօթ չի տը՛նալ* (Բ):

ՂՈՒԶՈՒՐՈՒԶ - տեն ՂԸԶՈՒՐՈՒԶ:

ՂՈՒԹԻ/ՂՈՐԹԻ (*պրս. ğuti, թըք. kutə*) - գ. Դագաղ: ...*Թաքավէրին ծառան կասա ա դուզարէն հետան, թա. Թաքավէրը մը՛նալ ա, յը՛ք դութին շինի* (ԱԱ, 85):

ՂՈՒԼ (*թըք. kul*) - տեն ՆՕՔԱՆ: *Ղուլէրը, դարավաշին ընդըրան ամման վախտ հըրցընում ին, թա խէյա՛ բէքէփ...* (ՅԺՅ, V, 170):

ՂՈՒԼԱՂ/ՂՈՒԼՈՒՂ (*թըք. kulak*) - արիւմ. տեն ԱՆԳՈՒՃ (1): *Ջըռնայիս էշին դուզաղէն թըխէլ չըն* (ՆԱԲ, II, 270):

ՂՈՒԼԱՆԻ - գ. Տանձի տեսակ: *Ղուլանին վեր օտում ըս, հանց ա մաչը դումավ լըցցած ինի* (Բ):

ՂՈՒԼԱԶ/ՂՈՒԼԱԶ (*թըք. kulag*) - տեն ԽՈՏԵՏ (2):

ՂՈՒԼԱԶ-ՂՈՒԼԱԶ - տեն ԽՈՏԵՏ-ԽՈՏԵՏ (2):

ՂՈՒԼԱՆՈՒՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղոնլթոդ անել - տեն Կալմաչ անել (2):

- Ղոնլթոդ ինիլ - տեն Կալմաչ ինիլ:

ՂՈՒԼՂՈՒՐ - տեն ՂԸԼՂՈՒՐ:

ՂՈՒԼՂՈՒՐՈՐԹԻՆ - տեն ՂԸԼՂՈՒՐՈՐԹԻՆ:

ՂՈՒԼԹԱՄԱԶ - տեն ՂԸԼԹԱՄԱԶ:

ՂՈՒԼԹԱՄԱԶ - տեն ՂԸԼԹԱՄԱԶ:

ՂՈՒԼԼՈՒՐ (*թըք. kulluk (ծառա լինելը, ծառայություն, թըք. qulluq)* - գ. 1. տեն ՆՕՔԱՆ: *Տա շատ ա քինամ, թա խըրէք, հըսնում ա մին շիհար, տը՛ղ մին խազայինու քըշտի դուլլուղ ա նի մըննում* (ՅԺՅ, VII, 136): 2. Ծառայող, սպասարկող: *Ղուլլուղը մին ամէս էտ զավօղումը կօրծ ա անում, տոնս կամ* (2):

- Ղուլլուղ անել - Ծառայել, սպասարկել: ... *Ուրանց հօրըն էլ թաքավէր ըն տիրան, հու ուրանք էլ ընդըրա դուլլուղ ըրալ* (ՅԺՅ, VI, 45):

ՂՈՒԼԼՈՒՐԶԻ (*թըք. kullukçu*) - տեն ՂՈՒԼԼՈՒՐ: *Նա մինակ ուրան պալատին ըխճըկօրցը, ուրան դուլլուղօցը իրէսըն ար տը՛սնըմ* (ՅԺՅ, V, 38):

ՂՈՒԼԼՈՒՐՈՐԹԻՆ - գ. 1. տեն ՆՈՒՔՈՐՈՐԹԻՆ: 2. Ծառայություն, սպասարկություն: *Ղուլլուղթունըն էլ չի փիս փէշակ* (Բ):

- Ղուլլուղթուն անել - 1. տեն ՆՈՒՔՈՐթուն անել: 2. տեն Ղուլլուղ անել:

ՂՈՒԼՂՈՒԼԱ - 1. գ. Իրարանցում, խառնաշփոթություն: *Շէնը դուլլուղալ յա ըղնում* (2): 2. տեն ԼԱՂԼԱՂԻ:

ՂՈՒԼՈՒՐ - տեն ՂՈՒԼԱՂ:

ՂՈՒԼՈՒՐԱՏԱԿ - տեն ԸՆԳՈՒՃԱԿԱՏ:

ՂՈՒԼՓ - գ. Պարանի կտոր, որով ամրացնում միացնում են երկու տակառների ունկերը՝ գրաստի վրա բարձելիս: *Ղուլփը դայիմ բիդի ինի, վեր տէմ կէնա* (Բ):

ՂՈՒ-ՂՈՒ - ձ. Աղավաղ հանած ձայնը: *Ղօնէքը սնս ա անում՝ դոն-դոն* (Բ):

- Ղու-ղու կանչի/ծեն տալ - Միայնակ՝ անտեր մնալ: Մարթիս կընեգըն էլ մեռնում ա, ինքը մընամ ա կօծին տակէն ղու-ղու կընչիյի (ՆԱԲ, 65):

ՂՈՒԽ՝ (թրք. *kum*) - գ. Ավագ: Առանց ղում կարել չըս ցըխ անիս (Բ):

- Ղում տըհնալ - Ավերվել, քանդվել: Տըսնում ա՝ վըհ մին քարու տըհ մահլում չի անում, լօխ ղում ա տըհալ (ՅԺՅ, VII, 197):

- Ղումու լըրա տօն շինիլ - Անհիմն գործ ձեռնարկել: Ղումու լըրա տօն շինծող կարել չի հըրուստանա (Բ):

- Ղումու նըման մաղվել - Շատ աշխատել՝ չարչարվել՝ տանջվել: Էս էլ հօ կօրծ անել չի, ղումու նըման մաղվում ընք (Բ):

ՂՈՒԽ՝ - տեն ԿՈՒԽ:

ՂՈՒԽԱՇ (արաբ., թրք. *kumāš*) - գ. 1. Մետաքսայ կտոր, կերպաս: Ղումաշը միշտ էլ թընգանոց կըտօր ա իլնլ (Բ): ած. 2. փխբ. Նուրբ, բարակ: Ղումաշ մաշկ օնէ Դերիքնազը (Բ):

- Ղումաշը դարդ ա անում, թա՛ ինծ հու բի՛ղի մաշի - Գեղեցիկը՝ լավ մտա-հոգվում է, որ իր համապատասխանը՝ արժանին չի գտնվի:

ՂՈՒԽԱՅԱՆԷ - գ. Ավագի հանք: Թըրթանն ծօրը սաղ ղումահանք ա (Բ):

ՂՈՒԽԱՆ/ԿՈՒԽԱՆ (գրբ. գումար (բազմություն), արաբ. *kumar* (դրամով բախտախաղ), թրք. *kumar*) - գ. 1. Դրամի որոշ քանակություն: Դարվիշը էտ կու-մարը տամ ա, էտ օղտին լըրա օթախը առնըմ (ՅԺՅ, V, 180): 2. տեն ԿԱՐՏ (2):

Ղումարի տալ - տեն Կարտե տալ: Էտ տըղան հըսնըմ ա էն տօնը, ըշտեղ ուրան ախպերը ղումարի լըն տամ, տանիլ տամ (ՅԺՅ, V, 75):

ՂՈՒԽԱՐԲԱԶ/ԿՈՒԽԱՐԲԱԶ (արաբ., այրս., թրք. *kumarbaz*) - գ., ած. Փողով թղթախաղ խաղացող (անծ), խաղամու: Ղումարբազը կընգանըն ա խօխօնցըն էլ տանել կըտա (Բ):

ՂՈՒԽԱԶԱՐ - գ. Ավագի նստվածքային կարծրացած ապար: Ղումարբարը ճէլլի յա կուտըրատվում (Բ):

ՂՈՒԽԱԶԱՆ(Ն)Է - տեն ՂՈՒԽԱԶԱՆ(Ն)Ը:

ՂՈՒԽԱԶԱՆ(Ն)Ը/ՂՈՒԽԱԶԱՆ(Ն)Է - ած. Ավագի հետ խառն: Էտ ղումը-խառնը ցօրէնը ծախում ա, քինամ (2):

ՂՈՒԽԻԶ - տեն ԶՐԹԱՄ: ... Կամ ա, հըսնում թաքավերին երկու փէսին, սահանց կըլխին մին-մին ղումիգ թըխում, ինքը թըռչում, անց կենում (ՅԺՅ, VI, 136):

ՂՈՒԽԼԷՓ - ած. Ավագով առատ, ավագուտ: Էտ տըհըն էլ ղումլէֆ տըհ ա իննում (2):

ՂՈՒԽ-ՂՈՒԽ - տեն ԿՈՒԽ-ԿՈՒԽ:

ՂՈՒՅ/ՂԱՅ - գ. 1. Աղվամագ: Էտ ծը-տերէն ղույը լըրիա վեր փըսնես ա, թըռչիս ըս, քիս (2): 2. ած. փխբ. Փափուկ: Նա էլ ասալ ա- Վեր գիղն, թա տու հու վըս, քէգ դայ յօրղան-դօշակում կըպահի... (ՅԺՅ, VI, 79):

ՂՈՒՅԻ/ՂԱՅԻ - ած. Աղվամագե, աղվամագից կազմված: ... Տօշին էլ վեր յէ-շիս, ամման Աստուծ, ասիս ղույի պերց ինի (ՅԺՅ, V, 476):

ՂՈՒՅՈՒՂ - տեն ՂԱՅՈՒՂ:

ՂՈՒՆՂՈՒԶ (թրք. *qundüz*) - 1. տեն ԶԱՉԱԼ: 2. տեն ԶՕՍՈՒՏ:

ՂՈՒՆԸԽԼԸՂ - տեն ՂՕՆԱԽԼԸՂ:

ՂՈՒՆԸՂԱՍԵՐ - ած. Զյուրասեր: Տը-նատարը կօզի քնսիք, ղունուղասեր մարթ ա ինիս... (ԱԱ, 72):

ՂՈՒՆԸՂԱՎԵՐ - տեն ՂՈՒՆԸՂԱՍԱՐ:

ՂՈՒՆԸՂԱՍԱՐ - ած., գ. Զյուր ունեցող, հյուրի տեր: Ղունըղատար մարթը շաղված կինի (Բ):

ՂՈՒՆԸՂԱՍԸՂ - գ. 1. Զյուր գնալու կամ գնացած տեղը: Քինամ ա էտ ղու-նըղատըղը, տըսնում՝ ղօնաղը կա վէջ (2): 2. տեն ՂՈՒՆԸՂԱՍՕՆ (2):

ՂՈՒՆԸՂԱՍՕՆ - գ. 1. Այն տունը, որ-տեղ հյուր կա: Զնրաբէրին տօնը էրկու շէբաթ ա՝ ղունըղատօն ա (Բ): 2. Զյուրա-սենյակ: Ղունաղէն տանում ա ղունըղա-տանը քունավ անում, ինքըն էլ հըրա-թումը քօն իննում (2): 3. Զյուրանոց: Ըստէփանակը՛րտ քօլ-քօլ ղունըղատօն ըն շիննլ (Բ):

ՂՈՒՆԸՂԱՓԱՅ - գ. Զյուրի բաժին, սովորաբար ուտեստ, որ պահում են հյուրերի համար: Ղունըղափայը կըտըր-ցընէլ չըն, ղունըղափայը կըպահին (2):

ՂՈՒՆԸՂԱՎԱԶԻ - տեն ՂՈՒՆԸՂԱՎԱՐԻ:

ՂՈՒՆԸՂԱՎԱՐԻ - մ. Զյուրի պես, հյու-րաբար: Էտ կընէֆը ուրանց տանըն էլ ա ուրան ղունըղվարի պահում (2):

ՂՈՒՆԸՂԱՓԱՅԻ - տեն ՂՈՒՆԸՂԱՓԱՅ:

ՂՈՒՆԸՂՕԹՈՒՆ - գ. 1. Զյուր լինելը: Խասան ղունըղթունա խամ չի (Բ): 2. փխբ. Խորթություն, օտարություն: Այան ասմա, ղունըղթուն մէլ անէլ, հաց կէր (Բ):

ՂՈՒՆՂՈՒՆԱԼ - չք. 1. Ղու-ղու ձայն հանել (աղավանդների մասին): Ըղօնէֆ նէն ղունղունամ ըն (Բ): 2. փխբ. Թոթո-վել, բլբլալ: Խօխան ղունղունամ ա (Բ): 3. փխբ. Սիրախոսել: Էտ տըղան ա էտ ախճիֆը ղունղունամ ըն (2):

ՂՈՒՆՂՈՒՆՕՏ - գ. 1. Ղունղունալը, ղունղունալու ձայնը: Ըղօնէֆին ղունղու-նօցը թօղնում չի, թա քօն ինիքը: 2. փխբ. Թոթովանք, բլբլոց: Խոլխէն ղուն-

ղունօցը հօրը ուրխըցընես ա (Բ): 3. փխբ. Սիրախոսելը: Ըտըրա ղունղու-նօցը ըխճըկանը սըրտալըն ա (2):

ՂՈՒՆԶ - տեն ՂԸՆԶ:

ՂՈՒՇ (թրք. *küş*) - գ. 1. Թոշուն: Քայթ ըն ընես, թա ըսկի ղուշերըն էլ չըն կը-րըցալ էտ ծըմակալը թըռչին, մըչանք դալին ա իլնլ (2): 2. փխբ. Մետաղա-դրամի այն երեսը, որտեղ պատկեր է նկարված: Կապէկը թօղ ըն անում, փըռ-նում, ղուշ ա ըղնում (2): 3. փխբ. Արա-գավագ, թոշկան (մարդ, կենդանի): Էտ ծին ղուշ ա, ղուշ (Բ):

- Ղուշը ծըրքան պէց ըղնէլ/թօղնէլ - Զնարավորությունից զրկվել, գործը ձա-խողվել: Ղուշը ծըրքատ պէց ա ընգալ, էլ նըհախ տըհան լնց մէլ ինիլ (2):

- Ղուշը կըլխէն թնն անէլ - Մեծարել, պատվել: Զարթնէրը ղուշը ըսկէսվօրը կըլխէն թնն ըն անում, էլիա կօի չի (Բ):

- Ղուշը կըլխէն թնն ինիլ - Մեծար-վել, պատվել: Վեր ղուշը կըլխէն թնն էլ ինի, էլիա Սըխթանին կընէֆը քըթէն տակէն մըրթմըրթլական ա (Բ):

- Ղուշին թէվալը - Արագ, շտապ: Էտ տըղան ղուշին թէվալը հըսնում ա հօրը պալատը (2):

- Ղուշ չըմ պըհըլական, ջըմդնքն լըրա պէց թօղնիմ - Աշխատանքս պետք է գնահատվի ըստ արժանվույն:

- Ղուշու նըման ապըրէլ - Անհոգ կյանք վարել: Խուխատար մարթը կարել չի ղուշու նըման ապըրէլ:

- ՂՈՒՇԼԻՊԻՆ - գ. Թոշնաբույն: Օխ-ծը նի յա մըննէս ղուշնպինը, ճօտէրը կօլ տաս (Բ):

ՂՈՒՇԲԱԶ (թրք. *küşbaz*) - գ., ած. Թոշուններ, հատկապես աղավանդներ պահող (անծ): Ղուշբազ Անդօնը լավ մարթ ա իլնլ (Բ):

ՂՈՒՇԸՎՈՐԻՔԻ - գ. Մանր ու երկա-րավուն հատիկներով խաղողի տեսակ: Ղուշըվրնֆին լավ կինու խաղու վա (Բ):

ՂՈՒՇԽՈՒՆ (թրք. *quşgun*) - գ. Թամբը՝ համետը գրաստի մեջքին ամրացնելու հաստ գոտի, որ անց են կացնում փորի եւ պոչի տակով: Փըլանըն քըմակէն ղուշխունըն ինգնում ա տըրա պօկը, նըհէտը թումփալի վըր ա ինգնում... (ՅԺՅ, VII, 315):

ՂՈՒՇ-ՂԱՆՆԱԹ/ՂՈՒՇ-ՂԱՍԱԹ (թրք. *küş-qanad* (թել) - գ. Թոշուններ եւ թոշող այլ էակներ: Ղուշ-ղաննաթ հըղէ լըն իննում բիղա Աստուծ, ամմէնաըռաշկէն էլ արծիվըն ա թըռչում... (ԱԱ, 66):

ՂՈՒՇ-ՂԱՍԱԹ - տեն ՂՈՒՇ-ՂԱՆ-ՆԱԹ: ...Ղուշ-ղասաթ ընըրա կօշտը քէցած չի հնլն (ՅԺՅ, V, 652):

ջանք ուրխանքմ ա, քառասուն օր ղօնախլըղնի յա սարքքմ... (ՅԺՅ, V, 200):

- Ղօնախլըղ անել - Յյուրասիրություն կազմակերպել, հյուրասիրել: *Շիւնացէք ըտըդ միշտ ղօնըխլըղ ըն իւնլ ընէլիս, ըտըրա հըտէ էլ անումը տիրնլ ըն Ղօնըխլըղէն թումբ* (ԱԱ, 47):

ՂՕՆԱՂ (թրք. *konuk*) - գ. 1. Նա, որ այցի է գնում մեկի տունը կամ հրավիրվում է որեւէ խնջոյքի՝ հյուրասիրութեան, հյուր: *Քըփէն վախտը խընջըլօզանց ղօնըղնէրան մինը խըմում ա, վըմէն ծակը կոտրընում* (2): 2. Ուղետր՝ օտարական, որը օտար տեղում է հայտնվել: - *Ղօնաղը Ըստուծէնըն ա, բայա, Ըստուծէն էլ մատաղ, ղօնաղէն էլ, - ասըմ ա պառապ կընէգը, ղօնաղէն տանում տօն* (ՆԼՂԺԲ, 27): 3. փխբ. Իր միջավայրի համար իրեն խորթ պահող անձ: *Էտ հարթնըն էլ հինջ հաթթնը, ղօնաղ ա ձրանց տանը* (2):

- Ղօնաղու նըման ձրան պահել - Անհամարձակ լինել, անհարմար զգալ, քաշվել (հատկապես ճաշելիս): *Այան ասմա. - Այան մատաղ, ղօնաղու նըման մէլ քըգ պահէլ, հաց կէր* (2): 2. Տան տնտեսութեան հոգսերով չզբաղվել՝ չմտահոգվել (տան անդամի մասին): *Յարթնը վէր ղօնաղու նըման ձրան պահից, էն տօնը տօն չի տըմնալ* (2):

- Ղօնաղ անել - Յյուրասիրել: *Էքսը Բախշուն մարը կանչում ա լօխճին, լնվ ղօնաղ անում* (ՆԼՂԺԲ, 97):

- Ղօնաղ ըղնել - Յյուրընկալվել: *...Փնննի խանը Բանդի խանէրան մինին քըշտին ղօնաղ ա ընգընըմ* (ԼՂԲ, 333):

ՂՕՆԱՂ-ՂԱՐԱ (թրք. *konuk-qara*) - գ. հոգն. Յյուրեր: *Ըտըրանց տօնը ղօնաղ-դարա շատ ին կամ* (2):

ՂՕՆԱՂՓԱՅԻ - տէն ՂՈՒՆԸՂՓԱՅ:

ՂՕՆԱՂ (թրք. *kundak*) - գ. 1. Յրագենի, հատկապես հրացանի կոթ: *Վըրսկանը ղօնդաղավը թըխում ա կոկլին կըլխէն, փախչում* (2): 2. տէն ՊՆՐՈՒՐ:

ՂՕՆԱՂԱՍԱԶ - գ. Զինագործ, զենք պատրաստող արհեստավոր: *Ղէրոնց Տիկրանը լ՛ավ ղօնդաղսագ ա իւնլ* (2):

ՂՕՆԷՓ - տէն ԸՂՕՆԷՓ:

ՂՕՆԶ - տէն ՂԸՆԶ:

ՂՕՇԱ (թրք. *qoşa*) - տէն ՃՕՆՏԱԿ:

ՂՕՇԱԼՈՒԼՒ (թրք. *qoşalıla*) - գ. Երկփողանի հրացան: *Ղօշալոնլան յօր ա օնում, նըստում ծին, քինամ* (2):

ՂՕՇԱ-ՂՕՇԱ (թրք. *qoşa* (շուխտ) - մ. 1. տէն ՃՕՆՏ-ՃՕՆՏ: 2. Զուգահեռ կերպով, զուգահեռաբար: *Էտ փնդէրը ղօշա-ղօշա մըկնում ա* (2):

ՂՕՇԱՆԱՂԱՐԱ/ՂՕՇԱՆԱՂԱՐԱ - գ. Իրար կցված երկու թմբուկներից կազմված երաժշտական գործիք: *Ղօշանաղարան էլ միհենգվա հըրսընըմցումը ածում չըն* (Բ):

ՂՕՇՈՒՆ (թրք. *koşu*) - գ. 1. տէն ԶՕՐԲ: *Սիպտանլ թաքավէրը յէկալ ա ձրան ղօշունավը չնդիրնի յեր թողալ քաղաքին չօրս ղօլավը...* (ՅԺՅ, V, 95): 2. Խումբ, բազմություն: *... Իրէք օր լըհա մին ղօշուն հընգէր-հըրըվանու հաց պէղմա տա, վէր բէքէի չինին...* (ԶՏ, Բ, 40): 3. Ոհմակ: *Ըստուծանա բոյրոտ ա կամ, վըր կոկլէրէն ղօշունը պիտի քինն փըլան խազայինին վըխճըրնէն օտէ* (ՅԺՅ, VII, 193):

ՂՕՉ (պրս. *ğuç*, թրք. *koç*) - 1. գ. Արու ոչխար, խոյ: *Շատ ըն քիննմ, խըրէգ ըն քիննմ, յէշըմ ըն տէսնըմ մին մէծ ղօշ՝ ժինջիլը պիզէրան կապած, ծառան կախ տըված* (ՅԺՅ, V, 309): 2. ած. փխբ. Արու: *...Աստուծ մէր շինացէ թոնի ղնյուն մին ղօշ խօխա բախշից* (ՅԺՅ, VI, 177): 3. տէն ՂՕՉԱՂ:

ՂՕՉԱ - ած. 1. Մեծ, ածգահա: *Կամ ա, տըմնում մին ղօշա օշափ ըտըդ նըստած* (2): 2. Ծեր, տարիքով: *Ղօշա մարթ ըս, հըմննչիւմ չըմ* (Բ):

ՂՕՉԱՂ - տէն ՂՕՉԱՂ:

ՂՕՉԱՂԱՍԱԼ - տէն ՂՕՉԱՂԱՍԱԼ:

ՂՕՉԱՂՏ(Ը)ՆԷԼ - տէն ՂՕՉԱՂՏ(Ը)ՆԷԼ:

ՂՕՉԱՂՕԹՈՒՆ - տէն ՂՕՉԱՂՕԹՈՒՆ:

ՂՕՉԹՕՂ - գ. Խոյերին ոչխարների մեջ թողնելը՝ բեղմնավորման համար, ինչպես նաեւ դրա ժամանակը: *Ղօշթօղը վէր ըսքըսում ա, չուրըննէն չըռի-վըռի ըն ըղնում* (Բ):

ՂՕՉԻ - տէն ԶՆԼԼԱՓՕՃ: *Թուրանան Պուղուն կօշտը մին ղօշի յա կամ* (ՆԱԲ, III, 145):

- Ղօշի տալ - 1. Իրար պոզահարել, պոզերով իրար խփել: *Վէր ղօշի ըն տաս, կածնկ ա կոյունաս, ուրօտուցը ընգընէս ա փխշարքըս* (ԱԱ, 16): 2. փխբ. Իրար հետ վիճել՝ կռվել: *Մըրթըկընէգ սաղ օրը էն ըն ղօշի տալիս* (Բ):

ՂՕՉԻ-ՂՕՉԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ղօշի-ղօշի անել/տալ - տէն Ղօշի տալ:

ՂՕՉԱՂ/ՂՕՉԱՂ/ՂՕՃ(Ը)ԱՂ (թրք. *koçak*) - ած. 1. Քաջ, կտրիճ: *Էտ թաքավէրին իննմ ա իրէք տըղա, իրէքըն էլ մինը մինան ղնշանգ, մինը մինան ղօշ-չաղ...* (ՅԺՅ, V, 15): 2. փխբ. տէն ԸՈՒՇԻՂ:

ՂՕՉԱՂԱՍԱԼ/ՂՕՉԱՂԱՍԱԼ/ՂՕՃ(Ը)ԱՂԱՍԱԼ - չք. 1. Քաջ, կտրիճ դառնալ: *Էս տըղան մըծանում ա, ղօշչաղանում, տըմնում մին սագ տըղամարթ* (2): 2. փխբ. տէն ԸՈՒՇԻՂԱՍԱԼ:

ՂՕՉԱՂՏ(Ը)ՆԷԼ/ՂՕՉԱՂՏ(Ը)ՆԷԼ/ՂՕՃ(Ը)ԱՂՏ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՂՕՉԱՂԱՍԱԼ-ի:

ՂՕՉԱՂՕԹՈՒՆ/ՂՕՉԱՂՕԹՈՒՆ/ՂՕՃ(Ը)ԱՂՕԹՈՒՆ - գ. 1. Քաջություն, կտրիճություն: *Ղօշչաղթունը դարաբաղցուց Աստուծ ա տուվալ* (Բ): 2. փխբ. տէն ԸՈՒՇԻՂՕԹՈՒՆ:

ՂՕՐԱ (թրք. *koruk*) - 1. գ. Խակ խաղող: *Խօխան դօրա կէրալ, փօրը ցալից* (Բ): 2. տէն ՂՈՒՐԸՆԷ: 3. ած. Խակ, տհաս, չհասունացած: *Գնլնսը հնլն դօրա յա:*

ՂՕՐԱՆ - տէն ՂՈՒՐԱՆ:

ՂՕՐԹ - տէն ԸՂՕՐԹ:

ՂՕՐԹ - տէն ԸՂՕՐԹ:

ՂՕՐԿԷԼ - տէն ՂԱՐԿԷԼ:

ՂՕՐԿ(Ը)ՎԷԼ - տէն ՂԱՐԿ(Ը)ՎԷԼ:

ՂՕՐՄԻ - տէն ԸՂՕՐՄԻ:

ՂՕՐՄՕԹՈՒՆ - տէն ԸՂՈՒՐՄՕԹՈՒՆ:

ՂՕՐՏ-ՂՕՐՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

Ղօրտ-ղօրտ անել - չք. Կռկռալ (գորտի մասին): *Կուրթնուկնէն ղօրտ-ղօրտ ըն անում, զնիլն տանում* (Բ):

ՂՕՐՓԷՐ (գրք. *horrephayr*) - գ. Յորեղբայր: *Ըտըրան էլ իննմ ա մին լ՛ավ ղօրփէր* (2):

ՂՕՐՓՈՒՆ - տէն ՂՈՒՐՓՈՒՆ:

ՂՕՐՕՂԶԻ/ՂՈՒՐՈՒՂԶԻ/ՂՕՐՕՒՂԶԻ/ՂՈՒՐՈՒՂԶԻ (թրք. *qoruqçu*) - գ. Այգու՝ դաշտի՝ արոտավայրի եւն պահակ: *Ղօրօղին յէշնում ա, տըմնում մին մարթ բաղան խաղու վա քըղէս* (2):

ՂՕՐՕՂԶՕԹՈՒՆ/ՂՈՒՐՈՒՂԶՕԹՈՒՆ/ՂՕՐՕՒՂԶՕԹՈՒՆ/ՂՈՒՐՈՒՂԶՕԹՈՒՆ - գ. Այգու՝ դաշտի՝ արոտավայրի եւն պահակի զբաղմունքը՝ պահակություն: *Ղօրօղթունը վէր ինի վէջ, կուղթունը կըշըտանա* (Բ):

Ծ

ՃԱԳԱՐ/ՃԱԿԱՐ (*գրք. ճագար*) - *գ.* Նապաստակի նման կենդանի՝ ճագար: *Ճըզըրնէն վէր նի տըրճէն բօստանը, սաղ բարբաղ կանին* (Բ):

ՃԱԹ - տէն ՃԱԹ:

ՃԱԹ/ՃԱԹ (*վրաց. ճաթ*) - *գ.* 1. Գարուց կամ կորեկից թխած հաց: *Պոտլին էլ մին չօր սէվ ճաթ ա տոնս օնում, տընում կօխ-կէն* (ՆԱԲ, 132): 2. *փխբ.* Կոշտ՝ անորակ հաց: *էտ ճաթը հինչ ա՛, վէր օտում ըք* (Բ):

- Ճաթը ծօցումը փըշըր(վ)էլ - Զիաս-թափվել: *Խըդճը հինչ ա՛նէ, կարում չի կօրծի նի մըննէ, ճաթը ծօցումը փըշըր-վալ ա* (Բ):

ՃԱԹ-ՃԱԹ - տէն Պըտըռ-պատառ:

ՃԱԹՏԱԲՈՒՐԻ - տէն ՃԱԹՏԱԲՈՒՐԻ:

ՃԱԹՏԱԲՈՒՐԻ/ՃԱԹՏԱԲՈՒՐԻ - տէն

ՃԱԹ:

ՃԱԹՏԻ - տէն ՃԱԹՏԻ:

ՃԱԹՏԻ - տէն ՃԱԹՏԻ:

ՃԱԼ(Լ)ՕՐ - տէն ՉԱԼԼՕՐ:

ՃԱԽ - տէն ՃԵԽ:

ՃԱԿԱՆԴԵՂ - տէն ՃԱԿԱՆԴԵՂ:

ՃԱԿԱՍ (*գրք. ճակատ*) - *գ.* 1. Մարդու եւ կենդանիների երեսի՝ աչքերից վեր գտնվող մասը: *Գոլլան կէնում ա արջին ճըկատան, ըսպանում* (Ձ): 2. *փխբ.* Առարկայի աջակողմի վերին մասը կամ առաջակողմը: ... *Ըտէղ մին յէսծէ յըն շինում, ճըկատէն կիրում.- Շահի մահը սըրօվ* (ԱԱ, 31):

- Ճակատը աշ տըված կաշի/թօքի/կըտըրված/կումաշու կաշի - *տէն ԹՕԹԻ:*

- Ճակատը ծաղէգ/ղաշխա - Ճակա-տին մարմնի ընդհանուր գույնից տար-բերվող գույնի նշան կամ մազափունջ ունեցող (կենդանի): *Պոտլուն էլ մին ճա-կատը ծաղէգ հէրէնջ ա ինում* (Ձ):

- Ճակատը մէռուն քըսած - *տէն Սէ-ռունը իրըսէն:*

- Ճակատը մօր քըսել - Անպատվել, գրպարտել, խայտառակել: *էն հինչ կը-նէգ ա՛, սաղ օրը էն ա հըրթնէրէն ճա-կատը մօր քըսէն* (Բ):

- Ճակատը յըտ քինիլ - *տէն Ունքա-մաչը յըտ կալ:*

- Ճակատը նըմանալ - Շատ աշխա-տել, աշխատելուց քրտնել: *Ճակատըս նըմացալ ա, մինչը՛վ էտ քարը պոք ըմ տըվալ* (Ձ):

- Ճակատը շան կաշի - *տէն ԹՕԹԻ:*

- Ճակատը պատավը կալ - 1. Ձեռ-նարկված գործը ձախողվել՝ արգելքի հանդիպել: *Զինչը օգում ըմ անիմ, ճա-կատըս պատավըն ա կամ* (Բ): 2. Խիստ

զղջալ՝ փոշմանել: *Ալէգը ընէլանը յըտը հիշկան օգում ըս՝ ճակատըտ պատավը յըք, օքուտ չի* (Բ):

- Ճակատը պէնդ - 1. *տէն ԹՕԹԻ:* 2. Տոկուն, դիմացկուն, համար: *Ճակատը պէնդ մարթ ա Զամբօն, էնքան չըրջար-վում ա, էլիա վըստակում չի* (Բ):

- Ճակատը պէց - *տէն Իրըսը պէց:*

- Ճակատը պընդըցընէլ/տէն անէլ/տէն տալ - *տէն Իրըսը պընդըցընէլ:*

- Ճակատ ինիլ - Անամորթ, պնդերես լինել: *Ընդըրա ճակատ օնէ, վէր ասալ ա, բիդի տանէ* (Բ):

- Ճակատ ճըկատու - Իրար դիմաց, դեմ-հանդիման: *Ճակատ ճըկատու վընն ըն կէնում, հծջաթ տամ* (Ձ):

- Ճըկատան պաշիլ - Զիացմունքը՝ գոհունակությունը արտահայտել, գովա-բանել: *Թաքավէրը շատ ա հավան կէ-նում, կանչում ա, ճըկատան պաշում...* (ԶԺԶ, VI, 139):

- Ճըկատավըտ վագ տամ - Զեզնա-բար՝ մտերմաբար ասվում է պնդերես մարդկանց:

- Ճըկատատ կէնա - *արիմ.* Թող քեզ լինի, չեմ ուզում: *Սէրգին ասմա.- Ցակա-տըտ ճըկատատ կէնա, ինձ հարկավէր չի* (Բ):

- Ճըկատէն ասէլ - *տէն Իրըսէն ասէլ:*

- Ճըկատէն կիրիլ - Նախասահմա-նել, կանխորոշել: *էտ մըրքավորը աս-մա.- էս խոխէն ճըկատէն կիրէցէ, վար փըսակվէի օրը սէլու տակ ընի, մըրնէ* (ԱԱ, 82):

- Ճըկատէն կիր(վ)անձ ա՛ - Ինչպէս իմանայի, ակնհայտ չէր: *Տըղան ասմա.- Ճըկատէն կիրվանձ ա՛, յըս հինչ ըմ գոլ-ում, թա էն թաքավէրին ախճիգըն ա* (Ձ):

- Ճըկատէն կիր(վ)անձը ճինջվիլ չի - Ի վերուստ սահմանվածը արհեստա-կանորէն հնարավոր չէ վերացնել:

- Ճըկատէն կիր(վ)անձ ինիլ - 1. Նա-խասահմանված լինել, նախասահման-վել: *Չըրջարվէրը դարաբարդուն ճըկա-տէն կիրվանձ ա* (Բ):

- Ճըկատէն յէշիլ - *տէն Իրըսէն յէշիլ:*

- Ճըկատէն պօգէր փըսնէլ - *տէն Պօգէր անէլ:*

- Ճըկատու գօռուք - Մի կերպ, հա-մառությամբ: *Ճըկատու գօռուք էտ տօ-նը շինից, պըրծալ* (Ձ):

- Ճըկատու քըրթօսըք - *տէն Արթար քըրթօսըք:*

ՃԱԿԱՍՏԱԿԻՐ - տէն ՃԱԿԱՍՏԱԿԻՐ:
ՃԱԿԱՆԴԵՂ/ՃԱԿԱՆԴԵՂ - տէն

ՏԱԿ:

ՃԱԿԱՐ - տէն ՃԱԿԱՐ:

ՃԱՂ (*վրաց. ճալ* (*սայլի ճաղ, ցից*)) - *գ.* 1. Մետաղյա կամ այլ նյութից սարքած բարակ ու կլոր ձողիկ՝ գործվածքներ հյուսելու համար: *Ախճիգը ճաղէրը յօր ա օնում, գոլլան կօրծում* (Ձ): 2. Պատշգամբի, սանդուղքների եւն կո-ղերի ձող: *Փայլաքանէն ճաղը կօտըրում ա, խանը ըղնում ա տափը* (Ձ): 3. Սանդերքի ատամներից յուրաքանչ-յուրը: *Սընդէրքին ճաղէրը ծըռվալ ա* (Բ): 4. *տէն ԿՈՒՄԿԱՃԱՐ:* 5. Անվաճաղ: *Ըրթէն չարիսէն ճաղը կօտըրալ ա* (Բ): 6. Զանազան բաների համար օգտագործ-վող մետաղյա նուրբ ձող: *Մին ճաղ ա յօր օնում, թակում* (Ձ):

ՃԱՂԱՏ (*գրք. ճաղատ*) - *տէն ԲԱ-ՉԱԼ:*

ՃԱՂԱՐ (*պրս. ճաղար, թրք. ճակիր*) - *ած.*

1. Բաց կապույտ, կապտավուն: *Ալիք-սանը, ճաղար աշկէրը չըռած, ասըմ ա.- էտ դոլգ ըս ասըմ* (ԶԺԶ, V, 565): 2. Բաց կապույտ աչքեր ունեցող: *Ճաղար մար-թը ժուլիգ կինի* (Բ):

ՃԱՂԱՏ - տէն ՃԵՂԱՏ:

ՃԱՃԱՍԱՆԻ - տէն ԹՕՐՆԸՍԹԸ-ՆՈՒՄ:

ՃԱՃԱՐ - տէն ԶՕԹԱՐ (1):

ՃԱՃՕՐ - ած., գ. Կարճահասակ (կին): *Ճաճօն կընէգը ըռաշիղ կինի* (Բ):

ՃԱՍԱՆ - գ. Կայրի խոտաբույսի տե-սակ: *Ճամանը բօստանը կալալ ա* (Բ):

ՃԱՍԱՆ(Ն)Չ - ած. 1. Նախապես ճա-նաչված, ծանոթության մեջ գտնվող: *Զինամ ա ուրան ճանանչ մարթկանը անա պարթկ օգում* (Ձ): 2. Զայտնի, նախ-կինում արդեն հանդիպած՝ պատահած: *էտ հըղէն ճանանչ ա ինում, ըտըրանալ քինամ ա* (Ձ): 3. Տեղյակ, իրազեկ: *Ինքը ճանանչ ա ինում էտ ծըմըկնէրէն* (Ձ): 4. Զանրահայտ, հանրածանոթ: *Ամարասա վանքը ճանանչ վանք ա* (Բ):

ՃԱՍԱՊԱՐ(Ր) - տէն ՃԸՆԱՊԱՐ(Ր):

ՃԱՍԱՊԱՐԵԼ - տէն ՃԸՆԱՊԱՐԵԼ:

ՃԱՍԱՊԱՐԿԵԼ - տէն ՃԸՆԱՊԱՐ-ԿԵԼ:

ՃԱՍԳ - տէն ԶԱՍԳ:

- Ճանալը ըղնէլ - *տէն Մըրքը ըղնէլ:*

- Ճանալը քըցիլ - *տէն Մըրքը քըցիլ:*

- Ճանալ ըղնէլ/տալ - 1. *տէն ՄԸԵՐԹ* պիրի: *Ճանալը ըղնէլ: Ըստէղ թաքավէրը մաննը կըծըմ ա, վէր ուրան անա մին*

բէթար խըմօղը ճանգ ա ընգալ... (ՅԺՅ, VI, 99): 2. Հաջողվել, ստացվել: ...Պարիկամեն շօռ յէկին, վէր մին շընօրքին մարթ ճարին, Զոռնա-Տըմբըլան թափշուր անին, ճանգ չընգալ... (ԶՏ, Բ, 2):

ՃԱՆԳԻԼ - տէն ՉԱՆԳԻԼ:

ՃԱՆԳՎԻԼ - տէն ՉԱՆԳՎԻԼ:

ՃԱՆՁ - տէն ՃԱՆՁ:

ՃԱՆՁ/ՃԱՆՁ (գրք. ճանձ) - գ. 1. Երկ-թեանիների կարգին պատկանող միջատ՝ ճանձ: Բնորոշման մին ճանձ թըռչում ա, կամ մին հընգէրէն իրէսէն վըր կամ (ՆԼՂԺԲ, 132): 2. տէն ՍԵՐԵՐԱՃԱՆՁ: 3. փխբ. Աննշան էակ: Օշափը տըղէն ասմա.- Տու հինջ ճանջ ըս, վէր յըս քըզ նըրիւ կըռըվ անիմ (Ձ):

- ճանջան յըղ քամել - Շատ փլատ՝ ագահ լինել: Իզէն ճանջան յըղ ա քամում, մարթու պէն չի տալ (Բ):

- ճանջան անել - 1. Գլուխը շարժել՝ տարուբերել: Ծին ճանջան ա անում (Բ): 2. Աշխատել ձեացնել, գործի մեջ գլուխ պահել: Խախէրը կործ ըն անում, մէր Տօրքըն էլ ճանջան ա անում (Բ): 3. տէն ճանջ փըռնել:

- ճանջերը իրըսէն ծեք՝ տալ - Շատ ծուլ՝ անճար լինել: Ճանջերը իրըսէն ծեք՝ տըված տըղէն հու բիղի ախճիգ տա (Բ):

- ճանջը ածում ա, ճիճին՝ տանում - Մեկն աշխատում է, մյուսը՝ օգտվում՝ վայելում:

- ճանջը մին պէն չի, ամիա վեր ըղ-նում ա թանէն մաջը, սաղ մուրտառում ա - տէն Մուկունը մին պէն չի, ամիա վեր ըղնում ա կինուն կարասը, սաղ մուրտառում ա:

- ճանջըս՝ կորած, աշկըտ՝ օռած - Ոչինչ առանց հետեւանքի չի անցնում:

- ճանջը փորան կըծալ ա - Հեզնա-բար ասում են հղի կնոջ մասին:

- ճանջին տըզգօցը ըսկանվալ - Կատարյալ լռության տիրել: Թամադան ասմա.- Յըս վէր խօսում ըմ, բիղի ճանջին տըզգօցը ըսկանվա (Ձ):

- ճանջ պահել - Մեղվաբուծությանը գրադվել: Հու ճանջ ա պահում, լավ քար ա անում (Բ):

- ճանջ պահող - տէն ՃԻՆՁԱՊԱՅ:

- ճանջու գակուակի - հեզն. Փոքրա-մարմին էակ: Հինջ ախճիգ, ճանջու գակուակի յա (Բ):

- ճանջ փըռնել/քըշիլ - Գործ չանել, պարապ-սարապ մնալ: Զանիլ տըղա յա, մին պէն ընէլին տըղ սաղ օրը էն ա ճանջ փըռնա (Բ):

ՃԱՆՏՈՂԱԿՈՒԼԻ - տէն ՃՈՆՏՈՂԱԿՈՒԼԻ:

ՃԱՇ - տէն ՃԱՇ:

ՃԱՇ/ՃԱՇ (գրք. ճաշ, պրս. čašt (նախաճաշ) - գ. 1. Կեսօրին ուտելու կերակուր, հատկապես՝ բրնձով փլավ: Օշափը գիւղում ա, թա մարը ճաշ ա իփան, ղըզղանը յօր ա օնում, տընում ըռաջին... (ՆԱԲ, 27): 2. ճաշելը, ճաշկերույթ: Ճանշան յետը տըղէրքը քընամ ըն՝ մին պատառ շօռ կան, իւրանց հէտէ ասին, խօսին (ՅԺՅ, V, 354): 3. ճաշելու ժամանակը, կեսօր: Ճաշին հծնծ ընօղնէն հըվաքըվում ըն ըխափրին ղըրաղէն (Ձ):

- ճաշ անել - Կերակուր, հատկապես՝ բրնձով փլավ եփել: Այան պատառ ճաշ ա անում, տամ ապուս (Բ):

- ճաշը իփիլ (մինին) - Մեկին ծեծել՝ խիստ պատժել: Կընէգը թա.- Կօրի քինան, մարթըս վըր գիղան, կիլանկան ա ճաշըտ իփիլ... (ՅԺՅ, VII, 364):

ՃԱՇԹՕՐ - տէն ՃԱՇԹՕՐ:

ՃԱՇԹՕՐ/ՃԱՇԹՕՐ - գ. 1. ճաշելու համար սահմանված ընդմիջում: Ճաշթօղ ըն անում, էլիա հծնծը ըսքըսում (Ձ): 2. տէն ՃԱՇ (3):

ՃԱՇԹՕՆ - տէն ՃԱՇԹՕՆ:

ՃԱՇԹՕՆ/ՃԱՇԹՕՆ - գ. Հետճաշյա քուն, ճաշելուց հետո քնելը: Ճաշթօնէն վախտը ըտըրանց անա մինը թաքուն նի յա մընում ախօռը, ծիյընը պէց թօղ-նում (Ձ):

- ճաշթօն տալ - ճաշելուց հետո քնել: Էտ հարթըն ամմէն օր ճաշթօն ար տաս, ըսկէսվօրը խտերը նի կըցընէն (Ձ):

ՃԱՇԾՑ - տէն ՃԱՇԾՑ:

ՃԱՇԾՑ/ՃԱՇԾՑ - գ. ճաշի ժամերգության ժամանակ կարդացվող հատվածներ հին եւ նոր կտակարաններից եւ այդ հատվածները պարունակող գիրք: Դէրը ճաշօցը պէնում ա, կարթում (Ձ):

ՃԱՇԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ - տէն ԴՕՆԱԿԵԼԸՐ: ճաշկերույթները վէր պըրծընում ա, Պըը-Պուղին յըր ա կէնում, տոն կամ (Ձ):

ՃԱՊՈՂԵԼ - տէն ՃՈՊՈՂԵԼ:

ՃԱՊՈՂՎԵԼ - տէն ՃՈՊՈՂՎԵԼ:

ՃԱՊԻ - գ., ած. ճարպիկ ու խորամանկ (մարդ): Էտ ճապին սաղ շինացուց խնփում ա (Ձ):

ՃԱՊԿԵ/ՃԱՊԿԻ/ՃԵՊԿԵ/ՃԱՊԿԵ/ՃԱՊԿԻ/ՃԵՊԿԵ (գրք. ճապուկ (ոյուրաթեք, ծոմնկող) - գ. Հոնազգիների ընտանիքին պատկանող ծառատեսակ: Տոն մի ասիլ, մըհակը լըհի ճապկէ ծառան ա ինըմ (ՅԺՅ, V, 57):

- ճապկէ ճըպատ - 1. ճկուն, ոյուրաթեք: Հինջ ա, ճապկէ ճըպատ ա, վէր ծըռըցընիմ (Ձ): 2. Գեղիրան, նրբակազմ: Ախճիգ, հինջ ախճիգ, մին ճապկէ ճըպատ (Ձ):

ՃԱՊԿԻ - տէն ՃԱՊԿԵ:

ՃԱՊՈՂԵԼ - տէն ՃՈՊՈՂՈՂԵԼ:

ՃԱՐ - տէն ԶԱՐ:

ՃԱՐԹ - տէն ՃԱՐԹ:

ՃԱՐԹԵԼ - տէն ՃԱՐԹԵԼ:

ՃԱՐԹ(Ը)ՎԵԼ - տէն ՃԱՐԹ(Ը)ՎԵԼ:

ՃԱՐԼԱՄԻՇ - տէն ԶԱՐԼԱՄԻՇ:

ՃԱՐԶԻ - տէն ԶԱՐԶԻ:

ՃԱՏՏԻ - տէն ՃԱՏՏԻ:

ՃԱՏՏԻ/ՃԱՏՏԻ/ՃԱԹՏԻ/ՃԱԹՏԻ/ՃԱԹՏԻ/ՃԱԹՏԻ - գ. Հին պարատեսակ, որ պարում էին այլակերպված, դիմակավորված, ցնցոտիներով՝ նմանակելով տարբեր մարդկանց: Ամմէն մարթ չի կարէլ ճատտի պար կա (Ձ):

- ճատտի տալ - 1. Այդ պարը պարել: Իզէտ վէր ճաթտի յա տամ, լօխ ծըծըղօտում ըն (Ձ): 2. փխբ. Հարչարվել, տանջվել: Խօխան մընամ ա էն կընգանը ծէրքէն ճատտի տալիս (ՆԱԲ, 50):

ՃԱՐ (գրք. ճար, պրս. čar, թըք. čare) - գ. 1. Միջոց, հնար: Խէղճ Պուղին շատ ա մըտածըմ, վէրչը տէսնըմ ա, վէր ծրիշ ճար չի կա, համաձայնըվում ա (ՆԼՂԺԲ, 91): 2. Դեղ, դարման, բուժանյութ: Դօխտուրը մին ճար ա տամ, թա.- Վէր խըմիս, էլ վըսնէրըտ ցըվըլան չի (Ձ): 3. Թույն: Ճարը խըմըցընում ըն, էտ մարթին ըսպանում (Ձ):

- ճար անել - Միջոց գտնել, դարման անել: Էլ դօխտուր չի թօղում, հըրըցընում ա, վըս մինըն կարում չի ճար անէ (ՅԺՅ, VII, 202):

- ճարէրը ճուր տըռնալ - Բժշկությունը չօգնել, հիվանդը մեռնել: Շատ դօխտուրի կօշտ տարէն, ամիա ճարէրը ճուր տըռնալ (Ձ):

- ճարը կըտըրած - 1. ճարահատյալ, ստիպված: Ճարը կըտըրած քընում ա հանդին լաց ընում, մինչէվ հանը կամ ա (ՆԱԲ, 51): 2. Ողորմելի, թշվառ: Էտ մարթը ճարը կըտըրած մարթ ա ինում, կարում չար թա կըծիք պահէ (Ձ):

- ճարը կըտըրէլ - 1. Միջոցները սպառվել, այլեւս հնար՝ միջոց չունենալ: Ճարը կըտըրալ ա, քըցալ ա խանէն ըռաշկէն չօքալ, թա.- Ըռագի յըմ, մինակ թա տըղէս պէց թօղէ (Ձ): 2. Հոգնել, ուժասպառ լինել: Էնքան կօրծ ըրէ, լափ ճարըս կըտըրից (Բ):

- ճարը/ճարըս/ճարըտ հինջ - Ի՞նչ կարող է/եմ/ես անել, կամա-ակամա, ուզած-չուզած: Ատում ա.- Ճարըս հինջ, բիղի քինիմ (Ձ):

- ճարը ճուվարանը ըղնէլ/ճուվարան տըռնալ - տէն ճարը կըտըրէլ:

- ճարը/ճարըս/ճարըտ նանը՝, ճուվարան - տէն ճարը հինջ:

- ճարը տըռնալ - տէն ճար անել:

- ճար տալ - տէն ՃԱՐԵԼ (2):

ՃԵԽԿԷԼ/ՃԵԽՔԷԼ/ՃՈՒՆԿԷԼ/ՃՈՒՔԷԼ (գոր. ճեղքեմ) - նք. Կարծի մառմսի

մեջ ճեղք բացել, պատռել, ճեղքել: *Տրդան թորավը թըխում ա, պատը ճեխկում* (2):

ճԵԽԿ(Ը)ՎԵԼ/ճԵԽԲ(Ը)ՎԵԼ/ճԸԻԽԿ(Ը)ՎԵԼ/ճԸԻԽԲ(Ը)ՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ճԵԽԿԵԼ-ի:

ճԵԽԲ - տեն ճԵԽԿ:

ճԵԽԲԵԼ - տեն ճԵԽԿԵԼ:

ճԵԽԲ(Ը)ՎԵԼ - տեն ճԵԽԿ(Ը)ՎԵԼ:

ճԵՂ - տեն ճԵԽԿ: *Սաղանեքը լոխ հըվաքվում ըն, էտ տըղան կացնավը փաղին թըխում ա, մին մըժ ճեղ ա պեց ինում* (ՆԼՂԺԲ, 15):

ճԵՂԱՑ/ճԸՂԱՑ/ՃԱՂԱՑ (գրբ. ջրաղաց) - գ. 1. Զրաղաց: *Էտ ծոխեն լըրա քիս ա, տըսնաս մին ճեղաց, նի յա մըն-նէս* (ՀԺՀ, V, 293): 2. *Կեզն*. Բերան: *Ճեղացը զըճ մարթ ա Սումբաթը* (Բ): 3. Գետերի ավերակն ածող սնամեջ ցողունով եւ բարակ ասեղանման տերեւներով խոտաբույս: *Ամմեն կըճտու դըրաղէ յէլ ճեղաց ա փըսնէս* (Բ): 4. Խաղատեսակ, որ խաղում են համանուն բույսի ցողունի մեջ երկար ու բարակ փայտ անցկացնելով եւ գետի հոսանքի վրա քարերին ամրացնելով. արդյունքում հոսանքից բույսը ջրաղացաբերի նման պտտվում է: *Խոխենքը էզգանան քի-նամ ին կըճտը, ճեղաց խաղ անում* (Բ):

- ճեղաց անել - տեն ԼԻՆԳԻԼ:

- ճեղացը կուրցնել, չընչախեն հըճտան շօռ կ'ան - տեն էջը կուրցնել, փըլանեն հըճտան շօռ կ'ան:

- ճեղացը պէնու ինիլ - Անընդհատ ուտել կամ խոսել: *Հիբը Սընթուրեն տըճնաս, էն ա ճեղացը պէնու* (Բ):

- ճըղացու յըճկած - Հոգնած: *Ճըղացու յըճկած ը՛ս, խէ կօրծ չը՛ս անում* (Բ):

- ճըղացան յըճ ըմ կամ, ըլլերուտը տու վըս - Իրավունք ունեցողի փոխարեն իրավունք չունեցողն է բողոքում:

- ճըղացեն ճիւր ըվիցընէլ/ածէլ (միսին) - Հոգուտ մեկի, սովորաբար՝ հակառակորդի՝ մի բան ասել կամ անել: *Համոն էլ կընգանը թանրափը պըհէլին տըճ հիբըվանէն ճըղացեն ճիւր ա ըվիցընում* (2):

- ճըղացու հըղէ - Սովորական բան, սովորական տեղ, ուր շատ են գնում գալիս: *Էտ օրվանից խընամունց շէնը տըճնում ա ճըղացու հըղէ Սօսուն հըճտէ* (2):

- ճըղացու քար - 1. *տեն ճԸՂԸՑԱՔԱՐ*: 2. Շատ ծանր առարկա, ծանրամարին՝ գեր մարդ: *Կէրաքը պիցըրցընէս ա, թա.- էս ճըղացու քար ա, յըճ կարէլ չըմ միսակ տանիմ* (2):

ճԵՂՆԸ/ճԸՂՆԸ/ՃՕՂՆԸ (գրբ. ճիւղ)

- գ. 1. Ծառի կամ թփի բնից աճած կողմնային ոստ, ճյուղ: *Պիցըրանում ա տինջիրին, ճըղնէրեն դաթումը կօղը կէ-նում* (2): 2. *փիսք*. Որեւէ բանի հիմ-

նական ուղղությունից շեղվող կողմնա-յին հատված: *Էտ հըղընցէն չօրք ճեղնը օնէ* (Բ): 3. Նույն տոհմից առաջացած սերունդներից յուրաքանչյուրը: *Դծրոնց ազկէն մին ճօղնը Դանշքանդ ա ապըրում, մինը՝ Իրէվան* (Բ):

- ճըղնէր տալ - 1. Ճյուղեր արձակել, վրան ճյուղեր բուսնել: *Ապուն տընգած ճըղաօրէն ճըղնէր ա տըվալ, տըճալ մըժ ծառ* (Բ): 2. *փիսք*. Կողմնային հատվածների բաժանվել: *Խըծըպէրթա հըղէն շէնին տակէն ճըղնէր ա տամ* (Բ): 3. *փիսք*. Բազմանալ, զավակներ ունենալ, սերունդ աճեցնել: *Այան, հու փըսակվում ար, օրթանքը ար տամ.- Աստուծ տա՛ ճըղնէր տաք* (Բ):

ճԵՄ(ՆԸ) - տեն ճՈՒՄ(ՆԸ):

ճԵՊՈՒՆԵԼ - տեն ճԸՊՈՒՆԵԼ:

ճԵՊՈՒՎԵԼ - տեն ճԸՊՈՒՎԵԼ:

ճԵՊԿԵ - տեն ՃԱՊԿԵ:

ճԵՊՈՒՆԵԼ - տեն ճԸՊՈՒՆԵԼ:

ճԵՐ(ՆԸ) (գրբ. ճիւղ) - տեն ՔԸՆԹԸՐԸՆԸ:

ճԵՏ - տեն ՃԻՏ:

ճԵՐՄ (գրբ. ջերմ (տաք, տաքուկ) - գ. Տենդ, դողերոցք: *Դօնաղը վըճր կընգանան էլ ա ըսկանում, լափ ճերմը փըռնում ա* (ՆԼՂԺԲ, 65):

ճԵՐՄԵԼ/ճԵՐՄԻԼ (գրբ. ջերմանամ) - չբ. 1. Տենդով հիվանդանալ, տենդով բռնվել: *Հիյվընէն ճերմում ըն, ըստըկօտում* (Բ): 2. *փիսք*. Դողալ (հիվանդությունից, մրսելուց եւն): *Փիջը հանգում ա, դօնաղը մըրսում ա, ըսքըսում ա ճերմէլը* (2):

- ճերմում չի, տանդում ա - տեն Էրալ չի, մըրկալ ա (ԵՐԻԼ-ի տակ):

ճԵՐՄԻԼ - տեն ճԵՐՄԵԼ:

ճԵՓԿԵ - տեն ՃԱՊԿԵ:

ՃԸԳԸՐԱՔԸՐՆԸ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ճըգըրաքըս տալ - Ճագարի նման արագ-արագ կենակցել: *Փըռնում ա էտ կընգանը ճըգըրաքըս տամ, փախ-չիւմ* (2):

ՃԸԶ - տեն ԶԸԶ:

ՃԸԶԸՎԸԶ/ՃԸԶ-ՎԸԶ - ձ. 1. Զուրթա-կի՝ քամանչայի՝ թառի եւն բարակ ձայնը: *Մին էլ սնն ա ըսկանում ճըճ-վըճ* (2): 2. *տեն ՃԸԶՎԸԶՕՆ*: *Կօղը ա կը-նաս, տըսնաս, ըհըճ, ճըգըվըգը ընգավ, տասնըերկու ախճիճ յէկէն, պար յէկէն, սըկսէցէն կիին խըմէլը* (ՀԺՀ, V, 607):

ՃԸԶ-ՎԸԶ - տեն ՃԸԶԸՎԸԶ:

ՃԸԶՎԸԶԱԼ - չբ. Բարակ անախորժ ձայն հանել (ջութակի, քամանչայի, թառի եւն): *Հինջ ը՛ս ճըգըվըգամ* (Բ):

ՃԸԶՎԸԶՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. *նբ*. ՃԸԶՎԸԶԱԼ-ի: 2. *տեն ՃԸԶՎԸԶԱԼ*:

ՃԸԶՎԸԶՕՆ - գ. Ճգվգալը, ճգվգալու ձայնը: *Էտ քամանչին ճըգըվըգօնը մէգ քունքիարամ քրավ* (Բ):

ՃԸԶՎԸԶՕՑ - տեն ՃԸԶՎԸԶՕՆ:

ՃԸԶՑ - Գործածվում է կապակցությանների մեջ:

- ճըգտը տոն կ'ան/տոն տըճնալ - Խիստ չարչարվել, ուժասպառ լինել: *Էն-քան դում կըրից, ճըգտը տոն յըճկալ* (Բ):

- ճըգտը տոն օնէլ - Խիստ չարչարել, ուժասպառ անել: *Սաղթը էշին էն-քան պէնում ա, լափ ճըգտը տոն ա օնում* (2):

ՃԸԶՑԱՆ - տեն ԾԱԿ (6, 7):

ՃԸԻԿ - տեն ճԵԽԿ:

ՃԸԻԿԵԼ - տեն ճԵԽԿԵԼ:

ՃԸԻԿ(Ը)ՎԵԼ - տեն ճԵԽԿ(Ը)ՎԵԼ:

ՃԸԻԿԲ - տեն ճԵԽԿ:

ՃԸԻԿԲԵԼ - տեն ճԵԽԿ(Ը)ՎԵԼ:

ՃԸԻԿԲ(Ը)ՎԵԼ - տեն ճԵԽԿ(Ը)ՎԵԼ:

ՃԸԻԿ - տեն ճԵԽԿ:

ՃԸՂԱՑ - տեն ճԵՂԱՑ:

ՃԸՂՆԸ - տեն ճԵՂՆԸ:

ՃԸՊՈՒՆԵԼ/ՃԵՊՈՒՆԵԼ/ՃԱՊՈՒՆԵԼ/ՃԸՊՈՒՆԵԼ/ՃԵՊՈՒՆԵԼ/ՃԱՊՈՒՆԵԼ (*արաբ. zuḥr* (ճանկ, եղունգ) - 1. *տեն ՉԱՆԳՈՒՆԵԼ*: 2. *տեն ՉԱՆԹԵԼ*:

ՃԸՊՈՒՎԵԼ/ՃԵՊՈՒՎԵԼ/ՃԱՊՈՒՎԵԼ - տեն ՉԱՆԳՈՒՎԵԼ:

ՃԸՊՈՒՆԵԼ - տեն ՃԸՊՈՒՆԵԼ:

ՃԸԹԸԿՈՒՑՈՒՐ - գ. Գարու՝ կորեկի հացի կտոր: *Մին ճըթըկոտուր ա տաս էտ օգօղէն, մըղական յըճ տաս* (2):

ՃԸԹԿԱՎԵՐ - տեն ՃԻԹԿԱՎՈՒՐ:

ՃԸԹԿԱՎՈՒՐ - տեն ՃԻԹԿԱՎՈՒՐ:

ՃԸԹՈՒՐ(Հ)ԱՏԵԼ - տեն ՃՈՒԹԸՐՈՏԵԼ:

ՃԸԹՈՒՐ(Հ)ԱՏՎԵԼ - տեն ՃՈՒԹԸՐՈՏՎԵԼ:

ՃԸԹՈՒՐՊԱՏԱՐ - տեն ՃՈՒԹԸՐՊԱՏԱՐ:

ՃԸԹՈՒՐՈՏԵԼ - տեն ՃՈՒԹԸՐՈՏԵԼ:

ՃԸԹՈՒՐՈՏՎԵԼ - տեն ՃՈՒԹԸՐՈՏՎԵԼ:

ՃԸԺԿԵԼ/ՃԸՃԸԿԵԼ - չբ. *տեն Նի ճըթկէլ*:

ՃԸԺԿԸՅԱԼ - տեն ՃՈՒԺԿՈՒՅՈՒՆԵԼ:

ՃԸԺԿԸՅՈՒՆԵԼ - տեն ՃՈՒԺԿՈՒՅՈՒՆԵԼ:

ՃԸԺԿԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ՃԸՃԸԿՑ(Ը)ՆԵԼ - *նբ*. ՃԸԺԿԵԼ-ի:

ՃԸԺԿԸՅ - տեն ՃՈՒԺԿԸՅ:

ՃԸԺԿԸՅԵԼ - տեն ՃՈՒԺԿԸՅՈՒՆԵԼ:

ՃԸԺԿԸՅ - տեն ՃՈՒԺԿԸՅ:

ՃԸԺԸՅՅ - տեն ՃՈՒԺԿԸՅ:

ՃԸԺԸՅՅԵԼ - տեն ՃՈՒԺԿՈՒՅՈՒՆԵԼ:

ՃԸԼԱԶ/ՃԸԼԱԾ (*թըք. çiliz*) - *ած*. 1.

Նիհար, վտիտ, փոքրամարմին: *Հըրթ-նացուն մին ճըլազ ախճիճ ա* (Բ): 2. Զո-րացած, սմբած: *Մին փօնջ ճըլազ կու-*

տեմսը քաղից, տըվալ ըտըրան (2): 3. Աղոտ, թույլ: 3ըռնանցե մին ճըլազ լուս ա ըրվամ, էտ լուսին լըրա քըննամ ա (2):

ՃԸԼԱԶ-ՍԸԼԱԶ/ՃԸԼԱԾ-ՍԸԼԱԾ - տեն ճԸԼԱԶ (շատերի մասին):

ՃԸԼԱԼՈՒԽ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ճըլալուխ տըռնալ - Թուլանալ, թալրել: Տըղան էտ ճուրղ վեր խըմում ա, ճըլալուխ ա տըռնում, վեր ըղնում (2):

ՃԸԼԱԾ - տեն ճԸԼԱԶ:

ՃԸԼԱԾ-ՍԸԼԱԾ - տեն ճԸԼԱԶ-ՍԸԼԱԶ:

ՃԸԼԸԶԱՆԱԼ/ՃԸԼԸԾԱՆԱԼ - չք. ճլազ դառնալ՝ տկարանալ, սմբել, աղոտանալ: Քիննալն էտ ախճիգը ճըլը-գանում ար (2):

ՃԸԼԸԶՏ(Ը)ՆԵԼ/ՃԸԼԸԾՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՃԸԼԸԶԱՆԱԼ-ի:

ՃԸԼԸԼՆՔՕՏԵԼ - չք. Առատորեն պտղավորվել, պտղները փունջ-փունջ կախվել ծառերից: Ծառերը ճըլըլընքոտալ ըն (Բ):

ՃԸԼԸԽԵԼ - տեն ճԸԼԽԵԼ:

ՃԸԼԸԽՊԱԼ - չք. 1. Ցեխը ոտքով կոխելու կամ ջրի մեջ ընկնելու ձայն դուրս գալ՝ լսվել: Ցըխը կոխում ա, ճըլըխպամ ա (Բ): 2. Սաստիկ թըջվել: Ըղնում ա թռնէն տակը, ճըլըխպամ (2):

ՃԸԼԸԽՊԵԼ - տեն ճԸԼԸԽՊԸՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸԼԸԽՊԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՃԸԼԸԽՊԱԼ-ի:

ՃԸԼԼԽ(Պ)ՃԸԼԸԽՊԱԼ - տեն ՃԸԼԸԽՊԱԼ (շատ անգամ կամ շատերը):

ՃԸԼԸԽ(Պ)ՃԸԼԸԽՊԵԼ - տեն ՃԸԼԸԽՊԸՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸԼԸԽ(Պ)ՃԸԼԸԽՊ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - նք. ՃԸԼԸԽՊՃԸԼԸԽՊԱԼ-ի:

ՃԸԼԸԽ(Պ)ՃԸԼԸԽՊՕՆ - տեն ՃԸԼԸԽՊՕՆ:

ՃԸԼԸԽ(Պ)ՃԸԼԸԽՊՕՑ - տեն ՃԸԼԸԽՊՕՑ:

ՃԸԼԸԽՊՕՆ - գ. ճլխպալը, ճլխպալու ձայնը: Ճըլըխպոնէն լըրա բաղվանցին գորթանում ա (2):

ՃԸԼԸԽՊՕՑ - տեն ՃԸԼԸԽՊՕՆ:

ՃԸԼԸԽՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՃԸԼԽԸՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸԼԸԽՕՐԵԼ/ՃՈՒԼՈՒԽՕՐԵԼ - 1. նք. Տրորել, ճմռթել (շորերի, թղթի մասին): Խոխան քինամ ա խաղ անում, թանգան շորերը ճըլըխորում (2): 2. չք. Տրորվել, ճմռթվել (շորերի մասին): Կախ տըված շորերը վեր տըռնալ, ճըլըխորից (Բ):

ՃԸԼԸԽՕՐԿԵԼ/ՃՈՒԼՈՒԽՕՐԿԵԼ - նք. եւ չք. ՃԸԼԸԽՕՐԵԼ-ի:

ՃԸԼԸԾԱՆԱԼ - տեն ՃԸԼԸԶԱՆԱԼ:

ՃԸԼԸԾՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՃԸԼԸԶՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸԼԸՄԲՕՐ/ՃՈՒԼՈՒԽԲՕՐ - գ. Առանց ձուև հարելու՝ եռացող յուղի մեջ խառնելով կամ առանց խառնելու եփած ձվածեղ: Ջեմքուչը թանթարանի մին ճըլըմբոր ա անում, փըսէն ըռաշկէն տինում (2):

ՃԸԼԸՄԿՕՏԱԼ/ՃԸԼԸՄԿՕՏԵԼ/ՃՈՒԼՈՒԽԿՕՏԱԼ/ՃՈՒԼՈՒԽԿՕՏԵԼ - չք. Բազուկները տարածելով եւ վիզը հետ տանելով՝ մարմնով ձգվել (քնից զարթնելուց, հոգնածությունից եւն): Օշափը ճըլըմկոտալալ յեր ա կենում, աշկերը պէնում, թա.- Ըստեղաս մըրթալմըտ ա կամ... (ՀԺՀ, VII, 12):

ՃԸԼԸՄԿՕՏԵԼ - տեն ՃԸԼԸՄԿՕՏԱԼ:

ՃԸԼԸՄԿՕՏՈՒՑ/ՃՈՒԼՈՒԽԿՕՏՈՒՑ/ՃԸԼԸՄԿՕՏՕՑ/ՃՈՒԼՈՒԽԿՕՏՕՑ - գ. ճմկոտալը: Ըտըրա ճըլըմկոտուցէն լըրա կըլծխ ըն ըղնէս, վեր հանն էն ա քունըթաթախ (2):

ՃԸԼԸՄԿՕՏՈՒՑ - տեն ՃԸԼԸՄԿՕՏՈՒՑ:

ՃԸԼԸՆՔՕՏԵԼ - չք. Մաշկը՝ մորթը այրվելով այտուցվել, բշտիկներ առաջանալ: Ըտըրան մին թանթարալ կըրա-կան տոն ըն օնում, էքսը ջանը սաղ ճըլընքոտում ա (2):

ՃԸԼԸՊԸԶՑ/ՃԸԼԸՊԸՍ - տեն ԱՐԱՍԸՆԳԻ:

- ճըլըպըզտ անել - Հանկարծակի որեւէ բան հանել՝ բխեցնել՝ հոսեցնել եւն: Խօխան ծուն կոխում ա, տըղնօցը ճըլըպըզտ անում (Բ):

ՃԸԼԸՊԸԶՍԱԼ/ՃԸԼԸՊԸՍԱԼ - չք. Թարտալ, եռալ, գեռալ, թովալ: Ծուկները գոլումը ճըլըպըզտամ ըն (Բ):

ՃԸԼԸՊԸԶՍԱԼ/ՃԸԼԸՊԸՍԱԼ - ած. Թովում, չարածի: Ճըլըպըզտան խօխա յա Կօլիկը (Բ):

ՃԸԼԸՊԸԶՏԻ/ՃԸԼԸՊԸՍՏԻ - տեն ՃԸԼԸՊԸԶՍԱԼ:

ՃԸԼԸՊԸՍ - տեն ՃԸԼԸՊԸԶՑ:

ՃԸԼԸՊԸՍԱԼ - տեն ՃԸԼԸՊԸԶՑԱԼ:

ՃԸԼԸՊԸՍԱՆ - տեն ՃԸԼԸՊԸԶՑԱԼ:

ՃԸԼԸՊԸՍՏԻ - տեն ՃԸԼԸՊԸԶՏԻ:

ՃԸԼԸԹԸԼԹԱԼ - տեն ՃԸԼԸԼԸԼԱԼ:

ՃԸԼԸԹԸԼԹԱՆ - տեն ՃԸԼԸԼԸԼԱՆ:

ՃԸԼԸԹԸԼԹՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՃԸԼԸԼԹՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸԼԸԹԸԼԹՕՆ - տեն ՃԸԼԸԼԸԼՕՆ:

ՃԸԼԸԹԸԼԹՕՑ - տեն ՃԸԼԸԼԸԼՕՑ:

ՃԸԼԸԼՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ճըլուս անել - տեն Առաջկ քինիլ:

ՃԸԼԸՐԻՑ(Ը)ՆԵԼ/ՃՈՒԼՈՒԽՐԻՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՃԸԼՕՐԵԼ-ի:

ՃԸԼՕԼԱՆՔ/ՃՈՒԼՕԼԱՆՔ¹ - գ. 1. Ընկուզենու՝ տխլենու կախ ընկած ծաղիկներ: Էծերը նի լըն տըռնում տըլօղ-նօտը, ճըլօլանք օտում (2): 2. Կակաչի դեռես չբացված ծաղիկը: Ըտըղ շատ լալա յա ինում փըսած՝ ճըլօլանքնէն կախ-կախ: 3. փխբ. Ընդհանրապես կախ ընկած եւ տարրաբերվող բան: Մը-գէրան ճըլօլանք ա կախ տըվալ (Բ):

1. ճաշի մեջ իրար կպչելով, շատ փափկելով՝ խոյու դառնալ կամ շատ հաց բրդելով՝ ջրալի կերակուրը թանձրանալ, հյութը լրիվ ներծծվել: Խօրանքը ճըլխալ ա (Բ): 2. փխբ. Շատ խոնավություն ներծծելով՝ ուռչել եւ փլվել: Պատը ճըլխալ ա (Բ): 3. փխբ. Անշնորհք կերպով նստել՝ փռվել: Հինչ ըս ճըլխալ, յէր կաց (Բ):

- ճըլխած փըրթիւշ - 1. Գոռզամիտ՝ փքված մարդ: Էտ ճըլխած փըրթիւշը սննդի չի անում, թա քօղաքըս տա (Բ): 2. Ծանրամարմին՝ դանդաղաշարժ մարդ: Դէ՛, Սիրանըն էլ հօ կընէ՞՞ք չի, ճըլխած փըրթիւշ ա, կարում չի, թա տըղան տոնրոն կա (2):

ՃԸԼԽԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ՃԸԼԸԽՑ(Ը)ՆԵԼ/ՃԸԽԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՃԸԼԽԵԼ-ի:

ՃԸԼԿԱՎԵՐ - գ. 1. Ջուլհակի՝ կտավ գործելու հոր: Վըսկէն ածում ա քըսակը, տանում ճըլկըվէրումը կըղում(2): 2. Ջուլհակի՝ նեղ գործվածքներ գործելու գործիք: Ճըլկավէրը յօր ա օնում, քինամ (2):

ՃԸԼԸԼԱԼ/ՃԸԼԸԹԸԼԹԱԼ - չք. 1. Յուղը տապակվելով՝ եռալով ձայն հանել, տոտծալ: Վար յէղը սըկսում ա ճըլ-ճըլալը, յեր ա կըցընում ըխճըկանը... (ՀԺՀ, V, 366): 2. փխբ. Սիրտը կսկծալ: Սըրտըն ճըլճըլամ ա (Բ):

ՃԸԼԸԼԱՆ/ՃԸԼԸԹԸԼԹԱՆ - ած. Եռացող, տոտծացող (յուղի մասին): Ճըլ-ճըլան յըղը ածում ըն ըտըրա պօկը, ըսպանում (2):

ՃԸԼԸԼՑ(Ը)ՆԵԼ/ՃԸԼԸԹԸԼԹՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՃԸԼԸԼԱԼ-ի:

ՃԸԼԸԼՕՆ/ՃԸԼԸԹԸԼԹՕՆ - գ. Յուղի եռալը եւ եռալու ձայնը: Յըղէն ճըլճըլօնը դունաղէն շատ ա ուրիշըցնէն (2):

ՃԸԼԸԼՕՑ/ՃԸԼԸԹԸԼԹՕՑ - տեն ՃԸԼԸԼՕՆ:

ՃԸԼԿԸԼԱԼ - տեն ԾԸԼԿԸԼԱԼ:

ՃԸԼԿԸԼԱՆ - տեն ԾԸԼԿԸԼԱՆ:

ՃԸԼԿԸԼՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԾԸԼԿԸԼՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸԼԿԸԼՕՆ - տեն ԾԸԼԿԸԼՕՆ:

ՃԸԼԿԸԼՕՑ - տեն ԾԸԼԿԸԼՕՑ:

ՃԸԼՈՒԽ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ճըլուս անել - տեն Առաջկ քինիլ:

ՃԸԼՈՒԽՑ(Ը)ՆԵԼ/ՃՈՒԼՈՒԽՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՃԸԼՕՐԵԼ-ի:

ՃԸԼՕԼԱՆՔ/ՃՈՒԼՕԼԱՆՔ¹ - գ. 1. Ընկուզենու՝ տխլենու կախ ընկած ծաղիկներ: Էծերը նի լըն տըռնում տըլօղ-նօտը, ճըլօլանք օտում (2): 2. Կակաչի դեռես չբացված ծաղիկը: Ըտըղ շատ լալա յա ինում փըսած՝ ճըլօլանքնէն կախ-կախ: 3. փխբ. Ընդհանրապես կախ ընկած եւ տարրաբերվող բան: Մը-գէրան ճըլօլանք ա կախ տըվալ (Բ):

մարծակ պատասխանել՝ պատասխաններ տալ: *Ղասատուն հինքը հրոցընեն ա, խօխան ճըկըտմաջան ա տաս* (Բ):

- ճըկըտմաջին ասել - *տեն* իրընեն ասել:
- ճըկըտմաջին յեշիլ - *տեն* Ունքըմաջին յեշիլ (ՈՒՆՔԱՍԱԶ-ի տակ):
- ճըկըտմաջին յեշիլ, դիզըն ասել - *տեն* ճըկըտմաջան տալ:
- ՃԸԿԸՏԱՆՈՒՅ - *գ.* Կանացի գլխագարդի մաս, որ ծածկում է ճակատը: *Ճըկըտանուցը կապում ա, տոն կամ* (Ձ):
- ՃԸԿԸՏԱՊԵՆԴ - *ած.* *տեն* ճակատը պելո:
- ՃԸԿԸՏԱՔԱՐ - *գ.* Շենքի ճակատի քար: *Ասում ըն էտ յըխծուն ճըկըտքարեն կիրանծ ա իլն, թա հու վա շինն* (Ձ):
- ՃԸԿԸՏԿԱՊԵ - *գ.* ճակատը կապելու շոր: *Ճըկըտկապեն յըտ ա անում, ըտըրա ծըրքերը սիրփոն* (Ձ):
- ՃԸԿԸՏՅԱԼԼԸՖ - *գ.* Կանացի գլխի թագի՝ ճակատը ծածկող թավիշը: *Ճըկըտյալլըխը թընգանուց կըտօրա յըն իլն կըրես* (Բ):
- ՃԸԿԸՈՒԿԱՍԵԼ - *տեն* ճՈՒԿԸՈՒԿԱՍԵԼ:
- ՃԸԿԸՈՒԿԱՍԿԵԼ - *տեն* ճՈՒԿԸՈՒԿԱՍԿԵԼ:
- ՃԸԸԱՊԱՆ - *գ.* Սայլի երկու կողմի ձողերն իրար միացնող փայտերը: *Կէրանը թող ա անում, քըցոն ըրբան, ճըղապանը կօտըրում ա* (Ձ):
- ՃԸԸԱՊԵՆ - *գ.* Ճաղերով գործելու բան: *Գոնլան ճըղապեն ա* (Բ):
- ճըղապեն անել - ճաղերով գործել՝ հյուսել: *Կընանեքը, սաղ օրը յըխծուն պըռըշնուն տակեն նըստած, ճըղապեն ըն անում* (Բ):
- ՃԸԸԱՍՊԱՆ - *տեն* ՃԸԸԱՍՊԱՆ:
- ՃԸԸԱԿԵԼ - *տեն* ՃԸԸԱՐԱԼ:
- ՃԸԸԱԿՈՒՅ - *տեն* ՃԸԸԱՐՕՏ:
- ՃԸԸԱԿՕՑ - *տեն* ՃԸԸԱՐՕՏ:
- ՃԸԸԱՏԵԼ - *նր.* *տեն* ՃԸԸԱՐՕՏԵԼ:
- ՃԸԸԱՏԿԵԼ - *կր.* *եւ չք.* ՃԸԸԱՏԵԼ-ի:
- ՃԸԸԱՏՊԱՆ/ՃԸԸԱՍՊԱՆ (*գրք.* *ջրադացական*) - *գ.* Ջրադացը բանեցնող մարդ, ջրադացական: *Տըսնաս ա՝ ճըղացականը մին քօմբա քարան տըված ըտեղ* (ՅԺՅ, V, 293):
- ՃԸԸԵԼ/ՃԸԸԱԵԼ (*գրք.* *ճեղեմ*) - *նր.* 1. ճեղքել, ճեղքելով մասերի բաժանել: *Տըղան կացենը յօր ա օնում, էտ կէրանը ճըղում* (Ձ): 2. Պատռել: *Կըծիպիծանը պարկը ճըղես ա, տոն կան, փըխջիս* (ԼՂԲԶ, 286): 3. ճեղքելով առաջ շարժել: *Կումաշը տծըր տեմ ա տաս, չափարը*

ճըղես (Բ): *չք.* 4. *փխք.* Ծլկել, փախչել: ... *էտ վեր տըսեն, ըստըղալ-դըղալ ուզեցեն ճըղին...* (ՅԲ, 335): 5. *չք.* Պատռվել, ճեղքվել: *Շալվարըս ճըղալ ա* (Բ):

- ճըղած տեփ - Բացբերան եւ շատախոս մարդ: *Էն էլ հօ տըղամարթ չի, ճըղած տեփ ա* (Բ):
- ՃԸԸԵՆԱԿ (*գրք.* *ճեղանակ*) - *գ.* Սեփաքսաթելից գործած զարդանախշ հագուստի վրա: *Այն թօռնանը փըլկին յըրա մին լավ ճըղենակ ա կոտրծես* (Ձ):
- ՃԸԸԸՍԿԸՆԵՔ - *տեն* ՃԸԸԸՑԿԸՆԵՔ:
- ՃԸԸԸՍՊԵՐԱՐԸ - *տեն* ՃԸԸԸՑՊԵՐԱՐԸ:
- ՃԸԸԸՍՊԸՆՕԹՈՒՆ - *տեն* ՃԸԸԸՑՊԸՆՕԹՈՒՆ:
- ՃԸԸԸՐԱԿՈՒՆ - *ած.* Փոքր-ինչ ճաղար, կապտավուն: *Ճըղըրափուն աշկեր օնէ* (Բ):
- ՃԸԸԸՐԸՆԵ - *գ.* Խաղողի՝ նռան՝ թթի՝ լոբու եւն տեսակ: *Ճըղըրընեն քախծըր խաղու վա* (Բ):
- ՃԸԸԸՐԹԱԼ - *տեն* ՃԸԸՐԱԼ:
- ՃԸԸԸՐԹՄԱ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- ճըղըրթմա անել - *տեն* ՃԸԸՐՕՏԵԼ:
- ՃԸԸԸՑԱՅԸՐԸՐԹ - *գ.* Ջրադացում աղունը աղալու հերթ: *Ճըղըրցահըրթըր վեր հըսնում ա ուրան, ճըղըրցաքարը կօտրում ա* (Ձ):
- ճըղըրցահըրթըր անց կըցընել - Գործը ժամանակին չանել: *Վեր ճըղըրցահըրթըրտ անց կըցըրել, յըտնան տիծեր կինի* (Բ):
- ՃԸԸԸՑԱԿԵՐ - *գ.* *ած.* Ջրադաց գնացող՝ աղուն աղացող (մարդ): *Ճըղըրցավերեն քըշերավ, հըղէ ինն* (Ձ):
- ՃԸԸԸՑԱՍԱՐ - *գ.* Ջրադացի տեր, ջրադացատեր: *Առաջ հու ճըղըրցատար ա իլն, լավ ա իլն ըպրես* (Բ):
- ՃԸԸԸՑԱՔԱՐ - *գ.* Ջրադացի աղացող քարերից յուրաքանչյուրը, ջրադացաքար: *Մին օր կընգանը տանում ա քըցոն մին խօր փօսու մաջ, մին ճըղըրցաքար էլ տինն յերան* (ԲՅԲ, 58):
- ՃԸԸԸՑԿԸՆԵՔ/ՃԸԸԸՍԿԸՆԵՔ - *գ.* Սեղանատամ: *Վեր թըխես ա, ուշափեն ջըղըրցկըռընեն վեր ա տըռաս* (Ձ):
- ՃԸԸԸՑՊԵՐԱՐԸ/ՃԸԸԸՍՊԵՐԱՐԸ - *գ.* Աղունը աղալուց ջրադացում թխված բաղարջ: *Մին ճըղըրցալեղարծ ա շինն, տիրն ճըղացին քարին յըրա* (ՅԺՅ, V, 258):
- ՃԸԸԸՑՊԸՆՕԹՈՒՆ/ՃԸԸԸՍՊԸՆՕԹՈՒՆ - *գ.* Ջրադացականի զբաղմունքը, ջրադացականություն: *Ճըղըրցալնօթունըն էլ թավա ընգավ* (Բ):
- ՃԸԸԸԱԿ - *ած.* Երկու ճյուղ ունեցող,

երկճղանի: *Մին ճըղլակ փանդ ա տընգես, խոտըցինը կախ տաս* (Ձ):

- ՃԸԸԿԱՕՆԻ - *տեն* ՃԸԸԸԸԸԸՐՕՆ:
- ճըղկօնի տալ - *տեն* ՃԸԸԸԸԸԸԱԼ:
- ՃԸԸՐԱԼ - *չք.* Ճջալ, գոռալ, բղավել, ճղավել: *Կատուն օզից տոնրոն կա, ամմա պառալը յըրան ճըղըրաց* (ՅԺՅ, V, 147):
- ՃԸԸՐԱՆ - *տեն* ՃԸԸԸԸԸԸ:
- ՃԸԸՐԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ - *նր.* *եւ պր.* ՃԸԸԸԸԸԸ-ի:
- ՃԸԸՐԱՐՕՆ - *գ.* Ճղղալը, ճղղալու ձայնը: *Մարթին ճըղղօնըր վեր ըսկանում ա, Յերիքնազը տուս ա անում* (Ձ):
- ՃԸԸՐԱՐՕՑ - *տեն* ՃԸԸՐԱՐՕՆ:
- ՃԸԸԸԸԸԸ - *ած.* Ճղղացող, ճղղացող: *Սումբաթ դային ճըղ-ճըղ մարթ ա իլն* (Բ):
- ՃԸԸԸԸԸԱԼ - *չք.* Շատ ճջալ՝ գոռալ՝ բղավել: *Մէլիք-Շահնազարը տոն ա կան, Պըլըպուղուն յըրան ըջըղված ճըղճըղաս...* (ԼՂԲ, 379):
- ՃԸԸԸԸԸԱՆ - *տեն* ՃԸԸԸԸԸԸ: *Ճըղ-ճըղան մարթը պարի կինի* (ԱԲԲ, 62):
- ՃԸԸԸԸԸՆՕՏԵԼ/ՃԸԸԸԸԸՆՕՏԵԼ - *նր.* 1. Շատ ճյուղեր արձակել, ճյուղավորվել: *Թույթեն ճըղճըղնօտալ ա* (Բ): 2. *փխք.* Աճել, բազմանալ, սերունդ տալ: *Դօրոնը ճըղճըղնօտալ ըն* (Բ):
- ՃԸԸԸԸԸՑ(Ը)ՆԵԼ - *նր.* *եւ պր.* ՃԸԸԸԸԸԱԼ-ի:
- ՃԸԸԸԸԸՐՕՆ - *գ.* Ճղճղալը, ճղճղալու ձայնը: *Նինին ճըղճըղօնին յըրան էլ Նինից կօլը կան ա Նինին նան Գոնլան ըգալուն ըգաղում* (ԼՂԲԶ, 282):
- ճըղճըղօն տալ - *տեն* ՃԸԸԸԸԸԱԼ:
- ՃԸԸԸԸԸՐՕՑ - *տեն* ՃԸԸԸԸԸՐՕՆ:
- ՃԸԸՍԱԿ - *տեն* ՃԸԸՐԱԿԱԿ:
- ՃԸԸՍԱԿԵՔ - *տեն* ԱԿԵՔ: ... *Աղվեսը տական ճըղմաղենըր հանըմ ա, օտում* (ՅԱԲ, 15, 132):
- ՃԸԸՍԱԿԻՔ - *տեն* ԱԿԵՔ:
- ՃԸԸՍԵՁԱՐ - *գ.* Շուպեր ունեցող մեզար՝ մեծ կտոր՝ գործվածք: *Ճըղմէգարը մըկնում ըն, յըրան հացը տանում* (Ձ):
- ՃԸԸՆԱՆԵ - *ած.* Թվականի ցույց տված քանակով ճյուղեր ունեցող: *Ըտըրանց հըրաթըմըն էլ էրկուճըղնանէ մին մըծ տաննի յա ինիս, մին ճեղնը կըտըրես ըն, ծըմընըրան ինիս* (Ձ):
- ՃԸԸՆԱԿՈՒՐ - *ած.* ճյուղեր ունեցող: *Ճըղնալոր ծառեն ծուն շատ ա նըստում* (Բ):
- ՃԸԸՆԱՏԵԼ - *նր.* *տեն* Ճըղնըկուտուր անել:
- ՃԸԸՆԸԿԱԼԻԼ - *տեն* ՃԸԸԸԸԸՆՕՏԵԼ:
- ՃԸԸՆԸԿԱԿՈՒՐ - *տեն* ՆԸԸԸԸԱԿՈՒՐ:
- ՃԸԸՆԸԿՈՒՑՈՒՐ - *ած.* ճյուղերը

կտրտված՝ կտրտված, ճղակոտոր: *Էտ ծոնանը յըտը թռնը յէռնւմ իր, ճղ-նըկոտոր ծառէր ար* (Բ):

- ճղնըկոտոր անել - ճյուղերը կտրտել՝ կտրատել: *Նի յըն տըճնում խընծծծծտը, սաղ ծառէրը ճղնըկոտոր անում* (Ձ):

- ճղնըկոտոր ինիլ/տըճնալ - 1. ճյուղերը կտրտվել՝ կտրատվել: *Ծոնը յըկալ, Զնքոն տաննին ճղնըկոտոր իլնւմ* (Բ): 2. փխբ. Մեծ դժբախտության հանդիպել, հարազատների կորցնել: *Էս կընվալը շատ հայ ա ճղնըկոտոր իլնւմ* (Բ):

ՃԸՂՆԸՅԱՆ - տեն ճԸՂՆԸԿՈՒՏՈՒՐ:

ՃԸՂՆԸՃԵՂՆԸ - 1. մ. ճյուղ առ ճյուղ:

Էտ զըճ ճղպորէն կացնալ ճղ-նըճէղը կըտորում ա, էշալ կըրում (Ձ): 2. ած. ճյուղավորված: *Շատ ա քինամ, թա խըրէք, հըսնում ա մին ճղնըճէղը հըղըցու* (Ձ):

- ճղնըճէղը վազ տալ - Անհույս օգնություն փնտրել: *Կընէքը ասմա.- Զինչ ա՛նիւմ, կարում չըմ խօխէնքըս պահիւմ, ճղնըճէղը վազ ըմ տամ* (Ձ):

ՃԸՂՊԸՐԱՍԱԶ/ՃԸՂՊԸՐԱՍԱԶ/ՃՈՒՂՊԸՐԱՍԱԶ/ՃՈՒՂՊԸՐԱՍԱԶ - գ. Ընկույզի միջուկ: *...Հաց չի կէրալ, պատառ ածէք ա կէրալ, մընէլ ճղպորա-մաչ* (ՆԱԲ, 84):

ՃԸՂՊԸՐԵ/ՃՈՒՂՊԸՐԵ/ՃՈՒՂՊԸՐԵ/ՃՈՒՂՊԸՐԵ/ՃԸՂՊԸՐԵ - գ. Ընկույզենի: *Էտ մարթը քիննւմ ա մին մըճ ճղպըրու տակէ նըստում, վար մըխըրէ դինջաննւմ* (ՆԱԲԺԲ, 88):

ՃԸՂՊԸՐԹԱՓԵ/ՃԸՂՊԸՐԹԱՓԵ/ՃՈՒՂՊԸՐԹԱՓԵ/ՃՈՒՂՊԸՐԹԱՓԵ - գ. 1. Ընկույզը ծառից թափելու երկար եւ բարակ փայտ: *Ճղպորթափէն յոր ա օնում, պիցըրանում ճղպորէն* (Ձ): 2. փխբ. Նիհար եւ բարձրահասակ մարդ: *Էտ ճղպըրթափէն կընգանը անա կէս մէտըր բոյալ ա* (Բ):

ՃԸՂՊԸՐԻ/ՃԸՂՊԸՐԻ - գ. Ընկույզի կանաչ կեղեւից սարքած գույն, որով ներկում էին կտավ ու գորգ գործելու թելերը: *Միհէնք էլ ճղպըրի պինցընւող չի կա* (Բ):

ՃԸՂՊԸՐԱՍԱԶ - տեն ճԸՂՊԸՐԱՍԱԶ:

ՃԸՂՊԸՐԹԱՓԵ - տեն ճԸՂՊԸՐԹԱՓԵ:

ՃԸՂՊԸՐԵ - տեն ճԸՂՊԸՐԵ:

ՃԸՂՊԸՐԻ - տեն ճԸՂՊԸՐԻ:

ՃԸՂԿԵԼ - 1. կբ. եւ չբ. ճԸՂԵԼ-ի: 2. չբ. փխբ. Զայրությանը՝ հուզմունքից բորբոքվել: *Մարթը հըրսընքումը հանրիհում ա, ըսընտում յըճը ասէլը, կընէքըն էլ նըստած տըճը լըհա ճղվըմ ա* (Ձ):

ՃԸՂՈՒՊԸՐ - տեն ճԸՂՈՒՊԸՐ:

ՃԸՂՈՒՊԸՐ/ՃՈՒՂՈՒՊԸՐ/ՃՈՒՂՈՒՊԸՐ - գ. Ընկույզենու պտուղը՝ ընկույզ: *Մին խըրէք վախտ անց կընալանը յէտը բոլորան մին ճղպոր էլ ա վըճըր ընգնում* (ՆԱԲԺԲ, 88):

- ճղպորու մաչ - Ամբողջական, կատարյալ, անթերի (բան): *Խուրջինան մին կըռօճ պանէր ա տոն օնում, հինչ պա՛նէր, մին ճղպորու մաչ* (Ձ):

- ճղպորու մաչու նըման պահել - Շատ լավ պահել՝ խնամել: *Այան կուճուր թռնանը ճղպորու մաչու նըման ար պահում* (Բ):

- ճղպորու մաչու նըման պըրծընել - Որեւէ փորձանքից՝ նեղ իրավիճակից անվնաս ազատվել: *Նէսին ճղպորան վէր ընգալ, ճղպորու մաչու նըման պըրծալ* (Բ):

- ճղպորու նըման չըխկըխկալ - Խնդալ, ծիծաղել: *Խօխէնքը ապուն ըսածան ճղպորու նըման չըխկըխկալ ըն* (Ձ):

- ճղպորու քըսակ - Աղմուկ-աղաղակով լեցուն՝ աղմկոտ տեղ: *Լօխ մին-տէղ ուրխանում ըն, օբան տէնում ա ճղպորու քըսակ* (ՆԱԲ, 50):

- ճղպորու քընգվան ա տոն կամ - Արժեքավորը անարժեքից է ստացվում:

ՃԸՂՈՒՏՈՒՆ - տեն ճԸՂՈՒՏՈՒՆ:

ՃԸՂՈ(Ր)ՏԵԼ - տեն ճԸՂՈՏԵԼ:

ՃԸՂՈ(Ր)ՏԿԵԼ - տեն ճԸՂՈՏԿԵԼ:

ՃԸՂՈ(Ր)ՏՈՒՆ - տեն ճԸՂՈՒՏՈՒՆ:

ՃԸՃԱԽ - տեն ՃԻՃԸԽ:

ՃԸՃԱԽԵԼ - տեն ՃԻՃԸԽԵԼ:

ՃԸՃԱԽԿԵԼ - տեն ՃԻՃԸԽԿԵԼ:

ՃԸՃԱՍԱԿ - տեն ՉԸՉԱՍԱԿ:

ՃԸՃԵԽԵԼ - տեն ՃԻՃԸԽԵԼ:

ՃԸՃԵԽԿԵԼ - տեն ՃԻՃԸԽԿԵԼ:

ՃԸՃԸԽՕՏԵԼ - տեն ՃԻՃԸԽՕՏԵԼ:

ՃԸՃԸԽՕՏԿԵԼ - տեն ՃԻՃԸԽՕՏԿԵԼ:

ՃԸՃԸԿԵԼ - տեն ՃԸՃԿԵԼ:

ՃԸՃԸԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՃԸՃԿԸՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸՃԸՆԱԿԵԼ - տեն ՉԸՉԸՆԱԿԵԼ:

ՃԸՃԿՕՏ/ՃՈՒՃԿՕՏ/ՃԻՃՈՒՏ - ած.

Մեջը կամ վրան ճիճուներ ունեցող, ճիճվոտ: *...Յէխտուտ, ճիճուտ պէրին վէր ըծէ-ցին, մարթ սըրտըմա իլնւմ...* (ՋԱ, Ա, 4):

ՃԸՃԿՕՏԵԼ/ՃԻՃԿՕՏԵԼ/ՃՈՒՃԿՕՏԵԼ - չբ. Մեջը ճիճուներ առաջանալ, ճիճվոտել: *Էտ էշը ըտըճ էնքան կէնում ա, ճընկօտում ա* (Ձ):

ՃԸՃՕ/ՃՈՒՃՕ/ՃԻՃՕ (գրբ. ճճի) - գ. Մարդու եւ կենդանիների մարմնի մեջ

ապրող մակաբույծ որդ՝ ճիճու: *Խուխէն փորումը ճըճօ կա, քուքանում չի* (Բ): 2. փխբ. Չնչին մարդ, ոչնչություն: *Էտ ճը-ճօն կընգանը յէսիրըն ա* (Բ):

ՃԸՍԲԱՐԱԿ/ՋԸՍԲԱՐԱԿ - 1. գ. Կարճ ու հաստ շղթա՝ փոկ, որով գութանի էշը կապում են խարազանի հետ: *Ճըմբարակը բիդի դայիմ ինի, վէր տէմ կէնա* (Ձ): 2. Գութանը լուծին կապելու երկաթե շղթա: *Յըճըն հանց ծիք ա տամ, ճըմբարակը տոնա ա կամ* (Ձ):

- ճըմբարակը կըտըր(վ)ել - Անգործ մնալ: *Ճըմբարակըս կըտըրալ ա, գո-դոն չըմ, թա հինչ անիւմ* (Բ):

ՃԸՍԲԸՊՕՍԲԻ - տեն ՃԻՍԲԸՊՕՍԲԻ:

ՃԸՍԱԼ - տեն ՃԸՍԵԼ:

ՃԸՍԵԼ/ՃԸՍԱԼ (հ.է. *gem-) - չբ. 1. ճկվել, կքել, կորանալ: *Կուճուր հարթ-նըն ասում ա.- Վըճը միյապան կէնանը, վըճ մին կործում ճըմալ չընք* (ՆԱԲԺԲ, 56): 2. Հողերը ձգվել՝ խախտվել: *Մարըն ասըմ ա.- Բօյիտ մատաղ, մըճկիտ ցալ կըտա, մըճկըտ կըճըմի* (ՀԺՀ, V, 228):

ՃԸՍԸՐԴՈՒԿ/ՃԻՍԻՐԴՈՒԿ/ՃՈՒՍԻՐԴՈՒԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ճըմըրդոնկ անել - Շատ տորոելով՝ կոխկրտելով ճգմել՝ ճխլել: *Հիյվըննէն կօխ ըն տամ, պամադորը սաղ ճըմըր-դոնկ անում* (Բ):

- Ճըմըրդոնկ ինիլ/տըճնալ - Շատ տորոկելով՝ կոխկրտվելով ճգմվել՝ ճխլվել: *Խաղուն վըննըտակու ճըմըր-դոնկ իլնւմ* (Բ):

ՃԸՍԸՐԹԻԼ/ՃԻՍԻՐԹԻԼ - 1. տեն ՃԸԼԸԽՕՐԵԼ: 2. տեն ՃԸՍՕՐԵԼ:

ՃԸՍԸՐԹԻԿԵԼ/ՃԻՍԻՐԹԻԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ՃԸՍԸՐԹԻԼ-ի:

ՃԸՍԸՐԹՕՏԵԼ/ՃԻՍԻՐԹՕՏԵԼ - տեն ՃԸՍԸՐԹԻԼ (շատ բաներ՝ շատ անգամ կամ շատ տեղերից):

ՃԸՍԸՐԹՕՏԿԵԼ/ՃԻՍԻՐԹՕՏԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ՃԸՍԸՐԹՕՏԵԼ-ի:

ՃԸՍԸՐԹՕՐԵԼ/ՃԻՍԻՐԹՕՐԵԼ - տեն ՃԸՍԸՐԹՕՏԵԼ:

ՃԸՍԸՐԹՕՐԿԵԼ/ՃԻՍԻՐԹՕՐԿԵԼ - տեն ՃԸՍԸՐԹՕՏԿԵԼ:

ՃԸՍՃԸՍԱԼ - չբ. 1. Թարմ ու մատուցվող լիներուց ճկուն՝ դյուրաթեք լինել: *Թութուն շըմալնէն ճըմճըմամ ա* (Բ): 2. Ճիպտոր օդի մեջ արագ շարժելուց ձայն հանել: *Վէր ճըպատը ճըմճըմաց, նծքնըր լօխ վըզնալ կալնւմ* (Ձ): 3. փխբ. տեն ՏԸՐՏՕՐԱԼ:

ՃԸՍՃԸՍԱԼ - ած. Բարակ, նուրբ, դյուրաթեք: *Մին ճըմճըման ճըպատ ա կըտըրում, վըխճըրնէն քըշում* (Ձ):

ՃԸՍԾԸՄՑ(Ը)ՆԵԼ - *նք.* ՃԸՍԾԸՄՍՄԼ-ի:

ՃԸՍԾԸՄՕՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ճըմճըմօնը յը՛ր ինիլ - *տեն* ՃԸՍԾԸՄՍՄԼ:

ՃԸՍԾԸՄՕՏԵԼ - *տեն* ՃԸՍԾԸՄՍՄԼ:

ՃԸՍԾԸՄՕՑ - *տեն* ՃԸՍԾԸՄՕՆ:

ՃԸՍՓԵԼ - *նք.* Խլել, հափշտակել: *Կոլլը ուրան փայը ճըմփում ա, մին ըշկըճըպումը կօլ տամ, աշկը նի թողում արջին փային* (ՆԱԲ, II, 40):

ՃԸՍՈՒՌՅԱՏ/ՃՈՒՄՈՒՌՅԱՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ճըմոռոհատ ածել - *տեն* Ճըմօռ-ճըմօռ անել:

ՃԸՍՕՌ/ՃԸՍՕՌՆԸ/ՃՈՒՄՕՌ/ՃՈՒՄՕՌՆԸ (*գրք. ճմոռ*) - *գ.* Տաքացրած յուղի՝ ձեթի մեջ հաց բրդելով պատրաստած կերակուր: *Մարը ճըմօռ ա շինում, տինում ըռաշկեն* (2):

ՃԸՍՕՌԵԼ/ՃՈՒՄՕՌԵԼ (*գրք. ճվել*) - *նք.* Ճվել, տրորել, ճգմել, ճմռել: *Կամ ըն, տը՛սնում՝ էտ մարթը, մին մը՛ծ սողան ճըմօռած, ցամաք հացավ օտում ա...* (ԱԱ, 86):

ՃԸՍՕՌ-ՃԸՍՕՌ/ՃՈՒՄՕՌ-ՃՈՒՄՕՌ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ճըմօռ-ճըմօռ անել/ածել - 1. Շատ բան կամ շատ անգամ ճմռել: *Խաղուն ճըմօռ-ճըմօռ ըն անում, ածում պուժկը՛նէն, վեր արաղ քաշին* (2): 2. փխր. Ագահորեն ուտել, խժռել: *Նըստում ա, էտ դըզդանէն կուրկուտը յօխ ճըմօռ-ճըմօռ անում, խօխօսըը թողնում տո՛ւզըն* (2):

ՃԸՍՕՌՆԸ - *տեն* ՃԸՍՕՌ:

ՃԸՍՕՌԿԵԼ/ՃՈՒՄՕՌԿԵԼ - *կք.* *եւ* *չք.* ՃԸՍՕՌԵԼ-ի:

ՃԸՆԱՆ(Ն)ՉԵԼ - *տեն* ՃԸՆԱՆ(Ն)ՉԻԼ:

ՃԸՆԱՆ(Ն)ՉԻԼ/ՃԸՆԱՆ(Ն)ՉԵԼ/ՃԻՆԱՆ(Ն)ՉԻԼ (*գրք. ճանաչել*) - *նք.* Գիտեսալ մեկին՝ մի բան, ճանաչել: *Օվջի Փիրումը թըվանգը թուշ ա օնըմ, թա ըսպանի, ճընանցում չի ուրան տըղին* (ՀԺՀ, V, 221):

ՃԸՆԱՆ(Ն)ՉԿԻԼ/ՃԻՆԱՆ(Ն)ՉԿԻԼ - 1. *կք.* *եւ* *չք.* ՃԸՆԱՆ(Ն)ՉԻԼ-ի: 2. *չք.* Հայտնի՝ նշանավոր դառնալ: *Տըրանա յետը Հարությունը ճինանցվում ա, հինջ ազգու աշըղ ա կամ տը՛ղէք, յօխճինին հախտում ա...* (ՀԺՀ, VII, 182):

ՃԸՆԱՊԱ(Ր)/ՃԱՆԱՊԱ(Ր) (*գրք. ճանապարհ*) - *տեն* ՀՐԴԵ:

ՃԸՆԱՊԱՐԵԼ/ՃԱՆԱՊԱՐԵԼ (*գրք. ճանապարհել*) - *նք.* *տեն* Հըղէ տինիլ:

ՃԸՆԱՊԱՐԿԵԼ/ՃԱՆԱՊԱՐԿԵԼ - 1. *կք.* *եւ* *չք.* ՃԸՆԱՊԱՐԵԼ-ի: 2. *չք.* Ճանա-

պարի ընկնել: *...Մին պատառ վէսկէ ա ածում տուպրակէն մաջը, տոու կամ, ճանապարկում* (ՀԱԲ, 15, 42):

ՃԸՆԳ - *գ.* 1. *տեն* ՃԸՆԳՕՆ: 2. Հսկին առիթ՝ պատրվակ: *Լըհա վեր մին ճընգ ա ինում, դանտի քոնում ա* (2):

- Ճընգ անել - *տեն* ՃԸՆԳՕՑ(Ը)ՆԵԼ:

- Ճընգու մայնալ - Որեւէ առիթ՝ պատրվակի սպասելիս, առիթ՝ պատրվակ փնտրող: *Դէ կէնէգըն էլ էն ա ճընգու մայնալ, լըհա մարթը ասում ա, դանտի ըռազի յա կէնում* (2):

ՃԸՆԳԱԼ - *չք.* Որեւէ բանի դիպելուց թեթեւ ձայն հանել, մեղմ հնչել (նվագարանի լարերի մասին): *Թանը ճընգամ ա* (Բ):

ՃԸՆԳՈԼԸՍ - *գ.* *հեզն.* 1. Լարային երաժշտական գործիք: *Մին ճընգընում ա ինք՝ օնում* (2): 2. Լարային երաժշտական գործիք նվագող: *Իզէն ճընգընում ա, հինջ թամբ բիդի ածէ* (Բ):

ՃԸՆԳՈԼՀԱՐԵԼ - *տեն* ՃԸՆԳՈՀԱՐԵԼ:

ՃԸՆԳՈԼՃՕՏԵՐ/ՉԸՆԳՈԼՃՕՏԵՐ - *գ.* *հեզն. հոզն.* Փոքր երեխաներ: *Ճընգընօտերը յեր ա կալնալ, քը՛ցալ հըրսանէք* (Բ):

ՃԸՆԳՈԼՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՃԸՆԳՈՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸՆԳՈՀԱՐԵԼ/ՃԸՆԳՈԼՀԱՐԵԼ - *տեն* ՃԸՆԳՈՀԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸՆԳՈՐԹԵԼ - *տեն* ՃԸՆԳՈՐԹԵԼ:

ՃԸՆԳՈՐԹԵԼ/ՃԸՆԳՈՐԹԵԼ - *նք.* Հափշտակել, խլել, մեկից մի բան պոկել: *Մին օքուր թա կա, էն էլ էն ա, վեր շօրամօրա, փողա-մօղա ճընգընում ըն, նագիզ օրերին տօն դարկըմ* (ԶՏ, Բ, 165):

ՃԸՆԳՈՑ(Ը)ՆԵԼ/ՃԸՆԳՈՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. *նք.* ՃԸՆԳԱԼ-ի: 2. *չք.* փխր. Ակնարկել: *Ասում ա.- Տու մին թիթը՛վ ճընգընում, էլ մընըցածէն նըհը՛տ կօրծ չօնիս* (2):

ՃԸՆԳ-ՃԸՆԳ - *տեն* ՃԸՆԳՃԸՆԳՕՆ:
- Ճընգ-ճընգ անել - *տեն* ՃԸՆԳ-ՃԸՆԳՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԸՆԳՃԸՆԳԱԼ - *չք.* Տեսականորեն՝ շատ անգամ ճնգալ: *Վեր թըխում ա, սազը ճընգճընգամ ա* (2):

ՃԸՆԳՃԸՆԳՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. *նք.* ՃԸՆԳ-ՃԸՆԳԱԼ-ի: 2. *նք.* *հեզն.* Նվագել: *Թանջին ճընգճընգընում ա, յօխ պար ըն կամ* (2): 3. *չք.* փխր. Անընդհատ ակնարկել: *Էնքան ճընգճընգընում, մարթը կավը ծախից, վը՛սկէ մուտանա ինք կալնալ* (2):

ՃԸՆԳՃԸՆԳՕՆ - *գ.* Ճնգնգալը, ճնգնգալու ձայնը: *Թանին ճընգճընգօնան կըլծիքս ցավում ա* (Բ):

ՃԸՆԳՃԸՆԳՕՑ - *տեն* ՃԸՆԳՃԸՆԳՕՆ:

ՃԸՆԳՕՆ - *գ.* Ճնգալը, ճնգալու ձայնը: *Սազէն ճընգօնը խուխէն քունը-տը՛ղա յը՛ր կըցըրավ* (2):

ՃԸՆԳՕՑ - *տեն* ՃԸՆԳՕՆ:

ՃԸՆԸ(Ն)ՉԿԵ/ՃԸՆԸ(Ն)ՉՕԿԻ/ՃԻՆԸ(Ն)ՉԿԵ/ՃԻՆԸ(Ն)ՉՕԿԻ - 1. *տեն* ՃԱՆԱՆՉ (4): 2. *մ.* Ճանաչելի կերպով, ճանաչելիորեն: *Հինջ էլ վեր անում ա, ճընընչվէ յա անում Ռուբէնը* (2):

ՃԸՆԸ(Ն)ՉՑ(Ը)ՆԵԼ/ՃԻՆԸ(Ն)ՉՑ(Ը)ՆԵԼ - *նք.* ՃԸՆԱՆ(Ն)ՉԻԼ-ի:

ՃԸՆԸ(Ն)ՉՕԹՈՒՆ/ՃԻՆԸ(Ն)ՉՕԹՈՒՆ (*գրք. ճանաչություն*) - *գ.* Ծանոթ լինելը, ծանոթություն: *Ճընընչօթունը լավ պէն ա* (2):

- Ճընընչօթուն ինիլ - Մեկի՝ մի բանի հետ ծանոթ լինել, ճանաչել: *Էտ մարթին էլ ըտըրանց նըհը՛տ ճընընչօթուն ա ինում* (2):

- Ճընընչօթուն տալ - Զգացնել տալ, որ ճանաչում է, ծանոթ լինելը՝ ճանաչելը ցույց տալ՝ չթաքցնել: *Վեր ճընընչօթուն ա տամ, դերվիշը մը՛նըն ա քըցում ըտըրան* (2):

ՃԸՆԸ(Ն)ՉՕԿԻ - *տեն* ՃԸՆԸ(Ն)ՉԿԵ:

ՃԸՆԹՈՐ(ԸՍ) - *գ.*, *ած.* Զործ, ցնցոտի, պատահողական (շոր): *Կընէգը ճընթընըմ շօրեր ա կէնում, մարթին յէշում, վը՛ր թանգան շօրըն ինք օնէ, պիրի* (ՀԺՀ, VI, 285):

- Ճընթընըմ խաչ - Ցնցոտիավոր, անհրապույր տեսքով մարդ: *Էտ ճընթընըմ խաչը յօխճին գնիլան տարալ ա* (Բ):

ՃԸՆԹՈՐՈՍԾՈՐԵ - *ած.* Պատահողական, քրքրված: *Ճընթընըմճըղէ շօրեր ա կը՛ցալ* (Բ):

ՃԸՆՉՈԼՕՏ - *տեն* ՃԸՆԹՈՐՈՍԾՈՐԵ: *...Ճընչըլօտ շօրերը կէնալ ա տամ, ըստիպում, վը՛ր պար կա* (ՀԺՀ, VI, 232):

ՃԸՆՉԱՎԵՐ - *տեն* ՃԻՆՉԱՎԵՐ:

ՃԸՆՉԱԿՕՐ - *տեն* ՃԻՆՉԱԿՕՐ:

ՃԸՆՉԱՆ - *տեն* ՃԻՆՉԱՆ:

ՃԸՆՉԱՆՈՒՑ - *տեն* ՃԻՆՉԱՆՈՒՑ:

ՃԸՆՉԱՊԱՅ - *տեն* ՃԻՆՉԱՊԱՅ:

ՃԸՆՉԱՍԱՐ - *տեն* ՃԻՆՉԱՍԱՐ:

ՃԸՆՉԵԽ - *տեն* ՃԻՆՉԵԽ:

ՃԸՆՉԶՅՈՐԵԼ - *տեն* ՃԻՆՉԶՅՈՐԵԼ:

ՃԸՆՉԶՍԸՋԵՂ(ՆԸ) - *տեն* ՃԻՆՉԶՍԸՋԵՂ(ՆԸ):

ՃԸՆՉԶՊԱՅԵ - *տեն* ՃԻՆՉԶՊԱՅԵ:

ՃԸՆՉԶՊՕՄԲԻ - *տեն* ՃԻՆՉԶՊՕՄԲԻ:

ՃԸՆՉԶՊՕՍՋԻ - *տեն* ՃԻՆՉԶՊՕՍՋԻ:

ՃԸՆՉԶՍՊԱՆԵ - *տեն* ՃԻՆՉԶՍՊԱՆԵ:

ՃԸՆՉԶՓՈԼ(Տ)ՕԿ - *տեն* ՃԻՆՉԶՓՈԼ(Տ)ՕԿ:

ճՐՆՋՐՔՐԹՕՑ - տեն ճիւնճՐ-
ՔՐԹՕՑ:

ճՐՆՋՐՔՐԹՇ - տեն ճիւնճՐՔՐԹՇ:

ճՐՆՋԻԼ - տեն ճիւնճԻԼ:

ճՐՆՋԻՔ - տեն ճիւնճԻՔ:

ճՐՆՋԿԻԼ - տեն ճիւնճԿԻԼ:

ճՐՆՋՕՏԵԼ - տեն ճիւնճՕՏԵԼ:

ճՐՆՋՕՏԿԵԼ - տեն ճիւնճՕՏԿԵԼ:

ճՐՆՋՕՐԱԼ - տեն ճիւնճՕՐՈՒԼ:

ճՐՆՏՈՐՈՐՈՒԼ/ՃԱՆՏՈՐՈՐՈՒԼ -
ած., գ. Անիմաստ՝ դատարկամիտ՝ չնչին՝
անարժեք (բան, մարդ): *Ճրնտըըըկույի
պէնէր ա խօսում* (Բ):

ճՐՇԱԿԵԼ (գրք. ճաշակեմ (համ-
տեսել) - տեն ճՐՈՐՈՐ(Ը)ԿԵԼ:

ճՐՇԱՄԱՆ - գ. 1. ճաշի՝ կերակուրի
աման: *Ճրշամանը տամ ա ըտըրա կըլ-
խան, ըսպանում* (Ձ): 2. փխբ. տեն ՊԵ-
ՐԱՆ (1):

ճՐՇՐՔԱՍԵ(Չ)/ՃԻՇԻՔԱՍԵ(Չ)/ՉՐ-
ՇՐՔԱՍԵ(Չ)/ՉԻՇԻՔԱՍԵ(Չ) - գ. Սետաղ-
յա լայնաբերան ծակոտկեն աման՝ ջրի
մեջ խաշած բրինձը եւն քամելու հա-
մար, փլավքամիչ: *Պըրինձը ճիրան
տուս ա տամ, ածում ճրշըքամեն* (Ձ):

ճՐՇԿԾՅ - տեն ճՈՒԺԿԾՅ:

ճՐՇԿԾՐԵԼ - տեն ճՈՒԺԿԾՐԾՐԵԼ:

ճՐՇԱՐԻԴ (գրք. ճշմարիտ) - ած.
Իրականությանը համապատասխանող,
արդար, ճիշտ, շիտակ, ճշմարիտ: *Ճրշ-
մարիդ խօսկը ամմեն հինչ անժի* (Ձ):

- ճրշմարիդը չըպէրք ա - Արդար՝
ճիշտ՝ շիտակ խոսքը՝ արարքը չի տա-
րածվում:

ճՐՇԱՐԻԴՐՈՐՈՒՆ (գրք. ճշմարտու-
թիւն) - գ. ճշմարիտ լինելը, ճշմարտու-
թիւն: *Ճրշմարիդօթունը ամմենալ՝ ալ պե-
նըն ա* (Բ):

ճՐՉԱՆԱԿ - տեն ՉՐՉԱՆԱԿ:

ճՐՉՐՆԱԿԵԼ - տեն ՉՐՉՐՆԱԿԵԼ:

ճՐՊԱՂԵԼ (գրք. ճապաղեմ (ցրվել,
սփռել) - չք. 1. Սիրտը թուլանալ, նվաղել,
ուշագնաց լինել: *Էտ պառապը բիրդան
ճրպըղէս ա, վեր ընգընէս* (ՅԺՅ, V, 285):
2. փխբ. Թառամել, թռչնել (բույսերի՝
ծաղիկների մասին): *Օրըղըգնէն ճրպա-
ղալ ըն* (Բ):

ճՐՊԱՏ (ասոր. *gibā* (զավագան) - գ.
1. Թարմ կամ չոր, բարակ ու երկար ճյուղ՝
ոստ՝ քշելու՝ հարվածելու եւն համար,
ճիպոտ: *Ճրպատը տամ ա ըտըրան, վեր
վըխճըրնէն քըշի* (Ձ): 2. Բարակ փայտ
գորգի ոստայնի վրա, որի վրա կապում
են հինկածքը: *Գըբին հինըվասկը ճը-
պատէն յըրա յըն կապում* (Բ):

- ճրպատէն տակը տալ - տեն ճՐ-
ՊԵՏՅԱՐԵԼ:

- ճրպատը ուրան քօլան կըտըրել -
Իր դիրքին՝ կարողությանը համապա-

տասխան ընտանիքից աղջիկ ուզել: *Չէ,
էն մէզ սագ չի, ճրպատը քօլան կը-
կըտըրին, մունք քասիբու ախճիկ չընք
օգէլ...* (ՋՏ, Ա, 63):

ճՐՊԵԼ/ՃՐՊԻԼ/ՃԻՊԻԼ - տեն Աշկը
ճըպել:

ճՐՊԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ճՐՊԱՂԵԼ-ի:

ճՐՊԵՐՈՒՆԵԼ/ՃՐՊԵՐՈՒՆԵԼ - չք.
ճիպոտվ բռնվել՝ պատվել: *Ըտըրա աշ-
կերը էգզանան ճրպընկըլիս ա* (Բ):

ճՐՊԵՐՈՍ/ՃՐՊՈՍ - ած. 1. ճիպ-
ոտվ բռնված՝ պատված, ճպռակալած:
*Ճրպըռօտ աշկերը լըվանում ա, նի մը-
նում քըվօրը օթաղը* (Ձ): 2. փխբ. Կեղ-
տոտ, անմաքուր: *Ճրպըռօտ իրըսալ
մարթին անա գնիլան տանում ա* (Բ):

ճՐՊԵՐՈՍԵԼ/ՃՐՊՈՍԵԼ - նք. 1.
տեն ՉՐՆԳՐՈՍԵԼ: 2. փխբ. Անկանոն
կերպով պոկոտել՝ քաղել: *Պատառ խըն-
ծօր ա ճրպըռօտում, ածում թօրքան,
բաղան տոնս կամ* (Ձ):

ճՐՊԵՐՈՍԿԵԼ/ՃՐՊՈՍԿԵԼ - 1.
տեն ճՐՊԵՐՈՒՆԵԼ: 2. տեն ՉՐՆԳՐ-
ՈՍԿԵԼ:

ճՐՊԵՐՈՒՄ - ած. ճիպոտով ծե-
ծած: *Ճրպըտաթակ պոնրթը ածում ա
գոնրթը, ըսքըսում քըծըծելը:*

- ճրպըտաթակ տալ - տեն ճՐՊԵՐ-
ՅԱՐԵԼ: *Անըմ ա, պըրծընըմ, ընգընըմ
կընգանը ջանէն, մին լան ճրպըտաթակ
տամ ընդըրան* (ԼՂԲ, 309):

ճՐՊԵՐՈՒՆԵԼ - ած. Ցախի՝ ճի-
պոտների արանքում ճխվելով՝ խեղդ-
ված (շերամի որդի մասին): *Բըրաման
քըղէլիս ճրպըտախխիստ վերթն էլ ա
շատ ինոն* (Բ):

ճՐՊԵՐՈՒՄ - ած. 1. Ձեռքին ճիպոտ
ունեցող: *Ճրպըտավեր մարթը կարէ
հէվանը քըշի...* (Ձ): 2. փխբ. Իշխանու-
թիւն ունեցող: *Դէ խանըն էլ ճրպըտավեր
մարթ ա, լի՛, վախում ըն լըստա* (Ձ):

ճՐՊԵՐՅԱՐԵԼ - նք. ճիպոտով ծե-
ծել, ճիպոտահարել: *Թաքավէրը հըրա-
մանը ա տամ, վեր էտ կօղէն քըցին կու-
մը, օրը իրըք հըրտ ճրպըտահարին* (Ձ):

ճՐՊԵՐՅԱՐԵԼ - գ. ճիպոտներով՝
ոստերով հյուսած ցանկապատ: *Ճը-
պըտչափարը առաջ ա իլան անոթ* (Բ):

ճՐՊԻԼ - տեն ճՐՊԵԼ:

ճՐՊԻ-ՃՐՊԻ/ՃԻՊԻ-ՃԻՊԻ - Գոր-
ծածվում է կապակցության մեջ:

- ճրպի-ճրպի անել - 1. տեն ճՐՊ-
ՃՐՊԵԼ: 2. տեն ճՐՊՃՐՊԵԼ(Ը)ՆԵԼ:

ճՐՊՃՐՊԵԼ/ՃԻՊՃԻՊԵԼ - չք. Ա-
րագ-արագ թարթել (աչքերը): *Աշկերըս
ճրպճրպամ ա* (Բ): 2. փխբ. Ցուլալ, առ-
կայծել (աստղերը): *Ասթըխէրը ճրպճը-
պամ ըն* (Բ):

ճՐՊՃՐՊԵԼ/ՃԻՊՃԻՊԵԼ - ած. Աչ-
քերն անընդհատ եւ արագ-արագ թար-

թող: *Ճրպճրպան մարթը սայաղ կինի* (Ձ):
ճՐՊՃՐՊԵԼ/ՃԻՊՃԻՊԵԼ - տեն
ճՐՊՃՐՊԵԼ(Ը)ՆԵԼ:

ճՐՊՃՐՊԵԼ(Ը)ՆԵԼ/ՃԻՊՃԻՊԵԼ(Ը)-
ՆԵԼ - նք. Աչքերն արագ-արագ թարթել:
*Դային վեր օտում ա, խըմում, աշկերը
ճրպճըպընում ա, մաշկէն յըրա պա-
րանց ըղնում* (ՅԱԲ, 15, 93):

ճՐՊՃՐՊՈՍ/ՃԻՊՃԻՊՈՍ - Աչքերն
արագ-արագ թարթելը՝ թարթվելը: *Ըտը-
րա ճրպճըպօնէն յըրա ճընանչում ա* (Ձ):
ճՐՊՃՐՊՈՍ/ՃԻՊՃԻՊՈՍ - տեն
ճՐՊՃՐՊՈՍ:

ճՐՊՈՒՄԵԼ - տեն ճՐՊԵՐՈՒ-
ՄԵԼ:

ճՐՊՈՍ - տեն ճՐՊԵՐՈՍ:

ճՐՊՈՍԵԼ - տեն ճՐՊԵՐՈՍԵԼ:

ճՐՊՈՍԿԵԼ - տեն ճՐՊԵՐՈՍԿԵԼ:

ճՐՊՏՈՍ - գ. Ճչալու ձայնը, ճիչ,
ճչոց: *Ըտըրա ճրպտօնը շինանցէք ըս-
կանում ըն, քինում* (Ձ):

ճՐՊՏՈՍ - տեն ճՐՊՏՈՍ:

ճՐՊՈՒՆ(ՆՐ) - տեն ճՐՊՈՒՆ(ՆՐ):

ճՐՊՈՒՍ - տեն ճՐՊՏՈՍ:

ճՐՊՈՒՆ(ՆՐ)/ՃՐՊՈՒՆ(ՆՐ) (գրք.
ճպոտ) - գ. 1. Աչքերի արտեանունք-
ներից արտագատվող յուղային նյութ,
որ պնդանում է աչքում, ճիպո: *Ըտի
ճրպօրը ըշկերէն քինում ա շինամաչ*
(Ձ): 2. փխբ. Ծրագի պատրույգի այրված
եւ պնդացած վերին մասը: *Լամբէն
փիթէլին ճրպօրը բիդի կըտըրիս, վեր
լ՝ալ լիւս տա* (Բ):

ճՐՈՒՄԵԼ - գ. Տանիքի հաստ գե-
րանները: *Օնունը վեր շատ կոնտում ա,
տանը ճըռալանը տէմ չի կէնում* (Ձ):

ճՐՈՒՄԵԼ - տեն ճՐՈՒՄԵԼ:

ճՐՈՒՄԵԼ - տեն ճՐՈՒՄԵԼ:

ճՐՈՒՄԵԼ - տեն ճՐՈՒՄԵԼ:

ճՐՈՒՄԵԼ/ՃՐՈՒՄԵԼ (գրք. ճառա-
գայթեմ) - չք. 1. Շողալ, փայլվել: *Շէնին
լիւսէրը ճըռաքան ըն* (Բ): 2. փխբ. Առա-
տորեն պտղավորվել՝ ծաղկել (ծառերի
մասին): *Էտ պառալ տատէն մըղէտանց
տըռնում ա մին ճըռաքան խընծօրէ
(ՆԱԲ, 52): 3. փխբ. Ընդհանրապէս ա-
ռատանալ՝ շատանալ՝ բազմանալ: Վըր-
չէմնէն ճըռաքան ըն, տօնը լըցալ* (Բ):
ճՐՈՒՄԵԼ/ՃՐՈՒՄԵԼ - տեն ճՐ-
ՈՒՄԵԼ:

ճՐՈՒՄԵԼ - տեն ճՐՈՒՄԵԼ:

ճՐՈՒՄԵԼ/ՃՐՈՒՄԵԼ/ՃՐՈՒՄԵԼ/ՃՐՈՒՄԵԼ - տեն ճՐՈՒՄԵԼ:

- ճըռքիս իսկ - Սի տեղ երկար
ժամանակ նստած մարդ: *Ճըռքիս իսկ
ըմ, խէ յըր չի կէնում տըրա* (Ձ):

ճՐՈՒՄԵԼ - տեն ճՐՈՒՄԵԼ:

ճՐՈՒՄԵԼ - գ. Լեռնային մշտա-
դալար թփաբույս: *Սինակ ճըռքիս
ա ինոն տիրըված* (Ձ):

ՃՐՈՐԾԸՆԹ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ճրջըճընթ անել - *տեն ճՐՍՕՌԷԼ:*

- Ճրջըճընթ ինի/տըճնալ - *տեն ճՐՍՕՌԿԷԼ:*

ՃՐՈՐԾՍԸԶԻ - գ. 1. Պտուղների հյուսթը մզելու գործիք: *Շնվթնլը կըտորում ա, ածում ճրջըմըզին, սօկը քամում (2):* 2. Չհասած՝ խակ պտուղների թթվաշջուր: *Ճրջըմըզին ածում ըն խըրըվածէն յըրա, օտում (2):*

- Ճրջըմըզի անել/քըցիլ - 1. Լավ մզել: *Լըվացը ճրջըմըզի ըրավ, կախ տըվավ (Բ):* 2. *Վիսթ.* Շատ նեղել՝ չարչարել՝ հյուծել՝ ծեծել եւն: *Թաքավէրը ժողովորթէն ճրջըմըզի յար անում (Բ):*

- Ճրջըմըզի ըղնել - Շատ նեղվելով՝ չարչարվելով հյուծվել: *Հարթըն էնքան տանջվում ա, ճրջըմըզի յա ըղնում (2):*

- Ճրջըմըզին հանել - *տեն ճրջըմըզի անել:*

ՃՐՈՐԸՆՉԱԼ - *տեն ճՐՈՐԱԼ:*

ՃՐՈՐԸՆՉԱԼԻ - *տեն ճՐՈՐԱԼԻ:*

ՃՐՈՐԸՆՉԱՆ - *տեն ճՐՈՐԱՆ:*

ՃՐՈՐԸՆՉՑ(Ը)ՆԷԼ - *տեն ճՐՈՐԸՑ(Ը)ՆԷԼ:*

ՃՐՈՐԸՆՉՕՍ - *տեն ճՐՈՐՕՍ:*

ՃՐՈՐԸՆՉՕՑ - *տեն ճՐՈՐՕՑ:*

ՃՐՈՐԸԹՕՏ(Կ)ԷԼ - *տեն ճՐՈՐԸԹԻԼ (շատերի մասին):*

ՃՐՈՐԸԹՓԸՇՈՒՐ - *տեն ճՐՈՐԸԹՓԸՇՈՒՐ:*

ՃՐՈՐԽԷԼ - *տեն ճՐՈՐԽԷԼ:*

ՃՐՈՐՉԱԾՐՈ - 1. գ. *տեն ճՐՈՐՉՐՈՒՍ:* 2. մ. ճռնալով: *Ըրբան ճրջնաճրջ թինամ ա (Բ):*

ՃՐՈՐՃՐՈՒԼ - չք. 1. ճռնոց հանել (կոշիկի, դռան, սայլի եւն): *Ըրբան հիշկան քծինս ինի, կըճրջըռա (ԱԲԲ, 30):* 2. *Վիսթ.* Տնքտնքալ, հեծել (ծանր բեռնան տակ, հիվանդությունից եւն): *Վէր շատ տընքտընքաց, ճրջըռաց, մարթը մուտացավ... (ԼՂԲ, 312):*

ՃՐՈՐՃՐՈՒԼԻ - մ. 1. ճռնալով, ճռնոց հանելով: *Տոնը ճրջըռայի պէնվում ա (Բ):* 2. *Վիսթ.* Տնքտնքալով: *Ճրջըռայի տըճհան յըճ ա կէնում (2):*

ՃՐՈՐՃՐՈՒՆ - ած. 1. ճռնացող, ճռնոց հանող: *Ճրջըռան չըմօշկ ա կըճցալ (Բ):* 2. *Վիսթ.* ճռնում, վերամբարծ: *Մարթին ճրջըռան խուսկէրը կընգանը կըզընվընէն ըն (2):* 3. *Վիսթ.* Սաստիկ, չափազանց (տաքի եւ ցրտի մասին): *Ճրջըռան ցորտ ա (Բ):* 4. գ. *Վիսթ.* Մանկական փոքրիկ փայտե խաղալիք՝ լեզվակով եւ կոթով, որ պտտեցնելիս ուժեղ ճռնոց է հանում: *Խօխէնքը, մարթը մին ճրջըռան յըճ կաննծ, խաղ ըն անում (Բ):*

ՃՐՈՐՃՐՈՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՃՐՈՐՃՐՈՒԼ-ի:

ՃՐՈՐՃՐՈՒԿ/ՃՐՈՒՐՃՈՒՐՈՒԿ - գ. Բարդաղկավորների ընտանիքին պատկանող խոտաբույս, ճարճատուկ: *Առանց ճրջըռոկ կարել չըս ժընգանվ հաց թըխիս (Բ):*

ՃՐՈՐՃՐՈՒՍ - գ. 1. ճռնալը, ճռնալու ձայնը: *Ըրբէն ճրջըռոկը հըռանցէ ըսկանվում ար (2):* 2. *Վիսթ.* Տնքտնքալը, հեծելը: *Հիվանդէն ճրջըռոկը լօխճին դիրխօր ըրավ (Բ):*

ՃՐՈՐՃՐՈՒՑ - *տեն ՃՐՈՐՃՐՈՒՍ:*

ՃՐՈՐՃՐՈՒՐՃՈՒՐՈՒՐ - գ. 1. Թռչունների՝ սողունների՝ միջատների փորոտիք: *Հավը թէփռում ա, ճրջոռը տամ շանը (2):* 2. *անրգ.* Մարդու փորոտիք: *Թօրավը վէր թըխում ա, կ'օղէն ճրջոռը վէր ա տըճնում (2):*

- Ճրջոռը վէր/տոն ածել - Խիստ ծեծել՝ պատժել՝ սպանել: *Թակում ըն, ճրջոռը տոն ածում (2):*

ՃՐՈՐԱԾՈՒՐ - *տեն ճՐՈՐԱԾՐ (2):*

ՃՐՈՐԱԾԱՐ/ՃՐՈՐԱԾԱՐ - *տեն ՔՐՈՐԱԾՈՐԱԿՐՈՐ:*

ՃՐՈՐ - ձ. ճռնալու ձայնը: *Մին էլ ճրճը, ըրբան անց ա կէնում (2):*

ՃՐՈՐԱԼ/ՃՐՈՐԸՆՉԱԼ (գրք. ճռնչել) - *տեն ՃՐՈՐՃՐՈՒԼ:*

ՃՐՈՐԱԼԻ/ՃՐՈՐԸՆՉԱԼԻ - *տեն ՃՐՈՐՃՐՈՒԼԻ:*

ՃՐՈՐԱՆ/ՃՐՈՐԸՆՉԱՆ - *տեն ՃՐՈՐՃՐՈՒՆ:*

ՃՐՈՐԸՑ(Ը)ՆԷԼ/ՃՐՈՐԸՑ(Ը)ՆԷԼ - 1. *տեն ՃՐՈՐՃՐՈՑ(Ը)ՆԷԼ:* 2. նք. Սեկից մի բան՝ դրամ պոկել, տուգանքի ելթարկելով՝ վերցնել: *Սուր ըն անում, Հանրաբէդին անա հանրուր մանէթ ճրջըռը ընում (2):*

ՃՐՈՐՕՍ/ՃՐՈՐԸՆՉՕՍ - *տեն ՃՐՈՐՃՐՈՒՍ:*

ՃՐՈՐՕՑ/ՃՐՈՐԸՆՉՕՑ - *տեն ՃՐՈՐՃՐՈՒՍ:*

ՃՐՈՐՈՒՊՈՒՆ/ՃՐՈՒՐՈՒՊՈՒՆ - *տեն ՃՐՈՐՃՐՈՒՍ:*

- Ճրջուպունը կըտըր(վ)ել - Փչանալ, անօգտագործելի դառնալ: *Ըրբէն ճրջուպունը կըտըրալ ա, էն ա հըրաթումը վէր ընգած (Բ):*

ՃՐՎԱՐԱՆ - *տեն ՃՐՎԱՐԱՆ:*

ՃՐՎՈՐԸՆՉՕՒՆ - *տեն ՃՐՎՈՐԸՆՉՕՒՆ:*

ՃՐՎՃՐՎԱԼ - չք. *տեն Ճիվ-ճիվ անել:* ՃՐՎՃՐՎՑ(Ը)ՆԷԼ - 1. չք. *տեն Ճիվ-ճիվ անել:* 2. *աք.* Ճիվ-ճիվ անել-ի:

ՃՐՎՃՐՎՕՆ - գ. 1. ճվճվալը, ճվճվալու ձայնը: *Ղուշէրէն ճրվճըվօնը քուսը հարամ ա անում վըրսկանէն (2):* 2.

Վիսթ. Շատախոսելը, շատախոսություն: *Սիրակէն ճրվճըվօնան սաղ շինանցուց զանիան տանում ա (Բ):*

ՃՐՎՃՐՎՕՑ - *տեն ՃՐՎՃՐՎՕՆ:*

ՃՐՏՔԱՎԷՐ - *տեն ՃԻԹԿԱՎՈՒՐ:*

ՃՐՏՔԱՎՈՒՐ - *տեն ՃԻԹԿԱՎՈՒՐ:*

ՃՐՐԱԿՕԽ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ճրրակօխ անել - Հիվանդին շատ դեղ տալով՝ վնասել, թունավորել, դեղահարել: *Ճրրակօխ ըրէն, ըսպընըճէն (Բ):*

- Ճրրակօխ ինի/տըճնալ - Շատ դեղ ընդունելով՝ վնասվել, թունավորվել: *Էնքան ճար խըմըճէ, լափ ճրրակօխ իլի (Բ):*

ՃՐՐԱՄԱՆ - գ. Դեղի աման, դեղատուփ: *Ճրրամանը էն ա ինոն ըստօլէն, խօխան ճարը տոն ա օնում, խըմում, պատառ ա մընամ, թա մըճնէ (2):*

ՃՐՐԱՎԸՑ - գ. Դեղի հոտ: *Սօնան էնքան ճար ա խըմալ, տանան ճրրավըճ ա կամ (Բ):*

ՃՐՐԱՔ - *տեն ՃԻՐԱՔ:*

ՃՐՐԱՔԿԻԼ - *տեն ՃԻՐԱՔԿԻԼ:*

ՃՐՐԸՆԷԼ - *տեն ՃՐՐԸՆԷԼ:*

ՃՐՐԸՎՏՐԸՆԷ - ած., մ. *տեն Ճարը կըտըրած (ՃՐՐ-ի տակ):*

ՃՐՐԸՄԱԼԻՆԻՍ - *տեն ՃԻՐԸՄԱԼԻՆԻՍ:*

ՃՐՐԸՄԱՎԷՐ - *տեն ՃԻՐԸՄԱՎԷՐ:*

ՃՐՐԸՄԱՐԱՆ - *տեն ՃԻՐԸՄԱՐԱՆ:*

ՃՐՐԸՄԹԱՐ - *տեն ՃԻՐԸՄԹԱՐ:*

ՃՐՐԸՄԱԼԻ - *տեն ՃԻՐԸՄԱԼԻ:*

ՃՐՐԸՄԱՐՕՑ - *տեն ՃԻՐԸՄԱՐՕՑ:*

ՃՐՐԹ - *տեն ՉՐՐԹ:*

ՃՐՐԹԱԼ - *տեն ՉՐՐԹԱԼ:*

ՃՐՐԹԱԼԻ - *տեն ՉՐՐԹԱԼԻ:*

ՃՐՐԹԱԾՐԹ - *տեն ՃՐՐԹԱԾՐԹ:*

ՃՐՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ - *տեն ՉՐՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ:*

ՃՐՐԹՓԸՇՈՒՐ/ՃՐՐԹՓԸՇՈՒՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ճրրթփըռուր անել - 1. Ջարդելով փշրել՝ բեկորների վերածել: *Ամանը վէր ա քըցում, ճրրթփըռուր անում (2):* 2. Ջախջախել, ծանր պարտության մատնել: *Թէվանը ուրան մարթկանցը հըվաքում ա, քինամ էտ թուրքէրէն ճրրթփըռուր անում (2):*

- Ճրրթփըռուր ինի/տըճնալ - 1. Ջարդվելով փշրվել՝ բեկորների վերածվել: *Կարասը նի յըճկալ քարէն, ճրրթփըռուր իլնվ (Բ):* 2. Ջախջախվել, ծանր պարտություն կրել: *Լէնգ Թէմուրէն գորքը ըստըճ ճրրթփըռուր ա ինում (2):*

ՃՐՐ(Թ)ՃՐՐԹԱԼ - *տեն ՉՐՐ(Թ)-ՉՐՐԹԱԼ:*

ՃՐՐ(Թ)ՃՐՐԹԱԼԻ - *տեն ՉՐՐ(Թ)-ՉՐՐԹԱԼԻ:*

ճՐՐ(Թ)ճՐՐԹԱՆ - տեն ՉՐՐ(Թ)-
ՉՐՐԹԱՆ:

ճՐՐ(Թ)ճՐՐԹՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն
ՉՐՐ(Թ)ՉՐՐԹՑ(Ը)ՆԵԼ:

ճՐՐ(Թ)ճՐՐԹՕՆ - տեն ՉՐՐ(Թ)-
ՉՐՐԹՕՆ:

ճՐՐ(Թ)ճՐՐԹՕՑ - տեն ՉՐՐ(Թ)-
ՉՐՐԹՕՑ:

ճՐՐԹՕՆ - տեն ՉՐՐԹՕՆ:

ճՐՐԹՕՑ - տեն ՉՐՐԹՕՑ:

ճՐՐԹԵԼ - տեն ճՐՐԹԵԼ:

ճՐՐԴԵԼ - տեն ճՐՐԴԵԼ:

ճՐՐԴՈՒՏՈՒՆ/ճՐՐԴՈՒՏՈՒՆ/ճՐ-
ՐՕ(Ր)ՏՈՒՆ/ճՐՐԴՕՏՈՒՆ/ՃՈՒՐԴՈՒ-
ՏՈՒՆ - 1. գ. ճղած փայտի մեծ կտոր:
Արտաշը ամմեն ծըմակ քինանվ էշին
հնրոյ ճրդդոտունս պակաս պէնուն
ջի (Բ): 2. ած. փխբ. Հաստ ու մտտ (ծեռ-
քերի ու ոտքերի մասին): Ճրդդոտուն
ծըրքեր օնէ հաջօն (Բ): 3. փխբ. Դիմաց-
կուն, առողջ: Ճրդդոտուն մարթ ա
Սըկըրտիջ (Բ):

ճՐՐԴՐՕՏԵԼ/ճՐՐՕ(Ր)ՏԵԼ/ՃՈՒՐ-
ՐՕՏԵԼ - 1. կբ. Շատ բան կամ շատ տե-
ղերից ճղել՝ ճեղքել՝ պատռել, պատա-
ռոտել: Կացէնը յօր ա օնում, էտ քէթուկ-
նէն ճրդդոտում (Չ): 2. չբ. Շատ բան կամ
շատ տեղերից ճղվել՝ ճեղքվել՝ պատռվել,
պատառոտվել: Էնքան ցնք ըմ ըլակալ,
շօրէրըս սաղ ճրդդոտալ ա (Բ):

ճՐՐԴՐՕՏՎԵԼ/ճՐՐՕ(Ր)ՏՎԵԼ/ՃՈՒՐ-
ՐՕՏՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ճՐՐԴՐՕՏԵԼ(1)-ի:

ճՐՐԴՐՕՏՈՒՆ - տեն ճՐՐԴՈՒՏՈՒՆ:

ճՐՐՏՐՈՐԴՑԵ - գ. Մարտունու շրջա-
նի ճարտար գյուղի բնակիչ: Ճր-
տըրըճէք կօրծ անօղ ըն (Բ):

- Ճրտըրըճնու սուփրա - Աղբատիկ
սեղան՝ ճաշկերույթ: Ասում ա. - Էս հինջ
քը՞փ, էս ճրտըրըճնու սուփրա յա (Չ):

ճՐՐՔՈՊԵՐԱՆ - ած. Անպատշաճ խո-
սող, պոռոտախոս: Ճրքըպէրան մար-
թին անա գնիւնս տարած ա (Բ):

ճՐՐՔՈՊԵՐԱՆԵԼ - չբ. 1. Ընկույզի
կանաչ կեղեւ ճեղքվել: Թօռ բիդի կա,
վէր ճրդուպուրը ճրքըպըրանէ (Բ): 2.
փխբ. Պոռոտախոսել: Կընէգը վէր ճը-
քըպըրանում ա, մարթը մէհէտ տըրըք-
ցընում ա (Չ):

ճՐՐՔՏՐՈՐԱՔԵ - ած. Հպարտ, գոռո-
գամիտ, սեթեւեթող: Մէլիքին էլ ինքմ ա
էրկու ճրքըտըրաքէ ախճիգ (Չ):

ճՐՐՔՏՐՈՐԱՔԵԼ - տեն ՃԱՔԵԼ-
ՏՐՈՐԱՔԵԼ:

ճՐՐՔՑ(Ը)ՆԵԼ - կբ. եւ պբ. ՃԱՔԵԼ-ի:

ճՐՐՔՃԱՔԵԼ - տեն ՉՐՐՉՐՐՕՏԵԼ:

ճՐՐՔՃԱՔՎԵԼ - տեն ՉՐՐՉՐՐՕՏ-
ՎԵԼ:

ճՐՐՔՃԱՔՈՒՑ/ճՐՐՔՃԱՔՕՑ - գ. 1.

ճաքճքելը, ճաքճքելու ձայնը: Փնդին
ճրքճաքուցը ընգուճավըն ա ըղնում (Չ):
2. հոգն. ճաքեր, ճեղքեր: Կըրասէն ճրք-
ճաքուցը շատ ա (Բ):

ճՐՐՔՃԱՔՕՑ - տեն ճՐՐՔՃԱՔՈՒՑ:

ճՐՐՔՃՐՐՕՑ(Ը)ՆԵԼ - կբ. եւ պբ. ճՐՐ-
ՃԱՔԵԼ-ի:

ճՐՐՔՃՐՐՕՏԵԼ - տեն ՉՐՐՉՐՐ-
ՔՕՏԵԼ:

ճՐՐՔՃՐՐՕՏՎԵԼ - տեն ՉՐՐՉՐՐ-
ՔՕՏՎԵԼ:

ճՐՐՔՆԱՎԵՐ/ՃԻՔՆԱՎԵՐ (գրբ.
ճգնաւոր) - ած., գ. ճգնավոր, միայ-
նակյաց: ... Սօր ճրքնավէր տէռած՝
աղօթք ըն անըմ... (ՋՏ, Ա, 141):

ճՐՐՆԵԼ - տեն ճՐՐՆԻԼ:

ճՐՐՆԻԼ/ՃՐՐՆԵԼ/ՃԻՐՆԻԼ (գրբ.
ճգնիւմ) - չբ. 1. ճգնավորի կյանք վարել:
Ասում ըն շատ առաջ էտ կարանումը
մին մարթ ա իւնլ ճրքնիլիս (Չ): 2.
Ուժերի լարումով աշխատել, ճիգ՝ ջանք
թափել: Հիշկան ճրքնում ա, կարում չի
էտ քարը պուք տա (Չ):

ճՐՐՔՕՏԵԼ - տեն ՉՐՐՉՐՐՕՏԵԼ:

ՃԻԹ (հ.ե. *gei- (պտտել, ծռել) - գ.
Սեկ ցողունի վրա աճած պտուղների
ամբողջություն, ողկույզ: Սիպտանկ հա-
ղոտին ճիթը մին խըրէգ էլ ա մուտու-
ցընում, թաքավէրը օգըմ ա յէր կը՞նա
(ՀԺՀ, V, 130):

- ճիթ անել - Ողկույզները՝ պտուղ-
ները տերեւների արանքից փայլել:
Խաղուն ճիթ ա անում (Չ):

- ճիթերը կախ-կախ - Առատորեն
պտղավորված (խաղողի որթի մասին):
Ճիթերը կախ-կախ թաննա՞մ ա (Բ):

- ճիթը ճիթին նըստել - Առատորեն
պտղավորվել, շատ ողկույզներ բռնել
(խաղողի որթի մասին): Ըստարէ բօլ
խաղու կա, ճիթը ճիթին նըստալ ա (Բ):

ՃԻԹԻԼ - տեն ՃԻԹՎԻԼ:

ՃԻԹՎ/ՃԻՏԲ - գ. Կոշիկի՝ գուլպայի
եւն վիզը՝ սրունքի վրա եկող մասը:
Գո՞նլքին ճիթկը յըխտօտալ ա (Բ):

ՃԻԹՎԱՎԵՐ - տեն ՃԻԹՎԱՎՈՒՐ:

ՃԻԹՎԱՎՈՒՐ/ՃԻԹՎԱՎԵՐ/ՃՐՐՐ-
ՎԱՎԵՐ/ՃՐՐՎԱՎՈՒՐ/ՃԻՏԲԱՎԵՐ/ՃԻՏ-
ԲԱՎՈՒՐ/ՃՐՐՔԱՎԵՐ/ՃՐՐՔԱՎՈՒՐ - ած.
Ճիտք ունեցող, ճութավոր: Ապան
էզգանան ճրթկավոր գո՞նլքն յար
կը՞նում (Բ):

ՃԻԹ-ՃԻԹ - 1. ած. Առատորեն
պտղավորված: Խաղուն ճիթ-ճիթ ա (Բ):
2. մ. Ողկույզ առ ողկույզ: Խաղուն ճիթ-
ճիթ քաղում ա, ածում ճուլարանը (Չ):

- ճիթ-ճիթ տը՞նալ - Առատորեն
պտղավորվել: Ծառէրը ճիթ-ճիթ ըն
տը՞նալ (Բ):

ՃԻԹՎԻԼ - չբ. տեն Ճիթ-ճիթ տը՞ն-
ալ:

ՃԻԼ (գրբ. ջիլ) - գ. 1. Ջիլ, մկան:
...Ամմա մաջի կըլխան մին ճիլ մընամ ա
սաղ, վէզը մընում ա կախ իւնծ (ՀԺՀ, V,
437): 2. Երակ, հանքերակ: Էտ հանքըմը
մին ճիլ վը՞սկէ յա իննւմ (Չ): 3. Խոտի
պինդ արմատ: Խօտը քանդո՞ւմ ա,
ճիլէրը մընամ ա վը՞ղումը (Բ): ած. 4.
տեն ՃԻԼՕՏ: Ճիլ մըսան կարել չըս լալ
խըրապած անիս (Բ): 5. փխբ. Ամուր,
պինդ, դիմացկուն: Սամսօնը ճիլ տըղա-
մարթ ա (Բ):

- Ճիլ(էր)ը տալ/ածել/ծամել/կըտըրել
- Տանջել, չարչարել, վնասել: Խեղճէրը
էլ քօն չօնին, ուրանց պէնը, կօրծը թօ-
ղած, հային ճիլըն ըն ծամըմ... (ՋՏ, Բ, 192):

- Ճիլ պանէր - Պանրի տեսակ, որ
երկայնքով թել-թել բաժանվում է: Ղա-
րաբաղ ճիլ պանէր շինօղ չի կա (Բ):

ՃԻԼԱՆԻՒՆ - տեն ՃՆՆԹՐՈՐ(ԸՍ):

ՃԻԼԱՍՕՐԹ - ած. Կիսամորթ, կի-
սամահ: Էտ կառնը ըտի ճիլամօրթ քը-
ցո՞ւմ ա խուրջինը, փախչո՞ւմ (Չ):

- Ճիլամօրթ անել - Տանջել, չար-
չարել, հոգին հանել: Խանը ժողովուր-
թէն ճիլամօրթ ար անում (Չ):

- Ճիլամօրթ ինիլ/տը՞նալ - Տանջ-
վել, չարչարվել, հոգին դուրս գալ: Էտ
կօրծը ընէլիս լնվ ճիլամօրթ իլինք՝ (Բ):

ՃԻԼԱՊԵՆԴ - ած. Ամուր եւ ուժեղ
մկաններով, ամրակազմ: Մէլիքըն էլ
ճիլապէնղ տըղամարթ ա իւնլ (Չ):

ՃԻԼԱՍ - ած. Որեւէ բանից վերք՝
վնասվածք ստացած, վիրավորված
(մարմնի մասի՝ անդամի մասին): Կօր-
սինկան յը՞տ ա անում, ըտըրա ճիլան
ծը՞րքը կապում (Չ):

ՃԻԼԱՍԵԼ/ՃԻԼԱՍԻԼ (գրբ. ջլատեմ) -
կբ. 1. Ջլերը կտրել՝ հատել: Տէնակը յօր ա
օնում, ըտըրա ծէլէ վը՞նը ճիլանում, էտ
օրվանից Թէմուրը մընամ ա կաղէգ (Չ):
2. Խոցելով՝ հարվածելով՝ կտրելով եւն
վնասել, վերք՝ վնասվածք հասցնել, վի-
րավորել: Քարալ թըխում ա, ծը՞րքը ճի-
լանում (Չ): 3. չբ. Խոցվելուց՝ հարվածից՝
կտրելուց եւն վնասվել, վերք՝ վնասվածք
ստանալ, վիրավորվել (մարմնի որեւ
մասը): ... Ծօղնըն էլ, վերին յընն վը՞նը
կացած ի, պաննկ ար, կօտրէց, վէր
ինգա, ծիծիկնըս ճիլանտեց... (ԼՂԲԸ, 258):

ՃԻԼԱՍԻԼ - տեն ՃԻԼԱՍԵԼ:

ՃԻԼԱՍՎԵԼ/ՃԻԼԱՍՎԻԼ - կբ. եւ չբ.
ՃԻԼԱՍԵԼ-ի:

ՃԻԼԱՍՎԻԼ - տեն ՃԻԼԱՍՎԵԼ:

ՃԻԼԸՎՈՒՏՈՒՐ - ած. Ջլերը կտրված՝
հատված, ջլատված: Ճիլըկուտոր վը՞ն-
ը կարում չի տինի տափէն (Բ):

- ճիլըկուտուր անել - 1. տեն ճիլՍԵԼ (1): 2. փխբ. Սարսափեցնել, խիստ վախեցնել: Արչը կօռռում ա, ըտըրանց ճիլըկուտուր անում (2):

- ճիլըկուտուր ինիլ/տըճնալ - 1. Ջլե-րը կտրվել՝ հատվել: Ծառան վեր ընգավ, ճիլըկուտուր իլնվ (Բ): 2. փխբ. Սարսափել, խիստ վախեցնել: Օշափը վեր էտ տըճնավ, ճիլըկուտուր իլնվ (2):

ՃԻԼԸՎԸԶՏՈՐԻ - ած. Ջլոտ եւ նի-հար: ճիլըվըգտըրի ջնհիլ ար Ծիլ-կանը (2):

ՃԻԼՏՏՏԵԼ - տեն ճիլՍԵԼ (շատ բան կամ շատ տեղերից):

ՃԻԼՏՏՏՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ճիլԼՏՏՏԵԼ-ի:

ՃԻԼԻ-ՍՕԼԻ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- ճիլի-մօլի անել - չբ. Տարակուսել, տատանվել, վարանել: Էտ տըղան ճիլի-մօլի յա անում, գնդիւմ չի՝ քիսի, թա չէ (2):

ՃԻԼԼՍՎՈՒՄ/ՃԼԼՍՎՈՒՄ - մ. Շտա-պելով, փոթալով: Ճիլնվուն կործ ա անում, վեր հըսցնէ, քիսի հըրսա-նէք (2):

ՃԻԼԼԸ-ՃԵԼԼԻ/ՃԼԼԻ-ՃԵԼԼԻ/ ՃԵԼ- (Լ)Ի-ՃԵԼ (Լ)Ի/ՃԼԼԸ-ՃԵԼԼԻ - մ. 1. Ա-րագ-արագ, արագորեն: Սարթը ըսկա-նում չի, հնւն էլ ճըլլի-ճէլլի յա կըտրում (ԱԱձ, 25): 2. Հաճախ, հաճախակի: Ըտի էնքան ճէլլի-ճէլլի էս շէնը խարաք ըն ըրալ, վեր անըմը մընացալ ա թէգ-խարաք (ԱԱ, 18):

ՃԻԼՃԻԼՕՏ - տեն ճիլՕՏ:

ՃԻԼՊՕՐՏ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- ճիլպորտ անել - Հարցին՝ գործին լրջորեն չմտենալ, գործը անորակ անել: Ուստան վեր կործը ճիլպորտ ը-րալ, էլ հինչ ո՛ւստա (Բ):

ՃԻԼՊ - տեն ԽԱՍԻԼ:

ՃԻԼՕՏ (գրբ. ջլոտ) - ած. Ջլոտ, շատ ջիլ ունեցող: ... Մին քանէ ճիլծտ խաշլամու թիքէք ըռաջին տիրած՝ ծըմ-ծամըմ ա, ծըմծամըմ, կէռէքը գատ չի կըտրում (ՋՏ, Բ, 113):

ՃԻԴԻ-ՎԻԴԻ - տեն ՀԱՐԱՅ-ՀՐՈՐՕՑ:

ՃԻՃՍՆ - տեն ՃԻՃԻ:

ՃԻՃԵՍ/ՃՐՃԵՍ/ՃՐՃՍՆ (գրբ. ջախջախ) - ած. Ճմռված, ջախջախ-ված, վնասված: Ըտի ճիճը՛ս պիրում ըն տօս (2):

- ճիճը՛ս անել - 1. տեն ՃԻՃԵՍԵԼ (1, 3): 2. տեն ՃԻԼՍԵԼ (2):

- ճիճը՛ս ինիլ/տըճնալ - տեն ՃԻ-ՃՐՃՎԵԼ:

ՃԻՃԵՍԵԼ/ՃՐՃԵՍԵԼ/ՃՐՃՍՆԵԼ

(գրբ. ջախջախել) - կբ. 1. տեն ՃՐ-ՍՕՆԵԼ: 2. տեն ՃԻԼՍԵԼ (2, 3): 3. Ծանր պարտության մատնել: Թէվանը ուրան մարթկանցավը հըսնըմ ա խըծնալթթ, թուրքէրէն ճիճը՛խում (2):

ՃԻՃԵՍՎԵԼ/ՃՐՃԵՍՎԵԼ/ՃՐՃՍՆ-ՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՃԻՃԵՍԵԼ-ի:

ՃԻՃԵՍՏԵԼ/ՃՐՃԵՍՏԵԼ - տեն ՃԻՃԵՍԵԼ (շատերին կամ շատ տե-ղերից):

ՃԻՃԵՍՏՎԵԼ/ՃՐՃԵՍՏՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՃԻՃԵՍՏԵԼ-ի:

ՃԻՃԻ/ՃԻՃԻ - գ. 1. Սորեխագգիների ընտանիքին պատկանող միջատ, որ ամառվա շոգին անընդհատ ձայն է հանում, ճպոտ: Ճիճին սաղ օրը գնիլն տարալ (Բ): 2. փխբ. Շատախոս մարդ: Էտ ճիճին ջըլաման չի տամ, թա տընըցէք էլ մին պէն ասին (Բ):

- Ճիճի կըտրել - Անընդհատ խոսել, շատախոսել: Էտ կընէգը սաղ օրը ճիճի յա կըտրում (2):

ՃԻ-ՃԻ - ձ. Ճպոտի հանած ձայնը: Ճիճին սաղ օրը յը՛րք ա ասում՝ ճի-ճի՛, ճի-ճի՛ (2):

- Ճի-ճի անել - Ճի-ճի ձայնը հանել: Ճիճին ճի-ճի ընէլալ ա մը՛ռնում, մար-թը՛ տընջվիլալ (ԱԲԲ, 63):

ՃԻՃՎՕՏԵԼ - տեն ՃՐՃՎՕՏԵԼ:

ՃԻՃՈՒԼ - տեն ՃՈՒՃՈՒԼ:

ՃԻՃՈՒՏ - տեն ՃՐՃՎՕՏ:

ՃԻՃՕ - տեն ՃՐՃՕ:

ՃԻՃՕՂ - տեն ՃՈՒՃՈՒԼ:

ՃԻՍԲԸՊՕՍԲԻ - տեն ՃԻՆՋԸ-ՊՕՍԲԻ:

ՃԻՍԻՐՂՈՒԿ - տեն ՃՐՍՐՂՈՒԿ:

ՃԻՍԻՐԹԻԼ - տեն ՃՐՍՐՐԹԻԼ:

ՃԻՍԻՐԹՎԻԼ - տեն ՃՐՍՐՐԹՎԻԼ:

ՃԻՍԻՐԹՕՏԵԼ - տեն ՃՐՍՐՐԹՕ-ՏԵԼ:

ՃԻՍԻՐԹՕՏՎԵԼ - տեն ՃՐՍՐՐ-ԹՕՏՎԵԼ:

ՃԻՍԻՐԹՕՐԵԼ - տեն ՃՐՍՐՐ-ԹՕՐԵԼ:

ՃԻՍԻՐԹՕՐՎԵԼ - տեն ՃՐՍՐՐ-ԹՕՐՎԵԼ:

ՃԻՍՃԻՍ(ՍՆ) - տեն ՋՐՍՋՐՍ(ՍՆ):

ՃԻՆՍ(Ն)ՉԻԼ - տեն ՃՐՆՍ(Ն)ՉԻԼ:

ՃԻՆՍ(Ն)ՉՎԻԼ - տեն ՃՐՆՍ(Ն)ՉՎԻԼ:

ՃԻՆԸ(Ն)ՉՎԵ - տեն ՃՐՆԸ(Ն)ՉՎԵ:

ՃԻՆԸ(Ն)ՉՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՃՐ-ՆԸ(Ն)ՉՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԻՆԸ(Ն)ՉՕՐԹԻՆ - տեն ՃՐՆԸ(Ն)-ՉՕՐԹԻՆ:

ՃԻՆԸ(Ն)ՉՕՎԻ - տեն ՃՐՆԸ(Ն)ՉՎԵ:

ՃԻՆՋՍՎԵՐ/ՃՐՆՋՍՎԵՐ - 1. գ. Ճնճղագգիների ընտանիքին պատկա-նող թռչուն, որը սնվում է ճանճերով: Ճինջակը վեր ինի պէ, աշխարքըս

ճանջակ կըըցնէ (2): 2. ած. Ճանճերի՝ մեղուների կողմից կերված: Մին ճընջն-կեր ճիթ ա պուք տամ, տամ խոփսէն (Բ):

ՃԻՆՋՍՎՕՂ/ՃՐՆՋՍՎՕՂ - գ., ած. Մեղուներ՝ մեղվափեթակ գողացող (մարդ): Հիշկան հըրցըփօրց ա անում, կարում չի գիղն, թա ճինջակ՛օղը հու վա իլնվ (2):

ՃԻՆՋՍՆ/ՃՐՆՋՍՆ (գրբ. ջնջան) - գ. 1. Ջնջելու՝ սրբելու՝ մաքրելու լաթ՝ թուղթ եւն: Ճինջանը յօր ա ունէս, ըստօլէն իրը՛սը սիրփիս (2): 2. տեն ԸՈՒՏԻՆ:

ՃԻՆՋՍՆՈՒՑ/ՃՐՆՋՍՆՈՒՑ - գ. 1. Մեղվանց: Արչը քըշէրը նի յա մընէս ճինջանուցը, փէթակնէն լօխ պարան տաս (2): 2. փխբ. Կեղտոտ՝ ապական-ված տեղ: Էս ճինջընուցումը հունց ը՛ք ըպըրէս, համօթ չի՞ (Բ):

ՃԻՆՋՍՊԱՅ/ՃՐՆՋՍՊԱՅ - գ., ած. Մեղվաբույծ, մեղավապահ: Մին օրէ ճինջըպահէն դիւյժնօղ ա ջըրհում, ըտըրան տոնս քըցիւմ (ԱԱ, 64):

ՃԻՆՋՍՍԱՐ/ՃՐՆՋՍՍԱՐ - գ. Մեղու-ներ ունեցող անձ, մեղուների տեր: Ճինջատարը տոնվը մընալ չի (Բ):

ՃԻՆՋԵՆ - տեն ՃԻՆՋՐԻՆ:

ՃԻՆՋՐԻՆ/ՃԻՆՋԵՆ/ՃԻՆՋԻ/ՃՐՆ-ՋԵՆ - գ. Ճոճք, ճլորթի: Ըտը՛ղ մին ճին-ջը՛խ ա ինիւմ, կըստում ա, կընջիւմ (2):

- Ճինջը՛խ ածել - Ճոճքով օրորվել: Խօխէնքը սիրում ըն ճինջը՛խ ածելը (Բ):

- Ճինջը՛խ քըցիլ - Բարձր տեղից ճոճք կախել: Խօխա վըխտըրնէս էգգա-նան ցը՛խէն տանձուն անա ճինջը՛խ ընք իլնվ քըցիս (Բ):

ՃԻՆՋՐՅՕՐԵԼ/ՃՐՆՋՐՅՕՐԵԼ/ՃԻՆ-ՋՕՐԱԼ/ՃՐՆՋՕՐԱԼ - չբ. Անտրամադիր լինելով՝ գլուխն օրորել: Կամ ա ըտը՛ղ կըստում, ճինջըրօրում (2):

ՃԻՆՋՐՍՆՋԵՂ(ՆԸ)/ՃՐՆՋՐՍՆՋ-ՋԵՂ(ՆԸ) - գ. 1. հվթ. Ջանազան միջատ-ներ: ...Ըստարի, հունց վեր Յէփրէմվէր-դըմը կիրված ա, տարին չուրոյին կինի, ճընջըմընջէղնը՛շատ... (ՋՏ, Ա, 187):

ՃԻՆՋՐՊԱՅԵ/ՃՐՆՋՐՊԱՅԵ - տեն ՃԻՆՋՍՊԱՅ:

ՃԻՆՋՐՊՕՍԲԻ/ՃՐՆՋՐՊՕՍԲԻ/ՃԻՆՋՐՊՕՆՋԻ/ՃՐՆՋՐՊՕՆՋԻ/ՃԻՍ-ԲՐՊՕՍԲԻ/ՃՐՍԲՐՊՕՍԲԻ - Գործած-վում է կապակցության մեջ:

- Ճինջըպօմբի անել - Ճոճվել, օրոր-վել, տատանվել (թույլ՝ տկար՝ հարբած եւն լինելու պատճառով): Ղանգար ապերը յեր ա կէնում, չաթուն յօր օնում, ուռու-թանան վըխվըխէլալ, ճինջըպօմբի ընէլալ տանան տոնս կամ (ՀԺՀ, V, 515):

ՃԻՆՋՐՊՕՆՋԻ - տեն ՃԻՆՋՐ-ՊՕՍԲԻ:

ՃԻՆՋՐՊԱՆԵ/ՃՐՆՋՐՊԱՆԵ - գ.

երկար կոթով եւ ռետիկն ծակոտկեն լայն եզրով հարմարանք՝ ճանճ սպանելու համար: *Ճինջըսպանավը թըխում ա, թա ճանջը ըսպանէ, հունջ ա անում, նի յա կամ ըսկէսվորը կըխէն (2):*

ՃԻՆՋԸՓԸՍ(Տ)ՕԿ/ՃԸՆՋԸՓԸՍ(Տ)ՕԿ - տեն ՊԸՆՋԸՐՓԸՍ(Տ)ՕԿ:

ՃԻՆՋԸՔԸԹՕՑ/ՃԸՆՋԸՔԸԹՕՑ - տեն ՔԸԹՕՑ (2):

ՃԻՆՋԸՔԸՇԻ/ՃԸՆՋԸՔԸՇԻ - գ. 1. ճանճերը քշելու հովհարածեւ հարմարանք: *Ճինջըքըշին յոր ա օնում, ճանջէրը քըշում (2):* 2. Ձիու աչքերի՝ երեսի վրա կախվող կաշվե ծոպեր, որ շարժվելով քշում են ճանճերը: *Ճինջըքըշին ծիյին ըզարդում ա ճինջէրան (2):*

ՃԻՆՋԻ - տեն ՃԻՆՋԸԻ:

ՃԻՆՋԻԼ/ՃԸՆՋԻԼ (գրք. ջնջեմ) - նք.

1. Գրածը ռետիկնով՝ լաթով եւն մաքրել՝ վերացնել, ջնջել: *Սուղումուն իմաստունը շատ ա ըստիքըմ էն մարթին, վեր կըրածը ճընջի... (ՅԺ, V, 343):* 2. Գրածի վրա խազ քաշելով՝ չեղյալ համարել, խազելով շարադրանքից հանել: *Մատիտը յոր ա օնում, բըրիգադիրին կիւրածը ճինջում (2):* 3. *Վիսք. Ոչնչացնել, բնաջնջել: Շահ Աբասը հըրամանք ա տամ, վեր էտ շէնը ճինջին (2):*

ՃԻՆՋԻԲ/ՃԸՆՋԻԲ - գ. Գլխին՝ երեսին գցելու բարակ շղարշ: *Ճընջիքը քըցում ա իրքսէն, տուս կամ (2):*

ՃԻՆՋԿԻԼ/ՃԸՆՋԿԻԼ - 1. կք. եւ չք. ՃԻՆՋԻԼ-ի: 2. չք. խիստ հարբել, հարբելուց ինքնատիրապետումը կորցնել: *Սըկըրնէն խըմում ըն, ճինջվում, հարթանանքն ա փըսէն մըննըրնան քըցում (2):*

ՃԻՆՋՕՏԵԼ/ՃԸՆՋՕՏԵԼ - տեն ՃԻՆՋԻԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՃԻՆՋՕՏԿԵԼ/ՃԸՆՋՕՏԿԵԼ - կք. եւ չք. ՃԻՆՋՕՏԵԼ-ի:

ՃԻՆՋՕՐԱԼ - տեն ՃԻՆՋՐՕՐՈՒԼ:

ՃԻՇԴ (գրք. ճիշդ) - տեն ՃՈՇՄԱՐԻՐ:

ՃԻՇԻՔԱՍԵ(Չ) - տեն ՃՈՇՈՔԱՍԵ(Չ):

ՃԻՊԻԼ - տեն ՃՈՊԵԼ:

ՃԻՊԻ-ՃԻՊԻ - տեն ՃՈՊԻ-ՃՈՊԻ:

ՃԻՊԻՊԱԼ - տեն ՃՈՊԻՊԱԼ:

ՃԻՊԻՊԱՍ - տեն ՃՈՊԻՊԱՍ:

ՃԻՊԻՊԻԼ - տեն ՃՈՊԻՊԵԼ:

ՃԻՊԻՊԻՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՃՈՊԻՊԻՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՃԻՊԻՊԻՕՍ - տեն ՃՈՊԻՊԻՕՍ:

ՃԻՊԻՊԻՕՑ - տեն ՃՈՊԻՊԻՕՑ:

ՃԻՐ(ՆՐ) - գ. Չհասած՝ խաչ պտուղ (հատկապես՝ խաղող): *Խօխան ճիռ կէռավ, փօրը ցավից (Բ):*

ՃԻՎ՝ (գրք. ճիւ (կենդանու ոտք, թաթ, սմբակ) - գ. Ոտք, թեւ, բազուկ: *Թօրավը թըխում ա, ծէխէ ճիվը կըտըրում (2):*

ՃԻՎ՝ - տեն ՂՈՒՇ:

ՃԻՎ-ՃԻՎ - ձ. Թռչունների հանած ձայնը: *Ղուշէրը ճըվճըվամ ըմ՝ ճիվ-ճիվ (2):*

- ճիվ-ճիվ անել - 1. Ճռվողել: *Ծըտէրը ճիվ-ճիվ ըն անում (Բ):* 2. *Վիսք. Շատախոսել: Մարը կըզնըվում ա, թա-հըրէ՞ք ճիվ-ճիվ ըրա՞ (2):*

ՃԻՏ/ՃԵՏ (արաբ., արս. *jid*) - 1. տեն ԿՕԼ: 2. տեն ՎԵՋ:

ՃԻՏՄՆՈՒՑ - գ. Վզին կապելու՝ հագցնելու գարդ, վզկոց: *Խանումը յանջի՞քը պէնում ա, տը՛սնում՝ վը՛սկէ ճիտանուցը կա վէչ (2):*

ՃԻՏՐՅՈՒ - տեն ՎՐՅՐՅՈՒ:

ՃԻՏ-ՃԻՏ - գ. Սանկանը քայլել սովորեցնելու խաղ, երբ ձեռքերը տարածելով եւ մի քանի քայլ հեռու կանգնելով՝ կանչում են՝ ճիտ-ճիտ, եւ երեսան մոտենում է: *Ամմէն օր խոխէն նըհը՛տ ճիտ-ճիտ ա խաղ անում (2):*

- ճիտ-ճիտ անել - 1. ճիտ-ճիտ խաղը խաղալ: 2. *տեն Կուլվըկօլ՝ անել:*

ՃԻՏՔ - տեն ՃԻԹԿ:

ՃԻՏՔԱՎԵՐ - տեն ՃԻԹԿԱՎՈՒՐ:

ՃԻՏՔԱՎՈՒՐ - տեն ՃԻԹԿԱՎՈՒՐ:

ՃԻՐՄԹԱԿ - ած. Շատ ջրվելուց եւ չորանալուց հետո կարծրացած՝ պինդ (հողի մասին): *Ճիրաթակ վը՛ղումը արտ չի տը՛ռնալ (Բ):*

ՃԻՐՄԼԻ - տեն ՃԻՐՃԻՐՄԼԻ:

ՃԻՐՄԼԱՂ - գ. Իրար վրա ջուր ածելը՝ որպես Վարդավառի ավանդական խաղ: *Ճիրախաղը Ղարաբաղա շինըթ-կընէրումը էլիա անթա՞ք ա ընգալ (Բ):*

ՃԻՐՄԼԵՍ - ած. Ջրում խեղդված: *Կամ ըն, տը՛սնում՝ մին ճիրախէխտ մարթ ծօվէն դըրաղէն վեր ընգած (2):*

- ճիրախէխտ անել - Ջրում խեղդել: *Ըտըրան քըցում ըն ծօվը, ճիրախէխտ անում (2):*

- ճիրախէխտ ինիլ/տը՛ռնալ - Ջրում խեղդվել: *Իլանջ-ջիլանը մին տըղա յար, էն էլ լըղընալիս ճիրախէխտ իլանվ, մը՛ռնալ (Բ):*

ՃԻՐՄԿՕԽ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- ճիրախօխ անել - Մեկին շատ ջուր՝ հեղուկ տալով՝ խմեցնելով՝ վնասել: *Էնքան ճիրախօխ ըրավ, պատառ մընաց, թա մը՛ռնիմ (Բ):*

- ճիրախօխ ինիլ/տը՛ռնալ - Շատ ջուր՝ հեղուկ խմելով՝ վնասել: *Էնքան ճուր խըմը՛ցէնք, լափ ճիրախօխ իլինք (Բ):*

ՃԻՐՄՍԱԿ - գ. 1. Ջուրը հոսելու համար պատի մեջ կամ գետնի տակ սարքած անցք: *Պատէն մաջին ճիրանակ բիդի թողիս, վեր թօռ, ծուռ յը՛կած վախտը*

ճիրէրը քիկի (Բ): 2. Ջրաղացի նավի նեղ անցք, որից ջուրը ուժգին դուրս է ժայթքում եւ խփում անիվին: *Ճիրանա-կը վեր էն իկի, ճիրին օժժը պատէլ չի քարը ջօռ տա (2):*

ՃԻՐՄԾՐՏ - գ. 1. Փոքրիկ թռչուն, որ սովորաբար լինում է գետերի ափերին: *Խը՛ղճ ախճի՞քը վախան նիկէտ ճիրան-ծը՛տ ա տըռնաա (ԱԱ, 69):* 2. *Վիսք. Փոքրամարմին, վտիտ անձ: Էտ ճիրանծը՛տը լօխճին անա շատ ա փուկ ըշխադում (Բ):*

ՃԻՐՄՅԱՍ - ած. Ջրի համ ունեցող: *Ճիրանհամ կընանչի յա (Բ):*

ՃԻՐՄՅԱԿ - գ. Ճահճային թռչուն: *Ըրախսէն դըրաղէն ճիրանհավ շատ կա (Բ):*

ՃԻՐՄՃՄՆՋ - գ. Խեցգետնի նման ջրային փոքրիկ կենդանի: *Էտ գօլումը ճիրանանջ շատ կա (Բ):*

ՃԻՐՄՄԱՍ - գ. Ջուր լցնելու՝ պահելու՝ խմելու եւն աման: *...Ախպէրքը քանդիքը մէջքան կըպէցին, ճիրամանը ծէռքը տըղին, կախ տըղին վերին մէջը (ՅԺ, VI, 92):*

ՃԻՐՄՄԱՐ/ՃՐԱՄՄԱՐ (գրք. ջրամբար) - գ. Ջուրը հավաքելու՝ կուտակելու արհեստական կառուցվածք, ջրամբար: *Սանթախը մը՛ծ ճիրամբար ա (Բ):*

- ճիրմբարու քար - տեն ՎՐՐՑԱՔԱՐ:

ՃԻՐՄՆՑ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ճիրանց անել - Ջուր չտալ՝ չխմեցնել, չջրել: *Ճիրանց ըրավ, էտ մարթին ծարավ ըսպանից (2):*

ՃԻՐՄՇՕՍ - գ. 1. Ջրային կենդանի՝ կուղք: *Ճիրանշօնը համ թընգանուց մօրթէ օնէ, համ քախծըր մէս (Բ):* 2. *Վիսք. Շատ լողացող՝ լողանալ սիրող մարդ: Էտ ճիրանշօնը ամմէն օր համամ ա անում (Բ):*

ՃԻՐՄՊԱՐԿ - տեն ՃԻՐՄՏԵԳ:

ՃԻՐՄՍԵՐ - ած. 1. Ջուր սիրող, լողանալ սիրող: *Կումաշը ճիրանտը հէյվան ա (Բ):* 2. Ջուր՝ խոնավություն սիրող: *Յօռէն ճիրանտը ծառ ա (Բ):*

ՃԻՐՄՎԵՐ/ՃՈՒՐՏՈՎԵՐ/ՃԻՐՈՎԵՐ (գրք. ջրիոր) - գ. Ջրիոր: *Ըսպանում ըն, քաշ տամ, քըցում էտ ճիրըվերին մաջը (2):*

ՃԻՐՄՑ - գ., ած. 1. Ջուրը կտրած՝ կտրված (հիմնականում ջրաղացի մասին): *Ըտը՛ղ մին ճիրանտ վեր ա ինիս, նի յըն մընէս, մաջին քօն ինիս (2):* 2. *Վիսք. Ոչ թունդ, թույլ (օղու մասին): Թօթէն արաղը վեր ճիրանտ իլանվ, էլ հիկն թօ՛թու արաղ (Բ):*

- ճիրանտ ճեղաց - տեն ԱՆՃՈՒՐ ճեղաց:

ԾԻՐԱՆՏԵՎ - գ. 1. Զուր լցնելու տիկ: Ժիրանտեզը պնդում ա, տըսնում ճողոր պըրծած (2): 2. փխբ. Շատ ջուր խմող մարդ: Սամսոնը ճիրանտեզ ա, սաղ ճողոր խըմալ ա, մըժ թողալ ծարավ (Բ): ԾԻՐԱՆՏԵՎ/ԾԻՐԱՆՏԻԼ - նբ. Զուրը կտրել (հիմնականում՝ ջրաղացի): Ծէ-ղացը ճիրանտում ըն, քիւնալ (2):

- Ծիրանտած ճէղաց - տէն Անճուր ճէղաց: Անկընէժ տօնը ճիրանտած ճըժ-ղաց ա (ԱԲԲ, 17):

ԾԻՐԱՏԸՂ - գ. Զուր խմելու տեղ (առավել կենդանիների): Հիյվընէն քը-սօրէն քիւնալ ըն ճիրանտըժը (Բ):

ԾԻՐԱՏԻԼ - տէն ԾԻՐԱՆՏԵՎ:

ԾԻՐԱՏԸԽ - գ. Զրալի ցէխ: Սա մին ըշկըճըպում վազ ա տամ, մին ճիրանման ճիրանցէխ յէր կաննժ կամ (ՆԼՂԺԲ, 96):

ԾԻՐԱՓԱԿ - տէն ԶԸՍԶԸՍ(ԱՆ):

ԾԻՐԱՓՕԽ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Ծիրափօխ անէլ - տէն ԾԻՐԸ-ՓՕԽԷԼ:

- Ծիրափօխ ինի/տըժնալ - տէն ԾԻՐԸՓՕԽԷԼ:

ԾԻՐԱՓՕՍ - գ. Զրով լցված փոս: Տանում ա, մին ճիրափօս ա ինիւմ, նըրա կօխկը, պիտի տեղատ վիդրալ ճողոր տոնս օնէն (ՆԼՂԺԲ, 34):

ԾԻՐԱՔԱՐ - գ. 1. Զրի մեջ գտնվող՝ գտնված է հղված քար: Ծիրըքարալ դաշանժ պատ ըն տիսնում (Բ): 2. Զուրը եռացնելուց մետաղա ամանների տա-կը եւ պատերին գոյացած պինդ շերտ: Զըրյանէն տակը ճիրաքար ա փըռնալ (Բ): 3. Մեջը փոս արած քար՝ ջուր լցնե-լու համար: Ծիրաքարը տիսնում ա փօք-սէն կօխկէն, ճողոր ածում մաջը (2):

ԾԻՐԱՔ/ԾԸՐԱՔ - (գրբ. ճրագ) - գ. 1. Նավթով կամ ձեթով լցրած անոթ, որի մեջ դրված պատրույզը վառում են, կանթեղ, ճրագ: Ծիրաքը յոր ա օնում, նի մընում կումը (2): 2. փխբ. Ծոողների միակ գավակը: Մըրյանէն ճիրաքը փըսակվալ ա (Բ):

- Ծիրաքնալ շօռ կնլ (հըժտան) - Հազվագյուտ լինել: Պարի մարթին հըժ-տան ճիրաքնալ ընք շօռ կամ (2):

- Ծիրաքնալ շօռ կնա՝ քըթէնալ ջըս - Հազվագյուտ է: Մարը ասմա - Իզէն ճօկ ախճիժ ա, ճիրաքնալ շօռ կնա՝ քըթէնալ ջըս (2):

- Ծիրաքը հանգիլ - Մեծ դժբախ-տության հանդիպել, ժառանգը մեռնել: Սունէն ճիրաքըն էլ հանգալ, թաղիմ թօրքէն տըղան (Բ):

Ծիրաքը հինգըցընէլ - Մեկին մեծ դժբախտություն պատճառել, ժառան-գին սպանել: Էս կըրըժը շատ հայու ճիրաք ա հինգըցըրալ (Բ):

ԾԻՐԱՔՎԻԼ/ԾԸՐԱՔՎԻԼ - չբ. Փայ-լատակել, լուսարձակել: Էտ քարը քըշե-րը վէր տիսնում ըն ութաղումը, ճիրաք՝ վում ա (2):

ԾԻՐԱՅԻՍԾ - գ. Զրալին օծ: Ղարա-բաղ ճիրաօխը խըրէժ ա (Բ):

ԾԻՐԷԼ - տէն ԾԻՐԻԼ:

ԾԻՐԸԹԱԹԱԽ (գրբ. ջրաթաթախ) - ած. Զրի մեջ թաթախված, ջրով թըջված, ջրաթաթախ: Ծիրըթաթախ շօրէրը կըժ-նում ա, փախչում (2):

- Ծիրըթաթախ անէլ - Զրով՝ ջրի մեջ թաթախել՝ թըջել: Ըղնում ա կըժտը, շօ-րէրը ճիրըթաթախ անում (2):

- Ծիրըթաթախ ինի/տըժնալ - Զրով՝ ջրի մեջ թաթախվել՝ թըջվել: Ընգըժէնք թօռէն տակը, ճիրըթաթախ իլինք (Բ):

ԾԻՐԸԹԱՓԷԼ (գրբ. ջրաթափել) - չբ. Հասունանալ, մեծանալ (երեխայի մասին): Խօխան ճիրըթափալ ա (Բ):

ԾԻՐԸԽԱՇՈՒ - գ. Շատ ջրալի եւ ան-որակ կերակուր: Պատառ ճիրըխաշու վա օտում, քիւնալ (2):

ԾԻՐԸԽԱՐԷ - տէն ԾԻՐԸԽԱՐ(Ն)Ը:

ԾԻՐԸԽԱՐ(Ն)Ը/ԾԻՐԸԽԱՐԷ - ած. Զրի հետ խառն, մեջը ջուր խառնած՝ խառնված: Ծիրըխառնը կիսին իծժան կիսի (Բ):

ԾԻՐԸԽԱՐՄԷ - գ. Զուր խմելու աման: Ծիրըխըմէն յոր ա օնում, թա ճողոր խըմէ, տըժսնում մին մըժ պըղօծ մաջին (2):

ԾԻՐԸՄԱՂԷՎ - գ. 1. Գետերի՝ ջրերի ափերին բուսող ծաղիկ: Ծիրըծաղէժ ա քաղում, փօնջ անում (2): 2. Վարակիչ մանկական հիվանդություն՝ ջրծաղիկ: Խօխան ճիրըծաղկան ընգալ ա (Բ):

- Ծիրըծաղէժ՝ անէլ - Զրծաղիկ հիվանդության դեմ շիճուկ ներարկել: Լօխ խօնցը ճիրըծաղէժ ըն անում, հանցու ճիրըծաղկան ըղնին վէջ (Բ):

ԾԻՐԸԿԱՆԻԼ - չբ. 1. Մեջը ջուր գոյա-նալ, ջրով լցվել: Յարան օռալ ա, ճիրը-կանլի (Բ): 2. Արտասուքով լցվել, ար-տասվակալել: Սօղանը կըտօրից, աշ-կէրը ճիրըկալից (Բ): 3. Հյութով լցվել (պտուղների եւ բանջարեղենի մասին): Ծանվթալը ճիրըկանլի ա (Բ):

ԾԻՐԸԿԱՐԸՎ - գ. Զրի համար կռվելը, կռիվ ջրի համար: Ամըժնը, վէր արաշտ ա ինիւմ, շէնըմը ճիրըկըրըժը միշտ կա (Բ):

- Ծիրըկըրըժը տալ - Զրի համար կռվել: Կընանէքը բուստունումը սաղ օրը ճիրըկըրըժը ըն տաս (Բ):

ԾԻՐԸԿՈՒԼՈՒԼ - տէն ԾԻՐԸԹԱԹԱԽ:

ԾԻՐԸԿՈՒՏԷՍ(Ն)Ը (գրբ. ջրկոտեմ) - գ. Խաչածաղկավորների ընտանիքին պատկանող խոտաբույս, որ աճում է ջրերի ափերին, ջրկոտեմ: Ծիրըկու-

տէմը լ՛ալ կընանջի յա, ամմա ամմէն մարթ չի սիրում (Բ):

ԾԻՐԸԿՕԼԱ - գ. Զրի կուլա: Ծիրը-կօլան ճիրալ լըցնում ա, տանում չու-բանէն հըժտէ (2):

ԾԻՐԸՀԷԼԷՂ/ԾԻՐՀԷԼԷՂ (գրբ. ջրհեղեղ) - գ. Զրհեղեղ: Ծիրըհեղեղը ըտըրանց հիյվընէն սաղ քըշում ա, տանում ածում Արախը (2):

ԾԻՐԸՀԸՆԳԷՐ - գ. Ոռոգման ջուրն օգտագործողներից յուրաքանչյուրը մյուսների նկատմամբ: Արաշտ տարէն ճիրըհընգէրունքը ուրիւր նըրիւտ հօջանթ կըտան (2):

ԾԻՐԸՀՅՈՒԷ - գ. Զրափերին աճող ուռնեւ տեսակ: Ծիրըհօռէն ճողոր սիրող ծառ ա (Բ):

ԾԻՐԸԾԱՊԷԼ - գ. Զրափերին աճող ծառատեսակ, որ նման է ճապկի ծա-ռին: Ծիրըծապկէն դաշանժ ծառ ա (Բ):

ԾԻՐԸՄԱՂԷԼ - չբ. 1. Վախենալ, սարսափել, վախից քարանալ: Խօխէն-քը արջին տըժսէն, ճիրըմըղվէցէն (Բ): 2. Հյուծվել, տկարանալ: Էտ խէ ըտի ճիրը-մաղկալ ը՛ս (Բ):

ԾԻՐԸՊԱՏԸՂՆԸ - գ. Մակաբոյծ խոտաբույս, որ աճում է բանջարանոց-ներում: Ծիրըպատըժընը բօստանը կն-լանլ ա (Բ):

ԾԻՐԸՊԱՐԱՆ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Ծիրըպարան անէլ - Կրկնակի ջրել: Բօստանը ճիրըպարան բիդի ա-նիս, վէր արշան կա (2):

ԾԻՐԸՊԱՐԶՏԱՆ - գ. Զուր ցայտեց-նելու գործիք: Ծիրըպըգտանալը խօ-խէնքը ուրիւր ճիրալ ըն տամ (Բ):

ԾԻՐԸՊԱՐԶՏՊԱՐԶՏ - 1. տէն ԾԻՐԸ-ՏԷՏ(Ը)ՐԱԿ: 2. տէն ԾԻՐԸՊԱՐԶՏԱՆ:

ԾԻՐԸՊԱՐՕԾ - գ. Զրալին միջատ: Էտ գօլումը ճիրըպըղօծ շատ կա (Բ):

ԾԻՐԸՊԱՐՏՈՒՏ(Ն)Ը - գ. 1. Գետի՝ ծո-վի եւն ջրի պտուտական շարժում, ջրա-պտույտ, հորձանք: Ծօվէն քարէն քըշ-տէն խըջընակէտը ճըրըպըտոնտն ա տամ (Բ): 2. Այն տեղը, որտեղ այդպիսի հոսանք կա, հորձանտ: Կըժտէն ճիրը-պըտոնտնումը էտ օրը էրկու մարթ ա խէխտըղալ (2):

ԾԻՐԸՊԱՐՏՕՂ - ած. Պղտոր (հե-ղուկների մասին): Ծիրըպըրտօղ կիսի յա (Բ):

- Ծիրըպըրտօղ անէլ - 1. Գինուն ջուր խառնել: Կիսին ճիրըպըրտօղ ա անում, ծախում (Բ): 2. Անորակ կերա-կուր եփել, կերակուրը շատ ջրալի եփել: Մարթը ասմա - Էս հինջ խօրնաժ ա, ճի-րըպըրտօղ ըս ըրալ, տիրանլ ըստըժ (2):

ԾԻՐԸՎԷ - տէն ԾԻՐԸՎԷ:

ԾԻՐԸՎԷՐ - տէն ԾԻՐԱՎԷՐ:

[illegible]

ՃՈՒՌ(Ն)ԻԳ/ՃՈՒՌ(Ն)ԷԳ/ՃՈՒՌ(Ն)ԻԳ/ՃՈՒՌ(Ն)ԷԳ (արաբ. *jara*, պրս. *jarre*) - գ. 1. Կավե փոքրիկ աման՝ գինի, ջուր են խմելու համար: *Յէշում ա, տըփնում կընէգը, ճուռիգը յեր կալած, քինում ա, վըր կինի պիրի* (ՅԺՅ, VII, 314): 2. *Փխբ. Կարճահասակ՝ թզուկ մարդ: Էտ ճուռիգը շատ ա ժուլիգ* (Բ):

ՃՈՒՌՈՒՊՈՒՆ - տէն ՃՈՒՌՈՒՊՈՒՆ:

ՃՈՒՎԱՐԱՆ/ՃԵՎԱՐԱՆ - գ. Բարակ ճյուղերից՝ ոստերից են հյուսած մեծ գամբյուղ, կողով: *Մին օր Իսկանդարը կըզնըվում ա, մին ճուվարան լիգը մօխեր տանում վըր ածում, էշերը կամ ըն, տըղ թավնու տամ* (ՆԼՂԺԲ, 101):

- Ճուվրանու վըռա չի վեր տըռնում - Յեզնաբար ասում են խոսակցին, որը ասածներին ուշադրություն չի դարձնում. անարժեք բաներ չեմ ասում, խի:

ՃՈՒՎԱՐԱՆՅՈՒՆ/ՃԵՎԱՐԱՆՅՈՒՆ - գ. Ուռենու տեսակ, որի ճյուղերից՝ ոստերից կողով են հյուսում: *Ճուվրըն-հօռէն ճիրին ղըրաղեն ա փըսեն* (Բ):

ՃՈՒՏԱՄԱՐ - տէն ԾՈՔԱՄԱՐ:

ՃՈՒՏԱՃՈՒՐ - գ. Հավի եփած ճտի արգանակը: *Ճուտաճո՞ւրը լնգաթ պէն ա* (Բ):

ՃՈՒՏԱՏԱՐ - տէն ԾՈՔԱՄԱՐ:

ՃՈՒՏԱՏԵԼ - չք. 1. տէն ՃՈՒՏԵՐԱՆԵԼ: 2. Վիժել (կենդանիների մասին): *Խօզը ճուտատում ա, ըստակում* (Բ):

ՃՈՒՏԵՐԱՆԵԼ - չք. Շատ ճուտ՝ ձագ հանել՝ բերել (կենդանիների, անարգաբար՝ նաեւ կանանց մասին): *Խօզը ճուտը հանալ ա, տըսընջօր ծօտ պերալ* (Բ):

ՃՈՒՐ (գրք. ջուր) - գ. 1. Ջրածնի եւ թթվածնի միացությունը՝ ջուր: *Քըշերը Էտ տըղան թաքուն յեր ա կընաս, կօժը յօր ունէս, տըռանը ճո՞ւրը թըփէս...* (ՅԺՅ, V, 248): 2. Ջրի որոշ գանգված կազմող հոսանք կամ կուտակություն (առու, գետ, լիճ են): *Տու մէլ ասէ, ճո՞ւրը տափէն տակավը հըսըրած ա ինձում բէրթը* (ՆԼՂԺԲ, 143): 3. Խմելու ջրի ծորակ՝ աղբյուր: *Տարէն վեր թըմամում ա, պառավը կամ ա, հնամին ճիրան ճո՞ւր խըմում* (ՅԱԲ, 15, 23): 4. Ջրային տարածություն: *Ըշխարքէս կէսան իվիը ճո՞ւր ա* (2): 5. Մրգերի՝ բանջարեղենների են հյուս: *Միրանէն ճո՞ւրը քամում ա, խըմում* (Բ): 6. Հեղուկ, հեղուկային պարունակություն: *Խուրանգին ճո՞ւրը պակաս ա* (Բ): 7. Բերանից կամ քթից հոսող հեղուկ, լորձուկ, փսիկ: *Քըթէն ճիրերը կախ-կախ ա իլնլ* (2): 8. *Փխբ. Քրտինք: Էնքան կօրծ ըրէ, ջանըս սաղ ճո՞ւր ա* (Բ): 9. *Փխբ. Արտասուք, արցունք: Լնց ա ինձում, ըշկերան ճիրերը վեր ա տըռնում* (2): 10. *Փխբ. Միամիտ՝ պարզա-*

միտ՝ տհաս մարդ: ...*Վեր տըսնաս ըն՝ Էտ մոշտանին շատ ա ճո՞ւր, ուրխընաս ըն* (ՅԺՅ, V, 259):

- Ճիրան ջօր տո՞ւս կ'նլ - Պատժից՝ պատասխանատվությունից պրծնել, անպատիժ մնալ: *Էտ տըղան ճիրան ջօր ա տո՞ւս կ'ամ, կօզի ամմէնամը՞ծ մէղա-վերը ինքըն ա ինձում* (2):

- Ճիրան տո՞ւս կ'նլ ծո՞ւկուն - Անգոր՝ մահամերձ մարդ: *Ճիրան տո՞ւս կ'նլ ծո՞ւկուն ը՛ս, խէ կօրծ չը՛ս անում* (Բ):

- Ճիրնվ ընցընել - տէն Ախցավ ընցընել:

- Ճիրերը ըղնել (մինին) - Մեկին ընդօրինակել, նրա արարքներին (հաճախ՝ բացասական) մասնակից դառնալ: *Էտ տըղան դայուն ճիրերըն ա ըղնում, ըսքըսում կուղթթուն անելը* (2):

- Ճիրերը քինիլ - Ծննդաբերության ժամանակ արգանդից հեղուկ հոսել: *Վեր ըսքըսում ա ճիրերը քինիլը, տատմօրը ծէն ըն տամ* (2):

- Ճիրերը քըցիլ (նրան) - Մեկին իր նման դարձնել, իր արարքներին (հաճախ՝ բացասական) մասնակից դարձնել: *Կ'օղ մարթը խօխօսըն էլ նրան ճիրերը քըցից* (Բ):

- Ճիրին ըշտըղավ քինիլը գիղնլ - Գործի էությունը՝ ընթացքը հասկանալ՝ ըմբռնել: *Ուստան ճիրին ըշտըղավ քինիլը լ'ավ ար գիղնլ* (2):

- Ճիրին իրը՛սը տո՞ւս կ'նլ - 1. Պարզվել, բացահայտվել, հայտնի դառնալ: *Ամը՛նը ըրած կուղթթունը ծըմը՛նը ճիրին իրը՛սը տո՞ւս կըկա* (2): 2. Հանդես գալ, հայտնվել: *Հնքին Էրկու տարէ յա՛ սիզօսում, անջախ-անջախ ճիրին իրը՛սըն ա տո՞ւս յը՛կալ* (Բ):

- Ճիրին իրը՛սը տո՞ւս օնէլ/անէլ/հանէլ/պիրիլ - 1. Պարզել, բացահայտել: *Էտ տըղան կարում ա մին շէփթումը ըտըրանց ըրածնէն սաղ ճիրին իրը՛սը տո՞ւս օնէ*: 2. Ասպարեզ հանել՝ բերել: *Թնջիրըն էլ նրան տըղէն ա ճիրին իրը՛սը տո՞ւս օնում* (2):

- Ճիրին կաթուցը քար կըծակէ - Փոքր՝ աննշան բանն էլ կարող է գորավոր լինել:

- Ճիրին նըրը՛տ բարուք խառնած - Կռվարար, կատաղի: *Ճիրին նըրը՛տ բարուք խառնած կընգանան պըրծում-նը չի կա* (Բ):

- Ճիրին պերածը ճո՞ւրը կըտանէ - տէն Կը՛տնէ պերածը կը՛տը կըտանէ:

- Ճիրին սննդ ծարավը կըսկանա - Ամեն մեկը ուշադիր է իրեն հետաքրքրող բաների նկատմամբ:

- Ճիրն կին - Հափազանց էժան: *Էշը ճիրն կինակ ծախում ա, յը՛տ տըռնում* (2):

- Ճիրու հըղէ - Հաճախելու՝ երթեւեկելու համար սովորական՝ շատ մատչելի դարձած: *Միհէնգ Յէրէվան քինիլը ճիրու հըղէ յա* (Բ):

- Ճիրումը խէխտվօղը տիրմանան/օխծան էլ ա փըռնում - Անհուսալի վիճակում գտնվող ցանկացած միջոցի դիմում է:

- Ճիրն նըման քինում ա, դումու նըման՝ մընում - Ասում են նրանց մասին, ովքեր պատրաստվում են որեւէ տեղ գնալ, սակայն ձգձգում են:

- Ճիրումը նըստում ա, ցըմաքումը լըղանում/ըսկանում - Ասում են նրանց մասին, ովքեր ներհակ գործ են ձեռնարկում:

- Ճիրն նըման - 1. Շատ լավ՝ վարժ՝ սահուն (կարգալ, սովորել, տիրապետել են): *Ուստան նրան փէշակը ճիրն նըման ար գիղնլ* (2): 2. Հեշտությամբ, առանց արգելքների հանդիպելու (անել, ընթանալ են): *Կօրծը ճիրն նըման ա քինում* (Բ):

- Ճո՞ւր անէլ - 1. Բոլորովին թըջել: *Թօռու տակ ընգավ, շօրերը սաղ ճո՞ւր ըրավ* (Բ): 2. Շատ լավ սովորել, անգիր անել: *Խօխան տնսը ճո՞ւր ա ըրավ* (Բ): 3. Խիստ ծեծել: *Ըտըրան փըռնում ըն, ճո՞ւր անում, ըտը՛ղ վեր քըցում* (2):

- Ճո՞ւրը ածէլ - տէն Ճո՞ւրը քըցիլ:

- Ճո՞ւրը ըղնէլ - 1. Ապարդյուն անցնել՝ կորցել, իրեն չարդարացնել: *Էնքան չըրջարմունքըս ճո՞ւրը ընգավ* (Բ): 2. Ասվում է որեւէ բանի համար մեկի չափազանց անարժան լինելը ցույց տալու համար: *Դէ վեր Օատօրըն էլ ա ինձ թըքըթծիմնթ տամ, էն ա քինիմ ճո՞ւրը ըղնիմ, լի՛* (Բ):

- Ճո՞ւրը ըղնօղը քիլնշան էլ կըփըռնէ - տէն Ճիրումը խէխտվօղը տիրմանան էլ ա փըռնում:

- Ճո՞ւրը թայդի յա քիլնում - Կյանքն արագ է անցնում:

- Ճո՞ւրը իրը՛սավը տալ - թեթեւակի վկայել: *Ճո՞ւրը իրը՛սավըն ա տամ, տանան տո՞ւս կ'ամ* (2):

- Ճո՞ւրը կակօղ - 1. տէն ՀԻԾՏԸՅՂՄ-ԲՈՒՐ (2): 2. Դյուրամատչելի, թեթեւաբարո (կանանց մասին): *Դէ Հէրսիլն էլ ճո՞ւրը կակօղ կընէգ ա, լի՛, դնասի հը՛տըն ա ըղնում, քիլնում* (2):

- Ճո՞ւրը կապէլ - Ջուրը որեւէ տեղ հոսեցնել: *Ճո՞ւրը կապում ա բուստանէն յըրա, ինքը տննծո՞ւն տակէն թէ՛ք ըղնում* (2):

- Ճո՞ւրը ըղանձիլ - տէն Ճո՞ւր թակէլ:

- Ճո՞ւրը ըղնէլ - 1. Հյուսակալել, սկսել հասունանալ (պտուղների մասին): *Մա-*

յիսի վերջին գնվածը ճո՛ւր և ըղնում (Բ):
2. Գարնան սկզբին բույսերի հյութա-
շարժությունը սկսվել: Ծառը մինչքմվ
ճո՛ւր ըղնելը բիդի տընգիս (Ձ):

- Ճո՛ւրը ճիրին հըրթ չի տամ - Ասում
են նրանց մասին, ովքեր շատ ջուր են
խմում:

- Ճո՛ւրը մաղվել - տեն՝ ճԻՐԸ-
ՍԱՂՎԷԼ:

- Ճո՛ւրը մաստ պահել - Մինչեւ երեկո
ոչինչ չուտել: Էնքան ճո՛ւրը մաստ և
պահալ, տը՛ռալ և մին թիքն (Բ):

- Ճո՛ւրը յըր օնել - 1. Որեւէ տեղի
օդին՝ եղանակին հարմարվելով՝ կազ-
դուրվել՝ գիրանալ: Ըտըրանք Շուշվա
ճո՛ւրը յըր ըն օնում, ըտըրա հը՛տէ ամ-
մէն տարէ կամ ըն դաչ (Ձ): 2. Նոր ըն-
տանիքի բարքերին՝ նիստուկացին
հարմարվել: Էտ հարթըն ըտի էլ Դօրոնց
ճո՛ւրը յըր չըկնալ (Ձ):

- Ճո՛ւրը պարզ(վ)իլ - Անորոշու-
թյունը՝ խառնաշփոթությունը անցնել,
խաղաղություն՝ անորոշություն տիրել:
Ասում և.- Մինչքմվ վեր ճո՛ւրը պարզվի
վէ, յը՛ս փըսըկվալկան չըմ (Ձ):

- Ճո՛ւրը պերակ - Թույլ, քիչ հնարա-
վորություններ ունեցող: Ճո՛ւրը պերակ
մարթ և Զավենը, մին թանիրալ և խօ-
խենքը պահում (Բ):

- Ճո՛ւրը տանել - տեն ճո՛ւրը ըղնել:

- Ճո՛ւրը տանել, ծարավ յը՛տ պիրիլ -
տեն Ախպիրը տանել, ծարավ յը՛տ
պիրիլ: Սընթուրեն կարել չըս խանփիս,
իգէն քը՛գ ճո՛ւրը կըտանէ, ծարավ յը՛տ
պիրի (Բ):

- Ճո՛ւրը ուրան հըղէն քըթենալ/ տը՛-
ղավը քինիլ - Կյանքը բնականոն ըն-
թացք ստանալ: Զըլիվուրը ասմա.- Բա՛-
լա, շատ դիրխոր մէլ ըղնել, ճո՛ւրը ուրան
հըղէն քըթենանկան և (Ձ):

- Ճո՛ւրը քաշ(վ)իլ - Զուրը գուրջիա-
նալով՝ թանձրանալ (կերակուրի մա-
սին): Խուրանգին ճո՛ւրը քաշալ և (Բ):

- Ճո՛ւրը քըշիլ/քըշիլ-տանել - տեն
ճո՛ւրը ըղնել:

- Ճո՛ւրը քըցիլ - Ապարդյուն կորցնել,
անտեղի վատնել: Ըտի էտ մարթը հիշ-
կան ըշխաղում ար, տըղան սաղ ճո՛ւրը
քըցից (Ձ):

- Ճո՛ւրը քըցիս, խըմիս - Ասում են
գեղեցիկ եւ լավ բնավորությամբ մարդ-
կանց մասին. Իրաշալի անձնավորու-
թյուն է: Ախճիգ, հինչ ա՛խճիգ, ճո՛ւրը
քըցիս, խըմիս (Բ):

- Ճո՛ւրը քինի՝ կըցըմաքէ - տեն
Ախպիրը քինի՝ ճո՛ւրը կըցըմաքէ:

- Ճո՛ւր թակել - Անօգուտ՝ ապարդյուն
խոսել կամ գործել, իզուր տեղը ժամա-
նակ վատնել: Զարը ասմա.- Նըհախ տը՛-

ղան ճո՛ւր մէջ թակել, տուք տօն շինող
չըք (Ձ):

- Ճո՛ւր թափել/թօղ անել - տեն
Կո՛նԶԻԼ:

- Ճո՛ւր լըղլըղել - տեն ճո՛ւր պըր-
տծղել:

- Ճո՛ւր կըտըրել - տեն ճո՛ւր տը՛ռալ:

- Ճո՛ւր կոտանալ - Վերքի մեջ ջուր
լցվել՝ ներծծվել: Զարան ճո՛ւր և կոտա-
ցալ, ըտըրա հը՛տէ յա յը՛տէ սըղանում (Բ):

- Ճո՛ւր յըր օնել - Արծարծվել, խո-
սակցությունների առարկա դառնալ: Էտ
կոտոթունը հնալն շատ ճո՛ւր և յը՛ր
ունական (Բ):

- Ճո՛ւր պըրտծղել - Խառնակություն
զցել, խառնել, խճճել: Խալխէրը կօրծ ըն
անում, ինքն էլ սաղ օրը ճո՛ւր և պըր-
տծղում (Բ):

- Ճո՛ւր վեր ածել - տեն Կո՛նԶԻԼ:

- Ճո՛ւր տալ - 1. տեն ճԻՐԻԼ (1, 2): 2.
Կարծրություն եւ ճկունություն տալու
համար մետաղը շիկացնել եւ արագո-
րեն ջրի մեջ մտցնելով՝ սառեցնել, ջրդե-
ղել: Դանուրջին կացէնը ճո՛ւր և տամ (Բ):

- Ճո՛ւր տը՛ռալ - 1. Սաստիկ թըջվել:
Ընգալ կը՛տը, ճո՛ւր տը՛ռալ (Բ): 2.
Սաստիկ քրտնել: Ծատ և տաք, տանը
նըստած՝ ճո՛ւր ըս տը՛ռալ (Բ): 3. Սար-
սափել, ահաբեկվել: Արջը վեր յըրա պըր-
ծալ, վը՛րսկանը ճո՛ւր տը՛ռալ (Ձ): 4.
Փչանալ, որակագրկվել (պտուղների,
բանջարեղենի, խմիչքների եւն մասին):
Քացախը ճո՛ւր և տը՛ռալ (Բ): 5. Ծատ
կակղել՝ փափկել: Ամը՛նը սառչում և,
քար տը՛ռնըմ, ծըմը՛նը հնալըմ, ճո՛ւր
տը՛ռնըմ (ԱՅ, 26):

- Ճո՛ւր տինիլ - Զուր տաքացնել: Ճո՛ւր
և տինիւմ, դերվիշին լըղըցընում (Ձ):

- Ճո՛ւր քաշիլ - Խոնավություն ներ-
ծծել, խոնավանալ: Պատը ճո՛ւր և քա-
շում, պարան կամ (Բ):

ՃՈՒՐՈՒՏՈՒՆ - տեն ՃՐՈՐՈՒՏՈՒՆ:

ՃՈՒՐՈՏԷԼ - տեն ՃՐՈՐՈՏԷԼ:

ՃՈՒՐՈՏՎԷԼ - տեն ՃՐՈՐՈՏՎԷԼ:

ՃՈՒՐՃՈՒՊ - տեն ՃՈՒՐՃՈՒՓ:

ՃՈՒՐՃՈՒՊԷԼ - տեն ՃՈՒՐՃՈՒՓԷԼ:

ՃՈՒՐՃՈՒՓ/ՃՈՒՐՃՈՒՊ/ՃՈՒՃՈՒՓ/
ՃՈՒՃՈՒՊ - գ. 1. Գույնզգույն մետաքսա-
թելից սարքած փնջեր, որով զարդա-
րում էին խոյի, ձիու, եզան, ուղտի վիզը
են: Դօջին վիզան ճուրճուփնէ ըն կախ
տամ, տանում հըրթընըցուկեն տօնը (Ձ):

2. Ծառերից փնջածեւ կախված պտուղ-
ներ: Մուտանում և, գո՛ւլանուն անա մին
ճուրճուփ պուք տամ, տամ խոխեն (Ձ):

3. ած. Առատորեն պտղավորված: Ա-
շունքը վեր քինամ ըս Զըրդուրա ծըմըկ-
նէն, քը՛փըտ կամ և ճուրճուփ տընծծ-
տան, խընձիրծտան, զըկըռօտան (Բ):

ՃՈՒՐՃՈՒՓԷԼ/ՃՈՒՐՃՈՒՊԷԼ/ՃՈՒՃՈՒ-
ՓԷԼ/ՃՈՒՃՈՒՊԷԼ - չք. Առատորեն
պտղավորվել, պտուղները փնջերով
կախվել ճյուղերից: Վեր կըծիլը պիցըր-
ցընէս և, տըսնաս և՛ մին տանձի ճուր-
ճուփած, ուրխընաս և... (ԶԺՅ, V, 549):

ՃՈՒՐՏ - տեն ՃՐՈՐՏ:

ՃՈՒՐՏՈՎԷՐ - տեն ՃԻՐԼՎԷՐ:

ՃՈՒՐՏՈՐԸԾԻ/ՃՐՈՐՏՈՐԸԾԻ - ած.

Արագ՝ շտապ եւ անորակ կատարված:
Ճո՛ւրտըքըջի կօրծան գանիլան տանում
և (Բ):

- Ճո՛ւրտըքըջի անել - Առանց որակին
ուշադրություն դարձնելու՝ արագ՝ շտապ
կատարել: Ուստէքը ճո՛ւրտըքըջի ըղէն,
մին շէփտումը տանը պատէրը տիրին
(Ձ):

ՃՕԹ - տեն ՃՕԹ:

ՃՕԹ/ՃՕԹ (թըք. jot) - գ. 1. Սաս,
կտոր, պատառ: Մին հացու ճօթ և
կօխում ծօցը, հըղէ ինում (Ձ): 2. Գործ-
վածք, կտոր: Օրը գըրէգի ար, բազարը՝
մարթալ լիգը, հու ճօթ ար ծախում, հու՝
խօշկաբնր, հու՝ շո՛ւրէղան... (ԶԺՅ, V,
233): 3. տեն ՃՕՆԴ:

- Ճօթ անել - Բաժանել, կիսել, ճեղ-
քել, պատռել: Զացը ճօթ և անում, տամ
ըտըրանց (Ձ):

- Ճօթ ինիլ/տը՛ռալ - Բաժանվել,
կիսվել, ճեղքվել, պատռվել: Էս տըղան
վը՛ր ծառավը թըխալ և, էս օշափը մէ-
ջան ճօթ և իլալ... (ԶԺՅ, V, 76):

- Ճօթ կըտըրել - Զարսանեկան
զգեստ ձեւել՝ պատրաստել: Քինամ ըն
դանրգին կօշտը, վեր ճօթ կըտըրին (Ձ):

ՃՕԹԸՈՒԼ/ՃՕԹԸԻԼ (գրք. ճայթնեմ
(ուժեղ ճայթել՝ ցայտել) - նք. ճղել, պատ-
ռել: Ընգուճան փըռնում և, մին խըրէգ
պար ածում, վընէրան փըռնում՝ ճօթ-
ռում (ԶԱԲ, 15, 133):

- Ճօթըռած պերան - Պոռոտախոս
մարդ: Էտ ճօթըռած պերանը սաղ օրը
մը՛ծ-մը՛ծ խօսում և, ամմա ծը՛ռուքը
պէն չի կամ (Բ):

ՃՕԹ-ՃՕԹ - տեն ՃՕԹ-ՃՕԹ:

ՃՕԹ-ՃՕԹ/ՃՕԹ-ՃՕԹ - մ. Կտորնե-
րով, մաս առ մաս: Մարը հացը ճօթ-ճօթ
տամ և խօնցը (Ձ):

- Ճօթ-ճօթ անել - Կտորների՝ մա-
սերի բաժանել, բզկտել: ... Առնօնին
օզըմ ըն, թա էտ պառապին ճօթ-ճօթ
անին, ամմա էտ տըղան թօղըմ չի...
(ԶԺՅ, V, 154):

- Ճօթ-ճօթ ինիլ/տը՛ռալ - Կտորնե-
րի՝ մասերի բաժանվել, բզկտվել: Ըտի
էտ տըղան ըղնում և կո՛ւլէրէն ճանգը,
ճօթ-ճօթ ինում (Ձ):

ՃՕԹԸԼ - տեն ՃՕԹԸԸԼ:

ՃՕԺԿ/ՃՕԺԿ (գրք. ճօճք) - գ. երե-

խայի կախովի օրորոց: *Խօխան թողում* *ա ճոժկումը, քինամ բաղը* (2):

- ճոժկ տալ - ճոժվել: *Նըստում ա ճինջը՛խէն, ճոժկ տամ* (2):

- ճոժկ քըցիլ - Կախովի օրորոց պատրաստել, օրորոց կախել: *Նի յա մընըմ տօն, տը՛սնըմ տանը քանդի-րակ մին ճոժկ քըցանձ, կընէ՛քը մէջին թէքընգած...* (ՀԺՀ, V, 524):

ԾՕԼԻ/ԾՕԼԻ - գ. Փայտի կամ ցախա-վելի վրա հին շորեր փաթաթելով սար-քած տիկնիկ, որ երեխաները երաշտի ժամանակ կամ համբարձման տոնին տնետուն ման ածելով՝ երգելով ու վրան ջուր ցանելով՝ նվերներ եւ ուտելիք էին հավաքում եւ քեֆ անում հավատալով, որ անձրեւ կտեղա, նուրին: *Խօխէնքը, ճօլին յէր կաննձ, շէնումը շօռ ին ածում...* (2):

ԾՕԼԻ - տէն ԾՕԼԻ:

ԾՕԼԻ-ՎԱԼԻ - ած. Թույլ, թուական: *Սէտրակը կօզի ճօլի-վալի, ամհա շատ ժուլի՛ք մարթ ա* (Բ):

ԾՕԽՏ (պրս. *jufi*, թրք. *çifti*) - գ. Որեւէ բանի երկու հատը միասին վերցրած, զույգ: *Սէլիքը տու ա անում, ճօխտ դըզդանը յոր օնում* (ՆԱԲ, 135):

- ճօխտ աշկէն յորա տը՛ղ ինիլ - տէն Կըլխէն յորա տը՛ղ ինիլ:

- ճօխտ աշկէն յորա - տէն Աշկէն յորա:

- ճօխտը մըղարէլ - Զավակներից մեկը մեռնել: *Աստուծ վէջ անէ, վէր մինին ճօխտը մըղարէլ* (2):

- ճօխտ ծըծավ/վը՛ննավ թանակ ըղնէլ - տէն Էրկու վը՛ննավ թանակ ըղնէլ:

- ճօխտ վը՛ննը մին չըմըշկում տինիլ - Համառել, իր ասածը պնդել, չզիջել, դիմադրել: *Հարթըն ճօխտ վը՛ննը մին չըմըշկում ա տինում թա.- Ինձը՛տէ բիդի վը՛սկէ մուտանա ինք օնիք՛* (2):

ԾՕԽՏԱԿ (գրք. *ջուխտակ*) - գ. 1. տէն ԾՕԽՏ: 2. Երկվորյակ: ... *Նարէշը իւրան ճօխտակ տըղէն դարկում ա, քամ ըն, հորը առաջը կըտրում* (ԱԱ, 31):

ԾՕԽՏԱԿ-ԾՕԽՏԱԿ - տէն ԾՕԽՏ-ԾՕԽՏ:

ԾՕԽՏ-ԾՕԽՏ - մ. Զույգերով, զույգ առ զույգ: *Սա միշտ տաշտէն հացը ճօխտ-ճօխտ հըմբարում ա* (ՆԼԴԺԲ, 111):

- ճօխտ-ճօխտ անէլ - Զույգերով հաշվել: *Ամէն ըրնձին հավէրը ճօխտ-ճօխտ ա ըրալ* (ՆԱԲ, III, 123):

- ճօխտ-ճօխտ խօսել - Հարբել, հարբած լինել: *Հըրսընքանը յը՛տը մըկըրնէն ճօխտ-ճօխտ ին խօսում* (2):

ԾՕԿ/ԾՕԿ (գրք. *ջոկ*, *արաբ. jauq*, *պրս. jōx*) - ած. 1. Առանձին, մյուսներից

բաժանված՝ առանձնացած: *Տա էտ տըղէտ յոր ա նէս, տընէս իւրան ճօկ տօ-նը* (ՀԲ, 341): 2. Տարբեր, այլ: *Մը՛ծ ախ-պէրը ճօկ հըղավ ա քինում, կուճուրը՛ ճօկ* (2): 3. *Վիսք*. Առանձնահատուկ, ար-տասովոր: *Ղէ՛, ըշխարքավըս մին անու-մը յէր իւնձ տինջիրին էլ ճօկ պէն ա* (ԱԱ, 23):

ԾՕԿ - տէն ԾՕԿ:

ԾՕԿԱԼ (պրս. *čōgān* (*կեռ ծայրով ցուա*)) - գ. Հովիվների՝ կեռ ծայրով եր-կար գավազան, որով ոչխարների ոտքը կամ վիզը քաշելով՝ բռնում են: *Չօբանը ճօկանը մը՛կնում ա, մին սը՛վ կառնը փըռնում, ըտըրա վը՛ննանը տակէն մօրթում* (2):

ԾՕԿԷԼ - նբ. 1. Առանձնացնել, գատել: *Ղընօտէնքը ճօկում ըն, վէր մօրանը ծըծին վէջ* (2): 2. Միատեսակ բաներից լավն ընտրել: ... *Կանչից չօբանին, ասից.- Իրէք մը՛ծ դօջ ճօկի, պէր, վէր մօրթինք* (ՀԺՀ, V, 585): 3. Պաշտոնի՝ պարտականությունների եւն համար մեկին ընտրել: *ժողովուրթը լօխ համածայնվէցին, մին թաքավէր ճօկե-ցին* (ԼԴԲ, 290): 4. Զանազանել, տարբե-րել, տարբերակել: *Իզէն կարում չի վը՛ս-կէն ըրծաթան ճօկէ, դանգա մարթ ա* (2): 5. Տեսնել, նշմարել, նկատել: *Հըռ-նանցէ կարում չըմ ճօկիմ, թա էն սարէն յորա վըխճըրնէ կա, թա չէ* (Բ): 6. Խտրու-թյուն դնել, ցոկողություն անել: *Սարը տըղէն ճօկում ար խօխօնը անա* (2):

ԾՕԿ-ԾՕԿ - ած., մ. Իրարից տար-բեր, առանձին-առանձին: ... *Կընէ՛քը պիրում ա մին քանէ ծո՛ւ իփում, ճօկ-ճօկ ըռնըգնէ անում, տինում էտ տըղէն ըռաջին* (ՀԺՀ, VII, 317):

ԾՕԿԱԷԼ - 1. *կբ. եւ չբ.* ԾՕԿԷԼ-ի: չբ. 2. Մեկուսանալ, առանձնանալ, բաժան-վել: *Մըթնըմ ա, էտ Դարուշդարարան-դան ճօկվում ա, քընում...* (ՀԱԲ, 15, 83): 3. Տարբերվել, զանազանվել, տարբե-րակվել: *Ըտըրա հէտի էլ տըռռօնը քը-րէրումըն ա կէնում, վար քըրէրան ճօկվէ վուջ* (ԱԱ, 64):

ԾՕԿԱԷԼ - տէն ԾԷԿԱԷԼ:

ԾՕԿ - գ. Ծայր, եզր: *Քընդիրին մին ճօնդան վէր փըռնիս, մընացածը կըլական ա* (ԱԲԲ, 101):

- ճունդան փըռնիս, յէրգինքը յը՛ր ինիս - Շատ վարար՝ հորդ է (անձրեւի, ձյան, կարկուտի մասին): *Ծո՛ւն ա կամ, հինջ ծո՛ւն, լըհա ճունդան փըռնիս, յէ-րգինքը յը՛ր ինիս* (Բ):

- ճօնդը ըրվամ չի - 1. Շատ երկար է: *Գանթն, հինջ գանթն, ճօնդը ըրվամ չի* (Բ): 2. Ասում են խճճված՝ ձգձգվող՝

երկար ժամանակ պահանջող գործի մասին: *Էս տօնը շինում ընք, շինում, հանլ ճօնդը ըրվամ չի* (Բ):

- ճօնդը ճունդէն հըսընէլ - Մի կերպ ապրուստը հոգալ՝ յոլա գնալ՝ բա-վարարվել՝ հարմարեցնել: *Կըռվէն վախ-տը ժողովուրթը կըրէլիս չըն իլնլ, թա ճօնդը ճօնդէն հըսընէն* (Բ):

- ճօնդը պէց թօղնէլ - Հարմար առի-թը՝ հնարավորությունը կորցնել՝ բաց թողնել: *Կօրծը գըրվին բիդի անիս, ճօն-դը վէր պէց թօղնէլ, էլ անլ չի կանլ* (Բ):

- ճօնդը փըռնէլ, քինիլ - Որեւէ ուղ-ղությամբ կողմնորոշվել եւ առաջ ըն-թանալ: *Հիւլիւկուրը ասմա.- ճօնդը փըռ-նէ՛, քինի՛, հըղըցան տո՛ւն չի կաս* (2):

ԾՕՆԴ-ՊՈՒԾԱԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ճօնդ-պուճախ չօնէ - Շատ է, մեծ է: *Շօշկա Ղալին խէրին ու շաղին ճօնդ-պուճախ չօնի, վէր մին-մին շաղիս, ըստէ-դան Հընդըստան կըրնսին...* (ԶՏ, Ա, 17):

ԾՕԾԿ - տէն ԾՕԺԿ:

ԾՕՌԻ - տէն ԾՌԻԻ:

ԾՕՌ(Ն)ԷԳ - տէն ԾՌԻ(Ն)ԻԳ:

ԾՕՌ(Ն)ԻԳ - տէն ԾՌԻ(Ն)ԻԳ:

ԾՕՏ - գ. 1. Թռչնի ձագ: *Էտ վախտը տըռնան հարայ ըն տամ, վը՛ր ճօտերը դուզդունը տարալ* (ՆԼԴԺԲ, 106): 2. Կենդանու ձագ: *Էն փըլանգին ճօտերը յը-րա յըն պըրծնում, էտ ախճի՛քը Պարսէղէն պէց ա թօղնում* (ՀԺՀ, V, 440): 3. *փղըշ*. Երեխա, մարդու զավակ: *Հանթուն Էրկու ճօտ օնէ* (Բ): 4. *փիսք*. Փղը բան՝ պտուղ, բանջարեղեն եւն: *Մին բըրընու ճօտ ա պուք տամ, լօթուն նըրը՛տ իփում* (2):

- ճօտեր անէլ - տէն ԾՌԻԾԶԱՆԷԼ: *Մին դուզդուն մին ծառու յիրա պո՛ւն տիրած ա ինում, ճօտեր ըրած* (ՀԺՀ, VII, 221):

- ճօտերը աշունքըն ըն հանջը՛վ անում/հըմբարում - Արդյունքը վերջում է երեւում:

- ճօտեր չի ընական - *հեգն*. Խնայե-լու կարիք չկա: *Հանթն ասմա.- էտ դօջը մօրթէ, օտինք, ճօտեր չի ընական* (2):

- ճօտը ծուվումըն ա մանիլում անում/սննա անում - Մարդու բնավորությունը ի սկզբանե է դրսևորվում:

- ճօտու ճիրանման - Փղը, վտիտ, փղըռամարմին, ցածրահասակ (մարդ, կենդանի, իր եւն): *Թանգան հարթնըն էլ հինջ հարթնը, մին ճօտու ճիրանման ա* (Բ):

ԾՕՐԷ - տէն ԾՕՐԷ:

ԾՕՐԷ/ԾՕՐԷ/ԾՕՐԻ/ԾՕՐԻ (գրք. *ջո-րի*) - գ. 1. Ձիու եւ էջի խառնածին կեն-դանի՝ ջորի: *Մանդ ախպէրը էտ օխտը ծօրէն յոր ա ունէս, կաս իւրանց տօն*

(ՅԺՅ, V, 295): 2. *փխբ.* Համառ՝ կամակոր մարդ: *Իգէն ճօրէ յա, վէր ասալ ա, բիդի յօր օնէ* (2): 3. *փխբ.* Խորամանկ մարդ: *Կանփունց Զօրիկը ճօրէ յա, կարէլ չըս խանփիս* (Բ):

- Ծօրոն հըրցըրէն՝ քու հանր հու վա՛, ասից՝ ի(մ) մար ծին ա - Ամեն մեկը ձգտում է թաքցնել իր թերությունները եւ ներկայացնել առավելությունները:

- Ծօրուն պիհիրը վէր տոնս պըր-ծընէ, առաջ իրանն նի կըկա - Մեկին զսպող արգելքը վերանալու դեպքում նախ ինքը կըտուծի:

- Ծօրու պիծ - տեն ճՕՐԷ (3):

ՃՕՐԻ - տեն ճՕՐԷ:

ՃՕՐԻ - տեն ճՕՐԷ:

ՃՕՐՏ/ՃՈՒՐՏ (գրք. ճորտ (փոքրա-

վոր, սպասավոր) - գ. 1. ճորտատիրական իրավունքով կալվածատիրոջը պատկանող անազատ մարդ, ճորտ: *Խանէն ճօրտէր շատ ա ինոն* (2): 2. *փխբ.* Մեկի քմահաճույքին գերի դարձած մարդ: *Իգէն հինչ տըղամարթ ա՛, կընգանը ճօրտըն ա* (Բ):

ՃՕՐՏԸԲԸԻ - տեն ՃՈՒՐՏԸԲԸԻ:

Ս

ՍԱ՝ - 1. ձ. Ուլերի՝ գառների արծա-կած ձայնը: *Յօլէրը մըկըկամ ըն՝ մա՛, մա՛* (Բ): 2. գ. մակ. Ուլ, գառ: *Խօխան ծէրքը մը՛կնում ա բիդի հօլը, թա.- Ման ըմ օգոն* (2):

- Սան անէլ - Ուլի՝ գառան ձայն հանել: *Պըլըպուդին լիհան վէր մա՛ յա ընէս, դաստի էտ խօխան ըսէս ա.- Չօ՛ռ, շան տըղու անդար...* (ԼՂԲ, 397):

- Սան ըրած - Որեւէ բանի պատ-րաստ՝ համաձայն: *Դէ Հարօն էլ էն ա մա՛ ըրած, լըհա վէր ասում ըն, դաստի քոն-նում ա* (2):

ՍԱԳԱԶԻՆ - տեն ՍԱՂԱԶԻՆ:

ՍԱԳԱԶԻՆԶԻ - տեն ՍԱՂԱԶԻՆԶԻ:

ՍԱՂԱՂ (գրք. մակաղ) - գ. Անասուն-ների, հատկապես ոչխարների մակա-ղելը՝ մակաղելու տեղը: *Մաճալը վէր ինի վէջ, վըխճըրնէն իրը՛վէն տակէն կըկը-տօրվին* (Բ):

- Մաճալ անել/տալ - Անասուններին, հատկապես ոչխարներին ստվերոտ տեղ հավաքել՝ հանգստի, շոգից պատսպարվելու եւն համար: *Պիծի ախպէրը պիրիս ա վըխճըրնէն ծառէն տակէն մաճալ ընէս, ինքը քօն ինիս* (2):

- Մաճալ ինի/տը՛ռնալ - Հանգստի՝ շոգից պատսպարվելու եւն համար ստվերոտ տեղ հավաքվել: *Ըրիա վէր հիյվընէն մաճալ ըն ինոն, չօբանը նի յա մընում ծըմակը, վէր մըհակ կըտըրէ* (2):

ՍԱԳԶԻԼ - տեն ՍԱՆԶԻԼ:

ՍԱԳՆԻՍ - տեն ՍԱՂՆԻՍ:

ՍԱԳՆԻՍ - տեն ՍԱՂՆԻՍ:

ՍԱՂ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Սան ըղնէլ - Ոգետրվել: *Մարթը վէր ըտի յա ասում, կընէգը մաղ ա ըղնում* (2):

ՍԱՂԱԹ/ՍՈՒՂԱԹ (թրք. müddet (ժա-մանակ) - տեն ՎԱԽՏ:

ՍԱՂԱՄ (ռուս. мадам, ֆր. madame) - գ. հեգն. Տիկին: *Մարթը ասմա.- Մաղամ, սըրտըտ հինչ ա՛ օգում* (Բ):

- Մաղամ բիգ-բիգ/թէփոտ - Մոդա-յամոլ կին: *Այան ասմա.- Միհէնգվա հարթները լօխ մաղամ բիգ-բիգ ըն, ըտըրանց անալ տօն պախօղ չինի* (Բ):

ՍԱՂԱՆ (արաբ., թրք. maden, պրս. mā-dān) - գ. Հանքանյութ պարունակող վայր: *էտ մարթը հըղէ յա ինոն բիդի վը՛սկուն մաղանը* (ՅԺՅ, V, 436):

ՍԱՂԱՐ (թրք. madar) - ած., գ. Ծնողների միակ զավակը հանդիսացող, միևնույն: *Բաղէն չօրս կոնը վարթ ա, իմ յարըս մաղար մարթ ա...* (ԼՂԲ, 15):

ՍԱՂԱՐ-ԳՈՒՂԱՐ - տեն ՍԱՂԱՐ: *Մին օր էլ մը՛ռալ էտ քաղաքին մին շատ հարուստի ախճիգ՝, ինքըն էլ մաղար-գոնդան, մօրը-հօրը աշկէն լոնը* (ՅԺՅ, V, 232):

ՍԱՂԻԹ - տեն ՍԱՏԻՏ:

ՍԱՂՅԱՆ/ՍԱՅՂԱՆ (գրք. մատեան) - տեն ՂԵՍԵՐԱՐ:

ՍԱԶ՝ - տեն ՍԱԶ:

ՍԱԶ² (ռուս. мазь) - գ. Մաշկին քսելու յուղերի ու զանազան դեղամիջոցների խառնուրդ, քսուք: *Միհէնգվա հարթնէ-րը կավը քըթէլիս էլ ըն ծիրքըրնէն մազ քըսում* (Բ):

ՍԱԶ - տեն ՍԱԶ:

ՍԱԶԱՆ (պրս. māze, թրք. meze) - գ. 1. տեն ՉԱՂԱՆ: 2. Խմիչքի հետ գործած-վող ուտելիք: *Կինուն մաճան ծոնկու-նըն ա* (Բ):

ՍԱԶԱՆԻ (թրք. mazali) - ած. տեն ԱԶԱՆԻ-ՍԱԶԱՆԻ:

ՍԱԶԱՐ - տեն ՏԵՆԱԶ: *Շէնին ժողօ-վորթը ըսկըսում ըն մազաղ անէլը, Յիմ-բանրցին անումը տինոն Պոնկըրէ* (ԱԱ, 79):

ՍԱԶԱՐԶԻ - տեն ՏԵՆԱԶԶԻ:

ՍԱԶԱՄԸԹԵՐ(ՈՒՄ) - տեն ՍԱԶԱՄԸ-ԹԵՐ(ՈՒՄ):

ՍԱԶԱՄԸԹԵՐ(ՈՒՄ) - տեն ՍԱԶԱՄԸ-ԹԵՐ(ՈՒՄ):

ՍԱԶԱՆԱՆ/ՍԱԶԱՆՏԱՆ (պրս. māsāndā) - գ. Սահմանված գին, սակագին: *Թիփ-լիգու ըխճըկօրանը մաճանդան հանց քըշացալ ա, վէր միջտանրին առանց փօղ էլ թամահ չանըմ, վէր տանի* (ՋՏ, Ա, 120):

ՍԱԶԱՆՏԱՆ - տեն ՍԱԶԱՆԱՆ:

ՍԱԶԻ - տեն ՍԱԶԻ:

ՍԱԶԻ - տեն ՍԱԶԻ:

ՍԱԶԿԵՐ - տեն ՍԱԶԿԵՐ:

ՍԱԶԿԵՐ - տեն ՍԱԶԿԵՐ:

ՍԱԶՍԱՆ - տեն ՍԱԶՍԱՆ:

ՍԱԶՍԱՆ - տեն ՍԱԶՍԱՆ:

ՍԱԶ/ՍԱԶ/ՍԱԶ՝ (գրք. մազ) - գ. 1.

Մարդու եւ կենդանիների մաշկի վրա աճած թելանման եղջերային գոյացու-թյուն, մազ: *Էծին մազը խօգում ա, մին լ՛ալ դծանկ շինում* (2): 2. Մարդու գլխի մազեղեն ծածկույթը, հեր, վարս: *էտ ըխճըկանըն էլ էրկան մազէր ա ինոն* (2): 3. *փխբ.* Բույսերի մազմզուկ: *Խըմ-բարէն մազէրը իփոն ա, ճոնը խըմում* (2): 4. *փխբ.* Մազի նման շատ բարակ՝ նուրբ բան: *Հանըր ասմա.- էտ հինչ կէ՛մ-նը, մազ ա* (2):

- Մազա՛ կախ իլան՝ - Խիստ վտան-գավոր՝ օրհասական վիճակում: *Հիվան-դը էն ա մազա կախ իլան՝* (Բ):

- Մազա՛ն ծիք՝ տաս՝ յը՛ղ կըկաթէ - Ասում են գեր՝ պարարտ անասունների մասին:

- Մազան մինըն էլ չի տոնոն կ՛ամ - Ասում են նրանց մասին, ովքեր նեղ իրավիճակներում չեն շփոթվում, չեն հուզվում, շատ սառնասիրտ են:

- Մազան յը՛ղ կաթէլ - Գեր՝ պարարտ լինել (անասունների մասին): *Խօգ, հինչ խօգ՝, մազան յը՛ղ ա կաթում* (Բ):

- Մազա՛ պըրծընէլ - Փորձանքից՝ աղետից հազիվհազ պրծնել, մազա-պուրծ լինել: *Մաշինը ընգալ ծօրը, շօփէրը մազա պըրծալ* (Բ):

- Մազէրը բիգ-բիգ/դիք-դիք՝ վը՛նը/ցը՛ց կէնալ - Սաստիկ վախենալ՝ զար-մանալ: *... Սընէլ աշկէն առաջը յէկէն ըս-տա խօխէնըր, կընէգը, մազէրըս դիք-դիք՝ վը՛նը կացալ* (ԼՂԲԲ, 272):

- Մազէրը ծոն տը՛ռալ - տեն Մա-զէրը սիպտակել:

- Մազէրը կոռնէրավը տալ - Սաս-տիկ ծեծել (կնոջը): *էտ վէր ըսկանում ա, դաստի նի յա հըսնում տօն, կընգանը փըռնում, մազէրը կոռնէրավը տամ* (2):

- Մազէրը յէքան անէլ - Մազերը գլխին փնջածէ՛ հովանոցածէ հավա-քել եւ կապել (կանանց մասին): *Հէրիք՝*

նազը մազերը յեքան ա անում, տոնս կամ (2):

- Մազ(եր)ը սիպտակ - Ծեր: Մազէրըտ սիպտակ մարթ ըս, համթթ չի՞, վերըտի խօսկ ըս ասում (Բ):

- Մազէրը սիպտակէլ - 1. Ծերանալ: Շատ վախտ ա անց կէնում, էտ մարթին մազէրը սիպտակում ա, մըրօքը իրկը-նանում, տըճնում ա մին պառապ, մաշկան կըռացած մարթ (2): 2. Որեւէ գործում բնագավառում մեծ փորձ ձեռք բերել, հմուտ դառնալ: Մազէրըս դիպգիւր-պէնում ա սիպտակալ (Բ):

- Մազէրը իւրիւր խառնել - տէն Մազ՝ թաղել:

- Մազէրը փուշըքաղ(վ)ել - տէն Մազէրը բիզ-բիզ վըճնը կէնալ:

- Մազէրը քանդիլ - Ողբալ, կոծել, սգալ: Թաքավէրը էս վըճը ըսկանում ա, ըսկըսում ա մազէրը քանդիլը, խուխու նըման լաց ինիլը (ՆԼԴԺԲ, 44):

- Մազը գիլլալ կէս անել - տէն Սազը մաշան կէս անել (1):

- Մազը էվիլ 2ինիլ (մինիլ) - Խիստ տանջել՝ չարչարել: Ըսկէսուրը էտ հարթնանը մազը էվիլ ա 2ինիլ (2):

- Մազը՝ երկան, խըլքը՝ կարծ - Անխելք, կարճամիտ (կանանց՝ աղջիկների մասին): Էս Սուղումունէն էլ մին մազը երկան, խըլքը կարծ կընէ՞ք ա ինիս (2):

- Մազը իրըսէն չորանալ - Խիստ հյուծվել՝ նիհարել: Էնքան կործ ա ըրալ, մազը իրըսէն չորացալ ա (Բ):

- Մազը ծըռ(վ)ել - Շատ թեթեւ վնաս հասնել՝ վնասվել: Տա թա.- Ըրխըլին կաց, տըղէտ մին մազըն էլ ա, ծըռվէլ չի (ՀԺՀ, VII, 101):

- Մազը կակօղ - տէն ճիւրը կակօղ:

- Մազը կըտըրած - տէն Ծամը կըտըրած:

- Մազը կըտըրել - տէն Ծամը կըտըրել:

- Մազը կօշտ - Կոշտ՝ կոպիտ բնավորություն ունեցող: Մազը կօշտ կընէ՞ք ա իլլալ Յէղիսաբէթը (Բ):

- Մազը մազան ճօկել/տոնս օնել - Ճարպիկ՝ աչքաբաց՝ հնարագետ՝ ուշադիր լինել: Ղէ թաքավէրին տըղան էլ մազը մազան ճօկում ա, հունց կարօղ ա՞ էտքանըտ կըլծիս չըղնէ (2):

Մազը մաշան կէս անել - 1. Կարողա-նալ լավ նշան բռնել, դիպուկ կրակել: Վըրսկան Ավէտը մազը մաշան կէս ա անում (Բ): 2. Մեծ ճշգրտությամբ որոշել՝ գործել: Համբօս լավ ուստա յա, մազը մաշան կէս ա անում (Բ):

- Մազը չաժիլ (մինիլ) - Մեկի՝ մի բա-նի համեմատությամբ արժեք չունենալ՝

ոչինչ չարժենալ: Ըշխարքէս հըրըստօ-թունը մէր Ղարաբաղա մազը չաժի (Բ):

- Մազը չօր - տէն Մազը կօշտ:
- Մազը պըկասել - տէն Մազը ծըռ-(վ)ել: Մարթը ասմա.- Փարք՝ տօ Ըստու-ծէն, վէր իմ մազըս պըկասէ վէջ... (ԱԱԶ, 21):

- Մազը քախծըր - տէն Արնունը քախծըր:

- Մազ՝ թաղել - Մերձենալ, մտերմա-նալ, ընկերանալ (հին սովորությամբ յու-րաքանջուրը իր գլխից՝ մարմնից մի մազ պոկելով՝ միասին թաղում էին, ինչը հա-մարվում էր մտերմանալու նշան): Ըտը-րանը կընօխանց ըն մազ՝ թաղալ (Բ):

- Մազին ծը՛րք տալ/նի կ'ալ - Թեկուզ աննշան չափով վնաս պատճառել: Վայըն էն ա՛ մինը էտ ըխճըկանը մազին ծը՛րք տա, թաքավէրը դանտի կախ կըտա (2):

- Մազին նըհըտ չըփօխել (մինիլ) - Մեկին՝ մի բան չափազանց հարազատ՝ թանկ՝ արժեքավոր համարել: Թաքա-վէրըն ասմա.- Յը՛ս վէշ մինիլ իմ ծիլիս մազին նըհըտ փօխէլ չըմ (2):

- Մազ՝ մընալ - Քիչ մնալ: Վը՛ր մազ ա մընամ, թա ծառը պուք կ'ա, վը՛ր ինգի, լօք ա տամ, յէր ինում էն մին ծառը (ՆԼԴԺԲ, 16):

- Մազ՝ պըլօկել - Կեղեքել, հարստա-հարել: Մազ պըլօկելալ շատ մարթ ա համփա տը՛ռալ (Բ):

- Մազ՝ պըկասել - 1. տէն Մազը պըկասել: 2. տէն Մազ՝ մընալ: 3. Որեւէ բան պակասել, ինչ-որ չափով պակաս զգաց-վել: Վէր ըմբարան մազ՝ էլ ար պըկա-սում, այան դանտի գ'իւղիւմ ար (2):

- Մազ՝ պուք տալ - Շատ ժլատ՝ աչ-քածակ լինել, ժլատություն՝ աչքածա-կություն անել: Հանքին մազ պուք տալալ ա սաղ գանքը ապըրալ (Բ):

- Մազու մընջանք - Շատ քիչ, չնչին չափով: Մարթ կա՛ մազու մընջանք էլ չի իւրան մօրը հարգում (Բ):

- Մազու նըման - Շատ բարակ՝ նուրբ: Մին մազու նըման չաթու վա յօր օնում, էտ փաղը կապում, շըլակում (2):

- Մըզէրան ճըլօլանք ինիլ - Ապշել, զարմանալ, քարանալ: Մէլիք-Շահնա-զարը մընաս ա ըրմացած, մըզէրան ճըլօլանք իլլած, թան հունց ա պըրալ ծիլ (ԼԴԲ, 391):

- Մըզէրէն հըմբարքավը (մին) - Շատ, անթիվ, անհամար: Չօբանը ա-սում ա.- Կօզիմ, վէր ինձ մըզէրէս հըմ-բարքավը մին վը՛խճար ինի (2):

- Մըզէրէն մօխէր շաղ տալ - տէն Մազէրը քանդիլ:

ՄԱԶՎԱՍԹԵՐ(ՈՒՄ)/ՄԱԶԱՍԹԵՐ(ՈՒՄ) - Գ. Գյուղա-ցիների կողմից այծի մազ մթերելը եւ որպէս հարկ՝ պետությանը հանձնելը: Մազամըթէրը սավէտին վախտըն ա իլլալ աղանք (Բ):

ՄԱԶԻ/ՄԱԶԻ/ՄԱԶԻ (գրք. մազեայ) - ած. 1. Մազից պատրաստված՝ հյուսված՝ ոլորված, մազե: Ղանգար ապէրը ծէռքը քըցում ա, մազի չաթուն տոնս օնըմ (ՀԺՀ, V, 516): 2. փխբ. Շատ բարակ՝ նուրբ՝ նեղ: Մին մազի կածան ք'ննում ա էտ ըխպիրին կօխկը (2):

- Մազի կարմունց - 1. Ըստ կրոնա-կան պատկերացումների՝ մազից պատ-րաստված կամուրջ, որով պետք է անց-նեն հոգիները դատաստանի օրը: Մըռ-նէլանը յը՛տը լօխ բիդի մազի կըրմուն-ջավը ընցընին (2): 2. Կիրճերի՝ ձորերի մէջ բնական՝ նեղ ու վտանգավոր կա-մուրջ: Էտ ծօրումըն էլ մին մազի կար-մունց ա ինում (2): 3. փխբ. Վտանգավոր ուղի՝ ձեռնարկություն՝ գործ: Հըլիվուրը ասմա.- Էտ ասածըտ մազի կարմունց ա, քանէ ընգալ չըս կըրակու մաշ, ծը՛րք քաշի (2):

ՄԱԶԿԵՐ/ՄԱԶԿԵՐ/ՄԱԶԿԵՐ - Գ. Մա-զերի հիվանդություն, երբ մազերի ծայ-րերը ճեղքվում են եւ թափվում: Թաքա-վէրին ըխճըկանը մազէրը մազկէրան վէր ա տը՛ռնում, քըջըլանում ա (2):

ՄԱԶ՝ՄԱԶ՝ - Գործածվում է կապակ-ցության մէջ:

- Մազ՝-մազ՝ անել - Մանրամասն ստուգել՝ փնտրել: Հիշկան մազ՝-մազ ըն անում, էտ մուտանան քըթէնում չըն (2):

ՄԱԶ՝ՄԱՆ/ՄԱԶ՝ՄԱՆ/ՄԱԶ՝ՄԱՆ - Գ., ած. Մազ մանող (արհեստավոր): Մազ՝-մանը մազը մին քըշէրումը մանում ա, տամ ըտըրան (2):

ՄԱԶ՝ՄՕՐԹԷ - տէն ՄՐԶ՝ՄՕՐԹԷ:

ՄԱԶ՝ՈՒՏ/ՄԱԶ՝ՈՒՏ/ՄԱԶ՝ՈՒՏ - ած. 1. Վրան մազ ունեցող, վրան մազեր կապած՝ թափված: Էտ մազուտ մահարման յօր ա օնում, իրը՛սը սիրփում (2): 2. տէն ՄՐԶ՝ՄԱԶ՝ՈՒՏ:

ՄԱԶ՝ՔԱԶ/ՄԱԶ՝ՔԱԶ/ՄԱԶ՝ՔԱԶ/ՄԱ-ՂԱԶ - Գ. Մարմնի՝ քթի՝ ականջի եւն մա-զերը մեկ-մեկ հանելու փոքրիկ ունեյի: Մէլիքին կընէ՞գըն էլ էտ վախտըն էն ա ինում, մազքաշը յէր կալած, օնքէրը քընդիլիս (2):

ՄԱԶՆԵՐ - տէն ՄԱԶՆԵՐ:

ՄԱԶՆՈՒՏ - տէն ՄԱԶՆՈՒՏ:

ՄԱԶՆԱՆ/ՄԱԶՆԱՆ (արաբ. mazna (արտ) - Գ. 1. Մշակելի հող: Ծինանցէն առանց մազրան կարէլ չի յօլլա քիլի (2): 2. Բնակավայրից հեռու գտնվող գոմ՝

փարախ: *Ըտըրանց մազրան էլ շէնան շատ ա ինձում հրճե (2):*

- Մազրան ըղնէլ - տեն Ըրամակ ըղնէլ:

- Մազրան քըցիլ - տեն Ըրամակ քըցիլ:

ՄԱԶՈՒԹ (ռուս. *мазыт, թրք. mazyt*) -

գ. 1. Թորելուց հետո նավթից մնացող թանձր մնացորդը, մագույթ: *Մագույթը ածում ըն, նի կըցընում (2):* 2. փխր. Շատ կեղտոտ՝ սեւ բան: *Ըտըրա կրճըցը շօրերըն էլ հինջ շօր, մագույթ ա (Բ):*

ՄԱԶՈՒՏ - տեն ՄԱԶՈՒՏ:

ՄԱԶՈՒՏ - տեն ՄԱԶՈՒՏ:

ՄԱԶՈՒՐՆ - տեն ՄԱԶՈՒՐՆ:

ՄԱԶՔԱՇ - տեն ՄԱԶՔԱՇ:

ՄԱԶՔԱՇ - տեն ՄԱԶՔԱՇ:

ՄԱԶՕԼ (ռուս. *мазоль*) - գ. Մարմնի վրա մաշկի կոշտացած տեղ՝ կոշտուկ: *Էնքան քար ա քանդան, ծըրքերը սաղ մազուլ ա (Բ):*

- Մազուլ տըճնալ - Կոշտուկ առաջանալ, կոշտանալ, կարծրանալ: *Էնքան վընըտեպեզ շօռ ա յըճկալ, վընըտակերը մազուլ ա տըճնալ (Բ):*

ՄԱԹ՝ՄԱԹ՝ՆԱԹ՝ՆԱԹ (թրք. *mat* (հյույթ) - գ. Եփելով թանձրացած պտղի հյույթ, թանձր եփած քաղցու: *Մին աման մաթ ա ածում, տինում դունաղէն ըռաշկէն (2):*

- Մաթը կաթէլ - 1. Հասած պտղից հյույթ կաթել: *Թօզը հըսալ ա, մաթը կաթում ա (Բ):* 2. փխր. Պայմանները հասունանալ, որեւէ բանի պատրաստ լինել՝ կարիքը զգալ: *Ըխճըկանըտ խէ մարթու չըճ տամ, էն ա մաթը կըթէլիս (2):*

ՄԱԹ՝ՄԱԹ՝ (արաբ., պրս. *mat* (գարմացած, ապշած) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մաթ մընալ - Խիստ զարմանալ՝ զմայլվել՝ ապշել: *Միմօնը մընըմ ա մաթ մընացած, ըշկերին հըվատըմ չի... (ԼՂԲ, 307):*

ՄԱԹ¹ - տեն ՄԱԹ¹:

ՄԱԹ² - տեն ՄԱԹ²:

ՄԱԹԱԼ - ած. Մոլոր, շիվար, պարապ: ... *Յէշում ա տէսնում ըռըշկէն մի ծօխտ յէզըն լըծած, մայթան (ՅԱԲ, 15, 42):*

- Մայթան անէլ - Մեկին անտեղի զբաղեցնել՝ մոլորեցնել, չթողնել, որ իր գործը շարունակի: *Դերվիշը ըտըրանց մայթան ա անում, հօնձը մընամ ա կէսատ (2):*

- Մայթան ինիլ/մնալ - 1. Մոլորվել, շիվարել, ինչ անելը չիմանալ, պարապ մնալ: *Բ՛օխվան կըրթիս ա, մընաս մայթան... (ԼՂԲ, 380):* 2. տեն Մաթ մընալ: *Մէլիք-Շահնազար աղան մընաս ա մայթան, քար կըտրած, արմանք-գարմանք տարած (ԼՂԲ, 394):*

ՄԱԹԱԼ-ՂԱԹԱԼ - տեն ՄԱԹԱԼ:

ՄԱԹԱԹԱԲ/ՄԱԹՏԱԲ/ՄԱԹՏԱԲ/ՄԱԶՏԱԲ (արաբ. *mutbağa, պրս. motbeğə* (նպատակ) - գ. Զմահաճույք, կամայական ցանկություն: *Էտ կընգանը մայթաթանը էն ա ինձում, վեր մարթը տըճնալ ինձն նծթանը (2):*

- Մայթաթանը թըմամէլ - Զմահաճույք՝ ցանկությունը կատարվել: *Թաքավերը ասմա.- Հինջը օզում ա՝ տըվէթ, ըտըրա մայթաթանը մինչը՝ վեր թըմամէլ վէշ, սուս չի ընական (2):*

- Մայթաթանը կօրկու տինիլ - Իր քմահաճությամբ՝ ցանկությամբ առաջնորդվել: *Տանը հարթնը վեր մայթաթանը կօրկու տիրալ, էն տօնը տօն չի տըճնալ (Բ):*

ՄԱԹԱՅՆ/ՄԱԹՏԱՅՆ/ՄԱԹՏԱՅՆ/ՄԱԶՏԱՅՆ (արաբ. *meta* (ապրանք), թրք. *matah*) - ած. Գնահատելի, արժեքավոր, գովելի:

... *Յանի ախճիկը հինջ մայթաթան ա, լըղար, հանց ա լըհա ալակուշկուշ ինի (ՋՏ, Ա, 6):*

ՄԱԹ-ՂԱԹ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մաթը-դույթը կըտըր(վ)էլ - տեն Մաթ մընալ: *Ըստըղէս ժուղօվորթը էտքանը վեր տըճսալ ա, մաթը-դույթը կըտըրած՝ ծէն ա տուվալ.- Բօլ թան, բօլ թան... (ԱԱ, 20):*

ՄԱԹՏԱԲ - տեն ՄԱԹԱԹ:

ՄԱԹՏԱՅՆ - տեն ՄԱԹԱՅՆ:

ՄԱԹՂՕԼ - տեն ՄԱԶՂՕԼ:

ՄԱԼ (արաբ. *mal*) - գ. Ապրանք, ունեցվածք, հարստություն: *Ըտըրանց էլ շատ մալ ա ինձում (2):*

ՄԱԼԱ (պրս. *mala*) - գ. Ծեփը պատին քսելու՝ սվաղելու գործիք, ծեփիչ: *Սըվաղչին առանց մալա հինջ ա՛նէ (2):*

- Մալա տալ/քաշիլ - 1. տեն ՍԸՎԱՂԷԼ: 2. տեն Կապ տալ:

ՄԱԼԱԳ/ՄԱԼԱԹ - տեն ՅՈՒԴԻ-ՄԱԼԱԳ:

ՄԱԼԱԴԵՏ (ռուս. *молодец*) - տեն ԱԼԼՈՂԱԴՕՆՈՒՄ: *Հա,- ապըմ ա,- լ՛ալ ըս ըրալ, շատ լ՛ալ ըս ըրալ, մալաղէց (ԲՅԲ, 67):*

ՄԱԼԱԿԱԼ (ռուս. *малакан*) - գ. Ռուս աղանդավորության մի տարատեսակի հետեւորդներ, որոնց մի մասը բնակություն է հաստատել Ղարաբաղի եւ հարակից տարածքներում: *Ղըրաղբու-ջաղան մին սան ա կամ, թա մին կըլըմբօս մի քանէ հիւքըվերթի ա դարկալ մին մալականու շէն, վեր ռուսերէն խօսելը սըվերին... (ՋՏ, Ա, 202):*

ՄԱԼԱՄԻԾ/ՍԸԼԱՄԻԾ/ՍԸԼԸ(ԼԸ)ՄԻԾ/ՄԻԼԸՄԻԾ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մալամիշ անէլ - Վհատեցնել, ընկճել, հոգեպես տառապել տալ: *Ըտըրա խոսկերը ըխճըկանը մալամիշ ըրէն (2):*

- Մալամիշ ինիլ/կալ/տըճնալ - Վհատվել, ընկճվել, հոգեպես տառապել: *Ըշտըճի քընըմ ըս՝ շի՛տ յէթ, յարըտ մալամիշ կինի (ԼՂԲ, 116):*

ՄԱԼԱՆԶ (հ.ե. **mel-*) - 1. գ. Սանդերքի վրայից հանվող զգած բրդի փունջը, որ պատրաստ է մանելու: *Շաման իվիլանցածըն էլ սանդերքին ճաղէրը կըքսար, վեր ընջօտին վէշ, մալանչնէն խարաբ տըճնալ (ՋՏ, Բ, 100):* 2. տեն ՍԸԼԸՆԶԸՆԷ: 3. ած. Մի մալանչի չափ: *Մին մալանչ պիթթա ա տամ էտ կընգանը (2):*

ՄԱԼԱՍ - գ. 1. Մեծահատ նռան տեսակ: *Մալասը լ՛ալ նօռն ա (Բ):* 2. Չհասունացած թթու պտուղ: *Խօխան մալաս կերալ, փօրը ցալից (Բ):*

ՄԱԼԱՍՕՆԻ (ռուս. *малосольный*) - գ., ած. Թթու դրած, սակայն դեռ լավ չթթված (վարունգ, լոլիկ եւն): *Մալասօն-նին թթէն ըրաղէն մայթան ա (Բ):*

ՄԱԼԱՎ/ՄԱԼԼԱՎ/ՄԵԼԱՎ/ՄՕԼԱՎ (արաբ. *mel* (հոյս) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մալավ անէլ/կըցընէլ/պահէլ/քըցիլ - Մեկին անտեղի վստահեցնել՝ հուսադրել: *Ըտըրանց էտ խըճ մարթին մայլան ըն անում, դարկում (2):*

- Մալավ ըղնէլ/ինիլ/կէնալ - Անտեղի հավատալ՝ հուսադրվել՝ վստահանալ: *Էտ կընէգը մայլան ա ըղնում, ծին տամ էտ տըղէն (2):*

ՄԱԼԱՐ - տեն ԽԸԲՂԾ (3):

ՄԱԼԱՐՅԱ (ռուս. *малерия*) - գ. Ճահճատենոյ, մալարիա: *Մալարյան փիս հիվընդթուն ա (Բ):*

ՄԱԼԱԹ - տեն ՄԱԼԱԳ:

ՄԱԼԲԱԹԻ - տեն ՆԱԼԲԱԹԻ:

ՄԱԼ-ՂՎԱԼԱԹ - տեն ՄԱԼ:

ՄԱԼԻԳ - տեն ՍՈՒՐԱԳ:

ՄԱԼԻՆԱ (ռուս. *малина*) - գ. Վարդագինների ընտանիքին պատկանող փշոտ թփաբույս եւ նրա պտուղը, մոռ: *Մալինան լ՛ալ բար ա (Բ):*

ՄԱԼԻՌՕՎԸՆ(Ն)Ի (ռուս. *малиро-ванный*) - ած. Արծնապատ, էմալապատ: *Այան մալիրօվըննի ղըզղանում խօրանգ չար իփիւմ (Բ):*

ՄԱԼԼԱՎ - տեն ՄԱԼԱՎ:

ՄԱԼԼՕՐ/ՄԱԼՕՐ - մ., գ. Վաղը չէ, մյուս օրը չէ, մյուս օրը չէ, մյուս օրը: *Ղանդին ասմա.- Մայլծը կըկաս, տանիս (2):*

ՄԱԼՅԱԼԲԱԹԻ - տեն ՅԱԼԲԱԹ:

ՄԱԼՄԱԼԱԹ (ռուս. *мармелад, ֆր. marmelade*) - գ. Շաքարով, պտղահյութով եւն պատրաստվող քաղցր ուտելիք,

մարմելադ: *խօխենքը մալմալաթ շատ ըն սիրում* (Բ):

ՍԱԼՅԱԹ/ՄԱՅՅԱԹ/ՄԱՐՅԱԹ - *տեն* ԿԻՆ:

ՍԱԼՅԱՐ (*ռուս. малая*) - *գ. Շենքերի պատերի՝ դռների եւն ներկելով զբաղվող արհեստավոր, ներկարար: Թաքավերը էտ վեր տը՛սնում ա, հըրամանք ա տամ, վեր մայարին տանին կախ տան* (Ձ):

ՍԱԼՈՒԼ - *տեն* ՍԱԼՈՒՐ:

ՍԱԼՈՒԼ-ՍԱՇԿՈՒՆ - *տեն* ՍԱԼՈՒՐ-ՍԱՇԿՈՒՆ:

ՍԱԼՈՒՐ/ՍԱԼՈՒԼ (*գրբ. մոլոր (մոլորված) - տեն* ՍԱԼՈՒՐ-ՍԱՇԿՈՒՆ:

ՍԱԼՈՒՐ-ՍԱՇԿՈՒՆ/ՍԱԼՈՒԼ-ՍԱՇԿՈՒՆ (*թրք. melul (տխուր) + muskul (դժվարություն) - ած., մ. Տխուր-տրտում, տխուր ու մոլոր: էտ տըղան էլ մալուր-մաշկուն տոն ա կամ, տոն-տը՛ղ, հնր-մար, կընէգ՛-խօխա թողում, կըլծի յոր օնըմ, քընամ* (Ձ):

ՍԱԼՕՐ - *տեն* ՍԱԼԼՕՐ:

ՍԱԽԱԹ (*գրբ. մախաթ*) - *գ. Ծայրը կոր մեծ ասեղ, որով կարում են տոպրակները՝ ջվալները՝ համետը եւն: Մախաթը յոր ա օնում, էշին փալանը կարում* (Ձ):

- Մախաթը միշուկումը/ջըվալումը կը՛ղվել/փըրթակվել չի - Ակնհայտ բանը թաքցնել հնարավոր չէ:

- Մախաթ կօլ տըված (շօն) - *տեն* Ասը՛ղ կօլ տըված (շօն):

ՍԱԽԱՐ (*արաբ. maxul-lanu (հաստ չվան) - գ. 1. Սայլի լծակները միացնող փայտե գամ փական: Քինամ ա, վեր մախառ շինիլ տա* (Ձ): 2. Փոքրիկ սրածայր փայտիկ՝ զանազան գործածությունների համար: Մին մախառ ա յոր օնում, ըսքըսում խընջըլօզ քանդիլը (Ձ):

- Մախառը տալ - *Դուռը հետեւից կողպել: Նի յա մընէս տօն, մախառը տաս, քօն ինիս* (Ձ):

ՍԱԽԱՐԻԲ/ՍՈՒԽԱՐԻԲ - *գ. Քար տաշելու գործիք: ... Չար կընէգը կամ ա, տէսնում մին քարտաշ, մախարիքը ծէռքին, քար ա տաշում* (ՅԺՅ, VI, 692):

ՍԱԽԱԹԱՆԶ (*գրբ. մաղթանք (աղոթք, աղաչանք, բարեխոսություն) - գ. Բարեմաղթություն, բարի ցանկության արտահայտություն, մաղթանք: Սօրը մախթանքը ամմէն հինգ ամի* (Ձ):

ՍԱԽԱԹԷԼ (*գրբ. մաղթեմ (աղոթել, աղաչել, բարեխոսել) - նր. Մեկին կամ որեւէ բանի բարի ցանկություն արտահայտել, բարեմաղթել, մաղթել: Պառավը ըտըրանց հաճօղություն ա մախթում, քինամ* (Ձ):

ՍԱԽԼԱՍ (*արաբ. xelas, թրք. maxlas (վերջիվերջո) - վ. Ինչեփցե, ինչ որ է: Է՛հ, մախլաս, յը՛ք, միհենք էլ քըզանա խօսինք՝* (Ձ):

ՍԱԽԼԱՎԱ - *գ. 1. Քուրջ, լաթ, ցնցոտի: Մին մախլավա յա յոր օնում, քըցնում ըտըրա յըրա* (Ձ): 2. *փխբ. Փափուկ՝ կակուղ բան: Հինչ տմնծ, մախլավա յա* (Բ):

- Մախլավա շինիլ - *տեն* Սըռամօշ շինիլ:

- Մախլավա տը՛ռնալ - *տեն* Սըռամօշ տը՛ռնալ:

ՍԱԽԾ/ՍԱԽՅ/ՍԱՐԾ/ՍԱՐՅ (*գրբ. մաղծ*) - *գ. Դառը՝ դառնահամ բան, լեղի, մաղծ: Շըլծորը հնլւն շատ ա խակ, մաջը մախծ ա* (Բ):

- Մախծը վեր ածել - *Բարկությունը՝ զայրույթն արտահայտել: Կամ ա տօն, կընզանը յըրա ճըղճըղամ, մախծը վեր ածում* (Ձ):

ՍԱԽԾՕՍ/ՍԱԽՅՕՍ/ՍԱՐԾՕՍ/ՍԱՐՅՕՍ - *ած. 1. Մաղծ պարունակող: Մախծօտ թուքըջիգ՛արը կըտօրում ըն, իփում* (Ձ): 2. *փխբ. Չար, Նախանծ: Մախծօտ մարթ ա հսակը* (Բ):

ՍԱԽՄԱՐ - *տեն* ՍԱԽՄՈՒՐ:

ՍԱԽՄԱՐԻ/ՍԱԽՄՈՒՐԻ - *ած. 1. Թավշից պատրաստված, թավշե: Մախմարի շօրերը կը՛նում ա, քինամ* (Ձ): 2. *փխբ. Նուրբ, քնքուշ, դուրեկան: Մախմարի ջան օնէ* (Բ): 3. *փխբ. Ախորժեյի, լավ, հաճելի: Մախմարի չայ ա քըցնում Անուշ աքերը* (Ձ):

ՍԱԽՄՈՒՐ/ՍԱԽՄԱՐ (*արաբ. maxmar, թրք. maxmur*) - 1. *գ. Նուրբ ու խավոտ երեսով կտոր, թավիշ: Էրկու մէտըր մախմուր ա ինք՝ օնում, դարկում նըշը-նածէն հը՛տէ* (Ձ): 2. *ած. փխբ. Փափուկ, Նուրբ: ... Սիպտակ մախմուր ծըծերըտ ինծ հէտի բաղ ըս ըրալ* (ԼԴԲ, 150):

- Մախմուր շինիլ - *տեն* Սըռամօշ շինիլ:

- Մախմուր տը՛ռնալ - *տեն* Սըռամօշ տը՛ռնալ:

ՍԱԽՄՈՒՐԻ - *տեն* ՍԱԽՄԱՐԻ:

ՍԱԽՅ - *տեն* ՍԱԽԾ:

ՍԱԽՅՕՍ - *տեն* ՍԱԽԾՕՍ:

ՍԱԽՕԽ/ՍՕԽՕԽ - *գ. Ձավարով պատրաստվող ջրալի անհամ կերակուր: Մախօխը քըսիքու խօրնգ ա* (Բ):

ՍԱԽՕՐԿԱ (*ռուս. maxorka*) - *գ. Ցածրորակ ծխախոտ՝ մանրացրած տերեւների ու ցողունների ձեւով: Էն համան դէրը կամ ա, մախօրկէն ամանը խըլում, յոր օնում, քինում* (ՅԺՅ, V, 349):

ՍԱԾԱԿԷՏ - *տեն* ՍԱՏԱԾԻԿԱԸԼ:

ՍԱԾԻԿԷՏ - *տեն* ՍԱՏԱԾԻԿԱԸԼ:

ՍԱԾՆԷՐ/ՍԱԶՆԷՐ - *տեն* ՍԸԾՆԸՐԱՆ:

ՍԱԾՆՈՒՏ/ՍԱԶՆՈՒՏ - *ած. Վրան մածուն քսված, մածնով կեղտոտված: Խօխան մածնուտ շուրերավ կամ ա, ըր-նում ըտըրա խըտտը* (Ձ):

ՍԱԾՈՒՆ (*գրբ. մածուն*) - 1. *գ. Մերանով կաթից ստացվող մթերք՝ մածուն: Տէսնըմ ա ախճիգը ուրուրու-ցան տոնս յէկավ, ամաններին մածունը լօխ կերավ, էլիս նի մըտավ ուրուրուցը* (ՅԺՅ, V, 53): 2. *ած. փխբ. Դեռ չհասունացած՝ կաթնային վիճակում գտնվող (ցորենի մասին): Ցօրէնը հնլւն մածուն ա* (Բ): 3. *տեն* ԶԸՀԱՐ (4):

- Մածնէն թըթօ ասէլ - *տեն* Էշին չու ասէլ:

- Մածնէն սը՛վ ասէլ - *տեն* Սը՛վէն սիպտակ ասէլ, սիպտակէն՝ սը՛վ:

- Մածնու մէրան - *Բանսարկու, խառնակիչ: Ամմէն շէնում էլ մածնու մէրան մարթիք՝ կան* (Բ):

- Մածնու տօ՛, կըլծիլըտ քըսէ՛ - *Ասում են, երբ մեկից վիրավորված՝ հրաժարվում են նրա առաջարկած բանից՝ քեզ լինի, չէմ ուզում:*

- Մածնու քըսակավ ճեղաց քինօղ - *ժլատ: Մածնու քըսակավ ճեղաց քինօղ մարթին անա հը՛ռէ բիդի շօռ տաս* (Ձ):

- Մածնու առանց փըջիլի օտէլ - *ծղր. Քաջ՝ խիզախ լինել: Հըլիվուրը աս-մա.- Հա՛, դօջաղ տըղա յա, մածնու առանց փըջիլի յա օտում* (Ձ):

- Մածնու կատուն կերավ, թակը՝ *խօխան - Մեղավորի փոխարեն տուժեց՝ պատժեց անմեղը:*

- Մածնունը էլ ա փըջում, յը՛տնան օտում - *Խիստ զգուշավոր է:*

- Մածնու վեր տը՛ռնալ - *Տրամադրությունը փցանալ՝ ընկնել: Էտ վեր ըսկանում ա, խանէն մածնու վեր ա տը՛ռնում* (Ձ):

- Մածնու տը՛ռնալ - *Թանձրանալ (հեղուկների մասին): Խաշը էնքան իփիլ բիդիս, վեր մածնու տը՛ռնալ* (Բ):

ՍԱԿԱՐ/ՍԱԿԱՐ - *գ. 1. Հարսանիքի ժամանակ փեսային ուղեկցող ազապ ընկերներից յուրաքանչյուրը, մական: Դէ էլ հի՛նչ. մըկըռնէն լօխ կուտուրվիս ըն, հու վեր էլ կըրէս ա, փըխջիս ա, կըլծիլը զըզդէս* (ԱԱ, 36): 2. *Առհասարակ հարսանիքի ժամանակ խնամիների կողմից հրավիրված անձ: Տըղատարըն ա ըխճըկատարը մըսըլիաթ ըն անում, վեր մարթա քըսան մըկառա իվիլ պիր-լւն չըն* (Բ):

ՍԱԿԱՐԱԿԱԾԻ/ՍԱԿԱՐԱԿԱԾԻ - *գ. Մականների գլխավորը՝ ավագը, մականապետ: Հըրսանէքը վառքառ անօղը մա-կառքաշին ա* (Ձ):

ՄԱԿԱՌՈՍ/ՄԱԿԱՐՈՍ (*ռուս. макароны, իտ. macarone, հուն. makaria*) - գ. Անալի խմորից բարակ ու երկար խողովակաձեւ եւն չորացրած սննդամթերք, մակարոն: Միհէնգ մաղազինումը էն ա մակարոնը թայա տուված, ինք' օնօղ չի կա (Բ):

ՄԱԿԱՐ - տէն ՄԱԿԱՐ:

ՄԱԿԱՐԱՆ - գ. Ընդարձակ հողակտորին կից փոքր հողակտոր: Կամ ըն, էտ մակարանումը վեր կ'ամ (2):

ՄԱԿԱՐԱԲԱՇԻ - տէն ՄԱԿԱՐԱԲԱՇԻ:

ՄԱԿԱՐՈՍ - տէն ՄԱԿԱՐՈՍ:

ՄԱՅ (գրք. մահ) - գ. Մեռնելը, վախճան, մահ: Մին քըշեր էլ մահըն ա կ'ամ, թա. - Զազըր մինակ ըս, յէկալ ըմ, քէգ տանիմ (ՆԱԲ, 64):

- Մահա պըրծնել - Փորձանքից մի կերպ ազատվել: Տօնը պարան յը'կալ, Ասատուրըն ա կընէգը մահա պըրծէն (Բ):

- Մահէն իրըսէն մընացած - Մահամերձ: Մահէն իրըսէն մընացած մարթ ա Սիմօնը (Բ):

- Մահէն հը'տան շօռ կ'ալ - Ինքն իրեն վտանգի մահվան ենթարկել: Խը-չատօրը էն ա մահէն հը'տան շօռ կ'ալիս, մին օր էլ ծըմակումը ըղնական ա կ'իզիւ ճանգ (Բ):

- Մահը կ'ալ - Մահը վրա հասնել, մահամերձ լինել: Զարը ասմա.- Իմ մահըս յը'կալ ա, յըս էլ կարել չըմ վէշ մին պէն անիմ (2):

- Մահ չիսիլ - Անմեռ՝ անմահ լինել: Ծառը ասմա.- Մարթ ախպեր, ինձ մահ չօնիմ, նըհախ տը'ղան ջանէտ ջափա մէլ տալ (2):

- Մահվան վը'ղը քըշըցընել - տէն Մահ տալ:

- Մահ տալ - Սպանել, մեռցնել: Կածակը շատերէն ա մահ տուվալ (Բ):

- Մահու յըրա - տէն Մահէն իրըսէն մընացած: Մին հըռակիր ա կ'ամ էտ թաջիրներէն մինին յըրա, վեր կընէգըտ էն ա բալնիցումը, մահու յըրա յա (ՀԱԲ, 15, 48):

ՄԱՅՆԼ - տէն ՄԵՅՆԼ²:

ՄԱՅԱՍՈՒՐ - տէն ՄԵՅԱՍՈՒՐ:

ՄԱՅԱՐՄԱ - տէն ՄԱՅԱՐՄԱ:

ՄԱՅԱՐՄԱՏՈՒ - տէն ՄԱՅԱՐՄԱՏՈՒ:

ՄԱՅԷՉԲ (գրք. մահիծք (մահվան անկողին)) - գ. Մահվան պատճառ: Էտ կընէգը շատերէն մահէքըն ա տը'նալ (2):

ՄԱՅԱՐՄԱ/ՄԱՅԱՐՄԱ (թրք. mahrama)

- գ. Երեսը՝ մարմինը՝ ամանները եւն սրբելու երկարավուն կտոր, սրբիչ: Մահարման յօր ա ունէս, թա իրըսը սիր-փի, տըսնա՝ յըրա մին մը'ծ վըրջէմը (2):

ՄԱՅԱՐՄԱՏՈՒ/ՄԱՅԱՐՄԱՏՈՒ - գ., ած. Սրբիչի համար նախատեսված

(կտոր): Զըրթընցուկէն հը'տէ մահըր-մացու վէլ ըն դըրկէս (2):

ՄԱՅԻՍ - տէն ՄԱՅԻՍ:

ՄԱՅԼԱՆ/ՄԱՅԼԱ/ՄԵՅԼԱ՝ (արաբ., պրս., թրք. mahalle) - գ. 1. Թաղ, թաղամաս: Վերջը սաղ միհլին դըրբըգէքը թըկէս ա, լօխ տոնս ըն կ'աս, ուշոնց տաս, քիսիս (ՀԺՅ, V, 249): 2. Տարածք, տիրույթ: Ասում ըն, մին թաքավեր տոնս ար յէկալ ուրան մըհալը՝ վերս ընէլու (ՀԺՅ, VI, 242): 3. Թաղի՝ թաղամասի բնակիչներ: Ջանիլ ըխճըկէքըն էլ քիս ըն ծաղէգ քըղէս, էլիս յերք ըսէլալ կ'աս, ուրանց մըհլին նըհէտ խըռնըվէս (ՀԺՅ, V, 469):

ՄԱՅԼԱՄ (արաբ. merhem) - գ. Վերքը բուժելու մածուցիկ դեղամիջոց՝ սպեղանի: Յէտնան պերալ ըն ընդըրա վը'ռը մանիլամ տիրան, սըղըցըրալ (ՀԺՅ, VI, 702):

ՄԱՅԼԱՆԻՍ (արաբ., թրք. malum) - ած. Երեսացող, Նշմարելի, Նկատելի, հայտնի: Պիրում ըն էտ պօլիգը մին մանիլում տը'ղ թաղում, ուրանք քիսնալ շէնը (2):

- Մանիլում անել - 1. Երեսալ, Նշմարվել, Նկատվել, պարզվել: Թա հիշտեղ ա օզըմ քիսի, մանիլում չի անում (ՀԺՅ, V, 63): 2. Ցույց տալ, Նկատելի դարձնել, պարզել: Կաքավը յը'րք ա ասում, մանիլում անում ուրան քօլէն տը'ղը (2):

- Մանիլում ինիլ - տէն Մանիլում անել (1): Մարթը յէշալ ա, թա.- Արջ ախպեր, սըղացալ ա, տը'ղըն էլ չի մանիլում (ԱԱ, 73):

ՄԱՅԼՈՒԾ/ՄԱՅԼՈՒՑ (արաբ., թրք. mahluğ (գզած)) - գ. Մաքուր՝ բարձրորակ բամբակ: Էրկու կիլօ մահլուճ ա ինք' օնում, մանում (2): 2. Կիսք. Նուրբ՝ փափուկ բան: Խօտ, հիկն խօտ, մահլուճ ա (Բ):

ՄԱՅԼՈՒՑ - տէն ՄԱՅԼՈՒՑ:

ՄԱՅՅԱԹ - տէն ՄԱՅՅԱԹ:

ՄԱՅՆԱ/ՄԵՅՆԱ (պրս., թրք. behane)

- գ. Զնարովի՝ մտացածին պատճառ, պատրվակ, առիթ: Ղանվրիքը ամէն օր մին մըհանալ կ'ամ ա էս մարթին կօշտը, ասում, խօսում, լափ դուստանում (ՀԺՅ, VI, 215):

- Մահնա փըռնել/քըցիլ - Պատրվակ՝ առիթ՝ պատճառ բերել՝ բռնել, պատրվակել: Ծարմաղը, մին պան մըհանա քըցանձ, տոնս ա կ'ամ տօռնը... (ՆԼԴԺԲ, 30):

ՄԱՅՆԱ-ՇԱՅՆԱ - տէն ՄԵՅՆԱ-ՇԱՅՆԱ:

ՄԱՅՍՈՒԼ - գ. Արտի՝ այգու առաջին բերքը: Մահսուկան պատառ աղում ըն, հաց թըխում, փօրցում (2):

ՄԱՅՎԷԼ (գրք. մահանամ) - տէն ՄԵՅՎԷԼ:

ՄԱՅՏԱՐ - տէն ՄԱՅՏԱՐ:

ՄԱՅՏԱՅ - տէն ՄԱՅՏԱՅ:

ՄԱՅՐԱԿ - գ. Փայտի՝ ձողի կտոր,

որով ներկարարը խառնում է ներկը: Մալարը վեր մահրակավը թըխէս ա, ըտըրա ջընաղը սաղ կըրասկուտ ա տըռնաս (2):

ՄԱՅՐՈՒՍ (արաբ., պրս., թրք. mahrum) - ած. Որեւէ բանից գրկված, որեւէ բանի կարոտ: Բաղըն էլ ծը'րքան ինք' ըն օնում, Շափաղաթէն թօղնում մանիլում (2):

ՄԱՅՐՈՒՍ-ՄԱՂԲՈՒՆ - տէն ՄԱՂԲՈՒՆ:

ՄԱՅՐՈՒ(Ր)ՎԱՐԻ/ՄՈՒՅՐՈՒ(Ր)ՎԱՐԻ (թրք. mahud) - գ. Թաղիքանման խավով բրդյա կամ կիսաբրդյա հաստ կտոր՝ գործվածք: Մահուղըվարի յա ինք' օնում, մին լ'ալ պէնջակ կարում (Բ):

ՄԱՂ (գրք. մաղ) - գ. 1. Ալյուրը՝ ընդեղենը մաղելու՝ փայտե շրջանակի վրա ամրացրած ծակոտկեն հյուսվածքով հարմարանք, մաղ: Մաղը յօր ա օնում, անլէրը մաղում (Բ): 2. Մետաղալարե մեծ անցքերով ցանց՝ հողը՝ ավազը մաղելու համար: Մաղը տիկնում ըն, դումը մաղում (Բ):

- Մաղավ անց կէնալ - Խիստ նիհարել, հյուծվել: Էտ հինջ ա՛ հանլըտ, մաղավ անց ըս կացալ (Բ):

- Մաղավ անց կըցընել - Խիստ ընտրություն կատարել, մանրագին ստուգել: Խաջօն մաղէն ծակավը անց կըցըրալ, մին լ'ալ ծի ճօկից (2):

- Մաղավ ճիւր կըրել - Ապարդյուն՝ անօգուտ գործ անել: Խախը հըրուստանում ըն, մէր միտէմըն էլ սաղ օրը մաղավ ճիւր ա կըրում (Բ):

- Մաղէն իրըսէն մընալ - Շատ քիչ լինել (այլուրի մասին): Ասում ա.- Էտ ա՛ պէրած անլէրըտ, էտ մաղէն իրըսէն ա մընական (2):

- Մաղէն ծակավը անց կէնալ - տէն Մաղավ անց կէնալ:

- Մաղէն ծակավը անց կըցընել - տէն Մաղավ անց կըցընել:

- Մաղէն կըլծիւր պէն/փուշի ըղնել/քըցիլ - Ձեռնարկած գործից օգուտ գալ, ունեցածի վրա մի բան ավելանալ՝ ավելացնել: Էտ մարթը քըշեր-ցիրը'կ կօրծ ա անում, ամհա մաղէն կըլծիւր պէն չի ըղնում (2):

- Մաղը ծակ - 1. Անխեյք, հիմար: Մաղը ծակ մարթ ա Աբէլը, լօխ խանիում ըն (Բ): 2. Անգաղտնապահ, բացբերան: Մաղը ծակ տըղամարթը կընգան անա բէթար ա (2):

- Մաղը կըռէջանը քըցիլ - 1. Գործը լրիվ վերջացնելով՝ հանգստանալ: Կամ ըն, տը'սնում՝ ուստէքը կօրծը պըրծած, մաղը կըռէջանը քըցանձ (2): 2. Մեկին ունեցվածքից՝ ապրուստի միջոցներից

գրկել: *Խանը ըտըրանց մաղը կըռէ-ջանըն ա քըցալ* (2):

- Մաղ ծախսող/կապող - Աներես, անամոթ: *Մաղ ծախսող կընգանը ճար չի ինիլ* (Բ):

- Մաղ տըռնալ - Մաշվելով ծակ-ծկվել (շորի՝ կտորի եւն մասին): *Էնքան կըճալ ա, պէնջակը մաղ ա տըռնալ* (Բ):

ՄԱՂԱԶԻՆ/ՄԱԳԱԶԻՆ (ռուս. *магазин*, արաբ. *magaz*, թրք. *mağaza*, ֆր. *magasin*) - գ. Խանութ: ... *Քընում ա, տէսնում մագա-զինները ըպրանքավ լիզըն ա, քուչէքում ապրանքը թափած ա* (ՀԱԲ, 15, 31):

- Մաղագինը պէց ինիլ - Շալվարի առջեւի կոճակները բաց լինել: *Յէշում ա, տըճսնում դէրին մաղագինը պէց ա* (2):

- Մաղագինը կապել - Շալվարի առ-ջեւի կոճակները կոճկել: *Մաղագինըտ կապել, համօթ ա* (Բ):

ՄԱՂԱԶԻՆՉԻ/ՄԱԳԱԶԻՆՉԻ - գ. Խանութի վաճառող, խանութպան: *Մա-ղագինչին մաղագինը պէնում ա, տըճս-նում ապրանքը կա վէչ* (2):

ՄԱՂԱՇ - տէն ՄԱԶՔԱՇ:

ՄԱՂԱՎԵՐ - տէն ՄԵՂԱՎԵՐ:

ՄԱՂԱՎԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՄԵՂԱ-ՎԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՄԱՂԱՎԵՐՕԹՈՒՆ - տէն ՄԵՂԱ-ՎԵՐՕԹՈՒՆ:

ՄԱՂԱՐԱ (արաբ., թրք. *magara*) - տէն ՎԵՐՎԱՆ:

ՄԱՂԱՐԻՃ/ՄԱՂԱՐԻՃ (ռուս. *магара-рыч*) - գ. Արած լավության՝ լավ գործի՝ ուրախ լուրի դիմաց տրվող նվեր: *Ասում ա.- Մին մաղարիճ ըրա՛, կործըտ դիւ-գըցընիմ* (2):

ՄԱՂԱՐԻՃ - տէն ՄԱՂԱՐԻՃ:

ՄԱՂԲՈՒՆ (արաբ., թրք. *mağbūn* (խաբված) - ած. Անպետք, փչացած: *Ասում ա.- Ինձ մաղբուն խօտ չի հար-կավէր* (2):

- Մաղբուն անել - Անպետքացնել, փչացնել: *Թօռը լըճկավ, արտէրը մաղ-բուն ըրավ* (Բ):

- Մաղբուն ինիլ/մընալ/տըռնալ - Ան-պետքանալ, փչանալ: *Խօտը թօռէն տա-կէն վէր կէնա, մաղբուն կըտըռնա* (Բ):

ՄԱՂԲՈՒՆ(Չ)ՕԹՈՒՆ - գ. Անպիտան արարք՝ վերաբերմունք՝ վարքագիծ, խայտառակություն: ... *Պարիկէնթանին թա վէր տոնոնր յէկավ, լսավ ա, թա չէ՛ լափ մաղբունչօթուն ա* (2):

ՄԱՂԵԼ (գրբ. *մաղեմ*) - նբ. 1. Մաղով մաքրել, մաղել: *Ալլէրը մաղում ըն, խը-մօր հունցում* (2): 2. փխբ. Զտել, զտում կատարել: *Ախմաղ մարթիք՝ շատ ըն պաշտօն ըստացալ, հարկավէր ա մա-ղած* (Բ): 3. տէն ՇԱՂԵԼ:

ՄԱՂԾ - տէն ՄԱԽԾ:

ՄԱՂԾՕՏ - տէն ՄԱԽԾՕՏ:

ՄԱՂՆԻՍ - տէն ՄԱՂՆԻՏ:

ՄԱՂՆԻՏ/ՄԱԳՆԻՏ/ՄԱՂՆԻՍ/ՄԱԳ-ՆԻՍ (ռուս. *магнит*, հուն. *mágnis*) - գ. 1. Երկաթահանքի կտոր, որ երկաթյա եւ պողպատյա իրերը դեպի իրեն ձգելու եւ իրենից վանելու հատկություն ունի: *Մագնիսը տէմ ա անում, մէխէրը հըրվա-քում* (2): 2. փխբ. Հրապույր, գրավչու-թյուն: ...*Էրկու կընանէքը չօբանին մագ-նիսավ քաշում ըն տօն...* (ՀԺՀ, V, 363):

ՄԱՂՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՄԱՂԵԼ-ի:

ՄԱՂՑ - տէն ՄԱԽԾ:

ՄԱՂՑՕՏ - տէն ՄԱԽԾՕՏ:

ՄԱՂՕԼ - վ. Լավ է որ: *Մաղօլ էտ դանըմըն էլ մին մաշին ա ջիհան, թա չէ մընական ի թօռէն տակէն* (Բ):

ՄԱԾ (գրբ. *մաճ*) - գ. Գոպանի՝ արորի կոթը, որից բռնելով՝ մաճկալը վար է անում: *Կոթանէն մաճը կօտըրում ա, մաճկալը մընամ ա մայալ* (2):

- Մաճը մաճել, մըճակօթը վըճը կօխել - Գործը վերջացնելուց հետո խորհուրդ հարցնել: *Պառավը ասում ա.- Մաճը մաճալ ըս, մըճակօթը վըճը կօ-խալ, լըճս հինչ ա՛սիմ* (2):

ՄԱՃԱՆ - տէն ԹՕՐՆԸՍԹԸՆՈՒՄ:

ՄԱՃԱՌ - տէն ԹԻՐՄԱՆ:

ՄԱՃԱՌ - գ. Մատակ, հարսանիքի մատակարար: *Մաճարէն հըսցընում չըն կինին վըխտէն ածին* (2):

ՄԱՃԿԱԼ (գրբ. *մաճակալ*) - գ. Մաճը բռնող՝ վար անող մարդ: *Մաճկալը ուրոգոնը վաստակ կ'ամ ա տօն, տըճս-նում կընէճը տանը չի* (2):

ՄԱՍ - գ. մնկ. Ուտելիք: *Խօխան ասում ա.- Մամ ըմ օգում* (Բ):

- Մամ անել - տէն ՄԱՍԵ:

ՄԱՍԱ (ռուս. *мама*) - գ. 1. Մայրիկ (ավելի հաճախ գործածվում է որպես կոչական բառ): *Խօխան ասմա.- Մամա, պա պապան հօր ա՛մ* (2): 2. փխբ. Ամենալավ դեղը՝ դարմանը՝ հակազ-դողը: *Մըրսածէն մաման թօթէն արա-ղըն ա, մին էլ հունին վարէնին* (Բ):

- Մաման լաց ինիլ - տէն Մարը լաց ինիլ (ՄԱՌ-ի տակ):

- Մաման լիցըցընել - տէն Մարը լիցըցընել (ՄԱՌ-ի տակ):

- Մամուն անըճվ - Երզնան բանաձեւ՝ երզնում եմ մայրիկի արեւով: *Մամուն անըճվ, տըճսալ չըմ* (Բ):

- Մամուն բալա - Փափկասուն՝ դժվար իրավիճակներին անընտել մարդ: *Իզէն մամուն բալա յա, կարէլ չի կօրծ անէ* (Բ):

ՄԱՍԱԽԱԹՈՒՆ - տէն ԱՆԱԽԱԹՈՒՆ:

ՄԱՍԱԽՕՍԻ - գ., ած. Անճարակ ու

լռակյաց (մարդ): *Էտ մամախօսին բա-շիր չի անում, թա փըսակվէ* (Բ):

ՄԱՍԱՅԱԹՕՆ - ած., գ. անրգ. Ան-զգամ, ստոր, խարդախ (մարդ): *Էտ մա-մայաթօնը սաղ շինացուց ուրոնօնցավ ա ածալ* (Բ):

ՄԱՍԱՅԻ(Ն) - տէն ԼՈՒԹ:

ՄԱՍԱՉԱ (ռուս. *мамаша*) - տէն ՏԱՏ-ՄԱՐ:

ՄԱՍԱԹՈՒՐԻ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Մամաթուրի տալ - Մեկի հետ շատ մտերիմ՝ համերաշխ լինել: *Հըրթընըս-կէտուր առաջ ըն իլան խըռըվիէթ, մի-հէնգ էն ըն մամաթուրի տաս* (Բ):

ՄԱՍԵ - նբ. մնկ. Ուտել: *Կուկուն մամէ, բաբայ անէ* (2):

ՄԱՍԵՆՏ (ռուս. *момент*, ֆր. *moment*, լատ. *momentum*) - գ. Պահ, ակնթարթ: *Էն մամէնտին ուրան քըցում ա ընդէղ* (ՀԱԲ, 15, 108):

ՄԱՍԵՆՏԱԼՆԻ (ռուս. *ментальный*) - մ. Ակնթարթորեն, վայրկենաբար: *Յէտ ա տէռնում, մամէնտալնի կ'ամ, էտ շօրէրը տանում* (ՀԱԲ, 15, 100):

ՄԱՍԵՆՏԱՍՏԱՆ - տէն ԹՕՐՆԸՍ-ԹԸՆՈՒՄ:

ՄԱՍՈՒՆ (գրբ. *մամուխ* (վայրի սա-լոր) - գ. Սալորենիների ցեղին պատկա-նող փշալից ծառ՝ թուփ եւ նրա սեւ-կապտավուն պտուղը: *Մամուխը Մար-տակէրտա թիրիփներէն ա ինում* (Բ):

ՄԱՍՈՒՆ(Ը) (գրբ. *մամուռ*) - գ. Արմատներից ու ծաղիկներից զուրկ բույս, որ աճում է քարերի՝ ծառերի եւն վրա, մամուռ: *Էտ սառնէ լիւլէքը մամ-ռումը պըտատած՝ տընէլիս ըն իլան, տալիս հիվընդներէն, սահանք էլ լիվը-նալիս ըն իլան* (ԱԱ, 44):

ՄԱՍՓԱՍԵՐ/ՄԱՆՓԱՍԵՐ/ՄԱՍՓԱ-ՍԻ (ռուս. *монпансье*) - գ. Կոնֆետի տե-սակ՝ մետաղէ տուփով: *Խօխէնքը մամ-փասէր շատ ըն սիրում* (Բ):

ՄԱՍՓԱՍԻ - տէն ՄԱՍՓԱՍԵՐ:

ՄԱՅԱ (արս., թրք. *māya* (թթխմոր) - գ. 1. Մակարդ, մերան: *Պընէրէն մայան շուրդունավ ըն շինում* (Բ): 2. փխբ. Խառ-նակիչ, խռովություն գցող մարդ: *Էտ մա-յան սաղ շինացուց ուրոնր նըրքուր կըռ-վըցըրավ* (Բ): 3. փխբ. Դրամագլուխ: *Տա-նը միշտ բիդի մայա պահիս, վէր նըրը ընգած տըճը պինըցընիս* (Բ): 4. փխբ. Ուժ, զորություն: *Սօրը բըլդուրներումը մայա բիդի, վէր նան ծընէ* (ԱԲԲ, 73):

- Մայան բաթմիշ ինիլ/կօրչիլ - Ունեցվածքը վատնվել: *Մայան բաթմիշ իլան մարթին օրը սըճվ ա* (2):

- Մայա տալ - 1. տէն ՄԵՐԵԼ: 2. փխբ.

Մեկին դրդել՝ գրգռել մի բանի՝ մեկ ուրիշի դեմ: Պառավը մայա տըվավ, տահանց խըռըվցըրավ (2):

- Մայա տը՛նալ - Որեւ բանի՝ հարստության, ունեցվածքի հիմք դառնալ: Կընգանը պերած մոլըքը մայա չի տը՛նալ (ԱԲԲ, 45):

- Մայա փըռնել - Որեւ բանի՝ հարստության, ունեցվածքի հիմքը դնել: Ըտըրանք ըտը՛դ լ՛ավ ըշխադում ըն, մայա փըռնում (2):

ՄԱՅԱԼԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մայալամիշ անել - 1. Մեկին կերակրել, կազդուրել: Պառավը կըրած պիրում ա տօն, էտ խոխէն մայալամիշ անում (2): 2. Մեկին ունեցվածքի՝ հարստության տեր դարձնել: Դօրոնց Սէտրակը ախաօրցը մայալամիշ ա ըրալ (2):

ՄԱՅԱԼ(Լ)ԱԽԵ - տէն ԿԸԼԸ(Խ)-ԿՕՆՁԻ:

ՄԱՅԱԼՈՒ - ած. Ունետր: Մայալու դաստան լըն Դօրոնք (Բ):

ՄԱՅՂԱՆ - տէն ՄԱՅՅԱՆ:

ՄԱՅԶԻԼ - տէն ՄԱՅԶԻԼ:

ՄԱՅԵԼ - տէն ՊԸՈՒԱԶԻԼ (1) (հատկապես՝ ուլերի, գառների):

ՄԱՅԻԼ (արաբ. mail) - տէն ՅԸՅԻԼ-ՄԱՅԻԼ:

ՄԱՅԻՍ/ՄԱՅԻՍ (գրբ. մայիս) - գ. Տարվա հինգերորդ ամիսը՝ մայիս: Մայիսը լ՛ավ ամէս ա (Բ):

ՄԱՅԻՓ - ած. Մարմնական պակասություն՝ թերություն ունեցող: Մայիփ մարթ ա Սամսօնը (Բ):

ՄԱՅԼԱ - տէն ՄԱՅԼԱ:

ՄԱՅԿԱ (ռուս. майка) - գ. Անթել ներքնաշապիկ: Մայկան ճըղում ա, յարան կապում (2):

ՄԱՅԿԱ-ՏԸՐՈՒՄԻԿ - գ. Ներքնաշորեր: Յարթնը յէր ա կէնում, մայկատըրուսիկ կէնում, կըլըպընդըռէֆի տամ (ՀԱԲ, 15, 145):

ՄԱՆ (գրբ. ման (պտույտ, շրջան) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ման ածել - տէն Շօռ ածել (1):

- Ման կալ - տէն Շօռ կալ (1, 2, 3, 4):

ՄԱՆ (թրք. män (ես) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ման ամ, քի վար ամ - տէն Յընս ըմ, վէր կամ:

- Մանան բէշ-բէթար - Շատ վատ, շատ տգեղ: Ըտըրան էլ մին մանան բէշ-բէթար ախճիֆ ա ինոմ (2):

- Ման ծլում - 1. Հակառակորդին ծաղրելու արտահայտություն: Մարթը ասմա. - Ման ծլում, էտ բիդի՞ ինձ լը՛խնէ

(2): 2. Ի սեր Աստծու: Տընատարը ասմա. - Ման ծլում, մին թանիքը ըրա, էս դազաբան պըրծընիմ (2):

ՄԱՆԱԾ (գրբ. մանուած) - գ. Մանվածք, ոլորելու միջոցով բրդից՝ բամբակից եւն ստացված թել: Ախճիֆը մանածը յօր ա օնում, տոնս կամ (2):

- Մանած անել - Մանելով զբաղվել, մանել: Սադ օրը հըրթընսկէտոր էն ըն մանած ընէս (Բ):

ՄԱՆԳԱՆԱՆ - տէն ՄԻՆԳԻՆԱ:

ՄԱՆԴԱՐԻՆ (ռուս. мандарин, ֆր. mandarine) - գ. Նարնջի մի տեսակը՝ ավելի փոքր եւ քաղցր: Մանդարինը լ՛ավ բար ա (Բ):

ՄԱՆԴՐ (գրբ. մանտր) - տէն ԽՈՒՐՂԱ:

ՄԱՆԴՐ-ՄՈՒՆԴՐ - տէն ՄԸՆԴՐ-ՄԱՆԴՐ:

ՄԱՆԴՐ-ՄՈՒՆԶՈՒՐ - տէն ՄԸՆԴՐ-ՄԱՆԴՐ:

ՄԱՆԴԻԼ (գրբ. մանդիլ (գլխի ծածկ, թաշկինակ), արաբ., պրս. mândil (գլխաշոր) - տէն ՄՈՒԿ(Ը)Ն(Ը)ՄԱՆԴԻԼ:

ՄԱՆԶԻԼ/ՄԱՅԶԻԼ/ՄԱՅԶԻԼ (արաբ., թրք. menzil, պրս. manzel) - գ. 1. Երկարության չափ: Մին մանգիլ անց կընալանը յէտը մին մարթ ա ջըրում (ՆԱԲ, 52): 2. Երկարություն: Էտ փանդին մանգիլը կինար հէնգ մէտըր (2): 3. փխբ. Կյանքի կամ այլ բանի տեսողություն: Մարթին մանգիլը կարճ ա, հիշկան կարում ըք, ուրոն լըվօթուն ըրէք (Բ):

- Մանգիլ չինիլ - 1. Երկար վագել չկարողանալ: Կատուն մանգիլ չօնէ (2): 2. Հետեւողական չլինել: Խանէն վէր մանգիլ չինի, տօնը կըքանդվի (2):

ՄԱՆԵՔ - տէն ԿԸՏԸՐԱՔԱՐ:

ՄԱՆԵԹ (ռուս. монета, լատ. moneta) - գ. 1. ԽՍՀՄ-ում եւ նախահեղափոխական Ռուսաստանում հիմնական դրամական միավոր, որ հավասար էր հարյուր կոպեկի: ... Քընում ա քօխէն կօշտը, թա՛ մին մանէթ տօ (ՀԱԲ, 15, 64): 2. տէն ՄԸՆԸԹԱՆԻՏ (1):

- Մընըթեն քինիլ, կըպըկնէն մընալ - տէն Հայը-հայը քինիլ, վայ-վայը մընալ:

ՄԱՆԵԼ (գրբ. մանեմ) - 1. Նք. Ճախարակով՝ իլիկով եւն ոլորելով՝ թել պատրաստել: Մէհէտ մին քանէ կընէֆ էն ըն ինոմ կըտըրէն նըստած՝ իլիֆ մընէյիս (ԱԱ, 70): 2. քբ. փխբ. Նիհարել, հյուծվել: Անվանց Արշակը մանից, մանից, մը՛ռալ (Բ):

ՄԱՆԹ(ԱՐ) - տէն ԽԸԴՈ:

ՄԱՆԹԱՇ - տէն ԹՕՐՆԸՍԹԸՆՈՒՄ:

ՄԱՆԹԱՇՕԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մանթաշօվէն ախճիֆը/թօնը/տըղան - հեգն. 1. Հարուստ՝ ունետր մարդ: Հինչ ա՛, տոն Մանթաշօվէն ախճիֆըն ը՛ս, վէր օգում ըս էրկուտըժանէ տօն շինիս (Բ): 2. Արտոնյալ՝ արտոնություններ ունեցող անձ: Հինչ ա՛, Խօնարը Մանթաշօվէն ախճիֆըն ա՛, վէր օգում ա առանց հէրթ վը՛ննը կընալի մէս ինք օնէ (Բ):

ՄԱՆԹԱՇ - տէն ՉԸԼԸՆԳԻ:

ՄԱՆԹ/ՄՈՒՆԹ - տէն ԹՕՐՆԸՍԹԸՆՈՒՄ:

- Մանթի տը՛նալ - Մեկից կախման մեջ ընկնել: Քինամ ա քաղաք, մըրաք-վէրը տըղէն մանթի տը՛նում (2):

ՄԱՆԹԱՆԼ/ՄԱՓԹԱՆԼ/ՄԱՔՏԱՆԼ/ՄԱՔՏԱՆԼ - գ. Մետաղյա լար՝ որեւ բան կապելու համար: Փանդերը մանթանլավ կապում ա, շըլակում (2):

ՄԱՆԻ¹ (արաբ., պրս., թրք. mana (միտք, իմաստ) - գ. Որեւ բան պայմանավորող հիմունք՝ հանգամանք, պատճառ: Դարաբաղցուն էրկան ըպըրէլի մանին օթըն ա, թօթը, թիյին կօթը (2):

ՄԱՆԻ² (թրք. mani) - գ. Երգ, տաղ: Տըղան վէր ըսքըսում ա մանին ասէլը, թանջիրնէն լանց ըն ինոմ (2):

ՄԱՆԻՇԱՎ - տէն ՄԸՆԵՇԱՎ:

ՄԱՆԴԱԼ (թրք. mângâl) - գ. Երկաթե հաստ թիթեղներից պատրաստած շարժական կրակարան՝ խորոված անելու համար: Փանդերը մընդալէն լըրա կոնտոնում ա, կի կըքընում, վէր խըրաված անէ (2):

ՄԱՆԵՔ - գ. Հնձվորի ձախ ձեռքի ցուցամատին հազգվող՝ այծի մորթուց կարած կաղապար: Հօնձ անօղը մանէֆը քըքնում ա, հօնձը ըսքըսում (2):

ՄԱՆԵՐ (գրբ. մատն) - գ. 1. Մարդու, ինչպես նաեւ թռչունների եւ որոշ կենդանիների ոտքերի՝ ձեռքերի ծայրի հինգ շարժական մասերից յուրաքանչյուրը: ... Ամէն միանա մին մուտանա յա հանում, տանում հաքքընում ախաօրը մանները (ՀԺՀ, V, 326): 2. Ձեռնոցի յուրաքանչյուր ճյուղը՝ բաժանումը, որ հազնում է մեկ մատը: Ըլջանկէն չօրս մանը կօրծալ ա, մընացալ ա միւր (Բ): 3. Կողոսկրերից յուրաքանչյուրը: Էրկու խօզու մանն ա խըրավում, նըստում ըն, քը՛փ անում (2): 4. Եղանի՝ փոցիս եւն ատամ: Յըբէն մին մանը կօտըրալ ա (Բ): 5. Խաղողի վագի ոստ: Խըմալ ըն, հանրփան, քը՛գալ խաղվէն մանները կըքըքըրալ... (ԱԱ, 62):

- Մանանը (յըրա) պար ածել/ խըղըքընել - 1. Խորամանկությամբ՝ ճարպկորեն խաբել՝ մոլորեցնել: Փաննի խանը, Մէլիք-Շահնազարէն ուրան ման-

ներին պար ըծելավ, ընդորա վրդէրըն էլ ա գավթըմ (ԼՂԲ, 335): 2. Տանջել, նեղել, չարչարել: *Խօխան մօրը մաննանը յորա պար ա ածում* (Բ):

- Մաննանը փօջը տոն օնել - Մեկին որեւէ բանով օգնել՝ նեղ վիճակից հանել: *Հիրըվանէտ նրիդտ հիրըվընօթուն ըրա, վեր նրդը ընգած տըդը մաննանըտ փօջը տոն օնել* (Ձ):

- Մաննան պըտատան շինիլ - Մշտական խոսակցության՝ բամբասանքի՝ կշտամբանքի՝ երեսով տալու առարկա դարձնել: *Էտ կոտոթունը մաննան պըտատան ըն շինում, էզգաննան Սում-բաթէն թըքըթօհմաթ տամ* (Ձ):

- Մաննան պըտատան տըռնալ - Մշտական խոսակցության՝ բամբասանքի՝ կշտամբանքի՝ երեսով տալու առարկա դառնալ: *Ըտի էլ կընգանը կոտոթուն անելը շէնումը մաննան պըտատան ա տըռնում* (Բ):

- Մաննան վըտ օնել - Կանխագգալ, գուշակել (հիմնականում գործածվում է հարցական ձևով): *Մաննատ վըտ ըս կննալ, վեր ասում ըս՝ ծուռ ա կըլական* (Բ):

- Մաննան փօջ տոն օնող - Բարյացակամ, ուրիշներին օգնող: *Մանթուրը մաննան փօջ տոն անող մարթ ա* (Բ):

- Մաննավ հըմբար(վ)ել/հնջըվ ան(վ)ել - Շատ քիչ՝ սակավաթիվ լինել: *Մի-հէնգ անթաթ մարթիք՝ մաննավ ըն հըմբարվում* (Բ):

- Մաննավ նրիաջ տալ - Ասվում է որեւէ բանով աչքի ընկնող մարդու մասին: *Սալաթէն ախծիգը շատ ա դաշանգ, մաննավ ըն նրիաջ տամ* (Բ):

- Մաննավ նի կնալ - 1. Թեթեալի դիպել: *Լըրա վեր մաննավ նի յա կամ, էտ վըսկէ ջամը թուլու ա ըղնում, ըղնում ծօլը* (Ձ): 2. Թեթեալ վնաս հասցնել: *Վայըն էն ա՝ մինը բաղէն մաննավ նի յըկավ, դօրօջին դաստի նախագէն կօշտըն ար տանում* (Ձ):

- Մաննէրը լիւզ տալ - Մի համեղ բան ճաշակելով եւ շատ հավանելով՝ չհագնալ: *Էտ խըրավածը ուտէլանը յըտը մաննէրը լիւզ ար տամ* (Ձ):

- Մաննէրը ծանիլ/կուտըրատել - Մատները ծալելով՝ հաշվել: *Վեր ըսկըտում ա մաննէրը ծանիլը, կընէգը թաքուն երկու ծուռ կըդում* (Ձ):

- Մաննէրը ճիրաք՝ անել - Շատ չարչարվել, ջանալ, շատ ճիգ գործադրել: *Սաղ օրը մաննէրը ճիրաք ըմ անում, էլիա պէն չի տըռնում* (Բ):

- Մաննէրը ճիրաք/մում շինիլ, ըռաշկէն նի կըցընել - Մեկին անմաքորդ նվիրվել, նրա հանդեպ շատ հոգատար լինել: *Մարը մաննէրը ճիրաք ա շինում, խօխօնը ըռաշկէն նի կըցընում* (Բ):

- Մաննէրը նրիդտը կօլ տալ/օտել - Ասում են շատ համեղ կերակուրների՝ ուտելիքի մասին: *Այան լուրուջօրվա յար իփում, վեր մաննէրըտ նրիդտը կօլ իր տամ* (Բ):

- Մաննէրը պուք տալ - *տեն* Մաննէրը ճիրաք՝ շինիլ:

- Մաննէրը վըսկէ - Նուրբ եւ բարձրորակ գործ կատարող, բազմաշնորհ: ... *Ասըմ ա.- Յըս պիտի քինիմ իմ խէլունը, կէղէցիկ, մաննէրը վըսկէ կընգանըս ճարիմ* (ՅԺՅ, V, 182):

- Մաննէրը տոնող տալ - 1. Որեւէ բան գրել: *Էրկու ամէս ա պէն չըմ կիրան, բիդի ըսքըսիմ մաննէրըս տոնող տալը* (Բ): 2. *տեն* Մաննը խառնել:

- Մաննը թափ տալ/թըվըհարել - Յուցամատը վեր բարձրացնելով ու օդում շարժելով՝ սպառնալ: *Փըրանս-յացին մաննը թըվըհըրէտ ա Պուղուն յըրան* (ԼՂԲ, 381):

- Մաննը թիլ կապել - Ձգտել չմոռանալ որեւէ բան (չմոռանալու համար մատին թել էին կապում, որ ամեն անգամ նայելիս հիշեն): *Պուղին ասմ.- Մէլիքըն ապըրած կէնա, մաննըտ թիլ կապէ, թա չէ մըննատ ըղնական ա* (Ձ):

- Մաննը թուշ օնել - 1. Մատով ցույց տալ, մատնացույց անել, շէշտել: ... *Տա մաննը թուշ ա օնում, նըշանց տամ* (ՅԺՅ, VII, 241): 2. Մեկից հաշիվ պահանջել: *Հանը ասմ.- Կօրծ չօնիս, էքնց էլ քըգ ըն մաննը թուշ ընական* (Ձ):

- Մաննը լըպըգտել/լիւզ տալ - 1. Օգտվել, օգուտ քաղել: *Մըդըր ծախօղը մաննը լիւզ կըտա* (ԱԲԲ, 68): 2. Մի բան կորցնելուց՝ անելուց հետո ավստսալ: *Կավը իծժան ծախից, մընաց մաննը լըպըգտէլիս* (Բ): 3. *տեն* Մաննը ծըծել:

- Մաննը խառնել/խառնը ինիլ - Մի բանի մասնակցել, միջամտած լինել: ...*Էտ պէն փօզվիշ իլնալ, դիւշմանին մաննը խառնըն ա* (ԼՂԲ, 49):

- Մաննը խըղըցընել - Դրդել, գրգռել, խառնակություն անել: *Պառավը մաննը խըղըցըրավ, ըտըրանց ուրոն անա պիծէնից* (Ձ):

- Մաննը ծըծել - Աղքատ՝ ընչազուրկ՝ սոված լինել: *Առաջ ա իլնալ հարուստ, միհէնգ էն ա մաննը ծըծէլիս* (Բ):

- Մաննը կըծել - 1. Կռահել, հասկանալ: *Ըստեղ մարթը մաննը կըծում ա, կըլօխ ինգում՝ պէնը հինջումըն ա, ամմա կընգանը պէն չի ասում* (ԼՂԲԺԲ, 21): 2. Խիստ զարմանալ, ապշել: *Էտ վեր տըսնում ա, մաննը կըծում ա, մընամ քըրացած* (Ձ):

- Մաննը կըռ անել/կըռ տալ/կըռըցընել - *տեն* Մաննէրը ճիրաք՝ անել:

- Մաննը կըտըրել - Խաղողի այգին էտել: *Թա՛ հօնծին վախտը, թա՛ բաղէն մաննը կըտըրէլիս, թա՛ խօտ հընծիլիս տանը մին օր կէնըմ չի* (ՅԺՅ, V, 609):

- Մաննը կըտըրիս՝ գիդնալ չի - Ասում են որեւէ բանով խիստ զբաղված՝ տարված մարդու մասին:

- Մաննը մաննէն չըտալ/չըտիսիլ/չըթըխել - 1. Բուրդովին չաշխատել՝ ջանք չթափել: *Հանը սաղ օրը կօրծ ա անում, ինքըն էլ մաննը մաննէն էլ չի տիսնում* (Ձ): 2. Անտարբեր՝ անուշադիր լինել: *Կալխօզը թըլանում ըն, նախագան էլ մաննը մաննէն չի տամ, ասիս լըրիա ինքը չի կըլխօզէն տարը* (Ձ):

- Մաննը մաչին ինիլ - *տեն* Մաննը խառնել:

- Մաննը մուտանա քըցիլ - Հարսնախոսության գնալ, նշանել: *Տըղան մօրը յօր ա օնում, քինամ ըն քուխանց տօն, Սաթէնիգին մաննը մուտանա քըցում* (Ձ):

- Մաննը յըրա տիսիլ - 1. Տիրանալ, իրենը համարել: *Ըտի Փաննի խանը մաննը տիսնում ա ծուշվա յըրա* (Ձ): 2. *տեն* Մաննը թուշ օնել:

- Մաննը յըրէն յըրա տիսիլ - Կարեւորը՝ հիմնական պատճառը շոշափել: *Վեր տըսնում ա՝ վէգիրը խօսկը կըտօրըն ա քըցում, մաննը տիսնում ա յըրէն յըրա* (Ձ):

- Մաննը շըղըհարել - *տեն* Մաննը թափ տալ:

- Մաննը պերանը տընէլին տըղըքը տանել - *տեն* Մաննը պիրանումը պահել:

- Մաննը պիրանումը մընալ - Խիստ զարմանալ՝ շիվարել, զարմացած՝ շիվարած մնալ: *Էտ էլ վեր ըսկանում ա, մաննը պիրանումըն ա մընամ* (Ձ):

- Մաննը պիրանումը պահել - Երեխայություն անել, տհաս լինել: *Իզէն մաննը պիրանումըն ա պահում, ընդըրանավ փըսակվօղ չիսիլ* (Բ):

- Մաննը վեր պիցըցընել՝ լօխ կըզըռնան - Հեղինակավոր է, իշխող է: *Էտ շէնումըն էլ մին մարթ ա ինում, հինջ մարթ, մաննը վեր պիցըցընել, լօխ կըզըռնան* (Ձ):

- Մաննը տալ - 1. *տեն* Մաննավ նի կնալ: 2. Յուցամատը կոկորդը խրելով՝ փսխում առաջացնել: *Մաննը տըվավ, սըրտը թափից, դինջացավ* (Բ):

- Մաննը տաս՝ կըտըրաքէ - Ասում են շատ գոռոզ՝ փքված մարդկանց մասին:

- Մաննը տանել, վըռան խաբար պիրիլ - Ստել, անտեղի կռահումներ անել: *Հիքը ըսքըսում ըն մըսըրիա ա-*

նելը, ինքը մանկը տանում ա, վրձան խաբար պիրում (2):

- Մանկը աշկը կոխիս՝ տըսնալ չի - Տեսողությունը խիստ թույլ է: Այան ասմա.- Աշկերըս լ՛ալ չի, մանկը աշկըս կոխիս՝ տըսնալ չըմ (Բ):

- Մանկը տեմ անել - տեն Մանկը թուշ օնել:

- Մանկը տինիլ յըրա - տեն Մանկը յըրա տինիլ:

- Մանկը կոխիս վըճը, մին տարե պահիս՝ թըքանալ չի - Ասում են խիստ սառնասիրտ մարդկանց մասին:

- Մանկը մարթու աշկ կոխիս՝ տըսնալ չի - Խիստ մույթ՝ ամպամած՝ անտեսանելի է: ... Հըսնում ա մին հեռու տըճճճ չորս անգոնը թուխպըկալած, վըճր մանկը մարթու աշկ կոխիս, տըսնալ չի (ՀԺՀ, VII, 372):

- Մանկը քըթումը պահել - տեն Մանկը պիրանումը պահել:

- Մանկուք նըհաշ տալ - տեն Մանկալ նըհաշ տալ:

- Մընկերվը շընէր յըճր կ՛ալ - Բազմաշնորհ լինել: Խըստովեն հարթանը մընկերվը շընէր ա յըճր կ՛ալ (Բ):

- Մընկերեն դաթավը յեշիլ - Չտեսնելու տալ, անուշադրության մատնել: Մարթ վեր կործեն մընկերեն դաթավը յեշից, էն կործը ամալ չի կ՛ալ (2):

- Մընկերեն մըսէրը օտել - տեն Մանկերը ճիրաթ՝ շինիլ:

- Մընկերեն յըրա հըմբար(վ)ել/ հաշըճ ան(վ)ել - տեն Մանկալ հըմբար(վ)ել:

- Մընկերեն (յըրա) պար ածել/ խըղըցընել - տեն Մանկանը (յըրա) պար ածել:

- Մընկերեն պըտկընուն յըրա (կ՛ալ, քինիլ, մուտանալ են) - Շատ զգույշ, անաղմուկ (գալ, գնալ, մուտենալ են): Վընկերեն պըտկընուն յըրա յա շօռ կ՛ալ (Բ):

ՄԱՆՎԱՍԿ - տեն ՄԱՆԱԾ:

ՄԱՆՎԵԼ - կը. եւ չը. ՄԱՆԵԼ-ի:

ՄԱՆՏՅՈՐ (ռուս. *монтер*) - գ. էլեկտրական լարերն ու սարքավորումները տեղադրող մասնագետ, մոնտյոր: Թիւնոնց Բօրիկը լ՛ալ մանտյոր ա իլալ, ըղօրմի ընդըրա (Բ):

ՄԱՆՏՅՈՐՕԹՈՒՆ - գ. Մոնտյոր լինելը, մոնտյորի զբաղմունքը: Մանտյորօթունըն էլ ա հացա մօտե փեշանկ (Բ):

ՄԱՆՐՈՒՆԷ - տեն ԽՈՒՐՈՒՎԱԹ:

ՄԱՆՈՒԿ (գրք. *մանուկ*) - տեն ԲԾՐՓԱ:

ՄԱՆՓԱՍԵՐ - տեն ՄԱՓԱՍԵՐ:

ՄԱՇ (գրք. *մաշ*, պրս. *māš*) - գ. Լոբու նման բույս՝ ավելի մանր հատիկներով:

... Էտ ըգօրա էլ յօբին, սիսըճընը, մաշը ձուրանց կինըն օնիս... (ՋՏ, Ա, 120):

ՄԱՇԱ (թրք. *maşa*) - գ. Կրակ կամ այլ բան բռնելու երկճյուղ մետաղյա հարմարանք, ունելի: Մին կուճի մաշա յա յօր օնում, վեր էտ տեգը պուք տա, շաճիրդը ծերքան փըռնում ա (ԱԱ, 77):

ՄԱՇԱ(Լ)ԼԱՄ/ՄՈՇԱ(Լ)ԼԱ (արաբ. *mešale*, պրս. *māšāle*) - գ. Երկար փայտի ծայրին փաթաթած եւ նավթով՝ բենզինով եւն թաթախած լաթ, որ վառում են լուսավորելու համար, ջահ: ... Մաշալան նի յա կըցըրալ, յօխ կըլծիս ըն ընգալ, վըհաքվալ, դիւշմաննուն նըհէտ տուվալ (ԱԱ, 50):

ՄԱՇԱԼ(Լ)ԱՄ² (արաբ., թրք. *māša Allah*) - տեն ԱԼԼԸՂԱՂԾՆԻՒՄ (հաճախ գործածվում է հեգնաբար):

ՄԱՇԱՐ/ՄԱՇԱՐ (գրք. *մաշար* (սղոցի բերան), ասոր. *mašārā*) - գ. Սղոց: Կերանը մըշառալ մաշան կէս ա անում, կէսը շըլակում, քինում (2):

ՄԱՇԱՐ - տեն ՄԱՇԱՐ:

ՄԱՇԻԼ (գրք. *մաշեմ*) - նը. 1. Շատ գործածելով՝ շփելով եւն բարակացնել՝ քայքայել՝ անպտեքացնել: Էնքան կըճալ ըմ, պէնջակըս լափ մաշալ ըմ (Բ): 2. փխր. Տանջել, հոգեկան տառապանք՝ չարչարանք պատճառել: Դանրը մարթին կըմաշի (2): 3. չը. Հնալալ, անպտեքանալ, մաշվել: Էնքան կըճում ա, էտ ըրկաթէ վընըմաները լափ մաշում ըն (2):

ՄԱՇԻՆ (ռուս. *машина*, ֆր. *machine*, լատ. *machina*) - գ. 1. Որեւէ կարգի օգտակար աշխատանք կատարող մեխանիզմ, մեքենա: Լըվացէն մաշինը լ՛ալ անդաթ ընգալ Դարաբաղ (Բ): 2. Ավտոմեքենա: ... Էն չըխէն վըճր մին մաշին ըն ըլալ տըսնայիս, մընայիս ըն ըլալ ըրմացած (ԼԴԲԲ, 274):

ՄԱՇԿ/ՄԵՇԿ/ՄՈՇԿ/ՄԵՇԶ (գրք. *մեշք*) - գ. 1. Մարմնի հետեփ (կենդանիների վերելի) մասը՝ պարանոցից մինչեւ ազդրերի վերելը: Օշափը էտ խուխէն մաշկէն նըստըցընում ա, քինում (ՀԺՀ, V, 349): 2. Մարմնի մեջտեղը, որտեղ գոտի են կապում: Կծտէն կապում ա մաշկէն, տիւս կամ (2): 3. Ամբողջ կոնակը: Մաշկը տեմ ա անում, էտ քըճըն պուք տամ (2): 4. փխր. Հովանավոր, պաշտպան: Մացակը հալքաթ լ՛ալ մաշկ օնէ, վեր ըտի զըճ-զըճ խօսում ա (Բ):

- Մաշկան բօշ/թոփ - 1. Ֆիզիկապես թույլ: Մաշկան բօշ մարթը կարել չի հծնձ անէ (Բ): 2. Ծույլ: Հըցեցէ Ալիսանէն մին թամբալ, մաշկան բօշ ծի յա ընում (ՆԱԲ, 107): 3. Հովանավոր՝ պաշտպան՝

օգնական չունեցող: Մաշկան բօշ մարթ ա, քծմաճ չօնէ (Բ): 4. Չունետոր, աղքատ: Մաշկան բօշ տըղա յա, ընդըրա հու բիճի ախճիճ տա (2):

- Մաշկան կըռանալ - Ծերանալ: ...Հանրը օրը օրէն մաշկան կըռանում ար (ՆԼԴԺԲ, 54):

- Մաշկավը լիւծ/քար քաշիլ - հեգն. Ծանր գործ կատարել, չարաչար աշխատել (հաճախ գործածվում է հարցական եւ ժխտական ձեւերով): Մաշկավը լիւծ ը՛ս քաշալ, վեր կարում չըս տըճատ յըճր կէնաս (Բ):

- Մաշկավը քինիլ - Կերածը՝ խմածը՝ վաստակածը եւն չկարողանալ մարսել՝ խանգարվելու՝ մեծ վիշտ ունենալու եւն պատճառով: Հաց ուտելիս թօռը նի կնլալ, յօխ մըշկընէրավըս քըճալ (Բ):

- Մաշկէն ըղնէլ - տեն Կօխկէն ըղնէլ:

- Մաշկէն իլիգը/հօռը/սըճը - Ողնաշար: Մըհակավը թըխում ա էծին մաշկէն իլիգին (2):

- Մաշկէն իլիգը/հօռը/սըճը կօտըրել - տեն Մաշկը կօտըրել:

- Մաշկէն իլիգը/հօռը/սըճը կօտըր(վ)էլ - տեն Մաշկը կօտըր(վ)էլ:

- Մաշկէն մածուն մեր(վ)ած - Շատ դանդաղաշարժ ծույլ: ... Մեջքին մածուն կա մերված, ըստարի տըճեր թա տեղան տիւրիւր կա (ՋՏ, Ա, 194):

- Մաշկէն քըցիլ - տեն Կօխկէն քըցիլ:

- Մաշկը բօշ/թոփ - տեն Մաշկան բօշ:

- Մաշկը ըղնէլ - Ծանր բան վերցնելուց կամ շատ աշխատելուց մեջքի հոդերը խախտվել: Վեր էտ մըճ քարը պիցըցընում ա, մաշկը ըղնում ա (2):

- Մաշկը թակել - Գովել, խրախուսել: Խօխան կ'ուղթօթուն ըրալ, հանրը կըզընվելին տըճ մաշկը թակից (Բ):

- Մաշկը ծըռել - 1. Շատ աշխատել, չարչարվել: Սաղ գանքումը Սօնա աթերը մաշկը ծըռալ ա, մինչըճ յիթիմնէն մըծըցըրալ ա (Բ): 2. Եկթարկվել, հնազանդվել: Ըտի Մէլիք-Շահնազարը Փաննի խանէն ըռաշկէն մաշկը ծըռում ա (2):

- Մաշկը կօտըրած վիջիլ - Դանդաղաշարժ մարդ՝ կենդանի: Էտ մաշկը կօտըրած վիջիլը Էրկու ամես ա, կարում չի, թա բօստանը պիհի, պըրծընէ (Բ):

- Մաշկը կօտըրել - 1. Մեկին ընկճել՝ խեղճացնել՝ ուժասպառ անել՝ դժբախտացնել: Էս կըռըճը շատ մարթու մաշկ ա կօտըրալ (Բ): 2. Հաղթահարել, գործի մեծ մասն անել: Ուստան շաճէրդին ասմա.- Պէն չի մընացալ, կործեն մաշկը կօտըրալ ընը (2):

- Մաշկը կօտոր(վ)ել - 1. Ընկճվել՝ խեղճանալ՝ ուժասպառ լինել՝ մեծ դժբախտության հանդիպել: *Խըհճը հինչ ա՛նէ, մաշկը կօտորվալ ա, էրկու տըղա օնար, ճօխտը ըսպընվըճէն (Բ):* 2. Հաղթահարվել, գործի մեծ մասը կատարվել: *Վեր կօրծէն մաշկը կօտորվում ա, նըստում ըն, հաց օտում (Ձ):*

- Մաշկը հօռ անել - *տէն Մաշկը ծըռել:*

- Մաշկը Նախճիվանա աղ կըրօղ ծիյոս/օղտու մաշկ տըճնալ - Մեջքի կաշին քըքրվել, մեջքին վերք առաջանալ՝ շատ բան շալակելուց: *Էնքան շըլակալ փնդ ա կըրալ, մաշկը Նախճիվանա աղ կըրօղ ծիյոս մաշկ ա տըճալ (Բ):*

- Մաշկը Նըլըճ/Նըվեր քինիլ - *տէն Մաշկալը քինիլ:*

- Մաշկը շօր - Ծոյլ, անբան: *Մաշկը շօր ցնիկը հօրը հը՛տէ դնրդ ա (Բ):*

- Մաշկը պահել - Մեկին թիկունք կանգնել՝ հովանավորել: *Նախագան բըրիգադիրին մաշկը պահում ար (Ձ):*

- Մաշկը պէնդ - 1. Ֆիզիկապես ուժեղ, դիմացկուն: *Մաշկը պէնդ տըղա-մարթ ա իլնլ Ռուբէն դային (Բ):* 2. Հգոր հովանավոր՝ պաշտպան ունեցող: *Խա-սէն մաշկը պէնդ ա. ախպէրը պէցնր պաշտօնում ա (Բ):* 3. Ունեւոր, հարուստ: *Մաշկը պէնդ մարթ ա Սիմօնը, փողը կացէն չի կըտըրում (Բ):*

- Մաշկը սըղալիլ - *տէն Մաշկը քօրել:*

- Մաշկը տափալը կ'նլ/տալ - Ըմբ-շամարտի մեջ գետնին գցել՝ հաղթել: *Կըռվում ըն, Խիկարը փնիկվանէն մաշկը տափալըն ա կամ (Ձ):*

- Մաշկը տափը չըտալ - 1. Համառել, դժվար գործը հաղթահարել: *Տըղան էն ա, վեր հիշկան էլ տիժեր կօրծ տան, մաշկը տափը չըտա (Բ):* 2. Դժվար գործից խուսափել: *Էտ կուճի ախպէրը մաշկը տափը չար տամ, իրան հը՛տէ հը-պարապ շօռ ար կամ (Ձ):*

- Մաշկը տէմ անել - 1. Օգնել, սատարել, թիկունք կանգնել: *Ախպէրը մաշկը տէմ ըրալ, քըվօրը խօխէնքը մըծըցըրալ (Ձ):* 2. Մեկից վիրավորվել, մեկին արհամարհելով՝ շրջվել, խռովել: *Ըսկէտուրը վեր ըտի յա ասում, հարթըն մաշկը տէմ ա անում (Ձ):* 3. Փախչել, ճողոպրել: *Վեր յըրա տըվէնք, թօրքերը մըշկըրնէն տէմ ըրէն (Բ):*

- Մաշկը տըկըլօր էշ - Անարժեք բան: *Ասում ա.- Յօրէնը տուք յօր ըք կնլնլ, տէրմանը ինծ տուվալ, էտ մաշկը տըկըլօր էշը հինչիս ա՛ (Ձ):*

- Մաշկը քօրել - Մեկին գովելով՝ խրախուսելով՝ շողոքորթելով՝ քաղցր

խոսքերով են հորդորել՝ համոզել: *Էտ կընէգը թանջիրին մաշկը քօրում ա, տը-դէն նըիդ՛տը դարկում (Ձ):*

- Մաշկ մաշկու տալ - 1. Մեջքով իրար հենվել: *Մաշկ մաշկու վըն տամ, վեր մըրսին վէչ (Ձ):* 2. Միաբանվել, իրար սատարել: *Մեր հայէրը վեր մաշկ մաշկու տան, վէշ մին ազկ կարէլ չի մեր սնմթանվը անց կէնա (Բ):*

ՄԱՇԿԷԼ - նը. 1. Կենդանիների մորթը վրայից հանել, քերթել: ... *Ծին քըշըմ ա, քինըմ, տը՛սնըմ մը՛ս ծախօղը էն ա, վը՛խճար ա մաշկըմ (ՀԺՀ, V, 585):* 2. Կեղեղ պոկել, կեղեւահան անել: *Ցակատը յօր ա ունէս, էտ գնվնսն ղաքօղը մըշկէս (Ձ):* 3. փխթ. Կեղեքել, հարստահարել, կողոպտել: *Էտ բիդասը-լը հօրը-մօրը լափ մաշկալ ա (Բ):* 4. փխթ. Լավաշ հացերը թըջելով՝ դարսել եւ փափկելուց հետո իրարից անջատել ու ծալել: *Լավաշը մաշկում ըն, նի տամ խորջիննէն... (Ձ):*

- Մաշկած աղվէս/ըլբաստըրակ - Շատ նիհար մարդ՝ կենդանի: *Ըտըրան էլ ինում ա մին կալ, հինչ կա՛մ, մին մաշկած աղվէս (Ձ):*

ՄԱՇԿԵԼ - կը. եւ չը. ՄԱՇԿԷԼ-ի:

ՄԱՇԿԻՄ - տէն ՄԱՇԿԻՄ:

ՄԱՇՂՈԼ - տէն ՄԱՇՂՈԼ:

ՄԱՇՆԱԿ/ՄԱՉՆԱԿ/ՄԵՇՆԱԿ/ՄԸՃ-ՆԱԿ/ՄԵՉՆԱԿ/ՄԻՇՆԱԿ/ՄԻՉՆԱԿ/ՄԸՉ-ՆԱԿ (գրք. միջնակ (միջուկ) - 1. ած., գ. Զավակներից տարիքով միջինը: *Մաշ-նակ ախպէրը տէսնում ա, վեր մը՛ծը քը-նից, յէկալ վուչ, աստէլ ինքըն ա քընում (ՀԱԲ, 15, 41):* 2. ած. Միջին տեղը գրա-վող, միջին մեծություն ունեցող: *Մին մաշնակ փնդ էլ ինքըն ա շըլակում, քինում (Ձ):* 3. գ. Լայնաբերան կավե աման: *Մաշնակը յուրուշօրվալ լըցնում ա, տինում դէրվիշին ըմբջին (Ձ):*

ՄԱՇԿԱՍ - տէն ՄԱՇԿԱՍ:

ՄԱՇԿԱՍ/ՄԱՇԿԱՍ - ած. Նիհար, վտիտ: *Մին մնշվնծ կալ ըն մօրթում, բադարնք անում (Ձ):*

ՄԱՇԿԻԼ - տէն ՄԱՇԿԻԼ:

ՄԱՇԿԻԼ/ՄԱՇԿԻԼ - 1. կը. եւ չը. ՄԱՇԿԻԼ-ի: 2. չը. Նիհարել: ... *Թաքավէրը կամ ա ծիյանցը կօշտը, տէսնում՝ ծիյէնը մաշված ըն (ՀԱԲ, 15, 35):*

ՄԱՇԿԻԼ-ՄԱՔՐՈՎԷԼ - Խիստ նիհա-րել, հյուծվել: *Էն օրանը տը՛նը համ ախ-ճիգը, համ ծին, համ դուշը մաշվըմ ըն, մաքըրվըմ, հնլնք տը՛նըմ... (ՀԺՀ, V, 76):*

ՄԱՇՏԸՂ - տէն ՄԱՇՏԸՂ:

ՄԱՇՈՒՐ - Գործածվում է կապակե-ցության մեջ:

- Մաշուր անել - Աճել, մեծանալ: *Բա-րը ծաղկէն յըրա մաշուր կանէ (ԱԲԲ, 22):*

ՄԱՉ/ՄԵՉ/ՄԻՉ/ՄԸՉ (գրք. մէջ) - գ.

1. Առարկայի ներսի կողմը, ներսը: *Կընէգը քինում ա, տանը քննջնում մին յանիգ ա ինում տիրանծ, մաշան մին մարթու կարկաժ տնա օնում, պիրում... (ՆԼԴԺԲ, 65):* 2. տէն ՄԱՉՏԸՂ: *Էտ մարթը տօնը մաշան կըտրէս ա, էրկուսը շինիս... (ԼՂԲ, 314):* 3. Արանք: *Պատէրը իւրնր կօխկալ տինում ըն, մաշը տէրման նի տամ, վեր տաք ինի (Ձ):* 4. Միջուկ: *Ծըմէրուկը կըտըրում ըն, մաշը օտում, ղըբուղնէն տամ էշին (Ձ):* 5. Եփած հավի՝ Նապաստակի են փորը լցրած բրնձի՝ թփեղենի են խյուսը: *Հա-վէն մաշը լաննթ պէն ա (Բ):* 6. Թխված-քի խորիգ: *Քիթին մաշը բօլ-բօլ բիդի ինի, վեր քուշտանաս (Բ):* 7. Ընկույզի՝ պնդուկի են միջուկ: *Ղարաբաղա մաշը կօգի սիպտակ չի, ամիա քախծըր ա (Բ):* 8. Մանելու համար գգած բուրդ: *Մաշը յօր ա օնում, ըսքըսում մանէլը (Ձ):* 9. կ. Մեջ: *Շատ վախտ Ալամ թաքավէրը, շօրէրը փօխած, քինում ար ժօղօվուր-թին մաշը, ման կամ... (ՀԺՀ, V, 131):*

- Մաշ անել - 1. Ընկույզի՝ պնդուկի են միջուկը հանել: *Սա հինջքան տը-կօղէն ա մաշ անում, Մահմուդը յօր ա օնում, օտում (ՀԱԲ, 15, 18):* 2. Բուրդը գգել եւ պատրաստել մանելու: *Պնրթը մաշ ա անում, տինում չըխըրակէն քըշ-տէն, վեր մանէ (Ձ):*

- Մաշան (երկու) կէս անել - Երկու հավասար մասի բաժանել՝ սպանել: *Տըրանք յեր ըն կընաս, Նամանդ ախպօ-րը ըտըղան տնա ունէս, մաշան էրկու կէս ընէս (ՀԺՀ, V, 295):*

- Մաշան (երկու) կէս տըճնալ - 1. Ճգնել, ջանք չինայել: *Օգում ըս լըհա մաշատ էրկու կէս տըճ, մին ա, նմնլ չի կըլական (Բ):* 2. Խիստ բարկանալ՝ հուզ-վել: *Կընէգը վեր ըտի պար ա կամ, մար-թը մաշան կէս ա տըճնում (Ձ):*

- Մաշան կէս ըրած խընծօր - տէն Մին խընծօր՝ մաշան կէս ըրած:

- Մաշան տնա կ'նլ - Բարդ իրավի-ճակից՝ խճճված դրությունից դուրս գա-լու ելք գտնել: *Կօրծէրըս շըտաքալ ա, կարում չըմ, թա մաշան տնա կամ (Բ):*

- Մաշաս (երկու) կէս տըճնամ - Խիստ զբաղված եմ, ժամանակ չունեմ՝ չեմ կարող այլ բան անել: *Կընէգը աս-մա.- Յը՛ս կարէլ չըմ համ խըմօր հուն-ցիմ, համ հիյվըննէն տանիմ նախէրը, մաշաս կէս տըճնամ (Ձ):*

- Մաջէրքը տալ - Ծառի՝ վազի ավե-լորդ ճյուղերը՝ շիվերը կտրել՝ էտել: *Ցա-կատը տամ ա ըտըրան, թա.- Քինի՛, թու-թօտը մաջէրքը տօ՛ (Ձ):*

- Մաջը ալավ ըղնել - Խիստ սիրահարվել: *Մաջը ալավ ընգած՝ սրկըսըմ ըն հորիւր պըջպըջորիւր...* (ՅԺՅ, V, 226):

- Մաջը ըղնել - Շատ հասունանալուց միջուկը փչանալ՝ լիսել (պտուղների մասին): *Ծըսէրուկը վէր շատ պահիս, մաջը կըղնէ* (Ձ):

- Մաջ ըղնել - Միջամտել, խառնվել: *Ըշտը՞դ մին կըռք՞վ ար իննում, Թէվանը մաջ ար ըղնում* (Բ):

- Մաջը փոջ - 1. Միջուկը փչացած: *Մաջը փոջ ճուղուպուրան հինջ քա՞թան բիդի թըխիս* (Բ): 2. Անպետք, անզոր, թվացյալ հատկություններից զուրկ: *Ըտըրա մը՞ծ-մը՞ծ խուսէլին յէշիլ մէլ, մաջը փոջ ա* (Բ):

- Մաջը փոջ ճըղուպուր/պուպու - Անպետք՝ անարժեք մարդ կամ իր: *Ամ-մէն շէնում էլ մաջը փոջ պուպու կա* (Բ):

- Մաջի մարթ - Միջևորդ: *Ասում ա.- էտ պէնը տու կարէլ ջըս կըլծիս պիրիս, մաջի մարթ ա հարկավեր* (Ձ):

- Մաջին ինիլ - Որեւէ հատկություն՝ շնորհք բնատուր ունենալ: *Սըվըրէլավ լ՛ավ ուստա տը՞ռնալ ջըս, մաջիտ բիդի ինի* (Բ):

- Մաջին կ'ուզի/քաքել - *տէն Բաք-մաջ անէլ*:

- Մաջին պած՝ ինիլ - Շնորհալի՝ ընդունակ լինել: *Խուփէն մաջին պած չի կա* (Բ):

- Մաջ կընէգ՝ - Միջին տարիքի կին: *Պայծառը մաջ կընէգ ա, ամիա հանց ա ջանիլ ախճիգ* (Բ):

- Մաջ մըննել - *տէն Մաջ ըղնել*:

- Մաջ քըցի/պիրիլ - 1. Միջևորդ դարձնել: *Ախպորը տըղէն մաջ քըցից, կործէրը դիւզըցըրավ* (Ձ): 2. *տէն Մաջտը՞դ պիրիլ*:

- Մըջըրներավը (սը՞վ) կատու ընցընել - *տէն Կատու ընցընել մըջըրներավը*:

ՄԱԶԱԼԿԱ (*ռուս. мочалка*) - գ. Ռետինից կամ այլ նյութից պատրաստված փափուկ՝ առածգական ու շատ ծակոտիներ ունեցող առարկա, սպունգ: *Մաջալկան սապուն ա քըսում, քըսում ջանը* (Ձ):

ՄԱԶԱԿ/ՄԷԶԱԿ/ՄԻԶԱԿ (*գրբ. միջակ*) - ած. Միջին տեղը բռնող, միջակ: *...Դէրը կամ ա հըղըցէն մաջակ տը՞ղը վը՞նըր կէնում...* (ՅԺՅ, VII, 271):

ՄԱԶԱՆ՝ - գ. ծծկ. Աղջնակի սեռական անդամ:

ՄԱԶԱՆ՝ - մ. Յնարովի՝ ինքնահնար ձեռով: *Դասատուն էլ դէ հինջ ա՞սէ. թումբէն անում օնէ՞, վէր ասէ, լ՛ըհա մաջան ասում ա՞ Բըրըրի գագաթ* (ԱԱ, 46):

ՄԱԶԱՍԸ - *տէն ՄԱԶՈՒՍԸ*:

ՄԱԶԻԼ - նբ. 1. Վերմակի՝ ներքնակի մեջը բուրդ՝ բամբակ լցնել եւ կարել: *Դծանկը մաջնում ա, դըրաղ տինում* (Ձ):

2. Յավի՝ նապաստակի եւն փորը բրնձով՝ թթվեղենով եւն խորիգ լցնել՝ եփելու համար: *Յավը մաջնում ա, տինում կըրակէն* (Բ):

ՄԱԶԿՈՒՍ/ՄԱԶԿՈՒՍ - *տէն ՄԱԶՂՈԼ*: *Տահանց անա մինը օժավ ա իննում, հընգէրէն կուփէ յա տամ, քըցում մաշկնում* (ԼՂԲԲ, 270):

ՄԱԶՍՈՒՐԹ - գ. 1. Ներսի պարունակությունը: *Դիւշանկէն մաջմուրթը տնոս ըն տամ, ծախում* (Ձ): 2. Գրաստի բեռն աջ եւ ձախ կողմերի արանքի պարունակությունը: *Ճուրղուտունէն պէռնում ա էշին, մաջմուրթն էլ ք՞ծթնիկ նի տամ* (Բ):

ՄԱԶՂՈԼ/ՄԱԶՂՈԼ/ՄԱԺՂՈԼ - գ. Ներսը, ներսի կողմը: *Տօռնը կօտրում ըն, նի մընում մաջղօլ, տը՞սնում մարթ չի կա* (Ձ):

ՄԱԶՆԱԿ - *տէն ՄԱԶՆԱԿ*:

ՄԱԶՏԸՂ/ՄԱԶՏԸՂ - գ. Իրարից հեռու երկու կետերի՝ տարածությունների միջին մաս, մեջտեղ: *Էրկու շէնին մաջտը՞ղը մին յը՞խծէ յըն շինում* (Ձ):

- Մաջտը՞ղ ըղնել/մըննել - *տէն Մաջ ըղնել*:

- Մաջտը՞ղ պիրիլ/քըցիլ - Տրամադրել, ներկայացնել, հանդես բերել: *Սուդէն վախտը շատ պէն ըն մաջտը՞ղ պիրում* (Ձ):

- Մաջտը՞ղ փուլ խաղ անել - Մի բան փողով՝ կաշառքով զուլփ գալ, կաշառել, կաշառք տալ: *Ասում ա.- էտ տի՞ժեր կօրծ ա, մինչը՞վ վէր մաջտը՞ղ փուլ չի խաղ անէ, ամնալ չի կըլալան* (Ձ):

- Մաջտը՞ղ օտել, դըրաղ/տոնա տը՞ղ շօռ տալ - Բարիքներից օգտվել՝ դրանց ստեղծման հետ կապված անախորժություններից խուսափելով: *Մաջտը՞ղ օտում ա, դըրաղ շօռ տամ, էն հինջ մարթ ա՞* (Բ):

ՄԱԶՈՒՍԸ/ՄԱԶՈՍԸ - մ. Յոգում, իր մեջ, ներքուստ: *Մը՞ծ օշափը մաջումը կըզնըվում ա, լօք տամ, էն ընգուհին վը՞նըր կէնում* (ՆԱԲ, 31):

- Մաջումը կըտօրել - Ներքուստ գայրանալ՝ հուզվել, բայց չարտահայտվել, գայրույթը՝ հուզմունքը մի կերպ զսպել: *Յիլկուկէրը էս դծնումըս թիւնդումը կըզնըվէն ա, մաջումըն էլ կուտուրէս* (ՅԲ, 343):

ՄԱԶՆ՝ - գ. Զգեստի թեկի եզր: *Ծը՞րքը կօխում ա կարասը, մնջան յըխտօտում* (Ձ):

ՄԱԶԱԼ - *տէն ՄԱԶԱԼ*:

ՄԱՐ՝ (*գրբ. մառ (մառյլ)*) - գ. Գինու՝ քացախի երեսին կապած փառի բարակ շերտ: *Քըցախէն իրը՞սը մառ ա կապալ* (Բ):

ՄԱՐ՝ - գ. Երգելու համար անհրաժեշտ ձայն: *Դէրը մառ չօնէ, վէշ մինը ըսկանում չի* (Ձ):

ՄԱՐԼԻ (*ռուս. марля, флр. marli*) - գ. Ծակոտկեն թեթեւ կտոր, շղարշ: *Մառլին յօր ա օնում, յարան պըտատում* (Ձ):

ՄԱՐՍԱՆ - *տէն ՄԱՐՍԱՆ*:

ՄԱՍ (*թրք. mest*) - *տէն ՉՈՒՍ*: *Տանում ա ծախում, մին ճօխտ մնա ինք օնում, քըցում վը՞ննէրը, կամ* (ՅԱԲ, 15, 55):

ՄԱՍԱՆ - *տէն ՄԱՍԱՆ*:

ՄԱՍԱԺ - *տէն ՄԱՍԱՍԺ*:

ՄԱՍԱԼ (*արաբ., թրք. mesel, պրս. māsāl*) - գ. 1. Արձակ կամ չափածո ոչ մեծ այլաբանական երկ, առակ, գրույց: *Մին անումը յէր իլան մարթ ա իլան՝ մաստուն, մնանալ կիրօղ* (ԱԱ, 58): 2. Դժվարիմաց այլաբանություն, հանելուկ: *Էտ մնանալը վէշ մինը կարում չի կըլծիս ըղնէ* (Ձ): 3. Իմաստալից խոսք, առած: *Թամադան բիդի կարէ մնանալներավ խօսէ* (Բ):

- Մնանալ վէր պիրիլ - Երկար խոսել՝ պատմել: *Ջալէնը մնանալ ա վէր պիրում, ըտըրանց կօրծա քըցում* (Ձ):

ՄԱՍԱԼԼ (*թրք. masala*) - գ. Ատաղձ, շինանյութ: *Դիւզմարը մնանալ ա ինք օնում, մին լավ կամօղ շինում* (Ձ):

ՄԱՍԱԽԲ/ՄԱՍՕԽԲ - գ. Գութանի՝ արորի խարազանն ու համը միացնող փայտե՝ երկաթե սեպ: *Մասախը տնոս ա կամ, մաճկալը մընամ ա մնալալ* (Ձ):

ՄԱՍԱՆ - գ. Արորի՝ համի եւ լուծի միջեւ գտնվող մասը: *Մնանալը պէնը փնդալ կըշինին* (Բ):

ՄԱՍԱՆՏՈՐԻՆ/ՄԱՍԱՆՏՈՐԻՆ - գ. Ավելորդ երկարաբանություն, զրախտություն: *Ըտըրա մասանտօրինան լօխճին զանիլան տանում ա* (Բ):

- Մասանտօրին անել/կըցել - Երկար խոսել, նույն բանը մի քանի անգամ ասել՝ պատմել: *Տէսընմ ա, վէր Յէրսիլան ճիւղը կակօղ կընէգ ա, մասանտօրին ա կըցըմ* (ՋՏ, Ա, 169):

ՄԱՍԻՆ - կ. Վերաբերմամբ, նկատմամբ: *Էտ մասին նա հորնն ծընողներին ասըմ ա* (ՅԺՅ, V, 168):

ՄԱՍԼԱՅԱԹ - *տէն ՄԱՍԼԱՅԱԹ*:

ՄԱՍԽԱՐԱ (*արաբ. masxara (խեղկատակ), թրք. maskara*) - *տէն ՏԱՆԱԶ*: *Առաջներում մէլիքները շատ ըն մասախարա ըրալ քասիթ-քուստիներէն...* (ԲՅԲ, 200):

ՄԱՍԽԱՐԱԶԻ (*թրք. masxareji*) - *տէն ՏԱՆԱԶԻ*:

ՄԱՍԽԱՐԱՎԱԶԻ - *տէն ՏԱՆԱԶՎԱՐԻ*:

ՄԱՍԽԱՐԱՎԱՐԻ - *տէն ՏԱՆԱԶՎԱՐԻ*:

ՄԱՍԽԱՐԱՏԸՂ - *տէն ՏԱՆԱԶՏԸՂ*:

ՄԱՍԽԱՐԱԹԱՐԻՆ - *տէն ՏԱՆԱԶԹԱՐԻՆ*:

ՄԱՍԿԱ (ռուս. *маска*, իտ. *maschera*, ֆր. *masque*) - գ. Դիմակ: Մասկա յա քըցնում, քիւնամ, վեր ճընանցին վէջ (2):

ՄԱՍՆԱԿՑԵԼ (գրբ. մասնակցեմ (մասն հանել՝ ունենալ) - չք. Մասնակից լինել, մասնակցություն ունենալ: Էտ մարթըտ էլ քիս ա՝ բաղարաքին մասնակցէ (ՀԺՀ, V, 262):

ՄԱՍՆԸ (գրբ. մասն) - գ. 1. Մաս, բաժին, հատված: Մին մասնը պըտատում ա, դարկում ախպօրը տօնը (2): 2. Հաղորդություն՝ օրինած նշխար եւ գինի, որ, իբրեւ Քրիստոսի մարմին եւ արյուն, ճաշակում են հավատացյալները: Քիւնամ ըն յը՛խծեն, մարթը ուրան մասնը յօր օնում, տոնա կամ (2):

- Մասնը առնել - Հաղորդվել, հաղորդություն ընդունել: Չոկըցէ հայերը կամ ըն շըհարը, վեր մասնը առնին... (ՋՏ, Ա, 189):

ՄԱՍՍԱԲ/ՄԱՍԱԲ (արաբ. *mushaf*, պրս. *māshāf* (օրենսգիրք) - գ. Հավատ, դավանանք: ... Մեր հային վերըն ա՝ մասսաբու դոպլուղ ըրալ, վեր յես անիմ... (ՋՏ, Ա, 82):

ՄԱՍՍԱԺ/ՄԱՍԱԺ (ռուս. *массаж*, ֆր. *massage*) - գ. Մերժում, մաժում: Մասսաժը ջանեն օքոյթ ա (Բ):

- Մասսաժ անել - Մերսել, մաժել: Այան ասմա.- Միհենգվա հարթները ջընըրեն մասսաժ ըն անում, յը՛տնան կօրծ անում (Բ):

ՄԱՍՍԱՆՕՐԻՆ - տեն ՄԱՍԱՆՆՕՐԻՆ:

ՄԱՍՍ¹ - գ. Որեւ բան անելու հարմար ձեւ՝ միջոց: Հծնծ ընէլին մաստը բիդի գիդան, թա չէ կարել չըս (Բ):

- Մաստը փըռնել/քըթենալ - Հարմար ձեւ՝ միջոց ընտրել: Մաստը փըռնում ա, ըսքըսում քժթնկը ճըրդօտելը (2):

ՄԱՍՍ² (գրբ. մաստ (պինդ, խիստ, խիտ) - գ., ած. 1. Դժվարամարս (կերակուր, ուտելիք): Կուրկուտը մաստ խօրնա՛ ա (Բ): 2. Տոկուն, դիմացկուն (մարդ, առարկա): Մաստ մարթ ա իլնլ Սուղումուն դային (Բ):

ՄԱՍՍԱԿ (հուն. *masticē*) - գ. 1. տեն ՍԱՂՈՒՋ: 2. փխբ. Չնչին բաժին, որից մարդ խոռվում է: Էտ մաստակը հինչ ա՛, վեր ինծ ըս տամ (2):

ՄԱՍՍԱՆ - ած., գ. Մեծ օգուտ տվող, ընտանիք կերակրող (կով): Մաստանը ըստակում ա, Խյազէն խօխենքը մընամ ըն տոնկը (2):

ՄԱՍՏՈՒՆ - տեն ԻՍԱՍՏՈՒՆ:

ՄԱՍՏՕՐՈՒՆ - տեն ԻՍԱՍՏՕՐՈՒՆ:

ՄԱՍՐԱՓ (արաբ., թրք. *masraf*) - գ. Ծախս, ծախսեր: ... Կուճի ախճիգը ասում ա.- Լնվըն էն ա, վը՛ր թուփ անիմ,

բնլքնամ մին պէնու մնարնի տէռնա (ՀԺՀ, VI, 145):

- Մնարնի անց կըցընել - Մի բանի ծառայեցնել: ... Նըստա յա կընաս, կըրէս չի մնարնի անց կըցընէ (ՀԺՀ, V, 591):

ՄԱՍՈՒԼ - տեն ՄԱՍՈՒԼ:

ՄԱՍՈՒԼ/ՄԱՍՈՒԼ - տեն ԲԱՐ:

ՄԱՍՈՒԼԵ (գրբ. մասունք) - գ. Թանկագին՝ սրբազան բան: Ասում ա՝ Էտ խաչը մասունք ա, կարել չըմ ծախիմ (2):

ՄԱՍՕԽԵ - տեն ՍԱՍԱԽԵ:

ՄԱԿՋԵՐ/ՄԱՌԻՋԵՐ (ռուս. *мажёр*, գերմ. *Mauser*) - գ. Ավտոմատ ատրճանակի տեսակ՝ մաուզեր: ... Սավզերը տոնա օնում, վը՛ր յիրն անէ վը՛ր քըցի, մինգէլ խազայինին վերջին խօսկը մը՛տըն ա քըցնում, յէտ քաշում... (ՀԺՀ, VII, 138):

ՄԱՍ (ռուս. *мат*) - գ. Շախմատի խաղում արքայի այնպիսի դրություն, երբ հնարավոր չէ պաշտպանվել հակառակորդի հարվածից, ինչն էլ եկթաղում է պարտություն: Հնարը ասմա.- Մատ ըս, նըհախ տը՛ղան չըրչարվել մէլ (2):

- Մատ անել - 1. Շախմատի խաղում հակառակորդին պարտության մատնել: Շախմատ ըն խաղ անում, Հնքին Կնփոն մատ ա անում (2): 2. փխբ. Անպասելի կերպով մեկին լռեցնել՝ ձախողման մատնել: Մարթը լըհա օգում ա խօսէ, կընէգը մատ ա անում (2):

ՄԱՍԱԾԻԿԸԼ/ՄԱՍԱԾԻԿԼԵՏ/ՄԱԾԱԿԼԵՏ/ՄԱԾԻԿԼԵՏ (ռուս. *мотоцикл*, ֆր. *motocycle*) - գ. Ներքին այրման շարժիչով աշխատող երկանիվ կամ եռանիվ փոխադրամիջոց, մոտոցիկլ: Առաջ ճըրտըրօցուց լօխճին մատացիկըլ ա իլնլ (Բ):

ՄԱՍԱԾԻԿԼԵՏ - տեն ՄԱՍԱԾԻԿԸԼ:

ՄԱՍԱՂ¹/ՄԱՍՏԱՂ¹ - գ. 1. Ջոհ մատուցելու կենդանի: Մատաղը պիրում ըն, աղը ուտըցընում, տանում սօրփը (2): 2. Ջոհ մատուցելու արարողությունը: Մըտաղէն վախտը տըղան էտ ըխճըկանըն ար յէշում (2): 3. Ջոհի համար մորթած կենդանու միսը, որ եփում եւ ձրի բաժանում են մարդկանց: Մատաղը պըժանէլին վերջումը էտ տըղին միշնակ ախպէրը յէկավ... (ՀԺՀ, V, 93): 4. Վ. Գործածվում է որպես փաղաքշանքի՝ խրախուսանքի՝ սիրո արտահայտություն (հիմնականում անձնական կամ ցուցական դերանունների հետ): Դէրըն ասըմ ա.- Մատաղ, կարում չըմ յեր կէնամ, ծէրքաս փըռնէ, յեր կէնամ (ԲՀԲ, 196):

- Մատաղ անել/մօրթել - Ջոհաբերել, զոհ մատուցել: Վէրջը, էտ տըղան մատաղ ա մօրթըմ, կընդ-կընդ պըժէնըմ (ՀԺՀ, V, 92):

- Մատաղը ընթունէլի ինի - Ասում են զոհ մատուցողին՝ թող նպատակդ իրականանա: Մարթը ուրանց ըստաքանը յօր ըն օնում, ասում՝ մատաղը ընթունէլի ինի, յը՛տնան խըմում (2):

- Մատաղ ինիլ/տը՛ռնալ/քիւնիլ - Կյանքը մեկին նվիրաբերել: Օգում ա թա թոռնէրէն հը՛տէ մատաղ ինի (Բ):

- Մատաղ ինիմ/անիմ (քը՛գ) - տեն Քը՛գ մատաղ (ինիմ):

ՄԱՍԱՂ²/ՄԱՍՏԱՂ² (գրբ. մատաղ) - ած. Մատղաշ, դեռ չհասունացած, դեռատի: Ծիկկանըն ասում ա.- Յա՛ յես, յա՛ մատաղ տավարը, համ վէննան տէպէգ, համ կըլխան (ՆԱԲ, 24):

ՄԱՍԱՂԱԾ/ՄԱՍՂԱԾ - գ. Դեռեւս շատ չմեծացած կով: Մատաղաշը մօրթում ըն, բաղարնք անում (2):

ՄԱՍԱՂ-ՄԱՍԱՂ/ՄԱՍՏԱՂ-ՄԱՍՏԱՂ/ՄԸՏԸՂ-ՄԱՍԱՂ - տեն ՄԱՍԱՂ¹ (4):

- Մատաղ-սատաղ անել - Քաղցր խոսքերով խրախուսել՝ փաղաքշել: Տատը մատաղ-սատաղ ա անում թօռնանը (Բ):

ՄԱՍԱՏ (ռուս. *матать* (փաթաթել) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մատատ անել - Որեւ բանի վրա փաթաթել (թելը, լարը եւն): Մանթոկը յօր ա օնում, էտ փնդին յըրա մատատ անում (2):

ՄԱՍԱՐՅԱԼ/ՄԱՏԵՐՅԱԼ (ռուս. *материал*, լատ. *materialis*) - գ. 1. Ծինանյութ: Վէրջը յեր ա կէնում մատերյալ պիրում, մին լ՛ավ քօրփի շինում... (ՀԱԲ, 15, 105): 2. փխբ. տեն ԱՆԱՆԻՄԿԱ:

ՄԱՍԱՐՅԱԼԻՍ/ՄԱՏԵՐՅԱԼԻՍ (ռուս. *материальн*, լատ. *materialis*) - ած. Զրպարտագրեր գրող: Սավէտին վախտը մատարյալիստնէ շատ ըն իլնլ (Բ):

ՄԱՏԵՐՅԱԼ - տեն ՄԱՍԱՐՅԱԼ:

ՄԱՏԵՐՅԱԼԻՍ - տեն ՄԱՍԱՐՅԱԼԻՍ:

ՄԱՏԻՏ/ՄԱՂԻԹ (իտ. *matita*) - գ. Մատիտ: Սա էլ, թօխտը, մատիտը յեր կալած, կիրօտում ա, թա հու հինչ ա պէրալ (ՀԱԲ, 15, 79):

ՄԱՏՂԱԾ - տեն ՄԱՍԱՂԱԾ:

ՄԱՍՏԱՂ¹ - տեն ՄԱՍԱՂ¹:

ՄԱՍՏԱՂ² - տեն ՄԱՍԱՂ²:

ՄԱՍՏԱՂ-ՄԱՍՏԱՂ - տեն ՄԱՍԱՂ-ՄԱՍԱՂ:

ՄԱՏՈՒՂ(ՆԸ) (գրբ. մատուռն) - գ. Փոքրիկ եկեղեցի՝ աղոթատեղի: Էտ յէխծէն ըռաջին էլ մին մատուռ ա իլնլ... (ԱԱ, 30):

ՄԱՏՈՒՔ - գ. Մատի վրա փաթաթած եւ հանած թելի փաթույթ: Մատուքը կօխում ա ջուքը, տոնա կամ (2):

ՍԱՏՈՐ (*ռուս. мотор, ֆր. moteur, լատ. motor*) - *գ. 1. Շարժիչ: Մըշինին մատորը խըրըբացալ ա (Բ): 2. Շատ շարժվող՝ աշխատող մարդ: Տընըշինիտ կընէգը մատոր ա, սաղ օրը էն ա կօրծընէս (Բ):*

ՍԱՐ/ՍԱՐ/ՍԱՐ՝ (*գրբ. մայր*) - *գ. 1. Ծնող կինը իր զավակների համար: Իմ մայրը քը՛գ ախճիկ չի տալ, վախտէն կըլիսէտ ճարը տը՛ս (ԼՂԲ, 244): 2. Ձագ բերած կենդանի՝ թռչուն եւն: Էտ ըղվէսին ճուտէրէն մարը ըստակում ա (Ձ): 3. Մեղվափեթակի՝ մյուսներից իր մեծությամբ տարբերվող էգ մեղուն, որ ձու է ածում: Մարը վեր ըստակում ա, մըղորճանջէրը կըտօրվում ըն (Բ): 4. տէն ԽՈՂԱՍԱՐ: 5. տէն ԿՈՒՃՈՎԱՍԱՐ: 6. Կողովի՝ փսիաթի եւն հիմնական հաստ ձողերը, որոնց վրա հյուսված են ավելի բարակները: Ճուլըրանէն մարէրը տընգօտում ըն, ըսքըսում կօրծէլը (Ձ): 7. ած. էգ: Մար օշափը յէր ա կը՛նըմ կըռէվ անըմ, ըտէղ Ավետիսին սօրը կօտըրմ ա (ՅԺՅ, V, 128):*

- Մար անէլ - տէն Մար տալ:

- Մարը լաց ինիլ - Խիստ նեղվել, մեծ վշտի՝ ձախորդության՝ չարիքի հանդիպել: Թօռըն էլ վեր նի կալնւմ, հօնծընօղներէն մարը լաց իլնւմ (Ձ):

- Մարը լիցըցընէլ - Մեկին խիստ նեղել, մեծ վիշտ՝ չարիք պատճառել: Խանը ժողովուրդէն մարը լիցըցընում ար (Ձ):

- Մարը խօխան մընան քըցիլ - Խառնաշփոթ իրավիճակ ստեղծվել, մեծ աղետ՝ պատահար՝ կոտորած լինել: Ղօշունը նի յա տը՛ռնում շէնը, մարը խօխան մընան քըցում ա (Ձ):

- Մարը մը՛ռած - 1. Խեղճ, անօգնական, առանց մոր մնացած: Մարը մը՛ռած մարթ ա Սէյրանը (Ձ): 2. Անգամ: Էտ մարը մը՛ռածը լօխճին տօնը քանդից (Բ):

- Մարը մը՛ռնէլ - Ղժբախտանալ: Շիւնացուն կավը վեր ըստակից, գիղան վեր մարը մը՛ռավ (Բ):

- Մարը մը՛ռնէ (վէչ) - 1. Խղճալու արտահայտություն: Մարը մը՛ռնէ Սիմօնէն, հինչ ա՛նէ, ք՛անսիբ ա (Բ): 2. Գոհունակության՝ գովքի արտահայտություն: Մարը մը՛ռնէ վէչ ըտի կըվէն, օրը քըսան լիտըր կաթն ա տամ (Բ):

- Մարը վեր յը՛ր ինի ծառը, ախճիգ՛ըն էլ յը՛ր կինի ճըղները - Վատ արարքի՝ անբարոյական կնոջ աղջիկն ավելի վատը կլինի:

- Մարը վեր տակըռավ յը՛ր ինի, ախճիգ՛ը տըլիտանլ 2օռ կըկա - տէն

Մարը վեր յը՛ր ինի ծառը, ախճիգ՛ըն էլ յը՛ր կինի ճըղները:

- Մարը տըղա պիրիլ - Գործը հաջողվել, մեծ հաջողության հանդիպել: Յանրաբէղին մարը տըղա յա պէրալ. կավը ճօխտակ ա ծընալ (Բ):

- Մարը քօնած - տէն ՄԱՍԱՅԱՔՕՆ:

- Մարը քօնէլ - 1. տէն Մարը լիցըցընէլ: 2. տէն Քաքմաչ անէլ:

- Մար մըննէլ (*գրբ. ի մայրն մտանէլ*) - տէն Արը՛վը մար մըննէլ:

- Մար տալ - 1. տէն ԿՕՃԿԷԼ: 2. Յորթը՝ գառը բաց թողնել, որ մոր կուրծքը ծծի: Կավը քըթում ըն, յը՛տնան դանան մար տամ (Բ):

- Մար քըցիլ - տէն ԿՕՃԿԷԼ:

- Սօրա թագգան իլնծ - 1. Ասում են մեծ պատահարից փրկվածի մասին: Սօրա թագգան իլնծ ա Սէյրանը. մաշինը ընգալ ա ծծրը, ճըղպօրու մաչու նըման ա պըրծալ (Բ): 2. Ասում են առույգ՝ կայտառ տարեց մարդկանց մասին: Այան հանց ա մօրա թագգա իլնծ (Բ):

- Սօրա իլնւ ըմ՝ ըստի պէն չըմ տը՛սալ - Անքնական՝ անիրական՝ արտասովոր է: Յըլիվորը կամ ա յէշում, թա.- Սօրա իլնւ ըմ՝ ըստի պէն չըմ տը՛սալ. յը՛ս կարէլ չըմ ըտըրա մանին ասիմ (Ձ):

- Սօրա խըռաված - Անդաստիարակ: Սօրա խըռաված ը՛ս, խէ խէլնըք չը՛ս կէնում (Բ):

- Սօրը թանիփ ըրածը թօղէ, փա՛խէր, հըրըվանէն թանիփ ըրածը յը՛ր կան, փախէր - Իրականը՝ ճշմարիտը ոչ թե հարազատի, այլ օտարի կարծիքն է:

- Սօրը ծօցը քինիլ - տէն Արը՛վը մար մըննէլ:

- Սօրը յէ՛շի/տը՛ս, ըխճըկանը օ՛գի - Աղջկա մասին կարծիք կարելի է կազմել նրա մոր էությունից ելնելով, աղջիկը մորը կնմանվի:

- Սօրը պէ՛թինքը ըխճըկանը կ'օտկումը կինի - Մոր բախտը աղջկան բաժին կընկնի:

- Սօրը ք՛անթան էն ա ըխճըկանը կուռնըտակէն - տէն Սօրը պէ՛թինքը ըխճըկանը կ'օտկումը կինի:

- Սօր ծը՛ծ/կաթնը ծըծած/կէրած - տէն Յալալ ծըծկէր:

- Սօր ծը՛ծ կըտըրօղ - Խորամանկ՝ ճարպիկ սրիկա: Իգէն մօր ծը՛ծ կըտըրօղ ա, նը՛ստա սայաղ կաց (Բ):

- Սօր ծըծվանքը վեր ածէ/վեր թափէլ - Տառապել, տանջվել, չվայելել, զգվել: Խը՛ղճը լափ մօր ծըծվանքը վեր ածից, էնքան տըղըպէրցում կացավ (Բ):

- Սօր ծըծվանքը վեր թըփըցընէլ - Տանջել, զգվեցնել: Սէլիք-Շահնազարը

ժողովուրդէն մօր ծըծվանքը վեր ար թըփըցընում (Ձ):

- Սօր պահած - Քնքշորեն խնամված՝ փայլալայած: Սօր պահած տըղա յա Սիրգօնը (Բ):

ՍԱՐ - տէն ՍԱՐ:

ՍԱՐԱ (*պրս. mār, հուն. mārís (չափ)*) - 1. տէն ԶԱՅՍԱՆ: 2. տէն ԶՈՅՍՈՆԱՔԱՐ: 3. տէն ԶԱՓԱ:

ՍԱՐԱԼ (*թըք. maral*) - 1. տէն ԶԷՅՐԱՆ: ած., *գ. 2. փխբ. Գեղեցիկ, ջընաղ (կին, աղջիկ): Վէրջը, գոլթընըցընում ա, տէնտամ մին մարալ ախճիգ պիրած, վեր ըրէվէն ասում ա.- Տու տոնա մի՛ կանլ, յը՛ս ըմ տոնա կանլու (ՅԺՅ, V, 537): 3. փխբ. Ազնվացեղ (կով): Պիրում ըն էրկու մարալ կըվու հախկը տամ տըրան (ՅԱԲ, 15, 101):*

ՍԱՐԱԼՅՈՆՁԱՆ - *գ. Վայրի առվույտ: Արտերը մարայծնջնւմ լըցվալ ա, կարում չընք հընձիկը (Բ):*

ՍԱՐԱԼ-ԶԷՅՐԱՆ - տէն ՍԱՐԱԼ (Ձ): Էտ թաքավերին մին մարալ-ջէյրան ախճիգ ա ինըմ (ՅԺՅ, V, 331):

ՍԱՐԱԼՕԹՈՒՆ - *գ. Գեղեցկություն, ջընաղություն (կանանց, աղջիկների): Մարալթօնը հինչ կա՛նին, դո՛ւշմանը բախտը քարալ ա (ԼՂԲ, 22):*

ՍԱՐԱՆ - տէն ՍՕՐԷՆ:

ՍԱՐԱՂ (*պրս. mārāg*) - *գ. Ղարան, թաքստոց: Կատուն մարաղան տոնա ա կամ, մուկնէն փըռնում (Ձ):*

- Մարաղ կէնալ/մըննէլ/նըստէլ - Թաքնվել, դարան մտնել, դարանակալել, դարան մտած՝ հարմար պահի՝ առիթի սպասել: ... Վէրսկան շան նըման մարաղ ըն կացած, յէշում ըն, թա հըշտըղան ա վէրսը տոնա կալու... (ՋՏ, Բ, 114):

ՍԱՐԱՆՂԱ - *գ. Մեծ եւ կլոր, վարդագույն հատիկներով ու հաստ կեղեւով սեղանի խաղողի տեսակ: Ղարաբաղ էլ մարանդա չի կա (Բ):*

ՍԱՐԱՔ - տէն ՍԱՐԱՔ:

ՍԱՐԱՔ/ՍԱՐԱՔ/ՍԱՐԱՔ՝ (*գրբ. մարազ*) - *գ. Յարդը՝ խոտը պահելու տեղ, հարդանոց, մարազ: Արտերը հընձում ըն, կալէրը թակում, տէրմանըն ածում մըրըքնէն (ՅԺՅ, VII, 172):*

- Մըրանքու կատու - Խարդախ մարդ: Իգէն մըրանքու կատու վա, ախպօրըն էլ ա փիսթօնը ըրալ (Բ):

ՍԱՐԱՔ - տէն ՍԱՐԱՔ:

ՍԱՐԱԳԱՐԻՆ (*ռուս. маргарин, ֆր. margarin*) - *գ. Ծարպի, բուսական յուղի եւ այլ նյութերի խառնուրդից պատրաստվող յուղ՝ մարգարին: Մարգարինալ թըխած քանթան հինչ բի՛ղի ինի (Բ):*

ՍԱՐԱԳԱՐԻՆ - (*պրս. marg-i-muš*) - *գ. Քնեցնող թույն: ... Սէր հային աղաթըն*

ա, վեր մոտատա մարգամունջ ինի, յորա կրվազի, հախուէ, նիսյա օրինանք տա... (ՋՏ, Ա, 139):

ՄԱՐԴ/ՄԱՐՏ (հուն. *martios*, լատ. *mártios*) - գ. Տարվա երրորդ ամիսը՝ մարտ: Մարդըն էլ յըկալ, ամմա հանլն փիս ցորտ ա (Բ):

- Մարդն հավաքամբ - Յեղեղուն բնավորությամբ՝ փոփոխամիտ մարդ: Մեր լիսանը մարդն հավա յա, մէկէտ ասում ա՝ կալը ծախում ըմ, մէկէտ էլ թա՝ չէ՛, ծախում չըմ (Բ):

- Մարդն կատու - Կրքոտ՝ վավաշոտ մարդ: Յու չի՞ գողնում, վեր Մացակը մարդն կատու վա (Բ):

ՄԱՐԴ² (*արս, mard*) - ած., գ. 1. Բարի, առաքինի (մարդ): Վերջը մարդ ախաօրը հացըն ըն օտըմ, պրծընում (ՅԺՅ, V, 293): 2. Անողողող, իր խոսքի տերը եղող (մարդ): Մարդ մարթ ա լնլ՝ ուրան խուսկէն տարը. համ ասալ ա, համ ըրալ (ԱԱ, 21):

ՄԱՐԴԿԱՆ/ՄԱՐԴԻԿԱՆ/ՄԱՐԴՈՒԿԱՆ/ՆԱՐԴԻԿԱՆ (*արս. nardivan*) - 1. տէն փնլմբն: 2. տէն ՄԱՐԴԿԱՆԱԽՈՍ:

ՄԱՐԴԿԱՆԱԽՈՍ/ՄԱՐԴԻԿԱՆԱԽՈՍ/ՄԱՐԴՈՒԿԱՆԱԽՈՍ/ՆԱՐԴԻԿԱՆԱԽՈՍ - գ. Խոտաբոյսի տեսակ: Մարդը վրնախոտը կակող խօտ ա (Բ):

ՄԱՐԴԻՄԱԶԱՐ (*թրք. mardimazar*) - ած., գ. Չարիք գործելու հատկություն ունեցող, չարագործ (մարդ): Տու մէլ ասէլ, էս մարդիմազարը ամմէն օր թաքուն փեթակնէն պէնում ա, բօլ-բօլ մըղըր օտում (ԱԱ, 64):

ՄԱՐԴԻՄԱԶԱՐՈՅԻՆ - գ. 1. Չարագործ լինելը: Խօխան հորը անա յա մարդիմազարթուն սըվըրում (Բ): 2. Չարագործ արարք՝ գործ՝ գործողություն: Ըտըրա ըրած մարդիմազարթունը հորը շատ ա կըտըրընէն (Ձ):

ՄԱՐԴԻԿԱՆ - տէն ՄԱՐԴԿԱՆ:

ՄԱՐԴԻԿԱՆԱԽՈՍ - տէն ՄԱՐԴԿԱՆԱԽՈՍ:

ՄԱՐԴՈՒԿԱՆ - տէն ՄԱՐԴԿԱՆ:

ՄԱՐԴՈՒԿԱՆԱԽՈՍ - տէն ՄԱՐԴԿԱՆԱԽՈՍ:

ՄԱՐԶԱՆ - տէն ՄԱՐԶԱՆ:

ՄԱՐԹ/ՄԱՐԹ (*գրք. մարդ*) - գ. 1. Խոսելու, մտածելու, գործիքներ արտադրելու ու դրանք հասարակական աշխատանքի գործընթացում գործածելու ընդունակությամբ օժտված կենդանի էակ, մարդ: ... Ամբն դնում վրիլըկօտ մարթա խուսէլիս՝ Տերմանց Ավդալը մէտըս ա ըննում (ԼՂԲԶ, 264): 2. Արական սեռի մարդ: Կընանէքը լրիա

կընանէք, մարթ կա՝ կընգանա բէթար ա... (ՆԱԲ, 133): 2. Տղամարդ ամուսին, այր: Մարթը կընգանը յօր ա օնում, տանում, վըր քընցի ծօլը (ՆԼՂԺԲ, 133):

4. Բարոյական ու մտավոր բարձր արժանիքներով օժտված անձ: Տընըշինիտ տըղան ըսկի մարթ չի (Բ): 5. Աշխատող ուժ, աշխատող ձեռք: Էտ տօնը շինիլի հըրտէ մարթ շատ ա հարկավեր (Բ): 6. Անորոշ ձեռով՝ ոմն, ինչ-որ մեկը: Մարթ կա՝ մարթ ա, մարթ կա՝ քարթ ա (Ձ): 7. Անորոշ ձեռով՝ առհասարակ մարդկային էակ՝ առանց որեւէ առանձին անհատի նկատի առնելու: Յանց վախտ ա ինում մարթ գողնում չի ապըրէլըն ա՞ դուգ, թա մըղնէլը (Ձ): 8. Ներկայացուցիչ: Միս օր էլ հօքն-մայթան մարթ ա կամ ըտըրանց շէնը (Ձ): 9. Անձ, հոգի (որպես հաշվի միավոր): Յէնգ մարթ քինամ ըն, հէնգը՝ կամ (Ձ):

- Մարթ ա - Կարող է պատահել, բնական է մարդու համար: Յարը ասմա - Վէջինչ, թըխալ ա, թըխալ ա, հինչ ա՞ իլնլ, մարթ ա, սըխալվալ ա (Ձ):

- Մարթ էլ ա վեր ըղնում, մըղնում - Պետք չէ վշտանալ՝ տրտնջալ, ավելի մեծ դժբախտություններ են լինում (հատկապես ասում են մեկին սփոփելիս): Էշ ա, լի՞, հինչ ա՞նիւք, թա ըստակալ ա, մարթ էլ ա վեր ըղնում, մըղնում (Բ):

- Մարթ էլ թաղիս՝ կըփըսնէ - Ասում են լավ մշակված եւ բերրի հողերի մասին: Դէ Դարաբաղա վըղըն էլ ծօկ վըղ ա. մարթ էլ թաղիս՝ կըփըսնէ (Բ):

- Մարթը կարունքը վըրս ըրալ, Ըստուծէն փայը տարալ, օրթանքէն տըղակ անէսկ յըր կնլնլ - Ասում են գարնանը որս անողներին՝ գարնանը որս անելը չարագործություն է, քանի որ կենդանիները ծննդաբերում են:

- Մարթին աշկը (մին հափուռ) վըղը կըքուշտըքընէ - Մարդը միայն մեռնելուց հետո է կորցնում ազատությունը:

- Մարթ ինիլ - Յովանավոր՝ պաշտպան՝ որեւէ գործ գլուխ բերելու համար միջնորդ ունենալ: Յնր մարթ չօնէ, կարում չի կօրծ քըթէնա (Բ):

- Մարթին վեր թարիփ անիս, պօգէրը տուս կօնէ - Մարդը գովելուց գոռոզամտում է:

- Մարթ լիւզվալ ա թնլնլ ըղնում - Մարդը իր խոսքերի՝ ասածի պատճառով է տուժում:

- Մարթ կօլ տալ - 1. Շատակեր՝ անկուշտ լինել: Ըտըրան վեր թօղնիս, մարթ կօլ կըտա. սաղ օրը էն ա կեր ընէլիս (Բ): 2. Լաիր՝ լեզվանի լինել: Թնգ-

գն հարթըն շատ ար ազղուն, մարթ ար կօլ տամ (Ձ):

- Մարթ ճընանչիլ - Շատ մարդկանց հետ շփվել, շրջապատ ունենալ: Թինամ ա քաղաք, կօրծ անում, մարթ ճընանչում (Ձ):

- Մարթ մընալ - Մարդկային բարձր հատկությունները պահպանել: Էտ տըղան կօզի դըքըղնէրէն նըրդտ հընգըրթուն ա անում, ամմա մարթ ա մընամ (Ձ):

- Մարթ շինիլ (մինիլ) - Մեկին օգնել՝ նպաստել պաշտոն՝ հաստատուն վիճակ՝ բարձր արժանիքներ ձեռք բերելու գործում: Յանէրը հըքըրտուրէն մարթ ա շինում (Բ):

- Մարթ տըղնալ - Պաշտոն՝ հաստատուն վիճակ՝ բարձր արժանիքներ ձեռք բերել: Դնգարը իծարնա՞ ա իլնլ, միհէնգ՝ ա մարթ տըղնալ (Բ):

- Մարթու թայ տըղնալ - տէն Մարթ տըղնալ:

- Մարթու իրըս չըտըսնալ - 1. Անմարդաբնակ լինել, մարդը այնտեղ այցելած չլինել: Դարաբաղ տըղէր կա, վեր մարթու իրըս չըն տըսալ (Բ): 2. Կույս լինել: Ասում ա. - Էն ախճիգը հնլն մարթու իրըս չի տըսալ, սօտ ըս ասում (Ձ):

- Մարթու չիր - ծղր. Տկար՝ հյուժված՝ վտիտ մարդ: Դէ Ըսատուրըն էլ հինչ մարթ, մարթու չիր ա (Բ):

- Մարթու վըռա ինիլ/վեր ըղնէլ - Մարդկային արժանիքներ ունենալ, մարդուց ծնված լինել (հատկապես գործածվում է հարցական եւ ժխտական ձևերով): Ասում ա. - Արա, պա բօլ ա, լի՞, հիշկան մըգ տանջնլ ըս, պա տու մարթու վըռա չըս (Ձ):

- Մարթու տալ - Ամուսնացնել (աղջկան): Մանի աքէրը թօռնանը մարթու տըվալ, ըրիլընացալ (Բ):

- Մարթու տըղ տինիլ/տըղ քընիլ - տէն Մըրթատըղ տինիլ:

- Մարթ ուրան աշկը քօռ չի օզիլ - Ոչ ոք չի ցանկանա վնասվել՝ անհաջողության մեջ ընկնել:

- Մարթու քինիլ - Ամուսնանալ (աղջկա մասին): Էտ ըխճըկօրանցան միւնը մարթու վա քննում էրնուշ շէն (Ձ):

- Մարթ քընիլ մաչը/դարթը - Որեւէ գործ գլուխ բերելու համար մեկին միջնորդ դարձնել: Մարթ ըն մաչ քընում, էտ տըրմարէն Կնիլնէն նըրէտ փըսակում (ՅԺՅ, VII, 322):

- Մարթ օլաբա - Մարդ արարած: ...Տընըղըհց չօրս դօլը, տըսնա մարթ օլաբա չի կա հո՞ւ... (ԼՂԲ, 307):

ՄԱՐԹ - տէն ՄԱՐԹ:

ՄԱՐԹԱ/ՄԱՐԹԱՆ/ՄԱՐԹԱՆ/ՄԱՐԹԱՆ - Դ., գ. 1. Ամեն մեկը, յուրաքանչյուրը,

ՍԱՔՈՒՐՔ - 1. տեն ՍԱՐԱՔՈՒՐ: 2. տեն ՅԱՔՈՒՐ (2):

ՄԵԲԵԼ (ռուս. *мебель*, ֆր. *meuble*, լատ. *mobilis*) - գ. Կահույք, կահկարասի: Միմեթ շատ տրեքում կա թընգանուց մեբել (Բ):

ՄԵԴԱԼ (ռուս. *медаль*, ֆր. *medaille*, լատ. *metallia*) - գ. Շքադրամ, մեդալ: Պիրում ըն ժողով անում, Ալիսան դայուն ըրծաթե մեդալ տամ (2):

ՄԵԴԱԼՅՈՆ (ռուս. *медальон*, ֆր. *medailion*) - գ. Կզից կախելու կամ կրծքին կապելու՝ ոսկուց կամ այլ մետաղից պատրաստած կլոր՝ ձվաձեւ՝ սրտաձեւ եւն գարդ: ... էտ ախճիգը մին տըղա յա պիրիս, պատրոնը շատ ա ուրխունաս, հարթնէնը հէտէ մին վըսկէ մեդալյոն ա ինք ունէս (ՀԺՅ, V, 598):

ՄԵԴՊՈՒՆԿՏ (ռուս. *медпункт*) - տեն ՊՈՒՆԿՏ:

ՄԵԶ - տեն ՍԸԶ:

ՄԵԶԱՐ (արաբ. *mézār*) - գ. Մազից՝ բրդից գործած մեծ սփռոց, որի վրա շարում են խմորի գնդերը կամ թոնրից հանած տաք հացերը, ինչպես նաեւ գործածում են այլ նպատակներով: Էս մարթը կէցին շօրերըն էլ հանըմ ա, վըր ածըմ, մէզարը շօռ օնըմ... (ՀԺՅ, VI, 203):

ՄԵԹԿ - տեն ՍԸԹԿ:

ՄԵԼ/ՄԵՐՔ/ՍԸՐՔ/ՄԻԼՔ/ՄԻՐՔ (գրք. մի) - Մասնիկ, որով կազմվում է արգելական հրամայականի եզակին: Հարը ասում ա.- Քիսնալ մէլ, ընդըդ քիսնոը յըտ կամ չի (2):

ՄԵԼԱԿ - տեն ՄԱԼԱԿ:

ՄԵԼԻՔ - տեն ՄԵԼԻՔ:

ՄԵԼԻՔԱՐԱՆ - տեն ՄԵԼԻՔԱՐԱՆ:

ՄԵԼԻՔ/ՄԵԼԻՔ (արաբ. *malik*, պրս. *malek*, թըք. *melik*) - գ. 1. 16-18-րդ դարերում տոհմական կալվածատեր իշխան Ղարաբաղում: ... Հըրամման ա տամ Ղարաբաղի մէլիքներին, վըր սաղ Ղարաբաղի վըրդին կէսը թըթի բաղէր քըցին (ՀԺՅ, V, 232): 2. Ընդհանրապէս՝ իշխան, տեր: Ուրան մէլիքու նըման ա պահում (Բ): 3. Ազգանվանը կցվող մակդիր՝ որպէս նշան մէլիքական ծագման: Մէլիք Շահնազարյաններան համ լալ մարթ ա տոն յըկալ, համ փիս (2):

ՄԵԼԻՔԱՐԱՆ/ՄԵԼԻՔԱՐԱՆ - գ. Մէլիքի առանձնասեյակը՝ որպէս պաշտոնական ընդունարան եւ աշխատանոց: Մէլիքնէն հըվաքըվում ըն մէլիք Յէգանէն մէլիքարանում (2):

ՄԵԼԻՔՕՐՈՒՄ/ՄԵԼԻՔՕՐՈՒՄ - գ. 1. Մէլիք լինելը: Մէլիքթունը հիշտ պէն չի (2): 2. Մէլիքին պատկանող երկրամաս: Կնրանդան մըծ մէլիքթուն ար Ղարա-

բաղի հէնգ հայ մէլիքթուններին մէջին (ՀԺՅ, V, 236): 3. Մէլի՝ մէլիք լինելու ժամանակաշրջանը: Մէլիք Յէգանէն մէլիքութունէն վախտը Ղարաբաղա անումը յըր իլան ա իլան (2):

ՄԵԼԻՔՕՐՈՒՄ - տեն ՄԵԼԻՔՕՐՈՒՄ:

ՄԵՆ (պրս. *mēx*) - գ. Գամ, բեւեռ: Ղանմուրջին մէխերը շինում ա, պիրում տամ էտ տըղէն (ՀԺՅ, V, 544):

- Մէխավ ըղնէլ - 1. Անասունը պայտելու ժամանակ մէխը մսի մեջ խրվել: Էջը մէխավ ա ընգալ, կըղըզի յա տամ (Բ): 2. Արգելքի հանդիպել: Հիսնը օգում ըմ անիմ, մէխավ ըմ ըղնում (Բ):

- Մէխին թըխէլ - Բուն կյուլը՝ ցավոտ խնդիրը շոշափել: Ասում ա.- Խօսկըտ կըտօրը մէլ քըցիլ, մէխին թըխէլ (2):

ՄԵՆԱԿ - տեն ՍՈՒՆԱԿ:

ՄԵՆԱԿԱՆԶԱՏՈՐ (ռուս. *механизатор*) - գ. Մեքենաների ու մեքենայացված սարքերի գործնարկման՝ աշխատեցման մասնագետ: Արծկիկը լալ մէխանիզատոր ա իլան (Բ):

ՄԵՆԵԼ/ՄԵՆԻԼ - նք. 1. Մէխով ամրացնել, գամել, բեւեռել: Յօր ա օնում, էտ նըկարը պատեն յըրա մէխում (2): 2. փխբ. Մխրճել, խրել: Տըղան թօրը մէխում ա դէվին սըրտը (2): 3. փխբ. Մտքում ամրապնդել՝ տպավորել: Ղասատուն տանը հանց մէխում ա, վըր խօնցը մընընընան ըղնէ վէջ (Բ): 4. փխբ. Հալացը բեւեռել՝ սեւեռել: Էտ տըղան սաղ հըրընընէն վախտը աշկերը մէխում ա էտ ըխճըկանը յըրա (2): 5. փխբ. Տեղում գամել՝ արձանացնել: Արջը կօռռում ա, ըտըրան մէխում ծառէն տակէն (2):

ՄԵՆԻԼ - տեն ՄԵՆԵԼ:

ՄԵՆԿ/ՍԸՆԿ (գրք. մեղք) - գ. 1. Հանցանք, մեղավորություն, մեղք: Ամմէն մարթ էլ մէխկը օնէ (Բ): 2. Խիղճ, գութ: Ասում ա.- Էտ խուխէն խէ թակում ըս, պա մէխկ չօնիս (2): 3. ած. Խեղճ, ողորմելի: Մէխկ մարթ ա Սիսոնը (Բ):

- Մէխկա թափել - Մեկին արդարացնել, մեղքերից ազատել: Ղաթը ինգան, էտ տըղէտ ու քըվօրըս մէխկա թըփէցէ (ԼՂԲՔ, 265):

- Մէխկա թըմիզվիլ/մըզվիլ/թափվել - Մեղքերը քափել, մեղքերից ազատվել: Դէրը ասըմ ա.- Թա ինգիս ըք՝ մէխկա միզվիք, բիդի մին յըխցէ շինիք, մաջին աղօթք անիք (ՍԱ, 49):

- Մէխկ անել - Մեղք գործել: Պառավը ասում ա.- Մէխկ մէլ անել, էն ախճիգը ըտի պէն ասալ չի (2):

- Մէխկ(ը) կ'ան - Մեղքանալ, խղճալ: Վէր շատ ա ըղաջըմ, դանրվիջը մէխկըն ա կամ, էլ ըսպանըմ չի (ՀԺՅ, V, 642):

- Մէխկըս հինգ կըրդիմ - Խոստովանության արտահայտություն՝ մեղավոր եմ: Տըղան ասում ա.- Մէխկըս հինգ կըրդիմ, յըս ըմ ըսպանալ (2):

- Մէխկը վէզը - Ինքն է պատասխանատուն, իր գործն է: Դէրվիջը ասմա.- Մէխկը վէզը, վէր օգում ա, թօղէ քիսի (2):

- Մէխկը վըզալ օնէլ - Հանցանքը խոստովանել: Քիսում ա թանջիդին կօշտը, մէխկը վըզալ օնում (2):

- Մէխկը (նրան յըրա) յօր օնէլ - 1. Մեկին անհիմն կերպով մեղադրել: Ըտի տուղան էտ տըղէն տոնում յա քըցիս, մէխկը նրան յըրա յա յօր ունէս (2): 2. Մեկի վատ արարքի պատասխանատվությունն իր վրա վերցնել: Հարը, ճարը կըտըրած, տըղէն մէխկը նրան յըրա յօր կ'անալ (Բ):

- Մէխկ ինիլ - 1. Խղճալով՝ կարեկցանքի արժանի լինել: Ասում ա.- Մէխկ ա էտ մարթը, ք'օմանգ ըրա (2): 2. Մեղք համարվել: Կարունքը վըրս անէլը մէխկ ա (Բ):

- Մէխկին տական տոն կ'ան - տեն Մէխկա թըմիզվիլ:

- Մէխկին տական տոն օնէլ - տեն Մէխկա թափել:

- Մէխկում փըլալվել - Մեծ ու շատ մեղքեր գործել: Ըտի Մէլիք-Շահնազարը, Շուշին Փաննի խանէն տալալ, մէխկում փըլալվում ա (2):

- Մէխկու տակ ըղնէլ - Մեկի դժբախտության պատճառ դառնալ: Մարը ասմա.- Յէթիմ ախճիգ ա, կօրծ չօնիս, մէխկու տակ մէլ ըղնէլ (2):

- Մէխկու տակ քըցիլ - Մեկին դժբախտության պատճառ դարձնել: Ըտի մարը նրան տըղէն մէխկու տակ ա քըցիս (2):

ՄԵՆԿ ՈՒ ԿՐՈՒԿ - տեն ԽԸՐԸ ՈՒ ԿՐՈՒԿ:

ՄԵՆԿԵԼ/ՄԵՆԿԻԼ - կք. եւ չք. ՄԵՆԵԼ-ի:

ՄԵՆԿԻԼ - տեն ՄԵՆԿԵԼ:

ՄԵՐ - տեն ՍԸՐ:

ՄԵՐԱՐՔ - տեն ՍԸՐԱՐՔ:

ՄԵԿ - տեն ՄԻՆ:

- Մէկալ մեկ - Շատ հեշտ՝ ոյուրին: Ըտըրան խանիլը մէկալ մէկ ա (2):

- Մէկին գումարած մէկ - Շատ հեշտ՝ ոյուրին բան՝ գործ: Սամսոն դայուն հըտէ պատ տինիլը մէկին գումարած մէկ ա (Բ):

- Մէկին գումարած մէկ՝ տըռնում ա էրկու - Հստակ՝ ապացուցված բան է, կարիք չկա քննարկելու՝ վիճաբանելու: Նախագան ասում ա.- Մէկին գումարած

մէկ՝ տըճնում ա էրկու, հէնգ աշխօրէտ հէնգ կիլօ ցօրէն ա հըսնում, էլ հօր ըս հօջնթ տամ (2):

ՄԵԿԱԼ - տէն ՄԵԿԱԼ:

ՄԵԿԱԵԼ - տէն ՄԵԿԱԵԼ:

ՄԵԿԱԵԼԵԼ - տէն ՄԵԿԱԵԼԵԼ:

ՄԵԿԱՍԼ - տէն ՄԵԿԱՍԼ:

ՄԵՅԵՏ - տէն ՄԵՅԵՏ:

ՄԵՅԵՏԱՆ(Ց) - տէն ՄԵՅԵՏԱՆ(Ց):

ՄԵՅՍԱՆ/ՄԵՅՍԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մեհման անէլ - Օծծել, քախքախել:

Պառազը Ածդահակէն ասում ա.- Տոնս յէք, թան չէ օշափը յէր ա կըննական քըճ մէհման անէ (ՅԺՅ, V, 422):

ՄԵՂԱ (գրք. մեղայ) - ձ. 1. Մեղքին՝ հանցանքին թողություն խնդրելու բացականչություն: Էտ վէր կըլծիս ա ըղնում, վէր փիս պէն ա ըրալ, խըջըկընքում ա, թա.- Մէղա, էս հինջ ըրէ՞ (2): 2. Զարմանքի եւ երկյուղածության բացականչություն: Մէղա, էս հինջ ծոն ա կամ (Բ):

- Մէղա մատըծօ - տէն ՄԵՂԱ:

- Մէղա կ'անլ - Մեղքը խոստովանել եւ ներում խնդրել: ... Թաքավէրին տըղան մէղա յա կամ, ախճիգը նէրում ա (ՅԺՅ, V, 177):

- Մէղաց հացու տար ինիլ/տըղնալ - Մեղք գործել: Տոն ինձանն լափ արխա՛յին կաց, Ըստուծէն անալ ուրթըմ նըմ օտում, վար յէս մէղաց հացու տար ինիլ չըմ (ՆԼՂԺԲ, 28):

- Մէղա քըճ, մատուծ - տէն ՄԵՂԱ:

ՄԵՂԱԴՐԵԼ (գրք. մեղադրեմ) - նք. Մեկին մեղավոր համարել՝ դատապարտել: Ըստեղ լօխ ժողովուրթը թաքավէրէն մեղադրըմ ըն, վէր հիշքան սըխալ պէն ա փըռնալ մէծ-մէծ մարթկունցը կուտուրէլալ (ՅԺՅ, VI, 97):

ՄԵՂԱԴՐԵԼԵԼ - կբ. եւ չք. ՄԵՂԱ-ՐԵԼԵԼ-ի:

ՄԵՂԱՎԵՐ/ՄԵՂԱՎԵՐ/ՄԱՂԱՎԵՐ (գրք. մեղատը) - ած. Մեղք գործած, մեղավոր: Մեղավէր մարթ շատ կա, ամմա լօխ չըն ուրանց մէխը վըգանլ օնում (Բ):

ՄԵՂԱՎԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՄԵՂԱՎԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՄԱՂԱՎԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. Մեղավոր ճանաչել, մեղադրել: Ըտի էտ խըճ տըղէն մեղավէրցընէս ըն, տընէս տուրմն (2):

ՄԵՂԱՎԵՐ - տէն ՄԵՂԱՎԵՐ:

ՄԵՂԱՎԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՄԵՂԱՎԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՄԵՂԱՎԵՐՕԹՈՒՆ/ՄԱՂԱՎԵՐՕԹՈՒՆ - գ. Մեղավոր լինելը, մեղավորություն: Մեղավըրթօնընը քունըն ա, էլ հօր ըս ճըղճըղամ (Բ):

ՄԵՂԱՎԵՐՈՒՑ - տէն ՄԵՂԱՎԵՐՈՒՑ:

ՄԵՂԱՎԵՐՈՒՑ - տէն ՄԵՂԱՎԵՐՈՒՑ:

ՄԵՂԱՎԵՐՈՒՑ - ած. Յան-

դարտ, մեղմ: Մեղմուց քամէ յա փը-ջնում (Բ):

- Մեղմուց տալ - Յանդարտ վառվել: Կըրակը մեղմուց ա տամ (Բ):

ՄԵՅՐ/ՄԵՅՐ (թրք. meyt) - գ. 1. Մեռած մարդու մարմին, դիակ: Ամէն օր քինամ ըն, տըճնում մէյդը վըճէն իրէ-սէն վըճը ընգած... (ՆԼՂԺԲ, 52): 2. փխր. Անշարժ անգործունյա մարդ: Իզէն մէյդ ա, տըճնան յըճի կէնում, թա մին կօրծ անէ (Բ):

- Մէյդ անէլ - Խիստ ծեծել, սպանել: Փըռնում ըն ըտըրա ըտըճ մէյդ ա-նում (2):

- Մէյդ տըղնալ - Խիստ հյուծվել ու դալկանալ: Մին օր մին մարթ, լըհա մէյդ տէռած, կամ ա Մէյիք-Շահնազարէն կօշտը (ՅԱԲ, 15, 130):

- Մէյդը թօղէ մէր հանդին քըջէղակը օտէ - Թող իմ հայրենիքում մեռնեմ: Ապան ասմա.- Յըս էրիւշ տըճ կ'անլ չըմ, մէյդըս թօղէ մէր հանդին քըջէղակը օտէ (Բ):

- Մէյդիտ յըրա պըպըլ-պապալ՝ անիմ/նըստիմ/ջօքիմ - անծ. Մեկին մեռած տեսնելու ցանկություն: Մէյդիտ յըրա պըպըլ-պապալ՝ անիմ, խէ հավըս կուղացալ ըս (Բ):

ՄԵՅՐԱՆ (արաբ., պրս. meydan, թրք. meydan) - գ. Յրապարակ, ասպարեգ: Էտ առուտուրականը քասիթի շօրէր ա կ'էնըմ, քընըմ կաղնըմ քաղաքին մէյրանըմ... (ՅԺՅ, V, 66):

- Մէյրան ըղնէլ/(տոն) կ'անլ - Ասպարեգ ընկնել, հայտնվել: Վէր Ծատօրը մէյրան ա ըղնում, լօխ ծըծաղում ըն (2):

- Մէյրան (տոն) պիրիլ/քըցիլ - Ասպարեգ հանել: Ափկար դային էլ ուրան քօտու ծին ա մէյրան տոն պիրիլ (2):

ՄԵՅՐԻ - տէն ՄԵՅՐ:

ՄԵՅՐԱՆ (պրս. maymun) - գ. 1. Կապիկ: Էս մէյմունը յէր ա կացալ, տըճնալ ուրան յօրդանդօշանը ճընթըր, փիս... (ՅԺՅ, VI, 90): 2. փխր. Տգեղ մարդ: Մարը ասմա.- Էտ մէյմունը հինջ ա՛, վէր օգիմ տըղէս հըճտէ (2): 3. փխր. Ծաղրածու, ծամածռություններ անող մարդ, խեղկատակ: Յէգօրէն տըղան մէյմուն ա, սաղ օրը էն ա ժըճըպապա ընէս (Բ):

ՄԵՅՐԱՆՕԹՈՒՆ - գ. Խեղկատակություն, կապկություն, ծամածռություն: Մարթ կա՛ մէյմունթօն ընէլալ ա փուլ ըշխաղում (Բ):

ՄԵՅՎԱ (թրք. meyvə) - գ. հեգն. Միրգ, պտուղ: Տարէն արաշտ ա իլանլ, մին մէյվա չի կա, թա օտիկը (Բ):

ՄԵՆԱԿ - տէն ՄԻՆԱԿ:

ՄԵՆՁԻ - ած., գ. Փոքրամարմին, վտիտ (մարդ): Էտ մէնգին ուրան ըգժօրն չի (Բ):

ՄԵՆՆԸ - տէն ՄԵՆՆԸ:

ՄԵՆՇԵՎԻԿ (ռուս. меньшевик) - գ. Ռուսաստանի սոցիալ-դեմոկրատական բանվորական կուսակցության՝ բոլշևիզմին թշնամի հոսանքի անդամ: ...Հանման էն վախտըն ալ մէնշեվիկնէն յէկած ըն լան շէնը կանլած (ՅԲ, 334):

ՄԵՇՆ (թրք. meşe) - տէն ԾԸՍԱԿ:

ՄԵՇՆԱՐԻ - տէն ՄԵՇՆԱՐԻ:

ՄԵՇՆԱՐԻՕԹՈՒՆ - տէն ՄԵՇՆԱՐԻՕԹՈՒՆ:

ՄԵՇՆԱՐԻՕԹՈՒՆ/ՄԵՇՆԱՐԻՕԹՈՒՆ (թրք. meşəni) - տէն ՄԵՇՆԱՐԻՕԹՈՒՆ:

ՄԵՇՆԱՐԻՕԹՈՒՆ/ՄԵՇՆԱՐԻՕԹՈՒՆ - տէն ՄԵՇՆԱՐԻՕԹՈՒՆ:

ՄԵՇԱՐ - տէն ՄԵՇԱՐ:

ՄԵՇԱՐ/ՄԵՇԱՐ (ռուս. мешать) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մէշատ անէլ - տէն ԽԸՆԳԱՐԵԼ:

ՄԵՇԿ - տէն ՄԱՇԿ:

ՄԵՇՆԱԿ - տէն ՄԱՇՆԱԿ:

ՄԵՇՆԻԿ/ՄԵՇՆԻԿ (ռուս. мешок) - 1. գ.

Մեծ տոպրակ, պարկ: Մէշունը ցօրնալ լըսնում ա, շըլակում, քինամ (2): գ., ած. 2. Պարկի տարողությունը՝ որպէս չափ: Էրկու մէշուն ցօրէնը մին հանդի կիլօ տըճնում ա (Բ):

- Մէշուն տըղնալ - Ուռչել, լայնանալ: Էտ շօրը էնքան կ'ըցալ ըս, մէշուն ա տըճնալ (Բ):

ՄԵՇՆԻԿ - տէն ՄԵՇՆԻԿ:

ՄԵՇ - տէն ՄԱՇ:

ՄԵՇԱԿ - տէն ՄԱՇԱԿ:

ՄԵՇԻԿ (արաբ. masdžid) - գ. Մահմեդականների աղոթատուն, մզկիթ: Զը-նում ա մէջիդումը, ժամումը աղօթք անում, Աստվածանա ժառանգ օգում (ՅԱԲ, 15, 105):

- Մէջիդում տըռած մօլլա - Խայտառակված անծ. Դէ, էտ պէնանը յըճըր թանջիթը մէջիդում տըռած մօլլա յա, հը-մանջում ա, թա մըրթամաջ տոն կա (2):

ՄԵՇՆԱԿ - տէն ՄԱՇՆԱԿ:

ՄԵՇՔ - տէն ՄԱՇԿ:

ՄԵՋԼԻՍ (արաբ. majlis, պրս. majles, թրք. meclis) - գ. Յանդիսավոր ժողով, հանդես, հավաքույթ, ինչպէս եւ դրա մասնակիցներ: Սաղ մէջլիսը ծիծաղում ա (ՅԱԲ, 15, 153):

- Մէջլիս կանչիլ - Յանդիսավոր ժողով հրավիրել՝ անել: Վէգիթը թըղէլան յէտը շաիթ մէջլիս ա կանչըմ, հարցը տինըմ, թա.- Յունց ա՛նիկը, վըճը վէգի-րին ըսպընօղէն ճարիկը (ՅԺՅ, VI, 112):

ՄԵՋԼԻՍ - գ. Անձնատուն:

- Մէջուն արտը - Յաղորդի շրջանի Պլեթանց (Բլոկան) գյուղի գերեզմանոցը (ըստ ավանդության՝ այդ տեղանքը

նախկինում եղել է գյուղացիներից մեկի՝ Սեջլումի արտատեղը):

- Սեջուն արտը քիսիլ - *տեն* ՍԵՋՈՆԷԼ: Մարովեն մարթը՝ *Խսակ դային* էլ Սեջուն արտը քըճալ, շենումը էլ հիլիվուր չըմընաց (Բ):

ՍԵՋԱԼ - *տեն* ՍԵՋԱԼ:

ՍԵՋՈՐԻՍ/ՍԵՋՈՐԻՍ (գրբ. *մեռուն, միռուն*) - 1. գ. Անուշահոտ յուղ, որ գործածվում է եկեղեցում՝ մկրտությունների եւ օծումների ժամանակ: *Դէրը մէռունը քըսում ա խուխէն ճակատը* (Ձ): *ած.*, գ. 2. *փխբ.* Շատ քաղցր՝ անուշ (բան): *Մէռուն տանն ա* (Բ): 3. *փխբ.* Ազնիվ, արդար, սուրբ (մարդ): *Դէրը ասմա.- Տը՛սնում ըմ, վեր մէռուն մարթ ըս...* (Ձ):

- Սեռունը իրըսէն/ճըկատեն - Պարկեշտ, խոնարհ: *Սէռունը իրըսէն ախ-ճիգ ա Թամարէն հըրթնացուն* (Բ):

ՍԵՋՈՐԻՍԱՃՈՐԻՍ/ՍԵՋՈՐԻՍԱՃՈՐԻՍ - գ. Սեջը մեռուն խառնած ջուր, մեռունաջուր: *Սէռունաճորը յոր ա օնում, քըսում խուխէն ջանը* (Ձ):

ՍԵՋՈՐԻՍԱՄԱՆ/ՍԵՋՈՐԻՍԱՄԱՆ - գ. Սեռունը պահելու աման, մեռունաման: *Հունց ա պըտահում՝ մեռունամանը վեր ա ըղնում, մեռունը վեր ա տը՛ռնում տափը* (Ձ):

ՍԵՋՈՐԻՍԱՎԵՍ/ՍԵՋՈՐԻՍԱՎԵՍ - գ. 1. Սեռնի հոտ: *Սէռունամանը վեր պէնում ըն, մէռունավը՛տը յը՛խծավը մին ա տը՛ռնում* (Բ): 2. *փխբ.* Լավ հոտ, անուշ հոտ: *էտ տաննան մէռունավը՛տ ա կամ* (Բ):

ՍԵՍ/ՍԵՍ (գրբ. *միս*) - գ. 1. Ոսկորները պատող մկանային հյուսվածք, միս: *Շօվան մին դուշ ա տոնս կամ. վէ՛չ մէս օնէ, վէ՛չ արուն* (ԱՅ, 41): 2. Սորթած անասունի, թռչունի, ինչպես նաեւ ձկան միսը՝ որպես ուտելիք: *Մարթը մը՛սը տանում ա թօղում տանը, ինքըն էլիա յէտ տանում, կամ արջին կօշտը* (ՆԼՂԺԲ, 138): 3. *փխբ.* Որոշ պտուղների փափուկ միջուկը: *Խըն-ծօրէն մէսը բիդի շատ ինի, վեր օտիս, քուշտանաս* (Բ): 4. *փխբ.* Մարդկային մարմինը՝ որպես հեշտանքի առարկա: *Հըմաննում էլ չի, մը՛ծ ախճիգ ա, մէսը պէց ա ըրալ, տըղըմարթկանցը ըռաշ-կէն վը՛նը կացալ* (Բ):

- Մէսը առանց վը՛սկըռ չիսիլ - *տեն* Շըմակը առանց կեզան չիսիլ:

- Մէսը ծամել - *տեն* Մէսը օտել:

- Մէսը կըծել, պուք տալ - 1. *տեն* Մէսը օտել: 2. Մեկի հանդեպ մեծ ոխ ունենալ: *Իզէն Ըշօտէն մէսը կըկըծէ, պուք տա, հունց կարող ա՛ հընգեր տը՛ռնան* (Բ):

- Մէսը կերած - *տեն* Աշկան դաղած:
- Մէսը կըրծկործել - *տեն* Մէսը օտել:
- Մէսը հալիլ, վը՛սկըռը մընալ - Խիստ նիհարել, հյուծվել: *էնքան կործ ա ըրալ, մէսը հալալ ա, վը՛սկըռըն ա մընացալ* (Բ):

- Մէսը հաց անել, վը՛սկըռը՝ ճուր - Սաստիկ ծեծել՝ տանջել: *Աղան էտ նծքարէն մէսը հաց ար անում, վը՛սկըռը ճուր* (Ձ):

- Մէսըն ա ծուկունը մին տը՛ղ իփվիլ չի - *տեն* Էրկու տըվարէն կըլծիք մին դըզղանում իփվիլ չի:

- Մէսը պուք տալ - *տեն* Մէսը օտել:
- Մէսը վեր անել/թըփըցընել - Մեկին զգվեցնել՝ ձանձրացնել՝ հոգնեցնել՝ հիասթափեցնել: *էնքան խօսից, լափ մէսըս վեր ըրալ* (Բ):

- Մէսը վեր կալ/թափվել - Զգվել, ձանձրանալ, հոգնել, հիասթափվել: *Մէսըս վեր յը՛կալ, էնքան քար քընդեցէ* (Բ):

- Մէսը քիսիլ, վը՛սկըռը մընալ - *տեն* Մէսը հալիլ, վը՛սկըռը մընալ:

- Մէսը օտել - 1. Մեկին տանջել՝ չարչարել: *Թաքավէրը ժուղուվորթէն մէսը օտում ար* (Ձ): 2. Զայրույթը՝ հուզմունքը մի կերպ զսպել: *Կընէգը վը՛ն-նէրը պէց պար ա կամ, մարթըն էլ նըս-տած տը՛ղը լըիա մէսը օտում ա* (Ձ):

- Մըսան կըտըրել, ըմըխէն տէմ անել - *տեն* Վը՛ռան կըտըրել, ըմըխէն տէմ անել:

- Մըսէն ինիլ - *տեն* Ջանէն ըղնել:

- Մըսէն փուլ չի տըվալ, ամմա զը՛ռ-զը՛ռ թիքէքըն ա օտում - Ասում են նրանց մասին, ովքեր, որեւէ գործում մասնակցություն չունենալով, առատորեն օգտվում են դրա արդյունքներից:

- Մըսէրը կախ-կախ - Շատ գեր: *Մըսէրը կախ-կախ կընէգ ա Սօնիկը* (Բ):

ՄԵՍ-ՍՕՐԹԷ/ՄԵՍՍՕՐԹԷ - գ. Մարմին: *Ըտըղա մէս-մօրթէն վերըն ա՛, վեր կործ անէ* (Բ):

- Մէս-մօրթա ըղնել - Նիհարել, հյուծվել: *Ըտի մէս-մօրթա ընգած կամ ա, թաքավէրին պըլատէն ըռաշկէն կօշ կամ* (Ձ):

- Մէս-մօրթէ փըռնել - Գիրանալ, չաղանալ: *Ըտը՛ղ մին էրկու շէքաթ կէնում ըն, մըսըմօրթէ փըռնում* (Ձ):

ՄԵՍԱԿ - *տեն* ՄԵՍԱԿ:

ՄԵՍԻՍ/ՄԻՍԻՍ (ռուս. *metis*, ֆր. *metis*) - գ., *ած.* 1. Երկու տարբեր ցեղերի խաչավորումից առաջ եկած (կենդանի կամ բույս): *Մէտիս վըխճարէն մէսը քախճըր կիսի* (Ձ): 2. Տարբեր ցեղերի պատկանող տղամարդու եւ կնոջ ամուսնությունից ծնված (մարդ): *էտ շէ-նումը մին մէտիս ա ինում կընալիս* (Ձ):

ՄԵՏՈ - *տեն* ՄԵՆՆՈ:

ՄԵՏՈՐ (ռուս. *метр*, ֆր. *metre*, հուն. *metron*) - գ. 1. Չափի մետրական միավոր, որ հավասար է հարյուր սանտիմետրի: *Մին կիլօմետրը հազար մետր ա* (Բ): 2. Մեկ մետրաչափ ձող՝ ժապավեն եւն: *Մետրը յոր ա օնում, չափում* (Ձ):

ՄԵՏԿ - *տեն* ՄԵՐԿ:

ՄԵՏՔ - *տեն* ՄԵՐԿ:

ՄԵՐ/ՄԵՐ (գրբ. *մեր*) - դ. Անձնա-կան դերանվան առաջին դեմքի հոգ-նակի թվի՝ ՄՈՒՆԲ-ի սեռական հոլովա-ծելը: *Իծարանը հըրցընէս ա էտ վար ընօղան, թա՛ն- Մեր էծէրը տը՛սալ չը՛ս* (ՀԺՀ, V, 486):

- Մեր բախտը էն ա մը՛գ նըհըտ - Ասում են վտանգավոր գործ ձեռնարկող հարազատներին՝ մի՛ գնա այդ քայլին, առանց այն էլ մեք փորձանքների շատ ենք հանդիպել: *Մարը ասմա.- Կօրծ չօնիս, տու վը՛րս անօղ չըս, մեր բախտը էն ա մը՛գ նըհըտ* (Ձ):

- Մեր էշին թայը/թան - *տեն* Իմ ապօր էշին թայը:

- Մեր լիւզնն շօղուլ կաղնէ յա. օգ՛ում ըս՝ համըն շինի, օգ՛ում ըս՝ մնասն - Հայերենը (Ղարաբաղի բարբառը) ճոխ ու ճկուն լեզու (բարբառ) է:

- Մեր կարուն բըրըբար չի - Մերն էլ էժան չէ, պետք է ըստ արժանվույն գնահատել: *Յէգօրը ասմա.- Ասածըտ մեր կարուն բըրըբար չի, իմ կավըս լալ կալ ա, կարթէն կին տօ* (Ձ):

- Մեր կօռնը թօղէ մեր թէվըումը մընա - Մեր աղջկան՝ տղային ճիշտ կլի-նի համապատասխան՝ համերկրացու՝ բա-րեկամի հետ ամուսնացնենք:

- Մեր մաջին ասած - *տեն* Խօսկը մեր մաջին (մընա):

- Մեր մարթը - Ամուսինս (ասում են տարեց կանայք): *Այան ասում ա.- Մեր մարթը քը՛ցալ ա ճեղաց* (Ձ):

- Մեր տըղա - Բարեկամական դիմե-լածել երիտասարդներին: *Հըլիվուրը ասում ա.- Մեր տըղա, յը՛ք հա՛ց կեր, էլիա կըքիսիս* (Ձ):

ՄԵՐ՝ - *տեն* ՄԵԼ:

ՄԵՐ՝ - *տեն* ՄԱՐ:

ՄԵՐ՝ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Մեր ածել/տալ - *տեն* ՄԵՐԷԼ:

- Մեր կալ/օտել - *տեն* ՄԵՐՎԷԼ:

ՄԵՐԱՆ/ՄԵՐԱՆ - գ. Պանրի կամ մածնի մակարո: *Մերանը քըցիւմ ըն կաթնէն մաջը, մածունը մերում* (Բ):

ՄԵՐԱՆ - *տեն* ՄԵՐԱՆ:

ՄԵՐԱՆՔ - գ. Հարսի՝ մոր կողմից հարազատները: *Հարթնանը մերանը՝ կամ ըն դօնաղ* (Ձ):

ՍԵՐԵԼ/ՍԵՐԻԼ - *կր. Կաթին մերան խառնել՝ մածուն կամ պակիր ստանալու համար: Կաթնը մերում ըն, շծրնով պըտատում, տինում քննջումը* (Ձ):

ՍԵՐԻԼ - *տեն ՍԵՐԵԼ:*

ՍԵՐՎԵԼ/ՍԵՐՎԻԼ - *կր. եւ չք. ՍԵՐԵԼ-ի:*

ՍԵՐՎԻԼ - *տեն ՍԵՐՎԵԼ:*

ՍԵՐՈՒ(Ն)Ք/ՍԵՐՈՒ(Ն)Ք - *գ. 1. Խոտողի հետ որեւէ կարգի, հատկապես արյունակցական՝ ընտանեկան խմբակցություն կազմող մարդիկ, մերոնք: Կընէգը ասում ա.- Ա՛ մարթ, էքնոց մէրունը կըլական ըն, մին կառնը ինք կնի, վեր մորթինք* (Ձ): 2. Խոտողի երկրի գորբերը՝ բանակը: Սէրունը վեր Աղդամը ըզգըցէն, ժողովուրթը շատ ուր-խացալ (Բ):

ՍԵՐՈՒՄ/ՍԵՐՈՒՄ(Կ) - *գ. 1. տեն ՍԵՐԱՆ: 2. Նոր մերած եւ դեռ չսկսող-ցած մածուն: Սէրունը քախծըր ա ինում* (Բ): 3. Կավէ աման, որի մէջ մերում են մածունը: Սէրունը վեր ա ըղ-նում, կոտրում (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄ(Կ) - *տեն ՍԵՐՈՒՄ(Կ):*

ՍԵՔ/ՍԻՔ - *Մասնիկ, որով կազմվում է արգելական հրամայականի հոգնակին: Մարը լնց ա ինում, թա.- Քինիլ մէք, ծէր հնր էլ ա քնցալ, կըխէն յըրա կորչնի* (Ձ):

ՍԵՔՍԱԼ - *տեն ՍԵՔՍԱԼ:*

ՍԵՐՈՒՐԵԼ - *տեն ՍԵՐՈՒՐԵԼ:*

ՍԵՐՈՒՐ(Ը)ՎԵԼ - *տեն ՍԵՐՈՒՐ(Ը)-ՎԵԼ:*

ՍԵՐՈՒԼԻԼ/ՍԻՐՈՒԼԻԼ (*գրք. մակա-դեն*) - *կր. տեն Սնգնիլ անէլ:*

ՍԵՐՈՒՎԻԼ/ՍԻՐՈՒՎԻԼ (*գրք. մա-կաղիմ*) - *կր. եւ չք. ՍԵՐՈՒԼԻԼ-ի:*

ՍԵՐՈՒՄ - *տեն ՍԵՐՈՒՄ:*

ՍԵՐՈՒՄ - *տեն ՍԵՐՈՒՄ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԻՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ (*գրք. մակաղատող*) - *գ. Անասունների, հատկապես ոչխարների՝ կեսօրվա մակաղելու տեղը, մակաղատողի: Քինամ ա մըգըլնտըրը, տըսնում չօբանը ծառէն տակէն քոն իլնծ* (Ձ):

ՍԵՐՈՒՐԵԼ - *չք. Միակը մնալ՝ դառնալ: Խըդճէն խօխա շատ ա իլնի, չումանը յըտըն ա մըդարալ* (Բ):

ՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՂԱՂԻՐ:*

ՍԵՐՈՒՄԱԼ - *տեն ՍԵՐՈՒՄԱԼ:*

ՍԵՐՈՒՄԱՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄԱՐ:*

ՍԵՐՈՒՄԱՓ - *տեն ՍԵՐՈՒՄԱՓ:*

ՍԵՐՈՒՄԵՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄԵՐ:*

ՍԵՐՈՒՄԻՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄԻՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՈՒՄ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՈՒՄ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *չք. Թեթեւ կերպով ցավել՝ կսկծալ: Կըռէքըս մըզգամ ա* (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *կր. եւ պք. ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *գ. Թեթեւ կերպով ցավել, կսկծալ: Կըռնէս մըզգոնան սաղ թըռըրս քոն չըմ իլնի* (Բ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԻՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *մ. Մեզ համար: Մըզըտէ լրակ կինի էն վախտը, հիրը թօրթէրը ինին վէչ* (Բ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԻՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ (*գրք. մզեմ*) - *կր. 1. Ճմլելով՝ ճնշելով հյուսթ՝ հեղուկը քամել, մզել: Նօռնը մըզում ա, սօկը խըմում* (Բ): 2. փխթ. Զարստահարել, ունեցվածքը կորզել, սնանկացնել: Փննան խանը շուշվա ժողովուրթէն օր-իշըդ չար տամ, մըզում ար (Ձ):

- Սըզան Նօռնը - *հեզն. Զյուծված՝ նիհար մարդ: Էտ մըզան Նօռնը օխտը տըղըմարթու մըջանք օտում ա* (Բ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ (*թրք. mizmiz*) - *ած. 1. Դանդաղկոտ, ծանրաշարժ: Մըզմըզ մարթ ա ուստա Մաքսիմը, մին օրումը մին մէտըր պատա իվիլ տինում չի* (Բ): 2. Բծախնդիր, մանրախնդիր: Էտ մարթըն էլ շատ մըզմըզ ա ինում, ըտըրա հըտէ էլ վէշ մինը նըհըտըր առըտօր չի անում (Ձ): 3. Ծանր խոտող, կակազող: Էտ մըզմըզ մարթը մինչըմ խօսկը պըրծընում ա, կիկը վըխճարը տանում ա (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ¹ - *չք. 1. Դանդաղ շարժվել: Էրկու սըհաթ ա՛ մըզմըզամ ա, կարում չի թա յուղուծու անէ* (Բ): 2. Ծանր խոտել, կակազել: Զինչ ըս մըզմըզամ, ճէլի անէ, տըսնամ՝ հինչ ա պըտահալ (Բ): 3. Քրթմնջալ, դժգոհել: Զընգէրը ասում ա.- Զէ՛, մըզմըզա միլ, կընէգըտ էլ բիդի կէս անէս (ԶԺԳ, VII, 106):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ² - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ(Ը)ՆԵԼ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *ած. Սազերի մէջ կորած, մազակոլոլ: Նի յա մընում, տըսնում մին մըզմըզուդ դէլ ըտըդ քոն իլնծ* (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ(Ը)ՆԵԼ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ(Ը)ՆԵԼ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *գ. Շատ նեղ՝ մազանման ճաք: Մըզամաքը վեր վըխտէն կըպէցէլ վէչ, կըմըծանա* (Բ):

- Սըզամաք տալ - *Թեթեալի ճաքել: Կարասը մըզամաք ա տըվալ* (ՆԱԲ, III, 360):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *գ. Կաթը քամված՝ սպառված՝ ցամաքած: Մըզամար հէյվանը կաթնը ըշտըղա տա՛* (Բ):

- Սըզամար դանա - *1. Կաթը ցամաքած մայր ունեցող հորթ: Մըզամար դանան տնեցը կըմընա* (Բ): 2. Տկար՝ վտիտ անծ: Էտ մըզամար դանան հօրը-մօրը օր-իշըդ չի տաս (Բ):

- Սըզամար կալ - *1. Կաթը ցամաքած կով: Իլնծ-չիլնծը մին մըզամար կալ ա ինում, էն էլ ա ըստակում* (Ձ): 2. Բարիք չարարող մարդ: Էրկու տըղա օնէ, ճօխտըն էլ՝ մըզամար կալ (Բ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *ած. տեն Մազու մընջանք:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *ած. 1. Կրան մազեր կամ մազէ խալ ունեցող: Մըզամար պէնջակ ա կըցալ* (Բ): 2. Երկար ու առատ մազեր ունեցող: Էտ չուբանէն էլ մին դաշննճ մըզամար ախճիզ ա ինիս (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *գ. Մազի փունջ, մազափունջ: Մըզամիօնջը կըլխէն կապած վեր տնու ա կամ, լօխ մընամ ըն ըմխընէն պէջ* (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ (*գրք. մազեղեն*) - *գ., հիլք. Մազից պատրաստված՝ հյուսված՝ գործված իրեր՝ զգեստներ: Մին խըլլա մըզմըզան ա տանում բազարը, ծախում, խօխօնցը հըտէ տէս-տէն ինք օնում, պիրում* (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *ած. Կրան մազեր թափված, մազերով ապականված: Մին մըզմըզաթախ պէրց ա տինում դունաղէն կըլխըտակէն* (Բ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *չք. Մազերով ծածկվել, մազակալել: Տա ծըմըկ-նէրումը կէնում ա, շօրէրը լօխ ճըղօրտվում ա, իրէսը մըզմըզանում* (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *ած. Մազերի մէջ կորած, մազակոլոլ: Նի յա մընում, տըսնում մին մըզմըզուդ դէլ ըտըդ քոն իլնծ* (Ձ):

ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ/ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ - *տեն ՍԵՐՈՒՄՍԵՐՈՒՐ:*

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋՈՐԹԵ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ փոքրել - Գիրանալ, չաղանալ: *Տավարը կընըկոտում ըրըծէլավ, մըզըմորթէ յա փոքնըմ* (ՋՏ, Բ, 33):

ՍԵՋ՝ԻԼ - տէն ՍԵՋ՝ԻԼ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - ած. հսիտ ու շատ մազեր ունեցող, մազմզոտ: *Մին մըզմազոտ արջ ա տոնս կամ քոլէն քըմական, յըրա պըրծընում էտ կընգանը յըրա* (2):

- ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ ճանջ - արիմ. Մազմզոտ անծ: *Մխչի, մինը կա վէճ, Սըրյանէն ասէ. - էտ մըզմազոտ ճանջըտ հինջ ա՛, վէր օզալ ըս տըղէտ հը՛տէ (Բ):*

ՍԵՋ՝ՎԻԼ - տէն ՍԵՋ՝ՎԻԼ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - կը. եւ չը. ՍԵՋ՝ՎԻԼ-ի:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - գ. 1. Սզված հյուսիս, քամվածք: *Նոռնը մըզում ա, մըզոկը ածում խըրըվածէն յըրա* (Բ): 2. Ավելուկով եւ թթվեղենով պատրաստած ջրալի կերակուր: *Այան լավ մըզոկ ա իլնլ իփիյիս* (Բ):

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - գ. Ավելուկով եւ թթվեղենով պատրաստած կերակրի՝ *մըզոկի* հյուսիս: *Մըզոկաճոյրը լնգնթ պէն ա* (Բ):

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ (2):

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - գ. Փոքր՝ չնչին բան՝ չափ: *Էտ տըղան ասմա. - Թաքավըրն ասարած կէնա, խէ յը՛ս կըլծիս տամ, յը՛ս մին մըզոյր ըմ* (2):

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - դ. Անձնական դերանվան առաջին դեմքի հոգնակի թվի՝ ՍՈՒՆԵ-ի տրական եւ հայցական հոլովածեղ: *Քինամ ըն թաքավերին*

կօշտը, թա. - Մը՛զ փըլան մարթըն ա դարկալ (2):

- Մը՛զ էլ ա մար պերալ - Սենք էլ ենք արժանի՝ կարոտ հոգատար վերաբերմունքի՝ ուշադրության: *Նծքնրնէն ա-տում ըն. - Վէզիրըն ապըրած կէնա, մը՛զ էլ ա մար պերալ, մը՛զ էլ հաց տօ* (2):

- Մը՛զ յը՛կալ՝ Լէնիկը մը՛ռալ - Ասում են այն ժամանակ, երբ անհրաժեշտության դեպքում մի բան սպառվում՝ խափանվում է: *Մը՛զ յը՛կալ՝ Լէնիկը մը՛ռալ. քը՛ցէնք, թա անլէր աղանք, ճըղաց-պանը ասից. - Ճըղացէն քարը կօտըրալ ա* (Բ):

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ/ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ - գ. 1. Ստածելու՝ դատելու կարողություն՝ միտք: *Ըտըրա ըշտըղան ա՛ մը՛թկ, վէր ըտի պէն մըտածէ (Բ):* 2. Ստածմունք: *Էտ մը՛տըր ըտըրան շատ ա տանջում* (2): 3. Հիշողություն: *Մըթկումըս մէր շէնին ք՛ծինն ախպիրըն ա* (Բ): 4. Ստադրություն, նպատակ: *Տըհանցա մինին մը՛թկը էն ա ինում, վար Շըրմաղէն օզի* (ՆԼՐԺԲ, 30):

- Մը՛թկ անէլ - Ստածել, խորհել: *Էտ կընէգը մը՛թկ ա անըմ, մը՛թկ, վօրօշում ա, վէր մարթը տօն կ'ան, մարթին ասէ...* (ԼՐԲ, 294):

- Մը՛թկը խային/ծօռ - 1. Նենգավոր, խարդախամիտ, հետին միտք ունեցող: *Տու մի ասիլ, տույիլն մը՛տըրն էլ ա խային, ասըմ ա. - Յէտնան կըտամ* (ՆԼՐԺԲ, 122): 2. Գայթակեցնելու տրամադիր, շնանալու մտադրություն ունեցող: *Վէզիրին մը՛թկը խային ա ինում, խօխօցը քունալ ա անում, ինքը քինամ էտ կընգանը օթաղը* (2):

- Մը՛թկը ծըռ(վ)էլ - 1. Մտադրությունը փոխվել, նախկին մտադրությունից հրաժարվել: *Մը՛թկըս ծըռվում ա, հըղան յը՛տ ըմ տը՛ռնում* (Բ): 2. Ցանկական միտք հղանալ: *... Մը՛տըր ծըռվում ա, օզում ա ըխճըկանան մուտանա* (ՀԺՀ, VII, 115):

- Մը՛թկը կըրըհան ինիլ - Հիշողությունը թուլանալ: *Ապան ասում ա. - Պըռավալ ըմ, մը՛թկըս կըրըհան ա իլնլ* (Բ):

- Մը՛թկը կ'ան - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

- Մը՛թկը հըլծիլ/տանէլ - Սեկին մտափոխել՝ մոլորեցնել: *Պառալը էս ըխճըկանը մը՛թկը հըլծում ա, տանում ծըմակը* (2):

- Մը՛թկըտ հինջ ա՛ - Ի՛նջ ես ուզում մտածում, ի՛նջ մտադրություն ունես: *Դէրվիշը ասում ա. - Մը՛թկըտ հինջ ա՛, խէ ըտի շատ ը՛ս մըտածում* (2):

- Մը՛թկը փօխ(վ)էլ - տէն ՍԵՋ՝ՍԵՋՈՐԹԵ:

- Մը՛թկ ինիլ - Մտադրություն ունենալ, մտադրվել: *Օխճը, կըլծիսը բիդի ինծ ըրած, ըսքըսից յէշիլ, ամմա մէթկը չօնար կ'անի* (ԼՐԲԶ, 268):

- Մըթկան հանէլ/տոն օնէլ/քըցիլ - 1. Մոռանալ, չհիշել, այդ մասին չմտածել: *Հօրը ըսըծնէն մըթկան հանում ա* (2): 2. Մոլորեցնել, խելքից հանել: *Պառալը էտ ըխճըկանը մըթկան հանում ա* (2):

- Մըթկավը(ն) ընցընէլ - 1. Կարծել, միտք հղանալ: *Մըթկավըս ընցավ, վէր էտ պէնը Արտաշը կինի ըրած* (2): 2. Հիշել: *... էտ վախտը մըթկավըն անց ա կը՛նըմ, վէր հըրէվանին կընէգը ըրկու-հնքիս ա* (ՀԺՀ, V, 59):

- Մըթկեն դօնը ըղնէլ - Մտքերի մեջ խորասուզվել, մտածմունքի մեջ ընկնել, մտմտալ: *Էտ առուտորականը շատ ա մըտածում, նըստում, ընգնում մըթկէն դօնը* (ՀԺՀ, V, 59):

- Մըթկէն դօնը քըցիլ - Սեկին մտքերի մեջ խորասուզվել, մտածմունքի մեջ գցել: *Տըղան ուրան խուսկերքավը հօրը մըթկէն դօնըն ա քըցիս* (2):

- Մըթկումը ասէլ/խօսէլ - Ինքն իրեն՝ անլսելի խոսել՝ ասել՝ մտածել: *Էտ պէնը ըսկանում ա, մըթկումը ըսէլալ քինամ* (2):

- Մըթկումը ինիլ - Համաձայն լինել, մտադիր լինել: *Էտ կուճուր ըխճըկանը մըթկումըն էլ ա ինում, վէր էտ տըղէն նըհէտ ման կա* (ՀԺՀ, V, 395):

- Մըթկումը ծըծաղէլ - Առանց արտահայտվելու մեկին՝ մի բան ծաղրի ենթարկել՝ արհամարհել՝ չհավանել: *Վէզիրը մըթկումը ծըծաղում ա թաքավերին յըրա* (2):

- Մըթկումը կուրկուտ քըցիլ - Մի բանի մասին շատ մտածել, կշռադատել: *...էտ ուստան մըտքումը կուրկուտ ա քըցըմ, թա. - Աստուծ ինծ պահալ ա, վէր քի-նամ, ուրան դուր տէռնամ...* (ՋՏ, Ա, 31):

- Մըթկումը մէխէլ/տըպէլ - Տպավորել, հիշողության մեջ ամրապնդվել: *Ըտըրա մըթկումը մէխում ըն, վէր կընէգը սիրական ա պահում* (2):

- Մըթկումը մէխվէլ/տըպվէլ - Տպավորվել, հիշողության մեջ ամրապնդվել: *Տը՛ղ հնրըն ասում ա. - Մըտկըրնէրումըս տըպված ա իլնլ, վէր սա մէր տըղան չի* (ՀԺՀ, VII, 76):

- Մըթկումը շընէր ցըղն(օտ)էլ - 1. Վատ՝ չար մտքեր հղանալ: *Մարթին մըթկումը վէր շընէր ա ցըղնօտում, բիդի ճէլլ անիս, առաշկըն օնիս* (2): 2. տէն Մըթկը ծըռ(վ)էլ (2):

- Մըթկումը տինիլ - Վճռել, նպատակադրվել: *Մըթկըմը տինըմ ա, վէր,*

հինգ էլ ինի, էտ ծօխիս յըրան քինի (ՅԺՅ, V, 54):

ՄԵԼԻՍԿ - տեն ՄԵԼԻՍ:

ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍ (գրք. մեծ) - ած. 1. Ծավալով՝ չափսերով սովորականից՝ հարկ եղածից ավելին՝ խոշոր: *էտ սարէն լէնջին մին մըժ կաղնէ յա ինում փըսած* (2): 2. Ընդարձակ, լայնատարած: *Ըտըրան մին մըժ արտ ա ինում* (2): 3. Բազմաքանակ, բազմամարդ: *Մին մըժ խալի ա հըվաքվում, քինամ ըն թաքավերին կօշտը՝ կէնգնտ* (2): 4. Ուժգնությամբ՝ հաճախականությամբ՝ զորությամբ՝ սաստկությամբ են նշանակալից: *Մըժ տըժըթթունը քըշէլի հը՛տէ մըժ օծ ա հարկավեր* (2): 5. Կարեւոր, նշանակալից: *Հասան Ջալալ-յանը Ղարաբաղա հը՛տէ մըժ կօրծ ա ըրալ* (2): 6. Շատ, զգալի քանակությամբ: *էտ պուճուր ախպերը էտ մըժ կումարը տամ ա, ախպօրը ըզաղըմ...* (ՅԺՅ, V, 76): 7. Մեծահասակ, հասակավոր: *Մէր մըժէրէն անա ըսկացած զըրոց կա...* (ՆԱԲ, 85): 8. Տաղանդավոր, անվանի, նշանավոր: *Մըժ մարթկանցը ասթիխըր մըժ ըն, կուճի մարթկանցը՝ կուճի...* (ԱԱ, 15): 9. ած., գ. Բարձր դիրք՝ պաշտոն ունեցող, մեծավոր, առաջնորդ, ղեկավար: *Տահանց մըժէն ախ-ճիգը քը՛ցալ ա, թա ճուր պիրի, վը՛նը սըլկըհալ ա, ընգալ ա նօվը, տակ ըրալ* (ԱԱ, 61): 10. Ըստ դիրքի կամ տարիքի՝ ավագ: *Մըժ նան միշնակ ախպերը թաքուն իւրիւր խօսկ ըն տամ, վը՛ր պու-ճուր ախպօրը ըսպանին* (ՅԺՅ, V, 76):

- Մըժան կուճուր - Ամենքը, բոլորը՝ առանց տարիքային տարբերության: *Շինանցէ՛ր մըժան կուճուր լօխ հըվաք-վում ըն, վէր թըմնջան անին* (2):

- Մըժ դարդին մըժ խը՛լը ա հարկավեր - Մեծ վշտին՝ դժբախտությանը՝ աղետին դիմակայելու համար պետք է լրջորեն գործել:

- Մըժէն նըհը՛տ մըժ ա, կուճուրէն նըհը՛տ՝ կուճուր - Ասում են բարյացակամ մարդամոտ՝ մարդկանց մասին:

- Մըժ էշը թօվլիւմը/կումումը թօղնէլ - *տեն* Կումէն մըժ էշը մըննան քըցիլ (ԿՈՒՄ-ի տակ):

- Մըժ ըշկօլ - *տեն* Պէցնուր ըշկօլ:

- Մըժը իւրան տը՛ղը օնէ, կուճուրը՝ իւրան - Ամեն մեկին պետք է ըստ արժանվոյն գնահատել:

- Մըժ թիքան/պատառը անգուճը/կըռէքը թօղնէլ - Ջարդուփշուր անել, կտոր-կտոր անել (գործածվում է նաեւ որպէս սպառնալիք): *Բաղվանջին ասում ա.- Վէր մէհէտ էլ յը՛կէր բաղը, մըժ թիքատ անգուճըտ ըմ թուղնըլական* (2):

- Մըժ թիքան/պատառը անգուճը/կըռէքը մընալ - Ջարդուփշուր լինել, կտոր-կտոր լինել: *Ըտըրա մօրըն էլ ծի-յին հանքվան կապըմ ըն, քաշ-քաշ ա-նըմ, մըժ պատառը անգուճըն ա մընալ* (ՅԺՅ, V, 48):

- Մըժ մաննը - *տեն* ՊՈՒՏՆԸ (1):

- Մըժ նէնջ - *տեն* Մըժ քօն:

- Մըժ պահք - Յոթ շաբաթյա պասը՝ բուն բարեկենդանից մինչեւ գատիկը: *Ամմէն մարթ չի կարում մըժ պահքը պահէ* (2):

- Մըժ պէնու յըրա ինիլ - *հեզն*. Կարեւոր գործով զբաղված լինել: *Հարը կօրծ ա անում, տըղէրըն էլ մըժ պէնու յըրա յըն. կարտ ըն խաղ անում* (2):

- Մըժ պերան - Շատակեր, որկրամոլ: *Մըժ պերան մարթ ա Ռուբէնը* (Բ):

- Մըժ քօն - 1. Շերամի երրորդ՝ վերջին քունը: *Մըժ քօնանը յը՛տը վէրթը բըրամա յա անում* (Բ): 2. Մահ, վախճան: *Խսակ դային իննանուն տըրէկան ա, մըժ քօնէն վախտըն ա* (Բ):

ՄԵԼԻՍԿ/ՄԵԼԻՍԿ - գ. 1. Միջատի տեսակ՝ մոծակ: ... *Մըժակը թըռչում ա, քինան ամմէն հիյվանու անա կըծում...* (ՆԼՂԺԲ, 137): 2. *փիւք*. Չնչին՝ անարժեք մարդ կամ կենդանի: *Դէվը տըղէն ասում ա.- Տու հինջ մըժակ ը՛ս, վէր ինձ նըհը՛տ կըռէվ անիս* (2):

- Մըժակու հիրս (ինիլ) - *տեն* Մը-կըժը՛նու հիրս (ինիլ): *Տըղըմարթին վէր մըժակու հիրս ինի, կընէգը հինջ օգի՛կանէ* (Բ):

ՄԵԼԻՍՄԵԼԻՍ - *տեն* ՄԵԼԻՍ-ՄԵԼԻՍ:

ՄԵԼԻՍՎԵՐ - *տեն* ՄԵԼԻՍՎԵՐ: *Ուրան կընանօցը տամ ա էտ մըժավը՛րին, ընդըրան կընանիքըն էլ յօր օնըմ, պը՛րըմ իւրան տօնը* (ԼՂԲ, 373):

ՄԵԼԻՍՈՐ/ՄԵԼԻՍՈՐ (գրք. մեծա-րանք (պատիվ, հարգություն) - գ. 3ար-սանիքից հետո՝ կիրակի օրը, գյուղի հասակավոր տղամարդկանց համար տղայի ծնողների կողմից կազմակերպված խնջույք: *Մին լ՛ալ մըժարք ըն անում, քը՛փ անում* (2):

ՄԵԼԻՍ-ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍ-ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍՄԵԼԻՍ (գրք. մեծամեծ) - ած. 1. Շատ մեծ, խոշոր-խոշոր: *Ընդըրա աշկին ըռաջին մըժ-մըժ տընէր ա ըրվըմ, ծըռօտէնք, գանդ-գանդէք, լանլ ապրուստ...* (ԼՂԲ, 307): 2. Շատ կարեւոր: *Տա վէր յէշում ա, տը՛սնում լօխ լանլ կէցված, մըժ-մըժ պաշտօնու տար, հըմընջիլան կուչօռ ա անում* (ՅԺՅ, VII, 206): 3. Ծեր, մեծահասակ: *Մըժ-մըժ մարթիք ասում ըն, վէր մին էլ քըսան թըվին ա ըստի քամէ իլան* (Բ): 4. *հոգն*. Պաշտոնավորներ,

բարձր դիրք՝ կոչում ունեցողներ, ավագանի: *Թաքավերը իւրան մըժամը՛ծնէ-րին նըհէտ նըստըմ ա տըռնին աջ դօլին, ժօղօվորթը՛ծնիս դօլին* (ԼՂԲ, 295):

- Մըժ-մըժ խուսէլալ փըլալ չի իփ-վում, յը՛ղ ու պըրինձ բիդի - Միայն խոսելով գործը գլուխ չի գա, միջոցներ են պետք:

- Մըժ-մըժ խօսէլ/յըրա տալ/տըռօ-տէլ/տըրքընէլ/տոնա տալ/փըրթիլ - Մեծախոսել, հոխորտալ, պոռոտախոսել: *Մէր Պալիլին մըժ-մըժ խօսում ա, ամիա ծը՛րքավը պէն չի կամ* (Բ):

- Մըժ-մըժ տընէր, տոնգըն շընէր - Ասում են ունեւոր, բայց ժլատ մարդկանց մասին:

ՄԵԼԻՍԿ/ՄԵԼԻՍԿ - դ. Մյուս, ուրիշ: *Մը՛կալ մարթիքը հօնձ ըն անում, ինքըն էլ սաղ օրը էն ա հըպարապ շօռ ա կամ* (2):

- Մը՛կալ օրը/տարէն - Երկու օր/ տարի առաջ: *Մը՛կալ օրը արջը յըրա յա պըրծալ, Տումըցէ Թէվանէն գիլբա-գիլբա ըրալ* (Բ):

- Մը՛կալ օրվա/օրէն խօխան - Անչափահաս, անփորձ: *Պուղին մէկալ օրէն խօխան չի, վէր մէլիքին հըվատա. հըղէնի պէց ա անում, նամակը կարթում* (ՆԱԲ, 133):

ՄԵԼԻՍԵԼ/ՄԵԼԻՍԵԼ (գրք. մեկնեմ) - նբ. 1. Փռել, տարածել: *Պիրում ա տեսա-տէնա մեկնում, նըստընում...* (ՅԱԲ, 15, 47): 2. Պարզել, կարկառել, երկարել: *Մարթը նըստում ա, վէննէրը փիչին տակէն մը՛կնում* (ՆԼՂԺԲ, 89):

ՄԵԼԻՍԵԼԵԼ/ՄԵԼԻՍԵԼԵԼ (գրք. մեկ-նիմ) - 1. կբ. եւ չբ. ՄԵԼԻՍԵԼ-ի: 2. չբ. Անշնորհք կերպով նստել՝ պառկել: *Հինջ ը՛ս կարավաթէն մը՛կնըվալ, խէ յը՛ր չը՛ս կէնում, քու հօր ք՛ծմա՛ք անիս* (Բ):

ՄԵԼԻՍՍԵԼ/ՄԵԼԻՍՍԵԼ/ՄԵԼԻՍՍԵԼ/ՄԵԼԻՍՍԵԼ - *տեն* ՄԵԼԻՍ:

- Մը՛կսալ օրը/տարէն - Երեք օր/ տարի առաջ: *Մը՛քսալ տարէն փիս արաշտ ա իլան* (Բ):

ՄԵԼԻՍ - *տեն* ՄԵԼԻՍ:

ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍ/ՄԵԼԻՍ (գրք. մեծամեծ) - ած. 1. Մեկ անգամ: *Տըղան վէր թօրավը մը՛հը՛տ թըխէս ա, դէվին չօրք կըժօխ թըռչիս ա* (2): 2. Ինչ-որ ժամանակ, մի օր, օրերից մի օր: *Մէհէտ ծոնկունը փըռնում ա պիրում տօն, տը՛սնում ըտահանց մաջին մին էրկունըն իւրան կէտէն ծոնկներէն նըման չըն* (ՆԼՂԺԲ, 39):

- Մը՛հը՛տ աղի ինիլ, մը՛հը՛տ՝ նալի - 1. Անփորձ լինել: *էն հինջ ուստա յա՛, մըհը՛տ աղի յա, մըհը՛տ՝ նալի* (2): 2. Անիմաստ լինել: *Պուղին ասմա.- Մէլիք, խուսկէրքըտ մը՛հը՛տ աղի յա ինում,*

մըհըտ նալի, մին փոյթ ցորէն տօ՛, քը՛գ խօսէլը սըվըրցընիմ (2):

- Մըհըտ էլ ծէր տըռանը «տնա՛ի գըղըլ» - Մտերմաբար ասում են ժլատ մարդկանց՝ մի անգամ էլ դու հյուրա-սիրություն կազմակերպիր:

- Մըհըտ մըհնէլ - Մահից չվա-խենալ: Տըղամարթը էն ա, վէր մըհըտ մըհնէլ (Բ):

ՄԵՐՄԱՆ - տէն ՄԵՐՄԱՆ:

ՄԵՐՂԵՐ/ՄԵՐՂԵՐ (գրք. մեղր) - 1. գ. Մեղուների պատրաստած քաղցր ու թանձր հյութը՝ մեղր: Մըղըրըն էլ էնքան շատ ա իլնլ, վէր ծըլլացալ ա ծառավը, վէր տըհալ, կէտէն նըհէտ խառնըվալ (ԱԱ, 60): 2. փխը. ած., գ. Շատ քաղցր՝ ախորժեղի (բան): Մըղըր հաց ա (Բ):

- Մըղըր անէլ - Մեղր կուտակել (մեղուների մասին): Ասում ըն, կէտէն կօխկէն վիրի մըղըրծանցէրը պոն ըն տիրնլ, մըղըր ըրալ (ԱԱ, 60):

- Մըղըր կըտըրէլ - Մեղուների պատ-րաստած մեղրը հավաքել՝ հանել: Փէ-թակնէն պէնում ըն, մըղըրը կըտըրում (Բ):

- Մըղըրը ուստէն կըտըրէլ տօ, վէր աշկըտ օռչի վէչ - Չտուժելու համար գործը պետք է մասնագետին հանձ-նարարել:

- Մըղըրը ծախօղը/կըտըրօղը/ քա-մօղը մանը լիզ կըտա - Որեւէ գործով գբաղվողը դրանից կօգտվի:

- Մըղըր տըհնալ - Շատ քաղց-րանալ՝ քաղցր դառնալ: Թօթը ծառէն յըրա չըմընչնլ ա, մըղըր տըհնալ (Բ):

ՄԵՐՂԵՐՈՒՏ - տէն ՄԵՐՂԵՐՈՒՏ:

ՄԵՐՂԵՐՈՒՏ/ՄԵՐՂԵՐՈՒՏ/ՄԵՐՂԵՐՈՒՏ/ՄԵՐՂԵՐՈՒՏ (գրք. մեղրոտ) - ած. Կրան մեղր քսված: Մըղըրոտ քըթօլը տամ ա, թա.- էտ ա քու փայլտ (2):

ՄԵՐՆԵՐ/ՄԵՐՆԵՐ/ՄԵՐՏԸ/ՄԵՏԸ - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մըհնը ըղնէլ/կնլ/պիրի/քըցիլ - Հիշել, մտաբերել: Բոլորն էտ մարթին խօսկը մըտըն ա ինգոն... (ՆԼՂԺԲ, 63):

- Մըհնը ինիլ/կէնալ - Դեռեա հիշո-ղության մեջ լինել, չմոռացվել: Մացակը ասմա.- Կանիի, մըհնըտ ա՛, վէր մէհէտ օգալ ըմ, տուվալ չըս (2):

- Մըհնը պահել - 1. Հիշողության մեջ պահել, չմոռանալ: Ցականը ուրան անումը կարում չի մըհնը պահել, ծըլլը-ծէլլի մըննան ըղնում ա (ՆԱԲ, 125):

- Մըհնըտ պահել - Վրեժխնդիր լի-նելու սպանալիքի արտահայտություն: Յէգօր տըղա, մըհնըտ պահել, հիբ էլ ինի, քըթըծըկերավըտ տոն ըմ ըծը-լական (2):

- Մըննան ըղնէլ/քըցիլ/քինիլ - Մո-

ռանալ, չհիշել, չմտաբերել: Վէր Մոքին էտ ըխճըկանը տէսնում ա, տավարը մըննան ըղնում ա (ԲԶԲ, 189):

ՄԵՐԾԿ - տէն ՄԱԾԿ:

ՄԵՐՇՆԱԿ - տէն ՄԱՇՆԱԿ:

ՄԵՐՉ - տէն ՄԱՉ:

ՄԵՐՉՆԱԿ - տէն ՄԱՇՆԱԿ:

ՄԵՐՈՒԼ/ՄԵՐՈՒԼ (գրք. մեռել) - գ. 1.

Մեռած մարդ, ննջեցյալ: Կամ ա մըռա-լին թըղէլի օրը, սաղ ջամիաթը հըվաք-ված, սծք-շիվան քըցնծ, հարայ ա կամ, թա՛թաքավեր կամ ա (ՀԺՀ, VI, 187): 2. Արդեն մեռած ու թաղված մարդ: Ասում ըն, մըհէտ էլ քըշէրը հինգիստին քըշ-տավը քիննիլս յէշնլ ա, տըհալ մըռը-նէն, վըհէն տական տոն յըհած, պար ըն կամ (2): 3. տէն ՄԵՐՉ:

- Մըհալը հընգիստան տոն օնէլ - Հանգուցյալներին հայիոյել: Ըտըրանք կըռվում ըն, ուրոնր անէսկ տամ, ուրոնր մըհալ հընգիստան տոն օնում (2):

- Մըհալը շօն տըհնալ/շընէրը քաշ-քաշ անէլ - Հայիոյական արտահայտու-թյուն՝ անծեք հանգուցյալների հաս-ցեին: Ասում ա.- Մըհալըտ շօն տըհնա, խոխէս խէ թակում ըս (2):

- Մըհալը վայ տամ - Նախատական՝ զարմացական՝ հիացական արտահայ-տություն: Էս նախազան չօրս անգոնը թըմնշն յա անում, թա.- Սա մըհալը վայ տամ, հանգիստը ըստի կինի, յէ... (ԱԱ, 85):

- Մըհալը տըհան յըր կըցնէլ - Բոլորին աշխատանքի լծել: Հօնծին վախտը վէր կամ ար, կըլխօգէն նախա-զան մըռալէն էլ ար տըհան յըր կը-ցընում (2):

- Մըհալը տըղըհան անէլ - 1. Հան-գուցյալի մարմինը գերեզմանից հանել եւ այլ տեղ թաղել: Այան մագէրը քան-դոն ա, թա.- Յըս թօղէլ չըմ իմ մըհալըս տըղըհան անիք, թա հինչ ա՛ հըղէ յըք շինում (2): 2. տէն Մըհալը հընգիստան տոն օնէլ:

- Մըհալ կուղանօղ - Շատ ստոր՝ խարդախ՝ գծուծ: Մըհալ կուղանօղ մարթ ա Սէտրակը (Բ):

- Մըհալ պինըցընօղ - Խիստ գործա-րար: Իգէն մըհալ պինըցընօղ ա, ըշ-տըղ էլ քինի, հըրուստընական ա (Բ):

- Մըռալան խարջ չըն օգիլ - Անգոր-ծունյա՝ չունետր մարդուց կարիք չկա եկամուտ ակնկալել:

- Մըռալէն կօխկավըն էլ չըմ անց կէնում - Հետը վատ հարաբերություն-ների մեջ եմ: Պօղօսը ասում ա.- Յըս Սընթուրէն անա պէն չըմ օգիլ, յըս ընդըրա մըռալէն կօխկավըն էլ չըմ անց կէնում (2):

- Մըռալէն յըրա տարը լնց կինի, դէ-

րը կուրխանա - Մեկի դժբախտությունը մյուսի համար բարեբախտություն է:

- Մըռալէն պարթըլ տալ - 1. տէն Բադարնը՝ անէլ: 2. Հանգուցյալի շիրի-մին գերեզմանաքար դնել: Լավ տըղան էն ա, վէր մինչը՛վ տարէն թըմամէլը մըռալէն պարթըլ տա՛ հօրը յըրա քար քըցի (2):

- Մըռալու նըրէվ - Թույլ՝ անգոր ձմռան արեւ: Մըռալու ըրէվալ պէն չի չուրանալ (2):

- Մըռալու ըգդաչի - Հյուծված՝ նի-հար՝ գունատ մարդ: Էտ մըռալու ըգդաչի յա ,հինչ կօ՛րծ բիդի անէ (2):

- Մըռալու ըռննգ՝ - Դժգույն, սփրթ-նած: Էտ հինչ ա՛ հնլըտ, իրըսըտ հանց ա մըռալու ըռննգ (Բ):

- Մըռալու կըլխա տաս՝ յըր կըկէնա - Շատ չոր՝ կարծր է: Պոռլին թուրբան մին չօր կանի հաց ա տոն օնում, հինչ հա՛ց, մըռալու կըլխա տաս՝ յըր կըկէնա (2):

- Մըռալու կըհփէր - 1. Նիհար՝ դժգույն ազդեր: Հըմանչում չըս, հինչ ըս էտ մըռալու կըհփէրըտ պէց ըրալ (Բ): 2. Ծուռումուռ բան: Ասում ա.- Էտ հինչ սոթոննէլ յա, մըռալու կըհփէր ա (2): 3. հեզն. Լոտո խաղի մեջ 77 թվակիր խա-ղաքարը: Ծըրքը քըցոն ա, քըսական մին քար տոն օնում, թա.- Մըռալու կըհ-փէր (2):

- Մըռալու նըման քօն ինիլ - Շատ խոր քնել: Արշակը մըռալու նըման քօն ա ինիւմ, կամ ըն հիյվընէն կոռանում (Բ):

- Մըռալու շիթիլ - տէն Մըռալու ըգ-դաչի:

ՄԵՐՈՒԾ - ած. 1. Անկենդան, աշխույ-ժից գրկված: Կամ ըն, թա.- Թաքավերըն ապըրած կէնա, էտ շէնը մըհած շէն ա, էրկու պառալ ըն կէնում (2): 2. Անար-տահայտիչ: Մըհած աշկեր օնէ (Բ):

ՄԵՐՈՒԾԸ - 1. գ. Անգամ, ճարպիկ սրիկա (հաճախ գործածվում է որպես կոչական բառ): Էտ կուճի մըհածը գու-դոն ար, վըր ուրան անմուն կընէգը սիրական օնի... (ՀԺՀ, V, 576): 2. մ. Ամե-նաքիջը, առնվազն: Ասում ա.- Իմ կավըս մըհածը հանրուր կիօ կինի, խըրէգ ըս կընհատում (2):

ՄԵՐՈՒԼ - տէն ՄԵՐՈՒԼ:

ՄԵՐՈՒԼ - տէն ՄԵՐՈՒԼ:

ՄԵՐՈՒԼ/ՄԵՐՈՒԼ (գրք. մեռանիմ) - չք. 1. Մահանալ, ապրելուց դադարել, սպանվել: ...Հըրցըփօրց ա անըմ, տըհնըմ, վըր էտ տըղան խըմալ ա հանրիւնլ, քէցալ ընդէղ վըր ընգնլ, մըհալ (ՆԼՂԺԲ, 18): 2. փխը. Վերանալ, վերջանալ, կանգ առնել, դադարել, վերջ դրվել: Էտ օրան յէտ տահանց դօնաղ անէլը մըհալ (ՆԼՂԺԲ, 103): 3. փխը. Սաստիկ փափագել, տենչալ: Մէր շէնը

թաթալ լիզը, մուկը էն ընթ մըռնելիս թաթու հը՛տէ (Բ):

- Մը՛ռած ինիլ, թաղ(վ)ած չինիլ - Ծանր վիճակում լինել: *Խը՛ղծ Դավույթը մը՛ռած ա, թաղած չի. կարկուտը թակալ ա, համ արտը փուչքցըրալ, համ բոստանը (Բ):*

- Մը՛ռած մէյո - 1. Խիստ դալուկ՝ հյուծված մարդ: *Մը՛ռած մէյո ըս, էտ հինչ ա՛ հմլըտ (2):* 2. Խոր քուն մտած: *Իզէն վեր նի յա մընում տը՛ղը, մը՛ռած մէյո ա, տոսըն էլ կըտրիս տանիս, կըխու չի ըղնէլ (2):*

- Մը՛ռնիմ կ'ասս վէչ, մը՛ռնիս կ'ան չըմ - Ատմ են, երբ մեկի հետ վիճում են, վիրավորվում, խռովում եւ նրա հետ հարաբերությունները խզում: *Արչը ասալ ա.- Մէր հընգըրթունը պըրծած ա, մը՛ռնիմ կ'ասս վէչ, մը՛ռնէս կ'ան չում (ԱԱ, 73):*

- Մըռածեն հը՛տան հաց/ծո՛ր տանէլ - Մեռնել, մահանալ (հատկապես գործածվում է որպես անեծք): *Մըռածեն հը՛տան հաց տանիս տու, էտ վըխ-ծըրնէն խէ նի յըս ըրալ հանգիստը (Բ):*

ՍԵՐՈՒՆ - տէն ՍԵՐՈՒՆ:

ՍԵՐՈՒՆԱԾՈՒՐ - տէն ՍԵՐՈՒՆԱԾՈՒՐ:

ՍԵՐՈՒՆԱՍԱՆ - տէն ՍԵՐՈՒՆԱՍԱՆ:

ՍԵՐՈՒՆԱՎԵՐՍ - տէն ՍԵՐՈՒՆԱՎԵՐՍ:

ՍԵՐՍ - տէն ՍԵՐՍ:

ՍԵՐՍԱԿ/ՍԵՐՍԱԿ (գրք. մետական (հասարակ) - ած. 1. Մեկ ծալքով, աստառ չունեցող (շորի մասին): *Մին տէղ տասը քուռա գէյիմ ըն փոխըմ, մին օրիշ տէղ մետակ հալալ էլ չըն քըթընըմ... (ՋՏ, Բ, 87):* 2. փխբ. Միայնակ, անօգնական: *Մը՛տակ տըղա յա Տիկրանը, մինը կա վէչ, թա ք'ծմնա՛ անէ (Բ):*

ՍԵՐՏԸ - տէն ՍԵՐՏԸ:

ՍԵՐՏԿ - տէն ՍԵՐՏԿ:

ՍԵՐՏԶ - տէն ՍԵՐՏԶ:

ՍԵՐՐ՝ - տէն ՍԵՐՐ՝:

ՍԵՐՐ՝ - տէն ՍԵՐՐ՝:

ՍԵՐԺԻԼ/ՍԵՐԺԻԼ (գրք. մերժել) - նթ. Խնդիրքը՝ փաստարկը՝ առարկությունը են չընդունել, մերժել: *Տըղան էտ ըխճըկանըն էլ մը՛րժից, խօսկը կօտրից... (ՅԺՅ, V, 89):*

ՍԵՐՈՒ(Ն)Զ - տէն ՍԵՐՈՒ(Ն)Զ:

ՍԵՐՔՍԱԼ - տէն ՍԵՐՔՍԱԼ:

ՍԵՐԱՍ/ՍԵՐԱՍ/ՍԻԹԱՍ/ՍԻԹԱՍ/ՍԵՐԱՍ/ՍԵՐԱՍ/ՍԵՐԱՍ (գրք. միտ) - վ. Իբրեւ թե: *Դծվին ծէն ըն տաս միթնմ դոնաղ, դծվը կ'ասս ա, լըհա կարպետը կօխէլիս ընգընէս ա վերին մաչը (ՅԺՅ, V, 255):*

ՍԵՐԱՍՆԱ/ՍԻՆՔԱՍՆԱ (գրք. nimten, թթ. mintan) - գ. Կանացի երկար վերնագգեստ: *Պիրըմ ըն երկունջի բըլոտը,*

իրը՛քինջինը, էլիա մըթանին փէշկըն ա տէմ անըմ... (ՋՏ, Ա, 216):

ՍԵՐԱՍ/ՍԵՐԱՍ (գրք. մթին) - ած. 1. Մուգ, մթին, խավարչտին: *Մին մըթէն քըշէր ա ինըմ, տոնս ըն կ'ամ, քինամ (2):* 2. Չլուսավորված, խավար (տեղ): *Քընըմ ա, քընըմ, հըսնըմ մին մըթէն ծըմակ (ՅԺՅ, V, 124):* 3. փխբ. Չար, ստոր, վատ: *Կընէգը գոնդոմ ա, վեր մարթը մըթէն կօրծէր շատ ա անում (2):* 4. գ. Մթություն, խավար: *Քօռ մարթ ա Վանէսը, վէչ լոնսըն ա ծօկում, վէչ մըթէնը (Բ):*

- Մըթէն աշխար(ք) - Երկիր, որ միշտ մուգ է լինում: *Ախճիգը ասմա.- Վեր սը՛վ էծին յըրա նըստիս, քը՛գ տընական ա մըթէն աշխարքը (2):*

- Մըթէնը ըղնէլ - Մթել, երեկոյանալ: *Վեր մըթէնը ըղնում ա, տահանք էլիա հըղէ յըն ինում (2):*

- Մըթէնը (վեր) կօխէլ - Խավարը՝ մթությունը պատել: *Մըթէնը կօխում ա, էլ վէչ մին պէն տը՛սնում չըն (2):*

- Մըթէն ըղնէլ - Ցերեկով չհասցնել տեղ հասնել, ճանապարհին մուգը վրա հասնել: *Էտ տըղան քընըմ ա յարմուրկա, յէտ տըռնալիս մըթէն ա ընգընըմ (ՅԺՅ, V, 36):*

- Մըթէն տը՛ղը լոնս տալ - 1. Շատ գեղեցիկ լինել: *Կամ ա տը՛սնում ըտը՛ղ մին ախճիգ կա, վեր լըհա մըթէն տը՛ղը լոնս ա տամ (2):* 2. Մեծ գորություն ունենալ: *Փուլը մըթէն տը՛ղը լոնս կըտա (2):*

- Մըթէն տը՛ղը մազ՝ մանէլ - 1. Շատ ժլատ՝ կծծի լինել: *Իզէն մըթէն տը՛ղը մազ ա մանում, ընդըրա փուլ շատ կինի (Բ):* 2. Բանասարկությամբ զբաղվել: *Մարթ կա՛ պէն-փէշակ չօնէ, սաղ օրը մըթէն տը՛ղը մազ՝ ա մանում, ըստո՛րընդիւր տըռըպըռտում (2):*

- Մըթէն տը՛ղը քար թող անէլ/քըցիլ - Առանց որոշակի նպատակի որեւէ բան անել: *Յինչ ըս՛ մըթէն տը՛ղը քար թող ա-նում, էտ քարը հօր ըս թուլու տամ (Բ):*

ՍԵՐԱՍ-ԿԵՐՈՍԵԳ - տէն ԵԿԱՍԿՈՐ:

ՍԵՐԱՍ-ՍԵՐԱՍ - տէն ՍԵՐԱՍ-ՍԵՐԱՍ:

ՍԵՐԱՍ-ՕԹԻ - տէն ԵԿԱՍԿՈՐ:

ՍԵՐԱՐՈՒՄ (գրք. մթերումն (դիզելը, դիզած բանը) - գ. Խորհրդային կարգերի օրոք պետության անհրաժեշտ պաշարների ստեղծելու համար կոլտնտեսություններից՝ սովխոզներից՝ մենատնտեսներից ապրանքներ գնելը՝ մթերելը: *Տուք խօսկ ըք տուվալ ուղենքին, վեր մեր մըթերման պըլանները ժամանակէն կըկըղարիք՝ (ՅԲ, 359):*

- Մըթերում անէլ - Կուտակել, մթերել: *Շէնսան տարէն մէհէտ պոնրթ ըն իլնլ մըթերում ընէս (Բ):*

ՍԵՐԱՍԳԱ - ած. Մուգ, մթնկա: *Մին օր էլ տըղան յը՛ր ա կէնում, մին մըթընգա քըշէր հըղէ ինում բիդի ծըմակը (2):*

ՍԵՐԱՍ-ՍԵՐԱՍ/ՍԵՐԱՍ-ՍԵՐԱՍ - մ. Դեռեա մուգ՝ լույսը լավ չբացված ժամանակ: *Էտ մարթիքըտ քիշերալ՝ մըթըն-մըթէն, հըղէ յըն ինիս, քըսծրէն հըսնէս շէնը (ՅԲ, 338):*

ՍԵՐԱՍ/ՍԻԹԱՍ (թթ. mitil) - գ. 1. Առանց երեսի վերմակ: *Պարանց ա ըղ-նում, մըթիլը շօռ անում (2):* 2. Յնացած՝ քըքրված վերմակ՝ զգեստ: *Էտ մըթիլը հինչ ա՛, վեր կը՛ցալ ըս, համուգ չի՛ (Բ):* 3. Վերմակի՝ ներքնակի՝ բարձի տուպրա՝ կաճեւ կտորը, որի մեջ լցնում են բուրդը՝ բամբակը՝ փետուրը: *Պոնրթը ածում ըն մըթիլը, ըսքըսում յօրդանը կարէլը (Բ):*

- Մըթիլ շինիլ - 1. Շատ տորոելով՝ վանալով՝ գործածելով՝ քըքրել: *Էնքան լըվացալ ա, պէնջակը մըթիլ ա շիննլ (Բ):* 2. Խիստ ծեծել: *Սըմսօնէն փըռնում ըն, միթիլ շինում, ըտը՛ղ վեր քըցնում, ուրանք քինամ (2):*

- Մըթիլ տը՛ռնալ - 1. Յնանալ, քըքրվել: *Յօրդանը մըթիլ ա տը՛ռալ (Բ):* 2. Խիստ հոգնել: *Մըթիլ տը՛ռած կ'ամ ա տօն, տը՛սնում վէչ կընէգը կա, վէչ խօխէնքը (2):*

ՍԵՐԱՍԼՆՑՈՒ/ՍԻԹԱՍԼՆՑՈՒ - ած., գ. Մթել կարելու համար նախատեսված՝ հարմար (կտոր): *Օթ մէտըր մըթիլնցոն վա ինք՝ օնում (Բ):*

ՍԵՐԱՍ - տէն ՍԵՐԱՍ:

ՍԵՐԱՍՎԵՐ/ՍԵՐԱՍՎԵՐ/ՍԵՐԱՍՎԵՐ (գրք. մտաւոր (միտք ունեցող) - ած. 1. Լավ միտք՝ խելք ունեցող, խելոք, ուշիմ: *Մըթկալէր մարթին անա քը՛վըր կ'ամ ա (Բ):* 2. տէն ՍԵՐԱՍՎԱՐ:

ՍԵՐԱՍՎԱՍԱՐ/ՍԵՐԱՍՎԱՍԱՐ/ՍԵՐԱՍՎԱՍԱՐ - ած. Որեւ մտադրություն ունեցող: *Մէլիքը ասում ա.- Պոնդի, հանց ըս մըթկատար, հինչ ա՛ իլնլ (2):*

ՍԵՐԱՍՎԱՍՈՒ/ՍԵՐԱՍՎԱՍՈՒ/ՍԵՐԱՍՎԱՍՈՒ - գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մըթկատօն ըղնէլ/մըննէլ - Մտած-մունքի մեջ ընկնել, մտքերի մեջ խորասուզվել: *Կամ ըն, տը՛սնում՝ խանը նըստած, մըթկատօն ընգած (2):*

ՍԵՐԱՍՎՈՒ/ՍԵՐԱՍՎՈՒ/ՍԵՐԱՍՎՈՒ - 1. ած. Միտքը փոխած՝ փոխված, էտ տըղան ըտի մըթկափօխ յը՛տ ա տը՛ռնում, կ'ամ հօրը պալատը (2): 2. ած., գ. Նոր հղիացած (կին): *Մըթկափօխ կընգա նըման ճէլի-ճէլի մըթկը փօխում ա (2):*

- Մըթկափօխ ինիլ (գրք. մտափոխ ինիլ (խեղթանալ) - տեն Մըթկը ծըռ- (վ)ել:

ՍԵԹԿԱԶՕՈՐ/ՍԵԶՔԱԶՕՈՐ/ՍԵՏԿԱԶՕՈՐ (գրք. մտակոյր) - ած. Մտքով կոյր, բթամիտ: Թաքավէրը վէր մըթկաքօռ իլնիվ, յերգիրը կըքանդըվի (2):

ՍԵԹԿԱԶՅԱՆ/ՍԵՏՔԱԶՅԱՆ/ՍԵՏԿԱԶՅԱՆ/ՍԵՏԶՅԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մըթկըհան անել - Մոռանալ, մտքից հանել: Անց ա կենում մին քանե տարե, տըղան էտ ըխճըկանը մըթկըհան ա անում (2):

- Մըթկըհան ինիլ - Մոռացվել: Մըթկըհան իլնիվ պէնէր շատ կա (Բ):

ՍԵԹԿԱԶՍՕԼՕՐ/ՍԵՏՔԱԶՍՕԼՕՐ/ՍԵՏԿԱԶՍՕԼՕՐ (գրք. մտամոլոր (միտքը մոլորած, ցնդած) - ած. Ըվարած, մոլորված: Մըթկըմօլօր տըղա յա, լի՞, գնդիլում չի, թա հունց անէ, վէր լիվ ինի (2):

ՍԵԹԿԱԶՓՕԽԿԵԼ/ՍԵՏՔԱԶՓՕԽԿԵԼ/ՍԵՏԿԱԶՓՕԽԿԵԼ - չք. տեն Մըթկը ծըռ(վ)ել:

ՍԵԹԿԱԶՍԵԼ/ՍԵՏՔԱԶՍԵԼ/ՍԵՏԿԱԶՍԵԼ - մ. Մտքով, մտովի, մտացի: Թաքավէրը մըթկումը էն ա ինում ուրնան յերգիրումը, վէր դերվիշը նի յա մընում (2):

ՍԵԹԵՆԱՊԵՆ - գ. 1. Գիշերային գործ: Էտ մարթը սիրում ար մըթնապէն անէլը (2): 2. փխբ. Կենակցություն, սեռական հարաբերություն: Մըթնապէնը թաքուն կանին, համօթա (Բ):

ՍԵԹԵՆԱԿՈՒՆ - ած. 1. Մի քիչ մութ, մթին տվող: Մին մըթնապուն քըշէր Պարսէղը էշը պէնում ա, քինամ ճէղաց (2): 2. տեն ՍՈՒԲԱԿՈՒՆ:

ՍԵԹԵՆԵԼ (գրք. մթնիլ) - չք. 1. Մութ ընկնել, երեկոյանալ: Ուրիւնգիւնը, վըր մըթնում ա, մին տօն դօնաղ ըն ընգիւմ (ՆԼԴԺԲ, 90): 2. փխբ. Ամպել, ամպերով պատվել: Յերգիրը մըթնալ ա (Բ): 3. փխբ. Մռայլվել, խոժոռվել, խիստ տխրել: Էտ խէ ըտի մըթնալ ըս, հու վա՛ էշիտ չու ասալ (2):

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ/ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ/ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ/ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ - տեն ԸԺԸՄԱԺԵՆԻԼ: Էքսի օրէն՝ մըթնըժոռնէն, տըղան քինում ա, էլիա ըխճըկանան պաշում, կամ ուրան տէղը կըքօռ անում (ՆԱԲ, II, 20):

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼ/ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼ - տեն ԸԺԸՄԱԺԵՆԻԼ: Ուրթանա քըշէրապ, հայն մըթնըժօրած, հարթըն յէշում ա, տէսնում՝ յիրգինքալը մին դուզում ա թըռչում (ՅԱԲ, 15, 79):

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ - տեն ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ:

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼ - տեն ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ:

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ - տեն ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ:

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼ - տեն ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ:

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼ - տեն ԸԺԸՄԱԺԵՆԻԼ:

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼ - տեն ԸԺԸՄԱԺԵՆԻԼ:

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼ - չք. 1. տեն ՍԵԹԵՆԵԼ (2, 3): 2. տեն ՍՈՒԲԱԿՈՒՆ: Ասում ըն՝ ըխճըկանը մօրը ընէսկան գօլը դնստի սըվացալ ա, մըթնըվալ (ԱԱ, 61):

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼ (գրք. մթացուցանեմ) - նք. ՍԵԹԵՆԵԼԻՐ:

ՍԵԹԵՆԵԼԻՐԵԼԻՐ - ած., գ. խիստ մութ եւ լռի (գիշեր): Մըթնըքըշէր ար. ընդըրանը մին թանիւն յէկին էտ պըռապին տանը քըշէրը կընան (ՅԺԳ, V, 132):

ՍԵԹԻՐԱԼ - տեն ՇԱԴԵԼԻՐ:

ՍԵԹԻՐԱԼԻՐ/ՍԵԹԻՐԱԼԻՐ/ՍԵԹԻՐԱԼԻՐ (արաբ. majmai) - գ. Մեծ սկուտեղ՝ մատուցարան: Պարկէն քինէջան փըռնում ա, բաղարկան թափ տամ էտ վէսկէ մըժմանում մաշը (ՅԱԲ, 15, 134):

- Մըժմանում մաշի պար կ'անլ - 1. Լավ պարել իմանալ: Ղըշըղըճէք մըժմանում մաշի պար կըվօղ ըն (Բ): 2. Իր գործի վարպետը լինել: Դէ ուստա Մնդրին էլ ճօկ ուստա յա, մըժմանում մաշին պար ա կամ (2):

ՍԵԹԻՐԻՐ/ՍՈՒԹԻՐԻՐ - ած. Մանր, փոքրիկ: Էտ ծառը մըժուժ խընծօրնէ յար յօր օնում (2):

ՍԵԼԼԱՄԱԹ (պրս. mālāmāt (կշտամբանք, պարսապանք) - ած. Որեւէ բանով թաթախված՝ թըշված՝ կեղտոտված: Ըտըրա մըլամաթ շօրէրը հանում ըն, թանգամ շօրէր կըճ տամ, տըճնըմ ա մին դաշանգ տըղա (2):

- Մըլամաթ անել - Որեւէ բանով թաթախել՝ թըշել՝ կեղտոտել: Միկա վէր կենում ըն, թառը մէծէն մըլամաթ ա անում... (ՆԱԲ, II, 33):

- Մըլամաթ ինիլ/տըղնալ - Որեւէ բանով թաթախվել՝ թըշվել՝ կեղտոտվել: Վէր կըռանում ա, փափաղը ըղնում ա կինուն կարասը, մըլամաթ տըճնում (2):

ՍԵԼԼԱՄԱԹ/ՍՈՒԼԼԱՄԱԹ - ած. Թմրած, ընդարմացած: Մըլամթա մարթ ա, կարում չի, թա տըղան յըր կէնա (Բ):

ՍԵԼԼԱՄԻՐ - տեն ՍԵԼԼԱՄԻՐ:

ՍԵԼԼԱՄԵՆ - գ. Ծեփելու՝ սվաղելու գործ: Ըշտըղ մըլամպէն ար ինում, Վաղօվէն ծէն ին տամ (2):

ՍԵԼԼԱՄԵԼ/ՍԵԼԼԱՄԵԼ - չք. Մլավոց հանել, մլավել (կատվի մասին): Խախէն յըրա շօն ա հանում, ինճ յըրա էլ կատու վա մըլավում (ԱԲԲ, 37):

ՍԵԼԼԱՄԻՐ - տեն ՍԵԼԼԱՄԻՐ:

ՍԵԼԼԱՄԻՐ/ՍԵԼԼԱՄԻՐ/ՍԵԼԼԱՄԻՐ/ՍԵԼԼԱՄԻՐ - գ. Մլավել, մլավելու ծայնը: Շօնը կատվէն մըլավօցէն յըրա ընգուճէն խըլըշում ա (2):

ՍԵԼԼԱՄ/ՍՈԼԱՄ (գրք. մլակ) - տեն ԹԱԽՏԱԲԻԹ: Յօր ա օնում մին էրկուիրէք քանրփուէն աղում, մըլաքու ճարու տէղ տանում ծըխէլու (ԲԳԲ, 201):

ՍԵԼԼ(Լ)ՄԻՐ - տեն ՍԵԼԼԱՄԻՐ:

ՍԵԼԼԱՄԱԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մըլմալա կ'անլ - խիստ կարոտել՝ տենչալ: Սար անում կընէգը էրկան վախտալ քինամ ա Իրէվան, Սար անմին մընամ ա մըլմալա կ'անլ (2):

ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ - գ. Զաղոր եւ հյուր թալի տանծի տեսալ: Մըլմալալէն ճիր-ճիրայի տանծ ա (Բ):

ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ - Գաճ բուրդը ոլորելու գործիք: Մըլմալալէն յօր ա օնում, էտ մըլմալալէն կըլօլում (2):

ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ - մ. Մալանէն երով, մալանէ առ մալանէ: Այան պիւրթը կ'իզում ա, մըլմալալէն տարում (Բ):

- Մըլմալալէն կ'անլ - Աղբսագին լացել: Խըճ խօխան մըլմալալէն ա կամ, ամմա մարը ծէծ չի տամ (2):

ՍԵԼԼԱՄԻՐ/ՍՈՒԼԼԱՄԻՐ/ՍՈՒԼԼԱՄԻՐ/ՍՈՒԼԼԱՄԻՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մըլմալալէն անել - Գործը դիտմամբ ձգձգել, ծուլություն անել: Էտ տընատարը ըտի մուլի-շիլի ընէլալ յէտ ա տըճնում... (ՅԺԳ, V, 453):

ՍԵԼԼԱՄԻՐ/ՍՈՒԼԼԱՄԻՐ - չք. Դանդաղ բարձրանալ՝ տարածվել (ծուխը, հոտը, փոշին եւն): Ծօխը մըլմալալ ա, պատալօլը սաղ սըվըցընում (Բ):

ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ/ՍՈՒԼԼԱՄԻՐԵԼ(Լ)ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ - նք. ՍԵԼԼԱՄԻՐ:

ՍԵԼԼԱՄԻՐ(Լ)ԵԼ (գրք. մոլորիլ) - չք. Մոլորվել, շփոթվել, շվարել: Յար, քու լիւսնընգամ իրէսատ իմ սըրտըս մըլմալալ ա (ԼԴԲ, V, 180):

ՍԵԼԼԱՄԻՐ/ՍՈՒԼԼԱՄԻՐ - չք. 1. տեն ՍԵԼԼԱՄԻՐ: 2. Թույլ կերպով վառվել, մարմնել: Փիշը մըլմալալ ա (Բ):

ՍԵԼԼԱՄԻՐ(Լ)ՍԵԼԼԱՄԻՐ(Լ)ՍԵԼԼԱՄԻՐ - նք. ՍԵԼԼԱՄԻՐ:

ՍԵԼԼԱՄԻՐ - տեն ՍԵԼԼԱՄԻՐ:

ՍԵԼԼԱՄԻՐ - տեն ՍԵԼԼԱՄԻՐ:

ՍԵԼԼԱՄԻՐԱՍԱՐ - տեն ՍԵԼԼԱՄԻՐԱՍԱՐ:

ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ - տեն ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ:

ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ - գ. Ներկարարի կատարելի գործ, ներկելու գործ: Ծէն ըն տաս, թա.- Մըլմալալէն կա, յըճ (2):

ՍԵԼԼԱՄԻՐԵԼ - գ. 1. Ներկարար

լինելը: Մըլըրոթունալ ա տօնը պահում (Բ): 2. Ներկարարի արհեստը: Մըլըրոթունը հիշտ փէշակ չի (Բ):

ՍԵԼՍԵԼՕ - տէն ԹԱԽՏԱԲԻԹԻ:

ՍԵԼՕՆ - տէն ՍԻԼԼՕՆ:

ՍԵԼՕՆԱՏԱՐ - տէն ՍԻԼԼՕՆԱՏԱՐ:

ՍԵԼՕՆՇԻԿ - տէն ՍԻԼԼՕՆՇԻԿ:

ՍԵԼՈՒԼ-ՇՈՒԼՈՒԼ - տէն ՍԵԼԸ-ՇՈՒԼԱՆ:

ՍԵԼՕՐՈՒՐ - տէն ՍԵԼՕՐՈՒՐ:

ՍԵԼԱՇԱՐ - տէն ՍԵԼԱՇԱՐ:

ՍԵԼԱՇԱՐ/ՍԵԼԱՇԱՐ (արաբ. *mu-kašser* (կեղեցի հասած) - տէն ԱԽՏԱ:

ՍԵԼԹԱՎԱՐ - ած. Մախաթով կարած, խոշոր կարեր ունեցող, անճոռնի կարված: Մըխթակար շօր ա կըճալ (Բ):

ՍԵԼԸԼ(Լ)ԱՆ - տէն ԽԵԼ(Լ)ԱՆ:

ՍԵԼԸՐԵ(Գ)/ՍԵԼԸՐԵ(Գ) - ած., մ. տէն Մին խըրէ(Գ):

ՍԵԼԹԱՍԸՐ/ՍԵԼԹԱՍԸՐ - գ. Մախաթի նման մեծ ասեղ՝ վերմակ՝ մուշտակ եւ կարելու համար: Մըխթասըճը յօր ա օնում, յօրդանը կարում (2):

ՍԵԼԹԱՍԸՐԱՅ (գրք. մխիթարանք) - տէն ՍԵԼԹԱՍԸՐՈՒՐ:

ՍԵԼԹԱՍԸՐԵԼ/ՍԵԼԹԱՍԸՐԻԼ (գրք. մխիթարանք) - նք. 1. Մեկին սփոփել, հուսադրել: Շինանցեք՝ հըվաքվում ըն, քիւնամ էտ արտը էրած մարթին մըխթարում (2): 2. Մեկին գոհացնել, լիացնել, հաճույք պատճառել: Բաղվանցին բօլ-բօլ խաղու վա տամ, ըտըրանց մըխթարում (2): 3. չք. Գոհանալ, լիանալ, հաճույք ստանալ: Շինանցիք՝ խըմալ ըն, մըխթարան, անումըն էլ տիրան Ռուսէն ախաթը (ԱԱ, 57):

ՍԵԼԹԱՍԸՐԻԼ - տէն ՍԵԼԹԱՍԸՐԵԼ:

ՍԵԼԹԱՍԸՐԵԼ/ՍԵԼԹԱՍԸՐԻԼ - կք. եւ չք. ՍԵԼԹԱՍԸՐԵԼ-ի:

ՍԵԼԹԱՍԸՐԻԼ - տէն ՍԵԼԹԱՍԸՐԵԼ:

ՍԵԼԹԱՍԸՐԵԼ/ՍԵԼԹԱՍԸՐԵԼ - նք. Մեծ ասեղով կարել, անորակ կարել: Կընէգը մարթին շալվարը մըխթարըճում ա, տամ իրան (Բ):

ՍԵԼԹԱՍԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՍԵԼԹԱՍԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՍԵԼԹԱՍԸՐԵԼ (1, 2):

ՍԵԼԹԱՍԸՐՈՒՐ/ՍԵԼԹԱՍԸՐՈՒՐԻՆ (գրք. մխիթարություն) - գ. 1. Մխիթարող հանգամանք՝ վիճակ: Յըշին էշը ըստակալ ա, համան օրըն էլ էծը ծընալ ա. էլիա մին մըխթարծթուն ա (Բ): 2. Մխիթարելը, մխիթարվելը: Ժամին փօղին նի յէլօղը, խալին աշկալ յէշօղը, մըխթարթուն չի տէսնալ... (ԶՏ, Բ, 156):

ՍԵԼԹԱՍԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՍԵԼԹԱՍԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՍԵԼԹԱՍԸՐՈՒՐԻՆ - տէն ՍԵԼԹԱՍԸՐՈՒՐ:

ՍԵԼԿԱՍ - ած. 1. Բորբոսնած, դառն

համ ստացած: Մըխկած ճուղուպուրը օտէլ չըն (Բ): 2. փխբ. Նախանծ, խարդախ: Մըխկած կընէգ ա իլան Փառանծինը. վըճը խաբար չի տանէ (Բ):

ՍԵԼԿԱՍԱՍ - գ. Բորբոսնելուց ստացած դառն համ: Քըթան մըխկահամ ա կամ (Բ):

ՍԵԼԿԱԵԼ (գրք. մխկեմ (լիկեցնել, հոտեցնել) - չք. Բորբոսնելուց դառն համ ստանալ (հատկապես ընկույզը՝ պնդուկը): ճուղուպուրը վեր էրկան վախտ պահիս, կըմըխկէ (Բ):

ՍԵԼԿԱՍԱԼ/ՍԵԼԿԱՍԱԼ (գրք. մաղկատիմ) - չք. Խոր կսկիծ զգալ, մղկտալ: ... Վեր ըտըղան իրան յէրգիրը ըրվաց, թաքավերին տըղին սըճում մըղկըտաց... (ՅԺՅ, V, 210):

ՍԵԼԿԱՍՑ(Ը)ՆԵԼ/ՍԵԼԿԱՍՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՍԵԼԿԱՍԱԼ-ի:

ՍԵԼԿԱՍՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՍԵԼԿԱԵԼ-ի:

ՍԵԼԿԱՍԱԼ - չք. Շարունակ մխալ, ծուխ արծակել: Նամ փանդ վեր քըցիս փիչը, կըմըմըխա (Բ):

ՍԵԼԸՐԵ(Գ) - տէն ՍԵԼԸՐԵ(Գ):

ՍԵԼՈՒՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մըխուր կ'անլ - Խոստովանել: Վեր տանում ըն տողը, դաստի մըխուր ա կամ (2):

ՍԵԼՕՏԵԼ - նք. Գավազանը՝ գործիքների փայտե կոթերը եւ այրելով՝ սեւ գույներ եւ ամրություն տալ: Կըվազանը թուրնէն մաչին մըխօտում ա, տամ ըտըրան (2):

ՍԵԾ - տէն ՍԵԾ:

ՍԵԾԱՅԻ - գ. Մեծ մայր, տատ: Մըծանգին էլ վեր մըճում ա, բօստանը մընամ ա անդար (2):

ՍԵԾԱՍԹԵՐ - գ. Մեծ՝ ավագ եղբայր: Ըրտաշէն մըծախաթը լալ բաննանի ա (Բ):

ՍԵԾԱՍԱՐԹ/ՍԵԾՍԱՐԹ - գ. 1. Տարիքն առած՝ հասակավոր մարդ: Շէնումը էլ ցանիլ չի կա, մըծըմարթիքըն ըն մընացալ (Բ): 2. Նշանավոր՝ երեւելի մարդ: Դարաբաղա ամմէն շէնա էլ մըծամարթ ա տուն յըկալ (Բ):

ՍԵԾԱՆԱԼ (գրք. մեծանամ) - չք. 1. Չափահասության հասնել: Տարինէլ յա անց կէնում, քանիքին տըղան մըծանում ա, տանում մին դաշանգ տըղա (ՆԼԸԺԲ, 35): 2. Հասակավոր դառնալ, ծերանալ: Այան մըծացալ ա, աշկերը տըսնում չի (Բ): 3. Ծավալով՝ չափերով խոշորանալ: Հինիս բիդի ճիրիս, վեր հունը մըծանա (Բ): 4. Մարմնեղ դառնալ, մարմնով խոշորանալ: Խօզը բիդի կաղէն օտէ, վեր մըծանա (Բ): 5. Բարձ-

րությանը աճել: Էտ շէվէն մըծանում ա, տըճում մըճ ծառ (2): 6. Քանակն ավելանալ, բազմանալ: Վըխճարէն տուն շատ ա մըծացալ, չօբանը կարում չի մինակ պահէ (2): 7. Սաստկանալ, ուժգնանալ: Կավըն էլ վեր ըստակից, Մաշինկա աքօրը դանդը մըծացալ (Բ):

ՍԵԾԱՊՈՒՐԹ/ՍԵԾՈՊՈՒՐԹ - գ. Ոչ-խարի՝ առաջին անգամ խուզած բուրդը, երկար բուրդ: Մըծապուրթը հիշտ ա կիզիլը (Բ):

ՍԵԾԱՎԵՐ/ՍԵԾԱՎԵՐ/ՍԵԾԱՎՈՐ - ած., գ. Աստիճանավոր, իշխանավոր, պետ, առաջնորդ: Էտ մըծավերին անըմը ինըմ ա Ամիրխան, տա շահէն պալատըմը մըճ կօրծի յա ինըմ (ԼԸԲ, 335):

ՍԵԾԱՎՈՐ - ած. Որոշ չափով մեծ, մի քիչ մեծ: Մին մըծավուն փանդ էլ ինըն ա շըլակում, ըտահանց նըրդտ քինամ (2):

ՍԵԾԱՎՈՐ - տէն ՍԵԾԱՎԵՐ:

ՍԵԾԱՏԱՐ - ած. Ընտանիքում ծեր մարդ՝ ծնող ունեցող: Հանը ասամ.- Մըծատար ընք, մունք կարէլ չընք քօջինք (2):

ՍԵԾԱՏԱՍԾ-ԿՈՒՃՈՒՐԱՏԱՍԾ - ած. Մեծի նման խոսող՝ գործող (երեխաների մասին): Մըծացած-կուճուրացած խօխա յա Ափկարէն թօնը (Բ):

ՍԵԾԱՔՈՐ - գ. Մեծ՝ ավագ քույր: Սիրանէն մըծաքուրը մըճալ ա (Բ):

ՍԵԾԸԳՈՒԼԼԱՆ - 1. ած. Մեծ՝ խոշոր հատիկներ՝ պտուղներ ունեցող (խաղողի մասին): Քէջանցանին մըծըգոլլան խաղու վա (Բ): 2. գ. Խաղողի մեծ հատիկ՝ պտուղ: Խաղուն ուտէլիս մին մըծըգոլլան վեր ա ըղնում, ըղնում կըրպէտին տակը (2):

ՍԵԾԸԳՈՒԼԼԱՆԵԼ - գ. Մեծահատ խաղողի տեսակ: Մըծըգոլլանէն քախծըր խաղու վա (Բ):

ՍԵԾԸԽԵԼՈՒՐ - ած., գ. Ծեր եւ խելք՝ իմաստուն (մարդ): Մին օր էլ թաքավերին մըծըխըլունքնէն հըվաքվում ըն, մըսըղիաթ անում... (2):

ՍԵԾԸԿԱԼԸՈՒՐ - տէն ՋՐՐԸԿԱԼԸՈՒՐ:

ՍԵԾԸԿԱԼԸՈՒՐԻՆ - տէն ՋՐՐԸԿԱԼԸՈՒՐԻՆ:

ՍԵԾԸՅԱԽԿԻ - գ. Մեծ՝ ավել վարձ, որ տրվում է վարձատրվողների ավագին: Ըտըրանք մինտըղ կօրծ ըն անում, ամիա մըծըխախկին Ջանփօլաղըն ա յօր օնում (2):

ՍԵԾԸՅԱԼ(Ա) - մ. Մեծաբար, մեծավարի, մեծի նման: Էտ տըղան մըծըհանա քինամ ա վէգիրին կօշտը, լօխ ասում (2):

- Մըծըհանա անց կըցընէլ/տանէլ - Իրեն պատճառած կյանքական՝ բարոյա-

կան վնասը՝ ցավը՝ վիրավորանքը մեծավարի՝ վեհանձնաբար՝ առանց բարձրաձայնելու տանել՝ կրել: *Ըսկէսուրը հարթանը շատ ա անէսկ տամ, ամա հարթնը պէն չի խօսում, մըծըհանա տանում ա (2):*

ՍԵԾԸՅԱՍԱԿ (գրք. *մեծահասակ (չափահաս)* - *ած*. Մեծահասակ, հասակավոր: *էտ մարթը քիւնըմ ա, քիւնըմ, էն մըծըհասակ ըխճըկանը պըտահըմ (ԼՂԲ, 368):*

ՍԵԾԸՅՈՒՔԻ - *ած*. Մեծ հոգու տեր, վեհանձն, մեծահոգի: *Սուղումուն դային մըծըհիւքի մարթ ա իլնիլ (Բ):*

ՍԵԾԸՍԱՐԹ - *տէն* ՍԵԾԱՍԱՐԹ:

ՍԵԾԸՍԱԼՈՒԿ - *գ*. Երեխաների կոկորդի՝ ծնոտի եւ մարմնի այլ մասերի վրա առաջացած պալար՝ ուռուցք, որ դիտվում է իբրեւ մեծանալու՝ չափահաս դառնալու նշան: *խուխէն պըկէն յըրա մըծընալուկ ա տոնս յըկալ (Բ):*

ՍԵԾԸՊԼԻԹ - *գ*. Մեծահատ թուզի տեսակ: *Մըծըպըլիթը քախճըր թծգ ա (Բ):*

ՍԵԾԸՊՈՒՃՈՒՐ - *գ*. *հոգն*. Եվ մեծերը, եւ փոքրերը, բոլորը: *Քընըմ ա մուտանըմ, տըսնըմ մըծըպուճուր լօխ ճոնըր ըն կըրըմ (ՅԺՅ, V, 155):*

ՍԵԾԸՊՈՒՐԹ - *տէն* ՍԵԾԱՊՈՒՐԹ:

ՍԵԾԸՍԵՐՈՒՆ - *ած*. Մեծ ու գեղեցիկ: *Ըտը՛դ մին մըծըսէրոն պալատ ա շինիլ տամ (2):*

ՍԵԾԸՎԱԶԻ - *տէն* ՍԵԾԸՎԱՐԻ:

ՍԵԾԸՎԱՐԻ - 1. *տէն* ՍԵԾԱՎՈՒՆ: 2. *տէն* ՍԵԾԸՅԱՆ(Ա):

ՍԵԾԸՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. *մեծացուցանել*) - *նք*. ՍԵԾԱՆԱԼ-ի:

ՍԵԾԸՓԱՅԻ - *գ*. Մեծ բաժին, ավագին՝ տարեցին հասնող բաժին: *Տօնը կէս ըն անում, մըծըփային տամ մըժ ախպօրը (2):*

ՍԵԾԸՔԱՐԷ - *տէն* ՆԵԾԸՆՔԱՐԷ:

ՍԵԾԸՔԾՐՈՒՋ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մըծըքծրո՛ւք խօսէլ - *տէն* Մըժ-մըժ խօսէլ:

ՍԵԾՍԵԾԱՆԱԼ/ՍԵԾՍԵԾԱՆԱԼ - *չք*. Յետգիտե ավելի ու ավելի մեծանալ (շատերի մասին): *էտ խօխէնքը մըծմըժանում ըն, տը՛նում մըժ տըղէրք (Բ):*

ՍԵԾՍԵԾԱՆԷՔ/ՍԵԾՍԵԾԱՆԷՔ՝ - *գ*. *հոգն*. Աստիճանավորներ, իշխանավորներ, մեծավորներ: *էտ յիրգիրին մըծմըժանէքը լօխ վըհաքվում ըն թաքավէրին պըլատումը (2):*

ՍԵԾՍԵԾԱՎՈՒՆ/ՍԵԾՍԵԾԱՎՈՒՆ - *ած*. Եղածների մեջ ավելի մեծ՝ խոշոր: *Կընանէքը յըրա յըն տը՛նում, մըծմըժավուն խընծօրնէն ճօկում (2):*

ՍԵԾՍԵԾՅԱՆ/ՍԵԾՍԵԾՅԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մըծմըծհան անէլ - Եղածների միջից ավելի մեծերը՝ խոշորները զատել՝ առանձնացնել: *Ատում ա.- էտ վեր տու մըծմըծհան ըս անում, պա էն խուրդէ՛քը հու բիրի ինք՝ օնէ (2):*

ՍԵԾՍԵԾՅԱՆԷԼ/ՍԵԾՍԵԾՅԱՆԷԼ - *նք*. *տէն* Մըծմըծհան անէլ:

ՍԵԾՍԵԾՑ(Ը)ՆԷԼ/ՍԵԾՍԵԾՑ(Ը)ՆԷԼ - *նք*. ՍԵԾՍԵԾԱՆԱԼ-ի:

ՍԵԾՍԱՐԹԱՆ/ՍԵԾՍԱՐԹԱՆ - *գ*. Մածունից պատրաստած թան: *Չօբանը մըծնաթանը խըմում ա, ծառէն տակէն թէնը տամ (2):*

ՍԵԾՍԱԿԵՐ/ՍԵԾՍԱԿԵՐ - *ած*. Մածուն ուտող: *Մըծնակեր խօխան ճըլազ կինի (Բ):*

ՍԵԾՍԱՅԱՍ/ՍԵԾՍԱՅԱՍ - 1. *գ*. Մածնի համ: *Քըսակէն հացան մըզնահամ ա կամ (Բ):* 2. *ած*. Մածնի համ ունեցող: *Մըծնահամ խաշիլ ա (Բ):*

ՍԵԾՍԱՃՈՒՐ/ՍԵԾՍԱՃՈՒՐ - *գ*. Մածունից քամված ջուրը՝ հեղուկը: *Ղըգ-ղանը յօր ա օնում, մըծնաճոնը կըլխէն քաշոն (2):*

ՍԵԾՍԱՇՈՐ/ՍԵԾՍԱՇՈՐ - *գ*. Մածունից պատրաստած շոռ: *Մըծնաշօրըն էլ ա լազնթտու պէն, կըթնաշօրըն էլ (Բ):*

ՍԵԾՍԱՍԵՐ/ՍԵԾՍԱՍԵՐ - *ած*. Մածուն սիրող: *Ղօրոնք մըծնասէր խալիս ըն (Բ):*

ՍԵԾՍԱԿԸՑ/ՍԵԾՍԱԿԸՑ - *գ*. Մածնի հոտ: *խընը՛ցան մըծնակը՛տ կըկա (Բ):*

ՍԵԾՍԸ՛ՂԱՆ/ՍԵԾՍԸ՛ՂԱՆ - *գ*, *հվք*. Մածուն եւ նրանից ստացվող ուտելիքներ: *Յըս մըծնը՛ղան շատ ըմ սիրում (Բ):*

ՍԵԾՍԸԹԱԹԱՆ/ՍԵԾՍԸԹԱԹԱՆ - *ած*. Վրան մածուն քսված, մածնով թաթախված: *Մըզնըթաթախ շօրը յօր ա օնում, կապում կըլծիք (2):*

ՍԵԾՍԸԼԱԿԱՇ/ՍԵԾՍԸԼԱԿԱՇ - *ած*. Վրան մածուն քսած եւ սաքի վրա թխած լավաշ: *Մըծնըլավաշը կակօղ ա իննում (Բ):*

ՍԵԾՍԸՓԸՐԹՈՒՇ/ՍԵԾՍԸՓԸՐԹՈՒՇ - *գ*. Սառը ջրով բացած եւ մեջը հաց (նաեւ վարունգ՝ կանաչի եւն) բրդած մածուն, մածնաբրդոշ: *Ղարաբաղէն առանց մըծնփըրթոնշ կարէլ չի յօլա քիւնի (Բ):*

ՍԵԾՍԸՔԱՄԷ/ՍԵԾՍԸՔԱՄԷ - *գ*. Մածունը քամելու ծակոտկեն շոր՝ հարմարանք: *Մըծնըքամէն տինում ա, մածունը քամում (2):*

ՍԵԾՍԸՔԸՍԱԿ/ՍԵԾՍԸՔԸՍԱԿ - *գ*. Տոպրակ, որի մեջ լցնում եւ քամում եւ մածունը: ... *Մըզնըքսակը պէնում ա, վեր փըրթոնշ անէ, յէշում ա, տը՛սնում՝*

կընէ՛գը փըրթոնշին տազը մըննան քըցնիլ ա (ԱԱ, 58):

ՍԵԾՍԻՐԸՍ/ՍԵԾՍԻՐԸՍ - *գ*. Մածնի սերուցք՝ սեր: *Մըծնիրը՛սը քըսում ա հացը, տամ խուխէն (2):*

ՍԵԾՕԹՈՒՆ (գրք. *մեծութիւն*) - *գ*. Մեծ (խոշոր, ընդարձակ, բազմաքանակ, ուժգին, կարեւոր, շատ, մեծահասակ, նշանավոր, մեծավոր, ավագ) լինելը, մեծություն: *Մըծօթունը ամմէն մարթ չի կարում կուճուրթունան ճօկէ (2):*

- Մըծութունավ անց կըցընէլ/տանէլ - *տէն* Մըծըհանա անց կըցընէլ/տանէլ:

ՍԵԾՕՏ - *մ*. Մեծ տարիքում: *Մըծօց տիժէր ա դիլգ՛նրօթուն սըվը՛րէլը (2):*

ՍԵԿԱՐ - *տէն* ՍԵԹԱՍ:

ՍԵԿԸԼԱԿԸՑ/ՍԵԿԸԼԱԿԸՑ (գրք. *մզլահոտ (հոտած, փտած)* - *գ*. Այրված շորի հոտ, գարշելի հոտ: *Ըտըրա տանան մըկըլավը՛տ ա կամ (Բ):*

- Մըկըլավը՛տը յը՛ր անէլ - *խիստ* ծեծել՝ ավերել: *Ըտըրան փըռնում ըն, մըկըլավը՛տը յը՛ր անում (2):*

- Մըկըլավը՛տը յը՛ր ինիլ - 1. Ծայրահեղ աղքատ լինել: *խը՛ղճը փուլ չօնէ, թա հաց ինք՝ օնէ, մըկըլավը՛տը յը՛ր ա իննում (Բ):* 2. *խիստ* երաշտ լինել: *Չօրք ամէս ա՛ թօռ չի յը՛կալ, մըկըլավը՛տը յը՛ր ա իննում (Բ):*

ՍԵԿԸԾԸ՛Ր(ՆԸ)/ՍԵԿԸԾԸ՛Ր(ՆԸ) - *գ*. 1. Սկյուռ: *Սիհէնգ էլ, վեր մըկըծը՛նը մարթ ա տըսնաս, իլքիհնիլ ա պիցըրնաս ծառէն պըտօկը... (ԱԱ, 71):* 2. *փխք*. Նիհար՝ վտիտ մարդ: *էտ մըկըծը՛նը կընգանը ամմէն օր թակում ա (Բ):*

- Մըկըծը՛ննու հնքի - Փարթամ շքեղ բան: *Ծաղէ՛ք հիկն ծա՛ղէ՛ք, մին մըկըծը՛ննու հնքի յա (Բ):*

- Մըկըծը՛ննու հիրս (ինիլ) - Թույլ՝ անզոր (լինել): *Թըվաղէն հիրսը մըկըծը՛ննու հիրս ա (Բ):*

- Մըկըծը՛ննու ճոնր - Անարժեք՝ չնչին բան: *Ավաքը մին կը՛վաթ խըմում ա, թա.- էս կինի չի, էս մըկըծը՛ննու ճոնր ա (2):*

- Մըկըծը՛ննու պոն - Բարձրադիր տեղ: *Սարէն շէնը մըկըծը՛ննու պոն ա (Բ):*

- Մըկըծը՛ննու պոն քանդիլ - Անիրավ՝ անգութ բան կատարել: *Մըկըծը՛ննու պոն քանդիլ մարթիք ամմէն տը՛ղ էլ կան (Բ):*

ՍԵԿԸԾԸ՛Ր(ՆԸ) - *տէն* ՍԵԿԸԾԸ՛Ր(ՆԸ):

ՍԵԿԸԿԱԼ (հ.ե. *mekk-) - *չք*. Մայել, մկկալ (այծի՝ ուլի մասին): *Մնց կը՛նալի վախտը մին հօլ քը՛րծան յէր ա ընգընըմ, մըկըկըմ (ԼՂԲ, 355):*

ՍԵԿԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ - *նք*. եւ *պք*. ՍԵԿԸԿԱԼ-ի:

ՄԵԿԵԿՕՆ - գ. Մկկալը, մկկալու ձայնը: *Էծին մրկըկօնէն յորա կոկլէրը հրկաքվում ըն* (2):

ՄԵԿԵԿՕՑ - տէն ՄԵԿԵԿՕՆ:

ՄԵԿԵԿՕՏԵԼ/ՄԵԿԵԿՕՏԵԼ - տէն ՄԵԿԵԼ (շատերի մասին):

ՄԵԿԵԿՕՏԿԵԼ/ՄԵԿԵԿՕՏԿԵԼ - տէն ՄԵԿԵԿԵԼ (շատերի մասին):

ՄԵԿԵԿՈՎԵԼ/ՄԵԿԵԿՈՎԵԼ - տէն ՄԿԿԱՐ:

ՄԵԿԵԿՈՎՕՉԵ(Ն)Թ/ՄԵԿԵԿՈՎՕՉԵ(Ն)Թ - գ. Զարսանիքից հետո՝ կիրակի երեկոյան կամ երկուշաբթի առավոտյան, մակարների պատվին կազմակերպված խնջոյք փեսայի տանը: *Մրկըկօչէքըն էլ ըղնթան ընգալ* (Բ):

ՄԵԿԵԿՐԱՍ/ՄԵԿԵԿՐԱՍ (գրք. մկրատ) - գ. 1. Շարժական շեղբերից կազմված կտրող գործիք՝ մկրատ: *Տըղան սիպտանկ թօխտը մրկըրատավը կուտուրէն ա, տինիս ըստօլէն...* (ՅԺՅ, V, 286): 2. փխբ. Զամառ՝ կամակոր մարդ: *Բուղդանէն կընէգը մրկըրատ ա, խըղճ Բուղդանը հինջը ասում ա, դանտի ինքը թանր ա անում* (Բ):

- Մրկըրատըն էլ ա ռորանը, կըտօրըն էլ, հունցը օգում ա, կըտըրում ա - տէն ՏԵՆԱԿԸՆ էլ ա ռորանը, տըմակըն էլ, հունցը օգում ա, կըտըրում ա:

ՄԵԿԵԿՐԱՍ-ՄԵԿԵԿՐԱՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մրկըրատ-մրկըրատ անել - 1. Յուցամատն ու միջին մատը վեր պարզելով՝ մկրատաձեւ շարժել: *Կընէգը ծիրին տակէն խըխտվիլիս էլիա չի յըխնըվում, ծըրքը տոն ա օնում, մրկըրատ-մրկըրատ անում* (2): 2. Բերանը բացախուսի անել: *Տըղան վեր մըհէտ էլ ա թըխում, դէվը վեր ա ըղնում, մրկըրատ-մրկըրատ անում* (2): 3. ած. Մկրատաձեւ: *Տըցէռնակը մրկըրատ-մրկըրատ հնքի օնէ* (Բ):

ՄԵԿԵԿՐԵԼ/ՄԵԿԵԿՐԵԼ (գրք. մկրտեմ) - նր. Կնքել, մկրտել: *Կանն-ձանսար միհէնգ՝ շատերէն ըն մրկըրում* (Բ):

ՄԵԿԵԿՐԵԿԵԼ/ՄԵԿԵԿՐԵԿԵԼ - կր. եւ չք. ՄԵԿԵԿՐԵԼ-ի:

ՄԵԿԵԿՐՕՉԵ(Ն)Թ - տէն ՄԵԿԵԿՐՕՉԵ(Ն)Թ:

ՄԵԿԵԿՐԿԵՍ - տէն ՄԵԿԵԿՐԿԵՍ:

ՄԵԿԵԿՐՏԵԼ - տէն ՄԵԿԵԿՐՏԵԼ:

ՄԵԿԵԿՐՏԿԵԼ - տէն ՄԵԿԵԿՐՏԿԵԼ:

ՄԵԿԵԿՐԱՍ - տէն ՄԵԿԵԿՐԱՍ:

ՄԵԿԵԼ՝ - տէն ՄԱՅԵԼ:

ՄԵԿԵԼ՝/ՄԱՅԵԼ (թրք. mahal (հարգանք) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մրկալ տինիլ/քըցիլ/անել -

Ուշադրություն դարձնել, հաշվի առնել, բանի տեղ դնել (հիմնականում գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): *Թաքավերին տըղան էլ մահանլ չի քըցիս ըտըրա ըսածէն, ընգնէն ա հըղէն, քիս* (ՅԺՅ, V, 529):

ՄԵԿԵԿՐՎ՝ (գրք. մահակ) - գ. 1. Գավազան, մահակ: *Ասում ա պըրծընըմ, մին չօբանի մրհակ յօր օնըմ, հըղէ ինըմ, քինըմ հէռու տեղէր* (ՅԺՅ, V, 53): 2. փխբ. Բռնություն, ճնշում: *Թաքավերը մըհնում ա, ժուղօվորթը մրհակէն տական տոն ըն կամ* (2):

- Մրհակէն տակը տալ - Մահակով խիստ ծեծել: *Խանը հըղաման ա տամ, վեր էտ նծքարէն մրհակէն տակը տան* (2):

- Մրհակէ տալ - Մահակներով խաղալ/կռվել: *Խօխէնքը մրհըկնէն յօր ըն օնում, մրհակէ տամ* (Բ):

- Մրհակը լծրէն նի կան - Գործը հաջողվել: *Կէվին էն ա օրախ, հանքանք մրհակը լծրէն նի յա յըկալ* (Բ):

- Մրհակը ծըրքան վեր չըրիլի տինիլ - Միշտ գգով՝ ուշադիր լինել: *Չօբանը մրհակը ծըրքան վեր չըրիլի տինիլ* (Բ):

- Մրհակը յըրան կուտըրատել - տէն Մրհակէն տակը տալ:

- Մրհակը լծր օնել, դաթը ըղնել - Կռվող կողմերին իրարից բաժանել: *Զանքին ա Կանփին վեր ըսքըսըցէն ռորիլ վեր թակելը, Սիրգօն ապան մրհակը լծր կանլով, դաթը ընգալ* (2):

- Մրհակ թըխել - տէն Մրհակէ տալ: ՄԵԿԵԿՐՎ՝ - տէն ՄԵԿԵՍ: Մին օր էլ ճըղացականըն ա ջըհնում, թա.- Տու մրհակ ըս, վեր կընէգըտ Կըզգէնին նըհըտ ամմէն օր կամ ա ծօրնում սիլի-բիլի անում (2):

ՄԵԿԵԿՐԱՍ - տէն ՄԱՅԵԼ:

ՄԵԿԵԿՐԱԼ/ՄՈՒՅԵԿՐԱԼ - ած. 1. Դաժան, խստապահանջ: *Լէնգ Թէմուրը, ասում ըն, շատ մրհասիլ մարթ ա իլնլ* (2): 2. Անհամբեր, համբերություն չունեցող: *Մրհասիլ մարթ ա Շըտօրանց Խէջանը, տըմանում չի, թա խաղուն հըսնէ, խակ քաղում ա* (Բ): 3. գ. փխբ. Զարկահավաք: *Մրհասիլնէն էն վախտը տարանը մըհըտ նի տըռնալիս ըն իլնլ Դարաքաղա շէնէրքը, խարջէրը հըվըքէլիս* (2):

ՄԵԿԵԿՐԱՐ/ՄԱՅԵԿՐԱՐ/ՄԵԿԵԿՐԱՐ (գրք. մատուր) - գ. 1. Մատենու պտուղը, մատուր: *Ջըկըռ ա կերալ, մրհաստուր, յօլլա քըցալ* (ԱԱ, 71): 2. տէն ՄԵԿԵԿՐԱՐ (1):

ՄԵԿԵԿՐԱՐ - տէն ՄԵԿԵԿՐԱՐ:

ՄԵԿԵԿՐԱՐԱՐ (գրք. ի համար, պրս. hamār) - տէն ԶԵՏԵ՝:

ՄԵԿԵ՝ - տէն ՄԵԿԵԼ:

ՄԵԿԵ՝/ՄԵԿԵ՝ - տէն ՄԵԿԵԼ:

ՄԵԿԵԿ - տէն ՄԵԿԵԼ:

ՄԵԿԵԿ - տէն ՄԵԿԵԼ:

ՄԵԿԵԼ՝/ՄԵԿԵԼ՝/ՄԵԿԵԼ՝/ՄԵԿԵԼ՝/ՄԵԿԵԼ՝ (գրք. հեմ) - մ. 1. Զիմա, այժմ, ներկայումս: *Մրհէնգ սարան կուծի-կուծի քարէր ըն վեր տըհնում* (ԱԱ, 33): 2. Արդ, ուրեմն, հետեաքար, վերջապես: *Առուտուրականը ասում ա.- Մրհէնգ կավըտ ծախում ըս, թա չէ՞* (2): - Մրհէնգ՝ էլ - 1. Նաեւ: *Խըրէգ՝ ար դիրդընէն շատ, մրհէնգ էլ ծուն յըկալ* (Բ): 2. տէն ՄԵԿԵԼ՝:

ՄԵԿԵԼ՝ԱՍ(Ց)/ՄԵԿԵԼ՝ԱՍ(Ց) - մ. Այս պահից սկսած, այժմվանից: *Զանք ասմա.- Մրհէնգանց բիդի պըղըրաստըվիք, յըտնան հըսըռնան չընք* (2): - Մրհէնգան(ց)/մրհէնգաս յըտը/տընը - Այսուհետեւ: *Էտ խօխէնքը լնց ըն ընիս, թա.- Զունց կամարիք մրհէնգան տէնը* (ՅԺՅ, V, 550):

ՄԵԿԵԼ՝Կ(Ս)/ՄԵԿԵԼ՝Կ(Ս) - մ. Քիչ առաջ: *Դերվիլը ասմա.- Տըսալ ըմ, մրհէնգիս ըստեղալ ընգալ ըն* (2):

ՄԵԿԵԼ՝ԱՍԱ/ՄԵԿԵԼ՝ԱՍԱ - մ. Այժմվա, ներկայիս: *Մրհէնգաս խօխէնքը շատգիլ ըն* (Բ):

ՄԵԿԵՍ - տէն ՄԵԿԵՍ:

ՄԵԿԵՍԱՍ(Ց) - տէն ՄԵԿԵՍԱՍ(Ց):

ՄԵԿԵՍ՝ - տէն ՄԵԿԵՍ՝:

ՄԵԿԵՍ՝ԱՍ(Ց)/ՄԵԿԵՍ՝ԱՍ(Ց)/ՄԵԿԵՍ՝ԱՍ(Ց)/ՄԵԿԵՍ՝ԱՍ(Ց) - մ. տէն Մին դիննմա(ն)ց:

ՄԵԿԵԿԱԹԱԿ - 1. գ. Մահակով ծեծ՝ գանահարություն: *Խանը ասում ա.- Ըտըրա մինակ մրհըկաթակը տըղան լծր կըկըցընէ* (2): 2. ած. Մահակով ծեծած՝ ծեծված: *Քամէ յա անում, էտ մրհըկաթակ պորթը սաղ քըջում* (Բ):

- Մրհըկաթակ անել/տալ - տէն Մրհակէն տակը տալ:

- Մրհըկաթակ օտել - Մահակով խիստ ծեծվել: *Նծքարէն լավ ին գիւղում, վեր հու ըտըրա ասածը անում չի, մրհըկաթակ ա օտում* (2):

ՄԵԿԵԿԱՎԵԼ/ՄԵԿԵԿԱՎԵԼ - ած., գ. Մահակ կրող, մահակով զինված (մարդ): *Մրհըկավէրը վեր մրհակավը կոկին տըրըքընում ա, կոկը վըխճառէն պէց ա թօղում* (2):

ՄԵԿԵԿԱՎԵԼ - տէն ՄԵԿԵԿԱՎԵԼ:

ՄԵԿԵԿԱՑՈՒ - ած., գ. Մահակ պատրաստելու համար հարմար (ծյուղ, շիվ, փայտ): *Մին օր էլ էտ չօբանը նի յա մընէն ծըմակը, վեր մրհըկացու կըտըրէ* (2):

ՄԵԿԵԿԱՐՈՒՎ - գ. Մահակներով կռիվ: *Ըտըրանց մրհըկկըռըվը էրկան ա քըջիս* (2): 2. Խաղատեսակ, երբ մահակներով կռվում են, եւ հաղթող է ճա-

նաչվում նա, ում հաջողվում է հարվածներով ցած գցել կամ կոտրել հակառակորդի մահակը: *Մըհըկըքըվը չոբանեն տըղթոթանցը սիրիլի խաղըն ա իննում* (2):

ՍԵՐԵԿԿԵՐԿԵԼ - չք. Մահակներով գինվել, մահակներ վերցնել: *Ըտըրանք մըհըկըվըրվում ըն, քինսամ* (2):

ՍԵՐՅԱՐԵ/ՍԵՐՅԱՐԻ - գ. 1. Վարդագգիների ընտանիքին պատկանող փշոտ թփաբույս՝ մասրենի: *Ղարաբաղ ամմեն տըղ էլ մըհըսըրե յա փըսնէս* (Բ): 2. Մասրենու նման մի տեսակ փշոտ բույս: *Մըհըսըրեն մըհըսուրեն նըման ա, ամմա բար չի յոր ունէս* (Բ): 3. Խնձորենու տեսակ եւ դրա պտուղը: *Մըհըսըրեն կարմուր խընձոր ա* (Բ):

ՍԵՐՅԱՐԵԹԹԹ/ՍԵՐՅԱՐԻԹԹԹ - գ. Մասուրից եփած թթվաշ ապուր: *Մըհըսըրթթթ ծըմըմըն ա իննում լւն-գնթոտու* (Բ):

ՍԵՐՅԱՐԻԹԹԹ - տեն ՍԵՐՅԱՐԻԹԹԹ:

ՍԵՐՅԱՐԻ - տեն ՍԵՐՅԱՐԻ:

ՍԵՐԵԹԹԹԹԹԹ - գ. Մահվան պահին մահացողի վրա առաջացող քրտինք, մահաքրտինք: *Վեր մըհըքըրթնոնքը տըմնում ըն, կըխու վըն ըղնում, վեր Ղումաշը մըննելու լըրա յա* (Բ):

ՍԵՐՆԵ-ՇԱՐՆԱ/ՄԱՐՆԱ-ՇԱՐՆԱ/ՇԱՐՆԱ-ՄԱՐՆԱ - գ. հոգն. Սուտ պատրվակներ՝ պատճառներ: *Ըտըրա մըհըն-շըհնէն վէշ միըն հըվատում չի* (Բ):

- Մըհըն-շահնա անել - Սուտ պատրվակներ՝ պատճառներ բերել: *Մարթը ասմա.- Մըհըն-շահնա չանիս, լըր կաց կոթը ըրա* (2):

ՍԵՐԱԿ - գ. 1. Ղուռ: *Մին օր, հէնք օր վեր քանդում ա, մին մըղակ ա պէնկում...* (ՆԱԲ, II, 20): 2. Ղռան անմիջապես առջեկ տարածությունը՝ շենք: *Շարմաղը յէշում ա, տըմնում մին ջանիլ տըղա ուրանց մըղակումը վըրտ կացած* (ՆԼԴԺԲ, 28):

- Մըղակը մըղակեն/մըղակ մըղակու - Ղրկից, մոտիկ հարեան: *Մըղակը մըղակեն մարթիք ըն, ամմա ուրուր նըհըրտ խօսում ջըն* (Բ):

ՍԵՐԱՍՈՒՆՋ - գ. Ծառերի՝ հատկապես կաղնու վրա աճող մշտադալար կիսամակաբույծ բույս: *Մըղամունջը կըտօրում ըն, տանում, վեր ծար շինին* (2):

ՍԵՐԱՅԻՐ - տեն ՍԵՐԵՅԻՐ:

ՍԵՐԱՓՈՒՆ - տեն ՍԵՐԱՓՈՒՆ:

ՍԵՐԱՓՈՒՆ/ՍԵՐԱՓՈՒՆ/ՍԵՐԱՓՈՒՆ - 1. ձ. Վշտի՝ ափսոսանքի արտահայտություն՝ ավաղ, ափսոս: *Մըղափոն էն տըղա, քըցավ կըղվումը ըսպանվից* (Բ): 2. ած. Խնայելու արժանի, ափսոսալի: *Խօջան ասում ա.- Մըղա-*

փոն ա քու էտ ջանիլ կանքըտ, վըր խըվըրցընում ըս... (ՅԺՅ, VII, 268):

- Մըղափոն էն հաց, վեր էն/տու ա/վըս օտում - Արիամարիանքի արտահայտություն անարժան՝ անզգամ ստոր մարդու հասցեին՝ արժանի չէ ապրելու:

- Մըղափոն(ը) կ'ան - Ափսոսալ, ցավել: *Մըղափոնըն ա կամ, վեր տի դաշանք վանքը փըջացալ ա* (ՅԱԲ, 15, 146):

- Մըղափոն մընացած - Խեղճ, թշվառ: *Մըղափոն մընացած ախճիք ա. վէջ հար օնէ, վէջ մար* (Բ):

ՍԵՐԱՓՈՒՆ - տեն ՍԵՐԱՓՈՒՆ:

ՍԵՐԱՐՈՒ - տեն ՍԵՐԱՐՈՒ:

ՍԵՐԱՐՈՒՄԻ - տեն ՍՈՒՐԱՐՈՒՄԻ:

ՍԵՐԵՐ (գրբ. մեղ (մոխիր, կայծ, փոշի) - գ. 1. Կալը կալելու ժամանակ առաջացած հարդի մանրացած փոշին: *Մըղեղը նի յա տըմնում աշկեղը* (2): 2. փխբ. Շատ մանր հարդ՝ փայտի կտորտանք եւն: *Մըղեղը ածում ըն փանդին տակը, նի կըցընում* (Բ):

ՍԵՐԵՐՈՒՄ - ած. Կրան հարդի փոշի նստած, մղեղով պատված: *Մըղեղուտ խուրջինը շըլակում ա, քինսամ* (2):

ՍԵՐԵՅԻՐ/ՍԵՐԱՅԻՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մըղեյիդ ինի/կէնալ - Զգույշ՝ ուշադիր լինել մեկի՝ մի բանի նկատմամբ, հոգ տանել: *Յըրըվանէն վըրխճարը կիւլը տարալ, հըրըվանը ուրանէն մըղեյիդ կացալ* (ԱԲԲ, 57):

ՍԵՐԵԼԵԹԵԿՕՐ/ՍԵՐԵԼԵԿՕՐ - գ. Յանգույցի տեսակ, որը, մի ծայրից ձգելով, հեշտությամբ բացվում է: *Բարդաննէն կապում ըն, մըղըլըքըշկօռ անում, վեր հիշտ լըրտ անին* (2):

ՍԵՐԵԼԼԱԽԵ/ՍԵՐԵԼԼԱԽԵ/ՍՈՒՐԱԼԼԵ (պրս. maglag (գլխիվայր շրջված) - տեն ԿԵԼԵ(Խ)ԿՕՆՁԻ:

- Մըղըլլախէ անել/տալ (գրբ. մաղլաղ առնել (պտտվել) - 1. տեն ԿԵԼԵ(Խ) կօնձի անել: 2. տեն ԳԵՐԱԼԱԼ:

ՍԵՐԱՍԵՐՈՒՄ/ՍԵՐԱՍԵՐՈՒՄ - ած., գ. Մեղմ հանդարտ (վառվելը): *Քծթուկը քըցում ըն փիջը, մըղմէրուց կըրակէն լըրա կուրկուտը իփիւմ ա* (2):

- Մըղմէրուց տալ - Մեղմ հանդարտ վառվել: *Փիջը մըղմէրուց ա տամ* (Բ):

ՍԵՐԱՍԵՐ/ՍԵՐԱՍԵՐ (հ.ե. *mel-) - 1. տեն ՍՄԻՍՄԻՆ: 2. տեն ՍԵՐԵՐ:

- Մըղմըղ հաց - Մեղմ կրակի վրա տաքացրած՝ չորացրած հաց: *Յու վեր մըղմըղ հացա, մընէլ էծու պընէրա քուշտացալ, գիղան վեր հիվանդ ա* (Բ):

ՍԵՐԱՍԻԹԵՋ - տեն ՍԵՐԱՍԻԹԵՋ:

ՍԵՐԱՍԻԹԵՋ/ՍԵՐԱՍԻԹԵՋ - տեն թԵՐԹԵՋՅԱՆԹ:

ՍԵՐԱՍՕՐ/ՍԵՐԱՍՕՐ (գրբ. մեղմեղ (կեղծավոր, նենգավոր) - տեն ՑԵՑՑՑ:

ՍԵՐԱՐ - տեն ՍԵՐԱՐ:

ՍԵՐԱՐԱԾՕՐ/ՍԵՐԱՐԱԾՕՐ - ած. Քաղցրահամ, անուշ: *Մին աման մըղըրածօր թծգ ա քաղում, տինում դունահէն ըմըջին* (2):

ՍԵՐԱՐԱԿԱՊ/ՍԵՐԱՐԱԿԱՊ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մըղըրակապ ինի/տըմնալ - Գետինը սառչել ու փայլուն դառնալ: *Քըշէրը, վեր ցօրտը վեր ա կօխում, տափը մըղըրակապ ա տըմնում* (Բ):

ՍԵՐԱՐԱԿԵՐ/ՍԵՐԱՐԱԿԵՐ - ած. Մեղր ուտող: *Ղէ, արջըն էլ մըղըրակեր հէվան ա, լի, քըշէրը նի յա մընում հալաթը, քըթօցնէն ցըրըվ տամ* (2):

ՍԵՐԱՐԱՅԱՍ/ՍԵՐԱՐԱՅԱՍ (գրբ. մեղրահամ) - 1. գ. Մեղրի համ: *Ըտի մարթ չի կա, վեր մըղըրահամը տուրը չի կա* (Բ): ած. 2. Մեղրի համ ունեցող: *Մըղըրահամ չայ ա* (Բ): 3. փխբ. Քաղցր, հաճելի, անուշ: *Այան մըղըրահամ լուբուշօրվա յա իլան իփիլիս* (Բ):

ՍԵՐԱՐԱՅԱՍ/ՍԵՐԱՐԱՅԱՍ - գ. Մեղրի խորիսխ: *...Մըղըրաննջէրը քըթօցան թըռչըմ ըն, մըղըր հըվաքում, մըղըրհացէրը լըցընում...* (ՋՏ, Բ, 33):

- Մըղըրըհացու կըրօյնը - Գեղեցիկ: *Էտ տըղան տէսնում ա՝ մին ախճիք յէկալ, ափս լըհան մըղըրհացու կըրօյնը ինի* (ՅԺՅ, V, 476):

ՍԵՐԱՐԱՃԱՆՋ/ՍԵՐԱՐԱՃԱՆՋ - գ. 1. Թաղանթաթեւերի կարգին պատկանող միջատ՝ մեղու: *... Մըղըրաննջէրը էտ ծառէն լըրա պիւն ըն տիրան, մըղըր շինան* (ԱԱ, 59): 2. փխբ. Շատ աշխատասեր մարդ: *Մեր Արտօն մըղըրաննջ ա, քըշէր-ցիթըվ կօթ ա անում* (Բ):

- Մըղըրաննջու պիւն - Բազմամարդ տեղ: *Ըտըրանց տօնըն էլ հօ տօն չի, մըղըրաննջու պիւն ա* (Բ):

ՍԵՐԱՐԱՃՈՒՐ/ՍԵՐԱՐԱՃՈՒՐ (գրբ. մեղրաջուր) - գ. 1. Մեղրից պատրաստած օշարակ: *Էտ տըղան մըղրաճիւրը խըմըմ ա, էտ ըխճըկանը մին լան պաշըմ...* (ՅԺՅ, V, 30): 2. փխբ. Քաղցր՝ անուշահամ հեղուկ: *Էս էլ հօ կիւնի չի, մըղըրաճիւր ա* (Բ):

- Մըղըրաճիւրը պիրանան վեր ա տըմնում - Ասում են քաղցրախոտ մարդկանց մասին:

ՍԵՐԱՐԱՄԱՆ/ՍԵՐԱՐԱՄԱՆ - գ. Մեղրի աման, մեղր պահելու աման: *Վըր-չէմնէն նի լըն տըմնալ մըղրամանը:*

ՍԵՐԱՐԱՄՈՒՄ/ՍԵՐԱՐԱՄՈՒՄ - գ. Մեղունների պատրաստած մոմ, մեղրամոմ: *Մըղըրամումը հանում ըն, նըստա մում շինում* (Բ):

հրէք օր տրդան մընաց ըտը՞դ, մին լնվ դինջացալ... (ՅԺՅ, V, 91): 2. Նույն վիճակում հարատեւել, չփոփոխվել: ... 3. *Յուսաղ ա մընացալ, տօն-տը՞դ յէր ա կալնլ, քօջնլ Գօրիսա ռայօնէն Քըրահունջ շէնը* (ԱԱ, 24): 3. Ընկնել, գտնվել: *Տօնը պարան ա կամ, տահանք մընամ ըն տակէն* (2): 4. Եղածից որոշ մաս հանելուց հետո ստացվել: *Պարթէկըն տոն ա կամ, մընամ ա օթ մանէթ* (2): 5. Վիճակվել: *Թաքավէրին տըղէն էլ հինջ ա՞ մընամ, վը՞սկէն տամ ա, էտ դուշը ինք օնում* (2): 6. Պակասել, հարկավոր լինել մի բան լրացնելու: *Թաքավէրը խըրէթ ա մընաս, թա կիծկի* (ՆԼԴԺԲ, 61): 7. Հետաձգվել: *Կօրծը էլլա մընաց էն մին ամսըվան* (Բ): 8. Հաջորդ դասարան՝ կուրս չփոխադրվել: *Խօխան մընաց վէցինջի դասարանումը* (Բ): 9. Ավանդվել, ավանդությամբ հասնել: *Ըտէղան էլ էս յիրգիրին անումը մընացալ ա Ղարաբաղ* (ՆԼԴԺԲ, 142): 10. Մեկի հետ կամ մենակ լինել: *Հանը, մարը վէր մէշում ըն, լափ կընդակ ա մընում* (ՀԱԲ, 15, 60): 11. Որեւէ պաշտոն՝ գործ որեւէ ժամանակամիջոցում վարել՝ տանել: *Էտ թաքավէրը օթ տարի թաքավէր մընաց* (ԼԴԲ, 290):

- Մընալ վը՞ռը/խըգատակը/ընգունէն քամակը քուրէլիս - Ղատարկածեռն եւ փոշմանած մնալ: *Փուկէրը սաղ տամ ա էտ կընգանը, մընամ վը՞ռը քուրէլիս* (2):

- Մընաս պարօվ - Հրաժեշտի բարեմաղթություն: *Մընան պարօվ, ա՛յ իմ վնթան, գիրկնլ չի, յը՞ս յը՞տ կըկա՞մ, թա չէ* (2):

- Մընաս պարօվ ասէլ - 1. Հրաժեշտ տալ: ... *Տըմբըլիս վէրջին դօնըմ թըխըմ ըմ ու իմ նիգիզ ղըլըցուց մընաս պարօվ ասըմ, տոն կամ* (ԶՏ, Ա, 102): 2. Մեռնել, վախճանվել: *Խսակ դային էլ մընաս պարօվ ասից, էքոնց օխնըն ա* (Բ):

ՄԵՆԱԿԱՆԼ - ած. խնամող, հովանավոր: *Պիծիկը մէծէն մընակնլ կընի* (ՆԱԲ, 319):

ՄԵՆԱՆ - տէ՛ս ՆԵՄԱՆ:

ՄԵՆԱՆԱ (գրբ. մանանայ) - գ. 1. Ըստ Աստվածաշնչի ավանդության՝ երկնքից թափվող սնունդ: *Յիրգինքան մընանա յա վէր տը՞ռնում* (2): 2. Կիսբ. Ուտելիք, սնունդ, հատկապես՝ ուտելիքի փշրանք: *Ըսօրէ մին մընանա էլ չըմ կէրալ, տոնընը մը՞ռնում ըմ* (Բ): 3. Կիսբ. տէ՛ն ՄԱՂԱՐ:

- Մընանա անէլ - Մի քիչ ուտել՝ սնվել: *Յըրկանց տը՞սնա մընանա յէլ չի ըրալ* (2):

- Մընանա տը՞ռնալ - Քաղցածությունը մի քիչ մեղմվել: *Մին պէն կէր, մընանա տը՞ռնալ, մինջը՞վ ճանջը իկիմ* (Բ):

- Մընանալ ապըրել - Կիսաքաղց ապրել: *Քանիք մարթ ա Ղուլգանը, մընանալ ա ապըրում* (Բ):

ՄԵՆԱՑԱԾ (գրբ. մնացած (մնացորդ) - ած., գ. Մյուս, մյուսները: *Մընացած խօխէքը վազ ըն տամ խուխէն հօրը-մօրը դույուղ անում* (ՆԱԲ, 123):

ՄԵՆԱՔՕՆ - գ. Շերամի առաջին քունը: *Մընաքօնը կարծ ա ինո՞ւմ* (Բ):

ՄԵՆԱԳԵԼ - տէ՛ն ՄԵՆԵԼ՝:

ՄԵՆԱՂԱԿ - տէ՛ն ՄԵՆԱԴԵԿ:

ՄԵՆԱՂԱԿԵԼ - տէ՛ն ՄԵՆԱԴԵԿԵԼ:

ՄԵՆԱՂԱԿԵԼ - տէ՛ն ՄԵՆԱԴԵԿԵԼ:

ՄԵՆԱԴԵԿ/ՄԵՆԱՂԱԿ/ՄԻՆԱԴԵԿ - գ.

Բամբակե կամ բրդե միջադիր ունեցող կտորի կար: *Յուրդանէն մընդէկը քանդվնլ ա* (Բ):

ՄԵՆԱԴԵԿԵԼ/ՄԵՆԱՂԱԿԵԼ/ՄԻՆԱԴԵԿԵԼ/ՄԵՆԱԴԵԿԻԼ - նբ. Կտորի երկու շերտերի միջեւ բամբակե կամ բրդե միջադիր դնելով՝ կարել: *Դծշնկը մընդէկում ա, տամ քըվօրը* (2):

ՄԵՆԱԴԵԿԻԼ - տէ՛ն ՄԵՆԱԴԵԿԵԼ:

ՄԵՆԱԴԵԿԵԼ/ՄԵՆԱՂԱԿԵԼ/ՄԻՆԱԴԵԿԵԼ/ՄԵՆԱԴԵԿԻԼ - կբ. եւ չբ. ՄԵՆԱԴԵԿԵԼ-ի:

ՄԵՆԱԴԵԿԻԼ - տէ՛ն ՄԵՆԱԴԵԿԵԼ:

ՄԵՆԱԴՐ-ՄԱՆԱԴՐ/ՄԵՆԱԴՐ-ՄԵՆԱԴՐ/ՄԱՆԱԴՐ-ՄՈՒՆԱԴՐ - տէ՛ն ՄՈՒՆԱԴՐ-ՄՈՒՆԱԴՐ:

ՄԵՆԱԴՐ-ՄԵՆԱԴՐ - տէ՛ն ՄԵՆԱԴՐ-ՄԱՆԱԴՐ:

ՄԵՆԱԴԻԿԱՎՊԵ - տէ՛ն ԽԵՄԲԸՐ-ԿԱՏՈՒ:

ՄԵՆԵԼ՝ - տէ՛ն ՄԵՆԵԼԵ:

ՄԵՆԵԼ՝/ՄԵՆԱԳԵԼ/ՄԻՆԵԼ/ՄԻՆԱԳԵԼ - մ. 1. Հանկարծ, անսպասելիորեն: *Մին էլ ա տը՞սնըմ, վը՞ր կընէքը մը՞ռած տը՞ղան յէր կացալ* (ՅԺՅ, V, 65): 2. Մի անգամ ես, մի անգամ էլ, նորից: *Մին քանէ վըխտանը յէտը մընէլ ա կաս, թաքավէրը մընէլ ա տէսը-տէնը տաս, հըրդ տինիս* (ՅԺՅ, V, 297): 3. 2. Նաեւ, եւ: *Էտ օխտը ախպօրցը նըստա էրկունէն անըմըն ա մէզ հըսալ՝ Հակոսիէն, մին էլ Խալափէն* (ԱԱ, 19):

- Մընէլ տարէ լիւսանն - Հաջորդ անգամ՝ տարի: *Մարթը ասմա.- Մընէլ տարէ լիւսանն, յը՞ս էլ ըտըրա նըհը՞տ հըրկըշվէ կօրծ չըմ փըռնէլ, բօլ ա հիշկան խնիփվնլ ըմ* (2):

ՄԵՆԵՆ(Ն)Ի (ռուս. *мнение*) - գ. Կարծիք, տեսակետ: ... *Թակըմ ըն, քըշըմ, չիւն շատ ըն նըթիմը ըրալ, հինջ զըրոնցում ախիս, ուրանց մընէնին տամ ըն* (ԶՏ, Ա, 75):

ՄԵՆԵՇԱԿ/ՄԻՆԵՇԱԿ/ՄԻՆԵՇԱԿ/ՄԱՆԻՇԱԿ (գրբ. մանուշակ) - գ. Մանուշակագիների ընտանիքին

պատկանող խոտաբույս, մանուշակ: *Էտ ախճիգը էտ պառալ մարթին մին քանի փօնջ մանիշակ ա տամ...* (ՅԺՅ, V, 45):

ՄԵՆԸԱՆՈՒՑ - 1. Մեկ ռուբլի արժողությամբ դրամ: *Մնուշ աքէրը մին ծուրդօտած մընըթանուց օնար, տա վէշ մին տը՞դ էլ տը՞դ չար ընցընէս* (ՀԲ, 350): ած. 2. Մեկ ռուբլու արժողություն ունեցող: *Իւնծ-չիւնծը մին մանէթ ա ինո՞ւմ, սաղ բազարը շօռ ա կամ, մընըթանուց պէն չի քըթէնում, թա ինք օնէ* (2): 3. Կիսբ. Էծանագին, անարժեք: *Մընըթանուց մըսան կարել չըս լալ խըրապած անիս* (Բ):

- Մընըթանուց շինիլ - Հեղինակագրվել, խայտառակվել: *Կընէքը մարթին մընըթանուց ա շիննլ* (Բ):

- Մընըթանուց տը՞ռնալ - Հեղինակագրվել, խայտառակվել: *Էտ կուղու-թունանը յը՞տը Սէտրակը մընըթանուց տը՞ռալ* (Բ):

ՄԵՆԸՄԱՆԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մընըմանի անէլ - 1. տէ՛ն Հըրցը-փօրց անէլ: 2. Բծախնդրություն անել: *Մընիմանի անօղ մարթին անա զանիւնս տանում ա* (Բ):

ՄԵՆԸՄԸՆԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մընըմընի անէլ - 1. Ցածր ծայրով՝ քթի տակ խոսել: *Հինջ ը՞ս մընըմընի անում, պէցո՞ւր խօսէ* (Բ): 2. Քրթմաշալ, քթի տակ փնթփնթալ: *Հարթնէրը պար ըն կամ, ըսկէսուրըն էլ մընըմընի յա անում* (2):

ՄԵՆԸՑ(Ը)ՆԵԼ (գրբ. մնացուցանել (թողնել, որ մնա, պահել) - նբ. եւ պբ. ՄԵՆԱԼ (8)-ի:

ՄԵՆԹ(Ը)ՈՐՈՒԸ - տէ՛ն ՄՈՒՆԹ(Ը)-ՈՐՈՒԸ:

ՄԵՆԹՈՒՐՈՒԸ - տէ՛ն ՄՈՒՆԹ(Ը)-ՈՐՈՒԸ:

ՄԵՆԻՇԱԿԻ/ՄԻՆԸՇԱԿԻ/ՄԻՆԸՇԱԿԻ - ած. Մանուշակագույն: *Մանէն մընիշակի շծրէր ա կը՞ցալ* (Բ):

ՄԵՆԻՇԱԿԱԿԸՑ/ՄԻՆԸՇԱԿԱԿԸՑ/ՄԻՆԸՇԱԿԱԿԸՑ - 1. գ. Մանուշակի բույր: *Կարունքը վէր նի յըս մընում բաղը, մընիշակավը՞տ քըթէտ ա թըխում* (Բ): 2. ած. Մանուշակի բույր ունեցող, անուշաբույր: *Մընիշակավը՞տ դուխի յա* (Բ):

ՄԵՆՆԱՐ/ՄԻՆՆԱՐ/ՄՈՒՆՆԱՐ (արաբ., թրք. *minnet* (երախտիք), պրս. *minnat*) - գ. Արած լավությունը՝ երախտիքը երեսով տալը: *Մըննաթը փիս պէն ա* (Բ):

- Մըննաթ անէլ/կնլ - Արած լավությունը՝ երախտիքը երեսով տալ՝ ավե-

լորդ անգամ հիշեցնել: Էրկու տարե առաջ մին էծ ա տըվալ հիրըվանէն, ամմէն օր միննանթ ա ընէս (Բ):

- Մըննանթին տական տոնս կ'ալ - Երախտիքը՝ լավութիւնը փոխատու- ցել: Ասում ա.- Տու ինիս, էն յըրէ կ'ա- պիտը, տըղէս ըզաղէ, յըս քու մըննա- թիտ տական տոնս կըկամ (2):

- Մըննանթ յըր օնէլ - Երեսով տալը հանդուրծել: Զարը ասմա.- Զօր ըս մըն- նանթ յըր օնում, հինջը տըվալ ա, տար յըստ տօ, պըրծէր (2):

- Մըննանթու տակ ըղնէլ - Մեկին իրեն երեսով տալու՝ մուննաթ գալու առիթ տալ՝ պատճառ ստեղծել: Քինամ ա բըրիգադիրին անա պարթէլ յօր օնում, մըննանթու տակ ըղնում (2):

- Մըննանթու տակ թօղնէլ/քըցիլ - Մեկին լավութիւն անելով՝ նրան երեսով տալու՝ մուննաթ գալու առիթ՝ պատճառ ստեղծել, նրան ճնշել: Թաքավէրը ըտի վէգիրին մըննանթու տակ ա քըցիս (2):

ՄԸՆՆԱՂԱԹ - գ. Մատների արանքը: ... Ծուցան դուզողունէն ծուն տոնս կալալ, հօփ տըվալ, ծուկէն մաջը մըննը- դըթէրալը ճըրըպըտ ըրալ (ՆԱԲ, 31):

ՄԸՆՆԱՍԱԶ - Գործածվում է կա- պակցության մեջ:

- Մըննամաջ անէլ - Մի բան չափելիս՝ հաշվելիս՝ կշռելիս մատերը արագ շար- ժելով՝ խաբել՝ գողանալ: Առուտու- րականը կըտօրը չըփէլիս կէս մէտըր մըննամաջ ա անում (2):

ՄԸՆՆԱՆՈՒՏ/ՄԸՆՆԱՆՕՑ (գրք. մատնոց) - գ. 1. Կար անելիս միջամա- տին հագցվող մետաղյա պահպանակ: Մըննանուցը քըցիւմ ա, յըտնան կարում (Բ): 2. փխբ. Շատ փոքր բաժակ՝ անոթ եւն: Ասում ա.- Էտ մըննանուցալը բի՛ղի կիկի խըմիկը (2):

ՄԸՆՆԱՆՕՑ - տեն ՄԸՆՆԱՆՈՒՏ:

ՄԸՆՆԱԾԾԸ - գ. Մատի ծայրին առաջացող թարախային վերք, մատնաշունչ: Մաննը մըննաշծծ տըրճալ, դէյնը վէր ընգալ (Բ):

ՄԸՆՆԷԼ/ՄԸՆԷԼ/ՄԸՏՆԷԼ (գրք. մտանել) - չք. տեն Նի մըն(ն)էլ: Ուխ- տավէրնէն էլ չըքըջօք մըննըմ ին, մում վառըմ... (ՋՏ, Ա, 110):

ՄԸՆՆԸԹԱՎԷՐ/ՄԻՆՆԸԹԱՎԷՐ/ ՄՈՒՆՆՈՒՄԷՐ - ած. Լավութիւնը՝ երախտիքը երեսով տվող՝ անհարկի հիշեցնող: Մըննըթալէր մարթին անա զանիւն տանում ա (Բ):

ՄԸՆՆԸՅԱԾԷՐ - գ. Մատներով հաշվելը: Մըննըհանշը՛վը ամմէնադոն- գըն ա (Բ):

- Մըննըհանշը՛վ անէլ - Մատներով հաշվել: Այան ամմէն ըրո՛ւգոն վըրցըկ- նէն մըննըհանշը՛վ ա իլալ ընէս (Բ):

ՄԸՆՆԸՅԱՐԷԼ - կք. Մատներով տրորել՝ շոշափել՝ տնտղել: Յարան վէր մըննըհարիս, յըտէ կըսըղանա (Բ):

ՄԸՆՆԸՅԱՐԿԷԼ - կք. եւ չք. ՄԸՆՆԸ- ՅԱՐԷԼ-ի:

ՄԸՆՆԸՄԱԶԻ/ՄԸՉԸՄԱՆՆԻ - գ. Մանկական խաղ, երբ մեկը մի ձեռքը մյուսի մեջ ամփոփում է այնպես, որ միայն մատների ծայրերը երեսան, իսկ մյուսը պետք է գուշակի, թե որն է միջ- նամատը: Խօխէնքը հըվաքվում ըն փի- չին կօխկէն, մըննըմաջի խաղ անում (Բ):

- Մըննըմաջի տալ - 1. Այդ խաղը խաղալ: Խօխէնքը մըննըմաջի յըն տամ (2): 2. Իրար հետ արտամուսնական սիրային կապերի մեջ լինել: Խօսքովըն ա հիրըվանէն կընէգը մըննըմաջի յըն տամ (Բ):

ՄԸՆՆԸՔԱՐԷ - գ. Մանկական խաղ, որ խաղում են հինգ մանր կլորավուն քարերով: Մըննըքարէն ըխճըկէրքըն ըն խաղ անում (Բ):

ՄԸՆՉԱՍ(Ն)Ք/ՄԸՉԱՆՔ/ՄԸՉԱՔ/ ՄԸՆՉՈՒ(Ն)Ք/ՄԸՆՉՈՒ(Ն)Ք/ՉԱՆՔ - 1. տեն ԷՆՔԱՆ: 2. տեն ՄԻՆՉԸՎ: 3. կ. Ծավալով, մեծությամբ: Գո՛ղանը ճըղու- պորու մընչանք մըծացալ ա (2):

ՄԸՆՉՈՒ(Ն)Ք - տեն ՄԸՆՉԱՍ(Ն)Ք:

ՄԸՆՉԷՐ(ՆԸ)/ՄԸՐԺԷՐ(ՆԸ) (գրք. մնջէիս) - գ. Փոքր ճանճ՝ միջատ: Մին մընջէղնը կամ ա, ըղնում ըրաղէն ըս- տաքանը (2):

ՄԸՆՈՒՏ/ՄՈՒՆՈՒՏ (ռուս. минут, լատ. minutus) - գ. 1. Ռոպէ: Զը- րիշտըրակը թա.- Քը՛գ քըսան մընուտ ժամանակ ըմ տամ... (ՅԺՅ, VII, 206): 2. փխբ. Ակնթարթ: Մընուտ էլ չի քա- շո՛ւմ, Էտ մարթը վէր ա ըղնում, մը՛ռ- նում (2):

ՄԸՆԱԼ(Լ)Ա - տեն ՄԱԾԱԼ(Լ)Ա՛:

ՄԸՆԱԿ (գրք. մշակ) - գ. Զողի աշ- խատավոր: Ինիս ա, չինիս, մին մըշակ, մին հօտաղ ա ինիս, քիս ըն վար... (ԼՂԲԲ, 384):

ՄԸՆԱԿԷԼ (գրք. մշակեմ) - տեն ԲԸՋԱՐԻԼ:

ՄԸՆԱԿԷԼ - տեն ԲԸՋԱՐԻԿԷԼ:

ՄԸՆԱՐԷԼ/ՄԸՆԱՐԷԼ - կք. Սղոցով կտրել, սղոցել: Մին օրումը Էտ կընէգը Էտքան կէրաննէն լօխ մըշառում ա (2):

ՄԸՆԱՐԿԷԼ/ՄԸՆԱՐԿԷԼ - կք. եւ չք. ՄԸՆԱՐԷԼ-ի:

ՄԸՆԱՐԷԼ - տեն ՄԸՆԱՐԷԼ:

ՄԸՆԱՐԿԷԼ - տեն ՄԸՆԱՐԿԷԼ:

ՄԸՆԸՅԱՍՈՒԿ/ՄԸՆԸՅԱՆՈՒԿ/ՄԸՆ- ՅԱՍՈՒԿ/ՄԸՆՅԱՆՈՒԿ - գ. Բուրավետ ծաղկի տեսակ, մշկածաղիկ: Մէլիքին բըխճըմը մըշըհամուկ էլ ա իլալ (2):

ՄԸՆԸՅԱՆՈՒԿ - տեն ՄԸՆԸՅԱՍՈՒԿ:

ՄԸՇԸՐՈՒԼ/ՄՈՒՇՈՒՐՈՒԼ - գ. Սկսա- նման կենդանի: Մըշըղուլը մուկնէն անա մը՛ծ ա ինո՛ւմ (Բ):

ՄԸՇԸՐԱՔԱԾ/ՄԸՇԸՐԱՔԱԾ - ած. Սղոցով կտրած՝ քաշած: Մըշըռաքաշ տըխտըկնէն շըլակում ա, քի՛նամ (2):

ՄԸՇԸՐԱՔԱԾ - տեն ՄԸՇԸՐԱՔԱԾ:

ՄԸՇԿԱԾՈՒ - գ. Ղեռես լրիվ չծեսա- վորված՝ կեղեք փափուկ ձու: Մին օր էլ Էտ հալը մին մըշկածո՛ւ վա ածում (2):

- Մըշկածո՛ւ վէր քըցիլ - 1. Զիվանդ լինել (հավերի մասին): Զավէրը մըշկա- ծո՛ւ վըն վէր քըցիւմ, հարկավէր ա մըր- թօտած (Բ): 2. փխբ. Խիստ վախենալ: Արջը վէր կօռռում ա, Սարօն մըշկածո՛ւ վա վէր քըցիւմ (Բ):

ՄԸՇԿԱՅՈՒ - 1. գ. Ողնաշար: Մըշ- կահօռս ցավում ա (Բ): ած. 2. Մեջքը կտրած: Կամ ըն, տը՛սնում մին մըշկա- հօռ էշ ըտը՛ղ պարանց ընգած (2): 3. Մեջքը ճկած՝ կորացած, կորամեջք: Մըշ- կահօռ մարթ ա Սնդրի դային, Էնքան կօրծ ա ըրալ, մաշկը կըռացալ ա (Բ):

- Մըշկահօռ անէլ - 1. Ողնաշարը ջարդել: Զօբանը մըհակալը թըխում ա, կի՛ւկին մըշկահօռ անում (2): 2. փխբ. Խիստ չարչարել՝ տանջել: Զարը տըղէն տարալ հօնծ, մըշկահօռ ըրալ (2):

- Մըշկահօռ ինիլ/տըրճնալ - 1. Ողնաշարը ջարդվել: Ըտի մըշկահօռ իլա՛ծ՝ վէր ա ըղնում, մինը ինո՛ւմ չի, թա պիցըրցընէ (2): 2. փխբ. Խիստ չարչար- վել՝ տանջվել: Էնքան մըշկահօռ ա ինո՛ւմ, փոկ ըշխաղում, տըղան լօխ տանում ա ցըրը՛վ տամ (Բ):

ՄԸՇԿԱՊԷՆԵՐ/ՄԸՇԿԱՊԷՆԵՐ - ած. տեն Մաշկը պէն:

ՄԸՇԿԱՑԱԿ - գ. Մեջքի ցավ: Մըշ- կացալը մարթին կըլիցըցընէ (Բ):

ՄԸՇԿԱԹՈՒԷԼ - չք. Զորանալ (վեր- քը): Յարան մըշկըթօռալ ա (ՆԱԲ, III, 363):

ՄԸՇԿԱԿԱՊԷ - գ. Մեջքին կապելու լայն գոտի: Ապան միշտ մըշկըկապէլ յա իլալ կըպէլիս (Բ):

ՄԸՇԿԱԿԱԼՈԼԷ - ած. Նիհար եւ կորամեջք: Մըշկըկըլօլէ մարթ ա Սիրօժ դային (Բ):

ՄԸՇԿԱԿՈՒՏՈՒՐ/ՄԸՇԿԱԿՕՏՈՒՐ - տեն ՄԸՇԿԱՅՈՒ (2, 3):

ՄԸՇԿԱԿՕՏՈՒՐ - տեն ՄԸՇԿԱԿՈՒ- ՏՈՒՐ:

ՄԸՇԿԱՅԱՆ - ած. 1. Մաշկը՝ կաշին՝ մորթը քերթված՝ պոկված՝ հանած: Մին էլ ա տը՛սնում մին մըշկըհան խօզ՝ ծա- ռէն տակէն (2): 2. տեն ՄԸՇԿԱՅՈՒ (2):

- Մըշկըհան անէլ - 1. տեն ՄԱԾԿԷԼ: 2. տեն Մըշկահօռ անէլ:

- Մըշկըհան ինիլ/տըրճնալ - 1. տեն ՄԱԾԿԱԿԷԼ: 2. տեն Մըշկահօռ ինիլ:

ՄԸՇԿԱՅՈՒԷ - գ. Խաղատեսակ,

երբ, մեջք մեջքի կանգնելով, իրար թեւերից բռնում եւ բարձրացնում-իջեցնում են: *Ըտըրանք տոնս ըն կամ, ըսքըսում մըշկըրհոռէ տալը* (2):

ՍԵՇԿԳՊԵՆԻ - տեն ՍԵՇԿԳՊԵՆԻ:

ՍԵՇԿԳՊԵՆԻԿ - ած. Նուրբ մեջք՝ կազմվածք ունեցող: *Էտ չուբանէն էլ մին դնանք, մըշկըպերակ ախճիգ ա հնիս* (2):

ՍԵՇԿԳՊՈՒԼԻԿ - տեն ԲԱՆԳԱ (2):

Վեր տանան մինը հիվընդընալիս ա իլնլ, այան մաշկէն մըշկըպուլիգ ա քըցնլ (Բ):

ՍԵՇՅԱՍՈՒԿ - տեն ՍԵՇՅԱՍՈՒԿ:

ՍԵՇՅԱՆՈՒԿ - տեն ՍԵՇՅԱՍՈՒԿ:

ՍԵՇՍԵՇԱԼ - չք. 1. Բթով շունչ քաշելիս կամ արտաշնչելիս օդի մղումը լսելի դարձնել: *Յինչ ըս մըշմըշամ, կարում չըս հանդանդո նմիան քաշիս* (Բ): 2. Բթով շնչելով՝ հանդարտ քնել: *Կամ ա, տըսնում՝ խօխան, աշկերը կապած, մըշմըշամ ա* (2): 3. Մշմոցով կաթ ծծել: *Խուխէն մըշմըշայան մօրը քըփը կամ ա, ճէլի-ճէլի ծծէ ա տամ* (2):

ՍԵՇՍԵՇԱԼԻ - մ. Մշմալով, մշմոց արծակելով: ... *Տըսնըմ ըն՝ խօխան մըշմըշայի քօն իլնծ, օխծըն էլ պըտըռպատառը քրած* (ՅԺՅ, V, 81):

ՍԵՇՍԵՇՑ(Ը)ՆԵԼ - չք. Մշմալու ձայն հանել: *Խըրեգ մըշմըշցըրո՛* (Բ):

ՍԵՇՍԵՇՕՆ - գ. Մշմալը, մշմացնելը, մշմալու՝ մշմացնելու ձայնը: *Խուխէն մըշմըշօնը կօխկէ ութադան ըսկանվում ա* (2):

ՍԵՇՍԵՇՕՑ - տեն ՍԵՇՍԵՇՕՆ:

ՍԵՇՇԱԼ - տեն ՍԵՇՍԵՇԱԼ:

ՍԵՇՇԱԼԻ - տեն ՍԵՇՍԵՇԱԼԻ:

ՍԵՇՇՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍԵՇՍԵՇՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՍԵՇՇՕՆ - տեն ՍԵՇՍԵՇՕՆ:

ՍԵՇՇՕՑ - տեն ՍԵՇՍԵՇՕՆ:

ՍԵՇՈՒԼ/ՍԵՇՈՒԼ - նք. Սղոցով խագել՝ հետք անել սղոցելու համար: *Կէրանը մըշոռում ա, յըտնան մըշառում* (2):

ՍԵՇՎՑ(Ը)ՆԵԼ/ՍԻՇՎՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՍՆՇՎԻԼ (2)-ի:

ՍԵՇՏԱԿ - տեն ՓԱՓԱՇ (2):

ՍԵՇՏԱԿԱՆ/ՍԻՇՏԱԿԱՆ (գրք. մշտական) - մ. Յավերժորեն, մշտապես, շարունակ: *Մին կընէգ ու մի մարթ մըշտական կըռվու մաչ ըն իլնլ* (ԲԲԶ - 58):

ՍԵՇՏԱԼԵՐ - տեն ՍԵՇՏԱԼԵՐ:

ՍԵՇՏԱԼԵՐ/ՍԵՇՏԱԼԵՐ (թրք. *muş-tulik*) - գ. Ուրախ լուր բերողին տրվող նվեր կամ դրամ: *Վազ տալավ կամ ա, թա.- Սըշտըլըղըս տօ՛, ծեր կավը ծընալ ա* (2):

- Սըշտըլըղը չնափլ (մինիս) - Մագըլ չնափլ (մինիս):

ՍԵՇՏԱԼԵՐԴԻ - տեն ՍԵՇՏԱԼԵՐԴԻ:

ՍԵՇՏԱԼԵՐԴԻ/ՍԵՇՏԱԼԵՐԴԻ - գ.

Ուրախ լուր բերող անձ: *Սէհէտ էտ կավը նըստած օգում ա, թն ծընէ, մին մըշտըլէղի յա կամ, թա.- Կընէգըտ մին տըղա յա պէրալ* (ՅԺՅ, V, 540):

ՍԵՇՏՈՒԿ/ՍՈՒՇՏՈՒԿ (ռուս. *мундштук*, գերմ. *Mundstuck*) - գ. Փայտից կամ այլ նյութից սարքած՝ երկայնակի ծակած ձող, որի մի ծայրին հագցնում են ծխախոտը եւ ծխում, ծխափող: *Գիշի ապան պապոռը մըշտուկավ ա իլնլ քըշիս* (Բ):

ՍԵՇՐԵԼ - տեն ՍԵՇՐԵԼ:

ՍԵՇՐՈՒՇԻ - ած. Մշուշով պատած, մշուշոտ: *Ըսօր մըշուշի հավա յա* (Բ):

ՍԵՇԱԼԻ - ած. Միջուկը շատ, հաստ միջուկ ունեցող (գաթա, ձմերուկ եւն): *Այան էզգանան մըջալի քնթն յա իլնլ թըխէս* (Բ):

ՍԵՇԱԼՈՒԹ - գ. Սայլի երկար տափակվուն ձողով՝ լուծը: *Մըջալիծը կօտըրում ա, արաբաչին մընամ ա մնթնլ* (2):

ՍԵՇԱՍԱՐԹ - գ. տեն Մաչի մարթ:

ՍԵՇԱՆՈՒՑ - տեն ՍԵՇՅԱՆՈՒԿ:

ՍԵՇԱՆԲ - տեն ՍԵՆՉԱԼ(Ն)Բ:

ՍԵՇԱՎՈՒՐ - ած., գ. Ծայրերը գունավոր, իսկ մնացածը սպիտակ (գուլպա): *Մին դաշանգ մըջավուր գիւլբն յա կօրծում, տամ թօռնանը* (2):

ՍԵՇԱՑՈՒ - ած., գ. Միջելու՝ որպես

միջադիր տեղադրելու՝ մեջը լցնելու համար հարմար (սյուր): *Յուրդանէն ամմէնալավ մըջացուն պիւրթըն ա* (Բ):

ՍԵՇԱԲ - տեն ՍԵՆՉԱԼ(Ն)Բ:

ՍԵՇԱԿՆԻԼ - տեն ՍԵՐՍԱԿՆԻԼ:

ՍԵՇՅԱՆՈՒԿ - գ. Տարեց կանանց գլխազարդի կենտրոնում դրված ոսկեդրամ: *Ճըկըտընուցէն մըջըհանուկը պուք ա տամ, տամ ըտըրան* (2):

ՍԵՇՅԱՆՆԻ - տեն ՍԵՆՏԱՍԱՉԻ:

ՍԵՇՅԱՉ - տեն ՍԻՆՏԱՍԱՉ:

ՍԵՇՅԱՆՈՒՐ - ած. Խառնակություն գցող, խառնակիչ: *Լօխ ըն գիւղիւմ, վեր Դըրդանց Սիրօժէն կընէգը մըջըքանդի յա* (Բ):

ՍԵՇՈՒ(Ն)Բ - տեն ՍԵՆՉԱԼ(Ն)Բ:

ՍԵՇԱԼ/ՍԱՇԱԼ (թրք. *macal*) - գ. 1.

Ժամանակ, պահ: *Յնմին էտ թուրունը քըսօր մըջալին Վանուն փօղ տարավ...* (ՋՏ, Ա, 90): 2. Մի բան անելու հնարավորություն՝ հարմար պահ՝ միջոց: ... *Ըսէս ա.- Մամա, մեր վարժաբէղը շատ տանա ա տըվալ, մըջալ չօնիք* (ՅԺՅ, V, 473):

- Սըջալ անել/տըռնալ - Դադար առնել, հանգստանալ: *Դէ հըսած տանծ, տիւզը, մաջալ տեռած հէվան, յըրան ըն տըռնաս, հանց օտէս, վեր մինըն էլ չըն թուղէս* (ՅԺՅ, V, 549):

- Սըջալ տալ - Յնարավորություն՝ հարմար պահ՝ միջոց ընծեռել: *Սըջալը յըկավ, մըջալ չըտըվալ* (ԱԲԲ, 19):

ՍԵՇԱՎԱՐ - գ. Կենտրոնական հողամաս՝ վարելահող: *Սըջավարը վարում ըն, յըտ տըռնում* (2):

ՍԵՇԱՎԵՐ - տեն ՍԻՇԱՎԵՐ:

ՍԵՇԻ - տեն ՍԻՇԻ:

ՍԵՐԱԹԱՐ - տեն ՍԵՐԱԹԱՐ:

ՍԵՐԱՄ/ՍԵՐԱՆՋ (հ.է. *mōrs-) - գ. Մշուշ, մառախուղ: *Սըռնաժը հանդերը ծանկալ ա* (Բ):

ՍԵՐԱՎՕԻՆ - տեն ՍԵՐԱԼԱՎՕԻՆ:

ՍԵՐԱՅԱՑ - տեն ՍԵՐԱԼԱՅԱՑ:

ՍԵՐԱՃՈՒՐ - տեն ՍԵՐԱԼԱՃՈՒՐ:

ՍԵՐԱՍԵՐ - տեն ՍՆՐԱՍՆՐ:

ՍԵՐԱՍՕՇ - 1. գ. Մոշի՝ մոշենու տեսակ, որի պտուղները ավելի խոշոր են եւ կարծես պատված են մառուլ՝ մշուշով: *Մեր բաղերը մըռըմօշալ լիգըն ա* (Բ): 2. փխբ. ած., գ. Նուրբ, փափուկ (բան): *Սըռամօշ հաց ա, լըհա տըղա յըս՝ կեր* (Բ):

- Սըռամօշ շինիլ - Յնազանդեցնել, խեղճացնել, մեղմացնել: *Տըղան էտ կըտաղած ծիլին էնքան քըշիւմ ա, մըռամօշ ա շինիւմ* (2):

- Սըռամօշ տըռնալ - Յնազանդվել, խեղճանալ, մեղմանալ: *Վեր մին էրկու հէտ տըրըքընէս ա, դէվը մըռամօշ ա տըռնաս* (2):

ՍԵՐԱՎ - գ. Լեռ Դարաբաղում:

- Սըռավա լաշը կըկըղէ - Գարունը բացվել: *Վար Սըռավա լաշը կըկըղում ա, ժողովուրթը ուրխանում ըն* (Բ):

ՍԵՐԱՎԴՑ - տեն ՍԵՐԱԼԱՎԴՑ:

ՍԵՐԱՍԱՐ - տեն ՍԵՐԱԼԱՍԱՐ:

ՍԵՐԱՍՕՆ - տեն ՍԵՐԱԼԱՍՕՆ:

ՍԵՐԱՓԱՑ - տեն ՍԵՐԱԼԱՓԱՑ:

ՍԵՐԱՔԱՇ - տեն ՍԵՐԱԼԱՔԱՇ:

ՍԵՐԵՆՋ - տեն ՍԵՐԱՄ:

ՍԵՐԵԳՈՒԵԼ - տեն ՍԵՐԱԼԳՈՒԵԼ:

ՍԵՐԵՋ(Վ)ԻԼ/ՍԵՐԵՇ(Վ)ԻԼ - չք. 1.

Մթազնել, ամպել: *Յէրգիւնը մըռըզվնլ ա* (Բ): 2. փխբ. Խոժոռվել, մոռալվել: *Խանը էտ վեր տըռնում ա, մըռըզիւմ ա* (2):

ՍԵՐԵՋՑ(Ը)ՆԵԼ/ՍԵՐԵՇՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. պք. ՍԵՐԵՋ(Վ)ԻԼ-ի: 2. նք. Յայացքը՝ դեմքը՝ աչքերը խոժոռ դարձնել, խոժոռ արտահայտություն տալ: *Յնրը կըզնըվում ա, իրը՛տը մըռըզցընում, թախտէն յըրա նըստում* (2):

ՍԵՐԵՋԱՐԵ - տեն ՍԵՐԱԼԵՐԱՐԵ:

ՍԵՐԵՇ(Վ)ԻԼ - տեն ՍԵՐԵՋ(Վ)ԻԼ:

ՍԵՐԵՇՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍԵՐԵՋՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՍԵՐԱԼԱԹԱՐ/ՍԵՐԱԹԱՐ - գ. Յուրակավորություն, մեռելի թաղում: *Կըռվէն վախտը հանց օր ա իլնլ, մըռըլաթաղըն էլ չընք կըրը՛ցալ կարքէն անիւնք* (Բ):

ՄԸՍԸՊՕՏԷԼ - չք. 1. Միս ուտելու բուռն պահանջ՝ կարոտ զգալ: *Շընէրը մըսըպօտաւ ըն (Բ):* 2. *փխթ.* Կրքոտվել, վաճառուտել, սեռական բուռն ցանկութեամբ բորբոքվել: *Դերվիշը տըֆսնում ա, վէր էտ կընէգը մըսըպօտած ա (Ձ):*

ՄԸՍԼԱՅԱԹ - տէն ՄԸՍԼԱՅԱԹ:

ՄԸՍԼԱՅԱԹ/ՄԸՍԼԱՅԱԹ/ՄԱՍԼԱՅԱԹ (արաբ., պրս. *maslahat* (գործ) - գ. 1. Զրույց, խոսակցություն: *Ըտըրանց մըս-լըհաթը իրկընանում ա, ըսքըսում ըն մի-հէնգ էլ հիրըվընէրէն անա խօսէլը (Ձ):* 2. Որեւէ բանի համատեղ քննարկում, խորհրդակցություն: *Ամմէն պէն վէր մըսլըհաթավ ինի, լօխ լ'ավ կիսի (Բ):*

- Մըսլըհաթ անել/տըֆսնալ - 1. Զրույցել: *Անիկան լըհա վէր միս կընէգ ա տըֆսնում, ըսքըսում ա նըհըֆտը մըսլը-հաթ անէլը (Բ):* 2. Խորհրդակցել, խորհրդակցելով պայմանավորվել՝ որոշել: *Տըֆ մըսլըհաթ ըն ընէս, կ'աս ըստըֆդ շէն շիկիս (ՅԲ, 358):*

- Մըսլըհաթու կ'ալ - Պայմանավորվել, համաձայնել: *Առտտուրականը հիշկան անում ա, թա իսախանէն կավը ինք օնէ, իսախանը մըսլըհաթու չի կ'ամ (Բ):*

ՄԸՍԼԱՅԱԹԷՆ - մ. Խորհրդակցելով, խաղաղ ճանապարհով: *Հանց բիդնավ, վէր ամմէն հինջ մըսլըհաթէն ինի, կը-ռըֆ չիկի (Բ):*

ՄԸՍԻԿԱԼ (արաբ. *mitkal*, պրս. *misxāl*, թրք. *miskal*) - գ. Ծանրության հին չափ, որ հավասար է մեկուկես գրամի: *Մէլիք-Շահնազարը ըսէս ա.- Էյ, Պըըպոնի, էնքան կէր, վէր միս մըսխալա իվիլ չիկի (ԼԴԲ, 386):*

ՄԸՍՄԱՐ/ՄԸՍՄԱՐ (արաբ. *mismār*) - տէն ՄԷԽ: ... *Թաքավըֆէն պըլատան մարթիք ըն կ'ամ, թա.- ճէլլ ըրա, դօթուն հէտէ միս քանի մըսմառ հըսցըրու, թաքավըֆը մըֆալ ա (ՅԺՅ, VII, 199):*

ՄԸՍՄԱՐԷԼ/ՄԸՍՄԱՐԷԼ - տէն ՄԷ-ԽԷԼ:

ՄԸՍՄԱՐԿԷԼ/ՄԸՍՄԱՐԿԷԼ - տէն ՄԷԽԿԷԼ:

ՄԸՍՄԱՐ - տէն ՄԸՍՄԱՐ:

ՄԸՍՄԱՐԷԼ - տէն ՄԸՍՄԱՐԷԼ:

ՄԸՍՄԱՐԿԷԼ - տէն ՄԸՍՄԱՐԿԷԼ:

ՄԸՍՄԸՍԱԼ - չք. Ձայնը քթից հանելով՝ խոսել, քթի մեջ խոսել (հարբուխի կամ այլ պատճառով): *Խօխան մըսմը-սամ ա, հնրքնիք մըրսալ ա (Բ):*

ՄԸՍՄԸՍՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ՄԸՍՄԸՍԱԼ:

ՄԸՍՄԸՍՕՆ - գ. Սսմալը, մսմալու ձայնը: *Մըսմըսօնէն ըրա գ'ոնդոմ ա, վէր կըվօղը ոնրան մարթըն ա (Ձ):*

ՄԸՍՄԸՍՕՑ - տէն ՄԸՍՄԸՍՕՆ:

ՄԸՍՄԱԼ - տէն ՄԸՍՄԸՍԱԼ:

ՄԸՍՄԸՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ՄԸՍՄԸՍ-Ց(Ը)ՆԷԼ:

ՄԸՍՍՕՆ - տէն ՄԸՍՄԸՍՕՆ:

ՄԸՍՍՕՑ - տէն ՄԸՍՄԸՍՕՆ:

ՄԸՍՈՒՄԸ/ՄԸՍԸՄԸ - տէն ՅԸԷ-ՔՈՒՄ(ՆԸ):

ՄԸՍՈՒՑ/ՄԸՍՕՑ (գրք. *մսոտ*) - ած. 1. *տէն ՄԸՍԱԼԻ:* 2. Կրան միս քսված, մսով կեղտոտված: *Մէսը տոն ա օնում, մըսօտ խոյրջինը կըֆտումը լըվանում (Ձ):*

ՄԸՍՕՑ - տէն ՄԸՍՈՒՑ:

ՄԸՍԱՐԻՐ (գրք. *մտադիր* (հոժար, սրտանց, ուշադիր) - ած. Որեւէ բանի մտադրություն ունեցող, մտադիր: *Թոնիկ կըլօխ ա ըղնում, վէր տընատարը մըտա-դիր չի ուռթընէն հացը տա (ՆԱԲ, 105):*

- Մըտադիր ինիլ - Մտադրություն ունենալ: *Մըտադիր ըմ ըստարէ արտ անիմ (Բ):*

ՄԸՍԱՋԿՈՒՑ - տէն ՄԸՍԱՋԿՕՑ:

ՄԸՍԱՋՍՈՒ(Ն)Ք - տէն ՄԸՍԱՋ-ՍՈՒ(Ն)Ք:

ՄԸՍԱՋԷԼ (գրք. *մտածել*) - նք. 1. Միտք անել, խորհել: *Միս քըշէր վար բիրնդի քօն իլնծ ըն ինում, մարթըն ըսկըսում ա մըտածէլը համ էլ ինքըն ոնրան խօսէլը... (ՆԼԴԲ, 138):* 2. Դատողություն անել, կշռադատել: *Թաքավէրը մըտածում ա, թա հունց անէ, վէր տը-րան կոյրքընէ (ՅԺՅ, V, 268):* 3. Կարծել, ենթադրել: *Չօքանը ասմա.- Մըտածում ըմ, վէր էք'ոց թօռ ա կըլական (Ձ):* 4. Միտքը դնել, մտքում ունենալ: *Մըտա-ծում ա՝ միս տօն էլ ինքը շիկի (Ձ):* 5. Հոգալ, հոգ տանել: *Խըֆդը գ'ոնդոմ չի՝ մարթիս մասին մըտածէ, թա տըղէն (Ձ):*

ՄԸՍԱՋԿՕՑ/ՄԸՍԱՋԿՈՒՑ - ած. Մտածմունքների մեջ խորասուզված, մտազբաղ: *Մըտածկօտ մարթ ա, խըն-գարէլ մէլ (Ձ):*

ՄԸՍԱՋՍՈՒ(Ն)Ք/ՄԸՍԱՋՍՈՒ(Ն)Ք (գրք. *մտածում*) - գ. 1. Խորհրդածու-թյուն, կշռադատություն: *Թաքավէրը մը-նըմ ա միկնակ մըտածմունքի մըֆչի (ՅԺՅ, V, 85):* 2. Միտքը զբաղեցնող խո-հեր: *Շատ ա քընէնք ըրալ, մըտըծմուն-քու մաչ ընգալ, պէն չի դուզնիլ (ԱԱ, 48):* 3. Հոգս, մտատանջություն: *Արաշտը ժողովուրդէն հըֆտէ մըտածմունք շատ պէրավ (Բ):*

ՄԸՍԱԿԷԼ - նք. 1. *տէն ՄԸԿԱԷԼ:* 2. Հյուսված՝ ոլորված թելը կամ ծավված շորը բացելով՝ մեկը դարձնել՝ մի ծավթի վերածել: *Թիլը յըֆտ ա տամ, մըտակում, խօրիցան կըզկում (Ձ):*

ՄԸՍԱԿԷԼ - կք. Եւ չք. ՄԸՍԱԿԷԼ-ի:

ՄԸՍԱՆԻ(Ք) - տէն ՍՈՒՑԱՆԱ:

ՄԸՏԷՓ - Գործածվում է կապակ-ցությունների մեջ:

- Մըտէգ'անել/տալ - տէն ՅԷՇԻԼ:

ՄԸՏԷՍ - ձ. Ասվում է, երբ հավքաշով գրագ բռնածներից մեկը մյուսից մի բան է վերցնում՝ հիշում եմ, չեմ մոռա-ցել: *Վէր մանր յըֆկած ըն ինում, միկն էն միկին միկն պէն ա տամ, բիդի ասէ՝ մըտէս, թա չէ տանէլ կըտա (Բ):*

ՄԸՏԸԿԱԹԻԼ - գ. Մեկ ոլորքով թել: *Մըտըկաթիլը դալիմ չի ինիլ (Բ):*

ՄԸՏԸԿԱԼԱԿ - գ. Առանց աստաղի շապիկ: *Մըտըկալավըն էլ վէր հանում ա, մընամ ա լափ տըկօր (Ձ):*

ՄԸՏԸԿԱՅԸԼԱԿԱԾ - տէն ՀԸԼԱԿԱԾ: *Մէլիքը մըտըկիլըլաված տօնը պէց ա անում (ՆԱԲ, 129):*

ՄԸՏԸԿ-ՄԸՏԱԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մըտըկ-մըֆտակ կ'ալ - Տառապել, խիստ մտահոգվել: *Կընէգը թա.- Խաչի, էտ վէր տի մըտըկ-մըֆտակ ըս կ'աս, ինծ շատ ըս սիրիս, թա խըրէֆ (ՅԺՅ, V, 470):*

ՄԸՏԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ՄԸՍԱԿԷԼ:

ՄԸՏԸԿԱԼ - տէն ՄԸԹԿԱՅԱԼ:

ՄԸՏԸԿԱՅԸՐԹ - գ. Մատաղ անելու հերթ: *Վախտ ա ինում, վէր էտ սօրիէն ըրըջին մըտըղահըֆթ ա կոյանում (Ձ):*

- Մըտըղիմթա պըրծնէլ - Փոր-ծանքից՝ մահից ազատվել՝ փրկվել: *Նէ-սին ճըղաթօրան վէր ընգալ, վէշ միկն պէն չիլնիլ, մըտըղիմթա պըրծնիլ (Բ):*

ՄԸՏԸԿԱՃՈՒՐ - գ. Մատաղի մսի արգանակ: *Մատաղը օտում ըն, մըտը-ղաճոնըն էլ խըմում (Ձ):*

ՄԸՏԸԿԱՑՈՒ - ած., գ. Մատաղ անե-լու համար պահած (կենդանի, թռչուն): *Ասում ա.- էտ կ'առնը մըտըղացու վա, կարէլ չըմ ծախիմ (Ձ):*

ՄԸՏԸԿ-ՍԱՍԱՐ - տէն ՄԱՍԱՐ-ՍԱ-ՏԱՐ:

ՄԸՏԻՏԷՐՆԸ (գրք. *մատիտեղ*) - գ. Մատիտեղագրների ընտանիքին պատկանող մակաբույծ խոտաբույս: *Բօստանը մըտիտեղը կ'ալնիլ ա (Բ):*

ՄԸՏԿԱԿԷՐ - տէն ՄԸԹԿԱԿԷՐ:

ՄԸՏԿԱՍԱՐ - տէն ՄԸԹԿԱՍԱՐ:

ՄԸՏԿԱՍՕՆ - տէն ՄԸԹԿԱՍՕՆ:

ՄԸՏԿԱՓՕԽ - տէն ՄԸԹԿԱՓՕԽ:

ՄԸՏԿԱՔՕՐ - տէն ՄԸԹԿԱՔՕՐ:

ՄԸՏԿԱՅԱԼ - տէն ՄԸԹԿԱՅԱԼ:

ՄԸՏԿԱՍՕԼՈՐ - տէն ՄԸԹԿԱ-ՍՕԼՈՐ:

ՄԸՏԿԱՓՕԽԿԷԼ - տէն ՄԸԹԿԱ-ՓՕԽԿԷԼ:

ՄԸՏԿԱՐԱՐ - տէն ՄԸԹԿԱՐԱՐ:

ՄԸՏԵԼ - տէն ՄԸՆԵԼ:

ՄԸՏՐՈՔԱԿԱԼ (ռուս. *метрук*) - տէն ԾՆՆՈՒՐԱԿԱԿԱԼ:

ՄԸՏՔԱԿԷՐ - տէն ՄԸԹԿԱԿԷՐ:

ԱՐՏՔԱՍԱՐ - տեն ԱՐԹԿԱՍԱՐ:
ԱՐՏՔԱՍՕՆ - տեն ԱՐԹԿԱՍՕՆ:
ԱՐՏՔԱՓՕԽ - տեն ԱՐԹԿԱՓՕԽ:
ԱՐՏՔԱՔՕՐ - տեն ԱՐԹԿԱՔՕՐ:
ԱՐՏՔԱՅԱՆ - տեն ԱՐԹԿԱՅԱՆ:
ԱՐՏՔԱՍՕԼՈՐ - տեն ԱՐԹԿԱՍՕԼՈՐ:

ԱՐՏՔԱՓՕԽԿԵԼ - տեն ԱՐԹԿԱՓՕԽԿԵԼ:

ԱՐՏՔՈՒՄԸ - տեն ԱՐԹԿՈՒՄԸ:

ԱՐՏՕԿ/ԱՐՏՕՔ (գրք. մտօք (միտք բառի գործիական հոլովածեւը) - տեն ԽՈՒՔՈՒՄԸՆՈՒՐ:

ԱՐՏՕՔ - տեն ԱՐՏՕԿ:

ԱՐՐԱՍԵՐ - ած. տեն Մարը մըհած:

ԱՐՐԱՍՐ - տեն ԱՐՐԱՍՐ:

ԱՐՐԱՊԱՊ - գ. Մոր կողմի պապ, մոր հայրը: Զննաբէրին մըրապապը թորք ա իլնլ (Բ):

ԱՐՐԱՍԱՍ - գ. Մոր կողմի տատ, մոր մայրը: Մըրատատըն էլ վէր մըհնում ա, էտ ախճիգը մընամ ա լափ յէթիմ (Ձ):

ԱՐՐԱՅԸՐ - տեն ԱՐՐԱՅՈՒ:

ԱՐՐԱՅՈՒ - գ. Խորթ մայր: Մըրացուն Գոնիլն օր-իշըդ չի տամ (Բ):

ԱՐՐԱՓ - անրգ. Քուն: Ըտըրա մըրափը էրկու օր քաշում ա (Բ):

ԱՐՐԱՓԵԼ (գրք. մրափեմ) - չք. անրգ. Քնել: Օշափը վէր մըրափում ա, էտ ախճիգը տոն ա կամ, փախճում, քիւնամ տօն (Ձ):

ԱՐՐԱՔԵՐ - տեն ԱՐՐԱՔՈՒՐ:

ԱՐՐԱՔՈՒՐ/ԱՐՐԱՔԵՐ/ԱՐՔՈՒՐ² (գրք. մօրաքոյր) - գ. Մոր քույրը, մորաքույր: Էտ մըրաքույրը քըվօրը ըխճըկանը տամ ա ըտըրանց, վէր պատէն մաչին տինին, հիմնին (Ձ):

ԱՐՐԱՔՕՐ - գ. Մրի մեջ թաթախած թել՝ լար, որ երկու ծայրերից ձգելով՝ մեջտեղից քաշում եւ բաց են թողնում՝ պատի՝ փայտի են վրա գիծ քաշելու համար: Ուստան մըրաքօղը յօր ա օնում, պատէն յըրա նըշան անում, ըսքսում կըրասկա տալը (Ձ):

ԱՐՐԱՔՕՆ - տեն ԱՐՐԱՅԱՔՕՆ:

ԱՐՐԱԶԻԼ - տեն ԱՐՐԱԶԻԼ:

ԱՐՐԱԶԿԻԼ - տեն ԱՐՐԱԶԿԻԼ:

ԱՐՐԱԶՆԵԼ/ԱՐՐԱԶՆԵԼ - նք. 1. Կթելով կամ հորթը ծծեցնելով՝ կովի կուրծքը լրիվ դատարկել՝ ցամաքեցնել: Զանց մըրգոնում ա, մին կաթ կաթնը չի թողնում կըվէն կուրծումը (Ձ): 2. փխք. Լրիվ խմել՝ ուտել, ամանը լրիվ դատարկել: Ապան կուպէն կինին մըրգոնում ա, թէյնը տամ (Բ): 3. Կոշտ կերպով տրորել: Ծորը մըրգոնում ա, լըհտը վէր անում (Բ):

ԱՐՐԱԶՆԵԼ/ԱՐՐԱԶՆԵԼ - կք. եւ չք. ԱՐՐԱԶՆԵԼ-ի:

ԱՐՐԱԼԼԱԽԵ - տեն ԱՐՐԱԼԼԱԽԵ:
ԱՐՐԱՄԱՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մըրմար անել - Կովը կթելուց առաջ հորթը մի քիչ ծծեցնել, որ հեշտ կթվի: Դանան բիդի մըրմար անիս, վէր կավը թօղէ՝ քըթիս (Բ):

ԱՐՐԱՄԱՍԱՔ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մըրթնատաք անել - Կաթը քիչ տաքացնել՝ պանիր պատրաստելու համար: Կաթնը բիդի մըրթնատաք անիս, լըհտնան մայան քըցիս (Բ):

ԱՐՐԱՓՅ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԱՐՐԱՓԵԼ-ի:

ԱՐՐԱՓՕՏԵԼ - տեն ԱՐՐԱՓԵԼ (շաւտերի մասին):

ԱՐՐԱԽ - տեն ԱՐՐԱԽ:

ԱՐՐԱԽԵԼ - տեն ԱՐՐԱԽԵԼ:

ԱՐՐԱԽԿԱԿԵԼ - տեն ԱՐՐԱԽԿԱԿԵԼ:

ԱՐՐԱՔԸՇՕՐԹԻՆ - գ. Ծնողին՝ մորը հայրույելը: Մըրքըքօթօնը ամմէնափիս ուշունցըն ա (Բ):

- Մըրքըքօթօն անել - Ծնողին՝ մորը հայրույել: Բաղվանցին համ խօնցը բաղան նըհըտ ա տամ, համ էլ մըրքըքօթօն անում (Ձ):

ԱՐՐԱՔԱՏԸՐ - գ. Մարագի՝ հարդանոցի տեղը: Մըրքատըդը թմիգընում ըն, տէրմանը ածում (Ձ):

ԱՐՐԱՔԱՄ/ԱՐՐԱՔԱՄ - գ. Պղնձե ափսե: Միհէնգվա հարթնէրը մըրթաբա չըն պինցընէս (Բ):

ԱՐՐԱՔԱՄ - տեն ԱՐՐԱՔԱՄ:

ԱՐՐԱՔԱՓՅ - ած. Մարդու հասակի չափ: Մին մըրթաբօյ այր ա տոն կամ, ըտըրանց յըրա պըրծընում (Ձ):

ԱՐՐԱՔԱՐՕՐ - ած. Ամուսնուց բաժանված, ամուսնուն թողած (կին): Զըվէնին չօրք մըրթաթօղ ախճիգ օնէ (Բ):

- Մըրթաթօղ ինիլ - Ամուսնուց բաժանվել (կնոջ մասին): Զուվմ մէր դծրին ըսկացալ, վէր մին ախճիգ առանց ուրան հօրը-մօրը կամքին մարթի քինա, յա մըրթաթօղ ինիլ... (ԶՏ, Բ, 172):

ԱՐՐԱՔԱԿԵՐ (գրք. մարդակեր) - ած., գ. 1. Մարթ ուտող, մարդկային մսով կերակրվող: Խաբարը յէր ա ինում, թա մին մըրթակէր օշափ ա լուս աշխարք լըհկալ, հու քինամ ա ծըմակը, փըռնում ա կօլ տամ (Ձ): 2. փխք. Գազանաբարո (մարդ): Մըրթակէր մարթ ա իլնլ էտ խանը (Ձ):

ԱՐՐԱՔԱԿՈՒԼ (գրք. մարդագայլ (գայլի պես մարդ) - 1. տեն ԱՐՐԱՔԱԿԵՐ: 2. Բորենի: Լավ ա՝ Ղարաբաղա ծըմըկըմը մըրթակիլ չի կա (Բ): գ. 3. Ըստ սնտիապաշտության՝ քաջքերի կողմից

կախարդված մարդ (սովորաբար՝ կին), որ գիշերները գայլ է դառնում եւ շրջում գայլերի ոհմակի հետ: Էտ հարթնը մըրթակիլ ար տըհնում, կիլէրէն նըհըտ շօռ կամ (Ձ): 4. փխք. Ծատակեր մարդ: Մըրթակիլ ա մէր Արշակը, մին դըզդան կուրկուտը մին դոնմանց ա օտում (Բ): ԱՐՐԱՔԱՍԱՐ - գ., մ. Մարդկանց մեջ, հասարակական միջավայր: Կընէգըն ասում ա.- Լավըն էն չի, թակիս, քան թա մըրթամաչի ինձ խըյտառակ անիս (Ձ):

- Մըրթամաչ ըղնէլ/տոն կ'նլ - տեն Ըրամակ ըղնէլ:

- Մըրթամաչ քըցիլ/տոն պիրիլ - տեն Ըրամակ քըցիլ:

ԱՐՐԱՔԱՍԸՐ - ած. 1. Մարդը՝ ամուսինը մահացած, այրի: Մըրթամըհ կընէգ ա Սօփին, մին թանիրնլ ա տօնը պահում (Ձ): 2. փխք. Անգամ: Էտ մըրթամըհը շէնին տըղըմարթկանցը խըլ-քա տարալ ա (Բ):

- Մըրթամըհ մընալ - Այրիանալ, ամուսնուն կորցնել (հատկապես գործածվում է որպես անեծք): Մըրթամըհ մընաս, կավըս խէ քըթալ ըս (Բ):

ԱՐՐԱՔԱՍՕՍ (գրք. մարդամօտ (մարդկանց մոտիկ տեղ, մարդաբնակ վայր) - ած. Մարդկանց հետ մտերմություն անող, մարդամոտ: Էտ կընէգըն էլ, կօզի վէզիրու կընէգ, շատ մըրթամօտ ա ինում (Ձ):

ԱՐՐԱՔԱՉԱՓ - տեն ԱՐՐԱՔԱՓՅ:

ԱՐՐԱՔԱՍՍ - գ. Մարդու ձայն, մարդու արձակած ձայն: Մին էլ բուրդան էտ վէրին մաչան մին մըրթասան ա ըսկանում (Ձ):

ԱՐՐԱՔԱՍԸՐ - տեն ԱՐՐԱՔԱՍԸՐ:

ԱՐՐԱՔԱՎԵՏ - գ. 1. Մարդու հոտ: Օշափը նի յա մընում, թա.- Ա՝ մար, ըստըղէքաս մըրթավէտ ա կամ (ՆԱԲ, 26): 2. փխք. Մարդու շնորհք ունենալը, մարդավարություն: Տընըշինիտ տըղան ըսկի մըրթավըտ չօնէ. ուրան ախպօրըն էլ ա թըլանալ (Բ):

ԱՐՐԱՔԱՍԱՐ - ած. Մարդ՝ ամուսին ունեցող, արամբի: Մըրթատար կընէգ ա, ամմա սաղ օրը էն ա ըստոնը-ընդոնը նըհըտ սիլի-բիլի ընէս (Բ):

ԱՐՐԱՔԱՍԸՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Մըրթատըդ տինիլ/քըցիլ - Մարդ համարել, որպես մարդու՝ մեծարել, կարծիքը հաշվի առնել: Տընում ա, վըր ծիյավուրը ուրան մըրթատըդ չի տինում, կամ ա կըլխէն թըխում, քըցում ծիյին տակը (ՅԺ, VII, 376):

ԱՐՐԱՔԱՅԻ - մ. Մարդու օգնությամբ՝ միջոցով: Ծանդը կօրծը մըրթացի կանին (Բ):

ՍԵՐԹԱՏՈՒ - *ած.*, *գ.* Իբրեւ ամուսին ընտրված, ամուսնացու (անձ): *Յէդիսա-բէթը օգում ա ըխճըկանը մարթու տա, ամմա լավ մըրթացու չի քըթէնում* (Բ):

ՍԵՐԹԵԿԱՄԱՆ - *գ.* Մարդկանց գնալ-գալուց առաջացած կածան: *Էն-քան ըտըղավ քըջանում ըն ախպորը, կամ, մըրթըկածան ա կույանում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼՈՒՄ (գրք. մարդագլուխ) - *գ.* 1. Ամեն մեկը, ամեն մեկին: *Տահանք մըրթըկըլծի ամէքա մին սօտ ըն ասում, ծիծաղում* (ՀԺՀ, VII, 288): 2. Բուրբ, ամբողջը: *Շէնումը մըրթըկըլծի իծծուն մարթ ա ապըրում* (Բ): 3. *ած.* Մարդու գլխի նման գլուխ ունեցող: *Մին մըրթըկըլծի ծի յա ջիհնում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ/ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ - *գ.* 1. Մարդ ու կին, ամուսիններ: ... *Մըրթըկը-նէք մընամ ըն հորոր իրէսու յիշիլիս* (ԱԱԶ, 43): 2. *փխբ.* Ստերիլ անձնավորություններ: *Սաքոն ա Կարմաբէթը մըրթըկընէք ըն, սաղ օրը հորոր նըհըտ ըն ինում* (Բ):

- Մըրթըկընէք տընալ - Ամուսնա-նալ: *Ըտըրանք մըրթըկընէք ըն տըն-նում, մին տըդ ապրում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ - *տեն* ՍԵՐԹԱՏԵԿ:

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ - *տեն* ՍԵՐԹԱՏԵԿ:

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ - *տեն* ՍԵՐԹԱՏԵԿ:

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (Է)/ՍԵՐԹԱՏԱԿԱԼ (գրք. մարդասպան) - *գ.*, *ած.* 1. Մարդ սպանող, մարդասպան (անձ): *Էտ մըրթըսպանուն ծորուն վընան կապում ըն, քաշ-քաշ անում* (Ձ): 2. Մարդ սպանե-լուն ծառայող: *Մին մըրթըսպանէ տէ-նակ ա յօր օնում, տուս կամ* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդա-սպանություն) - *գ.* Մարդ սպանելը, սպա-նություն: *Մըրթըսպանությունը անանք քը-ցօղէն բալան թաղիմ* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ - *տեն* ՍԵՐԹԱՏԱԿ:

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ - *ած.*, *մ.* Մարդու նման, մարդուն վայել, օրինավոր, կար-գին: *Աստուծ կըզնըվալ ա, թա.- Մինչէվ ըրէսուն տարէն մըրթըվարի ապրէ, ըտըրանա յետը չըրջարվէ...* (ԱԱ, 87):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդա-վարի լինելը: Գնորը ասմա.- Մըրթըվըր-թունա խօսել մէլ, քու ըրածըտ իշօթուն ա (Ձ): 2. Մարդուն վայել գործ արարք, քա-ղաքավարություն: *Ասում ա.- Նէրում ըմ, ամմա ըրածըտ մըրթըվըրթուն չար* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ - *չք.* Քթի տակ փն-փնթալ՝ քթմնջալ՝ տրտնջալ: *Ըտի մըրթըրթալավ քընըմ ա...* (ԼՂԲ, 354):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդա-վարի լինելը: Գնորը ասմա.- Մըրթըվըր-թունա խօսել մէլ, քու ըրածըտ իշօթուն ա (Ձ): 2. Մարդուն վայել գործ արարք, քա-ղաքավարություն: *Ասում ա.- Նէրում ըմ, ամմա ըրածըտ մըրթըվըրթուն չար* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ՍԵՐԹԵԿԱԼԵԿ (գրք. մարդու ձեւ՝ կերպարանք ունեցող: *Էտ դուլգանը փանդան մին մըրթըվասօն պէն ա շի-նում* (Ձ):

ցրտին չդիմացող: *հօգը մըրսկան հէյ-վան ա (Բ): 2. փխբ. Կախկոտ: Դնորը աս-մա.- Տու մըրսկան ըս, տու արչ ըսպա-նօղ չըս, նըհախ կալ մէլ (Ձ):*

ՍԵՐՎԱԹԱԾՈՐ - տէն ՍՈՒՐՎԱԹԱԾՈՐ:

ՍԵՐՏՕՏ (գրբ. մուրտ (մրտենի՝ մշտադալար թփաբույս) - *ած. տէն Կանանչ մըրտօց:*

ՍԵՐՐԵԼ (գրբ. մրրիմ (մրուր բռնել, պղտորվել) - *չբ. 1. Կեղտոտվել, սեւա-նալ: Պատերը ծուխան մըրրալ ա (Բ): 2. փխբ. Կատաղել: Դնորը էտ վեր տըսնում ա, մըրրում ա (Ձ): 3. փխբ. Գիրանալ, ճարպակալել: Էնքան կերալ ա, մըրրալ ա (Բ):*

ՍԵՐՐԻՄԱԽԾԻԳ/ՍՈՒՐՐԻՄԱԽԾԻԳ/ՍՈՒՐՐԱԽԾԻԳ - *գ. Մայր եւ դուստր: Մու-րըախճիգ էտ մարթին օր ըն տամ, իշըդ չըն տամ (Բ):*

ՍԵՐՐԻՄԱԽԾ - *գ. Գերդաստան Աս-կերանի շրջանի Սղնախ գյուղում:*

- Սըրրոթանց քաշկը - Շատ տգեղ անձ: *Դէ էն էլ հինչ հա՛րթնը, Սըրրոթանց քաշկըն ա (Բ):*

ՍԵՐՐԻՏԵՐԱ/ՍՈՒՐՐԻՏԵՐԱ/ՍՈՒՐԻՏԵՐԱ - *գ. Մայր եւ որդի: Մուրըտըղա մընամ ըն ուրոնր իշըիլիս (ՆԼԴԺԲ, 36):*

ՍԵՐ(ՈՒ)ՔԱՎԵՐ/ՍՈՒՐ(ՈՒ)ՔԱՎՈՒՐ - *ած. Մորուք ունեցող: Ըրանգումը մին սիպտանկ մըրքավեր մարթ ա կամ, ըտը-րա ասում.- Օգում ըս մըհէնգ լանկ ապ-րիս, թան պըռըվօց (ՅԺՅ, V, 498):*

ՍԵՐ(ՈՒ)ՔԱՍԵՐ/ՍՈՒՐ(ՈՒ)ՔԱՍԵՐ - *գ. Մորուք աճելու տեղը: Սըրրոթատըդը կուշտանլ ա (Բ):*

ՍԵՐՔԵՐԱՆ - տէն ԲԵՐԵՐԱՆ:

ՍԵՐՔԵՐԱ/ՍԵՐՔԵՐԵ/ՍԱՐՔԱՐԵ (գրբ. մարգարե) - *գ. Նա, որ Աստծու պատգամները բացատրում է մարդ-կանց, մարգարե: Սօվսէս մարքարէն ըղղութարան ա շինում, ըղղոնէպնէն կամ ըն, մաջին պոն տինում (ԱԱ, 64):*

ՍԵՐՔԵՐԵ - տէն ՍԵՐՔԵՐԱ:

ՍԵՐՕԹԻՆ/ՍՈՒՐՕԹԻՆ (գրբ. մայ-րոթին) - *գ. Մայր լինելը, մայրություն: Կը-նէգ կա՛մըրթունը մընան քըցում ա (Բ):*

- Սըրթուն անել - Մեկին մայրական վերաբերմունք ցույց տալ: *Թանջիրին կը-նէգը էտ յիթիմ մըրթուն ա անում (Ձ):*

ՍԵՐՕԹ/ՍՈՒՐՕԹ (գրբ. մօրուք) - *գ. 1. Տղամարդկանց ստորին ծնոտի եւ այտերի վրա բուսող մազերը: Թաքավերը քիկից ընդըրան մըրքան պաջից (ԼԴԲ, 293): 2. Որոշ կենդանի-ների կզակից կախ ընկած երկար մա-զափունջը: Էտ էծին մըրթուն էլ էնքան էրկան ա ինում, վեր առռէ մինչը՛վ տափը հըսնում ա (Ձ):*

- Սըրքէն թըքէլ - Անպատվել, խայ-տառակել: *Քավթառ մարթ ա Սիմօնը, շընթունը ըրալ, հարթները մըրքէն թը-քէ՛ցէն, տանան տոն քըցէցէն (Բ):*

- Սըրքէն հը՛տան քիկիլ, բեղերըն էլ կուրցընէլ - տէն Աշկը շինիլին տը՛ղ օն-քըն էլ ցըրը՛վ տալ:

- Սըրթը մինչը՛վ թուխկա-տը՛ղը/կյուտկատը՛ղը տափը (հըսած) - Ծեր: *Տըսնա ա մին մարթ, մըրթը մինչը՛վ թուխկատը՛ղը հըսած, նըստած հըղէցը ղըրաղէն (ՆԼԴԺԲ, 37):*

- Սըրթը չըլէլ - Դասուն՝ տարեց մարդ դառնալ: *Անթոն մըրթը չըլալ ա, ամմա հանլ խուխթուն ա անում (Բ):*

ՍԵՐՕԹՈՒՐ/ՍԵԼՕԹՈՒՐ/ՍՈՒՐՈՒՐ - *գ. Դիվանդություն, երբ մաշկի վրա բշտիկներ են առաջա-նում առաջ բերելով քորելու մարմաջ: Խըդճը մըրթըրան ընգալ ա, սաղ օրը էն ա ջանը ղըրփէս (Բ):*

- Սըրթըրա ընգած ը՛ս - Ասում են մարմինը հաճախակի քորողին:

- Սըրթըրը տոն տալ - Զգվել, նող-կալ: *Ըտըրան վեր տըսնում ըմ, մըրթ-ըրըս տոն ա տամ (Բ):*

ՍԵՐԵԼԵԼ - 1. տէն ՅԵՇՆԻԼ: 2. տէն ԹՈՒՆՊԵԼ:

ՍԵՐ(Ը)ՈՐՕՇ/ՍՈՒԿ(Ը)ՈՐՕՇ - տէն ՍԵՐԵԾՈՒՆ(Ե):

ՄԻ¹ - տէն ՄԻՆ՝:

ՄԻ² - տէն ՄԵԼ:

ՄԻԳՆԻԼ - տէն ՍԵԳՆԻԼ:

ՄԻԳՆԻԿԻԼ - տէն ՍԵԳՆԻԿԻԼ:

ՄԻԳԱՍ - տէն ՍԵՐԱՍ:

ՄԻԳՆԱՍ - տէն ՍԵՐԱՍ:

ՄԻԳՆԱՍԵՐ - տէն ՍԵԳՆԱՍԵՐ:

ՄԻԶԵՏԵ - տէն ՍԵԶԵՏԵ:

ՄԻԶԻԼ - տէն ՍԵԶԻԼ:

ՄԻԶԻԿԻԼ - տէն ՍԵԶԻԿԻԼ:

ՄԻԶՈՒԿ - տէն ՍԵԶՈՒԿ:

ՄԻԶՈՒԿԱԾՈՒՐ - տէն ՍԵԶՈՒԿԱ-ԾՈՒՐ:

ՄԻԶՈՒԿԱԾԹՈ - տէն ՍԵԶՈՒԿ-ԾԹՈ:

ՄԻԹԱՍ - տէն ՍԵՐԱՍ:

ՄԻԹՆԱՍ - տէն ՍԵՐԱՍ:

ՄԻԹԻԼ - տէն ՍԵՐԻԼ:

ՄԻԹԻԼՆՈՒ - տէն ՍԵՐԻԼՆՈՒ:

ՄԻԹՆՆՅՈՒ - տէն ՍԵՐՆՆՅՈՒ:

ՄԻԼ¹ (արաբ., պրս., թըք. mil (շյուղ, ճաղ) - *գ. 1. Տանիքի տակի՝ պատից պատ ձգվող գերան: Կէշանը մին միլ ա ընում պերած, վեր աշունքը կօծին կօտ-րած կերանը փօխէ (ՆԱԲ, 118): 2. փխբ. Երկար՝ ընդարձակ տարածություն: Քը-նում ա, տըսնում մին մէ՛ծ շէնք՝ մի միլ դոնգում (ՅԱԲ, 15, 51):*

ՄԻԼ² - տէն ՄԵԼ:

ՄԻԼՆՈՒ - տէն ՄԻԼԼՆՈՒ:

ՄԻԼՆԱՐԱ - *գ. Տանիքի գերանների արանքը: Միլըդաթերը ցը՛խում ըն, վեր ծըմը՛նը տաք ինի (Ձ):*

ՄԻԼՆՈՒ - *ած., գ. Միլի՝ գերանի հա-մար հարմար (փայտ): Մին օր էլ հուրը-տըղա քինամ ըն ծըմակը, վեր միլնցու պիրին (Ձ):*

ՄԻԼԵՅԻՆ - *գ. Մի քիչ տաք՝ գոլ ջուր: Էտ ըխպիրին ծոնըն էլ հօ ծոնը չի՞, միլէյին ա (Ձ):*

ՄԻԼԵՄԻՇ - տէն ՄԼԼՄԻՇ:

ՄԻԼԻՅՆ (ռուս. милиция, լատ. militia)

- *գ. 1. Ոստիկանություն: Միլիցան վեր ինի վէջ, կոտորունը կըշտանա (Բ): 2. Ոստիկան: Միլիցին նիհէտ վեր կամ ըն, թա նըստին ծոյանքը, ծին թառանչ ա քաշում (ԲՅԲ, 270): 3. Ոստիկանական բաժանմունք: Ըտըրան փըռնում ըն, տանում միլիցան (Ձ):*

ՄԻԼԼՆՈՒ/ՄԻԼՆՈՒ/ԻԼԼՆՈՒ/ԻԼՆՈՒ (արաբ., պրս. millet, թըք. millet) - *գ. 1. Ազգ, ցեղ: Իսկի շատերը կըծին չըն ըն-գալ, թա հինչ միլնաթ ըն (ՅԱԲ, 15, 154): 2. տէն ԻԼԼՆՈՒ-ՄԻԼԼՆՈՒ: Տըղան ասըմ ա.- Դինչ միլնաթ ըս՝ էս քըշերէն էտ ծա-ռէն յըրա (ՅԺՅ, V, 536):*

ՄԻԼԼՆԱ - տէն ՄԵԼԼՆԱ:

ՄԻԼԼՆԱԵՐ/ՄԵԼԱՆԵՐ (ռուս. мил-лионер, ֆր. millionnaire) - տէն ՄԻԼԼՈՒՍԱՆ:

ՄԻԼԼՆԱՐ/ՄԵԼԱՐ (ռուս. миллиард, ֆր. milliard) - *թ. Դազար միլիոն, միլիարդ: Միլիցնվա դարումը միլնարդ ղըրամ բի-դի ինի, վեր կարիս տօն շինիս (Բ):*

ՄԻԼԼՆԱՐԱՍԱՐ/ՄԵԼԱՐԱՍԱՐ - *ած., գ. 1. Մեկ միլիարդ եւ ավելի հարստություն ունեցող (մարդ): Միլնար-դատար մարթ ա Սուղումունէն թօնը, հէնգ միլնարդ ղըրամ փուլ օնէ (Ձ): 2. Շատ հարուստ: Միլնարդատը ա, ամմա կը՛ցը մին կարքէն շօր չի կա (Բ):*

ՄԻԼԼՆԱՐԵՐ/ՄԵԼԱՐԵՐ (ռուս. мил-лиардер, ֆր. milliardaire) - տէն ՄԻԼԼՆԱՐԱՍԱՐ:

ՄԻԼԼՆՈՒ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՄԵԼԼՆՈՒ(Ը)-ՆԵԼ:

ՄԻԼԻՄԻՐԻ - *գ., ած. 1. Թափառող մարդ, թափառական: Մին օր էլ ըտը-րանց շէնը մին միլիմիլիոն յա կամ (Ձ): 2. տէն ԱՆԴԱՐ-ԸՆԴԵՐՈՒ:*

ՄԻԼԼՈՒ/ՄԵԼՈՒ (ռուս. миллион, ֆր. million) - 1. *թ. Դազար անգամ հազար, մի-լիոն: Միլլոն մանէթ ա տամ, էտ ծին ինք՝ օնում (Ձ): 2. ած. Շատ, բազմաթիվ: Խասան միլլոն վը՛խճար օնէ, ամմա մինը մօրթում չի, թա խօխէնքը օտին (Բ):*

ՄԻԼԼՈՒՍԱՐ/ՄԵԼՈՒՍԱՐ - *ած., գ. Մեկ միլիոն եւ ավելի հարստություն*

ունեցող (մարդ): Միլլենատար մարթթը՝
շատ կան (Բ): 2. տեն ՄԻԼԱՐԱՍԱՐ (2):
ՄԻԼԼՈՆՇԻԿ/ՄԵԼՈՆՇԻԿ - տեն
ՄԻԼԼՈՆԱՍԱՐ:

ՄԻԼՄԻԼԱՆ - տեն ՄԵԼՄԵԼԱՆ:

ՄԻԼՄԻԼՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՄԵԼՄԵԼ-
Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՄԻԼՉԱՆՔ - տեն ՄԵԼՉԵՂ(ՆԸ):

ՄԻԽԿԸԹԱԹԱԽ - ած. Շատ մեղք
գործած, մեղքերի մեջ թաթախված:
Դէրը ասմա.- Տու միխկըթաթախ մարթ
ըս, տըրախտը քըճ գըլթունական չի (2):

ՄԻԽԿԸԹԱԹՎԵԼ - չք. տեն ՄԵԽկա
թըմիգվի:

ՄԻԿԱ - ած., մ. Մի քիչ, փոքր-ինչ:
Տըղան իւրան ասած վախտան միկա յէլ
ճէլլի կամ ա... (ՆԼՂԺԲ, 44):

ՄԻՅԷ՝ - տեն ՄԸՅԷԼԳ:

ՄԻՅԷ՝ - տեն ՄԸՅԷ՝:

ՄԻՅԷԼԳ - տեն ՄԸՅԷԼԳ:

ՄԻՅԷԼԳԱՆ(Ց) - տեն ՄԸՅԷԼ-
ԳԱՆ(Ց):

ՄԻՅԷԼԳԻ(Ս) - տեն ՄԸՅԷԼԳԻ(Ս):

ՄԻՅԷԼԳԱՍ - տեն ՄԸՅԷԼԳԱՍ:

ՄԻՅԷՏ - տեն ՄԸՅԷՏ:

ՄԻՅԷՏԱՆ(Ց) - տեն ՄԸՅԷՏԱՆ(Ց):

ՄԻՃԵԸ - տեն ՄԸՃԵԸ:

ՄԻՃԻՃԻԼ - տեն ՄԸՃԸՃԻԼ:

ՄԻՃԻՃՎԻԼ - տեն ՄԸՃԸՃՎԻԼ:

ՄԻՃԻՃԾՐ - տեն ՄԸՃԸՃԾՐ:

ՄԻՃԻՃԾՐԵԼ - տեն ՄԸՃԸՃԾՐԵԼ:

ՄԻՃԻՃԾՐՎԵԼ - տեն ՄԸՃԸՃԾՐ-
ՎԵԼ:

ՄԻՅԱՄԻԴ/ՄԻՅԱՄԻՏ (գրք. միա-
միտ) - ած. Պարզամիտ, ոչ խորամանկ,
միամիտ: Ծախտը դանտի կըլծիս ա իյ-
նում, վար էտ մարթը միյամիտ ա...
(ՆԼՂԺԲ, 124):

- Միյամիդը ըղնէլ - Միամտանալ, հո-
գեպես հանգստանալ, կասկածը փա-
րատվել: Թաքավէրը վէր ըտի յա ասում,
կընէգը միյամիդըն ա ըղնում, քինում (2):

- Միյամիդը քըցիլ - Միամտացնել,
հոգեպես հանգստացնել: Էտ Շըրմաղէն
միյամիդըն ա քըցում, պըրծնում, բուր-
դան դանան տոն օնում, թըխում...
(ՆԼՂԺԲ, 30):

ՄԻՅԱՄԻՏ - տեն ՄԻՅԱՄԻԴ:

ՄԻՅԱՆԱԼ (գրք. միանալ) - չք. 1.
Կցվել, կապվել, ներգրավվել, միանալ:
Միյանում ա ըտըրանց նըրհտ, քինում
(2): 2. Ամուսնական կապի մեջ մտնել:
Աղա ապան մին օր ջիհում ա
Մաքաղաթ աքօրը, թա.- Մաքաղաթ, քու
մարթըտ էլ ա մըճալ, իմ կընէգըս էլ,
յըճ միյանանք, միստըճ ապըրիք (Բ):

ՄԻՅԱՊԱՆ (գրք. միաբան) - մ. Յա-
մախմբված կերպով, համերաշխաբար:

Էն ընք միյապան ըպրէլիս, Աստուծ տա՝
միշտ ըստի կէնանք (Բ):

ՄԻՅԱՆԻԿ (ռուս. мясник) - տեն
ՂԱՍԱԲ:

ՄԻՅԱՎՈՒ - ձ. Կատվի հանած ձալ-
նը: Մին էլ, միյավո՛ւ, մին սան ա ըսկա-
նում (2):

ՄԻՅԱՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. միացուցանել)
- նք. ՄԻՅԱՆԱԼ-ի:

ՄԻՅԱՑՈՒՄ - գ. Միանալը, միաց-
վելը, միավորվելը: Փարթ՝ Ըստուծէն, էն
ընք լավ ըպրէլիս, մէր օգածը Յայաս-
տանա նըրհտ միյացումըն ա, վէր էտ էլ
իսի, էլ օրիշ պէն օգում չընք (Բ):

ՄԻՅՂԱՎԸՏ - տեն ՍԸՈՐԸԼԱՎԸՏ:

ՄԻՅՎԸՂԱՆ - տեն ԲԸՐԸՂԱՆ:

ՄԻՆ՝/ՄԻ՝ (գրք. մի) - թ. 1. Մեկ թիվը,
մեկ: Խեղճ Յանաթէրը մէնակ մին կօվ,
մընգէլ մին հէրինջ օնար (ԼՂԲԲ, 261):

2. Մեկ քանակությունը: Ըտըրան մին
կավ ա ինում, էրկու տըռնանը յը՛տը էտ
մինը իրըճ ա տը՛ռնում (2): ած. 3.

Միակ, եզակի: Ղարաբաղը
ըշխարքումըս մինըն ա (Բ): 4. Միե-
նույն, առանց տարբերության: Տըղա-
մարթըն նան կընէգը մին ըն,- ըսէս ա
պառավը, յէտ տըռնաս, քիս իւրանց
տօն (ԼՂԲ, 316): 5. Միավորված, միու-

թյուն կազմող: Մունք վէր մին ինինք,
վէշ մին թօրք կարէլ չի մէր սանթանը
ընցընէ (Բ): 6. Գործածվում է իբրեւ
անորոշ դերանուն եւ հոդ՝ ինչ-որ, որեւէ:
Տըղան տէսնում ա տը՛ղ մին ճօկ աշ-
խարք կա (ՅԺՅ, V, 270): 7. Մի ոմն, մի
մարդ: Մանդըրնըսը հընգիւրունցան մի-
նին սուվորցընում ա, վար քինն իւրան
կընգանը ըսպանէ... (ՆԼՂԺԲ, 29): 8.

Այնպիսի: Մին բօյ օնար, մին պատկեր
օնար, վէր յըշիր, խէլքըտ կըքընար
(ՅԺՅ, VI, 177): մ. 9. Տարածություն ցույց
տվող գոյականների գործիական հոլո-

վի հետ ցույց է տալիս ամբողջական
ընդգրկումը: Թօթը վէր ա տը՛ռնում, հը-
յաթավը մին շաղ կամ (2): 10. Քանակ
կամ չափ ցույց տվող գոյականների հետ
ցույց է տալիս հավասարություն: Թա-
քավէրը չուբանէն քաշավը մին վը՛սկէ
յա տամ, հըղէ տինում (2): 11. Մի ան-

գամ: Օգում ըս՝ մին ասէ, օգում ըս շատ,
Ցականը ըսկանօղ չի (Բ): 12. Գործած-
վում է որպես հորոդրական մասնիկ:
Յանը ասմա.- Մին քինի՛, տը՛ս քու
դօրիկը խէ կամ չի (2):

- Մին ամանի - Թեթեալի, մակե-
րետընէ: Մին ամանի էտ թօխտը կար-
թում ա, տամ տըղէն (2):

- Մին աման շօրվա տալ - Տղային
ամուսնացնել: Այան ասմա.- Մէխկ ա էտ
տըղան, մին աման շօրվա տօ, թօղէ
տօն տը՛ռնա, կըլծիք պահէ (2):

- Մին անգինն չօնէ - Թերի կողմեր
ունի, պակասավոր է: Տընաշինըտ ըսկի
մին անգինն չօնէ (Բ):

- Մին աշխարք - 1. Մեծ քանակու-
թյամբ, շատ: Մին աշխարք լօթի յըմ քա-
ղալ (Բ): 2. Անչափ սիրելի՝ պաշտելի
(մարդ): Այուն հը՛տէ մըճ թօռնը մին
աշխարք ա (Բ):

- Մին աշխարք մըճալ - Ասում են
լավ մարդու մահվան դեպքում:
- Մին աշկալ լաց ինիլ - Արտաքուստ
վշտացած ձեռնալ: Յարթը ըսկէսվօրը
թըղէլիս մին աշկալ ար լաց ինում (Բ):

- Մին աշկալ լաց ինիլ, միևնա՛յն՝ ծը-
ծաղէլ - Թեթեամիտ՝ դեռահաս լինել,
վիշտը խորը չգալ: Իգէն մին աշկալ
լաց ա ինում, միևնա՛յն՝ ծըծաղում, հանն
կըլխու չի ըղնում, թա սօվը հինջ ա (2):

- Մին աշկալ յէշիլ - 1. Թերազնա-
հատել, կարեւորություն չտալ, արհա-
մարհել: Թաքավէրը վէգիրին մին աշ-
կալ ար յէշում (2): 2. Խտրություն չդնել:
Խանը իւրան կընանուցը մին աշկալ
ար յէշում (2):

- Մին աշկը Էն մինին տը՛ղ լուս չի
տալ - Մեկը մյուսին փոխարինել չի կա-
րող:

- Մին աշկը կըլխըմը՛ր/աշ յէշիլ, մինը՝
կըլխըվէր/ծէխ - Շիլ՝ շեղակն լինել, շեղ
աչքեր ունենալ: Զանդրուկը քաշում ըն,
տը՛սնում հի՛նջ. էտ հըրթընցուվէն մին
աշկը կըլխըմը՛ր ա յէշում, մինը՝ կըլխը-
վէր (2):

- Մին աշկը՝ քօն, մինը՝ գերթուն -
Կիսարթուն, կիսաքուն: Պառավըն էլ,
մին աշկը՝ քօն, մինը՝ գերթուն, բուրդան
էտ սանսին յըրա յը՛ր ա կէնում (2):

- Մին ասը՛ղ բիդի ինք՝ օնէ, պուղվա-
տէն փուլըն ա հըրցընում - Ասում են
նրանց մասին, ովքեր չէնին բախի համար
մեծ պահանջներ են ներկայացնում:

- Մին ասմօշկա - տեն Մին թիք՛ն:

- Մին արշինալ չափէլ - Նույն
վերաբերմունքն ունենալ՝ առանց հաշ-
վի առնելու անհատական առանձնա-
հատկությունները, լավ ու վատը չտար-
բերակել: Բըրիգադիրը լօթ կօրծ ընօղ-
նէրէն մին արշինալ ար չափում, քըշըր-
ցիրը՛կ կօրծ ընօղէն ա լօղուռէն ճօկում
չար (2):

- Մին բաշ - 1. Իսկույն, անմի-
ջապես: Մարթը կըտաղում ա, մին բաշ
տօն կամ... (ԼՂԲ, 309): 2. Անընդհատ,
շարունակ: Էշը օրիշ հինջ ա՛նէ, լըհա
մին բաշ գըռռում ար (ԱԱռ, 47):

- Մին գիլլանվ էրկու ըլըբաստըրակ
վէր քըցիլ - տեն Մին ծը՛րքալ էրկու
ծըմէրով փըռնել:

- Մին դամարը - Մի քիչ, ինչ-որ չափով: *Ըտըրա մին դամարը կիժ ա, լոխ վախում ըն նըճտա* (Բ):

- Մին դինամ(ն)ց - Միանգամից: *Ասըմ ա.- Ըստի յեշըմ ըմ, թան լըհան մին դինամանց էս ծըմակը պուք տամ, տանիմ* (ՅԺՅ, V, 516):

- Մին էլ - *տեն* ՍԸՆԷԼ²:

- Մին էրկու - *տեն* Մին քանե:

- Մինը դերըն ա սիրում, մինը՝ դըրակենը - Յուրաքանչյուր գործում է ըստ իր ճաշակի եւ շահի:

- Մինը էրկու/հազգար անել/շինիլ - Կրկնապատկել, շատացնել, բազմացնել: *Կընէգը պիտի խելունք ինի, մինըն էրկու անէ, վըճ թա լոխ տոն տա, քա-մուն տա* (ՆԼԴԺԲ, 36):

- Մինը էրկու/հազգար տըճնալ - Կրկնապատկել, շատանալ, բազմանալ: *Չուբանէն վըխճըրնէն կարունքը մինը էրկու վա տըճնում* (Ձ):

- Մինը հինան ա, մինը կ'օրծէ - *հեգն*. Ոչինչ չեն անելու (ասում են ծույլ մարդկանց մասին): *Պառավը ասում ա.- Յինչ ըմ ա՛նում հարթնէրը, մինը հինան ա, մինը կ'օրծէ* (Ձ):

- Մին ըղտըրի - *տեն* Մին թիքն (1): *Էտ մարթին ա կընգանը մին ըղտըրի խէլք չընում* (ՆԱԲ, 62):

- Մին ըմանա/ըխոռա օտել - Միրով՝ համերաշխ լինել: *Մըրթըկընէգ վէր մին ըմանա չըկէրէն, տօնը սաղ օրը կըռը՛վ կըղնէ* (Բ):

- Մինը մը՛հըտ գիդի-գիդի ընէլավ մին հծ ա քըթն, էգգանան գիդի-գիդի յա անում - Ասում են նրանց մասին, ովքեր, մի անգամ հաջողության հասնելով, միշտ նույն միջոցին են դիմում:

- Մինը մինին ըրէկավը իրթնմըն օտել - *տեն* Մին ըմանա օտել:

- Մին ըմսական պէխկ - Գեղեցիկ: *Ախճիգ հինչ ա՛խճիգ, մին ըմսական պէխկ* (Բ):

- Մին ընգի՛նանէ - Ոչ բազմազբաղ, միայն մի գործ՝ զբաղմունք՝ հոգս ունեցող: *Արտը հընձնում ա, մընամ ա կալըն էլ թակէ, մին ընգի՛նանէ տըճնա* (Ձ):

- Մին ընգի՛նավը/ընգունավը նի մըննէլ, մինավը տոն կ'ան - Չանսալ, չհասկանալ, լսածից ոչինչ չհիշել, լսածին ուշադրություն չդարձնել: *Մարթը խօսում ա, խօսում, ամմա կընգանը վէջըն էլ չի. մին ընգի՛նավը նի յա մըն-նում, մինավը՝ տոն կ'ամ* (Ձ):

- Մին ըշկանէ կուրկուտ - *տեն* ԶՄԼԼԱԳԾԶ:

- Մին ըշկըճըպ(էլ)ումը/ըշկըհօփու-մը - Ակնթաթթրեն, վայրկենապես,

շատ արագ: *Տա մին հէնց գա՛նալ յա ինըմ, վը՛ր յըրան կաղնիս, ըշտէղ ասիս, կըտանէ մին ըշկըճըպէլումը* (ԼԴԲ, 326):

- Մին ըրտասունք - *տեն* Մին թիքն (1):

- Մին թանիրն - Դժվարությամբ, մի կերպ, հազիվհազ: *Լըհա մին թանիրն թընում ա...* (ՅԱԺԲ, 15, 26):

- Մին թանիր/թանվիր - Մի տեսակ, ոչ սովորականի պես: *Մին թանիր ըս ըրվամ, հինչ ա՛ պըտահալ* (Բ):

- Մին թանիրն տինիլ - Խիստ նեղել՝ տանջել՝ չարչարել: *Ըսկէսուրը հարթ-նանը մին թանիրու վար տինում* (Ձ):

- Մին թըխավ ծառ չի պարան կ'ան - Չնչին ջաքերով մեծ գործ գլուխ չի գա:

- Մին թըվանէ վարէլ - 1. Յողը մեկ կողմից սկսել վարել: *Մին թըվանէ վա-րէլը տիժէր ա* (Ձ): 2. *Վիսթ*. Աշխատա-տար գործ կատարել: *Ամմէն մարթ չի կարէլ մին թըվանէ վարէ* (Բ):

- Մին թիլ քաշիս՝ հազգար կըրկա-տան վէր կըղնէ - 1. Ասում են մաշած՝ հնացած շորի մասին: 2. Ասում են աղ-քատ՝ չքավոր մարդու մասին:

- Մին թիքն - 1. Մի քիչ, քիչ: *Ախճիգը բո՛ւրդան կըլխի յա ընգնում, վէր հո՛ւր-թավը մին թիքն լոն ա ըրվամ* (ՅԺՅ, V, 60): 2. Փոքրիկ, փոքրամարմին: *Մին թի-քն ախճիգ ա մէր Սօնան* (Բ):

- Մին թիքն օտել, մինը մատաղ անէլ - Փորձանքից հաջողությամբ ա-գատվել: *Ծառան Ծատօրը վէր ընգավ, սաղ մընաց. մին թիքն կերալ ա, մինը մատաղ ըրալ* (Բ):

- Մին թիքն տըճնալ - Կծկվել, փոք-րանալ: *Վախան նըհը՛տ կօչ ա յը՛կալ, մին թիքն տըճալ* (Ձ):

- Մին թծգ - *տեն* Մին թիքն (1):

- Մին թօշէն վէր սիլլն տաս, էն մինը տէմ կանէ - Ասում են խեղճ՝ հլու մարդ-կանց մասին:

- Մինին աշկը տոն յը՛կավ/տոնս պըրծավ, էն մինըն ասից՝ ինձ տօ, տա-նիմ՝ տամ կատվէս - Ասում են այն ժա-մանակ, երբ մեկը փորձում է ուրիշի դժբախտությունից օգուտ քաղել:

- Մինին ասը՛ղը թիլիլ - Մեկի օգտին խոսել՝ գործել: *Իգէն սաղ օրը հիրըվա-նէն ասը՛ղըն ա թիլիլ* (Բ):

- Մինին ավար անէլ, մինին՝ խավար - *տեն* Մինին յը՛ղէլ, մինին դաղէլ:

- Մինին ըրէվէն տակէն կէնալ - Մե-կի իշխանության տակ լինել: *Բըրիգա-դիրնէն նախագէն ըրէվին տակէն ին կէնում* (Ձ):

- Մին ինիլ - 1. Միության կազմել, միաբանվել, միանալ: *Մէր հայէրը վէր*

մին ինիլ, լոխ կըղնուգի (Բ): 2. Միաժա-մանակ՝ անմիջապես կատարվել՝ տեղի ունենալ: *Դէվին վէր ըղնէլըն ա մը՛ռնէլը մին ա ինում* (Ձ): 3. Տարածվել: *Էտ օր-վանից էլ էտ խօսկը սաղ Դարաբաղավ մին ա ինում* (Ձ):

- Մինին խաչավը թաղվէլ - Մեկի ձեռքով՝ պատճառով կորսվել՝ անհետա-նալ՝ կործանվել: *Մարթը գի՛ւրդում ա, վէր տանը փուլը կընգանը խաչավըն ա թաղվալ, ամմա սնս չի անում* (Ձ):

- Մինին ծափավը պար կ'ան - Մեկի խորհրդով շարժվել: *Մարթը վէր կընգա-նը ծափավը պար յը՛կավ, տօնը կը-քանըղվի* (Բ):

- Մինին ծօխը վէր կըտըր(վ)է վէչ, էն մինինը յը՛ր չինիլ - Մեկի շահը պայ-մանավորված է մյուսի դժբախտու-թյամբ՝ վնասով:

- Մին ինձանա հըրցըրոն - Ես այլ կարծիքի եմ, ես կարող եմ ճիշտն ասել: *Կընէգը ասմա.- Մին ինձանա հըրցըրոն, էտ պէնը ըտի չի իլան* (Ձ):

- Մինին մըրօքը նի կացավ, էն մինը ասից՝ հինգըցընիս վէչ, թօղէ, թըքանամ - *տեն* Մինին աշկը տոնս յը՛կավ, էն մինըն ասից՝ ինձ տօ, տանիմ տամ կատվէս:

- Մինին մին թիքն հաց տալ - Մեկին լավություն անել: *Իգէն գանքումը մինին մին թիքն հաց տուված չի* (Բ):

- Մինին մին ցօրտ խօսկ չի ասէլ - Ասում են բարի՝ քնքուշ՝ կիրթ մարդ-կանց մասին:

- Մինին յը՛ղէլ, մինին դաղէլ - Աջառու՝ անարդար լինել: *Կըլխօգէն նախագան մինին յը՛ղում ար, մինին՝ դաղում* (Ձ):

- Մինին շուքումը կէնալ/ապըրէլ - Մեկի հովանավորությամբ ապրել: *Քու-րը ախպօրը շուքումըն ար կէնում* (Ձ):

- Մինին տօնը նի կացավ, էն մինը կըրակէն յըրա խըրաված ըրավ - Մարդ-կային հարաբերություններում որոշիչը շահն է:

- Մին իրը՛սը՝ լաց, մինը՝ ծըծաղ - Արտաքուստ՝ ուրախ, ներքուստ՝ վշտա-ցած: *Դէրվիշը ասմա.- էտ ըխճըկանը մին իրը՛սը լաց ա, մինը՝ ծըծաղ, մին գի՛ղան, թա հինչ ա պըտահալ* (Ձ):

- Մին լաք կօրէկ կըտըղվար(վ)է/կըտանէ - Չեչտ է (երեսը): *Ըտըրա դըշ-շընգօթունը վէրըն ա՛, իրը՛սէն մին լաք կօրէկ կըտըղվարվէ* (Բ):

- Մին լոն լոնանալ/ծանքիլ/կաթէլ - Դժվար իրավիճակից դուրս գալու հույս ծագել՝ միջոց առաջանալ: *Մարթ ասմա.- Դիրխօր մէլ ըղնէլ, հանքնթ մին լոն կըլոնանա* (Ձ):

- Մին խնայանք ծնւ ածել - խիստ վախճանալ, ահաբեկվել: *Ծանոթին արջին վեր տը՛ստում ա, մին խնայանք ծնւ վա ածում (2):*

- Մին խաչալ թաղվել - տեն Մին խըմօրա ինիլ:

- Մին խըմօրա ինիլ - Բնավորութեամբ՝ հայացքներով եւ իրար նման լինել, մեկը մյուսին արժան լինել: *Ըտըրանք մին խըմօրա լըն, ուրոնը նըհը՛տ լալ հընգըրթուն կանին (Բ):*

- Մին խընծօղա դաղվել - Նույն պատճառով տուժել՝ վնաս կրել՝ դժբախտանալ: *Հանրը վըխէլան պատում ա. - Յէս ու տըղէքս մին խընծօղա յըք դաղվալ (ՆԱԲ, 49):*

- Մին խընծօր՝ մաչան կէս ըրած - Իրար շատ նման: *...Ղուգանքն նան Սուքանք ուրոնը էնքան նըման ըն ընում, վեր հէնց ըն մին խընծօր՝ մէշան կէս ըրած (ՀԺՀ, V, 353):*

- Մին խըրէ(գ) - Մի քիչ, փոքր-ինչ: *Մարթը մըխըրէ սըրտը պընդում ա, հըղէ ինում, քինամ... (ՀԺՀ, VII, 199):*

- Մին խիլ(լ)ն - տեն խիլ(Լ)ն:

- Մին խոփսու պատառ - Մինուճար, միակ զավակ: *Թամարէն իլածը մին խոփսու պատառ ար, էն էլ կըրվումը ըսպանվից (Բ):*

- Մին խուսկու - Համամիտ, համերաշխ: *Մըրթը կընէգ էգզանան մին խուսկու վըն (Բ):*

- Մին խուսկու կ'նն - Համաձայնության գալ: *... Վերջը կ'ամ ըն մին խուսկու, վըր արըտօր անին, հըրուստանան (2):*

- Մին խոսկավ - տեն Կարճ ասած: *...Մին խոսկավ, շատ չըրջըրվէիս ընք ըլն (ԼՂԲԶ, 271):*

- Մին խոսկը օխտը փութ մը՛ղրավ օտվել չի - Ասում են շատ ծանր՝ խիստ նկատողություն անողի՝ նախատողի մասին:

- Մին խօրում խօտը էրում չի - Հոգ չէ, փոքր չէ: *Մարը ասմա. - Վէչինչ, ասալ ա, ասալ ա, մին խօրում խօտը էրում չի (2):*

- Մին ծաղկավ կ'արունք չինիլ - տեն Մին թըխավ ծառ չի պարան կ'նն:

- Մին ծաղկա օխծը զըհնր ա շինում, մըղըրաճանջը՝ մը՛ղըր - Յուրաքանչյուրը նույն նյութը օգտագործում է իր բնույթին համապատասխան:

- Մին ծամ - Մի անգամ բերանը դնելու եւ ծամելու չափով: *Ծը՛րքը քըցում ա թորբան, մին ծամ հաց տոն օնում, տամ պըռապէն (2):*

- Մին ծամ սաղունծ շինիլ, ծամել - Շարունակ մեկի մասին բամբասել: *Պատրօնը ըսկէսվօրը յըրա կըզնըվում ա, թա. - Հինչ ը՛ս մին ծամ սաղունծ շինն, ծամում ըս, մէխկ չի՛ էտ հարթըն (2):*

- Մին ծամ սաղունծ տը՛ռնալ - Ընդհանուրի խոսակցության առարկա դառնալ, բամբասանքի առարկա դառնալ: *Էտ կոտորությունը յը՛տը Հէրանը մին ծամ սաղունծ ա տը՛ռնում (Բ):*

- Մին ծէնու ծուվվալ/կ'օռնալ - Շարունակ ճշալ՝ գոռալ լացել եւն: *Կամ ա, տը՛սնում՝ մին արջ, մին մը՛ծ դանում վը՛ննումը, մին ծէնու վա ծուվվալ (2):*

- Մին ծը՛րք - 1. Մեկ ամբողջություն կազմող նման իրերի, հատկապես՝ հանդերձանքի ամբողջություն: *Թաքավը՛րը ճըղըցպանէն մին ծէնը շօր ա տամ, տանըմ ա ըտէր, Շըրմաղէն կէց տամ... (ՆԼՂԺԲ, 31):* 2. Մի բաժին, քիչ: *Ըստարէ խընծօրէն մին ծը՛րք ա յը՛ր կ'նն (Բ):*

- Մին ծը՛րքավ էրկու ծըմէրուկ փըռնել - Ձգտել՝ նպատակադրվել միանգամից շատ հարցեր լուծել՝ շատ բան ձեռք բերել: *Մին ծը՛րքավ էրկու ծըմէրուկ փըռնէր հիշտ պէն չի (Բ):*

- Մին ծը՛րքավ ծափ տալ - Հնարավորություն չունենալ, բայց գործ ձեռնարկել: *Մին ծը՛րքավ ծափ տըվօրը վէրջումը կըծխը կըթակէ (Բ):*

- Մին ծը՛րքավ յը՛ր օնէլ - տեն Մին աշկավ յէշիլ:

- Մին ծը՛րքավ քըշկօռ յը՛տ անէլ - տեն Մին ծը՛րքավ ծափ տալ:

- Մին ծը՛րքը ծափ չի տալ - Միայնակ մարդը արդյունքի հասնել չի կարող: *Մարը ասմա. - Այ բալա, մին ծը՛րքը ծափ չի տալ, մին մարթու նըհը՛տ հընգըրա՛ց, հըրկըշվէ արտ ըրէ՛ք (2):*

- Մին ծը՛րքը ծը՛րք ա լըվանում, էրկու ծը՛րքը՝ իրը՛ս - Միասին՝ խմբովին ավելի մեծ գործ կարելի է գլուխ բերել:

- Մին ծը՛րքը՝ յը՛ղումը, մինը՝ մը՛ղրումը - Հարուստ, նյութապես ապահովված: *Մին ծը՛րքը՝ յը՛ղումը, մինը՝ մը՛ղրումը խալիս ըն Դօրոնը (Բ):*

- Մին կաթ (գրբ. կաթ մը) - տեն Մին թիքն (1):

- Մին կակա յէլ չի փըսալ - Տարին անպտուղ է եղել, խիստ երաշտ է եղել: *Ըստարէ մին կակա յէլ չի փըսալ, բուստընէն սաղ չուրացալ ա (Բ):*

- Մին կըլծի - տեն Մին բաշ (2): *...Մին ծոկըն ա թորըն ընգալ, էն էլ, հնքվին կաղնած, մին կըլծի հա պար ա կամ (ՀԺՀ, VI, 143):*

- Մին կըլծի պէցնոր ինիլ - Իր արժանիքներով՝ ընդունակություններով եւ մեկին գերազանցել: *Նօքարը տըղըմըրթությունալ խանէն անա մին կըլծի պէցնոր ա ինում (2):*

- Մին կըծէյըր - տեն Մին թիքն:

- Մին կընջէմըր - տեն Մին թիքն:

- Մին կըրակում էրվիլ - տեն Մին խընծօղա դաղվել:

- Մին կ'արին օխտը տը՛ղ ճօթ անէլ - Հնարամիտ լինել: *Իզէն մին կ'արին օխտը տը՛ղ ճօթ կանէ, ընդըրա կարել չըս խնիհիս (Բ):*

- Մին կ'երպ - 1. տեն Մին թանիրը: 2. տեն Մին թանիրնալ:

- Մին կ'ը՛ղ/կ'ըղանուց - Ցածրահասակ, թզուկ, թզաչափ: *Մին կ'ը՛ղ մարթ ա Սամուն Սուռապանը (Բ):*

- Մին կ'ը՛ղ, մին թաթ - տեն Մին կ'ը՛ղ:

- Մին կ'ումաշ կերած - տեն Օխտը վը՛խճար կերած:

- Մին կ'ումաշ/խօզ/վը՛խճար կըխըրավվէ - Ասում են թե՛ կարկի մասին, հատկապես՝ երբ մեկը մտահոգություն է հայտնում, որ կրակը կարող է չհերիքել խորոված անելու համար:

- Մին կ'ումաշը մին ծը՛րքավըն ա խըղըցընում - Ասում են ֆիզիկական մեծ ուժ ունեցողի մասին:

- Մին կուճի - տեն Մին թիքն:

- Մին կուտի յէլ չի կա - Ամայություն է, անմարաբնակ տեղ է: *Նի յըն մընում էտ շէնը, տը՛սնում մին կուտի յէլ չի կա (2):*

- Մին կուտուր - տեն Մին թիքն:

- Մին կուտուր հաց - Ապրուստի չնչին միջոց: *Խը՛ղճը մին կուտուր հաց էլ չօնէ (Բ):*

- Մին կուտուր հացու հասրաթ թօղնէլ - Ապրուստի նվազագույն միջոցներից գրկել: *Խը՛ղճ պըռապէն էծըն էլ կուդանում ըն, մին կուտուր հացու հասրաթ թօղնում (2):*

- Մին կուտուր հացու հասրաթ մընալ - Ապրուստի նվազագույն միջոցներից գրկվել: *Արտը էրվից, Ասլանը մին կուտուր հացու հասրաթ մընաց (Բ):*

- Մին կուտուր հացու տար ինիլ/տը՛ռնալ - տեն Հացու տար ինիլ:

- Մին կուտուր հացու տար շինիլ - տեն Հացու տար շինիլ:

- Մին կօլտում - Մի ումպի չափով, շատ քիչ (հեղուկի մասին): *Ծո՛ւրը կըլխէն ա քաշում, տամ չի, թա մին կօլտում էլ հընգէրը խըմէ (2):*

- Մին հալավ իվիլ կ'ը՛ցած - Մեկի համեմատությամբ ավելի ճարպիկ՝ խորամանկ: *Կուճի ախպէրը մը՛ծ ախպօրը անա մին հալավ իվիլ ար կ'ը՛ցած, դաստի փանդը քըթէնում ա (2):*

- Մին հնաշը՛վ ա - Միեւնույն է, մեկ է: *Ասում ա. - Ինձը՛տէ մին հնաշը՛վ ա, օգում ըս՝ քինի, օգում ըս՝ մընա՛ (2):*

- Մին հավէն թըխել, մին տաքէն - տեն Գնի մէխին թըխել, գնի նալէն:

- Մին հատ - տեն Մին (3):

- Մին հափուռ - տեն Մին թիքի:

- Մին հափուռ վրդէն արծան անէլ - Օրինական ծեսով թաղել՝ հուղարկավորել: *Հիրքվանէրը հրվաքվում ըն, էտ պըռապէն մին հափուռ վրդէն արծան անում (2):*

- Մին հափուռ վրդէն արծան ինիլ/տըռնալ - Օրինական ծեսով թաղվել՝ հուղարկավորվել: *Ըտի էտ հարուստը ծըմակումը մըռնում ա, մին հափուռ վրդէն արծան չի տըռնում (2):*

- Մին հափուռ տըռնալ - տեն Մին թիքի տըռնալ:

- Մին հըրտան - տեն Մին դիւ-նիւմա(ն)ց:

- Մին հըրտե - տեն ՄԸՅԸՏ:

- Մին հըլավում քոս ինիլ - տեն Մին ըմանա օտել:

- Մին հըլավ պար կ'ալ - տեն Մին ըմանա օտել:

- Մին հըրցընօղ ինի - Հետաքրքիր է: *Կընէգը ասմա.- Ա մարթ, մին հըրցընօղ ինի, քըշէրվա կէսին ըշտըդ ըս քիւ-նիւմ (2):*

- Մին հօթըումը - տեն Մին շընչումը:

- Մին դաղան - տեն Մին աշխարք (1):

- Մին դաշանգ օր - տեն Մին օր:

- Մին դէյնը/դէյնու մընչանք - տեն Մին թիքի:

- Մին դընջ - տեն Մին թիքի:

- Մին ճըղաքէն վըռը լիւղ տալ, մին՝ ճըղըցպանէն - Բոլորին շողոքորթել: *Խաչին հինջ մարթ ա. մին ճըղաքէն վըռըն ա լիւղ տամ, մին՝ ճըղըցպանէն (Բ):*

- Մին ճըղնանէ - Մինուճար գավակ ունեցող: *Մին ճըղնանէ կընէգ ա Սիր-վարթը (Բ):*

- Մին ճըպատավ քըշան - Բացասական նույն հատկանիշներն ունեցող: *Օխտը տըղա օնէ, օխտըն էլ մին ճըպատավ քըշան (Բ):*

- Մին ճըպէլումը - տեն Մին ըշկը-ճըպ(էլ)ումը:

- Մին ճօխտ, մին կընդ - Քիչ, սակավաթիվ: *Շէնին ջիհիլէն քուչէցէն, մին ճօխտ մին կընդ պառապ մընաց (Բ):*

- Մին ճօխտ տըրըփ շինիլ - Խիստ ծեծել: *Ըսկանալըն ըբաթ հալդին փանիվանէն կօխում ա տակը, մին ճօխտ տըրըփ շինում (2):*

- Մին մանը - 1. տեն Մին թիքի: 2. Կարծ: ... *Չըրու սօր կըրէցի վէ թա քէգ մին մանըն կիր կիրիմ, կըլօխըս խառնըված ա... (ՁՏ, Ա, 153):*

- Մին մանըն մըղըր շինիլ, ծամել - տեն Մին ծամ սաղունձ շինիլ, ծամել:

- Մին մանըն մըղըր տըռնալ - տեն Մին ծամ սաղունձ տըռնալ:

- Մին մարթու կընանէք - Համե-

րաշխ, մտերիմ: *Էտ շէնին կընանէք հանց ըն մին մարթու կընանէք (2):*

- Մին մարթու նըման - Միաբանված, համախմբված, միահամուռ: *Լօխ մին մարթու նըման յըրա յըն տըռնում, էտ իրփիվէրուն արտը մին օրումը հընձիւմ, տամ հըրան (2):*

- Մին մէխին թըխէլ, մին նալէն - տեն Գանի մէխին թըխէլ, Գանի նալէն:

- Մին մըթկու ինիլ - Միեւնույն կարծիքը կամ մտադրությունն ունենալ: *Մըթթըկընէգ մին մըթկու վըն ինում (2):*

- Մին մըթկու կ'ալ - տեն Մըսըլիաթու կ'ալ:

- Մին մընտումը - տեն Մին ըշկըճը-պ(էլ)ումը: ... *Ըստուծէն շինան տօնը կը-նէգը մին մընտումը կըքանդի (ԱԲԲ, 45):*

- Մին մըսխալ - տեն Մին թիքի:

- Մին մօթ արիւն տինիլ կըլխէն - Խիստ ջղայնանալ՝ մռայլվել: *Մարթը, մին մօթ արիւն տիրան կըլխէն, նի յա մընում (2):*

- Մին մօրա իլան - 1. տեն Մին խըն-ձօր՝ մաչան կէս ըրած: 2. տեն Մին մարթու կընանէք:

- Մին յօլլուղ - Վերջնականապես: *Հարը ասմա.- Մին յօլլուղ դըրադ կաց, էտ օյիւքազէն անա պըրծէլ (2):*

- Մին շընչումը/նըփանումը - տեն Մին ըշկըճըպ(էլ)ումը: *Էտ կ'ոպին ճօ-տէրը յըրա ըն պըրծընըմ, մին շընչումը էտ ըխճըկանը պըտըռ-պատառ անըմ (ՀԺԳ, V, 57):*

- Մին պատառ - տեն Մին թիքի (1):

- Մին պարկ արիւն կըլծխըն օնէլ - տեն Մին մօթ արիւն տինիլ կըլխէն:

- Մին պէն - Որոշակի չափով եկա-մուտ՝ օգուտ՝ արդյունք: *Չըրչարվում ըմ, չըրչարվում, ըսկի մին պէն չի տըռ-նում (Բ):*

- Մին պէն անէլ - Որեւէ միջոցի դի-մել, ելք գտնել: *Հարը ասմա.- Վախէլ մէլ, մին պէն ըմ ընական, քըգ տոնումն ըգադիմ (2):*

- Մին պէնում կ'ումակ չինիլ - Ոչինչ չիմանալ, ոչնչի ընդունակ չլինել: *Տընը-շինիտ տըղան ըսկի մին պէնում կ'ու-մակ չի (Բ):*

- Մին պէրան - 1. տեն Մին բաշ (2): 2. տեն ՄԸՅԸՏ (1): 3. տեն Մին թիքի (1):

- Մին պէրցու - տեն Մին մարթու կընանէք:

- Մին պէրցու կ'ալ - Ամուսնանալ: *Այան ասմա.- Յըն վէր քու ապու նըրդէտ մին պէրցու վըմ յըկալ, հանլ խօխա յըմ իլան (Բ):*

- Մին պէրցու ծըրանալ - Մինչեւ

ծերությունն անդամաճան ամուսնական կյանքով ապրել (հիմնականում գործածվում է որպես բարեմաղթություն՝ ուղղված նորապսակներին): *Այան էլ ճուխտըքանուց ճըկատան պաչիւմ ա, թա՝ մին պէրցու ծըրանալ (2):*

- Մին պըլ մըգ ունիւք, մինըն էլ խընուշինակա/Հըթէրքա/Բըրըհունջա յըկալ - Ասում են, երբ մեկը խենթու-թյուն է անում:

- Մին պըցաչափ - տեն Մին թիքի:

- Մին պիրընպատառ - տեն Մին թիքի (1):

- Մին պուք կ'ալ - տեն Պուք կ'ալ (7): *Բալասը էտ վէր տըսնաս ա, փօթափ տըռած տըղատ մին պուք կ'ալ, գիդան, թա ճիրին մաչին ջանավար ա (ՀԲ, 351):*

- Մին պօլկ սըլդաթու մաչի կըկէնա - Ասում են համարձակ՝ հանդուգն կա-նանց մաչին:

- Մին ջան ասէլ, մին չօռ - տեն Գանի մէխին թըխէլ, Գանի նալէն:

- Մին ջան տըռնալ - 1. տեն Մին ըմանա օտել: 2. Կենակցել, սեռական հարաբերությունների մեջ մտնել: *Կամ ըն, տըռնում տահանք քօլէն տակէն մին ջան տըռնած (2):*

- Մին ջըլան - Կարճ ժամանակ, մի քիչ: *Կուճի մարթըն ասից.- Էս քըշէր անդար լըվէնը թուղէցէն ուչ, թա մին ջըլան քօնի նիւմ (ՆԱԲ, 30):*

- Մին ջուռառ - տեն Մին թանիրը: *Ամ-մա մարթը մին ջուռառ յա տըռնում, պէն չի խօսում (ՆԱԲԺԲ, 71):*

- Մին սըլիաթ - Մի ժամանակ, մի պահ: *Ըգէն մընաց, յըս ծին յէր իլի, մին սըլիաթ տօն հըսէ... (ԼՂԲԲ, 272):*

- Մին սոլու - Բազմաթիվ, շատ: *Տա-նը իրէք հարթն ա ընում, մին ըսկէսուր, մին սոլու խօխէք... (ՆԱԲ, 140):*

- Մին սօտ - տեն Մին թիքի (1):

- Մին սօտան տըղ - Փոքր տարա-ծություն: *Մին սօտան տըղ վարում ըն, յըտ տըռնում (2):*

- Մին վէր - Քանի որ արդեն: *Մին վէր խօսկ ըմ տուվալ, կարում չըմ նըս-տա ջանմար ինիւմ (Բ):*

- Մին վըննան տըղ - տեն Մին սօտան տըղ:

- Մին վըննը կանօխ/ճէլլի - Մի քիչ շուտ: *Մին վըննը կանօխ ա հըսնում տօն (2):*

- Մին վըննը հինգիստին/ կ'ըրըգ-մանումը (ինիլ) - 1. Մահամերձ: *Հիվան-դը լ'ալ չի, մին վըննը էն ա հին-գիստին (Բ):* 2. Շատ ծերացած, ծեր: *Ապան ասմա.- Մին վըննըն էն ա հինգիստին, յըս քաղաք կըվօղ չըմ (2):*

- Մին վըռան տըղ - տեն Մին սօտան տըղ:

- Մին վըսկըռ՝ մին կաշի/մորթե գիրավ ածած - Շատ խիհար, հյուծված: *Սումբաթը մին մաշկան դուգ, պառավ մարթ ա, մին վըսկըռ՝ մին կաշի գիրավ ածած* (2):

- Մին վըրցըկապենը - Քաշով՝ կշռով՝ ծավալով քիչ՝ փոքր (բեռ): *Մին վըրցըկապենը ցորեն ա տանում ճեղացը, վեր աղէ* (2):

- Մին տակ թըխել, մին կըլծի - տեն Գյահ մէխին թըխել, գյահ նալէն:

- Մին տապակ՝ մաջան կէս ըրած - տեն Մին խընծոր՝ մաջան կէս ըրած:

- Մին տաս՝ էրկու կոզի - Ասում են աներես՝ անամոթ մարդկանց մասին:

- Մին տըղ վըղ վեր չածել - Հիմնական բնականտեղ՝ աշխատատեղ չունենալ: *Իզեն մին տըղ չի վըղ վեր ածում, ըտըրա հըրտէ էլ տոն չի տըրնում* (Բ):

- Մին տըռնալ - տեն Մին ինիլ:

- Մին տըռնան կապած շան նըման - տեն Մին մարթու նըման:

- Մին տիրըվ - տեն Մին թըքն:

- Մին տոն ինիլ/տըռնալ - Մտերիմ՝ համեաշխ լինել, մտերմանալ/համերաշխվել: *Ուրանց տըղին հէտի մին լնվ հըրսանիք ըն անըմ, լոխ, մին տոն տըրնած, օրախ ապրըմ* (ՀԺՀ, V, 336):

- Մին տօպ - տեն Մին թըքն (1):

- Մին տօռը պէնվալ - տեն Մին լիւս լիւսանալ:

- Մին ուզօղէն էրկու տալ - Ունեցվածքը առատորեն բաժանել, առատաձեռն լինել: *Հու մին ուզօղէն էրկու տա, Աստուծ ընդըրա թաննիքը կըպահէ* (2):

- Մին փարա - 1. Որոշ: *Մին փարա վախտ ընցնէլանը յետը էտ թաքավերը մին էլ ա կամ ուրան վերը, շօռ կամ* (ՀԺՀ, V, 321): 2. Ոմանք: *Մին փարան էլ ասմա՝ վարթեր չի լնվ, գոյնստ ա լնվ...* (ԱԱ, 18):

- Մին փուռ մընալ/քիլիլ-կնլ - Մահամերձ լինել: *Հիվանդը ծանդըր ա, մին փուռ ա մընացալ* (Բ):

- Մին փօր հաց - 1. Մեկ անգամ սնվելը: *Մին փօր հացու դանդան յըր ըն կէնում, քիլնան տոն կամ կօխկէ շէնը* (2): 2. Նվազագույն վարձատրություն: *Ըտըրա ըստացած ոռծիկը հիկն ա՛, մին փօր հաց ա* (2):

- Մին փօր հացը մին վեր հացա կըքըցի - Չնչին եկամուտը կարող է մեծ եկամուտից գրկել:

- Մին փօրմի - տեն Մին թանիրը:

- Մին քանէ - Մի քանի, որոշ թվով՝ քանակով, ոչ մեծ թվով: *Մին քանէ ամէս պառավը էտ ըխճըկանըտ պահըմ ա* (ՀԺՀ, V, 561):

- Մին քար ըս թօղ անում, գօլը պըրտօղում ա - Չնչին միջատությունն էլ կարող է մեծ գործը ձախողել:

- Մին քար ըստըղաս/գոնան, մինը՝ ընդըղան/դուգան յըր օնէլ, կըլծի (վեր) թակել - Խիստ ափսոսալ՝ զղջալ՝ փոշմանել: *Մին քար ըստըղա յըմ յըր օնում, մինը՝ ընդըղան, կըլծիքս վեր թակում, վեր էտ ըխմաղէն նըհըրտ հըրակաշ տըրնէ* (Բ):

- Մին քար կըլխէն տինիլ, մինը՝ տակէն - Թաքցնել, թաքուն պահել: *Հանդօս մին քար էշին կըլխէն ա տիրնլ, մինը՝ տակէն. վախում ա՛ աշկ նի կն* (Բ):

- Մին քըթա վեր ընգած - տեն Մին խընծոր՝ մաջան կէս ըրած:

- Մին քըթօլ - տեն Մին թըքն (1): *Էնքան ա ընում վըխըլօտ, վեր ըրոգոնը առանց կընէգը կարում չի, թա տօռը տոն կա, մին քըթօլ կոնգի* (ՆԱԲ, 28):

- Մին քնլմն - տեն ՍԸՐՅԸՏ (1): *Մին քնլմն յօր ա օնում, տանում ուրանց թաքավերէն...* (ՀԱԲ, 15, 58):

- Մին օր - Օրերից մի օր, երբեմն: *Մին օր հիշջանը դուշ-դաննաթ կա, նահանց թաքավեր արծիվը ժողօվ ա անում...* (ՆԼԴԺԲ, 140):

- Մին օր՝ սաղ, մին օր՝ կաղ - Ասում են հաճախակի հիվանդացողների մասին:

- Մին օր վեր մինը մինին տըռնում չի, օրը մըթնում չի - Ասում են իրար շատ մտերիմ՝ համերաշխ մարդկանց մասին:

ՄԻՆ² - տեն ՄԻՆԱՎ՝

ՄԻՆԱՎ՝/ՄԻՆ² (ռուս. мина, ֆր. mine) - գ. Պայթուցիկ լիցքով ռումբ, ական: *...Տոն մի ասէլ, մին մին ա ընում ըտեղ թաղած, դաստի տըրաքում ա...* (ԼԲԲԲ, 263):

ՄԻՆԱ² (պրս. mina) - 1. Թանկարժեք իրերի՝ զարդերի վրա եղած փոսիկներից յուրաքանչյուրը, որին հազգվում է ակը: *Մին գոնմրոնտ ա տաննում, մուտունէն մինին կըրց տամ* (2): 2. Ոսկյա՝ արծաթա՝ ապակյա եւն իրերը ներկելու՝ նախշելու ջնարակ: *Մինան յօր ա օնում, էտ վըսկէ կըրվաթը նախշում* (2): 3. փխթ. Սլացիկ, բարեկազմ ու բարձր: *Մինա բօյ օնէ նախշունը* (Բ):

ՄԻՆԱԿ/ՄԻՆԱԿ/ՄԵՆԱԿ (գրբ. մենակ) - ած., մ. 1. Միայնակ, առանձին, առանց ընկերոջ: *Ախճիգը վէջ մին տեղ մինան քիկալիս չի իլնլ* (ՀԺՀ, V, 267): 2. Միայնակ մնացած, կղզիացած: *Էտ սարէն յըրա էն ա մին մինակ պըռըշնի կա* (2): 3. Առանց ուրիշի օգնության, ինքը միայնակ: *Մինակ էտքան քարը հունց ըս քանդնլ* (Բ): 4. Միայն: *Տահանք թումբավը պիցըրանում ըն, տեսնում ապա, պան չի կա, մինակ քօհնա պէնջակըն ա ըտեղ քըցած* (ՀԺՀ, V, 489):

5. տեն Մինակ թա:

- Մինակ ըրագումը տըսնալ - Չկարողանալ ունենալ՝ հասնել՝ իրագործել, փափագել, բայց չունենալ: *Հանրը ասմա.- Տու էտ ծին մինակ ըրագումըտ կըտըսնաս* (2):

- Մինակ մըռնէլի օրը չըգիղնլ - Քաջատեղյակ լինել, ամեն ինչ իմանալ: *Ատում ա.- Թաքավերըն ապըրած կէնա, յըս մինակ մըռնէլի օրըս չըմ գոնում* (2):

- Մինակ թա - Միայն թե, պայմանով որ: *Հանրը ասմա.- Տա՛ր, մինակ թա յըստ պիրիս* (2):

ՄԻՆԱԿ - տեն ՄԻՆԱԿ:

ՄԻՆԱԿԱՍ (ռուս. минотать) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մինավատ անել - Ավանապատել: *Ղարաբաղ հնլն մինավատ ըրած տըրդէր շատ կա* (Բ):

ՄԻՆԱՍԱՐ - գ., ած. Մեկը ունեցող, քիչ ունեցող, չքավոր: *Կոնը յըկալ՝ վա՛յ, մինանտար, կօղը յըկալ՝ վա՛յ մինանտար* (2):

ՄԻՆԱՐԱ (արաբ. minare) - գ. Սգլիթներից կից աշտարակ, որի վրայից մուլաները հավատացյալներին աղոթքի են հրավիրում: *Ապրէլ ամսին մին մինարա ընք շինէլ տըվալ, վեր ընդէղան ասթըխէրը տընդըղինք...* (Զու, Ա, 193):

ՄԻՆԱՐԱՄԱ - տեն ՄԻՆԱՐԱՆԱ:

ՄԻՆԱԳԵԼ - տեն ՍԸՆԵԼ²:

ՄԻՆԱԳԻՆԱ/ՄԻՆԱԳԻՆԱ/ՄԱՆԱԳԱՆԱ (թըք. mengena) - գ. Մամլելու՝ սեղմելու հարմարանք, մամլակ, սեղմակ: *Պիրըմ ա մին մինգանա շինիլ տամ, վեր էտ տըղէն քըցի մաջը* (ՀԺՀ, V, 510):

- Մինգինին դաթը/մաջը/տակը քըցիլ - Ստիպել, հարկադրել: *Վեր մինգինին դաթըն ըն քըցում, չօբանը լօխ վըրգնվ ա օնում* (2):

ՄԻՆԱԴԵԿ - տեն ՍԸՆԱԴԵԿ:

ՄԻՆԱԴԵԿԵԼ - տեն ՍԸՆԱԴԵԿԵԼ:

ՄԻՆԱԴԵԿԵԿԵԼ - տեն ՍԸՆԱԴԵԿԵԿԵԼ:

ՄԻՆԵԼ - տեն ՍԸՆԵԼ²:

ՄԻՆԵԾԱԿ - տեն ՍԸՆԵԾԱԿ:

ՄԻՆԱԿԱՆԱԼ - չք. Մենակ՝ միայնակ մնալ: *Հանրը-մարը մըռնում ըն, խըդճ ախճիգը մինըկանում ա* (2):

ՄԻՆԱԿՕԹՈՒՆ (գրբ. մենություն) - գ. Մենակ լինելը, մենակություն: *Ըշխարքէս տակէն ամմէնափիս պէնը մինըկօթունըն ա* (Բ):

ՄԻՆԱԴՈՒՐՈՂ - մ. տեն Մին դունդունալ(ն)ց:

ՄԻՆԱԴԱՍԴ/ՄԻՆԱԴԱՍԴ - մ. 1. Մեկումեջ, հաջորդականորեն մեջ տալով: *Սըխտօրը մինըմաջ ա վարում* (Բ): 2. Երբեմն-երբեմն: *Էտ կընէգը մինըմաջ տուս ար անում, էլիա ըսքըսում անէսկ տալը* (2):

ՄԻՆԱԾԱԿԻ - տեն ՍԸՆԱԾԱԿԻ:

ՄԻՆԸՇԸԿԱՎԸՏ - տեն ՍԸՆԻՇԸ-ԿԱՎԸՏ:

ՄԻՆԹԱՆԱ - տեն ՍԸԹԱՆԱ:

ՄԻՆԻՆԶԻ - տեն ԸՈՐԶԻ (1):

ՄԻՆԻՍՏՐ (ռուս. министр, ֆր. ministre) - գ. Նախարար: Ըտըրա ախ-պերըն էլ Բաթու մինիստրը ա իլան (2):

ՄԻՆ-ՄԻՆ - մ. 1. Երբեմն-երբեմն: Մին-մին էլ ռորան լավ օրերը մըննըն ա քըցիս, հանքին ուրխութունան տոնորտ տաս (ԱԱ, 69): 2. Մեկ առ մեկ, մեկը մյուսի հետեւից: Թաքավերին տըղան մին-մին դծվին կըլիւնէն կըտըրում ա... (ՅԺՅ, V, 20): 3. թ. Մեկական: Այան կանկետը մին-մին թուռնէրէն պիժընում ա (Բ):

- Մին-մին անել - Մանրամասն փնտրել՝ ստուգել՝ հետաքերովել: Սաղ տօնը մին-մին ա անում, մուտանան քըթէնում չի (2):

ՄԻՆՄԻՆԱԿԷ - տեն ՄԻՆՄԻՆԱԶԷ:

ՄԻՆՄԻՆԱԶԷ/ՄԻՆՄԻՆԱԿԷ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մինմինաքէ տալ - Ինքն իր մտքերի հետ լինել, մենակ լինել: Կամ ըն, տընսում՝ ախճիգը ըխպիրին դըրադէն մինմինաքէ տալիս (2):

ՄԻՆՄԻՆԱՆԻ/ՄԻՆՄԻՆԱՆԻ - դ. Մեկ-մեկու, միմյանց: Ըտըրանք մինմինն սիրում չին (2):

- Մինմինանը տալ - տեն Մին քան տընում (2): ... Նշանաժը յոր ա օնում, քընում, կաթինէտումը մարթ-կընէգ ըն տէնում, մոնմոնակը տամ (ՅԱԲ, 15, 64):

ՄԻՆՆԱՆՔ - տեն ՍԸՆՆԱՆՔ:

ՄԻՆՆԸԹԱՎԷՐ - տեն ՍԸՆՆԸ-ԹԱՎԷՐ:

ՄԻՆՆԸՄԻՆԱԿ/ՄԻՆՆՈՒՄԻՆԱԿ - ած., մ. Բոլորովին մենակ, մեն-մենակ: Ախճիգըն ասում ա.- Թէկըս փիս ա, սաղ օրը միննըմինակ ինձ թօղըմ ըս, քընում... (ՅԺՅ, V, 328):

ՄԻՆՆԸՄԻՆԸ/ՄԻՆՆՈՒՄԻՆԸ - դ. Որեւէ մեկը, մեկնումեկը: Միննըմինը կա վէջ, թա նըհըտը հընգըրթուն անէ (2):

ՄԻՆՆՈՒՄԻՆԱԿ - տեն ՄԻՆՆԸ-ՄԻՆԱԿ:

ՄԻՆՆՈՒՄԻՆԸ - տեն ՄԻՆՆԸՄԻՆԸ:

ՄԻՆՉԷԿ - տեն ՄԻՆՉԸԿ:

ՄԻՆՉԸ - տեն ՄԻՆՉԸԿ: ... Սալդաթը ծին ա յէր իննում, մինչը կէս սըհաթը տէղ հըսնըմ (ՅԺՅ, V, 643):

ՄԻՆՉԸԿ/ՄԻՆՉԷԿ/ՄԻՆՉԸԿ/ՄԻՉԷԿ/ՄԻՆՉԸ (գրք. մինչեւ) - կ.մ. Յույց է տալիս ժամանակի սահման: Ժամանակ ա տընըմ, վըր մինչէվ էն մին օրը պաղրաստ ինի (ԼՂԲ, 358): 2. Յույց է տալիս տարածության սահման: Ըստէ-

փանակըրտա մինչըվ Յանդոնյ հանդը կիլօմէտըր ա (Բ): 3. Յույց է տալիս գործողության ժամանակի սահման, այնքան ժամանակ որ: Էնքան օտում ա, մինչըվ լափ քուշտանում ա (2):

- Մինչըվ գանքէն վերջը - Մինչեւ մահ: Ապան մինչըվ գանքէն վերջը էն ա իլան բաղ բիջիրիլիս (Բ):

- Մինչըվ դերին խազը - տեն Մինչըվ վերջ (1, 2):

- Մինչըվ էշին գատէգը - Անորոշ ժամանակ, երբեք: - Պարթկըս հիբ ըս տըլական: - Մինչըվ էշին գատէգը (2):

- Մինչըվ ընգունէն/ընգունտակէր/թըվըրալտօկը/խըզատակը - Շատ, խիստ, չափազանց: Մարթըք էլ գիդանցալ ըն, ըսքըսալ իշէրէն մինչըվ խըզատակը պէռէլը (ԱԱ, 88):

- Մինչըվ ըշխարքէս վերջը - Ամենահեռավոր տեղը՝ սահմանը: Ախճիգը ասում.- Յըս քըգ նըհըտ մինչըվ ըշխարքէս վերջը կըլամ (2):

- Մինչըվ ըստըղըս ա հըսալ - Այլեւս չեմ կարող դիմանալ՝ համբերել (ասում են՝ մատով կոկորդը՝ վիզը ցույց տալով): Կընէգը ասում.- Մինչըվ ըստըղըս ա հըսալ, էլ քու մօր նըհըտ կարէլ չըմ կէնամ (2):

- Մինչըվ խօխան լանց չինի, մարը ծըծ չի տալ - Մինչեւ պահանջ չներկայացվի, չեն բավարարի:

- Մինչըվ կըտը/ճոկը/ծօվը հըսնէլը փօխկերքը յըր քաշի/վըննըմանէրը հանէլ - Շտապել, առանց կշռադատելու պատրաստություն տեսնել: Յարը ասում.- Մինչըվ կըտը հըսնէլը փօխկերքը յըր մէլ քաշիլ, հանա մինչըվ հըրսանէլը էրկու ամէս վախտ կա (2):

- Մինչըվ ղըլնէրէն/մըզէրէն պըտօկը/պօկը - տեն Մինչըվ ընգունէն:

- Մինչըվ յէրգիլըք՝ շընուրիակալ ինիլ - Անշափ շատ շնորհակալ լինել: Պառազը ասում ա.- Մինչըվ յէրգիլըք շընուրիակալ ըմ, էլ օգում չըմ (2):

- Մինչըվ վեր - տեն ՄԻՆՉԸԿ (3):

- Մինչըվ վերջ - 1. Մինչեւ վերջին սահմանը: Մինչըվ վերջ քինամ ըն, յըտ տըրնում (2): 2. Ամբողջովին, լիակատար կերպով: Կօրծը մինչըվ վերջ կանին (2): 3. Մշտապես, հավիտենապես: Կընէգը ասում.- Մ մարթ, յըս մինչըվ վերջ քըգ հավաղարիւմ ըմ ինանն (2): - Մինչըվ վերջին մարթը - Բոլորը, ամենքը: Շինանցք մինչըվ վերջին մարթը տոն ըն կամ, ըտըրանց շէնան նըհըտ տամ (2):

- Մինչըվ վերջին շունչը - տեն Մինչըվ գանքէն վերջը:

- Մինչըվ վըսկըքնէն - տեն Մինչըվ ընգունէն:

- Մինչըվ վըրթըբէդին խազը - տեն Մինչըվ դերին խազը:

ՄԻՆՉԸՐԱՆԸ - տեն ՄԻՆՉԸԿ:

ՄԻՆՉՈՒ - տեն ՄԻՆՉԸԿ:

ՄԻՆԶԱ/ՄԻՆԶԱՆ - տեն ՄԻՆԱԿ (4): Էտ կընէգըն էլ վէջ մին պարիկամ չօնէ, մինջա մին պէլի օնէ, մին տաքէր (ՅԱԲ, 15, 56):

ՄԻՆՏԸՂ - մ. Միասին, մեկտեղ, համատեղ: Մին մըքէն շամբում արջըն ու կիւլը իրոր քըհում ըն, վօրօշում մինտըղ վըրսի քինին (2):

- Մինտըղա տոն - տեն Մին դոնտոմա(ն)ց: Կօրծը մինտըղա տոն անվէլ չի (ԱԲԲ, 51):

- Մինտըղ հաց կըտըրէլ/հաց նըստէլ/հաց օտէլ - Աղուհացով իրար հետ կապված լինել, մտերիմ՝ ծանոթ լինել: Թանջիրը ասում.- Մունք մինտըղ հաց ընք կըտըրալ, կարէլ չըմ քըգ թօղնիւմ ըստըղ մինակ (2):

- Մինտըղ նըստէլ, մինտըղ յըր կէնալ - Միշտ միասին լինել, մտերիմ՝ համերաշխ լինել: Էտ հըրիվանէրը իրոր նըհըտ շատ մօտէ յըն իննում, մինտըղ նըստում ըն, մինտըղ յըր կէնում (2):

- Մինտըղ վըր վեր չածէլ - Իրար հետ մտերիմ՝ համերաշխ չլինել: Սաքալ քուվէրը ըն Մարյանըն ա Միրունը, մինտըղ վըր չըն վեր ածում (Բ):

- Մինտըղ օտէլ, ճօկ-ճօկ քաքէլ - տեն Մինտըղ վըր վեր չածէլ:

- Մինտըղ քօն ինիլ - տեն Մինտըղ նըստէլ, մինտըղ յըր կէնալ:

ՄԻՆՏՐՈՐԹԱՆԷ - ած. Միհարված-յան՝ որով մեկ կրակոց կարելի է կատարել: Մինտըրըքանէ թըվանգը տամ ա, մին դօշալիւն ինք օնում (2):

ՄԻՆՈՒՄԱՉ - տեն ՄԻՆՈՒՄԱՉ:

ՄԻՆՈՒՔԸ - տեն ՄԻՆՆԸՄԻՆԸ:

ՄԻՆԹԸԹԱՆԷ - ած., գ. Առջեւի մասում մեկ ծայր ունեցող (տրեխ): Գիշի ապան լավ մինքըթանէ տըրըթն ա իլան կըրէս (Բ):

ՄԻՇՆԱԿ - տեն ՄԱՇՆԱԿ:

ՄԻՇՎԱՅՈ(Ն)ԷԼ - տեն ՍԸՇՎԱՅՈ(Ն)-ՆԷԼ:

ՄԻՇՏ (գրք. միշտ) - տեն ԷԶՃԱՆ(ԱՆ):

ՄԻՇՏԱԿԱՆ - տեն ՍԸՇՏԱԿԱՆ:

ՄԻՇՏԻԼ - տեն ՆԻՇՏԻԼ:

ՄԻՇՏԿԻԼ - տեն ՆԻՇՏԿԻԼ:

ՄԻՉ - տեն ՄԱՉ:

ՄԻՉԱԿ - տեն ՄԱՇՆԱԿ:

ՄԻՉԷԿ - տեն ՄԻՆՉԸԿ:

ՄԻՉԸԿ - տեն ՄԻՆՉԸԿ:

ՄԻՉՆԱԿ - տեն ՄԱՇՆԱԿ:

ՍԻԶՆ՝ - տես ՍԻՆԶԱ:

ՍԻԶՈՎԵՐ/ՍՈՋՈՎԵՐ - ած., գ. Որեւէ մեկի համար կատարվող ընկերովի՝ խմբովին գործի մասնակիցներ: *Տըղան կամ ա մըջըվէրէն մաջին վը՛ննը կէնում, ասում.- Բազար ըմ քինում, հու վա՞ հինջ օգում, պիրիմ (ՅԺՅ, V, 561):*

ՍԻԶԻ/ՍՈՋԻ - գ. Որեւէ մեկի համար ընկերովի՝ խմբովին կատարվող գործ: *Օրերան մին օր էն հնամին տըղէն տանը միջի յա ինում (ՅԺՅ, V, 561):*

- Միջի անէլ - Որեւէ մեկի համար ընկերովի՝ խմբովին գործ կատարել: *Քըշերվա կեսին թաղէն կընանէքը էն ըն ըլալ հնալ միջի ընէյիս. բաճիւ կըն-գանը հէտէ պէմբակ ըն ըլալ քըծըծէյիս (ՆԱԲ, II, 75):*

ՍԻԶԻՐԻ - տես ՍՈՒԶՈՒՐԻ:

ՍԻՍ (թրք. *mis*) - տես ՊՐԵՆԵՆԶ:

ՍԻՍՈՐՈՅԱՎ - տես ՅՈՒՆՈՒՆԵՎԱ:

Վէջ դազը միսըրըհապէն պէնըմը կը-խառնըվար, վէջ վերցակը ծրդանկին. ամէն միսը ուրան թայըթուշը կըծընան-ջար (ԶՏ, Ա, 183):

ՍԻՍՐԻ (պրս. *mesri*, թրք. *misri* (եգիպտական) - տես ՅՈՒՆՈՒՆԵՎԱ:

ՍԻՍԻ - տես ՊՐԵՆԵՆԶԻ: Մին միսի դըզդանըմ էրկու ծո՛ւ միսը իփըմ ա, միսը՝ չէ (ԱՅ, 64):

ՍԻՏՐՈՒՆՈՒՅ - 1. գ. տես ՍԵՏՐՈ (2): ած. 2. Մեկ մետր երկարություն ունեցող: *Միտըրանուց խըյար ա փըսալ էտ բուստանումը (2):* 3. Թվականի ցույց տված քանակով մետրերի երկարու-թյուն ունեցող: *Ասում ըն՝ մէհէտ ըտը՞դ չօրք՝ միտրանուց օխծ ըն տը՞սալ (2):*

ՍԻՏԻՍ - տես ՍԵՏԻՍ:

ՍԻՐ - տես ՍԵԼ:

ՍԻՐՆՈ/ՍԻՐՆՍ (արաբ., պրս., թրք. *meret* (ժառանգություն) - 1. գ. Զավակ, ժառանգ: *Տընըշինիտ տըղան ըսկի մի-րնալ չի (Բ):* 2. տես ԱՆՐԱՐ:

ՍԻՐՆՍ - տես ՍԻՐՆՈ:

ՍԻՐԶԱ (պրս. *mirza*) - գ. 1. Ուայալ՝ բարձրաստիճան մարդու պատվավոր տիտղոս: *Քինամ ըն միրգա Աբրահա-մէն կօշտը՝ մըսլըհաթու (2):* 2. Գրագիր: *Էտ տըղան պըլատումը միրգա յա կօրծ անում (2):*

ՍԻՐԶԵՅԻ (թրք. *mirzayi* (պարեղա-նակ) - գ. 1. Ձկան տեսակ, որ սովորա-բար լինում է գետերում: *Խըջընկէտա միրգէյին ամմէնաքախծըրըն ա (Բ):* 2. Դանդաղ պարի տեսակ: *Դօրմի քը՞գ, այա, սիրում ար միրգէյի պարը (Բ):*

ՍԻՐԵՇԱՎ - տես ՍՐԵՇԱՎ:

ՍԻՐՈՅԱՎ - տես ՍԻՐ(Ի)ՅԱՎ:

ՍԻՐՈՇԱՎԻ - տես ՍՐԵՇԱՎԻ:

ՍԻՐՈՇՆԱՎԱԾ՝Տ - տես ՍՐԵՇՆԱՎԱԾ՝Տ:

ՍԻՐ(Ի)ՅԱՎ/ՍԻՐՈՅԱՎ - գ. Հավերի դասին պատկանող փայլուն փետուրնե-րով վայրի թռչուն, փասիան: *Սէլիք-Շահնազարը Պըլըպուդուն դըրկէս ա վը՞րս, թա՛ մին մըրհալ վը՞ր քըցի, պիրի տա աղէն (ԼՂԲ, 394):*

ՍԻՐՔ (գրք. *միրգ*) - տես ԲԱՐ (1):

ՍԻՔ՝ - տես ՍԵՔ՝:

ՍՈՒՐԱՆՈ - տես ՍԱՐԱՆՈ:

ՍՈՒԶ (գրք. *մուզ (քամած հյուսք)* - գ. 1. Շերամորդի կեղտը՝ կղկղանքը: *Մուզը ա-ծում ըն բօստանը (2):* 2. տես ՍՈՋՈՒԿ (1): ՍՈՒԶԵՅ (ռուս. *музей*, հուն. *museion*) - գ. Թանգարան: *Ղարաբաղ ամմէն ըռա-յօնում մուզէյ կա (Բ):*

- Մուզէյում տիկիլի - Հազվագյուտ: *Թաճիրը ասմա.- էս թօրը մուզէյում տի-կիլի ապըրանք ա, կարէլ չըմ իծժան ծախիմ (2):*

ՍՈՒԶԻԿ - 1. տես ՂԱՎԱԼ (3): Հանրըն էլ ա ուրխանում, մուզիկ պէրէլ տամ, ածում ըն, տոն կամ պըլատէն հայաթը (ՀԱԲ, 15, 20): 2. տես ՀԱՎԱ (2):

ՍՈՒԶԻԿԱ/ՍՈՒԶՈՒԿԱ (ռուս. *музыка*, հուն. *musikē*) - տես ՀԱՎԱ (2): Տէղ քաշ-կեր ըն լալ, մուզիկա ըծէլալ քըշերը կամ ըն լալ, մարթկանց տընէս քըցիս ծօրը (ԲՀԲ, 169):

ՍՈՒԶԻԿԱՆՏ(ՉԻ)/ՍՈՒԶՈՒԿԱՆՏ(ՉԻ) (ռուս. *музыкант*) - տես ՂԱՎԱԼ (3):

ՍՈՒԶՈՒՓ - գ. Լարավոր նվագարա-նի լարերին հարվածելու՝ շփելու եւ հնչեցնելու հարմարանք, կոտող: *Մուզանփը յօր ա օնում, ք՛մմանջա ածում (2):*

ՍՈՒԶՈՒԿ - տես ՍՈՋՈՒԿ:

ՍՈՒԶՈՒԿԱ - տես ՍՈՒԶԻԿԱ:

ՍՈՒԶՈՒԿԱՃՈՒՐ - տես ՍՈՋՈՒԿԱ-ՃՈՒՐ:

ՍՈՒԶՈՒԿԱՆՏ(ՉԻ) - տես ՍՈՒԶԻ-ԿԱՆՏ(ՉԻ):

ՍՈՒԶՈՒԿԱԹԹՈ - տես ՍՈՋՈՒԿ-ԹԹՈ:

ՍՈՒԹԱՓԱՎ/ՍՈՒԹՈՒԹԱՎ (արաբ. *muttakā*) - տես ԹԱՓԱՎ:

ՍՈՒԹԼԵՆԵ - ած., գ. Ոչխարի մոր-թուց կարված (զլխարկ): *Սուլթըլ՛նէ փափաղը տիրալ ա, տոն յը՛կալ (2):*

ՍՈՒԹԻ - տես ՅԵՍԻՐ:

ՍՈՒԹՈՒՐ (արաբ. *mutrub*, պրս. *mot-reb*) - տես ԹՕՐՆԱՍԹԱՆՈՒՐ:

ՍՈՒԹՈՒԹԱՎ - տես ՍՈՒԹԱՎ:

ՍՈՒԹՍԱՅԻ - տես ՍՐԹՍԱՅԻ:

ՍՈՒԹՈՒԹ - տես ՍՐԹՈՒԹ:

ՍՈՒԼԱՍԲԱ - տես ՍՐԼԱՍԲԱ:

ՍՈՒԼԻ-ՇՈՒԼԻ - տես ՍՐԼ-ՇՈՒԼ:

ՍՈՒԼՈՒՂՈՒԼԱՂ - տես ԸՆԳՈՒՃԹԻ-ԹԵՎ:

ՍՈՒԼՈՒ-ՇՈՒԼԱ - տես ՍՐԼ-ՇՈՒԼԱ:

ՍՈՒԼՈՒԹՈՒՐ - տես ՍՐՈՒԹՈՒՐ:

ՍՈՒԼՔ՝ (արաբ., թրք. *milk*, պրս. *mol*k) - գ. Անշարժ գույք, ունեցվածք: *Խօսկ տոմած ա ինում, վը՞ր ուրան մուլքը նը-հէտը կէս անէ (ՅԺՅ, VII, 301):*

ՍՈՒԼՔԱՍԱՐ/ՍՈՒԼՔՈՐԱՐ (թրք. *mülktar*) - ած. Մեծ ունեցվածք ունեցող, ունետր: *Դօրոնը միշտ էլ մուլքատար ըն իլալ (Բ):*

ՍՈՒԼՔՈՐԱՐ - տես ՍՈՒԼՔԱՍԱՐ:

ՍՈՒԼԱՎ/ՍԵԼԱՎ (գրք. *մեխակ*) - 1. գ. Մեխակենու դեռ չբացված կոկոնը, որ փոքրիկ մեխի է նմանվում եւ գործածվում է իբրեւ համեմունք: *Չային մաջը մուխազ բիդի քըցիս, վէր համը կա (Բ):* 2. փխբ. Հոտավետ: *Սուխազ խընծօր ա (Բ):*

ՍՈՒԼԱՐԻԲ - տես ՍԱԼԱՐԻԲ:

ՍՈՒԼԵՐ - տես ՍՕԼԵՐ:

ՍՈՒԼՆԱՎԱԾ՝Տ - գ. 1. Մեխակի բույր՝ հոտ: *Չինիգին դափաղը վէր յօր ա օնում, մուխըգավը՛տը ըղնում ա տօնը (2):* 2. փխբ. Հաճելի բույր՝ հոտ: *Այուն թըխած ժինգալալ հացան էլ ա մուխը-գավը՛տ կամ (Բ):*

ՍՈՒԼՆԱՎԱԾ՝ՆԵ - գ. Հոտավետ խաղո-ղի տեսակ: *Սուխըգը՛նէն էլ մէր բըղէ-րան կըտըրից (Բ):*

ՍՈՒԽ(Ը)ՐԱԹԱՂ - ած. Սոխիրի մեջ թաղված: *... Սուխրաթաղ ըն անըմ, մօխ-րան հանըմ, Նօրիցան ըլավէն տէ՛մ անում... (2):*

ՍՈՒԽ(Ը)ՐԱԾՕԾ - գ. Սոխրով եւ խանձված կտորով պատրաստված շա-ղախ, որ իբրեւ սպեղանի դնում են վերքի վրա: *Պառալը դանտի մին մու-խըրածօծ ա շինում, տինում ըտըրա յըրէն յըրա (2):*

ՍՈՒԽ(Ը)ՐԱԾՈՒՐ (գրք. *մոխրաջուր*) - գ. Սոխիր լցրած եւ եռացրած ջուր, որով սովորաբար լվացք էին անում: *Վէջ քաշին սը՛վ ռանգը մուխըրծիրալ վէր կըկա, վէջ էլ թօրքը ուրան թուրքօթունը կըթօղնէ (2):*

ՍՈՒԽ(Ը)ՐԱՎԱԾ՝Ղ - գ. Մի տեսակ մոխրագույն անբերիի հող: *Սուխըրը-վը՛ղումը բօստան չի տը՛նալ (Բ):*

ՍՈՒԽ(Ը)ՐԵԼ - տես ՍՕԽ(Ը)ՐԵԼ:

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ԹԱԹԱՆ - ած. Սոխիրի մեջ թաթախված, մոխրակոլով: *Սուխըր-թաթախ հացը յօր ա օնում, կըծոտէլալ քինամ (2):*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ԹԱՎԱԼ - 1. ած. Սոխի-րի մեջ թափված: *Ըտը՛ղ մին մուխըր-թավալ ծի յա ինում, նըստում ա, քինամ (2):* 2. ծծկ. տես ԷԾ (1):

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ԹՈՒՋԻ - *գ. Թզենու տեսակ, որի պտուղները ավելի փոքր են եւ մոխրագույն: Էտ քրճոճէն դաթումը մին մուխըըթոճի յա փըսնէս (2):*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ԿՈՒԼՈՒԼ - *տէն ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ԹԱԹԱԼ:*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՅԱՐԷԼ - *նք. Սոխիբով հարել՝ շփել (հատկապէս մրոտ կաթսաները): Դըզդընէքը մուխըրհարում ա, շարում (2):*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՅԱՐԿԷԼ - *կբ. եւ չբ. ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՅԱՐԷԼ-ի:*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՃԻՐԻԿԷԼ - *նք. Սոխրաջրում թաթախել, մոխրաջրով լվանալ: Շօթըրը մուխըրճիրում ա, յը՛տնան պըր-զըճիրում (2):*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՃԻՐԿԷԼ - *կբ. եւ չբ. ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՃԻՐԷԼ-ի:*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՈՒՆԳԻ - *ած. Սոխրագույն: Մուխըրըմանգի շօր ա կը՛ցալ (Բ):*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՎԷԼ - *տէն ՍՕԽ(Ը)Ր(Ը)ՎԷԼ:*

ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՏՆՆԶԻ - *գ. 1. Վայրի տանձենու մի տեսակ՝ մոխրագույն ճյուղերով եւ տերեւներով: ... Հընծօղը մուխըրտանձին շուքումը փըրթո՛ւշ ա օտում (ՆԱԲ, 141): 2. փխբ. ժուժկալ՝ սակավապէտ՝ քջով բավարարվող մարդ: Մէր Ալխասըր մուխըրտանձի յա, մէհէտ ասէլ չի՛ փայլըս խըրէ՛գ (Բ):*

ՍՈՒԽ(Ը)ՐԻ - *1. տէն ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՈՒՆԳԻ: 2. ած., գ. փխբ. Նենգ՝ խարդախ (մարդ): Էտ մուխըրի կընէ՛գը Էտ ախալօր-ցը իւրիւր նըհը՛տ դիւշման ա շիխս (2):*

- Սուխ(ը)րի օխծ - *տէն ՍՈՒԽ(Ը)ՐՕԽԾ:*

ՍՈՒԽ(Ը)ՐՈՒՏ - *տէն ՍՕԽ(Ը)ՐՈՒՏ:*

ՍՈՒԽ(Ը)ՐՕԽԾ - *1. գ. Սուխրագույն եւ թունավոր օձի տեսակ: Հունց ա պը-տըհէս՝ մին մուխըրօխծ նի յա մընէս խաղվէն ճուկարանը... (ԱԱ, 18): 2. տէն ՍՈՒԽ(Ը)ՐԻ(2):*

ՍՈՒԽՍՈՒԽԱՏԷԼ/ՍՈՒՐՍՈՒԽԱՏԷԼ - *տէն ՍԸԽՍԸԽԱԼ:*

ՍՈՒԿ(Ը)ՆԱԿԸՏ - *գ. Սկան հոտ: Մուկնըվը՛տան քը՛թը ծասկում ա (2):*

ՍՈՒԿ(Ը)ՆԱՏԱՄ - *գ. Մաշկի սնկային հիվանդություն: Առաջ մուկնատամ հիվանդությունը շատ ա լնլ (ԱԱ, 56):*

ՍՈՒԿ(Ը)Ն(Ը)ԿԱՏՈՒ - *ած. 1. Գծոված, անհամերաշխ: Մըրթըկընէ՛գ իւրիւր նըհը՛տ մուկնըկատու վըն (2): 2. Մանկական խաղ, երբ մեկը փախչում է, իսկ մյուսը պետք է բռնի: Խօխէնքը մուկնըկատու վըն խաղ անում (2):*

- Մուկ(ը)ն(ը)կատու տալ - *Իրար հետ անընդհատ վիճել՝ գծովել: Սաբալ քուվէրք ըն, վնրին էն ըն մուկընկատու տաս (Բ):*

- Մուկ(ը)ն(ը)կատու տը՛ռնալ - *Իրար հետ թշնամանալ: Հարթնըն ա ըսկէտուրը մուկնըկատու վըն տը՛ռնալ, իւրիւր էլ պէն չի մընաց, վէր ասին վէչ (Բ):*

ՍՈՒԿ(Ը)Ն(Ը)ՄՆՆԴԻԿԷԼ - *գ. Առաստաղի՝ պատերի անկյուններում եւն առաջացած սարդոստայնի նման ցանց, որ առաջանում է փոշուց՝ մրից եւն: Փիչը էն-քան ծօխ ա ըրալ, պըտէրէն քիւնջէրումը սաղ մուկնըմննդի կոպացալ (Բ):*

ՍՈՒԿ(Ը)ՈՐՕԾ - *տէն ՍԸՔ(Ը)ՈՐՕԾ:*

ՍՈՒԿԱԸ - *տէն ՍՈՒԿՈՒՆ:*

ՍՈՒԿՈՒՆ/ՍՕԿՈՒՆ/ՍՈՒԿԱԸ/ՍՕԿԱԸ (*գրբ. մուկն*) - *գ. Մուկ: Մին վըխտու կատուս ա մուկունը հընգէրունք ըն լնլ... (ԱԱ, 72):*

- Մուկնէն ծակէն հըզզըրանուց նը-հաշ տալ - *Սարսափահար լինելով՝ փախչել եւ թաքնվելու տեղ փնտրել: Ուշադանց Տիկրանը վէր կիւկին տը՛ս-նում ա, մուկնէն ծակէն հըզզըրանուց ա նըհաշ տամ (2):*

- Մուկնէն կիւզըն էլ ա Ըրասխէն/Քիւռէն/օքութ/փէյդա - *Չնչին օգնությունն էլ նշանակություն ունի:*

- Մուկնէն հը՛տէ կատվան օժժալ կիւզան չի կա - *Յուրաքանչյուրի համար իր թշնամին ամենագորեղն է:*

- Մուկնէն ճօտըն էլ ա չըվալ ծակում - *Անգորներն էլ կարող են մեծ վնաս հասցնել:*

- Մուկնէն շըռը ճըղացէն շահ/փէյդա յա - *տէն Մուկնէն կիւզըն էլ ա Ըրասխէն օքութ:*

- Մուկնէրը ջուքումը խաղ/վազ-վազ անել - *Աղքատ լինել, գրպանում փող չունենալ: Ասում ա.- Մի բալա, փուլը ըշտըղան տա՛մ, մուկնէրը ջուքումըս խաղ ըն անում (2):*

- Մուկնու աման լըպըզտօղ - *Մուրացկան, չքավոր: Էտ մուկնու աման լըպըզտօղըն ա՛ մընացալ, վէր խընամէ տը՛ռնանք (2):*

- Մուկնու կածան - *Շատ նեղ արահետ: Էտ մուկնէն կըծանավը քիւնամ ըն, հըսնում մին շէն (2):*

- Մուկունը կատվէն հը՛տէ լ՛ալ արագ չի տը՛սնալ - *Յուրաքանչյուրը իր թշնամու վատն է ցանկանում:*

- Մուկունը կարում չար ծակը նի մըն-նէ, ճըխէվիլըն էլ հնքվան կըպը՛ցէն - *Ասում են այն ժամանակ, երբ մեկը, չկարողանալով ստացած հանձնարարությունը՝ գործը կատարել, լրացուցիչ հանձնարարություն՝ գործ է ստանում:*

- Մուկունը մին պէն չի, ամմա վէր ըղնում ա կինուն կարասը, սաղ մուրտառում ա - *Չնչին՝ անարժան մարդիկ կարող են մեծ վնաս հասցնել:*

- Մուկունը ըսպընէլի/փըռնէլի հը՛տէ տօնը կըրակ տալ - *Չնչին օգնտի համար զոհաբերություններ անել:*

ՍՈՒՀԱԼ (*արաբ., թրք. muhal, պրս. mohal (անկարելի, անիմաստ)*) - *տէն ԼՕՂՈՒՐ: Էտ թաքավէրը վօրօշում ա իւրան մուհալ ախճի՛գը տա Էտ տըղէն (ՀԺՀ, V, 321):*

- Մուհալ անել - *Մեկի բացասական հատկանիշները՝ արարքները քննադատել: Մուհալ ըրալ հիրըվանէն մարթին, իւրան մարթըն էլ լօղուր տը՛ռալ (2):*

ՍՈՒՀԱԼՕԹՈՒՆ - *տէն ՍՈՒՀԼՕԼՕԹՈՒՆ:*

ՍՈՒՀԱՍԻԼ - *տէն ՍԸՀԱՍԻԼ:*

ՍՈՒՀԼՕԹՈՒՆ/ՍՈՒՀԱԼՕԹՈՒՆ - *տէն ԼՕՂՈՒՐՕԹՈՒՆ:*

ՍՈՒՀՈՒՂ(ՈՒ)ՎԱՐԻ - *տէն ՍԱՀՈՒՂ(Ը)ՎԱՐԻ:*

ՍՈՒՀ-ՍՈՒՀ - *ած., գ. Ամեն ինչից դժգոհ՝ անշնորհակալ (մարդ): Մուհ-մուհը տօն կըքանդի (ՆԱԲ, 203):*

ՍՈՒՀՏՆ - *տէն ՍՈՒՔՏՆ:*

ՍՈՒՀՏՆԿԷՐ - *տէն ՍՈՒՔՏՆԿԷՐ:*

ՍՈՒՀՏՆՋ - *տէն ՍՕՀՏՆՋ:*

ՍՈՒՂԱՄ (*թրք. makan*) - *գ. Արեւելյան ժողովրդական տխուր մեղեդի կամ երգ: ... Ասում ըն.- Մահմէդ, մին մուղամ անէ, ըսկանանք (ԲՀԲ, 177):*

ՍՈՒՂԱՄԱՎ - *մ. Առանց շտապելու, կամաց-կամաց: Ուստան մուղամալ ա կօրծ անում (Բ):*

ՍՈՒՂԱՆ - *գ. 1. Երկրագործական գործիք՝ կալի կալած հասկերը՝ ծղոտը ժողովելու համար: Մուղանը յօր ա օնում, տէրմանը հըվաքում (2): 2. Լեռների արանքում գտնվող տարածություն: Կամ ըն, Էտ մուղանումը վէր կամ (2):*

ՍՈՒՂԱՆԱ - *գ. Տանձի տեսակ: Խուր-ջինը պէց ա անում, մին քանէ մուղանա տամ Էտ հարթնանը (2):*

ՍՈՒՂԱՆԷԼ - *նք. Մուղանով հասկերը՝ ծղոտը ժողովել: Տէրմանը մուղա-նում ըն, ածում խըրըրնէն (2):*

ՍՈՒՂԱՆԸԽ - *տէն ՍԸՂԸԼԼԱԽԷ:*

ՍՈՒՂԱՆԿԷԼ - *կբ. եւ չբ. ՍՈՒՂԱՆԷԼ-ի:*

ՍՈՒՂՈՒՄԻ/ՍԸՂՈՒՄԻ (*արաբ. mug-disi*) - *գ. 1. Երուսաղեմ ուխտի գնացած քրիստոնյա: Ասըմ ա.- Ախէր, յէս դէր չըմ, յէս մուղո՛ւսի ըմ (ԲՀԲ, 218): 2. փխբ. Նենգ՝ խարդախ մարդ: Էտ մուղո՛ւսին սաղ օրը շէնը կըռը՛վ ա քըցիւմ (Բ):*

ՍՈՒՂԷՍ - *տէն ՍՕՂԷՍ:*

ՍՈՒՂՈՒՐ-ՍՈՒՂՈՒՐ/ՍԸՂՈՒՐ-ՍԱՂՈՒՐ - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Մուղուր-մուղուր կ'նլ - *Մորմոքվել, կսկծել, տանջվել: Շատ ա քիս, խըրէ՛գ ա քիս, տըսնաս ա մին ախճի՛գ՝ նըստած, մուղուր-մուղուր կ'ալալ լնց ա ինխս (ՀԺՀ, V, 616):*

ՍՈՒՄ/ՍՕՍ (գրք. մոմ) - գ. 1. Մեղուների արտադրած, ինչպես նաեւ բուսական կամ ճարպային ծագումով փափուկ առաձգական նյութ, մոմ: *Էտ մոմը Ավետիսը կոխըմ ա պըլանուն ծակը...* (ՀԺՀ, V, 129): 2. Այդ նյութից պատրաստվող՝ բամբակե պատրույզով ձողիկ, որ օգտագործվում է լուսավորության համար: *Մոմը նի յա կըցընում, նի մընում խօրանը* (Ձ):

- Մոմ հանիլ - Մոմը հալելով եւ ջրի մեջ թափելով՝ ստացվող ձեւերից գուշակություններ անել: *Բախաջին մոմ ա հանում, էտ ըխճըկանը բախտէն յէշում* (Բ):

- Մոմու նըման հանվիլ - Հյուսիս, նի-հարել: *Թաքուհին տըսնում ա, վեր օրկանցօր թաքավէրը մոմու նըման հանվում ա* (Ձ):

- Մոմ շինիլ - տեն Սըռամօշ շինիլ:

- Մոմ վառել - Որպես աղաչանքի կամ շնորհակալության նշան՝ եկեղեցում սրբավայրում եւն մոմ վառել: *Մին օր սա ըխճըկօրանցը յէր ա կըցըրալ, թա՝ քընում ընք Կըքավու սարը՝ մոմ վառիկը* (Ձ):

- Մոմ տըռնալ - տեն Սըռամօշ տըռնալ:

ՍՈՒՄԱՊԱՍ/ՍՕՍԱՊԱՍ - ած. Մոմի շերտով պատած: *Մին մօմապատ բօթօլ ա տոն օնում, տինում թաքավէրին ըռաշկէն* (Ձ):

ՍՈՒՄԵ/ՍՕՍԵ (գրք. մոմեայ) - ած. 1. Մոմից սարքած՝ պատրաստած: *Էտ տըղան մին մումէ դօգիւն ա տամ էտ ըխճըկանը* (Ձ): 2. փխբ. Չափազանց նի-հար՝ վտիտ՝ թույլ: *Մումէ յը՞ս, խէ կարում չըս շօռ կաս* (Բ): 3. փխբ. Շատ նուրբ: *Մումէ մաններ օնէ Մանէն* (Բ):

ՍՈՒՄԵԼ/ՍՕՍԵԼ (գրք. մոմեւ) - նբ. Մոմ քսել, մոմով պատել: *Կինին ածում ա բուրդակէն, ըռիսընէն մումում, թաղում* (Ձ):

ՍՈՒՄՈՒՐԱՆ - գ. Մեղրամոմից եւ կարագից պատրաստած սպեղանի՝ ցրտից կամ արեւից վնասված՝ կոշտացած մաշկի վրա դնելու համար: *Այան դնաստի մումուրդան ա շինում, տինում ըտըրա ցօրտ տարած վը՛ննանը յըրա* (Ձ):

ՍՈՒՆ (գրք. մուն (մանր մժեղ) - գ. 1. Ձվից նոր դուրս եկած ոջիլ: *Կըլծիւք սաղ մուն ա* (Բ): 2. Սերմից նոր դուրս եկած շերամի որդ: *Մունը վէր տոն ա կամ, թուրթէն տիրը՛վը խուրդան կըտօրում ըն, մը՛կնում, հանցու օտին* (Ձ): 3. փխբ. Մաշկի վրա դուրս տված մուգ բծեր, պեպեն, ցան: *Մունը Ըփկարէն քանը կննլ ա* (Բ):

ՍՈՒՆԱՐԱ - տեն ՍՈՒՆՍԱՐ:

ՍՈՒՆԱՐԱՆԵԼ - տեն ՍՈՒՆՍԱՐԱՆԵԼ:
ՍՈՒՆԱՐԱՆԿԵԼ - տեն ՍՈՒՆՍԱՐԿԵԼ:
ՍՈՒՆԱՐԱՆՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍՈՒՆՍԱՐՆՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՍՈՒՆԱՐԱՆՕՐԹՈՒՆ - տեն ՍՈՒՆՍԱՐՆՕՐԹՈՒՆ:

ՍՈՒՆԱՐԿԻՋԻ - տեն ՍՈՒՆՈՒԿԻՋԻ:

ՍՈՒՆԹ/ՍՕՆԹ - գ. 1. Վանական դպրոցի աշակերտ: *Մունթըր էտ վըրթըբէդին անա շատ պէն ըն սըվը՛րում* (Ձ): 2. Վարդապետի սպասավոր: *Վըրթըբէդ Ավետիսը մունթ չար պահում* (Ձ):

3. Ընդհանրապես՝ աշակերտ: ... *Ըխճըկէրը սըլէթա յըն, վարժապետէն՝ անսէրտ մունթըր՝ սըրթըղ...* (ՁՏ, Բ, 138):

ՍՈՒՆԹ(Ը)ՈՒՐԻՇ/ՍՈՒՆԹՈՒՐՈՒՐԻՇ/ՍԸՆԹ(Ը)ՈՒՐԻՇ/ՍԸՆԹՈՒՐՈՒՐԻՇ - 1. գ. Քիթ ու մռուրը կախելը, մռայլվելը, խոժոռվելը: *Ըտըրա մունթըռուշը վէր տը՛սնում ա դօնաղը, տոն ա կամ, քինամ* (Ձ): 2. ած. Քիթ ու մռուրը կախած, մռայլ, խոժոռ: *Մունթըռուշ մարթին անա գնիլնս տանում ա* (Բ):

- Մունթըռուշ անել - Քիթ ու մռուրը կախել, մռայլվել, խոժոռվել: *Հինչ ը՛ս մունթըռուշ ըրալ, յը՛ր կաց հաց օտինը՛* (Բ):

- Մունթըռուշը կախ - տեն ՍՈՒՆԹ(Ը)ՈՒՐԻՇ (2):

- Մունթըռուշը կախ անել/տալ - տեն Սոթըռուշ անել:

ՍՈՒՆԹԻ - տեն ՍԱՆԹԻ:

ՍՈՒՆԹՈՒՐՈՒՐԻՇ - տեն ՍՈՒՆԹ(Ը)ՈՒՐԻՇ:

ՍՈՒՆՍՈՒՆԻՆ - տեն ՍԻՆՍԻՆԻՆ:

ՍՈՒՆՆԱՆԹ - տեն ՍԸՆՆԱՆԹ:

ՍՈՒՆՆԱՆԹՎԵՐ - տեն ՍԸՆՆԱՆԹՎԵՐ:

ՍՈՒՆՈՒԿԻՋԻ/ՍՈՒՆԱՐԿԻՋԻ - գ. Աջի հիվանդություն: *Մունունկիզին մարթին կըքուռըցընէ* (Բ):

ՍՈՒՆՈՒՏ - տեն ՍԸՆՈՒՏ:

ՍՈՒՆԹ/ՍՈՒԹ (գրք. մեթ) - դ. Անձնական դերանվան առաջին դեմքի հոգնակին՝ մենք: *Ընդըրանը հըսին իւրանց մուրագին, մունը էլ հըսնինը մէր մուրագին* (ՀԺՀ, V, 48):

- Մունը էլ ընք մարթ - 1. Մենք էլ ենք հասկանում՝ ցանկանում, մենք էլ արժանապատվություն ունենք: *Չօբանը ասմա.- Մունը էլ ընք մարթ, խէ յը՛ս ուշունց տամ* (Ձ): 2. Մենք էլ մեր լավությունը կանենք, վարձահատույց կլինենք: *Տըղան թանջիրին ասում ա.- Տու ինձ քօմա՞ք ըրա, հըսնիմ իմ յէրգիւրըս, մունը էլ ընք մարթ, հանքնթ էլլա կըջիհինը՛* (Ձ):

ՍՈՒՆԱԹԵՐ - տեն ՍՕՇԻ:

ՍՈՒՆԱՐԱՍ - գ. Սոշի համ: *Մուշահամը լ՛ավ համ ա* (Բ):

ՍՈՒՆԱՐԱՎ/ՍՈՒՆԸՐԱՎ - գ. Սարյակի մեծությամբ սեւ գույնի վայրի թռչուն, որ հիմնականում լինում է թփերի տակ: *Մուշահավը իւրան պոննումը թէվէրը յէտ ա տարալ ճուտէրէն յիրա, ինդի յէլ սառալ...* (ՀԺՀ, VII, 213):

ՍՈՒՆԱՎԸՏ - գ. Սոշի հոտ: *Ամը՛ռնը վէր քինամ ըս մօշօտը, մուշըվը՛տան քը՛փըտ կամ ա* (Բ):

ՍՈՒՆԱՍԸՐՈ՛Ղ - գ. Սոշառատ տեղ, մոշ քաղելու տեղ: *Ուրո՛ւգիւնը մուշտը՛ղա կամ ըն, տը՛սնում շէնը կըռը՛վ ընգա՛ծ* (Ձ):

ՍՈՒՆԸԹԱԹԱՆ - ած. Սոշով թաթախված՝ կեղտոտված: *Ըխճըկուրանցան մինը՝ կէվաթը մուշթաթախ, յէխտոտ ճիրանվ լըցնում ա, տամ դարիթ տըղըմըղթունցան մընին* (ՆԱԲ, 74):

ՍՈՒՆԸԹԸԹՕ/ՍՈՒՆՈՒԹՈՒԹՕ - գ. Խակ մոշով եփած թփաշ կերակուր: *Այան լ՛ավ մուշթըթօ յա իլնլ իփիյիս* (Բ):

ՍՈՒՆԸԹԱՍԵ - գ. 1. Տհաճ հոտ արձակող թեափոր փոքրիկ միջատ: *Մուշթթսէն մօշին յըրա յա ինն՛մ շատ* (Բ):

ՍՈՒՆԸՎԸՎԱԹ - գ. Մեջը փոս եղած քար, որի մեջ մոշ էին ճմռում եւ հացով ուտում: *Չօբանը մուշըվըվաթումը մուշթթթթիւշ ա անում, օտում* (Ձ):

ՍՈՒՆԸՎԻՆԻ - գ. Սոշից պատրաստած գինի: *Մուշըվինին էլ իւրան լնգնթ օնէ* (Բ):

ՍՈՒՆԸՐԱՎ - տեն ՍՈՒՆԱՐԱՎ:

ՍՈՒՆԸԸՍՕՐ - տեն ՍՈՒՆԸԹԸՐՈՒՐԻՇ:

ՍՈՒՆԸԸՐԱՍ - գ. Փոքր ճիպոտ: *Մուշըճըպատավը թըխում ա, էտ մարթը վէր ա ըղնում* (Ձ):

ՍՈՒՆԸԹԸՐԹՈՒՐԻՇ - գ. Սոշից սարքած բրդոշ, ճմռած մոշ: *Էրկու ախճիգ էլ էն ըն ընում ըխպըրին դըրաղէն նըստած մըշթթթթիւշ ուտէլիս* (ՆԱԲ, 74):

ՍՈՒՆԿ (պրս. *mušk*) - տեն ՍԸՇԸՐԱՍՈՒԿ: *Մին ծաղէգ կա. մուշկ ըն ասում* (ԱԱ, 27):

ՍՈՒՆԿԵՏ (ռու. *мыскам*, ֆր. *muscat*, լատ. *muscus*, թըք. *misket*) - գ. 1. Հոտավետ խաղողի տեսակ: *Մուշկէտը ցօրտ տը՛ղէրըն էլ ա տըռնաս* (Բ): 2. Այդ խաղողից պատրաստած գինի: *Մուշկէտը լ՛ավ կինի յա* (Բ):

ՍՈՒՆՍՈՒԼԱ (թըք. *muşmula*) - գ. Մշտադալար ծառատեսակ, ինչպես նաեւ նրա պտուղը, որ նման է զկեռի: *Ղարաթաղ մին քանէ տը՛ղ կա մուշմուլա* (Բ):

ՍՈՒՇ-ՍՈՒՇ - մ. Մշմշալով, մշմշացնելով, հանգիստ: *Մուտանում ըն, տէսնում՝ մին անտէս-անճանանջ քանիլ յափընջուն մաջին մուշ-մուշ քօն իլնծ* (ՆԱԲ, 40):

ՍՈՒՇՏՆՈՒՐՈՒՐՈՇ - ած. Արտաքինից

գեղեցիկ, ակնահաճո, գրավիչ: Մոնշտան-րանգձգ խընծօրը ճէլլի կըծախվէ (Բ):

ՄՈՒՇՏԱՐԻ (արաբ. *müştari*, թրք. *müşteri*) - գ. 1. Հաճախորդ, այցելու: ... Տըստում ա, վըր հէնց տա ինքըն ա մոնշտան-րին... (ՆԼՂԺԲ, 90): 2. փխր. Որեւէ բանի ձգտող՝ ձեռք բերել կամեցող մարդ: Էտ ըխճըկանը մոնշտանի շատ ա իննում, ամմա ինքը չուբանէն ար սիրում (2):

- Մոնշտանի կըծըցընէլ - Խոսքով՝ շարժումներով՝ արտաքին տեսքով հաճախորդին՝ ձեռք բերելու ցանկություն ունեցողին գրգռել՝ գրավել՝ թովել: Էտ ախճիգը իւրան պար կ'անվը մոնշտանի յար կըծըցընէս (2):

- Մոնշտանի աշկավ յէշիլ - Մանրամասն՝ ուշադիր զննել՝ ուսումնասիրել: Ուստան իւրան ըրածէն մոնշտանի աշկավ ար յէշում (Բ):

ՄՈՒՇՏԻ (արս. *muşt*, թրք. *mušta* (ափ, թռուկ)) - տէն ԹԵԽ:

- Մոնշտի տալ - տէն ԹԵԽԵԼ (2):

ՄՈՒՇՏՈՒԿ - տէն ՍԵՇՏՈՒԿ:

ՄՈՒՇՈՒԹՈՒԹՈ - տէն ՄՈՒՇՈՒԹՈՒԹՈ:

ՄՈՒՇՈՒՂՈՒԼ - տէն ՍԵՇՈՒՂՈՒԼ:

ՄՈՒՇԻՐԻ - տէն ՄՈՒՇԻՐԻ:

ՄՈՒՇԻՐԻ/ՄՈՒՇԻՐԻ/ՄԻՇԻՐԻ - գ.

Մեծ սնդուկ: Վըսկէն շօրնըն պըտատում ա, տանում մոնշիւրնը կըրդում (2):

ՄՈՒՄԱՆԱԼ/ՄՈՒՄԱՆԱԼ (գրք. մոռանալ) - նր. Այլեւ չիդէլ, մոռանալ: Շահ-Աբասըն էս ըխճըկանավըն էնքան տարվըմ ա, վըր էլ մոռանըմ ա, վըր ինքը շահ ա, էտ էլ մին խէղճ ճըղասպան (ՀԺՀ, VI, 109):

ՄՈՒՄԱՍԿՈՒՍ/ՄՈՒՄԱՍԿՈՍ (գրք. մոռացկոտ) - ած. Թույլ հիշողություն ունեցող, մոռացկոտ: Էտ կընէգըն էլ շատ մոռացկոտ ա իննում (2):

ՄՈՒՄՈՒՐԱՍ(Վ)ԵԼ/ՄՈՒՄՈՒՐԱՍ(Վ)ԵԼ - չք. Գրգռ՝ կիրք առաջանալ, կրքոտվել: Էտ ախճիգը վեր ծըրքը քըտում ա թաքավերին տըղէն մաշկը, էտ տըղան մուրմուռատում ա (2):

ՄՈՒՐՏԱՐ/ՄՈՒՐՏԱՐ/ՄՈՒՐԱՐԱՐ (արս. *mürdār*, թրք. *mundar*) - ած. 1. Պիղծ, կեղտոտ, անմաքուր: Թորքէն ծախած մէսը մուռտառ ա (2): 2. Խարդախ, նենգ: Ամմա էտ մուռտառ թաքավերը իւրան խօսկը կաղարըմ չի... (ՀԺՀ, V, 127):

- Մուռտառ շօն - Խարդախ՝ նենգ մարդ: Էտ մուռտառ շօնը կընգանը օր ա տամ, իշըղ չի տամ (Բ):

ՄՈՒՐՏԱՐԵԼ/ՄՈՒՐՏԱՐԵԼ/ՄՈՒՐԱՐԱՐԵԼ - նր. Պղծել, կեղտոտել, ապականել: Շօնը նի յա մընում լիւզ տամ, ըմընէքը սաղ մուռտառում (2):

ՄՈՒՐՏԱՐԵԼ/ՄՈՒՐՏԱՐԵԼ/ՄՈՒՐԱՐԱՐԵԼ - կր. եւ չք. ՄՈՒՐՏԱՐԵԼ-ի:

ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ(Ը)ՆԵԼ/ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ(Ը)ՆԵԼ/ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՄՈՒՐՏԱՐԵԼ:

ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ/ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ/ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ - գ. 1. Մուռտառ լինելը: Մուռտըռթունը Ըսլանաց ցըղան անպակաս ա (Բ): գ. 2. Կեղտոտ՝ պիծող՝ նենգ՝ ստոր արաք: Էտ մարթը ըշտըղ քինամ ա, մին մուռտըռթուն անում ա (2):

ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ(Յ) - տէն ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ-ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ(Յ):

ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ (թրք. *misafir*) - տէն ՂՕՆԱՐ:

ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ/ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ (արաբ. *müslimān*) - գ. 1. Խալաֆի հետեւորդ, մահմեդական: ... Մըսլըխաթըն ըրալ՝ քօչին, քինին մին հանց տըղ, վեր մուսուլման չինի (ԱԱ, 24): 2. փխր. Վայրագ՝ դաժան մարդ: Մուսուլման ըս, էտ խօսըն խէթակում ըս (Բ):

ՄՈՒՐՏԵՐ (ռուս. *mycop*) - տէն ԶԻԲԵԼ:

ՄՈՒՐՏԵՐԱՆ - տէն ՄՈՒՐՏԵՐԱՆ:

ՄՈՒՐՏԵՐԵԼ - ած., տէն Մին սիրոն:

ՄՈՒՐՏԵՐԱՆ/ՄՈՒՐՏԵՐԱՆ(Բ) (գրք. մատանի) - գ. Մատին հազցնելու օղ, մատանի: Ըտըրանը սըկսում ըն իրէսին լըվա-նալը, տէսնում լօխճին մաննէրումը մուտանա կա (ՀԺՀ, V, 326):

- Մուտանան տիյըրավըն քըցիս, տիվերավը վեր կըղնէ - Ասում են նրբամարմին աղջիկների մասին:

ՄՈՒՐՏԱՆԱԼ (գրք. մօտենալ) - չք. 1. Մոտ գալ, մոտ գնալ: Էրկու իօքի մուտանում ըն, հաց օզում, պառավը տամ չի... (ԱԱ, 26): 2. Գալ, հասնել, մոտիկ դառնալ (ժամանակը): Վերջը, հըղէ ինիլին վանն էլ մուտանում ա (ՀԱԲ, 15, 59): 3. Մեկին՝ մի բանի հավասարվելուն՝ հասնելուն մոտ լինել: Վեր շէնան մուտանում ըն, էշը ըսքըսում ա զըռզըռալավ վազ տալը (2): 4. փխր. Դիպել, ձեռք տալ: Հիշկան անում ըն, դօնաղը հացան մուտանում չի (2): 5. Մտերմանալ, բարեկամանալ: Ըտըրանը իրոնը նըիըտ շատ ըն մուտանում, հընգեր տըրնում (2): 6. Վերաբերվել: Հանրը ասմա. - Կօրծէն դիւզ չըս մուտանում (2):

ՄՈՒՐՏԱՆԵԼ - մ. 1. Մոտիկ տեղից: Մուտանցէլ յէշում ա, տըրսնում էտ պիւննումը Էրկու կ'իլնէ ծէք (2): 2. Ոչ կողմնակիորեն: Ասում ա. - Յըս ըտըրան մուտանցէլ ճընանչնում ըմ (2):

ՄՈՒՐՏԱՆԵԼ/ՄՈՒՐՏԱՆԵԼ/ՄՈՒՐՏԱՆԵԼ - ած., մ. Իրարից մոտիկ՝ ոչ մեծ հեռավորությամբ: Շիթիլնէն շատ ըս մուտըմօտ տընգօտալ (Բ):

ՄՈՒՐՏԱՆԱԲԱՐ/ՄՈՒՐՏԱՆԱԲԱՐ - գ. Մատանու ակ: Հոնց ա պըտահում՝ ըտըրա մուտընաքարը վեր ա ըղնում, ըղնում ճիրնվէրը (2):

ՄՈՒՐՏԱՆ(Ը)ՆԵԼ/ՄՈՒՐՏԱՆ(ՈՒ)ՆԵԼ (գրք. մօտեցանէս) - նր. ՄՈՒՐՏԱՆԱԼ-ի: ՄՈՒՐՏԱՆԱԲԱՐ - տէն ՄՈՒՐՏԱՆԱԲԱՐ: ՄՈՒՐՏԱՆԱԲԱՐ - տէն ՄՈՒՐՏԱՆԱԲԱՐ: ՄՈՒՐՏԱՆ(ՈՒ)ՆԵԼ - տէն ՄՈՒՐՏԱՆ(Ը)ՆԵԼ:

ՄՈՒՐ (գրք. մոյր (ողորմություն) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Մուր անէլ - Մուրալ, մուրացկանություն անել: Մուր ա անում, խօխէնքը պահում (2):

ՄՈՒՐԱԶ (արաբ. *mürad*) - գ. Իղծ, փափագ, ցանկություն: Սօրփը ըտի յա. մուրազըս կըկըղարէ, հինչ օզիս, կըտա... (ԱԱ, 48):

- Մուրազէն հըսնէլ - տէն Մուրազը տըղ հըսնէլ: Միլկանը հըսնում ա իւրան մուրազին, տուք էլ հըսնիք ծէր մուրազին (ՆԱԲ, 28):

- Մուրազը սըրտումը թօղնէլ - Իղծ՝ փափագը անկատար թողնել: Թօրքէն բալան թաղիմ, քանէ՛ ջըիլիլ մուրազ սըրտումը թօղից (2):

- Մուրազը սըրտումը մընալ - Իղծ՝ փափագը չկատարվել: Ըտի էտ տըղէն մուրազը սըրտումը մընաց (2):

- Մուրազը տըղ հըսնէլ - Իղծ՝ փափագը կատարվել: Դէ իմ մուրազըս տըղ չի հըսավ, տուք էլ լօխ հըսնիք ծէր մուրազին (ՀԺՀ, V, 477):

ՄՈՒՐԱԼ (գրք. մուրամ) - նր. տէն Մուր անէլ:

ՄՈՒՐԱԿՈՒԷՐ - տէն ԴԱՅԻ:

ՄՈՒՐԱԿՈՒԷՐ - գ. 1. Մոտ ջուր, հետը մուր խառնված ջուր: Փիչին դուրբան մըրաճնը ա կաթում (Բ): 2. փխր. Կեղտաջուր, կեղտոտ ջուր: Խօրանքն էլ ա մուրըճիւրն իսիւն, էն հինչ կընէք ա (Բ):

ՄՈՒՐԱՍԿԱՆ (գրք. մուրացկան) - տէն ՕԶՕՐ (3):

ՄՈՒՐԱԿՈՒԷԼ - տէն ՄՈՒՐԱԿՈՒԷԼ:

ՄՈՒՐԱԿՈՒԷԼ - տէն ՄՈՒՐԱԿՈՒԷԼ:

ՄՈՒՐԵԼ - տէն ՄՈՒՐԵԼ:

ՄՈՒՐԵԼԱՎԵՐ - ած. Մորեխների կողմից կերված՝ ոչնչացված: Թօրքը յէշնում ըս՝ մուրեխակեր արտեր ա (Բ):

ՄՈՒՐԵԼԱՎԵՐ - գ. Միջատներով՝ մորեխներով սկսվող երգեցիկ թռչնատեսակ, տարմահալ: Մուրեխածը՝ տը մուրեխին դանիմըն ա (Բ):

ՄՈՒՐԵԼԱՎԵՐ - գ. Բարակ եւ երկար ոտքերով մորեխի տեսակ: Մին մուրեխածի թըռչում ա, կամ ըղնում փըրթիլն մացը (2):

ՍՈՒՐՈՒԿԱԾԻՓ՝ - տեն ՍՐՈՒԿԱԾԻՓ:

ՍՈՒՐՈՒԿԱԾԱԿ (գրք. մրաթաթախ) - ած. Մրի մեջ թաթախված, մրով կեղ-տոտված: Մուրթաթախ շնորեղավ քի-նամ ա շինամաջը (Ձ):

ՍՈՒՐՈՒԿԱԾԱԿԻԼ - չք. Մրով պատվել: Պատալովը մուրթկանի ա (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՏՈՐԱՎ - տեն ՍՐՈՒՏՈՐԱՎ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - գ. Մորթու հոտ: Քնի-քան մուրթավոր ա կամ (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (գրք. մորթեղեն (մոր-թե) - գ., հվք. Մշակված մորթիներ եւ մորթե ապրանքներ: Էտ վրձնականը ամմէն կիրանկի մուրթըղան ա տանում բազարը, վեր ծախէ (Ձ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (1): Ասլանը յիրան յա պըրծընում արչէն, մին մոնտառումը մուրթըղան անում (ԱՎԻ, 29):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Մուրթ-մուրթ անել - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (4)ԷԼ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (4)ԷԼ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - 1. գ. Կրակախառն մո-խիր: Մուրմուտը ածում ա խօտէն տակը, նի կըցընում (Բ): 2. ած., գ. փխր. Ոխապահ, ոխակալ (մարդ): Շատ մուր-մուտ մարթ ա Կանրագինը (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (արաբ. *mūṣṣet*) - տեն ԽՈՒՄԱՎՈՒՏ (3):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ԱՆԽՈՒՄԱՎՈՒՏ (1): Էս ախճիգըն ասալ ա- Այ մըրվաթաթը, բա ինձ հունց թողեցի՞ր քուռացած (ԶԳՅ, VI, 68):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (Ե)ԵԼ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (Ե)ԵԼ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - չք. Մուգ գույն ստանալ: Սըվ ըռանգը վեր խառնում ըն, մուքա-նում ա (Ձ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - ած. Մի քիչ մուգ: Մուքավուն շօր ա կըցալ (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (Ե)ԵԼ - չք. ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ-ի:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (արաբ. *muhda* (նվիրված), *mufti* (ծրի) - 1.

տեն ԾՐՈՒՏ: 2. ած. Զուր, անտեղի, ավե-լորդ: Մուփտան տըղան էնքան փուլը խըրջեցէ (Ձ):

- Մուքտան դուքոն յաղի - ժլատ, կծծի: Էդոն մուքտան դուքոն յաղի յա (Բ):

- Մուքտան պատան ինի՝ կըպը-տատվէ - Ատում են շատ ազահ մարդ-կանց մասին:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ/ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ/ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - ած., գ. Զրիակեր, ուրիշի հաշվին ապրող (մարդ): Մուքտանկեր մարթիք քինանալ շըտանում ըն (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (3) - մ. Տեղի-ան-տեղի: ... Կամ ա յօր օնըմ, ըստոյր-ըն-դոյր քըթին մուստան-մուսալլան թըխէ-լավ հըրէ տինըմ... (ՁՏ, Ա, 76):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - գ. Մուգ լինելը, մգու-թյուն: Շօրին մուքթթունը խանումէն տուր չի կամ (Ձ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - գ. Շատ փոքր ձուկ: Էտ գօլումը մօզիդ շատ ա ինիւմ (Ձ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (ռուս. *мода*, ֆր. *mode*, լատ. *modus*) - գ. Նորածեղություն, մոդա: Մի-հէնգվա ըխճըկերը կըխըրնէն քընը-ցընում ըն, թա՛ մօդա յա, անդար անիւմ ըստի դարը (Բ):

- Մօդա ըղնէ/տըղնալ - 1. Իբրեւ մոդա ընդհանրանալ: Ըստէդ հըզեր ջու-ռա թանգա մօդա ընգած ազարնէ չըկա, հունց վեր Բաքվըմը... (ՁՏ, Բ, 9): 2. տեն Անյաթ ըղնէ:

- Մօդա ըղնէ/տըղնալ - Մոդա լինե-լուց դադարել, այլեւս մոդայական չի-նել: Դարաբաղ էլ ա էրկան շօր կընալը մօդա՛ ընգալ, միհէնգ՛ անիւ-ջանիւ, լօխ կարճ ըն կընում (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (ռուս. *модный*) - ած. Ժամա-նակակից վերջին մոդային համապա-տասխանող, մոդայիկ: Միհէնգ կալ քը-թողնէն էլ ըն մօզի շօրեդ կընում (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (գրք. մոդի, հ.ե. **morgho-s*) - գ. Երկու տարեկան հորթ: Արիսանկէն իլանձ-չիլանձ մին մօզի յար, էն էլ կընալը կերալ (Բ):

- Մօզի ըրած - Նիհար, վտիտ: Մօզի

ըրած կալ ա, հինգ կաթնը բիդի տա էտ (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (գրք. մոթ (ցորենի չափի միա-վոր) - գ. Խոր եւ մեծ փայտե պնակ: Մին մօթ գնկան ա լըվանում, տինում ըտըրա ըռըջին (Ձ):

- Սօթ տըղնալ - տեն Կընէգ՝ տըղ-նալ (օծի մասին):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - 1. գ. Հատուկ կերպով պատրաստված եւ տիկի մեջ պահվող պանիր: ... Բուննան անվան հավ-ճավ, մօթալ կըպիրին, վեր պէնը դիւզվի՞ կի-նար... (ՁՏ, Ա, 31): 2. ած. Փոքր անա-տունի մազահան մոթուց կարած: Մին մարթ մին մօթալ փափաղ ա ինք՝ օնում, տըղում կըլխէն (ՆԱԲ, II, 65):

- Մոթալու պանէր - Ընտիր պանիր: Այան պանէր ար շինում, հինգ պա՛նէր, մոթալու պանէր (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (ռուս. *мол*) - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (գրք. մուլ) - 1. տեն ԾՈՒՄ՝: 2. փխր. տեն ԹՈՒՄ:

- Սօլ անել - 1. տեն Ծօխ անել: 2. տեն ԹՈՒՄԷԼ: 3. Հիվանդ լինել, հիվան-դանալ: Պարսէղը մօլ ա ըրալ, էն ա տըղըպէրցում (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (Բ)Ի - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (Բ)Ի:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - գ. Ավագակ: ... Խէղճ Սիրանուշին խօխան մօլթանէքը ծէ-քան խըլալ ին... (ՁՏ, Ա, 221):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (գրք. մոլի (կատաղած, սա-տիկ) - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (Գ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (արաբ., արա., թրք. *molla*) - գ. 1. Մահմեդական կրոնավոր: Մօլլան տէրտէրին կըծիք տիրալ ա մին քը-շըքի թայում, փօղէր՝ էն մին թայումը հու քըշըքալ, տըսալ, վըր կըծիք ծան-դըր ա (ԶԳՅ, VI, 169): 2. փխր. Աղբե-ջաներէն՝ թուրքերէն լավ իմացող մարդ: Դէ Ծատօր դային էլ մօլլա յա, մօլլա, հանց խօսում ա ըտըրանց նըիէտ, գնդոն ըն, թա թօրք ա (Ձ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - գ. Խոտաբույսի տե-սակ: Մօլլաբաշին բաղէրը կանլի ա (Բ):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (Բ)Ի/ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (Բ)Ի - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ - տեն ՍՐՈՒՄԱՎՈՒՏ:

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (գրք. մուլի) - տեն ԾՈՒՄ՝:

- Սօխ տըղնալ - Մոխրանալ: ... Էտ ախճիգը աշկերը պանցալ ա, մին էլ բոյր-դան սըվացալ, մօխ տանալ (ԱՄ, 53):

ՍՈՒՐՈՒՄԱՎՈՒՏ (հ.ե. **mer-* (չարաց-նել) - տեն ԱՋՈՐ (1):

ՍՕԽԵՐ/ՍՈՒԽԵՐ/ՍՕԽՈՒՐ (գրք. մոխիր) - գ. Որեւէ բանի այրումից հետո մնացող փոշենման զանգված, մոխիր: *Էջերը կամ ըն արտը, կոշտ օտում, կամ էտ մօխրին մէջ թափիլ տամ...* (ՀԱԲ, 15, 146):

- Սօխեր անել - տեն Սօխեր շինիլ:

- Սօխերը կըտորել - Թօսրի՝ վառարանի եւն մոխիրը մաքրել: *Սըժ ախպերը չօբան ա տանում, կուճուրը թուռնու մօխեր կըտորող* (ՆԼՂԺԲ, 8):

- Սօխերըս կըլխետ - տեն Վըհըս կըլխետ (ՎԸՎ-ի տակ):

- Սօխերը քամուն տալ - տեն Թօզը քամուն տալ:

- Սօխեր շինիլ - 1. տեն Թօզը քամուն տալ: 2. Հրկիզել, կրակի տալ: *Քըջերը նի յա մընում ըտըրանց շէնը, հիշկան խօտու թայա յա ինում, մօխեր շինում* (2):

- Սօխեր տըռնալ - Այրվել, ոչնչանալ, ավերվել: *Թաքավերին պալատը մին սըհաթումը մօխեր ա տըռնում* (2):

- Սօխ(ը)րալ անել - 1. Քողարկել, ծածկել: *Կընէգը մարթին ըրըծնէն մօխրալ ա անում* (Բ): 2. Վնասագերծել: *Կնփին շատ ա ուրան անա տոն կամ, հարկավեր ա մօխրալ ըրած* (Բ):

- Սօխ(ը)րէն յըրա նըստել - Կործանվել, թշվառանալ, սնանկանալ: *Դօրնից Սուրենը շատ մարթու տօն ա քանդալ, միհէնէք էն ա մօխըրէն յըրա նըստած* (Բ):

- Սօխ(ը)րում թնափիլ տըվօղ - տեն ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ԹԱՎԱԼ (2):

ՍՕԽ(Ը)ՐԵԼ/ՍՈՒԽ(Ը)ՐԵԼ (գրք. մոխրեմ (մոխիր դարձնել) - նք. 1. Կրակը մոխրով ծածկել, անթեղել: *Կըրակը վեր հանգնում ա, մօխրում ըն, տոն կամ* (2): 2. տեն ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ԹԻՐԻԼ: 3. Մահացածի դիակը լողացնելուց հետո մոխրով օծել: *Առաջ անյաթ ա իլնլ. մէղը լըղը-ցընէլանը յըտը մօխրալ ըն* (2):

ՍՕԽ(Ը)Ր(Ը)ՎԵԼ/ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ՎԵԼ (գրք. մոխրիմ (մոխիր դառնալ) - 1. կք. եւ չք. ՍՕԽ(Ը)ՐԵԼ-ի: 2. չք. փխթ. Մահանալ (գործածվում է հատկապես անեծքներում): *Սօխըրվէ նըմինակը, էծըս կուղացալ ա* (Բ):

ՍՕԽ(Ը)ՐՈՒՏ/ՍՈՒԽ(Ը)ՐՈՒՏ - տեն ՍՈՒԽ(Ը)Ր(Ը)ԹԱՎԱԼ:

ՍՕԽՈՒՐ - տեն ՍՕԽԵՐ:

ՍՕԽՕԽ - տեն ՍԱԽՕԽ:

ՍՕԾ - տեն ՍԸՃ:

ՍՕԿՆԸ - տեն ՍՈՒԿՈՒՆ:

ՍՕԿՈՒՆ - տեն ՍՈՒԿՈՒՆ:

ՍՕՀՐԸ (պրս. möhr) - տեն ՓԷՀԱՍ:

ՍՕՀԼՆԹ/ՍՕԼՀՆԹ (արաբ. mihlet) -

գ. Որեւէ բան կատարելու՝ տեղի ունենալու համար սահմանված ժամանա-

կամիջոց: *Թաքավերը երկու օր մօհլաթ ա տամ ըտըրան, վեր դուշին ըսալընսողէն ճարէ* (2):

- Սօհլաթ անել - Ժամանակ սահմանել: *Թաքավերը մօհլաթ ա ընէս, վեր ըխճըկանը տա ըտըրան* (ՀԺՀ, V, 592):

ՍՕՀՏՆԶ - տեն ՍՕԶՏՆԶ:

ՍՕՀՐԵԼ - տեն ՓԸՀՆԵԼ:

ՍՕՂ - տեն ՍՕԽՉ:

ՍՕՂՆՄՆԹ (թրք. muğamat) - տեն ՍՈՒՂԱՍ:

ՍՕՂԵՍ/ՍՈՒՂԵՍ (գրք. մողէգ) - գ. Երկարապոչ եւ թեփածածկ մարմնով սողուն, մողես: *Քարը յօր ա օնում, տըսնում՝ տակէն մի մօղէս* (2):

ՍՕՍ - տեն ՍՈՒՍ:

ՍՕՍԱՊԱՍ - տեն ՍՈՒՍԱՊԱՍ:

ՍՕՍԵ - տեն ՍՈՒՍԵ:

ՍՕՍԵԼ - տեն ՍՈՒՍԵԼ:

ՍՕՍՍԻԿ - տեն ԲՕՓՍԻԿ:

ՍՕՍԹ - տեն ՍՈՒՍԹ:

ՍՕՍՂՕԼ - գ. Մոնղոլ ժողովուրդը կամ դրանց յուրաքանչյուր ներկայացուցիչը: *Լէնգ Թէմուրըն էլ ա մօնղօլ իլնլ* (2):

ՍՕՍԶ (գրք. մուսը) - տեն ԼԱԼԷԳ:

ՍՕՇ (հ.ե. *mors-) - գ. 1. Մոշենու պտուղը, մոշ: *Ամմա կուճուր քըվէրը ըմանէն մէջին մօշ չի ընում, սնքանք վեր քաղած մօշը ծակավը վեր ար տէռալ* (ՀԺՀ, V, 365): 2. տեն ՍՕՇԻ:

ՍՕՇԻ - գ. Վարդագգիների ընտանիքին պատկանող փշոտ թփաբույս, որի պտուղն է մոշը, մոշենի: *Ըտը՞ղ մին մօշի յա փըսնում* (2):

ՍՕՇՈՒՏ - տեն ՍՕՇՕՍ:

ՍՕՇՕՍ/ՍՕՇՈՒՏ - գ. Շատ մոշենիների աճած տեղ: ... *էտ տըղան քինամ ա մուշօտին տակէն կօղը կենում* (ՀԺՀ, VI, 121):

ՍՕՌ - տեն ՍՕԽՉ:

ՍՕՌԱՆԱԼ - տեն ՍՈՒՌԱՆԱԼ:

ՍՕՌԱՍԿՕՍ - տեն ՍՈՒՌԱՍԿՈՒՏ:

ՍՕՍԻՆ - գ. Երկարափող հեռահար հրացանի տեսակ: *Ապուն մին լալ մօսին ա իլնլ* (Բ):

ՍՕՍՍ (ռուս. мост) - տեն ԿԱՐՍՈՒՆԶ: *Վեր կամ ա, հըսնում մօստը, յէշում ա տէսնում՝ երկու թաջիր քընում ըն...* (ՀԱԲ, 15, 110):

ՍՕՍ - տեն ՍՕՏԷ(Գ):

ՍՕՏԷ(Գ)/ՍՕՍ/ՍՕՏԻ(Գ)/ՍՕՏԸ(Գ)

(գրք. մատ) - ած. 1. Ոչ հեռավոր, մոտ գտնվող, մոտակա: ... *Տանըմ ա մօտէ մին ծօրըմ կօղը կըցընըմ, ամմէն օր թաքուն հաց տանըմ* (ՆԼՂԺԲ, 20): 2. Հարեան, կողքին՝ կից գտնվող: *էտ օշափնէն ամմէն օր մին մօտէ շէն ա*

ինում, թըլանում ըն (ՀԺՀ, V, 546): 3. Ըստ ժամանակի՝ մերձավոր, ոչ մեծ ժամանակով բաժանված: *Ասում ըն՝ մօտէ վախտէրըս պէնցյան պիցըրընական ըն* (Բ): 4. Բարեկամական՝ մտերմական՝ ազգակցական կապերի մեջ եղող: *Ըտըրանը մօտէ հընգէրունը ըն ինում* (2): 5. գ. Մոտակա տեղ՝ վայր՝ կետ: *Ըսկի մօտէն տըսնում չի, հըռնէն հունց տըսնա* (Բ): 6. կ. Կողքին, կողքը, մոտ: *Վանքը ծըմական մօտէ շէն ա* (Բ):

- Սօտ թակել - Որեւէ, հատկապես՝ ամուսնանալու կամ սեռական հարաբերության մեջ մտնելու նպատակով շարունակ մեկի մոտ գնալ՝ մտերմություն հաստատել: ... *Թաքուհին սիրահարվում ա էս մարթին յըրա, ամմա էս մարթը մօտ չի թակում* (ՀԺՀ, VI, 243):

- Սօտէ ինիլ (մինին նըհըտ) - Սեկի հետ մտերիմ՝ սրտակից լինել: *Ափկարը հիրըվանէն նըհըտ շատ ար մօտէ* (Բ):

- Սօտէ ինիլ (մին պէնա) - Որեւէ բանից՝ արհեստից՝ մասնագիտությունից եւն գաղափար ունենալ, տիրապետել: *Դոկտրթունա մօտէ յա Զամանը* (Բ):

- Սօտէ կէնալ - տեն ՍՈՒՏԱՆԱԼ:

ՍՕՏԷ-ՍՕՏԷ - տեն ՍՈՒՏԱՆԱԼ:

ՍՕՏԸ(Գ) - տեն ՍՕՏԷ(Գ):

ՍՕՏԻ(Գ) - տեն ՍՕՏԷ(Գ):

ՍՕՍ-ՍՕՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սօտ-մօտ անել - տեն Սօտ թակել:

ՍՕՐ¹ (գրք. մուր) - գ. 1. Փայտի կամ այլ նյութի ոչ լրիվ այրումից գոյացող նյութ, մուր: *Սօրը քըսում ա ըխճըկանը իրըսը, սըվըցընում, վեր ճընանչին վէջ* (2): 2. Հացահատիկային բույսերի, հատկապես՝ ցորենի սնկային հիվանդություն, որից հատիկը սեւանում՝ մրանման փոշի է դառնում: *Ըստարէ մօրը ցօրէնը փուջըցըրալ* (Բ):

- Սօր տալ - տեն Թըքըթօհմնաթ տալ:

- Սօր օտել - տեն Թըքըթօհմնաթ օտել:

- Սօր քըսել - Զրպարտել, վարկաբեկել: *Շէնին կընանէքը վնրին էտ դարիբ հարթանը մօր ին քըսում* (2):

ՍՕՐ² - տեն ՍՕՐԷ:

ՍՕՐԱ - տեն ՍՕՐՈՒՏ:

ՍՕՐԱՆՑ - տեն ՍՕՐՈՒՏ:

ՍՕՐԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Սօրգանէն ախճիգը/թօնը/տըղան - տեն Մանթաշօվէն ախճիգը:

ՍՕՐԷ/ՍՕՐԻ/ՍՕՐ² (գրք. մորի) - գ. Ելակ՝ մորի եւ դրա թուփը: *Մէր բըղէրումը մօրէ շատ կա* (Բ):

ՍՕՐԷԽ/ՍՈՒՐԷԽ/ՍԱՐԱԽ (գրք. մորեխ) - գ. Ուղղաթեւ միջատ՝ մորեխ: *Սօ-*

րէկը յօք ա տամ, ընգնում փըրթուշին ամանը (ՆԱԲ, 141):

- Սուրէիսու կ'ըփէր - Նիհար եւ երկար ազդերը՝ ոտքեր: Էտ կընգանըն էլ մուրէխու կ'ըփէր ա ինիս, լօխ նըս-տավ շուկուղ ըն ընէս (Ձ):

- Սուրէիսու փայ տըճնալ - Ոչնչա-նալ, մորէիսների կողմից փչանալ (ար-տի մասին): Արտերը սաղ մուրէիսու փայ տըճնէն (Բ):

ՍՕՐԹ - գ. Անասուն մորթելու գործո-ղությունը, մորթելը: Վեր մորթը ըսքըսում ա, հունց ա պըտահում, էտ կավը պօ-գավը թըխում ա, աշկը քուտըցընում (Ձ):

- Սորթ անել - Անասուն մորթել: Էս էլ սաղ օրը մորթ ա անում (ՆԱԲ, 51):

ՍՕՐԹԷ (գրք. մորթի) - գ. Կենդանու մաշկը՝ կաշին մազեղեն ծածկույթով, մորթի: Մարթը աղվէսը մաշկում ա, մոր-թէն յօր օնում, քինում (Ձ):

- Սորթան տոնս կ'ալ - տէն Կաշվան տոնս կ'ալ:

ՍՕՐԹԷԼ (գրք. մորթեմ) - նբ. 1. Վիզը կտրել, վիզը կտրելով սպանել, մորթել: Մին վըճաճար ինք կ'ալի, մուրթեցէ, վըճար մին լնվ բաղարնք անիւնք (ԼՂԲԲ, 272):

2. փխբ. Տանջել, չարչարել: Խանը ըտը-րան լափ մորթից, էնքան չըրչարից (Ձ):

ՍՕՐԹ(Ը)ՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ՍՕՐԹԷԼ-ի: ՍՕՐԻ - տէն ՍՕՐԷ:

ՍՕՐՈՒՏ - գ. Վրան մուր քսված, մրով կեղտոտված: Սօրուտ իրըճավ քինում ա բաղարնք (Ձ):

- Սօրուտ անել - Մուր քսել, մրով կեղտոտել: Ախճիզը մանը թըթախում ա, էտ տըղէն մաշկը մօրուտ անում, հանցու յըճտնան ճընանջի (Ձ):

ՍՕՐՈՒՏ/ՍՕՐԱՆՑ - մ. Ի ծննդէ, ծնված օրից ի վեր: Տա մօրուց էլ իմաս-տուն ա իննում... (ՅԺՅ, VII, 85):

ՍՕԲ (հ.ե. *(s)mougho-) - ած. Ոչ բաց, մուր գույնի, մուգ: Վարթաբեղը մին աման մօք թանաք ա տընում ջըբումը, հըղէ ըննում (ՆԱԲ, 61):

ՍՕԲՈՒԷԼ/ՍՕԲՈՒԷԼ - տէն ՍՕՐՁՈՒԷԼ:

ՍՕԲՈՒՎԷԼ - տէն ՍՕՐՁՈՒՎԷԼ:

ՍՕԲԿԱՍ/ՍՈՒԲԿԱՍ (թրք. möhkəm) - ած. Պինդ, ամուր: Ըտըրա հէտէ յա, վեր ըտի մօքկամ ա, մինչը՛վ միհէնգ՛ էլ կարէլ չըս, թա նըստա մին թալաշա պուք տաս (ԱԱ, 48):

ՍՕԲՏԱՍ/ՍՈՒԲՏԱՍ/ՍՕՅՏԱՍ/ՍՈՒՅՏԱՍ (արաբ. muhtaj, թրք. muhtaç) - տէն ՅԱՍՏԱՍ:

- Սօբ՝տանջ ըղնէլ/ինիլ - Մեկից ապ-րուստի միջոցներ մուրալ, նրանից կախման մեջ լինել: Աստուծ տա՝ ծէր յէ-ղումը տըպակվիք, քասիթ-քուսուքու մոխտանջ չընգնիք (ՁՏ, Բ, 197):

ՍՕԲՈՒԷԼ - տէն ՍՕԲՈՒԷԼ:

3

ՅԱ՛ - տէն Ա՛: Մին օր էտ թաքավէրը մահու յըրա յա իննում... (ՅԺՅ, V, 149):

ՅԱ² (թրք. ya) - 1. Կամ: Ասում ա.- Յա՛ ախճիզըտ ինձ բիղի տաս, յա՛ քը՛գ բիղի տանիմ տույին կօշտը (Ձ): 2. ձ. Զարմանքի բացականչություն՝ վա՛հ, մի՛թե: Յա՛, խէ Արշակըն էլ ա՛ մը՛ռալ (Բ):

- Յա աղըն ա պակաս, յա մաղը - Սի բանի կարիք ունի: Յա՛րը ասմա.- Կը-րիքօրը լ՛ըրա ընդի կ'ալ չի մէր տօն, վեր յը՛կալ ա, հա՛լընք յա՛ աղըն ա պակաս, յա՛ մաղը (Ձ):

- Յա ասած, յա ըսելու - Յամառ է, աներես է: Ըտըրան յա՛ ասած, յա՛ ըսելու, հիկէ էլ անիս, մին ա, էլիա ուրան ասա-ծըն ա ընական (Բ):

- Յա էշը կըստակէ, յա իշատարը - Ասում են, երբ մեկը երկար ժամանակով պարտք է վերցնում կամ որեւէ բան խոստանում: Մինչը՛վ միհէնգ էլ Ղարա-բաղ, վեր մինը երկան վըխտավ պարթկ ա յէր օնում, յա մին պէն խօսկ տամ, ասում ըն.- Էն վախտը յա՛ էշը կըստակէ, յա՛ իշատարը (ԱԱ, 84):

- Յա՛ ընդըրա/քը՛գ ասած, յա՛ էն քարէն/պատէն - Ասում են անհասկա-ցող՝ խորհուրդ չսող մարդկանց մասին:

- Յա՛ տօնըս, յա՛ կըտօրըս - Ասում են աղքատ՝ ընչագուրկ մարդկանց մասին:

ՅԱԲԱ (թրք. yaba) - գ. երկմանի, երկմատնանի փայտե եղան: Յաբան յօր ա օնում, ցա՛քը շըլակում, պի-րում (Ձ):

ՅԱԲԱՆՏ(Ի) - մ. Բախտին ապա-

վինելով, պատահական հաջողության հույսով: Ըտըրանք էտ հըղավը յաբախ-տի քինում ըն, թա ըշտը՛դ, ուրանք էլ չըն գ'ոնդում (Ձ):

ՅԱԲԱՆԱ - տէն ԲԸՅԱՆԱ:

ՅԱԲՈՒ (թրք. yabi) - գ. Նիհար՝ քնձոտ ձի: Ըտըրան էլ մին յաբու վա իննում, տանում ա, թա ծախէ, հըղէնի ըստակում ա (Ձ): 2. անրգ. Ծույլ՝ դանդաղաշարժ կին: Էտ յաբուն մինչը՛վ մին կօրծ ա անում, օրը մըթնում ա (Բ):

ՅԱԳԻՆ/ՅԷՆԳԻՆ (թրք. yəgin) - տէն ՅԱԼԷՆԻ (1):

ՅԱՂ¹ (ռուս. яд) - գ. Թույն: Յաղը խը-մում ա, դանտի մըճնում (Ձ):

- Յաղ տալ - Թունավորել: Վէզիրը թաքավէրին յաղ ա տամ, ըսպանում (Ձ):

ՅԱՂ² (պրս., թրք. yad) - ած., գ. Օտար, խորթ (անձ): Ղուշմանին փիս խօսկավը, ինձ ախլ մի, թա յաղ ա (ԼՂԲ, 12):

- Յաղ յաղէն մըճալը խաղ ըսելավ կըթաղէ - Օտարը օտարի համար չի ցա-վա՛ վշտանա:

ՅԱՂ-ՅԱՂԱՆ - գ. Օտար եւ հարա-գատ մարդիկ: Յաղ-յարան լօխ հըվաք-վում ըն ըտը՛դ (Ձ):

ՅԱՋԸՆ (թրք. yazək) - ած. Խեղճու-կրակ, ողորմելի, անկարող: Յազըխ մարթիք՝ շատ կան (Բ):

ՅԱՋ-ՂԸԾ (թրք. yaz-kiş) - տէն ԱՍԸՌ(ՆԸ)-ԾԸՍԸՌ(ՆԸ):

ՅԱՋՄԱ (թրք. yazma) - գ. Գլխի ծաղ-կանկար թաշկինակ: Յազման կապում ա, տոնս կ'ամ (Ձ):

ՅԱԹԱՂ (թրք. yatak) - գ. Կենդանի-ների պառկելու՝ նստելու՝ հանգստա-նալու տեղ: Վըճուկանը կ'ըխտարէն յաթաղը լ'ավ ար գ'ոնդում (Ձ):

- Յաթաղ տալ - Պառկել, նստել (կեն-դանիների մասին, անարգաբար՝ նաեւ մարդկանց մասին): Կամ ըն, տըճնում արչը ըտը՛դ յաթաղ տուված (Ձ):

ՅԱԹԱՂԱՆ (թրք. yatagan) - գ. Թուր-քական կարճ ու կեռ թուր: Թօրքը յաթա-ղանը տոնս ա օնում, էտ խուխէն կըլծիք կըտըրում (Ձ):

ՅԱԼ (պրս. yāl, թրք. yala) - գ. 1. Սա-րալանջ: ...Վեր Չալվաթին քըշանում ա յալը, թա հէվանը յէտ տա, քըմական յըրա յըն անում, վեր քըցում (ԱԱ, 39): 2. տէն ԲԱԾ (1):

- Յալըն ա հաճիկ խօզված ծի - Գե-ղեցիկ, անթերի (իր, գործ): Ծառ, հիկէ ծա՛ռ, մին յալըն ա հաճիկ խօզված ծի (Բ):

ՅԱԼԱՄԱՍՈՐ - տէն ԳԸԼԸՄԱՍՈՐ:

ՅԱԼԱՄԱՍՈՐԻ - տէն ԳԸԼԸՄԱ-ՍՈՐԻ:

ՅԱԼԱՆԱՆ (թրք. yalandan) - ած., մ. Անտեղի, սուտ կերպով: Յալանան շատ ա խօսում Ծատօրը (Բ):

ՅԱԼԱՆԶԻ (թրք. yalançı) - ած., գ. Սու-տասան, խաբեբա: Յալանջի մարթ ա մէր Ռուբէնը (Բ):

ՅԱԼԱՆԶՕԹՈՒՆ - գ. Սուտ ասելը, խաբելը: Յալանջօթունը կընջըլօզանց ցը՛ղան անպակաս ա (Բ):

ՅԱԼԱՍԱՊԷՏ - տէն ՎԷԼԻՍԱՊԷՏ:

ՅԱԼԼԱ(Յ) - ձ. 1. Բաջալերանքի բա-

ցականացություն: *Տըղէքը արտը հընծում* ըն, *հնրըն էլ կոխկան թանրիփ ա անում*՝ *յալլահ, յալլահ* (2): 2. Դուրս անելու՝ վռնդելու բացականչություն: *Մըղակը պէ-նում ա, կուպէ տամ, տոն քըցում, թա՛յալ-լա* (2): 3. Ասվում է մեկի հեռանալիս՝ գնա-լիս: *Խուրջինը շըլակում ա, յալլա՛* (2):

ՅԱԼԼԷԽ - տեն ՅԱԼԼԵԽ:

ՅԱԼԼԵԽ/ՅԱՅԼՈՒԽ/ՅԱԼԼԷԽ/ՅԱԼ-ԼՈՒԽ (թըք. *yaglak*) - գ. 1. Քիթը՝ բերանը՝ աչքերը եւն սրբելու փոքր քառակուսի կտոր, թաշկինակ: *Քըթըպըռօշեն լօխ վէր ա քաշում, մին յըլէխում կապում...* (ՀԱԲ, 15, 18): 2. Գլխաշոր: *Յալլէխը կըլխան յը՛տ ա անում, ըտըրա յարան կապում* (2):

ՅԱԼԼԻ/ՅԱԼԼԻ (թըք. *yayli*) - գ. 1. Պա-րի տեսակ՝ շուրջապար: ... *Հարթըն ըսկը-տում ա ըսկէսօրը թակէլ, ըստիպում, վը՛ր յալլի պար կա...* (ՀԺՀ, VI, 232): 2. Այդ պարի ժամանակ երգվող երգը եւ դրա եղանակը: *Ղավալը մին լ՛ավ յալլի յա ածում, պըռըվնէն պար ըն կամ* (2):

- Յալլի հարայ անէլ - Բուրիսի պարի հրավիրել: *Մակառքաշին ծըրքէրը յը՛տ ա տանում, յալլի հարայ անում* (2):

- Յալլին շաղ(վ)էլ - Տրամադրու-թյունն ընկնել, շփոթվել: *Մարթը վէր ըտի յա ասում, կընգանը յալլին շաղում ա* (2):

- Յալլին շըղ(վ)ըցընէլ - Տրա-մադրությունը գցել, շփոթմունքի մեջ գցել: ...*Սըրէնց կըրիզիստ հալա տեսալ չընք, մէր յալլին լափ շըղվըցըրալ ա...* (ԶՏ, Բ, 93):

- Յալլի տալ - Այդ պարը պարել: ...*Հու վէր հըրսանէք օնէ, թօղ մէյդան կանցի, մին գոռնա փըջիմ, վէր ծէնան նըրէտ չըրոտտընէքըն էլ յալլի տան* (ԶՏ, Ա, 158):

ՅԱԼԼՈՒԽ - տեն ՅԱԼԼԵԽ:

ՅԱԼՄԱ - տեն ՅԱԼ (2):

ՅԱԼՄԱՐ - տեն ՅԱՐՄԱՐ:

ՅԱԼՎԱՐ (թըք. *yalvar* (աղաչել) - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Յալվար ըղնէլ/ինիլ - Որեւէ բան ձեռք բերելու՝ գլուխ բերելու համար սրան-սրան դիմել՝ պատեպատ ընկնել: *Շատ ա յալվար ըղնում, ամմա պէն չի դիւզում* (2):

ՅԱԽԱ - տեն ՅԱԽԱ:

ՅԱԽԱԼԱՄԻԾ - տեն ՅԱԽԱԼԱՄԻԾ:

ՅԱԽԹԷԼ - տեն ՅԱԽԵՆԷԼ:

ՅԱԽԹԵՎԷԼ - տեն ՅԱԽԵՆՎԷԼ:

ՅԱԽԿ - ձ. Զգվանքի բացականչու-թյուն: *Ախճիգը մուտանում ա, թա.-Յախկ, էտ հինչ փիս խօրնա՛* (2):

ՅԱԽՆԻ (պրս. *yaxni*, թըք. *yahni*) - գ. 1. տեն ԲՕԶԲԱԾ: 2. Խաշած նիհար միս:

Յախնին կըտօրում ըն, օտում (2): 3. փխբ. Անաշխատունակ՝ անշարժունակ մարդ: *Հառնըն ըսկէսօրը թա.- Քա՛կ-թառ յախնի, քինա՛ կըլծխտ պահէ, յէս կարէլ չըմ քէգ պահիմ* (ՀԺՀ, VII, 65):

ՅԱԽՆԻ-ՓՈԼԱՎ/ՅՈՒՆՓՈԼԱՎ - գ. Մտով ու բրնձով եփած փլավ: *Խալիքը պէն չօսին ուտէլի, ըտըրանք էլ ամմէն օր յախնի-փըլավ ըն օտում* (Բ):

ՅԱԽՏԷԼ - տեն ՅԱԽԵՆԷԼ:

ՅԱԽՏԵՎԷԼ - տեն ՅԱԽԵՆՎԷԼ:

ՅԱԽՏՏՏ - տեն ՅԱԽՏՏՏ:

ՅԱԽՈՒ (թըք. *yaka* (խարան) - գ. 1. Սպեղանի: *Պառապը դաստի մին յախու վա տինում ըտըրա վը՛ննանը յըրա, կապում* (2): 2. տեն ՅՈՂՈԼԱՎԱԾ:

ՅԱՐԴԱՆ (թըք. *yagdan*) - գ. 1. Մեջը վառելանյութ լցրած ու պատրույզ դրած աման, ճրագաման: *Յաղդանը նօթավ լըցնում ա, տանում* (2): 2. Կարի մեքե-նան եւն յուղելու հարմարանք: *Յաղ-դանը քըթէնում չըմ, թա կարէն մաշինը յը՛ղիմ* (Բ):

ՅԱՐԸՆԸՐ - տեն ԱՆԸԶԿԱՍ:

ՅԱՐԻ (թըք. *yacı* (թշնամի) - գ. 1. Առասպելական կենդանի, որ իբր գողա-նում է մարդկանց: *Մարը ասմա.- Վէր սուս չանիս, յաղին կըլական ա* (2): 2. փխբ. Թշնամի: *Թաքավէրին պուճուր տըղան մընըմ ա մաթալ, դէ հինչ ա՛նէ, յաղու ծը՛ռք ա ընգալ* (2):

- Յաղին ճըմփածը/տարածը/նի կացածը - Անօրեն, ավագակ, գող: *էտ յաղին ճըմփածը շէնըմ էլ հավ չի թօ-ղալ, լօխ կուղացալ ա, էփալ* (Բ):

- Յաղին ճըմփել/նի կէնա/տանէլ - Անհետանալ, անհետ կորչել: *Յակատը յաղին ճըմփալ ա, ըրվամ չի* (Բ):

ՅԱՐՈՒՐ/ՅԱՐՈՒԹ (գրք. *աղուք, արաք. yāgut, պրս. yākut, թըք. yakut*) - գ. Թանկագին քար, հակիւթ: *էտ քալլին մէջան յէր ա տը՛ռնըմ էլ թընգական քարէր, էլ լալ նան յաղուր, վէր մարթի աշկէր շաղվմ ա յէշիլիս* (ՀԺՀ, V, 234):

ՅԱՐՈՒԶ - տեն ԽԷԻ: *Կավըն ասում ա.- Յաղուգ յէկալ ը՛ս* (ՀԺՀ, V, 541):

ՅԱՐՈՒԹ - տեն ՅԱՐՈՒՐ:

ՅԱՄԱ (ռուս. *яма*) - գ. Գետնի մեջ փորած փոս: *Մին յամա յա կըտըրում, նի մընում մաջը* (2):

ՅԱՄԱՆ/ՅԱՄԱՆ (թըք. *yaman*) - 1. գ. Փորձանք, ցավ: ... *Ախ, յէս քը՛գ հինչ ա՛սիմ, յախ, սէրը մին յաման ա* (ԼՂԲ, 15): ած. 2. Խիստ, թունդ, սաստիկ: *Թա-քավէրին տըղան յաման գիթկան ար, դաստի կըլխու ընգալ օշափին մը՛թկը* (ՀԺՀ, V, 89): 3. Ծարպիկ, խորամանկ: *Յաման մարթ ա Սանքիսը, լօխճին խա՛-*

փից, փուկէրը յօր կալլալ (Բ): 4. Նենգ, խարդախ: *էտ յաման թաքավէրը ճարը ածում ա չային մաջը, հանցու կընէգը խըմէ, մը՛ռնէ* (2): 5. ձ. Օգնության կանչ, աղաղակ՝ վա՛յ, հասէ՛ք: *Կո՛ւր յը՛կալ, յամա՛ն* (Բ):

- Յաման յարա - Անբուժելի վերք՝ հի-վանդություն: *Ասում ա.- էտ յաման յարա յա, ըտըրանա պըրծումըն չի կա, մըռ-նըլական ա* (2): 2. Սրիկա, խարդախ մարդ: *էտ յաման յարան հօրը-մօրը օր ա տամ, իշը՛ղ չի տամ* (Բ):

ՅԱՄԱ(Ն)Ջ (թըք. *yemaç*) - 1. ած. Դե-պի ցած թեքված, զառիվայր: *Մին արտ օնիմ՝ էրկու կը՛ղ, ըրկօքան էլ յամանջ տը՛ղ* (ԱՀ, 58): 2. գ. Թեքություն, վայրէջք: *Յամանջը վէր ընցընում ըն, հըսնում ըն ըխպիրին կօշտը* (2):

ՅԱՄԱՆ - տեն ՅԱՄԱՆ:

ՅԱՅ(Ի) - տեն ՅԱՅ(Ի):

ՅԱՅ(Ի)/ՅԱՅ(Ի) (թըք. *yay*) - գ. տեն ՉԱՆԱ:

ՅԱՅԼԱՐ/ՅԵՅԼԱՐ (թըք. *yaylak*) - գ. 1. Ամառային արոտավայր, որտեղ բարձ-րանում եւ ապրում են խաշնարածներն իրենց անասուններով: *Յէզնէքը էն ըն յայլաղնէրում...* (ՀԱԲ, 15, 118): 2. փխբ. Ամառանց, հով տեղ, ուր ամառվա շո-գերին հանգստանում են: *Շուշին ըշ-խարքավըս մին տը՛ռած դարաբաղուց հը՛տէ յայլաղ ա իլալ* (2):

ՅԱՅԼԱՐԱՎԷՐ - տեն ՅՈՅԼՈՐԱՎԷՐ:

ՅԱՅԼԱՐԱՏԸՐ - տեն ՅՈՅԼՈՐԱՎԷՐ:

ՅԱՅԼԱՐԸՆԷ - տեն ՅՈՅԼՈՐԸՆԷ:

ՅԱՅԼՈՒԽ - տեն ՅԱԼԼԵԽ:

ՅԱՅՄԻԾ - տեն ՅԱՅՄԻԾ:

ՅԱՅՄԻԾ/ՅԱՅՄԻԾ (թըք. *yaymak*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յայմիշ ինիլ - Անհետանալ, տե-սաղաշտից կորչել: *Տը՛սնում ա, վէր վէրջը կըռը՛վ ա տըռնըլական, յայմիշ ա ինիւմ* (2):

ՅԱՆ (թըք. *yan*) - գ. 1. տեն ԱՆԳՈՒՆ: 2. Առարկայի կողքի ձող՝ ունկ: *Ախպօրը մինը ըրէն յանան ա պահում, վը՛ր պա-րան չի կա, էն մինըն էլ ըրբան քըշիլիս ա ինիւմ* (ՀԺՀ, VII, 333): 3. Նեղ գորգ, որ կախում են պատից: *Տանը էրիւշ պէն չի ինիւմ, էտ յանը պատան վէր ա օնում, տամ քըվօրը* (2):

- Յանը տարած - Միամիտ, պարզա-միտ, մի քիչ անխելք: *Յանը տարած մարթ ա Սիրօճը, խափում ըն, կավը տանում* (2):

- Յան տալ - 1. Շրջանցել, կողքով անցնել: *Դանկիշին տըղան մին կէրպ*

յան և տամ... (ՅԺՅ, VI, 123): 2. Մի կողմի վրա գնալ՝ թեքվել: ... Պատահա տիվեր Յանանը յան տըվալ, թա մին ճըպատ կըտրե, բորդան մին տըրաքուց յեկալ (ԼՂԲԶ, 274):

ՅԱՆԱՐԱՆ/ԳԵՆԵՐԱԼ (ռուս. *генерал*, ֆր. *général*, լատ. *generalis*) - գ. Զինվորական բարձր կոչում եւ այդ կոչումը կրող անձը, գեներալ: Էտ գեներալը կըգնըվում և, ըսկըսում ուշունց տալը (ՅԺՅ, V, 648):

ՅԱՆԳԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յանգին քըցիլ - Յարմարեցնել: Յանգին և քըցիլ, ըտե՞ղ ինչտում (2):

ՅԱՆԳԻ (անգլ. *yánkee* (ԱՄՆ-ի բնիկ ամերիկացիների մականունը եվրոպացիների լեզվում) - ած. Շատ նիհար, վտիտ: Ըտըրան էլ մին յանգի ծի յա ինոմ (2):

- Յանգի կըտըրել - Շատ նիհարել, հյուծվել: Էտ թորքը մին ամսումը յանգի յա կըտըրում, մը՞ռնում (2):

ՅԱՆԴԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յանդուն ճանջը - Գործ գույնի կլորավուն ճանճ՝ երկարավուն սեւ շոշափուկներով: Յանդուն ճանջըն էլ և ըտըրանց տանը պոն տիրանլ (2):

ՅԱՆԻ - տեն ՅԱՆԻ:

ՅԱՆԻ/ՅԱՆԻ (արաբ., պրս. *yani*) - վ. 1. Իբրեւ թե, որպես թե: Այստանը մուտանում և, թըվքերը լը՞ր քաշում, յանի ինքըն էլ և կործ անում (2): 2. Միթե, արդյոք, իսկապես: Կընէ՞քը Էտ վեր լըսից, ասից.- Ա՛ մարթ, յանի դո՞ւք ը՛ս ասըմ, թա սո՞տ (ՅԺՅ, V, 587):

Յանի թա - տեն ՅԱՆԻ (1): ...Անումըն էլ տիրանլ ըն ճարտար, յանի թա՛ճարած տը՞ղ (ԱԱ, 24):

Յանի քի - տեն ՅԱՆԻ (1): Մին օր էլ յեր ըն կենում, յանի քի ճո՞ւրը քընիլի հէտէ ուրո՞ր նըհէտ կընէվ ըն անում (ՆԱԲ, 113):

ՅԱՆՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յանմիշ անել - տեն ԽՆԸԱՐԷԼ:

ՅԱՆ-ՅԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Յան-յան անել - Տարբեր կողմերի վրա ցրել՝ շարժել: Էտ մարթը ճախը յան-յան և անըմ, տը՞սնըմ տակին մին սանդուղ... (ՅԺՅ, V, 113):

- Յան-յան ինիլ/տը՞ռնալ - Տարբեր կողմերի վրա ցրվել՝ շարժվել՝ գնալ: Էտ մը՞ծ քուրը, վը՞ր տանը լօխ յան-յան ըն տը՞ռնում, յօր և օնում շըփօթ իփո՞ւմ, դէհա-դէհա օտում... (ՆԼՂԺԲ, 73):

ՅԱՆ-ՅՕՆ - գ. Շրջապատ: Մէր յան-յօնումը ըտի մարթ չի կա (2):

ՅԱՆ-ՅՕՐԱ - գ. Ամբողջ ընտանիքը եւ ունեցվածքը: Թամաղան ասում և.- Զու յան-յօրավըտ քու կենացըտ (2):

ՅԱՆՇԱՂ (թըք. *yanşak* (զագրախոս) - տեն ՂԱՂԱՐԳՈՒՄ:

ՅԱՆՏԱՐ (ռուս. *январь*) - գ. Կիսաթանկածք քար եւ դրանից պատրաստած զարդ: Ըտըրա մուտունեն յանտարը վեր և ըղնում, կօրչում (2):

ՅԱՇ (թըք. *yaş*) - գ. Տարիք, հասակ: Ըտըրանց ինըմ և ուրո՞ր յաշի էրկու տըղա (ՅԺՅ, V, 444):

- Յաշը անց կըցըրած - Ծեր, տարեց, հասակ առած: Մին մըճացած, յաշը անց կըցըրած թաքավը՞րու մին շատ դանշան՞ ախճի՞ք և ինո՞ւմ (ՅԺՅ, VII, 30):

- Յաշ քաշիլ - Ծերանալ, հասակ առնել: Ապան ասմա.- Յաշ ըմ քաշանլ, էլ կարում չըմ կօրծ անիմ (Բ):

ՅԱՇԱՎ - ած. տեն Յաշը անց կըցըրած:

ՅԱՇԷԼ - տեն ՅԵՇԻԼ:

ՅԱՇԻՓ (ռուս. *ящик*) - գ. 1. Արկղ, տուփ: Տը՞սավ մին քանիք մարթ, մին դանշան՞ յանճի՞ք շըլակած, ծը՞ն և տամ... (ՅԺՅ, V, 136): 2. տեն ՂՈՒԹԻ:

ՅԱՇԿԷԼ - տեն ՅԵՇԿԻԼ:

ՅԱՊՕՆ - գ. Ճապոնական բոժոժ, որ ավելի մալր է եւ դեղնավուն: Յապօնը Ղարաբաղ լավ ար անրան անում (Բ):

ՅԱՌԻԿ (ռուս. *ярлык*, թըք. *yarlik*) - գ. Ապրանքների՝ իրերի՝ արտադրանքի եւ վրա փակցվող նիշ՝ պիտակ, որի վրա գրված եւ տվալները: Յառիկին յըրա միհէնք էլ կինը կիրան՞ չի ինո՞ւմ (Բ):

- Յառիկը յըրա - 1. Նոր, չօգտագործված: Փուլը տամ և, տըղէն հը՞տէ մին յառիկը յըրա մաշին ինք օնում (2): 2. տեն Կամսամօլէն գընիշկան կուռըտակէն:

- Յառիկը պուք տըված - 1. Ոչ նոր, օգտագործված: Բանիքը միշտ յառիկը պուք տըված ծօր կըկը՞նա (2): 2. տեն Կամսամօլէն գընիշկան կուրցըրած:

ՅԱՍԱՐՈՒԼ/ՅԱՍԱՎՈՒԼ (թըք. *jasaul*) - գ. Գավառական ոստիկանության ստորին պաշտոնյա նախախորհրդային շրջանում, եսավուլ: ... Մին էլ և տըսնաս՝ մին յասավուլ յը՞կավ՝ մին թօխտ ծէրքէն (ՅԺՅ, V, 672):

ՅԱՍԱՐՈՒԼԲԱՇԻ/ՅԱՍԱՎՈՒԼԲԱՇԻ - գ. Եսավուլների առաջնորդ՝ խմբապետ: Յասարոյբաշին էրկու յասարոյ և դարկում, վեր թիվանէն փըռնին (2):

ՅԱՍԱՄԱՆ (պրս. *yasāmān*) - գ. Զիթենազգիների ընտանիքին պատկանող գեղեցիկ ու բուրավետ ծաղիկներով թուփ՝ ծառ, եղրեանի, ինչպես նաեւ՝

դրա ծաղիկը: Յասամանը վեր ծաղկում և, վը՞տը աշխարքը օնում և (Բ):

ՅԱՍԱՎՈՒԼ - տեն ՅԱՍԱՐՈՒԼ:

ՅԱՍԱՎՈՒԼԲԱՇԻ - տեն ՅԱՍԱՐՈՒԼԲԱՇԻ:

ՅԱՍԱՐ - ած. Թույլ, անզոր, անզոր-ծունյա, ծույլ: Յասար մարթ և Յաշին (Բ):

ՅԱՍԱՆ - գ. Յովիտ, մարգագետին: Կըվէրը տանում և ամմէն օր յաստանը, վեր ըրածին (2):

ՅԱՍՏԸՂ - գ. Փոքրիկ բարձիկ՝ ասեղները մեջը խրելու եւ պահելու համար: Յաստը՞ղան մին ասը՞ղ և տոն օնում (Բ):

ՅԱՎԱ (թըք. *yave*) - ած. 1. Անօրեն, անզգամ: Յավա մարթին անա ամմէն հինչ ըսպըսէլի յա (Բ): 2. Պատարկախոս, վայրախոս: Յավա յը՞ս, խըրէ՞ք տական-կըլխան խօսէ, լի՞ (Բ): 3. Թափառող, շատ ման եկող, մենակ շրջող: Խսակէն մին յավա էծ և ինո՞ւմ, ամմէն օր նըխէրան փախչում և, ըղնում օր նըխէրան փախչում մին յավա խօսկ և ասում, մարթին կըգնըվցընում (2):

- Յավա էծ/կավ - Տեստուն շրջող՝ ման գալ սիրող մարդ: Իգէն հինչ կընէ՞ք, յավա էծ և, սաղ օրը էն և ըստըրա-ընդըրա տանը (Բ):

ՅԱՎԱՇ (թըք. *yavaş*) - տեն ԿԱՍԱՆՑ:

ՅԱՎԱՇԷՐ - տեն ՅԱՎԱՇԻԷՐ:

ՅԱՎԱՇԻԷՐ/ՅԱՎԱՇԷՐ - ձ. Ասում են, երբ ցանկանում են մեկի ուշադրությունը սեւեռել մի բանի վրա՝ սպասի՞ր, լռի՞ր, կանգնի՞ր, նայի՞ր: Թա.- Յանվաշէք, էս հանց և մեր Թափտըղէն յերիշը (ՅԱԲ, 15, 107):

ՅԱՎԱՇ-ՅԱՎԱՇ - տեն ՅՈՎԱՇ-ՅԱՎԱՇ:

ՅԱՎԱՇԻ - տեն ՆԸՅԱՆ:

ՅԱՎԻՑ (ռուս. *явиться*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յավից ինիլ - Պաշտոնական գործով որեւէ տեղ՝ հիմնարկություն կամ անձի մոտ գնալ՝ գալ՝ ներկայանալ: Ժա-մի հէնգին սալդաթը յավից և ինո՞ւմ (2):

ՅԱՐ (պրս. *yar*) - գ. Սիրած, սիրելի անձ, սիրեկան: Յարը յարէն դադիրը կըգիոն (2):

ՅԱՐԱ (թըք. *yara*) - գ. Վերք: Յարան լըվանում և, էլ կըղը՞քի չի տամ (ՅԺՅ, V, 24):

- Յարա անել - Վերք առաջացնել: ...Ամմա գիլլան նի յա կամ սիպտանլ օցին հանքվին, հանքին յարա անըմ (ՅԺՅ, V, 218):

- Յարա դո՞ւզիլ - Բավականանալ, սիփվել: Կընէ՞քը ասմա.- Ա՛ մարթ, էտքան փուլավ յարա չի դո՞ւզիլ, էլլա տօ (2):

- Յարա յըր օնօղ - Ներողամիտ: Յարա յըր օնօղ ար թաքավերին կու-
ծուր ախճիգը (2):

- Յարա տըղէն նի կ'ալ - Զգայուն
տեղին դիպել, վիրավորանք՝ հոգեկան
ցավ պատճառել: Վեգիրը էտ վեր ասում
ա, թաքավերին լափ յարա տըղէն ա նի
կ'ամ (2):

- Յարա տըղնալ - Վերք առաջա-
նալ: Արջին կըլծիք յարա յա տըղնում,
օռչում (2):

- Յըրու նի կ'ալ - Շատ զգույշ՝ կամաց
դիպել: Տընըշինիտ տըղան կացենը
հանց փըռնում ա, ասիս յըրու վա նի
կ'ամ (Բ):

ՅԱՐԱԲ (արաբ. *yarabb(i)* - վ. Արդյոք,
տեսնես: Յէշում ա, ինքըն ուրան ա-
սում.- Յարաբ, էս հուվ ա՛ էս սէվ ծիյա-
վերը (ՅԺՅ, VI, 138):

ՅԱՐԱԴԱՆ (թըք. *yaradan* (արարիչ) - գ.
Մարմին: էս պըլ ախպերը ասալ ա.- Յա-
րադանիտ մատաղ ինէմ, իմ փայլս պօ-
զիտ պըտկին ըս պահալ (ՅԺՅ, VI, 256):

ՅԱՐԱԼԱՄԻՇ (թըք. *yaralamak*) - Գոր-
ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Յարալամիշ անէլ - Խոցելով՝
հարվածելով՝ գնդակով եւն վերք հասց-
նել, վիրավորել: ... Ըջըղվում ա, շաշկա-
վը թըխըմ, ծանդըր յարալամիշ անըմ,
թօղըմ, քիկըմ (2):

- Յարալամիշ ինիլ/տըղնալ - Վերք
ստանալ, վիրավորվել: Յունց վար տոնք
իք պատմում կըռվան, յըս էլ պըտմըլան
ըմ, թա հունց ըմ յարալամիշ ըլնլ
(ԼՂԲԲ, 262):

ՅԱՐԱԼ(Լ)ՈՒ (թըք. *yarali*) - ած. Վերք՝
վնասվածք ստացած, վիրավոր: Յարալ-
լու արջը դնստի յըրա յա պըրծնըմ, թան
Թօմասէն փըրջըփարջա անէ (ԼՂԲ, 352):

- Յարալու անէլ - տեն Յարալամիշ
անէլ: Բնորդան տըսնում ա մին ախճիգ
ընդէղ յարալու ըրած, վըր քըցանծ
(ՆԼՂԺԲ, 30):

- Յարալու ինիլ/տըղնալ - տեն Յա-
րալամիշ ինիլ: ... Վեր ծին կըռէվ ա ա-
նըմ էք՝ ծիյանցը նըհէտ, յարալու յա
տէռնըմ... (ՅԺՅ, V, 105):

ՅԱՐԱՂ (արս. *yārağ*, թըք. *yaraç*) -
տեն ԶԵՆԹ: Անտըմըս մընացած յա-
րաղըն ալ իք կնլնվ, կըլօս յեր կնլնվ,
փախալ (ՅԲ, 335):

ՅԱՐԱՂ-ԱՍՊԱԲ - տեն ԶԵՆԹ-ԶԸ-
ՐԱՅ: Յօր ա՛ դարաբաղոցու տան յարաղ-
ասպաբը, հու ա՛ր տէսալ, վեր դարա-
բաղոցին առանց թօր-թըրփանցի հըղէ
քիկի (ԶՏ, Բ, 217):

ՅԱՐԱՄԻՇ - տեն ՅԵՐԻՄԻՇ:

ՅԱՐԱՆ - ած., գ. Մտերիմ, հարազատ
(անծ): Վախտ ա ինում, վեր յաղը յա-
րանէն անա սըրտըհըճէն ա ինում (2):

ՅԱՐԱՍԱՊԷՏ - տեն ՎԵԼԻՍԱՊԷՏ:

ՅԱՐԱՍԶՈՂ (թըք. *yarim çiliq*) - ած.,
գ. Թերի, կիսակատար (գործ): էտ
յարըմնը կօրծը վէշ մինը կարում չի
պըրծըցընէ (2):

ՅԱՐԻ/ՅԱՐՈՒ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Յարի տալ - Յորդորել, համոզել, մի
բանի մղել, դրդել: Շինացէք յարի տը-
վէն, Վաղօն խօզը մօրթից (Բ):

ՅԱՐԻՔԱՐ - տեն ՅՈՐԱՔԱՐ:

ՅԱՐԻՅ - տեն ԱՐԻՅ:

ՅԱՐՄԱՐ/ՅԵՐՄԱՐ/ՅԱԼՄԱՐ/ՅԵԼ-
ՄԱՐ - գ. Օծի տեսալ: Մին յերմար օց
կ'ամ ա էտ ճիւրն խըմում, աղուն մաշին
վըր ածում, քիկնում (ՅԺՅ, VII, 202):

ՅԱՐՄԱՐ(Ն)ԿԱ - տեն ՅԱՐՄԱՐ(Ն)ԿԱ:

ՅԱՐՄԱՐ(Ն)ԿԱ/ՅԱՐՄԱՐ(Ն)ԿԱ (ռուս.
ярмарка, գերմ. *Jahrmarkt*) - գ. Մեծ՝ հրա-
պարակային առևտուր եւ դրա կազմա-
կերպման տեղը, տոնավաճառ: Մին օր
էլ էտ տըղան քիկնում ա յարմուրկա,
տըսնում՝ մին մարթ մին կարկաժ ա
ծախում (2):

ՅԱՐՉԱՆԱՐ - 1. տեն ԲԱՄԱՆՉԱ: 2.
ած. գ. փխք. Շատախոս (մարդ): Յար-
չանաղ հարթն ա նըբաթէն հարթնը (Բ):

ՅԱՐՈՒ - տեն ՅԱՐԻ:

ՅԱՐՓԱՐ (թըք. *yaprak*) - մ. Դիմաց,
դեմ հանդիման, ընդդեմ: ... Թօփ
վարթերը հինչ կա՛նի, թըշերիտ
յարփաղըմը (ԼՂԲ, 82):

ՅԱՓԱԼ - ած. Անճոռնի կերպով չաղ՝
գեր: Յափալ մարթին անա զնիլնս
տանում ա (Բ):

ՅԱՓԱՆՁԻ/ՅԱՓՈՒՆՁԻ (թըք. *yapən-
ja*) - գ. Թաղիքից պատրաստված հա-
գուստ, այծենակած: ... Ծին նըստում ա,
յափունջին շօռ օնում, իրէք հօքալ քը-
նում ըն (ԲՅԲ, 81):

ՅԱՓԱՆՁԱՆ/ՅԱՓՈՒՆՁԱՆ (թըք. *ya-
pəşkan*) - գ. Փայտի սոսիկն: Վըր հըրց-
նում ըն, թա իւ պէնվում չի, ուստան
ասում ա.- Յափունջանը պը՛նդ ա,
տըղը թըքանա, պինվըլական ա (ՅԺՅ,
VII, 46):

ՅԱՓԱՆՁԱՆԵԼ/ՅԱՓՈՒՆՁԱՆԵԼ -
նը. Փայտի սոսիկնով սոսնծել: Ուստան
դնբըրէթկին վը՛նէրը նըստա յա տամ,
յափըշխանում (2):

ՅԱՓՈՒՆՁԻ - տեն ՅԱՓԱՆՁԻ:

ՅԱՓՈՒՆՁԱՆ - տեն ՅԱՓԱՆՁԱՆ:

ՅԱՓՈՒՆՁԱՆԵԼ - տեն ՅԱՓԱՆՁԱՆ-
ՆԵԼ:

ՅԵ - ձ. Յիացմունքի բացականչու-
թյուն: էտ մարթը թա.- Յինչ լնվ քար-
վան կըտրէլի քըշեր ա, յէ՛ (ՅԺՅ, VII, 247):

ՅԵԱԳԻՆ (թըք. *yəqin*) - տեն ՅԱԳԻՆ:

ՅԵԲԻՍԿՕԲՕՍ - տեն ՅԵՊԻՍ-
ԿՕՊՕՍ:

ՅԵԶ(Ն)Ը - տեն ՅՈՒՅՆԸ:

ՅԵԹԻՄ (արաբ., թըք. *yatim*) - գ., ած.
Ծնողներին կամ նրանցից մեկին կորց-
րած (երեխա), որք: էս յեթիմ ախճիգը
շատ դաշանգ ա ինում (ՅԱԲ, 15, 43): 2.
փխք. Անտեր մնացած, մենակ (մարդ):
Խը՛ղծ յեթիմը տես ա քիս, տես ա քիս,
պէն չի աննլ կնս... (ԱԱ, 73):

ՅԵԹԻՄԱՆԱԼ - տեն ՅՈՒԹԻՄԱՆԱԼ:

ՅԵԹԻՄԱՍՕՍ - տեն ՅՈՒԹԻՄԱՍՕՍ:

ՅԵԹԻՄԻԱՆԱԼ - տեն ՅՈՒԹԻՄԻԱՆԱԼ:

ՅԵԹԻՄՅ(Ն)ՆԵԼ - տեն ՅՈՒԹԻՄՅ(Ն)-
ՆԵԼ:

ՅԵԹԻՄՕԹՈՒՆ - տեն ՅՈՒԹԻՄՕ-
ԹՈՒՆ:

ՅԵԹԻԼ - տեն ԱԺԻԼ:

ՅԵԼԱԹ - տեն ԹԱՄԱԿ:

ՅԵԼՄԱՐ - տեն ՅԱՐՄԱՐ:

ՅԵԼՔԱԼ - գ. 1. տեն ԶՕՍԹԻԿ: 2.
Նալի առագաստ: ... Տընգըբազը թուշ
կըքիսա, հունց վեր յեքանը պէց ըրած
մին գամի... (ԶՏ, Ա, 127):

- Յեքան անէլ - տեն Մագէրը յէլ-
քան անէլ:

ՅԵԽԱ - տեն ՅՈՒԽԱ:

ՅԵԽՆԵԼ - տեն ՅՈՒԽՆԵԼ:

ՅԵԽՆԵՎԵԼ - տեն ՅՈՒԽՆԵՎԵԼ:

ՅԵԽՏ - տեն ՅՈՒԽՏ:

ՅԵԽՏԵԼ - տեն ՅՈՒԽՆԵԼ:

ՅԵԽՏԵՎԵԼ - տեն ՅՈՒԽՆԵՎԵԼ:

ՅԵԽՏՈՒՏ - տեն ՅՈՒԽՏՈՒՏ:

ՅԵԿ - տեն ՅՈՒԿ:

ՅԵԿԵԴԵՅԻ - տեն ՅՈՒԿԵԴ:

ՅԵՂ - տեն ՅՈՒՂ:

ՅԵՂԱՆ (գրք. եղան) - տեն ՅՈՂՕԼԻ:
Մին յեղան ա յօր ունէս, էշին նըստէս,
քիս... (ՅԺՅ, V, 300):

ՅԵՂԵԼ - տեն ՅՈՒՂԵԼ:

ՅԵՂՆԸ - տեն ՅՈՒՂՆԸ:

ՅԵՂՎԵԼ - տեն ՅՈՒՂՎԵԼ:

ՅԵՂՏ - տեն ՅՈՒԽՏ:

ՅԵՂՏԵՍ - տեն ՅՈՒՂՏԵՍ:

ՅԵՂՏՈՒՏ - տեն ՅՈՒԽՏՈՒՏ:

ՅԵՂՈՒՏ - տեն ՅՈՒՂՈՒՏ:

ՅԵՍ - տեն ՅՈՒՍ:

ՅԵՄԻՇ (թըք. *yemiş*) - գ. Սեխ: Ըն-
դըրանա յետը տըղան համեցէք ա ա-
նում էտ մարթին, թան յէմիշ, ծըմէրուկ
օտի (ՅԺՅ, V, 456):

- Յեմիշին լավը չաղալը կօտէ - տեն
Տաննին լավը արջը կօտէ:

ՅԵՅԼԱՐ - տեն ՅԱՅԼԱՐ:

ՅԵՆԹԱՐԿՈՎԵԼ - տեն ՅՈՒԹԱՐԿՈՎ-
ՎԵԼ:

ՅԵՆԻՇ (թըք. *iniş*) - գ. Թեք տեղ, գա-
ռիթափ, թեքություն: Յիշկան անում ըն,
էշերըն ա ծիյը՛նը էտ յէնիշալը քը-
շանում չըն (2):

ՅԵՆԿԱ - տեն ՂՈՒԼԼՈՒՐ:

ՅԵՆՆԱՆ - տեն ՅԸՏՏԱՆ:

ՅԵՇԱԾ - տեն ՅԵՇԱՍ:

ՅԵՇԱՍ/ՅԵՇԱԾ - մ. Կախված այն բանից, թե... մի բանով պայմանավորված: Ուստան շնագերդներն փուլ ա տամ յեշած, թա հու հիշկան ա կործ ըրալ (2):

ՅԵՇԻԼ/ՅԱՇԵԼ (գրք. աշեմ) - չք. 1. Հայացքը ուղղել մեկին՝ մի բանի: Յեշում ա տեսնում՝ մին մարթ, մին մեյո տուս կալած, թակում ա (ՀԱԲ, 15, 50): 2. Ուշադրություն դարձնել, ուշք դարձնել, հետեւել: Մարը ասմա.- Կըրակէն յեշի, հանգի վէջ, յըս քինիմ էլլա փնդ պիրիմ (2): 3. Ուղղված՝ դարձած լինել դեպի: Տանը փինջիրան բաղէն ար յեշում (2): 4. Սպասել: Օխտը տարէ մօրը աշկը հըղցէն ար, տըղէն ար յեշում (ՆԼՂԺԲ, 140): Նք. 5. Ապավինել, մեկից մի բան ակնկալել, մեկի՝ մի բանի հույսին մնալ: Լօխ յեշում ըն էտ տըղէն ըշխըղանքէն (2): 6. Կարեւորություն տալ, բանի տեղ դնել: Հնարը ասմա.- Տու ըտըրա մնշված ինիլին յեշիլ մէլ, շատ ա օծժավ (2): 7. Մի բանի հետեւել՝ ելքն իմանալու համար: Ըտըրանք կըրվում ըն, Հէյրա-թըն էլ յեշում ա, տըբսնա՝ հու վա յըխ-նում (2): Նք. 8. Ընդօրինակել, օրինակ վերցնել: Հիրըվանէն յեշում ա, ինքըն էլ արտ անում (Բ): 9. Հոգ տանել: Թաքա-վերին տանը մին պառավ ա ինիւմ, շատ լնվ յեշում ա թըխկըքէնիւն (ՆԼՂԺԲ, 46): 10. Բնել: Հոխտուրը հիվանդէն յեշում ա, թա.- Մըրսալ ըս, ըտըրանա յըս հնագիւ (2): 11. Աչքի անցկացնել, կարդալ: Թուփտէրը յեշում ա, տինում ղըրաղ (2): 12. Ստուգել: Լօխ յիշիգնէն յեշում ա, ամմա իւրան օգածը քըթէնում չի (2):

ՅԵՇՆԱԾ (պրս. *ušna* (մամուռ) - գ. Փտող՝ խոնավ բաների վրա կապած փառ, բորբոս: Հացէն իրքսը սաղ յեշն ա (Բ):

- Յեշնը վեր կօխել - տեն ՅԵՇՆԻԼ:

ՅԵՇՆԻԼ - չք. Բորբոսով պատվել, փտել, նեխել: ... Լըհն միկա յեշնած հաց էլ ան, տայիս չըն ըլնալ (ԼՂԲԲ, 271): 2. Կիւք. Հնանալով փչանալ, պիտանիու-թյունը կորցնել: Զնսպարը կինին էն-քան պահալ ա, յեշնալ ա, էլ կարում չի թա խըմէ (Բ):

ՅԵՇՆԻԼ-ՓՈՐՓԵՇՆԻԼ - տեն ՅԵՇՆԻԼ:

ՅԵՇԿԻԼ/ՅԱՇԿԻԼ - կք. եւ չք. ՅԵՇԻԼ-ի:

ՅԵՊԻՍԿՈՊՈՍ/ՅՈՒՊԻՍԿՈՊՈՍ/ՅԵՐԻՍԿՈՐՈՍ/ՅՈՐԻՍԿՈՐՈՍ (գրք. ե-պիսկոպոս, հուն. *episkopos*) - գ. 1. Կրոնական հոգեւոր աստիճան եւ կոչում, որ հաջորդում է վարդապետի աստիճանին ու կոչմանը: Անց ա կենում մին քանէ

տարէ, էտ վարթաբէրը յեպիսկոպոս ա տըբնում (2): 2. Գավառի՝ վիճակի՝ թեմի կրոնական առաջնորդ: Յեպիսկոպոսը ասում ա.- Մըհէնգանց տէնը էս շէնին դէրը տու վըս (2):

ՅԵՐԱՅԻՆ/ՅԵՐԱՅԻՆ (գրք. երկ-նային) - 1. ած. Երկքին հատուկ՝ վերաբերող, ոչ երկրային: Յեռնային կուրծէ-րէն վէշ մին մարթ կարէ չի խառնըվէ (2): 2. տեն ԱՍՏՈՒԾ (1): Կընէգը ծըր-քէրը բիդի յերգինքըն ա պիցըրցընում, թա.- Ա՛ յեռնային, մին ճար՝ ըրա, խօխաս մըռնում ա (2):

ՅԵՍ - տեն ՅԸՍ:

ՅԵՍԻՐ (արաբ., թըք. *esir*) - 1. գ. Պա-տերազմի ժամանակ թշնամու ձեռքն ընկած եւ ազատությունից զրկված մարդ, գերի: Էտ յեսիրնուն կըպուտէս ըն, տընէս թաքավերին կօշտը (2): 2. ած., գ. Մեկի՝ մի բանի ենթարկվող՝ հնա-զանդ՝ հյու (անձ): Էտ կընգան յեսիր մարթը քննում ա խուխէն կըծէնը կըտրում, խօխան մըռնում ա (ԱԱ, 63):

- Յեսիր անել - 1. Գերի տանել, գերե-վարել: Պըռըվնուն կըտօրում ըն, ջիհի-նուն էլ յեսիր անում (2): 2. Մեկից՝ մի բանից կախման մեջ դնել, հյու՝ հպատակ դարձնել: Խանը իւրան ժուղուվորթէն յեսիր ա ըրալ (2): 3. Հրապուրել, հմա-յելով՝ թովելով տիրել: ... Տու ինձ յեսիր ըս ըրալ ուռթանա քըշէրալ (ԼՂԲ, 259):

- Յեսիր ըղնել/ինիլ/տըռնալ - 1. Գե-րի ընկնել, գերության մեջ լինել: Հունց ա պըտահում՝ Աըռստամէն ճօխտ տը-ղան կըռվէն վախտը յեսիր ըն ըղնում (2): 2. Մեկից՝ մի բանից կախման մեջ ընկնել՝ լինել, նրա ենթական դառնալ՝ լինել: Մարթը վեր կընգանը յեսիր ըն-գավ, էլ հինջ տըղամարթ (Բ): 3. Մեկով՝ մի բանով հրապուրվել՝ տարվել: Թաքա-վերին տըղան էտ հիւրի-մնվաճ ըխճը-կանը տըբսնալըն ըքնստ յեսիր ա տըբ-նում (2):

- Յեսիր կըտըրել - տեն ՅԵՍԻՐ ըղ-նել (2):

ՅԵՍԻՐՕԹՈՒՆ - տեն ՅՈՍԻՐՕԹՈՒՆ:

ՅԵՎԱՍ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Յեվըս անել - 1. Գողանալ, հափշտակել, յուրացնել: Պահէստա-պէտը կըխօզէն սիսը՝ ուր սաղ յեվըս ըրալ (2): 2. Սպանել, անհետացնել, վերացնել: Ղըջըղնէն վօրօշում ըն, վեր ըտըրան յեվըս անին (2): 3. Գործը ձա-խողել, անուշադրության մատնել: Ուս-տան կօրծը յեվըս ա ըրալ (2):

- Յեվըս ինիլ/տըռնալ - 1. Գողացվել, հափշտակվել, յուրացվել: Թնջիրին

մըռնէլանը յըտը հըրըստօթունը սաղ յե-վըս ա տըբնում (2): 2. Սպանվել, անհե-տացվել, վերացվել: Ըտի թաքավերին ճօխտ տըղան յեվըս ըն տըբնում էտ ըխ-ճըկանը ծըրքալը (2): 3. Գործը ձա-խողվել, անուշադրության մատնվել: Հնարը մըռնում ա, տանը կօրծը յեվըս ա ինիւմ (2):

ՅԵՎ-ՅԵՎԱՍ - տեն ՅԵՎԱՍ:

ՅԵՎՐԵՅ (ռուս. *еврей*) - գ. 1. Հրեա ազ-գը եւ դրա ներկայացուցիչը: Յեվրէյնէն խօլունը ազկ ըն (Բ): 2. տեն Յեվրէյու ճօտ: - Յեվրէյու ճօտ - 1. Անխիղճ ու կծծի մարդ: Էտ յեվրէյու ճօտ ա, խըղճ կըն-գանը փուկերը լօխ խըլնալ ա, թօղալ տնկընը (2): 2. Խորամանկ մարդ: Զնս-պարը յեվրէյու ճօտ ա, սայաղ կաց՝ խնիփ վէջ (Բ):

ՅԵՏ - տեն ՅԸՏ:

ՅԵՏԱՎ - տեն ՅԸՏԱՎ:

ՅԵՏԷ - տեն ՅԸՏԷ:

ՅԵՏՈ - տեն ՅԸՏՈ:

ՅԵՏՈՅԵՏՈ - տեն ՅՈՏՈՅՈՅՈՅՈ:

ՅԵՏ-ՅԵՏ - տեն ՅՈՏ-ՅՈՏ:

ՅԵՏԱԹԵՐ - տեն ՅՈՏԱԹԵՐ:

ՅԵՏԱՎԱՍ - տեն ՅՈՏԱՎԱՍ:

ՅԵՏԱՎԱՊ - տեն ՅՈՏԱՎԱՊ:

ՅԵՏԱՎԵՆ - տեն ՅՈՏԱՎԵՆ:

ՅԵՏԱՎՅՈՂ - տեն ՅՈՏԱՎՅՈՂ:

ՅԵՏԱՎՃԻՐ - տեն ՅՈՏԱՎՃԻՐ:

ՅԵՏԱՍԱՐ - տեն ՅՈՏԱՍԱՐ:

ՉԵՏԱՆ - տեն ՅԸՏԱՆ:

ՅԵՏԱՆՁՈՒՐ - տեն ՅՈՏԱՆՁՈՒՐ:

ՅԵՏԱՍՈՐ - տեն ՅՈՏԱՍՈՐ:

ՅԵՏԱՑԱՎ - տեն ՅՈՏԱՑԱՎ:

ՅԵՏԱՓԱՎ - տեն ՅՈՏԱՓԱՎ:

ՅԵՏԱԹԱՐ - տեն ՅՈՏԱԹԱՐ:

ՅԵՏԱԹԵՐ - տեն ՅՈՏԱԹԵՐ:

ՅԵՏԱՎԱՍԼ - տեն ՅՈՏԱՎԱՍԼ:

ՅԵՏԱՎԱՊ - տեն ՅՈՏԱՎԱՊ:

ՅԵՏԱՎԵՆ - տեն ՅՈՏԱՎԵՆ:

ՅԵՏԱՎՅՈՂ - տեն ՅՈՏԱՎՅՈՂ:

ՅԵՏԱՎՃԻՐ - տեն ՅՈՏԱՎՃԻՐ:

ՅԵՏԱՍԱՐ - տեն ՅՈՏԱՍԱՐ:

ՅԵՏԱՆՁՈՒՐ - տեն ՅՈՏԱՆՁՈՒՐ:

ՅԵՏԱՍՈՐ - տեն ՅՈՏԱՍՈՐ:

ՅԵՏԱՑԱՎ - տեն ՅՈՏԱՑԱՎ:

ՅԵՏԱՓԱՎ - տեն ՅՈՏԱՓԱՎ:

ՅԵՏԱԹԱՐ - տեն ՅՈՏԱԹԱՐ:

ՅԵՐ՝ - տեն ՅԸՐ:

ՅԵՐ² - տեն ՎԵՐ²:

ՅԵՐԱ - տեն ՅՈՐԱ:

ՅԵՐԱ - տեն ՅՈՐԱ:

ՅԵՐԱԼԱՇ (ռուս. *ералаш*) - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:

- Յերալաշու մատարյալ - հեգն. տեն ԼՕՂՈՒՐ:

ՅԵՐԱՆ (գրք. էրան (մեղմ օղ, հով) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յերան անել - տես Քամե տալ:
 ՅԵՐԱՆԻ (գրք. երանի) - տես ՆԵՐԱԿ:
 ՅԵՐԲԱՅԵՐ - տես ՅՈՐԲԱՅՈՐ:
 ՅԵՐԳԻ (գրք. երրակի) - մ. երեք անգամ, երեք անգամ կրկնվելով, եռակի: Օգոմ ըս լըհա յերգի ասէ, ըսկանում չի (Բ):
 ՅԵՐԳՈՐԱՇՆՐԺ (գրք. երկրաշարժ) - տես ԺՆՇՐ:
 ՅԵՐԳԻՆԵ - տես ՅԵՐԳԻՆԵ:
 ՅԵՐԳԻՆԵ/ՅՈՐԳԻՆԵ/ՅԵՐԳԻՆԵ (գրք. երկինք) - գ. 1. Երկիրը շրջապատող տիեզերական տարածությունը: Ըստըրանց կըռվան աշխարքըս դըդըրդըմ ա, յերգինքը ըրօտըմ (ՀԺՅ, V, 19): 2. Երկնականամար: Թօռը հանըն ա, անըմըմ մարը, յերգինքըն էլ՝ շօռ կանի տըմը (ԱՅ, 36): 3. Ըստ կրոնական պատկերացումների՝ Աստծու, հրեշտակների եւն բնակության վայրը տիեզերական տարածության մեջ: Աստուծ յերգինքան վանին էն ա մարթկանցը թըմանըն ընէս (Ձ):
 - Յերգինքը ծըծերը վեր ա թողալ - Ասում են, երբ անծրեղ երկար ժամանակ չի դադարում: Յերգինքը ծըծերը վեր ա թողալ, կարում չընք, թա մին կործ անինք (Բ):
 - Յերգինքը կարում չի, թա քամակը հըվաքէ - տես Յերգինքը ծըծերը վեր ա թողալ:
 - Յերգինքը կըլխէն մըթնէ/շօռ կանի/ փօլ կանի - Անակնկալ աղետից ընկճվել՝ խուճապահար լինել: Կընէգը էտ վեր տըմալ, յերգինքը կըլխէն մըթնից (Ձ):
 - Յերգինքը կ'ոզկապ ինի/տըմնալ - Անծրե չգալ, երաշտ լինել: Յերգինքը կ'ոզկապ ա իլան, բուստունէն լօխ չուրընական ա (Բ):
 - Յերգինքը յըմ ինի/հըսնէ/ պիցըրանալ - Շատ վերեւ բարձրանալ: Թաքավերնին յըշիս ըն, տըսնաս՝ թօզը յեր ա ըլան յերգինքը, ամմա գօրք չի ըրվաս (ՀԺՅ, V, 477):
 - Յերգինքը յըմ հանէ/հըսընէ/ պիցըրընէ - 1. Շատ վերեւ բարձրացնել: Դըրդին ծօտը կ'ոտանում ա, յերգինքը յըմ հանըմ (Բ): 2. Շատ գովել՝ գովաբանել (հաճախ անտեղի): Այան սաղօրը կընանուցը ըըշտէն թօռնանը յերգինք ա յըմ հանում (Բ):
 - Յերգինքը պարգվի/պէնվալ - Եղանակը բացվել, պայծառ եղանակ անել: Վեր յերգինքը պէնվում ա, չօբանը վըխճըրնէն ըըշում ա սարը (Ձ):
 - Յերգինքը սըվանալ/մըրկըմել/ մըթնել - Խավար դառնալ, մթնել, երկինքը սեւ ամպերով պատվել: Յերգինքը սըվանում ա, ըսկըսում ըրօտալը (Ձ):
 - Յերգինքը ըըցիլ - Շատ վերեւ նե-

տել: Ըրխոթունան Ծիկանը փափաղը յերգինք ա ըըցում (Ձ):
 - Յերգինքան ասթըխեր վեր պիրի/ ըըշըցընէլ - Շատ հնարագետ՝ իմաստուն լինել, հրաշքներ գործել: Իգէն յերգինքան ասթըխեր վեր կըպիրի, ընդդրա նըիդ՝տ հընգըրօթուն ըրա (Ձ):
 - Յերգինքան կաթած/վեր ընգած/ ըըշացած - 1. Արտոնյալ: Ասում ա.- Հինչ ա՛, տու յերգինքան կաթած ը՛ս, վեր օգում չըս կօրծ անիս (Ձ): 2. Արտասովոր, չքնաղ, անմասն: Ըստըրան էլ ինիւմ ա մին յերգինքան կաթած ախճիգ (Ձ): 3. Երկրային կյանքին անտեղյակ, կյանքից բան չիմացող: Տընաշինըտ հանց ա յիրգինքան կաթած, վէշ մին պէն կարում չի անէ (Բ):
 - Յերգինքան կախ իլան - Շատ թանկ: Էշին կինը յերգինքան կախ իլան ա (Բ):
 - Յերգինքան կըրակ վեր տըմնալ - Սաստիկ շոգ անել: Յերգինքան կըրակ ա վեր տըմնում, արտերը չուրացալ ա (Բ):
 - Յերգինքումը թըռչիլ - Շատ ուրախ՝ երջանիկ լինել: Սօնա աքօրը թօռնը բընական յըկալ ա, աքէրը էն ա յերգինքումը թըռչիս (Բ):
 - Յերգինքին տակէն - Ամբողջ աշխարհում: Յերգինքին տակէն հիշկան դուշեր կա, հըվաքվում ըն, վեր թաքավեր ճօկին (Ձ):
 - Յերգինքին փանդան ճըղվալ ա - տես Յերգինքը ծըծերը վեր ա թողալ:
 ՅԵՐԳԻՐ/ՅՈՐԳԻՐ (գրք. երկիր) - 1. տես ԱՇԽԱՐԵ: 2. տես ՎՆԹՆ:
 ՅԵՐԳՈՐ (գրք. երկիր) - տես ՎԱԽ:
 - Յերգուլ անել - տես ՎԱԽԵԼ:
 ՅԵՐԵ - տես ՅՈՐԵ:
 ՅԵՐԵԳԻ - տես ՅՈՐԵԿ:
 ՅԵՐԵԽԱ - տես ԽՕԽԱ:
 ՅԵՐԵՍ(Ս)ՈՒԽ/ԸՐԵՍ(Ս)ՈՒԽ/ԻՐԵՍ(Ս)ՈՒԽ/ՈՐԸՍ(Ս)ՈՒԽ/ԵՐԵՍ(Ս)ՈՒԽ (գրք. երեսուն) - թ. երեք տասնյակ, երեսուն: Մարը տըղէն անա ըրեսուն հատ յեր կալալ, տըրանվ ծըմերէն դաթումը (ՀԺՅ, V, 375):
 ՅԵՐԸՄԻԾ - տես ՅԵՐԻՄԻԾ:
 ՅԵՐԻ - տես ՅՈՐԵ:
 ՅԵՐԻՄԻԾ/ՅԱՐԱՄԻԾ/ՅԵՐԸՄԻԾ (թըք. erimis) (հասունության հասած) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Յերիմիշ անել - 1. Կիրառել, գործածել, օգտագործել, իրացնել: Տըմնում ա, վըմ յերիմիշ ընէլի թանիրը չի կա, վըմսկէն տանում ա էտ կընգանը հոյթալը վըմ ածում... (ՀԺՅ, VII, 184): 2. Մի բանի մասին շատերին հայտնել, տարածել:

Էտ խաբարը Մըրտիրօսէն կընէգը դանտի շէնումը յերիմիշ ա անում (Ձ):
 - Յերիմիշ ինիլ - 1. Կիրառվել, գործածվել, օգտագործվել, իրացվել: ... Կաշին ծըկծըկօտվալ ա, էլ տըմբըլու յարամիշ չինըմ... (ՁՏ, Ա, 28): 2. Շատերին հայտնի դառնալ, տարածվել: Սօտ խօսկը ճէլի յա յերիմիշ ընում (ՆԱԲ, 66):
 ՅԵՐԻԾ (թըք. jurijis) - գ. 1. Քայլելու՝ շարժվելու տեմպը՝ արագությունը: Ըստըրա յերիշին վեր յէշիս, ըսօր տըմ չըս հըսնական (Բ): 2. Քայլելու՝ շարժվելու ձեւը՝ եղանակը: Ակոալը օգից կըքալու յերիշալ քինի, ուրանըն էլ մըննան ըըցանվ (ԱԲԲ, 13):
 - Յերիշը ծանդըր - Դանդաղաքալ, դանդաղաշարժ: Յերիշը ծանդըր կընգանը մարթին օրը սըմ կինի (Ձ):
 - Յերիշ յըմ օնէլ - Ընթացքն արագացնել, արագ քայլել՝ շարժվել: Վեր յերգինքը թուփալում ա, հօնծ ընօղէն յերիշ ըն յըմ օնում (Ձ):
 ՅԵՐԻՇԱԿ - տես ՅՈՐԻՇԱԿ:
 ՅԵՐԸԱԹ - տես ԱՐԸԱԹ:
 ՅԵՐԱՄՆԻՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Յերմանիմ անել - Մեկի ունեցվածքը բռնի կերպով գրավել՝ յուրացնել: Թանջիրը ըտըրա իլան-չիլանը սաղ յերմանիմ ա անում (Ձ):
 ՅԵՐՄԱՐ - տես ՅԱՐՄԱՐ:
 ՅԵՐԱՄՅԻՆ - տես ՅԵՐԱՄՅԻՆ:
 ՅԵՐՈՒՍԱՐԵՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Յերուսաղէմ քինիլ - Վախճանվել, մեռնել: Սանքիս դային էլ Յերուսաղէմ քըմցալ, դօրմի ընդըրա, լալ մարթ ա իլան (Բ):
 ՅԵՐՈՒՆԱԴԱ (ռուս. ерунда) - մ. Փույթ չէ, բան չկա, ոչինչ: Ասում ա.- Էտ յերունդա յա, թանքի ինքը սաղ մընա (Ձ):
 ՅԵՐԵ - տես ՅՈՐԵ:
 ՅԵՐԵԼ - տես ՅՈՐԵԼ:
 ՅԵՐԵԸՎԵԼ - տես ՅՈՐԵԸՎԵԼ:
 ՅԵԲ - տես ՅՈՐԵ:
 ՅԵԲ - տես ՅՈՐԵ:
 ՅԵԸՈՒՍ(Ն)Ը - տես ՅՈՐԸՈՒՍ(Ն)Ը:
 ՅԵԸ(Ը)Ս/ՅՈՐԸ(Ը)Ս/ՅԵԸ(Ը)Ս/ՅՈՐԸ(Ը)Ս (թըք. yeka) - ած. 1. Հսկա, վիթխարի: Մին էլ օշափը տոնա ա կամ մին յէքա ծառ շըլակած (Ձ): 2. Շատ, բազմաթիվ, մեծաքանակ: Ըստըրան թըղէլիս յէքա մարթ ա հըվաքվում (Ձ):
 ՅԵԸ(Ը)Ս - տես ՅԵԸ(Ը)Ս:
 ՅՈՐԱԹԱԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Յըբաթակ անել/տալ - Յաբայով՝ եղանակ ծեծել: Դօրօղչին յըբաթակ ա անում, չըղալէն ըսպանում (Ձ):

ՅՈՐԱՆԱ - տեն ԲՈՅԱՆԱ:
ՅՈՐԱՆԱՐԵԼ - նք. 1. տեն Յրբաթակ
անել: 2. Յաբաթակ եղանակ հրել: Յրբաթակ
րում ա, ցանքին կապուկը թուղու տամ (2):
ՅՈՐԱՆԱՐԵԼ - տեն ՅԵՊԻՍԿՈ-
ՊՈՍ:

ՅՈՐԱՆԱԼ - չք. Օտար՝ խորթ դառ-
նալ: Պարիկամը չընկնում-չընկնում
լըդանում ա, յարդ կանկ-քինանկ՝ պա-
րիկըմանում (ԱԲԲ, 83):

ՅՈՐԱՆԱ - տեն ՅԻՐԻՐԱ:
ՅՈՐԱՆԱ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՅՈՐԱՆԱԼ-ի:
ՅՈՐԱՆԱՐԵԼ - ած. 1. Անմարդամոտ:

Էտ կուճի հարթնըն էլ յորթբամակ ա
իննում, վեջ մինին նըհը՝տ հընգըրթուն
ջի անում (2): 2. տեն ԱՆՇՆՈՐԹ (1):

ՅՈՐԱՆԱՐԵԼ - գ. Օտար՝ խորթ լինելը:
Յրթոթունը փիս պեն ա, վեր ընգավ
պարիկամներեն մաջը, էլ պըրծումնը չի
կա (Բ):

ՅՈՐԱՆԱԼԻՐ (գրք. եզնալուծ) - գ. 1.
Եզների լուծ: Յըզնալուծը կաղնե բիդի
ինի, վեր տեմ կենա (2): 2. Նույն սայլին՝
գուրթանին են լծված լծվող եզների
խումբ: Յըզնալուծը լծում ա, ըսքըսում
վարելը (2):

ՅՈՐԱՆԱՊԵՐ - գ. Եզը՝ որպես հողա-
գործի եղբայր՝ ընկեր: Էտ օրվանից
մարթը յեզնանը յըզնախպեր ա ասում,
էջին էլ՝ էջ ախպեր (ՆԱԲ, 72):

ՅՈՐԱՆԱՆԻՑ (գրք. եզնանոց) - գ.
Գոմում եզների համար առանձնացրած
տեղ, եզների գոմ: Յըզնանոցը միշտ
տաք ար իննում (2):

ՅՈՐԱՆԱՍԱՐ - գ., ած. Եզ(ներ) ունե-
ցող (անձ), եզան տեր: Յըզնատարերը
հըվաքվում ըն, մըսլըհաթ անում (2):

ՅՈՐԱՆԱՐԵԼ - ած., գ. Եզներ արա-
ծեցող (անձ): Յըզնարածը յըզները
քըջում ա հանդը, տը՛սնում՝ մին ծի
ըտը՛ղ ըստակած (2):

ՅՈՐԱՆԱՑՈՒ - գ. Արու հորթ, որ ամոր-
ծատում եւ բուծում են եզ դարձնելու
համար: Կավը ծախում ա, էրկու լավ
յըզնացու ինք՝ օնում (2):

ՅՈՐԱՆԱՆԻՐԶԻՆ - գ. Մեծ խուրջին,
որ գցում են եզան վրա: Յըզնըխուրջինը
խընծորավ լըսնում ա, քըջում յըզնանը
մաշկավը, կամ տօն (2):

ՅՈՐԱՆԱՐԵԼ - գ. Անշորի տեղե-
րում աճող դեղին գույնի ծաղիկ: Էտ յա-
լումը յըզնըծաղե՛ք շատ ա իննում (Բ):

ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Յըզնըհավաք անել - 1. Արձակված
եզները ժողովել: Յըզնըհավաք ըն
անում, քըջում կումը (2): 2. Ունեցածը ի
մի բերել: Տանը իլած-ջիլածը յըզնըհա-
վաք ա անում, քօջում (2):

ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ - տեն ՏՈՏՈՐԱՆԱՐ:
ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ - գ. Փոքրիկ եզ, արու
հորթ: Յըզնամը մօրթում ըն, բադարաք՝
անում (2):

ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ (գրք. եզն) - գ. 1.
Ընտանի, սովորաբար ամործատած
ցուլ, որ բանեցնում էին իբրեւ լծկան եւ
բեռնակիր: Էտ մարթը Էտ քըրերավը
յեզները պեռնում ա, ճընապար
ընգնում... (ՅԺՅ, V, 506): 2. փխբ. Կոպիտ՝
անտաշ մարդ: Էտ յըզնը ամմեն օր կըն-
գանը թակում ա (Բ): 3. փխբ. Անհաս-
կացող՝ բթամիտ մարդ: Յըզն ը՛ս, խե
կըլծի ճը՛ս ըղնում (Բ): 4. փխբ. Ղանդա-
ղաշարժ մարդ կամ կենդանի:
Սէյրանէն էլ մին ծի յա իննում, հինջ ծի՛,
մին յըզնը, մինջը՛վ շէնան հըսնում ա
ծըմակը, օրը մըթնում ա (2):

- Յըզնանը տակեն դընու շօռ կ'ան -
տեն Յըզնը յը՛ր կըցընել, տական դանա
օգիլ:

- Յըզնանը քըմական դանա կապել
- տեն Չօր ծառը արնուն քըսել:

- Յըզնը յը՛ր կըցընել, տական դանա
օգիլ - 1. Չեղած տեղը որեւէ բան պա-
հանջել: Յարը ամմա. - Յօր ը՛ս յըզնը յը՛ր
կըցընում, տական դանա օգում, տու վել
ըս գո՛ղնում, վեր փուլ չօսիմ (2): 2. Մեկին
մեղադրելու համար պատրվակներ
փնտրել: Կընեգը թա. - Մ մարթ, յը՛ս ըտի
պեն ըրալ ճըմ, յըզնը յը՛ր մէլ կըցընել,
տական դանա օգիլ (2):

- Յըզնը վեր վեր ա ըղնում, տընը-
կավերնէն շըտանում ըն - Նպաստավոր
հանգամանքներից շատերն են ցանկա-
նում օգտվել:

ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ (գրք. yaka) - գ.
1. Հագուստի վզի մասի կտրվածքը,
օձիք: Յըզնը մը՛կնում ա, ըտըրա յը-
խան ծիք տամ, ճըղում (2): 2. փխբ. տեն
ԸՈՐԻՆ (6): Բըզարէն յըխումը մին մարթ
ա ջըղում (ՆԱԲ, 55):

- Յըխա թափել/թափ տալ/ճըղել -
Մեկից խիստ դժգոհ՝ բողոքավոր լինել,
դժգոհել, բողոքել: Ըսկէտուրը հարթնա-
նը անա յըխա յա թափ տամ (Բ):

- Յըխան ասը՛ղ/բըլափկա քաղել -
տեն Յըխան հըվաքել:

- Յըխան ըզաղել/թափել/թափ տալ/
թոկ անել/պեց թօղնել/պըրծըցընել - 1.
Մեկից՝ մի բանից դժվարությամբ ա-
զատվել՝ պոկ գալ: Ըտի Էտ մարթը մին
թանիրավ յըխան ըզաղում ա Էտ կընգա-
նան (2): 2. Մեկին բաց թողնել, այլեւս
չնեղել՝ չստիպել, ձեռք քաշել: Էս մարթը
Քըջալէն յեխան թոկ չի անում, նըհէտը
յեր ա կենում, քընում... (ՅԱԲ, 15, 96):

- Յըխան ծախել/ծը՛րքու տինիլ -

Մեկից կախման մեջ ընկնել: Մարթ վեր
յըխան կընգանը ծախից, պըրծած ա (2):

- Յըխան հըվաքել/կըտըրել/փըռնել/
օնել - Ստիպել, հարկադրել, նեղել:
Հարթնը տընըցուց յըխան հըվաքում ա,
թա. - Կավը ծըխը՛ցէք, ինձը՛տե վըսկը՛-
դան ի՛ք կանիք (2):

- Յըխան ճըղել - Լացելով՝ կոծելով՝
երդվելով են հավատացնել: Նօքնարը յը՛-
խան ճըղում ա, թա. - Յը՛ս չըմ ըրալ (2):

- Յըխան յըխան կարել - տեն Յը՛-
խան ծախել:

- Յըխան կախ ինիլ/կախ կենալ
(պուք չըկան) - տեն Յըխան հըվաքել:

ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ - գ. Քրիստոնյաների
կրոնական-պաշտամունքային արա-
րողությունների շենքը, եկեղեցի: Տիգա-
փանդ սարեն կըլխեն էն ա մին յըխած կա՛
անումը Կատարօ վանք (Բ):

- Յըխծուն քարերը լըվանալ - տեն
Սօրիկեն քարերը լըվանալ:

ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ (գրք.
յաղթեմ) - նք. 1. Կովի՝ մրցության մեջ
թշնամուն՝ հակառակորդին պարտու-
թյան մատնել, հաղթել: Մղվէսը ասըմ ա. -
Թաքավերըն ապրած կենա, հունց յըխ-
նէ՛ցեր Էտ մէծ յեզնանը (ՅԺՅ, V, 520): 2.
Որեւէ հատկությամբ՝ գործով՝ վարքա-
գծով են մեկին ընկճել՝ գերազանցել:
Հիվընդօթունը Մըրյանէն յըխնալ ա (Բ):

ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ - 1. կը. եւ չք. ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ-ի:
2. չք. տեն Իրը՛սը յըխնըվել (ԻՐԸՍ-ի
տակ):

ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ/ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ (գրք.
աղտ) - գ. 1. Աղտ, կեղտ: Հիշկան լըվա-
նում ա, շըվարէն յըխտը վեր չի կամ
(2): 2. փխբ. Մարդու պատիվն ու անունը
արատավորող հանգամանք՝ գործ՝
արարք՝ բիծ՝ արատ: Կուղօթուն անէլը
փիս յըխտ ա, վեր մարթին անա կացավ,
էլ կարել չըս պուք տաս (2):

- Յըխտը ծոնին տակեն կենալ չի -
Վատ արարքը վերջիվերջո կբացա-
հայտվի:

- Յըխտ թըղաղուակ անել/փըրթակել
- Կեղտոտ արարքներ՝ չարագործու-
թյուններ քողարկել: Մարթը ամմեն դօ-
նում կըղօթուն ա անում, կընէգըն էլ
յըխտ ա թըղաղուակ անում (2):

- Յըխտ յը՛ր օնօղ - տեն ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ:

- Յըխտում կօրած/փըլալված - 1.
տեն ՅՈՐԱՆԱՐԱՎԱՔ: 2. Կեղտոտ ա-
րարքների տեր, չարագործ: Յըխտում
կօրած մարթին անա հիշկան հը՛ռէ շօռ
տաս, էնքան քու օքուրթտ ա (Բ):

- Յըխտու շօռ կըվօղ - Խառնակիչ: Յըխտու շօռ կըվօղ կընէ՞ք ա Օլին-կան (Բ):

- Յըխտ փըռնել - տէն ՅԸԽՏՕՏԵԼ (2):

- Յըխտ քըսել (միսին) - Մեկին ան-վանարկել: Դիրք՝ վանը վեր հիրքվանէն յըխտ քըսից, հիրքվընօթունը դիշմը-նօթուն կըտը՞նա (2):

ՅԸԽՏՈՒՏ/ՅԸԽՏՈՒՏ/ՅԸԽՏՈՒՏ/ՅԸԽՏՈՒՏ/ՅԸԽՏՈՒՏ/ՅԸԽՏՈՒՏ/ՅԸԽՏՈՒՏ - ած. 1. Կեղտոտ, աղտոտ, ոչ մաքուր: Յըխ-տուտ շօթերը հանում ա, թա՞գգն շօթեր կը՞նում, քի՞նամ (2): 2. փխբ. Անազնիվ, խարդախ, ստոր: Յըխտուտ մարթ ար էտ ստոյան (2):

- Յըխտուտ յալլըխ - Կեղտոտ՝ ան-օգտագործելի իր: Միշտաբիւն էտ գի-բին յէշում ա, թա.- էս յըխտուտ յալլըխը հու բի՞ղի ինք օնէ (2):

- Յըխտուտ պերան - տէն ՈՒՇՈՒՆ-ՅԱՏՈՒ:

ՅԸԽՏՈՒՏ-ՃԸՃՎՕՏ - 1. տէն ՅԸԽ-ՏԸԹԱԹԱԽ: 2. Փնթի, ոչ մաքրասեր: Յըխտուտ-ճըճվուտ կընէ՞ք ա Մաքունց Աղունը (2):

ՅԸԽՏՈՒՏ-ՔԱՔՈՒՏ - տէն ՅԸԽ-ՏՈՒՏ-ՃԸՃՎՕՏ:

ՅԸԽՅԵ - տէն ՅԸԽԾԵ:

ՅԸԿ - տէն ՅԸԲ:

ՅԸՂ/ՅԸՂ (գրբ. եղ, իղ) - գ. 1. Կաթից՝ որոշ բույսերի սերմերից՝ պտուղներից՝ ծաղիկներից եւն ստաց-վող ճարպային նյութ, յուղ: Կօվան ըս-տացած կաթնը, յէղը ծախըմ ին, ըտը-րանալ ապրըմ... (ԼՂԲ, 361): 2. Նույնը հալած վիճակում: Նահանք յէր ըն կէնում, տէնում դազանը կըրակէն տը-րան, յէղը մէջին ճըլթընթամ ա (ԴԺՅ, V, 367): 3. տէն ԿԱՐԱՅ: 4. Կեղտանիների մսի վրայի ճարպային շերտը, ճարպ: Խօզը մաշկում ըն, յը՞ղը վեր օնում, մէսը ծախում (Բ): 5. Մեքենաներին՝ սարքե-րին՝ գործիքներին եւն քսելու թանձր յու-ղային նյութ, քսայուղ: Յըղը յօր ա օնում, մաշինը յըղում (2):

- Յըղը կըրակէն իլլալ - Շտապել, աճապարել: Յըղը կըրակէն իլլալ ա՞, խէ հանդարտ չըս քի՞նամ (Բ):

- Յըղը մաճնան ա կույանում - Ճշմարտություն է, ապացուցելու կարիք չկա:

- Յըղը մօխերը տը՞նալ - 1. Գործը ձախողվել, մեծ վնաս կրել: Խըղը՞ր հի՞նչը օգնում ա անէ, յըղը մօխերն ա տը՞նում (2): 2. Շատ վշտանալ: Էտ հի՞նչ ա՞ իլլալ, էլիա խէ յըղըտ մօխերն ա՞ տը՞նալ (Բ):

- Յըղը յըրա - Բուրբուրվիւն նոր՝ չօգ-

տագործված: Դարաբեղին տըղան մին յըղը յըրա մաշին ա ինք կալալ իօրը հը՞տէ (Բ):

- Յըղըն ու մէսը հալ(վ)իլ - Նիհարել: Խօզը էնքան տո՞ղանը կացալ ա, յըղըն ա մէսը հալվալ (Բ):

- Յըղ(ը) վեր ածիս՝ կըհըվաքվէ - Չափազանց մաքուր է: ... Զուլէ՞ք, հի՞նչ քուլէ՞ք, յէղը վեր ածիս՝ կըհըվաքվէ... (ԶՏ, Բ, 25):

- Յըղը տըմակըն ըն քըսում - տէն Փուլը փուլէն յըրա յա կամ:

- Յըղ ինի՞ պարիկը՞նթան շատ կա - Կարետորը միջոցներն են:

- Յըղ կապել/փըռնել - տէն ՅԸ-ՂԱՎԱԼԻ:

- Յըղ տը՞նալ, ջանալը ընցընել - 1. Լալ մարսվել: Կի՞նի, հի՞նչ կի՞նի, լըհա վեր խըմում ըս, յը՞ղ ա տը՞նում, ջա-նալըտ ընցընում (Բ): 2. Նպատակին ծառայել, օգուտ տալ: Էտ կալը յը՞ղ ա տը՞նում, էտ յիթիսներէն ջանալը ըն-ցընում (2):

- Յըղու թիքն/պատառ - տէն Յը-ղալի թիքն:

- Յըղու նըման - Դեշտ, սահուն, ան-արգել: Տանը կօրծերը յէղու նըման ար քի՞նամ (2):

- Յըղումը տըպակվել (նրան) - Իր աշխատանքով՝ իր ունեցածով գոյա-տեւել՝ յուլ գնալ, ուրիշի օգնությանը չդիմել: Թօղում չըն, թա մունք մէր յը-ղումը տըպակվինք (2):

- Յըղու նըման հալ(վ)իլ - տէն Տափէն տակը ընցընել (1):

- Յըղու պոկ - Թափիկ՝ փափկիկ երեխա: Խօխա, հի՞նչ խօ՞խա, մին յըղու պոկ (Բ):

- Յըղու քըցիլ - տէն Ժարիտ անել (1): Պառալը էրկու ծու վա կօտրում, յըղու քըցիլ, ըտըրա ըռաշկէն տինում (2):

ՅԸՂԵԼ/ՅԸՂԵԼ (գրբ. իղեմ) - նբ. 1. Յուղ քսել, յուղել (գործիքները, մեքենան եւն): Կարէն մաշինը յըղում ա, ըսքըսում շօթը կարէլը (2): 2. տէն Կաշառել: Սուղիս յըղում ըն, էտ տըղէն ըզաղում (2): 3. տէն Կըծիսը յըղել: 4. Նպաստել, օժանդակել, հովանավորել: Աստուծ հըզ-գարէն յըղում ա, միսին՝ դաղում (ԱԲԲ, 20): 5. Կալի հասկերը շրջել, որ մյուս երեսն էլ կալսվի: Դաշանը յըղում ըն, էլիա ըսքըսում կալաս անէլը (2):

ՅԸՂԵՄՈ - տէն ՅԸՂԱՄՈ:

ՅԸՂԱՄՈ/ՅԸՂԵՄՈ (գրբ. եղեմ) -

- գ. Գետնի՝ բույսերի եւն վրա նստող մթնոլորտային տեղում, եղյամ: Յըղըմը բաղվանջուն վը՞նները թըրջից (2):

- Յըղըմը նըստել/տինիլ - Գետնի՝

բույսերի եւն վրա եղյամի շերտ կապել, եղյամակալել: Քըշերը ծըռերէն յըրա վեր յըղըմը նըստից, գիղն վեր խա-ղուն քըղէլի վախտըն ա (2):

- Յըղըմը օտել - Քիչ ցրտահար-վելով՝ քաղցրանալ (պտուղների մա-սին): Խաղուն էնքան պահում ըն, վեր յըղըմը օտել (Բ):

ՅԸՂԱՄՈ-ՍԸՂԱՄՈ - տէն ՅԸՂԱՄՈ-ՍԸՂԱՄՈ:

ՅԸՂԱՄՈ/ՅԸՂԱՄՈ (գրբ. եղն) - տէն ԿԸԽՏԱՄՈ: ... Ըտըրանալ յը՞տը ըստը՞դ յէղնիկ չի ըրվաքալ... (ԱԱ, 38):

ՅԸՂԱՎԵԼ/ՅԸՂԱՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՅԸՂԱՎԵԼ-ի:

ՅԸՂՏ - տէն ՅԸԽՏ:

ՅԸՂՏԵՍ/ՅԸՂՏԵՍ - գ. Բարակ փայտ՝ շիվ, որը մտցնելով խնցու մեջ՝ ստուգում են կարագի պատրաստ լինե-լը: Յըղտէսը քըցիլ ա խընը՞ցէն, տոն օնում, թա.- Յըղը պաղըրաստ ա (2):

ՅԸՂՏՈՒՏ - տէն ՅԸԽՏՈՒՏ:

ՅԸՂՈՒՏ/ՅԸՂՈՒՏ - ած. 1. Յուղոտ-ված, վրան յուղ քսված, յուղով կեղտոտ-ված: Յըղուտ շիտերալ վեր նի յա մը-նում, յօխ ծըծաղում ըն (2): 2. տէն ՅԸ-ՂԱԼԻ:

- Յըղուտ անել - տէն ՅԸՂՕՏԵԼ:

- Յըղուտ ինիլ/տը՞նալ - տէն ՅԸ-ՂՕՏԵԼ:

ՅԸՂՈՒՏ-ՍԸՂՈՒՏ - ած. Շատ գե-ղեցիկ, չքնաղ, փաթթամ: Յըղուտ-մըղ-րուտ ըխճըկերը ըն Անվանց Ապրըհա-մէն թօռնէրը (Բ):

ՅԸՂՈՒՏ-ՅԸՂԱԹԱԹԱԽ - տէն ՅԸՂՈՒՏ-ՍԸՂՈՒՏ: ... Տէնում ա մին յէ-ղուտ-յըղըթաթախ տըղա բըղի ուրան տէղը կամ ա... (ՆԱԲ, II, 21):

ՅԸՄ/ՅԸՄ (թրք. yem) - գ. Ուտելիք, կեր: Յը՞մ չի կա, հիյվընէն մընացալ ըն տո՞ղնը (Բ):

- Յը՞մ անել - Սնվել, կերակրվել: Ուշըփնէն նըստում ըն, թա յը՞մ անին, Պիճ ախպերը մուտանում ա (2):

ՅԸՆԹԱՐԿԸՎԵԼ/ՅԸՆԹԱՐԿԸՎԵԼ (գրբ. ենթարկիմ) - չբ. Դպրատակվել, հնազանդվել: Ախճիզը էլիա չի յէնթարկվալ, պիցըրացալ ա քը՞րծէն պըտօկը, կըրք՞վ տըվալ (ԱԱ, 41):

ՅԸՄ/ՅԸՄ/ՅԸՄ/ԻՄ (գրբ. ես) - դ. Անձնական դերանվան առաջին դեմքի եզակին՝ ես: Էն բոնը պահօղ նօքարըն ասըմ ա.- Յը՞ս տը՞սալ ըմ՝ հու վա խըխօցը մօթալ (ԴԺՅ, V, 538):

- Յը՞ս ասում ըմ, յը՞ս ըսկանում - Ասածս ոչ ոք չի լսում՝ անարձագանք՝ անկատար է մնում:

- Յը՞ս զըհար օտիմ, տուք կերէք՝ -

Դժգոհության արտահայտություն ճաշելու՝ որեւէ բան ճաշակելու ժամանակ:

- Յժն էլ ասիմ - Ինձ համար անհասկանալի էր (ասում են, երբ պարզում կռահում են, թե ինչ է եղել): *Հարը կըզնըվում ա, թա.- Յժն էլ ասիմ, էս ըշտըղան ա ըստըրա էսքան փուլը (2):*

- Յժն էն յըզնանը յըղիմ, տու՝ էն հըրէնջին - Մեծը եւ լավը՝ ինձ, փոքըր եւ վատը՝ քեզ:

- Յժն ըմ, վեր կամ - Մեծամտելու՝ գոռոգամտելու արտահայտություն: *Կատուն վեր մուկուն փըռնած, կերած ա ընում, առուծու նըման վէնէրը ձորիդ ա փըթաթում, յանի՜յէս ըմ, վեր կամ (ՆԱԲ, 75):*

- Յժն ըմ տըղալ, ինքըն ա տըղալ - Չնայած բոլոր ջանքերիս՝ չի հաջողվել համոզել:

- Յժն էշըս իմ հըղըցավըս ըմ քըշիլան - Ես իմ անելիքն անելու եմ:

- Յժն ի(մ) հոր տըղան չիսիմ, թա... - Երդման կամ սպառնալիքի արտահայտություն մի բան անպայման կատարելու՝ վրէժ լուծելու եւն մասին: *Վըրսկանը շինըմաջումը վընն ա կէնում, թա.- Յժն իմ հոր տըղան չիսիմ, թա էտ կոնիս ըսպանիմ վէչ (2):*

- Յժն ի(մ) մօր ծըծըն էլ չըմ մըննանթալ կերալ - Ոչ ոք իրավունք չունի երեսովս տալու արած լավությունը, ես բոլորի լավությունը փոխհատուցել եմ:

- Յժն ի(մ) մօր մըննանթըն էլ չըմ մըննանթալ կերալ:

- Յժն իմ մօր փօրան մըհընտ ըմ ծընվալ - Ես մի բանը մի անգամ եմ ասում, իմ խոսքը չեմ փոխի:

- Յժն՝ ինձընտ, տու՝ քըզընտ/ինքը՝ ձորան հընտ - Մենք այլեւս իրար հետ գործել՝ մտերմություն անել՝ լինել չենք կարող:

- Յժն կանն ըմ ասում, տու՝ տանն - Իմ ու քո ասածներն իրար չեն համընկնում, դու ինձ չես հասկանում:

- Յժն հինջու տար ըմ - Ո՛րն է իմ օգուտը՝ ունեցածը՝ աշխատանքի արդյունքը: *Հարը ասմա.- էտ վեր լօխ տաւում ըս ծախիս, յըս հինջու տար ըմ (2):*

- Յժն հուվ ըմ, վեր... - Ես իրավասու չեմ, անգոր եմ: *Կընէգը թա.- Խանըն ապըրած կէնա, յըս հուվ ըմ, վեր քըզ ջօղաթ տամ (2):*

- Յժն՝ մըհած, տու՝ սաղ - Երբեւէ կհամոզվես իմ ասածների ճշմարտության մեջ: *Սարթը թա.- Յժն՝ մըհած, տու՝ սաղ, էս լակուտը կըլծխըտ օյին շատ ա պիրլանկան (2):*

- Յժն մըռնիմ, թա... - Երդման բա-

նաձեւ: *Նծընըր ասմա.- Աղա, յըս մըհնիմ, թա էտ պէնան սընտ ինիմ (2):*

- Յժն յըս չիսիմ, թա... - տէն Յժն իմ հոր տըղան չիսիմ, թա...

- Յժն պէն ըմ ասում, տու պէմբակ ըս ըսկանում - տէն Յժն կանն ըմ ասում, տու՝ տանն:

- Յժն վէչ մաջումըն ըմ, վէչ տոնոնում - Ես ոչ մի գործի չեմ խառնվում, չեզոք դիրք եմ բռնում:

- Յժն տանն յըմ խօսում, տու կանն - տէն Յժն կանն ըմ ասում, տու՝ տանն:

- Յժն տարը չըմ - Ես այդ գործին չեմ խառնվի, պատասխանատու չեմ:

- Յժն քըզ նըխաշ կըտամ, թա ըշտըղ ա Դառթունց շանը կըլծխը թաղած - Սպառնալիքի արտահայտություն:

- Յժն քու շօնըտ ըմ - Մեկին իր նվիրվածությունը՝ հպատակ լինելը ցույց տվող արտահայտություն: *Ասում ա.- Յժն քու շօնըտ ըմ, հինջը ասիս, էն էլ կանիմ (2):*

- Յժն՝ քօն, մէխկըս՝ գերթին - Ինչքան էլ անմեղ լինեմ, միեւնոյն է՝ մեղավոր կհամարեն:

ՅՈՒՍ-ՅՈՒՍ - տէն Յժն Ու Յժն:

Յժն Ու Յժն/Յժն-Յժն - մ. Ինքս ինձ հետ: *էտ վեր տըսէ, տոն յըկէ, յըս ու յըս խուսէլալ քըզէ (2):*

Յժն/Յժն (գրք. յետ) - մ. 1. Դեպի հետ, դեպի հետեւի կողմը: *Յժն յէշում ա, տըսնում խօխան կա վէչ (2):* 2. Նորից, դարձյալ, վերստին: *Պիրում ըն յըս խըմօր հունցում, հաջ թըխում (2):*

- Յժն անել - 1. Արձակել, բաց անել, քանդել (հանգուցը, օղակը եւն): *Միկանը կապը յէտ ա անում... (ՆԱԲ, 27):* 2. Խմորի գնդերը բացել: *Պոկը յըս ա անում, հաջ թըխում (Բ):* 3. Ետ դարձնել, ետ գցել, ետ թողնել: *Դանան նըխէրան յըս ըն անում, վեր մօրը ծըծէ վէչ (Բ):* 4. Երեխային կրծքից կտրել: *Խօխան վեր տըհալ էրկու տիրըկան, մարը յըս ըրալ (2):* 5. տէն Յժն օնել (1):

- Յժն ըղնել - 1. Ուրիշներից ետ մնալ, ուրիշների ընթացքին չհասնել: *էտ էծը ամմէն օր նըխէրան յըս ար ըղնում (2):* 2. Ուշանալ: *Ըստարէ ծըմընը յըս ա ընգալ (Բ):* 3. Չառաջադիմել, հետադիմել: *էտ խօխան ըշկօլումը յըս ա ըղնում (2):* 4. Հրդեհանալ: *էս կընէգը յէտ ա ընգալ, մին ախճիգ պէրալ, յետնան մըհալ (ՀԺՀ, VI, 46):*

- Յժն ընգած(ը) - տէն Տէն ընգած(ը):

- Յժն ընցած - Ուշ, կեսօրից հետո: *Յժն ընցած քիսամ ա հծնձ, տըսնում*

հընգերունքը ձորանց արտերը հընձնըն, պըրծալ (2):

- Յժն ընցընել - Ուշանալ, կեսօրն անցնել: *Մին պատառ վըր օրը յէտ ա ընցըն, էս կընէգը կօժը յօր ա օնըմ, վըր քիսի ախպոնը, ճոնր պէրի (ՀԺՀ, VI, 202):*

- Յժն ինիլ - Արձակվել, քանդվել (հանգուցը, օղակը եւն): *Մին վեր ծիք ա տամ, կապը յըս ա ինում (2):*

- Յժն կաղնել/կէնալ - տէն Յժն վըննը կէնալ:

- Յժն կան - 1. Վերադառնալ: *Օխծը յըս կամ ա, ճօտէն քըռէնում, փուշմանում ձորան ըրածան... (ԱԱ, 70):* 2. Վերականգնվել: *Ընցածը լնց ինիլալ էլ յըս չի կան (ԱԲԲ, 28):* 3. Փսխվել, կերածը ետ թափվել: *Վեր մանըն կօխում ա պէրանը, կէրածը յըս ա կամ (2):* 4. Ուշքի գալ, վերականգնանալ, սթափվել, կազդուրվել: *Ճըպաղում ա, վեր ըղնում, մընէլ, վեր ճոնրը ածում ըն կըլխէն, յըս ա կամ (2):* 5. Փափկել, կակղել, նախկին վիճակն ընդունել: *Սառած մէսը տիսում ա փիչին կօխկէն, էնքան պահում, մինջըվ յըս ա կամ (2):* 6. Նյութականը փոքր-ինչ բարելավվել: *Սիրօժը հաջ չի իլալ քըռիսնիս, թա օտէ, միհէնգ կօրծի յա նի մըտալ, յըս յըկալ (Բ):* 7. Փթթել, ծաղկել, փարթամանալ: *Թօռը յըկալ, բաղէրը յըս յըկէն (Բ):*

- Յժն մաջիլ - 1. Ետ շարժվել, ընկրկել: *Օշափնէն էտ վեր տըսէն, յըս մըչէցէն (2):* 2. Տրամադրությունը բարձրանալ, տրտմությունը՝ մոռալությունն անցնել: *Վեր թօռնանը տըսնում ա, յըս ա մաջում (2):* 3. Եղանակը բացվել, անձրեւը՝ ձյունը՝ ամպամածությունը դադարել: *Թօխը մին խըրէգ վեր յէտ ա մաջում, յէշում ըն տէսնում՝ ծծրան մին լոնա ա ըրվամ (ՆԱԲ, II, 60):*

- Յժն մընալ - տէն Յժն ըղնել:

- Յժն յըկած - 1. Աջաբաց, ճարպիկ, փորձառու: *Յժն յըկած մարթ ա Սուղումունը (Բ):* 2. Ամուսնալուծված եւ հայրական տուն վերադարձած (կին): *Խըղճ Խօսրօվը հինջ ա՛նէ, իրըք ախճիգ օնէ, իրըքան՝ յըս յըկած, էնըն տանը նըստած (Բ):*

- Յժն յըր օնել - 1. Տվածը նորից վերցնել: *Ըտըրանը կըռվում ըն, Սանթօրը կավը յըս յըր ա օնում (Բ):* 2. Հրաժարվել (խոսքից, ասածից, խոստացածից եւն): *Ասում ա.- Անէսկըտ յըս յըր կան, թա չէ փիս ա ինանկան (2):*

- Յժն պահել - տէն Յժն քաշիլ (2):

- Յժն պէրած - Ամուսնուց վտարված եւ հայրական տուն ուղարկված

(կին): Յը՛տ պե՛րած կընգանը հու բի՛ղի-
օգի (Բ):

- Յը՛տ պիրիլ - 1. Վերադարձնել,
տեղը բերել: *Շինացե՛ք քինսա՛մ ըն ըտը-
րանց մին լ՛ավ թակում, ուրանց հիյվըն-
նէն յը՛տ պիրում (2):* 2. Ուշքի բերել, վե-
րակենդանացնել: *Ճո՛ւր ըն շաղ տաս,
էտ խոփէն յը՛տ պիրիս (ԱԱ, 17):*

- Յը՛տ վը՛ննը կէնալ - 1. Խոստումից
հրաժարվել, խոսքը չկատարել: *Տըղա-
մարթը վեր խօսկ ա տամ, բիղի անէ, վէչ
թա յը՛տ վը՛ննը կէնա (2):* 2. Մի բան
անելուց դադարել, թողնել, ձեռք վերց-
նել: *էտ օրվանից վը՛րսկանը վը՛րս ընէ-
լան յը՛տ ա վը՛ննը կէնում (2):*

- Յը՛տ տալ - 1. Վերադարձնել: *Տա-
նում ա փուլը յը՛տ տամ, թա.- Օգ՛ում չըմ
(2):* 2. Ընթացքը շուտ տալ, շրջել: *Տը-
ղան կըռէվ ա անում, հախտում, գորքը
յէտ տամ, կամ... (ՅԺՅ, V, 482):* 3. Բացել,
քանդել (կծիկը, փայտեթը եւն): *էտ թիւը
հըղըցումը յէտ տալավ էտ ախճիգը կաս
ա տօն (ՅԺՅ, V, 255):* 4. Փսխել, կերածը
թափել: *էնքան օտում ա, մինչքմ յը՛տ ա
տամ (2):*

- Յը՛տ տանել - 1. Վերադարձնել,
տեղը տանել: *Կավը յը՛տ տանում ըն
հանդը (2):* 2. Մի կողմ քաշել՝ ձգել: *Փնր-
դան յը՛տ ա տանում, տը՛սնում հըրթնա-
ցուն ըտը՛ղ կօղը կացած (2):* 3. Տարա-
ծել, մեկնել, փռել: *Վը՛ննէրը յը՛տ ա
տանում, փիչին դըրաղէն նըստում (2):*

- Յը՛տ տը՛ռնալ - 1. տեն Յը՛տ կ'անլ
(1, 2): 2. Շրջվել: *Յը՛տ ա տը՛ռնում,
յէշում (2):*

- Յը՛տ քաշիլ - 1. տեն Յը՛տ տանել
(2): 2. Քաշելով ետ պահել՝ խանգարել՝
զսպել: *Ղանան յը՛տ ա քաշո՛ւմ, վեր մօրը
ծըծէ վէչ (2):*

- Յը՛տ քաշվիլ - Նահանջել, հետ
գնալ, հեռանալ: *Քընո՛ւմ ըն մուտանում,
վեր ճո՛ւր յօր օնին, ճո՛ւրը յէտ ա քաշվում
ճիրըվէրէն տակը (ՅԺՅ, V, 170):*

- Յը՛տ քըցիլ - 1. Մեկին ետ թողնել,
զարգացումը՝ առաջխաղացմանը խան-
գարել: *Սաբավ դասատու վա, խօխօնցը
յը՛տ ա քըցո՛ւմ (Բ):* 2. Ուշացնել, հետա-
ձգել: *էս ճո՛ւնը մեր կօրծը յը՛տ քըցից (Բ):*
3. տեն Յը՛տ տանել (2): *Յօրդանը յը՛տ ա
քըցում, Նի մըննում դաթը... (ՂԱԲ, 15, 99):*
4. Խնայելով հավաքել, տնտեսել: *Այան
փուլ ա յը՛տ քըցո՛ւմ, թօռնանը հը՛տէ մին
լ՛ավ կաստո՛ւմ ինք՝ օնում (2):* 5. Դժվարությամբ
խնամել՝ պահել՝ մե-
ծացնել: *էրկու խօխա յա յը՛տ քըցալ,
ճօխտըն էլ բըղասը ըն տո՛ւս յը՛կալ (Բ):*

- Յը՛տ քի՛նիլ - 1. Վերադառնալ, տե-
ղը գնալ: *Տը՛սնում ա, վեր քըղաքումը*

*կարում չի յօլա քի՛նի, յը՛տ քի՛նո՛ւմ ա
շէնը (2):* 2. Դեպի ետ շարժվել՝ ծռվել՝
թեքվել: *Թօռը վեր կամ ա, պատը նըմա-
նում ա, յը՛տ քի՛նո՛ւմ (2):* 3. Յետադիմել:
*Խալխը առաշկ ըն քի՛նո՛ւմ, մեր Ծըտօ-
րէն տըղան էլ յը՛տ ա քի՛նո՛ւմ, իլնծըն էլ
դընգըլացալ ա (Բ):*

- Յը՛տ օնել - 1. Դադարել, այլեւս
չտեղալ: *Թօռը վեր յը՛տ ա օնում, խօ-
խէնքը տո՛ւս ըն կամ, վեր խաղ անին
(2):* 2. տեն Յը՛տ անել (4):

ՅԸՏԱՎ/ՅԷՏԱՎ/ՅԸՏԱՎ/ՅԷՏԱՎ -
տեն ՅԸՏԱՆ:

ՅԸՏԷ/ՅԷՏԷ (գրբ. յետի (ետեւի, վեր-
ջին) - մ., ած. 1. Նշանակված՝ պայմա-
նավորված՝ հարկ եղած ժամանակից
հետո: *Ըտըրանը մըսլըհաթ ըն անում,
վեր ոտթանա քըշէրավ քի՛նին ծըմակը,
ամմա յը՛տէ յըն քի՛նո՛ւմ (2):* 2. Յան-
կալի՝ հարմար ժամանակից՝ պահից ուշ
տեղի ունեցող՝ եղող: *Ըստարէ խաղուն
յը՛տէ յա հըսալ, թուրթթացը ըսքըսալ ա,
էլ կըրճալ չընք քաղինք՝ (Բ):* 3. Դան-
դաղ: *Յնրը ասմա.- Շատ ըս յը՛տէ կամ,
պատառ թա՛ղի ընգէլ, ճէլ անինք՝ հըս-
նինք շէնը (2):*

- Յը՛տէ խը՛լք - Ճիշտ եզրակացու-
թյուն: *Յը՛տէ խը՛լքը լ՛ավ պէն ա, վեր յը-
տանա վէչ (Բ):*

- Յը՛տէ օր - Ծերության օրեր: *Մարթ
բիղի յը՛տէ օրվա հը՛տէ էլ մըտածէ (2):*

ՅԸՏԷ-ՃԷԼԼԻ - մ. Վաղ թե ուշ: *Պիճօ-
թունը յէտէ-ճէլլի աշխարքըս ունական
ա (ՆԱԲ, 34):*

ՅԸՏԷ-ՅԸՏԷ - տեն ՅԸՏԸՅԸՏԷ:

ՅԸՏԸ/ՅԷՏԸ - մ. Որեւէ ժամանա-
կակետի կամ գործողության հաջորդե-
լով, որեւէ բանից նշված ժամանակով ուշ
լինելը, անց: *Մին քանի մուտտանը յէտը
օշափը տը՛սալ, վը՛ր էտ տըղան սաղ-
սալամաթ էն ա կաղնած (ՅԺՅ, V, 87):*

ՅԸՏԸՅԸՅԸՅԸ/ՅԷՏԸՅԸՅԸՅԸ/ՅԸՏԸՅԸ-
ՅԸՏԸ - տեն ՅԸՏԱՆ:

ՅԸՏՏ-ՅԸՏՏ/ՅԷՏՏ-ՅԷՏՏ - Գործածվում
է կապակցությունների մեջ:

- Յը՛տ-յը՛տ անել - 1. Շատ կապե-
րածակել՝ բաց անել՝ քանդել: *Թաքուն Նի
յա մընում, էտ ծիյօտանցը կապէրը յը՛տ-
յը՛տ անում (2):* 2. Փորփրել: *Մը՛ծ հառնը
թէն ա յօր օնում, քի՛նում մը՛ծ տանծուն
տակը յէտ-յէտ անում... (ՅԺՅ, VII, 290):*

- Յը՛տ-յը՛տ ինիլ/տը՛ռնալ - 1. Շատ
կապե-
րածակել՝ բացվել՝ քանդվել: *Վեր բիւրդան ծիք՝ ա տամ, կապէրը յը՛տ-
յը՛տ ա ինո՛ւմ (2):* 2. Փորփրվել: *Պիրում
ա էտ յը՛տ-յը՛տ իլնծ վը՛ղումը սըխտօր
վարում (2):*

- Յը՛տ-յը՛տ քի՛նիլ - տեն Յը՛տ քի՛նիլ
(2, 3):

ՅԸՏԱՆ/ՅԷՏԱՆ/ՅԷՏԱՆ - մ. 1. Ապա,
այնուհետեւ, հետո: *Թաքավէրին
տըղան տու ա անում, յը՛տնան ասում.-
Յը՛ս ըմ ծէր թաքավէրին տըղան (2):* 2. Ավելի ուշ,
հետագայում: *Յէտնան էտ
քըծէն անումը տինո՛ւմ ըն Սախկալթու-
թան (2):* 3. Ըստ կարգի՝ տեղի՝ աստի-
ճանի՝ հաջորդելը: *Ըտըրանը ծըլըպա-
տակ նըստօտում ըն. հնրը, յը՛տնան՝ տը-
ղէքը, յը՛տնան՝ թօռնէրը (2):* 4. Յետո
ի՛նչ պիտի անենք (հարցական շեշտով):
*Կընէգը ասմա.- Մ՛ մարթ, էտ վեր ճօխտ
կավը ծախում ըս, պա յը՛տնան (2):*

- Յը՛տնան հի՛նչ - 1. Ի՛նչ ես ուզում
ասել, ասելիքը ի՛նչ է: *Վէզիրը ասմա.-
Ասինք թա տու վըս ըզադալ, յը՛տնան
հի՛նչ (2):* 2. Ի՛նչ կա որ, դա ոչինչ չի նշա-
նակում: *Յը՛տնան հի՛նչ, թա փըսացուն
կաղէգ՝ ա, գատօ հարուատ ա (2):*

ՅԸՏԱՆԻԹՈՒՆ - գ. Ուշանալը,
ուշացվելը, ուշացում: *...Յէտնոյթոնսալ
վը՛ր քըշտան տո՛ւս կ'ան, կըտանիս
մուրթօտիս (ԼՂԲ, 292):*

ՅԸՏԱՎՅԸՏ - տեն ՅԸՏԱՎՅԸՏ:

ՅԸՏ ՌԻ ԱՌԱՇԿ - մ. Մերթ դեպի ետ,
մերթ դեպի առաջ: *էտ էլ գի՛ղո՛ւմ չի, թա
հի՛նչ անէ, լըհա յը՛տ ու առաշկ ա քի-
նամ (2):*

- Յը՛տ ու առաշկ անել - 1. Դեպի ետ
եւ դեպի առաջ քայլել, գնալ-գալ: *էնքան
ըտը՛ղ յը՛տ ու առաշկ ա անում, լափ
վըստակում ա (2):* 2. Տեղերը փոխել,
ետեւինը՝ առաջ, առջեւինը ետ տանել
(հատկապես՝ հնացած շորը նորոգելիս՝
կարկատելիս): *Այան ապուն չօխան յը՛տ
ու առաշկ ա անում (Բ):*

ՅԸՐ/ՅԷՐ՝ (գրբ. վեր) - 1. տեն
ՏԻՅԸՐ: 2. կ. Ավելի, ավել, առավել:
*Ասում ա.- Քըզանա յը՛րը դաշանք՝
ախճիգ չի կա, յը՛ս մինակ քը՛գ ըմ սի-
րում (2):* 3. Գործածվում է որպես հրա-
մայական բացականչություն՝ վեր կաց,
ելի՛ր: *Պառավը մարթին դուրթոն քըշտէն
սծք՝ ա ասում.- Յը՛ր է՛, ա՛ մարթ, տըղէ-
քըտ ա հարթնէրըտ յը՛կալ ըն, յը՛ր (2):*

- Յը՛ր ալլահ - տեն ՏԷՐ Աստուծ:

- Յը՛ր ածած - տեն ԹԱՓԱԾ (2):

- Յը՛ր ածել - 1. Փսխել, ետ տալ: *էտ
կը՛վաթ կի՛նին էլ վեր խըմում ա, էլ կա-
րում չի ուրան պահէ, յը՛ր ա ածում (2):* 2.
տեն ԹԱՓԷԼ (1, 2, 3):

- Յը՛ր անել - 1. Տարածել: *Վեր խուր-
ջինը պէնում ա շըվթալին վը՛տը յը՛ր
անում, խօխէնքը դանստի հըվաքվում ըն
(2):* 2. Մի տեղ բարձրացնել, վեր բարձ-
րացնել, վերել տանել: *Մին մը՛ծ արծիվ
ա կամ, չանգէրավը փըռնում, ըտըրան
յը՛ր անում սարէն պըտօկը (2):*

- ՅժԻր էլ ա, վեր էլ - Լիուի բավարար է: Մըժ հառնըր ասում ա.- Էս պոլիգը վըր վըսկալ փգըն ինի, մըժ յեր էլ ա, վըր էլ (ՅԺՅ, VII, 290):

- ՅժԻր դըբըլո - Ամենեփն: Կամ ըն թաքավերեն կոշտը, ասում, վըր հորանք ծոկուն չըն կըրըճալ փռնին, յըրը դըբըլո (2):

- ՅժԻր ըղնել - 1. Մեկի հետ կատակներ անել: Շինանքե՛ վարին էտ կընգանը կըրիտ յըր ին ըղնում (2): 2. Տրորեյուց՝ մաժեյուց թիակների տակով անցնող երկու գլխավոր երակները տոգել: Էնքան հըրըդորում ըն վեգիրին մաշկը, վեր դըմըրեն յըր ա ըղնում (2): 3. տեն Վեր ըղնել (ՎԵՐ՝-ի տակ):

- ՅժԻր թըռչան - 1. Համարձակ խոսող: Մընասեն էլ մին յըր թըռչան կընեճ ա ինում (2): 2. Իրեն բարձր գնահատող, ինքնահավան: Էտ հարթըն էլ քեթը ցըճ, յըր թըռչան կընեճ ար (2):

- ՅժԻր թըռչիլ - Հանկարծ վեր թռչել տեղից, ընդոստնել: Էտ տըղան յեր ա թըռչում տըղան, թորավը թըխում, չորս կըլծիը կըտորմ, մընըմ ա իրեք կըլծիը (ՅԺՅ, V, 17):

- ՅժԻր ինիլ - 1. Բարձրանալ մի տեղ՝ մի բանի վրա: ՅժԻր ա ինում ծառը, ընդղան հարայ տամ (2): 2. Հեծնել, նստել (ծի, գնացք եմ): Հանլաքին էտ վեր ըսկանում ա, յըր ա ինում ծին, հայիա (2): 3. Ղեպի վեր ձգվել՝ բարձրանալ: Տըստում ըն՝ ծըմակումը ծօխ ա յեր ինում (ՅԺՅ, V, 499): 4. փխը. Տարածվել: Խըրըվածեն վըտը յըր ա իլան, շենավը մին տըհալ (Բ): 5. փխը. տեն ԲՕՆԵԼ (1):

- ՅժԻր խըմել - Բթից կախված խիկըն ետ քաշել: Խըլենքը յըր խըմելալ վեր նի յա մընում, լօխ ծըծըդոտում ըն (2):

- ՅժԻր խորտակվել - Վերանալ, չքանալ (հատկապես գործածվում է անեծքներում): ՅժԻր խորտակվե Հանրաբեդը, բօստանըս քաղալ ա (Բ):

- ՅժԻր կենալ - 1. Ելնել, բարձրանալ, ոտքի կանգնել: Ըտըրանք Էնքան անպեն ին, վըր յեր էլ չին կընըմ, թան հաց օտին, ճուր խըմին... (ԼՂԲ, 352): 2. Հարձակվել: ... Կըռել ա յեր կացալ հըրեկան պարի թաքավերեն յըրան, սաղ յերգիրը քըրըքանդ ըրալ... (ԱԱ, 68): 3. Արթնանալ, գարթնել: Ուռնաքանա յեր ա կընըմ, տըսնըմ վըսկե խընծորան մին խիլան քաղած, տարած (ՅԺՅ, V, 16): 4. Ծագել, առաջանալ, տեղի ունենալ, բարձրանալ, առաջ գալ, սկսվել: Քըշերը մին փիս քամե՛ յա յըր կենում, կալին խորթները սաղ քըշում, տանում (2): 5. Վերանալ, անհետանալ: Յէտան, վեր

ծոկնը յեր ա կենում, պառավը քօռ ու փօշման քոկնում ա հանըր... (ԱԱ, 83):

- ՅժԻր կըց(ը)նել - 1. Տեղից հանել, բարձրացնել: Յեր ա կըցնում ըխճըկանը, Բաղդասարեն կօխկեն վընը կըցնում (2): 2. Կռվի՝ պայքարի մղել: Էտ ախճիգը խըլքա տանում ա թաքավերին, հիրըճան թաքավերին յըրա կըռըճ յըր կըցնում (2): 3. Արթնացնել, գարթեցնել: Քըշերի ըրագի Հաջի Սայադեն յեր ըն կըցնում, թա.- ճէլ ըրա քընի ժամ (ՀԱԲ, 15, 106):

- ՅժԻր կան - տեն Վեր կան (ՎԵՐ՝-ի տակ):

- ՅժԻր հանել - տեն ՅժԻր անել:

- ՅժԻր հըմբարցվիլ - Մեռնել, վախճանվել: Արշօն էլ յըր հըմբարցվից (Բ):

- ՅժԻր հըվաքել - Իրար վրա հավաքել, կիտել: Յօրենը յըր ըն հըվաքում, ծասկում (2):

- ՅժԻր տըհնալ - տեն Վեր տըհնալ (ՎԵՐ՝-ի տակ):

- ՅժԻր քաղել - 1. Հավաքել (սեղանը, սփռոցը եմ): Մին լալ քըճի ըն անում, ըստօը յըր քաղում, քինամ (2): 2. արիմ. Լափել, խժռել: Ըտըրանք էրկու հօքալ նըստում ըն, էտ խորըջինին մաջի տէս-տէնը լօխ յըր քաղում (2):

- ՅժԻր քաշիլ/քըշտիլ - Ղեպի վեր ձգել, բարձրացնել: Փօխկերքը յըր ա քաշում, նի մընում կըտը (2):

- ՅժԻր քաշան մըհալ - Նիհար ու դալուկ մարդ: ՅժԻր քաշան մըհալ ա Ջինավորը (Բ):

- ՅժԻր քըցիլ - 1. Ուռչել: Կօռնըս յըր ա քըցալ (Բ): 2. տեն Վեր քըցիլ (ՎԵՐ՝-ի տակ):

- ՅժԻր/յոր օնել - 1. Մի ընկած՝ դրված բան բարձրացնել, ձեռքն առնել: Ըստեղ թաքավերեն տըղան ըստաքանը յոր ա օնում, ըսկըսում պատմել... (ՆԼՂԺԲ, 72): 2. Իր վրա կրել, տանել: Պէռները շըրըկօտում ըն, ամմենածանդըրն էլ լիխանըն ա յըր օնում (2): 3. Առնել իրեն համար: Մարդըրոսըն հորանց տանան յեր կալած վըսկան պիրում ա պալատեն շինում, վար մէջին ապրեն (ՆԼՂԺԲ, 28): 4. Հետն առնել (մի տեղ գնալու համար): Հենգ ծիլավեր ա յըր օնում, քինամ (2): 5. Հանձն առնել, ստանձնել: Թաքավերին մըռնէլանը յըտը թաքավըրթօնը կուծի տըղան ա յըր օնում (2): 6. Կարողանալ տանել, հանդուրժել: Մեր համիա մարթեքը իտի պենը յոր չըն օնըմ, վար յեկալ ա կիրոդեն տարալ... (ՋՏ, Ա, 17): 7. Ընդօրինակել: Լուրդութթօնը հօրը անա յա յըր կանլ (Բ): 8. Գրավել, նվաճել,

տիրել: Կէս տարե կըրըճալ չի, թա պերթը յոր օնել (ԱԱ, 57): 9. Խլել, յուրացնել: Ըտըրանք մըսլըհաթ ըն ընէս, վեր էտ մարթիտ ըսպանեն, փուլը յոր օնեն (ՅԺՅ, V, 259): 10. Ընդունել: Մին հարուստ մին ախկադ, յէթիմ տըղի նծքան ա յոր օնըմ (ԼՂԲ, 356): 11. Հուղարկավորել: Էտ օրը էտ շէտում չօրս մըհալ ըն յըր օնում (2): 12. Հյուրընկալել: Էտ օրը մին դարիք մարթ ա կամ, թա ինծ դօնաղ չըք յոր օնել (ՅԺՅ, VII, 309): 13. Պտղավորվել: ...հաղվեն թանսփը քախծըր խաղու վա յոր կալան, մարթիք կերալ ըն, մըխթանլ (ԱԱ, 62): 14. Արդյունք ստանալ: Ըստարե թոռնոյին ա, հու վեր մին փուպ ցօրեն վարե, քըսան փուպ յըր ա ունական (Բ): 15. Բաց անել, բացել, հանել: Իրըսծասկանը յըր ըն օնում, տըսնում էտ հորանց հարթըն չի (2): 16. Տարածվել: Քէցալ ըն տէսալ, վըր մազը սաղ ջանը յեր ա կալալ... (ՅԺՅ, VI, 23):

ՅԵՐԲԱՅԵՐ/ՅԵՐԲԱՅԵՐ (թըք. yer-bayer (տեղը տեղին) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- ՅժԻրբայըր անել/թօղնել - Սպանել, սատկացնել: Տըղան թըխում ա, էտ դէվին յըրբայըր անում (2):

- ՅժԻրբայըր ինիլ/մընալ/տըհնալ - Սպանվել, սատկել: Կամ ըն, տըսնում էտ քավթառը յըրբայըր իլան (2):

ՅԵՐԳԻՆԵ՛ - տեն ՅԵՐԳԻՆԵ՛:

ՅԵՐԵ/ՅԵՐԻ/ՅԵՐԵ/ՅԵՐԻ (գրք. վերին) - ած. Վերեփ, վերին: Էտ իշատար մարթը քընում ա լափ յերե ընգոնին նըստում (ՀԱԲ, 15, 84):

- ՅժԻրե ակնան ճուր խըմել - Գոռոգանալ, գոռոգամտել: Էտ ախճիգըն էլ կօգի չուքանու ախճիգ ար, ամիա յըրե ակնան ար ճուր խըմում (2):

- ՅժԻրե ատած - Գլուխ, խելք: Մին թաքավեր հորան վեգիրին կանչըմ ա, ըտըրա յերի ատածը փօրցելի հետի, տըսնալի հետի՝ խելունք ա՛, թան չէ՛... (ՅԺՅ, V, 568):

- ՅժԻրե ատածը պակաս/սըլկըհած/ տերտակ - տեն Խըլքան պակաս: Մարթին յերի ատածը մին խըրեկ պակաս էր, ըտըրա հետի յե լօխ կօրծը կընէկըն էր անըմ (ԼՂԲ, 361):

- ՅժԻրե արտեն գարդան - տեն ՅժԻրե բաղեն խընծօրը:

- ՅժԻրե բաղեն խընծօրը/գրիլը/ ծաղեճը - Արտոնյալ, ընտրյալ: Ասում ա.- Հինչ ա՛, տու յըրե բաղեն խընծօրըն ը՛ս, վեր առանց հըրցընէլու բաղը քաղում ըս (2):

- ՅժԻրե ծըկերեն ածել - Հոխորտալ, գոռոգամտել: Տա վեր շատ ա յըրե ծըկերեն ածում, փըռնում ըն, կըպօտում, քըցում վերը (2):

- Յը՛րէ կըխէն - Ամենավերետում:
Կըխըրէր յէշում ա, տը՛սնում լափ բէր-
թին յէրէ կըխէն մին արմաղ-շարմաղ
ախճի՞ք վը՛ննը կացած (ՆԼՂԺԲ, 69):

- Յը՛րէ կ'ապոնտ - 1. տէն ՅԵՐ-
ԳԻՆԵ: 2. տէն ԱՍՏՈՒԾ (1): Ախճի՞քը
ծէրբէրը բիղի յէրգինքըն ա ունէս, թա.
Ա՛ յը՛րէ կ'ապոնտ, տու ինձ հըրօթուն
ըրա... (ԱԱ, 73):

- Յը՛րէ սիմին թըխէ/ճընգըցընէլ -
Վերեւից՝ գլխավորից սկսել: Ասում ա.-
Հինչ ը՛ս յը՛րէ սիմին թըխում, թայդի մէլ
ըղնէլ (2):

- Յը՛րէ վը՛ննումը/վըններումը ինիլ -
1. Շտապել, արագ գնալ: Էտ խէ յը՛րէ
վըննումըն ը՛ս (Բ): 2. Պատրաստ լինել
մի բանի՝մի բան անելու: Հարթըն էլ էն
ա ինո՛ւմ յը՛րէ վը՛ննումը, լըհա մարթը
վէր ասում ա, դնստի հըղէ յա ինո՛ւմ (2):

ՅԵՐԻ - տէն ՅԵՐԷ:

ՅԵՐԹ/ՅԵՐԹ (գրք. երգ) - 1.
Բառերով արտահայտված երաժշտա-
կան երկ, երգ: Էտ յը՛րքը ըտըրան
ծանօթ ա ինո՛ւմ (2): 2. փխբ. Թռչուննե-
րի ճովոյուն, դալալայ: Ծըտէրէն յը՛րքը
վըրսկանէն խընգարում ա, էլ կըխտա-
րէն վըննասնը ըսկանում չի (2):

- Յը՛րք ասէլ - 1. Երգել, երգային
ստեղծագործությունը վերարտադրել:
Կամ ա էտ քը՛րծէն յըրա նըստում,
ըսըսում յը՛րք ասէլը (2): 2. Երգել
կարողանալ: Խաբարը հըննում ա թա-
քավէրին, վեր փըլան շէնումը մին խօ-
խա կա, լ'ավ յը՛րք ա ասում (2): 3. փխբ.
ճովողել, դալալայել: Ղուշէրը վէր յը՛րք
ըն ասում, քը՛փըս կամ ա (Բ):

- Յը՛րքը յը՛րքըվէլ - Բանը վերջա-
ցած լինել, անկումը՝ պարտությունը՝
կործանումը՝ վերջը անխուսափելի լի-
նել: Թուրքէն յը՛րքը յը՛րքըված ա, էլ
կարէլ չըն նի մընին Ղարաբաղ (Բ):

- Յը՛րքըտ ասէ - Բուն ասելիքը ասա:
Վեզիրը ասում ա.- Ըստըղավ-ընդըղավ
մէլ ըղնէլ, յը՛րքըտ ասէ (2):

- Յը՛րք կապէլ - տէն Խաղ կապէլ:

ՅԵՐԹԷԼ/ՅԵՐԹԷԼ - նբ. եւ չբ. տէն
Յը՛րք ասէլ:

ՅԵՐԹԷԼԿԷԼ/ՅԵՐԹԷԼԿԷԼ - կբ. եւ չբ.
ՅԵՐԹԷԼԻ:

ՅԵՐԷ/ՅԵՐԷ/ՅԵՐԷ/ՅԵԿ (գրք. եկ
(գալը) - գ. 1. Խմորում, խմորման
բավարար աստիճան: Խըմօրէն յը՛քը
պակաս ա (Բ): 2. Օղի քաշելու
ժամանակ առաջին թորածը: Ըրաղէն
յը՛քը թոնո՞ր ա (Բ): 3. Սթնլորտային
տեղում (անձրեւ, ձյուն եւն): Փիս արաշտ
ա, յը՛ք չի կա (Բ): 4. չբ. ԿԱԼ (գալ) բայի
հրամայական եզակին: Ասում ա.- Յը՛ք,

հըմանչու մէլ (2): 5. վ. Արտահայտում է
հորդորանք: Թինամ ա հիրըվանէն դա-
ջանք անում, թա.- Յը՛ք լի ք՛ծմնգ ըրա,
էշը պէռնիմ (2):

- Յը՛ք հօ հա - Կովերին քշելու ձայն:
Ուղթանա կըվէրը համ քըշո՛ւմ ա, համ էլ
ծէն տամ.- Յը՛ք հօ հա՛, քու տը՛ռնը
հիսչըն ըմ ասալ (2):

ՅԵՐԷՈՒՄ(Ն)Ը/ՅԵՐԷՈՒՄ(Ն)Ը - ած.
Պարարտ, չաղ, առողջ: Յը՛քումնը խօզ՝
ա ինո՛ւմ, մօրթում ըն, քը՛փ անում (2):

ՅԵՐԷ(Բ)Ա - տէն ՅԵՐԷ(Բ)Ա:

ՅԵՐԷ(Բ)Ա - տէն ՅԵՐԷ(Բ)Ա:

ՅԵՐԵՄԱՆԱԼ/ՅԵՐԵՄԱՆԱԼ - նբ. Որ-
բանալ, որբ դառնալ: Ըտի էտ խօխան
յըթիմանում ա, օզօղ տը՛ռնում (2):

ՅԵՐԵՄԱՍՏՈՆ/ՅԵՐԵՄԱՍՏՈՆ - տէն
ՅԵՐԵՄԱՍՏԱ:

ՅԵՐԵՄԱՍՏԱԼ/ՅԵՐԵՄԱՍՏԱՆ (թրք.
yetimxana) - գ. 1. Պետական կամ բարե-
գործական հաստատություն, որ պա-
հում ու դաստիարակում է որբերին ու
ընկեցիկներին, որբանոց: Ըստէփանա-
կը՛րտ էլ կա յըթիմանա (Բ): 2. Որ-
բանոցի շէնքը: Թինամ ա յըթիմանէն
ըռաշկէն վը՛ննը կէնում, յէշում, վէր յէ-
թիմնէն տո՛նս կան (2):

ՅԵՐԵՄՅ(Ը)ՆԷԼ/ՅԵՐԵՄՅ(Ը)ՆԷԼ -
նբ. ՅԵՐԵՄԱՆԱԼ-ի:

ՅԵՐԵՄՅՈՒՄ/ՅԵՐԵՄՅՈՒՄ - գ.
1. Որբ լինելը, որբություն: Յըթիմօթունը
շատ փիս պէն ա (Բ): 2. Որբի վիճակը՝
կյանքը: Էտ ախճի՞քը յըթիմօթունը շէ-
նումըն ա անց կըցընում (2):

ՅԵԼԸՆԹԸՐԱՎ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Յըլընթըրաղ անէլ - Խաբել, սուտ
ասել: Յըլընթըրաղ ըն անում, տահանց
տընէրան տո՛նս օնում (2):

ՅԵԼԸՐԸՐԻ - տէն ԸԼԼԻ:

ՅԵԼԸՐԸՐԱՆ - տէն ԸԿԱՐԱԿ:

ՅԵԼԱՎԷՐ - ած. Օձիք ունեցող: Յը-
խավէր շօր ա կը՛ցալ (Բ):

ՅԵԼԸԸԸԸՐԱՎ - տէն ՅԵԼԸԸԸԸ-
ՈՒԿ (1):

- Յըխըթողազ անէլ/ինիլ - 1. Վիճել,
լեզվակոխել տալ: ... Վէր մին խիլլն յը-
խըթողազ ըն ինո՛ւմ, կուճուր ախպէրը
իլլն-չիլլն յօր ա օնում, տո՛նս կամ,
քինամ (2): 2. Ստիպել, պարտադրել: Մին
օր տահանք հօրը յըխըթողազ ըն անում,
թա մը՛գ պիտի փըսակէս (ՀԺՀ, VII, 149):

ՅԵԼԸԸԸԸՄԻԾ/ՅԵԼԸԸԸՄԻԾ (թրք.
yakalamak) - Գործածվում է կապակ-
ցությունների մեջ:

- Յըխըլամիշ անէլ/ինիլ - տէն Յը՛
խան հըվաքէլ: ... Հանց խօսըմ ըն, լըհա
ասիս ինձ վէքսիլալ փօղ ինին տըված,

սըրօկը ընցըցըրալ ըմ, յախալամիշ ըն
իլլն, թա փօղըս տօ (ԶՏ, Բ, 63):

ՅԵԼԸԿԸՈՒԿ - գ. 1. Վիճաբանու-
թյուն, լեզվակոխիվ: Ըտըրանց տանը
միշտ յըխըկըռը՛վ ա ինո՛ւմ (Բ): 2. Խաղա-
տեսակ, երբ երեխաները իրար օձիքից
քաշքշում են՝ փորձելով գետնին գցել:
Յըխըկըռը՛վըն էլ ա ըղնթն ընգալ, էլ
խաղ չըն անում (Բ):

ՅԵԼԸՂ - Գործածվում է կապակցու-
թյունների մեջ:

- Յըխըղ անէլ/ինիլ - տէն Յը՛խան
հըվաքէլ:

ՅԵԼԸՈՓԸԸԸԿ - տէն ՅԵԼԸՆԻ-ՓԸ-
ԸԿ:

ՅԵԼԸՏԱՃՈՒՐ - գ. Կեղտոտ ջուր, կեղ-
տաջուր: Պիրում ա էտ յըխտաճո՛ւրը
թըխծընում, դունաղէն վը՛ննէրը լըվա-
նում (2):

ՅԵԼԸՏԸԹԱԹԱՆ - ած. Վրան շատ
կեղտ քսված, կեղտի մեջ թաթախված,
կեղտակոլու: Յըխտըթաթախ շօրէրը
տէն ըն ածում, ըտըրան լըղըցընում,
թաքավէրու շօրէր կը՛ց տամ (2):

ՅԵԼԸԿԱԼԻԼ - չբ. Կեղտ կապել,
կեղտակալել: Գնթն յըխտըկնլլն ա (Բ):

ՅԵԼԸԿՈՒԼԻ - ած. 1. Շուտ կեղ-
տոտվող: Յըխտըկուլի շօրը աշկէս
պըլօր ա (Բ): 2. Անմաքրասեր, փնթի
(հատկապես կանանց մասին): Յըխտը-
կուլի կընէ՞ք ա նըփէնի՞ք (Բ):

ՅԵԼԸԿՈՒԼՈՒԼ - տէն ՅԵԼԸՏԸ-
ԹԱԹԱՆ:

ՅԵԼԸՅԱՆ - ած. Կեղտը հանող,
մաքրող: Սօխէրըն էլ ա յըխտըհան,
առաջ, վեր սապուն չիլլն, շօրէրը
մօխրալ ըն իլլն լըվընալիս (Բ):

- Յըխտըհան անէլ - տէն ՅԵԼԸՏԸ-
ՅԱՆԷԼ:

- Յըխտըհան ինիլ/տը՛ռնալ - տէն
ՅԵԼԸՅԱՆԿԷԼ:

ՅԵԼԸՅԱՆԷԼ - նբ. Կեղտը հանել՝
մաքրել: Ըտըրա շօրէրը լըվանում ա,
յըխտըհանում, տամ ո՛ւրն (2):

ՅԵԼԸՅԱՆԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ՅԵԼԸՏԸ-
ՅԱՆԷԼ-ի:

ՅԵԼԸՅՈՒԼ - տէն ՈՒՇՈՒՆՅԱՏՈՒ:

ՅԵԼԸՏՈՒՏՅ(Ը)ՆԷԼ/ՅՈՒՆՏՈՒՏՅ(Ը)-
ՆԷԼ (գրք. աղտեղացուցանել) - տէն
ՅԵԼԸՏՈՒՏԷԼ (1):

ՅԵԼԸՏՈՒՏ - գ. Կեղտոտ լինելը,
կեղտոտություն: Յըխտօթունը Բըխցա-
րաց տանան անպակաս ա, տօնը սաղ
յը՛խտ ա (Բ):

ՅԵԼԸՏՈՒՏԷԼ/ՅՈՒՆՏՈՒՏԷԼ - 1. նբ.
Կեղտոտել, կեղտոտ դարձնել: Խօխան
ցը՛խէն մաջին խաղ ա անում, շօրէրը
յըխտօտում (Բ): 2. չբ. Կեղտոտվել,

կեղտոտ դառնալ: Տրորձիւր ըղնում ա ցըձիւր, յըխտօտում (2):

ՅՈՒՏՈՏԿԵԼ/ՅՈՒՏՈՏԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ՅՈՒՏՈՏԵԼ(1)-ի:

ՅՈՒՄ/ՅՈՒՄ (թրք. *eyer*) - տէն ԹԱՍԹ:

ՅՈՒՄԻԼ/ՅՈՒՄԻԼ - տէն ԹԱՍԹԻԼ:

ՅՈՒՄԿԵԼ/ՅՈՒՄԿԵԼ - վ. Իհարկե, այո, անտարակոյս: Տըղան ասում ա.- Յըհարկե, կըլան ըմ, յըս հունց կա՞րօղ ա քըճ միևնաթ թօղիմ (2):

ՅՈՒՄԼԻ (գրբ. *խղալի*) - ած. 1. Յուղը շատ, յուղի առատ պարունակություն ունեցող: Փըլավը բիղի յըղալի ինի, վեր լանգաթ քաշիս (Բ): 2. փխբ. Օգուտ բերող, շահավետ: Սէտրակէն տըղան յըղալի պաշտօն օնէ (Բ):

- Յըղալի թիքն/պատառ - 1. Առավել արժեքավոր՝ շահավետ բան: Էտ ճըղ-պօրէն մին յըղալի թիքն յա մըզը՞տէ (2): 2. Հանգի՞ գրգռիչ կին: Դէ Սօնան էլ մին յըղալի թիքն յա, թանջիրը օգում ա ծը՞րքը քըցի (2):

ՅՈՒՄՅԱՍ - գ. Յուղի համ: Մաղա-գինան ինք կաննծ յը՞ղը ըսկի յըղահամ չօնէ (Բ):

ՅՈՒՄՅՈՒՄՅ - ած. Յուղով հունցած՝ թխած: Յըղահունց հացը լանգաթ պէն ա (Բ):

ՅՈՒՄԾՆՈՐ - գ. Կարագը հարելուց հետո տակը մնացած հեղուկը: Յը՞ղը հարում ըն, յըղաճիւրը տամ շանը (Բ):

ՅՈՒՄԾՈՐ - գ. Յուղի կտոր՝ պատառ: Յաման մէս ա, ճըղըճօթէրը էն ա յը՞ստա կախ (Բ):

ՅՈՒՄԾՈՐ - տէն ՅՈՒՄԾՈՐ:

ՅՈՒՄՄԱՍ - գ. 1. Յուղ՝ կարագը պահելու աման: Յըղամանը տիկում ա ըռաչին, սաղ յը՞ղը քըսում հացը, օտում (Բ): 2. Քսայուղը պահելու փոքրիկ տուփ: Յըղամանը պէնում ա, չօփավը պատառ յը՞ղ յը՞ր օնում, քըսում մըկըրատը (2):

ՅՈՒՄՎԵՍ - գ. Յուղի հոտ: Յը՞ղը հն-լում ըն, յըղավը՞տը ըղնում ա տօնը (2):

ՅՈՒՄՏՈՒ - ած. 1. Յուղ տվող, որից յուղ է ստացվում: Կըտըվիատը յըղատու վա (Բ): 2. Յուղալի կաթ տվող: Տիկրա-նէն մին յըղատու կավ օնէ (Բ):

ՅՈՒՄՔԱՐ - տէն ՅՈՒՄՍՈՐՕՑ:

ՅՈՒԵ/ՅՈՒԵ (գրբ. *յղի*) - ած. Հղի (կենդանիների, անարգաբար՝ նաեւ կանանց մասին): Վերջը, կընէ՞քը պատճառավեր ա տէռալ, կավըն էլ յըղէ յա տէռալ (ՀԺՀ, V, 540):

- Յըղէ կավ - Անծ, որից կարելի է օգտվել: Շահէնը շինանցուց հը՞տէ մին յըղէ կավ ա (Բ):

- Յըղէ կօրէ - Խիստ դանդաղաշարժ

մարդ կամ կենդանի: Չանլուն ծին յըղէ կօրէ յա (Բ):

- Յըղէ յըս ըրալ՝ ծընէ՛ - Խոստացել ես՝ կատարիր: Ասում ա.- Իմ կօրծըս չի, թա ըշտըղան ըս քըթէնում, յըղէ յըս ըրալ՝ ծընէ՛ (2):

- Յըղէ յըս՝ ծընէ՛, սըբէ յըս՝ ծընէ՛ - Որտեղից որ է՝ գտիր: Կընէ՞քը թա.- Ինծ փոզ ա հարկավեր, յըղէ յըս՝ ծընէ՛, սըբէ յըս՝ ծընէ՛ (2):

- Յըղէ շինիլ - Ենթարկեցնել, համա-ռությունը կոտրել, իրենից կախման մեջ դնել: Թանջիրը ըտըրան պարթկ ա տամ, յըղէ շինում (2):

- Յըղէ տը՞ռնալ - Ենթարկվել, համառությունը կոտրվել, մեկից կախման մեջ ընկնել: Տըրան էնքան թակում ըն, վեր յըղէ յա տը՞ռնում (2):

ՅՈՒՐԴԱՍ - գ., հիլք. Յուղ եւ նրանից պատրաստած մթերքներ: Կէր յըղը՞ղան, վեր պիրիս հըրը՞ղան (ԱԲԲ, 44):

ՅՈՒՐԹԱԹԱՍ - ած. 1. Յուղով թաթախված, վրան յուղ քսված: Յըղըթաթախ հացը կըտօրում ա, տամ խօնցը (2): 2. Յուղով ապականված՝ կեղտոտված: Յըղըթաթախ շավարը կը՞ցալ ա, յը՞կալ շինամաջը, հըմանջում էլ չի (Բ): 3. փխբ. տէն ՅՈՒՐՈՒՏ-ՍԸՐՈՐՈՒՏ:

ՅՈՒՐԼԱՎԱԾ - գ. Յուղով հունցած եւ սաչի՝ վառարանի վրա թխած անթխմոր լավաշ, որ փաթաթում են վերքին՝ որպէս սպեղանի: Վեր շէնումը մինին վը՞ննը հըլծրվում ար, յա յարա յար տը՞ռնում, Վաղաշակ դային ասում ար.- Յըղըլավաշ տիրի՞ք յըրան, անց ա կընական (Բ):

- Յըղըլավաշ անէլ - 1. Խմորը յուղով հունցելով եւ թխելով սպեղանի պատրաստել: Յըղըլավաշ ա անում, կապում ծը՞րքէն (2): 2. Հանդարտ՝ առանց շտապելու աշխատել: Խալիսը յըրա պըրծած դըրյագավ խօտ ըն հարում, մեր Արտաշըն էլ, օրաղը յը՞ր կաննծ, յըղըլավաշ ա անում (Բ):

ՅՈՒՐԼԻՏՈՐ - գ. Փոքրիկ կապտավուն թռչնատեսակ: Յըղըլիտըրը մին ճանջ ա փըռնում, քօլէն յըրա վը՞ննը կէնում (2):

ՅՈՒՐԼԱԾՈՒ - գ. Յուղի մեջ տապա-կած ձվով ջրալի կերակուր: Յըղըխաշու վա շինում, տամ խօնցը (2):

ՅՈՒՐԾԱՐԵՓ - տէն ԶՐՎԵՐԱԲՕՅ:

ՅՈՒՐԾՈՒ/ՅՈՒՐԾՈՒ/ՅՈՒՐԾՈՒ/ՅՈՒՐԾՈՒ (գրբ. *ծուագեղ*) - գ. 1. Ձվածեղ: Աղվէտը պիցրանում ա մին թումբ, յէշում, տը՞սնում տըվըրածը՞րը, յուղուծու ըրած, օտում ըն (ՀԺՀ, VII, 225): 2. Մի տեսակ խոտաբույս, որի ծաղկաբույլը

նման է ձվածեղի: Դարաբաղա ամմէն շէնում էլ յըղըծու վա փըռնում (Բ):

- Յըղըծուն օտել, քըթըվերէն մաչին թըքէլ - Երախտամոռ լինել, լավությունը վատությամբ փոխհատուցել: Ախմաղ մարթ ա Հայաստէրը. յըղըծուն օտում ա, քըթըվերէն մաչին թըքում (Բ):

- Յըղըծունվէն խաթրոն քըթըվերէն կօթան կըպաչին - Մեծ նպատակի հաս-նելու՝ օգուտ քաղելու համար նվաստու-թյան են դիմում:

ՅՈՒՐԿԱՒԼԻԼ - չբ. 1. Ծարպակալել: Խօզը վեր յըղըկանից, բիղի մօրթիս (Բ): 2. Վրան յուղի շերտ կապել: Կուրկուտէն դըզղանը յըղըկանիլ ա (Բ): 3. փխբ. Գի-րանալ, չաղանալ: Պաշտօն ըստընա-լանը յը՞տը, Կըրօմկէլը յըղըկանիլ ա, փօրը տոնա յը՞կալ (Բ): 4. փխբ. Հարստա-նալ: Էն ա իլան տոնգը, միհէնք յըղը-կանիլ ա, էլ կարում չըս խոսացընիս (Բ):

ՅՈՒՐԾՈՐՈՒ - տէն ՃՈՐՈՐ:

ՅՈՒՐԾՈՐԱՍ - տէն ՅՈՒՐՏԵՍ:

ՅՈՒՐԾԻՐԱՍ - գ. Յուղի՝ ձեթի ճրագ: Միհէնք էլ յըղըծիրանք պինըցընօղ չի կա (Բ):

ՅՈՒՐՍԵԿԱՒԼԻԼ - չբ. Յը՞ղըմնը նըստել:

ՅՈՒՐԾՈՐ/ՅՈՒՐԱԾՈՐ - գ. Կարագի եւ շոռի խառնուրդ: Շինացէն վեր յըղը-շօր չի կերակ, էլ հինջ շինանցէ (Բ):

ՅՈՒՐԾՈՐՎԱ - գ. Յուղով եփած ապուր: Մին աման յըղըշօրվա յա օտում, տոնա կամ (2):

ՅՈՒՐԱՍԱՐ - գ. 1. Յուղ՝ կարագ քսած հացի կտոր: Արիվիատ աքէրը հիքը խընը՞ցէ յա իլան հըրէս, շէնին խօն-ցը յըղըպատառ ա իլան տաս (Բ): 2. փխբ. Գեղեցիկ՝ սիրունիկ երեխա: Խօխա, հինջ խօխա, մին յըղըպատառ ա (Բ):

ՅՈՒՐԱՐԱՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Յըղըպարան անէլ - Ծայրերը յուղ քսել եւ ոլորել: Սարօ անմին ամմէն ուրո՞գուն բեղէրը յըղըպարան ար ա-նում, տոնա կամ շինամաջ (Բ):

ՅՈՒՐԱՐԼԻԹ - տէն ԲԻԾԻ:

ՅՈՒՐԱՐԼԻԹ/ՅՈՒՐԱՐԼԻԹ - գ. Յուղով լիքը պուլիկ՝ կավե աման: Յըղը-պուլիգը վեր ա ըղնում, կօտրում, յը՞ղը տափավը մին տը՞ռնում (2):

- Յըղըպուլիգա տոնա յը՞կած - տէն ՅՈՒՐՈՒՏ-ՍԸՐՈՐՈՒՏ:

ՅՈՒՐԱՐՕՑ - գ. Սրոց, որի վրա յուղ են քսում գործիքները սրելու հա-մար: Տէնակը յըղըսըրօցալ ա լավ սըր-վում (Բ):

ՅՈՒՐԱՐՍԸՐԱՐ/ՅՈՒՐԱՐՍԸՐԱՐ - գ. Կարագի եւ մեղրի խառնուրդ: Յըղըր-մը՞ղըրը լանգաթում պէն ա (Բ):

- Յըղըրմըղըրը շան տըկում - Ասում են ժլատ հարուստների մասին:

- Յըղըրմըղըր տըղնալ - տեն ԲԸԽ-ԾՐՈՒՆԱԼ:

ՅՐԸՐԸՐՈՒԼԻԿՊ - տեն ՅՐԸՐԸՐՈՒԼԻԿՊ:

ՅՐԸՐԸՑԵ - տեն ՅՐԸԽԾԵ:

ՅՐԸՐԸՓԱԼԱԼ - տեն ՅՐԸՐԸԹԱԹԱԽ:

ՅՐԸԿԸՆԵ - գ. Յուղալի պտուղներ ունեցող ընկուզենու տեսակ: Յըղըկը՝ նեն ըստարե խըրեգ ա յըր կանալ (Բ):

ՅՐԸԻ - տեն ՅՐԸԵ:

ՅՐԸՈՒԾՈՒ - տեն ՅՐԸՐԾՈՒ:

ՅՐԸՈՒՐ/ՅՈՒՐՈՒՐ/ՅՐԸՈՒՐ (թըք. uşur) - գ., ած. Բարի ուղ ունեցող, հաջողության բերող (անձ): Յուղուրավ մարթ ա մեր հիրըվանը (Բ):

- Յըղուրեն/յըղուրումը կենալ/ջան տալ - Մեկին հովանավորել՝ օգնել, նրա հաջողությանը նպաստել: Ախպերը քըվօրը յըղուրեն կացավ, մինչըվ խօխենքը մըծացեն (2):

- Յըղուրեն/յըղուրումը տինիլ - Մեկի օգտին գործել: Հինչը օնե, թօռնանը յըղուրեն ա տինում (2):

ՅՐԸՐԸԼԻ - գ. 2-4 մատներով գյուղատնտեսական երկարակող գործիք՝ հնձած խոտ՝ հացաբույս՝ դարման եւն վերցնելու համար, եղան: Յըղուլին յօր ա օնում, խօտը տանսում (2):

- Յըղուլավ ճուր/թան խըմել - Իրարից խռով լինել, իրար թշնամի լինել: Արտեն հիրըվաները վեր խըռավ յա դուշման ըն ինում, համան տըղան յըղուլին ծիրքըներեն ըն ճուր խըմում՝ յըղուլավ ըն ճուր խըմում (2):

ՅՐԸՐԸԵԳ - տեն ԸՐԸՐԸԵԳ: ...Նըստում ա, թա պատառ դինջանա, տըղսնըմ ա յերգինքավը մին յըղօնեգ ա թըռչում (ՀԺՀ, V, 150):

ՅՐԸՐԸՆԱԿ - տեն ՅՐԸՐԸՐՈՒԼԻԿՊ:

ՅՐԸՐԸՆԻԼ - չք. Բորբոսնելով կծու համ ստանալ (պանիրը): Պաները վեր յըղօշնից, բիդի տեն ածիս (Բ):

ՅՐԸՐԸԵԼ - նք. 1. Յուղի մեջ թաթախել: Հացը յըղօտում ըն, օտում (Բ): 2. Յուղով կեղտոտել: Ծծրերը յըղօտում ա, մարը փըռնում ա, թակում (2): 3. Շատ բան կամ շատ անգամ յուղել՝ յուղ քսել (գործիքները, մեքենան եւն): Հիջըթեն յըղօտում ա, հըղէ ինում (2): 4. չք. Յուղով կեղտոտվել: Ծծրերըս յըղօտել ա (Բ):

ՅՐԸՐԸԿԵԼ - 1. կք. եւ չք. ՅՐԸՐԸԵԼ-ի: 2. չք. փխբ. Հարստանալ: Կօլի դային յըղօտվալ ա, էլ մըգ մըհալ չի քըցում (Բ):

ՅՐԸՐԸՐԹԻ - գ. Յուղով պատրաստած ուտելիք: Գծնձ անօղը յըղօրթի բիդի օտե, վեր կարե հծնձ անէ (2):

ՅՐՄԲՐՈՒՐ/ՅՈՒՄԲՈՒՐՈՒՐ (թըք. yumruk) - գ. 1. Կռուփ, բռնուցք: Մարթը կըզնկվեա ա, յըմբըրուղավը խըգիտակեն տըրքըցնես (ԱԱ, 16): 2. փխբ. Ուժ, բռնություն: Թօրքերը մինակ յըմբըրուղա յըն վախում (2):

- Յըմբըրուղեն տըմանօղը քացուն էլ կըտըմանա - Դիմացկուն՝ տոկուն մարդը ամեն ինչի կդիմանա:

- Յըմբըրուղը բօղազը կօխել - տեն Յըմբան հըվաքել:

- Յըմբըրուղը կըլխան անպակաս անել/կըլխեն պահել - Մշտապես ճնշման՝ սպառնալիքի տակ պահել: Թաքավերը յըմբըրուղը ժուղուկություն կըլխան անպակաս ար անում (2):

- Յըմբըրուղ նըհաշ տալ - Իր ուժով սպառնալ: Մարթը վեր կընգանը յըմբըրուղ չի նըհաշ տըվալ, կընեգը հավալամիշ կինի (2):

- Յըմբըրուղ տըղնալ - 1. Կուչ գալ, կծկվել, խեղճանալ: Կըրսականը սըրտաճաք ա ինում, յըմբըրուղ տըղնում, քօլեն տակեն կօղը կենում (2): 2. Կուտակվելով՝ միավորվելով մեծ ուժ կազմել: Հայերը յըմբըրուղ տըղնեն, մեր յերգիրը էտ խաշփուշներան զըղըղեցեն (2):

ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԹԱԿ/ՅՈՒՄԲՈՒՐԱԿ - ԹԱԿ - ած. Բռնուցքներով ծեծած՝ ծեծված: Կամ ըն, տըղսնում մին յըմբըրուղաթակ դերվիշ չըփարեն տակեն վեր ընգած (2):

- Յըմբըրուղաթակ անել/տալ - տեն ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ:

- Յըմբըրուղաթակ ինիլ/տըղնալ/օտել - տեն ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ:

ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԶԱԿ/ՅՈՒՄԲՈՒՐՈՒՐԱԶԱԿ - ած. Մի բռնուցքի մեծություն ունեցող, բռնցքաչափ: Մին յըմբըրուղաչափ քար ա յըր օնում, յըրա անում, ըտըրա ճըկատան տամ, վեր քըցում (2):

ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ/ՅՈՒՄԲՈՒՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Յըմբըրուղամիշ անել - տեն ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ:

- Յըմբըրուղամիշ ինիլ/տըղնալ - տեն ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ:

ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԱԿԱԿ/ՅՈՒՄԲՈՒՐՈՒՐՈՒՐԱԿԱԿԱԿ - գ. Բռնուցքներով կռիվ, բռնցքամարտ: Ըտըրանց յըմբըրուղկըռըվան սաղ աշխարքըս տոնոն ա կամ (2):

ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ/ՅՈՒՄԲՈՒՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ - նք. Բռնուցքով հարվածել՝ ծեծել, բռնցքահարել: Յըմբըրուղհարում ա, էտ ուշափեն ըսպանում (2):

ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ/ՅՈՒՄԲՈՒՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ - կք. եւ չք. ՅՐՄԲՐՈՒՐԱԿԱԿԵԼ-ի:

ՅՐՄԻՇԱՅԱՍ/ՅԻՄԻՇԱՅԱՍ - 1. գ. Սեխի համ: Յըմիշահամը ամմեն մարթու չի տուր կամ (Բ): 2. ած. Սեխի համ ունեցող: Յըմիշահամ տանն ա (2):

ՅՐՄԻՇԱԿԱԿԱԿ/ՅԻՄԻՇԱԿԱԿԱԿ - գ. Սեխի հոտ՝ բույր: Կեր նի յըս մընում բօստանը, յըմիշավըտը թըխում ա քըթետ (2):

ՅՐՄԻՇԸՆԵ/ՅԻՄԻՇԸՆԵ - գ. Տանձի տեսակ: Յըմիշընեն քախծըր տանն ա (Բ):

ՅՐՅՐՅԱՅԱՍ/ՅԻՅԻՅԱՅԱՍ - տեն ԺԸԺՊԱՊԱՐ՝ (1):

ՅՐՅՐՅԱԿԵԼ/ՅԱՅՐՅԱԿԵԼ - գ., ած. Յայլաղում ամառն անցկացնող (մարդ): Աշունքը վեր կամ ա, յըյըղալերնեն սարան քըշանում ըն (Բ):

ՅՐՅՐՅԱՍԸՆԵ/ՅԱՅՐՅԱՍԸՆԵ - գ. Այն վայրը, որ ծառայում է որպես յայլաղ: Ըստարե փիս արաշտ ար, յըյըղտըղեն էլ չի կա խօտ (2):

ՅՐՅՐՅԱԿԱԿԱԿ/ՅԱՅՐՅԱԿԱԿԱԿ - գ. Խաղողի տեսակ: Յըյըղընեն տաք տըղդերն ա տըռնաա (Բ):

ՅՐՆԸԿՈՒԿՈՒ/ՅՐՆԸԿՈՒԿՈՒ - գ. Երկրորդ անգամ ամուսնացող եւ հետը երեխա տանող կին: Էտ յընդըկուկուն փիս կընեգ ա ինում, ինքն խոխեն լավ պահում ա, մարթին խօսըցը միշտ թալում (2):

ՅՐՆԸՅԱՆԱ - 1. տեն ԴԱՐԱՐԳՈՒՐ: ... Ինքը մին պուճուր Շուշի, ընգալ ա յընըյանա (ԼՂԲ, 45): 2. մ. Կսկծալով, մղկտալով: Էտ ախճիգը ծառեն տակեն նըստում ա, յընըյանա լաց ինում (2):

- Յընըյանա կան - Կսկծալ, մղկտալ: Էտ կընեգը շատ ա լաց ինում, շատ ա յընըյանա կամ, ամմա պեն չի անմալ կամ, վեշ միկը քծմալ չի անում (2):

ՅՐՆԸԿԱԿԱՍ/ՅԻՆԸԿԱԿԱՍ - տեն ԾՐՆԸՐՅԵՐԻՇ:

ՅՐՆԸԿՈՒԿՈՒ - տեն ՅՐՆԸԿՈՒԿՈՒԿՈՒ:

ՅՐՇՆԱՅԱՍ/ՅԻՇՆԱՅԱՍ - գ. Բորբոսի համ: Հացը յեշնալ ա, վեր օտում ըս, յըշնահամ ա կամ (Բ):

ՅՐՇՆԱԿԱԿԱԿ/ՅԻՇՆԱԿԱԿԱԿ - գ. Բորբոսի հոտ: Յըշնավըտը ընգալ ա մառնքը (Բ):

ՅՐՇՆԱԿԱԿԱԿԱԿ/ՅԻՇՆԱԿԱԿԱԿ - տեն ՅՐՇՆԻԼ:

ՅՐՇՆԱԿԱԿԱԿԱԿԱԿ/ՅԻՇՆԱԿԱԿԱԿԱԿԱԿ - նք. եւ պք. ՅՐՇՆԻԼ-ի:

ՅՐՇՆԱԿԱԿԱԿԱԿԱԿԱԿԱԿ - տեն ՅՐՇՆԻԼ (շատերի մասին): Ներքե տանը հինչը կա, յօխ յըշնօտալ ա (Բ):

ՅՐՊԻՍԿՈՒՐՈՒՐ - տեն ՅՐՊԻՍԿՈՒՐՈՒՐ:

ՅՐՈՒԹԵԿ - գ. Հողամասը վարելու ձեւ, երբ վարում են վերելից ներքե: Յամանջ տըղը յըռաթել ըն վարում (2):

ՅՈՐՈՐԹԵՎԷԼ - Դողամասը վարելով՝ վերեւից ներքեւ իջնել: *Յը՛գնէրը վըստա-կալ ըն, մին թանիրան ըն յըռըթէվում (2):*

ՅՈՐ(Ը)ՂԱՆ - տէն ՅՈՐՂԱՆ:

ՅՈՍ - տէն ՅՈՒ:

ՅՈՍԻՐՈԹՈՒՆ/ՅԵՍԻՐՈԹՈՒՆ - գ. Գերի լինելը, գերություն: *Յըսիրոթունը փիս պէն ա (Բ):*

ՅՈՎԸ-ՅԱՎԱ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յըվը-յավա խօսել - Անիմաստ՝ անտեղի՝ տակից-գլխից խոսել: *Խըրէ՛գ յը-վը-յավա խօսէ, զանիւն տանում ըս (Բ):*

ՅՈՎԸԸ-ՅԱՎԱԸ/ՅԱՎԱԸ-ՅԱՎԱԸ - տէն ԿԱՍԱՆՑ-ԿԱՍԱՆՑ:

ՅՈՏԱՆԱԼ (գրք. յետնանամ) - չք. 1. Նշանակված ժամանակին չլինել հարկ եղած տեղում, ուշ գալ՝ զնալ: *Մինակ էշըն ա յըտացալ. էն ա լան ծըմական փանդ կըրէս (ԱԱ, 74):* 2. Նպատակահարմար՝ սովորական ժամանակից ուշ լինել՝ տեղի ունենալ՝ կատարվել: *Ըստա-րէ ծըմը՛նը յըտանում ա (Բ):* 3. Դանդաղել, հապաղել: *Հանը ասմա.- Յը-տանալ մէլ, օրը մըթնում ա, հանալ արտէն կէսըն ընը հընծալ (2):*

ՅՈՏՈՅԸ՛ՏՈ - տէն ՅԸ՛ՏՈՅԸ՛ՏՈ:

ՅՈՏՈՅԸ՛ՏԷ/ՅԸ՛ՏԷ-ՅԸ՛ՏԷ - մ. 1. Դանդաղաբար, դանդաղորեն: *Տանը տարը յըտըլ՛տէ յա տորոր կամ, դո-նաղըն էլ սոված ա (ԲԶԲ, 199):* 2. Հագ-վաղեպ, հագվաղեպորեն: *Մին օր էլ պը-տահում ա, թա.- Հըրէ՛վան, յըտըլ՛տէ յըս ըրվամ, հինչ ա՛ պըտահալ (2):*

ՅՈՏՈՅ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՅՈՏԱՆԱԼ-ի: 1. Ժամանակին՝ նշանակված պահին գալու՝ զնալու արգելք՝ խոչընդոտ լինել: *Ըտըրան յըտըցընում ըն, քինամ ա, տը՛սնում հընգէրունը վարը ըսկըսած (2):* 2. Ձգձգել: *Կօրծը վէր յըտըցըրէլ, էլ տարը չըս (2):* 3. Հետաձգել: *Կօրծը վէր յըտըցըրէր, յետնան տիծէր կինի (2):*

ՅՈՏՆԱԹԷՐ - տէն ՅՈՏՎԱԹԷՐ:

ՅՈՏՆԱԿԱԼ - տէն ՅՈՏՎԱԿԱԼ:

ՅՈՏՆԱԿԱՊ - տէն ՅՈՏՎԱԿԱՊ:

ՅՈՏՆԱԿԷՆ - տէն ՅՈՏՎԱԿԷՆ:

ՅՈՏՆԱՅՆՁ - տէն ՅՈՏՎԱՅՆՁ:

ՅՈՏՆԱՃՈՒՐ - տէն ՅՈՏՎԱՃՈՒՐ:

ՅՈՏՆԱՄԱՐ - տէն ՅՈՏՎԱՄԱՐ:

ՅՈՏՆԱՆՁՈՒՐ - տէն ՅՈՏՎԱՆՁՈՒՐ:

ՅՈՏՆԱՏՈՐ - տէն ՅՈՏՎԱՏՈՐ:

ՅՈՏՆԱՑԱԿ - տէն ՅՈՏՎԱՑԱԿ:

ՅՈՏՆԱՓԱԿ - տէն ՅՈՏՎԱՓԱԿ:

ՅՈՏՆԱՔԱՐ - տէն ՅՈՏՎԱՔԱՐ:

ՅՈՏՎԱԹԷՐ/ՅՈՏՆԱԹԷՐ/ՅԵՏՎԱ-ԹԷՐ/ՅԵՏՆԱԹԷՐ - գ. Կանաչեղենի՝ արմատից անմիջապես վերեւ գտնվող կոշտ տերեւները: *Կընանչին քաղում ըն, յըտվըթէրըն տէն ածում (2):*

ՅՈՏՎԱԿԱԼ/ՅՈՏՆԱԿԱԼ/ՅԵՏՎԱ-ԿԱԼ/ՅԵՏՆԱԿԱԼ - տէն ԿՈՐԱԿԱԼ:

ՅՈՏՎԱԿԱՊ/ՅՈՏՆԱԿԱՊ/ՅԵՏՎԱ-ԿԱՊ/ՅԵՏՆԱԿԱՊ - տէն ՀՈՆՁԱԿԱՊ:

ՅՈՏՎԱԿԷՆ/ՅՈՏՆԱԿԷՆ/ՅԵՏՎԱ-ԿԷՆ/ՅԵՏՆԱԿԷՆ - գ. Կինը մեռնելուց հետո ամուսնու հաջորդ կինը: *Յէտվա-կէնը իւրան հէտան էրկու ախճի՛գ ա պէրում (ՀԺՀ, V, 495):*

ՅՈՏՎԱՅՆՁ/ՅՈՏՆԱՅՆՁ/ՅԵՏՎԱՅՆՁ/ՅԵՏՆԱՅՆՁ - գ. Շան վերջին հաջոցը, որ անծանոթի՝ տուն մտնելուց հետո է լի-նում: *Յըտվըհանչին յըրա տընատարը տոնա ա կամ (2):*

ՅՈՏՎԱՃՈՒՐ/ՅՈՏՆԱՃՈՒՐ/ՅԵՏՎԱ-ՃՈՒՐ/ՅԵՏՆԱՃՈՒՐ - տէն ՓԱՍԾ:

ՅՈՏՎԱՄԱՐ/ՅՈՏՆԱՄԱՐ/ՅԵՏՎԱ-ՄԱՐ/ՅԵՏՆԱՄԱՐ - ած. Խորթ մայր: *Յըտնամարը էտ խօնցը լ՛ավ ար պա-հում (2):*

ՅՈՏՎԱՆՁՈՒՐ/ՅՈՏՆԱՆՁՈՒՐ/ՅԵՏ-ՎԱՆՁՈՒՐ/ՅԵՏՆԱՆՁՈՒՐ - գ. 1. Կովը կթելուց հետո նորից կթելը: *Յըտվան-ծուղը դընէն փայըն ա խըրը՛գընում (Բ):* 2. Ամանները լվանալուց հետո ջրով թեթեակի ցողելը: *Յըտվանծուղըն ա ըմընէքը թըմի՛գընում (2):* 3. Մնացորդ: *Հաց ըն օտում, յետվանծողը տամ էտ պըռալէն (2):*

ՅՈՏՎԱՏՈՐ/ՅՈՏՆԱՏՈՐ/ՅԵՏՎԱ-ՏՈՐ/ՅԵՏՆԱՏՈՐ - գ. Հացը թխելուց հետո առանց թոնիրը վառելու կամ թեթեակի վառելով՝ երկրորդ անգամ թխած հաց: *Յըտվատօրը քախծըր ա ինում (2):*

ՅՈՏՎԱՑԱԿ/ՅՈՏՆԱՑԱԿ/ՅԵՏՎԱ-ՑԱԿ/ՅԵՏՆԱՑԱԿ - գ. Ծննդաբերությու-նից հետո կանանց մոտ առաջացած ցավեր: *Ծըմըթկանը յըտվըցավան տանջվում ա (Բ):*

ՅՈՏՎԱՓԱԿ/ՅՈՏՆԱՓԱԿ/ՅԵՏՎԱ-ՓԱԿ/ՅԵՏՆԱՓԱԿ - գ. Դռան ներսից կախված փայտե կամ երկաթե ձող՝ դուռը փակելու համար, սողնակ, պարզունակ: *Տօնը կապում ըն, յըտվա-փակը քըցում, քօն ինում (2):*

- Յըտվափակ տալ - Դուռը հետեւից սողնակով փակել: *Տօնը էզգանան յըտվափակ ար տամ, վէր կ'օղ չի նի մըննէ (2):*

ՅՈՏՎԱՔԱՐ/ՅՈՏՆԱՔԱՐ/ՅԵՏՎԱ-ՔԱՐ/ՅԵՏՆԱՔԱՐ - գ. Այգեքաղից հետո ծառերի վրա մնացած պտուղները հե-տագայում քաղելը: *Յըտվաքաղը վէր ըսքըսում ըն, ծուրը յը՛կած ա ինում (2):*

ՅՈՏՎԱՑՈ՛Տ/ՅՈ՛ՏՎԱՑՈ՛Տ - մ. 1. Աս-տիճանաբար, հետգհետե: *Հավան յըտ-վըլ՛տ ցուրտում ա (Բ):* 2. Կրկին, նորից: *Յըտվըլ՛տ փօրցում ըն, էլիա չի անում կամ (2):*

ՅՈՐԱ/ՅՈՐԱՆ/ՅԻՐԱ/ՅԻՐԱՆ/ՅԵՐԱ/ՅԵՐԱՆ (գրք. վերայ) - կ. 1. Ցույց է տալիս առարկայի՝ տեղի՝ տարածության վերեւի՝ արտաքին կողմը՝ մակերեսը՝ ծայրը: ... *Ժողովուրդը տը՛սին, վէր էրկու կաթ կաթից գանքին յըրան (ՀԺՀ, V, 210):* 2. Գործածվում է այն անձը՝ առարկան ցույց տալու համար, որին հանձնա-րարվում՝ վստահվում՝ թողնվում՝ վերա-գրվում է մի բան: *Հըրսընքէն սաղ ծախ-սը տինում ըն մը՛ծ ախպօրը յըրա (Բ):* 3. Ցույց է տալիս այն կողմը, դեպի որն ուղղված է գործողությունը, դեպի: *Աչի թըրանփէն յըրա ք'ոնում ա, տը՛սնում մին պառալ մարթ ըտը՛ղ նըստած (2):* 4. Գործածվում է այն անձը՝ առարկան եւն ցույց տալու համար, որի նկատմամբ՝ որի դեմ կատարվում է մի բան: *Մին օր էլ հիրը՛վան թաքավէրը կըռը՛վ ա յը՛ր կէնում էտ թաքավէրին յըրա (2):* 5. Ցույց է տալիս այն անձը՝ առարկան, որին մի բան ուղարկվում՝ առաքվում՝ վաճառվում կամ փոխադրվում է: *Սըրյանէն տըղան ամմէն ամէս մօրը յըրա փուլ ա դարկում (Բ):* 6. Ցույց է տալիս խոսքի՝ քննարկման՝ մտքի եւն առարկան՝ մասին նշանակությամբ: *Աշըղը ըտը՛ղ ըտըրա յըրա մին խաղ ա կապում, ասում (2):* 7. Ցույց է տալիս վերաբերություն՝ նկատմամբ, վերաբերյալ: *Վէգիրին մը՛ծ անը՛ ա ինում թաքավէրին յըրա (2):* 8. Ցույց է տալիս տվյալ գործողությանը անմիջականորեն նախորդող կամ հաջորդող ժամանակը: ... *Սըթնէն յիրա էլ քուխվը՛ն տըղան յէկալ, ըսկըսը՛ցէն օտը՛լ-խըմը՛լը... (ՀԺՀ, VII, 202):* 9. Ցույց է տալիս այն առարկան՝ գործողությունը եւն, որ առիթ է տալիս մի բանի: *Թաքավէրը էտ խօսկէտ յըրա շատ ա կըզնըվէս (2):* 10. Ցույց է տալիս հաջոր-դականություն՝ հերթականություն: *Օրը օրէն յըրա էտ կավը լըղարում ա (Բ):* 11. Ցույց է տալիս զբաղմունքի առարկան: *Հինչ կօրծու յըրա յը՛ս մըհէն՛գ (Բ):* 12. Ցույց է տալիս բաշխման՝ բաժանման հարաբերություն: *Հանը իւրան իլան-ճիլան մըռնէլան առաջ խօնցը յըրա պի-ժէնում ա (2):* 13. Գործածվում է՝ ցույց տալու համար գործողության բնույթը՝ նրա կատարման եղանակը՝ ձեւը: *Մաշկէն յըրա վէր ա ըղնում, ըղնում ցը՛խէն մաչը (2):* 14. Ցույց է տալիս այն նվագարանը, որով նվագում են: *Էտ տըղան քանանչին յըրա լ՛ավ ածում ա (Բ):* 15. Ցույց է տալիս գործողության մի-ջոցը՝ առարկան՝ մի բանի հասնելու հանգամանքը: *Տիծըրթունէն յըրա յըն կօրծ անէլը սըվը՛րում (Բ):* 16. Ցույց է

տալիս այն անձը՝ առարկան եւն, որին մեկը ապավինում է: *Ումէղը տիրան ա հիրըվանէն յորա* (Բ): 17. Յույց է տալիս ներգործության առարկան: *Հանրը շատ ա կըզնըվում ըխճըկանը յորա* (Բ): 18. Յույց է տալիս որեւէ բանի չափը՝ քանակը: *Մին կարաս կիսու յորա մանջ ըն կամ* (Բ): 19. Յույց է տալիս այն անձը՝ առարկան, հանուն որի կամ որի անունով մի բան կատարվում է: *Ուրթումն ա օտում հորը հինգիստին յորա* (Բ): 20. Յույց է տալիս միասնություն՝ հետ: *Էս տըղան պիրալ ա էս ախճկանը ուրան յորան փըսակալ* (ՀԺՀ, VI, 69):

- Յըրա ածել - Լցնել, վրան թափել: *...Կօտը յիրան յա ածում, հավէր յիրան ա-տում, ըսկըսում ըն օտէլը* (ՀԺՀ, VII, 369):

- Յըրա անել - 1. Նետել, ձգել: *Քարը յորա յա անում, նըստա տամ* (2): 2. Կրակել, հրագէն արծակել: *Յըրա յա անըմ, թա կէշ օխճը ըսպանէ, նի յա կամ, նախշոտը ըսպանվըմ* (ՀԲ, 346): 3. Արծակել, բաց թողնել: *Վըխճընէն յորա յա անում խօտէն թըլին, օտում ըն, քուշտանում* (Բ): 4. Ամրացնել, կպցնել, տեղադրել: *Նըշընածէն թօղում ա բէր-թումը՝ ըրկաթէ դըրըզգէքը յորան ըրաճ...* (ՆԼՂԺԲ, 68): 5. *տէն Յըրա ածել: Յօր ա օնում մէղը հըղըցան տոն օնըմ, մին կըրէզման քանդում, վըր տընի մաջին, վըղան յորա անէ, ծասկէ* (ՀԺՀ, VI, 181):

- Յըրա ըղնել - 1. Կռակալ մի բանի վրա: *Տա յորա յա ընզըմ էտ մօխրալ լիգը տօպրակին, գուդում ա, թա էն ա ախպէրը միջին* (ՀԺՀ, V, 56): 2. *տէն Յըրա պըրծընէլ* (1, 2):

- Յըրա թափվել - *տէն Յըրա տալ* (1):

- Յըրա թըռչիլ - *տէն Յըրա պըր-ծ(ը)նէլ*:

- Յըրա խուվկալ/խըվկալ - *տէն Յը-րա պըրծընէլ* (3):

- Յըրա ծըծաղել - Ծաղրել, ձեռ առ-նել: *Էտ օրանը յըտը, հիքը Ծատօրը տոն ա կամ շինամաջ, լօխ յորա ծըծա-ղում ըն* (Բ):

- Յըրա կէնալ - Հսկել, հետեւել, ու-շաղրդության կենտրոնում պահել: *Ասում ա.- Յըրա՝ կացէք, վեր էտ պէնը սաղ-սըլմաթ տանին, տըղաց անին* (2):

- Յըրա՝ կամ - 1. Զարկել, հարվածել: *Թափէղը տօռնը յըրան ա կամ, պալա-տան տոն կամ, քընում...* (ՆԱԲ, 39):

- Յըրա կամ - 1. Նպաստավոր լինել, լավ ազդել: *Էտ ըխպիրին ճողը ինձ յորա կամ ա* (Բ): 2. Հարմար լինել, պատշաճել, չափերով համապատաս-խանել, սագել: *Ղարյան փօրցոն ա, յը-րա կամ չի* (2): 3. Կուտակվել, շատա-

նալ, ավելանալ: *Փուլը փուլէն յորա յա կամ* (2):

- Յըրա կիրիլ - 1. Մեկի հաշվին իբ-րեւ պարտք գրել: *Պարթը կուճուր ախ-պօրը յորա յըն կիրում* (2): 2. Մեկին կտակել, նրա անունով գրանցել: *Հանրը տօնը մըժ տըղէն յորա յա կիրում* (2):

- Յըրա կօխել - Սեղմել, ճնշել: *Յըրա յըն կօխում, էտ ծուպէնը լօխ կուտրա-տում* (2):

- Յըրա հըսնել - 1. Հանկարծ կամ պատահաբար գալ՝ հայտնվել: *Վըր ըտըրանք տըսնըմ ըն՝ մարը յորա յա հըսալ, մինը ծառ ա տըռնըմ, մինը՝ օխճ...* (ՀԺՀ, V, 52): 2. Ծիշտ ժամանա-կին՝ անհրաժեշտ պահին գալ՝ հասնել: *Տըղան էն վախտըն ա յորա հըսնում, վեր ըխճըկանը օգում ըն, թա կախ տան* (2): 3. Տեղեկանալ: *Թաքավէրը յորա յա հըսնում, վեր կընէգը վեզիրին նըհըտ թաքուն սիլի-բիլի յա անում* (2):

- Յըրա հըվաքվել - Հատերով մի բա-նի մոտ հավաքվել եւ համատեղ որեւէ բան անել: *... Յըրա յըն հըվաքվում, մը-սերը թիքա-թիքա անըմ...* (2):

- Յըրա մընալ - 1. Կիսատ մնալ: *Յուրտէրը ըսքըսում ա, տանը պատէրը յորա յա մընամ* (Բ): 2. Ապրանքը չվա-ճառվել՝ չիրացվել, վաճառողի հաշվին մնալ: *Էնքան ապըրանքը թանջիրին յը-րա յա մընամ* (2):

- Յըրա նըստել - 1. *տէն Յըրա կամ* (2): 2. Տիրանալ, տեր դառնալ: *Խանը կամ ա մեր յերգիրին յորա նըստում* (2): 3. Արժենալ, ծախս նստել: *Էտ գանքան ըտը-րա յորա նըստում ա իծծուն մանէթ* (2):

- Յըրա պըրծ(ը)նէլ - 1. Հարձակվել: *Էտ վեր լըսըմ ա, քաչալ ճօտը յորա յա պըրծընըմ, աղվէսին կօլ տամ* (ՀԺՀ, V, 459): 2. Եռանդով մի բան անել, արագ-արագ աշխատել: *Յըրա յըն պըրծընում, մին օրումը սաղ արտը հընձում* (2): 3. Սպանալ, սպանալով սաստել: *Հանրը յորա յա պըրծընում, թա.- Մէհէտ էլ վեր ըտի պէն ըրեր, էլ էս տօնը կաս վէջ* (2):

- Յըրա պիրիլ - 1. Հարվածել, հասց-նել: *Էտ տըղան մըհակավը յորա յա պը-րում ըտըրանց, լօխ էլ էշեր ըն տըռնըմ* (ՀԺՀ, V, 216): 2. Օալել, ետ շրջել: *Սուփ-րան յորա յա պիրում, տըսնում մուտա-նան տակէն* (2): 3. Պատշաճ պատաս-խան տալ, տեղին խոսք ասել: *Հարթը ըսկէսվօրը խուսկէն խօսկ ա յորա պի-րում* (Բ):

- Յըրա սըվըրիլ - Ընտելանալ: *Էտ շօնը ըտըրա յորա սըվըրում ա, նը-հըտը միշտ քինամ ծըմակը* (2):

- Յըրա վագիլ - Թափով դիմել դեպի մեկը՝ մի բան, հարձակվել: *... Հանց յորա կըվագի, մըսին կըտօրը չանթի, ծէռ-*

քատ էլ կըծի, վեր խըրըվ-խարալ կը-կաս (ՋՏ, Ա, 185):

- Յըրա տալ - 1. Հատերով հարձակ-վել: *Մին ալ տըսնաս ըն՝ չօրս ոլօան քիւրդէրը յորա տուվէն* (ԱԱ, 36): 2. Հատ կրակել: *... Սարթիք էլ տափան ըն հա-րայ-հըրօց ընէս, թըվանգավ յորա տաս, իրիքնակէն ըզըղէս* (ԱԱ, 15): 3. Վրան ածել՝ լցնել՝ դարսել՝ բարձել: *Հըրթըր-քէցէք էտ ծիլին քօռակը փըռնում ըն, կիցըրներէն շօրէրը հանում, յիրա տամ, վեր քօռակը տակէն ըստակէ* (ՀԺՀ, VII, 253): 4. Արագ-արագ խոսել՝ ասել: *Հինջ ըս յորա տամ, հանդարդ խօսէ* (Բ):

- Յըրա տըռնալ - 1. *տէն Յըրա տալ* (1): *Հըղէնի մին դանտա թօրքեր յորա յըն տըռնում, վեր ըտահանց ըրբան խըլին* (ԱԱ, 81): 2. *տէն Յըրա հըվաքվել: ... Սարթիք յիրան յըն տըռնում, էտ մար-թին կուռները կըպօտում...* (ՀԺՀ, VII, 280):

- Յըրա տիսիլ - 1. Կափարիջը՝ խու-փը եւն դնել վրան: *Ղափաղը յորա յա տիսում, կօխում թուրումը* (2): 2. Զոհա-բերել, նվիրաբերել: *Այան ուրան գանքը խօսը յորա յա տիրան* (Բ): 3. Մեկին վե-րագրել, մեկի գլխին բարդել, մեկին պարտավորեցնել: *Ըտի էլ խըղճ տըղէն տանում ըն սուղը, կուղօթումը յորա տիսում* (2):

- Յըրա քաշիլ - *տէն Յըրա քըցիլ*:

- Յըրա քըցիլ - 1. Գործվածքը՝ հյուս-վածքը՝ շինությունը եւն սկսել՝ հիմնել: *...Մին պալատ ա յորա քըցում թաքավէ-րէն դարկած վըսկավը* (ՀԱԲ, 15, 62): 2. *տէն Յըրա տիսիլ*: 3. Որեւէ բանով ծած-կել՝ ծածկվել, ծածկույթ գցել վրան: *Մա-րը յափունջիներան մինը կէցավ, մինըն էլ տըղէն տըվավ, վար յորան քըցի* (ՀԺՀ, V, 376):

- Յըրա քիսիլ - *տէն Յըրա վագիլ*:

- Յըրա օնել - Մի բանի վրա կամ վե-րելը բռնել՝ պահել: *Շաղ խուխէն յորա յա օնում, վեր թօռը թըրցի վէջ* (2):

ՅԸՐԱՆ - *տէն ՅԸՐԱ*:

ՅԸՐԱՏԱՐ - *ած., գ. Վերք՝ վիշտ ունեցող* (անձ): *Էս կըռվանը յըտը թօր-նը յէշում ըս, յըրատար մարթիք ըն* (Բ):

ՅԸՐԷԳԻ - *տէն ՅԸՐԷ*:

ՅԸՐԷԿԱՆԻԼ - *չք. Վերքերով պատ-վել, վերքեր գոյանալ: Զանը սաղ յորը-կանլ ա* (Բ):

ՅԸՐԸՂԱՆ - *տէն ՅԸՐԸՂԱՆ*:

ՅԸՐԸԿԱՆԻԼ - *չք. տէն Զէնք՝ յըր օնել*:

ՅԸՐԸՅԸՐ (գրք. *վեր ի վերոյ*) - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:

- Յըրըյըր խաղալ - Ուրախությունից թռչկոտել, ցնծալ: *Սանամը էն ա յորը-*

ՅՈՒՐԱԾՆԻՐԸՄ - *տե՛ս* ՅՈՒՐ-
ԱՌՆԻՐԸՄ:

ՅՈՒՐՈՒՆԱՍՏԱՆ/ՅՈՒՐՈՒՆԱՍՏԱՆ - զ. Վերմակի աստառ: Յուրդունաստառը քանդում է, էտ վրակեն մաշին պղտատում, կրճում (2):

ՅՈՒՐՈՒՆԱՌՇՆԱԿ/ՅՈՒՐՈՒՆԱՌՇՆԱԿ/ՅՈՒՐՈՒՆԱՌՇՆԱԿ/ՅՈՒՐՈՒՆԱՌՇՆԱԿ (թրք. *yorğan-dösək*) - զ. Վերմակ է և ներքնակ, անկողին: Փայ հըվաքողը նի յա մըննում տօն, յուրդուն-դօշնակեն իրք՝սը վրճի օնում, անց կենում, քինամ (ՆԼԹԲ, 89):

- Յուրդունդօշնակ ծըռըցնել - Ան-հանգիստ քնել, տեղաշարի մեջ անընդ-հատ շուռումուռ գալ: Սաղ քըշէրը յուր-դունդօշնակ ա ծըռըցնում, ուռնաթանա ըտի քունքիարամ քինամ (2):

ՅՈՒՐՈՒՆԻՐԸՎ/ՅՈՒՐՈՒՆԻՐԸՎ/ՅՈՒՐՈՒՆԻՐԸՎ - զ. Վերմակի արտա-քին կողմը՝ երեսը: Յուրդունիրք՝սը յըխ-տօտվալ ա (Բ):

ՅՈՒՓԿԱ (ռուս. *юбка*, իտ. *giuppa*, արաբ. *jubba*) - զ. Կիսաշրջագգեստ: Միհենգ էլ յուփկա կրճնօղ ախճիգ չի կա, յօխ շալվար ըն կրճնում (Բ):

ՅՈՒԲ(Բ)Ա(ՆԱ) (ռուս. *юб(а)*) - տեն ԳՕԹՎԵՐԱՆ:

ՅՈՒԲԱՆԱՆ (թրք. *yolkasan* (ավա-գակ) - զ. Թումավոր օձի տեսակ: Յօ-լաքանասը վեր կըծից, գիղն վեր պե-նըտ պիտոթ ա (Բ):

ՅՈՒ(Լ)Ա (թրք. *yol* (ճանապարհ, մի-ջոց) - Գործածվում է կապակցություն-ների մեջ:

- Յօլ(լ)ա տանել - 1. Գործը մի կերպ կատարել՝ կառավարել: Նախագան կալ-խօզը կարում չար լ՛ավ դեկավարե, լ՛ըհա յօլա յար տանում (2): 2. Հանդուրժել: Այան կուճուր հարթանը ըրըծնեն յօլա յա տանում (Բ):

- Յօլ(լ)ա քինիլ - 1. Մի կերպ ապրել՝ կառավարվել: Ըտըրանց մին արտ ա ինըմ, էտ արտավըն էլ մին թանիրակ ապրըմ ըն, յօլա յըն քինըմ (ՀԺՀ, V, 337): 2. Իրար համակերպվել, հաշտ ապրել: Դէրը ժուղովորթեն ըսէս ա.- Մուք էս տոն պըրծըծնուն նիհէտ կարէլ չըք յօլա քինիք, լ՛ավըն էն ա՝ քօջիք՝ (ԱԱ, 23):

ՅՈՒ(Լ)ԱԳՆՈՒՆ/ՅՈՒ(Լ)ԱԳՆՈՒՆ (թրք. *yolagedən*) - ած. Համակերպվող, հարմարվող: ... Էս մարթը թա.- Օխժ

ախպեր, ըրվամ ա, վեր շատ յօլագէդան ըխպըրացու ըս... (ՀԺՀ, VI, 252):

ՅՈՒ(Լ)ԱԳԵՐԱՆ - տեն ՅՈՒ(Լ)ԱԳՆՈՒՆ:

ՅՈՒ(Լ)ԱՅԼԻ - տեն ՅՈՒ(Լ)ԱԳՆՈՒՆ: ՅՈՒ (թրք. *yox* (ոչ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Յօխ անել - Վերացնել, ոչնչացնել, անհետացնել: Ըտըրան տանում ըն ծը-մակը, յօխ անում (2):

- Յօխ իլնծը - տեն ՄԸՐՈՒԾ(Ը):

- Յօխ ինիլ - Վերանալ, ոչնչանալ, անհետանալ: Օշափը էտ վեր ըսկանում ա, ըտըրէրքատ յօխ ա ինիլ (2):

ՅՈՒՍԱ (թրք. *yuxa*) - զ. Անթիսմոր հաց: Յօր ա օնում խորջինը, տանում տանծուն տակը, յօխան օտում, խոր-ջինը թօղ անում, քընում (ՀԱԲ, 15, 109):

ՅՈՒՍԱ (թրք. *yoxsa*) - 2. Ապա թե ոչ, հակառակ դեպքում, թե չէ: Դաչաղը առաշը կըտրում ա, թա.- Միտ ինծ տօ, յօխաա անուն կանիմ (2):

ՅՈՒՍՈՒԼ (թրք. *yoksul* (կարիքավոր) - տեն ԻՆՎԱԼԻԻ:

ՅՈՒՍՈՒՏ - տեն ՅՈՒՍՈՒՏ:

ՅՈՒՍՈՒՇ (թրք. *yokuş*) - զ. Զառիվեր տեղ՝ տեղանք: ... Էրկու յալլուխ ծեռքին յօխուշըն ի յեր գարթ ար անըմ տօն... (ԶՏ, Բ, 77):

ՅՈՒՐԻՐ - տեն ՅՈՒՐԻՐ:

ՅՈՒ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Յօմ կ՛ան - տեն Ըռագի կենալ:

ՅՈՒ (թրք. *yön* (կողմ, ուղղություն) - զ. Միջոց, հնար, ելք: Էլ յօն չըկա կընալի, չօքում ա, դաչանք անում (ՆԱԲ, II, 33):

- Յօն անել - Միջոց՝ հնար՝ ելք գտնել: Ատում ա.- Թաքավրըն ապըրած կենա, դաչանք ըմ անում, մին յօն ըրա, խօխաս ըգադէ (2):

ՅՈՒՋԱ - տեն ՅՈՒՋԱ:

ՅՈՒՋԱ/ՅՈՒՋԱ (պրս. *yunje*, թրք. *yonca*) - զ. Առկուտ: Էշէրը նի յըն տըճ-նում արտը, յօնջն օտում (Բ):

ՅՈՒՍԱ - տեն ՅՈՒՍԱ:

ՅՈՒ-ՅՈՒ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Յօվ-յօվ անել - Կատակել, զվար-ճաբանել: Ջիհիլնէն ամմէն օր հըվըքվէ-

լիս ըն իլնլ էտ ըխպիրին կօխկեն, յօվ-յօվ ընէլիս, ծըծուդտէլիս (2):

ՅՈՐ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Յօր անել/օնել - տեն ՅըՐ օնել:

ՅՈՐԹ - զ. Ձիու դանդաղ եւ ցատ-կոտելով գնալ: Միյին յօրթը ըտըրան տուր չի կամ (2):

ՅՈՐԹ-ՅՈՐԹ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Յօրթ-յօրթ անել - 1. Դանդաղ ու ցատկոտելով գնալ՝ քայլել՝ վազել: Մին էնքան յօրթ-յօրթ ըրալ, լափ վըստըկէցէ (Բ): 2. Կիսը. Սթեթեթեթ, պչրել: Խընը-մանց Սիրանը յօրթ-յօրթ ընէլալ քինամ ա, Օհան անմին էլ համ հը՛տան յէշում ա, համ պըռըշնէն լիւզ տամ (2):

ՅՈՐԻՇ - տեն ԿԵՐՈՒՐԱՆԵ:

ՅՈՐՂԱ (թրք. *yorga*) - 1. զ. Ձիու թե-թեւ, արագ ու համաչափ ընթացք: Էտ ծիյին յօրդան թաքավրին շատ ա տուր կամ (2): 2. ած. Թեթեւ, արագ եւ համա-չափ ընթացող՝ վազող՝ քայլող: Բօզ էշը յօրդա կիկի (ԱԲԲ, 22):

- Յօրդա ըղնել - Վարձով ընթանալ՝ վազել՝ քայլել, վարձել: Մին վեր յօրդա յա ըղնում, Մէլիք-Շահնազարը ուրխա-նում ա (2):

ՅՈՐՂԱՆ (թրք. *yorgan*) - զ. Մեջը բուրդ՝ բամբակ եւն լցրած եւ կարած ծածկոց, վերմակ: Էս յօխ վէգիրը ըսկը-նաս ա, յօրդանը կըլիսէն քըշիս, դինջ սըրտավ քօն ինիս (ՀԲ, 343):

- Յօրդանէն տակը ըղնել - Հիվան-դանալ, անկողնային հիվանդ դառնալ: Էս ցուրտէրակըն շատ մարթ ա յուրդա-նու տակ ընգալ (Բ):

- Յօրդանէն քացէ տալ - Շարունակ հիվանդ՝ անկողնում պառկած լինել: Էտ օրվանից Սէտրակը յուրդանէն քացէ յա տամ (Բ):

- Յօրդանը ըգճրն վը՛նը մը՛կնել - Իր չափը ճանաչել, իր հնարավորու-թյունների սահմաններում գործել: ...Վեր ամմէն մարթ յօրդանը ըգճրա վը՛նը մը՛կնէ, յօխ կըղիւզվի (ԱԱԸ, 11):

ՅՈՐՂԱՆ-ՈՇՆԱԿ - տեն ՅՈՒՐՈՒՆ-ՈՇՆԱԿ:

Ն

ՆԱ¹ (գրք. նա) - տեն ԷՆ (4): Նա էլ ապից.- Խա՛չան, նըհախ ըս յէկալ, ինծանա քէզ ամանաթ, յէտ տէռ տէղըտ... (ԶՏ, Բ, 91):

ՆԱ² - տեն ԸՆԴՈՐԱ:

ՆԱ³/ՆԱՆ² - տեն ՈՒ (1): Էտ ամբճընը յէս նան նա քըննցալ ինք՝ Ալադայան սարը (ԼԴԲԲ, 265):

ՆԱԲԱԹ/ՆԱԲԱԹ (արաբ. *nabāt*) - զ.

1. Բյուրեղացրած շաքար, սառնաշա-քար: Խօխէնքը նաբաթ շատ ըն սիրում (Բ): 2. Սոշեկու դալար շիվ, որ կլպում եւ ուտում եւ: Էրնոշ պէն չի ինիւմ, լ՛ըհա մօ-շէն քօլան նաբաթ ա քաղում, օտում (2):

- Նաբաթը կաթել - տեն Մաթը կաթել:

ՆԱԲԱՐՈՏ (ռուս. *наоборот*) - 1. Մ. Մե-կին կամ մի բանի հակառակ, հակառա-կը: Մարթը հինջու ատում ա, կընէգը նա-բարօտ ա անում (2): 2. Վ. Սպասվածին հակառակ: Ըսպատում ար, վեր տըղա կըծընվէ, նաբարօտ, ախճիգ իլնլ (2):

ՆԱԲԷ - տեն ՇԷՅՈՒՆԱՐԱԶԻ:

ՆԱԲԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Նաբոնս դիրվանց/թըվանց - տեն Նոյին թըվանց:

- Նաբոնս դիրվին/թըվին - տեն Նոյին թըվին:

ՆԱԳԱՆ (ռուս. *наган*) - գ. Ատրճանակի տեսակ: Յը՛տնան էլ նագանը տոնս ա կալնլ, թա ըսպանէ... (ԱԱ, 75):

ՆԱԳ(Ը)ՐՈՒԶԿԱ (ռուս. *нагузка*) - գ. Ծանրաբեռնվածություն: Պեռնած էշին հը՛տէ տերտակ խորջինըն էլ ա նագրուզկա (Բ):

- Նագ(ը)րուզկու տակ ըղնէլ - Ծանրաբեռնվել: Էտ մարթը նագըրուզկու տակ ա ըղնում, մը՛ռնում (2):

- Նագ(ը)րուզկու տակ քըցիլ - Ծանրաբեռնել: Կործըս խըրե՛ք ա՛, վեր թանգան կործ ըս տամ, ինձ նագըրուզկու տակ քըցնում (Բ):

ՆԱԴ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նադ ըղնէլ - 1. Հակառակել, ընդդիմանալ: Կընէ՛զը նադ ա ըղնում, մարթին ասածէն (2): 2. Համառել, կամակորություն անել: Նադ ա ըղնում, քինամ չի (Բ):

ՆԱԴԱՆ (այրս. *nadan* (անկիրթ) - տեն ԶԾՐՓԱ:

ՆԱԴԻՆԶ (թըք. *nadine*) - տեն ԲԸՐԲԸ-ԹԾ (2): Նադինջ մարթին դինջծթուն չինիլ (ԱԲԲ, 76):

- Նադինջ պըղոճ - տեն ԲԸՐԲԸ-ԹԾ (1):

ՆԱԴԾՃՆԻ (ռուս. *над, жный*) - ած. Վստահություն ներշնչող, վստահելի: Թաքավերին էլ մին շատ նադծճնի նծքնար ա ինձում (2):

ՆԱԶ (արաբ., այրս. *naz* (գզվանք, փայփայանք) - տեն ՆԱԶԸՏՈՒԶ:

- Նագ անէլ/ծախէլ - տեն Նագըտուզ անէլ: Ակըռավը պէկումը քըթթթ ա անում, տոնս կամ նագ ծըխէլավ շոռ կամ (ԱԱռ, 36):

- Նագը քծգ անէլ - տեն Նագըտուզ անէլ: ... Դաման նագը քծգ ա անըմ. չոն ընդըրանա լավ մին օրիշ կալալէր ա քըթալ ու օզըմ չի պէց թօղի (ՋՏ, Բ, 84):

ՆԱԶԱՆ(Ի) - ած. Նագելի, քնքուշ, գեղեցիկ: Նագան ախճի՛ք ա Մանիկը (Բ):

ՆԱԶԶԱՆՆԱՆ-ՍԱԶԱՆՆԱՆ - տեն ՆԱԶԻՆԱ-ՍԱԶԻՆԱ:

ՆԱԶԱՐ - գ. Չար աչք: Նագարը մարթին կըսպանէ (2):

- Նագար կըտրել - Չար աչքից ոչնչանալ՝ մեռնել՝ տուժել: Հու վեր ըտըրան ջիհնում ար, դանստի նագար ար կըտըրում (2):

ՆԱԶԸՏՈՒԶ/ՆԱԶՈՒՏՈՒԶ - գ. Նագ

անելը, ծեքծեքում, պչրանք, նագանք, սեթեթեանք: ... Էտ հի՛նջ նախշուն կընէլ ը՛ս, ման կանլըտ նագըտուզ ա (ԼՂԲ, 13):

- Նագըտուզ անէլ - Սեթեթեթել, պչրել: Ըխճըկերքը նագըտուզ ընէլավ քինամ ըն (2):

- Նագըտուզը տանէլ - Սեկի սեթեթեանքը՝ պչրանքը հանդուրժել: Մարթը կարում չար կընգանը նագըտուզը տանէ (2):

ՆԱԶԻՆԱ-ՍԱԶԻՆԱ/ՆԱԶԱՆՆԱՆ-ՍԱԶԱՆՆԱՆ - մ. Սեթեթեթելով, պչրելով, նագելով: Ըխճըկերքը վեր ըտի նագինա-սագինա քոննում ըն, թաքավերին տըղան էլ տէմ չի կէնում (2):

ՆԱԶԻՐ - տեն ՆԱԶԻՐ:

ՆԱԶԻՐ/ՆԱԶԻՐ (արաբ., թըք. *nazir*) - գ. Բարձրաստիճան պալատական, նախարար (հատկապես գործածվում է հեքիաթներում): Ուրէրան մին օր նազիրը կամ ա Նի մըննում թաքավը՛րէն օթաղը, օզում ա, վը՛ր թաքավը՛րէն ըսպանէ, տը՛ղը նըստէ (ՆԼՂԺԲ, 63):

ՆԱԶԻՐ-ՎԷԶԻՐ - գ. Բարձրաստիճան պալատական(ներ): Յէտնան էլ նազիր-վէզիրներան ամէն մինիս դարկըմ ա մին շէն, մին քաղաք (ՆԼՂԺԲ, 18):

ՆԱԶԻՐՕՐԹՈՒՆ - տեն ՆԱԶԻՐՕՐԹՈՒՆ:

ՆԱԶԻՐՕՐԹՈՒՆ/ՆԱԶԻՐՕՐԹՈՒՆ - գ. Նագիրի զբաղմունքը՝ պաշտոնը, նագիր լինելը: Նազիրօթունը ամէն մարթու փէշանկ չի (2):

ՆԱԶԻԹ - տեն ՆԱԶՈՒԹ:

ՆԱԶԼՈՒ (թըք. *nazli* (սեթեթեթող) - տեն ՆԱԶԱՆ(Ի):

ՆԱԶԼՈ (ռուս. *назло*) - տեն ԸԶԸՂՈՒ:

ՆԱԶՈՒՏՈՒԶ - տեն ՆԱԶԸՏՈՒԶ:

ՆԱԶՈՒԹ/ՆԱԶԻԹ (այրս. *nazok* (նուրբ, քնքուշ) - տեն ՆԱՐՄԱ-ՆԱԶՈՒԹ:

ՆԱԹ - տեն ՄԱԹ՛:

ՆԱԹ - տեն ՄԱԹ՛:

ՆԱԺ/ՆԱԾ (արաբ. *naṣ* (դագաղ) - գ. Հիվանդին կամ դիակը տեղափոխելու հարմարանք: Վերջը պիրում ըն պըտըռնէն հըվաքում, տինում նաժումը... (ՀԱԲ, 15, 95):

ՆԱԼ/ՆԱԼՆԸ (արաբ., այրս., թըք. *nal*) - գ. 1. Պայտ: Նալը քըցիմ քըթօցը, յեր կիկի զընգզընգօցը... (ԼՂԲ, 77): 2. փխբ.

Մեկ ռուբլիանոց մետաղադրամ խորհրդային Միությունում: Մին նալ ա տամ, մին խըլլան կամփէտ ինք օնում, հանլն ըզգաջի էլ յօր օնում (2):

- Նալէն մէխին դաթումը - խիստ զբաղված լինելով, այդ ընթացքում: Այան համ պոյթը կիգոն ա, համ էլ նալէն մէխին դաթումը մածունը մէրում (2):

- Նալէրը յըրգինքին տէմ անէլ/տըն-

գէլ - 1. Սատկել (էշի՛ ձիու՛ ջորու մասին): Կամ ըն, տը՛սնում էշը ըտը՛ղ վեր ընգած, նալէրը յըրգինքին տէմ ըրած (2): 2. անրգ. Մեռնել (մարդկանց մասին): Հանց կըթըխիմ, նալէրըտ յըրգինքին տէմ կանխս (Բ):

ՆԱԼԱԹ - գ. Կոշիկի կրունկի եւ ներքեւի ծայրի տակ խփելու փոքրիկ պայտ: Վընըմընէրէն տակէն նալաք ա թըխում, վեր մաշի վէջ (2):

ՆԱԼԲԱՆԴ - տեն ՆԱԼԲԱՆԴ:

ՆԱԼԲԱՆԴ/ՆԱԼԲԱՆԴ (այրս. *nálband*, թըք. *nalbant*) - գ. Պայտար: Նալբանդը վեր տա տէսնում ա, կօրծը կէսատ ա թօղըմ, քինըմ, էտ էշին մընան մին օրիշ էշ պէրըմ, նըհէտը փօխըմ (ՀԺՀ, V, 338):

ՆԱԼԲԱՆԹ/ՆԱԼԲԱՆԹ - գ. Փոքր ափսե՝ բաժակը մեջը դնելու համար: Պառավը չայը ըստըքանան ածում ա նալբանքին, հուկըցընում, խըմում (2):

- Նալբանթի թերթօղ - Պնակալեզ, հացկատակ: Կանփին հինջ տըղամարթ ա՛, նալբանթի թերթօղ ա (Բ):

ՆԱԼԷԼ - նբ. 1. Պայտել: ... Ծին էլ թանր ա լալ նըլէս, վեր վընընհէտավը կան վէջ, տը՛ղը գիղան (ԱԱ, 75): 2. փխբ. Պատժել: Բաղվանջին խօսըցը ասմա.- Հու վեր էս բաղան մին խընծօր էլ պուք տա, փըռնական ըմ նալիմ (2):

ՆԱԼԻ - տեն ՆԱԼԻ:

ՆԱԼԻ/ՆԱԼԻ/ՈՆԱԼԻ (գրք. *անալի*) - ած. 1. Աղից զուրկ կամ աղը պակաս: Խորանգան մին պատառ փօրցնում ա, տը՛սնում նալի յա (2): 2. փխբ. Անհամ, անախորժ: Նալի ճոյր ա էտ ըխպիրին ճոյրը (Բ):

- Նալի մարթ - Անհետաքրքիր մարդ: Նալի մարթան զանիլան տարած ա (Բ):

- Նալի պար կըվօղ - 1. Անտեղի աշխատող: Նալի պար կըվօղ ը՛ս, էտ քառէրը հօր ը՛ս առանց ցը՛խ ուրուր յըրա շարում (Բ): 2. Թեթեաբար: Նալի պար կըվօղ կընէ՛ք ա լալ Գոյլէթարը, վէշ մին տըղըմարթու աթկազ չի ըրալ (Բ):

ՆԱԼԼԱԹ - տեն ՆԱՅԼԱԹ:

ՆԱԼՆԸ - տեն ՆԱԼ:

ՆԱԼՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ՆԱԼԷԼ-ի:

ՆԱԼՕԳ/ՆԱԼՕԿ (ռուս. *налог*) - տեն ԽԱՐՁ (1):

ՆԱԼՕԿ - տեն ՆԱԼՕԳ:

ՆԱԽԱ - տեն ԼԾԹ:

ՆԱԽԱԳԱ/ՆԱԽԱԿԱ (գրք. *նախագահ*) - գ. 1. Պետական կառավարման որոշ մարմինների՝ կազմակերպությունների եւն ղեկավար պաշտոնյա: Կանտօրէն նախագան փիս կըզընվէս ա ըտըրա յըրա (2): 2. Խորհրդային կարգերի օրոք կուտնտեսությունը ղեկավա-

րող անձ: *Էտ ազկան Սըղոմոն ընումավ մին կախագու նախագա յա իլնլ* (ԱԱ, 80): 3. Ժողովը՝ Նիստը՝ խորհրդակցությունը եւն դեկավարող անձ: *Ժողովէն նախագան ըսքըսում ա ճըղճըղալը* (Ձ):

ՆԱԽԱԳԱՏՈՒՆ/ՆԱԽԱԿԱՏՈՒՆ - գ., ած. Նախագահի պաշտոնի համար հարմար (մարդ): *Սաղ շէնումը մին նախագացու չըն քըթէնում, էրնու տըղա յըն պիրում* (Ձ):

ՆԱԽԱԳՕԹՈՒՆ/ՆԱԽԱԿՕԹՈՒՆ (գրբ. *նախագահություն*) - գ. 1. Նախագահ լինելը: *Նախագթությունը հիշտ պէն չի* (Բ): 2. Նախագահի պաշտոնը՝ պարտականությունները: *Ըստի կըլխոզէն նախագթությունը տամ ըն Ըղբըլիշանց Սիրոթին* (Ձ):

ՆԱԽԱԼՆԻ (ռուս. *нахальный*) - 1. ած. Բռնի, բռնությամբ՝ հարկադրաբար կատարված: *Նախալնի կործ ա էտ կործը* (Բ): 2. մ. Բռնի կերպով, հարկադրաբար: *Փըռնում ըն ըտըրա վըղը ծըրքան նախալնի ինք՝ օնում* (Ձ):

ՆԱԽԱԿԱ - տեն ՆԱԽԱԳԱ:

ՆԱԽԱԿԱՏՈՒ - տեն ՆԱԽԱԳԱՏՈՒ:

ՆԱԽԱԿՕԹՈՒՆ - տեն ՆԱԽԱԳՕԹՈՒՆ:

ՆԱԽԱՆՁ (գրբ. *նախանձ*) - տեն ՓԱԽԸԼ (Ձ): *Էտ էրկու նախանձ քուրերը կըլխի ըն ըղնում, վեր հանան իրանց քըվէրը յերէխաներըն ըն* (ՀԱԲ, 15, 37):

ՆԱԽԱՆՁԷԼ - տեն ՆԸԽԱՆՁԷԼ:

ՆԱԽԱՆՁԿՈՒՆ - տեն ՆԸԽԱՆՁԿՈՒՆ:

ՆԱԽԱՆՁԿՕՍ - տեն ՆԸԽԱՆՁԿՈՒՆ:

ՆԱԽԱՆՁՎԷԼ - տեն ՆԸԽԱՆՁԷԼ:

ՆԱԽԱՆՁՕԹՈՒՆ - տեն ՆԸԽԱՆՁՕԹՈՒՆ:

ՆԱԽԵՐ/ՆԱԽԸՐ (գրբ. *նախիր*) - գ. 1. Անասունների հոտ, նախիր: *Մին քան հիլ տըղա յա իննում, էն ա իննում տըվարէն նախէրը պըհէլխա* (ԱԱ, 61): 2. անրգ. Անխոհեմ՝ անգիտակից մարդկանց բազմություն: *Թորքերը հինչ ժըղօփորթ, նախէր ըն, լի* (Ձ):

ՆԱԽԸՐ - տեն ՆԱԽԵՐ:

ՆԱԽԸՐՉԻ/ՆԸԽԱՆՁԸՐՉԻ - գ. Նախիրն արածեցնող հովիվ, նախրապան: *Նախըրչին յէշում ա տըսնում կոնկերը նի տըղա Նըխէրին մաչը* (Ձ):

ՆԱԽԸՐՉՕԹՈՒՆ/ՆԸԽԱՆՁՉՕԹՈՒՆ - գ. Նախրապան լինելը, նախրապանի զբաղմունքը: *Նախըրչությունը հացա մօտէ փէշակ ա* (Բ):

ՆԱԽՇ (արաբ., պրս. *naqš, թրք. nakiş*) - գ. Գծերով՝ գույներով՝ փորագրությամբ՝ ասեղնագործությամբ եւն ձեւացրած պատկեր՝ զարդ որեւէ բանի վրա, նախշ: *Գիրին նախշերը թաքավերին շատ ա տուր կամ* (Ձ):

- Նախշը իրըսան ծըլլալ - Սիրուն՝ հմայիչ լինել: *Ախճիգ, հինչ ախճիգ, նախշը իրըսան ծըլլալ ա* (Բ):

- Նախշը տըղըլըրան - Դուրեկան, հմայիչ, գեղեցիկ: *Նախշը տըղըլ ախճիգ ա Սօնան* (Բ):

ՆԱԽՇ(Ը)ՎԻԼ - կբ. *Էլ չբ.* ՆԱԽՇԻԼ-ի:

ՆԱԽՇԻԼ - նբ. 1. Նախշել, նախշազարդել: *Ծուկէնը նախշում ա, խօխօսընը պիժընում* (Բ): 2. *փխբ.* Ծեծելով մարմնի՝ երեսի վրա հետքեր՝ կապտուկներ առաջացնել: *Աղան շալլըղը յըր ա օնում, նծքարին մաշկը նախշում* (Ձ): 3. *փխբ.* Գծերով՝ բծերով կեղտոտել: *Խօխան ծըրքերը կօխում ա ցըխը, շծերը նախշում* (Բ): 4. *փխբ.* տեն Ուշունց տալ: *Էլ հարմար, կընգ-խօխա չըն թողըմ, լօխճին նախշում ըն* (ԱԱ, 73):

- Նախշած ծոն/ճըպատ/քար - Զարդարված՝ գեղեցիկ բան: *Տօն, հինչ տօն, մին նախշած ծոն* (Բ):

ՆԱԽՇՈՒՆ/ՆԱԽՇՈՒՆ - ած. 1. Նախշերով զարդարված, նախշազարդ: *Մին օրէ կընգը նախշուտ գոլբա յա ըրալ, կըցալ ա, տոն յըկալ շինամաչ* (ԱԱ, 18): 2. *փխբ.* Գեղեցիկ, սիրուն: *Տօնը պըց ա անըմ, տըսնըմ մին նախշուն ախճիգ ըտէղ քօն իլնծ* (ՀԺՅ, V, 30):

ՆԱԽՇՈՒՆ - տեն ՆԱԽՇՈՒՆ:

ՆԱԽՈՒՄ - 1. տեն ՆԸՅԱՐ: 2. տեն ՉԱՐԱՅ:

ՆԱԽՕՇ (թրք. *naxoş* (հիվանդ) - ած. Հիվանդ, տկար, վատառողջ: ... *Մօնի, քի-նա պիծի խընամուն յեր կալ յէկ, անի*՝ Գոլումը պատառ նախօշ ա... (ՁՏ, Ա, 13):

ՆԱԿԱԶԱՆ(Ն)Ի (ռուս. *наказание*) - գ. Հանցանքի կամ զանցանքի համար մեղավորի նկատմամբ կիրառվող միջոց, պատիժ: *Նակագաննին վեր ինի վէչ, ախշարքըս Կօղալ կըլըցընէ* (Ձ):

- Նակագան(ն)ի անել/տալ - Պատիժ սահմանել: *Վեր մարթին հինչ նակագաննի ըն անում, քըցում ըն ըտէղ, առնծը տըրան ցըրէլ ա տամ* (ՀԱԲ, 15, 77):

ՆԱԿԱԶԱՏ (ռուս. *наказатъ*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նակագատ անել - Պատիժ ելթարկել, պատժել: *Հու մին փիս պէն ար անում, թաքավէրը նակագատ ար անում* (Ձ):

ՆԱԿԱՐ - տեն ՆԱՉԱՐ:

ՆԱՅԱՆ - տեն ՆԸՅԱՆ:

ՆԱՅԱՆԷ - տեն ԸՆԴՈՐԱՆԷ:

ՆԱՅԷ - տեն ՇԱՏԳԻՐ:

ՆԱՅԼԱԹ/ՆԱՅԼԱՆ (արաբ. *nalet*) - 1. տեն ԱՆԵՄԿ: 2. ձ. Անիծելու բանաձեւ՝ թող անիծյալ լինի: *Կօրէն ասում ա.- Նանլաթ թայդի կօրծէն, վագ տալավ կանլիս վըր ըմ քըցնլ, կօտըրալ* (ԱԱ, 69):

- Նանլաթ քըգ, չար սաղանա - Ասում են մի վնասակար բանից հետ կանգնեցնելու համար. *իբրեւ այդ բանի դրողը չար սատանան է:*

ՆԱՂԱՇ¹ (արաբ. *naqāš* (զարդանկարիչ), պրս. *nāğāš, թրք. nakkaş*) - տեն ՆԸԿԱՐԻՉ:

ՆԱՂԱՇ² - գ. Կովերին տրվող հատուկ անուն:

- Նաղաշը բիժին յըր կանլած - Ասում են՝ ակնարկելով երանելի՝ խաղաղ կյանքը:

ՆԱՂԱՐԱ - տեն ՆԸՂԱՐԱ:

ՆԱՂԱՐԱՉԻ - տեն ՆԸՂԱՐԱՉԻ:

ՆԱՂԻ (արաբ. *naqd* (դրամ), պրս. *nāğd*) - 1. ած. Կանխիկ, առձեռն պատրաստ: *Ասում ա.- Նաղդ իծծուն մանէթ օնիմ, տամ, կավըտ տանիմ* (Ձ): 2. մ. Կանխիկ կերպով, առձեռն դրամը մուծելով: *Թանջիրը ասում ա.- Յըս նաղդ ըմ առուտօր անում* (Ձ): 3. տեն ՆԱՂԻՐ (Բ):

- Նաղդ ինի, սօղան ինի - Ավելի լավ է կանխիկ, բայց քիչ:

ՆԱՂԻԷԼ/ՆԱՂԻԷԼ - նբ. Դժվար վաճառվող՝ անորակ մի բան վաճառելով՝ իրացնելով՝ մեկի գլխին կապելով՝ շահել: *Տըսնում ա, վեր ըտըրա խըլքը պակաս ա, քալթառ էշը նաղդում ա յըրան* (Ձ):

ՆԱՂԻՐ/ՆԱՂԻՐԻ - մ. Անշուշտ, անկասկած: *Հանը ասմա.- Յըս նաղդը քի-նան ըմ, տու գոնում չըմ* (Ձ):

ՆԱՂԻՐԻ - տեն ՆԱՂԻՐ:

ՆԱՂԻՐԻԼ - տեն ՆԱՂԻԷԼ:

ՆԱՂ(Ը)Լ(Ը) (արաբ. *nakil* (պատմել), թրք. *nakil*) - գ. Պատմություն, որեւէ դեպքի՝ իրողության եւն բանավոր հաղորդում, որեւէ դեպքի մասին պատմելը: *Էս նաղը շէնավը մին ա տըղնում...* (ԱԱ, 86):

- Նաղ անել - Որեւէ դեպքի՝ իրողության եւն մասին պատմել: *Մէծ քըվէրքը նաղ ըն անըմ, վար իրանք յէթիմ խօխէթ ըն, խօրթ մօր դանդան ընգալ ըն ըստէղէթ* (ՀԺՅ, V, 490):

ՆԱՍ (պրս. *nam, թրք. nem*) - 1. ած. Թաց, խոնավ: *Նամ շծրերը հանում ա, վեր փիչին կօխկէն չուրըցընէ* (Ձ): 2. տեն ՆԸՍՕԹՈՒՆ:

- Նամ յըր օնել/քաշիլ - տեն ՆԸՍԱՆԱԼ:

- Նամ տըղ պարանց չըղնել - Հաշվենկատ լինել, իր շահերին վնասող գործ չընել: *Միրզան նամ տըղը պարանց չի ըղնել* (Բ):

ՆԱՍԱՅ (արաբ., պրս., թրք. *nāmaz*) - գ. Մահմեդականների աղոթքը: *Նամազը վեր պըրծընում ա, լօխ մէջիդան տոնա ըն կամ* (Ձ):

- Նամազ անել - 1. Աղոթել, աղոթք անել (մահմեդականների): *Վեր նի յա*

մընում, մոլլան էն ա ինոմ նամագ ընէ-լիս (2): 2. Շատ դանդաղել, դանդաղորեն գործել՝ գործ բռնել: *Հինչ ըս նամագ անում, խէ ճէլ չըս անում, արտըտ հընձիս* (Բ):

ՆԱՍԱԿ (գրք. նամակ) - գ. Մեկին ուղարկվող՝ առաքվող անձնական կամ պաշտոնական բնույթի գրություն, նամակ: *Պուդին նամակը ծալում ա, տընում ծուցումը, յէտ տէնում* (ՆԱԲ, 133):

ՆԱՍԱՐԴ - տէն ՆԱՍՆՐԴ:

ՆԱՍՆՐԴ/ՆԱՍԱՐԴ/ՆԱՍՆՐԴ (պրս. *namard*) - ած., գ. Տմարդի, ստոր (մարդ): *Ըտէղ նամարդ ախպէրը հարոն մա-նէթը տաս ա մարդին...* (ՀԺԶ, V, 295):

ՆԱՍՆՐԴ - տէն ՆԱՍՆՐԴ:

ՆԱՍՐԵԼԸՐ - տէն ՆԱՍՐԵԼԸՐ:

ՆԱՍ-ՆԱՍ - ած. Դանդաղ խոսող՝ գործող: *Նամ-նամ ուստէն անա զանիւն տանում ա* (Բ):

- Նամ-նամ անել - 1. Անհարկի ձգձգել: *Կործը վէր նամ-նամ ըրէլ, ամանլ չի կանլ* (Բ): 2. Դանդաղ ուտել (երեխաների մասին): *Խոխան շօրվան նամ-նամ ա անում* (Բ):

ՆԱՍՈՒՍ (արաբ., պրս., թրք. *namus*) - գ. 1. Արժանապատվության զգացում, պատվազգացություն: *Մարթին վէր նամուս չիլանլ, էլ հինչ մարթ* (2): 2. Բարոյական անբասիրություն՝ անարատություն՝ անմեղություն (առավել՝ կանանց մասին): *Կընգանը վէր նամուս չիլանլ, մարթին անալ շոկոտ կանին* (2):

- Նամուսը լըր օնէլ - Արժանապատվությունը թույլ տալ, հանդուրժել: *...Նամուսը յէր չի կալալ, վար էն դանջանգ օգէն նըհէտ մին կէշ օգ ա իլանլ չըթը-լակված* (ՆԱԴԺԲ, 10):

- Նամուսը լըր օնէլ, ղըրաղ կէնալ - Իր արժանապատվությունը պահելու համար մի կողմ քաշվել՝ անախորժություններից խուսափել: *Տըսնում ա, վէր հընգէրունը կըրթուն ըն անում, նամուսը լըր ա օնում, ղըրաղ կէնում* (2):

- Նամուսը շանը տալ - Արժանապատվություն չունենալ, պատվազուրկ լինել: *Նամուսը շանը տըված մարթը յա՛ իլան, յա՛ չիլան* (2):

- Նամուսը շանը տըվէն, կերալ վէշ - Մարդ պետք է արժանապատվություն ունենա:

- Նամուսը պահել - 1. Մեկին հարգել՝ պատվել, նրան հարգելով՝ տարիքը, հեղինակությունը եւն հաշվի առնելով՝ հետը զիջողաբար վարվել: *Թաքավէրը ասըմ ա.- Յէս քէզ հինչ լըվո՞թուն անիմ, վէր տու իմ նամուսըս պահալ ըս* (ՀԲ,

347): 2. Ամուսնու մահից հետո ուրիշ տղամարդկանց հետ սեռական կապեր չունենալ, անբարոյականություն չանել (կանանց մասին): *Տասը տարէ ա՛ նամուս ըմ պահալ, բօլ ա, էլ կարում չըմ* (ՆԱԲ, II, 280):

- Նամուսը վըրդէն/ցըրխէն հըվըսար-վէլ/վըննատակ ինիլ/տափը/ցըրխը նի մըննէլ - Անարգել, պատվազուրկվել: *Նամուսը վըրդէն հըվըսարված մարթ ա Նիկօլը, վէշ միսը նըհըտը հընգըրթուն չի անում* (Բ):

- Նամուսը վըրդէն/ցըրխէն հըվըսըրցը-նէլ/վըննատակ տալ/վըննատակ քըցիլ/տափավը կանլ/տափը/ցըրխը կօխէլ/տափումը տինիլ - Անարգել, պատվազուրկվել: *Էտ ախճիգը համ ոնրան նամուսը վըրդէն հըվըսըրցըրալ, համ հօրը-մօրը* (2):

- Նամուս կանլ - Արժանապատվությունը թույլ չտալ, չհանդուրժել: *Թաքավէրին մարըն ա վէզիրը ոնրան հօրը ըտի խանիում ըն, նըստալ տընագ անում, նամուս ա կամ, ճուխտըքանուց ըսպա-նում ա* (2):

- Նըմուսու յէսիր - Արժանապատվության՝ բարոյականության անձնվեր պաշտպան, խիստ պատվազգաց՝ առաքինի: *Նըմուսու յէսիր կընէգ ա Սօնա աքէրը* (Բ):

ՆԱՍՈՒՍ-ԴԵՅՐԱԹ (թրք. *namus-geirət*)

- գ. Պատվախնդրություն, մեծ պատվասիրություն: *Մարթին բիդի նամուս-դէյրաթ ինի* (Բ):

- Նամուս-դէյրաթ անել/պինըցընէլ - Պատվախնդրություն ունենալ՝ ցուցաբերել: *... Հալալ աշխադանքալ ապրօղ, նամուս-դէյրաթ անօղ, աբուռըն իրէսին մարթէքը վըննըտակի կօրչըմ ըն...* (ՋՏ, Բ, 123):

ՆԱՍՈՒՏ - 1. տէն ՆԱՍ (1): 2. տէն ՆԱՍԸԸԸԸԸԸ (2):

ՆԱՅԻՆԱՍԱՓ - տէն ԱՆԻՆԱՍԱՓ:

ՆԱՅԻՆԱՍԱՍ - տէն ԱՆԻՆԱՍԱՓ:

ՆԱՆ՝/ՆԱՆԵ/ՆԱՆԻ/ՆԱՆԱՆ՝/ՆԱՆԱՆ՝

(պրս. *nana*, թրք. *nine*) - գ. Մեծ մայր, նան: *Դէ պառալ նանը հինչ ա՛ գուդում կինը. հինչ վէր տամ ա՛ տամ ա...* (ՀԱԲ, 15, 23):

- Նանը մանէ, անը տանէ - Ասում եմ, երբ մեկն աշխատում՝ ստեղծում է, մյուսը՝ դրա արդյունքները յուրացնում:

ՆԱՆ՝ - տէն ՆԱՆ՝:

ՆԱՆԱ - տէն ՆԱՆԱ՝:

ՆԱՆԱ՝/ՆԱՆԱ (արաբ., թրք. *nana*, պրս. *nanxah*) - գ. Թիթեռնածաղիկների ընտանիքին պատկանող բույս, կանաչեղենի տեսակ, որ ունի յուրահատուկ համ եւ հոտ: *Այան ամմէն տարէ նաննա յա իլանլ չուրըցընէս* (Բ):

ՆԱՆԱՆ՝ - անրգ. տէն ՆԱՆ՝: *Մարթը ասմա.- Էտ քու նաննա յա՛ քըգ սըվըր-ցըրալ* (2):

ՆԱՆԱՍ - 1. տէն ԿԱՐՔԷՆ (1): 2. ած. Նուրբ: *Նաննա մաննէր օնէ* (2):

ՆԱՆԱՍ-ՍԱՆԱՍ/ՍԱՆԱՍ-ՆԱՆԱՍ - ած. 1. տէն ԿԱՐՔԷՆ-ՍԱՐՔԷՆ: 2. Փափկասուն, փափկակյաց: *Շուշվա ղըլէն նաննա-սաննա հարթները ըշտըղան ը՛ն գոնդում լըբըշօրվա իփիլը* (2): 3. Գեղեցիկ, նրբակազմ: *Գուլխասը նաննա-սաննա ախճիգ՝ ար տաննալ* (ԼՂԲԲ, 265):

ՆԱՆԱՍՈՒԶՈՒՄԻ - գ. Սպիտակ, կլոր հատիկներով եւ Նուրբ կեղեւով խաղողի տեսակ: *Նաննամուզումին էլ մէր բըղէ-րան կըտըրից* (2):

ՆԱՆ-ՆԱՆԱՆ - ձ. Երեխաներին սաստելու՝ սպառնալու բացականչություն, որ ուղեկցվում է բռնուցքը մյուս բռնուցքին խփելով: *Մարը խուխէն յըրա կըգ-նըվէս ա.- Նան-նան-նան, խէլոնը կաց, թա չէ կըթակիմ* (2):

ՆԱՆԵ - տէն ՆԱՆ՝:

ՆԱՆԵ-ՆԱՆԵ/ՆԱՆԵ-ՆԱՆԵ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նանէ-նանէ խօսել - Մեծավարի խոսել (աղջիկ երեխաների մասին): *Էտ խօխան վէր ըտի նանէ-նանէ խօսում ա, թաքավէրին տուրըն ա կամ* (2):

ՆԱՆԵ՝ - տէն ՆԱՆ՝:

ՆԱՆԻ - տէն ՆԱՆ՝:

ՆԱՆԱՆԵ - տէն ԹՕՐՆԱՍԵԸՆԱՆԻՍ:

ՆԱՆԱՆԻՍ - տէն ՆԱՆԱՆԻՍ:

ՆԱՆԱՆԻՍ - տէն ՆԱՆԱՆԻՍ:

ՆԱՆԱՆԻՍ - տէն ՆԱՆԱՆԻՍ:

ՆԱՆԱՆԻՍ/ՆԱՆԱՆԻՍ/ՆԱՆԱՆԻՍ/ՆԱՆԱՆԻՍ/ՆԱՆԱՆԻՍ (գրք. *անանուխ*) - տէն ՆԱՆԱՆ՝:

ՆԱԸ - տէն ՆԱԸ:

ՆԱԸԱՐԸՐ/ՆԱԸԱՐԻՐ (գրք. *անուշադր*) - գ. Սուր անդուրեկան հոտով նյութ՝ ամիակ, որ գործածվում է բժշկության մեջ, անուշադր: *Նանշադըրը վէր քըթըծակէն տէմ ըն օնում, քունըտըրդա դանտի լըր ա կէնում, տըրդը նըստում* (2):

ՆԱԸԱՐԻՐ - տէն ՆԱԸԱՐԸՐ:

ՆԱԸԱՐ - ած. Անօրեն, անիրավ: *Նանշար մարթ ա իլանլ Իսակը* (Բ):

ՆԱԸԱՐԱՐ/ՆԱԸԱՐԱՐ (պրս. *nar* (նուր) + արաբ. *šārāb* (գինի) - գ. Քամած ու եփելով թանձրացրած նռան հյութ: *Նանշարաքը վէր ածում ըս խըրըվածէն յըրա, լանգալ ա ինում* (2):

ՆԱԸԻ - ած. 1. Անտարբեր, անգույք: *Իզէն նաշի մարթ ա, հինչ հանր ա* (2): 2. Անգրագետ: *Նաշի մարթ ա Կօլին, ա-տում ըս, ասում, կըծիս չի ըղնում* (Բ):

ՆԱԶԱՆԱՆԻՍ (ռուս. *начальник*) - գ. Պետ, կառավարիչ, ղեկավար անձ: *Էն*

վախտըն էլ շէնին փօշտէն ննջանիսի՝
Ուշադանց Սուրէնըն ա իլնի (Բ):

ՆԱԶԱՐ - տէն ՆԱԶԱՐ:

ՆԱԶԱՐ - տէն ՆԱԶԱՐ:

ՆԱԶԱՐ/ՆԱԶԱՐ/ՆԱԶԱՐ/ՆԱԶԱՐ
(արս., թրք. *naçar*) - ած. 1. Խեղճ, անգոր:
Նաչար մարթ ա Կարնգինը, կարում չի,
թա յուա քինի (Բ): 2. Հիվանդ, վատա-
ռողջ, տկար: Ասլան Բալասին ասալ ա.-
էս տըղան ծեգ ըմանաթ, ամմա վեր
կ'ամ, տէսնամ նաչաղ ա, կաշինէտ
գ'անրգ'ն յըմ տալու (ՀԺՀ, VI, 27):

- Նաչարը վեր թողել - Երկար ժամա-
նակ մի տեղ մնալով՝ ձանձրացնել: Ղօ-
նաղը, վեր նաչարը վեր թողից, չծլիւմը
կըմընա (Ձ):

ՆԱԶՆԻԳ (ռուս. *начник*) - Գիշերը՝
քնած ժամանակ վառ պահելու լամպ,
ցայգաճրագ, գիշերալամպ: Սաղ
քըշէրը նաչնիգը էրում ար (Ձ):

ՆԱՐ (արս. *nar*) - գ. 1. Արու ուղտ, որ
գնում է քարավանի առջեւից: Մին ննռ
ա տեռնում, պառավը կապան փըռնում
ա, տանում բազար (ՀԱԲ, 15, 24): 2. Կիւր.
Առույգ՝ հպարտ կեցվածքով մարդ:
Սուղումուն դային ննռ ա, ննռ (Ձ):

- Ննռը տափըն ա կօխալ, սարը տա-
փըն ա կօխալ - Ուժեղը ոտնահարում է
թույլի իրավունքները:

- Ննռու նըման վը'նը կէնալ -
Պատրաստ լինել առաջնորդելու՝ ղեկա-
վարելու: Վէգիրը էն ա ննռու նըման
վը'նը կացած, թա թաքվերը հինչ հը-
րամանը ա տամ (Ձ):

- Ննռ օղտէն չուքըցընել - Ուժեղին
հաղթել՝ եկթարկեցնել: Ննռ օղտէն
չուքըցընող կընեգ' ար Սիրանուշը (Բ):

ՆԱՌՇԱՐԱՐ - տէն ՆԱՌՇԱՐԱՐ:

ՆԱՌՇԱՐ - տէն ՆԱՌ (Ձ):

ՆԱՌՈՎ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Ննռռա քաշիլ - Տանջվել, չարչար-
վել: Էտ մարթը շատ ա ննռռա քաշում,
մինչը'վ էտ քարը պուք ա տամ (Ձ):

ՆԱՍ - տէն ՆԱՎԱ:

ՆԱՍԱԶ (թրք. *nasaz*) - ած. 1. Թույլ,
տկար: Պըլըպուղուն էլ մին նասազ էշ ա
իննում (Ձ): 2. Խարխուլ, ամրությունը
կորցրած: Տանը պատերը նասազ ա (Բ):

ՆԱՍԱՏԱՏԱՏԱ - տէն ԱՅԷՏ:

ՆԱՍԻԲ - տէն ՆԱՍԻԲ:

ՆԱՍԻԲ/ՆԱՍԻԲ (արաբ. *nesib* (բա-
ժին, վիճակ), թրք. *nasip*) - գ.
Նախախնամությամբ որոշված՝ բաժին
ընկած հաջողություն՝ բախտ՝ վիճակ: ...
էն տըղան ինձ նասիբ ա (ԼԲԲ, 11):

ՆԱՍԻԼԿԱ/ՆԱՍԻԼԿԱ (ռուս. *носилки*)
- գ. Երկու հորիզոնական ձողերի վրա

ամրացված տախտակներով կամ կտո-
րով պատրաստված հարմարանք՝ ծան-
րություններ եւ մարդկանց տեղափոխե-
լու համար, պատգարակ: Ըտըրան տի-
նիւմ ըն նասիլկին յըրա, տանում (Ձ):

ՆԱՍԻԼԿԱ - տէն ՆԱՍԻԼԿԱ:

ՆԱՍԻԼՆԻ (ռուս. *носильно*) - տէն
ՋՈՌՈՎԱ (1):

ՆԱՍԻՐ - տէն ԱՐԱԲ:

ՆԱՍԿԻ (ռուս. *носки*) - գ. Բարակ
թելերից գործած գուլպա: Մին նասկի յա
յը'ր օնում, էտ փուլը ածում մաշը,
կը'ղում (Ձ):

ՆԱՅՅԱԲ - տէն ՎԱՅՅԱԲ:

ՆԱՅՏ - տէն ՋԿԿԱՌԱՎ:

- Ննստ ըղնել - տէն ՆԱՅՏ(Ը)ՎԻԼ:

ՆԱՅՏ(Ը)ՎԻԼ - տէն ԹԱՐՍՎԻԼ:

ՆԱՅՏ(Ը)ԱՅԷՆՆԻ (ռուս. *настрое-*
ние) - գ. Հոգեկան վիճակ, տրամադրու-
թյուն: Ասում ա.- Նաստըրայեննի չօնիմ,
կամ չըմ (Ձ):

ՆԱՅՏՈՒՆԸ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Ննստոնց անա - Հակառակվող՝
դեմ եղող: Իզէն ննստոնց անա յա, հին-
չը ասիս, ինքը ննստ ա ըղնական (Բ):

ՆԱՅՏՈՒՊԼԷՆ(Ն)Ի (ռուս. *наступ-*
ления) - գ. Գրոհ, հարձակում, շեշտակի
ռազմական գործողություն թշնամու
դեմ: Քըշէրը պըրիկազ յէկու, վար նաս-
տուպլենին ըսքըսում ընք (ԼԲԲԲ, 263):

ՆԱՍՐԱՆԻ - տէն ԱՐԱԲ:

ՆԱՍՕՍ (ռուս. *насос*) - գ. Հեղուկներ
կամ գազեր ներքաշելու կամ արտա-
մղելու մեքենա, պոմպ: Ծնորը նասօսավ
ըն ճիրըվերան տոն օնում (Ձ):

ՆԱՎ/ՆՕՎ (գրք. *նալ*) - գ. 1. Ջրային
փոխադրական միջոց, նավ: Էտ
առուտուրականը մին նավ ա առնըմ,
ծովավը քընըմ, քընըմ, հըսնըմ մին
օրիշ քաղաք (ՀԺՀ, V, 66): 2. Փայտե կամ
քարե գուռ աղբյուրների առջեւում՝
անասուններին ջրելու համար: Էս ախ-
պիւրը առաջ շատ վարար ա իլնի, ըռը-
չին էլ՝ մին մը'ծ նօվ (ԱԱ, 61): 3. Ջրա-
ղացի այն մասը, որտեղով ջուրը թափ-
վում է անիվի վրա: Կամ ա, տէսնում՝
մին հիւրի-փնրի ճըղացէն նըվէն մաչին
(ՀԱԲ, 15, 57): 4. Ջրով լցված տակառ,
որի մեջ տեղադրվում է օղեթորման
սարքի օղակաձեւ խողովակը՝ օղու գո-
լորշիները սառեցնելու եւ հեղուկի վե-
րածելու համար: Նօվէն ճնորը միշտ
բիդի ցօրտ-ցօրտ ինի (Բ):

ՆԱՎԱԼԱՐ - գ. հոգն. Թոռներ, ծոռ-
ներ են: Ապան նավալարէն հըվաքում
ա, քաթ ասում (Ձ):

ՆԱՎԱՅԻԼ - գ. Այգիներում պատի
տակով հոսող ջուր: Կըռանում ա, նա-
վահիլիւմը ծը'րքէրը լըվանում (Ձ):

ՆԱՎԱՅԻԼ - գ. Այգիներում պատի
տակով հոսող ջուր: Կըռանում ա, նա-
վահիլիւմը ծը'րքէրը լըվանում (Ձ):

ՆԱՎԱՅԻԼ - գ. Այգիներում պատի
տակով հոսող ջուր: Կըռանում ա, նա-
վահիլիւմը ծը'րքէրը լըվանում (Ձ):

ՆԱՎԱՍԱՐԹ - տէն ՆԱՎԱՍԱՐԹ:

ՆԱՎԱՍԷԼ(Լ)Ի (ռուս. *новоселье*) -
Նոր տունը տեղափոխվելու առթիվ
կազմակերպված խնջույք: Քօջում ըն
թանգան տօնը, մին լ'ավ նավասէլլի ա-
նում (Ձ):

ՆԱՎԱՍՆԻԼՆ (ռուս. *нафталин*, ֆր.
naphthaline) - գ. Սուր հոտով բյուրեղային
սպիտակ նյութ, որ գործածում են հա-
գուստեղենն ու մորթեղենը ցեցից
պաշտպանելու համար:

- Նավթանիլնում տիրանձ մաշին
ա ըտըրա մաշինը (Բ): 2. Ոչ ժամանա-
կակից, հետադիմական հայացքներ
ունեցող: Նավթանիլնում տիրանձ մարթ ա
մեր ննջանիգը (Ձ):

ՆԱՎԱՍՆԻԼԱՎԱՐՏ - գ. Նավթանիլի
հոտ: Ծնորերան նավթանիլնավը'տ ա
կամ (Բ):

ՆԱՎԱՍ/ՆԱՍ (արաբ., արս. *nāfs* (հոգի),
թրք. *nefs*) - 1. գ. Հար շունչ, ծախսորդու-
թյուն: Ասում ա.- Ըստը'դ նավա կա, յը'ս
կարել չըմ ըստը'դ ապրիմ (Ձ): 2. ած.
Ծախսող, անհաշող: Ըսօր շատ նավա
օր ար (Բ):

- Նավը յըրա տիկիլ/քըցիլ - Ծանր
շնչով՝ չարակամությամբ մեկի գործը
ծախող: Էտ մարթը նավը յըրա յա տի-
նում, Ըրշակէն կօրծը անմալ չի կամ (Ձ):

ՆԱՍԱՐՅՈՒՄ - տէն ԱՍԱՐՅՈՒՄ:

ՆԱՐԳԻԶ (գրք. *նարգէս*) - գ. Շքա-
նարգիզազգիների ընտանիքին պատ-
կանող ծաղկաբույս, նարգես: Քծինա
հինգիստին մինչը'վ միհէնգ էլ նարգիզ
ա փըսնէս, խօխէնք'ը քիս ըն քըղէս (Բ):

ՆԱՐԳԻԼԱՍ (արս., թրք. *nargile*) - տէն
ՂԱԼՅԱՆ:

ՆԱՐԴԻ - տէն ՆԱՐԴԻ:

ՆԱՐԴԻ/ՆԱՐԴԻ (գրք. *նարտ*) - գ. 1.
Զառերով ու տասնհինգական քարերով
խաղ, նարդի: Սաղ օրը նըստած նարդի
յըն խաղ անում (Բ): 2. Այդ խաղի
տախտակը, զառերը եւ քարերը: Մարթը
ասմա.- Ա՛ կընեգ', նարդին պեր՝ խաղ
անինք' (Ձ):

ՆԱՐԴԻՎԱՆ - տէն ՄԱՐԴՈՎԱՆ:

ՆԱՐԴԻՎԱՆԱՆՕՏ - տէն ՄԱՐԴՈՎ-
ՎԱՆԱՆՕՏ:

ՆԱՐԷՆՁ (գրք. *նարինջ*) - տէն
ԱՊԷԼՍԻՆ:

ՆԱՐԸՆՁԻ/ՆԱՐԻՆՁԻ/ՆԱՐԸՆՁԷ/
ՆԱՐԸՆՁԻ - ած. Նարնջագույն: Ծաղիկ
ըմ քաղալ նարինջի, ա՛յ տըղա, յէր կալ՝,
փընջի'... (ԼԲԲ, 111):

ՆԱՐԻՆ՝ - տէն ՆԱՐԻՆ՝:

ՆԱՐԻՆ՝ - տէն ՆԱՐԻՆ՝:

ՆԱՐԻՆ՝/ՆԱՐԻՆ՝ (արաբ. *nār* (կրակ))

- գ. Այգաբացի արեգակի գույնը, մուգ դեղնակարմիր գույն: *Ըռանգերան ամ-մենաշատը նարինըն ըմ սիրում* (Բ):

ՆԱՐԻՆՆ/ՆԱՐԻՆՆ² - գ. Շատ մանր աղացած աղ կամ շաքար: *Նարինը շաղ ա տամ քիթին յըրա* (Ձ):

ՆԱՐԻՆԶԻ - տեն ՆԱՐԸՆԶԻ:

ՆԱՐԿԱՄԱՆ (ռուս. *нарк. наркоман*) - տեն ԱՆԱՇԱՆՈՐ:

ՆԱՐԿՕՑ (ռուս. *наркoз, հուն. narkōsis*) - գ. Մարմնի որեւէ մասի կամ ամբողջ մարմնի արհեստականորեն առաջ բերած անզգայություն, նարկոզ: *Նարկոզ ըն տամ, քունավ անում* (Ձ):

ՆԱՐԿՕՄ (ռուս. *нарком*) - 1. գ. Խորհրդային կառավարության անդամ, որը ղեկավարում էր ժողովրդական կոմիսարիատներից մեկը (մինչեւ 1946թ.), ժողովրդական կոմիսար: *Էտ մարթը նըստում ա, նարկոմեն նամակ կիրում* (Ձ): 2. գ., ած. Գեղեցիկ, թիկնեղ, հպարտ կեցվածքով (տղամարդ): *Այան քանէ հէտ թռռանը տըմնում ար, ասում ար.- Նարկոմ բալաս ա* (Բ):

ՆԱՐՄԱՐԱ (թրք. *narım* (դռան՝ պատուհանի շրջանակ) - գ. Փայտե հատակի եւն տեսակ, երբ մի տախտակի ելուստները մտնում են մյուսի մեջ փորված ակոսների մեջ: *Պօլերը սաղ նարմաղա յա* (Ձ):

- Նարմաղա անել - Տախտակների վրա ելուստներ եւ ակոսներ անել՝ իրար հազգնելու համար: *Պօլեն տըխտըկնեն նարմաղա յա անում* (Բ):

ՆԱՐՄԱԼՆԻ (ռուս. *нормальный*) - ած. Կարգին, օրինաչափ, նորմալ: *Միհենգվա ապըրուստը նարմալի յա, թանքի խըղըրթուն ինի* (Բ):

ՆԱՐՄԱ-ՆԱՋՈՒԲ (պրս. *narm* (փափուկ) + *narok* (նուրբ) - տեն ՆԱՆԱՄ-ՆԱՆԱՄ:

ՆԱՐՈՒՇԵՆՆԻ (ռուս. *нарушение*) - գ. Կարգազանց արարք, կարգազանցություն: ... *Հու վար նարուշենի յա ըրալ, պի-րալ ըն, ըտեղ պահալ՝ դալ ըրալ* (ԱԱ, 44):

ՆԱՐՕՇՆԻ (нарочно) - տեն ՂԱՍԻՐ:

ՆԱՐՕՏ (գրք. *նարոտ*) - գ. 1. Գույնզգույն թելերից ոլորած հաստ թել: *Մին նարոտ ա յօր օնում, քըսակը կապում* (Ձ): 2. Հարսանիքի օրը փեսայի ու հարսի վզին կապվող կանաչ-կարմիր ժապավեն: *Փըսեն նարոտավ կըծընան-ջին* (Ձ):

ՆԱՓԱՄ (արաբ. *nafas, թրք. nefes*) - գ. 1. Շունչ, շնչառություն, շնչառության ծայնը: *Տահանց նիփանսան էլ հավ, հեյ-վան լօխ փախճում ըն* (ՀԺՀ, VII, 87): 2. *փխբ.* Ներքին գործություն՝ կարողություն՝

տոկունություն: *Նանփան չօնէ, կարում չի տէմ կենա* (Բ):

- Նանփան անել - Հանգստանալ, դադար առնել: *Խըլլա հընծիլանը յըտը էտ հընծօղնէն յըտ ըն տըռաս, վեր միկա նանփան անին, էլիա հընծին* (Ձ):

- Նանփանը ծանոթը - Ծանր շունչ ունեցող, ճնշող ու կաշկանդիչ ազդեցություն թողնող: *Նանփանը ծանոթը ուստա յա Պատվականը* (Բ):

- Նանփանը կըտըր(վ)ել - Շնչահեղձ լինել, ուժասպառ լինել: *Էնքան կօրծ ըրէ, նանփանը կըտըրից* (Բ):

- Նանփանը պահել - Լավ լսելու՝ իրեն չմատնելու համար շնչառությունը դադարեցնել՝ չշնչել: *Նանփանը պահում ա, վեր լավ ըսկանա* (Ձ):

- Նանփանը պերանը/բողազը հըսնել - 1. տեն Նանփանը կըտըր(վ)ել: 2. Համբերությունից դուրս գալ: *Էտ էլ վեր տըմնում ա, նանփանը պերանըն ա հըսնում* (Ձ):

- Նանփանը տըղը կ'ան - Հուզմունք՝ վախն անցնել, հանգստանալ: *Արջը վեր ծառան քըշանում ա քիւնամ, Ըբէլին նանփանը տըղըն ա կ'ամ* (Ձ):

- Նանփանը տըղը պիրիլ - 1. տեն Նանփան անել: 2. Մեկին հանգստացնել: *Հիշկան անում ըն, կարում չըն ըտըրա նանփանը տըղը պիրին* (Ձ):

- Նանփանը փօրը ըղնել - Վախենալ, սարսափել: *Կոկին վեր տըմսավ, նանփանը փօրը ընգավ* (Ձ):

- Նանփանը փօրը քըցիլ - տեն Նանփանը պահել: *Ծերքը ճըկատեն տիրած, նանփանը փօրը քըցած ըսպասում ա սիրեկանէն* (ՀԺՀ, VII, 393):

- Նանփան քաշիլ - 1. Շնչել: *Վեր նանփան ա քաշիլ, կըծի ըն ըղնում, վեր սաղ ա* (Ձ): 2. տեն Նանփան անել:

ՆԱՓԱՐ - տեն ՄԱՓԱՐ:

ՆԱՓՈՒՇ/ՄԱՓՈՒՇ (թրք. *nafraş*) - գ. Գորգատիպ գործվածք, որով փաթաթում կամ որի մեջ տեղավորում են աղջկա օժիտը: *Նանփանը պենում ըն, պէժինքը տոն տամ* (Ձ):

ՆԵԳՈՐ/ՆԵԳՈՐ (ռուս. *негр, ֆր. negre*) - գ. 1. Աֆրիկայում եւ այլուր ապրող սեւամորթ բնակչության ներկայացուցիչ: *Միհենգ ամմեն յերգիրում էլ նեգըր կա* (Ձ): 2. *փխբ.* ած., գ. Չափազանց սեւ (մարդ): *Էրկու նեգըր ախճիգ օնէ Մարյանը* (Բ):

ՆԵԳՈՐ - տեն ՆԵԳՈՐ:

ՆԵՃՆԻ (ռուս. *нежный*) - տեն ՆԱՆԱՄ (2):

ՆԵՀԱՐ/ՆԻՀԱՐ (գրք. *նիհար*) - տեն ՍԱՇՎԱՄ:

ՆԵՂ - տեն ՆԵՂ:

ՆԵՂԵԼ - տեն ՆԵՂԵԼ:

ՆԵՂԼԵԳ - տեն ՆԵՂԼԵԳ:

ՆԵՂՎԱՍԿ - տեն ՆԵՂՎԱՍԿ:

ՆԵՂՎԵԼ - տեն ՆԵՂԵԼ:

ՆԵՂՈՒԹՈՒՆ - տեն ՆԵՂՈՒԹՈՒՆ:

ՆԵՍԵՆՑ - տեն ՆԵՍԵՑ:

ՆԵՍԵՍ - տեն ՆԵՍԵՑ:

ՆԵՍԵՑ/ՆԵՍԵՆՑ/ՆԵՍԵՍ/ԼԵՍԵՑ/ԼԵՍԵՆՑ/ԼԵՍԵՍ (ռուս. *несей*) - գ. Գերմանացի: *Նեմեցեն շատ ըն ուզեցալ Սա-վետը յըր օնին, ամմա ամմա չի յըկալ* (Բ):

- Նեմեցին կըռըվը - Հայրենական մեծ պատերազմը (1941-1945 թթ.): *Նեմեցին կըռվէն վախտը շէնին ջիհիլներէն լօխճին տարալ ըն փըրօստ* (ԱԱ, 34):

- Նեմեցու պայօկ - Փոքր սննդաբաժին, քիչ ուտելիք: *Ասում ա.- Յըմ նեմեցու պայօկավ կարէլ չըմ յօլլա քիւնիմ* (Ձ):

ՆԵՅՆԱՐ - ած. Ծուլ՝ դանդաղաշարժ եւ անուշադիր: *Բաղվանջին վեր նէյնար իլմվ, բաղը կըթըլանին* (Բ):

- Նէյնարը տինիլ/քըցիլ - Անուշադրության մատնել, ծուլություն անել: *Չօբանը նէյնարը տիրավ, կոկը վըխճարը տարավ* (Ձ):

ՆԵՅՆԻՍ-ՆԵՅՆԻՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նէյնիմ-նէյնիմը ըղնել - Անորոշ բաներ ասել՝ անել, ասելիք՝ անելիք չիմանալ: *Աըըղը խաղը ասում ա պըրծը-նում, նէյնիմ-նէյնիմը ըղնում* (Ձ):

ՆԵՆԻ - տեն ՆԻՆԻ:

ՆԵՆԱՆԻՆԱ (գրք. *նինն*) - գ. Կիսաքուն վիճակ, քնին նախորդող թմրու-թյուն, նինջ: *Նէնջը մարթին տըմքըր-ցընում ա* (Բ):

- Նէնջը կ'ան/կօխել/վեր կօխել - Քնել ցանկանալ: *Լանց ինիլիս նէնջը կ'ամ ա, տըհէնց էլ կէս քօն, կէս զանթոն, բոու-դան տէսնում ա ծառնէն յըրա մին դուշ ծըլվըլում ա* (ՀԺՀ, V, 355):

ՆԵՆ (գրք. *նենն*) - գ. 1. Քրիստոսի հակառակորդ, սատանա: ... *Նէնը ծըն-վալ ա, աշխարքը վիրջընալու յըրա յա...* (ՋՏ, Ա, 57): 2. *փխբ.* Արյունարբու՝ դաժան՝ խարդախ մարդ: *Էտ նէնը տընը-ցուց օր ա տամ, իշըղ չի տամ* (Բ):

- Նէնը նըմանը ծընալ չի - Ասում են շատ դաժան՝ արյունարբու՝ խարդախ մարդկանց մասին:

ՆԵՍԱ - տեն ՆԵՍԱ:

ՆԵՍԱՎ - տեն ՆԵՍԱՎ:

ՆԵՏ (գրք. *նետ*) - գ. 1. Աղեղով նետելու սրածայր բարակ ձող, նետ: *Կըռվէն վախտը նետը կ'ամ ա, տըղին ծանխի ծըբըքին նի կ'ամ, ճիլնտում* (ՀԺՀ, VI, 123): 2. Գորգի ոստայնի վերելի եւ ներքեի հաստ գերանները: *Առանց նետ կարէլ չըս գ'անալ կ'օրծիս* (Ձ):

- Նէտ անէլ - Ծակել ու ներս խցկել՝ խցկվել: Մուկունը խարարը նէտ ա ը-րալ (Բ):

- Նէտ տաս՝ արուն չի կաթել - տեն Տէնակ թըխիս՝ արուն չի կաթել:

ՆԵՏՕԽԾ(Ը) - գ. Թունավոր օձի տեսակ՝ սովորականից փոքր, որ նետվում է հակառակորդի վրա: Նէտօխծը կըծից, ըսպանից (Ձ):

ՆԵՐԱԿ/ՆԵՐԱԿ/ՈՆԵՐԱԿ/ՆԵՐԱԿ/ՅՈՆԵՐԱԿ² (գրք. երանեակ (երջանիկ) - ձ. 1. Մեկին երջանիկ՝ բարեբախտ համարելու բացականչություն՝ երջանիկ է: Ներակ ընդդրան, ա՛ ժողովուրթ, վեր շատ տընջվէսըն յետ գանքին վերջըն էլ շատ պարի կինի... (ՅԺՅ, V, 477): 2. Ցանկության՝ ըղձանքի բացականչություն՝ ո՛ր է(ր) թե, երևե՛կ: Ներակ էն վախտէն, վեր Ղարաբաղը կըմիյանա Յայաստանէն (Բ):

- Ներակ ըմ տը՛սալ - երանի թե: Նէրակ ըմ տը՛սալ մին լավ ծոն կ'ա (Բ):

- Ներակ ինձ (տըված) - Յեզնական արտահայտություն մեկի կողմից խոսողին նախատելու՝ վիրավորելու՝ գերազանցելու եւն մասին: Նէրակ ինձ, վեր Փալանդոնանց Սէտրակը բիդի ինձ թըքըթծիմնթ անէ (Բ):

- Ներակ տալ - 1. Երանի ասել, երջանիկ՝ բարեբախտ համարել: Կն-փուն կավը ճօխտակ ա ծընալ, լօխ նէրակ ըն տամ (Բ): 2. Ցանկալի՝ երանելի համարել: Նէրակ ըմ տամ, վեր ըշխարքումըս խըղըղօթուն ինի (Բ):

ՆԵՐԱԿ - տեն ՆԵՐԱԿ:

ՆԵՐԵԼ - տեն ՆԵՐԻԼ:

ՆԵՐԻ - տեն ՂԵՐԵՐ:

ՆԵՐԻԼ/ՆԵՐԵԼ (գրք. ներեմ) - Ներողամիտ լինել, սխալը՝ գանցանքը եւն չդատապարտել, ներել: ... Սաղաթը մըջանք ըղաջանք-պըղատանք ա անըմ, վեր դարվիքը ներմ ա (ՅԺՅ, V, 643):

ՆԵՐԻ - գ. Խաշիլով լցված ամանի մեջտեղի փոսը՝ յուղը լցնելու համար: Յը՛ղը ածում ըն ներիք, թանը՝ դըրդը-նէքը (Բ):

ՆԵՐԻԱՏՈՐԵՅ - ած. 1. Կարգազանց, կարգը խախտող: Խօսողը չօքում ա, յէշում բըդի յէնայինը.- Տէր Աստված, նէրիք ներխատըրէցիս, մէղավեր ըմ (ՆԱԲ, II, 54): 2. Անվայել, անօրինական: ... Յընանացէ տէսնում ա, ասում ա.- Էտ քանէ՛ կըլխանէ յա, վեր ներխատըրէց կօրծ ա փըռնալ... (Ձ):

ՆԵՐԿ - տեն ՆԵՐԿ:

ՆԵՐԿԱՐԱՐ - տեն ՆԵՐԿԱՐԱՐ:

ՆԵՐԿԵԼ - տեն ՆԵՐԿԵԼ:

ՆԵՐԿԱՎԵԼ - տեն ՆԵՐԿԱՎԵԼ:

ՆԵՐՍ - տեն ՆԵՐՍ:

ՆԵՐՍԿՈՒՍ - տեն ՆԵՐՍԿՈՒՍ:

ՆԵՐՍՆԻ - տեն ՆԵՐՍՆԻ:

ՆԵՐՎ/ՆԵՐՎԵՐ (ռուս. нерв, լատ. nervus, հուն. neuron) - գ. Նյարդ: Ճըկատէն ներվը մըրսըցըրալ ա (Ձ):

- Ներվավը խաղ անէլ - Դիտավորյալ մեկին գրգռել՝ ջղայնացնել: Կընէգը միշտ մարթին ներվավը խաղ ար անում (Ձ):

- Ներվը հանած/տոն կննծ - Սառնասիրտ, չբորբոքվող: Ներվը տոն կննծ մարթ ա Սախկալը (Բ):

- Ներվը օտէլ - տեն Ներվավը խաղ անէլ:

ՆԵՐՎԵԼ - տեն ՆԵՐՎԻԼ:

ՆԵՐՎԵՆՆԻ (ռուս. нервный) - ած. 1. Չափազանց նուրբ զգայականությամբ օժտված, շուտ հուզվող՝ նյարդայնացնող, դյուրագրգռ: Ներվեննի մարթ ա Սիմօնը, լըիա վեր մին պէն ըս ասում, դնստի ներվէնջիտ ա ինում (Ձ): 2. Նյարդային գործունեության խախտման հետ կապված: Ներվեննի հիվընդօթուն ա ըտըրա հիվընդօթունը (Բ): 3. Նյարդայնացնող, գրգռող: Ներվեննի կօրծ ա հծնձ անէլը (Բ):

ՆԵՐՎԵՆՉԻՏ (ռուս. нервничать) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ներվէնջիտ անէլ - Յոգեպէս գրգռել, ջղայնացնել, նյարդայնացնել: Խօխէնքը հօրը շատ ին ներվէնջիտ անում (Ձ):

- Ներվէնջիտ ինիլ/տը՛նալ - Յոգեպէս գրգռվել, ջղայնանալ, նյարդայնանալ: Շատ ա ներվէնջիտ ինում, վեր էտ կօրծը աննալ չի կամ (Ձ):

ՆԵՐՎԵՐ - տեն ՆԵՐՎ:

ՆԵՐՎԻԼ/ՆԵՐՎԵԼ - կբ. եւ չք. ՆԵՐԻԼ-ի:

ՆԵՐՔԵ/ՆԵՐՔԻ/ՆԵՐՔԵ/ՆԵՐՔԻ - ած. Ներքեի, ցածի, ներքետում գտնվող՝ եղող: Շօշա ներքէ դօլէն մին պառապ մարթ ա լնլ կընալիս (ԱԱ, 60):

- Ներքէ պըռօշը պօլը/տափըն ա սիրփիւմ, յը՛րէ պըռօշը՝ պատալօլը - Ասում եւն շատ ծեր մարդկանց մասին:

ՆԵՐՔԻ - տեն ՆԵՐՔԵ:

ՆԵՐՕՐՈՒԹՈՒՆ (գրք. ներողություն, ներելը) - վ. 1. Արտահայտում է անփոյթ՝ անքաղաքավարի՝ անխրախուսելի արարքի զղջում եւ ներման՝ ներողամտորեն վերաբերվելու դիմում: Կօղը ասմա.- Ներողութո՛ն, փիս պէն ըմ ըրալ, էլ ընական չըմ (Ձ): 2. Քաղաքավարություն արտահայտող բառ՝ մեկին դիմելիս: Ներողութո՛ն, ժամը քանէսըն ա՛ (Բ):

- Ներողութո՛ն խընթըրիլ - Արածի՝ հասցրած վիրավորանքի՝ գործած սխա-

լի եւն համար զղջալով՝ «ներողություն» ասել: Տըղան քիւսամ ա հօրը կօշտը, ներողութո՛ն խընթըրում (Ձ):

ՆԵՌԻԺԵԼԻ/ՆՈՒԺԵԼԻ (ռուս. неужели) - վ. Մի՞թե, արդո՞ք, իսկապէ՛ս: Ասում ա.- Նէուժէ՛լի կըրը՛ցալ չըք լըիա էտ մարթին դօնաղ անիք՝ (Ձ):

ՆԵՐԱՐ - տեն ՆՈՒՐԱՐ:

ՆԵՐԱՐԱՆ/ՆԻՐԱՐԱՆ (պրս. negaran (նայրո, դիտող) - ած. Անտեղյակ, որեւէ մեկի կամ մի բանի մասին տեղեկության կարոտ: Նօք՛արը թաքալը՛րէն ասում ա.- Իմ հօր անա շատ ըմ նիգարան, օգըմ ըմ քիւննմ, տը՛սնամ (ՆԼԻԺԲ, 76):

ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ/ՆԻՐԱՐԱՆԱՏԵՐ - գ. Անտեղյակություն, որեւէ մեկի կամ մի բանի մասին տեղեկություն ունենալու կարոտություն: Յիւրը նիգըրընա-տը՛ղ ա ինիս, վը՛րցակ ա տընէս, ծառավը իրը՛ք հէտ շօռ տասս, մուրթէս... (ԱԱ, 49):

ՆԵՐԱՐԱՆՈՒԹՈՒՆ/ՆԻՐԱՐԱՆՈՒԹՈՒՆ - տեն ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ:

ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ (թրք. nizam (օրէնք, կանոն) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Նըզամա ըղնէլ - Կանոնավորությունը խախտվել: Էնքան էտ մըղակը պէցալ ըն, կապալ, նըզամա ընգալ ա (Ձ):

- Նըզամա քըցիլ - Կանոնավորությունը խախտել: Բաղը նըզամա քըցալ ա (Բ):

- Նըզամա ծըռէլ - տեն Նըզամա ըղնէլ: ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Նըզմիհան անէլ - տեն Նըզամա քըցիլ:

- Նըզմիհան ինիլ/տը՛նալ - տեն Նըզամա ըղնէլ:

ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ (թրք. nüzul) - տեն ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ:

ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ (գրք. նզուլ) - տեն ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ:

ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ/ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ - տեն ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ:

ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ (գրք. նզուլ) - տեն ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ:

- Նըզուլ քըցիլ - տեն ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ (1): ...Ասում ա.- Ազի, յը՛ս մը՛նէլը մըռնըլա-կան ըմ, քէգ նըզուլը ըմ քըցում, վար իմ վերջի ասածըս անէս վուչ... (ՅԺՅ, VII, 201):

ՆԵՐԱՐԱՆԱՏԵՐ (գրք. նեղ) - ած. Ոչ մեծ լայնություն ունեցող, նեղ, սեղմ: ...Նէղ կըծանավը ընցընէլիս մին չըրըխկօն ա ըլնում ընջուկավը (ԼԴԲԲ, 264):

- Նըղը ածէլ/լըծէլ/տիսիլ/քըցիլ - Նեղել, ճնշել, դժվարին վիճակի մեջ գցել: Խանը ըտըրանց շատ ար նը՛ղը ածում (Ձ):

- Նըղը ըղնէլ - Դժվարին դրության՝

կացության մեջ ընկնել: *Վեր նրդըն ըն ըղնում, կավըն էլ ըն ծախում* (Ձ):

- Նրդ տրդ - Դժվար վիճակ՝ կացության: *Թաքավերին ախճիգը ըրնզըմը տըսնըմ ա, վրդ ուրան սիրած տղան նրդ տըդ ա...* (ՅԺՅ, V, 128):

- Նրդու ածել - *տեն* Նրդը ածել: *Ըտըրանը մերունց էզգանան նրդու յըն իլնլ ըծէխս* (ԱԱ, 24):

- Նրդու կնլ - Մտատանջության մեջ ընկնել, մտատանջվել: *Ուստան շատ մը-տըծէյան նրդու վա կամ, սրտը ճաքում ա, մըռնում* (ՅԺՅ, VII, 51):

- Նրդ օր - *տեն* Նրդ տըդ: *Լավ պարիկամը նրդ օրըն ա մանիլում անում* (ԱԲԲ, 35):

- Նրդ օրեն հըսնել - Ծանր կացության մեջ գտնվողին օգնել: ... *Միևը վար նեղ տեղ ար ընում, էն միևը նեղ օրեն հըսնում ար* (ՅԺՅ, V, 443):

ՆԵՐԴԵԼ/ՆԵՐԵԼ/ՆԵՐԵԼ (գրք. նեղեմ)

- *նր. տեն* Նրդը ածել: ՆԵՐԴԵԳ/ՆԵՐԵԳ/ՆԵՐԵԳ - *ած. Մի քիչ նեղ, նեղիկ: Նրդեգ հըղե յա Սարեն շենին հըղեն* (Բ):

ՆԵՐԴԱՍԱԿ/ՆԵՐԴԱՍԱԿ/ՆԵՐԴԱՍԱԿ - *տեն* ՆԵՐԴԱՍԱԿՈՐԻՆ: 2. *տեն* ՆԵՐԴ:

ՆԵՐԴԵԼ/ՆԵՐԴԵԼ/ՆԵՐԴԵԼ (գրք. նեղիմ) - 1. *կր. եւ չք.* ՆԵՐԵԼ-ի: 2. *չք. տեն* ՆԵՐԴԱՍԱԿ(Վ)ԵԼ:

ՆԵՐԴՈՒԹՈՒՆ/ՆԵՐԴՈՒԹՈՒՆ/ՆԵՐԴՈՒԹՈՒՆ (գրք. նեղուպիւն) - գ. 1. Նեղ՝ սեղմ լինելը: *Տանը նրդուպիւնը ըտըրան շատ ա նրդում* (Ձ): 2. *փխք.* Յոգս, մտատանջություն, անհանգստություն, ցանք, չար-չարանք: *Քըսիբին հի՛տե համ հըրսանէ-քըն ա նրդուպիւն, համ բաղարանքը* (Ձ):

- Նրդուպիւն կըրել/քաշիլ - Անհանգստանալ, մտատանջվել: *Ժուղովորթը շատ ա ուրխանըմ, վրդ էլ ճիրի նեղուպիւն չըն քաշիլ...* (ՅԺՅ, V, 22):

- Նրդուպիւն տալ - Անհանգստություն՝ մտատանջություն պատճառել, անհանգստացնել: *Էտ շենին ժուղովորթեն պարսիկեն էզգանան նեղուպիւն ըն լնլ տաս, թըընէս* (ԱԱ, 19):

ՆԵՐՍԱ/ՆԵՐՍԱ/ՆԵՐՍԱ/ՆԻՍԱ/ՆԵՐՍԱ - *տեն* ԱՆԱՎ:

- Նրստա կենալ - 1. Կաջել, փակջել: *Փնդը յափըջխանում ա, վեր լավ նըստա կենա* (Ձ): 2. *տեն* Նրստա կենալ, պուք չըկնալ:

- Նրստա կենալ, պուք չըկնալ - 1. Մեկից՝ մի բանից ձեռք չբաշել՝ չիրա-ժարվել՝ օձիքը բաց չթողնել: *Անիրըս մարթ ա Կարօն, վեր օգում ա միևին անա պարթկ յոր օնէ, նրստա յա կենում, պուք չի կամ* (Բ): 2. Ամուր բռնել, ամուր

կաջել որեւէ բանի: *Խօխան նրստա յա կենում, պուք չի կամ մօրը անա* (Ձ):

- Նրստա կըցընել - Կաջնել, փակց-նել: *Թօխտը կըլէխտ ա անում, նրստա կըցընում* (Ձ):

- Նրստա մըրթավըն կնլ - Մարդ-կային լավ հատկանիշներ ունենալ: *Ախմաղ մարթ ար էտ չօբանը, նրստա ըսկի մըրթավըն չար կամ* (Ձ):

- Նրստա Յերուսաղէմ քիւնիլ - Մեկից դժգոհ՝ բողոքալուր լինել: *Կըլխօզէն նախագան փիս մարթ ա ինում, լօխ նրստա Յերուսաղէմ ըն քննում* (Ձ):

- Նրստա շըռըռնալ - Որեւէ վատ հատկանիշ մեկի մոտ ակներբել լինել: *Ղըխաթթիւնը նրստա շըռըռնալ ա, էն հիւն կընգօթուն բիղի անէ* (Բ):

- Նրստա պուք չըկնալ - 1. Մեկի հետ շատ կապված լինել, շատ սիրել: *Այան կուճուր թօնանը նրստա պուք չար կամ* (Ձ): 2. *տեն* Նրստա կենալ, պուք չըկնալ:

- Նրստա տալ - *տեն* Նրստա կըցընել:

- Նրստա քար չի պուք կնլ - Ասում են խիստ ժլատ մարդու մասին:

ՆԵՐՍԱԿ/ՆԵՐՍԱԿ/ՆԵՐՍԱԿ/ՆԻՍ-ՍԱԿ/ՆԵՐՍԱԿ - 1. *տեն* ԱՆԱԿ: 2. *տեն* ԶԻՐԱԿ:

ՆԵՐԱԿ - *տեն* ՆԵՐԱԿ:

ՆԵՐԿ/ՆԵՐԿ (գրք. ներկ) - *տեն* ԿՈՐԱՍԿԱԿ:

ՆԵՐԿԵԼ/ՆԵՐԿԵԼ (գրք. ներկեմ) - *նր. տեն* Կըրասկա տալ:

ՆԵՐԿԵԼ/ՆԵՐԿԵԼ - *կր. եւ չք.* ՆԵՐԿԵԼ-ի:

ՆԵՐՍ/ՆԵՐՍ (գրք. ներս) - *տեն* ՍԱԶՂՈԼ:

ՆԵՐՍԿԻՐ/ՆԵՐՍԿԻՐ - *տեն* ՍԱԶՂՈԼ:

ՆԵՐՍԻ/ՆԵՐՍԻ - *տեն* ՍԱԶՂՈԼ:

ՆԵՐԹԵ - *տեն* ՆԵՐԹԵ:

ՆԵՐԹԻ - *տեն* ՆԵՐԹԵ:

ՆԵՐՍԱ - *տեն* ՆԵՐՍԱ:

ՆԵՐՍԱԿ - *տեն* ՆԵՐՍԱԿ:

ՆԵԼԱԹԵԼ - *նր.* 1. Կոշիկի տակ փոք-րիկ պայտ խփել: ... *Տակերը նըլաքած չըմըշկնէս լօխ հըվըքէցի խորջիւնիս մէջը...* (ՁՏ, Ա, 148): 2. *տեն* ՆԱԼԵԼ (Ձ):

ՆԵԼԱԹԵԼ - *կր. եւ չք.* ՆԵԼԱԹԵԼ-ի:

ՆԵԼԲԵՐԴՈՐԹԻՆ/ՆԵԼԲԵՐԴՈՐԹԻՆ - գ. Նալբանդի լինելը, Նալբանդի ար-հեստը: *Նըլբընդօրունը Նըլբանդանց ցըդէն փէշակըն ա* (Բ):

ՆԵԼԶԱՆ - Գործածվում է կապակ-ցությունների մեջ:

- Նըլքիան անել - 1. Նալերը հանել: *Ծիլին նըլքիան ըն անում, պէց թօղում* (Ձ): 2. *փխք.* Սնանկացնել: *Խըդճէն լափ*

նըլքիան ըն ըրալ, փուլ չօնէ, թա հաց ինք օնէ (Բ):

- Նըլքիան ինիլ - 1. Նալերը հանվել՝ թափվել: *Նըլքիան իլնծ էշը կըսըլքիէ* (Բ): 2. *փխք.* Սնանկանալ: *Առաջ ա իլնլ հարուստ, միհէնք նըլքիան ա իլնլ* (Բ):

ՆԵԼԸՍԵԼ/ՆԵԼԸՍԵԼ - գ. Պայտը՝ իր գամերով: *Չօրք նըլմէխ ա շինում, տամ իշատըրնը* (Ձ):

- Նըլմէխը վեր թափել - *տեն* Նըլքիան ինիլ:

ՆԵԼԸՓՕՏԵԼ - *տեն* ՆԵԼԱԹԵԼ (շա-տերի մասին):

ՆԵԼԸՓՕՏԿԵԼ - *կր. եւ չք.* ՆԵԼԸՓՕՏԵԼ-ի:

ՆԵԼԸՍԵԼ - *տեն* ՆԵԼԸՍԵԼ:

ՆԵԼՕՏԵԼ - *տեն* ՆԱԼԵԼ (շատերի մասին):

ՆԵԼՕՏԿԵԼ - *կր. եւ չք.* ՆԵԼՕՏԵԼ-ի:

ՆԵԼԱԼԱԿ - *ած.* Անպետք, անգոր-ծածական: *Տանը հիշկան նըխալափ շծ-րեր ա ինում, լօխ տամ ա էտ ուզօղէն* (Ձ):

ՆԵԼԱՆԶԵԼ/ՆԱԼԱՆԶԵԼ/ՆԵԼԱՆԶ-ՎԵԼ/ՆԱԼԱՆԶՎԵԼ (գրք. նախանծիմ) - *չք.* Նախանծի զգացումով տոգորվել՝ լցվել, նախանծել: *Էս պէնը վեր տըսնաս չի, թաքավերէն վէգիրը նըխընծէս ա* (ՆԼԴԺԲ, 60):

ՆԵԼԱՆԶԿՈՒՏ/ՆԱԼԱՆԶԿՈՒՏ/ՆԵԼԱՆԶԿՕՏ/ՆԱԼԱՆԶԿՕՏ (գրք. նա-խանծկոտ) - *տեն* ՓԱԼԸԼ (2): *Թաքա-վերը իրավունք ա տամ էտ պուճուր տը-ղին, վրդ ուրան նախանծկոտ ախպօրցը հիւն պատիժ օգում ա, տա* (ՅԺՅ, V, 26):

ՆԵԼԱՆԶՎԵԼ - *տեն* ՆԵԼԱՆԶԵԼ:

ՆԵԼԱՆԶՕՐԹԻՆ/ՆԱԼԱՆԶՕՐԹԻՆ - *տեն* ՓԵԼԸՕՐԹԻՆ: *Նախանծուրու-նան մէծ ախպերը օգում ա ըսպանէ պի-ծի ախպօրը* (ՆԱԲ, II, 36):

ՆԵԼԱՆ-ՆԱԼԻՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նըխըն-նախուն անել - *տեն* ԽՈՒԿ-ԽՈՒԿԱՏԵԼ:

ՆԵԼԱՐԱԹՕՐ/ՆԵԼԱՐԱԹՕՐ - գ. Աշ-նան այն ժամանակը, երբ նախիրը այլեւս չեն հավաքում արոտ տանելու համար, այլ անասուններին ազատ են արձակում: *Նըխըրաթօրը նօյմբերըմըն ա ինում* (Ձ):

ՆԵԼԱՐԶԻ - *տեն* ՆԱԼԱՐԶԻ:

ՆԵԼԱՐԶՕՐԹԻՆ - *տեն* ՆԱԼԱՐԶՕՐԹԻՆ:

ՆԵԼՇԱԿՈՒՐ - *ած.* Նախընթաց գար-դարված, նախընթաց ունեցող, վրան նախ-ընթաց արած: *Նըխշալուր քննալ յա թը-խալ* (Բ):

ՆԵԼՇԱԿԸ - *տեն* ՆԵԼՇԱԿԸ:

ՆԵԼՇԸՆԸԳՈՐ/ՆԵԼՇԸՆԸԳՈՐ

(պրս. *naqš-nigar*) - 1. գ. Բուսական կենդանական եւն պատկերներով՝ Նախշերով նկար՝ գործվածք եւն: Մին լավ նրխշընըգար ա կործում, տամ ըտըրան (2): 2. ած. Նախշազարդ, գեղեցիկ: Նրխշընըգար շօրէր ա կըճալ (Բ):

- Նրխշընըգար ա՝ Այդքան Նախշազարդելու՝ գեղեցկանալու կարիք չկա: Չօբանը ասմա.- Էտ մըհակը հօր ըս էտքան Նախշում, հինչ ա՛, նրխշընըգար ա՛ (2):

- Նրխշընըգար անել - Գեղեցիկ գործ կատարել: Էտ ուստան նրխշընըգար անող ուստա յա (Բ):

ՆԵԽՇԵՆԻԳԱՐ - տէն ՆԵԽՇԵՆԵՐԳԱՐ:

ՆԵԽՇՈՒՆԱՆԱԼ/ՆԵԽՇՈՒՏԱՆԱԼ - չք. Նախշուն դառնալ, սիրունանալ: Քըվօրը ախճիգըն էլ մըծացալ ար, նըհէնց նրխշունացալ, վար նըմանը կար վէչ (ՅԺՅ, V, 383):

ՆԵԽՇՈՒՆԱՎՈՒՆ/ՆԵԽՇՈՒՏԱՎՈՒՆ - ած. Քիչ Նախշուն՝ սիրուն: Կամ ա, տըսնում մին նրխշունավուն կընէգ ըտը՛ղ նըստած (2):

ՆԵԽՇՈՒՆ-ՆԱԽՇՈՒՆ/ՆԵԽՇՈՒՏ-ՆԱԽՇՈՒՏ - տէն ՆԱԽՇՈՒՆ (շատերի մասին):

ՆԵԽՇՈՒՆՑ(Ը)ՆԵԼ/ՆԵԽՇՈՒՏՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՆԵԽՇՈՒՆԱՆԱԼ-ի:

ՆԵԽՇՈՒՆՕՐԹՈՒՆ/ՆԵԽՇՈՒՏՕՐԹՈՒՆ - գ. Նախշուն՝ սիրուն լինելը: Խօրթ մարը Էտ ըխճըկանը նրխշունութունէն դարդան սիրում չար (2):

ՆԵԽՇՈՒՏԱՆԱԼ - տէն ՆԵԽՇՈՒՆԱՆԱԼ:

ՆԵԽՇՈՒՏԱՎՈՒՆ - տէն ՆԵԽՇՈՒՆԱՎՈՒՆ:

ՆԵԽՇՈՒՏ-ՆԱԽՇՈՒՏ - տէն ՆԵԽՇՈՒՆ-ՆԱԽՇՈՒՆ:

ՆԵԽՇՈՒՏՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՆԵԽՇՈՒՆՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՆԵԽՇՈՒՏՕՐԹՈՒՆ - տէն ՆԵԽՇՈՒՆՕՐԹՈՒՆ:

ՆԵԽՐԱԹՕՐ - տէն ՆԵԽԵՐԱԹՕՐ:

ՆԵԿԱՏԵԼ (գրք. նկատել) - նք. Աղոտ կերպով տեսել, նշմարել: Տըղան նըկատըմ ա, վէր մին վագըր ա կամ (ՅԺՅ, V, 28):

ՆԵԿԱՏԿԵԼ - կք. եւ չք. ՆԵԿԱՏԵԼ-ի:

ՆԵԿԱՐ (գրք. նկար) - գ. 1. Ներկերով՝ մատիտով՝ գրիչով եւն պատկերված առարկաների վերարտադրություն, պատկեր, նկար: Տըղան վէր Էտ նըկարը տըսալ վէչ, խըրէգ մընաց, թա կիծկի (ՅԺՅ, V, 134): 2. Լուսանկար: Փօտօգրափը նըկարում ա, նըկարը տոն օնում, պատան կախ տամ (2):

3. փխբ. Գեղեցիկ՝ հմայիչ անծ կամ իր: Ախճիգ, հինչ ախճիգ, մին նըկար (2):

ՆԵԿԱՐԵԼ (գրք. նկարել) - նք. 1. Որեւ պատկեր ներկով՝ մատիտով՝ գրիչով եւն վերարտադրել, նկարել: Մատիտը յըր ա օնում, պատեն յըրա Էտ ծառը նըկարում (2): 2. Լուսանկարել: Փօտօգրափը ըտըրան թաքուն նըկարում ա (2):

ՆԵԿԱՐԻՉ - գ. 1. Նկարչությամբ զբաղվող արվեստագետ, գեղանկարիչ: Համին Էտ քաղաքումը ապրում ար մին շատ լավ նըկարիչ (ՅԺՅ, V, 176): 2. տէն ՓՕՏՕԳՐՈՒՓ:

ՆԵԿԱՐԿԵԼ - կք. եւ չք. ՆԵԿԱՐԵԼ-ի: ՆԵԿԱՐԱՆԱԼ - տէն ՆԵԶՐԱՆԱԼ: ՆԵԿԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՆԵԶՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՆԵԿԱՐՕՐԹՈՒՆ - տէն ՆԵԶՐՕՐԹՈՒՆ:

ՆԵՅԱԽ/ՆԱՅԱԽ - մ. Ապարդյուն կերպով, անտեղի, իզուր: Նըհախ էլ էնքան չըրջըրվէցէ բօստանը ճիրը՛ցէ, էն ա, թօռ ա կամ (Բ):

- Նըհախ տըղան/տըղը - տէն ՆԵՅԱԽ: Ախճիկը ընգընըմ ա տօռըն-տօռըն, լաց ինըմ, ամմա նըհախ տըղը (ԼՂԲ, 357):

- Նըհախ տըղան ք՛ծմուր էրիլ - Ապարդյուն կերպով՝ անտեղի գործ անել կամ խոսակցություն բացել: Մարթը ասմա.- Էտ պէնը ամմա կանի չի, նըհախ տըղան ք՛ծմուր մէր էրիլ (2):

ՆԵՅԱՆՉ - տէն ՆԵՅԱՇ:

ՆԵՅԱՇ/ՆԵՅԱՆՉ/ՆԵՇԱՆՑ/ՆԵՇԱՍ/ՇԵՅԱՆՑ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նըհաշ տալ - 1. Տեսնել տալ, տեսցնել, երեցնել: Նծքարը տոն ա օնում, Էտ նամակը թաքավէրին նըհաշ տամ (2): 2. Ապացուցել, փաստերով՝ օրինակով համոզել: Դերվիշը ասմա.- Յըս կարիմ նըհաշ տամ, վէր ըտի չի իլնլ (2): 3. Տալ, տրամադրել, հանդես բերել, դրսևորել: Դըջըղներէն ըռըջքաշին ա-տում ա.- Բէղմա քու օժըտ նըջանց տաս, վըր մէգ հընգէր անիւք (ՆԼՂԺԲ): 4. Սովորեցնել, բացատրել, հասկացնել: Հնրը տըղորանցը նըհաշ ա տամ, թա հունց հծնծ անին (2): 5. Ցուցադրել, ներկայացնել: Շէնումը մին օր կիսօ յըն նըհաշ տամ (2): 6. Հաստատել, հայտնի դարձնել: Վըննահէտը նըհաշ ա տամ, վէր օղտը մին ըշկանէ յա ըլնլ, պէռնըն էլ բանմազ ա ըլնլ (ՆԱԲ, 53): 7. Մատնացուց անել: ... Իծնտարը գիղնա ա, թան ուրան ըծէրէն տեղըն ա նըջանց տաս (ՅԺՅ, V, 486): 8. Գործածվում է որպես սպառնալիքի արտահայտություն: Խանը ասմա.- Յըս տըղանց նը-

հաշ կըտամ, թա հինչ ասէլ ա ծի կուդանալը (2):

ՆԵՅԱՏԱԿ (գրք. Նախատակ) - գ. 1. Հավատի պաշտպանության համար գոհված մարդ: Ասում ըն, Էտ ծառէն տակէն մին նըհատակ ա թաղած (2): 2. Սրբատեղի, սուրբ վայր՝ տեղ, որտեղ Նախատակ է թաղված: Բողոքան դային տանում ա նըհրտակէն էրկու պըռըշի տընգում (Բ):

ՆԵՅԱՐ (աղբք. *nahar* (ճաշ) - գ. Թեթեւ Նախաճաշ՝ ճաշ: Ասում ա.- Էս հաց օտէլ չար, Էս նըհար ար (2):

- Նըհար անել - Թեթեակի Նախաճաշէլ՝ ճաշել: Ըտըրանը շատ ըն ինում թայդի, նըհար ըն անում, տոն կամ (2):

ՆԵՅԵՆՑ - տէն ՆԵՅԵՆՑ:

ՆԵՅԵՏ՝ - տէն ՆԵՅԵՏ՝:

ՆԵՅԵՏ՝ - տէն ՆԵՅԵՏ՝:

ՆԵՅԵՏ՝/ՆԵՅԵՏ՝/ՆԻՅԵՏ՝ - կ. Ցույց է տալիս՝ 1. Միասնություն, ընկերակցություն՝ միասին: Ինքըն էլ ուրան դունաղէն նըհէտ հըղէ յա ինում, քինամ հէռէ յէրգիրէն... (ՆԼՂԺԲ, 72): 2. Գործողության փոխադարձություն՝ միմյանց, իրար միջեւ: Օշափը օգում չի Էտ տըղէն նըհըտ կըռվէ (2): 3. Վերաբերություն՝ նկատմամբ: Նախագան բըրիգադիրին նըհըտ փիս ար (2): 4. Կողմնակցություն, համաձայնություն՝ մեկի կողմը: Կընէգը ասմա.- Տու ինծ նըհըտ ըս, թա դիւշմանիս (2): 5. Տարբեր գործողությունների միաժամանակություն՝ զուգահյուսություն՝ զուգընթաց, միաժամանակ: Հծնծը ըսքըսէլին նըհըտ թօթըն էլ ա հըսընըմ (Բ): 6. Արտահայտում է տրականով անուղղակի խնդրի հարաբերություն: Ըտըրա նըհըտ ծանօթանում ա (Բ): 7. Արտահայտում է զիջման հարաբերություն՝ չնայած, հանդերձ: Էտքանէն նըհըտ էլլա կարում չի յօլլա քի-նի (2): 8. Ցույց է տալիս սահման՝ տեղ, որից մի բան զատվում՝ անջատվում՝ սկիզբ է առնում: Ընդըղան նըհէտ մէր արտէրըն ա (Բ): 9. Ցույց է տալիս պատճառ: Էտ մարթը հըմընջիւնն նըհէտ օգում ա, թա փախճի, էլ փախճում չի (ՆԼՂԺԲ, 25): 10. Ցույց է տալիս այն ան-ծը, որին դիմում են: Մարը ասմա.- Քըգ նըհըտ ըմ, ըսկանում չըս (2):

- Նըհըտը ըղնէլ - 1. Մեկի հետ գործ ունենալ, հարաբերության մեջ մտնել: Նըհըտը ընգնում ա, տըսնում, վէր տա փիս մարթ ա (2): 2. Մեկի հետ սիրային կապերի մեջ լինել: Խաբար ըն տամ, վէր կընէգը Նախագէն նըհըտը ընգալ ա (2): 3. տէն Յըր ըղնէլ (1): 4. Մեկի հետ թշնամանալ, վատ հարաբերությունների մեջ լինել: Նանջանիքը ըտը-

րա նքի՞ր՝ տը ըղնում ա, կօրծա տոնս քըցնում (2):

- Նքի՞ր՝ տը ինիլ - 1. տեն Նքի՞ր՝ տը ըղ- նել (1, 2): 2. Մեկի հետ լավ հարաբերու- թյունների մեջ լինել: Ասում ա.- Յը՛ս ընդըրա նքի՞ր՝ տ օնիս վէջ, տոն քի՞նի (2):

- Նքի՞ր՝ տը ծիր չըծըրել - Մեկի հետ վատ հարաբերությունների մեջ լինել՝ խռով լինել: Ասում ա.- Յը՛ս Կնի՞նն նք- հը՛ս ծիր էլ չըմ ծըրում (2):

- Նքի՞ր՝ տը հաց կըտըրել/հաց նըս- տել/հաց օտել - տեն Մինտը՛դ հաց կը- տըրել:

- Նքի՞ր՝ տը չըխօսել - Մեկի հետ խռով լինել՝ հարաբերությունները խզած լինել:

- Նքի՞ր՝ տը քօն ինիլ - Մեկի հետ սե- ռական հարաբերությունների մեջ մտնել: Ուտես ըն, խըմէս, հըրփիս, յէտ- նան էն հարթնէն, մին էլ կընգանը նը- հէտ քօն ինիս (ԼՂԲ, 314):

ՆԵՅԵ՛Տ/ՆԵՅԵ՛Տ/ՆԻՅԵ՛Տ - Գործած- վում է կապակցությունների մեջ:

- Նքի՞ր՝ տ անել - Փակել, գոցել (դուռը, լուսամուտը են): Տօնը նքի՞ր՝ տ ա անում, քօն ինիւմ (2):

- Նքի՞ր՝ տ ին(վ)իլ - Փակվել, գոցվել (դուռը, լուսամուտը են): Արջը օգում ա, թա փախչի, տօնը նքիէտ ա ինվում (ՆԼՂԺԲ, 112):

- Նքի՞ր՝ տ կնիլ - 1. տեն Նքի՞ր՝ տ ին- (վ)իլ: 2. Թեքվել, մեկի՝ մի բանի կողմը դառնալ: Նքի՞ր՝ տ ա կամ հիրըվանէն տօնը, լօխ նաղլ անում (2): 3. Տեղի տալ, համառությունը՝ բարկությունը անցնել: Շատ ըն կօք տամ, մինչը՛վ վեր էտ մար- թը նքի՞ր՝ տ ա կամ (2): 4. Կազդուրվել: Սամին էն ա լավ մըռես, միհէնք նքի՞ր՝ տ ա յը՛կալ (2):

- Նքի՞ր՝ տ պիրիլ - տեն Յըրա պիրիլ:

- Նքի՞ր՝ տ տալ - Քշել, հեռացնել, վռնդել, վտարել, հալածել: Յալլը՛խը կատու վա տըռնաս, մուկնէրէն նիհէտ տաս (ԱԱ, 72):

ՆԵՂ - տեն ՆԵ՛ղ:

ՆԵՂԱՆԱԼ (գրք. Նեղանամ) - չք. 1. Լայնքը փոքրանալ, նեղ՝ սեղմ դառնալ: Էտ հըղէն քանէ քնիւնում ա, նըղանում ա (2): 2. փխք. Ծովություն անել, որեւէ բան անելու մեջ ծովություն ցուցաբերել, ալարել: Էտ ախճիճը նըղանում ա տը՛ղան տըմբքան ինի, քընա հաց յօր օնէ, օտէ (ՅԺՅ, V, 320): 3. փխք. Յոգնել: Նըղացած ա ինիս, քօնը տընէս ա, ըտը՛դ էլ քօն ա ինիս (ԼՂԲ, 385): 4. փխք. Վիրավորվել (խոսքից, արարքից են): ...Որո՛ր անա նըղացէն, քօռ ու փէշման հըռացէն (ԱԱռ, 66):

ՆԵՂԱՆԸՍ - գ. Փաղաքշական ար- տահայտություն՝ ուղղված սիրված ան-

ձին, սիրելիս: Նըղանըս, մին ըստաքան ճնր տօ, խըմիւմ (2):

ՆԵՂԱՐԱ/ՆԱՂԱՐԱ (արաբ. náara (գոյցուն, աղաղակ), պրս. nāğğare, թրք. nagara (թմբուկ) - գ. Փոքրիկ թմբուկ, նա- դարա: Էլիա իւրան կուրցընում չի, նը- դարան յօր ա օնում, ըսկըսում պէցնիւր սննամ վը՛ր թակէլը (ՅԺՅ, VI, 270):

ՆԵՂԱՐԱԶԻ/ՆԱՂԱՐԱԶԻ (պրս. nāğğarezi) - գ. Թմբկահար, նաղարաջի: Մին նըղարաջի քըշէրէն կէսին հըրսըն- քան տոնս ա կամ, վը՛ր քի՞նն տօն (ՅԺՅ, VI, 270):

ՆԵՂԷԼ - տեն ՆԵ՛ղԷԼ:

ՆԵՂԵՍԸՐՏ(Վ)ԷԼ (գրք. Նե- դասրտեմ) - չք. Անհանգստանալ, նեղվել, նեղսրտել: Շատ վախտ էս հարթը մէնակ ինիւնն նըղըսըրտվում ա, տոնս կամ բերթին կըլիան յէշում, աշխարք տը՛սնում (ՆԼՂԺԲ, 68):

ՆԵՂԵՍԸՐՏՏ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՆԵՂ- ՍԸՐՏ(Վ)ԷԼ-ի:

ՆԵՂԵՍԸՐՏՕԹՈՒՆ (գրք. Նեղա- սրտություն) - գ. Նեղսրտել, նեղվել: Նը- դըսըրտօթունը մարթին կըսպանէ (2):

ՆԵՂԵՎԵՐԿԷԼ - տեն ՆԵ՛ղՎԵՐԿԷԼ:

ՆԵՂԵՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՆԵՂԱՆԱԼ-ի:

ՆԵՂԷԷՎ՝ - տեն ՆԵ՛ղԷԷՎ՝:

ՆԵՂՎԱՍԿ - տեն ՆԵ՛ղՎԱՍԿ:

ՆԵՂՎԱՐ(Վ)ԷԼ/ՆԵՂԵՎԵՐԿԷԼ -

տեն ՆԵՂԵՍԸՐՏ(Վ)ԷԼ:

ՆԵՂՎԷԼ - տեն ՆԵ՛ղՎԷԼ:

ՆԵՂՎԵՍԿՕԹՈՒՆ - գ. Անհրաժեշտ լայնության՝ տարածության բացակայու- թյուն, նեղ՝ սեղմ լինել: Տանը նըղվըսկօ- թունը տըրանց շատ ա խընգարում (2):

ՆԵՂՕԹՈՒՆ - տեն ՆԵ՛ղՕԹՈՒՆ:

ՆԵՍԱՆ/ՄԸՆԱՆ (գրք. Նման) - 1. ած.

Մի բանի նմանություն ունեցող: Էտ տըղան տէսնում ա՝ իւրան նըման մին ջահիլ կամ ա (ՅԱԲ, 15, 126): 2. կ. Արտահայտում է համեմատություն՝ ինչպես, որպես: Յինչ ը՛ս արջու նըման յըրա պըրծընում (Բ):

- Նըմանը չինիլ - Արտասովոր՝ ան- նման լինել: Ախճիճ, հինչ ախճիճ, նը- մանը կա վէջ (2):

ՆԵՍԱՆԱԼ - չք. Խոնավանալ՝ թացա- նալ, խոնավ՝ թաց դառնալ: Քըշէրը թօռ յը՛կալ, վը՛րը նըմացալ (Բ):

ՆԵՍԱՆԻՆ - տեն ԸՐԸՍԱԿԷՆ:

ՆԵՍԱՆՎԷԼ (գրք. Նմանեմ) - չք. Նման լինել, նման դառնալ: Ախճիճը հիշկան մըծանում ա, մօրըն ա նըման- վում (2):

ՆԵՍԱԿԵ՛Տ - գ. Խոնավության հոտ: Շնորհրան նըմավը՛տ ա կամ (Բ):

ՆԵՍԱԿՈՒՆ - ած. Մի քիչ խոնավ: Վը՛րը նըմավուն ա, լ՛ալ վըրէլի վախ- տըն ա (Բ):

ՆԸՍԸԿԱԿՕԽ - Գործածվում է կա- պակցության մեջ:

- Նըմըկակօխ անել - Մեկին շատ նամակներ գրելով՝ ծանծրացնել: Էն- քան նամակ կիրից մարթին յըրա, լափ նըմըկակօխ ըրալ (2):

- Նըմըկակօխ ինիլ - Շատ նամակ- ներ ստանալով՝ կարդալով՝ ծանծրանալ: Էնքան նամակ ըստացէ, նըմըկակօխ իլի (Բ):

ՆԸՍԸՆՏ(Ը)ՆԷԼ (գրք. նմանեցուցա- նեմ) - նք. 1. Մեկի կամ մի բանի նման համարել՝ պատկերացնել: Էտ մարթին իւրան ախպօրըն ա նըմընցընում (2): 2. Նման դարձնել: Տըղան իւրան յէրիշը հօրը յէրիշին ար նըմընցընում (2):

ՆԸՍԸՆՏՕԹՈՒՆ (գրք. նմանություն) - գ. Նման լինել, նմանություն: Ըտըրանց նըմընօթունը Էնքան շատ ա ինիւմ, վէր մարըն էլ չի կարում իւրիւր անա ճօկէ (2):

- Նըմընօթուն անել/տալ - Նման լի- նել, նմանվել, հիշեցնել: Էտ քօլը հը- ռանցէ մարթու նըմընօթուն ա տամ (2):

ՆԸՍԸՆԸԼԸՐ/ՆԱՍԸՆԸԼԸՐ (թրք. nə- mişlik) - գ. 1. տեն ՆԸՍՕԹՈՒՆ: 2. Խոնավ՝ թաց տեղ: Էս նըմընըղըմը հիւնց ը՛ք կէնում (Բ):

ՆԸՍԸՐԴԱՆԱԼ - չք. Տմարդի՝ ստոր դառնալ: Ասում ա.- Մխպեր, տու վէլ ըս նըմըրդացալ (2):

ՆԸՍԸՐԴՏ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՆԸՍԸՐ- ԴԱՆԱԼ-ի:

ՆԸՍԸՐԴՕԹՈՒՆ - գ. Տմարդություն, ստորություն: Արտը վէր նըմըրդօթուն անէ, կավը տօնը կըպահէ (ԱԲԲ, 21):

ՆԸՍԸՏ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՆԸՍԱՆԱԼ-ի:

ՆԸՍՆԸՍՏ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԿԸՍԿԸ- ՍԱԼ:

ՆԸՍՈՒՍԱԿԷՐ - տեն ՆԸՍՈՒՍՕ- ՎՈՒՐ:

ՆԸՍՈՒՍԷՇ/ՆՈՒՍՈՒՍԷՇ - տեն ՆԸՍՈՒՍՕՎՈՒՐ:

ՆԸՍՈՒՍՕՎՈՒՐ/ՆԸՍՈՒՍԱԿԷՐ/ ՆՈՒ- ՍՈՒՍՕՎՈՒՐ/ՆՈՒՍՈՒՍԱԿԷՐ - ած. Նա- մուս ունեցող: Նըմուսօվուր մարթ շատ կա Ղարաբաղ (Բ):

ՆԸՍՕԹՈՒՆ - գ. Խոնավություն՝ թա- ցություն: Վը՛րդումը նըմօթուն չի կա (Բ):

ՆԸՅԱԹ/ՆԻՅԱԹ - տեն ՍՈՒՐԱՃ:

ՆԸՅԷՐ - տեն ՆԸՅԸՐ:

ՆԸՅԸՐ/ՆԻՅԸՐ/ՆԸՅԷՐ/ՆԻՅԷՐ - կ.

Դեպի վերել: Կը՛տը նըլը՛ր պիցըրանում ըն, տը՛սնում ըտը՛դ մին շըռըռըռան (2):

ՆԸՆԸ-ՆԱՆԷ - տեն ՆԱՆԷ-ՆԱՆԷ:

ՆԸՆՋԱԼ - տեն ՆԸՆՋԻԼ:

ՆԸՆՋԻԼ/ՆԻՆՋԻԼ/ՆԸՆՋԱԼ (գրք. ննջեմ) - չք. Թեթևակի քնել, կիսաքնե- լու նման թմրության մեջ ընկնել, ննջել:

Վեր տրվում ընդէտ մարթը նընջում ա, տոնս ըն կամ, փախչում (2):

ՆՈՆՁՈՏ(Ը)ՆԵԼ/ՆԻՆՁՈՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՆՈՆՁԻԼ-ի:

ՆՈՇԱՆ/ՆԻՇԱՆ (գրք. նշան) - գ. 1. Որեւէ կարգի նիշ՝ դրոշմ՝ պատկեր՝ առարկա են, որ ծառայում է որեւէ բան նշանակելու համար, նշան: *Էտ հղճցը դրոշակէն տիրած էտ քարը նշան ա, վեր ըտըդ էտ ա միւսա կա* (Բ): 2. Գլխի՝ ձեռքի են շարժում, որով մի բան են հայտնում՝ հասկացնում: *Մարթին կըլ-խալ անէլը նշան ար կընգանը հըտէ, վեր դունաղէն հըտէ հալ մորթէ, խորագ շինի* (2): 3. Բնական բիծ՝ խալ՝ պուտ են: *Էտ ըխճըկանը թօշէն յորա մին մըծ նշան կար* (2): 4. Որեւէ բանի նախանշան: *Յերգինքը սըվացալ ա, էտ նշան ա, վեր սէլ ա կըլական* (Բ): 5. Նշանառության առարկա, թիրախ: *Ղա-ջաղբաշին մին քժթոնկ ա տիւնում քժր-ծէն յորա, թա.- նշանը էտ ա, կարում ըք՝ յորա ըրէք, վեր քըցէցէք* (2): 6. տեն ՆՈՇՆՏՈՐԻԹ:

- Նշան անել - 1. Որեւէ բանի վրա նշան դնել՝ նշանակել: *Ահէտ էտ Մու-խանը տոնս ա կա տըռնան, տըռնաս, վեր պառալը դըրբըգէն նշան ա ըրալ...* (ՀԺՅ, V, 301): 2. տեն ՆՈՇԱՆԵԼ:

- Նշանը կտրցընել - 1. Շփոթվել, չկարողանալ տեղը ճարել: *Վըրսկանը նշանը կտրցընում ա, ախպիրը քըթէ-նում չի* (2): 2. Նախկին շուքից գրկվել: *Խանումը էն ըրջվա խանումը չի էլ, նշանը կտրցըրալ ա* (2):

- Նշանը յըտ տալ - Նշանածից հրաժարվել, նշանադրությունը չեղյալ համարել, որպես նշան բերված մատա-նին եւ այլ իրերը վերադարձնել: *Նշա-նըս յէտ ըն տըվալ, տըկտըկօնըս յէր ա ինըմ...* (ՁՏ, Ա, 172):

- Նշանը(տ) յըտ ըն տըլան - Վնաս չունի, նրա՝ քեզ հետ ոչ մի վատ բան չի պատահի (ասում են, երբ մեկը, պատ-վից ցածր համարելով կամ ամաչելով, հրաժարվում է որեւէ բան անելուց): *Մա-րը ասմա.- Խէ քինամ չըս տու վէլ փնդ պիրիս, ծախիս, նշանըս յըտ ըն տը-լան* (2):

- Նշան յըր օնել - տեն Նշան փըռնել:

- Նշան տալ (գրք. նշան տալ) - 1. Որեւէ շարժումով կամ ազդանշանով մեկին մի բան հայտնել՝ հասկացնել: *Յը-ռանցէ նշան ա տամ, հընգէրունքը մուտանում ըն* (2): 2. տեն ՆՈՇԱՆԵԼ:

- Նշան տիւնիլ - 1. տեն Նշան անել: 2. տեն Նշան փըռնել:

- Նշան փըռնել - Յրագենով՝ նետով են նշանառություն կատարել: *Թօմասը նշան ա փըռնըմ ծառին յորա նըստած արչէրին, ընդըրանցան էրկուսին ըս-պանըմ* (ԼՂԲ, 352):

ՆՈՇԱՆԱԾ - գ. 1. Նշանված աղջիկ կամ տղա, հարսնացու: *Էտ ախճիգը նշանածը յոր ա օնում, կամ...* (ՀԺՅ, VII, 17): 2. Ամուսին (հատկապես կնոջ մա-սին): *Տահանք քընում ըն, ամէն միւնը ուրան նշընածէն, ուրան հանէրը, գէմ-քուչը յոր օնում, քընում* (ՀԱԲ, 15, 27):

ՆՈՇԱՆԱԿԵԼ - տեն ՆՈՇՆԱԿԵԼ:

ՆՈՇԱՆԱԿԵԼ - տեն ՆՈՇՆԱԿԵԼ:

ՆՈՇԱՆԱԿՕՎԻ - տեն ՆՈՇՆԱԿՕՎԻ:

ՆՈՇԱՆԱԿԵՐ - տեն ՆՈՇՆԱԿՕՎԻ:

ՆՈՇԱՆԵԼ/ՆԻՇԱՆԵԼ (գրք. նշանել) - նք. Նշանադրությամբ աղջկա եւ տղայի ամուսնանալու խոսք տալ՝ հա-մաձայնություն կնքել, նշան դնել, նշա-նել: *Սէրգի դային թօռնանը նշանում ա, էրկու օրանը յըտ մըռնում* (Բ):

ՆՈՇԱՆԵԼ/ՆԻՇԱՆԵԼ - կք. եւ չք. ՆՈՇԱՆԵԼ-ի: *Ըտըրանց փըսըկվէլի վախտը վեր կամ ա, էրկուսըն էլ նշան-վըմ ըն* (ՀԺՅ, V, 444):

ՆՈՇԱՆՑ - տեն ՆՈՇԱԾ:

ՆՈՇԱՍ - տեն ՆՈՇԱԾ:

ՆՈՇՆԱԿԵԼ/ՆՈՇԱՆԱԿԵԼ (գրք. նշանակել (նշանով ցույց տալ) - նք. 1. Որեւէ բան արտահայտել, այս կամ այն իմաստն ունենալ՝ պարունակել: *Էն ըս-տաքան ճորը նշընըկէն ա, թա ուգիս ըս քինիս համամ* (ՀԺՅ, V, 287): 2. Սահ-մանել, որոշել, հատկացնել: *Յօքոնանը ըտըրան պէնսյա յա նշընըկէն* (2): 3. Կարգել, դնել (պաշտոնի, գործի են): *Պարսէղին նշանակըմ ըն թաքավէր...* (ՀԺՅ, V, 443):

ՆՈՇՆԱԿԵԼ/ՆՈՇԱՆԱԿԵԼ - կք. եւ չք. ՆՈՇԱՆԱԿԵԼ-ի:

ՆՈՇՆԱԿԵՐ - տեն ՆՈՇՆԱԿՕՎԻ:

ՆՈՇՆԱԴՈՐԵՔ - տեն ՆՈՇՆԱՏՈՐԻԹ:

ՆՈՇՆԱԴՈՐԻԹ - տեն ՆՈՇՆԱՏՈՐԻԹ:

ՆՈՇՆԱԴՈՐՍՈՒ - տեն ՅՈՐԹԱՏՈՒ: ՆՈՇՆԱԿՕՎԻ/ՆՈՇԱՆԱԿՕՎԻ - ած. Նշանակովի, ոչ ընտրովի: *Առաջ կըլիսօգէն նախագէն պաշտօնը նշընը-կօվի յա իլնլ* (Բ):

ՆՈՇՆԱԿԵ - տեն ՆՈՇՆԱԿՕՎԻ:

ՆՈՇՆԱՏՈՐԵՔ - տեն ՆՈՇՆԱՏՈՐԻԹ:

ՆՈՇՆԱՏՈՐԻԹ/ՆՈՇՆԱՏՈՐԵՔ/ՆՈՇՆԱԴՈՐԻԹ/ՆՈՇՆԱԴՈՐԵՔ - գ. 1. Փե-

սացուին եւ հարսնացուին նշանելը, նշան դնելը: *Ըտըրանց նշընտըրիքը յօխճին սըրտալըն ա իննում* (2): 2. Փե-սային եւ հարսնացուին նշանելու հան-դեսը: *Նշընտըրիքին վախտը թաքա-վէրին տըղան էտ ըխճըկանը մին մը-տանի յա ինըմ տըված* (ՀԺՅ, V, 46):

ՆՈՇՆԱԿԱՐԵ - գ. հաղատեսակ, որ խաղում են քարերով: *Նշընքարէն առաջ ըն իլնլ խաղ ընէն* (Բ):

ՆՈՇՆԱԿՕՎԻԿ/ՆՈՇՆԱԿԵՐ/ՆՈՇԱ-ՆԱԿԵՐ (գրք. նշանատը) - ած. 1. Նշան կրող՝ ունեցող, նշանակիր: *Կօլան տի-նում ա մին նշընտօվոր ծառու տակէ, վէր յըտնան կարէ քըթէնա* (2): 2. Հայտնի, անվանի: *... Խնքըն էլ նշընտ-օվոր մարթ ա իլնլ՝ Նիկայլայ ցարէն քը-վօրը տըղան* (ԱԱ, 52):

ՆՈՇՆԱՆԱԼ/ՆԻՇՆԱՆԱԼ - չք. Անօրեն՝ անիրավ դառնալ: *Էտ տըղան քանէ մըծանում ա, էնքան նշըրանում ա* (2):

ՆՈՇՆՈՏ(Ը)ՆԵԼ/ՆԻՇՆՈՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՆՈՇՆԱՆԱԼ-ի:

ՆՈՇՆՈՏՈՐԻԿ/ՆԻՇՆՈՏՈՐԻԿ - գ. Անօրենություն, անիրավություն: *Նշը-րօթուն ընօղէն քըթը բիդի դաղիս, վէր էլ նշըրօթուն չանէ* (Բ):

ՆՈՇՆԱԴՐ/ՆՈՇՆԱԴՐ (գրք. նշխար) - գ. 1. Կտոր, փշուր (հատկապես հացի): *Հացէն նշխարքնէն հըվաքում ա, ածում քըսակը, նըստում էշը, հըղէ իննում* (2): 2. Բոլորակ կամ տափակ ու բարակ ան-թթխմոր հաց, որով հաղորդություն են տալիս հավատացյալներին: *Դէրը ըտը-րանց նշխարք ա պիժընում* (2): 3. Սրբերի կմախքից մնացած մաս, մա-սունք: *Նշխարք կա թաղած էտ յըխ-ծուն տակէն* (2):

ՆՈՇՆԱՐ/ՆԻՇՆԱՐ/ՆՈՇՆԱՐ (գրք. նշմար) - տեն ՆՈՇԱՆ (2):

- Նշմար անել/տալ - տեն Նշան տալ (1):

ՆՈՇՆՈՐ/ՆԻՇՆՈՐ (գրք. նշտիր) - գ. Վիրաբուժական փոքրիկ սուր դանակ: *Նշտանը յոր ա օնում, ըտըրա վընընը ճըղում* (2):

- Նշտանի տալ - Նշտարով կտրվածք անել՝ կտրել: *Վէր նշտարի յա տամ, ըտըրա վըննէն վախարը փը-լըխկամ ա* (2):

ՆՈՇՆՈՐԵԼ/ՆԻՇՆՈՐԵԼ - նք. տեն Նշտանի տալ:

ՆՈՇՆՈՐԱՆԱԼ - տեն ՆՈՇՆՈՐԱՆԱԼ:

ՆՈՇՆՈՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՆՈՇՆՈՏՈՐԻԿ(Ը)ՆԵԼ:

ՆՈՇՆՈՏՈՐԻԿ - տեն ՆՈՇՆՈՏՈՐԻԿ:

ՆՈՇՆՈՐԱՆԱԼ - տեն ՆՈՇՆՈՐԱՆԱԼ:

ՆՈՇՆՈՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՆՈՇՆՈՏՈՐԻԿ(Ը)ՆԵԼ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - չք. 1. Խեղճանալ, անգորանալ: *Էնթան քրսիբացալ ա, լափ նըջըրացալ ա Սերգիս (2):* 2. Հիվանդանալ, վատառողջ դառնալ: *Էտ թաքավերը սուտուստ նըջըրանում ա՝ տը՛սնա՝ կընեգը հինչ ա անում (2):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - նք. ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ-ի:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - գ. 1. Խեղճություն, անգորություն: *Նըջըրթունեն մըհար վեշ մինը ըտըրա մըրթատը՛դ չի տինում (2):* 2. Հիվանդություն, վատառողջություն: *Նըջըրթունը հուսորով մ-մուն ըսպանից (Բ):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նստիմ) - չք. 1. Տեղավորվել որեւէ բանի վրա՝ ոտքերը ծալած՝ կախած եւ: *Քընում ա տեսնում՝ Սիպտակ դէվէն պըլատումը մին ախճիգ՝ նըստած... (ՀԱԲ, 15, 25):* 2. Հեծնել: *Էտ մարթը մին օր ծին նըստում ա, քինում Շուշվա բազար, վեր տանը հէտէ տէս-տէն ինք՝ օնէ (2):* 3. Փոխադրամիջոցի վրա կամ մեջտեղ գրավել: *Ըտըրանը նըստէն ըն մաշինը, հըղէ ինիս (Բ):* 4. Պաշտոն գրավել՝ զբաղեցնել, բազմել, տիրել: *Ըտի Սաղունց Տիկրանը նախագէն ըստօլէն նըստում ա (Բ):* 5. Բանտ ընկնել, կալանավորվել, բանտարկվել: *Հէնգ՝ տարէ նըստալ ա կուտդութունու դանդան (Բ):* 6. Որեւէ բանի վրա կամ որեւէ տեղում կանգ առնել՝ դադար առնել: *Քիս ըն տըսնաս՝ էտ տեղէն գիզուն յըրա պըրթալըթօտ ճանջէր ըն նըստալ (ՀԺԳ, V, 413):* 7. Որեւէ մակերեսային վրա իջնել՝ տարածվել: *Թօխալը նըստալ ա շէնին յըրա (Բ):* 8. Տակը իջնել, նստվածք գոյացնել: *Դիրդը նըստալ ա կինուն տակէն (Բ):* 9. Որեւէ բանի վրա իջնել, իջնելով որեւէ բանի վրա մնալ: *Շիրերէն յըրա թօգ ա նըստալ (Բ):* 10. իջնելով՝ տեղափոխվել երկրի երեսին շերտ գոյացնել, շերտ կապել: *Ախըրը, վեր ծու-նը նըստալ ա, կատուն մարա՛քը պէցալ ա, տը՛սալ՝ պուպիգ տէրտակ (ԱԱ, 72):* 11. Իջնել՝ խորանալ գետնի մեջ: *Տանը փընթամէնտը նըստալ ա (Բ):* 12. Ծա-վալով՝ մակարդակով պակասել՝ փոք-րանալ: *Վը՛նենտ օռուցը նըստալ ա (Բ):* 13. Տեսականորեն մնալ մի տեղում: *Հինչ ը՛ս տանը նըստալ, խէ տուն չը՛ս կամ*

հընգէրունցըտ նըհը՛տ զըրո՛ց անիս (Բ):

14. Մարմնի վրա հարմարվել, վրայովը լինել: *Շօրը յըրա լ՛ալ նըստում ա (2):*

15. Հարմարվել, բռնել, հարկ եղած ձեռով միանալ՝ մտնել՝ գետնեղվել: *Քարը պա-տէն յըրա լ՛ալ չի նըստում (2):* 16. Արժե-նալ, ծախս պահանջել: *Ուստան ասմա-էս կօրծը քը՛գ յըրա հանրո՛ր մանէթ ա նըստըլական (2):* 17. Որեւէ վիճակի՝ դրության մեջ մնալ: *Հըպարապ նըստալ ըս, հինչ ա՛նիս, խէ քինամ չը՛ս արտըտ հինձիս (Բ):* 18. Փլվել, քանդվել: *Սէլը կամ ա, տանը պատը նըստում ա (2):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ ԿԵՆԱԼ - չք. 1. Գոր-ծել, վարվել: *Բըրիգադիրը նախագէն ըսածավըն ա նըստում-յը՛ր կէնում (2):* 2. Մեկի հետ կապ ունենալ, հարաբե-րություն պահպանել: *Ասում ա.- Մունը նըստէլ-յը՛ր կէնալ չօնինք՝ իրո՛ր նը-հը՛տ (2):*

- Նըստէլ-յը՛ր կէնալ(ը) գիղնալ - Վար-վեցողություն՝ բարեկրթություն ունենալ: *Էտ ախճիգըն էլ, կօզի չուբանու ախճիգ՝ համ դաշանգ ա ինում, համ էլ նըստէլ-յը՛ր կէնալ ա գիղնում (2):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նստատեղի) - գ. 1. Նստելու տեղ՝ հարմարանք: *Մարթ բիդի իւրան նըստըլատը՛ղը թանուգ պահէ, վեր միշտ յըրա նըստէ (2):* 2. Մարմնի այն մասը, որի վրա նստում են, նստուկ: *Նըստատը՛ղըս ցավում ա (Բ):* 3. Ծալվարի այն մասը, որ ծածկում է նստուկը: *Շըլվարէն նըստըլատը՛ղը ծընծօրալ ա (Բ):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նստուցանեմ) - նք. ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ-ի:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - ած. Լուրջ, լրջա-խոհ, հասունացած: *Նըստըցըրած ախ-ճիգ ա Նախշունը (Բ):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - չք. Ծատերով նստել, խմբովին նստել: *Նըստօտալ ին, արէ-վին տակին թըքանըմ ին, համ էլ խօսըմ, ասըմ, գիրո՛ց անըմ (ԼՂԲ, 344):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նուագ (քիչ, պակաս, բարակ) - ած. Ծատ նիհար՝ վտիտ՝ տկար: *Էտ հըղէրէն մաշին մին նըվաճ ճօտ ա ինում (2):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նուագիմ (քջանալ, պակասել) - նք. Ծատ նիհարել, վտիտ՝ տկար դառնալ: *Հընդիշկան նը-վաճան ա (Բ):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (արաբ., պրս. *nāvale*, թըք. *nevale* (ուտելիք) - գ. Խմորի գունդ, որով կերակրում էին ուղտերին: *Էրկու նըվա-լա յա շինում, տամ օղտէն (2):*

- Նըվալա տալ - Մեծ-մեծ կտորնե-

րով ուտել՝ խժռել: *Խաշաման քաշում ա առաշկը, նըվալա տամ (2):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նուագ (երգ, եղա-նակ) - գ. Զուռնայի միջոցով կատարվող հարսանեկան պարեղանակ: *Զուռնա-ջին մին լ՛ալ նըվախը ա ածում (2):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - ած. Առջեկի մասում փայտե կամ քարե գոտ՝ արկղ ունեցող (աղբյուրի մասին): *Ղարաբա-դա ամմէն շէնում էլ նըվալէր ախպիր կա (Բ):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նուեղ (Աստծո ընծա) - տես ՊԱՂԱՐԿԱԼ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - կ. Դեպի ներքե: *Պիրում ըն կընըտը-կէրան կապում, քինդիրալ կախ տամ վէրէն մաջը նըվէր (ՀԺԳ, V, 421):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նուագեցուցանեմ (քջացնել, պակասեցնել) - նք. ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ-ի:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նուագություն (քջություն, պակասություն) - գ. Խիստ նիհար՝ վտիտ՝ տկար լինել: *Նըվըթօթունը հիյվընուն կըտօրից (Բ):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նաակատիք) - գ. Ծննդյան եւ զատկի ճրագալույցների երեկոն, երբ պասը լու-ծում են, բայց մտեղեն չեն ուտում: *Լօխ-ճին հէտի՝ զատեգ, մըզը՛տէ՝ նըվըկա-տեգ (2):*

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ - տես ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ:

ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ/ՆԵՉԵՐԹԻՐՈՒՄ (գրք. Նաասարդ) - գ. Ամանորի հանդես՝ տոնակատարություն՝ տոն: *Նըվըսարթին ճուղուպուր շատ ըն կուտրատում (ՀԱԲ, 15, 103):*

ՆԵՐԿ - տես ՆԵՐԿ:

ՆԵՐԿԱՆԵՐԿ - տես ՆԵՐԿԱՆԵՐԿ:

ՆԵՐԿԱՆԵՐԿ - գ. Թթենու տեսակ, որ տալիս է դեղնավուն թուփ: *Նուրրա հըրթունը մին մը՛ծ նըրընջը՛նէ յա ինում (2):*

ՆԵՐԿԱՆԵՐԿ - տես ՆԵՐԿԱՆԵՐԿ:

ՆԵՐԿԱՆԵՐԿ - չք. 1. Հասնել՝ հասու-նանալ եւ նարնջագույն դառնալ: *Թօթը նըրընջալ ա (Բ):* 2. փխր. Ծատ ծերա-նալ: *Ապան նըրընջալ ա (Բ):*

- Նըրընջան թօթ - Ծատ ծերացած անձ: *Էտ նըրընջան թօթը հանրո՛ր տի-րը՛կան ա, ամմա հանը կօրծ ա անում (Բ):*

ՆԵՐԿԱՆԵՐԿ/ՆԵՐԿԱՆԵՐԿ - գ. 1. տես

ՄԱԼՅԱՐ: 2. Ճնճողակների ընտանիքին պատկանող փոքրիկ թռչուն: *Նըրկարարը կօզի կուճի, ամմա դաշանձ դուշ ա (Բ):*

ՆԸՓԸՍՅԱՆ/ՆԻՓԻՍՅԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նըփըսհան ինիլ/տըննալ - տեն Նանփանը կըտըր(վ)ել:

ՆԸՓՈՒԹ(Վ)ԷԼ - տեն ՏԸՄԲԸՐ(Վ)ԷԼ:

ՆԸՓՈՒԹՅ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՏԸՄԲԸՐ-Ց(Ը)ՆԷԼ:

ՆԸՓՈՒԹՅԸՆՎԷԼ - տեն ՏԸՄԲԸՐ-ՑԸՆՎԷԼ:

ՆԸՓՈՒԹՕԹՈՒՆ - տեն ՏԸՄԲԸՐՕ-ԹՈՒՆ:

ՆԻ (գրբ. ներ (ներսը) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Նի ածել - Մի բանի մեջ լցնել, ներս լցնել: *Շարմաղը քիննամ ա հացեն տաշտը պիրոն, ճոյրը նի ածում, էտ մարթին վընենըր լըվանում...* (ՆԼԴԺԲ, 29):

- Նի անել - 1. Մի բանի մեջ քշել՝ լցնել՝ տեղադրել: *Ուրոգոնը պիծի ախպերը, վըխճըրնեն յեր կննած, պոնոնում ա, թան- Այ ախպեր, դալեն տծոնը պեց՝ վըխճըրնեն նի անինք...* (ՅԺՅ, V, 465): 2. Ազատորեն ուտել, խժել: *Խըրէգ՝ նի՛ ըրա, փորըտ ցըվըլական ա (Բ):*

- Նի ըղնել - 1. Մտնել, մի բանի ներսը մխրճվել: *Պատառ չընցած՝ մին էլ ա նի ըղնում* (ՆԱԲ, 141): 2. Սկսվել: *Կըռըվըր նի յա ընգալ (Բ):* 3. Մտառանջվել: *Խէ յըս ըտի նի ընգալ, հինչ ա՛ պըտա-հալ (Բ):*

- Նի ընցընել - տեն Նի ըղնել:

- Նի թակել - տեն Նի անել (2): *Իրէքան էլ շատ սըվըրճոունան յըրա յըն պըրծընէս, նի թըկէս* (ԼԴԲ, 323):

- Նի թողնել - Ներս թողնել, թույլ տալ, որ ներս մտնի: *Բաղվանցին ըտըրանց նի յա թողնում բաղը (2):*

- Նի ինիլ - տեն Նի ըղնել:

- Նի խառնըվել - Միջամտել: *Ըշտըդ մին կըռըվ ար ինոն, Բօրիկը նի յար խառնըվում (Բ):*

- Նի խառնըվող - Ամեն ինչի միջամտող, մարդամոտ: *Նի խառնըվող մարթ ա իլնլ Ջամանը (Բ):*

- Նի խըզկել - տեն ԽԸԶԿԷԼ:

- Նի խըզկըվել - տեն ԽԸԶԿԸՎԷԼ:

- Նի խըթկել - տեն Նի ճըթկել:

- Նի խըռկըվել - տեն Նի պըրծընել: *... Էն ա, օգըմ ի յօրդանիս տակը նի խըռկըվիմ, տըսնամ մին լա՛վ չնփնքի տըրաքից իրէսիս...* (ՋՏ, Բ, 3):

- Նի խըրվել - Մի բան մեջ մտնել՝ խորանալ՝ խցկվել: *Էտ տըղան վեր թըխըմ ա էտ օցին, օցը նի յա խըրվըմ պա-տը (ՅԺՅ, V, 30):*

- Նի ծըծել - տեն ԾԸԾԷԼ (5):

- Նի կապել - 1. Զարկել, հարվածել: *Վեր նի յա կապում, դէվը ըղնում ա ցօր-նէն վերը (2):* 2. Երեխային օրորոցում կապել: *Մին թաքալը՛րու բաղին մաջին ծառան ճօժըր քըցած ա իլնլ, խօխան մաջին նի կապած (ՅԺՅ, VII, 229):* 3. Ազատորեն խմել: *Ցօրտ ճիրան նի յա կապալ, հիվընդացալ (2):*

- Նի կացած կըրակ - 1. Բարձր ջերմություն ունեցող, ջերմությունը շատ բարձր: *Կամ ա, տըսնում խօխան հիվանդ, նի կացած կըրակ (2):* 2. Ժիր, աշխույժ, չարաճճի: *Էտ էլ հօ խօխա չի՛, նի կացած կըրակ ա, մօրը դըռի յա ածում (Բ):*

- Նի կէնալ - 1. Վառվել, բռնկվել: *Այրօպըլանը վառվըմ ա, թաքալէրըն էլ նի յա կընում, էրվըմ (ԼԴԲ, 330):* 2. Զերմությունը բարձրանալ: *Յիվանդը էլիա նի յա կացալ (Բ):* 3. Լուսավորության սարքը սնող աղբյուրին միանալ: *Յիշկան անում ա, լուսը նի չի կէնում (2):* 4. տեն Վըռան նի կէնալ:

- Նի կըթըց(ը)նել - Մի բանի մեջ կաթեցնել: *Ծէթը ընգուճումը նի յա կըթըցը-նում, պէց թօղում (2):*

- Նի կըտըրց(ը)նել - տեն Նի կապել (1):

- Նի կըց(ը)նել - 1. Վառել, բռնկեցնել: *Խօտէն թայան նի յա կըցընում, ինքը փախճոնում (2):* 2. Լուսավորության սարքը միացնել սնող աղբյուրին: *Լոնըր նի՛ կըցըրու (Բ):* 3. տեն Վըռան նի կըց(ը)նել:

- Նի կնն - 1. Դիպել: *Շատ ա ընցը-նըմ, թան խըրէգ, Սիմօսեն պիհըրը մին պընի նի յա կնն (ԼԴԲ, 307):* 2. Զարկել, խփել: *Վեր էրկու հըտ չըմփալախ ա նի կամ, էտ կօղը լօխ վըզնալ ա օնում (2):* 3. Վնասել, վնաս տալ: *... Կիրիլ ա տամ, ասըմ- Ա բալէք, հու վըր Դարաբաղին նի կա, փը՛շման ա մընալու...* (ՅԺՅ, V, 239): 4. Վիրավորական թվալ: *Ջէմըուչին ասածը փըսէն փիս նի յա կամ (2):* 5. Յարբել: *Էրկու ըստաքան էտ ըրաղան վեր խըմում ա, դնստի նի յա կամ:* 5. Մի տեղ գնալ՝ այցելել: *Թափէղըն ասում ա-Ախպեր, տուք մընացէք ըստեղ, յես քաղաքին նի կամ, յետ տէռնամ (ՆԱԲ, 48):*

- Նի կուտըր(հ)ատել - Արագ-արագ խոսել, շատախոսել: *Էնքան նի կուտըր-հատից, լափ գնիլն տարալ (Բ):*

- Նի կօթել - տեն ԿՕԹԷԼ:

- Նի կօխել - տեն ԿՕԽԷԼ (4, 5, 6, 7):

- Նի հանել - տեն Նի անել:

- Նի հըսնել - Արագորեն մի տեղ գնալ՝ հասնել: *Թէվանը իրփինլմըս վը-*

հըքէս ա ուրան մարթկանցը, նի հըսնէս (ՆԱ, 76):

- Նի հըսց(ը)նել - 1. Արագորեն տեղ հասցնել: *Յէրգիկը սըվանում ա, չօբա-նը վըխճարէն սոնոն նի յա հըսցընում շէնը (2):* 2. Յարվածել, խփել: *... Տըվա-րածը խոտրանան տոնա ա կամ, մէհէտ դէրին կըլխալը նի հըսցընում...* (ՅԺՅ, VII, 311):

- Նի ճըթկել - 1. Մետաղյա ամանի՝ իրի մի տեղը հարվածելուց՝ որեւէ բանի զարնվելուց փոս ընկնել: *Կօժը նի յա կամ քարէն, նի ճըզկում (2):* 2. Փլվել: *Ծոնը յը՛կալ, մարանքը նի ճըզկից (Բ):*

- Նի մաջիլ - Նախահարձակ լինել, հարձակվել: *Կոկը վըխճարէն սոնոն տըսալ, նի մաջից, վեր մինը փըռնէ (2):*

- Նի մընալ - 1. Մի բանով տարված կամ զարմացած լինելով՝ հետաքրքրվել: *Թաքալէրը նի յա մընամ, թա էս մարթը խէլունը ա՛, թա պէ՛լ (ՅԺՅ, VI, 242):* 2. տեն Նի մըն(ն)ել:

- Նի մըն(ն)ել - չք. 1. Դրսից ներս գալ, ներս գնալ: *Ծառան նի յա մըննում ըխճըկանը տօնը, տըսնում մին օխժ ըխճըկանը փօրավը պատ յէկած, կըլօ-խըն էլ տըրած սըրտին (ՆԱԲ, 37):* 2. Իջ-նել, սուզվել, խորասուզվել: *Տըղան դնս-տի նի յա մընում, ծօվէն տական մուտա-նան տոնա օնում (2):* 3. Խրվել մեջը, խցկվել: *Տըղան թօրը հանց յըրա յա անում, նի յա մընում դէվին սըրտը (2):* 4. Ստացվել, գանձվել: *Ըտըրա ջուրը օրը հանրի մանէթ ա նի մընում (2):* 5. Թաքնվել, ապահով տեղ պահվել: *Ըը-բաստըրակը վըրսկանէն տըսալ, նի մընամ թօլօտը (Բ):* 6. Մի տեղ ընդուն-վել, մի գործ ստանձնել: *Թաքալէրէն տըղէթը, թափուրդա տըռած, կննիս ըն էտ թաքալէրէն տանը ծառա նի մըն-նում...* (ՅԺՅ, V, 632): 7. Մի բանի խառն-վել, մեջ ընկնել, միջամտել: *Ըշտըդ մին կըռըվ ա ինոն, մեր Սէրօփը նի յա մըննում մաջը (Բ):* 8. Սկսվել, վրա հաս-նել: *Աշունքը հանլն նի չի մընալ, ամմա ծըլըկըթը ըսքըսալ ա (Բ):* 9. Ներխուժել, հարձակումով մուտք գործել: *Ջօրքը նի յա մըննում շէնը, լօխճին կըտօրում (2):* 10. Լվանալուց հետո նեղանալ՝ կարճա-նալ (շորը): *Պէնջակը լէն ար, լըվացէն, նի մընամ (Բ):*

- Նի մըննէլիս պարէվըտ մըննատ կըքըցիս - Ասում են շատ շքեղ տան՝ բնակարանի ելն մասին: *Դէ էտ թաքա-վէրին ըխճըկանը օթաղըն էլ ճօկ պէն ա. նի մըննէլիս պարէվըտ մըննատ կըքըցիս (2):*

- Նի շարել - Շամփուրի՝ մետաղա-

ՆՈՒԹԵԿՈՒՄ - գ. 1. Նավթ պահելու կույա: Նույնպիսի պեղում ա, տըսնում տեղտակ (2): 2. տեն ՆՈՒԹԵԿՈՒՄ: 3. ած. փխբ. տեն Սըվ սոթ:

ՆՈՒԹԵԿՈՒՄ - գ. 1. Նավթով վառվող ճրագ: Փարթ Ըստուծէն, ապրուստը լըվացալ ա, էլ նույնը քիմիկոսը չի կա (Բ): 2. փխբ. Մոսյլ՝ խոտո մարդ: Զինչ ըստ օնքերը կոնսան, նույնը քիմիկոսը (Բ):

ՆՈՒԹԵԼԻ - տեն ՆԵՌԻԹԵԼԻ:

ՆՈՒԹԵՑԷ - գ. 1. Աղբեջանի Նուխու շրջանի բնակիչ: Նուխուցէ՛ ճուղուպուր շատ օնին (2): 2. փխբ. Խեղճ՝ անօգնական մարդ: Նուխուցէ լըս, ի՛նչ բաշիք չըստ անում ապրիս (Բ):

ՆՈՒԽԻ - գ. Աղբեջանի Նուխու շրջանը եւ նրա կենտրոնը:

- Նուխվա սերուն - Բարակիրան եւ բարձրատեղ գեղեցկուհի: Զարթընը հինչ հա՛րթընը, մին Նուխվա սերուն (2):

ՆՈՒՂՈՒՐ-ՆՈՂՈՒՐ - տեն ՆՕՂՈՒՐ-ՆՕՂՈՒՐ:

ՆՈՒՄԵՐ/ՆՕՄԵՐ (ռուս. номер, ֆր. numero, լատ. numerus) - գ. 1. Թիվ կամ թվանշան, որը ցույց է տալիս առարկայի հաջորդական կարգը նմանների շարքում: Տիլիփոնէն Նումէրը մըննաս քըցալ ըմ (Բ): 2. Առանձին սենյակ հյուրանոցում բաղնիքում եւն: ... Քիսում ա գաստնիցան, մին Նումէր փըռնում, մին ծէրը շօր առնում, կէնում, տոն կամ մէյրան (ՀԺՀ, VI, 221): 3. Անապատի՝ տարօրինակ արարք՝ արտահայտություն՝ վարմունք: Կընգանը էտ Նումէրը մարթին կըգընկընում ա (2): 4. տեն ԸՈՒՋՄԵՐ:

- Նումէր քըցիլ - Խորամանկելու՝ խաբելու փորձ կատարել: Մարթը ասմա.- Նումէր մէլ քըցիլ, ամալ չի կըլան (2):

ՆՈՒՄՈՒՍԱՎԵՐ - տեն ՆԸՄՈՒՍՕՎՈՒՐ:

ՆՈՒՄՈՒՍԷՆ - տեն ՆԸՄՈՒՍԷՆ:

ՆՈՒՄՈՒՍՕՎՈՒՐ - տեն ՆԸՄՈՒՍՕՎՈՒՐ:

ՆՈՒՅԱՔԱՆ - ած. Ղանդաղաշարժ, ղանդաղկոտ: ... Ինձ էլ նույաքաշ ա ըսէլիս ըլալ, վըր ճոյրու վա ղըրկէլիս ըլալ, շատ յետէ լըմ կալիս ըլալ (ԼՂԲԲ, 271):

ՆՈՒՅՈՒ - տեն ՆԻՆԻ:

ՆՈՒՇ/ՆՕՇ (գրբ. նուշ) - տեն ԲԱՂԱՍ:

ՆՈՒՆԱՃՈՒՐ - գ. Նռան հյուք: Նոնը մըգում ա, Նոնաճոյրը ածում խըրըվածէն լըրա (2):

ՆՈՒՆԵ/ՆՈՒՆԻ/ՆՈՒՆԵՆ - (գրբ. նունեն) - գ. Նռանգիների ընտանիքին պատկանող թուի՝ ծառ, նունենի: Մէր հըյաթումը Նոնէն շատ կա (Բ):

ՆՈՒՆԵՆ - տեն ՆՈՒՆԵ:

ՆՈՒՆԵՊԵՐԱՆ - ած. Կարմիր շրթունքներ ունեցող, կարմրաշուրթ: Նոնըպէրան ախճիգ ա Մանէն (Բ):

ՆՈՒՆԻ - տեն ՆՈՒՆԵ:

ՆՈՒՆԻՕՏ - գ. Շատ նունեններ ածած տեղ, նունենների այգի՝ պարտեզ: Քըշէրալ լը՛ր ա կէնում, քիսում Նոնուսը (2):

ՆՈՒՍԱՐԱՆԱԼ - տեն ՆՈՒՍԱՌԱՆԱԼ:

ՆՈՒՍԱՐԱՎՈՒՆ - տեն ՆՈՒՍԱՌԱՎՈՒՆ:

ՆՈՒՍԱՐԷԼ - տեն ՆՈՒՍԱՌԷԼ:

ՆՈՒՍԱՐ-ՆՕՍԱՐ - տեն ՆՈՒՍՈՒՐ-ՆՕՍՈՒՐ:

ՆՈՒՍԱՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՆՈՒՍԱՌՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՆՈՒՍԱՐՕԹՈՒՆ - տեն ՆՈՒՍԱՌՕԹՈՒՆ:

ՆՈՒՍԱՌԱՆԱԼ/ՆՈՒՍԱՐԱՆԱԼ (գրբ. (ա)նօսրանալ) - չք. Նոսր դառնալ, խտությունը պակասել: Ուռթանա քի-նամ ա, տըսնում սուղանէն լաքը Նուստուրացած (2):

ՆՈՒՍԱՌԱՎՈՒՆ/ՆՈՒՍԱՐԱՎՈՒՆ - ած. Փոքր-ինչ Նոսր: Կանփին Նուստուրավուն մըրօք օնէ (Բ):

ՆՈՒՍԱՌԷԼ/ՆՈՒՍԱՐԷԼ - տեն ՆՈՒՍԱՌԱՆԱԼ:

ՆՈՒՍԱՌ-ՆՕՍԱՌ/ՆՈՒՍԱՐ-ՆՕՍԱՐ - տեն ՆՈՒՍԱՌԱՎՈՒՆ (շատերի մասին): Թօրնը յէշում ըս, Նուստուր-Նօստուր բաղէր ա (Բ):

ՆՈՒՍԱՌՑ(Ը)ՆԷԼ/ՆՈՒՍԱՐՑ(Ը)ՆԷԼ (գրբ. անօսրացուցանել) - նք. ՆՈՒՍԱՌԱՆԱԼ-ի:

ՆՈՒՍԱՌՕԹՈՒՆ/ՆՈՒՍԱՐՕԹՈՒՆ (գրբ. (ա)նօսրութիւն) - գ. Նոսր լինելը: Էտ ախճիգը շատ ար հըմանչիւն ուրան մըգէրէն Նուստուրութիւնը դարդան (2):

ՆՈՒՎ - տեն ՆՈՒ:

ՆՈՒՐ (արաբ., թրք. nur (լույս) - գ. Բարիք, երջանկություն: Ծոն չի յէ՛, էտ Նուր ա վէր ըծէս լըրգիքան (Բ):

ՆՈՒՐԱՔԱՆ - ած. Նոր թաղ(վ)ած: Էտ մարթը ցիրըկը քօն ար ինում, քըշէրը կըրըգընօտան Նուրաթաղ մը՛ռալ տոն օնում, շօրէրը հանում, տանում ծախում (2):

ՆՈՒՐՊԵՐԱՆ - տեն ՆՈՒՐԱՐ:

ՆՈՒՐԻՆ - տեն ՃՕԼԻ:

ՆՈՒՐՕԹՈՒՆ/ՆՈՒՐՕՒՐՕԹՈՒՆ - գ. Ծառա՝ Նոսր լինելը, ծառայի գեղամունք՝ վիճակը՝ դրությունը: Նոնըրօթունը վէր ինի վէչ, մին խիլան մարթ տոնը կըմը՛նէ (Բ):

- Նոնըրօթուն անէլ - Մեկին՝ որպես ծառա, ծառայել՝ սպասարկել: ... Քաջալը քիսում ա կօխկէ շէնին մին հարուստ մարթու քըշտի Նոնըրօթուն անում (ՀԺՀ, VII, 374):

ՆՈՒՐՕՒՐՕԹՈՒՆ - տեն ՆՈՒՐՕՒՐՕԹՈՒՆ:

ՆՕԲԱԹ/ՆՕՅԲՆԹ (արաբ. nōba, թրք. nōvbet) - տեն ՅՈՒՐ:

ՆՕԹ՝ (գրբ. նաթ) - գ. Նավթ: Մին օր էլ շէնը սօթ ըն պիրում, վէր ծախին (2):

ՆՕԹ՝ (հ.ե. *kneu-t- (սեղմել, ոլորել, կպցնել) - Գործածվում է կապակցություն մեջ:

- Նօթերը կոնտիլ - տեն Օնքերը բէշ անէլ:

ՆՕԹԷ/ՆՕԹԷ (գրբ. (ա)նօթի) - ած. Դեռ ոչինչ չկերած, անսվաղ, անոթի: Թօթը սօթ կօտին (2):

ՆՕԹԷԼ - նք. 1. Կրան Նավթ քսել, Նավթել: Ուստան հըջըթնէն Նօթում ա, վէր ընջօտէ վէչ (2): 2. փխբ. Ձեռափոխել, տեսքը՝ գույնը փոխել: Մարթ կա՛ էշը Նօթում ա, ծախում (2): 3. փխբ. Խայտառակել: Դօրոնց Արիսակը շէնում էլ հարթըն չի թօղից, լօխհին Նօթից (Բ):

ՆՕԹԷԼ-ՆԵՐԿԷԼ - նք. Զրապարակորեն խայտառակել: Մաշինկա աքէրը կօղ Վըրթանէն շինմաշումը մին լալ Նօթում-Ներկում ա (Բ):

ՆՕԹՈՒՏ - տեն ՆՈՒՐՕԹԱՐԱՆ:

- Նօթուտ կօլա - տեն Սըվ սոթ:

- Նօթուտ նան - Կեղտոտ շորերով մարդ: Էտ Նօթուտ նանը ըշտը՛դ քիսում ա, լօխհին գանիլան տանում ա (Բ):

ՆՕԼ՝ (ռուս. ноль, լատ. nullus) - գ. 1. Ջրո թվանշանը: Նօլը վէշ մին պէն չի, ամմա վէր տինում ըս մէկին քըշտէն, տը՛նում ա տասը (Բ): 2. Զարաբերական մեծություն, որի համեմատությամբ չափվում է որեւէ բանի աստիճանը: Յըրկէ հէնգ ղըրաղուգ տաք ա իլան, ըսօր Նօլ՝ ա (Բ): 3. փխբ. Ոչնչություն, չնչի-նություն, աննշանություն, անարժեք բան: Ժընգանլի հացը առանց կիլի Նօլ՝ ա (Բ):

ՆՕԽԱՍԱՆ (թրք. noksan) - գ. Թերություն, արատ: Ըտըրա Նօխասըն էն ա ի-նում, վէր ծէխէ վը՛նընը աղի վը՛ննան կարճ ա ինում (2):

ՆՕԽԱՍԱՆՐ - տեն ԻՆՎԱԼԻՐ:

ՆՕԽՍԱ/ՆՕԽՍԱ/ՆՕԽՍԱ (արաբ. nokta) - գ. Ձիու՝ էշի՝ ջորու՝ ուղտի գլխի կապ՝ սանձ՝ առանց կլամի: Էշը թօղում ա մին ծառու տակէ, լօխտան ու փալանը շըլակում, վազ տամ տօն (ՆԱԲ, 115):

ՆՕԽՈՒՐ (թրք. nohut) - տեն ՍԻՍԸՐ(ՆԸ):

ՆԾՅԲԱԹ - *տեն* ՆՕԲԱԹ:
ՆՕՂՂՈՒՐ-ՆՕՂՂՈՒՐ/ՆՈՒՂՂՈՒՐ-ՆՕՂՂՈՒՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նողդուր-նողդուր անել - 1. Մանրագին հաշվել: *Նըստում ա, էտքան փուլը նողդան նողդուր-նողդուր անում* (2): 2. *տեն* Ծընդըրթիթը՛վ անել:

ՆՕՂԸԼ - *տեն* ՆՕՂՈՒԼ:

ՆՕՂՈՒԼ/ՆՕՂԸԼ (թրք. *noğul*) - գ. Կլորակ ու գույնզգույն գնդիկներով քաղցրեղեն: *Տա քիկըմ ա թուշ բազարը, հինչ ասալ ար մարը, առնըմ՝ նողըլ-նաբաթին չծր թթթ-ծըղուպուրին լավ-լավ տըղէրան...* (ՀԺՀ, V, 125):

ՆՕՄԵՐ - *տեն* ՆՈՒՄԵՐ:

ՆՕՅ - գ. Անձնանուն՝ Նոյ նահապետը: *Նոյըն էլ վախտ չի կուրցընում, պիրում ա, մի մը՛ծ նավ շինում...* (ԱԱ, 16):

- Նոյին թըվանց/դիւրվանց - Հին, հինավուրց: *Մացակը Նոյին թըվանց մին կացէն օնէ* (2):

- Նոյին թըվին/դիւրվին - Հին ժամանակներում: *Կընէգը ասմա.- Մ՛ մարթ, էտ Նոյին թըվին ա իլնլ, վեր կընէգը մարթին վը՛նէրը լըվացալ ա* (2):

ՆՕՅԷՄԲԵՐ (լատ. *november, հուն. noémvrios*) - գ. Տարվա տասնմեկերորդ ամիսը՝ նոյեմբեր: *Նոյէմբերը վեր կամ ա, գըկըռը հըսնում ա* (Բ):

ՆՕԾ - *տեն* ՆՈՒԾ:

ՆՕՌ - *տեն* ՆՕՌԸ:

ՆՕՌՆԷԳ - *ած*. Նռան գույն ունեցող, կարմիր: *Քու նռնէգ թօշերըտ ինձ էրում-խըրավում ա* (2):

ՆՕՌՆԸ/ՆՕՌ (գրք. *նուռն*) - գ. Նռնենու պտուղը՝ նուռ: *Հայերը նռնը շատ ըն սիրում* (2):

ՆՕՍ (ռուս. *нос* (քիթ)) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Նօս տը՛ռնալ - Պարտվել ու խեղճանալ՝ արհամարհվել: *Կօխըլ կացէն, թիւնին նօս տը՛ռալ* (2):

ՆՕՍՏԸՐ - *տեն* ՆՕՍՏՈՒՐ:
ՆՕՍՏՈՒՐ/ՆՕՍՏԸՐ (գրք. (ա)նօսր) - *ած*. Ոչ խիտ, նոսր: *Մարտակէրտա ծըմըկնէն դալին ա, Մարտունանը՝ նօստուր* (Բ):

ՆՕՍՏՈՒՐ-ՆՕՍՏՈՒՐ - *տեն* ՆՈՒՍՏՈՒՐ-ՆՕՍՏՈՒՐ:

ՆՕՎ - *տեն* ՆԱՎ (2, 3, 4):

ՆՕՎՐՈՒԶ (պրս. *nouruz* (նոր տարի)) - գ. 1. Դեղին ծաղիկներով վայրի ծաղկատեսակ: *Նօվրուզ ա քաղում, տանում նըշընաճէն հը՛տէ* (2): 2. *տեն* ԲԱՅՐԱՄ:

ՆՕՎՐՈՒԶ-ԲԱՅՐԱՄ - *տեն* ԲԱՅՐԱՄ:

ՆՕՐ (գրք. *նոր*) - *տեն* ԹԱՅ(Ջ)Ա՛:

- Նօրավը անց կըցընէլ - Նոր պատարաստած գինուց՝ մաճառից մի-մի գավաթ կարասների հին գինուն խառնել: *Անյաթ ա իլնլ, վեր թանգան կինին քըմէլիս ըն իլնլ, ք՛ծհնան կինուն կըրըսնէն պինանիս ըն իլնլ, Նօրավը անց կըցընէլիս* (2):

ՆՕՐԱՆՑ - *տեն* ԹԱՅ(Ջ)Ա՛ՐԱ՛Ն:

ՆՕՐԱԲԻՍԱ՛ - *ած*, գ. Նոր հարստացած (մարդ), նորահարուստ: *Նօրաքիսան չըտէն կինի* (Բ):

ՆՕՐԷԼ (գրք. *նորեմ*) - 1. *տեն* ԹԸՋ(Ջ)ԸՑ(Ը)ՆԷԼ: 2. *տեն* ԹԸՋ(Ջ)Ա՛ՆԱԼ: 3. չք. Լուսնային նոր ամիսն սկսվել, նորանալ (լուսնի): *Լիւսնընգան ըսօր Նօրալ ա* (Բ):

ՆՕՐԸՆՕՐՈՒ - 1. *տեն* ԹԱՅ(Ջ)Ա՛ՐԱ՛Ն: *էտ մարթը պիրիս ա նօրու բադարաք սըրքէս, ժողօվուրթ կընէս...* (ՀԺՀ, V, 263): 2. *տեն* ՅԸ՛ՏՆԱՆ (1): *Տըղան ըսպասում ա, վեր հանը կա, նօրը ինքը հըղէ ինի* (2):

ՆՕՐԸՄԸՆԱ՛(Ն)/ՆՕՐՈՒՄԻՆԱ՛(Ն) - *տեն* ԹԱՅ(Ջ)Ա՛ՐԱ՛Ն: ... *Բիւրդան թումբէն քըմական նօրըմընա օղտը յէտ յէկու* (ԼԴԲՔ, 268):

ՆՕՐԸՆՉԱԳՈՒԼԼԱ՛ - գ. Մանուշակագույն ծաղիկներով վայրի ծաղկատես-

ակ: *Նօրընձադիւնն դաշանգ ծաղէգ ա* (Բ):

ՆՕՐԸՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. *նորացուցանեմ*) - *տեն* ԹԸՋ(Ջ)ԸՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՆՕՐԻ - *տեն* ՆՈՒԲԱՐ:

ՆՕՐԻՍՏԱԿԱՆ - *տեն* ԹԱՅ(Ջ)Ա՛ՐԱ՛Ն:

ՆՕՐԻՑ(ԱՆ) - *տեն* ԹԱՅ(Ջ)Ա՛ՐԱ՛Ն: *Վը՛ր էտ մարթը նօրից ա ծէն տամ, թա՛խօսկ ըմ ծախում, թաքավը՛րը տըրան մուտանըմ ա* (ՆԼԴԺԲ, 62):

ՆՕՐՄԱ (ռուս. *норма, լատ. norma*) - գ. Որեւէ բանի սահմանված չափ՝ քանակ: *Մարթը բադասխանըմ ա.- Նօրման քըսանըհէնգ խօրթն ա, քընի՛, հընձի՛...* (ՀԺՀ, VII, 382):

ՆՕՐՎԷԼ - 1. *կք. եւ չք. ՆՕՐԷԼ* (1)-ի: 2. *տեն* ՆՕՐԷԼ (2, 3):

ՆՕՐՈՒ - *տեն* ՆՕՐԸ:

ՆՕՐՈՒԹՈՒՆ (գրք. *նորոպիւն*) - գ. 1. Նոր բան, նորույթ, նոր հայտնագործություն: *էտ վախտը ըռադյօն շէնումը հնլն նօրուպիւն ա իլնլ* (2): 2. Նոր լուր: *Ամմէն օր տո՛ւս ար կամ շինամաչը, նօրուպիւննէն ասում* (2):

ՆՕՐՈՒՄԻՆԱ՛(Ն) - *տեն* ՆՕՐԸՄԸՆԱ՛(Ն):

ՆԾԵ՛ԱՐ (թրք. *nökər*) - գ. Տիրոջը անձնական ծառայություններ մատուցող մարդ, ծառա: *Մին օր էլ մը՛ծ հարսը մին լավ տըղա յա պըրըմ՝ նծե՛արին նըման կէղէցիկ* (ԼԴԲ, 301):

- Նծե՛ար ըմ ըռաշկէտ - Պատրաստ եմ կատարելու ասածդ (մեկին շողոքորթելու՝ մեծարելու արտահայտություն): *Մարթը ասմա.- խանում, անէ, նծե՛ար ըմ ըռաշկէտ* (2):

- Նծե՛արըս աղաս ա - Աշխարհը հիմնովին փոխվել է, նախկին ծառաները իշխում են իրենց տերերին: *Սավէտը ցըրը՛վ յը՛կավ, ըշտը՛դ մին չօբան կար, համկա տը՛ռավ, միհէնգ նծե՛արըս աղաս ա* (2):

Շ

ՇԱԲԱԹ - *տեն* ՇԷԲԱԹ

ՇԱԲԱԾ (պրս. *šabaš* (կեցցե՛, շա՛տ լավ)) - գ. 1. Հարսանիքի՝ տոնախմբության եւն ժամանակ նվագողներին՝ երգողներին՝ պարողներին եւն տրվող դրամական նվեր: *Միհէնգ թիւլը փօխվալ ա, էլ հըրսընքավը շաբաշ չըն տամ* (Բ): 2. Աշխատանքի ավարտ, բանթող: *Կօրծը պըրծալ ընք, շաբաշ ա* (2):

ՇԱԳ (ռուս. *шача*) - գ. 1. Ուղքի մեկ շարժում՝ տեղափոխություն, քայլափոխ: *Տըղան հենգ շագ առաչ ա կէնում, թըխում* (2): 2. Մի քայլաչափ տարածու-

թյուն: *Տանը իրկընթօնը քըսան շագ ա* (Բ): 3. Շախմատ եւ շաշկի խաղերի մեջ խաղացողների ամեն մի խաղը՝ քարի հերթական շարժումը: *Շախմատ ըն խաղ անում, օթինջի շագումը հանը մատ ա անում* (2):

- Շագ անել - 1. Քայլել, քայլ անել: *Վեր մին քանէ շագ ա անում, կիւլը քօլէն քըմական տո՛ւս ա կամ* (2): 2. Շախմատ եւ շաշկի խաղերի մեջ խաղաքայլ կատարել: *Տըղան էրկան մըտածում ա, յը՛տնան շագ անում, վեր մատ անէ* (2):

ՇԱԳԱԼԱԹ (ռուս. *шоколад, գերմ. Shokolade*) - գ. 1. Շոկոլադ: *խոխէնքը շագալաթ շատ ըն սիրիս* (Բ): 2. *փխք. տեն* ՄԸ՛ՂԸՐ (2):

ՇԱԳԷՐԴ/ՇԱԳԻՐԴ (պրս. *šagird*) - գ. Արհեստավորի աշակերտ: *Ըտըրա հէտի նա շծրէրը փօխից, քիւնից մին գանգարի քըշտի շագէրդ մի մըտավ* (ՀԺՀ, V, 25):

ՇԱԳԻՐԴ - *տեն* ՇԱԳԷՐԴ:

ՇԱԳՂԱՐ/ՇԱԳՂԸՐ - գ. Հրճվանք, ուրախություն: *Խը՛ղճը սաղ գանքումը շաղղաղ չի տը՛սալ* (Բ):

- Շաղդաղ անել - Յրճվել, ուրախա-
նալ: Սարումը քընսամ ա հորը տօնը,
տը՛սնում հանը մըռնէլու յըրա յա, շատ ա
ուրխանում, շաղդաղ անըմ (ՅԺՅ, V, 197):

ՇԱՂԴՈՂ - տէն ՇԱՂԴԱՂ:

ՇԱՂԴՈՐԱՆԻ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Շաղդրանի կըտըրել - տէն Բուզդի
կըտըրել:

ՇԱԹ - ած. 1. Կատաղած: Շաթ շօնը
մարթ կըսպանէ (Բ): 2. Վարարած, հոր-
դացած: Էտ շաթ կը՛տավը մին թանիրնալ
անց ըն կէնում (Ձ):

ՇԱԹԱԼ - գ., ած. Կանացի գուպա՝
գորգանման հյուսվածքով: Շաթալ գո՛ւլ-
բա կը՛նօղ չի կա էլ (Բ):

ՇԱԹԻՐ (արաբ. *šatār* (առաջընթաց)
- գ. Կաթողիկոսի թիկնապահ, որ հան-
դիսավոր երթի ժամանակ գնում է առ-
ջեկից՝ ձեռքին գավազան բռնած: Շաթի-
րը կաթըրդկօսէն ըռաշկան ար քինամ՝
կըվազանը փըռնած (Ձ):

ՇԱԼ՝ (արս. *šal*) - գ. 1. Բրդե գործ-
վածք, որ կանաթ երկտակած գցում են
ուսերին կամ գլխներին: Կընէգը շալը
քըցնում ա ջընըղներէն, տոն կամ (Ձ): 2.
Մեծ կտոր՝ շոր, որ բռնում են ծառի տակ
եւ թուրթ թափում: Շալը մը՛կնում ըն
թուրթուն տակէն, յըրա նըստօտում (Ձ):
3. տէն ՊԸՐԹԻ:

ՇԱԼ² (հ.է. **s) kel* - (կտրել) - գ. Խաղո-
ղի վազի շիվ: Մին շալ ա կըտըրում, էտ
կապուկը կապում (Ձ):

- Շալ տալ - 1. Փաթաթվել: Օխձը
ծառավը շալ ա տըվալ (Բ): 2. Կողքերի
վրա ձգվել՝ տարածվել՝ ճյուղեր արձա-
կել: Ծառը շալ ա տըվալ (Բ):

ՇԱԼԱԽՕ - գ. Կովկասյան արազ
պար, ինչպես նաեւ այդ պարի եղանա-
կը: Ամմէն մարթ չի կարում շալախօ
պար կա (Բ):

ՇԱԼԱ-ՇՈՒԼԱՆ՝ -տէն ՇԱԼԱ-ՔՈՒԼԱՆ:

ՇԱԼԱ-ՔՈՒԼԱՆ/ՇԱԼԱ-ՇՈՒԼԱՆ/ՇԵՅ-
ՇՈՒԼԱՆ - գ. Եղած-չեղածը, ամբողջ ու-
նեցվածքը: Ըտըրը շալա -քո՛ւլան սաղ
մին իշապէռնը ապըրանը ա (Բ):

- Շալա-քո՛ւլան հըվաքէլ/քաշիլ - Մի
տեղից հեռանալ՝ փախչել: Ըտէղ խա-
գէլինը թոնողըմը ըջըղից ըտըրա յըրա,
շալա-քո՛ւլան հըվաքից... (ՅԺՅ, V, 97):

ՇԱԼԷ՝ - գ. Խաղողի վազ, որ բարձ-
րանում ու տարածվում է սարփինայի
կամ ծառի վրա: Ըտըրանց հըլաթումը
մին մը՛ծ շալէ կա (Բ):

ՇԱԼԷ² - ած. Բրդե կոշտ կտորից
կարված: ...Թանփմն չօխաս, կաշվի
թօխկաս, շալէ լէն շալվարըս լօխ հըվը-
քէցի խորջինիս մէջը... (ՁՏ, Ա, 48):

ՇԱԼԹԱ (թրք. *şalta* (բարձ) - գ. Տոպ-
րակածե կտոր, որի մեջ լցնում են վեր-
մակի՝ ներքնակի՝ բարձի բուրդը՝ բամ-
բակը՝ փետուրը: Պոնորթը ածում ա շալ-
թան, վեր դժշակ կարէ (Ձ):

ՇԱԼԼԱՂ - տէն ՇԱԼԼԸ՛Ղ:

ՇԱԼԼԸ՛Ղ/ՇԱԼԼԱՂ - գ. Մտրակ: Էտ
պառապ մարթը շըլաղավը թըխէս ա,
գոռացին տը՛ղըն ու տը՛ղը տըռնաս ա
մին վը՛րց էշ (ՆԼԴԺԲ, 37):

- Շըլլըղէն ըռը՛խը/տակը տալ/քըցիլ
- Մտրակով սաստիկ ծեծել: Թէվանը
ըտըրան շըլլըղէն ըռը՛խըն ա տամ,
ըսպանում (Ձ):

- Շըլլըղէն համը օնէլ - Մտրակով
ծեծվել: Նծը՛ւրը, վեր շըլլըղէն համը
օնում ա, լոխ վըզնալ ա օնում (Ձ):

ՇԱԼՄԱՆ - տէն ԿԸ՛ՐԱՆ:

ՇԱԼՎԱՐ/ՇԱՐՎԱՐ (թրք. *şalvar*) - գ. -
Տաբատ, շալվար: Աշըղը պըցրանում
ա, տէսնում Պոռլին, շալվարը քըշըցը-
րած, նըստած, տակէն էլ տասը ծու
(ՆԱԲ, III, 145):

- Շալվարը լըցընէլ - Խիստ վախենալ,
ահաբեկվել: Վը՛րսկանը վեր ըսլանէն
տը՛սնում ա, շալվարը լըցընում ա (Ձ):

- Շալվարը հանէլ/վեր քաշիլ - Պատ-
ժել, խայտառակել: Նախազան ասմա-
վեր մէհէտ էլ կոռոթուն ըրէր, շալվա-
րըտ վեր ըմ քըշիլանան (Ձ):

- Շալվարը վը՛ռը նըվեր ըղնէլ -
Խիստ նիհարել, հյուծվել: Էնքան տոնգ-
նը կացալ ա, շալվարը վը՛ռը նըվեր ա
ընգալ (Բ):

- Շըլվարա հնազ անօղ - Թեթեա-
բարո (կանանց մասին): Յու չի՛ գոռոնում,
վեր մարուն կընէգը շըլվարա հնազ անօղ
ա (Բ):

ՇԱԼՔ - գ. Գոլորշի, շոգի: Մէսը
իփում ա, շալքը պիցըրանում ա (Բ):

- Շալքը յը՛ր ինիլ - Թարմ լինել: Ղա-
սաբը ասում ա. - Լավ մէս ա, շալքը յը՛ր
ա ինիլ (Ձ):

ՇԱԼՕՆ (ռուս. *шелон*) - գ. Էջելուն:
Մին օր մին շալօն գօրք կամ ա, էտ թա-
քավըրէն պըլատէն քըշտավըն անց
կէնում, քինան (ՅԺՅ, VII, 46):

ՇԱՆ՝ - գ. Շախմատի խաղում անմի-
ջական հարձակում հակառակորդի թա-
գավորի վրա, որի ժամանակ ասվում է՝
շախ: Շախմատ ըն խաղ անում, մին
քանէ մունտանը յը՛տը Արշօն շախ ա
տամ, մատ անում (Բ):

ՇԱՆ² (արս. *šax* (գինի խմելու աման)
- գ. Աշխույժ՝ ուրախ տրամադրություն,
ուրախություն: Շախը անպակաս ա Ղծ-
րոնց անա (Բ):

ՇԱՆ³ - տէն ՇԵՆ:

ՇԱՆԱՎ/ՇՈՒՆԱՎ - տէն ՇԱՆԱՎ-
ՇՈՒՆԱՎ:

ՇԱՆԱՎ-ՇՈՒՆԱՎ - ած., մ. Զվարթ,
ցնծագին, ուրախալից: Նըստում ըն մին
լավ շախավ-շուխավ քը՛փ անում (Ձ):

ՇԱՆԿԱՄ՝ - գ. Մորթած եւ քերթած
անասունի կեսը: Յունց ա պըտահում,
տա մին շախկա մէսը ճընապարին վեր
ա քըցում (ՅԺՅ, V, 273):

- Շախկա տալ - Մորթած եւ քերթած
անասունը բարձր տեղից կախելով՝ վե-
րեկից ներքեւ մեջտեղից կիսել:
Ռօստամ թաքավերը քառասուն վէճխար
ա մօրթում, մէջան շախկա տամ, քէփ
սարքում (ՅԺՅ, V, 329):

ՇԱՆԿԱՄ² - գ. Բույսերի հիվանդու-
թյուն, երբ տերեւները դեղնում եւ թափ-
վում են ցրտերից հետո փչող տաք քա-
մուց: Շախկան փիս հիվանդօթուն ա
ծըռէրէն հը՛տէ (Բ):

- Շախկա թըխէլ/նի կ'ան/տալ - Այդ
հիվանդությամբ հիվանդանալ (բույսերի
մասին): Կարկուտ թակած թուրթան
արաղ չի տոն կալ, շախկա տըված թու-
թան ըրկուտակ տոն կըկա (ԱԲԲ, 44):

ՇԱՆԿԱԼԱՄԻՇ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Շախկալամիշ անէլ - տէն Շախկա
տալ:

ՇԱՆԿԱՄ/ՇԱՂԿԱՄ (գրք. շաղգամ) -
գ. Վարյի բանջարի տեսակ: Շախկամը
արտը կաննալ ա (Բ):

ՇԱՆԿԱՄԱՄԱ - գ. Խաղատեսակ,
որի ժամանակ երկու խաղացողներից
մեկը, մյուսին տեսնելով ձեռքը գրպա-
նում, ասում է՝ տարած, եւ վերջինս
պետք է գրպանում եղածը տա նրան:
Խօխէնքը սիրում ըն շախկարամա
խաղ անէլը (Բ):

ՇԱՆՄԱՏ (ռուս. *шахматы*) - գ. 1.
Շախմատ խաղը: Յայէրը սիրում ըն
շախմատ խաղը (Բ): 2. Շախմատի
տախտակն ու քարերը՝ որպես միասնու-
թյուն: Յարը տըղէն հը՛տէ շախմատ ա
ինք՝ օնում, ամմէն օր նըիլտը խաղ
անում (Բ):

ՇԱՆՄԱՏԻՍ (ռուս. *шахматист*) - գ.
Շախմատի գծով մասնագիտացած
անձ: Յայէրը լավ շախմատիստնէ շատ
ըն տոմալ (Բ):

ՇԱՆՇԱՆԻ - գ. Ուրախ պարեղանակ
կամ պարատեսակ: Ախըր հինչ սըր-
տա՛վ շախշախի ածիմ, ըխճըկօրանց
պար ածիմ... (ՁՏ, Բ, 45):

ՇԱՆ-ՇՈՒՆ - գ. Ուրախ ժամանց,
քեֆ: Աստուծ տա՛ շախը-շուխը մեր ջի-
հիլներէն անա անպակաս ինի (Բ):

ՇԱՆՍԷՅ-ՎԱՆՍԷՅ (թրք. *şaxsey-*

vaxsey) - գ. Մահմեդականների սգի կրոնական արարողություն՝ ինքնաձաղկումով եւ ինքնախոշտանգումով: *Շախսէյ-վախսէյին վախստը թօրքէրը ժինջիլներով իւրանց վեր ին թակում (Բ):*

ՇԱԽՏ (ռուս. *uxama*, գերմ. *Schacht*) - գ. Հանքահոր: *Դըրմբօնա վըսկուն շախտերումը շատ մարթ ա կօրծ անում (Բ):*

ՇԱԿ - տէն ՇԻՇԱԿ:

ՇԱՀ՝ (*պրս. šah*) - գ. 1. Մի քանի արեւելյան երկրներում, հատկապես Իրանում՝ միապետի տիտղոսը, թագավոր: ...*Շահը հըրաման ա տամ, վըր իւրան յիրգիրմը հու վըր խըմիշկ քաշի, յա պինըցընէ, կըծիքը կըտըրլական ա (ՆԼԴԺԲ, 18):* 2. *Ֆիխը. ած. Փարթամ, ընտիր, մշակովի, ոչ վայրի (ծառ, պտուղ եւն): Թըխմըջարը քանդում ըն, տըրդը շահ նոտնօտ տընգօտում (Ձ):*

- Շահ դամար - գ. Զարկերակ: *Շահ դամարը վեր կըտըրէցէ, մարթը կըմըհնէ (Բ):*

- Շահէն գ'ալ հա գ'ալը տըհնալ - *Ձգձգվել (գործը): Ըրամէն հըրսանէք անէլը շահէն գ'ալ հա գ'ալըն ա տըհնալ (Բ):*

ՇԱՀ՝ (*գրք. շահ*) - տէն ԽԵՐ:

ՇԱՀԱՆԵ/ՇԱՀՆԻ - գ. Խաղողի ընտիր տեսակ: *Մին ճուվարան շահանէ յա քաղում, դարկում հըրթընցուկէն հըհտէ (Ձ):*

ՇԱՀԱՌԱ - գ. Թուրքիայի գործած ձեռագործ: *Էտ ախճիգը մին շահառա յա կօրծում, տամ թանջիրին (Ձ):*

ՇԱՀՋԱՌԱ (*պրս. šahsāde*) - գ. Շահի որդի, արքայորդի: *Խաբարը յեր ա ինիւմ, վեր շահգադան մընէլու յըրա յա (Ձ):*

ՇԱՀԷԼ (*գրք. շահիւ*) - նբ. 1. Օգուտ քաղել, շահ ստանալ: *Էտ բաղան Սուկուչը լ'ավ շահում ա (Բ):* 2. Խնամել, հոգ տանել: *Պառավը Էտ յիթիմին շահում ա, մըծըցընում:*

ՇԱՀԻ - տէն ՇԱՀԻ:

ՇԱՀԻ/ՇԱՀԻ (*պրս. šāhi*) - գ. 1. Պարսկական փոքր դրամ՝ դրանի մեկ քսաներորդ մասը: *Աղան հէնգ՝ շահի փօղ ա տամ, ծառան քինըմ ա մին քանի ծիւ առնըմ, հավ առնըմ... (ԼԴԲ, 364):* 2. Նախախորհրդային Ռուսաստանում հինգ կոպեկանոց մետաղադրամ: *Տուս ա օնում մեծ, Նիկալայի շահին, վեր էշու նալու նըման ա, տինիւմ Պոտոն հափնէն մաջին (ԲՀԲ, 199):*

ՇԱՀԻԴ - տէն ՇԵՅԱԴ՝:

ՇԱՀՄԱՐ (*պրս. šah (թագավոր)+mar (օծ)*) - գ., ած. Կարմրագույն եւ մեծ օձի տեսակ: *Յէշում ա տէսնում՝ մին շահմար օխծ աղուն թըփէյիս (ՀԱԲ, 15, 130):*

ՇԱՀՆԱ (*պրս. šahna*) - գ. Որեւէ գոր-

ծի արդյունքում օգտվող անձ: *Մահնան յըհ տըհնէ, շահնան ինքը (Բ):*

ՇԱՀՆԻ - տէն ՇԱՀԱՆԵ:

ՇԱՂ (*գրք. շաղ*) - տէն ՅԸՂԸՄԸ: *Մին խիլլան վեր կընաս ա, մին փիս էլ շաղ ա նի օնէս, յերգիլքը թուխպէս (ՀԺՀ, V, 247):*

- Շաղը յըրա - տէն ՇԸՂԸԹԱԹԱԽ:

- Շաղ ընցընէ/կ'ալ - Սփռվել, ցրվել, տարածվել: *Կըվաթը վեր ա ըղնում, կօտըրում, պէզնիգնէն տափավը մին շաղ կամ (Ձ):*

- Շաղ տալ - 1. Սփռել, ցրել, տարածել: *Ախըր, էտ մարթը, ճարը կըտրած, տանում ա քերծէն կըլիս արտէն ղըրադէն մօխըր շաղ տամ... (ԼԴԲ, 346):* 2. Ցողել, ցայել: *Տա ծիւր ա շաղ տամ, էտ ըխճըկանը յետ պէրըմ... (ՀԺՀ, V, 47):*

- Շաղ քինիլ - 1. տէն Շաղ ընցընէլ:

2. տէն Ծէխ քինիլ:

ՇԱՂԱԽ/ՇԱՂԱՂ (*գրք. շաղախ*) - գ. Զանազան նյութերի միապաղպալ խմորանման զանգված: *Զառին քընում ա, թա մին կից նէստա յօր օնէ, շաղաղ անէ (ՆԱԲ, 142):*

ՇԱՂԱՂ - տէն ՇԱՂԱԽ:

ՇԱՂԵՓ - գ. Շաղի՝ ցողի կաթիլ: *Մին շաղեգ էլ մինէշակէն յըրա յա նըստում (Ձ):*

ՇԱՂԷԼ¹ - չք. Մանրամաղ անձրել՝ ձյուն տեղալ: *Թօռը շաղում ա (Ձ):*

ՇԱՂԷԼ² - չք. Կտրվել, մակարդվել, փտրվել: *Կաթըն շաղալ ա (Բ):*

ՇԱՂԷՆԹ (*գրք. շողիթ*) - տէն ԹԸԹ (1):

ՇԱՂԿԱՍ - տէն ՇԱԽԿԱՍ:

ՇԱՂԿԵԼ¹ - չք. 1. Շշմել, շփոթվել: *Պայց կընէգը շատ շըղվելան բիշին թողալ ա ըստօլէն (ՀԺՀ, VII, 393):* 2. տէն Աշկերը ճըթն(ըվ)ել (ԱՇԿ-ի տակ):

ՇԱՂԿԵԼ² - տէն. ՇԱՂԷԼ:

ՇԱՂՈՒՏ - տէն ՇԸՂԸԹԱԹԱԽ(1):

ՇԱՄ (*արաբ. šema*) - տէն ՍՈՒՄ:

ՇԱՄ² (*թըք. šam (սոճի)*) - տէն ՇԱՍԱՂԱԶԻ:

ՇԱՄԱԹԱ (*արաբ., թըք. šamata*) - տէն ՀԱՐԱՅ-ՀԸՐՕՏ:

ՇԱՄԱՂԱԶԻ/ՍԱՄԱՂԱԶԻ (*թըք. şamaçacı*) - գ. Սոճի: *Սամաղաջին կըտըրում ըն, տախտակ քաշում (Ձ):*

ՇԱՄԱՄ (*պրս. šamāma*) - գ. 1. Անուշահոտ փոքր սեխի տեսակ: *Շամամը վեր հըսնում ա, վըտըր բօստանը օնում ա (Բ):* 2. *Ֆիխը. ած., գ. Փոքր եւ կլոր (ստիկ): Շամամ ծըծերըտ ինձ անքօս ա թողալ (Ձ):*

ՇԱՄԱՋ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Շամաճ անէլ - տէն Կըվաթ անէլ:

ՇԱՄԱՐ - տէն ՍԻԼԼԱ՝:

ՇԱՄԲ/ՇԵՄԲ (*գրք. շամբ*) - գ. 1. Եղեգով պատված տեղ, եղեգնուտ: *Ըրախսէն ղըրաղէ շամբումը շատ վիրի խօգ կա (Բ):* 2. Մացառով պատված տեղ, մացառուտ: *Սարէն շամբումը ըլըբաստըրակը կօղըլ ա կէնում (Ձ):*

Շամբին տալ - Փախչել, ճողոպրել: *Թօրքերը մէգ վեր տըհսէն, շամբին տըվէն (Բ):*

ՇԱՄԲՈՒՏ/ՇԱՄԲՕՏ/ՇԵՄԲՈՒՏ/ՇԵՄԲՕՏ (*գրք. շամբուտ*) - տէն ՇԱՄԲ:

ՇԱՄԲՕՏ - տէն ՇԱՄԲՈՒՏ:

ՇԱՄՂԱՆ/ՇԱՄՂԱՆ (*պրս. šemdān*) - գ. Աշտանակ, մոմակալ: *Յէտավ ըստօլէն յըրա մին շամղան ա տինըմ... (ՀԺՀ, VII, 103):*

ՇԱՄՂԱՆ - տէն ՇԱՄՂԱՆ:

ՇԱՄԷ - տէն ՍՈՒՄԷ:

ՇԱՄԹԱԼ - տէն ՇԱՄԹԱԼ:

ՇԱՄԹԱԼԻ - տէն ՇԱՄԹԱԼԻ:

ՇԱՄԹԱԼՕՏ - տէն ՇԱՄԹԱԼՕՏ:

ՇԱՄՂԱՆԸՍԿԻ - տէն ՇԱՄՂԱՑԿԻ:

ՇԱՄՓՈՒՐ - տէն ՇԱՄՓՈՒՐ:

ՇԱՄՓՈՒՐ/ՇԱՄՓՈՒՐ (*գրք. շամփուր*) - գ. 1. Մի ծայրը սուր ձող, որի վրա շարում են միսը, կարտոֆիլը եւն ու խորովում կրակի վրա: *Մէսը քանջում ըն շըմփուրնէն, խըրավում (Ձ):* 2. Հրացանի փողը մաքրելու ձող: *Շամփուրը յօր ա օնում, թըվանգին լիւնն թըմիգըցընում, տանում հօրը ութաղէն պատան կախ տամ (Ձ):*

- Շամփուրը նի քաշիլ - Տանջել, նեղել, չարչարել: *Հարթըն ըսկէսվօրը շամփուրըն ար նի քաշում (Բ):*

- Շամփուր կօլ տալ - Ուղիղ՝ գազաթնահայաց դիրքով կանգնել կամ քայլել՝ առանց թեքվելու: *Հինչ ըս դիթ՝ վըհնը կացալ, շամփուր ըս կօլ տըվալ (Բ):*

- Շամփուր կօլ տըված - Նիհար, բարձրահասակ եւ ձիգ քայլով (մարդ): *Էտ շամփուր կօլ տըվածը մինչըվ տըհղան տիւրիւր կ'ա, կըմըթնէ (Բ):*

- Շամփուր տալ - Փորը սաստիկ գալարվել: *Փօրը շամփուր ա տամ, խըրդըն ցավան պըռննչում ա (Բ):*

ՇԱՅԻՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

Շայիր կըտըրել - Մի բանով տարվել, ամբողջությամբ նվիրվել: *...Սօվդաքարը թամաքնար ա, ուսումնականը՝ փողի յըրա շայիր կըտըրած (ՋՏ, Բ, 138):*

ՇԱՅԿԱ (*ռուս. шайка*) - գ. Ավազակախումբ, հրոսակախումբ: *Էտ քըղաքումըն էլ մին շայկա յա ինում, միշտ ժողովուրթէն տընէրը թըլանում ին (Ձ):*

ՇԱՅԿԱԲԱՇԻ - գ. Ավազակախմբի

պարագլուխ: *Sահանք էլ ըն կամ հորանց շայկաբաշուն նրհէտ* (ՀԱԲ, 15, 70):

ՀԱՅԿԱԲԵՂ - տեն ՀԱՅԿԱԲԱՇԻ:

ՀԱՆՃԱԽ - տեն ՍԱՆՋԸՐ:

ՀԱՆՊԱՅԿԻ/ՀԱՍՊԱՆԸՍԿԻ (ռուս. шампанское, ֆր. champagne) - գ. Շամպայն: *Շանպացկին լավ պէն ա, ամիա վեր շատ խըմէցեր, կրհարփիս* (Բ):

ՀԱՆՋԱՂ - տեն ՍԱՆՋԸՐ:

ՀԱՆՋՈՒ - տեն ՍԱՆՋՈՒ:

ՀԱՆՎՈՐԹՈՐՈՒՆ - տեն ՀԱՆՏՈՐՈՐՈՒՆ:

ՀԱՆՏՈՐՈՐՈՒՆ - գ. 1. Խարդախութիւն, տմարդութիւն, խարդախ՝ տմարդի լինելը: *Շանտրդորթունը ըսկանանց ցըհան անպակաս ա* (Բ): 2. Խարդախ՝ տմարդի արարքը: *Շանտրդորթունը ըրավ, հիրըվանէն տուրման քըցից* (Բ):

ՀԱՆՇ - գ., ած. Անխելք, միամիտ, հիմար, խելառ, խենթ: *Շանշին շօռ կանլավ քըթէնալ չըս* (Ձ):

ՀԱՇԵՆՆԻ (ռուս. шосейный) - գ. Շոսսե, խճուղի: *Նի յա մընում մըծ շաշենին, քինամ, թա ըշտըդ ա քինամ, ինքըն էլ չի գհուդում* (Ձ):

ՀԱՇԿԱ (ռուս. шапка) - գ. Ծայրը կեռ թօր: *Էտ տըղան քինում ա էտ շաշկան հանում, պիրում տամ հօրը* (ԲԶԲ, 83):

ՀԱՇԿԻ (ռուս. шапка) - գ. 1. Շաշկի խաղը: *Ըսատուրը էգգանան հիրըվանէն նրհըտ շաշկի ար խաղ անում* (Բ): 2. Շաշկու տախտակն ու քարերը՝ որպէս միասնություն: *Շաշկին քըցիւմ ա թօրբան, տանում* (Ձ):

ՀԱՇ-ՍԱՇ - տեն ՇԱՇԱՍԱՇ:

ՀԱՇՄԻՇ - տեն ՉԱՇՄԻՇ:

ՀԱՇՄԻՇ - տեն ՉԱՇՄԻՇ:

ՀԱՇԿԻԼ - չք. Գծկել, խենթանալ: *Տա վեր կամ չի տըսնում մին կընէ՞ք հորան ծին նալէլ ա տամ, կըզնըվէլան օգում ա, թա շանշկի* (ՆԼԴԺԲ, 25):

ՀԱՇՏ (գրք. շէշտ (սուր՝ կտրուկ՝ բարկ ծայն, թրի պէն կտրող, սաստող) - գ. 1. Եռանդ, տրամադրություն: *Շանշտ օնէ, լավ կօրծ ա անում* (Բ): 2. տեն ՇԱՇՏԻՆ:

- Շանշտ ինիլ/տըդնալ - Անակնկալ արգելքի հանդիպելով՝ շվարել՝ տրամադրությունն ընկնել: *Թօռը նի յա օնում, հօնձ ընտղէն շանշտ ըն ինիւմ* (Ձ):

ՀԱՇՏԻՆ - ած. 1. Կարգին, ամեն ինչ տեղը: *Այիսանը շանշտին տօն ա շինալ* (Բ): 2. Դիպուկ, կտրուկ: *Շանշտին խօսկ ասօղ ա Մարքարը* (Բ):

ՀԱՇՏՈՒՄ - տեն ՇԱՇՏԻՆ:

ՀԱՊԱՇ - տեն ՇԵԲԱՇ:

ՀԱՋ՝ - տեն ՍԱՋ՝:

ՀԱՋ՝ - 1. տեն ԺԱԺ՝: 2. տեն ԾԱՌԱՇԱՋ:

ՀԱՌ (արաբ. šarr (չարիք, խռովություն) - գ. 1. Փորձանք, ծախսարդություն: *Ըշտըղա վերէ յա, մին շառ մէգ ջիհում ա, պա ըստի պէն կինի՞* (Բ): 2. Սուտ մեղադրանք, զրպարտություն: *Աստուծ հըհէ տանէ կընգանը շառան...* (ԱԲԲ, 20): ած. 3. Աղետաբեր, փորձանք բերող: *Շառ կօրծա հիշքան հըհէ կէնաս, էնքան քու օքոթըտ ա* (Ձ): 4. ած. Չարագուշակ: *...Հիւրը վըր պըտահըմ ար, շիւտ ար անըմ, մին շառ պէն ասըմ* (ՀԺՀ, VI, 183):

- Շառավ տալ - Ջրպարտել: *Թաքուհին մըհէտէ շառավ ա տըվալ Թափէղէն, էն էլ կըլօսի ա յէր կալալ, յիդգիրան տիւս յէկալ* (ՆԱԲ, 49):

- Շառը քաշիլ - Հեռանալ, որպէսզի փորձանք չլինի: *Հանըր ասմա.- Տու վըրս անօղ չըս, շառըտ քաշիլ ըստըղան* (Ձ):

- Շառ սըհաթու ջիհիլ - Գործը ձախողվել, ձախարդության հանդիպել: *Խըհըդ հինչը անում ա, շառ սըհաթու վա ջիհիւմ* (Բ):

Շառ տինիլ - տեն Շառավ տալ: *Հառնըն էտ ըխճըկանը դանշանգ ինիլին նախանծկում ա, շառ շառէր տինիւմ յիրան* (ՀԺՀ, VII, 21):

ՀԱՌԱՓ - տեն ՇԱՌԱՎԱՆՔ:

- Շըռափէն տալ - տեն Շըռավանք տալ:

ՀԱՌԲԱՇԱՌ/ՀԱՌԲԱՇԱՌ/ՇԱՌԲԸՇԱՌ/ՇԱՌԲԸՇԱՌ - տեն ՀԱՌ:

ՀԱՌԷԼ - նք. տեն Շառավ տալ:

ՀԱՌԸՇԸԼԹԱՂ - տեն ՇԱՌԸՇԸԼԹԱՂ:

ՀԱՌԸՇՈՒՌ/ՀԱՌ-ՇՈՒՌ - տեն ՀԱՌ:

ՀԱՌԻՆԸ - գ. Ջրհորից ջուր հանելու դուկ: *Քանդիրը կըտըրում ա, շառնիճը ըղնում ա ճիրին վերէն մաչը* (Ձ):

ՀԱՌԼԱՍԱՆ (ռուս. шарлатан, ֆր. charlatan) - գ., ած. Միամիտ մարդկանց հավատը՝ միամտությունը չարաշահող խաբէբա: *Շառլատան մարթ ա Խաակը* (Բ):

ՀԱՌ-ՇՈՒՌ - տեն ՀԱՌԸՇՈՒՌ:

ՀԱՍՍԷ - տեն ՇՕՍՍԷ:

ՀԱՎԱԼ(Լ)/ՀԱՎԱԼ - գ., ած. Հեղինդուկ բնավորությամբ եւ թափափված (մարդ): *Մին շանվալի մարթ մըթըն-մըթէն յէր ա կէնում, վըր քինա փաղու* (ՆԼԴԺԲ, 110):

ՀԱՎԱԼ/ՀԱՎԱԼ/ՀԱՎԱԼ/ՀԱՎԱԼ - (պրս. šefalu) - գ. Դեղձ: *Սօսի ապան մին յանշի՞ք շանվալ ա տանում բազարը, վեր ծախէ* (Ձ):

ՀԱՎԱԼԻ/ՀԱՎԱԼԻ/ՀԱՎԱԼԻ/ՀԱՎԱԼԻ -

ՀԱՎԱԼԻ/ՀԱՎԱԼԻ - գ. Վարդագգիների ընտանիքին պատկանող պողատու բոյս, դեղձենի: *Գիշվա բըղէրումը շանվալի շատ կա* (Բ):

ՀԱՎԱԼԸՍ/ՀԱՎԱԼԸՍ/ՀԱՎԱԼԸՍ - ՀԱՎԱԼԸՍ - գ. Շատ դեղձենիներ աճող տեղ, դեղձենիների այգի: *Նի յըն մընում շանվալձտը, մարթը մին թօրբա շանվալ քաղում* (Ձ):

ՀԱՎԱԼ - տեն ՀԱՎԱԼ(Լ)Ի:

ՀԱՏ (գրք. շատ) - ած. 1. Մեծ քանակությամբ, բազմաթիվ: *Շատ մարթիք ըն հըվաքվում, ամիա կարում չըն էտ քարը տըղան տիւրտիւր տան* (Ձ): 2. Սաստիկ, խիստ: *Տահանք շատ քասիք ին՝ օրէն հազէն մօհտնը* (ՀԺՀ, VII, 93): մ. 3. Հաճախ, շուտ-շուտ: *Շատ ըս կամ մէր շէնը, հինչ ա՞ իլնլ* (Բ): 4. Երկար, երկար ժամանակ: *Շատ ա վըրսու շօռ կամ, մին էլ բիւրդան մին ծառու յըրա մին դուշ ա տըսնում...* (Ձ): 5. Չափից ավել: *Շատ ա քինում, թա խըրէ՞ք, հըսըվհաս մին շէնն՝ յէշում ա տէնում* (ՆԼԴԺԲ, 90): գ. 6. Մեծ քանակությամբ մարդիկ՝ առարկաներ: *Շատերըն ըն օգում հարուստ ապրին, ամմա անմլ չի կամ* (Բ): 7. Մեծ մասը, մեծամասնությունը: *Կօրծէն շատը ըրալ ըմ* (Բ):

- Շատ էլ - Ենթադրեք թե: *Շատ էլ խէլնըն ա, հինչ օճուտ, վեր կարում չի փոկ ըշխաղէ* (Բ):

- Շատ լավ/պարի - Գոհունակության՝ հավանության՝ համաձայնության՝ հոժարության արտահայտություն: *Վէգիրը ասմա.- Շան լավ, էքնից կըկաս տանիս* (Ձ):

- Շատ ճիւր քինիլ - Բավական ժամանակ անցնել, շատ դեպքեր՝ փոփոխություններ կատարվել: *Էտ պէնանը յըտը շատ ճիւր ա քըցալ, ամմէն հինչ փօխվալ ա* (Բ):

- Շատ պէթկըս ա՞/հարկավեր ա՞ - Ինձ համար ոչ մի կարեւորություն՝ նշանակություն չունի: *Խօսում ա՞ խօսէ, շատ պէթկըս ա՞* (Բ):

- Շատ պէն կասէ/կօզի - Նրա ասելը նշանակություն չունի, պետք չէ ուշադրություն դարձնել: *Հանըր ասմա.- Էն շատ պէն կասէ, մըհալ մէլ տինիլ* (Ձ):

ՀԱՏԱՆ-ԽԱՌԷԳԱՆ - տեն ՀԱՏ-ԽԱՌԷԳ:

ՀԱՏԳԻՂ - ած. Շատ բան իմացող, բանիմաց: *Էտ ախճիգըն էլ շատգիղ ա ինիւմ* (Ձ):

ՀԱՏ-ԽԱՌԷԳ - մ. Շատ թե քիչ, որոշ չափով: *...Շատ-խըրէ՞ք քըցալ ըն, էս Ասլան Բալասուն կիւզը յէկալ ա* (ՀԺՀ, VI, 26):

ՀԱՏ-ՀԱՏ - մ. Առավելագույն չափով,

ամենաշատը: Մին մեշուկ անլերը շատ-շատ մին ամէս ա հերիք՝ անում (Բ):

ՀԱՏՎԵՐ - ած. Բազմանդամ, շատ անձերից բաղկացած: Շատվեր խալ-խըն Անվանք (Բ):

ՀԱՐ՝ (գրք. շար) - տէն ՀԱՐԱՆ:

- Շար ըղնէլ - Շարվել, իրար ետեւից կանգնելով՝ շարք կազմել: Ղազէրը, ծր-դակնէն սերավ կըքինին կըրըծին, լըղը-նին, շար ընգած տօն կին (ՋՏ, Ա, 183):

- Շար քըցիլ - Շարել, իրար հետեւից կանգնեցնելով՝ շարք կազմել: Կաման-դիրը սըղըթնուն շար ա քըցնում (Ձ):

ՀԱՐ² (ռուս. шар) - տէն ՀԱՐԻԿ:

ՀԱՐԱ - գ. 1. Առանց հատիկների հասկ ունեցող մոխրափայտ: Արտէրը շարան կանչիլ ա (Բ): 2. տէն ՀԱՐԱՐ:

ՀԱՐԱԲ - տէն ՀԱՐԱԲ:

ՀԱՐԱԲ/ՀԱՐԱԲ (պրս. šārāb (գինի) - տէն ՀԱՐԱԲԱՐ:

ՀԱՐԱԿԱՆ/ՀԱՐԱԿԱՆ (գրք. շարական) - գ. Եկեղեցում երգվող հոգեւոր երգ: Դէ էլ տառ չի ճիւղնէնում, վըր սաղ-մօս յա շարական կարթի, ըսկըտում ա ինքըն իւրան խօսէր (ՀԺՀ, V, 250):

ՀԱՐԱՆ - գ. 1. Իրար հետեւից՝ կողքի կանգնած՝ դրված մարդկանց կամ իրե-րի շարք: Զամէն էտ ըստօբօցը շարանը պարան ա տամ (Ձ): 2. Թելի վրա շարած զանազան առարկաների (զարդերի, պտուղների եւն) շարք: Չիրին շարանը քըքըցնում ա, տամ խօսցը, օտում ըն (Ձ):

ՀԱՐԱՆ-ՀԱՐԱՆ - տէն ՀԱՐԱԿԱՆ: Պատահ վեր անց ա կենում, Պուղին յեշում ա, տէսնում՝ մեծ-պիծի շարան-շարան քընում ըն Մէլիքին տօնը... (ՆԱԲ, 132):

ՀԱՐԱԲԱՐ - տէն ՀԱՐԱԲԱՐ:

ՀԱՐԱԲԱՐ/ՀԱՐԱԲԱՐ (արաբ. šarbat, թրք. şerbet) - գ. Օշարակ: ...Շարբաթ ա խըմում, թախտին յորա պըրտըր թէք՝ ընկըմ... (ՋՏ, Բ, 114):

ՀԱՐԱԿԱՆ - տէն ՀԱՐԱԿԱՆ:

ՀԱՐԷԼ (գրք. շարեմ) - նբ. 1. Իրար հետեւից կամ իրար կողքի դասավորել՝ գետեղել՝ դնել՝ շարք կազմել: Զարէրը տափէն շարում ըն, խաղ անում (Բ): 2. Պատ շարել: Մըրաքուրը ըսէս ա.- Վէ՛ջինչ, բալա, թօղ շարին, մինչէլ ծօյ-ներըտ թօղ քարին, Աստված անխէղճ չի, յէթմնէրին կըզադէ (ՀԺՀ, V, 589): 3. Թելի՝ ոստի՝ մետաղալարի՝ շամփուրի եւն վրա իրար ետեւից ամրացնել՝ անց-կացնել, շարան անել: Հըմփուրնէն շարում ա, տիսնում մընդալէն յըրա (Ձ):

ՀԱՐԹ (արաբ. šart (պայման, համա-ձայնություն) - տէն ՄԱՐԶ (1, 2):

ՀԱՐԺ - տէն ԺԱԺ:

ՀԱՐԻԿ - գ. Կապած թուկ՝ պարան: Հարիդը յըտ ա անում, էշին պէց թօղ-նում (Ձ):

ՀԱՐԻԿ (ռուս. шарик) - գ. 1. Գնդի ձեւ ունեցող փոքրիկ իր: Խօխէնքը շարիկ-նէն թուկով ըն տամ, վեր քըցին էտ ծակը (Ձ): 2. Օղով լցված՝ լցվող գնդաձեւ թա-ղանթ, փուչիկ: Խօխան շարիկը փըջնում ա, պէց թօղնում (Բ):

ՀԱՐԻԿԱՐ - գ. Մուսուլմանական կրոնական եւ կենցաղային կանոնների ժողովածու: Մօլլան շարիյաթը պէց ա անում, կարթում... (Ձ):

ՀԱՐԻԿՏԱՆ - տէն ՄԱՐԻԿՏԱՆ:

ՀԱՐԱՄԱՐ - տէն ՀԱՐԱՄԱՐ:

ՀԱՐԱՄԱՐ/ՀԱՐԱՄԱՐ - 1. Գ. Ծածան-ների ընտանիքին պատկանող ձուկ: Կասպից ծովումը կա շատ շարմահի (Ձ): 2. ած. Փողոսկրե: Ծրճըքինըտ շար-մահի սանդըր ա... (ԼՂԲ, 65):

ՀԱՐԱՄԱՐ (գրք. շարմար) - 1. Գ. Շատ մանր ծակոտիներով մաղ: Շարմարը յօր ա օնում, անլերը մաղում (Ձ): ած. 2. Այդ մաղով մաղած, շատ նուրբ (այլուրի մասին): Շարմարը իլէրան լալ քանթան յա տըրնում (Ձ): 3. փխբ. Զնքուշ, նուրբ, գեղեցիկ: Խանթարը իրսնում ա թաքա-վէրէն, վար էս հինչ շէնումը մին լան, շարմարը կընէգ կա... (ՀԺՀ, V, 386): 4. փխբ. Սպիտակամաշկ, ճերմակ: Շար-մարը ծերքեր օնէ Նունիկը (Բ):

ՀԱՐԱՄԱՐ-ՎԱՐԱՄԱՐ - տէն ՎԱՐԱՄԱՐ-ՀԱՐԱՄԱՐ:

ՀԱՐ-ՀԱՐ - 1. տէն ՀԱՐԱԿԱՆ(ԱՆ): 2. տէն ՀԱՐԱԿԱՆ:

ՀԱՐԱՐ - տէն ՀԱՐԱՐ:

ՀԱՐԱԷԼ - կբ. եւ չբ. ՀԱՐԷԼ-ի:

ՀԱՐՓ (ռուս. шарф, ֆր. e'charpe) - գ. Վզին գցելու կամ կապելու կտոր՝ նուրբ շոր, շարֆ: Այան թօնանը հըրտէ մին լալ շարփ ա կօրծալ (Բ):

ՀԱՐԹ - գ. 1. տէն ՀԱՐԱՆ: 2. Մեկ գծի վրա դասավորված նստելու տեղերի ամբողջությունը, կարգ: Էրկունջի շար-քումը կընանէքըն ըն նըստում (Ձ):

- Շարքա տոնս կ'անլ - Գոյություն ունենալուց դադարել, անպետքանալ, փչանալ: Տըրախտըրը շարքա տոնս ա յըկալ (Բ):

- Շարքա տոնս օնէլ - 1. Անպետքաց-նել, փչացնել: Էնքան քարէն թըխալ ա, դարյազը շարքա տոնս ա կանլ (Բ): 2. Վերացնել, ոչնչացնել, սպանել: Օզում ին, վար մարթին շարքա տոնս օնէն, կընգանը յօր օնէն (ՆԼՂԺԲ, 25):

ՀԱՐԹԱՎ - տէն ՀԱՐԹ-ՀԱՐԹ:

ՀԱՐԹԱՅԱՆ - գ. Շարքով՝ շարք առ շարք ցանող մեքենա: Միհէնգ՝ լօխ շարքացանալ ըն արտը վարում (Բ):

ՀԱՐԹԵՆ - տէն ՀԱՐԹ-ՀԱՐԹ:

ՀԱՐԹ-ՀԱՐԹ - մ. Շարքով, իրար կողքի կամ իրար հետեւից: Սըղըթնէն շարք-շարք վըրն ըն կենում (Ձ):

ՀԱՐԱՆ - գ. 1. Ուժեղ քամուց մի տեղ կուտակված ձյուն: Հըղըցկընէն սաղ շան-փան յա, մըշիննէն կարում չըն անց կենան (Բ): 2. Ուժեղ քամուն զուգընթաց տեղա-ցող մանրամաղ ձյուն: Մին շանփան յա նի օնում, վեր լըհա նի յա տըրնում աշ-կըրտ, թօղում չի, թա առաջ քինիս (Ձ):

ՀԱՐԱՆ - տէն ՀԵՐԱՆ:

ՀԱՐԱՐ (արաբ. šarfak) - 1. Գ. Յուր, շող-շողուն: Իրըվէն շափաղը ընգալ ա տա-նը յըրա (Բ): 2. ած. Յուրուն, փայլող, շողշո-ղուն: Ախճիգ տէսէ՝ տօշին ծաղէգ, աշկը շափաղ, ծաղկէն շաղէգ... (ՆԱԲ, II, 114):

- Շափաղ տալ - Յուրալ, փայլել: Արըվը շափաղ ա տամ (Բ):

ՀԱՐԱՐԱՐ (արաբ. šefekat) - գ. Կա-րեկցություն, գուր: ...Թաքապէրին շա-փաղաթալը մեր հայ ազգը կասիս մը-թէն ըշխարքա լիս աշխարք ա տոնս կամ (ՋՏ, Բ, 203):

ՀԱՐԱՐ/ՀԱՐԻ (թրք. şaka (հանաք) - գ. 1. տէն ԱՅԻԲ (2): 2. Վարկաբեկում, անվա-նարկում: Էտ շանթանը յըտը խըրճը հը-մանջնում ա, թա տոնս կա շինամաջը (Ձ):

- Հանթ՝ տիսիլ - Մեկին թերություն վե-րագրել, անտեղի մեկին անվանարկել: Ըսկէտուրը վարին հարթանը շանթ ար տիսում (Ձ):

ՀԱՐԱՐ (գրք. շաքար) - գ. 1. Սպի-տակ ու քաղցր սննդամթերք, որ ստա-նում են ճակնդեղից կամ շաքարեղե-գից, շաքար: Այան միսակ չիքանալ ար չայ խըմէս (Բ): 2. գ., ած. Շատ քաղցր, համեղ (ուտելիք): Էս էլ հօ խօրնաճ չի, շանթար ա, շանթար (Բ):

- Հանթարը վեր շատ/ամմէն օր օտիս, շէպու համ կըկան - Նույնիսկ ամենալավ բանը տեսականորեն գործածելու դեպ-քում ձանձրալի է դառնում:

- Հանթար չըմ, վեր հանլիմ - Անձրեւից՝ ջրից չեմ վախենում:

ՀԱՐԱՐԱՐ/ՀԱՐԱՐԱՐ - գ. Ծա-քարը մեջը լցնելու եւ սեղանին դնելու աման, շաքարաման: Հանթարդանը շը-քանալ լըսում ա, տիսում դունըղնէրէն ըռաջէն (Ձ):

ՀԱՐԱՐԱՐ - տէն ՀԱՐԱՐԱՐ:

ՀԱՐԱՐԻ - ած. Զաղցր, հաճելի: Սան-փանի ջանիտ մատաղ, խօսկըրթըտ շանթարի յա (ԼՂԲ, 40):

ՀԱՐԻ - տէն ՀԱՐԻ:

ՀԱՐԻԼ/ՀԱՐԻԼ/ՀԱՐԻԼ (արաբ., պրս., թրք. şekil (կերպարանք, ձեւ, տեսք) - գ. Դիմանկար, պատկեր: Յըտ-նան քաշէլ տըվէք խուրդնիփարա կը-

ՇԵՎՕՏ - գ. Նորատուհնի՝ մատղաշ ծառաստան: ՇԵՎՕՍԻՆ՝ զրգարում ա (Ձ):
 ՇԵՎԹՈՒԼ - տեն ՇՆՎԹՈՒԼ:
 ՇԵՎԹՈՒԼԻ - տեն ՇՆՎԹՈՒԼԻ:
 ՇԵՎԹՈՒԼՕՏ - տեն ՇՆՎԹՈՒԼՕՏ:
 ՇԵՐԱՆ՝ - 1. գ. Ջրային հավերժա-
 հարս: Ասում են էտ ծովումը մին դա-
 շանգ շերան ա իլնի ըպրելիս (Ձ): 2.
 փխբ. գ., ած. Գեղեցիկ (աղջիկ, կին):
 Շերան ախճիգ ա Սանէն (Բ):
 ՇԵՐԱՆ՝ - տեն ՇՐԱՆ:
 ՇԵՓԱԹ տեն ՇԵՐԱԹ:
 ՇԵՓՏԱՆԸ - մ. Ամբողջ շաբաթվա
 ընթացքում: ՇԵՓՏԱՆԸ մըհէտ Առըս-
 տամը քիտում ար վըրսու (Ձ):
 ՇԵՔ (գրբ. շէգ) - տեն ՇՐՔՐՈՒ:
 - ՇԵՔ տալ - տեն ՇՐՔՐՈՒԵԼ:
 ՇԵՔԵԼ - տեն ՇՐՔՐՈՒԵԼ:
 ՇԵՔ-ՇԵՔ - տեն ՇՐՔՐՈ-ՇՐՔՐՈ:
 ՇԵՐԻԼԵՐ - տեն ՇԻՐԻԼԵՐ:
 ՇԵՐԱՆԱԼ/ՇԻՐԱՆԱԼ - չք. 1. Շեկ
 գույն ստանալ, շեկ դառնալ: Ըտըրա
 մազերը քանէ քիւնում, շիգանում ա
 (Բ): 2. Շիկահեր դառնալ: Խանումը մա-
 զերը ըռանգ ա տամ, շիգանում (Ձ):
 ՇԵՐԱՎՈՒՆ/ՇԻՐԱՎՈՒՆ - ած. 1. Մի
 քիչ շեկ, շիկավուն: Շիգավուն մազեր
 օնէ (Բ): 2. Մի քիչ շիկահեր: Շիգավուն
 տըղա յա Ափկարը (Բ):
 ՇԵՐԱՎԱԶԻ/ՇԻՐԱՎԱԶԻ - տեն
 ՇԵՐԱՎՈՒՆ:
 ՇԵՐԱՎԱՐԻ/ՇԻՐԱՎԱՐԻ - տեն
 ՇԵՐԱՎՈՒՆ:
 ՇԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԻՐԱՎԱՐԵԼ - նք.
 ՇԵՐԱՆԱԼ-ի:
 ՇԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԻՐԱՎԱՐԵԼ - գ. 1. Շեկ
 լինելը, շեկ գույն ունենալը: Շիգաթունը
 ըտըրա մըգէրէն փըռնում ա (Բ): 2. Շի-
 կահեր լինելը: Շիգաթունը Մոխասանց
 ցըհէն տուված ա (Բ):
 ՇԵՐԱՆՈՒ - տեն ՇԻՐԱՆՈՒ:
 ՇԵՆ - տեն ՇԵՆ:
 ՇԵՆ - տեն ՇՐՆ:
 ՇԵՆԻԼ - տեն ՇԻՐԻԼ:
 ՇԵՆԻԼՆՈՒ - տեն ՇԻՐԻԼՆՈՒ:
 ՇԵՆԻԼԻԼ - տեն ՇԻՐԻԼԻԼ:
 ՇԵՆԻԼՎԻԼ - տեն ՇԻՐԻԼՎԻԼ:
 ՇԵՆԱԲԱ - տեն ՇՐԱՎԱԲԱ:
 ՇԵՆԱԼԵԼ - տեն ՇՐԱՎԱԼԵԼ:
 ՇԵՆԱՎԵԼ - տեն ՇՐԱՎԱՎԵԼ:
 ՇԵՆԱԼԻՆԻ - տեն ՇՐԱԼԻՆ:
 ՇԵՆԱԿԵԼ/ՇԻՐԱԿԵԼ (գրբ. շալակեմ)
 - նք. Որեւէ բան շալակն առնել, շալա-
 կել: Ավետիսը էտ խօսիս շըլակում ա,
 տանըմ դիքի ինդի, ըշտեղ էտ խօսան
 նըշանց ա տամ (ՅԺՅ, V, 124):
 ՇԵՆԱԿԵԼ/ՇԻՐԱԿԵԼ - կր. եւ չք.
 ՇԵՆԱԿԵԼ-ի:

ՇԵՆԱԿ (ռուս. шланг, գերմ.
 Schlange) - գ. Կաշվե՝ ռետինե եւն ճկուն
 խողովակ՝ հեղուկների, գազերի, սորուն
 նյութերի մի տեղից մի այլ տեղ լցնելու՝
 թափելու եւն համար: Շըլանգը քըցում
 ա պոժկան, կիսին ածում չէթվեռը (Ձ):
 ՇԵՆԱԶԱՐ - տեն ՇԻԼԵԶԱՐ:
 ՇԵՆԱՓԿԱ/ՇԵՆԱՐԱ (ռուս. шланга,
 գերմ. Schlappe) - գ. Կանացի կամ տղա-
 մարդու գլխարկ՝ սովորաբար բարձր
 գագաթնամասով: Մին խիլա ընցնում
 ա, Թօսակը օգում ա թա շըլափկան դի-
 զըցընէ, չունքի վեր շըլըփկումըն ա
 միշտ էշին կօրէ տըլվալ, էշը զըռամ ա
 (ՅԺՅ, V, 304):
 ՇԵՆԵՆ/ՇԻԼԵՆ/ՇԻՆԵԼ՝ (ռուս. шне-
 нель, ֆր. chenille) - գ. Զինվորական եր-
 կար վերարկու: Սալդաթը շըլէնը հա-
 նում ա, քըցում էտ ըխճըկանը ջընըղ-
 նէրէն, վեր սառչի վէշ (Ձ):
 ՇԵՆԵՆՔ (գրբ. շլնի) - տեն ՎԵՁ:
 ՇԵՆԴԵՐԱԼԴԻ - Գործածվում է կա-
 պակցության մեջ:
 - Շըլըբալդի կըտըրել - տեն Բուլդի
 կըտըրել:
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐ - տեն ՇՐԱՎԱՎԵՐ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐԵԼ/ՇԻԼԵՐԱՎԵՐԵԼ -
 գ. Շալակելով կրվող բեռ, շալակաբեռ:
 Շըլըկապէնը տամ ա ըտըրան, հարը
 յօր օնում, քիսում (Ձ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐ/ՇԻԼԵՐԱՎԵՐ - ած., գ.
 Շալակին բեռ ունեցող (մարդ): Շըլը-
 կավէրը էտ վեր տըհնում ա, շըլըկա-
 պէնը վեր ա քըցում, փախճում (Ձ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐ/ՇԻԼԵՐԱՎԱՐ - տեն
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐԵԼ/ՇԻԼԵՐԱՎԵՐԵԼ - նք.
 Մեկի շալակին բեռ դնել, շալակավորել:
 Աղան ծըռօտանցը շըլըկըվերում ա,
 ինքըն էլ նըստում ծին, հըտըրներան
 քիսում (Ձ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐԵԼ/ՇԻԼԵՐԱՎԵՐԵԼ -
 կր. եւ չք. ՇԵՆԵՐԱՎԵՐԵԼ-ի:
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐԵԼ/ՇԻԼԵՐԱՎԵՐԵԼ -
 ԲԱՆ - գ. Շալակն առնելու կողով՝ տար-
 բեր բաներ տեղափոխելու համար: Ջը-
 կըռը ածում ա շըլըկըռվարանը, շըլա-
 կում, քիսում (Ձ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐԵԼ - տեն ՇԵՆԱՎԵՐԵԼ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐԵԼ/ՇԻԼԵՐԱՎԵՐԵԼ - նք. Շատ
 անգամ կամ շատ բան շալակել: Պէռնէ-
 ըր շըլըկօտում ըն, քիսում (Ձ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐ/ՇԵՆԵՐԱՎԵՐ - ած.
 Շըլակալ դրած՝ կրող: Մին օր էլ տախանց
 տօնը մին շըլըփկապէր մարթ ա կամ (Ձ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԵՐ (թրք. şaltak) - գ. Իրարան-
 ցում: Ըտըրանը կըռվում ըն, շըլթաղը
 քըցում հըրսընքատօնը (Ձ):

ՇԵՆԵՐԱՎԱՐ - ած. Մտրակով ծե-
 ծած՝ ծեծված: Ըտըրանը, ըտի շըլըղա-
 թակ, էտ ցըհտումը վեր ըն տըհնում (Ձ):
 - Շըլըղաթակ անել/տալ - Մտրակով
 ծեծել: Աղան կըզըկում ա, նծքնըն
 շըլըղաթակ անում (Ձ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐ - տեն ՇՐԱՎԱՐ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - նք. տեն Շըլը-
 դաթակ անել:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - գ.,
 ած. Շալվար կարելու համար նախա-
 տեսված՝ հարմար (կտոր):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - տեն ԽՐՆԱԶԵԼՈՁ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - տեն ԽՐՆԱԶԵԼՈՁ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - տեն ՇՐԱՎԱՐ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - գ.
 Շըլորի չիր, սալորաչիր: Այուն շինան շը-
 լորաչիրը ծօկ պէն ա (Բ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - գ.
 Չորացրած վայրի սալորից եփած ջրա-
 լի թթվաշ կերակրատեսակ: Մըրսածը
 բիդի շըլորթըթօ օտէ, վեր սըղանա (Բ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ (գրբ. շըլոր) -
 գ. Սալոր (հիմնականում վայրի): Պըլը-
 Պոլըն ըսկանում ա, թա. - Մէլըքըն ապ-
 րած կէնա, մին փուր ցօրնալ մարջ
 կանք, յըս քու շանըտ շիւթօ օտէլը
 սըլըրցընիս (ԱԱ, 82):
 - Շըլոր ուտողէն կըռէլը կառնէ- Բա-
 րիքից օգտվողը կրում է նաեւ դրա հետ
 կապված անախորժությունը՝ վնասը:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - գ.
 Վարդագգիների ընտանիքին պատկա-
 նող ծառ, սալորենի (հիմնականում վայ-
 րի): Ապունց հըլաթումը մին մըծ շըլորէ
 յա իլնի (Բ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - գ.
 Շատ սալորենիներ աճած տեղ:
 Խօզերը նի յըն տըհնում շիւթօթը (Ձ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - չք. Ուրա-
 խանալ, ոգետրվել: Ջիհիլնէն շըխանում
 ըն, պար կամ (Բ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ/ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ - նք.
 ՇԵՆԱՆԱԼ-ի:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐ - տեն ՇՐԱՎԱՐ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐ - տեն ՇՐԱՎԱՐ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԻ - տեն ՇՐԱՎԱՐԻ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐ - տեն ՇՐԱՎԱՐ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ (ԲԱՆ) - տեն ՇՐԱՎԱՐԵԼ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐ (թրք. şaka (կատակ) - գ.
 Բարձր ծիծաղ: Ըտըրանց շըխկարան
 վէզիրը ըսկանում ա (Ձ):
 - Շըխկարա տալ - Բարձր ծիծաղել:
 Ջիհիլնէն գիւրից ըն անում, շըխկարա
 տամ (Բ):
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ (ԲԱՆ) - տեն ՇՐԱՎԱՐԵԼ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ (ԲԱՆ) - տեն ՇՐԱՎԱՐԵԼ:
 ՇԵՆԵՐԱՎԱՐԵԼ (ԲԱՆ) - տեն ՇՐԱՎԱՐԵԼ:

ՇՈՒ(Կ)ՇՈՒԿԱԼԻ - տեն ՇՈՐՈՒ(Կ)-
ՇՈՐՈՒԿԱԼԻ:

ՇՈՒ(Կ)ՇՈՒԿԱՆ - տեն ՇՈՐՈՒ(Կ)-
ՇՈՐՈՒԿԱՆ:

ՇՈՒ(Կ)ՇՈՒԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - տեն ՇՈՐՈՒ(Կ)ՇՈՐՈՒԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՇՈՒ(Կ)ՇՈՒԿՕՍ - տեն ՇՈՐՈՒ(Կ)-
ՇՈՐՈՒԿՕՍ:

ՇՈՒ(Կ)ՇՈՒԿՕՑ - տեն ՇՈՐՈՒ(Կ)-
ՇՈՐՈՒԿՕՑ:

ՇՈՒԿՕՍ - տեն ՇՈՐՈՒԿՕՍ:

ՇՈՒԿՕՑ - տեն ՇՈՐՈՒԿՕՑ:

ՇՈՒՈՒՐ/ՇՈՒՈՒՐ (գրք. ժխոր, ռուս.
мучер) - տեն ՉԱՐԱՅ-ՉՈՐՕՑ:

ՇՈՒՈՒՐՉԻ/ՇՈՒՈՒՐՉԻ - ած., գ.
Աղմկարար: Շըխորչի յա իլնի Վանես
դային (Բ):

ՇՈՒԿԱԿԾ - մ. Սրընթաց կերպով,
արագորեն: Ծիյալէր շըկակած անց ա
կէնում (Ձ):

ՇՈՒԿԱԿԵԼ - չք. 1. տեն Շըկըկու տալ:
2. Արագորեն ընթանալ՝ գնալ՝ վազել:
Ծին քուռակէն հըռանցէ վէր տըսնում
ա, շըկակում ա (Ձ):

ՇՈՒԿԱՌԻ/ՇՈՒԿԱՌԻՈՒ (հ.ե. *(s)kek-
(ցատկել, արագ շարժում) - Գործած-
վում է կապակցության մեջ:

- Շըկըկու տալ - Ուժեղ ցայտել՝ ժայթ-
քել՝ հորդել (հեղուկների մասին): Վէր
թորավը թըխես ա, անունը շըկըկու վա
տաս (Ձ):

ՇՈՒԿԱՐ՝ (թրք. şahit) - գ. Աղուն աղա-
լիս՝ օղի թորելիս եւն ջրաղացականին՝
օղի թորողին եւն տրվող տասանորդը՝
իբրեւ վարձ: ...Վէգիրը տըղ ճըղասպան
ա տըղնում, էտ մարթըն ամըն շէթին
վէրջին կամ ա, շըհաղը տանում տօն
(ՅԺՅ, VII, 132):

ՇՈՒԿԱՐ՝/ՇԱՅԻՐ (արաբ. şahid, պրս.
šāhadāt, թրք. şahadet) - գ. Ականատես,
վկա: Կարում ջըն շըհաղ քըթէնան, կօ-
ղէն ըզարում ըն (Ձ):

- Շըհաղ վընը կէնալ - Որպես վկա՝
որեւ բան հաստատել, ցուցմունք տալ,
վկայել: Չիրըվանը շըհաղ ա վընը կէ-
նում, վէր Կանփին Սընվէլին կավը մօր-
թալ ա (Բ):

ՇՈՒԿԱՆԱԼ - չք. Աճել, մեծանալ,
փարթամանալ: Ծառը վէր ճիրիս վէշ,
շըհանալ չի (Բ):

ՇՈՒԿԱՆՑ - տեն ՆՈՒՅՈՒ:

ՇՈՒԿԱՆՈՒՑ - գ. 1. տեն ՇԱՅԻ (Ձ):
2. ած. Մեկ շահի (հինգ կոպեկ)
արժեցող: Քանիք մարթ ա Ակկարը,
շըհանուց շօր ա կընում (Ձ):

ՇՈՒԿԱՆՈՒՆԸ - գ. Նռան խոշոր տե-
սակ: Շըհանունը մըզում ա, խըմում (Բ):

ՇՈՒԿԱՆԵՐ (գրք. շահասեր) - ած.
Շահ՝ օգուտ սիրող, ամեն ինչի մասին

շահադիտական տեսակետից դատող:
Կըլխօզէն նախագան վէր շըհասէր
իլնի, էն կալխօզը կըքանդըվի (Ձ):

ՇՈՒԿԱՆԵՐ - տեն ՇՈՒԿԱՆՈՒ:

ՇՈՒԿԱՆՈՒ - ած. Շահ՝ օգուտ բերող,
շահութաբեր: Ծանց պահէր շըհասու
կօրծ ա (Բ):

ՇՈՒԿԱՆՈՒՆԵՐ (պրս. šahr (երկիր,
նահանգ) - տեն ՔԱՂԱՔ: Շատ ա քը-
նամ, խըրէք ա քընամ, հըսըմ ա մին
շըհանի (ՅԺՅ, V, 556):

ՇՈՒԿԱՆՈՒՆԵՐ/ՇԱՅԻՆՈՒՆԵՐ
- մ. Քաղաքից քաղաք, մի քաղաքից
մյուսը, շատ քաղաքներ (գնալով): ...Չը-
րու սօր դաղարգուն ընգած շըհարթա-
շըհար ման ի կամ... (ՁՏ, Ա, 157):

ՇՈՒԿԱՓՕԿ - գ. Տրեխի վերելի մասով
անցնող փոկը, որի վրայով անց են կաց-
նում տրեխաթելերը: Շըհափօկը էծին
կաշվան ըն իլնի շինիս (Բ):

ՇՈՒԿԱՐՈՒՆԵ - գ. Միջակ մեծությամբ
տանձի տեսակ: Շըհրընէն քախծըր
տանն ա (Բ):

ՇՈՒԿԱՐ(Ը)ՆԵԼ (գրք. շահեցուցանել)
- 1. նք. ՇՈՒԿԱՆԱԼ-ի: 2. նք. Դրամագլուխը
տոկոսով տալով՝ շահ ստանալ: Էտ փոկը
շըհըցընում ա, հըրուտանում (Ձ):

ՇՈՒԿԱՐ-ՄԱՅՆԱ - տեն ՍՈՒՆԸ-ՇԱՅ-
ՆԱ:

ՇՈՒԿԱԿԵՐ - տեն ՇՈՐՈՒԿԱԿԵՐ (1):

ՇՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՒԿԱԿԵԼ (գրք. շաղա-
խել) - նք. Որեւ նյութ կամ նյութերի
խառնուրդ հեղուկով շաղախի վերածել:
Ուստան դումըն ա կերը շըղախում ա,
ըսըցում պատը շարելը (Ձ):

ՇՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՒԿԱԿԵԼ - կք. եւ չք.
ՇՈՒԿԱԿԵԼ-ի:

ՇՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՒԿԱԿԵԼ - գ. 1. Ձմերուկի՝
սեխի եւն՝ երկարությամբ կտրված
շերտ: Մին շըղարթ լէմիշ ա կըտրում,
տամ պըռապէն (Ձ): 2. Առարկայի մեկ
չորրորդական մասը: Մին շըղարթը
կէսին կէսըն ա (Բ):

- Շըղարթ-շըղարթ անել - Ձմերուկը՝
սեխը եւն երկարությամբ շերտերի՝
շղարթների բաժանել: Ծըմէրուկը շը-
ղարթ-շըղարթ ա անում, տամ խօսըր (Բ):

ՇՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՒԿԱՓՈԽ/ՇՈՒԿԱՓՈԽ - գ. Անա-
սունների հիվանդություն, որի ժամա-
նակ փորը ուռչում է՝ գազերով լցվելով:
Վըխճըրնէն շըղափոքան ըստըկու-
տըցէն (Բ):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵՐ - ած. 1. Շաղով թա-

թախված, վրան շաղ դրած (հիմնակա-
նում պտուղների մասին): Շըղըթաթախ
խընծօր ա պոք տամ, թաքապէրին հա-
մէցիք՝ անում (Ձ): 2. փխբ. Թարմ: Շըղը-
թաթախ մէս ա (Բ): 3. փխբ. Գեղեցիկ:
Շըղըթաթախ կընէք ա Սօնան (Բ):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - չք. Շաղով պատվել,
շաղ նստել վրան, ցողապատվել: Ծառէ-
րը շըղըկանալ ա (Բ):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ (1):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՐՈՒԿԵԼ - նք. 1. Ցըն-
ցել, թափահարել, թափ տալ: Յէր ա
ընիս մին լնի շըղըհըրէս, սաղ ծառէն
հիշքան տանն ա ինիս, վէր ընէս ծառէն
տակը... (ՅԺՅ, V, 549): 2. փխբ. Խիստ
հանդիմանել, պարսպել, քննադատել:
Ժօղօվէն վախտը նախագան բըրիգա-
դիրին մին լնի շըղըհարում ա (Ձ):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՐՈՒԿԵԼ - կք. եւ
չք. ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ-ի:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - նք. Շաղով պատվել,
շաղ ղնել: Քըշէրը շաղը սաղ ծառէրը
շըղըպատալ ա (Բ):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - կք. եւ չք. ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ-ի:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - նք. ՇԱՐԵԼ²-ի:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - նք. Խառնել, խառ-
նաշփոթ վիճակի մեջ գցել: Չարթը սաղ
տօնը շըղըղօրում ա, տոն կամ (Ձ):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - կք. եւ չք. ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ-ի:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - ած.
Անկարգ, խառն, խառնաշփոթ: Շըղը-
մաղի կօրծան բիրի հըռէ կէնաս (Բ):

- Շըղըմաղի կանալ - Անկարգորեն
ցրվել, խառնաշփոթ վիճակ ստեղծվել:
...Կէսը ըստի յա թըռչում, կէսը՝ ինդի,
շըղըմաղի յըն կամ (ՅԱԲ, 15, 19):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇԱՐԵԼ²:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - տեն ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ -
տեն ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ -
նք. ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ-ի:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - Շողո-
ղալ, շողարձակել, փայլվել: ...Ինքը
տօն չար կամ, քանի վըր արեվին նը-
ման շըղըղօրում ար (ՅԺՅ, V, 38):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - գ.
Շողողալը, շողարձակում, փայլվում:
Իրըվէն շըղըղօրում ըստըրան չնշմիշ ա
քըցում (Ձ):

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - նք. ՇԱՐԵԼ¹-ի:

ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ/ՇՈՐՈՒԿԱԿԵԼ - ած. Ուղ-
ղությունից շեղված, ծուռ (շարվող պա-

տի մասին): *Շրդուկիան պատը պարան կրկա* (Բ):

- Շրդուկիան ինիլ - *տեն* Շոդուկա ըղնել:

ՇՈՂՈՒԲՔՈՒՐ - *տեն* ՇՈՒՂՈՒԲՔՈՒՐ:

ՇՈՂՈՒԹ/ՇՈՒՂՈՒԹ - *գ. Դանակի՝ ցաքատի՝ կացինի առանց կոթի՝ կտրող երկաթե մասը: Ինքըն էլ գիւղում ա, թանցը կատէն շուղուփըն ա տոնս յէկալ* (ՅԺՅ, V, 503):

- Շրդուկի քըթան խօխա - Շատ ուրախ՝ ուրախացած անձ: *Քանսպարը հանց ա շրդուկի քըթան խօխա. տըղան բընակա յը՛կալ ա* (Բ):

ՇՈՍԱԹ (գրք. *շրատ*) - *գ. 1. Մակարդված կաթի պանրային կոտորածը հանելուց հետո մնացող հեղուկը, շիճուկ: Պաները մէրում ըն, շըմաթը տամ խոգէրէն* (Ձ): 2. Մաճնից գատվող ջուրը: *Ապան մաճնէն շըմաթը սիրում ար* (Բ): 3. փխբ. Անհամ՝ անյուղ կաթ: *Էտ կըվէն կաթնըն էլ հինչ կաթնը, շըմաթ ա* (Բ):

ՇՈՍԱԼ (թրք. *şumal*) - *գ. 1. Ծառի նուրբ ու դալար երկար շիվ: Ցակատը յօր ա օնում, թուփուն շըմալէն կըտօրում* (Ձ): 2. փխբ. ած. Նուրբ ու բարձրահասակ: *Շըմալ քոյ օնէ* (Բ):

- Շըմալ տալ - երկարել, բարձրանալ: *Էտ շօշըտ էլ շըմալ ա տուվալ, ծառ տը՛ռալ* (ԱԱ, 34):

ՇՈՍԲԱԼՈՒԹ (գրք. *շահպալուտ, պրս. šah-bālūt*) - *գ. 1. Շագանակ: Ուստան քընըմ ա բըզարան մին փութ շըմբալութ առնըմ, պըրում հորան տամ, քընըմ տօն* (ՅԺՅ, V, 26): 2. հեգն. էշի կղկղանք: *Էշին շըմբալութը ածում ա թորբան, քինամ* (Ձ):

ՇՈՍԲԵԼ - *նք. Խոշոր եւ անորակ կարել, շուպլել: Դանդիկ շալվարը շըմբում ա, տամ հորան* (Ձ):

ՇՈՍԲԵԼՆ/ՇԻՍԲԵԼՆ - *ած. Չափազանց շատ, առատ: Ըստարէ խաղուն շըմբըլան ա* (Բ):

ՇՈՍԲՇՈՍԲԵԼ - *տեն* ՇՈՍԲՇՈՍԲՈՒԷԼ:

ՇՈՍԲՇՈՍԲՈՍԵԼ - *տեն* ՇՈՍԲՇՈՍԲՈՒԷԼ:

ՇՈՍԲՇՈՍԲՈՒԷԼ - *տեն* ՇՈՍԲԵԼ (շատ անգամ կամ շատ բան):

ՇՈՍԲՈՍԵԼ - *տեն* ՇՈՍԲՇՈՍԲՈՒԷԼ:

ՇՈՍԸՄԱՅԱՍ - 1. *գ. Շամամի համ: Շըմըմահամը մընացալ ա պիրանումըս* (Բ): 2. *ած. Շամամի՝ հաճելի համ ունեցող: Շըմըմահամ խընծօր ա* (Բ):

ՇՈՍԸՄԱՎԸՏ - *գ. Շամամի հոտ՝ բույր: Տանան շըմըմավը՛տ ա կամ:*

ՇՈՍԹԵԼՆԻԿ/ՇԸՎԹԵԼՆԻԿ - *տեն* ՇՆՎԹԵԼ:

ՇՈՍԹԵԼՆԻԿԵ/ՇԸՎԹԵԼՆԻԿԵ - *տեն* ՇՆՎԹԵԼԻԿ:

ՇՈՍԹԵԼԻ - *տեն* ՇՆՎԹԵԼԻ:

ՇՈՍՇՈՒ(Ն)Է - *գ. Վայրի ծառատեսակ: Շըմշըռնէն սիպտակ փանդ օնէ* (Բ):

ՇՈՍԹ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹ:

ՇՈՍԹԱԼ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹԱԼ:

ՇՈՍԹԱԼԻ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹԱԼԻ:

ՇՈՍԹԱՇՈՍԹ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹԱՇՈՐՈՍԹ:

ՇՈՍԹԵՐՆԸ - *տեն* ՓԱՌ:

ՇՈՍԹԸՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՇՈՍԹՇՈՍԹԱԼ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹՇՈՍԹԱԼ:

ՇՈՍԹՇՈՍԹԱԼԻ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹՇՈՐՈՍԹԱԼԻ:

ՇՈՍԹՇՈՍԹԱՎԸՏ/ՇՈՒՍԹՇՈՒՍԹԱՎԸՏ - *գ. Shad հոտ, գարշահոտ: Դէվը նի յա մընում տօնը, թա. - Էս հինչ մըրթավը՛տ ա՛, էս հինչ շըմիշըմփավը՛տ ա՛* (Ձ):

ՇՈՍԹՇՈՍԹ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹՇՈՐՈՍԹ(Ը)ՆԵԼ:

ՇՈՍԹՇՈՍԹՈՍ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹՇՈՐՈՍԹՈՍ:

ՇՈՍԹՇՈՍԹՈՑ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹՇՈՐՈՍԹՈՑ:

ՇՈՍԹՈՒՌԱՔԱՐ - *տեն* ՇՈՍԹՈՒՐԱՔԱՐ:

ՇՈՍԹՈՒՐԵԼ - *տեն* ՇՈՍԹՈՒՐԵԼ:

ՇՈՍԹՈՒՐՎԵԼ - *տեն* ՇՈՍԹՈՒՐՎԵԼ:

ՇՈՍԹՈՒՐՇՈՍԹՈՒՐԵԼ - *տեն* ՇՈՍԹՈՒՐՇՈՍԹՈՒՐԵԼ:

ՇՈՍԹՈՒՐՈՍԵԼ - *տեն* ՇՈՍԹՈՒՐՈՍԵԼ:

ՇՈՍԹՈՒՐՈՑՎԵԼ - *տեն* ՇՈՍԹՈՒՐՈՑՎԵԼ:

ՇՈՍԹՈՒՐԱՔԱՐ/ՇՈՍԹՈՒՐԱՔԱՐ - *գ. Օջախի եզրին դրվող քար, որի վրա հենում են շամփուրների ծայրերը: Շըմփուրաքարը քաշ ա, խըրավածը էրում ա* (Բ):

ՇՈՍԹՈՒՐԵԼ/ՇՈՍԹՈՒՐԵԼ - *նք. 1. Շամփուրի վրա անցկացնել, շամփուրին հազցնել: Մէսը շըմփուրում ըն, տինում մընդալէն յըրա* (Ձ): 2. Շամփուրով կամ այլ սուր բանով ծակել՝ խոցել: *Նծքարը շըմփուրում ա, խանէն ըսպանում* (Ձ):

ՇՈՍԹՈՒՐՎԵԼ/ՇՈՍԹՈՒՐՎԵԼ - *կր. եւ չք. ՇՈՍԹՈՒՐԵԼ-ի:*

ՇՈՍԹՈՒՐՇՈՍԹՈՒՐԵԼ/ՇՈՍԹՈՒՐՇՈՍԹՈՒՐԵԼ - *գ. Խաղատեսակ: Խօխէնքը շըմփուրշըմփուրէ յըն խաղ անում* (Բ):

ՇՈՍԹՈՒՐՈՍԵԼ/ՇՈՍԹՈՒՐՈՍԵԼ - *տեն* ՇՈՍԹՈՒՐԵԼ (շատերին կամ շատ տեղերից):

ՇՈՍԹՈՒՐՈՑՎԵԼ/ՇՈՍԹՈՒՐՈՑՎԵԼ - *կր. եւ չք. ՇՈՍԹՈՒՐՈՍԵԼ-ի:*

ՇՈՍԹՈՍ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹՈՍ:

ՇՈՍԹՈՑ - *տեն* ՇՈՐՈՍԹՈՑ:

ՇՈՍՔԱՍԱԿ/ՇԻՍՔԱՍԱԿ - *գ. Շեմքի անմիջապես առջեւի տարածությունը: Կամ ա, պըլատէն շիմքըտակէն նըստում* (Ձ):

ՇՈՍՔԱՔԱՐ/ՇԻՍՔԱՐԱՐ - *գ. Շեմքի առջեւը դրած տափակ քար: Շըմքըքարէն նըստում ա, քընէնք՝ անում* (Ձ):

ՇՈՅՔՈՆՕՐՈՒՆ/ՇԻՅՔՈՆՕՐՈՒՆ - *գ. 1. տեն ՍՈՐՈՆՕՐՈՒՆ: 2. փխբ. Անբարոյականություն: Կընէ՛գ կա՛շըյթընօթունալ ա կըլծիթ պահում* (Բ):

ՇՈՆԱԹԱԿ - *գ. Շան ծեծ, սաստիկ ծեծ: Շընաթակըն էլ չի ըտըրան յը՛խնում* (Բ):

- Շընաթակ տալ - Խիստ ծեծել, քոթակել: *Բաղվանչին կօղէն փըռնում ա, մին լալ շընաթակ տամ* (Ձ):

ՇՈՆԱԹԱՂ - *Գործածվում է կապակցությունների մեջ:*

- Շընաթաղ տալ/անել - Թաղել, ինչպես շանը, անպատկոթն եւ խմիչիայլոց թաղել: *Անդար-ընդէրու մըռալէն շընաթաղ կըտան* (Ձ):

ՇՈՆԱՆՏ - *Գործածվում է կապակցությունների մեջ:*

- Շընախտը կուտըր(ի)ատել/կօտըրել - 1. Հիասթափեցնել, եռանդը կոտրել: *Կարկուտը բօստանըս փուլըցըրալ, շընախտըս կօտրից* (Բ): 2. *տեն* Շընախտը կուտըրատվել:

- Շընախտը կուտըր(ի)ատվել/կօտըրվել - Հիասթափվել, եռանդը կոտրվել: *Շընախտըս կուտըրատվալ ա, էլ օգում չըմ, թա արտ անիմ* (Բ):

ՇՈՆԱՅՆՉ - *տեն* ՇՈՆԸՅՆՉՕՑ:

ՇՈՆԱՅՆՐ - *գ. Նախատական բառ՝ շան որդի: Էտ շընահարը ժուղովուրթէն թըլանից* (Բ):

ՇՈՆԱՃՆՏ (գրք. *շանաճանճ*) - *գ. Խայթող վայրի ճանճի տեսակ: Շընըճանջէրը գիրալ ըն տը՛ռնում, կըծօտում, ըսպանում* (Ձ):

- Շընըճանջին պիւնին բիշտի տալ - Կրքերը բորբոքել, գործը բարդացնել: *Գիդանվ, վէր Ափոն կըզնըված ա, ինքըն էլ լափ շընըճանջին պիւնին բիշտի յա տամ* (Ձ):

ՇՈՆԱՆԱԼ (գրք. *շնամ*) - *չք. Շնություն անել, պոռնկություն անել: Կընէ՛գը վէր շընացալ, մարթին տօնը կըքանդվի* (Ձ):

ՇՈՆԱՆԱՐՑ - *գ. Վատ մարդկանց հավաքատեղի: Ըտի ըտըրանց տօնը շընանուց ա տը՛ռնում* (Ձ):

ՇՈՆԱՊՈՒՆ - *գ. Շան բույն: Շընապիւնը քանդում ըն, շանը թողում չծլումը* (Ձ):

ՇՆՆԱԿԸՏ - գ. 1. Շան հոտ: Շանան շննավը տ կըկա (2): 2. Խիստ անախորժ հոտ: Շննավը տը յճի ինչիւնը յճ տը քճճ ծասկէլն ա միակ քճմնճ անում (ԱԲԲ, 79):

- Շննավը տը յճի անել - տեն Շննաթակ տալ:

ՇՆՆԱՏԱՐ - գ., ած. Շան տեր, շուն ունեցող (անձ): Շննատարը շօնը տամ ա, մին փոթ կնրի ինք օնում (2):

ՇՆՆԵՐԵՏ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Շննէրէց անել - 1. Աննպատակ կերպով ծախսել՝ վատնել: Էտ բիրասըլը հօրը փոկէրը սաղ շննէրէց ըրավ (2): 2. Շների՝ անարժան մարդկանց բաժին դարձնել: Խըղճ Սարյամը կավը պահից, պահից, շննէրէց ըրավ (Բ):

- Շննէրէց ինչի/տըճնալ - 1. Աննպատակ կերպով ծախսվել՝ վատնվել: Ըտի թաքավէրին հըրըստօթունը ըղնում ա էտ օյինբազէն ճննճը, շննէրէց իննում (2): 2. Շների՝ անարժան մարդկանց բաժին դառնալ: Այիսանէն կառնը շննէրէց ա տըճնալ (Բ):

ՇՆՆԸԹՈՒԶԻ - գ. Վայրի թզենի, որ աճում է ժայռերի արանքում եւ տալիս է սովորականից փոքր եւ դառնահամ պտուղներ: Էտ քճճէն դաթումը մին շննըթուզի յա ինչիս փըսած (2):

ՇՆՆԸԹՈՒԼԱ - տեն ԿՕՏԷԳ:

ՇՆՆԸԹՈՒՆ - տեն ՇՆՆՈՒԹՈՒՆ:

ՇՆՆԸԼԱԿՈՒՏ - տեն ԿՕՏԷԳ: ...Տէսալ ըն, վճի մին շննըլակուտ կա, փըռնալ ըն, մօրթալ... (ՅԺՅ, VI, 23):

ՇՆՆԸԽԸՅԱՐ - գ. Վայրի գետնատարած բույս՝ վարունգի նման փոքր թունավոր պտուղներով, որոնք հասունանալով դիպչելուց նետվում են: Շննըխըյարը վեր նի յճկալ աշկէտ, աշկըտ կըցավէ (Բ):

ՇՆՆԸԿԱՏՈՒ - ած. Իրար հետ անհաշտ, իրար հակառակ: Մըթըկընէճ շննըկատու վըն, սաղ օրը էն ըն կըռվէլիս (Բ):

- Շննըկատու ըղնէլ փօրը - Սաստիկ լուծել՝ փորլուծություն ունենալ: Շննըկատու վա ընգալ փօրը, մընուտանը մին չօլ ա քինում (Բ):

- Շննըկատու տըճնալ - Իրար հետ թշնամանալ՝ հակառակվել: Մոռաջ Մօսին ա Յամօն մօտէ հընգէրունը ըն իլնլ, միհէնճ ըն շննըկատու տըճնալ (Բ):

ՇՆՆԸԿՈՒՏԵՄՆԸ - գ. Վայրի խոտաբույս: Շննըկուտէմը աղու վա (Բ):

ՇՆՆԸԿՕՏԷԳ - տեն ԿՕՏԷԳ:

ՇՆՆԸՅՆՆՈՒՅ - գ. 1. Շան հաչոց: Շննըհաչոց ար ընգալ, օղտէրը խըրտնալ ին, գօգռակներին օգըմ ին տակը-

նէրավը անին... (ՋՏ, Բ, 112): 2. անրգ. Վայրահաչ, անտեղի եւ անիմաստ խոսակցություն, փնթփնթոց: Ըրշակէն գանիւն տանում ա կընգանը շննըհըչօցան (Բ):

ՇՆՆԸՅԱՎԵՐ/ՇՆՆԸՐՅԱՎԵՐ/ՇՆՆԸՅԱՎՈՒՐ/ՇՆՆԸՅԱՎԵՐ/ՇՆՈՒՆՅԱՎՈՒՐ (գրք. շնորհատոր (շնորհալի) - վ. Բարեմադություն որեւէ հաճելի՝ ուրախալի առիթով: Շննըհավէր, շննըհավէր, էտ հինչ թանգան շօր ըս կըճալ (2):

- Շննըհավէր անել - Շնորհավորանք հայտնել, շնորհավորել: Թինամ ըն, վեր նախագէն թանգան տօնը շննըհավէր անին (2):

ՇՆՆԸՅԱՎՈՒՐ - տեն ՇՆՆԸՅԱՎԵՐ:

ՇՆՆԸՃՈՒԾՈՒ - 1. գ. Շուն, հալ եւ այլ կենդանիներ եւ թռչուններ՝ իրար խառնված: Յըյաթումը էնքան շննըճոճոճ կա, վեր կարմը չըս, թա տոճոճ կա (Բ): 2. տեն ՇՆԼԸՍԸԾԵԾ:

ՇՆՆԸՍԸԾԵԾ - տեն ՇՆԼԸՍԸԾԵԾ:

ՇՆՆԸՍՈՒՐՏԱՐ - ած. Վատ, զգվելի, կեղտոտ: Թըշէրը շննըմուտառ ըրըզնէ յա տըսնաա (ՅԺՅ, V, 258):

- Շննըմուտառ անել - Փչացնել, այլախալել, կեղտոտել: Կօրծը շննըմուտառ ըրավ, տիրավ ընդէր (Բ):

- Շննըմուտառ ինչի/տըճնալ - Փչանալ, այլախալվել, կեղտոտվել: Կարկուտը թակից, բուստըննէն սաղ շննըմուտառ տըճնալ (Բ):

ՇՆՆԸՍԸՐՏԸՐՈՐՈՒՆ - գ. Վատ՝ զգվելի՝ կեղտոտ արարք: ...Պիճիւնէլիս տըճը Ային շննըմըտըրօթուն ա անում, սաղ ցօրէնը խըլնում (ԱԱ, 16):

ՇՆՆԸՊԷԹԻ - գ. Վայրի խոտաբույս: Շննըպէթին պէթու նըման ա, ամմա շատ ա աղու (Բ):

ՇՆՆԸՍԱՏԱԿ/ՇՆՆԸՍԱՏԱԿ/ՇՆՆԸՍԱՎԱԾ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Շննըսատակ անել - Շան նման սատկացնել, անարգ մահով սպանել: Էտ իփնձ ճոճը ածից իրէթին կըլիէն, իրէթին շննըսատակ ըրավ... (ԼԴԲ, 310):

- Շննըսատակ ինչի/տըճնալ - Շան նման սատկել, անարգ մահով մեռնել՝ սպանվել: ...Նի յըն մընում, տըճնում՝ Խօշանբազը շննըսատակ տըճնած (ԱԱ, 51):

ՇՆՆԸՍՊԱՆԵ - տեն ՇՆՆԸՍԱՏԱԿ: Էտ մարթը սիրըկանէն պէց ա թօղում, մինգէլ տըրան թակում, շննըսպանէ անում (ՅԺՅ, VII, 315):

ՇՆՆԸՍԱՎԱԾ - տեն ՇՆՆԸՍԱՏԱԿ:

ՇՆՆԸՍՈՒՐՈՒ - գ. 1. Շների ոհմակ: Շննըսոճոճն յըրա յա պըրծընում, կոճիէն նըհէտ տամ (Բ): 2. անրգ. Ստոր

մարդկանց բազմություն: Թօրքէրըն էլ հօ ժըրօվորթ չըճ, շննըսոճոճն յըն (2):

- Շննըսոճոճն կապել - Շների պես հավաքվել՝ խմբվել: Թօրքէրը շննըսոճոճն վըն կապում, նի տըճնում շէնը:

ՇՆՆԸԿԱՅԻ - տեն ՇՆՆԸԿԱՐԻ:

ՇՆՆԸԿԱՐԻ - ած., մ. Շան նման, շան վարվեցողությամբ: ...Թա օգում ըս մըրթըվարի ապրիս, շննըվարի մըճնիս, փըսակը մէլ (ԱԲԲ, 32):

ՇՆՆԸԿԱՆՆԸ - մ. Ուղեբերից մեկը առաջ, մյուսը հետ պառկեցնելով (սատել): Յինչ ըս շննըվըճնը նըստալ (Բ):

ՇՆՆԸՐՅԱՎԵՐ - տեն ՇՆՆԸՅԱՎԵՐ:

ՇՆՆԸՐՕԿ/ՇՆՈՒՆՈՒՐՕԿ (ռուս. шны-пок) - գ. Կոշիկները ամրացնելու թել՝ թուղ: Շննըրօկը յճ տ ա անում, վըն-նըմանէրը հանում (Բ):

ՇՆՆԸԹԸԼՕԼԵ/ՇՆՆԸԹՈՒԼՕԼԵ -

Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Շննըթըլօլէ տալ - անրգ. Շան պես կենակցել: Էտ տըղատ ա էտ ախճիգըտ էզգանան պըտըհին, շննըթըլօլէ տըվին (2):

ՇՆՆԸԹՈՒԼՕԼԵ - տեն ՇՆՆԸԹԸԼՕԼԵ:

ՇՆՆԸԹՈՒԿԱԾԱՅ - գ. հեզն. Յարսնադից հետո զոքանչի կողմից փեսային ու նրա հետ մնացողներին տրվող ճաշ, որի ժամանակ փեսան ազատ ճաշում է՝ առանց հյուրերից նեղվելու: Շննըթուկաճաշը օտում ըն, հըղէ իննում (2):

ՇՆՆԸԹՈՒԿԵԼ - տեն ՇՆՆԸԹՈՒ(Ն)ԵԼ:

ՇՆՆԸԹՈՒ(Ն)ԵԼ/ՇՆՆԸԹՈՒԿԵԼ/ԹՈՒՆԵԼ - նք., անրգ. Անշնորհք կերպով նստել՝ փռվել: Աշխարքըս շօռ ա կամ, կամ տըռանը ըրըջին շննըթըրըմ (ԱՅ, 27):

ՇՆՆԸՅԱՎԵՐ - տեն ՇՆՆԸՅԱՎԵՐ:

ՇՆՆԸՅԱՎԵՐ/ՍՆՆԸՅԱՎԵՐ (գրք. շննչատոր) - գ., ած. Շնչող՝ շունչ ունեցող (էակ): Յիրգիրումըս հիշկան շննչավէր կա, հըվաքվում ըն (2):

ՇՆՆԸՍԱՏԱԿ - տեն ՇՆՆԸՍԱՏԱԿ:

ՇՆՆՈՒՐ/ՇՆՈՒՆՈՒՐ (ռուս. шныр, գերմ.

Snour) - գ. Լար, մետաղալար: Մին շընուր ա յօր օնում, կապում (2):

ՇՆՆՈՒՐՅԱՎԱԼ/ՇՆՈՒՆՈՒՐՅԱՎԱԼ (գրք. շնորհակալ) - ած. 1. Արված լավությունը՝ բարիքը գիտակցող, երախտագետ: Շննուրիակալ մարթ ա Յէփրէմը (Բ): 2. փխբ. Շնորհակալության արժանի, խրախուսելի: Շննուրիակալ կօրծ ա ըրավ Մայիսը (Բ):

- Շննուրիակալ ըմ/ըս/ա/ընք/ըք/ըն -

1. Շնորհակալության զգացումը՝ գիտակցությունն արտահայտող արտահայտություն: Աստուծ, շննուրիակալ ըմ, խոփէն ըզըղըճէր օյինբազէն անա (2): 2. Որեւէ բանից քաղաքավարի կերպով

հրաժարվելու՝ մերժելու արտահայտություն: *Դերվիշը ասմա.- Շընուրհակալ ըմ, օգում չըմ (2):*

- Շընուրհակալ ինի/տըմնալ - Գոհ լինել, շնորհակալության զգացմունքով տոգորվել: *Էտ տըղան մին խիլան շը-նուրհակալ ա տեռնըմ (3Ժ3, V, 618):*

ՇԵՆՈՒՐԹ - տեն ՇԵՆՈՐԹ:

ՇԵՆՈՒՐԹԱՎ - տեն ՇԵՆՈՐԹԱՎ:

ՇԵՆՈՒՐԹԷՆ - տեն ՇԵՆՈՐԹԷՆ:

ՇԵՆՈՐԹԻՆ (գրք. շնուրհակ) - գ. 1. Շան հատկություն, վատ բնույթ, նենգություն, խարդախություն: *...Թաքավերը գինքը տամ ա շընթթունի, իլան-ճիլանք տանել տամ... (3Ժ3, VI, 97):* 2. Անբարոյականություն, անառակություն: *Սըրա հէտէ յա, վէր մարթիք համ շընթթուն ըն անում, համ իշթթուն (Բ3Բ, 173):*

ՇԵՆՈՐԹ/ՇԵՆՈՒՐԹ (գրք. շնորհ) - գ. 1. Որեւէ կարգի բնատուր ձիրք՝ հմտություն՝ ընդունակություն: *Էշին ըսքճէն՝ շընթթըտ նըհաշ տօ՝ գըռռաց (ԱԲԲ, 26):* 2. Արտաքին գեղեցկություն, բարեստություն, բարեձեւություն: *Ըտըրա շընթթը վէր տըմնում ա, կըլծի ա ըղ-նում, վէր տա թաքավերու տըղա յա (2):* 3. Քաղաքավարություն: *Շընթթը էլ չօնէ, թա լըհա շինըմաշումը վըմնը կացած տըղըմարթկանցը պարթոր տա (Բ):*

- Շընթթա ըղնէլ - Արտաքին գեղեցկությունից զրկվել: *Շէնըմը էնքան կօրծ ա ըրալ, շընթթա ընգալ ա (Բ):*

- Շընթթը կ'նլ - Արտաքնապես գեղեցկանալ: *Սազէրը սանդըրըմ ա, թանգ-գն շօրէրը կըմնում, շընթթը կամ ա (2):*

- Շընթթը(տ) կըտըրվէ - Հանդիմանական արտահայտություն՝ անարգ, անքաղաքավարի, անփույթ արարքի համար: *Շընթթը կըտըրվէ Սինասէն, մօրը հըմտէ վէշ մին պէն չի անում (Բ):*

- Շընթթը նըհաշ տալ/պինըցընէլ - Հանարամտություն՝ ճարպկություն՝ խելք գործադրել՝ ցուցաբերել: *Շընթթը ա նը-հաշ տամ, տուրման փախչում (2):*

- Շընթթու մըհար - Ձեւի համար, արտաքին տպավորության համար: *Շը-նթթու մըհար մէհէտ էլ չի կամ, թա ուրան պառալ մօրը տըմնա (Բ):*

- Շընթթու տար - տեն ՇԵՆՈՐԹԱՎ (1, 2):

ՇԵՆՈՐԹԱՎ/ՇԵՆՈՒՐԹԱՎ - ած. 1. Արտաքին հաճելի տեսքով, վայելուչ: *Շընթթավ ախճիգ ա, հու տըմնում ա, քըմփը կամ ա (Բ):* 2. Քաղաքավարի, բարեկիրթ: *Շընթթավ բիդի ինի մարթ (2):* 3. մ. Հարկ եղածին պես, կարգին: *Շընթթավ ա կօրծ անում (Բ):*

ՇԵՆՈՐԹԷՆ/ՇԵՆՈՒՐԹԷՆ - տեն ՇԵՆՈՐԹԱՎ:

ՇԵՆՈՒՐԹ/ՇԻՇՈՒՐԹ - ած. Մի քիչ անխելք՝ միամիտ՝ հիմար: *Էտ թաքավերին էլ մին շընթթուն տըղա յա ինում (2):*

ՇԵՆՈՒՐԹ/ՇԻՇՈՒՐԹ/ՇԵՆՈՒՐԹ - տեն ՇԵՆՈՒՐԹ:

ՇԵՆՈՒՐԹԷՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐԹ(Լ)Ց(Ը)-ՆԷԼ:

ՇԵՆՈՒՐԹԱՎԷՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐԹ(Լ)ԱՎԷՆ:

ՇԵՆՈՒՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՇԵՆՈՒՐԹ(Լ)-Ց(Ը)ՆԷԼ:

ՇԵՆՈՒՐԹ(Լ)ԱՎԷՆ/ՇԻՇՈՒՐԹ(Լ)ԱՎԷՆ - չք.

Շփոթվել, շվարել, մոլորվել: *Էտ կարկած ծախսողը տէսնըմ ա, վըր էտ մարթը շընթթավալ ա... (ԼԴԲ, 348):*

ՇԵՆՈՒՐԹ(Լ)Ց(Ը)ՆԷԼ/ՇԻՇՈՒՐԹ(Լ)Ց(Ը)-ՆԷԼ - նք. ՇԵՆՈՒՐԹ(Լ)ԱՎԷՆ-ի:

ՇԵՆՈՒՐԹ - չք. Թմբել, թմրության մեջ ընկնել: *Էնքան արաղ ա խըմալ, շընթթալ ա (Բ):*

ՇԵՆՈՒՐԹԷՆ - նք. Խիստ կերպով նախատել՝ հանդիմանել: *Ժօղօվումը տըրան մին լ'ալ շընթթում ըն (2):*

ՇԵՆՈՒՐԹԱՎԷՆ - կք. եւ չք. ՇԵՆՈՒՐԹԷՆ-ի:

ՇԵՆՈՒՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ/ՇԻՇՈՒՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՇԵՆՈՒՐԹ-ի:

ՇԵՆՈՒՐԹ/ՇԻՇՈՒՐԹ - գ. 1. Շաշ լինելը, խենթություն, խելառություն: *Շը-շօթունէն մըհար Սիրօթին նըհէտ վէշ մինը կօրծ չի փըռնում (Բ):* 2. Խենթ՝ խելառ արարք: *Սօսին ըշտէղ քինամ ա, մին շընթթուն անում ա (2):*

- Շընթթունը փըռնէլ - Խենթանալ, մոլեգնել, կատաղել: *Էտ վէր ըսկանում ա, շընթթունը փըռնում ա (2):*

ՇԵՆՈՒՐԹՑ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Շըպարիտ անէլ - Թափով՝ ուժգին՝ շեշտակի որեւէ բան անել (նետել, խփել, աշխատել են): *Շըպարիտ ըրալ, կօրծը պըրծալ մին օրումը (Բ):*

ՇԵՆՈՒՐ - ած. Անզգույշ: *Շըպըռ մարթ ա Կարօն (Բ):*

ՇԵՆՈՒՐՏԷՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԷՆ:

ՇԵՆՈՒՐՏ-ՇԵՆՈՒՐՏ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏ-ՇԵՆՈՒՐՏ:

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԷՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԷՆ:

ՇԵՆՈՒՐՏՏԷՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏՏԷՆ:

ՇԵՆՈՒՐՏՏԱՎԷՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏՏԱՎԷՆ:

ՇԵՆՈՒՐԹ - տեն ՇԵՆՈՒՐԹ:

ՇԵՆՈՒՐՏԷՆ/ՇԵՆՈՒՐՏԷՆ - նք. Ուժգնորեն դեն նետել, նետել, գցել, ձգել: *Ամմէն մինը մին հափուռ վըմ ա շը-պըրտում (ՆԼԴԲ, 145):*

ՇԵՆՈՒՐՏ-ՇԵՆՈՒՐՏ/ՇԵՆՈՒՐՏ-ՇԵՆՈՒՐՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Շըպըրտ-շըպըրտ անէլ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏՏԷՆ:

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԷՆ/ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԷՆ - կք. եւ չք. ՇԵՆՈՒՐՏԷՆ-ի:

ՇԵՆՈՒՐՏՏԷՆ/ՇԵՆՈՒՐՏՏԷՆ - նք.

1. Շատ բաներ այս ու այն կողմ շարտել: *Էտ քարէրը շըպըրտօտում ըն, ածում ծօրը (2):* 2. Վեր ու վար նետել: *Ղօջը տը-մակը շըպըրտօտում կամ ա (Բ):*

ՇԵՆՈՒՐՏՏԱՎԷՆ/ՇԵՆՈՒՐՏՏԱՎԷՆ - կք. եւ չք. ՇԵՆՈՒՐՏՏԷՆ-ի:

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԱՎ:

ՇԵՆՈՒՐՏՈՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏՈՆ:

ՇԵՆՈՒՐՏՈՆՈՐԹԻՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏՈՆՈՐԹԻՆ:

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԱՎ:

ՇԵՆՈՒՐՏ/ՇԵՆՈՒՐՏԷՆ (գրք. շեռ) - գ. 1. Անասունների (անարգաբար նաեւ՝ մարդու) մեզ: *Տարը էշին հըրցընում ա.- Էտ խէ ամմէն էշու թըքա, շըռա վըմ ըմ օնում... (ԱԱԶ, 79):* 2. Կիսք. Պաղ ու անորակ թեյ՝ ջրալի կերակուր են: *Էս չայ չի, շըռ ա (Բ):*

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԷՆ/ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԷՆ - գ. Ճառագայթ, շող, ցուլանք: *Մին ախճիգ ա տուս կամ, շըռապանքը տամ ընդըղէ-քավ (ՆԱԲ, 36):*

- Շըռապանք տալ - Ճառագայթել, փայլել, ցուլալ: *Արըմը շըռապանք ա տամ (Բ):*

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎ - տեն ՇԱՌԲԱՇԱՎ:

ՇԵՆՈՒՐՏԱՆԻ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԱՆԻ:

ՇԵՆՈՒՐՏԱՆՈՐԹԱՆԻ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԱՆՈՐԹԱՆԻ:

ՇԵՆՈՒՐՏՈՐ/ՇԵՆՈՒՐՏՈՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Շըռըմօռ անէլ/տալ - 1. Այս ու այն կողմ շուռ տալ՝ պտտել, շրջըշրջել: *Էն-քան շըռըմօռ ա ըրալ, խաղալիկը կօտը-րալ ա (2):* 2. տեն Շըռըմօռ կ'նլ:

- Շըռըմօռ կ'նլ - Այս ու այն կողմ շրջվել՝ պտտվել, շրջըշրջվել: *Սաղ ըըշէրը կարում չի քօն ինի, շըռըմօռ ա կամ (Բ):*

ՇԵՆՈՒՐՏԱՆՈՐԹԱՆ/ՇԵՆՈՒՐՏԱՆՈՐԹԱՆ - տեն ԽԵՆՈՒՐՏԱՆՈՐԹԱՆ:

ՇԵՆՈՒՐՏՈՐ - տեն ՇԵՆՈՒՐ (2):

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԱՎ/ՇԱՌԲԱՇԱՎԱՎ - տեն ՇԱՌ:

ՇԵՆՈՒՐ-ՓԵՐԹԻ (ֆր. *charivari* (խառնաշփոթ երաժշտություն)) - ած. 1. տեն ԽԵՆՈՒՐՏԱՆՈՐԹԱՆ: 2. Փնթի, թափփված: *Շըռի-փըռի մարդ ա Աթօն (Բ):*

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԱՎ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԱՎ:

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԷՆ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԷՆ:

ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԱՎ/ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԱՎ - տեն ՇԵՆՈՒՐՏԱՎԱՎ (տեսականորեն): *Կիսին սաղ ըըշէ-րը շըռըռաքալ ա, տափը սաղ դօղալ (Բ):*

ՀԵՐՈՇԵՐԱԼԻ/ՉԵՐՉԵՐԱԼԻ - տեն
ՀԵՐՈՒԱԼԻ:

ՀԵՐՈՇԵՐԱՆ/ՉԵՐՉԵՐԱՆ - գ. Բար-
ձունքից սրընթաց թափվող ջրի հո-
սանք, ջրվեժ: *Շուշվա տակեն մին լավ
շըռշըռան կա* (Բ):

ՀԵՐՈՇԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՉԵՐՉԵՐՑ(Ը)-
ՆԵԼ - տեն ՀԵՐՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԵՐՈՇԵՐՕՆ/ՉԵՐՉԵՐՕՆ - տեն
ՀԵՐՈՒՕՆ:

ՀԵՐՈՇԵՐՕՑ/ՉԵՐՉԵՐՕՑ - տեն
ՀԵՐՈՒՕՑ:

ՀԵՐՈՒ - ձ. 1. Շռռալու՝ շռռոցի նմա-
նաձայնությունը: *Շըռռ, կիկիկ վեր ա
տըճնում* (Բ): 2. Մեկի ցանկությունը՝
խնդրանքը մերժելու, ինչպես նաև մեկի
վաստակը թերագնահատելու հեզնա-
կան արտահայտություն: *Շըռռ, էս ա
փող ա ըշխըղըլական, պիրի քըզը՛տե
տոն շիկի* (Ձ):

ՀԵՐՈՒԱԼ/ՉԵՐՈՒԱԼ - չք. Աղմուկով եւ
առատորեն թափվել (հեղուկը, անձրեւը
եւն): *Թաքավերեն ախճիգը օգում ա, թա
նօռնը կըտրե, տեսնում ա բըռլանտը
շըռռում ա* (ՀԱԲ, 15, 48):

ՀԵՐՈՒԱԼԻ/ՉԵՐՈՒԱԼԻ - մ. Շռռալով:
Թօթը շըռռալի վեր ա տըճնում (Բ):

ՀԵՐՈՒԷԼ (գրք. շռել) - անրգ. տեն
ԿՈՒԶԻԼ:

ՀԵՐՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ¹/ՉԵՐՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ -
նք. ՀԵՐՈՒԱԼ-ի:

ՀԵՐՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ² - նք. ՀԵՐՈՒԷԼ-ի:

ՀԵՐՈՒՕՆ/ՉԵՐՈՒՕՆ - գ. Շռռալը,
շռռալու ձայնը: *Թօռեն շըռռօնը թօղում
ջի, թա քօն իկիկը* (Բ):

ՀԵՐՈՒՕՑ/ՉԵՐՈՒՕՑ - տեն ՀԵՐՈՒՕՆ:

ՀԵՐՈՏԵՇՕՐՏՈՐԻ/ՇՈՒՐՏՈՒՇՕՐՏՈՒ -
տեն ՀԵՐՈՒՍՈՐ:

ՀԵՐՈՏԵՊԱՆԻ/ՇՈՒՐԴԲԱՆԻ/ՇՈՒՐ-
ՏԵՊԵՐՏԱՆԻ/ՇՈՒՐԴԲԵՐՈՒԱՆԻ - Գոր-
ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Շըռտըպանի կըտըրել/տալ - Իր
առանցքի շուրջը պտտվել: *...Հանց նի
կապից, վեր շըռտըբըրդանի կըտրից,
օշան քընը՛ց* (ՀԲ, 335):

ՀԵՐՈՏԵՊԱՐԱՆ/ՇՈՒՐՏՈՒՊԱՐԱՆ -
ած. Շըքված, շուռ եկած: *Ըտը՛ղ մին
շըռտըպարան մը՛ծ քար ա իննում* (Ձ):

ՀԵՐՈՏԵՊԵՐՏԱՆԻ - տեն ՀԵՐՈՏԵ-
ՊԱՆԻ:

ՀԵՐՈՏԵՊՈՒՆԻ/ՇՈՒՐՏՈՒՊՈՒՆԻ -
տեն ՉԵՐԵՊՈՒՆԻ:

ՀԵՐՈՏԵՎԵԳ/ՇՈՒՐՏՈՒՎԵԳ - գ. Ճա-
խարակի անիվը պտտեցնելու կոթը: *Չը-
խըրակեն շըռտըվե՛գը կօտըրալ ա* (Ձ):

ՀԵՐՈՒԹԿԱՆ/ՇՈՒՐՈՒԹԿԱՆ/ՉԵՐ-
ՈՒԹԿԱՆ/ՉՈՒՐՈՒԹԿԱՆ (գրք. ջրոր-
դան) - գ. Տանիքից ջուրը հոսելու հա-

մար սարքված հարմարանք՝ ջրհորդան:
*Շըռտիկանը ծակվալ ա, թօռը վեր կամ
ա, նի յա ծըծում պատը* (Բ):

- Շըռտիկանը պեց թօղնել - *հեզն*.
Առատորեն միգել (տղամարդկանց մա-
սին): *Հինչ ը՛ս հըղը՛ցը մաջին շըռտի-
կանըտ պեց թօղալ, համօթ չի՛* (Բ):

ՀԵՎԱՐԵԼ¹ (գրք. շուարիմ) - չք. Մո-
լորվել, մոլոր մնալ, անճար վիճակի
մեջ ընկնել: *Ղերը մընամ ա շըվարած
(ՆԱԲ, 128):*

ՀԵՎԱՐԵԼ² - տեն ՀԵՏԵՐԱՐԵԼ:

ՀԵՎԱՐԵԼ³ - նք. Առվի ջուրը փոքրիկ
առվակներով միացնել մարգերին եւ
ջրել: *Շըվարում ըն, լօթին ճիրնում* (Բ):

ՀԵՎԱՐԵ - տեն ՇՕԲ:

ՀԵՎԷ/ՀԵՎԻ/ՀԵՎԻ (գրք. շվու) - գ.
Փոքրիկ եղեգնյա սրինգ: *Չօբանը շըվվի
ածէլիս տըճնում ա, վը՛ր աղան տըխոր
ա* (ՀԺՀ, V, 243):

ՀԵՎԷՆ/ՇՈՒՎԷՆ - գ. հոգն. Կերակ-
րափողի ողորդ: *Շըվէնըս ցավում ա* (Բ):

- Շըվէնը ճօկել - Խիստ նեղել, տան-
ջել: *Խանը ժողովուրդեն շըվէնը ճօ-
կում ար* (Ձ):

ՀԵՎԵՐԱՐԱՆ - տեն ՇՈՒՐԱՐԱՆ:

ՀԵՎԹԵԼՈՒԿ - տեն ՀԵՍԹԵԼՈՒԿ:

ՀԵՎԹԵԼՈՒԿԷ - տեն ՀԵՍԹԵԼՈՒԿԷ:

ՀԵՎԻ - տեն ՀԵՎԷ:

ՀԵՎՇԵՎԱԼ/ՇՈՒՎՇՈՒՎԱԼ - տեն

ՀԵՎՎԱԼ (տեալանորեն):

ՀԵՎՇԵՎԱԼԻ/ՇՈՒՎՎԱԼԻ - տեն

ՀԵՎՇՈՒՎԱԼԻ:

ՀԵՎՇԵՎՑ(Ը)ՆԵԼ/ՇՈՒՎՇՈՒՎՑ(Ը)-
ՆԵԼ - տեն ՀԵՎՎՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՀԵՎՇԵՎՕՆ/ՇՈՒՎՇՈՒՎՕՆ - տեն

ՀԵՎՎՕՆ:

ՀԵՎՇԵՎՕՑ/ՇՈՒՎՇՈՒՎՕՑ - տեն

ՀԵՎՎՕՑ:

ՀԵՎՎԱԼ/ՇՈՒՎՎԱԼ - չք. 1. Բերանով՝
շվիով եւն սուվել, շվոց հանել: *Ապէրը յեր
ա իննում մին ուշափու ջընաղէ նըստում,
շըվվալալ կամ տօն* (Ձ): 2. փխբ. Հո-
սանքով՝ ընթացքով եւն սուլոցի նման
ձայն արձակել: *Քամէն շըվվամ ա* (Բ):

ՀԵՎՎԱԼԻ/ՇՈՒՎՎԱԼԻ - մ. 1. Սուլե-
լով, շվոց հանելով: *Կամ ա շըվվալի
անց կէնում* (Ձ): 2. փխբ. Արագորեն,
վայրկեանական: *էտ ծիյալէրը հանց շըվ-
վալի շինըմաջավը անց ա կէնում, վեր
կըլծիս ջըն ըղնում՝ տըղամարթ ա՛, թա
կընէ՛գ* (Ձ):

ՀԵՎՎԱՆ/ՇՈՒՎՎԱՆ - տեն ՀԵՎԷ:

ՀԵՎՎՑ(Ը)ՆԵԼ/ՇՈՒՎՎՑ(Ը)ՆԵԼ -

1. տեն ՀԵՎՎԱԼ: 2. նք. ՀԵՎՎԱԼ-ի:

ՀԵՎՎԻ - տեն ՀԵՎԷ:

ՀԵՎՎՕՆ/ՇՈՒՎՎՕՆ - գ. Սուլելը,
շվվալը, սուլելու՝ շվվալու ձայնը: *Չոքա-*

նէն շըվվօնը ախճիգը ըսկանում ա (Ձ):
ՀԵՎՎՕՑ/ՇՈՒՎՎՕՑ - տեն ՀԵՎ-
ՎՕՆ:

ՀԵՏԱՆԱԼ (գրք. շատանամ) - չք.
Ավելանալ, բազմանալ, շատանալ:
*Յը՛տնան, վեր թօրքէրը ըստը՛ղ շըտա-
ցալ ըն, անըմը փօխալ ըն, շիննալ Սննն-
քննթին* (ԱԱ, 22):

ՀԵՏԱՏԱՐ - գ., ած. Շատ՝ մեծ հարս-
տություն ունեցող (անձ): *Շըտատարը
թամաքնը կիկի* (Բ):

ՀԵՏԱՐԱՐ - 1. գ. Կալի ցորենը մաք-
րելու լայն անցքերով մաղ, կալմաղ: *Շը-
տարարը յօր ա օնում, էտ ցօրէնը յօխ շը-
տըրարում* (Ձ): 2. փխբ. ած. Ցանցի նման
ծակոտիներ ունեցող, ցանցկեն, ծա-
կոտկեն: *Շըտարար շօր ա կը՛ցալ* (Բ):

ՀԵՏԵՐԱՐԵԼ - նք. Մեծ անցքեր
ունեցող մաղով՝ շատարարով, մաղել:
*Կընանէքը կալին մաջին նըստում ըն,
ըսքըսում ցօրէնը շըտըրարէլը* (Ձ):

ՀԵՏԵՐԱՐԿԷԼ - կք. եւ չք. ՀԵՏԵՐԱ-
ՐԷԼ-ի:

ՀԵՏԵՐՂՈՒՆԻ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Շըտըրղուկի տալ - տեն ՓԵԼԸԽ-
ՎԱԼ:

ՀԵՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. շատացուցա-
նէմ) - նք. ՀԵՏԱՆԱԼ-ի:

ՀԵՏԸՓԱՅԻ - գ. Որեւէ բանի մեծ
բաժինը: *Յօրէնը հընձնում ըն, շըտըվա-
յին տամ էտ խոխատար մարթին* (Ձ):

ՀԵՏՕԹՈՒՆ (գրք. շատութիւն) - գ.
Շատ լինելը: *Ըստարէ թուռոյին ա իլնալ,
բարէն շըտութիւնան ծըռէրէն ճըղները
քըշացալ ա* (Բ):

ՀԵՏՕԼԻ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Շըտօլի անել - 1. Խորամանկորեն
գործը գլուխ բերել: *Շըտօլի յա անում,
կաղէ՛գ՝ ըխճըկանը մարթու տամ* (Բ): 2.
Ապօրինի երեխա ունենալ: *Միհէն՛գ՝ շա-
տէրըն ըն շըտօլի անում* (Բ):

ՀԵՐԱՆԿ - տեն ՀԵՐԱՆԿ:

ՀԵՐԱՎԱՆ - տեն ՀԱՐԱՎԱՆ:

ՀԵՐԱՄ (ռուս. шрам, գերմ. Schra-
m(m)e) - գ. Կերքից մնացած նշան, սպի:
Յարան սըղանում ա, ամմա շըրամը
մընամ ա (Ձ):

ՀԵՐԱՆՈՒԿ - տեն ՀԱՐԱՆ (Ձ):

ՀԵՐԱՎՈՒՐ - ած. Գծավոր, որի վրա
գծեր կան: *Շըրավուր գոլըն յա կը՛-
ցալ* (Բ):

ՀԵՐԲԵՇԱՆ - տեն ՀԱՐԲԵՇԱՆ:

ՀԵՐԸԽԿ/ՀԵՐԱԽԿ/ՀԵՐԽԿ - ձ.
Շրխկալու՝ շրխկոցի նմանաձայնությու-
նը: *Շըրըխկ, ծառը վեր ա ըղնում* (Ձ):

ՀԵՐԸԽՎԱԼ/ՀԵՐԽՎԱԼ - չք. 1. Իրար
բախվելու՝ խփվելու կամ վայր ընկնելու

ծայն հանել, շրխկալ: *Վեր շորըխկալ ա, ապան քունըտըդա գիրթթանում ա* (2): 2. Շրխկոցով դիպցել՝ բախվել՝ հարվածել: *Սըթէն ա իննում, քինանկա կըծխը շորըխկալ ա պատէն* (2):

ՇՈՐԸԽԿԱԼԻ/ՇԸԽԿԱԼԻ - *մ*. Շրխկոց հանելով, շրխկալով: *Շորըխկալի վեր ա ըղնում* (Բ):

ՇՈՐԸԽԿԱՆ/ՇԸԽԿԱՆ - *ած*. Շրխկացող, շրխկոց հանող՝ առաջացնող: *Շորըխկան խաղալիկ ա* (2):

ՇՈՐԸԽԿԱՅ(Ը)ՆԷԼ/ՇԸԽԿԱՅ(Ը)ՆԷԼ - *նք*. ՇՈՐԸԽԿԱԼԻ:

ՇՈՐԸԽԿԱՅՈՆ/ՇԸԽԿԱՅՈՆ - *մ*. ՇՈՐԸԽԿԱԼԻ:

ՇՈՐԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿԱԼ/ՇԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿԱԼ - *տեն* ՇՈՐԸԽԿԱԼ (շատ բան կամ հաճախակի՝ տեսականորեն):

ՇՈՐԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿԱԼԻ/ՇԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿԱԼԻ - *տեն* ՇՈՐԸԽԿԱԼԻ:

ՇՈՐԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿԱՆ/ՇԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿԱՆ - *տեն* ՇՈՐԸԽԿԱՆ:

ՇՈՐԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ/ՇԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ - *տեն* ՇՈՐԸԽԿԱՅ(Ը)ՆԷԼ:

ՇՈՐԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿՕՆ/ՇԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿՕՆ - *տեն* ՇՈՐԸԽԿՕՆ:

ՇՈՐԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿՕՑ/ՇԸԽ(Կ)ՇՈՐԸԽԿՕՑ - *տեն* ՇՈՐԸԽԿՕՑ:

ՇՈՐԸԽԿՕՆ/ՇԸԽԿՕՆ - *գ*. Շրմփալը՝ շրմփացնելը, շրմփալով՝ շրմփացնելու ծայնը: *Վեր շորըմփաս ա, շորըմփոնը կընէգը ըսկընաս ա, տոն կաս* (2):

ՇՈՐԸԽԿՕՑ/ՇԸԽԿՕՑ - *տեն* ՇՈՐԸԽԿՕՑ:

ՇՈՐԸՇՈՐ/ՇԸՈՐՇՈՐ - *գործածվում է կապակցության մեջ:*

- ՇՈՐԸՇՈՐ անել - *Փնտրել, հետաքրքրվել: Շատ ա շորըշոռ անում, ամիա կարում չի ուրան օգած կընէգը քըթէնա* (2):

ՇՈՐԸՊԱՐԱՆ - *գործածվում է կապակցության մեջ:*

- ՇՈՐԸՊԱՐԱՆ անել - *Շարք առ շարք շրջել՝ շուռ տալ: Խոտը շորըպարան ըն անում, վեր չուրանա* (Բ):

ՇՈՐԸՊԱՐԱՆԻԿ - *տեն* ՇԱՐԱՆ (2):

ՇՈՐԸՓՕԹ - *տեն* ՇՈՐԱՓՈՒԹ:

ՇՈՐԻԾ/ՇԻՐԻԾ (*գրք. շրէշ*) - *գ*. Շուշանագիների ընտանիքին պատկանող վայրի բանջար, շրէշ: *Այան շորիշալ լիալ ժընգանիլ հաց ար թըխում* (2):

ՇՈՐԸՄԱՍԵԼ (*գրք. շրջապատում*) - *նք*. Շրջափակել, պաշարել, շրջապատել: *Մին դծնըմ էլ դիշմանը մըծ գորքալ լըկալ ա, պերթը շորճապատալ* (ԱԱ, 57):

ՇՈՐԸՄԱՍԿԵԼ - *կք*. *Եւ չք*. ՇՈՐԸՄԱՍԵԼ-ի:

ՇՈՐԱՐԻՐԸՄ - *ած*. Լույսի նման սպիտակ երեսով: *Շորմըրիթս ախճիգ ա Սոնիկը* (Բ):

ՇՈՐԱՐԸՇՈՐ/ՇԸՈՐԱՐԸՇՈՐ (*թըք. sarmašik*) - *գ*. Թթագիների ընտանիքին պատկանող փաթաթվող բույս, որի ընձյուղները տապակում են, գալյուկ: *Մեր ծօրէրը լիգը շորմըշուռ ա* (Բ):

ՇՈՐՇՈՒՓ/ՇԸՈՐՇՈՒՓ - *գ*. Որեւէ բանի մնացորդ՝ հետք: *Ասում ա. Էտ հնչն շուրշուփըն ա, պա վեր սաղ տըսնիր, մաթ կըմընիր* (2):

- ՇՈՐՇՈՒՓ ՆԻ ԿՐՈՒՄ - Թեթեակի ազդեցության ենթարկել՝ ենթարկվել: *Տընըշինիտ տըղան լըղա ցուրտէն շուրշուփըն Նի յա կամ, դնստի հիվընդանում ա* (Բ):

ՇՈՐՁԱՆ/ՍՈՐՁԱՆ (*գրք. շրջան* (*պտույտ*)) - *տեն* ԸՈՒՅՕՆ: *Տումի կուղը*

Նի յա մընըմ Յնդրոթին շորջանին մէջ... (ԼՂԲ, 344):

ՇՈՐԱՐԸՇՈՐ(ԱՆ)/ՇԱՐ-ՇԱՐ - *մ*. Շարք-շարք, շարվեշար: *Կամ ըն, շորվըշար վընը կէնում* (2):

ՇՈՐԱՐԱՅՈՒ - *տեն* ՇՈՐԱՐԱՅՈՒ:

ՇՈՐԱԿԻ - *տեն* ՉՈՐԱԿԻ:

ՇՈՐԱԿԻՍՕՆ - *տեն* ՉՈՐԱԿԻՍՕՆ:

ՇՈՐԱԿԻՍՔԱՐ - *տեն* ՉՈՐԱԿԻՍՔԱՐ:

ՇՈՐԱԿԻՑՆՔԱՆ - *տեն* ՉՈՐԱԿԻՑՆՔԱՆ:

ՇՈՐՈՍՓ/ՇԸՈՐՈՍՓ/ՇՈՍՓ/ՇՕՍՓ - *ծ*. Շրմփալով՝ շրմփացնելու ծայնը: *Սոտ տէղան ճըպըղէն ա, շորոմփ, վեր ընգնէն, թն հանցու էտ յէրը ասողը կա, պըցըրընէ* (ՀԺՅ, V, 47):

ՇՈՐՈՍՓԱՇՈՐՈՍՓ/ՇԸՈՐՈՍՓԱՇՈՐՈՍՓ - *տեն* ՇՈՐՈՍՓԱՇՈՐՈՍՓ:

ՇՈՐՕՎԻ - *ած*. 1. Շարված, շարք կազմած: *Էտ շորովի ըմընէքը լոխ վեր ա ածում, կուտըրիատում* (2): 2. Նարդի խաղի տեսակ, երբ բոլոր քարերը շարվում են մի գծի վրա: *Շորովի նարդի ըն խաղ անում* (2):

ՇՈՐՕՏԵԼ - *տեն* ՇԱՐԵԼ (շատերին կամ շատ անգամ):

ՇՈՐՕՏԿԵԼ - *կք*. *Եւ չք*. ՇՈՐՕՏԵԼ-ի:

ՇՈՐՕԹԹԸՈՒՐ/ՇԸՈՐՕԹԹԸՈՒՐ - *գ*. Շփոթի խյուսը խառնելու կամ շփոթ ուտելու գոյալ: *Շըփոթը վեր օտիս, շըփոթըթըթըն դնստի բիդի լըվանաս* (Բ):

ՇՈՐՈՐ-ՇԱՓԱՐ - *գործածվում է կապակցության մեջ:*

- ՇՈՐՈՐ-ՇԱՓԱՐ անել - *Ցուցալ, փայլվել: Ասըխէրը շըփոթ-շափաղ ըն անում* (Բ):

ՇՈՐՈՐԹԱԼԻ - *տեն* ՇՈՐՈՐ(Թ)-ՇՈՐՈՐ(Թ):

ՇՈՐՈՐԹԱՆ - *ած*. Աճապարկոտ, փոփոկոտ: *Շըփըթան մարթ ա ուստա Մըխոն* (Բ):

ՇՈՐՈՐ(Թ)-ՇՈՐՈՐ(Թ) - *մ*. Հապճեպ, փոփոկ: *Հըգար ջուռա սըտընու անըմնէ շըփըր-շըփըր թափըմ ար...* (ԶՏ, Ա, 33):

ՇԻՓԻՇԿԱ - *տեն* ԸՇՓԻՇԿԱ:

ՇՈՐՏԱԿԱՆ/ՇԻՓՏԱԿԱՆ (*գրք. շաբաթական*) - *ած*. 1. Մեկ շաբաթում արվող՝ կատարվող՝ տեղի ունեցող: *Համոն շըփտական էրկու հալ ա օտում* (Բ): 2. Թվականի ցույց տված քանակով շաբաթների հասակ ունեցող: *Էտ խօխան հնչն վեց շըփտական ա իննում, վեր կըրընէն տոն ա կամ* (2):

ՇՈՐՏԱՅԱՆ(Կ)/ՇԻՓՏԱՅԱՆ(Կ) - *գ*.

Նի յա մընըմ Յնդրոթին շորջանին մէջ... (ԼՂԲ, 344):

ՇՈՐԱՐԸՇՈՐ(ԱՆ)/ՇԱՐ-ՇԱՐ - *մ*. Շարք-շարք, շարվեշար: *Կամ ըն, շորվըշար վընը կէնում* (2):

ՇՈՐԱՐԱՅՈՒ - *տեն* ՇՈՐԱՐԱՅՈՒ:

ՇՈՐԱԿԻ - *տեն* ՉՈՐԱԿԻ:

ՇՈՐԱԿԻՍՕՆ - *տեն* ՉՈՐԱԿԻՍՕՆ:

ՇՈՐԱԿԻՍՔԱՐ - *տեն* ՉՈՐԱԿԻՍՔԱՐ:

ՇՈՐԱԿԻՑՆՔԱՆ - *տեն* ՉՈՐԱԿԻՑՆՔԱՆ:

ՇՈՐՈՍՓ/ՇԸՈՐՈՍՓ/ՇՈՍՓ/ՇՕՍՓ - *ծ*. Շրմփալով՝ շրմփացնելու ծայնը: *Սոտ տէղան ճըպըղէն ա, շորոմփ, վեր ընգնէն, թն հանցու էտ յէրը ասողը կա, պըցըրընէ* (ՀԺՅ, V, 47):

ՇՈՐՈՍՓԱՇՈՐՈՍՓ/ՇԸՈՐՈՍՓԱՇՈՐՈՍՓ - *տեն* ՇՈՐՈՍՓԱՇՈՐՈՍՓ:

ՇՈՐՕՎԻ - *ած*. 1. Շարված, շարք կազմած: *Էտ շորովի ըմընէքը լոխ վեր ա ածում, կուտըրիատում* (2): 2. Նարդի խաղի տեսակ, երբ բոլոր քարերը շարվում են մի գծի վրա: *Շորովի նարդի ըն խաղ անում* (2):

ՇՈՐՕՏԵԼ - *տեն* ՇԱՐԵԼ (շատերին կամ շատ անգամ):

ՇՈՐՕՏԿԵԼ - *կք*. *Եւ չք*. ՇՈՐՕՏԵԼ-ի:

ՇՈՐՕԹԹԸՈՒՐ/ՇԸՈՐՕԹԹԸՈՒՐ - *գ*. Շփոթի խյուսը խառնելու կամ շփոթ ուտելու գոյալ: *Շըփոթը վեր օտիս, շըփոթըթըթըն դնստի բիդի լըվանաս* (Բ):

ՇՈՐՈՐ-ՇԱՓԱՐ - *գործածվում է կապակցության մեջ:*

- ՇՈՐՈՐ-ՇԱՓԱՐ անել - *Ցուցալ, փայլվել: Ասըխէրը շըփոթ-շափաղ ըն անում* (Բ):

ՇՈՐՈՐԹԱԼԻ - *տեն* ՇՈՐՈՐ(Թ)-ՇՈՐՈՐ(Թ):

ՇՈՐՈՐԹԱՆ - *ած*. Աճապարկոտ, փոփոկոտ: *Շըփըթան մարթ ա ուստա Մըխոն* (Բ):

ՇՈՐՈՐ(Թ)-ՇՈՐՈՐ(Թ) - *մ*. Հապճեպ, փոփոկ: *Հըգար ջուռա սըտընու անըմնէ շըփըր-շըփըր թափըմ ար...* (ԶՏ, Ա, 33):

ՇԻՓԻՇԿԱ - *տեն* ԸՇՓԻՇԿԱ:

ՇՈՐՏԱԿԱՆ/ՇԻՓՏԱԿԱՆ (*գրք. շաբաթական*) - *ած*. 1. Մեկ շաբաթում արվող՝ կատարվող՝ տեղի ունեցող: *Համոն շըփտական էրկու հալ ա օտում* (Բ): 2. Թվականի ցույց տված քանակով շաբաթների հասակ ունեցող: *Էտ խօխան հնչն վեց շըփտական ա իննում, վեր կըրընէն տոն ա կամ* (2):

ՇՈՐՏԱՅԱՆ(Կ)/ՇԻՓՏԱՅԱՆ(Կ) - *գ*.

Շաբաթական աշխատավարձ: Շըփ-տահախկը յոր ա օնում, քինամ (Ձ):

ՇԸՓՏԱՄԱՂ/ՇԻՓՏԱՄԱՂ (գրք. շաբաթամեջ) - գ. Շաբաթվա միջի որեւէ օրը (բացի երկուշաբթի եւ կիրակի օրերից): Շիփտըմաջի կործը անում ա, պըր-ծընում (Ձ):

ՇԸՓՏԱՎԱՐ/ՇԻՓՏԱՎԱՐ - գ. Մեկ շաբաթվա ընթացքում կատարված վար: Շըփտավարը պըրծընում ըն, քինամ (Ձ):

ՇԸՓՏԱՎԵՐ/ՇԻՓՏԱՎԵՐ - գ. Շաբաթվա վերջը: Շըփտըվերջին խանը կամ ա, տըսնում՝ նծքար չի կա (Ձ):

ՇԸՓՏԸՎԸԼԾԻ/ՇԻՓՏԸՎԸԼԾԻ - գ. Շաբաթվա սկիզբը: Անիթ ա՝ կործը շըփտըկըլիսէն կըսըքըսին (Բ):

ՇԸՓՏԸՎԸՆՆԸ/ՇԻՓՏԸՎԸՆՆԸ - տէն ՇԸՓՏԸՎԸԼԾԻ:

ՇԸՓՕԹ/ՇՈՒՓՕԹ (գրք. շփոթ (իրա-րանցում, շփոթություն) - գ. 1. Դոշաբով եւ այլուրով պատրաստվող կերակրա-տեսակ: Ըսկէտուրը տըղէն խաբար ա տամ, վըր կընէգըտ թաքուն շըփօթ ա իփան, սիրըկանէն տըվալ... (ՆԼՂԺԲ, 73): 2. Շփոթություն, խառնաշփոթու-թյուն: Շըփօթը ըղնում ա հըրսընքա-տօնը (Ձ):

- Շըփօթէն ճնր ածած - Դժգոհ, խռով, մռայլված: Ըտի, շըփօթէն ճնր ածած, կամ ա տօն (Ձ):

ՇԸՔԸՌ - տէն ՇԸՔԸՌ:

ՇԸՔԸՌ/ՇԸՔԸՌ (հ.ե. *k'uek- (բաց լինել) - գ. 1. տէն ՇԸՔԸՌԱՄԱՂ: 2. Ուտ-քերի լայն բացվածքը, մեծ քայլ, որ մո-տավորապես ունի մեկ մետր երկարու-թյուն: Պատվականը վեր մին հանրոր շը-քըր հըռանում ա, Մինասը հէտան ծէն ա տամ... (ՆԱԲ, 126):

- Շըքըռ անել - տէն ՇԸՔԸՌԵԼ:

ՇԸՔԸՌԱՄԱՂ/ՇԸՔԸՌԱՄԱՂ - գ. 1. Սրբանի եւ արտաքին սեռական գործա-րանների մեջտեղը, շեքամեջ: Մին էլ ա տէսնում՝ մին մը՝ ղուշ քըշանում ա, թէ-վը քըցոնւմ ըտըրա շըքըռամաջը, պըցըր-նում յէրէ դօլը (ՀԺՀ, V, 455): 2. տէն ԸՂ-ՎԵՍԻՆԵ:

- Շըքըռմաջին քացէ տըված - Տղա-մարդկային ունակություններից զուրկ: Շըքըռմաջին քացէ տըված մարթ ա Շանին (Բ):

ՇԸՔԸՌԵԼ/ՇԸՔԸՌԵԼ - չք. 1. Ուտքերը լայն բացել՝ իրարից հեռացնել: ...Պը-տահում ըն մին երկան մարթու՝ կէտավը շըքըռած, մին վէնը՝ կէտէն էս ըն-գիլնին, մինըն էլ՝ էն մին ընգիլնին... (ՀԺՀ, V, 314): 2. Մեծ քայլ անելով՝ որեւէ բանի վրայով անցնել առանց այն կոխե-լու: Շըքըռում ա, քարէն կըլխավը ընցը-նում (Ձ):

ՇԸՔԸՌ-ՇԸՔԸՌ - գործածվում է կապակցության մեջ:

- Շըքըռ-շըքըռ անել - Կուչ-կուչ անե-լով գնալ՝ շարժվել: Խըճճ մարթը ճօխտ չըվալը շըլակում ա, շըքըռ-շըքըռ ընէ-լալ հըսնում տօն (Ձ):

ՇԸՔԸՍ/ՇԻՔԸՍ (թըք. šikast) - ած. Հաշմված, խեղված, մարմնի որեւէ ան-դամի արատ ունեցող: ...Սահանը յօխ շը-քնստ ըն ինում. մինը քառ ա ինում, մի-նը քօռ ա ինում... (ՀԱԲ, 15, 138):

ՇԸՔԸՍԱ/ՇԻՔԸՍԱ (թըք. šikasta) - գ. Տխուր երգի եղանակ: Ամմէն մարթ չի կարել շըքնստա ածէ (Ձ):

- Շըքնստա յըր օնել - Այդ եղանակը նվագել կամ երգել: ...Օտըմ ըն, խըմըմ, շըքնստա յօր օնըմ (ՋՏ, Բ, 12):

ՇԸՔԸՐ - գ. Մարգարիտներով զար-դարված զարդ: Հունց ա պըտահում՝ վէ-գիրին կընգանը շըքըրը կօրչում ա (Ձ):

ՇԸՔԸՐՈՒՏ/ՇԻՔԸՐՈՒՏ - ած. 1. Վրան շաքար քսած՝ ցանած: Շըքն-րուտ քնթան լնգնթուտ պէն ա (Բ): 2. Շաքարով կեղտոտած: Շըքնրուտ շն-րերալ կամ ա շինամաջը (Ձ):

ՇԸՔԸՐԱՅԱՍ/ՇԻՔԸՐԱՅԱՍ - 1. գ. Շաքարի համ: Շըքըրահամը յօխճին էլ տուր ա կամ (Բ): 2. ած. Շաքարի համ ունեցող, քաղցրահամ: Շըքըրահամ շանթան ա (Բ):

ՇԸՔԸՐԱՃՈՒՐ/ՇԻՔԸՐԱՃՈՒՐ - գ. Մեջը շաքար լուծած ջուր: Շըքըրաճոնր ա շինում, տամ խուխէն (Ձ):

ՇԸՔԸՐԱՄԱՍ/ՇԻՔԸՐԱՄԱՍ - տէն ՇԱՔԸՐԱՍ:

ՇԸՔԸՐԱՎԸՑ/ՇԻՔԸՐԱՎԸՑ - գ. Շաքարի հոտ: Էս շըքնրան ըսկի շը-քըրավըս չի կամ (Բ):

ՇԸՔԸՐԱՏԱՍ/ՇԻՔԸՐԱՏԱՍ - տէն ՇԸՔԸՐԱՏԵԼ:

ՇԸՔԸՐԱՏԵԼ/ՇԻՔԸՐԱՏԵԼ - գ. Քաղցրահամ գնդածե տանձի տեսակ: Մին ճուկարան շըքըրըսէ յա քաղում, տանում տօն (Ձ):

ՇԸՔԸՐԱՄԼԻԼ/ՇԻՔԸՐԱՄԼԻԼ - չք. Շաքարը, քաղցրավենիքների, հատկա-պես՝ մուրաբայի մեջ լուծված վիճակից խտանալով, վերածվել շաքարային կոշտերի: Հոնին վարէնին շըքըրկն-լն ա (Բ):

ՇԸՔԸՐԱՌՏ(Ը)ՐԵԼԻ/ՇԻՔԸՐԱՌՏ(Ը)ՐԵԼԻ - գ. Շաքար կոտրելու հարմա-րանք, շաքարկոտրիչ: Շիքըրկոտըրե-լին յըր ա օնում, շնքնրը կուտըրիա-տում (Ձ):

ՇԸՔԻԼ - տէն ՇԱՔԻԼ:

ՇԸՔՈՒՄԱՂ - տէն ՇԸՔՈՒՄԱՂ:

ՇԸՔՈՒԼ - տէն ՇԸՔՈՒԼ:

ՇԻԲԻԼԸՂ/ՇԸԲԻԼԵՂ (գրք. շալեղ) - գ. Զանազան ծծմբաթթվային կրկնակի աղերի բյուրեղներից բաղկացած քար՝ փոշի, որ օգտագործվում է կաշվի մշակման մեջ, ինչպես նաեւ վարակա-զերծման ու արյունահոսությունը դադա-րեցնելու համար, պաղլեղ, շիբ: Միհէնգ Ղարաբաղ էլ շիբիլը՝ պինըցընօղ չի կա (Բ):

ՇԻԳԱՍԱԼ - տէն ՇԸԳԱՍԱԼ:

ՇԻԳԱՎՈՒՆ - տէն ՇԸԳԱՎՈՒՆ:

ՇԻԳԱՎԱՂԻ - տէն ՇԸԳԱՎԱՂԻ:

ՇԻԳԱՎՈՐԻ - տէն ՇԸԳԱՎՈՐԻ:

ՇԻԳԱՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՇԸԳԱՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՇԻԳՕԹՈՒՆ - տէն ՇԸԳՕԹՈՒՆ:

ՇԻԴՂԱՅ/ՇԸԴՂԱՅ (թըք. šiddet (ուժ, հզորություն) - գ. Ուրախություն, տոնա-խմբություն: Տահանը շէնումըն էլ էգզա-նան շիդղայթ ա ինում (Ձ):

- Շիդղայթ անել - 1. Ուրախանալ, հրճվել: Խօխէնքը ծէրանը վեր տըսնում ըն, շիդղայթ ըն անում (Ձ): 2. Բազ-մանալ, շատանալ: Կըլխէն վիջիլնէն շիդղայթ ա ըրալ (Բ):

ՇԻԹ¹ (գրք. շիթ) - գ. 1. Հեղուկի կա-թիլ, ցայտ: Պօժկան ծակվում ա, կինուն շիթէրը պըզպըզամ (Բ): 2. Լույսի բա-րակ ու նեղ շերտ: Իրըվէն շիթը ըղնում ա դարադամը (Ձ):

ՇԻԹ² - տէն ՀԱՍ:

ՇԻԹ³ - ած. Տարօրինակ, ծաղրելի, թեթեւալիկ: Շիթ խուսկըք ա ասում (Բ):

- Շիթ կէնալ - Թեթեւալիկություն ա-նել: Հարթը վեր շիթ կացամ, ըսկէս-վօրը աշկէն պըլօր կըտըռնա (Բ):

ՇԻԹԱՍԱԼ - չք. Տարօրինակ՝ թեթե-ւալիկ դառնալ: Շանդըր-ծընդըրմէ կը-նէգ ա իլնլ Սիրունը, միհէնգ ա ըտի շիթացալ (Բ):

ՇԻԹԱՑ(Ը)ՆԵԼ - կք. ՇԻԹԱՍԱԼ-ի:

ՇԻԹԻԼ/ՇԸԹԻԼ (ասոր. šatil (տունկ), թըք. šitil) - գ. Ջերմոցում կամ հատուկ մարգերում աճեցրած բույս, որ հետո հանում եւ տնկում են դրա համար նա-խատեսված հողում, սածիլ: Տըխտէղին շիթիլնէն պիրում ա, տընգօտում (Ձ):

- Շիթիլ անել - Սածիլ տնկել, սածիլը նախատեսված հողում տնկել: Պամա-դօրէն արխէրը քաշում ա, շիթիլ ա-նում (Բ):

ՇԻԹԻԼԱՅՈՒ/ՇԸԹԻԼԱՅՈՒ - գ. Սա-ծիլելու համար հարմար նորածիլ բույս: Շիթիլացուն քանդում ըն, տանում բա-զար (Ձ):

ՇԻԹԻԼԻԼ/ՇԸԹԻԼԻԼ - կք. տէն Շիթիլ անել:

ՇԻԹԻԼՎԻԼ/ՇԸԹԻԼՎԻԼ - կք. եւ չք. ՇԻԹԻԼԻԼ-ի:

ՇԻԹՕԹՈՒՆ - գ. 1. Տարօրինակ՝ թեթևալիկ լինելը: *Շիթթթթթթ կընգանը անըմը կըքքքք* (2): 2. Տարօրինակ՝ թեթևալիկ արարք: *Շիթթթթթթ ընէլավ տօն չըս պահէլ* (Բ):

ՇԻԼ (գրք. շիլ) - ած. 1. Շեղված, ծուռ: *Շիլ հըղէ յա, քինա մէլ* (2): 2. տէս ՇԻԼԴԻ:

- Շիլ ըղնէլ - 1. Սխալվել, շփոթփել: *Էտ տըղան շիլ ա ընգնում, դուք տի-նում վըսկէ դնփանգումը* (ՅԺՅ, V, 73): 2. Սոլորվել, մոլորվելով առանձնանալ: *Յունց ա պըտըղէս՝ Էտ խօխան մօրան շիլ ա ընգընես, կուրչիս* (ԱԱ, 49):

- Շիլ ընգած - Պատահաբար, սխալ-մամբ: *Յըթթթթթթի դնրգի Զնքին գան-քումը միհէտ շիլ ինգած քինամ ա ժօղօվ* (ԱԱ, 83):

- Շիլ քըցիլ - Շփոթել, սխալմամբ մի բան՝ մեկին մի այլ բանի՝ ուրիշի տեղ դնել՝ ընդունել՝ խառնել: *Էտ մարթը շիլ ա քըցնում, հիրըվանէն էքը նըստում, քինամ* (2):

ՇԻԼԱ - տէս ՇԻԼԼ:

ՇԻԼԼ/ՇԻԼԱ (պրս. *šila*) - գ. Բրնձով՝ ձավարով եփած կերակուր: *Շիլն յա ի-փում, տամ դունաղէն* (2):

ՇԻԼԼԿԵԼ - տէս ՇԵԼԱԿԵԼ:

ՇԻԼԼԿԿԵԼ - տէս ՇԵԼԱԿԿԵԼ:

ՇԻԼԱԾԱՇ - տէս ՇԻԼԼԾԱՇ:

ՇԻԼԼԾԱՇ/ՇԻԼԱԾԱՇ - տէս ՇԻԼԼ:
...ժամհարնէն յավաշ-յավաշ շիլըճաշու
թաղարիք ըն տէսըմ (ՋՏ, Բ, 160):

ՇԻԼԴԲԲԴԴԴԻ/ՇԻԼԴԻԲԲԴԴԻ - տէս ՇԻԼ:

ՇԻԼԴԻ - գ., ած. Շեղակն, ծուռ՝ շեղ աչքերով (մարդ): *Էտ տըղան լիվանում ա, ամմա մին խըրեգ՝ շիլդի յա իննում* (ՅԺՅ, V, 275):

- Շիլդին քօռան լ՛ավ ա - Պակա-սավոր՝ թերի բան ունենալը գերադա-սելի է չունենալուց:

- Շիլդի շըլօր - տէս ՇԻԼԴԻ:

- Շիլդի շըփօթ - տէս ՇԻԼԾԾԾԾԾԾ:

ՇԻԼԴԻԲԲԴԴԻ - տէս ՇԻԼԴԲԲԴԴԻ:

ՇԻԼԷԽԾԱՆ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Շիլէխճան անէլ/շինիլ - Խիստ ծե-ծել, ջարդոտել, բզկտել: *Պիրում ա կըն-գանը ծիլին քըմական կապում, ծին քը-շնում, շիլէխճան շինում...* (ՅԺՅ, VII, 68):

- Շիլէխճան ինիլ/տըննալ - Խիստ ծեծվել, ջարդոտվել, բզկտվել: *Օառան վէր ա ըղնում, շիլէխճան իննում* (2):

ՇԻԼԷՆ - տէս ՇԵԼԷՆ:

ՇԻԼԷՋԱՐ/ՇԵԼԼԷՋԱՐ (թրք. *silecek*) - գ. 1. Թաղիք գործելու համար ծեծած բուրդ: *Շիլէջաղը պըղըրաստում ըն, վէր*

քէջն կօրծին (2): 2. Սորթու կտոր, որով ջրաղացական սրբում է ջրաղացի պա-տերին նստած այլուրի փոշին: *Շիլէջա-ղը յօր ա ունէս, սիրփիս* (2): 3. տէս ՇԻԼԷԽԾԱՆ:

ՇԻԼԵԿԱՊԵՌՆԸ - տէս ՇԵԼԵԿԱ-ՊԵՌՆԸ:

ՇԻԼԵԿԱԿԵՐ - տէս ՇԵԼԵԿԱԿԵՐ:

ՇԻԼԵԿԱՍԱՐ - տէս ՇԵԼԵԿԱՍԱՐ:

ՇԻԼԵԿԵԿԵՐԵԼ - տէս ՇԵԼԵԿԵԿ-ՐԵԼ:

ՇԻԼԵԿԵԿԵՐԿԵԼ - տէս ՇԵԼԵԿԵ-ԿԵՐԿԵԼ:

ՇԻԼԵԿԾՈՒԿԱՐԱՆ - տէս ՇԵԼԵԿ-ԾՈՒԿԱՐԱՆ:

ՇԻԼԵԿ-ՇԵԼԼԿ - տէս ՇԵԼԼԿ-ՇԵ-ԼԼԿ:

ՇԻԼԵԿՕՏԵԼ - տէս ՇԵԼԵԿՕՏԵԼ:

ՇԻԼԵՍՐԾԵԾ/ՇԻԼԵՍՐԾԵԾ/ՇԵԼԵՍ-ՐԾԵԾ/ՇԵԼԵՍՐԾԵԾ/ՇԵԼԵՍՐԾԵԾ - ած. Խճճված, խառնաշփոթ, խառնա-փնթոր: *Շիլըմըճէ կօրծ ա, յըս կարէլ չըմ անիմ* (Բ):

- Շիլըմըճէ անէլ - Խճճել, խառնա-շփոթել, իրար խառնել: *Նախագան կըլ-խօզէն կօրծէրը շիլըմըճէ ըրավ, տնն յըս կավ* (2):

- Շիլըմըճէ ինիլ/տըննալ - Խճճվել, խառնաշփոթվել, խառնափնթորվել, ի-րար խառնվել: *Կօրծէրըս շիլըմըճէ ա տըննալ* (Բ):

ՇԻԼԾԾԾԾԾԾ/ՇԻԼԻԾԾԾԾԾԾ - տէս ՇԻԼԵՍՐԾԵԾ:

ՇԻԼԾՊԵԼԻԹ/ՇԻԼԻԾՊԵԼԻԹ - 1. գ. Բլիթի ձետվ պատրաստված թթու պաս-տեղ: *Էտ մարթը մին շիլիպիլիթ ա յեր կալնի, քինացալ* (ՅԺՅ, VI, 87): 2. փխր. գ., ած. Շատ թթու (ուտելիք, կերակուր):

Շիլըպըլիթ խօրնգ ա (Բ):

ՇԻԼԾԾԾԾԾԾԾԾ - ած. 1. Փնթի, թափթփված: *Շիլըփըթափա կընէգ ա Մարգօն* (Բ): մ. 2. Անկանոն՝ խառնա-շփոթ կերպով: *...Պիրում ա մընացած ռընգէրին տակէրը քիրում, շիլըփըթա-փա իւրնն կըրասկա տամ* (ԱԱ, 64):

ՇԻԼԾԾԾԾԾԾ - 1. տէս ՇԻԼԼ: 2. փխր. տէս ՇԻԼԵՍՐԾԵԾ:

ՇԻԼԾԾԾԾԾԾ/ՇԻԼԻԾԾԾԾԾԾ - Գործած-վում է կապակցության մեջ:

- Շիլըճիթ տըննալ - Իրար գլխի թափվել: *Յիլըննէն շիլըճիթ ըն տըն-նում, ըստըկօտում* (2):

ՇԻԼԾԱ/ՇԻԼԾԼ - գ. Բարակ շերտ՝ կտոր (ձմերուկի, սեխի եւն): *Էտ մարթը հանըմ ա տէննկը, յէմիշին դիլիմը շիլ-թն-շիլթն կըտօրում, օտըմ* (ՅԺՅ, V, 456):

ՇԻԼԾԼ - տէս ՇԻԼԾԱ:

ՇԻԼԻԾԾԾԾԾ - տէս ՇԻԼԾԾԾԾԾԾ:

ՇԻԼԻՊԻԼԻԹ - տէս ՇԻԼԾՊԵԼԻԹ:

ՇԻԼԻԾԾԾԾ - տէս ՇԻԼԾԾԾԾԾ:

ՇԻԼՕ-ՇԻԼՕ - գ. Վայրի թռչնատե-սակ: *Մէր շէնին քուլօտումը հինչ դուշ ասիս՝ կա. մուշահավ, չնոր, տըռռօն, սանղըր, շիլօ-շիլօ...* (Բ):

ՇԻԼԾՐ - տէս ՇԵԼԾՐ:

ՇԻԼԾՐԵ - տէս ՇԵԼԾՐԵ:

ՇԻԼԾՐՈՒՏ - տէս ՇԵԼԾՐՈՒՏ:

ՇԻՅԼԻ - տէս ՇԵՅԼԻ:

ՇԻՅԼԻԲԱՇԻՅԼԻ - տէս ՇԵՅԼԻԲԱ-ՇԵՅԼԻ:

ՇԻՄԲԻԼԼԼ - տէս ՇԵՄԲԵԼԼԼ:

ՇԻՄՇԼԹ - տէս ՇԻՄՇԼՏ:

ՇԻՄՇԼՏ/ՇԻՄՇԼԹ (պրս. *šimšad*) - 1.

գ. Տոսախագիների ընտանիքին պատ-կանող մշտադալար բույս, որի կարծր դեղնագույն փայտից տարբեր իրեր՝ առարկաներ՝ գործիքներ են պատրաս-տում, տոսախ: *Մըղնփնն վէր Ղարա-բաղ շիմշատ չի փըսնես* (Բ): 2. ած. Այդ փայտից սարքած, տոսախե: *...Քէթը լըրհա հանց ա շիմշատ քըթօլ* (ՋՏ, Ա, 62): 3. ած., գ. Սլացիկ ու ճկուն ճյուղեր ունեցող (բույս): *...Խաղվէն թաննգը մի շիմշատ քօլ ա լնի* (ԱԱ, 62): 4. Սլացիկ ու ճկուն հասակ ունեցող (մարդ): *Տէսնում ա մին բօյավ-բուսաթավ, շիմշատ տըղա յա կամ...* (ՆԱԲ, 15, 35):

ՇԻՄՔԱՍԱԿ - տէս ՇԵՄՔԱՍԱԿ:

ՇԻՄՔԱՔԱՐ - տէս ՇԵՄՔԱՔԱՐ:

ՇԻՅԾԵՆՕԹՈՒՆ - տէս ՇԵՅԾԵՆՕ-ԹՈՒՆ:

ՇԻՆԱԹԱՐ - գ. Գյուղի թաղամաս: *Վէր մին էրկու շինաթաղ անց ա կէնում, մին դնգնում փափաղը պընղըցնում ա, ծին դամչում, չափարաղ քըցնում* (ՆԼԴԺԲ, 121):

ՇԻՆԱԿԱՆ (գրք. շինական) - տէս ՇԻՆԱՅԵ:

ՇԻՆԱՐԱՐ - գ. Երկու եւ ավելի գյու-ղերի արանքը: *Քըթթա մին էլ Քըրը-հունցա շինղաթումը մին լ՛ավ ախպուր կա* (Բ):

ՇԻՆԱՍԱԶ (գրք. շինամէջ) - գ. Գյու-ղի կենտրոնական մասը, որտեղ սովորաբար հրապարակն է լինում եւ որտեղ հավաքվում են գյուղացիները: *Մին օր էլ շինըմաշումը հըրվաքվում ըն, մըսըրիաթ անում, թա հինչ անէն, հինչ չանէն, վար աղու պըրկըսօթուն չի քաշին* (ՆԼԴԺԲ, 100): 2. փխր. Գյուղը, գյուղական միջա-վայրը: *Շինըմաշի մըծացած խօխան թանիթավ կինի* (2):

- Շինըմաշումը վէր մարթին տանան կըռ տըվօղ չինի, մարթ վէր չի ըղնէլ - Մարդու թշնամին առաջին հերթին իր յուրայիններն են:

ՇԻՆԱՇԵՆ - ած. Կառուցող, շենաց-նող: *Յայէրը շինաշէն ժուղօվուրը ըն* (2):

ՇԻՆԱՏԱԿ - ած. գյուղից ներքեւ ընկած տարածությունը, գյուղի տակը: Կամ ա տը՛սնում կոմաշը, շինըտակէն վեր ընգած, ըստակում ա (2):

ՇԻՆԱՏԱԾՂ - գ. Այն տեղը, որտեղ գյուղ է եղել, կա կամ պետք է կառուցվի: Տահանք էլ, վեր շատ շօռ ըն յը՛կալ, վեր շինատը՛դ քըթէնան, յը՛կալ ըն, ըստըդէս ըխպիրին յըրա վը՛նը կացալ (ԱՍ, 19):

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՈՒՄ - գ. Շենքեր՝ շինություններ եւն կառուցելը, կառուցում, ստեղծում: ...Տի յէլ ըսկըսալ ա մը՛ր շէնին շինարարութիւնը (ՅԲ, 347):

ՇԻՆԱՅԷ - տեն ՇԻՆԱՅԷ:

ՇԻՆԱՅԷ/ՇԻՆԱՅԷ/ՇԻՆԱՅԷ/ՇԻՆԱՅԻ - 1. գ. գյուղի բնակիչ: Շինացէ՛ք յէր ըն կէնում ձորանց տըվըրնէն մօրթում, կաշին տանում, թա ծախին, ամալ չի կամ (ՅԲ, V, 305): գ., ած. 2. Միեւնոյն գյուղում ծնված՝ ապրող (մարդ), համագյուղացի: Ճըղացան կամ ար մը՛ր շինացէ Սօսունց Կըրիքօրը... (ԼՂԲԲ, 273): 3. փխբ. Յետամնաց, գոեհիկ (մարդ): Էտ շինացէն սաղ օրը կընգանը թակում ա (Բ):

ՇԻՆԱՅԻ - տեն ՇԻՆԱՅԷ:

ՇԻՆԷԼ¹ - տեն ՇԵԼԷՆ:

ՇԻՆԷԼ² - տեն ՇԻՆԻԼ:

ՇԻՆԸԹՈՒՄ - տեն ՇԻՆԻԹՈՒՄ:

ՇԻՆԸ(Լ)ԹՈՒ/ՇԻՆԻ(Լ)ԹՈՒ/ԻՇԸ(Լ)-ԹՈՒ/ԻՇԻԼԹՈՒ - գ. Դրական հատկանիշ: Տընըշինիտ տըղան ըսկի շինըլթիւ չօնէ (Բ):

ՇԻՆԸՅԱՎԱՆ - գ. Ամբողջ գյուղը, գյուղի բոլոր բնակիչները: Շինըհավան ըսկըսէս ըն Սունէն հնգ անէլ (ՅԲ, 337):

ՇԻՆԸՍԸԸԸԸ - տեն ՇԻԼԸՍԸԸԸԸ:

ՇԻՆԸՇԷՆ - տեն ՇԵՍԲԱՇԷՆ:

ՇԻՆԸՎԱԶԻ - տեն ՇԻՆԸՎԱՐԻ:

ՇԻՆԸՎԱՐԻ - ած., մ. 1. գյուղավարի, գյուղական բնույթի, գյուղացու պես: Կօգի քըրըքը՛ցէ յըն, ամմա շինըվարի յըն ապրում. համ կալ ըն պահում, համ հալ (2): 2. փխբ. Յետամնաց՝ անտաշ՝ գոեհիկ կերպով: Կամ ա շինըվարի թախտէն մը՛կընվում (Բ):

ՇԻՆԸՅԷ - տեն ՇԻՆԱՅԷ:

ՇԻՆԻԼ/ՇԻՆԷԼ² (գրք. շինեմ) - նբ. 1. Շինություն կառուցել: Թաքավերը լնվ-լնվ ուստօց կանչիլ տըվալ, մին շատ դնշանգ ժամ շինիլ տըվալ... (ՅԲ, V, 84): 2. Որեւ բան սարքել՝ պատրաստել: Մին էլ ա տէսնում մին մարթ, մին սար մին ծէռքէն, մին սար էլ էն մին ծէռքէն, գըրվանքէ՛ք ա շինում (ՅԲ, V, 419): 3. Թխել, եփել: Զընամ ա վը՛րս անում, ինքը խօրնա՛, պէն շինում, կըլծիւր պահում (ՅԲ, V, 189): 4. Զբաղվել, մի բանով պարագել: Յինչ ը՛ս շինում մէր թիրըփնէ-

րէն, յաղուգ յը՛կալ ը՛ս (Բ): 5. Դարձնել: Դէ տը՛սէք աղվէսը հինչանք խօրամանգ ա, վը՛ր ճըղացալն թաքավեր էլ շինից... (ՅԲ, V, 628): 6. Սարքել, կարգի գցել, նորոգել: Ուստա յա ծէն տամ, վեր էտ խարաք տըրախտըրը շինի (2): 7. Յարդարել: Դնլլնքը ըտըրա մագէրը շինում ա, դարկում (2): 8. տեն ԶՕՆԷԼ:

ՇԻՆԻ(Լ)ԹՈՒ - տեն ՇԻՆԸ(Լ)ԹՈՒ:

ՇԻՆԻԿԻԼ - կբ. եւ չբ. ՇԻՆԻԼ-ի:

ՇԻՆԻԹՈՒՄ/ՇԻՆԸԹՈՒՄ/ՇԻՆՕԹՈՒՄ/ՇԸՆԸԹՈՒՄ (գրք. շինութիւն) - գ. 1. Շենք, կառույց: Շատ վեր քինում ըն, ծըմակում մին շինօթուն ա շինում, ըսկըսում ըն ըտէլ ապրէլ (ՅԲ, V, 532): 2. տեն ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՈՒՄ:

ՇԻՆՕԹՈՒՄ - տեն ՇԻՆԻԹՈՒՄ:

ՇԻՆՕՎԻ - տեն ՇԻՆՕՎԻ:

ՇԻՆՕՎԻ/ՇԻՆՕՎԻ - ած. 1. Շինծու, ոչ բնական, արհեստական: Այան շինօվի կըռքընէ յա տինում (Բ): 2. Յնարովի, կեղծ: Շինօվի սօտ ա քու ասածը, իզէն ըտի պէն անէլ չի (2):

ՇԻՆՕՏԷԼ - տեն ՇԻՆԻԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՇԻՆՕՏԷԼ - կբ եւ չբ. ՇԻՆՕՏԷԼ-ի:

ՇԻՇԼԿ/ՇԻՇԼԿ/ՇԸՇԼԿ/ՇԱԿ (գրք. շիշակ (էգ գառ), պրս. *şişak*, թրք. *şişek*) - 1. գ. Մեկ կամ երկու տարեկան գառ կամ խոզ: Մին շիշակ ա մօրթում, դունըր-նէրէն նըրէտ քը՛փ անում (2): ած. 2. Սատղաշ, դեռահաս: Շիշակ ծառը բիդի ճիրիս, վեր արշն կա (Բ): 3. Նուրբ, քնքուշ, գեղեցիկ: Շիշակ մաններ օնէ Սանէն (Բ):

ՇԻՇԼԿՈՒՄ - տեն ՇԸՇԼԿՈՒՄ:

ՇԻՇԷԼ - տեն ՅԻՏԻԼ:

ՇԻՇԸՍԱՅԷ - տեն ՇԸՇԸՍԱՅԷ:

ՇԻՇԿԻ(Լ)ՎԻԼ - տեն ՇԸՇԿԸ(Լ)ՎԷԼ:

ՇԻՇԿԻ(Լ)Տ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՇԸՇԿԸ(Ը)ՆԷԼ:

ՇԻՇԿԸՏ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՇԸՇԿԸՏ(Ը)-ՆԷԼ:

ՇԻՇԸԹՈՒՄ - տեն ՇԸՇԸԹՈՒՄ:

ՇԻՊԸՎԻԼ/ՇԻՊԸՎԻԼ/ՇԻՊԸՎԻԼ/ՇԻՊԸՎԻԼ/ՇԻՊԸՎԻԼ - կբ. եւ չբ. ՇԻՊԸՎԻԼ-ի:

ՇԻՊԸՎԻ/ՇԻՊԸՎԻ/ՇԻՊԸՎԻ/ՇԻՊԸՎԻ (ռուս. *шпиль*) - գ. 1. Աքցանի նման փոքրիկ գործիք գանազան գործածությունների համար: Դօխտուրը շիպչին յօր ա օնում, ըտըրա կըռքըն տոն օնում (2): 2. տեն ՇԸԲԸԿՈՒՄ(Ը)ՈՒԷԼԻ:

ՇԻՊԸՎԻԼ/ՇԻՊԸՎԻԼ/ՇԻՊԸՎԻԼ/ՇԻՊԸՎԻԼ - նբ. Աքցանի նման գործիքով բռնել՝ սեղմել: Վեր շիպչում ա, հիվանդը ցավան ծըկըլթում ա (2):

ՇԻՐՆԻ - տեն ՇԻՐՆԻ:

ՇԻՐՆՈՒՑ - տեն ՇԻՐՆՈՒՑ:

ՇԻՎ - տեն ՇԷՎ:

ՇԻՎԱՆ/ՇՈՒՎԱՆ (գրք. շիւանք, պրս. *šivan*) - տեն ԼԱՏՈՒԿՕԾ: Մին օր մին փայտօնչի լըսըմ ա էտ ըխճըկանը շիվանը (ՅԲ, V, 573):

ՇԻՎԱՆ-ԹԸՓԱՆ - տեն ԼԱՏՈՒԿՕԾ:

ՇԻՎԱՐ (գրք. շիւար) - ած. Սոլոր, մոլորված, անճար: Շիվար մարթ ա, գիւղում չի, թա հինչ անէ (2):

ՇԻՎԱՅԱՆԻԼ - չբ. Շիվեր արձակել: Ծառը շիվըկնլալ ա (Բ):

ՇԻՐԱ/ՇԻՐԱՆ (պրս., թրք. *şira* (քաղցու) - գ. 1. Խաղողից, ինչպես նաեւ այլ պտուղներից քամած քաղցր հյութ, քաղցու: Խաղուն մըգում ըն, շիրան ածում պօժկան (Բ): 2. Դեռեւս չխմորված՝ քաղցր գինի: Մին կը՛վաթ խըմում ա, թա.- Էս կինի չի, շիրա յա (2):

ՇԻՐԱԶ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Շիրազ բայաթի - Արեւելյան երաժշտական եղանակ՝ երգ: Զոռնաչին մին լավ շիրազ բայաթի յա ածում հըրսընքալը (2):

ՇԻՐԱՆԱՆԱ - տեն ՇԻՐԱՆԱՆԱ:

ՇԻՐԱՉԻ - տեն ԿԻՆԸՍԱՆԷ: Զակօն տոն յը՛կալ, Շուշվա շիրաչօցը մընէլ դասաքնուն տօնը քանկից (2):

ՇԻՐԱՏՕՆ - տեն ՅԸՆԱՅԱՆ (1):

ՇԻՐԷՓ - տեն ՇԻՐԷՓ:

ՇԻՐԷՆԷ - տեն ԽԸՆԴՕՂՆԷ (1):

ՇԻՐԷՓ/ՇԻՐԷՓ (գրք. շերեփ) - գ. Մետաղա կամ փայտյա երկարակող մեծ ու խոր գդալ, շերեփ: ...Շիրեփալ թըխում ա, շիրեփը կօտրում ա (ՅԲ, V, 503):

- Շիրեփալ աշկէն յը՛ղը քաշիլ - Տանջել, չարչարել: Շիրեփալ աշկէն յը՛ղը քաշի, ամիա ինձ ասել մէլ, թա էշ ըս (2):

- Շիրեփալ ընգած, վեր ընգած - տեն Շիրեփալ ընգած վերմիշիլ:

- Շիրեփալ ընգած վերմիշիլ - Նիհար, վտիտ (մարդ): Էտ շիրեփալ ընգած վերմիշիլըտ օխտը տըղըմարթու մըջանք օտում ա (Բ):

- Շիրեփէն կօթը ծը՛րքէն ինիլ - Տան մեծավորը լինել: Շիրեփէն կօթը այուն ծը՛րքէն ա (2):

ՇԻՐԷՓ-ՇԻՐԷՓ - մ. Շերեփներով, շերեփ առ շերեփ: Կոտկոտը իփիս ըն, շիրեփ-շիրեփ պիժընէս (2):

- Շիրեփ-շիրեփ ըղնէլ - Դժվարության՝ նեղ կացության մեջ ընկնել, անելիքը չիմանալ: Շիրեփ-շիրեփ ըմ ընգալ, մինը կա վէջ, թա ք՛ծմա՛ անէ (Բ):

ՇԻՐԱՆԱՆԱ/ՇԻՐԱՆԱՆԱ - տեն ՅԸՆԱՅԱՆ (1):

ՇԻՐԹ - տեն ՇՈՐ-ՇԻՐԹ:

ՇԻՐԻՆԳԻ (ռուս. *шаринга*, իտ. *sci-ringa*) - տեն ՇԱՐԲ:

վերին պալատին յորան (ՅԺՅ, V, 345): 2. Անդրադարձում, արտացոլանք: Արքեպր վեր տամ չի՞ էտ ըխճըկանը, մոտընեն շօխկը ըտըրանց աշկերը քուռըցընում ա (Ձ): 3. Մարդու՝ առարկայի ստվեր: ...Վօրօշում ա՝ կըլծիս յօր օնէ, կօրչի, վեր ըխճըկա շօխկ էլ տը՛սնա վէշ... (ՅԺՅ, V, 61):

- Շօխկը պիմբակավ հըվաքել (մի-նին) - Մեկին շատ սիրել՝ պաշտել: ...Շն-դըրա շօխկը պիմբակավ ար հըվաքում, էնքան սիրում ար (Ձ):

- Շօխկ քըցիլ (մինին յորա) - Մեկի արժեքը պակասեցնել, նրան ստվերում թողնել: Խանումը կըլծիս ա ըղնում, վեր էտ ախճիգը յը՛տէ-ճէլի հորան յորա շօխկ ա քըցիլան (Ձ):

ՇՕՅ՝ - տեն ՇՈՒՅ՝:

ՇՕՅ՝ - տեն ՇՈՒՅ՝:

ՇՕՅԼԱԹ/ՇՕՅՐԱԹ(Ա) (արաբ., պրս. *šohrat* (համբավ, փառք, հռչակ) - տեն ՇԸՆՕՐԹ:

ՇՕՅՐԱԹ(Ա) - տեն ՇՕՅԼԱԹ:

ՇՕՐ՝ - տեն ՇՕԽԿ (1):

ՇՕՐ՝ - տեն ՎԷԼԱ:

ՇՕՐԸՕՐ - ած. Շողշողուն, շող-շողացող: ...էտ քու շողշող իրէսըտ քն-հիլ հօքիս կըհանէ (ԼՂԲ, 125):

ՇՕՐՈՒԼ (արաբ. *šokul*) - 1. գ. Ծայ-րին կապարե գնդակ կամ այլ ծանրու-թյուն կախած լար՝ առասան, որով ստուգում են կողմնային մակերեսների ուղղագծությունը, ուղղալար, տրամա-լար: Լ՛ավ ուստան առանց շօղուկ էլ ա պատ տինում (Բ): 2. փխբ. ած. Նուրբ, ճկուն: Շօղուկ մաշկ օնէ Դէրիք՛նազը (Բ):

- Շօղուկա ըղնել - 1. Ուղղությունից՝ ուղղագծությունից շեղվել: Պատը շօ-ղուկա վեր ըղնում ա, ուստան մընամ ա դայամիշ իլնծ (Ձ): 2. Կողմնորոշումը՝ հավասարակշռությունը կորցնել: Ա-պան շօղուկա ընգալ ա (Ձ):

ՇՕՐՈՒՄ (գրբ. շողում) - տեն ՇՈՒ-ՂՈՒՄԵՐՈՒ:

ՇՕՄԻՆ (պրս. *šomin*) - տեն ԸՍ-ՊԱՆԱԽ:

ՇՕՄԹ - տեն ՇԸՐՈՍԹ:

ՇՕՄԹԱՇՕՄԹ - տեն ՇԸՐՈՍԹԱ-ՇԸՐՈՍԹ:

ՇՕՆ (գրբ. շուն) - գ. 1. Շնագգիների ընտանիքին պատկանող ընտանի կենդանի, շուն: Ամմէն օր մին վը՛խճար ին մօրթում, տամ շանը (ՆԼՂԺԲ, 99): 2. փխբ. Զարգանք ու վստահություն չառաջացնող՝ անարժան մարդ: Ասում ա.- Տու հուկ ը՛ս, հինչ շօն ը՛ս, վեր հնլն օգում ըս թաքավերին ըխճըկանըն էլ օգիս (Ձ): 3. փխբ. Խորամանկ՝ հնարա-

միտ մարդ: Դէ Ծիկանըն էլ շօն ա, շօն, դնստի փննդը քըթէնում ա (Ձ): 4. փխբ. Մեկին անմասցորդ նվիրված՝ նրա կամակատարը հանդիսացող մարդ: Կնփին նախագէն շօնըն ա (Բ): 5. փխբ. Պնդերես մարդ՝ կենդանի են: Իզէն շօն ա, հիշկան օգում ըս՝ թակէ, ըխնըվըլան չի (Բ): 6. ՄԸՆՆԸՔԱՐԷ խաղի այն մասը, երբ ձախ ձեռքի ցուցամատը պառ-կեցնելով միջնամատի վրա կամ հակառակը եւ բուք մատը հեռացնելով՝ դնում են գետնին՝ կամարի ձեւ տալով. այնուհետեւ չորս փոքր կլոր քարերը գցում են գետնին՝ դրանցից մեկը որոշելով իբրեւ շուն: Այնուհետեւ աջ ափի մեջ պահած հինգերորդ քարը չորս անգամ նետում են վեր՝ յուրա-քանցյուր անգամ գետնի չորս քարերից մեկը աջ ձեռքով կամարի ներսը հրելով, իսկ ամենավերջում՝ շունը: Մընըքարէ յըն խաղ անում, վեր կամ ա շօնը, Նա-նէն կարում չի (Բ):

- Շանա իլնծ/ծընված - Անառակ՝ անզգամ մարդ, անառակ կնոջ զավակ: Իզէն շանա իլնծ ա, յըս ընդըրա նը-հը՛տ հընգըրօթուն չըմ անէլ (Բ):

- Շանա իլնծ/ծընված ինիմ, թա... - տեն Յը՛ս իմ հօր տըղան չինիմ, թա...

- Շան ախճիգ՝ - Զայիոյական, հա-ճախ մտերմական հանդիմանական արտահայտություն՝ ուղղված աղջիկ-ների կամ կանանց: Զնրը ասմա.- Շան ախճիգ, իէ քինամ չը՛ս ախայիւրը (Բ):

- Շան աննգ՝ - 1. տեն Շանա իլնծ: 2. Չնչին՝ անարժեք վաստակ: Մէծ տըղան լնվ ա կօրծ ընէս, պիծի տըղան շան աննգ էլ չի ընէս (ՅԺՅ, V, 548):

- Շան աննգ՝ տը՛ռնալ - Վաստա-կածը՝ ունեցվածքը վատնվել, անտեղի ծախսվել՝ կորչել: Սաղ գանքումը ըշ-խադածը մին օրումը շան աննգ տը՛ռնալ (Բ):

- Շանան կօտէ՛կ կինի - Անարժան՝ վատ մարդուց անարժան՝ վատ զավակ կծնվի:

- Շանան մագ՝ պուք տալըն էլ ա օ-քուտ - Ժլատից՝ անարժան մարդուց՝ թշնամուց ինչ էլ որ վերցնես, խրա-խուսելի է՝ օգուտ է:

- Շանան շօն տալ - Խիստ ծեծել՝ հանդիմանել: Փըռնում ըն էտ կօղէն շանան շօն տամ (Ձ):

- Շանա շատ ինիլ, կիլնա՝ խըրէ՛գ՝ - Չափազանց շատ՝ բազմաթիվ լինել: Կօգի թօրքերը շանա շատ ըն, կիլնա՝ խըրէ՛գ, ամիա մին ա, մը՛գ կարէլ չըն յը՛խնին (Ձ):

- Շան անջի քաշիլ - տեն Շան օր քաշիլ:

- Շան բախտ ինիլ - Զաջողակ՝ բախ-տավոր լինել: Շան բախտ օնէ Մա-ցակը (Բ):

- Շան դըմըզլը՛դ - տեն Շան ցը՛դ:

- Շանը ըռը՛խը մինին յորա անէլ - Զայիոյասեր՝ բամբասկոտ՝ վայրահաջող մեկին գրգռել մեկ ուրիշի դեմ: Մարյամը ասմա.- Կըլխավըտ շօռ տամ, տու ինիս, էն յը՛րէ կնայիւտը, շանը ըռը՛խը ինծ յորա մէլ անէլ (Բ):

- Շանը ըռը՛խը շնքնար ըղնէլ - Լավ բան ունենալ, բայց հարգը՝ արժեքը չիմանալ: Զնրանքէդ հինչ ա՛ գիտում՝ վը՛սկէն հինչ ա, շանը ըռը՛խը շնքնար ա ընգալ (Ձ):

- Շանը ըռը՛խը վը՛սկըռ քըցիլ/քըխծըրցընէլ - Կաշառք տալ, կաշառել: Զնրը ասմա.- Էտ սուրյան նիսյա կօրծ չի ընական չի, շանը ըռը՛խը քըխծըր-ցըրո՛ւ (Ձ):

- Շանը ըռըխան պատառ խըլիլ - Մեծ դժվարությամբ որեւէ բան ձեռք բերել: Շանը ըռըխան պատառ խըլիլ ա փուկ ըշխաղէլ (Բ):

- Շանը թնգնած տը՛ղը յը՛դուտ վըսկըռու շօռ կնլ - Իզուր քանալ՝ փնտ-րել: Դէրվիշը թա.- Շանը թնգնած տը՛ղը յը՛դուտ վըսկըռու շօռ մէլ կնլ, էտ բաղըմըտ խընծօր չի կա (Ձ):

- Շանը լէփը կըլխէն (վեր) ածել - տեն Կըլխէն շան լէփ (վեր) ածել (ԿԸԼԾԽ-ի տակ):

- Շանը կըլծիւր ըշտը՛դ ա՛ թաղած - Ռ՛րն է գաղտնիքը, ի՛նչ հանգամանք-ների տակ է թաքնված գաղտնիքը: Վէշ միւր ըտի էլ գիղանց վէշ, թա շանը կըլծիւր ըշտը՛դ ա թաղած (Ձ):

- Շանը կըտըրէն - տեն Կիլիլին կըտըրէն (ԿԻԼԻ-ի տակ):

- Շանը հնլին - տեն Շան օրում:

- Շանը հափըռավը մին - Չնչին, քիչ: Շանը հափըռավը մին աղանծ՝ ըն տամ, սուսավ անում (Ձ):

- Շանը յէ՛շի, քաշ տըված տըրխէն - Անարժանը արժանավորին է տիրացել: Շանը յէ՛շի, քաշ տըված տըրխէն, կաղէ՛գ Արտուշը մինիստըրու ախճիգ ա օգալ (Բ):

- Շանը նըիւրտ հընգըրօթուն ըրա, մըհակը ծը՛րքատ վեր մէլ տինիլ - Չար՝ զազանաբարո մարդու հետ միշտ պետք է զգույշ՝ պաշտպանված լինել:

- Շանը նըիւրտ կապէլ - Խիստ նա-խատել՝ ամոթանք տալ: Կընէ՛գը կամ ա տօն, մարթին շանը նըիւրտ կապում (Ձ):

- Շան ըռը՛խ ընգած - տեն Կիլիլին ըռը՛խ ընգած (ԿԻԼԻ-ի տակ):

- Շան ըռըխավ ասէլ - Արիամարհա-

կան՝ լայիր՝ ձեռով ասել: *Տընաշինը տ հին-ջը ասում ա, շան ըռըխալ ա ասում* (Բ):

- Շան ըռըխալ վեր ընգած - 1. Անհամ, տհաճ: *Շան ըռըխալ վեր ընգած խօրանգ ա, կարում չըմ օտիմ* (Բ): 2. տեն Կոնիլ ըռըխալ ընգած (Կոնիլ-ի տակ):

- Շանը քրթան ճուր խըմել - Շատ տանջվել՝ չարչարվել: *Շանը քրթան ճուր ըմ խըմալ, մինչը՛վ էս կիրքը կիրալ ըմ* (Բ):

- Շանը քրթան ճուր խըմըցընել/տալ - Շատ տանջել՝ չարչարել: *...հազանիս-նէն սաղ օրը շանը քրթան ճուր կըխը-մըցընին, վերջն էլ մին թուլուփայի ըռէ-խը կըքըցին, պէջ թօղին* (ՉՏ, Բ, 119):

- Շան թակ - տեն ՇՆՆԱԹԱԿ:

- Շան թուլա - Յանդիմանական (հաճախ մտերմական) արտահայտու-թյուն՝ ուղղված երեխաներին: *Շան թու-լա՛, քու հօր խէ ք՛ծմա՛ց չը՛ս անում* (Բ):

- Շան թըզնանուց - Կեղտոտ բնա-կարան՝ տուն՝ կացարան: *Ըտըրանց տօնըն էլ շան թըզնանուց ա, վեր նի յըս մընում, գանիան տանում ա* (Բ):

- Շան իրըս ինիլ - Աներես լինել, չա-մաչել: *Շան իրըս օնէ Ըփկարէն կը-նէգը* (Բ):

- Շան լակուտ - տեն Շան թուլա:

- Շան լէփ - Անորակ՝ տհաճ կերա-կուր: *Էս շան լէփը հունց ը՛ս օտում* (Բ):

- Շան լըկաման - 1. Ապականված՝ կեղտոտ աման: *Տանը մին կարքէն աման չօնէ, լօխ շան լըկաման ա* (Բ): 2. Անպարկեշտ խոսող՝ վայրահաջող՝ հայ-հոյասեր մարդ: *Շան լըկաման ը՛ս, խը-րէգ ուշունց տօ, լի՛* (Բ):

- Շան ծը՛ծ ծըծած/կերած - Անդաս-տիարակ: *Շան ծը՛ծ ծըծած ախճիգ ա, էն հինչ հըրթնօթուն բիդի անէ* (Բ):

- Շան հնչցծ - տեն ՇՆՆԸՅՅՅՅՅՅ:

- Շան մըսա հըրամ(վ)ել - Լրիվու-թյամբ՝ շատ հարամվել՝ հարամ դառնալ: *Ապրէլը շան մըսա հըրամալ ա* (Չ):

- Շան նըման ապրել - տեն Շան օր քաշիլ:

- Շան նըման վախել - Սաստիկ վա-խենալ: *Տըղան հօրը անա շան նըման ա վախում* (Բ):

- Շան նըման հնչիլ - Վայրախոսել, վայրահաչել: *Ըսկէտուրը սաղ օրը շան նըման հնչում ա, ամիա հարթըն վէջա-վը չօնում* (Չ):

- Շան պըլօծիգ՝ խօզիօղ - տեն Շօն խօզիօղ:

- Շան վերթի - տեն Շան տըղա:

- Շան վը՛սկըռ - Ամուր, կարծր: *Յինչ փնդ, շան վը՛սկըռ ա, կացէնը կը-տըրում չի* (Բ):

- Շան վը՛տ - տեն ՇՆՆԱՎԸ՛Տ:

- Շան տարէ - Անբարեհաջող՝ ան-բարենպաստ տարի: *Ըստարէ շան տարէ յա, մին բար չի կա, թա օտիք* (Բ):

- Շան տը՛ղ տինիլ - Բանի տեղ դնել, հաշվի առնել, ուշադրություն դարձնել (գործածվում է ժխտական եւ հարցա-կան ձեւերով): *Կընէգը վեր մարթին շան տը՛ղ չըտիրնալ, էն տօնը կըքանդըվի* (Չ):

- Շան տըղա - Յայիոյական, հաճախ մտերմական հանդիմանական արտա-հայտություն՝ ուղղված տղաներին կամ տղամարդկանց: *Շան տըղա՛, բօստա-նըս խէ քաղալ ը՛ս* (Բ):

- Շան տըղա ինիմ, թա... - տեն Յը՛ս իմ հօր տըղան չինիմ, թա...

- Շան տըղու լակուտ - տեն Շան տըղա:

- Շան տըռ աղալ - Դատարկ բաներ խոսել, դատարկաբանել: *Խալխէրը կօրծ ըն անում, մեր Աէրօփըն էլ, սաղ օրը շինըմաջումը նըստած, շան տըռ ա աղում* (Բ):

- Շան ցը՛ղ - Անզգամ՝ անառակ՝ անդաստիարակ մարդկանց խումբ՝ ըն-տանիք՝ գերդաստան՝ ազգ: *Ըտահանք շան ցը՛ղ ըն, դըրահ կաց* (Բ):

- Շան ցիրթ - տեն Շանա իլած:

- Շան փայ անել - Ունեցվածքը վատ-նել՝ փչացնել՝ անարժանների բաժին դարձնել: *Բիդասըլ տըղան հօրը իլած-չիլածը շան փայ կանէ* (Չ):

- Շան փայ տը՛ռնալ - Ունեցվածքը վատնվել՝ փչանալ՝ անարժանների բա-ժին դառնալ: *Տընամաջը սաղ շան փայ տը՛ռալ* (Չ):

- Շան քընըծանիար - տեն Քընը-ԾԱՅԱՅԱ:

- Շան օր ըղնել - Վատ՝ խղճալի դրու-թյան մեջ ընկնել: *Յարուստը վեր շան օր ըղնէ, քըսիթին դադիրը կըգիդն* (Չ):

- Շան օրում - Վատ՝ խղճալի դրու-թյան մեջ: *Խը՛ղճը հինչ ա՛նէ. շան օրում ա* (Բ):

- Շան օր քաշիլ - Տանջվել, չարչար-վել: *Աստուծ կըզնըվալ ա, թա.- Դէ վար տըրէնց ա, չըրչարվէ, վերջումըն էլ պը-ռալվէ, շան օր քաշիլ* (ԱԱ, 87):

- Շան օր քըցիլ - Վատ՝ խղճալի դրու-թյան մեջ գցել: *Խանը ըտըրանց շան օր ա քըցում* (Չ):

- Շընէրը կապած, ուրան պէջ թօ-ղած - Ասում են սաստիկ բարկացած՝ կատաղած մարդկանց մասին: *Դէ ժու-լին էլ, հունցը շընէրը կապած, ուրան պէջ թօղած, նի յա մընում կանցիլարը, նախագէն յըխան փըռնում* (Չ):

- Շընէրը քուլու կացէն, ըզ՛օղէն

պէնը օնգատըն ընգալ/փայը բուդ ըն-գալ - Ասում են այն ժամանակ, երբ անարժան մեկը կարողանում է ստեղծ-ված խառը վիճակից օգտվել՝ շահել:

- Շօն ա, կ'իլ ա, մէրըն ա - Թեեւ վատ մարդ է, բայց մերն է՝ հարազատ է, պետք է ներել՝ պաշտպանել՝ օգնել: *Կընէգը ասմա.- Ա՛ մարթ, շօն ա, կ'իլ ա, մէրըն ա, մեր տըղան ա, տո՛ւրման ըզա՛ղէ* (Չ):

- Շօնը ըսպընօղէն ըն քաշ տալ տամ - Որեւէ վատ բան կատարողը վեր-ջում տուժում է:

- Շօնը ծը՛րքան հաց/պէն չի յը՛ր օնէլ - Անարգ՝ ստոր, ինչպես նաեւ ողորմելի մարդ է: *Շօնը ծը՛րքան հաց չի յը՛ր օնէլ, էն հու վա՛, վեր դօնաղ ըս ծէն տըվալ* (Բ):

- Շօնը հը՛տան պըրծած - Շտապող, շնչասպառ: *Շօնը հը՛տան պըրծած մարթու նըման ա կօրծ անում* (Բ):

- Շօնը հըջիլմվ յը՛խծէն մուտառվել չի - Չարախոսությունից ազնիվ մարդու անունը չի արատավորվի:

- Շօնը ճըղած, մաչան տո՛ւս յը՛կած - Ճարպիկ, խորամանկ, հնարագետ: *Շօ-նը ճըղած, մաչան տո՛ւս յը՛կած տըղա յա Արտիկը* (Բ):

- Շօնըն էլ կապիս՝ կէնալ չի - Ան-տանելի պայմաններ են: *Վէշ միսը կա-րում չի ըտըրանց տանը տընգէց կէնա. շօնըն էլ կապիս՝ կէնալ չի* (Չ):

- Շօնը պո՛ւնան տո՛ւս չի կ'ան - Սաս-տիկ ցուրտ է: *Շօնը պո՛ւնան տո՛ւս չի կ'ան, էտ ըշտը՛ղ ըս քո՛ւնում* (Բ):

- Շօնը շանը մէսը կերալ, վը՛սկըռ տէն չի քըցից - տեն Շօնը շանը մէսը օտել չի:

- Շօնը շանը մէսը օտել չի/վը՛նըն կօխել չի - Նույն բացասական հատկա-նիշներ ունեցողներն իրար հանդուր-ժում պաշտպանում են:

- Շօնը վեր քաղաք նի մըննէ, փըր-սըվեր կըհնչի - Տգետը՝ հետամնացը քա-ղաքակիրթ միջավայրում կմեծամտի:

- Շօնը տարը կուրցընել - Մեծ ամ-բոխ՝ բազմություն հավաքվելով՝ խառ-նաշփոթություն առաջանալ: *Սըրհաթի ինիսն պարը թո՛ւնդում ա, շօնը տարը կուրցընըմ* (ՉՏ, Ա, 60):

- Շօնը տարը ճընանչում չի - Կարգ ու կանոն չկա, խառնակ իրավիճակ է: *Թաքավէրը մը՛ռնում ա, էլ շօնը տարը ճընանչում չի* (Չ):

- Շօնը ուրան շընթունալը էտ պէ-նը անէլ չի - Խիստ անարգ՝ ստոր բան է կատարվածը: *Փըռնում ա ճօխտ խօ-խան շէլան տամ, էտ ծո՛ւն-ծըմը՛ռնը տանան տո՛ւս քըցում. շօնը ուրան շընթունալը էտ պէնը անէլ չի* (Չ):

- ՀՕՆ թընկելավ ապըրել - Մեծ դժվարությամբ ապրուստի միջոցներ հայթայթել, մի կերպ գոյատևել: *Կըռվեն վախտը շօն թընկելավ ընթ իլնլ ըպըրելիս* (Բ):

- ՀՕՆ խօզիլ - Սաստիկ աղքատ լինել: *Ստում ա. - Ինձ ըշտըղա յա՛ փուլ, էն ըմ շօն խուզիլիս* (Ձ):

- ՀՕՆ խօզիլ - տեն Ասըղ մաշկօղ:

- ՀՕՆ կըռտօղ - Անպատվաբար գործ կատարող, կոպիտ, անտաշ (մարդ): *էտ շօն կըռտօղը օզում ա դաշանգ ախճիգ՝ օզի* (Ձ):

- ՀՕՆ կըտըղճում, տըռնանըտ հնչիլ չըմ - Ատելության՝ արհամարհանքի արտահայտություն՝ ուղղված մեկին:

- ՀՕՆ կըտըրել - տեն ՀՕՆ տըղճում:

- ՀՕՆ հիջըցընել - Աստեղի առիթ տալ չարախոսելու: *էն հու վա՛, վեր ջօղաբը տամ ըս, հօր ըս շօն հիջըցընում* (Բ):

- ՀՕՆ շան վերթի - տեն ՀՕՆ շան տըղա:

- ՀՕՆ շան տըղա - Հայիոյական արտահայտություն՝ ուղղված տղաներին կամ տղամարդկանց: *ՀՕՆ շան տըղա՛, վը՛խճարըս խէ կուղացալ ըս* (Բ):

- ՀՕՆ շինիլ - Կատաղեցնել, չարացնել: *Կընէգը ձորան ջոտըրենէրավը էտ մարթին շօն ա շինում* (Ձ):

- ՀՕՆ պար ածօղ/փըռնօղ - Խեղկատակ, լուրջ բանով չգբաղվող: *Հինչ տըղա-մարթ ա՛ Սերփը, շօն պար ածօղ ա* (Բ):

- ՀՕՆ տըղճում - Կատաղել, չարանալ: *Մարթը էտ վեր տըղճում ա, շօն ա տըղճում, փըռնում կընգանը տըմբըզմ* (Ձ):

- ՀՕՆ տըղճում, թա... - տեն Յը՛ս իմ հօր տըղան չինիմ, թա...

ՀՕՆ-ԿՐԻԼ - գ. Անհայտ՝ օտար եւ անարժան՝ անօրեն մարդիկ: *ՀՕՆ-ԿՐԻԼ հըվաքվում ըն, էտ բաղը թըլանում* (Ձ):

- Հան-ԿՐԻԼ՝ փայ անել - տեն Հան փայ անել (ՀՕՆ-ի տակ):

- Հան-ԿՐԻԼ՝ փայ տըղճում - տեն Հան փայ տըղճում: *Մին բախճա բարը շան-ԿՐԻԼ՝ փայ տըղճում* (ՆԱԲ, III, 368):

ՀՕՇ՝ - տեն ՀՕՇ:

ՀՕՇ՝ (ռուս. *шоще*) - տեն ՀԱՇԵՆՆԻ:

ՀՕՇ/ՀՕՇ՝ (պրս. *šadš*) - գ. 1. Ծիլ, ընծյուղ: *Ծառէն շօշէրը տոն ա յըկալ* (Բ): 2. Վայրի բանջարի տեսակ: *Ա կընէգ, յը՛ր կաց, քինիլն փիրփէթ, շօշ, ծընէփակ քաղիլն, պիրիլն* (Ձ):

- ՀՕՇ տալ - 1. Ծիլ արձակել, ընծյուղվել: *Էրկու տարումը էտ խընծօրէն շօշ ա տամ, մըծանում* (Ձ): 2. Հասակը բարձրանալ: *էտ տըղան շօշ ա տամ, տըղճում մը՛ծ տըղա* (Ձ):

ՀՕՇԱԿ - տեն ՀԻՇԱԿ:

ՀՕՇԱՆ/ՀՈՒՇԱՆ (գրբ. *շուշան*) - գ. 1. Հուշանագիների ընտանիքին պատկանող ծաղկաբույս: *Հօշան ա քաղում, տանում տամ հըրթընցում* (Ձ): 2. Վայրի բանջարի տեսակ, որ թթու են դնում: *Աղ տիրած շօշանը թթթէն ըրաղէն մնգան ա* (Բ):

ՀՕՇԻԿ/ՀՕՇՈՒԿ (ռուս. *сметчик*) - գ. Որեւէ բանի հաշիվը՝ հաշվարկումը կատարող սարք: *Լնսին շօշիկը խըրըբացալ ա* (Բ):

ՀՕՈ՛ - տեն ՀՕՈ՛:

ՀՕՈ՛՝ - տեն ՀՕՈ՛:

ՀՕՈ՛/ՀՈՒՈ՛ (գրբ. *շուրջ* (*շուրջ-բոլորը*)) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հօռ ածել - 1. Պտտեցնել, ման ածել: *Դնստի հըրաման ա տամ, վեր տըրան տանէն սաղ քաղաքը շօռ ածէն...* (ՀԺՀ, VII, 19): 2. *տեն Հօռ տալ* (1, 2, 3): 3. *տեն Հօռ օնել*:

- Հօռ անել - տեն Հօռ օնել:

- Հօռ կ'ան - 1. Շրջել, պտտել, ման գալ: *Սաղ յերգիրը շօռ ա կամ, վերջումը կամ ձորան վըթանումը մը՛նում* (Ձ): 2. Զայլել, շարժվել: *խօխան էրկու տըրըկանումը ըսկըսում ա շօռ կ'անը* (Բ): 3. Որոնել, փնտրել: *Մին մարթ օղտը կուրցընում ա, շօռ կ'այիս մին ախճիգ ա պրտահում* (ՆԱԲ, 137): 4. Անբարոյականությանը գբաղվել: *Թաքուհին էտ նոնքանին ըրջտին ձորան կընգանը անա փիսփիս պէնէր ա ասում, վը՛ր սաբալ սըրանըրա նըրդտ շօռ կ'անիս ա իլնլ* (ՀԺՀ, VII, 26): 5. Շրջադարձ կատարել, ետ դառնալ: *Հօռ ա կամ, յը՛տ կամ տօն* (Բ): 6. Շրջվել, գլորվել: *Ծառը շօռ ա յըկալ* (Բ): 7. Գինու պղտորվել: *Կինին վեր շօռ յըկալ, էլ խըմէլի չի* (Ձ):

- Հօռ կ'ըվօղ կ'ըվը տոնգը կէնալ չի - Հետաքրքրվողը՝ որոնողը՝ ջանք թափողն արդյունքի կհասնի:

- Հօռ տալ - 1. Շրջել, մյուս երեսը դարձնել: *Քարը շօռ ըն տամ, տըղճում պէն կա կիրած* (Ձ): 2. Շրջել, գլորել: *էտ ք՛ծթուկը շօռ ա տամ, քըցում ծօրը* (Ձ): 3. Դարձնել, թեքել, դեպի... *Կըլծիք շօռ ա տամ բիրդի շէնը, տըղճում ծօխ ա պիցըրանում* (Ձ): 4. Աղավաղել, փոխել (խոսքը, ասածը եւն): *Սուղումը էտ մարթը ասածը շօռ ա տամ* (Ձ): 5. Շրջվել, թեքվել դեպի... *Հօռ ա տամ, անց կէնում մին պէցնոր տը՛ղ, ընդըղան յըրա անըմ մը՛ծ արջին յըրան* (ԼԴԲ, 352): 6. *տեն Հօռ կ'ան* (1):

- Հօռ օնել - Վրան առնել, մեջը փաթաթվել՝ ծածկվել: *էտ տըղան շանը մօրթէն շօռ ա օնում, քօն ինում* (Ձ):

ՀՕՈԱԲԱԹ - տեն ՀՕՐԱԲԱԹ:

ՀՕՈ-ՀՕՈ՛ - տեն ՀՕՐ-ՀՕՐ՛:

ՀՕՍՍԵ/ՀԱՍՍԵ (ռուս. *шоссе, ֆր. chaussee*) - տեն ՀԱՇԵՆՆԻ: ... *Հանգիստին տակավը մին շօսսէ ճընապար ա ինում* (ՀԺՀ, V, 573):

ՀՕՏ (ռուս. *шест*) - գ. Հաշվելը, հաշիվ, հաշվարկ: *Հըմբարում ա, հըմբարում, շօտը մըննան քըցում* (Ձ):

- Հօտու կաղնել - Գրանցվել, հաշվառման մեջ մտնել: *Քինամ ա, թա. - Օզում ըմ շօտու կաղնիմ* (Ձ):

ՀՕՏԻԿ - տեն ՀՕՇԻԿ:

ՀՕՐ՛/ՀՕՐ՛ - գ. Եփած թանից՝ կաթից՝ շիճուկից ստացվող խյուս, լոռ: *խօխէնքը շօրը քըսում ըն հացը, կըծուտէլավ քինամ* (Ձ):

ՀՕՐ՛/ՀՕՐ՛ (պրս. *šur*) - ած. Աղի, աղահամ: *Հօր ճոր ա էտ ըխպիրին ճորը* (Ձ):

ՀՕՐ - գ. 1. Զգեստ, հագուստ: *Աթանէսը գորթանում ա, շօրէրը դըրդէրա կէնում, կընգանըն էլ յեր կըցնում* (ՆԱԲ, 100): 2. Կտոր, լաթ: *Հօրը յօր ա օնում, ըշկափը սիրփում* (Ձ): 3. Երեխայի բարոյի կտորեղենը: *խոխէն լըղըցընում ա, շօրումը պըտատում* (Ձ):

- Հոնրէրավը կ'իծ/պըլ - Խիստ բարկացկոտ՝ խենթ: *Սօջին շոնրէրավը կ'իծ ա* (Բ):

- Հոնրէրավը մին տըղճում - Գիրանալ, չաղանալ: *էն ա իլնլ մնշված մըռէս, միհէնգ ա շոնրէրավը մին տըղճում* (Բ):

- Հօրէրը ածիս կըրակը՝ մըկլավը՝տ չի կ'ան - Հափազանց աղքատ է:

- Հօրէրը հանիս՝ կըլխու չի ըղնել - 1. Խիստ գբաղված է: 2. Շատ միամիտ՝ հիմար է:

- Հօրը չօփավը տալ, պընըց(ը)նել - Աշխատանքի բոլոր միջոցներն օգտագործել: *Լավ ուստան շօրըն էլ ա չօփավը տամ, պընըցընում* (Ձ):

ՀՕՐԱԲԱԹ/ՀՕՐԱԲԱԹ - գ. Աղ դրած վիճակում պահվող բանջարեղեն: *Տանըն էլ էրնշ ուտելի պէն չի ինում. կ'անի հաց ա ինում, մին էլ պատառ շօրաքաթ* (Ձ):

ՀՕՐ-ՄՕՐ - տեն ՀՈՒՐՈՒՐԱՆ:

ՀՕՐ-ՀԻՐԹ - տեն ՀՈՒՐՈՒՐԱՆ:

ՀՕՐ-ՀՕՐ՛ - ած. Մի քիչ աղի, հաճեփորեն աղի: *խըրավածը բիրդի շօր-շօր ինի, վեր լնգան ինի* (Բ):

ՀՕՐԱՎ (պրս. *šurva*) - գ. Զրիկ կերակուր, ապուր: *Կէսօրէն կամ ա, տէսնում ղըզղան չըկա կըրակէն, վէ՛ջ դօլմա կա իփած, վէ՛ջ շօրվա* (ՆԱԲ, 125):

ՀՕՐԱՎՆԻ - գ. Խնձորի տեսակ: *Հօրվանին մը՛ծ-մը՛ծ խընծօր ա* (Բ):

ՀՕՓԵՐ (ռուս. *шопер, ֆր. chouffeur*) -

գ. Ավտոպարորդ: *Ըրշակեն հենգ տըղա օնէ, հենգըն էլ շօփէր ըն (Բ):*

ՀՕՓԵՐՕԹՈՒՆ - գ. Ավտոպարորդի մասնագիտությունը, ավտոպարորդ լինելը: *Քինամ ա շօփէրօթուն սըվըրում (Ձ):*

ՀՕԹ/ՇԸԿԱԹ (գրբ. շուք) - գ. 1. Ստվեր, շուք: *Քընամ ա, քընամ, տըհսընմ ուրանն նանէն, մին լնվ ծառու շօքըմ նըստած, չըխարակ ա մանըմ (ՅԺՅ, V, 194):* 2. փխբ. Յովանավորություն, պաշտպանություն: *Ախայօրը շօքը քըվօրցը անա անպակաս ա (Բ):* գ., ած. 3. Ստվերոտ, հով (տեղ): *Յիշկան շօռ ըն կամ, մին շօք տըղ չըն քըթէնում, թա էտ շուքումը նըստին, հաց օտին (Ձ):*

- Շուքում մըծացած - 1. Փափկասուն: *Շուքում մըծացած ախճիգը կարել չի տօն պահէ (Ձ):* 2. Անհամ (պտուղ, բանջարեղեն): *Շուքում մըծացած խըյար ա (Բ):*

- Շուքում փըսած - Նիհար՝ բարակ եւ երկարահասակ: *Տընաշինըտ հանց ա շուքում փըսած ինի. բօյը էրկու մէտըր կա (Բ):*

- Շօք անել - 1. Ստվեր ձգել՝ գցել: *Ջոմբոնուտ դուշը կամ ա թըվէրը յետ տանում, էտ տըղին յիրան շօք անում, վըր տըղան քօն ինի (ՅԺՅ, VI, 119):* 2. Յովանավորել, պաշտպանել: *Ախայէրը շօք ըրավ, ախայօրը յիթմեն մըծացէն (Բ):*

- Շօքը քըցիլ - 1. Գողանալ, թըցնել:

Նըստում ըն հաց օտում, Կամօն Արիկին տէնակը շօքըն ա քըցում (Բ): 2. Թաքցնել: *Կընէգը էրկու բօթուլ արաղ ա շօքը քըցում, վէր տա ախայօրը (Բ):*

ՀՕԹ/ՇՈՒԹ (գրբ. շոգ (արեւի տաքը)) - գ. Շոգից մարմնի վրա բշտիկներ առաջանալը, որ հատկապես լինում է փոքր երեխաների մոտ: *Հօքը փիս պէն ա, խօխա կըսպանէ (Բ):*

- Հօքը տոն տալ - տէն ՀՕԹԻԼ:

ՀՕԹԻԼ/ՇՈՒԹԻԼ (գրբ. շոգանամ (շոգի դառնալ)) - չք. Շոգից նեղվել՝ շոգեհարվել՝ մարմնի վրա բշտիկներ առաջանալ: *Ըսօր փիս տաք ա, շօքում ըմ (Բ):*

2

ՀԱԲԱԼԱՇՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հաբալաշմիշ կ'ան - Անհանգիստ շարժումներ անել, այս ու այն կողմ շրջվել՝ պտտվել: *Գուլումը տընքտընքում ար, կօչ կամ յա չաբալաշմիշ կ'ամ... (ՋՏ, Ա, 11):*

ՀԱՂԻՐ (պրս. *çadır*) - գ. Կրան, տաղավար: *Ղարավուլչէքը նըշանց ըն տամ սիպտանկ թաքավէրին չնդիրը (ՅԺՅ, V, 95):*

ՀԱՂԻՐԱ/ՀԻՐԱ(Ը)ՐԱ (վրաց. *čadri* (սավան)) - գ. 1. Սպիտակ կամ գույնզգույն շոր՝ սավան, որի մեջ Արեւելքի կանայք փաթաթվում էին տնից դուրս գալիս: *Խանը ըտըրա չնդրան քաշում ա, տըհսնում ուրանն նօքարըն ա (Ձ):* 2. *տէն ՇԱԼ՝ (2):*

ՀԱԹԱԼ (թրք. *çatal*) - ած. 1. Ծայրը երկճյուղված, երկճյուղ: *Մին չաթալ փնդ ա յօր օնում, տմ տամ էտ կօտրած ճըղնանը (Ձ):* 2. փխբ. Իրար կպած՝ զույգ (պտուղների մասին): *Մին չաթալ տանն կաս ա ընգընէն մին սըվ էծու պօգ (Ձ):* 3. գ. փխբ. Ամորձիք:

ՀԱԹԱԼ-ՀԱԹԱԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հաթալ-չաթալ անել - Իրար միացնել, կցմցել: *Հաթալ-չաթալ ըն անում, մին էրկան քանդիր շինում (Ձ):*

ՀԱՆԱՆ (թրք. *çatna* (կանեփ)) - գ. Ղըղանի՝ աստղափուշի սերմերը, որ ցորենի հետ բովում եւ աղանձ են պատրաստում: *Առանց չանան աղանձը անհամ ա ինում (Բ):*

ՀԱԹԵԼ - նբ. 1. Իրար կցել՝ կապել: *Էտ էրկու քօթնկը չաթում ա, քըցում էշին մաշկավը, կամ տօն (Ձ):* 2. *տէն ԱՌՑԻԼ:*

ՀԱԹԱԼԱ/ՀԱԹԱԼԱ (թրք. *çatlak* (ճեղք, ճեղքվածք)) - գ., ած. Անարգ, ստոր (մարդ): *Էտ չաթալը հընգէրէն կընգանըն էլ ա բըրբուր ըրավ (Բ):*

ՀԱԹԱԼԱ/ՀԱԹԱԼՈՒԿ (թրք. *çatak* (կցել)) - տէն ՀԱԹԱԼ (2):

ՀԱԹԱԼԱ - տէն ՀԱԹԱԼԱ:

ՀԱԹԱԼՈՒԿ - տէն ՀԱԹԱԼԱ:

ՀԱԹԱԼ (թրք. *çatma*) - գ. Խնոցին կախելու հարմարանք: *Հաթման կօտրում ա, խընէցէն, շօմփ, վէր ա ըղնում (Ձ):*

ՀԱԹ-ՀԱԹ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հաթ-չաթ ինիլ - տէն ՀԸԹՀԸԸ-ԹՕՏԵԼ:

ՀԱԹԿԵԼ - կբ. եւ չք. ՀԱԹԵԼ-ի:

ՀԱԹՈՒ (թրք. *çatu*) - գ. Կարճ պարան, թոկ: *Պըլըպուդին մին վըխճար ա մուրթես, մին չաթու, մին ճուվարան յօր ունէն, հըղէ ինիս... (ԼՂԲ, 391):*

- Հաթու կապած - Իրար հետեւից, շարան կազմած: *...Մին դօլան սիպտակ լավաշնէն ա չաթու կապած տոն կամ, էն մին դօլան հընդուշկի ժարկօն ու կառնավ փըլավը... (ՋՏ, Բ, 7):*

- Հաթուն ճուր խըմից, դընէն փօրը օռավ - Ատում եւ, երբ մեկը հանցանք՝ զանցանք է գործում, իսկ նրա փոխարեն տուժում է անմեղը, որը ինչ-որ բանով կապված է նրա հետ:

- Հաթուն կըտըրած (դանա) - Անզուսպ, սանձարձակ, կատաղի (մարդ): *Իգէն չաթուն կըտըրած դանա յա, սալաղ կաց (Բ):*

- Հաթուն չըվանէն տալ - Գործը ձգձգել: *Ուստան էնքան չաթուն չըվանէն տըվավ, մինչըվ կարունքը յըկավ (Ձ):*

- Հաթուն պօգին տարալ ա՝ - Յոգ չէ, ի՛նչ վնաս: *Սիմօնէն հի՛նչ, թա կարկուտ*

ա կամ, չաթուն պօգին տարալ ա՛, վէ՛չ բօստան օնէ, վէ՛չ արտ (Բ):

- Հաթու չըմ տալ, վէր կախ ինի/խէխտըվի - տէն Թանդիր չըմ տալ, վէր կախ ինի:

ՀԱԼ (պրս., թրք. *çal*) - ած. 1. Խատուտիկ, պուտ-պուտ, խայտավոր: *Պընաս ըն, տըսնաս՝ ուրանց չալ դանան (ԼՂԲԹ, 286):* 2. փխբ. Ընտիր, գեղեցիկ: *Հալ աշկեր օնէ (Բ):* 3. փխբ. Օտար տարրերի խառնուրդ ունեցող, խառն: *Հալ ռուսէրէն ա խօսում (Ձ):*

- Հալ սօտ - Բացահայտ սուտ: *Ամմէն մարթ չի կարել չալ սօտ ասէ (Բ):*

ՀԱԼԱ (թրք. *çala*) - 1. գ. Փոս, խրամ: *Թաքավէրը ճըղճըղաս ա, թա.- Թէցէք՝ վըհկուն ըմբարէն չօրք թըրնափնվը չալա կըտըրէցէք, մաչը կուպրավ լըցէք... (ՅԺՅ, V, 300):* 2. ած. Մի փոսի՝ խրամի չափով՝ ծավալով: *Մին չալա ցըխ ըն անում, ըսքըսում պատը շարէլը (Ձ):*

ՀԱԼԱԲԻ (թրք. *çelebi* (դաստիարակված եւ կիրթ մարդ)) - ած. Ծարպիկ, խիզախ: *Հալաբի տըղա յա Ասլանը (Բ):*

ՀԱԼԱՂԱՋ - գ. Անասունների մեջքի միսը՝ ոսկորներով: *Ամմէնալավ խըրավածը խօգին չալաղաջան ա տըռնում (Բ):*

ՀԱԼԱՀԵՆՈՒԼ/ՀԱԼԱՀՈՒՆՈՒԼ (թրք. *çala-çuxur*) - ած., գ. Խորդուբորդ, անհարթ (տեղ): *Մէր շէնին հըղէն չալաչըխուր ա (Բ):*

ՀԱԼԱՀՈՒՆՈՒԼ - տէն ՀԱԼԱՀԵՆՈՒԼ:

ՀԱԼԱԹԻ - գ. Լավաշ հաց, որ բաժանում էին մատաղի մսի հետ: *Մըտաղէն մէսը իփում ըն, թիքէքը տինում չանքուն յըրա, պըժէնում (Ձ):*

ՀԱԼԸՆ - տե՛ս ՀԱԼԸՇ:
 ՀԱԼԸՇ/ՀԱԼԻՇ/ՀԱԼԸՆ/ՀԱԼԻՆ (թրք. *çalışmak* (աշխատել, ջանալ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Հալը՝ ածել/պիրիլ - Շատ աշխատեցնել, չարչարել, ճգնել տալ: Սաղ օրը տահանց չալը՝ ա ածում, վերջումըն էլ տո՛ղնը հըղէ տիննում (2):
 Հալը՝ կ'ալ - Շատ աշխատել, չարչարվել, ճգնել: ...Շատ չալի՜շ յէկին, կը-րը՜ցին վը՜ջ լըհն մին ըլըբաստըրակ էլ ա վէր քըցին (ՀԺՀ, VI, 91):
 ՀԱԼԹՈՒԿ (թրք. *çalıq*) - գ. Պատիճը դեռ չհանած բրինձ: Պըրինձին մաջի չալթունկեն ճօկում ա, տէն ածում (2):
 ՀԱԼԵՔՊ (պրս. *čalik*, թրք. *čalik*) - գ. Ցուպ, գավազան, բռնակով ձեռնափայտ: Ապան առանց չալի՜ք կարում չի շօռ կա (Բ):
 ՀԱԼԻԿ-ՄԱԼԻԿ/ՀԱԼՏԵԳ-ՄԱԼՏԵԳ - ած. Խատուտիկ ու սիրուն: Հալի՜ք-մալի՜ք շօժեր ա կը՜ցալ (Բ):
 ՀԱԼԻՆ - տե՛ս ՀԱԼԸՇ:
 ՀԱԼԻՇ - տե՛ս ՀԱԼԸՇ:
 ՀԱԼԼԸՐ/ՀԱԼԸՐ/ՃԱԼԼ(Լ)ԸՐ - մ., գ. Վաղը չէ, մյուս օրը չէ, մյուս օրը: Ասում ա.- Ալլժը կարէլ չըմ, չալլժը կըկամ (2):
 ՀԱԼԸՐՈՒՆ - տե՛ս ՓԸՍՈՒՆԳՈՒՄ:
 ՀԱԼՄԱ (թրք. *çalma*) - գ. Գլխի փաթեթ (հիմնականում մահմեդականների): Խանը չալման պըտատում ա, քի-նամ (2):
 ՀԱԼՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Հալմի՜շ անէլ - Հանկարծակի խփել՝ զարկել՝ բռնել եւն: Օխժը լըհն չալմի՜շ ա անըմ, թա կըժէ, էս մարթը շատ ա ըղա-չանը անըմ, թա՛ պատառ էլ քիհննը... (ՀԺՀ, VI, 250):
 Հալմի՜շ կ'ալ - տե՛ս Հալը՝ կ'ալ: Շատ ա չալմի՜շ կաս, խըրէ՜ք ա չալմի՜շ կաս, կըրէս չի, ըտը՜դ էլ քունսալ ա ընցընէս (ՀԺՀ, VI, 25):
 ՀԱԼՏԵԳ/ՀԱԼՏԻԳ - տե՛ս ՀԱԼ:
 ՀԱԼՏԵԳ-ՄԱԼՏԵԳ - տե՛ս ՀԱԼԻԿ-ՄԱԼԻԿ:
 ՀԱԼՏԻԳ - տե՛ս ՀԱԼՏԵԳ:
 ՀԱԼՓԱՂԱՆ - ած. Կտրուկ, վճռական: Հալփաղան ցօղաբէ՛ն յա տամ (2):
 ՀԱԼՓԱՇՈՒՐ - գ. 1. Խորդուբորդ տեղ, դարուփոս: Էտ չալփաշուղումը մին դա՛քն յըն շինում, մաջին կէնում (2): 2. Հեռավոր՝ անմարդաբնակ տեղ: Կըլժի ա յօր օնում, քիհնամ մին չալփաշուղ, ըտը՜դ կէնում (2):
 ՀԱԼԸՐ - տե՛ս ՀԱԼԼԸՐ:
 ՀԱԼ (թրք. *çalgı*) - մ. Ինչ-որ ժամանակ: Էտ չըխանց էլ շէկին անըմը մը-

նացալ ա Բուլոյթան, յը՛տնան էլ՝ Պիլի-թանուց (ԱԱ, 20):
 ՀԱԼԿԱԼ - 1. տե՛ս ՃԱՂԱՐ: 2. տե՛ս ՀԱՂԱԼ:
 ՀԱԼԿԱԼՉՈՒԿ - գ. Աշխատելու գործիքների՝ առարկաների իրար խփվելու ծայնը: Ուստէն չախկաչուխկը տընըցուց քունըխարամ ա անում (2):
 - Հախկաչուխկ անէլ - Գործիքներն՝ առարկաներն իրար խփելու՝ ինչ-որ բան անել՝ աշխատել: Հախկաչուխկ ըն անում, էրկու օրումը Էտ մըղըկնէն շինում (2):
 ՀԱԼԿՈՒ - 1. ած. Հնացած, փչացած, ոչ պիտանի: Ըտըրանց հըլաթումըն էլ մին չախկու մաշին ա իննում (2): 2. գ. Գրպանի ժանգոտած դանակ: Էն ըխժը-կանը մըղար մին շըխանօնը, մին չախկու, մին բուրընտիկին ա պերալ (2):
 ՀԱԼՄԱՆ (պրս., թրք. *čakmak*) - գ. 1. Երկաթե կամ պողպատե հարմարանք, որով կայծքարին խփելիս կայծ է առաջանում: Միհէնէ՜ք էլ չախմախ պինըցը-նօղ չի կա (Բ): 2. Հեռքի հրազենի հարվածող մեխանիզմի մաս՝ ոտք, շնիկ: Հախմախը քըժըցընում ա, թա յըրա անէ, մին էլ բո՛րդան կըխտարը աշկէն ըռաշկան կօրչո՛ւմ ա (2):
 - Հըխմախու քար - տե՛ս ԿԸԾԱԲԱՐ:
 ՀԱԼՄՈՒՐ - տե՛ս ՀԱԼ:
 ՀԱՂ - տե՛ս ԲՕԲ՝:
 ՀԱՂԱԼ (պրս., թրք. *čacal*) - գ. Շնագ-գիների ընտանիքին պատկանող աղվեսանման գիշատիչ կենդանի, շնագալ: Հըղըլնէն քըժերը Հէնդօկէն էժը կերալ ըն (Բ):
 ՀԱՂԼԵՎ - ած. Հափավոր գիրու-թյուն ունեցող, գիրուկ: Մին չաղլէ՜ք խօզ ըն մօրթում, քը՜փ անում (2):
 ՀԱՂՈՒՆ - տե՛ս ՀՕՂՈՒՆ:
 ՀԱՄ՝ (թրք. *çam*) - գ. Սոճի: Համը լ'ալ մատարյալ ա տը՛ռնում (Բ):
 ՀԱՄ՝ - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:
 - Համէն ըղնէլ - Դասավորվել, կարգավորվել, ընթացք ստանալ: Կօրժը չա-մէն ա ընգալ (Բ):
 - Համէն քըցիլ - Դասավորել, կարգավորել, ընթացք տալ: Ամմա մուրազըս սըրտումըս մընաց. լնվ իշտանի ունի վը՛րս ընէլի, հա՛գիր չամէն ի քըցնլ (ԼԴԲ, 263):
 ՀԱՄԱՂԱՆ (ռուս. *челюдан*, պրս. *čamedān*) - գ. Ծամարուկ: Դօնաղը չամա-դանան մին տէտրակ ա հանըմ, կիրըմ (ՀԺՀ, V, 565):
 ՀԱՄԱՆ՝ (գրք. չաման) - գ. Հովանոցավորների ընտանիքին պատ-

կանող խոտաբույս՝ քիմոն, ինչպէս նաեւ նրա սերմերը, որ աղալով գործածում են որպէս համեմունք՝ հատկապէս ապուխտ պատրաստելիս: Առանց չաման բաստուրման անհամ կինի (Բ):
 ՀԱՄԱՆ՝ - գ. Ծծկ. Աղջնակի սեռա-կան անդամ:
 ՀԱՄԱՆԳՈՒԼ(Ի) - տե՛ս ՀԱՄԱՆ՝:
 ՀԱՄԱՆԼ - տե՛ս ՀԱԼԼԱԲԻ:
 ՀԱՄԵՆ - տե՛ս ԿԱՐՔԵՆ (1):
 ՀԱՄԵՆ(Ա)Չ/ՀԱՄԻ(Ա)Չ/ՀԱՄՈՒ(Ա)Չ (գրք. չամիչ) - գ. Հորացրած խաղող կամ թուփ: Կօժը չամչալ լըցնում ա, պիրում տամ քըվօրը, օտում ըն, ըտէղ էլ ապ-րում (ՀԺՀ, V, 490):
 - Համէնչ ը՛ն/չըն պիժը՛նում - Ասում են, երբ մարդիկ հավաքվում խոնվում են մի տեղ. Ի՛նչ է պատահել, ինչո՞ւ եք հավաքվել: Նախագան ասմա.- Հինչ ը՛ք շինըմաչումը նըստօտալ, չամէնչ ը՛ն պիժը՛նում, խէ քիհնամ չը՛ք հօնձ (2):
 - Համէնչ տը՛ռնալ - տե՛ս ՀԸՍԸՆ-ՀԻԼ:
 ՀԱՄԻ(Ա)Չ - տե՛ս ՀԱՄԵՆ(Ա)Չ:
 ՀԱՄԶԻԳ (պրս. *čamčā*, թրք. *čemča*) - գ. Կարճ կոթով փայտե մեծ շերտի կամ գդալ: Համչի՜քը տակալըն ա տամ, օտում (2):
 ՀԱՄՈՒ(Ա)Չ - տե՛ս ՀԱՄԵՆ(Ա)Չ:
 ՀԱՅ (պրս., թրք. *çay*, ռուս. *чай*) - գ. 1. Թեյագգիների ընտանիքին պատկանող մշտադալար թփաբույս, որի տերեւնե-րից ըմպելիք են պատրաստում, թեյա-բույս: Մըղան փո՛ւն, վէր Դարաբաղ չայ չի փըսնէս (Բ): 2. Այդ բույսի չորացրած՝ մշակած տերեւները: Էրկու կուճի քը-սակ չայ ա ինք՛ օնում, դարկում քըվօրը հը՛տէ (Բ): 3. Այդ տերեւներից պատ-րաստվող գույնը եւ ըմպելիքը: Այան առանց չայ կարէլ չի ապըրէ (Բ): 4. Այդ ըմպելիքը խմելը, խմելու ժամանակը: Հային վախտը բո՛րդան տո՛ւսան ծըկըլ-թօց ա ըսկանում (2):
 - Հայ տալ - Թեյ մատուցել, թեյով հյուրասիրել: Դունըղնէրէն չայ ա տամ, հըղէ տիննում (2):
 - Հայու փուլ - Մանր դրամ, քիչ դրամ: Ծը՛րքէն չայու փուլ էլ չի կա (Բ):
 - Հայ քըցիլ - Թեյ պատրաստել, թեյի պատրաստություն տեսնել: Էտ կընէ՜քըն էլ չայ ա քըցում, խօրազ իփում (ՀԱԲ, 15, 126):
 ՀԱՅՂԱՆ - գ. Կանթավոր ու կտցա-վոր աման՝ թեյի ջուրը եռացնելու հա-մար: Հայդանը ճիրալ լըցնում ա, տի-նում կըրակէն (2):
 ՀԱՅԵՐ - տե՛ս ՀԱՅԻՐ:
 ՀԱՅԻՐ/ՀԱՅԵՐ (թրք. *çayır*) - գ. 1. Մարգագետին: Կըվէրը տանում ա չն-

յիրը, վեր ըրըծըցընէ (2): 2. Սոլախոտ, մոլախոտի արմատները: *Բոստանը պի-հոմ ա, չնայիր ճօկում, տէն ածում* (Բ):

ՀԱՅԻՐ-ՀԻՍԱՆ (թրք. *çayır çemen*) - տէն ՀԱՅԻՐ (1):

ՀԱՅԼԱՐ (թրք. *çaylak*) - 1. տէն ՀԱՅԻՐ (1): 2. գ. Գետափի քարքարոտ տեղ: *Էտ ջոլաղումը կըրակ ըն անում, ծոկուներ խըրակում, օտում* (2):

- Հայլաղ քար - տէն ՀԱՅԼԱՐԱՔԱՐ:

ՀԱՅԽԱՆԱ (թրք. *çaihana*) - գ. Թեյ խմելու տեղ, թեյարան: *Մին թօրք չայ-խանումը չայ ա խըմում* (ԲՀԲ, 235):

ՀԱՅՆԻԳ - տէն ՀԱՅՆԻԳ:

ՀԱՅՅԻ (թրք. *çayci*) - գ., ած. Թեյ պատրաստող (անձ): *Մին անումը յէր իլնծ չայի յա իննում, վէշ մինը կարում չի տըրան ինման չայ քըցի...* (ԱԱԶ, 32):

ՀԱՆ (ռուս. *чан*) - գ. Մետաղե մեծ աման՝ ջուր եւն լցնելու՝ պահելու հա-մար: *Հանը ճիրակ լըցնում ըն, բօս-տանը ճիրում* (Բ):

ՀԱՆԱ (թրք. *çene*) - գ. Դեմքի ստորին մասի կլորավուն վերջավորությունը, ծնոտ: *Մին դծվ, ծըբքը չանին տակավը տիրած, քօն ա իլնվ* (ՀԺՀ, V, 19):

- Հանն թակել - 1. Շատախոսել, դատարկաբանել: *Հանն թրկելավ կարել չըս օտն պահիս, ըշխաղէ բըղիս* (2): 2. Երկար սակարկել: *...Էրկու դաստա փիր-փետը մին կապէկավ առնելու մըհար ի-րէք սըհաթ չանն ին թակըմ...* (ԶՏ, Ա, 72):

- Հանն ծըռել - Ստորանալով խնդ-րել՝ աղերսել: *Հանն ծըռից, կօրծը դիւ-գըցըրավ* (Բ):

- Հանան ծօռ - Տգեղ դեմք ունեցող: *Հանան ծօռ Ալծն էլ ա հըրամաք ըն-գալ* (Բ):

- Հանան բիզվի - Զյուծվել, նիհարել: *Էնքան տոնը կացալ ա, չանան բիզվնլ ա* (Բ):

- Հանան բօշ/թիթըվ/թնլ/լախ - Շա-տախոս: *Հանան բօշ տըղըմարթին անա զանիւս տանում ա* (Բ):

- Հանան կախ անել/տալ - Լռել, ուր անհրաժեշտ է խոսել, հիմար կեցվածք ընդունել: *Բըրիգաղիրը ըտըրան ու-շուսց ա տամ, ինքըն էլ չանան կախ ա անում, ըսկանում* (2):

- Հանան հըպըրապում չի - Ասում են նրա մասին, ով անընդհատ խոսում կամ ուտում է:

- Հանան լըր կապած - Խեղճ ու լռակյաց: *Էտ չանան լըր կապածը կըն-գանը յէսիրըն ա* (Բ):

- Հանան լըր կապել - Ննջեցյալի ծնոտի տակով շոր անցկացնել եւ գլխի վերեւում կապել, որ բերանը բաց չմնա:

Անյաթ ա, վեր մարթ մըբնում ա, չանան լըր ըն կապում (Բ):

- Հանան չարխու տիկիլ/քըցիլ/օնել -

1. տէն Հանն թակել: 2. Անընդհատ ուտել: *Հանան չարխու վա տիկում, մին-չըվ ըստօլէն ուտելի պէները պըրծընում ա* (2):

- Հանան պէնու կէնալ - տէն Հանան չարխու տիկիլ (2):

- Հընին լըրա չանն փըսնել/նըստել - արիմ. Շատ գիրանալ՝ չաղանալ, չա-ղությունից ծնոտի տակի փափուկ մսե-րը կախվել: *Էնքան հըպարապ կացալ ա, չընին տակէն չանն յա փըսալ* (Բ):

ՀԱՆԱՐ (թրք. *çanak*) - գ. 1. Կավե կամ փայտե խոր աման: *Հանաղը ըլլերավ լըսնում ա, տամ էտ խըղճ կընգանը* (2):

2. Կրիայի եւ այլ կենդանիների ոսկրե ծածկույթը՝ պատյանը: *Կօրուն չանաղը տոն ա օնում, աման շինում* (2): 3. Թառի՝ քամանչայի եւն ուռուցիկ մասը: *Թանին չանաղը կօտըրալ ա* (Բ):

ՀԱՆԳՈՒԷԼ/ՀԱՆԳՈՒԷԼ - նք. ճան-կերով՝ եղունգներով եւն մաշկը քերծել՝ պատռել, ճանկռել: *Կատվէն հանց կը-փըռնին, վեր չանգըռնէ վէջ* (ԱԲԲ, 43):

ՀԱՆԳՈՐԿԷԼ - կբ. եւ չք. ՀԱՆԳՈՐԿԷԼ-ի:

ՀԱՆԳ/ՀԱՆԳ (գրք. ճանկ, ճանգ) - գ.

1. Գագանների եւ թռչունների (նաեւ մարդկանց) կեռ՝ սրածայր եղունգ, ճիրան, մագիլ: *Ախճիգը ուրխանը ա, վըր ուրան ըզաղից էտ դծվին ճանգան* (ՀԺՀ, V, 19): 2. Երկաթյա կեռ: *Վըրխճարը մօրթում ըն, չանգան կախ տամ, մաշկում, խըրակում* (Բ): 3. Կիսալուսնի ծայրերը: *...Լնիւնընգին չանգերը բիրի կըլխըր ա. տարէն արաշտ ա ըննն-կան* (ՆԼՐԺԲ, 37): 4. տէն ՀԱՓՈՒՐ (2): *Յէշում ա տըրսնում պառավը մինակ հօնծ ա անում, զօրքէն հըրաման ա տամ՝ ամմէն մինը մին չանգ հընծի* (ՆԼՐԺԲ, 145):

- Հանգ անել - տէն Պըլլօր անել:

- Հանգերը սըրել - Պատրաստվել հարձակվելու: *Հինչ ըրն չանգերըտ սը-րալ, տու կարել չըս ընդըրա լըրխիս* (Բ):

ՀԱՆԳԱՆ (պրս. *çangal*, թրք. *çengel*) - գ. 1. տէն ՀԱՆԳ (2): 2. Պատառաքաղ: *Շինանցէն վեր չընգանլ հաց կերավ, տօն չի տըրնալ* (2): 3. տէն ԿԱՌԹ: 4. Ղարաբաղի կանաչի տարազի գլխա-սարքն ամրացնող ոսկե կամ արծաթե զարդ: *Մէլիքին կընգանը չանգանը կը-խան վեր ա ըղնում, կօրցում* (2):

- Հանգան(ը) քըցիլ - տէն Գըրավան քըցիլ:

ՀԱՆԳԻ - տէն ԿՈՃՈՊՈՒՆ:

ՀԱՆԳԻԼ/ՀԱՆԳԻԼ - 1. տէն ՀԱՆԳՈՐԿԷԼ: 2. տէն ՀԱՆԳԷԼ:

ՀԱՆԳՈՒԷԼ - տէն ՀԱՆԳՈՒԷԼ:

ՀԱՆԳՎԻԼ/ՀԱՆԳՎԻԼ - կբ. եւ չք. ՀԱՆԳՎԻԼ-ի:

ՀԱՆԹԱ (պրս., թրք. *çanta*) - 1. գ. Ու-սին գցելու պայուսակ՝ պարկ՝ տոպրակ: *Նըստում ա մին արխու դըրաղէ, չընթան տոն օնում կընգանը տըրած պարի-պասը, սըկսում օտելը* (ՆԱԲ, 119): 2. փխբ. ած. Պոռնոտախոս: *Հանթա մարթ ա Ըփկարանց Ալին* (Բ):

- Հանթա տըրնալ - Շատ լայնանալ (շորի մասին): *Էնքան կըրցալ ա, դար-յան չանթա յա տըրնալ* (Բ):

ՀԱՆԹԷԼ - նք. 1. Խլել, հափշտակել, մեկի ձեռքից անսպասելիորեն մի բան վերցնել: *...Մին մըծ անծիվ դանտի քըշանըմ ա, քարը կըտուցավը չանթըմ, յէտ թըռչըմ...* (ՀԺՀ, V, 184): 2. Արագ ըն-կալել՝ ըմբռնել: *Շուշանիգը հունչու սը-վըրցնում ա, Թափեղը դաստի չանթում ա* (ՆԱԲ, 43): 3. Արագ բռնել: *Հանթում ա, ճըղնան կախ իննում* (2):

ՀԱՆԹԵՎԷԼ - կբ. եւ չք. ՀԱՆԹԷԼ-ի:

ՀԱՆԻԳ/ՀԱՆԻԳ (ռուս. *чашник*) - գ. Փոքրիկ ծորակավոր աման՝ թեյի գույնը պատրաստելու համար, թեյնիկ: *Հանի-գը պէնում ա, տըրսնում տերտակ* (2):

ՀԱՆԶ՝ - տէն ՊԵԼԼՈՐ (1):

ՀԱՆԶ՝ (պրս. *çunča* (խաղողի կորիզ) - 1. տէն ԶԵՆԹԻՆ(ՆԸ) (1): 2. տէն ԶԵԶԱ:

ՀԱՆՀԱԽ (պրս. *çakāçāk*, թրք. *çakçak* (դռան թակիչ) - գ. 1. Զրաղացի կրիճակին ամրացված ու ծայրով ջրաղացքարի վրա ընկած փայտե շերտիկ, որի ցնցումները հաղորդվում են կրիճակին եւ աղունը դանդաղորեն թափվում է քարի անցքի մեջ: *Հանչախը կօտըրում ա, ճըղասպանը մընամ ա մանթալ* (2): 2. Փայտե հաստ ցից, որ խրում են գետնի մեջ: *Կամ ա կըրըզմընօտան մին չանչախ ա տուս օնում, տինում օսէն, քընում...* (ՀԱԲ, 15, 151): 3. փխբ. Շատախոս մարդ: *Էտ չանչախը թօղում չի, թա մին խօսկ էլ մուք ասինք* (Բ):

- Հանչախ կըտըրել - Շատախոսել: *Հինչ ըրն չանչախ կըտըրալ, խըրեք՝ խօնէ* (Բ):

ՀԱՆՀԱՆԱ - տէն ՀԱՆՀԱՆԱ:

ՀԱՆՀԻԼ - 1. չք. տէն Պըլլօր անել: 2. նք. Թաթով խփել՝ հարվածել: *Մին յէզան մաշկէ վեր չանչըմ ա, յէզանը մաշկը կօ-տըրմ ա, յէզնը վեր ա ընգում* (ՀԺՀ, V, 520):

ՀԱՆՀԻԼ - կբ. եւ չք. ՀԱՆՀԻԼ(2)-ի:

ՀԱՆՀՈՒԼ (պրս. *çancul*) - տէն ԹԱՆ-ԹՈՒԼ:

ՀԱՆՔ - տեն ՍԸՆՀԱ(Ն)Ք:

ՀԱՇԿԱ (ռուս. *чайка*) - գ. 1. Հախճապակյա բաժակ՝ թեյ, սուրճ եւն խմելու համար: *Կամ ա մին չաշկա դափն դէրին ըռաշկէն տինում...* (ԲՅԲ, 184): 2. *փխբ. տեն ԹՕՓՈՒՐ:*

ՀԱՇԿԱ-ԼՕՇԿԱ (ռուս. *чайка-ложка*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

Հաշկա-լոշկա անել - Սիրային խոսակցություն վարել, սիրաբանել: *Ամբռնը քննիլ տըղէքըն ա ըխճըկէրքը քինամ ին էտ բաղէրը, չաշկա-լոշկա անում (2):*

ՀԱՇՄԻՇ - տեն ՀԱՇՄԻՇ:

ՀԱՇՄԻՇ/ՀԱՇՄԻՇ/ՇԱՇՄԻՇ/ՇԱՇՄԻՇ (թրք. *şaşmak* (ապշած մսալ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հաշմիշ անել/քըցիլ - Շփոթեցնել, շիվար վիճակի մեջ գցել: *Էտ տըղան իւրան խոսկէրավը թաքավէրին չաշմիշ ա քըցիւմ (2):*

- Հաշմիշ ըղնէլ/ինիլ - Շփոթվել, շիվարել: *Դոխտուրը չաշմիշ ա ըղնում, գիւղիւմ չի, թա հինչ անէ (ԱԱ, 77):*

ՀԱՆ/ՉՕՐ (թրք. *çor*) - գ. Անասունների մահացու հիվանդություն: *Հառը ընգալ ա շէնը, հիյվըննէն լոխ կըտօրվալ ըն (Բ):*

- Հառը պըկան կէնալ/տանէլ/օնէլ - Այդ հիվանդությամբ վարակվել եւ սատկել՝ մեռնել (հաճախ գործածվում է որպէս անեծք): *Հառը պըկատ կէնա, խէ խոխէս թակում ըս (Բ):*

ՀԱՆԼԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Հառլամիշ ինիլ - տեն Հառը պըկան կէնալ:

ՀԱՍԱԿՕՅ (ռուս. *часовой*) - տեն ՂԱՐԱԿԻԼՀԻ: *...Ըսէս ա.- Թաքավէրըն ապրած կէնա, էս քըշէր էլ յըս ըմ քիննական չասավոյ կէնամ (ՅԺՅ, V, 606):*

ՀԱՍՏ¹ (ռուս. *часть*) - գ. Զորամաս: *Էտ չաստումըն էլ հազգար սալդաթ ա ինիւմ (2):*

ՀԱՍՏ² (ռուս. *часть*) - տեն ԶԱՓ-ՀԱՍՏ:

ՀԱՎ (թրք. *çav* (ծայն) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Հավ անել/քըցիլ - Հռչակել, բոլորին ասել, տարածել (լուրը, խոսքը): *...Ինքը կամ ա իւրանց շէնումը չավ անում, թան.- Կաշին տարալ ըմ վըսկալ փօխալ, պէրալ (ՅԺՅ, V, 305):*

- Հավ ըղնէլ/ինիլ/տըղնալ - Հռչակվել, տարածվել (լուրը, խոսքը): *... Մին խաբար ա չավ ընգնըմ, թան թաքավէրին մաղար տըղան ծանդըր հիվանդ ա...* (ՅԺՅ, V, 69):

ՀԱՐ (գրք. *չար* (վատ, չարաչար,

անայիտան) - ած. 1. Ոչ բարի, չարիք գործելու հատկություն ունեցող: *Իլնիլ ա, չիլնիլ, մին չար պառալ ա իլնիլ (ՅԺՅ, V, 615):* 2. Հարություն արտահայտող՝ պարունակող: *Հար ծըծաղ օնէ (Բ):* 3. Հարիք ծնող՝ բերող՝ պատճառող: *Հար կօրծան բիդի հըրէ կէնաս (Բ):* 4. Հարաճճի, անհանգիստ: *Հար խօխա յա Յուրան (Բ):* 5. գ. Ցավ, հիվանդություն: *Ըշտըղա վէրէ յա, մին չար կամ ա մըգանա կէնում (Բ):* 6. ած., մ. Սաստիկ, շատ: *Խօրնաքը չար աղի յա (Բ):*

- Հար ասթըխու տակէ ծընվել - Դժբախտ՝ անհաջողակ լինել: *Արտաշը չար ասթըխու տակէ յա ծընվալ, դանդաղը շատ ա (Բ):*

- Հար աշկ - Հարագուշակ՝ չարաբեր՝ նախանձկոտ հայացք՝ նայվածք: *Լօխ ըն գիւղիւմ, վէր Խալալ չար աշկ օնէ (Բ):*

- Հար աշկալ յէշիլ - Անբարյացակամորեն՝ նախանձկոտ հայացքով նայել: *Տընաշինըտ իւրան ախպօրըն էլ ա չար աշկալ յէշիւմ (2):*

- Հար աշկ նի կնիլ - Հար աչքից վնասվել՝ անհաջողության՝ փորձանքի մեջ ընկնել: *Վէր խօխա վախտը հիվընդընալիս ընք իլնիլ, այան ըսէլիս ա լնիլ.- Գնլընթ չար աշկ ա նի յըկալ (Բ):*

- Հարը տանիմ/քաղիմ - տեն Ցավը տանիմ:

- Հար թիլ - Շուտ՝ հեշտությամբ խճճվող թեյ: *Մին կըծէգ չար թիլ ա տամ, թա.- Ինծըտէ գիւլըն կօրծէ (2):*

- Հար թիլ հըլծիլ - Հարիք նյութել: *Էտըան ամպաթըր մարթ վէշ մին տըղի ինիլ չի. սաղ օրը չար թիլ ա հըլծիւմ (Բ):*

- Հար լիւզիլ - 1. Հարասեր՝ բամբասաւեր լեզու: *Կօգի չար լիւզիլ օնէ, ամիա փիս կընէգ չի Սարօն (2):* 2. Հարախոս՝ բամբասկոտ մարդ: *Ամմէն շէնում էլ չար լիւզիլ կա (Բ):*

- Հար կըրակէն պատառը - Խիստ չարաճճի (երեխա, մարդ): *Յուկան չար կըրակէն պատառըն ա (Բ):*

ՀԱՐԱՇ (պրս. *čerez*) - գ. Աղանդեր, չարագ: *Հարնաքը հաքանը յըտը կօտին (2):*

- Հարնաք անել - Հարագ ուտել, չարագ ուտելով ժամանակ անցկացնել: *Էտ տըղան քինըմ ա Նօխուր, չարնիչ առնըմ, ածըմ ջըբէրը, չարնաք ընէլալ քինըմ...* (ՅԺՅ, VI, 113):

ՀԱՐԱՆՆԱՐ - գ. Երկար մահալ: *Չօբանը վէր չարբաննաղալը թըխում ա, կիւլը չօքում ա (2):*

ՀԱՐԳԵՎ/ՀՕՐԵԻՎ - տեն ՀՕՐԵՅ:

ՀԱՐԴ - տեն ՀԱՐԴ:

ՀԱՐԴ/ՀԱՐԴ - գ. Վայրի թռչնատեսակ: *Ըտէղ, հունց ա պըտահում, մին չարդ ա փըռնում...* (ԱԱ, 59):

ՀԱՐԴԱԽ (պրս. *čardak* (տանիքի վրա չորս կամարով վրան), ռուս. *чёрдак*) - գ. 1. Ծածկ, ծածկված տեղ: *Թաքավէրըն ու թաքուհին տըղտօղում ըն, մին թանիրալ իւրանց քըցում չարդախը (2):* 2. Հյուղակ, քողտիկ: *Մին չարդախ ըն շինում, մաչին ապրում (2):* 3. *փխբ. Դեգ* (հիմնականում խոտի): *Կատուն նի յա մընում խօտէն չարդախը, վէր մըրսէ վէշ (2):*

- Հարդախ անել - տեն Կըվաթ անել: *ՀԱՐԴՕՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Հարդօշ անել - տեն Կըվաթ անել: *ՀԱՐԵԽ/ՀԱՐՈՒԽ/ՀԱՐՕԽ (պրս. ča-roğ, թրք. čarik) - տեն ՏՐՈՐԵՅ:*

ՀԱՐԵՔ (պրս. *čaryak*, թրք. *čaryek*) - գ. Բառորդ մաս, քառորդ: *Շօրը շընօրքէն չարէքըն էլ չի (2):*

ՀԱՐԽ (պրս. *čarx*, թրք. *čark*) - գ. 1. Իր առանցքի շուրջը պտտվող անիվ: *Ճիւրը տանում ա էս կընգանը, մի ճըղագու չըրխու տէմ անում (ՆԱԲ, 15, 57):* 2. Կտրող գործիքներ սրելու հարմարանք: *Տինըկնէն չարխալ սըրում ա (Բ):* 3. *փխբ. Բախտ: Մէր չարխը շօռ ա յըկալ, մուք բախտ չօնիք (Բ):*

- Հարխ անել - Տնկել, ցցել: *Էքսը կամ ըն տըսնում՝ արտը հընծած, կալը քըցած, ցօրէնը թակած, մին թէ էլ մաչին չարխ ըրած (ՅԺՅ, VI, 145):*

- Հարխը ծըռվել - Բախտը երես թեքել, անհաջողության մեջ ընկնել: *Խըղճը հինչ ա՛նէ, չարխը ծըռվալ ա (2):*

- Հարխ(ու) տալ - Հորս կողմը պտտվել: *Ըշտըղ խըրաված ըն անում, Բափկէնը քինամ ա չարխու տամ (Բ):*

ՀԱՐԽԵԼ - նք. Հարխով սրել: *Իփանծ տակ, չարխած տէնակ (ԱՅ, 38):*

- Հարխած պահել - Ամեն ինչ տեղը տեղին պահել, ընթացքին հետեւել: *Կուճուր հարթըն տօնը չարխած ար պահում (2):*

ՀԱՐԽ(Ը)ՎԵԼ - կք. եւ չք. ՀԱՐԽԵԼ-ի: *ՀԱՐԽԻ - ած. Տեղը տեղին, ակթերի: Հարխի կօրծ ա (Բ):*

ՀԱՐԴԱԹ - գ. Մետաքսյա գլխաշոր՝ քող: *Հարդաթը քըցիւմ ա կըլխէն, տիւս կամ (2):*

ՀԱՐԶԱՄԲԱ/ՀԱՆՀԱՆԱ - գ. 1. Մշուշ, մառախուղ: *Ախէր տըսած բիդիք, վէր գիդաք, թա հինչ շըհար ա իլնիլ Շուշի-Ղալան, էն չարչամբա կալած Լօնդօնը հինչ ա՛ ընդըրա քըշտին...* (ՅԺՅ, V, 686): 2. *փխբ. Հար՝ խարդախ գործեր, չարություն, խարդախություն: Ըտըրա ըրածը սաղ չարչամբա յա (Բ):* 3. տեն ՀԱՐ (4):

ՀԱՐ-ՀԱՐ (գրք. *չարաչար* (խիստ վատ, վատ կերպով, սոսկալի) - 1. ած.

Շատ չար՝ չարածճի: Չար-չար խօսենք
ըն (Բ): 2. ած., մ. Սաստիկ, չափազանց:
Խօրանք չար-չար աղավ ա ըրավ (Ձ):

ԶԱՐԶԵՎԱ - տեն ԶԱՐԶԻՎԱ:

ԶԱՐԶԻ - տեն ԶԱՐԶԻ:

ԶԱՐԶԻ/ԶԱՐԶԻ (այրս. *čarči*) - գ. 1.

Շրջիկ մանրավաճառ, փերեզակ: Մին
չարջի քինայիս պըտառում ա ըղվէսին...
(ՀԱԲ, 15, 133): 2. փխբ. Գծուծ՝ մանր
բաների ետեփց ընկնող մարդ: Գուզին
էլ հօ տըղամարթ չի՞, չարջի յա (Բ):

- Զարջի բազար - Խառնաշփոթ տեղ:
Էս էլ հօ ժողով չի՞, չարջի բազար ա (Ձ):

- Զարջին էջը շինիլ - Շատ գովել:
Հինչ ըս չարջին էջը շինան, մին ա, վէշ
մինը հըղատում չի (Բ):

ԶԱՐԶԻՎԱ/ԶԱՐԶԵՎԱ/ԶԱՐԶՈՒՎԱ
(թրք. *čerčeve*) - գ. Ռան՝ պատուհանի
շրջանակ: Մինը յեր կինի չարջիվին կը-
լօխը, մինը՝ տակը, վեր տոնս կա, թըխին
ըսպանին (ՀԲ, 346):

ԶԱՐԶՈՒՎԱ - տեն ԶԱՐԶԻՎԱ:

ԶԱՐԶՈՐՈՒՆ - տեն ԶԱՐԶՈՐՈՒՆ:

ԶԱՐԶՈՐՈՒՆ/ԶԱՐԶՈՐՈՒՆ - գ. 1.

Չարջի լինելը, չարջու գբաղմունքը: Զար-
ջթունըն էլ ա հացա մօտէ փէշակ (Ձ): 2.
փխբ. Գծուծ լինելը, մանրախնդրու-
թյուն: Տըղամարթը վեր չարջթուն ը-
րավ, էլ հինչ տըղամարթ (Բ):

ԶԱՐՍԱԿ (թրք. *čarsaf*) - 1. տեն ՊԸ-
ՐԱՍԽԻՆ: 2. տեն ԶԱՐԱՆ:

ԶԱՐՎԱՐԱՐ (այրս. *čarvā* (չորքոտա-
նի) + *dār* (պահող) - գ. Ձիպան՝ ուղտա-
պան՝ ջորեպան, որ իր ձին՝ ուղտը՝
ջորին վարձով է տալիս կամ դրանցով
վարձով բեռներ է փոխադրում: Էս չար-
վարարը մըռնէլիս վախտը խընթում ա,
վըր՞ ուրան կօշտը պիրին ուրան նան
օղտը (ՀԺՅ, VI, 212):

ԶԱՐՈՒԹՈՒՆ - տեն ԶԸՐՈՐՈՒՆ:

ԶԱՐՈՒՆ - տեն ԶԱՐԵՆ:

ԶԱՐԹ (գրբ. չարն (սատանա) - գ.

Երեւակայական չար էակ, քաջք, սա-
տանա: Ատում ըն՝ էտ խօր ծօրումը չար-
քեր ըն իլնլ ըպրէլիս (Ձ):

ԶԱՐԹԱԸ - ած. 1. Զրկանքներ՝ նե-
ղություններ՝ դժվարություններ կրած՝
կրող: Չարքաշ մարթ ա Սումբաթը (Բ): 2.
Զրկանքներով՝ նեղություններով՝
դժվարություններով լի, տառապալից:
Կըռվէն վախտը մեր գանքը չարքաշ
գանք ա իլնլ (Բ):

ԶԱՐՕՒՆ - տեն ԶԱՐԵՆ:

ԶԱՓ՝ (գրբ. չափ) - գ. 1. տեն ԶԱՓԱ:
2. Որեւէ աման՝ անոթ եւն՝ որեւէ բան չա-
փելու՝ կշռելու եւն համար: Քընում ա,
ասում.- Թաքավէրըն ասպրած կենա, ծէր
չափը տօք, տանիմ Չանչախ թաքա-

վէրէն վըսկէն չափիւք (ՀԺՅ, V, 627): 3.
Սահման, որեւէ բանի ընդունված նոր-
մա: Չուբանէն շընօրքէն չափըն էլ էտ
ա, լի՞ (Ձ): 4. Գնահատման՝ որակման
եւն չափանիշ: Լօխճին ուրան չափավըն
ա չափում (Ձ): 5. տեն ՍԸՆԶԱՆԹ (3):

- Չափ անել - Ամանը բերնեբերան
լցնել: Վէդրան իլլէրավ չափ ա անում,
տամ ըգօղէն (Ձ):

- Չափը ընցընել/անց կենալ - Պատ-
շաճ սահմանից դուրս գալ, կարգը
խախտել, ծայրահեղության հասնել:
Մարթը վեր տըսնում ա՝ ուրան կընէգը
չափը ընցընում ա, կըզըզվում ա, տա-
նան տոնս քըցնում (Ձ):

- Չափը ճընանչիլ - Իր վիճակին՝
դիրքին՝ հեղինակությանը եւն համա-
պատասխան պահել իրեն: Վէր ամմէն
մարթ ուրան չափը ճընանչի, աշխարքը
կըղնուզի (Բ):

- Չափ ընգած ծի - Այս ու այն կողմ
ընկնող, անհասկալի: Չափ ընգած ծի
յըս, ին տըրդըտ նըստում չըս (Բ):

- Չափ թօղնել/տալ/քըցիլ - Արշավա-
սույր վագեցնել: Քաջալը նըստում ա ծին,
չափ քըցնում, վէսկէն էլ, թարքէն կապած,
հանում ուրանց շէնը (ՀԺՅ, VII, 390):

ԶԱՓ՝ - Գործածվում է կապակ-
ցությունների մեջ:

- Չափ ըղնել - 1. Արշավասույր վա-
գել: Ծին չափ ա ըղնում, մին մունտոտ-
մը ըտըրան հըսցընում տօն (Ձ): 2. Արա-
գորեն աշխատել՝ որեւէ բան անել: Հօնձ
ընօղնէն չափ ըն ըղնում, մինչըվ քըսծր
սաղ արտը հընձնում (Ձ):

ԶԱՓ (թրք. *čep*) - 1. ած. Ծեղ, ծուռ:
Չափ վըսնէր օնէ (Բ): 2. մ. Ծեղակի, շեղ
դիրքով՝ ուղղությամբ: Ուստան հանրիում
ա, պատը չափ շարում (Ձ):

- Չափ ըղնել - Հակառակվել: Ըտի
թաքավէրը վէզիրին նըղըտ չափ ա
ըղնում (Ձ):

- Չափին թըխել - Մեկին զրպարտել:
Ծէնումը հիշկան քնիլ ախճիգ՝ կա,
Թամարան լօխճին չափին թըխալ ա (Բ):

ԶԱՓԱԳԻ - տեն ԶԱՓԱՆԻ:

ԶԱՓԱՂՈՒՑ - տեն ԶԱՓ:

ԶԱՓԱԾ-ԾԻՎԱԾ - ած., մ. Ծիշտ,
պետք եղած մեծությամբ, ճիշտ որոշ-
ված, տեղը տեղին: Էս աթաղան-բաթա-
ղան ասված խօսքերը ասիս չափած-
ծիված ըստըռնան յերա ինի ասված
(ՋՏ, Ա, 128):

ԶԱՓԱԾ-ԿԸՏԸՐԱԾ - տեն ԶԱՓԱԾ-
ԾԻՎԱԾ:

ԶԱՓԱՆԻ/ԶԱՓԱԳԻ - տեն ԶԱՓ:

ԶԱՓԱԶԱՐ (թրք. *čapacaq*) - 1. գ.
Կացնանման հարմարանք՝ ոսկրոտ միս

կտրելու համար: Չափաշաղավը վեր
թըխում ա, ըտըրա կըլծխը մաշան կէս ա
տըրնում (Ձ): 2. տեն ՍԸՆԸԹԱԿԷ:

ԶԱՓԱԿ - ած., մ. Անհրաժեշտ չա-
փով, չափավոր: Ամմէն հինչ չափավ բի-
դի անիս, վեր Ըստոնծու լավ թըվա (Բ):

ԶԱՓԱՐ (գրբ. չափար (բակ), այրս.
čapar) - գ. Պարտեզների՝ բակերի եւն
ցանկապատ: Ավէտիսը էտ պըցուր
չըփարավը պըցընում ա, նի մըննըմ
հաղուդին բաղը (ՀԺՅ, V, 128):

- Չափար անել - տեն ԶԸՓԱՐԷԼ:

- Չափարը ճըմօռէլ/ճըղէլ - տեն Զա-
փը ընցընել (ԶԱՓ՝-ի տակ):

- Չըփարավ ընգած լօկ - Անշար-
ժունակ՝ թմրած՝ ծուլ մարդ: Էտ չըփա-
րավ ընգած լօկը բաշիր չի անում, թա
լըհա փիչը նի կըցընէ, թըքանա (Բ):

- Չըփարու պիհիր - տեն Զըփարավ
ընգած լօկ:

ԶԱՓԱՐԱՆ - տեն ԶԸՓԸՐԱՐ:

ԶԱՓԱՐԱՐ - տեն ԶԸՓԸՐԱՐ:

ԶԱՓԱՐՈՒՆԻ - գ. Գյուղացու հար-
կատեսակ: Առաջ շինանցք՝ չափարփու-
լի էլ ըն իլնլ տաս (Ձ):

ԶԱՓԱՔԻ (թրք. *čapka*) - տեն ՍԻԼ-
ԼԱՆ: ...Մին լնվ չնիւնքի տըրաքից իրէ-
սիս. - Քէզ ասըմ ըմ՝ յեր յէկ, քանի թակ
չըս կէրալ... (ՋՏ, Բ, 3):

ԶԱՓԷԼ (գրբ. չափել) - նբ. 1. Մի բա-
նի մեծությունը որոշել չափի որեւէ միա-
վորով: Վըրը չափում ըն, պիժընում ժու-
ղովորթէն (Ձ): 2. Պարապ-սարապ ման
գալ, թափառել: Խալխը կօրծ ըն անում,
Աէտրակըն էլ հըպարապ ըստըրէր չա-
փում ա (Ձ): 3. փխբ. Տնտղել, գննել: Թա-
քավէրը աշկէն տակավը յէշում ա, էտ
տըղէն մին լավ չափում (Ձ):

ԶԱՓԷԼ-ԾԻՎԻԼ - նբ. Կշռադատել,
խորապես՝ հանգամանորեն մտածել:
Հանը ասմա.- Հինչը անիս, չափէ-ծիվի,
յըրտնան ըրա՞ (Ձ):

ԶԱՓԷԼ-ԿԸՏԸՐԷԼ - տեն ԶԱՓԷԼ-
ԾԻՎԻԼ:

ԶԱՓԻՉ - տեն ԶԱՓՈՒՑ:

ԶԱՓՄԻՉ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Չափմիշ անել - Հարձակվել, ար-
շավել: Քանի՞, քանի՞ հէտ մէր շըհարնէն
վեր ա կօխալ, չափմիշ ըրալ, տանէլին
տարալ, չըտանէլին կըրակի ռէխ տը-
վալ... (ՋՏ, Բ, 210):

ԶԱՓ-ԶԱՓ/ԶԸՓԸԶԱՓ - Գործածվում
է կապակցության մեջ:

- Չափ-չափ անել - 1. Շատ անգամ
կամ շատ բաներ չափել: Կըտօրը չափ-
չափ ա անում, տանում (Ձ): 2. Պարապ-
սարապ թափառել: Էտ տըղան կօրծ չի
անում, սաղ օրը էն ա չափ-չափ ընէս (Բ):

գտեհիկ, կոպտաբարո, գտեհկաբար: **Չը-բունվարի յա կործ անըմ** (Բ):

ՉԲԲՈՒՆՕԹՈՒՆ/ՉՈՒԲԲՆՕԹՈՒՆ/ՉՈՒԲԲՆՕԹՈՒՆ/ՉՈՒԲԲՆՕԹՈՒՆ - **գ.** 1. Չոբան լինելը, չոբանի զբաղմունքը: **Չըբունությունը հիշտ փեշակ չի** (Բ): 2. **փխբ.** Գտեհիկ՝ կոպիտ արարք, գտեհկություն, կոպտություն: **Ասում ա.- Ըրա-ծըտ չըբունություն ա, նըհախ տըդան թանրիփ մէլ անէլ** (Ձ):

ՉԲԳԻՂՆԼՎ - մ. Անգիտակցաբար: **Մին օր էլ չգիղնլմ մին քար ա յօր օնըմ, թող անըմ** (ՅԺՅ, V, 60):

ՉԲԳԻՂՆԼԻՔ - տեն ՉԲԳԻՂՆԼՎ:

ՉԲԳԻԹԿ - տեն ՉԲԳԻՂՆԼՎ:

ՉԲԳՆԻ/ՉԻԳՆԻ - գ. Ոտքերը կապելու թոկ՝ շղթա, ոտնակապ: **Չըդարը քը-ցիւմ ա էշին վըմնէրը, պէց թօղում** (Ձ):

ՉԲԳՆԻԼ/ՉԻԳՆԻԼ - նք. Ոտնակապով ոտքերը կապել: **Կամ ըն, տըմնում մին չիղնարած ծի ըտըդ ըրածում ա** (Ձ):

- **Չըդարած էշ - Տխմար՝ անհասկացող մարդ: Գննդօն էլ հօ մարթ չի՞, չըդարած էշ ա** (Բ):

- **Չըդարած հավ - Անշարժունակ՝ թմրած՝ ծուլ մարդ: Իգէն հինչ հա՛րթնը, չըդարած հավ ա** (Բ):

ՉԲԳՆԻԿԻԼ/ՉԻԳՆԻԿԻԼ - կք. Եւ չք. **ՉԲԳՆԻԼ-ի:**

ՉԲԳԼՅՆԻԿ/ՉԲԳԼՅՆԻԿ/ՉԲԼ-ԳԼՅՆԻԿ/ՉԲԼՅՆԻԿ - **տեն ՏԲԿԼՈՐ:**

ՉԲԳԼՅՆԻԿ - տեն ՉԲԳԼՅՆԻԿ:

ՉԲՇԱԿ - տեն ՉԲՇԱԿ:

ՉԲԹԱԿԷ - տեն ՇՆՎԹՆԼԻ:

ՉԲԹԱԿՈՒԿ - տեն ՇՆՎԹՆԼ (հատկապես այն տեսակը, որ հնարավոր է կիսել եւ կորիզը հանել):

ՉԲԹԸՎԱՆ/ՉԻԹԸՎԱՆ - գ., հվք. Չթից պատրաստված՝ կարված շորեր: **Չըթըդան ա ինք՝ օնում, դարկում մօրը հըմտէ** (Ձ):

ՉԲԹԸՍԱԼԻ/ՉԻԹԸՍԱԼԻ - ած. Մեջը շատ չնթան խառնած, մեջի չնթանը շատ (աղանձի մասին): **Այան միշտ չըթը-նալի դննանտ ա իլնլ ընէս մըզըմտէ** (Բ):

ՉԲԹԸԼԱԿԷԼ - չք. Կենակցել (կենդանիների՝ սողունների մասին): **Օվջի Փիրումէն նամուսը յօր չօնում, վար էն դնշանգ օցէն նըհետ կէշը չըթըլակվալ ա** (ՆԼՂԺԲ, 10):

ՉԲԹԸԼԿՕՏԷԼ - տեն ՉԱԹԷԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՉԲԹԸԼԿՕՏԿԷԼ¹ - կք. Եւ չք. **ՉԲԹԸԼԿՕՏԷԼ-ի:**

ՉԲԹԸԼԿՕՏԿԷԼ² - տեն ՉԲԹԸԼԱԿԷԼ (շատերը կամ շատ անգամ):

ՉԲԹԸՐՈՒԹԵՎԻԼ - չք. 1. Նոր ածած կանաչեղենի չորորդ թեւերը՝ տե-

րեւները դուրս գալ: **Կուտէմը չըթըրուք-թեվալ ա** (Բ): 2. **տեն ԻՐԸԹԵՎԻԼ** (2):

ՉԲԹԻ/ՉԻԹԻ - ած. Չթից պատրաստված՝ կարված: **Էտ իրէք մանէթին տէս-տէն ա ինք՝ օնում, մին հըմբալու մաշկէ տիննում մին մէծ չըթի յալլէխում կապած** (ԲՅԲ, 44):

ՉԲԼԱ - տեն ՉԲԼՆ:

ՉԲԼՆ/ՉԲԼԱ/ՉԻԼՆ (պրս., թրք. *çila* (պահեցողություն) - **գ.** 1. Նորընծա քահանաների քառասուորյա պահեցողություն: **Դէ դէրըն էլ էն ա չըլա յա պահում, տին չի կամ շինամաջ** (Ձ): 2. Արջերի՝ օձերի եւն ձմռանը երկար ու խոր քուն մտնելը: **Շըմբունը վէջ արջ կըտըմնաս, վէջ օխծ, լօխ չըլա յըն նի մըտալ** (Ձ):

ՉԲԼՆՇ - տեն ՉԻԼՆՇ:

ՉԲԼԱՇԸՏ - գ. Խատուտիկ փոքրիկ թռչնատեսակ: **Մինակ մարդիմազար մարթը չըլածըմ կըսպանէ** (Բ):

ՉԲԼԱՍԱԼ - տեն ՉԲԼԷԼ:

ՉԲԼԱՇԿ - ած. Կապտականաչավուն աչքեր ունեցող: **Չըլաշկ մարթը ժողիգ կինի** (Բ):

ՉԲԼԱԿԸՂ - գ. Կապտամոխրագույն հող: **Չըլվըդըղումը բօստան չի տըմնալ** (Բ):

ՉԲԼԱԹԻ - գ. Թոնրից հասած փքած հաց: **Էտ չըլաթին տամ ըն հաց թըխօղէն, հըղէ տիննում** (Ձ):

ՉԲԼԱԴՐ - տեն ՏԲԿԼՈՐ:

ՉԲԼԱԴՐԱՍԱԼ - տեն ՏԲԿԼՈՒՐԱՍԱԼ:

ՉԲԼԱԴՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՏԲԿԼՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՉԲԼԱԴՐՕԹՈՒՆ - տեն ՏԲԿԼՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ՉԲԼԷԼ - չք. 1. Ալեխառն դառնալ (մազերը): **Ափօն, մազէրը չըլալ ա, ամմա հնլն քսան տիրըկան ա** (Բ): 2. **փխբ.** Սկսել հասունանալ (միրգը, բանջարեղենը): **Տաննը վեր չըլում ա, շէնին խօխէնքը բըղդան տօն չըն կամ** (Բ):

ՉԲԼԲԱԼԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- **Չըլբալի անել - Թռվալ, թայտալ:** **Վեր յըրա յա անում, կըխտարը վեր ա ըղնում, ըսկըսում չըլբալի անելը** (Ձ):

ՉԲԼԸՅՆԻԿ - ած. Խատուտիկ պոչ ունեցող: **Էտ չոբանէն էլ մին չըլնիքի լիւլ շօն ա իննում անումը՝ Ալաբաշ** (Ձ):

ՉԲԼԸՍԸՆ - տեն ՉԱԼ (1):

ՉԲԼԸՍՍԸՋ (թրք. *çelimsiz*) - **ած.** Փոքրիկ, վտիտ, տկար: **Պառապըն ասըմ ա.- Բալա, մին ծէռքը ծափ չի տալ, տու էլ մին չըլնմըզ տըղա** (ՅԺՅ, V, 307):

ՉԲԼԸՍԹ - տեն ՉԲԼՕՍԹ:

ՉԲԼԸՍԹԱԼ/ՉՈՒԼՈՒՍԹԱԼ/ՉԸՍԹԱԼ/ՉՈՒՍԹԱԼ - չք. Չլմփոց հանել: **Շնկունը վեր չըլմփամ ա, ծնկուն փըռնօղը դաստի գորթնանում ա** (Ձ):

ՉԲԼԸՍԹԱԼԻ/ՉՈՒԼՈՒՍԹԱԼԻ/ՉԸՍԹԱԼԻ/ՉՈՒՍԹԱԼԻ - մ. Չլմփալով, չլմփոց հանելով: **Խօխէնքը չըլմփալի կըմտումը լըղանում ըն** (Բ):

ՉԲԼԸՍԹԱՆԱ - տեն ՉԸՍԹԱՆ(Խ):

ՉԲԼԸՍԹԱՉԲԼԸՍԹ - տեն ՉԲԼՕՍԹԱՉԲԼՕՍԹ:

ՉԲԼԸՍԹ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ/ՉՈՒԼՈՒՍԹ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ/ՉԸՍԹՑ(Ը)ՆԷԼ/ՉՈՒՍԹՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. **ՉԲԼԸՍԹԱԼ-ի:**

ՉԲԼԸՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼ/ՉՈՒԼՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼ/ՉԸՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼ/ՉՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼ - տեն ՉԲԼԸՍԹԱԼ (շատերը կամ շատ անգամ):

ՉԲԼԸՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼԻ/ՉՈՒԼՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼԻ/ՉԸՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼԻ/ՉՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼԻ - տեն ՉԲԼԸՍԹԱԼԻ:

ՉԲԼԸՍԹՉԲԼԸՍԹ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ/ՉՈՒԼՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ/ՉԸՍԹՉԲԼԸՍԹ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ - նք. **ՉԲԼԸՍԹՉԲԼԸՍԹԱԼ-ի:**

ՉԲԼԸՍԹՉԲԼԸՍԹՕՆ/ՉՈՒԼՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹՕՆ/ՉԸՍԹՉԲԼԸՍԹՕՆ/ՉՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹՕՆ - տեն ՉԲԼԸՍԹՕՆ (տեսական):

ՉԲԼԸՍԹՉԲԼԸՍԹՕՑ/ՉՈՒԼՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹՕՑ/ՉԸՍԹՉԲԼԸՍԹՕՑ/ՉՈՒՍԹՉԲԼԸՍԹՕՑ - տեն ՉԲԼԸՍԹՉԲԼԸՍԹՕՑ:

ՉԲԼԸՍԹՕՆ/ՉՈՒԼՈՒՍԹՕՆ/ՉԸՍԹՕՆ/ՉՈՒՍԹՕՆ - գ. Ջրի մեջ ընկնելու՝ նետվելու, ջրի մակերեսին որեւէ բանով հարվածելու, ջուրը մի բանի՝ մեկի վրա լցնելու, ինչպես նաեւ ջրալի կերակուր ուտելիս լեզվի եւ շրթունքների հպումով հասած ձայնը, ճողփյուն: **Ճիրին չըլմփօնը վըրսկանէն ընգունալըն ա ըղնում** (Ձ):

ՉԲԼԸՍԹՕՑ/ՉՈՒԼՈՒՍԹՕՑ/ՉԸՍԹՕՑ/ՉՈՒՍԹՕՑ - տեն ՉԲԼԸՍԹՕՑ:

ՉԲԼԸՍԹԳԲՈՒԴՆ/ՉԻԼԻՆԹԳԲՈՒԴՆ - գ. Վայրի խոտաբույս: **Ըտըդ էլ շատ չըլնգբուռըն ա ինիս փըսած** (Ձ):

ՉԲԼԸՍԹԻ/ՉԻԼԻՆԹԻ - գ. Խաղատեսակ, երբ 70-100 սմ երկարությամբ մահակով խփում եւ հեռու են նետում երկու ծայրը սրած 10-20 սմ երկարությամբ փայտիկը. մրցակիցը պետք է կարողանա փայտիկը օդում բռնել կամ էլ ընկած տեղից նետելով՝ խփել գետնին դրված մահակին: **Չըլնգին առաջ նըղաթ ա իլնլ ամմէն շէնում** (Բ):

- **Չըլնգի տալ - 1.** Այդ խաղը խաղալ: **Խօխէնքը չըլնգի յըն տամ** (Բ): 2. **փխբ.** Պարապ-սարապ թափառել: **Խալ-խը կօրծ ըն անում, Մարումէն մարթըն էլ չըլնգի յա տամ** (Բ):

ՉԲԼԸՍԹԻԼ/ՉԻԼԻՆԹԻԼ - նք. Մեջ-

տեղից կոտրել: Փանդ տիկնում ա ծոյ-
նանը, չըլնգում (Բ):

ՉԸԼԸՆԳԻԼ/ՉԻԼԻՆԳԻԼ - կբ. եւ
չբ. ՉԸԼԸՆԳԻԼ-ի:

ՉԸԼԸՊԵՂԵՓ - 1. տեն ՉԼ (1): 2. գ.,
ած. Լոբու տեսակ՝ սել եւ սպիտակ պու-
տերով: Չըլըպեղեփ լօբին քախծոր ա
իննում (Բ):

ՉԸԼԸՊԵՂՈՃ - տեն ՋԱՏԵՊ²:

ՉԸԼԸՎԸՆԵՆԸ - ած. հատուտիկ ու-
քեր ունեցող: Թիվանէն մին չըլըվը՞ննը
ծի յա իլնլ (Չ):

ՉԸԼԻՆՓ - գ. Փայտի կտոր, որով չը-
լընգի եւ խաղում: Վեր թըխում ա, չը-
լինգը ըղնում ա բօստանը (Չ):

ՉԸԼԴԱՆ - տեն ԼԵԼԱԿ: Մին օր էլ
չըլըանը կամ ա էտ պըռավէն թուխը-
կանէն ճօտերը տանում (Չ):

ՉԸԼՍԸԼՈՏԻՓ - տեն ՉԸԼԸՊԵՂԵՓ:

ՉԸԼՊԵՏՈՒԻՓ - տեն ՉԸԼԸՊԵՂԵՓ:

ՉԸԼՎԱՆԴ - գ. Բարձր՝ բարձրադիր
տեղ: Պիցըրանում ըն էտ չըլվանդը, ըն-
դըղան յէշնում (Չ):

ՉԸԼՍՍՓ/ՉԸԼԸՍՓ/ՉՈՒԼՍՍՓ/ՉԸՍՓ/
ՉՕՍՓ - ձ. Չլմիալու ձայնի նմանությունը:
Չըլօմի, օշափը ըղնում ա կր՞տը (Չ):

- Չըլօմի-չըլօմի անել - Չլմիալու
ձայներ հանելով՝ լողալ՝ լողանալ: Խօ-
խան չըլօմի-չըլօմի ա անում (Բ):

ՉԸԼՍՍՓԱՉԸԼՍՍՓ/ՉԸԼԸՍՓԱՉԸԼ-
ԸՍՓ/ՉՈՒԼՍՍՓԱՉՈՒԼՍՍՓ/ՉԸՍՓԱ-
ԸՍՓ/ՉՕՍՓԱՉՕՍՓ - տեն ՉԸԼԸՍՓ-
ՉԸԼԸՍՓԱԼԻ:

ՉԸԼԱՐ - ած. 1. Անորակ, ցածր-
րակ, անարժեք: Չըխար վը՞ղումը բօս-
տան չի տը՞ռնալ (Չ): 2. հեգն. Յիվանդ,
վատառողջ: Էտ խէ չըխար ը՞ս, հինչ ա՞
պըտահալ (Բ):

ՉԸԼԱՐԱԿ (գրբ. ճախարակ) - գ. 1.
Մանելու գործիք, ճախարակ: Պառավը
չըխարակը տիկնում ա ըռաշկէն, ըսքը-
սում պիտըթը մանելը (Չ): 2. փխբ. Յնա-
ցած՝ փչացած մեքենա՝ սարքավորում
եւն: Մին չըխարակ օնէ, մին օր քըշնում
ա, մին ամէս ըռէմօնտ անում (Բ): 3.
Երկար թելերով միջատ: Խօխան մին
չըխարակ ա փըռնում, ուրխանում (Բ): 4.
Գետերի ափերին աճող փշատերեւ խո-
տաբույս: Չըխարակը տօնածառու նը-
ման ա իննում (Բ):

- Չըխարակ մանել - 1. ճախարակով
թել մանել: Ամմէն կընէփ չի կարէլ չը-
խարակ մանէ (Բ): 2. Փքվելով եւ թելերը
տարածելով՝ շարժվել: Յննդիւնչկան
չըխարակ ա մանում (Բ):

ՉԸԼԸ(Ր)ԹՄԱ - գ. Կերակուր, որ
պատրաստում են հավի մսով, սոխով,
քացախով եւ հարած ձկով: Չըխըրթման
լնգանթ խօրանփ ա (Բ):

ՉԸԼԿ - տեն ՉԸՐԸԼԿ:

ՉԸԼԿԱԼ - տեն ՉԸՐԸԼԿԱԼ:

ՉԸԼԿԱԼԻ - տեն ՉԸՐԸԼԿԱԼԻ:

ՉԸԼԿԱՆ - տեն ՉԸՐԸԼԿԱՆ:

ՉԸԼԿԱՉԸԼԿ - տեն ՉԸՐԸԼԿԱ-
ՉԸՐԸԼԿ:

ՉԸԼԿԸ(Լ)ՂԱՆԻ - գ. Մանկական
խաղ, որի ժամանակ ոտքի մեկը վեր
բարձրացնելով եւ անշարժ պահելով՝
մյուս ոտքով ցատկելով առաջ են շարժ-
վում գետնին գծած վանդակներով՝
առանց գիծը կոխելու: Խաղում են նաեւ
տափակ քարով կամ կղմինդրով՝ դրանք
ոտքով հրելով հաջորդ վանդակը: Չըխ-
կըղանին տիծեր խաղ ա (Բ):

ՉԸԼԿԸԼԻ/ՉԸԼԿԻ՝/ՉԸԼՏԻ՝ - 1. տեն
ՉԸԼԿԸ(Լ)ՂԱՆԻ: 2. տեն ԿԱՂԵԳ: Յն-
րը, մարը պայման ըն կապում, ըտըրան
մին չըխկի մարթու նըհէտ փըսակում
(ԱԱ, 68):

ՉԸԼԿԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՉԸՐԸԼԿ-
Կ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՉԸԼԿԻ՝ - տեն ՉԸԼԿԸԼԻ:

ՉԸԼԿԻ՝/ՉԸԼՏԻ՝ - տեն ՊԱԼԻ:

ՉԸԼ(Կ)ՉԸԼԿԱԼ - տեն ՉԸՐԸԼ(Կ)-
ՉԸՐԸԼԿԱԼ:

ՉԸԼ(Կ)ՉԸԼԿԱԼԻ - տեն ՉԸՐԸԼ(Կ)-
ՉԸՐԸԼԿԱԼԻ:

ՉԸԼ(Կ)ՉԸԼԿԱՆ - տեն ՉԸՐԸԼ(Կ)-
ՉԸՐԸԼԿԱՆ:

ՉԸԼ(Կ)ՉԸԼԿԸՆԵ - տեն ՉԸ-
ՐԸԼ(Կ)ՉԸՐԸԼԿԸՆԵ:

ՉԸԼ(Կ)ՉԸԼԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - տեն ՉԸ-
ՐԸԼ(Կ)ՉԸՐԸԼԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՉԸԼ(Կ)ՉԸԼԿՕՍ - տեն ՉԸՐԸԼ(Կ)-
ՉԸՐԸԼԿՕՍ:

ՉԸԼ(Կ)ՉԸԼԿՕՑ - տեն ՉԸՐԸԼ(Կ)-
ՉԸՐԸԼԿՕՑ:

ՉԸԼԿՕՍ - տեն ՉԸՐԸԼԿՕՍ:

ՉԸԼԿՕՑ - տեն ՉԸՐԸԼԿՕՑ:

ՉԸԼՄԱԶ - ած. Անհասկացող, բթա-
միտ: Էտ թաքավերին էլ մին չըխմազ
տըղա յա իննում (Չ):

ՉԸԼՄԸԼԱՎԵՐ - ած. 1. Չախմախ՝
կայծահան ունեցող՝ օգտագործող: Մին
չըխմըխավեր ա ջիհում, չախմախը յօր
ա օնում, կըրակը նի կըցընում (Չ): 2.
Չախմախով՝ կայծքարով կրակվող: Մի-
հէնգ էլ չըխմըխավեր թըվանգ պինը-
ցընօղ չի կա (Բ):

ՉԸԼՄԸԼԱՔԱՐ - տեն ԿԸԾՎԱՔԱՐ:
Ասում ըն՝ միշտ կնլիս ըն իլնլ, ըտըղատ
չըխմըխաքար տընէլիս (ԱԱ, 46):

ՉԸԼՏԻ՝ - տեն ՉԸԼԿԸԼԻ:

ՉԸԼՏԻ՝ - տեն ՉԸԼԿԻ՝:

ՉԸԼՈՒՐ/ՉՈՒՆՈՒՐ (թրք. *çukur*) - գ.
Գոգաձեւ տեղանք, գոգահովիտ, գոգա-
վորություն: Չօբանը քըշանում ա, տը՞ս-
նում մին դնշանգ ախճիփ էտ չըխու-
րումը սօյն ա քաղում (Չ):

ՉԸԼՕԹԿԱ/ՉԸԼՕՏԿԱ/ՉՈՒՆՕԹԿԱ/
ՉՈՒՆՕՏԿԱ (*ռուս. чашотка*) - գ. Թոքերի
պալարախտ, թոքախտ: Չըխօթկան
փիս հիվանդություն ա (Բ):

ՉԸԼՕՍԿԱՆ - ած. Անխոս, սակավա-
խոս: Չըխօսկան մարթը հինչ կա՞նին (Բ):

- Չըխօսկան հարթնը - Անտրտունջ՝
հանդուրժող՝ լուռ մնացող մարդ: Չը-
խօսկան հարթն ը՞ս, խէ մին պէն չը՞ս
ասում (Չ):

ՉԸԼՕՏԿԱ - տեն ՉԸԼՕԹԿԱ:

ՉԸԿԱՍ - ած. Ուրիշի լավը չկա-
մեցող, ուրիշին բարիք չցանկացող:
Չըկամ մարթ ա Բուղդանը, ախպօրը
լավըն էլ չի օգում (Բ):

ՉԸԿԱՍՕԹՈՒՆ (գրբ. *չկամություն*
(*չուզելը*)) - գ. Ուրիշի լավը չկամենալը,
չկամ լինելը: Չըկամթունան ըսկըսըմ
ա իւրան մէսըն օտէլը (ՅԺՅ, V, 537):

ՉԸՅԱՍ - գ., ած. Ազգականության
կամ տարիքի այնպիսի աստիճան, որ
անթույլատրելի է դարձնում ամուսնու-
թյունը տղայի եւ աղջկա միջեւ՝ ըստ
եկեղեցական օրենքի: Շատ վախտ, վեր
ախճիփը չըհաս ար իննում, դէրին ըռուշ-
վաթ ին տամ, վեր փըսակէ (Չ):

ՉԸՂԱՆԱԼ - տեն ԹՈՒԹԱՆԱԼ:

ՉԸՂԱՎՈՒՆ - տեն ԹՈՒԹԱՎՈՒՆ:

ՉԸՂԸԼԱՎԸՂ - տեն ՉԸԼԱՎԸՂ:

ՉԸՂԸՎԱԶԻ - տեն ԹՈՒԹԱՎՈՒՆ:

ՉԸՂԸՎԱՐԻ - տեն ԹՈՒԹԱՎՈՒՆ:

ՉԸՂԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹՈՒԹԸՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՉԸՂՈՒԼ - ած. 1. Շողոքորթ, քծնող,
ստոր: Չըղուլ մարթ ա իլնլ Խսակը (Բ): 2.
տեն ԽԸԲԸՐԲԵՋԱՆ: 3. փխբ. Թաքն-
ված, չհայտնաբերված: Ասում ըն՝ էտ ծը-
մակումը մին չըղուլ ախպիւր կա, հու էտ
ըխպիւրան խըմում ա, ջըհիլնում ա (Չ):

ՉԸՂՈՒԼՕԹՈՒՆ - գ. 1. Թծություն,
շողոքորթություն: Ըշխարքէս տօնը
քանդօղը չըղուլթունըն ա (Չ): 2. տեն
ԽԸԲԸՐԲԵՋՆՕԹՈՒՆ:

ՉԸՂՕԹՈՒՆ - տեն ԹՈՒԹՕԹՈՒՆ:

ՉԸՍԲՈՒԼ/ՉՈՒՍԲՈՒԼ - 1. տեն ԹԸՆ-
ԹԸՆ(ՆԸ) (2): 2. տեն ՉԱՍԱՆ՝:

ՉԸՍԱՆԳՈՒԼ - տեն ՉԸՇԱՆԳՈՒԼ:

ՉԸՍԲՈՒԼՅԱՆ/ՉՈՒՍԲՈՒԼՅԱՆ - տեն
ԹԸՆԹԸՆԸՅԱՆ:

ՉԸՍԸԹԿ(Ը)-ՉԸՍԸԹԿ(Ը) - մ. Չու-
գենալով, չցանկանալով, չկամենալով:
Էս խօխան չըմը՞թկը-չըմը՞թկը հըղէ յա
ըղնում, քընամ (Չ):

ՉԸՍԸԼԱՍԵ - տեն ՉԸՍԸԼԱՍԵ:

ՉԸՍԸԼԱՍԻ - տեն ՉԸՍԸԼԱՍԵ:

ՉԸՍԸԼԱՍԵ/ՉԸՍԸԼԱՍԵ/ՉԸՍԸ-
ԽԱՍԻ - տեն ՉԸՍՈՒՉՈՒՄ:

ՉԸՍԸՅԱՎԱՆ - ած. Դժվարահաճ,
ոչնչի եւ ոչ ոքի չհավանող: Չըմըհավան
կընէփ ա Սիրուշը (Բ):

ՉԸՍԸՆՉԸՆԵ - գ. Ղեղնագույն անկորիզ փոքր ու կլոր հատիկներով խաղողի տեսակ: Չըմընչը՝նէն ճէլի յա հըստում (Բ):

ՉԸՍԸՆՉԻԼ - չք. 1. Չամիչ դառնալ, չորանալով չամիչի վերածվել: *Խաղուն բըղէրումը չըմընչնալ ա, քաղօղ չի կա* (Բ): 2. փխբ. Սմբել, ծերանալ: *Չըմընչնած մարթ ա Ռուբէն ապան* (Բ):

- Չըմընչնած թօթ - Սմբած՝ ծերացած (մարդ): *Այան էլ հինչ կընէ՞ք, մին չըմընչնած թօթ ա* (2):

ՉԸՍԸՆՉՅ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՉԸՍԸՆՉԻԼ-ի:

ՉԸՍԸՆՉԿԱՎԵՐ/ՉԸՍԸՆՉԲԱՎԵՐ - ած. Չմուշկ հագած: *Կամ ա, տը՛սնում՛ մին չըմընչկավէր տըղա ըտը՛ղ նըստած* (2):

ՉԸՍԸՆՉԱՎԵՐ - տեն ՉԸՍԸՆՉԱՎԵՐ:

ՉԸՍՉԸՍԱՎԵՐ - ած. Առանց ախորժակի եւ քիչ ուտող: *Չըմչըմակէր տըղա-մարթը հինչ կօրծ բիղի ա՛նէ* (2):

ՉԸՍԸՉԸՍԵ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Չըմչըմէ անէ/տալ - Առանց ախորժակի ուտել՝ ծամծմել: *Ղօնաղը պատառ չըմչըմէ յա տամ, լը՛ր կէտում* (2):

ՉԸՍՉԸՍԵ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Չըմչըմէ տալ - ճոխ՝ փարթամ կյանք վարել, հաճույք ստանալ: *Մին օր էտ տըղան ասըմ ա.- Մին հէտան օցին ըսպանիմ, խազնան տո՛ւս տամ, չըմչըմէ տալալ ապրիմ* (ՋՏ, Բ, 142):

ՉԸՍԹ - տեն ՉԸԼՕՍԹ:

ՉԸՍԹԱԼ - տեն ՉԸԼԸՍԹԱԼ:

ՉԸՍԹԱԼԱ(Խ)/ՉԸԼԸՍԹԱԼԱ (պրս., թրք. *şaplağ*) - տեն ՍԻԼԼԱ՛: ...Մարը կըզնըվալ ա, խըմօրուտ ծէրքալ չըմփալախ տըվալ իրէսէն (ԱԱ, 15):

ՉԸՍԹԱԼԻ - տեն ՉԸԼԸՍԹԱԼԻ:

ՉԸՍԹԱՉԸՍԹ - տեն ՉԸԼՕՍԹԱ-ՉԸԼՕՍԹ:

ՉԸՍԹՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՉԸԼԸՍԹՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՉԸՍԹՉԸՍԹԱԼ - տեն ՉԸԼԸՍԹ-ՉԸԼԸՍԹԱԼ:

ՉԸՍԹՉԸՍԹԱԼԻ - տեն ՉԸԼԸՍԹ-ՉԸԼԸՍԹԱԼԻ:

ՉԸՍԹՉԸՍԹ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - տեն ՉԸԼԸՍԹՉԸՍԹ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՉԸՍԹՉԸՍԹՕՍ - տեն ՉԸԼԸՍԹ-ՉԸԼԸՍԹՕՍ:

ՉԸՍԹՉԸՍԹՕՑ - տեն ՉԸԼԸՍԹ-ՉԸԼԸՍԹՕՑ:

ՉԸՍԹՕՍ - տեն ՉԸԼԸՍԹՕՍ:

ՉԸՍԹՕՑ - տեն ՉԸԼԸՍԹՕՑ:

ՉԸՍՕՇԿ/ՉԸՍՕՇՔ (գրք. *չմուշկ*) - գ. Սրաքիթ կոշիկ, չմուշկ: *Էրկու սը՛վ օցը*

քիւնըմ ըն նի մընըմ Օւզի Փիրոմէն չըմընչկէրին մէջը (ՅԺՅ, V, 219):

ՉԸՍՕՇՔ - տեն ՉԸՍՕՇԿ:

ՉԸՑԸՔ - 1. տեն ԱՆՑԸՔ: 2. փխբ. ած. Չհասունացած, տհաս (մարդ, պտուղ): *Կօզի մը՛ծ տըղա յա, ամիա հնալն չըմը՛ք ա* (Բ):

ՉԸՑԸՔԱՄԵ(Չ) - գ. Փոքրիկ գոգավոր ցանցով քամիչ, որ դնում են բաժակների վրա եւ թեյի գույնը լցնում, որպեսզի թեյի տերեւները չանցնեն, թեյաքամիչ: *Այան առանց չըմըքամէ չայ չար ածում* (Բ):

ՉԸՑԸՂԱՔԱՐ/ՉԻԼԼԻՂԱՔԱՐ - գ. 1. Կլորավուն ողորկ քար, գետաքար: Կուրկուտը չըմըղքարավը թակում ըն, պըղըրաստում (2): 2. փխբ. Պղպաճակատ մարդ: *Էտ չըմըղաքարը վէչ մինին նըհը՛տ հընգըրօթուն չի անում* (Բ):

ՉԸՆՆՏԱԿ/ՉԻՆՆՏԱԿ - գ. Ծնոտի տակը: *Յէշում ա, տը՛սնում արչըն էլ ձորան ըռաչի թանթնըն ա տանում բիղի ձորան չինանտակը* (ՅԺՅ, VII, 208):

ՉԸՆԳԸԼ/ՉԸՆԴԸԼ (թրք. *çengəl*) - տեն ԽՈՒՆԸ:

ՉԸՆԳԸԼՃՕՏԵՐ - տեն ՃԸՆԳԸԼՃՕՏԵՐ:

ՉԸՆԳԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈՒՃԻԼ:

ՉԸՆԳՈՐ-ՄԱՆԳՈՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Չընգըռ-մանգուռ անէլ - Մի կերպ՝ դժվարությամբ ապրուստ հայթայթել: *Չընգըռ-մանգուռ ընէլալ ապրում ընք* (Բ):

ՉԸՆԳՈՐՕՑ/ՉԸՆԳՈՐՕՑ - ած. ճանկռոտված: *Մին քըշէր ծըմական տո՛ւս ա յէկալ, լըհա ինղի քընծըռօտ, չընգըռօտ* (ՅԱԲ, 15, 109):

ՉԸՆԳՈՐՕՏԵԼ/ՉԸՆԳՈՐՕՏԵԼ - նք. 1. Շատ տեղերից կամ շատ անգամ ճանկռել, ճանկռտել: *Էտ սնսին յըրա կամ ա, տը՛սնում մին քօռ ախճի՞ք, իրէսը, ծը՛ռ-քէրը չընգըռօտած, էն ա ըտէղ յէր ընգանծ* (ՅԺՅ, V, 44): 2. փխբ. Մակերեսներն՝ իմիջիպայոց վարել՝ փորել: *Սաքալ վար ա ըրալ, չընգըռօտալ ա, լը՛կալ տօն* (Բ):

ՉԸՆԳՈՐՕՑԿԵԼ/ՉԸՆԳՈՐՕՑԿԵԼ - կք. եւ չք. ՉԸՆԳՈՐՕՏԵԼ-ի:

ՉԸՆԳՈՐԿՈՐԸՎ/ՉԻՆԳՈՐԿՈՐԸՎ - գ. Իրար ճանկռոտելով կռվելը: *Ըտըրանց չընգըկըրը՛վը մին սաղ օր քաշո՛ւմ ա* (2):

ՉԸՆԳՈՐԼԵՆԱԿ/ՉԻՆԳՈՐԼԵՆԱԿ - գ. Պատառաքաղ եւ դանակ՝ որպես սեղանի պարագաներ: *Ապան կօզի շինանցէ, չընգըլտինակալ ա իլնալ հաց ուտն* (Բ):

ՉԸՆԳՉԱՆԳՈՐՏ/ՉԻՆԳՉԱՆԳՈՐՏ (գրք. *ճանկճանկոտ*) - ած. 1. Վրան ճանկածեւ սուր ելուստներ ունեցող (հիմնականում մետաղալար, որով ցանկապա-

տում են): *Չընգչանգոտ մանթո՛ւլ ա ինք՝ օնում, բօստանը չըփարում* (2): 2. տեն ԽՈՒԼԽՈՒԼՕՑ: 3. տեն ԽՈՐԹԸԲՕՐԹ:

ՉԸՆԳՈՐՕՑ - տեն ՉԸՆԳՈՐՕՑ:

ՉԸՆԳՈՐՕՏԵԼ - տեն ՉԸՆԳՈՐՕՏԵԼ:

ՉԸՆԳՈՐՕՑԿԵԼ - տեն ՉԸՆԳՈՐՕՑԿԵԼ:

ՉԸՆԴԸԼՅԱՆԴԻ - տեն ՉԸՆԴԸԼՅԱՆԴԻ:

ՉԸՆԴԸԼՅԱՆԴԻ - տեն ՉԸՆԴԸԼՅԱՆԴԻ:

ՉԸՆԹՈՊՈԿԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Չընթալուկի անէլ - Գռվել, կողոպտել: *Էտ նախագան սաղ շինացուց չընթալուկի ըրալ* (2):

ՉԸՆԹՈՐԸՆ - ած. 1. Մեծ բերան ունեցող: *Չընթըռը՛խ մարթ ա, պէրանը կէս մէտըր կա* (Բ): 2. Մեծախոս, պռռտախոս: *Չընթըռը՛խ մարթին անա զնիլնս տանում ա, մարթ բիղի ձորան ըգծրա խօսէ* (Բ):

ՉԸՆԹՈՐՏԵԼ - տեն ՉԸՆԹՉԸՆԹՈՐՏԵԼ:

ՉԸՆԹՈՐՏԿԵԼ - տեն ՉԸՆԹՉԸՆԹՈՐՏԿԵԼ:

ՉԸՆԹՉԸՆԹՈՐՏԵԼ - նք. Շատ բաներ կամ շատ մարդիկ միասին՝ իրարից խլել, խլխլել: *Չընթչընթօրում ըն, էտ շօրէրը յօխ ճըրղօտում* (2):

ՉԸՆԹՉԸՆԹՈՐՏԿԵԼ - կք. եւ չք. ՉԸՆԹՉԸՆԹՈՐՏԵԼ-ի:

ՉԸՆԹՕՏԵԼ - տեն ՉԸՆԹՉԸՆԹՈՐՏԵԼ:

ՉԸՆԹՕՑԿԵԼ - տեն ՉԸՆԹՉԸՆԹՈՐՏԿԵԼ:

ՉԸՆԴԸԼ - տեն ՉԸՆԳՈՐ:

ՉԸՆՉԸՆԽՕՏԵԼ - չք. Առատորեն պտղավորվել կամ ծաղկել (ծառերը): *Ծառէրը չընչըխնօտալ ըն, ըստարէ բարը բօլ ա ինանկան* (Բ):

ՉԸՆՉԸՆԵԼ - չք. 1. Ծառի արմատի կողքերից երկրորդական ծիլեր՝ ընծյուղներ դուրս գալ: *Ճըղպօրէն չընչըռնալ ա* (2): 2. Կոկոնները միանգամից բացվել: *Գո՛ւլին չընչըռնալ ա* (Բ): 3. Մարմնի վրա վերքեր դուրս գալ՝ առաջանալ: *Կատուն չընգըռօտալ ա, տը՛ղէրը չընչըռնալ ա* (2):

ՉԸՆՁՈՐԹ/ՉՈՐՆՁՈՐԹ (պրս. *konjod*) -

1. գ. Մի տեսակ բույս, ինչպես նաեւ՝ նրա սերմերը, որ գործածում են հիւուշակեղենի մեջ: *Չընջո՛ւթը լնգանթ պէն ա* (Բ): 2. ած., գ. Այդ սերմերից պատրաստած (քաղցրեղեն): *Չընջո՛ւթ կամփէտը խօխէնքը շատ ըն սիրում* (Բ):

ՉԸԾԸՔԱՄԵ(Չ) - տեն ՃԸԾԸՔԱՄԵ(Չ):

ՉԸԾՄԱՆԳՈՐԼ/ՉԻԾՄԱՆԳՈՐԼ/ՉԸՄԱՆԳՈՐԼ/ՉԻՄԱՆԳՈՐԼ - գ. Կապույտ

ծաղիկներով վայրի ծաղկաբույս: *Չըժ-մանգոնը դանշանգ ծաղեգ ա* (Բ):

- Չըժմանգոնի թաղան չըժմանգոն կըփըսնէ - Զավակը իր ծնողներին կնմանվի:

ՉԸՇՄԵԿԱՎԵՐ/ՉԻՇՄԵԿԱՎԵՐ - *ած*. Աչքերին ակնոց կրող, ակնոցավոր: *Չիժմըկավեր մարթ ա մեր Բուդդին* (Բ):

ՉԸՉԱՆԱԿ/ՉԻՉԱՆԱԿ/ՇԸՇԱՆԱԿ/ՇԸՉԱՆԱԿ - *գ*. 1. Շաղակրատ՝ շատախոս մարդ: *Էտ չըչանակը ջըլաման չի տամ, թա մարթըն էլ մին պէն ասէ* (Չ): 2. Ուժեղ տաքություն, կիզում (արեգակի): *Մազնէն քըսակը ըրէվէն ճըճընակումը պըժպըժում ա* (ՆԱԲ, II, 51): 3. Ուժեղ լաց, աղաղակ (երեխաների): *Խոսը չըչանակը թողում չի, թա քոս ինիմ* (Բ):

ՉԸՉԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՉԱՐԱՐԱՆԹ - *տեն* ՉԸՐՉԱՐԱՐԱՆԹ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Չըռըկոթան ծիք տալ - *տեն* ՉԵմուչում անել: *Ըխճըկանը հանրը-մարը շատ չըռըկոթան ծիք տըվէն, վերջը ըռազի կացէն* (Չ):

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ/ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ(S) - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ - *տեն* ՉԸՈՐԿՈՒԹՄՆ:

- Չըստըհան անել - Մասերը՝ մեխանիզմները հանել, փչացնել, գործածությունից հանել: *Սըհաթը չըստըհան ա անըմ, թող անում* (Բ):

- Չըստըհան ինիլ/տըմնալ - Մասերը՝ մեխանիզմները հանվել, փչանալ, գործածությունից դուրս գալ: *Չըստըհան իլանձ տըրախտըրալ հունց վաճր անիմ* (Բ):

ՉԸՎԱԼ/ՉՈՒՎԱԼ (*պրս.*, *թրք.* *şuval*) -

գ. 1. Կանեփաթեղից կամ հաստ բրդաթեղից գործած, ինչպես նաեւ ամուր ու հաստ կտորից կարած մեծ տոպրակ՝ պարկ, ջվալ: *Քըժէրը յէր ա կընաս, ծառէրը քըդէս, էրկու չըվալը լըցնէս, էժին պըռնէս, քիսիս տոն* (ՅԺՅ, V, 265): 2. *գ.*, *ած*. Զվալի տարողությունը՝ որպես չափ: *Էրկու չըվալ կարի յա տաս, էտ էժը ինք ունէս* (Չ):

ՉԸՎԱԼ/ՉՈՒՎԱԼ (*գրք. չուան*) - *գ*. 1. *տեն* ՉԱԹԻ: 2. *տեն* ՂՈՒՇԽՈՒՆ: 3. *գ.*, *ած*. Երկարության չափ: *Ըրիքնակը մին չըվան պըցըրնացալ ար Նըհըտակա սըռան* (ԼԴԲ, 368):

ՉԸՎԵԼ (*գրք. չուան*) - *չք*. Խմբովին տեղափոխվել մի վայրից մի ուրիշը: *Աշունքը վէր կ'ամ ա, ցըցէռնակնէն չըվում ըն տաք յըրգիրնէն, մընէլ կ'արունքը կ'ամ* (Բ):

ՉԸՎԵԼ/ՉՈՒՎԵԼ - *տեն* ՉԸՎԵԼ/ՉՈՒՎԵԼ:

ՉԸՏԵՍ - *ած.*, *գ*. 1. Կյանքը խեղճ՝ աղքատ անցկացրած, կարոտ մնացած (անձ): *Չըտէս մարթ ա Սիմօնը, սաղ գանքումը մէհէտ էլ ա, կօշտ փօրալ հաց չի կէրալ* (Չ): 2. *փիք*. Անձանոթ՝ չտեսած լինելուց զարմացած՝ շշմած (անձ): *Ղանրվիժը էտ գանքան տանըմ ա բազար, ժողովորթը չըտէսի Նըման յէժըմ ըն* (ՅԺՅ, V, 181): 3. Խղճով վիճակից հանկարծ բարվոք վիճակի՝ հարստության հասած եւ դրանով շլացած՝ գոռզացած (անձ): *Սիհէնգվա հըրոստնէրէն շատը չըտէս ըն, ըտըրա հըրտէ յըն ըտի քըթըրնէն ցէց* (Բ):

ՉԸՏԵՍԸՎԱԾ - *ած*. Զարմանալի, ապշեցուցիչ: *Էտ տըղան մըծանըմ ա, տըմնըմ մին չըտէսնըված կ'էղէցիկ տըղա* (ՅԺՅ, V, 229):

ՉԸՏԸՈՒ-ՄԸՏԸՈՒ - *տեն* ՉԸՏԸՈՒ-ՄԸՏԸՈՒ:

ՉԸՏԸՈՒ-ՄԸՏԸՈՒ - *գ*. Չտես լինելը: *Չըտըսթունը Խոսըդից անա անպակաս ա* (Բ):

ՉԸՏԸՈՒ-ՄԸՏԸՈՒ/ՉԸՏԸՈՒ-ՄԸՏԸՈՒ - *տեն* ՉԸՏԸՈՒ-ՄԸՏԸՈՒ:

ՉԸՏԸՈՒ-ՄԸՏԸՈՒ - *ած.*, *գ*. Չարալեզու, զրպարտող, չարախոս (անձ): *Չըրախօս կընէգ ա Ղօրնից Մանին* (Բ):

ԶԵՐԱՂՎԱՆ (*պրս. čirāg (ծրագ), թրք. çaragban*) - *ած. Պայծառ լուսավորված: Զըրաղվան տընէր ա, լըհա կարում ըս՝ մաջին քըէփ ըրա (Բ):*

- Զըրաղվան անէլ - Պայծառ լուսավորել: *Լըսէրը նի յա կըցընում, չըրաղվան անում (Ձ):*

- Զըրաղվան(ը) ըղնէլ/կըտըրէլ - Պայծառ լուսավորվել: *Ջուբէն անկին քարը տուա ա օնում, չըրաղվանը ըղնում ա... (ՅԺՅ, 15, 59):*

ԶԵՐԱՆԱԼ (*գրք. չարանամ*) - *չք. 1. Զար դառնալ, դեպի չարը հակվել: Մարթիք չըրացալ ըն, մինը մինին փխսթուն ըն անում (Բ): 2. Զարածի դառնալ: Խօխէնքը չըրացալ ըն, մօրը շատ ըն չըրչարում (Բ): 3. Զայրանալ, բարկանալ, կատաղել: Մարթը, էտ վէր ըսկանում ա, չըրանում ա, կընգանը թակում (Ձ): 4. Զարիքներով՝ չարագործություններով լցվել: Աշխարքըս չըրացալ ա, վախում ընք, թա տանան տուս կանք (Բ):*

ԶԵՐԲԵԽԷԼ - *նք. Արգելափակել, բանտարկել: Ըտը՛դ ըտըրան չըրբըխում ըն (Ձ):*

ԶԵՐԲԵԽԿԷԼ - *կք. եւ չք. ԶԵՐԲԵԽԷԼ-ի:*

ԶԵՐԴԵԽԱՎԷՐ - *ած. Զարդախ՝ ծածկ ունեցող: Սաղ շէնումը մինակ քուխէն ա չըրդըխավէր տօն իլնլ (Ձ):*

ԶԵՐԴԵԽԱՏԻԶ - *գ. Զատուկ պատրաստված փայտե կառույցի վրա դրված խոտի դեզ: Զըրդըխատիզը տափան պէցնիւր ա, նըմանալ չի (Ձ):*

ԶԵՐԸԹՈՒՆԱԿԻՕՂ/ԶԵՐՈՒԹՈՒՆԱԿԻՕՂ/ԶՈՒՐԹԸՆԱԿԻՕՂ - *գ. 1. Մանր բաներ գողացող՝ մանրախնդիր՝ գծուծ գող: Էտ չըրըթունակօղը մօրը ասը՛ղըն էլ ա կուղացալ, ծախալ (Բ): 2. Ագռավագիների ընտանիքին պատկանող գորշ թռչուն, որ փախցնում է տանիքներին դրված չորաթանը: Զուրըթընակօղը չուրաթանը սաղ տարալ ա (Բ):*

ԶԵՐԸԹՈՒՆՅԱՐԷ/ԶԵՐՈՒԹՈՒՆՅԱՐԷ/ԶՈՒՐԹԸՆՅԱՐԷ - *գ. Խոր կավե աման, որի մեջ հարում են չորաթանը: Միհէնգվա հարթները գնդոն էլ չըն, թա հինչ ա չուրըթընհարէն (Բ):*

ԶԵՐԸԽԿ/ԶԸԽԿ - *ձ. Զրիկալու՝ չրիկոցի նմանաձայնությունը: Մին էլ, չըրըխկ, մին սնա ա ըսկանում (Ձ):*

ԶԵՐԸԽԿԱԼ/ԶԸԽԿԱԼ - *չք. Զրիկոց՝ չիկոց հանել: Տօնը վէր չըրըխկամ ա, տընատարը դնատի քունըտը՛ղա յը՛ր ա կէնում (Ձ):*

ԶԵՐԸԽԿԱԼԻ/ԶԸԽԿԱԼԻ - *մ. Զրիկալու՝ չրիկոց հանելով: Տօնը չըրըխկալի պէսկում ա (Ձ):*

ԶԵՐԸԽԿԱՆ/ԶԸԽԿԱՆ - *1. ած. Զրիկացող, չրիկոց հանող: Զըրըխկան խաղալիկ ա ինք՝ օնում (Ձ): 2.գ. Մանկական ինքնաշեն խաղալիք, որի փայտիկները, իրար խփելով, չրիկչրիկում են: Խօխէնքը, մարթը մին չըրըխկան ծըրքըրներէն, խաղ ըն անում (Բ):*

ԶԵՐԸԽԿԱԶԵՐԸԽԿ/ԶԸԽԿԱԶԵՐԸԽԿ - *տէն ԶԵՐԸԽԿԱԶԵՐԸԽԿԱԼԻ:*

ԶԵՐԸԽԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ/ԶԸԽԿԸՑ(Ը)ՆԷԼ - *նք. ԶԵՐԸԽԿԱԼ-ի:*

ԶԵՐԸԽ(Կ)ԶԵՐԸԽԿԱԼ/ԶԸԽ(Կ)ԶԸԽԿԱԼ - *տէն ԶԵՐԸԽԿԱԼ (շատ բան կամ տեսակներէն):*

ԶԵՐԸԽ(Կ)ԶԵՐԸԽԿԱԼԻ/ԶԸԽ(Կ)ԶԸԽԿԱԼԻ - *տէն ԶԵՐԸԽԿԱԼԻ:*

ԶԵՐԸԽ(Կ)ԶԵՐԸԽԿԱՆ/ԶԸԽ(Կ)ԶԸԽԿԱՆ - *տէն ԶԵՐԸԽԿԱՆ:*

ԶԵՐԸԽ(Կ)ԶԵՐԸԽԿԸՆԷ/ԶԸԽ(Կ)ԶԸԽԿԸՆԷ - *գ. Սեխի, ձմերուկի եւն ընտիր տեսակ, որոնց հասած ժամանակ շարժելիս մեջը չիկչիկում են կորիզները: Ամմէնաքախծըր յէմի՛ը չըրըխկ-չըրըխկը՛նէն ա (Բ):*

ԶԵՐԸԽ(Կ)ԶԵՐԸԽԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ/ԶԸԽ(Կ)ԶԸԽԿ(Ը)Ց(Ը)ՆԷԼ - *նք. ԶԵՐԸԽ(Կ)ԶԵՐԸԽԿԱԼ-ի:*

ԶԵՐԸԽ(Կ)ԶԵՐԸԽԿՕՆ/ԶԸԽ(Կ)ԶԸԽԿՕՆ - *տէն ԶԵՐԸԽԿՕՆ:*

ԶԵՐԸԽ(Կ)ԶԵՐԸԽԿՕՑ/ԶԸԽ(Կ)ԶԸԽԿՕՑ - *տէն ԶԵՐԸԽԿՕՆ:*

ԶԵՐԸԽԿՕՆ/ԶԸԽԿՕՆ - *գ. Որեւէ բանի թեթեւ հարվածների, դուռը բացվելու եւն ձայնը, չրիկալը, չրիկոց: Մըղակը վէր օգում ա պէնա, չըխկօնը դօրօջին ըսկանում ա (Ձ):*

ԶԵՐԸԽԿՕՑ/ԶԸԽԿՕՑ - *տէն ԶԵՐԸԽԿՕՆ:*

ԶԵՐԸԶՕՓ/ԶԵՐԶՕՓ - *գ. հոգն. Փայտի չոր կտորներ: ... Վայը յէկալ ա ընդըրա տարալ, վէր մին շէյակ չըրջօփ ա պէրալ տօն, էլ արէշիգին դամշուն տական պըրծընէլ չի... (ՁՏ, Ա, 28):*

ԶԵՐԸՑ(Ը)ՆԷԼ (*գրք. չարացուցանեմ*) - *նք. ԶԵՐԱՆԱԼ-ի:*

ԶԵՐԹ/ԾԵՐԹ - *ձ. Զրթալու՝ չրթոցի նմանաձայնությունը: Զըրթ, կօլան ճաքում ա (Բ):*

ԶԵՐԹԱԼ/ԾԵՐԹԱԼ - *չք. 1. Ճաքելու՝ կտորվելու ձայն հանել: Կարասը նի յա կամ քարէն, չըրթամ (Ձ): 2. Իրար խփելու՝ դիպչելու պայթյուն՝ ձայն հանել: Թալակը չըրթամ ա, ըղվէսին վը՛ննը մընամ ա մաջին (Ձ): 3. Իրար քսվելով՝ խփվելով վառվել: Փիչումը փանդ չըրթամ ա (Բ):*

ԶԵՐԹԱԼԻ/ԾԵՐԹԱԼԻ - *մ. Զրթալով, չրթոց հանելով: Փանդ չըրթալի էրում ա (Բ):*

ԶԵՐԹԱԶԵՐԹ/ԾԵՐԹԱԾԵՐԹ - *տէն ԶԵՐԹԱԶԵՐԹԱԼԻ:*

ԶԵՐԹԵՐՈՒԶ - *ած., գ. Վայրահաչող, ավել-պակաս խոսող (անծ): Զըրթըրուգ մարթ ա Սէտրակը (Բ):*

ԾԵՐԹԸՑ(Ը)ՆԷԼ/ԾԵՐԹԸՑ(Ը)ՆԷԼ (*գրք. ճայթցուցանեմ*) - *նք. ԶԵՐԹԱԼ-ի: ԶԵՐԹԻ/ԶԵՐԹԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Զըրթի քաք - Սեկից կաչող եւ պոկ չեկող՝ ձանձրացնող (անծ): *Զըրթի քաք ը՛ս, հինչ ը՛ս գնիլնա տանում (Բ):*

ԶԵՐԹԻ-ՓԵՐԹԻ - *տէն ՑԵՐԹԻ-ՓԵՐԹԻ:*

ԶԵՐԹՄԱ (*թրք. çarpma (հարված)*) - *Գործածվում է կապակցությունների մեջ:*

- Զըրթմա թըխէլ/տալ - Բուք մատի ու միջնամատի ծայրերը միացնելով ու հանկարծակի արձակելով՝ խփել: *Տըղան չըրթմա յա թըխում, բօթուլը փըշուր-փըշուր ա ինում... (ՅԺՅ, V, 271):*

ԶԵՐ(Թ)ԶԵՐԹԱԼ/ԾԵՐ(Թ)ԾԵՐԹԱԼ - *տէն ԶԵՐԹԱԼ (շատ բան կամ տեսակներէն):*

ԶԵՐ(Թ)ԶԵՐԹԱԼԻ/ԾԵՐ(Թ)ԾԵՐԹԱԼԻ - *տէն ԶԵՐԹԱԼԻ:*

ԶԵՐ(Թ)ԶԵՐԹԱՆ/ԾԵՐ(Թ)ԾԵՐԹԱՆ - *ած. Զրթացող, չրթջրթացող: Զըրթչըրթան փանդ ա (Բ):*

ԶԵՐ(Թ)ԶԵՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ/ԾԵՐ(Թ)ԾԵՐԹՑ(Ը)ՆԷԼ - *նք. ԶԵՐ(Թ)ԶԵՐԹԱԼ-ի:*

ԶԵՐ(Թ)ԶԵՐԹՕՆ/ԾԵՐ(Թ)ԾԵՐԹՕՆ - *տէն ԶԵՐԹՕՆ:*

ԶԵՐ(Թ)ԶԵՐԹՕՑ/ԾԵՐ(Թ)ԾԵՐԹՕՑ - *տէն ԶԵՐԹՕՆ:*

ԶԵՐԹՕՆ/ԾԵՐԹՕՆ - *գ. Զրթալու ձայնը, չրթոց: Բնորդան ընգունավը մին չըրթօն ա ըղնում (Ձ):*

ԶԵՐԹՕՑ/ԾԵՐԹՕՑ - *տէն ԶԵՐԹՕՆ:*

ԶԵՐԻՕՏԷԼ - *նք. Զարիսով շատ բան կամ շատ անգամ սրել: Տինըկնէն չըրխօտում ա (Բ):*

ԶԵՐԻՕՏԿԷԼ - *կք. եւ չք. ԶԵՐԻՕՏԷԼ-ի:*

ԶԵՐՍԵԽԷԼ - *1. նք. Պրկել, ձգել, լարել: Կաշին չըրմըխում ըն, չուրըցընում (Բ): 2. չք. Պրկվել, ձգվել, լարվել, ուռչել: Կամ ըն, տը՛սնում էտ ծօրնումը մին չալ կալ, պօզէրը կը՛ն-կը՛ն, կօրծը չըրմըխած (Ձ):*

ԶԵՐՍԵԽԿԷԼ - *կք. եւ չք. ԶԵՐՍԵԽԷԼ(1)-ի:*

ԶԵՐԶԱՐԱՆՔ - *տէն ԶԵՐԶԱՐԱՆՔՈՒՆԷ:*

ԶԵՐԶԱՐԷԼ/ԶԵՐԶԱՐԷԼ (*գրք. չարչարեմ*) - *նք. 1. Ֆիզիկական տանջանքների ենթարկել, տանջել: Ըտըրան ը-*

տը՞դ էնքան չորհարում ըն, մինչքով մը՞ռ-
նում ա (2): 2. Հոգեկան եւ բարոյական
տառապանքների ենթարկել: Էտ ախ-
ճիգը ուրան դըշինգթունավը շէնին տը-
դորանցը շատ ար չորհարում (2): 3.
Նեղել, հարստահարել, գրկանքների են-
թարկել: ...խանէն մարթիքը դուսում-
քինդացուց շատ ըն չորհարէս... (ԱԱ, 20):

ԶՈՐԶԱՐՍԱՆՔ - տէն զՈՐԶԱՐ-
ՍՈՒՆՔ:

ԶՈՐԶԱՐՍՈՒՆՔ/ԶՈՐԶԱՐՍԱՆՔ/ԶՈՐԶԱ-
ՐԱՆՔ/ԶՈՐԶԱՐԱՆՔ (գրք. չարհարանք) -
գ. Չարհարելը, չարհարվելը, չարհա-
րանք, դառն աշխատանք: Ամմա ուրան
էտ չորհարմունքէն անա տանը վէշ մին
պան էլ ա, ասում չար (ՀԺՀ, V, 402):

ԶՈՐԶԱՐԿԵԼ/ԶՈՐԶԱՐԿԵԼ - կր. եւ չք.
ԶՈՐԶԱՐԵԼ-ի:

ԶՈՐԶՈՐ/ԶՈՐԶՈՐ - տէն
ՔՈՐԶԵՐԱԿ:

ԶՈՐԶՕԹ - տէն զՈՐԶՕԹ:

ԶՈՐԿԻՇ/ԶԻՐԿԻՇ/ՇՈՐԿԻՇ/ ՇԻՐ-
ԿԻՇ - տէն ՅԵՆՁԱՆ (1):

ԶՈՐԿԻՇԱՏՕՍ/ԶԻՐԿԻՇԱՏՕՍ/ՇՈՐ-
ԿԻՇԱՏՕՍ/ՇԻՐԿԻՇԱՏՕՍ - տէն ՅԵՆ-
ՁԱՆ (1):

ԶՈՐԿԻՇԱՔԱՐ/ԶԻՐԿԻՇԱՔԱՐ/ՇՈՐ-
ԿԻՇԱՔԱՐ/ՇԻՐԿԻՇԱՔԱՐ - գ. Հնձանի
հատակին դրված մեծ հարթ քար՝ եզեր-
ված ակոսներով, որտեղով խաղողա-
հյուսքը հոսում է քարե մեծ տաշտի կամ
այլ ամանի մեջ: Զըրկիշաքարը մը՞ծ բի-
դի ինի (Բ):

ԶՈՐԿԻՇՅԱՔԱՐ/ԶԻՐԿԻՇՅԱՔԱՐ/ՇՈՐ-
ԿԻՇՅԱՔԱՐ/ՇԻՐԿԻՇՅԱՔԱՐ - գ. Հնձանի
հատակին փռվող՝ ճյուղերից՝
ոստերից հյուսված ցանց, որի վրա
լցնում են ճմլելու խաղողը: Զըրկիշցա-
քանը ճափկէ ճըպըններան ըն կօր-
ծում, վեր տեմ կէնա (2):

ԶՈՐՈՒ - տէն ՉԵԼԱՆ(ՆԸ):

ԶՈՐՈՒԳՈՒՆ/ԶՈՐՈՒԳՈՒՆ/ԶՈՐՈՒՄ-
ԳՈՒՆ/ԶՈՐՈՒՄԳՈՒՆ - մ. Մինչեւ երեկո,
ամբողջ օրը, միշտ: Զըրոուգոունը կօրծ ա
անում, ամիա ըսկի մին պէն չի ամալ
կամ (2):

ԶՈՐՈՒԹՈՒՆԱԿՕՐ - տէն ՋՈՐԹՈՒ-
ՆԱԿՕՐ:

ԶՈՐՈՒԹՈՒՆՅԱՐԵ - տէն ՋՈՐԹ-
ՈՒՆՅԱՐԵ:

ԶՈՐՈՒՄՍԱՆ - տէն ՋՈՐԹՍԱՆ:

ԶՈՐՈՒԹԱԹ/ԶՈՐՈՒԹԱԹ/ԶՈՐՈՒ-
ՐՈՒԹԱԹ - մ. Ձեռքերի եւ ոտքերի վրա,
ձեռքերն էլ որպես ոտքեր գործադրելով
(քայլելու մասին): Ըտի չըրուքթաթ հըս-
նում ա մօրը կօշտը (2):

- Չըրուքթաթ տալ - Ձեռքերն ու ոտ-

քերը գետնին դնելով՝ գնալ՝ շարժվել:
Խօխան չըրուքթաթ տալավ բըղն անոն-
ծը քընանց, սըկսէց անոնծէն կաթըն ծը-
ծէլ (ՀԺՀ, V, 375):

ԶՈՐՈՒԹՇԵԲԱԹ/ԶՈՐՈՒԹՇԵԲԱԹ/
ԶՈՐՈՒԹՇԵԲԱԹ (գրք. չորեքշաբաթ) -
1. գ. Երեքշաբթին հաջորդող օրը՝ չո-
րեքշաբթի: Զըրուքշաբթը վեր կամ ա,
պըրթկատարը Պոդոն ծէն ա տամ (2):
2. մ. Չորեքշաբթի օրը: Զըրուքշաբթ
քինան ըմ վը՞րս (Բ):

ԶՈՐՈՒԹՊԱՏԵԳ/ԶՈՐՈՒԹՊԱՏԵԳ/
ԶՈՐՈՒԹՊԱՏԵԳ/ԶՈՐՈՒԹՊԱՏԵԳ (գրք.
չորեքպատիկ) - ած., մ. Չորս անգամ ա-
վելի, քառապատիկ: Էտ խօխան չըրուք-
պատեգ շատ ա օտում հօրը անա (2):

ԶՈՐԹԱԿՕԻՆ - գ. Չարքերից կոխ-
վելը՝ վնասվելը, որ, ըստ հավատալիք-
ների, սովորաբար կատարվում է նորա-
ծինների հետ մինչեւ քառասուն օրը
լրանալը: Խոխէն քըռասունքը տոն ա
կամ, չըրքակօխըն էլ նըրդե՞տըն ա անց
կէնում (2):

ԶՈՐԹԹՈՒՄԼՈՒՐ - տէն ՋՈՐԹԹ-
ՈՒՄԼՈՒՐ:

ԶՈՐԹԹՈՒՄԼՈՒՐ/ԶՈՐԹԹՈՒՄԼՈՒՐ/
ԶՈՐԹԹՈՒՄԼՈՒՐ/ԶՈՐՈՒՄԼՈՒՄԼՈՒՐ - մ.
Չորս բուրբ, շուրջը, չորսբուրբիկ: Պե-
րալ ա մին մը՞ծ բերթ շինան, չըրքը-
պիլոնը պատ շարալ... (ԱԱ, 17):

ԶՈՐԹԸՏԱԿ/ԶՈՐԹԸՏԱԿ/ԶՈՐԹԸ-
ՈՒՄՏԱԿ/ԶՈՐՈՒՄՏԱԿ - տէն ՋՈՐՈՒԹ-
ՊԱՏԵԳ:

ԶՈՐՈԹՈՒՆ/ԶՈՐՈԹՈՒՆ/ԶԱՐՈՒ-
ԹՈՒՆ (գրք. չարուդիս) - գ. 1. Չար լի-
նելը, չար բնույթ: Զըրօթունը Հաթուն
փէշակըն ա (Բ): 2. Չար արարք՝ գոր-
ծողություն: Չար մարթը հունց էլ անխս,
մին ա, մին չըրօթուն ընական ա (2): 3.
Չարյույթ, ցատկ: Կընէգը վեր տը՞սնում
ա մարթին չըրօթունը, տանան տոն ա
կամ (2): 4. Չարածնություն: Խոխէն
չըրօթունը հօրը կըզըվցընում ա (Բ):

ԶՈՓԱՐԵ - ած. ճյուղերից հյուսած:
Մին չըփարէ մըղակ ա շինում, բուս-
տանէն բանան կապում (2):

ԶՈՓԱՐԵԼ - նր. 1. Որեւէ տեղի շուր-
ջը կամ կողքերին ցանկապատ սարքել,
ցանկապատել: Օգում ա, թա նի մըննէ
էտ բաղան խընծօր քաղէ, տէսնում ա
էտ բաղը չըփարած ա (ՀԺՀ, V, 274): 2.
փխր. Ցանկապատի նման մի բանի
շուրջը կամ կողքերը փակել: Բիդէրավը
պէրանը չըփարալ ա (Բ):

ԶՈՓԱՐԿԵԼ - կր. եւ չք. ԶՈՓԱՐԵԼ-ՇԷ

ԶՈՓԸԼԱՐ - տէն ՋՈՓԸԼԱՐ:

ԶՈՓՈՐԱՓ - տէն ՋԱՓՈՐԱՓ:

ԶՈՓՈՐԱԾԸՑ - տէն ՋՈՓՈՐԱԾԱԿԵ:

ԶՈՓՈՐԱԿ - տէն ՋՈՓՈՐԱՐ:

ԶՈՓՈՐԱՐ/ԶՈՓՈՐԱԿ/ԶԱՓԱՐԱՐ/
ԶԱՓԱՐԱԿ (թրք. çaparağ) - տէն ՋԱՓՈՐ:

ԶՈՓՈՐԱՍԱՐ - գ. Ճյուղերից հյու-
սած ցանկապատի հաստ ճյուղերը: Զը-
փարան մին չըփըրամար ա տոն օտում,
քինամ (2):

ԶՈՓՈՐԱՆՈՒՑ - գ. 1. Շենքի՝ տան
այն տեղը, որտեղ պահում են վառելա-
փայտը, ինչպես նաեւ անպետք իրերը:
Թըխկըքէչան քինամ ա թաքավը՞րէն
դազեր պահում, ուրոգոնը կամ մին
չըփըրանուցում կէնում (ՆԼՐԺԲ, 46): 2.
փխր. Խարխուլ՝ խոհուկ տուն: Էրկու
սը՞րտ վեր ուրոն սիրին, չըփըրանուցըն
էլ պալատ կըրվա (ԱԲԲ, 27):

ԶՈՓՈՐԱԿԵԼ - գ. 1. Փոքրիկ թռչնա-
տեսակ, որ հաճախ է լինում ցանկա-
պատների տակ: Զըփըրծակէն կամ ա
ընգնում չըփըրունէն, վը՞ր կարէ մին փօշ
ճարէ (ՆԼՐԺԲ, 140): 2. փխր. Նիհար՝
վտիտ անձ: Էտ չըփըրծակէն օտում ա,
օտում, էլիա քուքանում չի (Բ): ած., գ.
փխր. ճարպիկ (անձ): Զըփըրծակէ
մարթ ա Ասլանը, հինջ կօրծ ապիս, կը-
դիզըցընէ (Բ):

ԶՈՓՈՐ-ԶՈՓԱՐ - տէն ՃՈՒԹՈՐ-
ՊԱՏԱՐ:

ԶՈՓԸԱՐ/ԶՈՓԸԱԿ (թրք. çiplak) -
հեզն. տէն ՏՈՐԿԸԼՈՐ:

ԶՈՓԸՐԱՍԱԼ - հեզն. տէն ՏՈՐԿԸ-
ԼՈՒՐԱՍԱԼ:

ԶՈՓԸՐԱՑ(Ը)ՆԵԼ - հեզն. տէն
ՏՈՐԿԸԼՈՒՐԱՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԶՈՓԸՐԱՑՈՒՆ - հեզն. տէն ՏՈՐԿԸ-
ԼՈՒՐԱՑՈՒՆ:

ԶՈՓՉԱՓԵԼ - 1. նր. տէն Չափ-չափ
անէլ (1): 2. չք. տէն Չափ-չափ անէլ (2):

ԶՈՓՉԱՓԿԵԼ - կր. եւ չք. ԶՈՓՉԱ-
ՓԵԼ (1)-ի:

ԶՈՓՉՈՐՈՐԵԼ - տէն ՋՈՓՉԱՓԵԼ:

ԶՈՓՉՈՐՈՐԿԵԼ - տէն ՋՈՓՉԱՓ-
ԿԵԼ:

ԶՈՓՈՒՐԱՍԱԼ/ԶՈՒՓՈՒՐԱՍԱԼ - չք.
Չեչոտ՝ ծաղկատար դառնալ: Էտ վըխ-
տանց ա Ափոն իրը՞սը ըտի չըփոռա-
ցալ (2):

ԶՈՓՕԿԻ - ած. Չափվող, չափելով
որոշվող՝ որոշված: Զըփօկի վը՞դ ա,
կարէլ չըմ քը՞գ անվիլ տամ (2):

ԶՈՔԱՆՑ - տէն ՉԵԼԱՆ(ՆԸ):

ԶՈՔԱԿԵՐ (գրք. չքատր) - ած., գ.
Կարողությունից՝ միջոցներից զուրկ, աղ-
քատ, ջուներտ, չքավոր (անձ): Մը՞ր շէ-
նըմը մըհէնգ չըքավեր կա վէշ... (ՀԲ, 356):

ԶՈՔԱ(Վ)ՈՒՋ - գ. Զինանոց, զինա-
պահեստ: Թաքավըրըն ասում ա.- Նի՛
մըտէք չըքաուզը, գէնք յեր կալէք, վեր
ծէգ դըրկըլական ըմ ախճիգ օզիք (2):

ՉԻՉԶՅԱՆ - *ած.* Քամած, չեջը առանձնացրած (մեղրի մասին): *Չիջըհան մըհըրը ծանդըր ա իննում* (Բ):

- Չիջըհան անել - 1. Մեղրը խորիսխից առանձնացնել: *Մըհըրը չիջըհան ըն անում, ածում ըմընեքը* (Բ): 2. տեն Չիջը հանել:

ՉԻՉԶՆԱԿԵԼ - *տեն* ՉԶԶՆԱԿԵԼ:

ՉԻՉԽԱՆ - *գ.* Փշատագգիների ընտանիքին պատկանող փշոտ ծառ՝ թուփ, որ տալիս է փոքր կլոր պտուղներ, փշասարդ: *Չիջխան Ղարաբաղ խըրեգ կա* (Բ):

ՉԻՉՈՒՏ/ՉԵՉՈՒՏ/ՉԵՉՕՏ/ՉՈՒՉՈՒՏ - *ած.* 1. Չեջի հետ խառն, մեջը չեջ մնացած (մեղրի մասին): *Չիջուտ մըհըրը ամմէն մարթ չի սիրում* (Բ): 2. *տեն* ՉՕՓՈՒՐ:

- Չիջուտ քար - *տեն* ՉԻՉԱՔԱՐ:

ՉԻՊՉԶԿԻԼ - *տեն* ՇԻՊՉԶԿԻԼ:

ՉԻՊՉԻ - *տեն* ՇԻՊՉԻ:

ՉԻՊՉԻԼ - *տեն* ՇԻՊՉԻԼ:

ՉԻՐ (գրք. չիր) - *գ.* Չորացրած միրգ: *Այան բուլբուլ չիր ար շինում, ծըմընը օտում ինք* (Բ):

- Չիր կըտըրել - Միրգը կտրտել՝ չորացնելու համար: *Խընծորը չիր ըն կըտըրում, մըհկնում* (Ձ):

ՉԻՐԱՏԱՆՁ - *գ.* Նուրբ կեղևով քաղցրահամ տանձի տեսակ, որից չիր են պատրաստում: *Չիրանանձը շատ համըհ ա իննում* (Բ):

ՉԻՐԵՅԻ - *տեն* ՉՈՒՐԵՅԻ:

ՉԻՐԸՂԱՆ - *գ.* Տարբեր տեսակի չորացրած մրգեր: *Չիրըհանը լիավ չանագ ա* (Բ):

ՉԻՐԿԻՇ - *տեն* ՉՐԿԻՇ:

ՉԻՐԿԻՇԱՏՕՆ - *տեն* ՉՐԿԻՇԱՏՕՆ:

ՉԻՐԿԻՇԱՔԱՐ - *տեն* ՉՐԿԻՇԱՔԱՐ:

ՉԻՐԿԻՇԱՔԱՐԱՆ - *տեն* ՉՐԿԻՇԱՔԱՐԱՆ:

ՉԻՐԸ(ԱՆ) - *տեն* ՉԻԼԸ(ԱՆ):

ՉԻՐԸՕԿ - *տեն* ՉՐՍՐՆՉՐՆԵ:

ՉԻՓՉԿԻԼ - *տեն* ՇԻՊՉԿԻԼ:

ՉԻՓՉԻ - *տեն* ՇԻՊՉԻ:

ՉԻՓՉԻԼ - *տեն* ՇԻՊՉԻԼ:

ՉԻՔ (գրք. չիք (չկա, չէ, չլինելը) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Չիք անել - Ավագ շաբաթվա չորեքշաբթի օրը տան բոլոր անկողինները՝ սպիտակեղենը՝ շորերը եւս արեփ տակ փռել՝ մաքրելու համար: *Չիք ըն անում, վեր չարը կօրջի* (Ձ):

ՉԻՔԻԼԱՆ(ՏՈՒԼ) (վրաց. *ჭიქილა*) - *գ.* Կանացի մետաքսյա նուրբ գլխաշոր: *Չիքիլան քանիկ ըխճըկերքըն ըն իլնի կըպէլիս* (Ձ):

ՉՈՒ¹ (գրք. չու) - *գ.* Խմբովին մի տեղից մի ուրիշ տեղ տեղափոխվելը, չվելը: *Ղուշերէն չուն ըսքըսալ ա* (Բ):

ՉՈՒ² - *տեն* ԱՉՈՒ:

ՉՈՒԲԱՆ - *տեն* ՉԻԲԱՆ:

ՉՈՒԲՆԽԱՆՓԻ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆԽԱՆՓԻ:

ՉՈՒԲՆԿԱՉԻ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆԿԱՉԻ:

ՉՈՒԲՆԿԱՐԻ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆԿԱՐԻ:

ՉՈՒԲՆՕԹՈՒՆ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆՕԹՈՒՆ:

ՉՈՒԲՈՒՆ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆ:

ՉՈՒԲՈՒՆԱՆՓԻ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆԱՆՓԻ:

ՉՈՒԲՈՒՆԿԱՉԻ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆԿԱՉԻ:

ՉՈՒԲՈՒՆԿԱՐԻ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆԿԱՐԻ:

ՉՈՒԲՈՒՆՕԹՈՒՆ - *տեն* ՉՐԲՈՒՆՕԹՈՒՆ:

ՉՈՒԳՈՒՆ (ռուս. *чугун*) - 1. *գ.* Երկաթի եւ ածխածնի միահալույթ, թուջ: *Չուգունը հանլում ըն, ածում կըլխէն* (Ձ): *ած.* 2. *փխք.* Շատ ամուր, կարծր: *Կաղնէ փանդը չուգուն ա, չուգուն* (Բ): 3. *փխք.* Կոշտ, կոպիտ: *Չուգուն մարթ ա Աղան* (Բ):

ՉՈՒԳՈՒՆԵ - *ած.* 1. Չուգունից պատրաստված: *Չուգունէ դըզղան ա* (Բ): 2. *տեն* ՉՈՒԳՈՒՆ (2, 3):

ՉՈՒԼ/ՇՈՒԼ (արաբ. *jūl*, թրք. *çul*) - *գ.* 1. Քուրծ, ցնցոտի: *Չուկերը կըհցալ ա, տոնս լըհկալ շինամաջ* (Բ): 2. Հասարակ հաստ կտոր, որ գցում են էջի՝ ձիու՝ ջորու մեջքին թամբի՝ համետի տակից կամ առանց դրանց: *Էշին չուլը մըհկնում ա, լըրան լըստում* (Ձ):

- Չուլ կ'օրծել - Դավ նյութել: *Սաղ օրը չուլ ա կ'օրծում, էտքան օղռաշ մարթ վէջ մին տըհ ինիլ չի* (Բ):

ՉՈՒԼՑԵ - *տեն* ՉՈՒԼՑԵ:

ՉՈՒԼՑԵ/ՉՈՒԼՑԵ - *գ.* Ոչ սարեցի, հարթավայրային տարածքի բնակիչ:

Չուլըցէն մէծ կէվաթը երկու հէտ լըցնում ա, տամ դունաղէն (ՆԱԲ, 117):

ՉՈՒԼԻԼ/ՇՈՒԼԻԼ - *ւք.* 1. Էջի՝ ձիու՝ ջորու մեջքին չուլ գցել: *Էշը չուլում ա, վեր մըրսէ վէջ* (Ձ): 2. *փխք.* Մեկին իրար վրայից տարբեր շորեր հագցնել: *Խուլխէն հինջ ըս չուլնի էս ըմընըվա օրը* (Բ):

ՉՈՒԼԽԱՆԱԼ - *չք.* Կաղանալ, կաղ դառնալ: *...Տա վէնը կօտրում ա, չուլխանում* (ԲՀԲ, 191):

ՉՈՒԼԽԱՆՑ(Ը)ՆԵԼ - *ւք.* ՉՈՒԼԽԱՆԱԼ-ի:

ՉՈՒԼԽՕԹՈՒՆ - *գ.* Կաղալը, կաղ լինելը: *Չուլխօթունը մարթին շատ պէս կըքըցի* (Ձ):

ՉՈՒԼԿԻԼ/ՇՈՒԼԿԻԼ (ռուս. *чуглок*) - *գ.* Կանացի նուրբ եւ երկար գուլպա: *Միհէնգվա հարթները չուկի էլ չըն կըհնում* (Բ):

ՉՈՒԼԿԻԼ/ՇՈՒԼԿԻԼ - 1. *կք.* Եւ չք.

ՉՈՒԼԻԼ-ի: 2. *չք.* Առատորեն ծաղկավորվել կամ պտղավորվել (ծառերի մասին): *Խընծորը չուլվնի ըն* (Բ):

ՉՈՒԼՈՒՄԱԼ - *տեն* ՉՐԼԸՄԱԼ:

ՉՈՒԼՈՒՄԱԼԻ - *տեն* ՉՐԼԸՄԱԼԻ:

ՉՈՒԼՈՒՄ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՉՐԼԸՄ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՉՈՒԼՈՒՄՉՈՒԼՈՒՄԱԼ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄԱԼ:

ՉՈՒԼՈՒՄՉՈՒԼՈՒՄԱԼԻ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄԱԼԻ:

ՉՈՒԼՈՒՄՉՈՒԼՈՒՄ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՉՈՒԼՈՒՄՉՈՒԼՈՒՄՕՆ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄՕՆ:

ՉՈՒԼՈՒՄՉՈՒԼՈՒՄՕՑ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄՕՑ:

ՉՈՒԼՈՒՄՕՆ - *տեն* ՉՐԼԸՄՕՆ:

ՉՈՒԼՈՒՄՕՑ - *տեն* ՉՐԼԸՄՕՑ:

ՉՈՒԼՈՒՄ - *տեն* ՉՐԼՈՒՄ:

ՉՈՒԼՈՒՄՉՈՒԼՈՒՄ - *տեն* ՉՐԼՈՒՄՉՈՒԼՈՒՄ:

ՉՈՒԽԱ - *տեն* ՉՕԽԱ:

ՉՈՒԽԱՎԵՐ - *ած.* Չուխա հագած, չուխավոր: *Էտ չուխավեր մարթը չօխան հանում ա, քըցում էտ ըխճըկանը լըրա* (Ձ):

ՉՈՒԽՈՒՐ - *տեն* ՉՐԽՈՒՐ:

ՉՈՒԽՕԹԿԱ - *տեն* ՉՐԽՕԹԿԱ:

ՉՈՒԽՕՏԿԱ - *տեն* ՉՐԽՕԹԿԱ:

ՉՈՒՄԱ (ռուս. *чума*) - *գ.* Սուր վարակիչ համաճարակային հիվանդություն, ժանտախտ: *Վեր չուման ընգում ա, տըղօրանցան մինը մըհնում ա* (ԱԱ, 25):

ՉՈՒՄԱՆԻԼ - *տեն* ՉՐՄԱՆԻԼ:

ՉՈՒՄԱՆԻԼՅԱՆ - *տեն* ՉՐՄԱՆԻԼՅԱՆ:

ՉՈՒՄԱԼ - *տեն* ՉՐԼԸՄԱԼ:

ՉՈՒՄԱԼԻ - *տեն* ՉՐԼԸՄԱԼԻ:

ՉՈՒՄԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՉՐԼԸՄԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՉՈՒՄՉՈՒՄԱԼ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄԱԼ:

ՉՈՒՄՉՈՒՄԱԼԻ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄԱԼԻ:

ՉՈՒՄՉՈՒՄ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՉՈՒՄՉՈՒՄՕՆ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄՕՆ:

ՉՈՒՄՉՈՒՄՕՑ - *տեն* ՉՐԼԸՄՉՐԼԸՄՕՑ:

ՉՈՒՄՕՆ - *տեն* ՉՐԼԸՄՕՆ:

ՉՈՒՄՕՑ - *տեն* ՉՐԼԸՄՕՑ:

ՉՈՒՄՁՈՒԹ - *տեն* ՉՐՄՁՈՒԹ:

ՉՈՒՄ(ԸԻ) - *տեն* ՉՈՒՄ(ԸԻ):

ՉՈՒՄ(ԸԻ)/ՉՈՒՄ(ԸԻ) (պրու. *čunki*, թրք. *čünkü*) - 2. Քակի որ, որովհետեւ: *Էտ կինան հու վըր խըմի, էլ մահ, մըհնիլ չօնի, չուքի անմահական ա* (ՀԺՀ, V, 52):

ՉՈՒՇՏԱՐԱՆ/ՉՈՒՇՏԱՐԱՆ - *գ.* Լայն ու

կարճ ռաւոյա: *Չոյշտանն ւ ղոյլգա-
րին իրքսը պարզ անում* (2):

- Չոյշտան տալ - *տէս ԸՈՐՆՈՒՆ*:

ՉՈՒՉՈՒՅՈՒՅՈՒՆ - *մկ. տէս ՇՕՐ*:

ՉՈՒՉՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՆ - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Չոռ անել - Ողջը ցրիվ տալ՝ ուտել՝
ծախսել: *Էնքան փուլը չոռ ըրավ, մը-
նաց տոյզը* (2):

ՉՈՒՆՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՆՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՆՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՇՈՒՆՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՍ (կրաց. *čusti*) - գ. Թեթև՝ ա-
ռանց կրունկի կոշիկ: *Մին կուճուր ախ-
ճի՞ք ա իննմ, չուստ չիննմ, թա կէնա...*
(ԱԱ, 65):

ՉՈՒՍԱՆՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՍԱՆՈՒՆ*:

ՉՈՒՍԱՆՈՒՆ - *տէս ՇՈՒՍԱՆՈՒՆ*:

ՉՈՒՎԱԼ - *տէս ՉՈՒՎԱԼ*:

ՉՈՒՎԱՆ - *տէս ՉՈՒՎԱՆ*:

ՉՈՒՎԱՍԱՆ - *տէս ՉՈՒՎԱՍԱՆ*:

ՉՈՒՎԱԹԱՆ - գ. Թանի պանրային եւ
այլ մնացորդները, որ գնդերի ձեւ են
տալիս եւ չորացնում՝ հետագայում
օգտագործելու համար, չորաթան: *Էլ
հինչ շինանցէ, վեր չորաթան չի շի-
նան* (Բ):

- Չորթանու ուտող - *արիւմ*. Բարձ-
րահասակ եւ նիհար մարդ: *Էն էլ չորթ-
անու ուտող ա, բոյը էրկու մետրը կա*
(Բ):

ՉՈՒՐԱՆԱԼ (գրք. *չորանամ*) - չք. 1.
Խոնավությունից զրկվել, ցամաքել:
Խոտը չորացալ ա (Բ): 2. Ջուրը կտրվել,
հոսանքը դադարել: *Կը՛տը չորացալ ա*
(Բ): 3. Կենսագործունեությունից զրկվել,
աճելուց դադարել: *Ծառը չորացալ ա*
(Բ): 4. Հեղուկային՝ թարախային արտա-
գատումները դադարել: *Յարան չորա-
ցալ ա* (Բ): 5. Խիստ նիհարել, հյուծվել:
*Խը՛ղճ նրիվիստը Էնքան քընէնք ա
ըրալ, լափ չորացալ ա* (2): 6. փխբ. Գո-
սանալ, խեղանդամվել: *...Էքսը խաբարը
յէր ա ինիս, թա Իրսէմին աջի ծէրքը
չորացալ ա* (ԱԱ, 49): 7. փխբ. Ապշել, սա-
ռած մնալ: *Հանց պէն կասէ, վեր մարթ
կըչորանա* (Բ): 8. Հեղուկի՝ ջրի՝ խմիչքի
խիստ կարիք զգալ: *Պէրանըս չորացալ
ա* (Բ): 9. Պապանծվել, համրանալ: *Լիւ-
զիւտ չորացալ ա՛, խէ խօտում չը՛ս* (Բ):
10. փխբ. Վերանալ, չլինել: *Հինչու յըրա
քինամ ըմ՛ չորանում ա, բախտ չօնիմ*
(Բ): 11. փխբ. Անգալայանալ, ընդարմա-
նալ: *Յօրտ ա, ծըրքէրըս չորացալ ա*
(Բ): 12. Բուսականությունից՝ կանաչից
զրկվել: *Շէնը չորացալ ա, մին ծառ չի
կա, թա տակէն նըստինք* (2): 13. Մեռնել
(գործածվում է որպէս անեծք): *Չորա-
նաս տու, խէ խոյիսէս թակում ը՛ս* (Բ):

- Չորացած լօբու տիրը՝ Թեթևա-
քայլ՝ թեթևտոտ մարդ: *Հայրոն չորա-
ցած լօբու տիրը՛ք ա, հանց հըղէ կըքի-
նի, կըլծիս չըս ըղնէլ* (Բ):

- Չորացած ծառ - Ծեր՝ ուժասպառ
մարդ: *Իզէն չորացած ծառ ա, հինչ
կօ՛րծ բիղի անէ* (Բ):

- Չորացած հօռ - Իր կյանքն ապ-
րած, ոչ պետքական: *Ազրահիլ մարթ ա
իլնլ Սուրդումուը, միհէնք ա չորացած
հօռ* (Բ):

ՉՈՒՐԱՆՈՒՅՈՒՆ - գ. Խոնավ՝ թաց բա-
ները չորացնելու տեղ: *Բըրաման չորա-
նուցումը մը՛կնում ըն, չորըցընում* (2):

ՉՈՒՐԳՕՆԷ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐԷՅԻ/ՉՈՒՐԷՅԻ/ՉՈՒՐԷՅԻ - գ.
Բաց դարչնագույն: *Չուրէյի թիւնվ գոլ-
բա յա կօրծում* (2):

ՉՈՒՐԸԸՆԱԿՕՐ - *տէս ՉՈՒՐԸԸՆԱԿՕՐ*:

ՉՈՒՐԸԸՆԱՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐԸԸՆԱՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐԸԸՆԱՅՈՒՆ/ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - գ. 1.
Չոր մահակ: *Մին չուրըմըհակ ա յօր
օնում, ըտըրան մին լավ թակում* (2): 2.
փխբ. Ժլատ՝ կծծի մարդ: *Էտ չուրըմը-
հակը կօշտ փօրալ հնլն հաց կէրած չի*
(Բ): 3. փխբ. Կոշտ՝ կոպիտ մարդ: *Չուրը-
մըհակ ա Հըրանուշին մարթը, մէհէտ
մին կակօղ պէն չի ասէլ* (2): 4. փխբ. Ան-
բան՝ անշարժունակ մարդ: *Չուրըմըհակ
ը՛ս, խէ տը՛ղատ տուրիւր չը՛ս կամ* (2):

ՉՈՒՐԸՄԻՇ/ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՀԱՆ-
ԼՈՒՄԱՇ*:

ՉՈՒՐԸՅԻՆ/ՉՈՒՐՈՒՅԻՆ (գրք. *չորա-
յին* (չոր, ցամաք) - ած. Ոչ անձրեային,
երաշտ, չորային: *Ամմա չորըյին տարէն
տոնս չի կաս, թոտըյին տարէն ա տոնս
կաս* (ԱԱ, 56):

ՉՈՒՐԸՊԷԹԻ/ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - 1. գ.
Չորացած բոխի՝ ձիասամիթ: *Պատառ
չորըպէթի յա տինում դունաղէն ըռըչին,
մին էլ մին բօթուլ արաղ* (2): 2. ած., գ.
Չորացած, նիհար (ծառ, մարդ եւն): *Չու-
րըպէթի մարթ ա Սէրգին* (Բ):

ՉՈՒՐԸՅ(Ը)ՆԷԼ/ՉՈՒՐՈՒՅ(Ը)ՆԷԼ
(գրք. *չորացուցանել*) - նք. ՉՈՒՐԱՆԱԼ-ի:

ՉՈՒՐԸԸԹԱՐ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅԸԹԱՐ*:

ՉՈՒՐԸԸԹԵԲԱՐ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅԸԹԵԲԱՐ*:

ՉՈՒՐԸՊԱՍԷԳ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՊԱՍԷԳ*:

ՉՈՒՐՅԷՅԻ - *տէս ՉՈՒՐԷՅԻ*:

ՉՈՒՐՉՈՒՐԱՍ(Վ)ԷԼ - չք. Ծառ չորա-
նալ, սմբել, ցամաքել: *Մին տըռնէ էլ փիս
արաշտ ա անում, ծառէրը չուրչուրա-
տում ըն* (2):

ՉՈՒՐԱՆՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐԱՆԸՄԱՆ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆ*:

ՉՈՒՐԱՆԸՄԱՆ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆ*:
ՉՈՒՐԱՆՊԱՍԷԳ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՊԱՍԷԳ*:

ՉՈՒՐԱՆՊՈՒՆԸՆԱՐ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆ*:

ՉՈՒՐԱՆՍԱԿ - *տէս ՉՈՒՐԱՆՍԱԿ*:

ՉՈՒՐՈՒՆ - *տէս ՉԷԼԱ(ՆԸ)*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆԱԿՕՐ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆԱՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆԱՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐԱՆՍԱԿ*:

ՉՈՒՐՈՒՄԻՇ - *տէս ՉՈՒՐԱՆՍԻՇ*:

ՉՈՒՐՈՒՅԻՆ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅԻՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐԱՆՍԱԿ*:

ՉՈՒՐՈՒՅ(Ը)ՆԷԼ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅ(Ը)ՆԷԼ*:

ՉՈՒՐՈՒՅԸԹԱՐ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅԸԹԱՐ*:

ՉՈՒՐՈՒՅԸԹԵԲԱՐ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅԸԹԵԲԱՐ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՊԱՍԷԳ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՊԱՍԷԳ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ/ՉՈՒՐԱՆՈՒՅՈՒՆ - ած.

Չորս միավորի արժեք՝ չափ՝ հաստու-
թյուն՝ կշիռ եւն ունեցող: *Չուրքանուց
տախտակ ա ինք օնում, տանը պօլերը
թըխում* (2):

ՉՈՒՐԸԸՄԱՆ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆ*:

ՉՈՒՐԸՄԱՆ/ՉՈՒՐԱՆԸՄԱՆ/ՉՈՒՐ-
ԸՄԱՆ/ՉՈՒՐԱՆԸՄԱՆ (գրք. *չորեքեան*) -
թ. Չորսն էլ: *Չօրք ախճի՞ք օնէ Նաղաշը,
չուրքը՛քան էլ դաշանք* (Բ):

ՉՈՒՐԸՊՈՒՆԸՆԱՐ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆ*:

ՉՈՒՐԸՍԱԿ - *տէս ՉՈՒՐԸՍԱԿ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐԸՄԱՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐԸՍԱԿ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - գ. Չոր լինելը, չորու-
թյուն: *Ծառէն չուրթօնը կարէլ չըս
կըտըրցընիս* (2):

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆԱԿ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆԱԿ*:

ՉՈՒՐԸՉՕՐ - *տէս ՉՈՒՐԸՉՕՐ*:

ՉՈՒՐԸՅ(Ը)ՆԷԼ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅ(Ը)ՆԷԼ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅՈՒՆ*:

ՉՈՒՐՈՒՅ(Ը)ՆԷԼ - *տէս ՉՈՒՐՈՒՅ(Ը)ՆԷԼ*:

ՉՕԲԱՆ (պրս. *čuban*, թրք. *čoban*) - գ.

1. Ընտանի չորքոտանիների (հատկապես ոչխարների եւ այծերի) հովիվ: *Զօբանը քընամ ա թաքավերէն կօշտը, լօխ ասըմ, հինչ վար կընէգը թափշուր ա ըրալ ուրան* (ՅԺՅ, V, 361): 2. փխբ. Անտաշ՝ գոեհիկ մարդ: *Իգէն հինչ վար-ժարէր, չօբան ա, խօխօնցը միշտ թա-կում ա* (Բ):

ԶՕԲԱՆԻ (թրք. *çobani* (հովվական մեղեդի) - *տեն* ԶԸԲՈՒՆՎԱՌԻ:

ԶՕԲԱՆԽԱՄՓԻ - *տեն* ԶԸԲՈՒՆԽԱՄՓԻ:

ԶՕԲԱՆՅԵՍԱԲԻ - *տեն* ԶԸԲՈՒՆՎԱՌԻ:

ԶՕԲԱՆՎԱԶԻ - *տեն* ԶԸԲՈՒՆՎԱԶԻ:

ԶՕԲԱՆՎԱՌԻ - *տեն* ԶԸԲՈՒՆՎԱՌԻ:

ԶՕԲԱՆԲԱԲԱԲԻ - գ. Խորովածի տեսակ, երբ ոչխարի փորոտիքը եւ դմակը կտրտելով՝ լցնում են շրջած ստամոքսի մեջ եւ խորովում՝ մոխրի մեջ ծածկելով: *Զօբանքարաբին ճօկ պէն ա* (Ձ):

ԶՕԲԱՆՕԹՈՒՆ - *տեն* ԶԸԲՈՒՆՕԹՈՒՆ:

ԶՕԹԿ¹/ԶՕՏԿ¹ (ռուս. *у,тка*) - գ. Թվաբանական հաշվումներ կատարելու հարմարանք, համրիչ: *Յէր ա կէնում մին չօտկ էլ յօր օնում, մին դալամ էլ, մին դանթան էլ, քընում, հանջիվ անում, լօխ կէս անում* (ՀԱԲ, 15, 49):

- Զօթկէն տակը տալ - Համրիչով հաշվել, քանակը՝ գինը որոշել: *Թանջիրը լօխ չօթկէն տակըն ա տամ, տըսնում, վէր էտ մարթը ուրան խանիւն ա* (Ձ):

- Զօթկ(ը) քըցիլ - *տեն* Զօթկէն տակը տալ: *Էտ իրէք ամսըվա հանջիվը չօթկը քըցէլավ տոն ա կամ...* (ԶՏ, Ա, 212):

ԶՕԹԿ²/ԶՕՏԿ² (ռուս. *у,тка*) - գ. Զգեստ, ատամներ եւն մաքրելու հարմարանք՝ խոզանակ: *Զօթկը յօր ա օնում, պէնջակը թըմիգընում* (Ձ):

- Զօթկը տալ - Խոզանակով մաքրել, խոզանակել: *Ըավ կընէգը էն ա, վէր մարթին կաստոնը ամմէն օր չօթկը կըտա* (Ձ):

ԶՕԹԿԷԼ/ԶՕՏԿԷԼ - *կբ. տեն* Զօթկը տալ:

ԶՕԹԿԸՎԷԼ/ԶՕՏԿԸՎԷԼ - *կբ. եւ չբ. ԶՕԹԿԷԼ-ի:*

ԶՕԹՈՒՌ - *ած., գ. Ծակծկված, որդևակեր (տախտակ, փայտե աման եւն): Մին չօթուռ ա յօր օնում, թըխում* (Ձ):

ԶՕԼ - *տեն* ԶՕԼ:

ԶՕԼ/ԶՕԼ (թրք. *çöl* (անապատ, անջրդի՝ անմշակ վայր) - գ. 1. Վայրի՝ անբնակ տեղ: *Քօջում ա, կամ էտ չօլումը կէնում* (Ձ): 2. Ռաշտ, հանդ: *Ծունը պիցը-րացալ ա, չօլերին յէմը կըտըրըրալ...* (ԶՏ, Ա, 128): 3. Տից՝ շենքից դուրս եղած

տարածությունը: *Ախճիգըն ասում ա.- Յէր կացաք, տէսաք չօլումը հինչ ա կըդարվում* (ՅԺՅ, V, 366):

- Զօլէն դիզումը օխտը մէտըր լօք ա տամ - Հեզնաբար ասում են պարծենկոտների մասին:

- Զօլէրը ըղնէլ - Թափառել, թափառական դառնալ: *Քանէ՛ ջանիլ, չօլէրը ընգած, կարում չըն թա կօրծ քըթէնան* (Ձ):

- Զօլէրը չափէլ - Պարապ-սարապ թափառել: *Հանրը սաղ օրը կօրծ ա անում, ինքըն էլ չօլէրըն ա չափում* (Բ):

- Զօլէրը քըցիլ - Թափառական դարձնել: *Ախճիգը ասում ա.- Էտ խուսկէն դանդան ինձ յըրգիրան տոն ըն քըցալ, չօլէրը քըցալ* (Ձ):

- Զօլ տոն կ'ալ - *տեն* Զօլ քիսիլ:

- Զօլումը թողնէլ - Տնից վտարել, անապատան թողնել: *Ըտըրան թա-կում ըն, իլան-ջիլանը յօր օնում, չօլումը թողնում* (Ձ):

- Զօլումը մընալ - Տնից վտարվել, անապատան մնալ: *Ղանխան կընէգը վէրջումը չօլումը կըմընա* (Ձ):

- Զօլ քիսիլ - Բնական կարիքը հոգալ: *Կուզկապ ա տըհալ, կարում չի, թա չօլ քիսիլ* (Բ):

ԶՕԼԱԽ (թրք. *çolak*) - *ած. Ոտքից կամ ձեռքից հաշմանդամ, կաղ: Սաղ ընկնք, օրախ, վէճ կօնը ընկնք, վէճ չօլախ* (ՆԱԲ, III, 340):

ԶՕԼ-ԶՕԼ - *տեն* ԲՕԼ-ԲՕԼ:

ԶՕԽԱ/ԶՈՒԽԱ (գրբ. *չուխայ*) - գ. Բրդե գործվածքից կարված տղամարդու երկար վերարկու: *Ջութէն փողէրը տոն ըն տամ, յէտնան էլ չօխան հանում, պէց թօղում* (ՆԼՂԺԲ, 148):

ԶՕԽԼՈՒԽ - *տեն* ՂՕՇՈՒԽ (3):

ԶՕՂՈՒՆ/ԶԱՂՈՒՆ (թրք. *çovşun*) - գ. Զյունախառն փոթորիկ ու սառնամանիք: *Զօղունը մարթ կըսպանէ* (Բ):

- Զօղունը տանէլ - *տեն* Յօրտ(ը) տանէլ:

ԶՕՄԲԱԼ - *տեն* ԿՕՄԲԱԼ:

ԶՕՄ(Բ)ԱԽ/ԶՕՄ(Բ)ԱՂ (թրք. *çomak*) - *տեն* ԿՕՄԲԱԼ (1): *Էն մին մարթըն էլ ասալ ա.- Թաքավերէն կընէգը մին վըսկըքանքիլ տըղա յա պիրէլու՝ վըսկէ չօմաղըն էլ ծեռքին...* (ՅԺՅ, VI, 20):

ԶՕՄԹ - *տեն* ԶԸԼՕՄԹ:

ԶՕՄԹԱԶՕՄԹ - *տեն* ԶԸԼՕՄԹԱԶՕՄԹ:

ԶՕՇ - *տեն* ԹՕՇ:

ԶՕՌ - 1. *տեն* ԶԱՌ: ձ. 2. Հայիոյանքի՝ անարգելու՝ արհամարհելու բացականչություն: - *Հէ՛ Սօսի: - Զօն, հինչ ա՛* (Ձ):

ԶՕՌ-ԶԱՅՐՈՒՄԱԼ - *տեն* ԶՕՌ (2):

ԶՕՌ-ԶԸՅԱՌ - *տեն* ԶՕՌ (2):

ԶՕՎՂԱՌ/ԶՕՎՂԱՌ - *ած., գ. Անատունների առևտրով զբաղվող (անձ): Յէշըմ ա տըսնում՝ շէնքըն էրկու չօվդառ, էրկու ծի յէր կալած, յէկալ ըն, վըր տէսն-տէսն առնին* (ՅԺՅ, VI, 203):

ԶՕՎԻ (թրք. *çov* (լուր) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զօվի անէլ - *տեն* Կէնգ'անտ անէլ:

ԶՕՎՈՒՇ (թրք. *çavuş*) - գ. Գզիր: *Զօվուշը ծէն ա տամ, ժողովուրթէն հըվա-քում* (Ձ):

ԶՕՏԿ¹ - *տեն* ԶՕԹԿ¹:

ԶՕՏԿ² - *տեն* ԶՕԹԿ²:

ԶՕՏԿԷԼ - *տեն* ԶՕԹԿԷԼ:

ԶՕՏԿԸՎԷԼ - *տեն* ԶՕԹԿԸՎԷԼ:

ԶՕՐ - *տեն* ԶՕՐ:

ԶՕՐ/ԶՕՐ (գրբ. *չոր*) - *ած. 1. Խոնավությունից զուրկ, անբավարար խոնավություն ունեցող: Զօր փանդ ճէլիլ յա էրում* (Բ): 2. Անբավարար տեղումներ ունեցող: *Ըստարէ մայիսումը թօռ չի յըկալ, հավան չօր ա* (Բ): 3. Սնող հյութերից զուրկ, կենսագործունեություն չունեցող (բույսերի մասին): *Մին չօր ծառ ա կըտըրում, շըլակում, կամ* (Ձ): 4. Չորացրած, չիր դարձրած: *Խօխէնքը չօր թօթը շատ ըն սիրում* (Բ): 5. Հեղուկ արտազատումներ չունեցող: *Զօր հանգը մարթ կըսպանէ* (Բ): 6. Նիհար, հյուծված: *Զօր ջանաս հինչ ըս օգում* (Ձ): 7. Կոպիտ, խիստ եւ կտրուկ: *Զօր խասյաթ օնէ Մըրքըրան* (Բ): 8. Կարծր, պինդ: *Զօր մէս ա, կարում չըմ կըծիմ* (Բ): 9. Բուսականությունից՝ կանաչից զուրկ: *Զօր հանդէր ա, տավարը պէն չի կա, թա օտին* (Ձ):

- Զօր արկաթ - 1. Շատ չորացած, պինդ, կարծր: *Պուղին էլ թուրքան մին չօր արկաթ կ'արի հաց ա տոն օնում* (Ձ): 2. *տեն* Զօր չօփ:

- Զօր արկաթ տըհնալ - 1. Շատ չորանալ, պնդանալ, կարծրանալ: *Հացը չօր արկաթ ա տըհնալ, կարում չընք օտինք* (Բ): 2. *տեն* Զօր չօփ տըհնալ:

- Զօր արնոն վէր անէլ - Հին թշնամությունը վերացնել: *Մին օր էլ ըտըրանք հըվաքվում ըն, քըփ անում, չօր արնոն վէր անում, հընգըրանում* (Ձ):

- Զօրէրը տալ - Ծառի չոր ճյուղերը հատել: *Ցակատը յըր ա օնում, թութօտը չօրէրը տամ* (Բ):

- Զօրը թացան/կէճան ճօկէլ - Վատը լավից՝ մեղավորը անմեղից՝ անարդարը արդարից եւն զանազանել՝ տարբերել: *Էտ սուղյան չօրը թացան ճօկում չար* (Ձ):

- Զօր խազալ - *տեն* ԽԸԶՈՒԶՈՒՆ (1):

- Զօր խօտէն քիսիլ՝ կըկընանցի - Ասում են ճարպիկ՝ բանիմաց՝ գործարար մարդկանց մասին:

- Զօր ծառը արհեստ քրտել - Ամսեղին անտեղի մեղադրել: *Ասում ա. - Զօր ծառը արհեստ քրտել, էտ մարթը գանքումը կըղոթուն ըրած չի (2):*

- Զօր ծառը յըր (հ)անել - Տանջել, չարչարել, խիստ նեղել: *Խանը ըտը-րանց չոր ծառն ար յըր հանում (2):*

- Զօր կըլծիս - Ընտանիք՝ հարա-գատներ չունեցող, մեն-մենակ: *Ասում ա. - Բալա, յըս մին չօր կըլծիս ըմ, վէջ մին պարիկամ չօխմ (2):*

- Զօր կըլտը քըշիլ - *տեն* Ցամաք կըլտը քըշիլ:

- Զօր հաց - Ծայրահեղ աղքատիկ գոյամիջոց: *Զօր հաց էլ չօնէ, հունց ալ պըրէ (2):*

- Զօր հացէն նըստել - *տեն* Զօր տափէն մընալ:

- Զօր հացէն նըստըցնել - *տեն* Զօր տափէն թողնել:

- Զօր չօփ/տախտակ/տառէխ - Շատ նիհար մարդ՝ կենդանի՝ թռչուն: *Զօր չօփ ա Սամսոնը (Բ):*

- Զօր չօփ տըմնալ - Սաստիկ նի-հարել: *Խըղճը էնքան տոնգը կացալ ա, չօր չօփ ա տըմնալ (Բ):*

- Զօր տափէն թողնել - Ապրուստի միջոցներից գրկել, աղքատության դու-ռը հասցնել, անօթեան թողնել: *Էտ ախմաղ թաքավերը ժողովուրթէն չօր տափէն ա թողալ (2):*

- Զօր տափէն մընալ - Ապրուստի միջոցներից գրկվել, աղքատության դուռը հասնել, անօթեան մնալ: *Ուրոն-շին փուկերավը հըրուստացածը վերջու-մը չօր տափէն կըմընալ (2):*

- Զօր տոն կ'անլ - Արածի համար որեւէ պատասխանատվության չենթար-կվել, առանց վնասվելու՝ պատժվելու՝ տուժելու պրծնել: *Սուր ըն անում, լոխ կ'օղէրէն տոնում քըցում, մինակ լիխսանըն ա չօր տոն կ'անմ, կօգի ամմէնամըժ կ'օղը ինքըն ա (2):*

- Զօրու կապել - Պահեցողություն սահմանել: *Դօխտուրը ինձ չօրու վա կապալ (Բ):*

- Զօր ու ցամաք - *տեն* ԶՕՐ-ՑԱՄԱՔ:

- Զօր քարէն քիսի՝ կըկընանջի - *տեն* Զօր խօսէն քիսի՝ կըկընանջի:

- Զօր քաքու շօռ կ'անլ - Անտեղի վիճելու՝ կռվելու առիթ փնտրել: *Մարդի-մազար մարթ ա Խօսուփը, սաղ օրը չօր քաքու վա շօռ կ'անմ (2):*

- Զօր քէթոնկ - Կենդանությունը կոր-ցրած, անպտուղ, ոչ պիտանի (մարդ, իր): *Ասում ա. - Դուր ըմ հարկավեր, չօր քէթոնկ ըմ (2):*

- Զօր օտել - 1. Զրիկ կերակուրներ

չընդունել: *Զօր օտողը էրկան ապըրէլ չի (2):* 2. Օտարության՝ վշտի մեջ լինել: *Խըղճը չօր ա օտում, վէջ տօն օնէ, վէջ պարիկամ (Բ):*

ԶՕՐԱՆՆ - *տեն* ԶԷԼԼ(ՆՆ):

ԶՕՐԱՔԶԻ (թրք. *çörekçi*) - *տեն* ԶԱՑ-ԹՈՒԽ: *Էս սօվաքարը քիսացալ ա ու-րանց հըրէվան չօրանքչուն ասալ, թա. - Դու վըր կ'ան, ծեր թուրուրը քըցի՝ (ԶԺ, VI, 73):*

ԶՕՐԷԼ - *տեն* ԶՈՒՐՈՑ(Ն)ՆԷԼ:

ԶՕՐԷՑ/ԶՕՐՕՑ - գ. Երկու գույգ լծկանի արոր կամ գութան: *Քուխէն վըրդերը չօրեցալ ըն իլալ վըրէլիս (2):*

ԶՕՐԷՔ - *տեն* ԶՕՐՔ:

ԶՕՐԸ - *տեն* ԶԷԼԼ(ՆՆ):

ԶՕՐԻԳ - ած. 1. Չոր, չորացած: *Զօրիգ փանդեր ա հըվաքում, կըրակ ա-նում (2):* 2. Նիհար, չորչորուկ: *Զօրիգ կընէք ա Մաքաղաթ աքերը (Բ):* 3. *տեն* ԶՈՒՐՈՑԻՆ: 4. գ. Չոր ճյուղ՝ խոտ եւն: *Մին կապուկ չօրիգ ա հըվաքում, պի-րում տօն (2):*

ԶՕՐ-ԶՕՐ - ած. 1. Շատ չոր: *Զօր-չօր հացը թըխծըրած ա ինում լանգի (Բ):* 2. փխթ. Կոպիտ, խիստ: *Զօր-չօր ջօղուքնէ յա տամ (2):*

- Զօր-չօր անել - 1. Շատ չարչարել, տանջել: *Աղան տըքարէն լափ չօր-չօր ար անում (2):* 2. *հեգն. Բռնաբարել: Փըռ-նում ըն, էտ ծըմակումը ըտըրան չօր-չօր անում (2):* 3. *տեն* Կօշտ-կօշտ անել: *Մարթը հիսքան օգում ա մոտանա, էս կընէքը չօր-չօր ա անում... (ԶԺ, VI, 235):*

ԶՕՐՍ - *տեն* ԶՕՐՔ: *Զօրս ղըվաթու անդանէքը մընամ ըն մաթան, օգում ա, թա սահանց լըղէն ճաքէ... (ԶԺ, V, 420):*

ԶՕՐՍԸԿՆԱՆԷ - *տեն* ԶՕՐՔԸԿ-ՆԱՆԷ:

ԶՕՐՍԸՆԳՈՒՆԱՆԷ - *տեն* ԶՕՐՔԸՆ-ԳՈՒՆԱՆԷ:

ԶՕՐՍԸԿԿԱՆԷ - *տեն* ԶՕՐՔԸԿ-ԿԱՆԷ:

ԶՕՐՍԻՆՋԻ - *տեն* ԶՕՐՔԻՆՋԻ:

ԶՕՐՍԿԸԼԻՆԱՆԷ *տեն* ԶՕՐՔԿԸԼ-ԻՆԱՆԷ:

ԶՕՐՍԿԸՆՆԱՆԷ - *տեն* ԶՕՐՔԿԸՆ-ՆԱՆԷ:

ԶՕՐՍՏԸՐՈՔԱՆԷ - *տեն* ԶՕՐՔՏԸ-ՐՈՔԱՆԷ:

ԶՕՐ-ՑԱՄԱՔ - ած. 1. Շատ չոր: *Զօր-ցամաք ծառեր ա (Բ):* 2. Շատ նիհար, ջլուտ: *Զօր-ցամաք մարթ ա Խօնդին (Բ):* 3. Անհետաքրքիր: *Զօր-ցամաք խոսկերը ա ասում (2):* 4. Ոչ առատ, աղքատիկ: *Զօր-ցամաք գանք ա մեր գանքը (2):*

- Զօր-ցամաք թողնել - *տեն* Զօր տա-փէն թողնել:

- Զօր-ցամաք մընալ - *տեն* Զօր տա-փէն մընալ:

ԶՕՐՔ - *տեն* ԶՕՐՔ:

ԶՕՐՔԻԿ - *տեն* ԶՂՐԳԷԿ:

ԶՕՐՔ/ԶՕՐՔ/ԶՕՐՍ (գրք. չորք, չորս)

- թ. Երեքին հաջորդող թիվը՝ չորս: *Ըտըրանա յետը թաքավերը չօրք օր, չօրք քըշեր ժողովուրթէն նըղմտ քըմի ա անում (2):*

- Զօրք՝ անգիւնը/կիւնը/դօլը - Շուր-ջը, շուրջբոլորը: *Տանը չօրք՝ անգիւնը ծաղէք ա վարալ (Բ):*

- Զօրք՝ անգիւնը կըտըրել - Շրջա-պատել: *Բուղան կըզնըվում ա, մին տա-րէ բերթին չօրս անգիւնը կըտըրած պա-հում (ՆԼԴԺԲ, 143):*

- Զօրք՝ աշկալ յէշիլ - Ուշադիր նա-յել՝ դիտել՝ հետեւել՝ հսկել: *Բաղվանջին չօրք՝ աշկալ ար յէշում բաղէն (2):*

- Զօրք՝ ընգիւնան յըրա պըրծընել/ յըրա տըմնալ/ յըրա տալ - Բոլոր կողմե-րից հարձակվել: *Զօրք՝ ընգիւնան յըրա յըն տըմնում, էտ ղըջընէրէն փըռնօ-տում (2):*

- Զօրք՝ ընգիւնալը տըմնալ - Մեկի՝ մի բանի շուրջը հավաքվել՝ խմնվել: *Խօխէնքը բըքմանին թէշտին չօրք՝ ըն-գիւնալըն ըն տըմնում (2):*

- Զօրք՝ ընգիւնին քաքել, մաջտըղը նըստել - Սաստիկ փնթի՝ անմաքաւսեր լինել: *Էն հինջ կընէք ա, չօրք՝ ընգիւնին քաքում ա, մաջտըղը նըստում (Բ):*

- Զօրք՝ պատեն դաթումը դու-դու կանջի/դուդու ծէն տալ - *տեն* Ղուդու կա-նջիլ:

- Զօրք՝ պատեն դաթումը մընալ/ նըս-տել - Տնից դուրս չգալ, ոչ ոքի հետ չշփվել: *Դինջ ըմ չօրք՝ պատեն դաթումը նըստալ, խէ տոն չըմ կամ շինամաջը (2):*

- Զօրք՝ վըմնը մին տըղ տինիլ - Իրար հետ՝ միասին լինել: *Թաքավերըն ու թաքուիին, չօրք վէնը մին տէղ տըրած, տըղտօղում ըն... (ՆԱԲ, 50):*

- Զօրք՝ քըսան - *տեն* ՈՒԹԱՍ(Ս)ՈՒՆ: *ԶՕՐՔԿԸԿԱՆԷ/ԶՕՐՍԸԿԱՆԷ - ած. Չորս անիվ ունեցող, քառանիվ: Զօրք՝ ընկանէ ըրբան ամմէն հըղալ կարէլ չըս քըշիս (2):*

ԶՕՐՔԸՆԳՈՒՆԱՆԷ/ԶՕՐՍԸՆԳՈՒՆԱՆԷ (գրք. չորքանկիւնի) - 1. ած. Չորս կողմ ունեցող, չորսկողմանի: *Զօրք՝ ըն-գիւնանէ մին մըժ քար ա պիրում, տի-նում յըրան (2):* 2. մ. Չորս կողմից: *Զօր-քընգիւնանէ պատ ա շարում (2):*

ԶՕՐՔԸԿԱՆԷ/ԶՕՐՍԸԿԱՆԷ - ած. 1. Չորս աչք ունեցող, չորսաչքանի: *Զօրք՝ ընկանէ մին դէվ ա ինում ըտըղ (2):* 2. *հեգն. տեն* ԶԸՇՍԸԿԱՎԷՐ:

ԶՕՐՔԻՆՋԻ/ԶՕՐՍԻՆՋԻ - թ. Եր-

որորդին հաջորդող դասական թվականը՝
չորրորդ: *Զօրսընջի օրը թաքավերը
հորամայրմ ա, վրձ ախճիգը գիդան, թա
էտ տրդին էտքան փօղը ըշտըղա յա*
(ՀԺՀ, V, 126):

ԶՕՐԲՎԸԼԽԱՆԵ/ԶՕՐՍԿԸԼԽԱՆԵ
(գրք. *չորեքգլխեան (չորս գլխի բաժան-
ված (բան) - ած. Զորս գլուխ ունեցող,
չորսգլխակի: Ասում ա.- էտ տօռնը վեր
պէնաս, մին չօրքվընսանէ օշափ ա
ինան քօն իլանձ, սայաղ կըկէնաս՝ գիւրթ-
նանա վէչ (2):*

ԶՕՐԲՎԸՆՆԱՆԵ/ԶՕՐՍԿԸՆՆԱՆԵ
(գրք. *չորքոտանի, չորսոտանի) - 1. ած.
Զորս ոտք ունեցող: Զօրքվընսանէ մին
դաշանձ՝ ըստօլ ա շինիւմ, տինիւմ
ուպաղումը (2): 2. Կենդանի,
անասուն: Մըղափունըն ա յրկալ, ամմա
գիդանցալ չի, թա հունց անէ. վէչ դուշ ա
ամալ յրկալ, վէչ չօրքվընսանէ (ԱԱ, 69):
3. փխբ. Ապուշ՝ տխմար մարդ: *էտ
չօրքվընսանէն վէչ կարթիլըն ա
գիւրիւմ, վէչ կիրիլը (Բ):**

ԶՕՐԲՏԸՐԸԲԱՆԵ/ԶՕՐՍԸՐԸԲԱ-
ՆԵ - ած. Միանգամից չորս փամփուշտ
տեղավորող, չորս անգամ կրակող
(հրազենի մասին): *Ապուն մին լ՛ավ
չօրքտըրըքանէ թըվանձ ա իլան (Բ):*

ԶՕՐՕՑ - տեն ԶՕՐԵՑ:

ԶՕՓ (թրք. çöp) - գ. 1. Զոր շյուղ,
փայտի կտոր՝ կտորտանք: *Ուրուգիւնը
մարթը, պատառ չօփա, տէսա-տէնա յէր
կալած, կամ ա տօն... (ՀԱԲ, 15, 129): 2.
փխբ. տեն Զօր չօփ:*

- Զօփ անել - Զոր շյուղեր՝ ճյուղեր,
փայտի կտորտանք հավաքել: *Յէր ըն
կէնում, քընում ծըմակը, չօփ անում*
(ՀԱԲ, 15, 131):

- Զօփավը փալազ տալ, պընըց(ը)նել
- *տեն Զօրը չօփավը տալ, պընըց(ը)նել:*

- Զօփէ չարդախ - *տեն Զօր չօփ:*
- Զօփը ըղնել - *տեն Բախտը պիրիլ:*
- Զօփը յըր (հ)անել - *տեն Զօր ծառը
յըր (հ)անել:*

- Զօփ կօլ տըված - Գլուխը վեր ցցած
եւ դանդաղ քայլող: *էտ չօփ կօլ
տըվածըն ա՝ մընացալ, վեր մէր Զուռուն
օգի (2):*

- Զօփ չի տալ, վեր աշկըտ կօխիս -
Ասում են խիստ ժլատ մարդկանց մա-
սին:

- Զօփ տըռնալ - *տեն Զօր չօփ
տըռնալ:*

- Զօփ քըցիլ - Վիճակ գցել, վիճակա-
հանությամբ որեւէ բան որոշել: *Ասլան-
Բալասին քէցալ ա, տըհալ, վըր էտ իրէք
մարթը ըխճըկանը յըրան չօփ ըն քիցիւմ,
թա տըհսան՝ հիւր կընգնէ (ՀԺՀ, VI, 31):*

ԶՕՓԵՆԹԸՆԵ - տեն ՑՈՒՓԵ:

**ԶՕՓԶԻ (թրք. çöpçi (աղբ թափող,
ավլող) - գ.** Բնատուր շնորհքով օժտված
անձ, որ հանում է մարդկանց (հատկա-
պես երեխաների) կոկորդում մնացած
չօփը՝ ոսկորը եւն: *Ազի, դէ ըրախին լ՛ավ
յէշի, թօղիս վէչ պըկումը չօփ մընա,
շուտ-շուտ չօփչունը նըշանց տօ, մին-
մին էլ վախը չափէլ տօ... (ԶՏ, Ա, 156):*

ՊԱ/ԲԱ (գրք. բա) - ձ. 1. Զարմանքի
արտահայտություն: *Պա՛, էս հիշկան
ծիւն ա՝ յըկալ (2): 2. Զաստատական
բացականչություն: Պա՛, յըս ըտի տըղա
յըմ է՛ (2): 3. վ. Զապա, ուրեմն: Պա
գիդանցալ չըս, վեր վերջը ըտը յա
տըռնըլական (2):*

- Պա ասել չըս/չըք - Պարզվում է որ,
իմացիր որ: *Դաստի խաբարը կամ ա,
թա.- Պա ասել չըք, խուջէն կախ ըն տը-
լական (ՀԱԲ, 15, 68):*

- Պա դէ - *տեն ՊԱ (3):*

- Պա ըստի պէն կի՛նի - Ասում են հու-
սահատության՝ նեղ իրավիճակի մեջ
ընկնելիս կամ անակնկալ բան լսելիս:
*Պա ըստի պէն կի՛նի, մին մարթ չըմ քը-
թէնում, թա նըստա պարթկ անիւմ (2):*

- Պա թօթ չօ՛տիս՝ պերանըտ յը՛խ-
տուտ ինի - *տեն Պա ծիւն չա՛ծիս՝ վըռնըտ
ծըրտօտ ինի:*

- Պա իւ՛է՝ - *տեն իւ՛է՛:*

- Պա ծիւն չա՛ծիս՝ վըռնըտ ծըրտօտ

ինի - Ասում են, երբ անտեղի մեղա-
դրվում գրպարտվում են:

- Պա հի՛նչ/հո՛ւնց - Իհարկե: Պա
հի՛նչ, յըս էլ ըմ կըլական (2):

- Պա հի՛նչ/հո՛ւնց ա՛նիւմ - Ինձ ի՛նչ
փոյթ: Պա հի՛նչ ա՛նիւմ՝ քըցալ ա, քի-
նամ ա, քինա (2):

- Պա հի՛նչ ը՛ս գիդանցալ - Այդպես էլ
պետք է լիներ: *Ասում ա.- Պա հի՛նչ ը՛ս
գիդանցալ, կավըս ծախալ ըս՝ ջնրման
բիդի տաս (2):*

- Պա հօ՛ (վէ՛) - Զարմանքի՝ վախի ար-
տահայտություն: ... *Քաջալը մանըր կը-
ծում ա, թա.- Պա հօ՛, վեր ժըղօվորթը կը-
խու յա ըղնում, պէներըս պիւրթ ա (2):*

- Պա յը՛տնան - Իմաստ չունի, արդ-
յունք չի լինի, հետեւանքը վատ կլինի:
*Ասում ա.- էտ վեր խալիսէն բաղը քաղում
ըս, պա յը՛տնան (2):*

- Պա չէ - Մեկի ասածին՝ հարցումին
հակադրվելու արտահայտություն: *Յա՛թի,
էս ծառը կըտըրալ ը՛ս.- Պա չէ՛, թօղալ
ըմ, վեր տու կըտըրիս (2):*

ԶՕՓՈՒՐ (թրք. çopur) - ած. Չեչոտ՝
ծաղկատար երես ունեցող, պեպենոտ:
*Աստեփանսկը՛րտ լօխ ճիւնջիխս ըն իլան
չօփուտ Անթունէն (Բ):*

ԶՕՔ - տեն ԾՕՅՆԸ (1): *էս նըստէլու
վախտը ծեռքը տանում ա դէվին չօքէն,
չօքը փըշուր-փըշուր անում (ՀԱԲ, 15,
45):*

ԶՕՔԷԼ - չք. 1. Ծնկների վրա իջնել՝
նստել: *Վըր տօն ա կամ, կընէգը հէն ա
ինըմ հաց թըխէլիս՝ թօրնին ըռաչին
չօքած (ԼՂԲ, 307): 2. Ծունը դնել, ծնրա-
դնել: Կամ ըն, տըհսում էտ մարթը չօ-
քած աղոթկ ա անում (2): 3. Մեկի կամ-
քին եւթարկվել, հնազանդվել: Կընգա-
նը ըռըչին չօքած տըղըմարթին ըսպա-
նէլ բիդիս (2): 4. փխբ. Սնանկանալ, նեղ
վիճակի մեջ ընկնել: Կըրիգիսը ընգալ,
շատ մարթ չօքից (Բ): 5. փխբ. Պարտ-
վել: Վեր դիւրիւղ ըրէնք, թօրքէրը չու-
քըցէն (Բ): 6. փխբ. Գալ, վրա հասնել:
Ծըմընը չօքալ ա, հիյվընսէն մընացալ
ըն կումումը տիւզըն (Բ): 7. փխբ. Ուժա-
սպառ լինել, հոգնելուց՝ թուլանալուց
ընկնել՝ նստել: Գնձ անօղը չօքում ա, էլ
կարում չի յըր կէնա (2):*

ԶՕՔՄԻԾ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Զօքմիշ անել - Ստիպել, պարտա-
դրել: *Զօքմիշ ըն անում, փուկերը ծըր-
քան յօր օնում (2):*

ԶՕՔՈՒԼ - տեն ԶԷՔՈՒԼ:

- Պա վեր - Եթե, իսկ եթե: *Քաջալը
համ նի յա մըննէս ծօվը, համ էլ թա.-
Պա վեր տակ անիւմ, կըրըլական ը՛ք ինձ
ըզադիք (2):*

- Պա տու հիւր շօն ը՛ս/հուվ ը՛ս -
Անարգական արտահայտություն՝ դու
ո՛վ ես, ի՛նչ իրավունքով ես խառնվում
գործին՝ խոսքին: *Մըծ ախպէրը ասմա.-
Լ՛ավ ըմ անում, պա տու հիւր շօն ը՛ս (2):*

ՊԱԲԷԼԿԱ (ռուս. павелка) - Գործած-
վում է կապակցության մեջ:

- Պաբէլկա անել - Կրաջուր քսելով՝
սպիտակեցնել: *Այան ամմէն կարունը
տանը պատերը պաբէլկա յա իլան
ընէս (Բ):*

ՊԱԳՕՆ (ռուս. пазон) - գ. 1. Ուսա-
դիր: *Ատըրա ջընըղներէն պագօնսէն
վեր տըհսում ա, գիւքը հըվաքում ա
(2): 2. տեն ԶԻՆՆ՝:*

ՊԱԳՕՆԱՎԷՐ - ած., գ. 1. Ուսադի-
ր կրող (անձ), գինվորական: *Կամ ա,
տըհսում էրկու պագօնավեր իւրանց
տանը նըստած (2): 2. տեն ԶԻՆԱՎԷՐ՝:*

ՊԱՐԱԳՕԼՆԻԿ (ռուս. *подоконник*) - տեն ԹԱՐԵԶՎԱՆ:

ՊԱՐԱՍԽԱՆ/ՊԵՐԱՍԽԱՆ/ԲԱՐԱՍԽԱՆ (գրք. *պատասխան*) - գ. 1. Տրված հարցին բավարարություն տալու խոսք: Մարթը մին քան է հըտ հըրցընում ա, ամմա պաղասխան չի ըստանում (2): 2. Իր ստացած նամակի՝ հեռագրի եւն դիմաց գրած՝ ուղարկած նամակ՝ հեռագիր եւն: Շատ ա նամակ կիրում, վերջը պաղասխանը կամ ա (2): 3. Գործողություն՝ ի հակակշիռ մեկ ուրիշի որեւէ գործողության: ... Պուճուր ախպէրը խընթըրում ա, վեր ծին տա իւրան, ինքը քինի Սիպտակ թաքավէրին պաղասխանը տա (ՀԺՀ, V, 96):

- Պաղասխան տալ - տեն ՊԱՐԱՍԽԱՆԵԼ:

ՊԱՐԱՍԽԱՆԱՏՈՒ/ՊԵՐԱՍԽԱՆԱՏՈՒ - 1. ած., գ. Իր կամ մեկ ուրիշի արարքների համար պատասխան տվող՝ հաշվետու (անձ): Էտ կործին պաղասխանատուն էլ Դծրոց Սուրէնը ա իննում (Բ): 2. ած. Չափազանց կարեւոր՝ էական, շատ լուրջ: Ասում ա.- Էս պաղասխանատու կործ ա, տու կարել չըս անիս (2):

ՊԱՐԱՍԽԱՆԵԼ/ՊԵՐԱՍԽԱՆԵԼ/ԲԱՐԱՍԽԱՆԵԼ - նք. 1. Իբրեւ պատասխան մի բան ասել, պատասխան տալ: Հինչ ասում ա թաքավէրը, Էտ ախճիգը դանտի պաղասխանում ա (2): 2. Իբրեւ պատասխան՝ նամակ, հեռագիր եւն ուղարկել: Շատ նամակ ա ըստանում, ամմա վէջ մինին պաղասխանում չի (2): 3. Ուրիշի գործողությանը համապատասխան գործողությամբ հատուցել: Ասում ա.- Օգում ըմ ախիմ, վեր տու հինչ անիս, ընդի էլ քըգ պաղասխանական ըմ (2):

ՊԱՐԱՎԱՍ (ռուս. *подавать* (մատուցել) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պաղավատ անել - Հրամցնել, մատուցել: Վեր փըլավը պիրում ա՝ պաղավատ անել, Էս տըղան քըմքըծիծանդ ա տամ (ՀԱԲ, 15, 127):

ՊԱՐԱՐԱՆՔ - տեն ԲԱՐԱՐԱՆՔ:

ՊԱՐԱՐԱՎ/ԲԱՐԱՐԱՎ (ռուս. *подарок*) - գ. Ընծա, նվեր: Թաքավէրը մըծ պաղարկանէրակ քինըմ ա Էտ տըղին առաջը, յոր օնըմ, կամ պալատը (ՀԺՀ, V, 98):

- Պաղարկա տալ - Ընծայել, նվիրել: Շահը ըտըրան մին լավ ծի յա պաղարկա տամ (2):

- ՊԱՐԵՎ/ՊԱՏԵՎ/ՊԱՐԻՎ (գրք. *պատիւ*) - գ. 1. Արժանիքների համար մեկի վայելած հարգանք, փառք, համբավ, հեղինակություն: Էտ մարթին էլ շէնումը լավ պաղեվ ա իննում (2): 2. տեն ՆԱՍՈՒՄ:

- Պաղեվ անել - տեն Պաղեվ տալ:
- Պաղեվը ծախել - Շահադիտական նկատառումներով խղճին կամ բարոյականությանը դեմ գործ բռնել: Տըղամարթըն Էն ա, վեր վէջ մին վախտ պաղեվը ծախել վէջ (2):

- Պաղեվը կոտլանալ - տեն Պաղեվը քըցիլ:

- Պաղեվը պահել - 1. Իրեն կամ ուրիշի վարկաբեկող բան չանել: Էտ կընէգը կարում ա իւրան պաղեվը պահել (2): 2. Մեկին հարգել, հետը գիջողաբար վարվել: Հիրըվանէն հիյվանէն թըխել չըն. հիրըվանէն պաղեվը կըպահին (2):

- Պաղեվը վըննատակ անել/տալ - տեն Պաղեվը քըցիլ:

- Պաղեվը տափավը կ'ան/տալ - տեն Պաղեվը քըցիլ:

- Պաղեվը քըցիլ/տափը քըցիլ - Անվանարկել, վարկաբեկել: Ըտի Էտ կընէգը սաղ շէնին պաղեվը քըցից (2):

- Պաղեվ պըհանջիլ - Վիրավորանքի՝ սուտ մեղադրանքի եւն համար բավարարող պատասխան՝ հատուցում պահանջել: Ժողովէն վախտը բօստանջին յըր ա կէնում բըրիգադիրին անա պաղեվ պըհանջիլ (2):

- Պաղել տալ - 1. Անհրաժեշտ՝ վայել հարգանք մատուցել: Պիրիս ա ըտըրան լանվ պաղել տաս, վըսկէ տաս... (ՀԺՀ, V, 297): 2. Հյուրասիրել: Ղօջը մօրթում ա, Էտ ղունըղնէրէն մին լավ պաղել տամ (2):

ՊԱՐԸԼԵՏ/ՊԱՐԸԼԵՏ (ռուս. *подлец*) - տեն ՕՐԸՐԱՎԸ:

ՊԱՐԸԼԵՏՕԹՈՒՆ/ՊԱՐԸՏՕԹՈՒՆ - տեն ՕՐԸՐԱՎԸՕԹՈՒՆ:

ՊԱՐԸՐԱՍ/ՊԱՐԸՐԱՍ/ԲԱՐ(Ը)-ՐԱՍ (գրք. *պատրաստ*) - ած. 1. Ավարտված, պատրաստի վիճակի բերված: Քըշէրավ ուստան կամ ա, տըսնում պաղրաստ, յոր օնըմ, տանըմ պալատը... (ՀԺՀ, V, 25): 2. Լիովին նախապատրաստված, անհրաժեշտ պատրաստությունները տեսած: Կամ ըն, թա.- Թաքավէրըն ապըրած կէնա, փայտօնը պաղըրաստ ա (2): 3. Տրամադիր, որեւէ բանի հակված: Պաղրաստ ըս քըսի ընէլի (Բ): 4. Հնարավորություն՝ ունակություն՝ կարողություն ունեցող: Ասում ա.- Յըս պաղըրաստ ըմ, թուղէցէք, քինիմ ջօղաքը տամ (2): 5. Անհրաժեշտ պատրաստականություն՝ փորձ՝ գիտելիքներ ունեցող: Խուսցընում ըն, տըսնում՝ Էտ մարթը բաղրաստ մարթ ա (ՀԱԲ, 15, 75): 6. Առձեռն, անմիջականորեն առկա՝ տրամադրության տակ եղող: Տանը բիդի միշտ պաղըրաստ փոլ պահիս (Բ):

- Պաղըրաստ կէնալ - Պատրաստ վիճակ, պատրաստվել: Հիշկան մեր հըրը՝ վանը թօրքըն ա, մունը միշտ բիդի կըրվէն պաղրաստ կէնանը (2):

ՊԱՐԸՐԱՍՕԹՈՒՆ - տեն ՊԸՐԱՍՕԹՈՒՆ:

ՊԱՐԻՎ - տեն ՊԱՐԵՎ:

ՊԱՐԼԵՏ - տեն ՊԱՐԸԼԵՏ:

ՊԱՐԼԵՏՕԹՈՒՆ - տեն ՊԱՐԸԼԵՏՕԹՈՒՆ:

ՊԱՐՆՕՍ/ՊԱՍՆՕՏ (ռուս. *поднос*) - գ. Սկստեղ, մատուցարան: Խանը ծափ ա տամ, Նծք'նըրը նի յա մընում պաղնօսը ծըրքէն (2):

ՊԱՐՎԱԼ (ռուս. *подвал*) - գ. 1. Ներքնատուն, նկուղ: Էտ տըղան օղտէրը տանում ա, իւրանց պաղվալ ա ինում, պըրվալումը պէնէրը վեր օնում... (ՀԱԲ, 15, 72): 2. հեզն. Էջի հետանցք:

ՊԱՐՎԱՎԱՍ/ՊԱՍՎԱՎԱՍ (գրք. *պատուական*) - տեն ՊԱՐՎԱՎԵՐ:

ՊԱՐՎԱՎԵՐ/ՊԱՍՎԱՎԵՐ (գրք. *պատուաւոր*) - ած. Պատիվ՝ հարգանք վայելող, պատվարժան: Էտ ախճիգըն էլ պաղվավեր տանա յա իննում (2):

ՊԱՐՎԵԼ/ՊԱՍՎԵԼ - նք. տեն Պաղեվ տալ:

ՊԱՐՎԵՐ/ՊԱՍՎԵՐ (գրք. *պատուէր* (հրաման, կարգադրություն) - գ. 1. տեն ԶԱՎԱԶ: 2. Հրաման, կարգադրություն: Խանէն պաղվէրը Նծք'նընէն դանտի կըրարում ըն (2):

- Պաղվեր տալ - 1. տեն Զակագ տալ: 2. Հրամայել, կարգադրել: ...Մին վեր ա ընում, քըցում ա մաջը, պաղվեր տամ, վեր ընդէլ պահին... (ՆԱԲ, II, 20):

ՊԱՐԱՍՍ - տեն ՊԱՐԸՐԱՍ:

ՊԱՐԱՍՕԹՈՒՆ - տեն ՊԸՐԱՍՕԹՈՒՆ:

ՊԱՐՐՈՒԳ (ռուս. *подруку*) - տեն ԿՈՒՐ(Ն)ԸՓԸՐ(Ն)ՕԿ(Ի):

ՊԱՐՕԸ (ռուս. *подоба*) - 1. գ. Կոշկի տակի հաստ կաշին: Ուստան պաղօշը թըրջօց ա տինում, վեր կըկըղէ (2): 2. փիք. ած. Պինդ, ոչ փափուկ: Պաղօշ հաց ա (Բ):

ՊԱԶՍԵԼ (գրք. *բազմիմ*) - չք. Հանդիսավոր կերպով՝ փառավորությամբ նստել, բազմել: Հէլահէլ թաքավէրը, իւրան թախտին պազմած, հըմբարդը նըստած ար (ՀԺՀ, V, 209):

ՊԱԶՍՈՒԹՈՒՆ (գրք. *բազմություն* (շատություն)) - գ. Մարդկանց մեծ խումբ, բազմություն: Թաքավէրը մըծ հարըստօթուն ա տամ, մըծ պազմութիւնալ ճանապարհըմ բիդի իւրան ախպօրը կօշտը (ՀԺՀ, VI, 107):

ՊԱԶՈՒԿ - տեն ՊԵԶՈՒԿ:

ՊԱԶԿԵՐ(Ը)/ՊԱՍԿԵՐ(Ը) (գրք. *պատկեր*) - գ. 1. Նկար, դիմանկար, լու-

սանկար: Ըստ էջ տերտերը էտ պատկերան պաշտում ա, տանում ժամում տի-նում... (ՅԺՅ, V, 412): 2. Կերպարանք, դեմք, տեսք: ... Էս թաքավերին մին ախ-ծիգ ա ինում, ամմա վէջ ինսանու պըտ-կերավ (ՅԺՅ, VI, 129): 3. փխբ. Շատ գեղեցիկ անծ՝ իր: Էտ չուքանէն էլ մին ախծիգ ա ինում, հինգ ախծիգ, մին պաթկերը (2):

ՊԱԹԿԵՐ(Թ)ՅԱՆ/ՊԱՏԿԵՐ(Թ)ՅԱՆ (գրբ. պատկերահան) - գ. Պատկերա-հան, նկարիչ, լուսանկարիչ: Մին պատ-կերհան ըն կանչում, պըրում, պատկերը քաշում ա (ՅԺՅ, V, 152):

ՊԱԺԱԿ/ՊԵԺԱԿ (գրբ. բաժակ) - տեն ԸՍՍԱՔԱՆ:

ՊԱԺԱՆ - տեն ՊԻԺԱՆ:

ՊԱԺԱՆՔ (գրբ. բաժան (բաժան-ված, բաժին) - գ. Որեւէ բան իրար միջեւ բաժանելը: Զնորը մը՝ ինում ա, տանը պաժանքը ըսքըսում ա (2):

- Պաժանք անել - տեն ՊԻԺԱՆԵԼ:

ՊԱԺԱՐ/ՊԱԺԱՐ (ռուս. повар) - գ. Շինություն՝ անտառի՝ խոտի դեզի եւն մասնակի կամ ամբողջական բոցավա-ռում, հրդեհ: Պաժառը սաղ ծըմակը էրից (Բ):

- Պաժառ ա՛ - Ի՛նչ է պատահել, ին-չո՛ւ ես շտապում: Զնորը ասմա.- Պաժառ ա՛, արտ ա, լի՛, կըհընծինք՝, թայդի մէլ ըղնէլ (2):

- Պաժառ ըղնէլ - Զրդեհ ծագել՝ առա-ջանալ, հրդեհվել: Մին օր էլ քոփսէն տօնը պաժառ ա ըղնում, հինքը կա, լօխ էրվում (2):

- Պաժառ տալ/քըցիլ - Զրդեհ առա-ջացնել, հրդեհել: Էտ օյնըբազը քըջէրը քինամ ա, շինացուց արտերը պաժառ տամ (2):

ՊԱԺԱՐՆԻ/ՊԱԺԱՐՆԻ (ռուս. пожар-ный) - 1. ած. Զրդեհ, հրդեհը մարող՝ հանգցնող: Պաժառնի մաշինը մինչք՛վ տը՛ղ ա հըսնում, տօնը էրած, պըրծած ա ինում (2): 2. տեն ՊԱԺԱՐՆԻԳ:

ՊԱԺԱՐՆԻԳ/ՊԱԺԱՐՆԻԳ (ռուս. по-жарник) - գ. Զրդեհ խմբի ծառայող: Պաժառնիգը էտ խոփսէն խըտտում ա, տոն օնում (2):

ՊԱԺԱՐ - տեն ՊԱԺԱՐ:

ՊԱԺԱՐՆԻ - տեն ՊԱԺԱՐՆԻ:

ՊԱԺԱՐՆԻԳ - տեն ՊԱԺԱՐՆԻԳ:

ՊԱԺԻՆ - տեն ՊԵԺԻՆ:

ՊԱԺԻՆՔ - տեն ՊԵԺԻՆՔ:

ՊԱԺԻՆՔԱՎԵՐ - տեն ՊԵԺԻՆՔԱՎԵՐ:

ՊԱԺԿԱ - տեն ՊԱԺԿԱ:

ՊԱԼԱԹԿԱ/ՊԱԼԱՏԿԱ (ռուս. палат-ка) - տեն ՕԲԱ: Խաբարը քընամ ա, հըս-

նում թաքավերէն.- Պա ասէլ չը՛ս՝ օրիշ տեղա գօրք ըն յէկալ, պալատկէքը վեր թօղալ, էն ըն ընդէլ (ՅԱԲ, 15, 20):

ՊԱԼԱՏ (գրբ. պալատ) - գ. 1. Արքա-յական՝ իշխանական ապարանք: Էտ մարթը ճարը կըտրած յէր ա կէնում, հրդէ ինում բիդի թաքավերէն պալատը (ԼՂԲԲ, 265): 2. փխբ. Պալատական պաշ-տոնյաների ամբողջությունը, արքունիք: Սաղ պալատը տոն ա կամ, թըմնշն ա-նում (2): 3. փխբ. Մեծ ու 2քեղ՝ պալա-տանման շենք՝ տուն՝ բնակարան: Խօզ պախօղ Կանփին էլ ա պալատ շինալ (Բ):

ՊԱԼԱՏԱԿԱՆ - գ., ած. Պալատում ծառայող՝ պաշտոնավորող (անծ): Թա-քավերը մին օրիշ պալատական տըղի յա դարկըմ... (ՅԺՅ, V, 80):

ՊԱԼԱՏԿԱ - տեն ՊԱԼԱԹԿԱ:

ՊԱԼԻ - գ. Կտորից կարված եւ զար-դարված շրջանակ, որի վրա դրվում եւ հարդարվում են կանացի գլխակապի մասերը: Պալին կապած ծանդըր-ծըն-դըրմէծ կընէգ ա ընում Բաթանը (ՆԱԲ, III, 158):

ՊԱԼԿՕՎՆԻԿ (ռուս. полковник) - գ. Զրամկազմի զինվորական կոչում եւ աստիճան, ինչպէս նաեւ այդ կոչումն ու աստիճանը կրող սպա, զնդապետ: Զին-գիթաղա վերջին պըրիստավը պալկօվ-նիկ Կիլմանըն ա իլնալ... (ԱԱ, 52):

ՊԱԼՏՕՆ (ռուս. пальто, фр. paletot) - գ. Վերարկու: Յէր ա կէնում, պալտօնը օտէրը քըցում, քընում... (ՅԱԲ, 15, 106):

ՊԱԽՆՕ(Կ) - ձ. Զարմացական բա-ցականչություն՝ ինչքան շատ է: Պախ-խօ՛, էս հիշկան ծոն ա՛ յը՛կալ (Բ):

ՊԱԽԸ - տեն ԲԱԽԸ:

ՊԱԽԸԱՅԻԸ - տեն ԲԱԽԸԱՅԻԸ:

ՊԱԽԸԵԼ - տեն ԲԱԽԸԵԼ:

ՊԱԽԸԵՅԻԸ - տեն ԲԱԽԸԱՅԻԸ:

ՊԱԽԸԻԼ - տեն ԲԱԽԸԻԼ:

ՊԱԽ-ՊԱԽ-ՊԱԽ - ձ. Զեգնանքի ար-տահայտություն: Պախ-պախ-պախ, էշ կօռտօղ Զամօն էլ ա հըրամաք ընգալ, տէն կացէք (Բ):

ՊԱԾ/ՊԵԾ (գրբ. պէծ) - տեն ԿԱԾ (1-4):

- Պաժին տալ - Կայծ արծակել: Կը-րակը պաժին ա տամ (Բ):

ՊԱԿ - տեն ՊԵԿ:

ՊԱԿԱՍ (գրբ. պակաս) - ած. 1. Ոչ լրիվ, ոչ կատարյալ, թերի: Կիրքին թոփստերը պակաս ա (Բ): 2. Նվազ, ավե-լի քիչ: Զընըրվա յէշն՝ ըստարէ ցօրէնը պակաս ա (Բ): 3. Պակասավոր: Ասում ա.- Զննն պակաս պէնէր շատ կա (2): 4. Վատ: Մէր շէնին ըջօլը հինգալ ա՛ պա-կաս ծէրան (Բ): 5. Խեղք պակաս, հի-

մար: Իզէն պատառ պակաս ա, սա՛յաղ կաց (Բ): 3. տեն ՊԵԿԱԸՍՕԹՈՒՆ: 7. մ. Պակաս կերպով՝ չափով, ոչ լրիվ: Ասում ա.- Խէ՛ յը՛ս քը՛գ պակաս ը՛մ սիրում (2):

- Պակաս խօսկ - Տաճ խոսք, հայ-հոյանք: Թաշիրը կըզնրվում ա, էտ կը-րան՝ ճըկըտակիրը ճըղօրտում, մին քանէ պակաս խօսկ էլ աքըմ ըտահանց (ՅԺՅ, VII, 110):

- Պակաս տարէ - Ոչ բարեբեր՝ անբա-րենպատ տարի: Պակաս տարէ յա իլնալ, մին պէն չի իլնալ ուտէլի... (ԲՅԲ, 249):

- Պակաս տըղ չինիլ - Անթերի՝ կա-տարյալ լինել: Էտ ըխճըկանը ըսկի պա-կաս տըղ չօնէ (Բ):

- Պակաս օր - Նեղություն, նեղ վի-ճակ: Ասում ա.- Վէջինչ, պակաս օր ա, յօլնա քը՛ցէք (2):

ՊԱԿԱՍ-ՊԵԿԱՍ/ՊԵԿԱՍ-ՊԵԿԱՍ - 1. տեն ԿԱԸՍԸ-ՊԵԿԱՍ: 2. ած. Կարի-քավոր, աղքատ: Պակաս-պըռատ մար-թիք՝ շատ կան (Բ):

ՊԱԿԱՆ - տեն ՊԵԿԱՆ:

ՊԱԿՐԻԾԿԱ (ռուս. покрывка) - տեն ԱԿԱՆՑ:

ՊԱՅ¹ - ձ. տեն Պա Խ՛ (վէ): Ախպէրը յէր ա կէնում, ասում.- Պա՛, էս հինչ շատ ը՛մ քօն իլնալ (ՅԺՅ, V, 557):

ՊԱՅ² (գրբ. պահ, պահապան) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պահ տալ - 1. Պահպանության հանձնել, պահելու համար մեկին՝ մի տեղ հանձնել: Մըռնէլան առաջ ինքն իլնած-չիլնած պահ ա տաս մին էրոնշ առըտորականու (ԱԱ, 65): 2. Զանձնա-րարել, պարտավորեցնել: Տըրանք ա-մէն օր իտի պահ ըն տաս, քիս վը՛րսի (ՅԺՅ, V, 254):

ՊԱՅ - տեն ՊԻՅ:

- Պանի տալ - տեն Պիհալ տալ:

ՊԱՅԱԾ-ՊԱՅՏԱԾ - ած. Լալ խնամ-ված, փարթամ: Պահած-պաշտան՝ բաղ ա Սիրգօնէն բաղը (2):

ՊԱՅԱԿ (գրբ. պահակ) - գ. Պահա-պան, պահպանող՝ հսկող անձ: Պահակը յէշում ա, տէսնում մինը բաղէն չափարը ճըմօռում ա (ՆԱԲ, III, 154):

- Պահակ կաղնէլ/վը՛նը կէնալ - տեն Պըհըլթօթուն անել: Դանրգի ախպէ-րը նըղացած ա ինքմ, յէր ա կըցընըմ ինքն պուռօր ախպօրը, վէր պահակ կաղնի, ինքը պարանց ընգնըմ, քօն ինքմ (ԼՂԲ, 328):

ՊԱՅԱԿՕԹ - տեն ՊԻՅԱԿՕԹ:

ՊԱՅԱԿՕԹՈՒՆ - տեն ՊԵԿԱԿՕԹՈՒՆ:

ՊԱՅԱՆՁ - գ. Բավարարման եւթա-կա անհրաժեշտ պետք, կարիք, հարկա-վորություն, ցանկություն: Դէ հինչ ա՛նէ,

թաքավորը ասալ ա՛հու հինչ պահանջ
օնէ, էն էլ կանիք (ԼՂԲԶ, 270):

ՊԱՅԱՆԶԻԼ - տէս ՊԵՅԱՆԶԻԼ:

ՊԱՅԱՆԶԿՈՒՏ - տէս ՊԵՅԱՆԶԿՈՒՏ:

ՊԱՅԱՆԶՍՈՒՆԵ - տէս ՊԵՅԱՆԶ-
ՍՈՒՆԵ:

ՊԱՅԱՆԶՎԻԼ - տէս ՊԵՅԱՆԶՎԻԼ:

ՊԱՅԱՆՊԵՆ - տէս ՊԻՅԱՆՊԵՆ:

ՊԱՅԱՆՎ - տէս ՊԻՅԱՆՎ:

ՊԱՅԱՆՎԵՐ - տէս ՊԻՅԱՆՎԵՐ:

ՊԱՅԵԼ/ՊԱՅԻԼ (գրք. պահեմ) - Նբ. 1.

Որոշ վիճակում՝ դրոշմի մեջ՝ դիրքում
թողնել՝ պահպանել: Էտ մարթը ծրորքը
պիցքըցնում ա, ըտի պահում (2): 2.
Սնել, կերակրել, խնամել: Մին օր մըսը-
հաթ ըն անում, վրձ տանեն կավը ծա-
խեն, պիրին խօխենքը պահեն (ՆԼՂԺԲ,
62): 3. Հետեւել, խնամք տանել: Զրգ
պահէ, մըրսիս վէջ, հիվընդանաս (Բ): 4.
Հսկել, պահպանել: Ծենին զըհմընեն
Շունդիք ըն ըլլալ պըհէյիս (ՆԱԲ, 85): 5.
Տեղավորել, ապաստան տալ: ... Ուրաց
գորքան մին խըլլալ հօքի ըստէր ըն իլլալ
պըհիլիս (ԱԱ, 30): 6. Թաքցնել, ծածկել:
Կընէքը դաստի փուլը տընէս ա պէրցին
տակեն պըհէս (2): 7. Բռնել: Մին ծրո-
քավ թըվանգըն ա պահում, մինավը՝ ջը-
լանը (2): 8. Հետ դնել, հավաքել, խնայել՝
հետագայի համար: Լավ կընէքը Նըդ
օրվա հըտէ տանը միշտ փուլ կըպահէ
(Բ): 9. Իրեն դրսեւորել: Էտ տըղան դու-
նըղնուն քըշտեն ուրան լավ չի պահում,
հարը կըզընվում ա յըրան (2): 10. Պա-
հապան լինելով՝ արածեցնել: Էտ տը-
ղան ամմեն օր տանում ա էծէրը պա-
հում, ուրոգիլնը պիրում տօն (ՆԼՂԺԲ,
15): 11. Ունենալ: Կամօ դային ջուրումը
միշտ տէնակ ար պըհէս (Բ): 12. Ջսպել:
Ըտըդ թաքավէրը էլ կըրէս չի ծըծաղը
պահէ, ջըխկարա յա տաս (2): 13. Ետ
պահել, կասեցնել: Պալկան աքէրը
պըհէս ա, թուղէս չի էտ ընընթըմեն յըրա
պըրծընէ, ըսպանէ Գոլլուն (2): 14.
Պաշտպանել: Մէր յէրգիրը մունք բիդի
պահիլնը, էրոշը մըզըտէ հինչ բիդի
անէ (Բ): 15. Չսպառել, չսպանել, չօգտա-
գործել եւն: Վէր ա յէկալ, ըստահանց
լօխճին կըտօրալ, էն էծին պահալ (ՀԺՀ,
VI, 256): 15. Պարգել, դեմ տալ: Էտ էլ
փէշը պահում ա, Մահմաղը լըցնում ա
(ՀԱԲ, 15, 15):

ՊԱՅԵԼ - տէս ՊԻՅԻԼ:

ՊԱՅԵԼ-ՊԱՅՏԻԼ (գրք. պահեմ (պա-
հել, պահպանել)+պաշտեմ (սրտանց
պատվել, հոգալ) - Նբ. Լավ խնամել: Պը-
հըցէ, պըշտըցէ, յըրան խօտը հընձեցէ,
տական ճուրը խըմըցէ (ԱՅ, 72):

ՊԱՅԵՍ (գրք. պահեստ (պահված

բան, մթերք, ավանդ) - գ. 1. Ապրանքներ՝
իրեր՝ մթերքներ եւն պահելու հատուկ
տեղ՝ շենք: Սթունը էշը առաջըն ա
անում, քընում պահեստ (ՆԱԲ, 127): 2.
Փխք. Պահեստում պահվող ապրանքը՝
մթերքների ամբողջությունը: Մին օր էլ
կըլիօգէն պահեստը թըլանում ըն (2):
ՊԱՅԵՍԱՊԵՏ - գ. Պահեստի վարիչ,
որը պատասխանատու է պահեստի հա-
մար: Էտ պահեստապէտը ամեն դօնում
արաղը, պէնը պըժընէյիս ամեն մինին
փայան էրկու ըստաքան խըմում ա
(ՀԱԲ, 15, 138):

- Պահեստապետու կընէգ՝ Փարթամ՝
լիքը՝ գեր կին: Պահեստապետու կընէգ
ըս, էտ հիշկան ըս քուքացալ (Բ):

ՊԱՅԸՈՐԵՆ - տէս ՊԻՅԸՈՐԵՆ:

ՊԱՅԻԼ - տէս ՊԱՅԵԼ:

ՊԱՅՎԵԼ/ՊԱՅՎԻԼ - կբ. Եւ չբ. ՊԱ-
ՅԵԼ-ի:

ՊԱՅՎԵԼ - տէս ՊԻՅՎԻԼ:

ՊԱՅՎԵԼ-ՊԱՅՏՎԻԼ - կբ. Եւ չբ. ՊԱ-
ՅԵԼ-ՊԱՅՏԻԼ-ի:

ՊԱՅՎԻԼ - տէս ՊԱՅՎԵԼ:

ՊԱՅԹ/ՊԱՅՍ (գրք. պահք, պաս)

- գ. 1. Եկեղեցական օրենքներով սահ-
մանված պահեցողություն ուսուցվա կե-
րակությունից, պաս: Պահքը լավ պէն ա,
վէր կարիս պահիս (Բ): 2. Այդպիսի պա-
հեցողության ժամանակը: Մին օր էլ
խաբար ըն տուվալ, վէր կիծի ախպէրը՝
խօսրօվը, պահքէն էն ա մէս ուտէս (2):

- Պահքը պէնալ - Պահեցողությունը
ավարտել, պասը լուծել: Պահքը պէնում
ըն, մին լավ քըփ անում (2):

- Պահք պահել/փըռնել - Ուսուցվա
կերակությունից հրաժարվել: Շատ
մարթ ա օգում պահք պահէ, ամմա կա-
րում չի (2):

- Պահք տըռնալ - 1. Չափավորվել:
Ջըհիլնուն քըփ անելը պահք ա տըռնալ
(2): 2. Չերեւալ: Պահք ըս տըռնալ, էտ ըշ-
տըղը ըս, մին ամէս ա՛տըսնում ջըմ (Բ):

- Պահքու պուժուժ - Փոքրիկ զան-
գույակ՝ բոժոժ, որ կախում են մատա-
ղացու գառան վզից: Մին պահքու պու-
ժուժ ա ինք՝ օնում, կառնանը վիզան
կախ տամ (2):

ՊԱՅՈՐԸ - տէս ՊԵՅՈՐԸ:

ՊԱՅ(Ճ)ԱՐ/ՊԱՅՃԱՐ (գրք. պատ-
ճառ) - տէս ՄԱՆԻ:

ՊԱՅ(Ճ)ԱՐՎԵՐ/ՊԱՅՃԱՐՎԵՐ/
ՊԱՅՃԱՐՎԻԼ (գրք. պատճառաւոր
(պատճառ տվող, հանցավոր) - ած. Հղի
(կնոջ մասին): Պաճառաւկը կընա-
նուցըն էլ ըն ըսպանալ (2):

- Պաճառաւկը մընալ/տըռնալ -
Հղիանալ: Վէրջը, էտ տըղէն լըհէտ փը-

սակվում ա, մընամ պատճառաւկը
(ՀԱԲ, 15, 47):

ՊԱՃ՝ - գ. Որոշ ընդդէմների՝ հա-
տիկների արտաքին պատյանը, պա-
տիճ: Միսըճը թակում ըն, ճօկում, պաճը
տէն ածում (2):

ՊԱՃՕ - ած. Մեծ ու տափակ քիթ
ունեցող: Պաճօ մարթին անա զնիլնս
տարած ա (Բ):

ՊԱՄԱՐԱ (ռուս. помада, ֆր. pom-
made) - գ. Շրթներկ: Միհէնգ պառաւ կը-
նանէքըն էլ ըն պամադա քըսում (2):

ՊԱՄԱՐՕՐ - տէս ՊԱՄԻՐՕՐ:

ՊԱՄԱԶԻՆ (ռուս. бумазея) - 1. գ.
Մի երեսը մազեղէն խավով պատված
բամբակյա գործվածք: Պամբազինը ա-
ռաջ թանգ ա իլլալ (Բ): 2. ած. Այդ գործ-
վածքից պատրաստված՝ կարված:
Պամբազին շալվար ա կըցալ (Բ):

ՊԱՄԱՍԿ - տէս ՊԵՄԱՍԿ:

ՊԱՄԱՐԻԼ - ած., գ. 1. Թթեւաղիկ,
թթեւամիտ (անձ): Պամբուլի ախճիգ ա
խըզալանց Սուսանը (Բ): 2. Հարբած
(անձ): Էտ պամբուլին կարում չի, թա
վըննանը յըրա վըննը կէնա (2):

- Պամբուլի կըտըղէլ - 1. Թթեւա-
ղիկություն անել: Հինչ ըս պամբուլի կը-
տըղալ, համօթ չի (Բ): 2. Հարբել: Կինին
խըմում ըն, պամբուլի կըտըրում (2):

- Պամբուլի շինիլ - Մեկին ծաղրի
առարկա դարձնել: Հիրըվանէրը ըտը-
րան պամբուլի յըն շինիլ (2):

ՊԱՄԵՏ(ՆԻԿ) - տէս ՊԱՄՅԱՏՆԻԿ:

ՊԱՄԻՐՕՐ/ՊԱՄԱՐՕՐ (ռուս. поми-
дор, ֆր. pommedor) - գ. Պոմիդոր, լոլիկ:
Ղարաբաղէն առանց պամադօր կարէլ
չի յօլա քիկի (2):

ՊԱՄՅԱՏՆԻԿ/ՊԱՄԵՏ(ՆԻԿ) (ռուս.
памятник) - տէս ԱՐՇԱՆ:

ՊԱՄՕՇՆԻԳ (ռուս. помошник) - գ.,
ած. Օգնող, օգնական: Պամօշնիգը Նի
յա մընում, տըսնում դօխտուրը տափէն
վէր ընգած (2):

ՊԱՅԹԱԼ - տէս ԲԱՅԹԱԼ:

ՊԱՅՄԱՆ (գրք. պայման) - գ. 1.
Համաձայնություն երկու կամ ավելի
կողմերի միջեւ որեւէ բանի մասին:
Թաքավէրին տըղան պայմանին օրը
կամ ա (ՀԺՀ, V, 39): 2. Պահանջ կամ
առաջարկ, որ անում է կողմերից մեկը
որեւէ կարգի համաձայնության համար:
Դէրվիշը ասմա.- Իմ պայմանըս էն ա,
վէր մըծ ըխճըկանըս ինձ տաս (2): 3.
Որեւէ կարգի համաձայնության գործ-
ողության ժամանակը՝ ժամկետը: Ասում
ա.- Մէր պայմանը մինչըփ աշունքըն ա
իլլալ, էլ կարէլ ջըմ (2):

- Պայման անել/կապել/նըստել - Պայ-

մանավորվել, համաձայնության գալ մի բանի շուրջ: *Քննիքը մըտածում ա, մըտածում, ասում.- Քիննի կընգանըս նըրհէտ պայման նըստիմ, կամ...* (ՆԼԴԺԲ, 34):

- Պայման տինիլ - 1. տեն Պայման անել: 2. Պահանջ ներկայացնել, որեւէ բանի համար անհրաժեշտ նախապայման համարել: *Թաքավէրը իւրան պայմանը տինիւմ ա էտ կընգանը առաջին* (ԲԶԲ, 51):

ՊԱՅՄԱՆԱԿԸՐՎԵԼ/ՊԱՅՄԱՆԱԿԸՐՎԻԼ - չք. տեն Պայման անել:

ՊԱՅՄԱՆԱԿԸՐՎԻԼ - տեն ՊԱՅՄԱՆԱԿԸՐՎԵԼ:

ՊԱՅՅ/ԲԱՅՅ (գրք. բայց) - տեն ԱՄՄԱ:

ՊԱՅՕԿ (ռուս. *паяк*) - գ. Սննդաբաժին, սննդի օրաբաժին: *Քընում ա իւրան ըստացած պայօկը պիրում, լոխ տամ էտ շանը* (ՀԱԲ, 15, 73):

ՊՆՆ - տեն ՊԵՆ:

ՊՆՆՆԼ - տեն ՊԵՆՆԼ:

ՊԱՆԱԿ - տեն ԲԱՆԱԿ:

ՊԱՆԵՐ/ՊԱՆԸՐ (գրք. պանիր) - գ. Կաթից հատուկ եղանակով պատրաստվող սննդամթերք՝ պանիր: *Հու վեր էծու պըներա մին էլ թածածա հացա քուշտացավ. գիդա վեր ջանումը քամէ կա* (ԱԲԲ, 59):

ՊԱՆԵՐ-ՀԱՅ - տեն ՊԵՆԸՐՀԱՅ:

ՊԱՆԸՐ - տեն ՊԱՆԵՐ:

ՊՆՆԻԼ - չք. Աշխատել, գործել, բանել: *Պանսող յճճըն յա՛ վարումը կինի, յա՛ հանդիմը* (2):

ՊԱՆԻԿԱ (ռուս. *паника*, հուն. *panikon*) - գ. Տագնապ, խուճապ: *Պանիկան փիս պէն ա, ժողովուրդէն տօնը կըքանդի* (Բ):

- Պանիկա ըղնել - Տագնապալից վիճակ՝ իրարանցում՝ խուճապ առաջանալ: *Կըռք՝վը ըսքըսվէլի խաբարը վեր կամ ա, պանիկան ըղնում ա յերգիրը* (2):

- Պանիկա քըցիլ - Տագնապալից՝ խուճապալին իրադրություն ստեղծել: *Հինչ ը՛ս պանիկա քըցնլ, արտ ա, լի՞ էրալ ա, էրալ ա* (Բ):

ՊԱՆԻԿԱՎԱՏ (ռուս. *паниковать* (խուճապի մատնվել) - գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պանիկավատ անել - տեն Պանիկա քըցիլ:

ՊԱՆԻԿՕՐ (ռուս. *паникер*) - ած., գ. խուճապ գցող՝ առաջացնող (անձ), խուճապարար, խուճապարկու: *Դժրուց Սիրգին նըման պանիկ՝օր վէջ մին շէտում կա վէջ* (Բ):

ՊՆՆՁՆՐ - տեն ՊԵՆՁՆՐ:

ՊՆՆՎՆԼ - տեն ՊԵՆՎԱԼ:

ՊՆՆՎՕՐ(Թ) - տեն ՊԵՆՎՈՒՐ(Թ):

ՊԱՆՕՍ (ռուս. *панос*) - տեն ՓՈՒՐՈ-ՀԱՐԵՆԸ:

- Պանօս անել - Փորլուծություն ունենալ, լուծել: *Խօխան գիւլնս շատ ա կէրալ, պանօս ա անում* (Բ):

ՊԱՇԱՐ (գրք. պաշար) - գ. Ճանապարհ գնալիս հետը վերցնելու ուտեստ՝ սննդամթերք: *Իտի թաքավէրին իրէք տըղէրը իւրննց գէնքը-գըրահը, ճընապարին պաշարը յօր ըն օնըմ, ծի նըստըմ, քընըմ* (ՀԺՀ, V, 85):

ՊԱՇԿԱ/ՊԱԺԿԱ (ռուս. *пашка*) - գ. 1. Փոքր տոպ: *Սըրմացուն ածում ա էտ պաշկան, տինում կամօղումը* (2): 2. տեն ԿԱԼՕՐ:

ՊԱՇՅՕԼ/ՊԱՇՕԼ (ռուս. *пашель*) - ձ. արիմ. Մեկին վտարելու՝ վնդելու հրամայական արտահայտություն՝ կորի՛ր, գնա՛: *Կըզնըվում ա, թա.- Պաշյօլ, էլ ըստը՛դ կաս վէջ* (2):

- Պաշյօլը քաշիլ - արիմ. Հեռանալ, կորչել: *Էտ վեր տը՛սնում ա, պաշյօլը քաշնում ա* (2):

ՊԱՇՇ - ձ. Զարմանքի՝ ափսոսանքի՝ վախի եւն արտահայտություն: *Խասա այան մըրքավոր մին ջահիլ ա տեսնում, ծույնանը թըխում.- Պա՛շշ, տեսնաս հի՛նչ դա՛րդ օնէ...* (ՆԱԲ, 104):

ՊԱՇՊԱՆ/ՊԱՇՏՊԱՆ (գրք. պաշտպան) - գ. Մեկին՝ մի բան պաշտպանող մարդ: *Էս դա՛րումըս հիւր պաշտպան չօնէ, կարել չի ապըրէ* (2):

ՊԱՇՊՕՐՏ - տեն ԲԱՇՔՕՐՏ:

ՊԱՇՏԵԼ - տեն ՊԱՇՏԻԼ:

ՊԱՇՏԸՎԵԼ - տեն ՊԱՇՏԸՎԻԼ:

ՊԱՇՏԸՎԻԼ/ՊԱՇՏԸՎԵԼ - կք. եւ չք.

ՊԱՇՏԻԼ-ի:

ՊԱՇՏԻ/ՊԱՇՏԻ (ռուս. *пашты*) - տեն ՀԱՄԱՐՅԱ: *Ղաթը քաշում ա պաշտի մին տարուց անվիլ* (ՀԱԲ, 15, 48):

ՊԱՇՏԻԼ/ՊԱՇՏԵԼ (գրք. պաշտեմ) - նք. Անչափ սիրել, երկրպագել, աստվածացնել: *Թօնէրը այուն պաշտում ըն* (Բ):

ՊԱՇՏՊԱՆ - տեն ՊԱՇՊԱՆ:

ՊԱՇՏՈՒՆ - տեն ՊԱՇՏՕՆ:

ՊԱՇՕԼ - տեն ՊԱՇՅՕԼ:

ՊԱՇՏՕՆ/ՊԱՇՏՈՒՆ (գրք. պաշտօն)

- գ. Հիմնարկում՝ ձեռնարկությունում եւն մեկի ծառայության դիրքը եւ դրա հետ կապված պարտականություններն ու իրավունքները: *Քաջալը տահանց լնվ պաշտօնի յա տամ* (ՀԺՀ, V, 632):

ՊԱՉ (գրք. պագ, հ.ե.**bu-*) - գ. Համբույր, համբուրել: *Սօրը մին պաջը խուխէն հը՛տէ ամմէն հինչ ա* (2):

- Պաջ անել - տեն ՊԱՉԻԼ:

ՊԱՉԵԼ - տեն ՊԱՉԻԼ:

ՊԱՉԻԼ/ՊԱՉԵԼ (գրք. պագանեմ) -

նք. Համբուրել, պաջել: *Տըղան մուտանում ա, թա թօշան պաջի, ախճիգը բըլնկան փըռնում ա* (ՆԱԲ, II, 21):

- Պաջիլ, խաջ հանել/կըլխէն/ճըկան տէն տինիլ - տեն ՊԱՇՏԻԼ:

ՊԱՉԻՆԿԱ (ռուս. *починка*) - գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պաջինկա անել - Պատռված՝ կոտրված՝ ճաքած տեղը կարել՝ կարկատել՝ կպցնել, նորոգել: *Մին սաղ օր տանը հիշկան ճաքած, կօտրած աման-ջաման ա ինում, լօխ պաջինկա յա անում* (2):

ՊԱՉ-ՊԵՐՕՇՏԻ - գ. Պաջաչելը, պաջաչվելը, գրկախառնվելը: *Թաքավէրը ըտըրանց պաջ-պըռօշտին վեր տը՛սնում ա, մաննը կըծում ա* (2):

- Պաջ-պըռօշտի անել - տեն ՊԵՐՕՇՏՐՕՐՎԵԼ (2):

ՊԱՉՎԵԼ - տեն ՊԱՉՎԻԼ:

ՊԱՉՎԻԼ/ՊԱՉՎԵԼ - կք. եւ չք. ՊԱՉԻԼ-ի:

ՊԱՉՏԻ - տեն ՊԱՇՏԻ:

ՊԱՊ/ՊԱՊԵ/ՊԱՊԸ (գրք. պապ) - գ.

1. Հոր կամ մոր հայրը, թոռան համար: *Իմ պապ ա շիննլ մէր շէնին ախալիւրը* (Բ): 2. Տոհմի՝ ցեղի՝ գերդաստանի նախնին, նախահայր: *Էս ազկէն բընծւրան Տօնի պապըն ա տիրալ* (ԱԱ, 79): 3. Պապին կամ ընդհանրապես տարեց տղամարդկանց դիմելու կոչական բառ: *Թօնը վը՛ր տը՛սնում ա, ասում ա.- Պա՛պէ, էտ հինչ ա իլնլ, վը՛ր խտի բէքէփ ըս* (ՆԼԴԺԲ, 41):

- Պըպէրէն տըղըհան անել - Պապէրին՝ նախապապէրին՝ հանգուցյալներին հայիոյել: *Հիրը՛վանը վեր հիրըվանէն պըպէրէն տըղըհան ըրավ, էլ հինչ հիրը՛վան* (2):

ՊԱՊԱ (ռուս. *nana*, լատ. *papa*, հուն. *pappos*) - գ. 1. տեն ՀՆԻ: *...Մին էլ մին ջուռուդ տո՛ւս ա կաս, շառավ տաս, թն.- էտ իմ պապու ջամըն ա* (ՀԺՀ, V, 605): 2. Հորը դիմելու կոչական բառ: *Խօխան ասմա.- Պա՛պա, ինձ էլ տա՛ր* (2):

- Պապուն անը՛վ - Երդման բանաձե՛լ՝ երդվում եմ հայրիկի արեւով: *Պապուն անը՛վ, յը՛ս չըմ ըրալ* (2):

ՊԱՊԱԶ - արիմ. տեն ԿԸԼԾԻ (1):

ՊԱՊԱԼ/ՊԱՊԱՐ - գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պապալ՝ անել - մնկ. տեն Պար կլնլ:

ՊԱՊԱԿԱՆ - տեն ՊԸՊԱԿԱՆ:

ՊԱՊԱԿԱԸԼՕՆՁ - տեն ՊԸՊԱԿԱԸԼՕՆՁ:

ՊԱՊԱԸԸՁՏ - գ. 1. Ճնճղուկից փոքր թռչնատեսակ: *Պապաճըգտը կըտըրէն դըրդընը՛ցըն ա ինում* (Բ): 2. փխբ. Փոք-

րամարմին, բայց ժիր ու ճարպիկ անձ: Էտ պապաճըզտը սաղ շինանցից խափից (Բ):

ՊԱՊԱՐ - տեն ՊԱՊԱՆ:

ՊԱՊԷ - տեն ՊԱՊ:

ՊԱՊԸ - տեն ՊԱՊ:

ՊԱՊԸՌՕԶ/ՊԱՊՌՕԶ/ՊԱՊԻՐՕՍ/ՊԱՊՐՕՍ (ռուս. *nanupoca*) - գ. Ծխախոտ, գլանակ: Միհենգվա քծրփան խօխենքըն էլ ըն պապըռօզ քաշում (Բ):

- Պապըռօզը պապըռօզան նի կըցընել - Շատ՝ հաճախակի ծխել: Տընաշի-նըտ պապըռօզը պապըռօզան ա նի կըցընեն (Բ):

ՊԱՊԸՐԱՎԻՏ/ՊԱՊՐԱՎԻՏ (ռուս. *попавитъ* (ուղղել, կարգադրել, կարգի բերել) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պապըրավիտ անել - Գլուխը խուզել, մազերը կարգի բերել: Ամսանը մըհիճտ քինամ ար դաննա՞ք Սըմսունեն կօշտը, կըլծի՞ր պապըրավիտ անում (2):

ՊԱՊԻՐՕՍ - տեն ՊԱՊԸՌՕԶ:

ՊԱՊՌՕԶ - տեն ՊԱՊԸՌՕԶ:

ՊԱՊՐԱՎԻՏ - տեն ՊԱՊԸՐԱՎԻՏ:

ՊԱՊՐՕՍ - տեն ՊԱՊԸՌՕԶ:

ՊԱՊՌԻՑԻ - գ. Սորատատ, մոր կողմի տատ: Միտրակեն պապուցին մըհալ ա (2):

ՊԱՐ¹ (գրք. բառ) - գ. 1. Լեզվի միավոր՝ բառ: Լըհան վեր վըրջին պառը ասըմ ա, պըրծընըմ, էտ օթախին ակուշկին տակին էտ ըխաքըացուն քար ա տըհունըմ (ՅԺՅ, V, 205): 2. փխբ. Բնավորություն, վարվեցողություն: Տընըշինիտ կընգանը պառը ըսկի պառ չի (2):

- Պառը կակօղ - Մարդամոտ, մեղմ բնավորություն ունեցող: Պառը կակօղ մարթ ա մնդրին (2):

- Պառը կօշտ - Կոպտող, կոպիտ բնավորություն ունեցող: Էտ տըղին կօխկը հաստ ար, պառը՝ կօշտ (ՅԺՅ, V, 29):

ՊԱՐ² (ռուս. *nap*) - տեն ԲՈՒՐ:

ՊԱՐԱՎ/ՊԱՐԱՎԱ (գրք. պառակ (ոչ-խարի բակ, փարախ, խոզի կող), պրս. *para* (կող) - գ. 1. Լեռ, սար: Ղըզղըլեն մօտէ մին սարը՝ անումը Լէն պառակ, նըրան շատ տուր ա կամ (ՅԱԲ, 15, 146): 2. Լեռան կող՝ լանջ: Քանսպնը ասըմ ա.- մղեր, պըռակըմը մին լանջ բաղ օկիմ, էն էլ կըտամ, մին թանիրը ըրա՛, դիզնըցրո՛ (ՅԺՅ, VII, 385):

- Պըռըկնեն ըղնել - տեն Չծկերը ըղնել:

- Պըռըկնեն քըցիլ - տեն Չծկերը քըցիլ:

ՊԱՐԱՎ (գրք. պառաւ (ծեր կին) - ած., գ. Ծեր, տարիքն առած (կին,

տղամարդ, նաեւ՝ կենդանի, բույս): Էն պառակ նանին էլ նըստած տըհը քօն իլանձ ա իլան (ՅԺՅ, V, 81):

- Պառավը գիթկան չար, ամմա կըլծի՞ր լըկած ար - Ասում են շատ բան տեսած՝ փորձառու մարդկանց մասին:

- Պառավը հիշկան կուտըր(ի)ատվե, ախճի՞ք չի տըհնալ - Արհեստական միջոցներով հնարավոր չէ բնականի տպավորություն թողնել:

- Պառավը ուրան թանեն թըթօ չի ասել - Մարդ իր ունեցածը չի վատաբանի:

- Պառավ կ'իւլ/քըթծլ - Փորձառու ավագակ: Պառավ կ'իւլ ա Քանսպնը (Բ):

- Պըռավեն էծերը - Մարտ կամ ապրիլ ամսին տեղացող անսպասելի ձյուն: Ըտըրա հըտէ էլ արբելին ծունին ասում ըն Պըռավեն էծերը (ԱԱ, 83):

- Պըռավու խօրան՝ - Փափուկ ուտելիք: Լըբըշօրվան պըռավու խօրան՝ ա (Բ):

- Պըռավու պօրտ - Վայրի բանջարի տեսակ: Սոռանց պըռավու պօրտ էլ ըն ժընգանվա՞կ հաց թըխում (Բ):

ՊԱՐԿԵԼ (գրք. պառակիմ) - չք. տեն Պարանց ըղնել: Քընում ա թաքավերին կօշտը Էն ժամանակ, վեր թաքավերը պառկած ա ինում (ՆԱԲ, 15, 37):

ՊԱՐՆԱԼ - տեն ՊԵՐ(Ն)ԵԼ:

ՊԱՐՆԱԿԵԼ - տեն ՊԵՐ(ՆԱ)ԿԵԼ:

ՊԱՐՆԻԿ (ռուս. *парник*) - գ. Ջերմոց: Միհենգ էլ Ղարաբաղ անդնա՞ր ա ընգալ, լօխ հըրթնեռումը պառնիկ ըն շինում (Բ):

ՊԱՐՊԱՐ - տեն ՊԱՐՊԱՐ:

ՊԱՐՈՒԳՈՒՄ - տեն ՊԱՐՈՒԳՈՒՄ:

ՊԱՐՈՒԳՈՒՄ - տեն ՊԱՐՈՒԳՈՒՄ:

ՊԱՍ՝ - տեն ՊԱՅԶ:

ՊԱՍՅ (ռուս. *pac*, անգլ. *to pass*, ֆր. *passer*) - գ. 1. Որեւէ բան մեկը մյուսին տալ՝ փոխանցելը (հատկապես խաղերի ժամանակ): Աշօտը հընգերեն պասը կարում չի յօր օնէ, տանել ըն տամ (Բ): ձ. 2. Թղթախաղի մեջ խաղին չմասնակցելու հայտարարություն: Կարտերը ծըրքան վեր ա քըցում, թա.- Յըս պաս (2):

- Պաս տալ - Որեւէ բան մեկը մյուսին տալ՝ փոխանցել (հատկապես խաղերի ժամանակ): Ուրո՞ւր պաս տալավ ըն փուտքօլ խաղ անում (2):

ՊԱՍՍԺԻՐ (ռուս. *пассажи́р*, գերմ. *Passagier*, ֆր. *passager*) - գ. Փոխադրամիջոցներով որեւէ տեղ գնացող մարդ՝ ուղեւոր: Ախտաբուզը պարան ա կամ, ըղնում ծծրը, հէնգ պասաժիր ա մըհունում (2):

ՊԱՍԻԿԱՎ - տեն ՊԱՍԻՐԱՎԱ:
ՊԱՍԻՐԱՎԱ/ՊԱՍԻԿԱՎ (ռուս. *посылка*) - գ. Փաթեթավորված փոստային առաքում՝ ծանրոց: ...Միանակ իրեսուն-օխտը պասիկա յըք դարկալ փըրօնտը (ՅԲ, 337):

- Պասիկա անել - Փոստով ծանրոց ուղարկել: Սիվէտ աքան ամմեն տարէ մըզքտէ պասիկա յա իլան ընեն Դու-շանքան (Բ):

ՊԱՍՊՈՐՏ - տեն ԲԱՇՊՈՐՏ:

ՊԱՍՈՒԴ (ռուս. *носуда*) - գ. Տարբեր տեսակի, հատկապես ապակյա ամանեղեն: Տանը շատ պասուղ կա (2):

ՊԱՎԱՐՏ (գրք. պարարտ) - ած. 1. տեն ԶՕԶ: Մին պավարտ խօզ ըն մօրթում, կուրկուտ քըցում (2): 2. Արգավանդ, բերրի: Մեր վըհէրը պավարտ վըհէր ա (Բ):

ՊԱՎԱՐՈՏ (ռուս. *поворот*) - գ. Ճանապարհի ոլորվելու տեղը, ոլորան, շրջադարձ: Էտ պավարոտումը մաշին-նէն ուրո՞ւր ջիհում ըն (2):

- Պավարոտ անել/տալ - Շրջադարձ կատարել, թեքվել: Պավարոտ ա տամ, բիդի աչ քինամ (2):

ՊԱՎԵՍԿԱ (ռուս. *повестка*) - գ. Որեւէ տեղ ներկայանալու գրավոր փաստաթուղթ: Սուղը պավէսկա յա դարկում... (ՅԺՅ, V, 646):

ՊԱՎԻՂԼԱ (ռուս. *повидло*) - գ. Տրորած պտուղներից եփած քաղցրահամ թանձր ուտելիք, պովիղլ: Խօխենքը պավիղլա շատ ըն սիրում (Բ):

ՊԱՏ՝/ՓԱԹ (գրք. պատ) - գ. 1. Որմ, պատ: Յընանցէ տէսնում ա՛հրէք հօքի էն ըն մին պատու տակէ նըստած, կըրակ ըրած, զըրուց ըն անում (ՆԱԲ, II, 27): 2. Առարկայի շուրջը որեւէ բանի մեկ պտույտ՝ փաթ՝ տակ: Կըծէգան չօրք՝ պատ թիլ ա յըտ տամ (Բ):

- Պատեն իրըսէն յեշիլ - տեն Չծրք՝ պատեն դաթումը մընալ:

- Պատեն տէմ անել/տէմ տալ - Նեղը գցել, նեղել, ստիպել: Պատեն տէմ ա ըրալ, խըհճէն իլանձ-ջիլանձ լօխ յեր կալան (2):

- Պատըն էլ անգուճ/աշկեր օնէ - Գաղտնիքը կտարածվի՝ կլսեն՝ կտեսնեն: Ասում ա.- Մի՛ճի, սո՛ւս ըրա, պատըն էլ անգուճ օնէ (2):

- Պատը չօփ կօխէ/կուխըցէ՞ք - Յեգ-նաբար ասում են, երբ մեկը անսպասելիորեն որեւէ լավ բան է անում: Պատը չօփ կուխըցէ՞ք, Սանթուրը կանը մօրթալ ա, մըգ դօնաղ ա ծէն տամ (Բ):

- Պատը պարան տալ - հեգն. Ամուսնության առաջին գիշերն անցկացնել, հարսնացուի հետ կենակցել (տղայի մասին): Ասում ըն փըսան կըրըցալ չի հըրսընքէն քըշերը պատը պարան տա (Բ):

- Պըտերեն տակեն թօղնել - տեն Չծր տափէն թօղնել:

- Պըտերեն տակեն խօսել - Բամբասել, ոչ առերես ասել: Տըղամարթը, վեր

պըտեղեն տակեն խօսից, էլ հինչ տը-
ղամարթ, կընգանա բէթնը ա (2):

- Պըտեղեն տակեն մընալ - տեն Չօր
տափեն մընալ:

- Պատ կ'նլ - 1. Փաթաթել: ... Նի յա
մըննում, տէսնում մին օխծ խէղճ ըխճը-
կանը փօրավը պատ յէկած... (ՆԱԲ, 37):

2. տեն Պատ տալ (2):

- Պատ պիրիլ - 1. տեն Պատ տալ (1):
2. Խփել, հարվածել: Սըհակավը պատ ա
պիրում, օխծեն ըսպանում (2):

- Պատ տալ - 1. Փաթաթել: Թանդիրը
յօր ա օնում, էտ ծառավը պատ տամ (2):

2. Պտույտ՝ շրջադարձ կատարել: Պատ
ա տամ հըսարավը, դըրբըզան քըթն-
նում, Նի մըննում, տէսնում վէչ մին
մարթ չի կա (ՅԺՅ, V, 389): 3. Պտտեցնել,
ման ածել: Էտ վըսկէ դօջը տանում ըն
քըղաքավը պատ տամ (2):

ՊԱՏ՝ (ռուս. *пат*) - գ. Շախմատի
խաղում այնպիսի դրություն, երբ
հակառակորդը չի կարող որեւէ քայլ
անել առանց թագավորը հարվածի
տակ դնելու, որով էլ խաղը համարվում
է ոչ ոքի: Լավ շախմատ խաղ անողը
հանց անել չի, վեր խաղը պատավ
պըրծընէ (Բ):

ՊԱՏԱԼՈԿ (ռուս. *потолок*) - գ. 1. Շի-
նության ծածկի ներսի մասը՝ առաս-
տաղ: Մխպէրը մին տօպրակ մօխէրակ
լըցնըմ ա, պատալօկան կախ տամ...
(ՅԺՅ, V, 56): 2. փխբ. Որեւէ բանի՝ երեւոյ-
թի առավելագույն բարձրությունը՝ աս-
տիճանը՝ չափը: Ասում ա.- Պատալօկը
հէնգ մանէթ կարիմ քըճ տամ (2):

ՊԱՏԱՆ(Բ) (գրբ. պատան) - գ. 1. Սե-
ռելը՝ դիակը փաթաթելու սպիտակ սա-
վան: Թօրքէրը, մարթ վեր մըճնում ա,
դանտի պատանընը պըտատում ըն,
տանում թաղում (2): 2. տեն ՊԵՏԱՍԱՆ:

- Պատանը կարել - անծ. Թաղել:
Պատանըտ կարիմ քու, խէ կառնըս
կուղացալ ըս (Բ):

- Պատանը կերած մըճալ - Աղքատ,
չքավոր: Ասում ա.- Յըս մին պատանը
կերած մըճալ ըմ, ըշտըղա տամ պարթ-
կըս (2):

- Պատանը ճըղած, մաջան տոնս
լըճկած - Շատ ճարպիկ՝ գործարար: Ի-
զէն պատանը ճըղած, մաջան տոնս
լըճկած ա, կարել չըս խանիս (Բ):

- Պատանը ճիտը քըցիլ - Մահամբժ
լինել: ...Էլ քօռ, կօնդ, պատանը ճիտը
քըցած՝ լօխճու էլ առանց ճարի սըղըց-
նըմ ա... (ՉՏ, Բ, 141):

ՊԱՏԱՐ (գրբ. պատար) - 1. գ. Որեւէ
բանի փոքր կտոր՝ մաս: Հացէն պատա-
ռը թօղէլ չըն տափէն, կըպաջին, տընին

ճըկատեն (ՆԱԲ, 162): 2. ած., մ. Բիչ, մի
քիչ: Պուղին պատար կըճնըմ ա տոն-
սոմը, տուրփուս կամ տօն, քօն ինըմ
(ԼՂԲ, 390):

- Պատար անել - Ուտելիքը մինչեւ
վերջ չուտել, կտորներ թողնել: Խօխան
հացը պատար ա անում (Բ):

- Պատար տեմ անել - Սեկին օգնու-
թյան ձեռք մեկնել, օժանդակել: Վէչ
մինը պատար չի տեմ ընէն՝ վէչ քանիս,
վէչ հարուստ (ԱԱ, 88):

ՊԱՏԵԼ (գրբ. պատեմ) - նբ. 1. Բոլոր
կողմերից ծածկել, պարուրել: ...Մին էլ
տըճսակ յերգինքը մըթնէց, ըրօտաց,
յերգիրը թօխպակ պատեց (ՅԺՅ, V, 373):

2. Պատ շարել, պատ կառուցել: Պոլիսը
քարավ պատ չըն պատել (2):

ՊԱՏԵՎ - տեն ՊԱՐԵՎ:

ՊԱՏԵՎԱՆ - տեն ԲԱՂԵՎԱՆ:

ՊԱՏԵՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ՊԱՏԵԼ-ի:

ՊԱՏԵՐԱՆ - տեն ԲԱՂԵՐԱՆ:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

ՊԱՏԵՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԵՐՈՒ՝:

բար ընդարձակ խոսքով): Թափէրը էս
զըրոնցը վեր ըսկանում ա, յէտ ա
տէռնում օբան, Սըմբաթէն պատում...
(ՆԱԲ, 49):

ՊԱՏԱՐԵՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ՊԱՏԱՐԵԼ-ի:

ՊԱՏԱՐԻԹՈՒՆ (գրբ. պատմություն) -
գ. Իրական դեպքերի՝ փաստերի՝ իրողու-
թյունների ամբողջություն՝ նկարագրու-
թյուն, պատմություն: Մեր ժողովուրդէն
պատմությունը շատ ա էրկան (2):

ՊԱՏԱՐՑ - տեն ՊԱՐԱՐՑ:

ՊԱՏԱՐԱՐԱՆ - տեն ՊԱՐԱՐԱՐԱՆ:

ՊԱՏԱՐԱՐԷՐ - տեն ՊԱՐԱՐԱՐԷՐ:

ՊԱՏԱՐԷԼ - տեն ՊԱՐԱՐԷԼ:

ՊԱՏԱՐԻՆ/ՊԱՏԱՐՈՒՆ/ՊԱՏԱՐՈՒՆ - գ.

Տղամարդու հայրը իր կնոջ համար՝
սկեսրայր: ...Քըռէրակ հարթըն պըտրու-
նան շոն ա յեր կէնում... (ՅԱԲ, 15, 145):

ՊԱՏԱՐՈՒ՝/ՊԱՏԱՐՈՒ՝ (ռուս. *патрон*,
ֆր. *patron*) - գ. Փամիուշտ: Պատրոննէն
ածում ա ջուքէրը, թըվանգը ճիտը
քըցում, քինամ (2):

ՊԱՏԱՐՈՒ՝ - տեն ՊԱՏԱՐՈՒ՝:

ՊԱՏԱՐՈՒ՝/ՊԱՏԱՐՈՒ՝ (ռուս. *патрон*) - գ.

Էլեկտրական սարք, որի մեջ
պտտակելով մտցնում են լամպը՝ էլեկ-
տրական հոսանքին միացնելու համար,
կոթառ: Լամբուշկան պատրոնան տոնս
ա օնում, տամ ըտըրան (2):

ՊԱՏԱՐՈՒ՝/ՊԱՏԱՐՈՒ՝ (ռուս. *патрондаш*) - գ.

Գրպանիկներով ժապա-
վենածէ լայն գոտի, որի մեջ գետեղում
են փամիուշտները, փամիշտակալ:
Յէվան տօռըն պինսն ա, Նի յա մընէս
մի ոռոռս սալղաթ՝ թիրփանգը ճիտընը,
պատրոնդաշը կապած... (ՅԲ, 345):

ՊԱՏԱՐՈՒ՝/ՊԱՏԱՐՈՒ՝ (ռուս. *патронник*) - գ.

Հրազենի փողանցքի
հետեւի այն մասը, ուր տեղադրում են
փամիուշտը՝ կրակելու համար: Պատ-
րօնը քըցում ա պատրոնիկը, տոնս
կամ (2):

ՊԱՏԱՐԱՐԱՆ - տեն ԲԱՂԵՐԱՆ:

ՊԱՐ (գրբ. պար) - գ. Նվագի կամ
երգի տակ մարմնի բարեձեւ ու ներդաշ-
նակ շարժումների ամբողջություն, պար
գալը: Ըտըրա պարը թաքավէրէն շատ
ա տուր կամ (2):

- Պար ածել - 1. Պարել տալ: Մին օր
մահը տահանց տըռնակը անց կընայիս
տէսնում ա՝ էտ կընէգը թօռանը պար ա
ածում... (ՆԱԲ, 65): 2. փխբ. Չարչարել:
Խօխէնքը մօրը պար ըն ածում, էնքան
պըլօթուն ըն անում (2):

- Պար կ'նլ - 1. Պարել: Տա վըր ծըճ-
քէրը պիցըրցընում ա, պար կամ, էտ
ծօրէն խըռնում ա... (ՅԺՅ, VII, 305): 2.
փխբ. Ուրախությունից թեչկոտել: Խօ-

խան վեր խաղալիկը տը՛սնում ա, ըսքը-սում ա պար կ'անլը (2): 2. Կիսք. Երեբայ, շարժվել: Ուստան ասմա.- Էս ա՛ ծեր տիրան՝ սըթոնը, Էս ա պար կ'անլիս (2):

- Պար կ'անլ - Յեշտոնյայմբ, առանց դժվարության: Էշին պեռնը վեր թիթը՛վ ինի, պար կ'անլ կըքիսի (ԱԲԲ, 26):

- Պար փռնել - Խմբովին պարել սկսել: Սըկըրնեն հանփոմ ըն, պար փռնում (2):

ՊԱՐԱՐ (ռուս. *парад*, ֆր. *parade*) - գ. Շքերթ: Ամմեն տարե մայիսի իննիս Ըստեփանակերտ պարադ ա ինում (Բ):

ՊԱՐԱԼԻՇ - տեն ՊԱՐԱԼԻՇ:

ՊԱՐԱԼԻՇ/ՊԱՐԱԼԻՇ (ռուս. *паралич*, հուն. *paralysis*) - գ. Յիվանդություն, երբ մարմնի որեւէ օրգան կամ մաս կորցնում է կամային շարժումների ընդունակությունը: Ղօխտուրը յէշում ա հիվանդէն, թա.- Պարալիշ ա (2):

- Պարալիշ թըխել - Կաթվածահար (վ)ել: Բուդղանէն պարալիշ թըխալ ա, Էս ա բալկիցումը (Բ):

ՊԱՐԱԽՕՐ/ՊԱՐԱԽՕՐ (ռուս. *парашю́т*) - գ. Շոգենակ: Ախճիգը հինջքան հարայ ա տամ, պըրախօղը վը՛սնը չըն կըցնում (ՅԺՅ, V, 642):

ՊԱՐԱՎ - տեն ՊԱՐԱՎ:

ՊԱՐԱՆ - տեն ԲԱՐՈՂ՝ (1):

- Պարան ածել - տեն Պարան տալ (2): Մին կօլա էլ էտ ճիրան պարան ա ածում, տըրա յըրան ածում, լիվըցնում (ՆԼՂԺԲ, 30):

- Պարան անել - տեն Բարդ անել:

- Պարան կ'անլ - 1. Փլվել, փլուզվել: Խեղճ Զառուն մին սըթոնանէ տօնը կըլխըրնէրէն պարան ա կ'ամ (ՆԱԲ, 143): 2. Շուռ գալ, շրջվել, կողքի վրա դառնալով՝ պարունակությունը թափվել: Ճուվարանը պարան ա կ'ամ, զըկը՛ռը սաղ վեր տը՛ռնում (2):

- Պարան տալ - 1. Փլել, փլուզել: Կու-փէ յա տամ, պատը պարան տամ (2): 2. Շուռ տալ, շրջել, կողքի վրա դարձնելով՝ պարունակությունը թափել: Տաշտը ճիրավ լըցալ ըն, անլըր պարան տըվալ մէջը, հունցալ հու պեղարճ թըխալ (ՅԺՅ, VI, 260):

ՊԱՐԱՆ - տեն ՊԱՐԱՆ:

ՊԱՐԱՆՑ/ՊԱՐԱՆՑ/ՊԱՐԱՆՑ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պարանց ըղնել/կ'անլ - Պառկել, ընկողմանել: Քընում ըն վերս, տեղ պարանց ըն ըղնում, քունալ ա ընցնում էտ Սանասարը (ՅԱԲ, 15, 12):

- Պարանց քըցիլ - Պառկեցնել, ընկողմանել տալ: Ըտըրան ծառէն տակէն պարանց ըն քըցում, քունալ անում (2):

ՊԱՐԱՇՈՒՄ (ռուս. *парашю́т*, ֆր. *parachute*) - գ. Օդի մեջ հովանոցի ձեռով բացվող հարմարանք, պարաշյուտ: Մին էլ տը՛սնում ա՛ մին մարթ պարաշոտալ քըշանում ա (2):

ՊԱՐԱՇՕԿ - տեն ՊԱՐԱՇՕԿ:

ՊԱՐԱՇՕՐՈՒՄ - ձ. 1. Բարեմադթության արտահայտություն՝ թող գործող հաջող լինի: Էտ հինջ լ'ալ կօրծ ը՛ս անում, պարաշօղում (2): 2. Ողջույնի արտահայտություն: Պարաշօղում, Սոմբաթ դայի, հունց ը՛ս (Բ):

ՊԱՐԱՊ-ՍԱՐԱՊ - տեն ՅԸՊԱՐԱՊ-Ս(ԸՊ)ԱՐԱՊ:

ՊԱՐԱՍ - տեն ՊԱՐԱՆՑ:

ՊԱՐԱՎ/ՊԱՐԱՎ/ՊԱՐՕՎ (գրբ. բարեալ) - 1. գ. Ողջույն, ողջունելու արտահայտություն: Ըտըրա պարավը լօխ ըսկանում ըն, ամմա ջօղաբը տամ չըն (2): մ. 2. Ուրախությամբ, հաճույքով: Ասում ա.- Աստուծ պահէ քը՛գ, պարավ փըսակվիս, տընըվը՛րվիս (2): 3. Հաջողությամբ, առանց փորձանքի: ... Պարօվ մունը էլ մեր դարդան ըզադվիսը, մին լանլ, օրախ ապրիսը (ՅԺՅ, V, 527):

- Պարավ անել - 1. Բարեել: Կամ ա շինամաջ, լօխճին պարավ անում, մին ղըրաղ տը՛ղ էլ ինքը նըստում (2): 2. Բարեւը՝ ողջույնը մեկին հաղորդել: Տըղան ասմա.- Թաքավերը ասալ ա՛ պարավ կանիս (2):

- Պարավ ըս յը՛կալ - 1. Ողջույնի խոսք եկողին: Պարավ ըս յը՛կալ, Էս ա էրկու տարե յա քը՛գ տը՛սնում չըմ (Բ): 2. Հեգնանքի կամ դժգոհության արտահայտություն՝ անցանկալի մեկի գալու կամ անտեղի պահանջի՝ ասածի առթիվ: Պարավ ըս յը՛կալ, տու իր պակաս, վեր քը՛գ փոլ տամ (2):

- Պարավ մաշիս - Բարեմադթություն եւ շնորհավորանք նոր զգեստի՝ բնակարանի եւն առթիվ: Պարավ մաշիս, էտ հինջ լ'ալ շօր ը՛ս կը՛ցալ (2):

- Պարավ տալ - տեն Պարավ անել (1): Ըտըրանց մին էլ ա պարօվ տամ, ամմա էլիս բաղասխանը տամ չըն... (ՅԺՅ, V, 125):

- Պարավ տանել - տեն Պարավ անել (2):

- Պարավ տը՛սնել - տեն Պարավ ըս յը՛կալ:

- Պարավ քինիս - Ողջերթի արտահայտություն: Պարավ քինիս, հըղէտ թօ պարի ինի (Բ):

ՊԱՐԱՎ-ԽԵՐԱՎ - տեն ՊԱՐԱՎ (3):

ՊԱՐԱՎ-ՊԱՐԱՆՈՒՄ - գ. Մեկին ողջունելը՝ բարեւելը: Պարավ-պարալոնանը յը՛տը ըսքըսում ըն զըրոնց անելը (2):

- Պարավ-պարալոնը կըտըրցընել -

Մեկի հետ գծովել՝ հարաբերությունները լրիվ խզել: Էտ օրվանից Այդինը հըրըվանեն նըղը՛տ պարավ-պարալոնը կըտըրցընէս ա (2):

ՊԱՐԱՎՕԶ/ՊԱՐԱՎՕԶ (ռուս. *паровоз*) - գ. Շոգեքար: ...Մին տեղ էս վըզօնէն ըրըշկէն պըրավօզը պուք ըն տամ, վեր քընն ճո՛ր յօր օնէ... (ՅԺՅ, V, 647):

ՊԱՐԱՐԱՆՈՒԹ - գ. Հողը արգավանող դարձնելու՝ պարարտացնելու նյութ: Շաղ տըված աղը լանլ պարարտանոթ ա իլան տաննծ (ՆԼՂԺԲ, 100):

ՊԱՐԱՐ - տեն ՊԱՐԱՆՑ:

ՊԱՐԱՓԻՆ (ռուս. *парафин*, գերմ. *Paraffin*) - գ. Մոմի նման սպիտակ կամ դեղնավուն նյութ, պարաֆին: Պարաֆինը հանում ըն, կինուն ըմընը՛ցը ըրը՛խը քըսում, ծասկում (2):

ՊԱՐԶ՝ (գրբ. պարզ) - ած. 1. Պայծառ, հստակ, ջինջ: Ըտըղատ էլ, վեր հալան պարզ ա ինիս, Արախը ըրվաս ա (ԱԱ, 22): 2. Մաքուր, զուլալ, վճիտ: Մեր ըխպիրին ճո՛րը պարզ ճո՛ր ա (Բ): 3. Հասկանալի, դյուրըմբռնելի: Պարզ խոսակերքըն էլ չի կըլծի ըղնէս (2): 4. Անկեղծ, միամիտ: Պարզ մարթ ա Սանթուր դային (Բ): 5. Բացահայտ, ակնհայտ, ինքնին հայտնի: Պարզ զըրոնց ա (Բ): 6. մ. Պարզ կերպով, բացահայտորեն: Էտ մարթը շատ պարզ ա խօսում (2):

ՊԱՐԶԻԼ (գրբ. պարզեմ) - նբ. 1. Բացահայտել, հայտնաբերել, պարզ դարձնել: Պարզում ըն, վեր կըրթունը կօխկէ շինանց Ըրշակէն տըղան ա ըրալ (Բ): 2. տեն ՊԱՐԶՎԻԼ (2, 3, 4):

ՊԱՐԶՎԻԼ - 1. կբ. եւ չբ. ՊԱՐԶՎԻԼ (1)-ի: չբ. 2. Պայծառ՝ ջինջ դառնալ: Հավան պարզվում ա, ժըրօվոյթը նօրից քինամ ըն հանղը (2): 3. Զուլալ՝ վճիտ դառնալ: Վեր ճո՛րը պարզվում ա, քաշը էլիս թըխում ա գօլէն մաջը (ՅԱԲ, 15, 153): 4. Իրադրությունը պարզ դառնալ: ...Ըտեղ պարզվում ա, թան էտ ախճիկը յէտնան հունց կինի... (ԼՂԲ, 323):

ՊԱՐԶ-ՔԱՅԱՐԱՐԱՐ - ած. Խիստ պարզ՝ պայծառ՝ ջինջ՝ վճիտ եւն: Պարզ-քահարբար ախպուր ա Մէլիքին ախպուրը (2):

ՊԱՐԵԱՄՇ (գրբ. բարեպաշտ) - ած., գ. Իր կրոնի պատվերները ճշտությամբ կատարող, հավատացյալ, բարեպաշտ: Էս կընէկըն էնչանք պարեբաշտ ա իլան, վեր հիրիշտակների նըհէտ ա իլան խօսում (ՅԺՅ, VI, 619):

ՊԱՐԵԱՄՇՕԹՈՒՄ (գրբ. բարեպաշտություն) - գ. Բարեպաշտ լինելը, բարեպաշտի վարք՝ կենցաղ: Պարեբաշտությունը ամմեն մարթու պէն չի (2):

ՊԱՐԵԽՕՍ (գրբ. բարեխօս) - ած., գ.

Մեկի համար բարի խոսող՝ բարեխոսող (անձ): *Խըդճ տըղէն կախ ըն տամ, մին պարեխոս էլ չի իննում, թա լըհա կօխկան մին պարի խօսկ խօսէ* (2):

ՊԱՐԵԽՈՍԵԼ (գրք. բարեխօսեմ) - չք. Բարեխոսություն անել, ի նպաստ մեկի բարեխոսել: *Շէնին ախսախկալնէն հըրվաքվում ըն, քինամ խանէն կօշտը, պարեխօսում, էտ տըղէն ըզադում* (2):

ՊԱՐԵԽՈՍՈՒԹՈՒՆ (գրք. բարեխօսութիւն) - գ. Բարեխոսել, բարեխոսություն: *Վեր էտ թանջիրին պարեխօսութիւնը չինան, ըտըրան կախ ին տալու* (2):

ՊԱՐԵԿՕՐԾ (գրք. բարեգործ) - ած., գ. Բարի գործ կատարող (անձ), բարեգործ: *Պարեկօրծ մարթ ա վընքըցէ Զայրապէտյան Լէվօնը* (Բ):

ՊԱՐԵԿՕՐԾՈՒԹՈՒՆ (գրք. բարեգործութիւն) - գ. 1. Բարի գործ անելը, բարեգործ լինելը: *Պարեկօրծութիւնը ամմէն մարթու պէն չի* (Բ): 2. Բարեգործական արարք: *Ըտըրա պարեկօրծութիւնը լօխ կընհատում ըն* (Բ):

ՊԱՐԵՂՈՒԹՅՈՒՆ - ած. Զոգով բարի, բարեսիրտ, բարեհոգի: *Պարեղոութի կընէք ա Թամարը* (Բ):

ՊԱՐԵՎ - տէն ՊԱՐԱՎ:

ՊԱՐԸԼՈՒՄ - տէն ՊԱՐԸԼՈՒՄ:

ՊԱՐԸԿԵՆԹԱՆ - տէն ՊԱՐԻԿԵՆԹԱՆ:

ՊԱՐԹԿ/ՊԱՐՏԶ (գրք. պարտք) - գ. 1. Մեկից փոխարինաբար վերցրած գումար կամ ապրանք, որ վերցնողը պարտավոր է վճարել՝ հատուցել: *Պարտքը յըտանում ա, ամմա խէղճ շինանցին փող չի ճարըմ, վըր տա* (ՆԼՂԺԲ, 91): 2. Պարտականություն: *Ամմէն մարթ բիդի իւրան պարթկը կըդարէ իւրան մօրը ըռաշկէն* (2): 3. փխբ. Չհատուցված երախտիք՝ խոստում: *Ասում ա.- Տու ինձ մին օտէլ-խըմէլ ըս պարթկ, էրո՞ւշ վէ՞ն մին պէն* (2):

- Պարթկ անել - Փոխարինաբար մի բան վերցնել, պարտքով վերցնել: *Քիւնամ ա հըրըվանէն անա փուլ պարթկ անում, տըղէն փըսակում* (2):

- Պարթկէն տական պըրծընել/տոնս կ'ան - 1. Պարտքը մարել, պարտքից ազատվել: *Պարթկըն շատ ա, կարում չըմ պարթկէն տական պըրծընիմ* (Բ): 2. Մեկին վարձահատուց՝ երախտահատուց լինել: *Մարթ վէ՞ն մին վախտ կարէլ չի իւրան մօրը-հօրը պարթկէն տական պըրծընէ* (2):

- Պարթկը գ'օլ տալ - տէն Պարթկու մաջի թաղվել:

- Պարթկը, լոն տը՞հած, նի կըմընէն տօնը, օդտ տը՞հած՝ տոնս չի կ'ան - Պարթկը չմարելու դեպքում հետգիտեն կշատանա:

- Պարթկը պըկէն/վըզին գ'օլ տալ/չօքել/տեմ ըղնէլ/տեմ ինիլ - տէն Պարթկու մաջի թաղվել:

- Պարթկըն ա/ինի - Պարտավոր եմ, իմ պարտականությունն եմ համարում: *Ասում ա.- Պարթկըն ա, յը՞ն քու խօխօնցըտ յէթիմ չըմ թողլական* (2):

- Պարթկ մընալ - 1. Մեկին որոշ գումար կամ որոշ բան որպես տալիք ունենալ: *Զէնք մանէթը տամ ա, թա.- էլ օնիմ վէ՞ն, էն հէնգըն էլ պարթկ ըմ մընում* (2): 2. Որեւէ բան անհատույց թողած լինել: *Արշակը ինձ լըվօթուն շատ ա ըրալ, պարթկ ըմ մընացալ* (Բ):

- Պարթկու մաջի թաղվել/խըրվել - Շատ պարտք ունենալ: *էն ըմ պարթկու մաջի թաղված, մինը կա վէ՞ն, թա ք'օմնաք անէ* (Բ):

- Պարթկու տակ ըղնէլ/մընալ - 1. տէն Պարթկ մընալ: 2. տէն Պարթկու մաջի թաղվել:

- Պարթկու տակ քըցիլ - տէն Այնպես անել, որ մեկը պարտքի տակ ընկնի: *Բըդասըլ տըղան հօրը պարթկու տակ կըքըցի* (2):

ՊԱՐԹԿՕՍ (ռուս. партком) - գ., հպվ. Խորհրդային կարգերի օրոք կոլտնտեսությունների՝ հիմնարկների՝ գործարանների եւն կուսակցական կոմիտեի նախագահ: *Սավէտին վախտը հու վա՞ կըրք'ցալ կըլխօգէն պարթկօմէն ըռըջին ծըպտուն հանէ* (2):

ՊԱՐԻ (գրք. բարի, լավ, ընտիր) - ած. 1. Բնավորությամբ՝ եությամբ ոչ չար, բարեսիրտ, գթոտ: *Թափէղըն էլ էնքան պարի տըղա յա ընում, վեր թաքավըրօթունը տամ ա իւրան ախպօրը* (ՆԱԲ, 50): 2. Անվնաս, հեգաբարո, հեգ: *Պարի մարթ ա Սօկրատը, հու հինջ ասում ա, դանտի անում ա* (Բ): 3. Օգտակար, հանրօգուտ: *Տընաշինըտ իւրան գանքումը ըսկի մին պարի կօրծ ըրած չի* (Բ): 4. Բախտավոր, նպաստավոր: *Պարի հավա յա, լըհա կարում ըս՝ հօնձ ըրա* (Բ): 5. Լավ, գովելի: *Պարի անում օնէ խըչատուրը* (2): 6. Ուրախալի, ուրախություն պատճառող: *Պարի խաբարը վեր ըսկանում ա, կ'առնը մօրթում ա, շինացուց ծէն տամ դօնաղ* (2): 7. Այն, ինչ որ իր եությամբ լավ է՝ ազնիվ է՝ օգտակար է: *Մտտո՞ծ, պարին մեր ժողովուրդան անպակաս անիս* (2):

- Պարի աշկ - Բարի ցանկություն, բարեբեր՝ բարյացակամ հայացք՝ նայվածք: *Պարի աշկ օնէ հօնարա քաթըր* (Բ):

- Պարի աշկավ յէշիլ - Մեկի հանդեպ բարյացակամ լինել, հաջողություն՝ բարեբախտություն ընձեռնել: *Նախագան պարի աշկավ ա յէշիլ ժողովուրդէն* (Բ):

- Պարի ասթըխ - Բախտավորություն, երջանկություն, հաջողություն: *Մարթին բիդի պարի ասթըխ ինի*:

- Պարի ասթըխէն, պարի սըհաթէն - Անփորձանք, հաջող: *Պարի ասթըխէն, պարի սըհաթէն հօնձը պըրծէնք* (2):

- Պարի ասթըխու տակէ ծընվել - Բախտավոր՝ երջանիկ՝ հաջողակ լինել: *Պարի ասթըխու տակէ յա ծընվալ Մամիկօնը, հինջը օգում ա անէ, անմալ ա կամ* (Բ):

- Պարի Ըստոնծէն - տէն Պարի ասթըխէն, պարի սըհաթէն:

- Պարի կ'անլուտ - տէն Պարավ ըս յը՞կալ:

- Պարի ճանապար - Որեւէ տեղ մեկնողին ուղղված հրաժեշտի ողջույն: *Պարի ճանապար, ա՞յ իմ տանջված բալա, քը՞ք լ'ավ կըպահիս՝ հիվընդանաս վէ՞ն* (2):

- Պարի պըտօղ չի - Անարժան՝ խարդախ մարդ է: *Իզէն պարի պըտօղ չի, սա՞յաղ կաց* (Բ):

- Պարի քըշեր - Երեկոյան կամ գիշերը մեկին հրաժեշտ տալու արտահայտություն: *Դէ լ'ավ, պարի քըշեր, յը՞ս քը՞ցէ* (2):

ՊԱՐԻԿՈՒՄ - տէն ՊԱՐՈՒԿՈՒՄ:

ՊԱՐԻԿՈՒՆ - տէն ՊԱՐՈՒԿՈՒՆ:

ՊԱՐԻԿԱՍ (գրք. բարեկամ) - 1. գ. Ազգական, մտերիմ մարդ: *Ըստէղ պարիկամէրան մինը ասում ա.- Յէկաք, էս դօնըմըս էլ Կոնըթաղա դերին ծէն տանք...* (ԱԱ, 28): 2. ած. Մտերմական՝ սրտամոտ վերաբերմունք ունեցող: *Ռուսը մեր պարիկամըն ա* (2):

ՊԱՐԻԿԱՍ-ՉԱՐԻԿԱՍ - գ. հոգն. Ազգականներ՝ մտերիմներ եւ թշնամիներ: *Պարիկամ-չարիկամ լօխ հըրվաքվում ըն* (2):

ՊԱՐԻԿԱՆԹԱՆ - տէն ՊԱՐԻԿԱՆԹԱՆ:

ՊԱՐԻԿԱՍԱԿՕՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պարիկըմակօխ ինիլ/տը՞հնալ - Բարեկամների շատ գնալ-գալուց նեղվել: *Խը՞դճ Զանթէղըն ա Նախշունը լափ պարիկըմակօխ ըն տը՞հալ* (2):

ՊԱՐԻԿԱՍԱՍԱԼ (գրք. բարեկամանամ) - չք. Բարեկամ դառնալ, մտերմանալ: *Ըտըրանք պարիկըմանում ըն, իւրիւր ք'օմնաք ընէլալ ապըրում* (2):

ՊԱՐԻԿԱՍՅ(Ը)ՆԵԼ (գրք. բարեկամեցուցանել) - նք. ՊԱՐԻԿԱՍԱՍԱԼ-ի:

ՊԱՐԻԿԱՍՕԹՈՒՆ (գրք. բարեկամութիւն) - գ. 1. Բարեկամ լինելը, բարեկամական հարաբերություն: *Պարիկը-*

մօթունը լավ պէն ա, վեր կարիս անիս (Բ): 2. Բարեկամների՝ ազգականների խումբ: Պարիկըմօթունը հըվաքում ա, մին լավ քըփ ըն անում (2):

ՊԱՐԻԿԱՄԱԽԵՐ (ռուս. *парикмахер*, գերմ. *Perückenmacher*) - տէն ԴՆԼԼՆՔ:

ՊԱՐԻԿԱՄԱԽԵՐՈՍԿԻ (ռուս. *парикмахерская*) - տէն ԴՆԼԼՆՔԻՍԱՆԱ:

ՊԱՐԻԿԱԿԵՆՔԱՆ/ՊԱՐԸԿԵՆՔԱՆ/ՊԱՐԻԿԱԿԵՆՔԱՆ/ՓՈՐԳԻՆՔԱՆ (գրբ. բարիկետան) - գ. Մեծ պասին Նախորդող շաբաթվա տոն, բարեկետան: Միհենժ ժողովուրդը պարիկընթանըն էլ ա մըննան քըցնի (2):

ՊԱՐԻՊԱՍ (ռուս. *привасы*) - գ. Ուտելիքի պաշար: Ծին պիրիս ա պիռնիս ռուրան պարիպասավը, էտ շընէրէն նըհէտ էլիա ընգնէն հըղէն (ՀԺՀ, V, 282):

ՊԱՐԼՆԻՍ/ՊԱՐԸԼՆԻՍ - 1. գ. Առավոտյան ողջույն: Պարլիւս, Սանսոն դալի, էտ քըշէրավ ըշտըդ ըս քիւնիւմ (Բ): 2. փխբ. Օրվա այն պահը, երբ մարդիկ միմյանց բարի լույս են ասում, վաղ առավոտ: Տընաշինըտ տըմացալ չի, թա լընիա պարլուսը կա, քըշէրը հըղէ յա իլնի, քըցալ (Բ): 3. ձ. տէն Պարավ ըս յըկալ (2):

- Պարլիւս ասէլ - 1. Առավոտյան միմյանց ողջունել: Մուտանում ըն, պարլիւս ասում, կործը ըսքըսում (2): 2. Առավոտյան իրար հետ բաժակ խփելով՝ օդի խմել: Ասում ա.- Յըք մին պարլիւս ասինք, էլիա կըքինիս (2):

- Պարլիւս, Արշնիւս - տէն Պարավ ըս յըկալ (2):

- Պարլուսը մըթնըքըշէր շինիլ - Կոնծելով տարվել ու ժամանակի մասին մոռանալ: Կինուն կարասը պէնում ըն, պարլուսը մըթնըքըշէր շինիւմ (Բ):

- Պարլիւսը տըղը պահէլ - Իրար հետ չգտվել, համերաշխ լինել: Տահանք վէջ մին վախտ ռուրը նըհըտ կըրվում չըն, պարլիւսը տըղըն ըն պահում (2):

ՊԱՐԿ (գրբ. պարկ) - գ. Տոպրակ, պարկ: Կընէգը ուրիսացալ, պարկէրը, խուրջինը հըզըրից, թանգն քանդիրը յեր կալալ (ՀԺՀ, V, 524):

- Պարկավը լիւս ա՛ պերալ - Յեզնական արտահայտություն մեկի գալստյան առթիվ՝ հագիվ թե լավ բանի համար եկած լինի: - Յա՞քի, քու հաներ յըկալ ա: - Պարկավը լիւս ա՛ պերալ (2):

- Պարկը կօխէլ - 1. Մեկին խոսքով հաղթել: Յօշնաք ըն տամ, Մարուսան մարթին պարկըն ա կօխում (2): 2. Նեղել, ճնշել: Թաքավերը ռուրան նանգիրվէգիրներէն պարկըն ար կօխում (2):

ՊԱՐՅՈՐ - գ. Յերեկվա ողջույնի արտահայտություն: Պարյօր, Ալիսան (Բ):

- Պարյօր տալ - Յերեկը մեկին ողջունել: Յըրսանէքը վեր ըսկըսում ըն, մին ջանիլ մարթ էտ պըռավէն մուտանում ա, պարյօր տամ... (ՆԼՂԺԲ, 127):

- Պարյօր տըվօղ չինիլ - Վատ մարդ լինել, հետը շփվող՝ մտերմություն անող չունենալ: Բափկէնը հինչ մարթ ա՛, պարյօր տըվօղ էլ չօնէ (Բ):

ՊԱՐՊԱՐ/ՊԱՐՊԱՐ (գրբ. բարբառ (լեզու) - գ. Ընդհանուր լեզվի տարածական տարբերակը, բարբառ: Ղէ պարպառ ա, լի՛, ժուկ ա ընցալ, ժամանակ ա ընցալ, էս անումը փօխվալ ա... (ԱԱ, 23):

ՊԱՐՍ (գրբ. պարս) - տէն ԾԷՔ(2):

ՊԱՐՍԻԿ (գրբ. պարսիկ) - գ. Իրանի հիմնական ժողովրդի անվանումը կամ այդ ժողովրդին պատկանող անձ: Պարսիկնէն վար յէկալ ըն՝ խարջէրը վըհաքէն, ըտահանց միջընէրումը մինը իլնի ա՛նումը Միրգա (ԱԱ, 43):

ՊԱՐՍՈՒՐ - տէն ԲԱՐՍՈՒՐ:

ՊԱՐՍԱՎԵՐ - տէն ՊԱՐՍԱՎԵՐ:

ՊԱՐՍԱՎԵՐԿԵԼ - տէն ՊԱՐՍԱՎԵՐԿԵԼ:

ՊԱՐՍԱՎԵՐ/ՊԱՐՍԱՎԵՐ (գրբ. պարտաւոր (մեղապարտ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պարտավըր ինիլ - Որեւէ պարտավորություն՝ պարտականություն ունենալ: Ասում ա.- Յինչ ա՛, պարտավըր ը՛մ, անում չըմ (2):

ՊԱՐՍԱՎԵՐԿԵԼ/ՊԱՐՍԱՎԵՐԿԵԼ (գրբ. պարտաւորեմ (հանցավոր գտնվել) - չք. Պարտավորություն՝ պարտականություն ստանձնել: Ուստան պարտավըրվըմ ա, վեր մին շէփթումը պատը տինան ա, պըրծընէ (2):

ՊԱՐՍԱՎԵՐՑ(Ը)ՆԵԼ (գրբ. պարտաւորեցուցանեմ (դատապարտել, հանցավոր դարձնել) - նք. ՊԱՐՍԱՎԵՐԿԵԼ-ի:

ՊԱՐՍԱՎԵՐՕԹՈՒՆ (գրբ. պարտաւորութիւն (մեղապարտություն) - գ. Պարտավորություն, պարտականություն: Ամմէն մարթ չի ռուրան պարտավըրթօնը կըդարում (Բ):

ՊԱՐՏԲԻԼԵՐ (ռուս. *партизмет*) - գ., հպվ. տէն Պարտիլի բիլէթ:

ՊԱՐՏԸՎԵԼ - տէն ՊԱՐՏՎԵԼ:

ՊԱՐՏ(Ի)ՅԱ (ռուս. *партия*, ֆր. *parti*, անգլ. *party*, լատ. *partis*) - գ. 1. Քաղաքական կուսակցություն (հատկապես Խորհրդային կարգերի օրոք՝ կոմունիստական կուսակցություն): Սավէտին վախտը յերգիրը պարտիյան ա իլնի կառավարէս (Բ): 2. տէն ՕՅԻՆ (1): 3. Ապրանքների՝

առարկաների եւն որոշ (սովորաբար մեծ) քանակություն՝ խումբ: Մին պարտյա պիրում ըն, պիժընում ժողովուրդէն (2):

ՊԱՐՏ(Ի)ՅԱԿԱՆ - ած. 1. Կուսակցության (հատկապես կոմունիստական կուսակցության) վերաբերող՝ հատուկ, կուսակցական: Մին օր էլ շէնումը պարտիյական ժողով ա ինիւմ (2): 2. Կուսակցության (հատկապես կոմունիստական կուսակցության) անդամ: Պարտիյականնէն հըվաքվում ըն, ժողով անում (2):

ՊԱՐՏԻՅՆԻ (ռուս. *партийный*) - տէն ՊԱՐՏ(Ի)ՅԱԿԱՆ (1):

- Պարտիլի բիլէթ (ռուս. *партийный билет*) - Կուսակցական (հատկապես կոմունիստական) տոմս: Յունց ա պըտահում՝ Անդրի դային պարտիլի բիլէթը կուրցընում ա (2):

- Պարտիլի բիլէթը (ծըրքան) ինք՝ օնէլ/յըր օնէլ - Կուսակցությունից (հատկապես կոմունիստական) վտարել: Սավէտին վախտը լավըն էն ա իլնի՝ մարթին տիւրմն քըցին, քանց թա պարտիլի բիլէթը ծըրքան յըր օնին (Բ):

ՊԱՐՏՎԵԼ/ՊԱՐՏՎԵԼ (գրբ. պարտեմ (հաղթել) - չք. Յաղթվել, պարտություն կրել: Էն վախտըն էլ աղնիթ ա իլալ. հախթօղը պարտվօղէն կըլօխը կըտրում ա (ՀԱԲ, 15, 12):

ՊԱՐՏՎԵՅՆ/ՊԱՐՏՓԵՅՆ (ռուս. *портвейн*, գերմ. *Portwein*) - գ. Սպիրտային խառնուրդով քաղցր թունդ գինի: Պարտվէյնը դանստի յա հըրփըցընում (Բ):

ՊԱՐՏՓԵԼ (ռուս. *партифель*, ֆր. *porte-feuille*) - գ. Թղթապանակ: Թօխտը ծննիւմ ա, տինում պարտփէլումը, քինամ (2):

ՊԱՐՏՓԵՅՆ - տէն ՊԱՐՏՎԵՅՆ:

ՊԱՐՏՔ - տէն ՊԱՐԹԿ:

ՊԱՐՑ - տէն ՊԵՐՑ:

ՊԱՐՈՒԳՈՒՄ/ՊԱՐՈՒԳՈՒՄ/ՊԱՐԻԳՈՒԳՈՒՄ/ՊԱՐԻԳՈՒՄ/ՊԱՐՈՒԳՈՒՄ - գ. Երեկոյան կամ գիշերվա ողջույնի արտահայտություն: Մուտանում ա, թա.- Պարո՛ւգիւմ ծը՛գ, դարիք մարթ ըմ, ինձ էս քըշէրը դօնաղ ըրէք (2):

- Պարո՛ւգիւմ տալ - Երեկոյան կամ գիշերը մեկին ողջունել: Պարո՛ւգիւմ ա տամ, կօխկէն նըստում (2):

ՊԱՐՈՒՆ (գրբ. պարոն (իշխան, տեր, գլխավոր) - գ. 1. Մեծավոր, տեր: Ծըռէն փէշակըն էլ էն ա, վեր ռուրան պըրունէն լնիլ ծըռայի (ՆԱԲ, 36): 2. Տղամարդուն դիմելու հարգական բառ: Ղէ էլ հինչ կիրի՛մ, պարուն կազէթ կիրթօ... (ՋՏ, Ա, 37):

ՊԱՐՈՒՆ/ՊԵՐՈՒՆ - գ. Խանձարուրի մեջ փաթաթած երեխա: Քինամ ա, թա ծիւր պիրի, կամ, տըսնում՝ պնրիւրը կա վէջ (2):

- Պարնոր անել - Խանձարուրի մեջ փաթաթել, բարոյութ: *Էտ օխծին ճօտը պարնոր ըն անում, տինում մին թախտու յըրա* (ՀԱԲ, 15, 43):

ՊԱՐՕՐԻ (*ռուս. породный*) - ած. Ընտիր տեսակի՝ ցեղի պատկանող (միրգ, բանջարեղեն, կենդանի են): Պարօղի գիլանս ա, ամմեն մինը մին ճըղղապուրու մըջանք կա (Բ):

ՊԱՐՕՎ - տեն ՊԱՐՎ:

ՊԱՐՕՎԱԿԻՐ - տեն ՊՐՐՎԱԿԻՐ:

ՊԱՐՕՎԱՏԸՂ - տեն ՊՐՐՎԱՏԸՂ:

ՊԱՐՕՎՕԹՈՒՆ - տեն ՊՐՐՎՕԹՈՒՆ:

ՊԱՅ - տեն ՊԵՑ:

ՊԱՅԱԿԱ/ԲԱՅԱԿԱ (*գրբ. բացակայ* (*հեռավոր, օտար, հեռու մնացող*) - ած. Ոչ ներկա, ոչ առկա: Ասում ա. Պացակա մարթ չի կա, կարինք՝ ժողօվը ըսքըսինք (Ձ):

ՊԱՅԱՊԱՅ - տեն ՊԵՍԱՊԵՑ:

ՊԱՅԻԼ - տեն ՊԵՆԱԼ:

ՊԱՅԿԻԼ - տեն ՊԵՆԿԱԼ:

ՊԱՅՈՒՐ - տեն ՊԵՏՈՒՐ:

ՊԱՔ - տեն ՊԱՅՔ:

ՊԵՁԱ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ՊԵՁԱ կըտըրել - *հեզն*. Անքուն մնալ, չքնել: Սաղ քըշերը պեզն յա կըտըրալ, մեզ էլ թողալ չի, թա քոն ինկնք (Բ):

ՊԵՁԱԵՔ - տեն ՊԵՁԱԻՔ:

ՊԵՁԱԻՔ/ՊԵՁԱԵՔ/ՊԵՆՁԱԻՔ/ՊԵՆՁԱԵՔ - գ. Խեցեղեն ամանի կոտրված մաս՝ կտոր: Կօլան կօտըրում ա, պեզնիզնէն վեր ածում (Ձ):

ՊԵՁԱԸ - տեն ՊԱՍԱՐ (1):

ՊԵՁՈՒԿ/ՊԱՁՈՒԿ (*գրբ. բազուկ* (թել) - տեն ԹԵՎ (4):

ՊԵԹԿ(Ը)/ՊԸԹԿ(Ը)/ՊԵՏՔ(Ը)/ՊԸՏՔ(Ը) (*գրբ. պետք*) - տեն ՀԱՐԿԱՎԵՐ: Թաքուհին էտ տըղին աքըմ ա. թա վըրց ա, պեթըր չի (ՀԺՀ, V, 78):

ՊԵԹԿԱԿԱՆ/ՊԸԹԿԱԿԱՆ/ՊԵՏՔԱԿԱՆ - տեն ՀԱՐԿԱԿ(Ը)ՐԱԿԱՆ: Կօվան ըստացած կաթնը, յեղը ծախըմ ին, տանը հէտի պեթկական պընէր առնըմ (ԼՂԲ, 361):

ՊԵԺԱԿ - տեն ՊԱԺԱԿ:

ՊԵԺԻՆ/ՊԱժԻՆ (*գրբ. բաժին*) - տեն ՓԱՅ: Յօր ըն օնում ուրանց պեժինը, կամ տօն (ՀԱԲ, 15, 49):

ՊԵԺԻՆԵ/ՊԱժԻՆԵ - գ. Ծնողների՝ ազգականների կողմից ամուսնացող աղջկան տրվող ունեցվածք, օժիտ: Օխտը օր, օխտը քըշեր հըրսանէք ա անըմ, մըծ պեժինքալ ըխճըկանը ճընապար տինըմ... (ՀԺՀ, V, 39):

- ՊԵԺԻՆԵ կապած մընալ - Չամուս-

նանալ (հաճախ գործածվում է որպես անեծք՝ ուղղված ջահել աղջիկներին): ՊԵԺԻՆԵ կապած մընա, տըղէս խէ էն օրըն ըս քըցալ (Բ):

- ՊԵԺԻՆԵ յըրա նըստել - Հին սովորույթ, երբ աղջկա օժիտը փեսայի տուն տանելիս ազգականներից մեկը՝ սովորաբար տղա երեխա, նստում է օժիտի կապոցների վրա եւ տղայի՝ փեսայի հարազատներից որոշակի գումար ստանալով միայն՝ թույլատրում, որ օժիտը տուն տանեն: ՊԵԺԻՆԵ յըրա տըղա խօխա յա նըստում (Ձ):

ՊԵԺԻՆԵՎԱԵՐ/ՊԱժԻՆԵՎԱԵՐ - ած. Մեծ օժիտ ունեցող: Մին պեժինքալ վեր ախճիզ ա օգում, լ՛ալ ապրում (Ձ):

ՊԵԼ - տեն ՊԸԼ:

ՊԵԼԻ/ՊԸԼԻ (*ֆր. baile* (*դայակ, խնամակալ*) - գ. 1. Հարսանիքի քավոր, ով հարսանիքի ընթացքում ընկերակցում է հարսին ու փեսային, խաչեղբայր: Հըրսանէքին վախտը պէլին յէշում ա, տըրսնում մին քանէ ջանիլ օգում ըն կըռըվ քըցին (Ձ): 2. Այն անձնավորությունը, որ մկրտության ժամանակ ավագանից ընդունում է մկրտվածին՝ դառնալով նրա կնքահայրը: Էտ խօսըր պէլին շատ հարուստ ա ինում (Ձ):

ՊԵԼԵ/ՊԸԼԵ/ՊԸԼԵ/ՊԸԼԵ - գ. Կեչագիների ընտանիքին պատկանող ծառ՝ բոխի: ...Շէնին ըռըջին մին մըծ թեղէ ծառ ա իլան՝ քըշտէն երկու պէխէ (ԱԱ, 27):

ՊԵԼԻ - տեն ՊԵԼԵ:

ՊԵԼԿ/ՊԸԼԿ/ՊԸԼԿ (*գրբ. բողկ*) - գ. Խաչածաղկավորների ընտանիքին պատկանող բանջարաբույս եւ նրա արմատը՝ բողկ: Խաչին վախտը վեր պէխկ չիլանվ. էլ հինջ խա՛շ (Բ):

- ՊԵԼԿ նըման - Քաջառողջ, պնդակազմ, առույգ: ՊԵԼԿ նըման հըլիվոր ա Սըրքըրա դային (Բ):

ՊԵԼԿ-ՊԸԼԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ՊԵԼԿ-պէխկ անել - Կայտառ՝ առույգ՝ քաջառողջ լինել: Կօզի իննանում տըրըկան ա Սէրգի ապան, ամիա հնան էն ա պէխկ-պէխկ ընէս (Բ):

ՊԵԼԿՈՒԿ/ՊԸԼԿՈՒԿ/ՊԸԼԿՈՒԿ - գ. Մի տեսակ վայրի ճյուղավորված խոտաբույս: ՊԵԼԿՈՒԿ ըն քանդում, պիրում, վեր վերթնը յըրան բըրամա անէ (Ձ):

ՊԵԾ - տեն ՊԱԾ:

ՊԵԿ/ՊԱԿ (*գրբ. բակ* (*ոչխարների գոմ*) - գ. 1. տեն ԸՆՊՐԱՅԱՐ: 2. Ավերված՝ քանդված տեղ: Կամ ըն էտ պէկին պատերը քանդում, քարը տանում (Ձ): 3. Փոս, հոր: Աղվէտը վազ տալով քննում ա, բորդան ըղնում էտ խօր պէկը (Ձ):

ՊԵԿԱ - տեն ՊԵԿԱ:

ՊԵԿԱ/ՊԸԿԱ/ՊԱԿԱ (*գրբ. բակլայ*) - գ. Լոբազգիների ընտանիքին պատկանող բույս, ինչպես նաեւ այդ բույսի ունըր: Սէհէտ դըրըկընգանը աշկալըն ա ընգիւմ պէկան... (ՆԼՂԺԲ, 114):

ՊԵՀ - տեն ՊԻՀ:

ՊԵՀԱՐԸ/ՊԱՀԱՐԸ (*գրբ. բաղարջ*) - գ. 1. Չթթված խմորից թխած հաց: Չօբանը մին պէղարճ ա տինում ծերքէն (ՀԱԲ, 15, 55): 2. տեն ԿՐԹԱՅԱՅԱՅԱՅ:

ՊԵՍԱԿ/ՊԸՍԱԿ/ՊԱՍԱԿ - գ. 1. Տուղտագիների ընտանիքին պատկանող բույս՝ բամբակենի: Սըղափուն, վեր Ղարաբաղ պէմբակ չըն բիջըրիս (Բ): 2. Բամբակենուց ստացվող նուրբ սպիտակ թելերի փունջ՝ բամբակ: Պէմբակը թըրջում ա, տինում պիրանէն (Ձ): 3. Ուռենու ծաղիկներից անջատվող բամբականման թելերը: Քամէն հօռուն պէմբակը քըշում ա, ածում տընէրը (Ձ): ած. 4. փխբ. Փափուկ եւ սպիտակ: Պէմբակ հաց ա (Բ): 5. փխբ. Հնազանդ, մեղմաբար: Պէմբակ տըղամարթ ա Միրգան (Բ):

- Պէմբակ տըղնալ - 1. Սպիտակել: Մազէրը պէմբակ ա տըղնալ (Ձ): 2. Մեղմանալ, հնազանդ դառնալ: Ըտըրան վեր մին երկու հէտ թըխում ըն, պէմբակ ա տըղնում, ըսքըսում կօրծ անէլը (Ձ):

- Պիմբակու մաջի պահած - Փափկասուն: Պիմբակու մաջի պահած ախճիզը կարել չի կալ քըթէ (Բ):

- Պիմբակու քըթավ ճիւր խըմել/խըմընել - տեն Պըռըշնէն պիմբակալ թըրջիլ:

ՊԵՆ/ՊԱՆ/ՊԸՆ (*գրբ. բան*) - գ. 1. Խոսք: Տընաշինըտ մին պէն չի խօսում, թա ըսկանանք (Բ): 2. Միտք, մտադրություն: Ըտըրա պէնը կարել չըս կըլխու ըղնիս (Բ): 3. Իրողություն, իրադարձություն, դեպք, պատահար: Ըտըրանա յէտը շատ պէնէր ա յէկալ, քէցալ, պարպառն էլ ա խառնըվալ... (ԼՂԲ, 345): 4. Գործ, աշխատանք: Սէլիք-Շահ-նազարը մանըր կըծէս ա, գիղանս ա, վըր Պըրըպուղուն պընէրըն ա (ԼՂԲ, 393): 5. Սեռական անդամ: 6. Արդյունք: Տէսում ա, վեր պէն չի տիւս կամ, էծու նըման կըռանում ա, սըկսում մըկըկալը... (ՆԱԲ, 119): 7. Որեւէ բանի ոչ բացահայտ՝ կռահվող արտահայտություն՝ ակնարկ: ... Պըրըպուղին դանտի հըսկանում ա, վըր Սէլիքը պէն ա աքըմ (ԼՂԲ, 383): 8. Գործածվում է իբրեւ անորոշ անուն ամեն կարգի առարկայի՝ երեւույթի եւ փոխարեն: Յէշում ա տէսում՝ երկու մարթ մին պէնու վեր ըն թակում (ՀԱԲ, 15, 34):

- Պէն ա - Ով գիտե, հնարավոր է,

եթե հասկարծ: Ասում ա.- Պեն ա, վեր վրենընտ ըղնե մեր շենը, իմ ախպոր ասիս վեջ, վեր յըս սաղ ըմ (2):

- Պենա բեյխաբար - Իրավիճակին՝ իրողությանը անտեղյակ, անիրազեկ: Կըրիքոր կըզնըվիս ա, պենան բեյխաբար, դաման պիցըրընիս... (ԱԱ, 17):

- Պենա ըղնե - 1. տեն Կործա ըղնե: 2. Գործածությունից դուրս գալ, փչանալ: Չըխարակը պենա ընգալ ա (Բ):

- Պեն ածել - տեն Կործ ածել: Էտ ախպիրը էնքան վարար ա իլնլ, վեր էրկու ճեղաց ա իլնլ պեն ըծեյիս (2):

- Պեն անել - 1. տեն Կործ անել (ԿՕՐԾ՝ի տակ): 2. տեն Սին պեն անել:

- Պենան ըրվալ/մնիլում անել/պարզ՝ վիլ/տոն կնլ - Պարզվել, հայտնի դառնալ: Պենան ըրվալ ա, վեր Սեյրանը ըսկի էտ կըղոթունէն սըտ չի (2):

- Պեն ա, պըտահմուք ա - տեն Պեն ա:

- Պենա պըծընել - Աշխատանքներից թեթեանալ: Սաղ օրը կործ ըմ անում, էլիս պենա պըծընում չըմ (Բ):

- Պեն ասել - Որեւե բան ասել, համաձայն լինելը կամ չլինելը արտահայտել: Տըղան ըխճըկանը շատ ա խուսընում, ամիս ախճիգը պեն չի ասում (2):

- Պեն անե՝ պեն ըսկանանք - Այնպես խոսիր, որ հասկանալի՝ հաճելի լինի: Ասում ա.- Զինչ ըս լըվըկարկուտ անում, պեն անե՝ պեն ըսկանանք (Բ):

- Պեն անե՝ պենու նըման ինի - Ասածը անհեթեթություն՝ հիմարություն է: Խըրե՞ք խըտուրու-մըտուրու խօսե՞, պեն անե՝ պենու նըման ինի (Բ):

- Պենալ ըղնել/ինիլ - Գործով՝ աշխատանքով տարվել, որեւե բանով զբաղված լինել: Պենալ ա ըղնում, մընան քըցիւմ, վեր բիդի քինի հըրսանեք (2):

- Պենա քըցիլ - 1. տեն Կործա քըցիլ: 2. Գործածությունից հանել, փչացնել: Էնքան պինըցըրալ, ըրբան պենա քըցից (2):

- Պեն գիղնլ - 1. Որեւե գաղտնիք՝ տեղեկություն իմանալ: Թաքավէրը կըլխու վա ըղնում, վեր նծքնըր պեն ա գիղնում (2): 2. Որոշ չափով գիտելիքներ ունենալ՝ գրագետ լինել (հիմնականում գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): Սաբալ դասատու վա, պեն չի գիղնում (Բ):

- Պենը աչ քինիլ - տեն Կործը աչ քինիլ:

- Պենը Էն ա/ընդդրանում ա, վեր... - Իրողությունն այն է՝ այնպես է: Պենը Էն ա, վեր կիլթան չոնե՝ վար անե (2):

- Պենը ըղնել մինիս - տեն Կործը ըղնել մինիս:

- Պենը ընդդի հըսնել, վեր... - Գործը՝

իրավիճակը այնքան բարդանալ՝ սրվել, որ...: Պանը ընդդի ա հըսնում, վեր ըսկըսում ըն տահանք կըռեվ անելը (ՆԼՂԺԲ, 133):

- Պենը թանսվիլ/թանս քինիլ - տեն Կործը ծեխվել:

- Պենը ինիլ մինիս - 1. Մեկին վերաբերել: Ասում ա.- Մեր շենին կօղը էն ա, էտ ընդդրա պենըն ա (2): 2. Մեկի կարողություններին՝ հնարավորություններին՝ ուժերին համապատասխան լինել: Դարիք մարթը ասմա.- Էտ լըհա իմ պենըս ա, յըս բաննան ըմ (2):

- Պենը խարաբ (ինիլ, տըննալ) - տեն Պենը պիրթ (ինիլ, տըննալ):

- Պենը ծեխվել/ծեխ քինիլ - տեն Կործը ծեխվել:

- Պենը կըլծի կնլ - տեն Կործը կըլծի կնլ:

- Պենը կըլծի պիրիլ - Կործը կըլծի պիրիլ:

- Պենը կըտըր(վ)ել - Գործ չունենալ, պարապ լինել (գործածվում է հարցական ձեւով): Պենըս կըտըրվալ ա՞, վեր յըտ տըննում, քըզըտե խօրնա՞ք իփիմ (2):

- Պենը կըրակ ըղնել - Խիստ կըքոտվել, սեռական հարաբերություն ունենալու մեծ պահանջ գալ (սովորաբար կանանց մասին): Պենըս կըրակ ա՞ ընգալ, հինչ ըս էտ տըղըմարթկանցը հըտը ընգալ (Բ):

- Պենը հըսալ դիվանբաշուն - Ասում են, երբ իրավիճակը բարդանում է:

- Պենը հինչումըն ա՞ - Ո՞րն է իրողությունը՝ պատճառը: Պենը հինչումըն ա՞, խեթակում ըս էտ հիլվանէն (Բ):

- Պեն ըղնել - Աշխատել, բանել, գործել սկսել: Զիհիլնէն պեն ըն ընգալ, հծնծ ըն անում (2):

- Պեն ըմ ասում - տեն Բը՞գ պեն ըմ ասում:

- Պենը յըմբըրուղէն հըսնել - Ծեծկոտուք սկսվել: Օտում ըն, խըմում, վերչումը պենը յըմբըրուղէն ա հըսնում (2):

- Պենը պենան անց կենալ/ընցընել - Ուշ լինել, այլեւ ամեն ինչ անօգուտ լինել, ելք չլինել: Պըլընաս ա, սըկսէս ծըվծըվալը, ամմա դե պենը պենան ընցած ա ինիս (2):

- Պենը պենին օտել - տեն Կործը կործեն օտել:

- Պենը պեն կըպենա/նըհաշ կըտա - Գործի՝ աշխատանքի ընթացքում նոր հանգամանքներ կապարզվեն, գործը ցույց կտա հետագա անելիքը: Զարը ասմա.- Կործը ըսքըսէ՞, յըտնան պենը պեն նըհաշ կըտա (2):

- Պենը պենվալ/պեցվիլ - Գաղտնիքը

բացահայտվել: Պենը պենվում ա, Կն-փոնց Արամայիսին սուդի յըն տամ (2):

- Պենը պեց անել - Գաղտնիքը բացահայտել: Սուդյան պենը պեց ա անում, կօղէն քըցիւմ տիլուման (2):

- Պենը պընդիլ - Գործը՝ իրավիճակը բարդանալ: Թօռը նի յա օնում, պենը պընդիւմ, հծնծ ընտղնէն մընամ ըն մնթնալ (Բ):

- Պենը պըծընել - 1. տեն Պենը պենան անց կենալ: 2. տեն Պենը կըտըր(վ)ել:

- Պենը պիրթ (ինիլ, տըննալ) - Վիճակը՝ գործերի ընթացքը վատ՝ անհուսալի (լինել, դառնալ): Քաջալը տէսնում ա, վեր պենը պիրթ ա, յեխծան տիլս ա կամ, փախծում... (ԶԺԶ, VII, 387):

- Պենը տըննալ - տեն Կործը տըննալ:

- Պենը օնգատը ըղնել - Գործը հաջողվել: Ժըղօվիթը նի յա մըտալ դօթալ, պենըն էլ օնգատըն ա ընգալ (ՆԱԲ, 94):

- Պենին/պենիտ/պենիս անըմը հինչ ա՞ - Պարապ է, անգործ է: Պենիտ անըմը հինչ ա՞, խեթակում չըս ծեր բօստանը պիհիս (Բ):

- Պենին կենալ - տեն Կործեն կենալ:

- Պենին տակըն էլ գիղնլ, կըլծիլն էլ - Ամեն ինչ իմանալ, գործի՝ իրավիճակի բոլոր մանրամասնություններին տեղյակ լինել: Ալծն լալ դիլգա՞ր ա, պենին տակըն էլ ա գիղնում, կըլծիլն էլ (Բ):

- Պենին տակէն պեն ինիլ - Գործի մեջ գաղտնիք կամ այլ հանգամանքներ լինել: Վեգիրը կըլծի ա ըղնում, վեր պենին տակէն պեն կա, ամմա սնս չի անում (2):

- Պեն կըլխու ըղնել - 1. Գլխի ընկնել, հասկանալ: Զիշկան ասում ա, էտ խօխան պեն չի կըլխու ըղնում (2): 2. Բավականություն ստանալ: Անհամ մէս ա, օտում ընք, օտում, պեն չընք կըլխու ըղնում (Բ):

- Պեն շինիլ - 1. Որեւե գործ գլուխ բերել: Զիշկան չըղչարվում ա, կարում չի պեն շինի (2): 2. Խոսակցության՝ բամբասանքի նյութ դարձնել: Ըսկէտուրը հարթնանը ալեգը պեն ա շինում, շենավը միս անում (2):

- Պեն չի կա - Ոչինչ, հոգ չէ: Պեն չի կա, լաց մէր ինիլ (Բ):

- Պեն չօնիս - տեն Կործ չօնիս:

- Պեն պենալ ածել - Որեւե բանով զբաղվել: Խե հըպարապ ըս, խե միս պեն չըս պենալ ածում (Բ):

- Պեն տըննալ/տիլս կնլ - Արդյունք՝ ցանկալի հետեւանք ստացվել, հաջողվել: Կործ բիդի անիս, վեր պեն տըննալ (Բ):

- Պեն տը՛սնալ - տեն Կործը տը՛սնալ:

- Պենու ըղնել - տեն Պեն ըղնել:

- Պենու իրը՛ս տը՛սնալ - Որեւ բան ստանալ՝ վայելել՝ ճաշակել: Կընէ՞ք թա.
- Ա մարթ, կօգի բաղվանջի յըս, ըսկի պէնու իրը՛ս չըմ տը՛սնում (2):

- Պենու յըրա ինիլ - 1. Գործ ունենալ, գործով զբաղված լինել (հաճախ գործածվում է հեգնաբար): 3ինչ պէնու յըրա յը՛ս միհէնք (Բ): 2. Չդի լինել: Իգէն էն ա պէնու յըրա, կօրծ չօնիս (Բ):

- Պենու նըման ինիլ - Որեւ արժեք ներկայացնել, արժեք ունենալ (հաճախ գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): 3նրը կըզնըվում ա, թա.- էս պէնու նըման չի, միհըն էլ չի՛նի (2):

- Պենու պէթկ ինիլ/կիլ - Պետքական՝ պիտանի լինել: Ասում ա.- Պէնու պէթկ կիհի, յը՛ր կիլ (2):

- Պենու վը՛ռա ինիլ/վէր ըղնել - տեն Մարթու վը՛ռա ինիլ (ՄԱՌԹ-ի տակ):

- Պենու տար - 1. տեն Կործու տար: 2. Որեւ վատ արարք՝ զանցանք՝ հանցանք կատարած: Ասում ա.- Թաքավէրըն ապրած կէնա, սօտ ըն ասում, յը՛ս ըտի պէնու տար չըմ, յը՛ս գանքումըս կըղօթուն ըրած չըմ (2):

- Պենու տը՛ղ տիհիլ - 1. Գնահատել, կարեւորություն տալ, ուշադրության արժանացնել (հաճախ գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): 3ասան բեգը տահանց պէնու տը՛ղ չի տիհիւմ (ՅԺՅ, VII, 187):

- Պենու տիհիլ - տեն Կործի տիհիլ (2):

- Պեն փըռնել - տեն Կործ փըռնել:

ՊԷՆԱԼ/ՊԷՆԱԼ/ՊԱՆԱԼ/ՊԱՆԱԼ/ՊԱՆԱԼ (գրք. բանամ) - Նը. տեն Պեց անել: ՊԷՆԱԼ - տեն ՊԷՆԱԼ:

ՊԷՆԱԼ/ՊԷՆԱԼ (գրք. պիհն) - ած. 1. Ամուր, հաստատուն: Պէնդ պատեր ա յը՛խծուն պատերը (2): 2. Կարծր: Պէնդ պաներ ա, կըրէս չըմ օտիմ (Բ): 3. Ուժեղ, կուռ: Պէնդ ծըրք օնէ Վանօ դային (Բ): 4. Խիստ: Էս ծըմը՛ռը պէնդ ծըմը՛ռ ա (Բ): 5. Թանձր: Պէնդ խըմօրը պատան չի կէնալ (2): 6. Դիմացկուն: Պէնդ քանդիր ա, կըտըրվէլ չի (Բ): 7. 3աստատ, անհողողող: Պէնդ մարթ ա իլնլ Թեվանը, ուրան խոսկէն տարը (2): 8. ժլատ: Պէնդ կընէ՞ք ա Սօնիշկան, դըմիշ չի անում, թա հացան բօլ-բօլ տա խօնը (Բ): 9. Կապ, դժվար գործող (փորի՝ ստամոքսի մասին): Խոփսէն փօրը պէնդ ա (Բ): 10. Ամուր կերպով: Պէրըմ ըն քանդիրը պէնդ կապըմ, կախ տամ (ՅԺՅ, V, 18): 11. Ուժգին, ուժգնորեն: Պէնդ թըխում ա, օշափը վէր ա ըղնում (2): 12. Սաստիկ,

սաստկորեն: Ախըրը, էտ սըղաթէտ կէղած պըհես ըք էնչաք վախտ, վէր պէնդ մըթնէս ա (ՅԲ, 345):

- Պէնդ կէնալ - 3աստատ մնալ, չընկճվել: Ասում ա.- Պէնդ կացէք, միհ շէփթանը յը՛տը կըլան ըմ (2):

- Պէնդ նը՛ստա կէնալ - 1. Եռանդուն ու հաստատակամորեն ձեռնարկել մի բան: Մարթ կօրծան պէնդ բիդի նը՛ստա կէնա, վէր անն կա (2): 2. Ձեռք չքաշել, օձիքը բաց չթողնել: Նանգիրը տը՛սնում ա, վէր տա պէնդ ա նը՛ստա կացալ, ըռազի յա կէնում (2):

- Պէնդ վը՛նը կէնալ - 3ամառել, իր ասածը պնդել, դիմադրել: Էտ խօխան պէնդ վը՛նը ա կընաս, թա.- Ասէլ չըմ, վէր ասէլ չըմ (ՅԺՅ, V, 289):

ՊԷՆԱԼԵՎ - տեն ՊԷՆԱԼԵՎ:

ՊԷՆԱԼԵՎ - տեն ՊԷՆԱԼԵՎ:

ՊԷՆԱԼ - տեն ԽԱՌԱ (1):

ՊԷՆԱԼԿ - տեն ՊԷՆԱԼԿ:

ՊԷՆԱԼԿ/ՊԷՆԱԼԿ (ռուս. пиджак, անգլ. peajacket) - գ. Պիջակ, կիսաբաճկոն: 3նրը պէնջակը հանում ա, ծառան կախ տամ, ինքը փախծում (ԲՅԲ, 49):

ՊԷՆԱԼՈՐ - տեն ՊԷՆԱԼՈՐ:

ՊԷՆԱԼՈՐ/ՊԷՆԱԼՈՐ/ՊԱՆԱԼՈՐ (գրք. բանջար (կանաչեղեն, բանջար) - գ. Եղիշագգիների ընտանիքին պատկանող բույս, եղիս: Պէնջանը քաղէլը տիծէր ա (Բ):

ՊԷՆԱՅԱ - տեն ՊԷՆԱՅԱ:

ՊԷՆԱՅԱՆԵՐ - տեն ՊԷՆԱՅԱՆԵՐ:

ՊԷՆԱԼ/ՊԷՆԱԼ/ՊԱՆԱԼ/ՊԱՆԱԼ/ՊԱՆԱԼ (գրք. բանամ) - Նը. տեն ՊԷՆԱԼԵՎ - կը. եւ չը. 1. ՊԷՆԱԼԻ-ի: չը. 2. տեն ՊԱՌԶ՝ ՎԻԼ (2): 3. Տրամադրությունը բարձրանալ: Վէր միհ էրկու ըստաքան խըմում ա, պէնվում ա (2): 4. Գաղտնիքը մեկին պատմել՝ խոստովանել, մեկի առջեւ սիրտը բացել: Էտ ախի՞դը պէնվում ա, մօրը լօխ ասում (2): 5. Սկսվել, վրա հասնել (օրը, ցերեկը, առավոտը եւն): Կարունքը վէր պիհնվա ա, արչը քունը տը՛ղա յէր ա կընաս, տըսնաս՝ հոնիհ ծաղկած (ԱԱ, 73):

- Պեցված գիլ/վարթ/ծաղե՞ք - տեն Պեցըված գիլ:

ՊԷՆԱԼԼ - տեն ՊԷՆԱԼԼ:

ՊԷՆԱԼԻԹ/ՊԱՆԱԼԻԹ - գ., ած. Վարձով աշխատող (անձ), բանվոր: Էտ տըղան դըչըղնէրէն ասմա.- Յը՛ս ծը՛գ նըհրէտ էն վախտը կըրընգըրանամ, վէր պէնվոր մարթակսց ծը՛րք չի տաք (2):

ՊԷՆԱՅԱ/ՊԷՆԱՅԱ (ռուս. пенсия, լատ. pensio) - գ. Ծերության՝ հաշմանդամության եւն համար պետության հաշվին քաղաքացիներին կանոնավորա-

պես տրվող դրամական նպաստ, կենսաթոշակ: Պառավը ասմա.- Կըլխավը շօռ տամ հօքիւմնթին, պէնայան ըստանում ըմ, ապըրում (2):

ՊԷՆԱՅԱՆԵՐ/ՊԷՆԱՅԱՆԵՐ (ռուս. пенсионер) - գ., ած. Կենսաթոշակ ստացող (անձ), կենսաթոշակառու: Պէնցյանէր մարթ ա Բուդդան դային, ամմա էլ-հա սաղ օրը կօրծ ա անում (Բ):

ՊԷՆ ՈՒ ԿՕՐԾ - գ. Աշխատանք, զբաղմունք: Պէն ու կօրծ չօնէ, սաղ օրը հըպարապ շօռ ա կամ (Բ):

- Պէն ու կօրծա ըղնել - տեն Կօրծա ըղնել:

- Պէն ու կօրծա քըցիլ - տեն Կօրծա քըցիլ:

- Պէն ու կօրծը ջիյրանէն պօգէրը յը՛ր ինիլ - Գործ՝ զբաղմունք չիլնէ՛ չճարվել, պարապ մնալ: ...Բախտըս քարին ու կապին տէմ ար ընգալ, պէնըն ու կօրծը ջիյրանէն պօգէրը յէր իլնլ (ՋՏ, Ա, 125):

ՊԷՆ-ՓԵՇԱԿ/ՊԷՆՓԵՇԱԿ/ՊԷՆՓԵՇԱԿ - տեն ՊԷՆ ՈՒ ԿՕՐԾ:

ՊԷՇ - տեն ՂԸՐԱՂ (1):

ՊԷՉԵՆ (ռուս. печень) - գ. տեն Սը՛վ թօք:

ՊԷՊԵՎ - տեն ՏԵՊԵՎ:

ՊԷՊԵԼՆԻՅԱ (ռուս. пепельница) - գ. Ծխախոտի մնացուկը եւ մոխիրը մեջը թափելու աման, մոխրաման: Էնքան պապոզօգ ա քաշնլ, պէպէլնիցան մօխրալ լըցցալ ա (Բ):

ՊԷՊԻՎ - տեն ՏԵՊԵՎ:

ՊԷՌ - տեն ՊԷՌՆԸ՛:

ՊԷՌ(Ն)ԷԼ/ՊԷՌ(Ն)ԷԼ/ՊԱՌՆԱԼ (գրք. բեռնել) - Նը. 1. Բեռը՝ ծանրությունը գրաստի՝ փոխադրական միջոցների վրա՝ մեջ դնել, բարձել: 3իննրոն տա-կէն քարը պարան ըն տաս, աղվէսին վը՛սկէն պըռնէս էտ օխտը ծօրոն, քիս (ՅԺՅ, V, 295): 2. փխր. Ծանրաբեռնել: Աղան նոքըրնէրէն կօրծալ պէռնում ա, ինքը քօն իննում (2):

ՊԷՌՆԸ՛/ՊԷՌՆԸ՛/ՊԷՌՆԸ՛ (գրք. բեռն) - գ. 1. Փոխադրելի ծանրություն՝ իր՝ նյութ: Վէր թըկէցէր, կավը կաթնը չի տալ, էշը պէռնըտ տանէլ չի... (ՆԱԲ, III, 170): 2. Ծանրության՝ իրերի այն քանակը, որ միանգամից կարելի է փոխադրել: Միհ պէռնը փնդ ա անում, էշին պէռնում, քիսամ (2): 3. փխր. Մեկի վրա դրված՝ ընկած պարտավորություն՝ աշխատանք՝ հոգս: Էտ բաղը Սուղուն հը՛տէ մը՛ծ պէռն ար, կարում չար բըջմիրի (2):

- Պէռնանը տակէն տընքալ - 1. Ծանր բեռ ունենալ մեջքին: Ծիհ պէռնանը տակէն տընքամ ար, կարում չար

պիցքորանա էտ կըծանալը (Ձ): 2. Խիստ ծանրաբեռնված լինել: Ամբողջ, վեր թռնելը կամ ին դաջ, այսին պէնսանը տակէն տընքամ ար (Բ):

- Պէռնը տըռնալ մինին հըհտէ/ըրա - Մեկին ծանրաբեռնել իր հոգսով: Յիվանդը պէռնը կըտըռնա տընըցուց հըհտէ (Ձ):

- Պէռնը փըռնել - Ճանապարհվելու պատրաստ լինել: Յաղուգ պէռնըտ փըռնալ ըս, էտ ըշտըդ ըս օգում քինիս (Բ): Պէռնը - տեն Պիռնը:

Պէռնը-Պէռնը - տեն Պէռնը:

Պէռնը-Պէռնը (նը)-Պէռնը-Պէռնը - կը. ե. չը. Պէռնը-Պէռնը:

Պէռնը/Պիռնը (ռու. *necok*) - գ. Շաքարավազ: Էն վախտըն էլ պտուկ չի իլնլ, թա վարենի իփինք (Ձ):

Պէռնը - ած. Անվայել, անպարկեշտ (խոսքի մասին): Ըշտըդ քինամ ա, մին պէտըռ խօսկ բիդի ասէ (Ձ):

Պէռնը - ած. Անվայել՝ անպարկեշտ խոսող: Պէտըռէ՛ մարթ ա խուջանց Խապը (Բ):

Պէռնը-Պէռնը - տեն Պէռնը (Բ):

Պէռնը - տեն Պէռնը:

Պէռնը (Բ)-Պէռնը (Բ) - մ. Անվայել կերպով, անպարկեշտորեն: Էս բիդա-սըլըն էլ մին քանէ իւրան նըմանը կըլ-խէն ա հըվաքում, պէտըռ-պէտըռ խօսում (Ձ):

Պէռն - տեն Բիռն:

Պէռն/Պէռն (ռու. *nemlya*) - գ. 1. Իրար ագուցվող երկու շարժական մասից բաղկացած հարմարանք, որի մի մասը ամրացվում է դռանը՝ պատուհանի փեղկին, մյուսը՝ շրջանակին, եւ որի օգնությամբ բացվում եւ փակվում է դուռը՝ փեղկը, ծխնի: Մըղակէն պէտլան պուք ա կամ, մըղակը մընամ ա կախ իլնն (Ձ): 2. տեն ԿոնճոկԱՍԱՐ:

Պէռն - տեն Պէռն:

Պէռն - տեն Բիռն:

Պէռն (Բ) - տեն Պէռն (Բ):

ՊէռնԱՍԱՐ - տեն ՊէռնԱՍԱՐ:

Պէր (գրք. բեր (կենդանիների արտադրություն կամ ծնունդ) - գ. Անասունների, հատկապես կովերի զուգավորվելը՝ բեղմնավորվելը: Կարունքը վեր կամ ա, կըվերեն պէրը ըսքըտում ա (Բ):

- Պէր ածել - Զուգավորել, բեղմնավորել (կենդանիների մասին): Քանն քըցնում ըն նըխերեն մաջը, վեր կըվերեն պէր ածէ (Ձ):

- Պէր ըս յըկալ՝ ծընէ - Յեզնաբար ասում են նրանց, ովքեր որեւէ բան են խոստացել կամ պարտավորություն են վերցրել. խոստացել՝ պարտավորվել եւ, ուրեմն կատարիր:

- Պէր կ'ալ - Զուգավորվել, բեղմնավորվել (կենդանիների մասին): Ծէնումը քանն չի կա, թա կըվերեն պէր կ'ան (Բ):

ՊէրԱՎ/ՊէրԱՎ/ՊէրԱՎ (գրք. բարակ) - ած. 1. Ոչ հաստ, նվազ հաստություն ունեցող: Մին պէրակ տախտակ ա յօր օնում, թըխում, էտ ծակը օնում (Ձ): 2. Ոչ հորդ, նվազ, քիչ: Միհէնգ՝ ախպիրը էլիւն տոն ա յըկալ, ամմա շատ պէրակ ա (ԱՎ, 61): 3. Բարեձեւ, ճկուն, նուրբ: Պէրակ մաշկ օնէ Յէրսիլն (Բ): 4. Զգայուն, դուրազագաց: Պէրակ սըրտ օնէ մէր Աղասին (Բ):

- Պէրակ ախպիր - 1. Սակավաջուր աղբյուր: Ռուսէն ախպիրը պէրակ ախպիր ա (Բ): 2. Սակավ, բայց մշտական եկամուտ: Էտ բօստանը Կըրիքօրէն հըհտէ մին պէրակ ախպիր ա (Ձ):

- Պէրակ մանէլ - Յիվանդության պատճառով հետզհետեւ հյուծվել՝ նիհարել: Էտ ախճիգը ըտի պէրակ մանում ա, մըռնում (Ձ):

- Պէրակ քամէ - Թույլ՝ մեղմ քամի, զեփյուռ: Մին պէրակ քամէ յա պիցքորանում, հօնն ընտղեն լնգան ըն քաշում (Ձ):

ՊէրԱՎ - տեն ՊէրԱՎ:

ՊէրԱՎ/ՊէրԱՎ/ՊէրԱՎ (գրք. բերան) - գ. 1. Երկու ծնոտների միջեւ ընկած խոռոչը շրթունքներից միևեւ ըմպանը՝ բերան, ինչպես նաեւ գազանների՝ թռչունների երախը՝ կտուցը: Մին վախտ գործնանում ա, տըհսնում առնծնուն պիրինեն ընըր-փալալ (ՅԾՅ, V, 533): 2. Շրթունքների գծագրությունը՝ կտրվածքը: Էտ ըխըր-կանը շատ դաշանգ պէրան օնէ (Բ): 3. փիթ. Կտրող գործիքների սայր՝ շեղբ: Տինակէն պէրանը շատ ա սօր, սայաղ կաց (Բ): 4. Ամանի՝ անոթի վերին մասը՝ ելքը: Կօծէն պէրանը նըդ ա իննում, ըծէլիս ծնորը վեր ա տըռնում (Ձ): 5. Սամեջ առարկաների անցքի սկիզբը՝ մուտքը, եւ վերջը՝ ելքը: Թըվանգին լնլին պէրանը խաշէմնալ լըցվալ ա (Ձ): 6. Մարդ, անձ (իբրեւ ուտող միավոր): Խըդըդ հինէ ա՛նէ, տանը օխտը պէրան կա, մինակ ինքըն ա կօծ անում (Բ): 7. Անցք, ծակ, մուտք: Վըրվանէն պէրանը նըդ ա իննում (Ձ): 8. Գետաբերան: Կըտեն պէրանը էն ա Ըրգիւննաշա ծմակումը (Բ): 9. Կրկնության քանակ, անգամ (ասելու՝ խոսելու մասին): Քանէ՛ պէրան ըմ ասալ, ըսկանում չի (Բ): 10. Դիմացը, առջեւը: Քամուն պիրանումը նըստէլ չըն (Ձ):

- Պէրանը էրանը մածնէլ էլ ա փը-չնում, յըտնան օտում - Մի բանից տու-ծածը խիստ զգուշավոր է դառնում:

- Պէրանը ըղանծվիլ - տեն Պէրանը չուրանալ:

- Պէրանը թանուգ պահել/պէնալ - Պարկեշտ խոսել, չհայիոյել: Ուշունց չի տան, պէրանըտ թանուգ պահէ (Բ):

- Պէրանը թըրջիլ - տեն Բօղազը թըրջիլ:

- Պէրանը խերավ պէց անէլ - Լավ՝ բարի բան ասել: Պէրանըտ խերավ պէց ըրա, հունց թա՛ թա կարկուտ ա կըլա-կան (Բ):

- Պէրանը ծեփէլ - տեն Պէրանը կա-պէլ:

- Պէրանը ծըռէլ - տեն Պէրան ծըռէլ:

- Պէրանը ծոխալ լըցընէլ - Սպանել, սատկացնել (հրազենով): Ասում ա.- Սոն ըրա, թա չէ թըվանգը կըպիրիմ, պէրանըտ ծոխալ լըցընիմ (Ձ):

- Պէրանը ծոխալ կապէլ - Բարեկենդանին վերջում ձու ուտել: Աննա՛ ա՛ պարիկը՝ նթանէն վեր քըփ անին, պէրանը ծոխալ կըկապին (Ձ):

- Պէրանը կաթնուտ ինիլ - տեն Պի-րանան կըթնավըտ կ'անլ:

- Պէրանը կապ - 1. Գաղտնապահ: Պէրանը կապ մարթ ա Վաղօն, կօխկէն մարթ էլ մօրթիս, վէշ մին տըդ ասէլ չի (Բ): 2. Զխոսկան: Պէրանը կապ հարթ-նու նըման մին պէն չի խօսում, թա ըս-կանաա (Բ):

- Պէրանը կապէլ/կուպ(ըր) անէլ - 1. Խոսել չթողնել, խոսքով լռեցնել: Լնլվա-նէգ կընէգ ա Արիսակը, վէշ մինը կարում չի ընդըրա պէրանը կապէ (Բ): 2. Լռել, պապանծվել: Յինչ ըս պէրանըտ կա-պալ, մին պէն էլ տու անէ (Ձ): 3. Կաշա-ռել, կաշառելով լռեցնել: Փոլ ա պարթկ անում, սուրյին պէրանը կապում (Ձ):

- Պէրանը կապէլ-նըստէլ - 1. Լուռու-մունջ նստել, խոսակցությանը չխառն-վել: Լօխ զըրոնց ըն անում, ծընըդօտում, ինքըն էլ պէրանը կապում ա, նըստում (Ձ): 2. Ոչինչ չուտել՝ չխմել: Պէրանը կա-պալ ա, նըստալ, վէշ մին պէն օտում չի (Բ):

- Պէրանը կապիս՝ վըհալը կըխօսէ - Ասում են շատախոս մարդկանց մասին:

- Պէրանը կըրակ ըղնէլ - Ուտելու մեծ ցանկություն՝ տենչ ունենալ (սովորաբար գործածվում է հարցական ձևով): Պէրանըտ կըրակ ա՛ ընգալ, էս շօրվան խէ լօխ կերալ ըս (Բ):

- Պէրանը համ ըղնէլ - 1. Բերանից անախորժ հոտ գալ: Էնքան սըխտօր ա կերալ, պէրանը համ ա ընգալ (Բ): 2. Մի բանի համը՝ հաճույքը չմոռանալ եւ կրկին ցանկանալ: Գնքին մէհէտ վըրս ա ըրալ, պէրանը համ ա ընգալ (Ձ):

- Պերանը հավաք պահել - Խոսելիս չափավոր լինել, ավել-պակաս չխոսել: Վեր ամեն մարթ պերանը հավաք պահել, լոխ կըղոզի (2):

- Պերանը հըղաղել/հը(ղ)ըղորել - Բերանը՝ քիթամոռոքը ջարդել՝ արյունվա անել: Ըտըրան մին օր էլ կըղօթուն ընէլիս փըռնում ըն, պերանը հըղաղում (2):

- Պերանը հըմըղ(ը)նել/քըխծըր-ց(ը)նել - 1. Քաղցր բան ուտել կամ մեկին քաղցր բան հյուրասիրել: Իվան Մարկոփիչը յալլըֆըր պինան ա, մեր պիրընեն հըմըղընէս... (ՀԲ, 345): 2. Մեկին կաշառելով կամ խոստումներ տալով՝ լռեցնել: Բըրիգադիրը նախագէն պերանը հըմըղըրավ, վեր կօրծա տուն չըքըցի (2):

- Պերանը հօփ - տեն Պերանը կապ:

- Պերանը հօփ օնել - տեն Պերանը կապել:

- Պերանը ճըղած/ճօթըռած - 1. Անգաղտնապահ, բացբերան: Պերանը ճըղած մարթին քըշտեն բիդի վէշ մին պէն չասիս (Բ): 2. Վայրահաջ, շատախոս, ավել-պակաս խոսող: Պերանը ճօթըռած կընէֆ ա, սաղ օրը էն ա տական-կըլ-խան խուսէս (Բ):

- Պերանը ճըղել/ճօթըռել - տեն Բօղազ ճըղել:

- Պերանը ճիրըկանիլ - տեն Պիրանեն ճիրերը քինիլ:

- Պերանը յըկածը ասել - Առանց մտածելու՝ կշռադատելու խոսել: Պերանը յըկածը ասել չըն, կըմըտածին, յըտ-նան խօսին (2):

- Պերանը յըղել/յըղօտել - 1. տեն Պերանը կապել (3): 2. Կերուխում քեֆ անել: Լըրիա վեր ծըրքը փուկ ա ըղնում, մեր Արսէնը դաստի հընգերունցը հըվաքում ա, պերանը յըղում (2):

- Պերանը յըղօտվել - Հարստանալ: Պահէստապետը էնքան ցօրէն ա ծախալ, պերանը յըղօտվալ ա (2):

- Պերանը նի մըննել - 1. Մեկին շատ մոտիկ կանգնել: Հինչ ըս պերանըս նի մըտալ, պատառ տէն կաց (Բ): 2. Մեկի խոսքը ուշադիր լսել: Նախագան վեր խօսում ար, բըրիգադիրնէն պերանըս նի մըննում (2):

- Պերանը շաղ տալ - 1. Վայրահաջել, ավել-պակաս խոսել: Էտ կընէֆը սաղ օրը քինամ ար ըստըֆը-ընըրֆ պերանը շաղ տամ (2): 2. տեն Պերանը հըղաղել:

- Պերանը շօռ ածել - 1. Ուտելու համար այս ու այն կողմ ընկնել: Սաղ օրը էն ա պերանը շօռ ըծէս, թա տըսնա՝ ըշտըրֆ ա հաց ուտըլական (Բ): 2. Վա-վաշոտ լինել, սեռական հարաբերու-

թյուն ունենալու համար զուգընկեր փնտ-րել: Քալթառ մարթ ա, ամմա սաղ օրը էն ա, կընանուցը հըրտը ընգած, պերանը շօռ ըծէս (2):

- Պերանը չափել - Մեկի տրամադրությունը՝ մտադրությունն իմանալ: Պառավը շատ ա ինոմ ժողիֆ, դաստի էտ տըղէն պերանը չափում ա (2):

- Պերանը չըփարել - տեն Պիրանեն չափար տինիլ:

- Պերանը չուրանալ - 1. տեն Բօղազը չուրանալ: 2. Համբանալ, պապանծվել, խոսել չկարողանալ (սաստիկ վախենալուց): Վըրսկանը արջին վեր տըսավ, պերանը չուրացավ (2):

- Պերանը պաժառ ըղնել - տեն Պերանը կըրակ ըղնել:

- Պերանը պահել - Ուտելիք՝ սնունդ հայթայթել: Ըստըրա-ընըրա հըրտէ կօրծ ա անում, պերանը պահում (2):

- Պերանը պէն քըցիլ - 1. Մի բան ուտել, քիչ ուտել: Թայրի կամ ա տօն, պերանը պէն քըցում, քինամ (2): 2. տեն Պերանը կապել (3):

- Պերանը պէց - 1. Ապշահար, զարմացած, գմայլված: Թաքավերին տըղան պերանը պէց թըմմշմ յա անում (2): 2. տեն Պերանը ճըղած (1):

- Պերանը պէց անել/պէնալ - 1. Սկսել խոսել, խոսք բաց անել: ... Ջատ չըմ օզըմ, վեր գիդի՝ էտ ըս տըլական, ըսկի պերան չի պէց անել (ՋՏ, Ա, 15): 2. Հանդգնել խոսելու, իր կարծիքը հայտնել: Հու վա՛ կըրըցալ ընըրա քըշտեն պերան պէց անել (2): 3. տեն Պերանը պէց մընալ: 4. Պասը լուծել: Ջատէֆը յըկավ, պահք պըրիտնէն պիրընեն պէց ըրէն (2): 5. Մեկին գրգռել՝ դրդել խոսելու՝ գանգատվելու՝ հայիոյելու եւն: Հինչ ըս ըտըրա պերանը պէց անում, խէ թօղում չըս դինջ նըստինք (2):

- Պերանը պէց թօղնել - Ապշեցնել, զարմացնել, գմայլել: Էտ ախճիֆը ուրան յըրքավը լօխճին պերանը պէց թօղից (2):

- Պերանը պէց մընալ/ինիլ - 1. Ապշել, զարմանալ, գմայլվել: Էտ հարթը վեր պար յըկավ, թաքավերին պերանը պէց մընաց (2):

- Պերանը վըսկավ պէռնած - Ատամները ոսկի: Սավէտին վախտը պերանը վըսկավ պէռնած մարթ շատ ա իլն (2):

- Պերանը վըսկըռ կօխել/քըցիլ - 1. տեն Պերանը կապել (3): 2. Անատունե-րին զբաղեցնելու համար քիչ ուտելիք տալ: Կըվէն պերանը վըսկըռ ա կօխում, քըթում (2):

- Պերանը վըտել - Որեւ բան ան-ընդիատ ասել՝ կրկնել՝ հիշեցնել: Պերա-

նըտ վըտալ ա, էլ էտ պէնը ասիս վէչ (2):

- Պերանը վըսկըրիւնած - Քաղցրա-խոս, ճարտարախոս: Պերանը վըսկըրի-ւնած մարթը տոնըն կէնալ չի (2):

- Պերանըտ կըցա՛վել - Ասում են նրան, ով դժվարանում է մի լավ՝ հաճելի բան ասել: Պերանըտ կըցա՛վել, վեր տուվ էլ ասիս՝ շընըրիավեր ինի (Բ):

- Պերանը ցա՛քիլ/ցա՛ք կօխել/ցը՛խել - տեն Պերանը կապել:

- Պերանը ցըմաքել - տեն Պերանը չուրանալ:

- Պերանը ցըրը՛վ տալ - տեն Պերանը շաղ տալ:

- Պերանը ռըան պահել - տեն Պե-րանը հավաք պահել:

- Պերանը փըրփըրել - Խիստ գայրա-նալ, կատաղել: Խանը էտ վեր տըսնում ա, պերանը փըրփըրում ա (2):

- Պերանը քըխծըրց(ը)նել - տեն Պե-րանը հըմըղ(ը)նել:

- Պերան ծըռել - 1. Ծաղրելու՝ կա-տակելու համար բերանով ծամածռու-թյուններ անել: Պերան ա ծըռում, թա-քավերին ծըծըղընում (2): 2. Հոխոր-տալ, ամբարտապանանալ: Պերան չի ծըռիս, քըֆ մըրիալ քըցօղ չի կա (Բ): 3. Աղաչել, խնդրել: Պերան ծըռից, մին փուր կընիլ կըլն (2):

- Պերան տալ - տեն ԾՈՐԾՈՐԾԵԼ (3):

- Պիրանան բօշ - 1. տեն Պերանը ճըղած: 2. տեն ԾՈՐԾՈՐ:

- Պիրանան բօշ/գիդի/թոնկ/խըղճ - 1. տեն Պերանը ճըղած: 2. Ուտելիքի հան-դեպ անգուսպ, անկշտում: Պիրանան բօշ մարթ ա ճաբօն, հինջը տասս՝ կօտէ (Բ):

- Պիրանան լալաջավահիր վեր ածել - Գեղեցիկ՝ ճարտար խոսել: Տըղա, հինջ տըղա՛, պիրանան լալաջավահիր ա վեր ածում (2):

- Պիրանան կըթնավըտ կընալ - Ղեռ երեխա լինել, անփորձ լինել: Ժողովուր-թը զըրմանում ըն, ասում.- Էս պիրանան կըթնավըտ կընալ խօխա՛ն պիտի մըր թաքավերըս ինի (ՀԺՀ, VII, 40):

- Պիրանան կըտըրել - Իրեն գրկելով՝ տնտեսել, խնայողություն անել, ուրիշին օգնել: Պիրանան կըտըրելավ էտ խօսընը պահում ա, մըծըցընում (2):

- Պիրանան կըրակ վեր ածել - 1. Խիստ գայրացած լինել, գայրույթով խո-սել: Վեր տըսնում ա՝ թաքավերը պիրա-նան կըրակ ա վեր ածում, թաքուհին տուս ա անում (2): 2. տեն Պիրանան լա-լաջավահիր վեր ածել:

- Պիրանան հախ օգիլ - տեն Պիրա-նան քըրեհ օգիլ:

- Պիրանան մըռալու վըտ կընալ -

Շատ ծեր կամ հիվանդ լինել, մահամերձ լինել: *Խօսքով դային հանդու տիրոջ կան ա, պիրանան մրռալու վրձ տ ա կամ* (Բ):

- Պիրանան յավա - *տեն* Պիրանան բօշ:

- Պիրանան շընավը՞տ կ'ալ/շընը-թուլա վեր տը՞նալ - Յայիոյասեր լինել, անպարկեշտ խոսել: *Մեր Խօնդին էլ հօ մարթ չի՞, պիրանան շընավը՞տ ա կ'ամ* (Բ):

- Պիրանան չծր/պէնդ - 1. Ուտելիքի հանդեպ ժուժկալ, քսակեր: *Պիրանան չծր մարթ ա Զավենը, ծըտու մըջանք ա օտու* (Բ): 2. *տեն* Պերանը կապ:

- Պիրանան վը՞սկե վեր տը՞նալ - *տեն* Պիրանան լալաջավահիր վեր տը՞նալ:

- Պիրանան տոն կ'ալ/տոն քըցիլ - Միամտաբար՝ անգիտակցաբար՝ պատահաբար մի բան՝ գաղտնիք՝ ավելորդ խոսք ասել: *Ասում ա.- Յէշի հա՛, հանց կանխ, էս պէնը պիրանատ տոն չի կ'ա* (2):

- Պիրանան տոն կ'ալ, ծօցը ըղնէլ - Ասածն իսկույն կատարել՝ կատարվել: *Տըղամարթը էն ա, վեր պիրանան տոն յը՛կածը ծօցը ըղնէ* (2):

- Պիրանան քըրէի օզիլ - Դժկամությամբ խոսել (գործածվում է հարցական կամ ժխտական ձեռով՝ որպես հանդիմանություն՝ ուղղված լռակյաց՝ քչախոս մարդկանց): *Պիրանատ քըրէի ը՛ն օզում, մին պէն ասէ, լի՞* (Բ):

- Պիրանավը հավք փըռնէլ - Չափազանց ճարտար լեզու ունենալ: *Իզէն պիրանավը հավք կըփըռնէ, տու կարէլ չըս ընդորա նըհը՞տ վը՞նը մը՛կնիս* (Բ):

- Պիրանավը յը՞տ ասէլ - Ճշմարտությունն ասել, մեղքը վիզ առնել: *Վեր մին էրկու հը՞տ շըլլաղավ տըրըքըրէն, պիրանավը յը՞տ ասից* (2):

- Պիրանավըտ անգուճըտ պահէ - Յանդիմանական արտահայտություն՝ խրատող պահիր քեզ:

- Պիրանեն գօռ տալ - 1. Շատախոսել: *Յինչ ը՛ս պիրանէտ գօռ տամ, տոն ըրա* (Բ): 2. Շատ ուտել: *Դօնաղը վեր պիրանեն գօռ տըվավ, տընատը՞նը աշկէն պըլօր կըտը՞նա* (2):

- Պիրանեն թըքը չուրանալ - *տեն* Պերանը չուրանալ:

- Պիրանեն թիք՞ան խըլիլ - Մեկին ապրուստի միջոցներից գրկել: *Մը՞ծ ախպերը շատ ա փիս ինո՞ւմ, կուճի ախպօրը պիրանեն թիք՞ան էլ ա խըլիլ* (2):

- Պիրանեն թիք՞ան կէս անէլ - Բարի՝ հոգատար՝ առատաձեռն լինել: ... *Ըստը՞դ մին կընէ՞ք ա ինո՞ւմ՝ պարի, պիրանեն թիք՞ան կէս անօղ, ուրո՞շին հըրէյին հըսնօղ* (2):

- Պիրանեն ծուլուը քիսիլ - *տեն* Պիրանեն ճիրերը քիսիլ:

- Պիրանեն կապը կըտըրէլ - Սանձարձակ՝ համարձակ խոսել: *Թանգան հարթըն մին շէբաթ ա սուա ըրած կէնում, յը՞տնան պիրանեն կապը կըտըրում ա* (2):

- Պիրանեն համը գիղնիլ - Լավ ճաշակ ունենալ, համադամ եւ ընտիր ուտելիք գործածել: *Արջակը պիրանեն համը գիղնիլ ա, խըտոտու-մըտոտու պէն չի օտում* (Բ):

- Պիրանեն համը կուրցընէլ - Կերածի համը չգգալ: *Պիրանեն համը կուրցըրալ ըմ* (Բ):

- Պիրանեն հօփ տալ - 1. Իրեն զսպել, չխոսել: *Պիրանեն հօփ ա տամ, պէն չի խօսում* (2): 2. Սնունդը չափավորել, քիչ ուտել: *Տը՛սնում ա, վեր ալլէրը պըրծընական ա, պիրանեն հօփ ա տամ* (2): 3. *տեն* Պիրանան կըտըրէլ:

- Պիրանեն դափաղ չինիլ - 1. Շատախոս լինել: *Շուշվա կընանէքը պիրեննէրեն դափաղ չունին, սաղ օր հըվաքվում ին, զըրո՞ց անում* (2): 2. Շատակեր՝ որկրամոլ լինել: *Տընաշինըտ պիրանեն դափաղ չօնէ, սաղ օրը կեր ա անում* (Բ):

- Պիրանեն ճիրերը քիսիլ - Յամեղ՝ հաճելի՝ գեղեցիկ բան տեսնելիս ճաշակելու՝ վայելելու՝ ձեռք բերելու մեծ ցանկություն ունենալ՝ տենչալ: *Դօնաղը վեր կուրկուտէն դըզղանը տը՛սնում ա, պիրանեն ճիրերը քիսիլում ա* (2):

- Պիրանեն ճո՞րը վը՞նը կէնալ - Սովածությունն անցնել: *Պատառ հաց ա օտում, պիրանեն ճո՞րը վը՞նն ա կէնում* (2):

- Պիրանեն մըղղարը գիղնիլ - *տեն* Պիրանեն համը գիղնիլ:

- Պիրանեն մին ընգի՞նամը/դըրադավը - Ի միջի այլոց, հենց այնպես, ձեփ համար: *Պիրանեն մին ընգի՞նամը համէցէ՞ք ա անում* (2):

- Պիրանեն յէշիլ - 1. Մեկից սպասելիք՝ ակնկալիք ունենալ: *Կօրծ չի անում Սուշէղը, էն ա ախպօրը պիրանեն յիշիս* (2): 2. Մեկին լսել՝ հնազանդվել: *Տըղան, վեր հօրը պիրանեն յէշից վէջ, վը՞նը քարէն նի կըկա* (2): 3. Ուտելիքով ապահովել, կերակրել: *Մարը տըղէն պիրանեն լնվ ար յէշում* (Բ): 4. *տեն* Պերանը կապէլ (3):

- Պիրանեն յը՛խտերը/քաքերը վեր ածել/ցըրը՞վ տալ - Անպարկեշտ խոսել, հայիոյել: *Էն հինչ մարթ ա՛, սաղ օրը պիրանեն յը՛խտերը վեր ա ածում, էլ ասում չի՛ ախճի՞ք կա, կընէ՞ք կա* (2):

- Պիրանեն չափար տինիլ - 1. Ոչինչ չասել, չխոսել: *Յարթըն խըռավում ա,*

պիրանեն չափար տինում, վէջ մինիկ նըհը՞տ խօսում չի (2): 2. Ոչինչ չուտել, ուտելիքից հրաժարվել: *Սաղին պիրանեն չափար ա տիրնիլ, օրը օրէն լըղարում ա* (Բ): 3. *հեզն*. Բերանի շուրջը բեղեր՝ միտուք թողնել: *Յամասը պէրանը չըփարալ ա, հու տը՛սնում ա, ծըծաղում ա* (Բ):

- Պիրանեն պատառը խըլիլ - *տեն* Պիրանեն թիք՞ան խըլիլ:

- Պիրանեն պատառը կէս անէլ - *տեն* Պիրանեն թիք՞ան կէս անէլ:

- Պիրանեն ջըլնվ չինիլ - Սանձարձակ՝ լկտի լինել: *Ընդորա պիրանեն ջըլնվ չի կա, լօխ նը՛ստա հը՛ռէ յըն շօռ տամ* (Բ):

- Պիրանեն ջըլնվ/տօռնը տինիլ - Լռեցնել, զսպել, հնազանդեցնել: *Էտ կընգանը պիրանեն մինակ մարթըն ար կարում ջիլնվ տինի* (2):

- Պիրանեն սաղունձը կ'ուղանալ - Մեկի գաղտնիքն իմանալ: *Կընէ՞ք մարթին պիրանեն սաղունձը կ'ուղացավ, ըշխարքավըս մին ըրավ* (Բ):

- Պիրանումը թիք՞ան չըտինիլ - Ոչինչ չուտել՝ չճաշակել, անոթի լինել: *Յըրկանց տը՛սնա պիրանումըս թիք՞ան չըմ տիրնիլ* (Բ):

- Պիրանումը լի՞զոն չինիլ - Խոսելու՝ ճարտասանելու շնորհք չունենալ, չկարողանալ պատասխաններ տալ: *Պիրանումը լի՞զոն չի կա, հինչը ասում ըն, սուս ա անում* (2):

- Պիրանումը լի՞զոն տինիլ - 1. Իր թույլ տված արարքով մեկին առիթ տալ խոսելու՝ բամբասելու: *Մարյանգիլը Ըփկարէն նըհը՞տ քը՛ցավ բօստանը, շէնին կընանունցը պիրանումը լի՞զոն տիրնիլ* (Բ): 2. Մեկին գրգռել՝ թելադրել՝ սովորեցնել մեկ ուրիշի դեմ խոսելու, լեզվանի դարձնել: *Կընէ՞ք մարթին պիրանումը լի՞զոն յա տինում, դարկում հիրըվանէն տօնը* (2):

- Պիրանումը իփանձ/խըրաված կըրտօպի/կարտօշկա ինիլ - Անհասկանալի՝ ոչ պարզ՝ ոչ հստակ խոսել (հիմնականում գործածվում է հարցական ձեռով): *Պիրանումըտ իփանձ կըրտօպի կա՞, հանց խօսէ, պէն կըլխու ըղնինք՞* (Բ):

- Պիրանումը լօթի չի թըրչվիլ - Ասում են անգաղտնապահ՝ բացբերան մարդկանց մասին:

- Պիրանումը մընանա չըտինիլ - *տեն* Պիրանումը թիք՞ան չըտինիլ:

- Պիրանումը կըռէք չըթօղնէլ - Յոգին հանել, նեղ օրը գցել: *Պիրանումըս կըռէք չի թօղալ, էնքան չըքարալ ա ինձ* (2):

- Պիրանումը ջիրա մընալ - *տեն* Պերանը համ ըղնէլ (2):

- Պիրանումը շունչ ինիլ - Կենդանի լինել: *Նի մըտէնք՝ տօս, տըճէնք՝ իրը՛ք պառավ՝ մինը մըճած, իրը՛քէն պիրանումըն էլ ըսկի շունչ չի կա* (2):

- Պիրանումը չէ չինիլ - Ոչ մեկին չմերժել, շատ բարի լինել: *Մէր Մարուսէն պիրանումըն չէ չի կա, հու հինչ օգում ա, տամ ա* (Բ):

- Պիրանումը պատահ/պէն չըտինիլ - տէն Պիրանումը թիք՝ն չըտինիլ:

- Պիրանումը տաք ճուր չի պահել - տէն Պիրանումը լօթի չի թըրջվիլ:

- Պիրանու սաղունձ շինիլ, ծամել - տէն Մին ծամ սաղունձ շինիլ, ծամել:

- Պիրանու սաղունձ տըճնալ - տէն Մին ծամ սաղունձ տըճնալ:

ՊԵՐԱՆ - տէն ՊԵՐԱՆ:

ՊԵՐԱՆ-ՊԵՐԱՆ/ՊԻՐԱՆ-ՊԵՐԱՆ - մ. Փոխանցելով, մեկը մյուսին հաղորդելով, բերնեբերան: *Էտ խաբարը պէրան-պէրան շէնավը մին ըն անում* (2):

- Պերան-պէրան լաց ինիլ - Իրար ձայնակցելով լացել՝ սգալ: *Կընանէքը հըրվաքվում ըն էրած արտումը, պէրան-պէրան լաց ինում* (2):

ՊԵՐԷԼ - տէն ՊԻՐԻԼ:

ՊԵՐԷՏ (ռուս. *непей*) - տէն ՏԱՆՏԸՐ:

ՊԵՐԹ/ԲԵՐԹ/ՊԾՐԹ (գրբ. բերդ) - գ. Բերդ, ամրոց: *Էտ մարթը Թարթան կէտէն ղըրանդին մին պէրթ ա շինէլ, էտ պէրթին մէջավը մին հըղէ յա ընում տարած Թըրթանին յիրա՞ տաղատ ճուր յօր ունէլի հէտի* (ԼՂԲԶ, 281):

ՊԵՐԻ - Գործածվում է *Աշկ տալ, պէրի չըտալ, Օր տալ, պէրի չըտալ* դարձվածներում:

ՊԵՐԻԼ - տէն ՊԻՐԻԼ:

ՊԵՐՄՈՒՆԷ - գ. Եկամուտ, աշխատավարձ: *Պէրմունքը ըստանում ա, լօխ ախպօրցը պիժը՛նում* (2):

ՊԵՐՎԷԼ - տէն ՊԻՐՎԻԼ:

ՊԵՐՎԻ (ռուս. *первый*) - տէն ԸՈՂԶԻ:

ՊԵՐՎԻԼ - տէն ՊԻՐՎԻԼ:

ՊԵՐՅ/ՊԸՐՅ/ՊԱՐՅ (գրբ. բարձ) - գ. Փետուրներով՝ բորով եւն լցրած փափուկ տոպրակ գլխի տակ դնելու կամ վրան թիկնելու համար, բարձ: *Ըտա-հանց լավ ուտըցընում ըն, խըմըցընում, պըծիպածի ընէլիս պէրցէր տինում, քունավ անում* (ԱԱ, 78):

- Պէրցը ճօկել - Ամուսնալուծվել: *Անց ա կէնում մին ամէս, էտ հարթըն էլ կարում չի տէս կէնա, պէրցը ճօկում ա* (2):

- Պէրցը փօխել - Ամուսնական ուխտը խախտել, ուրիշի հետ կենակցել (հատկապես զավակ ունենալու ակնկալությամբ): *Օխտը տարէ ըտըրա նըհը՛տ*

ապըրում ա, վերջը, տըճնում ա, վեր ըտըրանա խօխա չի ինում, պէրցը փօխում ա (2):

- Պէրցին տակէն օտել (ըշխադածը) - Անօրինությամբ վաստակածը՝ ձեռք բերածը հիվանդ՝ անկողնային վիճակում գործածել, հիվանդության վրա ծախսել, չվայելել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): *Պէրցին տակէն օտիս ըշխադածըտ, խէ խուխէս տօնը քանդում ը՛ս* (2):

- Պէրցու հընգէր - Ամուսին, կողակից: *Անիլը ջըրիլին պէրցու հընգէր չի* (2):

ՊԵՐՈՒՄ - գ., ած. Հղի դառնալու եւթակա (անասուն): *Էտ պէրում հէրէնջը ծախում ա, մին էշ ինք օնում* (2):

ՊԵՐՈՒՐ - տէն ՊԱՐՈՒՐ:

ՊԵՐԹ/ԲԵՐԹ (գրբ. բերք) - գ. 1. Հողագործական արտադրանք՝ արդյունք, բերք: *Ըստարէ թուռըլին ա, պէրքը շատ ա ինանկան* (Բ): 2. Մուսուղ, ծին: *Պէրքը կըտըրվէ ըտըրա, օղըաշ մարթ ա* (Բ):

ՊԵՐԹԱՏՈՒ/ՊԻՐԹԱՏՈՒ/ԲԵՐԹԱՏՈՒ/ԲԻՐԹԱՏՈՒ - ած. Բերք տվող, պտղաբեր: *Ապուն մին լավ պէրքատու բաղ ա իլան խարթիվէր* (Բ):

ՊԵՐԹԻ - 1. տէն ՊԵՐԹԱՏՈՒ: 2. ած. Ժառանգ տալու ընդունակ: *Տըճնում ըն, վեր էտ հարթըն պէրթի չի, տոնս ըն քըցում* (2):

ՊԵՏ/ՊԸՑ/ՊԱՑ (գրբ. բաց) - ած. 1. Բացված վիճակում գտնվող, չծածկված: *Պէց ակուշկէն ըռըշկին խըրէճ վը՛նը կաց, կըմըրսիս* (Բ): 2. Փականքով՝ կողպեքով չփակված: *Պէց տօռն ա, հու կարում ա, պէնում ա, Նի մըննում* (Բ): 3. Չծածկված, անծածկույթ, չփաթաթված: *Պէց կըլծխը կըմըրսէ* (2): 4. Ազատ, արձակ: *Ըտի յէկալ ըն միհէնգվա շէնին տը՛ղը, տուրըրնէն ա յէկալ. իրէք անգոնը թումբէր, առաջը պէց* (ԱԱ, 24): 5. Ոչ գաղտնի, հայտնի: *Պէց զըրոնց ա, կարիս ըսկանաս* (Բ): 6. Ծաղկած, բացված: *Պէց վարթէրէն շաղ ա նըստալ... (2): 7. Թէթել գունավորված, ոչ մուգ: Պէց կանանչ ծօր ա կը՛ցալ* (Բ): 8. Արգելքներից զերծ, ազատ: *Պէց ա հըղէն, կարիս քինիս* (Բ): 9. Ծառագուրկ, անտառագուրկ: *Պէց սար ա Լիսագօր* (Բ):

- Պէց ամանը շօնըն էլ լուգ կըտա, կատուն էլ - Անտեր՝ չհսկվող ինչքից բռնորն էլ կօգտվեն:

- Պէց անէլ - 1. Որեւէ բանի ներսը մատչելի դարձնել, բացել: *Պէց ա անում, ժողովուրթը Նի յըն տըճնում յը՛խծէն* (2): 2. Ծածկույթը՝ կափարիչը եւն վերցնել՝ պատռել: *Շիլկանը հըղէնի պէց ա*

անում, կարթում... (ՆԱԲ, 25): 3. Ծալքը՝ ծալվածքը ետ դարձնել, փռել: Կարպէտը պիրում ա պէց անում, դունըղնէն յըրան նըստօտում ըն (2): 4. Ջրի հոսանքի եւն համար անցք ստեղծել: *Բայանդուր իշխանը ասում ա.- Իմ ախճիգըս ընդըրա կըտամ, հու կը՛տան մինչը՛վ իմ բախճաս արիս պէց կանէ* (2): 5. Ետ քաշել, ծածկույթը բարձրացնել: *Թաքա-վէրէն տըղան քինան ա խուխէն իրէսը պէց անում, տըճնում խօխան էն ա մօրթած... (ՆԼՂԺԲ, 48): 6. Դեպի աջ եւ ձախ տարածել: Շը՛րքէրը պէց ա ըրալ, խըտտալ* (2): 7. Փակվածքը վերացնել, իրար հպվող մասերը իրարից հեռացնել: *Աշկէրը պէց ա անում, տըճնում՝ մարթ չի կա* (2): 8. Հիմնել, հիմնադրել: *Շէնումը մին մաղազին ա պէց անում, առըտօր անում* (2): 9. Առաջացնել, գոյացնել: *Մին ծակ ա պէց անում, քուղավ կապում, ծիք տամ* (2): 10. Բացահայտել, երեւան հանել: *Սուրյան կուղթօնը պէց ըրավ* (Բ): 11. Պատռել, ճեղքվածք՝ բացվածք ստեղծել: *Տէնակը յօր ա օնում, վըխճա-րէն փօրը պէց անում, տըճնում մին հափուռ մուկնու ճար մաջին* (2): 12. Որեւէ տեղամաս մաքրել՝ քարերից՝ թփերից եւն ազատել՝ օգտագործելու համար: *Շատ ա ջըրջարվում, մինչը՛վ էտ ցանքօտը կըտօրում ա, բուստընատը՛ղ պէց անում* (2): 13. Կազմում է բազմաթիվ հարադրություններ՝ *ըշտանը պէց անէլ, սուփրա-սէղան պէց անէլ, տը՛ղը պէց անէլ, սը՛րտը պէց անէլ* եւն, որոնք տրված են առաջին բառերի տակ:

- Պէց աշկավ լուսըց(ը)նէլ - Ամբողջ գիշերը չքնել՝ անքուն մնալ: *Խը՛ղճ կընէճը սաղ քըշէրը պէց աշկավ ա լուսըցընում, մինչը՛վ խաբարը կամ չի* (2):

- Պէց ասէլ - Առանց թաքցնելու՝ բացահայտորեն ասել: *Տըղամարթը էն ա, վեր պէց ասէ* (2):

- Պէց ըղնէլ - 1. Արձակվել, բաց թողնվել: *Դընօտէնքը պէց ըն ըղնում, Նի տըճնում արտը* (2): 2. Վրիպել, սպրդել: *Թա հունց ա պէց ընգալ, գոնդում ջըմ* (Բ): 3. տէն Կապը կըտըրել:

- Պէց ընգած - տէն Կապը կըտըրած:

- Պէց թօղնէլ - 1. Ազատել, արձակել, թողնել: *Ախըր, պէց թուղէնէն օղտէն, ուրանք քէցէն* (ԼՂԲԶ, 268): 2. Հարմար առիթը կորցնել: *Էն անը՛վ օրէրը պէց ա թօղալ, ծոնը յը՛կալ ա, էլ կըրը՛ցալ չի փանդ անէ* (2): 3. Գրելիս՝ խոսելիս որեւէ բառ՝ անուն՝ թիվ եւն չարտահայտել: *Յուցակ ա անում, հունց ա պըտահում Ըրտէմին անումը պէց ա թօղնում* (2): 4. Տալ, տրամադրել, հատկացնել: *Կալխօ-*

զը աշխարհէն երկու կիլո ցօրէն ա պէց թողալ (2): 5. Թողարկել: Զափօղը օրը հազգար բօթով կիկի յա պէց թողում (2): 6. Որեւէ նյութի արգելքը վերացնելով՝ հոսեցնել: Ծոխը պէց ա թողում, ծառէնը ճիրնում (Բ): 7. Որեւէ պահած՝ բռնած իր՝ առարկա եւն ցած թողնել: Տըրան վեր պէց ըն թողում, թօմփ, ըղնում ա վըրփին տակը (ՀԱԲ, 15, 25): 8. Որեւէ բռնած իրից՝ առարկայից եւն ձեռքը հետ քաշել: Բաղվանջին ըտըրա ծըրքան պէնդ փըռնում ա, պէց չի թողնում (2): 9. Այլեւ չիսկել՝ չմշակել եւն, ձգել հեռանալ: Բօստանը պէց ա թողալ, էլ բիջնում չի (2): 10. Թույլ տալ, արտահայտել: Ծատ սըխալնէ յա պէց թողալ (2): 11. Սանձը թուլացնելով՝ թույլ տալ, որ ձին արշավի: Ծին պէց ա թողում, մին մընտառը հըընում պէրթը (2): 12. Արձակել, որպէսզի արածի: Զիյ-վընէն պէց ա թողում, ինքը ծառէն տակէն թէյնը տամ (2): 13. Թույլատրել՝ իրավունք տալ աշխատանքից՝ պարապմունքներից բացակայել: Կըխօզէն նախագան Թէմուրէն հէնգ՝ օրավ պէց ա թողնում, վեր քիկի Բաքու (2): 14. Բաց պահել, չփակել: Սըղակը պէց ա թողալ, շօնը նի յա մըտալ, խըմօրը կըրալ (2): 15. Չկոճկել, չկապել: Զինչ ըս յըխատ պէց թողալ, քամուն ըռխումը վըննը կացալ (Բ): 16. Զրագնէից կրակել: Վէր թըվանգը պէց թողից, արքը փախալ (2):

- Պէց ինիլ - չք. Պէց անէլ-ի:

- Պէց իրըսավ/ճըկատավ - Զամար-ծակ ու պարգերես, ամաչելու՝ քաշվելու ոչ մի առիթ չունենալով: Սարթ բիդի հանց անէ, վեր ամմէն տըրդ պէց իրըսավ խօսէ (2):

- Պէց պէրան - տէն ՊիճճՊէրԱն:

- Պէց պէրանը ճանջ նի կըմընէ - տէն Պէց ամանը շօնըն էլ լիւզ կըտա, կատուն էլ:

- Պէց սըրտավ - 1. Սրտանց, անկեղծորէն, առանց ձեականության: Մելիքը ըտըրանց պէց սըրտավ դօնաղ ա անում (2): 2. տէն Սըրտը պէց:

- Պէց վըռը լօխ կըքօսին - տէն Պէց ամանը շօնըն էլ լիւզ կըտա, կատուն էլ:

- Պէց տօռնը թակել - Անտեղի գործել, փործել ապացուցել այն, ինչ անառարկելի ճշմարտություն է: ...Ասում ա.- Ծահ-Աբասըն ապրած կէնա, խէ պէց տօռն ըս թակում, մեր հընգըրէն մինը տու չըս ըլալ (ՆԱԲ, II, 28):

ՊԵՅԱՊԵՅ/ՊԵՅԱՊԵՅ/ՊԵՅԱՊԵՅ/ՊԵՅԱՊԵՅ/ՊԵՅԱՊԵՅ/ՊԵՅԱՊԵՅ (գրք. բացէրբաց (բոլորովին, իսպառ) - մ. Բացահայտ կերպով, առանց թաքցնելու, բացէի-

բաց: Ըտըրանք պէցապէց իրոր նը-հըտ սիլի-բիլի յըն անում (2):

ՊԵՅԻՐ - տէն ՊԵՅՆԻՐ:

ՊԵՅ-ՊԵՅՈՅՆԻՐ - 1. ած. Բոլորովին բաց՝ չծածկված, չփակված: Պէց-պիցը-հանր տօն ա, հու կարում ա, նի յա մընում, հիշկան թօռ ա կամ, նի յա տըրնում մաչը (2): 2. տէն ՊԵՅԱՊԵՅ: ՊԵՅԱՎԾԹ - տէն ՊԵՅԱՎԾԹ: ՊԵՅԱՎԾԹ/ՊԵՅԱՎԾԹ - գ. ճեղքվածք, պատռվածք: Պատէն պէցվասկը մըծ ա ինում (2):

ՊԵՅՎԵԼ - տէն ՊԵՆՎԵԼ:

ՊԵՅՎԻԼ - տէն ՊԵՆՎԵԼ:

ՊԵՅԻՐ - տէն ՊԵՅՆԻՐ:

ՊԵՅՈՒՐ - տէն ՊԵՅՆԻՐ:

ՊԵՅՆԻՐ/ՊԵՅՈՒՐ/ՊԵՅԻՐ/ՊԵՅՆԻՐ/ՊԵՅՆԻՐ/ՊԵՅՈՒՐ (գրք. բարձր) - ած., մ.

1. Ներքեկից վերեւ մեծ ձգվածություն ունեցող: Բընում ա, թաքավերէն տան ըռաչին մին պէցուր քար կա, յըրան նըստում (2): 2. Զգալի բարձրության վրա գտնվող: Մեր շէնը պէցնիւր տըրդ ա (Բ): 3. Գետնից՝ հատակից զգալիորէն վերեւ գտնվող: Պատալօլը շատ ա պէցնիւր (Բ): 4. Ըստ քանակի՝ շատ, մեծ: Ըստարէ պէցնիւր պէրք ընք յեր կալնլ (Բ): 5. Նման առարկաների համեմատությամբ ավելի վերեւ գտնվող: Ղօչնաղ կընէգը էն դարադամէն տէղը մին ինդի պալատ ա շինիլ տամ, վեր իւրան հօրը պալատան պէցնիւր ա ինում (ՀԺՅ, V, 448): 6. Սուր, զի: Պէցնիւր սնն օնէ Ակօփը (Բ): 7. Ըստ պաշտոնական ենթակայության՝ վերադաս: Պէցնիւր պաշտօնում ա կօրծ անում (Բ): 8. Բարձրահասակ: Պէցնիւր մարթ ա խիկարը (Բ): 9. Ըստ աստիճանի՝ չափի՝ սովորականից ավելի մեծ: Պէցնիւր կիկն օնէ մէսը բըզարումը (Բ): 10. Բարձրաձայն: Պէցնիւր կարթնում ա, վեր լօխ ըսկանան (2): գ. 11. Բարձունք, բարձրադիր տեղ: Պէցնիւրան քըշանում ըն, էտ ծօրնումը կօղլու կէնում (2): 12. Իշխանություն, կառավարություն: Պէցըրան մարթ ա կամ շէնը, Պէնին քընում ա կօշտը, խընթում, վեր պարէխօսէ, իւրան մին դինջ կօրծ տան (ՆԱԲ, 107):

- Պէցնիւր ըլկօլ - Բարձրագույն ուսումնական հաստատություն: Զօրք՝ ախճիգ օնէ Սիրանուշը, չօրքըն էլ պէցնիւր ըլկօլում ըն կարթնում (2):

- Պիցնիւրան յէշիլ - Գոռզգամտել, ուրիշներին արհամարհանքով վերաբերվել: Զըթը ցեց կընէգ՝ ա պահէստապէտին կընէգը, պիցնիւրան ա յէշում (2):

- Պիցնիւրան փըռնըց(ը)նէլ - տէն Յըրէ սիմին թըխէլ:

ՊԵՅՆԻՐ-ՊԵՅՆԻՐ - տէն ՊԵՅՆԻՐ-ՊԵՅՆԻՐ:

ՊԵՅԻ/ՊԵՅՆԻ (գրք. բոգի) - գ. Զովանցավորների ընտանիքին պատկանող բանջարաբույս՝ ձիասամիթ, որ թթու էն դնում: Աղ տիրած պէքին լալ ըրաղու մազն յա (Բ):

ՊԵՅԱՍԽԱՆ - տէն ՊԵՅԱՍԽԱՆ:

ՊԵՅԱՍԽԱՆԵԼ - տէն ՊԵՅԱՍԽԱՆԵԼ:

ՊԵՅԱՍԽԱՆՍՈՒ - տէն ՊԵՅԱՍԽԱՆՍՈՒ:

ՊԵՅԱՍԽԱՆԵԼ/ՊԵՅԱՍԽԱՆԵԼ (գրք. պատրաստել) - նք. 1. Որեւէ բան սարքել՝ ձեւավորել: Ուստան էտ փանդերը տանում ա, մին լալ ըստօլ պըղըրաստում (2): 2. Կարգի բերել, կարգավորել: Տօնը պըղըրաստում ա, վեր դունըրնէն համէցիք անէ (2): 3. Կազմակերպել: Մին լալ քըրփ ա պըղըրաստում (2): 4. Պատրաստի վիճակի մեջ դնել: Թաքավերը հըրաման ա տամ, վեր գօրքը պըղըրաստին (2): 5. Անհրաժեշտ՝ հարմար տեք՝ ձեւ տալ: Տըրդըր պըղըրաստում ըն, դունըրնէն քունավ անում (Բ): 6. Եփել, տապակել, թխել: Զէմքունը յըղունու վա պըղըրաստում (Բ): 7. Զեւակերպել, գրել: Թուխտըր պըղըրաստում ա, տանում ստղը (2): 8. Սովորեցնել, անհրաժեշտ հմտություններ տալ: Ուստա Կարօն իւրան գանքում շատ դիւզմար ա պըղըրաստալ (Բ): 9. Նախապատրաստել, որեւէ բան ասելու՝ հայտնելու համար անհրաժեշտ տրամադրություն՝ միտում՝ հող ստեղծել: Զիրվանէրը Սէրփէն պըղըրաստում ըն, յըտնան ասում (2): 10. Նյութել, լարել, հորինել: Ըտըրանք մին սօտ ըն պըղըրաստում, վեր էտ մարթին խըլտառակ անին (2): 11. Զավաքել, ամբարել, կուտակել: Ծըմընըրվա հըրտէ չիրքդան ընք պըղըրաստալ (Բ):

ՊԵՅԱՍԽԱՆԵԼ/ՊԵՅԱՍԽԱՆԵԼ -

կք. եւ չք. 1. ՊԵՅԱՍԽԱՆԵԼ-ի: չք. 2. Մի բանի պատրաստություն տեսնել, նախապատրաստվել մի բան անելու համար: Զանցալ ա շահէն կօշտը, թա.- Էրկու օր վախտ տաս, պըղըրաստվէմ, տէփավ-գուննալ հըղէ տիկիմ (ԱԱ, 42): 3. Ստաղրվել, տրամադրվել: Էլիա էտ տըղան պըղըրաստվէմ ա՝ ախճիգ հավան կընալի (ՀԺՅ, V, 529):

ՊԵՅԱՍԽԱՆՍՈՒ/ՊԵՅԱՍԽԱՆՍՈՒ/ՊԵՅԱՍԽԱՆՍՈՒ/ՊԵՅԱՍԽԱՆՍՈՒ (գրք. պատրաստություն (պատրաստ լինելը) - գ. Որեւէ բանի համար կատարվող նախապատրաստական աշխատանքների՝ միջոցառումների, ինչպէս

նաեւ անհրաժեշտ պիտույքներէ՝ պաշարի՝ հանդերձավորման եւն ամբողջութիւնը: Ասում ա.- Վեգիրըն ապրած կենա, էտքան պղղորդստօթունըտ նը-հախ տըդան ա, թաքավերը կըլական չի (2):

- Պղղորդստօթուն տըսնալ/քաշիլ - տեն Պղղորդստօթուն (2): Թանսիքը մին լան պղղորդստօթուն ա տըսնում, դօ-նախըղ անում հանօրը հէտէ (ՆԼԴԺԲ, 36):

Պղղորդստօթուն - տեն Բղղորդ-թուն:

Պղղորդստօթուն - տեն Բղղորդ-թուն:

Պղղորդստօթուն - տեն Բղղորդ-թուն:

Պղղորդստօթուն - տեն Պղղորդստօթուն:

Պղղորդստօթուն - տեն Պղղորդստօթուն:

Պղղորդստօթուն - տեն Պղղորդստօթուն:

Պղղորդ - ձ. Պղղորդ՝ պղղորդի նմանա-ծայնութիւնը: Պղղորդ, ձորը վեր ա տըդանում (Բ):

Պղղորդ - չք. Նեղ ճեղքից՝ անցքից հեղուկը ուժեղ շիթով ցայթել: Վեր ծա-կում ա, կինին պղղգամ ա, իրէսավը տամ (2):

Պղղորդ - մ. Ուժեղ շիթով ցայ-թելով (հեղուկի մասին): Ծորը պղղգամի վեր ա տըդանում (Բ):

Պղղորդ - 1. գ. Փղղորդի սրինգ՝ շվի: Մին պղղգան ա շինում, տամ խոխէն (2): 2. ած. Ուժեղ շիթով հոսող, պղղա-ցող: Պղղգան ախպոր ա (Բ):

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ - նք. Պղղորդ-ի:

Պղղորդ - գ. 1. Պղղալը, պղղա-նելը, պղղալու՝ պղղանելու ձայնը: Ծի-րին պղղգանը կըտըրվալ ա (Բ): 2. Սրին-գի, շվիի, գոռնայի եւ նման փշովի գոր-ծիքների սուր ձայնը: Զուռնէն պղղգանը ըղնում ա շէնը (2):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ (գրք. բգեգ) - գ. Բգեգ: Զա-ց օտելի վախտը մին սէվ պղղեգ ա տոն կան պուճախան, կան բիդի ուրանց (ԼԴԲ, 372):

Պղղորդ - գ. 1. Բամած թան, որից չորաթան եւ պատրաստում: Պղղ-կաթանը յօր ըն օնում, շըմաթը տամ շանը (2): 2. Թարմ չորաթան: Պղղկա-թանը շարում ա խօնչին լըրա, տինում կըտըրէն (2):

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ (գրք. բազմեցուցա-նել) - նք. Պղղորդ-ի:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ (տեա-կանորէն):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:
Պղղորդ - տեն Պղղորդ (2):
Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ - տեն Պղղորդ-
Ց (Բ)ՆԵԼ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:
Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - ած. Զափազանց փոք-րիկ, պստիկ: Պղղորդի խօխա յա (Բ):

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ - նք. 1. տեն Պղղ-
որդ (Բ)ՆԵԼ: 2. Մի քիչ դնել՝ լցնել: Ամէն
ըմանում պատառ կուրկուտ ա պղղոր-
ցընում, տինում ըղղշկընէրէն (2):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ (Բ) - տեն Պղղորդ (Բ):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ (գրք. պիղծ) - տեն ՍՈՒՐ-
ՏԱՐ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ - տեն Պղղորդ (Բ):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ - տեն Պղղորդ (Բ):

Պղղորդ (Բ) - տեն Պղղորդ (Բ):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - գ. Զուռնայի՝
եղեգնափողի եւն բերանի խցան: Պղղ-
կալը տոն ա օնում, փղղն (2):

Պղղորդ - գ. Զգես-
տի՝ թաշկինակի եւն եղերի կարը, եգ-
րակար: Յըլը՝ խէն պղղկակարը քանդ-
վալ ա (Բ):

Պղղորդ - գ. Եկեղեցի Ասկերանի շրջանի Ուլու-
բաթ գյուղի տարածքում:
- Պղղորդ՝ սապէրա յըկած - տեն Յը-
րէ բաղէն խընծորը:

- Պղղորդ՝ սապէրա քըկած - տեն Չը-
ՏԵՍ (2):

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ/Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ (գրք.
պտկեմ (ծել) - չք. 1. տեն Պղղորդ անել:
2. փխր. Ծուռնո առնել, ծնվել, գոյանալ:
Ինքը հինգ ա, թա ուրան անա պղղկը-
վածը հինգ ինի (2): 3. փխր. Զիւնալ:
Աստուծ ասում ա՝ պղղկըվին, չըպէրը,
պղղկըվում ա (ԱԱ, 54):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:
Պղղորդ - տեն Պղղորդ:
Պղղորդ - տեն Պղղորդ:
Պղղորդ - տեն Պղղորդ:
Պղղորդ - տեն Պղղորդ:
Պղղորդ - տեն Պղղորդ:
Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ - տեն Պղղորդ (Բ):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ - տեն Պղղորդ (Բ):

- նք. Բծկել, բուժել: Էլ դօխտուր չըն
թողալ, պէրալ ըն, վեր պղղշկէ, վէշ մի-
նը կըրը՝ ցալ չի... (ԱԱ, 36):

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ/Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ -
կք. եւ չք. Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ-ի:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - չք. Ծառ թալլելուց՝ խմոր-
վելուց պղղանքներ արծակել: Կինին
պղղամալ ա (Բ):

Պղղորդ - մ. Պղղանքներ արծա-
կելով: Խըմօրը պղղամի թուպում ա (Բ):

Պղղորդ - ած. Թալլող, խմորվող,
պղղանքներ արծակող: Էտ պղղամալ
կինին հունց ըս խըմում (2):

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ - նք. Պղղորդ-ի:

Պղղորդ - գ. Պղղալը, պղղալու ձայ-
նը: Թօթը վեր պղղկումը իփոն ա,
պղղանքը հըռանց ըսկանվում ա (2):

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - տեն Պղղորդ:

Պղղորդ - ած. Բերանը սուրբ
հաղորդության բաժակի նման սուրբ,
պարկեշտ խոսող, մաքրախոս: Պղղկը-
պէրան մարթ ա վաղաշակը (Բ):

Պղղորդ/Պղղորդ (գրք.
պղղամալ) - տեն Պղղորդ (շատ բան
կամ տեալանորէն): Կինուն կըրըսնէն
պղղամալ ըն (2):

Պղղորդ/Պղղորդ - տեն
Պղղորդ:

Պղղորդ/Պղղորդ - տեն
Պղղորդ:

Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ/Պղղորդ (Բ)ՆԵԼ -
նք. Պղղորդ-ի:

Պղղորդ/Պղղորդ - տեն
Պղղորդ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն
ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն ԿԻՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - գ. Շուշանազարյանի
ընտանիքին պատկանող թունավոր
բույս: Գու պղնձակ սուռ, կը պղնձակ (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ (ռուս. *плащ*) - գ. Անգրանցիկ
թիկնոց: Տըրա ծըռքեն մին պղնձակ ա
իննում, տամ ա ըխճըկանը, կենում ա,
տոնս կամ (ՀԺՀ, VII, 117):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - ած., գ. 1. տեն ԿԻՐՈՅ: 2.
Խենթի աչքերի նման կլոր ու մեծ աչքեր
ունեցող (անձ): Էտ պղնձակը վեր տոն
ա կամ շինաման, խոխենքը վախում
ըն (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ (ռուս. *пластмассы*) -
տեն ԿԱՊՐՈՅ (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ (ԼԻ)Ն (ռուս. *пластлин*,
գերմ. *Plastik*) - գ. Կավի, մոմի եւ գա-
նազան յուղերի չորացող պլաստիկ
զանգված, որից տարբեր բաներ են կեր-
տում: Խոխենքը սիրում ըն պլաստի-
կինավ խաղ անելը (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅԻՆԿԱ (ռուս. *пластинка*) - գ.
Տափակ եւ կլոր էրոնիտե ձայնապակ:
Մին պղնձակին կա յա տինում, դրա-
մափոխը խոջ տամ (2):

- Պղնձակին փոխել - Խոսակցու-
թյան նյութը թեման փոխել: Տըսնում ա,
վեր վերջը փիս ա իննկան, պղնձակ-
տինական փոխում ա, ըսքըսում էրոն
պենա խոսելը (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն ԿԻՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ (ռուս. *плен*) - տեն
ՅԵՍԻՐ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
(գրք. պշնում) - նք. Աչքերը լայն բացել՝
չոել: Հինչ ըս պղնձակ, ախճիգ տըսած
չըս (Բ):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ -
ած. Մեծ-մեծ, չոկած: Պղնձակ-պղնձակ աշ-
կեր օնէ (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
- կր. եւ չք. ՊԵՐՊԵՐՈՅ-Ի:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/
ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
ՔՕՏԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ (շատերի մա-
սին):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
ՔՕՏԵԼ - կր. եւ չք. ՊԵՐՊԵՐՈՅ-Ի:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ (Լ)Ք - 1. տեն ԿԻՐՈՅ:
Վէչ մինը մուտանըմ չի էտ պղնձակին
մարթան (ՀԺՀ, V, 180): 2. ած. Դեռահաս,
անչափահաս: Խոխա յա, լի՞, հնչն էն

պղնձակինը վախտըն ա, վեր մըծանա,
խըլինքընական ա (2):

- Պղնձակինը կինի - տեն ԹԻՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն ԿԻՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - տեն ԿԱՐՈՅ-
ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - ած. Վառ կարմիր:

Պղնձակինը շօրեք ա կըցալ (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ (շատ
բան կամ շատ անգամ):

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - կր. եւ չք. ՊԵՐՊԵՐՈՅ-
ԵԼ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅՈՐ - տեն ԿԻՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅՈՐ(Բ)ՆԵԼ - ած., գ. Խենթ եւ

թեթեասիկ (անձ): Թաքավերը կըզնը-
վըմ ա, ասըմ.- Պղնձակինը չըս, պաղե-
վըտ պաղի, քինի՛ պենիս (ՀԺՀ, V, 331):

ՊԵՐՊԵՐՈՅՈՐ(Բ)ՆԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ-
ՈՐ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅՈՐ - տեն ԹԻՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅՈՐԵԼ - տեն ԹԻՐՈՅԵԼ (1):

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - 1. տեն ԿԻՐՈՅ: Պղնձակ-
մըլ մարթ ա իննում էտ թանջիրը (2): 2.
տեն ԿԻՐՈՅ: Թաքավերը կըզնը-
վըմ ա, ասըմ.- Մ պառավ, պղնձակին խո-
սիլ մի, պղնձակատար չըս... (ՀԺՀ, V, 331):

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)-
ՆԵԼ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ/ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - ած.,
գ. Շաղակրատ, շատախոս: Պղնձակինը
խոխա յա (Բ):

- Պղնձակինը կըտըրել - Շաղակրա-
տել, շատախոսել: Պղնձակինը ա կըտը-
րալ, ջըլաման չի տամ, թա մին պեն էլ
մունք խոսիք (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:

- Պղնձակինը անել/տալ - Գործություն-
ներ՝ խենթություններ անել: Վեր պղնձակ-
պըլէ լըն տաս, սաղ յերգիրը տոնիրը ա
կաս... (ԱԱ, 16):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ - գ. 18-րդ դարի դա-
րաբաղի հայտնի գլարճախոս, որ ծա-
ռայել է Վարանդայի մելիք Մելիք-Շահ-
նազարի մոտ: Պղնձակինը էզզանն
Մելիք-Շահնազարին քննելով ա ինն
կանիս (2):

- Պղնձակինը առնորը - Անշահա-
վետ գործ՝ առնաուր: Ասում ա.- Խէ՛,
Պղնձակինը առնորըն ա՛, վեր մին
մընթալ ինն օնիմ, մին մընթալ ծա-
խիմ (2):

- Պղնձակինը դըզանը - Չգծված
գործ: Պղնձակինը դըզանըն ա
շինն, էրկու ամէս ա՛ պըրծընում չի (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - գ. Վայրի խոտա-
բույս: Պղնձակինը օտորը կըպղն-
նա (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - նք. ՊԵՐՊԵՐՈՅ-Ի:

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - գ. Վայրի խոտա-
բույս: Պղնձակինը փիրփետին մը-
նան ա, ամմա ուտելի չի (Բ):

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - ած., գ. Աստղի՛ ան-
խմաստ՝ խենթի պես ծիծաղող՝ հռչաացող
(անձ): Տըղան ասում ա.- Էտ պղնձակ-
քըռքըռը հինչ ա՛, վեր օգիմ (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)-
ՆԵԼ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ - տեն ՊԵՐՊԵՐՈՅԵԼ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ - ձ. Պլա-
յուն՝ եռալու նմանաձայնությունը: Չայ-
դանը իրիմ ա՛ պըլթ, պըլթ (Բ):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
- չք. 1. Եռալ, եփ գալ՝ պղպշակներ առա-
ջացնելով: ...Դէ՛ Սօնէն հալը ըշտեղ ա՛
իրիմ, հնչն ծոնը թանգն յա պըլթամ
(ԱԱ, 83): 2. Ծայթել, պայթել: Ամանը
պըլթամ ա, կինին վեր ա տը՛նում (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
- մ. Եռալով, պղպշակներ առ-
ծակելով: Խօրնգը պըլթայի իրիմ ա (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
- գ. Ծայրը խից դրած սևամեջ գլա-
նակ, որի մյուս ծայրից փայտով հրելով՝
ճնշված օդի ուժով խիցը թըցնում են:
Խօխենքը, մարթը մին պըլթան յեր կա-
լած, խաղ ըն անում (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/
ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - նք.
ՊԵՐՊԵՐՈՅ-Ի:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ ՅԱ ՊԵՐՊԵՐՈՅ ՅԱ ՊԵՐՊԵՐՈՅ
ՊԵՐՊԵՐՈՅ ՅԱ ՊԵՐՊԵՐՈՅ ՅԱ ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն
ՊԵՐՊԵՐՈՅ:

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն
ՊԵՐՊԵՐՈՅ (1) (շատ բան կամ տեսակա-
նորեն): Ուղթանան էտ թաքավերը տոն
ա կաս, տըսնաս դըզանը կըրակեն
լըրա պըլթայթաս (ՀԲ, 342):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ - տեն
ՊԵՐՊԵՐՈՅ: Էտ դազանին մը՛չին էլ օխ-
տը կօլ ա իրիմ պըլթայթայի...
(ՀԺՀ, V, 203):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ
ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ - ած.
Պղնձակացող, եռացող: Պղնձակացան
ծոնը ածում ա ըտըրա կըլխեն, ըսպա-
նում (2):

ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/
ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ(Բ)ՆԵԼ - նք. ՊԵՐՊԵՐՈՅ/ՊԵՐՊԵՐՈՅ-Ի:

ՊԸԼՈՒՏ - 1. *տե՛ս* ԲՕԶ¹: 2. *տե՛ս* ԲԱՍ-
ՍԻԲ:

կանգնելը, պահակություն: Պրիկրկությունը վեր ինի վեջ, կրողությունը ընդարձակված մին կրողություն (2):

- Պրիկրկություն անել - Պահակ կանգնել, հսկել: Ծառան պրիկրկություն ա մին ծառ, պահակություն անում (ՆԱԲ, 35):

ՊՐԱՍԱՆԵ (գրք. պաղատանք) - տեն ԵՐԱԶԱ(Ն)Բ-ՊՐԱՍԱՆԵ:

ՊՐԱՍԵԼ (գրք. պաղատիմ) - տեն ԵՐԱԶԵԼ-ՊՐԱՍԵԼ:

ՊՐԷԼԵՁ (գրք. պղինձ) - գ. 1. Կարմրավուն կռելի մետաղ՝ պղինձ: Պրիկրկան մին մը՝ դրողան ա շինում (2): 2. Այդ մետաղից պատրաստված կաթսա կամ այլ բան: Պրիկրկան տիկում ա կրակեն, ծիրը ածում (2):

ՊՐԷՆԶԵՐԱՆ (գրք. պղնձեղեն (պղնձե) - գ., հվք. Պղնձից պատրաստված՝ պղնձյա իրեր: Պրիկրկանը էտ վախտը շատ թանգ ա ինում (2):

ՊՐԷՆԶԵՐՈՒՆ - ած., գ. Խոսքի տակ չմնացող, համարձակ պատասխաններ տվող (անձ): Պրիկրկանը ախճիգ ա Սրբյանեն հրթրանցուն (Բ):

ՊՐԷՆԶԻ (գրք. պղնձի) - ած. Պղնձե, պղնձից պատրաստված: Խաշլամեն հր՝ տե ամենալավ դրողանը պրիկրկանը դրողանըն ա (2):

ՊՐԷՐԵՐԱՅՈՒՆ - գ., ած. Բաղարջ թխելու համար նախատեսված (խմոր): Պրիկրկանը պրիկրկաստում ա, կրակը նի կրցնում (2):

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇԻ - գ. Բաղարջը նախշելու հարմարանք: Պրիկրկանախշին լը՝ տ օնում, պրիկրկան իրը՝ սը նախշում (2):

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ (հ.ե.՝ *bhel-* (ուռչել) - գ. 1. Պատենավոր միջատ: Քըննամ ա, քըննամ, տը՝ սնում ա՝ մին կանանչ տեղ մին մարթ նըստում, ամմա ընդորա կըլծիք պրիկրկան օտը ըն (ՀԺՅ, V, 193): 2. Գիսք. Անշան՝ չնչին մարդ: Էտ պրիկրկանը սաղ օրը ըստիկը-ընդիկը քընտի կեղծավորություն ա անում (2):

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ (գրք. պեղեղ (ոտքի կոճ) - գ. 1. տեն ԿՐԷՐԱՆԻՇ: 2. Սխտորի՝ ընկույզի եւն առանձին պոկվող ամբողջական հատվածը: Հու օրանը մին պրիկրկանը սրիստօր օտե, հարիկը տարե կապըրե (2):

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - կր. 1. Երկու մաս անել, կիսել: Նոռնը պրիկրկում ա, մաշան էնքան անկին քարե ա վեր տեղնըմ, վեր տօնը լընում ա (ՀԺՅ, V, 448): 2. Պեղեղների՝ առանձին մասերի բաժանել:

Ապելսինը պրիկրկում ա, պիժը՝ նում խօն-ցը (2): 3. Մատենով պտուղը կամ պատիճը պատռել: Կաղաղը պրիկրկում ա, ճուղուպուրը տիւն օնում (2): 4. Գիսք. Հայտնել, վերլուծել, տարածել (լուրը, գաղտնիքը): Խաբարը պրիկրկում ա, սաղ շենավը մին անում (2):

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - կր. ե. չք. 1. ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ: չք. 2. Վարդը, ծաղիկը, բամբակը եւն բացվել: Մայիսը վեր կամ ա, վարթը պրիկրկում ա (2): 3. Գիսք. Քնից արթնանալ (երեխաների մասին): Խօխան պրիկրկում ա (2):

- Պրիկրկան գիլ/վարթ/ծաղեգ՝ - Ծատ գեղեցիկ (աղջիկ, երեխա եւն): Էտ չուբանեն էլ մին մաղար ախճիգ ա ինում մին պրիկրկան գիլ (2):

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - ած., գ. Կորիզը պտղամսին չկապած, հեշտությամբ երկու մասի բաժանվող (դեղձ, սալոր եւն): Պրիկրկան շնվթան ա (Բ):

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ (շատ բան կամ շատ տեղերից):

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - կր. ե. չք. ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - տեն ՍՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԵՐԱՆԻՇ (գրք. պա-ճուռանը (ավելորդ գարդ) - գ. Ծատ փոքր բան: ... Ձան բուլբուլը վեջ օտըմ ա, վեջ խըմըմ, օրանցօր մաշվում ա, տը՝-նըմ մին պրիկրկանը (ՀԺՅ, V, 94):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - Պատյանները՝ պատիճները լավ չմաքրված (որոշ ընդդեմների մասին): Պրիկրկան խօխուդ ա (Բ):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - ած. Պատյանները՝ պատիճները չմաքրած (որոշ ընդդեմների մասին): Պրիկրկան լօթին ածում ա մեշուկը, շըլակում, քինամ (2):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - գ. Կավե կլոր ա-

ման: Հաճար վարիմ, պենջար փըսնե, շօշ տա, շըմալ, տեղեն պրիկրկան (ԱՅ, 47):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ (գրք. բամբասանք) - գ. Բամբասանք: Պրիկրկանը Ղըլըցե կընանուցը փեշակըն ա (2):

- Պրիկրկան անել - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ (գրք. բամբասանք) - կր. Բամբասանք: Կընանեքը, սաղ օրը լը՝ խ-

ծուն պրիկրկան տակեն նըստօտած, ըստիկը-ընդիկը անա պրիկրկանը ըն (2):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՅԵՇՆԵԼ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՅԵՇՆԻԼ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՅԵՇՆԻԼ:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - ած. Սաստիկ բամբասանքի եւնարկված: Պրիկրկանը կընեգ ա, հըմանցում ա, թա շինամաջ տիւն կա (2):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ - գ. Բամբասանքի առարկա՝ նյութ: Ծըստօրեն կընգանը պրիկրկանը իւրան հարթներըն ըն (Բ):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - ՊՐԷՐԱՆԻՇ - գ. 1. տեն ԱԶԱՆ: 2. Թիթեղյա տուփերը կամ ապակյա տարաների՝ շշերի թիթեղյա կափարիչները բացելու հարմարանք՝ բացի: Պրիկրկան յօր ա օնում, կանսերվան պենում (2):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - ած. Աշխատանքից՝ գործից վախեցող՝ խուսափող: Պրիկրկան մարթը տօն չի տը՝ նալ (2):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - ած., գ. Աշխատանք՝ գործ կատարող, աշխատավոր, աշխատասեր (անձ): Ղաշանգ՝ անպենը տանը կըմընա, կեշ պինավորեն հը՝ տան գիլյան կըքըցին (ԱԲԲ, 61):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՊՐԷՐԱՆԻՇ:

- Պրիկրկան շօր - 1. Աշխատանքային հագուստ: Մին ծեքը պրիկրկանը շօր ա ինք օնում, տամ ուստեն (2): 2. Քրքրված հագուստ: Էտ հինչ ա՝ շօրեղետ հանը, հանց ա պրիկրկանը շօր (Բ): 3. Անբարոյական կին: Էն հինչ կընեգ ա՝ պինդտակու շօր ա (Բ):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - գ. Որեւե աշխատանքով՝ գործով զբաղված անձ: Պրիկրկան մարթ ա Արտեմը, խընգարեղ մէլ (Բ):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - գ. Աշխատելու՝ գործելու տեղ: Ուռնթանա քինամ ա պինատը՝ իր, տը՝ սնում տիրան պատը լօխ քանդան (2):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - ած. Գործունյա, գործարար: Պրիկրկանը տըղա յա Արտեմը (Բ):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - գ., ած. Որեւե աշխատանքի՝ գործի եւն համար պետքական՝ պիտանի (անձ կամ իր): Տընը-շինիտ տըղան ըսկի պրիկրկան չի (Բ):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ (գրք. բանկն) - գ. 1. Անշան, անարժեք խոսք՝ բան: Պրիկրկան պենը ըս ասում (Բ): 2. Հանելուկ, առեղծված: Մին պրիկրկան ասիմ, կըկա՝-րիս ասիս՝ հինջըն ա (Բ):

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - ած. տեն Ծը՝ իրը պենը:

ՊՐԷՐԱՆԻՇ/ՊՐԷՐԱՆԻՇ - տեն ՏՐԷՐԱՆԻՇ:

ՊԵՆԱՐԱՆԱԼ/ՊԵՆԱՐԱՆԱԼ (գրք. պնդա-
նամ) - տե՛ս ՊԵՆԱՐԱՆ:

ՊԵՆԱՐԱՆԱԼ/ՊԵՆԱՐԱՆԱԼ - ած. Մի
քիչ պինդ: Պնդապնդան քանդիդ ա, ամ-
մա վեր էշը դարձու տա, կըկըտըրվէ (Բ):

ՊԵՆԱՐԱՆԱԼ/ՊԵՆԱՐԱՆԱԼ - գ. 1.
Պինդ՝ ամուր քար: Կըրթընըշատա քարը
պընդաքար ա (Բ): 2. ած. փխբ. Ասերես,
անամոթ, պնդերես: Պնդաքար մար-
թին անա պըրծումը չի կա (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ - տե՛ս ՊԵՆԱՐԵԼ:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - գ. Հաստ
կեղեւով կախանի սեւ խաղողի տեսակ:
Պնդընէն քաղում ըն, կախ-կախ
անում (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ -
տե՛ս ՊԵՆԱՐԵԼ:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - ած.
տե՛ս ՊԵՆԱՐԵԼ:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ -
ած. 1. Քախոս, սակավախոս: Պնդը-
պերան մարթ ա Ալծն, խօսում չի, թա
ըսկանաս (Բ): 2. Ուտելով՝ խմելով մեջ
ծուժկա՝ գուսա: Պնդըպերան մարթ ա
Սիրգոնը, կարել չես հիրփըցընիս (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - մ.
Լրիվությամբ, մինչեւ ծայրը՝ վերջը: Խա-
ջուն ախճիգը մին փաղի կուշ պընդը-
պըտոկ լիգը խաշիլ ա տընում դերին
ըռաջին (ՆԱԲ, III, 151):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ -
տե՛ս ՊԵՆԱՐԵԼ:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ -
1. Նբ. ՊԵՆԱՐԵԼ-ի: 2. Նբ. Համոզիչ կեր-
պով ասել, այնպես ասել, որ հիշի: Էտ
մարթը կընգանը պընդըցընէս ա, վեր
վէշ մինին էտ պէնը ասէ վէչ (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ -
կբ. եւ չբ. ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ-ի:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆ-
ԱՐԵԼ (գրք. պնդեմ (պնդացնել)) - չբ. 1.
Պինդ՝ ամուր դառնալ, կարծրանալ:
Յըխը չոտրանում ա, պընդում (Ձ): 2.
Թանձրանալ: Մածունը մեր ա կամ,
պընդում (Բ): 3. Ամրանալ, ուժեղանալ:
Էտ տըղան պընդում ա, տըճում մին
հինըրսըգ տըղամարթ (Ձ): 4. Կազդուր-
վել, ապաքինվելով ամրանալ: Էն ա իլնիլ
հիվանդ մըռէս, միհէնք պատառ պին-
դնի ա (Բ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - ած.
տե՛ս Իրը՛սը պնդ:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ -
նբ. Տարբեր տեղերից պինդ կապել:
Փնդը պնդում ա էշին, քընդիրավը
պընդաքնդորում, հըղէ ինում (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ (գրք.
պնդութիւն) - գ. 1. Պինդ լինելը: Վէշ մին

քամէ կարել չի մեր յըխծուն պընդո-
թունէն քը՛փէն էլ Նի կա (Ձ): 2. Ժլա-
տութիւն: Տըղան թաքալէր տըռնա-
լանը յետը պիրիլ ա տամ ուրան հօրըն ա
մօրը, ասում.- Թօթա՛ ըրէք՝ ծեր պընդո-
թունը (ՀԺՀ, VI, 144):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - ած.
Ընթացքը խափանված՝ խանգարված:
Պինըխափան կօրծը տիծէր աննի կը-
կա (Ձ):

- Պնըխափան անել - Գործից՝ աշ-
խատանքից կտրել, չթողնել աշխատի,
գործը խափանել: Նըխախ տըղան ինծ
պինըխափան ա ըրալ, դարկալ տօն
(ՀԲ, 344):

- Պնըխափան ինիլ/մընալ/տըճնալ
- Գործից՝ աշխատանքից կտրվել, չբա-
նել, գործը խափանվել: Թօռը Նի կնննիլ,
հծնծ ընօղնէն պընըխափան իյին (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - ած.
Գործից հասկացող: Ասում ա.- Տու դիւ-
գուրթունա պընըկըլիսու ուստա չըս, քի-
նի՛ ծեր տօն (Ձ):

- Պնըկըլիսու տինիլ - Մեկին խոր-
հուրդ՝ ուղղություն տալով՝ աշխատանքի
լծել: Էս մեծ ախպերը ասում ա.- Պա՛հ,
տո՛ւ իր մընացալ, ա՛ քաջալ, վեր մը՛գ
պընըկըլիսու տինիս... (ՀԺՀ, V, 630):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - Նբ.
տե՛ս Պնըկըլիսու տինիլ:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - գ. Պա-
նիր պահելու կամ պանիրը մեջը դնելու
աման: Պնըրամանը վեր ա ըղնում,
կօտրում (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - գ. Ա-
ղաջուր, որի մեջ պանիր են պահում:
Պնըրաճնիւրը վեր ա ածում, պաները
լօխ Նի տամ թօրբան (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - ՈՒ
ՊԱՆԵՐ - գ. Պանիրը եւ հացը՝ որպէս
ուտելիք (առանց այլ ուտելիքների): Ծի-
րան խըմալ ըն, պընըրիացան կերալ,
մին էլ յէշնիլ, տը՛սալ պարկը տիրտակ-
վալ ա (ԱԱ, 57):

ՊԵՆԱՐԵԼ - գ. Փոքրիկ ափսե՛
պնակ՝ պանիրը սեղանին դնելու հա-
մար: Դօնաղը պընըրտիրին թաքուն
կուղանում ա, կօխում ծօցը (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - 1.
տե՛ս ԸՇԽԸՐՅ(Ը)ՆԵԼ: Նբ. 2. Օգտագոր-
ծել, շահագործել (որպէս բանող ուժ,
օգնական, կամակատար, հարճ են):
Ըտըրան էրկու ամէս պինըցընում ըն,
յը՛տնան տո՛ւ քըցնում (Ձ): 3. Գործա-
ծելով մաշել՝ սպառել: Ուտան օրը մին
ճօխտ անընակ ա պընըցընում (Ձ): 4.
Գործադրել (գործածվում է տարբեր
հարադրություններում՝ խը՛ք պընըցը-
նէլ, հիննը պընըցընէլ են):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - կբ.
եւ չբ. ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ-ի:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - տե՛ս ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ:
ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - տե՛ս
ՀՕՓՈՒՐ:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - ած.
Պինջակ հագած՝ հագնող: Պինջըկալէր
մարթ ա (Բ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ -
Գործածվում է կապակցությունների
մեջ:

- Պնջըրաթակ անել/տալ - 1. Մար-
մինը եղինջով ծեծել՝ որոշ մաշկային
հիվանդություններ բուժելու նպատա-
կով: Հէքիմը ասմա.- Մին լալ պինջը-
րաթակ ըրէք, ընցընական ա (Ձ): 2.
փխբ. Խիստ նախատել: Հիրվաները
հըվաքվում ըն, պինջըրաթակ անում,
կընգանը տո՛ւ քըցնիլ հը՛տէ (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - գ.
Եղինջի նման, բայց առանց մազմզուկ-
ների վայրի բանջար: Պնջըրամարըն
էլ ա ուտէլի (Բ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - գ.
Եղինջի թուփ: Կուփէ յա տամ, քըցնում
պընջըրաթօլը (Ձ):

- Պնջըրաթօլ տըճնալ - Տունը
ավերվել, տան տեղը եղինջով պատվել
(հաճախ գործածվում է որպէս անեծք):
Պնջըրաթօլ տըճնալ տօնըտ (Բ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - (Տ)ՕԿ/ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ -
(Տ)ՕԿ (գրք. բանջրոտակ) - գ. Մանր
կարկուտ կամ թեփանման ձյուն: Բնի-
րան հավան փօխվում ա, ըսքըսում
պընջըրփստօկ կնննիլ (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ - տե՛ս ՊԵՆԱՐԵԼ:
ՊԵՆԱՐԵԼ - տե՛ս ՊԵՆԱՐԵԼ:
ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - տե՛ս
ԽԱՍՅԱՐ:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆ-
ՅՕԿ - ած. Բացվող ու փակվող: Մին
պընծփի ըստօլ ա ինք՝ օնում (Ձ):

ՊԵՆԱՐԵԼ (գրք. պաշտպանել) -
նբ. Թշնամու հարձակումից՝ վնասակար
գործողություններից եւն ապահովել,
պաշտպանել: Մունը մեր յերգիրը միշտ
էլ կըրըլական ընք պըշտպանիք (Բ):

ՊԵՆԱՐԵԼ - Նբ. եւ չբ. ՊԵՆԱՐԵԼ -
ՊԱՆԵԼ-ի:

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - գ. Թշնամա-
կան հարձակումից՝ վնասակար գործո-
ղություններից եւն պաշտպանվելը՝
պաշտպանելը: Մեր յըրգիրին պըշտպը-
նօթունը մեր պարթկըն ա (Բ):

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - տե՛ս ՊԵՆԱՐԵԼ:
ՊԵՆԱՐԵԼ -

ՊԵՆԱՐԵԼ/ՊԵՆԱՐԵԼ - ած., գ. Պաշտոն
ունեցող (անձ): Պըշտունատար մարթ

ա, սանրի չի անում, թա շինանցուց
նրիք՝տ խօսէ (Ձ):

ՊԵՃԳՆՈՒՄՈՒՐ - ած., գ. փխբ. տեն
Ծամը կըտըրած: ...էտ պըջըկուտոր աս-
պաժը ժարկօն շինըմ ա, տընըմ օջաղին
ղըրաղին, վէր տաք կէնա... (ՋՏ, Ա, 6):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԵԼ - նբ. Շատ անգամ
կամ շատերին՝ շատ տեղերից համբու-
րել: Զանը ուրխացած քինան ա տըղէն
խըտտում, պըջալըջորում... (ՆԼԴԺԲ, 58):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - 1. կբ. եւ չբ. ՊԵՃ-
ՊԵՃՈՐԵԼ-ի: 2. չբ. Իրար հետ համբու-
րել: Ըտեղ ըտըրանք ուրիշ տը՛սնըմ ըն,
պըջալըջորում, լաց ինըմ (ՅԺՅ, V, 183):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - ած. 1. Պա-
պից անցած՝ ժառանգված: Ուրանց
պապական տանըն ա կէնում (Բ): 2.
Հին, հինավուրց, հնուց մնացած:
Պըպական անդամներն բիղի պահինը (Բ):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - գ. Պապե-
լու՝ կկգելու տեղ: Կամ ըն, տը՛սնում
պըպըճանումը կօջ յը՛կած (Ձ):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - չբ. տեն
Պուպու՛լ անել:

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - նբ. ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ-ի:

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՊԵՃՊԵՃ-
ԿԱՆՏԻ:

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - Գործածվում է
կապակցության մեջ:

- Պըպը՛կ-պապա՛լ անել - տեն Պա-
պա՛լ անել (տեսականորեն):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - գ.
1. Կայրի բանջարի տեսակ: Պըպը-
կըլօնըն իփանձ լա՛վ ա ինում (Ձ): 2. Այնք
եզերքներով դուրս եկող ուռուցք: Աշկէն
ղըրաղէն պապակըլօնըն ա փըսալ (Բ):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Պըպըպապէ խօսել - Մեծի պես՝ մե-
ծավարի խոսել (տղա երեխաների մա-
սին): Զէնճ տիրը՛կան տըղա յա, ամմա
պըպըպապէ յա խօսում (Ձ):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՏԵՊԻԳՐԱՆԵԼ:

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՏԵՊԻԳՐԱՆԵԼ:

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՏԵՊԻԳՐԱՆԵԼ:

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ - գ.
Զավեշտական՝ զվարճալի տեսարան:
Պըպըկանցի յա՛, հինչ ը՛ք հըվաքվալ (Բ):

ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՊԵՃՈՐԿԵԼ (ռուս.
праздник) - գ. 1. Որեւէ նշանավոր իրա-
դարձության՝ դէպքի եւն առթիվ կամ
հիշատակին նվիրված, ինչպես նաեւ
եկեղեցական օրենքով նշվող հանդի-
սավոր օր, տոն: Մին դէր ա իննում, պը-
ռըզնիճնէրէն կանի վախտը գիղանիս չի

իննում (ՆԼԴԺԲ, 114): 2. փխբ. Բուռն
ուրախություն, բերկրանք, ցնծություն:
Ծննը յը՛կալ. խօխօսըն հը՛տէ պը-
ռազնիճ՝ ա (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ (գրբ. բա-
ռաչեմ) - չբ. 1. Մայել, բառաչել: ...Հիլըն-
նէն մընաա ըն տո՛ւզըն պըռընչիս (ԱԱ,
23): 2. փխբ. Սաստիկ ցավից՝ զայրույ-
թից եւն ուժգնորեն լացել՝ աղաղակել՝
գոռալ եւն: Խեղճ խոխոն սէրտըն էլ տը-
մանում չի, ամէն տըվարու նըհէտ լաց ա
ընում, պըռանչում (ՆԱԲ, 52):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)Ց/ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)Ց - գ. 1.
Բառաչելը, բառաչելու ծայնը: Էտ ծը-
մակը քինանիս մին պըռանչունց ա
ըսկանում (ՅԺՅ, V, 439): 2. փխբ. Ուժգ-
նորեն լացել՝ աղաղակել՝ գոռալ եւ
դա ծայնը: Մարթը կընգանը պըռընչօ-
ցէն մըհալ չի քըցում (Ձ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ (գրբ. պառաւիմ) - նբ. 1.
Ծերանալ, պառավել: Թաքավէրը շատ
ա իննում պըռաված, յէր ա ընգնըմ, մը՛ռ-
նըմ (ՅԺՅ, V, 76): 2. փխբ. Թարմությունը
կորցնել: Կըռմըզնիկը պըռավալ ա (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - ած. 1. Ծրթունքը՝ պըռունկը
կոտրված (անոթների մասին): Տանը
իլանը մի պըռաա տը՛վաթ ա, տըռանալ
ըն չալ խըմում (Ձ): 2. տեն ԿԵՍԵՑ-
ՊԵՃՈՐԿԵԼ: 3. գ. Անոթի պընկի կոտրված
տեղը: Մըտածում ա, վէր պառավը սաղ
ընգունակը կընի խըմէյիս, ինքը յօր ա
օնում, պըռաաալը խըմում (ՆԱԲ, 117):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Կ)ԵԼ (գրբ. պառաւկտեմ
(իրարից բաժանել, քայքայել) - չբ. 1.
Պըռունկը կոտրվել (անոթների մասին):
Կը՛վաթը ծը՛րքան վէր ա ըղնում, պըռա-
տում (Բ): 2. Պակասել, կիսատ՝ թերի
դառնալ: Պըհէտին գօրէնը պըռաաալալ
ա (Ձ): 3. Իրարից բաժանվել, հարաբե-
րությունները վատանալ: Սէրալ ախ-
պէրը ըն իլան, միհէնճ ըն ըսի պըռաա-
վալ (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ (գրբ.
բռնիչ) - գ. Բռնչելու պտուղը՝ բռնիչ:
Պըռէշն ա քաղում, օտում (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ - չբ. 1. Խեղճանալ, վիզը ծռել: Էտ
խէ պըռըղնալ ը՛ս, հինչ ա՛ պըտահալ
(Բ): 2. տեն Ըղաչանք անել:

- Պըռըղնած կանըն - Խեղճ՝ անճա-
րակ մարդ: Էն էլ հօ տըղամարթ չի՞,
պըռըղնած կանն ա (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ (շա-
տերը կամ տեսականորեն):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ-Օ-
ՏԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ - Գործածվում է
կապակցությունների մեջ:

- Պըռընչ-պառանչ անել/կանլ - 1. Շա-
տերը կամ հաճախակի բառաչել: Յէգ-
ները պըռընչ-պառանչ ըն կամ, իրիք՝
նակը կամ ա ուրան տեղը, մընացածըն
էլ ըն վարում, կամ տօն (ՅԺՅ, V, 542): 2.
Շատ լացելով՝ աղաչել՝ աղերսել: Քինաա
ա խանէն կօշտը, պըռընչ-պառանչ
կամ, վէր տըղէն ըսպանէ վէշ (Ձ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)Ց - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)Ց:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)Ց - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)Ց:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ (1):
...Հարուստէն գորգանիս նըման յըրա
յըն պըռընչըմ, առնըմ, քանիքը դըրա-
դան մընաա ա պըռընչած յէշում
(ՋՏ, Ա, 114):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ
(գրբ. բռնիչ) - գ. Այծատերեւազգիների
կարգին պատկանող ծառ, որ տալիս է
դարչնագույն փոքր ու կլոր պտուղներ՝
բռնիչ: Պըռընչին սօրի ծառ ա (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Կ)ԵԼ - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Կ)ԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Կ)ԵԼ - ած. Իր տարիքից
մեծ երեացող, իրականում ջախել, բայց
պառավի տեսք ունեցող: Պըռընչընէ
մարթ ա Սիմոնը (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)ԵԼ - նբ. ՊԵՃՈՐԿԵԼ-ի:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)ԵԼ (գրբ. պառաւկտեմ)
- գ. Ծեր՝ պառավ լինելը, ծերություն:
Այան ասում ա.- մատուց, մը՛ռնէլը բի-
ղան, պըռընչօրունը բիղան վէշ (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ - չբ. 1.
տեն ՊԵՃՈՐԿԵԼ (շատերի մասին): 2.
Կնճռոտվել: Զանն քըռաաուն տըռը՛կան
կա վէշ, ամմա ծը՛րքէրը պըռընչօտալ
ա (Ձ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ԸՅԻԼԸՑ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ԲԸՈՐԿԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ԲԸՈՐԿԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - տեն ԲԸՈՐԿԵԼ:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - ած. Բողբոջած, բող-
բոջներ ունեցող: Մին պըռկավէր ճէղն
ա կըտըրում, շըլակում, կամ տօն (Ձ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - չբ. Բողբոջել, բողբոջներ
արձակել: Ծառէրը պըռկալ ա (Բ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ - գ. Կարմրուկ հիվան-
դությունից հետո մարմնի եւ դեմքի վրա
մնացած հետք: Դօխտուրը յէշում ա,
թա.- վէջինչ, պըռընչընա յա, անց ա
կընական (Ձ):

ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)ԵԼ (գրբ. պառնկեցու-
ցանք) - նբ. եւ պը. ՊԵՃՈՐԿԵԼ-ի:

ՊԵՃՈՐԿԵԼ/ՊԵՃՈՐԿԵԼ(Ն)ԵԼ (գրբ.
բռնաաոր) - ած. Բռնաված, բռնավոր-

ված: Կամ ըն, տըսնում մին պըռնավեր էշ ըտըդ կապած (2):

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - ած. Շատ բեռ տանող՝ կրող՝ քարշող (ծիռ՝ ջորու՝ էշի մասին): Սընթարեն մին լավ պըռնաքաշ ծի յա իլնի (Բ):

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:
ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ (գրք. բեռնատրեմ) - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - կր. եւ չք. ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ-ի:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - կր. Շատերին բեռնել: Պիրում ա, օխտը պեռնը ցորենը տամ, Պըռ-Պըռին էշերը պըռնոտում ա, պիրում տոն (ՀԱԲ, 15, 14):

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - կր. եւ չք. ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ-ի:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - գ. Խակ միրգ: Խոխան պըռնոն շատ կերավ, փորը ցավից (Բ):

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ(Բ)Ի - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ(Բ)Ի:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - գ. 1. տեն ՎԱՐՍԱԿ: 2. Արտերում ածող վարսականման մոլախոտ: Արտերը պըռնաթողը կննի ա (Բ): 3. փխբ. Համառ՝ կամակոր անծ: Էտ պըռնաթողը վեր մին պեն ասում ա, էլ կարում չըս նըստա ըզադվիս (Բ):

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՏԵՏԵՐՈՐ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ/ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - գ. 1. Կլոր եւ ուռուցիկ հացի տեսակ: Աստըված Քըրիս-տոսըն ասում ա.- Քիսն Հարուն-Ղարունեն ասե՝ օրաս յետը պըռնոգ հաց չի թըխե, թող միշտ լավաշ թըխե (ՀԺՀ, VII, 174): 2. Թարմ հացերով լի փայտե տաշտ: Քիսն ա պըռնոգան էրկու հաց յոր օնում, պիրում տամ պըռնավեն (2):

- Պըռնոգու տեփ - Գեր՝ չաղ երեսով եւ տգեղ անծ: Էտ պըռնոգու տեփ ա, ըտըրա հու բիդի հավան կենա (2):

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - գ. 1. Ծաղկի՝ տերեփ կոկոնը, բողբոջ: Փիս ցորտ ըրավ, ծառեն պըռնկը լօխ վեր տըռնավ (2): 2. Շերամորդին կերակրելու թթեկու թարմ տերե: Պըռնկը պըռնոնում ա, վերթը մընամ ա տուգը (2): 3. Կարմրուկ հիվանդությունը: Խոխան պըռնկան ընգալ ա (Բ):

- Պըռնկ տիկի - Պատվաստի ձեւ, երբ որպես պատվաստաշիվ պատվաստակալի վրա միացնում են բողբոջը՝ ծառի աչքը: Ընդօնանց Հըմբարցին լավ պըռնկ ա տիկնում (2):

- Պըռնկ քաշիլ - Շերամորդին կերակրելու համար թթեկու դալար շիվերից տերեկները քաշելով պոկել: Կըռնեքը ամմեն օր քիսնիս ըն իլնի թըխմըսը, վեր պըռնկ քաշին (2):

- Պըռնկ քըցիլ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:
ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ (3):

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - գ. 1. Մարդու եւ կենդանիների բերանը վերեփց եւ ներքեփց եզերող մաշկամկանային ծալքերից յուրաքանչյուրը՝ շրթունք: Թաքավերը կնն ա, տըսնում՝ մըռնեք էլ ծիլին պըռնոնեն ըն կերալ (ՀԺՀ, VI, 129): 2. Աքցանի՝ ունեփի եւ նման գործիքների ծայրերը, որոնցով բռնում՝ ճնշում՝ կտրում են: Քանրիանթանին պըռնոն կտրողալ ա (Բ): 3. Ամանի պոռնակ՝ շուրթ: Կըվաթը վեր ա ըղնում, պըռնոն ճաքում ա (2): 4. Որեւէ բանի փոքր կտոր: Էտ ըսելանը յետը մեր թունի դնիս էրկու պըռնոն հաց ա տըռնում յըլլեխեն մաշին, հըղէ ըղնում (ՀԺՀ, VI, 178):

- Պըռնոն ճուրղ քիսիլ - տեն Պըռնոնեն լըպըգտոտել (1): Էտ Կըքավա սարը էնքան դնշանք սար ա, վեր ամմեն հըղէ քիսիլ ընդըրա պեցիլը քըրեղեն յըռնիս ա, պըռնոն ճուրղ քըռնիս ա (ՀԺՀ, V, 469):

- Պըռնոն ճուրղ տիկի - Մեկին հիվանդ եղած ժամանակ խնամել՝ օգնել: Խըղճ Սանամը մընացալ ա միսակ, միսը կա վէջ, թա պըռնոն ճուրղ տիկի (Բ):

- Պըռնոնան կենալ - Ազահորեն եւ բռն կերպով համբուրել: Պըռնոնան ա կենում, պըքաքսորում (2):

- Պըռնոնեն լըպըգտոտել/լըգ տալ - 1. Մի բան ճաշակելու՝ ըմբռնելու՝ ունենալու մեծ ցանկություն ունենալ, զմայլվել, տենչալ: Թաքավերին տըղան էտ ըխճըկանը վեր տըսնաս ա, մընաս ա պըռնոնեն լըպըգտոտելիս (2): 2. Շվարել, ինչ անելը չիմանալ: Կետը կընգանը յոր ա օնում, քըռնում, չօքանը պըռնոնեն լըգ տալալ յետ ա տեռնում, կամ (ՀԱԲ, 15, 57):

- Պըռնոնեն կըծօտել - Զայրանալ, հուզվել: Էտ վեր տըսնում ա, պըռնոնեն կըծօտում ա (2):

- Պըռնոնեն հօփ տըված - տեն ԲԱՐԱՆԻ(Բ)ՈՒՍ:

- Պըռնոնեն միսըն՝ տափը կախ ընգած - Շատ ծեր՝ ծերացած: Կամ ըն տըսնում հարը՝ պըռնոնեն միսըն՝ տափը կախ ընգած, պըռնաված (2):

- Պըռնոնեն (յըն) թակած - Բարակ շուրթեր ունեցող: Պըռնոնեն յըն թակած մարթին աշկըս տըսնա վէջ (2):

- Պըռնոնեն յըն տանել/պենալ - Ժպտալ, ժպիտ արտահայտել, թեթեւակի ծիծաղել: Թաքավերին ախճիգը Էտ վեր տըսնում ա, պըռնոնեն յըն ա տառնում (2):

- Պըռնոնեն յըն քաշվիլ/չորանալ/ցըմաքել - Խիստ ծարավել, շրթունքները չորանալ (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): Պըռնոնեն յըն քաշվիլ, խէ բուստանէս ճուրղ կըտըրալ ըս (Բ):

- Պըռնոնեն չըքըքօտել - Խիստ ծարավից շրթունքները ճաքճքել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): Էնքան ծըրավում ա տա, վար պըռնոնեն չըքըքօտում ա (ՆԼԴԺԲ, 30):

- Պըռնոնեն պիմբակալ թըրջիլ - Այնպիսի ծանր հիվանդ լինել, որ անգամ ջուր խմել չկարողանալ (հիմնականում գործածվում է որպես անեծք): Պըռնոնեն պիմբակալ թըրջիլ ընդըրա, կալըս կուղացալ ա, ծախալ (Բ):

- Պըռնոնեն իրոր անա կենալ - Սիրո ուժեղ զգացում ունենալ: Թաքավերին տըղան չուբանեն ըխճըկանը վեր տըսնում չի, պըռնոնեն իրոր անա յա կենում (2):

- Պըռնոնեան մին ղըզղան քըռ-փաջա կիփվի - Ասում են շատ հաստ շրթունքներ ունեցողի մասին:

- Պըռնոն անել - 1. Լացակումել, լացելու պատրաստվելով՝ շրթունքները ծռմռել (հիմնականում երեխաների մասին): Խոխան պըռնոն ա անում (2): 2. Նեղանալ, խռովել: Պառավը պըռնոն ա անում, կըրպետին նըստում (2):

- Պըռնոն կախ անել/տալ/քըցիլ - Ղեմքին դժգոհության արտահայտություն տալ, քիթը կախել: Հինչ ըս պըռնոնը կախ ըրալ, խէ զըրոնչ չըս անում (Բ):

- Պըռնոն կըծել - տեն Սանը կըծել:

- Պըռնոն ճաքել - 1. Սաստիկ վախենալ: ... Յէշում ա տենում՝ հըղէցը տակեն էլ կա մեյր, կըլխեն էլ, թաքավերեն տըղեն պըռնոն ճաքում ա (ՀԱԲ, 15, 52): 2. Շատ կարոտել: Մարը նամակ ա կիրում, թա.- Բալա, խէ կամ չըս, պըռնոն ճաքալ ա (2):

- Պըռնոն նի չըտալ - Ուտելիքից բուրրովին չօգտվել, ոչինչ չուտել: ... Յէտնան քիս ըն, տըսնաս կըրեն, հուսըր առաջընը քըցալ, ընդի, ծիս պըռնոն էլ ա, նի չի տըվալ (ՀԺՀ, V, 259):

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - տեն ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ:

ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ-ՊԵՐՆԱԲԱՆԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պրոնո-պրոնո անել - տե՛ս Պրոնո անել (1) (շատերի մասին): Պրոնո-պրոնո ըն անում, համ իրանք լաց ինքն, համ խալիխին լըցըցընում... (ՋՏ, Բ, 136):

ՊՐՈՆՈՇՏԻ - տե՛ս ՊԱՉ:

- Պրոնոտի անիլ - Համբուրել, համբուրվել: Թասակը կըլխան յոր ա օնում, տեսնում՝ իրան նըշանածը, պրոնոտի ըն անում... (ՀԱԲ, 15, 28):

ՊՐՍՊՈՐԱԼ - չք. Վառ կերպով շողալ՝ փայլել՝ ցուլալ, պսպղալ: Իրո՞վեն տակեն էտ վը՛սկե ջամը պըսպըղամ ա (2):

ՊՐՍՊՈՐԱՆ - տե՛ս ՊՐՍՊՈՐՈՒՆ:

ՊՐՍՊՈՐԷ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պըսպըղե տալ - տե՛ս ՊՐՍՊՈՐԱԼ: Էտ մը՛կնած կըտավը ըսկըտում ա ըրե՛վեն տակեն պըսպըղե տալը (ԼՂԲ, 338):

ՊՐՍՊՈՐՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՊՐՍՊՈՐԱԼ-ի:

ՊՐՍՊՈՐՈՒՆ/ՊՐՍՊՈՐԱՆ - ած. Շողշողուն, փայլիլուն, ցուլացող, պսպղացող: Էն մին օրը կամ ա ճորը, տեսնում մին պըսպըղուն պեն (ՀԺՀ, V, 433):

ՊՐՍՊՈՐՕՆ - գ. Փայլ, ցուլ: Թաքավերը էտ քարեն պըսպըղօնը վեր տը՛ստում ա, մընամ ա քար կըտըրած (2):

ՊՐՍՊՈՐՕՑ - տե՛ս ՊՐՍՊՈՐՕՆ:

ՊՐՎՐՏԱՆԱԼ (գրք. պարարտանամ) - չք. 1. տե՛ս ԲՈՒՔԱՆԱԼ: 2. Արգավանդ՝ բերրի դառնալ: Վը՛ղը բիղի փեյնը տաս, վեր պըվըրտանա (2):

ՊՐՎՐՏԱՎՈՒՆ - ած. 1. տե՛ս ԲՈՒՔԱՎՈՒՆ: 2. Փոքր-ինչ՝ մի քիչ արգավանդ՝ բերրի: Ըստըղերքեն վը՛ղերը պըվըրտավում ա (Բ):

ՊՐՎՐՏՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. պարարտացուցանել) - նք. ՊՐՎՐՏԱՆԱԼ-ի:

ՊՐՎՐՏՕՐՈՒՆ (գրք. պարարտություն) - գ. 1. տե՛ս ԲՈՒՔՕՐՈՒՆ: 2. Արգավանդ՝ բերրի լինելը: Մարտակերտա վըղերեն պըվըրտությունը վե՛շ մին տը՛ղ կա վե՛շ (2):

ՊՐՍԱԾԱԿ - գ. 1. Պատի մեջ բացված՝ թողած անցք՝ ճեղք: Լիւսը պըտըծըկերան ա տիւս կամ (ԱԲԲ, 36): 2. Ընդհանրապես ճեղք՝ խորջ: Էտ տանը հանրիւր պըտածակ կա, յը՛ս հինջ գի՛ղան վերմըն ա կը՛ղալ (2):

- Պըտծակումը մընալ - Ընկճվել, թշվառանալ, այլևս որեւէ բանի չհառնվել՝ պետք չգալ: Խըջատուրը առաջ ա իլնլ հինըրսը, միհենք պըտծակումըն ա մընացալ (Բ):

ՊՐՍԱՀԵԼ (գրք. պատահել) - չք. 1. Պատահամբ հանդիպել, պատահաբար մեկին կամ մի բան տեսնել: Հըղեցը պըտահում ըն մին ըրխտըյեշու, հարուս-

տը բախտեն յեշիլ ա տամ (ՀԺՀ, V, 426):

2. Դեմ առ դեմ դուրս գալ: Ըտըրանք կը՛տեն քըշտեն իւրիւր պըտահում ըն, կըմը՛վ անում (2): 3. Տեղի ունենալ, կատարվել: Հանր տեսնում ա, հըրցընում, տըղան պատում ա կըրըզմընօցեն պըտահածը (ՆԱԲ, 34): 4. Անկանոն՝ ոչ պարբերականորեն՝ երբեմն տեղի ունենալ՝ լինել: Պըտահում ա՛՛էնքան ծիւն ա կամ, շինացեք՝ կարում չըն, թա տանան տիւս կան (Բ):

ՊՐՍԱՀԱՄԱԲ - մ. Պատահական կերպով, պատահաբար: Պըտահամբ մեհէտ մին վը՛րս ա անում (2):

ՊՐՍԱՀԱՄԱԲ (գրք. պատահում) - գ. Դիպված, անսպասելի դեպք: Էտ պըտըհմունքանը յետը ընցընէն ա մին խիլլն վախտ (ՀԺՀ, V, 413):

ՊՐՍԱՄԱԶ - գ. 1. Պատի մեջը՝ ներսը: Պըտամաջը մընամ ա տըրտակ (2): 2. Շարվող պատի ճեղքերը լցնելու մանր քարեր: Ուստան առանց պըտամաջ կարել չի պատ շարե (Բ):

ՊՐՍԱՆԵԼ - նք. 1. Մահացածին պատանքի մեջ դնել՝ փաթաթել: Թօրքերը իւրանց մըռալէն դիստի յըն պըտանում, թաղում (Բ): 2. փխբ. Թաղել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): Պըտանիմ քը՛գ, իւէ պարթըրս տամ չը՛ս (Բ):

ՊՐՍԱՆՎԵԼ - կք. եւ չք. ՊՐՍԱՆԵԼ-ի: ՊՐՍԱՆԵԼ (գրք. պատառել) - նք. 1. տե՛ս Պըտըռ-պատառ անել: 2. տե՛ս ՃՐՆԵԼ (1, 2, 3):

ՊՐՍԱՆՎԵԼ - կք. եւ չք. ՊՐՍԱՆԵԼ-ի: ՊՐՍԱՆԱԿ - գ. Պատի տակը՝ տակի մասը: Տըղըմարթըքը իւրիւրիւնը տիւս ըն կամ, պըտըրտակեն նըստօտում, զըրիւց անում (2):

ՊՐՍԱՆԱԿ/ՓՐՔԱԹԱՆ (գրք. պատատանք) - գ. Շորի երկար ժապավենածե կտոր, որով փաթաթում են գլուխը՝ մարմնի հիվանդ մասը՝ օրորոցի երեխայի ձեռքերն ու ոտքերը եւն, փաթաթան: Պըտատանը յոր ա օնում, կըլծիւր կապում (2):

ՊՐՍԱՆԵԼ/ՓՐՔԱԹԵԼ (գրք. պատատել, փաթաթել) - նք. 1. Կտոր՝ թոկ՝ լար՝ երկար երիզ եւն իր կամ մի այլ առարկայի վրա փաթ տալ, փաթաթել: Մին էրկան քօղ ա յոր օնում, ձերքավը պըտատում (2): 2. Փաթեթավորել, փաթեթ սարքել: Մէսը պըտատում ա, դարկում քըվօրը տօնը (2): 3. Գլանածե ոլորել: Թօխտը պըտատում ա, տինում ծօցումը (2): 4. Բարուրել (երեխայի մասին): Մարը իտի պըտատած տանում ա, տինում հօրը մըղակումը, հանր տիւս ա կամ, տը՛սնում մըղակումը մին պանիւր (ՀԺՀ, V, 531):

ՊՐՍԱՆՎԵԼ/ՓՐՔԱԹՎԵԼ - 1. կք. եւ չք. ՊՐՍԱՆԵԼ-ի: չք. 2. Գալարներ կազմել, կծիկ դառնալ: Օխծը պըտատվում ա, պատեն տակեն կօղը կենում (2): 3. Որեւէ բանով բոլոր կողմերից ծածկվել: Հէս էլ մին յօրդանը պըտըտվեցի, այագըմը քունակ ընցի (ՋՏ, Ա, 109): 4. Երկու ձեռքով փարվել: Պառավը փըթաթվում ա թօռանը, պըջպըջօրում (2):

ՊՐՍԱՆՈՒԿ/ՓՐՔԱԹՈՒԿ - գ. Փաթաթած թե՛ պարան՝ լար՝ լավաջ եւն: Թիլին պըտատուկը տինում ա ըռաշկեն, յը՛տ տամ (2):

ՊՐՍԱՏՕՐ/ՓՐՔԱԹՕՐ - գ. Ծնունդ ընդունող անձ, մանկաբարձ: Վեր թօռնը պըլօթուն ա անում, այան անէսկ ա տամ: Բու պըտատօղը չուրանա (Բ):

ՊՐՍԱԹԱՐ - գ. Պատ շարելու կամ պատի մեջ դրված քար, պատի քար: Մին պըտաքար ա ըղնում կըլխեն, դիստի մը՛նում ա (2):

ՊՐՏԵԶՆԸ/ՊՐՏԵԶՆԸ/ՊԻԾԻԶՆԸ (գրք. բծիծ) - գ. Սսի՝ լեշի վրա ճանճերի նստելուց առաջացած մանր որդեր՝ որդի ձվեր: Մէսը յոր ա օնում, թա օտե, տը՛սնում յըրան պըտեզնը (2):

ՊՐՏԵՂՆԸ (գրք. պտեղն (բույս մատի եւ ցուցամատի ծայրը) - տե՛ս ՊԱՏԱՐ (1):

ՊՐՏԸԶՆԱԿԸ՝Ց/ՊՐՏԸԶՆԱԿԸ՝Ց/ՊԻԾԻԶՆԱԿԸ՝Ց - գ. Պըտեզնի հոտ: Մըսան պըտըզնավը՛տ ա կամ (Բ):

ՊՐՏԸԶՆԻԼ/ՊՐՏԸԶՆԻԼ/ՊԻԾԻԶՆԻԼ - չք. Սսի՝ լեշի վրա ճանճերի նստելուց մանր որդեր՝ որդի ձվեր առաջանալ: Մէսը պըտըզնալ ա (Բ):

ՊՐՏԸԾԱԿԵ - ած., գ. Ճարպիկ, ձեռներեց (անձ): Պըտըծակե տըղա յա Ըրտաշին թօռնը (Բ):

ՊՐՏԸԿԱՐԱՍ - գ. Վանքի, եկեղեցու եւ այլ կառույցների պատերին՝ առաստաղներին ամրացված կճուճներ՝ խոտողի ձայնը բարձր հնչելու համար: Յըխծուն պըտերումը պըտըկարաս շատ կա (Բ):

ՊՐՏԸՀԱՍ (գրք. պատուհաս) - գ. 1. Փորձանք, չարիք: ... Բիցնալ ըն Սըռավեն վը՛տըը, մատաղ ըրալ, դաջանք ըրալ, վար իւրանց ըզադէ էտ պըտըհասան (ԱԱ, 41): 2. փխբ. Գլխացավանք՝ անախորժություններ պատճառող անձ՝ իր: Էտ խօխան պըտըհաս ա հօրը-մօրը հը՛տե (Բ):

- Պըտըհաս ըղնել - Փորձանքի եւ թարկվել, անախորժության մեջ ընկնել: Ծաճիրը յոր ա օնըմ ք՛ծմբան, մընամ պըտըհաս ընգա՛ծ (ՆԼՂԺԲ, 105):

ՊՐՏԸՀԱՐ (գրք. պատահար (փորձանք) - տե՛ս ՊՐՍԱՀԱՄԱԲ:

ՊԵՏԸՅԵԼԻՔ՝ - գ. Այն, ինչ որ պատահելու է կամ կարող է պատահել: Վէջ մինը կարելի է գիտնալ ուրան պետքի էլիքը (2):

ՊԵՏԸՅԵԼ(Ը)ՆԵԼ (գրք. պատահեցուցանել) - նր. եւ պր. ՊԵՏԱՅԵԼ-ի:

ՊԵՏԸՂՎԵԼ (գրք. պտղիմ) - չք. 1. Պտուղ բռնել, պտղավորվել: Ծառերը պտղողվալ ըն (Բ): 2. Հոգիանալ: Էտ թաքավերին վրէջ բաղըն ար ծաղկում, վրէջ ապրանքըն ար պտղողվում (ՀԺՀ, VI, 116):

ՊԵՏԸՆԱՏՈՒ - գ., ած. Պատանքի համար նախատեսված (կտոր): Հերիք՝ նազ աքերը մինչքվ մըննելը ուրան պտղունացուն հրգրըցըրալ ա (Բ):

ՊԵՏԸՊԱՏ - Գործածվում է կապակցություններ մեջ:

- Պետըպատ անել/տալ - Մի բանի շուրջը պտտվել: Խօսելնքը հրվաքվում ըն, բըքմնգին թէշտին դըրաղավը պըտըպատ անում (2):

- Պետըպատ ըղնել/կ'ան - 1. Այս ու այն կողմ ընկնել, մոլորվել: Հըղավը քինտղը պըտըպատ չի ըղնել (ԱԲԲ, 55): 2. տեն Խօսկը կըտորը քըցիլ:

- Պետըպատ քըցիլ - Այս ու այն կողմ գցել, մոլորեցնել: Էտ չար պառավը խըղճ ըխճըկանը պըտըպատ ա քըցիլ (2):

ՊԵՏԸՊԱՐԱՆ - ած. Սրտակցող: Պետըպարան մարթ ա Զամալը (Բ):

ՊԵՏԸՈՎԿԵՐ - ած. Պատաններով սնվող, ջնավոր, մոլորացկան: Պետըռակեր մարթ ա, ընդըրա ըշտըղալ յա՛ փուլ (2):

ՊԵՏԸՈՒԼ/ՊԵՏՈՒԼ (գրք. պտռել) - նր. 1. Որեւ բանի ներսում մի բան որոնել: Պետըռում ըն, տը՛սնում տէննկը Սարյանէն ջուրումը (ՆԼՂԺԲ, 48): 2. Մատով կամ այլ բանով քչփորել՝ խառնել (քիթը, ատամը եւն): Բէթըտ պըտըռու մէլ, համօթ ա (Բ):

ՊԵՏԸՈՒԹԻՔ՝ - տեն ՊԵՏԸՈՒՊԱՏԱՐ:

ՊԵՏԸՈՐԱՆ - տեն ՊԵՏԸՈՐԱՆ:

ՊԵՏԸՈՒՊԱՏԱՐ (գրք. պատառ-պատառ (կտոր-կտոր) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պետըռ-պատառ անել - 1. Պատանների վերածել, պատառոտել, ճղճղել: Կըզնըված կամ ա տօն, կընգանը շօրերը սաղ պըտըռ-պատառ անում (2): 2. Հոշոտել, մարմինը պատառոտելով՝ սպանել: ...Աշկ ըծէցէ, թա հինչ տըղավ քըննամ, շընէրէն ըռխան պըրծընիմ, թա չէ ինծ պըտըռ-պատառ կանին (ԼՂԲԲ, 298):

- Պետըռ-պատառ ինիլ/տըննալ - 1. Պատանների վերածվել, պատառոտվել, ճղճղվել: Էնքան նի յա մըտալ մօշէն քօլերը, մօշ քաղալ, շօրերը սաղ պըտըռ-

պատառ ա իլնլ (Բ): 2. Հոշոտվել, մարմինը պատառոտվելով՝ սպանվել: Սու-նէն մին դաշանգ ախճիգ ա իլնլ, թուրքերէն ճանգըն ա ընգալ, պըտըռ-պատառ իլնլ (Բ):

ՊԵՏԸՈՒՎԵԼ - կր. եւ չք. ՊԵՏԸՈՒԵԼ-ի: ՊԵՏԸՈՏՈՐԵԼ - տեն ՊԵՏԸՈՒԵԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՊԵՏԸՈՏՈՐՎԵԼ - կր. եւ չք. ՊԵՏԸՈՏՈՐԵԼ-ի:

ՊԵՏԸՈՍԱ/ՊԵՏՈՒՈՍԱ - գ. Որեւ բանի ներսում մի բան փնտրել, փնտրտուք: Միլիցէքը նի յըն տը՛ռնում կօղէն տօնը, պըտըռօսկը մինչքվ քըշէր պըրծընում չըն (2):

- Պետըռօսկ անել - տեն ՊԵՏԸՈՏՈՐԵԼ:

ՊԵՏԸՈՏԵԼ - տեն ՊԵՏԸՈՏՈՐԵԼ:

ՊԵՏԸՈՏՎԵԼ - տեն ՊԵՏԸՈՏՈՐՎԵԼ:

ՊԵՏԸՏՈՐԵԼ/ՓԵՐԹԸՐԵԼ/ՊԵՏՈՐԵԼ/ՓԵՐԹԸՐԵԼ - տեն ՊԵՏԱՏԵԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՊԵՏԸՏՈՐՎԵԼ/ՓԵՐԹԸՐՈՐՎԵԼ/ՊԵՏՊԵՏՈՐՎԵԼ/ՓԵՐԹԸՐՈՐՎԵԼ - կր. եւ չք. ՊԵՏԸՏՈՐԵԼ-ի:

ՊԵՏԸՐԱՆ/ՊԵՏԸՐԱՆ (գրք. պատուհան) - գ. 1. Պատի մեջ թողած խորշ՝ պահարան: Տըղան մուտանան տինիս ա պըտըրհանումը, հօրը նրիէտ պըռօշտի ընէս, քիս (ՀԺՀ, V, 277): 2. տեն ԱՎՈՒԾՎԱ: Աղվէսը վըրիէլան լօք ա տամ, պըտըրհանավը ըղնում ճէղացը (ՆԱԲ, 138): ՊԵՏԻ - տեն ԲԻՐԻ:

ՊԵՏԿԱԼ - տեն ՊԵՐԿԱԼ:

ՊԵՏԿԱՎԱՐ - տեն ՊԵՐԿԱՎԱՐ:

ՊԵՏԿԱՍԱՊԵՐԸ - տեն ՊԵՐԿԱՍԱՊԵՐԸ:

ՊԵՏԿ(Ը)ԵԼ - տեն ՊԵՐԿ(Ը)ԵԼ:

ՊԵՏՂԱ - տեն ՊԵՏՈՐ:

ՊԵՏՂՎԵՐՎԵԼ/ՊԵՏՂՈՒՎԵՐՎԵԼ (գրք. պտղատրեմ (բարեբեր դարձնել) - տեն ՊԵՏՂՎԵԼ:

ՊԵՏՂՈՒՎԵՐՎԵԼ - տեն ՊԵՏՂՎԵՐՎԵԼ:

ՊԵՏՄԵԼԻՔ՝ - գ. Պատմելու բան՝ նյութ: Ծէն ա տամ հըրըվընէրէն, թա.- Յըէկէք, պըտմէլիք՝ օնիմ (2):

ՊԵՏՊԵՏՈՒԹՅ՝ - տեն ՏԸՊԵՏՈՒԹՅ՝:

ՊԵՏՊԵՏՈՐԵԼ - տեն ՊԵՏՊԵՏՈՐԵԼ:

ՊԵՏՊԵՏՈՐՎԵԼ - տեն ՊԵՏՊԵՏՈՐՎԵԼ:

ՊԵՏՊԵՏԱԼ - չք. Ինքնիրեն խոսել: Պատեն տակէն նըստում ա, պըտպըտամ (2):

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ/ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ/ՊՈՒՏՈՒԹՅՈՒՆ/ՊՈՒՏՈՒԹՅՈՒՆ - գ. Թիթեռ-նածաղիկների ընտանիքին պատկա-

նող ուտելի բանջար: Պետությունը իփիւմ ա, սըխտօրում, դարկում հանդը՝ մարթին հը՛տէ (2):

ՊԵՏՈՒՐ - տեն ՊԵՏՈՐ:

ՊԵՏՈՒՏՅՈՒՆ - տեն ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ:

ՊԵՏՈՒՏ(ՆԸ)/ՊՈՒՏՈՒՏ(ՆԸ)/ՓԸ-ԹՈՒՏ(ՆԸ)/ՓՈՒՏՈՒՏ(ՆԸ) (գրք. պտոյտ (ջրի պտոյտ) - գ. 1. Շրջանաձեւ շարժում, ոլորապտոյտ շարժում, առանցքի շուրջը պտտվել: Ճըղացէն քարէն պըտոնըն վէր տը՛սնում ա, վախում ա մուտանա (2): 2. Զրապտոյտ: Հոնց ա պըտահում, ըղնում ա կը՛տէն պըտոնըն, խը՛խտըվում (2): 3. Պտուտահողմ: Մին պըտոնտն ա պիցըրանում, քարվան-բաշին գիւղում չի, թա հինչ անէ (2):

- Պետոնըն կ'ան - Պտտվել, պտոյտ գործել: Տըղան վէր թըխում ա, իրը՛ք-կըլխանէ դէվը պըտոնտն ա կամ, վէր ըղնում (2):

- Պետոնըն տալ - 1. Պտտել, մի բանի շուրջը պտոյտ գործել տալ: ...Առաջ հըրսանէքը մինչքվ սըկըսէլը տընէլիս ըն իլնլ էտ թումըք, սարավը պիտոնըն տալիս... (ԱԱ, 47): 2. տեն Պըտոնըն կ'ան:

ՊԵՏՈՒՏ-ՊԵՏՈՒՏ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պետոն-պետոն անել/կ'ան - տեն Պետոնըն կ'ան:

- Պետոն-պետոն տալ - տեն Պետոնըն տալ:

ՊԵՏՈՒՏՈՒՏՈՒՏ (գրք. պտուկ) - գ. 1. Ծայր: Շայէն պըտօկը նի յա կամ փիչին, մըրկում (Բ): 2. Գագաթ, կատար: Վէրջը, կընէգը վէր շատ ըստիպում ա, տըղան հօրը տինում ա ճըվըրանէն մաչին, տանում մին սարու պըտօկ (ՀԱԲ, 15, 123):

- Պետկան ծաղկած - Իրեն երեակայող, գոռոգամիտ: Զանչան տանում ա պըտկան ծաղկած մարթին անա (Բ):

- Պետօկ անել - 1. Սկսել բողբոջել, բողբոջի ծայրը երեակ: Կարուկը կամ ա, մին օր էլ յէշում ա տը՛սնում՝ էտ ծաղէգը պըտօկ ա ըրալ (2): 2. Վերքը հատունանալ: Յարան պըտօկ ա ըրալ (Բ):

- Պետօկը յը՛ղել - Գործիքը աշխատանքի նախապատրաստել: Հօնծին վախտը վէր կամ ա, ժըղօվուրթը չինին պըտօկը յը՛ղում ըն (2):

- Պետօկըն օնել - 1. Թույլ թափելիս շալը ձգել թափվող ճյուղի տակը: Թափչին տիլը՛րան ճըղճըղում ա.- Պետօկը կանիք, թօթը վէր ա տը՛ռնում (Բ): 2. Որեւ բանի ծայրին դնել: Զանքը յըբին պըտօկըն ա օնում, շըլակում, կամ (Բ):

- Պետօկ տալ - Մաղը այնպես շարժել, որ ցորենը պտոյտ տալով՝ ավելորդ բաները մեջտեղը հավաքվեն: Ամմէն կընէգ չի կարում պըտօկ տա (Բ):

ՊԵՏՈՎԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ - գ. Որեւէ կան-
ջի տրվող անարգական պատասխան:

- Յէ՛ Սէրգի. - Պըտօկը, հինչ ա՛մ (Բ):

ՊԵՏՈՎ-ՊԵՏՈՎ - մ. Ծայրը ծայրին
(դնելով): Պըտօկ-պըտօկ կարում ա (Ձ):

ՊԵՏՈՎ/ՊՈՒՏՈՎ/ՊԵՏՈՒՎ/ՊԵՏՐԱՎ
(գրք. պտուղ) - գ. 1. Միրգ, պտուղ:
Կըլխավըն ընցնում ա իրէք-ջօրս տարէ,
սոյրթն պըտուղը տամ ա էրկու խընծօր
(ՆԼՂԺԲ, 42): 2. Խաղողի հատիկ: Էտ
դանրմըտ մին խաղվու պըտօղ ա վէր
ընգնիս կըրպէտին յըրա... (ԱԱ, 17): 3.
Կենդանածինների սաղմը մայրական
օրգանիզմում մինչեւ ծնվելը, սաղմ:
Պըտօղը չորանա ընդըրա, տըղէս
խըճա տարալ ա (Բ): 4. փխբ. Ծնունդ,
զավակ: Դանրը ասմա.- Տու վէլ չըս մին
լավ պըտօղ, էլ հօր ը՛ս քու ախպօր անա
կէնգատ անում (Ձ):

ՊԵՏՈՐՈՒՄԱ - տէն ՊԵՏՈՐՈՍԱ:

ՊԵՏԱԶՆԻԳ - տէն ՊԵՏԱԶՆԻԳ:

ՊԵՏԱԺԵՏՏՈՐ/ՊԵՏԱԺԵՏՏՈՐ
(ռուս. *проектор*, անգլ. *projector*) - գ. Լու-
սավորման հզոր սարք, որ արձակում է
ծառագայթների փունջ՝ ուզած ուղղու-
թյամբ, լուսարձակ: Պըրաժէխտըրէն լի-
սը վէր ըղնում ա ըշկէրէն, ըըբաստը-
րակը էլ կարում չի փախճի (Ձ):

ՊԵՏԱԺԵՏՏՈՐ - տէն ՊԵՏԱԺԵՏՏՈՐ:

ՊԵՏԱԽՕՐ - տէն ՊԵՏԱԽՕՐ:

ՊԵՏԱԿԱՆ (ռուս. *проект*) - գ. Արդյու-
նաբերական՝ կենցաղային եւ այլ
ապրանքների՝ քաղաքացիների կողմից
վարձով օգտագործում, վարձույթ: Պը-
րակատավ աման-չաման ըն յօր օնում,
բաղարանքնվը պինըցընում (Բ):

ՊԵՏԱԿ(Ը)ՐԱՏՈՒՐԱ (ռուս. *прокура-
тура*) - գ. Օրինականության պահպան-
ման հսկողությունն իրականացնող պե-
տական մարմին՝ դատախազություն:
Մին օր էլ ըտըրան պըրակըրատուրան
ծէն ըն տամ (Ձ):

ՊԵՏԱԿ(Ը)ՐՕՐ (ռուս. *прокурор*, ֆր.
procureur) - գ. Ղատախազ: Պըրակըրօրը
ըռուշվաթ ա յօր օնում, ըտըրան ըզա-
դում (Ձ):

ՊԵՏԱՆԱԼ (գրք. բարիանամ, բարե-
նամ (լավանալ) - չք. Բարիանալ, բարի
դառնալ: Կընէգը ասմա.- Ա՛ մարթ, յա-
դուգ ըտի պըրացալ ը՛ս (Ձ):

ՊԵՏԱՆԵԼ - նք. 1. տէն Շօռ տալ (1,
2): 2. Թափել, պարունակությունը մի
տեղ լցնել: Ծո՛րը պըրանում ա կըլխէն
(Ձ): 3. տէն Նի պըրանել: 4. տէն ԲՕ-
ՆԵԼ: 5. չք. Պառնել, թխնել: Բանսիքը
պըրանում ա, սուրը պաղըրաստ պա-
հում, թա հիքը կընգանը սիրականը Նի
մըննէ, դանստի ըսպանէ (ՆԼՂԺԲ, 36):

ՊԵՐԱՆԱԿԵԼ - 1. կք. եւ չք. ՊԵՐԱՆԵԼ
(1, 2, 3, 4)-ի: 2. տէն ՊԵՐԱՆԵԼ (5): Զի-
նամ ըն շատ շօռ կամ, տը՛սնում մին
դընդանում պըրանված, ըշտափած...
(ՅԺՅ, VII, 118):

ՊԵՐԱՇՕԿ/ՊԱՐԱՇՕԿ (ռուս. *паро-
шок*) - գ. Փոշի (վաքքի, դեղի եւն): Մի-
հէնգ էլ սապուն պինըցընօղ չի կա, լօխ
պըրաշօկալ ըն լըվաց անում (Բ):

ՊԵՐԱՊԻՍԿԱ (ռուս. *проница*) - գ.
Գրանցում: Սաղ գանըր քըղաքումըն ա
անց կըցըրալ, ամհա պըրապիսկան
ըտի էլ մընացալ ա շէնումը (Ձ):

- Պըրապիսկա անել - Մեկի որեւէ
տեղում բնակվելը պաշտոնական փաս-
տաթղթերով վավերացնել, գրանցել:
Ուրան էլ խօխա չի ինո՛ւմ, ախպօրը տը-
ղէն պիրում ա ուրան տանը յըրա պը-
րապիսկա անում (Ձ):

- Պըրապիսկա տը՛ռնալ - 1. Մեկի
որեւէ տեղում բնակվելը պաշտոնական
փաստաթղթերով վավերացվել, գրանց-
վել: Էտ շէնումը ուրո՛ւր կըլխէ տըված
քըսան մարթ կա պըրապիսկա տը՛ռած
(Բ): 2. հեգն. Որեւէ տեղում հաճախակի
լինել: Իգէն պըրապիսկա տը՛ռած ա,
սաղ օրը մէր տանան տո՛ւս չի կամ (Բ):

ՊԵՐԱՍՏԻՆ/ՊԵՐՈՍՏԻՆ/ՊՈՒՐՈՍ-
ՏԻՆ (ռուս. *простыня*) - գ. Անկողնու
ներքնակի վրա գցելու լայն ու երկար
կտոր, սավան: Զօրդանը քաշո՛ւմ ա,
տը՛սնում պըրաստինը ըռնում (Ձ):

ՊԵՐԱՍՏՕՅ (ռուս. *простой*) - ած. 1.
Սովորական, հասարակ, աչքի չընկնող,
մյուսներից չտարբերվող: ... Էտ վը՛ղը
ընդի պըրաստօյ վը՛ղ չի, Էտ վը՛ղավը
կարաս ըն իլնալ շինկիս... (ԱԱ, 45): 2. Ոչ
դժվարին, ոչ բարդ: Պըրաստօյ կօրծ ա,
լօխ էլ կըկարին անին (Բ): 3. Համեստ, ոչ
ինքնահավան: Էտ տըղան էլ, կօզի
թաքավէրու տըղա, շատ պըրաստօյ ա
ինում (Ձ):

ՊԵՐԱՎԱԿԱՍԻ(ՅԱ) (ռուս. *провока-
ция*) - գ. Կանխամտածված դավաճանա-
կան սադրանք, մի վատ բանի դրդելը՝
գրգռելը: Պըրավակացին ընդըրա
փէշակըն ա (Բ):

- Պըրավակացիյա անել/քըցիլ - Մի
վատ բանի դրդել՝ գրգռել, սադրել: Սէ-
լիքին ասում ըն, թա էս թանկուր մին
մարթ ժօղօվուրթէն մաչը պըրավակա-
ցիյա յա քըցալ... (ՅԺՅ, V, 602):

ՊԵՐԱՎԵՐԻՏ (ռուս. *проверить*) -
տէն ՊԵՐԱՎԵՐԻՎ:

ՊԵՐԱՎԵՐԻՎ (ռուս. *проверка*) -
Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պըրավերկա անել - Ստուգման
ենթարկել, ստուգել: Էտ տըղան պըլա-

տէն պինանլիքնին յօր ա օնում, լօխ
օթախնին կընդ-կընդ պըրավերկա ա-
նում... (ՅԺՅ, V, 437):

ՊԵՐԱՎՕՋ - տէն ՊԱՐԱՎՕՋ:

ՊԵՐԱՍԵՋ (ռուս. *проезд*, հուն. *pros-
thesis*) - գ. Մարմնի կորցրած որեւէ ան-
դամի փոխարեն դրվող արհեստական
անդամ (ոտը, ձեռք, ատամ եւն): Խը՛ղծ
Միսակը հինչ ա՛նէ, հա՛մ ծէխէ վը՛ննըն
ա պըրատէգ, հա՛մ աչի կօռնը (Բ):

ՊԵՐԱՍԵՆՏ (ռուս. *процент*, լատ. *pro
centum*) - տէն ՏՕԿՕՍ:

ՊԵՐԱՓԵՍՏՐ (ռուս. *профессор*, լատ.
professor) - գ. 1. Գիտական կոչում եւ այդ
կոչումը կրող անձ, պրոֆեսոր: Ըփկա-
րէն տըղան պըրափէսըր ա, շատ կիր-
քըր օնէ կիրանծ (Ձ): 2. փխբ. Շատ խելոք՝
գրագետ անձ (հաճախ գործածվում է
հեգնաբար): Պա՛խ-պա՛խ-պա՛խ, Սիրօժը
պըրափէսըր ա, մէգ պէն ա սըվըրցը-
նում (Բ):

- Պըրափէսըր կըտըրէլ - Իրեն խե-
լօքի տեղ դնել: Դինչ ը՛ս պըրափէսըր
կըտըրալ, տու գանքումըտ ըսկի կիրք էլ
չըս կարթանծ (Բ):

ՊԵՐԱՓԵՍՏՐՕԹՈՒՆ - գ. Պրոֆեսոր
լինելը, պրոֆեսորի կոչումը՝ գործը՝
պաշտոնը: Պըրափէսըրօթունը ամմէն
մարթու փէշակ չի (Բ):

ՊԵՐԱՓՍԱՅՈՒՋ (ռուս. *профсоюз*) -
գ., հվք. 1. Արհեստակցական միություն,
արհմիություն: Սավէտին վախտը պը-
րափսայուզը մը՛ծ կօրծէր ա ըրալ (Բ): 2.
Արհմիության նախագահ: Էն վախտը
ըռայօնէն պըրափսայուզը իմ դայու
տըղան ա իլնալ (Ձ):

ՊԵՐԶԱԿԱՆ - ած. Պարզ ակունք
ունեցող: Մուտանում ըն, տէսնում մին
պըրզակնը ախպո՛ւր, ըխպիրին կօխկէն
մին ծառ, ծառէն տակէն մին պէրո՛ւր
(ՆԱԲ, 38):

ՊԵՐԶԱԾՆԻՐ - գ. Լվացքը մաքրա-
ջրելու ջուրը: Պըրզաճո՛ւրը ածում ա
կըլխէն (Ձ):

- Պըրզաճո՛ւր անել/տալ - տէն ՊԵՐ-
ԶՈՃԻՐԻԼ:

- Պըրզաճո՛ւր փըռնել - Լվացքը
պարզաջրելու համար մաքուր ջուր
լցնել: Պըրզաճո՛ւր ա փըռնում, լըվասկը
պըրզըճիրում (Ձ):

ՊԵՐԶԱԿԱՌՆ - ած. Որոշ չափով
պարզ՝ մաքուր, բավականաչափ պարզ:
Էտ կը՛տէն ճո՛ւրը պըրզավում ա (Ձ):

ՊԵՐԶՈՃԻՐԻԼ - նք. 1. Լվացքը վեր-
ջին անգամ պարզ ջրով՝ առանց օճառի
վանալ, ցայել, մաքրաջրել: Ծօրէրը լը-
վանում ա, պըրզըճիրում, կախ տամ
(Ձ): 2. փխբ. Որեւէ գործ վերջում շտկել՝
թերությունները վերացնել՝ կատարելու-

թան հասցնել: Ուստան կործը պրծը-նում ա, պրծըգծրիսում, քինամ (2): 3. փխբ. ճաշից հետո մի համով բան ուտել: Տընատարը ասմա.- Լ'ավ կեռենք, պատառ կա՛ցեք՝ փախլավան էլ պիրին, պրծըգծրիսում, յո՛ւտան քը՛ցեք (2):

ՊԵՐԶԵԾԻՐՎԻԼ - կր. եւ չք. ՊԵՐԶԵԾԻՐՎԻԼ-ի:

ՊԵՐԶԵԾ(Ը)ՆԵԼ - կր. ՊԵՐԶԻԼ(2)-ի:

ՊԵՐԶԻՐՈՒՍ (գրք. պարզերես) - ած.

Գործը պատվով կատարած՝ գլուխ բերած, որեւէ բանից պատվով դուրս եկած, ամոթով չմնացած: Պրծըգծրիսում մարթ ա ուստա Կարոս (Բ):

- Պրծըգծրիսում անել - Պատվով դուրս բերել, ամոթով չթողնել: Լ'ավ տըղան հորը-մորը պրծըգծրիսում կանէ (2):

- Պրծըգծրիսում տոնս կ'ան - Պատվով դուրս գալ, ամոթով չմնալ: Ուստան կործը հանց բիդի անէ, վեր պրծըգծրիսում տոնս կ'ա (Բ):

ՊԵՐԶԻՐՈՒՍՈՐՈՒՄ - գ. Պարզերես լինելը: Պրծըգծրիսում ամմէնալ'ավ պէնըն ա (Բ):

ՊԵՐԶԵԾՈՐՈՒՄ - գ. 1. Պայծառ՝ անամա լինելը: Բորդան պրծըգծրիսում ընցընում ա, թոխար սաղ աշխարքը օնում (2): 2. Հասակություն, մաքրություն: Մեր ըխպիրին պրծըգծրիսում ըշտանի ա պէնում (Բ): 3. Հասակնալի՝ մատչելի լինելը: Պասատուն բիդի հանց խօսէ, վեր պրծըգծրիսում ինի (Բ): 4. Անկեղծություն, պարզասրտություն: Մարթին մաջին վեր պրծըգծրիսում չիւնվ, էլ հինչ մարթ (Բ):

ՊԵՐԸՆ-ՊԸՐԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պրծըն-պարան անել - 1. Այս ու այն կողմ դարձնել՝ շուտ տալ՝ շրջել: Հիշքան տափըրը պրծըն-պարան ըն անում, աղ չըն քըթանում (ՆԼՂԺԲ, 100): 2. Այս ու այն կողմ դառնալ՝ շուտ գալ՝ շրջվել: Սաղ քըշերը պրծըն-պարան ըմ ըրալ, կըրը՛ցալ չըմ քօն ինիս (Բ):

ՊԵՐԸՆՑ(Ը)ՆԵԼ - կր. եւ պր. ՊԵՐԱՆԵԼ (5)-ի:

ՊԵՐԸՆՕՏԵԼ - տեն ՊԵՐԱՆԵԼ (շատերին կամ շատ անգամ):

ՊԵՐԸՆՕՏՎԵԼ - տեն ՊԵՐԱՆՎԵԼ (շատերը կամ շատ անգամ):

ՊԵՐԸՎԱԿԻՐ/ՊԸՐՈՎԱԿԻՐ - գ. Բարեազիր, նամակ: Էրկու տարէ յա՛քը՛ցալ ա սիգօն, մին պրծըվակիր էլ չի դարկալ (2):

ՊԵՐԸՎԱՏԸ՛Ղ/ՊԸՐՈՎԱՏԸ՛Ղ - գ. Ընչացքի մեջտեղը, քթի տակի մասը: Իրը՛սը վեր ընէլիս, հունց ա պըտահում, պրծըվատը՛րը կըտըրում ա (2):

- Պրծըվատը՛րը քօր կ'ան - Վերին

շրթունքը քօր գալ, որ հյուր գալու նշան է: Ասմա.- Պրծըվատը՛րը քօր ա կ'ամ, դօնաղ ա կըլական (2):

ՊԵՐԸՎՕՐՈՒՄ/ՊԸՐՈՎՕՐՈՒՄ - գ. Բարեւ տալը, բարեւտուլը: Մարթ կա, վեր հըրուստանում ա, պրծըվօթունըն էլ ա մըննան քըցո՛ւմ (2):

- Պրծըվօթուն անել - տեն Պարալ անել:

ՊԵՐԸՄԹԱԿ/ՊԸՐԹՄԹԱԿ/ՊԸՐԹՄԹԱԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պրծըթմակ տալ - Սաստիկ ծեծել: Հընգերունը կըլծիս ըն ըղնում, փըռնում պրծըթմակ տալ (2):

ՊԵՐԸՄԹՕՐ/ՊԸՐԹՄԹՕՐ/ՊԸՐԹՄԹՕՐ - ած. Բուրդը թողած՝ թափած: Էտ պրծըթմթօղ օղտը պէռնում ըն, հըղէ ինո՛ւմ (2):

ՊԵՐԸՄԼԻ/ՊԸՐԸՄԼԻ/ՊԸՐԸՄԼԻ - ած. 1. Առատ բուրդ ունեցող: Պիրթանլի վը՛խճար ա (Բ): 2. Մեջը շատ բուրդ լցրած: Պիրթանլի դօշանկ ա (Բ):

ՊԵՐԸՄԸՄՆԱԿ/ՊԸՐԸՄԸՄՆԱԿ/ՊԸՐԸՄԸՄՆԱԿ - գ. 1. Մազմզուտ ճանճի տեսակ: Մին քանէ պրծըթմաննջ բըհամ յեկած էլ պէն ու կօրծ չօնին, տըզզըմ ըն ըստեղ, տըզզըմ ընդեղ... (ՋՏ, Բ, 37): 2. փխբ. Մազմզուտ մարդ: Տընաշինըտ էլ հօ մարթ չի՛, պրծըթմաննջ ա, մին փուր մանգ կա ջանէն (Բ): 3. փխբ. Անհաշտ՝ կոպիտ մարդ: Էտ պրծըթմաննջը կընգանը նըհի՛տ յօլլա չի քոնո՛ւմ (Բ):

- Պրծըթմաննջ տը՛ռնալ - Երկար ժամանակ չսափարվելուց դեմքը մազով ծածկվել: Իրը՛սըտ խէ վեր չը՛ս անում, պրծըթմաննջ ըս տը՛ռալ (Բ):

ՊԵՐԸՄԸՄՆԻՐ/ՊԸՐԸՄԸՄՆԻՐ/ՊԸՐԸՄԸՄՆԻՐ - գ. 1. Լվացած բրդի կեղտաջուր: Պրծըթմ լըվանում ա, պրծըթմանը ածում ծառէն տակը (2): 2. փխբ. Կեղտոտ՝ պղտոր հեղուկ: Էս էլ հօ կինի չի՛, պրծըթմանը ա (Բ):

ՊԵՐԸՄՍԸԹԵՐ(ՈՒՄ)/ՊԸՐԸՄՍԸԹԵՐ(ՈՒՄ) - գ. Բրդի մթերում: Ամը՛ռնը վեր կ'ամ ա, պիրթմմթթերումը ըսքըսում ա (2):

ՊԵՐԸՄՏՈՒ/ՊԸՐԸՄՏՈՒ/ՊԸՐԸՄՏՈՒ - ած. Բուրդ տվող, որից բուրդ են ստանում, բրդատու: Լ'ավ ա՛խօզը պրծըթմտու չի, թա չէ մեր Ատարակը խօզերըն էլ տարանը չօրթ՛ հէտ կըլխօզի (Բ):

ՊԵՐԸԹԸՎԱՆ/ՊԸՐԸԹԸՎԱՆ/ՊԸՐԸԹԸՎԱՆ - գ., հիլք. Բրդից պատրաստված կտորեղեն՝ հագուստ են: Ճուղուպուրը տանում ա բազար, ծախում, պրծըթման ինք օնում (2):

ՊԵՐԸԹԸՎԱԿ/ՊԸՐԸԹԸՎԱԿ/ՊԸՐԸԹԸՎԱԿ - տեն ՊԵՐԸԹԸՎԱԿ:

ՊԵՐԸԹԸՎԱԿԼԻԼ/ՊԸՐԸԹԸՎԱԿԼԻԼ/ՊԸՐԸԹԸՎԱԿԼԻԼ - չք. Բրդով՝ մազով պատվել, բրդակալել: Վըխճըրնէն խօզում ըն, մին էրկու ամսանը յը՛տը էլիա պրծըթմանում ըն (2):

ՊԵՐԸԹԸՎԻԶԻ/ՊԸՐԸԹԸՎԻԶԻ/ՊԸՐԸԹԸՎԻԶԻ - գ. Բուրդ գողդ արհեստավոր: Պրծըթմ տամ ա պիրթմկիզուն, պայման կապում, վեր մին շէփտանը յը՛տը կ'ա տանէ (2):

ՊԵՐԸԹՅԱՆ/ՊԸՐԸԹՅԱՆ/ՊԸՐԸԹՅԱՆ - տեն ՊԵՐԸՄԹՕՐ:

ՊԵՐԸԹՃԸՊԱՏ/ՊԸՐԸԹՃԸՊԱՏ/ՊԸՐԸԹՃԸՊԱՏ - գ. Բուրդ ծեծելու ճիպոտ: Պրծըթմպատը յօր ա օնում, պրծըթմ թակում (2):

ՊԵՐԸԹՃՎԱԼ/ՊԸՐԸԹՃՎԱԼ/ՊԸՐԸԹՃՎԱԼ - գ. 1. Բուրդ լցնելու մեծ ջվալ: Պրծըթմ ածում ա պիրթմքըվընէն, պէռնում ուղտէրէն, քինամ (2): 2. փխբ. Մեծ՝ տարողունակ պարկ՝ տոպրակ՝ պալուսակ են: Էտ էլ հինչ տո՛ւնկա, պրծըթմքըվալ ա (Բ): 3. փխբ. Գեր՝ ծանրամարմին մարդ: Էտ պրծըթմքըվալը էն-քան կերալ ա, կարում չի, թա տոնո՛ւր կ'ա (Բ):

ՊԵՐԸԹԻ/ՊԸՐԸԹԻ/ՊԸՐԸԹԻ - (գրք. բրդեայ) - ած. Բրդից կամ բրդի գործվածքից պատրաստված, բրդյա: Պրծըթմ շօր ա կը՛ցալ (Բ):

ՊԵՐԸԹՎԱԹՓ/ՊԸՐԸԹՎԱԹՓ - ած. Պարտքերից ազատված, պարտքերը մարած՝ փակած: Պրծըթկաթափ մարթը օրախ կինի (2):

- Պրծըթկաթափ ինի/տը՛ռնալ - Պարտքերից ազատվել, պարտքերը մարել՝ փակել: Անջախ-անջախ պրծըթկաթափ իլի (Բ):

ՊԵՐԸԹՎԱԾԻ/ՊԸՐԸԹՎԱԾԻ - ած. Պարտքերի տակ ընկած, շատ պարտքեր ունեցող: Ապրէլը տիժըրացալ ա, թօրնը յէշում ըս՝ պրծըթկաթափ մարթիք ըն (Բ):

- Պրծըթկաթափ անել - տեն Պարթկու տակ քըցիլ:

- Պրծըթկաթափ ինի/տը՛ռնալ - տեն Պարթկու մաջի թաղվել:

ՊԵՐԸԹՎԱՏԱՐ/ՊԸՐԸԹՎԱՏԱՐ - (գրք. պարտատեր) - գ. Որեւէ մեկին պարտք տված անձ, պարտատեր: Հըքէլանը ասօր էլ ցիրը՛կը կօղո՛ւ ա կընաս, քըշերը տոնս կ'ամ, հանցու պրծըթմա-տը՛ռնը աշկէն ուրվա վէշ (ԱԱ, 69):

ՊԵՐԸԹՎԱԿ/ՊԸՐԸԹՎԱԿ - ած., մ. Պարտքով վերցված փողով գնած կամ կատարվող: Պրծըթկըվէ ինք՝ կանլան՝ ապրանքը աշկու պըլօր կինի (2):

ՊԵՐԸԹՎԱԿԼԻԼ/ՊԸՐԸԹՎԱԿԼԻԼ/ՊԸՐԸԹՎԱԿԼԻԼ - տեն ՊԵՐԸՄԼԻ:

ՏԱՎԸՐ: 3. գ. Երգեցիկ թռչնատեսակ: Պրոտականը, ծառեն յորա նըստած, ծըլվըլամ ա (Ձ):

- Պրոտական մընալ - Երդումով պարտավորեցնելու բանաձե: Պրոտական մընաս, թա ըտի չի անխ (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ - տեն ՓԵՐՏԱՎԵԼ:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ - տեն ՓԵՐՏԱՎԵԼ:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ(Ը)ՐԵ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ(Ը)ՐԵ - գ. Նորածնի պորտը կտրողին տրվող վարձ: Տատմարը պրոտըկըտըրեն յոր ա օնում, քինամ (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ(Ը)ՐԵ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ(Ը)ՐԵ (գրք. պորտի վեր) - մ. Պորտը դեպի վեր: Յինչ ըս պրոտըրը պարանց ընգալ (Ձ):

- Պրոտըրը ըղնել/ընցընել - Փորի վրա՝ պորտը դեպի ներքե պառկել, անշնորհք կերպով պառկել: Վրժնարը տանում ար մին սարավ անում, ինքը պրոտըրը իրնցնում, բուն ինում (ՅԺՅ, VII, 183):

- Պրոտըրը տինի/քնցի/օնել - Պորտը՝ երեսը դեպի վեր դարձնել՝ շուտ տալ: Ասում ա. - Էտ մարթը ես քնցաքեն տարըն ա, օգի՝ քաղաքը փըսըվեր կըտընի, օգի՝ պրոտըրը կըտինի (ՅԸԲ, 15, 17):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - մ. Պորտը դեպի ներքե: Կամ ըն, տըսնում հնրփած, պրոտըվեր ցըխումը վեր ընգաձ (Ձ):

- Պրոտըվեր տինի/օնել - Պորտը՝ երեսը դեպի ներքե դարձնել՝ շուտ տալ: Ըտըրան պրոտըվեր ըն տինում, մաշկը հըլըդորում (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - ած., մ. 1. Յակառակ կողմը շրջված (գուպայի՝ շորի՝ պարկի եւն մասին): Գոկըքը պրոտըտնում ա կըցալ (Բ): 2. Դեմ, հակառակ, ներհակ: Պրոտըտնում ա խօսում (Բ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - նբ. 1. Յակառակ կողմը շրջել (գուպան, շորը, պարկը եւն): Էտ չօբանը մին կառն ա մօրթում, թափանը պրոտըտնում, քըցնում ըխճըկանը կըլծի (Ձ): 2. Գործը փչացնել: Մին ամսըվա ըրածը մին օրումը յօխ պրոտըտնում ա, խըդ մարթին թողնում օրվա հացեն մծըտնի (Ձ): 2. Գաղտնիքը բացահայտել: Պառավը ըտըրա սէկրետը դնստի պրոտըտնում ա (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՊԵՐՏԱՎԵԼ-ՏԱՎԵԼ-ի:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - նբ. 1. Փնտրել, որոնել: Շատ ըն պրոտպրոտում, ամմա վըսկէ մուտանան քըթենում չըն (Ձ): 2. Յետաքըքըվել, գանազան միջոցներով՝ եղանակներով ձգտել մի բան պարգել: Պրոպըտում ըն, կըլծի

ըղնում, վեր էտ տըղան թաքավերին խօթթախալերն ա (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - ած. Մի քիչ պղտոր, ոչ բոլորովին պարզ՝ մաքուր: Պրոտնողավուն կինին ճէլի յա թուգվում (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ(Ը)ՐԵ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ(Ը)ՐԵ - տեն ՊԵՐՏԱՎԵԼ (1, 2):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - գ. Պղտոր լինելը, պղտորություն: Էլ պրոտնողթունեն յեշում չըն, կըռանում ըն, կըտեն ճիրան խըմում (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ - տեն ՊԵՐՏԱՎԵԼ: ՊԵՐՏԱՎԵԼ - տեն ՊԵՐՏԱՎԵԼ: ՊԵՐՏԱՎԵԼ - տեն ՊԵՐՏԱՎԵԼ:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (գրք. պղտոր) - ած. 1. Ոչ պարզ, ոչ մաքուր, անթափանցիկ (հեղուկների մասին): Պրոտնող ճնր ա էտ կըտեն ճնրը (Բ): 2. Մթազանած, աղոտ, ոչ պայծառ: Յըռանցէ մին պրոտնող լնում ա ըրվամ (Ձ): 3. Կիսբ. Անագ-նիվ, անմաքուր, խարդախ: Պրոտնող մարթ ա ճալէնը (Բ):

- Պրոտնող կըտան ճնր խըմել - Անագնիվ՝ խարդախ միջոցների դիմել: Արթնր մարթ ա Յըմայակը, իրան գանքումը պրոտնող կըտա ճնր խըմած չի (Ձ):

- Պրոտնող կըտում/ճիրում ճնրկուն փըռնել - Իրարանցումից՝ խառնաշփոթ վիճակից օգուտ քաղել: Շատ մարթ ա պրոտնող կըտում ճնրկուն փըռնելամ հըրուստացալ (Բ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (գրք. պղտորի) - նբ. 1. Պղտոր դարձնել: Ըխալիրին ճնրը վեր պրոտնողիս վէջ, միշտ պարզ կինի (ԱԲԲ, 28): 2. Մթազանել, աղոտ՝ ոչ պայծառ դարձնել: Նօթը ծօխ ա ըրալ, լամբեն լնումը պրոտնողալ (Բ): չբ. 3. Պղտոր դառնալ: Կինին պրոտնողալ ա (Բ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՊԵՐՏԱՎԵԼ (1, 2)-ի:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - տեն ՊԵՐՏԱՎԵԼ:

- Պրոտնի տալ - տեն Պրոտնողը ըղնել:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (ռուս. пры- жина) - գ. Պարուրածե ոլորած ճկուն՝ առաձգական թիթեղիկ՝ ժապավեն՝ լար, զսպանակ: Մըղակեն մին պրոտնում ա յորա անում (Բ):

- Պրոտնումեն բուշանալ/թնվանալ - Խելապակաս դառնալ: Կանին հիշկան պըռավում ա, պրոտնումեն բուշանում ա (Բ):

- Պրոտնումեն բոշ/թնվ - Խելապա-

կաս: Ընդըրը պրոտնումեն բոշ ա, սա՝ յաղ կաց (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - ած. Զսպանակ ունեցող, զսպանակավոր: ... Քընամ ա մին ըրկաթէ մըրհակ զակագ տամ, վեր պրոտնումալեր ա ընում, հիշքան պէց ա թողնում, էնքան էլ ըրկընանում ա (ՅԺՅ, V, 418):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (գրք. բրուտ) - գ. Կավագործ, բրուտ: Քինամ ա տըսնում՝ մին հըլիվոր մարթ, ճօրեն պրոտնող ըմընօցալ պէռնած, տանում ա, վըր ծախէ (ՅԺՅ, VII, 305):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (ռուս. протом) - Որբանց: Տըսալ ըն, վար առանց խօխա կըրըլական չըն կընան, քընացալ ըն պնրնտան մին ախճիգ՝ պիրալ, անումը տիրալ Փնրի (ՅԺՅ, VII, 42):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - գ. Բրուտի արիեստանց: Սաղ Պարաբաղ միենգ միսակ Նընգի շէնումը կա պրոտնանուց (Բ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - տեն ՊԵՐՏԱՎԵԼ:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - գ. Բրուտ լինելը, բրուտի արիեստը: Պրոտնոթունըն էլ ա թավա ընգալ (Բ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - գ. Բարուրը՝ խանձարուրը կապելու քուր՝ ժապավեն: Պրոտնողալ յոր ա օնում, պնրնը կապում (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - գ. Բարուրի՝ խանձարուրի շորը: Խօխան տինում ըն պրոտնողին յորա, փըթաթում (Բ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - նբ. տեն Պնրնը անել:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՊԵՐՏԱՎԵԼ-ի:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (ռուս. проба) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պրոթ անել - Փորձել, համտեսել: Պրոթ ա անում, թա. - Լավ արաղ ա, հէնգ լիտըր աձէ (Ձ):

- Պրոթը տըսնալ - տեն Պրոթ անել: Սարքիս աղա, կարիս՝ մին ճօխտ դըզըթաշու կաշի դարկէ. ըտըրա պրոթըն էլ տեսնանք... (ՋՏ, U, 146):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (ռուս. протык) - գ. Անցազիր, անցաթուղթ: Ըտըրան պրոպուսկ չի ինում, թողում չըն նի մընեն (Ձ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (ռուս. протом) - վ. Յեց այնպես, ձեւի համար: Խօսկ ա, լի՛, պրոստըր սասլ ըմ (Բ):

ՊԵՐՏԱՎԵԼ - տեն ՊԵՐՏԱՎԵԼ:

ՊԵՐՏԱՎԵԼ/ՊԵՐՏԱՎԵԼ (ռուս. про- бод) - 1. տեն ՏՕԿ (1): 2. տեն ՄԱՆԹԵԼ:

ՊԵՐՕՎՈՒՐ²/ՊԵՐՕՎՈՒՐ² (ռուս. *пробод*) - գ. Բանակ մեկնելու առթիվ կազմակերպված խնջույք: Մին լավ պըրօվոդը ըն անում, Ըփօվէն հըղէ տիննում բանակ (Բ):

ՊԵՐՕՎՈՒԿԱ/ՊԵՐՕՎՈՒԿԱ (ռուս. *прОВОЛОКА*) - տեն ՊԵՐՕՎՈՒՐ¹:

ՊԵՐՕՓԿԱ/ՊԵՐՕՓԿԱ (ռուս. *прОб-ка*) - գ. Անդթերի¹ շշերի¹ սրվակների բերանը փակելու հարմարանք, խցան: Պըրօփկան տոն ա օնում, տըճսնում կինին քացախ տըճած (Ձ):

ՊԵՏԱՅՆՐ - գ. Անարգական կոչական բառ:

ՊԵՏՆՎՈՒՆ - տեն ՊԻՏՆՎՈՒՆ:

ՊԵՏԸՅՆՐ - տեն ՊԻՏԸՅՆՐ:

ՊԵՏԸՅՕՓ - տեն ՊԻՏԸՅՕՓ:

ՊԵՏԸՊԵՐԱՆ - տեն ՊԻՏԸՊԵՐԱՆ:

ՊԵՏԸՊԵՏ - տեն ՊԵՏԱՊԵՏ:

ՊԵՏ(Ը)ՐՆԾԵՆ - տեն ՊԻՏ(Ը)ՐԱԾԵՆ:

ՊԵՏ(Ը)ՐՆՆԱԼ - տեն ՊԻՏ(Ը)ՐԱՆԱԼ:

ՊԵՏ(Ը)ՐՆՎՈՒՆ - տեն ՊԻՏ(Ը)ՐԱՎՈՒՆ:

ՊԵՏԸՐՎԱԲԱՆ - տեն ՊԻՏԸՐՎԱԲԱՆ:

ՊԵՏԸՐԾԵՆԵԼ - տեն ՊԻՏ(Ը)ՐԾԵՆԵԼ:

ՊԵՏԸՐՅԱՆ(Ա) - տեն ՊԻՏԸՐՅԱՆ(Ա):

ՊԵՏԸՐ-ՊԵՏՆԻՐ - տեն ՊԻՏՆԻՐ-ՊԵՏՆԻՐ:

ՊԵՏԸՐՎԵՆՆԸ - տեն ՊԻՏԸՐՎԵՆՆԸ:

ՊԵՏԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՊԻՏԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՊԵՏ(Ը)ՐԾԹՈՒՆ - տեն ՊԻՏ(Ը)ՐԾԹՈՒՆ:

ՊԵՏԻՐԵՍ - տեն ՊԻՏԻՐԵՍ:

ՊԵՏԾՎԻ - տեն ՊԵՆԾՎԻ:

ՊԻԹԸՆԻ/ՊԻԹԸՆԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պիթընի տալ - Ազահորեն ուտել, խոռել: Զացը յօր ա օնում, պիթընի տամ (Բ):

ՊԻԹԻ - գ. մակ. Գաթա, թխվածք: Խօխան մաննը բիդի քնթան մըկնում ա, թա՛ պիթի, պիթի (Ձ):

ՊԻԹԻԼ/ՊԻԹԵԼ - տեն ԲԸԹԸՎԵԼ:

ՊԻԹԻ-ՊԻԹԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պիթի-պիթի անել - Զրահրել, գրգռել, դրդել: Պառավը պիթի-պիթի յա անում, ըտըրանց կըռվըցընում (Ձ):

ՊԻԹԻԹԻԹԻԼ - Նը. տեն Պիթի-պիթի անել:

ՊԻԹՈՒ - տեն ՊԻԹԸՆԻ:

ՊԻԺԵՆ - տեն ՊԻԺԵՆ:

ՊԻԺԵՆԵԼ - տեն ՊԻԺԵՆԵԼ:

ՊԻԺԵՆՎԻԼ - տեն ՊԻԺԵՆՎԵԼ:

ՊԻԺԵՆ/ՊԻԺԵՆ/ՊԻԺԵՆ/ՊԻԺՆ - ած. Թթվեցրած մածուն կամ քացախ, որ գլուխը վանալիս քսում են մազերին՝ փայլ տալու համար: Այան կըլծիը պիժեՆավ ա իլնլ լըվընալիս (Բ):

ՊԻԺԵՆԵԼ/ՊԻԺԵՆԵԼ/ՊԻԺԵՆԵԼ/ՊԻԺՆԵԼ (գրք. բաժանետ) - Նը. 1. Անջատել, զատել, հեռացնել: Զըրըվաննին կնա ըն, իրոր առա պըժընես, մին հանգավ բըրըշընես, քիս... (ԼՂԲ, 318):

2. Մասերի վերածել: Քնթան պիժեՆում ա, տամ խօնցը (Ձ): 3. Պառակտել: Ըտըրանը շատ ըն իննում սերավ, վեշ մինը կարում չար ըտըրանց պիժեՆ (Ձ): 4. Բաժանը կատարել: Ըտըրանը իրանց մաչին պըժընես ըն, ամեճա իրանց պնծինը յեր կալած, քիս ըն իրանց տօն (ԶԺՅ, V, 487): 5. Շատերին բաժին հանելով տալ, բաշխել: Սաղ փոկը պիժեՆում ա ախպօրցըն ա քըվօրցը (Բ):

ՊԻԺԵՆՎԵԼ/ՊԻԺԵՆՎԵԼ/ՊԻԺԵՆՎԵԼ/ՊԻԺՆՎԵԼ - կը. եւ չը. 1. ՊԻԺԵՆԵԼ-ի: չը. 2. Ամռանալուծվել: Մարթին անա պիժեՆվում ա, քինամ հնրանց տօն (Ձ): 3. Որեւ տեղից հեռանալ, կապերը խզել: Տըղան պիժինվիս ա, կընեճ, խօխա-րախա յօր ընես, կաս, ըստը՛ղ վեր կաս (ԱԱ, 22):

ՊԻԺԵՆ-ՊԻԺԵՆ/ՊԻԺԵՆ-ՊԻԺԵՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պիժըն-պիժըն անել - տեն ՊԻԺԵՆԵԼ (շատերին կամ շատ անգամ):

- Պիժըն-պիժըն ինիլ/տըճնալ - տեն ՊԻԺԵՆՎԵԼ (շատերը կամ շատ անգամ):

ՊԻԺԵՆՔՎԱՊԱ/ՊԻԺԵՆՔՎԱՊԱ - տեն ՆՄԹՈՒՄ:

ՊԻԺԵՆ(Օ)ՎԻ/ՊԻԺԵՆ(Օ)ՎԻ - ած. Բաժանվող, բաժանման ելթակա, բաժանված: Մեր վը՛ղէրը լօխ պիժընօվի յա (Բ):

ՊԻԼՆՎԵԼ/ՊԼՆՎԵԼ - գ. 1. Զարսանիքի քավորի կինը: Պէլին ա պիլնվէնը հարթանըն ա փըսէն մին լավ պար ըծեցէն (Ձ): 2. Կնքահոր կինը, կնքամայր: Պըլնվէնըն էլ մին լավ ըշկը-հօլնը ա խոխեն տամ (Ձ):

ՊԻԼՆԻ(Բ) - տեն ՊԼՆՆԻ(Բ):

ՊԻԼԵՆ - տեն ՊԼԵՆ:

ՊԻԼԻԹ - տեն ՊԼԻԹ:

ՊԻԼԻԹԵՆԵ - տեն ՊԼԻԹԵՆԵ:

ՊԻԼԻԹԻԼ - տեն ՊԼԻԹԻԼ:

ՊԻԼԻԹՎԱ - տեն ՊԼԻԹՎԱ:

ՊԻԼԻԹՎԻԼ - տեն ՊԼԻԹՎԻԼ:

ՊԻԼԻԹՕՏԵԼ - տեն ՊԼԻԹՕՏԵԼ:

ՊԻԼԻԹՕՏՎԵԼ - տեն ՊԼԻԹՕՏՎԵԼ:

ՊԻԼԻՍՕՏ/ՊԼԻՍՕՏ (ռուս. *пыле-мет*) - գ. Արագածից հրազեն, գնդացիր: Վեր պիլիմօտավ յըրա տըվէնը, թօրքերը փախէն (Բ):

ՊԻԼԻՍՕ(Տ)ՉԻԿ/ՊԼԻՍՕ(Տ)ՉԻԿ - գ. Գնդացիր կրակող զինվոր, գնդացրորդ: Կըռվէն վախտը Սումբաթը պիլիմօտցիկ ա իլնլ (Բ):

ՊԻԼԻՊԵՃՈՒԿ - տեն ՊԼԸՊԵՃՈՒԿ:

ՊԻԼԻՍԱ - տեն ՊԼԻՍԱ:

ՊԻԼԸՐԵԼ - տեն ՊՈՒԼԸՐԵԼ:

ՊԻԼԸՐՎԵԼ - տեն ՊՈՒԼԸՐՎԵԼ:

ՊԻԽԿԱԹԱՐ/ՊԼԽԿԱԹԱՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պիխկաթաղ անել/տալ - Անշուք ձետվ՛ իմիջիայլոց հողարկավորել՝ թաղել: Քըցնում ըն մին յաշիգ՝ տանում հանգիստը, պիխկաթաղ տամ (Ձ):

ՊԻԽԿԱԹԵՐ/ՊԼԽԿԱԹԵՐ - գ. 1. Բողկի թեր՝ տերեւ: Պէն չիննում ուտելի, պըխկաթեր ա քաղում, տամ խօնցը (Ձ): 2. փիք. Անշան՝ անարժեք բան: Էս էլ հօ մէս չի՞, պիխկաթեր ա (Բ): 3. փիք. թեթեւոլիկ մարդ: Էտ պիխկաթերը մէհէտ մին կարքէն պէն չի ասէլ (Բ):

ՊԻԽԿԱՅԱՍ/ՊԼԽԿԱՅԱՍ - գ. 1. Բողկի համ: Ամմէն մարթ չի պըխկահամը սիրում (Բ): ած. 2. Բողկի համ ունեցող: Պիխկահամ շօրվա յա (Բ):

ՊԻԽՊԻԽՕՏԵԼ - տեն ՊԼԽՊԼԽՕՏԵԼ:

ՊԻՇԸԳՈՒԼԼՆ - ած. Մանր հատիկներ ունեցող, մանրահատ: Չըմընչը՛նէն պիժըգոլլն խաղու վա (Բ):

ՊԻՇԸՓԱՅԻ - գ. Տան՝ գերդաստանի կրտսերին տրվող բաժին: Պիժըփային ըղնում ա Սըմվէլին (Ձ):

ՊԻՇԻ - տեն ԿՈՒՃԻ:

- Պիժ(ի) ապա - Ավագ եղբայրը, տան ավագ որդին: Իմ պիժ ապա ինձանա քըսան տըռնավ մը՛ծ ա (Ձ):

ՊԻՇԻՋՆԱՎԵՏ - տեն ՊԼՏԸՋՆԱՎԵՏ:

ՊԻՇԻՋՆԸ - տեն ՊԼՏԵՋՆԸ:

ՊԻՇԻՋՆԻԼ - տեն ՊԼՏԸՋՆԻԼ:

ՊԻՇԻՅԱԼԱՎ - ած., գ. Փոքրամարմին (աղջիկ): Պիժիհալավ ախճիգ ա Նանարը (Բ):

ՊԻՇԻ-ՊԻՇԻ - տեն ԿՈՒՃԻ-ԿՈՒՃԻ:

ՊԻՇԻԿԸՐԱՎ - տեն ԿԸՇԸԿԸՐԱՎ:

ՊԻՅ/ՊՆՅ/ՊԵՅ (գրք. բառ) - տեն ԹԵ (1): Իմ հնր պննիմ, յըս էլ փնդնվօցը ըսպընեցէնը (ԼՂԲԲ, 262):

ՊԻՅԱՎՕԹ/ՊՆՅԱՎՕԹ - տեն ԹԸՅԱՎՕԹ:

ՊԻՅԱՊԵՆ/ՊՆՅԱՊԵՆ - տեն ԹԸՅԱՊԵՆ:

ՊԻՅԱՎ/ՊՆՅԱՎ - գ. Այգին փորելը՝ փխրեցնելը: Պիհավը ըսքըսալ ըն (Բ):

- Պիհավ տալ - տեն Պիհիւ: ՊիհավԷր/ՊԱՅԱԿԷր - տեն ԹԵՅԱԿԷր: ՊիհԷԼ - տեն Պիհիւ: ՊիհՅԵՐԵԿ/ՊԱՅՅԵՐԵԿ - տեն Թի-ՅԵՐԵԿ: ՊիհՅԵր - տեն Պիհիւ: ՊիհՅԵՐԱՍԱՐ - տեն ՊիհիւՐԱՍԱՐ: ՊիհՅԵՐՕՏ - տեն ՊիհիւՐՕՏ: Պիհիւ/ՊիհԷԼ/ՊԱՅԷԼ (գրք. բառեր) - Նք. Բահով հողը փխրեցնել: Զինամ ա, թա բուստընատը՞ղը պիհի, թառը Նի յա օնում (2): Պիհիւ/ՊիհՅԵր (գրք. բիր (հաստ գավազան) - գ. 1. Հաստ սրածայր փայտե կամ երկաթե ձող, որ տնկում են գետնի մեջ, ցից, բիր: Դա՞ցարը էջը պիհի-րան կապից, Նըստից, ըսկըսից դըրդը-հան ինիլը... (ՀԺՀ, V, 623): 2. Սրածայր փայտ՝ երբեմն ծայրին մետաղ՝ հող փորելու կամ բանջար ու արմտիք հա-նելու համար: Պիհըրը յոր ա օնում, խընջըլօզ քանդում (2): ՊիհիւՐԱՍԱՐ/ՊիհՅԵՐԱՍԱՐ - գ. Հաստ ու երկար ցից, որ պահում է ցանկապատը: Չըփարան մին պիհըրա-մար ա տուս օնում, շըլակում, քինամ (2): ՊիհիւՐՕՏ/ՊիհՅԵՐՕՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ: - Պիհիրօց տալ - Տիցով խփել՝ ծեծել: Բօստանչին ըտըրան մին լ՛ավ պիհիրօց ա տամ (2): ՊիհԷԼ - տեն ՊիհԷԼ: ՊիհԷԼ/ՊիհԷԼ/ՊԱՅԷԼ - կք. եւ չք. ՊիհԷԼ-ի: Պիհ (թըք. pič) - գ. 1. Ապօրինի գա-վակ: Էտ պիհը պորում ա, պարում անում, տանում տինում էն կուրմունջէն յըրա, ըշտըղավ տըղան կ՛ալու յա (ՀԺՀ, V, 438): 2. Բույսի արմատից՝ ցողունից դուրս եկած ավելորդ շիվեր: Ցակատը յոր ա օնում թաթուն պիհէրը կըտօրում (2): 3. գ., ած. Խորամանկ՝ ճարպիկ (անծ): Ամմա Արսէնը հօրան իվիլ ա ինում պիհ (ՀԺՀ, V, 439): - Պիհէրը տալ - Բույսի ավելորդ շի-վէրը հատել՝ կտրել: Թառնանը պիհէրը վէր տաս վէ, խաղու չի յը՞ր օնէլ (Բ): - Պիհըն էլ ուրան կընսընըն ա օգում - Յուրաքանչյուր ոք որոշակի վերա-բերմունք է պահանջում: ՊիհԱՍԱՐ - գ. Ապօրինի գավակի մայր: Տու մէլ ասէլ, էտ խուխէն պիհա-պէրը վէգիրըն ա ինում (2): ՊիհԱՊԷՐ - գ. Ապօրինի գավակի հայր: Տու մէլ ասէլ, էտ խուխէն պիհա-պէրը վէգիրըն ա ինում (2): ՊիհԱՍԷԼ - Նք. 1. Ապօրինի գավա-կը վիժել: Էտ կընգը ճար ա խըմում, պիհատում (2): 2. տեն Պիհէրը տալ:	ՊիհԱՍԿԷԼ - կք. եւ չք. ՊիհԱՍԷԼ-ի: ՊիհԱՍՈՒՄ - գ. Բույսի ավելորդ շի-վէրը հատել՝ կտրել: Նի յա մընում խաղվէն բարը, պիհատումը ըսքըսում (2): - Պիհատում անել - տեն Պիհէրը տալ: Պիհ(Ը)ԿԷՐ - գ., ած. Ժամանակից շուտ հղիացած (երինջ): Գո՞ղում չըն, վէր էտ հէրէնջը պիհըվէր ա, փըռնում ըն, մօրթում (2): ՊիհԻԿ - գ. Ծախարակի՝ իլիկի վրա քիչ փաթաթված թեյ: Պիհիկը կըզկում ա, տինում դըրաղ (2): ՊիհՕՐԹԻՒՆ - գ. 1. Ապօրինի գավակ լինելը: Էզգանան պիհօթունը իրքնավըն ըն կամ (Բ): 2. փխբ. Խորամանկություն, ճարպկություն: Էտ մարթը դանտի կըլծի ա ընգնում էտ կընգանը պիհօթունը, ասում ա.- Խը՞ղճ ըս, յէտ տը՞ռ, քու կընգըտ հիվանդ չի (ՀԺՀ, V, 621): ՊիհԱՍԿԷ/ՊիհԱՍԷԼ - ած. Բամ-բակից պատրաստված, բամբակյա: Պիհբակէ շօրէրը իժժան ա (Բ): ՊիհԱՍԷԼ - տեն ՊիհԱՍԷԼ: ՊիհԱՍԿԷԼ/ՊիհԱՍԷԼ - 1. Նք. Բամբակի շերտ դնել: Չօխան պիհբա-կում ա, վէր տաք ինի (2): չք. 2. Կրան բորբոս առաջանալ: Հացէն իրը՞սը պիհ-բակալ ա (Բ): 3. Մագերը սպիտակել, ծերանալ: Այան պիհբակալ ա (Բ): ՊիհԱՍԷԼ - տեն ՊիհԱՍԷԼ: ՊիհԱՍԿԱԹԻԼ - գ. Բամբակից մա-նած թեյ: Մին կըծէ՞ պիհբըկաթիլ ա տամ, վէր ուրան հը՞տէ շալ կօրծէ (2): ՊիհԱՍԿԱԹԱՐ - գ. Բամբակաքաղ: Առաջ աշագերդներէն էլ ըն իլալ տընէս պիհբըկաքաղ (Բ): ՊիհԱՍԿԱԹՆԷ - գ. Ծերմակ եւ փա-փուկ պտղամտով տանձի տեսակ: Պիհ-բըկը՞նէն դա՞շանգ տանձ ա (Բ): ՊիհԱՍԿԱԹԱԷԼ - գ. Բամբակի առետրով զբաղվող անձ, բամբակավա-ճառ: Պիհբըկծախուն աշկէն չալ շօնը փիս կըթըվա (ԱԲԲ, 84): ՊիհԱՍԿԱԹՕԼԱ - 1. գ. Բամբակի քու-լա: Մին պիհբըկքօլա յա յոր օնում, թըրցում, տինում ճըկատէն (2): 2. ած. փխբ. տեն Սիպտակ պիհբըկքօլա: Քա-շը ուրան ճօտէն ասում ա.- Պիհբըկքօլա վընէրէտ մատաղ (ԱԲԲ, 99): ՊիհԱՍԿԱՕՏԷԼ - տեն ՊիհԱՍԿԷԼ (շատերի մասին): ՊիհԱՍԿԱՍԿԱ/ՊիհԱՍԿԱ (ռուս. пых-лица) - տեն ԱՐԿԱԳՕԼԻԿ: ՊիհԱՍԿԱ - տեն ՊիհԱՍԿԱԿԱ: ՊիհԱՍԿԱԷԼ - տեն ՊիհԱՍԿԱԷԼ: ՊիհԱՍԿԱԷԼ/ՊիհԱՍԿԱԷԼ/ՊիհԱՍԿԱԷԼ (գրք. բունկալ) - գ. Հավի բնի մեջ թողած	մի հատիկ ձու, որի վրա հավը նստում է ձու է ածում: Հավէն պիհըկալէն սըվէր շանը ճար չինիլ (ԱԲԲ, 53): - Պիհնակալը կուրցըրած հավ - տեն Ծոն կուրցըրած հավ (Ծոն-ի տակ): - Պիհնակալ տը՞ռնալ/տինիլ - Որեւ տեղում առաջինը հաստատվել՝ բնակ-վել: Էտ էնումը Սուղունը ըն պիհնակալ տը՞ռալ (2): ՊիհԱՍԿԱԷԼ - տեն ՊիհԱՍԿԱԷԼ: ՊիհԱՍԿԱԷԼ/ՊիհԱՍԿԱԷԼ/ՊիհԱՍԿԱԷԼ (գրք. բնակել) - չք. Բնակություն հաստատել, բնակվել: Կամ ըն, էտ ծօ-րումը պիհնակալում (2): ՊիհԱՍԿԱՆ - տեն ՊիհԱՍԿԱՆ: ՊիհԱՍԿԱՌԻ - տեն ՊիհԱՍԿԱՌԻ: ՊիհԱՍԿԱ - տեն ՊիհԱՍԿԱ: ՊիհԱՍԱՐ - տեն ՊիհԱՍԱՐ: ՊիհԱՍԸՐ - տեն ՊիհԱՍԸՐ: ՊիհԱՍԱՐ - տեն ՊիհԱՍԱՐ: ՊիհԱՍՈՒ - տեն ՊիհԱՍՈՒ: ՊիհԱՍԹԸՐԸ - տեն ՊիհԱՍԹԸՐԸ: ՊիհԱՍԿԱԷԼ - տեն ՊիհԱՍԿԱԷԼ: ՊիհԱՍԱԼ - տեն ՊիհԱՍԱԼ: ՊիհԱՍԿԱՌԻ - տեն ՊիհԱՍԿԱՌԻ: ՊիհԱՍԸՐ - տեն ՊիհԱՍԸՐ: ՊիհԱՍԸՐԵԼ - տեն ՊիհԱՍԸՐԵԼ: ՊիհԱՍԸՐԱՍԱ - տեն ՊիհԱՍԸՐԱՍԱ: ՊիհԱՍԸՐԵԼ - տեն ՊիհԱՍԸՐԵԼ: ՊիհԱՍԸՐԵԼ - տեն Պ

ՊԻՆԶՈՐԱԹԱԿ - տեն ՊԵՆԶՈՐԱԹԱԿ:

ՊԻՆԶՈՐԱՍԱՐ - տեն ՊԵՆԶՈՐԱՍԱՐ:

ՊԻՆԶՈՐԱԲՈԼ - տեն ՊԵՆԶՈՐԱԲՈԼ:

ՊԻՆԶՈՐՓԵՍ(Տ)ՕԿ - տեն ՊԵՆԶՈՐՓԵՍ(Տ)ՕԿ:

ՊԻՆՑԵՏ (*ռուս. pincetta, ֆր. pincetta*) - գ. Փոքրիկ ունեղի (հատկապես բժշկական): *Լոյմանին պինցետը քրքնալ ա, էտ կարեճին պինցետավ փրռնալ, ծիք ա տամ, վրք պուկէ (ՅԺՅ, VII, 49):*

ՊԻՆՕԹՈՒՆ - տեն ՊԵՆՕԹՈՒՆ:

ՊԻՆՕԿԻ - տեն ՊԵՆՕԿԻ:

ՊԻՉԵՆՆԻ (*ռուս. печенье*) - գ. Բարակ շերտերով թխվածքաբլիթ: *Խոխենքը պիչեննի շատ ըն սիրում (Բ):*

ՊԻՊԻԳԱՍԱԼ - տեն ՏՈՊԻԳԱՍԱԼ:

ՊԻՊԻԳՅ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏՈՊԻԳՅ(Ը)ՆԵԼ:

ՊԻՊԻԳՕԹՈՒՆ - տեն ՏՈՊԻԳՕԹՈՒՆ:

ՊԻՌ(Ն)ԱԿԵՐ - տեն ՊԵՐՆԱԿԵՐ:

ՊԻՌ(Ն)ԱՔԱԾ - տեն ՊԵՐՆԱՔԱԾ:

ՊԻՌ(Ն)ԵԿԵՐԵԼ - տեն ՊԵՐՆԵԿԵՐԵԼ:

ՊԻՌ(Ն)ԵԿԵՐԿԵԼ - տեն ՊԵՐՆԵԿԵՐԿԵԼ:

ՊԻՌ(Ն)ՕՏԵԼ - տեն ՊԵՐՆՕՏԵԼ:

ՊԻՌ(Ն)ՕՏԿԵԼ - տեն ՊԵՐՆՕՏԿԵԼ:

ՊԻՍՕԿ - տեն ՊԵՍՕԿ:

ՊԻՎԱ (*ռուս. пиво*) - գ. Գարեջուր: *Բափկենը մեհետ պիվա յա խըմալ, ամմէն օր թանրիփ ա անում (Բ):*

ՊԻՏԻ - տեն ԲԻՂԻ:

ՊԻՐԱԿԵԼ/ՊԻՐԱՎԵԼ - չք. 1. Բարակ դառնալ: *Էնքան տանջում ա, կերանը լափ պիրակում ա (Բ):* 2. Հյուսիս, նիհարել: *Էտ խէ ըտի պիրակալ ը՛ս (Բ):* 3. Նվազել, պակասել (ջրի մասին): *Ամբռնը Չըղղոլ պիպիրը շատ ա պիրակում (Ձ):*

ՊԻՐԱԿԵԼ - տեն ՊԻՐԱԿԵԼ:

ՊԻՐԱԿԵԼ/ՊԻՐԱՎԵԼ - կք. եւ չք. ՊԻՐԱԿԵԼ-ի:

ՊԻՐԱԿԵԼ - տեն ՊԻՐԱԿԵԼ:

ՊԻՐԱՆԻԿ (*ռուս. прыжок*) - գ. Կլոր ու ուռուցիկ հասարակ թխվածքաբլիթի տեսակ: *Սաղագինան մին կիլո պիրանիկ ա ինք օնում, տանում խօսքը հրքտէ (Ձ):*

ՊԻՐԱԿԱԹԻԼ - 1. գ. Բարակ թել: *Պիրկթիլամ տիժեր ա գոլքա կօրծելը (Բ):* 2. ած. Բարակ թելեր ունեցող: *Պիրկկաթիլ գանն յա (Բ):*

ՊԻՐԱԿԱԾԵՐ(Ն)Ը - ած. 1. Բարակ ծեղ՝ ցողուն ունեցող: *Պիրկկածեղ արտը հինչ պերք բիղի տա՛ (Ձ):* 2. փխր. Վտիտ, նիհար, հյուսկած: *Պիրկկածեղը մարթ ա Շուրան (Բ):*

ՊԻՐԱԿԱՍԱԼ - տեն ՊԻՐԱԿԵԼ:

ՊԻՐԱԿԱՍԻՐՏ - ած. տեն Սըրտը պերակ:

ՊԻՐԱԿԱՎԵՐ - գ. Բարակ շերտով հող: *Պիրկկվրդումը բաղ չի տըճնալ (Բ):*

ՊԻՐԱԿՊԻՐԱԿԱՆԵ/ՊԵՐԱԿՊԵՐԱԿԱՆԵ - ած. Նրբակազմ, նրբիրան: *Պիրկպիրկկը՛նէ ախճիգ ա իլլալ Սօնիշկան (Բ):*

ՊԻՐԱԿՅ(Ը)ՆԵԼ - կք. ՊԻՐԱԿԵԼ-ի:

ՊԻՐԱԿՕԹՈՒՆ (*գրք. բարակոպիս*) - գ. Բարակ լինելը: *Էտ սոյթոնին պիրկօթումը վէր տըճնում ա, ուստէն աշկը վախում ա (Ձ):*

ՊԻՐԱԿՅԱՐԵՆԵ - գ. Բերանի խոռոչի հիվանդություն, բերանաբորբ: *Խըճէն պերանը պիրկկարենը՛ ա տըճալ, կարում չի, թա հաց օտէ (Բ):*

ՊԻՐԱԿՅԱՍԱՐ - գ. 1. Բերանն առնելու ունեցիք՝ պատառը: *Պիրկկպատառը մընամ ա պըկէն, մըճնում ա (Ձ):* 2. Բերանն առնելու ունեցիքի չափ: *Ղընուղնէն ամէգա էրկու պիրկկպատառ հըղըղօրում ըն, կօլ տամ, պարանց ըղնում (ՆԱԲ, 57):*

ՊԻՐԱԿՊԵՐԱՆ - տեն ՊԵՐԱԿՊԵՐԱՆ:

ՊԻՐԱԿՊԵՏՈՒԿ - գ. Ամուսնության գիշերը հարսին խոսեցնելու համար փեսայի կամ նրա ազգականների կողմից տրվող նվեր: *Առաջ հարթանը խուսցընէլի հը՛տէ պիրկկպէցուկ ըն իլլալ տալիս, միհէնգվա հարթները ջըլաման չըն տամ, թա մին խօսկ խօսիս (Բ):*

ՊԻՐԱԹԱԿ - տեն ՊԵՐԱԹԱԿ:

ՊԻՐԱԹԱՕՐ - տեն ՊԵՐԱԹԱՕՐ:

ՊԻՐԱԹԱԼԻ - տեն ՊԵՐԱԹԱԼԻ:

ՊԻՐԱԹԱՃԱՆՁ - տեն ՊԵՐԱԹԱՃԱՆՁ:

ՊԻՐԱԹԱՃՈՒՐ - տեն ՊԵՐԱԹԱՃՈՒՐ:

ՊԻՐԱԹԱՅԵՐ(ՈՒՄ) - տեն ՊԵՐԱԹԱՅԵՐ(ՈՒՄ):

ՊԻՐԱԹԱՏՈՒ - տեն ՊԵՐԱԹԱՏՈՒ:

ՊԻՐԱԹԵՂԱՆ - տեն ՊԵՐԱԹԵՂԱՆ:

ՊԻՐԱԹԵԿԱԿ - տեն ՊԵՐԱԹԵԿԱԿ:

ՊԻՐԱԹԿԱԼԻԼ - տեն ՊԵՐԱԹԿԱԼԻԼ:

ՊԻՐԱԹԿԻՋԻ - տեն ՊԵՐԱԹԿԻՋԻ:

ՊԻՐԱԹԶԱՆ - տեն ՊԵՐԱԹԶԱՆ:

ՊԻՐԱԹՃՈՊԱՏ - տեն ՊԵՐԱԹՃՈՊԱՏ:

ՊԻՐԱԹՉԵԿԱԼ - տեն ՊԵՐԱԹՉԵԿԱԼ:

ՊԻՐԱԹԻ - տեն ՊԵՐԱԹԻ:

ՊԻՐԱԹԻՐԱՄԼԻ - տեն ՊԵՐԱԹԻՐԱՄԼԻ:

ՊԻՐԱԹԻՐԱՅՕՏ - տեն ՊԵՐԱԹԻՐԱՅՕՏ:

ՊԻՐԱՅՕՏ - տեն ՊԵՐԱՅՕՏ:

ՊԻՐԱՅՕՏ(Կ)ԵԼ - տեն ՊԵՐԱՅՕՏ(Կ)ԵԼ:

ՊԻՐԻԼ/ՊԻՐԵԼ/ՊԵՐԵԼ/ՊԵՐԻԼ/ՊԵՐԵԼ/ՊԵՐԻԼ (*գրք. բերեմ*) - կք. 1. Ձեռքով կամ որեւէ փոխադրամիջոցով հեռվից մոտ փոխադրել: *Ծին պիրում ըն, թաքավերը տէսնում ա լըղարած (ՅԺՅ, V, 490):* 2. Տեղ հասցնել, մեկի մոտ տանել: *Ասում ա. - Թաքավերը ապրած կէնա, էս ծոկկները պերան ըմ քէգ խալաթ տամ (ՆԼՂԺԲ, 39):* 3. Գալով՝ մոտենալով հաղորդել՝ հայտնել: *Մին օր էլ մին մարթ վեգիրիրն խաբար ա պիրում, թա թաքավերը ծանղըր հիվանդ ա (Ձ):* 4. Ծնել: *Վիրը, վրք վախտը թըմամում ա, էս ախճիգը մին տըղա յա պիրում (ՆԼՂԺԲ, 41):* 5. Պատճառել, առաջացնել: *Բիղասըլ ժառանգը հօրը շատ դանդ կըպիրի (Ձ):* 6. Ձեռնարկել: *Էտ հարթը պիրիս ա թայղի խըմօր ընէս, տօշան էլ թաքուն պատառ կաթըր միգիս լըրա, վեր հացը կօշտ չինի (ՍԱ, 88):*

ՊԻՐԻԾԱԿ - տեն ՊԵՐԻԾԱԿ:

ՊԻՐԻԿԻՐՏՕ - տեն ՇԻՆԸ(Լ)ԹՈՒ:

ՊԻՐԿԻԼ/ՊԻՐԿԵԼ/ՊԵՐԿԵԼ/ՊԵՐԿԻԼ/ՊԵՐԿԵԼ/ՊԵՐԿԵԼ - կք. եւ չք. ՊԻՐԻԼ-ի:

ՊԻՐՑՃՅՆԵԿԵՐ - գ. Ամուսնության յուրաքանչյուրը մյուսի նկատմամբ, կողակից: *Սարթին ամմէնամօտէ պարիկամը պիրցըհընգերըն ա (Բ):*

ՊԻՐՔԱՏՈՒ - տեն ՊԵՐՔԱՏՈՒ:

ՊԻՐՕԿԻ - ած. 1. Ուրիշ տեղից բերված՝ կրված: *Մեր հըղաթեն վը՛ղը պիրօլի յա:* 2. տեն Հըտան պերած:

ՊԻՏԱՎՈՒՆ/ՊԵՏԱՎՈՒՆ - ած. Թեթեակի գունավորված, մի քիչ բաց գույնի: *Պիցավուն դարյա յա կըճալ (Բ):*

ՊԻՏՃԱՆ/ՊԵՏՃԱՆ - տեն ՊԵՏՃԱՆ:

ՊԻՏՃՅՈՓ/ՊԵՏՃՅՈՓ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պիցըհօփ անէլ - Բացել-փակել, բացուփսուփ անել: *Հանքվին հօփ տամ, պերանը պիցըհօփ անէ (ՍՀ, 49):*

- Պիցըհօփ ինիլ - Բացվել-փակվել, բացուփսուփ լինել: *Քամէ յա անում, տօռնը պիցըհօփ ա ինիլ (Բ):*

ՊԻՏՃՊԵՐԱՆ/ՊԵՏՃՊԵՐԱՆ - ած. տեն ՊԵՐԱՆը ճըղած:

ՊԻՏՃՊԵՏ - տեն ՊԵՏՃՊԵՏ:

ՊԻՏ(Ը)ՐԱԾԵՆ/ՊԵՏ(Ը)ՐԱԾԵՆ (*գրք. բարձրածայն*) - ած., մ. Բարձր ծայնով, բարձրածայն: *Պիցըրածէն մարթ ա Սումբաթը (Բ):*

ՊԻՏ(Ը)ՐԱՆԱԼ/ՊԵՏ(Ը)ՐԱՆԱԼ (*գրք. բարձրանամ*) - չք. Ցած տեղից շարժվել, դեպի վեր ելնել: *Սէտրակը մէլիը կըրպէտին մըճին փըթաթըմ ա, տինում էշին, պըցրանըմ, տանըմ թաղըմ (ԼՂԲ,*

310): 2. Երկարել, աճել (դեպի վեր): *Էրկու տարումը էտ ծառը պիցըրանում ա, տըճում մըժ ծառ (2)*: 3. Նստած՝ պառկած տեղից վեր կենալ, ոտքի կանգնել: *Պիցըրանում ա, թա կը՛վաթը յը՛ր օնէ, վեր ա ըղնում (2)*: 4. Ծագել, առաջ գալ: *Մին փիս քամէ յա պիցըրանում (Բ)*: 5. Ավելանալ, շատանալ: *Ըռօճիկը պիցըրացալ ա (Բ)*: 6. Սաստկանալ, ուժեղանալ: *Ղապկենկիս պիցըրացալ ա (Բ)*: 7. Արծարծվել, քննության առարկա դառնալ: *Ժողովէն վախտը հարց ա պիցըրանում, վեր խաղվէն բաղէրը քանդին (2)*: 8. Սուր՝ բարձր՝ զիլ հնչել: *Էս սնսը քանէ քոնում ա, էնքան պիցըրանում ա (Բ)*: 9. Դեպի վեր տարածվել: *... Յէր ա կէնում, տէսնում՝ թօզ ա պըցըրացալ (ՀԱԲ, 15, 118)*: 10. Առաջադիմել, զարգանալ: *Ճըրտարա կախօզը Աղամյան Սուրէնիս վախտըն ա պիցըրացալ (Բ)*: 11. Լավանալ (տրամադրությունը, հոգեկան վիճակը եւն): *Մին էրկու ըստաքան վեր խըմում ա, քը՛փը պիցըրանում ա (2)*:

ՊԻՑ(Ը)ՐԱՎՈՒՆ/ՊԸՑ(Ը)ՐԱՎՈՒՆ - *ած. Փոքր-ինչ բարձր: Պիցըրավուն տօն ա Բըսպարին տօնը (Բ)*:

ՊԻՑԸՐՈՂԱԲԱՆ/ՊԸՑԸՐՈՂԱԲԱՆ - *ած. Բարձր կրունկ ունեցող, բարձրակրունկ: Միհէնգվա պըռըվնէն էլ ըն պիցըրդաբան վընըմանէր կը՛նում (2)*:

ՊԻՑԸՐԾԵՆԻԼ/ՊԸՑԸՐԾԵՆԵԼ (գրք. բարձրաձայնէմ (հռչակել, քարոզել) - Նք. 1. Բարձր ձայնով կանչել՝ ձայն տալ: - Պա մո՛ւնը պիցըրծէնում ըն արջըն ա կո՛ւը (ԱԱԶ, 22): 2. փխբ. Գաղտնիքը տարածել: Մարթը ասմա.- Էտ լօխ թաքուն ըմ ըրալ, պըցըրծէնէն վէչ (2):

ՊԻՑԸՐՅԱՆ(Ա)/ՊԸՑԸՐՅԱՆ(Ա) - *մ. Վերեւից, բարձրից: Պիցըրիանա ամմէն հինչ լավ ա ըրվամ (2)*:

ՊԻՑԸՐՎԵՆՆԸ/ՊԸՑԸՐՎԵՆՆԸ - *ած. Երկար ոտքեր ունեցող, երկարոտն: Պիցըրվենը հարթն ա Ըմէլին հարթըն (Բ)*:

ՊԻՑԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՊԸՑԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. բարձրացուցանել) - Նք. ՊԻՑԸՐԱՆԱԼ-ի:

ՊԻՑ(Ը)ՐՕԹՈՒՆ/ՊԸՑ(Ը)ՐՕԹՈՒՆ (գրք. բարձրություն) - գ. 1. Բարձր լինելը: Մէր շէնին պիցըրթունան ա, վեր էգզանան քամէ յա ինո՛ւմ: 2. Գազաթնահայաց ուղղվածությունը դեպի վեր: Ամմա վեր չինարի ծառին պըցըրթունը տը՛սավ վէչ, աշկը վախից... (ՀԺՅ, V, 210): 3. Բարձունք, բլուր: Էտ պըցըրթունէն յըրա մին դանգա՛ն ըն շինում, ըտը՛դ կէնում (2): 4. Մարմնի զագաթից հիմքին իջեցրած ուղղահայացը եւ դրա եր-

կարությունը: Էտ պըլատէն պիցըրթունը քըսան մէտըր կինար (2): 5. Սաստկություն, ուժեղություն: Ղօխտուրը ըտըրա դավկենուն պիցըրթունը վեր տը՛սնում ա, մաթ ա մընում (2):

ՊԻՑԻՐԸՍ/ՊԸՑԻՐԸՍ - ած. 1. Երեսը բաց՝ չծածկված: Պիցիրըս պարոնըրը կըմըրսէ (Բ): 2. տէն ՊԸՐԶԻՐԸՍ:

ՊԻՑՈՒՐ-ՊԵՑՈՒՐ/ՊԵՑՈՒՐ-ՊԵՑՈՒՐ - *ած. Զափազանց բարձր, բարձրաբերձ: ...Պարիժան էլ հինչ խաբար տամ. տընէրը՝ պըցըրպէցո՛ւր, մաղազինէն՝ ըպարանքավ տըրաքըմ (ԶՏ, Ա, 154)*:

ՊԻՑՕՎԻ - տէն ՊԸՆԾՎԻ:

ՊՈՒ - մկ. տէն ՃԸՂՈՒՊՈՒՐ:

ՊՈՒԲԼԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պուբլի կըտըրէլ - Զարբել, գինովանալ: *Խըմում ըն, պուբլի կըտըրում (2)*:

ՊՈՒԲԼԻԿԱՑԻ (ռուս. публицистика) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պուբլիկացի անէլ - Զրապարակել: *Ամմէն տարէ պուբլիկացի ըն անըմ, էլ-հա մէր ժըղօվորթը հըսկանըմ չի... (ԶՏ, Ա, 32)*:

- Պուբլիկացի շինիլ - Զրապարակավ խայտառակել: *Կընէգը տո՛ւս ա կամ շինամաչ, մարթին պուբլիկացի շինում (2)*:

- Պուբլիկացի տը՛նալ - Զրապարակավ խայտառակվել: *Էտ օրանը յը՛տը Ըշխէնին հարթըն շէնումը պուբլիկացի յա տը՛ռալ (Բ)*:

ՊՈՒԳ(Ը)ՎԻՑԱ/ՊՕԳ(Ը)ՎԻՑԱ (ռուս. пыжовица) - տէն ԿՕՃԱԿ (1):

ՊՈՒԴՐՈՒԲ/ԲՈՒԴՐՈՒԲ (ռուս. пыдра, ֆր. poudre (փոշի) - գ. Դիմափոշի: Պուդրի յա քըսում իրը՛պը, տո՛ւս կամ (2):

ՊՈՒԶԱՎԵՐ - տէն ՊՈՒԶԱՎԵՐ:

ՊՈՒԶԱՎԵՐ - տէն ՊՈՒԶԱՎԵՐ:

ՊՈՒԶԱՍԿ - տէն ՊՈՒԶԱՍԿ:

ՊՈՒԶԱՍԿ - տէն ՊՈՒԶԱՍԿ:

ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ - տէն ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ:

ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ - տէն ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ:

ՊՈՒԶՅԱՐՎԵԼ - տէն ՊՈՒԶՅԱՐՎԵԼ:

ՊՈՒԶՅԱՐՎԵԼ - տէն ՊՈՒԶՅԱՐՎԵԼ:

ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԿ - տէն ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԿ:

ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԿ - տէն ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԿ:

ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԵ - տէն ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԵ:

ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԵ - տէն ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԵ:

ՊՈՒԶՎԵՐ/ՊՈՒԶՎԵՐ/ՊՈՒԶՎԵՐ - *ած. 1. Պոզ(եր) ունեցող: Մին պուզավէր կամն ա փըռնում, տանում տամ*

Նախագէն (2): 2. ծղր. Արտասովոր, երեւելի: Խօսքովը պուզավէր մարթ ա, կըկարէ անէ (Բ):

- Պուզավէր սօտ - տէն Զալ սօտ:

ՊՈՒԶԱՍԿ/ՊՈՒԶԱՍԿ/ՊՈՒԶԱՍԿ - *գ. Պոզ(եր)ի տակի մասը: Կըվէն պուզըտակէն վեր թըխում ա, կավը վեր ա ըղնում (2):*

- Պուզըտակէրը քըցիլ - Անուշադրության մատնել, գործը ժամանակին չանել: *Էնքան պուզըտակէրը քըցից, ծըլըկըթը ընգավ, կարից վէչ արտը վարէ (Բ):*

ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ/ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ/ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ - Նք. 1. Պոզերով հարվածել, պոզահարել: Էտ տըղէն վեր էտ կու-մաշը տէսնում ա, հէտան ա պըրծնում, թա պուզիարէ (ՀԺՅ, V, 320): 2. փխբ. Նեղել, հալածել, հետը կոպիտ վարվել: Ըսկէտուրը շատ ար հըրթնէրէն պուզը-հարում (2):

ՊՈՒԶՅԱՐՎԵԼ/ՊՈՒԶՅԱՐՎԵԼ/ՊՈՒԶՅԱՐՎԵԼ - կր. եւ չք. ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ-ի:

ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԿ/ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԿ/ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԿ - գ. Պոզ(եր)ի ծայրը: Ասլան բալասին էտ կումաշին պուզըպըտկան փըռնում ա, վէզը հըլթրո՛ւմ, վեր քը-ցո՛ւմ (2):

- Պուզըպըտոկ անէլ - Պոզ(եր)ի վրա բարձրացնել: *Ջէրանը հիշքան օզում ա, վը՛ր տըրան պուզըպըտոկ անէ, կարում չի... (ՀԺՅ, VII, 73):*

ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԵ/ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԵ/ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԵ/ՊՈՒԶՊԵՐՏՕԵ - գ. Սանկական խաղատեսակ, երբ խաղացողները ցուցամատերը դնում են սեղանին՝ հատակին եւն, եւ նրանցից մեկը ասում է՝ պօզ՝ պօզ՝ ու բարձրացնելով մատը՝ տալիս որեւէ կենդանու կամ այլ բանի անուն: Եթե այդ կենդանին պոզ չունի, բայց խաղացողները բարձրացնում են մատները, պարտվում են: Նըստում ըն, պուզըպօզէ խաղ անում (2):

- Պուզըպօզէ անէլ/տալ - 1. Այդ խաղը խաղալ: 2. տէն ՊՈՒԶՅԱՐԵԼ:

ՊՈՒԶՏԻ/ՊՈՒԶՏԻ/ՊՈՒԴՐՈՒԶՏԻ - 1. ած. Սրածայր: Մին օր ըտըրանց պալատըն ա կամ մին դանդիշ՝ պուզտի փափաղալ, մաշված... (ՀԺՅ, V, 142): 2. գ. Սրածայր ծածկոց՝ տանիք՝ գլխարկ եւն: Էս դէրը մին տօն ա շինում, կըլխէն պուպուզտի տիկում... (ՀԺՅ, VII, 386): 3. տէն ԿԸԶՏՕՊ (1): 4. տէն ՊՈՒԴՐՈՒՄ (1):

ՊՈՒԶՏԻ - տէն ՊՈՒԶՏԻ:

ՊՈՒԶԱՅԻ (գրք. բուբալ (նվագարանի բանալի) - գ. 1. Լուծը սայլին կամ արորի փոկը մասանին միացնելու կեռ՝ ճանկ: Պոնկանը տը՛դան տո՛ւս ա կամ, ըրբան

ՊՈՒՂՈՒՄ-ՊԵՏՐՈՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պոլոուս-Պետրոս չինիլ/տոնս չըկ'ալ (միսին անա) - Անկարող՝ անընդունակ լինել՝ որեւէ բան անելու՝ ձեռնարկելու: *Հարը ասմա*.- Քըզանա Պոլոուս-Պետրոս չի տոնս կ'ալ, տոնս ըրա, մեր տանը նըստէ (2):

ՊՈՒՂՈՏ - տէն ՊԵՂՈՏ:

ՊՈՒՂՈՍԻԳ - տէն ՊՈՒՂՈՍԻԳ:

ՊՈՒՂԱՍ/ՊՈՂԱՍ (թըք. *bucak*) - գ. 1. Անկյուն (սենյակի, պատի եւն), ետ ընկած տեղ: *Տըղան վըխէլան նիհէտ նի յա մընէս պօծախը* (ՀԲ, 340): 2. փխբ. Ղարաղամի՝ վարագույրով առանձնացված մասը, որտեղ թաքնվում էր հարսնացուն իր ընկերուհիների հետ հարսանիքից առաջ: *Հըրթընցուվէն հընգէրունըը հըրթընցուվէն յօր ըն օնում, նի մընում պուծախը* (2):

ՊՈՒՂԸԽԱԿԵՐ - գ., ած. Անխնա շռայլող, վատնող, չտնտեսող (կին): *Աշխարքը մուրէխակէր ինի՝ լ'ավ ա, քանց հարթըն՝ պուծըխակէր* (ԱԲԲ, 18):

ՊՈՒՂԸԽԱՍԱԿ - տէն ՊՈՒՂԱՍ (1): *Էտ դարնումըտ մուկները պուծըխտըկէրան տոնս ըն կ'աս, սուփրավը տըռնաս* (ԱԱ, 72):

- Պուծըխտակէրը անօղ - Անմաքրատեր, մաքրություն չսիրող (կին): *Էն էլ հօ Լոսիգիին հըրտէ հարթըն չի, պուծըխտակէրը անօղ ա* (Բ):

ՊՈՒՂՈՒՐ - տէն ԿՈՒՂԻ:

ՊՈՒՂՈՒՐԱՆԱԼ - տէն ԿՈՒՂՈՒՐԱՆԱԼ:

ՊՈՒՂՈՒՐԱԿՈՒՆ - տէն ԿՈՒՂՈՒՐԱԿՈՒՆ:

ՊՈՒՂՈՒՐ-ՊՈՒՂՈՒՐ - տէն ԿՈՒՂԻ-ԿՈՒՂԻ:

ՊՈՒՂՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԿՈՒՂՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՊՈՒՂՈՒՐՕՐՈՒՆ - տէն ԿՈՒՂՈՒՐՕՐՈՒՆ:

ՊՈՒՄԲՈՒՆԱԹԱԿ - տէն ԿԸՐԿՈՒՍԱԹԱԿ:

ՊՈՒՄԲՈՒՆԸ - տէն ԿԱՐԿՈՒՏ:

ՊՈՒՑ - տէն ՊԱ (1): *Կամ ա, պոյ, տէսնում ուրանան առաջ մին դօնաղ յէկած...* (ՀԱԲ, 15, 129):

ՊՈՒՆ (գրբ. բոյն) - գ. 1. Կենդանիների՝ թռչունների ապրելու՝ ծագ հանելու՝ թխսելու տեղ, բույն: ... *Արջը պոնան տոնս ա կ'ամ, թա էտ մարթիտ օտէ* (ՀԺՀ, V, 551): 2. փխբ. Խղճուկ տնակ, խրճիթ: *Խալխը պըլըտնէ յըն շի-նալ, մեր Ակօփըն էլ օխտը խուխէն նը-հըրտ էս պոնըմըն ա ապըրում* (2): 3. փխբ. Խոռոչ՝ խորշ, որի մեջ տեղավոր-

ված է մարմնի որեւէ գործարան: *Վէր թըխում ա, դէվին աշկը պոնան տոնս ա կ'ամ* (2):

- Պոն անէլ - Բնի մեջ մտնել, բույնը բշել: *Հավէրը պոն ա անում, տօնը կապում* (Բ):

- Պոն տինիլ - 1. Բույն սարքել: *Էն օրան միւնցըվ մըհէնգ ցիցէռնակը միշտ մարթկանց տանըն ա պոն տընում, օցան էլ շատ հեռու յա ընում* (ՆԼՂԺԲ, 137): 2. տէն ՊՈՒՆԸՎԸԻՎԷԼ:

ՊՈՒՆԱԿ - գ. 1. Շների երկարատեւ եւ միաձայն հաչոցը: *Շընէրէն պոնանկը կ'ոյկին սըրտաճաք ըրավ* (2): 2. Ձանձրալի շատախոսություն: *Էտ պոնանկան կըլծիքս ցավից* (Բ): 3. Հավաքատեղի, այն տեղը, որտեղ հավաքվում են: *Ըտըրանց պոնանկըն էլ Հարնոն տանձոն տակէն ա ինում* (Բ):

ՊՈՒՆԱԿԱԼ - տէն ՊՈՒՆԱԿԱԼ:

ՊՈՒՆԱԿԱԷԼ - տէն ՊՈՒՆԱԿԱԷԼ:

ՊՈՒՆԱՏԸՂ - գ. Բույն շինելու տեղ: *Ցըցէռնակնէն կ'ամ ըն, տըսնում պոն-նատըղը քանդան* (2):

ՊՈՒՆԸԽԱՍԱՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պոնըխատատ անէլ - Փաթաթվել, գրկել: *Էս օխծը պոնըխատատ ա անում, անց կըցնում* (ՀԱԲ, 15, 53):

ՊՈՒՆԸՎԱԼԻԼ - տէն ՊՈՒՆԸՎԸԻՎԷԼ:

ՊՈՒՆԸՅԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պոնըքան անէլ - 1. Բնից՝ տեղից դուրս հանել: *Հավէրը պոնըքան ա անում, պոնը սիրփում* (Բ): 2. Գաղթել, հայրենիքից հեռացնել: *Մէզ պոնըքան ընօղէն տօնը Աստուծ քանդի* (Բ): 3. Պատյանից հանել: *Սիսընը թակում ըն, պոնըքան անում* (Բ):

- Պոնըքան ինիլ/տըռնալ - 1. Բնից՝ տեղից դուրս գալ: *Հիշկան անում ըն, շօնը պոնըքան չի ինում* (2): 2. Գաղթել, հայրենիքից հեռանալ: *Մեր ժըղօվորթը շատ ա պոնըքան իլալ, բօլ ա* (Բ): 3. Պատյանից հանվել: *Էնքան թակում ըն, վէր աշկը պոնըքան ա ինում* (2):

ՊՈՒՆԸՎԸԻՎԷԼ (գրբ. բունատրիս) - չք. 1. Բնում ապրել: *Ղուշէրը կ'ամ ըն թախտափուշին տակէ պոնըմը պոնը-վըրվում* (2): 2. փխբ. Հաստատվել, մի տեղ մնալ, բնակություն հաստատել: *Էտ ազկը Իրանան ա յըկալ, մեր շէնումը պոնըվըրվալ* (Բ):

ՊՈՒՆՊՈՒՆԱՏԷԼ - չք. տէն Հըպըն-հնապոն անէլ:

ՊՈՒՆՔՏ (ռուս. *пункт*, լատ. *punctum*) - գ. Բուժական կետ գյուղերում, բուժ-

կետ: *Ղարաքաղ ամմէն շէնում էլ պոնըս կա* (Բ):

ՊՈՒՇ - տէն ՇԻԼՂԻ:

ՊՈՒՇԿԱ (*ռուս. пушка*) - գ. Հրանոթ, թնդանոթ: *Պուշկավ յըրա յըն անում, տօնը ցըրըվ տամ* (2):

ՊՈՒՇՇ - տէն ՊԸՈՒՇՇ:

ՊՈՒՊՈՒՐ (հ.ե. * *b(h)(e)u-* (նուշել) - գ. 1. Կանաչ կեղեւը հանած ընկույզ: *Մըխըրէ վէր դիւնանում չի՝ ճըղպըրէն տակէն, յէշըմ ա տըսնըմ՝ մին պուպու ըռաշկէն վէր ընգավ* (ՆԼՂԺԲ, 88): 2. փխբ. տէն ՏԸՎԸԼՈՐ: 3. փխբ. տէն ԽԱԼԻՍ: 4. փխբ. տէն ՏՕՇՆԻ:

- Պուպու անէլ - Ընկույզը կանաչ կեղեւից մաքրել: *Ճուղուպուրը քաղում ա, պուպու անում, նի տամ թօրբան* (2): 2. Մաքրել, գտել, պատրաստի վիճակի բերել: *Տըղան ասմա*.- *Էն ա պուպու ըրած, ընդդ՝ տանքան, կարիս յօր օնիս քի-նիս* (2):

ՊՈՒՊՈՒՐ՝ - տէն ՅՈՒՊՈՒՐ:

ՊՈՒՊՈՒՐԸ/ԿՈՒՊՈՒՐԸ - ած., մ. Ծնկները ծալած եւ ոտքերի վրա հենված, կկգած, պագած: *Ըստըղ պուպու, ընդդ՝ պուպու, ա՛ պըջըկուտուր, էտքան էլ պուպու* (ԱՀ, 34):

- Պուպու՝ անէլ/կէնալ - Կկգել, ծնկները ծալելով նստել, պագել: *Մէզ միւնըն օնիք՝ չըրքըպոնիլը լըպըգտըմ ա, մին տըղ պուպու՝ անըմ* (ԱՀ, 54):

- Պուպու՝ կըցընէլ - Կուկուկ նստեցնել, պագեցնել: *Խուխէն պուպու՝ կըցըրավ, կ'իլըցըրավ* (2):

ՊՈՒՊՈՒՐՑԻ - տէն ՊՈՒՐՑԻ:

ՊՈՒՊՈՒՐ - տէն ՊԸԼԼԷ:

ՊՈՒՐ(Ը)/ՊՈՒՐԸ/ՊԵՐԸ (գրբ. բոռ) - գ. Վայրի մեղու: *Մին մըր՝ էլ պէռնը կա, դաթումը կ'ամ ա, ըտըրանա կըծում* (ԱԱ, 15):

ՊՈՒՐՈ - ձ. Ոչխարներին մոտ կանգնելու ձայն: *Մին կըտօր հաց ա տէմ անում, վըխճարէն ծէն տամ՝ պոնը, պոնը* (2):

ՊՈՒՐ(Ն)ՈՒՐՈՒՐ - տէն ՊԸՈՒՐՈՒՐ:

ՊՈՒՐՈՒՐԱՏԷԼ - չք. տէն Պօս(ի)-պօս(ի) անէլ:

ՊՈՒՐ (գրբ. բուտ (կեր, կերակուր) - գ. 1. Մեղրով՝ դոշաբով եւ փոխինձով գնդերի ձեռով պատրաստված քաղցր ուտելիք: *Այան միշտ մըզը՝ տէ պոնտ ար շինում* (Բ): 2. տէն ԲՈՒՐՏԵՐԲԸՐՈՍ: 3. Կավե փոքրիկ աման: *Պոնտը մըղորավ լըցնում ա, տամ ուրան* (2):

- Պոնտ անէլ - 1. Այդ ուտելիքը պատրաստել: *Պոնտ ա անում, խօսըն պիժը՝ նում* (2): 2. փխբ. Ձեռքի մատների ծայրերն իրար միացնել: *Էնքան ցօրտ ա,*

կարում չըմ, թա մանկերս պոետ անիմ (Բ):

ՊՈՒՏԻ - ած., գ. Կարճահասակ, թզուկ (անձ): Պոետի մարթա ա Սարոս (Բ):

ՊՈՒՏՆԵԼ/ՊՈՒՐՆԵԼ/ՊՈՒՐՆՈՒ (գրք. բոյթ) - գ. 1. Ձեռքի եւ ոտքի հաստ ու կարճ մատը, բթամատ: Վըննէն պոետը փոշ ա նի մընում, օռչում (Ձ): 2. փխր. Փոքրիկ բլուր, բլրակ: Քընում ըն, մին պոետնավ պատ տամ, նի մընում տափէն տակը (ՆԱԲ, 52):

- Պոետը բողազը կօխէլ (մինիս) - Լեռնեցի, չթողնէլ խոսի, նեղել: Կընէգը պոետը մարթին բողազըն ա կօխում (Ձ):

- Պոետը պըկէն հարէլ/տէմ անէլ - Ստիպել, պարտադրել: Վար քընամ ըն հըսնըմ հընէրանց տօն, կընէգըն էլիա յա պոետը պըկէն հարում, թա.- Մսէ, տէս-նամ հինչավ ըս ծիծաղալ (ՆԼՂԺԲ, 12):

- Պոետը տալ - Բթամատը կոկորդը խրելով՝ փսխում առաջացնել: Յիշկան պոետը տըվամ, կարից վէչ սըրտը թափէ (Բ):

ՊՈՒՏՆԵԼՅԱՐԵԼ/ՊՈՒՐՆԵԼՅԱՐԵԼ/ՊՈՒՐՆՈՒՅԱՐԵԼ - նբ. 1. Բթամատով տրորել՝ շոշափել՝ տնտղել: Պոետը-հարում ա, յարան պուք տամ (Բ): 2. Բութ մատով սեղմելով՝ մորթած անասունի մաշկը քերթել: Չօբանը պոետը հըրէ-լավ կառնը մաշկից (Բ):

ՊՈՒՏՆԵԼՅԱՐԵԼ/ՊՈՒՐՆԵԼՅԱՐԵԼ - կբ. եւ չբ. ՊՈՒՏՆԵԼՅԱՐԵԼ-ի:

ՊՈՒՏ-ՊՈՒՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պոետ-պոետ անէլ - տէս Պիթըռի տալ:

ՊՈՒՏՊՈՒՏՈՒՐԻԳ - տէս ՏԵՊՏԵՊՈՒՐԻԳ:

ՊՈՒՏՈՒԹԿՈՒՆ - տէս ՊԵՏՈՒԹԿՈՒՆ:

ՊՈՒՏՈՒՏԿՈՒՆ - տէս ՊԵՏՈՒԹԿՈՒՆ:

ՊՈՒՏՈՒՏ(ՆԵ) - տէս ՊԵՏՈՒՏ(ՆԵ):

ՊՈՒՏՕԿ - տէս ՊԵՏՕԿ:

ՊՈՒՏՕԿԵ - տէս ՊԵՏՕԿԵ:

ՊՈՒՏՕՂ - տէս ՊԵՏՕՂ:

ՊՈՒՐԹ (գրք. բուրդ) - գ. Ոչխարի, ուղտի եւ որոշ այլ կենդանիների մորթու վրա աճած թավ՝ փափուկ մազը, բուրդ: Վըխճըրնէն խօզում ըն, պոետը տանում բազար, վէր ծախիս (Ձ):

- Պոետը կիզիլ - Սաստիկ պատժել՝ ծեծել: Յըրան ըն տէռնում մին լնվ պոետը կըզում, քըցում հըրէն (ՆԱԲ, 63):

- Պոետը ճոլը ածել - Գործը վատ վիճակի հասցնել, իրավիճակը բարդացնել: Դօրփէրըն էլ կամ ա քծմա՞ք ընէլին տըրդ պոետը ճոլը ածում (Ձ):

- Պոետը պէմբակ շինիլ - Խորամանկել, խաբել: Պոետը պէմբակ ա

շինում, ըտըրանց փուկերը լօխ ինք՝ օնում (Ձ):

- Պոետը տոնումը կիզիլ - Ճշմարտախոս լինել: Պոետը տոնումը կիզօղ տըղամարթ ա իլնլ Սար անիս (Բ):

- Պոետը քամուն տալ - Սաստիկ ծեծել, ջախջախել: Փըռնում ըն, ըտըրանց պոետը քամուն տամ (Ձ):

- Պոետը տալ, պէմբակ կիզիլ - տէս Պոետը կիզիլ:

ՊՈՒՐԹԱՅԱԿ - տէս ՊԵՐԹԱՅԱԿ:

ՊՈՒՐԹԱՅՕՂ - տէս ՊԵՐԹԱՅՕՂ:

ՊՈՒՐԹԱՅԼԻ - տէս ՊԵՐԹԱՅԼԻ:

ՊՈՒՐԹԱՅԿ/ՊՈՒՐԹԱՅԿ - 1. ած. Լիքը՝ տարողությունից էլ ալել լցված (ամանի մասին): Էրկու պոետնակ ճուվարան խաղու վա քաղում, տանում հանօրը տօնը (Ձ): 2. Հարյուր խոլածը որպես մեկ ամբողջություն: Մին պոետնակ հարյուր խոլթն ա (Ձ):

- Պոետնակ անէլ/տալ - տէս ՊՈՒՐԹԱՅԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԱՅԿԵԼ - նբ. Ամանը լիքը՝ տարողությունից էլ ալել որբեւ բանով լցնել: Խըրըրնէն պըրթավ պոետնակում ա, պէռնում ծիլին, հըղէ իննում (Ձ):

ՊՈՒՐԹԱՅԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ՊՈՒՐԹԱՅԿԵԼ-ի:

ՊՈՒՐԹԱՅԱՅԿ - տէս ՊԵՐԹԱՅԱՅԿ:

ՊՈՒՐԹԱՅՈՒՐ - տէս ՊԵՐԹԱՅՈՒՐ:

ՊՈՒՐԹԱՅՈՒՐ(ՈՒՍ) - տէս ՊԵՐԹԱՅՈՒՐ(ՈՒՍ):

ՊՈՒՐԹԱՅՈՒՐ - տէս ՊԵՐԹԱՅՈՒՐ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՆ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՆ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱԿԵ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱԿԵ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԻԶԻ - տէս ՊԵՐԹԵՂԻԶԻ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՆ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՆ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ - տէս ՊԵՐԹԵՂԱՍԿԵԼ:

ՊՈՒՐԹԵՂԱՍԿԵԼ (h.ե. * bheug- (փախչել) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Պուք կ'անլ - 1. Քաշվելով կտրվել՝ քաղվել՝ կտրվել: Օզում ա, թա կըտրէ, սոնվթա թըխում ա, շիրէփէն կըլծիսը պուք ա կ'ամ, վըր ընգում (ՆԼՂԺԲ, 110):

2. Արմատից հանվել, արմատախիլ լինել: Յիշկան ծիլը ըն տամ, խաղվէն թանա՞քը պուք չի կ'ամ (Ձ): 3. Որբւ բանից մի մաս՝ կտոր անջատվել: Քըրծան մին քար ա պուք կ'ամ, թուլու ըղնում (Ձ): 4. Թափով անջատվել, տեղից հանվել, զատվել: Քամէ ըրամ, տանը կըլիսէ ժէժ-տէրը պուք յըկէն (Ձ): 5. Դժվարությամբ մեկից մի բան կորզվել: Ըտըրա հափուքը կապ ա, ըտըրանա պէն պուք կ'անլ շատ տիժըր ա (Բ): 6. Իրարից բաժանվել, օտարանալ: Քուրդախալէր իւրիւր անա պուք ըն կ'ամ (Բ): 7.

Փախչել, ծլկել, ճողոպրել: *Վըրսկանը էտ վեր տըրսավ, պուք յըկավ ըտըդատ (2):* 8. Ուժեղ քոր առաջանալ: *Ծըրքըս պուք ա կամ, էնքան քորալ ըմ, յարա յա տըրնալ (Բ):*

- Պուք տալ - 1. Քաշելով կտրել՝ քաղել՝ կտրել: *Ծառան մին կանոնի խըն-ծծր ա պուք տամ, տամ պըռնալեն (2):* 2. Արմատից հանել, արմատախիլ անել: *Մին քանե զըկըռէ յա պուք տամ, պիրում իւրանց հըլաթումը տընգում (Բ):* 3. Որեւէ բանից մի մաս՝ կտոր անջատել: *...Մին օշափ ծոկուն հախոռում ա, ըս-լանէն մին բուրը պուք տամ (ԱԱԶ, 63):* 4. Թափով անջատել, տեղից հանել, գա-տել: *Հիշքան ծիք՝ ըն տամ, կարըմ չըն թա պուլան պուք տան (ՀԺՀ, V, 130):* 5. Դժվարությամբ մեկից մի բան ստանալ՝ կորզել: *Ղերը հըրուստեն ըգադում ա, նըրանա մի քանի վըրխճար պուք տամ (ՆԼՂԺԲ, 128):* 6. Իրարից բաժանել, իրար օտարացնել: *Պառավը հիշկան անում ա, կարում չի էտ տըղեն ա էտ ըխճըկանը իւրիւր անա պուք տա (2):* 7. Ուժեղ քորել: *Հինչ ըս քանըտ պուք տամ, համթթ ա (Բ):*

ՊՈՒՔԵԼ - չք. տեն Պուք կ'ալ (7):

ՊՈՒՔԻ - տեն ՊԵՔԻ:

ՊՈՒՔ-ՊՈՒՔ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պուք-պուք անել - տեն Պուք տալ (շատ բան կամ շատ անգամ):

- Պուք-պուք կ'ալ - տեն Պուք կ'ալ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՊՕ/ԲՕ/ՎՕ - ձ. Զարմանքի արտա-հայտություն, որ ունի նաեւ արհամար-հանքի՝ հեգնանքի երանգ: *Էտ հա-րուստըն ասըմ ա.- Բօ՛, բօ՛, բօ՛, յերեսուն կապէկ, էտ հինչ թանգ ա՛ (ՀԺՀ, V, 584):*

ՊՕԳ(Ը)ՎԻՑԱ - տեն ՊՈՒԳ(Ը)ՎԻՑԱ:

ՊՕԶ - տեն ՊՕԶ:

ՊՕՁ - տեն ՊՕՁ:

ՊՕԶ/ՊՕԶ/ՊՕՁ - գ. 1. Կոտոճ, եղջյուր: *Թէվեր օնէ՛ դուշ չի, պօգէր օնէ՛ կալ չի (ԱՀ, 35):* 2. Որեւէ բանի եղջյուրանման ելուստ: *Էտ փանդին պօգէրը տանջում ա, թիյու կօթ շինում (2):* 3. Անկյուն, ծայր: *Տանում ա հըլաթէն մին պօգումը թաղում (2):*

- Պօգ՝ սանդղեք շինիլ - Դժվար՝ անհնարին գործ ձեռնարկել: *Հանը ասմա.- Պօգ՝ սանդղեք մէլ շինիլ, փուշընական ըս (2):*

- Պօգէր անել - հեգն. Մեծ շահ՝ օգուտ ստանալ: *Էտ վեր յօխ կերալ ըս, պօգէր ըս ըրալ (Բ):*

- Պօգէրը նըհաշ տալ/տոն օնէլ/ հա-նէլ - Չարությունը՝ կոպտությունը՝ ուժը՝ դաժանությունը գործադրել: *Մարթին*

վեր թանրիփ անիս, պօգէրը տոնս կօնէ (ԱԲԲ, 66):

- Պօգէրը վեր անել/կոտոր(հ)ատել - Վնասագերծել, անվտանգ դարձնել: *Սուդի յըն տամ, քըցում տոնման, պօ-գէրը վեր անում (2):*

- Պօգէրը վեր տըրնալ/վեր կ'ալ - արիւմ. 1. Վնասագերծել, անվտանգ դառնալ: *Կանիուն պօգէրը վեր ա տը-ռալ, էլ կարում չի ըստոն-ընդոն փիսօ-թուն անէ (Բ):*

ՊՕԶ-ՊՕԶ՝ - տեն ՊՈՒԶԸՊՕԶԷ:

ՊՕԺԿԱ (ռուս. бочка) - գ. 1. Փայտե գլանաձեւ մեծ անոթ, տակառ: *Էտ ըր-փըվէրի կընէգը էտ թօթը թափում ա, հըվաքըմ, ածըմ մին պօժկու մէջ, ըտը-րանա թաքուն-թաքուն արաղ քաշըմ իւրանց տանը հէտէ (ՀԺՀ, V, 236):* 2. Մի տակառի տարողություն: *Մին պօժկան տիրտակում ա, ծախում (2):*

ՊՕԺՕԺ - տեն ՊՈՒԺՈՒԺ:

ՊՕԼ (ռուս. пола) - գ. Տան ներսի՝ սովորաբար փայտե՝ տախտակե մակե-րետյալ, որի վրա քայլում են, հատակ: *Հիշքան ծիք՝ ըն տամ, կարըմ չըն, թա պուլան պուք տան (ՀԺՀ, V, 130):*

ՊՕԼԵԼ - նք. Տան հատակը ծածկել՝ տախտակամածել: *Ուստան էրկու օրումը պօլում ա, պըրծընում (2):*

ՊՕԼԸՍՓՈՆՅԱԼ/ՊՕՈՒՐՄՊՈՆՅԱԼ (ռուս. полимерал) - գ. 1. Տասնհինգ ռուբլի արժողությամբ ոսկեդրամ ցարա-կան Ռուսաստանում: *Մին պօլըմփըռյալ ա տամ, ախճիգը յօր օնում, քինամ (2):* 2. փխք. Շատ թանկարժեք քար՝ ադամանդ: *Պուկիգը պէնում ըն, տըր-ս-նում մաջը պօլըմփըռյալալ լիգը (2):*

ՊՕԼԻԳ՝ - տեն ՊՈՒԼԻԳ՝:

ՊՕԼԿ՝ - տեն ՊՈՒԼԻԳ՝: *...Կուճի հառնըն ասում ա.- Էտ հինչու վըս շօռ կամ, ապան պօլկըն տըրդըն ինձ էլ ա ասալ (ՀԺՀ, VII, 290):*

ՊՕԼԿ՝ (ռուս. полк) - գ. Ինքնուրույն զորամիավորում, գունդ: *Հըդդիթա պօլ-կը էս կըռվումը շատ պէն ա ըրալ (Բ):*

ՊՕԼԿԱ (ռուս. полка) - տեն ԱԾԿ (7):

ՊՕԼՆԻ (ռուս. полный) - տեն ԹԱ-ՍԱՍ (2, 3):

ՊՕԼԿԵԼ - կք. ել չք. ՊՕԼԵԼ-ի:

ՊՕԽ - գ. Բողոք, ծիլ, ընձյուղ: *Ծա-ռէն պօխէրը տոնս ա յըկալ, ծըղկէլի վախտըն ա (2):*

ՊՕԽԵ - տեն ՊԵԽԵ:

ՊՕԽԻ - տեն ՊԵԽԵ:

ՊՕԽԿ - տեն ՊԵԽԿ:

ՊՕԽԿՈՒԿ - տեն ՊԵԽԿՈՒԿ:

ՊՕԿ/ՊՈՒԿ՝ (գրք. բալկ) - գ. 1. Կե-րակրափողի վերեւի անցքը: *Վըսկըռը*

մընամ ա պըկումը, մըռնում ա (2): 2. Կոկորդ: *Պըկան հոփ ա տամ, ըսպանում (2):* 3. Վիգ, պարանոց: *Լըհա էն վախ-տըն ա հըսընմ, վեր քանդիորը քըցած թաքավէրէն տըղէն պօլը՝ օգում ըն կախ տան (ՀԺՀ, V, 314):* 4. Առարկայի՝ անոթի խողովակաձեւ երկար մասը: *Կուլէն պօ-կը ճաքալ ա (Բ):* 5. Նորածիլ բույսի՝ գետնից մինչեւ տերեւները ձգվող մասը: *Վըրը թուփ ա անում, շիթիլին պօլը ծասկում (Բ):*

- Պըկան անել - տեն ԿԱՊԵԼ (1):

- Պըկան կըտըրել - Իրեն գրկելով՝ տնտեսել՝ խնայողություն անել՝ ուրիշին օգնել: *Ըրփըվէրի կընէգը առանց պը-կան կըտըրէլի կարէլ չի խօխէնքը պա-հէ (2):*

- Պըկան փըռնել - տեն Պըկէն չօքել (1): *Էտ դանըմը սըտանան կամ ա, ըտը-րա պըկան փըռնըմ ա, ասըմ.- Արա, ա՛յ ախմախ, խէ յըս յէկալ... (ՀԺՀ, V, 526):*

- Պըկան փըռնել, ըղաչանք անել - Թախանձագին աղաչել, աղերսել: *Քն-սիքը պըկան փըռնում ա, ըղաչանք անում, ամմա հարուստը տամ չի (2):*

- Պըկավը պէն քըցիլ - Հնազանդեց-նել, խեղճացնել: *Կընէգը վեր մարթին պըկավը պէն քըցից, էն տօնը տօն չի տըրնալ (Բ):*

- Պըկավը քինիլ - Կերածը՝ վաստա-կածը մարսել՝ վայելել: *Մարթ հանց բիդի անէ, վեր ըշխադածը պըկավը քինիլ (2):*

- Պըկէն դըմըռնէն ցըց կէնալ/ցըց կըցընէլ - Սաստիկ ջղայնանալ, գայրա-նալ: *Կընէգը վեր ջօղաբ ա տամ, մար-թին պըկէն դըմըռնէն ցըց ա կէնում (2):*

- Պըկէն հարել - Կոկորդը սեղմել, խեղդել: *...Կափրէլ դային ինձ տակին տիրալ, պըկիս հարից... (ՋՏ, Բ, 5):*

- Պըկէն հըսնէլ - Այլեւ չհամբերել, համբերությունը հատել: *Էնքան կըգ-նըվցըրալ ա, պըկէս ա հըսալ (Բ):*

- Պըկէն հըսցընէլ - Համբերությու-նից հանել: *Կընէգը ասմա.- Քու մար պըկէս ա հըսցըրալ, էնքան իմ հօր անէսկ ա տըվալ (2):*

- Պըկէն մընալ - 1. Չկարողանալ մարսել՝ վայելել: *Քնսիքը ասմա.- Մին ա, հինչը ինձանա յըր ըս կալալ, պըկէտ ա մընական (2):* 2. Խոսքը չկարողանալ ավարտել: *Օգում ա մին պէն էլ ինքը ասէ, ամա պըկէն ա մընում, կարում չի մինչը՛վ վերջ ասէ (2):*

- Պըկէն չօքել - 1. Ստիպել, հար-կադրել: *... Կընէգը մարթին պըկէն չօ-քում ա, թա.- Անէ, տըրսնամ քինանիս հինչու հէտէ ծըծըղէցեր (ՀԺՀ, VII, 192):*

2. Նեղել, ազատ գործելու հնարավորությունից զրկել: *Թողում չի, թա խըճը հարթընը ուրան կըլխու մին պէն անէ, սաղ օրը էն ա պըկէն չօքած* (Զ):

- Պըկէն տակէն պօկ փըսնէլ - *արիմ*.
Շատ գիրանալ, գիրությունից ծնոտի տակի փափուկ մսերը կախվել: *Էնքան կերալ ա, հըպարապ շօռ յըճկալ, պըկէն տակէն պօկ ա փըսալ* (Բ):

- Պըկէն տակը քօրէլ - *տեն* Պօկը քօրէլ:

- Պըկէն տէմ անէլ - *տեն* Պըկէն չօքէլ:

- Պըկէն տէմ ըղնէլ - *տեն* Պըկէն մընալ:

- Պըկէրը տալ - *տեն* Բուկլից անէլ:

- Պըկումը արու մըգիլ - Տանջել, չար-չարել: *Կուճի հարթընը տընըցուց պըկումը աղու վա մըգում* (Բ):

- Պըկումը մընալ - *տեն* Պըկէն մընալ:

- Պըկումը չօփ մալ - Կոկորդում ոսկորի կամ կարծր այլ բանի կտոր մալ՝ կոպ չգնալ, որ հատկապես պատահում է երեխաների հետ: *Սգի, դէ ըրախին լալ յէշի, թօղիս վէջ պըկըմը չօփ մընա...* (ԶՏ, Ա, 156):

- Պըկումը քըշկըմվէլ - *տեն* Պըկէն մընալ:

- Պօկը թակէլ - Ծայրաստիճան աղքատ լինել: *Խուրէնին իլածը մին կալ ա իլալ, էն էլ կիւլը կերալ ա, խըճըն էն ա պօկը թըկէս* (Բ):

- Պօկը թըրջիլ - *տեն* Բօղազը թըրջիլ:

- Պօկը ժինջիլ անէլ - 1. Վզին շղթա անցկացնել՝ կապել: *Շանը պօկը ժինջիլ ըրալ* (Զ): 2. Ամուսնացնել: *Տըղան վեր տըճալ քըսանըինէլ տիրէկան, բիդի պօկը ժինջիլ անիս* (Բ):

- Պօկը հարէլ - *տեն* Պօկը թակէլ:

- Պօկը հըվաքէլ - *տեն* Պըկէն չօքէլ (1):

- Պօկը ճըղէլ/ճըրդօսէլ/ճօթընէլ/ճուրթընօսէլ - *տեն* Բօղազը ճըղէլ:

- Պօկը յըճը քըսէլ - Առանց կշռադատելու՝ մտածելու խոսել: *Հինջ ըս պօկըտ յըճը քըսալ, խըրէճ հալայի խօսնէ* (Բ):

- Պօկը նանան/նանծիս մըգիլ - 1. *տեն* Պըկումը աղու մըգիլ: 2. Խիստ նախատել: *Խօխան կուտօթուն ըրալ, մարը պօկը նանան մըգից* (Բ):

- Պօկը չուրանալ - *տեն* Բօղազը չուրանալ:

- Պօկը փըռնէլ/օնէլ - *տեն* Պըկէն չօքէլ (1): *Նի յա մըննում, թա չէ, ըստէլ էլ կընէճըն ա պօկը օնում...* (ՆԱԲ, 64):

- Պօկը օռչիլ - Անգիւնայով հիվանդանալ: *Հու էտ ըխալիրին ճիւրան խըմում ա, պօկը օռչում ա* (Զ):

ՊՕՐ - գ. Վառվոյ՝ կրակ կտրած

ածուխ: *Մին պօղ ա յօր օնում, տիննում խօստէն տակէն, փիչնում, նի կըցընում* (Զ):

- Պօղալ իւթն - Ոչ էլէկտրական արդուկ, որ տաքացնում էին վերեփ մասը պող լցնելով: *Առաջ պօղալ իւթն վընք իլալ պինըցընէս* (Բ):

- Պօղ կըտըրէլ/տըճնալ - 1. Կրակը վառվելով շիկացած ածուխների վերածվել: *Կըրակը վեր պօղ ա կըտըրում, շըմփուրնէն տինում ըն յըրա, խըրալած անում* (Զ): 2. *Փիխք*. Խիստ կարմրել (ջղայնությունից, հարբածությունից եւն): *Խանը էտ վեր ըսկանում ա, պօղ ա կըտըրում* (Զ):

ՊՕՐՊԱՏ - *տեն* ՊՕՐՎԱՏ:

ՊՕՐՎԱՏ/ՊՕՐՊԱՏ (գրք. պողովատ) - 1. գ. Երկաթի եւ ածխածնի միաձուլումից ստացված պինդ մետաղ, պողպատ: *...Պուղվատան էլ մէխ ա շինալ, դարկալ թաքալէրէն յիրան* (ԱԱ, 80): *ած*. 2. *Փիխք*. Պինդ, կարծր: *Կաղնէ միլըն էլ պօղվատ ա, պօղվատ, կարում չըս, թա կըտըրիս* (Զ): 3. *Փիխք*. Անհողողող, աներեր: *Պօղվատ տըղամարթ ա Ծատօրը* (Բ): 4. *տեն* ՊՈՒՐՎԱՏԷ (1):

ՊՕՐՎԷԼ - *չք*. *տեն* Պօղ կըտըրէլ:

ՊՕԾ - Գործածվում է կապակցություն մեջ:

- Պօծ ըղնէլ - *տեն* ՍՐԾԾԾԻԼ (3):

ՊՕԾԱԽ - *տեն* ՊՈՒԾԱԽ:

ՊՕՄԲԻ - գ. Հաճարացորենից թխված թթված բոբոն հաց: *Հըփըրըճէք պօմբի շատ ըն իլալ սիրիլիս* (Բ):

ՊՕՄԾԸ (ռուս. *помощь*) - *տեն* ԲԾՍԱՎ:

ՊՕՅԵԶՐ (ռուս. *поезд*) - գ. Ռէսային գծերով ուղեւորներ ու ապրանքներ տեղափոխող կառք, վագոն: *Պատառ վեր քընում ա, ասում ա.- Սա պօյէզըր վեր քընի, վեր կամ, վէննալ քընիմ* (ՆԱԲ, 143):

ՊՕՅԵՍ (ռուս. *пояс*) - *տեն* ԿՕՏԷ (1, 2):

ՊՕԼԶ - գ. Խնցու վրա թողած անցք՝ կարագի պատրաստ լինելը ստուգելու համար: *Յըճիտը պօնքալը քըցում ա, տըճնում յըճը պաղըրաստ* (Բ):

ՊՕԶ/ԲԻԶ (գրք. պոչ (պոչ) - գ. 1. Զուլքի վերեփ մագեր: *Պօչըն իրկընանում ա, նի տըճնում ընգուճնէն* (Զ): 2. Մագ, ծամ: *Պօչըն էրկան ախճիճ ա Նանօն* (Բ): 3. Կրացական տարագի գլխասարքի՝ այտերի կողմերի խոպուկներից յուրաքանչյուրը: *Շուշվա կընանէքըն էլ ըն Թիփիլիզա կընանուցը նըման պօչըր կախ-կախ անում* (Զ):

- Պօչըն կըտըրած - *տեն* Ծամը կըտըրած:

- Պօչըն կըտըրէլ - *տեն* Ծամը կըտըրէլ:

- Պօչըն պըկալը տըված - *տեն* Ծամը կըտըրած:

- Պօչըն կըտօրիմ - Զարմանքի՝ վշտի արտահայտություն: *Վա՛յ, պօչըն կըտօրիմ, էս հինջ փիս կարկուտ ա՛ կամ* (Բ):

- Պօչըն քանդիլ - *տեն* Մագերը քանդիլ:

- Պօչ(եր)ը սիպտակ - *տեն* Մագ(եր)ը սիպտակ:

- Պօչ(եր)ը սիպտակէլ - *տեն* Մագ(եր)ը սիպտակէլ:

ՊՕԶԻՆԿԱ (ռուս. *боченок*) - գ. Փոքրիկ տակառ՝ բռնելու հարմարանքով: *Մին պօչինկա կինալ լըսնում ա, մին կանն էլ մօրթում, տանում ըռուշվաթ տամ* (Զ):

ՊՕԶԿԻ (ռուս. *почку*) - *տեն* ՊԵԼՕԾԻԳ (2):

ՊՕՐԿԵ-ՊԵՐԿԵՍԷԼ - *տեն* ԹՕՐՆԵՍ-ԲԵՆՆԻՍ:

ՊԾՈՆԵ - *տեն* ՊՈՒՐՆԵԼ:

ՊՕՐՏ - *տեն* ՊՕՐՏ:

ՊՕՐՏԱՍԷ - *տեն* ՊՕՐՏԱՍԷ:

ՊՕՐՈՒՄՊԵՐՅԱԼ - *տեն* ՊՕԼԵՍ-ՓԵՐՅԱԼ:

ՊՕՍ(Ի)-ՊՕՍ(Ի) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Պօս(ի)-պօս(ի) անէլ/կ'ալ - Սեկի հետ անհաշտ լինել՝ կոպիտ վարվել՝ վիճել: *Կընէճը շատ ա պօսի-պօսի անում, ամմա մարթը մըհալ չի քըցում* (Զ):

ՊՕՍ (ռուս. *почт, фр. poste, լատ. postus*) - գ. Պահակային կետ, պահակակետ: *Մէհէտ մին սալդաթ ա իննում իւրան պօստումը վըճնը կացած* (ՀԺՀ, V, 648):

ՊԾՎ¹ - *տեն* ԲԾՎ¹:

ՊԾՎ² - *տեն* ԲԾՎ²:

ՊԾՎԷԼ - *տեն* ԲԾՎԷԼ:

ՊՕՎԵՐ - *տեն* ՊՕՎՈՒՐ:

ՊՕՎԵՐՕԹՈՒՆ - *տեն* ՊՕՎՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ՊՕՎՈՒՐ/ՊՕՎԵՐ (ռուս. *повар*) - *տեն* ԱՇՊԱԶ:

ՊՕՎՈՒՐՕԹՈՒՆ/ՊՕՎԵՐՕԹՈՒՆ - *տեն* ԱՇՊԱԶՕԹՈՒՆ:

ՊԾՐԹ - *տեն* ՊԵՐԹ:

ՊԾՐԹԱՎ - *տեն* ՊՈՒՐԹԱՎ:

ՊՕՐՏ/ՊՕՐՏ (գրք. պորտ) - գ. 1. Մարդու փորի կենտրոնական մասում գոյացած փոքրիկ փոսիկ, որ առաջանում է պորտալարը կտրելուց հետո: *Փօրը պէց ա անում, տըճնում մին սըճ տէճ ըտըրա պօրտան կացած* (Զ): 2. Պորտալար: *Խօխան տիւս ա կամ, պօրտըն էլ նըհըճը* (Զ): 3. *Փիխք*. Փոր:

Օխծը ռւրան պօրտավը կարել չի պի-
ցըրանա էտ հրսարավը (Ձ): 4. փխբ.
Սերունդ, ծնունդ: Ընդըրա օխտը պօր-
տը յըս լավ ըմ գոնդում (Ձ): 5. փխբ.
Որեւէ բանի մեջտեղը, կենտրոնական
մասը: Արտէն պօրտումը թուսի ըն տըճ-
նում, հծջնթ տամ (Ձ):

- Պօրտէն ըղնէլ - տէն Պըրտըմը՛ր
ըղնէլ:

- Պօրտէն յըրա պօրտ փըսնէլ -
արիւմ. Շատ գիրանալ՝ ճարպակալել:
էնքան կերալ ա, քօն իլնլ, պօրտէն յըրա
պօրտ ա փըսալ (Բ):

- Պօրտէն քըցիլ - տէն Պըրտըմը՛ր
տիսիլ:

- Պօրտը ըղնէլ - տէն Պօրտը տոնս
ըղնէլ:

- Պօրտը ծօռ - Անագնիվ, խարդախ
(մարդ): Պօրտը ծօռ մարթին անա
ամմէն հինչ ըսպըսէլի յա (Ձ):

- Պօրտը կըլխըմը՛ր անէլ - տէն Պըր-
տըմը՛ր ըղնէլ:

- Պօրտը կըտըրէլ - Երեխան ծնվե-
լուց հետո պորտալարը հատել: Խօխան
վեր ծընվում ա, դնատի պօրտը կըտը-
րում ըն (Բ):

- Պօրտը հըստըցընէլ - տէն Պօրտ
քըցիլ:

- Պօրտը մին պէնու մաջի կըտըրվել -
Մանուկ հասակից մի բանի՝ մասնա-
գիտության՝ արհեստի վարժվել՝ հմտա-
նալ: Ուստան ասմա.- Իմ պօրտըս դոն-
գուրթունումըն ա կըտըրվալ, տու բի՛դի
ինծ սըվըրցընիս (Ձ):

- Պօրտը մին տը՛ղ կըտըրվել -
Մանկությունը մի տեղ անցկացնել, այդ
տեղանքին լավ ծանոթ լինել: Դէ՛, Սաքօ-
վէն պօրտը ծըմակումըն ա կըտըրվալ,
ամմէն ծառու տը՛ղ գոնդում ա (Բ):

- Պօրտը շօն տարած - տէն ԸՎԱ-
ՐԱ (1):

- Պօրտը տափէրը քըսէլ - 1. Աղաջել,
աղերսել: Զիշկան պօրտը տափէրըն ա
քըսում, թանջիրը ըռագի չի կէնում (Ձ): 2.
Ստորաքարշոյթուն անել, շողոքորթել:
Պօրտը տափէրը քըսէլալ պաշտօն ըս-
տացալ (Բ):

- Պօրտը տը՛ղը տիսիլ/քըցիլ - 1. Տե-
ղից խախտված պորտը բուժել: Տանում
ըն սընըխչուն կօշտը, վեր պօրտը տը՛ղը
տիսի (Ձ): 2. Սեկին պատժելով ընկճել՝
խրատել՝ վրեժ լուծել: Զնորը ասմա.- Թօղէ
կա տօն, լը՛ս ըտըրա պօրտը հանց տը՛ղը
կըտիսիս, վեր էլ ըտի պէն չանէ (Ձ):

- Պօրտը տոնս ըղնէլ/տոնս կ'անլ -
Ծանր իրեր վերցնելուց կամ ծանր

աշխատանք կատարելուց պորտը տե-
ղից խախտվել, պորտը ցավել: Յօրնէն
քըվալը պիցըրցըրալ, պօրտը տոնս
ընգալ (Ձ): 2. Ուժասպառ լինել: Էնքան
կօրծ ըրէ, լափ պօրտըս տոնս ընգալ (Բ):

- Պօրտը տոնսումը կըտըրած/քիւ-
ջնն ընգած - տէն ԸՎԱՐԱ (1):

- Պօրտ քըցիլ - արիւմ. Գիրանալ, չա-
ղանալ, փորը մեծանալ: Էնքան հըպա-
րապ կացալ ըս, պօրտ ըս քըցնլ (Բ):

ՊՕՐՏՄԱՆ/ՊՕՐՏՄԱՆ (ռուս. норм-
моне) - գ. 1. Դրամապանակ: Կամօղին
ըռաջին կաղնից, պօրտմանը տէս ու
տէն ար պըրանըմ, վեր մըշտըլէղը
պիրի... (ՋՏ, Ա, 14): 2. Ծծկ. ՊՕՏ:

ՊՕՐՏ-ՊՕՐՏ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Պօրտ-պօրտ անէլ - տէն ՊՕՐՏ-
ՊՕՐՏԷԼ:

ՊՕՐՏԻ (ռուս. порция, լատ. portio) -
գ. Սննդամթերքի՝ որեւէ գործի՝ աշխա-
տանքի եւն սահմանված բաժին, օրա-
բաժին: Պառավը ըսէս ա.- Դէ՛, ջանէտ
մատաղ, ամմէն օրվա պօրցիտ ա, ըլի՛,
խէ խըռըվէս ը՛ս (ԶԺՅ, V, 550):

ՊՕՏ/ՊՈՒՏ - գ. Իգական սեռական
անդամ, հեշտոց:

Ձ

ԶԱՐՈՒ/ԶԱՐՈՒ (պրս. gadū, թրք. cadi)
- գ., ած. Կախարդ, վիուկ: Տա քինըմ ա,
վը՛ր էն ջադու պառավին հըրցընի, թա
հունց բիդի ռւրան հօրը ճարին...
(ԶԺՅ, V, 129):

ԶԱՐՈՒ - տէն ԶԱՐՈՒ:

ԶԱԼԱ (թրք. cala (թակարդ) - գ.
Ծայրը օղակով մետաղալար՝ պարան՝
կենդանիներ որսալու եւն համար: Զը-
լնվը մին աղվէս ա փըռնում, մաշկում,
մօրթէն տանում տամ թաքավէրէն (Ձ):

ԶԱԼԱՐ/ԶԱՅԼԱՐ/ԶԸԼԸՐ (թրք. ca-
lag) - գ. 1. Ծառի աջքը՝ կտրոնը մի այլ
ծառի՝ տունկի վրա միացնելը, պատ-
վաստ: Զալաղըն ա բաղը բիրնքն քը-
ցիւմ (Բ): 2. Պատվաստելով աճեցված
ծառ: Յօրտը սաղ ջըըղնէն տարալ (Բ):

- Զալաղ անէլ - 1. Ծառի աջքը՝ կտո-
րը մի այլ ծառի՝ տունկի վրա միացնել,
պատվաստել: Սիմօնը ամմէն տարէ ծը-
մակէն վիրի խընծօրծտը կըտօրում ար,
ջալաղ անում (Ձ): 2. փխբ. Զանցանքը
քողարկել: Լ'ալ հիրը՛վանը հիրըվանէն
կոողթունը ջալաղ կանէ (Բ): 3. փխբ.

Ամուսնացնել: Արփէնիգը տըղօրանցը
ջալաղ ըրալ, ըրիսընացալ (Բ):

ԶԱԼԱ/ԶԱԼԱ (պրս. geld (ժիր) - 1. ած.
Արագաշարժ, ճարպիկ: Զալդ ուստան
կօրծը ջըքէլնը քըսօր ա պըրծընում
(Ձ): ած., մ. 2. Սաստիկ, բուռն, մեծ: Պա-
ռավը ջալդ օժժու տար ար (Ձ): 3. Արագ,
շտապ: Զալդ նի յըն տը՛ռնում, լօխճին
ըսպանում, քինում (Ձ):

ԶԱԼԱ - տէն ԶԱԼԱ:

ԶԱԼԼԱՐ - տէն ԶԱԼԼԱՐ:

ԶԱԼԼԱՐ/ԶԱԼԼԱՐ/ԶԱԼԼԱՐ/ԶԱԼ-
ԼԱՐ/ԶԱԼԼԱՐ/ԶԱԼԼԱՐ/ԶԱԼԼԱՐ (արաբ.
ğallad, թրք. callāt) - գ. 1. Դահիճ: Զալլա-
թը քէնդիրը քըցիւմ ա պօկը, դաբըրէտ-
կան տական տոնս օնում (ԶԺՅ, VII, 123):
2. փխբ. Դաժան՝ անգութ մարդ: Խօսրօ-
վը հինչ հանր, ջանլնդ ա ռւրան խօնցը
հը՛տէ (Բ):

ԶԱԼԼԱՐ - տէն ԶԱԼԼԱՐ:

ԶԱԼԼԱՐ - տէն ԶԱԼԼԱՐ:

ԶԱԼՏ - տէն ԶԱՐՏ:

ԶԱՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼ:

ԶԱՅԻԼ/ԶԱՅԻԼ (արաբ. gahil (անգետ,
անփորձ), պրս. jahel) - 1. ած., գ. Դեռա-

հաս, երիտասարդ: Ըտէղ մին ջահիլ
քանլաքնաք տըղա յա ինիս, էտ ըսէս ա.-
Յը՛ս կըքինիս (ԶԺՅ, V, 247): ած. 2.
Առույգ, կայտառ: Կօզի ութաստուն տի-
րը՛կան ա Յէփրէմ դային, ամմա ջանիլ
ա (Բ): 3. Ասփորձ: Զահիլ ա հանլ, խը-
տուրու պէնէր շատ ա անում (Ձ): 4. Երի-
տասարդին հատուկ, երիտասարդա-
կան: Զահիլ օրէրըս անց ա կէնում (Բ):
5. Մատղաշ, դալար: Էտ ծառը կօզի
ջանիլ ա, ամհա ամմէն տարէ շատ բար
ա տամ (Բ):

- Զըհիլին ըըըջի համալ թիքնն հա-
րամ անէլ - Ամուսնության առաջին գի-
շերը ուրիշի հարսնացուի հետ անց-
կացնել: Էն վախտըն էլ էտ ըըընխըմէ
խանը, հու փըսըվվէլիս ա իլնլ, ջըհիլին
ըըըջի համալ թիքնն հարամ ա իլնլ
ընէս (Ձ):

ԶԱՅԻԼ-ԶԱՅԻԼ/ԶԸՅԻԼ-ԶԱՅԻԼ/ԶԻ-
ԶԻԼ-ԶԱՅԻԼ - մ. Շատ ջահել, դեռեւս ջա-
հել հասակում: Խը՛ղճ ախճիգը ջանիլ-
ջանիլ մը՛ռալ (Ձ):

ԶԱՅԻԼ-ԶԸՅԻԼ/ԶԱՅԻԼ-ԶԻՅԻԼ/ԶԱ-
ԶԻԼ-ԶԱՅԻԼ - գ. հվք. Զահելներ, երի-

տասարդներ: *Իտի մին քանէ քանիւ-ը-հոյսերի կընդէսը յետը Սառա բաջին պօղորին կանչմը ա* (ՋՏ, Բ, 54):

ԶԱՅԻԼ-ԶԻՅՈՒԼ - *տէն ԶԱՅԻԼ-ԶԻՅՈՒԼ*:

ԶԱՅԻԼ-ԶԻԿԱՆ - *ած. Շատ երիտասարդ: Հիշկան քանիւ-քանիւ տըղերը ըսպընվէցէն կըռվալը* (Բ):

ԶԱՅԻԼ-ԶՈՒՅՈՒԼ - *տէն ԶԱՅԻԼ-ԶԻՅՈՒԼ*:

ԶԱՅՏ/ԶԱՅՏ/ԶԱՅՏ (արաբ. *jehd*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զահտ անել - Շտապել, աճապարել, փութալ: *Զահտ ըրա շնտ տոն ընգի, դիւմանին շտապալ ա* (ԼՂԲ, 24):

ԶԱՅՏ - *տէն ԶԱՅՏ*:

ԶԱՅ (արաբ. *jam*) - գ. Թաւ: ... Մին էլ ա տըսնաս՝ էլ մարթ չի կա, լըհն քըշտէն մին վըսկէ քամ ա վեր ընգած (ՅԺՅ, V, 605):

ԶԱՅԱՐ/ԶԱՅԱՐ - գ. Որեւէ մեկից՝ մի բանից ազատվելը՝ պրծնելը՝ հեռանալը: *Ըտեղ Ալման տըսալ, վեր ըտըրա-նա քամբար չի կա, խօսկ տըվալ...* (ՅԺՅ, V, 137):

- Զամբար անել - Մի կերպ իրենից հեռացնել: *Մարթ հիշկան անում ա, կարում չի էտ կընգանը քամբար անէ* (Ձ):

- Զամբար ինիլ - Մի կերպ ազատվել՝ պրծնել՝ հեռանալ: *Անջախ-անջախ էտ օյնըբազէն անա քամբար իլի* (Բ):

ԶԱՅԱՐ - *տէն ԶԱՅԱՐ*:

ԶԱՅԱՐ - *տէն ԶԱՅԱՐ*:

ԶԱՅԱՐ - *տէն ԶԱՅԱՐ*:

ԶԱՅԱՐ - *տէն ԶԱՅԱՐ*:

ԶԱՅԱՐ/ԶԱՅԱՐ/ԶԱՅԱՐ (թըք. *cəmdək*) - *տէն ԼԵԾ*:

ԶԱՅ(Ա)ՅԱՐ (արաբ. *jamāat*, արա. *jāmāat*, թըք. *cemaat*) - գ. Հասարակություն, ժողովուրդ: *Օրերէն մին օր մին յերգիրըմ քամահաթը հըվաքըմ ըն մին դիւզ տեղ, վեր թաքալեր ճօկին* (ՅԺՅ, VI, 186):

ԶԱՅԱՐ - *տէն ԶԱՅԱՐ*:

ԶԱՆ (արա. *gān* (հոգի), թըք. *can*) - գ. 1. Մարմին: *Ըտըրա քանը տըսընըրկու կէս ըն ըրալ, տարալ ըստըդ-ընդըդ թաղալ* (ԱԱ, 55): 2. Կյանք, կենդանություն: *Ջանէն մատաղ ինիմ մեր տըղօր-ցը. թուրքերէն անա մըգ ըզըդըցէն* (Բ): 3. Հոգյակ, սիրելի: *Ասում ա.- էտ խօխան իմ քանըս ա, կարել չըմ ծըգ տամ* (Ձ): 4. Ուժ, գորություն, կարողություն: *Ապուն քան չօնէ, թա բօստանը պիհի* (Բ): 5. *տէն ՄԱՄԱ* (2): *Հօ-հան դալը յըգ-նանը քանըն ա* (ԱԲԲ, 60): ձ. 6. Գոհունակության՝ ուրախության՝ խրախուսելու բացականչություն: *Կավը վեր պըռան-չիւմ ա, Մարյան աքերը ասմա՝ քան* (Ձ):

7. Խղճալու՝ կարեկցանքի բացականչություն: *Ջան տու էտ մարթին ծըրքէն* (Բ):

- Զանա ըղնել/ինիլ - Ուժասպառ լինել, հյուծվել: *Խըդըն էնքան տոնըն կացալ ա, լափ քանա ընգալ ա* (Բ):

- Զանա կ'ան - Հոգնել, նեղվել, տառապել: *Վերջը մարը էտ խօխէն ծեռքէն քանա յա կամ...* (ՅԺՅ, V, 324):

- Զանան բիզմիրիլ - Հիասթափվել, հուսահատվել: *Էտ մարթը կըլծի ա յօր օնում, քանան զըզված քիւնամ, վըր հանդին մըռնէ* (ՆԼՂԺԲ, 81):

- Զանան ծըրք լըր օնել/քաշիլ - Հանդիսություն անել, կյանքը վտանգի ենթարկել: *Ասմա.- Զանատ ծըրք ըս քաշալ, վեր օգում ըս խանէն ըխճըկանը փըխճըցընիս* (Ձ):

- Զանան կըտըրել - 1. Իրեն գրկելով՝ տնտեսել: *Ըտի էտ ըրփըվերի կընէգը քանան կըտըրելալ խօխէնքը մըծըցընում ա* (Ձ): 2. Դժկամությամբ տալ՝ զիջել՝ մի բանից հրաժարվել: *Տընա-շինըտ վեր մինին մին պէն ա տամ, քանան կըտըրելալ ա տամ* (Բ):

- Զանան պըթկ(ըվ)ած - Հարազատ, իրենից ծնված: *Պա հուլը չի լնց ինի. քանան պըթկըված ըխճըկանը փըխճըցըրալ ըն* (Ձ):

- Զան ասել, քան ըսկանալ - Իրար հետ սիրով՝ համերաշխ լինել: *Չօբանը նան Աստված ըխպըրանում ըն, իրիւր քան ասում, քան ըսկանում* (ՅԺՅ, VII, 172):

- Զանավը ընցընել - Հաճույքով վայելել, մարսել: *Էս խըրափածը լափ քանավըս ընցալ* (Բ):

- Զանա քըցիլ - Ուժասպառ անել, հյուծել: *Փըռնում ըն, ըտըրան թակում, քանա քըցիւմ* (Ձ):

- Զանէն անել - Մեկին մյուսի դեմ գրգռել, հարձակվել տալ: *Չօբանը շընէրէն կ'ուլին քանէն ա անում, ըսպանում* (Ձ):

- Զանէն ըղնել/ինիլ - Մեկի վրա հարձակվել, նեղել: *Էն տըղան դաման քաշում ա, քընըրնէրէն ինիւմ, լօխճին մըրթօտում...* (ՅԺՅ, V, 618):

- Զանէն լէլակ անել - Ուրախացնել: *Տըղան դէվին ըսպանում ա, էտ ըխճըկանը քանէն լէլակ անում* (Ձ):

- Զանէն կէսը կա վէչ - Ասում են հաշմանդամ հիվանդ մարդկանց մասին:

- Զանէն դուրբան/մատաղ ինիլ՝ տըռնալ/մըռնել - Մեկին անչափ սիրել՝ պաշտել: *Մարը խօսըն քանէն դուրբան ար ինիւմ* (Ձ):

- Զանէն յըրը քաշիլ - *տէն Աշկէն յըրը* (շիրեփալ) քաշիլ:

- Զանէն յըրա սըկսըկալ/տըրարվել - Իր մասին հոգալ, իրեն խնայել, իրեն նեղություն չտալ: *Ջանէն յըրա սըկսըկօղ մարթ ա Ղազարը* (Բ):

- Զանէն քափա տալ - Շատ աշխատել, չարչարվել, քանալ, ծանրությունը իր վրա վերցնել: *Մարթ բիդի քանէն քափա տա, վեր կարէ տօն պահէ* (Ձ):

- Զան է, քան - *տէն ԶԱՆ* (6):

- Զանը դօլմա շինիլ - Խիստ ծեծել: *Մըհակը յօր ա ունէս, կ'օղէն քանը դօլմա շինիս* (Ձ):

- Զանը ըզադել - *տէն Կըլծիւր ըզադել: Սաղ մընաքածըն էլ փախչում ա, քանըն ըզատում* (ՅԺՅ, V, 139):

- Զանը ըղուվել - 1. Հիվանդանալ, մարմինը ցավել: *Ջանը ըղուվալ ա, էն ա տըղըպերցում* (Բ): 2. Դառնանալ, մռայլ տրամադրության մեջ ընկնել: *Էտ խէ ըտի քանըտ ըղուվալ ա, հու վա՝ քըփէտ նի յըկալ* (Բ):

- Զանը թակած դօլմա տըռնալ - Շատ հոգնել: *Էնքան կօրծ ըմ ըրալ, քանըս թակած դօլմա յա տըռնալ, էլ կարում չըմ* (Բ):

- Զանը լէղակ անել/շինիլ - Շատ ծեծել, մարմնի վրա կապտուկներ առաքանել: *Բաղվանչին կ'օղէն փըռնում ա, քանը լէղակ անում* (Ձ):

- Զանը լէղակ տըռնալ - Շատ ծեծվել, մարմնի վրա կապտուկներ առաքանալ: *Իզէն լալ ար գիւղիւմ, վեր ըղնէ մարթին ծըրքը, քանը լէղակ ա տըռնըլական* (Ձ):

- Զանը կըծվել - *տէն Զանը ըղուվել:*

- Զանը կըրակ ըղնել - Խիստ գրգռվել, բռուն ցանկություն ունենալ: *Քանէ հըրտ էտ կընգանը տըսնում ար, քանը կըրակ ար ըղնում* (Ձ):

- Զանը կ'ան - Ինքնազգացողությունը բարձրանալ, կազդուրվել, առույգանալ: *Շատ վեր կէնում ըն, օտում-խըմում, քընըրնէն կամ ա...* (ՆԱԲ, II, 38):

- Զանը հըռալ (մինին՝ մին պէնու հըռալ) - Մտահոգվել, ցավալ (մեկի՝ մի բանի համար): *Տըսնօղնէն ըսըցէն.- Էշ ախպեր, էտ հիբանց ա՝ յըգնանը հէտէ քանըտ հէռում...* (ԱԱ, 61):

- Զանը հըռ ըղնել - 1. *տէն Զանը ըղուվել:* 2. *տէն Զանը կըրակ ըղնել:*

- Զանը մաջին - Մարմնեղ: *Ջանը մաջին կընէգ ա Յէփրաքսիյան* (Բ):

- Զանը մըղըմօղ ըղնել - Անհանգիստ վիճակի մեջ ընկնել, հոգին կսկծալ: *Ամա վար անըգ ար տէսնում, քանը էլիա մըղմօղ ար ընիւմ* (ՅԺՅ, V, 405):

- Զանը յըրա քըցիլ - *տէն Զանը տա-կավը տալ:*

- Զանը պահել - *տեն* Զանէն յըրա սըկսըկալ:

- Զանը սափ/պէնդ - Առողջ, առույգ, ամրակազմ: *Զանը սափ մարթ ա Սուղումուը* (Բ):

- Զանը տակավը տալ - Զանադրաբար աշխատել, աշխատանքի ծանրությունն իր վրա վերցնել: *Ուստան Զանը տակավը տըվալ, պատը երկու օրումը տիրալ* (Զ):

- Զանըտ ինի սաղ - Ասում են կորուստ ունեցողին՝ որպես միխթարական խոսք: *Կալ ա, լի՛, հինչ ա՛նինք, թա ըստակալ ա, Զանըտ ինի սաղ* (Բ):

- Զանը տըղը - *տեն* Զանը սափ:

- Զանը տըղը ըղնէ/կ'նալ - *տեն* Զանը կ'նալ:

- Զանը տոնա կ'նալ - *տեն* Զոնքին տոնա կ'նալ:

- Զանը տոնա տալ - *տեն* Սըրօքուրը տոնա տալ:

- Զանը տօղ ըղնէ - Սաստիկ վախենալ, սարսափից դողալ: *Ախրը, Զանը տօղ ինգած քընամ ա բիդի օցը...* (ԼՂԲԶ, 266):

- Զանը տօղ քըցիլ - Սաստիկ վախ՝ երկյուղ պատճառել: *Էտ օշափը թաքավերին մըժ տըղէն Զանը տօղ ա քըցիւմ* (Զ):

- Զանը քամէ ըղնէ - Զիվանդանալ: *Խը՛ղճ Սըտէմը մին շէքաթ ա՛ կամ չի կօրծի. Զանը քամէ յա ընգալ* (Զ):

- Զանը քօս/քօր ըղնէ - *տեն* Զանը մըղըմօղ ըղնէ:

- Զանը քօր կ'նալ - 1. *տեն* Զանը մըղըմօղ ըղնէ: 2. Ծեծվելու ցանկություն ունենալ: *Զանըտ քօր ա՛ կամ, խէ խէլունք չը՛ս կենում* (Բ):

- Զան տալ - 1. *տեն* Զոնքի տալ: 2. *տեն* Զանէն ջափա տալ:

- Զանու կ'նալ - *տեն* Զանը կ'նալ: ... *Էս նըշանածօս օյամիշ ա ինոմ, յըվը2-յա-վաշ օտէլ օզում, Զանու կամ* (ԶԺՅ, VI, 216):

- Զան օզիլ - Զիվանդ՝ տկար լինել: *Էտ խը՛ղճը հինչ ա՛նէ, էն ա Զան ուզիլիս* (Զ):

ԶԱՆԱՎ - ած. Մարմնեղ: *Էտ տըղան էլ շատ Զանալ ա ինոմ, դէվին պըկան փըռնում ա, խէխտում* (Զ):

ԶԱՆԱՎԱՐ (պրս. *ganvar*, թրք. *canavar*) - գ. 1. Գազան: *Մէհէտ Զանավարնէն հըվըքվեցէն, վեր ուրանց հէտէ թաքավեր ճօկին* (ԶԺՅ, V, 519): 2. Գայլ: *Շընէրը վեր յըրա պըրծէն, Զանավարը վը՛խճարը թօղից. փախալ* (Զ): 3. ած., գ. փխբ. Մեծ եւ ուժեղ, աժդահա (մարդ, կենդանի): *Ինքըն էլ Զանավար պառալ ա ինոմ, լի՛, խըտտում ա Կօսկէժամիկին, պիրում լօթկա նըստըցընում...* (Զ):

ԶԱՆԲԵԶՆՐ (պրս. *gān+bizār* (ծանծարացած) - գ. 1. Դոգնաբեկ: *Ղէ, Զանբեզնր մարթ ա, լի՛, լըհա վեր պարաց ա ըղնէս, դանտի քունալ ա ընցընէս* (Զ): 2. Կյանքից հոգնած՝ ծանծարացած՝ հիասթափված: *Զանբեզնր մարթին անա սայաղ բիդի կէնա* (Բ):

ԶՆՆԳՈՒԼՆԻՍ (պրս. *jan gül*, թրք. *gan-gülüm* (ջան, իմ վարդ) - գ. 1. Վիճակահանության ժողովրդական երգ՝ քառյակ: *Նախշուն բաջին Զննիլ ըխճըկօրը Զանգո՛ւլում ա իլնալ սըվըրցընէլիս* (Զ): 2. Վիճակահանություն, որ ուղեկցվում է այդ քառյակները երգելով: *Զննիլ ըխճըկէքըն էլ ուրանց հավան կացած հընգէրունցը նըհէտը քիս ըն ծաղէգ քըղէս Զանգո՛ւլումի հէտի...* (ԶԺՅ, V, 469):

ԶՆՆՐԱՆ/ԶՆՆՍՐԱՆ/ԺԱՆՐԱՆ (ռուս. *жанр, фр. genre*, պրս. *gān-dār* (զանակիր) - գ. 1. Ժանդարմերիայի աշխատող՝ ոստիկան: *Կընօխէ վըխտէն միլիցօցը Զննընը ին ըսէլիս իլնալ* (ԶԱԲ, 15, 68): 2. փխբ. Ղաժան՝ կոպիտ մարդ: *Սէրգին էլ ho հար չի, Զննընը ա ուրան խօսըցը հը՛տէ* (Բ):

ԶԱՆԸՍ (թրք. *ganem* (հոգիս) - վ. Արտահայտում է տարակուսանք՝ անտարբերություն: *Զանըմ, հինջը օզում ըս՛ըրա՛, հօր ը՛ս ինձանա հըրցընում* (Զ):

ԶԱՆԱԹ - *տեն* ԶՆՆԱՆ:

ԶՆՆԱՆ - *տեն* ԶՆՆԱՆ:

ԶԱՆԱՆԻ (թրք. *canli*) - *տեն* ԶԱՆԱՎ: *Ըտըրա կընէգը ճօխտակ խօխա յա պիրիս. միըն՝ Զանլու, միըն՝ մաշված* (ԶԺՅ, V, 590):

ԶԱՆԱՎՈՒՐԻ - *տեն* ԶՈՒՐՎԱՆԸ:

ԶԱՆՅԱՆ - *տեն* ԶԵՆՅԱՆ:

ԶՆՆԱՆՆ - *տեն* ԶԱՆԱՆ:

ԶՆՆԱՆԼ (թրք. *gançal*) - ած. 1. Սանրախնդիր, բծախնդիր: *Զննջալ մարթին նըհը՛տ հըրակաշ չըբիդի տը՛ռնա* (Բ): 2. Գլխացավանք պատճառող: *Էտ կօրծը Զննջալ կօրծ ա* (Բ):

- Զննջալը ըղնէ - *տեն* ԶԸՆԶԻԼՆԱԼ:

- Զննջալը քըցիլ - *տեն* ԶԸՆԶԻԼՏ(Ը)ՆԷԼ:

- Զննջալն մաշ ըղնէ - Բարդ խնդրի առաջ կանգնել, ինչ անելը չիմանալ: *Թաքավերին տըղան ըտը՛ղ Զննջալն մաշ ա ըղնում, գոնըն չի, թա հինչ անէ* (Զ):

- Զննջալն մաշ քըցիլ - Բարդ խնդրի առաջ կանգնեցնել, անելանելի վիճակի մեջ գցել: *Ըտի էտ հարթըն տընըցուց Զննջալն մաշ ա քըցիս* (Զ):

- Զննջալն ըղնէ - *տեն* ԶԸՆԶԻԼՆԱԼ:

- Զննջալն քըցիլ - *տեն* ԶԸՆԶԻԼՏ(Ը)ՆԷԼ:

ԶԱՆԱԹ/ԶՆՆԱՆ - գ. 1. *տեն* ՍԸՓԱԹ: ... *Մին քանէնը ուրանց Զանաթը ռանգ ին տըվալ...* (ԶՏ, Ա, 126): 2. Մարդ, արարած: ... *Կարմունջը քանդըվըմ ա, էրկու-իրէք հարնըր Զանաթ՝ Զուրը թափվըմ...* (ԶՏ, Ա, 209):

ԶԱՆԱԹՕԹՈՒՆ - *տեն* ԶԱՆԱԹՕԹՈՒՆ:

ԶԱՆԱԹՐՕԹՈՒՆ - *տեն* ԶԱՆԱԹՐՕԹՈՒՆ:

ԶԱՆԱԹԶ (թրք. *cansiz*) - ած. Վտիտ, տկար, ուժասպառ: *Մին չօրս օր մընամ ա փօսումը, Զանսըգ ա տը՛ռնում...* (ԶԺՅ, VII, 252):

ԶԱՆԱԹՕԹՈՒՆ/ԶԱՆԱԹՕԹՈՒՆ - գ. Վտիտություն, տկարություն, ուժասպառություն: *Թաքավերը ըտըրա Զանսըգօթունը վեր տը՛սնում ա, մէխըն ա կամ* (Զ):

ԶԱՆԱԹՐՕԹՈՒՆ/ԶԱՆԱԹՐՕԹՈՒՆ - գ. Առողջություն, ողջություն: ... *Վը՛սկէն մարթի բախտ չի տամ, Զանսադօթուն չի տամ, վը՛սկէն գիբիլ ա...* (ԶԺՅ, V, 221):

ԶԱՌ/ԶՆՆ/ՃԱՌ (գրբ. ճառ) - գ. Թագավորական մունետիկի հայտարարություն: *Ճառօվորը Զառը ըսկանում ըն, դիրխօր ըղնում* (Զ):

- Զառ ածել/ասել - Անհամոզիչ բաներ ասել, գլխին քարոզ կարդալ: *Զինչ ը՛ս Զառ ածում* (Բ):

- Զառ կանչիլ - Մունետիկի միջոցով հրապարակալ հայտարարել: *Էտ ննգիր-վնգիրնէն Զառ կանչիլ ըն տամ, ամմա վէշ միըն կարըմ չի էտ տըղին խոսըցընի...* (ԶԺՅ, V, 231):

ԶՆՌ - *տեն* ԶԱՌ:

ԶՆՌԱՆ - *տեն* ԶՆՆԱՆ:

ԶԱՌԱՅ/ԶԱՌԱՅ (արաբ. *jerrah*) - *տեն* ԽԻՐՈՒՐԳ: ... *Օսմանլույի մէջին մին յաման դուզ ա տոնա յէկալ, վէշ ուրան հնքիմնէն, Զառահնէն ըն կարըմ դիզըցընին, վէշ Յէվրօպու դօխտուրնէն...* (ԶՏ, Բ, 57):

ԶԱՌԱՅ - *տեն* ԺՆՌԱՆԳ:

ԶԱՌԸ-ԶԸՅՆԱՆԱՆ/ԶՆՌԸ-ԶԸՅՆԱՆԱՆ - 1. *տեն* ՏԸԺՕԽԿ: 2. վ. Անտարբերության՝ արհամարհանքի արտահայտություն՝ հոգս չէ, գլուխը քարը: ... *Ասմա.- Զառը-Զըհաննամը, հըռհնընքէն էլ ա, կըհըսիմ* (ԱԱ, 85):

ԶՆՌԸ-ԶԸՅՆԱՆԱՆ - *տեն* ԶԱՌԸ-ԶԸՅՆԱՆԱՆ:

ԶԱՌԱՄԻՇ/ԶՆՌԱՄԻՇ/ՃԱՌԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Զառլամիշ անել/ինիլ - *տեն* Զառ կանչիլ: *Էքսը ճառչին ճառլամիշ ա իլնալ, թա.- Թաքավերին կարասումը մին*

մարթ ընթ քըթալ, տարը հու վա՛, տոնս կա (ՅԺՅ, VI, 166):

ԶԱՌԼԱՄԻՇ - տեն ԶԱՌԼԱՄԻՇ:

ԶԱՌՉԻ/ԶԱՌՉԻ/ՃԱՌՉԻ - գ. Արքունական պաշտոնյա, որ ի լուր ամենքի հայտարարում էր թագավորական հրամանները՝ հրովարտակաները եւն, մունետիկ: Էթսը թաքավէրին ցանցին ցան ա կանչըմ, ասըմ (ՅԺՅ, V, 445):

ԶԱՌՉԻ - տեն ԶԱՌՉԻ:

ԶԱՎԱՂԻ - ած., գ. 1. Սպիտակ եւ սեւ խառը գույներով մանած (թել): Զավաղի թիւնվ գոյլբն յա կործում (2): 2. Այդպիսի թելից գործած (գուլպա եւն): Զավաղի գոյլբն կը՛ցալ ըմ (Բ):

ԶԱՎԱՅԻՐ (արաբ. *gavahir*, պրս. *gūher*, թրք. *cavahir*) - գ. Թանկարժեք քար, գոհար: Պոլիզը պէնում ա, տը՛սնում վը՛սկավ, ջավահիրավ լիզը (2):

ԶԱՎ-ԶԱՎ - մ. Բարձր տրամադրութեամբ, ցանադրաբար, եռանդով: Զավ-ցավ կործ ա անում (Բ):

ԶԱՌԳ (պրս. *jārgē*) - տեն ՇԱՌԹ:

ԶԱՌԳԻԼԱՄԱ - տեն ՇԱՌԹ-ՇԱՌԹ: ...Տըկողէն ա կուտրատալ, մաջը կէրալ հու քըչկնէն ցարգիլանմա վէր ածալ... (ՅԺՅ, VI, 52):

ԶԱՌԳԻՆ - տեն ՇԱՌԹ-ՇԱՌԹ: Տի ցարգիլն լօխճին հըրցընում ա... (ՅԱԲ, 15, 90):

ԶԱՌԳ-ԶԱՌԳ - տեն ՇԱՌԹ-ՇԱՌԹ:

ԶԱՌՄԱ (արաբ. *jerime*, թրք. *cereme*) - գ. Պատճառած նյութական վնաս: Մին օր էլ չօբանը ըտըրա կավը կուրցընում ա, էլ կարում չի ցարման տա (2):

- Զարման քաշիլ - Պատճառած նյութական վնասը փոխհատուցել: Կօղը ճարը կըտըրած ցարման քաշիլմ ա, քիւնմ (2):

- Զարման քաշիլ - տեն Զըրմու տակ ըղնէլ:

- Զըրմու տակ ըղնէլ - Նյութական վնաս կրել: Բիդասըլ տըղէն հարը էգ-գանան ցըրմու տակ կըղնէ (2):

- Զըրմու տակ քըցիլ - Նյութական վնաս պատճառել: Կընէզը կըղոթուն ըրավ, մարթին ցըրմու տակ քըցնվ (2):

ԶԱՓԱ (արաբ., պրս. *jafā*, թրք. *cefa*) - տեն ՆԵՂՈՒԹՈՒՆ: Էտ թաքավէրն ա-սըմ ա.- Դիշքան վը՛սկէ յըս օգըմ քը՛գ տամ քու Էտ ցարփիտ հէտի (2):

ԶԱՓԱԹԷՇ (թրք. *cefağes*) - ած. Նեղություն կրող, ցանք թափող, չարչարվող: Զարփաթէշ մարթ ա հոսորովը (Բ):

ԶԵՅՐԱՆ (թրք. *geyran*, *jeyran*) - գ. 1. Եղջերու: Էրկու օրը թըմամըմ ա, կարըմ չի փըռնէ, ջէյրանը փախչում ա (ՅԺՅ, V, 485): 2. փխբ. Վայելչակազմ ու գեղեցիկ

կին՝ աղջիկ: Էտ խանէն էլ մին դաշանգ ախճիգ ա ինոմ՝ մին ջէյրան, մին օրէ հարը կամ ա, տը՛սնում տանը չի (2):

- Զէյրան կըտըրէլ - տեն ԿԸԿԸԶ-ԿԸՆՆԵԼ:

- Զիյրանէն դալուն/պօզէրը յը՛ր ինիլ - Գինը բարձրանալ, թանկանալ: Մըսէն կիկը բըզարումը ջիյրանէն պօզէրն ա յը՛ր իլնլ (Բ):

- Զիյրանէն դալուն/պօզէրը յը՛ր (հ)ա-նէլ - Գինը բարձրացնել, թանկացնել: Ալլահան ժէնգալը վէր ծախում ա, կիկը ջիյրանէն պօզէրն ա հանում (Բ):

ԶԵՅՐԱՆԻ - ած. Գեղեցիկ: Ախճի, անըմըտ Զանի, աշկեր օնիս ջէյրանի (ԼՂԲ, 124):

ԶԵՆՅԱԹ/ԶԱՆՅԱԹ (թրք. *cennet*) - գ. Մահմեդական կրոնում դրախտ: Թէհրանը ջէնյաթ էլ տը՛ննա, մօռանալ չըմ Ղարաբաղը (ԼՂԲ, 77):

ԶԵՋԱ (վրաց. *gaga*) - գ. Խաղողի հյութը մզելուց հետո մնացած չէջը, կորթերը, կեղեւները, կորիզները: Զէջան ածում ըն պօժկան, վէր յը՛տնան արաղ քաշին (2):

- Զէջա տալ - Խաղողի հյութի մեջ ջէջա լցնել, որ գույնը մզանա ու խմորվի: Շիրան բիդի ջէջա տաս, վէր կիկի տը՛ննա (Բ):

ԶԵՋԻՄ (թրք. *geğim*) - գ. Կարպետի նման նեղ ու երկար բրդե գործվածք: Զէջիմը մը՛կնում ըն, յըրան ծըռպա-տակ նըստօտում (2):

ԶԸԳԱՌ/ԶԻԳԱՌ (պրս. *giger*, թրք. *ciğer*) - գ. 1. տեն Սը՛վ թօք: Էս ըխճըկա-նը կըծիւր կըտըրըմ ա, ջիգարը հանըմ, պատան կախ տամ (ՅԺՅ, V, 165): 2. տեն ԹՈՒՔԸԶԸԳԱՌ: 3. փխբ. Սիրելի՛ սրտա-կից՝ հարագատ մարդ: Ասում ա.- Իմ հիրը՛վանըս իմ ջըգարըս ա (2):

- Զըգար ինիլ - 1. Անվախ լինել: Իգէն ջըգար օնէ, վէշ մին պէնա վախէլ չի (2): 2. Բարի լինել, գութ՝ խիղճ ունե-նալ: Թամարը ջըգար չօնէ, հինչ հիրը-վընթուն բիդի ա՛նէ (Բ):

- Զըգարը նի կէնալ - տեն Թօքը նի կէնալ:

- Զըգարը նի կըցընէլ - տեն Թօքը նի կըցընէլ:

- Զըգարը պուղէրէն ըղնէլ/հըվա-քէլ/քըցիլ - տեն Սը՛րտը պուղէրէն ըղնէլ:

ԶԸԳԱՌԱՎ/ԶԻԳԱՌԱՎ - 1. ած. Սի-րալիլ՝ բարյացակամ վերաբերմունք ունեցող: Զիգարնվ տըղա յա Արտէմը (Բ): 2. մ. Սրտաբուխ կերպով, սրտանց: Էրոնը իրոնշին յըրա ջըգարնվ լնց չիկիլ (ԱԲԲ, 27):

ԶԸԳԱՌԲՈՒԴԱՐ/ԶԻԳԱՌԲՈՒԴԱՐ - տեն ԹՈՒՔԸԶԸԳԱՌ:

ԶԸԳԱՌԱՍԱԼ/ԶԻԳԱՌԱՍԱԼ - չք. 1. Սրտակից՝ սիրալիլ՝ գթառատ դառնալ: Զըգըրանասա՝ ջըգարին դաղիրը կըգի-դան (ԱԲԲ, 84): 2. փխբ. Երեխա ունենալ: Օխտը տարէ յա, հինչա փըսակվալ ա, ամիա հնլն ջըգըրացալ չի (Բ):

ԶԸԳԱՌԱՆԴԵՐ/ԶԻԳԱՌԱՆԴԵՐ - գ. հոգն. Լյարդի անոթները: Զըգարը տոնս ըն օնում, տը՛սնում ջըգըրանդէ-րը չուրացած (2):

- Զըգըրանդէրը նի կէնալ - 1. տեն Թօքը նի կէնալ: 2. Յմայվել, հրապուրվել, սիրահարվել: Տըղան չուբանէն ըխճըկանը վէր տը՛սնում ա, ջըգըրանդէրը նի յա կէնում (2):

ԶԸԳԱՌՎԵԼ/ԶԻԳԱՌՎԵԼ՝ - տեն ԶԸԳԱՌԱՍԱԼ:

ԶԸԳԱՌՎԵԼ²/ԶԻԳԱՌՎԵԼ² - տեն ԸԶԸՂՎԵԼ:

ԶԸԳԱՌՑ(Ը)ՆԵԼ/ԶԻԳԱՌՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ԶԸԳԱՌԱՍԱԼ-ի:

ԶԸԳԱՌՈՒ/ԶԻԳԱՌՈՒ - տեն ԸԶԸՂՈՒ: ԶԸԳԻԹ/ԶԻԳԻԹ (թրք. *jigit*) - գ. Կտրիճ՝ խիզախ հեծյալ: Զըգիթէն ըտը-րանց լօխճին կըտօրում ըն (2):

ԶԸԳԻ-ԶԸԳԻ/ԶԻԳԻ-ԶԻԳԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զըգի-ջըգի անէլ - տեն Ըղաջանք-պըղատանք անէլ:

ԶԸԳԱՎ/ԶԻԳԱՎ/ԶԸԳՕ(Վ)/ԶԻԳՕ(Վ) - 1. գ. Մեծ՝ խոշոր վերք: Պիրում ա էտ արջին վը՛ննանը ջիղավը կապում (2): 2. ած. Այդպիսի վերք ունեցող: Մին մաշկը ջըղավ էշ ա ընում, մին պէննած, ցանա քըցած օղտը (ՆԱԲ, II, 38):

ԶԸԳՕ(Վ) - տեն ԶԸԳԱՎ:

ԶԸԶ/ՃԸԶ (թրք. *çiz*) - գ. 1. տեն ԾԻՐ: 2. Որեւէ մակերեսի վրա տարած խազ: Փըրանսյացին էլիա մին ջըգ քաշից, Պուղին մաջան կէս ըրավ (ԼՂԲ, 381):

ԶԸԶԵ - տեն ԼԱԽՏԵ:

ԶԸԶԸԼԱԽՏԵ - տեն ԶԸԶԸԼԱԽՏԵ:

ԶԸԼԱՂԵԼ/ԶԸԼԸՂԵԼ/ԶԸԼՂԵԼ - նք.

Զալաղ անէլ:

ԶԸԼԱՂՎԵԼ/ԶԸԼԸՂՎԵԼ - կք. եւ չք. ԶԸԼԱՂԵԼ-ի:

ԶԸԼԱՍԱՆ - տեն ԸԶԸԼԱՍԱՆ:

ԶԸԼԱՎ/ԶԻԼԱՎ (պրս. *jelou*, թրք. *çalau*) - գ. 1. Պախուրց, սանձ: Տըղան ջը-լնվը քըցում ա ճուրը, մին սիպտանկ ծի յա տոնս կամ (ՅԺՅ, V, 327): 2. փխբ. Կարճ ժամանակամիջոց: Մին ջըլնվ թօն ըն ինոմ, էլիա յը՛ր կէնում, քիւնմ (2):

- Զըլնվը ծըրքէն տիկիլ/ծըրքը տալ - Յուր իշխանությունը՝ իրավունքը մե-կին հանձնել: Թաքավէրը ջըլնվը վէր վէգիրին ծըրքէն տիրավ, յէրգիրը կը-քանդըլի (2):

- Զըլավը ծըրքումը պահել - Յուր իշ-
խանությունը՝ իրավունքը չգիշել: *Տըղա-
մարթը ջըլավը ծըրքումը բիրդի պահել* (2):
- Զըլավը ծըրքը հըվաքել/օնել - *տեն*
Կապը ծըրքը հըվաքել:
- Զըլավը կըլխավը տալ - *տեն* Կապը
կըլխավը տալ:
- Զըլավը կըտըրած - *տեն* Կապը
կըտըրած:
- Զըլավը կըտըրել - *տեն* Կապը
կըտըրել:
- Զըլավը հըվաքել - *տեն* Կապը
ծըրքը հըվաքել:
- Զըլավը պեց թողնել - *տեն* Կապը
պեց թողնել:
- Զըլավը վըններեն տակը քըցիլ -
տեն Կապը կըտըրել:
- Զըլավը քաշիլ - *տեն* Կապը քաշիլ:
- Զըլավու կնալ - *տեն* Կապու կնալ:
- Զըլավու պիրիլ - *տեն* Կապը ծըրքը
հըվաքել:
ԶԸԼԸՂ - տեն ԶԱԼԱՐ:
ԶԸԼԸՂԵԼ - տեն ԶԸԼԱՂԵԼ:
ԶԸԼԸՂԿԵԼ - տեն ԶԸԼԱՂԿԵԼ:
ԶԸԼԸՂՕՏ - գ. Պատվաստված ծա-
ներով այգի, Նորատունկ այգի: *Խօզերը
Նի տըմեն ջըղըղօտը, լօխ փուչըցըրեն* (Բ):
ԶԸԼԻԶ - տեն ԶԸԼԻՍ:
ԶԸԼԻԹ/ԶԻԼԻԹ (արաբ. gerid) - գ.
Մականախաղ: *Առաջ Շուշվա ցանիլ տը-
ղերը հըվըքվելիս ըն ինալ Զըղըրդի-
զիւմը, ջըլիթ խաղ ընելիս* (2):
ԶԸԼԻՍ/ԶԸԼԻԶ/ԶԻԼԻՍ/ԶԻԼԻԶ - 1.
տեն ԽԱԼԻՍ: *Տըսնաս ա մին ցիլիս սեվ
օխծ կընգանը ծօցան կըլծիը տիւս ա
ունես, իւրան կըծես* (ՅԺՅ, V, 470): 2. *տեն*
*ԻՎԻԼ: Դային շօրը ինք ա օնում, էտ
ախճիգը կենում ա, էտ շօրեն մէջին
ցիլիս ա նըխշունանում* (ՅԺՅ, V, 383):
ԶԸԼԼԱՄԱ - տեն ԸԶԸԼԼԱՄԱ:
ԶԸԼԸԼ - տեն ԶԸԼԱԸԼ:
**ԶԸԼԶԸԼՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԸԸԼԸԼ-
ՑԸՆԵԼ:**
**ԶԸՅԱՆԸՄԱ/ԶԻՅԱՆԸՄԱ/ԶԸՅԱՆ-
ՆԱՄ/ԶԻՅԱՆՆԱՄ (պրս. jahan) - տեն ՏԸ-
ԺՕԽԿ:**
- Զըհանդամը թա - Ինչ անենք որ,
ի՛նչ փույթ: *Զըհանդամը թա քըճալ ա,
աշխարքըս լիգը կընէգ ա* (2):
- Զըհանդամը քիսիլ - *արիւմ*. Զեռա-
նալ, կորչել, գրողի ծոցը գնալ: *Ասում ա.-
Զըհանդամըն ա քըճալ, լըճա հինչ ը՛մ
գիւղիւմ, ըշտը՛ղ ա՛մ քըճալ* (2):
- Զըհանդամը քըցիլ - *արիւմ*. Զե-
ռացնել, անհետացնել, գրողի ծոցը ու-
ղարկել: *Մըհէնգ էլ մարթին յախան
օնում ա, թաւ.- Ախճիգըտ տար ջըհան-
դամը քըցի՛, կուրցուրու՛* (ՅԺՅ, V, 496):

- Զըհընդամեն տակեն - *արիւմ*. Ան-
հայտ տեղ: *Ախճի, հօր ա՛մ մարթըտ, - էն
ա ջըհընդամեն տակեն* (Բ):
- Զըհընդամու դըրբըգա - Խոչըն-
դոտ: *Ըշտը՛ղ քիսիւմ, մին ջըհընդամու
դըրբըգա կըպըտահէ* (Բ):
- Զըհընդամու յաբա - *արիւմ*. Երկա-
րահասակ մարդ: *էտ ջըհընդամեն յա-
բան հինչ ա՛մ, վեր օգալ ըս* (2):
- Զըհընդամու սաղանա - Շատ տգեղ
անձ: *Իզեն հինչ հըրթնամցու, ջըհընդա-
մու սաղանա յա* (Բ):
**ԶԸՅԱՆԸՄԱ-ԳՕՌԸ - տեն ԶԱՌԸ-
ԶԸՅԱՆԸՄԱ:**
ԶԸՅԱՆՆԱՄ - տեն ԶԸՅԱՆԸՄԱ:
ԶԸՅԱՆԸՄԱԿԵԼ/ԶԻՅԱՆԸՄԱԿԵԼ -
չք. տեն Զըհանդամը քիսիլ:
ԶԸՅԻԼ/ԶԻՅԻԼ - տեն ՊԸՏԱՅԵԼ:
ԶԸՅԻԼԱՆԱԼ/ԶԻՅԻԼԱՆԱԼ - չք. 1.
Նորից երիտասարդական ուժ եւ աշ-
խույժ ստանալ: *Հինչա թօռնը փըսակ-
վալ ա, Մարյան աքերը ջիհիլացալ ա*
(Բ): 2. *փխը*. Նորանալ, թարմանալ:
Քծինա՛ դարդերըս ջըհիլացալ ա (Բ):
ԶԸՅԻԼԱՆԵԼ/ԶԻՅԻԼԱՆԵԼ - ած.
Արտաքինից երիտասարդ երեացող,
երիտասարդի տեսքով: *Զըհիլանշէնք՝
մարթ ա Սամսոնը* (Բ):
ԶԸՅԻԼԸ՛ՆԵԼ/ԶԻՅԻԼԸ՛ՆԵԼ - ած.
Դեռեա երիտասարդ: *Հանա ջըհիլը՛նէ
յա, կարէ փըսակվէ* (2):
ԶԸՅԻԼ-ԶԱՅԻԼ - տեն ԶԱՅԻԼ-ԶԱՅԻԼ:
ԶԸՅԻԼՎԱԶԻ/ԶԻՅԻԼՎԱԶԻ - տեն
ԶԸՅԻԼՎԱՌԻ:
ԶԸՅԻԼՎԱՌԻ/ԶԻՅԻԼՎԱՌԻ - ած., մ.
Զահեղի նման: *Կօզի նիլ մարթ ա,
ամմա իւրան ջըհիլվարի յա պահում* (Բ):
ԶԸՅԻԼՑ(Ը)ՆԵԼ/ԶԻՅԻԼՑ(Ը)ՆԵԼ - Նք.
ԶԸՅԻԼԱՆԱԼ-ի:
ԶԸՅԻԼԸՌՈՒՄ/ԶԻՅԻԼԸՌՈՒՄ - գ. 1.
Երիտասարդ հասակ, երիտասարդու-
թյուն: *Զըհիլթթունը անց կացալ, Մաք-
սիւմ դային մընաց մինակ* (2): 2. Երիտա-
սարդին հատուկ անփորձություն՝ ան-
հավասարակշռություն՝ տաքարյունու-
թյուն: *Ասում ա.- Համօթ ա, մըժ մարթ
ըս, ջըհիլթթուն մէր անէլ* (2): 3. *հվք.*
Զահեղներ: *Շէնին ջըհիլթթունը հըվաք-
վալ ա* (Բ):
- Զըհիլթթունը մը՛նը քըցիլ - Երի-
տասարդ տարիքի որեւէ գործ՝ արարք
կրկնել: *Սիրգօն ամին իննանուն տըրը-
կանումը մէհէտ ջըհիլթթունը մը՛ննըն ա
քըցիւմ, քիսամ վը՛րս* (2):
ԶԸՅԻԼԸՑ/ԶԻՅԻԼԸՑ - մ. Երիտա-
սարդ տարիքում: *Քնսիքը ասում ա.-
Աստուծ, ջըհիլթթո՛ց հունց էլ ինի՛ կա-
պըրիւմ, ինձ բախտը ըհիլթթո՛ց տօ* (2):

ԶԸՅԻՑ(Ը)ՆԵԼ/ԶԻՅԻՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն
ՊԸՏԸՅՑ(Ը)ՆԵԼ:
ԶԸՅՈՒՐ/ԶՈՒՅՈՒՐ (արաբ. gūhūd,
թըք. çafut) - տեն ՅԵՎԸՆԵՑ:
ԶԸՅԱՍԲԱՐ - տեն ՃԻՐԱՍԲԱՐ:
ԶԸՅԱՆԵ - տեն ԹԻՔԸՐ(Ն)Ե:
ԶԸՅԱՍՏՈՒ/ԶՈՒՐՈՒՄԱՍՏՈՒ/ԶՕ-
ՂԱՍՏՈՒ - ած. Համարձակ՝ հաճախ
անպարկեշտ պատասխաններ տվող:
*Այուն կուճուր հարթըն շատ ջըղըբատու
վա* (Բ):
**ԶԸՅԱՍՏՈՒ/ԶՈՒՐՈՒՄԱՍՏՈՒ/ԶՕՂԱՍՏՈՒ-ԶՕՂԱՍՏՈՒ - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:**
- Զըղըբ-ջօղաբ անէլ/ինիլ - Համար-
ձակ՝ հաճախ անպարկեշտ պատաս-
խաններ տալ, վիճաբանել: *Վեր շատ
ջըղըբ-ջօղաբ ա անում, փըռնում ըն
տանան տիւս քըցիւմ* (2):
ԶԸՍԲԱՐԱՎ - տեն ՃԸՍԲԱՐԱՎ:
ԶԸՍՂԱՐԱՎԱՐ/ԶԻՍՂԱՐԱՎԱՐ - գ.
Լեշի հոտ, Նեխող դիակի հոտ: *...Ղուգ-
ղունը ծառեն կըլխավը ընցընէլիս ջըմ-
ղըքավը՛տ ա լը՛կալ, քըշացալ ա, տը՛սալ՝
մին վըխճարու ցանդանք՝ փօսումը* (2):
**ԶԸՍԶԸՍ(ԱՆ)/ԶԻՍԶԻՍ(ԱՆ)/ՃԻՍ-
ՃԻՍ(ԱՆ) - 1.** *տեն* ՃԻՐԸԵՍԼԸ: 2. *ած.*
Շատ թըջված, ջրով ներծծված: *Ջըմ-
ջըման շօրերը հանում ա, փիչին կօխ-
կավը շարում* (2):
- Զըմջըման անէլ - Շատ թըջել:
Կարպետը կօխում ա գօլը, ջըմջըման
անում (2):
- Զըմջըման ինիլ/տը՛նալ - Շատ
թըջվել: *Ըղնում ա թօռեն տակը, ջըմ-
ջըման իննում* (2):
**ԶԸՆԱԶ(Ա) - Գործածվում է կապակ-
ցությունների մեջ:**
- Զընազ անէլ - Ուժասպառ անել:
*Ըտըրան թակում ըն, ջընազ անում,
ըտը՛ղ վեր քըցիւմ* (2):
- Զընազ ինիլ/տը՛նալ - Ուժասպառ
լինել: *Էնքան քար քընդէցէ, ջընազա
տը՛նէ* (Բ):
ԶԸՆԱՅԸՐ - գ. Մահացու հիվանդու-
թյամբ տառապող, հիվանդ (հաճախ
գործածվում է որպես անարգական կո-
չական բառ): *Ա ջընաիդը՛ն, էտ խուխեն
խէ թակում ը՛ս* (Բ):
ԶԸՆԱՂ (թըք. cənaq) - գ. 1. Մարմնի
վերին մասը՝ ուս: *Ախճիգը հըսնես ա,
ծէռը տիկիս ա ընղըրա ջընաղէն, էտ
տըղան վեր ա ընգնես* (ՅԺՅ, V, 286): 2.
Հագուստի այն հատվածը, որ ծածկում է
ուսը: *Պինջակէն ջընաղը լըխտօտալ ա*
(Բ): 3. Կենդանիների առջնիկ ոտքերի
ամենավերին մասը: *Մին ծը՛տ ա կամ,
կումաշին ջընաղէն նըստում* (2): 4.
փխը. տեն ՕԽ²:

- Զընադ անել - Մռայլվել, տխրել (շատ աշխատելուց՝ հոգնելուց եւն): *Յաղուգ ըտի ջընադ ըս ըրալ, հինչ ա՛ր պըտահալ (Բ):*

- Զընադավը քըցիլ/օնել - 1. Ծայրը ուսով դեպի կուրծքը բերելով ու բռնելով՝ շալակել: *Խօտը կապում ա, ջընադավը քըցում, քինամ (Ձ):* 2. Ուսից կախել: *Մին թորբա յա ջընադավը քըցում, հըղէ ինում (Ձ):*

- Զընադը լինծ թակած (յը՛գնը, կումաշ) - Շատ չարչարված, հոգնած, տանջված (մարդ): *Զընադը լինծ թակած ա, կարում չի շօռ կա (Ձ):*

- Զընադը տէմ անել/տալ - 1. Ուսով հրելու՝ տեղաշարժելու եւն ճիգ գործադրել: *Զընադը տէմ ա անում, պատը պարան տամ (Ձ):* 2. Դիմագրավել, դիմադրել: *Զընադը տէմ ըրավ, թօղից վէչ ծառը կըտըրին (Ձ):*

- Զընադ ըրած յը՛գնը/կումաշ - Տխուր՝ մռայլ՝ հոգնած մարդ: *Զընադ ըրած յը՛գն ըս, խէ յը՛ր չը՛ս կէնում տը՛ղատ (Բ):*

- Զընըղնէն յը՛ր/սի քաշիլ - Ուսերը շարժելով, վեր բարձրացնելով՝ անտեղյակություն, նաեւ արհամարհանք, կասկածանք եւն արտահայտել: *Թանջիրը հինչու հըրցընում ար, էտ տըղան ջընըղնէն յը՛ր ար քաշում (Ձ):*

- Զընըղնէրէն յըրա կըլծի ինիլ - Խելացի՝ ուշիմ՝ կշռադատող լինել: *Կընէգը ասմա.- Զընըղնէրէտ յըրա վեր կըլծի ինի, յըղէ կավը մօրթէլ ջըս, ծախիս (Ձ):*

- Զընըղնէրէն նըստել - Մեկին շահագործել, իրեն ենթարկել: *Էտ կընէգը կընօխանց ա մարթին ջընըղնէրէն նըստալ (Բ):*

- Զընըղնէրն ի վեր ածել - *հեզն*. Լիացնել, ուրախություն պատճառել, գոհացնել: *Հինչ ա՛ր, վեր Սիմօնը կա, ջընըղնէրն ի վեր ա՛ր ըծըլական (Բ):*

ԶԸՆԴԻԹ/ԶԻՆԴԻԹ՝ - տէն ԻԼԲԻ-ՅԱԼ(ՍԸՍ):

ԶԸՆԸՅԱՆԱ - 1. տէն ԶԸԳԱՐԱՎ: 2. մ. Զանադրաբար: *Ըտըրանք ջընըլանա կօրծ ըն անում, մին շէփտումը էտ արտը հընծում (Ձ):*

ԶԸՆԸՊԱՅԷ - ած. Իր մասին հոգացող, իրեն խնայող, նեղություն չկրող: *Մարը վեր ջընըպահէ իլնվ, խօխէնքը տուգը կըմընան (Ձ):*

ԶԸՆԶԱՐԱՎ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Զընջարն քաշիլ - Չարչարվել, նեղություն կրել: *Էտ տըղէրքը վեր մըծացէն, հարը ըրիտընացավ, էլ ջընջարն չի քաշից (Ձ):*

ԶԸՆԶԸԳԱՐԱՎ/ԶԻՆԶԻԳԱՐԱՎ - գ. Արքայանարինջի նման, բայց մանր քաղցրահամ պտուղ: *Զընջըրգիլնսը քախծըր պըտօղ ա (Բ):*

ԶԸՆԶԸԳԱՐԱՎ/ԶԻՆԶԻԳԱՐԱՎ - գ. Արմավենու տեսակ: *Զընջըրգիլնսին գավռակ ծառ ա (Բ):*

ԶԸՆԶԻԼԱՆԱԼ/ԶԻՆԶԻԼԱՆԱԼ - չք. Դժվարանալ, ձգձգվել, խոչընդոտներ առաջ գալ: *Կօրծը հիշկան քինում ա, էնքան ջընջիլնում ա (Ձ):*

ԶԸՆԶԻԼՑ(Ը)ՆԷԼ/ԶԻՆԶԻԼՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ԶԸՆԶԻԼԱՆԱԼ-ի:

ԶԸՆԶԻԼԾԹՈՒՆ/ԶԻՆԶԻԼԾԹՈՒՆ - գ. 1. Զանգալ լինելը: *Կօրծէն ջընջիծթունը ուստան կըգիղն (Ձ):* 2. Զանգալ մարդու արարք՝ վերաբերմունք՝ վարքագիծ: *Խըրէգ ջընջըծթուն ըրա՛, յը՛ր կաց, խօտը հընծի՛ (Բ):*

ԶԸԶԸԼԱԽՏԷ/ԶԸԶԸԼԱԽՏԻ/ԶԸԶԸԼԱԽՏԷ - տէն ԼԱԽՏԷ:

ԶԸԶԼԱԽՏԻ - տէն ԶԸԶԸԼԱԽՏԷ:

ԶԸԸ (թըք. *cər*) - ած. 1. Վայրի, չպատվաստված: *Զըք թուփօտը կըտօրում ըն, ջըքըղում (Բ):* 2. Ոչ ազնվացեղ, ոչ տոհմական: *Զըք մէլիք էլ ա ինում (Ձ):*

ԶԸԸԸՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Զըքըմը հանել/քաշիլ - Խիստ պատժել: *Մարթը ասում ա.- Տու գիղա՛, հուվ ա ըրալ, յը՛ս ընդըրա ջըքըմը քըշիլն ըմ (Ձ):*

ԶԸՎԱՐ/ԶՈՒՎԱՐ/ԸՆԶՈՒՎԱՐ/ՈՒՆԶՈՒՎԱՐ - գ. 1. Մարդ արարած: *Դէրը թուղէս չի, թա տանան տուս կա, մին տէղ քինի, մին ջըվար տէսնա... (ԴԺՅ, V, 247):* 2. Զուր բաշխող անձ, ջրաբաշխության մասնագետ: *Քըշէրավ շէնին ջըվարը քինամ ա, թա ճուրը պէց թօղնէ, տը՛սնում ճուր չի կա (Ձ):*

ԶԸՐԱՄԱՍԿ/ԶԻՐԱՄԱՍԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Զըրմասակ ըղնէլ/քըցիլ - տէն Զըրմու տակ ըղնէլ/քըցիլ (ԶԱՐԱՄ-ի տակ):

ԶԸՐԱՄԻԼ/ԶԻՐԱՄԻԼ - նք. Տուգանելով նյութական վնասը վերականգնել: *Սուղ ըն անում, կօրած վըխճարէն տը՛ղ չուբանէն իցցուն մանէթ ջըրմում (Ձ):*

ԶԸՓԱՅԱԽԿ - գ. Կրած նեղության փոխհատուցում: *Ասում ա.- Զըփահախկըտ հունց տամ (Ձ):*

ԶԻԲԼՈՒՐ - մ. Արագոյեն: *Վէննավ շատ ջիբլիւր քընում ար (ՆԱԲ, 56):*

ԶԻԳԱՐ - տէն ԶԸԳԱՐ:

ԶԻԳԱՐԱՎ - տէն ԶԸԳԱՐԱՎ:

ԶԻԳԱՐԲՈՒՐԱՎ - տէն ԶԸԳԱՐԲՈՒՐԱՎ:

ԶԻԳԱՐԱՆԱԼ - տէն ԶԸԳԱՐԱՆԱԼ:

ԶԻԳԱՐԱՆԱԼԻՐ - տէն ԶԸԳԱՐԱՆԱԼԻՐ:

ԶԻԳԱՐԱՎԷԼ՝ - տէն ԶԸԳԱՐԱՎԷԼ՝:

ԶԻԳԱՐԱՎԷԼ՝ - տէն ԶԸԳԱՐԱՎԷԼ՝:

ԶԻԳԱՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԶԸԳԱՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ԶԻԳԱՐՈՒ - տէն ԶԸԳԱՐՈՒ:

ԶԻԳԻԹ - տէն ԶԸԳԻԹ:

ԶԻԳԻ-ԶԻԳԻ - տէն ԶԸԳԻ-ԶԸԳԻ:

ԶԻԴԱՎ - տէն ԶԸԴԱՎ:

ԶԻԴԾ(Վ) - տէն ԶԸԴԱՎ:

ԶԻԼԱՎ - տէն ԶԸԼԱՎ:

ԶԻԼԻԶ - տէն ԶԸԼԻՍ:

ԶԻԼԻԹ - տէն ԶԸԼԻԹ:

ԶԻԼԻՍ - տէն ԶԸԼԻՍ:

ԶԻՅԱՆԱՎԱՐ - տէն ԶԸՅԱՆԱՎԱՐ:

ԶԻՅԱՆԱՎԱՐ - տէն ԶԸՅԱՆԱՎԱՐ:

ԶԻՅԻԼ - տէն ԶԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԱՆԱԼ - տէն ԶԸՅԻԼԱՆԱԼ:

ԶԻՅԻԼԱՆԱԼ՝ - տէն ԶԸՅԻԼԱՆԱԼ՝:

ԶԻՅԻԼԸՆԷ - տէն ԶԸՅԻԼԸՆԷ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՅԻԼԸՅԻԼ - տէն ԶԱՅԻԼԸՅԻԼ:

ԶԻՆԶԻԳՈՒՄՍԻ - տէն զԸՆ-
ԶԸԳՈՒՄՍԻ:

ԶԻՆԶԻԼՆՍՍԼ - տէն զԸՆԶԻԼՆՍՍԼ:
ԶԻՆԶԻԼՏ(Ը)ՆԵԼ - տէն զԸՆԶԸԼ-
Տ(Ը)ՆԵԼ:

ԶԻՆԶԻԼՕԹՈՒՆ - տէն զԸՆԶԻ-
ԼՕԹՈՒՆ:

ԶԻ(Ն)Ս (արաբ. *gins*, թրք. *cins*) - գ. 1. Տոհմ, ազգատոհմ: Դժոհնեց ջիսը լալ ջիս ա (Բ): 2. Տեսակ, ցեղ: Էտ խընծօրը լալ ջիս ջի, թրթօ յա (Բ): 3. Սերունդ: Զիսըտ կըտըրվէ, խոփսէս խէ թակում ըս (Բ):

ԶԻՎԱՆ (պրս. *givan*, թրք. *civan*) - տէն ԶՆՅԻԼ-ԶԻՎԱՆ:

ԶԻՎԹ/ԶԻՎՏ (պրս., թրք. *çifti* (աք-
ցակիկ) - Գործածվում է կապակցու-
թյունների մեջ:

- Զիվթ անէլ - Սեղմել: Զիվթ ա
անում, մըղակէն ըրգան կօտըրում (2):

- Զիվթ տալ - Սղոցի ատամները աջ
ու ձախ թեթեակի թեթել: Մաշառը
ջիվթ ըրա, վէր լալ կըտըրէ (2):

ԶԻՎՏ - տէն ԶԻՎԹ:

ԶԻՏՈՒ (արաբ. *gida* (նիզակ) - գ. Ծայրին երկաթ հագցրած կարճ նիզակ,
տեգ: Ասալ ա հու ջիտրան քարէն տա-
կավը տըվալ, թա քարը տէն քըցի
(ՀԺՀ, VI, 33):

ԶԻՐՈՒՄ - տէն ՓՆՍԾ:

ԶԻՐՄՆՏԱԿ - տէն ԶԸՐՄՆՏԱԿ:

ԶԻՐՄԻԼ - տէն ԶԸՐՄԻԼ:

ԶՈԻԲ (արաբ. *jeib*, պրս. *jib*, թրք. *jeb*)
- գ. 1. Գրպան: Էս դէրը թօխտը տիևում
ա ջուբումը, հըղէ ինում կամ, հանցու
տանը կանթի, սըվէրէ (ՆԼՂԺԲ, 115): 2.
փխբ. Գրպանի պարունակությունը: Զու-
բը տիրտակում ա (Բ):

- Զուբէրը թափ տալ - 1. Ունեցած
դրամը տալ: Էտ մարթը ջուբէրը թափ ա
տամ, էրկու կիլօ մէս ինք՝ օնում (2): 2.
Սեկի ունեցած դրամը վերցնել՝ խլել,
սնանկացնել: Դըջըղէն ըտըրա ջուբէրը
թափ ըն տամ, պէջ թօղնում (2):

- Զուբը լըղար - Քիչ փող ունեցող,
աղքատ: Զուբը լըղար մարթը էս դա-
րումը կարէլ ջի տօն պահէ (2):

- Զուբը լըցնել - 1. Փող դիգել,
հարստանալ: Նախագան կըլխօգէն ցօ-
րէնը ծախում ա, ջուբը լըցնում (2): 2.
տէն Զուբը խաշէմը կօխէլ:

- Զուբը լիգը - Շատ փող ունեցող,
հարուստ: Զուբը լիգը մարթը ըսկուպօյ
կիկի (Բ):

- Զուբը խաշէմը կօխէլ - Կաշառել:
Սուղյիս ջուբը խաշէմը կուխէցէն, կօ-
ղէն ըզըղը՝ցէն (2):

- Զուբը ծակ - 1. Փող չունեցող, չու-
նետր: Զուբը ծակ մարթին միհէնգ մը-
հալ քըցօղ ջի կա (Բ): 2. Շռայլորեն ծախ-
սող՝ վատնող: Զուբը ծակ մարթը տօն ջի
տըճնալ (Բ):

- Զուբը կըտըրէլ - Գրպանահատու-
թյուն անել: Ըզէն ըստըրա-ընղըրա ջու-
բը կըտըրէլալ ա հըրոուստացալ (Բ):

- Զուբը կօխէլ - Յուրացնել: Դիրըվա-
նէն վըխճարը թաքուն ծախում ա,
ջուբը կօխում (2):

- Զուբը պէն կօխէլ - տէն Զուբը
խաշէմը կօխէլ:

- Զուբը տերտակ - տէն Զուբը ծակ (1):

- Զուբը տըրտակէլ/տըրտըկցընէլ/
քամէլ - տէն Զուբէրը թափ տալ:

- Զուբը օտէլ - Սեկի ունեցվածքը՝
հարստությունը ծախսել տալով, յուրաց-
նելով՝ սնանկացնել: Ըտի էտ ախճիգը
թանջիրին ջուբը օտում ա (2):

- Զուբումը մուկներ խաղ անել/պար
կ'ան/վագ տալ - Ծախսելու դրամ չունե-
նալ, աղքատ լինել: Ընղըրանա հինջ ըս
օգում, ջուբումը մուկներ ըն խաղ ա-
նում (Բ):

- Զուբումը տիկիլ - տէն Զուբը կօխէլ:

- Զուբումը քամէլ խաղ անել - տէն
Զուբումը մուկներ խաղ անել:

- Զուբու փուլ - Առօրյա ծախսերի
փող, քիչ փող: Խըճըն հինջ ա՛նէ, ջուբու
փուլ էլ չօնէ (Բ):

ԶՈԻԲԱԿՕՐ - տէն ԶՈԻԲԳԻՐ:

ԶՈԻԲԱՇՕՆ - գ. Փոքրիկ շան տե-
սակ: Թաքուհուն էլ մին ջուբաշօն ա
ինում, սաղ օրը հափըռումը տիրան՝ շօռ
ա ածում (2):

ԶՈԻԲԳԻՐ/ԶՈԻԲԿԻՐ (աղբ. *cibgir*) -
գ., ած. Գրպան կտրող, գրպանից փող
կամ այլ իրեր գողացող (անձ), գրպանա-
հատ: ...Ընղէղէն մարթիքը փիս ջանիլ-
նի յըն, լօխ ջուբգիրնի յըն (ՀԺՀ, V, 624):

ԶՈԻԲԸԽԱՇԼԸՐ - գ. տէն Զուբու
փուլ: ... Էտ խոփսօցան շատէրը առանց
ջուբըխաշըղի տանան տոն ջըն կամ...
(ԶՏ, Բ, 108):

ԶՈԻԲԿԻՐ - տէն ԶՈԻԲԳԻՐ:

ԶՈԻԼԼԱԲ - ած. Վճիտ, մաքուր: Ղա-
րաբաղ ջուկլաբ ախպիրնէ շատ կա (Բ):

ԶՈԻՅՈՒՐ - տէն ԶԸՅՈՒՐ:

ԶՈԻՂՈՒԲԱՏՈՒ - տէն ԶԸՂԸԲԱՏՈՒ:

ԶՈԻՂՈՒԲ-ԶՕՂԱԲ - տէն ԶԸՂԸԲ-
ԶՕՂԱԲ:

ԶՈՒԶԻԳ - գ. Ազգատոհմ: Ըտըրա
սաղ ջոնջիգը հըվաքվում ըն, քիևալ
խանէն կօշտը (2):

ԶՈՒՐ(ՈՒ)Ա (թրք. *cür*) - գ. 1. Տեսակ:
Ղանրվիշը ամման օր բազար ա քընըմ,
ամման ջուռա օտէլի պէնէր առնըմ,
պըճըմ տամ էտ ըխճըկանը (ՀԺՀ, V,
180): 2. Ձեւ, կերպ: Լափ էտ ջուռա ըն
ըսպանալ մըճի էս Ըրտըրվազէն հօրը՝
Բուղվանանց Սըրվէն (ԼՂԲԶ, 274):

ԶՈՒՐ(ՈՒ)ԱԲԱԶՈՒՐ(ՈՒ)Ա/ԶՈՒՐ(ՈՒ)Ա-
ԶՈՒՐ(ՈՒ)Ա (թրք. *cürbaccür*) - ած. Բազ-
մազան, բազմատեսակ: Ղանրվիշը տը-
խուր նըստըմ ա, քընէնք՝ անըմ, թա ջու-
ռաբաջուռա օտէլի պէնէր ըշտէղան
ճարի, վէր փօղ ջի կա (ՀԺՀ, V, 180):

ԶՈՒՎԱՐ - տէն ԶԸՎԱՐ:

ԶՕՐ (պրս. *joda*) - ած. Կոպիտ, ան-
բարեհամբույր: Շատ անբարիշտ ար,
խասյաթը ջօղ, վըճ մին պէնու նըղէտ
սազ չար կամ... (ՀԺՀ, VI, 207):

ԶՕՐԱԲ/ԶՕՐՕԲ (գրբ. ջուռապ,
արաբ. *ğavāb*) - տէն ՊԱՐԱՍԽԱՆ:

ԶՕՐԱԲԱՏՈՒ - տէն ԶԸՂԸԲԱՏՈՒ:

ԶՕՐԱԲ-ԶՕՐԱԲ - տէն ԶԸՂԸԲ-
ԶՕՐԱԲ:

ԶՕՐՕԲ - տէն ԶՕՐԱԲ:

ԶՕԾ - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Զօշ կ'ան - տէն Յըխըթօղազ անէլ (1):

Ռ

ՌԱԲՕՉԻ - տէն ԸՌԱԲՕՉԻ:
ՌԱԳԱԹԿԱ - տէն ԸՌՈԳԱԹԿԱ:
ՌԱԴ - տէն ԸՌՆԴ:
ՌՆԴ¹ - տէն ԸՌՆԴ:
ՌՆԴ² - տէն ԸՌՆԴ:
ՌՆԴ(Յ)Օ - տէն ԸՌՆԴ(Յ)Օ:
ՌԱԶ - տէն ԸՌԱԶ:
ՌԱԶԲՕՅՆԻԿ - տէն ԸՌԱԶԲՕՅ-
ՆԻԿ:

ՌԱԶԻ - տէն ԸՌԱԶԻ:
ՌԱԶՄԵՐ - տէն ԸՌԱԶՄԵՐ:
ՌԱԶՆԱԲԸՐԱԶՆԻ - տէն ԸՌԱԶ-
ՆԱԲԸՐԱԶՆԻ:
ՌԱԶՆԻՅԱ - տէն ԸՌԱԶՆԻՅԱ:
ՌԱԶՆԵՇԵՆ(Ն)Ի - տէն ԸՌԱԶ-
ՆԵՇԵՆ(Ն)Ի:
ՌԱԶՆԵՆ(Ն)Ի - տէն ԸՌԱԶՆԵՆ(Ն)Ի:

ՌԱԺՕԿ - տէն ԸՌԱԺՕԿ:
ՌԱԿ - տէն ԸՌԱԿ:
ՌԱԿԱՑԵՏԵԼԻ - տէն ԸՌԱԿԱՑԸ-
ՏԵԼԻ:
ՌԱԿԵՏ - տէն ԸՌԱԿԵՏ:
ՌՆՅՍ - տէն ԸՌՆՅՍ:
ՌՆՅՍԱԿ - տէն ԸՌՆՅՍԱԿ:
ՌՆՍՂՈՒ - տէն ԸՌՆՍՂՈՒ:

ՌԱՍ-ՌԱՍ - տեն ըՌԱՍ-ըՌԱՍ:
 ՌԱՍԿԱ - տեն ըՌԱՍԿԱ:
 ՌԱՍՈՒՋ - տեն ըՌԱՍՈՒՋ:
 ՌԱՅ - տեն ըՌԱՅ:
 ՌԱՅԿՕՍ - տեն ըՌԱՅԿՕՍ:
 ՌԱՅՍԱԿԵՏ - տեն ըՌԱՅՍԱԿԵՏ:
 ՌԱՅՕՆ - տեն ըՌԱՅՕՆ:
 ՌԱՆԱՅԱԿ - տեն ըՌԱՆԱՅԱԿ:
 ՌԱՆԳ - տեն ըՌԱՆԳ:
 ՌԱՆԳՈՐՈՒՇ(Տ) - տեն ըՌԱՆԳՈՐՈՒՇ(Տ):
 ՌԱՆԳՈՐՈՒՇ(Տ)ԱԿ - տեն ըՌԱՆԳՈՐՈՒՇ(Տ)ԱԿ:
 ՌԱՆԳ-ՌԱՆԳ - տեն ըՌԱՆԳ-ՌԱՆԳ:
 ՌԱՆԳ-ՌԵԿՈՒՇ - տեն ըՌԱՆԳ-ՌԵԿՈՒՇ:
 ՌԱՆԴԱՆ - տեն ըՌԱՆԴԱՆ:
 ՌԱՆԴԱՆԻԼ - տեն ըՌԱՆԴԱՆԻԼ:
 ՌԱՆԾՊԱՐ - տեն ըՌԱՆԾՊԱՐ:
 ՌԱՆԾՊԱՐՈՐԹՈՒՆ - տեն ըՌԱՆԾՊԱՐՈՐԹՈՒՆ:
 ՌԱՆԾՊԱՐ - տեն ըՌԱՆԾՊԱՐ:
 ՌԱՆԾՊԱՐՈՐԹՈՒՆ - տեն ըՌԱՆԾՊԱՐՈՐԹՈՒՆ:
 ՌԱՇԻԴ - տեն ըՌԱՇԻԴ:
 ՌԱՇՊԻԼ - տեն ըՌԱՇՊԻԼ:
 ՌԱՇՕՏ - տեն ըՌԱՇՕՏ:
 ՌԱՍԽՕՐ - տեն ըՌԱՍԽՕՐ:
 ՌԱՍԿԵԼԱԴՈՒՇԿԱ - տեն ըՌԱՍԿԵԼԱԴՈՒՇԿԱ:
 ՌԱՍՊԱԼԿՕՍ - տեն ըՌԱՍՊԱԼԿՕՍ:
 ՌԱՍՏ - տեն ըՌԱՍՏ:
 ՌԱԿԱԼ - տեն ըՌԱԿԱԼ:
 ՌԵ - տեն ըՌԵ:
 ՌԵԳԱՆ - տեն ըՌԵԳԱՆ:
 ՌԵԺԻՄ - տեն ըՌԵԺԻՄ:
 ՌԵԼԱ - տեն ըՌԵԼԱ:
 ՌԵԽ - տեն ըՌԵԽ:
 ՌԵԿՕՐԴ - տեն ըՌԵԿՕՐԴ:
 ՌԵՅԱՆ - տեն ըՌԵՅԱՆ:
 ՌԵՍՕՆՏ - տեն ըՌԵՍՕՆՏ:

ՌԵՅԿԱ - տեն ըՌԵՅԿԱ:
 ՌԵՆ - տեն ըՌԵՆ:
 ՌԵՆԳԵՆ - տեն ըՌԵՆԳԵՆ:
 ՌԵՍԱՐԱՆ - տեն ըՌԵՍԱՐԱՆ:
 ՌԵԿԻՋԱ - տեն ըՌԵԿԻՋԱ:
 ՌԵԿԻՋՈՐ - տեն ըՌԵԿԻՋՈՐ:
 ՌԵԿՈՒՇ - տեն ըՌԵԿՈՒՇ:
 ՌԵԲԱԹԻՆ - տեն ըՌԵԲԱԹԻՆ:
 ՌԵԳԱԹԿԱ - տեն ըՌԵԳԱԹԿԱ:
 ՌԵԴԻՍԿԱ - տեն ըՌԵԴԻՍԿԱ:
 ՌԵԽ - տեն ըՌԵԽ:
 ՌԵԽ-ՍԵՌՈՒՆ - տեն ըՌԵԽ-ՍԵՌՈՒՆ:
 ՍԵՌՈՒՆ - տեն ըՌԵԽ:
 ՌԵԽԱԼԻ - տեն ըՌԵԽԱԼԻ:
 ՌԵԽԱԿՈՒԼ - տեն ըՌԵԽԱԿՈՒԼ:
 ՌԵԽԱՅԱՆՉ - տեն ըՌԵԽԱՅԱՆՉ:
 ՌԵԽԱՄԱՉ - տեն ըՌԵԽԱՄԱՉ:
 ՌԵԽԱՍՕՐ - տեն ըՌԵԽԱՍՕՐ:
 ՌԵԽԱԿԵՐ - տեն ըՌԵԽԱԿԵՐ:
 ՌԵԽԱՏԵԼ - տեն ըՌԵԽԱՏԵԼ:
 ՌԵԽԵԼ - տեն ըՌԵԽԵԼ:
 ՌԵԽԵԿԱՆ - տեն ըՌԵԽԱԿԵՐ:
 ՌԵԽԵԼԱՅԱՆՉ - տեն ըՌԵԽԱՅԱՆՉ:
 ՌԵԽԵՅԱՐՈՒՄՏ - տեն ըՌԵԽԵՅԱՐՈՒՄՏ:
 ՌՈՒՄՏ:
 ՌԵԽԵՍԵՐՈՒՆ - տեն ըՌԵԽԵՍԵՐՈՒՆ:
 ՌԵԽ:
 ՌԵԽԵՐՈՒՆ - տեն ըՌԵԽԵՐՈՒՆ:
 ՌԵԽԵԿԵՐ - տեն ըՌԵԽԵԿԵՐ:
 ՌԵԽԿԱԼԻ - տեն ըՌԵԽԿԱԼԻ:
 ՌԵԽԿԱԼԻԼ - տեն ըՌԵԽԿԱԼԻԼ:
 ՌԵՅԱԹ - տեն ըՌԵՅԱԹ:
 ՌԵՅԱԹ - տեն ըՌԵՅԱԹ:
 ՌԵՅԱԹ - տեն ըՌԵՅԱԹ:
 ՌԵՅԵԼ - տեն ըՌԵՅԵԼ:
 ՌԵԴԱԹԻՆ - տեն ըՌԵԴԱԹԻՆ:
 ՌԵՆԿԱՃՈՒՐ - տեն ըՌԵՆԿԱՃՈՒՐ:
 ՌԵՆԿԱՄԱՆ - տեն ըՌԵՆԿԱՄԱՆ:
 ՌԵՆԿԱՆԵ - տեն ըՌԵՆԿԱՆԵ:
 ՌԵՆԿԱԹԱԹԱՆ - տեն ըՌԵՆԿԱԹԱԹԱՆ:
 ՌԵՆԿԱԹԱՆ:
 ՌԵՆԿԱԼ - տեն ըՌԵՆԿԱԼ:

ՌԵՇԻԴԱՆԱԼ - տեն ըՌԵՇԻԴԱՆԱԼ:
 ՌԵՇԻԴՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ըՌԵՇԻԴՑ(Ը)ՆԵԼ:
 ՌԵՇԻԴՑՈՐԹՈՒՆ - տեն ըՌԵՇԻԴՑՈՐԹՈՒՆ:
 ՌԵՇՏԱ - տեն ըՌԵՇՏԱ:
 ՌԵՇՕԹԿԱ - տեն ըՌԵՇՕԹԿԱ:
 ՌԵԿԵՅԱԹ - տեն ըՌԵԿԵՅԱԹ:
 ՌԻՋԻՆ - տեն ըՌԻՋԻՆ:
 ՌԻՍԿ - տեն ըՌԻՍԿ:
 ՌԻՍԿԱԿ - տեն ըՌԻՍԿԱԿ:
 ՌԻՍԿԵՅԱՆԿԵԼ - տեն ըՌԻՍԿԵՅԱՆԿԵԼ:
 ՌԻՍԿՕՎԵՆԻ - տեն ըՌԻՍԿՕՎԵՆԻ:
 ՌԻՏԻՆ - տեն ըՌԻՏԻՆ:
 ՌՈՒ - տեն ըՌՈՒ:
 ՌՈՒՋԻ - տեն ըՌՈՒՋԻ:
 ՌՈՒԼ - տեն ըՌՈՒԼ:
 ՌՈՒՇԿԱԹ - տեն ըՌՈՒՇԿԱԹ:
 ՌՈՒՋԱՅ - տեն ըՌՈՒՋԱՅ:
 ՌՈՒՄ - տեն ըՌՈՒՄ:
 ՌՈՒՄԱՆԱԼ - տեն ըՌՈՒՄԱՆԱԼ:
 ՌՈՒՄԵՅՑ(Ց)Ե - տեն ըՌՈՒՄԵՅՑ(Ց)Ե:
 ՌՈՒՄԵԿԱՅԻ - տեն ըՌՈՒՄԵԿԱՅԻ:
 ՌՈՒՄԵԿԱՐԻ - տեն ըՌՈՒՄԵԿԱՐԻ:
 ՌՈՒՄԻ - տեն ըՌՈՒՄԻ:
 ՌՈՒՍՕԹ - տեն ըՌՈՒՍՕԹ:
 ՌՈՒՍՕԿՈՒՐ - տեն ըՌՈՒՍՕԿՈՒՐ:
 ՌՈՒՔ - տեն ըՌՈՒՔ:
 ՌՈՒՔԱՔԱՐ - տեն ըՌՈՒՔԱՔԱՐ:
 ՌՕ - տեն ըՌՈՒՐ:
 ՌՕՋԳԻ - տեն ըՌՕՋԳԻ:
 ՌՕՋԴԻ - տեն ըՌՕՋԴԻ:
 ՌՕՋԻ - տեն ըՌՕՋԻ:
 ՌՕԼԵՍ - տեն ըՌՕԼԵՍ:
 ՌՕՃԻԳ - տեն ըՌՕՃԻԳ:
 ՌՕՃԻԿ - տեն ըՌՕՃԻԿ:
 ՌՕՄԲ - տեն ըՌՕՄԲ:
 ՌՕՆՕ - տեն ըՌՕՆՕ:
 ՌՕՔ - տեն ըՌՈՒՔ:

Ս

ՍԱ՝ (գրք. սա) - դ. Առաքին դեմքի գոյականական ցուցական դերանուն, որ ցույց է տալիս խոսողին մոտ գտնվող՝ երրորդ կամ խոսողի հիշատակած անձ՝ առարկա: Սա քընում ա Կափրիբեզին կօշտը կէնգատ (ՆԱԲ, 107):
 - Սա՝ ըշտը՞դ, Նա՝ ըշտը՞դ - Բոլորովին տարբեր են, անհամեմատելի են: Թաքավերը վէզիրին կընգանըն ա յէշում, մին էլ իւրան կընգանը, մըթկումը ասում.- Սա՝ ըշտը՞դ, Նա՝ ըշտը՞դ (2):
 ՍԱ՝ - տեն ըՍՏԸՐԱ:
 ՍԱԲԱԲ (արաբ. sebeb) - գ. 1. Պատ-

ճառ: Էն քըղաքըմը յօխ էլ սէվ ըն կէցալ, սաբաբը՝ յօխճին բալէքըն էլ կըռվըմը ըսպանվալ ըն... (ԼՂԲ, 351): 2. Միջևորդող անձ, միջևորդ: Ըտի Պըլը-Պոլդին սաբաբ ա տը՞ռնում, հիրըվանէն բօռ էշը ծախէլ տամ (2):
 - Սաբաբ տը՞ռնողը վերջումը քաբաբ կըտըռնա - Միջևորդը վերջում կտուժի՝ մեղավոր կճանաչվի:
 ՍԱԲԱԹ - գ. Եղեգից հյուսած զամբյուղ՝ կողով: Պըռօշկիտ քախճըր Նաբաթ ա, ծօցըտ Նըռնալ սաբաթ ա... (ԼՂԲ, 14):
 ՍԱԲԱՆ - տեն ԿԱՆՕՆ:

ՍԱԲԱԿ - տեն ՍԸԹԱՍ: ... Կաա ա մին բերթ ջինխա, տըղէն տինխա մաշին, սաբալ վըր ըստըդ պէցիւր ա, ցօրտ ա, օխց ջինխլ (ԱԱ, 17):
 ՍԱԲԸՐ - տեն ՍԱԲԻՐ:
 ՍԱԲԻ/ՍԱԲԻ - տեն ՍԱԲԱԲ:
 ՍԱԲԻ - տեն ՍԱԲԻ:
 ՍԱԲԻՐ/ՍԱԲԸՐ (արաբ. sabr) - գ. Փռշտալը, փռշտոց: Քըշէրվա սաբիրը խէր ա (2):
 - Սաբիր կնլ - Փռշտալ: Տըղան վար խըմում ա, իւրան կուրցընում, բիրդան սաբըր ա կամ (ՆԼՂԺԲ, 9):

ՍԱԲՐԱՆՆ - վ. Համարիր թե, ընդունիր թե: ... Ասում ա.- Հենց սանրան, թա չօրանը մըր տիրան՝ պայմանը կըղարեց, մըր մաղար-գոնդար ախտի՞ցը պիտի տանք էտ սարան փըռնա՞ծէն (ՀԺՀ, VII, 31):

ՍԱՐԱ/ՍԱՐԱՆ (թրք. sada (ծայն) - տեն հԱԲԱՐ: Բըլըբանիս ծըխելին սաղան վեր յեր չի իլա՛լ, Բաքվա մին թըլըղըրամ ըն ըրալ, վեր ծախիմ վէ՛ք... (ՋՏ, Ա, 82):

ՍԱՐԱՆ - տեն ՍԱՐԱ:

ՍԱՐԱՐ (արաբ. sadaka) - գ. Ողորմություն, շնորհ: Մըղըրա դային տանում ա սորփումը մատաղ անում, թա.- Մատուց, քու սաղաղըտ մը՛գ յըրա ինի (Ձ):

ՍԱՐԱՆԱ/ՍԱՏԱՆԱ (գրք. սատանայ)

- 1. գ. Անձնավորված չար ոգի, սատանա: Յօր ա օնըմ, մազը մազէն քըսըմ, ըշխարքես սաղանէքը կամ ըն, յըրա տէռնըմ, ճօկըմ... (ՀԺՀ, V, 311): ած., գ., փխբ. 2. Խորամանկ, հնարագետ, ճարպիկ (անծ): Ղէ Նծընըն էլ սաղանա յա, սաղանա, դանտի յա կըլիտ ըղնում (Ձ): 3. Տգեղ, այլանդակ (անծ): էտ սաղանան հինչ ա՛, վեր օգալ ըս (Բ): 4. Հարածի (երեխա): Սաղանա խօխէնք ըն, մօրը շատ ըն չըջարում (Բ):

- Սաղանա կըտըրել - 1. Խորամանկություն անել: Սաղանա կըտըրից, քօռ ըխճըկանը մարթու տըվալ (Ձ): 2. Հարածիություն անել: Խօխէնքը սաղանա յըն կըտըրալ (Բ):

- Սաղանա նալօղ - տեն Սաղանու փափուռ կարօղ:

- Սաղանան փօրումը ճօտեր անել - Որեւէ մտքով գայթակղվել, մոլոր մտքերով տարվել: Սաղանան փօրումըտ ճէտեր ա՛ ըրալ, կընգանըտ խէ տոնս ը՛ս քըցալ (Բ):

- Սաղանէն անա օխտը օր ճէլի ծընված - տեն Սաղանու փափուռ կարօղ:

- Սաղանէն անգուռը խոլ՝ - Սատանան չիմանա՛ չիսի (ասում են այն ժամանակ, երբ հիշում են մի լավ բան եւ երկյուղ կրում, թե միգուցե խանգարվի՝ փչանա): Սաղանէն անգուռը խոլ՝, ըստարե գօրէնը հանց ա բօլ-բօլ ա (Բ):

- Սաղանէն ըշկըլոնանք քինիլ - տեն Կիրօղէն ծօցը քինիլ:

- Սաղանէն ծին յը՛ր ինի/նըստել - Ներհակվել, համառել, կամակորոպություն անել: Հարթըն սաղանէն ծին ա նըստում, թա.- Յը՛ս կամ չըմ (Ձ):

- Սաղանէն ծօցը/ճիտը դարկել - տեն Կիրօղէն ծօցը դարկել:

- Սաղանէն ծօցը/ճիտը քինիլ - տեն Կիրօղէն ծօցը քինիլ:

- Սաղանէն մանըն խառնը ինիլ - Չախորդության՝ դժբախտության՝ անհաջողության պատճառների մեջ

խճճված՝ չմեկնաբանվող բան լինել: Հարը ասում.- էս ծառը օխտը տարե յա՛ պէրը չի տամ. սաղանէն մանըն խառնըն ա (Բ):

- Սաղանէն վը՛նըն կօտըրել - 1. Գործի բնույթը փոխել (որ սատանան էլ հետը գնա): Տը՛սնում ա, վեր առըտօր ընէլալ կարում չի տօնը պահէ, սաղանէն վը՛նըն կօտըրում ա (Ձ): 2. Բնական պահանջմունքները բավարարել՝ չնայած անպատեհ պահին: Ուստան դաթը ծակում ա, սաղանէն վը՛նըն կօտըրում (Ձ):

- Սաղանու լիւզիլ թափել/պինեցընել - տեն Օխծու լիւզիլ թափել:

- Սաղանու լիւզիլ ինիլ - տեն Օխծու լիւզիլ ինիլ:

- Սաղանու խը՛լք - տեն Օխծու խը՛լք:

- Սաղանու ճօտ - տեն Սաղանու փափուռ կարօղ:

- Սաղանու փափուռ կարօղ/կը՛ցած - Շատ խորամանկ՝ հնարագետ՝ ճարպիկ: Իզէն սաղանու փափուռ կարօղ ա, կարէլ չըս խանիս (Բ):

- Սաղանու քամէ - Պտտահողմ: Մին սաղանու քամէ յա ըսքըսում, քարվանքաշին մընամ ա կըրակու մաջ ընգած (Ձ):

ՍԱՐԱՆՕՐԹՈՒՆ - տեն ՍԵՐԸՆՕՐԹՈՒՆ:

ՍԱՐԱՐԱԹ/ՍԱՐԱՐԱՐԱԹ - տեն ԽԱԲԱՐ: Սաղարարթը յեր ա ինիւմ, թա փըլան սարը յըղէ յա, ծընէլ պիտի (ԱԱռ, 47):

ՍԱՐԱՐԱԹ - տեն ՍԱՐԱՐԱԹ:

ՍԱՐԱԲ (գրք. սատափ, արաբ., պրս. sadaf, թրք. sedef) - գ. Սարգարտաբեր խեցեմորթու փայլուն խեցին, ինչպես նաեւ դրանից պատրաստված զանազան իրեր: Թանջիրը իլան՝ փուլը տամ ա, սաղափը ինը՝ օնում (Ձ):

ՍԱՐԱԲԷ - տեն ՍԵՐԱԲԷ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱՐԱԲԷԼ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

- Սագ անել - 1. Տեղադրել, հարմարեցնել: Պոնում ըն, մին փանդի քաշ շիտում Ամարասա կըլիէն սագ անում (ԱԱ, 67): 2. տեն ԲՕԲԷԼ (1): Սնքօն մարթը սագ չըրած թանոն նըման ա (ԱԲԲ, 17):

- Սագ կ'ան - տեն ՍԱԶԻԼ:

ՍԱԶԱՆ (ռուս. казан) - գ. Ծածանաձկների ընտանիքին պատկանող ձուկ, ծածան: Սագանը համ խըրաված ա լանգաթու, համ իփան՝ (Ձ):

ՍԱԶԱՆԴԱՐ (պրս. sāzende, թրք. sa-zander) - գ. 1. Սագ նվագող: Միհէնգ Ղարաբաղ էլ սագանդար չի կա (Բ): 2. Առհասարակ՝ երաժիշտ, երաժիշտներ: Ըտեղ ախճիգը ըսէս ա.- Յը՛ս ըստեղ կէնամ, տու քինի սագանդար յեր կ'ան յէք, ըծէլալ քինիլք՝ ծէր տօն (ՀԺՀ, V, 594):

ՍԱԶԱՆԴԱՐ (թրք. sazbənd) - գ. Սագ կամ լարային այլ նվագարան լարող: ...Մին փարա մարթէք ըն տոնս յէկալ, անըմէն սագանդար տիրալ, օզըմ ըն էտ սագը քօք անին... (ՋՏ, Բ, 24):

ՍԱԶԻԼ - տեն ՍԱԶԻԼ:

ՍԱԶԻԼ/ՍԱԶԻԼ - չք. 1. Հարմար լինել, պատշաճել: Հինչ շօր կը՛ց ըն տամ էտ ըխճըկանը, սանգում չի (Ձ): 2. Վայել՝ արժանի լինել: Ասում ա.- էտ հինչ մարթ ա՛, թաքավէրըն ա քը՛գ սանգում (Ձ):

ՍԱԶԱՆ(Ը)ՆԻՒՏ - տեն ՍԵՐԱԲԷԼ:

ՍԱԶԱՆՄԻՇ (թրք. sataşmak) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սաթաշմիշ ինիլ - Սեռական ոտնձգություն կատարել, բռնաբարություն փորձ կատարել: Վար Շարմաղը լիվանում ա, խօջան տըրա յըրա օզում ա, վար սաթաշմիշ ինի (ՆԼԻԺԲ, 30):

ՍԱԶԱՆՍԱԶԱՆԻԼ (արաբ. satil, թրք. sital) - գ. Պղնձե թաս՝ գինի խմելու համար: Սաթըլը կինալ լըսնում ա, տամ դունաղէն (Ձ):

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

ՍԱԶԱԼ - տեն ՍԱԶԱԼ:

- Սալ քար - տեն ՍԱԼ (1): Քանդում
ըն, քանդում, քրնամ մին սալ քարու
տեմ ըննում (ՅԺՅ, V, 406):

ՍԱԼ² (ռուս. *сало*) - գ. Ճարպ: Խոզիկ
սալը կըտօրում ըն, օտում (2):

ՍԱԼ - տեն ՍԱԼ:

ՍԱԼԱ - տեն ՍԱԼԱ(ՆԸ):

ՍԱԼԱԹ (ռուս. *салат*, ֆր. *salade*, իտ.
salata) - գ. Աղցան: Բըփկենին կընեգը
լավ սըըթնէ յա շինիս (Բ):

ՍԱԼԱԿ(ՆԸ)/ՍԱԼԱ (գրք. սալա) - գ. 1.
Բարակ ճյուղերից՝ շիվերից գործած դուռ
(այգու, ցանկապատի եւն): Կումաշը
սննանը կուփէ յա տամ, վեր քըցում, նի
մընում բօստանը (2): 2. Բարակ
ճյուղերից՝ շիվերից գործած տափակ
կողով՝ զամբյուղ: Դացը ածում ա սննանը,
տանում (Բ): 3. Մեծ ու տափակ քար՝
որեւէ բանի մուտքը փակելու համար:
Արջը ընճըկանը թօղում ա պիննումը, մին
ծանդըր սննանը տինում պիննին
ըռնէն, ինքը քինամ (2):

ՍԱԼԱՄԱԹ - տեն ՍԱԼԱՄԱԹ:

ՍԱԼԱՄ(ՆԸ) - տեն ՍԱԼԱՄ(ՆԸ):

ՍԱԼԱՄ(ՆԸ)/ՍԱԼԱՄ(ՆԸ)/ՍԱԼԷՄ-
(ՆԸ)/ՍԱԼԷՄ(ՆԸ) (գրք. սալամ) - գ. Կա-
քալանման թոշուն: Քինամ ըն վըրս,
սաղ օրը շօռ կամ, մին սննամը վեր քը-
ցում (2):

ՍԱԼԲԱ - գ. 1. Դաստ եւ երկար փայ-
տե ձող: Սալբան յօր ա ունէս, էտ արջին
թըկէս, ըսպընէս (2): 2. փիք. Մեծ առ-
նանդամ:

ՍԱԼԲԱՆԻ - 1. գ. Սալաքարերով պա-
տած՝ սալահատակված հատակ: Դարթ-
նը թըվքերը յըր ա քաշում, էտ
սննանը ըրվանում (2): ած. 2. Սալահա-
տակված, սալարկած: Սննանդ հըղէ յա
(Բ): 3. փիք. Սալահատակված՝ քարեղեն
հատակ ունեցող: Սննանդ տօն ա (Բ):

- Սննանդ անէլ - Սալահատակել,
սալարկել: Տափլակ քարէր ա պիրում,
տանը առաշկը սննանդ անում (2):

ՍԱԼԴԱԹ (ռուս. *солдат*, գերմ. *Soldat*,
իտ. *soldato*) - գ. Զինվոր, զինծառայող:
Մին սալդաթ ըտէղէտ վըրը քընդիլիս
վախտը ճուր ա տոն կամ... (ՆԼԴԺԲ, 147):

ՍԱԼԷՄՆԸ - տեն ՍԱԼԱՄ(ՆԸ):

ՍԱԼԷՄՆԸ - տեն ՍԱԼԱՄ(ՆԸ):

ՍԱԼԹԱՆԱԹ - տեն ԹԱՐԱՆԷԹ:

ՍԱԼԼԱՄԱ - գ. Տանիքի ոչ շատ
հաստ գերան: Էրկու օրըմը սալամա յըն
պէրալ, դաբուրդա յըն պէրալ, ըշկօլէն
կըլծիք վեր կանալ... (ՅԲ, 351):

ՍԱԼԼԱՄԱ - մ. Ազատորեն, համար-
ձակորեն: Մին քանէ քանդիրքազնէ քէզ
օղտու տէղ ըն տիրալ, պէռնըմ ըն,
նորանք էլ կըլխավը յեր ինքմ, սալանա,
սալանա քըշըմ... (ՉՏ, Բ, 41):

ՍԱԼ-ՍԱԼ - մ. Ծերտերով, շերտ-
շերտ: Քարը սալ-սալ քանդում ա (2):

ՍԱԼՓԵԹԿԱ (ռուս. *салфетка*, գերմ.
Saliette, իտ. *salvietta*) - գ. Անձեռոցիկ: Մա-
տաղը կըտօրում ա, սալփէթկում պըտա-
տում, պիժընում (2):

ՍԱԽԱԹ (արաբ. *sakat*) - տեն ԻՆՎԱ-
ԼԻԴ:

ՍԱԽՆԱԽ/ՍԱԽՆԱԽ¹ - գ. Ցակատի
կոթին՝ շեղքի մոտ, հազգրած մետաղե
լայն օղակ: Սախնախը վեր ինի վէջ,
ցըկատէն կօթը կըճըղվէ (Բ):

ՍԱԽՍԻ (թըք. *saksa*) - գ. հվք. Ապակե
ամանեղեն: Սախսի յա ինք օնում, տա-
նում ծախում (2):

ՍԱՅԱՆԶ - տեն ՈՍՏՈՐԱՆԶ:

ՍԱՅԱՆԻ/ՍԱՅԱՆԻ (թըք. *səhər* (առա-
վտվա) - գ. Նվագի եղանակ, ցայ-
գալույսի նվագ: ... Սըհանի փըջէլիս մին
էլ տըրնում ա՛նտ հարթըն տանան տոնս
յըրկալ (2):

ՍԱՅԼԻԳ - տեն ԹԻԹԻԶ:

ՍԱՅՄԱՆ - տեն ԶԱՅՄԱՆ:

ՍԱՅՐԱՆ/ՍԱՅՐԱՆ (արաբ. *sarhad*
(սահմանագիծ) - տեն ԶԱՅՄԱՆ:

ՍԱՂ (թըք. *sag*) - ած. 1. Ողջ, կենդա-
նի, առողջ: Վըր տըրնում ա՛նտ նծ-
քանը սաղ ա, լիզին կապ ա ինզում...
(ՅԺՅ, VII, 25): 2. Ամբողջ, բոլոր: Ընդը-
ղան վըր յէշում ըս, սաղ Դարաքաղըն
ըրվամ ա (ՆԼԴԺԲ, 146): 3. Չվնասված
(չկոտրված, չճաքած), ամբողջ: Չըվալը
պէնում ա, տըրնում սախսին կոտորա-
տած, մինակ մին ըստաքան ա սաղ (2):

- Սաղըն ըղնէլ - 1. Իսկությունը
պարգել, լիվ տեղեկանալ: Թաքավըր
վեր սաղըն ա ըղնում, հըրամանք ա
տամ, վեր վէգիրին կըլծիք կըտըրին
(2): 2. Փորելով հասնել հողի կարծր
շերտին: Փընթամէտը Էնքան բիդի
քանդիս, վեր սաղըն ըղնիս (Բ):

- Սաղ ըս՝ խըրտէտ ըս, կաղ ըս՝ կըրտէտ
ըս - Օգուտ՝ շահ բերողը սիրո եւ հար-
գանքի է արժանանում, չբերողը՝ ատե-
լություն:

- Սաղ թիքան/պատառը անգուճը/
կըռէքը թօղնէլ - տեն ՍըԹ թիքան ան-
գուճը թօղնէլ:

- Սաղ թիքան/պատառը անգուճը/
կըռէքը մընալ - տեն ՍըԹ թիքան ան-
գուճը մընալ:

- Սաղ ինիս - տեն ԱՊԸՐԻՍ:

- Սաղ վըր - Ածովի՝ լցնովի հող: Սաղ
վըրդումը ճըղգօրէ չի անալ կան (2):

ՍԱՂԻ (արաբ. *sagā*, պրս. *sagī*) - գ.
Գինեմատակարար, մատուցակ: Սաղին
հըսցընում չար, թա կինին պիրի (2):

ՍԱՂԼԱՄ (թըք. *saglam*) - տեն ՍԱՂ (3):

ՍԱՂ-ԿԱՂ - տեն ՍԱՂ-ՍԸՐՈՎԸ:

ՍԱՂ-ՍԸՐՈՎԸ - ած. Բոլոր (մարդ-

կանց մասին): Սաղ-մըրած հիշկան
մարթ կա, վեր թուփ տըրնան, կարել չըն
ըտըրա ծքտան կան (2):

ՍԱՐԱՌԱՍ/ՍԱՐԱՌԱՍ/ՍԱՐԱՌԱՍ (գրք.
սաղմոս, հուն. *psalmos*) - գ. Կրոնական
երգ՝ աղոթք, սաղմոս: Դէ, տառ չի
ճինանչում, վըր սաղմոս կարթի...
(ՅԺՅ, VII, 250):

ՍԱՐԱՌԱՍ - տեն ՍԱՐԱՌԱՍ:

ՍԱՐԱՌԱՍ - տեն ՍԱՐԱՌԱՍ:

ՍԱՂ-ՍԱԼԱՄԱԹ - տեն ՍԱՂ-ՍԱԼ-
Լ(Ը)ՄԱԹ:

ՍԱՂ-ՍԱՂ - մ. 1. Կենդանի վիճա-
կում: Փըռնում ըն, ըտըրան սաղ-սաղ
քըցում փօսը, վըրդ ածում կըլխէն (2):
2. Բոլորը միասին: Ըննումըն էլ սաղ-
սաղ իծծուն մարթ ա իննում (2):

- Սաղ-սաղ ըլըբաստըրակ փըռնօղ -
ճարպիկ: Սաղ-սաղ ըլըբաստըրակ
փըռնօղ տըղա յա մեր կօրէնը (Բ):

- Սաղ-սաղ թաղէլ - Բարոյական մեծ
վնաս հասցնել, մեծ տառապանք պատ-
ճառել, տանջել: Բիդասըլ ժառանգը
հօրը-մօրը սաղ-սաղ կըթաղէ (2):

ՍԱՂ-ՍԷՅՐՈՒ - տեն ՍԱՂ-ՍԱԼ(Ը)-
ՄԱԹ:

ՍԱՂ-ՍԱԼ(Ը)ՄԱԹ/ՍԱՂ-ՍԱԼԱՄԱԹ
(թըք. *sag selamet*) - ած., մ. Կատարելա-
պես առողջ, ողջ եւ առողջ: Քընում ա
հօրը տօնը, տէսնում՝ լօխ սաղ-սըլմաթ...
(ՅԱԲ, 15, 68):

ՍԱՂԻԻ/ՍԱՂԻԻ (թըք. *sagri* (զավակ)
- գ. 1. Էջի՝ ձիու՝ ջորու զավակ: ... Ծիլին
սաղորուն չափալ ա, քէցալ ախճիգը
տիրան թանքին, յէկալ նորանց տօն
(ՅԺՅ, VI, 34): 2. Էջի՝ ձիու՝ ջորու զավակի
մորթուց պատրաստած կաշի: Քինամ
ա դիքանան սաղորի իք օնում, տամ
սապօժիգին (2): 3. ած. Այդ կաշուց
պատրաստած՝ կարած: Մին ճօխտ կա-
նաչ ճանգի սաղորի չըմօշկ ա կարում,
մին փույթ ցօրնալ փօխում (2):

ՍԱՂԻԻ - տեն ՍԱՂԻԻ:

ՍԱՂԻԶ - տեն ՍԱՂԻՆԶ:

ՍԱՂԻՆԶ/ՍԱՂԻՆԶ (թըք. *siciz*) - գ.
Ծամոն: Խօխէնքը սաղունծ շատ ըն
սիրիս (Բ):

- Սաղունծը կ'ուղանալ - Սիրտը
շահել: Անարիմ Ծիլկան, դէվին մօրը
սաղունծը կ'ուղանում ա, նըստա լօխ
գնդում (2):

ՍԱՂՈԼ (թըք. *sagol*) - տեն ԱՊԸՐԻՍ:

ՍԱՄԱ - ած. Պարզամիտ, միամիտ:
Էտքան սամմ մարթ, հունցը մեր Ար-
սէմըն ա, վէշ մին տըր ինի չի (Բ):

- Սամմ տըռոն - Պարզամիտ՝ միա-
միտ անձ: Էտ սամմ տըռոնը, կընեգը
հինչու ասում ա, հըրվատում ա (2):

ՍԱՍԱԼՈՏ (*ռուս. самолёт*) - տեն ԱՅՐԱՊԵԼԱՆ:

ՍԱՍԱԿԱՏ (*ռուս. самокат*) - գ. Անվավոր սայլանման հարմարանք, որի վրա կանգնելով կամ նստելով՝ երեխաները հրում եւ առաջ են շարժվում: Հայրը կըզնվում ա, խուխեն սամակատը կուտըրհատում (2):

ՍԱՍԱՂԱԶԻ - տեն ՇԱՍԱՂԱԶԻ:

ՍԱՍԱՍՎԱԼ (*ռուս. самосвал*) - գ., ած. Ավտոմատորեն բեռը թափող (ավտոմեքենա): Սամասվալով դում ա կըրում, պիրում հըղըցը կոխկեն վեր ածում (2):

- Սամասվալ անել - Ավտոմատորեն բեռը ավտոմեքենայի թափքից թափել: Սամասվալ ա անում, լոխ վեր ածում հըղըցը մաշին (Բ):

ՍԱՍԵ/ՍԱՍԵԳ (*գրբ. սամի*) - գ. Լծի երկու ծայրերի զույգ անցքերից անցկացվող եւ լծկանի պարանոցը երկու կողմից գրկող փայտե զույգ ձողիկներից յուրաքանչյուրը: Սամեն ա լիւծը պահում (2):

- Սամուն տակեն տինիլ - Սանձահարել, կարգի հրավիրել, դաստիարակել: Ռանչպարը ասում ա.- Թաքավերըն ապըրած կենա, էտ կընգանը մին ամսավ ինձ տո՛, սամուն տակեն տինիլ, վեր քը՛գ էլ ըտի ջողար չի տա (2):

ՍԱՍԵԹ/ՍԱՍԵԹԹ (*գրբ. սամիթ*) - գ. Հովանոցավորների ընտանիքին պատկանող բանջարաբույս, սամիթ: Սամէթը լավ վը՛տ օնէ (Բ):

ՍԱՍԵՐ/ՍԱՍԵՐ - տեն ԿԸԹՆԸ-ԿՈՐԷԿ:

ՍԱՍԵՐ - տեն ՍԱՍԵ:

ՍԱՍԵԹ - տեն ՍԱՍԵԹ:

ՍԱՍԵՐ - տեն ՍԱՍԵՐ:

ՍԱՍԹ - տեն ՍԱՍԹ:

ՍԱՍԹ/ՍԱՍԹ (*արաբ. semt (ուղղություն, թրք. semt (կողմ)*) - գ. 1. Նպատակահարմար եղանակ, հնարք, հնարանք, միջոց: Շատ ա օգում ըտըղատ տոն կա, ամմա սամթը գոնում չի (2): 2. Կողմ, որոշ ուղղությամբ ընկած բնակավայր: Փըսըկվելի վախտը կամ ա, ամմա էտ սամթերքումը ախճիգ չի կար, վեր նըհէտը փըսակվեր (ՀԺՀ, V, 439):

- Սամթավը ընցընել - Մեկի՝ մի բանի հետ համեմատվել՝ մրցել, մեկին նեղել: Էտ կընէգը էնքան դոջաղ ար, վեր վէշ մին տըղամարթ կարում չար ընդըրա սամթավը ընցընէ (2):

- Սամթը ըղնել - Հարմար պահ ստեղծվել: Սամթըն ա ըղնում, մին ըըբաստըրակ ա վեր քըցում (Բ):

- Սամթը քըթենալ - Հարմար ձեւը՝ միջոցը գտնել: Սամթը քըթամ, ըսքըսից արտը հընձիլը (2):

- Սամթը քըցիլ - Հարմար պահը որսալ: ... Սամթըն ա քըցում, մին մարթու անա հըրցնում... (ՀԱԲ, 15, 67):

ՍԱՍԿԱ - տեն ՍԱՆԿԱ:

ՍԱՍԿԱԼ - գ. Լծի վրայի անցքերը՝ սամիները անցկացնելու համար: Սամեն օգում ա քըցի սամկալը, կարում չի (2):

ՍԱՍՍԵՄ - տեն ՍԱՎՍԵՄ:

ՍԱՍՍԵՆ - տեն ՍԱՎՍԵՄ:

ՍԱՍՄԻՐ (*պրս. samur (սամուր)*) - ած. Սամուրի մորթուց կարած: Մալըս, մոլըքըս էս ախճիկ, սամմուր քոնքըս էս ախճիկ... (ԼՂԲ, 156):

ՍԱՅԱ (*պրս. sāda, թրք. saya*) - ած. 1. Անգարը, վրան չգրած: Մին սայա թոխտ ա յօր օնում, նամակ կիրում տըղէն յըրա (2): 2. Միօրինակ, առանց այլ՝ հատկապես օգտակար բան պարունակելու: Պիրում ա օխտը պէռն էլ սայա քաքոտ անում, մաչը տերտակ (ՀԱԲ, 15, 59): 3. տեն ՍԱՄԱ:

ՍԱՅԱՐ (*թրք. sayad (որսորդ)*) - տեն ՌԻՍԱ:

ՍԱՅԱՐ (*թրք. sayğā*) - 1. ած. Ուշադիր, զգույշ, զգոն: Էտ չուբանէն էլ մին լավ սայաղ ջօն ա ինում (2): 2. մ. Ջգուշաբար, զգուշորեն: ... Սայաղ առաչ ա քընում՝ չօրս անգոնըն խըըշկօտելավ... (ՀԱԲ, 15, 128):

- Սայաղ ինիլ/կէնալ - 1. Ուշադիր լինել, զգույշ՝ զգոն լինել: Արմէնը սայաղ կացավ, ախից.- Ղանրվիշ բաբա, առաչ տու պար յէկ, յէտավ յէս (ՀԺՀ, V, 148): 2. Հսկել, պահպանել: Հիրըվանէն կավը կոնը կերավ, հիրըվանը ուրան կըվէն յըրա սայաղ կացավ (2):

ՍԱՅԱՂԱՍԻԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Սայաղլամիշ անել - Զգուշացնել, վտանգի՝ վատ հետեւանքի մասին հիշեցնել՝ տեղեկացնել՝ ակնարկել: Ղանրգին վախըն ա, մըտածըմ.- Հանրանք մըծացալ ըմ, Աստված ինձ սայաղլամիշ ա անում, վեր էլ շօր կըրէլիս նը՛ստա կուղանամ վէչ (ՀԺՀ, VII, 384):

- Սայաղլամիշ ինիլ/կէնալ - տեն Սայաղ ինիլ:

ՍԱՅԱ-ՍԸԲԷ - Մեկակյաց ու անհոգ, առօրյա հոգսերից ազատ: Սայա-սըբէ կընէգ ա Սարգուշան. վէչ մարթ օնէ, վէչ խօխա (Բ):

ՍԱՅԱ-ՍԸԼԸՆԳԷ - 1. տեն ՍԱՄԱ: 2. տեն ՏԵՐՏԱԿ(4): 3. տեն ՇԸՐ (2):

ՍԱՅԱ-ՍԸԲԸԼԸՐԸՐԱՆ - ած. Մերկ, կողոպտված: Ղըջըղնէն էտ սայա-սըբըլըրան մարթին կըպօտում ըն, ըխպիրին ղըրաղէն վեր քըցում, ուրանք քիւնամ (2):

ՍԱՅԻ - գ. Տանձի տեսակ: Սային քախճըր տանձ ա (Բ):

ՍԱՅՍԱԶ (*թրք. saymaz (անուշադիր)*) - 1. տեն ԱՆԸԶԱՎԱ: 2. տեն ՍԱՄԱ:

ՍԱՅՄԻՇ (*թրք. saymak*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սայմիշ անել - Ուշադրություն դարձնել, հաշվի առնել: Քօռօղլին տըրան քըմականը տոն մին էրկու հէտ թօփուգավ թըխում ա, տա սայմիշ չի անում... (ՀԺՀ, VII, 186):

ՍԱՆ (*թրք. sen (դու)*) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սան դէմն - տեն ՏՈՒ մէլ ասել: Սան դէմն չըղանը վեր մին ճօտ ա փըռնալ, սաղ ճօտերը թուխսըկանը նըհէտը տարալ ա (ՀԺՀ, VII, 383):

ՍԱՆԱՐ (*արաբ. sened*) - գ. Պարտամուրհակ: Սաննըղ ջուբան տոն ա օնում, նըհաշ տամ (2):

ՍԱՆԱԹԸՐ/ՍԱՆԱՏԿԱՐ (*պրս. sánā-tgār, թրք. sanatkār*) - գ., ած. Արհեստավոր, վարպետ: Պուճուր ախպերը հըսընըմ ա մին քաղաք, մին սաննաթըմարի քըշտի կօրծ անըմ (ՀԺՀ, VI, 102):

ՍԱՆԱՍ-ՆԱՆԱՍ - տեն ՆԱՆԱՍ-ՍԱՆԱՍ:

ՍԱՆԱՏԿԱՐ - տեն ՍԱՆԱԹԸՐ:

ՍԱՆԳԱՆ - տեն ՏԱՐԱ:

- Սանգան տալ - տեն ՏԱՐԱՆ:

ՍԱՆԳԱՐ¹ (*թրք. sangaar (խրամատ, ամրություն)*) - տեն ՊԵՐԹ:

ՍԱՆԳԱՐ² - 1. գ. Հանգիստ՝ խաղաղ վիճակ: Հինչ ըս ամմեն օր կամ մեր սանգարը խընգարում (Բ): 2. ած. Հանգիստ, խաղաղ: Սանգար քըշեր ա (Բ):

ՍԱՆԳԱԼԸՐ - գ. Հանգստություն, խաղաղություն, անդորրություն: Մարթը ասմա.- Ա կընէգ, հազըր սանգըլըղ ա, յը՛ր կաց, քիւնիսը բաղը, թօթ օտիսը (2):

ՍԱՆԴ (*գրբ. սանդ*) - գ. Մեջը փորած քարե՝ փայտե՝ մետաղե հարմարանք, որի մեջ լցնելով հատիկներ, աղ եւն՝ թակիչով ծեծում եւ մանրացնում են: Այուն մին լավ սանդ ա իլան՝ կաղնու սըվօցա շինան (Բ):

ՍԱՆԴԱԼ (*գրբ. սանդալ*) - գ. Առանց կրունկի թեթեւ ոտնաման: Սընդըլնէն հանըմ ա, նի մընում տօն (2):

ՍԱՆԴԵՐԸ/ՍԱՆԴՐԸ (*հոգև. գրբ. սանտր-ի՝ սանտերք (սանտեր)*) - գ. Տախտակից սարքած եռանկյունաձեւ հարմարանք՝ վերելի մասում երկու շարք մետաղյա սուր ատամներով, որով բուրդ՝ բամբակ եւն են զգում: Մարթը տըղան յեր ա կընըմ, չըխարակը, սանդերքը թօղ անըմ, քըցըմ հայաթը, կուտարտըմ... (ԼՂԲ, 372):

- Սընդերքան վեր ածել - Տեղի տալ, գիշել: *Բօլ ա, հիշկան կոխկըհըստօթուն ըս ըրալ, սընդերքան վեր ածե (Բ):*

ՍԱՆԴՐԸ/ՍԱՆԴԻՐ (գրք. սանտր, սանդր) - գ. 1. Մագերը սանդրելու հարմարանք, սանր: *Լըհա սանդրը յօր ա ունես, թա մնագերը սանդրե, ըսկեսուրը քըմըկան ծըկըլթամ ա (Ձ):* 2. տեն ՅՈՒՊՈՒԴ:

- Սընդըրու իրըս չի տըսալ - Ասում են շատ զգգգված՝ խճճված մագերի մասին:

ՍԱՆԴՐԸԼ/ՍԱՆԴՐԸԼ (գրք. սանտրեմ) - նբ. 1. Սանրով մագերը հարդարել: ... *Կօրծը թօղալ ա կեսատ, հիլվին ըռըշկին վընը կացալ, վեր մագերը սանդրե (ԱԱ, 68):* 2. փխբ. Տեղանքը ամենայն մանրամասնությամբ զննել: *Սաղ ծըմակը սանդրում ըն, ըտի ծառ քըթենում չըն (Ձ):*

ՍԱՆԴՐՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՍԱՆԴՐԸԼ-ի:

ՍԱՆԴՐԸ - տեն ՍԱՆԴԵՐԸ:

ՍԱՆԴԻՐ - տեն ՍԱՆԴՐԸ:

ՍԱՆԴՐԸԼ - տեն ՍԱՆԴՐԸԼԸ:

ՍԱՆԴՐՈՒՄ - տեն ՓԱՆԸՔԱՆ:

ՍԱՆԴՐՈՒՐ - տեն ՍԱՆԴՐՈՒՐ:

ՍԱՆԴՐՈՒՐ/ՍԱՆԴՐՈՒՐ (արաբ. sandūq, պրս. sāndağ) - գ. 1. Սնդուկ, արկղ: Պանրեն բանգան էլ տինըմ ա սընդօղմը, յետնան քինըմ (ԼԴԲ, 354): 2. տեն ՂՈՒԹԻ: *Էն մին ախճիգըն էլիա սընդօղեն թըխից, մէյիղը սըղացալ (ՅԺՅ, V, 372):*

ՍԱՆԿԱ/ՍԱՄԿԱ (ռուս. санки) - գ. Սահնակ: *Խօխէնքը, մարթա մին սանկա յեր կալւած, պիցըրանում ըն թումբը (Ձ):*

ՍԱՆՋԵՐ - տեն ՍԱՆՋԵՐ:

ՍԱՆՋԵՐ/ՍԱՆՋԵՐ/ՍԱՆՋԵՐ/ՇԱՆՋԱՐ/ՇԱՆՋԱՆ (թըք. sanjağ) - տեն ԲԸԼԱՓԿԱ:

ՍԱՆՋԵՐ - տեն ՍԱՆՋԵՐ:

ՍԱՆՋՈՒ/ՇԱՆՋՈՒ (թըք. sanja) - գ. Որովայնի սաստիկ ցավ՝ գալարում: *Սանջուն մարթ կըսպանէ (Ձ):*

- Սանջու անել - Որովայնը սաստիկ ցավել՝ գալարվել: *Դըրդին ասում ա.- Լալ չըմ, փօրըս սանջու վա ընէս (ԱԱԶ, 11):*

- Սանջու տըհնալ - Որովայնի սաստիկ ցավ՝ գալարում ունենալ: *Էջը սանջու տըհնալ, ըստակից (Բ):*

ՍԱՆՏԻՄ(ԵՏԸՐ) (ռուս. сантиметр), ֆր. centimètre, իտ. centimetro) - գ. Մետրի մեկ հարյուրորդական մասը, սանտիմետր: *Էս տախտակը օխտը սանտիմետրը հըստօթուն օնէ (Բ):*

ՍԱՉ (թըք. saç (մազ) - տեն ԾԱՍ՝(1):

ՍԱՊԱԹԿԱ (ռուս. сопатка) - տեն ԶԱՐԹԱՄ:

ՍԱՊԱՆԻՏ/ՍԱՊԱՆԻՏ - ած. Օճառ

քսած, օճառոտ: *Սապընուտ ծիրքերալ հաց ա կըստօրում (Բ):*

ՍԱՊԱՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սապը անել - Համբերել: *Տընատարը ասում ա.- Պատառ սապըր ըրա, մինչըվ հավը իփի (Ձ):*

ՍԱՊԱՆԿ (ռուս. соплняк) - տեն ԼԱԿՈՒՏ (3):

ՍԱՊԱՆԻՏ - տեն ՍԱՊԱՆԻՏ:

ՍԱՊԱՆԻՆ (գրք. սապոն) - գ. Օճառ: *Ջառչին քըցիւմ ա, ժուղուկութեն ծէն տամ, քանկիրը սապոն քըսել տամ, վըր վեգիրին կախ տան (ՅԺՅ, VII, 131):*

- Սապոնը ծակած, մաջան տոնս յըկած - Շատ մաքուր: *Շօր, հինչ շօր, հանցա սապոնը ծակած, մաջան տոնս յըկած (Ձ):*

- Սապոն տալ - 1. տեն ՍԱՊԱՆԻՆ: 2. տեն Վըն նի մըննել:

ՍԱՊՕԳ/ՍԱՊՕԿ (ռուս. сапогу) - գ. Ճտքավոր՝ երկարաճիտ կոշիկ: *Մին ճօխտ լ'ավ սապօգ ա կարում, տամ ըտըրան (Ձ):*

ՍԱՊՕՏԻԿ/ՍԱՊՕՏԻԿ (ռուս. сапожник) - գ. Կոշկակար: *Սապօտիգը ասմա.- Էրկու օրանը յըտը վընըմաներըտ հազըր ա ինանկան, կըկաս տանիս (Ձ):*

ՍԱՊՕՏԻԿՕԹՈՒՆ/ՍԱՊՕՏԻԿՕԹՈՒՆ - գ. Կոշկակարի արհեստը, կոշկակարություն: *Սապօտիգօթունը լ'ավ փէշակ ա, վեր կարիս սըվըրիս (Ձ):*

ՍԱՊՕՏԻԿ - տեն ՍԱՊՕՏԻԿ:

ՍԱՊՕՏԻԿՕԹՈՒՆ - տեն ՍԱՊՕՏԻԿՕԹՈՒՆ:

ՍԱՊՕԿ - տեն ՍԱՊՕԳ:

ՍԱՋ՝ՇԱՋ՝ (թըք. saj) - գ. Մի երեսը՝ ուռուցիկ, մյուսը՝ գոգավոր թիթեղյա տապակ՝ վրան խմորեղեն թխելու կամ ընդեղեն բովելու համար: *Ճընգանլիլ հացը սաջէն յըրա բիդի թըխիս, վեր լանգնիս ինի (Բ):*

- Սաջավ աղանձ անել, մընընուցավ պիժընել - Շատ երեխաներ ունենալ: *Խըհըդը հինչ ա'նէ. սաջավ աղանձ ա անում, մընընուցավ պիժընում, կարում չի թաթը կօթեն հըսընէ (Բ):*

- Սաջեն ընգած ցօրեն - տեն Սաջու մաջի լօք տալիս պէկլւն:

- Սաջեն թըխել, խընձուղկօթեն օտել - Գործը հապշտապ կատարել, արագ վերջացնել: *Դէ, դիլգար Կարօն էլ ճօկ ուստա յա. սաջէն թըխում ա, խընձուղկօթեն օտում (Ձ):*

- Սաջու մաջի լօք տալիս պէկլւն - Տաքարյուն, անհանգիստ, չարաճճի մարդ: *Մեր Սիմօնը սաջու մաջի լօք*

տալիս պէկլւն յա (Բ):

- Սաջու սիսըն - տեն Սաջու մաջի լօք տալիս պէկլւն:

ՍԱՋ՝ - 1. տեն ԺԱԺ: 2. տեն ԾԸՌԱՇԱՋ:

ՍԱՋԵՆ - տեն ՍԱԺԵՆ:

ՍԱՋԻՆ - տեն ՍԱԺԵՆ:

ՍԱՌ - տեն ՍԱՌՆԸ:

ՍԱՌԱԾ - ած. 1. Անտարբեր, անարտահայտիչ, սառն: *Սառած աշկեր օնէ (Բ):* 2. Անկենդան, անկիրք, դանդաղաշարժ, թմրած: *Սառած հարթն ա Դըլանց հարթը (Բ):*

- Սառած լօկ/ճանջ - Անկենդան՝ անկիրք՝ դանդաղաշարժ՝ թմրած անձ: *Էտ սառած լօկը մինչըվ հաց ա շինում, օրը մըթնում ա (Բ):*

- Սառած մընալ - Զարմանքից՝ հուզմունքից՝ վախից եւն քարանալ՝ քար կտրել: *Թաքավէրը ըտըրան վեր ըտի սաղ տըսնում ա, մընամ ա սառած (Ձ):*

ՍԱՌԱԾ-ՍԱՐԸՐ(Թ)ՆԱԾ - տեն ՍԱՌԱԾ:

- Սառած-սըքըռնած մընալ - տեն Սառած մընալ: *Հըրսընքավէրնէն մընըմ ըն մարթ մընացած, սառած-սըքըռնած... (ՅԺՅ, V, 205):*

ՍԱՌԱՍՏ - ած. 1. Ամուր, ամրակազմ: *Սառաստ ջան օնար էտ չօբանը, վէշ միլը կարում չար ըտըրա յըխնէ (Ձ):* 2. Բարեհնչուն, քաղցրահնչուն: *Էտ ախճիգը սառաստ սնն օնէ, վեր յըրք ա ա-տում, լօխ մընում ըն քար կըտըրած (Ձ):*

ՍԱՌԵԼ - տեն ՍԱՌՉԻԼ:

ՍԱՌԸ - տեն ՏՕՐՏ:

ՍԱՌԻՆՋ/ՍԱՌԻՆՋ (թըք. sarnic (սափոր) - գ. Պղնձե աման: ... *Էն ա ինում մին սառինջ փանջանէն տիրած (ՅԱԲ, 15, 107):*

ՍԱՌԻՆՋ - տեն ՍԱՌԻՆՋ:

ՍԱՌՆԸ/ՍԱՌ (գրք. սառն) - գ. 1. Սառելով կարծր վիճակի փոխարկված ջուր: *Սառնը հիլըցընում ըն, չայ քըցիւմ (Ձ):* 2. Սառած ջրից գոյացած համատարած զանգված: *Սառնէն յըրա շօռ կ'անիս սայաղ բիդի կէնաս, վեր սըլկըհիս վէչ (Բ):* 3. Սառուցի կտոր՝ լույս: *Տիլըրան սառնը ընգավ կըլիսէն, կըլծիսը ճըղից (Ձ):* 4. փխբ. Չափազանց սառը՝ ցուրտ բան: *Մէլիքին ըխպիրին ճիւրը սառն ա, սառնը (Բ):*

- Սառնավը քիսնօղ դանա - Ասում են զգուշորեն քայլող մարդկանց մասին: *Հայրօն սառնավը քիսնօղ դանա յա, սըլկըհիլ չի (Բ):*

- Սառնէն կիրիլ, ըրէվէն տեմ անել - 1. Անուշադրության մատնել, ասածը չկատարել: *Իզէն հօրը անգուճ չի օնում,*

սառնեն կիրում ա, ըրեվեն տեմ անում (2): 2. Անիմաստ՝ միամիտ գործ ձեռնարկել: Գալսփոր էտ քորքարուտ տափումը հինգ բոստան բիրի անե. սառնեն կիրում ա, ըրեվեն տեմ անում (Բ):

- Սառնը կոտորվել - Վերաբերմունքը՝ դիրքորոշումը են փոխվել, ջերմ հարաբերություն հաստատվել: *Էտ օրանը յո՛ւր տառնը կոտորվում ա, մրթթկընեգ էլիա ըսքըսում ըն սերավ ապրել (2):*

- Սառնը քորթնունք պատել - 1. Խիստ վախենալ: *Կըրսկանը վեր արջին տը՛սավ, սառնը քորթնունք պատից (2):* 2. Մեռնելու շեմին լինել, հոգեվարքի մեջ լինել: *Վեր սառնը քորթնունք պատից, կըրծի ընգեն, վեր Սաղին մը՛ռնում ա (2):*

ՍԱՌՉԻԼ/ՍԱՌԵԼ (գրք. սառչիմ) - չք. 1. Սառչիվ կերածվել, սառչալին վիճակի փոխարկվել (հեղուկների մասին): *Ուռթանան յո՛ւր ըն կենում, տը՛սնում վիրի ճո՛ւրը սառչած (2):* 2. Սառչի շերտով պատվել: *Տափերը սաղ սառալ ա (Բ):* 3. Սաստիկ մրսել, ցրտից վնասվել: *Մանկերը սառալ ա, կարում չըմ, թա մին պեն կիրիմ (Բ):* 4. Սաստիկ ցրտից մարմինը փայտանալ՝ մեռնել: *Էրկու օրանը յո՛ւր քինամ ըն, տը՛սնում՝ ծըմակումը սառալ ա, մը՛ռալ (2):* 5. Ջերմությունից՝ մարմնի տաքությունից զրկվել: ... *Յե՛ղմ ըն, տը՛սնըմ հրդեցը մաջին մին փօսում մին օխծը սառած, ծըլծալված... (ՅԺՅ, V, 249):* 6. Տաքությունից զրկվել, պաղել: *Չայը վեր սառչից, էլ հինգ կա՛նին (Բ):* 7. փխբ. Անարտահայտիչ դառնալ: *Էլ առաջվա Մարյանը չի, աշկերը սառալ ա (Բ):* 8. փխբ. Աշխուժությունը՝ եռանդը կորցնել: *Մուքի դային սառալ ա, էլ առաջվա նըման չի բաղը բըջնում (2):* 9. փխբ. Մեկի նկատմամբ ունեցած զգացմունքը թուլանալ՝ մարել, անտարբեր դառնալ մեկի նկատմամբ: *Ըտի էլ էտ տըղան էտ ըխճըկանան սառչում ա (2):* 10. փխբ. Ծշմել, քար կտրել (զարմանքից, հուզմունքից, վախից են): ... *Պառավը մին հենց ճըղ-ղաց, վեր կատուն սառավ... (ՅԺՅ, V, 147):*

ՍԱՍ (թթթ. ses) - գ. 1. Չայնալարների թրթռումից առաջացող մարդկային ձայն՝ հնչյուն: *Յնրը հըռնացե տըղեն սնսը ըսկանում ա, վագ տամ (2):* 2. Օդի մասնիկների մեխանիկական ներգործությունը մարդու լսելիքի տատանումների վրա: *Ըրօտուցեն սնսը մեգ լափ սըրտաճաք ըրավ (Բ):* 3. Չայնալարների հնչեղությունը որպես երգային արվեստի ֆիզիկական-սոցիալական նյութ: *Աշըղ Առըստամեն քախծըր սնսը լօխճին*

տուր ար կամ (2): 4. Անշունչ առարկաների արձակած յուրահատուկ հնչյունը: *Կը՛վաթը վեր ա ըղնում, սնսին յըրա պառավը դաստի գնորթանում ա (2):* 5. Կենդանիների արձակած ձայնը: *Կավը պըռննչում ա, տարը սնսին յըրա քինամ ա (2):* 6. Երաժշտական գործիքի արձակած հնչյուն: *Քամանչին սնսը լօխճին լիցըցընում ա (2):* 7. փխբ. Լուր, տեղեկություն: *Պառավը թա.- Էրկու տարե յա, հինգա տըղաս քը՛ցալ ա, վեշ մին սնս չի կա, էն ըմ նըգնարն մըռնելիս (2):* 8. փխբ. Համբավ, հոջակ: *Մը՛հէտ ըտըրա սնսը ըսկընաս ա մին խէլունք փըրանսյացի, կաս ա, վը՛ր ըտըրան փորցի (ԼՂԲ, 381):* 9. փխբ. Արտահայտվելու՝ ելույթի իրավունք: *Ծը՛րք ա պիցըրըցընում, վեր ինքըն էլ խօսե, նախազան թողում չի, ասմա.- Քը՛գ սնս չօնիս (2):*

- Սնս անել/ածել - 1. Խոսել, մի բան ասել: *Տնս ա կամ շինամաց, ամիա սնս չի անում, մին քարու նըստում ա, ըտըրանց ըսկանում (2):* 2. Որեւ բանի յուրահատուկ ձայն արձակել: *Էտ տըղան քօլեն քըմական կնկն սնս ա անում, չօբանը փախճում ա (2):* 3. Հնչել, ձայն արձակել: *Կարասը նի յա կամ պատեն, սնս անում (Բ):* 4. Առարկել, ընդդիմանալ, արդարանալու՝ առարկելու համար պատասխան տալ, բողոքել (հիմնականում գործածվում է ժխտական ձեռով): *Ըսկեստըրը հըրթենէն շատ ար անէսկ տամ, ամմա հարթենըր սնս չին անում, վախում ին (2):* 5. *տեն Ծեն տալ (1):*

- Սնսնով ըղնել - Չեղած տեղից ձայներ լսել: *Կընէգըն ասում ա.- Ա՛ մարթ, ծէն տըվօղ չի իլնլ, հնլքնթ սնսնով ըս ընգալ (2):*

- Սնսը աշխարքը/ասմանը/երգինքը քըցիլ - 1. *տեն* Սնսը կըրծիք քըցիլ: 2. Ի լուր ամենքի բարձրաձայն հայտարարել: *Ուրանը քըշէր-ցիրէկ ուրանց մարթունցը նըհէտ չըմըմ ըն տամ, յես մին մարթու կօխկալ անց ըմ կենում, սնսը ասմանըն ըն քըցում (ՆԱԲ, III, 149):*

- Սնսը ըշխարքավ(ս) մին անել - *տեն* Սնսը աշխարքը քըցիլ:

- Սնսը ընգուճումը մընալ - Անընդհատ վերհիշել, միշտ թվալ, թե լսում է: *Ընդըրա սնսը մինչը՛վ ըսօր էլ ընգուճումըս ա մընացալ (Բ):*

- Սնսը կըրծիք քըցիլ - Բարձր ու անդուր ձայնով խոսել՝ գոռալ՝ երգել՝ լացել՝ մոռնալ են: *Կամ ա մին մըթին ծըմակ, տը՛սնում ա՝ մին էք՝ ասլան սնսը կըրծիքըն ա քըցալ... (ՅԺՅ, VI, 137):*

- Սնսը կըտըրել - 1. Լռել, սկզվել, այլևս չխոսել՝ չլացել՝ չտրտնջալ՝ չբողոքել են: *Կընէգը, վեր մարթին ըտի կըտաղած տը՛սնում ա, դաստի սնսը կըտըրում ա (2):* 2. *տեն* Սնսը կըտըրվել: 3. *տեն* Սնսը կըտըր(ը)նել:

- Սնսը կըտըրվել - 1. Չայնը խզվել՝ նվազել՝ թուլանալ: *Խը՛ղճը էնքան լնց ա իլնլ, սծք՝ ա ասալ, սնսը կըտըրվալ ա (2):* 2. Չայն չլսվել, անդորոություն տիրել: *Ղուշէրը լա՛վ ծըլվըլամ ին, յերգինքը թուփայից, սնսէրը կըտըրվից (Բ):*

- Սնսը կըտըր(ը)նել - Լռեցնել, թույլ չտալ, որ խոսի՝ լացի՝ տրտնջալ՝ բողոքի են: *Մարթը ասմա.- Էտ խուխեն սնսը կըտըրըցըրո՛ւ, մին թիքն հաց օտիմ (2):*

- Սնսը մին դժնոճ պեց անել/պեց թողնել - Մեռնելիս՝ սատկելիս վերջին անգամ ձայն արձակել: *Թաքավերին կուճի տըղան օշափեն հանց տափավը յո՛ւր կամ, վեր օշափը սնսը մին դժնոճ պեց ըրավ (2):*

- Սնսը յերգինքը հըսնել/յը՛ր ինիլ - 1. *տեն* Սնսը կըրծիք քըցիլ: 2. Աստծուն լսելի դառնալ: *Պառավը էնքան աղուպկ ա անում, վեր սնսը յերգինքըն ա հըսնում (2):*

- Սնսը յը՛ր անել - 1. Սպառնազին՝ զայրագին խոսել: *Մարթը վեր սնսը յը՛ր ա անում, կընէգը տանան տոն ա կամ (2):* 2. Բողոքել, տրտնջալ: *Խը՛ղճ հարթն ա, մարթը հիշկան թակում ա, սնսը յը՛ր չի անում (Բ):*

- Սնսը յը՛ր ինիլ - Մի բանի մասին խոսվել՝ լուր տարածվել: *Կուղօթունը հունց էլ անիս, մին ա, յը՛տե-ճէլլի սնսը յը՛ր ա իննկան (Բ):*

- Սնսը պահել - *տեն* Սնսը ուրան պահել:

- Սնսը պենվալ - 1. Խզված ձայնը վերականգնվել: *Յնր սնս կըտըրվում ա, բիրի հում ծո՛ւ խըմե, վեր սնսը պենվալ (2):* 2. Համարձակություն ստանալ, համարձակորեն խոսել: *Ծատօրը խուսելիս չի իլնլ, թա ըսկանանք, միհէնգ պաշտօն ա ըստացալ, սնսը պեցվալ ա (Բ):*

- Սնսը պեց թողնել - Սկսել բարձրաձայն երգել՝ լացել՝ բղավել են: *Աշըղը վեր սնսը պեց թողից, լօխ տուս ըրեն (2):*

- Սնսը պիցըր(ը)նել - *տեն* Սնսը յը՛ր անել:

- Սնսը տաք տը՛ղա տոն կնլ - *տեն* Տըռը տաք տը՛ղա տոն կնլ:

- Սնսը տը՛ղը ինիլ - Չայնը բացված՝ չխզված լինել: *Յը՛րք ըսօղեն սնսը տը՛ղը բիրի ինիլ, վեր կարե յը՛րք ասե (2):*

- Սնսը տոն կնլ - *տեն* Սնսը յը՛ր ինիլ:

- Սանը հորան պահել/քաշիլ - տեն Սանը կըտըրել (1):

- Սանը փորան տոն կ'ան - Շատ թույլ ձայնով խոսել (հիմնականում գործածվում է ժխտական ձևով): *Տընաշինըտ հանցա ըսկի տըղամարթ չինի. սանը փորան տոն չի կ'ամ* (Բ):

- Սանը փորը ըղնել - Սսկվել, պապանսվել, խեղճանալ: *Թաքավերին մըժ տըղան օշափէն վեր տըսամ, սանը փորը ընգավ* (2):

- Սանը փորը քըցիլ - 1. տեն Սանը փորը ըղնել: 2. Շատ զգույշ լինել, վերահաս վտանգից խուսափելու համար ոչինչ չխոսել: *Կողերը, սանը փորը քըցած, յըվըջ-յավաշ նի յըն մընում էտ մարթին տօնը* (2):

- Սանը քաշիլ - տեն Սանը հորան պահել:

- Սան ինիլ - Երգեցիկ ձայնով օժտված լինել: *Էտ չուբանէն ըխճըկանըն էլ լավ սնս ա ինում* (2):

- Սան հանել - տեն Սան անել:

- Սան սանու տալ - 1. Իրար ձայնակցել: *Կընանէքը սնս սնսու վըն տամ, սօք ասում* (2): 2. տեն Խօսել մին անել:

- Սանու ըղնել - տեն Սանը կըծխը քըցիլ: *Մինը վըններան ա փըռնում, էն մինըն էլ կըխան, վրժ ծիք չըն տամ, էտ Բախշին մին սնսու վա ըղնում, հունցը կումաշը պըռընչիլիս* (2):

- Սան քըցիլ - տեն Սանը աշխարքը քըցիլ (2):

ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ - տեն ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ:

ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ/ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ/ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ (թըք. *sas-samir*) - գ. Թեթել թույլ ձայն, ձայն-ծպտուն: *Վեր տըսնըմ ա՛ սնս-սնսուր չի կա, էտ ախճիգը տոնս ա կամ, նի մընըմ ծըմակը...* (ՀԺՅ, V, 44):

- Սան-սեմուր (հ)անել - տեն Շըպտուն հանել:

ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ - տեն ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ:

ՍԱՍԱՐԸ - գ. Վայրի թռչնատեսակ: Սասարը մին մօրէի ա փըռնում, թաթընչի, շօնը յըրա յա պըրծնում (2):

ՍԱՍԻՍԿԱ - տեն ՍԱՍԻՍԿԱ:

ՍԱՍԻՍԿԱ/ՍԱՍԻՍԿԱ (ռուս. *cocucca*, ֆր. *saucusse*) - գ. Նրբերշիկ: *Միհենգ մաղազինէն էն ա սասիսկավ լըցցած* (Բ):

ՍԱՍՍԱՆԸ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սանմազ անել - տեն Սանը կըտըր(ը)նել:

ՍԱՍՍԱՆԸՈՒՐ - տեն ՍԱՍՍԱՆԸ:

ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ - տեն ՍԱՍ-ՍԱՍՈՒՐ:

ՍԱՎ - տեն ՍՕՎ:

ՍԱՎԱ - ած. Ժամանակից ուշացած, ժամանակավրեպ: *Սաղ կարունը թօռ կ'անիս, տարէն սավա յա* (Բ):

- Սավա ըղնել - Ուշանալ, ժամանակից ուշ ծնվել՝ աճել՝ բերք տալ եւն: *Բօստանը սավա յա ընգավ* (Բ):

- Սավա ճօտ - Տկար, թույլ, ոչ լիարժեք (մարդ, կենդանի եւն): *Էտ սավա ճօտը մօրը օր ա տամ, իշըդ չի տամ* (Բ):

- Սավա քըցիլ - Ուշացնել, ժամանակին ծնվելուն՝ աճելուն՝ բերք տալուն եւն խանգարել: *Էս թօռըր արտը սավա քըցից* (Բ):

ՍԱՎԶԻ - տեն ԿԻՆԶ:

ՍԱՎԷՏ (ռուս. *cogem* (խորհուրդ) - գ.

1. Խորհրդային իշխանություն: *Էտ վախտը հան սավէտը յէկալ չէր...* (ԼՂԲԶ, 280): 2. Խորհրդային Միություն: *Միհենգ մինակ Սավէտին օրէնքըն ա, վեր քիսըքնուն խօսըն մըհալ ա տինիս...* (ՀԲ, 359):

ՍԱՎԷՏԱՎԱՆ - տեն ՍԱՎԷՏԿԻ:

ՍԱՎԷՏԿԻ (ռուս. *cogemskii*) - ած.

Խորհրդային Միության հատուկ՝ վերաբերող: *Սավէցկի բանակը մըժ բանակ ա իլնլ* (2):

ՍԱՎԽՕՋ/ՍՕՎԽՕՋ (ռուս. *covxo3*) - հայվ. գ. Պետական խորհրդային գյուղատնտեսական տնտեսություն: *Սավէտին վախտը մեր սավխօզը տարանը հագար տօննա խաղու վա իլնլ հընծնէս* (2):

ՍԱՎԽՕՋՆԻԿ/ՍՕՎԽՕՋՆԻԿ (ռուս. *covxo3ник*) - գ. Սովխոգի անդամ: *Էն վախտը մեր սավխօզնիկնէն ամէսը էրկու հանրը մանէթ ըն իլնլ ըստընաս* (2):

ՍԱՎԱՆԼԱՎ - գ., ած. Խենթ, գիժ, ծուռ:

Սանվանլաճ մարթ ա մեր Ափկարը (Բ):

ՍԱՎԱՆԷ/ՍԱՍՄԷՆ/ՍԱՍՄԷՆ (ռուս.

covcem) - մ. Բոլորովին, ամբողջապես, բացարձակապես: *Թաքավերը ընդըրան ազաղըմ ա պահակութիւնա, սավսէմ տոնս քըցըմ պալատան* (ԼՂԲ, 330):

ՍԱՍԱՆՕՐՈՒՆ - տեն ՍԱՐԱՆՕՐՈՒՆ:

ՍԱՍԱՐ - ած. Որակյալ, ընտիր: *Էրկու կիլօ սատըր մէս ինք կալի* (Բ):

ՍԱՍԻՆ (ռուս. *camun*, ֆր. *satın*, հուն.

satın, արաբ. *zaitūni*, թըք. *satın*) - գ. Բամբակյա խիտ գործվածք՝ փայլուն երեսով: *Էրկու մէտըր սատին ա ինք օնում հըրթընցուկէն հը՛տէ* (2):

ՍԱՍԿԷԼ - տեն ՇԱՍԿԷԼ:

ՍԱՍՐ (գրք. սատր (Նստարան) - գ. Փայտի հաստ կոճղ, որի վրա փայտ կամ միս են ջարդում կտրտում: *Սատըր տինում ա, մէսը յըրան կըտըրում* (2):

- Սատր անել - Կտրտել, կտրատել: *Ճողողապուր սատր ըրավ, ածից թօրբան* (2):

ՍԱՍՐ-ՍԱՍՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սատր-սատր անել - Հոշոտել, բզկտել, ծվեն-ծվեն անել: *Կոնը ընգավ*

սորին, հէնգ կ'անըն սատր-սատր ըրավ (Բ):

ՍԱՐ՝ (գրք. սար) - գ. 1. Բարձունք, լեռ: *Էտ սարը էնքան պէցոն ա ինում, վեր վէջ մինը կարում չի տական յէշի...* (ՀԺՅ, V, 505): 2. Անասունների լեռնային արոտատեղ: *Վըխճըրնէն սարումը ըրածում ըն* (Բ): 3. Հովասուն տեղ, ամառանոց: *Ամընըն խօխօսըն յօր ա օնում, քինամ սարը* (2): 4. փխբ. Մեծ՝ հսկա բան: *Վեր մուտընաս ա, տըսնաս ըն, վեր օշափ ա. օշափ, հինչ օ՛շափ, մին սար* (ՀԺՅ, V, 591): 5. փխբ. Ծայր, գագաթ, վերեւ: *Ուրոնը կօտկա փըռնալ ըն, կախ իլնլ. սարիցը փըռնօղին ծէրէրըն նըղացալ ա, պնց ա թօղալ, վեր ըն տանալ, կըտըրվալ* (ՀԺՅ, VI, 275): 6. փխբ. Մեծ՝ ծանր բեռ: *Հիըրվանը թա.- Էտ սարը շըլակած ըշտըդ ը՛ս քոննում* (2): 7. փխբ. Մեծ հովանավոր՝ պաշտպան, ազդեցիկ հարազատ՝ բարեկամ: *Շնդըրա էշին հու կըկարէ չու ասէ, քըմակէն էրկու սար կա վը՛նըն կացած* (Բ): 8. ած. Լեռնային, լեռնոտ: *Խըծն-պէրթը սար տը՛ղ ա* (Բ):

- Սարան ծօրը քըշանալ/քինիլ - Ծերանալ: *Հանը պըռավում ա՛ սարան քըշանում ա ծօրը* (ՆԱԲ, 53):

- Սարան յը՛կած/քըշացած - Թարմ, քաջառողջ, առույգ, դիմացկուն: *Շնդըրա հինչըն ա՛ պառավ, հանց ա սարան յը՛կած* (Բ):

- Սարան տօն կ'անլ/քըշանալ - տեն Սարան ծօրը քըշանալ:

- Սարա փըռնած - Կոպիտ, անտաշ, անկիրթ (մարդ): *Էտ սարան փըռնածը կընգանը ամմէն օր թակում ա* (Բ):

- Սարէն ծաղէճ - Հիանալի, ճարպիկ (անձ): *Ծիկան ասէ, սարէն ծաղէճ, մին քէջա յօր կօնէ, քընի նի մըննէ ուշափէն կումը* (ՆԱԲ, 27):

- Սարէն յէշիլ, ծոնը տինիլ - Յուրաքանչյուրին ըստ նրա հնարավորությունների՝ կարողությունների՝ արժանիքների տալ՝ վարձատրել եւն: *Էտ թաքավերըն էլ շատ անթանթ թաքավեր ա ինում, սարէն յէշում ա, ծոնը տինում* (2):

- Սարէրը ըղնել - տեն Չօլէրը ըղնել:

- Սարէրը տակ անել - Տխրել, տրտմել: *Էտ խէ ըտի սարէրըտ տակ ը՛ն ըրալ, հինչ ա՛ պըտահալ* (Բ):

- Սարէրը քըցիլ - տեն Չօլէրը քըցիլ:

- Սարը կարէլ չըս չըվալումը կ'ըղիս

- Մեծ բանը հնարավոր չէ թաքցնել:

- Սարը ճըղած, մաշան տոնս յը՛կած - տեն Սարան յը՛կած:

- Սարը սարէն յըրա տինիլ - Գործը դժվարացնել՝ բարդացնել: *Տըղան հօրը*

հրէտան քինում ա հօնծ, ամմա քժմանգ ընէլին տըդ սարը սարէն յըրա յա տինում (2):

- Սար տըսնալիս էծ տընալ, ճոր տըսնալիս՝ ծոկուն - Սկզբունքային չի- նել, ամեն ինչի հարմարվել: *Իզէն հինչ տըղամարթ ա՛. սար տըսնալիս էծ ա տընում, ճոր տըսնալիս՝ ծոկուն* (Բ):

- Սարու արչ - 1. տեն Սարա փըռ- նած: 2. Հաղթանդամ եւ ուժեղ մարդ: *Դէ Խօսրօվըն էլ սարու արչ ա, էտ փանիլի- վանէն փըռնում ա, թող անում, քըցնում մօշէն քօլը* (2):

- Սարու ճաք - Շատ մեծ բան: *Էս էլ հինչ մըղամկ, սարու ճաք ա* (2):

- Սարու մընչանք - 1. Շատ մեծ, հսկա, վիթխարի: *Մին սարու մընչանք օշափ ա տոն կամ, թա- Յըս ըմ քու քըվօր կուղացալ* (2): 2. Չափազանց շատ: *Սարու մընչանք օտում ա* (Բ):

- Սարու նըման - 1. Հաղթանդամ: *Էտ լանջանք սարու նըման մարթին թաղալ ա, մինչըվ քըռասունքը տալը փըսակ- վալ իրորն լըհրէտ* (Բ): 2. Մեծ կույտ կազմած, վիթխարի (կույտի մասին): *Սարու նըման մին խօտու թայա յա ինում ըտըդ* (2): 3. Անհողողող, անընկ- ճելի, անսասան: *Սարու նըման տըղէրք ըն մեր տըղէրքը, թօրքը դալմթ կանէ, Նի կըմընէ Ղարաբաղ* (Բ):

- Սարու նըման վընընը կէնալ դըլ- վումը/քըմակէն - Մեկին ուժեղ՝ անընկճե- լի պաշտպան լինել, պաշտպանել, հովա- նավորել: *Կընէգը ամմա- Տու ինծ հինչ կըկա՛րիս անիս. իմ ախպէրք էն ըն սարու նըման դըլվումըս վընընը կացած* (2):

ՍԱՐ՝/ՍԱՐ (արս. *sar* (գլուխ) - գ. Գոր- գագործի դագազի վերին գերանը, ո- րից կախում են հենքը: *Գիթին կէսը վեր կօրծում ըն, սարան կախ ըն տամ* (2):

- Սարը լակ/տէրտակ - տեն Կըլծիք տէրտակ:

ՍԱՐ - տեն ՍԱՐ՝:

ՍԱՐԱ - տեն ՍԱՐՈՒ՛:

ՍԱՐԳԱՐ - տեն ՊԱՇՊԱՆ:

ՍԱՐԱՅ (արս. *sāray*, թըք. *saray*) - գ. Տանը կից շինություն՝ հաճախ առանց պատերի: *Ծին սըրային սոթնունան կապում ա, Նի մընում տօն* (2):

ՍԱՐԷԼ/ՍԱՐԷԼ² - կը. Լարել (հիմնա- կանում թակարդի մասին): ... *Ծըմակա- վը անց կընալիս մին սարած թալակ ա տըսնըմ՝ մին մըծ կըտօր մըս մըջին տիրան* (ԼԲԲ, 362):

ՍԱՐԹ (թըք. *sert*) - ած. 1. Թունդ, բարկ: *Թօթէն արաղը սարթ արաղ ա* (Բ): 2. Համառ, անկոտրում: *Էտ շէնին տըղըմարթիքը սարթ տըղըմարթիք ըն,*

թօղէլ ըն իրանց բաղը մարթ Նի մընէ (2): 3. Խիստ, խստաբարո, դաժան: *Ճոր խըմէլիս խընգարէլ ըն՝ մարթ ինի, թա սարթ* (ՆԱԲ, 199):

ՍԱՐԺ - տեն ԺԱՇ՝:

ՍԱՐԻՆ - տեն ՍԱՐԻՆ:

ՍԱՐԻՆ/ՍԱՐԻՆ (թըք. *serin*) - 1. ած. Հով, գով, ստվերոտ: *Սարթ ու կընէգ էտ սարին տէղը քօն ըն ինում* (ՀԱԲ, 15, 118): 2. գ. Հով՝ ստվերոտ տեղ: *Ծառին տակը մին վէշխար ա կամ, վըր սն- րինումը նըստի* (ՀԺԳ, V, 242):

- Սարին անէլ - 1. Հով լինել: *Ըսծր սարին ա ըրալ, տըսնանք Է՛քնց հունց կինի* (Բ): 2. Հովություն տալ, հովացնել: *Ամընըն էտ ծառը չուրըններէն լ՛ալ սարին ա անում* (2):

- Սարինը ըղնէլ - Տորն անցնել, հո- վություն տարածվել: *Վեր սարինը ըղ- նում ա, ջահիլ ըխճըկէրքը, կօժէրը յեր կանծ, քինամ ըն ախպիւրը* (2):

ՍԱՐԻՆԼԱՍԻՇ - Գործածվում է կա- պակցությունների մեջ:

- Սարինլամիշ անէլ - Զովություն պատճառել, հովացնել: *Էտ ախպիւրըն ա մէգ սարինլամիշ անում* (Բ):

- Սարինլամիշ ինիլ - Զովություն զգալ, զովանալ, հովանալ: *Ջահիլ ըխճըկէրք ըն, լի՛, հըսալ ըն կը՛տը, իրոր ճիրալ տուլալ, սարինլամիշ իլնիլ* (ՍԱ, 61):

ՍԱՐԻՆՕՇ (արս. *sarxōš*, թըք. *sarhoš*) - ած. 1. Քիչ հարբած, խմելով զվարթա- ցած: *Սարիսօշ մըկըռնէն ըսքըսում ըն պար կանը, յըրք ասէլը* (2): 2. Շիկա- վուն: *Սարիսօշ մագեր օնէ* (Բ):

ՍԱՐ-ԾՕՐ/ՍԱՐ ՈՒ ԾՕՐ - գ. հվք. Սարեր ու ձորեր, սարերը եւ ձորերը որպես միասնական ամբողջություն: *Էլ սար-ծօր չի թօղնում, լօխ տըղէրը շօռ ա կամ* (2):

- Սարալ-ծօրնալ ըղնէլ - տեն Սա- րալ-քօլալ ըղնէլ (ՍԱՐ-ՔՕԼ-ի տակ):

- Սարալ-ծօրնալ քըցիլ - տեն Սա- րալ-քօլալ քըցիլ (ՍԱՐ-ՔՕԼ-ի տակ):

- Սարեր-ծօրեր պիժընէլ (իրոր անա) - 1. Միմյանցից շատ հեռու լինել: *Քուրըախպեր էն ըն իրոր հասըրաթ, սարեր-ծօրեր ա պիժընում իրոր անա* (2): 2. Չափազանց տարբեր լինել: *Ըտը- րանց սարեր-ծօրեր ա պիժընում իրոր անա, մինը արթն ա, մինը՝ օղռաշ* (Բ):

ՍԱՐԿԱՎԱՔ/ՍԱՐԿԱՎԱՔ՝ (գրք. *սարկավաք*) - գ. Քահանայից կրտսեր եկեղեցական պաշտոնյա: *Հըղէնի մին սարկավաք ա ջիհում* (2):

ՍԱՐՀԱՐ - տեն ՍԱՐՀԱՐ:

ՍԱՐՀԱՍԱՐ - տեն ԲԱՇԱԲԱՇ (1): *Հան իրէք օր, իրէք քըշեր, յես ու Կափրէլ դային սարհասար քիւրմ ինք* (ՋՏ, Բ, 5):

ՍԱՐՅԱԿ (գրք. *սարեակ*, արս. *sāri*) -

գ. Ճնճղագիների կարգին պատկանող սեւաթույր չվող թռչուն: *Սարյակնէն կարունքը կամ ըն, աշունքը՝ քինամ* (Բ):

ՍԱՐՍԱՐ - տեն ՍԱՐՍԱՐ:

ՍԱՐՍԱՐ/ՍԱՐՍԱՐ/ՍԱՐՍԱՐ (թըք. *sarsak*) - տեն ԱԽՍԱԽ:

ՍԱՐՍԱՐ - տեն ՍԱՐՍԱՐ:

ՍԱՐՍԱՐ-ՍԱՐՍԱՐ - տեն ՍԱՐՍԱՐ- ՍԱՐՍԱՐ:

ՍԱՐՍԱՐՄԻՇ - տեն ՍԱՐՍԱՐՄԻՇ:

ՍԱՐՍԱՐՄԻՇ/ՍԱՐՍԱՐՄԻՇ - Գործած- վում է կապակցությունների մեջ:

- Սարսամիշ անէլ - տեն Լըղա- ճա(ն)ք անէլ:

- Սարսամիշ ինիլ - տեն Լըղաճա(ն)ք ինիլ/տընալ:

ՍԱՐՍԱՐԻ (թըք. *serseri*) - 1. տեն ԸՎԱՐԱ: 2. տեն ՍԱՅԱՐ: 3. տեն ՍԱՐ- ՍԱՐՄԻՇ: *Էտ տըղան յըր ա թըռչըմ էտ ճըտէրէն ծըվծըվօցան սարսարի իլնծ...* (ՀԺԳ, V, 23):

ՍԱՐԿԷԼ/ՍԱՐԿԷԼ² - կը. եւ չը. ՍԱ- ԲԷԼ-ի:

ՍԱՐՈՒ՛/ՍԱՐԱ - գ. 1. Փայտե ձող՝ ճիպոտ, որ տնկում են լոբո՛ւ՝ պոմիդորի եւ բանջարանոցային այլ բույսերի մոտ, որի վրա փաթաթվում կամ կապվում է բույսը: *Ցակատը յօր ա օնում, քինամ, վեր մին քանէ սարու կըտըրէ* (2): 2. Լոբու տեսակ, որի բույսը փաթաթվում է կողքին տնկած ձողի վրա: *Սարուն քախծըր ա, քանց փըրաղան* (Բ):

- Սարու տալ - Լոբու՛ պոմիդորի եւ բանջարանոցային այլ բույսերի մոտ ձող՝ ճիպոտ տնկել: *Սաղ օրը բուս- տանումը սարու յա տամ, վըստակած կամ* (2):

ՍԱՐՈՒ² (թըք. *sarə*) - տեն ՍԱՐԻՆՕՇ (2):

ՍԱՐ ՈՒ ԾՕՐ - տեն ՍԱՐ-ԾՕՐ:

ՍԱՐ ՈՒ ՔՕԼ - տեն ՍԱՐ-ՔՕԼ:

ՍԱՐՓ(Ա) (թըք. *sarəf* (օգուտ, շահ) - տեն ԼԱՅԱՐ:

ՍԱՐՓԱՐԱՐ - ած. Իր օգտին գործող: *Սարփարար մարթ ա Սարփին* (Բ):

ՍԱՐՓԱՐԱՐՕԹԻՆ - գ. Իր օգտին գործելը: *Սարփարարօթունը Ղըլանց ցըղէն տըված ա* (Բ):

ՍԱՐՓԻՆԱ (գրք. *սարփինայ*, սար- բինայ, արս. *sarbina*) - տեն ԽԷՀԱԿ:

ՍԱՐՓՈՒՇ/ՍԱՐՓՈՒՇ - գ. 1. Օղի թո- րելու հարմարանքի մաս՝ կորածե ուռու- ցիկ կափարիչ, որ դրվում է կաթսայի վրա, իսկ մյուս կողմից ամրացվում է խողովակին, որտեղով գոլորշիները անցնում են: *Սարփոնը պըղընծի յա ինում* (Բ): 2. տեն ՍԱԽՍԱԽ:

ՍԱՐՔ/ՍԱՔ (հ.ե.* *k'-ru-*) - գ. 1. Հար- մարանք, սարքավորում, գործիք: *Դնիլ- գար լիխանը սարքերը յօր ա օնում,*

հրդէ իննմ (2): 2. Անհրաժեշտ պիտոյքների ամբողջություն: Ասքմ ըն.- Տու քի-նիլ բեղիս վըսկէ ծին հորան սարքերավը պէրիս մը՛գ տաս (ՅԺՅ, V, 74): 3. Վրան մի բան գործելու հարմարանք: Սարքը տիկում ա, ըսքըսում կործէլը (2):

- Սարքա ըղնէլ - Կանոնավորությունը խախտվել: Սէլը յը՛կաւ, բօստանը սարքա ընգաւ (Բ):

- Սարքա քըցիլ - Կանոնավորությունը խախտել: Նի յա մընում տօն, լօխ խառնում, սարքա քըցիւմ (2):

- Սարքու կիւլ - Կանոնավորվել: Ան-ջախ-անջախ կործէրքս սարքու յը՛կաւ (Բ):

- Սարքու պիրիլ/քըցիլ - Կանոնավորել, կարգի բերել: Շատ ա չըրջարվում, ամիա կարում չի էտ պէնը սարքու պիրի (2):

ՍԱՐՔԵԼ - 1. տէն ՇԻՆԻԼ: 2. տէն ՋՈՐԹԱՆԵԼ:

- Սարքած ծառ - Շատ գեղեցիկ: Տօն, հինչ տօ՛ն, մին սարքած ծառ (Բ):

ՍԱՐՔԵԼ-ԿՕԿԵԼ - Նք. Ջուգել-գարդարել: Յըրթնըցուվէն սարքում ըն, կօկում, տիւս օնում (2):

ՍԱՐՔԵԼ - ած. Սարքված, կարգին, կանոնավոր վիճակում: Սարքէն տօն ա, լընա կարում ըս՛մաջին ապըրէ (Բ):

ՍԱՐՔԵԼ-ԿԱՐՔԵԼ - տէն ԿԱՐՔԵԼ-ՍԱՐՔԵԼ: Ըտըրանց մին ճօկ օթաղ ըն տաս՝սարքէն-կարքէն (ԼՂԲ, 315):

ՍԱՐՔԸԿԱՐՔ - գ. Յարմարություն, նպաստավոր պայմաններ: Յէտնան Յանէսը հորան հէտի լնվ-լնվ, մը՛ծ-մը՛ծ տընէր ա շինըմ, լնվ սարքըկարք, օրախ ապրուստ ա ըստէղծըմ... (ԼՂԲ, 308):

ՍԱՐՔ(Ը)ՎԵԼ - կք. եւ չք. ՍԱՐՔԵԼ-ի:

ՍԱՐՔ(Ը)ՎԵԼ-ԿՕԿՎԵԼ - կք. եւ չք.

ՍԱՐՔԵԼ-ԿՕԿԵԼ-ի:

ՍԱՐ-ՔՕԼ/ՍԱՐ Ու ՔՕԼ - գ. հվք. Սարեր ու թփեր, սարերը եւ թփերը որպէս միասնական ամբողջություն: Ծոնն ա յը՛կալ, սար-քօլ լօխ ծասկալ (Բ):

- Սարավ-քօլալ ըղնէլ - 1. Թափառական դառնալ: Խը՛ղճ յէթիմը ըտի սարավ-քօլալ ա ըղնում (2): 2. Որեւէ բանի պատասխանը ուղղակիորեն չտալով՝ մոլորության մեջ ընկնել: Նծ-ք՛նրը սարավ-քօլալ ա ըղնում, կարում չի խանէն ջօղաքը տա (2):

- Սարավ-քօլալ քըցիլ - 1. Թափառական դարձնել: Ըտըրան տանան տիւս ըն անում, սարավ-քօլալ քըցիւմ (2):

- Սարա-քօլա հը՛ռէ - Գյուղական աշխատանքներին անծանոթ: Ըտըրանք սարա-քօլա հը՛ռէ մարթիք ըն, հինչ ը՛ն գիտիւմ բօստան բիջնիլը (Բ):

ՍԱՐՕՇԿԱ (ռուս. *сорочка*) - տէն ԸՐԲԱՇԿԱ:

ՍԱՓ (արաբ. *sāf* (մաքուր), թրք. *saf*) - ած. Ամբողջ, առողջ, անվնաս: Էտքան ճուղուպուրէն մաջին մին սափը կա վէչ, լօխ փօչ ա (Բ):

ՍԱՓԱԼ(Լ)ՈՒ - 1. տէն ՍԱՓ: 2. ած., մ. Կշռադատելով, կշռադատված: Կօրծը սափալու կըփըռնին (2):

ՍԱՓԱՐԻ (արաբ. *safara*) - գ. Ճանապարհորդ: Ըշտը՛դ քիկի, պարի յա, իմ յարսը սնփնարի յա... (ԼՂԲ, 40):

ՍԱՓԱՐԱՆՍԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Սափարանիշ անէլ - տէն Յըղէ տիկիլ:

- Սափարանիշ ինիլ - տէն Յըղէ ըղնէլ:

ՍԱՔ - տէն ՍԱՐՔ:

ՍԱՔԻԼ - տէն ՍԱՔՕԼ:

ՍԱՔ - տէն ՏԱՐՍ:

ՍԱՔԻ (թրք. *sanki*) - տէն ՍՈՐԱՍ:

ՍԱՔԻԹ/ՍԱՔԻՏ (թրք. *sakit* (ընկած))

- Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Սաքիթ անէլ - անըգ. Սպանել, սատկացնել: ոչնչացնել: ... Ինքը հորան սաքիթ ըրաւ (ՋՏ, Ա, 205):

- Սաքիթ ինիլ/տը՛ռնալ - անըգ. Սպանվել, սատկել, ոչնչանալ: Ըտի էտ խանը սաքիթ ա տը՛ռնում, ժըղօվորքը ըսքըսում ըն լ՛ալ ապըրէլը (2):

ՍԱՔԻԼ - տէն ՏԱՐՍԻԼ:

ՍԱՔԻՏ - տէն ՍԱՔԻԹ:

ՍԱՔ-ՍԱՔ - 1. տէն ՏԱՐՍ-ՏԱՐՍ: 2.

տէն ԿԱՐՔԵԼ: 3. ած. Մաքրասեր, մաքուր աշխատող: Սաք-սաք կընէ՛ք ա Փառանձիկը (Բ):

- Սաք-սաք անէլ - տէն ՏՈՐՍՕՏԵԼ:

- Սաք-սաք ըղնէլ - Շատ աճելով՝ հունձըը իրար վրա փռվել՝ դարսվել: Արտը սաք-սաք ա ընգալ (Բ):

ՍԱՔՈՒ - գ. 1. Սենյակում կամ ախոռում պատին կից սարքված երկայնական թախտ կամ լայն կիսապատ՝ վրան պառկելու՝ նստելու՝ տարբեր բաներ դնելու համար: Կարպէտը սաքիւվէն յըրա մը՛կնում ըն, նըստօտում (2): 2. տէն ՍՈՆՈՒ:

ՍԱՔՈՒԼ - ած. Յարթ, ողորկ: Մին սաքուլ քար ա տիկնում, յըրան նըստում (2):

ՍԱՔՕԼ/ՍԱՔԻԼ - գ., ած. Սմբակներից վերելը սպիտակ գույնով (ծի): Բաբուն Վաղաշակէն մին լ՛ալ սաքօլ ա իլնլ (Բ):

ՍԵՋՆԸ - տէն ՍԸ՛ՋՆԸ:

ՍԵՐԿԱ (ռուս. *сетка*) - գ. Մետաղալարից՝ թելից հյուսված ցանցկէն հյուսվածք՝ տարբեր նպատակների համար:

Սէթկա յա ինք օնում, բօստանը չըփա-րում (2):

ՍԵԼ(ԱԿ) (արաբ. *seyl*, պրս. *seilab*, թրք. *sel*) - գ. Յեղեղ, սելալ: Սէլ յը՛կաւ, սաղ բուստըննէն բարբաղ ըրաւ (Բ):

ՍԵԼԻՏ(Ը)ՐԱ - տէն ՍԻԼԻՏ(Ը)ՐԱ:

ՍԵԼՍԱՎԵՏ (ռուս. *сельсовет*) - տէն ԳՈՒՍՍԱՎԵՏ:

ՍԵՆՏԵՄԲԵՐ - տէն ՍԷՔՏԵՄԲԵՐ:

ՍԵԿ/ՍՈ՛Կ (գրք. սեկ (կոկած մորթ, կաշի) - գ. 1. տէն ՍԻՐՈ՛Կ: 2. փխր. Պինդ՝ ցամաք հաց՝ ցեխ եւն: Էտ սէկը հինչ ա՛, վէր օտում ըս (Բ):

ՍԵԿԱ (ռուս. *сека*) - գ. Թղթախաղ: Նըստում ըն, սէկա խաղ անում (2):

ՍԵԿ(Ը)ՐԵՏ/ՍԻԿ(Ը)ՐԵՏ (ռուս. *секрет, фр. secret, լատ. secretum*) - գ. Գաղտնիք: ... Թաքավէրը հիշքան մըտածըմ ա, վէչ մին հընար չի քըթնըմ՝ էտ տըղին սէկրետը գիղն (ՅԺՅ, V, 80):

ՍԵԿ(Ը)ՐԵՏԻՍ/ՍԻԿ(Ը)ՐԵՏԻՍ (ռուս. *секретный*) - ած. Ծածուկ, չիրապարակվող: Ասում ա.- Էս թօխտը սէկրետի թօխտ ա, հանց կանխ՝ էրո՛ւշ կարթի վէչ (2):

ՍԵԿՏԵՄԲԵՐ - տէն ՍԷՔՏԵՄԲԵՐ:

ՍԵԿՈՒՆԴ (ռուս. *секунда, լատ. secundus*) - գ. 1. Վայրկյան: Անց ա կը՛նըմ իննը ամիս, իննը օր, իննը ժամ, իննը մունուտ, իննը սէկունդ, Աստված ըտըրանց էրկու տըղա յա տամ (ՅԺՅ, V, 143): 2. տէն ՍՈՆՈՒՏ (2):

ՍԵՅՈՐ - տէն ՍԷՅՈՐ:

ՍԵՅՐԱՎ/ՍԵՅՐԱՎ (թրք. *seyrek*) - տէն ՆՕՍՏՈՒՐ: Սէյրանկ արտը պիրքատու կիկի (ԱԲԲ, 85):

ՍԵՂԱՆ (գրք. սեղան) - տէն ԸՍՏՕԼ:

ՍԵՄԻՇԿԱ/ՇԵՄԻՇԿԱ (ռուս. *семе́чки*)

- գ. 1. Բարդաճաղկավորների ընտանիքին պատկանող միամյա յուղատու բույս՝ արեւածաղիկ: Սէմիշկան վէր ծաղկում ա, հանց ա իրիքնակ ինի (Բ): 2. Այդ բույսի ուտելի սերմը: Մին հափուռ սէմիշկա յա ածում ջուրը, ուտէլալ քիկում (2):

- Սէմիշկու փուլ - տէն Չայու փուլ:

ՍԷՅՈՐ (արաբ., թրք. *seyr*) - տէն ԹԸ-ՄԱՇԱՆ (1):

ՍԷՅԹԱՆԱՐԱՋԻ - տէն ՇԷՅԹԱՆԱՐԱՋԻ:

ՍԷՅԻԴ (արաբ., թրք. *seyid*) - գ. Սահմեղականների պատվավոր տիտղոս, որոնք իբր սերում են Սոհաբեղ մարգարեի տոհմից: Ասում ըն՝ մին վըխտէ ըստէղալ թօրքու քօչ ա աս կացալ, ըտահանց միջին էլ մին սէլիդ ա իլնլ, Էս համան տէղը գօրքազօռ ա տանալ (ԱԱ, 42):

ՍԷՅՐԱՎ - տէն ՍԷՅՐԱՎ:

ՍԷՅՐՈՒՆ/ՍԸ՛ՅՐՈՒՆ (թրք. *iseyr* (ման գալը) - ած. Առողջ, առույգ: ... Ախճիգը

ասըմ ա.- Տու քիսի՛ ծը՛ր պալատը, տը՛ս քու հնր հունց ա, սաղ ա՛, սը՛յրու ա՛, հի՛նչ կա՛, հինչ չի կա՛... (ՅԺՅ, V, 176):

ՍԵՊԱՐԱՍԸՐ (ռուս. *cenapamop*, լատ. *seperator*) - գ. Սերը՝յուղը կաթից զատող մեքենա՝ սարք, սերգատ: Ըտըրանց կաթըն էնքան շատ ա, վեր հըսցընում չըն խընըճե՛ հարին, սեպարատըր ըն պիևցընում (Բ):

- Սեպարատըրալ քաշան՝ Շատ նի-հար, վտիտ, հյուծված: Սեպարատըրալ քաշան՝ ը՛ս, էտ հինչ ա՛ հնլըտ (Բ):

ՍԵՊ - տեն ՍԵՊ:

ՍԵՊԵԼ - տեն ՍԵՊԵԼ:

ՍԵՊ(Ը)ՈՒԳ - տեն ՍԵՊ(Ը)ՈՒԳ:

ՍԵՊ(Ը)ՎԵԼ - տեն ՍԵՊ(Ը)ՎԵԼ:

ՍԵՐ - տեն ՍԵՐ:

ՍԵՍ(Ը)ՐԱ (ռուս. *cecma*) - գ. Բուժ-քույր: Ըսլանէն կընեգը լավ սէստըրալ յա (Բ):

ՍԵՎ - տեն ՍԵՎ:

ՍԵՏ - տեն ՍԵՏ:

ՍԵՐ/ՍԵՐ/ՍԻՐ (գրք. սեր) - գ. 1. Գորովանքի խոր զգացում մեկի՝ մի բանի նկատմամբ: Սորը սերին տը՛հը վե՛շ մին պէն տալ չի (2): 2. Հակառակ սեռի ներկայացուցչի նկատմամբ տած-վող բուռն զգացումը: Տըղան ասմա.- Իմ սերըս հալալ ա, յը՛ս քը՛գ խնի՛ում չըմ (2): 3. Որեւէ բանի նկատմամբ հե-տաքըրոյություն, հակում, ձգտում: Ըտը-րա սերը բիդի արաղը մը՛ծ ա (Բ): 4. Սի-րային հարաբերություն՝ կապ: Հասկըն անիւտի կըլծի ա ընգընէս, վեր նա իրավունք ա տաս իւրանց սերը լոխ քաթ անէ խալխէն (ՀԲ, 341): 5. տեն ՍԵՐԱՎ: Մին մարթ, մին կընէգ շատ սեր ըն ինըմ (ՀԱԲ, 15, 56):

- Սեր անէլ - Սիրային կապի մեջ լի-նէլ: Խաբարը յեր ա ինիս, թա թաքա-վերը վեգիրին կընգանը նըհէտ սեր ա անում (2):

- Սերը Սըհակավը ըղնէլ - Տարեց հասակում սիրահարվել: Բուղղան դա-յին, սերը Սըհակավըն ա ընգալ, Փա-ռանձին աքօրը նըհէտ սաղ օրը էն ա սիլի-բիլի ընէս (Բ):

- Սերը սըրտէն բանդ անէլ - տեն ՍԻՐԱՅԱՐՎԵԼ:

- Սեր տալ - Սիրել: Էտ չախը Էտ ախ-ճիգը Էտ տըղէն սեր ա տամ (ՅԺՅ, V, 62):

- Սեր տալ, սեր առնել - Փոխադար-ձաբար սիրել: Ըտըրանց սեր ըն տամ, սեր առնըմ, ըտը՛դ օրախ ապըրում (2):

- Սեր փըշըրել - Սիրաբանել: Մին օր հանդին մին չօբան տէսնում ա էտ ըխճըկանը, ըսկըսում ընդըրա նըհէտ սեր փըշըրէլը (ՅԺՅ, V, 490):

ՍԵՐԱՎ - ած. մ. Համերաշխ, հաշտ: ... Թաքավերին թաղըմ ըն, իւրանը էլ սերալ ապըրմ (ԼԴԲ, 359):

ՍԵՐԱՎ-ՍԾՅԸՆԹՆԱՎ - տեն ՍԵՐԱՎ: Չօրս հըրէվան կընանէք ըն ընում՝ իւրիւր քը՛մա՛գ ընէլալ, սերալ-սծիքն-թանկ թուրնէն հաց թըխէլիս (ՆԱԲ, 60):

ՍԵՐԻԼ - տեն ՍԻՐԻԼ:

ՍԵՐՍ - տեն ՍԵՐՍ:

ՍԵՐՍԵԼ - տեն ՍԵՐՍԵԼ:

ՍԵՐՍ(Ը)ՎԵԼ - տեն ՍԵՐՍ(Ը)ՎԵԼ:

ՍԵՐ-ՍԵՎ(Ը)ՆԵՏ (արաբ. *sarr* (գաղտ-նիք) + ռուս. *cekrem* (գաղտնիք)) - գ. Անձ-նական գաղտնիք: ... Թաքավերին պու-ճուր տըղան Սինան թաքավերին սերը-սէկրէտը ըտըրան նաղլ ա անըմ (ՅԺՅ, V, 35):

ՍԵՐ-ՍԻՐԱՄԱՆ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Սերա-սիրմանա խօսել - Սիրային խոսակցություն վարել, փոխադարձա-բար սեր բացատրել՝ խոստովանել: Ջն-հիլ տըղէրըն ա ըխճըկէրըն քինամ ին բաղէրը, սերա-սիրմանա խօսում (2):

ՍԵՐ-ՍԾՅԸՆԹ (արաբ. *sarr* (գաղտ-նիք) + *sohbāt* (զրույց)) - գ. Սիրային խո-սակցություն՝ զրույց: Ըտըրանց սերը-սծիքնըն ըսկանում ա, քինամ վեգիրին լոխ պատմում (2):

ՍԵՐՎԱՆ/ՍԻՐՎԱՆ (ռուս. *cep-сант*, ֆր. *servant*, լատ. *servare*) - գ. Սպասքապահարան: Սիրվանդան ըս-տըքընէն տուս ա օնում, ըստօլէն յըրա շարում (2):

ՍԵՐՎԻՋ (ռուս. *сервиз*) - տեն ՍԱՆՍԻ:

ՍԵՐՏ¹ - տեն ՍԵՐՏ¹:

ՍԵՐՏ² - տեն ՍԵՐՏ²:

ՍԵՐՏԵԼ - տեն ՍԵՐՏԵԼ:

ՍԵՐՈՒԹՈՒՆ/ՍԵՐՈՒԹՈՒՆ - գ. Իրար սիրելը, սեր: Հըրըստօթունը կապ չօնէ սերութն նըհէտ (ՆԼԴԺԲ, 55):

ՍԵՐՈՒՆ/ՍՈՒՐՈՒՆ/ՍԾՐՈՒՆ/ՍԻՐՈՒՆ (գրք. սիրուն) - 1. տեն ՎԱՐՔԵՆ: 2. ած. Հաճելի արտաքինով, գեղեցիկ: Մին ախճիգ ա ընում, էն էլ էնքան սուրուն ա ընում, վար կարալ չըմ ասէմ (ՆԼԴԺԲ, 27):

- Սերուն ծառ՝ Ըստուծէն ծաղեգը յըրան - Ասում են գեղեցիկ արտաքինով եւ պարկեշտ մարդկանց մասին:

ՍԵՐՈՒՆ-ՂԱՇԸՆԳ - տեն ՎԱՐՔԵՆ (1): Յեր ա կենում, սերունդ-դաշանգ ղա-ման տինում հըրըթաթումը, հանօրը տը-ղէն ասում.- Ինձ տա՛ր Խօշանքա՛գի կօշտը (ՀԱԲ, 15, 146):

ՍԵՐՈՒՆՕԹՈՒՆ/ՍՈՒՐՈՒՆՕԹՈՒՆ/ՍԾՐՈՒՆՕԹՈՒՆ/ՍԻՐՈՒՆՕԹՈՒՆ - տեն ՂԱՇԸՆԳՕԹՈՒՆ:

ՍԵՐՈՒՍԿ - գ. Կաթի սեր, սերույց:

Սարյան աքերը կաթնէն սերուսկը քա-շում ար, յը՛տնան ծախում (Բ):

ՍԵՐՕՋՆԻ (ռուս. *серьезный*, ֆր. *sérieux*, լատ. *serium*) - ած. 1. Ծանրաբարո, լոջախոհ: Սերօզնի մարթ ա Անդրին (Բ): 2. Կարեւոր: Ասում ա.- Սերօզնի կօրծ օնիմ, բիդի քինիմ (2): 3. Իրական, ճշմարիտ: Սերօզնի պէն ըմ ասում, ըսկա՛ց (Բ):

ՍԵՐՕԹՈՒՆ - տեն ՍԵՐՈՒԹՈՒՆ:

ՍԵՓՏԵՍԲԵՐ - տեն ՍԵՔՏԵՍԲԵՐ:

ՍԵՔՏԵՍԲԵՐ - տեն ՍԵՔՏԵՍԲԵՐ:

ՍԵՔՏԵՍԲԵՐ/ՍԵՎՏԵՍԲԵՐ/ՍԵՓՏԵՍԲԵՐ (գրք. սեպտեմբեր, սեկտեմբեր, լատ. *september*) - գ. Տարվա իններորդ ամիսը՝ սեպտեմբեր: Սեպտեմբերը վեր կամ ա, խաղուն ըսքըսում ըն քաղէլը (Բ):

ՍԸ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սը կիրիլ - տեն Սիքտիրը քաշիլ:

ՍԸԲԷ - տեն ՍՈՒԲԷ:

ՍԸԲԸԼԴՐԱՆ/ՍԸԼԲՐԱՆ - 1. տեն ՏԸԿԸԼՈՐ: 2. տեն ՏԵՐՏԱԿ (6):

ՍԸԲՈՒՏ - տեն ԸՈՒԿՁԻ:

ՍԸԲՕՏԵԿ - տեն ՍՈՒԲՕՏԵԿ:

ՍԸՂԱՓԷ/ՍԱՂԱՓԷ - ած. Սաղափից պատրաստված կամ սաղափով պա-տած, սաղափյա: Շատ վը՛ր ըստրիէնց ա ըրալ, ախճիգը ծըծաղալ ա, սըղափէ կըռէքը պէց ա իլնլ (2):

ՍԸՂԱՓԷԼ/ՍԱՂԱՓԷԼ - նք. Վրան սաղափի շերտիկներ կպցնել, սաղա-փով պատել: Ըտըրան էլ մին լավ սըղա-փած կըվազան ա ինում (2):

ՍԸՂԱՓՎԵԼ/ՍԱՂԱՓՎԵԼ - կք. եւ չք. ՍԸՂԱՓԷԼ-ի:

ՍԸՂՐԱՎ (արաբ. *sadaqa*, պրս. *sādā-ge*) - տեն ՄԱՅՆԱ:

ՍԸՂՐԱՆՕԹՈՒՆ/ՍԸՏՐԱՆՕԹՈՒՆ/ՍԱՂԱՆՕԹՈՒՆ/ՍԱՏԱՆՕԹՈՒՆ (գրք. սատանայություն) - գ. 1. Խորամանկու-թյուն, հնարամտություն: Սըղընօթու-նալ դային կարում ա ըտըրանց անա պըրծընէ (2): 2. Հարաճհություն: Խօ-խէնքը սըղընօթուն ըն անում, մօրը չըր-չարում (Բ): 3. Խորամանկ արարք՝ գործ: Ըտըրա սըղընօթունը լօխճին կըզնըվ-ցընում ա (Բ):

ՍԸՋ(ԸԼ)ԱՎԱՆ/ՍԸՋ(ԸԼ)ԱՎԱՆ - ած.

1. Սագող, համապատասխան: Ասում ա.- Էտ շօրը քը՛գ սըզական չի, էն միևը կը՛ց (2): 2. Վայել, արժանի: Տախանք էտ ընտանիքին ըն յէշում, էտ ըխճըկանըն ըն յէշում, էս տանը սըզըլական ախճիգ չի... (ՀԱԲ, 15, 47):

ՍԸՋ(ԸԼ)ԱՎԱՆ - տեն ՍԸՋ(ԸԼ)ԱՎԱՆ:

ՍԸՋՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. եւ պք. ՍԱՋԻԼ-ի:

ՍԵՂՆԵ (գրք. սննդի (խեթ ունեցող ծառի անուն) - վ. Կարդագրիների ընտանիքին պատկանող բույս՝ սզենի: Ըստդ՝դեր էլ առաջ սաղ սզենու քոլեր ա իլնի, կըտորալ ըն, թիմիգըրալ, շէն շիննի (ԱՍ, 35):

ՍԵՂՆԵԹԵԹԵԹ - գ. Սզենու չորացրած պտուղներով եփած թթվաշերտ կերակուր: Արիսակ աքերը լավ սզենըթըթթ վա իլնի իփիլիս (Բ):

ՍԵՂՆԵԹԵԹԵԹ (գրք. սինն (անուշ պտուղ, փշատ) - գ. Սզենու պտուղը, ալոն: ՍԵՂ սզենը լավ դնումն ա (Բ):

ՍԵՂ - տեն ՍԵՂ:

ՍԵՂՈՒ - տեն ՍԵՂՈՒ:

ՍԵՂՈՒՍԵՂ/ՍԵՂ (գրք. սեպ) - գ. 1. Ներքեի ծայրը սրած եւ աստիճանաբար լայնացող ու վերելու հաստ փայտե կամ մետաղե ձող՝ զանազան բաներ ճեղքելու՝ ճղելու կամ գործիքների մասեր միացնելու համար: Էտ տըղան փեղին դաթան սըպը հանըմ ա (ՅԺՅ, V, 55): 2. Նույնպիսի երկար ձող, որ խրում են գետնի մեջ՝ անասուններին կապելու համար: Ծին սըպան կապում ա, ինքը պարանց ըղնում, թոն ինըմ (Յ): 3. արիւմ. Ատամ: Վեր թըխում ա, դեվին սըպերը կուտորատում ա (Յ):

- Սըպերը պեց անել - տեն ՅԵՂՈՒՍԵՂ:

- Սըպերը պեց մընալ - 1. անրգ. Սեռնել: Այան մընաա ա թէշտումը, մընաս կըրըքնէն պեց (ՅԺՅ, V, 548): 2. անրգ. Սաստիկ նիհարել: Էնքան տուզըն պահալ ըն, սըպերը պեց ա մընացալ (Յ):

- Սըպերը փորը (նի) ածել/վեր անել - անրգ. Սաստիկ ծծել: Ըտըրան ըտըդ փըռնում ըն, սըպերը փորը նի ածում (Յ):

- Սըպ տալ - Որեւ բանի արանքը սեպ կամ այլ բան խրել, սեպել: ...Սըտա-նոցը ասալ ա.- Յէկէթ ծեռքնէտ սեպ տըվէթ, վըր կերանը ճըղվէ (ՅԺՅ, VI, 51):

ՍԵՂԵԼ/ՍԵՂԵԼ/ՍԵՂԵԼ - նր. տեն ՍԵՂ սալ:

ՍԵՂ(Ը)ՈՒԵՂ/ՍԵՂ(Ը)ՈՒԵՂ/ՍԵՂ(Ը)ՈՒԵՂ - ած. Նոսր ատամներ ունեցող, նոսրատամ: Սըպընէ՞ մարթ ա, կարում չի, թա կարքէն հաց օտէ (Բ):

ՍԵՂ(Ը)ՎԵԼ/ՍԵՂ(Ը)ՎԵԼ/ՍԵՂ(Ը)ՎԵԼ - կր. եւ չք. ՍԵՂԵԼ-ի:

ՍԵՂՈՒՍԵՂ/ՍԵՂՈՒ (գրք. սայր) - գ. 1. Լեռան գագաթնային գիծը, որի երկու կողմերից սկսվում է վայրէջքը: ...Ղուլբոտ ըն ըրալ Ղըրդին սըռումը, լոխճին կըտորալ... (ԱՍ, 29): 2. փխր. Ողնաշարի երկայնական ցցուն գիծը: Սաշկէս սըռը ցավում ա (Բ): 3. տեն ԸՈՒԵՂ (3): 4. տեն ՕԽ:

- Սըռնու քամէ - Յեղիեղուկ բնավո-

րության ունեցող մարդ: Ղէ Ալիսանէն էլ սըռնու քամէ յա, ըսոր մին պէն ա ասում, Էթոց՝ մին (Յ):

ՍԵՂ/ՍԵՂ/ՍԵՂ (գրք. սեալ) - ած. 1. Ածխի՝ մրի գույնի, սեալու: Սին էլ ա տէսնում էրկու վըխճար, մինը՝ սըվ, մինը՝ սիպտակ, դոջի-դոջի ընէալ կամ ըն (ՅԺՅ, V, 271): 2. փխր. Չափազանց մուգ գույնի: Էտ սըվ հացը հինչ ա, վեր օտում ըք (Բ): 3. փխր. Մութ, մթամած: Սըվ յերգինքը ըտըրանց սըրտաճաք ըրալ (Յ):

- Սըվ անել - Ղժբախտացնել: թովառ վիճակի մեջ գցել: Էտ տըղան մօրը գանքը սըվ ըրալ (Յ):

- Սըվ անծող(նը) - տեն Սըվ խան-ծող:

- Սըվ աշխարք - տեն Սըթէն աշ-խարք:

- Սըվալ սիպտակէն յըրա կիրան - Պարզորոշ կերպով, պարզ (արտա-հայտված, ասված, գրված): Ատում ա.- Խէ չըս կըծիս ըղնում, էն ա սըվալ սիպտակէն յըրա կիրան (Յ):

- Սըվ ատակը - տեն ՋԱՌԸ-ՋԱՌՆՈՒՄԸ:

- Սըվ էծ - տեն Սըվ քաշ:

- Սըվ էծը սըվ օր կըծնէ - Յուրա-քանչյուրի արարքները բխում են նրա բնույթից:

- Սըվէն սըվ ասել, սիպտակէն՝ սիպտակ - Ճշմարտությունն ասել: Տըղամարթը էն ա, վեր սըվէն սըվ ա ասում, սիպտակէն՝ սիպտակ (Բ):

- Սըվէն սիպտակ ասել, սիպտակէն՝ սըվ - Որեւ բան բուրդովին հակառակ կերպով ներկայացնել՝ գնահատել՝ մեկ-նաբանել: Յըվատալ մէլ, իզէն սըվէն սիպտակ ա ասում, սիպտակէն՝ սըվ (Բ):

- Սըվըն ա մըթէնը կըլիսէն կ'ան - Ղժբախտանալ: Խըդճը հինչ ա'նէ. սըվըն ա մըթէնը կըլիսէն ա յըկալ (Բ):

- Սըվըն ա սիպտակը ճօկել - տեն Կիրին սըվըն ա սիպտակը ճօկել:

- Սըվըն սիպտակընել, սիպտակը սըվընել - տեն Սըվէն սիպտակ ասել, սիպտակէն՝ սըվ: ... Կազէթ կիրոզնէն հանց արթմիշ ըն ըրալ, վեր սեվը սիպտակընել ըն, սիպտակը սըվընել... (ՋՏ, Ա, 218):

- Սըվ թըխոց - Շատ մուգ, շատ սեւ: Սըվ թըխոց շօրէր ա կըցալ (Բ):

- Սըվ թըխոց կըտըրէ/տըռնալ - 1. Խիստ սեանալ, սեւ գույն ստանալ: Պու-լիգը պէնում ա, տըսնում՝ պոքին սըվ թըխոց կըտըրած (Յ): 2. Շատ հասու-նանալ, հասունանալուց սեանալ (որոշ պտուղների մասին): Խաղուն սըվ թը-

խոց ա կըտըրալ (Բ): 3. Սաստիկ տխրել: Էտ հինչ ա' պըտահալ, խէ ըտի սըվ թըխոց ը'ս կըտըրալ (Բ):

- Սըվ թըրէթ/թըրքըկըլօլէ - տեն Սըվ քաշ:

- Սըվ թուխալ տոնս յըկած կըծը-կըրակ - Շատ արագաշարժ եւ ճարպիկ: Էրկու ախպերը էլիա քընում ըն թա-քավերէն կօշտը, թա.- Պա ասել չըս՝ օշափը մին հըրէղան ծի օնէ, հանց ա սեվ թուխալ տոնս յըկած կըծըկըրակ ընի (ՆԱԲ, 27):

- Սըվ թոխալ - Աղետի՝ վտանգի՝ չա-րիքի սպառնալիք: Ատում ա.- Ըտըրա ասածը սըվ թոխալ ա մըզըտէ, սայաղ կացէթ (Յ):

- Սըվ թոխտ - Պատերազմում գոհ-վածի մասին ծանուցում, որ սովորա-բար գովում է սեւ շրջանակով թղթի վրա: Մին օր էլ սըվ թոխտը յըկալ ա (ԱՍ, 47):

- Սըվ թօք - Լյարդ: Տըվարէն սըվ թօքը կըտորում ըն, խըրավում (Յ):

- Սըվ ինիլ - Չքվել, կորչել, կործան-վել, չլինել: Կընէգը ասում ա.- Սըվ ինի էն օրը, վեր յըս քը՞ գ նըիւտ փըսակվալ ըմ (Յ):

- Սըվ իշըխառանց - տեն Սըվ քաշ:

- Սըվ լալա - Շատ տխուր: Էտ հինչ ա լնի, հանց ըս սըվ լալա (Բ):

- Սըվ խանծող/խընծողակօթ - 1. տեն Սըվ քաշ: 2. Վառված, ածխացած, խանծված (բան): Տօնը էրվից, տըռալ սըվ խանծող (Բ):

- Սըվ կատու ընցընել մըջընէրավը - տեն Կատու ընցընել մըջընէրավը:

- Սըվ կըրակէն տարէն - Ղաժան տարին: Սըվ կըրակէն տարէն էլիա յըկալ ա, սօլ ա (Յ):

- Սըվ կը'նալ - Սգի մեջ լինել, սուգ պահել: Ատում ա.- Թաքավէրին մաղար տըղան մըռալ ա, ըտըրա հը'տէ յա ժուղօվորթը սըվ կը'ցալ (Յ):

- Սըվ կիր - 1. տեն Սըվ թոխտ: 2. Չար բախտ: Ըտըրան սըվ կիր օնէ (Բ):

- Սըվ հավը ծըկըլթալ - Պատերազմ՝ կոտորած սպասվել: Յնրը դիրխօր կամ ա, թա.- Բալամ, սըվ հավը ծըկըլթամ ա, սայաղ կացէթ (Յ):

- Սըվ հաց - 1. տեն ԲԱՂԱՌՆԸ: 2. Ապրուստի նվազագույն միջոց: Խըդճը հինչ ա'նէ, սըվ հաց էլ չօնէ (Բ):

- Սըվ հացէն կարօտ/հասրաթ թօղ-նել/նըստըցնել - Ապրուստի նվազա-գույն միջոցից գրկել, սնանկացնել: Էտ ըռնըխըմէ խանը ժուղօվորթէն լափ սըվ հացէն կարօտ թօղից (Յ):

- Սըվ հացէն կարօտ/հասրաթ մը-

նալ/նըստել - Ապրուստի նվազագույն միջոցից գրկվել, սնանկանալ: *Հու իմ սիրածես տա վուջ, կարօտ մընա սէվ հացէն* (ԼՂԲ, 68):

- Սըվ ճոյր մաղել կըլխէն - Ղժբախտացնել: *Ըսկէսուրը էնքան անէսկ տըվալ, խըղճ հարթնանը կըլխէն սըվ ճոյր մաղից* (2):

- Սըվ ճոյր մաղվել կըլխէն - Ղժբախտանալ: *Ըսի էտ մաղար տըղան մըռալ, թաքավերին կըլխէն սըվ ճոյր մաղվից* (2):

- Սըվ մըրտոց - տեն Սըվ թըխոց:

- Սըվ լըզնը վեր վեր ըղնէ, տընըկավէրը կըշըտանա - Հեշտությամբ ձեռք բերվող եկամուտից շատերն են ձգտում օգտվել:

- Սըվ նոթ/նութըկօլա - Շատ կեղտոտ՝ կեղտից սեւացած բան: *Հըմանէնում էլ չի, շօրերը հանց ա սըվ նոթ* (Բ):

- Սըվ սաղանա - 1. տեն ՍԱՂԱՆԱ: 2. տեն Սըվ քաշ:

- Սըվ սաթ - տեն Սըվ թըխոց: ...*Ծամեր օնի՝ սէվ սաթ ա* (ԼՂԲ, 14):

- Սըվ սապի - տեն Սըվ քաշ:

- Սըվ սար/սընդնաքար - Շատ ծանր, ծանրաքաշ, ծանրամարմին: *Մին օր ըտըրանց պալատըն ա կամ մին դարվիշ, նըրհըտըն էլ մին քօք մարթ՝ մին սըվ սար* (2):

- Սըվ սըրոց - տեն Սըվ նոթ:

- Սըվ սիրըկ - 1. տեն Սըվ թըխոց: 2. Ատելի բան: *Ասում ա. - էտ սըվ սիրըկ ա, օգում չըմ* (2):

- Սըվ վըդ - Հոմոսուով հարուստ արգավանդ հող: *Ղարաբաղա վըդը սըվ վըդ ա, հինչու տընգիս, պերք կըտա* (Բ):

- Սըվ վըդէն արծան տըննալ/կերի քիսիլ - Վախճանվել, մեռնել: *Սուղումուն դային էլ սըվ վըդէն արծան տըննալ* (2):

- Սըվ տէգ - տեն Սըվ քաշ: *էտ մարթկանցը մէշին ա ինըմ թաքավերին պալատին դուլլուդին՝ ուրան սէվ տէգ ըխճըկանը նըրհէտ* (ՀԺՀ, V, 43):

- Սըվ տըննալ - տեն Սըվ ինիլ:

- Սըվ քաշ - Հափազանց սեւադեմ՝ սեւամաշկ եւ տգեղ (մարդ): *Ըտըրան էլ ինըմ ա մին այբէջար կընէգ՝ մին սըվ քաշ, վեր լըհա յէշում ըս, գնիլան տանում ա* (2):

- Սըվ քար - 1. տեն Սըվ սար: 2. տեն ՀԻՆԳՐԱՍԱԲԱՐ: 3. փխբ. Մոսյալադեմ, դաժան անհաղորդ (մարդ): *Սըվ քար ըս, էտ խուխէն խէ մէհէտ խըտտում չըս, պաշում* (Բ):

- Սըվ քարան պաշիլ - անծ. Սգի մեջ լինել: *Սըվ քարան պաշիս տու, վեր մաղար խուխէն կործա տոն ըս քըցնիլ* (Բ):

- Սըվ քափում կորչիլ - Խիստ

քրտնել: *էնքան քար տնշից, սըվ քափում կորալ* (Բ):

- Սըվ քիմոյ - տեն Սըվ խանձող:

- Սըվ օթի - Խիստ մռայլ՝ տխուր: *Կընէգըն ասըմ ա. - էտ հինչ ա՛ պըտահալ, վըր սէվ օթի յըս տէռալ* (ՀԺՀ, V, 243):

- Սըվ օխծ - Նենգ՝ խարդախ մարդ: *Շափաղաթէն կընէգը սըվ օխծ ա, սըվ օխծ, սաղ օրը էն ա հիրըվընէրէն ուրոյր նըրհէտ կըռըվընէլիս* (Բ):

- Սըվ օխծ տըննողը սըվ չաթվան կըվախէ - Մի բանից վախեցածը՝ տուժածը զգուշանում է այն հիշեցնող առարկաներից:

- Սըվ օր - Ծանր՝ դժվարին վիճակ՝ կյանք, դժբախտություն: *Մեր ժուղօվորթը սըվ օրեր շատ ա տընալ* (Բ):

- Սըվ տալ - 1. Սեւ երեւալ, սեւավուն նշույլով նշմարվել: *Մին էլ յէշում ա, տըննում՝ հըռանցէ մին պէն սըվէ յա տամ* (2): 2. Քիչ հասունանալ, հասունանալով քիչ սեւանալ (որոշ պտուղների մասին): *Լըհա վեր խաղուն սըվէ յա տամ, խօխէնքը բըղէրան տօն չըն կամ* (2):

ՍԵՐ/ՍԵՐ/ՍԵՐ - ած. Որեւէ բանի մասին տեղեկություն ստացած, տեղյակ, իրազեկ: *Մարթը կընգանը ըրած պիւնէրէն սըտ չար* (2):

- Սըտ ինիլ - Իմանալ, ծանոթ՝ տեղյակ լինել: *Տու սըտ ըս, վեր շէնին արտէրը լօխ մուկունը կերալ ա* (Բ):

- Սըտ պահէլ - Տեղեկացնել, իրազեկել: *Հինչու իննում ար, դաստի թաքավերին սըտ ին պահում* (2):

ՍԵՐ - տեն ՍԵՐ:

ՍԵՐ/ՍԵՐ (գրբ. սերմն) - գ. 1. Ցանելու համար նախատեսված սերմացու: *Լաքէրը շինում ա, սուղանէն սըրմը շաղ տամ* (2): 2. Առասպալ հատիկի, կորիզի կամ հունդի ձեւ ունեցող սերմնապտուղների ընդհանուր անվանում: *Սէմիշկին սըրմը դանձում ըն, ուտէլալ քիւնամ* (2): 3. տեն ԹՕԽՈՒՄ: 4. Շերամի հունդ՝ ձու: *Բըրըմու սըրմ ա ինք՝ օնում* (2): 5. փխբ. Ջարմ, սերունդ: *Սըրմը կըտըրվէ ընդըրա* (Բ):

ՍԵՐ/ՍԵՐ/ՍԵՐ (գրբ. սերմանեմ) - նբ. Սերմ ցանել՝ շաղ տալ: *Աստված չայլաղը տամ ա, մօլա Նասրադինը կօրէկ ա սերմում* (ՀԱԲ, 15, 139):

ՍԵՐ/ՍԵՐ(Ե)ՎԵԼ/ՍԵՐ(Ե)ՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՍԵՐՎԵԼ-ի:

ՍԵՐ/ՍԵՐ/ՍԵՐ (գրբ. սիրտ) - գ. 1. Մարդկանց եւ կենդանիների արյան շրջանառության կենտրոնական գործարան՝ սիրտ: *Վարթանը դաման կօխում ա խանէն սըրտը, ըսպանում* (2):

2. Կրծքավանդակի այն մասը, որի տակ գտնվում է սիրտը: *Շէրքը տիւնում ա սըրտէն, կօջ կամ* (Բ): 3. փխբ. Սիրտը որպէս մարդու զգացումների՝ ապրումների՝ տրամադրությունների կենտրոնացման խորհրդանիշ: *Սօր սըրտէն տըղը վէշ մին պէն տալ չի* (Բ): 4. փխբ. Մի բանի առանցքը՝ կենտրոնը: *Ըշխարքէս սըրտը Ղարաբաղըն ա* (Բ): 5. փխբ. Ներսը, խորք: *Նի մըտէնք՝ ծըմակէն սըրտը* (Բ):

- Սըրտ անէլ - Համարձակվել, հանդգնել, խիզախել: *Ղի մին ծըմըն ա լան, վեր վէշ մինը սըրտ չի լան ըրիս, թա տանան տոն կա* (ՀԲ, 334):

- Սըրտ գիդօղ - Սրտակից, կարեկցող: *Սըրտ գիդօղ մարթ ա Կանիի դային* (Բ):

- Սըրտը ահ ըղնէլ - տեն Սըրտը վախ ըղնէլ: *էտ վեր ըստի յա ասում, դունաղէն սըրտը ահ ա ընգնում...* (ՆԼԴԺԲ, 65):

- Սըրտը ահ քըցիլ - տեն Սըրտը վախ քըցիլ:

- Սըրտը ասէլ - 1. Նախազգալ, կանխագուշակել, սիրտը վկայել: *Մարթը ասմա. - Սըրտըս ասում ա, վեր էս կօրծը անմալ չի կըլան* (2): 2. Ներքին մղում՝ զգացում՝ ցանկություն ունենալ: *Սըրտըս ասում ա՝ քիւնամ ծըմակը, մին ջէրան վեր քըցիլ, պիրիմ* (2):

- Սըրտը գիդան - 1. տեն Սըրտը ասէլ (1): 2. Սեկի վշտին՝ զգացումներին ծանոթ լինել, նրան լավ հասկանալ: *Հարը ըխճըկանը սըրտը գիդում չի...* (ՀԺՀ, V, 118):

- Սըրտը դաղէլ/դաղ անէլ - Ծանր վիշտ պատճառել: *էտ ախճիգը ուրան մըռնէլալը թաքավերին սըրտը դաղում ա* (2):

- Սըրտը դաղվել/դաղ ինիլ - Ծանր վիշտ ունենալ: *Ընդըրանք շատ ին քընէնք՝ անըմ, վըր ուրանք խօխա չօնին, վըր ուրանց սըրտը դաղված ա, օջաղը հանգանծ ա* (ՀԺՀ, V, 122):

- Սըրտը դարդում խըրվել - Մեծ վշտի՝ հոգսի՝ ցավի մեջ լինել: ... *Յար ջան, սալդաթ մի՛ քիսիլ, սըրտըս դարդում խըրվալ ա* (ԼՂԲ, 21):

- Սըրտը դինջ - տեն Անգուռը դինջ: *Անց ա կընըմ մին տարի, էրկու տարի, էտ մարթը սըրտը դինջ ապրում ա* (ՀԺՀ, V, 525):

- Սըրտը դինջանալ - տեն Անգուռը դինջանալ:

- Սըրտը դիքիլ - 1. Սիրտը վատ բան գուշակել: *Ասում ա. - Սըրտըս դիքիլ ա, հանց ա խուխէն պէն ա պըտահալ* (2): 2. տեն Սըրտը փօրը ըղնէլ:

- Սըրտը էրիլ - 1. տեն Սըրտը դա-
ղել: 2. Shահ գգացողություն առաջանալ՝
առաջացնել: *Կրծս տանխտըդ կերավ,
սըրտը էրից* (Բ): 3. Խիստ մտահոգվել,
ցավալ, կարոտել: *Էտ կընէգանը սըրտը
շատ ար էրում տըղէն հըրտէ* (Ձ): 4.
Կրծքավանդակի մասում այրող ցավ
զգալ: *Սըրտը էրում ա, վեր ա ըղնում
մըհնում* (Բ):

- Սըրտը ըռնիմ ըղնել - 1.
Խղճմտանքով լցվել, գթասիրտ դառնալ:
...Սուլթանին սերտը ռնիմ ա ընգալ,
օզըմ ա Զայաստանը հայերին փէշքէշ
անի... (ՋՏ, Բ, 22): 2. տեն Սըրտը փօրը
ըղնել:

- Սըրտը թամնուգ - Արդար, ազնիվ:
*Սըրտը թամնուգ մարթիք՝ քինանլվ
խըրըգանում ըն* (Բ):

- Սըրտը թափել - 1. Փսխել: *Էնքան
չըբիդի օտիս, վեր վերջումը սըրտըտ
թափիս* (Բ): 2. Վիշտը՝ ապրումները եւն
մեկին պատմելով՝ թեթեւություն զգալ:
*Քինամ ա քըվօրը կօշտը, դարդէրը
նաղլ անում, սըրտը թափում, դին-
ջանում* (Ձ):

- Սըրտը թիթըվանալ - Զոգեպես
հանգստանալ: *Լնց ա ինում, սըրտը
թիթըվանում ա* (Բ):

- Սըրտը թիթըվցընել - Զոգեպես
հանգստացնել: *Քուրը կամ ա նըիըտը
զըրուց անում, սըրտը թիթըվցընում* (Ձ):

- Սըրտը թըխել - 1. Ապրել, կենդանի
լինել: *Ըտըրան փօսան տիւս ըն օնում,
տըհնում հնլն սըրտը թըխում ա* (Ձ): 2.
տեն Սըրտը թըմփթըմփալ: *Կընգանը
սըրտը ըսկըսըմ ա թըխէը, վըր մար-
թին ա ախպօրը մին փօրցանը ա պը-
տահալ* (ՅԺՅ, VI, 104):

- Սըրտը թըքանալ մինին՝ մին
պէնու յըրա - տեն ԹԸՔԱՆԱԼ (6):

- Սըրտը թըխծընել մինին՝ մին
պէնու յըրա - տեն ԹԸԽԾ(Ը)ՆԵԼ (3):

- Սըրտը թըմփթըմփալ - Զուգ-
մունքից՝ վախից եւն սիրտը տրոփել: *Էս
դօնաղը վեր դըրըթուն աշկըն ա
քըցնում, սըկսում ա սերտը թըմփթըմփալ*
(ՅԱԲ, 15, 145):

- Սըրտը թիքն-թիքն անել - տեն
Սըրտը տըկըտիյըր անել:

- Սըրտը թիքն-թիքն ինիլ/տըհնալ
- տեն Սըրտը տըկըտիյըր ինիլ:

- Սըրտը թուխալել - Վշտանալ,
տխրել: *Յարը ասմա - Վէինչ, սըրտը
թուխալած մարթ ա, կըգնըվէ մէլ* (Ձ):

- Սըրտը լէն - Սրտաբաց, մեծահո-
գի: *Սըրտը լէն մարթին անա քըփըս
կամ ա* (Բ):

- Սըրտը՝ լէն, ծըրքը՝ կարծ - Սրտա-
բաց՝ մեծահոգի, բայց աղքատ՝ անկա-

րող: *Սըրտը՝ լէն, ծըրքը՝ կարծ մարթ ա
Ըսատօրը* (Բ):

- Սըրտը լէն պահել - Չնեղվել, չիու-
սահատվել: *Սըրտըտ լէն պահէ, լօխ
լիւլ ա ինանկան* (Բ):

- Սըրտը՝ լէն, ջուրը՝ տէրտակ - տեն
Սըրտը՝ լէն, ծըրքը՝ կարծ:

- Սըրտը լէն քինիլ - տեն Սըրտը
լինանալ:

- Սըրտը լիգը - Զուգված, զգացված:
*Էն ա սըրտը լիգը, լըհա վեր մին պէն
ասիս, լնց ա ինանկան* (Բ):

- Սըրտը լինանալ - 1. Ուրախանալ,
հրճվել, տրամադրությունը բարձրանալ:
*Թօռը վեր նի կնլնվ, շինացուց սըրտը
լինացալ* (Բ): 2. Բարիանալ, խղճմտան-
քով լցվել: *Սըրտը լինանում ա, պըռա-
վէն խընթիրքը կըդարում ա* (Ձ):

- Սըրտը լինըց(ը)նել - Ուրախու-
թյուն՝ հրճվանք պատճառել: *Մարթին
սըրտը լինըցընօղը ուրան ժանանգըն
ա* (Ձ):

- Սըրտը խառնել - 1. Սրտախառ-
նուց զգալ, փսխելու պատրաստ լինել:
*Էնքան խակ խընծօր ա կերալ, սըրտը
խառնում ա* (Բ): 2. Մեկից՝ մի բանից
զգվել՝ խորշել: *Ընդըրանա սըրտըս
խառնում ա* (Բ): 3. տեն Սըրտը տըկը-
տիյըր անել: 4. Սուր բանով սրտին
հարվածելով՝ սպանել: *Տէնակը կօխում
ա, սըրտը խառնում* (Ձ):

- Սըրտը խարաբ անել - Տրա-
մադրությունը զցել: *Մարթը ճըղճըղամ
ա, կընգանը սըրտը խարաբ անում* (Ձ):

- Սըրտը խարաբ ինիլ/տըհնալ -
Տրամադրությունն ընկնել: *Էտ վեր ըս-
կանում ա, սըրտը խարաբ ա ինում* (Բ):

- Սըրտը խըշարել - Զոգեպես նեղվել՝
տանջվել: *Իմ հնար քըգ ախճիկ չի տալ,
սըրտը խըշարած տըղա՝ (ԼՂԲ, 34):*

- Սըրտը խըրթնել - Կասկածել, կաս-
կածամիտ դառնալ: *Պառավը վեր ըտի
յա ասում, էտ տըղէն սըրտը խըրթնում
ա* (Ձ):

- Սըրտը խուսկալ բանդ անել - Մե-
կին խոսքերով հրապուրել, սիրտը նվա-
ճել: *Չուբանէն տըղան ըտի թաքավերին
ըխճըկանը սըրտը խուսկալ բանդ ա
անում* (Ձ):

- Սըրտը ծակել - 1. Սրտի շրջանում
սուր ցավ զգալ: *Սըրտըս բիւրդն ծա-
կում ա* (Բ): 2. Խիստ վիրավորել: *Քու
խուսկէրքըտ իմ սըրտըս ծակից* (Բ):

- Սըրտը ծըտըծինջըլիս տըհնալ -
տեն Սըրտը փօրը ըղնել:

- Սըրտը ծիք՝ տալ - Սրտամոտ մե-
կին ցանկանալ: *Կընգը թա - Իմ քըվօր
էրկու տարէ յա՝ տըհալ չըմ, սըրտըս
ծիք ա տամ* (Ձ):

- Սըրտը կախ - 1. Դժկամ, առանց

ցանկություն ունենալու: *Թնջիրը, սըր-
տը կախ, տիւս ա օնում փուլը տամ* (Ձ):

- Սըրտը կարթիլ - Մեկի ներքին
ապրումները՝ մտքերը հասկանալ: *Վէ-
գիրը թաքավերին սըրտը կարթում ա,
գիւղում ա, վեր կօգի ծըծաղում ա, ամ-
հա շատ ա դիխօր* (Ձ):

- Սըրտը կէս անել - տեն Սըրտը
տըկըտիյըր անել:

- Սըրտը կէս տըհնալ - տեն Սըրտը
տըկըտիյըր ինիլ:

- Սըրտը կըկըղել - Մեղմանալ, գի-
ջել: *Մահէն ախը վեր մարթին սերտըն ա
ըղնում, սերտը կըկըղում ա* (ՆԱԲ, 127):

- Սըրտը կըկըղց(ը)նել - Մեղմացնել,
գիջել տալ: *Ամմա էտ տըղան ասըմ ա -
Յըս տօն չըմ կ'ալու, միջէվ էս ըխճը-
կանը օգիմ վէջ, միջէվ ըստըրա սըրտը
կըկըղցընիմ վըհ* (ՅԺՅ, VI, 47):

- Սըրտը կըտըրել - 1. տեն Սըրտը
փօրը ըղնել: 2. Մեկի՝ մի բանի նկատ-
մամբ նախկին սերը՝ հարգանքը՝ ձգտու-
մը չունենալ: *Ըտի էտ տըղէն սըրտը
թաքավերին ըխճըկանը անա կըտըրում
ա* (Ձ):

- Սըրտը կըտօրել - տեն Սըրտը
տըկըտիյըր անել:

- Սըրտը կըրակ ըղնել - տեն Ջանը
կըրակ ըղնել:

- Սըրտը կ'նլ, բուղազէն տէմ ըղնել -
տեն Սըրտը պիրանալը տիւս կ'նլ:

- Սըրտը կիրմիրց(ը)նել - 1. Շատ
ուրախացնել: *Թաքավերը պըռավէն
սըրտը կիրմիրցընում ա. ըտըրա տըղէն
ըզաղում ա տիւրման* (Ձ): 2. Մեծ վիշտ
պատճառել, կսկծացնել: *...Աստուծ վէջը
մեր սերտը կիրմիրցընէլի հէտէ յա
ըստէղծալ* (ՆԱԲ, 317):

- Սըրտը կուտուր տըհնալ - Սիրած
մարդուց բաժանվել: *Ըտի թաքավերին
տըղէն սըրտը կուտուր ա տըհնում.
չուբանէն ըխճըկանը կ'ուղանում ըն,
տանում* (Ձ):

- Սըրտը կօշտ - տեն Աշկը կօշտ:

- Սըրտը կօջ ածել - 1. Սրտնեղու-
թյուն պատճառել: *Խուխէն հիվընդօ-
թունը ըտըրա սըրտը կօջ ածից* (Ձ): 2.
տեն Սըրտը կօջ կ'նլ:

- Սըրտը կօջ կ'նլ - Սրտնեղվել:
*Խըղճը հինչ ա՛նէ, իլնծը մին արտ ար,
էն էլ կարկուտը թակից, սըրտը լափ կօջ
ա յըկալ* (Բ):

- Սըրտը կօտըրել - Վշտացնել,
տխրեցնել, ընկճել: *Էտ խէ դիրխօր ը՛ս,
հու վա՛ սըրտըտ կօտըրալ* (Բ):

- Սըրտը կօտըրվել - Վշտանալ,
տխրել, ընկճվել: *Թաքավերը վեր ըտի
ասից, թաքուիուն սըրտը կօտըրվից* (Ձ):

- Սըրտը հնլ(վ)իլ - Երանություն՝ հա-

ծույք զգալ: *Թօթեն արաղը վեր խըմում ըս, սըրտըտ հանվում ա (Բ):*

- Սըրտը հանգան - *տեն* Սըրտը լեն:

- Սըրտը հըռնալ - 1. Սրտի ցավ զգալ, վշտանալ: *Սըրտըս հըռնում ա, վեր տըսնում ըս մեր շենին տըները քանդված (Բ):* 2. Մեկի՝ մի բանի համար մտահոգվել՝ ցավ զգալ: *Սօրը սըրտը հըռնում ար ըխճըկանը հըռտե (Ձ):*

- Սըրտը հըռտան քիսիլ - *տեն* հըռնը հըռտան քիսիլ:

- Սըրտը հովանալ - 1. Փափագը՝ ցանկությունը կատարելով՝ հանգստանալ, բավարարություն զգալ: *Ըտի ծարավ հըսնում ա մին լ՛ավ ըխպիրու, ցօրտ-ցօրտ ճիրան խըմում, սըրտը հովանում ա (Ձ):* 2. Վիշտը՝ տանջանքը մեղմանալ: *Պարիկամներան էլ յէկեն, լանց իլին, վըր սըրտըրեն հովանա... (ԼՂԲԶ, 272):*

- Սըրտը հովըց(ը)նել - 1. Փափագը՝ ցանկությունը կատարելով՝ հանգստանել, բավարարություն պատճառել: *Աստուծ ըսկանում ա, ըտըրանց մին դօջ տըղա տամ, սըրտըրեն հովըցընում (Ձ):* 2. Վիշտը՝ տանջանքը մեղմացնել: *Սոթըրվերեն սըրտը մինակ սոթըրվերը կըկարե հովըցընել (Ձ):*

- Սըրտը հօփ ածել/տալ - *տեն* Սըրտը կօջ ածել:

- Սըրտը հօփ կ'անլ - *տեն* Սըրտը կօջ կ'անլ:

- Սըրտը ճաքել - 1. Խիստ վախենալ, ահաբեկվել: *Կընեգը արջին վեր տըսնում ա, սըրտը ճաքում ա (Ձ):* 2. Ձանձրանալ, խիստ նեղվել: *Աստուծ, սըրտըրեն ճաքում ա, բօլ ա, հիշկան արաշտ ա իլան (Ձ):* 3. Ինֆարկտ ստանալ, մեռնել: *Ըստըդ Պըլըպուդին սըրտը ճըքես ա, դանտի մըռնես ա (ԼՂԲ, 397):*

- Սըրտը ճըքըց(ը)նել - 1. Խիստ վախեցնել, ահաբեկել: *Բնորդան քօլեն քըմական մին չաղալ ա տոն կամ, ըտըրա սըրտը ճըքըցընում (Ձ):* 2. Ձանձրացնել, սրտնեղություն պատճառել: *Էնքան հըրթներեն անա կ'ենգա տըղա, լափ սըրտըրեն ճըքըցըրավ (Բ):* 3. Ինֆարկտի հասցնել, մեռցնել: *Տըղեն տոնման ըղենը Փառանձիմ աքօրը սըրտը ճըքըցըրավ, ըսպանից (Ձ):*

- Սըրտը ճոփ կըտըրել/տըռնալ - *տեն* Սըրտը ճաքել (1):

- Սըրտը մաշիլ - 1. Տանջվել, տառապել: *Լօթուն ջըքումը վեր փօղ չիլավ, սէրտը մաշում ա (ՅԱԲ, 15, 103):* 2. Տանջվել, տառապանք պատճառել: *Էս արաշտը շինացուց սըրտը մաշից (Բ):*

- Սըրտը մերած մածուն - 3անգիստ,

խաղաղ, անխռով (մարդկանց մասին): *Սըրտը մերած մածուն մարթ ա մեր Սօսեղ (Բ):*

- Սըրտը մըրսել - Վախենալ: *Ըստի էտ թաքավերեն սէրտըն էլ ա պատառ մըրսում... (ՅԱԲ, 15, 63):*

- Սըրտը մին պոկ/փոթ լըդ քըսել - 1. Ուրախանալ, հաճույք զգալ (հատկապես ուրիշի ծախորդության՝ դժբախտության դեպքում): *Լ՛ավ հիրըվանը հիրըվանեն դանդաղ կըտըխըրվե, վեշ թա սըրտը մին պոկ լըդ կըքըսե (Ձ):* 2. Մեկին ուրախացնել՝ հաճույք պատճառել: *Թաքավերը ասում ա.- Տու էտ խաբարը պիրիլավ սըրտըս մին պոկ լըդ քըսեցեր (Ձ):*

- Սըրտը մուտընեն աշկը հըվաք(վ)ել - Խիստ վշտանալ՝ տխրել: *Թաքավերը կամ ա, տըսնում կընեգը, սըրտը մուտընեն աշկը հըվաքած, նըստած (Ձ):*

- Սըրտը յարա - Վիշտ ունեցող, վշտոտ, հոգեպես վիրավորված՝ խոցված: *Թօրնը յեշում ըս, սըրտը յարա մարթիք՝ ըն, Աստուծ, հիք ա՛ աշխարքըս խըղըրօթուն ըղնական (Ձ):*

- Սըրտը լըդել - *տեն* Սըրտը կիրմիրցընել (1):

- Սըրտը լըտ տալ - *տեն* Սըրտը թափել:

- Սըրտը լըտ քիսիլ - *տեն* Սըրտը լինանալ:

- Սըրտը լըր օնել - Տանել, հանդուրժել (հաճախ գործածվում է ժխտական եւ հարցական ձեւերով): *Սըրտը յօր չունես, վեր կ'եշը դըշանգեն տար տըռնա... (ԱԱ, 76):*

- Սըրտըն էլ ճաքել, սըրտըպըտըրհանըն էլ - *տեն* Սըրտը ճաքել (1):

- Սըրտը նըդ - 1. Շուտ նեղացող, նեղացկոտ: *Սըրտը նըդ մարթ ա, լըհա մին պեն ըս ասում, դանտի քըփեն նի յա կամ (Բ):* 2. Փոքրոգի, գծուծ: *Ջահլան տանում ա սըրտը նըդ մարթին անա (Բ):*

- Սըրտը նըղանալ/նըղ անել/նըղվար(վ)ել - 1. Ձանձրանալ: *Էնքան խօսից, լափ սըրտըս նըղացավ (Բ):* 2. Ճնշվել, մտահոգվել, մտատանջվել, նեղսրտել: *Սըրտը չի անում, թա արտերը հընձինը, սըրտըրեն նըղացավ ա (Բ):*

- Սըրտը նըստա կենալ - 3անգիստ, ախորժել, սիրահարվել: *Տու մել ասել՝ թաքավերին տըղեն սըրտը չուբանեն ըխճըկանը նըստա յա կացավ (Ձ):*

- Սըրտը նի մըն(ն)ել - Մեկին գրավել, նրա սիրուն՝ մտերմությանը՝ վստահությանն արժանանալ: *Էտ նօքարըն էլ էնքան դաշանգ, էնքան խելունք ա ինում, վեր թաքավերին ա թաքուհուն սըրտըն ա նի մընում (Ձ):*

- Սըրտը շահել - Իր նկատմամբ լավ տրամադրել, սիրաշահել: *Աղվեսը քիսըմ ա, վըր կատվին հետի վըրս պըրի, ընդըրան սըրտը շահի... (ԼՂԲ, 360):*

- Սըրտը պարան տալ - *տեն* Սըրտը թափել:

- Սըրտը պենալ/պեց անել - 1. Գաղտնիքները՝ մտատանջությունները՝ վշտերը մեկի մոտ բացել՝ պատմել: *Մեր Թոնի դանին սըրտը պեց ըրավ ու հինչ վըր կար, ասից ընդըրան... (ՅԺՅ, VI, 78):* 2. Զվարթացնել, ուրախացնել: *Կինին մարթու սըրտ ա պենում (Ձ):*

- Սըրտը պենվալ/պեց ինիլ - Զվարթանալ, ուրախանալ: *... Կընգանը սիրելան գիղըմ չի, թա հինչ անի, դաջա յա տարալ, վեր սէրտը պենվա... (ՋՏ, Բ, 168):*

- Սըրտը պերակ - *տեն* ՍԵՐՏԸ-ՊԵՐԱԿ:

- Սըրտը պեց - *տեն* Սըրտը լեն: *Սըրտը պեց մարթը զըրոնց ընելավ ա մըռնում (ԱԲԲ, 86):*

- Սըրտը պըլթալթալ - Խիստ անհանգստանալ՝ մտահոգվել: *Ասում ա.- Տըղաս քըցալ ա ծըմակը, մինչըվ մի-հենգ յըկալ չի, էն ա սըրտըս պըլթալթալիս (Ձ):*

- Սըրտը պըրտօղել - 1. Կասկածների մեջ գցել, հուզել: *... Վախըմ ըս դըրամափօնըս քօք անիմ, էլիա խտի խաբարեն պիրի, իմ սէրտըս էլ պըրտօղի, ծեր սէրտըն էլ... (ՋՏ, Բ, 174):* 2. *տեն* Սըրտը պըրտօղվել:

- Սըրտը պըրտօղվել - Կասկածների մեջ ընկնել, հուզվել: *Թաքավերը էտ վեր տըսնում ա, սըրտը պըրտօղվում ա (Ձ):*

- Սըրտը պիրակել - *տեն* ՍԵՐՏԸ-ՊԻՐԱԿԷԼ:

- Սըրտը պիրանավը տոն կ'անլ - 3ոգեկան խռովքի մատնվել, սաստիկ նեղվել՝ տանջվել: *Սըրտըս պիրանավըս տոն յըկալ, մինչըվ էս կօրծը պըրծե (Բ):*

- Սըրտը պիրանավը տոն օնել - 3ոգեկան խռովքի մեջ գցել, սաստիկ հուզել, տանջել: *Վեգիրը ըտըրա սըրտը պիրանավը տոն ա օնում (Ձ):*

- Սըրտը պիրանեն տալ - *տեն* Սըրտը ճաքել (1):

- Սըրտը պուղերեն ըղնել/հըվաքել/քըցիլ - *հեգն*. Մեկի համար խիստ ցավել՝ մտահոգվել: *Յինչ ա՛, Ըփկարեն հըռտե սըրտըս պուղերեն ա՛ ընգալ, հինչ ա՛նիմ՝ տոնգն ա (Ձ):*

- Սըրտը պուք կ'անլ - *տեն* Սըրտը էրիլ (3):

- Սըրտը պօղ ըղնել - *տեն* Զանը կըրակ ըղնել:

- Սըրտը սեր ըղնել - Մեկին սիրել, սիրով լցվել: *ՂԷ՛, Կանիին էլ սըրտը սեր*

ընգած տըղա յա, լի՞, ուրխությունան գիրդում չի, թա հիկն անէ (2):

- Սըրտը սըվ - Վշտացած, սգավոր: Սըրտը սըվ կընէ՞ք ա Սիրանը (Բ):

- Սըրտը սընդաքար - տեն Սըրտը քար:

- Սըրտը սըվանալ - Վշտանալ, դժբախտանալ: Մաղար-գողար տըղան մը՞նալ, Լոսիգին սըրտըն էլ սըվա-ցալ (Բ):

- Սըրտը վախ ըղնէլ - Վախի գգա-ցումով տոգորվել: Կոչին սըրտը վախ ա ընգընըմ (ԼՂԲ, 360):

- Սըրտը վախ քըցիլ - Վախի գգա-ցումով տոգորել, վախ ներշնչել: Ըտի կըտը ըտըրա սըրտը վախ ա քըցիլ (2):

- Սըրտը վեր ածել - տեն Սըրտը թափել:

- Սըրտը վըկայել - տեն Սըրտը ասել (1):

- Սըրտը տալ - տեն Սըրտը օգիլ: Էտ մարթը մին օգում ա քինի, մին էլ սէրտը տամ չի (ՅԺՅ, V, 403):

- Սըրտը տաք ինիլ (յըրան) - Մեկին՝ մի բանի սիրով՝ հոգատարությամբ վե-րաբերվել, համակրանք ունենալ: Այուն սըրտը տաք ար թուռնէրէն յըրա (2):

- Սըրտըտ Էլ հինչ ա օգում - տեն Էլ հինչ կօգիս:

- Սըրտը տըղը ըղնէլ/կ'նալ - Յուզ-մունքը՝ վախը եւն անցնել, հոգեպես հանգստանալ: Վըր տի յա ասում, մար-թին սըրտը մըխըրէ կամ ա տըղը (ՅԺՅ, VII, 235):

- Սըրտը տըղը քըցիլ - Յոգեպես հանգստացնել: Քինամ ա հիրըվանէն ք'ծմա՞ք անում, արտը հընծում, սըրտը տըղը քըցիլ (2):

- Սըրտը տըղըտիյըր/տըղըհան անէլ - Յուզել, վշտացնել: Պառավը լօխ նաղ ա անում, էտ ջիհիլին սըրտը տը-կըտըյըր անում (ՆԼՂԺԲ, 70):

- Սըրտը տըղըտիյըր ինիլ/տըղը-հան տըղնալ - Յուզվել, վշտանալ: Սըր-տըն տըղըտիյըր ա ինում, վեր մեր յըխծէն ըտի տըսնում ըմ (2):

- Սըրտը տըղըտըկալ - Սիրտը ուժեղ, բաբախել՝ խփել: Ծըրքը տինում ա սըրտէն, տըսնում սըրտը տըղըտըկալ ա (2):

- Սըրտը տըմանալ - Տոկալ, հոգե-պես տանել՝ դիմանալ: Մին օր էլ, էլ սըր-տը տըմանում չի, յըր ա կէնում, քինամ թաքավէրին լօխ նաղ անում (2):

- Սըրտը տըրաքել - տեն Սըրտը ճաքել:

- Սըրտը տըրիմ-տըրիմ անէլ - տեն Սըրտը թըմփըմփալ:

- Սըրտը տըրտակել - տեն Սըրտը թափել:

- Սըրտը տոնոնր կ'նալ - տեն Սըրտը տըկըտիյըր ինիլ:

- Սըրտը տոնոնր տալ - տեն Սըրտը տըկըտիյըր անէլ:

- Սըրտը տծղ ըղնէլ - տեն Սըրտը վախ ըղնէլ:

- Սըրտը տծղ քըցիլ - տեն Սըրտը վախ քըցիլ:

- Սըրտը ցավել - տեն Սըրտը հընալ:

- Սըրտը փըփըկել - տեն Սըրտը կըկըղէլ:

- Սըրտը փըփըկը(ը)նէլ - տեն Սըրտը կըկըղը(ը)նէլ:

- Սըրտը փիչ-փիչ անէլ - տեն Սըրտը պուղէրէն ըղնէլ:

- Սըրտը փօլ ածել - Փղծկալ տալ, լացացնել: Էտ կընէ՞քը ուրան դարդըր պատում ա, լօխճին սըրտը փօլ ածում (2):

- Սըրտը փօլ կ'նալ - Փղծկալ, լացել: Մարը տըղէն վեր ըտի տըսնում ա, սըրտը փօլ ա կ'ամ (2):

- Սըրտը փօրը ըղնէլ - Խիստ ահա-բեկվել, երկյուղի մատնվել: Թաջիրը վեր էտ տըսնում ա, սըրտը փօրըն ա ըր-նում, լուզվա կըտըրում ա (2):

- Սըրտը փօրումը ծըլօնգ-ծըլօնգ ինիլ/կ'նալ - տեն Սըրտը փօրը ըղնէլ:

- Սըրտը քամէ տարած - Դյուրա-զգաց: Սըրտը քամէ տարած մարթ ա Ափօն, հինչ ասում ըս, կըզընվում ա (2):

- Սըրտը քանդիլ - տեն Սըրտը տըկըտիյըր անէլ:

- Սըրտը քանդիլ - տեն Սըրտը տըկըտիյըր ինիլ:

- Սըրտը քար - Քարասիրտ, ան-խիղճ, անկարեկից: Էտ կընէ՞քը խօխա չօնար, գողում չար, թա հիկն պըն ա մար ինէլը, ըտըրա հըրտի էլ սըրտը քար ար... (ՅԺՅ, V, 115):

- Սըրտը քար կըտըրէլ/քըրանալ - Քարասիրտ՝ անխիղճ՝ անկարեկից դառ-նալ: Ըսկէտըրա ամա՛ւ - Ախճի, սըրտըտ քար ա՞ կըտըրալ, էտ խուխէն խէ ծէծ չը՞ս տաս (2):

- Սըրտը քըլըքօլա անէլ - տեն Սըր-տը պուղէրէն ըղնէլ:

- Սըրտը քինիլ - 1. տեն Սըրտը հը-տան քինիլ: 2. Նվաղել, սաստիկ թուլա-նալ, ուժասպառ լինել: Տիւզնությունան սըրտըն քինում ա (Բ):

- Սըրտը քինիլ, լըտ կ'նալ - Զգվել, խորշել: Սըրտըն քինում ա, լըտ կ'ամ, վեր ըտըրան տըսնում ըմ (Բ):

- Սըրտը օգիլ - Ցանկանալ, ախոր-ժել, փափագել: Սօրը սըրտը օգում ար,

վեր քինի շէնը, ամմա տըղան թօղում չար (2):

- Սըրտը օխտը ճիրնվ լըվացած - Շատ ազնիվ՝ անքեն՝ մաքրասիրտ: Սըր-տը օխտը ճիրնվ լըվացած մարթ ա Առքստամը, խնփիլ չի (Բ):

- Սըրտը օտէլ - Ծանր վիշտ՝ տառա-պանք պատճառել, տանջել: Ըսկէտըր հըրթնէրէն սըրտը օտում ար (2): 2. տեն Կըլծիլը օտէլ:

- Սըրտ թափել - տեն Սըրտը թափել (1):

- Սըրտ կըտըրէլի - Սրտաճմիկ: Սըրտ կըտըրէլի զըրիւցնէ յա պատում, լօխճին լիցըցընում (2):

- Սըրտ չինիլ - 1. Անգութ՝ անխիղճ լինել: Իզէն սըրտ չօնէ, ընդըրա նըրհւտ հօր ը՛ս հընգըրթօնն անում (Բ): 2. Տրամադրություն չունենալ: Ասում ա.- Յը՛ս կ'ամ չըմ. սըրտ չօնիլ (2):

- Սըրտ տալ/տիսիլ - 1. Քաջալերել, մխիթարել: Տըսնում ա, վեր հիրըվանը շատ ա դիխօր, քինամ ա սըրտ տամ (2): 2. Սրտապնդել, խիզախություն ներ-շնչել: Կընէկը սըրտ ա տիսըմ, վըր վա-խի վէչ (ԼՂԲ, 359):

- Սըրտա հըրճէ - Ոչ սրտամոտ, ոչ սրտակից: Յիրըվանը վեր սըրտա հըրճէ իլնվ, էլ հինչ հիրըվան (Բ):

- Սըրտա մօտէ - Սրտամոտ, սրտա-կից: Ըտըրան էլ մին լ'ամ, սըրտա մօտէ հընգէր ա ինում, անումը՝ Խօսրօվ (2):

- Սըրտա մօտէ ընթունէլ - Մեկի ասածը լուրջ ընդունել, ազդվել: Մարթը ասմա.- Սըրտատ մօտէ մէլ ընթունէլ, շուլուղ ըմ ըրալ (2):

- Սըրտան արնուն կաթել - Սաստիկ տխուր՝ վշտացած՝ անտրամադիր լինել: Վէզիրը կ'ամ ա տօն՝ սըրտան արնուն կըթէլալ (ՆԼՂԺԲ, 41):

- Սըրտան լէն քինիլ - տեն Սըրտը լինանալ:

- Սըրտան խօսել/ճիւր խըմէլ (մինիս) - Մեկի կամքի՝ ցանկության համաձայն խոսել՝ վարվել: Թաքավէրը վէզիրին սըրտան ար խօսում (2):

- Սըրտան կըճըմթել - Բարոյական հարված հասցնել: Էտ անըզկամը լօխ-ճին սըրտան էլ կըճըմթալ ա (Բ):

- Սըրտան ճուր խըմէլ - տեն Սըրտը լինըցը(ը)նէլ:

- Սըրտան մին փուք քար վեր ըղնէլ - Յոգսերից՝ մտատանջությունից ազատ-վել, հանգստանալ: Տօնը շինը՞ցէ պըրծէ, սըրտաս մին փուք քար վեր ընգալ (Բ):

- Սըրտան լըտ քինիլ - տեն Սըրտը լինանալ:

- Սըրտան պերակ - տեն ՍԵՐ-ՏԵՐԱԿ:

- Սըրտան պիրակել - տեն ՍԵՐ-ՏԵՐԻՐԱԿԵԼ:

- Սըրտան (քացե) տալ - տեն Սըրտը օգիլ:

- Սըրտավը աղոմ/արոն քիսիլ - տեն Սըրտան արոն կաթել:

- Սըրտավը ինիլ - Մեկի ցանկության՝ ձգտումին համապատասխան լինել: Ամմա հորան սըրտավը չի ինիս, էգ-գանան քընէնք՝ ա ընէս, վեր մին թանհըր անէ, ըտըղատ ըգաղվէ (ԱԱ, 65):

- Սըրտավը պէն տըճնալ - տեն Սըրտը մին պիլ յըճ քըսել:

- Սըրտավը քիսիլ (միսին) - տեն Սըրտան խօսել (միսին):

- Սըրտենը լուզվին պըթկէն (ինիլ) - Անկեղծ խոսող, պարզասիրտ (լինել): Լ՛ավ մարթը էն ա, վեր սըրտենը էն ա լուզվին պըթկէն (2):

- Սըրտենը սըրտումը մընալ - Իղծը՝ փափագը չկատարվել: Ջանիլ-ջիվան մըճալ, սըրտենը սըրտումը մընաց (Բ):

- Սըրտենը տըճ տալ - Իղծը՝ փափագը կատարել: Յիշքան դաշանգ դուշեր կան, թույլուն ըխպիրին ակնան ըն տոն կամ, հանցու վեր հորանց յերթերըն ասին, սըրտենը տեղ տան (ՆԱԲ, 92):

- Սըրտեն խաթիրը կօտըրել - տեն Խաթիրը կօտըրել:

- Սըրտեն ծընդըրանալ - Մտահոգություն պատճառել, մի բանում իրեն շարունակ մեղավոր զգալ, խիղճը տանջել: Վըրսկանը ասում ա.- Մին շէրաթ առաջ մին յըղէ ջէյրան ըմ ըսպանալ, սըրտեն ծընդըրացալ ա (2):

- Սըրտեն կալ՝ կըթակվէ - Ասում են մեծահոգի՝ լայնասիրտ մարդկանց մասին:

- Սըրտեն կըրակը թունդ (ինիլ)- Տաքարյուն (լինել): Սըրտեն կըրակը թունդ տըղամարթ ա իլնլ թունի դային (2):

- Սըրտեն ճոր շաղ տալ - Յանգստացնել, խաղաղեցնել: Տըսնում ա, վեր հիրըճվանը շատ ա կըզընված, ասում ա.- Ըստըրա վերջը փիս ա իննկան, քիսիմ սըրտեն ճոր շաղ տամ (2):

- Սըրտեն մաջին յարա տըճնալ - Խոսքից վիրավորվել, հոգեպես խոցվել: Քու խուսըթըթատ սըրտեն մաջին յարա յա տըճալ (Բ):

- Սըրտեն մին պիլ/փուր յըճ քըսել - տեն Սըրտը մին պիլ/փուր յըճ քըսել:

- Սըրտեն յըրա յըճ օնել - տեն Սըրտա մօտէ ընթունել:

- Սըրտեն նըստել, մըրօքը քանդիլ - Մեկին սիրելի դառնալով, նրա վստահությունը շահելով՝ նրան վնասել, նրա

հաշվին ապրել: Վեզիրըն էլ կըլծի չի ըղնում, վեր էտ նծքարը հորան սըրտեն նըստալ ա, մըրօքը քանդիլ ա (2):

- Սըրտեն նի կ՛ալ - Վիրավորել, նեղացնել: Յարը յարեն սըրտեն նի չի կ՛ալ (2):

- Սըրտեն պերթ կըշինվի - տեն Սըրտեն կալ՝ կըթակվէ:

- Սըրտեն սառնը կօտըրվել - տեն Սըրտը պէնվալ:

- Սըրտեն սոնը (ինիլ) - Ամենասիրելին, թանկագինը (լինել): Թանջիրը ասմա.- էտ օղտը իմ սըրտեն սոնըն ա, կարել չըմ ծախիմ (2):

- Սըրտեն սոնը կօտըրվել - Մեծ դժբախտության հանդիպել, ամենասիրելիին կորցնել: Ըտի թաքավերին սըրտեն սոնը կօտըրվում ա. մադար տըղան մըճնում ա (2):

- Սըրտեն վըճնը կենալ - տեն Սընա-նա տըճնալ:

- Սըրտեն տենակ թըխիս՝ արոն չի կաթել - Ասում են չափազանց տխուր՝ վշտահար մարդկանց մասին:

- Սըրտեն տըճըն էլ չի գ՛ողիմ - Ասում են առողջ՝ երբեք չհիվանդացած մարդկանց մասին:

- Սըրտեն տըճ վեր կըքըցվի - տեն Սըրտեն կալ՝ կըթակվէ:

- Սըրտեն ուզճալ նըման - Յրաշալի, հոյակապ: Մին լ՛ավ, սըրտեն ուզճալ նըման տօն ա շիննլ (Բ):

- Սըրտեն փօշը տոն օնել - Մեկին օգնել, նեղ վիճակին հասնել: Սաղ ըշ-խարքումըս մինը կա վէջ, վեր ըտըրա քճմնգ անէ, սըրտեն փօշը տոն օնէ, լօխ նըիճ՛տը ըննատար ըն (2):

- Սըրտումը դաղ թօղնել/տիսիլ - Չմոռացվող վիշտ պատճառել: Էս կը-ռըճվը շատ դարաբաղցու սըրտում ա դաղ թօղալ (Բ):

- Սըրտումը դաղ մընալ - Չմոռացվող վիշտ ունենալ, վիշտը՝ կսկիծը չմոռանալ՝ միշտ հիշել: Սըրտումըս դաղ ա մընացալ քու ասած խուսկատ (2):

- Սըրտումը ման/շօռ կ՛ալ - Ատելի լինել: Ասում ա.- Էն իմ սըրտումըս ման ա կամ, յըճ ընդըրա նըիէտ հունց տըճ՛ռ-նամ խընամէ (2):

- Սըրտումը պիլ տիսիլ - Մեկի մեջ մի բան արմատավորվել: ... Չարութիւնը սըրտումը պիլ տիրած մարթը հորան օրըմը հըղէ չի կ՛ալ (ՉՏ, Բ, 209):

- Սըրտումը տալ/տըղավել - Մի բան կանխագգալ եւ համոզվել: Ասըմ ա.- Ա՛ մարթ, լնվ ըս ըրալ, վըճ յէկալ ըս, ախեր սըրտըմըս տըղավ, վըճ կ՛ալու յըս... (ՅԺՅ, V, 226):

- Սըրտու փօշ տոն օնող - Բարյա-ցակամ, հոգատար, ուրիշի նեղ վիճակին հասնող: Սըրտու փօշ տոն օնող կընէգ ա Յէփրաքայան (Բ):

ՍԵՐՏ՝/ՍԵՐՏ՝ (գրք. սերտ (սրտակից) - ած. Սերտորեն միմյանց հետ կապված, սերտ: Սը՛րտ պարիկամնէ յըն (2):

ՍԵՐՏԵԼ/ՍԵՐՏԵԼ (գրք. սերտեմ (հաստատել, պնդացնել) - նբ. Լավ սո-վորել, սերտել: Ուստան հինջու ասում ար, շնգէրդը սը՛րտում ար (2):

ՍԵՐԻԼԶԱՍ/ՍԵՐԻԼԶԱՍ/ՍԻԹԻԼ-ԶԱՍ/ՍԻԹԻԼԶԱՍ (արաբ. zatiljenb, թըթ. sateajan) - գ. Մրսելու հետեանըվ առա-ջացող հիվանդություն՝ թըքաբորբ: Սը-թիլջամը մարթ կըսպանէ (2):

- Սըթիլջամ անել - Մրսեցնել, թըքա-բորբընդ հիվանդացնել: Էս ցօրտը լօխիս սըթիլջամ ըրալ (Բ):

- Սըթիլջամ ինիլ/տըճնալ - Մրսելով թըքաբորբով հիվանդանալ: Կավը սը-թիլջամ իլնվ, ըստակից (Բ):

ՍԵՐԻԼԶԱՍ - տեն ՍԵՐԻԼԶԱՍ:
ՍԵՐԻԼԶԱՍ(Բ)ՆԵԼ - տեն ԸՍՏԸԿ-Ց(Բ)ՆԵԼ:

ՍԵՐԿՕՏԵԼ - տեն ԸՍՏԸԿՕՏԵԼ:

ՍԵՐԻԼ - տեն ՍԻԹԻԼ:

ՍԵՐԻԼՍԱԿ - տեն ՍԻԹԻԼՍԱԿ:

ՍԵՐԻԼՍՓՆԻ - տեն ՍԻԹԻԼՍՓՆԻ:

ՍԵՐԻԼՍԱՔԱՐ - տեն ՍԻԹԻԼՍԱՔԱՐ:

ՍԵՐԻԼՍԿԸԼԸԻ - տեն ՍԻԹԻԼՍ-ԿԸԼԸԻ:

ՍԵՐԻԼԻԻ/ՍԵՐԻԼԻԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Սըթուրի անել/տալ - 1. Յողը վարե-լու ժամանակ գութանի խոփը խոր չմտնել՝ հողի երեսով սահել անցնել: Կոթանը սըթուրի յա անում (2): 2. Ոչ խոր վարել, անորակ վարել: Ասում ա.- Էս հինջ վար ա՛, վեր ըրալ ըս, սըթուրի յըս տըղալ, պըրծալ (2):

ՍԵՐԻԼԻԻ - տեն ՍԵՐԻԼԻԻ:

ՍԵՐԼԱԸԻ/ՍԵՐԼԱԸԻ - ած. Խա-խոտ, երերուն: Էս ըստօլէն վըճնէրը սըլալի ա ինիս, դօնաղը նըստէլըն ըբանտ վեր ա ըղնէս (2):

ՍԵՐԼԱԸԻ - տեն ՍԵՐԼԱԸԻ:

ՍԵՐԼԱՇԱՐ - 1. գ. Սալակառույց պատ: Սըլըշարեն կըլխավը լօք ա տամ, ընցընում խանէն հայաթը (2): 2. ած. Սալերով շարած՝ ծածկած՝ պատած: Սը-լաշար հըղէ յա (Բ):

ՍԵՐԼԱՐԵԼ - չբ. տեն Կօջ կ՛ալ:

ՍԵՐԼԱՔԱՐ (գրք. սալաքար) - 1. տեն ՍԱԼ՝ (1): 2. տեն ՍԱԼԱՆԻ:

ՍԵՐԼԱՐԱԿ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Սըլբաթակ անել/տալ - Հաստ եւ երկար փայտե ձողով՝ սալաբայով, ծեծել: Սըլբաթակ ա անում, կոնկրետ ըստանում (2):

ՍԵԼԲԵԴԵՐՈՒՄ - տեն ՍԵԼԲԵԴԵՐՈՒՄ:

ՍԵԼԲ(ԵՅ)ԱՆԱԿ - տեն ՃԵՂՊԵՐԹԱՓԷ:

ՍԵԼԷԹԱ/ՍԻԼԷԹԱ - տեն ԱՆՀԱՄԱ(Ն)Զ: ... Էս այսամին ուրէնքավը դօջաղ ըն անիրէս, սիլէթա մարթէք, վէր վէչ Ըստուծանա յըն վախըմ, վէչ մարթա հըմանչըմ... (ՉՏ, Բ, 123):

- Սըլէթա հավ/շօն - Շատ անամոթ մարդ: Էտ սըլէթա հավը սաղ օրը էն ա ըստոնր-ընդոնր տանը (Բ):

ՍԵԼԵԹԱԿԱԼ - տեն ՍԵԼԿԵԹԷԼ:

ՍԵԼԵԹԱԿԱԼԻ - տեն ՍԵԼԿԵԹԱԼԻ:

ՍԵԼԵԹԱԿԷԼ - տեն ՍԵԼԿԵԹԷԼ:

ՍԵԼԵԹԱԿԵՅԱՆ - տեն ՍԵԼԿԵԹԱՆ:

ՍԵԼԵԹԱԿԵՅՈՍ - տեն ՍԵԼԿԵԹՈՍ:

ՍԵԼԵԹԱ(Ե)Ց(Ե)ՆԷԼ - տեն ՍԵԼԿԵԹՑ(Ե)ՆԷԼ:

ՍԵԼԵՄԱԹ/ՍԵԼՄԱԹ/ՍԱԼԱՄԱԹ (արաբ. *salāmat* (փրկություն, ապահովություն), թրք. *selamet*) - ած. Զգույշ, հուշիկ, կամաց: Մին մարթ սըլմմաթ կանս ա, Պըլպաղուդն չըվալէն տանծը ըծես ուրան չըվալը, շըլքէս, քիս (ԼԴԲ, 385):

ՍԵԼԵՆԳԷ - 1. տեն ՍԵԼԿԵՅԱՆ: 2. տեն ՇԵՆ (2):

ՍԵԼԵՆԴՐԱԿ/ՍԵԼԵՆԴՐԱԿ - ած. Տափակ քիթ ու բերան ունեցող: Է՛, էն սըլմմոդուդ ախմախ ջանմոնը մը՛գ կը-տօրում ա ըլնլ (ԼԴԲԲ, 27):

ՍԵԼԵՆԴՐԱԿ - տեն ՍԵԼԵՆԴՐԱԿ:

ՍԵԼԵՍՈՒ - տեն ՍԻԼԵՍՈՒ:

ՍԵԼԵՏԵՐԱԾ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սըլմտըրած քաշ - տեն Սըլէթա հավ:

ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ/ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ/ՍԵԿԵԿԵԿԵԼԻ/ՍՈՒԿԵԿԵԼԻ (գրք. սերկեկի) - գ. Վարդագգինների ընտանքին պատկանող պտղատու ծառ՝ սերկեկենի: Սըրկեկին կըտըրում ա, յըրան տանծի ջըլաղում (2):

ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ/ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ/ՍԵԿԵԿԵԿԵԼԻ/ՍՈՒԿԵԿԵԼԻ (գրք. սերկեկի) - գ. Սերկեկենու պտուղը՝ սերկեկի: Սըլկեկիլը լիւլ բար ա (Բ):

ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ/ՍԵԼԵԿԵԿԵԼԻ - 1. տեն ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ: 2. մ. Հեշտ ու արագ: Կօրծը սըլկըհալի անում ըն, մինչը՛կ քըսծր պըրծընում (2):

ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ/ՍԵԼԵԿԵԿԵԼԻ (գրք. սահուն (անհաստատ, փոփոխական) - ած. Սայթաքուն, կարծուն, սահուն: Ըխպիրին հըղէն էլ շատ ա ինո՛ւմ սըլկըհան, վէր ա ըղնում, կօծը կօտըրում (2):

ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ/ՍԵԼԵԿԵԿԵԼԻ/ՍԵԼԵԿԵԿԵԼԻ (գրք. սահիմ (տատանվել, ծփալ) - չք. 1.

Ուտըր սահել, գայթել, սայթաքել: ... Կօվը քըննալիս սըլկըհըմ ա, վէր ըղնըմ, քըմակի աջի վընընը կօտըրում ա (ԼԴԲԲ, 280): 2. փխք. Մոլորվել, սխալ թույլ տալ: Ըտի էտ տըղան սըլկըհում ա, էտ կուղէրէն հընգէր տը՛նում (2):

- Սըլկըհած, բիստի քըթած - Ասում են անսպասելի հաջողության հանդիպած՝ հասած մարդկանց մասին:

- Սըլկըհած, ուրոթ քըթած - Ասում են իրար սիրահարված՝ իրարով հմայված մարդկանց մասին:

ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ(Ե)ՆԷԼ/ՍԵԼԵԿԵԿԵԼԻ(Ե)ՆԷԼ - նք. ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ-ի:

ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ(Ե)ՆԷԼ/ՍԵԼԵԿԵԿԵԼԻ(Ե)ՆԷԼ - տեն ՍԵԼԿԵԿԵԼԻ:

ՍԵԼԵՄԱԹ - տեն ՍԵԼԵՄԱԹ:

ՍԵԼԿԵԼԻ - գ. 1. Օղակաձեւ գարդ,

ապարանջան: Մին վը՛սկէ սըլվէն ա թօղում, ասում.- Վը՛ր տըղա ինի, բըլնկը կըքըցիս, վը՛ր ախճիգ՝ ինի՝ վիզը (ՀԺՀ, VII, 187): 2. Տակառի երկու ծայրի մետաղե շրջանակներից յուրաքանչ-յուրը: Պուժկէն տակէ սըլվէն տոնս ա յը՛կալ (Բ):

ՍԵԼԿԵԼԻ - տեն ՊԵԼԿԵԼԻ:

ՍԵԼԿԵԼԻ - տեն ՊԵԼԿԵԼԻ:

ՍԵԼԿԵԼԻ(Ե)ՆԷԼ - տեն ՊԵԼԿԵԼԻ(Ե)ՆԷԼ:

ՍԵԼԿԵԼՈՍ - տեն ՊԵԼԿԵԼՈՍ:

ՍԵԼԿԵԼՈՍ - տեն ՊԵԼԿԵԼՈՍ:

ՍԵԼԿԵԼԻ - տեն ՍԵԼԿԵԼԻ:

ՍԵԼԿԵԼԻ/ՍԵԼԿԵԼԻ/ՍՈՒԿԵԼԻ/ՍՈՒԿԵԼԻ (արս. *zeluk*, թրք. *sülük*) - գ. 1. Քաղցրահամ ջրերում ապրող որդ,

որ սնվում է կենդանիների արյունով, տգրուկ: Ասում ըն՝ էտ գօլումը շատ սըլոկուն կա, ըտըրա հը՛տէ յա անումը Սըլոկունածօլ (2): 2. փխք. Հարստահարող, ուրիշներին շահագործող՝ տանջող մարդ: Էտ սոլոկունը սաղ շինացուց թըլանալ ա (Բ):

ՍԵԼԿԵԼԻ/ՍՈՒԿԵԼԻ/ՍԵԼԿԵԼԻ/ՍՈՒԿԵԼԻ - տեն ԽԵԾՆԸ (2):

ՍԵԼԿԵԼԻ/ՍՈՒԿԵԼԻ - գ. Փայտե մեծ ձող: Մին տուկալուն էլ ինքըն ա տինում ջընաղէն, քինամ (2):

ՍԵԼԵԿԵԼԻ - տեն ՍԻԼԵԿԵԼԻ:

ՍԵԼԵԿԵԼԻ (ռուս. *сложный*) - ած.

Բարդ, խրթին: ... Հանց սըլօժնի հարցեր կա, վէր առանց ընդըրա մունք կարել չընք պէն շինիք... (ՉՏ, Ա, 150):

ՍԵԼԻ (թրք. *saka*) - տեն ՊԵԼԻ:

- Սըլէն սըլստօր (վարել) - Վատության դիմաց ավելի մեծ վատություն (անել): Հանք ասմա.- Սըլէն սըլստօր, ինքը իմ բօստանըս ա քանդալ, յը՛ս բի-դի ընդըրա տօնը քանդիմ (2):

ՍԵԼԱԼ (գրք. սխալ) - գ. 1. Գրության՝ հաշվումների եւն մեջ թույլ տված անճշտություն: Հիշքան հանքէլ ա անում, պաղասխանը սըխալ ա տոնս կամ (2): 2. Անճիշտ արարք՝ վարմունք՝ գործողություն: Կըլծի չի ըղնում, վէր ուրան ըրածը սըխալ ա (Բ): 3. ած. Ոչ ճիշտ, չկշռադատված, չմտածված: Ուստան ասմա.- Սըխալ պէնէր շատ ըս անում... (2):

ՍԵԼԱԼԱԼԱԼ (գրք. սխալանք) - տեն ՍԵԼԱԼ (2):

ՍԵԼԱԼԱԼԱԼ (գրք. սխալում) - չք. 1. Սխալ կատարել՝ անել, սխալմունք թույլ տալ: Հըրիշտըրակը թա.- Ղէ վը՛ր սըխալվալ ըս, ճէլլ ըրա հօքիտ տօ, վը՛ր տանէմ (ՀԺՀ, VII, 206): 2. Ոչ ճիշտ՝ ոչ խրախուսելի ընթացք՝ գործ բռնել, մոլորվել, ուղիղ ճանապարհից շեղվել: Ասում ա.- Թաքավը՛րըն ապըրած կէնա, սըխալվալ ըմ, էլ ըտի պէն չըմ ընական, նէրօղ կինիս (2): 3. Ծփոթվել, շփոթմունքով մի բան մի ուրիշ բանի տեղ ընդունել: Տըղան սըխալվում ա, սիպտակ վըխճարէն տը՛ղ սը՛վէն յըրա նըստում (2):

ՍԵԼԵԼ - տեն ՊԵԼԵԼ:

ՍԵԼԵԼ-ՍԵԼԱԼ - տեն ՍԵԼԱԼ (շատերի մասին):

ՍԵԼԵԼԱԼ(Ե)ՆԷԼ (գրք. սխալեցուցանել) - նք. եւ պք. ՍԵԼԱԼԱԼԱԼ-ի:

ՍԵԼԵԼԱԼ(Ե)ՆԷԼ - տեն ՊԵԼԵԼԱԼ(Ե)ՆԷԼ:

ՍԵԼԵԼԱԼԱԼԱԼ - տեն ՊԵԼԵԼԱԼԱԼԱԼԱԼ:

ՍԵԼԵԼ - գ. 1. Փոքրիկ ընկույզ: Կուճուր ճըղուպուրէն սըխէլ յըն ըսէս (2): 2. տեն ԹՈՒԼՈՒԲԱՆԻԿ:

ՍԵԼԵԿՈ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սըլիսօվան ընգած - Շատ հազող: Էտ սըլիսօվան ընգածը թօղում չի, թա պատառ քօն ինիք (Բ):

ՍԵԼԵԼԱԼ՝ - տեն ՍԱԼԵԼԱԼ:

ՍԵԼԵԼԱԼ՝/ՍԵԼԵԼԱԼ (թրք. *səğnaq*) - գ. Բնական կամ արհեստական ամրացրած տեղ՝ դիրք՝ թշնամու հարձակումներից պաշտպանվելու համար, բերդամրոց: Էն վախտը Քըջըղկապէրթը սըլիսախ ա իլնլ (2):

ՍԵԼԵԼԱԼ - տեն ՍԵԼԵԼԱԼ:

ՍԵԼԵԼԱԼԱԼԱԼ/ՍՈՒԿԵԼԱԼԱԼԱԼԱԼ - տեն ՍԵԼԵԼԱԼԱԼԱԼԱԼ:

ՍԵԼԵԼԱԼԱԼԱԼ/ՍՈՒԿԵԼԱԼԱԼԱԼԱԼ/ՍՈՒԿԵԼԱԼԱԼԱԼԱԼ - գ. Սխտորի թեր՝ տերեւ: Փըրթիշին մաջը մին էրկու սըլստուրաթէր բիդի կըտօրիս, վէր համը կա (2):

ՍԵԼԵԼԱԼԱԼԱԼ/ՍՈՒԿԵԼԱԼԱԼԱԼԱԼ/ՍՈՒԿԵԼԱԼԱԼԱԼ - ած. Մեջը շատ սխտոր

լցրած: *Լիւսի՞ճ աքան լ՛ալ սըխտորալի կաճապ ա իլալ հիփս (Բ):*

ԱՐԽՏՈՒՐԱՅԱՍ/ԱՌԻՏՈՒՐԱՅԱՍ/ԽՐՍՏՈՒՐԱՅԱՍ - 1. գ. Սխտորի համ: *Սըխտորահամը ամալէն մարթու չի տուր կամ (Բ):* 2. ած. Սխտորի համ ունեցող: *Կըզտուպը սըխտորահամ ժէնգալի ա (Բ):*

ԱՐԽՏՈՒՐԱՃՈՒՐ/ԱՌԻՏՈՒՐԱՃՈՒՐ/ԽՐՍՏՈՒՐԱՃՈՒՐ - գ. Սխտորը ծեծելով պատրաստվող հյութ, սխտորի հյութ, որի մեջ աղ եւ այլ համեմունքներ են լցնում: *Խաշէն համը սըխտորաճո՛ւրըն ա պիրում (Ձ):*

ԱՐԽՏՈՒՐԱՄԱՆ/ԱՌԻՏՈՒՐԱՄԱՆ/ԽՐՍՏՈՒՐԱՄԱՆ - գ. 1. Սխտոր ծեծելու փոքրիկ հավանգ, սխտորագուշ: *Սըխտորը սըխտորըմանումը թակում ա, ածում կըճապէն մաջը (Ձ):* 2. Ծեծած սխտորը լցնելու աման: *Սըխտորամանը վէր ա ըղնում, կտորում (Բ):*

ԱՐԽՏՈՒՐԱՎԱՐՏ/ԱՌԻՏՈՒՐԱՎԱՐՏ/ԽՐՍՏՈՒՐԱՎԱՐՏ - գ. Սխտորի հոտ: *Խաշ ուտողէն անա սըխտորավը՛տ կըկա (Ձ):*

ԱՐԽՏՈՒՐԵԼ - տէն ԱՐԽՏՈՒՐԵԼ:

ԱՐԽՏՈՒՐԹԱԿԵ/ԱՌԻՏՈՒՐԹԱԿԵ/ԽՐՍՏՈՒՐԹԱԿԵ - գ. 1. Սխտորը հավանգի մեջ ծեծելու փայտը: *Սըխտորթակէն յոր ա ունէս, սըխտորը թըկէս (Ձ):* 2. փխբ. Նիհար մարդ: *Էտ սըխտորթակէն հանցա ըսկի հըցակեր բանդալ չիսի (Բ):*

- Սըխտորթակէ տը՛ռնալ - Շշմել, անշարժանալ: *Էտ վէր ըսկանում ա, սըխտորթակէ յա տը՛ռնում (Բ):*

ԱՐԽՏՈՒՐԾՍՈՒԵ/ԱՌԻՏՈՒՐԾՍՈՒԵ/ԽՐՍՏՈՒՐԾՍՈՒԵ - գ. Սխտոր ճգմելու գործիք: *Սըխտորըմտոռավը սըխտոր ա ճըմտում (Բ):*

ԱՐԽՏՈՐ/ԱՐԽՏՈՒՐ/ԱՌԻՏՈՐ/ԽՐՍՏՈՐ (գրք. խստոր, սխտոր) - գ. Շուշանագիների ընտանիքին պատկանող բանջարանոցային բույս եւ դրա սոխուկը, սխտոր: *Ղարաբաղէն ա-ռանց սըխտոր կարէլ չի յոլա քիսի (Բ):*

- Սըխտորու պահակ - Պարապ մարդ: *Սըխտորու պահակ ը՛ս, խէ յը՛ր չը՛ս կէնում, մին կործ անիս (Ձ):*

ԱՐԽՏՈՐԵԼ/ԱՐԽՏՈՒՐԵԼ/ԱՌԻՏՈՒՐԵԼ/ԱՌԻՏՈՒՐԵԼ/ԽՐՍՏՈՒՐԵԼ/ԱՌԻՏՈՒՐԵԼ/ԽՐՍՏՈՒՐԵԼ - նբ. 1. Սխտորով համեմել, վրան սխտոր ճգմել՝ ծեծած սխտոր լցնել: *Մէսը խաշ ըն տամ, սըխտորում, շարում (Ձ):* 2. փխբ. Խիստ նախատել: *Շինըմաչումը կողէն փըռում ա, մին լ՛ալ սըխտորում (Ձ):*

- Սըխտորած լօբի - Ճաշատեսակ, որ պատրաստում են եփած կանաչ լոբու վրա եփած լոլիկ եւ ճգմած՝ ծեծած սխտոր լցնելով: *Սըխտորած լօբին լանգալ պէն ա (Բ):*

ԱՐԿԱՐԵԼ - տէն ԱՐԿԱՐԵԼ:

ԱՐԿԱՐԿԵԼ - տէն ԱՐԿԱՐԿԵԼ:

ԱՐԿԱՐԿԱԼ - չբ. Ժլատություն անել, չնայած ունեւոր լինելուն՝ տրտնջալ: *Էտ թանջիրին կընէգըն էլ, կօզի շատ հա-րուտտ ար, ամմա սաղ օր սըկսըկամ ար (Ձ):*

ԱՐԿԱՐ(ԱԲ)/ԱՐԿԱՐ(ԱՊ) - գ. Առաջ-նորդ, պետ, ավագ, գլխավոր: *Ընդէդ շատ լավ հանքիմնէ կան, համ ցավին ճար կանին, համ էլ Ղալին հանքիմ սը-հաբաբին հըթէթա կըտան... (ՋՏ, Ա, 35):*

ԱՐԿԱՐ (արաբ., պրս., թրք. *sāat*) - գ. 1. Ժամացույց: *Սալդաթը սըհաթը տամ ա իրան, պըրծընում, թա քիսի, դա-սիդան մուտանան վէր ա քըցում... (ՅԺՅ, V, 649):* 2. տէն ԺԱՐ (1, 2, 3):

ԱՐԿԱՐԱՍ(Ը)ՆՈՒՏ - տէն ԱՐԿԱՐ-ԱՐՆՈՒՏ:

ԱՐԿԱՐԱՐՆՈՒՏ/ԱՐԿԱՐԱՍ(Ը)ՆՈՒՏ/ԱՐԱՐԱՍ(Ը)ՆՈՒՏ - մ. Զաճախ, անընդ-հատ: *Սըհաթընուտ կամ ա, գ՛իլին յէշում, ուրխանում (ՅԱԲ, 15, 62):*

ԱՐԿԱՐԱՍԱԶ (պրս. *saatsaz*) - գ. Ժա-մացույց վերանորոգող՝ սարքող արհես-տավոր: *Յըդրիթը՛ցէ Վարթանը լ՛ալ սըհաթսազ ա (Բ):*

ԱՐԿԱՐ(ԱՊ) - տէն ԱՐԿԱՐ(ԱԲ):

ԱՐԿԱՐ/ԱՐԱՐԱՐ (գրք. *արահ*) - գ. Ծենքի՝ տան մուտքի առջեւ սարքված ծածկավոր տեղ: *Տանում ա ծին սըհա-րան կապում, ինքը խուրջինը ծը՛ռքըն օնում, պիցրանում տօն (ՆԼՂԺԲ, 16):*

ԱՐԿԱՐԻ - տէն ԱՐԿԱՐԻ:

ԱՐԿԵՆՏ - տէն ԱՐԿԵՆՏ:

ԱՐԿԼԻԳԱՆԱԼ/ԱՌԻՏԼԻԳԱՆԱԼ - տէն ԹԻԹԶԱՆԱԼ:

ԱՐԿԼԻԳՑ(Ը)ՆԵԼ/ԱՌԻՏԼԻԳՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ԹԻԹԶՑ(Ը)ՆԵԼ:

ԱՐԿԼԻԳՐԹՈՒՆ/ԱՌԻՏԼԻԳՐԹՈՒՆ - տէն ԹԻԹԶՐԹՈՒՆ:

ԱՐԱՆԼ - տէն ԱՐԱՆԼ:

ԱՐԱՆԻԼ - տէն ԱՐԱՆԻԼ:

ԱՐԱՆԼ/ԱՐԱՆԼ - տէն ԶԱՐԹԸՐ:

ԱՐԱՆԻԼ/ԱՐԱՆԻԼ (հ.ե. **(s)lei-* (լործնոտ, լպրծուն, սահել) - 1. տէն ԶԱՐ-ԹԸՐԸԼ: նբ. 2. Շոյել, փաղաքշել: *Շէնան հէռէ նըստում ա, յէշում տը՛սնում էրկու կընէգը էլլա էտ մարթին սըղալում ըն (ՆԼՂԺԲ, 67):* 3. Վայելուչ տեսք տալ, հարդարել: *Յիլվին ըռքջին նըստում ա, մազէրը մին լ՛ալ սըղալում, տոն կամ, քինամ սիրըկանէն կօշտը (Ձ):*

ԱՐԱՆԱԼ - չբ. 1. տէն ԿԱՆԹԸ-ՆԱՆԱԼ (1): *Էտ վախտը ինդի մին անդաթ կար, վը՛ր մը՛ռած, մին էլ սըղացած մարթին նըհէտ ապրէլ չըն (ՅԺՅ, V, 65):*

2. Ապաքինվել, առողջանալ, բուժվել: *Լիւզվէն տական տըղէն մէսը տոն ա օնում, տընում տէղը, թէփուտը քըսում, սըղանում ա (ՅԱԲ, 15, 26):*

ԱՐԱՐԸՆՓԱՐ - տէն ԱՐԱՐԸՆՓԱՐ:

ԱՐԱՐԸՆՓԱՐ/ԱՐԱՐԸՆՓԱՐ - գ. Գլանածեւ փայտե գործիք՝ որեւէ բան կոկելու՝ հարթելու համար, կոկիչ, հար-թիչ: *Սըղըլափանդ յոր ա ունէս, լիւս-նըվը՛դան շինած ամանը կուկէս (Ձ):*

ԱՐԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. նբ. ԱՐԱՆԱԼ-ի: 2. նբ. փխբ. Անարժան՝ անարժեք մեկին՝ մի բան հաջողությամբ անցկացնել՝ գլուխ բերել՝ իրացնել՝ վաճառել եւս: *Կաղլէ՛ճ կավը տանում ա բազար, մին ախմաղ մարթու յըրա սըղըցընում (Ձ):*

ԱՐԱՐԱԼ - չբ. Սահել, սահելով շարժվել: *Խօխէնքը տոն ըն կամ, սառնէն յըրա սըղղում (Ձ):*

ԱՐԱՆԱԽ - տէն ԱՐԽՆԱԽ:

ԱՐԱՐԻԶԵ/ԱՌԻՐԻԶԻ - գ. Երաշ-տադիմացկուն ծառատեսակ: *Սըղուզէն պը՛նդ փանդ օնէ (Բ):*

ԱՐԱՐԻԶԻ - տէն ԱՐԱՐԻԶԵ:

ԱՐԱՐԻՆԱՐԱՐ/ԱՌԻՐԻՆԱՐԱՐ - գ. Մանր կտրտած եւ յուղով՝ ձեթով տապակած սոխ, սոխառած: *Խաշիլը իփիւմ ըն, սըղունադաղը ածում յըրան, օտում (Ձ):*

ԱՐԱՐԻՆԱԹԵՎ/ԱՌԻՐԻՆԱԹԵՎ - տէն ԱՐԱՐԻՆԱԹԵՐ:

ԱՐԱՐԻՆԱԹԵՐ/ԱՌԻՐԻՆԱԹԵՐ - գ. Սոխի թեր՝ տերեւ: *Շընգալանկ հացէն մաջին սըղունաթեր էլ ըն կըտօրում (Բ):*

ԱՐԱՐԻՆԱԼԻ/ԱՌԻՐԻՆԱԼԻ - ած. Սե-ջը շատ սոխ լցրած: *Մին լ՛ալ սըղունալի բաստըրմա յա անում, վէր էքսը խը-րավէ (Ձ):*

ԱՐԱՐԻՆԱՅԱՍ/ԱՌԻՐԻՆԱՅԱՍ - 1. գ. Սոխի համ: *Սըղունըհաման սը՛րտըս խառնում ա (Բ):* 2. ած. Սոխի համ ունեցող: *Սըղունահամ ժէնգալի ա (Բ):*

ԱՐԱՐԻՆԱՅԸՐ/ԱՌԻՐԻՆԱՅԸՐ - տէն ԱՐԱՐԻՆԱՐԱՐ:

ԱՐԱՐԻՆԱՎԱՐՏ/ԱՌԻՐԻՆԱՎԱՐՏ - գ. Սոխի հոտ: *Սօղանը կըտօրում ա, սը-ղունավը՛տը քըցնում տօնը (Ձ):*

ԱՐԱՐԻՆԱՎԱՐԱԶ/ԱՌԻՐԻՆԱՎԱՐԱԶ - գ. Մեջը հաց կամ կտրտած լյարդ լցրած եւ տապակած սոխառած: *Սըղուն-իը՛ռաջը լանգալ պէն ա (Բ):*

ԱՐԱՐՕՏ/ԱՌԻՐՕՏ/ԱՌԻՐԻՐՕՏ (գրք. *սղոց*) - տէն ՄԱՇԱՐ:

ԱՐԱՐԱԿ - Գործածվում է կապակ-ցությունների մեջ:

- Սըմաթակ անել/տալ - Սամիով ծե-ծել: *Աշօտը կըզնըկում ա, յըզնէրէն սը-մաթակ անում (Ձ):*

ՍԵՊ(Ը)ՆԱՅԱՍ - 1. գ. Օճառի համ: *խորանգան սրպանահամ ա կաս* (Բ): 2. *ած. Օճառի համ ունեցող: Սրպանահամ խորանգ ա* (Բ):

ՍԵՊ(Ը)ՆԱՃՈՒՐ - գ. 1. Մեջը Օճառ բացած ջուր, Օճառով փրփրացրած ջուր: *Շծրերը ածում ա սրպանաճուրը, լըվանում* (Ձ): 2. Օճառով լվացվելուց՝ լվանալուց հետո մնացած կեղտոտ ջուր: ... *Շեղքընեն սապնավ լըվանըմ ըն, թըմիզվըմ, սրպանաճուրը մինմինոյ յըրա շըպըրտըմ* (ՋՏ, Ա, 209):

ՍԵՊ(Ը)ՆԱՍԱՆ - գ. Օճառի աման: *Սապունը տինում ա սրպանմանումը, կոխում թորբան* (Ձ):

ՍԵՊ(Ը)ՆԱՊՕԶ - գ. Սայլի տնուն քսելու համար լուծված Օճառը պահելու եղջյուր: *Սըպընապօզը ծըրքան վեր ա ըղնում, սապունը սաղ վեր տըրնում* (Ձ):

ՍԵՊ(Ը)ՆԱՎԸՏ - գ. Օճառի հոտ: *Շուրերան սրպանավըտ ա կաս* (Բ):

ՍԵՊ(Ը)Ն(Ը)ՅԱՐԷԼ - նբ. Շատ Օճառ քսել եւ տորեղով լվանալ՝ մաքրել: *Սըպընհարում ա, էտ շծրերը լոխ թըմիզ-ցընում* (Ձ):

ՍԵՊ(Ը)Ն(Ը)ՅԱՐԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ՍԵՊ(Ը)Ն(Ը)ՅԱՐԷԼ-ի:

ՍԵՊ(Ը)Ն(Ը)ՃԻՐԻԼ - նբ. Լվացքի շորերը Օճառաջրի մեջ լվանալ: *Շծրերը սըպընճիրում ըն, յըտնան պըրզըճիրում* (Ձ):

ՍԵՊ(Ը)Ն(Ը)ՃԻՐԿԻԼ - կբ. եւ չբ. ՍԵՊ(Ը)Ն(Ը)ՃԻՐԻԼ-ի:

ՍԵՊ(Ը)ՆԸԲ(Ը)ՐԺՕՐ - գ. Օճառի փրփուր: *խօխենքը նի յըն տըրնում լըվացեն տաշտը, սըպընփըրփորավը խաղ անում* (Ձ):

ՍԵՊ(Ը)ՆՕՏԷԼ - նբ. Վրան Օճառ քսել, Օճառով ապականել: *Շծրերը սաղ սըպնօտալ ա* (Ձ):

ՍԵՊ(Ը)ՆՕՏԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ՍԵՊ(Ը)ՆՕՏԷԼ-ի:

ՍԵՊ(Ը)ՈՒԳ - տեն ՍԵՊ(Ը)ՈՒԳ:

ՍԵՊ(Ը)ՎԷԼ - տեն ՍԵՊ(Ը)ՎԷԼ:

ՍԵՊ - տեն ՍԵՊ:

ՍԵՊԱԼ/ՍԵՊԷԼ - նբ. Ասածի վրա համառել, խստիվ պահանջել: ... *Սըըմ ա, թա.- Յես օզըմ չըմ, վեր իմ դուզը դիւզըցնիք...* (ՋՏ, Բ, 62):

ՍԵՊԱԽՕՏ/ՍԵՊԱԽՕՏ - գ. 1. Լեռան գազաթնային գծի վրա ածած խոտ: *Սարեն կըլխեն լավ սըռնախօտ կա* (Ձ): 2. *փխբ. Տատանվող՝ հեղհեղուկ բնավորությամբ մարդ: Իզեն հինջ տըղամարթ, սըռնախօտ ա* (Բ):

ՍԵՊԷԼ - տեն ՍԵՊԱԼ:

ՍԵՊՈՊԱՐԱՆ/ՍԵՊՈՊԱՐԱՆ - գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սըընպարան ինել - 1. Վայրէջք կա-

տարել, վերեփց դեպի ներքե իջնել: *Լը-հա վեր սարավը սըընպարան ըն ինում, օրը մըթնում ա* (Ձ): 2. Աստիճանաբար ավարտվել՝ նահանջել: *Կըըրվը սըընպարան ա ինում* (Ձ): 3. Արելը խոնարհվել, սարի հետեւն անցնել: *Արըրվը վեր սըընպարան ա ինում, չօբանը վըխճըր-նեն քըշում ա* (Ձ): 4. Ծերանալ: *Սու-բաթ դային սըընպարան ա իւն, էլ կարում չի բօստանը բիջմիր* (Բ):

ՍԵՊԱԽՕՏ - տեն ՍԵՊԱԽՕՏ:

ՍԵՊԱՍՕՆ - գ. 1. Սառույցի մեջ փորած տուն՝ խորշ՝ այր: *Ըտըրանը սաղ ծըմընը էտ սըռնըտանըն ըն կենում* (Ձ): 2. *փխբ. Շատ ցուրտ բնակարան: Էս վեր փիչ չըք տիրնւլ, էս սըռնատանը հունց ըք ապըրում* (Բ):

ՍԵՊԱՍԻԼ - գ. Ուշ աշնանը կամ ձմռանը արվող ցել՝ հերկ: *Տարե յա ինում, վեր սըռնացիլ անօղը նաղղում ա* (Բ):

ՍԵՊՆԷ (գրբ. սեն) - գ. Առանցք, որի երկու ծայրին հազցնում են սայլի՝ կառքի անիվները: *Ըրբեն սըռնեն կօտըրալ ա* (Ձ):

ՍԵՊՆԵՍԱՆԱ - գ. Շատ ցուրտ տեղ՝ կացարան: *Էս էլ հօ տօն չի, սըռնը-խանա յա* (Բ):

ՍԵՊՆԵՎՆԻԼ - չբ. Սառույցով պատվել, սառցակալել: *Շենին հըղեն սըռնըկննւլ ա* (Բ):

ՍԵՊՆԵՎԾԱՆ - գ. Սառույցով պատված՝ սառցակալած արահետ: *Սըռ-նըկըծանավը բիդի շատ սայաղ քինիս, վեր սըկըրիս վէ* (Բ):

ՍԵՊՆԵՎՈՒՈՒԼ - ած. Սառցի մեջ կոլոված, սառցակոլով, սառցապատ: *Էտ սըռնըկոկոլ յափընջին տինում ա փիչին կօխկեն, վեր յըտ կն* (Ձ):

ՍԵՊՆԵՊԱՐԱՆ - տեն ՍԵՊՈՊԱՐԱՆ:

ՍԵՊՉՑ(Ը)ՆԷԼ (գրբ. սառուցանել) - նբ. ՍԱՐՉԻԼ-ի:

ՍԵՊՉՑՆԵՎԷԼ - կբ. ՍԵՊՉՑ(Ը)ՆԷԼ-ի:

ՍԵՊՈՒԼ - չբ. Հոսելով՝ սահելով թափվել (ավազի, ցորենի եւն մասին): *Վեր քացե յա տամ, ըմբարեն մին թն-րնփը պոք ա կամ, ցորենը սըռնամ տափը* (Ձ):

ՍԵՊՈՒԼԻ - մ. Հոսելով, սահելով: *Ղումը սըռնալի վեր ա տըրնում* (Բ):

ՍԵՊՍԵՊՈՒՏ - տեն ՍԵՊՍԵՊՈՒՏ:

ՍԵՊՍԵՊՈՒՆԷ - տեն ՍԵՊՍԵՊՈՒՆԷ:

ՍԵՊՍԵՊՈՒՏ - տեն ՍԵՊՍԵՊՈՒՏ:

ՍԵՊՏ - տեն ՍԵՊՏ:

ՍԵՍԿԵԷԼ - չբ. Լռել, պապանձվել: *խանը վեր նի յա մընում, լոխ դնստի սըսկըվում ըն* (Ձ):

ՍԵՍՍ - տեն ՍՈՒՍՍ:

ՍԵՎ - տեն ՍԵՎ:

ՍԵՎԱԲ - տեն ՍՈՒՎԱԲ:

ՍԵՎԱԲԱՆՏ - տեն ՔԱՍԲԱՆՏ:

ՍԵՎԱՅԻ - տեն ՍԵՎԱՅԻ: ... *Օրիշ տըղի քինիս վըճ, յար ջան, ինձանն սըվահի* (ԼՂԲ, 136):

ՍԵՎԱՂ (թրք. *sava*) - գ. Ավազից եւ կաշուն նյութից՝ ցեմենտից, կրից, ինչպես նաեւ միայն կավահողից պատ-րաստվող շաղախ, որով պատում են շենքի պատերի մակերեսը: *Սըվաղը բիդի կակօղ ինի, վեր ուստան կարե լավ սըվաղե* (Բ): 2. Այդ շաղախի չորացած շերտը պատերի վրա: *Պատեն սըվաղը նըմացալ ա, վեր տըրնալ* (Բ):

- Սըվաղ անել - տեն ՍԵՎԱՂԷԼ:

ՍԵՎԱՂԷԼ - նբ. 1. Սվաղի շերտով պատել, սվաղ քսել: *Էրկու օրըմը դում ըն կըրալ, պատերը սըվաղալ...* (ՀԲ, 351): 2. *փխբ. Չափազանց շատ շպար քսել՝ շպարել: Հըմանչում էլ չի, իրըսը սըվա-ղալ ա, յըկալ մըռատօն* (Բ): 3. *փխբ. Որեւ բանի արտաքին երեսույթ տալ, սըողել, դիմակավորել, քողարկել: Լավ կընէգը էն ա, վեր ուրնն մարթին ալէգը կըսըվաղե* (Ձ):

ՍԵՎԱՂԶԻ (թրք. *savaja*) - գ. Սվաղ անող արհեստավոր: *խըրմընջուղըճե Վօլին լավ սըվաղչի յա* (Բ):

ՍԵՎԱՂԶՕԹՈՒՆ - գ. Սվաղ անելը, սվաղ անողի զբաղմունքը՝ մասնագիտությունը: *Սըվաղչօթունը լավ փե-շակ ա* (Բ):

ՍԵՎԱՂԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ՍԵՎԱՂԷԼ-ի:

ՍԵՎԱՃԱՆՁ - գ. Սեւ գույնի եւ սովորականից ավելի խոշոր ճանճի տեսակ: *Մին սըվաճանջ կամ ա, թաքավերին ջընաղեն նըստում* (Ձ):

ՍԵՎԱՄԱԶ - ած. Սեւ մազեր ունեցող, սեահեղ: *Էտ չուբանեն էլ մին դա-շանգ, սըվամագ՝ ախճիգ ա ինում, անումը՝ Գօհար* (Ձ):

ՍԵՎԱՄՕԾ - գ. Սեւ մոշի տեսակ: *Սըվամօշը համ մըծ-մըծ ա, համ քախճըր* (Բ):

ՍԵՎԱՅԻ/ՍԵՎԱՅԻ - տեն ԿԸՄԱՆ-(ՑԷ) (1): *Սեր Կըվկազին խալխան սըվա-յի Ռուսթթա խալխըն էլ ա դաշա յեկալ...* (ՋՏ, Բ, 85):

ՍԵՎԱՆԱԼ (գրբ. սեւանամ) - չբ. 1. Սեւ գույն ստանալ, սեւագույն դառնալ: *Փիչը էնքան ծօխ ա ըրալ, պատերը սաղ սըվացալ ա* (Բ): 2. Արեւայրուքի ազդեցությամբ թխանալ: *խօխենքը տըկլօր էնքան իրըրվեն տակեն խաղ ըն ըրալ, սըվացալ ըն* (Բ): 3. *փխբ. Ամպով՝ թուխպով ծածկվել: Յերգինքը սըվացալ ա* (Բ): 4. *փխբ. Հասնել, հասունանալ* (որոշ

պտուղների մասին): *Խաղուն սրվացալ ա, քղղի վախտըն ա* (Բ): 5. *փխբ*. Սեւ մռայլ՝ դժբախտ դառնալ: *Էտ օրանց էլ մեր գանքը սրվացալ ա* (Ձ): 6. *փխբ*. Հուզմունքից՝ զայրույթից եւն դեմքը սեւագույն դառնալ: *Կըտղղթունան խաւը սրվանում ա* (Ձ): 7. *փխբ*. Շատ կեղտոտվել, կեղտից գույնը սեւին տալ: *Էտ պէնջակը էնքան կըճալ ա, սրվացալ ա* (Բ): 8. *փխբ*. Մութով պատվել, մթնել: *Աշխարքըս սրվացալ ա, ամմա վարընդուն էնլն էն ըն վարընէլիս* (Ձ): 9. *փխբ*. Հոգը հերկվել, հերկվելով սեւ գույնով երեւալ: *Վեր կամ ա տըսնում ըրտատըղը սրվացած, ուրխանում ա* (Ձ):

ՍԵՎԱԶԱԼ - *ած*. Սեւ պուտեր ունեցող: *Էտ վըրսկանէն էլ մին սրվաչալ շօն ա իննում* (Ձ):

ՍԵՎԱՍԵՐՈՏ - *ած*. տէն Սըրտը սըլ:

ՍԵՎԱՎԵՐ - *գ*. տէն Սըլ վըլ:

ՍԵՎԱՎՈՒՆ - *ած*. Սեւին տվող, սեւավուն: *Հըռանցէ մին սրվափուն հէյվան ա աշկալը ըղնում* (Ձ):

ՍԵՎԱՏԵՋ - 1. *գ*. Սեւ գույնի տիգ: *Մին սրվատէգ կամ ա, նի մընում ջուքը* (Ձ): 2. *գ*, *ած*. *փխբ*. Սեւ մաշկով եւ տգեղ (մարդ, հատկապես աղջիկ): *Էտ սրվատէգ ախճիգը էտ դաշանգ՝ ըխճըկանը տըղ տամ ըն թաքալէրին տըղէն* (Ձ):

ՍԵՎԱԶԱԾ - 1. *գ*. Սեւ գույնի ագռավ: *Մարթ կա՝ սրվըքաշէն մէսը օտում ա* (Բ): 2. *տէն ՍԵՎԱՏԵՋ* (2):

ՍԵՎԱԶԵՐՍ - *գ*. Յորենի տեսակ: *Սըվաքըստը մէր վըղէրումը լալ ա տըրնում* (Բ):

ՍԵՎԱԶԻՐ - 1. *ած*. Դժբախտ, թշվառ: *Սըվաքիր կընէգ ա Մանծվը* (Բ): 2. *ծ*. Կարեկցանքի՝ ցավակցության արտահայտություն: *Սըվաքիր իլածը մին տըղա յար, էն էլ մըհալ* (Բ):

ՍԵՎԱՕԽԾ(Ը)/ՍԵՎԱՕԽԾ(Ը) - *գ*. 1. Սեւ գույնի օծ: *Մին սրվաօխծ կամ ա նի մընում ըտըրա պէրցին տակը* (Ձ): 2. *փխբ*. *տէն Սըլ օխծ*:

ՍԵՎԵՐ - *տէն ՍԵՎԵՐ*:

ՍԵՎԵՐԵԼ - *տէն ՍԵՎԵՐԵԼ*:

ՍԵՎԵՐՎԵԼ - *տէն ՍԵՎԵՐՎԵԼ*:

ՍԵՎԵՐՈՒԹԿ - *տէն ՍԵՎԵՐՈՒԹԿ*:

ՍԵՎԵՐԵՍՕՐԹՈՒՆ - *տէն ՔԵՍԵՐԵՍՕՐԹՈՒՆ*:

ՍԵՎԵՐՆԵ - *գ*. Սեւ խաղողի՝ թթի՝ թգի եւն տեսակ: *Սըվընան բանքմանգ չըն իփում* (Բ):

ՍԵՎԵՐ/ՍԵՎԵՐ/ՍՈՒՎԵՐ (*գրք. սովոր*) - *ած*. Որեւէ բանի վարժված՝ ընտելացած, սովոր: *Դուգանը գուդում ար, վըր ուրան յէզըն Տըթէր ծծրանը տըրն քինիլ չի*. *Նա էտ ծծրին ա սըվէր* (ԼՂԲ, 298):

ՍԵՎԵՐԵԼ/ՍԵՎԵՐԵԼ/ՍՈՒՎԵՐԵԼ (*գրք. սովորեմ*) - *նք*. 1. Գիտելիքներ ձեռք բերել, յուրացնել, սերտել: *Հարությունը յէր ա կէնում նըստում, ասում*.- *Էտ կօրկէն հըմբարքավը մին էլ խօսկէրք ըմ սուվըրալ* (ՀԺՀ, VII, 181): 2. Սեւի՝ մի բանի օրինակը յուրացնել, ընդօրինակել: *Կուղօթուն անէլը հօրը անա յա սըվըրալ* (Բ): 3. Որեւէ բան սովորություն դարձնել: *Սըվէրալ ա՝ ամմէն դծնում կընգանը յըրա ճըղճըղա* (Բ): *չք*. 4. Մի բանի վարժվել՝ ընտելանալ: *Շէնին էշէրը էտ արտէն սըվէրած ըն ընում* (ԼՂԲ, 346): 5. Ուսանել, կրթական հաստատության սովորող լինել: *Իմ քուր ծէր ըշկօլումըն ա սըվըրէս* (Բ): 6. Որոշակի առաջադիմություն ցուցաբերել: *Մին օր դասատուն ջըրնում ա, թա*.- *Ծէր խօխան լալ չի սըվըրում* (Ձ):

ՍԵՎԵՐՎԵԼ/ՍԵՎԵՐՎԵԼ/ՍՈՒՎԵՐՎԵԼ - *կր*. *եւ չք*. ՍԵՎԵՐԵԼ-ի:

ՍԵՎԵՐՈՒԹԿ/ՍԵՎԵՐՈՒԹԿ/ՍՈՒՎԵՐՈՒԹԿ/ՍԵՎԱՕՐՈՒԹԿ (*գրք. սովորոյթ*) - *գ*. Ընդհանուր կողմից իբրեւ ավանդություն ընդունված կարգ, սովորույթ, սովորություն: *Հըրսընքէն վախտը կըռըվ անէլը ճարտար սըվըրոյթկ ա* (Բ):

- Սըվըրոյթկու պար - *տէն ՅԱԼԼԻ*:

ՍԵՎԵՐԹԻՆ - *ած*. 1. Սեւին տվող թուխ, շատ թուխ: *Սըվըթօխ մագէր օնէ* (Բ): 2. *փխբ*. Անիծված, ատելի: *...Ջանիլ տըղօրց կըրէգմանը տըրնալ սըվըթօխ Կէրչը* (ԼՂԲ, 84):

ՍԵՎԵՐԾԱՐԵՎ - *գ*. Սեւ գույնի ծաղիկ: *Ախճիգը ասում ա*.- *Յըս ըռագի կըկէնամ մինակ էն վախտը, վեր ինձըտէ մին սըվըծաղէգ պիրիս* (Ձ):

ՍԵՎԵՐՎՈՒՐ - 1. *գ*. Վայրի հացաբուսի տեսակ: *Մէր հընդէրումը սըվըկանի էլ կա* (Բ): 2. *տէն ՍԵՎԱՏԵՋ* (2):

ՍԵՎԵՐՎՈՒՐՈՒՐ - *ած*. Սեւին տվող կարմիր, սեւ երանգավորում ունեցող կարմիր: *Սըվըկանրոնը շծրէր ա կըճալ* (Բ):

ՍԵՎԵՐՍԵՐԵՆ - *ած*. 1. Սեւ ու մութ, սեւագույն ու խավար: *Սըվըմըթէն թուխպէր ա* (Բ): 2. *փխբ*. Թշվառ, ողբալի: *Սըվըմըթէն գանք ա մէր Հայկուշին գանքը* (Բ):

ՍԵՎԵՐՍՈՐԵՆ - 1. *գ*. Սեւ գույնի մորեխ: *Սըվըմօրէխը արտը կէրալ* (Ձ): 2. *տէն ՍԵՎԱՏԵՋ* (2):

ՍԵՎԵՐՊԵՐՈՋ - 1. *գ*. Սեւ գույնի միջատ: *Պօլիգը պէնում ա, տըսնում վըսկուն տըղ սըվըպըղօճալ լըցցած* (Ձ): 2. *տէն ՍԵՎԱՏԵՋ* (2):

ՍԵՎԵՐՍՈՐՏԵԼ - *չք*. *տէն Սըրտը սըվանալ*:

ՍԵՎԵՐՍԻՊՏԱԿ - *ած*. Սեւ եւ սպիտակ, սպիտակի վրա սեւ պուտերով կամ հակառակը: *Սըվըսիպտակ շալ ա քըցալ կըլիէն* (Ձ):

ՍԵՎԵՐՍԾԵ - *ած*. Ծանր սգի մատնված, սգավոր: *Սըվըսծը կընէգ ա Աշխէնը* (Բ):

ՍԵՎԵՐՎԱՉԻ - *տէն ՍԵՎԱՎՈՒՆ*:

ՍԵՎԵՐՏԵՐԵՆ - *ած*. Սեւին տվող դեղին, սեւավուն դեղին: *Ապուն մին սըվըտէղէն յըգն ա իլան* (Բ):

ՍԵՎԵՐՍԵՐՎԱԿ - *տէն ՍԵՎԱՏԵՋ* (2): *Էտ սըվըտըռածակ ախճիգը կըլծիք պիցըրցընըմ ա, յէշըմ, տըսնըմ մին մարալ-ջէյրան ախճիգ՝ ծառին յըրան* (ՀԺՀ, V, 159):

ՍԵՎԵՐՏ(Ը)ՆԵԼ/ՍՈՒՎԵՐՏ(Ը)ՆԵԼ (*գրք. սովորեցուցանեմ*) - *պր*. *եւ չք*. ՍԵՎԵՐԵԼ-ի:

ՍԵՎԵՐՕՐԹՈՒՆ/ՍՈՒՎԵՐՕՐԹՈՒՆ/ՍՈՒՎԵՐՕՐԹՈՒՆ - *տէն ՍԵՎԵՐՈՒԹԿ*:

ՍԵՎԵՐՕՎԻ/ՍՈՒՎԵՐՕՎԻ/ՍՈՒՎԵՐՕՎԻ - *ած*. Սովորելով ձեռք բերվող՝ բերված, ոչ բնատուր, ոչ բնական: *Ամմէն հինչ էլ սըվըրօվի յա* (ԱԲԲ, 15):

ՍԵՎԵՐ(Ը)ՆԵԼ (*գրք. սեւացուցանեմ*) - *նք*. ՍԵՎԱՆԱԼ-ի:

ՍԵՎԵՐԹՈՒՇՈՒ - *գ*. 1. Էշի սեւ քունակ: *Էծը ծախում ա, մին սըվըքուշու ինք օնում* (Ձ): 2. *տէն ՍԵՎԱՏԵՋ* (2):

ՍԵՎԵՐԹԻՍ(Ը) - *տէն ՍԵՎԱՕԽԾ(Ը)*:

ՍԵՎԹԱՆ/ՍԻՎԹԱՆ/ՍՈՒՎԹԱՆ/ՍՈՒՎԹԱՆ (*արաբ. sifrah*) - 1. *մ*. Սկզբում, ամենից առաջ: *Սըվթան հընգէրունց մինին ըն կախ տամ, հընգէրը սըկսում ա ճըղճըղալը...* (ՀԺՀ, V, 270): 2. *ած*. Սկզբի, առաջին: *Սիվթան յէկօղըն ալ լնլ ա Ըվաք՝ աջ Նագար* (ԱԱ, 18): 3. *գ*. Որեւէ բանի համար վճարված խախտական գումար: *Ուստան ամմա*.- *Հնլն մին սըվթան տօ, յըստան կօրծը ըսքըսիլը* (Ձ):

- Սըվթան անէլ - Փորձել, սկսել: *Պըլըպուդին ըսէս ա*.- *Տըր հայր, առաջին վօղօրմոյթնընը տօ՛, մին սնվթան անիմ* (ԼՂԲ, 396):

ՍԵՎԻՏԵՐ (*ռուս. свитер, անգլ. sweater*) - *տէն ՓԱՅՎԱԼ*:

ՍԵՎԻՐԵՍ - *ած*. 1. Սեւ՝ սեւագույն երեսով: *Կօգի սըվիրըս, ամմա դաշանգ՝ ախճիգ ար Շարմաղը* (Ձ): 2. *փխբ*. Ամբողջ մնացած, ամբողջար: *Տըղան սըվիրըս տոն ա կամ, քինամ, էլ կամ չի* (Ձ): 3. *փխբ*. *տէն ԱՆՅԱՄԱՆՉ*:

- Սըվիրըս անէլ - Խայտառակել, ամոթահար անել: *Կընէգը բիդի մարթին սըվիրըս չանէ, մարթը՝ կընգանը* (Բ):

- Սըվիրըն թողնել - Ամոթով թողնել, ամոթահար դարձնել: *Կըրթթուն ըրավ, հորը-մորը շէնումը սըվիրըն թողից* (2):

- Սըվիրըն ինիլ/տըննալ - Խայտառակվել, ամոթահար լինել: *Ասում ա.- Պա ըտի պեն կինի՞, սըվիրըն իլինը* (2):

- Սըվիրըն մընալ - Ամոթով մնալ, ամոթահար դառնալ (տված խոստումը՝ պարտականությունը չկատարելու եւն պատճառով): *Տըղամարթը բիդի իւրան ասածը անէ, վեր սըվիրըն չի մընա* (2):

ՍԵՎԿԵՎԼԻ - տեն ՍԵԼԿԵՎԼԻ:

ՍԵՎԿԵՎՈՒԼ - տեն ՍԵԼԿԵՎՈՒԼ:

ՍԵՎՍԵՎԵՆԵ - տեն ՍԵՎԱՎՈՒՆ:

ՍԵՎ-ՍԵՎԹՆ/ՍԻՎ-ՍԻՎԹՆ/ՍՈՒՎ-ՍՈՒՎԹՆ(1): *Հալն սոնր-սոնրթն հացըն տուփրան քըցնում ըն, Նըստում մին լնվ օտում...* (ՅԺՅ, VII, 263):

ՍԵՎՈՒՐՈՒԹԿ - տեն ՍԵՎԵՐՈՒԹԿ:

ՍԵՎՕԹՈՒՆ (գրք. սետսթին) - գ. Սե գույն ունենալը, սե լինելը: *Յիր-գինքին սըվթթունը մօշ քըղօղնէրէն վըխծըցընում ա* (2):

ՍԵՎՕԼՈՒԹ/ՍՈՒՎՕԼՈՒԹ (ռուս. *сволочь*) - տեն ՕՐԸՈՒԾ:

ՍԵՎՕՐՈՒԹԿ - տեն ՍԵՎԵՐՈՒԹԿ:

ՍԵՎՕՏ - գ. 1. Աքի բիբի սեավուն գունը: *Սըկըրատը քաղում ա աշկը, սըվօցը խառնում* (2): 2. Խաղողի վագի բունը: *Թառնէն սըվօցը լավ էրում ա, պօղ տըննում* (Բ): 3. Բնափայտի միջուկը: *Կաղնուն սըվօցը շատ տըմասկան ա* (Բ): 4. Թթի օղու տակ նստած մրուրը: *Ըրաղէն տակէն սըվօց կա, հարկավեր ա քամած* (Բ):

ՍԵՏ - տեն ՍԵՏ:

ՍԵՏԱՆԱ - տեն ՍԱՂԱՆԱ:

ՍԵՏԵՆՕԹՈՒՆ - տեն ՍԵՂԵՆՕԹՈՒՆ:

ՍԵՏԿԵՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԸՍՏԵՎ-Տ(Ը)ՆԵԼ:

ՍԵՏԿՕՏԵԼ - տեն ԸՍՏԵՎՕՏԵԼ:

ՍԵՐԱ - տեն ԸՍՏԵՐԱ:

ՍԵՐԱԶՈՒ (ռուս. *сrazy*) - տեն ԻԼԲԻՅՆԼ(ՍԵՐ):

ՍԵՐԱՅ - տեն ՍԵՅԱՐ:

ՍԵՐԱՆՈՒՏ - գ. Կտավատից ճմլելով ձեթ հանելու գործարան, ձիթահանք: *Առաջ Ղարաբաղ շատ տըղէր ա սըրանուց իլնվ, միհէնգ մինըն էլ չի մընացալ* (Բ):

- Սըրընուցու կ'ումաշ - Մեծ ուժի տեր: ... *Իգէն սըրընուցու կ'ումաշ ա, ճըղըցաքարը մինակ էն կըկարէ տըղան տոն օնէ* (2):

ՍԵՐԱՎԵՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սըրավեր ինիլ - Գորգի՝ կարպետի կեսից ավելին գործած լինելով՝ դագափի վերին գերանից՝ սարից, կախել: *Գնքն կ'օրծօղը ասմա.- Վեր պատառ էլ կ'օրծինք, սըրավեր ընք իննկան* (2):

ՍԵՐԵԼ¹ (գրք. սրեմ) - նք. 1. Կտրող գործիքի բերանը՝ ատամները սուր՝ հատու դարձնել: *Դնրվիշը էտ վախտը տըննակին սըրում ար* (ՅԺՅ, V, 168): 2. Կտրելով՝ տաշելով՝ ոլորելով եւն ծայրը սուր դարձնել: *Մին պիհիր ա սըրում, տափէն տընգում, ծին կապում* (2):

ՍԵՐԵԼ² - տեն ՍԱՐԵԼ:

ՍԵՐԵՎԱԾԱՆ - գ. Լեռնային արահետ: *Էտ սըրըկըծանավը քինում ըն, հըսնում Արջին ախպիրը* (2):

ՍԵՐԵՊԱՐԱՆ - տեն ՍԵՐԵՊԱՐԱՆ:

ՍԵՐԸՍԱՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Սըրըսար ըղնել - Տնից-տեղից հեռանալ, թափառումների մատնվել: ...*Ինքը կ'ամ ա, էլիա ման կ'ամ սըրըսար ընգած* (ՅԺՅ, V, 221):

- Սըրըսար շօռ/ման կ'նվ - Լեռներում թափառել՝ ման գալ: *Սըրըսար շօռ ըն կ'ամ, սօյը քաղում, տանում ծախում* (2):

- Սըրըսար քըցիլ - Տնից-տեղից վտարել, թափառումների մատնել: *Խանը կըգնըվում ա, իւրան տըղէն տանան տոն քըցում, սըրըսար քըցում* (2):

ՍԵՐԸՍԵՊ - գ. Սարի՝ սեպի նման սուր գագաթ: *Կըխտարը փախծում ա, սըրըսըպէն վընը կէնում* (2):

ՍԵՐԸՏԵ - գ. 1. Լեռնաստանի բնակիչ, լեռնի: *Սըրըցէն չուըցուն տօնը դօնաղ ա կ'ամ* (ՆԱԲ, 117): 2. փխբ. Անտաշ՝ կոպիտ մարդ: *Սըրըցէ յը՞ս, էտ կընգանը խէ թակում ը՞ս* (2):

ՍԵՐԸՔՆԹՆ - գ. Գորգ՝ կարպետ գործելու ընթացքում, երբ աշխատանքի կեսից ավելին կատարված է եւ գործածը դագափի վերին գերանից՝ սարից կախած, գործողների համար բերվող գաթա: *Անք ա իլնվ, վեր գ'նքն կ'օրծօղը սըրավեր ա իլնվ, տընատարը սըրըք'նքն յա թըխալ* (Բ):

ՍԵՐԹԵՎ - տեն ՍԵՐԹԵՐ:

ՍԵՐԹԵՎԱՆԱԼ - տեն ՍԵՐԹԵՐԱՆԱԼ:

ՍԵՐԹԵՎՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍԵՐԹԵՐՏ(Ը)ՆԵԼ:

ՍԵՐԹԵՎՕԹՈՒՆ - տեն ՍԵՐԹԵՐՕԹՈՒՆ:

ՍԵՐԹԵՐ (թրք. *sirtiq*) - ած. Սաստիկ աներես՝ անամոթ: ... *Վարժապետնէն անսէրտ ըն, մունթէրը՝ սըրթըր, սօվդաք'նը թամաքար...* (ՋՏ, Բ, 138):

ՍԵՐԹԵՐԱՆԱԼ - չք. Աներես՝ անամոթ դառնալ: *Հօրը մըռնէլանը յը՞տը էտ խօխէնքը շատ ըն սըրթըրանում* (2):

ՍԵՐԹԵՐՏ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՍԵՐԹԵՐԱՆԱԼ-ի:

ՍԵՐԹԵՐՕԹՈՒՆ - գ. Աներեսություն, անամոթություն: *Սըրթըրթուն ընէլավ տօնը շիկից, պըրծավ* (Բ):

ՍԵՐԹՍԵՐԹԱԼ - չք. Ցրտից դողդողալ: *Մին օր, մին քըշէր թըրթօ ճիրըմը սըրթսըրթալավ անցկըցնէլան յէտը հըղէ ընգի Դիզափաղ* (ՋՏ, Ա, 107):

ՍԵՐԹՍԵՐԹՏ(Ը)ՆԵԼ - 1. նք. ՍԵՐԹՍԵՐԹԱԼ-ի: 2. տեն ՍԵՐԹՍԵՐԹԱԼ:

ՍԵՐԹՍԵՐԹԱՆ - ած. Սրթսրթացող, ցրտի չդիմացող: *Սըրթսըրթան ախճիգ ա Գնկին* (2):

ՍԵՐԹՍԵՐԹՕՆ - գ. Սրթսրթալը, ցրտից դողդողալը: *Հօբանը վեր ըտըրա սըրթսըրթօնը տըննում ա, մէխկըն ա կ'ամ, յափընջին հանում ա, քըցում ջընըղնէրէն* (2):

ՍԵՐԹՍԵՐԹՕՏ - տեն ՍԵՐԹՍԵՐԹՕՆ:

ՍԵՐԿԱՎԱԹ - տեն ՍԱՐԿԱՎԱԹ:

ՍԵՐԿԵՎԼԻ - տեն ՍԵԼԿԵՎԼԻ:

ՍԵՐԿԵՎՈՒԼ - տեն ՍԵԼԿԵՎՈՒԼ:

ՍԵՐՄԱԼԻ - ած. Սերմը շատ, շատ սերմ պարունակել: *Սըրմալի լօբի յա* (Բ):

ՍԵՐՄԱՎԵՐ - ած. Սերմեր ուտող, սերմերով սնվող: *Սըրմալեր դուշ ա* (Բ):

ՍԵՐՄԱՎՕՐ - ած. Սերմ գողացող: *Քինամ ըն, տըննում սըրմ չի կա. սըրմալօղ դուշէրը սաղ տարալ ըն* (2):

ՍԵՐՄԱՎԵՐ - ած. Սերմ ունեցող, սերմ բռնած: *Հիյըննէն նի յըն տըննում բօստանը, սըրմալեր լօբին լօխ օտում* (2):

ՍԵՐՄԱՐԱՆԹ/ՍԵՐՄՆՐՆԹ (գրք. սերմանիք) - գ., հվք. Զանազան տեսակի սերմերի ամբողջություն՝ հավաքածու: *Այան սըրմարանքը սընդօղումըն ա իլնվ պըհէս* (Բ):

ՍԵՐՄՆՐՆԹ - տեն ՍԵՐՄԱՐԱՆԹ:

ՍԵՐՄԱՑՈՒ (գրք. սերմանացու) - գ. 1. Ցանելու համար ընտրված ու պահված զանազան բույսերի սերմ: *Սոտանէն սըրմացուն մուկները կերալ ըն* (Բ): 2. Ցանելու սերմ ստանալու համար պահվող՝ խնամվող պտուղ՝ բանջարեղեն՝ բույս: *Խըյարը լօխ քաղում ա, էրկունը թօղում սըրմացու* (2):

ՍԵՐՄԵՆԵ - գ. Թթի տեսակ: *Սըրմընէն քախծըր թօթ ա* (Բ):

ՍԸՐՏԸՅԱՆԿԷԼ: Տրոսն էս ոնկոմ վա-

խըմ չի, սըրտը պընդված ա ընհմ, մու-տանում ա օշափէն (ՅԺՅ, V, 326):

ԱՐՐՏՈՊԱՐՏՈՐՅԱՆ - գ. Սրտի երկու ներքին խոռոչներից յուրաքանչյուրը, սրտախորշ: Խանջալը կօխում ա սըր-տը պընդտըրհանը, ըսպանում (Ձ):

ԱՐՐՏՈՊԱՐՏՈՐՅԱՆ - չք. Զգայուն՝ սրտացավ դառնալ: Կընէգը մըռնէլանը յը՛տը Սանջին սըրտը պիրակում ա, հորան խօսըն պահում մըծըցընում (Ձ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ: Ախըրը, սըրտը վը՛րվում ա, նի մըննում (ՅԺՅ, V, 516):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (գրք. սրտացա-տըփն (սրտի ցավ) - գ. Սրտացավ լինելը, հոգատարություն, կարեկցություն: Յէր-սիլին ըսկի սըրտը ցընվօթուն չօնէ (Բ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - գ. Կրծքավանդակի ներքեփ փոստրակը: Վը՛նն ըն կըցնում, մաշկը, տօշը, կոտնը տակերը, պօրտը, սըրտը քըթօն տեղերը ցէխավ լըպա-տում (ՆԼՐԺԲ, 97):

- Սըրտը քըթօն ճոփ խըմէլ (մի-նին) - տէն Սրտան խօսէլ (ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ տակ): Վէր ըտի ըսք՛ցիր, սըրտը քը-թօնա ճոփ խըմէլ (Ձ):

- Սըրտը քըթօն նի կնյան - Խոփոռ, գայրացած: Էտ հինջ ա՛ իլնլ, խէ ըտի սըրտը քըթօն նի կնյան ա (Բ):

- Սըրտը քըթօն նի կէնալ - Յուզվել, սիրտը կսկծալ: Սըրտը քըթօն նի յա կէնում, վէր տը՛սնում ըմ մէր յը՛խծէն քննված (Ձ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - գ. Սիրտը խառնելը: Խը՛ղըն սըրտի խառնու-ցան կարում չի, թա շօռ կա (Բ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - գ. Սրտի ուզելիք, սրտի ցանկացած բան: Դէ, հորան սըրտուզիլիքըն էլ էտ սըրտէն հինջ բի՛ղի ինի. օգնում ա՛ մին լալ թան անէ, կըլիսէն քաշի (ԱԱ, 86):

- Սըրտուզիլիքը տը՛ղաց անէլ - Ցանկությունը՝ իղըն կատարել: Նօր հարթանը սըրտուզիլիքը տը՛ղաց կա-նին, հանցու վըսկը քննվ տըղա պի-րի... (ՆԱԲ, III, 245):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ: Օշը յէր-գինջ ա օնում, վէր Աստուծ հորան սըր-տօգածը կըղարէ (ՆԱԲ, 46):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (գրք. սրբալոյս) - ած. Սուրբ լույս ունեցող, սուրբ ու լուսավոր: Սըրտը ինչ մէտուն ըն քըսում ճակա-տը (Ձ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (գրք. սրբալոյս) - նք. 1. Որեւէ բանի թացությունը՝ խոնավությունը վերացնել՝ ցամաքեցնել՝ չորացնել: Մարըն էլ դիւշիգավը աշկե-րըն ար սիրփիս (ՅԲ, 361): 2. Կեղտը՝ փոշին եւն որեւէ բանով հավաքել՝ մաք-րել՝ հեռացնել: Էլիլը յօր ա օնում, ութըղէն յօր սըրտիում, քինան ըշկա-փէն փիրդին քըմակէն կօղը կէնում (ՅԺՅ, VII, 22): 3. Կիսք. Ոչնչացնել, ավե-րել, քշել տանել: Սէլը սաղ բուստըննէն սըրտից (Բ): 4. Կիսք. Կոտորել, շատե-րին սպանել: Թօրը յօր ա օնում, նըս-տում սը՛վ ծին, նի մընում դիւշմանին գօրքէն մաշը, լօխճին սիրփիս (Ձ): 5. Կիսք. Ամբողջությամբ ուտել՝ խմել: Էն ճում օտօղ մարթը հըրսընքէն հացըն ա լօխ սըրտիում, ճոփ խըմօղ մարթըն էլ՝ կինին (ՅԺՅ, V, 314):

- Սըրտիւծ թօր - Գեղեցիկ եւ կտրիճ երիտասարդ: Դէ թաքավէրին կուճուր տըղան էլ սըրտիւծ թօր ա, վէր նի յա մը-նում, լօխ մընում ըն պիրըննէն պէց (Ձ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (գրք. սրբիչ (սրբող, մաք-րող, ածելի) - գ. Գուրանի խոփին կպած հողը քերելու երկաթե կամ փայտե տափակ հարմարանք: Սըրտիչը յօր ա օնում, թա խօփը թըմիգընէ, տը՛սնում՝ մին օխծը կիւթանէն տակէն (Ձ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - 1. կք. եւ չք. ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ: չք. 2. Ինքն իրեն սրբել: Նի յա մընում կը՛տը լըղանում, տիւս կամ, թա սըրտիւփ, տը՛սնում մահըրման կա վէչ (Ձ): 3. արիւմ. տէն Ընաղ ինիլ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Սըրտիւծ թօր անէլ - տէն Ընաղ անէլ:

- Սըրտիւծ թօր ինիլ - տէն Ընաղ ինիլ: ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (գրք. սրբալոյս) - գ. Սուրբ՝ նվիրական հա-մարվող բան, սրբություն: Սըրտիւծ ըս ինծ հէտի, վախիլ մի՛, նի չըմ կնլ քը՛գ... (ԼՂԲ, 71):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (շատերի մասին):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (շատերի մասին):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ՇԻՆՏՎԱՆ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (ռուս. срок) - գ. Որեւէ բանի հատկացվող՝ սահմանված ժամկետ: Մին թաքավէր վէզիրին կանչում ա, թա.- Իրէք տարէ սըրտկ ըմ տամ, ինձանա հա-րուստ մին մարթ ըս ճարում (ԲՅԲ, 141):

- Սըրտկ ընցած - Պահպանման ժամկետն անցած, փչացած (մթերք-ների մասին): Սըրտկ ընցած կալքաս կերավ, ատրակից իլնլ (Ձ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (ռուս. срочный) - ած. Ան-հետաձգելի, շուտափույթ կատարում՝ լուծում պահանջող, շտապ: Ասում ա.- Կարէլ չըմ, սըրտկ կօրծ ա, բիղի պըրծընիւմ (Ձ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (շատերի մասին):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (շատերի մասին):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (շա-տերի մասին):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (շա-տերի մասին):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - գ. 1. տէն ՅԵՍԱՆ: 2. տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (արաբ. safat, թրք. sıfat) - գ. արիւմ. Կերպարանք, դէմք: Մի-հէտ մին հիլի յա քըթնլ, սըփաթը մաշին տը՛սալ, ըսքըսալ լնց ինիլը (ԱԱ, 77):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - ած. Ոչ շատ վնասված՝ փչացած, մի քիչ ամբողջ՝ առողջ՝ ան-վնաս: Մին սըփաթըն խընծօր ա ծառէն տական քըթէնում, օտում (Ձ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (հ.է. *(s)p(h)erd(h)-) - չք. Գույնը գցել, գունատվել: Տա վէր մին ծը՛տըն ըսպանում ա, դօվըն հորան տանը օփ խիլն թուլըցընում ա, ընանգը սիփաննում ա... (ՅԺՅ, VII, 73):

- Սըփաթըն սուկի - Գունատ եւ տգեղ մարդ: Աշխարքըն շօռ ա յը՛կալ, քը՛ցալ մին կի՛շըկիրօղ ախճիգ օգալ, հինջ ախճիգ, մին սըփաթըն սուկի (Բ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԻԼԲԻՅՆԻԼ (ԱՐՐՏ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ (հ.է. *(s)keut- (խոր-շումել, կնճռոտվել) - չք. Ցրտից կուչ գալ: Ցօրտ ա, հավէր սըքընալ ըն (Բ):

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - տէն ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ:

ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ/ԱՐՐՏՈՎԱՆՎԵԼ - չք. Սառչել, սառցակալել, վրայից սառցե լուկաներ կախվել: Ծառէրը սըքընընկնլնլ ըն (Բ):

ԱՐՔԱՍԵԼ - տեն ԱՍԿԱՍԵԼ: ԱՐՔԱՍԿԵԼ - տեն ԱՍԿԱՍԿԵԼ: ԱՐՔԱՍՍԻԼ/ՍԻՔԱՍՍԻԼ - տեն ՏՈՐԱՍԵԼ: ԱՐՔԱՍՍԻԿԵԼ/ՍԻՔԱՍՍԻԿԵԼ - տեն ՏՈՐԱՍՏԿԵԼ: ԱՐՔԱՍՏԵԼ/ՍԻՔԱՍՏԵԼ - տեն ՏՈՐԱՍԵԼ: ԱՐՔԱՍՏԿԵԼ/ՍԻՔԱՍՏԿԵԼ - տեն ՏՈՐԱՍՏԿԵԼ: ԱՐՔԱՍՔՈՐԵԼ/ՍԻՔԱՍՔՈՐԵԼ - տեն ՏՈՐԱՍԵԼ: ԱՐՔԱՍՔՈՐԿԵԼ/ՍԻՔԱՍՔՈՐԿԵԼ - տեն ՏՈՐԱՍՏԿԵԼ: ԱՐՔՏԻՐ - տեն ՍԻՔՏԻՐ: ԱՐՔՏԻՐԼՍԻՒՇ - տեն ՍԻՔՏԻՐ- ԼՍԻՒՇ: ԱՐՔՏԻՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍԻՔՏԻՐ- Ց(Ը)ՆԵԼ: ԱՐՔՕՏԵԼ/ՍԻՔՕՏԵԼ - տեն ՏՈՐ- ԱՍՏԵԼ: ԱՐՔՕՏԿԵԼ/ՍԻՔՕՏԿԵԼ - տեն ՏՈՐԱՍՏԿԵԼ: ԱՐՔՕՐ(Թ)ՆԸ/ԱՐՔՕՐ(Թ)ՆԸ - գ. Ծառերից կախված սառցե լույս: Ծա- ռան մին սրբոթնը պուք տըվավ, ճիրու տըդ կերավ (2): ԱՐՔՕՐ(Թ)ՆԸ-ԱՐՔՕՐ(Թ)ՆԸ - ած. 1. Սառչելուց գնդիկներ կազմած: Սը- քոթնը-սրբոթնը յըդ ա (Բ): 2. Սառը եւ հաճելի: Սրբոթնը-սրբոթնը խըյար ա, լըհա տըղա յըս՝ կէր (2): ՍԻԲԵԼ(ՆԸ)/ՍԻԲԵԼ(ՆԸ) (գրք. սի- պէս) - գ. Հովանցավորների ընտա- նիքին պատկանող բանջարաբույս, սի- բէխ: Սիբէխը համ իփիւմ ըն, համ ժարիտ անում (Բ): ՍԻԲԵԼ(ՆԸ) - տեն ՍԻԲԵԼ(ՆԸ): ՍԻԲԻՐ (ռուս. <i>сибир</i>) - գ. 1. Ռու- սաստանի արեւելյան մասը, որը հայտնի է իր ցուրտ կլիմայով, եւ որտեղ խորհրդային կարգերի օրոք ուղարկում էին աքսորյալներին: Սիբիրը ցօրտ տըդ ա (2): 2. փխբ. Շատ ցուրտ տեղ: Դէ ծը- մընը խըծապէրթը սիբիր ա, սիբիր (Բ): - Սիբիր դարկէ/քըշիլ - Աքսորել: Ըստալիսին վըխտէն Ղարաբաղան էլ ըն շատ մարթ Սիբիր դարկալ (2): ՍԻԳՆԱԼ - տեն ՍԻՂՆԱԼ: ՍԻԶՕՆ (ռուս. <i>сезон</i>, ֆր. <i>saison</i>, լատ. <i>satione</i>) - գ. 1. Տարվա ժամանակի որոշ շրջան, որը հարմար է որոշ աշխա- տանքի՝ գործունեության եւն համար: Հծնծին սիզօնը վեր կամ ար, շինանքը ըրտէրան տօն չին կամ (2): 2. Դրսում՝ այլ երկրում կատարվող ժամանակավոր վարձու աշխատանքի վայրը: Էտ տը- ղան ամմէն տարէ քինամ ար սիզօն, լավ փուլ ըշխաղում, կամ (2):	ՍԻԶՕՆԱՏԻՂ - տեն ՍԻԶՕՆ(2): ՍԻԶՕՆՇԻԿ (ռուս. <i>сезонник</i>) - գ., ած. Դրսում՝ այլ երկրում ժամանակավոր վարձու աշխատանք կատարող (մարդ): Կարունքը վեր կամ ար, Սուխրըթաղա սիզօնշիկնէն քինամ ին Ռուսաստան՝ սիզօն (2): ՍԻԹԻԼՋԱՍ - տեն ՍՈԹԻԼՋԱՍ: ՍԻԹԻՐՋԱՍ - տեն ՍՈԹԻԼՋԱՍ: ՍԻԼԱՃՈՒՐ - գ. Հեղեղի ցուր: Էրիւշ ճար չի ինիւմ, սիլանիւր ա իփիւմ, չայ քըցիւմ (2): ՍԻԼԵԹԱ - տեն ՍՈԼԵԹԱ: ՍԻԼԵԽԿԸ - տեն ԼՈՔԸՉԱՍ: ՍԻԼԸՍՈՒ/ՍՈԼԸՍՈՒ - 1. գ. Երկա- րատեւ հորդ անձրեւ: Էրկու օր ա՝ սիլսուի վա, կարում չընք, թա տանան տիւս կանք (Բ): 2. փխբ. Մեծ եկամուտ՝ շահույթ, առատություն: Ըստարէ պէրքը սիլսուի վա (2): - Սիլսուի անէլ - Երկար ժամանակ հորդ անձրեւ տեղալ: Քըշէրը սիլսուի յա անում, կէտը վըրարում, էտ քարվանը քըշիւմ տանում (ՀԺՀ, VII, 138): ՍԻԼԸՏԱՐԱՍԵ - Հեղեղի փորած տե- ղը, հեղեղի չորացած հունը: Հըթէրթա հըղէն սաղ սիլտարանք ա (2): ՍԻԼԻ-ԲԻԼԻ - գ. Սիրալի՝ սիրային՝ մտերմական խոսակցություն: Թաքուն սիլի-բիլին Նօթը կըլխած լամբու վա նըման (ԱԲԲ, 31): - Սիլի-բիլի անէլ - Մտերմաբար խո- սել՝ զրուցել, սիրաբանել: Սին մարթ ըրազումը տէսնում ա՝ կընէգը հըրիւշիւ նըղէտ սիլի-բիլի յա անում (ՆԱԲ, 104): ՍԻԼԻԿՈՒԿՈՒ - տեն ՍԻԼԼՍ՝: ՍԻԼԻՏ(Ը)ՐԱ/ՍԵԼԻՏ(Ը)ՐԱ (ռուս. <i>се- литра</i>) - գ. Բորակաթթվային տարբեր աղերի խառնուրդ՝ բորակ, որ գործա- ծում են հողը պարարտացնելու համար: Սիլիտըրան շաղ ըն տամ բուստանէն լըքէրումը, ճիրում (2): - Սիլիտըրա տալ - Հողը բորակա- թթվային աղերով պարարտացնել՝ սնու- ցել: Սիլիտըրա տըված վըդը լավ պէրք կըտա (Բ): ՍԻԼԼԱ՝ - տեն ՍԻԼԼՍ՝: ՍԻԼԼԱ՝ - տեն ՍԻԼԼՍ՝: ՍԻԼԼՍ՝/ՍԻԼԼԱ՝ (թրք. <i>sille</i>) - գ. Ձեռ- քի ափով երեսին հասցվող հարված, ապտակ: Հօրը սիլլան տըղէն մըննան ընգընէտ չի (2): - Սիլլա տալ - Ապտակել: Հօբանը գողում ա, թա մազաղ ա անում, քընում ա մին կուճի սիլլա տամ, էտ խօխան վեր ա ընգնում (ՀԺՀ, V, 348): - Սիլլա տամ, ջօղաբըս տօ - Ասում են այն մարդկանց մասին, ովքեր միջոցներ	են ձեռնարկում միայն տուժելուց՝ վնաս կրելուց հետո: - Սիլլա օտել - Ապտակվել: Խօխան պըլօթունը ըրալ, սիլլա կերալ (Բ): ՍԻԼԼՍ՝/ՍԻԼԼԱ՝ (թրք. <i>silme</i>) - ած. Բերնեբերան լցված, լեփլեցուն: Էրկու վեղըրա սիլլա գիլլան ա քաղում, դարկում (2): - Սիլլա անել - Բերնեբերան լցնել: Սօշը քաղում ըն, ըմընէքը սիլլա ա- նում (2): - Սիլլա ինիլ/տըղնալ - Բերնեբերան լցվել: Էնքան կինի յընք շինանլ, կը- րըսնէն յօխ սիլլա յա տըդալ (Բ): ՍԻԼԼՍ՝/ՍԻԼԼՍ՝ - տեն ՍԻԼԼՍ՝: - Սիլլանմիշ անել - տեն Սիլլա տալ: Հանին էտ վախտը մին առչ ա մուտը- նաս, աղվէսին մին լանլ սիլլանմիշ ընէտ (ԼՂԲ, 300): ՍԻԼԼՍ՝/ՍԻԼԼՍ՝ - տեն ՍԻԼԼՍ՝: ՍԻԼԼՍ՝ՏՈՐԱՔ(Է) - տեն ՍԻԼԼՍ՝: ...Բաքվա կըլուրումը սիլլատըրաքը, ուշունցը մօղա յա տէռալ (ՋՏ, Ա, 210): ՍԻԼՕԹԿԱ/ՍՈԼՕԹԿԱ (ռուս. <i>сел, дка</i>) - գ. Ապխտած կամ չորացրած ձուկ: Սիլօթկան լանլթ պէն ա (Բ): ՍԻԼՕՍ/ՍԻԼՕՍ (ռուս. <i>сило́с, հուն. <i>sirós</i>) - գ. Մանրացրած կերաբույսերի կանաչ զանգվածը հորի մէջ փակելու եւ թթվեցնելու միջոցով պատրաստված հյութալի անասնակեր: Առաջ կախօգ- նէն ամմէն տարէ բօլ-բօլ սիլօս ըն իլլալ շինիս (2): ՍԻԼՕՍ - տեն ՍԻԼՕՍ: ՍԻԿ(Ը)ՐԵՏ - տեն ՍԵԿ(Ը)ՐԵՏ: ՍԻԿ(Ը)ՐԵՏՆԻ - տեն ՍԵԿ(Ը)- ՐԵՏՆԻ: ՍԻՀԼԻԳԱՆԱԼ - տեն ՍՈՀԼԻ- ԳԱՆԱԼ: ՍԻՀԼԻԳՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍՈՀԼԻԳ՝ Ց(Ը)ՆԵԼ: ՍԻՀԼԻԳՕԹՈՒՆ - տեն ՍՈՀԼԻ- ԳՕԹՈՒՆ: ՍԻՀՐԸԿԱՆԱԼ/ՍԻՀՐԸԿԱՆԱԼ - չք. 1. Նոսր դառնալ, նոսրանալ: Էնքան կըտօրալ ըն, ծըմակը սիհրըկացալ ա (Բ): 2. Նվազել, պակասել, քանալ: Կը- րիգիստ ա Նի յէկալ Բաքվա թատրօնին, ըտըրա մըհար էլ թամաշէքը սիլորը- կանըմ ըն (2): ՍԻՀՐԸԿՑ(Ը)ՆԵԼ/ՍԻՀՐԸԿՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՍԻՀՐԸԿԱՆԱԼ-ի: ՍԻՀՐԸԿՕԹՈՒՆ/ՍԻՀՐԸԿՕԹՈՒՆ - գ. Նոսր լինելը, նոսրություն: Արտէն սիհրըկօթունը ըրաշտան ա (2): ՍԻՂՆԱԼ/ՍԻԳՆԱԼ (ռուս. <i>сигнал</i>, ֆր. <i>signal</i>, լատ. <i>signum</i>) - գ. Ավտոմեքենայի՝ շոգեքարշի եւն շջակ՝ սուլիչ եւ դրա</i>

արձակած ծայրը: *Սըջինին սիղնալը ըտըրան բըղըյար ա անում* (2):

- Սիղնալ տալ - Շչակով ազդանշան տալ, շչակ հնչեցնել: *Շօփերը հիշկան սիղնալ ա տամ, պառապը ըսկանում չի* (2):

ՍԻՍ (*պրս. sim (արծաթ), թըք. sim (կեղծ ոսկեթել)*) - գ. 1. Բարակ մետաղալար: *Մուխանը մին պերանկ սիմ ա յոր ունես, կըպես ըռաշկէ օղտեն չըվալան...* (ՀԺՀ, V, 301): 2. Նվագարանի լար: *...Հարութունը քամանջան յոր ա օնում, ըսկըտում չօրս սիմին յըրա ածելըն ու չօրս լիզվալ յէրք ասելը* (ՀԺՀ, VII, 182):

- Սիմին թըխէ/ծընգը(ը)նել - Մեկին գրգռել՝ հրահրել: *Խըրէ՞ք ըստըրա-ըն-դըրա սիմին թըխէ, բօլ ա, համօթ ա* (Բ): ՍԻՍԱՎԱՐ - *տեն* ՍԸՍԱՎԱՐ:

ՍԻՍԻՆԴՈՒԿ - *տեն* ՍԸՍԸՆԴՈՒԿ:

ՍԻՍՍԻՍ - մ. Դանդաղ, դանդաղորեն: *Սիմսիմ ա խօսում* (Բ):

- Սիմսիմ անել - Դանդաղորեն ել իմիջիալոց որեւէ բան անել: *Հինչ ըս սիմսիմ անում, խէ ճէլ չըս անում կօր-ծըտ պըրծընկիս* (2):

- Սիմսիմ մէլ անել, Սիմսն անել - Ասում եմ պարզ չարտահայտվողին, խոսքը կտուրը գցողին:

ՍԻՍՍԻՍՕԿ - *տեն* ՍԸՍՍԻՍՕԿ:

ՍԻՅ - *տեն* ՇՈՒՀՅ:

ՍԻՅՐԸԿԱՆԱԼ - *տեն* ՍԻՅՐԸԿԱՆԱԼ:

ՍԻՅՐԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ - *տեն* ՍԻՅՐԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՍԻՅՐԸԿՕԹՈՒՆ - *տեն* ՍԻՅՐԸԿՕԹՈՒՆ:

ՍԻՆԴՈՒՔԱՐ - *տեն* ՍԸՆԴՈՒՔԱՐ:

ՍԻՆԴՈՒԹԱԿԷ - *տեն* ՍԸՆԴՈՒԹԱԿԷ:

ՍԻՆԴԻԿՈՒԿՈՒ - *տեն* ՍԸՆԴՈՒԿՈՒԿՈՒ:

ՍԻՆԴՈՒԿ - *տեն* ՍԸՆԴՈՒԿ:

ՍԻՆ(Ն)Ի (*պրս., թըք. simi*) - *տեն* ՊԱՐՆՕՍ:

ՍԻՊՏԱԿ/ՍԻՊՏԱԿ (*գրք. սպիտակ*) - ած. 1. Ձյան՝ կաթի գույնի, այդ գույնն ունեցող, սպիտակագույն: *Սիպտակ շօրէր ա կըցալ* (Բ): 2. Սպիտակամաշկ, սպիտակ մաշկ՝ մորթ ունեցող: *Սիպտակ խօխալ յա Մանէն* (Բ): 3. փխբ. Մաքուր, ջինջ: *Մին սիպտակ թօխտ ա յոր օնում, կիրիւմ* (2):

- Սիպտակ աղ - Հողային խառնուրդ չունեցող՝ մաքուր աղ: *Սիպտակ աղը էն վախտը տիժէր ա իլալ քըթիւկալիս* (2):

- Սիպտակ աշխարք - *տեն* Լնա աշխարք:

- Սիպտակ բըլբուլ/դիւլբանդ - *տեն* Սիպտակ պիմբըկբօլա:

- Սիպտակէն սըվ ասել, սըվէն՝սիպ-

տակ - *տեն* Սըվէն սիպտակ ասել, սիպտակէն՝սըվ:

- Սիպտակէն սիպտակ ասել, սըվէն՝սըվ - *տեն* Սըվէն սըվ ասել, սիպտակէն՝սիպտակ:

- Սիպտակ ըմանու հասրաթ - Աղքատ, չունետր: *Մարթ կա՞փուլը կացէն չի կըտըրում, մարթ էլ կա՞ն ա սիպտակ ըմանու հասրաթ* (2):

- Սիպտակը սըվէն վէզ չի ծըռել - Ունետրը չունետրին չի խնդրի:

- Սիպտակը սըվըցընել, սըվը սիպտըկցընել - *տեն* Սըվը սիպտըկցընել, սիպտակը սըվըցընել:

- Սիպտակ թօք - *տեն* ԹՕԹ(1):

- Սիպտակ լիւս - *տեն* Սիպտակ ճիրնք:

- Սիպտակ կըռէք՝ նըհաշ տալ - Մեկին շփանալու՝ քմահաճ դառնալու առիթ տալ: *Խուխէն վէր սիպտակ կըռէք նըհաշ տըվէլ, պըրծած ա* (Բ):

- Սիպտակ ճիրնք՝ 1. Պայծառ, պարզ: *Սիպտակ ճիրնք՝ ապըխ ա* (2): 2. *տեն* Սիպտակ պիմբըկբօլա:

- Սիպտակ ճիւր - Օղի: *Ուստան ասմա- Յըս կինի չըմ խըմում, թա սիպտակ ճիւր օխս, պէր* (2):

- Սիպտակ մըրօքը սըրտէն նսըտած - Ծերացած, ծեր: *Հըղէնի մին սիպտակ մըրօքը սըրտէն նըստած մարթ ա պըտահում* (2):

- Սիպտակ պիմբըկբօլա/փըրփօր - Ծատ սպիտակ, ճերմակ, ճերմակամաշկ: *Կըլխալը մին տարի էլ ընցալ, Աստուծ մին դօջ վէրթի տըվալ, հինչ խօխալ, մին սիպտակ պիմբըկբօլա* (ՋՏ, Ա, 168):

ՍԻՊՏԱԿ - *տեն* ՍԻՊՏԱԿ:

ՍԻՊՏԱԿԷԼ/ՍԻՊՏԱԿԷԼ (*գրք. սպիտակիւմ*) - չք. 1. Սպիտակ գույն ստանալ, սպիտականալ: *Ըտի կըքտէն ճիւրը սիպտակալ ա, քըցալ նի տըքալ նէրքէ շէլը* (ԱԱ, 20): 2. Սպիտակ բանով ծածկվել: *Ծիւնը յըվալ, տափէրը սիպտակից* (Բ): 3. փխբ. Ալեհեր դառնալ, ճերմակել: *Սամսօն դային սիպտակալ ա* (Բ): 4. փխբ. Գունատվել, սփրթնել: *Վախան սիպտակալ ա* (2):

ՍԻՊՏԱԿԷԼ - *տեն* ՍԻՊՏԱԿԷԼ:

ՍԻՊՏԱԿՈՒՅ - *տեն* ՍԻՊՏԱԿՕՑ:

ՍԻՊՏԱԿՈՒՅ - *տեն* ՍԻՊՏԱԿՕՑ:

ՍԻՊՏԱԿԱՍԱԶ - ած. Սպիտակ մագեր՝ բուրդ ունեցող: *Պըռալէն մին սիպտըկամազ էծ ա ինիւմ* (2):

ՍԻՊՏԱԿԱՆԱԼ - *տեն* ՍԻՊՏԱԿԷԼ:

ՍԻՊՏԱԿԱՎԸՂ - ած. Սպիտակավուն գույն ունեցող հող: *Էտ հանդին վըդէրը սաղ սիպտըկավըդ ա* (Բ):

ՍԻՊՏԱԿԱՎՈՒՆ - ած. Սպիտակին

տվող, սպիտակավուն: *Սիպտըկավուն դարյա յա կըցալ* (Բ):

ՍԻՊՏԱԿԱՎԸՂԱՆ - գ., հվք. Սովորաբար սպիտակ կտորից կարված՝ անմիջականորեն մարմնի վրա հագնելու կամ տնային-կենցաղային կարիքների համար պատրաստված կարվածքներ: *Սիպտըկըդանը ճէլի յա յըխտօտվում* (2):

ՍԻՊՏԱԿԱՎԸՆԷ - 1. գ. Սպիտակ խաղողի՝ թթի՝ թզի եւն տեսակ: *Սիպտըկըդանան լալ սիպտակ կինի յըն շինիւմ* (Բ): 2. ած. Սպիտակ դեմք ու մաշկ ունեցող: *Սիպտըկըդանէ ախճիք ա հըրթնացուն* (Բ):

ՍԻՊՏԱԿ(Ը)ՈՒՆԳ(Ի) - *տեն* ՍԻՊՏԱԿ(1):

ՍԻՊՏԱԿԱՎԱԶԻ - *տեն* ՍԻՊՏԱԿԱՎՈՒՆ:

ՍԻՊՏԱԿՑ(Ը)ՆԷԼ (*գրք. սպիտակացուցանել*) - նք. ՍԻՊՏԱԿԷԼ-ի:

ՍԻՊՏԱԿՑԸՆՎԷԼ - կք. եւ չք. ՍԻՊՏԱԿՑ(Ը)ՆԷԼ-ի:

ՍԻՊՏԱԿՕԹՈՒՆ (*գրք. սպիտակութիւն*) - գ. Սպիտակ գույն ունենալը, սպիտակ լինելը: *Սիպտըկօթունը Նըխշունէն Ըստուծանա յա տուված* (Բ):

ՍԻՊՏԱԿՕՑ/ՍԻՊՏԱԿՈՒՅ/ՍԻՊՏԱԿՈՒՅ (*գրք. սպիտակուց*) - գ. 1. Ձվի դեղնուցը շրջապատող սպիտակավուն նյութը: *Ծիւն իփիւմ ա, տըղնօցը օտում, սիպտըկօցը տէն քըցիւմ* (2): 2. Աչքի ուռուցիկ անթափանց սպիտակագույն թաղանթը: *Թըխում ա, աշկէն սիպտըկօցը վէր ածում* (2): 3. Հացահատիկի սաղմը պատող եւ նրան ծելիս իբրեւ սնունդ ծառայող ալյուրային՝ յուղային մասը: *Լըղար ցօրնէն հինչ սիպտըկօց բիդի ինի* (Բ): 4. Բնափայտի՝ անմիջականորեն կեղեւի տակ գտնվող շերտը: *Կաղնէն կըտըրում ըն, սիպտըկօցը տանջում, սըվօցը յըր օնում* (2): 5. *տեն* ՍԻՊՏԱԿՕԹՈՒՆ:

ՍԻՍԷՐ(ՆԸ) - *տեն* ՍԻՍԷՐ(ՆԸ):

ՍԻՍԷՐ(ՆԸ)/ՍԻՍԷՐ(ՆԸ) (*գրք. սիսեռն*) - գ. Թիթեռնածաղիկների ընտանիքին պատկանող ընդավոր բույս եւ նրա հատիկը, որ չորացրած վիճակում գործածում եւն իբրեւ սննդամթերք, սիսեռ: *Ըստարէ բօլ-բօլ սիսընը ընք վարալ* (Բ):

ՍԻՍՕ (*հուն. sisós (մագերի հյուսակ)*) - գ. Սղոցի տեսակ, որի երկու ծայրերը դրված եւ շրջանակի մեջ եւ վերեւից ձգված ոլորած՝ հյուսած թելով՝ լարով, որն էլ կենտրոնում տեղադրված փայտիկի միջոցով կարող է պրկվել կամ թուլացվել: *Դիւլգարը սիսօն յոր ա օնում, տախտակը կըտըրում* (2):

- Սիք՝տիրլամիշ անէլ - տէս Սիք՝տիր անէլ:

- Սիք՝տիրլամիշ ինիլ - տէս Սիք՝տիր ըն քաշիլ:

ՍԻՔ՝ՏԻՐՏՈՆԵԼ/ՍՈՔ՝ՏԻՐՏՈՆԵԼ - նր. տէս Սիք՝տիր անէլ:

ՍԻՔ՝ՕՏԵԼ - տէս ՍՈՔ՝ՕՏԵԼ:

ՍԻՔ՝ՕՏՎԵԼ - տէս ՍՈՔ՝ՕՏՎԵԼ:

ՍՈՒԲԱՅ/ՍՈՒԲԵՅ/ՍՈՒԲԵ (թրք. *subay* (ամուրի) - ած. 1. Չծննդաբերող, ստերջ (հատկապես կենդանիների մասին): Ըտըրա իլանծըն էլ մին կալ ար, էն էլ՝ սուբահ (2): 2. Ամուրի, չամուսնացած: Սուբահ ախճիգ ա (Բ): 3. Մենակյաց, մենակ ապրող: Սուբահ մարթ ա Սի-մոնը, մինը կա վէջ, թա նըրիտը զըրոնց անէ (Բ):

ՍՈՒԲԵՅ - տէս ՍՈՒԲԱՅ:

ՍՈՒԲՕՏՆԻԿ/ՍՈՒԲՕՏՆԻԿ (ռուս. *суб-ботник*) - գ. Կոլեկտիվ կերպով հասարակայնորեն հանրագուտ ձրի աշխատանք, շաբաթօրյակ: Նախագան բըրի-գադիրին ծէն ա տամ, թա.- էքոնց սուբոտնիկ ընք ընական, լոխճին իմաց տո՛ (2):

ՍՈՒԴ (ռուս. *суд*) - գ. 1. Ռատ, դատաստան: Սուդէն վախտը օջը տանում ա, վէր ա ըղնում (2): 2. Ռատարան: Թա-ջիրը տօռնը փըջնտում ա, ըջըռնէն տի-նում ջըբըմը, քընում սուդը (ՀԱԲ, 15, 59):

- Սուդի տալ/քըցիլ - Մեկի դեմ դատական գործ հարուցել: Վերջը, տէսնըմ ա, վէր ըտըրանց անա պէն չի տոն կամ, սուդի յա քըցում... (ՀԺՅ, V, 434):

ՍՈՒԴԱՃՈՒՐ - գ. Մեջը սողա լուծած ջուր: Սուդաճուր ա խըմում, սը՛րտը թափում (2):

ՍՈՒԴԻՅԱ - տէս ՍՈՒԴՅԱ:

ՍՈՒԴԻՏ (ռուս. *судить* (դատել) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սուդիտ անէլ - Ռատական նիստում մեկի գործը քննել եւ դատավճիռ՝ վճիռ կայացնել, դատել: Էտ կընէգը տի լոխ մին-մին պատմում ա, վէր սուդիտ ըն ըրալ (ՀԱԲ, 15, 90):

ՍՈՒԴՅԱ/ՍՈՒԴԻՅԱ (ռուս. *судья*) - գ. Ռատավարությունը վարող անձ, դատավոր: Յը՛տնան ըն կըլխու ըղնում, վէր սուդյան ըռուշվաթ ա իլան լը՛ր կանան (2):

ՍՈՒԹ/ՍՈՒԹՈՒԹ/ՍՈՒԹ/ՍՈՒԹՈՒԹ - տէս ՍՈՒԿԳՅԱՆ:

- Սութ տալ/անէլ - 1. տէս ՍՈՒԿԳՅԵԼ (1): 2. Սահելով շարժվել: Վարթաբեդըն էլ էտ ա օգում, յավաշ-յավաշ սութ ա տամ սիրածէն տեղերը (ՀԺՅ, VI, 280):

ՍՈՒԹԼԻՊ - տէս ՍԱՔՈՒԼ:

ՍՈՒԹԿԱ/ՍՈՒՏԿԱ (ռուս. *сутки*) - գ. Մեկ ամբողջական օր, 24 ժամվա տեւողություն: ... Շատ ըն քինամ, խըրեգ ըն

քինամ, քառասուն սութկա հըրէ լըն քինամ (ՀԺՅ, V, 419):

ՍՈՒԹՈՒԹ - տէս ՍՈՒԹ:

ՍՈՒԹՈՒՄ/ՍՈՐՕՄ-ԳՕՍՕՐ - գ. Պաղեստինի հին Սողոմ քաղաքը, որը՝ ըստ հին կտակարանի ավանդության, Գոմոր քաղաքի հետ միասին այրվեց բնակիչների անառակ վարքի պատճառով:

- Սութում անէլ/շինիլ - Հիմնահատակ ավերել, կործանել: ... Մին հէնց քամի յա պըցընում, վէր լոխ պարան ա տամ, Սողոմ-Գոմոր շինըմ, իլանծ-ջիլանծըն էլ քըշըմ, տանըմ (ՀԺՅ, V, 207):

- Սութում ինիլ/տը՛նալ - Հիմնահատակ ավերվել, կործանվել: Նէմէցին կըռվավը շատ քըղըքնէ յա Սութում տը՛նալ (2):

ՍՈՒԹՈՒՆ/ՍՈՒԹՈՒՆ/ՍՈՒՆ (գրք. *սին*)

- գ. Գետնի կամ այլ բանի վրա հաստատված փայտե՝ քարե՝ մետաղե հաստ ձող՝ գերան, որ ծառայում է որպես հենարան, սյուն: ...Հըրէշ-տակնին կամ ըն ըտըրան տանըմ, էտ ամարաթին սութոնան կապըմ, մին լան կօսըմ (ՀԺՅ, V, 123):

ՍՈՒԹՈՒՆԱՍԱԿ/ՍՈՒԹՈՒՆԱՍԱԿ - գ. Սյան տակը՝ հիմքը կամ պատվանդանը: Սութոնաստակը բիրդի պէնդ ինի, վէր սութոնը դոնգ վը՛նը կէնա (2):

ՍՈՒԹՈՒՆԱՓՈՒՐ/ՍՈՒԹՈՒՆԱՓՈՒՐ - գ. Սյան գլխին դրված փայտը: Քանդիրը քըցում ըն վէզը, սութոնափանան կախ տամ (2):

ՍՈՒԹՈՒՆԱՔԱՐ/ՍՈՒԹՈՒՆԱՔԱՐ - գ. Սյան տակ դրված հիմնաքար՝ պատվանդան: Սութոնաքարը վէր կօտըրում ա, սութոնը վէր ա ըղնում (2):

ՍՈՒԹՈՒՆԿԵԼՈՒ/ՍՈՒԹՈՒՆԿԵԼՈՒ - գ. Սյունի վերեւի մասը՝ խոյակը: Ղուշը պիցըրանում ա, սութոնկըլխէն թան ինում (2):

ՍՈՒԼՂՈՒՉ/ՍՈՒԼՏՈՒՉ - ած. 1. Սուր ծայր՝ գագաթ ունեցող: Տիգանդը սուլղուգ սար ա (Բ): 2. տէս ՍՆՅԱՍԱՆՉ:

ՍՈՒԼԹԱՆ (արաբ. *sultān*, թրք. *sultan*)

- գ. 1. Մահմեդական երկրներում միապետի ժառանգական տիտղոս, ինչպես նաեւ այդ տիտղոսը կրող անձը: Սուլթանը հըրամանք ա տամ, վէր ըտըրան կախ տան (2): 2. փխբ. Տիրակալ: Հինգ ա՛, սուլթան ը՛ս տու, վէր հինջը օգիս, անխս (Բ):

ՍՈՒԼԻ-ԲՈՒԼԻ - տէս ՆԱՋՏՈՒՉ: Կընէգը կամ ա, սուլի-բուլի անում... (ՀԺՅ, VII, 302):

ՍՈՒԼՏՈՒՉ - տէս ՍՈՒԼՂՈՒՉ:

ՍՈՒԼՈՒԼ - 1. տէս ՍԱՔՈՒԼ: 2. տէս ՍՈՒԿԳՅԱՆ:

- Սուլուլ տալ - Սողալ: Էն ջանավար

օխծը սուլուլ տալալ օղտէն լըրան հու-ջիւմը քինաց... (ԼՂԲԶ, 268):

ՍՈՒԼՈՒԿԱՆ - տէս ՍՈՒԼՈՒԿՈՒՆ:

ՍՈՒԼՈՒԿՈՒՆ - տէս ՍՈՒԼՈՒԿՈՒՆ:

ՍՈՒԼՈՒՂ - տէս ՍՈՒԼՈՒՂ:

ՍՈՒԼՈՒՊՈՒՆ - տէս ՍՈՒԼՈՒՊՈՒՆ:

ՍՈՒԼՈՒՓ - տէս ՍՈՒԼՈՒՂ:

ՍՈՒԼԱՐԻ (ռուս. *сырару*) - գ. Չորահաց, պաքսիմատ: Խօխէնքը սուխարի շատ ըն սիրում (Բ):

ՍՈՒԼՏՈՒՐԱԹԵՎ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԱԹԵՎ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԱԹԵՐ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԱԹԵՐ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԱԼԻ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԱԼԻ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԱՅԱՍ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԱՅԱՍ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԱՃՈՒՐ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԱՃՈՒՐ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԱՍԱՆ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԱՍԱՆ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԱՎԵՏ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԱՎԵՏ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԵԼ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԵԼ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԹԱՎԵ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԹԱՎԵ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԾԼՍՈՒԵ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԾԼՍՈՒԵ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐ:

ՍՈՒԼՏՈՒՐԵԼ - տէս ՍՈՒՆՏՈՒՐԵԼ:

ՍՈՒԿԳՅԱՆ - ած. Հյուսիսը հանած՝ քամած: Սուկըհան նօռն ա (Բ):

- Սուկըհան անէլ - 1. Հյուսիսը քամել՝ մզել՝ հանել: Սուկըհան ա անում, սօկը խըմում (2): 2. փխբ. Չարչարել, կեղեքել, ուժասպառ անել: Խանը ժողովուրթէն սուկըհան ա իլան ընէն (2):

- Սուկըհան ինիլ/տը՛նալ - 1. Հյուսիսը քամվել՝ մզվել՝ հանվել: Էնքան կօխ ըն տամ, վէր խաղուն լափ սուկըհան ինի (2): 2. Չարչարվել, կեղեքվել, ուժասպառ լինել: Էնքան կօրծ ըրէնք, լափ սուկըհան իլիք (Բ):

ՍՈՒԿԻ (վրաց. *suki*) - տէս ԾՈՒԿՆԱՍԵՍ (1):

ՍՈՒԿԻՆ - տէս ՍՕՅՆԸ:

ՍՈՒՅԸԼ - տէս ՍՕՅԲՈՒՅ:

ՍՈՒՂՈՒՆԵՎՈՒԼԻ - տէս ՍՈՒՂՈՒՆԵՎՈՒԼԻ:

ՍՈՒՂՈՒՆԱՂԱՂ - տէս ՍՈՒՂՈՒՆԱՂԱՂ:

ՍՈՒՂՈՒՆԱԹԵՎ - տէս ՍՈՒՂՈՒՆԱԹԵՎ:

ՍՈՒՂՈՒՆԱԹԵՐ - տէս ՍՈՒՂՈՒՆԱԹԵՐ:

ՍՈՒՂՈՒՆԱԼԻ - տէս ՍՈՒՂՈՒՆԱԼԻ:

ՍՈՒՂՈՒՆԱՅԱՍ - տէս ՍՈՒՂՈՒՆԱՅԱՍ:

ՍՈՒՂՈՒՆԱՅԸՆ - տէս ՍՈՒՂՈՒՆԱՅԸՆ:

ՍՈՒՂՈՒՆԱԿԸՏ - տեն ՍԵՂՈՒՆԱԿԸՏ:

ՍՈՒՂՈՒՆՅԵՐԱԶ - տեն ՍԵՂՈՒՆՅԵՐԱԶ:

ՍՈՒՂՈՒՑ - տեն ՍԵՂՈՑ:

ՍՈՒՂՕՑ - տեն ՍԵՂՕՑ:

ՍՈՒՄԱՐԱՆ - գ. Ուսումնարան: ...Մին սննս յեր իլալ, թա մարտի էրէսունին տումարանըմը ասէղ քըցիլու տէղ չի կար... (ԶՏ, Ա, 19):

ՍՈՒՄԲԱՍՈՒՆԲԱՆ (թըք. *sünbə* (միւնգ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սոնմբան տալ - 1. Իրար վրա դարսել, դիզել, կուտակել: Փնդը էշալ կըրում ա, պիրում հըլաթումը սոնմբան տամ (2): 2. Խժռել: Դունըղնէն մին մունուտումը սաղ հըրապաճը սոնմբան տըվէն (2):

ՍՈՒՄԲՈՒՆ - տեն ՍԵՄԲՈՒՆ:

ՍՈՒՄԿԱ/ՍՈՒՄԿԱ (ռուս. *сума*) - գ. Պայուսակ: Սումկան պէնում ա, էտ մուտանան թաքուն տինում մաշին (2):

ՍՈՒՅՆԱՅԱՍ - 1. գ. Սնկի համ: Սույ-նահամը ամմէն մարթու չի տուր կամ (Բ): 2. ած. Սնկի համ ունեցող: Սույ-նահամ խորնա՞ք (Բ):

ՍՈՒՅՆԱԿԸՏ - գ. Սնկի հոտ՝ բույր: Սոյնը իկիւմ ըն, սույնալը՝տը տանալը մին ա տը՞նում (2):

ՍՈՒՆ - տեն ՍՈՒՌՈՒՆ: Քըշէրալը թաքալէրը հըրամման ա տամ, վը՞ր մէյդանըմը մին սոն տընգին, էտ գնդին կախ տան (ՅԺ, V, 68):

ՍՈՒՆԲԱՆ - տեն ՍՈՒՄԲԱՆ:

ՍՈՒՆԳ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Սոննգ՝ անէլ - տեն Սոննգը տալ:

- Սոննգը տալ/կըտըրցընէլ - Կոտորել, բնաջնջել, ոչնչացնել: Մըժ ախպէրը կամ ա, տէսնում սոննգընէլ սոննգը տուլած (ՅԺ, VII, 342):

- Սոննգ՝ ինիլ/տըննալ - Կոտորվել, բնաջնջվել, ոչնչանալ: Էտ չումէն վախտը սաղ ժուղովորթը սոննգ՝ իլին (2):

ՍՈՒՆԴՈՒՆ - տեն ՍԵՆԴՈՒՆ:

ՍՈՒՆԴՈՒՆԼ - տեն ՍԵՆԴՈՒՆԼ:

ՍՈՒՆԴՈՒՆԿՈՒԿՈՒՆ - տեն ՍԵՆԴՈՒՆԿՈՒԿՈՒՆ:

ՍՈՒՆԻ (թըք. *sunî* (արիեստական) - գ. 1. Անհամ, ոչ քաղցր, հետը շաքար չխառնած (թէյի մասին): Մին շնքնըրը պակաս տարէ Պէտրօսը ամամ.- Դու վէր տունի չայ խըմէ, իմ բալաս ա (ՆԱԲ, III, 166): 2. Դետը յուղ չխառնած (կերակուրների մասին): Սունի խորնա՞ք շոնըն էլ չի տէլ (2):

ՍՈՒՆԿԱ - տեն ՍՈՒՄԿԱ:

ՍՈՒՆՆԱՌԾ (արաբ. *sunnat*) - գ. Մահմեդականների մկրտության արարողություն, որի ժամանակ կտրում են առնանդամի ծայրի շրջաբոլոր մորթը՝

թլիփը, թլիփատություն: Սոնննաթոն թորքէրէն ննաթըն ա (2):

- Սոնննաթոն անէլ - Թլիփատել: Ըտըրան կըպօտում ըն, գորռալ սոնննաթոն անում (2):

ՍՈՒՆՉ - տեն ՇՈՒՆՉ:

ՍՈՒՉԻ - տեն ՍԻՐԱՉԻ:

ՍՈՒՊ (ռուս. *суп*, ֆր. *soupe*) - տեն ՇՕՐՎԱ:

ՍՈՒՋՈՒՆ - տեն ՇՈՒՋՈՒՆ:

ՍՈՒՍ (թըք. *sus*) - 1. մ. Լուռ, առանց ձայն հանելու: Կօղը էտ վէր ըսկանում ա, սուս նըստում ա (2): 2. ձ. Լռելու՝ ձայն չհանելու բացականչություն՝ լռի՛ր, լռու մնա: Ստում ա.- Տու սոնս, քը՞գ խօսկ չի հըսնում (2):

- Սուս անէլ/կէնալ/մընալ - 1. Լռել, ձայն չհանել: Դէ վը՞ր դէրըն ըտի յա ասում, ժողովորթըն էլ սուս ըն անում (ՆԼԴԺԲ, 46): 2. Տրտունջ՝ բողբջ չհայտնել: Ըսկէտորը հարթնանը շատ ար տանջում, ամմա հարթըն սուս ար անում (2):

- Սուսալ անէլ - Լռեցնել, ջթողնել, որ խոսի՝ տրտնջա եւն: Խօխան լնց ար ինոն, ամմա մարը կարում չար սուսալ անէ (2):

ՍՈՒՍԱՍԲԱՐ - գ. Անուշահոտ ծաղիկ, խնկածաղիկ: Սուսամբարէն վը՞տը աշխարքըս կննալ ա (2):

ՍՈՒՍԱՆ - տեն ՍՈՒՍԸՓՈՒՍ(3):

ՍՈՒՍԸՓՈՒՍ/ՍՈՒՍՈՒՓՈՒՍ/ՍՈՒՍՓՈՒՍ - ած., մ. 1. Բոլորովին լուռ՝ անձայն: Էտ տըղան վէջ մին պէն չի ասըմ, սուսըփուս ուրան ճընապարըն ա քիւնըմ (ՅԺ, V, 54): 2. Անտրտունջ, անմոռնջ: ... Աստուծ միշտ դոնգ ա, հինջ տիժըրթուն տամ ա, բիդի սուսըփուս տանիս... (ԱԱ, 45): 3. ած. Զամեստ, խոնարի: Սուսըփուս ախճի՞ք ա Մաքաղաթէն հըրթնացուն (Բ):

ՍՈՒՍԻԳ-ՓՈՒՍԻԳ - տեն ՍՈՒՍԸՓՈՒՍ:

ՍՈՒՍՍ/ՍԸՍՍ - տեն ՍՈՒՍ (2): Դնթնմը խոփէն մուտանում ա, թա.- Սոնս, թա չէ քէգ տըննական ըն (ԱԱ, 24):

ՍՈՒՍՈՒՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սոնսոնը ծըռէլ - Գործը ձախողվել, անհաջողության հանդիպել: Յաղուգ սոնսոնըն ծըռալ ա՛, հինջ ա՛ պըտահալ (Բ):

ՍՈՒՍՈՒՓՈՒՍ - տեն ՍՈՒՍԸՓՈՒՍ:

ՍՈՒՍՓՈՒՍ - տեն ՍՈՒՍԸՓՈՒՍ:

ՍՈՒՎԱԲ/ՍԸՎԱԲ - գ. Օգոտ, եկամուտ: Էտ քնսիր տըղէն կընէ՞ք ասըմ ա.- Այ մարթ, պէր խօխան տանը թաջիրին, սուվաբ ա տննում, համ էլ խօխին ուտում կըտա... (ՅԺ, VII, 110):

ՍՈՒՎԱԿՆԵԼ/ՍԸՎԱԿՆԵԼ (գրք. տվազնիմ) - չք. Խիստ սովածանալ, սովել:

Սուվակնած ը՛ս, խէ հանդարդ չը՛ս հաջըտ օտում (2):

ՍՈՒՎԱՍԱԳ (գրք. տվամահ) - ած. Սովից մահացած՝ մահացող, սովամահ: Ըտի էտ փօտումը էնքան կէնում ա, վէր սուվամահ ա ինոն (2):

ՍՈՒՎԸՐ - տեն ՍԸՎԸՐ:

ՍՈՒՎԸՐԵԼ - տեն ՍԸՎԸՐԵԼ:

ՍՈՒՎԸՐՎԵԼ - տեն ՍԸՎԸՐՎԵԼ:

ՍՈՒՎԸՐՈՒԹԿ - տեն ՍԸՎԸՐՈՒԹԿ:

ՍՈՒՎԸՍԱՍԼ - տեն ՍՈՒՎՈՒՍԱՍԼ:

ՍՈՒՎԸՍՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍՈՒՎՈՒՍՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՍՈՒՎԸՍՕԹՈՒՆ - տեն ՍՈՒՎՈՒՍՕԹՈՒՆ:

ՍՈՒՎԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍԸՎԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՍՈՒՎԸՐՕԹՈՒՆ - տեն ՍԸՎԸՐՕԹՈՒՆ:

ՍՈՒՎԸՐՕՎԻ - տեն ՍԸՎԸՐՕՎԻ:

ՍՈՒՎԸՆ - տեն ՍԸՎԸՆ:

ՍՈՒՎ-ՍՈՒՎԸՆ - տեն ՍԸՎ-ՍԸՎԸՆ:

ՍՈՒՎՈՒՆԱԿԱՆԸՎԵԼ/ՍՈՒՎՈՒՆԱԿԱՆԸՎԵԼ - չք. 1. Ցրտել: Զալան սուվոփ-նըկննալ ա (Բ): 2. Եղամով պատվել: Խօտէրը սուվոփնըկննալ ա (Բ):

ՍՈՒՎՈՒՍԱՍԼ/ՍՈՒՎԸՍԱՍԼ - տեն ՏՈՒՋՆԱՍԼ: Պատառ վէր հօնծ ըն անում, սուվոծանում ըն (ՅԺ, V, 553):

ՍՈՒՎՈՒՍՑ(Ը)ՆԵԼ/ՍՈՒՎԸՍՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏՈՒՋՆԱՍԼ(Ը)ՆԵԼ:

ՍՈՒՎՈՒՍՕԹՈՒՆ/ՍՈՒՎԸՍՕԹՈՒՆ - տեն ՏՈՒՋՆՕԹՈՒՆ: Զարըն էլ, ուտէլի պէն չի իլնալ, սուվոծթունան թոփննալ ա, վէր ընգընըմ... (ՅԺ, VI, 96):

ՍՈՒՎՈՒՍՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՍԸՎԸՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՍՈՒՎՈՒՍՕԹՈՒՆ - տեն ՍԸՎԸՐՕԹՈՒՆ:

ՍՈՒՎՈՒՐՕՎԻ - տեն ՍԸՎԸՐՕՎԻ:

ՍՈՒՎՕԼՈՒՃ - տեն ՍԸՎՕԼՈՒՃ:

ՍՈՒՍԱԳԱԶ - տեն ԻՍԱԳԱԶ(2):

ՍՈՒՍԱՊԱԿ - տեն ՍՈՒՍԱՍԻ:

ՍՈՒՍԱՍԵ(Գ) - տեն ՍՈՒՍԱՍԻ(Գ):

ՍՈՒՍԱՍԻ(Գ)/ՍՈՒՍԱՍԵ(Գ) - ած., գ.

Սուտ ասող՝ ստախոս (մարդ), սուտասան: Էտ պիճը մին ծըտու մըջանը արժանը չօնէ. համ վըխըկօտ ա, համ սուտասի (ՆԱԲ, 33):

ՍՈՒՍԸՍՕՍ - տեն ՍՈՒՍԸՍՕՍ:

ՍՈՒՍԸՍՕՍ/ՍՈՒՍԸՍՕՍ/ՍՈՒՍԸՓՕՍ/ՍՈՒՍՈՒՍՕՍ/ՍՈՒՍՈՒՍՕՍ/ՍՈՒՍՈՒՓՕՍ/ՍՈՒՍՈՒՓՕՍ/ՍՈՒՍՈՒՓՕՍ/ՍՈՒՍՈՒՓՕՍ (գրք. տուտմուտ) - 1. ած. Շատ սուտ, բոլորովին սուտ: Սուտըմօտ պէնէր ըս ասում (Բ): 2. մ. Սուտ կերպով, ստից: Մին կընէ՞ք ուրան սիրածէն տը՞սնալի հէտի սըտըսօտ հիվընդացալ... (ԼԴԲ, 312):

ՍՈՒՏԸՎԸԿԱ - գ. Սուտ՝ կեղծ վկա: Սուդյան դաստի յա կըծիս ըղնում, վեր տա սուտըվըկա յա (2):

ՍՈՒՏԸՓՕՏ - տեն ՍՈՒՏԸՍՕՏ:

ՍՈՒՏԻ(Գ)-ՍՈՒՏԻ(Գ)/ՍՈՒՏԻ(Գ)-ՓՈՒՏԻ(Գ) - 1. տեն ՍՈՒՏԸՍՕՏ: 2. տեն ՍՈՒՏԱՍԻ(Գ):

ՍՈՒՏԿԱ - տեն ՍՈՒՏԿԱ:

ՍՈՒՏԱԵՌՈՒԿԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սուտմեռուկի տալ - Մեռած՝ սատկած ձեանալ: Մին օր մարթը սուտմեռուկի յա տամ (ՆԱԲ, 114):

ՍՈՒՏՈՒՍՕՏ - տեն ՍՈՒՏԸՍՕՏ:

ՍՈՒՏՈՒՍՕՏ - տեն ՍՈՒՏԸՍՕՏ:

ՍՈՒՏՈՒՓՕՏ - տեն ՍՈՒՏԸՍՕՏ:

ՍՈՒՏԹՈՒՆԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սուտքուկի տալ - Քնած ձեանալ: Ինքը խի յա մըննում տեղը, սուտքուկի տամ, աշկեն տակավը թաքուն յեշում (ՆԱԲ, II, 21):

ՍՈՒՐ¹ - տեն ՍՕՐ:

ՍՈՒՐ² - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սուրը վեր ածել - Տրտնջալ, դժգոհել, գանգատվել, լացել: Կօզի էն ա փուկավ խաղ ընէս, ամմա սաղ օր սուրը վեր ա ըծէս (Բ):

ՍՈՒՐԱՊ (թրք. *süre* (հոտ, նախիր) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սնունք՝ անել - Աղաղակներով որսի կենդանուն քշել դեպի որսկանի կողմը: Կըխտարէն սնունք՝ ա անում բիրի վըրսկան Սաքոն (2):

ՍՈՒՐԱՊԶԻ (թրք. *sürücü*) - ած., գ. Աղաղակներով որսի կենդանուն դեպի որսկանի կողմը քշող (մարդ): Կըրսկըն-նէն օխտը սնունք՝ յըն յօր օնում, քինամ խէժա ծըմակը (2):

ՍՈՒՐԱՅԻ - գ. Պատշգամբի տակի ուղղահայաց շարված նեղ տախտակներից յուրաքանչյուրը: Վեր վըրնակ քացէ յա տաս, էրկու սուրայի պուք ա կաս (2):

ՍՈՒՐԱՎ - ած. Տրտնջացող, լացկան, դժգոհող, գանգատվող: Սուրահ մարթին անա գնիլնա տանում ա (Բ):

ՍՈՒՐԱՎԻՆ (թրք. *sürgün*) - գ. Աքսորելը, քսոր: Սնորգնէն վախտը շատ մարթու օտոն ա քննիլնալ (2):

- Սնորգնէն անել - 1. Աքսորել: Ըստալիսին վախտը Ղարաբաղան էլ ըն շատ մարթ սնորգնէն ըրալ (Բ): 2. Վտարել, վռնել: Ըտըրան թակում ըն, ջէնան սնորգնէն անում (2):

ՍՈՒՐԵՅԻ/ՍՈՒՐԵՅ (արս. *surahi*, թրք. *sürahi*) - գ. Փոքր տիկ, տկճոր: Պըլը-Պուղին սուրէիին յօր ա օնում, կինին

ածում, մինին՝ խըրէզ, մինին՝ շատ, մինին էլ ըսկի ածում չի (2):

ՍՈՒՐԹԱՆ - տեն ՍԸՎ-ԹԱՆ:

ՍՈՒՐԿԾՎԼԻ - տեն ՍԸԼԿԵՎԼԻ:

ՍՈՒՐԿԾՎՈՒԼ - տեն ՍԸԼԿԵՎՈՒԼ:

ՍՈՒՐՅԷ - տեն ՍՈՒՐԵՅԻ:

ՍՈՒՐՄԱՆ՝ (արս., թրք. *sürme*) - գ. Մագերը՝ հոնքերը՝ թարթիչները ներկելու ներկ, ծարիր: Սնւրման յօր ա օնում, թրթըվուքերը ըռանգ տամ (2):

ՍՈՒՐՄԱՆ՝ - գ. Մետաղյա փոքրիկ գարդ, որ կախում են հագուստի կամ գլխանոցի վրայից: Արխալուղը կարալ ըմ, սնւրմա, կօճակ շարալ ըմ... (ԼՂԲ, 169):

ՍՈՒՐ-ՍԸՓԱԹ - տեն ՇԷՆԹ-ՇԸՆՕՐԹ: ... Կընէզըն ասըմ ա.- Յէս օզըմ ըմ լըհն քէզ կամ, իմ մարթըն էլ ա դէր իլնա, տու էլ սնւր-սըփաթավ մարթիս նըման ըս... (ՅԺՅ, VI, 199):

ՍՈՒՐՍՈՒՐ - տեն ՍՈՒՐՍՈՒՐ:

ՍՈՒՐՍՈՒՐԱՆԱԼ - տեն ՍՈՒՐ-ՍՈՒՐԱՆԱԼ:

ՍՈՒՐՍՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՍՈՒՐ-ՍՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՍՈՒՐՍՈՒՐՕԹՈՒՆ - տեն ՍՈՒՐ-ՍՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ՍՈՒՐՍՈՒՐ/ՍՈՒՐՍՈՒՐ/ՍՈՒՐՍՈՒՐ - ած. Ազահ, կծծի: Սուրսուզ մարթ ա իննւ թանջիրը (2):

ՍՈՒՐՍՈՒՐԱՆԱԼ/ՍՈՒՐՍՈՒՐԱՆԱԼ/ՍՈՒՐՍՈՒՐԱՆԱԼ - ած. Ազահ՝ կծծի դառնալ: Էտ թաքավերըն էլ հիշկան պըռա-վում ար, էնքան սուրսուզանում ար (2):

ՍՈՒՐՍՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ/ՍՈՒՐՍՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ/ՍՈՒՐՍՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՍՈՒՐՍՈՒՐ-ՑԱՆԱԼ-ի:

ՍՈՒՐՍՈՒՐՕԹՈՒՆ/ՍՈՒՐՍՈՒՐՕԹՈՒՆ - գ. Ազահու-թյուն, կծծիություն: Սուրսուզթյունը աշխարքըս կննալ ա (2):

ՍՈՒՐՍՈՒՐ - տեն ՍՈՒՐՍՈՒՐ:

ՍՈՒՐՍՈՒՐԱՆԱԼ - տեն ՍՈՒՐ-ՍՈՒՐԱՆԱԼ:

ՍՈՒՐՍՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՍՈՒՐ-ՍՈՒՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՍՈՒՐՍՈՒՐՕԹՈՒՆ - տեն ՍՈՒՐՍՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ՍՈՒՐ-ՍՈՒՐԹԱՆ - տեն ՍԸՎ-ՍԸՎԹԱՆ:

ՍՈՒՐՈՒ (թրք. *sürü*) - գ. 1. Ոչխարների հոտ: Էն մին օրը տըրսնըմ ըն, վեր վըխճարին սնորոն կա վէչ (ՅԺՅ, V, 220): 2. փխբ. Մեծ խումբ՝ բազմություն: Ժու-ղօվուրթըն էլ սնորոնէրալ կամ ըն, անց կէնում (2):

- Սնորոն կապել/փռնել - Բազմանալ, շատանալ: Կնիլը թառանչ ա քաշոն, թա.- Տահանք հալալ ըն՝ սնորոն վըն փռնում... (ԱԱԶ, 78):

ՍՈՒՐՈՒԹ(ՍԻՇ) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սնորոթմիշ անել/ինիլ - տեն Սուպուկ տալ: Էտ ջանավար օխտը ինձ թողից, սնորոթմիշ իլնալ, օղտէն պըռըջան կըծից... (ԼՂԲԸ, 268):

ՍՈՒՐՈՒՆ - տեն ՍԷՐՈՒՆ:

ՍՈՒՐՈՒՆՕԹՈՒՆ - տեն ՍԷՐՈՒՆՕԹՈՒՆ:

ՍՈՒՐՓ - տեն ՍՕՐՓ:

ՍՈՒՐՓԱՇՈՒՐ - տեն ՍԷՐՈՒՆ:

ՍՈՒՐՓԱՍՏՈՒԾ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սուրփաստուծը կըտըր(վ)ել - Խիստ վախենալ, ահաբեկվել: Տըրա սուրփաս-տուծը կըտըրում ա, ըսկըսում ա տնու-տծղալը... (ՅԺՅ, VII, 208):

ՍՈՒՐՓԱՍՏՐՓՕՑ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սուրփաստրփօց անել - Լավ խնա-մել: Էտ տըղան սուրփաստրփօց անելալ պահըմ ա... (ՅԺՅ, V, 158):

ՍՈՒՐՓՈՒՐՈՒՄ - տեն ՍԸՐՓՈՒՐՈՒՄ:

ՍՈՒՐՓՈՒՐՈՒՆ - տեն ՍԸՐՓՈՒՐՈՒՆ:

ՍՈՒՐ(Ը)ՐԱ (արաբ. *süf*, թրք. *süfra*) - գ. 1. Սփռոց: ... Աշխարքիս իրէսին հինչ օտէլի պէն կա, տնու ա կամ սուփրին լըրան, ըտըրանք օտըմ ըն... (ՅԺՅ, V, 338): 2. փխբ. Յացի սեղան, հացկերույթ: Էտ իրէք ախպէրքը քընիս ըն սուփրէն դըրաղէն նըստէս, վէչ մինը ծէռքը մըկնէս չի բիրի հացը (ՅԺՅ, V, 318):

- Սուփ(ը)րան հըվաքել - 1. Ամա-նեղենը եւ կերակրի մնացորդները սեղանի վրայից վերցնել: Նծքնրնէն դնստի սուփրան հըվաքում ըն (2): 2. Ավարտել: Ասում ա.- Յինչ կօրծ, սուփ-րան հըվաքալ ընք, էլ պէն չի կա ընէլի (2): 3. Մահանալ: Ըրամէն սուփրան հըվաքած ա (Բ):

- Սուփրա քըցիլ - տեն Սուփրա-սեղան պէց անել:

ՍՈՒՐ(Ը)ՐԱ-ՍԷՂԱՆ - տեն ՍՈՒՐ(Ը)-ՐԱ(2):

- Սուփրա-սեղան պէց անել/քըցիլ - Յացկերույթ կազմակերպել: Կնիլը սու-փըրա-սեղան ա քըցիլ, սաղ հէվան-նէրէն ծէն տամ դօնաղ՝ մուկունէն անա կըման (ԱԱԶ, 34):

ՍՈՒՐՈՒՐՈՒՄ - տեն ՍԸՐՓՈՒՐՈՒՄ:

ՍՈՒՐՔԱՏԸՂ - գ. Սգի տեղ, այն տեղը, որտեղ սուգ են անում: Քինամ ա սնքատըղ, մին լալ լնց իննւ (2):

ՍՈՒՐՔԱՏՕՆ - գ. Սգո տուն, ննջեց-յալի տուն: Քինամ ըն սնքատուն (2):

ՍՈՒՐՔԱՏՓԷԼ - նք. տեն Սնքըրհան անել:

ՍՈՒԹԸԹԱՓՎԷԼ (գրք. սգաթափիմ) - կր. եւ չք. ՍՈՒԹԸԹԱՓՎԷԼ-ի:

ՍՈՒԹԸՅԱՆ - ած. Սգից հանված՝ դուրս եկած: Սոժքրհան կընէ՞ք ա, ամմա մին ա՝ շատ ա դանդ անում (Բ):

- Սոժքրհան անել - Սգից հանել: Յընգէրունքը հըվաքվում ըն, քիևամ սոժքրհան անում (Ձ):

- Սոժքրհան ինիլ/տը՞ռնալ - Սգից հանվել: Սոժքր հա՛ վեր մըռածէն քըռատունքը տամ ըն, մըռըլատարը սոժքրհան ա ինըմ (Ձ):

ՍՈՒԹԸՅԱՆԷԼ - նք. տեն Սոժքրհան անել:

ՍՈՒԹԸՅԱՆՎԷԼ - կր. եւ չք. ՍՈՒԹԸՅԱՆԷԼ-ի:

ՍՈՒԹԸՎԷՐ (գրք. սգաւոր) - ած. Սուգ ունեցող, սգի մեջ գտնվող: Էտ սոժքրվէր կընէ՞ք յը՞տնան ա կըլխու ըղնում, վէր ուրան տըղէն ըսպանտը Էտ ախճիգըն ա իլնլ (Ձ):

ՍՈՒԹԸՎԷՐՎԷԼ (գրք. սգաւորիմ) - չք. Սգավոր դառնալ: Կըռը՞վ ա, կընանէ՞ք լոխ սոժքրվէրվալ ըն (Բ):

ՍՕՐԱ (ռուս. coda) - գ. Նատրիումի երկկարբոնատը ներկայացնող սպիտակ փոշի, որ գործածում են բժշկության մեջ: Թըխվասկէն մաջը սոդա բիդի քըցիս, վէր փոջ-փոջ ինի (Բ):

ՍՕՐՕՍ-ԳՕՍՕՐ - տեն ՍՈՒԹՈՒՄ:

ՍՕԹ - տեն ՍՈՒԹ:

ՍՕԹՕԹ - տեն ՍՈՒԹ:

ՍՕԼԱԽԻ (թրք. solak) - տեն ԾԸԽ-ԼԸԿԱՆԷ:

ՍՕԽԱԿ - տեն ԲԸԼԲՈՒՆ՝:

ՍՕԽԿԸՆ - տեն ՍՕԽԿՈՒՐ:

ՍՕԽԿՈՒՐ/ՍՕԽԿԸՆ - ած. Վտիտ ու խեղանդամ: Մին սոխկուռ շոն ա կամ, տըռանը ըռաշկէն նըստում (Ձ):

ՍՕԽՍԸՁ - տեն ՍՕՆԳՍԸՁ:

ՍՕԽՍՈՒՁ - տեն ՍՕՆԳՍԸՁ:

ՍՕԿ (ռուս. сок) - գ. Յոլպ: Նոռնը մըգում ա, սոկը խըմում (Բ):

- Սոկը մըգիլ/քամել - տեն Սուկըհան անել:

ՍՕԿՕՆ - տեն ՍՕՅՆԸ:

ՍՕՔԱՆԹ (արաբ., պրս. sohbat, թրք. sohbet) - գ. Զրույց, խորհրդակցություն: Վէր ամմէն հինչ սծիքնալ ինի, լոխ ամմլ կըկա (Բ):

- Սծիքնալ անել - Զրուցել, խորհրդակցել: Էտ վախտը՝ սծիքնալ ընէլի վախտը, Էտ կընգանը մարթը կամ ա, տծնը թակում... (ՅԺՅ, V, 462):

ՍՕՐԱՆ (թրք. sogan) - գ. Շուշանազգիների ընտանիքին պատկանող բանջարանոցային բույս, ինչպես նաեւ այդ բույսի գնդարմատը եւ կանաչ

տերեւները, սոխ: Սոդանը լճավ պէն ա, ամմա Էտ անդար վը՞տը բիդնլ վէչ (Բ):

- Սուդանէն քախծըը ինիլ չի - Յիմնական հատկանիշը չի փոխվում:

- Սուդանու քըլել - Շատ բարակ (բան): Էտ էլ հո հաց չի՞, սուդանու քըչէլ ա (Ձ):

- Սոդան չըմ կերալ, էլիւն սը՞րտըս մըրմըռամ ա - Ասում են այն ժամանակ, երբ առանց պատճառի ինչ-որ բացասական բան է կատարվում:

ՍՕՅ (թրք. soy) - գ. Տոհմ, ցեղ, ցեղական ընտիր հատկություններ: Ըտըրա սոյը լճավ սոյ ա (Ձ):

ՍՕՅԸԹԱ - գ. Առանց հետը այլ բան (պոմիդոր, սոխ, գազար են) խառնելու խաշած միս: Կառնանը սոյըթման լնգնալ ա իննում (Բ):

ՍՕՅԻՆ - տեն ՍՕՅՆԸ:

ՍՕՅՆԸ/ՍՕՅԻՆ/ՍՕՆԳՆԸ/ՍՕԿՕՆ/ՍՈՒԿԻՆ (գրք. սունկն) - գ. Սունկ: Մէր հընդէրէն սոյնին նըման քախծըր սոյնը վէշ մին տը՞ղ կա վէչ (Բ):

- Սոյնու նըման փըսնել - Արագ աճել, բազմանալ, շատանալ: Վըրչէմնէն սոյնու նըման ըն փըսնում (Ձ):

- Սոյնու յը՞ղ - տեն Յավու պաներ:

ՍՕՆԱ - գ. Կանացի անձնանուն:

- Սոնէն հավը տը՞ռնալ - Գործը ձգձգվել (ըստ ավանդության՝ Մարտունու շրջանի ճարտար գյուղի բնակիչ Սոնա անունով մի կին հավը եփելը ձգձգել է, որպեսզի հյուրը չսպասի եւ գնա): Էտ վըխտանց էլ, վէր ճարտար մին պէն շատ յըտանում ա, ասում ըն.- Սոնէն հավը տը՞ռալ (ԱԲ, 83):

ՍՕՆԳ՝ - գ. Ծուռնոց, սերունդ: Իզէն հինչ սոնգ ա՞, վէր նըհը՞տը հընգըրթոն ըս անում (Բ):

ՍՕՆԳ՝ - տեն ԲՆԸՆԸԲԱՐ(ԱԿ):

ՍՕՆԳՆԸ - տեն ՍՕՅՆԸ:

ՍՕՆԳՍԸՁ/ՍՕՆԳՍՈՒՁ/ՍՕՆԲԱՐ - տեն ՉԸՊԷՐԲ: Սոնգըզ կընգանը անէսկը փըռնոց կիկի (ԱԲԲ, 87):

ՍՕՆԲԱՐ - տեն ՍՕՆԳՍԸՁ:

ՍՕՆԲԱՐԻՁ - տեն ՍՕՆԳՍԸՁ:

ՍՕՍԿԱ (ռուս. цокка) - գ. Ռետինե սևամեջ ծծապտուկի նման իր, որ տալիս են երեխաներին ծծելու՝ իբրեւ զբաղմունքի առարկա, կամ որով երեխաներին ու նորածին կենդանիներին կաթ են ծծեցնում: Միհէնգվա հարթները սոսկավ ըն խոխոսը կաթնը տամ (Բ):

ՍՕԿ/ՍԱԿ (գրք. սով) - գ. 1. Մսնդամթերքների, հատկապես հացի ծայրահեղ պակասը՝ անբավարարությունը որպես մասսայական աղետ: Օխտը տարէ արաշտ իլնլ՝ սով չիլնլ, մին

տարէ թուռույին իլնլ՝ սով իլնլ (ԱԲԲ, 104): 2. փխբ. Որեւէ անհրաժեշտ բանի սուր պակասություն: Չուման հիյվըննէն կըտորից. մըսու սով ա (Բ):

- Սովա պըրծած/փախած - անհագորդ, անկշտում: Սովա պըրծած ը՞ս, խէ խըրէ՞ք չը՞ս օտում (Բ):

- Սով ըղնել - Սով տարածվել, սննդամթերքների սուր պակասություն առաջանալ: ... Արտէրը տը՞ռալ չի, սով ա ընգալ, ժողովուրդէն փիրթնլ (ԱԱ, 85):

ՍՕԿԱԾ (գրք. սոված) - տեն ՏՈՒՋՆԸ:

ՍՕԿԱԾ-ԾԱՐԱԿ - տեն ՏՈՒՋՆԸ-ԾԱՐԱԿ: Մին քանի օր սոված-ծարավ մընում ա Էտ պատէն տակէն վէր ընգած (ՅԺՅ, V, 402):

ՍՕԿԱԿ - տեն ՍՕԿԱԿ:

ՍՕԿԱԿ/ՍՕԿԱԿ (արաբ. sevda, պրս. soûda) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սծվան անել - Պայմանավորվել, խորհրդակցել, որեւէ բանի շուրջ սակարկել: Սահանք ըստէլ սովդա ընէլիս մին մարթ ըսկանում ա, վազ տամ Էս մարթին կընգանը կօշտը (ՆԱԲ, 55):

ՍՕԿԱԿԱՐ - տեն ՍՕԿԱԿԱՐ:

ՍՕԿԱԿԱՐ/ՍՕԿԱԿԱՐ (պրս. sev-daker) - գ. Վաճառական, առետրական: Իլնլ ա, չիլնլ՝ մին սծվանքնը, Էս սծվանքնին անումըն էլ՝ Օվ սովդաքար, հու էլ շատ հարուստ ա իլնլ (ՅԺՅ, VI, 71):

ՍՕԿԱԿԱՐՕԹՈՒՆ - տեն ՍՕԿԱԿԱՐՕԹՈՒՆ:

ՍՕԿԱԿԱՐՕԹՈՒՆ/ՍՕԿԱԿԱՐՕԹՈՒՆ - գ. Առետրական լինելը, վաճառականություն: Սծվանքնըրթոնը ամմէն մարթու փէշակ չի (Ձ):

ՍՕԿԱՍ (ռուս. советъ) - տեն ԽԸ՝ՂԸ(3): Դոլգանին տըղան թա.- Վը՞ր պիրիմ վուչ, նըրանա յէտը տուք ըք գիդիմ, ծը՞ր սովիստը (ՅԺՅ, VII, 103):

ՍՕԿԱՍԱԿ - տեն ԽԸ՝ՂԸԱԿ:

ՍՕԿԱՍՕՁ - տեն ՍԱԿԱՍՕՁ:

ՍՕԿԱՍՕՁՆԻԿ - տեն ՍԱԿԱՍՕՁՆԻԿ:

ՍՕԿՈՒՁ (ռուս. сойка, ֆր. souce, լատ. salsare) - գ. Մսով եւ կարտոֆիլով կամ այլ բանջարեղենով պատրաստվող կերակուր: Կամ ա, տը՞նում կընէ՞ք մին լճավ սովուգ շիննծ, ուրան ա ըսպասում (Ձ):

ՍՕՏ՝ (գրք. սուտ) - ած. 1. Իրականությանը՝ ճշմարտությանը չհամապատասխանող, անիրական: Սօտ խըբըրնէ յա, հըվատալ մէլ (Բ): 2. Անհիմն, դատարկ: Վէգիրը սիրում ար սօտ խուստումնէ տալը (Ձ): 3. Ձեւացող, կեղծ: ... Վէգիրը օգըմ ա փօրցի ուրան թաքավէրին, ուրան կընգանը, մին էլ

սօտ ախպօրը (2): 4. տեն ՍՈՒՏԱՍԻ(Գ): 5. գ. Սուտ բան, կեղծիք: Սօտը լավ ա յերիմիշ ինում, քանց դօրթը (2):

- Սուտավ հանած/պերած - տեն ՍՈՒՏԱՍԻ(Գ):

- Սուտեն կըրկատան չինիլ - Սուտն ակնհայտ է:

- Սուտեն պարկը պեց անել - Ստել սկսել: *Տա վեր սուտեն պարկը պեց ա անում, լօխ ըսքըսում ըն ծըծադելը (2):*

- Սօտ ասել/խօսել - Ստել, ստախոսել: Սօտ ըս ասում, ըտի պեն չի կա (Բ):

- Սօտը մըճնէ/շան տըղա յա, թա... - Ասվում է սուտ խոսողին՝ ստում ես, ասածներդ անհավանական են: Սօտը մըճնէ, թա տու գանքումըտ արջ ըսպանած ը՛ս (Բ):

- Սօտը փըռնել - Մեկի ստույթունը բացահայտել: Ըտը՛դ Պէտին Ըփկարէն սօտը փըռնում ա (2):

- Սօտ տըղան - Ստույթամբ, կեղծութամբ, սուտ կերպով: *Էս տըղան յեր ա կենըմ մին արա կը՛նըմ, մին դավթանր յօր օնըմ, սօտ տըղան կիրպեց տը՛ռնում, քինըմ... (ՅԺՅ, VI, 112):*

UOS² - գ. Մակերեսի չափման միավոր, որ հավասար է հարյուր քառակուսի մետրի, ար: *Վը՛դէն մին սօտը լօբի յա վարում, մինը՛կըրտօպլի (2):*

UOS-ԸՂԾՐԹ - ած., գ. Սուտ եւ ճիշտ (բաներ): *Սուքին էլ քինամ ա, տը՛սնըմ՛ էն ա շինըմաջում մին քանի ջանիլ-ջըհիլ վը՛նը կացած, սուտան-դիրթան գարափաթ ըն անըմ, ծիծըղօտում (ՆԼՂԺԲ, 93):*

UOS-UOS - տեն ՍՈՒՏԸՍՈՍ:

UOS-UOS - տեն ՍՈՒՏԸՍՈՍ:

UOS-ՓՕՍ - տեն ՍՈՒՏԸՍՈՍ:

ՍՕՐ՝/ՍՈՒՐ՝ (գրբ. սուր) - գ. Սառը հատող գեւք՝ սուր, թուր: *Էս տըղան սօրը հանից, յըրա պըրծավ օշափին, հէնց թըխից, վը՛ր կըլծիւր տը՛ղան թըռավ (ՅԺՅ, V, 89):*

ՍՕՐ² (գրբ. սուր) - ած. 1. Սուր շեղք ունեցող, հատու, լավ կտրող: *Էտ դըջըղներէն մը՛ծէն մին շատ սօր շաշկա յա ինում (ՅԺՅ, VII, 258):* 2. Բարակ՝ նուրբ ծայր ունեցող, սրածայր: *Սօր ասը՛դ ա (Բ):* 3. փխբ. հայթող, կտրուկ: *Սօր լիւզիւ օնէ Արիսանը (Բ):* 4. փխբ. Նրբագգաց, գգայուն: *Վըրսկանէն համ սօր աշկ բիդի ինի, համ սօր անգու՛ւ, վեր կարէ վը՛րս անէ (2):*

ՍՕՐ³ - տեն ԸՍՕՐ(Է):

ՍՕՐԱՂ (թըք. *sorgu* (հարցում) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սօրաղ անել - Յետաքրքրվել, փնտրել: *Շինանցին օղտը կօրչում ա, հիշքան շօռ ա կամ, սօրաղ ա անում, քըթէնում չի (ԱԱռ, 52):*

ՍՕՐԱՆ (գրբ. սոր (*խոռոչ, անցք*)) - գ. Սահուն՝ սայթաքուն ճանապարհ, հատկապես անտառի մեջ վերից վար ձգվող սահուղի՝ փայտը սահեցնելով տեղափոխելու համար: *Ծառերը կըտօրում ըն, սօրանակը քաշ անում (2):*

ՍՕՐԷ - տեն ԸՍՕՐ(Է):

ՍՕՐԹ/ՍՕՐՏ (*ռուս. ^{сорт}, ֆր. ^{sorte}, լատ. ^{sors}*) - գ. Իրենց որակով՝ բնույթով՝ հատկություններով տարբեր ապրանքների՝ պտուղների՝ մթերքների, ինչպես նաեւ մարդկանց կարգ՝ տեսակ: *Էտ թաքավերին բաղումը ամմէն սօրթի բար ինում ա (2):*

ՍՕՐԹԱՎՕՅ/ՍՕՐՏԱՎՕՅ (*ռուս. ^{сортовой}*) - ած. Ընտիր սորտի պատկանող: *Սօրթավօյ խըյար ա (Բ):*

ՍՕՐՏ - տեն ՍՕՐԹ:

ՍՕՐՏԱՎՕՅ - տեն ՍՕՐԹԱՎՕՅ:

ՍՕՐՓ/ՍՕՐՓ/ՍՈՒՐՓ (գրբ. սուրբ) - ած. 1. Նվիրական, վեհ, սրբազան: *Մեր վը՛դը սօրփ վը՛դ ա (Բ):* 2. Աստվածային օրենքների եւ եկեղեցական կարգերի համաձայն, ճշմարիտ: *Յային հավատը սօրփ հավատ ա (2):* 3. Առաքինի, բարեպաշտ: *Սօրփ մարթ ա Խակը (Բ):* 4. Օրենքով թույլատրված, մաքուր (կենդանիների մասին): *Ցըցէռնակըն էլ ա սօրփ, հու վեր ցըցըռնակու պոն քանդի, Աստուծ էլ ընդըրա տօնը կըքանդի (2):* 5. գ. Սուրբ վայր՝ տեղ (շինություն, եկեղեցի, ուխտավայր են), սրբավայր: *Ըստէղ սօրփ ըն սարքում՝ Ղիշա սօրփ... (ՅԱԲ, 15, 147):*

- Սօրփէն քարերը լըվանալ - Սովորություն, երբ տեական երաշտի ժամանակ գյուղի կանայք լվանում են եկեղեցու կամ այլ սրբավայրի քարերը, որպեսզի անձրեւ տեղա: *Վեր արաշտ ար ինում, այան շէնին կընանուցը հըվաքում ար, ըխպիրան ճուր պիրում, սօրփէն քարերը լըվանում (Բ):*

- Սօրփը խըտտը կ'ան - Ցանկալին ինքնիրեն կատարվել: *Յանքուն կավը ճօխտակ ա ծընալ. սօրփը խըտտըն ա յը՛կալ (Բ):*

- Սօրփը մատաղը չընթանել - Չար՝ անզգամ մարդ լինել: *Իզէն հինչ մարթ ա՛, սօրփը մատաղը ընթանում չի (Բ):*

- Սօրփ կիրք - Աստվածաշունչ: *Սաղ օրը նըստած՝ սօրփ կիրքըն ա կարթում (Բ):*

ՍՕՐՓ - տեն ՍՕՐՓ:

ՍՕՐՓ-ՍՕՐՓ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Սօրփ-սօրփ անել - Շատ լավ խնամել՝ պահել: *Սօրփ-սօրփ ընէլավ ա էտ խօնը մըծըցըրալ (Բ):*

ՍՕՔ՝ (գրբ. սուգ) - գ. 1. Մեկի մահվան կամ մի աղետի՝ դժբախտության պատճառով մեծ վիշտ՝ տխրություն: *Ասում ա.- Թաքավերին մաղար ախճիզը մը՛ռալ ա, սծք՝ ա, հու վեր ծըծաղում ա, փըռնում ըն կախ տամ (2):* 2. Ննջեցյալի մահվան կամ այլ առիթով լալը, ողբ: *Ավէտիսը քինըմ ա, տը՛սնըմ, վը՛ր ըտըրա քո՛ւցին ակուշկավը սծքի սնս ա կամ... (ՅԺՅ, V, 127):* 3. Սգի ժամանակը՝ տետղությունը: *Յան սծքը պըրծալ չի, էն ա սծքու մաջի (Բ):*

- Սծք՝ անել/կապել/փըռնել - Սգալ, ողբալ: *... Տնւ ա կամ քընըմ, տը՛սնըմ՛ էս ա սծք ընէլավ կամ ըն (ՅԺՅ, V, 22):*

- Սծքը վեր անել - 1. տեն Սնըքհան անել: 2. տեն Սնըքհան ինիլ:

- Սծք՝ նի մըն(ն)ել - 1. Մեծ տխրություն՝ վիշտ ապրել, երկար ժամանակ սգալ: *Թաքավերը մը՛ռնում ա, լօխ սծք ըն նի մըննում (2):* 2. տեն Սծք՝ պահել:

- Սծք՝ պահել - Սգո ընդունված արարողությունները եւ կանոնները որոշակի ժամանակաընթացքում կատարել (սեւ զգեստ հագնել, երեսի մագերը պահել են): *Էտ տըղան տոն ա կամ մին օրիշ թաքավը՛րու յերգիր, տը՛սնում ա՛լօխ սէվ կէցած, սծք ըն պահում (ՆԼՂԺԲ, 51):*

ՍՕՔ-ՇԻՎԱՆ - տեն ԼԱՅՈՒՎՕԾ: *Վանգիրին ծէն ա տաս, տըսնաս՝ սծք-շիվանը ընգած ընդըրա տօնը, թան տըղան մօրթալ ըն (ՅԺՅ, V, 298):*

ՍՕՔՊԱՐ - գ. Ննջեցյալի մահվան՝ թաղման ժամանակ կատարվող հատուկ պար: *Առաջ, վեր մարթ ըն իլան թըղէլիս, հընգիստին սծքպար ըն իլան պար կանիս (2):*

- Սծքպար անել - Այդ պարը պարել: *Վէլէլնէն Թույթուն մէյդը յօր ըն օնում, սծքպար ընէլավ տանում Ցըղնախոյթ, էն պէցիր տէղը թաղում (ՆԱԲ, 92):*

ՍՕՔ-ՍՕՔ - գ. Արաքս եւ Քուռ գետերի ափերին աճող մի տեսակ թփաբույս, որի շիվերից կողով՝ զամբյուղ են են հյուսում: *Ըտը՛դ էլ շատ սծք-սծք ա ինում, ճըպըտնէ յա կըտօրում, մին դաշանգ՝ գանբոկ կօրծում (2):*

Վ

ՎԱ (գրք. վահ) - ձ. Զարմանքի՝ ավստանքի բացականչություն: Վա՛, խէ Սիմօն դային էլ ա՛ մը՝ռալ (Բ):

ՎԱ - ձ. Նորածին երեխայի լացի ծայնը: Խօխան էլ ուրուրունցումը լաց ար ինիս՝ վա՛, վա՛ (Ձ):

ՎԱԳՋԱԼ - տեն ՎԱՐՋԱԼ:

ՎԱԳՋԱԼԻ - տեն ՎԱՐՋԱԼԻ:

ՎԱԳՈ - տեն ՎԱԳՈՐ:

ՎԱԳՈՐ/ՎԱԳՈՐ (գրք. վագր) - տեն ՓԱՆՆԱԳ: Քըշէրը էլիա էտ վագրը կամ ա, կըրէզմանը քանդըմ, մէյիդը հանըմ, քընըմ (ՅԺՅ, V, 28):

ՎԱԳՕՆ (ռուս. вагон, ֆր. wagon, անգլ. waggon) - տեն ՊՕՅԷԶԴ: ... Յունց ա պըտահում, էտ վագօնը հըղըցէն մաշտէղը վէնն ա կէնում (ՅԺՅ, V, 647):

ՎԱՐ/ՎԱՍ (գրք. վատ, պրս. bad) - տեն ՓԻՍ:

ՎԱՐԱՎ (արաբ. vada) - տեն ՎԱԽՏ:

ՎԱՐՈՒԹՈՒՆ/ՎԱՏՈՒԹՈՒՆ - տեն ՓԻՍՕԹՈՒՆ:

ՎԱԶ՝ (գրք. վագ) - 1. գ. Վագելը, վագը: Կատվէն վագը մուկնէն սըրտածանք ա անում (Ձ): 2. ձ. Ծաղրական բացականչություն՝ իհարկէ, շատ լավ: - Չէ՛, վա՛գ. հինչ ա՛ր լնվ, պատառ խըրաված պէրին մուխըրթաթախ... (ՁՏ, Ա, 4):

- Վագ անէլ - Ծաղրական արտահայտություն որբէ բան չկատարելու՝ չկատարվելու մասին: - Տըղատ փըսակվալ ա՛, - Վագ ա ըրալ (Ձ):

- Վագ տալ - 1. Արագ ընթանալ, վագել: Էտ Թափտէղը վէր ըսկանում ա, ըռնըթաթախ վագ ա տամ առաջը (ՅԱԲ, 15, 107): 2. Ձգտել: Պաշտօնու հը՛տա վագ ա տամ (Ձ): 3. տեն Վագ անէլ: 4. Խաղատեսակ, երբ մեկը վագում է, իսկ մյուսը պետք է կարողանա հասնել նրան եւ բռնել: Խօխէնքը վագ տալան ըն խաղ անում (Ձ):

- Վագ տըվօղ ճիւղը կը՛տէն կըրնսնէ - Ձգտողը՝ հետամուտ եղողը իր նպատակին կհասնի:

- Վագ տըվօղ, փըռնօղ - Ճարպիկ, գործույա: Վագ տըվօղ, փըռնօղ տըղա յա Վլժն (Բ):

ՎԱԶ՝ - տեն ՎԱԶՆԸ:

ՎԱԶ՝ (ռուս. ваза) - գ. Գեղեցիկ ոճավոր անոթ՝ մրգեղենի՝ քաղցրավենիքի՝ ծաղիկների եւն համար: Խանումը բիւրդան չնշմիշ ա ըղնում, վագը ծը՛րքան վէր քըցիւմ, կօտըրում, մընամ գի՛ննաքար (Ձ):

ՎԱԶԷԼԻՆ (ռուս. вазелин, անգլ. vaseline) - գ. Յուդային քսուք, որ օգտագործ-

վում է բժշկության եւ տեխնիկայի բնագավառում: Առաջ, հուր ծը՛րքէր չըքըքօտում ար, վագէլին ար քըսում (Բ):

ՎԱԶԻԼ (գրք. վագեն) - չք. տեն Վագ տալ:

ՎԱԶԻՅԱՆ - տեն ՎԱՅԱՆ:

ՎԱԶԻՐ - տեն ՎԷԶԻՐ:

ՎԱԶԻՐՕԹՈՒՆ - տեն ՎԷԶԻՐՕԹՈՒՆ:

ՎԱԶՍ - տեն ՊՈՒՍ:

ՎԱԶՍՕԺՆԻ (ռուս. возможный) - ած.

Յնարավոր, իրագործելի: Ուստան ասմա.- Թաքավէրըն ապըրած կէնա, յը՛ս մին օրումը էտքան տօռնը հունց շի՛նիմ, էտ վագվօժնի չի (Ձ):

ՎԱԶՆԸ/ՎԱԶ՝ - գ. 1. Ձեռքերով քաշած մետաքսաթել: Վագնը էն վախտը շատ ա իլնլ թանկ (Ձ): 2. Մետաքսաթելի փաթույթ: Վագնը յօր ա օնում, քիւնամ (Ձ):

ՎԱԶ-ՎԱԶ/ՎԱԶԸՎԱԶ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Վագ-վագ անէլ - 1. Այս ու այն կողմ վագել, վագվել: Խօխէնքը իծէրէն հէտան վագ-վագ ըն անում (Ձ): 2. փխբ. Մի բանի հասնելու համար ջանալ, այս ու այն կողմ դիմել: Յնքին շատ վագ-վագ ըրալ, ամմա կարից վէչ տըղէն կօրծի տինի (Բ):

ՎԱՐԱՆ (արաբ. watan, թըբ. vatan) - գ. Յայրենիք, ծննդավայր: Թաքավէրին վըթանումը վէրքան խէլիւնը մարթը կին, հըվըքվէցէն իւրան պալատը (ԼԲԲ, 265):

ՎԱԺՆԻ (ռուս. важный) - ած. Անհրաժեշտ, կարեւոր: Վաժնի կօրծալ մին օր քիւնամ ա Բաքու (Ձ):

ՎԱՆ - տեն ՎԱՆ:

ՎԱՆԱՐ - տեն ՃԱՆԱՆԶ (1): ... Էս Քանտնց քառը էլիւն կնմ ա Չայու, իւրան ք՛ծինն վնլնը կընէգը ճընանչըմ ա տըրա... (ԼԲԲ, 259):

ՎԱՆԻ - ած. Գեղեցիկ, դուրեկան: Էտ ախճիգըն էլ կօգի կաղէգ, ամմա վնլի ախճիգ ա ինիւմ (Ձ):

ՎԱՆԱԼ(ՅԻ) (արաբ. vallahi) - ձ. Սահմեղականների երդման բացականչություն՝ Աստված վկա: Նա էլ ասալ ա, թա.- Վալլա՛, գի՛ւրիւմ չըմ (ՅԺՅ, V, 272):

ՎԱՆ/ՎԱՆ - գ. 1. տեն ՆԱԽԾ: 2. տեն ՂԾԾՆԳՕԹՈՒՆ:

- Վալը ըղնէլ - Կանոնավորել, գեղեցկանալ: Ուստան վէր ըսքըսում ա պատէրը սըվաղէլը, տօնը վնլըն ա ըղնում (Ձ):

- Վալը տը՛ղը/յըրան - տեն Նախշը տը՛ղը:

Վալը քըցիլ - Կանոնավորվել, գեղեցկացնել: Պէլին հիշքան գափչի ինի, մին ա, հըրսանէքը դաշննգ հըրթնացուն վնլը կըքըցի (ԱԲԲ, 83):

ՎԱՆԱ (ռուս. вальс, ֆր. valse, գերմ. Walzer) - գ. Եվրոպական գուգապար: Կընանէքըն էլ օրիշ տըղըմարթկանց նըհը՛տ վալս ին պար կամ (Ձ):

ՎԱՆՕՐՅԱՅ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Վալօղիայ անէլ - ծղր. Կորուստը ողբալ: Անօղըն էն ա ըստակած էշին քըշտէն նըստած՝ վալօղիայ ընէլիս (Բ):

ՎԱԽ (գրք. վախ) - գ. 1. Յոգեկան բուռն տագնապ՝ անհանգստություն՝ երկյուղ: Ըստը՛ղ շատ վախ կա, յը՛ս սուս ըրած ծիյին պիծի-պիծի քըշում ում, վը՛ր սնն չինի (ԼԲԲ, 272): 2. Վտանգի՝ աղետի՝ չարիքի կասկած՝ նախազգացում: Վախ կա, վէր կարկուտ ա կըլա-կան, արտէրը փուլըցընէ (Ձ):

- Վախը խըրէգ՝ ա՛ - Վախը՝ երկյուղը կարող է շատ վատ հետեւանքներ ունենալ: Ասում ա.- Վախը խըրէգ ա՛, կարում չըմ, վախում ըմ (Ձ):

- Վախը յը՛ր քաղէլ - Վախից տուժածին ժողովրդական՝ սնտոի միջոցներով բուժել: Դէրվիշը ասում ա.- Տարէ՛ք վախը յը՛ր քըղը՛ցէք, վըխը՛ցած ա (Ձ):

- Վախը չափէլ - Վախը՝ վախեցած լիեւնու աստիճանը չափելու սնահավատ արարողություն կատարել: Տաւում ըն բախաջուն կօշտը, վախը չափում (Ձ):

- Վախը ջանը ըղնէլ - Երկյուղով պատվել, երկյուղել: Արջը վէր կօռռում ա, վախը վըրսկանէն ջանըն ա ըղնում (Ձ):

- Վախը ջանը քըցիլ - Երկյուղով պատել, երկյուղ ներշնչել: Ըրօտուցը վախը մօշ քըրօղներէն ջանը քըցից (Բ):

- Վախ չինիլ - Յամարձակ՝ անվախ լինել: Մէր Արտէմը վախ չօնէ, քըշէրը մինակ քիւնամ ա ծըմակը (Ձ):

ՎԱԽԷԼ/ՎԱԽԻԼ (գրք. վախեմ, վախիմ) - չք. 1. Վախ ունենալ, վախով պատվել, ահ զգալ: Էրած հաջը թօղ մէ՛ր անէլ, կէ՛ր, վէր կի՛ւն վախիս ուչ (ՆԱԲ, 161): 2. Երկյուղ կրել, կասկած ունենալ: Ուգէս ա, թն յօր օնէ, վըխէս ա, ռիսկ չի ընէս (ԼԲԲ, 298): 3. Որբէ բանից վնասվել, որբէ բանի վնասակար ազդեցության ենթարկվել: Կըրտօպլիւն թէրէրը կըրունքէն ցուրտան վախում ըն (Ձ): 4. Իր հատկություններով մեկին՝ մի բանի զիջել: Էտ չուբանէն էլ մին մը՛ծ շօն ա ինիւմ, հինչ շօ՛ն. էշին անա մին պա-տառ կըվախէ, քօյը մին մէտըր կա (Ձ):

- Վախէ Էն ճիրան, վեր վէջ թըշտամ ա, վէջ խըշտամ - Լռակյաց մարդիկ ավելի վտանգավոր են:

ՎԱԽԻԼ - տէն ՎԱԽԵԼ:

ՎԱԽՍԱՆԶ (թրք. *vakətsəz*) - տէն ԲԵՅ-ՎԱԽՏ:

ՎԱԽՏ (արաբ. *vakt*) - գ. 1. Ժամանակ, պահ: Էս վախտ էս ճըտէրէն մարը կամ ա (ՀԱԲ, 15, 26): 2. Ժամանակաշրջան, դարաշրջան: Սավէտին վախտը հորոտըը կըտօրալ ըն, խաղվու բաղ քըցալ (ԱԱ, 37): 3. Սահմանված ժամկետ, պայմանաժամ: Վախտը թըմամում ա, ամմա դէրվիշը կամ չի (Ձ): 4. Ազատ ժամանակամիջոց, զբաղմունքից ազատ պահեր: Վախտ չօնիմ, թա մէհէտ քիսիմ շէնը (Բ): 5. Որոշ տեսողություն, միջոց: Մին վախտ Կանիին լավ փուլ ար ըշխըդէս (Բ):

- Վախտը ընցընէլ - 1. Ծերանալ, ուժից ընկնել: Ապուն վախտը ընցալ ա, էլ կարում չի վըրս անէ (Բ): 2. Շատ հասունանալ, թառամել, փչանալ եւն: Կըռմըզդիւկէն վախտը ընցալ ա, էլ ուտէլի չի (Բ):

- Վախտ քըթէնալ - 1. Հարմար՝ ազատ ժամանակ ստեղծել մի բանի համար: Ասում ա. - Վախտ քըթիլ, մէհէտ քիսիք վըրս (Ձ): 2. Նախատական արտահայտություն, որով դիմում են անպատեհ պահին որեւէ գործ ձեռնարկողին կամ որեւէ մեկին դիմողին (գործածվում է հարցական ձեւով): Վախտ ըս քըթալ պիրթ թըկէլի (Բ):

ՎԱԽՏԵՆ - տէն ՎԸԽՏԵՆ:

ՎԱԽՏԻՆ - տէն ՎԸԽՏԵՆ:

ՎԱԽՏ-ՎԱԽՏ - տէն ԳԱՅ-ԳԱՅ:

ՎԱԾ(Տ)ՈՒՆ - տէն ՎԱՅ(Ց)ՈՒՆ:

ՎԱԾ(Տ)ՈՒՆ(Ը)ՎԵՑ - տէն ՎԱՅ(Ց)ՈՒՆ(Ը)ՎԵՑ:

ՎԱՅԱՐ - տէն ՎԱՅԸՐ:

ՎԱՅԸՐ/ՎԱՅԱՐ - գ. Թարախ, վահր: ... Թըխըմ ա, վըննին վահրը տուս ա կամ, վըննը դինջանում ա (ՀԺՀ, V, 440):

ՎԱՅԻՎ/ՎԱՅԻՍ - ած. Ստոր, խարդախ: Վայիս մարթ ա իլալ Կանիին Նէտրակը (Բ):

- Վահիս տըռնալ - Անցանկալի բանի պատճառ դառնալ, ակամա մեկին՝ մի բանի վնասել: Լըրիա օգում ըն, թա հօնձը ըսքըսին, թօռը նի յա օնում, վահիս տըռնում (Ձ):

ՎԱՅԻՍՕԹՈՒՆ/ՎԱՅԻՍՕԹՈՒՆ - գ. 1. Խարդախ՝ ստոր լինելը: Վահիսօթունը Վըրթանէն Ըստուծանա տըված ա (Բ): 2. Խարդախ՝ ստոր արարք: Վահիսօթունը ըրավ, էտ մարթին ուրան կընգանան պիժէնից (Ձ):

ՎԱՂ (գրբ. վաղ) - տէն ԿԱՆՕԽ:

ՎԱՂԱՆԶ - տէն ՍԸՂԱՍՈՒՆԶ:

ՎԱՂԶԱԼ/ՎԱՂԶԱԼ (ռուս. *вожзаль*, անգլ. *vauchhall*) - գ. Կայարան: Պըլը-Սէլը յեր ա կէնըմ, քընամ վաղգալ, բիլէթ առնըմ... (ՀԺՀ, VI, 195):

ՎԱՂԶԱԼԻ/ՎԱՂԶԱԼԻ (թրք. *vağzali*) - գ. Հարսանեկան պարի տեսակ եւ դրա պարեղանակը: Նի յըն մընում հըրսըն-քատօն, մին լավ վաղգալի պար կամ (Ձ):

ՎԱՂԵ/ՎԱՂԻ - ած. Վաղուցվա, առաջվա: Վաղէ տըռնուն Նըման էլիա սօլ ա ինանկան (Բ):

- Վաղէ հանգըն ըղնէլ - Նախկին վիճակին հասնել: Հըղէննի էշըն ըղնում ա վաղէ հանգը (ՆԱԲ, II, 39):

- Վաղէ փըրթիւշը - Նախկին վիճակը, դարձյալ նույնը: Հանքին համան քանիքըն ա՝ վաղէ փըրթիւշը (Ձ):

ՎԱՂԻ - տէն ՎԱՂԵ:

ՎԱՃԱՐԱԿԱՆ (գրբ. վաճառական) - տէն ԱՐՈՒՏՈՒՐԱԿԱՆ: Էտ վաճառականը էտ կընգանը խէլթա տանըմ ա (ՀԺՀ, V, 213):

ՎԱՅ/ՎՈՒՅ/ՎԻՅ (գրբ. վայ) - ձ. 1. Ցավի բացականչություն: Վայ, վըննըս ցավում ա (Ձ): 2. Վշտի՝ ավստսանքի՝ կարեկցության բացականչություն: Վայ էն կալին տըռնը, վեր կամէն կավ ա լըծած (Ձ): 3. Զարմանքի բացականչություն: Զուրը վըր ախպօրը տըրսնում ա, շատ ա ուրխանում, թա. - Վայ, այ ախպէր, յէկալ ըս (ՆԼԴԺԲ, 16):

4. Երկյուղի՝ վախի բացականչություն: Վէր տըրսնում ա, ծըկըլթամ ա, թա. - Վայ, էս հինջ կիլ ա, մըգ ուտուկական ա (Ձ): 5. Հեզանքի՝ հանդիմանանքի բացականչություն: Վայ, էտ ար մընացալ, վեր տու ինձ թակիս (Ձ): գ. 6. Վերջ, վախճան: Էտ հայ իշխանը թա. - Հունցը յէկալ ըս, ինդի էլ յեր կաց քիսնիմ իմ յերգիրաս, թա չէ վայըտ ա (ՆԼԴԺԲ, 143): 7. Դժբախտություն, պատուհաս, անհաջողություն: Խօսում ըս՝ վայ ա, խօսում չըս՝ վայ ա (ԱԲԲ, 40):

- Վայ անէլ - 1. Զղջալու՝ ավստսանքի հառաչ արձակել: Տօնը աշկէն ըռըշկին էրվից, ինքը մէհէտ էլ չի վայ ըրավ (Ձ): 2. Սգալ, ողբալ: Տըղէն մըռնէլանը յըտը մնուշ աքէրը սաղ օրը էն ա վայ ընէլիս (Բ):

- Վայ ա, վեր - տէն Վայը էն ա:

- Վայ էն (հանլին, ըպրէլին եւն) - Շատ վատ է, խղճալի է: Էն էլ հօ ապրէլ չի, վայ էն ըպրէլին (Ձ):

- Վայը էն ա - Եթէ հանկարծ, Աստված մի արասցէ: Վայը էն ա՝ մին պէն ըս ասում, դանտի կըլխէտ բօմփում ըն (Ձ):

- Վայը յըկալ ա (տարալ) - տէն Վայը էն ա:

- Վայ ինիլ - Վերջը՝ արդյունքը վատ՝ ողբալի լինել: Ըխճըկանը հանը մընացալ ա էրկու կըրակու դալթում. տա վէջ՝ վայ ա, տա՝ ըխճըկանան պիտի ծէրք քաշի (ԱԱ, 42):

- Վայ թա - Վախի ու կասկածանքի բացականչություն: Վայ թա էքիւց կարկուտ կա, հօնձը մընան ա կէսատ (Բ):

- Վային կան/հըսնէլ/քիսիլ - Ծանր՝ նեղ վիճակում գտնվողին օգնության հասնել: Մխպէրը վեր ախպօրը վային հըսավ վէջ, էլ հինջ ա՛խպէր (Ձ):

- Վայ հոլքի - Կասկածանքի բացականչություն՝ հոգուս ի՛նչ մեղք անեմ, գուցէ այդպէս չէ: Կընէգը ասմա. - Ա՛ մարթ, վայ հոլքի, բալի դիւզ ա՛ ասում, յըս տըրսալ չըմ (Ձ):

- Վայ տալ (կըլխէն) - Թշվառությունը ողբալ: Մըրքըրան էլ ըստակած յըզնանը քըշտէն Նըստում ա, վայ տամ (Ձ):

ՎԱՅԵՆԿԱՄԱՍ/ՎԱՅԻՆԿԱՄԱՍ (ռուս. *военкомат*) - հպվ., գ. Զինվորական կոմիսարիատ, զինկոմիսարիատ: Էքսը լօխճին ծէն ըն տամ վայէնկամատը, դարկում փըրօնտ (Ձ):

ՎԱՅԵՆԿԱՍ/ՎԱՅԻՆԿԱՍ (ռուս. *военком*) - հպվ., գ. Զինվորական կոմիսար, զինկոմ: Ըջալանց Սիրգօնը Էրկան վախտ Կիրօվաբաղ վայէնկօմ ա իլալ (Բ):

ՎԱՅԵՆԻ (ռուս. *военный*) - ած. 1. Զինվորին՝ զինծառայողին հատուկ՝ վերաբերող, զինվորների: Մին օր ըտըրանց տօնը մին վայէննի շիւրէրավ մարթ ա կամ (Ձ): 2. Զորքին՝ բանակին հատուկ՝ վերաբերող, զինվորական ծառայության հետ կապված: Մըմսօնէն մաշնակ տըղան վայէննի դօխտուր ա (Բ): 3. Ռազմին՝ պատերազմին հատուկ՝ վերաբերող, ռազմական: Վայէննի կօրծը ամմէն մարթու փէշակ չի (Ձ): 4. գ. Զինվորական ծառայության մեջ գտնվող մարդ, զինծառայող: Էտ վայէննի էտ ըխճըկանը յօր ա օնում, փախճիւմ (Ձ):

ՎԱՅԻՆԿԱՄԱՍ - տէն ՎԱՅԵՆԿԱՄԱՍ:

ՎԱՅԻՆԿԱՍ - տէն ՎԱՅԵՆԿԱՍ:

ՎԱՅԻՍ - տէն ՎԱՅԻՍ:

ՎԱՅԻՍՕԹՈՒՆ - տէն ՎԱՅԻՍՕԹՈՒՆ:

ՎԱՅՆԱՉԱՐԻ - տէն ԶՕՌՈՒՎ (2):

ՎԱՅՆԱՍԻՆ - տէն ՎԱՅՆԱՍՈՒՆ:

ՎԱՅՆԱՍՈՒՆ/ՎԱՅՆԱՍԻՆ - գ. Լացուկոծի ձայն, տագնապի՝ խուճապի աղմուկ: Ըտըրանց վայնասունը վեր ըսկանում ա, փախճիւմ ա (Ձ):

- Վայնասուն անէլ/պիցըրընէլ/քըցիլ - Լացուկոծ անել, աղմուկ-աղաղակ

բարձրացնել: Կընէգը վեր գիրդում ա՛պէ-
նը հինչումըն ա, վայնասուն ա պիցըր-
ցընէս (ՆԱԲ, 144):

ՎԱՅ-ՎԱՅ/ՎՈՒՅ-ՎՈՒՅ² - 1. տէն
ՎԱՅ(1): 2. տէն ՎԱՅՆԱՍՈՒՆ: Էտ ախ-
ճիգը վեր տըրան տէսնում ա, սըկսում ա
վայ-վայ անէլը (ՅԺՅ, V, 270):

ՎԱՅՎՈՐՈՒՂ/ՎԱՅՈՒՎՈՐՈՂ/ՎՈՒՅՈՒ-
ՎՈՒՐՈՂ - տէն ՎԱՅՆԱՍՈՒՆ: Քըղաքէն
ժողովուրթը վը՛ր տասսը դիւվէրէն
տը՛սնում ըն, վայվըրո՞ղը քըցո՞ւմ ըն,
տո՞նս կ՛ամ, տէսուտէն փախճում
(ՅԺՅ, VII, 87):

ՎԱՅՈՒՎՈՐՈՂ - տէն ՎԱՅՎՈՐՈՒՂ:

ՎԱՆՆԱ (ռուս. ванна, գերմ. Wanne) -
գ. Մեծ՝ խոր ու երկարածէ աման, որի
մեջ լողանք են ընդունում կամ շոր
լվանում: Խօխան տինո՞ւմ ա վըննումը,
լըղըցընում (Ձ):

ՎԱՆՔ (գրբ. վանք (մենաստան, կրո-
նական միաբանություն) - տէն ՅՈՒՆԾԷ:
Հացվա Անահիտին ըխալընան կընա-
նէքը կուծավ ճո՛ւր ըն ըլա՛լ տընէյիս,
վանքէն քարէրը լըվընայիս (ՆԱԲ, 89):

ՎԱՇՈՎԻՇ/ՎԱՇ-ՎԻՇ/ՎԻՇ-ՎԻՇ -
տէն ԱՆՈՒՎԱԽ:

ՎԱՇՇ/ՎԻՇՇ (գրբ. վաշ) - ձ. Ցավի՛
վշտի՛ ափսոսանքի՛ զարմանքի բացա-
կանչություն: Վաշշ, էս հինչ փիս կար-
կուտ ա՛ կամ, արտէրը փուչըցընական
ա (Բ):

ՎԱՇ-ՎԻՇ - տէն ՎԱՇՈՎԻՇ:

ՎԱՌ (գրբ. վառ) - ած. Պայծառ:
...Սըթընըքը՜ր յերգինքը՛ւր աթըրխըս
լօխճան վառըն ա (ԼՂԲ, 49):

ՎԱՌԷԼ (գրբ. վառեմ) - նբ. տէն Նի
կըցընէլ:

ՎԱՌԼՈՒ (թըք. varli) - ած. 1. Ունետր,
մեծ կարողության տեր: Կանփոնը վառ-
լու դանտան յըն (Բ): 2. Շեն, բարգավաճ:
Հաթըրը վառլու շէն ա իլա՛լ (Ձ):

ՎԱՌՈՒՄԱՆ - տէն ԸՍՊՈԼԱՇՆՕՅ:

ՎԱՌՎԷԼ - կբ. եւ չք. ՎԱՌԷԼ-ի:

ՎԱՌՔ - գ. Թոնիրը մեկ անգամ
վառելը: Էտ թուրնէն մին վառքավը
էրկու տան հաց ըն իլա՛լ թըխէս (Ձ):

ՎԱՌՔԱՌ/ՎԱՌՔԱՌ - տէն ՎԱՌԼՈՒ:

ՎԱՍԱՆ(Լ)Ի - տէն ՎԻՍԱՆ(Լ)Ի:

ՎԱՍՅԱՌ - տէն ՎՍՅԱՌ:

ՎԱՍՏԱԿ (գրբ. վաստակ) - 1. գ. Աշ-
խատանքով ստեղծված արդյունք: Էս
տօնը, էս բաղը լօխ ապուն վաստակըն ա
(Բ): 2. ած., մ. Հոգնած, խոնջացած: Դէ,
վաստակ մարթ ա, լի՞, լըհա պարանց ա
ըղնում, դանտի քունավ ա ընցընում (Ձ):

ՎԱՍՏԱԿ-ՅՈՒՆՎԱՍԿ - տէն ՎԱՍ-
ՏԱԿ(2):

ՎԱՎԱ - գ., ած. մակ. Վերք, վիրավոր:
Խօխան ասմա.- Ծէրքըն վավա յա
տը՛նալ (Ձ):

ՎԱՏ - տէն ՎԱՐ:

ՎԱՏԻՆ (ռուս. ватин, ֆր. ouatine) - գ.
Բամբակե նոսր գործվածք, որ գոր-
ծածվում է որպէս աստառացու: Շըլվա-
րէն մաշավը վատին ա կարում, հանցու
տաք ինի (Ձ):

ՎԱՏՈՒԹՈՒՆ - տէն ՎԱՐՈՒԹՈՒՆ:

ՎԱՐ¹ (գրբ. վար) - գ. 1. Հողը վարելը,
հերկ: Լավ օտում ըն, քօն ինո՞ւմ, յէր
կէնում, վարը սըկսում (ՀԱԲ, 15, 135): 2.
Վարված տեղ՝ հող՝ արտ: Հիվընէն Նի
յըն տը՛նում վարը, կօխ տամ (Ձ):

- Վար անել - տէն ՎԱՐԷԼ: Էքսի օրը
կումաշը լըծում ա յեզնանը նըհէտ, վար
անում (ՅԺՅ, V, 321):

- Վարը դո՞գ - Գործը լավ՝ բարե-
հաջող՝ կանոնավոր: Թա՛քի վարըտ դո՞գ
ինի, մընացածը՝ հէջ (Ձ):

- Վարը նա՛յի յա - տէն Վը՛ղը նա՛յի յա:

- Վար ընէլի կըռ - տէն Վը՛րթըն(1):

- Վարըս վարէտ անվա՞գ, խարակըս էլ
իվիլ - Ասում են՝ անկարկելով որեւէ բան
լրիվությամբ փոխհատուցած լինելը:

ՎԱՐ² - տէն ՎԷՐ²:

ՎԱՐ¹ - գ. Պահ, ակնթարթ: Էտ վա՛ն-
րումը մին կընէգ ա կամ վարթաբէրին
կօշտը, մին սէրոն կընէգ (ՆԱԲ, 59):

- Վարը կա՛նած - տէն ՎԱՐԻՆ: Էտ ըս-
կէտուրը վարը կա՛նած հըրթընէն անէսկ
ա տամ (Ձ):

ՎԱՐ² - գ. Շարք, հատկապէս մար-
գերի, ծառերի, հողակտորների են:
Խաղու քըղողնէն էրկու վար քաղում ըն
պըրծընում, թօռը Նի յա օնում (Ձ):

- Վարը ըղնէլ/յը՛ր օնէլ - Աշխատան-
քի լծվել, աշխատանքին ընտելանալ:
Վարը ընգած՝ կօրծ ընք անում (Բ):

- Վարը ընցընէլ/անց կէնալ - տէն
Չափը ընցընէլ:

- Վարը պէնալ - Գործը սկսել, գործի
հիմքը դնել: Տիժէրը վարը պէնալըն ա
(Ձ):

- Վարը քըցիլ - Աշխատանքի լծել,
աշխատանքին ընտելացնել: Խամ յը՛գ-
նանը վարը քըցիլը հիշտ չի (Ձ):

ՎԱՐԱԶ/ՎԱՐԱՅ (գրբ. վարազ) - գ. 1.
Վայրի խոզ: Հօրադիգա դանշծտումը
վարազ շատ կա (Բ): 2. Արու խոզ: Մէր
կըլխօգէն խօզին փիրմումը իցցուն
խօզու մարուն ա իլա՛լ, էտքան մարու-
նէն՝ մին վարազ (Բ):

ՎԱՐԱՅ - տէն ՎԱՐԱԶ:

ՎԱՐԱՂ/ՎԱՐԱՂ (արաբ. varak, պրս.
vārāg) - գ. 1. Ոսկյա շատ նուրբ թերթ՝
շերտ, որով երեսապատում ոսկեգծում
են զարդերը՝ տուփերը են: ... Կիր նաև
դանմը հինչ կա՛նին, գան վարանդավ
նախշած ա (Ձ): 2. Հայելու հետեւի երե-

սին քսված նյութը: Հիվիկն վարաղը վէր
ա յը՛կալ (Բ):

ՎԱՐԱՂ - տէն ՎԱՐԱՂ:

ՎԱՐԱՍ (պրս. vāram (ցավալի
ուռուցք, խոց) - տէն ՀԻՎԱՆՈՐՈՐՈՒՆ:

ՎԱՐԱՆԱՆ - տէն ԸՎԷՐԱԿ:

ՎԱՐԱՏՆԻԿ/ՎՈՐԱՏՆԻԿ (ռուս. во-
ротник) - տէն ՅՈՒՆԱ(1):

ՎԱՐԱՐ (գրբ. վարար (վավաշոտ) -
ած. Հորդ, հորդառատ, հորդաբուխ: Քը-
շերվա կէսին մին վարար սէլ ա կամ, էն
ծօրին քարվանդ քըշըմ (ՅԺՅ, V, 448):

ՎԱՐԱՐ-ՎԱՐՔԱՐ - տէն ՎԱՌԼՈՒ(2):

Վարար-վառքառ աշխարքավ մին, յէս
ըմ ընդըրա անգիգ բալան (ԼՂԲ, 226):

ՎԱՐԶԻԼ - նբ. Մեծ սուգից հետո
սգվոր կանանց կարգի բերել: Մարթը
հինչը անում ար, կարում չար կընգանը
վարգի (Ձ):

ՎԱՐԶԸ/ՎԱՐՍԿ/ՎԱՐՅԸ (գրբ. վարծ)

- գ. Մեկի կատարած աշխատանքի
դիմաց տրվող դրամական կամ բնա-
մթերային հատուցում, վարծ: Ուստէն
վարգը տամ ա, հըղէ տինո՞ւմ (Ձ):

ՎԱՐԷԼ (գրբ. վարեմ) - նբ. 1. Վար
անել, հողը հերկել: Ըտըրանա յէտը
ըսըսէցէնք՝ վարէլը (ԼՂԲԲ, 267): 2. Ցա-
նել: Ղարաբաղա վը՛ղումը հինչը վարում
ըս, փըսնում ա (Բ):

- Վարէլ բիդիս, վէր հընծիս - Պետք է
աշխատես, որ արդյունք ստանաս:

ՎԱՐԷՆՆԻ (ռուս. варенье) - գ. Մու-
րաբա: Այան լըկըրթնալ էլ ա իլա՛լ վա-
րէննի իփիս (Բ):

ՎԱՐԹ (գրբ. վարդ) - տէն ԳՈՒԼ:

ՎԱՐԹԱԲԷՐ - տէն ՎՈՐԹԲԷՐ:

ՎԱՐԹԱԲԷՐ - տէն ՎՈՐԹԲԷՐ:

ՎԱՐԹԱՆՀԱՅ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Վարթանհայ անէլ - Չիմացած բա-
նի մասին խոսել: Հինչ ըս վարթանհայ
ընէս (Բ):

ՎԱՐԹԻ (գրբ. վարդենի) - տէն ԳՈՒԼ-
ԼԻ:

ՎԱՐԹՈՒՏ (գրբ. վարդուտ) - տէն
ԳՈՒԼԱԲԱՐ:

ՎԱՐԺ/ՎԱՐԺ/ՎԱՐԶ (գրբ. վարժ) - 1.

ած. Որեւէ բանի մեջ հմտացած, հմուտ:
Վարժ ծէրքէր օնէ ուստա Կարօն (Ձ): 2.
մ. Վարժ կերպով, հմտորեն: Վարժ ա
կօրծ անում (Բ):

ՎԱՐԺ - տէն ՎԱՐԺ:

ՎԱՐԺԱԲԷՐ/ՎԱՐԺԱԲԷՐ/ՎԱՐԺԱ-
ՊԷՏ/ՎԱՐԶԱԲԷՐ/ՎՈՐԺԲԷՐ/ՎՈՐԶԸ-
ԲԷՐ (գրբ. վարժապետ) - գ. Ուսուցիչ,
վարժապետ: Ապէլ վարժաբէրը շէր-
տըվա օրէրը խօցը սըվըրցընում ա
(ՆԱԲ, 124):

ՎԱՐԺԱՐԵՆ - տեն ՎԱՐԺԱՐԵՆ:
 ՎԱՐԺԱՊԵՏ - տեն ՎԱՐԺԱՐԵՆ:
 ՎԱՐԺ(Ը)ՎԻԼ/ՎԱՐԺ(Ը)ՎԻԼ/ՎԱՐԺ(Ը)ՎԻԼ (գրք. վարժիմ) - չք. Որեւէ բանի մեջ հմտանալ, հմտություն ձեռք բերել, վարժվել: Շատ բիրդի կործ անիս, վեր վարժվիս (Բ):
 ՎԱՐԺ(Ը)ՎԻԼ - տեն ՎԱՐԺ(Ը)ՎԻԼ:
 ՎԱՐԺՈՒՅԻ/ՎԱՐԺՈՒՅԻ/ՎԱՐԺՈՒՅԻ/ՎԱՐԺՈՒՅԻ - գ. Ուսուցչուհի, վարժուհի: Վարժուհուհեքը, խօսեքը անդար թողած, մըջմաննի ըն տամ... (ՋՏ, Ա, 60):
 ՎԱՐԺՈՒՅԻ - տեն ՎԱՐԺՈՒՅԻ:
 ՎԱՐԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Վարի տալ - Ոչնչացնել, վերացնել: Արաշտը բուստընեն վարի տըվալ (Բ):
 - Վարի քիսիլ - Ոչնչանալ, վերանալ: Կարկուտը յը՛կալ, էնքան թօթը սաղ վարի քը՛ցալ (Բ):
 ՎԱՐԻՅԱՎԱՐԻՅԱՅ - տեն ՎԱՐԻՅ: Բըշեր-ցիրէկ վուրիայ կործ ըք լնլ ընէս... (ՀԲ, 337):
 ՎԱՐԻՆ - մ. Անընդհատ, շարունակ: ... Վարին սօրփ ըն քիս, դանչանք ըրիս, վը՛ր Աստուծ նրանց միսին տըղա տա, միսին՝ ախճիգ... (ԱԱ, 36):
 ՎԱՐՍՈՒՄԸ - գ. Վարվեցողություն, վարվելակերպ: Տըղէն էտ վարմուքը թաքավերին տուր չի կամ (Ձ):
 ՎԱՐՅՕԽ (թրք. var-yox (եղած-ջեղած)) - գ. անրգ. Ազգ, տոհմ, գերդաստան (հատկապես գործածվում է հայիոյանքներում): Ըտըրա վարյօխը կըտըրվէ, էտ հինջ մարթ ա՛, վեր նը-հը՛տը հընգըրթօն ըս անում, օղռաշ գատ ա (Բ):
 ՎԱՐՆՈՒԹ/ՎԱՐՎՈՒԹ - տեն ՄԱԾ-ՎԱԼ: Վարվորթըն ասում ա.- Թա Աստուծ ըս, հինջ տալի յըս՝ մըհէնգ տօ (ՆԱԲ, 77):
 ՎԱՐՋ - տեն ՎԱՐԺ:
 ՎԱՐՋԱՐԵՆ - տեն ՎԱՐԺԱՐԵՆ:
 ՎԱՐՋ(Ը)ՎԻԼ - տեն ՎԱՐԺ(Ը)ՎԻԼ:
 ՎԱՐՋՈՒՅԻ - տեն ՎԱՐԺՈՒՅԻ:
 ՎԱՐՍ (գրք. վարս (երկար մագ) - գ. Կանացի երկար մագ: Խանումը վարսէրը ըռանգ ա տամ, ըսպատում սիրը-կանէն (Ձ):
 - Վարսըտ կըտըրվէ - Բարեկամական հանդիմանական արտահայտություն: Վարսըտ կըտըրվէ, էս հացը հուսց ը՛ս թըխալ (Ձ):
 ՎԱՐՍԱԿ - գ. Հացագգիների ընտանիքին պատկանող խոտաբույս եւ նրա հատիկները, վարսակ: Մին մարթ նըրան յօրդա ծիյին միշտ վարսակ, կ՛արի ար տամ... (ԱԱ, 48):
 ՎԱՐՍԱՍ(ՆԸ) - տեն ՍՈՒՍԱՍԲԱՐ:

ՎԱՐՍԵԼ (գրք. վարսեմ) - նք. 1. Հարվածելով գետնի մեջ խրել՝ մտնել: Պի-հիրը վարսում ա (Բ): 2. Գետնին փռել: Կարպետը վարսում ըն, լըվանում (Ձ):
 ՎԱՐՍԿ - տեն ՎԱՐՋԸ:
 ՎԱՐՎՈՒԹ - տեն ՎԱՐՆՈՒԹ:
 ՎԱՐՈՒՅԱՆԸ(Ս) - գ. Հողը վարել-ցանելը, հողի մշակություն: Ժողովուրթը կարում չըն վարուցանքը ըսքըսին. ամմէն օր թօռ ա կամ (Բ):
 ՎԱՐՅԸ - տեն ՎԱՐՋԸ:
 ՎԱՐՔԱՐ - տեն ՎԱՐՔԱՐ:
 ՎԱՅՈՒՄ - տեն ՎԱՅ(Ց)ՈՒՄ:
 ՎԱՅՈՒՄ(Ը)ՎԵՅ - տեն ՎԱՅ(Ց)ՈՒՄ(Ը)ՎԵՅ:
 ՎԱՅ(Ց)ՈՒՄ/ՎԱՅ(Ց)ՈՒՄ/ՎԱՅՈՒՄ (գրք. վարթուն, հ.ե. *ksuǝks-) - թ. Վեց տասնյակ, վարթուն: Վացցուն օրանը յը՛տը դերվիշը կ՛ամ ա, վեր խօխան տանէ (Ձ):
 ՎԱՅ(Ց)ՈՒՄ(Ը)ՎԵՅ/ՎԱՅ(Ց)ՈՒՄ(Ը)ՎԵՅ/ՎԱՅՈՒՄ(Ը)ՎԵՅ - գ. Թղթախաղի տեսակ: Լօղոտ մարթթ ըն էտ շինըցէք, սաղ օրը էն ըն պըտըրէն տակէն նըս-տած, վացցունըվէց ըն խաղ անում (Ձ):
 ՎԱՓԼԻ (ռուս. вафля) - գ. Բարակ եւ չոր թխվածք՝ քառակուսավոր դրոշմ-վածքներով, վաֆլի: Խօխէնքը վափլի շատ ըն սիրում (Բ):
 ՎԱՓՇԷ (ռուս. ваоще) - մ. 1. տեն ՍԱՎԱԷՄ: Էտ տըղան մըտածում ա, վեր հնըր միհէնգ փուլ չի տամ, յը՛տան վափշէ չի տըլան (ԲՀԲ, 177): 2. Սովորաբար, ընդհանրապես: Վափշէ բօստանը դնըրո՞ւգնը բիրդի ծիրիս (Բ):
 ՎԱՔ(Ը)Ս (ռուս. вака) - գ. Կոշիկների երեսի կաշին փափկացնելու եւ փայլեցնելու քսուք: Խօխան վաքսը յօր ա օնում, ծը՛րքըր սաղ մուրտառում (Բ):
 - Վաքս տալ - Վաքս քսել, վաքսել, վաքսով փայլեցնել: Վընըմանէրը վաքս բիրդի տաս, վեր կաշին չըքըքօտը վէչ (Բ):
 ՎԵՂ(Ը)ՐԱ/ՎԵՂ(Ը)ՐԱՆ (ռուս. ведро) - գ. Դուլ: Մին մարթ էլ նի յա մըննում, վը՛ր վէղրան ծիրան լըսնէ, տոն օնէ (ՀԺՀ, VII, 138):
 ՎԵՂ(Ը)ՐԱՆ - տեն ՎԵՂ(Ը)ՐԱ:
 ՎԵՋ/ՎԵՋ/ՎԻՋ (գրք. վիգ) - գ. 1. Մարդու եւ կենդանիների պարանոց: Մարթը խըտտում ա յէզնանը վէզը, ըշ-կերան պաչում, կօխկէն վէնը կէնում (ՆԱԲ, 72): 2. փխր. Ամանի՝ անոթի՝ 22ի բուկ: Կօժէն վէզը կօտըրալ ա (Բ):
 - Վէզ անէլ - տեն Վըզալ օնէլ:
 - Վէզը դնըցընէլ - Օգնել, աջակցել (թշվառին, անօգնականին): Տըզափաղ սարը ըտի սօրփ ա. խը՛ղծ-բէքարէն վէզը կըդնըցընէ, թանքի հուվատաս, մատաղ անիս (ԱԱ, 36):

- Վէզը թըխծընէլ - տեն Վը՛ռը թըխծընէլ:
 - Վէզը ծըռէլ - տեն Վէզ ծըռէլ:
 - Վէզը ծօռ - Թշվառ, կարիքավոր: Վէզը ծօռ տըղա յա (Բ):
 - Վէզը ծօռ թօղնէլ - Թշվառացնել, կարիքավոր դարձնել: Պալական աքերը ըղաչանք ա ըրալ.- Թէ՛վան, մատաղ անիս, վէց յիթիմու տար ա, թօռնէրը թօղը մէ՛լ վէզը ծօռ (ԱԱ, 75):
 - Վէզը ծօռ մընալ - Թշվառանալ, կարիքավոր դառնալ: Հնըր մըռնէլանը յը՛տը խօսցը վէզը ծօռ մընաց (Ձ):
 - Վէզը կըտըրէլ - 1. Սորթել (անասունների մասին): Կառնանը վէզը կըտըրում ա, ծառան կախ տամ (Ձ): 2. Գլխատել (հաճախ գործածվում է որպես սպառնալիք): Ասում ա.- Վեր մէհէտ էլ յը՛կէր բիրդի էս բաղը, վէզըտ կըտըր-լական ըմ (Ձ):
 - Վէզը կօտըրէլ - տեն Մաշկը կօտըրէլ:
 - Վէզը կօտըր(վ)էլ - տեն Մաշկը կօտըր(վ)էլ:
 - Վէզը հըրտանալ/հըստըցընէլ - 1. Գիրանալ, չաղանալ: Էնքան կերալ ա, վէզը հըստացալ ա (Բ): 2. Հարստանալ: Վէզը հըստացալ ա, էլ քըսիթէրէն մը-հալ չի քըցնում (Ձ):
 - Վէզը շուքումը պահէլ - Ծուկություն անել, գլուխ պահել: Իզէն վէզը շուքու-մըն ա պահում, ընդըրանալ կօրծ անօղ չի ինիլ (Բ):
 - Վէզը կըկըտըրիմ, թա... - Մեկի ասածը ժխտելու՝ անհավանական՝ անհնարին համարելու արտահայտություն: Վէզը կըկըտըրիմ, թա տու կարիս քըշէրը միսակ քիսիս հանգիստը (Բ):
 - Վէզը տակավը տալ - Մի բան հանձն առնելով՝ ջանադրաբար աշխատել: Էտ մարթը վէզը տակավըն ա տամ, քըվօրը տօնը մին ամսումը շինում (Ձ):
 - Վէզը տանձնի կօթ տը՛ռնալ - Վիզը բարակել, շատ նիհարել՝ հյուծվել: Էտ հինջ ա՛ հանլըտ. վէզըտ տանձնի կօթ ա տը՛ռալ (Բ):
 - Վէզ ծըռէլ - 1. Խեղճանալ, ընկճվել: Մէլիքը առաջ հիներսըզ տըղամարթ ա իլնլ, միհէնգ ա ըտի վէզ ծըռալ (Բ): 2. Մեկի առջեւ խոնարհվել, հպատակվել: Միսակ էտ տըղան ար, վեր խանէն ըռը-ջին վէզ չար ծըռում (Ձ): 3. Ուրիշի օգնությունը աղերսել: Վէզ ծըռէլալ յիթիմ-նէն պահից, մըծըցըրալ (Բ):
 - Վէզ (յը՛ր) օնէլ - տեն Վըզալ օնէլ:
 - Վըզան թօղ անէլ - Հրաժարվել, չստանձնել, հանձն չառնել: Հինջ կօրծ տամ ըն, վըզան թօղ ա անում (Բ):

- Վրգավը ըղնել - Գրկախառնվել: Յէտնան տօնընը պըճ ա անըմ, մարթին վրգավը ընգընըմ, պըճպըճորըմ... (ՅԺՅ, V, 226):

- Վրգավ օնել - 1. Ստանձնել, հանձն առնել: Յիշքան դաջանը ա անում, վէճ մինը վրգավ չօնում... (ՆԱԲ, 60): 2. Խոստանալ: Խոսիսէն պըլիթ չըբիդի վրգանվ օնիս, սօրիէն՝ մատաղ (ԱԲԲ, 38): 3. Իր հետ կապված որեւէ բան՝ իր արարքը՝ արածը՝ մեղքը հայտնել, խոստովանել: Մէծ ախպէրը ըսէս ա.- Վէր վրգավ չըք օնում, յէկէք քընիսը փըլան թաքավէրէն կօշտը, կէնգատ անիսիք (ՅԺՅ, V, 316):

- Վրգին թողնել - Մեկի վրա թողնել՝ ղնել (գործը, դժվարությունը): Յանը հօնծը թողում ա տըղէն վրգին, ինքը քինամ (Չ):

- Վրգին ինիլ - տէն Վրգին մընալ:

- Վրգին խարջ մընալ - Իզուր հոգս՝ ծանրություն դառնալ: Էտ բօստանը վը-գիս խարջ ա մընացալ, բիջանիւմ ըմ, բիջանիւմ, պէն չի տըճնում (Չ):

- Վրգին կապել - տէն Վրգին տինիլ:

- Վրգին մընալ - Ծանրությունը՝ պարտականությունը՝ խնամքը մեկի վրա լինել՝ ընկնել՝ ծանրանալ: Տանը սաղ կօրծէրը կուծի հարթանը վրգին ա մընում (Չ):

- Վրգին նըստել - 1. տէն Վրգին մը-նալ: 2. Մեկի հաշվին ապրել, մեկին շա-հագործել, կեղեքել: Մըճ ախպէրըն էլ, կուծի ախպօրը վրգին նըստած, հինչը օգնում ար, անում ար (Չ):

- Վրգին չօքել - Ստիպել, հարկա-դրել: Չուբանէն վրգին չօքում ա, թա.- Յէլվանըս հուսը կուրցուրալ ըս, ընդի էլ քըթի (Չ):

- Վրգին պին տըճնալ - տէն Վրգին խարջ տըճնալ: Տըղան յէշում ա, տըճ-նում, վըճ հանը վրգին պին ա տէնալ, տանում ա մին քէրծալ վէր քըցնում (ՅԺՅ, VII, 229):

- Վրգին տինիլ - 1. տէն Վրգին թող-նել: 2. Ակամա համաձայնեցնել, համո-զել, վզին փաթաթել: Կուրթօթունը ըտը-րա վրգին ըն տինում (Չ):

- Վրգին քըցիլ - տէն Վրգին թողնել:

- Վրգումը ծըմըռօտել/հըրտում-հօրտում անել - Տրտնջալ, դժգոհել: Վար շատ քինամ ըն, ըսկըսում ա վրգումը ծըմըռօտելը (ՆԱԲԺԲ, 83):

ՎԵՋԸ/ՎԸՋԸ/ՎԻՋԸ - տէն ՊԸՏՕԿԸ:

ՎԵՋԻՐ/ՎՄՋԻՐ (արաբ., թըք. vezir, պրս. vāzir) - գ. Մերձավոր Արեւելքի մի շարք երկրներում՝ բարձրաստիճան պալատական պաշտոնյա: Վէգիրըն ասում ա.- Յէս հինչու ըրալ ըմ քըզէտէ, լան ըմ ըրալ... (ՆԱԲԺԲ, 44):

ՎԵՋԻՐ² - գ. Բրդե թելի մեծ փա-թույթ: Նախշուն աքերը Էտ վէգիրավը մին խիլլա գնլըմ յա կօրծում, դարկում փըրօստ (Չ):

ՎԵՋԻՐՕԹՈՒՆ/ՎՄՋԻՐՕԹՈՒՆ - գ. Վեգիր լինելը, վեգիրի պաշտոնը եւ տիտղոսը: Ըտի թաքավէրը վէգիրին տին ա քըցնում, վէգիրօթունը տամ Էտ տըղէն (Չ):

ՎԵԹԵՍ - տէն ՎԸԹԵՍ:

ՎԵԼԱ/ՎԻԼԱ (հ.ե. *uel- (ոլորել, փա-թաթել), պրս. vālā (հագուստ, շոր) - գ. Բրդե՝ բամբակե եւն թելի փաթույթ: Կընէգըն ասում ա.- Յէր կէնամ մին վէլա մանիւմ, մին քօլա թակիւմ, Չալաղըզը տանիւմ կապիւմ (ՆԱԲ, 77):

ՎԵԼԷԼ - գ. Գիշատիչ թռչնատեսակ: Մին դուշ վըլէլին ըռաջան փախճում ա, կամ նի մըննում իշխանէն կընգանը ծուցը (ՆԱԲ, 87):

ՎԵԼԻՍԱՊԷՏ/ՎԻԼԻՍԱՊԷՏ/ՅԱԼԱ-ՍԱՊԷՏ/ՅԱՐԱՍԱՊԷՏ (ռուս. велосипед, ֆր. velocipede) - գ. Յեծանիվ: Յանը խու-խէն հը՛տէ մին դաշանք վէլիսապէտ ա ինք օնում... (Չ):

ՎԵԼԼԻ - գ. Յին պարատեսակ: Մի-հէնգ էլ վէլլի պար կըվօղ չի կա (Չ):

ՎԵԽԾԱՐ - տէն ՎԸԽԾԱՐ:

ՎԵԿՆԷԼ - նը. Վատաբանել, չարա-խոսել: Էտ ըսկէտուրը սաղ օրը հըրթ-նէրէն վէկնում ար (Չ):

ՎԵՂ - տէն ՎԸՂ:

ՎԵՂԵ - տէն ՎԸՂԵ:

ՎԵՂԷԼ - տէն ՎԸՂԷԼ:

ՎԵՂՅԱՏ - տէն ՎԸՂՅԱՏ:

ՎԵՂՎԷԼ - տէն ՎԸՂՎԷԼ:

ՎԵՂՈՒՏ - տէն ՎԸՂՈՒՏ:

ՎԵՆՆԱՎ - տէն ՎԸՆՆԱՎ:

ՎԵՆՆԸ¹ - տէն ՎԸՆՆԸ¹:

ՎԵՆՆԸ² - տէն ՎԸՆՆԸ²:

ՎԵՆՆԸ³ - տէն ՎԸՆՆԸ³:

ՎԵՆՆՈՒԹ - տէն ՎԸՆՆՈՒԹ:

ՎԵՇ՝ՎԸՇ՝ (ռուս. шей) - գ. Մեկին պատկանող ապրանք՝ բեռ: Վէշէրը պօ-յէգդալ դարկում ա, ինքը մըշինալ քինամ (Բ):

- Վէշէրը հըվաքել - Յեռանալ, գաղ-թել, հեռանալու՝ գաղթելու պատրաստ-վել: Խանը ասում ա.- Քըճ էրկու օր վախտ ըմ տամ, վէշէրըտ հըվաքէ, թա չէ, վէր մընացէլ, կախ ըմ տըլական (Չ):

ՎԵՇ՝ - տէն ՎԵՇ:

ՎԵՇԱՎՕՅ (ռուս. шейвоёй) - տէն ՎԵՇՄԵՇՕԿ:

ՎԵՇՄԵՇՕԿ (ռուս. шеймешок) - գ. Ու-սապարկ: Վէշմէշօկը ճուղուպուրալ լըսնում ա, կամ տօն (Բ):

ՎԵՉ/ՎԸՉ/ՎՈՒՉ/ՎՈՒՉ/ՅՈՒՉ/ՈՒՉ/ՎԵՇ՝/ՎԸՇ՝ (գրք. ոչ) - վ. Գործածվում է

ժխտական-բացասական մասնիկի նշա-նակությամբ՝ ոչ: Ուրոճոնը պիրոն ըն տըրա ըռաշկէն մին աման խօրաճ տը-նում, վար տա ուրան կանքումը վը՛չ տէսած ա ընում, վը՛չ ըսկացած (ՆԱԲԺԲ, 125):

- Վէջ Այնուն յէշիլ, վէջ Վայնուն - Ոչ մե-կին՝ ոչ մի բանի ուշադրություն չդարձ-նել, հանգամանքները հաշվի չառնել, իր ուզածն անել: ... Էլ վէջ Այնուն ա յէշում, վէջ Վայնուն, պատը քանդում ա, տակը պանց անում... (ՅԺՅ, V, 402):

- Վէջ ախ ինիլ, վէջ վախ - տէն Վէջ ահը գիղան, վէջ մահը:

- Վէջ ահը գիղան, վէջ մահը - Խիստ համարձակ լինել: Դէ թաքավէրին կու-ծուր տըղան էլ վէջ ահըն ա գնդում, վէջ մահը, թուշ քինամ ա նի մըննում օխտը կըլխանէ դէվին օթաղը (Չ):

- Վէջ անվալ՝ ախճիճ՝ տը՛սէնք, վէջ դաշանք՝ հարթը - Աղջկան միշտ գո-վաքանում են, հարսին՝ փնոկում:

- Վէջ աշկալ ա տը՛սած, վէջ ընգունալ ըսկացած - Խիստ արտասովոր է, ան-սման է: Ուշափէն մին վէսկէ պընանի օնէ, վէր ընդի սէրուն պէն վէջ աշկալ ա տը՛-սած, վէջ ընգունալ ըսկացած (ՆԱԲ, 26):

- Վէջ դանդ ինիլ, վէջ դէդ - Ոչ մի հոգս չունենալ, լրիվ անհոգ լինել: Քըճ հինչ կա՞. վէջ դանդ օնիս, վէջ դէդ (Բ):

- Վէջ գնրգնր ա, վէջ դնլգնր - Ասում են ապաշնորհ արհեստավորի մասին:

- Վէջ ըռըջինըն ա, վէջ վերջինը - Միակը չէ, սովորական է, օրինաչափ է: Պառապը ասում ա.- Էտ վէջ ըռըջինըն ա, վէջ վերջինը, ըտի շատ ա իլան (Չ):

- Վէջ թա - Դրվում է խոսքի տարբեր մասերից առաջ՝ ցույց տալով հակառակ կամ տարբեր իմաստներ: ... Նա ասըմ ա.- Յը՛ս իմ ախպօր հէտի յըմ քըրըքար ընգան, վէշ թա վը՛սկուն հէտի (ՅԺՅ, V, 209):

- Վէջ լըծելի յա, վէջ քըթելի - Անպի-տան է, օգտակար չէ: Յանը ասում ա.- Էտ սըբէ կավը մօրթէ. վէջ լըծելի յա, վէջ քը-թելի, նըխալ տը՛ղան խօտ ա օտում (Չ):

- Վէջ լ՛ավալըն ա ուրխընալի, վէջ փիսալը տըխըրվելի - Ասում են ան-սպասելի՝ տարօրինակ արարքների ըն-դունակ մարդկանց մասին:

- Վէջ լուրը գիղան, վէջ մըթէնը - Ան-հուսալի հիվանդ կամ խելակորույս լի-նել: Մին մարթ վէր վէջ լուրը գիղան, վէջ մըթէնը, հինչ կա՞նիս (Բ):

- Վէջ խէրը գիղան, վէջ շառը - Միա-միտ՝ հիմար լինել: Վիսմաղ գատ ա Յա-մօն, վէջ խէրըն ա գնդում, վէջ շառը (Բ):

- ՎԷՋ խըմբ ինիլ, վէջ դարդ - տեն Վէջ խերը գիդան, վէջ շառը:

- ՎԷՋ ծոն օնէ, վէջ լըդ, ամմա քըթը-վէրու վա շօռ կամ - Ասում են նրանց հասցեին, ովքեր, առանց նախապայմանների՝ միջոցների մասին հոգալու, մտածում են հետագայի մասին:

- ՎԷՋ հակումըն ա, վէջ հուկումը - Պարզորոշ չէ: Կօրծը վէջ հակումըն ա, վէջ հուկումը (2):

- ՎԷՋ հա ասէլ, վէջ չէ - Հստակ պատասխան չտալ, ոչ համաձայնել, ոչ մերժել: *Դերվիշը շատ ա դաջանք անում, ամմա թաքավէրը վէջ հա յա ասում, վէջ չէ (2):*

- ՎԷՋ ճօնդ օնէ, վէջ պուճախ - տեն ճօնդ-պուճախ չօնէ:

- ՎԷՋ մըժ ասէլ, վէջ կուճի - տեն ՎԷՋ Ալին յէշիլ, վէջ Վալին: ... *Ղըրամափօնըն էլ վէջ մէծ ասըմ, վէջ պուճուր, հինջ ռէխըն ա կամ, տոն ա տամ... (ԶՏ, Բ, 175):*

- ՎԷՋ մըժած ա, վըճ սաղ - Ասում են մահամերձ՝ խիստ նեղ վիճակում գտնվող՝ սարսափահար եւս մարդկանց մասին:

- ՎԷՋ մըռածու, վէջ սաղու - Շատ քիջ: *Էտ ա՛ պերած սօյնըտ, վէջ մըռածու վա, վէջ սաղու (2):*

- ՎԷՋ մինը - Ոչ մեկը, ոչ ոք: ... *ՎԷՋ մինը գիդդում չար, թա խէ իտի յա... (ՀԺՀ, V, 202):*

- ՎԷՋ մին պէն - 1. Ոչ մի, ոչ մի բան: *Շահը յօր ա օնում, տըփտըփում, վըճ մին պէն կըծի չի ինգիւմ... (ՀԺՀ, VII, 176):* 2. տեն ՎԷՋԻՆԶ:

- ՎԷՋ մի պէն ծըրքան պըրծընում չի - Ամենակարող՝ ամենագոր՝ բազմաշնորհ է: *Ռուբէնը ճօկ ուստա յա. վէջ մին պէն ծըրքան պըրծընում չի (Բ):*

- ՎԷՋ մի պէնու ըռաշկէ վըճնը չըկէնալ - Ամեն ինչ անել՝ բոլոր միջոցները ձեռնարկել նպատակին հասնելու համար: *Գիւլին վէժ մին պէնու ըռաշկէ վըճնը չի կէնում, մինչը՛վ վէր տըղէն ըզադում ա (2):*

- ՎԷՋ մին վախտ - Երբեք, ոչ մի դեպքում: *Հարը ասում ա.- Վէջ մին վախտ պէռնած էշին լըրա նըստիս վէջ (2):*

- ՎԷՋ մին տըդ - Ոչ մի տեղ, ոչ մեկի մոտ՝ ներկայությամբ: ... *Ինձ հիշքան էլ էս թուխտէս նըման գիլըն-գիլըն անիս, մէր էս պէնին մըհար վէջ մին տըդ ըսըլական չըմ (ՀԲ, 341):*

- ՎԷՋ մուհալ - Զարմանքի արտահայտություն: *Վէջ մուհալ, էսքան փանդը հիթ ը՛ս պէրալ (Բ):*

- ՎԷՋ շամփուրը երիլ, վէջ խըրավածը - Ոչ մեկը՝ ոչ մի բան չվնասվել:

Հիրըվանէն նըհըտ վէր կըռը՛վ անիս, հանց բիդի անիս, վէր վէջ շամփուրը երիլ, վէջ խըրավածը (2):

- ՎԷՋ շանան վախէլ, վէջ չուբանան - Ոչ մեկից՝ ոչնչից չվախենալ: *Ասում ա.- Հինջը օգում ըս, ըրա՛, լը՛ս վէջ շանան ըմ վախում, վէջ չուբանան (2):*

- ՎԷՋ Սայի յա, վէջ Մուսայի - տեն ՎԷՋ լըծէլի յա, վէջ քըթէլի:

- ՎԷՋ սըրըցէ յա, վէջ չիլըցէ - Ասում են անընդհատ տեղից տեղ տեղափոխվող՝ ոչ նստակյաց մարդկանց մասին:

- ՎԷՋ տալիս հըմանշիլ/քաշվիլ, վէջ ուզիլիս - Պարզերես լինել: *Տըղամարթը բիդի հանց անէ, վէր վէջ տալիս հըմանշիլ, վէջ ուզիլիս (2):*

- ՎԷՋ տանէլ, վէջ պիրիլ - Անսպասելի կերպով՝ համարձակորեն՝ առանց կշռադատելու ասել՝ պատասխանել: *Կընէգը վըճ տանում ա, վըճ պիրում, ասում ա.- Առռէ լավ ըմ ըրալ, աշկըտ էլ ըմ հանալ (2):*

- ՎԷՋ տէս, վէջ տէն - Առանց այլ-լեւայլության, առանց ավելորդ պատճառաբանությունների: *Էտ հարթըն էլ, վէջ տէս, վէջ տէն, տոն ա կամ, քինամ հարանց տօն (2):*

- ՎԷՋ տօռն ա պէնում, վէջ տօռնը ծասկում - տեն ՎԷՋ լըծէլի յա, վէջ քըթէլի:

- ՎԷՋ փիս ախճիգ տը՛սէնք, վէջ լավ հարթըն - տեն ՎԷՋ անվալ՝ ախճիգ՝ տը՛սէնք, վէջ դաշանգ՝ հարթըն:

- ՎԷՋ փուլ ինիլ, վէջ պարթլ - տեն ՎԷՋ դարդ ինիլ, վէջ դէյդ:

- ՎԷՋ քուր ա, վէջ քըռակէն - Հարազատ չէ, ազգակցական՝ բարեկամական ոչ մի կապ չունի: *Ասում ա.- Վէջ քուր ա, վէջ քըռակէն, էն հու վա՛, վէր ք՞ծմա՞ց անիմ (2):*

- ՎԷՋ օգում ա, վէջ տամ - Ասում են ուրիշների հետ չշփվող՝ ինքնամփոփ մարդկանց մասին:

- ՎԷՋ օտիս, վէջ խըմիս, թըմաշան անիս - Շատ գեղեցիկ՝ ջընաղ է: *Էտ թաքավէրին էլ մին ախճիգ ա ինձում, հինջ ա՛խճիգ. վէջ օտիս, վէջ խըմիս, թըմաշան անիս (2):*

ՎԷՋԸՓՕԶ - տեն ՎԷՋՈՒՓՕԶ:

ՎԷՋԻՆԶ/ՎԷՋԻՆԶ (գրք. ոչինչ) - մ., վ. Գործածվում է իբրեւ պատասխանական բառ՝ հոգ չէ, փույթ չէ, մի՛ անհանգստացիր: *Թուրամ վէզիրը ասըմ ա.- Վէջինջ, մուկը քը՛գ հաց կըտանք... (ՀԺՀ, V, 132):*

ՎԷՋԻՆԱՐ - տեն ՎԷՋԻՆԱՐ:

ՎԷՋՈՒՓՕԶ/ՎԷՋԸՓՕԶ - ած., գ. Անպիտան, անդաստիարակ (մարդ): *Էտ վէջփօջը մէյիդը տանըմ ա դարադամին կըտէրը, հոնրթան վէր քըցըմ, ինքը փախըմ (ՀԺՀ, V, 577):*

- ՎԷՋուփօջ անէլ - Փչացնել, ոչնչացնել, վատնել: *Էտ տըղան հօրը իլմծ-ջիլածը սաղ վէջուփօջ ա անում (2):*

- ՎԷՋուփօջ ինիլ/տը՛ռնալ - Փչանալ, ոչնչանալ, վատնվել: *Կարկուտը լը՛կալ, արտէրը սաղ վէջուփօջ իլմվ (2):*

ՎԷՋ (արաբ., թրք. *veca* (ցավ) - գ. Հոգս, փույթ: *Վըխճըրըն՝րան օրը մինը կօրչում ար, էտ մարթին հէջ վէջը չար (ՀԺՀ, VII, 183):*

- ՎԷՋան չըքըցիլ - տեն ՎԷՋավը չօնէլ: *Ջարմէնը պըռափին խօսկէրը իսկի վէջան չըքըցից (ՀԺՀ, V, 146):*

- ՎԷՋավը չօնէլ - Բանի տեղ չդնել, կարեւորություն չտալ, ուշադրություն չդարձնել: *Էտ տըղան հար-մար վէջավը չի լմլ ունէս. աշկը մինակ փուլըն ա լմլ տըսնաս (ՀԲ, 338):*

- ՎԷՋին չըտիսիլ - տեն ՎԷՋավը չօնէլ:

ՎԷՋՈՆԸՅՈՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- ՎԷՋընըլը՛ր չանէլ - տեն ՎԷՋավը չօնէլ: *Տա վէջընըլը՛ր չի անըմ, թա մարթ ա իլմլ, մարթ չիլմլ, սըկսըմ ա աշկէն տակավը մին թանգն մարթու շօռ կմլ (ԼԴԲ, 304):*

ՎԷՐ - տեն ՎԷՐ:

ՎԷՐԷՋ - գ. Այլասերված՝ բարոյագորկ՝ ամեն կարգի վատ՝ ստոր գործերի ընդունակ մարդ, տակաւնք: *Էտ վէռէջը սաղ հընգէրուցը տօնը քանդալ ա (Բ):*

ՎԷՍԱՆԼ(Լ)ի - տեն ՎԷՍԱՆԼ(Լ)ի:

ՎԷՍԿԷ - տեն ՎԷՍԿԷ:

ՎԷՍԿՈՐ - տեն ՎԷՍԿՈՐ:

ՎԷՍԿԻ - տեն ՎԷՍԿԻ:

ՎԷՍՍ - տեն ՎԷՍՍ:

ՎԷՍՍԱՆ - տեն ՎԷՍՍԱՆ:

ՎԷՍ - տեն ՎԷՍ:

ՎԷՏԷԼ - տեն ՎԷՏԷԼ:

ՎԷՐ՝/ՎԷՐ՝ (գրք. հոր) - գ. 1. Գետնի մեջ փորված խոր փոս: *Տըղան թաքուն քընում ա օշափէն հէտան, տէսնում ա օշափը նի յա մըննում մին վէրի մաջ (ՀԺՀ, V, 326):* 2. տեն ՃԻՐԱՎԷՐ:

- ՎԷրնալ ա՛, թա ծծ՛րալ - Ասում են, երբ մեկը, մի բան ստանալով, էլի է պահանջում. որտեղից տամ, էլ չկա: *Մարը ասմա.- ՎԷրնալ ա՛, թա ծծ՛րալ, էլ փուլ չօնիմ (2):*

- ՎԷր կըտըրէլ - Մեկի դեմ որոգայթ լարել՝ դավ նյութել: *ՎԷր կըտըրողը ինքը կըղնէ մաջը (2):*

ՎԷՐ՝/ՎԱՐ՝/ՎԷՐ՝/ՎՕՐ (գրք. որ) - 2.

1. Կապակցում է երկրորդական նպատակային նախադասությունը գլխավորի հետ՝ որպեսզի: *Մին օր էլ քիս ա, վէր վը՛րս անէ, տըսնաս՝ մին մը՛ծ օխծ*

հրդը՝ ցը մաջին մը՝ կնքված (2): 2. Կապակցում է ժամանակի երկրորդական նախադասությունը գլխավորի հետ՝ երբ: *Էս վեր ըսկացէն, ուշուսինէն մընացէն ըռըխնէն պէց* (ՆԱԲ, 30): 3. Կապակցում է պայմանի երկրորդական նախադասությունը գլխավորի հետ՝ եթե: *Էտ մարթը ասում ա.- Վեր մին էլ արադ տը՛ս-նամ, վէշ մինին պըտմըլական չըմ* (2): 4. Կապակցում է հիմունքի եւ պատճառի երկրորդական նախադասությունը գլխավորի հետ՝ քանի որ, դե որ: *Վեր յը՛կալ ըս, բիդի քինինք՝* (Բ): վ. 5. Արտահայտում է թերահավատություն՝ արդյոք: *Մարթը ասում ա.- Տու շատ ըս խնփալ, քը՛գ հու կըհըլմա՛տա վեր* (2): 6. Արտահայտում է սաստկացում: *Մարթը թա.- Յը՛ս վեր էտ պէնը անէլ չըմ* (2): 7. Արտահայտում է հիացմունք՝ գոհունակություն՝ բավականություն: *Վեր խօսում չի՛, յօխ պիրըննէն պէց ըսկանում ըն* (2): 8. Անշուշտ, անկասկած: *Քափուր մարթ ար. մօրը լըծալ ար, ըխճըկանըս կըսպանէ, վեր կըսպանէ* (ՀԱԲ, 15, 83):

- Վեր աղվէտ ինի, թըլմկալ փըռնը-վէլ չի - Ասում են շատ խորամանկ մարդկանց մասին:
- Վեր աշխարքըս էլ ցըրը՛վ կ'ա - տեն Վեր Աստուծ էլ քըշանա:
- Վեր Աստուծ էլ քըշանա - Ոչ մի դեպքում, ինչ էլ լինի: *Մարթը ասում ա.- Վեր Աստուծ էլ քըշանա, յը՛ս էտ կըն-գանը էլ պահէլ չըմ* (2):
- Վեր դիզը ասինք՝/խօսինք՝ - տեն Ղուզը ասած (Ղուճ-ի տակ):
- Վեր թօփ էլ տըրաքէ - տեն Վեր Աստուծ էլ քըշանա:
- Վեր իմ հնր էլ հընգիստան յը՛ր կէնա, կ'ա - տեն Վեր Աստուծ էլ քը-շանա:
- Վեր ծոն ա յը՛կալ, վը՛ննըտ բիդի մըրսէ - Ղթբախտությունից՝ փորձանքից խուսափել հնարավոր չէ:
- Վեր կըլծիք յըրա ինի, մըհէ յը՛կալ ա - Ասում են կորած անասունի (նաեւ մարդու) մասին՝ անկենդան է:
- Վեր կօճէրըն էլ վը՛սկէ տը՛նա - տեն Վեր վը՛սկէ էլ տը՛նա:
- Վեր հացան կըծում ա, տը՛ղը կիպտում ա - Ասում են առողջ՝ առույգ մարդկանց՝ հատկապես երեխաների մասին:
- Վեր դըզղանումը շօրվա չի կա, հօր ը՛ս շիրը՛փը ինձ տամ - Պետք չէ լավամարդ ձեռնալ:
- Վեր ճաքէ-տըրաքէ յէլ - Ինչ էլ որ անի, ինչքան էլ ձգտի, ինչ քայլի էլ դիմի: *Վեր ճաքէ-տըրաքէ յէլ, յը՛ս ընդըրա փուլ տըվօղը չըմ* (2):

- Վեր մին տը՛ղ կըրակ չինի, ծօխ չի պիցըրանալ - Առանց պատճառի ոչինչ չի կատարվում:
- Վեր յէշոն ըս, փափաղըտ կըլխատ վեր ա ըղնում - Շատ բարձր է: *Էտ թա-քավէրին էլ մին պալատ ա ինձում, վեր յէշում ըս, փափաղըտ կըլխատ վեր ա ըղնում* (2):
- Վեր յը՛ր ինի յերգինքը, վեր էլ կ'ա - տեն Վեր ճաքէ-տըրաքէ յէլ:
- Վեր վը՛նա էլ քօնիս - տեն Վեր Աստուծ էլ քըշանա:
- Վեր վը՛սկէ յէլ տը՛նա - Ինչպիսի արժեք էլ ներկայացնի, ինչքան էլ շա-հույաբեր լինի: *Մարթը ասում ա.- Վեր վը՛սկէ յէլ տը՛նա, յը՛ս էտ բաղը բի-ջարիլ չըմ* (2):
- Վեր տանան կըռ տըվօղ չինի, տոն-սոնը վեր չըն ըղնէլ - Մարդու համար վտանգավոր են ավելի շատ իր հարա-գատները:
- Վեր տափը պընդում ա, յը՛զնը յը՛զնանը անա նըղանում ա- Նեղույթան՝ կարիքի պայմաններում մարդիկ իրա-րից շուտ են վիրավորվում:
- Վեր տը՛սնում ըմ, կատուն մաշկըս չընզոտում ա - Ասում են խիստ ատելի մարդու՝ իրի մասին:
- Վեր ցը՛խտա կ'ումաշ ա տը՛սնում, օրթընյա տէր ա ասում - Ասում են խիստ հարբած մարդկանց մասին:
- Վեր քըզը՛տէ ուխայ ա, ինձը՛տէ ըշշան ա - Եթե դու անտարբեր ես, ապա ինձ ընդհանրապես չի մտախոգում:
- Վեր՝/ՎԵ՛Ր՝ (գրբ. որ) - դ. Որ: *Կոնքին ցիրեկալ աշկ ա ըծէս ծըռէրէն, տըս-նաս ա՛ վերըն ա լնալ, վերըն ա փիս* (ՀԺՅ, V, 265):
- Վերին անա պաջի, խուլէր կըփըս-նէ ջանէն - Ասում են ատելի՝ խորշելի մարդկանց մասին:
- Վեր խաջա յա՛ - Ասում են, երբ ան-սպասելի կերպով որեւէ լավ բան է կա-տարվում: *Մարթը ասում ա.- Ա՛ կընէգ, էտ վը՛ր խաջա յա՛, վը՛ր մըզէտէ հաց ըս պէրալ* (ՀԺՅ, VII, 260):
- Վեր խաջ ը՛ս քը՛ցալ - տեն Վեր խաջա յա՛:
- Վեր հա՛նգա՛ն թուրուն ըղնիմ - տեն Յինչ մօ՛խէր ածիմ կըլխէս:
- Վեր ճո՛ւր ըղնիմ - տեն Յինչ մօ՛խէր ածիմ կըլխէս:
- Վեր մի՛նըն ասիմ - Շատ է, բազ-մաթիվ է, ասել թվարկել հնարավոր չէ: *Ախճիգը թա.- Ա՛ մար, ինձ շատ ըն տանջալ, վեր մի՛նը ասիմ* (2):
- Վեր օրվա հը՛տէ յա՛ - Ուրիշ էլ ի՛նչ պարագայի համար, եթե ոչ հենց այս:

Ասում ա.- Փուլը վեր օրվա հը՛տէ յա՛, տո՛նս կալ, խարջի (2):

- Վեր օրվա հընգերը/պարիկամըն ը՛նք - Եթե ընկեր՝ բարեկամ ենք, հենց այդպես՝ ուզածիդ պես պետք է լինի, պետք է իրար օգնենք: *Ասում ա.- Յը-մանչու մէլ, հինչը տամ ըմ, յէ՛ր կալ, վեր օրվա հընգերըն ը՛նք* (2):
- ՎԵ՛Ր՝/ՎԵ՛Ր՝/ՅԵ՛Ր՝ - տեն ՏԻՎԵ՛Ր:
- Վեր ածած - տեն ԹԱՓԱՐԾ(2): *Քէցալ ըն հորանց շէնը, թա.- Տը՛ղը ընդի կինի, յէ՛, ամմէն հինչը բօլ-բօլ, վեր ածած...* (ԱԱ, 26):
- Վեր ածէլ - 1. տեն ԹԱՓԵԼ(1, 2, 3): 2. տեն Շաղ տալ: 3. տեն Յը՛ր ածէլ (1):
- Վեր անէլ - 1. Մի բանի վրայից մի այլ բան թափել: *Էտ չօբանը տանձը վեր ա ընէս, էծէրը ուտէս ըն* (2): 2. Ածիլել, խուզել, սափրել: *Յինչ դալլա՛ք կալիս ա ըլալ ըստորա իրէսը, կըլծիք վեր ընէլիս, կըլծիք կըտրէլ ա իլալ տալիս...* (ՀԺՅ, V, 613): 3. Մաքրել: *Շօրէրը լըվանում ա, յը՛խտը վեր անում* (2):
- Վեր զըրթէլ - տեն Պարան կ'ալ (1):
- Վեր ըղնէլ - 1. Վերելից ներքեւ ընկ-նել, ցած ընկնել: *Էտ սըհաթէն ծառէն պըտկան մին պուպու վա վեր ինգոնմ թուշ ճըկատէն* (ԱԱ, 45): 2. Տապալվել, գլորվել: *... Էտ վնրումըտ տէսնում ըն՝ մին հըղէցու մաջի մին էշ վեր ընգած* (ՀԱԲ, 15, 85): 3. Տեղից խախտվել, դուրս գալ: *Կըռէքը վեր ա ընգալ* (Բ): 4. արիմ. Մի տեղ երկար նստել՝ պառկել՝ փռվել՝ տարածվել: *Յինչ ը՛ս թախտէն վեր ընգալ, ինձ քինամ չը՛ս կօրծ անիս* (2): 5. Թեքվել, խոնարհվել: *Քամէ ըրալ, արտը վեր ընգալ* (2):
- Վեր ընգած-յը՛ր կացած - Փոր-ծառու: *Վեր ընգած-յը՛ր կացած մարթ ա Ռուբէնը* (Բ):
- Վեր ընցընէլ - 1. Ցած իջնել: *Խընուշինըկէցին վեր ա ընցընում, սըկ-տում կըվէն շօռ կ'ալը* (ՀԱԲ, 15, 145): 2. Շիջել, մարել (կրակը, թոնիրը): *Թուրու-նը բիդի վեր ընցընէ, վեր կարիս հաց թըխիս* (Բ):
- Վեր թակել/թըկըկօրել - 1. Շատ հարվածել, ծեծել (ծեռքով, փայտով եւն): *... Ուշուսինէն վեր ըն թակում էս մարթին տէղէն* (ՆԱԲ, 30): 2. Մեծ ուժգնությամբ տեղալ (անձրեւը, կարկուտը): *Կարկուտը վեր ա թակալ, բուստըննէն սաղ փուլըցըրալ* (Բ): 3. Որեւէ գործ արագ եւ անորակ անել: *Վեր ըն թակում, տանը պատէրը մին շէփտումը շարում* (2): 4. Կենակցել, անբարոյականությամբ զբաղվել (կանանց մասին):
- Վեր թափ(վ)ել - Քայքայվել: *Էտ հա-վը՛ն վը՛սկուռը ճիրան չըքըքօտում ա, վը՛ր թափում* (ՀԺՅ, VII, 171):

- Վեր թող(ն)ել - Սի բանի վրա ամրացնել՝ տնկել՝ հաստատել: Մին պիհիր աս վեր թողում, էջը նըստա կապում (2):

- Վեր կ'ալ - 1. Բարձր կամ նստած՝ հեծեծ տեղից ցած իջնել, գետնին կանգնել: Ծիյան վեր աս կ'ամ, ծին պեց թողում՝ ըրածե, ինքը քոս իննում (ՆԱԲ, 40): 2. Սի բանի վրայից թափվել՝ պոկվելով ընկնել: Ուրոգոնը ծաղկում աս, ուռթանան վեր կ'ամ (ԱՅ, 86): 3. Փլվել: Պատեն տակը վար փուցանում աս, պատը դըռալի վեր աս կ'ամ (ՅԺՅ, V, 402): 4. Նստել, տեղավորվել: Էտ դուշը քիս աս մին ք'ծին աս դարադամու լըրա վեր կ'աս (ՅԱԲ, 15, 27): 5. Իջեանել, մի տեղ հաստատվել: ... Ղըլաք, քաշանք, Շըրվանաք մին թաղում ըն վեր լըկալ, Սի-նամաք, Սըրքըրաք, Ղուրուշաք՝ մին, Բիջանաք, Սըկըրտիջաք, Ըբաղաք էլ՝ մին (ԱԱ, 22): 6. Մարմնի վրա առաջանալ՝ դուրս գալ: Կերթնուկ ըսպանողեն ծերքեն կերթնուկ վեր կըկա (ՆԱԲ, 161): 7. Գումար դնել՝ հավաքել: Ծինանք մարթա էրկու մանեթ ըն վեր կ'աս, էտ անդար մըռալեն թըղեն (2): 8. Մաքրվել: Յիշկան լըվանում ըն, էտ շօրին լըրա մըռնը վեր չի կ'ամ (2): 9. Մեկին քշելով՝ հեռացնելով՝ նրա ասածը հաշվի չառնելով եւն արհամարհական արտահայտություն: Ասում աս.- Վեր ըս կ'ամ, քըգ նըրդ'տ լըս կործ չըմ փըռնել (2):

- Վեր կոխել - 1. Ուժեղ սեղմել՝ խցկելով՝ մտցնելով եւն համար: Յիշկան վեր աս կոխում, կարում չի քըցի տըղը (2): 2. Ստիպել, հարկադրել: Վեր շատ վեր ըն կոխում, նծք'արը լօխ, հունցը իլնալ աս, նաղլ աս անում (2): 3. Համարձակվել, վրա պրծնել: Կոկերը վեր ըն կոխալ, վըխճըրնեն կըստորալ (Բ): 4. Տարածվել, պատել: Վեր մըթենը վեր աս կոխում, կօղերը հըղէ լըն իննում (2):

- Վեր հընցընել - տեն Վեր ընցընել:

- Վեր ճը'պըռնել - 1. Ակնթարթորեն մաշկը քերծել՝ պատռել՝ ճանկել: Վեր աս ճը'պըռնում, իրը'սը սաղ յարա անում (2): 2. Ագահորեն պոկել՝ քաղել՝ խլել: Յէր աս իննում խընծծրեն, վեր ճեպում, թորբան խընծծրնալ լըսում, քիւնամ (2):

- Վեր մաշկել - 1. Ակնթարթորեն մորթազերծ անել: Արչըն ասում աս.- Փըռնէմ, քէզ օտըմ: Համ ասում աս, համ փըռնում, տըրան վըր մաշկում (ՅԺՅ, VII, 373): 2. տեն Վեր ճը'պըռնել:

- Վեր պիրիլ - 1. Հարկածել, խփել: Սըհակը յօր աս օնում, վեր պիրում, ըտըրան լըրբայըր անում (2): 2. Իջեցնել: Սանդողը տիրըրան վեր ըն պիրում, պէնում, տը'սնում՝ տերտակ (2): 3.

Պաշտոնից վտարել, պաշտոնանկ անել: Պահեստապէտ Ռուբենը լ'ավ դաշպաշ ար անում, ճէլի վեր պէրեն (Բ):

- Վեր տալ - 1. Բեռնաթափել, դատարկել: Մաշինը վը'նն ըն անում, խօտը վեր տամ (2): 2. Ծյուղերը հատել՝ կտրտել: Ծառէրը վեր աս տամ, վեր թնգ-գն շըմըլնէ տոնս կ'ա (Բ): 3. Խրել, տնկել: Մին պիհիր աս վեր տամ գոննում, ծին կապում (2): 4. տեն Վեր կ'ալ (6): 5. տեն Կը'վաթ անել:

- Վեր տը'ննալ - 1. Թափվել: ... Ղերին շալվարը թափ տալիս ջուբան նօխուդ աս վեր տէնում (ԲՅԲ, 187): 2. Փռվել, տարածվել: Խօջան մուտանում աս, յէշում տը'սնում էտ ըխճըկանը քըշտէն վը'սկէ կա վըր տննած (ՆԼՂԺԲ, 30):

- Վեր տիւնիլ - 1. Իջեցնել, ներքեւ դնել, գետնի կամ մի բանի վրա դնել: Մին պատառ էլ աս քըննալ, սը'վ ըշխարքէն տծնը պէնում, յաշիգը վեր տիւնում... (ՅԺՅ, V, 193): 2. Սեղանի՝ սփռոցի վրա ուտելիք դնել: Ախպէրը քընում աս քըվէրը տօնը դօսաղ, քուրը էծու պանէր աս վեր տընում, թըխճըրած հաք (ՆԱԲ, 118): 3. Նիհարել: Արաշտ աս, խօտ չի կա, հիյվըննէն մին խիլնա վեր ըն տիրնալ (Բ): 4. Ձեռք քաշել մի բանից՝ սովորությունից, վերջ տալ: Օխճը ուրան խասյաթը վէջ մին վախտ վեր չի տիրնալ (2):

- Վեր փըռնել - 1. Գետնին տապալել: Տըղան թորավը թըխում աս, սիպտակ դէվին վեր փըռնում (2): 2. Սփռել, տարածել: Քըշէրը վեր փըռնիմ, ցիրը'կը վըհաքիմ (ԱՅ, 89):

- Վեր քաշիլ - 1. տեն Վեր մաշկել: 2. Հանել (բարձի՝ վերմակի՝ ներքնակի եւն երեսը՝ շապիկը): Ծէբաթը մէհետ պէրցին իրը'սը վեր աս քաշում, լըվանում (Բ):

- Վեր քըցիլ - 1. Ցած գցել, վերելից ներքեւ գցել՝ գլորել՝ տապալել՝ նետել եւն: Կուիէ յա տամ, ըտըրան օխտիւնջի էտաժան վեր քըցում (2): 2. Գետնի կամ մի բանի վրա գցել՝ դնել՝ նետել: ...Ախ-ճիգը մին շատ դնշննալ տըղա յա պիրում, պէրնուր անում, տանում հըղէցը վըր քըցում... (ՅԺՅ, VII, 85): 3. Բացելով գցել՝ սփռել: Պիրա տեղը վեր քըցէցէ, նըշընած-նըշանած քոս ըրէ (ԼՂԲԲ, 265): 4. Սպանել (հրազենով): Մին խիլնա վախտ ըտէղ կընալանը յետը լըրն յա անում, վեր քըցում (ՆԼՂԺԲ, 7):

- Վեր քիւնիլ - 1. Վերջանալ, պրծնել, վերանալ: Հօքտէմբէրի վերջին ճուղուպուրը վեր աս քիւնում, էլ ծըռէրեն տակէն ճուղուպուր չի իննում (2): 2. արիւմ. Ան-հետանալ, կորչել: ... Նըրա չնչնուտ իրէսը վեր քիւնի, վեր մին լաք կօրէկ ածիս, կըտանի (ՋՏ, Ա, 63):

- Վեր օնել - 1. տեն Վեր տիւնիլ(1):

Անց աս կէնում մին քանի ժամ, էտ կընէգը դըգդանը կըրական վըր չի օնում (ՅԺՅ, Ա, 205): 2. Տանիք՝ ծածկ սարքել: Ժէժտ աս ինք օնում, տանը կըլծիք վեր օնում (2): 3. տեն Վեր քաշիլ (2): 4. Քերթելով՝ դանակով մսից բաժանելով՝ հանել: Խօգը մաշկում ըն, լը'ղը վեր օնում, մէսը ծախում (2):

ՎԵՐԱԿ - տեն ԲՎԵՐԱԿ:

ՎԵՐԱՆ/ՎԵՐԱՆ (պրո. veyrān, թրք. verana) - տեն ԲՎԵՐԱԿ: Բաղվանջին վըր ինի վը'ջ, բաղը վերան կիւնի (ԼՂԲ, 112):

ՎԵՐԱՆ - տեն ՎԵՐԱՆ: Վեր կան բախջատ վերան անին, վերան բաղջին վարթը հունց կիւնի (ԼՂԲԲ, 113):

ՎԵՐԵԼ/ՎԵՐԵԼ - նք. 1. Փոս փորել: Մին մը'ծ վեր ըն վերում (2): 2. Հողը փորելով՝ մեջը բան դնել ու ծածկել: Տանը իլնած-չիլնած վերում ըն, փախջում (2):

ՎԵՐԹ/ՎԵՐԹ (գրք. որթ) - գ. 1. տեն ԹԱՆԱՎ: 2. Բացախի մեջ առաջացող լերդացած մասը, որի շնորհիվ գինին շուտ քացախում է: Վեր օգում ըս լ'ավ քացախ շինիս, կիւնուն մաջը բիդի վերթ քըցիս (Բ):

ՎԵՐԹ/ՎԵՐԹ (գրք. որդի) - գ. 1. Արու գավակ: Ըտըրան մին վերթի յա իննում, օխտը ախճիգ (2): 2. Ընդհանրապես ժառանգ՝ գավակ: Անդար մարթ աս Հաննաթը. վէջ կընէգ օնէ, վէջ վերթի, վէջ պարիկամ (Բ): 3. Ծնողի կամ հասակավոր մարդու կողմից գավակին՝ երիտասարդին դիմելու կոչական բառ: Թաքավերըն ասըմ աս.- Վերթի, քընալ, քը'գ կըհարկին (ՅԺՅ, V, 484):

ՎԵՐԹԵԼ - տեն ՎԵՐԹԵԼ:

ՎԵՐԹԵԼ - տեն ՎԵՐԹԵԼ:

ՎԵՐԹԵԼ - տեն ՎԵՐԹԵԼ:

ՎԵՐԹԵԼՈՒՍ - տեն ՎԵՐԹԵԼՈՒՍ:

ՎԵՐՄԻՇԻԼ (ռու. вермишель) - գ.

Բարակ ու նուրբ խմորաթել, որ օգտագործում են ճաշի համար՝ վերմիշել: Էնքան վերմիշիլ կերենք, զըլըրնէս քը'ցալ (Բ):

- Վերմիշիլ շինած - տեն ԹՕՐ-ՆԸՍԹԸՆՈՒՍ:

ՎԵՐՉ/ՎԵՐՉ (գրք. վերջ) - գ. 1. Ժամանակի որեւէ հատվածի լրանալը: Մինչը'վ ամսի վերջը թօռ աս կըլական (Բ): 2. Գործողության՝ երեւոյթի ավարտ: Էս կօրծը վերջ չօնէ (Բ): 3. Տարածության՝ առարկայի եւն ծայրը: Յիշկան ք'ննում ըն, ծըմակէն վերջը ըրվամ չի (2): 4. Գործածվում է որպէս հրամայական բացականչություն՝ վերջացրէք, վերջ տվէք: Տըղան ասում աս.- Վէրջ, էլ խօսիք վէջ (2):

- Վերջ տալ - տեն ԹԱՐԳ՝ անել:

ՎԵՐՉԱՆՈՒՄ/ՎԵՐՉԱՆՈՒՄ (գրք. որ-
ջափ) - տես ՅԻՇՎԱՆ:

ՎԵՐՉԵՐ(Ք)ՆԱՎԵՐՉԵՐ(Ք)ՆԱՎ - մ.
Մոտիկ անցյալում, վերջին ժամանակ-
ներում: Վերջերքն հավան շատ ա
փոխվել (2):

ՎԵՐՉՈՒՄ/ՎԵՐՉՈՒՄ - 1. գ. Կյանքի վախ-
ճան, մահ: Վերջըս լըճալ ա (Բ): 2. մ.
Վերջապես, ի վերջո: Էտ տղան, վերջը,
մրծանում ա, մըժ մարթ տանըս
(ՆԼՂԺԲ, 57):

- Վերջը տալ - 1. Սպանել, վերջաց-
նել: Դորը փուկերեն վերջը տամ ա,
մընամ տո՛ւզնը (2): 2. Սպանել,
վերացնել: Շատ ըն կենում, թա խըրեգ,
մին օր էլ ուշուհեն մըսլըհաթ ըն
անում, վեր պիծի մարթին վերջը տան
(ՆԱԲ, 30):

ՎԵՐՉԻՆ(Ն)/ՎԵՐՉԻՆ(Ն) (գրք. վերջին)
- ած. 1. Ըստ ժամանակի՝ ամենից ուշ
երեսան եկող՝ եկած: Ըտըրա վերջին
խօսխան մըճած ա ծընկում (2): 2. Ըստ
տեղի՝ ծայրում գտնվող: Զըրվանեն
վերջին օղտըն էլ վեր ընցընում ա, տա-
հանք լըճալ ըն տըճնում (2): 3. Գործո-
ղության ավարտական մասը: Ասում ա.-
Էս վերջին կըրճվում ա (2): 4. Մոտ ժա-
մանակներս կատարված՝ տեղի ունե-
ցած: Էս վերջին թոտերավը հանդերը
նօրից կընանչալ ա (Բ): 5. Հատկապես
սպանվելու մոտ, միակ մնացածը:
Վերջին օժտերը հըվաքում ա, լըճալ կենում
(2): 6. Որակով վատ, հետին: Իգէն մեր
շէնին վերջին մարթըն ա, էն հու վա՛,
վեր նըրհըս խընամէ լըս տըճնում (2):

- Վերջին խօսք - 1. Ղատավարու-
թյունը վերջանալուց հետո՝ նախքան
վճիռ կայացնելը, մեղադրյալի խոսքը,
որի իրավունքը վերապահված է օրեն-
քով: Մուղյան ասում ա.- Վերջին
խօսկըտ անէ (2): 2. Ժողովներում՝
բանավեճերում եւն զեկուցողի ամփո-
փիչ՝ եզրափակիչ պատասխանը: Տա
վեր շատ խօսում ա, էլ թողում չըն՝
վերջին խօսկը ասէ (2): 3. Վճռական
պատասխան՝ գործողություն: Թաքա-
վերը ասում ա.- Վերջին խօսկըտ անէ,
էտ պէնը անում ըս, թա չէ՞ (2):

- Վերջին խօսկը առաջ ասել - Զայ-
րացած՝ հուզված եւն լինելով՝ խոսքերը
չհամարվում խառնել: Վեր տըճնում ըն,
տա վերջին խօսկը առաջ ա ասում,
թողում ըն, տո՛ւս կամ (2):

- Վերջին հալավը ծախել - Լրիվ
սնանկանալ: Տըղէն տո՛ւրման ըզըղէի
հը՛տէ վերջին հալավըն էլ ծախից (2):

ՎԵՐՈՒ - տես ՎԵՐՈՒ:

ՎԵՐՈՒԷԼ - տես ՎԵՐՈՒԷԼ:

ՎԵՐՈՒՄ - տես ՎԵՐՈՒՄ:

ՎԵՐՈՍ (ռուս. верса) - գ. Երկարու-
թյան ռուսական հին չափ, որ հավասար
է 1.06 կմ-ի: Տասը վերստի յըրա նըստըմ
ըն՝ դինջանան (ՅԺՅ, V, 345):

ՎԵՐՎԱՆ - տես ՎԵՐՎԱՆ:

ՎԵՐՎԵԼ/ՎԵՐՎԵԼ - կր. եւ չք. ՎԵՐՎԵԼ-ի:

ՎԵՐՏԱԼՈՍ - տես ՎԵՐՏԱԼՈՍ:

ՎԵՐՏԱԼՈՍ/ՎԵՐՏԱԼՈՍ (ռուս. вер-
толѣт) - գ. Ուղղաթիռ: Մին օր էլ Ըր-
շակէն տղան վերտալծտավ ա կամ
շէնը (2):

ՎԵՐՏ - տես ՎԵՐՏ:

ՎԵՐՏԱԿ - տես ՎԵՐՏԱԿ:

ՎԵՐՔԱՆ (գրք. որքան) - տես ՅԻՇ-
ՎԱՆ:

ՎԵՑ - տես ՎԵՑ:

ՎԵՑՆԱԶԻ - տես ՎԵՑՆԱԶԻ:

ՎԵՑՆԱԶԻ - տես ՎԵՑՆԱԶԻ:

ՎԵՑԿԻ/ՎԵՑԿԻ/ՎՕՍԿԻ - տես ՎԵՑԿԻ:

ՎԵՑՆՕՑ - տես ՎԵՑ(Ց)ՆՆՈՒՑ:

ՎԵՑՆՈՐՈՔԱՆԷ - ած. Վեցհարվա-
ծանի՝ միանգամից վեց փամփուշտ տե-
ղավորող (հրացանի մասին): Ըտըրան
էլ մին վեցտըրքանէ թըվանգ օնար (2):

ՎԵՑՑ/ՎԵՑ (գրք. վեց) - թ. Հինգին
հաջորդող թիվը՝ վեց: Վեց օրանը լըճալ
մարթը էլիա յա կամ (2):

ՎԵՑՑՆԱԶԻ - տես ՎԵՑՑՆԱԶԻ:

ՎԵՑՑՆԱԶԻ/ՎԵՑՑՆԱԶԻ/ՎԵՑՑՆԱ-
ԶԻ/ՎԵՑՑՆԱԶԻ - թ. Հինգերորդին հա-
ջորդող դասական թվականը՝ վեցերորդ:
... Յօր ա օնըմ վեցինցի օրը էտ ջիգարը
թաղըմ վըճիլն մէջին... (ՅԺՅ, V, 164):

ՎԵՑՈՒՑ - տես ՎԵՑՕՑ:

ՎԵՑՕՑ/ՎԵՑՈՒՑ (գրք. վեցոց (վեց
թիվը) - գ. 1. Վեց եզների լծվող գոլթան:
Էն վախտը կընդըմանը մարթու վա իլալ
վեցոց (2): 2. տես ՕԺՏՈՒՑ:

ՎԵՔ(Ի)/ՎԵՔ(Ի) (գրք. վեգ) - գ.
Կնդակավոր կենդանիների ծնկահողի
ոսկորը, որով երեխաները խաղում են,
ճան: Մին օր սա իրանց շէնին խօխօցը
նըհէտ վեքի ա տամ, լօխճին վեքերը
տանում (ՅԱԲ, 15, 44):

- Վեքին ալջու կաղնել - Գործերը հա-
ջող գնալ: Միմօնէն վեքին ալջու վա
կաղնալ, ամմէն օր քը՛փ ա անում (Բ):

ՎԵՔՍԵԼ - տես ՎԵՔՍԵԼ:

ՎԵՔՍԵԼ/ՎԵՔՍԵԼ (ռուս. вексель,
գերմ. Wechsel) - գ. Մուրհակ, պարտա-
գիր: ... Էլ կօլ տըված վեքսիլնէ, վըրը-
փարտակ ըրած կըտակնէ չի մընալ, վեր
լիւս աշխարք չի կան... (ԶՏ, Բ, 71):

ՎԵՐՈՂՆԻ (ռուս. выгодный) - ած.
Շահավետ: Միհէնգ խօզ պահէլը վը-
զըղնի կօրծ ա (Բ):

ՎԵՐԻՆ - տես ՎԵՐՏԵՆ:

ՎԵՐ(Ց) - ձ. Վզգալու՝ վզգացնելու
ծայնը: Մին էլ, վը՛զգ, մին գիլլան ընցալ
կօխկալըս (2):

- Վըզ քինիլ - Իզուր անցնել՝ կատար-
վել: Էնքան ըրածս լօխ վըզ քը՛ցալ (2):

ՎԵՐՑՈՐԹ - տես ՍԻՔՏԻՐ:

ՎԵՐՑՈՒԼ - չք. Արագ՝ սրընթաց կեր-
պով օղը ճեղքելով՝ անցնել: Գիլլան
վըզգամ ա (2):

ՎԵՐՑՈՒԼ/ՎԵՐՑՈՒԼ(Լ)ՈՒՍԻ - մ.
Վզգալով, վզգոց հանելով, շատ արագ:
Վըզգալի կամ ա անց կենում (2):

ՎԵՐՑՈՒԼ(Լ)ՈՒՍԻ - տես ՎԵՐՑՈՒԼ:

ՎԵՐՑՈՒՑ(ՈՒՆԷԼ) - կր. ՎԵՐՑՈՒՑ-ի:

ՎԵՐՑՈՒՑ - գ. Վզգալը, արագ՝
սրընթաց կերպով օղը ճեղքելով անց-
նելու ծայնը: Սաղ քը՛ցերը Էնքան
թըվանգալ յըրա լըս տամ, վեր գիլլօցը
վըզգօնը կըտըրում չի (2):

ՎԵՐՑՈՒՑ - տես ՎԵՐՑՈՒՑ:

ՎԵՐՑՈՒՑ - տես ՎԵՐՑՈՒՑ:

ՎԵՐՑՈՒՑ - մ. Անընդհատ՝ շարու-
նակ վզգալով: Թօղ-թօղ ըն անում, քարե-
րը վըզգալըզ կի յա տըճնում ծօրը (2):
ՎԵՐՑՈՒՑ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Վըզթակ անել - Վզին հարվածե-
լով՝ ծեծել: Փըռնում ըն, ըտըրան վըզա-
թակ անում (2):

ՎԵՐՑՈՒՑ - տես ՎԵՐՑՈՒՑ:

ՎԵՐՑՈՒՑ - տես ՎԵՐՑՈՒՑ:

ՎԵՐՑՈՒՑՕՑ - գ. Մի տեսակ վայրի
խոտաբույս: Ըտը՛ղ վըզըկըտօց ա ինձում
փըսած (2):

ՎԵՐՑՈՒՑՕՐ - Գործածվում է կապակ-
ցությունների մեջ:

- Վըզըիօռ անել - Վիզը ոլորել կոտ-
րել: Վիզըիօռ ա անում, հավէն վը՛րցակը
ըսպանում, կօխում խորջինը (2):

- Վըզըիօռ ինիլ/տը՛ռնալ - Վիզը
ոլորվել՝ կոտրվել: Կամ ըն տը՛ռնում՝
անը՛ջիօր վըզըիօռ իլան, ծըմակումը
վեր ընգած (2):

ՎԵՐՑՈՒՑՈՒԼ - չք. Շատ բան եւ շա-
րունակաբար վզգալ: Գիլլեքը վըզվը-
գամ ըն (Բ):

ՎԵՐՑՈՒՑՈՒԼ - տես ՎԵՐՑՈՒՑՈՒԼ
(շատերի մասին):

ՎԵՐՑՈՒՑՈՒՑ(ՈՒՆԷԼ) - կր. ՎԵՐՑՈՒՑՈՒՑ-ի:

ՎԵՐՑՈՒՑՈՒՑ - տես ՎԵՐՑՈՒՑՈՒՑ:

ՎԵՐՑՈՒՑ - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:

- Վըզտ-վըզտ անել - տես ՎԵՐ-
ՎԵՐՑՈՒՑ:

- Վըզտ-վըզտն ըղնել - տես Պանօս
անել:

ՎԵՐ - տես ՎԵՐ:

ՎԵՐԶՈՒՄ - տե՛ս ՎԵՐԶՈՒՄ:

ՎԵՐԶՈՒՄ/ՎԵՐԶՈՒՄ - գ. 1. Պատենաթեւ բազմաթիւ ընդհանուր անվանում, որիս: 3իշկան էտ վե՛թեւը տա տիւնում ա խալիչին յիրա, թուլու ա ինում, ընգում տալի (ՅԺՅ, VII, 255): 2. փխբ. Անար-ժան՝ չնչին մարդ: էտ վե՛թեւը հիրովըն-ներէն օր ա տամ, իշեղ չի տամ (2):

- Վեթեւին կըծիւր տիրին խալիչին յըրա, թուլու ընգալ, ընգալ տալի - տե՛ս ԽՈԳԻՆ կըծիւր խալիչին կենալ չի:

ՎԵՐԶ-ՎԵՐԶ - տե՛ս ՎԵՐՏ-ՎԵՐՏ:

ՎԵՐԶԱԴԱՐ/ՎԵՐԶԱԴԱՐ/ՎԵՐԶԱԴԱՐ/ՎԵՐԶԱԴԱՐ (գրբ. ոչխար) - գ. 1. Երկկնդակավոր-ների կարգին պատկանող որոճող ընտանի կենդանի, ոչխար: Պիրում ա վե՛խճարները մըրթօտում, մաշկում... (ՅԱԲ, 15, 111): 2. հվթ. Ոչխարի հոտ: Զօբանը ամբունը վե՛խճարը քըշում ա սարերը (2): 3. փխբ. Ոչխարի միս: Վե՛խճարը համ իփանձ ա լավ, համ խըրակած (Բ): 4. փխբ. Կամագուրկ՝ թուլամիտ՝ հիմար մարդ: էտ վե՛խճարը գնդում ա, վեր կընեգը սիրական օնե, ամմա վե՛շ մին պէն չի ասում (Բ): 5. փխբ. Սիւտեռի սպիտակավուն հատիկ: Սիպտակ սիւտեռէն վե՛խճար ըն ասում, սը՛վէն՝ էժ (Բ):

- Վե՛խճարը օտել, տը՛ռնանը նըհը՛տ կըռը՛վ անել - Երախտամոռ լիւնել: Ասում ա.- էն վե՛խճարը օտում ա, տը՛ռնանը նըհը՛տ կըռը՛վ անում, յը՛ս ընդըրա հունց լըվօթուն ա՛նիւմ (2):

- Վըխճարէն թօզը կիւլին ըշկերէն օքուօ ա - Լավ՝ շահավետ արդյունքի հետ կապված դժվարությունները հաճելի են:

- Վըխճարէն սնորուն յը՛տ տը՛ռնալ, կաղեգը առաշկ ընցալ - Զանգամանք-ների անսպասելի շրջադարձից անար-ժանները շահում են:

- Վըխճարէն տըմակը վեր քօր ա կամ, տանում ա քըսում չուբանէն մըհա-կը - տե՛ս ՕԻԺԵՆ կըծիւր վեր ցավում ա, պիրում ա տիւնում հըղըցէն մաչին:

- Վըխճըրներէն սնորուն հըմբարվում չի - Ասում են շատ ունետր մարդկանց մասին:

ՎԵՐԶԱԴԱՐ - տե՛ս ՎԵՐԶԱԴԱՐ:

ՎԵՐՎԵՐՎՈՐՈՐ (գրբ. հող) - գ. 1. Երկրագնդի կեղեւի վերին շերտը, գետին: Մին օր վը՛ղէն տակէն, վը՛ղէն իրը՛սէն հիշքան հեղկան կա, հըվաքվում ըն, վեր թաքավեր ճօկին (2): 2. Երկրի երեսը ծածկող փոխար գորշագույն նյու-թը: Մին յուրդալ ընցընէս վախտը փայ-տօնչին տէսնում ա՛ մին սիպտակ մըր-

քավեր մարթ վեր ա հըվաքում... (ԲՅԲ, 55): 3. Երկրի մակերեսի մշակվող կամ անմշակ որոշ տարածություն: Խամ վը՛ղը բիջանիլը տիժեր ա (Բ): 4. Երկիր, ժողովրդի բնակության վայր: էտ վը՛ղու-մը մին թաքավեր ա ընում (ՅԺՅ, V, 320): 5. փխբ. Զայրենիք, ծննդավայր: Ապան մըռնէլիս ասալ ա.- Ինձ կըտանիք՝ իմ վը՛ղումըս թաղիք՝ (Բ): 6. Ցամաք: Դէվան կա՛ համ վը՛ղումըն ա ապըրում, համ ճիրումը (2): 7. փխբ. Գերեզման, շիրիմ: Վը՛ղը նի մըննիս տու, խէ բաղըս քաղալ ը՛ս (Բ): 8. փխբ. Անշան՝ անարժեք բան, ոչնչություն: էս հինչ ցօ՛րէն, վը՛ղ ա (Բ):

- Վը՛ղալ անել - 1. Զող լցնել վրան, հողով ծածկել: ... էտ կընեգը թաքուն էտ ծուկները տանըմ ա արտէն ծըրին յերի ոլիւն ըստեղ-ընդէղ վը՛ղալ անըմ (ՅԺՅ, V, 107): 2. Թաքնել, քողարկել: Կընեգը էզգանան մարթին կուղթթունը վը՛ղալ ար անում (2): 3. Ավարտել, վերջացնել: Կօրծը անջախ-անջախ վը՛ղալ ըրէնք (Բ): 4. Սոռացության տալ, չիշել: Ասում ա.- Տու ինձ շատ փիսթթուն ըս ըրալ, ամմա վը՛ղալ ըմ ըրալ (2):

- Վը՛ղէն թափշուր անել - 1. Ցանել (սերմը): Աստուծ, պատառ ցօրէն ընք վը՛ղէն թափշուր ըրալ, թօ՛ռ յը՛ք, վեր ծի-լի (Բ): 2. Թաղել, հուղարկավորել: Թօռ-ները հըվաքվում ըն, սօժ ասում, այնուն տանում վը՛ղէն թափշուր անում (2):

- Վը՛ղէն իրը՛սան ճինջիլ - տե՛ս Վը՛ղէն (նըհը՛տ) հըվաքըցընէլ:

- Վը՛ղէն իրը՛սան ճինջիլ - տե՛ս Վը՛ղէն (նըհը՛տ) հըվաքարվել:

- Վը՛ղէն (նըհը՛տ) հըվաքարվել - Զիմ-նահատակ կործանվել՝ ավերվել՝ ոչնչա-նալ: Նէմէցին կըռվալը շատ քըղըքնէ յա վը՛ղէն նըհը՛տ հըվաքարվալ (2):

- Վը՛ղէն (նըհը՛տ) հըվաքըցընէլ - 1. Զիմնահատակ կործանել՝ ավերել՝ ոչնչացնել: Թաքավերը կըտաղում ա, հըրամմայում, վեր էտ շէնը վը՛ղէն նը-հը՛տ հըվաքըցընիւն (2): 2. Խայտառա-կել, պատվազրկել: Կընեգը մարթին շէ-նումը վը՛ղէն նըհը՛տ հըվաքըցըրալ (Բ):

- Վը՛ղէն պահ տալ - տե՛ս Վը՛ղէն թափշուր անել:

- Վը՛ղէն տակը ընցընէլ/ըղնէլ/նի մըն(ն)էլ - 1. տե՛ս Վը՛ղէն (նըհը՛տ) հըվա-քարվել: Օխտը յէխժէ յա ըլլալ, մէժ շա-ջալը ընգալ ա վը՛ղէն տակը... (ՆԱԲ, 91): 2. Կորչել, անհետանալ: Զաթին վը՛ղէն տակըն ա ընցալ, ըրվամ չի (Բ): 3. Մեռ-նել: Ըտի նիգանն էլ նի մըտալ վը՛ղէն տակը (2):

- Վը՛ղը թիթը՛վ ինի (յըրան) - Մեռե-լին թաղելիս ասվող բարեմաղթություն:

- Վը՛ղը խաբար չի տանէ/տա - Ասում են, երբ խոսք է բացվում հանգուցալի պակասությունների՝ բացասական հատ-կանիշների մասին. թող չիմանա՝ չսի: Վը՛ղը խաբար չի տանէ, Անդօնը աշկը ծակ մարթ ա իլլալ (Բ):

- Վը՛ղը ծիք՝ տալ - Զայրենիքի կա-րոտը քաշել: Ապան ասմա.- Վը՛ղը ծիք՝ ա տամ, ինձ տա՛րէք՝ մեր շէնը, յը՛ս քըղաքում կարում չըմ կէնամ (Բ):

- Վը՛ղը կըլիւն տալ - Ողբալ, կոծել: Կամ ըն, տը՛սնում՝ թաքունիւն թաքա-վերին մէյդին քըշտէն նըստած, վը՛ղը կըլիւն ա տամ (2):

- Վը՛ղը կըլիւն տը՛ռնալ - Թշվառա-նալ, դժբախտանալ: էտ մաղար տըղան էլ ըսպանվից, վը՛ղը Թամարէն կըլիւն տը՛ռնալ (Բ):

- Վը՛ղը նալի յա - Անհրաժեշտ քա-նակությամբ սերմացու չէ ցանված:

- Վը՛ղը նըմանը ծընալ չի - Անման՝ արտասովոր է:

- Վը՛ղը չըրչարել - Զողը լավ մշակել: Վը՛ղը բիդի չըրչարիս, վեր պերք տա (2):

- Վը՛ղըս կըլիւն - 1. Անեծքի արտա-հայտություն՝ մեռնես: Մարյանըն էլ կըզ-նըվէս ա, անէսկ տաս.- Վը՛ղըս կըլիւն, վը՛խճարըս խէ մօրթալ ը՛ս (2): 2. Ստեր-մական հանդիմանության արտահայ-տություն՝ անխելք, հիմար: Վը՛ղըս կըլ-իւն, էս ցուրտավը վը՛ններըտ պէց ըշտը՛ղ ը՛ս քինամ (Բ):

- Վը՛ղը վըրթնիլ - Անօրինականու-թյունը՝ անբարոյականությունը տարած-վել՝ համատարած դառնալ: Ասում ա.- Յը՛ս ըստը՛ղ կարել չըմ ապըրիւմ, ըստը-ղէս վը՛ղը վը՛րթնալ ա (2):

- Վը՛ղը քըցիլ - տե՛ս Վը՛ղէն թափ-շուր անել:

- Վը՛ղ տը՛ռնալ - Մեռնել, վերանալ, ոչնչանալ: էտ տըղան ասըմ ա.- Սիրա-ծըտ շնտի յա վը՛ղ տը՛ռնալ, թա՛ն հըվա-տըմ չըս, պը՛ց անիւմ, տը՛ս (ՅԺՅ, V, 573):

- Վը՛ղու ծընօնը - Մարդ արարած: Ըշխարքումըս հիշկան վը՛ղու ծընօնը կա, վեր հըվաքվին, էլիս կարել չըն մեր դարաբաղցուց յը՛խնին (2):

- Վը՛ղումը տիւնիլ - տե՛ս Վը՛ղէն թափշուր անել:

ՎԵՐԵՎԵՐԵՎՈՐԵ - ած. Զողից պատրաստած՝ շինած: Մին օր հըրէվան շէնին մաջավըն անց կընալիս տը՛սնում ա՛ մին ախճիգ, վը՛ղէ կօժը ջընաղէն, ճնորըն ա քինամ (ՆԱԴԺԲ, 54):

ՎԵՐԵՎԵՐԵՎՈՐԵԼ - նբ. Զողով ծածկել, հողի մեջ պահել՝ թաղել: Կա-րասը կինալ լըցնում ըն, վը՛ղում (2):

ՎԵՐՅԱՍ/ՎԵՐՅԱՍ/ՎԵՐՅԱՍ/ՅՈՐ-ՅԱՍ - ած., գ. 1. Զող փորող՝ քանդող

(մարդ): Վճիռատեսն վճիռը քանդում
ըն, էտ ջիհիլն էլ ածում ըն ըրեքը,
տանում հըղճը ղըրաղէն վէր ածում
(2): 2. Մեռելների համար գերեզման
փորող (մարդ): Վճիռատը մըռալէն
փօսը քընդիլիս բորդան մին պօլիճ ա
տոնս կամ (2):

- Վճիռատը մըռալին փօսը խաղ
ըսելով կըքանդի - Մեկի դժբախտու-
թյունը մյուսի համար ուրախություն է:
Վճիռատը մըռալին փօսը խաղ ըսելով
կըքանդի. Դժոհք Սուրէնը մըռավ,
չօրք՝ խօխան թողից յէթիմ, ամմա դէրը
լորոյնը խըղալով թաղից, հախը յըր
կալմով (2):

ՎճԻՐՎԷԼ/ՎԷՐՎԷԼ/ՅՕՐՎԷԼ - կբ. եւ
չբ. ՎճԻՐԷԼ-ի:

ՎճԻՐՈՒՏ/ՎԷՐՈՒՏ/ՅՕՐՈՒՏ (գրբ. հո-
ղուտ) - ած. 1. Որտեղ շատ հող կա, հո-
ղով առատ: Խէրխանը վճիռուտ շէն ա
(Բ): 2. Որի հետ հող է խառնված: Վճի-
ռուտ ցօրէն ա (Բ): 3. Վրան հող քսված,
հողով կեղտոտված: Վճիռուտ ծըրքէրավ
հաց չըն օտել (2):

ՎճԻՐԱՐԱՐ - տէն ՎճԻՐԱՐ:

ՎճԻՆԱՐԱՐ/ՎԷՆԱՐԱՐ/ՎՕՆԱՐԱՐ/
ՎճԻՏԱՐ - տէն ՓՈՅԱՐԱՐ (1): Թաքա-
վէրը ծին տամ ա էտ մարթին՝ պահի,
ինքը վճինալ քինըմ (ԼՂԲ, 366):

ՎճԻՆԱՐԱՐ-ԾՐՈՐՔԱՐ/ՎճԻՆԱՐԱՐ-ԾՐՈՐՔԱՐ-
ՎճԻՆԱՐԱՐ-ՎճԻՆԱՐԱՐ-ԾՐՈՐՔԱՐ - 1. տէն ՎճԻ-
ՆԱՐԱՐ-ՎճԻՆԱՐԱՐ: 2. ած. Մարմնեղ,
առողջ, աշխատունակ: Վճինալ-ծըր-
քալ տըղա յա Մուխանը (2):

ՎճԻՆԱՐԱՐ-ՎճԻՆԱՐԱՐ/ՎճԻՆԱՐԱՐ-
ԽԱՐԱՐ - մ. Ամբողջովին, ամբողջապես:
Էս պիծինը առռէ վճինալ-կըլխալ
կօրալ ա (ՅԺՅ, VI, 81):

ՎճԻՆԱՐԱՐ/ՎԷՆԱՐԱՐ/ՎՕՆԱՐԱՐ/ՎճԻՏԱՐ՝
(գրբ. ոտն) - գ. 1. Մարդկանց, թռչունների
եւ կենդանիների ստորին վերջույթներից
յուրաքանչյուրը: Վըններէս լըվացած
ծնորը,- ասում ա պառնալ դօնաղը,- տար
անէ տանը չօրս բուրջէրը (ՆԼՂԺԲ, 29):
2. Ոտքի թաթը: Վէր կօխում ա, մէխը նի
յա ինում վճինը (2): 3. Կահույքի եւ այլ
առարկաների հենարաններից յուրա-
քանչյուրը: Ըստօլէն վճինը կօտըրալ ա
(Բ): 4. Հրազենի շնիկ՝ լեզվակ, որը
քաշելով՝ կրակում են: Լըրհա մանը
տինում ա թըվանգին վճինէն, թա յըրա
անէ, բորդան սըլկընում ա, վէր ըղնում
(2): 5. Սանդուղքի աստիճան: Էտ փն-
լնքանալը քառասուն վճինը քըշանըմ
ա, նի մընըմ օխտը օթախ... (ՅԺՅ, V, 208):
6. Քայլ, քայլափոխ: Բորդան էտ մէյը
լիւզվըվէրկում ա, թա.- Էտ ախճիգը էն ա

իմ հինգիստաս մին քըսան վճինը հըրճէ
թաղած (2): 7. տէն ՎճԻՆԱՐԱՐ: 8. տէն
ՎԱՐԱՐ:

- Վճին ածել - 1. տէն Վճինը հըր-
տան քաշ անել: 2. Ունեցություն անել:
Թաքավէրը հըրամանը ա տամ, վէր
վճին ըծօղէն կախ տան (2):

- Վճին անել - 1. տէն Վճինը կըցը-
նել: 2. Հոգնեցնել, հոգնություն պատճա-
ռել: Զնծը ժողովուրթէն լափ վճին
ըրալ (Բ):

- Վճինանը ըռաշկէն նըստել - Մե-
կին աշակերտել, նրանից դաս առնել:
Ասում ա.- Յըս քու վճինանըտ ըռաշկէն
հէնգ տարէ նըստալ ըմ, յըս հունց կա-
րօղ ա՞ քըրգ թողիմ էս ծըմակումը (2):

- Վճինանը մինը առաշկ տինիլ,
մինը՝ դըբէտ - 1. Տեղը ամուր կանգնել:
Վճինանը մինը առաշկ ա տինիւմ, մինը՝
դըբէտ, թա.- Դէ՛, տըղա յըք, ինձ վէր քը-
ցեցէք (2): 2. Կովի նախապատրաստվել:
Խաբարը կամ ա, հըսընը թաքավէրին,
թա.- Պա ասել չը՞ս, քու հիրքվան
յիրգիրիտ թաքավէրը վճինանը մինը
առաշկ ա տիրալ, մինը՝ դըբէտ, օգում ա
կըռըվ յըր կէնա քըրգ յըրա (2):

- Վճինանը մինը ըստըղ, մինը՝
հինգիստին/կըրըզմանումը (ինիլ)- տէն
Մին վճինը հինգիստին (ինիլ):

- Վճինանը մինը ըստըղ պահել -
Մեկի՝ մեկի տան նկատմամբ ուշադիր
լինել՝ հաճախակի այցելել՝ հովանա-
վորել: Համօն քըվօրը խօնցը շատ ար
սիրիս, վճինանը մինը ըստըղ ար պը-
հէս (2):

- Վճինանը մինը ըստը յըր օնել, մի-
նը՝ էքիւց - Շատ դանդաղ շարժվել՝ դան-
դաղաշարժ լինել: Շուշանէն էշը կըրիալ
ա ընում. վէնանը մինը սօր ա յօր
օնում, մինը՝ էքիւց (ՆԱԲ, III, 123):

- Վճինանը մինը դաշ(չ)աղ - տէն
Վճինը դաշ(չ)աղ:

- Վճինանը յըրա կարում չի վճինը
կէնա - 1. Սաստիկ հարբած է: Հնչ
հըրսանէքը թանգան յա ըսքըսալ, ամմա
մակառքաշին էնքան խըմալ ա՝
վճինանը յըրա կարում չի վճինը կէնա
(Բ): 2. Խիստ տկար է: Ըխճըկանը մարը
ասում ա. «Իգէն վճինանը յըրա կարում
չի վճինը կէնա, էն հինչ օտօն բիդի
պա՛հէ» (2):

- Վճինանը յըրա յըր տըրնալ - Իս-
կույն՝ շուտ վերադառնալ: Կընէզըն
ասում ա.- Դէ վէնանըտ յըրա յէտ տէռ,
էն մարթին քըթիթ, հըրցըրո՛ւ (ՆԱԲ, 62):

- Վճինանը յըրա չուրանալ/փըսա-
չօր տըրնալ - Խիստ նիհարել՝ հյուծվել:
Մին տէղ մարթէք քիւքանըմ ըն, յըղը-
կալըմ, մին օրիշ տէղ՝ մաշվըմ, վէննի
յըրա չուրանըմ (ՋՏ, Բ, 87):

- Վճինանը յըրա վճինը փըսնել - 1.
Ուրախանալ, ցնծալ: Վէր խաբարը պէ-
րէն, թա տըղան կըրվան կամ ա, Շօղօ
աքէրը ուրխացալ, վճինանը յըրա վճին-
ը փըսալ (2): 2. Առույգանալ, քահելա-
նալ: Սումբաթ դային վճինանը յըրա
վճին ա փըսալ, հանց ա ըսկի ութաս-
տուն տիրքվան չինի (Բ):

- Վճինանը տական մին կըրդ հնլ-
(վ)իլ - Սաստիկ ամաշել: Այան ասմա.-
Ջանիլ վախտըս վէր տըղամարթ ըմ իլնլ
տըսնաս, վճինանըս տական մին կըրդ
հիլիս ա լնլ, միհէնգվա հարթնէրըն էլ
պատառ ա մընամ, թա լօք տան, յէր
ինին տըղըմարթուցը ջընըղնէն (Բ):

- Վճինանը տական մինչըվ մըգէ-
րէն պըտօկը - տէն Վըննըտական մին-
չըվ մըգէրէն պըտօկը (ՎՃՆՆԱՏԱԿ-ի
տակ):

- Վճինանը տական պաշիլ - Աղաշել:
Քինամ ա թաքավէրին վճինանը տա-
կան պաշնում, վէր ուրան տըղէն կախ չի
տա (2):

- Վճինանը տակէ թօզը/ըխտը/ վճի-
ը չնժիլ (մինին) - տէն Սազը չնժիլ
(մինին):

- Վճինանը տակէն մօրթէլ - տէն
Վըննըտակէն մօրթէլ (ՎՃՆՆԱՏԱԿ-ի տակ):

- Վճինանը տակը սըրփիլ - Մեկին
ծառայել, նրա ենթական՝ ծառան լինել:
Հօբան Սնորդին համփա յա տըրնալ,
առաջվա հըրուստէն մըհէնգ ընդըրա
վճինանը տակըն ըն սըրփիւմ (Բ):

- Վճինանը տակը տալ/քըցիլ - տէն
Վըննատակ տալ (ՎՃՆՆԱՏԱԿ-ի տակ):

- Վճինանը տակը քանդիլ - տէն Վըն-
նատակը քանդիլ (ՎՃՆՆԱՏԱԿ-ի տակ):

- Վճինանը տըղ անել - Մի տեղ
հաստատվել: Դային քժմնճ ա անում,
Թէվանը ըտըղ վճինանը տըղ ա
անում, ըսքըսում կօրծ անէլը (2):

- Վճինան թիթըվ - տէն ՎՃՆՆՈ-
ԹԻԹՎ:

- Վճինան թիթըվ, կըլխան թիթըվ -
Առույգ եւ ոչ լուրջ՝ թեթեամիտ: Վճինան
թիթըվ, կըլխան թիթըվ կընէգ ա Մա-
րուսան (Բ):

- Վճինան ծանդըր - տէն ՎՃՆՆՈ-
ԾԱՆԴՐՈՐ:

- Վճինան մինչըվ կըլծիլը - Ամբող-
ջությամբ, ամբողջապես, ամբողջ
մարմնով: Հնարքէրը խըմած տօն կն-
լիս ըղնում ա գօլը, վճինան մինչըվ կը-
լծիլը ցըխուտ տըրնում (2):

- Վճինան մինչըվ կըլծիլը չափել -
Հայացքով վերից վար տնտղել: Նը-
հանցա մինը յէկօղէն վէննան մինչըվ
կըլծիլը չափում ա, թա.- Պա՛րալ յէկէր,
նըստէ՛ (ՆԱԲ, II, 27):

- Վրէնսան յըրա - 1. Կանգնած վիճակում, առանց նստելու՝ պառկելու: Վրէնսան յըրա էնքան կօրծ ըմ ըրալ, լափ վըստակալ ըմ (Բ): 2. Իսկույն, անմիջապէս, հապճեպ: Քիւսամ ա քըվօրը տօնը, վրէնսան յըրա յըտ տըճնում (Ձ): 3. Ոչ հաշմանդամ, առողջ, աշխատունակ: Զնորը ասմա.- Զննւ էն ըմ վրէնսան յըրա, ինծ ծէր քժմանգը հարկավէր չի (Ձ): 4. Մի բանի պատրաստ, մի բան՝ հանձնարարություն՝ խնդիրը եւն սիրով կատարելու տրամադիր, պատրաստակամ: Տըղան ասմա.- Էն ըմ վրէնսան յըրա, անէ, դնստի անիմ (Ձ):

- Վրէնսան յըրա հիվանդ - Ոչ լուրջ՝ թեթեալի հիվանդ: Վրէնսան յըրա հիվանդ ըս, հինչ ըս տընքտընքամ (Բ):

- Վրէնսան պաշիլ - տէն Վրէնսանը տական պաշիլ:

- Վրէնսան տակէ կօրջիլ/քիւնիլ - տէն Վրէնսանը տակու կօրջիլ (ՎՐՆՆԱՏԱԿ-ի տակ):

- Վրէնսան տըրէց-տըրէց - տէն ՎՐՆՆԱՏԱՐԷՑ: Կընէգը պաղասխանում ա, վրէր յօխ լնվ ա, ամմա վրէնսաս տըրէց-տըրէց ըմ (ՆԼՂԺԲ, 67):

- Վրէնսավը կընը(ն)չկնրմոն թիլ քըցիլ - Մեծ պատվի արժանացնել, պատվել: Քուրը ասըմ ա.- Այ ախպէր, պարավ ըս յըկալ, պէր վրէնսավըտ կընընչկնրմոն թիլ քըցիլ (Ձ):

- Վրէնսա քըցիլ - Ուսասպառ անել: Էս կօրծը ինծ լափ վրէնսա քըցնվ (Բ):

- Վրէնսէրը գոնքա կօրծել - Շատ ծանրաբեռնված լինել: Խըդը հինչ անէ, վրէնսէրը գոնքա յա կօրծում (Ձ):

- Վրէնսէրը դօդօշ անել - տէն Վրէնսէրը մըտակել (Ձ):

- Վրէնսէրը ըղնել - տէն Վրէնսանը տական պաշիլ:

- Վրէնսէրը թափ քըցիլ - Ութացքն արագացնել, արագ քայլել: Էշը տոնգն ա ընում, քանէ շէնսն մուտանում ա, էնքան վէնսէրը թափ ա քըցում (ՆԱԲ, 115):

- Վրէնսէրը լափ անել - տէն Վրէնսէրը մըտակել (Ձ):

- Վրէնսէրը լըվանալ, ճոնը խըմել - Մեկին շատ երախտապարտ լինել՝ պաշտել: Ասում ա.- Տո բիդի քու հանօր վրէնսէրը լըվանաս, ճոնը խըմիս. քըգ ինքըն ա մարթ շիննվ (Ձ):

- Վրէնսէրը լիւզիլ/լիւզ տալ - տէն Վրէնսանը տական պաշիլ:

- Վրէնսէրը խընա տիւնիլ - Մի տեղ հաճախելուց դադարել, ոչ մի տեղ չգնալ: Արշակը վրէնսէրը խընա յա տիւնիլ, էլ բիդի մէգ կամ չի (Բ):

- Վրէնսէրը ծօվումը քօն - Անտար-

բեր, անվրդով: Վրէնսէրը ծօվումը քօն մարթ ա Ռուբէնը (Բ):

- Վրէնսէրը կապել - 1. տէն Վրէնսը կապել: 2. Ննջեցյալի ոտքերը իրար մոտեցնելով՝ շորով կապել, որ բացված չմնա: Լըհա վէր մըճնում ա, կընէգը վրէնսէրը կապում ա (Ձ):

- Վրէնսէրը կուտըր(հ)ատ(վ)ել - Սաստիկ հոգնել: Սաղ օրը էնքան շօռ յըկէ, վրէնսէրըս կուտըրատվից (Բ):

- Վրէնսէրը հըճտան քա(ր)շ անել/տալ - Դժվարությամբ՝ մի կերպ քայլել, կաղալ: Կոնը, վրէնսէրը հըճտան քաշ տալով փախճում ա... (ԱՍՆ, 28):

- Վրէնսէրը ճիրոմը - Միամիտ, պարզամիտ: Վրէնսէրը ճիրոմը կընէգ ա Զայկանուշը, հու կարում ա, խնիւնում ա (Բ):

- Վրէնսէրը ճոն անել, խըմել - տէն Վրէնսէրը լըվանալ, ճոնը խըմել:

- Վրէնսէրը ճոն մաղվել - 1. Երկար կանգնելուց սաստիկ հոգնել: Վրէնսէրըս ճոն մաղվից, էնքան դնգնիւն ընընչիլ վրէնսը կացէ (Բ): 2. տէն Լըղաճա(ն)ք ինիլ:

- Վրէնսէրը մըտակել/մըկնել - 1. Անշնորհք ձեռով նստել՝ պառկել: Զինչ ըս վրէնսէրըս մըտակալ, համթօ չի՞ (Բ): 2. Մեռնել, սատկել: Նի յա մըննում ախօռը, տըճնում էշը վրէնսէրը մըտակած (Ձ):

- Վրէնսէրը միւն ջըմըշկում տիւնիլ - տէն Ճօխտ վրէնսը միւն ջըմըշկում տիւնիլ:

- Վրէնսէրը յըղել - Որեւէ բան անելու՝ մի տեղ գնալու՝ ճանապարհորդելու եւն պատրաստ լինել՝ մտադրություն ունենալ: Տընաշինըտ էն ա վրէնսէրը յըղած, հու դօնաղ ա ծէն տամ, դնստի քինամ ա (Բ):

- Վրէնսէրը յօրդանը ըգժօն մըկնել - Իր հնարավորությունների սահմաններում գործել: Ամէն մարթ բիդի վրէնսէրը յօրդանը ըգժօն մըկնել (Ձ):

- Վրէնսէրը ջըղանիլ - տէն Վրէնսը կապել:

- Վրէնսէրը պէնվալ - Քայլելու կարողությունը վերականգնվել: Դօխտուրը ասմա.- Արջու յըղ բիդի քըսիս, վէր վրէնսէրըտ պէնվալ (Ձ):

- Վրէնսէրը ջընըղնէրէն տիւնիլ - 1. Շատ զգույշ քայլել, որ հատակը չկեղտոտվի (ասում են շատ մաքրասեր կանանց տուն հաճախողների մասին): Ընդըրա տօնը էնքան թնմուզ ա, վէր վրէնսէրըտ ջընըղնէրէն բիդի տիւնիս, յըտնան շօռ կաս (Ձ): 2. Կենսակցել: Յէշում ըն տըճնում քօլէն տակէն բաղվանչիլ բըրիգադիրին կընգանը վրէնսէրը ջընըղնէրէն տիրած (Ձ): 3. Մեկին իր կամակատարը դարձնել: Կընէգը վէր վրէն-

սէրը մարթին ջընըղնէրէն տիրնվ, էն մարթը էլ հինչ տըղամարթ (Ձ):

- Վրէնսէրը տակէն ճինջըխ ածել/ճօլի-ճօլի անել - Սաստիկ վախենալուց՝ հուզվելուց եւն դողալ: Սաղ պուք ըն տամ, տէնում տակէն պօլիգ, վընըրնէն տըկըրնէրէն ճինջէխ ա ածում (ՆԱԲ, 66):

- Վրէնսէրը տափան կըտըրել - 1. տէն Մաթ մընալ: 2. տէն Լըղաճա(ն)ք ինիլ:

- Վրէնսէրը՝ տափէն, ինքը՝ յըրգիւնքումը - Շատ բարձրահասակ: Էտ թնջիրին էլ միւն լավ օղտ ա ինում վրէնսէրը՝ տափէն, ինքը՝ յըրգիւնքումը (Ձ):

- Վրէնսէրը տափ(էր)ը թակել - Բողբել, պահանջել: Զնքին վրէնսէրը տափէրը թակից, թնգն տընատըղ յըր կննվ (Բ):

- Վրէնսէրը տընգել - տէն Վրէնսէրը մըտակել:

- Վրէնսէրը ուրոն անալ ըղնել - տէն Վրէնսը վրէնսավը ըղնել:

- Վրէնսէրը փընընվել - Քայլելու կարողությունից զրկվել: Զէրիքնազէն վրէնսէրը փընընվալ ա, կարում չի շօռ կա (Բ):

- Վրէնսէրը քըցիլ - Զագնել (կոշիկ, մաշիկ): Կալուշնէն վրէնսէրըն ա քըցում, տոն կամ (Ձ):

- Վրէնսէրը քնմանչա ածել - տէն Վրէնսէրը ճինջըխ ածել:

- Վրէնսէրը քօր կնն - Ճանապարհ գնալու ցանկություն ունենալ: Վրէնսէրըտ քօր ա՞ կամ, ին տըղըտ նըստում ջըս (Ձ):

- Վրէնսէրը օնվել - տէն Վրէնսէրը փընվել:

- Վրէնսը դըբառաչ տիւնիլ - 1. Մի քայլ անել, քայլ զցել, քայլել: Լըհա վրէնսը դըբառաչ ա տիւնում, օխծը կըծում ա (Ձ): 2. Կարգը խախտել՝ խանգարել: Թաքավէր կըգընվում ա, հըրամանք ա տամ, վէր հու վրէնսը դըբառաչ տիւնի, կախ տան (Ձ):

- Վրէնսը գննգվումը - Որեւէ բան անելու, հատկապէս գնալու՝ ճանապարհորդվելու՝ ամուսնանալու պատրաստ: Խօրէնը էն ա վրէնսը գննգվումը, ախճիգ չի կա, թա փըսակվել (Բ):

- Վրէնսը ըղնել (միւն տըղ) - Որեւէ տեղ հայտնվել: Ասում ա.- Վէչինչ, վէր մէկէտ վրէնսըտ ըղնէ մէր շէնը, պարթկըտ կըտամ (Ձ):

- Վրէնսը թակել - Ուղքով գնալ, շատ քայլել: Քըշէրավ շատէրը վէնսը թըկէլավ ժամ ըն քէցալ... (ՉՏ, Ա, 79):

- Վրէնսը թիթըլ - տէն ՎՐՆՆԱԹԻԹԸՎ:

- ՎրՆներ խերավ - տեն ՎՐՆՆԸ-ԹԻԹԸՎ(2):

- ՎրՆներ ծանոթըր - տեն ՎՐՆՆԸ-ԾԱՆԴՐԸ:

- ՎրՆներ ծիք՝ տեմ անել - տեն ՎրՆներ տեմ անել:

- ՎրՆներ կախ անել/տալ/քըցիլ - Դիտմամբ դանդաղել՝ հապաղել, գնալը՝ մի բան անելը ձգձգել: Ալամ թաքավերը էլ վէջ մի տըղ վրՆներ կախ չըրավ, թո՛ւ թըճավ իւրան պալատը (ՅԺՅ, V, 134):

- ՎրՆներ կապել - 1. Մի բան անելուն՝ մի տեղ գնալուն խոչընդոտել՝ արգելք լինել: Թօռը հօնծ ընտղներէն վրՆներ կապալ ա, յը՛տ չի օնում, թա քիսին հօնծ անին (Բ): 2. Ամուսնանալու հնարավորությունից զրկել: Յերիքնազըն էլ թա.- Բալա, հօր ը՛ս էն մարթին ըխճը-կանը վրՆներ կապալ, օգոմ չը՛ս, թօղէ, իւրիւշն տան (2): 3. Ամուսնացնել: Մարյան աքերը տըղէն վրՆներ կապից, մին լավ հարթըն պերավ (2):

- ՎրՆներ կարծ - Անգոր, հնարավորություններից՝ կարողություններից զուրկ: ՎրՆներ կարծ մարթին մըհէնք հու վա՛ մըհալ քըցիւմ (Բ):

- ՎրՆներ կացած յը՛գնը նըստած յը՛գնանը կըլխէն կըթըրըքէ - Յարուստը աղքատին կնեղի՝ կստորացնի:

- ՎրՆներ կենալ - 1. Ոտքի ելնել, նստած՝ պառկած տեղից վեր կենալ: Թաքավերը վեր նի յա մըննում, լօխ վրՆն ըն կենում (2): 2. Անշարժ ոտքի վրա մնալ: Մին տըղա տօնըն պընսա ա, տընսաս՝ մին ախճիք ըտեղ վրՆներ կացած (ՅԺՅ, V, 253): 3. Կանգ առնել, ընթացքը դադարեցնել: Մին պատառ էլ քիսամ ա, վրՆներ կենում (2): 4. Վեր խոյանալ, հառնել, դեպի վեր ձգվել: Մին քանի վախտ անց կընալանը յետը յէշըմ ա, տէսնըմ՝ մին պալատ ա վրՆներ կացալ, վեր թաքավերին պըլատան պեցիւր ա (2): 5. Մի բանի վրա ելնել՝ բարձրանալ, ոտքերը մի բանի հենել: Պիցըրանում ա քըրծէն յըրա վրՆներ կենում, թըմնշան անում (2): 6. Ելնել՝ համախմբվել մի բանի համար: Մեր ժուղօվորթը լավ վրՆներ կացէն, թուրքէրէն Դարաբաղա տոն ըրէն (Բ): 7. Չգործել, չբանել, չաշխատել, գործելուց դադարել: Տըրախտըրը վրՆն ա կացալ, վարը մընացալ ա կեսատ (Բ): 8. Անհողողո՛ղ՝ անսասան լինել: Ասում ա.- Յըս էն ըմ վրՆներ կացած, վէշ մինը կարել չի իմ սնթանըն ընցընէ (2):

- ՎրՆներ կըտըրել - 1. Այլեւ չհաճախել՝ չայցելել, գնալ-գալը դադարեցնել: Էտ օրանց էլ փըսէն վրՆներ կըտըրում ա

հանօրը տանան (2): 2. տեն ՎրՆներ կըտըրց(ը)նէլ:

- ՎրՆներ կըտըրց(ը)նէլ - Մեկին մի տեղ հաճախելը՝ այցելելը դադարեցնել՝ մի տեղ գնալ-գալ չթողնել: Բաղվանչին ըտի էտ խօսըն վրՆներ կըտըրցընում ա բաղան (2):

- ՎրՆներ կըց(ը)նէլ - 1. Մեկին ոտքի վրա բարձրացնել՝ ստիպել կամ օգնել ոտքի ելնելու: Յարփիւմ ա, վեր ըղնում, կընէգը հիշկան անում ա, կարում չի վրՆներ կըցընէ (Բ): 2. Ոտքի վրա կանգնած՝ անշարժ պահել: Ըտըրան տըռանը կօխկէն վրՆն ըն կըցընում, իւրանը նըստում, քը՛փ անում (2): 3. Կանգ առնել տալ, ընթացքը դադարեցնել: Մին օր էլ հըղէնի վրՆն ա կըցընէս, ըսքըսէս հըրցակօխ անէլը (2): 4. Կառուցել, կերտել, բարձրացնել (շենք, հուշարձան են): Թաքավերը հըրաման ա տամ, վեր մին ամսումը էտ ծօվէն կօխկէն մին պալատ վրՆներ կըցընին (2): 5. Կանգնած վիճակում որեւէ տեղ ամրացնել, տնկել, ցցել: Ուստան շատ ա չըրջարվում, մինչը՛վ վեր էտ սոթոնը վրՆն ա կըցընում (Բ): 6. Աշխատանքը՝ գործողությունը դադարեցնել: Նախագան կամ ա, հօնծը վրՆներ կըցընում (2): 7. Ոտքի հանել, մի բանի հրահրել: Թաքավերը գօրթը վրՆն ա կըցընէս, ըտըրանց լօխճին կուտուրէս (2):

- ՎրՆներ կ'ան - Գալուստը բարեհաջող՝ նպաստավոր լինել: Էս հարուստ մարթը փըսակվալ ա, թա չէ, կընգանը վրՆներ յէկալ չի, ամմէն օր վընաս ա ըրալ (ՅԺՅ, VI, 197):

- ՎրՆներ կօխել - 1. տեն ՎրՆներ տինիլ: 2. Մեկի շահերին՝ ինքնասիրությանը դիպչել: Փիս մարթ ա Սամսոնը, էլ հընգեր չի թօղալ, լօխճին վրՆներ կօխալ ա (2): 3. Մեկի ոտքը տորոելով՝ ինչ-որ բան ակնարկել՝ հասկացնել: Մարթը կընգանը վրՆներ կօխում ա, կընէգը դաստի կըլծի ա ըղնում, վեր բիդի արաղ պիրի (2):

- ՎրՆներ կօտըրել - տեն Ծըրքը կօտըրել:

- ՎրՆներ հը՛տան քաշ անել/տալ - տեն ՎրՆները հը՛տան քաշ անել:

- ՎրՆներ դաչ(չ)աղ - Գնալու՝ փախչելու պատրաստ՝ մտադրություն ունեցող: Զօրքըն էլ էն ա ինիւմ վրՆներ դաչաղ, լըհա վեր խաբարը ըսկանում ա, դաստի փախչում ա (2):

- ՎրՆներ դեղած - 1. տեն ՎրՆներ դաչ(չ)աղ: 2. տեն ՎՐՆՆԸՏՈՐԷՑ:

- ՎրՆներ դըղէճիլ - Անբարոյականություն անել: Այ կընէք, իմ մըռնէլանըս յէտը վեր վէննըտ դըղէճիս, մը՛ռած տեղըս

մէհէտ շօռ ըմ տըլական (ՆԱԲ, III, 117):

- ՎրՆներ մը՛կնէլ (միսին նըհը՛տ) - Ձգտել մեկին հավասարվել, մեկի հետ չափվել: Մարը ասում ա.- Մունը կարել չընք ընդըրանց նըհը՛տ վրՆներ մը՛կնինք, ընդըրանք շատ ըն հարուստ (2):

- ՎրՆներ յը՛ր օնէլ - տեն ՎրՆները թափ քըցիլ:

- ՎրՆներ պաչիլ - տեն ՎրՆնանը տական պաչիլ:

- ՎրՆներ պէնդ տեմ անել - տեն ՎրՆներ տեմ անել:

- ՎրՆներ պէնկալ - Մի տեղ այցելելը՝ գնալ-գալը հաճախակի դառնալ: Փըսէն վրՆներ պէցվալ ա, ամմէն օր քիսամ ա հանօրը տօնը (Բ):

- ՎրՆներ պըկէն տինիլ - տեն Յը՛խան կըտըրել:

- ՎրՆներ պիցըրցընէլ - Իշխել ցանկանալ: Անց ա կենում մին քանէ օր, թանգան հարթըն վրՆներ պիցըրցընում ա (2):

- ՎրՆներ սըլկըիլ - տեն ՍՈՒԿՈՅԷԼ:

- ՎրՆներ վրՆնանը ըռաշկէն տինիլ - տեն ՎրՆներ դըբառաչ տինիլ:

- ՎրՆներ վրՆնավը ըղնէլ - Շատ սոված՝ հիվանդ՝ ծեր լինել, մի կերպ քայլել: Ասում ա.- Իգէն էն ա վրՆներ վրՆնավը ըղնէլիս, էն կարել չի մարթ ըսպանէ (2):

- ՎրՆներ վրՆնավը քըցիլ - Մի ոտքը մյուսի վրայից կախելով՝ նստել: Խալխը կօրծ ըն անում, ինքըն էլ, վրՆներ վրՆնավը քըցած, զըրոնց ա անում (Բ):

- ՎրՆներ վրՆնէն ծըփիլիս - Բարձր տրամադրությամբ, ուրախ: ՎրՆներ վրՆնէն ծըփիլիս հարթն ա, վէչ դարդ օնէ, վէչ դէր (Բ):

- ՎրՆներ տալ - 1. տեն Վըռ տալ: 2. Շտապել: Այ տըղա, տու բաղավը յէք, վրՆներ տօ՛, շաղավը յէք... (ԼՂԲ, 284):

- ՎրՆներ տափէն կ'ան - Սաստիկ բարկանալ, գայրանալ (մեկի՝ մի բանի վրա): Թաքավերը վրՆներ տափին ա կամ, ասըմ.- Տարեք՝ ըտըրան էս սըհաթիս կախ տըվէք (ՅԺՅ, V, 568):

- ՎրՆներ տափէն նի չըտալ - Շատ արագ քայլել՝ վազել: Դէ՛, ծին էլ հըրէղան ծի յա, վրՆներ տափին նի չի տամ, մին մունուտումը հըսնում ա պալատը (2):

- ՎրՆներ տափը փըռնէլ - Քայլել կարողանալ: Կօխկէ շինէրքան հիւր վրՆներ տափը փըռնում ար, յը՛կալ ար՝ թըմնշան անէ (2):

- ՎրՆներ տեմ անել - տեն Ճօխտ վրՆներ մին չըմըշկում տինիլ: Ախճիքը տը՛սավ, վրՆ տըղան վրՆներ տեմ ա ըրալ, հօրը ներօղութիւն խընթըրց... (ՆԼՂԺԲ, 55):

- ՎրՆներ տըրէց - տեն ՎՐՆՆԸ-ՏՈՐԷՑ:

- Վրէժէն հօփ տալ - 1. Համբերել, դի-

մանալ: *Ասում ա.- Պատառ էլ վրձնէտ հօփ տօ, էս ա խծրաճը իփում ա (2):* 2. Չանձրեւել, անձրեւ չտեղալ: *Յերգինքը վրձնէն հօփ ա տըվալ, բուստընէն չուրընական ա (Բ):*

- Վրձնէն յըրա նըստել - *տեն* Յավան նըստել:

- Վրձնէն չըտիկիլ - *տեն* Վէջնվը չօնել:

- Վրձնը աղ/ախտա ածել - Խիստ պատժել, տանջել: *Կուղօթուն ըրավ, փրոնէցէն վրձնը աղ ըծըցէն (2):*

- Վրձնը բօշ/թուլ - *տեն* ՎՈՐՈՐԾ:

- Վրձնը դաղել - Պատժել, ծեծել: *Բաղվանչին փրոնում ա, էտ խօսքը վրձնը դաղում (2):*

- Վրձնը զըռ - Մեծ հետույք ունեցող եւ դանդաղաշարժ (անձ): *էտ վրձնը զըռը կարում չի, թա հըտըրնէրա հըսնէ (Բ):*

- Վրձնը թըխծընել - Ծեծել (երեխային): *Խօխան պըլօթուն ըրավ: մարը վրձնը թըխծըրավ (Բ):*

- Վրձնը իրըսան կարած - *տեն* Իրըսը վրձնան կարած:

- Վրձնը իրըսան կ'արմո՞ւր - *տեն* Իրըսը ըստառան կըտ(ը)րած:

- Վրձնը կերած - *տեն* ՎՈՐԵՎԷՐ:

- Վրձնը կըրկատած - Աղքատ, չքավոր: *Վրձնը կըրկատած մարթ ա Յայրօն, կարում չի թա տօնը պահէ (Բ):*

- Վրձնը կօկել - Զուգ(վ)ել-գարդար-(վ)ել, պճն(վ)ել: *էտ հարթըն ամմէն օր վրձնը կօկում ար, տանան տո՞ւս կ'ամ (2):*

- Վրձնը հըվաքել - Որեւ բան հասցնել անել: *Ըստարէ ցորէնը շատ ա, ժուղօվորթը կարում չըն, թա հծնձին վրձնը հըվաքին (2):*

- Վրձնը հօգա կօխել - *տեն* Վրձնը աղ ածել:

- Վրձնը ճըղէլ/ճըրղօտել/ճուպըռօտել/ճօթըռել - Ամեն կերպ քանալ գործը գլուխ բերելու՝ իր ասածը ապացուցելու եւն: *Հիշկան օգում ըս՝ վրձնը ճըղէ, մին ա, տու կարել չըս էտ քարը պուք տաս (Բ):*

- Վրձնը յըր ա կացալ, կըլիսէն խըրատ կարթալ - Ասում են այն դէպքում, երբ փոքրը մեծին՝ անփորձը փորձառուին փորձում է խրատել՝ խորհուրդ տալ:

- Վրձնը շըպըրտօտել/շըպըրտ-շըպըրտ անել - Արհամարհել, անպարկեշտ վարվել: *Անց ա կէնում մին քանէ օր, էս թանգան հարթըն ըսքըսում ա վրձնը շըպըրտօտելը (2):*

- Վրձնը չօփ կօխել - *տեն* Վրձնը աղ ածել:

- Վրձնը պաչիլ - *տեն* Վրձնանը տական պաչիլ:

- Վրձնը պէց - 1. *տեն* Վրձնը կըրկատած: 2. Վատնող, չտնտեսող: *Վրձնը պէց կընէճը կարել չի տօն պահէ (2):*

- Վրձնը պըրթալըրթօտ - Ուժեղ, հաղթանդամ: *Վրձնը պըրթալըրթօտ տըղամարթ ա իլալ Սուրվանց Հայկան (Բ):*

- Վրձնը պիհիլ կօխել - *տեն* Վրձնը աղ ածել:

- Վրձնը վեր թող(ն)ել - 1. Նստել, հանգստանալ: *Պատառ վրձնը վեր ա թօղում, էլիա յըր կէնում, քինամ (2):* 2. Հիմնավորվել, բնակություն հաստատել: *Ախըրը, կ'ամ ըն, էս շէնումը տընէր շինում, վրձնէն վեր թօղում (2):*

- Վրձնը տախտը՞ղ ածած/քըսած - Անընդհատ շարժման մեջ գտնվող՝ շարժվող: *Վրձնը տախտը՞ղ ածած ա՞, խէ նըստում չը՞ս (Բ):*

- Վրձնը տախտը՞ղ ածել - *տեն* Վրձնը աղ ածել:

- Վրձնը տափերը թակել/տըրփերէն կ'ալ - Դժգոհել, բողոքել, պահանջել: *Հարթըն վրձնը տափերըն ա թըկէս, թա-հնձըտէ խէ վրձնէ սըհաթ չը՞ք ինք ունէս (2):*

- Վրձնը տափը չըտըսնալ - Անընդհատ աշխատել, չհանգստանալ: *Ըշխըդասէր մարթ ա մէր Ըստէփանը, վրձնը տափը տը՞սնում չի (Բ):*

- Վրձնը կեր - Ասում են, երբ մեկը անհավանական որեւէ բան է ասում. ստում ես, չի կարող պատահել, չափազանցում ես: - *Ըսօր ծըմակումը արջ ըմ տը՞սալ. - Վրձնըտ կեր, մէր ծըմակումը արջ չի կա (Բ):*

- Վրձնը տո՞ւս կ'ալ/տո՞ւս տըռնալ - *տեն* Ընդտը տո՞ւս կ'ալ:

- Վրձնը ցըց տիկիլ - *արիմ*. 1. Մեռնել: *Հարթէրըն էլ վրձնը ցըց տիրալ, շէնումը էլ չօբան չի մընաց (2):* 2. Քնել: *Աղաթ ա, թանգան հարթըն տանը կօրծէրը կանէ, խօրնա՞ կիփի, Սարյանգո՞ւլին հարթըն սաղ օրը էն ա վրձնը ցըց տիրալ (Բ):*

- Վրձնը փնո՞ղ կօխել - *տեն* Վրձնը աղ ածել:

- Վրձնը փըռնել (մինիլ) - Մեկի հետ հույս կապելով՝ նրա հետ գործակցել: *Տը՞սնում ա, վեր էրո՞ւշ ճար չի կա, հի-րըվանէն վրձնըն ա փըռնում (2):*

- Վրձնը քաքուտ (լակուտ) - Անարժան, ողորմելի (մարդ): *Ասում ա.- էտ վրձնը քաքուտ լակուտըն ա՞ մընացալ, վեր ախճիգըս տամ ըտըրան (2):*

- Վրձնը քըմական կացած - Շատ նիհար (հիմնականում կանանց մասին): *Վրձնը քըմական կացած ախճիգ՞ ա, ընդըրա հու բի՞ղի օգի (Բ):*

- Վրձնը քըջէղակ կօխել - *տեն* Վրձնը աղ ածել:

- Վրձնը քօնել - *տեն* Վրձնը աղ ածել:

- Վրձնը քօրել - *տեն* Խըզատակը քօրել:

- Վրձն խըղըցընել - *տեն* Ուրան թանգ՝ ծախել:

- Վրձն նի մըն(ն)ել - Քծնել, շողոք-թորթել: *Իգէն վրձն նի մըննէլալ ամմէն հինչու հըսալ ա (Բ):*

- Վրձն վրձնու անել - *տեն* Մաշկ մաշկու տալ:

- Վրձն տալ - *արիմ*. Սաստիկ տանջ-վել՝ չարչարվել: *Սաղ օրը վրձն ա տամ, ամմա կարում չի, թա տօնը պահէ (Բ):*

- Վրձնու կըրկատան - 1. Ուշ եկած, ուշացած, ոչ բնիկ: *Ասում ըն.- Տու վրձնու կըրկատան ըս, քը՞գ փայ չի հըսնում (2):* 2. Որեւ բանի վրայից դրված՝ կցված մաս՝ շերտ՝ կտոր եւն: *Ասում ա.- Մին փուպ ցորէն կըտամ, հալա մին վրձնու կըրկատան էլ նըհըտը (2):*

- Վրձնուքը շօռ տալ - Իր առանցքի շուրջը պտտվել: *Վրձնէճը թանգան շօրը կը՞նում ա, վրձնուքը շօռ տամ, վեր մարթը տը՞սնալ (2):*

- Վրձնուքը շօռ տալի վախտ - Կարճ ժամանակամիջոց: *Էնքան կօրծը շատ ա, վրձնուքը շօռ տալի վախտ էլ չօնիմ, թա պատառ դիւջանամ (Բ):*

- Վրձնուքը կ'ալ - *տեն* Վրձնավը կ'ալ:

- Վրձնուքը տալ - 1. Հեղուկը լցնելիս ամանի կողքով թափվել: *Կինին ըծէլիս վրձնուքըն ա տամ, լօխ վեր տը՞նում (Բ):* 2. Անհաջողության հանդիպել, հակառակ սպասվածի կատարվել, հույսերը չարդարանալ: *Հանքան կօրծէրը լալ չի, վրձնուքըն ա տըվալ (Բ):*

ՎՈՐԱՎ-ՎՈՐԽԱՎ - *տեն* ՎՈՐՆԱՎ-ՎՈՐԽԱՎ:

ՎՈՐՆԱՎ - *տեն* ԸՍԸՐՆԱՎՎՈՐ:

ՎՈՐՆԱՎԷՐ - *մ*. Հետեւի մասով դեպի ներեքեւ: Վրձնըվեր վեր ըն քըցնում, կօխ տամ:

- Վրձնըվեր ըղնել - Վարկաբեկվել: *Վրձնըվեր ընգած ըրփըվէրին ք'ամ-բախտ կինի (2):*

- Վրձնըվեր քըցիլ - Վարկաբեկել: *Սիրանը շէնումը էլ քանիլ հարթըն չըթօղից, լօխճին վրձնըվեր քըցնալ (Բ):*

ՎՈՐՏՈՒՎ/ՎՈՐԱՍՏՈՒ - *տեն* ԳՈՐԹ-ՎԷՐԱՆ:

ՎՈՐՏՈՒՎՕԹՈՒՆ/ՎՈՐՏՈՒՎՕԹՈՒՆ - *տեն* ԳՈՐԹ-ՎԷՐԱՆՕԹՈՒՆ:

ՎՈՐԹԱՎՈՐ - *տեն* ՂՈՒԾՆՈՒՆ:

ՎՈՐՍԻ - գ. Փշոտ բույսի տեսակ: *Ըտը՞ղ էլ շատ վրձնի յա ինո՞ւմ փըսած (2):*

ՎՈՐԱՎԷ/ՎՈՐԱՎԷ/ՎԷՐԱՎԷ (գրք. ոսկի) - գ. 1. Ազնիվ մետաղ՝ ոսկի: *Ղըրըմբօնա վրձնումը շատ վրձնէ կա (Բ):* 2. Ոսկյա իրերի՝ զարդերի ընդհանուր անվանում:

Փետաները հրգորություն ըն տը՛սնում, վը՛սկավ հորի քըցում (ՅԺՅ, VI, 135): 3. Ոսկեդրամ: Մօլլան քիւնում ա Մուհամ-մէդին կօտը, թա.- հնծ էշ շինի, քինիս իշերէն թըրէքը յան-յան անիս, վը՛սկէս քըթէնամ (ԱԱ, 88): ած. 4. փխբ. Ոսկյա, ոսկուց պատրաստված: Յէշըմ ա տը՛ս-նըմ մին մը՛ծ, Օխտը կըլիանէ դօվ ա, կամ ա, թա վը՛սկէ խընծօրնին կու-դանա (ՅԺՅ, V, 17): 5. փխբ. Ոսկեգույն: Վը՛սկէ մնգէր օնէ Անուշը (Բ): 6. փխբ. Ազնիվ, արդար, բարի, դրական հատկություններ պար- օժտված: Վը՛սկէ մարթ ա իլնլ Առըստամ ապան (Բ): 7. փխբ. Թանկագին, պերճ, շքեղ: Վը՛սկէ շօրէր ա կը՛նում ամմէն օր (Ձ):

- Վը՛սկավ խաղ անել - Շատ հա-րուստ լինել: Սըհականց Աթոն էն ա իլնլ քնսիթ մըռնէլիս, մըհէնգ վը՛սկավ խաղ ա անում (Բ):

- Վը՛սկէ էվլնվ սըրփնծ - Շատ մա-քուր, մաքրամաքուր: Սնք-սնք կընէգ ա Նախշունը, տօնը, հայաթը թանուգ, վը՛սկէ էվլնվ սըրփնծ (Ձ):

- Վը՛սկէ ծըրքէր/մաններ ինիլ - Մեծ վարպետություն ունենալ, շատ վարժ հմուտ ձեռքեր ունենալ: Վը՛սկէ ծըրքէր օնէ ուստա Օհանէսը (Բ):

- Վը՛սկէ կացենըն էլ ա ծըմակը քի-նում - Կարիքը բոլորին ստիպում է աշ-խատել:

- Վը՛սկէն չօփավ պըրանել - տեն Վը՛սկավ խաղ անել:

- Վը՛սկէ սարեր խօսկ տալ - Անկա-րելի բաներ խոստանալ, շատ բաներ խոստանալ: Մինչը՛վ փըսակվէր հըրթ-նըցուվէն վը՛սկէ սարեր ըն խօսկ տամ (Ձ):

- Վը՛սկէն վը՛սկավ վըսկըճիրիլ - Մաքուր բանը կրկին՝ անտեղի մաքրել: Ատում ա.- Տը՛սնում չը՛ս, վէր էն ա թն-մուգ, հինչ ը՛ս վը՛սկէն վը՛սկավ վըսկը-ճիրում (Ձ):

- Վը՛սկէն ցը՛խէն մաչին էլ ա պըժը-պաժի անում - Արժեքավորը՝ կարեւորը բոլոր պայմաններում էլ դրսևորվում է:

ՎՐԷՍՎՐԷՆ/ՎՐԷՍՎՐԷՆ/ՎՐԷՍՎՐԷՆ/ՎՐԷՍ-ԿՈՒՐՆ (գրք. ոսկր) - 1. գ. Կենդանիների եւ մարդու կմախքի առանձին բաղկա-ցուցիչ մաս՝ ոսկոր: Մէսը օտում ըն, վըսկընէն տամ շանը (Ձ): 2. փխբ. Պինդ, կարծր (բան): Էս էլ հօ փնդ չի, վը՛սկըռ ա, վը՛սկըռ (Բ):

- Վը՛սկըռ մըսումը - տեն ՅՐԷ ԹՈՒՄ(Ն)Ը:

- Վը՛սկըռ հաստ - տեն ՎՐՍ-ՎՐՍՎՐՍՍ:

- Վը՛սկըռ պէնդ - տեն ՎՐՍ-ՎՐՍՎՐՍՍ:

- Վը՛սկըռ տնուկը - Երկարատեւ սովածության եւթարկված, սովահա-լած, սովատանց: Սադին կըռվէն վըխ-տանց վը՛սկըռ տնուկն ա, հիշկան օտում ա, քուշտանում չի (Բ):

- Վը՛սկըռ տը՛նալ/կըտըրել - 1. Ոս-կորի պես կարծրանալ, ոսկրանալ: Ծը-մըռնը շէնին հըղէն սառչում ա, վը՛սկըռ կըտըրում (Ձ): 2. տեն Կըմախկ տը՛նալ:

- Վըսկըռ(ք)նէն անլ/աղել - Սաստիկ պատժել՝ ծեծել: ... Թակում ա, վըսկըռքնէն անլր անում... (ՅԺՅ, VII, 325):

- Վըսկըռ(ք)նէն ա կաշին մընալ - տեն Կաշին ա վըսկըռ(ք)նէն մընալ:

- Վըսկըռ(ք)նէն ըղնել - Ազդել, ներ-գործել, համակել մի բանով: Ջոռնան-չին մին լամ հավա յա ածում, այուն վըսկըռնէն ա ըղնում, յը՛ր ա կէնում, պար կամ (Ձ):

- Վըսկըռ(ք)նէն մընալ - տեն Կաշին ա վըսկըռ(ք)նէն մընալ:

ՎՐԷՍՎՐԷՆ - տեն ՎՐԷՍՎՐԷՆ:

ՎՐԷՍՍՐ - տեն ՎՐԷՍՍՐ:

ՎՐԷՍՐ/ՎՐԷՍՐ/ՎՐՍՐ/ՎՐՍՐ/ՎՐԷՍ-

ՍՐ (գրք. ոսպն) - գ. Թիթեռնածաղիկ-ների ընտանիքին պատկանող բույս, ինչպես նաեւ դրա հատիկները, ոսպ: Կըռվէն վախտը ուտելի էրուշ պէն չի իլնլ, ամմէն օր վը՛սպավ շօրվա յընթ իլնլ ուտելիս (Բ):

ՎՐԷՍ/ՎՐԷՍ - գ. Իլիկի վրա փա-թաթված՝ հավաքված թելի ամբողջու-թյունը: Զընում ա տօն, թիլին վը՛ստէրը պիրում ճուրը քըցում, վէր կէռթնուկնէն գնքն կօրծին (ՅԺՅ, V, 433):

ՎՐԷՍՍՐ/ՎՐԷՍՍՐ (գրք. ոստայն) - գ. 1. Ջուկակի կամ գորգագործի հաս-տոց, ոստայն: Զընում ա, տը՛սնում մին կընէգ վը՛ստէրը էրկու ծը՛ռքավ վըստանէն դաթավըն անց կըցըրալ, վը՛ստան ա կօրծում (ՅԺՅ, VII, 124): 2. Ջուկակի հյուսած՝ գործած թելերի ցանցը՝ հինած: ... Մին շէնում մին կընէգ ճըխէվիլը վըստանէն ճունդան կապալ ա, ճըխէվիլը տնուկը տալավ ծըտըրէն պահում ա, համ էլ վը՛ստան կօրծում (ՅԺՅ, VII, 124):

- Վըստանա թնգ(զ)ն կըտըրած - Շատ նոր, չօգտագործած (գորգ, կար-պետ եւն): Միրը՛վ աքէրը թօռնանը էր-կու վըստանա թնգզն կըտըրած գնքն տըվավ (Ձ):

ՎՐԷՍՐ - տեն ՎՐԷՍՐ:

ՎՐԷՍ/ՎՐԷՍ/ՎՐՍ (գրք. հոտ) - գ. Մարդու հոտոտելիքի վրա առար-կաների՝ նյութերի եւն ազդելու հատ-կությունը, հոտ, բույր: Օրը կարունք ար, բախչին ծառէրը ծաղկած, վը՛տը ընգած ըտը՛ղէրը... (ՅԺՅ, V, 199):

- Վը՛տ անել - 1. տեն Վը՛տ օնել: 2. տեն ԹՈՒՄԵԼ:

- Վը՛տէն ըղնել - տեն Վը՛տը քըթէն նի կնլ:

- Վը՛տը աշխարքը օնել - 1. Յոտը՝ բույրը տարածվել: Ծառէրը վէր ծաղ-կում ա, վը՛տը աշխարքը օնում ա (Բ): 2. Լուրը տարածվել: Կնիին սաղ գան-քում մէհէտ կուդօթուն ըրալ, վը՛տը աշխարքը կնլնվ (Բ):

- Վը՛տ ընէլավ գիղնվ - Յնարամտու-թյամբ կռահել՝ իմանալ: Լամ վը՛րսկանը վը՛րսէն տը՛ղը վը՛տ ընէլավ ա գիղ-նում (Ձ):

- Վը՛տը քըթէն նի կնլ - 1. Յոտ զգալ: Վէր նի յա մընում բաղը, սըրկէվիլն վը՛տը քըթէն նի յա կամ (Ձ): 2. Ինչ-որ բան կռահել՝ իմանալ՝ կանխագգալ: Կուդօթունէն վը՛տը քըթէն նի յա կամ, բաղվանչին քըշէրը քօն չի ինում (Ձ):

- Վը՛տ կնլ - 1. Յոտ՝ բուրմունք զգացվել: Գիղնլ լամ վը՛տ ա կամ (Բ): 2. Սկսել հոտել, նեխվելու հոտ զգացվել: Կամ ըն, տը՛սնում կավը ըստակած, մըսան վը՛տ ա կամ (Ձ): 3. Սպասվել: Կըռվու վը՛տ ա կամ (Բ):

- Վը՛տ օնել/քաշիլ - Յոտոտել, հոտ քաշել: Մին վարթ ա պուք տամ, վը՛տ ունէլավ քինամ (Ձ):

ՎՐԷՍՎՐԷՆ-ՓՐԷՍՎՐԷՆ - ած. 1. Նեխած, հոտած: Սամսօնը մէհէտ հիրըվանէն էրկու կիլօ վը՛տած-փըթած մէս ա տը-վալ, ամմէն օր իրը՛սավըն ա կամ (Բ): 2. փխբ. Խարդախ, ստոր, Նախանծ (մարդ): Վը՛տած-փըթած մարթ ա Խօս-րօվը (Բ):

ՎՐԷՍՎՐԷՆ - ած. Անուշահոտ, հոտա-վետ: Մընէշակը վը՛տավ ծաղէգ ա (Բ):

ՎՐԷՍՎՐԷՆ - տեն ՎՐԷՍՎՐԷՆ:

ՎՐԷՍՎՐԷՆ/ՎՐԷՍՎՐԷՆ - ած., մ. տեն Վը՛ն-նան յըրա:

- Վը՛տաց հըղէ - տեն ԸՐՐՐՐՐՐ:

ՎՐԷՍԵԼ (գրք. հոտիմ) - չք. Նեխել, նեխվելուց վատ հոտ արձակել, հոտել: Ճոռը վը՛տալ ա (Բ):

- Վը՛տած ճոռ - տեն ՎՐԷՍՎՐԷՆ-ՓՐԷՍՎՐԷՆ(2):

ՎՐԷՍՎՐԷՆ - տեն ՎՐԷՍՎՐԷՆ:

ՎՐԷՍՐ - տեն ՎՐԷՍՎՐԷՆ:

ՎՐԷՍՐ - տեն ՎՐԷՍՎՐԷՆ:

ՎՐԷՍՐ-ՎՐԷՍՐ - տեն ՎՐԷՍՐ-ԹԵ-ՓՈՒՐՐ:

ՎՐԷՍ-ՎՐԷՍ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Վը՛տ-վը՛տ անել/օնել - տեն ՎՐԷՍ-ՎՐԷՍ: Մուտանըմ ա, մին ծոկուն յէր օնըմ, հնքվն վը՛տ-վը՛տ օնըմ (ԱԱ, 75):

ՎՐԷՍ-ՎՐԷՍ-ՎՐԷՍ - ձ. Շանը որսի

ՎՈԼՎԵԼԻԼ - չք. Պարեյիս վեր-վեր թռչել, նազանի շարժումներ կատարել: 3ըրսընքեն վախտը բորդան մին դա- շանգ ախճիգ ա նի մընում, ըսքըսում վըվէիլը (2):

ՎՈԼՎՈԼՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԼՈՎԼՈՎ- Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՎՈԼՎՈԼՕՆ - տեն ԼՈՎԼՈՎՕՆ:

ՎՈԼՎՈԼՕՑ - տեն ԼՈՎԼՈՎՕՑ:

ՎՈԼՎՈԼՕՑ (ռուս. выхолной) - գ. 3անգստյան օր: Էքից վըխաղնոյ ա (Բ):

ՎՈԼՎԱԽԱՎ/ՎՈԼՎԱԽԱՎ - գ. Սրբա- տեղի, որ իբր վերացնում է մարդկանց մոտ առաջացած վախը: 3անքիմը աս- մա. - Էտ խօխան վըխըճած ա, տախք վըխախաչ (2):

ՎՈԼՎԱՏԸՂ/ՎՈԼՎԱՏԸՂ - գ. Նա, որից ինչից վախենում են: Խօխեն վեր վըխըլատըղ չընի, աշկը օնքան կըիըն- ցընէ (ՆԱԲ, III, 387):

ՎՈԼՎԵԼԻ - ած. Վախ՝ երկյուղ ազդող՝ ներշնչող: Էտ քըրծը վըխէիլ քըրծ ա (2):

ՎՈԼՎԱԽԱՎ - տեն ՎՈԼՎԱԽԱՎ:

ՎՈԼՎԱՏԸՂ - տեն ՎՈԼՎԱՏԸՂ:

ՎՈԼՎԱԿԱՆ/ՎՈԼՎԱԿԱՆ - տեն ՎՈ- ԼՎԱԿՕՑ:

ՎՈԼՎԱԿՕԹՈՒՆ/ՎՈԼՎԱԿՕԹՈՒՆ - գ. Վախկոտ լինելը, վախկոտություն: Վըխըլկօթունը Միրզան ցըղէն տըված ա (Բ):

ՎՈԼՎԱԿՕՑ/ՎՈԼՎԱԿՕՑ (գրք. վախ- կոտ) - ած. Վախկոտ, վեհերոտ: Էտ մարթին անըմը Ղանգար ապեր ա ինըմ, ինքըն էլ շատ վըխըլկօտ (3Ժ3, V, 515):

- Վըխըլկօտեն աշկեն կատուն քը- շերը օշափ ա ըրվամ - Վախկոտը երկ- յուղ է կրում անգամ չնչին բաներից:

ՎՈԼՎԱԿԱՆ - տեն ՎՈԼՎԱԿԱՆ:

ՎՈԼՎԱԿՕԹՈՒՆ - տեն ՎՈԼՎԱԿ- ՕԹՈՒՆ:

ՎՈԼՎԱԿՕՑ - տեն ՎՈԼՎԱԿՕՑ:

ՎՈԼՎՈԼՑ(Ը)ՆԵԼ/ՎՈԼՎՈԼՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. վախեցուցանել) - նք. ՎԱԽԵԼԻ:

ՎՈԼՎՈԼՐԱՎ - 1. ած. Խաժակն: Վըխճըրաշկ մարթը ժուլիգ ա ինում (2):

2. գ., ած. Խաժ գույնի (լոբու տեսակ): Վըխճըրաշկ լօթի յա վարալ (Բ):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՎՈՐԹ - գ. Ոչխարի բուրդ: Էրկու խարար վըխճըրապիթ ա տամ, մին էշ ինք օնում (2):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՎԱՅ - տեն ՎՈԼՎՈԼՐ- ՐԱՎԱՅ:

ՎՈԼՎՈԼՐԱՎՈՐՑ - գ. Ոչխարի հոտ, տհաճ հոտ: Վըխճըրապիթն անա վըխ- ճըրավըտ կըկա (2):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՍԱՐ - ած., գ. Ոչ- խար(ներ) ունեցող, ոչխար(ներ)ի տեր: Կամ ա, տըսնում վըխճըրատարը մին դօջ մօրթած, քըփի ա անում (2):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՐԱՐԱՐ - ած., գ. Ոչխար արածեցնող, հովիվ: Վըխճըրարածը մին վախտ քունալ ա ընցընում, յըր կե- նում, տըսնում վըխճըրնեն կան վէջ (2):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՐԵՓ - գ. Մանկական հիվանդություն, որը նման է ջրածաղկի, բայց ավելի խոշոր բշտիկներով եւ անվնաս: Խօխան վըխճըրծաղկան ըն- գալ ա (Բ):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՎԱ - գ. Նվագի տեսակ, որ սովորաբար սրինգով նվագում են հովիվները: ... Չուքընեն վեր ըսկըսէս ըն վըխճըրհավա ածելը, մարթիս հօքին փառավէրվէս ա... (3Ժ3, V, 469):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՐԱՐԵ - ած., գ. 1. տեն ՎՈԼ- ՎՈԼՐԱՐԱՐ: 2. Ոչխար պահող՝ խնամող (մարդ): Վըխճըրապիթեն վըխճըրնեն քը- թում ա, կաթըն տամ ըտըրան (2):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՐԱՐԱՐԱՐԱՐ - գ. Մի քիչ տափակ եւ կանաչագորշավուն սիսեռի տեսակ: Վըխճըրսիսընը քախծըր ա ինում (Բ):

ՎՈԼՎՈԼՐԱՐԱՐԱՐ - գ. Մանկական խաղատեսակ: Խօխենքը ամընը քի- նամ ին հանդումը վըխճըրվագի խաղ անում (Բ):

ՎՈԼՎԱԽԵԼ (գրք. վախվախել) - չք. Միշտ կամ տեսականորեն վախենալ, վախվիսել: Էս մարթըս վըխվըխէլավ մու- տանում ա, ըսքըսում նաղըլ անէլ, հինչ վըր պըտահալ ա (ԼՐԲԲ, 265):

ՎՈԼՎԱՏԵՆ/ՎՈԼՎԱՏԻՆ/ՎԱԽՎԱՏԵՆ/ՎԱԽ- ՏԻՆ - մ. Ժամանակին, առանց ուշանա- լու՝ ձգձգվելու: Կօրծը վըխտեն բըղի ա- նիս, համ էլ անէլ բըղիս, յետնան ասիս (ՆԱԲ, 77):

ՎՈԼՎԱՏԻՆ - տեն ՎՈԼՎԱՏԵՆ:

ՎՈԼՎԱՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՎՈԼՎՈԼ- Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՎՈԼՎՈԹՈՒՆ - գ. Վախենալը, վախի զգացողություն: Մըքը վըխըթունան ճու- վարանը վըր ա քըցիս, ինքը փըխչիս (3Բ, 352):

ՎՈԿԱ (գրք. վկայ) - տեն ՇՈՐԱՐՑ:

ՎՈԿԱՅԱԿԱՆ - տեն ՂԱՐԱՆԱՆ: ...Ա- սից. - Բիւնա, մին վըկայական կըպիրիս, վեր խաչանը տու ըս (ՁՏ, Ա, 115):

ՎՈԿԱՅԵԼ (գրք. վկայել) - նք., չք. տեն Վըկայություն տալ:

ՎՈԿԱՅՈՐԹՈՒՆ (գրք. վկայություն) - գ. Վկայելը, ցուցմունք տալը, վկա լի- նելը: Ըտըրա վկայությունը շատ ա քծ- մանգ անում տուէն վախտը (2):

- Վըկայություն տալ - Վկայել, ցուց- մունք տալ, որպես վկա հանդես գալ: 3էյրան աքերը կամ ա սուղը, վըկա- յություն տամ, վեր կուղթթունը միխանկ աքերըն ա ըրալ (2):

ՎՈՐԱՍԱ (գրք. հաւատա) - վ. Որքան որ հիշում եմ, եթե չեմ սխալվում, կար-

ծեմ: Մարը ասմա. - Վըխատա քու հընգէ- րուցատ ա իլալ, լիւլ չի մընըս (2):

ՎՈՐԱՐԵԼ - տեն ՐՈՎԱՐԵԼ:

ՎՈՐԱՐԵՎԵԼ - տեն ՐՈՎԱՐԵՎԵԼ:

ՎՈՐԱՐԱՆԻԼ/ՎՈՐԱՐԱՆԻԼ - չք. Թարախով լցվել, թարախակալել: ...Յէ- շում ա տըսնում, վըր էս էք ասլանը թաթը պըցըրցըրած ա պահում. փօշ ա նի մըտալ, վըիըրկանլ (3Ժ3, VII, 137):

ՎՈՐԱՐՕՏԵԼ/ՎՈՐԱՐՕՏԵԼ - տեն ՎՈ- ՐԱՐԱՆԻԼ:

ՎՈՐԱՐԱՐԱՆ - տեն ՐՈՎԱՐԱՐԱՆ:

ՎՈՐԱՐՑՈՐԱՎ - տեն ՐՈՎԱՐՑ- ՏՈՐԱՎ:

ՎՈՐԱՐՑՕՏԵԼ - տեն ՐՈՎԱՐՑՕՏԵԼ:

ՎՈՐԱՐՑՕՎԵԼ - տեն ՐՈՎԱՐՑՕՏ- ՎԵԼ:

ՎՈՐԱՐԱՆԻԼ - տեն ՎՈՐԱՐԱՆԻԼ:

ՎՈՐԱՐՕՏԵԼ - տեն ՎՈՐԱՐՕՏԵԼ:

ՎՈՐԱՆԻ - տեն ՎՈՐԱՆԻՑ (1, 2):

ՎՈՐԱՎԵՐ - ած. 3ող ուտող: Վըղա- կեր պըղօծ էլ ա ինում (2):

ՎՈՐԱՐԱՎ - 1. գ. 3ողի համ:

Պէխկան վըղահամ ա կամ (Բ): 2. ած. 3ողի համ ունեցող՝ տվող: Վըղահամ կիւնի յա (Բ):

ՎՈՐԱՆԵԼ/ՎՈՐԱՆԱՆԵԼ (գրք. հողա- հանել (հող՝ փոշի հանել) - չք. Երկար մնալուց կամ շատ հասունանալուց փչանալ՝ քայքայվել (փայտը, արտը եւն): Փնդը էնքան տնրսնծ կացալ ա, լափ վըղանալ ա (Բ):

ՎՈՐԱՊԵՆ - գ. 3ողի հետ կապված աշխատանք: Վըղապենը տիծէր պէն ա, ամմէն մարթու պէն չի (2):

ՎՈՐԱՎՈՐՑ - գ. 3ողի հոտ: Վըղան վըղավըտ կըկա (2):

ՎՈՐԱՍԱՐ - գ. 3ողի տեր՝ սեփակա- նատեր, հող ունեցող: Սըրճ չի անում, թա վըղըտարէր վըղը վարին (Բ):

ՎՈՐԱՓՈՅ - գ. Մեկին բաժին ընկած հողի կտոր, հողամաս: Չօփ ըն քըցիս, Ըրշակէն վըղափայը շէնին յըրէ թիրն- փան ա ըղնէս (2):

ՎՈՐԱՐԱՐԱՆ - ած. 3ողով թաթախ- ված, հողոտ դարձած: 3ամ ասըմ ա, համ էլ վըղըթաթախ տնու կամ (3Ժ3, V, 164):

ՎՈՐԱՐԱՐՈՒ - տեն ՎՈՐԱՐԱՐ(Ն)ՈՒ:

ՎՈՐԱՐԱՐ(Ն)ՈՒ/ՎՈՐԱՐԱՐՈՒ (գրք. հողախառն) - ած. 3ողի հետ խառն: Վըղըխառնը ցօրէնը հինչ կա՛նին (Բ):

ՎՈՐԱՐԱՆ - ած. Երկար մնալուց կամ շատ հասունանալուց փչացած՝ քայքայ- ված (փայտը, արտը եւն): Թօրնը յէշում ըս՝ վըղըխան արտըր ա, հընծօղ չի կա, լօխ տըղըմարթթըր քըճալ ըն կըրըճ (2):

ՎՈՐԱՐԱՆԵԼ - տեն ՎՈՐԱՆԵԼ:

ՎՈՐԱՐԱՆ - տեն ՎՈՐԱՆ:

ՎՈՐԱՐՕՒՆ - գ. 1. 3ողի ու միխրի խառնուրդի փոշի: Ծառը տընգում ա,

վրդրմոխերը ածում տակը (2): 2. փխբ. Ավերակ: Կամ ըն, տը՛սնում շենը քան-դան, էտ վրդրմոխերումըն էլ ըսքըսում ըն ապրոելը (2):

- Վրդրմոխեր անել/շինիլ - 1. Քամուն տալ, վատնել, փչացնել: Էտ ախմախը հորը իլանծ-շիլանծը լոխ վրդրմոխեր ըրալ (2): 2. Ավերել, կործանել: Լենգ-Թէմուրը ռւրան գորքէն հըրամանը ա տաս, վեր էտ վանքը վրդրմոխեր շինիլ (2):

- Վրդրմոխեր կըտ(ը)րել/տը՛ռնալ - 1. Վատնվել, փչանալ, փոշիանալ: ...Վըս-կուռնէն էլ փըթըմ ըն, վրդրմոխեր կըտ-րըմ... (ՋՏ, Բ, 136): 2. Ավերվել, կործան-վել: Կըռվէն վախտը շատ շէնէրք ա վրդրմոխեր տը՛ռալ (Բ):

ՎՐԴՐՓԱՐՏԱԿ - ած. 3ոդով ծածկ-ված: Շէն չի կա ընդը՛դ. մին էրկու վրդրփարտակ պատ ա (2):

- Վրդրփարտակ անել - 3ոդով ծածկ-վել, հողի տակ թողնել: ... Վեր հայոց ճո-լին մին քանէ տարէ էլ մընա ծովին տա-կին, յա ալագը պէտմա վրդրփարտակ անի, յա ծուկնին ռէխը պէտմա ընգնի (ՋՏ, Բ, 68):

- Վրդրփարտակ ինիլ/տը՛ռնալ - 3ո-դով ծածկվել, հողի տակ մնալ: Յէր-գըրաշարփին վախտը էտ յը՛խծէն էլ ա վրդրփարտակ իլալ (2):

ՎՐԴՐՈՐՄԱԾ/ՎՐԴՐՈՐՄԱԾ - ած. Գթառատ: ... Մըտածըմ ա, մըտածըմ, թա.- Աստված վոգորմած ա, հանքանք էն օրը մին ճար կիկի (3Ժ3, VI, 187):

ՎՐԾ(Ը)ՌԷԼ (գրբ. վճռել) - նբ. Որո-շել, վճիռ կայացնել: Վրճըռըմ ա ըտը-րանց մին հէնց պը՛ն ասի, վը՛ր քինիլ, էլ կան վը՛չ (3Ժ3, V, 50):

ՎՐՆԱՍ (գրբ. վնաս) - գ. 1. Նյութա-կան կորուստ: Կարկուտը արտերը փուչըցըրալ, վընասը շատ ա (Բ): 2. Վնասակար ազդեցություն՝ ներգործու-թյուն: Ճըղպօրուն շօքը մարթին վնաս ա (2):

- Վընաս անել - Նյութական կորուստ ունենալ, վնաս կրել: Խախը հէյվան ըն պահում, օքութ անում, մէր Սէտրակըն էլ պահում ա, պահում, վերջումը վընաս անում (Բ):

- Վընասալ կօրծ անել - Աշխատան-քի՝ ձեռնարկած գործի արդյունքում վնաս կրել, շահույթի փոխարեն նյու-թական կորուստ ունենալ: Ըստարէ արաշտ ա, արտ ընօղնէն վընասալ ըն կօրծ ըրալ (2):

- Վընաս չօնէ - Ոչինչ, փոյթ չէ, հոգ չէ: Թաքավէրը թա.- Թօկաց դօնաղնէն յօր օնէ, կա, վընաս չօնէ (3ԱԲ, 15, 84):

- Վընաս տալ - 1. Վնաս՝ նյութական կորուստ պատճառել: Ըտըրա հէտէ էլ

ամմէն շէն նի մընէլալ հըրցընէն ա, թա թօրքերը հօ վընաս չըն տըլալ (ԱԱ, 75):

2. Վնասակար ազդեցություն ունենալ: Վեր մը՛ղըրօ օտիս, կըլխէն ճուր խըմիս, վընաս կըտա (2):

Վընասու տակ ըղնել - տէն Վընաս անել:

- Վընասու տակ քըցիլ - տէն Վընաս տալ (1):

- Վընաս քաշիլ - տէն Վընաս անել: ՎՐՆԱՎԱԽ/ՎԻՆՎԱԽ - տէն ՎԱՅ-ՆԱՍՈՒՆ:

ՎՐՆԳ(ՎՐՆԳ)ԱԼ - տէն ՎՐԼԱՆՉԷԼ:

ՎՐՆԳ(ՎՐՆԳ)ԱԼԻ - մ. 1. Կաղկան-ծելով: Շընէրը վընգալի քինամ ըն (2): 2. փխբ. Լալագին կանչելով՝ բղավելով: Կընէգը էտ վեր տը՛սնում ա, վընգալի փախճում ա (2):

ՎՐՆԳ(ՎՐՆԳ)ՕՆ - տէն ՎՐԼԱՆ-ՉՈՒՏ:

ՎՐՆԳ(ՎՐՆԳ)ՕՑ - տէն ՎՐԼԱՆ-ՉՈՒՏ:

ՎՐՆԻՄԱՆ(Ն)Ի (ռուս. *человечье*) - տէն ՍՐՅԱԼ:

ՎՐՆԱՎՈՒՆՁ - ած. Գնալու՝ քայլելու՝ երթեկելու համար հարմար (ճանա-պարհ, կածան եւն): Մէր շէնին հըղէն վընաղինջ հըղէ յա (Բ):

ՎՐՆԱՎԹԱԿ - տէն ՎՐՆԱՍԱԿ (2):

- Վընաթակ անել - տէն Վըն-նատակ տալ:

- Վընաթակ ինիլ/տը՛ռնալ - տէն Վընաթակ ինիլ:

ՎՐՆԱՎԼՈՂ - գ. Լողի ձել, որի ժամա-նակ, ջրի մեջ ուղղահայաց մնալով, լողում են միայն ոտքերը շարժելով: Վըն-նալղըր ամմէն մարթու փէշակ չի (2):

ՎՐՆԱՎԾԷՆ (գրբ. ոտնաձայն) - տէն ՎՐՆԱՍԱՆՍ: Շըմըէնքէն, հանլ լիւսըն ա մըթէնը ճուկվելու, վընաձէն ա կամ (ՆԱԲ, 60):

ՎՐՆԱՎԱՊ (գրբ. ոտնակապ) - գ. Ոտքերը կապելու պարան՝ շղթա, ոտ-նակապ: Ախճիգը տըղէն վընակապը յը՛տ ա անում, ըզգաղում (2):

ՎՐՆԱՎԱՕԻՆ (գրբ. ոտնակոխք) - տէն ՎՐՆԱՍԱԿ (2):

- Վընակօխ անել - տէն Վըն-նատակ տալ:

- Վընակօխ ինիլ/տը՛ռնալ - տէն Վընաթակ ինիլ:

ՎՐՆԱՎՅԱԽ/ՎՐՆԱՎՅԱԿԻ - տէն ՎՐՆԱՎՅՈՒՆ:

ՎՐՆԱՎՅՈՒՆ(Ք) (գրբ. ոտնահետ) - գ. Մարդու կամ կենդանու քայլելուց մնա-ցած ոտքերի հետքը հողի՝ ձյան եւն վրա, ոտնահետք: 3անման կիւլը տըղէն վընըրիտէրալը կամ ա, մընում կէտէն ղըրաղէն վը՛նը կացած (3Ժ3, V, 658):

ՎՐՆԱՍԱՆ (գրբ. ոտնաման) - գ. Կոշիկ, ոտնաման: Դէրը կընգանը վըն-նըմանէրը յօր ա օնում, շէմքաշէն ընգ-նում... (ՆԼԻԺԲ, 46):

ՎՐՆԱՍԱՍՈՒՏ/ՎՐՆԱՍԱՍՕՏ - գ. Առա-ջին անգամ մի տեղ մուտք գործելը՝ ոտք դնելը: Մին դօչ ա մօրթում, փըսէն վըն-նամօտը շընըրիալէր անում (2):

- Վընաամուտը(տ) պարի ինի - Մեկի մի տեղ գալը ողջունելու քաղաքավա-րական արտահայտություն, գալուստը/գալուստող բարի լինի, բարով եկալ/եկար: Թանգան հարթնանը վընաամուտը պարի ինի (Բ):

ՎՐՆԱՍԱՍՕՏ - տէն ՎՐՆԱՍԱՍՈՒՏ:

ՎՐՆԱՍԱՆԷ - ած. Թվականի ցույց տված քանակով ոտք ունեցող: Իրը՛ք-վընանէ ըստօլ էլ ա ինում (Բ):

ՎՐՆԱՍԾՈՐ/ՎՐՆԱՍԾՈՐ - գ. Գիշերը՝ քնելու ժամանակ հագնելու զգեստ, գի-շերագգեստ, ոտաշոր: Ապան մինչը՛վ մը՛նէլը վընաշօր կը՛ցած չի (Բ):

ՎՐՆԱՍՉԱՓ (գրբ. ոտնաչափ) - գ. 1. Երկարության չափ, որ հավասար է 30 սմ-ի: Լըհա վեր մուտանում ա, մընամ ա մին քըսան-քըսանըհէնգ վընաչափ, ճինանչում ա (3ԱԲ, 15, 193): 2. Մի ոտքի չափ տարածություն: Մին վընաչափ քանդում ա, վը՛սկէն կը՛ղում (2): 3. փխբ. Շատ փոքրիկ տարածություն: Ըտըրա հանդըն էլ հինչ հանդ, մին վընաչափ ա (2):

ՎՐՆԱՍՊԷՆԴ - ած. 1. Ամուր՝ դիմաց-կուն ոտքեր ունեցող: Վընապէնդ ճօրէ յա, հիշկան պէռնիս, տընական ա (Բ): 2. Արագքայլ: Դէ՛, Ըպէլին ծին էլ վընա-պէնդ ծի յա, մին մունտումը հընում ա շէնը (2):

ՎՐՆԱՍԱՍԱՆ - գ. Քայլելուց ոտքերի հանած ձայնը, ոտնաձայն: Էտ դանըմը տոնս դօլան ծիլի վընասանս ա կամ (3Ժ3, V, 226):

ՎՐՆԱՍՎԷՐ - տէն ՎՐՆԱՎՎՈՒՐ:

ՎՐՆԱՎՎՈՒՐ/ՎՐՆԱՎՎԷՐ (գրբ. ոտ-նատը) - ած. 1. Ոտք(եր) ունեցող: Մին դաշանգ՝ վընավուր ըշկափ ա ինք՝ օնում, քըվօրը տօնը տանում (2): 2. Ոտ-քով քայլող, հետիոտն: Ծիյալէրը վըն-նըվուրէն հըղըցըրնգէր չի (ԱԲԲ, 41):

ՎՐՆԱՍԱԿ - 1. գ. Ոտքի տակը: Վընաթակըս ցափում ա (Բ): 2. ած. Ոտ-քի տակ տված, ոտնակոխ արած: Թօր-նը յէշում ըս, վընաթակ բուստընէն յա. էն մարդիմագարը կըվէրը նի յա ըրալ բուստընէն, լօխ փուչըցըրալ (Բ):

- Վընաթակ անել - տէն Վըն-նատակ տալ:

- Վընաթակ ըղնել - 1. տէն Վընա-թակ ինիլ: 2. Փոքր՝ տկար լինելով՝

ուրիշներին՝ աշխատողներին խանգարել: *Էս խօսքն ա վրնատակ ա ըղնում, թողում չի, թա կօրծ անկնք* (Բ): 3. Ստորանալ, արհամարիվել: *Շատ վրնատակ ընգավ, մինչքով կարից կօրծի նի մըննէ* (Բ):

- Վրնատակը քանդիլ - Մեկի դեմ դավ նյութել՝ որոգայթ լարել: *Բըրի-գաղիրը նախագէն վրնատակը քանդից, փըռնէ տըվավ* (2):

- Վրնատակ ինիլ/տըննալ - 1. Ոտնակոխ արվելով՝ կոխտվելով փչանալ: *Էնքան ժենգանը լօխ վրնատակ իլնավ, մինըն էլ չի մընաց* (Բ): 2. Ոտնակոխ արվել՝ կոխտվել: *Յըդէն էնքան վրնատակ ա իլնլ, պինդնլ ա* (2):

- Վրնատակ տալ/քըցիլ - 1. Ոտնակոխ անել, կոխտել: *Յիվըննէն վրնատակ տըվէն, յօնջան փուցըցըրէն* (2): 2. Շատ տեղեր շրջել՝ ման գալ՝ լինել: *Ղարաբաղ հիշկան շէն կա, լօխ վրնատակ ըմ տըվալ* (Բ): 3. Ոտնահարել, անտեսել, մոռանալ, կոպիտ կերպով խախտել: *Ծատօրը մէր պայմանը վրնատակ տըվալ* (Բ): 4. Անարգել, անպատվել, ստորացնել: *Լաւ թաքավէրը էն ա, վէր ռօրան ժողովուրդէն վրնատակ չի տամ* (2):

- Վրնալտական մինչքով մըգէրէն պըտօկը - *տեն* Վըննան մինչքով կըլօխը:

- Վրնալտական պաչիլ - *տեն* Վըննանը տական պաչիլ:

- Վրնալտակէն մօրթել - Մեկին մեծարելով՝ նրա ոտքերի առաջ գառ, աքլոր եւն մօրթել: *Մին դօջ ա պիրում, դունաղէն վրնալտակէն մօրթում* (2):

- Վրնալտակէն սապուն տինիլ - *տեն* Վրնատակը քանդիլ:

- Վրնալտակու կօրցիլ/քինիլ - 1. *տեն* Վրնատակ ինիլ (1): 2. Անտեղի կորսվել՝ վատնվել՝ ծախսվել: *Էնքան հըրըս-տօթունը լօխ վրնալտակու կօրավ* (2):

ՎՐՆԱՍՏԸՂ (գրք. ոտնատեղի) - գ. 1. Կանգնելով՝ ոտք դնելու տեղ: *Վրնատըղըդտ պէնդ բիդի, վէր կարիս ար-խային* (2): 2. *տեն* ՎՐՆԱՅԸՏ(Բ):

ՎՐՆԱՍՏԱՎ - գ. Ոտքերի ցավ: *Վրնալտըգական կըրքցալ չի, թա քօն ինի* (Բ):

ՎՐՆԱՍՏԱՐ - գ. Գերեզմանի վրա հանգուցյալի ոտքերի կողմը դրվող քարը: *Վրնալքարը կըլիքըքարան քաշ ա իննում* (Բ):

ՎՐՆԱՍՏԱ(Ր)Շ - մ. Ոտքերը հագիվ քարշ տալով: *Վրնալքարշ կամ ա տանը ըռաշկէն վէր ըղնում* (2):

- Վրնալքա(ր)շ տալ - *տեն* Վըննէրը հըտան քա(ր)շ անել:

ՎՐՆՆԵՎՈՒԼ - գ. Կոթին փայտե ձող

ամրացրած ավել: *Վըննէվոնավ հիշտ ա սիրփիլը* (Բ):

ՎՐՆՆԸԹԱՆԱԿ - գ. Ոտքը բռնելու թակարդ: *Արխալուղը կարիլ չըս, վըննըթալակ սարիլ չըս* (ԼՂԲ, 252):

ՎՐՆՆԸԹԻԹԸՎ - ած. 1. Արագագնաց, արագոտն, արագաշարժ: *Վըննըթիթըվ մարթ ա Սումբաթ դային, մի ժամումը վըննավ Պիթունուցա հըսնում ա Յնդրոն* (Բ): 2. փխբ. Գալուստը՝ այցելությունը բարեհաջող՝ նպաստավոր: *Վըննըթիթըվ կընէգ ա Սօնան, հիբը կամ ա, լավ պէն ա իննում* (2):

ՎՐՆՆԸԼԸՎԱ - գ. Յարսնացուի կողմից փեսացուի հարազատների ոտքերը լվանալու սովորությունը: *Միհէնգվա հըրթնըցուվէքը ըսկի գնդոն էլ չըն, թա վըննըլվան հինչ ա* (Բ):

ՎՐՆՆԸԼՈՔԷ - գ. Խաղատեսակ, երբ երկու հոգի դեմ-դիմաց նստում են գետնին՝ ձեռքերը մեկը մյուսի ոտքերին դնելով, իսկ մյուսները ցատկում են դրանց վրայով: *Խօխէնքը վըննըլօքէ յըն տամ* (2):

ՎՐՆՆԸԽԱՂՈՒՑ - գ. Գնալ-գալը, երթելակություն, անցուդարձ: *Վէր վըննըխաղուցը կըտըրում ա, կօղ Ծանտին տանան տնու ա կամ* (2):

ՎՐՆՆԸԾԱՆԴՐ - ած. 1. Դանդաղ քայլող, ծանրաքայլ, դանդաղաշարժ: *Վըննըծանդըր կընէգ ա Սիրանը, մինչքով տանան քինամ ա ախպուրը, օխտը սըհաթ քաշում ա* (2): 2. փխբ. Գալուստը՝ այցելությունը անբարեհաջող՝ աննպաստ: *Ռուբէնը վըննըծանդըր մարթ ա, ըշտըղ քինամ ա, ընդըղէն կօրծը նմնլ չի կամ* (Բ): 3. փխբ. Յղի: *Մեհէտ վըննըծանդըր կընանէքը հըվաքվում ըն, Ըստուծէն դաչանք անում, վէր ցավէն կէսը տա մարթկանցը* (ԱԱ, 87):

ՎՐՆՆԸԾԸՐԹ/ԾՐՐԹԸՎԸՆՆԸ/ԾԻՐԹԸՎԸՆՆԸ/ԾՈՐՈՐԸՎԸՆՆԸ - գ. հոգն. Ոտքերը եւ ձեռքերը: *Մին օր էլ Ուբէլ դային ճըղպօրան վէր ա ըղնում, վըննըծըրքը կոտըրատում* (2):

- Վըննըծըրքա ըղնէլ - 1. Յաշմվել, գործունակությունից զրկվել, ինչպես նաեւ՝ շատ ծերանալ: *Սօնէն, վէր ծիր-քըվըննա ընգընէն ա, տանան տնու ըն ընէն* (ՅԲ, 337): 2. Խիստ վախենալուց՝ ահաբեկվելուց ուշաթափվել: *Արջը վէր կօռռաց, Ավետը վըննըծըրքա ընգավ* (2): 3. Ծիծաղից թուլանալ: *Էտ սօտըն էլ վէր ասում ա, հընգէրունքը վըննըծըրքա ըղնում ըն* (2):

- Վըննըծըրքավ անէլ/խօսէլ - Նշանացի բան հասկացնել: *Մարթը շատ ա վըննըծըրքավ ընէն, ամիա կընէգը մը-հալ չի տինիս* (2):

- Վըննըծըրքա քըցիլ - Ուժասպառ անել, թուլացնել, գործունակությունից զրկել: *Էս կօրծը ինծ լափ վըննըծըրքա քըցից* (Բ):

- Վըննըծըրքը թնվանալ - *տեն* Վըննըծըրքա ըղնէլ:

- Վըննըծըրքը կապել - *տեն* Վըննը կապել:

- Վըննըծըրք ըղնէլ - 1. Ջանալ, ճիգ թափել, այս ու այն կողմ ընկնել: *Յիշկան վըննըծըրք ա ըղնում, կարում չի էտ քարը պուք տա* (2): 2. Խուճապի մեջ ընկնել, տագնապի մատնվել: *Կըռվէն խաբարը հըսավ շէնը, ժողովուրդը վըննըծըրք ընգէն* (2):

- Վըննըծըրքը պընդըց(ը)նէլ - Ճանապարհի պատրաստություն տեսնել: *Խօրէնը վըննըծըրքը պընդըցընէն ա, վէր էքսը հըղէ ինի* (2):

- Վըննըծըրքը տափան կըտըրել - 1. *տեն* Մաթ մընալ: 2. *տեն* Լըղաճա(ն)ք ինիլ:

- Վըննըծըրքը տըղը - *տեն* ՎԸՆՆԱՎ-ԾԸՐԹԸՎ (2):

- Վըննըծըրքը տօղ ըղնէլ - *տեն* Ջանը տօղ ըղնէլ:

ՎՐՆՆԸԾԸՐԹԸՎ - *տեն* ՎԸՆՆԱՎ-ԾԸՐԹԸՎ:

ՎՐՆՆԸԾՕՑ - 1. մ. Իրար հակադիր ձեռով պառկած՝ այնպես, որ մեկի ոտքերը մյուսի ծոցն ընկնի: *Իլնծ-չիլնծը մին նըղ թախտ ա իննում, յըրան վըննըծօց քօն ըն իննում* (2): 2. գ. փխբ. Լոտո խաղի մեջ 69 թվակիր խաղաքարը: *Ծըրքը քըցիս ա թօրբան, վըննըծօցը տնու ընէն* (2):

ՎՐՆՆԸԿԱՊԷ(Չ)/ՎՐՆՆԸԿԱՊԻ(Չ) - գ. 1. *տեն* ՎՐՆՆԱՎԱՊ: 2. Գուլպան ոտքին կապելու՝ ամրացնելու քուղ՝ թել: *Վըննըկապէն յըտ ա անում, գնդէքը հա-նում, վըննէրը տիննում ճիրումը* (2): 3. փխբ. Արգելք, խոչընդոտ, հատկապես երեխա՝ ծեր՝ անդամալույծ՝ հիվանդ հարազատ, որ, հոգատարություն պահանջելով, խանգարում է տան գործերին: *Խըղծ կընէգը հինչ ա՛նէ. էրկու խօխա օնէ՛ էրկու վըննըկապէչ, հէրիք չի, մար-թըն էլ վէր ա ընգալ, վըննը կօտըրալ* (2):

ՎՐՆՆԸԿԱՊԻՉ - *տեն* ՎՐՆՆԸ-ԿԱՊԷՉ:

ՎՐՆՆԸԿԸԼԽԱՎ - *տեն* ՎԸՆՆԱՎ-ԿԸԼԽԱՎ:

ՎՐՆՆԸԿԸԼԾԻ - գ. 1. Անասունի ոտքերն ու գլուխը, որից խաշ են եփում: *Ինքը յէր ա կէնում, ռօրան մօրթած կիխտարէն վըննըկըլծիքը, մըսը յօր օնըմ, կամ...* (ՅԺՅ, VI, 12): 2. Մարդու ամբողջ մարմինը՝ ոտից-գլուխ: *Ըղնում ա ցըխը, վըննըկըլծիքը սաղ մուր-տառում* (Բ):

ՎՈՆՆԵԿԱՆԻՔ - տես ՎՈՆՆԱՍՈՒՑ:
 ՎՈՆՆԵԿՕՏ(Ը)ՐԵ - ած. Դժվար հաղթահարելի: Վրննըկոտըրէն հըղէն ա՛, խէ կարում չը՛ս քինան (Բ):
 ՎՈՆՆԵԶԱԽԻ - տես ՎՈՆՆԱԶԱԽԻ:
 ՎՈՆՆԵԶԱՆ - ած. Շատ ման գալուց՝ քայլելուց հոգնած՝ ուժասպառ եղած: Դէ՛, վրննըհան մարթ ա, լի՞, լըհա պարանց ա ըղնում, դաստի քունավ ա ընցընում (Ձ):
 - Վրննըհան անել - Խիստ հոգնեցնել, ուժասպառ անել: Էս հըղէն մէզ լափ վրննըհան ըրավ (Բ):
 - Վրննըհան ինի/տը՛ռնալ - Խիստ հոգնել՝ ուժասպառ լինել: Ասում ա. - Էս ա մին շէբէթ ա՛ էծէրըս կորած, էնքան շօռ ըմ յէկալ, լափ վրննըհան ըմ իլնալ... (ՀԺՀ, VII, 286):
 ՎՈՆՆԵԶԱՐԵԼ (գրք. ոտնահարեմ (աքացի տալ) - Նք. տես Վրննատակ տալ:
 ՎՈՆՆԵԶԱՐԵԼ - կբ. եւ չք. ՎՈՆՆԵԶԱՐԵԼ-ի:
 ՎՈՆՆԵԶՐԵԼ - գ. Ոտքի ուղի՛ ճանապարհ, ոտնուղի: Մէր ըխպիրին վրննըհըղէն սէլը քըշնալ ա (Բ):
 ՎՈՆՆԵԶԻՃԵԼՆ - ած. Ոտքը ջախջախված: Կամ ա, տը՛սնում մին վրննըհընճը՛խ արջ ըտը՛ղ վեր ընգած (Ձ):
 - Վրննըհընճը՛խ անել - Ոտքը ջախջախել: Ծառէն ճէղըն ըղնում ա խիկարէն վը՛ննէն, վրննըհընճը՛խ անում (Բ):
 - Վրննըհընճը՛խ ինի/տը՛ռնալ - Ոտքը ջախջախվել: Քը՛րծան վեր ա ըղնում, վրննըհընճը՛խ տը՛ռնում (Ձ):
 ՎՈՆՆԵՊԵՏ - տես ՎՈՆՆԵՏԵՊԵՏ:
 ՎՈՆՆԵՊԵՏՈՒՐ - ած. Երկար ոտքեր ունեցող: Վրննըպէցնոր ծին յօրդա կիսի (Ձ):
 ՎՈՆՆԵՊԵԿԵ/ՎՈՆՆԵՊԵԿՈՒ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Վրննըպըկէ անել/տիսիլ - տես Վը՛ննը պըկէն տիսիլ:
 ՎՈՆՆԵՊԵԿՈՒ - տես ՎՈՆՆԵՊԵԿԵ:
 ՎՈՆՆԵՊԵՏՕԿ - գ. Ոտքի ծայրը՝ ծայրային մասը: Փօշը նի յա մըննում վրննըպըտօկը (Ձ):
 ՎՈՆՆԵՍԱՔՈՒԼ - ած. 1. Հարթ՝ ողորկ ոտք(եր) ունեցող: Վրննըսաքուկ կընէ՞ք ա (Բ): 2. Մարմնի գույնից տարբեր գույնով ոտք(եր) ունեցող (կենդանիների մասին): Մէլիքին մին վրննըսաքուկ ծի յա իլնալ՝ ինքը՛ կարմուր, աջի վը՛ննը՛ սիպտակ (Ձ):
 ՎՈՆՆԵՎԵՆՆԸ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Վրննըվը՛ննը անել - Մի կերպ քայլել, դեռ նոր քայլել սովորել (Երեխաների մասին): Տահանց մին քօրփա խօխա յա իննում՝ հըլնա վրննըվը՛ննը ընէլիս... (ՀԱԲ, 15, 131):

ՎՈՆՆԵՎԵՐԿԵԼ - չք. 1. Քայլել՝ շարժվել սկսել: Ապան երկու մամա ա՛ էն ա իլնա հիվանդ՝ տըղըպէրցում, անջախանջախ վրննըվը՛րկալ ա (Բ): 2. Պատրաստվել մի տեղ գնալու: Վրննըվը՛րկում ըն, քըշէրավ հըղէ իննում բիդի Տկգափնա (Ձ):
 ՎՈՆՆԵՏԱԽՏԱԿ - գ. Ոստայնահորի ներքեի երկու տախտակներից յուրաքանչյուրը, որոնք ոտքի շարժումով բարձրանում-իջնում են՝ բարձրացնելով հենքի մեկ կամ մյուս խավը: Վը՛ստանէն վրննըտախտակը կօտըրալ ա (Ձ):
 ՎՈՆՆԵՏԵՊԵՑ - ած., մ. Ոտքերը մերկ, ոտաբոբիկ, բոբիկ ոտքերով: ...Վրննըտէպէ՞ք խօխէնք ըն իննում, լի՞, քինամ ըն ծոնին մաջին խաղ անում... (Ձ):
 ՎՈՆՆԵՏՈՐԵՑ - գ. Անբարոյական (կանանց մասին): Վրննըտըրէց կընէ՞ք ա իլնալ ժէնին (Բ):
 ՎՈՆՆԵՓԱԹԱԹ - տես ՎՈՆՆԵՓՈԹԱԹԱՆ:
 ՎՈՆՆԵՓՈԹԱԹԱՆ - գ. Ոտք(եր)ին փաթաթելու շոր: Խուխէն վրննըփոթաթանը յը՛տ ա անում... (Ձ):
 ՎՈՆՆԵՔՐԵՒՅ - գ. Մի տեղով գնալու՝ երթելու և վարձ, ոտնավարձ: Խէ մէհէտ կամ չը՛ս մէր տօն, վախում ըս՝ վրննըքըրէն ծ՝գիկը (Բ):
 ՎՈՇԿԱ - տես ՎիՇԿԱ:
 ՎՈՇՇ - ձ. Ջրի հոսելու ձայնը: Վը՛շշ, ճոնըր վեր ա տը՛ռնում (Բ):
 ՎՈՇՇԻ (ռուս. вышый) - ած. Հոյակապ, գերազանց, հրաշալի: Մին վըշշի խըրաված ա անում, դունտոնէն օտում ըն, քուշտանում (Բ):
 ՎՈՇ(ՎՈ)ՇԱԼ - չք. Հոսելու խուկ ու ցածր ձայն հանել: Ծիրին ըսը՛ցէն՝ խէ յը՛ս շատ վըշվըշամ, ափից՝ հընգէրըս քար ա (ԱԲԲ, 63):
 ՎՈՇ(ՎՈ)ՇԱԼԻ - ած. Վշշալով: Արխը վըշշալի քինամ ա (Ձ):
 ՎՈՇ(ՎՈ)ՇՈՑ(Ը)ՆԵԼ - Նք. եւ չք. Վշշոց հանել՝ առաջացնել: Ծոնըր վեր ա ածում, վըշշըցընում (Ձ):
 ՎՈՇ(ՎՈ)ՇՕՆ - գ. Վշշալը, վշշալու ձայնը: Բոնդան մին վըշշօն ա ըսկանում (Ձ):
 ՎՈՇ(ՎՈ)ՇՕՑ - տես ՎՈՇ(ՎՈ)ՇՕՆ:
 ՎՈՇՈՓՈՉ - ած. 1. Ոչնչացած, փչացած, կորած: Վըջըփօջ պէնին հը՛տէ դաղ-դաղ չըն ինիլ (Ձ): 2. փիք. Անպիտան, անդաստիարակ: Էն վըջըփօջ Մէխակը Մարյան աքօրը էծը կուղացալ ա, ծախալ (Բ):
 - Վըջըփօջ անել - Ոչնչացնել, փչացնել, կորստյան մատնել: Կումաշը նի մըտավ բօստանը, սաղ վըջըփօջ ըրավ (Բ):
 - Վըջըփօջ ինի/տը՛ռնալ - Ոչնչանալ, փչանալ, կորստյան մատնվել: Տօնը էր-

վից, Մաքաղաթէն իլնած-չիլնած լօխ վըջըփօջ իլնալ (Բ):
 ՎՈՐ - տես ՎՈՐ:
 ՎՈՐԱԶ - տես ԹԱՅՐԻ:
 ՎՈՐԱԶԵԼ/ՎՈՐԱԶԻԼ - չք. տես Թայրի ըղնել:
 ՎՈՐԱԶԻԼ - տես ՎՈՐԱԶԵԼ:
 ՎՈՐԱԶՑ(Ը)ՆԵԼ/ՎՈՐԱԶՑ(Ը)ՆԻԼ - Նք. եւ սք. ՎՈՐԱԶԵԼ-ի:
 ՎՈՐԱԶՑ(Ը)ՆԻԼ - տես ՎՈՐԱԶՑ(Ը)ՆԵԼ:
 ՎՈՐԱԾԱԿ - տես ՏՈՐԱԾԱԿ:
 ՎՈՐԱԾՕՐ - ած. Ծեղ, թեք, ծուռ: Վըռածօռ պատը ճէլի պարան կըկա (Ձ):
 ՎՈՐԱԿԱՆ - գ. Ամենավերջը, վերջինը, եզրափակողը: Կօրծը պըրծալ ընք, մընացալ ա վըռակալը (Բ):
 ՎՈՐԱԿԱՆՓ - ած. Իր երիտասարդությամբ հիացած՝ ոգետրված: Վըռահարի ջանիլին անա ամմէն հինջ ըսպըսէլի յա (Ձ):
 ՎՈՐԱՏԱԿ - գ. տես ՆՈՍՏՐԵԼԱՏՈՐ(1):
 - Վըռըտակու քինիլ - Անտեղի՛ աննպատակ ծախսվել՝ վատնվել: Տըղան վեր բըղասըլ ինի, հօրը փուկըր վըռտակու կըքինի (Բ):
 ՎՈՐԱՏՈՒ - տես ՎՈՐԱՏՈՒ:
 ՎՈՐ-ԴՈՐԻԹ - տես ԻԼՆԻՇ-ԶԻԼՆԻՇ:
 ՎՈՐԵԿԵՐ - ած. Տնտեսությունը խնայողաբար չվարող, անտեղի վատնող՝ ծախսող (հիմնականում կանանց մասին): Վըռէվեր կընգանը մարթին աշխաղանքը ճոնըր կըղնէ (Ձ):
 ՎՈՐՈՐՕՇ - ած. Ծուլ, անբան, ծանրության՝ դժվարության չդիմացող: Վըռըբօշ մարթ ա մեր Սէտրակը (Ձ):
 ՎՈՐՈԿԵԼՕՒ - 1. տես ՎՈՆՆԵՎԵԼՕՒ(2): 2. տես ԻԼՆԻՇ-ԶԻԼՆԻՇ:
 - Վըռըկըլխան կըտըրած զըկը՛ռ - Ցածրահասակ եւ չաղ մարդ: Էտ վըռըկըլխան կըտըրած զըկը՛ռ լօխճին զըվիրը պէրալ ա (Բ):
 - Վըռըկըլխան յըրա ածել - Անհիմն՝ անտեղի՛ տակից գլխից խոսել: Հինջ ը՛ս վըռըկըլխան յըրա ածում, մին ա, քը՛գ ըսկանօղ չի կա (Բ):
 - Վըռըկըլխէն անել - 1. Պարել, պարային շարժումներ անել: Սանքիսը հըրսընքումը հարփում ա, յը՛ր կէնում, ըսքըսում վըռըկըլխէն անէլը (Ձ): 2. Վերջին պտույտները գործել: Ծոնըր կըտըրվում ա, ճըղըցաքարը վըռըկըլխէն ա անում (Ձ):
 - Վըռըկըլխէն յէշիլ - Տնտեղի, հանգամանորեն գնել: Վըռըկըլխէն յէշում ա, թա. - Էս ծին քավթառ ծի յա, իծծուն մընէթա իվիլ չամի (Ձ):
 - Վըռըկըլծի անել - Գործը վերջացնելու վրա լինել: Լըհա վեր կամ ա վըռը-

կըլծիս ընէլի վախտը, տընատարը կ'առ-
նը մօրթում ա, վէր ուստօցը մին լ'ալ
հոլորումսթ անէ (2):

- Վըռըկըլծիսը մընալ - 1. տէն Վըռը-
կըլծիս անէլ: 2. Անօգտագործելի մասը
մնալ: *Էնքան ցօրէնը լօխ էրվից, վըռը-
կըլծիսըն ա մընացալ (Բ):*

ՎՈՐՈԸԿՕՏԷ - գ. 3ին տարագով գո-
տի, որ կապում էին գոտկատեղից
ներքեւ: *Միհէնգ էլ վըռըկ'օտէ կապօղ չի
կա (Բ):*

ՎՈՐՈԸԸՈԸՕ - տէն ճժճՕ:

ՎՈՐՈԸՇՕՈՏՈՒ/ՎՈՐՈԸՇՕՈՏՈՒ -
Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Վըռըշօռտու(ն) անէլ/ըղնէլ - Շփոթ-
մունքից անընդհատ պատվել՝ դես ու
դեն ընկնէլ՝ ինչ անելը չիմանալ: - *3ա՛, էն
վըռըշօռտունն ընգած Սահա՛կը, էն ա
տըկօղնէ քօլէն տակէն... (ՆԱԲ, III, 107):*

ՎՈՐՈԸՍՆՆՆԻ - գ. 3ետույքի վրա սա-
հելով՝ շարժվելը (մանուկների մասին):
*Խուխէն վըռըսանդին հօրը շատ ա ուր-
խըցընէս (Բ):*

- Վըռըսանդի տալ - 3ետույքի վրա
սահելով՝ շարժվել: *Էտ խօխան հնչւմ օթ
ըմսը՛կան կա վէչ, ամմա վըռըսանդի յա
տամ (Բ):*

ՎՈՐՈԸՍՕԹ - տէն ՎՈՐՈԸՍՆՆԻ:

ՎՈՐՈԸՎԱՐՍԱՂ - տէն ԲԸՅԱԲՈՒՐ:

ՎՈՐՈԸՎԷՐ - մ. Դեպի ետ, հետեւի
վրա: *Էտ մարթին յըխան փըռնում ա,
վըռըվէր կուպի տամ (ՆԼԴԲ, 25):*

ՎՈՐՈԸՎԷՐՆ - մ. Ետ-ետ գնալով: *Էս
վը՛սկէն հըվաքում ա, փէշէրը լըցնում,
վըռըվը՛ն կամ տօն (3ԱԲ, 15, 122):*

- Վըռըվը՛ն անէլ - Ետ-ետ գնալ:
*Օշափը վըռըվը՛ն ընէլալ մին քէրծալ
թուլով ա ինըմ, սատկըմ (3Ժ3, VI, 97):*

- Վըռըվը՛ն քինծը քը՛ստ - 3ամառ՝
իրասածի մարդ: *Մէր Ակօփը վըռըվը՛ն
ք՛ինծը քը՛ստ ա, վէր ասալ ա, բիդի
անէ (Բ):*

ՎՈՐՈԸՔԷՍ - տէն ՎՈՐՈԸՔԷՏ:

ՎՈՐՈԸՔԷՏ/ՎՈՐՈԸՔԷՍ - մ. 1. տէն
ՎՈՐՈԸՎԷՐ: 2. 3ետույքը արհամարհա-
բար դեպի մեկի կողմը շրջած: *3ըման-
չիւմ էլ չի, թանգան հարթն ա, ամմա
ըսկէսվօրը ըռըչին վըռըքէց ա վը՛ննը
կէնում (Բ):*

- Վըռըքէց անէլ - 1. տէն Վըռըվը՛ն
անէլ: 2. 3ետույքը արհամարհաբար դե-
պի մեկի կողմը շրջել: *Սօնին Նըխշու-
նէն Նըխշո՛տ խըռալ ա, ըտըրա հը՛տէ յա
վըռըքէց անում (2):*

- Վըռըքէց պար կ'ալ - 3ետույքը տա-
րուբերելով՝ պարել: *3արթնը փը՛սան
կըտանէ, շաբաշը՝ ածօղը, մըկառէն
լըհա մին վըռըքէց պար կ'ալ ա մընամ
(ԱԲԲ, 53):*

ՎՈՐԹԱԼ/ՎՈՐԹԱԼ - տէն ՎՈՐԹ-
ՎՈՐԹԱԼ:

ՎՈՐԹԱԼԻ/ՎՈՐԹԱԼԻ - տէն ՎՈՐԹ-
ՎՈՐԹԱԼԻ:

ՎՈՐԹՈՏ(Ը)ՆԷԼ/ՎՈՐԹՈՏ(Ը)ՆԷԼ -
տէն ՎՈՐԹՎՈՐԹՈՏ(Ը)ՆԷԼ:

ՎՈՐԹՎՈՐԹԱԼ/ՎՈՐԹՎՈՐԹԱԼ - չք.

1. ճարճատյունով վառվել, բոցավառ-
վել: *Չօր փնդը նի յա տամ փիչը, վըռթ-
վըռթամ ա (2):* 2. տէն ՍՈՐԹՍՈՐԹԱԼ:

ՎՈՐԹՎՈՐԹԱԼԻ/ՎՈՐԹՎՈՐԹԱԼԻ -
ած. ճարճատյունով վառվելով, բոցավառ-
վելով, ճարճատյուն արձակելով: *Կաղնէ
չօր փնդը վըռթվըռթայի էրում ա (Բ):*

ՎՈՐԹՎՈՐԹՈՏ(Ը)ՆԷԼ/ՎՈՐԹՎՈՐԹ-
ՈՏ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՎՈՐԹՎՈՐԹԱԼ-ի:

ՎՈՐԹՎՈՐԹՈՍ/ՎՈՐԹՎՈՐԹՈՍ - գ.

1. ճարճատյուն, բոցավառվելու ձայնը:
*Կըրակէն վըռթվըռթօնը հըռանցէ ըսկա-
նում ա (2):* 2. տէն ՍՈՐԹՍՈՐԹՈՍ:

ՎՈՐԹՎՈՐԹՈՏ/ՎՈՐԹՎՈՐԹՈՏ -
տէն ՎՈՐԹՎՈՐԹՈՍ-ի:

ՎՈՐԹՈՍ/ՎՈՐԹՈՍ - տէն ՎՈՐԹ-
ՎՈՐԹՈՍ:

ՎՈՐԹՈՏ/ՎՈՐԹՈՏ - տէն ՎՈՐԹ-
ՎՈՐԹՈՍ:

ՎՈՐԹՈՍԻ/ՓՈՐԹՈՍԻ - Գործած-
վում է կապակցությունների մեջ:

- Վըռթօնի կըտըրել/տալ - տէն Վը-
ռըշօռտու(ն) անէլ:

ՎՈՐՎՈՐԱԼ - չք. 1. տէն ՎՈՐԹՎՈՐ-
ԹԱԼ(1): 2. տէն ՊՈՍՊՈՐԱԼ:

ՎՈՐՎՈՐԱԼԻ - տէն ՎՈՐԹՎՈՐ-
ԹԱԼ-ի:

ՎՈՐՎՈՐՉՈՒՄԱՐԱԿ - գ. Խոտա-
բույսի տեսակ: *Մօրէխը փախճիւմ ա,
վըռվըռչըխըրակէն տակէն կ'օղը կէ-
նում (2):*

ՎՈՐՎՈՐՈՏ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՎՈՐՎՈՐ-
ՈՒԼ-ի:

ՎՈՐՎՈՐՈՍ - 1. տէն ՎՈՐԹՎՈՐ-
ԹՈՍ (1): 2. տէն ՊՈՍՊՈՐՈՍ:

ՎՈՐՎՈՐՈՏ - տէն ՎՈՐՎՈՐՈՍ:

ՎՈՐՈՏԸՇՕՈՏՈՒ - տէն ՎՈՐՈՏՇՕՈՒ-
ՏՈՒ:

ՎՈՐՈՏՈՒՎՕՐԹՈՒՆ - տէն ՎՈՒՐ-
ՏՈՒՎՕՐԹՈՒՆ:

ՎՈՒԼԿԱ/ՎԻՍԻԼԿԱ (ռուս. *бисби-
ка*) - արիւմ. տէն ՍՈՒՐԳՈՒՆ:

ՎՈՒԿԱՃՈՒՐ - տէն ՎՈՒԿԱՃՈՒՐ:

ՎՈՒԿԱՊԷՐՆԸ - գ. Ոսկու բեռ: *Օղտը
քըշիւմ ա ինչանց հայաթը, վըսկապէնը
վէր օնում, օղտը պէց թօղնում (2):*

ՎՈՒԿԷ - տէն ՎՈՒԿԷ:

ՎՈՒԿԷՐԱՆ (գրք. *ոսկեղէն (ոսկե,
ոսկեգօծ, ոսկեկերտ)*) - հիք., գ. Ոսկուց
պատրաստված իրեր՝ զարդեր: *Տըրանա
յէտը վըսկը՛դանը հըվաքում ա, տանում
(3Ժ3, VII, 13):*

ՎՈՒԿԷՐԱՍԷԳ (գրք. *ոսկեհատ (ոս-*

կու կտոր) - ած. Ոսկեգույն հատիկներ
ունեցող: *Վըսկըհատէ՛գ խաղու վա քա-
ղում, տանում հըրթնըցուկէն հը՛տէ (2):*

ՎՈՒԿԱՃՈՒՐ/ՎՈՒԿԱՃՈՒՐ - գ. Սնդի-
կի մեջ լուծած ոսկի, որով ոսկեգօծում
են զարդերը կամ զանազան առար-
կաներ, ոսկեջուր: *3ուսց ա պըտահում,
զըրգա՛րին կատուն հնքվալը թըխում
ա, վըսկըճիւրը պարան տամ (2):*

ՎՈՒԿԱՃԻՐԻԼ - նք. 1. Ոսկու բարակ
շերտով պատել, ոսկեգօծել, ոսկեջրել:
*Ուստան մուտանան վըսկըճիւրում ա,
տամ տըղէն (2):* 2. փխբ. Ոսկեգույն ներ-
կել՝ զարդարել: *Իրիք՛նակը աշխարքըս
վըսկըճիւրում ա (Բ):*

ՎՈՒԿԱՃԻՐԻԿԻԼ - կք. եւ չք. ՎՈՒԿԱՃ-
ԻՐԻԿԻԼ-ի:

ՎՈՒԿԱՍԱՋ - ած. Ոսկեգույն մագե-
րով, ոսկեմագ: *Մը՛ր ք՛օհլան ծին վըսկը-
մագ ա... (ԼԴԲ, 12):*

ՎՈՒԿԱՇՎՓԱՂ - ած. Ոսկեգույն
ցուլ՝ փայլ՝ շող՝ շափաղ ունեցող: *Սալ-
դաթը յօր ա օնում վըսկըշափաղ
դարյան, մուտանան, ծին յէր ինում...
(3Ժ3, V, 643):*

ՎՈՒԿԱՇՆԷԼԿ - գ. Այն աղջիկ երե-
խան, որից հետո արու զավակ է ծնվում:
*3իրըվանէրը սը՛րտ ըն տամ, թա.- Վէ՛-
չինչ, Անդրի, էս վըսկըշէլան ա, էն մինը
տըղա յա ինանան (2):*

ՎՈՒԿԱՊԷՐՈՃ - գ. 1. Ոսկեգույն
կապտականաչավուն պատյանով բզե-
զի տեսակ: *Խօխան մին վըսկըպըղօծ ա
փըռնում, ուրիխանում (2):* 2. հեգն. Ոսկե
զարդերով պաճուճված կին: *Էտ վըսկը-
պըղօծը մարթին ըսկի մըհալ չի քը-
ցիւմ (Բ):*

ՎՈՒԿԱՐ - տէն ՎՈՒԿԱՐՈՒ:

ՎՈՒԿԱՐԱԼԻ - տէն ՎՈՒԿԱՐՈՒՏ(1):

ՎՈՒԿԱՐԱՅԱՍՏ - ած. 3աստ եւ
պինդ ոսկորներ ունեցող, ամրակազմ,
պնդակազմ: *Վըսկըռահաստ հըլէվուր ա
Ռուբէն ամին (Բ):*

ՎՈՒԿԱՐԱՃՈՒՐ - գ. Ոսկորները
եփելուց հետո մնացած ջուրը՝ ջրիկ
մնացորդը: *Վըսկըռնէն իփիւմ ա, վըս-
կըռաճիւրը խըմում (2):*

ՎՈՒԿԱՐԱՆԳ - ած. Ոսկու գույն
ունեցող, ոսկեգույն: *Լիւսինգան պըց-
րանըմ ար, վըսկըռանգ աթթէրը հէ-
տան տանըմ... (ԼԴԲ, 298):*

ՎՈՒԿԱՐԱՊԷՆԻ - տէն ՎՈՒԿԱՐ-
ԱՅԱՍՏ:

ՎՈՒԿԱՐԱՅԱՎ - գ. Ոսկորների ցավ:
*Վըսկըռցական խը՛ղճը կարում չի, թա
քօն ինի (Բ):*

ՎՈՒԿԱՐՈՒ(Ը)ՅԱՆ - ած. Ոսկորները
հանած՝ գատած: *Էրկու կիլօ վըսկըռհան
մէս ա ինք՛ օնում, դարկում տօն (2):*

- Վըսկըռ(ը)հան անէլ - Ոսկորները
մսից հանել՝ գատել: *Էն տըղան լօխճին*

վրթթոտում ա, վըսկըռքհան անում, վէսկըռք սարու նըման կ'իտում ա (ՅԺՅ, V, 618):

- Վըսկըռ(ը)հան ինիլ/տըռնալ - Ոսկորները մսից հանվել՝ զատվել: Խաշլաման էնքան իփիլ բիդիս, վէր վըսկըռքհան ինի (Ձ):

ՎՐՍԿՐՈՒՏ/ՎՐՍԿՐՈՏ (գրք. ոսկրոտ) - ած. 1. Վրան կամ մեջը շատ ոսկորներ ունեցող (մսի մասին): Վըսկըռոտ մըսան դոլմա չի տըռնալ (Ձ): 2. տեն ՎՐՍԿՐՈՒՅԱՍՍ: 3. Նիհարած եւ ոսկորները ցցված: Վըսկըռոտ հէյվան ա, մօրթում ըս, հինչ ա'նիս (Բ):

ՎՐՍԿՐՈՏ - տեն ՎՐՍԿՐՈՒՏ:

ՎՐՍԿՐՈՏԷ(Ն)Թ՝ - գ. հվք. Ոսկորներ: Կամ ըն, տըռնում վըխճըռնէրեն վըսկըռոտէնքը կըտեն դըրաղեն վէր տըռնած (Ձ):

ՎՐՍԿՐՎԱՐԱՂ - ած. Ոսկու նուրբ թերթով պատած: Ըսկըսըմ ըն ժամը շինիլը՝ տական մինչեկ կըլծիս վըսկըվարաղ... (ՅԺՅ, V, 84):

ՎՐՍԿՐԹՆԷԼԻԿ՝ - տեն ՎՐՍԿՐԹՆԷԼ:

ՎՐՍԿՐԹՆԷԼ - ած. Ոսկեգույն գանգուրներ ունեցող, ոսկեգանգուր: Ժամանակ ա անց կէնում, կուճուր քուրը մին վըսկըքնքնիլ տըղա յա պիրոն (ՅԺՅ, VII, 19):

ՎՐՍՅԱԹ/ՎԻՍՅԱԹ/ՎԱՅՅԱԹ/ՎՆՋԻՅՆԹ/ՆԱՅՅԱԹ (արաբ. wasiyat, պրս. vāsīyāt, թրք. vasiyet) - գ. 1. Մահվանից հետո ժառանգությունը տնօրինելու եւ դրա իրավունքները վերապահող պաշտոնական փաստաթուղթ, կտակ: Ըտըրանա յէտը Վարանդու մէլիքը վըսյաթ ա կիրիլ տամ, վէր ուրան հըրըստօթունը հըսնում ա ժուղուկուրէն (Ձ): 2. Նվիրական ցանկություն, որ հանգուցյալը իբրեւ պարտականություն դնում է կենդանի մնացածների վրա, պատգամ: Տըղէրըք շատ ըն օգում հօրը վըսյաթը կըդարին, ամմա կարում չըն (Ձ):

- Վըսյաթ անել - 1. Կտակել, կտակով ունեցվածքը տնօրինելու կարգադրություն անել, կտակով իբրեւ ժառանգություն թողնել: Դարը հըրըստօթունը վըսյաթ ա անում տըղեն (Ձ): 2. Պարտավորություն դնել, պատգամել: Մարը տըռնում ա, վար ինքը մըռնէլու յըրա յա, մարթին վըսյաթ ա անում.- Վար մըռնէլ, իմ աջի ծըռքըս կըտըրէ՝ պահէ (ՆԼՂԺԲ, 108):

ՎՐՍՅՕ (ռուս. в.с.) - տեն ՎԵՐԳ (4):

ՎՐՍՍ - 1. տեն ԹՐՍՍ: 2. տեն ՓՐՇՇ:

ՎՐՍՍԱԼ - 1. տեն ԹՐՍՍԱԼ: 2. տեն ՓՐՇՇԱԼ:

ՎՐՍՍՐՑ(Ը)ՆԷԼ - 1. տեն ԹՐՍ-

ՍՐՑ(Ը)ՆԷԼ: 2. տեն ՓՐՇՇՐՑ(Ը)ՆԷԼ: 3. տեն ԹՐՍԷԼ:

ՎՐՍՍՕՆ - 1. տեն ԹՐՍՍՕՆ: 2. տեն ՓՐՇՇՕՆ:

ՎՐՍՍՕՑ - տեն ՎՐՍՍՕՆ:

ՎՐՍ-ՎՐՍ - տեն ՎՐՍՎՐՍԱԼ:

ՎՐՍՎՐՍԱԼ - տեն ԹՐՍԹՐՍԱԼ:

ՎՐՍՎՐՍԱՆ - տեն ԹՐՍԹՐՍԱՆ:

ՎՐՍՎՐՍՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ԹՐՍԹՐՍՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՎՐՍՎՐՍՕՆ - տեն ԹՐՍԹՐՍՕՆ:

ՎՐՍՎՐՍՕՑ - տեն ԹՐՍԹՐՍՕՆ:

ՎՐՍՍԱԿԷԼ (գրք. վաստակեմ) - 1. նք. Աշխատանքով նյութական արդյունք՝ դրամ ստանալ՝ ապրուստի միջոցներ հայթայթել: Շատ փուլ ա վըստակում, դարկում հօրը-մօրը հըռտէ (Ձ): 2. չք. Դոգնել, խոնջանալ: Էնքան կօրծ ա անում, վէր վըստակում ա, պարանց ըղնում, քունալ ընցընում (Ձ):

ՎՐՍՍԱԿԿԷԼ - կք. եւ չք. ՎՐՍՍԱԿԷԼ(1)-ի:

ՎՐՍՍՎՑ(Ը)ՆԷԼ - պք. եւ նք. ՎՐՍՍԱԿԷԼ-ի:

ՎՐՍՐՎՑՐՈՒՆ (գրք. վաստակություն (աշխատություն) - գ. Դոգնություն, խոնջանք: Վըստըկթունան կարում չըմ, թա տըռնալ յըր կէնում (Բ):

ՎՐՑ - տեն ՎՐՑ:

ՎՐՑԷԼ - տեն ՎՐՑԷԼ:

ՎՐՑՐՐԷԹ՝ - գ. հվք. Ոտնամաններ, տրեխներ: Շօրէրը, վըտըռէքը հըվաքում ա, քինում (Ձ):

ՎՐՑՐՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՎՐՑԷԼ-ի:

ՎՐՑՎՐՑԱԼ - տեն ՎՐՑՎՐՑԱԼ:

ՎՐՑՎՐՑԷԼ - տեն ՎՐՑՎՐՑԱԼ:

ՎՐՐՍՆՆԻԿ - տեն ՎՐՐՍՆՆԻԿ:

ՎՐՐԱՐԷԼ (գրք. վարարեմ (ցոփանալ) - չք. 1. Ջուրը շատանալ, հորդանալ: Դանէսը վըխէյիս ա ընում, թա վըրարած Կըռկառալըն անց կէնա (ՆԱԲ, 139): 2. փիթ. Առատանալ, փարթամանալ: Սօնա աքէրը ըխճըկանը օրինանք ա տամ.- Վարսըտ վըրարէ (Բ):

ՎՐՐԱՑՆԱԿ - գ. Վրացական գլխանոց՝ գլխի ծածկոց: Շուշվա խանումնէն վըրացնակ ըն իլնլ կըլիւրնէրեն քըցիլիս (Ձ):

ՎՐՐՐԷՂ - տեն ԸՇՏՐԷՂ:

ՎՐՐՐԷՂ - տեն ԸՇՏՐԷՂ:

ՎՐՐԸԱՎՐԷՂ - գ. Վարելու համար պիտանի հող, վարելահող: Շէնին վըրլավըրը խըրէգ՝ ա (Բ):

ՎՐՐԸԽԿԱԼ - չք. Առատորեն բխել՝ հորդել՝ հոսել: Ծիրը ըսկըսըմ ա վըրըխկալ... (ՅԺՅ, V, 22):

ՎՐՐԸԽԿԱԼԻ - 1. տեն ՎՐՐԸԽԿԱԼ: ... Մին վըրըխկալի ըխպիրի քըշտի էն օխտը օշափին քըվօրը տըսին ընդէղ

կաղնած (ՅԺՅ, V, 202): 2. մ. Առատորեն բխելով՝ հորդելով՝ հոսելով: Էտ ծիրը վըրըխկալի վէր ա տըռնում, նի տըռնում քըրծէն տակը (Ձ):

ՎՐՐԸԽԿԱԼ - ած. Դորդորեն բխող, հորդաբուխ: Վըրըխկան ախպիր ա Արջին ախպիրը (Բ):

ՎՐՐԸԽԿԱՐՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՎՐՐԸԽԿԱԼ-ի:

ՎՐՐԸԽԿՕՆ - գ. Դորդելը, հորդելու ձայնը: Ըխպիրին վըրըխկօնը թօղնում չի, վէր ըտըրանք քօն ինին (Ձ):

ՎՐՐԸԽԿՕՑ - տեն ՎՐՐԸԽԿՕՆ:

ՎՐՐԸԿԱԾԱԼ - գ. Վարած հողի միջով անցնող կաճան: Վըրըկաճանալը քիննլիս բորդան մին աղվէս ա պըտահում (Ձ):

ՎՐՐԸՅՆՍՈՒԼ(Լ)/ՎԻՐՐՅՆՍՈՒԼ(Լ) (գրք. վերահասու լինիմ (լավ հասկանալ, տեղեկանալ) - տեն ՅՆՍՆՍՈՒԼ-ի:

ՎՐՐԸՆԴՐԷՆԷ - գ. Խաղողի տեսակ: Վըրընդընէն Դարաբաղա Վարանդու սօրթ ա (Բ):

ՎՐՐԸՆԻ - տեն ՎԻՐԻ(ՆԻ):

ՎՐՐԸՎՈՒՐԴ/ՎՈՒՐՈՒՎՈՒՐԴ (թրք. varavurd (կշռադատում) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Վըրըվորդ անել - Ջննել, տնտղել: Ավազակներեն վըրըվորդ անում, կարում չի ճիննլի (ՆԱԲ, 42):

ՎՐՐԸՐՑ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՎՐՐԱՐԷԼ-ի:

ՎՐՐԹԱԲԷՂ - տեն ՎՐՐԹԱԲԷՂ:

ՎՐՐԹԱԼ - տեն ՎՐՐԹԱԼ:

ՎՐՐԹԱԼԻ - տեն ՎՐՐԹԱԼԻ:

ՎՐՐԹԱԾՈՒՐ (գրք. վարդաջուր) - գ. Վարդից ստացվող անուշահամ եւ բուրավետ ջուր, վարդաջուր: Փըքէնէն մըկնում ըն, յըրան էլ վըրթաճուր շաղ տամ (Ձ):

ՎՐՐԹԱՄԱՐ - տեն ԴՐՆԱՄԱՐ:

ՎՐՐԹՆՆԿ - տեն ՕԽՆԱԿ:

ՎՐՐԹՆՆՈՒՑ (գրք. որթոց) - տեն ԴՐՆԱՆՈՒՑ:

ՎՐՐԹՎՐԷՑ (գրք. վարդահոտ) - 1.

գ. Վարդի բույր՝ հոտ: Վարթէրը պէցվալ ա, վըրթավըրը ընգալ բաղը (Բ): 2. ած. Վարդի բույր՝ հոտ ունեցող, լավ: Վըրթավըրտ խընծօր ա (Բ):

ՎՐՐԹՎՐԻՐ - ած. Վրան վարդեր նկարված, վարդերով նախշված: Այուն մին լավ վըրթավուր գանն յա իլնլ (Բ):

ՎՐՐԹՆԷԼ/ՎՐՐԹՆԻԼ - 1. նք. Վաղածամ արգանդից դուրս մղել, պտուղը փչացնել, վիժել (կենդանիների մասին): Կավը վըրթանում ա (Բ): 2. չք. Պտուղը փչանալ, վիժվել: Դանան վըրթանում ա (Բ):

ՎՐՐԹՆԻԼ - տեն ՎՐՐԹՆԷԼ:

ՎՐՐԹԱՐԱԾ - տեն ԴՐՆԱՐԱԾ:

չըն վըխտէն յը՛ր կէնասն քունըտը՛դա (2): 2. Աըլորի կանչելու ծայնը: Աղվէսը բոլորան մին վըրցըկականչ ա ըսկա-նում (2): 3. Աըլորի կանչելու ժամանա-կը, լուսադեմ: Այան վըրցըկանչին յը՛ր ար կէնում, խըմօրը հունցում (Բ):

ՎՈՐՑԸՎԱԾՕՏ - գ. Արու ճուտ: Էրկու վըրցըկածօտ ա մօրթում, ժարիտ անում, փըսէն ուտըցընում (2):

ՎՈՐՑԸՎԱՆԱԼ - չք. տէն Վը՛րցակ կըտըրէլ:

ՎՈՐՑԸՎԱՆՉ - տէն ՎՈՐՑԸՎԱ-ՎԱՆՉ:

ՎՈՐՑԸՎԱՊԵՆՆԸ - գ., ած. տէն Մին վըրցըկապէռը:

ՎՈՐՑԸՎԱՍԱՆՍ - տէն ՎՈՐՑԸ-ՎԱՎԱՆՉ:

- Վըրցըկասան ըսկընալու - Ագնիվ, մաքուր, չարատավորված, միամիտ: Վըրցըկասան ըսկընալու ախճի՛գ ա Սանամը (2):

ՎՈՐՑԸՎԱԾՈՐԸՎ - գ. 1. Աըլորների կռիվ: Վըրցըկկըռը՛վը ըսքըսում ա, ճանտուն վը՛րցակը Սանդուն վըրցակէն յը՛խնում ա (2): 2. փխք. Անիմաստ՝ ան-տեղի, բայց տաք վիճաբանություն: Վըր-ցըկկըռը՛վը էտ էրկու հիրըվըններան անպակաս ար (2):

- Վըրցըկկըռը՛վ տալ - Անտեղի վի-ճաբանել: Ջիհիլինէն հանրիհում ըն, ըսքը-սում վըրցըկկըռը՛վ տալը (2):

ՎՈՐՑԸՎԵՋԱՐ - 1. գ. Ղախացած՝ սերմեր բռնած գազար: Էտ վըրցը-կէգանը հինչ ա՛, վեր օտում ըս (Բ): 2. տէն ՎՈՐՑԱՏՈՒ:

ՎՈՐՑՕԹՈՒՆ - գ. 1. Ործ լինելը: Վըր-ցօթունըն ա իքօթունը ճօկում չի (2): 2. Արական սեռական կարողություն: Վըռ-տեցէն, վըրցուրունա քըցէցէն (Բ): 3. փխք. Քաջություն, տղամարդկություն: Տըղըմարթին վեր վըրցօթուն չիլան, էլ հինչ տըղամարթ (Բ):

- Վըրցօթուն անել - Կենակցել, բեղմ-նավորել: Էրո՛ւ տը՛ղա մին քանն յըն պիրում քըցնում կըվէրէն մաչը, վեր վըր-ցօթուն անել (Բ):

ՎՈՐՔԸՋԱՆԻ - տէն ՎՈՐՔԸՋԻ:

ՎՈՐՔԸՋԻ/ՎԻՐՔԻՋԻ/ՎՈՐՔԸՋԱՆԻ/ՎԻՐՔԻՋԱՆԻ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Վըրքըզի տալ - Ցատկոտել, խա-ղալ, անհոգ ու անգործ ման գալ: Ղէ՛, խօխէնք ըն, լի՛, սաղ օրը էն ըն վըրքըզի տալիս (2):

ՎՈՐՔԸՏՈՒՐԸ/ՎԻՐՔԸՏՈՒՐԸ/ՎՈՐՔԸՏՈՒՐԸ - գ. Ունեցվածք, հարստություն: Մին հարուստ ճըրտը-րը՛ցէ յա ինում, լ՛ավ տընէր ա շինում, վիւրք-տոնը՛ք ըստը՛ղծում (ԱԱ, 86):

ՎՈՐՕՇԷԼ - տէն ՎՈՐՕՇԷԼ:

ՎՈՐՑ(Ց)ԱՆՈՒՑ/ՎԻՑ(Ց)ԱՆՈՒՑ/ՎԷՑ-ՆՕՏ (գրք. վեցոց) - 1. ած. Վեց մաս՝ չափ՝ քանակ՝ ծավալ պարունակող: Վիցցա-նուց փանդ ա (Բ): 2. գ. Թղթախաղի մեջ վեց նիշ պարունակող թուղթը: Կարտը պիժը՛նում ըն, տը՛սնում մին վըցցա-նուցը կա վէչ (2):

ՎՈՐՑ(Ց)ԸՔԱՆ/ՎԻՑ(Ց)ԸՔԱՆ (գրք. վեցեքեան) - թ. Վեցն էլ, բոլոր վեցը միասին: Ըտըրանք վըցցը՛քան էլ քանիսը ըն ինում (2):

ՎՈՐՑ(Ց)ԸՊԱՏԵԳ/ՎԻՑ(Ց)ԸՊԱՏԵԳ - ած., մ. Վեց անգամ ավելի: Զօրը անա վըցցըպատէ՛ք շատ ա օտում (Բ):

ՎՈՐՑ(Ց)ԸՏԱԿ/ՎԻՑ(Ց)ԸՏԱԿ - տէն ՎՈՐՑ(Ց)ԸՊԱՏԵԳ:

ՎԻ¹ - տէն ՎԱՅ (1-5):

- Վի ախճի՛ - Ջարմանքի կամ ափսո-սանքի բացականչություն: - Վի ախճի՛, Բուղդանըն էլ ա՛ մը՛ռալ (Բ):

- Վի աման - տէն ԱՍԱՆՉ:

ՎԻ² - տէն ԼԷԼԱ:

- Վի հա՛, վի հա՛ - Բագինն քշելու ծայն: ԼԷլանը թուխսըկանէն ճօտը փըռ-նում ա, այան էլ ծէն ա տամ՝ վի հա՛, վի հա՛... (2):

ՎԻԴ (ռուս. вид) - գ. Արտաքին տեսք: Բայց տըղան վիդում, պէնում շատ լ՛ավ ա... (ՀԱԲ, 15, 46):

ՎԻԴՆԻ (ռուս. видный) - ած. Գե-ղեցիկ արտաքինով: Վիդնի մարթ ա Արշակը (Բ):

ՎԻԶ - տէն ՎԷԶ:

ՎԻԶԸ - տէն ՎԷԶԸ:

ՎԻԼԱ - տէն ՎԷԼԱ:

ՎԻԼԻՍԱՊԵՏ - տէն ՎԷԼԻՍԱՊԵՏ:

ՎԻԼ(Լ)Ի-ԹԷԼ(Լ)Ի - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Վիլ(Լ)ի-թել(Լ)ի անել - 1. Առանց կշռադատելու՝ հետեւանքները հաշվի առնելու գործ ձեռնարկել: Զու վիլի-թել-լի անէ, վերջումը կըլծի կըթակէ (2): 2. Պարապ-սարապ թափառել: Խալիը հօնծ ըն անում, մեր Սայիսըն էլ սաղ օրը էն ա վիլի-թելլի ընէլիս (Բ):

ՎԻԼՎԱ (ռուս. вилка) - տէն ՅԸՂՕԼԻ:

ՎԻԼՈՒԿ - տէն ԸՎԻԼՈՒԿ:

ՎԻԿՐԻԿ (ռուս. выкройка) - գ. արիմ. Պատկեր, կերպարանք, կազմվածք: Ատում ա.- Ըննդ ի՛լ, օգնում չըմ վիկրիկըտ տը՛սնում (2):

ՎԻՃԱԿ/ՎԷՃԱԿ (գրք. վիճակ) - տէն ՀԱՆԷ:

ՎԻՃԻ-ՎԻՃԻ/ՎԻՏԻ-ՎԻՏԻ - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:

- Վիճի-վիճի անել - Արագ-արագ եւ անտեղի խոսել: Խըրէ՛ք վիճի-վիճի ըրա՛ (Բ):

ՎԻՄ - գ. Հացահատիկը՝ ընդեղենը

մաքրելու՝ գտելու գործիք՝ մեքենա, գտիչ: Կըլխօգէն ցօրէնը վիմավ ընք իլան թըվիցընէլիս (2):

- Վիմավ անց կըցընել - Ջտիչով մաքրել (հացահատիկը, ընդեղենը): Մի-սը՛ռը վիմավ անց ըն կըցընում, ածում միշունկէն (2):

ՎԻՅ - տէն ՎԱՅ:

ՎԻՆԱՎԱՍԻ - տէն ՎՈՐԱՎԱՍԻ:

ՎԻՆԷԳՈՐԷՂ (ռուս. винегрет, ֆր. vi-naigrette) - գ. Եփած կարտոֆիլով, գա-զարով, բազուկով, լոբու հատիկներով եւն պատրաստած աղցան: Վինեգըրէ-ղըն էլ ըղանթն ընգալ (Բ):

ՎԻՇ (գրք. վուշ) - գ. Կտավատի բույ-սից ստացվող թել, վուշ: Փնլանգըն ա-սըմ ա.- Մինան վիշավ վեր կըպօտիս, բն-լի կարիմ վուշ, ընտրա հէտէ, վեր պէրանկ ա, չընչիլէն կըցըկըցնէ (ՀԺՀ, V, 520):

ՎԻՇՈՒԿԱ - տէն ՎԻՇԻԿԱ:

ՎԻՇԻԿԱ/ՎԻՇՈՒԿԱ (ռուս. вишалка)

- գ. Զգեստներ կախելու հարմարանք, կախիչ, կախարան: Պէնջակը հանում ա, վիշիկան կախ տամ (2):

ՎԻՇՎԱ/ՎՈՇՎԱ (ռուս. вишка) - գ.

Շրջանաձեւ՝ քառակողմ կամ բազմա-կողմ բարձր ու նեղ կառուցվածք, աշ-տարակ: ... Էտ խանըն պէցիր չարդախ ա շիկիլ տամ, վըշկա... (ՀԱԲ, 15, 118):

ՎԻՇՆԸ - տէն ՎԻՇՆԻ:

ՎԻՇՆԻ/ՎԻՇՆԸ (ռուս. вишня) - 1. տէն ԳՈՒԼԱՆՆԸ: 2. տէն ԳՈՒԼԱՆՆԸ:

ՎԻՇՆՕՏ - տէն ԳՈՒԼԱՆՆՕՏ:

ՎԻՇՇ - տէն ՎԱՇՇ:

ՎԻՇ-ՎԻՇ - տէն ՎԱՇՇՎԻՇ:

ՎԻՇՎԻՇԱԼ - չք. տէն Ախուվախ անել:

ՎԻՉԸԼՎԱՆԻԼ/ՎԻՉԻԼՎԱՆԻԼ/ՎՈՒ-ՉՈՒԼՎԱՆԻԼ/ՎՈՒՉՈՒԼՎԱՆԻԼ - տէն ՎԻ-ՉԻԼՈՇԷԼ:

ՎԻՉԸԼՈՒՑ/ՎԻՉԻԼՈՒՑ/ՎՈՒՉՈՒԼՈՒՑ/ՎՈՒՉՈՒԼՈՒՑ - ած. 1. Վրան ոջիլ ունեցող, ոջիլ ընկած: Վիչըլուտ կըլծի տիկում ա մօրը գո՛րքո՛ւմը, վեր մարը վիչիլէն ճօկէ (2): 2. փխք. Կեղտոտ: Վիչըլուտ շօրէր ա կը՛ցալ (Բ):

- Վիչըլուտ շօն - Կեղտոտ՝ վրան ոջիլներ ունեցող մարդ: Էտ վիչիլուտ շօ-նըն ա՛ մընացալ, վեր նըի՛տը հըրակաշ տը՛ռնամ (Բ):

ՎԻՉԸԼՈՇԷԼ/ՎԻՉԻԼՈՇԷԼ/ՎՈՒՉՈՒ-ԼՈՇԷԼ/ՎՈՒՉՈՒԼՈՇԷԼ - չք. Ոջիլ ընկնել, ողջլակալել, ողջոտել: Խուլիէն կըլծի տը վիչըլուտ ա (Բ):

ՎԻՉԻԼ/ՎՈՒՉՈՒԼ/ՎՈՒՉՈՒԼ (գրք.

ոջիլ) - գ. Մարդկանց ու կենդանիների, ինչպես նաեւ բույսերի, հացահատիկ-ների, ընդեղենների վրա ապրող անթեւ մակաբույծ միջատ, ոջիլ: Կըլխան մին վիչիլ ա պուք տամ, տամ ըտըրան, թա.- էս ա քու ճարըտ (2):

- Վիչիլ ըղնէլ - տեն ՎԻՉԸԼԾՏԷԼ:
 - Վիչիլը օտէլ - Շատ ոջլոտ լինել:
Խոսիւն կըծխը վիչիլը օտում ա (Բ):
 - Վիչիլն յերիշ - Արագ ընթացք:
*Շատօրը վիչիլու յերիշն ա հըղէ քի-
 նում (Բ):*
 ՎԻՉԻԼՎՄԼԻԼ - տեն ՎԻՉԸԼՎՄԼԻԼ:
 ՎԻՉԻԼՈՒՏ - տեն ՎԻՉԸԼՈՒՏ:
 ՎԻՉԻԼԾՏԷԼ - տեն ՎԻՉԸԼԾՏԷԼ:
 ՎԻՍՄԼ(Լ)Ի/ՎԵՍՄԼ(Լ)Ի/ՎՄՍՄԼ(Լ)Ի -
 տեն ԹԸՐԹԵՐՈՒԿ: *Ամբն հինջ տիրնլ
 ար ըըընէրէս՝ վիսնլի, մըղըր, կաթնը...*
 (ԼՂԲԶ, 258):
 ՎԻՍԻԼՎԱ - տեն ՎԸՍԻԼՎԱ:
 ՎԻՍՅԱԹ - տեն ՎԸՍՅԱԹ:
 ՎԻՏԻ-ՎԻՏԻ - տեն ՎԻՃԻ-ՎԻՃԻ:
 ՎԻՐԱՎՈՐ (գրք. վիրատր) - ած. 1.
 Վերք ստացած, վիրավորված: *Կամ ըն,
 տը՛սնում էրկու վիրավոր սալոյաթ էտ
 փօտումը վեր ընգած (Ձ):* 2. փխբ. Յոգե-
 պես վշտացած, վիրավորանք կրած: *Դէ՛,
 Մաքաղաթըն էլ վիրավոր կընէգ ա լի՞,
 մարդին էնքան ուշուցան հու չի՞ վի-
 րավորվել (Բ):* 3. գ. Վերք ստացած վիրա-
 վորված մարդ: *Կըըվէն վախտը հանց օր
 ա իլնլ, վեր կըրը՛ցալ էլ չընք, թա վի-
 րավորներէն հըսընիկնք բալնիցան (Բ):*
 ՎԻՐԱՎՈՐԷԼ (գրք. վիրավորեմ) -
 նք. 1. Հարվածով վերք հասցնել, խոցել:
*Յըրա յա անում, քըվօրը վիրավորում
 (Ձ):* 2. փխբ. Խոսքով կամ գործով բարո-
 յական՝ հոգեկան վերք հասցնել, վիրա-
 վորանք պատճառել: *Արչըն ասում ա.-
 Մարթ ախպեր, էտ խուսկերքավըտ ինծ
 վիրավորեցել, մուսը էլ կարէլ չընք հըն-
 գըրօթուն անիկնք՝ (Ձ):*
 ՎԻՐԱՎՈՐՎԷԼ - կք. եւ չք. ՎԻՐԱ-
 ՎՈՐԷԼ-ի:
 ՎԻՐԷՆԻ - գ. Սեւ հատկիներով ու
 բարակ կեղեւով խաղողի տեսակ: *Էն
 վախտը մէր բըղէրումը վիրէնի էլ ա
 իլնլ (Բ):*
 ՎԻՐԸՅՄՍՈՒՆ(Լ) - տեն ՎԸՐԸՅՄՍՈՒՆ(Լ):
 ՎԻՐԹՆԸՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՎԸՐԹ-
 ՆԸՑ(Ը)ՆԷԼ:
 ՎԻՐԹՆՕՏԷԼ - տեն ՎԸՐԹՆՕՏԷԼ:
 ՎԻՐԻ(ՆԻ)/ՎԸՐԸՆԻ/ԸՎԻՐԻ/ԻՎԻՐԻ
 (գրք. վայրի) - ած. 1. Չընտելացված,
 վայրենի (կենդանիների ու թռչունների

մասին): *Էրկու վիրի էծ հընգեր ըն տը՛ն-
 նում, մինտը՛ղ ըրածում (ԱԱռ, 31):* 2.
 Չպատվաստված, ոչ մշակութային
 (բույսերի մասին): *Մին վիրի տաննի յա
 կըտըրում, փանդ անում (Ձ):* 3. Այդպիսի
 բույսերի տված (պտուղների ու հատա-
 պտուղների մասին): *Վիրի գ՛նլմսը
 աղու վա իննում (Բ):* 4. Ամայի, անմար-
 դաբնակ: *Էրկուսըն էլ էտ քըըէր մընամ
 ըն մին վիրի հանդում (ՅԺՅ, V, 371):* 5.
 փխբ. Անկիրթ, կոպիտ, անտաշ: *Վիրի
 մարթ ա Ափկարը (Բ):*
 ՎԻՐՉՄՍԱԼ/ՎԸՐՉՄՍԱԼ (գրք. վեր-
 ջանամ (ետեւ մնալ, էտ քաշվել, վախ-
 ճանվել) - տեն ՊԸՐՉԸՆԷԼ (1, 2):
 ՎԻՐՉԷՍՆԸ - տեն ՎԸՐՉԷՍՆԸ:
 ՎԻՐՉԸՑ(Ը)ՆԷԼ/ՎԸՐՉԸՑ(Ը)ՆԷԼ
 (գրք. վերջացուցանեմ) - նք. ՎԻՐՉՄ-
 ՆԱԼ-ի:
 ՎԻՐԹԻԶԻ - տեն ՎԸՐԹԸԶԻ:
 ՎԻՐԹԻԶՄԻՆԻ - տեն ՎԸՐԹԸԶԻ:
 ՎԻՐԹԸՏՈՒՐԹԻ - տեն ՎԸՐԹԸ-
 ՏՈՒՐԹԻ:
 ՎԻՑ(Ց)ԱՆՈՒՑ - տեն ՎԸՑ(Ց)ՄՆՈՒՑ:
 ՎԻՑ(Ց)ԷՔԱՆ - տեն ՎԸՑ(Ց)ԸՔԱՆ:
 ՎԻՑ(Ց)ԸՊԱՏԷՎ՝ - տեն ՎԸՑ-
 (Ց)ԸՊԱՏԷՎ:
 ՎԻՑ(Ց)ԸՏԱՎ - տեն ՎԸՑ(Ց)ԸՏԱՎ:
 ՎՈՒԶՆԱՍՕՏ - գ. Հացագգիների
 ընտանիքին պատկանող խոտաբույս:
Մէր հընդէրումը վուզնախօտ էլ կա (Բ):
 ՎՈՒՑ - տեն ՎԱՑ:
 ՎՈՒՑ-ՎՈՒՑ՝ - գ. Վայրի թռչնատե-
 սակ: *Վույ-վույը սաղ քըըէրը էնքան սնն
 ըրավ. թօղից վէչ, թա քօն ինի (Ձ):*
 ՎՈՒՑ-ՎՈՒՑ՝ - տեն ՎԱՑ-ՎԱՑ:
 ՎՈՒՑՈՒՎՈՒՐՈՂ - տեն ՎԱՑՎՈՐՈՒՐՈՂ:
 ՎՈՒՉ - տեն ՎԷՉ:
 ՎՈՒՉ - տեն ՎԷՉ:
 ՎՈՒՉՈՒԼ - տեն ՎԻՉԻԼ:
 ՎՈՒՉՈՒԼՎՄԼԻԼ - տեն ՎԻՉԻԼ-
 ՎՄԼԻԼ:
 ՎՈՒՉՈՒԼՈՒՏ - տեն ՎԻՉԸԼՈՒՏ:
 ՎՈՒՉՈՒԼԾՏԷԼ - տեն ՎԻՉԸԼԾՏԷԼ:
 ՎՈՒՄ - գ. Դրական հատկություն,
 արժանիք, հեղինակություն, պատիվ:
*Ընդըրա վուսը վէրըն ա՛, վէր տիրնլ ըք
 գուղապէտ (Բ):*

ՎՈՒՐԹՈՒՎՈՒՐ - տեն ՎԸՐԹԷՎՈՒՐ:
 ՎՈՒՐԹՈՒՎՈՒՐԸՆԷ - տեն ՎԸՐԹԸ-
 ՎՈՐԸՆԷ:
 ՎՈՒՐՅԱՑ - տեն ՎՄՐԻՅԱՑ:
 ՎՈՒՐՈՒՎՈՒՐՈՂ - տեն ՎԸՐԸՎՈՒՐՈՂ:
 ՎՈՒՐԹ-ՏՈՒՐԹԻ - տեն ՎԸՐԹԸ-
 ՏՈՒՐԹԻ:
 ՎՕ - տեն ՊՕ:
 ՎՕԶՆԻ - տեն ՎՕԶՆԻ:
 ՎՕԼԱԺ (ռուս. *валежник*) - գ.
 Անտառում չորացած եւ փտած փայտ:
*Վէր շատ շօռ ա կամ, կացէնը քըթէնում
 չի, ճարը կըտըրած վօլաժ ա հըվաքում,
 էշին պէռնում, կամ տօն (Ձ):*
 ՎՕԽԾԱՐ - տեն ՎԸ՛ԽԾԱՐ:
 ՎՕԽՉ (գրք. ողջ) - տեն ՍԱՐ:
 ՎՕԽՉ-ԱՐՕԽՉ - տեն ՍԱՐ-ՍԸ-
 Լ(Ը)ՄԱԹ:
 ՎՕՐՕՐՄԱԾ - տեն ՎԸՐՕՐՄԱԾ:
 ՎՕՆԱՎ - տեն ՎԸ՛ՆԱՎ:
 ՎՕՆՆԸ¹ - տեն ՎԸ՛ՆՆԸ¹:
 ՎՕՆՆԸ² - տեն ՎԸ՛ՆՆԸ²:
 ՎՕՆՆԸ³ - տեն ՎԸ՛ՆՆԸ³:
 ՎՕՆՆԻԹԸ - տեն ՎԸ՛ՆՆԻԹԸ:
 ՎՕՈՒ (գրք. յոռի, ոռի (վատ, փուչ) -
 ած. հեգն. 1. Վատթար: *Աըմսօնէն հնլը
 վօռի յա (Բ):* 2. Շատ դժվար: *Հօնծ անէլը
 վօռի կօրծ ա (Բ):*
 ՎՕՍԿԻ - տեն ՎԷՑԿԻ:
 ՎՕՍՊ - տեն ՎԸ՛ՍՊ:
 ՎՕՍՓ - տեն ՎԸ՛ՍՊ:
 ՎՕՐ - տեն ՎԷՐ՝:
 ՎՕՐՕՇ - Գործածվում է կապակ-
 ցության մեջ:
 - Վօրօշ անէլ - տեն ՎՕՐՕՇԷԼ: *Վօ-
 րօշ ըն անում՝ կացէնը յօր օնին, սը-
 թնլը կըտրին (ՆԱԲ, 143):*
 ՎՕՐՕՇԻԼ (գրք. որոշեմ) - նք. Որո-
 շում կայացնել: *Ամմա վէր իւրնն
 ճընննչում ին հուսնու կօղ, վօրօշում ա՛
 իւրննց սըրջանան տոնս կա (ՅԺՅ, V,
 645):*
 ՎՕՓՇԸՍ (ռուս. *сочем*) - տեն
 ՎՕՓՇՈՒՄ:
 ՎՕՓՇՈՒՄ/ՎՕՓՇԸՍ - վ. Ինչեւէ, բո-
 լոր դեպքերում: *Վօփշում, յը՛ս կօրծ չօ-
 նիւ, տուք ըք գ՛նդում (Ձ):*

S

SU¹ (գրք. դա) - դ. Երկրորդ դեմքի
 գոյականական ցուցական դերանուն, որ
 ցույց է տալիս խոսակցին մոտ գտնվող՝
 եղող կամ խոսակցի հիշատակած անձ՝
 առարկա: *Տա դնստի քընըմ ա էտ
 տըղէն հօրը ասըմ (ՅԺՅ, V, 65):*
 SU² - տեն ՇՏԸՐԱԼ:
 ՏԱԲԸՐԷՏԿԱ - տեն ՂՄԲԸՐԷՏԿԱ:

ՏԱԲԸՐԷՏԿԱ - տեն ՂՄԲԸՐԷՏԿԱ:
 ՏԱԶ՝/ՂԱԶ (ռուս. *маз*) - գ. Մետաղյա
 լայն եւ ոչ խոր աման, կոնք: *Տահանք
 մին մէծ դագ փոթոնշ ըն անում
 (ՅԱԲ, 15, 135):*
 ՏԱԶ՝ - Գործածվում է կապակ-
 ցության մեջ:

- Տազ անէլ - 1. Լռել, սսկվել: ... *Էս
 քառըս տագ ըրած պոնրում ա բէջիթ
 մին փօս կըտրում, լօխ ածըմ մէջը...*
 (ԼՂԲԶ, 259): 2. Համբերել, սպասել:
*Աղվէսըն ասում ա.- Ճըղաճպան ախ-
 պէր, տու տա՛գ ըրա, յը՛ս քըզը՛տէ
 թաքավէրէն ախճիգըն ըմ իւզական
 (ՅԺՅ, V, 626):*

SUL (գրբ. տալ) - նբ. 1. Մեկին մի բան հանձնել՝ փոխանցել: Տըղան ջուբան տոնս ա օնում թոխտը, տամ թաքավերէն (ՆԱԲ, II, 26): 2. Մեկին թողնել՝ հանձնել, մեկի ձեռքը մատնել: Զինչ էլ ինի, մունք մէր յերգիրը թուրքերէն չընք տալ (2): 3. Տրամադրել, մեկի՝ մի բանի տրամադրության տակ դնել: Բուստանէն կէսը մին տարավ տամ ա հիրըվանէն, վէր բիջնորի (Բ): 4. Վճարել: Էտ տըղան մին խիլլան վընկի յա տամ, դօջը յօր օնըմ, քընըմ (ՀԺՀ, V, 38): 5. Շնորհել, արժանացնել, պարգևատրել: Լավ կօրծ ընէլի հըրտէ Սն-րիբէկ դայուն մէրալ ըն տամ (2): 6. Հանձնարարել, պատվիրել: Հարուստը ըտըրանց շատ կօրծ ա տամ (2): 7. Հարկածել, խփել, զարկել: Տամ ըն, կըռվում, ժուղօվորը ըրմանում ա (ԱԱ, 28): 8. Կազմակերպել, սարքել (հյուրասիրություն՝ խնջույք են): Ժուղօվորթէն լավ հաց ա տամ, ուտուցունում, խըմըցընում, հըղէ տինում (2): 9. Հրապարակով ներկայացնել, հանդես գալ որեւէ բանով: Մին օր էլ քըղաքան յըրք ըսողէն յըն կամ, շէնումը կանցէրտ տամ (2): 10. Արձակել, ծլեցնել: Էրկու տարումը էտ խընծօրէն մըծանում ա, ճըղնէր տամ (2): 11. Առաջ բերել, սերել, ծագեցնել: Հըրուստէն համ ծառէրըն ըն բօլ-բօլ պէրք տամ, համ հիլվընէն ըն բօլ-բօլ ծէք տամ (2): 12. Կնության տալ, ամուսնացնել: Կանին իւրան վըլլամաղ-շարմաղ ըխճըկանը տըրվալ քօռ Վընէսին (Բ): 13. Վաճառել: Կընէքը տանը կէնում ա, մարթը տանում ա կավը հազար մընէթավ տամ, յէտ տըրնում, վըր կա տօն (ՆԱԲԺԲ, 62): 14. Մատուցել, հրամցնել: Զէմըուցը յուղոծու վա շինում, տամ փըսէն (2): 15. Բաժին՝ մաս հանել: Մըծ ախպէրը հօրը հըրըստօրունը յօխ յօր ա օնում, կուծի ախպօրը վէշ մին պէն տամ չի (2): 16. Թույլ տալ իր հետ կենակցել: Դանպան կընէք ա, յօխին տամ ա (Բ): 17. Կցել, միացնել: Ծարը կըտըրած՝ էտ թէվէրըտ էտ ջիմդանքան ա տուվալ, ալակուշկուշէն ըստըղծալ (ԱԱ, 69): 18. Ուղղել՝ դարձնել դեպի... Սնթոնը ծօռ ա, պատառ բիդի աջ տօ (Բ): 19. Մի բանով տարվել, անձնատուր լինել մի բանի: Սէտրակը իւրան տըրվալ ա խըմէլի (Բ): 20. Արձակել, տարածել, սփռել: Քըշէրը էտ պըղօծը լինս ա տամ (2): 21. Արտաքին տպավորությամբ որոշել (տարիքը, քանակը են): Արմիկ դային ութաստուն տիրէկան ա, ամմա վէր յէշիս, վագցուն էլ չըս տալ (Բ): 22. Սնուցել որեւ բանով: Բօստանը փէյնը բիդի տաս, վէր լավ պէրք յըր օնիս (2):

23. Որեւ գույնի երանգ ունենալ, այդ գույնով փայլել: Հըռանցէ վէր բաղէն յէշում ըս, խաղուն սըվէ յա տամ (Բ): 24. Սրընթաց մտնել, մխրճվել: ... Էտ ճօրքէն խըռնում ա, տամ ծըմըկըրէն, ըմընէքը յօխ կուտրատում (ՀԺՀ, VII, 305): 25. Փաթաթել: Քանդիրը վըննէրավըն ա տամ, քաշ անում (2): 26. Հատել, կտրտել: Ցակատը յօր ա ունէս, ծառէն ճըղնէրը տաս (Բ): 27. Հնչեցնել: Դասատուն զանգը տամ ա, խօխէնքը նի յըն տըրնում ըշկօլը (Բ): 28. Խաղալ: Խօխէնքը կունդըմըհակէ յըն տամ (Բ): 29. Մեղադրական վճիռ կայացնելով՝ պատժապիճ սահմանել: Սուդ ըն անում, հանէսին տասը տարէ տամ (2): 30. Նշել, հացկերույթ կազմակերպել (մահվան յոթնօրյակը, քառասունքը, տարեկիցը են): Հարանքը կընգանը տարէն տամ ա, յըտնան փըրակվում (2): 31. Իբրեւ օժանդակ բառ՝ ներգործական եւ չեզոք բայերի անորոշ դերբայի հետ կազմում է պատճառական բայեր, ինչպես՝ ասէլ տալ, խօսէլ տալ, պիրիլ տալ, խըմէլ տալ, օտէլ տալ են: 32. Գոյականների հետ կազմում է հարադրական բայեր, ինչպես՝ խօսկ տալ, պարէվ տալ, սըրտ տալ, օխնը տալ են: չք. 33. Հնչել: Զանգը տըրվալ ա, ամմա խօխէնքը ըսկացալ չըն (2): 34. Փաթաթվել: Կամ ըն, տըրնում մին զըր յիծ՝ ծառավը տուված (2):

- Տօր վէր կըտաս (շանը ճըկատէն) - Սաստիկ ծեծել: Ափանդին տոնս ա կամ, կընգանը յըրա պըրծնում, տօր վըր կըտաս, էնքան ա թակում, վըր թան ծըմէլա քըցում ա (ՀԺՀ, VI, 233):

ՏՄԼ՝/ՏՄԼ՝ (գրբ. տալ) - գ. Ամուսնու քույրը կնոջ համար: Մին օր ինքը ըմընէքը կուտուրատում ա, տանին անավ քըցում (ՀԺՀ, VII, 21):

ՏՄԼ՝/ՏՄԼ՝ (հ.ե. *dhel-) - գ. Ծառի ճյուղ: Ծըռէրան խընծօր, տանծ ըն քաղըմ, օտում, ծըռէրէն տանէրը կուտուրատում... (ՀԺՀ, V, 467):

ՏՄԼ՝/ՏՄԼ՝/ՏՄԼ՝ (գրբ. դալար) - ած. Դալար, մատղաշ: Մին տանը ծառ ա կըտըրում, շըլակում, կամ տօն (2):

ՏՄԼ՝/ՏՄԼ՝ (ռուս. тарелка) - գ. Ափսե: Էտ հընգէրը մին տանէրք խօրնգ ա քըցում, տամ իւրան, թա օտէ (ՀԺՀ, V, 269):

ՏՄԼ՝ - տէս ՏՄԼ՝:

ՏՄԼ՝ - տէս ՏՄԼ՝:

ՏՄԼ՝ - տէս ՏՄԼ՝:

ՏՄԼ - 1. ած. Գիրուկ, թմբիկ: Մին տախ կանն ըն մօրթում, քըրփ անում (2): 2. գ. Բտման դրված խոց: Հունց ա պըտահում՝ կըրը տախէրան մինը կուղանում ա (2):

- Տախ կըտըրել - Գիրանալ: Խօգէրը կաղէնը օտում ըն, տախ կըտըրում (2):

ՏՄԼ՝ - տէս ՏՄԼ՝:

ՏՄԼ՝ - տէս ՏՄԼ՝:

ՏՄԼ՝/ՏՄԼ՝ (գրբ. տախտակ) - գ. 1. Փայտի տափակ, երկարավուն, ոչ հաստ շերտ: Յէր ա կէնում ախպօրը տինում մին տըխտակու յըրա, կըտօրում, տէն ածում (ՀԱԲ, 15, 58): 2. փխբ. Նիհար՝ կմախքացած մարդ: Դէ մէր Նանօվըն էլ հինչ կընէք, տախտակ ա, լի, երկու փութ կա վէշ (Բ): 3. փխբ. Բուք՝ անագա մարդ: Տախտակ ըս, խէ կըլօխ չըս ըղնում (2):

- Տախտակ քաշիլ - Գերանը սղոցելով՝ տախտակներ կտրել: ... Ուզըցալ ըն՝ մինը կըտրին, տախտակ քաշին, ըռիսկ չըն ըրալ (ԱԱ, 82):

ՏՄԼ՝ - տէս ՏՄԼ՝:

ՏՄԼ՝/ՏՄԼ՝ - գ. Տաքդեղ, պղպեղ: Սօգրաթը կըծօ տանտըղ շատ ա սիրում (Բ):

ՏՄԼ՝ - գ. Ծակնդեղ: Մին մըծ տակ ա իփիւմ, կըտօրում, տամ խօնցը (2):

ՏՄԼ՝ (գրբ. տակ) - գ. 1. Առարկայի ներքեփ՝ ցածրի՝ ստորին կողմը՝ մասը: Ըտի հայէրը դէրին նիհէտ կ'աս ըն Նապատը՝ միհէնգվա Սարէն շէնին տակը (ԱԱ, 23): 2. Մարմնի որեւէ անդամի ցածի մասը: Մին օր էլ վըրն-նանը տակը փօշ ա նի մըննում (2): 3. Հատակ, խորք: Տըղան նի յա մընում ծօվը, տական էտ քարը տոնս օնում (2): 4. Երեխայի տակի շոր: Խուփէն տակը փօխում ա (Բ): 5. Որեւ բանի տակ դնելու հարմարանք: Փիչին տակը վըր ըն ածում, վէր պօլը էրի վէշ (Բ): 6. Ծալ, շերտ, դարս (թվականների հետ): Հէնք տակ դօշանկ ա պէժիք տամ (2): 7. փխբ. Ծայր, վերջ: Ծէփտըվա տակէն մին դօշ ա մօրթում, քըրփ անում (2): Կ. Ցույց է տալիս: 8. Այն առարկան՝ տեղը, որի ցածի մասում կա՝ գտնվում է մեկը՝ մի բան կամ կատարվում է որեւէ բան: Ծընապան անց ար կէնում մին մըծ քըրծի տակավ (ԼԲԲ, 355): 9. Այն առարկան՝ երեսույթը են, որին ենթարկվում է մեկը կամ մի բան: Ըտի Հայրօն թօռու տակ ա ըղնում, թըրցվում, հիվընդանում (2): 10. Այն անձը՝ երեսույթը, որի հովանավորությամբ՝ պաշտպանությամբ՝ խնամքին է ենթարկվում մեկը կամ մի բան: Խօխան բիդի հօրը-մօրը ծըրքէն տակէն մըծանա, վէր կարքէն մարթ տըրնա (2): 11. Գործողության ուղղվածությունը դեպի մի բանի խորքը՝ հատակը: Վըրսկէ ծուկունը էտ վէր ըսկանում ա, նի յա մընում ճիրին տակը (2): 12. Այն առարկան, որի ծանրությամբ՝

ճնշմանն է ենթարկվում մեկը կամ մի բան: *Էջը պեռնանը տակեն չօքալ ա* (Բ): 13. Այն առարկան՝ երեւոյթը, որով մեկը՝ մի բան քողարկվում ծածկվում՝ պահվում է: *Խօխան յորդանէն տակէն կօղըլ ա կացալ* (Բ):

- Տակ անել - 1. Սուզվել, խորտակվել: *Էտ խընծորնէն քըցիս ա ճիրին մաչը, տըսնաս՝ մինը տակ ա ընէս...* (ՀԺՀ, V, 291): 2. Անհետանալ, այլեւս չերեւալ: *Չօքանը թա.- Մըտկավըտ էտ պէնըտ անց չի կըցընիս, վըր անց կըցըրէր, ճիրը տակ ա ըննական* (ՀԺՀ, VII, 191):

- Տական (մինչը՛վ) կըլծի(ը) - Ամբողջովին, ամբողջապես: *Մացակը խըմած ըղնում ա Գօլը, տական մինչը՛վ կըլծիսը թըրջվում* (Բ):

- Տական նամ յը՛ր օնել/քաշիլ - Թեթեւ դիտողությունից՝ խոսքից վիրավորվել: *Վայ ա, վէր մինը մին պէն ա ասում, մէր Յայկուշը տական նամ ա յը՛ր օնում* (Բ):

- Տական նի կէնալ - *տէն* Վը՛ռան նի կէնալ:

- Տական նի կըց(ը)նէլ - *տէն* Վը՛ռան նի կըց(ը)նէլ:

- Տական տալ - Խանութի լավ ապրանքը թաքուն թանկ վաճառել: *Սավէտին վախտը մաղազինչէքը լավ ապրանքը տական ըն իլւլ տալիս* (Չ):

- Տական տոն կալ - 1. Ստանձնած գործը հաջողությամբ ավարտել՝ գլուխ բերել: *Խըրճ Սուխանը հէնճ տարէ յա՝ տօն ա շինիւմ, ամմա կարում չի տական տոն կա* (Բ): 2. Պրծնել, ազատվել: *Էս զուլիւմէն տական վէր կարինք՝ տոն կանք, լավ ա* (Բ): 3. Լավության փոխարեն հատուցել: *Ասում ա.- Թանջիրըն ապըրած կէնա, յըս քու քրած լըվութունէն տական հունց տո՛ն կամ* (Չ):

- Տակավ(ը) անել - 1. Մի բան իր տակը թողնել (փլվելով, վրաերթ անելով եւն): *Պատը պարան յը՛կավ, Սըրքըրէն տակավը ըրավ, ըսպանից* (Բ): 2. Գողանալ, յուրացնել: *Նախագան կըլխօգէն ցօրէնը տակավ ըրավ, ծախից* (Չ): 3. Թաքցնել, ծածկել, խողարկել: *... Էլ կօլ տըված վէքսիլնէ, տակավըն ըրած կումարնէ չի մընալ, վէր լիւս աշխարք չի կան...* (ՋՏ, Բ, 71):

- Տակավ(ը) ինիլ - 1. Մի բանի տակը մնալ: *Սըշինին տակավը իլւմ, մը՛ռավ* (Չ): 2. Գողացվել, յուրացվել: *Վէր բաղէն դօրօջին Աշօտը ինի, էն բաղէն խաղուն տակավը կինի* (Բ): 3. Թաքցվել, ծածկվել, քողարկվել: *Ըտի էտ կուղթթունը տակավը իլւմ* (Չ):

- Տակավը պէն փըռնել - Գաղտնի՝ ծածուկ գործել: *Իգէն տակավըն ա պէն փըռնում* (Բ):

- Տակավը սէլ քինիլ - *տէն* Վը՛ռավը սէլ քինիլ:

- Տակավը տալ - Ամանը՝ շերեփը՝ գդալը եւն մի բանի մեջ մտցնելով եւ հանելով՝ լցնել: *... Պիրիս ըն ըծէս կա-րասը, կըվըթնէն տակավը տաս, թա խըմին, մընաս մին մինիւ իրը՛սու յիշիս* (ԱԱԶ, 6):

- Տակավը տալ/նի մըննել, կըլխավը տոն կալ - Ձեռն ընկածը անխնա վատնել՝ շոռայել: *Էն էլ հօ կընէճ չի՛, լըհա վէր ծըրքը փուլ ա ըղնում, տա-կավը տամ ա, կըլխավը տոն կամ* (Բ):

- Տակավը օնել - Մի բան մի այլ բանի տակ պահել: *Էրկու հափտուր ծը-ծէրէն տակավըն ա կալւլ, մինչէվ կաթալ ա, հափտուր լըցալ...* (ՆԱԲ, 84):

- Տակէն կըրակ էրիլ - Անհամբեր՝ անհանգիստ լինել: *Տակէտ կըրակ ա՛ էրում, խէ նըստում չը՛ս* (Բ):

- Տակէն կի՛ղիլ - 1. Անկողնու կամ վարտիքի մեջ միգել: *Էտ խօխան մը՛ծ խօխա յա, ամմա հնլւմ տակէն կի՛ղիւմ ա* (Չ): 2. Վախից, սաստիկ ծիծաղելուց եւն տակը միգել: *Արջը վէր կօռռում ա, վը՛րսկանը տակէն կի՛ղիւմ ա* (Չ):

- Տակէն պարանց ըղնել - *տէն* ՏԱԼ (16):

- Տակէն պէն կա - Մի գաղտնիք կա, մեջը մի բան կա թաքնված: *Էտ վէր յը՛կալ չի, գի՛ղմ վէր տակէն պէն կա* (Չ):

- Տակէն պէն չըմընալ - Լրիվությամբ սպառվել՝ վերջանալ՝ ոչնչանալ: *Դօնա-ղը յըրա յա պըրծընում, ղըզղանէն կուր-կուտը օտում, տակէն պէն չի մընում* (Չ):

- Տակէն տինիլ - Տակը դնել, զգետնել: *Վալօղը ըտըրան տինում ա տակէն, վէր թակում* (Բ):

- Տակէն քաքել - *տէն* Տակը լըցնել:

- Տակէն տօն - Ներքնահարկ: *Ուրանը տակէ տանըն ին կէնում* (Չ):

- Տակէ քարը կըլծիսը ըղնել, կըլխէ քարը՝ տակը - 1. Հիմնահատակ ավերվել, քարուքանդ լինել: *Լէնճ Թէմուրը ուրան գօրքավը վէր շէն քինամ ար, տակէ քարը կըլծիսըն ար ըղնում, կըլխէ քարը՝ տակը* (Չ): 2. Աշխարհը՝ կարգերը հիմնովին փոխվել: *Սավէտը ցըրը՛վ յը՛կավ, տակէ քարը կըլծիսը ընգավ, կըլխէ քարը՝ տակը* (Չ):

- Տակէ քարը կօտըրած - Հիմքը խախտ: *Կօրծէն տակէ քարը վէր կօտը-րած իլւմ, էն կօրծը ամմալ չի կալ* (Չ):

- Տակը թըրջիլ - *տէն* Տակէն կի՛ղիլ:

- Տակը լըցնել - 1. Տակը կեղտոտել (երեխայի մասին): *Խօխան տակը լըց-ցավ, մարը թակից* (Բ): 2. Խիստ վախե-նալ, ահաբեկվել: *Կօղը վէր բաղվանչուն տը՛սավ, տակը լըցավ* (Չ):

- Տակը կապել - Կաշառել: *Սուղյին տակը կապից, տըղէն ըզաղից* (Բ):

- Տակը կըլծի անել, կըլծիսը՝ տակ - Ավերել, քարուքանդ անել: *Ջօրքէն հը-րամանը ա տամ, վէր էտ պըռավէն տօ-նը տակը կըլծիս անին, կըլծիսը՝ տակ* (Չ):

- Տակը ճիրիլ - 1. *տէն* Տակէն կի՛ղիլ: *Խուփին պըթկէն ապան կուռռացալ ա, շէնըմը անին տակը ճիրալ ա* (ԱՀ, 39):

- Տակըն էլ գի՛ղմ, կըլծիսըն էլ - Լավ ճանաչել, բոլոր մանրամասներին տեղ-յակ լինել: *Ասում ա.- Արխային կաց, յը՛ս էս ծըմակէն տակըն էլ ըմ գի՛ղիւմ, կը-լծիսըն էլ* (Չ):

- Տակը ըղնել - 1. *տէն* Տակավ(ը) ինիլ: 2. Մի բանի ազդեցությանը ենթարկվել: *Պարթկու տակ ա ընգալ* (Բ):

- Տակը կըրկատած - Անբարոյական, կուսությունից զրկված (աղջիկների մասին): *Էրկու ախճիճ օնէ՝ տակը կըրկա-տած* (Չ):

- Տակը պեց անել - 1. *տէն* Ատակ անել: 2. *տէն* Փախըրը պեց անել:

- Տակը պօղ ածած - Անհանգիստ: *Տակըտ պօղ ածած ա՛, էտ խէ ըտի չըռը-վըռին ը՛ս ընգալ* (Բ):

- Տակը տալ - 1. Մի բանի՝ մեկի տակ այլ բան լցնել դնել: *... Կուռուր ախպէրը շօր-շիրթ, յուրղընդօշակ, պէն լօխ տա-կըն ա տամ, քօն ինիւմ* (ՀԺՀ, VII, 343): 2. Բորբոքել (կրակը): *... Վը՛խճարը մօր-թում ա, կըտօրում, նի տամ ղըզղանէն մաչը, կըրակէն տակը տամ* (ՀԺՀ, VII, 204): 3. Գրգռել՝ դրդել՝ լարել (մեկի դեմ): *Արջին քօննա կըռէք՝ ա ինիւմ ըղվէսին յիրա, ըսքըսում ա ըսլանէն տակը տալը...* (ԱԱԶ, 29): 4. Մի բանի՝ մեկի տակը մտնել: *... Սը՛վ դօջը տակըն ա տամ, ըտըրան տանըմ սը՛վ աշխարքը* (ՀԺՀ, V, 21):

- Տակը տակ թողնել, կըլծիսը՝ կըլծի - Ամեն ինչ նույնը թողնել, ոչնչի ձեռ չտալ: *Կամ ա, տը՛սնում՝ հիրը՛վանը տօնը լավ պահած, տակը տակ թօղած, կըլծիսը՝ կըլծիս* (Չ):

- Տակը տերտակ, կըլծիսը տերտակ - Ոչինչ չունեցող, աղքատ: *Տակը տերտակ, կըլծիսը տերտակ մարթ ա Սուղումունը, կարում չի, թա խօխէնքը պահէ* (Բ):

- Տակը քըցիլ - *տէն* Տակավ(ը) անել:

- Տակ ինիլ - *տէն* Տակ անել:

- Տակ տալ - Նյութական կորուստ կրել, անհաջողության մատնվել: *Ըստարէ փիս արաշտ ա, հու ցօրէն ա վարալ, տակ ա տըլակալն* (Բ):

ՏԱԿԱՆ(ԱՆ) - մ. Ի սկզբանե, շատ հնուց: *Փըրջամալ տական էլ հայրը ըն ապրալ...* (ԱԱ, 55):

ՏԱԿԱՆ-ԿԸԼԽԱՆ - մ. 1. Ցածից ու վերեփից, այս ու այն կողմից, սկզբից ու վերջից: *Քանդիրը տական-կըլխան*

կըտըրում ըն, թողում մին չաթվու մը-
ջանք (Ձ): 2. փխբ. Վայրիվերո, ավել-
պակաս: Նոր ըն կըլխու ընգընըմ, վեր
խէ յար իտի տական-կըլխան, նըհախ
տըհան խօսում (ՅԺՅ, V, 205):

ՏԱԿԷՆ-ԿԸԼԽԷՆ - մ. Անընդհատ,
սկզբից մինչեւ վերջ: Շէփտին տակէն-
կըլխէն մեր Ռուբէնը էն ա կործ ընէ-
յիս (Բ):

ՏԱԿԸ-ԿԸԼԸԽԸ - տէն ՏԸԿԸԿԸԼԸԽ
(1, 2):

ՏԱԿԸՌ(Է)/ՏԱԿՈՒ (գրբ. տակըն) - գ.
1. Բույսի արմատ: Ճըղպորուն տակընէն
կըտըրում ըն, ճըղպորէն չուրանում ա
(Ձ): 2. փխբ. Տոմի՝ ցեղի՝ ընտանիքի
սկիզբը: Մէհտիշինացուց տակընէն
հրանան ա (Բ):

- Տակըն(է) փըռնէլ/քըցիլ - տէն
ՏԸԿԸՌ(Ը)ԿԱՒԻԼ:

- Տակընը/տակընէն խօր ինիլ -
Ամուր կերպով հաստատվել: Կաղնէն
ասում ա.- Իմ տակընէս խօր ա, տու ինծ
կարէլ չըս պուք տաս (Ձ):

ՏԱԿԸՌՈՏ/ՏԱԿՈՏ - գ. հվբ. Ար-
մատներ: Տակընտ ա քանդում, տամ
խուզէրէն (Ձ):

ՏԱԿԸՏՈՒԿ - գ. Մնացորդ: Հաց ըն
օտում, տակընտուկըն էլ հըվաքում,
ածում թօրբան, հըղէ ինձում (Ձ):

ՏԱԿՈՒ - տէն ՏԱԿԸՌ(Է):

ՏԱԿՈՏ - տէն ՏԱԿԸՌՈՏ:

ՏԱՀԱԼԸ - տէն ԸՏԸՌԱՆԸ:

ՏԱՀՆԻ-ՆԱՀՆԻ-ՆԱՀՆԻՆԱ - գ. Պար-
եղանակ, որ կատարվում է այդ բառերը
արտաբերելով: Քըթէն տակէն տանի-
նանի-նանիսն ըսելով ք՞ննում ա (Ձ):

ՏԱՂ(ԷԳ) (գրբ. տաղ) - գ. Քնքուշ
տաղ՝ երգ: Ասում ըն՝ մին դուշ կա՝
տարանը մըհըտ տաղէ՞ք ա ասում (Ձ):

ՏԱԾԻԼ - նբ. 1. տէն ՏԸՊԷԼ: 2. փխբ.
Մանր կարել: Շօրը տանձում ա (Բ):

ՏԱԾՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ՏԱԾԻԼ-ի:

ՏԱԾԱՌԻԼ/ՏԷՍԱՌԻԼ - 1. տէն ԳԱՎԱԼ:
Ավաքը ճըվըրաները տըմբոլւմ լըց-
նում ա, էշին պէռնում, տանում հըրէ-
վան շէնումը ծախէ (ՆԱԲ, III, 170): 2.
փխբ. տէն ՃԻԲԾՈՒԼ:

ՏԱԾԱՌԻԼԻ/ՏԷՍԱՌԻԼԻ - տէն ԳԱ-
ՎԱԼԻ:

ՏԱՆԱԿ - տէն ՏԷՆԱԿ:

ՏԱՆԱՅԻ - տէն ՏԸՆԱԿԱՆ:

ՏԱՆԱԿ-ՏԸՂԱԿ - մ. 1. տէն ՏԸՆԸ-
ՀԱԿԱ(Ն): 2. Ունեցած-չունեցածով: Յէ-
ղիսաբէթը ռորան խօնցավը, տանավը-
տըհավը շատ ա գըռընաս (Բ):

ՏԱՆԱՏԱԾՇԱՐԻ - գ. Վարդագույն,
կլոր ու խոշոր հատիկներով եւ հաստ
կեղեւով խաղողի տեսակ: Մին ճըվա-

րան տանատաշշաղի յա քաղում, դար-
կում խընամունց տօն (Ձ):

ՏԱՆԳ/ՏԱՆԿ (ռուս. танк, անգլ. tank)
- գ. 1. Հրասայլ, տանկ: Էս կըռվէն վախ-
տը շատ թօրքու տանգ ընք յեր կանլն
(Բ): 2. փխբ. Ուժեղ եւ մարմնեղ մարդ:
Դէ մեր Քանսայանըն էլ տանգ ա, վեր
քացէ յա տամ, մըղակը պուք ա կամ (Ձ):

ՏԱՆԳ - տէն ՏԱՆԳ:

ՏԱՆԳ/ՏԱՆԳ - գ. 1. տէն Անգուճ (4):
2. Համետի վրա սարքած զույգ կանթ՝
բեռը կապելու համար: Փըլանէն տանգը
կըտըրալ ա (Ձ):

ՏԱՆԴ (գրբ. տենդ) - տէն ՃԷՐՄ:
ՏԱՆԴԱՅԻ - ած. Թմրած, դանդաղա-
շարժ: Էն էլ հինչ հա՛րթնը, տանդանձ
ախճի՞ք ա (Բ):

ՏԱՆԴԻԼ - տէն ՃԷՐՄԷԼ:

ՏԱՆԴՈՒՐ(ՆԸ) - տէն ՏԱՆԴՈՒՐ(ՆԸ):

ՏԱՆԴՈՒՐ(ՆԸ)/ՏԱՆԴՈՒՐ(ՆԸ) - 1. գ.

Դանդաղագիտերի ընտանիքին պատ-
կանող բանջարաբույս, դանդաղ: Տան-
դոնը համ իփանձ ա ինձում լավ, համ աղ
տիրանձ (Բ): 2. ած., գ. փխբ. Նուրբ, փա-
փուկ (բան): Էս էլ հօ հաց չի՞, տանդոն
ա, տանդոն (Ձ):

- Տանդոն շինիլ - տէն Մըռամօշ
շինիլ:

- Տանդոն տըհնալ - տէն Մըռամօշ
տըհնալ:

ՏԱՆԷԼ/ՏԱՆԸԼ/ՏԱՆԻԼ (գրբ. տա-

նիլ) - նբ. 1. Մի տեղից մի այլ տեղ տե-
ղափոխել: Վըր էրկու օրը անց ա կէնըմ,
կամ ըն, վըսկէ դօջը տանըմ (ՅԺՅ, V,
39): 2. Հեռացնել: Թաքավըրէն կընէ՞ք
գիրթ ծըկըթամ ա, թա.- Էս սըհաթըս
տարէք ունի ըրէք ըստըղաս (ՆԼՂԺԲ,
39): 3. Մի բան՝ մեկին մի տեղ հասցնել:
Թօխտը կիրիս ա, տաս էտ տըղէն, վըր
տանէ տա խազնաչուն... (ՆԼՂԺԲ, 60): 4.
Դեպի որեւէ տեղ ուղղել՝ ձգել: ... Մին
պէրթ ա շիննալ, էտ պէրթին միջավը մին
հըղէ տարալ կը՛տը՝ ճո՛ւր յօր ունէլի
հէտի (ԱԱ, 41): 5. Հասցնել՝ հանգեցնել
մի բանի: Հօրը խըրատնէն տըղէն բիդի
կուղթթուն ա տանում (Ձ): 6. Քշել, քշե-
լով հասցնել: Կը՛տը քըշնալ ա, տարալ
(Բ): 7. Մեռցնել, սպանել: Ըստո՞ւնէն կըգ-
նըվթօնըն էլիս չի ընցալ, էտ խուխէտ
ախպօրցըն ա քըվօրցըն էլ ա տարալ
(ԱԱ, 48): 8. Թալանել, կողոպտել:
Թօրքըն նի տըհնէն շէնը, հինչ կա՛լօխ
տարէն (Ձ): 9. Գողանալ: Քըքընը նի յա
մընում խանումէն օթաղը, փուլերը
տանըմ (Ձ): 10. Կրել, տոկալ, համբերել,
դիմանալ: Շատ տիժըրթօն ըմ տարալ
(Բ): 11. Խաղը շահել, մրցության մեջ
հաղթել՝ կրել (փող կամ այլ բան): Կարտէ

յըն տամ, Սերգին տանում ա (Ձ): 12.
Կանչել, ուղարկել, վերցնել: Շէնումը
ջանիլ չի մընաց, լօխճին կըռը՛վ տարէն
(Ձ): 13. Մոցնել, խոթել: Շը՛րքը տանում
ա ջուքը, տըհնում՝ փուլ չի կա (Ձ): 14.
Փչացնել, վնասել: Կարկուտը բուտըն-
նէն տարալ (Բ): 15. Քաշել (ակոս, գիծ
եւն): Տիլըրան կըլխըվեր մին գիծ ա տա-
նում (Ձ): 16. Իր մեջ տեղավորել, պարու-
նակել: Էս դըզղանը իցցուն լիտըր ճո՛ւր ա
տանում (Ձ): 17. Պաշտոնի նշանակել:
Ուջաղանց Սուրէնին կըլխօզու նախագա
յըն տանում (Ձ):

- Տանէլ ախպո՛ւրը/Արախսը/ճո՛ւրը/
Քոռը, ծարալ յը՛տ պիրիլ - տէն Ախ-
պո՛ւրը տանէլ, ծարալ յը՛տ պիրիլ:

- Տանէլ-(յը՛տ) պիրիլ - 1. Այս ու այն
կողմ շարժել՝ տեղափոխել (մի բան): Էտ
ըշկափը էնքան տարալ ա-պէրալ, սաղ
կուտըրատալ ա (Ձ): 2. Կշռադատել,
ծանր ու թեթեւ անել: Շատ ա տանում-
պիրում, ամմա կարում չի փանըղ քըթէ-
նա (Ձ): 3. Ամուսնանալուց կարճ ժամա-
նակ հետո աղջկան հետ ուղարկել,
պատվագրել, անարգել: Դէ Սօնան էլ
տարած-յը՛տ պէրած ախճի՞ք ա, էլ վէշ
միկը օզում չի (Ձ):

- Տանէլ տալ - 1. Մեկի միջոցով մի
բան ուղարկել՝ տեղափոխել, մեկին մի
բան տեղափոխել տալ: Էնքան ապը-
րանքը նըհախ տըհնալ տանէլ ա տամ
ախպօրը տօնը (Ձ): 2. Պարտվել, հաղթ-
վել (մրցության՝ խաղի՝ կռվի մեջ): Էս
կըռվումը թօրքընը փիս տանէլ տըվէն
(Բ): 3. Ձախողվել, անհաջողության
մատնվել: Մընըմ ա մաթ մընացած, կօր-
ծը տանիլ տըված (ՅԺՅ, V, 50): 4. Որոշ
գումար կամ որեւէ բան տարվել՝ կրվել՝
կորցնել (թղթախաղում, գրավով եւն):
Ըտըրանք յա՛ տանիլ տըված փօղը բէդ-
մա տան, յա՛ կըլխընէն պուք ըն տալու
(ՅԺՅ, V, 73):

ՏԱՆԷԸ - տէն ՏԱՆԻԸ:

ՏԱՆԸԼ - տէն ՏԱՆԷԼ:

ՏԱՆԸԸ - տէն ՏԱՆԻԸ:

ՏԱՆԻԼ - տէն ՏԱՆԷԼ:

ՏԱՆԻԸ/ՏԱՆԷԸ/ՏԱՆԸԸ (գրբ. տա-
նիք (երդիկ) - տէն ԿԸՏՈՐ՝:

ՏԱՆԿ - տէն ՏԱՆԳ:

ՏԱՆՁ - տէն ՏԱՆՁ:

ՏԱՆՁ/ՏԱՆՁ (գրբ. տանձ) - գ. 1.
Տանձենու պտուղը, տանձ: Քինամ ա բա-
ղը, մին յանջի՞ք տանձ քաղում, դարկում
քըվօրը հը՛տէ (Ձ): 2. հեգն. տէն ԽԸ՛Ռ:

- Տանձ ա՞ յը՛ր ունական - հեգն.
Այլեւս արդյունք չի տա, օգտակար չէ:
Էտ քավթառ էշը հօր ը՛ս պահում, տանձ
ա՞ յը՛ր ունական (Բ):

- Տանձավը չօսել - *տես* Վեջնավը չօսել:

- Տանձավըս էլ տես քիսիս - *տես* հընձավըս էլ տես քիսիս:

- Տանձը՝ ինձ, խընձօրը՝ ինձ, սըլկե-վիլիս էլ ա ըշտանիս տամ - Ասում են աջքածակ՝ ագահ մարդու մասին:

- Տանձ ըսելիս - Հիվանդ - *Արշակ դայի, հունց ը՛ս. - Էն ըմ տանձ ըսելիս (2):*

- Տանձը վեր հըսավ, ծառեն կենալ չի - Եթե պայմանները հասունացել են, գործն իր ընթացքը կստանա:

- Տանձին լավը արչը կօտե - Լավ բանը անարժանին է բաժին ընկնում:

- Տանձին (պըտկեն) չըտիսիլ - *տես* Վեջնավը չօսել:

- Տանձու կըլծի - Ապուշ՝ բթամիտ՝ անարժան մարդ: *Ասում ա. - Տու հիկնջ տանձու կըլծի ը՛ս, վեր քը՛գ ըսկա-նամ (Բ):*

- Տանձու կօթ - 1. *տես* Տանձու կը-լծի: 2. Բարակ, նիհար: *Ըտըրա վեզը հանց ա տանձու կօթ իկի (Բ):*

- Տանձ քըշըռել - Նստած տեղը քնել, ննջել, ննջելիս գլուխը վեր ու վար անել: *Իմ քըռակեն տանձ ա քըշըռում, իմ քեռի էլ դօկի յա անում (ՆԱԲ, II, 102):*

ՏԱՆՁԻ - *տես* ՏԱՆՁԻ:

ՏԱՆՁԻ/ՏԱՆՁԻ (գրք. տանձի) - գ. Վարդագգիների ընտանիքին պատկա-նող պտղատու ծառ, տանձենի: *Մեր հը-յաթումը իրը՛ք մը՛ծ տանձի յա իլնլ (Բ):*

ՏԱՆՁՕՏ - *տես* ՏԱՆՁՕՏ:

ՏԱՆՁՕՏ/ՏԱՆՁՕՏ - գ. Շատ տան-ձենիներ աճած տեղ: *Քիկում ըն տան-ձօտը, ծըռերեն տակեն քը՛փ անում (2):*

ՏԱՆՁԱՆՔ (գրք. տանջանք) - գ. Ֆիզիկական, ինչպես նաեւ բարոյական՝ հոգեկան չարչարանք՝ տառապանք՝ ցավ: *Շատ տանջանք ա քաշնլ ապան (Բ):*

ՏԱՆՁԵԼ - *տես* ՏԱՆՁԻԼ:

ՏԱՆՁ(Ը)ՎԵԼ - *տես* ՏԱՆՁ(Ը)ՎԻԼ:

ՏԱՆՁ(Ը)ՎԻԼ/ՏԱՆՁ(Ը)ՎԵԼ - կբ. եւ չք. ՏԱՆՁԻԼ-ի:

ՏԱՆՁԻԼ/ՏԱՆՁԵԼ (գրք. տանջեմ) - կբ. 1. Մարմնական սուր՝ անտանելի ցավ պատճառել, խոշտանգել: *Խը՛ղճեն տուրմումը շատ ըն տանջում, մինչը՛վ վեր էլ տըմանում չի, մը՛ռնում ա (2):* 2. Ծանր աշխատանք կատարել տալ, ուժասպառ անել: *Խօրթ մարը օգնում ա ըտըրա կըլ՛օխը վարե, հիշքան օժժը պատում ա, էտ խուխեն տանջում ա (ԱԱ, 62):* 3. Անհանգստացնել, հոգեկան տան-ջանք պատճառել: *Ըխըճկանը չըփը-սակվելը Մարյան աքօրը շատ ա տան-ջում (Բ):*

ՏԱՇ - *տես* ՏԱՇ:

ՏԱՇ/ՏԱՇ (գրք. տաշ) - գ. Տաշելը, տաշելու ձեւը՝ որակը: *Ամմէալամ տանջը քարըն ա յը՛ր օնում (ԱԲԲ, 14):*

- Տանջ անել - *տես* ՏԱՇԻԼ:

- Տանջ յը՛ր օնել - *տես* ՏԱՇԻԼ:

ՏԱՇ՝ - *տես* ՏԱՇ:

ՏԱՇԵՂ - *տես* ՏԱՇԵՂ:

ՏԱՇԵՂ/ՏԱՇԵՂ (գրք. տաշեղ) - գ. Փայտը կամ այլ բան տաշելիս առաջա-ջած մանր բարակ շերտ: *Կըտըլիս մին տաշեղ յօթ ա տամ, ընգնըմ պըռավեն հիւրըն ըվեր (ՀԺՀ, V, 560):*

ՏԱՇԻԼ - *տես* ՏԱՇԻԼ:

ՏԱՇԻԼ/ՏԱՇԻԼ (գրք. տաշեմ) - կբ. 1. Փայտի երկարությամբ սուր գործիքով կտրելով՝ մակերեսի շերտը հանել: *Հօ-րէնքը յօր ա ունէս, կերանը տիշիս (2):*

2. Սուրճով՝ հատիչով եւն կոկել՝ հոկել: *Քարը տանջում ա, դըշընգընում (Բ):* 3.

Փոթթել, տոփպոթելու առաջացնել: *Խակ հիւնը կերավ, պերանը տանջից (2):*

4. փխթ. Տանջել, չարչարել: *Խանը ժը-ղովուրթեն տանջում ար (2):*

- Տանջած փանդ - Նիհար (անձ): *Էտ էլ հօ հարթըն չի՞, տանջած փանդ ա (Բ):*

- Տանջած քարը տափեն չի մընալ - Լավ մասնագետը՝ արհեստավորը եւն միշտ էլ գնահատվում է՝ անուշադրու-թյան չի մատնվում:

ՏԱՇԻ-ՏԱՇԻԸ - *տես* ՏԱՇ-ՏԱՇԻ:

ՏԱՇԻԼ - *տես* ՏԱՇԻԼ:

ՏԱՇԻԼ/ՏԱՇԻԼ - կբ. եւ չք. ՏԱՇԻԼ-ի:

ՏԱՇՏ (գրք. տաշտ) - գ. 1. Փայտից,

կավից եւն պատրաստած երկարավուն աման խմոր հունցելու եւն համար: *Էս Առաքելը ճուտերեն հանջիրավը շաղվում ա, խօզը նի յա մըննում, ըս-կըսում տաշտին խըմօրը օտելը (ՀԺՀ, VII, 383):* 2. Ջրաղացի ձագարածեւ արկղը, որի մեջ լցնում են աղալու ցորե-նը: *Յօրէնը ածում ըն տաշտը, ըսքըսում աղալը (2):* 3. Գոգավոր սարալանջ: *Վըխընընեն տաշտումը նըստում ըն, արօճ անում (2):*

- Տաշտեն մին հացը - Միևուճար զավակ: *Էտ կընէզը ըղնում ա խանէն վը՛նները, թա. - Էտ տըղան իմ տաշտեն մին հացըն ա, ըսպանել մէլ (2):*

- Տաշտը ծակվել - Գործը ձախողվել՝ անհաջողության մատնվել: *Մեր տաշտը ծակվալ ա, կարում չընք ապըրիկը՛ (2):*

- Տաշտը տերտակ/ցամաք - Աղքատ, ապրուստի միջոցներից զուրկ: *Խը՛ղճ Հանրաբեղը հիկնջ ա՛նէ, տաշտը տերտակ, խօխէնքը՛ շատ (Բ):*

ՏԱՇՏԱԿ (գրք. տաշտակ) - գ. 1. Փոքր տաշտ: *Ալլերը ածում ա տաշտա-կը, հունցում (Բ):* 2. Լոդի ձեւ, երբ մեջքի

վրա պառկում են ջրի երեսին եւ ձեռքե-րով լող տալիս: *Տաշտակը ամմէն մար-թու պէն չի (Բ):* 3. *տես* ՀԻԾԸԼՍԾԵՂ:

- Տաշտակ անել - Մեջքի վրա պառ-կած՝ լողալ: *Տաշտակ ընելավ մին թան-րան ճիրան տուս ա կամ (2):*

ՏԱՇ-ՏԱՇ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Տանջ-տանջ անել - *տես* ՏԱՇՏԱՇՕ-ՐԵԼ:

ՏԱՇ-ՏԱՇ/ՏԱՇԻ-ՏԱՇԻ - գ. Խրա-խուսանքի՝ պարողներին ոգետրելու բացականչություն: *Մակառքաշին հան-րում ա, ծը՛րքերը պիցըրցընում, ծեն տամ. - Տանջի-տուշի՛, պար յը՛կէ՛ք (2):*

ՏԱՊ - *տես* ՏԱՊԸՈՒ:

ՏԱՊԱԿ/ՏԱՊԱԿ (գրք. տապակ) - *տես* ՔԱՊԱԿԵՐ (3):

ՏԱՊԱԿ՝ (գրք. դիպակ (ընտիր կտոր՝ հանդերձ) - գ. Որեւէ բանի՝ իրար միացած մասերից յուրաքանչյուրը, մաս, շերտ, բաժին: *Մըղըրաճանջըն ա հայը մին տապակ ըն, ուրուր նըման (ՆԱԲ, 86):*

ՏԱՊԱՆ (գրք. տապան) - գ. 1. Գե-րեզմանաքարի առջեւը հորիզոնական դիրքով դրված տափակ երկար քար, տապանաքար: *Տապանը տիկնիկս վեր ա ըղնում, կօտըրում (2):* 2. Այն նավը, որով Նոյը իր ընտանիքով եւ բոլոր տեսակի կենդանիներով փրկվեց ջրհեղեղից: *Էտ մարթը ամմը՛ն հիյվանա մին-մին ճօխտ յօր ա օնում ուրան նըհէտ, լօխ տըպանումը տըղվարում (ՀԺՀ, VII, 166):*

ՏԱՊԸՈՒ - Գործածվում է կապակցու-թյան մեջ:

- Տապըռ անել - 1. Թաքնվել, պահ մտնել: *Մխքաղըն էլ լօթ կըտա պատեն լուսըծակավը նի մըննէ լէխձեն, ընդէղ տապըռ անէ, լէշի վարթաբեղին կալին (ՆԱԲ, 60):* 2. Ձայնը կտրել, լռել: *Տըղան տապըռ ա անըմ, աշկէն տակավը տա-հանց հէտը պահում (ՆԱԲ, II, 90):*

ՏԱՐ (գրք. տար) - գ. Որեւէ լեզվի այբուբենի նշաններից յուրաքանչյուրը՝ գիր: *Էտ յը՛խծուն տըռնանը կըլխեն չօրթ տառ ա ինում կիրանձ, ամմա կա-րում չըն կարթին (2):*

- Տառերը ճընն(ն)ջիլ - Գրաճանաչ լինել, մի քիչ գրել-կարդալ իմանալ (հա-ճախ գործածվում է հարցական կամ ժխտական ձևով): *Իզէն տառերը ճը-նանջում ա՛, վեր նամակ կիրի (Բ):*

- Տառերը պիրանումը հը(ղ)լըղօրել - *տես* Կիրկապ անել (1): *Տառերը պիրա-նումը հըղլըղորելավ պատառ էլ ա կար-թում, էլիա դըրըցուվեն յըրա պըրծնում (ՆԱԲ, 107):*

ՏԱՐԱՍ - *տես* ՏԱՐԱՍ:

SUNԵՆ (գրք. տառնիս) - գ. 1. Կակ-
դաթեւ ձկների ցեղ՝ տառնիս: *Տառնիսը*
ջուրըցըրած ա ինում լնգնթ (2): 2. տեն
Չօր չօփ:

SUNԹ - տեն SUNԹ:

SUNԿԱՊ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Տառնկապ անել - տեն Կիրկապ
անել (1): *Ղեր Մուքըլը մին թանիրավ*
տառնկապ ընելավ կըրթելիս ա ընում
(ՆԱԲ, 107):

SUN(Ն)ԱՆ - տեն ՏԸՆ(Ն)ԱՆ:

SUNԸ/ՏԸՆԸ (գրք. դառն) - տեն
ԱՂՈՒ:

SUNՈՒ - տեն ՏԱՊԸՈՒ:

SUN-SUN - մ. Յուրաքանչյուր տառն
առանձին, տառ առ տառ: *Տառ-տառ լօխ*
կարթում ա, ամմա վեշ մին պեն կըլծիս
չի ըղնում (2):

SUN (գրք. դաս) - գ. 1. Առանձին
առարկայի հատկացված ուսումնական
ժամ, դասաժամ: *Լըհա վեր տաները*
պըրծընում ա, խօխենքը տօն քինիլի
տը՛ղ քինամ ըն բաղերը (Բ): 2. Ուսում-
նական աշխատանք՝ առաջադրանք, որ
տրվում է սովորողներին՝ հաջորդ պա-
րապմունքի համար պատրաստելու: *Խօխան տաները սըվըրում ա, քինամ*
խաղ անում (Բ): 3. Կիսք. խրատ, որ ձեռք
է բերվում փորձով: *Յանը ասմա.- էտ*
քը՛գ թօղե տան ինի, էլ շընըծաննջու
պոն չի քանդիս (2):

- Տան անել - Դասապարապմունք
ունենալ: *Տաները անում ա, կամ տօն,*
տը՛սնում վէճ մարըն ա տանը, վէճ հն-
րը (2):

- Տան տալ - 1. Դասավանդել: *Ամմեն*
դասատու չի կարում լավ տան տա (Բ):
2. Թելադրել, սովորեցնել մեկին մի բան
անելու կամ չանելու, խրատ տալ: *Ըս-*
կէսուրը հարթանըն տան ա տամ, դար-
կում հանրանց տօն (2): 3. Պատժել,
պատժելով խրատել: *Մեհետ էլ հայերը*
հըվաքվալ ըն, տահանց մին լավ տան
տուվալ (ԱԱ, 29):

- Տան քաղել - խրատվել, փորձից՝
իրողությունից խրատ առնել: *Կուղու-*
թունու հը՛տե տուրմն քըցեցեն, տան
քաղից (2):

SUN(Ս)Ը (գրք. տասն) - թ. Տասը՝
իննին հաջորդող թիվը: *Տըղան*
վըծանըմ ա, տը՛ռնըմ տասը տըրեկան...
(ՉԺՅ, V, 123):

- Տաս(ս)ը չափել, մին կըտ(ը)րել -
տեն Օխտը չափել, մին կըտըրել:

- Տաս(ս)ը հը՛տ(է) - տեն Յազգար
հը՛տ(է):

SUN(Ս)ԸՆԶԻ - տեն SUN(Ս)ԻՆԶԻ:

SUN(Ս)ԻՆԶԻ/SUN(Ս)ԸՆԶԻ - թ.
Իններորդին հաջորդող դասական
թվականը՝ տասներորդ: *Տասսինջի օրը*
հիվանդը աշկերը պենում ա (2):

SUN(Ս)ՈՒՑ - տեն SUN(Ս)ՕՑ:

SUN(Ս)ՕՑ/SUN(Ս)ՈՒՑ - գ. Տասը եզ-
ների լծվող գութան: *Սաղ շենումը մի-*
նակ ըտըրան ա իլնլ տասսօց (2):

SUN(Ս) (գրք. տուար) - գ. 1. Խոշոր
եղջերավոր ընտանի կենդանի(ներ):
Պօլիգը տուս ըն օնում, տենում մաչին
մին տըվարու պօգ... (ՆԱԲ, 66): 2. Կիսք.
Յիմար՝ ապուշ՝ տխմար՝ բռի մարդ: *էտ*
տավարը կըլծիս չի ըղնում, վեր կընեգը
ամմեն օր ուրան խանիում ա (2):

- Տավարը վը՛ռան մօրթել - տեն էշը
վը՛ռան մօրթել:

- Տավար կըտ(ը)րել - Յիմարանալ,
տխմարանալ: *Առաջ կարթեն մարթ ա*
իլնլ Սէտրակը, մըհենգ ա ըտի տավար
կըտըրալ (Բ):

- Տավար տը՛ռնալ - Ֆիզիկական
ծանր աշխատանք կատարելուց խիստ
հոգնել: *Տավար տը՛ռած կամ ա տօն,*
տը՛սնում կընեգը հաց չի շիննլ (2):

SUN(Ս)-ՎԸՆԶԱՐ - գ. հվք. Խոշոր եւ
մանր եղջերավոր ընտանի կենդանի-
ների ընդհանուր անվանումը: *էտ հա-*
րուստ մարթին հազարներավ տավար-
վը՛խճար ա ինըմ, ամմա ինքը շատ
ըսկուպօյ ա ինըմ (ՉԺՅ, V, 584):

SUN(Ս)/SUN(Ս)/SUN(Ս)/SUN(Ս)/SUN(Ս) - գ. 1.
Յոր կամ մոր մայրը, մեծ մայր: *էտ տը-*
դան տատին լըսըմ չի, ճընապարվըմ ա,
քընըմ (ՉԺՅ, V, 157): 2. Ընդհանրապես
պառավ՝ ծեր կին: *Կամ ա, տը՛սնըմ էտ*
ծառեն տակեն մին տատե նըստած (2):

SUN - տեն SUN:

SUN¹ - մնկ. տեն SUN:

SUN² - մնկ. տեն ՅԱՑ(1):

SUN(Ս)ԱՑ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Տաննվայ անել - հեզն. Խիստ կա-
րիքի՝ սովի՝ աղքատության մեջ լինել:
Մին վըխտու խօսուօլը շենին համփան ա
իլնլ, միհենգ էն ա տաննվայ ընէս (Բ):

SUN - տեն SUN:

SUN² - տեն SUN:

SUN(Ս)/SUN(Ս) - գ. Ինքնուս
մանկաբարձուհի, ծննդկանին առաջին
օգնություն ցույց տվող փորձառու կին:
էտ էլ թայդի քընում ա տատմարեն
հէտան (ՅԱԲ, 15, 106):

SUN(Ս) - տեն SUN(Ս):

SUN/SUN/ՏԸՆ/ՏԸՆ (գրք. տեր) - գ.
1. Այն անձը, որին պատկանում է մի
բան: *Տարը մուտացավ, տը՛սավ մին*
կո՛ւլ յիրա պըրծած օգում ա՛ խեղճ

հիյվանեն ցըրեկ տա (ԱԱ, 44): 2. Երկրի՝
երկրամասի՝ գավառի եւն տիրակալ: *էտ*
յիրգիրին տարըն էլ խօշանբաճըն ա
իննլ (2): 3. Վարձու աշխատող պահող
անձ: ... *Թօխմախը էնքան թակօղ ա*
ինըմ, վեր միչեկ տարըն ասըմ չի՛ թակի
միլ, թակիլը թանգ չի անըմ (ՉԺՅ, V,
339): 4. Որեւէ կարգի ունեցվածք
ունեցող անձ: *էտ մարթըտ էլ մը՛ծ*
հըրըստությունու, վըղերու, բըղերու տար
ար (2): 5. Որեւէ կարգի զբաղմունք՝
պաշտոն ունեցող անձ: *Ինքըն էլ մը՛ծ*
կօրծու տար ա իննլ (2): 6. Որեւէ
կարգի հատկությամբ օժտված անձ:
Ուրեկըն մը՛ծ խը՛քու տար ա (Բ): 7.
Ծնողը՝ որպես զավակ(ներ) ունեցող
անձ: *Թէմուրը հէնգ ըխճըկա տար ա*
(Բ): 8. Որեւէ զգացմունք՝ հոգեվիճակ
ունեցող անձ: *Խը՛ղճը հինչ ա՛նէ, դանդու*
տար ա (Բ): 9. Մեկի՝ մի բանի
նկատմամբ լիիրավ իշխանություն
ունեցող անձ՝ անձնավորված երեսույթ:
Ըշխարթես տարը Աստուծոն ա (Բ): 10.
Արյունակցական կամ մերձավոր կապի
մեջ գտնվող հարազատ՝ որպես խնա-
մակալ՝ հովանավոր: *էտ կընեգը ասմա.-*
Իմ տարըս իմ ախպեր ա (2): 11. Տնօրեն,
ղեկավար, կառավարող: *Ներակ մէզ*
տըված, վեր Կո՛ղզանց Մանտին բիդի
մէզ տար ինի (Բ): 12. Որեւէ բանով
օժտված: *էտ մարթը փիս պենու տար ա՛*
համ կօղ ա, համ աշկը շօր (Բ): 13. Տան
գլխավորը: *Տանը տարը վեր կընեգը*
իլնլ, էն տօնը տօն չի տը՛ռնալ (2):

- Տար անել/շինիլ - 1. Մի բանի տեր
դարձնել: *Ըտի Մէլիք՝ Շահնազարը Իբ-*
րահիմ խանեն Շուշվա յըրա տար ա
անում (Բ): 2. Մի բանով օժտել, տալ:
Թանջիրը ըտըրան ուրան նըհը՛տ տա-
նում ա, մը՛ծ կօրծու տար անում (2):

- Տարը մը՛ռածը - տեն ՍԸ՛ՐԱԾԸ(1):

- Տար(ը) չինիլ - Յրաժարվել, հանձն
չառնել, տիրություն չանել: *Ասում ա.-*
Վեր փուլը վըխտեն տաս վէճ, յը՛ս տարը
չըմ (2):

- Տար ը՛ս - Կարո՞ղ ես տնօրինել՝ ղե-
կավարել՝ պատասխանատվություն
վերցնել եւն: *Յանը ասմա.- Վեր փուլ տամ,*
կըկա՛րիս առըտօր անիս, տար ը՛ս (2):

- Տար վը՛նը կենալ - 1. Տիրություն
անել, որպես տեր հանդես գալ, տիրա-
նալ, տեր դառնալ: *էնքան վը՛ղերը բի-*
ջարում ըն, վըրջումը Կանիոնց Դանգա-
րըն ա կամ, տար վը՛նը կենում (Բ): 2.
Յովանավոր՝ պաշտպան կանգնել: *Ապ-*
րեսը ախպօրը յիթմալերեն տար վը՛նը
կացավ (Բ): 3. Հանձն առնել, ստանձնել:
Վէշ մինը օգում չի՛ էտ կօրծեն տար
վը՛նը կենալ (2):

- Տար տը՛նալ - տեն Տար վը՛նը կէնալ (1, 3):

SURUD - ձ. Գրագը շահած լինելու բացականչություն: *Հավէն մարջանվը մարջ ըն կամ, Կանիին մին խըյար ա տամ Հանուն, Հանին լըհա յօր ա օնում, Կանիին ասմա՛ տարած* (Բ):

SURUD-UD - տեն ՂԱՐԱՆ-ՂԱԶ:

SURUD - մ. Ամբողջ տարվա ընթացքում: *Տարանը ըշխադածը մին օրումը լօխ խարջից* (Ձ):

SURUD-NU (ՆԱ) - գ. 1. Հարսին հայրական տնից տանելիս նվագվող տխուր մեղեդի: *Տարանինան վեր ածում ըն, հըրթընցովէն մարը ըսքըսում ա լանց ինիլը* (Ձ): 2. *Վիսբ. տեն ՂԱՐԱՆԵՔ*: 3. ձ. Երգուպարի ձայնի նմանողություն: *Քըթէն տակէն յը՛րք ա ասում՝ տարանինն, տարանինն* (Ձ):

SURUD-SUKH (Է) - տեն ՂԱՐԱՆ-ՂԱԽ (Է):

SURUD-SURUD - տեն SURUD-NU (ՆԱ):

SURUDUD (ռուս. *maparam*) - գ. Աղմուկ-աղաղակ, խառնակություն: *Անրքիսը հանրիան կամ ա տօն, տարարամ պիցըրցընում* (Ձ):

SURUD/SURUD/SURUD (գրք. տարի) - գ. 1. Տասներկու ամսվա տեղողություն՝ տարի: *Տըհէնց ամէն տարէ էտ մարթը ռուրան օղտավը քըրէի ա անըմ, խօխէնը պահում* (ՆԱԴԺԲ, 79): 2. Որոշ ժամանակաշրջան, ժամանակներ: *Հանրը ամառ. - Վէջինչ, խըրթխառէ տարէ յա, տէմ կացէք՝* (Ձ): 3. Երկար ժամանակ: *Տընաշինըտ մինչը՛վ տանան հըսնում ա բարը, տարէ յա ընցընում* (Բ): 4. Որեւէ բանով բնորոշվող տարեթիվ՝ ժամանակ: *Կըմվէն տարէն շատ մարթ ա մեր շինացուց ք՛ծմաճ ըրալ* (Բ): 5. Մահվան տարեկից: *Հօրը տարավը Մուքայիլը էրկու անցը՛ռ ա մօրթում, ժուղուվորթէն լալ հաց տամ* (Բ):

- Տարէն (կըլխավը) շօռ տալ - Մի տարի անցնել: *Տարէն կըլխավը շօռ ա տամ, կամ ա աշունքը* (ՆԱԴԺԲ, 100):

- Տարէն պի՛լօրէլ - Տարին լրանալ: *Տարէն պի՛լօրում ա, ամիա հասան պարթկը պի՛լում չի* (Ձ):

- Տարէն տընընդերկու ամէս - Շարունակ, ամբողջ տարվա ընթացքում, միշտ: *Տարէն տընընդերկու ամէս մեր Բափկէնը համան շօրէրըն ա կը՛նում* (Բ):

- Տարէն քուռըկատել - Անբարենպաստ տարի լինել: *Աստարէ տարէն քուռըկատալ ա* (Ձ):

- Տարուն առաշկը կըտ(ը)րէլ - Մինչեւ մեկ տարեկան դառնալը սկսել քայլել (երեխաների մասին): *Խօխա, հինչ խօ՛խա, տարուն առաշկը կըտըրալ ա* (Բ):

- Տարուն հախկան ըղնէլ - Հիվանդ լինելով եւ այլ պատճառներով չկարողանալ տարվա բերք ու բարիքից օգտվել: *Խը՛ղճ Գորգէնը ծառան վեր ընգալ, տարուն հախկան ընգալ* (Բ):

- Տարուն հախկան քըցիլ - Խանգարելով՝ վնաս հասցնելով տարվա բերք ու բարիքից զրկել: *Ղավուրթէն տուրմա՛ն դըրկը՛ցէն, տարուն հախկան քըցէցէն* (Բ):

- Տարուն պէնը գիղվալ չի - Տարվա բարենպաստ կամ անբարենպաստ լինելը անկախատեսելի է: *Հանրը ամառ. - Տարուն պէնը գիղվալ չի, թուռույին ինիլին յէշիլ մէլ, մին էլ տը՛սէր՝ վէրջը արաշտ իլնվ* (Ձ):

SURUD-UD (գրք. տարեկան) - տեն SURUD:

SURUD - տեն SURUD:

SURUD/SURUD - գ. 1. Մանր եղջերավոր անասունների կտորոք, որ հետզհետե շերտ է կապվում եւ ոտների տակ ծեծվելով՝ պնդանում: *Ճըղացիս տծնը տառթ ա, կըտըրը լիգը մարթ ա...* (ԼՂԲ, 15): 2. *տեն ՔԱԶՈՒՌ*:

SURUD - տեն SURUD:

SURUD - տեն SURUD:

SURUD - գ. 1. *տեն ՏԱԼԷ*: 2. Կույտ, դեզ: *Մին տանր խօտը մին մուռտումը էրվից* (Բ):

- Տանր ըղնէլ/յը՛ր օնէլ - տեն ՏԱՐ-Ս(Ը)ՎԻԼ:

SURUD - նք. 1. Իրար վրա շարել՝ դիգել: *... Վը՛րը վը՛ր կըրեցալ չի, թա սըղըցնէ, կըծիսը կըտըրալ ըն, տանրանլ* (ՀԺՅ, VI, 103): 2. Որոշ կարգով՝ հերթականությամբ՝ հաջորդականությամբ դնել՝ շարել՝ տեղավորել, դասավորել: *Հարթըն չայը ածում ա ըստըքըննէն, պիրում ըստօլէն յըրա դաշան՛ք տանրանլ* (Ձ):

SURUD-UD-UD - կք. եւ չք. ՏԱՐԱՆ-Ի:

SURUD-SURUD - մ. Ղարսերով, կույտերով: *Շօրէրը տանր-տանր նի յա տամ սանդօղը, կապում* (Ձ):

- Տանր-տանր անէլ - տեն ՏԱՐ-ՍՕՏԷԼ:

- Տանր-տանր ինիլ - տեն ՏԱՐ-ՍՕՏՎԷԼ:

SURUD - 1. կք. եւ չք. ՏԱՆԷԼ-Ի: չք. 2. Հրապուրվել, հափշտակվել, գրավվել, հմայվել: *Էտ վախտը թաքավը՛րէն տըղան տէսնում ա ըխճըկանը, ընդորա սիրունօթունավը տարվում ա, հիվընդանըմ* (ՀԺՅ, V, 384): 3. Կլանվել, անձնատուր լինել: *Խօխան խաղավը տարվում է, կառնէրը կուրցընում* (Բ):

SURUD - տեն SURUD:

SURUD-UD-UD - տեն SURUD-UD-UD: SURUD-UD-UD - գ. 1. Միակ տերը՝ տիրություն անողը: *Շատ առաջ ըստը-*

դէս տարը-տըրականը Վարթան իխշա-նըն ա իլնլ... (ԱԱ, 17): 2. Միակ պաշտպանը՝ խնամակալը՝ հովանավորը: *Սօնա աքօրը տարը-տըրականը ռուրան ախպօրը տըղան ա* (Բ):

SU (գրք. տափ) - գ. 1. Տափարակ, հարթ տարածություն, հարթավայր: *Էնքան մարթ ա ըսպանալ, վար լիհն էս տափէն անումը տիրանլ ըն Մըրթըսպան* (ԱԱ, 44): 2. Ընդհանրապես՝ գետին: *Մէգ մինըն օնինք, ըսկի չօնինք, տափէն տակէն վը՛սկէ չօնինք* (ԱՅ, 53): 3. Տան հատակ: *Ռուրուգունը կամ ա տօն, տէսնում կընէգը տափէն ըքստած* (ՀԱԲ, 15, 83): 4. Արոտ, վարելահող: *...Ալէքսան անումավ մին մարթ ռուրան տափումը հօնձ ընէլիս ա իլնլ* (ԱԱ, 59): 5. Ղաշտ, հողակտոր: *Ղըրըզնէն յօր ըն օնում, նի մըննում տափը* (ՆԱԲ, 24): 6. *Վիսբ. Գորգի՛ կտորի՛ նկարի եւն հիմնական գույնը, որի վրա նախշեր եւ արված: Գիթին տափը կամումը ա* (Բ): 7. *տեն SU (Ը)LU (1)*:

- Տափ անէլ - 1. Ավերել, գետնին հավասարեցնել, ոչնչացնել: *Ղուշմանին գօրքը նի յա տը՛նում էտ շէնը, տափ անում* (Ձ):

- Տափան կացած - Շատ ցածր՝ ցածրահասակ: *Ղըրուց Սուրէնին տըղան մին տափան կացած ախճիճ ա օգալ* (Բ):

- Տափան կէնալ - 1. Գետնին պառկել՝ հպվել: *Մըրթըկընէճ մընըմ ըն տափան կացած* (ՀԺՅ, V, 49): 2. Մեռնել, սատկել (գործածվում է որպես անեծք): *Տափան կէնա լիրիսակը, բօստանըս քաղալ ա* (Բ):

- Տափան կըտ(ը)րէլ/կըտըրց(ը)նէլ - Մի ծանր բան գետնից վեր բարձրացնել: *Հիշկան անում ա, կարում չի էտ քարը տափան կըտըրցընէ* (Ձ):

- Տափան ճիւր խըմէլ - Մեջքը խիստ կորանալ (ծերությունից՝ հիվանդությունից եւն): *Սօնիշկա աքէրը պըռավալ ա, տափան ճիւր ա խըմում* (Բ):

- Տափան մինչը՛վ յերգինք(ը) - Խիստ շատ: *Ախճիճը տափան մինչէլ յերգինք ուրիսացալ, աշխարքըս ռուրան տը՛նալ...* (ՀԺՅ, V, 91):

- Տափան յը՛ր կնլանձ - Արժեք չունեցող: *Ասում ա. - Էտ տափան յը՛ր կնլանձ ա, էտ հինչ ա՛, վեր ըտըրան մին վը՛սկէ տամ* (Ձ):

- Տափան նամ յը՛ր օնէլ/քաշիլ - տեն Տական նամ յը՛ր օնէլ:

- Տափան տուս յը՛կած - 1. *տեն Տափան յը՛ր կնլանձ*: 2. Գուռատ: *Էտ տափան տուս յը՛կած ախճիճը հինչ ա՛, վեր ծգնլ ըս* (Բ):

- Տափան փըսնել - տեն Տափեն տական փըսնել:

- Տափան քըթած - տեն Տափան յըր կալած:

- Տափավը ընցընել - տեն Տափեն տակը ընցընել:

- Տափավը կ'ալ - տեն Տափեն կ'ալ:

- Տափավը մին անել - Ղետնին շաղ տալ՝ թափել՝ ցիրուցան անել: *Շօրէրը տափավը մին ա ըրալ* (Բ):

- Տափավը մին ինի/տըռնալ - Ղետնին թափվել՝ ցիրուցան լինել: *Ցօրէնը ըրբան վեր ա տըռնում, տափավը մին ինում* (Ձ):

- Տափավը տալ - տեն Տափեն կ'ալ:

- Տափեն թըքում ըս՝ յերգինքըն ա ըղնում - Ամեն ինչ հիմնովին փոխվել է:

- Տափեն թողնել - 1. Անուշադրության մատնել: *Չավէնը խըմալ ա, կօրծը տափեն թողալ* (Բ): 2. Թշվառ վիճակի մեջ թողնել: ... *Էսքան տարի տու ընդըրանց յօղորին ջան ըս տըվալ, խէ՛, ընդըրանք քէզ տափին կըթօղին* (ՉՏ, Բ, 91):

- Տափեն իրըսան ճինջի/սըրփիլ - Բնաջնջել, վերացնել, հիմնահատակ ավերել: *Խաբար ա դարկում հիրքվան թաքավերին, թա.- Յա՛ ախճիգըտ ինծ բիդի տաս, յա՛ թա չէ յերգիրըտ տափեն իրըսան կըճինջիմ* (Ձ):

- Տափեն իրըսան ճինջվի/ սըրփիլ - Բնաջնջվել, վերանալ, հիմնահատակ ավերվել: *Շատ ազկեր, շատ յերգիրնէ յըն տափեն իրըսան ճինջվալ, ամմա հայը կա հօ կա* (Բ):

- Տափեն իրըսեն - Ամբողջ աշխարհում: *Տափեն իրըսեն հիշկան մարթ կա, էնքան էլ դարդ կա* (Բ):

- Տափեն իրըսեն չըրվալ - Շատ փոքր՝ ցածրահասակ լինել: *Մըրյանէն մին շօն օնէ՛ տափեն իրըսեն ըրվամ չի* (Բ):

- Տափեն իրըսը տոն կ'ալ - 1. Հայտնվել, երեան գալ: *Ըշտըղա վերէ յա, մեր շէնումը մին կօղ ա տափեն իրըսը տոն կամ* (Բ): 2. Բացահայտվել, հայտնի դառնալ: *Ըտի կուղթթունը տափեն իրըսըն ա տոն կամ* (Ձ):

- Տափեն կ'ալ - Ղետնին զարկել, տապալել, զգետնել: ... *Վէզըն էլ կըտրից, ջնմոնքը տափեն յէկալ...* (ՉՏ, Ա, 222):

- Տափեն հըվըսարվել - տեն Տափ տըռնալ:

- Տափեն հըվըսըրցընել - տեն Տափ անել:

- Տափեն մընալ - 1. Անուշադրության մատնվել, չգործածվել, չվաճառվել եւն: *Ապըրանքը տափեն ա մընացալ, ինք օնօղ չի կա* (Բ): 2. Թշվառ վիճակի

մեջ հայտնվել: *Սիրան աքերը տափեն ա մընացալ, մին պարիկամ չօնէ, թա քժմա՞գ անէ* (Բ):

- Տափեն տական էլ ա - Որտեղից էլ լինի, ինչպիսի դժվարությամբ էլ լինի: *Տըղան ասմա.- Տափեն տական էլ ա, յըս բիդի էտ ըխճըկանը քըթենամ* (Ձ):

- Տափեն տական փըսնել - Հանկարծակի հայտնվել, անսպասելիորեն երեւալ: *Ըշտըղ քը՛փ կա, Ջարմէնը ընդէղ տափեն տական փըսնում ա* (Բ):

- Տափեն տակը ընցընել/(նի) մըննել

- 1. Անհետանալ: *Կավը տափեն տակըն ա ընցալ, ըրվամ չի* (Բ): 2. Մեռնել, թաղվել (գործածվում է որպես անեծք): *Տափեն տակը ընցընէ Վանին, վը՛խճարըս կուղացալ ա* (Բ): 3. Հողի տակ մնալ, հողով ծածկվել: *Շատ վախտ ա անց կէնում, էտ պալատը տափեն տակըն ա ընցընում* (Ձ):

- Տափերը ճըպըռօտել/չընգըռօտել/ պուք տալ - 1. Ցավից գալարվել: *Կընգանը ցավը վեր փըռնում ա, ըսքըսում ա տափերը ճըպըռօտելը* (Ձ): 2. Չարաչար աշխատել, տընել: *Սաղ օրը տափերը ճըպըռօտում ա, էլիա կարում չի տօնը պահէ* (Բ): 3. Աղոթագին խնդրել՝ աղոթել (մի բանի կարիքը խիստ զգալով, մի բան փափագելով): ... *Էն ա Հաջի Սայադը խուխու հէտի տափերը պուք տայիս* (ՀԱԲ, 15, 105): 4. Շատ փնտրել՝ որոնել: *Ըտըրանք իրը՛ք օր, իրը՛ք քըշեր տափերը պուք ըն տամ, ամմա էտ մարթին քըթէնում չըն* (Ձ):

- Տափերը տըրփտըրփել - 1. Անորոշության մեջ հայտնվել, մոլորվել, խաբխափել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): *Տափերը տըրփտըրփէ նա ըսկէտուրը, տի հարթնանը կըթօղին՝ ծէրքէրը ցօրտ ճո՛ր քըցի* (ՆԱԲ, III, 180):

- Տափերը քանդիլ - տեն Տափերը ճըպըռօտել:

- Տափը ընցընել - 1. տեն Տափեն տակը ընցընել: 2. Սաստիկ ամաչելուց չհամարձակվել մարդկանց աչքին երեւալ, սաստիկ ամոթահար լինել: *Առաջ հարթները վեր պըտրօնէն տըսնալիս ըն իլալ, տափըն ըն իլալ ընցընէլիս, միհէնգվա հարթները պատառ ա մընամ, թա պըտրօնէն ջընըղնէրէն նըստին* (Բ):

- Տափը թումբ անել - տեն Տափեն տակը ընցընել (2):

- Տափը ծակել, (նի) մըննել - տեն Տափը ընցընել:

- Տափը կ'ալ - տեն Տափեն տակը ընցընել (2): *Մը՛գ ուրուր անա հանօղին բալան մըռնէ, տափը կ'ալ* (ԼՂԲ, 42):

- Տափը կօխել - 1. տեն Տափը կօխել-տոն օնել: 2. տեն Տափումը տինիլ:

- Տափը կօխել-տոն օնել - Խիստ նախատել՝ հանդիմանել՝ անպատվել՝ ամոթանք տալ: *ժողովումը կալխօզնիկ-նէն նախագէն տափըն ըն կօխում-տոն օնում* (Ձ):

- Տափը կօտըրալ ա - Ասում են գետնին ընկած երեխաներին, որպեսզի սփռվեն եւ լաց չլինեն:

- Տափը (նի) մըննել - տեն Տափը ընցընել:

- Տափը (նի) մըտած(ը) - Անամոթ, անզգամ, անպատկառ: *Էտ տափը մըտածնէն կըզնըվալ ըն, մօրը աշկէն ըռըջին ըխճըկանը մօրթալ* (ԱԱ, 33):

- Տափը տըղ չըտալ (թա նըստե) - Դադար՝ հանգստություն չունենալ, հանգստանալու տեղ չգտնել, խիստ անհանգիստ լինել: *Էն պէնին յըրա Մարդիրօսը շատ ա կըզնըվալ, տափը տըղ չի տամ* (Ձ):

- Տափը քըցիլ - 1. Վայր զցել, ցած գլորել: *Կուլիէ յա տամ, ախպօրը տափը քըցիմ* (Ձ): 2. Դեն նետել, շարտել: *Էտ խանումը էնքան հարուստ ա ինում, վեր մին շօրը մէհէտ կը՛նում ա, տափը քըցիմ* (Ձ): 3. Բանի տեղ չլնել, անտեսել: *Դէ Մէլիքին հըրամմանը հո՛ւ կըկարի տափը քըցի...* (ՀԺՀ, V, 236): 4. տեն Տափը կօխել:

- Տափը քըցիլ-տոն օնել - տեն Տափը կօխել-տոն օնել:

- Տափ տալ - Որեւէ բան բարձր տեղից գլորվելիս, ուժով գետնին հարվածելով, վեր թռչել եւ նորից գլորվել: *Քարը տափ տալալ թուլոլ ա ըղնում, ըղնում ծօրը* (Բ):

- Տափ տըռնալ - Ավերվել, գետնին հավասարվել, ոչնչանալ: *Լէնգ Թէմուրը ուրան գօրքավը վեր շէն նի յար մըննում, էն շէնը տափ ար տըռնում* (Ձ):

- Տափումը տինիլ - Մեկի մահը ցանկանալ (գործածվում է անեծքներում): *Տափումը տինիմ Դուլգանին , խուխէս թակալ ա* (Բ):

- Տափ ու տըղնար պուք տալ - տեն Տափերը ճըպըռօտել:

- Տափ ու տըղնար տալ - տեն Տափերը ճըպըռօտել (4):

- Տըրփերան փուշի հըվաքել - տեն Փուշի հըվաքել:

- Տըրփերեն կ'ալ - 1. տեն Տափեն կ'ալ: 2. Դժգոհելով՝ փնթխնթալով աշխատել: *Հինչ ըս տըրփերէն կամ, խէ կարքէն չը՛ս կօրծ անում* (Ձ):

- Տըրփերեն յըկած(ը) - տեն Տափը (նի) մըտած(ը):

ՏՄՓ - տեն ՏԵՓ:

ՏՄՓԱՆ (գրք. տափան) - գ. Երկրագործական գործիք, որով հարթում են ցանած արտը, կոշտերը փշրում եւ սերմը հողով ծածկում: *Առաջ արտը վեր վրէլիս ըն իլնլ, տըփանալ ըն իլնլ տըփընէլիս (Բ):*

- Տափան անել - տեն ՏՄՓԱՆԵԼ:

ՏՄՓ(Ը)ԼԱԿ (գրք. տափարակ) - ած.

1. Հարթ, առանց խորդուբորդությունների, տափակ: *Տափլակ քըրծ ա Յըղնաքարը (2):* 2. փխբ. Ձանձրալի, ոչ սրամիտ: *Տափըլակ խուսկերք ա ասում (Բ):* 3. փխբ. հարդախ, ստոր: *Տափըլակ մարթ ա Աղնսը, սայաղ կաց (Բ):*

ՏՄՓԿԱՆ/ՏՄՓԿԱՆ (ռուս. мяпка) - գ. տեն ՔԱՆԹԱՆ: *Տանփկան յոր ա օնում, թառնանը տակը քանդում (2):*

- Տանփկան տալ - Այդ գործիքով հողը փխրեցնել: *Շըռերեն տակը ապան ամեն տարե տանփկան յա իլնլ տալիս (2):*

ՏՄՔ (գրք. տաք) - ած. 1. Տաքություն՝ ջերմություն տվող՝ սփռող՝ տարածող: *Մին տաք անրճի չի անում, թա ծոնը հանի (Բ):* 2. Ջերմությունը՝ տաքությունը սովորականից ավելի տաքացրած: *Վըննէրը տինում ա տաք ճիրին մաչին, յուրդանումը փըթթթորվում, քունավ ընցընում (2):* 3. Տաքացնող, ցրտից պատսպարող: *Տաք շօրէր ա կընում, քինամ ծըմակը (2):* 4. Որտեղ կամ երբ օդի ջերմաստիճանը բարձր է, ոչ ցուրտ: *Աշունքը վեր կամ ա, էտ դուշէրը թըռչում ըն, քինամ տաք յըրգիրեն (Բ):* 5. Չսառած, սովորական ջերմությունը պահած: *Շըրքը տինում ա մըսէն, տըսնում հանն տաք ա (2) 6. փխբ. Շուտ բռնկվող, դյուրաբորբոք: Տաք խասյաթ օնէ Տիրանը (Բ):* 7. փխբ. Բուռն, լարված, թեժ: *Կործէն տաք վախտըն ա (Բ):* 8. փխբ. Սիրալիր, ջերմ: *Կըծիքը տինում ա մօրը տաք տօշին, քունավ ընցընում (2):* 9. փխբ. Թարմ: *Տաք հաց ա, լըհա կարում ըս, կէր (Բ):* 10. Խիստ տաքացած, շիկացած: *Տաք ըրկաթավ ըտըրա մաշկը դըղմում ըն, պէց թօղում (2):* գ. 11. Շոգ, բարձր ջերմություն, տաքություն: *Տաքէն ամեն մարթ չի կարել տէմ կենա (Բ):* 12. Տաք եղանակ: *Տաքէրը վեր ըղնում ա, օգում ա պըրավէրկա անէ, տէսնա՝ կինին կենում ա՛, թա քացախ ա՛ տէռալ (ՀԱԲ, 15, 135):* 13. մ. Տաքացնելու՝ տաքանալու չափ, այնպես, որ չմրսի՝ չսառի: *Խուփէն տաք բիրի կըց տաս, վեր մըրսէ վէչ (Բ):*

- Տաք ճուր/ճիրէր - Հանքային տաք բուժիչ աղբյուր(ներ): *Քանքանք տաք ճիրէր շատ կա (Բ):*

- Տաք չի, գնդում ըս, թա ցօրտ ա - Մի բանի՝ Երեսույթի բացակայությունը դրա հակառակի առկայության տպավորություն է թողնում:

- Տաք տըղ - Լավ վարձատրվող՝ եկամտաբեր՝ պատվավոր պաշտոն՝ աշխատանք: *Հանրը շատ ա օգում՝ մին տաք տըղ տըղէն կօրծի տինի (Բ):*

ՏԱՔԻՐ - տեն ՏԱՔԻՐ:

ՏԱՔԵՐ - տեն ՏԱՔԻՐ:

ՏԱՔԻՐ - տեն ՏԱՔԻՐ:

ՏԱՔԻՐ/ՏԱՔԻՐ/ՏԱՔԵՐ/ՏԱՔԻՐ/ՏԵՔԻՐ/ՏԵՔԵՐ (գրք. տալգր) - գ. Ամուսնու եղբայրը կնոջ համար, տեգր: ... *Մին էրիշ տըղա յէ տըղա յա պէրալ, փըսակալ ուրան տանքու ըխճըկան յըրա (ՀԲ, 337):*

ՏԱՔ-ՏԱՔ - ած., մ. 1. Տաք վիճակում, հենց նոր կրակից վերցրած: *Տաք-տաք խըրավածը պիրում ըն, թօթէն արաղը տինում, քըփ անում (2):* 2. Շատ տաք: *Տաք-տաք ճուրը ածում ա կըլիէն, ըսպանում (2):* 3. Բուռն, բուռն կերպով լարված, գրգռված: *Առե էն հըրսընքէն տաք-տաք վախտը Մէլիք-Շահնազարը խըմէն ա, կիրմիրիս, ըսքըսէ տաք-տաք խօսէլը (2):*

ՏԱՔՈՒԹՈՒՆ/ՏՈՔՈՒԹՈՒՆ (գրք. տաքութիւն) - գ. 1. Արեւի՝ կրակի կամ այլ աղբյուրի արձակած ջերմությունը: *Իրըփէն տաքութիւնը էնքան շատ ա, կարում չընք, թա տանան տոն կանք (Բ):* 2. Մարմնի ջերմաստիճանի հիվանդագին բարձրացում, ջերմություն: *Խուխէն տաքութիւնը պիցըրանում ա, մարը խացախ ա քըսում ջանը (Բ):*

- Տաքութիւնումը խօսել - Կցկտուր՝ անկապ խոսել (բարձր ջերմություն ունենալու ժամանակ): *Վեր Ալիսանը ըսքըսում ա տաքութիւնումը խօսէլը, կընէգը դօխտուր ա ծէն տամ (2):*

ՏԱՔՕՑ - տեն ՏԱՔ (11): *Էս տաքօցէն կարում չընք տէմ կենանք (Բ):*

ՏԵՊ/ՏԵԿ/ՏԵՅՊ/ՏԵՊ (գրք. տիկ) - գ. 1. Կենդանիների, հատկապես այծի եւ ոչխարի ամբողջական հանված մորթու տուպրակ՝ գինի եւն լցնելու համար, տիկ: *Էրկու փնդ, կըլիէն՝ մին տէգ, տէգին կըլիէն՝ մին ճեղաց... (ԱՅ, 33):* 2. Մի տիկի տարողություն: *Ասըմ ա.- Օխտը տիման պէր, օխտը տէգ ճուր. վեր մին մըսիսալ պակաս ինի, կարել չըմ տոնս օնիս (ՀԺՀ, V, 424):*

- Տէգ՝ շինիլ - Ուռցնել, փքել: *Էնքան կէրալ ա, փօրը տէգ ա շինան (Բ):*

- Տէգ՝ տընալ - Ուռչել, փքվել: *Պօկը տէգ ա տընալ, էնքան ցօրտ ճուր ա խըմալ (Բ):*

ՏԵՋ/ՏԵՋ/ՏԵՋ (գրք. տիգ) - գ. 1. Բաշխերի կարգին պատկանող հավկթածե բարակ ու փոքրիկ միջատ՝ բույսերի, կենդանիների եւ մարդկանց մակաբույծ: *Շըրքը մըկնում ա, էտ տէգը կուռնըտական պուք տամ (2):* 2. փխբ. Մեկի կամ մի բանի հաշվին ապրող: *Դէ՛, Մանդին էլ տէգ ա, լի՛, ինքը կօրծ չի անում, ամմա ախաօրցը ըշխաղածը օտում ա (2):* 3. փխբ. Շատ փոքր բաւ: *Տաննին մըծէրը ճօկում ա, տըգէրը թօղում (2):*

- Տէգա մագ՝ խօգող - տեն Ասըղ մաշկօղ:

- Տէգըը քանդիլ - Մեկին միամտացնելով՝ մանրամասնությունները իմանալ՝ բացահայտել: *Էտ խուփէն խուսցընում ըն, տէգէրը քանդում (2):*

- Տէգ կօխած դանա - Կեղտոտ՝ փնթի մարդ: *Ասում ա.- Էտ տէգ կօխած դանան ա՛ մընացալ, վեր ինձ օգի (2):*

- Տէգ տընալ, նըստա կէնալ - տեն Նըստա կէնալ, պուք չըկնալ:

- Տէգ տընալ, պատան կէնալ - հեգն. Կյանքից կառչել, երկար ապրել (ծերերի մասին): *Սումբաթ դային տէգ ա տընալ, պատան կացալ (Բ):*

ՏԵՋ՝ տեն ՏԵՋ՝:

ՏԵԼ - Գործածվում է կապակցություն մեջ:

- Տէլին տալ - Զառանցել, անկապ՝ կցկտուր բաներ ասել: *Ուղթունանց մօտէ հիվանդը ըսքըսում ա տէլին տալը (2):*

ՏԵԼԱՐ - տեն ՏԵԼԱՐ:

ՏԵԼԵԳ(Ը)ՐԵՅԿԱ - տեն ՏԵԼԵԳ(Ը)ԼԵՅԿԱ:

ՏԵԼԵՂԱՍ - տեն ԹԵԼԵՂԱՍ:

ՏԵԿ - տեն ՏԵԳ:

ՏԵՀԱԼ - տեն ՏԵՍԱԼ:

ՏԵՀԱԿԱԼ - տեն ՏԵՍԱԿԱԼ:

ՏԵՂ՝ (գրք. դեղ) - տեն ՃԱՐ (2, 3):

- Տեղ տալ - տեն ՃԱՐԵԼ՝:

ՏԵՂ՝ տեն ՏԵՂ՝:

ՏԵՂ՝ տեն ՏԵՂ՝:

ՏԵՂԱԿ՝ տեն ՏԵՂԱԿ՝:

ՏԵՂԱԿ՝ տեն ՏԵՂԱԿ՝:

ՏԵՂԱԿ - տեն ՏԵՂԱԿ:

ՏԵՂ-ՂԱՐԱՆ - տեն ՃԱՐ-ՃՈՐ:

Թաքավերը մարթիք ա դըրկըմ աշխարքիս էն ճընդէրը, վեր տեղ-դարման ճարին, ուրան ջանիլ-ջիվան տըղին մին ճար անին (ՀԺՀ, V, 580):

ՏԵՂԵԼ (գրք. դեղեմ) - տեն ՃԱՐԵԼ՝:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ՝ (գրք. դեղին) - 1. ած. Չվի դեղնուցի գույն ունեցող, դեղին: *Էտ ախճիգըն էլ վարին տեղէն շօրէր ար կընում (2):* 2. փխբ. Գունատ, դալուկ: *Ըտըրա իլնծըն էլ մին մաշված, տեղէն իրըսալ տըղա յար (2):*

- Տեղէն գաւառ - տեն ՋԱՆՈՐԱՆ:
- Տեղէն խօսք/գաւառ - Վառ դեղին, ոսկեգույն: Տեղէն խօսք տանձ ա (Բ):
- Տեղէն ծըտ - տեն ՏՈՂԱԾԾԵՏ:
- Տեղէն ծըտ ըսպանօղ - Անխիղճ, անգութ: Իզէն տըղէն ծըտ ըսպանօղ ա, էն հինչ յէթիմ բիդի պա՛հէ (Բ):
- Տեղէն կակա - տեն ՏԵՂԵՆ՝ (2):
- Տեղէն ճիւղանուց - տեն ՏՈՂԱԾԾԵՏ:
- Տեղէն ճիւղան - տեն Տեղէն խօսք: ՏԵՂԵՆ՝ - տեն ՏՈՂԵՆ՝:
ՏԵՂԵՆ-ՏՈՂԱԾԾԵՏ - տեն ՏԵՂԵՆ՝ (2):
ՏԵՂԵՆ - տեն ՏՈՂԵՆ:
ՏԵՂԵՆԾԱՐ - տեն ՃԱՐ-ՃՈՒՐ: Թօթէն արաղը արաղ չի, դարաբաղցուց հըտէ տըղըճար ա (2):
ՏԵՂԻՆ՝ - տեն ՏՈՂԵՆ՝:
ՏԵՂԻՆ՝ - տեն ՏՈՂԵՆ՝:
ՏԵՄ/ՏԵՄ - Կ. 1. Մեկի՝ մի բանի դիմաց՝ առջեւ՝ հանդէպ: Կամ ա, թաքաւէրին տէմ չօքում, ըսքըսում նաղլ անէլը (2): 2. Մեկի՝ մի բանի հակառակ՝ ընդդէմ: Ըզարէն տէմ ճար չի կա (2): 3. Ի վնաս մեկի՝ մի բանի, մեկի՝ մի բանի դէմ ուղղված: Ժողովումը Կանխին նախագէն տէմ ա խօսում (2): 4. Գ. Դիմացի՝ առջեւի տարածություն՝ տեղ: Էտ վախտը մին մարթ տէման տոա ա կամ (ՅԱԲ, 15, 138):
- Տէմ անէլ - 1. Դեպի մեկի՝ մի բանի կողմը դարձնել՝ ուղղել: Թըվանգը տէմ ա անում բիդի ախաօրը, յըրա անում (2): 2. Մատուցել, առաջարկել, հրամցնել: Միժմանին խաղվալ լըցնում ա, տէմ անում դունդընէրէն (2): 3. Զետել, հպել: Զըղացպանը մին ծըճըք ճըղացէն քարէն տէմ ա անում, ճեղացը վըճնն անում... (ՆԼՂԺԲ, 134): 4. Որեւէ արգելքի առջեւ կանգնեցնել: Մէզ էս դարդին տէմ ընօղէն բալան մըճնէ (Բ): 5. Մեկի՝ մի բանի ուղղությամբ՝ առջեւ բռնել՝ պահել մի բան: Ըռնըթաթախ պիրում ըն մօրը տէմ անում (2):
- Տէմը խաղ անել - Զոյություն ժամանակ սաղմը մեկի ներկայությամբ արգանդի մէջ շարժվել, որ իբր նշան է, թէ մանուկը այդ անձին կնամանկ: Խօխան մօրը փօրումը թաքաւէրին տէմը խաղ ա անում, մարը ուրխանում ա (2):
- Տէմը խաղ չինիլ - Անհաղթելի՝ անկառավարելի լինել, արգելող՝ խանգարող չունենալ: Դէ՛, Թէվանըն էլ ճօկ մարթ ա իլնլ, ընդըրա տէմը խաղ չիլնլ (2):
- Տէմը կ'ան/տոն կ'ան - Դիմավորել, ընդառաջ գալ, հանդիպել: Վեր շէնան մուտանում ա, թօռնէրը տէմըն ըն կ'ամ (2):

- Տէմ ըղնէլ/ինիլ - 1. Կանգ առնել, չշարժվել, չշարունակել: Խուսէլիս տէմ ա ըղնում, էլ կարում չի պէն ասէ (2): 2. Զանդիպել: Զըղէքը մին ծառու տէմ ա ընգնում, ասում.- Էս լիան կըտրիմ, քինան, էլ հօր ը՛մ հեռէ քինան (ՆԼՂԺԲ, 110):
- Տէմ կէնալ - տեն ՏՈՒՄԱՆԱԼ:
- Տէմ կըցընէլ - տեն ՏՈՒՄԱՆԱԼ:
- Տէմ տալ - 1. տեն Տէմ անել: 2. տեն Տէմ տիկիլ:
- Տէմ տիկիլ - Ստիպել, հարկադրել: Էտ կընէգը տէմ ա տիրալ, թա.- Յա՛յէս, յա՛ քու խօխատ, թա օգում ըս՝ մընամ, ըտըրան պիտի մօրթիս (ԱԱ, 77):
- Տէմ օնէլ - տեն Տէմ անել:
ՏԵՄԱՏԵՄ (գրք. դէմ ի դէմ, դէմ առ դէմ) - մ. Երես երեսի, դեմադէմ: Զը-շէրաւը օխծը գաւթնըմ ա, տըճնըմ, վըճի ուրան անա մըճ մին օխծ էն ա տէմատէմ կաղնած (ԶԺՅ, V, 129):
ՏԵՄԱՆ(Ն)Ց/ՏԻՄԱՆ(Ն)Ց (գրք. ի դիմաց) - տեն ՏԵՄ:
ՏԵՄԱՆԻԼ - տեն ՏԱՄԱՆԻԼ:
ՏԵՄԱՆԻԼԻ - տեն ՏԱՄԱՆԻԼԻ:
ՏԵՄԱՆ/ՏԻՄԱՆ (գրք. դիմախար) - 1. Գ. Նեցուկ, հեւարան: Էտ ծառըն ա պատէն տէմիար կէնում, թա չէ պարան կըկա (Բ): 2. մ. Դիմացից, դեմադէմ: Տէմիար մին արչ ա տոն կամ, Ավօն սըրտաճաք ա տըճնում (2):
- Տէմիար անէլ/տալ - 1. Զետել, նեցուկ դնել: Խընծօրոն ճըղնէրէն տակէն փանդէր տէմիար ա տամ, վեր կուտըր-հատվին վէչ (Բ): 2. Նեցուկ դարձնել, հեւել, կըթնել: Զանլիգը տէմիար տալալ քինամ ա (Բ):
ՏԵՄ-ՏԵՄԱՆ(Ն)Ց - տեն ՏԵՄԱՏԵՄ:
ՏԵՅՊ - տեն ՏԵՊ:
ՏԵՆ/ՏՈՒՆ - մ. 1. Այն կողմ: Պատառ տէն ըն քընում, տըճնում՝ կավը մին ծառու տակէ նըստած (2): 2. Զեռու, մի կողմ: Ասում ա.- Ծուլուղ տէն, Զանին փըսըկվէլի մըթլ օնէ (2): 3. Կ. Զետո: Զըշէրվա կէսանը տըճնը թաքաւէրին մըճ տըղէն քօնը տանըմ ա (ԶԺՅ, V, 16):
- Տէն ածել - Մի կողմ թափել (իբրեւ անպետք բան): Տըրանա յէտը ժողովություն հուրը խըմիշկ ա քաշում, տանըմ ա տէն ածըմ (ՆԼՂԺԲ, 18):
- Տէն անել - 1. Մի կողմ քշել, հեռացնել: Զուռին հիլլըննէն տէն ա անում, էլիա նըստում, վեր գաւթն կօրծէ (2): 2. Վտարել, վռնել: Ըտըրան թակում ըն, շէնան տէն անում (2):
- Տէն ըղնէլ - 1. Մի կողմ՝ հեռու ընկնել: Ծըմըճնը կ'ոթանըն տէն ա ըղնում (2): 2. Զյուծվել, ուժասպառ լինել: Այան քանէ քինամ ա, տէն ա ըղնում (Բ):

- Տէն ընգած(ը) - 1. Զնչին՝ անպետք՝ անարժան (բան): Տէն ընգած մարթ ա Սաղին (Բ): 2. Ամենաքիչը, անկազն: Ասում ա.- Էս էծը տէն ընգածը հէկք մանէթ ածի (2):
- Տէն կացէթ - Զեգնական արտահայտություն՝ ուղղված իրեն ոչ հատուկ կամ իր ուժերից վեր որեւէ բան անողին: Տէն կացէթ, Մարդին իրըճըտըճանէ տօն ա շինում (Բ):
- Տէն կէնալ - 1. Մի կողմ քաշվել՝ հեռանալ՝ կանգնել: Տըճնում ա, վեր հարը կամ ա, ինքը տէն ա կէնում (2): 2. Ըստ ժամանակի՝ հեռանալ՝ անցնել: Ծըմըճնը վեր տէն ա կէնում, ծառէրը ըսքըսում ըն ծաղկէլը (Բ):
- Տէն տալ - Մի կողմ անել՝ քաշել՝ լցնել՝ տեղափոխել: Թիյըճնը յօր ըն օնում, ծոնը տէն տամ (Բ):
- Տէն տիկիլ - 1. Մի կողմ դնել, պահել: Ծողովուրդին փօշէրը ճօկում ա, տէն տիկում, վեր տա խուզէրէն (2): 2. Ետ գցել, խնայելով կուտակել՝ հավաքել: Այան ամմէն ամէս պատառ փոկ ար տէն տիկում՝ նըճ օրվա հըտէ (Բ): 3. Զաշվի չառնել: Կընէգ կա, մարթին ասածը տէն ա տիկում (2):
- Տէն քըցիլ - 1. Նետել, շարտել, մի կողմ գցել: Էս ախկատը չիլը տէն ա քըցում, Էս խաղանիւր յէշում ա, տէնում՝ Աստված ուրան ըռաչին կաղնած (ՅԱԲ, 15, 123): 2. Ծատ էժան՝ ինքնարժեքից ցածր գնով վաճառել: Տըճնում ա, վեր մուշտարի չի կա, յըղէ կավը քըսան մընէթալ տէն ա քըցում, կամ տօն (2):
- Տէն քինիլ - տեն Տէն կէնալ:
ՏԵՆԱԿ/ՏԵՆԱԿ/ՏԱՆԱԿ/ՏՈՒՆԱԿ (գրք. դանակ) - Գ. 1. Կոթից եւ պողպատյա շեղբից բաղկացած կտրելու գործիք՝ դանակ: Էս մարթին ջըքումը մին լալ տէնակ ա ինում, տոա ա օնում, տամ նազիր-վէզիրին... (ՅԱԲ, 15, 84): 2. Որեւէ գործիքի կտրող մասը: Ըռննդին տէնակը քուռացալ ա (Բ):
- Տէնակըն էլ ա ուրանը, տըմակըն էլ, հունցը օգում ա, կըտըրում ա - Բոլոր միջոցները իրենն են, գործի բնույթը ինքն է որոշում:
- Տէնակը պըկավը քաշիլ - տեն ՄՕՐԹԵԼ (1):
- Տէնակը պըկէն տէմ անէլ/տիկիլ - Բռնությամբ ստիպել, հարկադրել: Տէնակը պըկէն տէմ ըն օնում, ծին յըճ օնում (2):
- Տէնակը վըսկընէն/պըկէն հըսնէլ/տէմ ըղնէլ - Այլեւ չկարողանալ համբերել, համբերությունը սպառվել: Մին օր էլ տէնակը վըսկընէն ա հըսալ, ժողօ-

վորաթը էլ տեմ չի կացալ, դիւշմաններէն
նի յա ածալ շէնին յըրէ խըրամատնէն,
մուրթօտալ (ԱԱ, 32):

- Տէնակը վըսկըռէն/պըկէն հըսը-
նէլ/տէմ քըցիլ - Յամբերութիւնից հա-
նէլ: *Խանը տէնակը վէր վըսկըռէն տէմ
ա քըցիւմ, ժողովորթը բունտ ա պի-
ցըրցընում (2):*

- Տէնակը տըմակումը քիսիլ - Գործը
հաջողվել, հաջողության՝ բախտավո-
րության հանդիպել: *Ըսլանէն տէնակը
տըմակումըն ա քըցալ. կավը ճօխտակ
ա ծընալ (Բ):*

- Տէնակը հորան կօթը կարել չի տն-
շի - տէն Լամբը հորան տակէն իշմը չի
տալ:

- Տէնակ թըխել - Դանակով հարվա-
ծել՝ վիրավորել՝ սպանել: *Կըռվում ըն,
Սուրենը տէնակ ա թըխում, ախաօրը
ըսպանում (Բ):*

- Տէնակ թըխիս՝ արհեստ չի կաթել -
Ասում են խիստ տխուր՝ հուսահատ՝
վշտացած մարդկանց մասին:

- Տէնակ նըհաշ տալ - Դանակով
սպառնալ: *Վէր տէնակ ա նըհաշ տամ,
կօղը փախծում ա (2):*

- Տէնակ քաշիլ - 1. Դանակով մեկի
վրա հարձակվել՝ սպառնալ: *Յօրը յըրա
տէնակ ա քաշում... (2):* 2. տէն ՍՕՐ-
ԹԵԼ (1):

- Տէնակ քըցիլ - Գուշակության ձեւ,
երբ դանակը նետում են եւ նրա ընկած
դիրքից ելնելով՝ գուշակություններ ա-
նում: *Բախաջին ասմա.- էքից կըկաս՝
տէնակ քըցիլ (2):*

- Տընակէն տակէն մընալ - Վիրահա-
տության ժամանակ մեռնել: *Տանում ըն,
վէր անպէցն անին, տընակէն տակէն ա
մընամ (Բ):*

- Տընակու տակ ըղնէլ - Վիրահատու-
թյան ենթարկվել: *Խըդճ Կիրիքօրը ըս-
տարէ իրըք հըտ տընակու տակ ա ըն-
գալ (Բ):*

ՏԵՆԱԿ - տէն ՏԵՆԱԿ:

ՏԵՆԳ - տէն ՂԱՆԳ:

ՏԵՊԵԳ/ՏԵՊԻԳ/ՊԵՊԵԳ/ՊԵՊԻԳ՝
(գրք. բոկ) - 1. տէն ՎԵՆՆԵՏԵՊԵԳ: 2.
ած. փխբ. Որեւէ բանում անհմուտ՝
անտեղյակ, անգետ: *ՂԷ՝ Սեգին տէպեգ՝
ա, ըշտըղա յա՞ գիւղում հօնծ անէլը (2):*

ՏԵՊԻԳ - տէն ՏԵՊԵԳ:

ՏԵՐ՝ - տէն ՏՈՐ:

ՏԵՐ՝ (գրք. դեռ) - տէն ՅԱՆԱՆ:

ՏԵՐԱԾ - տէն ՏՈՐԱԾ:

ՏԵՐԱՆԱԼ - տէն ՏՈՐԱՆԱԼ:

ՏԵՐՆԱԿ/ՏԱՆԱԿ (գրք. դառն) - 1. ած.
Յուրահատուկ անախորժ համ ունեցող՝
դառն: *Տէռնը տանծ ա քաղում, պիրում*

(2): 2. գ. Դառնահամ ուտելիք: *Էտ տէռ-
նը հունց ըս ստում (Բ):*

ՏԵՐՆԱԿ-ՏԵՐՆԱԿ - ած. Բոլորովին
դատարկ: *Տէռնը-տէրտակ տօն ա (Բ):*

ՏԵՍ՝/ՏՈՐ՝ - 1. մ. Այս կողմ: *Տէս ա
յէշում, տըսնում էտ տըղէն, ասըմ.- Յէք
ըստէղ (ՅԺՅ, V, 564):* 2. կ. Ի վեր, այդ
ժամանակվանից սկսած մինչեւ այժմ
(ժամանակ ցույց տվող բառերի բացա-
ռականի հետ): *Էտ օրաց տէսըն էլ ըտը-
ղէտ անըմը մընաս ա Սամէր ծլան դն-
րանի (Սամէրին մըհած ծօր) (ԱԱ, 21):*
ՏԵՍ՝ - տէն ՏՈՐ՝:

ՏԵՍԱԿ/ՏՈՐԱԿ (գրք. տեսակ) - տէն
ԶՈՐՈՐԱԿ:

ՏԵՍՈՏԵՆ - տէն ՏԵՍ-ՏԵՆ:

ՏԵՍՆԱ - տէն ՏՈՐՆԱ:

ՏԵՍՆԱԼ - տէն ՏՈՐՆԱԼ:

ՏԵՍՆԱ(Ն)Թ - տէն ՏՈՐՆԱ(Ն)Թ:

ՏԵՍՆԱՍ - տէն ՏՈՐՆԱՍ:

ՏԵՍՆԱԿ/ՏՈՐՆԱԿ/ՏԱՆԱԿ (գրք.

դաղձն) - գ. Շրթնածաղիկների ընտա-
նիքին պատկանող խոտաբույս՝ դաղձ:
Տէսնը լալ համ օնէ (Բ):

ՏԵՍՆԱԿԱԼ - տէն ՏՈՐՆԱԿԱԼ:

ՏԵՍ-ՏԵՆ/ՏԵՍՈՏԵՆ/ՏՈՐՆԱ-ՏՈՐՆԱ/
ՏՈՐՆԱԿԱԼ - գ. հվթ. Զանազան բաներ
(ուտեստներ, ապրանքներ են): *Էտ կը-
նէգըտ ըսկըտում ա վըսկալը տանը հէ-
տէ տէսա-տէնա ինք օնէլը (ՆԼՂԺԲ, 29):*

ՏԵՍ ՈՒ ՃԱՆԱ(Ն)Չ/ՏՈՐ ՈՒ ՃԱ-
ՆԱ(Ն)Չ - ած. Հանրածանոթ, հանրաճա-
նաչ: *Տէս ու ճանանչ մարթ ա իլնլ Պըլը-
Պոտին (2):*

ՏԵՍՈՒՏԵՆ/ՏՈՐՈՒՏԵՆ - մ. Այս ու
այն կողմ: *Շատ տըստուտէն ա ման
կամ, շատ ա ծըրալըմ... (ՅԺՅ, V, 80):*

- Տէսուտէն անէլ/ըղնէլ - 1. Այս ու այն
կողմ ընկնել, թափառել: *Շատ ա տէ-
սուտէն ըղնում, շատ ա ջօռ կամ, ամիս
էտ մարթին քըթէնում չի (2):* 2. Ելք՝
միջոց փնտրել: *Շատ տէսուտէն ընէլան
յէտը վընչ մին պան կարում չըն անէն
(ՆԼՂԺԲ, 100):* 3. Որոշակի չասել, խոս-
քը ծամծմել: *Հինչ ըս տէսուտէն ըղնում,
կարքէն անէ, տըսնամ՝ հինչ ա իլնլ (Բ):*

- Տէսուտէն քըցիլ - Մեկին այս ու այն
կողմ գցել, թափառական դարձնել: *Հն-
րը տըղէն տանան տոն ա քըցիւմ, տէ-
սուտէն քըցիւմ (2):*

ՏԵՍԹ/ՏՈՐԵՍ (գրք. տես) - գ. Արտա-
քին կերպարանք: *Վարթիթերին տէս-
քան հայիլ-մայիլ կըտրած՝ մընըմ ա
ըտըղ կաղնած (ԼՂԲ, 339):*

ՏԵՍԹԱԿ/ՏՈՐԵՍԱԿ - ած. Հաճելի՝
դուրեկան արտաքինով, գեղեցիկ: *Տէս-
քալ ախճիգ ա Հէղանը (Բ):*

ՏԵՎ - տէն ՂԵՎ:

ՏԵՏ - տէն ՏՈՐ՝:

ՏԵՏ(Ո)ՐԱԿ՝/ՏԵՏ(Ո)ՐԱԿ՝ (գրք. տես-
րակ) - գ. Շապիկի մեջ կարած որոշ չա-
փի մաքուր թղթեր՝ գրելու՝ նկարելու եւն
համար, տետր: *Տէտըրակը պէնում ա,
կիրում (2):*

ՏԵՏ(Ո)ՐԱԿ՝/ՏԵՏ(Ո)ՐԱԿ՝ (գրք. տատ-
րակ) - գ. Աղավկների ընտանիքին
պատկանող թռչուն՝ տատրակ: *Էրկու
տէտրակ ա ըսպանում, յըտ տըռնում (2):*

ՏԵՏ(Ո)ՐԱԿ՝ - տէն ՏԵՏ(Ո)ՐԱԿ՝:

ՏԵՏ(Ո)ՐԱԿ՝ - տէն ՏԵՏ(Ո)ՐԱԿ՝:

ՏԵՐ (գրք. տեր) - 1. տէն ՏԱՐ: 2. գ.
Հարգական կոչական բառ՝ մեկին դիմե-
լու համար: *Կամ ա, թա.- Տէր Բախշի,
Սէլիքը քըգ ծէն ա տամ (2):*

- Տէր Աստուծ - Սրտնեղության՝ զար-
մանքի՝ երկմտանքի եւն արտահայտու-
թյուն: *Տէր Աստուծ, էս կըռքըլը հիք ա՞
պըրծընական, մէխկ ըն մէր ջիհիլնէն
(Բ):*

- Տէր ըղօրմի ասէլ - տէն Ըղօրմի
ասէլ:

- Տէր հայր - տէն ՂԵՐ:

ՏԵՐԻՏՈՐԱԿ (ռուս. *территория*,
լատ. *territorium*) - գ. Ասիականագետված
տարածություն՝ տարածք: *Սէծ տէրի-
տօրյա յա ինում տըրան (ՀԱԲ, 15, 114):*

ՏԵՐՄԱԿ/ՏՈՐՄԱԿ/ՏԱՆՄԱԿ - գ.
Հացաբույսերի մանրացրած ցողունը՝
հարդը, որ աղյուսածեւ կապում եւ պա-
հում են որպէս ձմեռվա անասնակեր:
*Պիրում ա ախուռէն մաջին՝ տիրմանէն
տակէն, լօխ թաղում (ՀԱԲ, 15, 99):*

- Տէրմանը մըլըքընէլ/քամուն տալ -
տէն Թէփուռը մըլըքընէլ:

- Տըրմանու տակալ քիսոլ ճիւղ -
Խորամանկ՝ ծածկամիտ մարդ: *Շատօ-
րը տըրմանու տակալ քիսոլ ճիւղ ա (Բ):*

ՏԵՐՄՈՒՍ/ՏՈՐՄՈՒՍ (ռուս. *термос*,
հուն. *thermos*) - գ. Հատուկ կառուցված-
քով անոթ՝ լցվող նյութերը սառչելուց
կամ տաքանալուց պահպանելու հա-
մար, թերմոս, ջերմապահ: *Ապան ամ-
մէն օր բաղը քիսնալիս տէրմուսը չայալ
լըցնում ար, տանում (Բ):*

ՏԵՐՏԱԿ/ՏՈՐՏԱԿ/ՏԱՆՏԱԿ (գրք.
դատարկ) - ած. 1. Ոչնչով չլցված, մեջը
բան չպարունակող: *Մին տէրտակ յն-
շիգ՝ ա յօր օնում, էտ վըսկէն ածում մա-
ջը, կըղում (2):* 2. Թափուր, չբաղեց-
րած: *Լօխ նըստօտում ըն, տէրտակ
տըղ չի մընամ (2):* 3. Անմարդաբնակ,
անբնակ: *Էտ ծըմակումը մին կուռուր
տօն ա ինում, նի յըն մըննում էտ տօնը,
տէսնում տէրտակ (ՅԺՅ, V, 269):* 4. Ան-
բովանդակ, բովանդակագուրկ, դա-
տարկամիտ: *Մին տէրտակ խօսկ ա
ասում, հօրը կըզնըվընում (2):* 5. Ան-

նշան, չնչին: *Ջեջին արաղը թօթէն ըրաղէն քըշտէն տէրտակ պէն ա* (Բ): 6. Դատարկածեռն, ձեռնունայն: *Էտ տըղան տէրտակ անց ա կընաս, քիս տօն* (ՆԼԴԺԲ, 59):

- Տէրտակ ա - *տէն ՎԵՉԻՆՉ*:

- Տէրտակ ըրուրու(ն)ց ըրօրել - 1. Աննպատակ՝ անհիմն գործ բռնել: *Մինը կա վէջ՝ մէր Միխակէն ասէ. - Միհէնգ՝ հու վա՛ խաղուն քաղում, վէր տու քաղում ըս, հինչ ը՛ս տէրտակ ըրուրունց ըրօրում* (Բ): 2. Պարապ լինել, ոչինչ չանել: *Խալ-խը հծնձ ըն անում, մէր Ղանգարն էլ տէրտակ ըրուրուց ա ըրօրում* (Բ):

- Տէրտակ թօղ(ն)ել Ամեն ինչից՝ ունեցվածքից զրկել, կողոպտել: *Ղը-ջըղնէն ըտըրան պըլօկում ըն, տէրտակ թօղում* (Չ):

- Տէրտակ ծըրքավ - Առանց նվերի՝ կաշառքի եւն: *Ինքըն էլ տէրտակ ծէռ-քավ հըղէ յա ըղնում բըղի յերգինք՝* (ՅԺՅ, VI, 180):

- Տէրտակ կարաս - Դատարկամիտ՝ դատարկախոս մարդ: *Յըմբարցին տէրտակ կարաս ա, լօխճին գանիւն տա-նում ա* (Բ):

- Տէրտակ կըրասէն սասը պէցնօր կինի - Դատարկամիտ՝ դատարկախոս մարդիկ բարձր են խոսում:

- Տէրտակ մըհակէն շօն չի հանում - 1. Առանց պատճառի ոչինչ չի լինում: 2. Դատարկածեռն այցելողին ուշադրութեան չեն արժանացնում:

- Տէրտակ մընալ/նըստել - Ջուրկ՝ ձեռնունայն մնալ: *Տօնը-տըղը երվում ա, Փռռանձինը տէրտակ ա մընամ* (Չ):

- Տէրտակ ցուքավ - *տէն Ջուքը ծակ* (1):

- Տէրտակ տուպ(ը)րակէն/ըխօռէն էշ չի զըռռալ - *տէն Տէրտակ մըհակէն շօն չի հանիլ*:

- Տըրտակավ լիզը - *հեզն. տէն ՏԵՐՏԱԿ*:

ՏԵՐՏԱԿԱԲՕԾ/ՏԵՐՏԱԿԱԿԱԲՕԾ/ՏԱՐՏԱԿԱԲՕԾ/ՏԵՐՏԱԿԱԿԱԲՕԾ - *տէն ՏԵՐՏԱԿ* (6): *Խաղ ա անում, փօղը լօխ տանել տամ, տէրտակըբօշ տօն քըննում* (ՅԺՅ, V, 478):

ՏԵՐՏԱԿ-ՄԵՐՏԱԿ/ՏԵՐՏԱԿ-ՄԵՐՏԱԿ/ՏԻՐՏԱԿ-ՄԵՐՏԱԿ - *ած., մ.* Դատարկամիտ, ոչինչ չարժեցող: *Տէրտակ-մէրտակ խուսկէրք ա ասում* (Բ):

- Տէրտակ-մէրտակ խօսել/տոն տալ - Յիմար-հիմար խոսել, անմիտ բաներ ասել: *Սահանք ասում ըն. - Սա պըլ ա, յէր պիտի կէնա, տիրտըկ-մէրտակ տոն տա* (ՆԼԴԺԲ, 131):

ՏԵՐՏԱԿ-ԱԲԲԸԼԴԸՐԱՆ - *ած.* Ընչա-զուրկ, ծայրահեղ աղքատ: *Ուրերան մին*

օր թաքավըրը հորան էտ հորի-փանր ըխճըկանը տամ ա էտ տէրտակ-սըբըլ-դըրան տըղէն (ՅԺՅ, VII, 134):

ՏԵՐՏԱԿՈՒԲՕԾ - *տէն ՏԵՐՏԱԿԱԲՕԾ*:

ՏԵՐՏԵՐ/ՏԵՐՏԵՐ - *տէն ՂԵՐ*: *Ախ-ճիգը տըրնում ա ժամ, տըղան էլ տէրտէր, ծիյանքըն էլ գանգէր* (ՅԺՅ, V, 176):

ՏԵՐՈՒԹՈՒՆ (գրք. տերութիւն) - գ. Թագավորություն, երկիր, տերություն: *Շատ ա քինամ, խըրէգ ա քինամ, հըս-նում ա մին երոշ տերութիւն* (Չ):

ՏԵՓ/ՏՄՓ (*հ.ե. *deph-, պրո. dāf*) - գ.

1. *տէն ՂԸՆԳՈԼԲԱԶ*: 2. Ճյուղերից հյուսած, վրան կտորից երես քաշած եւ մեջը թեփ կամ լաթեր լցրած կլորավուն եւ տափակ բարձ՝ փայտե կոթով կամ առանց կոթի, որի վրա դնելով բացված խմորագունդը՝ կպցնում են թոնրի պատին: *Տէփը ըղնում ա թոնրէն մաջը, երվում* (Չ): 3. Օրորոցում երեխայի տակ դրվող բարձիկ: *Լօլակը տէփին մաջին ըն տինում* (Բ): 4. Այգիներում փոքրիկ հյուղակ: *Մէր խաղվէն բաղումը մին տէփ ա իլան, բաղվանջին ըտըղ ար քօն ինում* (Բ):

- Տէփին տինիլ, պատան տալ - Գործը տեղը տեղին՝ կարգով՝ ճիշտ կատարել: *Ուստա Կոթին ամմէն հինջը լ՛ալ ա անում, տէփին ա տինում, պատան տամ* (Բ):

- Տէփը ճըղած (ղավալ) - Աշխույժ, համարձակ խոսող (մարդ): *Տէփը ճըղած զավալ ա մէր Խօրէնը* (Բ):

ՏԵՓ-ԶՈՒՐՆԱ - *տէն ՋՈՒՐՆԱ-ՂԱՎԱԼ*:

ՏԵՓՉԻ - *տէն ՂԸՆԳՈԼԲԱԶԻ*:

ՏԵՓՈՒՐ/ԹԸՓՕՐԱ (գրք. թափուր) - գ. 1. Միակտուր փայտե մեծ ափսե կամ սկուտեղ: *Մըսըրը իփում ըն, տէփուրէն շարում, ղունըղնէրէն տէմ անում* (Չ): 2. Կլոր փոքրիկ սեղան: *Տանը իլանը մին կարավաթ ա ինում, մին տէփուր, մին դաբըրէտկա* (Չ):

ՏԵՔԵՐ - *տէն ՏՄՔԻՐ*:

ՏԵՔԻՐ - *տէն ՏՄՔԻՐ*:

ՏՈՋ՝ - *տէն ՏԵՋ՝*:

ՏՈՋ՝/ՏՈՋ՝ - *տէն ՏՈՒ* (երեխաների մասին):

ՏՈՋՄՍԱՐ/ՏԻՋՄՍԱՐ - գ. Խոտի դեզի տեր: *Տըզանտարը կամ ա, տըսնում՝ տիգը երված* (Չ):

ՏՈՋՄՓՈՒ/ՏԻՋՄՓՈՒ (գրք. դիզափայտ (որտեղ փայտի դեզ կա) - գ. Խոտի դեզի կենտրոնում հաստատված փայտ՝ դեզը քանդվելուց պաշտպանելու համար: *Առանց տըզանտար տիգը քամէն ցըրըլ կըտա* (Բ):

- Տըզանտար տըռնալ - Ուղիղ՝ ձիգ կանգնել: *Յինչ ը՛ս տըզանտար տըռնալ, խէ նըստում չը՛ս* (Բ):

ՏՈՋՉ - ձ. 1. Տգգալու ձայնը: *Տըճգ, մին ճանջ կամ ա, ըտըրա կըլիէն վէր կամ* (Չ): 2. *Ֆիխք*. Փոքր երեխային լացելու մղող ձայն: *Վէր ասում ա՛ տըճգ, խօխան լաց ա ինում* (Բ):

- Տըզգ անել - *տէն ՏՈՋՉԱԼ*:

ՏՈՋՉԱԼ (գրք. տգգամ) - չք. 1. Տգգոց հանել: *Էտ վախտը մին էլ ա տըսնում մին ճանջ տըզգալավ ակուշկավը Նի մըտավ* (ՅԺՅ, V, 173): 2. *Ֆիխք*. Լալ, թնձկալ (երեխաների մասին): *Խօխան տըզգամ ա, մարը փըռնում ա թակում* (Բ):

ՏՈՋՉԱՆ՝ - գ. Վայրի տանձ կամ խնձոր: *Տըզգանավ թօրբան լըսնում ա, կամ տօն* (Չ):

ՏՈՋՉԱՆ՝ - *ած.* Տգգացող, տգգոց հանող: *Տըզգան ճանջ ա* (Բ): 2. *Ֆիխք*. Լալկան, նվկան (երեխաների մասին): *Տըզգան խօխա յա Արտօն* (Բ):

ՏՈՋՉՈՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. *տէն ՏՈՋՉԱԼ*: 2. *Նք.* ՏՈՋՉԱԼ-ի:

ՏՈՋՉՕՆ - գ. 1. Ճանճերի՝ մեղվի եւն թռչելուց թեւերի թրթռումից առաջացող ձայնը: *Ճընջէրէն տըզգօնը մէգ քունը-հարամ ըրավ* (Բ): 2. *Ֆիխք*. Երեխաների միալար լացի ձայնը: *Յարը թա. - Էտ խոփէն տըզգօնը կըտըրցըրէք* (Չ):

ՏՈՋՉՕՑ - *տէն ՏՈՋՉՕՆ*:

ՏՈՋԵԼ - *տէն ՏՈՒԵԼ* (երեխաների մասին):

ՏՈՋՈԹԵՎԵԼ/ՏԻՋՈԹԵՎԵԼ - չք. Կուչ գալ, կծկվել (ցրտից, հիվանդությունից եւն): *Յավէրը տըզըթէվալ ըն* (Բ):

ՏՈՋՈՎԱՎԱ/ՏԻՋՈՎԱՎԱ - *տէն ԹԸՍՈՎԱՎԱ*:

ՏՈՋՈՎՈՋԻ/ՏԻՋՈՎՈՋԻ - *տէն ԽՈՒՐՂՄ՝ՍԻՐՈՂՄ՝*:

ՏՈՋՎՈՋԱԼ - *տէն ՏՈՋՏՈՋԱԼ*:

ՏՈՋՎՈՋԱՆ - *տէն ՏՈՋՏՈՋԱՆ*:

ՏՈՋՎՈՋՑ(Ը)ՆԵԼ - *տէն ՏՈՋՏՈՋՑ(Ը)ՆԵԼ*:

ՏՈՋՎՈՋՕՆ - *տէն ՏՈՋՏՈՋՕՆ*:

ՏՈՋՎՈՋՕՑ - *տէն ՏՈՋՉՕՑ*:

ՏՈՋՏՈՋԱԼ/ՏՈՋՎՈՋԱԼ - *տէն ՏՈՋՉԱԼ* (շատերը կամ շատ անգամ):

ՏՈՋՏՈՋԱՆ/ՏՈՋՎՈՋԱՆ - *տէն ՏՈՋՉԱՆ՝*:

ՏՈՋՏՈՋՑ(Ը)ՆԵԼ/ՏՈՋՎՈՋՑ(Ը)ՆԵԼ -

1. *տէն ՏՈՋՏՈՋԱԼ*: 2. *Նք.* ՏՈՋՏՈՋԱԼ-ի: ՏՈՋՏՈՋՕՆ/ՏՈՋՎՈՋՕՆ - *տէն ՏՈՋՉՕՆ*:

ՏՈՋՏՈՋՕՑ/ՏՈՋՎՈՋՕՑ - *տէն ՏՈՋՏՈՋՕՆ*:

ՏՈՋՈՒԼԻ(Գ) - *տէն ՏՈՋՈՒՐԻ(Գ)*:

ՏԸԶՈՒՐԱԿ - տեն ՏԸԶՈՒՐԻԻ(Գ):
 ՏԸԶՈՒՐԻԻ(Գ)/ՏԸԶՈՒՐԱԿ/ՏՈՒՐՈՒՐԻԻ(Գ)/ՏԸԶՈՒՐԻԻ(Գ) - գ. 1. Գյուղական փողոցի ճրագ: Տըզուրիքը նի յա կըցընում, յոր օնում, նի մընում կումը, տըսնում կավը ծընած (2): 2. Կիսք. Աղոտ լույս արծակող լուսավորության աղբյուր, աղոտ լույս: Էս էլ հո լամբ չի, տըզուրիք ա, լի (Բ):
 - Տըզուրիք անել - Աղոտ կերպով լուսավորել՝ լույս տալ: Էս լամբը տըզուրիք ա անում (2):
 ՏԸԶՕՏԷԼ/ՏՈՒԶՕՏԷԼ - տեն ՏԸՈՏԷԼ:
 ՏԸՊ՝ - տեն ՏԷՊ:
 ՏԸՉ՝ - տեն ՏԷՉ՝:
 ՏԸՉ՝ - տեն ՏԸՉ՝:
 ՏԸՉՆԸ - տեն ՏԸՉՉԱՆ՝:
 ՏԸՉՆԱԼ - տեն ՏԸՄՆԱԼ:
 ՏԸՉՆԸՎԱԼ - տեն ՏԸՄՆԸՎԱԼ:
 ՏԸՂ՝/ՏԸՂ՝/ՏԸՂ՝ (գրք. տեղ) - գ. 1. Տարածություն: Պատահ տըղ վեր քիսամ ըն, մին պառավ մարթ ա ջիհում (2): 2. Որեւ բանով բնորոշվող վայր: Աշանըն էլ կիսու տեղ ա (ՀԱԲ, 15, 125): 3. Մեկի՝ մի բանի գտնվելու վայրը: Օջափն էլ ուրթում ըն կերալ, ճաք-ճաք ըն յեկալ, թա.- Տեղը գիւղում չընք (ՀԺՀ, VI, 27): 4. Մեկի՝ մի բանի հատկացված վայր: Նծքնը էլիա կանջում ա, կամ տեղը (ՀԺՀ, V, 280): 5. Որեւ առանձին մաս՝ հատված՝ կտոր: Մըսէն լավ տըղերան կըտօրում ա, խըրավում (2): 6. Որեւ մեկի գրաված դիրքը հասարակության մեջ՝ ընտանիքում են: Ընըմը ուրան օժժավ ինիլնվը առաջի տըղը Սամսօնըն ա (Բ): 7. Պաշտոն, աշխատանք: Պեցուր տըղ ա կործ ա-նում Մաշինկին տըղան (Բ): 8. Անկողին: Տեղերը վեր ըն քըցում, քօն ինըմ, Պի-ծուն ըլկերեն քօն չի կամ (ՆԱԲ, 30): 9. Բաց՝ ազատ տարածություն, միջոց: ...Տօնըն էլ քըմական նըհըտ ա ինում, տոն կանի տըղ չի ինում (ՀԺՀ, VI, 270): 10. Մաս, բաժին: Վըրսեն մեւը հենգ տըղ կէս ըն անում (2): 11. Մի բանից մնացած հետք: Յարան հիշկան էլ սըղանա, մին ա, տըղը մընա ա (Բ): 12. Նշված՝ նշանակված վայր: Ըտըրանք ասած վըխտեն կամ ըն էտ տըղը (2): 13. Միջավայր, հասարակություն, հասարակական վայր: Պառավը ասում ա.- Այ բալա, ըստըղ լօխ կօղըր ըն, էս քու տըղըտ չի (2): 14. Հիմք: Հանց քամէ ըրալ, վեր քըրծը տըղան պուք յըկալ (Բ): 15. Պաղար առնելու՝ գիշերելու վայր, իջեան: Մին տըղ չըն քըթենում, թա քըջերը կենան (2): 16. Կ. Փոխարեն, փոխանակ: Միհենգվա ջիհիլենն ու-

րանց հորանցը քծմաք ընէլին տըղ, սաղ օրը հըպարապ շօռ ըն կամ (2):
 - Տըղ անել - Տեղավորելու՝ տեղավորվելու համար տեղ բաց անել: ...Աղվէսը կիլիկն ասում ա.- Ղէ վանքումը տըղ ըրա, յէս էլ նի մըննէմ (ՀԺՀ, VII, 227):
 - Տըղան յըր կէնալ/տոնրոն կ'ան - Որեւ բանի ձեռնամուխ լինել, որեւ բան ձեռնարկել (հիմնականում գործածվում է ժխտական կամ հարցական ձեռնով): Ընումը լօխ կօրծ ըն անում, մեր Արտա-շըն էլ ըսկի տըղան յըր չի կենում (Բ):
 - Տըղան յըր կէնօղը - Ամեն մարդ, պատահական անձնավորություն: Ղէ Ռուբէնը հինգ բաղվանչի. տըղան յըր կէնօղը նի յա մըննում բաղը, կոտորուն անում (Բ):
 - Տըղավը մին - Իր ողջ էությանը, ամբողջովին: Էս էլ հօ ցօրէն չի, տըղա-վը մին վըսկէ յա (Բ):
 - Տըղավը մին կըրակ տըռնալ - Ջանք չխնայել, բոլոր միջոցները կիրա-ռել: Էտ մարթը մըտածում ա, ասում.- Վըր յէս տըղավըս մին կըրակ էլ տըռ-նամ, մինչէլ լուսը իծծուն մէխ էլ չըմ կարէլ կըտրէմ... (ՀԺՀ, VII, 199):
 - Տըղավը մին վըսկէ տըռնալ - Մեծ արժեք ներկայացնել, շատ թանկարժեք լինել: Տըղան ասում ա.- Վեր տըղավը մին վըսկէ էլ տըռնա, յըս էտ կոտղա-ցած ըպրանքան մուտանալ չըմ (2):
 - Տըղաց անել - 1. տեն Տըղը հըսցընել: 2. Ամուսնացնել: Գիւլին տըղէն ա ըխճը-կանը տըղաց ըրալ, ըրխընացալ (Բ):
 - Տըղաց ինիլ - 1. տեն Տըղը հըսնել: 2. Ամուսնանալ: Հանքուն կուճի տըղան էլ տըղաց իլնվ, տօն տըռնալ (Բ):
 - Տըղ գիլծը - Ուրիշներին հարգող՝ օգնող, երախտապարտ: Տըղ գիլծը մարթ ա Մըրքըրան (Բ):
 - Տըղէն անընալ - 1. տեն Տըղավը մին: 2. տեն Տըղը տըղէն:
 - Տըղէն տակը ըղնել - Անկողնային հիվանդ դառնալ: Մին օր էլ էտ թաքա-վերը տըղէն տակըն ա ըղնում (2):
 - Տըղէն տակը քըցիլ - Անկողնային հիվանդ դարձնել: Էս ցօրտը շատ մար-թու տըղէն տակը կըքըցի (Բ):
 - Տըղը անել - Տեղը որոշել՝ իմանալ: Տըղը անում ա, քիսամ մին լավ ծի ինք օնում (2):
 - Տըղը գիլնալ - Գնահատել, հարգել: Տըղան վեր ուրան մօրը տըղը գիլնաց վէջ, էն հինչ տըղա՞ (Բ):
 - Տըղը դինջ կէնալ - տեն Ղինջ կէնալ:
 - Տըղը ըղնել - տեն Տըղը կ'ան:
 - Տըղը ընգած տըղը - Հարկ եղած

դեպքում: Տըղը ընգած տըղը մինը ինում չի, թա քծմաք անէ (Բ):
 - Տըղը թըխծընել - տեն Տըղը պընղըց(ը)նել:
 - Տըղը թօղ(ն)ել - 1. Անմիջապես մեռցնել՝ սպանել: Գիւլն տամ ա ճը-կատան, տըղը թօղում (2): 2. Անմիջա-պես ազդել՝ ներգործել՝ բուժել: Ասում ա.- Էս ճարը խըմէ, կըլխացալըտ տըղըն ա թուղյական (2):
 - Տըղը ինիլ - 1. տեն Ուրան տըղը ինիլ: 2. Հարմար՝ պատշաճ լինել, արժանի լինել: Քծմաք ընղէն Աստուծ հիշկան քծմաք անէ, տըղըն ա (2):
 - Տըղը լէն - Նյութապես ապահով, ապրուստի միջոցներով ապահովված: Ախճիքը թա.- Մ մար, իմ տըղըս լէն ա, արխային կա՞ց (2):
 - Տըղը լինանալ - Ապրուստի միջոց-ներն ավելանալ, ապահով կյանք ստեղծվել: Մին հարուստ ախճիք ա օգում, տըղը լինանում ա (2):
 - Տըղը լինըց(ը)նել - Ապրուստի մի-ջոցներն ավելացնել, ապահով կյանք ստեղծել: Ըտի նախըրջուն տըղան էտ պալատումը տըղը լինըցընում ա, թա-քավերին ըխճըկանը նըհըտ լավ ապը-րում (2):
 - Տըղը ծանղըր ինիլ/կէնալ/ նըստել - 1. Իրեն լուրջ պահել, անմտություն՝ թեթեւություն չանել: Անըս ա՛ պառավ մարթը տըղը ծանղըր կըկէնա, միհէնգ-վա պըռըվնէն ջիհիլներան բէթար ըն (Բ): 2. Մի տեղ ամուր հաստատվել, հեռանալու՝ լքելու մտադրություն չունե-նալ: Մէլիքըն ասում ա.- Քըճքէ խանէն ըսըճքէ, վեր մուսը մըր տըղը ծանղըր ընք նըստալ, մուսը մեր վըղան տոնս յըկօղը չընք (2):
 - Տըղը կ'ան - 1. Հարմար առիթը ներ-կայանալ, դրություն ստեղծվել: Լըլիա վեր տըղըն ա կամ, Շըմավօնը ըրած լիվօթունը Սիմօնէն իրըսալըն ա կամ (Բ): 2. Իր նախկին վիճակին վերադառ-նալ, դուրս ընկած մասը տեղը գցվել: Սընըխչին հիշկան անում ա, ըտըրա տոնս ընգած վըննը տըղի չի կամ (2):
 - Տըղը հարգանկ - տեն Տըղը լէն:
 - Տըղը հըրգանկ(վ)ել - տեն Տըղը լինանալ:
 - Տըղը հըրգընց(ը)նել - տեն Տըղը լինըց(ը)նել:
 - Տըղը մէխել - Իր տեղում պահել, անշարժ պահել: Կօղէն վիզան փըռնում ա, տըղը մէխում (2):
 - Տըղը մէխվել - Իր տեղում մնալ, անշարժ մնալ: Արջը վեր կօռնում ա, Սար ամին տըղը մէխում ա (Բ):
 - Տըղը մընալ - 1. Անմիջապես մեռ-

նել՝ շուկա փչել: Ուստան ամմենափիս, աղու ճարը շինում ա, վեր մարթ լիհան լուգին նի տալըն ըբանտ տըղըն ա մընամ (ՅԺՅ, VII, 51):

- Տըղըն նըղ - Նյութապես անապահով, դժվար վիճակում: Ասում ա.- Աստուծ, տըղըն նըղ ա, կարում չըմ խոխեքըս պահիմ, մին ճար ըրա՛ (2):

- Տըղըն նըղանալ - Ապրուստի միջոցները սպառվել, դժվար կացության մեջ ընկնել: Մարթ, վեր տըղըն նըղանում ա, Ըստուծեն մըղըն ա քըցում (Բ):

- Տըղըն նըղըց(ը)նել - Ապրուստի միջոցներից գոկել, դժվար կացության մեջ դնել: Էս կըղըվը շատ մարթու տըղ ա նըղըցըրալ (Բ):

- Տըղըն նըստել - 1. Վերջ տալ, այլևս չշարունակել: Զարը ասմա.- Տըղընտ նըստե՛, տու հծնձ անօղ չըս (2): 2. Մեկին փոխարինել, պաշտոնը գրավել: ... Ննգիրը օգում ա, վըր թաքավըրեն ըսպանե, տըղըն նըստե (ՆԼԵԺԲ, 63):

- Տըղըն նըստըց(ը)նել - 1. Ընդհատել, չթողնել, որ շարունակի: Ժողովեն վախտը խուզարանը օգում ա ինքըն էլ խօսե, նախագան տըղըն նըստըցընում ա (2): 2. Մեկի փոխարեն՝ պաշտոնում մեկ ուրիշի նշանակել: Ըստի թաքավերին թախտան վեր ըն պիրում, էտ մարթին տըղըն նըստըցընում (2):

- Տըղըն նի մըն(ն)ել - 1. Անկողին մտնել, քնելու պատրաստվել: Նի յա մընում տըղըն, բուրդան մին ծըկըթոն ա ըսկանում (2): 2. տեն Տըղըն կ'ալ (2):

- Տըղըն ընցընել - Պիտանի՝ պետքական լինել, արդյունք տալ, հաճույք պատճառել են: Էս խըրավածը լ'ալ տըղըն ընցալ (Բ):

- Տըղըն ու տըղըն - 1. Իսկույն, անմիջապես: Օխը կըծես ա, ախճիգը տեղըն ու տեղը մընես ա (ԲՅԲ, 163): 2. Զենց նույն տեղում: Զեյրանը վեր ըն քըցում, մաշկում, տըղըն ու տըղըն էլ խըրավում, քըփ անում (2):

- Տըղըն պենդ նըստել - տեն Տըղըն պընդըց(ը)նել:

- Տըղըն պեց անել - տեն Տըղըն քըցիլ (1):

- Տըղըն պընդըց(ը)նել - Որեւ տեղում վայրում դիրքում պաշտոնում են հաստատապես հիմնավորվել: Տահանք խտի հընում ըն Զամլիբե, ըտըղ տըղընըն պընդըցընում (ՅԺՅ, VII, 190):

- Տըղըն պիրիլ - 1. Կարգի գցել, սարքել, թերությունները՝ պակասությունները լրացնել, վերջնական տեսքի բերել: Ուստան կամ ա, տըղընըն ա մըղընկեն էլ տըղըն պիրում, փուլը յոր օնում, քինամ (2): 2. Զիշել, ճանաչել:

Զարը շատ ա ինում պըռաված, տըղան տըղըն չի պիրում (2):

- Տըղըն տալ - 1. Փոխարինել: Վեշ մին հընգեր ախպորը տըղըն տալ չի (2):

2. Մի բանի դիմաց վճարել՝ փոխատուցել: Զօբանը Զըվենին կավը կուրցըրալ, տըղըն հենգ վըրճար տըղալ (Բ):

- Տըղըն տաք - տեն Տըղըն լեն:

- Տըղըն տերտակ մընալ - 1. Մահանալ: Ըրշակեն տըղըն էլ տերտակ մընաց, ըղօրմի ընղըրան (Բ): 2. Փոխարինող չլինել: Ուստա Կարօն քօջից, տըղըն տերտակ մընաց (Բ):

- Տըղըն տըղեն - 1. Կարգին, կանոնավոր, ինչպես որ պետք է: Վեր ք'ունում ա, տընսում՝ ամեն հինջ տըղըն տըղեն ա, կամ ա... (ԱԱ, 87): 2. Ամենայն մանրամասնությամբ, կետ առ կետ: Խօխան հօրը տըղըն տըղեն լօխ պատմում ա (2):

- Տըղըն տըղ չըտալ (թա նըստե) - տեն Տափը տըղ չըտալ: Էս կընեգը սաղ օրը տեղը տեղ չի տամ, թա նըստե (ՅԺՅ, V, 411):

- Տըղըն տինիլ - 1. Վերցրածը կրկին իր տեղում գետեղել: Կօղը փուշմանում ա, ապըրանքը պիրում, տըղըն տինում (2): 2. Մեկին մի բանի փոխարեն ընդունել՝ կարծել: Թաքավերին աշկերը լ'ալ չի ինում տընալիս, ըտըրան ինում Նօք'արեն տըղըն ա տինում (2): 3. Զարկ եղած պատասխանը տալ, շշպել: Զարթըն կըզնըված կամ ա, ըսկըսվօրը տըղըն տինում (2):

- Տըղըն տիտիգ՝ անել - հեգն. տեն Տըղըն նըստել:

- «Տըղընտ ծօխ ա, յըր կաց, էն դօլեն/ տեն նըստե՛» ասել - Թեթեակի հանդիմանել: ... Մին փիս պենու խառնըվում չար, հան մին մարթու ասած չար, թա.- Տեղընտ ծօխ ա, յէր կաց, տեն նըստե՛... (ՅԺՅ, VI, 177):

- Տըղըն տիւս ածել/հանել/տիւս օնել - Փոխարենը հատուցել կամ ստանալ: Ասում ա.- Մալըրիս, հանրաթ մին օր էլ յըս քըգ լըվօթուն կանիմ, տըղըն տիւս ածիմ (2):

- Տըղըն ցուրտել - տեն Տըղըն նըղանալ:

- Տըղըն ցօրտ - տեն Տըղըն նըղ:

- Տըղըն փափուկ քըշըրպըրօճ - Գիշերը չքնող երեխա: Դէ, Վազիկըն էլ տըղըն փափուկ քըշըրպըրօճ ա, սաղ քըշերը անքօն ա կենում (Բ):

- Տըղըն փըռ(ն)ել - 1. Մեկի տեղը գրավել՝ զբաղեցնել, փոխարինել: Նախագեն տիւս քըցեցեն, բըրիգաղիորը դանտի տըղըն փըռնից (2): 2. Իր հատկություններով (հիմնականում բացասական) ամբողջովին մեկին նմանվել:

Կօղ Զերվանդեն տըղան հօրը տըղըն փըռնալ ա (2):

- Տըղըն քըցիլ - 1. Անկողինը բաց անել: Տանում ա իւրանց տօնը, տեղերը քըցում, ախճիգը տինում մաչին... (ՅԱԲ, 15, 73): 2. Տեղից դուրս եկած որեւ բան իր տեղը դնել՝ տեղը հազցնել: Տանում ըն սընըխչուն կօխը, տիւս ընգած ծըրքը տըղըն ա քըցում (2): 3. Իր ընթացքի մեջ դնել, կարգավորել: Կամ ա կօրծերը տըղըն քըցում, էլիս քինամ (2):

- Տըղըն ինիլ - 1. Լինել, առկա լինել: Զանց բիդան, վեր փիսին ըշխարքումըս տըղ չինի (Բ): 2. Մեկի կողմից սիրվել՝ հարգվել: Էտ դերվիշին պալատումը տըղ ա ինում (2): 3. Պատճառ՝ առիթ ունենալ: Ասում ա.- Միւս ըրա, տու խուսելի տըղ չօնիս (2):

- Տըղըն հըսնել - 1. Նշանակված՝ պետք եղած տեղը հասնել՝ ժամանել: Վեր տըղ ըն հըսնում, մըթնած ա ինում (2): 2. Զայտնի դառնալ, իմացվել, լուրը՝ խոսքը են հասնել: Խաբարը տըղ ա հըսնում, լօխ մընամ ըն մաթ մընացած (Բ): 3. Նպատակին հասնել: Վեր ամմեն մարթու օգածը տըղ հըսնե, էլ հինջ դանդ (Բ): 4. Զասկացվել, ըմբռնվել: Զօրը ըսըծնեն տըղ չի հըսնում, տըղան էլլա յա կուղօթուն անում (2):

- Տըղըն հըսց(ը)նել - 1. Նշանակված՝ պետք եղած տեղը տանել՝ հասցնել: Թանջիրը էտ ապրանքը սաղ-սըլմաթ տըղ ա հըսցընես (2): 2. Ասել՝ հայտնել ու որ պետք է, լուր տալ: Նօք'արը խաբարը տըղ ա հըսցընում, թաքավերը կըտաղում ա (2):

- Տըղըն տալ - 1. Տեղ հատկացնել, տեղավորվելու՝ գիշերելու՝ նստելու են հարմարություն տալ: Ըտըրան տըղ ըն տամ, քըշերը իւրանց կումումը քօն ա ինում (2): 2. Որեւ բանի մասնակից դարձնել, աշխատանք՝ պաշտոն տալ: Զատ վեր դաչանք ա անում, տըղ ըն տամ, վեր իւրանց կանտօրումը կօրծ անե (2): 3. Կատարել, լրացնել, ավարտին հասցնել: ... Էտ մարթըն էն հանին մեղըն ա ըլնալ, յէկալ ա լըվօթունը տեղ տա (ՆԱԲ, 37):

- Տըղըն տինիլ - տեն Տըղըն տինիլ (2): Տու ինձ հիւր տըղըն ըս տիրան (2):

- Տըղըն փըռնել - 1. Տեղավորվել, տեղ զբաղեցնել: Տըղ ա փըռնում, պարանց ըղնում (2): 2. Մրցույթում որեւ տեղ գրավել: Վազ ըն տամ, Տիկօն էրկունջի տըղըն ա փըռնում (Բ):

- Տըղըն քինիլ - Գործով՝ որեւ նպատակով մի տեղ՝ մեկի մոտ գնալ: Մին օր էլ տըղ ա քինում, կամ, տընսում հալերը կուղացած (2):

ՏԵՂԻ՝ - տեն ԸՏԵՂԻ:

ՏԵՂԱԿ/ՏԵՂԱԿ/ՏԵՂԱԿ (գրք. տեղեկ) - տե՛ս ՍԵՏ:

- Տեղեկ անել - Մի բանի մասին հետաքրքրվել՝ հայտնել: Ծիւն ինք կալանծ վէջ՝ ջըլանվու տըղեկ ջըն անել (ԱԲԲ, 41):

ՏԵՂԱԿ/ՏԵՂԱԿ/ՏԵՂԱԿ - տե՛ս ՏԵՂ (16):

ՏԵՂԱԿ/ՏԵՂԱԿ/ՏԵՂԱԿ - մ. Վիճակով, դրոյթամբ: Կընէ՞ք տըղեկը յօխճին խմիկից (Բ):

ՏԵՂԵՆ՝ - տե՛ս ՏԵՂԵՆ՝:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - մ., ած. Զարմար, պատշաճ, արժանի, տեղին: Տըղէն ըն ասալ, վեր ասալ ըն.- Շօնը շանը մէսը կօտէ, վը՛սկըռը տէն չի քըցիւ (Բ):

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - կ. 1. Միջոցին, ընթացքում, պահին: Թըխկըքէնան լըղը-նայիս տըղը թաքավըրէն տըղան ծըռ-քը մըկնում ա, մոտանէն մինը կոտա-նում... (ՆԼԴԺԲ, 47): 2. տե՛ս ՏԵՂ (16):

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - մ. տե՛ս Տըղըն ու տըղը:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - մ. Մանրամասնորեն: Տա վեր յօխ տըղ-պատըղ քաթ ա ընէս, խազայինը իրա-վունք ա տաս, վեր տըղանք մըրթը-կընէ՞ք տըղան... (ԶԲ, 341):

- Տըղպատըղ անել - տե՛ս Տըղ հըս-ցընել:

- Տըղպատըղ ինիլ - տե՛ս Տըղ հըս-նել:

ՏԵՂԵՆ - գ. Տեղ, տարածք, վայր: Խըծապէրթը պէցիւր տըղվանք ա (Բ):

ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂԵՆ:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Տըղը-տէրտակը չըգիղնալ - Ոչ մի լուր՝ տեղեկություն չունենալ: Զէն՞ք տա-րէ յա՛ տըղան սիգօսում, մարը տըղը-տէրտակըն էլ չի գիղնում (Բ):

- Տըղը-տէրտակը մանիլում չանել - Զիմնովին ավերվել՝ վերանալ՝ ոչնչանալ: Էտ շէնին տըղը-տէրտակը էլ մանիլում չանում (Ձ):

ՏԵՂԵՆ - մ. Առանձին տեղերում, որոշ տեղերում: Բաղումը տըղ-տըղ շալթանլու էլ ա տընգօտում (Բ):

ՏԵՂԵՆ - գ. Տեղի՝ վայրի հետ ծա-նոթացում, տեղանքը տեսնելը: Խանը ասում ա.- Յը՛ս առանց տըղ-տըղ կարել չըմ էտ վըղէրը ինք՝ օնիմ (Ձ):

ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂ:

ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂ:

ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂԵՆ:

ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂԵՆ:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - ած. 1. Զատնացած, հասած, հասուն (պտուղ-ների մասին): Տըռած գիղնալ ա, հիշ-կան կարում ըս, կէր (Բ): 2. Թունավոր

խոտից կամ այլ բանից կատաղած (կեն-դանիների մասին): Էտ տըռած շօնը վեր կըծում ա, մարթը մըռնում ա (Ձ):

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ (գրք. դառնամ) - չք. 1. Շրջվել, թեքվել, շուռ գալ: Քամէ յա անում, ծօխը բիդի շէնըն ա տըռնում (Ձ): 2. Մի բանի փոխարկվել՝ վերածվել: Էտ դիշանգ՝ ախճիգը տըռնում ա մին թօխա, նի մըննըմ ծառին փըջակը (ԶԺԶ, V, 159): 3. Խոսքով դիմել մեկին: Բիդի քուրըն ա տըռնում, ընգունէն թաքուն ասում (Ձ): 4. Լինել, ավարտին հասնել, գլուխ գալ, պատրաստ լինել: Էտ մարթը հինջ կօրծ օգում ա անէ, տըռնում չի (Բ): 5. Զատնանալ, հասուն վիճակի հասնել: Մեր շէնումը թօթը մայիսի վերջին ա տըռնում (Բ): 6. Աճել: ... Սըխտօրը ըս-տըղ լան չի տըռնում (ԱԱ, 23): 7. Որոշակի դիրքի՝ տարիքի եւն հասնել: ...Էտ տըղան տըռնաս ա քըռասուն տըրէկան (ԶԺԶ, V, 529): 8. Լցվել: Վըր շըլվարան ծիք ա տամ, պըտառվում ա, մօխէրըն աշկերը տըռնում... (ԶԺԶ, VII, 63): 9. Տարածվել, ցրվել, փռվել: Էս գիղը մին հափուտ կօրէկ ա տըռնում, տանակը տըռնում (ԶԱԲ, 15, 24): 10. Մի բանի շուրջը հավաքվել: Մուկները տաշտակըն ըն տըռնում (Ձ): 11. Զան-դիսանալ, լինել: Ըտըրանց կըռվէն Մա-նին էլ էտ ծառը տըռնալ (Ձ): 12. Կազ-մում է հարադիր բայեր, ինչպէս՝ դարդ տըռնալ, քար տըռնալ, մըրթըկընէ՞ք տըռնալ եւն:

- Տըռնալ, վեր... - Պարզվում է, որ... Զարմ ասում.- Քու ըսածատ տըռնալ, վեր մեր վըղը էլ մերը չի՞ (Ձ):

ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂԵՆ:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - 1. Նք. Տեսնել բայի հրամայականը: Մարը ասում ա.- Տի՛ն յըք, տը՛ս թօռ ա՛ կամ (Ձ): 2. Ձգու-շացնելու՝ սպառնալու արտահայտու-թյուն, զգույշ եղի՝ ուշադիր եղի՝ իմա-ցիր հա: Բաղվանչին ասում ա.- Տը՛ս, վեր մէհէտ էլ յըկեր բաղը, կաշիտ վեր ըմ ունական (Ձ):

- Տը՛ս հա - տե՛ս ՏԵՂԵՆ:

ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂԵՆ:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂԵՆ:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - տե՛ս ՏԵՂԵՆ:

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - ՆԱԼ/ՏԵՂԵՆ (գրք. տեսնել) - նք. 1. Տեսողությամբ ընկալել: Էտ օղտը կոյըցըռած մարթը էտ ըխճըկանը վըր տըռնում ա, դիստի մուտանըմ ա... (ԼԴԲ, 321): 2. Տեսողություն՝ տեսողական կարողություն ունենալ: Այան պըռալալ

ա, լալ չի տըռնում (Բ): 3. Տեսակցել, հանդիպել: Էտ չօբանը տէմ ա տիւնում, թա.- Յը՛ս բիդի թաքավըրին տըռնում. պէն օնիմ ըսէլի (Ձ): 4. Զանդիպել, պատահել: Կիւրը ըլըքստըրակէն վըր-դըղ տըռնում ա, փըռնում ա տըմբըզում (ԱԱ, 56): 5. Զանկանալ, իմանալ: Տըսնաս ա, վեր էտքանը միւնակ կարել չի տանէ, հիըրվանէն ծէն ա տաս (Ձ): 6. Դիտել, նայել: Մին օր էլ շէնը փանիկան ա կամ, լօխ քինամ ըն, վեր տըռնան (Ձ): 7. Նկատել: ... Յէշում ա, տըռնում հընգէրը տէրտակօքօ կամ ա (ԱԱ, 69): 8. Ձգալ, եւթարկվել, կրել, ճաշակել: Լըհա օգըմ ի սէրտը շախիմ, վեր յէխաս պէց թօղի, տէսնում մին թընթօլաշ էլ ուտըցըրալ (ՁՏ, Բ, 4): 9. Զամարել: Ասում ա.- Յը՛ս դիւզ չըմ տըռնում, վեր բիդի կավը ծախսինք (Ձ): 10. Ականատես լինել, վկա լինել: Օրը-ցիրը՛կալ կոտօթուն ըն ըրալ, վէշ մինը տըռնալ չի (Բ): 11. Կաշառքով իր կողմը գրավել՝ իր օգտին տրամադրել, կաշա-ռել: Զարը տուրյին տըռնում ա, տըղէն ըզադում (Բ): 12. Այցելել, այցելության գնալ: Կանիին հիվընդանում ա, Զարին մին բօթօլ թօթուն արաղ ա յըր օնում, քինամ, վեր տըռնա (Ձ): 13. Ստուգել: Մին վախտ էս ծախքազը քինացալ ա, տըռնա՛ իւրան տիրան՝ մազանտանվըն ը՛ն գատ ծախում, թա չէ (ԶԺԶ, VI, 157): 14. Կշռադատել, մտածել, որոշել: Զը-վաքվում ըն, վեր խըլք խըլքու տան, տըռնան՝ հինջ անին (Ձ):

- Տըռածը տըռնալ - Ձախորդու-թյան՝ դժվար կացության եւն հանդիպե-լուց դաս քաղել, այլեւս նման քայլի չդի-մել: Վըրսկանը ասում ա.- Յը՛ս իմ տըռնածըս տըռնալ ըմ, յը՛ս էլ արջու յըրա չըմ անել (Ձ):

- Տըն վերըն ա՛ մըծ - Ասվում է թռչունների կրծքի երկնյուղ ոսկորով գրագ գալուց հետո, երբ կողմերից մեկը կոտրած ճյուղերից մեկը տալիս է մյու-սին, որ նա վերցնի, եւ ինքը ասի՝ տա-րած, ու գրագը շախի:

- Տըսածէն հըվատում չի - Ասում են խիստ կասկածամիտ մարդկանց մասին: ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - վ. 1. Անորոշ պատասխան մե-կի հարցին՝ խնդրանքին, եթէ հնարա-վոր լինի: - Մա՛ցօ, էք՛նց կամ ը՛ս վըրս.- Տը՛սնանք (Բ): 2. Սպառնական կամ հեզնական պատասխան: Զօբանը կըզ-նըվում ա, թա.- Տը՛սնանք՝ տու կըյէ՛խ-նիս, թա յը՛ս (Ձ):

ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ/ՏԵՂԵՆ - վ. Ա-նորոշության արտահայտություն՝ արդ-յո՛ք, ո՛վ գիտե, հետաքրքիր է իմանալ:

Տը՛սնաա մեր շէնումըն էլ ա՛ր ծոնս յը՛կալ (Բ):

ՏԸՍՆԸ - տեն՛ ՏԵՍՆԸ:

ՏԸՍՆԸՎԱԼ/ՏԵՍՆԸՎԱԼ/ՏԸՍՆԸՎԱԼ/ՏԸՐՆԸՎԱԼ/ՏԵՐՆԸՎԱԼ - կբ. եւ չբ. ՏԸՍՆԱԼ-ի:

ՏԸՍ-ՏԸՍՆ - տեն՛ ՏԵՍ-ՏԵՍ:

ՏԸՍՈՒՏԸՍՆ - տեն՛ ՏԵՍՈՒՏԵՍ:

ՏԸՍԶԲ - տեն՛ ՏԵՍԶ:

ՏԸՍԶԱԿ - տեն՛ ՏԵՍԶԱԿ:

ՏԸՍ/ՏԵՍ/ՏՕՍ/ՏՕՏՆԸ/ՏՈՒՏ/ՏՈՒՏ-

ՆԸ (գրբ. տուտն) - գ. 1. Որեւէ բանի սկիզբը կամ վերջը, պոչ, ծայր: *հնքը դիք՝ քէթը կը՛ն, թա քթիր վէ՛չ, տը՛տը կէր* (ԱՅ, 36): 2. *փխբ. տեն՛ ԽԸ՛Ր:*

ՏԸ՛Ր - տեն՛ ՏԱՐ:

ՏԸ՛ՐԱՍՆ - տեն՛ ՏԵՐԱՍՆ:

ՏԸ՛ՐՏԱԿ - տեն՛ ՏԵՐՏԱԿ:

ՏԸ՛ՐՏԱԿԸԲՕԾ - տեն՛ ՏԵՐՏԱԿԸԲՕԾ:

ՏԸ՛ՐՏԸ՛Ր - տեն՛ ՏԵՐՏԵՐ:

ՏԸԺԱՐ - տեն՛ ՏԸԺԵՐ:

ՏԸԺԱՐ - տեն՛ ՏԸԺԵՐ:

ՏԸԺԵՐ/ՏԻԺԵՐ/ՏԸԺԸ՛Ր/ՏԻԺԸ՛Ր/ՏԸԺԱՐ/ՏԸԺԱՐ/ՏԻԺԱՐ/ՏԻԺԱՐ (գրբ. դժուար) - ած. 1. Շատ աշխատանք պահանջող, հոգեւորացող: *Դենձ անէլը տը՛ժէր կործ ա* (Բ): 2. Ծանր, անտանելի: *Տիժէր հանլըմ ըմ* (Բ): 3. Բարդ, խրթին: *Ասում ա. - էտ տիժէր հարց ա* (2): 4. Դժվարություններով՝ անսխաբություններով՝ զրկանքներով լի: *Հային գանքը տիժէր գանք ա* (Բ): 5. *Մ. Դժվարությամբ: Կործէրը տըժէր ա աննկ կամ* (Բ):

- Տըժէր ա ասելը - տեն՛ Տըժէր թա:

- Տըժէր թա - Հագիվ թե, կասկածելի է, անհուսալի է: *Տըժէր թա էս ըրաշտանը յը՛տը ցորէն հընձինք՝* (Բ):

- Տըժէր(ը) ըղնէլ/կնլ - Դժվար կացության մեջ ընկնել, նեղվել: *Թռռն էլ վէր նի յա օնում, հօնձ ընտղնէն լափ տիժէրն ըն ըղնում* (Բ):

- Տըժէր(ը) քըցիլ - Դժվար կացության մեջ գցել, նեղել: *էտ բըղասըլ տը՛ղան հօրը տըժէրն ա քըցնլ* (2):

ՏԸԺԸ՛Ր - տեն՛ ՏԸԺԵՐ:

ՏԸԺԸ՛ՎԸԺԻ/ՏԻԺԻՎԻԺԻ - տեն՛ ՏԸԺՏԸԺՕՆ:

- Տըժը-վըժի անել - տեն՛ ՏԸԺՏԸԺԱԼ:

ՏԸԺԸՐԱԹՕԻ/ՏԻԺԸՐԱԹՕԻ - ած. Դժվարությամբ թվող (հացի մասին): *էս հացը շատ տըժըրաթօս հաց ար* (Բ):

ՏԸԺԸՐԱԾԻՆ/ՏԻԺԸՐԱԾԻՆ (գրբ. դժուարածին) - ած. 1. Դժվարությամբ ծնող՝ ծննդաբերող: *Հերէնքը տըժըրածին կինի* (Բ): 2. Դժվարությամբ ծնված՝ ծնվող: *Տըժըրածին խօխա յա* (Բ):

ՏԸԺԸՐԱԿԵԹ/ՏԻԺԸՐԱԿԵԹ (գրբ.

դժուարակութ) - ած. Դժվար կթվող: *Մը՛գ մին տըժըրակէթ կալ ա իլնլ* (Բ):

ՏԸԺԸՐԱՆԱԼ/ՏԻԺԸՐԱՆԱԼ (գրբ. դժուարանամ) - չբ. 1. Դժվար դառնալ: *Ապըրէլըն էլ ա տըժըրացալ, կործ անէլըն էլ, կործ քըթէնալըն էլ* (Բ): 2. Դժվարություն զգալ, անկարող լինել: *Տը՛սնում ա, վէր հըրը՛վանը տըժըրանում ա, քինամ ա ք՛ծմն՛գ անում, արտը հընձնում* (2): 3. Երկմտել, չկարողանալ կողմնորոշվել: *Ուստան թա. - Տըժըրանում ըմ, կարէլ չըմ ասիմ՝ կործը հիբ կըպըծընիմ* (2): 4. Դժկամություն ցուցաբերել: *Տընաշինըտ, լըհա վէր կամ ա փուլը տալի վախտը, տըժըրանում ա* (2): 5. Բարդանալ, կնճռոտ դառնալ: *Հարցը քանէ քինամ ա, էնքան տիժըրանում ա* (Բ):

ՏԸԺԸՐԱՊԵՐԲ/ՏԻԺԸՐԱՊԵՐԲ (գրբ. դժուարաբեր (ծանր, որ դժվար է բերել կամ կրել) - տեն՛ ՏԸԺԸՐԱԾԻՆ:

ՏԸԺԸՐԱՍԲԸՐ/ՏԻԺԸՐԱՍԲԸՐ - տեն՛ ՏԸԺԵՐ:

ՏԸԺԸՐԱՍԲԸՐ/ՏԻԺԸՐԱՍԲԸՐ - տեն՛ ՏԸԺԵՐ:

ՏԸԺԸՐԱՍԲԸՐ/ՏԻԺԸՐԱՍԲԸՐ - տեն՛ ՏԸԺԵՐ:

ՏԸԺԸՐԱՍԲԸՐ/ՏԻԺԸՐԱՍԲԸՐ - տեն՛ ՏԸԺԵՐ:

ՏԸԺԸՐԱՍԲԸՐ/ՏԻԺԸՐԱՍԲԸՐ (գրբ. դժուարություն) - գ. 1. Դժվար լինելը: *Կործէն տըժըրությունը կործ անողը կը՛գիդն* (Բ): 2. Դժվար վիճակ՝ դրություն: *Կըռվէն վախտը լօխ հայէրըն ըն իլնլ տըժըրությունու մաշի* (Բ): 3. Արգելք, խոչընդոտ: *էտ պառալը ասում ա. - Ըռըջիտ տըժըրություն շատ ա ինանկան* (2): 4. Դժկամություն: *Տըժըրությունալ ա փուլը տամ* (2): 5. Նեղություն, պակասություն: *Ըստարէ վէ՛չ ցորէնըն ա լամ տը՛ռալ, վէ՛չ խաղուն, էս տըժըրությունէն հունց ը՛նք տէմ կընական* (Բ): 6. Բարդ՝ խրթին լինելը: *Թաքալէրը էտ հարցէն տըժըրությունը կըլծի չի ըղնէն* (2):

- Տըժըրություն անել - Դժգոհել: *Մը՛հէտ Պըլըպուղուն կընէ՛գը տըժըրություն ա անըմ մարթան* (ԼՂԲ, 389):

- Տըժըրություն տը՛սնալ/քաշիլ - Նեղություն կրել, չարչարվել, հոգեկան անհանգիստ վիճակ ապրել: *Ըտըրանա յէտը մին խիլն վախտ տըժըրություն չըն քըշիս* (ԶԺՅ, V, 299):

ՏԸԺԺ - ձ. Միջատների թեւերի թրթռումից՝ գնդակի թռիչքից՝ յուրի եռալուց եւն առաջացող ձայնը: *Մին էլ տը՛ժժ, գոնլան ընգունտակալը քը՛ցալ* (2):

ՏԸԺԺԱԼ - չբ. 1. Տը՛ժժ ձայն հանել: *Յը՛ղը կըրակէն յըրա տըժժամ ա* (Բ): 2. Ականջներում խուլ աղմուկ լսվել: *Ընգունէն տըժժամ ա* (Բ):

ՏԸԺԺԱԼԻ - *Մ. Տժժալով, տժժոց հանելով: Մէսը տըժժալի ժարիտ ա տը՛ռնում* (2):

ՏԸԺԺԱՆ - ած. Տժժացող: *Մէսը կը՛տօրում ա, ածում տըժժան յը՛ղէն մաչը* (Բ):

ՏԸԺԺԸՑ(Ը)ՆԵԼ - *Նբ. ՏԸԺԺԱԼԻ:*

ՏԸԺԺՕՆ - գ. Տժժալը, տժժալու ձայնը: *Յը՛ղէն տըժժօնը հըռանցէ յա ըսկանում* (2):

ՏԸԺԺՕՑ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՆ:

ՏԸԺԺՕՐ - տեն՛ ՃՈՒԺԿՕՐ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼ - տեն՛ ՃՈՒԺԿՕՐԵԼ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ - տեն՛ ՏԸԺԺՕՐԵԼԻ:

տալիք: *Տըլացուկըն էլ տամ ա, ըրիսը-նանում* (Ձ):

ՏՈԼԱՅՈՒՔ - տեն ՏՈԼԱՅՈՒԿ:

ՏՈԼՈՍՄԵԼ (գրք. տլսմեմ (տորոբել, ճգմել) - նք. Սաստիկ ծեծել՝ պատժել: ...*Լոթի Սօլօմօնը ըխճըկան տըլըսմելին տեղ ընդըրա դօլըն ա պահըմ...* (ՋՏ, Բ, 17):

ՏՈԼՈՓԱԾ - ած. Գոռոզամիտ: *Տըլը-փած ախճիգ ա էլէսը* (Բ):

ՏՈԼՈՓԱՏՈԼՈՓ - տեն ԴՈՐԸՆԲԱՍ-ՄԱ: *Էտ հարթըն էլ, մին կիւլիւ մօրթէ մաշկէն քըցած, ըտըրանց հըրտան տը-լըփատըլըփ քիւնամ ա* (Ձ):

ՏՈԼԼԱԿՕԾ/ՏԻԼԼԱԿՕԾ - գ. Ծառի ճյուղերից սարքած գերաններ, որ շա-րում են տանիքի հիմնական գերան-ների վրա՝ հակառակ ուղղությամբ: *Մէր տընացէն մէր դարադամը սըրփելիս տըլըկօճին տակին մին ունջութաթափս դաբնլա ա քըթնլ...* (ՋՏ, Ա, 114):

ՏՈԼԼԻԲՕՅԻ/ՏԻԼԼԻԲՕՅԻ - մ. ճյու-ղերի ուղղությամբ: *Չիրդան տըլիբօյի կը-փընին, վէր թօթը նի տըրնա մաջը* (Ձ):

ՏՈԼԼԻՏՄԼԼ/ՏԻԼԼԻՏՄԼԼ - մ. ճյու-ղից ճյուղ, ճյուղեճյուղ: *Յէր ա իննում ծա-ռը, տըլիտալլ շօռ կամ, մին տանն էլ չի քըթէնում* (Ձ):

ՏՈԼԸՐ(Վ)ԷԼ (գրք. տխրիմ) - չք. տեն Դիլիսօր ըղնել:

ՏՈԼԸՐՑ(Ո)ՆԷԼ - նք. ՏՈԼԸՐ(Վ)ԷԼ-ի:

ՏՈԼԿՈՏԵՆԱԿ/ՏՈԼՏՈՏԵՆԱԿ/ԹՈԼԿՈՏԵՆԱԿ/ԹՈԼՏՈՏԵՆԱԿ - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Տըխկըտէնակը ըղնել - տեն ճօխտ վընը մին չըմըշկում տիւնիլ:

- Տըխկըտէնակ տըրնալ, նըստա կէ-նալ - տեն նըստա կէնալ, պուք չըկալ:

ՏՈԼՏԱԿԷ (գրք. տախտակեայ) - ած. Տախտակից շինված՝ պատրաստ-ված՝ կառուցված: *Մին տըխտակէ յաշիգ ա յօր օնում, էտ վըսկէն ածում մաջը, թաղում* (Ձ):

ՏՈԼՏԱԿԷԼ - նք. Տախտակապա-տել, տախտակով ծածկել: *Ուստա յա ծէն տամ, տանը տափը լօխ տըխտա-կում* (Ձ):

ՏՈԼՏԱԿԷԼ - կք. եւ չք. ՏՈԼՏԱ-ԿԷԼ-ի:

ՏՈԼՏԱԾԱՆԸ - տեն ԹՈԼՏԱԾԱՆԸ:

ՏՈԼՏԱՏԸՐ - տեն ԹՈԼՏԱՏԸՐ:

ՏՈԼՏԱԿԱՆԸ - տեն ՏՈԼՏԱԿԷ:

ՏՈԼՏԱԿՕՐ(ՆՈ) - տեն ԿՈՐԹ-ՆՈԿՕՐ(ՆՈ):

ՏՈԼՏՈՐԱԼԻ/ՏԻԼՏՈՐԱԼԻ - ած. Յետը շատ պղպեղ խառնած, կծու: *Տըխտըղալի խօրածը շատ ար սիրում ապան* (Բ):

ՏՈԼՏՈՐԱՅԱՍ/ՏԻԼՏՈՐԱՅԱՍ - 1. գ. Պղպեղի համ: *Տըխտըղահամը ամմէն մարթու հըրտէ չի լաճնթ* (Բ): 2. ած.

Պղպեղի համ ունեցող, կծվահամ: *Տըխ-տըղահամ շօրվա յա* (Բ):

ՏՈԼՏՈՐԱԾՈՐ/ՏԻԼՏՈՐԱԾՈՐ - գ. հեգն. տեն ԱՐԱՐ: *Ծատօրը ասմա-Կոնքի, յըք մարթը մին ըստաքան տըխ-տըղաճոթ թօղ անինք* (Ձ):

ՏՈԼՏՈՐԱՄԱՆ/ՏԻԼՏՈՐԱՄԱՆ - գ. Մեջը աղացած պղպեղ լցնելու՝ պահելու փոքրիկ աման: *Ըղամանըն ա տըխտը-ղամանը այան միշտ ըստօլէն ար պա-հում* (Բ):

ՏՈԼՏՈՐՈՐԱՄԱՆ - տեն ԹՈԼՏ-ՏՈՐՈՐԱՄԱՆ:

ՏՈԼՏՈՐՈՐ - տեն ԹՈԼՏՈՐՈՐ:

ՏՈԼՏՈՏԵՆԱԿ - տեն ՏՈԼԿՈ-ՏԵՆԱԿ:

ՏՈԼՈՐ/ՏՈԼՏՈՐ (գրք. տխուր) - տեն ԴԻԼՏՈՐ:

ՏՈԿԱԹԷՐ - գ. ճակնդեղի տերեւ: *Տըկաթէրը համ իփիւմ ըն, համ աղ տիւնում* (Բ):

ՏՈԿԱԾՈՐ - գ. Տակի շոր, երեխայի տակը փռելու շոր: *Խուխէն տըկաշօրը թըրջվալ ա* (Բ):

ՏՈԿԱԾԱՐ - գ. 1. Ջրաղացի՝ երկան-քի տակի քարը: *Ճըղացէն տըկաքարը մաշալ ա* (Ձ): 2. փխք. Կին ամուսին: *Թծինա վըխտէն կընգանը տըկաքար ըն իլալ ըսէլիս, մարթին՝ կըխաքար* (Ձ):

ՏՈԿԱԾ(Վ)ԻԼ - տեն ՏՈԾԱԾ(Վ)ԻԼ:

ՏՈԿԱԾՑ(Ո)ՆԷԼ - տեն ՏՈԾԱԾ-Ց(Ո)ՆԻԼ:

ՏՈԿԱԾՑ(Վ)ԷԼ - տեն ՏՈԾԱԾՑ- (Վ)ԷԼ:

ՏՈԿԱԼԷՉԱԿ - գ. Եռանկյունաձեւ սպիտակ շոր, որ կանաթ կապում էին գլխաշորի տակից: *Այան տըկըլէչակ ա իլալ կըպէլիս* (Բ):

ՏՈԿԱԼՎԱԶԻ/ՏՈԿԱԼՎԱԶԻ - մ. Առանց շորերը հագնելու կամ շատ թեթեւ հագնված: *Ըտի տըկըլվազի տա-նան տոն ա կամ, փախճում* (Ձ):

ՏՈԿԱԼՈՐԱՆԱ/ՏՈԿԱԼՈՐԱՆԱԼ/ՏՈԿ(ՈՒ)ԼՈՐԱՆԱԼ - չք. 1. Կրայի բոլոր շորերը հանել, մերկանալ: *Էքսի օրը Շահ-Աբբասը հըրաման ա տամ, վըր ուրան կընանէքը լօխ տըկըլորանան...* (ՅԺՅ, VII, 29): 2. փխք. Բուսականու-թյունից գրկվել: *Փիս արաշտ ա, սարէրը տըկըլորացալ ըն* (Բ): 3. փխք. Տերեա-թափ լինել: *Աշունքը վըր կամ ա, ծառէ-րը ըսքըսում ըն տըկըլորանալը* (Բ): 4. փխք. Ունեցվածքից գրկվել, մնանկա-նալ, տնանկանալ: *Կըռվէն վախտը շատ մարթիք ըն տըկըլորացալ, օրվա հա-ցէն մօքտաջ տըրնալ* (Բ):

ՏՈԿԱԼՈՐՑ(Ո)ՆԷԼ/ՏՈԿԱԼՈՐՑ(Ո)-ՆԷԼ/ՏՈԿ(ՈՒ)ԼՈՐՑ(Ո)ՆԷԼ - նք. ՏՈԿԱ-ԼՈՐԱՆԱԼ-ի:

ՏՈԿԱԼՈՐՑԱՆՎԷԼ/ՏՈԿԱԼՈՐՑԱՆ-ՎԷԼ/ՏՈԿ(ՈՒ)ԼՈՐՑԱՆՎԷԼ - կք. եւ չք. ՏՈԿԱԼՈՐԱՆԱԼ-ի:

ՏՈԿԱԼՈՐՕԹՈՒՆ/ՏՈԿԱԼՈՐՕ-ԹՈՒՆ/ՏՈԿ(ՈՒ)ԼՈՐՕԹՈՒՆ - գ. Տկլոր լինելը, մերկություն: *Իզէն ուրան տըկը-լորությունան էլ չի հըմանչում* (Ձ):

ՏՈԿԱԼՈՐ/ՏՈԿԱԼՈՐ/ՏՈԿ(ՈՒ)ԼՈՐ - ած. 1. տեն ՏՈԿԱԼՈՐ: 2. Մագերը թա-փած, մագաթափ եղած: *Յըղէնի մին տըկըլօզ էծ ա պըտահում* (Ձ):

ՏՈԿԱԼՈՐ/ՏՈԿԱԼՈՐ/ՏՈԿ(ՈՒ)ԼՈՐ - ած. 1. Բոլորովին մերկ, մերկանալ: *Մին տըկլօր ռուս կիլծխը կօխըմ ա ճիրին տակը, պատառ կէնըմ, տոնս կամ...* (ՋՏ, Ա, 106): 2. փխք. Բուսականությունից գուրկ: *Տըկըլօր սար ա Լիսագօրը* (Բ): 3. փխք. Տերեւները թափված: *Թօռնը յէշում ըս՝ տըկըլօր ծառէր ըն* (Բ): 4. փխք. Աղբատ, տնանկ, ընչագուրկ: *Ըտի հը-րուստէն ախճիգը տամ ըն էտ տըկլօր չուքանէն* (Ձ): 5. փխք. Յագին կարգին շոր չունեցող, հագուստները մաշած: *Կընէգը ասմա-խօխէնքըտ էն ըն տըկլօր, համօթ չի, խէ թաճաճ շօրէր չըս ինք օնում* (Ձ):

- Տըկըլօրէն լէշին կատու շըլակէլըն ար պակաս - Ասում են այն ժամանակ, երբ իր հոգսերը հոգալ չկարողացողին նոր՝ ոչ էական հոգսերով ծանրաբեռ-նում են:

- Տըկըլօր թաթար - տեն ՏՈԿԱ-ԼՈՐ (1):

- Տըկըլօր ցնք՝ շըլակել - Տանջվել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): *Տըկըլօր ցնք՝ շըլակիս տու, խէ բաղըս քաղալ ըս* (Բ):

ՏՈԿԱԼՈՐԱՆԱ/ՏՈԿԱԼՈՐԱՆԱԼ - գ. 1. Եղած-չեղածը, ամբողջը միասին վերց-րած: *Տըկըլըլծիս մին մէշուկ ցօրէն ա իննում, տանում ա, վէր աղէ* (Ձ): 2. Մա-ղած ընդեղենի տականքն ու երեսի աղբը: *Յօրէնը խըխալում ա, տըկըլը-լծիս ածում հըլվէրէն առաշկը* (Բ): 3. ած. Լիակատար, բոլոր հարմարություններն ունեցող: *Չուքանէն հէտէ տըկըլըլծիս տըկըլը ըն շինում...* (ՅԱԲ, 15, 55): 4. տեն ՏՈԿԱԼՈՐՑԱՆՎԷԼ:

- Տըկըլըլծիս անել - 1. տեն Տըկը-տիլըր անել: 2. Ընտրել, ջոկել: *Տըկըլը-լծիս ա անում, լիվէրը յօր օնում* (Ձ): 3. Խորապես քննել, կշռադատել: *Տըկըլը-լծիս ըն անում, վօրօշում, վէր էտ տըղէն տանին կորցընին* (Ձ):

- Տըկըլըլծիս գիղալ - տեն Տակըն էլ գիղալ, կըլծիլըն էլ (ՏԱԿ-ի տակ):

- Տըկըլըլծիս լիգը - Յարուստ, ունետր: *Ըտի էտ քնսիթ տըղան մին*

ՏԸԿՕՂՆՕՏ/ՏՈՒԿՕՂՆՕՏ/ԿԸՏՕՂ-

ՆՕՏ - գ. Շատ տխլենիներ աճած տեղ: Նի յըն տըճնում տըկողնուտը, բոլ-բոլ քաղում (2):

ՏԵԿՕՌ/ՏՈՒԿՕՌ (գրք. տ+կուռն (թեւ) - գ., ած. Թեւերը դեռ չբուսած, անթեւ (թոշուն): Յընգեր-հըրըվանու դո-թուր, թեվը կոտրած յա տըկոռ մընացած ճուտերըն էլ հեւտեն քըցած՝ քըթթը ըն անըմ... (ՋՏ, Ա, 77):

ՏԵԿՆԻԼ (գրք. տհալ (չհալած) - գ. 1. տեն ՂԱԿՈՒՐՄԱ: 2. Ձնհալ, հալիլոց: ԱրըՎը տոն յըճկալ, տըհալը ըսքըսից (Բ): - Տըհալ ըղնէլ - 1. Հալիլել: Խըծա-պերթ մայիսումըն ա ծոնը տըհալ ըղ-նում (Բ): 2. տեն ԼԻՀԼԻՀՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼՍՈՒ - տեն ՂԱԿՈՒՐՄԱՅՈՒ:

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼ/ՏԵԿՆԻԼԻԼ/ՏԵԿՆԻԼԻԼ/ՏԻՀՆԻԼԻԼ/ՏԻՀՆԻԼԻԼ - տեն ԼԻՀԼԻՀՆԻԼ: Ախճիգը ախպորը հեւտն վազ ա տամ տըհանէկալ... (ՀԺՀ, V, 57):

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼՕՏ/ՏԻՀՆԻԼՕՏ - տեն ԼԻՀ-ԼԻՀՕՆ:

- Տըհանոցը ըղնէլ - տեն ԼԻՀԼԻՀՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼ/ՏԻՀՆԻԼ (գրք. դար) - գ. Բարձր տեղ, բարձրավանդակ: Կամ ըն էտ տըհարումը շէն շինում (2):

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ԸՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ԸՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼ (գրք. տղայ) - գ. 1. Արական սեռի երեխա կամ պատանի՝ երիտա-սարդ: Ըտըրանը վազ տալալ կամ ըն, հըսնըմ էտ տըղին... (ՀԺՀ, V, 57): 2. Արական սեռի որեւէ հասակի անձ իր ծնողների նկատմամբ, որդի: Էտ ըխճըկանը օգըմ ըն թաքալերէն տըղէն հէտէ (ՀԺՀ, V, 385): 3. տեն ՏԵԿՆԻԼԻԼ (4): 4. ած. Արական սեռին պատկանող: ... Դոնճմաննէն կաս ըն լալ մէր շէնէրը, ժուղովորթէն կուտուրէս, տըղա խօխօսը տընէս, մըծըցընէս, ուրանց հէտէ սալոյթ շինիս (ԱԱ, 71):

- Տըղա յըս - Եթե կարող ես, եթե ի վիճակի ես: Բաղ, հինչ բա՛ղ, լըհա տըղա յըս՝ բիջնորի (Բ):

- Տըղա յը՛ս, թա ախճիգ՝ - տեն Ախճիգ ը՛ս, թա տըղա՛:

- Տըղան թաքալերին թախտէն ա ծընվում, ախճիգը՝ շանը թախտէն - Ասում են՝ նկատի ունենալով որդու առավելությունը դուստրից:

- Տըղէն անա տըղա յա ինձում, լալ տըղէն անա՝ ախճիգ՝ - Ասում են նորա-ծին աղջկա հորը՝ որպես սփոփանք:

ՏԵԿՆԻԼՕՌ(ՆԸ) - գ. Թոռ՝ աղջկա կողմից: Թիմուրէն տըղաթօնը բընա-

կան ուրան նըհը՛տ ռուս կընէգ ա պէ-րալ (Բ):

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼԻԼ - ած. Շատ տղա զավակ-ների ունեցող: Տըղալօխ տօն ա Միխա-կէն տօնը (2):

Տըղալօխ ինի/տը՛նալ - Շատ տղա զավակներ ունենալ: Մարյանը տըղա-լօխ ա իլալ (Բ):

ՏԵԿՆԻԼԻԼ - գ. Փեսացուի հայրը: Տըղահանըն ա ըխճըկահանը հծջնթ ըն տամ, կըռը՛վ ա ըղնում (2):

ՏԵԿՆԻԼՕՏ - գ. Առույգ՝ Ժիր՝ ճարպիկ տղա: Տըղածօտ ա մէր Կարօն, նըստում ա ծին, մին մունտումը հըսնում հորը կօշտը (2):

ՏԵԿՆԻԼԻԼ - գ. 1. Փեսացուի մայրը: Տըղամարը հըրթընցուվէն ճըկատան պաշնում ա, տանում տօն (2): 2. Նորա-ծին տղայի մայր: Այան ասում ար.- Տըղամարը աշկէս լուսըն ա (Բ):

ՏԵԿՆԻԼԻԼԻԼ - գ. 1. Արական սեռի անձ, այր: Ըէնին տըղըմարթիքը հը-վաքվում ըն, քժմա՛գ անում, էտ ըրփը-վերէ կընգանը արտը հընճում (2): 2. Կատարյալ հասակի հասած՝ առնական մարդ՝ երիտասարդ: Բիդի հըրսանէ՛ք անին. ախճիգը հըսած-փըսած ա ինիս, Մօսին էլ՝ տըղամարթ... (ՀԺՀ, V, 670): 3. Ամուսնացած մարդը իր կնոջ նկատ-մամբ: Տըղամարթը կընգանը բիդի օխ-տը տարէն մը՛հը՛տ անգուճ օնէ, հըկա-ռակը անէ (2): 4. ած., գ. Համարձակ, կտրիճ, տոկուն, իր խոսքի տերը: Տըղա-մարթ կընանէ՛ք Ղարաբաղ շատ կան (Բ): 5. տեն ՏԵԿՆԻԼ (4):

- Տըղամարթ կէնալ - Համարձակ՝ տոկուն լինել, իր խոսքի տերը լինել: Ասում ա.- Տըղամարթ կա՛ց, լօխ լալ ա ինանկան (2):

- Տըղամարթ մը՛նէլ - Երիտասարդ հասակում մեռնել: Յաշին էլ տըղա-մարթ մը՛նալ (Բ):

- Տըղըմարթու խօսկ - Խոստումը անպայման կատարելու խոսք, հաս-տատ խոսք, ազնիվ խոսք: Դէ թաքա-վերին խօսկըն էլ տըղըմարթու խօսկ ա, հինչը ասում ա, անում ա (2):

- Տըղըմարթու կինի - Թունդ գինի: Դէ Բընըզուրա կինին էլ տըղըմարթու կինի յա, լի՛, խըմում ըն, հըրփծտում (2):

ՏԵԿՆԻԼՕՌԻԼ/ՏԵԿՆԻԼՕՌԻԼ (գրք. տղայություն) - գ. 1. Տղա լինելը: Տըղո-թունը լալ ա, կանց ըխճըկությունը (Բ): 2. Տղա եղած ժամանակաշրջանը: Մարօն տըղությունը շէնումըն ա անց կըցըրալ (Բ): 3. Տղայի վարքագիծ, տղային վայել

արարք: Ըտըրա տըղությունան լօխճին քը՛փը կամ ա (2): 4. փխբ. Միախտ՝ ան-խոհեմ գործ՝ արարք: Մը՛ծ մարթ ա Ապէլը, ամմա հնալ տըղություն ա անում (Բ): 5. տեն ՏԵԿՆԻԼՕՌԻԼ(Կ)ՕՌԻԼ (1): Կըղությունը տըղություն ա, վեր փըռնը-վէցէր՝ շանտըղություն ա (ՆԱԲ, III, 389):

ՏԵԿՆԻԼՕՌ - տեն ՏԵԿՆԻԼ (8):

ՏԵԿՆԻԼԻԼ - գ. Տղայի՝ տղամարդու գործ: Հծնձ անէլը տըղապէտ ա (Բ):

ՏԵԿՆԻԼԻԼՏ - գ. 1. Հազվագյուտ՝ չճարվող բան: Ըստարէ թօթ չի իլալ, թօթէն արաղը տըղապէտ ա (Բ): 2. Նեղ օրվա՝ հիվանդների եւն համար պահվող բան (պտուղ, քաղցրավենիք եւն): Այան հէնգ խընճօր ա պըտատում, տինում սընդօղումը, թա.- Տըղապէտ ա, թօղէ կէնա (2):

- Տըղապէտ տը՛նալ - Հազվագյուտ դառնալ, չճարվել: Խօզին մէսը տըղա-պէտ ա տը՛նալ (Բ):

- Տըղըպէտու հը՛տէ էլ չինիլ - տեն Տըղապէտ տը՛նալ:

ՏԵԿՆԻԼԻԼ - ած. Տղա զավակների նկատմամբ մեծ սեր ունեցող: Այան տըղապէտ ա իլալ (Բ):

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼԻԼ - գ. 1. Տղա ունեցող ծնող: Տըղատար, ըխճըկատար հիշկան կը-նէգ կա, հըվաքվում ըն, դանչանը անում խանէն, վեր ուրանց խօսըն կըտօրէ վէչ (2): 2. Փեսայի ծնողը: Տըղատարըն ա ըխճըկատարը մըսըրհաթ ըն անում, վեր հըրսանէ՛ք մինտը՛ղ անին (Բ):

ՏԵԿՆԻԼՕՆ - գ. Փեսացուի հոր տու-նը: Հարթնանը տըղատօնը տընէլիս սէլը նի յա օնում (2):

ՏԵԿՆԻԼՕՌ - տեն ՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼՕՌ - գ. Խորթ տղա: Տու մէլ ա-սէլ, էտ միմաղը խանէն տըղացուն ա (2):

ՏԵԿՆԻԼ - տեն ՏԵԿՆԻԼ:

ՏԵԿՆԻԼԻԼ (գրք. տեղեկանամ) - չք. Տեղեկություն՝ լուր անել, տեղեկա-նալ: Մին օր էլ տըղըկանում ա, վեր կը-նէգը սիրական ա պահում (2):

ՏԵԿՆԻԼ(ՆԸ)ՆԵԼ (գրք. տեղեկացու-ցանակ) - նք. ՏԵԿՆԻԼԻԼ-ի:

ՏԵԿՆԻԼՕՌԻԼ (գրք. տեղեկություն) - գ. 1. Տեղյակ լինելը կամ տեղյակ պահե-լը: Էտ տըղըկությունը թաքալերին կը-տըղցընում ա (2): 2. Լուր: Մին օր էլ տը-ղըկություն ա ըսկանում, վեր հիոր՛վան թաքալերը մը՛նալ ա (2):

- Տըղըկություն ինիլ - Տեղյակ լինել: Էտ տըղէն տըղըկություն չի ինձում հորը կուրծերան (2):

- Տըղըկություն տալ - Իմաց անել, տե-ղեկացնել: Տըղըկություն ըն տամ, վեր դո՛շմանին գօրքը կամ ա (2):

ՏԵՂԸՅԱՆ - ած. 1. Տեղից հանած՝ հանված՝ խախտված: *Հիշկան անում ա, կարում չի էտ տղըրհան տունը տը՛ղը տինի (Բ):* 2. Բնակավայրից հանված, գաղթեցրած, գաղթեցված: *Խը՛ղճերը հինչ ա՛նին, տղըրհան ժողովուրթ ըն, վէ՛չ տուն օնին, վէ՛չ տը՛ղ (Ձ):*

- Տըղըհան անել - 1. Տեղից հանել՝ խախտել՝ շարժել: *Քարը տղըրհան ըն անում, տը՛սնում տակեն մին հափուռ վը՛սկե (Ձ):* 2. Հայրենիքից՝ բնակավայրից հանել՝ քշել, գաղթեցնել: *Ըտըրանց տղըրհան ըն անում, տընէրըն էլ սաղ էրում (Ձ):*

- Տըղըհան ինի/տը՛ռնալ - 1. Տեղից հանվել՝ խախտվել, տեղաշարժվել: *Վէր ա ըղնում, վը՛նը տղըրհան ա ինո՛ւմ (Բ):* 2. Հայրենիքից՝ բնակավայրից հեռանալ՝ հանվել՝ քշվել, գաղթեցվել: *Կըռվէն վախտը էտ շինանցէ՛ք տղըրհան ըն ինո՛ւմ, կամ մէր շէնը (Ձ):*

ՏԵՂԸՍԸՐԹ(Կ)ՕԹՈՒՆ - գ. 1. Տղամարդ լինելը, տղամարդու հատկությունը (համարձակություն, տոկունություն են): *Խըմէլը տղըրմըրթթթուն ա, հարփիլը՝ շանտըրթթուն (ԱԲԲ, 37):* 2. Տղամարդու սեռական կարողություն: *Խանը հըրաման ա տամ, վէր ըտըրան կօռտին, տղըրմըրթթթունա քըցին (Ձ):*

ՏԵՂԸՍԸՐԹՎԱԶԻ - տեն ՏԵՂԸՍԸՐԹՎԱՐԻ:

ՏԵՂԸՍԸՐԹՎԱՐԻ - մ. Տղամարդու նման՝ պես: *Տըղամարթը բիդի տղըրմըրթվարի կօրծ անէ (Բ):*

ՏԵՂԸՊԵՐՑ - տեն ՏԵՂ՝ (8):

- Տըղըպէրց ըղնել - տեն Տը՛ղէն տակը ըղնել (ՏԵՂ՝-ի տակ):

ՏԵՂԸՊԵՐՑՈՒՄ - ած. Անկողնային, անկողնում պառկած բուժվող (հիվանդների մասին): *Տըղըպէրցում մարթ ա Զավէնը, կարում չի, թա տո՛ւ կա շի-նամաչ (Բ):*

ՏԵՂԸՐԸԻՄ - տեն ՏԵՂԱՍՐԹ (4):

ՏԵՂԸՍԸՐԸ - մ. տեն Տը՛ղըն ու տը՛ղը:

ՏԵՂԸՎԱԶԻ - տեն ՏԵՂԸՎԱՐԻ:

ՏԵՂԸՎԱՐԷԼ - տեն ՏԵՂՎԱՐԷԼ:

ՏԵՂԸՎԱՐԻ - մ. Տղայի նման՝ պես: *Էտ էլ կօգի ախճի՞ք ա ինո՛ւմ, ամմա տղըրվարի յա շօռ կամ (Ձ):*

ՏԵՂԸՎԱՐԿԷԼ - տեն ՏԵՂՎԱՐԿԷԼ:

ՏԵՂԸՎԱՐՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՏԵՂՎԱՐՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՏԵՂԱԾԱՍ/ՏԻՂԱԾԱՍ - ած. 1. Դեղին ծամեր ունեցող, դեղնահեր, դեղնամազ: *Տըղնածամ ախճի՞ք ա ինո՛ւմ էտ չուրանէն ախճի՞քը (Ձ):* 2. փխբ. Դեղին ծամերի նմանվող հասկեր՝ տերեւներ՝

թերթիկներ են ունեցող: *Արեվը մին ծաղէ՞ք ա դարկում տեղէն, տըղնածամ (ՆԱԲ, 82):*

ՏԵՂԱԾԱՍ/ՏԻՂԱԾԱՍ - գ. Ճնճղուկի մեծությամբ փոքր դեղին թռչուն, դեղնափորիկ: *Մինակ անխը՛ղճ վը՛րսկանը տըղնածը՛տ վեր կըքըցի (Բ):*

ՏԵՂԱԾԱՎԸ/ՏԻՂԱԾԱՎԸ - գ. Դեղին կավահող: *Ղարաբաղ տըղնավը՛ղ շատ կա (Բ):*

ՏԵՂԱԾԱՎՈՒՆ/ՏԻՂԱԾԱՎՈՒՆ - ած. Դեղին գույնի տվող, դեղնավուն: *Տըղնավուն իրը՛սավ մին մարթ ա ջիհո՛ւմ (Ձ):*

ՏԵՂԱՑԱՎ/ՏԻՂԱՑԱՎ (գրբ. դեղնացալ) - գ. Մաշկի եւ լորձաթաղանթների դեղնություն՝ որպես հետեւանք լյարդի հիվանդության, դեղնախտ: *Տըղնացավը փիս հիվընդթթուն ա (Բ):*

ՏԵՂԱՓՈՒՂ/ՏԻՂԱՓՈՒՂ - գ. Դեղնավուն գույն ունեցող բնափայտ: *Սըգ-նուն փանը տըղնափանդ ա (Բ):*

ՏԵՂԱԷԼ - տեն ՏԵՂԱԻԼ:

ՏԵՂԱԶՁՆՈՐԱՅ/ՏԻՂԱԶՁՆՈՐԱՅ - գ. տեն ՁՆՈՐԱՅ:

ՏԵՂԱԶՆԷ/ՏԻՂԱԶՆԷ - 1. գ. Սալորենու՝ կեռասենու են տեսակ, որ տալիս է դեղին գույնի պտուղ: *Պավալտը կըտօրում ա, թողնում մինակ տըղնէ՛ն (Բ):* 2. տեն ՏԵՂԱԶՆԻԿՈՒԾ:

ՏԵՂԱԶՆԱԴԵՊ/ՏԻՂԱԶՆԱԴԵՊ - գ. Դեղին ծաղիկներով խոտաբույս, որից դեղին ներկ էին պատրաստում: *Տըղնը-ծըղէ՞քան տեղէն ըռան՞ք ընք իլնա՛ շինիս, թիւերը ըռան՞ք տաս (Բ):*

ՏԵՂԱԶՆԱԷԼ/ՏԻՂԱԶՆԱԷԼ - չք. Դեղին ծամերի նմանվել (հասկերի մասին): *Արտը հըսկըկանա՛լ ա, տըղնըծամալ, հընծը՛ղ չի կա (Ձ):*

ՏԵՂԱԶԱՎԱԶ/ՏԻՂԱԶԱՎԱԶ - գ. Դեղնագույն փետուրներով թռչնատեսակ: *Լննալը հը՛տան ա պըրծընում, տըղնըկակաչը նի յա մընում քօլէն մաչը (Ձ):*

ՏԵՂԱԶԱՎԱՆ(Ն)Չ/ՏԻՂԱԶԱՎԱՆԱ(Ն)Չ - ած. Դեղին ու կանաչին տվող, դեղնականաչ: *Տըղնըկանաչ փափաղ ա տիրնալ (Բ):*

ՏԵՂԱԶԱՎԱԿՈՒԾ/ՏԻՂԱԶԱՎԱԿՈՒԾ - ած. Գունատ: *Հարթըն էլ մին տըղնըկուկուշ ախճի՞ք ա ինո՛ւմ (Ձ):*

ՏԵՂԱԶԱՐԹԷԼ/ՏԻՂԱԶԱՐԹԷԼ - չք.

1. Շատ հասնելուց կորթ՝ պոչը դեղնել (մրգի, պտուղի մասին): *Տանձը տըղնըկօթալ ա, քըղէլի վախտըն ա (Բ):* 2. փխբ. Հիվանդությունից՝ վախից են խիստ գունատվել՝ գույնը գցել: *Էտ խէ ըտի տըղնըկօթալ ը՛ս, հիվանդ ը՛ս (Բ):*

- Տըղնըկօթած կարունը - Մարդու

կյանքի վերջին շրջանը: *Խօսքովը շատ ա պըռավալ, ըստարէ հանց ա ընդըրա հը՛տէ տըղնըկօթած կարունը ա (Բ):*

ՏԵՂԱԶԱՐՑ/ՏԻՂԱԶԱՐՑ - տեն ՏԵՂԱՐՑ:

ՏԵՂԱԶԱԷԼ - տեն ՏԵՂԱԶԱԻԼ:

ՏԵՂԱԶԱԻԼ/ՏԵՂԱԶԱԷԼ/ՏԻՂԱԶԱԷԼ/ՏԻՂԱԶԱԻԼ - տեն ՏԵՂԱԻԼ:

ՏԵՂԱԶ(Ը)ՆԷԼ/ՏԻՂԱԶ(Ը)ՆԷԼ (գրբ. դեղնացուցանել) - նք. ՏԵՂԱԻԼ-ի:

ՏԵՂԱԻԼ/ՏԵՂԱԷԼ/ՏԻՂԱԻԼ/ՏԻՂԱԷԼ (գրբ. դեղնել) - չք. 1. Դեղին գույն ստանալ, դեղնել: *Էտ անէսկանը յէտը թաքավէրին բաղը յավաշ-յավաշ տըղնըմ ա, չուրանըմ (ՀԺՀ, V, 83):* 2. տեն ՏԵՂԱԶԱՐԹԷԼ (2):

- Տըղնած ճաթ - Գունատ մարդ: *Էտ տըղնած ճաթը օխտը տըղըմարթու մը-ջանը օտում ա (Ձ):*

ՏԵՂԱԻՐԸՍ/ՏԻՂԱԻՐԸՍ - ած. Դեղնագույն՝ գունատ դեմք ունեցող: *Տըղնըրի՛քս ախճի՞ք ա Հայկանուշը (Բ):*

ՏԵՂԱԻՐԸՍԷԼ/ՏԻՂԱԻՐԸՍԷԼ - չք. Դեմքը դեղին գույն ստանալ, գունատվել: *Էտ վէր տը՛սնում ա, թաքուհին տըղնիրը՛սում ա (Ձ):*

ՏԵՂԱՌԿ - տեն ՏԵՂԱՕԿ:

ՏԵՂԱՕԹՈՒՆ/ՏԻՂԱՕԹՈՒՆ (գրբ. դեղնութիւն) - գ. 1. Դեղին լինելը, դեղին գույն ունենալը: *Աշունքը ծըմակէն տըղնթթունը լնա՞նք ա ինո՛ւմ (Բ):* 2. Գունատություն: *Ըխճըկանը տըղնթթու-նը հօրը բըղըրյար ա անում (Ձ):*

ՏԵՂԱՕԿ/ՏԵՂԱՌԿ/ՏԻՂԱՕԿ/ՏԻՂԱՌԿ - գ. 1. տեն ՏԵՂԱՑԱՎ: 2. Բույսերի հիվանդություն, որից տերեւները դեղնում են ու թափվում: *Ծառէրը տըղնօկան ընգալ ըն (Բ):* 3. տեն ՏԵՂԱԾԱՎՈՒՆ:

ՏԵՂԱՕՍԱ/ՏԻՂԱՕՍԱ - տեն ՏԵՂԱՐՑ:

ՏԵՂԱՐՑ/ՏԻՂԱՐՑ/ՏԻՂԱՐՑ (գրբ. դեղնուց) - գ. 1. Թռչունների ձվի մեջ գտնվող սպիտակուցով պատած թանձրավուն դեղին կյուրը՝ դեղնուց: *Թընը-խըրավէն տըղնօցը օտում ա, սիպտըկօցը թօղում (Ձ):* 2. տեն ՏԵՂԱՕԹՈՒՆ:

ՏԵՂՎԱՐԷԼ/ՏԵՂՎԱՐԷԼ - նք. 1. Դնել, գետեղել, համապատասխան տեղ դնել՝ լցնել: *Բախշին հիյվընէն տըղվարում ա, պըրծնում, կամ տօն (ՀԱԲ, 15, 136):* 2. փխբ. Ամուսնացնել: *Մաքա-դաթ աթէրը ուրան թուռնէրէն էլ տըղվարից, ըրիսընացալ (Բ):* 3. Մեկին մի գործի՝ պաշտոնի՝ ուսման դնել: *Մին լալ կօրծ չընք քըթէնում, թա մէր Շուշանի՞քին տըղըրվարիսը՛ք (Բ):* 4. Տեղ հատկացնել, բնակեցնել: *Էտ դունըղնէրէն*

տանում ըն հիրավիքներեն տըներումը տըղըվարում (2): 5. փխբ. Զոտարկա-վորել, թաղել: Զորը տըղըվարելանը յետը հրվաքվում ըն, կարում չըն գիղան, թա իրեք տըղենան վեր անումը կըտըղվա-ծըն ա, վեր հորը թաղածան փայ չօնել (2): 6. չք. Զետեղվել, տեղավորվել: Զինչքան էս ծամերումը տըղվարում ա, վէսկէ յա տիկում (ՅԱԲ, 15, 46):

ՏԵՂԱՎԱՐԵԼ/ՏԵՂԱՎԱՐԵԼ - կք. եւ չք. ՏԵՂԱՎԱՐԵԼ-ի:

ՏԵՂԱՎԱՐԵԼ(Ը)ՆԵԼ/ՏԵՂԱՎԱՐԵԼ(Ը)-ՆԵԼ - 1. պք. ՏԵՂԱՎԱՐԵԼ-ի: 2. տեն ՏԵՂԱՎԱՐԵԼ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԱԼԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԱԼԻ - մ. Դողդողալով, երկյուղելով: Տիւղտիւղալի նի յըն տըճում տընէրը, էլ տիւս չըն կամ (2):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Ը)ՆԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Ը)-ՆԵԼ (գրք. դողացուցանել) - 1. նք. եւ պք. ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ-ի: 2. տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - չք. 1. Դողալ, սրսփալ, սարսռալ (մրսելուց, վախից եւն): Տըրանա յետը յեր ա կընաս, տիւղտիւղալով քիս խազայինին կօշտը (ՅԲ, 341): 2. Ցնցվել, երերալ: Ուրուտու-ցան աշխարհըս տըղտօղաց (Բ): 3. Թրթռալ, դողդոջալ, ընդհատ-ընդհատ հնչել (ծայնի մասին): Տուրտան սնսը տըղտօղում ա (Բ): 4. Սարսափել, երկյուղ կրել: Տըղան հորը անա տըղտօղում ար (2):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - գ. 1. Դողդողալ: Ըտըրա տըղտօղումը վեր տըճում ա, մէխկըն ա կամ, պէց ա թօղնում (2): 2. տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - գ. 1. Դողդողալ: Ըտըրա տըղտօղումը վեր տըճում ա, մէխկըն ա կամ, պէց ա թօղնում (2): 2. տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - գ. 1. Դողդողալ: Ըտըրա տըղտօղումը վեր տըճում ա, մէխկըն ա կամ, պէց ա թօղնում (2): 2. տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - գ. 1. Դողդողալ: Ըտըրա տըղտօղումը վեր տըճում ա, մէխկըն ա կամ, պէց ա թօղնում (2): 2. տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - գ. 1. Դողդողալ: Ըտըրա տըղտօղումը վեր տըճում ա, մէխկըն ա կամ, պէց ա թօղնում (2): 2. տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ:

- Տըմակ փըռնել/քըցիլ - Գիրանալ, չաղանալ, դմակը մեծանալ (ոչխարնե-րի, հեգնաբար՝ նաեւ կանանց մասին): Վըխճըռնել մին երկու ամէս սարումը կէնում ըն, տըմակ փըռնում (Բ):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ (գրք. դիմա-նալ) - չք. 1. Որեւէ ուժի՝ ճնշման՝ ներ-գործության եւն հակազդել՝ դիմադրել: Լըհնն հուգիս ա, թա մօրը հօքին հանէ, մարը տըմընաս չի, փըխչիս ա հուրնն օթախը (ՅԲ, V, 530): 2. տեն Զնվանալ անել: 3. տեն Զերիք՝ անել: 4. Դիմացկուն լինել, երկար գործածվել՝ օգտագործվել: Ապրուն կարած տըմըխնէն լավ տըմա-նում ար (Բ): 5. Գոյությունը պահպանել, հարատեւել: Շատ ազկեր ըն կօրալ, ամ-մա հայը տըմացալ ա (2):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - ած. Դի-մացող, ամուր, տոկուն, դիմացկուն: Տըմասկան քննորի ա (Բ):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ - չք. տեն Տըմ-բըհան ինիլ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ (h.ե. *dhen-) - նք. Շատ ծեծել: ... Յեր ա կէնըմ, քըննում ինքըն էլ քուխվէն փըռնըմ, քու ծգած մին լնվ տըմբըզըմ... (ՅԲ, V, 307):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ (գրք. թմբուկ) - տեն ԴԵՆԳԵԼԲԱԶ: Տըմբըխ թըխէցի, մին սնս յեր իլալ (ՅՏ, Ա, 24):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ԴԵՆԳԵԼ-ԲԱԶԻ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ) (թրք. tombul (գիրուկ, թմբուկ) - ած. Կարճ եւ հաստ՝ լայն: Տըմբըլէք քեթ օնէ Արմօն (Բ):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ԿՕՊԱԼ (2): ... Սարին էն դօլըն ի քէցալ, վեր ծըմըկներան երկու հիւնի կօ-պալ կըտրիմ՝ տըմբըլթակի... (ՅՏ, Ա, 27):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ԴՕԾԱ-ՆԱՐԱՐԱ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - ած. Զաղ, չաղությունից մարմնի մետը շարժվող: Տըմբըլի-տըմ-բըլի կառնէր ըն մօրթում (2):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ԴՕԶԻ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Տըմբըհան անել - Տեղից մի կերպ՝ մի քիչ շարժել: Զիշկան անում ըն, կա-րում չըն էտ քարը տըմբըհան անին (2):

- Տըմբըհան ինիլ - Տեղից մի կերպ՝ մի քիչ շարժվել: Էտ պառալ մարթը տըճում տըմբըհան իլնվ, ասից.- Զէ, բալա, յէկօղ չիլնվ (ՅԲ, V, 92):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ (գրք. թմբրիմ) - չք. 1. Ընդարմանալ, անզգայանալ: Էրկան նըստէլան վըճնէրըս տըմբըրալ ա (Բ):

2. Թուլանալ, թմրության մեջ ընկնել: Զնրը քունըտէղա յեր ա կէնում, տէսնում՝ շատ տըմբըրված ա (ՆԱԲ, 36): 3. փխբ. Շշմել: Զինչ ըս տըմբըրալ, տըճում չըս, վեր խօզէրը նի յըն տըճալ բօստանը (Բ): 4. Բթանալ, տխմար դառնալ: Էնքան անաշա յա քաշնլ, տըմբըրվալ ա (2):

- Տըմբըր(վ)ած կօրէ - տեն Յըղէ կօրէ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ (գրք. թմբրեցու-ցանել) - նք. ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ-ի:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - կք. եւ չք. ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ-ի:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - գ. Թմրելը, թմրու-թյուն: Կըլծիք կօխում ա ցօրտ-ցօրտ ծիրին տակը, վեր տըմբըրթյունը անց կէնա (2):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - նք. ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ-ի:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - չք. Թեթեակի շարժվել՝ երերալ՝ օրորվել: Էտ պառալը տըմբըրվալով կնս ա Աղաբնգին կօշտը... (ԼՂԲ, 316):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - մ. Երերալով, օրորվելով: Տըմբըրվալի քինամ ա, հըսնում լըճնուն հայաթը (2):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - նք. ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ-ի:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - գ. Երերալը, օրորվելը: Ըտըրա տըմ-բըրվալ վեր տըճում ըն, գիղնում ըն վեր հիվանդ ա (2):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ԳԱՎԱԼՕՏ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - ած. 1. Մե-ջը շատ դմակ խառնած: Տըմըկալի խաշլամա յա (Բ): 2. Մեծ՝ պարարտ դմակ ունեցող (ոչխարների մասին): Մին տըմըկալի դօշ ա տամ, էտ քօռակը ինք օնում (2):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - գ. Եփած դմակի հյուրը: Ամմէն մարթ չի կարէլ տըմըկալնոր խըմէ (Բ):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - տեն ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ:

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - ած. Դմակ ունեցող, դմակավոր (ոչխարների մասին): Ապան սիրում ար տըմըկալէր վըճնարը (Բ):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - Գոր-ծածվում է կապակցության մեջ:

- Տըմըկծափէ տալ - Դմակի երկու մասերն իրար հարել: Ղօչէրը տըմըկ-ծափէ տալով քինամ ա (Բ):

ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ/ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ(Բ)ԱԶԻ - նք. ՏԵՂԱՐՆԻՐԵԼ-ի:

ՏՈՍԿԵԼ (գրք. տամկանամ (թըջվել, թաջ լինել) - չք. Փափկել, կակղել (խոնավությունից, եփվելուց եևն): Կէճ փնդը կըրակէն յըրա պահում ըն, մինչքմ տըմկում ա (Ձ):

ՏՈՍԿՈՑ(Ո)ՆԵԼ (գրք. տամկացուցանել) - նք. ՏՈՍԿԵԼ-ի:

ՏՈՍԿՕԹՈՒՆ (գրք. տամկութիւն) - գ. Տամուկ լինելը, տամկություն: Փնդին տըմկոթունը ըտըրան շատ ա դիրխոր անում (Ձ):

ՏՈՍՏԵՍՈՒԿ/ՏԻՍՏԻՍՕԿ - գ. Լինդ, լնդերք: Տըմտըմուկէրքս ցավում ա (Բ):

ՏՈՍՏՈՒԵԼ - տեն ՏՈՒԵԼ(Կ)ԵԼ:

ՏՈՍՏՈՐՑ(Ո)ՆԵԼ - տեն ՏՈՒԵԼ-Ց(Ո)ՆԵԼ:

ՏՈՅԸՐ - տեն ՏԻՅԸՐ:

ՏՈՆԱԶ/ՏՈՆԱՅ/ՏԻՆԱՅ (գրք. տնազ) - գ. Ծաղր: Էտքան տընազանը յետը Աժդահակը կ'ամ ա իւրան ապօրը կօշտը... (ՅԺՅ, V, 416):

- Տընազ անել/տալ/քըցիլ - Ծաղրել: Տըղան գուրում ա, թա թաքավէրը տընազ ա անում (ՅԺՅ, V, 321):

- Տընազ տընալ - Ծաղրի առարկա դառնալ: Ըոտի վէգիրը տընազ ա տընում պալատումը (Ձ):

ՏՈՆԱՅ - տեն ՏՈՆԱՅ:

ՏՈՆԱՅԶԻ/ՏՈՆԱՅԶԻ/ՏԻՆԱՅԶԻ - գ. Ուրիշներին ծաղրող անձ: Էտ շէնումը լօխ ըն գ'ուդում, վէր Կ'մփնց Գուրգէնը տընազցի յա (Ձ):

ՏՈՆԱՅԶԻ - տեն ՏՈՆԱՅԶԻ:

ՏՈՆԱԿԱՆ (գրք. տնական) - ած. Տա- նը պատրաստված: Ամէնայ'ալ պանէ- րը տընական պանէրըն ա (Բ):

ՏՈՆԱՄԱԶ - գ. Ինչ որ տան մեջ կա, տան մեջ եղած-չեղածը, տանը եղած կահկարասի: Կօղէրը նի յըն տընում, ըտըրա տընամաջը լօխ տանում (Ձ):

ՏՈՆԱՄԵՐԱԶ - գ. Անձնական օգտագործման համար տրված հողամաս' այ- գի: Մէր տընամէրձը Կիճի ապուց բա- դէն տակէն ա իլնլ (Բ):

ՏՈՆԱՇԻՆ (գրք. տնաշեն, տուն շինող, տունը շեն պահող) - ած. Մտեր- մական հանդիմանություն' ուղղված սխալ' միամիտ' տարօրինակ' ոչ տեղին որեւէ բան անողին' ասողին կամ որեւէ շատ հայտնի բանի մասին տեղեկու- թյուն չունեցողին: Մարթիք նորըմընան ըն հըվաքվում, թա.- Ա տընաշին, պա քէզ արու-հայա չօնի'ս (ՅԺՅ, VII, 327):

- Տընըշինու տըղա - տեն ՏՈՆԱՇԻՆ:

ՏՈՆԱՎԵՐ/ՏՈՆԱՎԵՐ - 1. գ. Մի տան մեջ ապրող անձ, տան' ընտանիքի ան- դամ: Սալուց տանը տասը տընավէր կա (Բ): 2. տեն ՏՈՆԱՎԵՐ:

ՏՈՆԱՍԱԿ - գ. Տան' շենքի տակը' հիմքը: Տընատակը քըրժ ա ինում, կա- րում չըն քանդին (Ձ):

ՏՈՆԱՍԱՐ (գրք. տանտէր) - գ., ած. 1. Սեփական տուն ունեցող (անձ): Տը- նատարը հինչ էլ անում ա, էտ դօնաղը քինան չի իւրանց տօն (ՆԼՂԺԲ, 133): 2. Վարձով տրվող տան կամ սենյակի տէր: Տընատարը լ'ալ մարթ ա ինում, էրկու ամսըվա փուլը յօր չի օնում (Ձ):

- Տընատար շինիլ - Սեկին օգնել' հո- վանավորել, որ տուն ու տեղ դնի: Քաջա- լը տահանց լնլ պաշտօնի յա տամ, փըսակում, տընատար, խոխատար շինում (ՅԺՅ, V, 632):

- Տընատար տընալ - Տուն ու տեղ դնել: Էտ տըղան ըտըղ լ'ալ փուլ ա ըշխարում, մին լ'ալ ախճիգ էլ օգում, տընատար տընում (Ձ):

ՏՈՆԱՏԸՐ - գ. Տան տեղը, շինված կամ շինվելիք տան տեղ: Տընատըղը քըրքարում ա ինում (Ձ):

ՏՈՆԱՐԱՐ (գրք. տնարար) - տեն ՏՈՆԱՏՈՐԻ:

ՏՈՆԱՅԵ - տեն ՏՈՆԱՅԵ:

ՏՈՆԱՅԱՆ/ՏՈՆԱՅԱՆ - ած. 1. Տուն քանդող' ավերող: Տընաքանդ մարթ ա Սէրօփը, ըտըրա հըր'տէ լօխ անէսկ ըն տամ (Բ): 2. Տունը քանդված' ավերված: Մէր Ապրըհամը տընաքանդ շատ մարթու վա ք'ծմաճ ըրալ (Ձ): 3. Հանդիմանական կոչական բառ' տնա- վեր: Ասում ա.- Ա տընաքանդ, էտ ծաղկած ծառը խէ կըտըրում ըս (Ձ):

ՏՈՆԱՕԻՆԾ - գ. Սեկի տանը' բակում ապրող օձ: Տընաօխձը ըսպանէլ չըն (Բ):

ՏՈՆԱԳԵ - տեն ՏՈՆԱԳ:

ՏՈՆԱԳԵԼ (գրք. տնկել) - նք. 1. Բույսի տունկը' շիվը' արմատը եւն հողի մեջ դնել, որ արմատակալի եւ աճի: Տըրանք քէցալ ըն, տըր'սալ' մին մարթ ծառը հա- նում ա, մին էլ տընգում (ՅԺՅ, V, 28): 2. փխք. Ցցել, վարսել, ուղղահայաց կանգ- նեցնել: Մին մը'ծ կ'էրան ըն տընգում, էտ թօխտը նըս'տա տամ, վէր քինօղ, կըվօղ կարթին (Ձ): 3. փխք. Սեկնել, եր- կարել: Հինչ ըս' ծըրքըտ տընգալ (Բ): 4. փխք. տեն ՔՕՆԵԼ:

ՏՈՆԱԳԵՑ/ՏՈՆԱԳԸՑ/ՏՈՆԱԿԵՑ/ՏՈՆ- ԿԸՑ (գրք. տնկից (մեկ տան մեջ ապրող) - գ., ած. Սեկի տանը վարձով ապրող: Սօնիշկան տընգէց ար պահում, ըտըրանց տուլած փուլավը յօլլա քինում (Ձ):

ՏՈՆԱԳԸՑ - տեն ՏՈՆԱԳԸՑ:

ՏՈՆԱԳԸԼ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼ:

ՏՈՆԱԳԸԼԱՅ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼԱՅ:

ՏՈՆԱԳԸԼԱՇԻ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼ- ԲԱՇԻ:

ՏՈՆԱԳԸԼՂՈՎԱ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼ- ՂՈՎԱ:

ՏՈՆԱԳԸԼԷ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼԷ:

ՏՈՆԱԳԸԼԵԼ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼԵԼ:

ՏՈՆԱԳԸԼԹԱՐԱՅ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼ- ԹԱՐԱՅ:

ՏՈՆԱԳԸԼՑ(Ո)ՆԵԼ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼ- Ց(Ո)ՆԵԼ:

ՏՈՆԱԳԸԼՕՋԻ - տեն ՂՈՆԱԳԸԼՕՋԻ:

ՏՈՆԱԳ(Ո)ՎԵԼ - 1. կք. եւ չք. ՏՈՆԱԳԵԼ-ի:

չք. 2. Անշարժ կանգնել' ցցվել, կանգ- նած' ցցված մնալ: Թաքավէրը օտիլըն ըբաստ կըլխին յըրան տընգվիս ա (ՅԺՅ, V, 130): 3. Մի բանի մեջ խրվելով' ան- շարժ կանգնել' մնալ: Կըրիքօր դաման պիցըրցընիս ա, հանց թըխիս, վըր կար- պէտը ծըկիս ա, պօլումը տընգըվիս (ԱԱ, 17): 4. փխք. Պարտքերի տակ ընկնել, սնանկանալ: Կօլին առաջ ա իլնլ հա- րուստ, միհէնգ էն ա տընգըված (Բ):

ՏՈՆԱԳՕՏԵԼ - նք. Այս ու այստեղ' շատ տեղերում տնկել: Ծըմական գըկը- ռօտ ա քանդում, պիրում իւրանց բա- դումը տընգօտում (Բ):

ՏՈՆԱԳՕՏԿԵԼ - կք. եւ չք. ՏՈՆԱԳՕ- ՏԵԼ-ի:

ՏՈՆԱԳԵԳԻՆ (գրք. տանտիկին) - գ. 1. Տանտիրոջ կինը: Տընդէգինըն ա տօնը պափօղը (Բ): 2. Տնարար' տնտեսվար կին: Լ'ալ տընդէգինը մինը հազգար կանէ (Ձ): 3. տեն ԿՕՎԿԵՐ:

ՏՈՆԱԳԸԼԵԼ (գրք. տնտղեմ) - նք. 1. Ուշադրությամբ զննել' դիտել' քննել: Էս թաքավէրին տըղան լօխ մին-մին տընսնըմ ա, լօխ տընդըղըմ, յետալ կամ ա թաքավէրին կօշտը... (ՅԺՅ, V, 201): 2. Շոշափել, ձեռք տալ: Քօռը տընդըղում ա, թա.- Չէ, էս իմ էծըս չի (Ձ):

ՏՈՆԵԼ - տեն ՏԻՆԵԼ:

ՏՈՆԵՑԵ - տեն ՏՈՆԱՅԵ:

ՏՈՆԱԶԱՏԸՐ/ՏՈՆԱԶԱՏԸՐ/ՏԻՆԱԶ- ԱՏԸՐ - գ. Տնազի' ծաղրի առարկա' առիթ: Սա թա.- Յէս իւրիւշն տընը- գատըղը չըմ... (ՅԺՅ, VII, 194):

ՏՈՆԱԶԱՏԸՐ - տեն ՏՈՆԱԶԱՏԸՐ:

ՏՈՆԱԶԱՏԻ/ՏԻՆԱԶԱՏԻ - տեն ՏՈՆԱԶԱՏԻ:

ՏՈՆԱԶԱՏԻՐ/ՏԻՆԱԶԱՏԻՐ - մ. Տնազի ձեռով, ծաղրաբար: Տընըզվարի յա խօսում (Բ):

ՏՈՆԱԶՕԹՈՒՆ/ՏԻՆԱԶՕԹՈՒՆ - գ. 1. Ծաղրելը, ծաղրանք: Տընըզօթունը ըտըրանց անա անպակաս ար (Ձ): 2. փխք. Որեւէ բանի թույլ' անհաջող ար- տահայտություն' դրսեւորում: Դէ էտ էլ իօ յը'րք ասէլ չի', տընըզօթուն ա (Բ):

ՏՈՆԱԹՈՍԻ - ած., գ. Միշտ տանը նստող, դրսի աշխարհի հետ չշփվող,

ամաչկոտ, քաշված (անձ): *Տընըթըսի յը՛ս, խէ քիւսամ չը՛ս հընգէրունցըտ նըհը՛տ խաղ անիս (Բ):*

ՏՈՆԸԿԱՊԱԾ - ած. 1. Տանը՝ տնային պայմաններում պատրաստած՝ կռած՝ սարքած: *Տընըկապած կացէն ա (Բ):* 2. *Փիւք*. Հաստ ու կոպիտ: *Տընըկապած ծըրքէր օնէ (Բ):*

ՏՈՆԸԿԱՎԵՐ/ՏԻՆԸԿԱՎԵՐ - ած., գ. 1. Դանակ՝ կտրող մաս կրող՝ ունեցող (գործիք): *Տընըկավէր ռանդան յա (Բ):* 2. Դանակով գինված (մարդ): *Ախճիգը էտ տընըկավէր մարթին վէր տը՛սնում ա, փախճում ա (Ձ):*

ՏՈՆԸԿԿՈՐՈՎ/ՏԻՆԸԿԿՈՐՈՎ - գ. Դանակով կռիվ, դանակով իրար հետ կռվելը: *Հօջանը վէրջումը տընըկկըռը՛վ տը՛ռավ (Բ):*

ՏՈՆԸԿՅԱՐԵԼ/ՏԻՆԸԿՅԱՐԵԼ - նք. Դանակով հարվածել՝ մարմնական վնասվածքներ հասցնել, դանակահարել: *Տընըկհարում ըն, ըսպանում (Ձ):*

ՏՈՆԸԿՅԱՐԿԵԼ/ՏԻՆԸԿՅԱՐԿԵԼ - կբ. եւ չք. ՏՈՆԸԿՅԱՐԵԼ-ի:

ՏՈՆԸԿՏՈՆԿԵԼ/ՏԻՆԸԿՏԻՆԿԵԼ - գ. Դանակներով խաղ: *Տիւնըկտինակէն ապասնի խաղ ա (Բ):*

ՏՈՆԸՀԱՆ - ած. Տնից հանված՝ վտարված: *Տընըհան մարթ ա, լի՛, ըստը՛դ-ընդը՛դ կըլծխը պահում ա (Բ):*

- Տընըհան անէլ - Տնից հանել՝ վտարել: *Ըտըրանց տընըհան ըն անում, քըցում չծէրը (Ձ):*

- Տընըհան ինիլ/տը՛ռնալ - Տնից հանվել՝ վտարվել: *Տընըհան ա ինում, խօխէնքը յոր օնում, քիւսամ էրո՛ւ շէն (Ձ):*

ՏՈՆԸՀԱՎԱ(Ն) - մ. Ընտանիքի բոլոր անդամները միասին, որը ընտանիքով: *Տընըհավան յօս քիւսամ ըն հըրսանէք, տօնը թողում անդար (Ձ):*

ՏՈՆԸՄՈՆԱ - ած. Հասակ առած, բայց չամուսնացած (աղջիկների մասին): *Ճարը կըտըրած էտ տընըմընա դաշանք ըխճըկանը տամ ըն քօռ չուբանէն (Ձ):*

ՏՈՆԸՊԱՀԵ (գրք. տնպահ) - ած. Տունը պահող՝ պահպանող՝ հսկող: *Տընըպահէ մարթ ա Կըրիքօրը (Բ):*

ՏՈՆԸՍՈՆ/ՏՈՆԸՑՍՈՆ/ՏՈՆԸՏՈՆ - մ. 1. Տանից տուն, տնետուն: *Թաքավէրէն տըղան չաքման յոր ա օնում, ընգնում տընըստօն՝ տէսնա՛ վէր ըխճըկա վը՛ննէն կըկա, նըրան էլ օգի (ՀԺՀ, V, 496):* 2. Միայն ընտանիքով՝ մտերիմներով, առանց կողմնակի մարդկանց: *Էս տըղան կընգանը ափաթը կըտրում ա, ասըմ.- Յէ՛ք քու ախպօր ըսպանինք, մունը տընըստօն ապրինք (ՀԺՀ, V, 493):*

ՏՈՆԸՎԱՐԻ - մ. Ինչպես տանը, ընտանիքում ընդունված ձեռով: *Նըստում ըն, մին լավ տընըվարի հաց օտում (Ձ):*
ՏՈՆԸՎԵՐԿԵԼ - տէս ՏՈՆԸՎՈՐԿԵԼ:

ՏՈՆԸՎՈՐԿԵԼ/ՏՈՆԸՎԵՐԿԵԼ - չք. 1. Տուն դնել, բնակություն հաստատել: *Յէտնան ըստը՛դ թօրքէր ըն կաս, տընըվերվէս, շէնին անըմըն էլ փոխէս, տիւնիս Սանըքանին (ԱԱ, 22):* 2. Ամուսնանալ, ընտանիք կազմել: *Տահանը տընըվերվում ըն, էրկունէն էլ շատ խօխա յա ընում, էրկունըն էլ բախտավէր ըն ընում (ՀԺՀ, V, 401):*

ՏՈՆԸՏՈՆԵ/ՏՈՆԸՏՈՆԵ - գ. Խաղատեսակ, որի ժամանակ երեխաները կենցաղային իրերի նմանվող առարկաներով իբր սենյակները դասավորում են կամ տուն են կառուցում: *Տընըտընէն ըխճըկէրքըն ըն խաղ անում (Բ):*

- Տընըտընէ տալ - 1. Այդ խաղը խաղալ: *Խօխէնքը տընըտընէ յըն տամ (Բ):* 2. Գործը իմիջիպալոց անել: *Հինչ ը՛ս տընըտընէ տամ, խէ կարքէն չը՛ս կօրծ անում (Բ):* 3. Տնետուն շարունակ շրջել: *Ըվարա կընէ՛ք ա Մանծըլ, սաղ օրը էն ա տընըտօնէ տաս (Բ):*

ՏՈՆԸՏՈՐԻ/ՏՈՆԸՏՈՐԻ - ած. Տան տնտեսական գործերը լավ կառավարող, տնարար, տնտեսվար: *Տընըտըրի կընէ՛ք ա մէր Սէտրակէն հարթըն (Բ):*

ՏՈՆԸՏՈՆ - տէս ՏՈՆԸՍՈՆ:
ՏՈՆԸՏՈՆԵ - տէս ՏՈՆԸՏՈՆԵ:

ՏՈՆԸՏՈՐԱ(Ը) - տէս ՏՈՆԸՍՈՆ:
Ըռոթանա կընէ՛ք յէր ա կը՛նըմ, թան տընըտօն անի, մանթ ա մընըմ, վը՛ր մարթին տը՛սնըմ ա քօն իլանծ (ԼՂԲ, 390):

ՏՈՆԸՑԵ/ՏՈՆԸՑԵ/ՏՈՆԱՑԵ - գ. 1. Նույն ընտանիքի՝ տան անդամ, տանեցի: *Խուխէն տընըցէք, պարիկամնէն կըզըկված կամ ըն, թա ծառը պուք տան (ՆԱԲ, 129):* 2. Կին (ասում է տղամարդն իր կնոջ մասին): *Էտ մարթըն էլ ասում ա.- Սէր տընըցէն էքո՛ւց քիւսամ ա հանրանց տօն, կասիմ, կըպիրի (Ձ):*

ՏՈՆԸՑՏՈՆ - տէս ՏՈՆԸՍՈՆ:

ՏՈՆԸՓՈՎԱ - գ. Կնոջ ծնողների տանն ապրող եւ նրանց ընտանիքի անդամ դարձող փեսա, տնիքեսա: *Ասում ա.- Էս իմ տօնըս չի, յը՛ս տընըփո՛ւս յըմ (Ձ):*

ՏՈՆԸՔԱՆԻ/ՏՈՆԸՔԱՆԻ - տէս ՏՈՆԱՔԱՆԻ:

ՏՈՆԸՔԱՆԻ - տէս ՏՈՆԸՔԱՆԻ:

ՏՈՆԸՔԱՆԻՈՐԹՈՒՆ - գ. Մեկին՝ մեկի տանը՝ տնտեսությանը հասած մեծ վնաս՝ դժբախտություն: *Էս կարկուտը մըզը՛տէ տընըքընդօթուն ա (Բ):*

ՏՈՆԻԼ - տէս ՏԻՆԻԼ:

ՏՈՆԿԵՑ - տէս ՏՈՆԳԵՑ:
ՏՈՆԿՈՑ - տէս ՏՈՆԳԵՑ:
ՏՈՆՁԱՐԱՐ/ՏԻՆՁԱՐԱՐ - գ. Տան-ծենիների այգի: *Ապուն մին լավ տըն-ծանաղ ա իլան (Բ):*
ՏՈՆՁԱՐԱՐ/ՏԻՆՁԱՐԱՐ - տէս ՏԱՆՁԻ:

ՏՈՆՁԱՎՈՐ/ՏԻՆՁԱՎՈՐ - գ. Տան-ծի կոթ: *Սաղ տանծէրը օտում ա, թօղում տընծըկօթէրը (Ձ):*

ՏՈՆՁԱՅԱՐ/ՏԻՆՁԱՅԱՐ - 1. գ. Տան-ծի համ: *Էս խընծօրը տընծանամ օնէ (Բ):* 2. ած. Տանծի համ ունեցող: *Տընծանամ սըրկէվիլ ա (Բ):*

ՏՈՆՁԱՅԻՐ/ՏԻՆՁԱՅԻՐ - գ. Տանծի չիր: *Այան բօլ-բօլ տիւնծաչիր ա իլան շիւնիս (Բ):*

ՏՈՆՁԱՎՈՐ/ՏԻՆՁԱՎՈՐ - 1. գ. Տանծի հոտ: *Տընծանը՛տը բաղավը մին ա տը՛ռալ (Բ):* 2. ած. Տանծի հոտ ունեցող: *Տընծանը՛տ ծաղէ՛ք ա (Բ):*

ՏՈՆՁԿԵԼ/ՏԻՆՁԿԵԼ - գ. Չնչին հասանելիք՝ քանակություն՝ բաժին: *Լօխ վը՛սկէն յոր ա օնում, ախպօրը տընծըկէս էլ չի տամ (Ձ):*

ՏՈՆՁՔԱՐԵ/ՏԻՆՁՔԱՐԵ - գ. 1. Տանծ քաղելու գործիք, որ կազմված է երկար ձողից՝ ծայրը շրջանակի մեխեր խփած կլորակ տախտակով կամ մետաղե շրջանակ հագցրած տոպրակով, որի մեջ ընկնում է տանծը, երբ ձգում կամ հրում են: *Մռանց տընծըքաղէ կարէլ չըս մը՛ծ տանծին քաղիս (Բ):* 2. տէս ՃՈՂ-ՊՈՐԹԱՓԵ (2):

ՏՈՆՁՐԱՅ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Տընջըմահ անէլ - 1. Տանջելով՝ տանջանքների ենթարկելով սպանել՝ մեռցնել: *Ըտըրան տընջըմահ ըն անում, ամմա հընգէրունցը տը՛ղը ասում չի (Ձ):* 2. Շատ չարչարել, ուժասպառ անել: *Էս կօրծը մէզ լափ տընջըմահ ըրավ (Բ):*

- Տընջըմահ ինիլ/տը՛ռնալ - 1. Տանջվելով՝ տանջանքների ենթարկվելով մեռնել: *Ըտի էտ տըղան տո՛ւրմումը տընջըմահ ա ինում, պիրում ըն շէնումը թաղում (Ձ):* 2. Շատ չարչարվել, ուժասպառ լինել: *Տընջըմահ իլինք, մինչը՛վ էս քարը տը՛ղան պուք տըվէնք (Բ):*

ՏՈՆՁՐԵ - տէս ՏՈՆՁՐԻ:
ՏՈՆՁՐԻ/ՏՈՆՁՐԵ/ՏԻՆՁԻՐԻ/ՏԻՆՁԻՐԵ - տէս ՉԻՆՆԻ(Ի):

ՏՈՆՁՐՈՏ/ՏԻՆՁԻՐՈՏ - տէս ՉԻՆՆՈՏ:

ՏՈՆԿԵՐ - տէս ՏՈՆԱՎԵՐ:

ՏՈՆՏՐԻ - տէս ՏՈՆՏՐՈՐԻ:

ՏՈՆՔԱԼ (հ.է. *(s)ten- (որոտալ, աղմկել) - չք. 1. Հառաչել, տնքոց հանել (հիվանդի մասին): *Հիվանդը վէր տըն-*

քում ա, մարդ ըսքըսում ա լնց ինկը (2):
2. Ծանրության ճնշման տակ կամ հոգևելուց՝ ուժասպառ լինելուց հառա-
ջել: Պեռնը շատ ա ծանրոր, էշը տըն-
քում ա (Բ): 3. Տանջվել՝ հեծել մի բանի
ծանրությունից: Պարթևէն տակէն տըն-
քում ա (Բ): 4. Կիսք. Ծանր՝ լարված
աշխատանք կատարել, չարչարվել: Չի-
նը տինում ա ծըրքէն, քըցնում արտը,
թա.- Դէ տընքա (2):

ՏԸՆՔԸՆԴՈՐ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Տընքընը անէլ - Որեւէ բանից խու-
սափելու համար հիվանդ ձեռնալ՝
տնքտնքալ: Լըրիա վէր օգում ըն, թա քի-
նին հծնծ, Ռուբէնը ըսքըսում ա տըն-
քընը անէլը (2):

ՏԸՆՔՏԸՆՔԱԼ - չք. Շարունակ
տնքալ՝ հառաջել: Քըռակէնըն էլ տընք-
տընքում ա, հայ-հայ անում, վայ-վայ
անում (ՅԱԲ, 15, 93):

ՏԸՆՔՏԸՆՔՅ(Ը)ՆԵԼ - Նք. եւ պք.
ՏԸՆՔՏԸՆՔԱԼ-ի:

ՏԸՆՔՏԸՆՔՕՆ - գ. Տնքտնքալը,
տնքտնքալու ձայնը: Ըտըրա տընքտըն-
քօնէն լըրա մարթը նի յա մընում (2):

ՏԸՆՔՏԸՆՔՕՅ - տեն ՏԸՆՔՏԸՆ-
ՔՕՆ:

ՏԸՆՔՕՆ - գ. Տնքալը, տնքալու ձայ-
նը: Խուխէն տընքօնը մօրը լիցըցընում
ա (2):

ՏԸՆՔՕՅ - տեն ՏԸՆՔՕՆ:

ՏԸՆՕԽՆԵՔՔ/ՏԸՆՕՐՅՆԵՔ/ՏԸ-
ՆՕՐԹՆԵՔՔ - գ Կրոնական ծես՝ ծննդի եւ
գատկի տոներին քահանայի կողմից իր
ծխականների տները օրհնելը: Տընօխ-
նէքը պըրծընում ա, դէրը հարփանծ քի-
նւն ա տօն (2):

ՏԸՆՕՏՆԵՐ/ՏԻՆՕՏՆԵՐ - Գործած-
վում է կապակցության մեջ:

- Տընըտնջի անէլ - տեն ՏԸՆՕՏՆԵՐ-
ՆԵԼ:

ՏԸՆՕՏՆԵՐ - Գործածվում է կա-
պակցությունների մեջ:

- Տընըտնջի անէլ/տալ - Խաղի ժա-
մանակ կամ կռվելիս կուրծք կրծքի
զարկել, կրծքերով իրար խփել: Ըտը-
րանը հծջնթ ըն տամ, յըտնան էլ ըս-
քըսում տընըտնջի տալը (2):

ՏԸՆՏՆԵՐ/ՏԻՆՏՆԵՐ - տեն ՏԸՆ-
ՏԸՆՏՆԵՐ:

ՏԸՆՏՆԵՐ/ՏԻՆՏՆԵՐ - տեն ՏԸՆ-
ՏԸՆՏՆԵՐ:

ՏԸՆՏԱՎԵՐ - ած. Փայտե կամ կավե
տաշտ ունեցող՝ օգտագործող: Օխտը
տընտալէր կընէ՞ք հըսըցընում չըն, թա
էտ հըրսընքէն խըմօրը հուկցին (2):

ՏԸՆՏԸՆՏԱՆ - տեն ՏԸՆՏԱՆ (2):

ՏԸՆՏԸՆՏԱՆ - գ. 1. Հարսանիքի նախ-
օրյակին այլուր մաղելու արարողությու-
նը: Տընտըմաղը ըսքըսում ըն (2): 2. Այդ
առթիվ այլուր մաղողներին տրվող դրամ:
Փըսըցումէն դօրփէրը մոտանում ա, մին
տըսսանուց տընտըմաղ տամ (2):

- Տընտըմաղը վէր տինիլ - Հարսա-
նիքի պատրաստությունը սկսել: Հնւն
էրկու ամէս կա մինչը՞վ հըրսանէքը,
ամմա մէր Մարյանգիւղը տընտըմաղը
վէր ա տիրնւլ (Բ):

ՏԸՆՏԸՆՏՈՐԵԼ/ՏԻՆՏԻՆՏՈՐԵԼ - Նք.
1. Շատ տեղերից կամ շատ բաներ
տաշել: Կէրանը տընտընտընում ա, փու-
չըցընում (2): 2. Կիսք. Խրատելով դաս-
տիարակել, բնավորությունը՝ վարվելա-
կերպը հղկել: Ասում ա.- Լավ տըղա յա,
ամմա պատառ կօխըր հաստ ա, բիդի
տընտընտընում (2):

ՏԸՆՏԸՆՏՈՐԵԼ/ՏԻՆՏԻՆՏՈՐԵԼ -
կք. եւ չք. ՏԸՆՏԸՆՏՈՐԵԼ-ի:

ՏԸՆՏԸՆՏԻՐՆԵՔ - գ. 1. Տաշտի կող-
քերից թաթակիչով քերված խմորը,
որից փոքրիկ հաց են թխում: Տընտը-
քիրնքը մին կուճի պիւլ ա տընտնում,
թըխում ա, տամ խուխէն (2): 2. տեն
ԿՐՈՏԸՆՏԸՆՏԱՆ:

ՏԸՆՏԸՆՏԻՐԻ(Չ) - տեն ՏԸՆՏԱՆ(2):

ՏԸՆՏՈՎԻ/ՏԻՆՏՈՎԻ - ած. Տաշելով
սարքած՝ ստացված: Տընտըն մին մըծ
պիւլիւր քար ա պիրում, ըտը՞ղ վընն
անում (2):

ՏԸՆՏՏԵԼ/ՏԻՆՏՏԵԼ - տեն ՏԸՆ-
ՏԸՆՏՏԵԼ:

ՏԸՆՏՏԵԼ/ՏԻՆՏՏԵԼ - տեն ՏԸՆ-
ՏԸՆՏՏԵԼ:

ՏԸՆՏԸՆՏԻՐ - գ. Կակաչի ծաղիկի
մեջտեղի ծիլը: Տըպագծիւր տիւս ա
յըկալ (Բ):

ՏԸՆՏԱՎԱ - տեն ՏԱՎԱ:

ՏԸՆՏԱՎԵԼ (գրք. տապակեմ) - Նք.
տեն ժարիտ անէլ:

ՏԸՆՏԱՎԵԼ - կք. եւ չք. ՏԸՆՏԱՎԵԼ-ի:

ՏԸՆՏԱՆԵԼ (գրք. տապակեմ) (թաղ-
վել) - Նք. Թաղել, հոտարկավորել (հա-
ճախ գործածվում է որպէս անեծք): Տը-
պակեմ ջըվէնին, բաղըս քաղալ ա (Բ):

ՏԸՆՏԱՆԵԼ - կք. եւ չք. ՏԸՆՏԱՆԵԼ-ի:

ՏԸՆՏԱՐԱԿ (հ.ե. *^(s)teu-p- (խփել,
հարվածել) - տեն ՉԱՆՉԱԿ:

ՏԸՆՏԵԼ/ՏԸՆՏԵԼ/ՏԸՆՏԵԼ/ՏԻՆՏԵԼ - Նք.

1. Մեքենագրել, տպագրել: Մին թօխտ ա
տըպում, տամ իւրան, դարկում (2): 2.
Կիսք. Գեղեցիկ ձեռագրով գրել: Դէ էտ էլ
հօ կիրանծ չի՞, տըպած ա, տըպած (Բ): 3.
Դրոշմել: Մաշկէն մին նըկար ա տի-
պիւմ, պէց թօղնում (2): 4. Լույս ընծայել,
հրատարակել: Սումբաթէն թօռը կիրծդ
ա, շատ կիրքեր օնէ տըպած (Բ):

ՏԸՊԵԼ - տեն ՏԸՊԵԼ:

ՏԸՊԵԼ-ՏԱՊԱԿ - Գործածվում է
կապակցությունների մեջ:

- Տըպըկ-տապակ ըղնէ/ինի/կիւլ - 1.
Շատ չարչարվել, տանջվել, տառապել:
... Լիւսու մըհար տըպըկ-տապակ յէկօղ
ժօղօվորթը սօր լիւս աշխարք ա տիւս
կամ (ՋՏ, Բ, 204): 2. տեն ՏԸԼՏԸԼԿԻԼ:

ՏԸՊԻԳԱՆԱԼ/ՏԻՊԻԳԱՆԱԼ/ ՊԸ-
ՊԻԳԱՆԱԼ/ՊԻՊԻԳԱՆԱԼ (գրք. բոկա-
նամ) - չք. 1. Կոշիկները՝ ոտնամանները՝
գույպաները հանել, բոբիկանալ: Տըպի-
գանում ա, վընները կօխում ճիւրը (2): 2.
Կիսք. Անգետ դառնալ, հմտությունը
կորցնել: Ուստա Սիմօնը կարքէն ուստա
յա իւլ, մըհէնգ ա ըտի տըպիգացալ (Բ):

ՏԸՊԻԳՅ(Ը)ՆԵԼ/ՏԻՊԻԳՅ(Ը)ՆԵԼ/
ՊԸՊԻԳՅ(Ը)ՆԵԼ/ՊԻՊԻԳՅ(Ը)ՆԵԼ (գրք.
բոկացուցանել) - պք. ՏԸՊԻԳԱՆԱԼ-ի:

ՏԸՊԻԳՕԹՈՒՆ/ՏԻՊԻԳՕԹՈՒՆ/
ՊԸՊԻԳՕԹՈՒՆ/ՊԻՊԻԳՕԹՈՒՆ - գ. 1.
Բոբիկ լինելը: Էտ մարթը, վէր ըտըրա
խօսը տըպիգօթօնը տըսնում ա, մէխ-
կըն ա կամ (2): 2. Կիսք. Անհմտ՝ ան-
տեղյակ՝ անգետ լինելը: Տըպիգօթօնը
խօսընց անա անպակաս ա (Բ):

ՏԸՊԻԼ - տեն ՏԸՊԵԼ:

ՏԸՊԵԼ/ՏԸՊԵԼ/ՏԸՊԵԼ/ՏԻՊԵԼ-
ԿԻԼ - կք. եւ չք. ՏԸՊԵԼ-ի:

ՏԸՊԵԼ - տեն ՏԸՊԵԼ:

ՏԸՊԵԼ - տեն ՏԸՊԵԼ:

ՏԸՊՏԱՊԵԼ - չք. 1. Մի բան սաս-
տիկ ցանկանալ, մի բան անելու մեծ
ցանկություն ունենալ, խիստ կարոտել:
Շատ ա տըպտապում, կարում չի մօրը
տըսնա (2): 2. տեն Տըպըկ-տապակ
կիւլ:

ՏԸՊՏԸՊԻՐԻԳ/ՏՈՒՊՏՈՒՊԻՐԻ-
ՐԻԳ/ՊԸՊՏԸՊԻՐԻԳ/ՊԻՊՏԸՊԻՐԻՐԻԳ -
ած. Պոտապիր, խատուտիկ: Տը-
հանցա մինը սը՞վ ա ինիւմ, մինը՝ սիպ-
տակ, մինը՝ տըպտըպուրիգ (2):

ՏԸՊՕՅ/ՏՈՒՊՕՅ (ռուս. mynoi) - տեն
ԱԽՄԱԽ:

ՏԸՐ/ՏԸՐ/ՏԸՐ - գ. Հետոյքից ձայ-
նով արծակվող քամի՝ գազ: Ըտըրա
տըռը կըտըղցընում ա խանէն (2):

- Տըռը ճաքէլ - տեն Լըղաճա(ն)ք
ինիլ:

- Տըռը մըծ, փոխկը ճօթըռած - Մեծ-
մեծ խոսող՝ գոռգամտող, բայց աղ-
քատ: Տըռը մըծ, փոխկը ճօթըռած
մարթ ա Հայաստը (Բ):

- Տըռը վըռան շիլ ըղնէլ - Խիստ
զբաղված լինել, խառնաշփոթ վիճակի
մեջ ընկնել: Էքիւց Թամարէն տըղէն
հըրսանէքըն ա, Թամարէն տըռը վըռ-
ռան շիլ ա ընգալ (Բ):

- Տըռը տաք տը՛ղա տոնս կ'ան - Ապահով լինելով՝ ուրիշների նեղ դրությունը հաշվի չառնել, նրանց մասին հոգ չտանել: Մըրյանէն տըռը տաք տը՛ղա յա տոնս կ'ամ, գոնդամ ա, թա վեր ինքը հարուստ ա, քըվէրքըն էլ ըն լ'ավ ապրում (2):

- Տըռը ցորտ տանել - հեզն. Մըսել: Տըռըտ ցորտ կըտա՛նէ, վեր տոնս կ'աս շինամաչ (Բ):

ՏԵՌԱԾԱԿ - գ. 1. Յետանցք: Գոնվան Նի յա կ'ամ տըռըծակէն (2): 2. Նախատական բառ: Էտ տըռածակը շատ ա համը հանում (Բ):

ՏԵՌԱՅՆՈՐ - տէն ՏԵՌԱԾԱԿ:

ՏԵՌԱԾԱ(Ն)Բ - տէն ԼԵՂԱԾԱ(Ն)Բ:

ՏԵՌԱՄԱԶ - գ. Անարժեք բան, ոչնչություն: Ասում ա.- Էտ տըռամաչը հինչ ա՛, վեր օտիմ (2):

ՏԵՌԱՄԱՆՍ - գ. Յետույքից արձակվող քամու՝ գազի ձայնը: Վեր տըռում ա, տըռասանսը բաղվանջին ըսկանում ա (2):

- Տըռասան ըսկանալ - Կողմնակի ճանապարհով ոգետորո՞ղ գրգռող ինչ-որ լուր՝ տեղեկություն ստանալ: Ըշտըղա վերէ յա, մեր Դավուրը մին տըռասան ա ըսկանում (Բ):

ՏԵՌԵԼ - չք. Յետույքից ձայնով քամի՝ գազ արձակել: Վեր տըռում ա, մարթը խըղճտակէն թըխում ա (2):

- Տըռել տըկըղնօտավը տալ - Սպասված հույսերը չարդարացնել: Կոնքին ըռուշվաթ տըվավ, տըղէն կործի տիրանվ, էտ էլ կարից վէչ կործ անէ, տըռից տըկըղնօտավը տըվավ (Բ):

- Տըռիմ յը՛ս, բօմփիմ քը՛գ - Ավում է, երբ մեկը, վատ արարք թույլ տալով, մեղադրում է ուրիշին:

ՏԵՌԸԶ(Վ)ԻԼ/ՏԵՎԸԶ(Վ)ԻԼ - չք. 1. Ուռչել, լիքը լցվել, տռուգ դառնալ: ...Ըտըռանք թըքանըմ ըն, տըռըզվըմ, պատը պարան տամ (ՅԺՅ, V, 345): 2. փխք. Մեկից նեղանալ, խռոված տեսք ստանալ: Մարթը վեր կըզնըվում ա, կընէգը դաստի տըռըզըմ ա (2): 3. փխք. Մեծամտել, հպարտանալ, փքվել: Արիսակէն տըղան նախագա յա տը՛ռալ, Արիսակը տըռըզալ ա (2):

ՏԵՌԸԶՑ(Ը)ՆԵԼ/ՏԵՎԸԶՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՏԵՌԸԶԻԼ-ի:

ՏԵՌԸԶՕՑ(Վ)ԵԼ/ՏԵՎԸԶՕՑ(Վ)ԵԼ - տէն ՏԵՌԸԶ(Վ)ԻԼ (շատերը կամ շատ անգամ):

ՏԵՌԸԹԸՍՕ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Տըռըթըսօ անել - Անտեղի ծախսել, վատնել: Յորը փուկերը լօխ տըռըթըսօ ըրալ (Բ):

- Տըռըթըսօ ինիլ/տըռնալ - Անտեղի ծախսվել, վատնվել: Սաղ հըրըստօթօնը Վալօղէն մըռնէլանը յը՛տը լօխ տըռըթըսօ իլանվ (2):

ՏԵՌԸՅԱԾ - տէն ՏԵՌԸՅԱՆՉ:

ՏԵՌԸՅԱՆՉ - տէն ՏԵՌԸՅԱՆՉ:

ՏԵՌԸՅԱԶ - տէն ՏԵՌԸՅԱՆՉ:

ՏԵՌԸՅԱՆՉ/ՏԵՌԸՅԱԶ/ՏԵՌԸՅԱՆՉ/ՏԵՌԸՅԱԾ - ած. 1. Դատարկ, անարժեք: Դարաբաղցէն գոնու ծընէփակ չի՛, ամէն տըռըհաչ քամէ մին տէս հըլծրէ, մին տէն (ՆԱԲ, II, 95): 2. Անհոգ: Ասում ըն՝ Դաղին հային ամէնատըռըհաչ ախպերըն ա ըլան, վէչ դարդ ա ըլան, վէչ դէյո (ՆԱԲ, 89):

- Տըռըհաչ տալ - Դատարկախոսել, վայրահաչել: Խըրէգ տըռըհաչ տօ, մին ա, քը՛գ ըսկանօղ չի կա (Բ):

ՏԵՌԸԾԸԺԿԱՆ/ՏԵՌԸԾԸԺԿԱՆ - ած. 1. տէն ԹԸՍԸԿԱՎԱ: Ծույլ եւ գոռոգամիտ: Տըռըծըժկան մարթին նըհը՛տ հընգըրթօնս չըն անէլ (2):

ՏԵՌԸԾԸԺԿԱՆ - տէն ՏԵՌԸԾԸԺԿԱՆ:

ՏԵՌԸՆԳԱՆ/ՏԵՌԸՆԳԱՆ - չք. Բառաչել (գոմեշի մասին): Կումաշը վեր տըռընգամ ա, տարը գոնթնանում ա (2):

ՏԵՌԸՆԳ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ/ՏԵՌԸՆԳ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - նք. եւ պք. ՏԵՌԸՆԳԱՆ-ի:

ՏԵՌԸՆԳՕՆ/ՏԵՌԸՆԳՕՆ - գ. Գոմեշի բառաչելը՝ բառաչելու ձայնը: Կումաշին տըռընգօնը լօխճիս վըխծըցըրալ (Բ):

ՏԵՌԸՆԳՕՑ/ՏԵՌԸՆԳՕՑ - տէն ՏԵՌԸՆԳՕՆ:

ՏԵՌԸՇԸՐԱՆՈՒԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տըռըշըրանուկ անել - Անփութորեն շարել՝ դասավորել: Էս ըմընէքը ըստօլէն յըրա տըռըշըրանակ ըս ըրալ, հինչ ա՛նիս (Բ):

ՏԵՌԸՊԸՐՏԵԼ/ՏԵՌԸՊԸՐՏԵԼ - նք.

1. Ապականել, կեղտոտել: Ցը՛խուտ վըննէրալ Նի յա մըննում տօնը, տըռըպըռտում (Բ): 2. փխք. Զրպարտել, վարկաբեկել: Ծէնումը էլ հարթնը չի մընաց, Սօնին լօխճին տըռըպըրտից (Բ):

ՏԵՌԸՊԸՐՏ(Ը)ՎԵԼ/ՏԵՌԸՊԸՐՏ(Ը)ՎԵԼ - կք. եւ չք. ՏԵՌԸՊԸՐՏԵԼ-ի:

ՏԵՌԸՊԸՐՏԵԼ - տէն ՏԵՌԸՊԸՐՏԵԼ:

ՏԵՌԸՊԸՐՏ(Ը)ՎԵԼ - տէն ՏԵՌԸՊԸՐՏ(Ը)ՎԵԼ:

ՏԵՌԸՊԸՐԻԿ - գ. 1. Փոքրիկ պուլիկ: Մին տըռըպուլիգ յը՛ղ ա տըվալ, ամմէն դծնում իրը՛սավըս ա կ'ամ (Բ): 2. հեզն. Փոքր աման: Էս էլ հօ կարաս չի՛, տըռըպուլիգ ա (Բ):

ՏԵՌԸՏԸՐԵ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տըռըտըռէ ըղնէլ - 1. տէն Լըղաճա(ն)ք ինիլ: 2. տէն ՏԵՌԸՍԼ(4):

ՏԵՌԸՏՕՍԲԱԼ - ած. Կարճ՝ կարճահասակ եւ հաստ՝ գեր: Տըղան կ'ամ ա, տը՛սնըմ մին կ'էշ, տըռըտօսբալ ախճիգ՛ ծառին յըրա (ՅԺՅ, V, 159):

ՏԵՌԸՏՕՐ - տէն ՏԵՌՆԸՏՕՐՆԸ:

ՏԵՌԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տէն ՏԵՌՆԸՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՏԵՌԸՓԸՍԵ - տէն ՏԵՌԸԹԸՍՕ:

ՏԵՌԹԵԼ - չք. Ծանր աշխատանքից ուժասպառվել: Էնքան կօրծ ըն անում, տըռթում ըն (2):

ՏԵՌԹՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՏԵՌԹԵԼ-ի:

ՏԵՌԸՆԳԱՆ - տէն ՏԵՌԸՆԳԱՆ:

ՏԵՌԸՆԳ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ - տէն ՏԵՌԸՆԳ(Ը)Ց(Ը)ՆԵԼ:

ՏԵՌԸՆԳՕՆ - տէն ՏԵՌԸՆԳՕՆ:

ՏԵՌԸՆԳՕՑ - տէն ՏԵՌԸՆԳՕՑ:

ՏԵՌՆԱԿՕՒԿ - գ. Դռան երկու կողմերի զազաթնահայաց փայտերից յուրաքանչյուրը: Տօռնը լ'ավ չի կապվում, ծէխէ տըռնակօխկը պատռռ տանջի (Բ):

ՏԵՌՆԱՄԱԶ - գ. Դռան երկու փեղկերի բացվածքի տարածությունը: Կամ ա լափ տըռըմաչին վը՛սնը կէնում (2):

ՏԵՌՆԱՊԱՅ (գրք. դռնապահ) - գ. Մուտքի դռան՝ դարպասի պահակ: Յըրսընքէն կը՛սըմը տըռնապահը կ'ան ա Մէլիք-Շահնազարէն ըսէս, թան՝ Պըլըպուղին յէկալ ա (ԼՂԲ, 386):

ՏԵՌՆԱԿՈՒՆ - ած. Մի քիչ դառն, դառնավուն: Կօգի տըռնավուն, ամմա լանգանտու տանն ա (Բ):

ՏԵՌՆԱՍԱԿ - գ. 1. Դռան տակը՝ առջեւը: Տանավը շօռ տամ, տըռընտակէն պըպըգիմ (ԱՅ, 81): 2. Տան՝ սրահի մեջ դռան մոտը՝ կողքը՝ որպէս նվաստագույն տեղ: Չուբանէն կընգանը տանում ըն տըռընտակէն նըստըցընում (2):

ՏԵՌՆԱՏԸՐ - գ. Դռան տեղ, դուռը դնելու տեղը: Տըռնատը՛ղը կուճուր ա, տօռնը տըղվարում չի (Բ):

ՏԵՌՆԸՎԸԼՕՒ - գ. Դռան շեմքի վերեւի մասը: Պըլըպուղին ըստակած էշին քօռակը պիրում ա, տըռընկըլիսան կախ տամ (2):

ՏԵՌՆԸՊԵՑ (գրք. դռնբաց (արարողության ժամին դուռը բացելու՝ ծաղկազարդի օրը) - ած. Բաց, մուտքն ազատ: Տըռըպէց տօն ա, հու օգում ա, Նի յա մըննում (2):

- Տըռըպէց անել - Դուռը հաճախակի բացել-փակել: Խըրէգ տըռըպէց ըրա՛, ցորտ ա (Բ):

ՏԵՌՆԸՊԵՑՈՒԿ (գրք. դռնբացել (արարողության ժամին դուռը բացելու՝

ծաղկազարդի օրը) - գ. 1. Ծաղկազարդի երեկոյան եկեղեցու վարագույրը բացելու արարողությունը: Տըռնըպէցնկէն վախտը դէրը մին էլ ա էտ հարթանը աշկալ անում (Ձ): 2. Այդ առթիվ եկեղեցուն տրվող նվեր: Մին դաշանգ գաբն յա ինում ըտըրա տըռնըպէցնկը (Ձ): 3. փխբ. Կաշառք: Սուղյան տըռնըպէցնկը յօր ա օնում, ըտըրան ըգաղում (Ձ):

ՏԸՌՆԸՏՈՒՆԸ/ՏԸՌՆՏՈՒՆ/ՏՈՒՆԸ-ՏՈՒՆԸ - մ. Դռնից դուռ, տնից տուն, տեղից տեղ: Տըռնըստօնը շօռ ա կամ, ամմա էտ ըխճըկանը վէշ մին տըդ քըթնում չի (Ձ):

- Տըռնըստօնը ըղնել - 1. Տնից տուն շրջել՝ ման գալ: Տըռնըստօն ա ըղնում, լօխճին նաղլ անում (Ձ): 2. Ուրիշների դռներն ընկնել, մուրացկանի վիճակի հասնել: Մարըն էլ վէր մընում ա, էտ խօխէնքը տըռնըստօն ըն ըղնում (Ձ):

- Տըռնըստօնը քըցիլ - Տնից դուրս անել, ուրիշների դռները գցել: Մինակ անխըճը մարը ձորան խոխէն տըռնըստօնը կըքըցի (Ձ):

ՏԸՌՆԸՑ(Ը)ՆԷԼ/ՏԸՌՆԸՑ(Ը)ՆԷԼ (գրբ. դարձուցանել) - նբ. ՏԸՌ(Ն)ԱԼ-ի:

ՏԸՌՆԸՓԱԼԱԶ - գ. 1. Դռան առջեւը փռելու լաթ: Մարթին տանը տըռնըփալազըն էլ բիդի թամնոգ ինի (Բ): 2. փխբ. Ճմռված՝ քըքրված շոր՝ հագուստ: էտ տըռնըփալազը հինջ ա՛, վէր կընում ըս (Բ):

- Տըռնըփալազ շինիլ - 1. Ճմռթել, քըքրել: էնքան տափէն նըստալ ա, շալվարը տըռնըփալազ ա շինալ (Բ): 2. Վարկաբեկել: Փխ ըսկէտուրը ձորան հարթանը տըռնըփալազ կըշինի (Բ):

- Տըռնըփալազ տըննալ - 1. Ճմռթել, քըքրվել: էնքան կըճալ ա, պէնջակը տըռնըփալազ ա տըննալ (Բ): 2. Վարկաբեկվել: էտ կուղղությունանը յըտը Սիրանը շէնումը տըռնըփալազ տըննալ (Ձ):

ՏԸՌՈՒՑ/ՏՈՒՌՈՒՑ/ԴԸՌՈՒՑ՝ (գրբ. դռուն) - գ. Աղավնու նման թռչուն: Արծիվը տըռնուն էն ա տամ, հըրամանը տամ, վար քըշէրը դարավուլ քաշի... (ԱԱ, 63):

- Տըռնուն տըննալ - տեն ՏԸՌԸԶ-(Կ)ԻԼ (1, 3):

ՏԸՌՏԸՌ/ՏՈՒՌՏՈՒՌ - տեն ԿԸՌՏԸՊԸՌՏԱՆԸ:

ՏԸՌՏԸՌՈՑ(Կ)ԷԼ/ՏՈՒՌՏՈՒՌՈՑ-(Կ)ԷԼ - չբ. 1. տեն ՏԸՌԸԶՈՑ(Կ)ԷԼ: 2. Բույսի բողբոջները ուռչել եւ պատրաստ լինել բացվելու: Ծառէրը տըռնըռոտալ ըն (Բ):

ՏԸՌՈԶ/ՏԸՌՈԶ/ՏԸԿՈԶ/ՏՈՒՌՈԶ/

ՏՈՒՌՈԶ/ՏՈՒԿՈԶ - ած. Ուռած, տըռած: Տըռօզ փօր օնէ Շուրկան (Բ):

ՏԸՌՈԶ - տեն ՏԸՌՈԶ:

ՏԸՌՈՃԱՆ/ՏՈՒՌՈՃԱՆ - գ. 1. Լայնափոր ջրաման: Մին տըռօճան ճուրը խըմում ա, փօրը տըռըգընում (Ձ): 2. Հաստափոր մարդ: էտ տըռօճանը օտում ա, օտում, քուշտանում չի (Բ): 3. Կլոր հատիկներով լոբու տեսակ: էրկու լաք տըռօճան ա վարալ (Ձ): 4. ած. փխբ. Ուռած, մեծ: Տըռօճան քըթ օնէ (Բ):

ՏԸՌՈՏԷԼ/ՏՈՒՌՈՏԷԼ - տեն ՏԸՌԷԼ (շատերը կամ շատ անգամ): Վէր տուռուտէն ա, ուրօտուց ա ինիս (ԱԱ, 16):

- Տըռտօղէն կալի հացը մահնա յա - Վատ արարքներ թույլ տվող անհիմն պատճառներ է փնտրում:

- Տըռտօղ վըռը թարգ՝ չի անել - Վատ սովորությունները անհնար է վերացնել:

ՏԸՌՈՏՕՐ/ՏՈՒՌՈՏՕՐ - գ., ած. Անճարակ, անարժեք (մարդ): էտ տըռտօղը բիդի՞ հծնծ անէ (Ձ):

ՏԸՍ - տեն ՏԸՄ՝:

ՏԸՍՆԱ - տեն ՏԸՄՆԱ:

ՏԸՍՆԱԼ - տեն ՏԸՄՆԱԼ:

ՏԸՍՆԱ(Ն)Բ - տեն ՏԸՄՆԱ(Ն)Բ:

ՏԸՍՆԱՍ - տեն ՏԸՄՆԱՍ:

ՏԸՍՆԸՔԱՆ - տեն ՏԸՍՍԸՔԱՆ:

ՏԸՍՆԸՊԱՏԵՊ - տեն ՏԸՍՍԸՊԱՏԵՊ:

ՏԸՍՆԸՎԱԼ - տեն ՏԸՄՆԸՎԱԼ:

ՏԸՍՍԱՆՈՒՑ - 1. ած. Հինգ միավորի արժեք՝ չափ՝ հաստություն՝ կշիռ եւն ունեցող: Տըսսանուց դուրբա յա ինք՝ օնում, էտ ըխալիրին ճուրը պիրում հալաթը (Ձ): 2. Տասը ռուբլիանց թղթադրամ խորհրդային կարգերի օրոք: Մին տըսսանուց տըղէն ա տամ, մին մընըթանուց ըխճըկանը (Ձ): 3. Տասը գրամանց ոսկեդրամ, որ արտադրվել է ռուսական ցար Նիկոլայի օրոք: Ջըքումը մին վէսկէ տըսսանուց ա ընում, տափը ծակում ա, նի մընում (ՆԱԲ, 60):

ՏԸՍՍԸՔԱՆ/ՏԸՍՆԸՔԱՆ (գրբ. տասնեքեան) - թ. Տասն էլ: Տասը ախճի՞ք օնէ, տըսսըճան էլ՝ դաշանգ (Ձ):

ՏԸՍՍԸՊԱՏԵՊ/ՏԸՍՆԸՊԱՏԵՊ - ած., մ. Տասը անգամ ավելի: Ասում ա. Յըս քըզանա շատ ըմ կօրծ անում, ամմա տու ինձանա տըսսըպատե՞ք շատ փուլ ըս ըստանում, պա էս ըրթիրթուն ա՛ (Ձ):

ՏԸՎԱՐԱԾ (գրբ. տուարած) - գ. Տավարն արածեցնող հովիվ: Մին տըվարած կըռել ա անըմ ձորանց տանը, տո՛ւգ-նը-ծարալ քինան հանըր (ՆԼՂԺԲ, 115):

ՏԸՎԵՐ - տեն ՏԻՎԵՐ:

ՏԸՎԵՐ - տեն ՏԻՎԵՐ:

ՏԸՎԸՐԱԿԱԿ - գ. էգ տավար, կով: Սաղ շէնումը մին քալա չի կա, թա տըվըրըկավէրը պէր կան (Բ):

ՏԸՎԸՐԱՍԹԸՆ - տեն ԼՈՒՍԱՍԹԸՆ:

ՏԸՎԸՐԱՍԱՐ - գ. Տավար ունեցող, տավարի տեր: Տըվըրատարը ասում ա. - էքո՛ւց տավարը տընական ըմ բազար, կըկաս, փողըտ քը՛գ տամ (Ձ):

ՏԸՎԸՐԱՏՈՆ - գ. Տավարների գոմ: Նի յա մընում տըվըրատօնը, տը՛սնում՝ տավար չի կա (Ձ):

ՏԸՎԸՐԱՅԱԿ - գ. Տավարի ցավ՝ հիվանդություն: Մին տարէ յէ տըվըրա-ցավ ա ըղնում, շէնին տըվըրնէն կըտօ-րում (Ձ):

ՏԸՎԸՐԸԾՈՔԱՐ - գ. Հանդում մեծ քար, որի վրա տավարածը նստում եւ հանգստանում է: Տըվըրըծաքարը տը-ղըհան ըն անում, տը՛սնում՝ տակէն մին վը՛սկէ (Ձ):

ՏԸՎԸՐԸԾՈՐԹԻՆ - գ. Տավարած լինելը, տավարածի զբաղմունքը: էս դէ-րը ըստանա յետը կըլօխը դինջ ապրալ ա, տըվըրըծօթունըն էլ մընան քըցալ (ՀԱԲ, 15, 129):

ՏԸՎԸՐՎԸՆՆԷՆ - մ. Երեկոյան՝ տա-վարը հանդից գալու ժամանակ: Մէհէտ տըվըրվը՛ննէն էրկու մարթ ըն կամ, սահանց տանը քըշտէն վէննը կէնում (ՆԱԲ, 56):

ՏԸՎՕՎԻ - ած. Բնատուր, բնություն-նից՝ երկնքից տրված: Կըղօթունը տը-վօվի յա, բըղի մաշիտ ինի, վէր կարիս անիս (ՆԱԲ, II, 27):

ՏԸՏԸԳ՝ՏԱՏԵՊ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տըտըգ՝տատե՞ք խօսել - Մեծի պես՝ մեծավարի խոսել (աղջիկ երեխաների մասին): Թամարը խօխա վըխտէն էլ տըտըգ՝տատե՞ք ա իլնլ խուսէլիս (Բ):

ՏԸՏԸՊ/ՏԸՏԸՊ (գրբ. տտիպ) - ած. Տտիպություն ունեցող (պտուղների մա-սին): Տըտը՛պ տանն ա, հունց ը՛ս օտում (Բ):

ՏԸՏԸՊ - տեն ՏԸՏԸՊ:

ՏԸՏԸՊԱԾԱՐ - գ. Խաչածաղկավոր-ների ընտանիքին պատկանող միամյա խոտաբույս: Տըտըպաշար ա քաղում, տամ հծիլն (Ձ):

ՏԸՏԸՊԷԼ (գրբ. տտպեմ) - 1. նբ. Տտիպություն առաջ բերել, բերանը փո-թթել, լեզուն կուչ ածել: Խակ լըկըռթնը պէրանըս տըտըպից (Բ): 2. չբ. Տտիպ դառնալ, լեզուն կուչ գալ: Խակ տանն կէ-րէ, պէրանըս տըտըպից (Բ):

ՏԸՏԸՊՕԹՈՒՆ (գրբ. տտպութիւն) - գ. Տտիպ լինելը, տտիպություն: Մարթ կա՛ տըտըպօթունը տուր ա կամ (Բ):

ՏՈՏՈՐՈՒ - ձ. Ձիուն կանգնեցնելու ծայնարկություն: *Օրին կապը քաշում աս, համ էլ թա՛ տըտըռո (2):*

ՏՈՏՈ-SOSU - տեն SOSU-SOSU:

ՏՈՏՈՐՈՐՈՐՈՒՆ - գ. Տատմեր լինելը, տատմոր զբաղմունքը: *Նախ-շունը տըտըռոթունը իրան ալուն անա յա սըվըրալ (Բ):*

- Տըտմըթուն անել - Որպես տատմեր հանդես գալ, ծնողկաններին առաջին օգնություն ցույց տալ: *Տնտմն-րըն ասըմ աս.- էս ա հնրոնր քըռասուն տարե՛ յա, վեր տըտմըթունը ըմ անըմ, հնլն հենգ փոթանուց խոխա չըմ տեսալ (ՅԺՅ, V, 415):*

ՏՈՐԱ - տեն ՈՏՈՐԱ:

ՏՈՐԱԴԻՑՆ/ՏՈՐԱԴԻՑԻ (ռուս. *традиция*, լատ. *traditio*) - գ. Ավանդույթ: *Մա-յիսի էրկուան հանգիստ քինիլը Յնդ-րոնր տըրադիցն յա (Բ):*

ՏՈՐԱԴԻՑԻ - տեն ՏՈՐԱԴԻՑՆ:

ՏՈՐԱԽՏ/ՏՈՐԱԽՏ (գրք. դրախտ) - գ. 1. Երկնային արքայություն, դրախտ: *Ըսվ մարթիք՝ տըրախտըն ըն ըղնում, փիս մարթիք՝ տըթօխըն (Բ):* 2. Ըստ կրոնական հավատալիքի՝ հրաշալի պարտեզ, որտեղ բնակվում էին Ադամն ու Եվան մինչև մեղանքը: *Մին դօնըմ էլ խոի բեքեփ ման ար կամ իրան էն տըրախտի մընան բախչըմը... (ՅԺՅ, V, 198):* 3. *Փիսք.* Գեղատեսիլ ու խաղաղ վայր, ուր կարելի է անհոգ ու երջանիկ ապրել: *Աշխարքը շօռ ա յը՛կալ, տըրախ-տը իրան վը՛ղումը քըթնլ (ԱԲԲ, 18):*

ՏՈՐԱԽՏՈՐ/ՏՈՐԱՔՏՈՐ (ռուս. *трактор*, լատ. *trahere*) - գ. Տրակտոր: *Յնդ-թըղեցի Լավօկը տըրախտըրավը էս կեծանը պնցնլ աս, վար Քօքսը քինա (ԱԱ, 42):*

ՏՈՐԱԽՏՈՐԻՍ/ՏՈՐԱՔՏՈՐԻՍ (ռուս. *тракторист*) - գ. Տրակտորի վարորդ, տրակտորիստ: *Սաղ շէնումը մին տըրախտըրիստ չի կա, թա վը՛ղեքը վարե՛ (Բ):*

ՏՈՐԱԾՎԵԼ - չք. Շատ տեղերում հայտնի դառնալ: *Տըրածվում աս, թա Ար-շակը Սէտրակէն կընգանը սիրականըն աս (Բ):*

ՏՈՐԱԿԱՆ՝ (գրք. տիրական) - տեն ՏԱՐ-ՏՈՐԱԿԱՆ:

ՏՈՐԱԿԱՆ՝ - տեն ՏՈՐԵԿԱՆ:

ՏՈՐԱՆԱԼ/ՏՈՐԱՆԱԼ/ՏԻՐԱՆԱԼ (գրք. տիրանալ) - չք. Տեր դառնալ, տիրել: *... Յու տը՛սալ աս, օգնլ աս տըրանա, ամիա ախճիգը յետ աս տըվալ (ԱԱ, 41):*

ՏՈՐԱՆԱԼ - տեն ՏՈՐԱՆԱԼ:

ՏՈՐԱՐԵԼ - տեն ՏՈՐԱՐՈՐ(Կ)ԵԼ:

ՏՈՐԱՑՈՒ/ՏՈՐԱՑՈՒ/ՏԻՐԱՑՈՒ - գ. Յիմնարկի՝ կազմակերպության ներկա-յացուցիչ, որ կատարում է պաշտոնա-

կան հանձնարարություններ՝ գործա-կալ: *Ավետիսին տանըմ աս տըրանցուվէն կօշտը (ՅԺՅ, V, 123):*

ՏՈՐԱՑՈՒ - տեն ՏՈՐԱՑՈՒ:

ՏՈՐԱՓԵՅ (ռուս. *профей*) - գ., ած. Թալանից բերված (իր): *էս մաշինը տըրափեյ աս (Բ):*

ՏՈՐԱՓԿԱ/ՏԻՐԱՓԿԱ (ռուս. *прямка*) - տեն ՓԱԼԱԶ:

ՏՈՐԱՔ(Կ)ԵԼ (*հ.ե. *der-, derek-(պատ-ռել, ճեղքել, անջատել)*) - չք. 1. Ճայթ-յունով կոտրվել, ճայթել: *Կարասը տը-րաքալ աս (Բ):* 2. Ներքին ուժերի ճնշու-մից՝ լարումից եւն պատռվել: *Դըմընէն տըրաքալ աս (Բ):* 3. Ուժեղ ծայն արծա-կելով՝ բացվել: *Թիրմին բօթուը տըրա-քում աս, թիրման լօխ վեր տը՛ռնում (2):* 4. Արծակվել, պայթել (հրազենի մասին): *...Թըվանգը տըրաքից, ըտըրա աշկը ցըրեվ յեկը... (ԼԴԲԲ, 275):* 5. *Փիսք.* Մի բանով առատ լինել: *Դէ Շուշի-Ղալին բազարը մըգնմ հինչ բա՛գար... Լիգը, տըրաքըմ, աշխարքըմս հինչու կա, ընդէղ լիգը (ԼԴԲ, 347):* 6. *Փիսք.* Նախանձից՝ չարությունից՝ բարկությու-նից եւն տեղ չգտնել՝ ինքն իրեն ուտել: *Մը՛ծ հարթը, վեր թանգան հարթանը վըսկը՛ղանը տը՛սնում աս, օգում աս, թա տըրաքվե՛ (2):* 7. *Փիսք.* Խիստ նեղվել, անհանգստություն գգալ (շատ ուտելուց՝ խմելուց, շոգից եւն): *Շատ ըմ կերալ, տըրաքում ըմ (Բ):* 8. Շրկոցով իջնել մեկի՝ մի բանի վրա, հարված ստանալ: *էտ վեր ասից, մին սիլն տըրաքից թօ-շին (2):* 9. *Փիսք.* Շունը փչել: *Կարունըք էտ կավը էնքան դըլղան կերավ, քժթիշ իլնլ, տըրաքից (2):*

- Տըրաքած շըմբալութ - Մեկից՝ մի բանից նեղացած՝ վիրավորված: *Տըրա-քած շըմբալութ ը՛ս, հու վա՛ Էշիտ չու ասալ (Բ):*

ՏՈՐԱՔՏՈՐ - տեն ՏՈՐԱԽՏՈՐ:
ՏՈՐԱՔՏՈՐԻՍ - տեն ՏՈՐԱԽ-ՏՈՐԻՍ:

ՏՈՐԱՔՈՒՑ/ՏՈՐԱՔՕՑ/ՏՈՐԱՔՕՑ - գ. Տրաքելը, տրաքելու ծայնը: *Մին խը-րեգ անց աս կէնում, մին տըրաքուց աս կամ (ՅԱԲ, 15, 53):*

ՏՈՐԱՔՕՑ - տեն ՏՈՐԱՔՈՒՑ:

ՏՈՐԵԶՎԻ (ռուս. *презвий*) - տեն ՕՅԱՐ:

ՏՈՐԵՆ - տեն ՏՈՐԱԵՆ:

ՏՈՐԵԿԱՆ/ՏԻՐԱԵԿԱՆ/ՏՈՐԱԿԱՆ² (գրք. տարեկան) - ած. 1. Ամբողջ տար-վա, մեկ տարվա: *Ըտըրա տըրե՛կան աշխաղանքը հազգար մանէթ աս ինոմ (2):* 2. *տեն ՏԱՐԱՆԸ:* 3. Յամապատաս-խան թվականների հետ նշանակում է

այդքան տարիք ունեցող: *Յիքը տնո-նում աս օխտը տըրեկան, թաքավերը իրան մադար տըղէն դարկում աս ըշկօլ (ՅԺՅ, V, 353):* 4. գ. Մեկ տարեկան խոզ: *Տըղան վեր բընական կամ աս, Զնքին մին քօք տըրեկան աս մօթում, շինա-ցուց դօնաղ ծէն տամ (Բ):*

ՏՈՐԵԿԵԼ - տեն ՏԻՐԱԵԿԵԼ:

ՏՈՐԵՑ/ՏԻՐԵՑ - 1. *տեն ՇԱՐԲ:* 2. *տեն ՂՕՆՈՒՄ:*

ՏՈՐԵՑ-ՏՈՐԵՑ - տեն ՇԱՐԲ-ՇԱՐԲ:

ՏՈՐԱԳ(Ը)ԼԵՅԿԱ - տեն ՏՈՐԻ-Գ(Ը)ԼԵՅԿԱ:

ՏՈՐԱԳՆՓՕՑ/ՏՈՐՈՐՈՐՈՒՄՓՕՑ - գ. Ծեծկռուտք, կռիվ: *Մըկընէն հնր-փոմ ըն, տըրըղըմփօցը քսքսում (2):*

ՏՈՐԱԿ/ՏՈՐԵԿ/ՏՈՐԱԿ՝ (գրք. տրեխ) - գ. Կիսամշակ կաշվից տանը պատրաստված ոտքի անկրունկ հագնելիք, տրեխ: *Տըրըխնիս վեր մաշըմ աս, յետավ վընընտէպեգ աս շօռ կամ մարթին հը՛տան (ՅԺՅ, V, 51):*

ՏՈՐԱԿ՝ - տեն ՏՈՐԱԿ:

ՏՈՐԱԿ² - ձ. Տըրըխ-տըրըխ խաղի ժամանակ հակառակորդին նկատելով արտաբերվող բացականչություն, որ իբր նշանակում է՝ սպանեցի: *Տըրըխ, Դօնի (Բ):*

ՏՈՐԱԿ-ՏՈՐԱԿ - գ. Խաղատեսակ, որի ժամանակ խաղացողները, երկու մասի բաժանվելով, թաքնվում են եւ թաքստոցից հակառակորդին նկատե-լով՝ ձեռքի հրացանանման առարկան պարզում դեպի նա եւ ասում՝ տըրըխ, որ նշանակում է՝ սպանել է, եւ այդպես շա-րունակ, մինչեւ որ թիմերից մեկի բոլոր խաղացողները «սպանվում են»: *Առաջ, վեր խօխա լընք իլնլ, շատ ընք իլնլ սիրիլիս տըրըխ-տըրըխ խաղ անէլը (Բ):*

ՏՈՐԱԿԸԾԻ - գ. Տարվա սկիզբը: *Տըրըկըլխէն էս մարթին կընէգը մին տըղա յա պիրում, մին սէրոն, նախշուն տըղա (ՅԺՅ, VI, 141):*

ՏՈՐԱԿՈՒՄԻԼ (գրք. տարակուսել) - չք. Մտահոգվել, մտատանջվել, տարա-կուսել: *Թաքավերը գոնդում աս, վը՛ր մին օրիշ թաքավերթունի մէջի մարթ ըն ըսպանըմ, տըրըկոնում աս (ՅԺՅ, V, 37):*

ՏՈՐԱՐՕՏԵՆԵ՝ - գ. հոգն. Աղիքներ: *Փօրը ճըղում աս, տըրըղօտէնքը վեր ածում (2):*

ՏՈՐԱՐՕՐԱՄ - տեն ՏԻՐԱՐՕՐԱՄ:

ՏՈՐԱԳԻ - գ. Ուրախ՝ աշխույժ կեն-տապար: *Այան թօնանը հըրսընքավը տըրընգի յա պար կամ (2):*

ՏՈՐԱԴԱԶ - տեն ՂԱՐԱՆՂԱԶ:

ՏՈՐԱԴԵԶ - գ. Եկեղեցական տոն, որ կատարվում է փետրվարին՝ Քրիս-

տոսի ծննդյան քառասուներորդ օրը, տյառնընդամասը: Սավետիկն վախտը տըրընդեղն էլ ա իլնլ Ղարաբաղ ըղնթան ընգած (Բ):

ՏԵՐԸՇՄԵԼ - տեն ՏԵՐՈՒՇՄԵԼ:

ՏԵՐԸՇՄ(Ը)ՎԵԼ - տեն ՏԵՐՈՒՇՄ(Ը)ՎԵԼ:

ՏԵՐԸՊՈՒՆԻՐ - 1. մ. Ամբողջ տարին, տարին բոլոր: Տըրըպոնկոր մեր հըրթնեղումը փիրփեւտ ա իննում (Բ): 2. տեն ՏԱՐԵ (5): Հարուստը հըրվաքում ա շէնին մարթուցը, շանը թաղում, բաղաբաժնում, քըռասունը կաղարում, տըրըպոնկորը տամ, քար քըցնում յըրան (ՆԼՂԺԲ, 128):

ՏԵՐԸՍԱՐԵ/ՏԵՐԸՑԱՐԵ - մ. Տարի առ տարի, տարեցտարի: Տըրըցտարե Ղարաբաղա ծըմըկնէն խըրըգանըմ ա (Բ):

ՏԵՐԸՎԱԹԱՓ - տեն ՏԻՐԸՎԱԹԱՓ:

ՏԵՐԸՎԱԼԻ - տեն ՏԻՐԸՎԱԼԻ:

ՏԵՐԸՎԱՐՈՒԵ - տեն ՏԻՐԸՎԱՐՈՒԵ:

ՏԵՐԸՎԱՐՈՒՆԸ - տեն ՏԻՐԸՎԱՐՈՒՆԸ:

ՏԵՐԸՎԱՆԻԼ - տեն ՏԻՐԸՎԱՆԻԼ:

ՏԵՐԸՑԱՐԵ - տեն ՏԵՐԸՍԱՐԵ:

ՏԵՐԸՔԱՆԵ - ած. Թվականի ցույց տված քանակով հարված ունեցող (հրազենի մասին): Քու թըրվանգըտ քանէ տըրըքանէ յա՛ (Բ):

ՏԵՐԸՔԱՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տըրըքմանէն կնլ - Մեկի խոսքից՝ հանդիմանությունից խիստ նեղանալ՝ վիրավորվել՝ խռովել: Վայ ա, վեր մին պէն ըս ասում, մեր Այթխեգը դնաստի տըրըքմանէն ա կամ (Բ):

ՏԵՐԸՔԱՆԵ - գ. Վայրի թփաբույս, որի փուչիկանման սերմերը սեղմելուց պայթում են: Տըրըքանէն լ՛ավ էրում ա (Բ):

ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔԵԼ - տեն ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔԵԼ:

ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔԱԼԻ - մ. Շարունակ ճայթելով՝ պայթելով: Չօփերը տըրըքտըրըքայի էրում ըն (2):

ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔ(Չ)ԱՆԵ - տեն ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔ(Չ)ԱՆԵ:

ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔՕՆ - գ. Իրար հետեից կրկնվող պայթյուններ եւ դրանց ձայնը: Սաղ քըշերը շէնումը տըրըքտըրըքօն ա իլնլ (2):

ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔՕՑ(Ը)ՆԵԼ - չք. Իրար հետեից՝ շարունակ տրաքել՝ պայթել: Կըրըսնէն տըրըքտըրըքօտալ ըն (Բ):

ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔՕՑ - տեն ՏԵՐԸՔՏԵՐԸՔՕՑ:

ՏԵՐԸՔՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. նք. եւ պք. ՏԵՐԸՔ(Ը)ՆԵԼ: 2. նք. Պայթուցիկ նյութի պայթյունով քանդել՝ բեկորների վերածել: ... Լէնկ Թեմուրը կըլծի ա ինգալ, կըտաղալ, յէսծէն տըրըքքըրալ... (ԱԱ, 52):

ՏԵՐԸՔՑՆԵՎԵԼ - կք. եւ չք. ՏԵՐԸՔՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՏԵՐԸՔՕՆ - տեն ՏԵՐԸՔՕՆ:

ՏԵՐԸՔՕՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏԵՐԸՔՕՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՏԵՐԸՔՕՑ - տեն ՏԵՐԸՔՕՑ:

ՏԵՐԻԳ(Ը)ԼԵՑԿԱ/ՏԵՐԸԳ(Ը)ԼԵՑԿԱ/ՏԵԼԵԳ(Ը)ԼԵՑԿԱ (ռուս. *телеграф*) - տեն ԲՈՒՇԼԱՐ:

ՏԵՐԹԿԱՆԻԼ - չք. 1. Կտտորը երկար մնալով եւ տափակելով՝ տարթի վերածվել, տարթ գոյանալ: Կյումէն տափը տըրըթըկնլնլ ա (Բ): 2. Կտտորը՝ կեղտը վրան կաշել՝ չորանալ: Վըրծարէն տըրմակը տըրըթըկնլնլ ա (Բ):

ՏԵՐԻՃԱԿ - գ. Իրար կպած երկու տների միջնապատի վրա բացված փոքրիկ պատուհան: Հիրըվանէրը տըրիճակալը իրոր տէս-տէն ին տամ, յը՛ր օնում (2):

ՏԵՐԻՍ-ՏԵՐԻՍ - Գործածվում է Սը՛րտը տըրիմ-տըրիմ անէլ կապակցության մեջ:

ՏԵՐԻՎՕԳ(Ա) - տեն ՏԵՐԻՎՕԳ(Ա):

ՏԵՐԻՎՕԳ(Ա)/ՏԵՐԻՎՕԳ(Ա) (ռուս. *мревога*) - գ. Տազնապի ազդանշան: Ուղեանա տըրիվօգըն ըղնում ա քաղաքը (ՀԱԲ, 15, 73):

ՏԵՐԻՎԱՍԱՆ - տեն ՏԵՐԻՎԱՍԱՆ:

ՏԵՐԻՎԱՍԱՆ/ՏԵՐԻՎԱՍԱՆ - գ. 1. Տրեխի մեջը դնելու կաշվե կտոր: Տըրիսամաչը մաշնլ ա (2): 2. Մի տեսակ տափակվուն սեւ տիգ: Յըրըղընընշանէն մաչը տըրիսամաչ ա ընգալ (Բ): 3. փխբ. Թխադեմ եւ նիհար կին: Էտ տըրիսամաչը ըշտըղա յը՛ս օգնլ (Բ): 4. տեն ՓԱՓԱՆ (2):

ՏԵՐԻՎԱԵՐ - ած. 1. Տրեխ հագած: Միհէնգ՝ էլ տըրիսավեր մարթ չի կա (Բ): 2. փխբ. Գյուղացի: Ասում ա. - Բալա, յը՛ս մին տըրիսավեր մարթ ըմ, յը՛ս քըղաքում կարէլ չըմ ապըրիմ (2):

- Տըրիսավեր աղվակաղ - Իրեն բանիմաց ներկայացնող տգետ մարդ: Էտ տըրիսավեր աղվակաղ ա, էտ հինջ դասա՛տու (Բ):

ՏԵՐԻՎԱՍԱՆ - գ. Բարակ փոկ՝ առասան, որ անց են կացնում տրեխի եզրերի անցքերով եւ սեղմելով կապում կամ փաթաթում ոտքին: Օշափը օգում ա, թա տըրիսատանը գիրավ տա, կապե, տըղան թօրավը թըխում ա, կըլծիը կըտըրում (2):

ՏԵՐԻՎԱՑՈՒ - ած., գ. Տրեխ կարելու համար նախատեսված՝ ընտրված (կա-

շի): Կումաշին կաշին լ՛ավ տըրիսացու վա (Բ):

ՏԵՐՄԱՆԱԾԱԿ/ՏԻՐՄԱՆԱԾԱԿ - գ. Մարագի՝ հարդանոցի մուտքի հակառակ կողմի դուռ՝ կալի կողմից, որտեղով կալը կալսելուց հետո հարդը՝ ծղոտը լցնում են ներս: Տըրմանը տիրմընծակալըն ընք իլնլ ըծէլիս տըրմընանուցը (Բ):

ՏԵՐՄԱՆԱԿՕՐ/ՏԻՐՄԱՆԱԿՕՐ - ած. Դարման՝ հարդ գողացող: Ծըմը՛նը շէնումը տըրմընկօղէրը շըտանում ըն (Բ):

- Տըրմընկօղու հըղէ - Աստղակույտ՝ ծիրկաթին, հարդագողի ճանապարհ: Քըշէրը յիրգինքումը տըրմընկօղէն հըղէն լ՛ավ ըրվամ ա (2):

ՏԵՐՄԱՆԱՆՈՒՑ/ՏԻՐՄԱՆԱՆՈՒՑ - տեն ՄԱՐԱՐ:

ՏԵՐՄԱՆԱՑԻՆ/ՏԻՐՄԱՆԱՑԻՆ - գ. Դարմանի՝ հարդի խառնուրդով պատրաստած շինարարական շաղախ: Առաջ տիրմընցը՛խալ ըն իլնլ սըվաղ ընէլիս (Բ):

ՏԵՐՄԱՆԹԵՐԱԴՐՈՒՍԿ/ՏԻՐՄԱՆԹԵՐԱԴՐՈՒՍԿ - գ. Դարմանի՝ հարդի մեջ թաքցրած՝ պահած բան (հատկապես պտուղ): Տըրմընթըղաղումը տոն ա օնում, դունաղէն ըռաշկէն տինում (2):

- Տըրմընթըղաղում անէլ - Դարմանի՝ հարդի մեջ թաքցնել՝ պահել: Խընծօրը քաղում ըն, տըրմընթըղաղում ա-նում (2):

ՏԵՐՄԱՆՅԸՐԵ/ՏԻՐՄԱՆՅԸՐԵ - գ. տեն Տըմընկօղու հըղէ:

ՏԵՐՄԱՆԾՈՒՎԱՐԱՆ/ՏԻՐՄԱՆԾՈՒՎԱՐԱՆ - գ. Դարման՝ հարդ տեղափոխելու մեծ կողով: Ջըկըռը քաղում ա, ածում տըրմընծուկարանը (2):

ՏԵՐՄԱՆՍԻԼ/ՏԻՐՄԱՆՍԻԼ - տեն ՏԵՐՄՕՏԵԼ:

ՏԵՐՄԱՆՍԻԼԻ/ՏԻՐՄԱՆՍԻԼԻ - տեն ՏԵՐՄՕՏԵԼ:

ՏԵՐՄԱՆՍՕՏԵԼ/ՏԻՐՄԱՆՍՕՏԵԼ - տեն ՏԵՐՄՕՏԵԼ:

ՏԵՐՄԱՆՍՕՏԵԼԻ/ՏԻՐՄԱՆՍՕՏԵԼԻ - տեն ՏԵՐՄՕՏԵԼ:

ՏԵՐՄԱՆՍՕՐԵԼ/ՏԻՐՄԱՆՍՕՐԵԼ - տեն ՏԵՐՄՕՏԵԼ:

ՏԵՐՄԱՆՍՕՐԵԼԻ/ՏԻՐՄԱՆՍՕՐԵԼԻ - տեն ՏԵՐՄՕՏԵԼ:

ՏԵՐՄԱՆՍՕՐԵԼԻ - գ. Շատ բան դարսել՝ դասավորել: Ծծրէրը լօխ հըրվաքում ա տըրսօտում (2):

ՏԵՐՄԱՆՍԵԼ/ՏԻՐՄԱՆՍԵԼ - կք. եւ չք. ՏԵՐՄԱՆՍԵԼ:

ՏԵՐՄԱՆՍԻԼ/ՏԻՐՄԱՆՍԻԼ - գ. 1. Որեւ բան կատարելու եղանակը: Կօրծէն տըրվասկը բիդի լ՛ավ ինի (Բ): 2. Ընդունված՝ սահմանված կարգ: Էտ յիրգիրին տըրվասկըն էլ էն ա իննում, վեր հու

փրկական, առաջի քրեական հրապարակում
նրա՛յն թաղանթները բոլոր թույլ (2):

ՏԵՐԿԱՐԱՐ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:

- Տերվարար անել - Տերերին հանձ-
նել: Զօրանը կոպեղեն նրա՛յն ա տամ,
վրիճընեն սաղ-սղմաթ պիրում շենը,
տերվարար անում (2):

ՏԵՐՏԱԿԵԼ/ՏԻՐՏԱԿԵԼ - նր. 1. Մեջը
եղածը՝ պարունակությունը դուրս ածել՝
թափել՝ մի այլ տեղ լցնել՝ ուտել՝ խմել՝
սպառել եւն: Ճուրղընեն տերտակում
ա, խաղուն ածում մաջը (2): 2. Էվա-
կուացնել, գաղթեցնել: Նի լըն տը՛նում
շենը, տերտակում, ժողովուրդեն քը-
շում ծըմակը (2): 3. Արձակել, կրակել
(հրազենի մասին): Թըվանգը տիրտա-
կում ա ըտըրա լըրա, ըսպանում (2): 4.
Ազատել, թափուր դարձնել: Տօնը տըր-
տակում ա, քըրհավ տամ (Բ):

ՏԵՐՏԱԿԵԼ/ՏԻՐՏԱԿԵԼ - 1. կր. եւ
չք. ՏԵՐՏԱԿԵԼ-ի: չք. 2. Ամայանալ, ան-
մարդաբնակ դառնալ: Ջըրիլեն քօշում
ըն քըրըքեն, շենը տերտակում ա
(Բ): 3. Սնանկանալ, աղքատանալ: Բը-
դասը տըղեն հանը-մարը կըտիրտակ-
վին (Բ):

ՏԵՐՏԿԱՆԱԼ/ՏԻՐՏԿԱՆԱԼ (գրք.
դատարկանամ (պարապ մնալ) - չք. 1.
տեն ՏԵՐՏԱԿԵԼ (2, 3): 2. Հիմարանալ,
դատարկամիտ դառնալ: Թիւննալ
Արամայիսը տըրտըկանում ա (Բ):

ՏԵՐՏԿ-ՄԵՐՏԿ - տեն ՏԵՐՏԱԿ-
ՄԵՐՏԱԿ:

ՏԵՐՏԿՑ(Ը)ՆԵԼ/ՏԻՐՏԿՑ(Ը)ՆԵԼ
(գրք. դատարկացուցանել) - տեն ՏԵՐ-
ՏԱԿԵԼ:

ՏԵՐՏԿՕԹՈՒՆ/ՏԻՐՏԿՕԹՈՒՆ
(գրք. դատարկություն) - գ. Դատարկ լինե-
լը, դատարկություն: Տանը տըրտըկոթու-
նը ըտըրանց շատ ա ուրիշընում (2):

ՏԵՐՏԿ(Ն)ԵԼ (գրք. տրտմիմ) - չք.
Տրտում դառնալ, վշտանալ, թախծել:
Թաքավերը ըտըրա լըրա շատ տըր-
տըմից, իւրան պըլատան էլ տոն չար
կամ (ՅԺ, VI, 93):

ՏԵՐՏԿ(ՆԸ) - տեն ՍՈՒՐ:

ՏԵՐՏԿ(ՆԸ)Ց(Ը)ՆԵԼ (գրք. տրտմե-
ցուցանել) - նր. ՏԵՐՏԿ(Ն)ԵԼ-ի:

ՏԵՐՏԿԵ - տեն ՏԵՐՏԿԵ:

ՏԵՐՏԿԵ/ՏԵՐՏԿԵ - գ. 1.
Կենդանիների ցատկոտելը՝ ուրախ-
ուրախ թռչկոտելը՝ խաղալը: Էշին քու-
րկներեն տըրտըկեն ըտըրան շատ ա
ծըծըղընում (2): 2. փխբ. Մարդկանց,
հատկապես՝ երեխաների թռչկոտելը՝
վեր-վեր թռչելը: Խօխօնը տըրտըկեն
ապուն ուրիշընում ա (Բ):

- Տըրտըկե տալ - 1. Ցատկոտել

(կենդանիների մասին): Զօլերը տըր-
տըկե լըն տամ (Բ): 2. փխբ. Ուրա-
խությունից թռչկոտել (մարդկանց,
հատկապես՝ երեխաների մասին): Խօ-
խենքը, վեր մօրը տը՛սնում ըն,
ըսքըսում ըն տըրտըկե տալը (2):

ՏԵՐՆ - տեն ՏՈՒՐՆ:

ՏԵՐՆԿԱԿ/ՏՈՒՐՆԿԱԿ - գ. Ծեծ,
ծեծկոտը: Տըրտեակը ըսքըսում ա,
փը՛սան հարթանը յօր ա օնում փախ-
չում (2):

- Տըրտեակ անել/տալ - Սաստիկ ծե-
ծել: Տըրան էլ պըրծնում ա, մինգե կըն-
գանը ըսկըսում տուրտեակ անելը (ՅԺ,
VII, 315):

ՏԵՐՆԿԵԼ/ՏՈՒՐՆԿԵԼ/ՏԵՐՆԿԵԼ-
ԵԼ (գրք. դրոշմել) (գրք. դրոշմել (դնե-
լը, դրվելը, դիրք) - գ. Կացություն, վի-
ճակ, դրություն: ... Ճար չի քըրենում էտ
տըրնեկան տոն կալի (ՆԱԲ, 65):

ՏԵՐՆԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼ/ՏԵՐՆԵԼ-
ԵԼ (գրք. դրոշմել) - նր. Դրոշմ դնել,
դրոշմատալ, դրոշմել: Վը՛սկե ջամը
շինում ա, տըրնշմում, դարկում թաքա-
վերին (2):

ՏԵՐՆԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼ (գրք. դրոշմ)
- գ. Դրոշմելու հարմարանք, դրոշմ:
Հիշկան շօռ ա կամ, տըրնշմը քը-
թենում չի (2):

ՏԵՐՆԵԼ(Ը)ՎԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼ(Ը)ՎԵԼ/
ՏԵՐՆԵԼ(Ը)ՎԵԼ - կր. եւ չք. ՏԵՐՆԵԼ-ի:
ՏԵՐՆԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼ (ռուս. ropy-
ca, անգլ. trousers) - գ. Կիսավարտիք: Էն-
քան քանիք ա, տըրտակ էլ չօնե, թա
կը՛ն (Բ):

ՏԵՐՆԵԼԿԱԿ/ՏՈՒՐՆԵԼԿԱԿ - մ.
Միայն կիսավարտիք հագած: Դօնաղը
սըրտաճանք ա տը՛նում, տը՛ղան լը՛ր
կենում, տըրտակաց փախճում (2):

ՏԵՐՆԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼ/ՏԵՐՆԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼ
(պր. dūrūt, թըք. dūrūt) - 1. ած.
Ծիշտ, ճշմարիտ, ոչ սուտ: Հաքաթին
ընտրությունը էն ա, վօր մին հաքաթի
մէշ տուրտատ պան ինի (ՅԺ, VI, 706): 2.
մ. Իսկապես, իրոք: Յէշում ա, տը՛սնում
տըրտատ վեր՝ իւրան էշըն ա (2):

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼԿԵԼ - գ. 1.
Փողային գործիք՝ շվի, սրինգ, գուռնա
եւն: Մին տըրնտոնոն վա ինք օնում,
տամ ըտըրան (2): 2. Այդ գործիքի հա-
նած ձայնը: Ջուռնաշին վեր գուռնան
փըշում ա, տոնոնտոնոն ըղնում ա շե-
նը (2):

ՏԵՐՆԵԼ - տեն ՏՈՒՐՆԵԼ:

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - տեն ՏՈՒՐՆԵԼԿԵԼ:
ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼԿԵԼ (գրք. տի-
րություն) - գ. 1. Տեր լինելը, տիրելը: Տը-
րությունը ամեն մարդու փէշակ չի (2): 2.
Իբրեւ տեր խնամելը, հոգատարություն:

Պառավ հօրը տըրությունը ըղնում ա կուճի
ախպօրը լըրա (2): 3. Իշխանություն: Ը-
տի տըրությունը տամ ըն էտ չուբանէն (2):

- Տըրություն անել - 1. Իբրեւ տեր հոգ
տանել, տեր կանգնել: ... Տըղան էլ քի-
նամ ա կուճուր ըխճըկանը նըղէտ փը-
սակվում, հօրը տանը-տը՛ղէն տըրություն
անում (ՅԺ, VII, 15): 2. Տիրոջ իրավուն-
քով կարգադրություններ անել, իշխա-
նություն բանեցնել: Սնց ա կենում մին
ամէս, էտ կուճի հարթընը ըսքըսում ա
տըրըցուց լըրա տըրություն անելը, հըրա-
ման տալը (2):

ՏԵՐՆԵԼ/ՏՈՒՐՆԵԼ (ռուս. трость) -
գ. Նախշազարդ կարճ փայտե գավա-
զան, որ, որպես իշխանության՝ պատ-
վավոր դիրքի խորհրդանշան, կրում էին
իշխանավորները՝ արիստոկրատները:
Մին շըլաբա էլ կըլիսէն ա տիրում, մին
տըրօստ էլ ծերքը տամ, թա.- Բընի՛
(ՅԱԲ, 15, 66):

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - գ. Վայրի մորու
տեսակ: Տըփաթօթ ա քաղում, տանում
խանումէն հը՛տէ (2):

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - գ. Ճնճողակազմի փոք-
րիկ թռչնատեսակ, որ մարդ տեսնելիս
հավում է գետնին: Յէշում ա, տը՛սնում՝
մին տըփաճի՛տ տափան կացած (2):

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - 1. ած. Տափի՛ գետնի
վրա (եւ ոչ հորում) ամրացված հարմա-
րանքներով գործած: Հըրթընընում
հը՛տէ մին լավ տըփակօրծ շալ ա ինք
օնում (2): 2. գ. Այդպիսի հարմարանքով
գործելը: Էտ ախճի՛քը տըփակօրծը
իւրան այուն անա յար սըվը՛րալ (2):

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - գ. Հողամասի՛ գետնի
համար վճարվող հարկ: Ծատ ա ինոն
քանիք, տըփահախը կարում չի տա (2):

ՏԵՐՆԵԼ - նր. Ցանած արտի երե-
սը տափանով հարթել: Արտը սըրմէլա-
նը լը՛տը բիդի տըփանիս, վեր սը՛րմը
վը՛ղէն տակը ըղն (Բ):

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - կր. եւ չք. ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ-ի:
ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - տեն ՎԵՐՆԵԼԿԵԼ:

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - գ. Գետնի վրա դարս-
ված խոտի դեզ: Բըշերեն փախճում ա,
նի մընում տըփըտիգին մաջը (2):

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - գ. Գետնի մեջ շինված՝
գետնափոր տուն: Նի լըն մընում տա-
փէն տակը՝ մին մէծ տըփատօն՝ մաջը
լիզը վըսկը՛ղան, ըրծըթը՛ղան (ՆԱԲ, 52):

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - տեն ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ-
ՏԱԼ:

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ - տեն ՏԵՐՆԵԼԿԵԼԿԵԼ:

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼԿԵԼ - տեն ՏԵՐՆԵԼԿԵԼԿԵԼ:

ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ/ՏԵՐՆԵԼԿԵԼ (գրք. տա-
փարակեմ (տափակեցնել) - չք. 1. Տա-
փակ դառնալ, տափականալ: Էնքան
կօխ ըն տըվալ, պէրցը տըփըլակալ ա
(Բ): 2. արիւմ. Նստել, կուչ գալ: Կամ ըն,

տը՛սնում՝ էտ կօղը չըփարէն տակէն տըփըլակած (2):

ՏԸՓԸԼԸԿԱՆԱԼ/ՏԸՓԸԼԸԿԱՆԱԼ - տէն ՏԸՓԸԼԱԿԷԼ:

ՏԸՓԸԼԸԿԱՎՈՒՄ/ՏԸՓԸԼԸԿԱՎՈՒՄ - ած. Մի քիչ տափակ: Մին տըփըլըկա-վուն քար ա տինում, յըրան նըստում (2):

ՏԸՓԸԼԸԿԱՍԻՍԸ՛Ր(ՆԸ)/ՏԸՓԸԼԸԿԱՍԻՍԸ՛Ր(ՆԸ) - գ. Տափակավուն սիսեռի տեսակ: Էտ տարէ ապան տըփըլըկսի-սը՛ռ ա իննւմ վարած (2):

ՏԸՓԸԼԸԿԱՎԵՍԻ/ՏԸՓԸԼԸԿԱՎԵՍԻ - գ. 1. Գորտի ձկից նոր դուրս եկած ձագ, շերտիով: Կըրթնուկէն ճուտը հանում ըն, գօլը տըփըլըկէսով լըցնում (2): 2. Փոքրիկ ձկնատեսակ: Ըստօլէն ժարիտ ըրած տըփըլըկէսի էլ ըն տինում (2):

ՏԸՓԸԼԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ/ՏԸՓԸԼԸԿՑ(Ը)- ՆԷԼ - նք. ՏԸՓԸԼԱԿԷԼ-ի:

ՏԸՓԸԼԸԿՕԹՈՒՄ/ՏԸՓԸԼԸԿՕԹՈՒՄ (գրք. տափարակոթին) - գ. 1. Տափակ լինելը: Էտ քը՛րծէն տըփըլըկօթունը ըտըրանց շատ ա ուրիշըցնում. մին դա-գա՛ն յըն շինում, ըտը՛դ ապըրում (2): 2. Որեւէ բանի տափակ կողմը: Քարը շօռ ըն տամ, տը՛սնում՝ տըփըլըկօթունէն յըրա պէն կա կիրած (2):

ՏԸՓԸԼԸԿՕՆ/ՏԸՓԸԼԸԿՕՆ - տէն ՏԸՓԸԼԸԿՕԹՈՒՄ:

ՏԸՓԸԼԸԿՕՑ/ՏԸՓԸԼԸԿՕՑ - տէն ՏԸՓԸԼԸԿՕԹՈՒՄ:

ՏԸՓԸԼՕԲԻ - տէն ՓԵՅԱՂԱ (2):

ՏԸՓԸԼԸԽԸԶՕՐ - գ. Գետնատարած ճյուղերով գաճաճ խնձորենու պտուղը: Տըփըլընձօրը քախձոր ա իննւմ (Բ):

ՏԸՓԸԼԸԽԸԶՕՐԷ - գ. Գետնատա-րած ճյուղերով գաճաճ խնձորենու տե-սակ: Մէր հըլաթումը շատ տըփըլըն-ծօրէ յա իլնւլ (Բ):

ՏԸՓԸԿԱՊԷ/ՏԻՓԸԿԱՊԷ - ած., գ. Խմորագնդերը թոնրի պատին կպցնելու հարմարանք՝ տէփ, սարքող՝ կապող (անձ): Ասում ըն՝ Սումբաթ դային լ՛ավ տըփըլկապէ յա (Բ):

ՏԸՓԸԿԱՐՊԷՏ - գ. Գետնին փռելու կարպետ: Այան լ՛ավ տըփըլկարպէտ ա իլնւլ կուրծէլիս (Բ):

ՏԸՓԸԿԸԼՕՆ - գ. Դղմենու նման գետնատարած վայրի բույս, որի դալար շիվերը տապակում են: Տըփըլըլօնձ ա ժարիտ անում, տամ դունադէն (2):

ՏԸՓԸԿԸՐԱՆ/ՏԸՓԸԳԸՐԱՆ - գ. 1. տէն ՎԸ՛ՍՍԱՆ: 2. Գետնին դրված հաստ գերան: Էտ տըփըլըրանէն յըրա նըստօտում ըն, զըրոց անում (2): 3. փխբ. Ծանր, ծանրաքաշ: Էս էլ հօ կացէն չի՛, տըփըլըրան ա (Բ): 4. փխբ. Կարճահասակ եւ չաղ մարդ: Դէ Կանփին

էլ տըփըլըրան ա, լի՛, վեր նի յա մընում, լօխ ուշկոննա յըն իննւմ (2):

ՏԸՓԸՅՕՍԻ - տէն ՅՕՍԻ:

ՏԸՓԸՍՈՒԿՈՒՄ - տէն ՏԸՓԸ-ՔԸԾԷՐԷ:

ՏԸՓԸՅԵԾԻ - ած. Դեպի գետինը նայող, աչքերը գետնին խոնարհած: Էտ տըփըլէշի կընէգը տը՛սնում էլ չի, վեր մարթը նի յա մընում (2):

ՏԸՓԸՎԸ՛ՍՍԱՆ - տէն ՎԸ՛ՍՍԱՆ:

ՏԸՓԸՎԷՐ - տէն ՓԸՐՍԸՎԷՐ:

ՏԸՓԸՎԷՐԷԼ - տէն ՓԸՐՍԸՎԷՐԷԼ:

ՏԸՓԸՎԷՐԿԷԼ - տէն ՓԸՐՍԸ-ՎԷՐԿԷԼ:

ՏԸՓԸՔԱՆՈՒ - գ. Բրիչ: Տըփը-քանդին յօր ա օնում, էտ քօլէն տակը քանդում (2):

ՏԸՓԸՔԸԾԷՐԷ - գ. 1. Խլուրդ: Բնոր-դան վը՛դէն տական մին տըփըքըշերէ յա տնու կաս (2): 2. փխբ. Շատ կար-ճահասակ մարդ: Ասում ա.- Էտ տըփը-քըշերէն ա՛ մընացալ, վեր իմ ըխճը-կանըս օզի (2):

ՏԸՓԸԼԱԿԷԼ - տէն ՏԸՓԸԼԱԿԷԼ:

ՏԸՓԸԿԱՆԱԼ - տէն ՏԸՓԸԼ-ԿԱՆԱԼ:

ՏԸՓԸԿԱՎՈՒՄ - տէն ՏԸՓԸԼ-ԸԿԱՎՈՒՄ:

ՏԸՓԸԿԱՍԻՍԸ՛Ր(ՆԸ) - տէն ՏԸ-ՓԸԼԸԿԱՍԻՍԸ՛Ր(ՆԸ):

ՏԸՓԸԿԱՎԵՍԻ - տէն ՏԸՓԸԼԸԿ-ՎԵՍԻ:

ՏԸՓԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ՏԸՓԸԼ-ԸԿՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՏԸՓԸԿՕԹՈՒՄ - տէն ՏԸՓԸԼ-ԸԿՕԹՈՒՄ:

ՏԸՓԸԿՕՆ - տէն ՏԸՓԸԼԸԿՕՆ:

ՏԸՓԸԿՕՑ - տէն ՏԸՓԸԼԸԿՕՑ:

ՏԸՓՏԸՓԷԼ/ՏԸՓՏԸՓԻԼ (գրք. տո-փեմ (ծեծել, կոխկռտել) - չք. 1. Չտեսնելու պատճառով ձեռքերով շո-շափելով շարժվել՝ առաջ գնալ: Էտ ախճիգը ծը՛րքերավը տըփտըփելավ քընըմ ա, մին ծառի տակի նըստըմ (ՅԺՅ, V, 44): նք. 2. Մի բանի վերելը մատներով՝ ձեռքերով ծեծել՝ տփել: Սուղանէն սը՛րմը շաղ ա տամ, վը՛դէն իրը՛սը տըփտըփում, յը՛տնան ճիրնում (Բ): 3. Շատ՝ խիստ ծեծել: Մարթը կըզ-նըված կամ ա տօն, կընգանը փըռնում, տըփտըփում (2):

ՏԸՓՏԸՓԻԼ - տէն ՏԸՓՏԸՓԷԼ:

ՏԸՓՏԸՓԿԷԼ/ՏԸՓՏԸՓԿԻԼ - կք. եւ չք. ՏԸՓՏԸՓԷԼ (2, 3)-ի:

ՏԸՓՏԸՓԿԻԼ - տէն ՏԸՓՏԸՓԿԷԼ:

ՏԸՓՏԸՓՕՑ - գ. Ծեծելը, տփելը, ծեծելու՝ տփելու ձայնը: Տըփտըփօցէն յըրա հիրը՛վանը տնու ա կամ, հարայ-հըրոց անում (2):

ՏԸՔԱՆԱԼ - տէն ԹԸՔԱՆԱԼ:

ՏԸՔԱՎՈՒՄ - ած. Մի քիչ տաք: Ըստ տըքավուն ա հավան (Բ):

ՏԸՔԸԾԸԼԼՕՑ - գ. Խիստ տաք, շոգ: Ըմըմվա տըքըծըլլօցէն մին քանէ հընձվեր էն ըն ընում ճըղպօրէ ծառէն տակէն նըստած՝ ծըմէրուկ ուտէլիս (ՆԱԲ, II, 54):

ՏԸՔԸՅԱՎ - ած. Փոփոխական՝ մեկ տաք, մեկ հով (եղանակի մասին): Տը-քըհավ հավա յա (Բ):

- Տըքըհավ անել - 1. Փոփոխվել՝ մեկ տաք, մեկ հով լինել (եղանակի մասին): Հավան տըքըհավ ա անում (2): 2. փխբ. Փոփոխամիտ լինել, կարծիքը հաճախա-կի փոխել (մարդկանց մասին): Հիւն ը՛ս տըքըհավ անում, տըղամարթ չը՛ս (Բ):

ՏԸՔԸՎԱՉԻ - տէն ՏԸՔԱՎՈՒՄ:

ՏԸՔԸՐԱԿԷՆ/ՏԸՔԻՐԱԿԷՆ/ՏԻՔԸ-ՐԱԿԷՆ/ՏԻՔԻՐԱԿԷՆ - գ. 1. Ամուսնու եղբոր կինը, տագերկին: Տանը վեր օխտը տըքըրակէն ինի, տօնը սիրփօղ չի ինիլ (ԱԲԲ, 92): 2. փխբ. Անհաշտ՝ ան-համերաշխ անձ: Կօզի քուվէրը ըն, ամ-մա ուրո՛ւր նըհը՛տ տըքըրակէն ըն (Բ):

ՏԸՔԻՐԱԿԷՆ - տէն ՏԸՔԸՐԱԿԷՆ:

ՏԸՔՕԹՈՒՄ - տէն ՏԱՔՈՒԹՈՒՄ:

ՏԻ - տէն ԸՏԻ:

ՏԻԶ՝ - տէն ՏԻԶԻ:

ՏԻԶ՝/ՏԷԶ՝ (գրք. դէգ) - տէն ԹԱՅԱ: Ըտըրանք քիս ըն, քըշերը տը՛դ հըսնէս, ամմա տիզը քըթիննա չըն... (ԱԱ, 23):

- Տիզ անել/տալ/տինիլ - 1. տէն Թայա տալ: 2. փխբ. Արտաթորել: ... Օխ-տը դըզան կուրկուտ ա կերալ, քէցալ Շըլլուվէն քըմակէն օխտը տեղ տիզ ըրալ (ՆԱԲ, 84):

ՏԻԶԱ - գ. մնկ. Լնի՛ս՝ (2):

ՏԻԶԱՍՈՐ - տէն ՏԸԶԱՍՈՐ:

ՏԻԶԱՐ - տէն ՏԸԶԱՐ:

ՏԻԶԻ/ՏԻԶ՝ - տէն ՏԸԶՈՒՐԻ(Գ): Իմ մար տիզին ըռաչին կօվը քըթէց... (ԼԴԲԲ, 261):

ՏԻԶԻԼ (գրք. դիզեմ) - նք. տէն Թայա տալ:

ՏԻԶԻԹԷԼ - տէն ՏԸԶԸԹԷԼ:

ՏԻԶԻՎԱՎԱ - տէն ՏԸԶԸՎԱՎԱ:

ՏԻԶԻՎԻԶԻ - տէն ՏԸԶԸՎԻԶԻ:

ՏԻԺԱՐ - տէն ՏԸԺԷՐ:

ՏԻԺԱՐ - տէն ՏԸԺԷՐ:

ՏԻԺԸՐ - տէն ՏԸԺԷՐ:

ՏԻԺԸՐԱԹՕԻ - տէն ՏԸԺԸՐԱԹՕԻ:

ՏԻԺԸՐԱԾԻՆ - տէն ՏԸԺԸՐԱԾԻՆ:

ՏԻԺԸՐԱԿԷՐ - տէն ՏԸԺԸՐԱԿԷՐ:

ՏԻԺԸՐԱՆԱԼ - տէն ՏԸԺԸՐԱՆԱԼ:

ՏԻԺԸՐԱՊԷՐԲ - տէն ՏԸԺԸ-ՐԱՊԷՐԲ:

ՏԻԺԸՐԱՅԱԲՈՒՐ - տէն ՏԸԺԸ-ՐԱՅԱԲՈՒՐ:

ՏԻԺԹՈՅՈՒՆՔԻ - տեն ՏԺԺԹՈՅՈՒՆՔԻ:
ՏԻԺԹՈՅ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏԺԺԹՈՅ(Ը)ՆԵԼ:
ՏԻԺԹՈՅԸՆՎԵԼ - տեն ՏԺԺԹՈՅԸՆՎԵԼ:
ՏԻԺԹՈՅԹՈՒՆ - տեն ՏԺԺԹՈՅԹՈՒՆ:
ՏԻԺԻ-ՎԻԺԻ - տեն ՏԺԺԹ-ՎԺԺԻ:
ՏԻԺՕԽԿ - տեն ՏԺԺՕԽԿ:
ՏԻԼՆՐ - տեն ՏՆԼՆՐ:
ՏԻԼՆՐԵԼ (գրք. դալարանամ) - չք. 1. Դալար դառնալ: Վեր մին քան է հը՛տ ծիրո՛ւմ ըն, էտ ծառը նորից տիլնրում ա (2): 2. փխբ. Կայտառանալ: Թռնը վեր բընական յը՛կալ ա, Սուղումուն դային տիլնրնալ ա (Բ):
ՏԻԼԿԻԶՈՐ/ՏԻԼՎԻԶՈՐ/ՏԻԼԻ-ՎԻԶԻ(Ր) (ռուս. телевизор, հուն. τέλε + լատ. viso) - գ. Հեռուստացույց: Միհենգ ամմէն տան էլ տիլիվիզոր կա (Բ):
ՏԻԼԿԻԶԻ(Ր) - տեն ՏԻԼԿԻԶՈՐ:
ՏԻԼԻՓՕՆ (ռուս. телефон, հուն. τέλε + φωνή) - գ. Հեռախոս: ... Էտ օրը Սառա բաջուն տիլիփօնը հըզեր տեղ զընգ-զընգըմ ա, իմաց տամ, վեր էքըր հաց ա տալու (ՋՏ, Բ, 55):
ՏԻԼԼՆԿՕՃ - տեն ՏԸԼԼՆԿՕՃ:
ՏԻԼԼԻԲՕՅԻ - տեն ՏԸԼԼԻԲՕՅԻ:
ՏԻԼԼԻՏՆԼԼ - տեն ՏԸԼԼԻՏՆԼԼ:
ՏԻԼՎԻԶՈՐ - տեն ՏԻԼԿԻԶՈՐ:
ՏԻԽՏՈՐԱԼԻ - տեն ՏՈՒՏՈՐԱԼԻ:
ՏԻԽՏՈՐԱՅԱՍ - տեն ՏՈՒՏՈՐԱՅԱՍ:
ՏԻԽՏՈՐԱՃՈՐ - տեն ՏՈՒՏՈՐԱՃՈՐ:
ՏԻԽՏՈՐԱՍԱՆ - տեն ՏՈՒՏՈՐԱՍԱՆ:
ՏԻԿՆԻ - տեն ՂԵԳՈՒՆ:
- Տիկնի տալ - Տիկնիկոմ խաղալ: Խօսխան էլ տափէն նըստում ա, տիկնի տամ (2):
ՏԻՅՆԵԼ - տեն ՏՈՅՆԵԼ:
ՏԻՅՆԻԼ - տեն ՏՈՅՆԵԼ:
ՏԻՅՆՕՑ - տեն ՏՈՅՆՕՑ:
ՏԻՅՆՐ - տեն ՏՈՅՆՐ:
ՏԻՂՆԱԾԱՍ - տեն ՏՈՂՆԱԾԱՍ:
ՏԻՂՆԱԾՈ՛Տ - տեն ՏՈՂՆԱԾՈ՛Տ:
ՏԻՂՆԱԿՈ՛Ր - տեն ՏՈՂՆԱԿՈ՛Ր:
ՏԻՂՆԱԿՈՒՆ - տեն ՏՈՂՆԱԿՈՒՆ:
ՏԻՂՆԱՅԱՎ - տեն ՏՈՂՆԱՅԱՎ:
ՏԻՂՆԱՓՈ՛Ր - տեն ՏՈՂՆԱՓՈ՛Ր:
ՏԻՂՆԵԼ - տեն ՏՈՂՆԻԼ:
ՏԻՂՆԶՆՐԱՂ - տեն ՏՈՂՆԶՆՐԱՂ:
ՏԻՂՆԸՆԵ - տեն ՏՈՂՆԸՆԵ:
ՏԻՂՆԾԱՂԵԳ՝ - տեն ՏՈՂՆԾԱՂԵԳ՝:

ՏԻՂՆԾԱՍԵԼ - տեն ՏՈՂՆԾԱՍԵԼ:
ՏԻՂՆԿԱԿԱԶ - տեն ՏՈՂՆԿԱԿԱԶ:
ՏԻՂՆԿԱՆԱ(Ն)Չ - տեն ՏՈՂՆԿԱՆԱ(Ն)Չ:
ՏԻՂՆԿՈՒԿՈՒՇ - տեն ՏՈՂՆԿՈՒԿՈՒՇ:
ՏԻՂՆԿՕԹԵԼ - տեն ՏՈՂՆԿՕԹԵԼ:
ՏԻՂՆԿՕՑ - տեն ՏՈՂՆԿՕՑ:
ՏԻՂՆԿԵԼ - տեն ՏՈՂՆԿԵԼ:
ՏԻՂՆԿԻԼ - տեն ՏՈՂՆԿԻԼ:
ՏԻՂՆԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏՈՂՆԸՑ(Ը)-ՆԵԼ:
ՏԻՂՆԻԼ - տեն ՏՈՂՆԻԼ:
ՏԻՂՆԻՐԸ՝Ս - տեն ՏՈՂՆԻՐԸ՝Ս:
ՏԻՂՆԻՐԸ՝ՍԵԼ - տեն ՏՈՂՆԻՐԸ՝ՍԵԼ:
ՏԻՂՆԻԿ - տեն ՏՈՂՆՕԿ:
ՏԻՂՆՕԹՈՒՆ - տեն ՏՈՂՆՕԹՈՒՆ:
ՏԻՂՆՕԿ - տեն ՏՈՂՆՕԿ:
ՏԻՂՆՕՍԿ - տեն ՏՈՂՆՕՍԿ:
ՏԻՂՆՕՑ - տեն ՏՈՂՆՕՑ:
ՏԻԺԻԼ - չք. Բազմանալ: Հանէծը տիծնալ ա, կըլծիւր լըցցալ (Բ):
ՏԻՄԱԿ - տեն ՏՈՄԱԿ:
ՏԻՄԱՎ - տեն ՏՈՄԱԿ:
ՏԻՄԱՆՆԼ - տեն ՏՈՄԱՆՆԼ:
ՏԻՄԱ(Ն)Ց - տեն ՏԵՄԱ(Ն)Ց:
ՏԻՄԱՍԿԱՆ - տեն ՏՈՄԱՍԿԱՆ:
ՏԻՄԿԱԼԻ - տեն ՏՈՄԿԱԼԻ:
ՏԻՄԿԱՄՈՒՐ - տեն ՏՈՄԿԱՄՈՒՐ:
ՏԻՄԿԱՄՈ՛Ր - տեն ՏՈՄԿԱՄՈ՛Ր:
ՏԻՄԿԱԿԵՐ - տեն ՏՈՄԿԱԿԵՐ:
ՏԻՄԿԱԾՈՒՔ - տեն ՏՈՄԿԱԾՈՒՔ:
ՏԻՄԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏՈՄԸՑ(Ը)-ՆԵԼ:
ՏԻՄՅԱՐ - տեն ՏԵՄՅԱՐ:
ՏԻՄՏԻՍՕԿ - տեն ՏՈՄՏԵՍՈՒԿ:
ՏԻՅՈՐ/ՏՈՅՈՐ - գ. 1. Վերելի մասը՝ կողմը, վերնամաս: Քարէն տակը սաքուլ ա իննամ, տիյըրը՝ խըլըպոնը (2): 2. Բարձունք, բարձր տեղ: Պիցըրանում ա, տիյըրան ծէն տամ (2): 3. փխբ. Իշխանություն, կառավարություն, վերնախալ, վերադաս մարմին: Մին օր էլ տիյըրան մարթ ա կ'ամ, թա.- Ծէր վը՛ղէրը լօխ բիղի տաք կըլիսօզէն (2): 4. մ. Դեպի վեր, ի վեր: Ըտըրանը տիյըր ըն քինամ (2):
- Տիյըրան յէշիլ - տեն Քը՛թը ցը՛ց պահէլ:
- Տիյըրան յէշօղ - տեն Քը՛թը ցը՛ց:
- Տիյըրան նասազ - տեն Խը՛լքան պակաս:
- Տիյըրան տիվեր - մ. Ամբողջովին, ամբողջապես, ծայրեծայր: Նի յա մը-նում փօսը, տիյըրան տիվեր վը՛ղում տը՛ռնում (2):

- Տիյըր Աստուծ կա - Ասում են այն դեպքում, երբ մեկը մեղանշում է ճշմարտության դեմ՝ Աստված տեսնում է, Աստված կպատժի:
- Տիյըր՝ Աստուծ, տիվեր՝ տու - 1. Երդման բանաձեւ: Քառը նօրըմիւսան իւրթոմնը-հավատ ա անում, ասում.- Տիյըր՝ Աստուծ, տիվեր՝ տու, յը՛ս քու էծըտ տը՛սալ չըմ (2): 2. Մեկին մեծարելու արտահայտություն՝ Աստուծոց հետո հույսս դու ես: Վէզիրը ասմա.- Թաքա-վերըն ապըրած կէնա, տիյըր՝ Աստուծ, տիվեր՝ տու, անէ, հինչ ա՛նիմ (2):
- Տիյըր թըքիմ՝ օնքըս ա, տիվեր թըքիմ՝ մըրօքըս ա - տեն Տիվեր ըմ թըքում աշկ ա, տիյըր ըմ թըքում՝ օնք ա:
ՏԻՅՈՐ-ՏԻՎԵՐ - գ. Եվ վերելը, եւ ներքելը, բոլոր տեղերը: Կամ ա, տը՛ս-նում տիյըր-տիվեր սաղ ծո՛ւն ա (2):
- Տիյըր-տիվեր անէլ - Բարձրանալ-իջնել, թափառել, ման գալ: Շատ վեր տըյըր-տըվեր ա անում, տէսնում ա էշին կ'ոկէրը ուտէյիս (ՆԱԲ, II, 149):
- Տիյըր-տիվեր մըտածէլ - Շատ մտածել՝ կշռադատել: Տըյեր-տուվեր մը-տըծէլանը յէտը թաքավըրէն ախճիգըն օզում ա ծանօթանա տըրա նըհէտ (ՆԼՂԺԲ, 8):
ՏԻՆՆԶ - տեն ՏՆՆԱԶ:
ՏԻՆՆԶԻ - տեն ՏՆՆԱԶԻ:
ՏԻՆԳ՝ - տեն ՂՆՆԳ՝:
ՏԻՆԵԼ - տեն ՏԻՆԻԼ:
ՏԻՆԶՆՏՈ՛Ր - տեն ՏՆՆԶՆՏՈ՛Ր:
ՏԻՆԶՎԱԶԻ - տեն ՏՆՆԶՎԱԶԻ:
ՏԻՆԶՎԱՐԻ - տեն ՏՆՆԶՎԱՐԻ:
ՏԻՆԶՕԹՈՒՆ - տեն ՏՆՆԶՕԹՈՒՆ:
ՏԻՆԿԱԿԵՐ - տեն ՏՆՆԿԱԿԵՐ:
ՏԻՆԿԱԿՈՒԸՎ - տեն ՏՆՆԿԱԿՈՒԸՎ:
ՏԻՆԿԱՅԱՐԵԼ - տեն ՏՆՆԿԱՅԱՐԵԼ:
ՏԻՆԿԱՅԱՐԵԼ - տեն ՏՆՆԿԱՅԱՐԵԼ:
ՏԻՆԿԱՏԻՆԱԿԵ - տեն ՏՈՒՆԿԱՏՆԱԿԵ:
ՏԻՆԻԼ/ՏՆՆԻԼ/ՏԻՆԵԼ/ՏՆՆԵԼ (գրք. դնեմ) - նք. 1. Որեւ տեղ՝ որեւ բանի վրա կամ մեջ գտեղել: Էտ մուտանան յըլլը՛խումը պըտատում ա, տիննամ ջուբումը (2): 2. Սատուցել, հրամցնել: Ջէմքունը յոտուծու վա անում, տինում փըսէն ըռըջին (2): 3. Եփել, պատ-րաստել: Մին լավ խաշ ա տինում, հըն-գէրունցը ծէն տամ դօնաղ (2): 4. Գործածության համար սարքել՝ պատ-րաստել՝ տեղավորել: Փիչը տինում ըն, Նի կըցընում, կօխկէն նըստօտում (2): 5. Սահմանել, որոշել: Արջին տըրնծ վախտը վը՛ր անց ա կէնում, մարթը յեր

ա կենում, կամ ծրմակը (ՆԼԴԺԲ, 139): 6. Զամարել, դասել, ընդունել: Կընգանը աշկերը լիավ չի իննում տըսնայիս, ըտըրան ռըրան մարթին տըղ ա տիննում (2): 7. Դասավորել, որոշ դիրքով տեղավորել: Ըմընէքը տինում ա, խորանգը քըցնում (2): 8. Տեղավորել, մտցնել (մարդու մասին): Մին սծրնուն տոն ա շինիս, Սունեն տինիս մաջին (ԶԲ, 337): 9. Մարմնի որել մասին հագցնել՝ ագուցանել: Փափաղը տինում ա կըլիսէն, մուտանան՝ մանեն, քինամ (2): 10. Մարմնի որել մասը տողորել, որել մասին գետեղել: Մազերը խինա յա տիրնլ (Բ): 11. Շարել, կանգնեցնել: ... Օրը տիրնած պատը քըշերը պարան ա յէկալ (ԱՍ, 67): 12. Կառուցել, սարքել: ... Ղուշերըն ռըրանց հէտէ պնն տինիլիս ըն իլնլ (ԶԺ, VII, 213): 13. Հիմնադրել, բացել: Մին դնքնն ա տիննում, քըղաքան տէս-տէն պիրում, ծախում (2): 14. Նվիրաբերել, գոհաբերել: Շատ ջըհիլնէ ռըրանց գանքը տիրեցէն մէր վըղերը ըզըղէլի հըտէ (Բ): 15. Կարգել, նշանակել: Մէլիք Շահնագարը պըհըկնէ յա տինիս, վըր Պոտին կա վըջ տոն մընեն (ԼԴԲ, 378): 16. Պաշտոնի՝ ծառայության նշանակել: Իրանա թաքավերը մըռէն ա, մին թանգան թաքավեր ըն տինիս... (ԱՍ, 22): 17. Առաջադրել, առաջարկել, առաջ քաշել (քննարկելու համար): Պահեստապետը կոտորուն ա անում, հարցը տինում ըն կըլիսօգէն ժողօվումը (2): 18. Մի բան անել սկսել: Կընէքը վեր ըտի յա ասում, մարթը կոտլօռուցը տիննում ա (2): 19. Հենել, դեմ տալ: Կըլծիք տիննում ա հընգէրէն ջընաղէն, քոն իննում (Բ): 20. Կցել, միացնել: Շծրին յըրա դաշանգ ժէվէր ա տիրնլ (Բ): 21. Տեղալ, իջնել, նստել (մթնոլորտային երեւոյթների մասին): Քիրսա սարէն ծոն ա տիրնլ (Բ): 22. Մեկի վրա բարդել կամ մեկին հանձնարարել: Հըրսընքէն սաղ խարջը տինում ըն մըծ ախայօրը յըրա (Բ): 23. Կոչել, անվանել: Ավանի շինըթկընէրումը անդնթ ա իլնլ, վեր ցըղէրէն անումը ռըրանց մըծէրէն ընումավը տինին (ԱՍ, 79):

- Տինինք թա - Ենթադրենք, ասենք թե: Հարը ասմա.- Տինինք թա փոպը քըգ չի տուվալ, հինչ ըս ընալան (2):

ՏԻՆԶԱԲԱՂ - տէն ՏԵՆԶԱԲԱՂ:
ՏԻՆԶԱԾԱՌ - տէն ՏԵՆԶԱԾԱՌ:
ՏԻՆԶԱԿՕԹ - տէն ՏԵՆԶԱԿՕԹ:
ՏԻՆԶԱՅԱՍ - տէն ՏԵՆԶԱՅԱՍ:
ՏԻՆԶԱԶԻՐ - տէն ՏԵՆԶԱՅԻՐ:
ՏԻՆԶԱԿԴՏ - տէն ՏԵՆԶԱԿԴՏ:
ՏԻՆԶԱԿԵՍ - տէն ՏԵՆԶԱԿԵՍ:
ՏԻՆԶԱԶԱՂԷ - տէն ՏԵՆԶԱԶԱՂԷ:

ՏԻՆՆԻԼ - նը. Սաստիկ ծեծել: Փըռնում ըն, ըտըրան մին լիավ տիննում (2):

ՏԻՆԶԻՐԷ - տէն ՏԵՆԶԻՐԷ:
ՏԻՆԶԻՐԻ - տէն ՏԵՆԶԻՐԻ:
ՏԻՆԶԻՐՕՏ - տէն ՏԵՆԶԻՐՕՏ:
ՏԻՇԸՏԱՆԻ - տէն ՏԸՇԸՏԱՆԻ:
ՏԻՇՏԱՆԻԼ - տէն ՏԸՇՏԱՆԻԼ:
ՏԻՇՏԱՆԻԿԻԼ - տէն ՏԸՇՏԱՆԻԿԻԼ:
ՏԻՇՏԻՇՕՐԷԼ - տէն ՏԸՇՏԸՇՕՐԷԼ:
ՏԻՇՏԻՇՕՐԿԷԼ - տէն ՏԸՇՏԸՇՕՐԿԷԼ:
ՏԻՇՕԿԻ - տէն ՏԸՇՕԿԻ:
ՏԻՇՕՏԷԼ - տէն ՏԸՇՕՏԷԼ:
ՏԻՇՕՏԿԷԼ - տէն ՏԸՇՕՏԿԷԼ:
ՏԻՊ (ռուս. *mun*, հուն. *tupos*) - գ. 1. Կերպարանք, արտաքին: Կըտըրվէ Մամիկոնէն տիպը, վեր հըրէսէն յէշում ըս, սըրտըմա յըս իննում (Բ): 2. Յուրահատուկ, հատկապես՝ բացասական հատկություններ ունեցող մարդ: Իգէն տիպ ա, կարէլ ջըս նըստա մին պէն յօր օնիս (Բ): 3. Ձեւ, եղանակ, տեսակ: Հինչ տիպի մարթ ըս տու, էսքան ասում ըմ, ասում, կըլծիս ջըս ըղնում (Բ):

ՏԻՊԻԿԱՆԱԼ - տէն ՏԸՊԻԿԱՆԱԼ:
ՏԻՊԻԿԱՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ՏԸՊԻԿԱՑ(Ը)ՆԷԼ:
ՏԻՊԻԿՕԹՈՒՆ - տէն ՏԸՊԻԿՕԹՈՒՆ:
ՏԻՊԻԼ - տէն ՏԸՊԷԼ:
ՏԻՊԼԻՊԻՏՕ - տէն ԴԸՆԳԸԼԲԱԶ:
... Էտ գնիլըմար ղըրամափօնը համ գոտնաջու պէն ա տէսնըմ, համ տըմբըլաջու, համ քաննանջա յա թան ըծօղու, տիպլիպիսո թըխօղու... (ԶՏ, Բ, 163):

ՏԻՊԿԻԼ - տէն ՏԸՊԿԷԼ:
ՏԻՍԱՍ (ռուս. *тесма*, պրս. *tasma*) - գ. Գործվածքի նեղ երիզ՝ զարդակարերի եւ այլ գործածությունների համար: Մին դաշանգ դարյա յա կարում, թըվէրէն էլ տիսմա տինում (2):

ՏԻՎԷՐ/ՏԸՎԷՐ/ՏՈՒՎԷՐ (գրք. *ի վայր*) - գ. 1. Որեւէ բանի ցածի՝ ներքեւի մասը՝ կողմը: Յանջիքը նըմանում ա, տիվէրը ճըղվում (2): 2. Յածր տեղ գտնվող տարածություն: Մէր ապուպապէրըն էլ տիվէրէք ըն իլնլ ըպրէլիս՝ ժըդանօվա քըշտէրէն՝ Գավունէն արիսէն ղըրաղէն (ԱՍ, 24): 3. մ. Դեպի ցած: Տիվեր ըն քննում, տըսնում կավը մին տընջըրու տակէ ծընած (2):

- Տիվեր ըմ թըքում աշկ ա, տիլըր ըմ թըքում՝ օնք ա - Անելանէլի՝ դժվար վիճակի մեջ եմ, չգիտեմ՝ ինչ անել:

ՏԻՏԱՊ - տէն ՏԻՏԻԿ:
ՏԻՏՈՒԿ/ՏԻՏՈՒԿ - տէն ԹԻԹԻԶ:
ՏԻՏՈՒԿԱՆԱԼ/ՏԻՏՈՒԿԱՆԱԼ - տէն ԹԻԹԸՅԱՆԱԼ:

ՏԻՏՈՒԿԱՑ(Ը)ՆԷԼ/ՏԻՏՈՒԿԱՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ԹԻԹԸՅ(Ը)ՆԷԼ:
ՏԻՏՈՒԿՕԹՈՒՆ/ՏԻՏՈՒԿՕԹՈՒՆ - տէն ԹԻԹԸՅՕԹՈՒՆ:
ՏԻՏԻԿ/ՏԻՏԱՊ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Տիտիզ՝ անել - տէն ՏԻՏԻ(Լ):
ՏԻՏԻ(Լ) - չք. մնկ. Նստել: Խօխան ասում ա.- Օգու ըմ տիտիմ (Բ):
ՏԻՏԻՇԿ - տէն ԿԷՐՊԱՐԱՆԶ:
ՏԻՏՈՒԿ - տէն ՏԻՏՈՒԿ:
ՏԻՏՈՒԿԱՆԱԼ - տէն ՏԻՏՈՒԿԱՆԱԼ:
ՏԻՏՈՒԿԱՑ(Ը)ՆԷԼ - տէն ՏԻՏՈՒԿ(Ը)ՆԷԼ:
ՏԻՏՈՒԿՕԹՈՒՆ - տէն ՏԻՏՈՒԿՕԹՈՒՆ:
ՏԻՐԱՆԱԼ - տէն ՏԸՐԱՆԱԼ:
ՏԻՐԱՏՈՒ - տէն ՏԸՐԱՏՈՒ:
ՏԻՐԱՓԿԱ - տէն ՏԸՐԱՓԿԱ:
ՏԻՐԷՎ - տէն ՏԻՐԷՎ:
ՏԻՐԷՏ - տէն ՏԸՐԷՏ:
ՏԻՐԷՎԱՆ - տէն ՏԸՐԷՎԱՆ:
ՏԻՐԷՎ/ՏԻՐԷՎ (գրք. *տերեւ*) - գ. 1. Բույսերի հիմնական գործարաններից մեկը՝ տերեւ: Մին տիրէվ ա յօր օնըմ, թաթախ անըմ, տինըմ ծօցըմը (ԶԺ, V, 57): 2. Թթենու թարմ սաղարթ, որ օգտագործում էին որպես շերամի սնունդ: Բըրըմէն վէրթըն տոնգն ա, տիրըվ չի կա, թա տանը (2):

ՏԻՐԷՎԷԼ/ՏԸՐԷՎԷԼ (գրք. *տերեւիմ*) - չք. Տերեւները բացվել, տերեւկալել, տերեւներով պատվել՝ ծածկվել: Կարունքը յըկալ ա, ծառերը տիրըվալ ա (Բ):

ՏԻՐԸՐՕՐՄԱ/ՏԸՐԸՐՕՐՄԱ/ՏԻՐԻՐՕՐՄԱ (գրք. *Տէր, ողորմեա*) - գ. Թելի վրա անցկացրած սաթի՝ սաղաֆի եւ հատիկների շարան, որ ձեռքում պահում են եւ հատիկները այս ու այն կողմ շարժում, համրիչ, տերողորմյա: Ապան էզգանան տիրըղօրման ծըրքէն ա իլնլ պըղէլիս (Բ):

- Տիրըղօրմա քըցիլ - Տերողորմյայի հատիկներով խաղալ: Լօղուռ մարթիքը ըն էտ շէնին տըղըմարթիքը, սաղ օրը էն ըն պատէն տակէն նըստած՝ տիրըղօրմա քըցիս (2):

ՏԻՐԸՎԱԹԱՓ/ՏԸՐԸՎԱԹԱՓ (գրք. *տերեւաթափ*) - գ. 1. Ծառերի տերեւները թափվելը: Աշունքը վեր կամ ա, տիրըվաթափը ըսքըսում ա (Բ): 2. Աշնանը ծառերի տերեւները թափվելու ժամանակը: Տիրըվաթափը վեր կամ ա, զըկըռը քըղէլի վախտըն ա (Բ): 3. ած. Տերեւները թափված, տերեւագուրկ: Ըտըղ էլ մինակ մին տիրըվաթափ ծառ ա իննում (2):

ՏԻՐԸՎԱԼԻ/ՏԸՐԸՎԱԼԻ (գրք. *տերեւալի*) - ած. 1. Ծառ տերեւներ ունե-

ցող, տերեախիտ: *Ըտը՞ղ մին տիրըվայի չինարի յա ինում, պիցըրանում ա, տիրըվներեն դաթումը կոյըը կենում* (ՀԱԲ, 15, 13): 2. *տեն* ՏԻՐԵՎԽԱՌ(Ն)Ը:

ՏԻՐԵՎԽԱՌԵ - *տեն* ՏԻՐԵՎԽԱՌ(Ն)Ը:

ՏԻՐԵՎԽԱՌ(Ն)Ը/ՏԸՐԵՎԽԱՌ(Ն)Ը/ՏԻՐԵՎԽԱՌԵ/ՏԸՐԵՎԽԱՌԵ - *ած*. Հետը տերեւներ խառնված, տերեւախառն: *Թօթը թափում ա, ըտի տըրըվ-խառնը ածում պուժկէքը* (Չ):

ՏԻՐԵՎԿԱՒԼԽ/ՏԸՐԵՎԿԱՒԼԽԼ - *տեն* ՏԻՐԵՎԵԼ:

ՏԻՐԻՂՕՐՄԱ - *տեն* ՏԻՐԻՂՕՐՄԱ:

ՏԻՐՄԸՆԱԾԱԿ - *տեն* ՏԸՐՄԸՆԱԾԱԿ:

ՏԻՐՄԸՆԱԿՕՂ - *տեն* ՏԸՐՄԸՆԱԿՕՂ:

ՏԻՐՄԸՆԱՆՈՒՅ - *տեն* ՏԸՐՄԸՆԱՆՈՒՅ:

ՏԻՐՄԸՆԱՑԸԽ - *տեն* ՏԸՐՄԸՆԱՑԸԽ:

ՏԻՐՄԸՆԹԸՂԱՂՈՒԿ - *տեն* ՏԸՐՄԸՆԹԸՂԱՂՈՒԿ:

ՏԻՐՄԸՆՀԸՂԵ - *տեն* ՏԸՐՄԸՆՀԸՂԵ:

ՏԻՐՄԸՆՃՈՒՎԱՐԱՆ - *տեն* ՏԸՐՄԸՆՃՈՒՎԱՐԱՆ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆԻԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆԻԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆԻԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆԻԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ - *տեն* ՏԸՐՍԱՐԱՆՈՒՅԵԼ:

ՏԻՓ (*ռուս. тиф, իտ. tifo, հուն. typhus*) - գ. Բարձր ջերմությամբ ուղեկցվող սուր վարակիչ հիվանդություն, տիֆ: *Էտ շենըտ մին փիս ցավ ա ընգալ, ասում ըն՝ տիփ ա իլնլ* (ԱԱ, 60):

ՏԻՓԵՎԱՊԵ - *տեն* ՏԸՓԵՎԱՊԵ:

ՏԻՓԵՐԱՎԵՆ - *տեն* ՏԸՓԵՐԱՎԵՆ:

ՏԻՓԵՐԱՎԵՆ - *տեն* ՏԸՓԵՐԱՎԵՆ:

ՏՈՒԿ - *տեն* ՏՈՒԿ:

ՏՈՒԿՏՈՒՆ - *տեն* ՏՈՒԿՏՈՒՆ:

ՏՈՒԿՏՈՒՆ(Ն)Ը - *տեն* ՏՈՒԿՏՈՒՆ(Ն)Ը:

ՏՈՒԿՏՈՒՆ(Ն)Ը - *տեն* ՏՈՒԿՏՈՒՆ(Ն)Ը:

ՏՈՒԿՏՈՒՆ(Ն)Ը - *տեն* ՏՈՒԿՏՈՒՆ(Ն)Ը:

ՏՈՒՄ(Ն)Ը - *գրք. դու* - դ. Անձնական դերանվան երկրորդ դեմքի եզակին՝ դու: *Թաքավերըն ասալ ա.- Տու հինչ իլիթ-միլնաթ ըս, վըր իմ ծիյանցըս խըրթ-նըցընում ըս* (ՀԺՀ, VI, 61):

- Տու՝ աղա, լըս՝ աղա, պա մեր աղունը հու կաղա - Երբ բոլորը հրամայող են, գործը առաջ չի գնա:

- Տու՝ ապ(ը)րիս - Բարեմաղթության եւ մեծարման արտահայտություն: *Տու՝ ապըրիս, քժմնաթ ըրա, կործի նի մըն-նիս* (Բ):

- Տու ասէ - 1. Գործածվում է այն ժամանակ, երբ խոսողը մոռանում կամ չի ուզում ասել ասելիքը եւ ուզում է, որ խոսակիցը հիշեցնի: *Հանքի, տու ասէ, Սացա-կէն հիշկան պարթկ կիսիմ տուպած* (Չ): 2. Հուսանք որ, երանի թե: *Ըստարէ թոռային ա, տու ասէ վերջը լավ ինի* (Բ):

- Տու էն էծը չըս, վեր համ հանգում ըս, համ տըռում - Ասում են սևապարծ՝ գոռոզամիտ մարդկանց:

- Տու ըշտը՞ղ, էն ըշտը՞ղ - Քո եւ նրա միջեւ տարբերությունը շատ մեծ է: *Վէ-գիրըն ասում ա.- Թաքավերըն ապըրած կէնա, տու ըշտը՞ղ, էն ըշտը՞ղ, էն հու վա՞, վեր քը՞գ նըրիտ խընամէ տը՞ռ-նա* (Չ):

- Տու՝ ըշտըղա լըկեր - Ասում են անտեղի միջամտողին՝ խորհուրդ տվողին:

- Տու իմ կըլծիսըս, լըս քու վը՞ննըտ - Շողոքորթելու՝ մեծարելու արտահայտություն՝ ես քո հպատակն եմ:

- Տու ինիս, էն լըրէ կ'անալտը - Խնդրանքի՝ աղերսանքի արտահայտություն՝ ի սեր Աստծո: *Տու ինիս, էն լըրէ կ'անալտը, մին թանիըր ըրա, տըղէս ըգաղէ* (Չ):

- Տու ինիս, տու - Մեկին սաստելու արտահայտություն: *Տու ինիս, տու, էլ մի-հէնգանց տենը էտ ծառը յեր չի ինիս* (Չ):

- Տու ինիս, քու անը՞վըտ - Ճիշտն ասա: *Տու ինիս քու անը՞վըտ, կավըս հու վա՞ կուղացալ* (Բ):

- Տու ինձ մէլիք՝ ասէ, լըս քը՞գ՝ Մէլիքսէթ - Ասում են այն ժամանակ, երբ երկու հոգի իրար գովում մեծարում են:

- Տու ինձ պահէ բուխընմաջի, լըս քը՞գ պահիմ մըրթընմաջի - Հագուստը պետք է խնամքով պահել, որպեսզի մարդկանց շրջապատում գեղեցիկ երեալ:

- Տու լավ ինիս - 1. Պատասխան բա-րեմաղթություն՝ ուղղված իր առողջու-թյամբ՝ նիստ ու կացով հետաքրքրվողին:

- *Սուրէն, հունց ըս, - Տու լավ ինիս, Գուգի* (Բ): 2. Ասվում է որպես մխիթարանք՝ ուղղված կորուստ ունեցողին: *Տու լավ ինիս, Սակիչ, կավ ա, լի՞, ըստակալ ա, ըս-տակալ ա, մին էրնիշը ինք կոնիս* (Բ):

- Տու կըռթկըռթա՞, լըս ծու ածիմ - *տեն* Տու տըգգ ըրա՞, լըս՝ մը՞ղըր:

- Տու հինչ - *տեն* Տու մէլ ասէլ: *Տու հինչ, էտ քըչէղակը հիշքան վըր հաց ար յոր օնում, պիրանըմը պըհէլիս ա ըննում, տընէլիս տալիս պըռապէն տըղէն* (ՆԼԴԺԲ, 140):

- Տու մէլ ասէլ - Բանից պարզվում է, որ... *Կամօղը պէնում ա, տը՞սնում՝ ամա-նը տէրտակ, տու մէլ ասէլ՝ կընէգը թըմ-փըցըրալ ա* (ԱԱ, 86):

- Տու սաղ ինիս - *տեն* Տու լավ ինիս:

- Տու վէլ բիդի ասիս՝ մարթ ըմ - Հանդիմանական՝ արհամարհական ար-տահայտություն՝ արժանի չես մարդ կոչվելու, տմարդի ես:

- Տու վըս գի՞ղնում - Քո գործն է, ինչ-պես ցանկանում ես, այնպես էլ վարվիր, ես չեմ խառնվում: *Ասում ա.- Տու վըս գի՞ղնում, օգում ըս՝ քիսի՞, օգում ըս՝ քիսիլ մէլ* (Չ):

- Տու վըս, վեր կաս - Միակն ես, ուրի-շը չկա՞ պետք չէ: *Տըղան ասում ա.- Տու վըս, վեր կաս, լըս էրնիշ ախճի՞ օգիլ չըմ* (Չ):

- Տու վիր պակաս - *տեն* Տու՝ ըշտըղա լըկեր:

- Տու տըգգ ըրա՞, լըս՝ մը՞ղըր - Դու նախաձեռնիր, ես իրագործեմ:

- Տու քանէ կըլխանէ լըս - Ինչպես հանգսնեցիր՝ համարձակվեցիր, ինչ ես քեզանից ներկայացնում: *Թաքավերը ասում ա.- Տու քանէ կըլխանէ լըս, վեր նի լըս մըտալ իմ բաղըս* (Չ):

- Տու՝ քըգը՞տէ, լըս՝ ինձը՞տէ - Վիրա-վորվելու՝ գոտվելու արտահայտություն՝ ես ու դու այլեւ իրար հետ առնչություն՝ հարաբերություն ունենալ չենք կարող:

- Տու քու դանդըտ քա՞շի/դանդըտ կաց - Ասվում է, երբ մեկը մտահոգվում է (հաճախ անտեղի) ուրիշի համար. քո մտահոգությունն ավելորդ է: *Ասում ա.- Տու քու դանդըտ կաց, լըս գի՞ղնում ըմ՝ հինչ ըմ անում* (Չ):

ՏՈՒ - *տեն* ՏՈՒ:

ՏՈՒԲԵՐԿԱՒԼՈՋ (*ռուս. туберкулез, լատ. tuberculosis*) - *տեն* ՉԸԽՕԹԿԱԿ:

ՏՈՒԴԻ-ՍՈՒԴԻ (*ռուս. тyда-сyода*) - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Տուդի-տուդի անել - Այս ու այն կողմ ընկնել, տարբեր միջոցներ ձեռնարկել: Շատ ա տուդի-տուդի անում, պեն չի ամալ կամ (2):

ՏՈՒԶ (ռուս. *мыз*) - գ. 1. Թղթախաղի մեջ ամենաբարձր խաղաքարտը: Կարտը պիժքնում ըն, տուզերը Արմոյեն ա ըղնում (2): 2. փխբ. Որեւ բնագավառում շատ ազդեցիկ՝ բարձրաստիճան մարդ: Զմբուն տղան բանգեն տուզըն ա (Բ):

ՏՈՒԶԻ (հ.ե. **ieu-* (բարեկամաբար ուշադրություն դարձնել, նկատել) - տեն ՏՈՒՄԱՐ՝:

ՏՈՒԶՆԱՆԱԼ - չք. Քաղց զգալ, սովածանալ: Քիս ըն, քիս, հըղըցըմը տո՛ւզ-նընաս ըն (ՅԺՅ, V, 293):

ՏՈՒԶՆԸ - ած. 1. Քաղցած, ուտելու պահանջ ունեցող՝ զգացող: Էս տո՛ւզըն մարթը դաստի ծերքը արխումը շոռ ա ածում, ծերքըն ընգած փափուկ պենը կոխում պերանը (ՆԱԲ, 119): 2. Ոչինչ չկերած, սնունդ չստացած: Տո՛ւզըն փորը կըղըռըղըռա (2): 3. փխբ. Ապրուստի միջոցներից զուրկ, ծայրահեղորեն աղքատ: Ասում ա.- Խանըն ապըրած կենա, տո՛ւզըն մարթ ըմ, ինձ ըշտղղան ա՛ վը՛սկէ (2):

- Տո՛ւզըն զըկըռաատ կ'ալ - 1. Սաստիկ քաղցած լինել: Ղոնաղըն էլ էն ա ինո՛ւմ տո՛ւզըն զըկըռաատ կ'ալիս, կուրկուտեն դըզղանը քաշո՛ւմ ա առաջը, լոխ օտում (2): 2. Ծայրահեղ աղքատ լինել: Ղծրո՛ւնը էն ըն իլալ տո՛ւզըն զըկըռաատ կ'ալիս, միհենգ փոզալ խաղ ըն անում (Բ):

ՏՈՒԶՆԸ-ԾԱՐԱՎ - ած. Եվ քաղցած, եւ ծարավ, ուտելու եւ խմելու պահանջ ունեցող՝ զգացող: Իտի էլ յը՛տ ա տը՛ռնում, տո՛ւզըն-ծարավ կ'ամ տօն (ԱԱ, 85):

ՏՈՒԶՆԸՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՏՈՒԶՆԱՆԱԼ-ի:

ՏՈՒԶՆՕԹՈՒՆ - գ. Սոված լինելը, սովածի վիճակը, սովածություն: Էտ մարթը քըշէր-ցիդէկ փօղ ա թուփ ըրալ, ամմա ինքը տո՛ւզըն կացալ, տուզնութո՛ւնան վը՛ր ընգալ, մը՛ռալ (ՆԼՂԺԲ, 65):

ՏՈՒԶՏՈՒՊՈՒՊՈՒԶ - ած. Տեղի-անտեղի ուրիշի գործերին խառնվող՝ իրեն առաջ քաշող: Տուզտուպուպուզ՝ մարթին անա զանխան տանում ա (Բ):

ՏՈՒԶՐՈՒԿ (գրք. տգրուկ) - տեն ՍԸԼՈՒԿՈՒՆ:

ՏՈՒԶՈՒԿ(Գ) - տեն ՏԸԶՈՒԿ(Գ):

ՏՈՒԶՈՒԿ(Գ) - տեն ՏԸԶՈՒԿ(Գ):

ՏՈՒԶՕՏԵԼ - տեն ՏԸԶՕՏԵԼ:

ՏՈՒԺԵԼ - տեն ՏՈՒԺԻԼ:

ՏՈՒԺԱՆԶ (գրք. տուժանք) - գ. Ընդունված որեւ կարգ խախտելու համար նշանակված պատիժ, որն արտահայտ-

վում է դրամով կամ նկատողությամբ, տույժ: Էտ տուժանքը ըտըրան շատ ա խըղճըցընում (2):

ՏՈՒԺԻԼ/ՏՈՒԺԵԼ (գրք. տուժել) - նք. Մեկին տույժի տակ դնել, պատժել: Վէր էշէրը քը՛ցալ ըն Ըստուծեն կօշտը, ասալ ա.- Յը՛ս կարէլ չըմ մարթկանցը տուժիմ... (ԱԱ, 88):

ՏՈՒԺԻԼ/ՈՒԺԻԼ (ռուս. *дожина, фп. douzain, իտ. dozzina*) - 1. գ. Որեւ բանի տասներկու հատը՝ որպես ամբողջություն, դյուծին: Յէփրէմին կընէգը էրկու տո՛ւծին դարյա օնէ, ամմա ճըրդօ-տած շո՛ւրէրալ ա կ'ամ հըրսանէք (Բ): 2. ած. փխբ. Շատ: Մին տուժին ծո՛ւն ա յը՛կալ (Բ):

ՏՈՒԺԿԵԼ - տեն ՏՈՒԺԿԻԼ:

ՏՈՒԺԿԻԼ/ՏՈՒԺԿԵԼ - կք. եւ չք. ՏՈՒԺԻԼ-ի:

ՏՈՒԺՕԽԶ - տեն ՏԸԺՕԽԿ:

ՏՈՒԼԱՇ - 1. գ. Ագռավանման սեւ թռչուն: Էտ չօլի հալքերին մէջին ճակատը պենը տուլաշըն ու ակրավըն ըն (ԶԱ, Ա, 185): 2. տեն ԹՕԶԻ:

ՏՈՒԽՈՒՐ - տեն ՏԸԽՈՒՐ:

ՏՈՒԿՈՒԿԱՋԻ - տեն ՏԸԿԱՋԿԱՋԻ:

ՏՈՒԿ(ՈՒ)ԼՈՒՐԱՆԱԼ - տեն ՏԸԿԱՋԼՈՒՐԱՆԱԼ:

ՏՈՒԿ(ՈՒ)ԼՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏԸԿԱՋԼՈՒՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՏՈՒԿ(ՈՒ)ԼՈՒՐՑԸՆՎԵԼ - տեն ՏԸԿԱՋԼՈՒՐՑԸՆՎԵԼ:

ՏՈՒԿ(ՈՒ)ԼՈՒՐՕԹՈՒՆ - տեն ՏԸԿԱՋԼՈՒՐՕԹՈՒՆ:

ՏՈՒԿ(ՈՒ)ԼՕՂ - տեն ՏԸԿԱՋԼՕՂ:

ՏՈՒԿ(ՈՒ)ԼՕՐ - տեն ՏԸԿԱՋԼՕՐ:

ՏՈՒԿՈՒԿԱՍԱՋ - տեն ՏԸԿՈՒԿԱՍԱՋ:

ՏՈՒԿՕՂ - տեն ՏԸՈՒՕՂ:

ՏՈՒԿՕՂԵՆ - տեն ՏԸԿԱՋՕՂԵՆ:

ՏՈՒԿՕՂՆԵ - տեն ՏԸԿԱՋՕՂՆԵ:

ՏՈՒԿՕՂՆՕՏ - տեն ՏԸԿԱՋՕՂՆՕՏ:

ՏՈՒԿՕՐ - տեն ՏԸԿԱՋՕՐ:

ՏՈՒՂԱԹԱԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տո՛ւղաթակ տալ - Յրտից ատամներն իրար զարնել՝ կափկափել: Կամ ըն, տը՛սնում ծառէն տակէն նըստած, տո՛ւղաթակ ա տամ (2):

ՏՈՒՂՆՕՑ - տեն ՏԸՂՆՕՑ:

ՏՈՒՂՏՈՒՂԼԻ - տեն ՏԸՂՏՈՒՂԼԻ:

ՏՈՒՂՏՈՒՂՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏԸՂՏՈՒՂՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՏՈՒՂՏՕՂԼ - տեն ՏԸՂՏՕՂԼ:

ՏՈՒՂՏՕՂՈՒՑ - տեն ՏԸՂՏՕՂՈՒՑ:

ՏՈՒՄԱՐ՝ (գրք. տոմար) - գ. Գիրք,

որտեղ նշանակված են եկեղեցու տարեկան տոները, տոնացույց: Դէրը տու-

մարը պէնում ա, յէշո՛ւմ, թա.- Զնն վախտը չի, մին շէբաթ էլ ըսալքը՛ցէք (2):

ՏՈՒՄԱՐ՝ - Գործածվում է կապակցությանների մեջ:

- Տումար անել/տալ, յէշիլ - Աջերը մեկին՝ մի բանի հառել, ակնապիշ նայել: Սաղ հըրսընքէն վախտը Էտ տղան տումար ա անում, հըրթընըցուպէն յէշում (2):

ՏՈՒՄԱՐԿ - ած. Բերնեբերան լցված, լիքը: Էրկու տո՛ւմբա՞ք խարար պո՛ւրթ ա ինք՝ օնում, դարկում տօն (2):

- Տո՛ւմբա՞ք անել - Բերնեբերան լցնել: Մէշուկնէն ճըղղապուրալ տո՛ւմբա՞ք ա անում, պէռնում էշին (Բ):

ՏՈՒՄԱՐ - տեն ՏԸՄԱՐ:

ՏՈՒՄԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏԸՄԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՏՈՒՄԱՐ - տեն ՏՈՒՄԱՐԻ:

ՏՈՒՄԱՐԻ/ՏՈՒՄԱՐԵ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տումբի տալ - տեն ՆԸՆԶԻԼ:

ՏՈՒՄԱՐՏՈՒՄԱՐԱԼ - տեն ՏԸՄԱՐՏՈՒՄԱՐԱԼ:

ՏՈՒՄԱՐՏՈՒՄԱՐԼԻ - տեն ՏԸՄԱՐՏՈՒՄԱՐԼԻ:

ՏՈՒՄԱՐՏՈՒՄԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՏԸՄԱՐՏՈՒՄԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՏՈՒՄԱՐՏՈՒՄԱՐՕՆ - տեն ՏԸՄԱՐՏՈՒՄԱՐՕՆ:

ՏՈՒՄԱՐՏՈՒՄԱՐՕՑ - տեն ՏԸՄԱՐՏՈՒՄԱՐՕՑ:

ՏՈՒՄԱՐՈՒԼԻ-ՏՈՒՄԱՐՈՒԼԻ - տեն ՏԸՄԱՐՈՒԼԻ-ՏԸՄԱՐՈՒԼԻ:

ՏՈՒՄԱՐՈՒԼՕՑ - տեն ՏԸՄԱՐՈՒԼՕՑ:

ՏՈՒՄԱՐՈՒԼՕՆ - տեն ՏԸՄԱՐՈՒԼՕՆ:

ՏՈՒՄԱՐՈՒԾԱԿ (ռուս. *тумбочка*) - գ. Փոքրիկ պահարան: Տանը մին տումբուշկա էլ չօնին, թա մաջին մին պէն տինին (Բ):

ՏՈՒՄԱՐՁԿ - տեն ՂՈՒՄԱՐՁԿ:

ՏՈՒՆ - տեն ՏՕՆ՝:

ՏՈՒՆԳ - տեն ՏՕՆԳ:

ՏՈՒՆԴՈՐՈՒԶ - տեն ՏՈՒՆԴՈՐՈՒԶ:

ՏՈՒՆԴԻ - տեն ՏՈՒՆԴԻ:

ՏՈՒՆԴԻ/ՏՈՒՆԴԻ/ՏՈՒՆԴԻՆ - գ. Գավակ, հետույք, ևստուկ: Տո՛ւնդո՛ւրնէն թող ըն անում, հանց ըն վըխճըրնէ ինին՝ կո՛ւկին աշկէրը տէսած (ՆԱԲ, III, 175):

- Տո՛ւնդըվին վըռըքէց կընըստըվէ - Զանաքով ասում են մեծ եւ ցցուն հետույք ունեցող կանանց մասին, իբր այնքան մեծ է հետույքը, որ հնարավոր է վրան ևստել:

- Տո՛ւնդին նըհաշ/շօռ տալ - Արհամարհաբար շրջվել՝ երես դարձնել: Իզէն հինչ կընէք ա՛, վայ ա, վէր տօնը դօնաղ ա կամ, ինքը տո՛ւնդին նըհաշ ա տամ (Բ):

- Տնն պըրընել - 1. Ճարակոյթյամբ խուսափել՝ վտանգից ազատվել: *Ղըջըղ-նէն գիրավ ըն տըճնում, ամմա նկանք ամին կարում ա տնա պըրընէ (2):* 2.

դեպի դուրս ցցվել՝ տարածվել: Կամ ա տը՛սնում՝ կոնը նի մըտած էտ պոնը, լըհա միևակ հաքին ա տոնս պըրծալ (2): 3. Տեղից դուրս թռչելով՝ վազել, փախչել: Ծօնը վեր հանում ա, կատուն տոնս ա պըրծընում, փախչում (ՀԱԲ, 15, 47): 4. Պոկվել, անջատվել: Ծօրեն վեր դարթու վա տամ, կապը Աըմսօնէն ծըրքան տոնս ա պըրծընում (2): 5. Իր տեղից դուրս գալ՝ ելնել: Վեր թըխում ա, ուշափէն աշկը տոնս ա պըրծընում (2):

- Տոնս պիրիլ - 1. Ներսից՝ որեւէ տեղից՝ որեւէ բանի միջից հանել: Տըղան քընըմ ա օցը պատան տոնս պըրըմ (ՀԺՅ, V, 31): 2. Դժվար վիճակից ազատել: Կանխին պարթկու տակ ա ըղնում, ախպերը մին թանիրնալ տոնս ըն պիրում (Բ): 3. Հասցնել: Սէվ էծը սըրան տանում ա, տուա պիրում սէվ աշխար (ՀԱԲ, 15, 25): 4. Պատրաստել, գլուխ բերել: Տաշըմ ա, տաշըմ, մին կէղեցիկ ախճիկ տոնս պերըմ (ԼՂԲ, 327): 5. Որեւէ գործողություն կատարելով՝ պահանջվածը ստանալ: Հիշկան հանշըվ ա անում, կարում չի մէլիքին ասածը տոնս պիրի (2): 6. Իր ցանկացած ձեռով նկարագրել՝ ներկայացնել, բնորոշել որպես: Յեղիսաբէթը հիրըվըննուն սաղ կօղ ա տոնս պիրում (Բ): 7. Մի բան հաջողացնել: Հիշկան չըրջարվում ա, կարում չի վէշ մին պէն տոնս պիրի (2): 8. Հրատարակել: Յէս կըկա՛րիմ կազէթ տոնս պիրիմ, սաղ տարին ուշունց տամ... (ՁՏ, Ա, 134): 9. Արտատպել, նկարել: Էտ տըղէն նըկարը տոնս ա պիրում, պատան կախ տամ (2):

- Տոնս տալ - 1. Մի տեղից հանել՝ դատարկել՝ դուրս թափել: Մին ճըղասպան յիշիս ա, տըսնաս՝ մին թօրք հային չուվալան ցօրէնը տոնս ա տաս, ըծէս իւրան չուվալը (ԱԱԶ, 8): 2. Մեջը փորել: Էտ քարը տանջում ա, տոնս տամ, լըկաման շիւնում (2): 3. Հիմար-հիմար՝ տակից-գլխից խոսել, դատարկաբանել: Պըլը-Սէլը կըզընվում ա յըրան, թա.- Հինջ ըս տոնս տամ, մարթը ընդէղ հինջ ա՛ անըմ (ՀԺՅ, VI, 194): 4. Մարմնի վրա բշտիկներ գոյանալ: Խուխէն ջանը տոնս ա տըվալ (Բ):

- Տոնս տը՛նալ - 1. տէն Տոնս կ'ալ (1-4): 2. Ուռչել, ցցվել: Էնքան քուքացալ ա, վը՛ռը տոնս ա տը՛նալ (2):

- Տոնս փըջիլ - տէն Տոնս տալ (4):

- Տոնս քաշիլ - 1. Քաշելով մի տեղից՝ մի բանի միջից հանել: Լըհա վեր մին խըրէֆ լիւսացալ, ծին կուման տոնս քաշից, խուրջիւնը յեր կալալ, քըցից ծիյալը, ըտըղան քիւնից (ՀԺՅ, V, 586): 2. Գաղտնիքը՝ խոսքը հնարքով իմանալ՝

դուրս կորգել: Պառապը էտ թանգան հարթանը խուսընում ա, իւրան ծգանծը տոնս քաշում (2):

- Տոնս քըցիլ - 1. Վտարել, արտաքսել: Ըտըրանց շը՛նըմը թօղըմ չըն կէնան, տոնս ըն քըցըմ... (ՀԺՅ, V, 41): 2. Հեռացնել, ազատել (պաշտոնից, աշխատանքից, ուսումնական հաստատությունից ելն): Կօրծա տոնս ըն քըցում, էլ կարում չի փուլ ըշխաղէ (Բ): 3. Ներսից բխեցնել՝ հանել: Էս ք'ախըր մին կէղեցիկ պալատ ա շոննում, հըլաթումը լալ ք'ախիդ տոնս քըցում... (ՀԺՅ, VII, 111): 2. Որեւէ բան, հատկապես՝ ոսկորը՝ հողը՝ բնական վիճակից հանել՝ խախտել, տեղահան անել: Տըհանցա մինը ծառան վեր ա ըղնում, վէնըն տոնս քըցում (ՆԱԲ, 129): 3. Կնոջը արձակել, կնոջից բաժանվել: Մինչէվ Օվջի Փիրումը անյաջ չըլալ, վար մարթը կընէֆ տոնս քըցի (ՆԼՂԺԲ, 13): 4. Արտահոսել, դուրս բխել: Կարասը ճաքած ա, կինին տական տոնս ա քըցում (Բ): 5. Ուժը՝ գույնը տալ: Չայը բիդի դան տաս, վեր լ'ալ տոնս քըցի (Բ):

- Տոնս քիւնիլ - 1. Մի տեղից դուրս ելնել՝ հեռանալ: Տա կարում չի տանը կէնա, տոնս ա քիւնալ (2): 2. տէն Զօլ քիւնիլ:

- Տոնս օնէլ - 1. Հանել, դուրս հանել: Ըստէղ թաքապէրը սուրը տոնս ա օնում, կընգանը կըլծիւր վըր քըցում (ՆԼՂԺԲ, 145): 2. Տանել՝ առաջնորդել դեպի: Էտ խօխան ղըջըղնէրէն տոնս ա օնում իւրանց շէնին կըլծիւր (2): 3. Ազատել: Վէրջը, մըր սավէտին հօքուն մը՛ննիմ, վըր մը՛գ էն գոլիւման տոնս կալալ (ԼՂԲԶ, 271): 4. տէն Տը՛ղը տոնս ածել: 5 Վաճառքի՝ ցուցադրելու ելն հանել: Բազարը լ'ալ մըսեր ըն տոնս կալալ (Բ): 6. Արտադրել: Զալօղը լ'ալ ապրանք ա տոնս օնում (Բ):

ՏՈՒԲՏՏՈՆ/ՏՈՒԲՏՏՈՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տոնսըտօն անէլ - 1. Շարունակ մի տեղ մտնել ու դուրս գալ, ներսուդուրս անել: Ըսկէսուրը կըզընվում ա, թա.- Հաւօթ ա, թանգան հարթըն էտքան տոնսըտօն չանէլ (2): 2. Տան գործերը լալ կատարել: Տոնսըտօն անօղ կընէֆ ա մեր Սիրանը, սաղ օրը էն ա կօրծ ընէս (Բ):

ՏՈՒԲՏՏՈՆ(ՆԸ)/ՏՈՒԲՏՏՈՆ(ՆԸ) - տէն ՏՈՒԲՏՏՈՆ:

ՏՈՒԲԿՈՒՄ/ՏՈՒԲԿՈՒՄ - տէն ՏՈՒԲԿՈՒՄ:

ՏՈՒԲՈՒԼ/ՏՈՒԲՈՒԼ - գ. Դուրսը, դրսի կողմը: Ծօխալ տօնը լըցնում ա, էտ կընէֆը մին թանիրնալ խօխօնը տոնսըլ ա տանում (2):

ՏՈՒԿԱԼԵՏ (ռուս. *myalnet*, ֆր. *toilette*) - տէն ԸԲՈՐՆԻ:

ՏՈՒԿԵՐ - տէն ՏԻԿԵՐ:

ՏՈՒԿՏԱ - տէն ՏՈՒՓՏԱ:

ՏՈՒԿՈՒՏՈՒ/ՏՈՒՏՈՒ - մ. Ինքը քեզ հետ: Տու վու տու խուսէլալ էտ ըշտը՛դ ըս քոննում (Բ):

ՏՈՒՏ - տէն ՏՈՒՏ:

ՏՈՒՏՈՐՈՒԶ - տէն ՏՈՒՏՈՐՈՒԶ:

ՏՈՒՏՆԸ - տէն ՏՈՒՏ:

ՏՈՒՏՈՒԶ - տէն ՏՈՒՏՈՐՈՒԶ:

ՏՈՒՏՈՒ - տէն ՂՈՍԿԻ:

ՏՈՒՏՈՒ - տէն ՏՈՒ ՎՈՒ ՏՈՒ:

ՏՈՒՏՈՒԶ - մկ. տէն ՏՈՒՏՈՐՈՒԶ:

ՏՈՒՏՈՒԼ - տէն ՏՈՒՏՈՒԸ:

ՏՈՒՏՈՒԸ/ՏՈՒՏՈՒԼ - գ. Երկանքի առանցք: Յըս քու տակէտ, տու իմ կըլխէս, տուտուշըս քու ծակէտ (ԱՅ, 69):

- Տուտուշ կըտըրէլ - տէն Աըխտուրթակէ տը՛նալ:

ՏՈՒՏՈՐՈՒԶ/ՏՈՒՏՈՐՈՒԶ/ՏՈՒՏՈՒԶ (հ.ե. **teu-* (ուռչել) - տէն ՏՈՒՏՈՐՈՒԶ:

ՏՈՒՏՈՒՏՈՒՏԱ - տէն ՏՈՒՏՈՒՏՈՒՏԱ:

ՏՈՒՐ/ՏՈՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տուր կ'ալ - Հաճելի՝ ախորժելի՝ հավանելի լինել՝ թվալ: Տըղան էլ ըխճըկանըն ա տուր կամ (ՆԼՂԺԲ, 27):

ՏՈՒՐ (գրբ. դուր) - գ. Հյուանի մետաղա սրաքերան գործիք՝ փայտի մեջ փորվածքներ անելու համար: Տոնըն ա չանքոնը յօր ա օնում, ըսքըսում էտ փառին մաջը տոնս տալը (2):

ՏՈՒՐԱԼԻ - ած. Դուրեկան, հաճելի, ախորժելի: Տուրալի խօրան՝ ա (Բ):

ՏՈՒՐԷԿԱՆ - տէն ՏՈՒՐԱԼԻ:

ՏՈՒՐԷՍՇԻԿ (ռուս. *тюрешик*) - գ. Բանտարկության ենթարկված մարդ, բանտարկյալ: Սերգի դային էրկու տըղա օնէ, ճօխտըն էլ՝ տոնրէմշիկ (Բ):

ՏՈՒՐՄԱ - տէն ՏՈՒՐՄԱ:

ՏՈՒՐՄԱ/ՏՈՒՐՄԱ (ռուս. *тюрма*) - գ.

1. Դատարանով դատապարտվածներին եւ հետաքննության տակ գտնվողներին պահելու տեղ, կալանատուն, բանտ: Տըվըրածէն տըղան հըրցընում ա, ասըմ.- Ծը՛գ հու վա՛ քըցալ էտ տոնրման (ՀԺՅ, V, 310): 2. փխբ. Բանտարկություն: Տոնրման շատ մարթու վա իւրան կընգանը, խօխօնը անա ճօկալ (2): 3. փխբ. Ապրելու համար ծանր՝ տաժանելի տեղ՝ վայր: Թաքապէրին պալատը էտ ըխճըկանը հը՛տէ տոնրման յար (2):

- Տոնրման անէլ/կօխէլ/նըստըց(ը)նէլ/տինիլ/քըցիլ - Բանտարկել, կալանավորել, բանտ նստեցնել: Համ ասում ա, համ էլ քառասուն հօքուն փըռնօտում, տոնրման անում (ՆԼՂԺԲ, 51):

- Տնորման ըղնել - Բանտարկվել, կալանավորվել: *Լամ ա տնորման ըղնիս, քանց սօտ նորթնանը օտիս* (ԱԲԲ, 33):

ՏՈՒՐՈՒՐ - տեն ՏՈՒՐՈՒՐ:

ՏՈՒՐՈՒՐՈՒՄՓՕՑ - տեն ՏՈՐՈՐՈՒՄՓՕՑ:

ՏՈՒՐՈՒԹԱԿ - տեն ՏՈՐՈՒԹԱԿ:

ՏՈՒՐՈՒԹՈՒՆ - տեն ՏՈՐՈՒԹՈՒՆ:

ՏՈՒՐՈՒՆ (գրք. տորոն) - գ. 1. Տորոնագգիների ընտանիքին պատկանող բազմամյա բույս, որի արմատներից կարմիր ներկ էին ստանում: *Ղարաբաղ տուրուն էլ ա ածում* (Բ): 2. Այդ բույսի արմատներից ստացվող ներկը: *Թիլերը տուրունավ ըռանգ ա տամ* (Ձ):

- Տուրուն քընդիլի քինիլ - Մեռնել: *Բօրիկըն էլ տուրուն քընդիլի քըցավ* (Ձ):

ՏՈՒՐՈՒՇԱԵԼ - տեն ՏՈՐՈՒՇԱԵԼ:

ՏՈՒՐՈՒՇԱՍԸ - տեն ՏՈՐՈՒՇԱՍԸ:

ՏՈՒՐՈՒՇԱՍ(Ը)ՎԵԼ - տեն ՏՈՐՈՒՇԱՍ(Ը)ՎԵԼ:

ՏՈՒՐՈՒՄԻԿ - տեն ՏՈՐՈՒՄԻԿ:

ՏՈՒՐՈՒՄԻԿԱՑ - տեն ՏՈՐՈՒՄԻԿԱՑ:

ՏՈՒՐՈՒՄՍ - տեն ՏՈՐՈՒՄՍ:

ՏՈՒՐՈՒՄՏՈՒՆ - տեն ՏՈՐՈՒՄՏՈՒՆ:

ՏՈՒՐՈՒՐ/ՏՈՒՐՈՒՐ/ՏՈՐՈՒՐ/ՏՈՐՈՒՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Տնորոն կ'անլ - 1. Շարժվել, շարժումներ անել: *Էս ախճիգը տնորոն չի կամ* (ՆԼՂԺԲ, 72): 2. Երերալ, ցնցվել: *Մին էլ ա տըսնաս՝ սաղ աշխարքը տնորոն յեկավ...* (ՀԺՀ, V, 606): 3. Նորից սկսվել՝ զգացնել տալ: *Վեր մըրսում ա, ցավերը էլիա տնորոն ա կամ* (Ձ): 4. փխբ. Օգտագործվել, մի բանի մեջ դեր խաղալ: *Էտ խէլնըքը քսէս ա.- Ըստեղ աննը բըրի տնորոն կա, վեր կարիմ մին պէն ասիմ* (ՀԺՀ, V, 264): 5. փխբ. Այս կամ այն կերպ վերաբերմունք ցույց տալ: *Հանը լ'ավ տնորոն լըկավ, տըղէն տնորման ըգաղից* (Ձ): 6. փխբ. Մի բանով առաջնորդվել՝ ղեկավարվել: *Էտ մարթը կընգանը ըսածավըն ա տնորոն կամ* (Բ): 7. փխբ. Արագ՝ եռանդով որեւէ բան անել՝ կատարել: *Հանը ասում ա.- Տնորոն լըկէք, թօքը նի յա ունական* (Ձ):

- Տնորոն տալ - 1. Շարժել, տեղից հեռացնել: *Քարը տնորոն ա տամ, տական էտ պօլիգը տնու օնում* (Ձ): 2. Տատանել, երերել, ցնցել: *Էտ ըրօտուցը սաղ յէրգիրը տնորոն տըվավ* (Բ): 3. Մարմնի մասերը շարժման մեջ դնել: *Էս նագիր-վէգիրը կըլօխը տնորոն ա տամ, ասում.- Էտ քու խօսկերքը չի* (ՀԱԲ, 15, 85): 4. Առաջացնել, առաջ բերել, նորոգել (վիշտ, ցավ եւն): *Վեր ցօրտ ծնոր ա*

խըմում, ցավը տնորոն ա տամ (Բ): 5. փխբ. Օգտագործել, գործածել: *Փուլ բիդի տնորոն տաս, վեր կօրծ աննլ կա* (Ձ): 6. փխբ. Դրդել, որեւէ բան անելու մղել: *Հանը տըղօրանցը տնորոն տըվավ, ըսքըսըցէն հօնծ անէլը* (Ձ): 7. փխբ. Օւսանիզմով՝ ձեռնաշարժությամբ զբաղվել:

ՏՈՒՐՈՒՐՈՒՐՈՒՐ/ՏՈՐՈՒՐՈՒՐՈՒՐ - գ. հեզն. Լոտո խաղի մեջ 33 թվակիր խաղաքարը: *Վեր տնորոնորոն քըսական տնու ա օնում, խանումը ուրխությունան ծափ ա տամ* (Ձ):

ՏՈՒՐՔ - տեն ՏՈՐՔ:

ՏՈՒՐՕԹՈՒՆ - տեն ՏՈՐՕԹՈՒՆ:

ՏՈՒՐՕՍ - տեն ՏՈՐՕՍ:

ՏՈՒՐԼԻ - տեն ՏՈՒՐԼԻ:

ՏՈՒՐՏԱ/ՏՈՒՐՏԱ - տեն ԱՆՄԱՆ:

ՏՈՒՐ/ՏՈՒՐ (գրք. դուք) - դ. Անձնական դերանվան երկրորդ դեմքի հոգնակին՝ դուք: *Պառավը ասում ա.- Տուք կարել չըք էտ դէվին ըսպանիք, մէխկ ըք, քինիլ մէք* (Ձ):

ՏՈՒՐ - տեն ՏՈՒՐ:

ՏՈՒ/ՏՈՒ (ռուս. толь) - գ. Հատուկ բաղադրությամբ հագեցված սովորաբար, որով ծածկում են տանիքը: *Պիրում ա կըտօրը տօլնլ ծասկում, վեր թօռը նի չըծըծէ* (Ձ):

ՏՈՒՐ - տեն ՏՈՒՐ:

ՏՈՒՐԻ (ռուս. ступка) - գ. Տակառի փայտե խցան: *Պուժկէն տօլը տնու ըն օնում, տըսնում կինին քըցախած* (Ձ):

ՏՈՒՐԻ (ռուս. доле (պարտք) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տօլկ անէլ - Գրավ դնել: *Պիրում ըն տօնը տօլկ անում, էլլըհն պըրծնում չըն* (ՀԱԲ, 15, 60):

ՏՈՒ - տեն ՏՈՒ:

ՏՈՒ - տեն ՏՈՒ:

ՏՈՒ/ՏՈՒ (գրք. դոխ (աղավնի) - գ. 1. Ձու ածել սկսած հավ, վառել: *Ջէմքունը մին տօխ ա մօրթում, ժարիտ անում, տինում փըսէն ըռաշկէն* (Ձ): 2. փխբ. Մատաղահաս եւ փարթամ աղջիկ: *Ասում ա.- Էտ պառավը հինչ ա՛, վեր օգիմ, ինծ տօխ ա հարկավեր* (Ձ):

- Տօխն ծնւ - 1. Առաջին բերք՝ բարիք: *Մին խընծօր ա պուք տամ, թա.- Էտ տօխու ծնւ վա* (Ձ): 2. Անարատ սնունդ: *Հիննացէք տօխու ծնւ յըն օտում, ըտըրա հըստէ յա ջընըրնէն սափ* (Բ):

ՏՕԿ (ռուս. ток) - գ. 1. Էլեկտրահոսանք՝ ջերմություն՝ ծայն եւն հաղորդող՝ փոխանցող մետաղալար, հաղորդալար: *Պիցըրանում ա ըստօթան, տօկերը լօխ կըտօրում, շինացուց թօղում առանց լիւս* (Ձ): 2. Էլեկտրական հոսանք: *Տօկը թըխում ա, ըսպանում* (Բ):

ՏՕԿՕՍ (գրք. տոկոս (անիրավ շահ, պարտք), հուն τόκος) - գ. 1. Ամբողջական թվի մեկ հարյուրերորդական մաս: *Քըսանէն իծծուն տօկօսը տասսըն ա* (Բ): 2. Որեւէ բանի քանակ, որ չափվում է որպէս միավոր ընդունված որեւէ բանի հարյուրերորդական մասով: *Ըստարե խաղկէն իծծուն տօկօսըն ընք կըրըցալ քաղիք* (Բ): 3. Այն վարձը, որ ստանում է վարկատուն՝ պարտատերը պարտք տված դրամի դիմաց: *Միհէնգ աննըք ա. փուլ ըն պարթկ անում, ամմէն ամէս տօկօս տամ* (Բ):

ՏՕՂ (գրք. տող, հ.ե. *dol-) - գ. Միագիծ շարք, կարգ (հատկապէս տետրի): *Ասում ա.- Աշկերըս խարաք ա, տօղերը տըսնում չըք* (Ձ):

ՏՕՂՔ/ՏՕՂՐՈՂ - տեն ՏԱՇՏ (Ձ): *Էն էրկու մարթը նի յըն մըննէս ճըղացէն նավը, հարթըն էլ նի յա մըննէս տօղը* (ՀԺՀ, V, 487):

ՏՕՂ (գրք. դող) - գ. 1. Մարմնի սարսուռ (մրսելուց, վախից, տագնապից եւն): *Վըխկըլօտ մարթին անա տօղը անպակաս ա* (Ձ): 2. *տեն ճէրՍ:*

- Տօղը ջանը ըղնել - տեն Ջանը տօղ ըղնել:

- Տօղը ջանը քըցիլ - տեն Ջանը տօղ քըցիլ:

- Տօղը փըռնել - Դող զգալ, սկսել դողալ: *Վեր արչին տըսնում ա, տօղը փըռնում ա* (Ձ):

- Տօղ ինիլ - տեն Տօղը փըռնել:

ՏՕՂՔ - տեն ՏՕՂՔ:

ՏՕՂԱԼ (գրք. դողամ) - տեն ՏՈՂ-ՏՕՂԱԼ:

ՏՕՂ-ՏՕՂ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տօղ-տօղ ինիլ - տեն ՏՈՂՏՕՂԱԼ:

ՏՕԾ(ԻԳ) - գ. 1. Փոքր տիկ: *Մին տօծ կինի յա դարկալ ախպօրը հըստէ* (Ձ): 2. *տեն ՊՈՒԼԻԳ:*

ՏՕՒԲԱԼ(ԱՆ) (թըք. dombalan) - գ. 1. Բարդածաղկավորների ընտանիքին պատկանող պալարապտղավոր բույս, ինչպէս նաեւ այդ բույսի պալարապտուղը, գետնախնձոր: *Ղարաբաղ շատ խըրէք մարթ կա, վեր տօմբալան ա վըրէս* (Բ): 2. փխբ. *տեն ՏՕՒԲԱԼԵԳ:*

ՏՕՍՍ (գրք. տոմս (մագաղաթ, թղթի թերթ) - տեն ԲԻԼԵԾ:

ՏՕՆ (գրք. տուն) - գ. 1. Շենք՝ կառույց, որ նախատեսված է բնակության կամ այլ նպատակների համար: *Էտ շէնին տընէրը լօխ էրկու-ըտըծանէ յա* (Բ): 2. Բնակարան: *Տա Օվչի Փիրնումին տըղան ա ինըմ, կամ ա, թա հօրը տօն տանի* (ՀԺՀ, V, 221): 3. Մարդու մշտական բնակավայրը (հայ-

րենի գյուղը՝ քաղաքը եւն): *Ախրորը, քըսան տարէ դըրիթթունում կընալանը յըտը Արշակ դային վօրօշում ա, վէր տօն կ'ա (2):* 4. Գերդաստան, ընտանիք: *Ըռըջան մին քանի տօն ըն իլնլ՝ Կիվէր-քանը, Սայանը, Սնքանը, Մարդիրօսանը, Ավանը, Աթանեսանը (ԱԱ, 29):* 5. Տնային տնտեսություն: *Կընէգը, վէր կարից վէջ տան կօրծէր անէ, հինջ կընէգ (2):*

- Տանա մարթ - Ընտանիքին հարազատ՝ մտերիմ անձ: *Ապան ասում ա.- Սամսօնը տանա մարթ ա, քըփէն նի՛ չի կ'աք (2):*

- Տանան տոն քըցիլ - Ընտանիքից՝ տնից վտարել, հետը կապերը խզել: *Ըտի էտ հարթնանը տանան տոն ըն քըցիս (2):*

- Տանավ անել - 1. Տան՝ ընտանիքի հետ կապելով՝ մեկին վատ ճանապարհից հետ կանգնեցնել: *Շատ ա չըր-չարվում, մինչքով կարում ա էտ կապը կըտըրած տըղէն տանավ անէ (Բ):* 2. Ամուսնացնել (տղային): *Մարյանգոյը ճօխտ տըղէն տանավ ըրավ, ըրիւր-նացավ (2):*

- Տանավը ածել - 1. Ընտանիքի՝ գերդաստանի անդամների ջանքերը օջախի շենացման ուղղել: *Տըղօրանցը լօխճին տանավը ածից, հըրոստացավ (Բ):* 2. *տէս* Տանավ անել:

- Տանավը էվիլ ածիս՝ պէն չի ըղնել ըռըխը - Ասում են ծայրաստիճան աղքատ մարդկանց մասին:

- Տանավը նի մըննիս՝ պարավըտ մըննատ կըքըցիս - Ասում են շքեղ եւ լավ կահավորված տան՝ բնակարանի մասին:

- Տանավը ցնք՝ շօռ ածիս՝ թիլ չի գիրնվ ըղնել - *տէս* Տանավը էվիլ ածիս՝ պէն չի ըղնել ըռըխը:

- Տանը թօղ(ն)ել - Աղջկան մարդու չտալ, առանց ամուսնանալու թողնել: *Փիս կընէգ ա Փառանձիմը, էն գօգնլ ըխճըկօրանցը տանը թօղից (Բ):*

- Տանը ծօխը կըտըրց(ը)նել - Անժառանգ մնալով՝ հայրական տունը թշվառ վիճակի հասցնել, սերունդը չշարունակել: *Բըխցարէն իլնծըն էլ մին տըղա յար, էն էլ փըսակվից վէջ, տանը ծօխը կըտըրցըրավ (Բ):*

- Տանը ծօխը յըփ (հ)անել - Արու գավակ ունենալով, սերունդը շարունակելով՝ հայրական տունը շենացնել: *Ըտըրան էլ տըղա չի իննում, վէր տանը ծօխը յըփ հանէ (2):*

- Տանը կըլծիւր - Ընտանիքի գլխավորը: *Դէրվիշը տըփսնում ա, վէր ըտըրանց տանը կըլծիւր էտ հարթնան ա (2):*

- Տանը հըղէն կընանչիլ - Տունը անտեր մնալ՝ ավերվել: *Բիդասը տըղէն հօրը տանը հըղէն կըկընանչի (Բ):*

- Տանը ճիրնքը - Ընտանիքի միակ հոպսը՝ նեցուկը: *Ասում ա.- Իմ տանըս ճիրնքը էտ խօխսան ա, վէր տանիս, էլ յըփս հօր ըմ ապըրում (2):*

- Տանը ճիրնքը հանգիլ - Ընտանիքի միակ ժառանգը կորստյան մատնվել՝ մեռնել՝ սպանվել: *Տանը ճիրնքը հընգիլանը յըտը Մարյանը էլ կարում չի ապըրէ, ուրն կախ ա տամ (2):*

- Տանը ճիրնքը հինգըց(ը)նել - Ընտանիքի միակ ժառանգին կորստյան մատնել՝ սպանել: *Էս կըռըփը Դօրոնց Սուրէնին տանը ճիրնքըն էլ ա հինգըցըրավ (Բ):*

- Տանը մընալ - Մարդու չգնալ, առանց ամուսնանալու մնալ (չափահաս աղջիկների մասին): *Յըղէննի մին տանը մընացած ախճիգ ա ջըհըմ (ԼՂԲ, 366):*

- Տանը նըստել - Ոչինչ չանել, անգործ լինել: *Խալիը հօնծ ըն անում, Կանիոնց Սէրգին էլ սաղ օրը էն ա տանը նըստած (2):*

- Տանը սոխընը/սոնը - Ընտանիքը կերակրողը՝ պահողը, միակ աշխատողը: *Ասըմ ա.- Սէր տանը սոնը էս ախճիգըն ա (ԶԺՅ, V, 633):*

- Տանը տըղը սըխտօր վարել/ փըսնել - Տունը ավերվել (հիմնականում գործածվում է որպես անեծք): *Պառավըն էլ համ էծէրը բոստանան քըշնում ա, համ էլ իծըտարէն անէսկ տամ.- Տանըտ տըղը սըխտօր վարիմ, Արմիննլ, էս հինջ օյին ա, վէր պէրէլ կըլծիւր (2):*

- Տանը տօնը ըռաշկէն պէց ինիլ - Մեկին հյուրընկալելու միշտ պատրաստ լինել: *Ասում ա.- Տանըս տօնը քու ըռաշկէն պէց ա, հիքը օգում ըս, յըք (2):*

- Տանը քանիթի չի կա, թա կախ ինի - *տէս* Տանավը էվիլ ածիս՝ պէն չի ըղնել ըռըխը:

- Տան կընէգ՝ - *տէս* ՏՆՆԴԵԳԻՆ:

- Տան քէթիկ - 1. Ընտանիքի՝ գերդաստանի նահապետ: *Ապան մէր տան քէթիկըն ա, հինջը ասում ա, դնստի անում ընք (Բ):* 2. Արմատական՝ կոթողային՝ առանցքային բան (մատյան, սնդուկ եւն): *Այան ասում ար.- Էս սանդօղը տան քէթիկ ա, լավ կըպահիք (Բ):*

- Տան օխծ - *տէս* ՏՆՆԱՕԽԾ:

- Տոն անել - 1. Ներս անել՝ քշել՝ տանել՝ բերել: *Այան ասում ա.- Բալա, ցօրէնը տօն ըրա, քանէ հալան լավ ա (2):* 2. *տէս* Ղալ անել:

- Տոնը կըլխէն փօլ ածել/քանդիլ - Մեծ վնաս հասցնել, թշվառացնել: *Դժբախտացնել: Էս կըռըփը շատ մարթու տօն ա կըլխէն փօլ ածալ (2):*

- Տոնը կըլխէն փօլ կ'նլ/քանդվիլ - Մեծ դժբախտություն պատահել, մեծ վնաս կրել, թշվառանալ: *Վէր կավըն էլ ըստակում ա, քնսիքը լափ ըղնում ա կըրակու մաջ, տօնը կըլխէն փօլ ա կամ (2):*

- Տոն ըղնել - Յիվանդության՝ ծերության եւն պատճառով տանը մնալ, տնից դուրս չգալ: *Յնրաբէղըն էլ ա տօն ընգալ, էլ տոն չի կամ շինամաջ (Բ):*

- Տոնը մին մագու կապել - *տէս* Տոնը վըրցակէն պէռ(ն)ել:

- Տոնը նի կըցընիս՝ մըկըլավըտ չի կ'նլ - *տէս* Տանավը էվիլ ածիս՝ պէն չի ըղնել ըռըխը:

- Տոնը շըլակած՝ շօռ կ'նլ - 1. Շատ աղքատ լինել: *Ասում ա.- Սուխայիլին ըշտըղա յա՛ փուլ, էն ա, տօնը շըլակած, շօռ ա կամ (2):* 2. Շատ տնարար՝ աշխատասեր լինել (տանտիկնոջ մասին): *Յարթըն, հինջ հարթըն, տօնը շըլակած՝ շօռ ա կամ (Բ):*

- Տոնը վըրցակէն պահ տալ - Տունը՝ ունեցվածքը առանց պահպանության՝ հսկողության թողնել: *Տոնը վըրցակէն պահ տըվօղը վէրջումը ծոյսէրը վէր կըթակէ (Բ):*

- Տոնը վըրցակէն պէռ(ն)ել - Սնանկացնել, թշվառության հասցնել: *Ըտի էտ տըղան հօրը փուլէրը լօխ քամուն ա տամ, տօնը վըրցակէն պէռնում (2):*

- Տոնը(տ) շինվի (վէջ) - Յանդիմաության արտահայտություն. բա այդպիսի բան կանէն: *Տոնըտ շինվի, Սաճակ, էս բըրատու ծառը իւէ կըտըրավ ըս (Բ):*

- Տոնը(տ) քանդվի - 1. *տէս* Տոնը(տ) շինվի (վէջ): 2. Անեծքի արտահայտություն՝ մեծ փորձանքի գա(ս), դժբախտություն պատահի: *Տոնը քանդվի թօրքէն, վէր իմ տօնըս քանդալ ա (Բ):*

- Տոնըտ քանդվի վէջ - *տէս* Տոնըտ շինվի (վէջ):

- Տոնը փըրսըվէր անել - Տանը եղածը տակնուվրա անել՝ խառնել: *Կամ ա տըփսնում մըղակը կօտըրած, տօնըն էլ փըրսըվէր ըրած (2):*

- Տոնը քանդիլ - 1. *տէս* Տոնը կըլխէն փօլ ածել: 2. Ընտանիքը քայքայել: *Էտ պառավը էտ ջըհիլներէն ուրոնը նըրիտ կըռըվցընում ա, ըտըրանց տօնը քանդում (2):*

- Տոնը քանդվիլ - 1. *տէս* Տոնը կըլխէն փօլ կ'նլ: 2. Ընտանիքը քայքայվել: *Ըտի Յամօվէն տօնըն էլ քանդվից. կընէգը էրոնշ մարթու նըրիտ փախավ (2):*

- Տոն թօղ(ն)ել - Ներս ընդունել, թույլ տալ իր տունը մտնելու: *Ըտըրանա յըտը մըծ քուրը շատ ա կամ, ամիա կուծի քուրը տօն չի թօղնում (2):*

- Solu չօսէ՝ տըռ(ն)ան ա շօռ կ'ամ - Ասում են Լորանց մասին, ովքեր, հիմնականը թողած, երկրորդականին են ուշադրություն դարձնում:

- Solu տանել - Իր տունը հրավիրել: *Շէնը վեր դարիթ մարթ ար կ'ամ, Սու-բաթ անին տոն ար տանում* (2):

- Solu տըռնալ/տինիլ - տեն Solu-տըռ տինիլ:

- Solu քըցիլ - տեն Solu անել (1): *Սա ասում ա.- Ա' հանր, յէս կըքինան էտ օխտէն, թանքի լըհան տու դանը տոն քըցիս* (3Ժ3, VI, 146):

SOLU²/SONU (գրք. տոն) - տեն ՊԸ-ՈԱԶՆԻԳ:

SOLU³ - գ. Արտահայտության՝ խոսքի ձեւ՝ եղանակ: *էտ հինչ տոնավ ըս խօսում քու մօր նըհըտ, համօթ չի* (Բ):

- Solu տալ - 1 Գրգռել, դրդել: *Յարթ-նէրը կըռվում ըն, Արփէնիգըն էլ դըրա-դան տոն ա տամ* (Բ): 2. Վերքը թարա-խակալել եւ հանկարծ բացվել: *Յարան տոն ա տըվալ* (Բ):

SOLUՄԱՆ - գ. 1. Եղենի: *Մէր ծը-մակներումը տոնածառ խըրէճ կա* (Բ): 2. Նոր տարվա առթիվ զարդարված փոքրիկ եղենի, որ դնում են տանը: *Միհէնճ թանգան տըռնավը Ղարաբաղ ամմէն տան էլ տոնածառ ա ինում* (Բ):

SOLUՔԱՍՈՆ - մ. Տնից տուն, տնե-տուն: *Սաղ օրը տոնքատոն շօռ ա կ'ամ...* (ԼՂԲ, 388):

SOLUԳ/SONUԳ/SOLUԳԷ (գրք. տունկ (տնկած ծառ) - տեն ՄԸՈԱՍՈՆԳ:

SOLU - գ. Յուրաքանչյուր ընտա-նիք: *Տոնը հէնճ մանէթ ըն տամ, շէնին կըլխէն մին հօվուճ շինիլ տամ* (2):

SOLUNU (ռուս. тонна, ֆր. tonne, լատ. tunna) - գ. Ծանրության չափ, որ հավա-սար է հազար կիլոգրամի, տոննա: *...Մէր կօխօզը վօրօշալ ա, վէր նօրմանը տոն ուրէնքին մի քանէ տոննա հատէճ էլ իվիլ տա...* (3Բ, 359):

SOLU-SOLU - գ. Ընտանիք, օջախ, ունեցած-չունեցած: *Solu-տըռ հըվըքէս ա, կ'աս ըստըռէրը* (ԱԱ, 20):

- Solu-տըռ անել - Տնային գործերը կատարել: *... էտ շամփուրը ախճիճ ա տըռնըմ, տոն-տըռ անըմ, հըվաքըմ, սըրփըմ, սարքըմ* (3Ժ3, V, 159):

- Solu-տըռ տինիլ/տըռնալ - Ընտա-նիք կազմել, տնային տնտեսություն հիմնել: *Ըտի էտ տըռան չոքանէն ըխ-ճըկանը հավան ա կէնում, տոն տըռ տինում, լ'ավ ապըրում* (2):

SOLU-SOLUՄԱՍԳ - տեն SOLU-SOLU: *Էս ախկատ կընգանը մին էծ ա իլանլ. սաղ տոն-տըռամաչ էտ էծըն ա իլանլ* (3Ժ3, VII, 392):

SOLU-SOLUՅԱՎԱ(Ն) - տեն SOLU-ՅԱՎԱ(Ն):

SÖC (պրս. *duš*, թրք. *düş*) - գ. 1. Մարդու եւ կենդանիների մարմնի առջեփ՝ պարանոցից ցած ընկած մասը՝ կուրծք, լանջ: *Յալլըխը յօր ա օնում, քըսում ծիյին տօշը* (3ԱԲ, 15, 55): 2. Սարալանջ: *Քաչալը փըխճէլիս յէշում ա, տէսնում՝ մին սարու տօշնում մին չօքան էծէր, վըխճըրնէ յա պահում* (3Ժ3, VII, 387): 3. տեն ՄԸԾ (1): *... Լօխճին տոնշըրնէն պէց անէլ ա տաս, ամմէնին յըրա թըքէս, թա.- Յարամ ինի էս ծէծը, վէր ըտի բէյնամուս ջիհիլնէն ըն կէրալ* (ԱԱ, 76): 4. Զգեստի այլ մասը, որ ծածկում է կուրծքը: *Միք ա տամ, ըրքըշկէն տօշը ճըղում* (2): 5. փխբ. Առջեփ մաս: *Էտ նըկարը պիրում ա, տանը տօշան կախ տամ* (2):

- Sözm ըղնել - տեն Sözm կըտըրվել:

- Sözm կըտըրել/յըտ անել - տեն ՄԸծա կըտըրել:

- Sözm կըտըրվել/յըտ ինիլ/յըտ տըռնալ - տեն ՄԸծա կըտըրվել:

- Sözm անել - տեն Sözm տեմ տալ:

- Sözm անել (պուք չըվան) - 1. Վախից փարվել մեկի կրծքին (երեխա-ների մասին): *Խօխան շանը վէր տըռ-նում ա, մօրը տօշան ա կէնում, պուք ջի կ'ամ* (2):

- Söztըրը ծըմըրըկել/ճըղուպուր տըռ-նալ/պըլիթիլ - տեն ՄԸծէրը պըլիթիլ:

- Sözm ասըռ/ բըլափկա քաղել - Ստիպել, հարկադրել, նեղել: *Յարթը ըսկէսվօրը տօշը բըլափկա քաղից, ուրան հըտէ վըսկէ սըհաթ ինք օնէլ տըվալ* (Բ):

- Sözm թակել - 1. Գոռոզանալ, հպարտանալ: *Ճանտին մէհէտ մին արչ ա ըսպանալ, ըշտըռ նըստում ա, տօշը թակում ա* (2): 2. Երդվել, իր ասածը հաստատելու համար ջանք չխնայել: *Մառան հիշկան տօշը թակում ա, վէ-գիրը հըվատում ջի* (2): 3. Կոծել, ողբալ: *Մարը տըղէն մէյըր վէր տըռնում ա, շատ ա ծուվծուվալ, տօշը թակում, մազէրը քանդում, ամմա դէ հինչ օքուր* (2): 4. Հասարակական որեւէ պարտա-կանություն՝ որեւէ գործ իր վրա վերցնել: *Շէնումը հինչ կօրծ ար ինում, մէր խաչին տօշը թակում ար* (Բ):

- Sözm չուրանալ/ցըմաքել/ քուռա-նալ - տեն ՄԸծը չուրանալ:

- Sözm չօր/ցամաք/քօռ - տեն ՄԸծը չօր:

- Sözm տեմ տալ/տեմ անել - 1. Դիմա-դրել, դիմագրավել: *Մէր ջիհիլնէն տոն-շըրնէն տեմ տըվէն, թուրքէրէն մարը լիցըցըրէն* (Բ): 2. Համարձակորեն՝ խի-զախորեն գործել, ջանք չխնայել: *Կարօ*

դային տօշը տեմ տըվալ, արտը մին օրումը հընձից (2):

- Sözm տալ - 1. տեն ՄԸծ տալ: 2. տեն Sözm տեմ տալ:

- Sözm տօշն տալ - 1. Կրծքավան-դակները իրար հենելով՝ պաշտպանվել (հիմնականում ձիերի մասին): *Միյըռը տօշ տօշն վըն տամ, քըցըքացէ անում, կ'ոկէրը փախչում ըն* (2): 2. Միաբանվել, իրար սատարել: *Շինանցէ տօշ-տօշն տըված ապրում ըն* (Բ):

- Sözm օտել - տեն ՄԸծ օտել:

SÖCLHԳ - տեն LHՓԾԻԳ:

SOÇLU/SOÇLU (ռուս. *мочный*) - ած., մ. Իսկ եւ իսկ, ճիշտ եւ ճիշտ: *էտ տըղան էլ խըսյաթավ տօշնի հօրը նըման ա ինում* (2):

SOÇLU/SOÇLU (ռուս. *мочь-в-мочь*) - ած., մ. 1. տեն SOÇLU: 2. Տեղը տեղին, ինչպես որ պետք է: *Կօրծը տօշպատօշ անում ա, խաբարը դարկում* (2):

SOÇLU - տեն SOÇLU:

SOÇLU/SOÇLU - տեն SOÇLU/SOÇLU:

SOÇLU (գրք. պուտ, պոյտ) - գ. 1. Թիթենածաղիկների ընտանիքին պատ-կանող ծաղկաբույս՝ կակաչների մի տե-սակը: *Արտէրը լիճը տօպ ա* (Բ): 2. Այդ ծաղկաբույսի գնդաձեւ կոկոնները, որ թթու են դնում: *Աղ տիրանծ տօպը թօթէն ըրաղէն մանան ա* (Բ):

SOÇLU (հ.ե. *b(h)eu- (փչել, ուռչել) - գ. 3. Զեղուկի շատ փոքր քանակություն՝ կաթիլ: *Էս ալանին հօփ ըն տըվալ, կօլ տըվալ, ամմա մին տօպ անում ա կաթանլ մին տիրէկու յըրա* (3Ժ3, VI, 53):

SOÇLU (թրք. *tubrak*) - գ. 1. Կտորից կամ թղթից կարած փոքր պարկ: *Վէր տօպըրակը ճըղվըմ ա, մօխէրը յէր ա տըռնըմ, տըռնըմ աշկէ-րը* (3Ժ3, V, 57): 2. փխբ. Մարդու մաշկի վրա՝ առավելապես դեմքին գոյացած ծալքավոր ուռուցք: *Վէր ըտըրա ըշկէ-րէն տակէն տուպըրկնէն տըսնաս ա, կըլօխ ա ըղնէս, վէր մարթը էլիա թակալ ա* (2): 3. տեն LOÇLU:

SOÇLU (Ը)ՈՐԱԿ-SOÇLU (Ը)ՈՐԱԿ - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Soçlu(ը)րակ-տօպ(ը)րակ խօսել/ տոն տալ - Գոռոզամտել, մեծ-մեծ խո-սել: *Ըտըրա տօպրակ-տօպրակ խուսէ-լին յէշիլ մէլ, շատ ա վըխըլկօտ* (Բ):

SONU(SOLU)/SÖN(SOLU) (գրք. դրուն) - գ. 1. Շենքի՝ պարսպի՝ տան՝ այգու եւն ելումուտի համար հատկացվածք, մուտք: *Տըռնավը նի յա մընում, տըռնում՝ մին օշափ ըտըռ քօն* (2): 2. Մետաղից՝ փայտից եւն շինված հարմարանք՝ փեղկ

այդ բացվածքը փակելու եւ բացելու համար: *Տոս ա կամ, տօնը քըլում...* (ՅԱԲ, 15, 61): 3. Պահարանի՝ գրասեղանի եւն փակելու փեղկ: *Ըշկասիէն տօնը կօտըրալ ա* (Բ): 4. Դռան մոտի տարածությունը: *Պոտին յեր ա կէնում շօրէրը կէնում, քընում Սէլիք-Շահնազարէն տըռնան ծէն տամ...* (ՆԱԲ, 129): 4. փխբ. Ելք, միջոց, հնարք: *Տըսնում ա, վեր ըտըրանա ըզըղվէլի տօնը չի կա, ըխճըկանը տամ ա ըտըրան* (2): մ. 5. Դուրսը: *Ջօրքէրը կ'անիս ըն, տըռնանը պըրընկօտում* (ՅԺՅ, V, 395): 6. Դռան տակ, մուտքի առջեւ: *Կամ ա, տըսնում հանրը տըռնանը կօշ յըկած* (2):

- Տըռնանը արոն ըքսէլ - *տէն* Չօր ծառը արոն ըքսէլ:

- Տըռնանը թօղ(ն)էլ - Անթեան՝ անտեր-անտիրական թողնել: *Փիս հանրը ուրան խոփէն էլ տըռնանը կըթօղէ* (2):

- Տըռնանը մընալ - Անթեան՝ անտեր-անտիրական մնալ: *Տըռնանը մընացած մարթին օրը սըլվ կիսի* (Բ):

- Տըռնանը շօնը ինիլ (միսին) - Անվերապահորեն մեկին նվիրված՝ հնազանդ լինել: *Դէ բըրիգադիրըն էլ նախագէն տըռնանը շօնըն ա* (2):

- Տըռնանը չօքէլ - Անսպասելիորեն վրա հասնել՝ բաժին ընկնել (աղետ, դժբախտություն եւն): *Էլիա քիսըթօթունը կամ ա, նահանց տըռնանը չօքում* (ՅԺՅ, VII, 142):

- Տըռնանըս էլ չըմ կապէլ, վեր հանջի - Ասում են անարժան՝ ստոր մարդկանց մասին:

- Տըռնան յըտ տալ - Չընդունել, մերժել: *Շատօրը քիսամ ա, վեր Սադուն նըհիլտ հանշտըլի, ամմա Սադին տըռնան յըտ ա տամ* (Բ):

- Տըռնան յըտ տըռնալ - Ներս չմտնել: *Պիրում ա փուլը տամ, տըռնան յըտ տըռնում* (2):

- Տըռնավը տուս քըցիս՝ ակուշկավը նի կը մընէ - Ասում են խիստ աներես՝ անամոթ մարդկանց մասին:

- Տըռնէրը ըղնէլ - *տէն* Տըռնըտօնը ըղնէլ:

- Տըռնէրը թակէլ - Շատերին դիմել (որեւէ խնդիրքով): *Շատ տըռնէր ա թակում, ամիա ք'ծմաճ անօղ չի ինում* (2):

- Տըռնէրը լէն պէնալ/պէց անէլ - Մեծ սիրով ընդունել՝ հյուրընկալել: *Վէր դօնաղ ար կամ, Սաթըխէճը տըռնէրը լէն ար պէնում* (Բ):

- Տըռնէրը պէց (ինիլ) - Հյուրասեր՝ հյուրընկալ (լինել): *Ասում ա. - Իս*

ախպօր տըռնէրը պէց ա, հիբը օգում ըք, ք'ճէք (2):

- Տըռնէրը քըցիլ - *տէն* Տըռնըտօնը քըցիլ:

- Տօնը չըխկըց(ը)նէլ - *տէն* Տօնը յըրա կ'ան:

- Տօնը իրըսէն ծասկէլ/կապէլ/ նըհիլտ անէլ - Մեկին թույլ չտալ մտնել՝ արհամարհաբար չընդունել՝ մերժել: *Սըվիրըս կընէճ ա Սարգուշան, հիւր տօն քիսամ ա, տօնը իրըսէն կապում ըն* (Բ):

- Տօնը կապէլ - Ավանդական սովորություն, երբ հարսին հայրական տնից տանելիս դուռը փակում են՝ փեսայից կամ նրա մտերիմներից բացելու համար գումար պահանջելով: *Հարթնանը ախպէրը տօնը կապում ա, պէլին մին տըսսանուց ա տամ, վեր պէնա* (2):

- Տօնը կըտ(ը)րէլ - 1. Մեկի տան մուտքի մոտ երկար կանգնել եւ սպասել նրա դուրս գալուն: *Ասում ա. - Էրկու ժամ ա՝ յըս քու տօնըտ կըտըրած, խէ տուս չըս կամ* (2): 2. Տօնը շրջապատել: *Միլիցէքը քըշէրալ կամ ըն, ըտըրա տօնը կըտըրում* (2): 3. Կտրականապես պահանջել (հարկը, պարտքը եւն): *Անց ա կէնում մին ամէս, պըրթկատարը կամ ա տօնը կըտըրում, թա՛ պարթկըս տօ՛* (2):

- Տօնը յըրա կ'ան - Մի տեղից՝ մեկի տնից դժգոհ՝ բարկացած հեռանալ՝ դուռը թափով փակելով: *Էտ վեր ըտի յա ասում, դօնաղը տօնը յըրա յա կամ, քիսամ* (2):

- Տօնը նըհաշ տալ - 1. Մեկին արհամարհաբար տնից դուրս հրավիրել: *Հօ-ջայթ ըն տամ, տընատարը դունաղէն տօնը նըհաշ ա տամ* (Բ): 2. Մերժել: *Քի-նամ ա՛ հիրքվանէն անա պարթկ յօր օնէ, հիրքվանը տօնը նըհաշ ա տամ* (2):

- Տօնը պէնօղ չիսիլ - Անհյուրընկալ՝ անմարդամոտ լինել, բոլորի հետ գծոված լինել: *Իսակը հինջ մարթ ա՛. տօնը պէնօղ չի կա* (Բ):

- Տօնը պէց (ինիլ) - *տէն* Տըռնէրը պէց (ինիլ):

- Տօնը քիսիլ - Մեկի մոտ գնալ որեւէ խնդիրքով: *Ճարը կըտըրած էլիա հանօրը տօնըն ա քիսամ* (2):

ՏՕՆ(Ը) - *տէն* ՏՕՆ(ՆԸ):

ՏՕՆԻ - *տէն* ՏՕՆՕՃԱՆ:

ՏՕՆԸ-ՏՕՆԸ - *տէն* ՏՕՆԸ-ՏՕՆԸ:

SOS - *տէն* ՏՕՆ:

SÖSU (ռուս. *memya*) - գ. 1. Հորեղբոր

կին: *Իմ տօտա ինձ շատ ա սիրիս* (Բ): 2. Տարեց կանանց դիմելու կոչական բառ կամ նրանց տրվող հարգական կոչում, որ գործածվում է հատուկ անունից հետո: *Արիսակ տօտա, էտ ըշտըղա յըս կամ* (Բ): *Զարվարթ տօտան իմ դօրփուր քէնէն ա* (Բ):

SOSU-SOSU/ՏՈՒՏՈՒ-ՏՈՒՏՈՒ/ՏՕ-ՏՕ-SOSU - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Տօտա-տօտա անէլ/ման կ'ան/շօռ կ'ան - 1. Շատ գեր լինելով՝ կամաց-կամաց եւ օրորվելով քայլել: ... *Մին ջանավար մարթ տօտա-տօտա ման ա կամ, ասըմ ըն՝ յէկալ ա, վեր լըղարէ* (ԶԲ, Բ, 84): 2. Քայլել սկսել (երեխաների մասին): *Խօխան տօտա-տօտա յա անում* (Բ):

SOSUԸ - *տէն* ՏՕՆ:

SOSU - *տէն* ՇՐՈՒՐՈՒ(Ն)Ց:

SOR - *տէն* ՏՈՒՐ:

SÖRÜԿ (գրբ. դորակ) - *տէն* ՓԱՐԶ:

SORUNİԶ (ռուս. *мороз*, հուն. *tórmos*) - գ. 1. Մեքենայի շարժումը դանդաղեցնող՝ կասեցնող հարմարանք՝ արգելակ: *Վեր տօրմուզը ինի վէջ, շատ մաշին կըղնէ ծօրը* (Բ): 2. փխբ. Շատ դանդաղաշարժ մարդ: *Իզէն տօրմուզ ա, մինչըվ մին պէն անէ, օրը անց կըկէնա* (Բ):

- Տօրմուզ տալ - Արգելակով շարժումը դանդաղեցնել՝ կասեցնել: *Շօփէրը հըսընում չի տօրմուզ տա, կավը ըղնում ա մըշինին տակը* (2):

SORU - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Տօրս անէլ - *տէն* Առուտօր անէլ:

SORS (ռուս. *mopn*, իտ. *torta*) - գ. Ձվով, շաքարով, կարագով եւն պատրաստվող խմորեղեն, տորթ: *Միհէնգվա հարթները կըթնահունցէն հավան չըն, մինակ տօրտ ըն օտում* (2):

SOROT - գ. Փայտյա իրերը հղկելու ատամներով գործիք: *Տօրուն յօր ա օնում, կացնէն կօթը տօրու տամ* (2):

- Տօրու տալ - 1. Այդ գործիքով հարթեցնել՝ ողորկել: *Փանը տօրու տըվէ* (Բ): 2. փխբ. Փաղաքշել: *Կամ ա տըսնում տըղան կըլծիք տիրանձ ըխճըկանը գ'ուրգ'ումը, ախճիգը տօրու վա տամ* (2):

SORԶ/ՏՈՒՐԶ (գրբ. տուրք) - գ. 1. *տէն* ԽԱՐԶ (1): 2. Նվիրատվություն, մեկին նվիրած՝ թողած նյութական հարստություն: *Ուխտէքան էլ մըծանում ըն, հօրը տօրքավը տընատար տըռնում* (ՆԱԲ, 65):

Ր

ՐԱԺԱՆ - տեն ԸՐԱԺԱՆ:
ՐԱԽԱ - տեն ԽՕԽԱ:

ՐԱՇՕՏ - տեն ԸՐԱՇՕՏ:
ՐԱՍԽՕՂ - տեն ԸՐԱՍԽՕՂ:

ՐԸՇՕԹԿԱ - տեն ԸՐԸՇՕԹԿԱ:
ՐՕՊԷ - տեն ԸՐՕՊԷ:

Ց

ՑԱԼԱՓԱՆ - տեն ՑԸԼԱՓԱՆ:

ՑԱԼՔՈՒՆ - գ. Հեղուկի հեռու թռչող՝
նետվող շիթ՝ ցայտ: ... Կաթնէն ցալքունը
պիցքընասա ա յերգինքը, հէտքըն էլ չըթե-
րանը միհէնք ըտի մընասա ա (ԱԱ, 15):

ՑԱԽ - տեն ՃԷԽ:

ՑԱԿԱՏ - 1. գ. Պողպատե երկար
շեղբով եւ փայտե կոթով գործիք՝ ոչ
շատ հաստ ճյուղեր՝ փայտ կտրելու հա-
մար, ցաքատ: Ասից պըրծալ, ցակատը
յէր կննւմ, քըննց ծըմակը (ԼՂԲՔ, 267):
2. ած. գ. փխբ. Բնավորությամբ կոշտ՝
կոպիտ՝ խիստ (անձ): Ցակատ մարթ ա
Մաքսիմը (Բ):

ՑԱՍԱՔ (գրբ. ցամաք) - ած. 1. Ան-
ջուր, անջրդի, ջրագուրկ: Ցամաք վը-
ղումը բօստան չըն անէլ (Ձ): 2. Խոնա-
վություն չպարունակող, չոր: Ցափը նամ
ա իննւմ, մին ցամաք տըղ չըն քըթե-
նում, թա քօն ինին (Ձ): 3. Ցամաքած:
Կամ ըն, կամ, հըսնում մին ցամաք
կը՛տու (Ձ): 4. փխբ. Բուսականությանից
զուրկ, լերկ: Ցամաք ծօր ա Ռըհիմին
ծօրը (Բ): 5. փխբ. Հյուսիս նվազ, ոչ հյու-
թալի: Ցամաք տանն ա (Բ): 6. փխբ. Յու-
ղը պակաս կամ առանց յուղի: Ցամաք
խօրնա՞ք օտոըը հինչ կօ՛րծ բիղի անէ (Ձ):
7. փխբ. Ոչ մտել, ոչ գիրուկ, նիհար ու
ոսկրոտ: Ցամաք մարթ ա իլնւ Ղօրննց
Սուրենը (Բ): 8. փխբ. Եկամուտ չբերող,
անեկամաբեր: Ցամաք պաշտօն ա
մէր Ջըվէնին պաշտօնը (Բ): ած., մ. 9.
փխբ. Կտրուկ, սառն, առանց ջերմու-
թյուն արտահայտելու: Տընաշինըտ էն-
քան ցամաք ա խօսում, օգում էլ չըս, թա
ըսկանաս (Ձ): 10. փխբ. Ջուրկ, անմասն:
Մը՛ծ ախպէրը հօրը սաղ հըրըստթունը
յը՛ր ա օնում, կուճի ախպօրը ցամաք
թօղնում (Ձ): 11. գ. Չոր՝ ոչ ջրապատ
տարածություն՝ տեղ: Մին թնիրնւմ ծօ-
վան տոնս ըն կամ ցամաքը (Ձ):

- Ցամաք աշկալ - Առանց արտա-
սուքի՝ լացի՝ վշտի: Էս կըռվանը յը՛տը
Ղարաբաղ ցամաք աշկալ կընէք չըս
քըթէնալ (Բ):

- Ցամաք ծօրն աղվէս - Շատ նի-
հար՝ հյուծված մարդ՝ կենդանի: Մէր Ար-
սէմըն էլ ցամաք ծօրն աղվէս ա, փըջիս՝
վէր կըղնէ (Բ):

- Ցամաք կը՛տը քըշիլ - Շատ թույլ՝
տկար՝ վտիտ լինել: Ասում ա.- Տու հու

վը՛ս, վէր ինձ թակիս, ցամաք կը՛տը
քը՛գ կըքըշի (Ձ):

- Ցամաք կը՛նգ - տեն Կը՛նգ:

- Ցամաք հաց - Միայն հաց՝ առանց
ուրիշ ուտելիքի՝ թացանի: Սննքը Էն
ար, վը՛ր ուտան ըտահանց ցամաք
հաց ար ուտուցընը... (ԼՂԲ, 354):

- Ցամաք հացու կապէլ - Ծայրահեղ
աղքատության՝ թշվառության մատնել՝
հասցնել: Խանը ժողովուրդէն ցամաք
հացու վար կապալ (Ձ):

- Ցամաք հացու կարօտ/հասրաթ/
մծքումն - Ծայրահեղ աղքատ: Դէ էն
վախտըն էլ կըռը՛վ ա իլնւ, լօխ էն ըն
իլնւ ցամաք հացու կարօտ (Բ):

- Ցամաք հըրսանէք - Ծեծ, լաց ու
կոծ: Ըտըրանց տանը սաղ օրը ցամաք
հըրսանէք ա (Բ):

- Ցամաք մընալ - Առանց թացանի
մնալ: Կավը ըստակից, Հնքնն խեղանը
ցամաք մընալ (Ձ):

- Ցամաք քըթօլը պէրանը չըտանէլ -
Հաշվենկատ լինել, առանց շահի
ակնկալության որեւէ բան չանել:
Ղուլգանսին տու լալ չըս ճընննչիւմ,
իզէն ցամաք քըթօլը պէրանը չի տա-
նէլ (Բ):

ՑԱՍՔԱՆ - գ. Հաստ ու խավոտ
կտոր՝ լողանալուց հետո մարմինը ցա-
մաքեցնելու՝ չորացնելու համար: Լըղա-
նում ա, ցամաքանումը պըտըտօրվում,
փիջին ղըրաղէն նըստում (Ձ):

ՑԱՆՔ(Ս) (գրբ. ցան) - գ. 1. Որեւէ
բան՝ հատկապես հացահատիկ ցանած
տեղ, արտ: Հիլվըննէն նի յըն տը՛ռալ
ցանքսը (Բ): 2. Ցանելը: Ցանքսը ըսքը-
սալ ըն (Բ):

ՑԱՆՑԱՌ (գրբ. ցանցառ) - ած. 1.
Նոսր, իրարից հեռու, ոչ խիտ: Ցանցառ
մըրօք օնար դէրը (Ձ): 2. փխբ. Անմիտ,
անիմաստ, հիմար: Ըտըրա ցանցառ
խուսկէրքան գնիլնս տանում ա (Բ):

ՑԱՊԼԱ (ռուս. чапла) - տեն ԾՈՒ-
ԿՈՒՆԿՈՒԼԻ:

ՑԱԿ (գրբ. ցալ) - գ. 1. Մարմնական
ցավագին զգացում՝ վերքի, հիվան-
դության եւս պատճառով: Տա մանը
կըտըրըմ ա, յըրան աղ ածըմ, էլ ցավան
քօնը տանըմ չի (ՀԺՀ, V, 337): 2.
Հիվանդություն: Մին օր էլ էտ շէնին

ժողովուրդէն մաչը ցալ ա ըղնում, լօխ
կըտօրվում ըն (Ձ): 3. փխբ. Վիշտ, հոգե-
կան տառապանք: Արտը կարկուտ թա-
կէլը մը՛ծ ցալ ա շիննցուց հը՛տէ (Բ): 4.
փխբ. Հոգս, մտահոգություն, նեղություն:
Հազար ու մի ցալ օնինք, գնդիւմ
չընք, թա հինչ անինք (Բ): 5. փխբ. Պա-
տուհաս, չարիք, փորձանք: Բըղասըլ
ժառանգը ցալ կըպիրի հօրը հը՛տէ (Ձ):
6. Ծննդաբերական երկունք: Էս կընէքը
վը՛ր ցալում ա իլնւ, էս օխտը տըղան
ասալ ըն.- Այա, պատառ տէ՛մ կաց, էս ա
տատմարը կամ ա (Ձ): 7. տեն ՉՕՌ (Ձ):

- Ցալ գիղօղ - Ուրիշի նեղ վիճակին
հասնող, բարյացակամ: Ցալ գիղօղ
մարթ ա Սիրօժը (Բ):

- Ցավը տանիմ/քաղիմ - Փաղաքշա-
կան արտահայտություն, ցանկություն՝
իր վրա կրելու ուրիշի ցավը՝ նրան ցա-
վից ազատելու: Ցավը տանիմ Արտօվէն,
յը՛կալ ք՛ծմնա՞ք ըրալ, բօստանըս պի-
հէցէ (Բ):

- Ցավը տանիս/տանէլ/քաղի/քաղէ -
Անեծքի արտահայտություն՝ թող իմ ցա-
վը քեզ/նրան հասնի: Կընէքը թա.- Ցա-
վըս տանիս տու, էտ ար պակաս, վէր
ախճիգըս քը՛գ տամ (Ձ):

- Ցավը փըռնէլ - 1. Երկունքի՝
ծննդան ցավերը սկսվել: Ուրէրան մին
օր էտ կընանուցան մինին ցավը
փըռնում ա... (ԱԱ, 87): 2. Ընդհան-
րապես որեւէ կարգի ցավերը սկսվել:
Կըլխէս ցավը փըռնալ ա (Բ):

- Ցալ տալ - 1. տեն ՑԱՎԷԼ: Ասում
ա.- Կարում չըմ տուրիւր կամ, մաշկըս
ցալ ա տամ (Ձ): 2. Ցալ պատճառէլ՝
հասցնել: Աստուծ ցավը տըվալ ա, դնր-
մանըն էլ նըհը՛տը (Ձ):

- Ցավու/ցավու-ցըցու կը՛ն - Ցավով
բռնկվել՝ տառապել: Տա ցավու-ցըցու յա
կամ, վը՛ր էտ ախճիգը էտքան կէղէցիկ
ա, ինքը՛ կէշ (ՀԺՀ, V, 159):

- Ցալ քաշիլ - 1. Ծանր ցալ՝ հիվան-
դություն ունենալ, ծանր հիվանդությամբ
տառապել: Լիւս ա տը՛ռալ, վէր Ափկարը
մը՛ռալ ա. խը՛ղճը Էս ա չօրք տարէ յա՝
ցալ ա քաշիւմ (Բ): 2. Նեղություն՝ չար-
չարանք կրել: Շատ ցալ քըշէցէ, մինչը՛վ
էս տօնը շինը՛ցէ, պըրծէ (Բ):

ՑԱԿԱԳԱՐ - տեն ՑԱԿԱԳԱՐ:

ՑԱԿԱԳԱՐ/ՑԱԿԱԳԱՐ (գրբ. ցաա-

գար (հիվանդոտ) - ած. Որեւէ հիվանդութեամբ՝ հատկապէս ընկանալորութեամբ տառապող: *Ըտըրա կուծի ախճիգըն էլ ցավագար ա իննամ* (2):

ՑԱԿԵԼ (գրբ. ցաւիմ) - չք. Մարմնական ցավ զգացվել: *Վընները ցավում ա* (Բ):

ՑԱԿԸՂՆՈՐ - գ. Ցավ եւ վիշտ: *Ասում ա. - Յըս էս ցավըղանորին կարել չըմ տէմ կէնամ* (2):

ՑԱԿՈՒՏ (գրբ. ցաւոտ (հիվանդոտ) - ած. 1. Ցավ առաջացնող: *Էտ ճարը ցավոտ ճար ա* (Բ): 2. Ցավող, ցավ ունեցող: *Ասում ա. - Իմ ցավոտ տըղըս միևակ մաշկըս ա* (2):

- Ցավոտ տըղէն նի կ'նլ - *տեն Յարա տըղէն նի կ'նլ*:

ՑԱՐ (ռուս. царь) - գ. Յարական Ռուսաստանում միապետի տիտղոսը եւ այն կրող անձը, արքա: *Վար խաբանը հըսալ ա ցարէն, պըրիկազ ա տուվալ, վար ըսպանտըներէն քըթաննն, կախ տան* (ԱԱ, 52):

ՑԱՔ - գ. 1. Փշոտ թուփ, որով ցանկապատ են քաշում: ... *Ըտաղատ քիւնն ա, տէսնում մին մարթ ցաք ա պիւրոն* (ՅԺՅ, V, 399): 2. *Վիխը. Կոշտ՝ կուպիտ բնավորութեամբ մարդ: Էն էլ հո ըսկէտուր չի՞, ցաք ա, ցաք* (Բ):

- Ցաքին լըրա վարթ չի փըսնէլ - Անարժան ծնողներից արժանավոր զավակ չի ծնվի:

- Ցաքում-կըրակում տիկնի, էրիկ - Խիստ պատժել՝ չարչարել: *Յու կուղոթուն ար անում, խանը ցաքում-կըրակում ար տիկնում, էրում* (2):

- Ցաքու լըրա նըստէլ - Խիստ անհանգիստ վիճակում նյարդայնացած լինել: *Ասում ա. - Էն ըմ ցաքում լըրա նըստած, մարթըս քըշերավ քըցալ ա ծըմակը, մինչըվ միհէնզ հնլն լըկալ չի* (2):

- Ցաքում տակըն(է) կերած - *տեն Կոնլն սըրտ կերած*:

- Ցաքում փոշ - *տեն ՑԱՔ(2)*:

ՑԱՔՆՆ (գրբ. ցախան) - գ. Փշոտ ճյուղերից կազմված հարմարանք, որը, նոր ցանած արտի վրայով քաշելով, սերմը ծածկում են հողով եւ հողը հարթում: *Արտը վարում ըն, ցաքնը պիրում, ցըթանում* (2):

ՑԱՔԻ - *տեն ՑԱՔ*:

ՑԱՔԻԼ - *կը. Փշոտ թփերով՝ ցաքով, պատել՝ ցանկապատել: Բուստանէն դըրդըները ցաքում ա, վեր հելվան չի նի մըննէ* (2):

ՑԱՔԻԼ - *կը. եւ չք. ՑԱՔԻԼ-ի*:

ՑԱՔՈՒ - գ. Գոմում պատի տակ, սարքած հարմարանք նստելու կամ պառկելու համար: *Կոմումը էն ա*

ցաքում կա, պառավը ցաքումէն լըրա տեղերը քըցում ա, տոռնը չօլան քըլում, քընում (ՅԱԲ, 15, 105):

ՑԱՔՈՒՏ - 1. գ. Շատ ցաք աճած տեղ: *Քիւնամ ըն ցաքումտը, ցաք կըսորում, պիրում բուստանը չըփարում* (2):

2. *տեն ՑԱՔՑԱՔՈՒՏ*:

ՑԵԹ(Ը)ՈՒԷՊ - *տեն ՑԸԹ(Ը)ՈՒԷՊ*:

ՑԵԼ - *տեն ՑԻԼ*:

ՑԵԼԿԱ (ռուս. целка) - *տեն ԱԽԾԻԳ(3)*:

ՑԵԽ - *տեն ՑԸԽ*:

ՑԵԽԵԼ - *տեն ՑԸԽԵԼ*:

ՑԵԽԾԱՍ - *տեն ՑԸԽԾԱՍ*:

ՑԵԽՎԵԼ - *տեն ՑԸԽՎԵԼ*:

ՑԵԽՈՒՏ - *տեն ՑԸԽՈՒՏ*:

ՑԵՂ - *տեն ՑԸՂ*:

ՑԵՄԵՆԴ/ՑԵՄԵՆՏ (ռուս. цемент, գերմ. Zement, լատ. camentum) - գ. Յանքային փոշեման նյութ, որ, ջրի եւ ավազի հետ խառնելով, պատրաստում են կապող՝ արագ պնդացնող ու ամրացնող զանգված շինարարական աշխատանքների համար, ցեմենտ: *ՑԵՄԵՆԴը բօլ-բօլ բիղի խառնիս, վեր տիրած պատը պէնդ ինի* (Բ):

ՑԵՆՏՐՈՆ (ռուս. центр) - գ. 1. Որեւէ բանի միջին մասը՝ տեղը: *Մոնթումը պիրում ա ութաղէն ցենտրումը տընգում* (2): 2. Զաղաքի կամ այլ բնակավայրի միջին մասը՝ վայրը, որտեղ սովորաբար կենտրոնացած են լինում վարչական՝ առեւտրական եւ կարեւոր հիմնարկները: *Քըղաքէն ցենտրումըն էլ մին տօն ա շինում...* (ԲՅԲ, 153):

ՑԵՆՏՐԱԼՆԻ (ռուս. центральный, ֆր. central, հուն. kentron) - ած. Կենտրոնում գտնվող՝ գործող, կենտրոնական: *Ըստէփանակըրտա ցենտրալնի քիւնչումը թանգան շէնքեր շատ ըն շիննլ* (Բ):

ՑԵՆՏՆԵՐ (ռուս. центнер) - գ. Ծանրության չափ, որ հավասար է հարյուր կիլոգրամի, ցեստներ: *Ըստարէ արաշտ ա իլնլ, մին հէկտարան ըսկի տասսը ցէստներ ցօրէն չընը ըստացալ* (Բ):

ՑԵՊ (ռուս. цепь) - գ. 1. *տեն ԺԻՆԶԻԼ* (1): 2. Թանկագին եւ այլ մետաղներից պատրաստված եւ իրար ագուցված օղակների երկար ու նուրբ շարան, որ որպես զարդ զգում են վզին՝ բազկին եւն: *Այան թռնանը հըրտէ մին դաշանգ վըսկէ ցէպ ա ինը օնում* (2):

ՑԵՌ - *տեն ՑԸՌ*:

ՑԵՎՔ - *տեն ՑԸՎՔ*:

ՑԵՐ (գրբ. ցիր (ցիրուցան) - *տեն ՑԸՐՈՒՎ*:

ՑԵՐԵՄՈՆԻ (ռուս. церемония) - գ. 1. Արարողություն, ծիսակատարություն: *Մինչէվ ցերեմոնի չանիս, կ'նլու չի...* (ԼՂԲ, 363): 2. *տեն ՆԱԶԸՏՈՒՑ*:

ՑԵՐՑԵՆ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ցերցեն տալ - Զրոյ գողել՝ թրջել, ցրցամել: *Էնքան ցերցեն ա տըվալ, խըրեգ ա մընացալ՝ ըստակէ* (ՅԱԲ, 15, 101):

ՑԵՑ¹ - *տեն ՑԸՑ¹*:

ՑԵՑ² - *տեն ՑԸՑ²*:

ՑԸԹ(Ը)ՈՒԷՊ/ՑԵԹ(Ը)ՈՒԷՊ/ՑԸԹ(Ը)ՈՒԷՊ/ՑԻԹՈՒԷՊ/ՑԻԹՈՒԷՊ - ած. Յաճախակի միգրող: *Էտ ցըթըռեգը ըբօռնան տօն չի կ'ամ* (Բ):

ՑԸԽ/ՑԵԽ/ՑԸԽ (գրբ. ցեխ) - գ. 1. Զրոյ թրջված՝ ներծծված հող, ջրախառն հող: *Միևասը տէսնում ա՝ խօզը, հըղըցէն դըրաղէն ցէխումը պարանց ընգած, խըռխըռընէլիս* (ՆԱԲ, 104): 2. Յողի՝ կավի՝ կրի՝ ցեմենտի շաղախ ավազի՝ հարդի եւն հետ շինարարական աշխատանքների համար: *Ցըխը պըրծընում ա, ուստան մընամ ա մաթանլ* (2): 3. Շաղախված կավե զանգված, որից տարբեր իրեր են պատրաստում: *Պիւրոնը ցըխան կօլա յա շինում, ծախում* (2): 4. Չափից շատ ջրային պարունակություն ունեցող հաց՝ թխվածք եւն: *Էս էլ հօ ք'աթան չի՞, ցըխ ա* (Բ): 5. Յողախառն կեղտ որեւէ բանի վրա: *Շօրէրը սաղ ցըխ ա* (Բ):

- Ցըխ անէլ - 1. Յեխ շաղախել: *Ցըխ ըն անում, ըսքըսում պատը տիւնիլը* (2): 2. *Վիխը. Վատնել: Էտ ախմախ կընէգը մարթին ըշխաղած փուկըր լօխ ցըխ ըրալ* (Բ):

- Ցըխալ էշ քըշիլ - Դժվար գործ կատարել: *Էս էլ հօ քըփ անէլ չի՞, ցըխալ էշ քըշիլ ա* (Բ):

- Ցըխեն սըհիտ հըվըսըրց(ը)նէլ - *տեն Ցըխը կօխել*:

- Ցըխը ընգածէն կօխ տալ/քացէ տալ - Նեղ վիճակում գտնվողին տմարդորեն ավելի նեղ վիճակում դնել: *Ցըխը ընգածէն կօխ տըվօղէն Աստուծ սիրիլ չի* (2):

- Ցըխը կօխել/քըցիլ (տոն օնէլ) - Անպատվել, խայտառակել: *Կընէգը կամ ա շինըմաշումը մարթին ցըխը կօխում, էնքանէն մաչին խըլտառակ անում* (2):

- Ցըխ օրու մըհակ - Յույս: *Ասում ա. - Յըս էլ ցըխ օրու մըհակ չօնիմ, լօխ պըրծած ա* (2):

ՑԸԽԵԼ/ՑԵԽԵԼ/ՑԸԽԵԼ - *կը. 1. Ցեխով պատել՝ ծեփել: Վըսկուն պուլիգը տիկնում ա պատէն մաչին, ցըխում* (2): 2. *Վիխը. Մեկին լռեցնել, բերանը փակել* (խիստ պատասխանելով, կաշառելով եւն): *Սուղյին ցըխըցէն, կօղէն ըզըղըցէն* (2):

ՑԸԻՒԾԱՍ/ՑԸԻՒԾԱՍ/ՑԸԻՒԾԱՍ - տեն ԾԵՂԾԱՍ:

ՑԸԻՒՎԵԼ/ՑԸԻՒՎԵԼ/ՑԸԻՒՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՑԸԻՒԵԼ-ի:

ՑԸԻՒՈՒՏ/ՑԸԻՒՈՒՏ/ՑԸԻՒՈՒՏ (գրբ. *ցխոտ*) - ած. 1. Կրան ցեխ քսված, ցեխով կեղտոտված: Ցըխոտ շօրեր ա կըցալ (Բ): 2. Ցեխապատ, որտեղ ցեխ է գոյացել՝ կուտակվել: Ցըխոտ հըղէ յա (Բ):

- Ցըխոտ կումաշին օրթնըյա տեր ասել - տեն էշին դայի ասել (1):

ՑԸՂ/ՑԸՂ/ՑԸՂ (գրբ. *ցեղ*) - 1. տեն ԱԶԿ: 2. տեն ՍՕՐԹ:

ՑԸՌ - տեն ՑԸՈ:

ՑԸՎԲ/ՑԸՎԲ (գրբ. *ցիւ* (տան ծածկ)) - գ. Որեւ բանի վերին ծայրը՝ կատարը: Քընըմ ա, տըսնըմ հաղողին բաղին չօրս դօլը չափար ըրած, էտ չափարին ցըվքին էլ մարթի քալլէք՝ նի կօխած... (ՅԺՅ, V, 128):

- Ցըվքան վեր ըղնէլ - Մեծ դժբախտության հանդիպել, ծանր վիճակի մեջ ընկնել: Հանրաբեղը ցըվքան վեր ա ընգալ. համ կավըն ա ըստակալ, համ արտը երվալ (2):

- Ցըվքեն պըտկեն - Շատ բարձր տեղ: Խըծապէրթը էն ա ցըվքեն պըտկեն (Բ):

ՑԸՑՂ/ՑԸՑՂ/ՑԸՑՂ (գրբ. *ցեց*) - գ. 1. Բրդեղենի, հացահատիկների, կահույքի, բույսերի եւն վնասատու թիթեռ, ուտիծ: Ցեցը յըրդընդծանկը ընգալ, սաղ փուլըցըրալ (Բ): 2. Մաշկի հիվանդություն, որ արտահայտվում է կսկծեցնող այտուցների երեւան գալով: Ցեցը երկու-իրըք շէփտանը յըտը ընցընում ա (2): 3. փխբ. Հարստահարիչ, վնասատու, նենգ: Էտ էլ հօ ժառանգ չի՝ Սըհակէն հըտե, ցեց ա, ցեց (Բ):

ՑԸՑՂ/ՑԸՑՂ/ՑԸՑՂ (գրբ. *ցից*) - գ. 1. Փայտե կամ երկաթե սրածայր ձող, որ տնկում են գետնի մեջ: Մին ցըց ա տընգում, ճօրէն նըստա կապում (2): 2. Ջրաղացի երկաթե ձողը, որի կենտրոնում ագուցված է անիվի գուլը, իսկ վերեւում վերին երկնաքարը: Ճըղացէն ցըցը ծըռվալ ա (Բ): 3. ած. Ցցի պես տնկված, ցցված: Ուռթանա շուտ յեր ա կէնում, քընում, տէսում ըտէղ մին սօր, ցեց քար... (ՀԱԲ, 15, 148):

- Ցըց անէլ/կըց(ը)նէլ/տիսիլ/օնէլ - 1. Ուղղահայաց դիրքով կանգնեցնել՝ տկնել՝ դնել՝ ամրացնել՝ պահել, ցցել: Քըշէրալ չօբանը յեր ա կէնում, չուլընէն ցեց տիսում, մարթ դարկում թաքավէրէն կօշտը, թա.- Ըսէցէք՝ կն ճօկած ցօրէնը, կանին նան կօրէկը տըսնա (ՅԺՅ, VII, 32): 2. Վեր բարձրացնել, դեպի

վեր պարգել: Էտ մարթը միսգէլ ուրան մին մանըն ա ցեց օնում, էս դօնումըն էլ ա օգում Պըըպոտուն խնսփի... (ՅԺՅ, VII, 349): 3. փխբ. հեգն. Սպանել: Ցըրա յա անում, ըտըրան ըտըղ ցըց տիսում (2):

- Ցըց ինիլ/կէնալ - Ուղղահայաց դիրքով կանգնել՝ տնկվել՝ դրվել՝ ամրացվել՝ պահվել, ցցվել: ... Ջանդանին ցեց կացած մըգ վիրոնվիրող ընէյիս ըն ըլալ (ԼՂԲԲ, 271):

ՑԸԹ(Ը)ՈՒԳ - տեն ՑԸԹ(Ը)ՈՒԳ:

ՑԸԼԱՓԱՆ/ՑԱԼԱՓԱՆ/ՑԸԼԸՓԱՆ (ռուս. *целлофан*, անգլ. *cellophane*, լատ. *cellula+hnu. phonos*) - գ. Ցեյուղոյի նուրբ եւ առաձգական թաղանթ, ցելոֆան: Ցըլափան ա ինք օնում, ակուշկէքը ծասկում (2):

ՑԸԼԷՓ - տեն ՑԸԼԸՓ:

ՑԸԼԸՓ/ՑԸԼԷՓ/ՑԸԼԸՓ (հ.ե. **(s)ke-l(e)-p-* (կտրել) - գ. Ջարդելիս՝ տաշելիս եւն պոկված՝ օղի մեջ թռչող փայտի՝ քարի՝ ապակու եւն մանր կտոր: Փանը կըտուրելիս հունց ա պըտահում՝ մին ցըլըփ ա նի կամ աշկէն, քուռցընում (2):

- Ցըլըփ տալ - Փայտից՝ քարից՝ ապակուց եւն մանր կտոր պոկվել: Կօլան նի յա կամ քարէն, ցըլըփ տամ (2):

ՑԸԼԸՔՑԸԼԸՔՑԸԼ/ՑՈՒԼՈՒՔՑԸԼԸՔՑԸԼ - չբ. 1. Պղպեղները վեր-վեր թռչել: Կիսին ցըլընքցըլընքօտում ա (Բ): 2. փխբ. Վերքը թեթեակի մրմռալ: Յարան ցըլընքցըլընքօտում ա (Բ):

ՑԸԼԸՓ - տեն ՑԸԼԸՓ:

ՑԸԼԸՓԱՆ - տեն ՑԸԼԱՓԱՆ:

ՑԸԼԻԼ/ՑԻԼԻԼ (գրբ. *ցելեմ* (պատռել, ճեղքել) - նբ. Հողը հերկել, ցելել: Հավան պէնվում չի, թա վըղը ցըլինք (Բ):

ՑԸԼԻՆՂԸՐ/ՑԻԼԻՆՂԸՐ (ռուս. *цилиндр*, ֆր. *cilindre*) - գ. Տղամարդու լայնեզր գլանաձեւ գլխարկ: Ցիլինդըրը տիսում ա կըլիսէն, քիսում (2):

ՑԸԼԻՆՂ(ԸՐ)ԱՎԷՐ/ՑԻԼԻՆՂ(ԸՐ)ԱՎԷՐ - ած. Ցիլինդր դրած՝ կրող: Հըղէնի մին ցըլինդրալէր մարթ ա ջիհում (2):

ՑԸԼԻՊԱՐԱՆ/ՑԻԼԻՊԱՐԱՆ - գ. Ցելը երկրորդ անգամ հերկելով՝ հողը շուտ տալը՝ շրջելը: Ցիլիպարան բիդի անիս, վեր պէրքը շատ իսի (2):

ՑԸԼՎԻԼ/ՑԻԼՎԻԼ - կբ. եւ չբ. ՑԸԼԻԼ-ի:

ՑԸԽ - տեն ՑԸԻՒ:

ՑԸԽԱՃՈՒՐ - գ. Ցեխախառն ջուր: Խօզէրը նի յըն տըռալ ցըխաճուրը (Բ):

ՑԸԽԱՊԷՆ - գ. Շինարարական շաղախով կատարվող աշխատանք: Ցըխապէնը տիժէր կօրծ ա (Բ):

ՑԸԽԵԼ - տեն ՑԸԻՒԵԼ:

ՑԸԽԸԹԱԹԱԽ (գրբ. *ցեխաթաթախ*) - ած. Ցեխի մեջ թաթախված՝ շաղախված, ցեխակոլով: Ըտի ցըխըթաթախ շիւրէրալ քիսում ա տօն (2):

ՑԸԽԸԿԱԼԻԼ - 1. նբ. Ցեխ քսել վրան, ցեխով կեղտոտել: Խօխան շօրէրը սաղ ցըխըկանալ ա (Բ): 2. չբ. Ցեխ քսվել վրան, ցեխով կեղտոտվել: Թօռը յըկալ, օբան ցըխըկանալ (Բ):

ՑԸԽԸԿԱԼԻԼ - կբ. եւ չբ. ՑԸԽԸԿԱԼԻԼ (1)-ի:

ՑԸԽԸԿԸԼԸԼԷ - գ. 1. Ցեխից սարքած գնդիկ: Վընն ըն կըցնում, ցեխալ լըպատում, տէռնում ա Բախշին մին ցըխըկըլօլէ (ՆԼՂԺԲ, 97): 2. Միջատի տեսակ: Ցըխըկըլօլէն ցըխան կըլօնդրակնէ յա շիսում (Բ): 3. փխբ. Շատ կարճահասակ եւ կաղ մարդ: Էտ ցըխըկըլօլէն կընգանը օր ա տամ, իշըղ չի տամ (Բ):

ՑԸԽԸԿԸԼԸԼԸԿ - տեն ՑԸԽԸԿԸԼԸԼԸԼԷ (1, 3):

ՑԸԽԸԿԸԼԸԼՈՆՂ(Ը)ՐԱԿ - տեն ՑԸԽԸԿԸԼԸԼԸԼԷ (1, 3):

ՑԸԽԸԿՈՒԼՈՒԼ - տեն ՑԸԽԸԹԱԹԱԽ:

ՑԸԽԸԾԱՐԱՆ - տեն ՑԸԽԸԹԱԹԱԽ:

ՑԸԽԸՓԱԼԱԼ - տեն ՑԸԽԸԹԱԹԱԽ:

ՑԸԽԾԱՍ - տեն ՑԸԻՒԾԱՍ:

ՑԸԽՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՑԸԻՒԵԼ-ի:

ՑԸԽՈՒՏ - տեն ՑԸԻՒՈՒՏ:

ՑԸԽՕՏԵԼ (գրբ. *ցխոտիմ*) - տեն ՑԸԽԸԿԱԼԻԼ:

ՑԸԽՕՏՎԵԼ - տեն ՑԸԽԸԿԱԼԻԼ:

ՑԸԿԸՏԱԿՕԹ - գ. Ցաքատի կոթ: Ցըկըտակօթը բիդի հացցէ փանա շի-նիս, վեր տըմասկան ինի (Բ):

ՑԸԿԸՏԱՎԷՐ - ած., գ. Ցաքատով աշխատող (մարդ): Էքսը օխտը ցըկըտակէր ըն կամ բաղը, ծըռէրէն չօրէրը տամ (2):

ՑԸԿԸՏԱՓԱՂ - գ. Ցաքատով կտրելու փայտ, բարակ փայտ: Ապան ծըմական յա՝ քօթիկ ար պիրում, յա ցըկըտափան (Բ):

ՑԸԿԸՏՀԱՐԵԼ - նբ. Ցաքատով կտրել՝ կտրտել: Ցըկըտահարում ա, գիւլնսն ծըղնէրը լօխ վեր ածում (2):

ՑԸԿԸՏՀԱՐՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՑԸԿԸՏՀԱՐԵԼ-ի:

ՑԸԿԸՏ-ՍԸԿԸՏ - գ. Խաղատեսակ, երբ հակառակորդները ցաքատի մի հարվածով փորձում են կտրել ծառի ճյուղը. եթե հաջողվում է, ասում են՝ մըկըտ, եթե չի հաջողվում՝ ցըկըտ: Առաջ ցըկըտ-մըկըտ էլ ընք ինալ խաղ ընէլիս (Բ):

ՑԸԿԸՏ-ՑԱԿԱՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յնկըտ-ցականտ անել - 1. Վայրի-վերո խոսել: *Խըրեգ ցըկըտ-ցականտ ըրա՛մ, մին ա, քը՛գ ըսկանոջ չի կա* (Բ): 2. Կոպտորեն պատասխանել, կոշտ վերաբերվել: *Հարթենըդ պառա՛վ ըսկես-վորը նըհը՛տ շատ ին ցըկըտ-ցականտ անում* (Ձ):

ՑՈՂ - տեն ՑՈԴ:

ՑՈՂՆԵԼ/ՑՈՂԳՆԵԼ/ՑՈՅՆԵԼ/ՑՈՆ-ՆԵԼ/ՑՈՐԹՆԵԼ (գրք. *ցնկնիմ*) - նք. 1. Ծնել, ծագ բերել (շան, կատվի եւ այլ կենդանիների մասին): *Էտ շօնը ցըդ-նում ա, վէց ծէ՛ք պիրում* (Ձ): 2. անրգ. Ծննդաբերել: *Թաքավերը հըրամանը ա տամ, վեր էտ անըզկամ կընգանը կախ չի տան, ըսպասին, մինչը՛վ ցըղնէ* (Ձ):

- Ցըղնած շօն - Կատաղի (մարդ): *Ցըղնած շօն ը՛ս, հինչ ը՛ս օգում ին-ծանա* (Բ):

ՑՈՂՆԵԿԵԼ/ՑՈՂԳՆԵԿԵԼ/ՑՈՅՆԵԿԵԼ/ՑՈՆՆԵԿԵԼ/ՑՈՐԹՆԵԿԵԼ - կք. եւ չք. ՑՈՂՆԵԼ-ի:

ՑՈՂՆՕՏԵԼ/ՑՈՂԳՆՕՏԵԼ/ՑՈՅՆՕՏԵԼ/ՑՈՆՆՕՏԵԼ/ՑՈՐԹՆՕՏԵԼ - տեն ՑՈՂՆԵԼ (շատերի մասին):

ՑՈՂՆՕՏԿԵԼ/ՑՈՂԳՆՕՏԿԵԼ/ՑՈՅՆՕՏԿԵԼ/ՑՈՆՆՕՏԿԵԼ/ՑՈՐԹՆՕՏԿԵԼ - կք. եւ չք. ՑՈՂՆՕՏԵԼ-ի:

ՑՈՍԱԲ(Վ)ԵԼ (գրք. *ցամաքիմ*) - չք. 1. Խոնավությունից զրկվել, չորանալ: *Արը՛վ չի անում, թա տափերը ցըմաքէ* (Բ): 2. Ջուրը կտրվել: *Յէտնան, վեր ծօվը ցըմաքալ ա, ժողովորթ ըն յէկալ, տը-նէր շինան, շէն տը՛ռալ* (ԱԱ, 25): 3. Կաթից կտրվել, կաթ չտալ: ... *Կօվըն էլ ըն-դը՛ղ ա ցըմաքում, թօղում տօնը չօքած* (ԱԱռ, 43): 4. *Ֆիխք. Թառամել, թոշնել: Արաշտ ա, արտերը ցըմաքալ ա* (Բ): 5. *Ֆիխք. Սմբել, նիհարել: Էտ խէ ըտի ցը-մաքալ ը՛ս* (Բ): 6. *Ֆիխք. Հատնել, վերջա-նալ: Էլ վէջ մին տը՛ղա օքուք չի կա, լօխ ցըմաքալ ա* (Բ): 7. *Ֆիխք. Սաշել, քար կտրել: Իտի պը՛ն տը՛սած չար, լըհն խտի մընաց ցըմաքած* (ՀԺՀ, V, 200):

ՑՈՍԵՆԴԻ/ՑՈՍԵՆՏԻ - ած. Ցեմենտից սարքած՝ շինած: *Ցըմէնտի դուրքալ յա* (Բ):

ՑՈՍԵՆԴԻԼ/ՑՈՍԵՆՏԻԼ - նք. Ցեմենտով ամրացնել, ցեմենտել: *Ոռքը տինում ըն յըրան, ցըմէնդում* (Ձ):

ՑՈՍԵՆԴԻԼ/ՑՈՍԵՆՏԻԼ - կք. եւ չք. ՑՈՍԵՆԴԻԼ-ի:

ՑՈՍԵՆՏԻ - տեն ՑՈՍԵՆԴԻ:

ՑՈՍԵՆՏԻԼ - տեն ՑՈՍԵՆԴԻԼ:

ՑՈՍԵՆՏԻԼ - տեն ՑՈՍԵՆԴԻԼ:

ՑՈՍԸԲԱՍԱՆ - գ. Մեջը ցամաք՝ խոնավություն չպարունակող մթերքներ պահելու աման: *Ըտըրա տանը իլանձը մին կօլա յար, մին էլ մին ցըմըքաման* (Ձ):

ՑՈՍԸԲԱՊԱՏ - տեն ՑՈՍԸԲՕԹՈՒՆ: ՑՈՍԸԲԱՏԵՍԱՆ - գ. 1. Դաղձի նման չորուկ բույս: *Ըտը՛ղ էլ շատ ցըմըքա-տեսնը կար փըսած* (Ձ): 2. *Ֆիխք. Շատ նիհար եւ ոսկրոտ մարդ: Էտ ցըմըքա-տեսնը հանցա ըսկի հըցակեր բանդան չինի* (Բ):

ՑՈՍԸԲՅԱԹ - տեն ՑՈՍԸԲՅԱՏ:

ՑՈՍԸԲՅԱՏ/ՑՈՍԸԲՅԱԹ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ցըմըքաատ ածել/ինիլ/մընալ - տեն ՑՈՍԱԲ(Վ)ԵԼ (7):

ՑՈՍԸԲՑ(Ո)ՆԵԼ (գրք. *ցամաքեցու-ցանեմ*) - նք. եւ պք. ՑՈՍԱԲ(Վ)ԵԼ-ի:

ՑՈՍԸԲՑՈՆԿԵԼ - կք. եւ չք. ՑՈՍԸԲՑՈՆԵԼ-ի:

ՑՈՍԸԲՕԹՈՒՆ (գրք. *ցամաքուպին*) - գ. Ցամաք լինելը: *Վը՛ղէն ցըմըքօթունը շատ ա, թօռ բիղի կա, վեր արտը փըս-նէ* (Բ):

- Ցըմըքթուն անել - Միայն հաց ուտել, ուտելու այլ բան չուտնալ: *Ցըմը-քթուն ընէլալ յօլալ յընք քը՛ննում* (Բ):

ՑՈՍԻՆԴՆԼԻ/ՑՈՍԻՆՏՆԼԻ - ած. Ցեմենտը շատ, հետը շատ ցեմենտ խառնած: *Ցըմինդանի ցը՛խ ա* (Բ):

ՑՈՍԻՆՏՆԼԻ - տեն ՑՈՍԻՆԴՆԼԻ:
ՑՈՍԹԵՐՆԵԼ - տեն ՔՆԵՐԵՐՆԵԼ:
ՑՈՅՆԵԼ - տեն ՑՈՂՆԵԼ:
ՑՈՅՆԵԿԵԼ - տեն ՑՈՂՆԵԿԵԼ:
ՑՈՅՆՕՏԵԼ - տեն ՑՈՂՆՕՏԵԼ:
ՑՈՅՆՕՏԿԵԼ - տեն ՑՈՂՆՕՏԿԵԼ:
ՑՈՆԳՈՒԻ - ած. Չնչին, ողորմելի, խղճով, քնձոռոտ: *Ըտըրան էլ մին ցըն-գըռի ծի յա ինում* (Ձ):

ՑՈՆԳՈՒՑ - տեն ՑՈՆԳՈՒԻ:
ՑՈՆԳՆԵԼ - տեն ՑՈՂՆԵԼ:
ՑՈՆԳՆԵԿԵԼ - տեն ՑՈՂՆԵԿԵԼ:
ՑՈՆԳՆՕՏԵԼ - տեն ՑՈՂՆՕՏԵԼ:
ՑՈՆԳՆՕՏԿԵԼ - տեն ՑՈՂՆՕՏԿԵԼ:
ՑՈՆԴԱԾ - ած. Խելքը թոցրած, խելառ: *Ցընդած մարթ ա Ափօն* (Բ):

ՑՈՆԴԵԼ/ՑՈՆԴԻԼ (գրք. *ցնդիմ*) - չք.

1. Գազանման վիճակի վերածվելով՝ անհետանալ, գոլորշիանալ: *Հավան էն-քան տաք ա, գօլէն ճողը սաղ ցընդալ ա* (Բ): 2. *Ֆիխք. Անհետանալ, չքանալ: Քի-նամ ա դէրին պիրում, վը՛ր օրթնի, սա-դանան ընդէղան ցընդի* (ՆԼԴԺԲ, 90): 3. *Ֆիխք. Խելքը թոցնել, ցնորվել: Էնքան թակալ ըն, լափ ցընդալ ա* (Բ):

ՑՈՆԴԵԿԱԾ - տեն ՑՈՆԴԱԾ:

ՑՈՆԴԵԿԵԼ/ՑՈՆԴԵԿԻԼ - տեն ՑՈՆ-ԴԵԼ:

ՑՈՆԴԵԿԻԼ - տեն ՑՈՆԴԵԿԵԼ:

ՑՈՆԴԵՑ(Ո)ՆԵԼ/ՑՈՆԴԵՑ(Ո)ՆԻԼ - նք. եւ պք. ՑՈՆԴԵԼ-ի:

ՑՈՆԴԻԼ - տեն ՑՈՆԴԵԼ:

ՑՈՆԶՈՒՆ(ՆԸ)/ՑՈՆԶՈՒՂ(ՆԸ)/ՑՈՒՆԶՈՒՆ(ՆԸ)/ՑՈՒՆԶՈՒՂ(ՆԸ) (գրք. *ցնցուղ*) - գ. 1. Ձագարծեւ գլխիկով անոթ՝ աման՝ հարմարանք ջուրը գետ-նին՝ ծաղիկներին եւն ցողելու համար: *Ցընծուխնը յօր ա օնում, ծըղըգնէն ճի-րում* (Ձ): 2. *Ֆիխք. Հորիզոնի տեսքը արեւը ծագելու ժամանակ, արեւածագ: Ըշխարքէս ամմէնաղաշանգ պէնը ցըն-ծուխնըն ա* (Բ):

- Ցընծուխ(նը) տալ - Արեւը ծագել, հորիզոնը արեւի ճառագայթներով լուսավորվել: *Ըռալօտը՝ լիւսըպէցին՝ էն ցուծուխնը տամ վախտը, գուրթնացի, տէսնամ ուխտավերեն հըղէ ըն իլան պիտի սարին տակը* (ՋՏ, Ա, 109):

ՑՈՆԶՈՒՂ(ՆԸ) - տեն ՑՈՆԶՈՒՆ(ՆԸ):

ՑՈՆՆԵԼ - տեն ՑՈՂՆԵԼ:

ՑՈՆՆԵԿԵԼ - տեն ՑՈՂՆԵԿԵԼ:

ՑՈՆՆՕՏԵԼ - տեն ՑՈՂՆՕՏԵԼ:

ՑՈՆՆՕՏԿԵԼ - տեն ՑՈՂՆՕՏԿԵԼ:

ՑՈՆՑՈՒԿԵԼ - տեն ՑՈՆԴԵԼ(3):

ՑՈՐ/ՑԵՆ/ՑԵՐ (գրք. *ցեռ, հ.է. *sker-*)

- գ. Ջրալի կղկղանք: *Արչը կալումը լըծէլը հիշտ ա, ցըռը օնէլըն ա տըժեր* (ԱԲԲ, 21):

- Ցըռան ըղնէլ - տեն Պանօս անել:

ՑՈՐԱՆ - ած. 1. Շարունակ փորլուծություն ունեցող, հաճախ ցռող: *Ցըռան մարթ ա, սաղ օրը ըքօռնան տօն չի կամ* (Բ): 2. *Ֆիխք. Վախկոտ, երկչոտ: Ցըռան մարթ ա Կանիին, ըլքըստըրական էլ ա վախում* (Բ):

- Ցըռան Վերգո - Վախկոտ՝ երկչոտ մարդ: *Կընէգը ասմա.- Տու հինչ տը-դամարթ, Ցըռան Վերգո լըս* (Ձ):

ՑՈՐԵԼ - չք. 1. Փորը լուծել ջրալի կղկղանքով: *Նօթէ խաղու օտօղը կըցը-ռէ* (ՆԱԲ, III, 391): 2. *Ֆիխք. Փլվել: Պատը ցըռալ ա* (Բ): 3. *Ֆիխք. Վախենալ, ահաբեկվել: Վը՛րսկանը ըսլանէն վեր տը՛սալ, ցըռից* (Ձ):

- Ցըռել պըտերալը տալ - տեն Ցըռել տըկըղնօտալը տալ:

ՑՈՐԴԿԱՏԼԻ - տեն ԾՈՐԴԿԱՏԼԻ:

ՑՈՐԴԿՈՒՏԿՈՒՏ - տեն ԾՈՐԴԿՈՒՏԿՈՒՏ:

ՑՈՐԸՑ(Ո)ՆԵԼ - նք. եւ պք. ՑՈՐԵԼ-ի:

ՑՈՐԸՑՈՒԵ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ցըռըցըռէն ըղնէլ - Խիստ վախե-նալ: *Արչը վեր տիւս ա կամ, Հէյրանը ցըռըցըռէն ա ըղնում* (Ձ):

ՑՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ - տեն ՑՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ:

ՑՈՐՈՒՏ - ած. Ցեռով ապականված, կեղտոտ: *Ցըռուտ վընըմաներ ա կը՛ցալ* (Բ):

- Յըռուտ դանա - Կեղտոտ՝ փնթի՝ անպատիվ մարդ: *Էտ ցըռուտ դանան ամէսը մը՝ հը՛տ էլ չի լըղանում* (Բ):

ՅՈՐՈՏԵԼ - տէս ՅՈՐԵԼ (շատերի մասին):

ՅՈՎԱԽԵԽՏ/ՅՈՎԱԽԵՒՏ - ած. Յավից խեղդված՝ մեռած: *Էտ ցըվախէխտ մարթին թաղում ըն, յըրան էլ քար քըցում* (Ձ):

ՅՈՎԱԽԵՒՏ - տէս ՅՈՎԱԽԵԽՏ:

ՅՈՎԱԿՕԻՆ - ած. Յավից՝ վշտից տառապող, շատ ցավ՝ վիշտ ունեցող: *Յըվակօխ մարթիք՝ շատ կան* (Բ):

ՅՈՎԱԿՅ(Ո)ՆԵԼ (գրք. ցաւեցուցանել) - նր. ՅԱՎԵԼ-ի: *Էտ կօճը ըտըրանց թաթերը հօփ ա տամ, ցըվըց(ը)նըմ* (ՀԺՀ, V, 55):

ՅՈՎՅՈՎԵԼ - նր. Մատներով թեթեակի գգել: *Պիւրթը ցըվցըվում ա, ածում դիւշակէն մաջը* (Բ):

ՅՈՐԵՎ - տէս ՅՈՐՈՎ:

ՅՈՐՈՎ/ՅՈՐԵՎ (գրք. ցրիւ (ցրված) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Յըրը՛վ ածել - տէս Յըրը՛վ տալ:

- Յըրը՛վ կ'ալ - 1. Ցիրուցան լինել, սփռվել, տարածվել: *Կամ ա տը՛սնում՝ շօրերը տանալը մին ցըրը՛վ յը՛կած* (Ձ): 2. Քանդվել, ավերվել: *Օշափը վեր թըխում ա, տանը պատը ցըրը՛վ ա կամ* (Ձ): 3. Զախցախվել: *Գո՛ւլլան նի յա կամ աշկէն, աշկը ցըրը՛վ ա կամ* (Ձ): 4. Վերանալ, գոյությունը դադարել: *Ըտի մեր կախօզը ցըրը՛վ յը՛կավ* (Բ): 5. փխր. Իրարից հեռանալ, բաժան-բաժան լինել: *Հըրսանէք՝ պըրծնում ա, լօխ ցըրէվ ըն կամ* (ՀԺՀ, V, 628): 6. Անտեղի վատնվել՝ ծախսվել՝ փչանալ: *Ըտի էտ հըրուստէն փոպէրը սաղ ցըրը՛վ ա կամ* (Ձ): 7. Հոշոտվել, պատառոտվել: *Կամ ըն, տը՛սնում էշին քօռակը էտ քօլէն տակէն ցըրը՛վ յը՛կած* (Ձ):

- Յըրը՛վ տալ - 1. Ցիրուցան անել, սփռել, տարածել: *Մընըցածէն քամէն տարավ ցըրէվ տըվավ...* (ՆԱԲ, 81): 2. Քանդել, ավերել: *Ջօրքէն հըրաման ա տամ, վեր էտ յը՛խծէն ցըրը՛վ տան* (Ձ): 3. Զախցախել: *Փանդը թըխում ա, աշկը ցըրը՛վ տամ* (Ձ): 4. Վերացնել, գոյությունը դադարեցնել: *Գարբաջօվէն բալան թաղիմ, վեր սավէտը ցըրը՛վ տըվավ* (Բ): 5. փխր. Իրարից հեռացնել, բաժան անել: *Էս կըռը՛վը ինծ ու հընգէրուցըս ցըրը՛վ ա տըվավ* (Բ): 6. Անտեղի վատնել՝ ծախսել՝ փչացնել: *Վը՛ռը կերած կընէգը մարթին փոպէրը ցըրը՛վ կըտա* (Բ): 7. Հոշոտել, պատառոտել: *Ասըմ ա.- էշին կ'ուրը ցըրէվ ա տըվավ* (ԲՀԲ, 188):

ՅՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ/ՅՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ/ՅՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ/ՅՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ/ՅՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ/ՅՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ/ՅՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ - ած. Չնչին, ոչինչ չարժեցող: *...Սէր հայէրը ցիթի-փիթի պէնէրու մը-հար հանդուրէ կըխարջին...* (ՋՏ, Բ, 64):

- Յըրթի-փըրթի անել - Դատարկաբանել: *Յըրթի-փըրթի անող շատ կա, ամմա ըսկանող չի կա* (Բ):

ՅՈՐԹՆԵ (գրք. ցրդէնի) - գ. Գիհիի տեսակներից մեկը, ցրդենի: *Սարտա-կէրտա ծըմըկէրումը ցըրթնէ յէ կա* (Բ):

ՅՈՐԹՆԵԼ - տէս ՅՈՐԹՆԵԼ:

ՅՈՐԹՆԵՎԵԼ - տէս ՅՈՐԹՆԵՎԵԼ:

ՅՈՐԹՆՕՏԵԼ - տէս ՅՈՐԹՆՕՏԵԼ:

ՅՈՐԹՆՕՏՎԵԼ - տէս ՅՈՐԹՆՕՏՎԵԼ:

ՅՈՐՏԵԼ/ՅՈՐԹՏԻԼ - տէս ՅՈՐ(Տ)-ՅՈՐԹՏԱՆԵԼ:

ՅՈՐ(Տ)ՅՈՐԹՏԱՆԵԼ/ՅՈՐԹ(Տ)ՅՈՐԹՏԱՆԵԼ (գրք. ցրտանամ (պաղել) - չք. 1. Ցրտերն ընկնել, եղանակը ցուրտ դառնալ: *Հավան ցըրտցորտացալ ա* (Բ): 2. Հովանալ, գովանալ: *Մին քամէ չի կա, թա պատառ ցըրտցորտանալ* (Բ): 3. Զերմությունը պակասել՝ նվազել: *Փիջը հանգում ա, օթաղը ցուրցորտանում ա* (Ձ): 4. Տաքությունը պակասել, պաղել: *Հայը ցըրտցորտացալ ա* (Բ):

ՅՈՐ(Տ)ՅՈՐԹՏ(Ո)ՆԵԼ/ՅՈՐԹ(Տ)-ՅՈՐԹՏ(Ո)ՆԵԼ - նր. եւ պր. ՅՈՐ(Տ)-ՅՈՐԹՏԱՆԵԼ-ի:

ՅՈՐ(Տ)ՅՈՐԹՏՕԹՈՒՆ/ՅՈՐԹ(Տ)-ՅՈՐԹՏՕԹՈՒՆ - գ. 1. Ցուրտ լինելը: *Պառավ վը՛րսկանը ասում ա.- Վեր հըրվէն ցըրտցորտօթունէն յէշիս, կարէլ չըս վը՛րս անիս* (Ձ): 2. Ցուրտ եղանակ, ցրտեր: *Ծըմըռնըվա ցըրտցորտօթունը մը՛գ լափ նը՛ղըն ա լըծալ* (Բ): 3. Սառնություն, պաղություն: *Ասում ա.- Ճիրին ցըրտցորտօթունը շատ ա, կարում չըմ նի մընիմ ծօվը* (Ձ):

ՅՈՐՏՈՒՑ(Ո)ՆԵԼ/ՅՈՐԹՏՈՒՑ(Ո)ՆԵԼ - տէս ՅՈՐ(Տ)ՅՈՐԹՏ(Ո)ՆԵԼ:

ՅՈՐՏՕԹՈՒՆ/ՅՈՐԹՏՕԹՈՒՆ (գրք. ցրտութիւն (պաղություն) - տէս ՅՈՐ(Տ)-ՅՈՐԹՏՕԹՈՒՆ:

ՅՈՑՑՑՑ - տէս ՅՈՑՑՑՑ:

ՅՈՑՑՑՑ - տէս ՅՈՑՑՑՑ:

ՅՈՑՑՑՑ/ՅԻՑՑՑՑ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Յըցանակ ինիլ - Գլխիվայր տնկվել: *Տըղան վեր թըխում ա, օշափը ցը՛խէն մաջին ցըցանակ ա ինիւմ* (Ձ):

ՅՈՑՑՑՑԵՐ - գ. Պակասավոր՝ թերի վար, երբ արորի կուտրակի հետեւը բարձր լինելով՝ խոփը, անընդհատ հողի մեջ մտնելով-դուրս գալով, լավ չի վարում:

ՅՈՑԵԼ (գրք. ցցեմ) - նր. տէս Ցը՛ց անել:

ՅՈՑԵՐՆԱԿ/ՅԻՑԵՐՆԱԿ/ՅՈՑԵՐՆԱԿ/ՅԻՑԵՐՆԱԿ (գրք. ծիծառն) - գ. 1. Նեղ ու սրածայր թեւերով եւ մկրատած եւ պոչով արագաթռչն չվող թռչուն, ծիծեռնակ: *...Մանըր ցըցէռնակ ա տը՛ռնում, թըռչում յերգինքը* (ԱԱ, 63): 2. փխր. Նիհար ու ծիր երեխա: *Էս էլ հօ խօխա չի՞, ցըցէռնակ ա* (Բ):

- Յըռըռնակէն թեւըն էլ ա տինիւմ կըրպէտին մաջին, կ'օրծում - Ասում են հմուտ՝ շնորհալի կարպետ՝ գորգ գործողների մասին:

ՅՈՑՑԵԼ - կր. եւ չք. ՅՈՑԵԼ-ի:

ՅՈՐՆԱԿ/ՅԻՐՆԱԿ - տէս ՅՈՐՆԱԿՓՕՍ:

ՅՈՐՆԱԿ/ՅԻՐՆԱԿ - նր. Տաքանով ցանած արտը հավասարեցնել եւ սերմը հողով ծածկել: *Տափը վարում ըն, ցիքանում...* (ՆԱԴԺԲ, 100):

ՅՈՐՆԱԿԵԼ/ՅԻՐՆԱԿԵԼ - կր. եւ չք. ՅՈՐՆԱԿԵԼ-ի:

ՅՈՐՆԱԿՓՕՍ/ՅԻՐՆԱԿՓՕՍ - գ. Տաքանի երկու կողմերի հիմնական ճյուղերը, որոնց վրա ամրացնում են փշոտ ճյուղերը: *Տանընը պախօղը ցըքընամարըն ա* (Բ):

ՅՈՐՆԱԿԵՐ/ՅԻՐՆԱԿԵՐ - ած., գ. Տաքանով աշխատող, ցաքանող (երկրագործ, մշակ): *Տըքընավէրը արտը ցըքանում ա, նըստում, վեր պատառ դինջանա* (Ձ):

ՅՈՐՆԱԿՓՕՍ/ՅԻՐՆԱԿՓՕՍ - գ. Բույսերի բազմացման եղանակ՝ անդալիս, երբ որեւէ թփի՝ ծառի (հատկապես խաղողի որթի) դալար շիվը, առանց թփից անջատելու հողի մեջ կոռացնելով եւ ծայրը հողից վեր բարձրացնելով, տնկում են եւ արմատակալելուց հետո մայր թփից՝ ծառից անջատում: *Ապան լավ ցըքնափօս ա իլլալ ընէլիս* (Բ):

ՅՈՐՆԱԿՓՕՍ/ՅԻՐՆԱԿՓՕՍ - ած. Շատ փշոտ, փշփշոտ: *Մին ցըքցանընտ քօլ ա կըտըրում, չըփարէն ծակը ծասկում* (Ձ):

ՅԻԳԱՆ (ռուս. ыгана) - տէս ՂԱՐԱԶԻ:

ՅԻԹ (գրք. ցայտ (պուտ) - անրգ. տէս ԿՈՒԶ:

ՅԻԹԱՄԱՆ - անրգ. տէս ԿՈՒԶԱՄԱՆ:

ՅԻԹԱՎԵՐՏ - անրգ. տէս ԿՈՒԶԱՎԵՐՏ:

ՅԻԹԱՐԱՆ - անրգ. տէս ԿՈՒԶԱՐԱՆ:

ՅԻԹԸՈՒՆ/ՅԻԹԸՈՒՆ - տէս ՑԸ՛Թ(Ը)ՈՒԶ(Ը)ՈՒԶ(Ը):

ՅԻԹԸՈՒՆ - տէս ՑԸ՛Թ(Ը)ՈՒԶ(Ը):

ՅԻԹԸՈՒՆ/ՅԻԹԸՈՒՆ - տէս ՑԸ՛Թ(Ը)ՈՒԶ(Ը):

ՅԻԹՑ(Ո)ՆԵԼ (գրք. ցայթեցուցա-նիմ (ցայտեցնել) - անրգ. տէս ԿՈՒԶՑ(Ո)ՆԵԼ:

ՑԻԹԻԼ (գրք. *ցայթիմ* (*ցայտել*) - *անրգ. տեն* ԿՈՒԶԻԼ:

- Ցիթոլ շոն - Ասում են անկողնում միզող երեխաներին:

ՑԻԹԻ-ՓԻԹԻ - *տեն* ՅՈՐԹԻ-ՓՈՐԹԻ:

ՑԻԹԼՍՆ - *անրգ. տեն* ԿՈՒԶԼՍՆ:

ՑԻԹԿԱՊ - *անրգ. տեն* ԿՈՒԶԿԱՊ:

ՑԻԹՈՒՆ - *տեն* ՑԻԹՈՒՆ:

ՑԻԹՈՒԳ - *տեն* ՑՈՒԹ(Ը)ՈՒԳ:

ՑԻԹՈՒ - *տեն* ՑԻԹՈՒ:

ՑԻԹՈՒՏ - *անրգ. տեն* ԿՈՒԶՈՒՏ:

ՑԻԹՕՐ - *տեն* ՑՈՒԹ(Ը)ՈՒԳ:

ՑԻԼ/ՑԵԼ - գ. 1. Հող, որ գութանով ճեղքում ցելում են եւ մի տարի թողնելուց հետո՝ վարում: Ցիլը մին տարեւ ըստի վեր կենա, էն մին տարեւ լավ պէրը կը-տա (Բ): 2. Ընդհանրապես վարած հող, հերկած արտ: Հիյվընենէն Նի յըն տըճալ ցիլը, կոխ տըվալ (Բ):

- Ցիլ անել - *տեն* ՑԵԼԻԼ:

ՑԻԼԻԼ - *տեն* ՑԵԼԻԼ:

ՑԻԼԻՆԴՐՈՐ - *տեն* ՑԵԼԻՆԴՐՈՐ:

ՑԻԼԻՆԴ(ԸՐ)ԱՎԵՐ - *տեն* ՑԵԼԻՆԴ(ԸՐ)ԱՎԵՐ:

ՑԻԼԻՊԱՐԱՆ - *տեն* ՑԵԼԻՊԱՐԱՆ:

ՑԻԼԿԻԼ - *տեն* ՑԵԼԿԻԼ:

ՑԻՊԼԻ - *տեն* ԾԻՊԼԻ:

ՑԻՐԵԿ - *տեն* ՑԻՐԵԿ:

ՑԻՐԵԿԱՎ - *տեն* ՑԻՐԵԿԱՎ:

ՑԻՐԵԿ/ՑԻՐԵԿ (գրք. *ցերեկ*) - գ. Օրվա մի մասը՝ առավոտից մինչեւ երեկո, ցերեկ: Քըջէրը քընում ա, ցի-րէկը քոն ինում (ՀԱԲ, 15, 109):

ՑԻՐԵԿԱՎ/ՑԻՐԵԿԱՎ - մ. Մինչեւ մութն ընկնելը, ցերեկ՝ ոչ մութ ժամա-նակ: Քըջէրավ ըն տոնս կամ, վեր ցի-րէկավ տոն հըսնին (2):

ՑԻՐԹ (հ.ե. * *ker-* (աճել, աճեցնել) - *անրգ. տեն* ԾԵՐԾ(1): Ըստըա ցիթըր օսողը ուրան նըման բիդի ինի, լի՞ (Բ):

- Ցիթըրը կախ - Անամոթ, անզգամ: Ասում ա.- Իզէն ցիթըրը կախ կընէ՞ք ա, կօրծ չօնիս (2):

- Ցիթըրը կըտըրվէ - Անարգական արտահայտություն՝ ուղղված անամոթ՝ անզգամ մարդուն (հատկապես կնոջը):

ՑԻՐԹ՝ - *անրգ. տեն* ԸՐՏԱՍՈՒՆԲ:

- Ցիթըրը կախ տալ/հըղէ անել/ դաշ տալ/վեր ածել - *անրգ. Լացել:* Հինչ ը՛ս ցիթըրըտ վեր ածում, ըրքիէլըտ քաշի ըստըդաս (Բ):

ՑԻՐԿ (ռուս. *цирк*, ֆր. *cirque*, լատ. *circus*) - գ. 1. Թատերական արվեստի տեսակ՝ կրկես: Արգուման դայուն թռ-նէրը տանում ըն ցիլկ (2): 2. փխբ. Զա-վէշտի՝ ծիծաղի՝ խեղկատակության առարկա կամ վայր: Ասում ա.- Հինչ ա՛, ըստըդ ցիլկ ա՛, վեր հըվաքվալ ըք (2):

- Ցիլկու մէյմուն - Անլուրջ՝ թեթեւա-լիկ անծ՝ խեղկատակ: Մարթը կըզկը-վում ա, թա.- Ցիլկու մէյմուն ը՛ս, խէ տըճըտ նըստում չը՛ս (2):

ՑԻՏԱՆԱԿ - *տեն* ՑՈՏԱՆԱԿ:

ՑԻՏԵՆԱԿ - *տեն* ՑՈՏԵՆԱԿ:

ՑԻՔՍՆ - *տեն* ՑՈՔՍՆ:

ՑԻՔՍՆԵԼ - *տեն* ՑՈՔՍՆԵԼ:

ՑԻՔՍՆՎԵԼ - *տեն* ՑՈՔՍՆՎԵԼ:

ՑԻՔՆԱՍԱՐ - *տեն* ՑՈՔՆԱՍԱՐ:

ՑԻՔՆԱՎԵՐ - *տեն* ՑՈՔՆԱՎԵՐ:

ՑԻՔՆԱՓՕՍ - *տեն* ՑՈՔՆԱՓՕՍ:

ՑԻՔՏՍՔՈՒՏ - *տեն* ՑՈՔՏՍՔՈՒՏ:

ՑՈՒԼՈՒՔՑՈՒԼՈՒՔՕՏԵԼ - *տեն* ՑՈՒԼՈՒՔՑՈՒԼՈՒՔՕՏԵԼ:

ՑՈՒՆՁՈՒԽ(ՆԸ) - *տեն* ՑՈՒՆՁՈՒԽ(ՆԸ):

ՑՈՒՆՁՈՒԴ(ՆԸ) - *տեն* ՑՈՒՆՁՈՒԴ(ՆԸ):

ՑՈՒՐՆՍԼԼԵՐ - *տեն* ՑՈՒՐՆՍԼԼԵՐ:

ՑՈՒՐՆԱԽՕՏ - *տեն* ՑՈՒՐՆԱԽՕՏ:

ՑՈՒՐՆԱՅՍ - *տեն* ՑՈՒՐՆԱՅՍ:

ՑՈՒՐՆԱՎԵՐ - *տեն* ՑՈՒՐՆԱՎԵՐ:

ՑՈՒՐՆԱՎԵՐՑ - *տեն* ՑՈՒՐՆԱՎԵՐՑ:

ՑՈՒՐՆԱՍԱՐ - *տեն* ՑՈՒՐՆԱՍԱՐ:

ՑՈՒՐՆՍԼԼԵՐ/ՑՈՒՐՆՍԼԼԵՐ - գ. Ցո-րենի այլուր: Դէ էն վախտըն էլ սօլ ա իլան, վէշ միսին տանը ցուրնանլը չի իլան (2):

ՑՈՒՐՆԱԽՕՏ/ՑՈՒՐՆԱԽՕՏ - գ. Ցո-րենի նման վայրի խոտաբույս: Ցուր-նախօտ ա հարում, պիրում տամ վըխ-ճըրներէն (2):

ՑՈՒՐՆԱՅՍ/ՑՈՒՐՆԱՅՍ - գ. Ցորե-նի այլուրից թխած հաց: Մէլիքը ուրան թուրբան սիպտակ թուրնահաց ա տոնս օնում, Պուդին էլ՝ կանի քիթ (2):

ՑՈՒՐՆԱՎԵՐ/ՑՈՒՐՆԱՎԵՐ - գ. Ցորե-նի հոր, մեջը ցորեն լցնելու՝ պահելու հոր: Ցուրնավէրը պէնում ա, ցորենը շինացուց պիծընում (2):

ՑՈՒՐՆԱՎԵՐՑ/ՑՈՒՐՆԱՎԵՐՑ - 1. գ. Ցորենի հոտ: Ճըղացան ցուրնավը՛տ կըկա (2): 2. ած. Ցորենի հոտ ունեցող: Ցուրնավը՛տ հաց ա (Բ):

ՑՈՒՐՆԱՍԱՐ - գ. 1. Նա, որին պատ-կանում է տվյալ ցորենը, ցորենի տեր: Ճըղացէն քարը կօտըրում ա, ցուրնը-տարէրը մընամ ըն մանթան (2): 2. Շատ ցորեն ունեցող՝ ցորենով ապահովված մարդ: Էն վախտըն էլ շէնումը միսակ քօխան ա իլան ցուրնատար (Բ):

ՑՈՒՐՏԻԼ - *տեն* ՑՈՒՐՏԵԼ:

ՑՈՒՐ(Տ)ՑՈՒՐՏԱՆԱԼ - *տեն* ՑՈՒՐ(Տ)-ՑՈՒՐՏԱՆԱԼ:

ՑՈՒՐ(Տ)ՑՈՒՐՏ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՑՈՒՐ(Տ)ՑՈՒՐՏ(Ը)ՆԵԼ:

ՑՈՒՐ(Տ)ՑՈՒՐՏՕՐԹՈՒՆ - *տեն* ՑՈՒՐ(Տ)ՑՈՒՐՏՕՐԹՈՒՆ:

ՑՈՒՐՏՈՒՏ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՑՈՒՐՏՈՒՏ(Ը)ՆԵԼ:

ՑՈՒՐՏՕՐԹՈՒՆ - *տեն* ՑՈՒՐՏՕՐԹՈՒՆ:

ՑՈՒՏԱԿ (գրք. *ցուցակ*) - գ. Որեւէ կարգի բաների կամ անձանց գրավոր թվարկումը ներկայացնող փաստա-թուղթ, ցանկ: Մէլիք Շահնազարը կար-քաղըրում ա, վեր Պուդին Շուշի քա-ղաքէն հիմարներէն ցուցակը անէ, տա ուրան (ՆԱԲ, 131):

- Ցուցակ անել - Որեւէ նպատակով ցուցակ կազմել: Ցուցակ ըն անում, շի-նացուց ամսէն մի տանը մին մէշուկ անլը տամ (2):

- Ցուցակ ըղնել - Ցուցակի մեջ մտնել՝ գրանցվել, ցուցակագրվել: Քի-նամ ա նախագէն դաշանք անում, ինքըն էլ ցուցակ ըղնում (2):

- Ցուցակ քըցիլ - Ցուցակի մեջ մտնել՝ գրանցել, ցուցակագրել: Էտ ըրփըվէրուն անըմըն էլ ըն ցուցակ քըցիլ, վեր ցորէն ըստանա (2):

ՑՈՒՏՈՒ - *տեն* ՉՈՒՅՈՒ:

ՑՈՒՓ - *տեն* ՑՈՒՓԵԿ:

ՑՈՒՓԵ - գ. Խաղատեսակ: Խօխա վըխտըրնէն շատ ընք իլան ցուպէ խաղ ընէլիս (2):

ՑՈՒՓԵՍՈՒ - *տեն* ՑՈՒՓՈՒՍՈՒ:

ՑՈՒՓԵԿ՝ - ած., մ. Կոկիկ, մարմնի վրա լավ՝ ամփոփ նստած: Քասունց Վանին Նի մըտավ՝ հանց ցուպիէ՞ք կէցված, հանց կօկված, լըհա ասիս մին ինզիլ ա ըռաշիտ կաղնած (ՉՏ, Բ, 91):

ՑՈՒՓՈՒՍՈՒ/ՑՈՒՓՈՒՍՈՒ - *տեն* ՑՈՒՓ-ԼԵԿ: ... Շավարը ցուպիմը բալդուրան նըստա կացած, լըհա ասիս նիստա տըված ինի (ՉՏ, Ա, 78):

ՑՕՐԵՆ (գրք. *ցորեն*) - 1. գ. Ցորեն (բույսը եւ հատիկը): Թաքավէրը ըտը-րանց առաջը ցորէն ա ածըմ, լօխ ըսկը-տում ըն օտիլը (ՀԺՀ, V, 173): ած. 2. Ցո-րենից պատրաստած: Էն վախտը ամ-մէն մարթ չի կըրը՛ցալ ցորէն հաց օտէ (Բ): 3. փխբ. Ցորենի գույն ունեցող: Ցորէն իրը՛ս օնէ (Բ):

- Ցորէն արտը կօրէկ շինիլ - Մեկի գործերը ձախողել, հիասթափեցնել: Ապան մատաղ, խէ կըզնըվում ը՛ս, իմ ցորէն արտը կօրէկ շինիւմ (ՆԼԴԺԲ, 84):

- Ցորէն արտը կօրէկ տը՛նալ - Գործերը ձախողվել, հիասթափվել: Կարկուտ յը՛կալ, մէր ցորէն արտը կօրէկ տը՛նալ (2):

- Ցորէնը կ'արան ճօկել - Լավը վա-տից, անմեղը մեղավորից, արդարն անարդարից զանազանել՝ տարբերել: Ասում ա.- Յը՛ք քը՛ք նըքէտ հըրակաշ չըմ տը՛նալ, տու ցորէնը կ'արան ճօկում չըս (2):

[illegible]

ՈՒՂՈՒԿԵԼ - տեն ըՂՈՒԿԵԼ:
 ՈՒՂՈՒԿԵՆԵ - տեն ըՂՈՒԿԵՆԵ:
 ՈՒՂՈՒԿՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ըՂՈՒԿ-
 Ց(Ը)ՆԵԼ:
 ՈՒՂՈՒԿՕԹՈՒՆ - տեն ըՂՈՒԿՕԹՈՒՆ:
 ՈՒՂՈՒԹԸՂԾՐԹ - տեն ըՂՈՒԹ-
 ԸԸՂԾՐԹ:
 ՈՒՂՈՒԹԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ըՂՈՒԹ-
 ԸԸՑ(Ը)ՆԵԼ:
 ՈՒՂՈՒԹԻԼ - տեն ըՂՈՒԹԻԼ:
 ՈՒՂՈՒԹՕԹՈՒՆ - տեն ըՂՈՒԹ-
 ԹՕԹՈՒՆ:
 ՈՒՂՈՒՐՍ - տեն ըՂՈՒՐՍ:
 ՈՒՂՈՒՐՍԱԹԱՍ - տեն ըՂՈՒՐ-
 ՍԱԹԱՍ:
 ՈՒՂՈՒՐՍԱԾԱԿ - տեն ըՂՈՒՐ-
 ՍԱԾԱԿ:
 ՈՒՂՈՒՐՍԱԾԻՓ՝ - տեն ըՂՈՒՐ-
 ՍԱԾԻՓ:
 ՈՒՂՈՒՐՍԱԿ - տեն ըՂՈՒՐՍԱԿ:
 ՈՒՂՈՒՐՍՈՒՏԱԼ - տեն ըՂՈՒՐ-
 ՍՈՏԱԼ:
 ՈՒՂՈՒՐՍՈՒՑԻԹ(Ի) - տեն ըՂՈՒՐ-
 ՍՈՑԻԹ(Ի):
 ՈՒՂՈՒՐՍՕԹՈՒՆ - տեն ըՂՈՒՐ-
 ՍՕԹՈՒՆ:
 ՈՒՂՕԹԵԼ - տեն ըՂՕԹԵԼ:
 ՈՒՂՕՂ - տեն ըՂՕՂ:
 ՈՒՂՕՂԵԼ - տեն ըՂՕՂԵԼ:
 ՈՒՂՕՂԿԵԼ - տեն ըՂՕՂԿԵԼ:
 ՈՒՂԾՐԹ - տեն ըՂԾՐԹ:
 ՈՒՂՕՆԵՓ՝ - տեն ըՂՕՆԵՓ:
 ՈՒՂՕՐՍԻ - տեն ըՂՕՐՍԻ:
 ՈՒՍ - տեն ըՍ:
 ՈՒՍԲԸՐ - տեն ՈՒՍԲՈՒՐ:
 ՈՒՍԲԸՐՈՒԸՎ - տեն ՈՒՍԲՈՒ-
 ՐՈՒԸՎ:
 ՈՒՍԲԸՐՈՒՔԱՍ - տեն ՈՒՍԲՈՒՐՈՒ-
 ՔԱՍ:
 ՈՒՍԲՈՒՐ/ՈՒՍԲԸՐ/ՕՍԸՐ (հ.ե. *ōmōr;
 արաբ. omr, umr) - գ. 1. Կյանք, կյանքի
 տեսողություն: Ասում ա.- Պա յըս մադար
 տըղա յըմ, ումբուրըս պատառ իրկըն-
 ցըրո՛ւ (ՅԺՅ, V, 484): 2. Ընդհանրապես
 որեւէ բանի շարունակվելու՝ տեղի ունե-
 նալու՝ գոյություն ունենալու ժամանա-
 կամիջոցը, տեսողություն: Նը՞ղ օրէն
 ումբուրը կարճ կիկի (ԱԲԲ, 77):
 - Ումբուրէն դըվա անէլ - Կյանքի
 տեսողությունը կրկնապատկել: Ապան
 ասում ար.- Մէր թօթէն արաղը մէր
 ումբուրէն դըվա յա անում (Բ):
 ՈՒՍԲՈՒՐՈՒԸՎ/ՈՒՍԲԸՐՈՒԸՎ -
 տեն ՈՒՍԲՈՒՐ:
 ՈՒՍԲՈՒՐՈՒՔԱՍ/ՈՒՍԲԸՐՈՒՔԱՍ -
 Գործածվում է կապակցությունների մեջ:
 - Ումբուրաքամ անէլ - Մեռցնել:
 Ծօքը մարթին ումբուրաքամ կանէ (2):

- Ումբուրաքամ իկի/տը՞ռնալ - Մեռ-
 նել: Տըղէն թըղէլանը յը՞տը Թամարը էլ
 կարից վէջ ապրոէ, ումբըրաքամ իլնսվ (2):
 ՈՒՍԵՐ/ՈՒՍՈՒՐ (արաբ. umid, պրս.
 omid, թրք. umut) - գ. 1. Որեւէ ցանկալի
 բանի սպասելը՝ իրականանալու հա-
 վատով, հույս, ակնկալություն: Ասում ա.-
 Յը՞ս ումէղ չօնիմ, թա իմ տըղաս կըկա
 (2): 2. տեն ՈՒՍԸՐԱՏԸՐ:
 - Ումէղ անէլ (միկին՝ մին պէնում) -
 տեն Ումէղ տիկիլ:
 - Ումէղը ըղնէլ (միկին՝ մին պէնու) -
 Յույսը մեկի՝ մի բանի հետ կապվել, մե-
 կի՝ մի բանի հույսին մնալ: Կընգա ումէղ
 ըղնօղը տո՛ւզը կըմընա (ԱԲԲ, 45):
 - Ումէղը կըտըր(վ)էլ/կուրցընէլ -
 Այլեւս չհուսալ, հուսահատվել: Յէջում
 ա, յէջում, միկնէվ ումէղը կըտըրում ա
 (ՆԱԲ, 71):
 - Ումէղը կըտըրց(ը)նէլ - Մեկի հույսը
 կտրել տալ, հուսահատեցնել: Էս կար-
 կուտը լափ շինացուց ումէղը կըտըր-
 ցըրավ (Բ):
 - Ումէղը տիկիլ/քըցիլ (միկին՝ մին
 պէնու յըրա) - Յույսը մեկի՝ մի բան հետ
 կապել, մեկին՝ մի բանի ապավինել: Քը-
 շէր-ցիդէլ մըտածըմ ա, մըտածըմ, ումէ-
 դը քըցըմ Աստըծու, թա.- Յնլըմթ մին
 ճար կիկի (ՅԺՅ, V, 187):
 - Ումէղին մընալ (միկին՝ մին պէնու)
 - տեն Ումէղը ըղնէլ (միկին՝ մին պէնու):
 - Ումէղ տալ - 1. Յույս ներշնչել, հու-
 սադրել: Էտ յիթիմնէն իւրիւր ումէղ տա-
 լավ ըտը՞ղ ապրում ըն (2): 2. Մի բանի
 խոստում տալ: Թաքավէրը ումէղ ա
 տամ, վէր վէրջը լավ ա իննկան (2):
 ՈՒՍԸՐԱՏԸՐ/ՈՒՍՈՒՐԱՏԸՐ - գ. Նա,
 որի հետ կապում են իրենց ակնկալու-
 թյունը, ապավեն: ... Օջը բիդի Տըզըփն-
 դն թանրանիքն ա ըրալ, ըղաջանք-պըղա-
 տանք ըրալ.- Իմ ումբուրաքամըս տու վըս
 մընացալ, խօխաս սըղըցըրո՛ւ... (ԱԱ, 36):
 ՈՒՍՈՒՐ - տեն ՈՒՍԵՐ:
 ՈՒՍՈՒՐԱՏԸՐ - տեն ՈՒՍԸՐԱՏԸՐ:
 ՈՒՅԸՐԱՆԱԼ/ՕՅԸՐԱՆԱԼ - չք. տեն
 Այիմիշ իկիլ:
 ՈՒՅԸՐԱՆԱՄԻԾ - տեն ԱՅԻՄԻԾ:
 ՈՒՅԸՐԱՑ(Ը)ՆԵԼ/ՕՅԸՐԱՑ(Ը)ՆԵԼ - նք.
 ՈՒՅԸՐԱՆԱԼ-ի:
 ՈՒՅԸՐՕԹՈՒՆ/ՕՅԸՐՕԹՈՒՆ - գ.
 Սթափ վիճակ, սթափություն: Մացակը
 գնդիւմ չի՝ ույըդօթունը հիկնջ ա. սաղ օրը
 հնրփնծ ա իննում (Բ):
 ՈՒՅՆԱՎԵՐ - ած. Ունկ՝ կանթ ունե-
 ցող: Մին ույնավէր աման ա յօր ունէս,
 ճիրավ լըցնէս, տաս դէրվիշին (2):
 ՈՒՅՈՒՐ - գ. 1. Թռչունների կախեց-
 նելու եւ փախցնելու համար այգիներում՝

բանջարանոցներում եւն դրված խամա-
 ճիկ, խրտվիլակ: Բըղէրմը մին քանէ
 տը՞ղ ույուդ ա տիննում, վէր դուշէրը վա-
 խին, կան վէջ խաղուն օտին (2): 2. փխթ.
 Նիհարած՝ կմախքացած մարդ: Էտ
 ույուդը կընգանը օր-իշը՞ղ չի տաս (Բ):
 ՈՒՆԱԲ/ՈՒՆԱՊ (գրք. յունապ) - գ.
 Ունաբենու պտուղը, որ նման է հոնի,
 սակայն ավելի մեծ եւ քաղցր: Ունաբ ա
 քաղում, ածում ջուբէրը (2):
 ՈՒՆԱԲԵ/ՈՒՆԱՊԵ (գրք. յունապի) - գ.
 1. Դժնիկագգիների ընտանիքին պատ-
 կանող ոչ շատ բարձր փշոտ բույս:
 Մարտակէրտ մին քանէ տը՞ղ կա ունա-
 բէ (Բ): 2. Հին պարատեսակ, որ պարում
 էին աղջիկները՝ կարմիր շորեր հագած:
 Այան ասում ա.- Ախճիգ վախտըս յը՞ս
 ունաբէ յըմ իլնլ պար կ'անլիս (Բ):
 ՈՒՆԱՊ - տեն ՈՒՆԱԲ:
 ՈՒՆԱՊԵ - տեն ՈՒՆԱԲԵ:
 ՈՒՆԱՍԵՆ - տեն ՕՆԱՍՍԱ:
 ՈՒՆԹՈՒՆԵԼ - տեն ԸՆԹՈՒՆԵԼ:
 ՈՒՆԹՈՒՆԿԵԼ - տեն ԸՆԹՈՒՆԿԵԼ:
 ՈՒՆԱՅԱՍ/ԸՆԱՅԱՍ - 1. գ. Ժանգի
 համ: Ճիրան ունջահամ ա կ'աս (Բ): 2.
 ած. Ժանգի համ ունեցող: Ունջահամ
 ճիր ա (Բ):
 ՈՒՆԱՅԱՃՈՒՐ/ԸՆԱՅԱՃՈՒՐ - գ. 1. Մեջը
 ժանգ խառնված ջուր, ժանգաջուր:
 Կըռանը պէնում ըն, ունջաճիր ա կ'ամ
 (Բ): 2. Ծխնելուպղի՝ վառարանների
 խողովակից եւն կաթող մրոտ ջուրը:
 Հիրթան ունջաճիր ա կ'աթում (Բ):
 ՈՒՆԱՅՈՒԹԱԹԱՍ/ԸՆԱՅՈՒԹԱԹԱՍ -
 ած. 1. Ժանգով պատված, ժանգոտած,
 ժանգ բռնած: Էտ ունջութաթախ չիը յօր
 ա օնում, քիկըմ հօնծ (2): 2. Շատ կեղ-
 տոտ, հատկապես՝ մրով թաթախված:
 Ունջութաթախ շօրէր ա կը՞ցալ (Բ):
 ՈՒՆԱՅՈՒԿԱՆԵԼ/ԸՆԱՅՈՒԿԱՆԵԼ - չք. 1.
 Ժանգոտվել, վրան ժանգ նստել: Յա-
 կատը ունջուկանլւ ա (Բ): 2. Ծխնելուպղ՝
 վառարանի խողովակը եւն մրով լցվել:
 Փիչին դուրբան ունջուկանլւ ա, խէ թափ
 չը՞ս տամ (Բ): 3. Ժանգագույն կեղտով
 պատվել (ատամների մասին): Կըռը-
 նէն ունջուկանլւ ա (Բ): 4. Կեղտոտվել,
 հատկապես՝ մրով: Տանը պատէրը ուն-
 ջուկանլւ ա (Բ):
 ՈՒՆԱՅՈՒԿԱՐ - տեն ՋԸՎԱՐ:
 ՈՒՆԱՅՈՒՑ(Ը)ՆԵԼ/ԸՆԱՅՈՒՑ(Ը)ՆԵԼ -
 նք. ՈՒՆԱՅՕՏԵԼ-ի:
 ՈՒՆԱՅՕՏ - տեն ՕՆԱՅՈՒՑ:
 ՈՒՆԱՅՕՏԵԼ/ԸՆԱՅՕՏԵԼ - տեն ՈՒՆ-
 ԱՅՈՒԿԱՆԵԼ:
 ՈՒՆՔ - տեն ՕՆՔ:
 ՈՒՆԱՅԱՎԱՍ - ած. տեն Էշին չու
 ասած:

ՈՒՆՔԱՄԱՐ - գ. Յոնքերի մեջը, երկու հոնքերի միջի տարածությունը: Փանդակը թըխում ա, ունքամաքը ճղողում (2):

- Ունքամաքը յըտ կ'անլ/յըտ քիսիլ/պէկվալ - Մռայլությունն անցնել, տրամադրությունը բարձրանալ: Վեր ըտի յա ասում, թաքավերին ունքամաքը յըտ ա քննում (2):

- Ունքամաքը փոթ ըղնել - տեն Ունքմաքան աղու կաթել:

- Ունքամաքը փոթ քցիլ - Մռայլվել, տխրել: Կընէգը ասմա.- Ամարթ, ունքամաքը փոթ մէլ քցիլ, յըր կաք դօքը մօրթէ՝ քըփ անիկք, լուսը կըծաքի, պարին կիկետը (ԱԱ, 84):

- Ունքմաքան աղու կաթել - Շատ մռայլ՝ տխուր լինել: Թաքավերըն էլ հիշքան անում ա, տըղան էլ փըսակվում չի, ունքմաքան աղուն կաթում ա (ՆԼԴԺԲ, 49):

- Ունքմաքան անում կաթել - 1. տեն Ունքմաքան աղու կաթել: 2. Խիստ բարկացած՝ կատաղած լինել, արյունարբու լինել: ... Տըփ էլ ըպրէլիս ա իննում մին այթէքնա, ունքմաքան անում կըթէլիս մարթ (ՅԺՅ, VII, 158):

- Ունքմաքին յէշիլ - Ակնապիշ մեկին նայել՝ ասելիքը չիմանալով, նրա հրահանգին սպասելով, ինչ-որ բան ակնարկելով եւ: Թաքավերը վեր ըտի յա ասում, վէգիրը մընամ ա ունքմաքին յիշիլիս (2):

ՈՒՆՔԱՊԷՏ - ած. Զվարթ տեսք ունեցող, ոչ մռայլադեմ: Ունքապէց կընէգ ա մեր Նուբարէն ըսկետորը (Բ):

ՈՒՆՔԸՎԱԽԵԼ - չք. տեն Օնքերը բէշ անել:

ՈՒՇ (գրք. ուշ) - տեն ՅԸՏԷ:

ՈՒՇԱՐ - տեն ՈՒՇԱՏ:

ՈՒՇԱՆԱԼ (գրք. ուշանամ) - տեն ՅԸՏԱՆԱԼ:

ՈՒՇԱՏ/ՈՒՇԱՐ (ռուս. yuam) - գ. Փայտից պատրաստած տակառանման հարմարանք, որ գրաստի երկու կողմերին դնելով՝ թույլ խաղող՝ հեղուկ եւն եւն տեղափոխում: Ուշըտնէն քըցում ա էշավը, ըսքըտում թօթը կըրէլը (2):

ՈՒՇԱՓ - տեն ՕՇԱՓ:

ՈՒՇԸՆԷ - գ. Ուշահաս խաղողի տեսակ: Ուշընէն հօքտէմբերումըն ըն քաղում (2):

ՈՒՇԸՓՕԹՈՒՆ/ՕՇԱՓՕԹՈՒՆ - գ. 1. Յրեշին՝ դեփն հատուկ արարք, գազանություն: Ուշըփօթունը էտ մարթին անա անպակաս ար, ամմէն օր մարթ ար ըսպանում (2): 2. փխբ. Շատակերություն: Ուշըփօթունէն դարդան վէշ մինը Աէտրակէն դօնաղ չի ծէն տամ (Բ):

ՈՒՇԿՈՒՆԱ/ՈՇԿՈՒՆԱ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ուշկոնն անել - Շատ ծիծաղեցնելով՝ թուլացնել, ուշաթափության հասցնել: Տընատարը ծըծըղէլի պէնէր ա պատում, դունըղներէն ուշկոնն անում (2):

- Ուշկոնն ինիլ/քիսիլ - Շատ ծիծաղելուց թուլանալ՝ ուշագնաց վիճակի հասնել: Մարթը ուշկոնն յա ընում, թա.- Ծըտ ախպեր, մին լիտըր յըրը ըշտըղա հիւրըցըրէր (ԱԱ, 23):

ՈՒՇՈՒՆՅ/ՈՇՈՒՆՅ (գրք. յիշոցը) - գ. Յիշոց, հայիոյանք: Պըտրոնէն ուշունցնէրէն հարթըն մըղալ չի տինում (2):

- Ուշունց տալ - Յայիոյել: Կըռվէն թոնդ վախտը կուծուր ախպերը մըծէն ուշունց ա տամ. էլ հնը, մար չի թօղում (ՆԼԴԺԲ, 122):

ՈՒՇՈՒՆՅԱՎՈՒՆ/ՈՇՈՒՆՅԱՎՈՒՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ուշունցակոխ անել - Մեկին՝ մի բանի շատ հայիոյել: Բաղվանչին էտ վեր տըսնում ա, էտ խօսըն ուշունցակոխ ա անում (2):

- Ուշունցակոխ ինիլ/տըռնալ - Յայիոյանքների ենթարկվել: Էտ կընէգը շատ ա ուշունցակոխ իննում, ամմա պըտրոնէն ջօղաքը տամ չի, տու ա անում (2):

ՈՒՇՈՒՆՅԱՏԸՆ/ՈՇՈՒՆՅԱՏԸՆ - գ. Յայիոյանքի՝ հայիոյելու թիրախ՝ տեղ՝ առարկա: Ըտըրա ուշունցատըրըն էլ կընէգըն ա իննում (2):

ՈՒՇՈՒՆՅԱՏՈՒՆ/ՈՇՈՒՆՅԱՏՈՒՆ (գրք. յիշոցատու) - ած. Յիշոցներ տվող, հայիոյող: Սարօ անին կօզի ուշունցատու, ամմա լալ մարթ ա իննում (Բ):

ՈՒՇՈՒՆՅ(Ը)ՈՒՇՈՒՆ/ՈՇՈՒՆՅ(Ը)ՈՒՇՈՒՆ - տեն ՈՒՇՈՒՆՅԱՏՈՒՆ:

ՈՒՇՈՒՆՔԱՎԵՐ - տեն ԸՇՈՒՆՔԱՎԵՐ:

ՈՒՇՈՒՆՔԱՅԱՍ - տեն ԸՇՈՒՆՔԱՅԱՍ:

ՈՒՇՈՒՆՔԱՃՕՏ - տեն ԸՇՈՒՆՔԱՃՕՏ:

ՈՒՇՈՒՆՔԱՍՕՇ - տեն ԸՇՈՒՆՔԱՍՕՇ:

ՈՒՇՈՒՆՔԱՆԱԼ - տեն ԸՇՈՒՆՔԱՆԱԼ:

ՈՒՇՈՒՆՔԱՎԱՐ - տեն ԸՇՈՒՆՔԱՎԱՐ:

ՈՒՇՈՒՆՔԱՏՆԱԶ - տեն ԸՇՈՒՆՔԱՏՆԱԶ:

ՈՒՇՈՒՆՔԸՆԷ - տեն ԸՇՈՒՆՔԸՆԷ:

ՈՒՇՈՒՆՔ(Ը)ՈՒՇՈՒՆ - տեն ԸՇՈՒՆՔ(Ը)ՈՒՇՈՒՆ:

ՈՒՇՈՒՆՔԿՈՒՆ - տեն ԸՇՈՒՆՔԿՈՒՆ:

ՈՒՉ - տեն ՎԷՉ: Մահը կըզնըված կամ ա, ասում.- Բօլ ա, հիշքան ներվալ ըս, էլ խօսիս ուշ (ՆԱԲ, 65):

ՈՒՉԱՍՏԸՎ/ՉԱՍՏՕԿ (ռուս. yuac-mok) - գ. Որեւէ նպատակով առանձնացրած տարածություն՝ տեղամաս: Յայրօն ուրան ուշաստըկըմը մին դանգան յա շիննալ (Բ):

ՈՒՉ(Ը)ՈՒՇ - տեն ՕՉ(Ը)ՈՒՇ:

ՈՒՌԹԱՆԱ - տեն ԸՌՈՒԹԱՆԱ:

ՈՒՌԹԱՆԱՅԱՍ - տեն ԸՌՈՒԹԱՆԱՅԱՍ:

ՈՒՌԹԱՆԱ(Ն)Յ - տեն ԸՌՈՒԹԱՆԱ(Ն)Յ:

ՈՒՌԱԼ - տեն ՕՌԱԼ:

ՈՒՌԸՑ(Ը)ՆԷԼ (գրք. ուռնցանէմ) - ևք. ՕՌԶԻԼ-ի:

ՈՒՌՈՒ (ռուս. ура, անգլ. hurrah) - ձ. Ցնծության՝ հիացման՝ հաղթանակի եւն բացականչություն: Ուռնա, ծոնը կի յա կաննալ (Բ):

- Ուռնա անել - 1. Ցնծությունից՝ հիացմունքից՝ ուրախությունից գոռալ՝ «ուռնա» կանչել: Թաքավերը վեր տոնա ա կամ, լօխ ուռնա յըն անում (2): 2. Առանց կշռադատելու՝ հանգամանքները հաշվի առնելու՝ որեւէ բան անել: Էս մարթը, լօխ մըննան քըցնած, ուռնա ընէլալ քընում ա (ՆԱԲ, 63): 3. Գործը արագ եւ անորակ անել, վերջացնել: Ուռնա յըն անում, տանը պատերը մին շէփտումը տինում (2):

ՈՒՌՈՒԼ - տեն ՕՌՈՒԼ:

ՈՒՌՈՒԹԱՆԱ - տեն ԸՌՈՒԹԱՆԱ:

ՈՒՌՈՒԹԱՆԱՅԱՍ - տեն ԸՌՈՒԹԱՆԱՅԱՍ:

ՈՒՌՈՒԹԱՆԱ(Ն)Յ - տեն ԸՌՈՒԹԱՆԱ(Ն)Յ:

ՈՒՌՈՒՆ - գ. Շատ վատ եղանակ՝ սելալ, բուք ու բորան եւն: Էս ուռնալը ըշտըր դ'ս քինամ (Բ):

ՈՒՌՈՒՆՅ - տեն ԱՌԱՆՅ:

ՈՒՌՈՒՇՎԱԹ - տեն ԸՌՈՒՇՎԱԹ:

ՈՒՌՈՒՄ - տեն ԸՌՈՒՄ:

ՈՒՌՈՒՄԱՆԱԼ - տեն ԸՌՈՒՄԱՆԱԼ:

ՈՒՌՈՒՄԻ - տեն ԸՌՈՒՄԻ:

ՈՒՌՈՒՄԿ - տեն ՕՌՈՒՄԿ:

ՈՒՌՈՒՄՈՒՅԱՍ(Յ)Է - տեն ԸՌՈՒՄՈՒՅԱՍ(Յ)Է:

ՈՒՌՈՒՄՈՒՎԱԶԻ - տեն ԸՌՈՒՄՈՒՎԱԶԻ:

ՈՒՌՈՒՄՈՒՎԱՐԻ - տեն ԸՌՈՒՄՈՒՎԱՐԻ:

ՈՒՌՈՒՄՕԹԻ - տեն ԸՌՈՒՄՕԹԻ:

ՈՒՌՈՒՄՕՎՈՒՐ - տեն ԸՌՈՒՄՕՎՈՒՐ:

ՈՒՌՈՒՔ - տեն ԸՌՈՒՔ:

ՈՒՌՈՒՔԱՎԱՐ - տեն ԸՌՈՒՔԱՎԱՐ:

ՈՒՌՈՒՔ - տեն ԸՌՈՒՔ:

ՈՒՍԱԾԱԿ - *գ.* Լծի երկու ծայրերին բացված անցքերը, որոնց միջով անց են կացնում սամիները: *Ուսածակը կուծի յա իննում, սամեն կի չը մըննում* (2):

ՈՒՍԱՇՈՐ - *գ.* Ուսին զցելու շոր՝ կուծը կամ այլ ծանրություն ուսին կրելու համար: *Ախճիգը մըննան քըցնում ա, ուսաշօրը թօղում ըխպիրին* (2):

ՈՒՍԿՈՒՍՈՒՐ - *տեն* ԸՍԿԵՍՈՒՐ:

ՈՒՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ուստը կըտըրել/հըվաքել/օնել - *տեն* Ափաթը կըտըրել (1):

ՈՒՍԱ (*պրս.*, *թրք.* *usta*) - 1. *գ.* Վարպետ, արհեստավոր: *Մին ուստա մին մարթու հէտէ մին ցակատ ա շինում...* (2): 2. *ած.* Իր գործին հմուտ, ճարտար: *Ուստա հօնծ անօղ ա իլնլ Սանթուր դային* (Բ):

ՈՒՍԱԲԱՇԻ (*պրս.*, *թրք.* *usta + պրս.*, *թրք.* *baş* (*գլուխ*)) - *գ.* Վարպետների գլխավոր, ավագ, վարպետ: *Ուստաբաշին ուստօցը հըվաքում ա, քինամ պալատը* (2):

ՈՒՍԱՑՈՒ - *գ.* Վարպետ դառնալու թեկնածու, վարպետացու: *Ուստան ա-տում ա.- էտ խօխան լիվ ուստացու վա* (2):

ՈՒՍԱՓԵՇՆՐ - *տեն* ՈՒՍԱ (1): *Յա-նարալ Սնդանթօվը վեր յըտ կամ ա Չա-նախի, ուրան նըհըտ Կիթօվաբաթա ուստափէշար էրկու ախպեր ա պիրում...* (ԱԱ, 34):

ՈՒՍԱՓԵՇՆՐՕԹՈՒՆ - *տեն* ՈՒՍՏՕԹՈՒՆ:

ՈՒՍԱՔԱՐ (*թրք.* *ustakar*) - *տեն* ՈՒՍԱ (1):

ՈՒՍԱՔԱՐՕԹՈՒՆ - *տեն* ՈՒՍՏՕԹՈՒՆ:

ՈՒՍԱԸՈՐԻՆ - *ած.* Վարպետի հմտություն ունեցող: *Ուստըռըխ մարթ ա մեր Տիկրանը, լիվ պատ ա շարում* (Բ):

ՈՒՍԱԸՎԱԶԻ - *տեն* ՈՒՍԱԸՎԱՐԻ:

ՈՒՍԱԸՎԱՐԻ - *մ.* Վարպետորեն, վարպետաբար: *էտ տըղան հանց ուստըվարի կօրծ ա անում, յօխ մընամ ըն մաթ մընացած* (2):

ՈՒՍՈՒԳԵԼ - *տեն* ԸՍՈՒԳԵԼ:

ՈՒՍՈՒԾԱՆԱ - *տեն* ԸՍՈՒԾԱՆԱ:

ՈՒՍՈՒԾԱՇԵՆ - *տեն* ԸՍՈՒԾԱՇԵՆ:

ՈՒՍՈՒԾԱՊԱՇՏ - *տեն* ԸՍՈՒԾԱՊԱՇՏ:

ՈՒՍՈՒԾԱՍԵՐ - *տեն* ԸՍՈՒԾԱՍԵՐ:

ՈՒՍՈՒԾԱՎԱՆ - *տեն* ԸՍՈՒԾԱՎԱՆ:

ՈՒՍՈՒԾԱՏՈՒՐ - *տեն* ԸՍՈՒԾԱՏՈՒՐ:

ՈՒՍՈՒԾԸՎՈՒՐ - *տեն* ԸՍՈՒԾԸՎՈՒՐ:

ՈՒՍՏՕԹՈՒՆ - *գ.* Վարպետ՝ արհեստավոր լինելը, վարպետություն: *Ղոկ-գար Սիմօնը ուստօթունը ուրան հօրը անա յա սըվըրալ* (Բ):

ՈՒՍՈՒՄ/ՅՈՒՍՈՒՄ (*գրք. ուսում*) - *գ.* Կրթություն, ուսանելը: *Ուսումըն ա մարթին մարթ շինում* (2):

- Ուսում առնել - Կրթություն ստանալ, ուսանել: *Մին թաքավըրու մին շատ կանթանծ, ուսում առած ախճիգ ա իննում* (ՅԺՅ, VII, 24):

- Ուսում տալ - Մեկի ուսման՝ կրթության մասին հոգ տանել: *Ասում ըն մեր Ղալին համփէքը օգըմ ըն էտ խոփօցը էջմիյաճին դարկին, ուսում տան...* (ՋՏ, Ա, 58):

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ/ՅՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ (*գրք. ուսումնական (ուսման տեղակ)*) - *ած.*, *գ.* Ուսում ստացած, ուսյալ (մարդ): *Սօվդաքարը թամաքնար ա, ուսումնականը՝ անբարիշ...* (ՋՏ, Բ, 138):

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԵՐ/ՅՈՒՍՈՒՄՆԱԿԵՐ - *ած.*, *գ.* Ուսում առնող՝ ուսանող (անձ): *էրկու խօխա օնէ, ճօխտըն էլ՝ ուսումնավեր* (2):

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ/ՅՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ - *գ.* Միջնակարգ կամ տարրական մասնագիտական ուսումնական հաստատություն: *էն վախտըն էլ Ղարաբաղ մինակ Շուշի յա իլնլ ուսումնարան* (2):

ՈՒՎԱՆԻՎ - *տեն* ԸՎԱՆԻՎ:

ՈՒՎ-ՈՒՎ - *տեն* LO-LO² (2):

ՈՒՎՈՒՎԱՆԵ - *տեն* LO-LO²(1):

ՈՒՏԵԼԻ/ՕՏԵԼԻ (*գրք. ուտելի*) - 1. *ած.* Ուտելու համար պիտանի: *Տըղան հըրամմայըմ ա ծառին, վըր էրկու փայ օտելի պըն պերի* (ՅԺՅ, V, 65): 2. *գ.* Ուտելու բան, ուտելիք: *Յինչ ա՛նին, վէջ ուտելի կա, վէջ խըմելի* (ԲՅԲ, 49):

ՈՒՏԵՄ-ՏԻՏԵՄ(ՆԸ)/ԿՈՒՏԵՄ-ՏԻՏԵՄ(ՆԸ)/ՈՒՏԻՄ-ՏԻՏԵՄ(ՆԸ)/ԿՈՒՏԻՄ-ՏԻՏԵՄ(ՆԸ) - *գ.* Վայրի ուտելի բանջար: *Ժինգալավ հացեն մաջը ուտեմ-տիտեմ էլ ըն քըցիս* (Բ):

ՈՒՏԸԸՎԱՆ/ՈՒՏՈՒԸՎԱՆ - *գ. հվք.* Ուտելու համար պիտանի բաներ: *Ուտըլըդանը խուրջինան տոն ա տամ, տափեն շարում* (2):

ՈՒՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ՈՒՏՈՒՑ(Ը)ՆԵԼ/ՈՒՏՈՒՑՈՒՆԵԼ - *նր. ել պր.* ՕՏԵԼ-ի:

ՈՒՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ-ԽԸՍԸՑ(Ը)ՆԵԼ - *նր. ել պր.* ՕՏԵԼ-ԽԸՍԵԼ-ի:

ՈՒՏԻՄ-ՏԻՏԵՄ(ՆԸ) - *տեն* ՈՒՏԵՄ-ՏԻՏԵՄ(ՆԸ):

ՈՒՏԿՈՒՆ - *տեն* ՈՒՏԿՈՒՆ:

ՈՒՏՈՒ - *տեն* ՕՏԵՄ:

ՈՒՏՈՒՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՈՒՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ: ՈՒՏՈՒՑՈՒՆԵԼ - *տեն* ՈՒՏԸՑ(Ը)ՆԵԼ: ՈՒՐԱԽՈՒՐՈՒՆ - *տեն* ՈՒՐԱՕՐՈՒՆ:

ՈՒՐԱԿԱՆ - 1. *տեն* ՈՒՐԵԿԱՆ: 2. *տեն* ԱՇԽՕՐ: *Մըհէտէ յըս միսէլ մին սոլրոն ընջըվարեր քիս ըք, թա ուրական անիք* (ԼՂԲԶ, 285):

ՈՒՐԱՅԱՆ(Կ) - *գ.* Մեկ օրվա աշխատանքի համար տրվող վարձ, օրավարձ: *էտ մարթը ուռթընանց միսչըվ քըշեր կօրծ ա անում, ուրահախկ յօր օնում, քինամ* (2):

ՈՒՐԱՆ - *տեն* ՈՒՐԱՆ:

ՈՒՐԱՆ/ՈՒՐԱՆ (*գրք. իրեան*) - *դ. Ինքը (ինքը)* դերանվան տրական հոլովածեր: *Ախճիգը դաստի գոլդում ա, վեր ուրան մարթըն ա, ուրան ժողովըրթեն իմաց ա տամ...* (ՅԺՅ, V, 558):

- Ուրան աղավ-կիւնծավ/աղավ-տըխ-տեղավ անել - *տեն* Ուրան թանգ՝ ծախել:

- Ուրան աղունը աղել - *տեն* Ուրան էշը քըշի:

- Ուրան անա հըռըց(ը)նել - Դիտավորյալ կերպով մի բանի չխառնվել՝ չմասնակցել պատասխանատվություն չկրելու համար: *Շէնումը հինչ կօրծ իննում ար, նախագան ուրան անա հըռըցընում ար* (2):

- Ուրան անավ անել - Իր հմայքին եկթարկել, ուշադրություն զրավել: *Տա ամմեն օր բախրի մօրթի ար շօռ օնըմ, տոն կամ, քանիլ-քըհոկ ուրան անավ անըմ* (ՅԺՅ, V, 144):

- Ուրան անա տոն կամ - 1. Ջանալ, տընել: *Աչէռը ուրան անա տոն ա կամ, կարում չի ծըրավը քընի* (ՆԱԲ, 72): 2. Չափն անցնել, հիստորտալ: *Տըղան տընում ա, վեր օշափը ուրան անա տոն ա կամ, թօրավը թըխում ա, կըծ-խը կըտըրում* (2): 3. Համբերությունը սպառվել, զայրանալ, կատաղել, ինքնազսպումը կորցնել: *Թաքավերը, վեր էտ տընում ա, ուրան անա տոն ա կամ* (2):

- Ուրան անա քըցիլ - *տեն* Ուրան անա հըռըց(ը)նել:

- Ուրան անգոնը քաշիլ - Մեկի սիրտը շահել, սիրաշահել: *Խօխէքը ամեն միսը ուրան հէտէ հօրը կօք ա տամ, վեր քաշի ուրան անգոնը...* (ՆԱԲ, 66):

- Ուրանան քինիլ - Ուշաթափվել: *Թաքավերեն տըղան ուրանան քինամ ա, վեր ընգըմ* (ՅԺՅ, V, 313):

- Ուրան աշկեն կերանը մըննան քըցիլ/չըտընալ, ուրոշին աշկեն շերանը տընալ - Իր մեծ պակասություններն անտեսել, ուրիշի չնչին թերությունները մատնացույց անել: *Ասում ա.- Համօթ ա,*

համօթ, էն էլ ա՛խ խօսում, ինքն աշկէն կէրանը մըննան քըցալ ա, ինքն աշկէն շէրանըն ա տը՛սնում (2):

- Ուրան արշինավը չափել - Որեւէ մեկի կամ որեւէ բանի մասին միակողմանի՝ իր տեսանկյունով դատել: *Անդօնը ինքը կօղ ա, ինձ էլ ա ինքն արշինավը չափում (Բ):*

- Ուրան դարը ապըրել - Նոր ժամանակների պահանջներին չհամապատասխանել, հնացած լինել, հարգի չլինել: *Խըրդը ինքն դարը ապըրալ ա. միհէնգվա կընանէքը շալվար ըն կը՛նում (Բ):*

- Ուրան գոռնան փըջիլ - տեն Ուրան էջը քըջիլ:

- Ուրան էջը քըջիլ - 1. Համառել, իր ասածը պնդել՝ անել: *Հարը շատ ա իրը՛սէն խօսում, ամմա տըղան, մին ա, ինքն էջըն ա քըջիլ (2):* 2. Ուրիշների գործերին չխառնվել, իր գործով զբաղվել: *Միհէնգվա դարումը ըսկի հիրը՛վանը հիրըվանէն ճընանցում էլ չի, ամմէն մարթ ինքն էջըն ա քըջիլ (Բ):*

- Ուրան էջ խըլքան - տեն Ուրան խըլքան:

- Ուրան էջու տըղ տինիլ - Որեւէ բանի հասնելու կամ որեւէ պատասխանատվությունից խուսափելու համար հիմար՝ անտեղյակ ձեւանալ: *Տը՛սնում ա, վեր վերջը փիս ա ինանկան, ինքն էջու տըղ ա տինիլ (2):*

- Ուրան ըգ՛ծրան - Ինքն իր չափով, իրեն համապատասխան: *Օղտէն պէռնը շատ ա ծանդըր ընիլ, էջինըն էլ ինքն ըգ՛ծրան յա ընիլ (ՆԼԴԺԲ, 83):*

- Ուրան ըսածէն/ըսածի - տեն ԿՈՒԿՈՒՍՍ: *Ախճիգը տը՛սալ, վեր տըղան ինքն ըսածի յա, սըվըրցըրալ, թա հունց պիտի գնա բուլընը պըրի (ՀԺՀ, V, 91):*

- Ուրան ըսպանէ - տեն Քարը տըրաքէ:

- Ուրան ըսպանել - տեն Զինքը ցըրը՛վ տալ:

- Ուրանը ինքն հըսնել/տալ - Համբերությունը հատել՝ վերջանալ, ծանր ապրումների մեջ ընկնել: *Թաքավերը շատ ա յէշում, տըղան կամ չի, ինքնը ինքն ա հըսնում (2):*

- Ուրան թանգ՝ ծախել - Դիտմամբ որեւէ պահանջի՝ առաջարկի են դժվարությամբ համաձայնել, որպեսզի խնդրեն՝ զիջումներ անեն են: *Էս դարումը հու ինքն թանգ ա ծախում, օղուք ա անում (Բ):*

- Ուրան թափ տալ - տեն Զինքը (կըլծիք) հըվաքել:

- Ուրան թըփոռնէն պուք տալ - տեն Զինքը ցըրը՛վ տալ:

- Ուրան թիքիլ յըրա հնչիլ - Իր բաժինը՝ հասանելիքը պահանջել: *Տըղէքը ամմէն միըն ինքն թիքիլ յըրա յա հնչիլ, ամմա հարը հըրըստթունը լօխ տամ ա ըխճըկանը (2):*

- Ուրան խըլքան - Իր հիմարության՝ միամտության են պատճառով: *Քանիքը ինքն խըլքան ա քանիք (2):*

- Ուրան ծը՛ռուքը - Իր կողմից, առանց ուրիշների մասնակցության: *Վեր ամմէն մարթ ինքն կօրծը ինքն ծը՛ռուքը անէ, լօխ կըղիզի (2):*

- Ուրան ծը՛րքէն ա - Ինքն է որոշողը: *Ասում ա. - Էտ թաքավերը բիդի հըրաման տա, ինքն ծը՛րքէն ա, յը՛ս կարէլ չըմ (2):*

- Ուրան ծիվիլ - տեն Զինքը ցըրը՛վ տալ:

- Ուրան կաթէն յըրա ծիք՝ տալ - Իր օգուտի՝ շահի համար ջանալ: *Ամմէն մարթ ինքն կաթէն յըրա յա ծիք՝ տամ (Բ):*

- Ուրան կըլխէն տարը - Որեւէ մեկից կամ որեւէ բանից կախման մեջ չգտնվող, անկախ: *Միտանէն հը՛տէն հինգ կա՛, ինքն կըլխէն տարըն ա. վէ՛ջ մարթ օնէ, վէ՛ջ խօխա (Բ):*

- Ուրան կըլխու - 1. Ինքնագլուխ կերպով: *Դէ վեր օտում չի, ինքն կըլխու պօվըրըն էլ չի ուտըլական (ՀԱԲ, 15, 15):* 2. տեն ԽԱԼԻՍ:

- Ուրան կըճիպին շօք անել - տեն Ուրան կաթէն յըրա ծիք՝ տալ:

- Ուրան կըստօրել - տեն Զինքը ցըրը՛վ տալ:

- Ուրան կիհնըքը - 1. տեն ԱԿԱՆ-ԱԿԱՆ: 2. Կուսությունը տեղը (նորահարսի մասին): *Ուրան կիհնըքը ախճիգ ա Մըրյանէն հարթըն (Բ):* 3. Հարգանք ներշնչող, պարկեշտ: *Ուրան կիհնըքը մարթ ա իլալ Սամսոն դային, ըղօրմի ընդըրա (Բ):*

- Ուրան կուրց(ը)նէլ - տեն Զինքը կուրց(ը)նէլ: *Էտ տըղան ինքն կուրցընում չի, փըռնում ա անողին պըկան, ըռէլը ճըղըմ, քըցըմ էն դօլը (ՀԺՀ, V, 237):*

- Ուրան կօնթի - տեն Ուրան ըգ՛ծրան:

- Ուրան կօրծը տը՛սնալ - տեն Ուրան ըգ՛ծրան:

- Ուրան հաքը օտել - Իր պատիժը կրել, պատժվել: *Կուրթթուն անօղը ինքն հաքը կօտէ (2):*

- Ուրան հը՛ռէ պահել - Խուսափել, զգուշանալ, չմիջամտել, չմասնակցել: *Մըրթըկընէ՛ք վեր կըռվում ին, այան խառնըվում չար, ինքն հը՛ռէ յար պահում (Բ):*

- Ուրան հը՛տէ - Ինքն իր համար, առանց ուրիշների գործերին խառնվելու: *Մին փիս պէնու խառնըվում չար, կըլծիքը քաշ քըցա՛ծ՝ ինքն հը՛տէ ըջխաղըմ ար (ՀԺՀ, VI, 177):*

- Ուրան հը՛տէ քօն ա ինքն, ինքնըն հը՛տէ անագ տը՛սնում - Ասում են նրանց մասին, ովքեր, սեփական գործերը թողած, ուրիշների գործերին են խառնվում կամ ուրիշների շահի համար են գործում:

- Ուրան հըվաքել - տեն Զինքը (կըլծիք) հըվաքել:

- Ուրան ճըղէլ - տեն Զինքը ցըրը՛վ տալ:

- Ուրան մաչումը - Ինքն իր հետ՝ իր մեջ, ինքն իրեն: *Տա վեր տի կարթում ա, ինքն մաչումը կըզնըվում ա... (ՀԱԲ, 15, 12):*

- Ուրան մըննան քըցիլ - 1. տեն Զինքը կուրց(ը)նէլ: 2. Իր անձնականը հաշվի չառնելով՝ ուրիշին նվիրվել: *Թռնէրը վեր կամ ին, այան ինքն մըննան քըցիլ ար (Բ):*

- Ուրան մօրըն էլ կըծախէ - Ասում են խիստ շահամուլ՝ ստոր մարդկանց մասին:

- Ուրան յըղը ինքն կըլծիք/վարսը քըսել - Իր վաստակը իր վրա ծախսել: *Իգէն ինքն յըղը ինքն կըլծիքըն ա քըսում, ինքնըն պէն չի տալ (Բ):*

- Ուրան յըղումը տըպակվէլ - տեն Զինքը տըպակվէլ (ինքն):

- Ուրան յըրա յը՛ր օնէլ - Մի բանի պատասխանատվությունը կամ ուրիշի գործած մեղքը իր վրա ընդունել: *Տըղան կուրթթուն ըրալ, հարը ճարը կըտըրված ինքն յըրա յը՛ր կանալ (Բ):*

- Ուրան շուխկան խըրթնել/վախել - 1. Խիստ երկչոտ լինել: *Սէրգին ինքն շուխկան էլ ա խըրթնում, վախում ա, թա տանան քըջէրը տիւն կա (2):* 2. Խիստ կասկածամիտ լինել: *Ուրան շուխկան խըրթնօղ մարթ ա Գուրգէնը, լօխճին յըրա կըսկածում ա (Բ):*

- Ուրան չըխարակը մանել - տեն Ուրան էջը քըջիլ:

- Ուրան չինավը, ինքն ըռըշկըտանավը - Իր հնարավորություններով, իր միջոցներով, առանց ուրիշի օգնության դիմելու: *Կանիլն ինքն չինավը, ինքն ըռըշկըտանավը յօլա յա քինամ (Բ):*

- Ուրան չուրաթանը պըլիթիլ - տեն Ուրան էջը քըջիլ:

- Ուրան պահել - 1. Ինքն իր հոգը քաշել, իրեն խնամել: *Իգէն ինքն պահում ա, ըտըրա հը՛տէ յա ջանիլ ըրվամ (Բ):* 2. Իրեն դրսևորել: *Արշակը ժողօ-*

վէն վախտը իւրան լ'ավ չի պահում, նա-
խագան տոն ա քըցնում (2): 3. Ինքն
իրեն զսպել, հավասարակշռությունը
պահել: Կընէկը գոռի վագ տալան կա-
րըմ չի իւրան պահի, ընգնում ա կէտը
(ԼՂԲ, 358):

- Ուրան պլիթին կին տինիլ - տեն
Ուրան թանգ՝ ծախել:

- Ուրան պիրանավը ասել - Անձամբ
ասել՝ խոստանալ: Ասում ա.- Վէգիրըն
ապըրած կէնա, թաքավէրը իւրան պի-
րանավըն ա ասալ, յըս էլ պէրալ ըմ (2):

- Ուրան վըննավը կ'ալ - 1. Իր հոժար
կամքով ներկայանալ: Ախճիգը գողնում
ա, վէր տըղան իւրան վըննավըն ա յը-
կալ (2): 2. Ինքնուրույն քայլելով՝ առանց
որեւէ մեկի օգնության ներկայանալ:
Անց ա կէնում մին շէրաթ, թաքավէրին
տըղէն վըննը սըղանում ա, իւրան վըն-
նավը կ'ամ ա պալատը (2):

- Ուրան վըռավը ինիլ - Զուգվել-
գարդարվել, իր արդուգարդով զբաղվել:
Միհէնգվա հարթները հինջ հարթներ
ը'ն, սաղ օրը էն ըն իւրանց վըռավը
իլած (Բ):

- Ուրան տըղը գիղն/ճընանջիլ - 1.
Իր վիճակին՝ դիրքին՝ հեղինակությանը
եւն համապատասխան պահել իրեն, իր
չափը ճանաչել: Վէր ամմէն մարթ իւրան
տըղը գիղա, աշխարքըս կըղնիզի (2): 2.
Սթափ լինել, ինքն իրեն տիրապետել
(գործածվում է հիմնականում ժխտա-
կան եւ հարցական ձեւերով): Մըկըրնէն
հարկում ըն, վէշ միւնը իւրան տըղը
գ'ողնում չի (2):

- Ուրան տըղը ինիլ - 1. Իր ընդունա-
կություններին՝ հնարավորություններին
համապատասխան աշխատանքով
զբաղվել՝ պաշտոն զբաղեցնել եւն:
Անջախ-անջախ մէր Զնրանբէրին տիրնլ
ըն կըխօգու նախագա, լ'ավ ըն ըրալ,
իւրան տըղըն ա (2): 2. Նույն վիճակում՝
անխաթար լինել: Կամ ըն, տըգսնում
ամմէն հինջ իւրան տըղըն ա (2):

- Ուրան տըղը քըթէնալ - Իր ցանկու-
թյուններին եւ հնարավորություններին
համապատասխան դիրքի հասնել՝
պաշտոն զբաղեցնել: Կօլին խէլնը
տըղա յա, իւրան տըղը քըթէնան ա (Բ):

- Ուրան տըղը տանել կօխել
Ուրնիւն վըռէն ծակը - Իր թերու-
թյունները ուրիշին վերագրել: Օղռաշ
մարթ ա Սիմօնը, իւրան տըղը տանում
ա կօխում իւրնիւն վըռէն ծակը (Բ):

- Ուրան տօնը քիսիլ - Մեռնել, թաղ-
վել: Ա՛ հայեր, յըտէ-ճէլլի ամմէն միւնըտ
էլ իւրան տօնըն ա քիսնան, հիշկան
կարում ըք, սէրավ կացէք (Բ):

- Ուրան ուտէյիս կ'արին իւրնիւն
շէլնալ տալ - Խորամանկ լինել, խորա-
մանկել: Խօրէն դային սաղ գանքը
իւրան ուտէյիս կ'արին իւրնիւն վա շէ-
լնալ տըվալ (Բ):

- Ուրան ցէկու տըղ տինիլ - Անմեղ՝
չքմեղ՝ ազնիվ եւն ձեւանալ: Ասում ա.-
Նըհախ տըղան ա իւրան ցէկու տըղ
տինում, յըս տըգսալ ըմ, վէր կ'անը
իւնքըն ա կ'ուղացալ (2):

- Ուրան քըթէնալ - տեն Զինքը
(կըլծիլ) հըվաքէլ:

- Ուրան քըթօլնալ օտել - Իր հասա-
նելիքը՝ իրենն ստանալ: Վէր ամմէն
մարթ իւրան քըթօլնալ օտել, ախշարքըս
կըղնիզի (2):

- Ուրան քըրթընքավը - Իր արդար
վաստակով: Մացակը իւրան քըրթըն-
քավըն ա խօխէնքը պահալ, մըծըցը-
րալ (Բ):

- Ուրան քըցիլ (մին տըղ) - 1. Զապ-
շտապ մի տեղ գալ՝ գնալ՝ հասնել: Թա-
քավէրին տըղան վագ ա տամ, իւրան
քըցիւմ պալատը, լօխ հօրը նաղլ անում
(2): 2. Դժվարությամբ՝ մի կերպ մուտք
գործել՝ մտնել՝ թափանցել մի տեղ:

- Ուրան քըփինալ/քըփավը - Իր
ցանկությամբ, իր ուզածի պէս, ապա-
հով, անհոգ: Ըտի էտ չօբանը թաքավէ-
րին ըխճըկանը օգում ա, իւրան քը-
փինալ ապըրում (2):

- Ուրան քըմիւրը էրիլ - տեն Ուրան
էշը քըշիլ:

- Ուրան քօջը քըշիլ - տեն Ուրան էշը
քըշիլ:

- Ուրան օտել - տեն Զինքը ցըրմլ
տալ:

- Ուրան օրումը - 1. Իր վիճակում:
Կամ ա, տըգսնում ախպէրըն էլ ա իւրան
օրումը՝ օրվա հացէն կարօտ (2): 2. Իր
ողջ կյանքում: Մուքի դային իւրան օրումը
մէհէտ մին ուրխօթուն չի տըգսալ (Բ):

ՈՒՐԱԿ(Ն)Ց - տեն ՈՒՐԱԿ(Ն)Ց:

ՈՒՐԱԿ(Ն)Ց/ՈՒՐԱԿ(Ն)Ց - գ. Ինքը
(ինքը) դերանվան հոգնակի թվի՝
Ուրն(ն)ք-ի տրական հոլովածելը: Էտ
տըվարածը ուրխացած քիւնըմ ա
իւրանց տօն (ԼՂԲ, 295):

ՈՒՐԱԿ(Ն)Ց - տեն ՈՒՐԱԿ(Ն)Ց:

ՈՒՐԱԿ(Ն)Ց/ՈՒՐԱԿ(Ն)Ց - դ. Ինքը (ին-
քը) դերանվան հոգնակին: Ուրանք էլ
լօխ բէխաբար ըն իննում (2):

ՈՒՐԱԿԱՐ - գ. 1. Մեկ օրվա ըն-
թացքում կատարած վար՝ հերկ: Ուրա-
վարը պըրծընում ըն, կ'ամ տօն (2): 2.
Վարելահողի չափման միավոր՝ այն-
քան, որքան մի գութան կվարի մեկ
օրում: Վըղը պիժընում ըն, ամմէն տան
մին ուրավար տամ (2):

ՈՒՐԱԿԵՐՉ - գ. Օրվա վերջը: Ուրա-
վէրը վէր կ'ամ ա, հօնձ ընօղէն վըս-
տակած ըն իննում (2):

ՈՒՐԱԿՓԱՅ - գ. Որեւէ գործի՝ աշխա-
տանքի՝ սննդամթերքի եւն մեկ օրվա
բաժին՝ չափ: Մարթը իւրանց ուրափայը
ըստանում ըն, ք'ուննում (2):

ՈՒՐԱԿՈՒՆԱՅ - տեն ԸՐԸՎԱԿՈՒՆԱՅ:

ՈՒՐԱԿՕՍԵ - տեն ԸՐԱԿՕՍԵ:

ՈՒՐԱԿԱՆ/ՈՒՐԱԿԱՆ/ՕՐԱԿԱՆ (գրք.
օրական) - ած. 1. Օրվա, օրվա տեսողու-
թյուն ունեցող: Էն հնլն քըսան ուրէկան
խօխալ յա իլնլ, վէր էն ա իլնլ մօրը
տընջիս (Բ): 2. Ամեն օրվա, ամենօրյա:
Ըտըրա ուրէկան փայը մին կուտուր սըվ
հաց ա իննում (2): 3. մ. Օրվա մեջ, օրը:
Էտ խօխան քընում ա ծըմական օրէ-
կան մին շէլակ փնղ պիրում, ծախում,
տանավ ապրում ըն (ՅԱԲ, 15, 91):

- Ուրէկանը տըրէկան տըռնալ -
Շատ արագ մեծանալ, մեկ օրում մեկ
տարվա չափ մեծանալ (երեխաների
մասին): Էտ տըղան էնքան ճէլլի յա մը-
ծանում, վըր ուրէկանը տըրէկան ա
տըռնում (ՅԺՅ, VII, 57):

ՈՒՐԱԿԱՆ(Ն)/ՕՐԱԿԱՆ(Ն)/ՕՐԱԿԱՆ - 2.
Ուրեմն, հետեւաբար: Էն իւրան ումը-
րումը էտ ա տեսալ, ուրէլը իւրան մալին
ա քաշալ (ՅԺՅ, V, 604):

ՈՒՐԱԿԱՆ/ՕՐԱԿԱՆ - մ. Օրինա-
կան կերպով, օրինականորեն: Տան
իլնձ-չիլնձ ուրէկալ կիրիլ ա տաս
էտ ըխճըկան նա տըղէն յըրա, ինքըն էլ
տահանց նիհէտ ըպրէս ա (ՅԲ, 337):

ՈՒՐԱԿԱԼԸՆ/ՈՒՐԱԿԱԼԸՆ - գ. Օր-
վա սկիզբը: Լօղուր մարթին հըտէ մին
ա՛յա՛ ուրկըլծիլը, յա ուրավէրը (2):

ՈՒՐԱԿԱԼԸՆ - տեն ԸՐԱԿԱԼԸՆ:

ՈՒՐԱԿԱԼԸՆ/ՈՒՐԱԿԱԼԸՆ (գրք. օր ընդ
մէջ) - մ. Օրընդմէջ, երկու օրը մի ան-
գամ: Ախճիգը ուրըմաջ կ'աս ար, հօրը
հըտէ հաց շինիս, քիս (2):

ՈՒՐԱԿԱԿԱՆ/ՈՒՐԱԿԱԿԱՆ (գրք. օ-
րապական (ժամանակից մի քանի օր
պական) - ած. 1. Հղիության լրիվ ժա-
մանակը դեռեւս չլրացած՝ ծնված, բնա-
կանոն ժամանակից շուտ ծնված: Ուրը-
պական խօխան ճէլլի կըմըծանա (2): 2.
փխք. Թույլ, տկար: Ուրըպական մարթ
ա, լի՛ մէր Զամանը, կարում չի կօրծ անէ
(Բ): 3. փխք. Չափազանց անհամբեր:
Ուրըպական ըս, պատառ հնմանլն
ըրա, լի՛ (Բ):

ՈՒՐԱԿՕՐ - տեն ՕՐԱԿԱՆՕՐ:

ՈՒՐԱԿՈՒՄ - տեն ՈՒՐԱԿՈՒՄ:

ՈՒՐԱԿՈՒՄԱԿԵՐ/ՎԵՐԱԿՈՒՄԱԿԵՐ
(գրք. երդմնակեր (երդմնագանց) - ած.
Երդված, երդում տված: Ասում ա.- Յըս
իւրթնմնակեր մարթ ըմ, կարել չըմ
իւրթնմնըս յըտ օտիմ (2):

ՈՒՐԹՈՒՄՆԱԾԱԾ/ՎԵՐԹՈՒՄՆԱԾԱԾ
- Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ուրթումնաճաք ինի/կ'ան/ տը'նալ
- Մի բան հավատացնելու համար շատ երդվել, երդվելով ճաքել՝ պատռվել: *Հիշ-կան կընեգը ուրթումնաճաք ա իննում, մարթը հըվատում չի (2):*

ՈՒՐԹՈՒՄՆԱԾՕՐ/ՎԵՐԹՈՒՄՆԱԾՕՐ
- Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Ուրթումնաչօր ինի/տը'նալ - Ան-ընդհատ երդվել, շատ երդվելուց չորանալ: *Էնքան ուրթում ա կերալ, ուրթումնաչօր ա իլան (2):*

ՈՒՐԹՈՒՄՆԱԾ/ՈՒՐԹՈՒՄ/ՎԵՐԹՈՒՄ-
(ՆԸ) (գրք. երդում) - գ. 1. Սովորական կամ հանդիսավոր խոստում՝ որել է նվիրական բան վկայակոչելով: *Շատ մարթ ա ուրթումը օտում, ամմա ամմեն մարթ չի կարում ուրան ուրթումը կըդարե (Բ):* 2. Երդվել, երդում տալ: *Ուրթումը հիշտ ա, պահելն ա տիժեր (2):*

- Ուրթումը օտել/տալ/անել - Երդվել:
... *Մին քըշեր մարթին քըշտին էտ կօղ կընեկը ուրթումն ա օտըմ, վեր էլ կու-դօթուն չի անել... (ԼԴԲ, 374):*

- Ուրթումը յը'տ օտել/փօլ ածել - Երդմանազանց լինել: *Տըդամարթը էն ա, վեր ուրթումը յը'տ չօտել (2):*

ՈՒՐԹՈՒՄՆԱԾ-ՅԱԿԱՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Ուրթումը-հավատ օտել/տալ/ անել - Յաստատապես երդվել: *Ասում ա.- Թա-քավերըն ապրած կենա, կարել չըմ, յը'ս ուրթումը-հավատ ըմ ըրալ, վեր էլ կըխտար չըմ ըսալընական (2):*

ՈՒՐԹԱՆԱԿ (գրք. ուրախանամ) - չք.
1. Ուրախություն՝ գոհունակություն զգալ: *Թաքավերը տը'սնըմ ա, ուրխա-նըմ, տըղին իրեսան պաչըմ... (ՀԺՅ, V, 17):* 2. Ուրախ ժամանակ անցկացնել, զվարճանալ, խրախճանալ: *Օխտը օր, օխտը քըշեր հըրսանեք ըն անում, ք'էփ անում, ուրխանում (ՆԱԲ, 28):*

ՈՒՐԹԱՆԱԿՆԵՐ - գ. Ուրախանալու՝ զվարճանալու առարկա՝ առիթ՝ վայր եւն: *Ըտըրանց ուրխընլատը'ղըն էլ ուրանց բաղըն ա իննում (2):*

ՈՒՐԹԱՆԱԿ(Ը)ՆԵԼ (գրք. ուրախացու-ցանեմ) - նք. ՈՒՐԹԱՆԱԿ-ի:

ՈՒՐԹԱՌԹՈՒՄ/ՈՒՐԹԱՌԹՈՒՄ/ՈՒՐԱ-
ԽՈՒԹՈՒՄ (գրք. ուրախություն) - գ. 1. Ուրախ լինելը, ուրախ տրամադրություն՝ վիճակ, զվարճություն: *Մինակ մինըն ար տուխտը, մինին աշկը յօր չար օնըմ էտ ըրխօթունը (ՀԺՅ, V, 201):* 2. Խրախ-ճանք, խնջույք: *Ըտըրանա յը'տը հիւր*

տան մին ուրախություն ա լան, ըտի յա դիօղ ըրալ (ԱԱ, 37): 3. *տեն ՈՒՐԹԱՆ-ԼԱՏԵՐ:*

- Ուրխությունն յօք-յօք անել/ պար կ'ան - Չափազանց շատ ուրախանալ: *Խօխենքը դայուն վեր տը'սնում ըն, ուրխությունն յօք-յօք ըն անում (2):*

- Ուրխությունով պինըց(ը)նիս - Բարեմաղթությունն ևոր զգեստ՝ մեքենա՝ գործիք եւն ունեցողին:

- Ուրխօթուն անել - Որել ուրախալի բան նշել (խնջույքով, հանդեսով եւն), ուրախ ժամանակ անցկացնել, կերու-խում անել: *Մէծ ուրխօթուն ըն անըմ, դօնախըղնի, ք'էփեր (ՀԺՅ, V, 582):*

- Ուրխօթունը տը'ղ տալ - Ուրախու-թունը՝ կերուխումը ավարտին հասցնել՝ վայելել: *Օտում ըն, խըմում, ըրխօթունը տը'ղ տամ (ՆԱԲ, 101):*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

ՈՒՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ - *տեն ԸՐԱՌԹՈՒՄՆԱԾ:*

- Ուրուն անել - 1. Փնտրել, որոնել, հետաքրքրվել: *Սայու կ'ումուշնեն կօր-չիս ըն, տա ք'իս ա, թա կ'ումուշնուն ուրուն անե (ՀԲ, 357):* 2. Հոգ տանել, տիրություն անել, խնամել: *Վեր ամմեն մարթ ուրան հիյվանեն ուրուն անե, կ'իլը տոնըն կըստակե (2):*

ՈՒՐԹՈՒՄՆԱԾԱԾ - *տեն ԸՐԹՈՒՄՆԱԾԱԾ:*

ՈՒՐԹՈՒՄ/ՈՒՐԱՌԹ (գրք. իրեար) - դ. Ցույց է տալիս փոխադարձ գոր-ծողությամբ միմյանց հետ կապված անձեր կամ իրեր ու երեւոյթներ, իրար: *Պէնըմ ա, տը'սնըմ էրկու դօջ էն ըն ուրիւր դօջի տամ (ՀԺՅ, V, 21):*

- Ուրիւր անա ըղնել - Իրարից բա-ժանվել: *Օգէրըն ուրիւր անա ըննում ըն, փախճում (ՆԼԴԺԲ, 10):*

- Ուրիւր անավ ածել/անել/տալ/ քըցիլ - *տեն Ուրիւրօ(ն)ցավ ածել:*

- Ուրիւր անավ ըղնել/ընց(ը)նել/ ինի/կ'ան - *տեն Ուրիւրօ(ն)ցավ ըղնել:*

- Ուրիւր անել - 1. Կարգավորել, կար-գի բերել: *Պառավըն էս փօղավը մը'ծ մը'ծ տընըր ա շիւնում, պակաս-պըռատը ուրիւր անում, ըսկըտում մըրթըվարի ապրելը (2):* 2. Մի կերպ հայթայթել՝ ճա-րել՝ հավաքել՝ լրացնել: *Հանրուր մանեթ ա ուրիւր անում, մին էշ ինք օնում (2):* 3. Հնարել, հորինել, մոգոնել: *Ըշտըղա վե-րե յա, Ղիւլգ'անը մին պէն ուրիւր ա անում, ասում (Բ):*

- Ուրիւր ըղնել - 1. Կարգավորվել, կարգի ընկնել: *Հինչ ա էտ ախճիգը հարթն ա յը'կալ, Մըրքըրաց տօնը ուրիւր ա ընգալ (Բ):* 2. Պայմանավորվել, համաձայնության գալ: *Իրեք ք'ծսան ուրիւր ըն ընգէս, վեր յեզնը դընու կ'ինավ ինք օնին (ՀԺՅ, V, 257):* 3. Ստերմանալ, համերաշխվել: *Հընգէրըտ քը'գ ըրիճ'տ ուրիւր չի ըղնում անխօս հըռաց (ԱԲԲ, 56):* 4. Իրար համապատասխանել, պատշաճել: *Ասում ա.- Թաքավերըն ապրած կենա, տու'թաքավեր, յը'ս՝ չու-բանու ախճիգ, մուք կարել չընք ուրիւր ըղնինք (2):*

- Ուրիւր ընց(ը)նել - *տեն Ուրիւր-օ(ն)ցավ ըղնել:*

- Ուրիւր ըռը'խ կըրծկօրծել - *տեն Ուրիւր ըռը'խ կենալ:*

- Ուրիւր ըռը'խ կենալ - Իրար հետ վիճել՝ լեզվակռիվ տալ, անհաշտ լինել, իրար անպատվել: *Մըրթըկընեք սաղ օրըն էն ըն ուրիւր ըռը'խ կացած (Բ):*

- Ուրիւր ըռը'խում թըքել - Համամիտ՝ համերաշխ լինել: *Ըտըրանք ուրիւր ըռը'խում թըքած ըն, ըտըրանց յը'խըքօ-դազէն հըվատալ մէլ (Բ):*

- Ուրիւր իրը'ս ճը'պըռել - *տեն Ուրիւր ըռը'խ կենալ:*

- Ուրիւր իրը'սու յեշիլ - Մի բանից գլուխ չհանելով, անհարմար դրության մեջ ընկնելով՝ իրար նայել՝ ակնարկել: *Էքսը հընգէրունքը կ'աս ըն, մընաս ուրիւր իրը'սու յիշիս (ԱԱԲ, 17):*

- Ուրոնը լողըց(ը)նել - Իրար հետ կե-
նակցել: Սահանք ամսէն օր քինամ ըն
բաղէրը, ուրոնը լողըցընում, ամսա վէջ
էտ մարթին կընէգըն ա ինոմ խաբար,
վէջ էտ կընգանը մարթը (2):

- Ուրոնը խառնել - տէն ուրոն-
ըն(ն)ցալ ածել:

- Ուրոնը խառնելվել - տէն ուրոն-
ըն(ն)ցալ ըղնել:

- Ուրոնը կատար կըրծկործել - տէն
ուրոնը ըռըխա կէնալ:

- Ուրոնը կըլխալ ածել/տալ/քըցիլ -
տէն ուրոնը(ն)ցալ ածել:

- Ուրոնը կըլխալ ըղնել/ընց(ը)նել/
ինիլ/կ'անլ - տէն ուրոնը(ն)ցալ ըղնել:

- Ուրոնը կըլխէ տըված - Բոլորը միա-
սին, ամբողջը: Էտ շէնումը ուրոնը կըլխէ
տըված, ըսկի իցցուն մարթ չի կա (Բ):

- Ուրոնը կըլխէ տըճնալ - Խառնա-
շփոթության մեջ ընկնելով՝ իրար վրա
հավաքվել՝ թափվել: Վար յէգանցը հօ
վըն անում, քըշոմ, հողը պուք ա կամ,
յէգէնքըն ա կումըշնէն ուրոնը կըլխէ յըն
տաննում (ՆԼԴԺԲ, 99):

- Ուրոնը կըլծի կօտ(ը)րել/ծըղել - Մի
բան ձեռք բերելու համար իրար հետ
վիճել, մրցման մեջ լինել: Արաշտ տա-
րէն շէնումը կընանէքը ճիրոն մըհար
ուրոնը կըլծի ըն կօտըրում (Բ):

- Ուրոնը կըլծի յըր ինիլ - տէն ուրոնը
կըլխէ տըճնալ:

- Ուրոնը կըտարա կէնալ - տէն
ուրոնը ըռըխա կէնալ:

- Ուրոնը կ'անլ - Իրար մոտենալ՝ հան-
դիպել: Վէր մոտանում ըն, յէշում ըն

տէնում՝ սարերը ուրոնը յէկան...
(ՀԱԲ, 15, 22):

- Ուրոնը հըճտա - Մեկը մյուսի հե-
տեւից, առանց ընդհատելու: Սապօժ-
նիգը համ ասում ա, համ էլ անողը
ուրոնը հըճտա ածըմ, էտ դարավուչուն
հըրփըցընում (ՀԺՅ, V, 68):

- Ուրոնը ղըլնամաչ յըր ինիլ - տէն
ուրոնը ըռըխա կէնալ:

- Ուրոնը մէս կըրկօրծել/օտել - տէն
ուրոնը ըռըխա կէնալ:

- Ուրոնը մըսու ինիլ - տէն ուրոնը
ըռըխա կէնալ:

- Ուրոնը յէշիլ - տէն ուրոնը իրըճու
յէշիլ:

- Ուրոնը յըրա - 1. տէն ուրոնը հըճտա:
2. տէն ուրոնը կըլխէ տըված:

- Ուրոնը պըկա կէնալ - տէն ուրոնը
ըռըխա կէնալ:

- Ուրոնը պիրանում թըքել - տէն
ուրոնը ըռըխում թըքել:

- Ուրոնը պօկ կըրծկօրծել - տէն
ուրոնը ըռըխա կէնալ:

- Ուրոնը քըլնալ կըրծկօրծել - տէն
ուրոնը ըռըխա կէնալ:

- Ուրոնը սըրտա ճիւր խըմել - Մեկը
մյուսի սրտովը լինել՝ խոսել՝ վարվել:
Հանքին ա Կոնքին լալ հընգէրունը ըն,
ուրոնը սըրտա ճիւր ըն խըմում (2):

- Ուրոնը քըցիլ - տէն ուրոնը անել:

- Ուրոնը(ն)ցալ ածել/անել/տալ/
քըցիլ - Խառնել, խառնակել, խառնա-
շփոթություն՝ իրարանցում առաջ բերել:
Խոի էտ պառալը սաղ շէնը ուրոնը-
ցալ ա ածում (2):

- Ուրոնը(ն)ցալ ըղնել/ընց(ը)նել/
ինիլ/կ'անլ - Իրար խառնվել, խառնաշփո-
թության՝ իրարանցման մեջ ընկնել: Էտ
տըղան շոտ ա անըմ, ք'ուչան տոնա
կամ, տըճնըմ՝ էն ըն ժողովուրթը ուրոն-
ըցալ ընգած... (ՀԺՅ, V, 95):

- Ուրոնը օտել - տէն ուրոնը ըռըխա
կէնալ:

ՈՒՐՈՒՐՈՒ(Ն)Ց - տէն ՈՐՈՒՐՈՒ(Ն)Ց:
ՈՒՐՈՒՐՈՒ(Ն)ՑԱԽԱԶ - տէն ՈՐՈՒ-
ՐՈՒ(Ն)ՑԱԽԱԶ:
ՈՒՐՈՒՐՈՒ(Ն)ՑԱԿՕՂ - տէն ՈՐՈՒ-
ՐՈՒ(Ն)ՑԱԿՕՂ:
ՈՒՐՈՒՑՕՐ - տէն ՕՐԿԱՆՑՕՐ:
ՈՒՐՓԸԹԱԽՕՍ/ՕՐՓՈՒԹԱԽՕՍ/
ՈՐՓԸԹԱԽՕՍ - գ., ած. Չափազանց
սակավախոս (մարդ), ուրբաբախոս:
Մին օր հըրէվանը կամ ա, ասըմ.- Յա-
ղուզ մըտածըմ ը՛ս, յաղուզ ծրփնաբախոս
ը՛ս տըճնալ, խօսըմ չըս... (ՀԺՅ, V, 59):

ՈՒՐՓԸԹԱՎԵՐ/ՕՐՓՈՒԹԱՎԵՐ/ՈՐ-
ՓԸԹԱՎԵՐ - տէն ՈՒՐՓԸԹԱԽՕՍ:
ՈՒՐՕԼԻԳ - տէն ԳԱՐՇՕԿ:
ՈՒՐՕՍ(Ս)ՈՒՆ - տէն ՅԵՐԵՍ(Ս)ՈՒՆ:
ՈՒՐՕՏԱԼ - տէն ՈՐՕՏԱԼ:
ՈՒՐՕՏԵԼ - տէն ՈՐՕՏԱԼ:
ՈՒՐՕՏՈՒՑ - տէն ՈՐՕՏՈՒՑ:
ՈՒՐՕՐԵԼ - տէն ՈՐՕՐԵԼ:
ՈՒՐՕՐԿԵԼ - տէն ՈՐՕՐԿԵԼ:
ՈՒՐ - տէն ՈՒՐ (1, 2):
ՈՒՐԿՈՒՆ/ՈՒՐՏԿՈՒՆ - տէն ՅԱՐԻ:
- Ուրկուն ինիլ - տէն Բաթմիշ ինիլ:

Փ

ՓԱՐ/ՓԱՐ/ՓԱՐ/ՓԱՐ/ՓԵՏ (գրք.
փայտ) - գ. 1. Բույսի փայտանյութը (բու-
նը, արմատը, ճյուղերը): Կամ ըն,
տըճնում էտ ծառը վեր ընգած, փանդըն
էլ փըթած (2): 2. Վառելափայտ: Ըստա-
րէ փիս ծըմըճ ա, շինացուց փաղը
հէրիք չի ընական (Բ): 3. Բուսական
բնափայտը՝ որպէս շինարարական՝
ատաղձագործական նյութ: Կաղնէ փն-
դան մին լալ ըստօլ ա շինում, տամ
թանջիրին (2): 4. Մահակ, ձեռնափայտ,
ցուպ: Համ ասում ա, համ յեր կէնում,
մին փանդ յօր օնում, քինում սիրըկանէն
ջանէն ինում... (ՀԺՅ, VII, 325): 5. Զանա-
զան առարկաների՝ գործիքների փայտ-
յա կոթ՝ բռնակ: Ըռնալիլ յօր ա օնում,
կացնէն փանդը քըսում, դիզըցընում (2):
6. փիւք. Փայտացած, շարժունությունը
կորցրած (իր, անձ): Էս էլ հօ փիրփէտ
չի՞, փանդ ա, փանդ (Բ):

- Փանդ անել - Վառելափայտ կտրել՝
պատրաստել: Էտ մարթը ամսէն օր
էշալ քինամ ար ծըմակը, փանդ անում,
պիրում ծախում (2):

- Փանդը երկու անգին օնէ - Ցանկա-
ցած բան ունի ե՛լ լալ. ե՛լ վատ կողմեր:

- Փանդը վըճալը կանած - Ուժեղ,
հսկա: Դէ Արշակ դային էլ փանդը վըճա-
լը կանած տըղամարթ ա իլնլ, արչին
կօխում ա տակը, ըսպանում (2):

- Փանդ կըտ(ը)րել/տըճնալ - տէն
ՓԸՂԱՆԱԼ:

ՓԱՐԻ/ՓԱՐԻ/ՓԱՐԻ/ՓԱՐԻ/ՓԵՏԻ
(գրք. փայտեայ) - ած. 1. Փայտից պատ-
րաստած՝ սարքած: Մին կուճի փանդի
տօն ըն շինում, ըտըճ ապըրում (2): 2.
փիւք. Փայտի նման անշարժ, շարժու-
նակությունը կորցրած: Մարը ասմա.-
Էս փանդի ախճիգը ըշտըղան ը՛ս օգալ,
բաշիր չի անում, թա տըղան յըր կէնա,
տօնը սիրփի (2):

- Փանդի կ'ուշը կըլէկէլ - Անկարելին
անել՝ կատարել: Ծօկ ուստա յա մէր Ռու-
բէնը, իգէն փանդի կ'ուշըն էլ ա կը-
լէկում (Բ):

- Փանդի մարթը կըլինի - Ասում են շնոր-
հալի՝ արհեստավարժ հյուանի մասին:
ՓԱՐ - տէն ՓԱՐ:
ՓԱՐԻ - տէն ՓԱՐԻ:
ՓԱՐԿԱԼԵ - տէն ՓԱՐԿԱԼԵ:
ՓԱՐԿԱԼԿ - տէն ՓԱՐԿԱԼԿ:
ՓԱՐԿԱԼԵ/ՓԱՐԿԱԼԵ/ՓԱՐԿԱԼԵ/
ՓԱՐԿԱԼԵ/ՓԵՏԿԱԼԵ - գ. հվը. 1. Փայ-
տի կտորներ՝ կտորտանք: Փանդանը ա
հըրվաքում, կըրակ անում (2): 2. Փայտյա
իրեր: Փանդանը ա շինում, ծախում (Բ):
ՓԱՐԿԱԼԿ/ՓԱՐԿԱԼԿ/ՓԱՐԿԱԼԿ/
ՓԱՐԿԱԼԿ/ՓԵՏԿԱԼԿ - տէն ՓԱՐ-
ԿԱԼԵ:
ՓԱՐ (ռուս. фаза, հուն. phasis) - Գոր-
ծածվում է կապակցության մեջ:

- Փագերը քրցիլ - Խելքը թռցնել, խենթանալ: *Առաջ կարքեն մարթ ա իլնլ Սր-սէնը, միհէնգ ա ըտի փագերը քրցնլ (Բ):*

ՓԱԹ - տէն ՊԱՏ՝(2):

- Փաթ ըղնել - տէն Կապ ըղնել:

ՓԱԹԱ (*ռուս. fama, արաբ. fama, թրք. futa*) - գ. Նորահարսի գլխի շղարշ՝ քող՝ ծածկոց: *Հունց ա պըտահում էտ հարթ-նը կըռանում ա, փաթան ըղնում ա փի-ջին յորա, էրվում (2):*

ՓԱԹԱԹ - տէն ՊԵՏԱՏԱՆ:

ՓԱԼ (*արաբ. fal*) - գ. Հմայություն, գուշակություն, բախտ բացելը: *Մին օր էլ էտ թաքավերին ախճիքը հիվընդա-նում ա, վէջ դոխտուրըն ա քծմնգ անում, վէջ փալը (2):*

- Փալ տալ - 1. Բախտ բացել: *Թա-քավերը փալաբախան ա ծէն տամ, վեր փալ տա, տը՛սնա՛վերքը հինջ ա ինանկան (2):* 2. տէն Կըռ տալ:

ՓԱԼԱԲԱԽԱԼ(Ն) - տէն ՓԵԼԵԲԱԽԱԼ(Ն):

ՓԱԼԱԲԱԽ(ԱՆ)ՕԹՈՒՆ - տէն ՓԵԼԵԲԵԽ(ԱՆ)ՕԹՈՒՆ:

ՓԱԼԱԶ (*պարս. pelaz (հին գորգ, թա-ղիք), թրք. palaz*) - գ. 1. Լաթի՝ շորի կտոր: *Մին փալազ ա յը՛ր օնում, ըստօը սիր-փիւմ (2):* 2. Հնացած եւ քրքրված զգեստ՝ գորգ՝ կարպետ եւն: *էտ փալազը հինջ ա՛, վեր կը՛ցալ ըս (Բ):* 3. փխր. Կա-մազուրկ՝ արժանապատվություն չունե-ցող մարդ: *Թէմուրը հինջ տըղա՛մարթ, փալազ ա. կընէգը օխտը սիրական ա պահում (Բ):*

- Փալազ շինիլ - 1. Մաշել, անպետ-քացնել (զգեստի՝ գորգի՝ կարպետի եւն մասին): *էտ գնթան էնքան ցը՛խուտ վընէրա՛վ կօխ ըն տըվալ, լափ փալազ ըն շինալ (Բ):* 2. Վարկաբեկել, կամա-զուրկ դարձնել: *Ղանխան կընէգը իւրան մարթին փալազ կըշինի (2):*

- Փալազ տը՛ռնալ - 1. Մաշվել, ան-պետքանալ (զգեստի՝ գորգի՝ կարպետի եւն մասին): *էնքան կը՛ցալ ա, յափըն-ջին լափ փալազ ա տը՛ռալ (2):* 2. Վար-կաբեկվել, կամազուրկ դառնալ: *էտ կու-ղութունանը յը՛տը Մարթին շէնումը փա-լազ տը՛ռալ (2):*

ՓԱԼԱԶ-ՄԱԼԱԶ/ՓԱԼԱԶ-ՓԵԼՈՒԶ - գ. *հվթ. 1. Ցնցոտիներ, հին շորեր: Տընը-տօն շօռ ա կամ, փալազ-մալազ հըվա-քում, տանում խօխօնցը կը՛ց տամ (2):* 2. Հագուստեղեն, զգեստներ, ունեցած-չունեցած: *Մարթը թա- Դէ վը՛ր յէս քէզ լայաղ չըմ, փալազ-մալազըտ հըվաքէ, տանաս տո՛ւս յէք (ՀԺՀ, VII, 285):*

ՓԱԼԱԶ-ՓԵԼՈՒԶ - տէն ՓԱԼԱԶ-ՄԱ-ԼԱԶ:

ՓԱԼԱՆ (*պարս. pālān, թրք. palan*) - գ. Գրաստի մեջքին դնելու հարմարանք՝ բեռ բարձելու կամ նստելու համար, համետ: *Կոլէրը էշին օտում ըն, թողում վըսկըռքեն ա փալանը (2):*

- Փալանը վեր օնել - Պաշտոնից հե-ռացնել, պաշտոնագրկել: *Մէլիքը ասում ա.- Օխտու ծիլապէռնը ցօրէն կըղարկիս, թա չէ փալանըտ վեր կօնիմ (2):*

- Փալանը փոխելալ էշը փօխվում չի - Արտաքին տեսքը փոխելով՝ բուն էությունը՝ բնույթը չի փոխվում:

- Փալանը փօխել - Առանց էությունը՝ բնույթը փոխելու՝ արտաքին տեսքը՝ հա-գուստը փոխել: *Շատ կօղ ա իւրան փա-լանը փօխում, ամնա կուղթթունը մըն-նան քըցում չի (2):*

- Փալանը փօրէն տակը ըղնել - Խղճուկ վիճակի հասնել (սնանկանալ, պաշտոնագրկվել եւն): *Սամսօնը մին վախտ համփա յա իլնլ, միհէնգ փալա-նը փօրէն տակըն ա ընգալ (Բ):*

- Փըլանէն մաշը վեր ածել - Մեկին խիստ վիրավորել՝ հայիոյել: *Մարթը վեր կընգանը ըտի տը՛սնում ա, փըլանէն մաշը վեր ա ածում (2):*

ՓԱԼԱՆԳ՝ (*գրք. փալանգ (կենդանի-ների խումբ)*) - գ. Վագր: ... *Քինում ա տէսնում՝ մին փնլանգ՝ վը՛ննը մին ղնլան ընգան... (ՀԺՀ, V, 440):*

ՓԱԼԱՆԴՈՒԶ (*պարս. pālān+dūs (կա-րել)*) - գ. Փալան պատրաստող արհես-տավոր, համետագործ: *էտ պառա՛վը յէր ա կէնում, քինան փալանդիզներէն նըհէտ պէն անում, մին փալան ըն տամ... (ՀԺՀ, VII, 65):*

ՓԱԼԱՆԶԱՆՍ - տէն ՓԵԼԱՆԶԱՆՍ:

ՓԱԼԱՎԱՍ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Փալավատ անել - տէն Կըլծիք փալավատ անել:

ՓԱԼԱԶԱՆ/ՓԵԼԻԶԱՆ/ՓԻԼԻԶԱՆ/ՓԻԼԱԶԱՆ - գ. Իրար վրա բարձրացող աստիճանների շարք ներկայացնող շարժական կամ անշարժ հարմարանք՝ կառույց՝ բարձրանալու եւ իջնելու հա-մար, սանդուղք: *Փնլանքանալը պիցը-րանում ա, տը՛սնում՝ կընէգը սիրըկա-նէն նըհիտ յը՛րէ տանը քը՛փ ընէլիս (2):*

- Փնլանքան-փնլանքան տարէ յա - Ասում են՝ ակնարկելով որեւէ բանի ոչ հարատե՛լ՝ անցողիկ լինելը: ...*Փնլան-քան-փնլանքան տարէ յա. ըսօր մինը փիս ա ապրում, մինը՝ լ՛ալ, էքո՛ւծ էս մինը՝ լ՛ալ, էն մինը՝ փիս (ԱԱԶ, 65):*

ՓԱԼԱԽԱՆԸ - տէն ՄԱՆԴԱՐԻՆ:

ՓԱԼԱՆԳ/ՓԱԼԱԹ(Ն)Գ (*թրք. peltek*) - ած. Թոթոփախոս, թվատ: *Ըտըրան էլ ինում ա մին փալանգ՝ ախճիգ՝ տանը մընացած (2):*

ՓԱԼԱԹ(Ն)Գ - տէն ՓԱԼԱՆԳ:

ՓԱԼԼՈՐ/ՓԱԼՈՐ - մ.,գ. Վաղը չէ, մյուս օրը չէ, մյուս օրը չէ, մյուս օրը չէ, մյուս օրը: *Ասում ա.- Փնլծր կըլական ըմ, կըսպանիս (2):*

ՓԱԼԾԻՎԻ/ՓԱՐԾԻՎԻ/ՓԱԼԾՕՎԻ/ՓԱԼԶՕՎԻ (*ռուս. фальшивый, լեհ. fałszywy, լատ. falsus*) - ած. Կեղծ, ոչ իսկական: ...*Վախըմ ըմ քինացած ինին փալշիվի դաքնլէք շինօղ դերին կօշտը՝ իմ անը-մալ թըխթըր շինիլ տան... (ՋՏ, Ա, 115):*

ՓԱԼԾՕՎԻ - տէն ՓԱԼԾԻՎԻ:

ՓԱԼԶԻ (*թրք. falci*) - 1. տէն ԿԻՐ-ՊԷՏ: *Փալջին ասալ ա, թն վը՛ր էտ տը-ղան հիքը փըսակվէ, էն վախտը տը՛նա-կալ պիտի մը՛ռնէ... (ՀԺՀ, V, 456):* 2. տէն ՍՈՒՏԱՍԻ(Գ):

ՓԱԼԶՕԹՈՒՆ - տէն ՓԵԼԶՕԹՈՒՆ:

ՓԱԼԶՕՎԻ - տէն ՓԱԼԾԻՎԻ:

ՓԱԼՈՐ - տէն ՓԱԼԼՈՐ:

ՓԱԽԱԼ - տէն ՓԱԽԸԼ:

ՓԱԽԱՓԱԽ(Է)/ՓԵԽԱՓԱԽ(Է) - գ. Խուճապային զանգվածային փախուստ: *Փախափախը վեր ըսքըսում ա, էտ կը-նէգը ճօխտ խոխէն կուրցընում ա (2):*

- Փախափախ(Է) անել - Խուճապա-հար զանգվածաբար փախչել: *Շուղօ-վուրթը վեր ըսկանում ըն, փախափախ ըն անում (2):*

ՓԱԽԸԼ/ՓԱԽԱԼ (*թրք. paxil*) - 1. գ. Հարության զգացում՝ սրտնեղություն ուրիշի հաջողությունը՝ առավելությունը՝ բարեկեցությունը եւն տեսնելիս, նա-խանձոտություն: *Փախըլը փիս պէն ա (Բ):* 2. ած. Ուրիշին նախանձող, նա-խանձոտ: *Ըտըրանց տանը էզզանան կըռը՛վ ար ինում, սնթնթը էն ար, վեր էտ կուճի հարթըն շատ ար փախըլ (2):*

ՓԱԽԸԼՕԹՈՒՆ - տէն ՓԵԽԸԼՕԹՈՒՆ:

ՓԱԽԸՐ (*թրք. baker*) - ած. Կլայեկը՝ անագը թափված՝ դուրս եկած (պղնձե ամանների մասին): *Մին փախըր դըգ-ղան ա տամ ղըլէշուն, վեր կըլէկի (2):*

- Փախըրը պէց անել - Կեղծիքը բա-ցահայտել, դիմակազերծել, խայտառա-կել: *Սուղէն վախտը կընէգը յը՛ր ա կէ-նում, մարթին փախըրը պէց անում (2):*

ՓԱԽԱԼՎԱ (*թրք. baklava*) - գ. Յուղով, ընկույզով, մեղրով պատրաստվող խմո-րեղեն: *Տը՛սնաս ըշխարքումըն ըտի մարթ կա՛, վեր փախլավան սիրի վէջ (Բ):*

ՓԱԽԸԼ - տէն ՓԱԽԶԻԼ:

ՓԱԽԸԻԼ - տէն ՓԱԽԶԻԼ:

ՓԱԽԶԵԼ - տէն ՓԱԽԶԻԼ:

ՓԱԽԶԻԼ/ՓԱԽԶԵԼ/ՓԱԽԸԻԼ/ՓԱԽ-ԸԵԼ (*գրք. փախջիմ*) - չք. 1. Հալածող-ներից՝ հետապնդողներից՝ վտանգավոր տեղից եւն շտապելով հեռանալ՝ փա-

խուստի դիմել: ... Կնկը տոնս ա պըրծը-
նըմ, փախչում (ԼՂԲ, 361): 2. Չկարողա-
նալով գրոհին՝ ճնշմանը՝ հարվածին եւն
դիմակայել՝ խուճապով նահանջել՝ փա-
խուստի դիմել: Թորքէն զորքը կարից
վէջ էրկան տէմ կէնա, փախալ (Բ): 3.
Կալանքից՝ գերությունից՝ բանակից եւն
առանց թույլտվության կամ գաղտնի
հեռանալ՝ փախուստ տալ: Թիվանէն
չօրք՝ հէտ տոնրմն յըն քըցնլ, չօրք հէտ
էլ փախալ ա (2): 4. Մի տեղից կամ մեկի
մոտից թողնել հեռանալ, լքել, թողնել:
Թանգամ հարթըն կարից վէջ ըսկէսվորը
նըհը՛տ յոլլա քիսի, փախալ, քը՛ցալ
հանրանց տօն (Բ): 5. Ընտանիքը լքելով՝
օտարի հետ հեռանալ՝ ամուսնանալու
կամ սիրային հարաբերությունների մեջ
մտնելու համար: Նախշունը տը՛սնում
ա, վեր հանը ըռազի չի, Սարօվէն
նըհը՛տ փախչում ա (2): 6. Խուսափել,
խույս տալ: Ըշտը՛դ տիժէր կօրծ ա
իւնում, Սուրվանց Սիրօժը փախչում ա (Բ):
7. փխբ. Աչքերի առջեկից՝ տեսողությունից
անհետանալ՝ ջքանալ: Մին էլ բուրդան էտ
կըխտարը վըրսկանէն աշկէն ըռըշկան
փախչում ա (2): 8. փխբ. Շարժվել,
երերալ: Էտ վեր ըսկանում ա, աշկերը
մըթնըվում ա, տափը վըններէն տական
փախչում ա (2): 9. փխբ. Դուրս արձնել,
ծեռքից՝ հանգուցից եւն սահել-դուրս գալ:
Քիսիդիրին ճօնդը ծը՛րքան փախչում ա,
վեր ըղնում, մը՛ռնում (2): 10. փխբ.
Հեռանալ, անցնել: Օրերը փախչում ըն,
ծըմը՛դը մուտացալ ա, ամնա հնլն փանդ
չընք պէրալ (Բ): 11. փխբ. Շատ արագ
գնալ: Հինչ ը՛ս փախչում, պատառ
կամանց քիսի (Բ):

ՓԱԽՍ (գրք. փախ (փախչելը) -
Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փախս տալ - տէն ՓԱԽԶԻԼ:

ՓԱԾԵՂՆԸ - տէն ՓԱԾԵՂՆԸ:

ՓԱԾԵՂՆԸ/ՓԱԾԵՂՆԸ/ՓԱՅԵԽՆԸ/
ՓԱՅԱԽՆԸ (գրք. փայծաղն) - գ. Մարդու
եւ ողնաշարավոր կենդանիների
ներքին արյունաստեղծ գործարան,
փայծաղ: Ապլէցա յըն անում, փածէղնը
տոնս օնում (Բ):

ՓԱԿԷՏ (ռուս. nakem, իտ. pacchetto) -
գ. Կապոց, ծրար: Մին օր էլ մին փակէտ
ա ըղարկում տըղէն յըրա (2):

ՓՆՅ/ՓՆՅ-ՓՆՅ - ձ. տէն ՈՒԽԱՅ:
Ասում ա.- Փնի, էս հինչ լ՛ալ արտ ա...
(ՀԺՀ, V, 662):

- Փնի-փնի անել - Հանդիպի՝ վայել-
քի՝ հիացման՝ բավականության բացա-
կանչություններով գոհունակությունը
արտահայտել: Անիտ էտ քիշէրէտ տը՛դ
մըշկէտ ըք, խըրըվէտ, փնի-փնի ընէլալ
ուտէս (ՀԲ, 363):

ՓՆՅԼՆՆ - գ. Շինարարության մեջ
աշխատող բանվոր, վարձու աշխատող:
Թաքավը՛րէն հըրամանավը հազարնե-
րալ ուստէք, փնիէք՝ ըն կամ, ըսկըսում
բէրթ շիկիը (ՆԼՂԺԲ, 68):

ՓՆՅԼԵՎԱՆ/ՓՆՅԼԻՎԱՆ/ՓՆՅԼՆԻ-
ՎԱՆ (պրս. pehlevan (քաջ, կորովի) - գ. 1.
Լարախաղաց: Քանդիրին յըրա փնիլի-
վանը յօք-յօք ա անում (2): 2. Ըմբիշ, գո-
տեմարտիկ: Թաքավէրը Անու՛ծին տըղէն
ուտուցունում ար ուրան փնիլըվաննե-
րէն մընան (ՀԺՀ, V, 377): 3. փխբ. Ուժեղ՝
հաղթանդամ ու ճարպիկ մարդ: Դէ Սա-
նասար դային էլ փնիլըվան ա, փնիլը-
վան, վեր հօփ ա տամ, արչին վէզը կօ-
տըրում ա (2):

- Փնիլըվանու ք՛ծսա - Քնձոտ եւ
կամագուրկ մարդ: Էտ փնիլըվանու ք՛ծ-
սա յա, էտ հինչ տըղամարթ ա՛ (Բ):

ՓՆՅԼԵՎԱՆՕԹՈՒՆ/ՓՆՅԼԻՎԱՆՕ-
ԹՈՒՆ/ՓՆՅԼՆԻՎԱՆՕԹՈՒՆ - գ. Փահ-
լեանի զբաղմունքը, փահլեան լի-
նելը: Փնիլըվանությունը առաջ անդնթ ա
իլնլ (Բ):

ՓՆՅԼԻՎԱՆ - տէն ՓՆՅԼԵՎԱՆ:

ՓՆՅԼԻՎԱՆՕԹՈՒՆ - տէն ՓՆՅԼԵ-
ՎԱՆՕԹՈՒՆ:

ՓՆՅԼՆԻՎԱՆ - տէն ՓՆՅԼԵՎԱՆ:

ՓՆՅԼՆԻՎԱՆՕԹՈՒՆ - տէն ՓՆՅԼԵ-
ՎԱՆՕԹՈՒՆ:

ՓՆՅԼՕԹՈՒՆ - գ. 1. Բանվոր լինելը:
Փնիլությունը հիշտ փէշակ չի (Բ): 2.
Բանվորական վարձու աշխատանք: Էտ
քաղաքումը մին հարուստ մարթ ա
իւնում, քիսնա ա ընդէդ, տըրան հէտէ
փնիլություն անում (ՀԺՀ, V, 117):

ՓԱՅԱ/ՓԱՅԱ (արաբ. fahm, թրք. fahi-
me) - գ. Բնատուր ձիրք՝ ունակություն՝
շնորհք՝ հասկացողություն: Ըտըրան էլ
փահմ ա ինում, լ՛ալ պատ ար տիւնում (2):

ՓԱՅԱՎ/ՓԱՅԱՎ - ած. Բնատուր
ձիրք՝ ունակություն՝ շնորհք՝ հասկացո-
ղություն ունեցող: Փահմալ մարթ ա
ուստա Սիրգօնը (Բ):

ՓԱՅԱԷԼ/ՓԱՅԱԷԼ - նբ. Խելք՝
շնորհք՝ հասկացողություն՝ հնա-
րամտություն հանդես բերել, հասկա-
նալ, կռահել, հնարամիտ գտնվել: Թա-
քավէրը փայսմա ա, ուրան տըղէն վըխ-
տէն դարկում էրնիշ յերգիր (2):

ՓԱՅՈՒԶ (պրս. pahrēz) - տէն ԾՈՒՄ:

ՓՆՅ-ՓՆՅ - տէն ՓՆՅ:

ՓԱՂԱՂ - գ. 1. Շաղախած, բայց դեռ
չհունցած խմոր: Հունց ա պըտահում,
խօզը նի յա մընում ներքէ տօնը, փաղա-
ղը օտում (2): 2. Գարու ալյուրից անա-
սունների համար քիչ շաղախած կեր:
Կավը փաղաղ բիդի օտէ, վեր բօլ-բօլ
կաթնը տա (2):

ՓԱՄԻԼ(ՅԱ) (ռուս. фамилия, իտալ.
familia) - գ. տէն ԱԶԿԱՆԸՄ: Թաքավը՛-
րէն տըղան տըրա անումը, փամիլը, անդ-
րէսը կիրում ա, յօր օնում (ՀԺՀ, VII, 99):

ՓԱՅ (թրք. pay) - գ. Բաժին, մաս:
Մարթը ուրան փայը խըրավում ա, օտում,
արչըն էլ հում ա օտում (ՆԼՂԺԲ, 138):

- Փայ անել - Բաժանել, բաշխել:
Դանրվիշը մին թանիրնալ վը՛սկէն ըտը-
րանց մէջին փայ ա անըմ, կամ պալա-
տը... (ՀԺՀ, V, 245):

- Փայը կը՛տը քըշիլ - Բաժին չհաս-
նել, բախտ չլիճակվել: Ասում ա.- Իմ
փայըս կը՛տը քըշալ ա, յը՛ս վէշ մին պէն
չօնիմ (2):

- Փայ ըղնել - Իբրեւ բաժին հասնել,
լիճակվել: Աշխարքըս միշտ էլ ծօռ ա
իլնլ. մինին հըրըստթուն ա փայ ընգալ,
մինին՝ քըսիթթուն (2):

- Փայը շատ - Հոգսը՝ դարդը շատ: Էս
կըռվանը յը՛տը մէր փայը շատ ա, մունք
շատ դանդ օնիւնք (Բ):

- Փայը պըրծընել - Մահանալ,
մահամբժ լինել: Կնրոնք՝ ուր դայուն
փայըն էլ ա պըրծալ (Բ):

- Փայ ինիլ - Մաս ունենալ, մասնա-
կից լինել: Ասում ըն.- Տու էս կօրծումը
փայ չօնիս, քիսի՛ ըստըղան (2):

- Փայ հըվաքէլ/օզիլ - Մուրացկանու-
թուն անել: Վերչը տահանք ուրոն
նըհէտ քիսնալ ըն, ըսկըսում փայ հըվա-
քէլը (ՆԼՂԺԲ, 90):

- Փայ հըվաքօղ - տէն ՕԶՕՂ (3):
Մին օր տըրանց տօնը էրկու փայ հըվա-
քօղ ըն կամ (ՀԺՀ, V, 118):

- Փայ տիկիլ - տէն Փայ անել: Փայ ըն
տիկում, իլնծ-չիլնծը լօխ մը՛ծ ախպէ-
րըն ա յօր օնում, հանը տամ կուճուր
ախպօրը (ՀԺՀ, VII, 152):

- Փայումը ինիլ - Բախտավոր լինել:
Մարթին փայումը բիդի ինիլ, մընացածը
սօտ ա (2):

ՓԱՅԱ - գ. Հաստ ձեռնափայտ՝ մա-
հակ: Մինը սննդըն ա յեր կալալ, մինը՝
փայան, ինգնլ ըն առչին ջանին, էն
դըղանը թակալ, վեր պատառ ա
մընացալ, թա ըստակի (ՀԺՀ, VI, 246):

ՓԱՅՂԱ - տէն ՓԷՅՂԱ:

ՓԱՅԿԱ (ռուս. пычка) - գ. Գործովի
տաք շապիկ: Այան թօռնանը հը՛տէ մին
լ՛ալ հաստ փայկա յա կօրծալ (Բ):

ՓԱՅՄ - տէն ՓԱՅՄ:

ՓԱՅՄԱՎ - տէն ՓԱՅՄԱՎ:

ՓԱՅՄԷԼ - տէն ՓԱՅՄԷԼ:

ՓԱՅՏՕՆ (ռուս. фаэмон, ֆր. phaeéton,
թրք. fayton) - գ. Մարդատար երկանիվ
կամ քառանիվ սայլ, կառք: Վեր փայ-

տօնին հորհր հետա քընըմ ըն, էտ դոպլուդին հորանց փայտօնը մին խը-րէճ յըտըցընըմ ա (ՅԺՅ, V, 43):

ՓԱՅՏՕՆԶԻ - գ. Կառք վարող, կա-ռապան: Տոս ա օնում իրէք մանէթը տամ փայտօնուն... (ՅԱԲ, 15, 124):

ՓԱՅ-ՓԱՅ - Գործածվում է կապ-ակցության մեջ:

- Փայ-փայ անել - տեն Փայ անել (շատերի մասին):

ՓՆՆՄԱՐ/ՓԻՆՄԱՐ - գ. Տասիկնգ կոպեկ արժողությամբ մետաղադրամ: ...Մէլիք-Շահնազարը տոն ա օնում մին տասնըհէնգ կըպըկանուց, էն վըխտէն փաննաբնդ ըն իլնլ ըսէլիս, տամ Պըլը-Պոտուն... (ԼՂԲ, 389):

ՓՆՆՐ (ռուս. *фанарь*, հուն. *fanaron*, թրք. *fener*) - գ. 1. Լապտեր: Դօնաղը փն-նարին լոնսավը կարմունը ճարում ա, անց կէտում էն մին թաննար (ՅԺՅ, V, 454): 2. փխբ. Աջի տակը ուժեղ հար-վածից առաջացած կապուտ բիծ՝ կապ-տուց: Վեր թըխում ա, թանջիրին աշկէն տակը փաննար ա տըճնում (2):

ՓՆՆՐԿԱ (ռուս. *фанера*, գերմ. *Furnier*, ֆր. *fournir*) - գ. Փայտի բարակ շերտ կամ այդպիսի շերտերը հակադիր ուղղությամբ սոսնձելով պատրաստված բարակ տախտականման փայտանյութ: Փաննրկա յա ինք օնում, պատալօկը թըխում (Բ):

ՓՆՆԳՈՒ - տեն ՓՆՆԻՆԳՈՒ:

ՓՆՆԴ (պրս. *fend*) - Յնաք, միջոց, հնարամտություն: Դոխտուրը քընէնք ա անում, տըճնում, վեր հիվանդէն գանքը ըզըդէլի փանդը միսակ էտ ա (ԱԱ, 77):

- Փանդ անել - Յնաք՝ միջոց ճարել: Կոկերը օրը մին կավ ըն օտում, վէշ մինը կարում չի փանդ անել (2):

- Փանդ գիդօղ - Յնաքամիտ: Փանդ գիդօղ մարթ ա Սանքիսը (Բ):

ՓՆՆԴՓԷԼ - տեն ՓՆՆԴ ՈՒ ՓԱՐԱ:

ՓՆՆԴՓԻԼ - տեն ՓՆՆԴ ՈՒ ՓԱՐԱ: Թաքավերը էլիս հըրամմարմ ա, վըճ փանդփիլը գիդն, ամմա ախճիգը ասըմ չի (ՅԺՅ, V, 127):

ՓՆՆԴ ՈՒ ՓՆՆԱ - տեն ՓՆՆԴ ՈՒ ՓԱՐԱ:

ՓՆՆԴ ՈՒ ՓԱՐԱ/ՓՆՆԴ ՈՒ ՓՆՆԱ/ՓՆՆԴՓԷԼ/ՓՆՆԴՓԻԼ/ՓՆՆԴՓԷԼ/ՓՆՆԴՓԻԼ (պրս. *fend+fel* (գործ, ա-րարք) - տեն ՓՆՆԴ: Մարը ըսէն ա.- Փանդ ու փանն շատ կա, ամմա ամ-մէնադոլը էն կինի, վեր ծեր պոննան տոն չի կաք (ԱԱ, 79):

ՓՆՆԱՍ - տեն ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱԿ - տեն ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱՍ/ՓՆՆԱՍ/ՓՆՆԱՍ (պրս. *fençe* (ծեռքի թաթ) - գ. 1. Մի ծեռ-

քով՝ բռնվ բռնելու չափով քանակություն (խոտի, հացաբույսի եւն): Մին փան-ջանք լօթի յա քաղում, իփում (2): 2. Տասը կամ քսան խորձից բաղկացած փոքրիկ դեգ: Քըսօրվա վախտը յետ ա տըճնում, փընջանքէն տակէն նըստում (ՅԺՅ, V, 609):

ՓՆՆԱՍ - տեն ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱՍ - տեն ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱՍՅՕՐ (ռուս. *фантас,р*) - տեն ՍՈՒՏԱՍԻ(Գ):

ՓՆՆԱՍ/ՓՆՆԱՍ (ռուս. *фонтан*, իտ. *fontana*) - գ. Ճնշման ուժի տակ դեպի վեր ժայթքող ջրի հոսանք, ինչպես նաեւ այդպիսի հոսանք ստեղծելուն ծառայող կառուցվածք, շատրվան: Ըտէլ մին լնվ բաղ ա տըճնում՝ փանտանէրավ, ծըլ-վըլալիս դուշէրավ, հու վաճ գոտում էլ հիսէրավ (ՅԺՅ, V, 50):

- Փանտան անել/թըխել/տալ - Ուժ-գին հոսանքով շատրվանի նման ժայթ-քել՝ ցայտել՝ բխել: Տըղան օշափէն կըլօ-խը վեր կըտըրում ա, աննը փանտան ա տամ (2):

ՓՆՆԱ (պրս., թրք. *paşa*) - գ. Բարձ-րաստիճան զինվորական եւ քաղաքա-ցիական պաշտոնյաների տիտղոս արեւելյան երկրներում, ինչպես նաեւ այդ տիտղոսն ունեցող անձը: Փաշան հըրամման ա տամ, վեր ըտըրան կախ տան (2):

ՓՆՆԱՍ (ռուս. *фанус*) - գ. 1. Ֆաշիստական կուսակցության անդամ: Պա մեր շէնին ջըհլընէն կըզվում ըն, թա փաշիստին տոն քըցին մեր յերգիրան... (ԼՂԲ, 267): 2. փխբ. Դաժան՝ անգութ մարդ: Փաշիստ ը՛ս, էտ խոփէն խէ թակում ը՛ս (Բ):

ՓՆՆԱ (պրս. *pače*, թրք. *pača*) - տեն ԲԱԼԴՈՒՐ:

ՓՆՆ (գրք. փառ (բարակ մաշկ կամ շապիկ) - գ. Աջի՝ լեզվի՝ հեղուկ մթերք-ների եւն վրա գոյացող բարակ շերտ՝ թաղանթ: Կինին տաք տըճ վեր պահիս, յըրան փառ կըկույանա (Բ):

- Փառ կապել - տեն ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱԿ - գ. Ոչխարի փորի կողմի միսը: Վըխճարէն փառակը խըրավում ըն, քըճի անում (2):

ՓՆՆԱՍ (թրք. *faraş* (խոշոր, մեծ) - ած. 1. Անդրանիկ, առաջնել: Մին մարթ փառաշ տըղան փըսակից (2): 2. փխբ. Շուտ հասնող՝ հասունացող: Փառաշ գոլան ա էս գոլանուն գոլանը (Բ): 3. փխբ. տեն ԱՎԱՐ (2):

- Փառաշ սավա քըցիլ - Գործը ժա-մանակին չանել: Լօղոր մարթը փառա-շը սավա կըքըցի (2):

ՓՆՆԱՍ (գրք. փառաշ) - ած. ճոխ, հարուստ, փառավոր: Յէտնան հըրսանէք ըն անըմ, հորանց հետի փա-ռավեր ապրըմ (ՅԺՅ, V, 644):

ՓՆՆԱՍ/ՓՆՆԱՍ (գրք. փառաշ) - նք. Մեծապես գոհացնել, երջանկացնել, փառավորել: ... Մին վարթ հէնց պըճըղվալ ա, ասիս օզըմ ա, թան լըհան հորան դնանք՝ ինիլավը մարթի հօքի փառավերի (ՅԺՅ, V, 454):

ՓՆՆԱՍ - տեն ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱՍ/ՓՆՆԱՍ - կք.

էլ չք. ՓՆՆԱՍ/ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱՍ - տեն ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱՍ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փառք անել - Անհարմար վիճակի մեջ գցել, շշկլել: Կընէգը հորան խու-կէրքավը մարթին փառք ա անում (2):

- Փառք ինիլ/մընալ/տըճնալ - Ան-հարմար վիճակի մեջ ընկնել, շշկլվել: Էտ մարթը կամ ա տօն, տըճնում կը-նէգը սիրականին լըհէտ քէփ ա անում, մընում ա փառք տըճնալ (ՅԺՅ, V, 621):

ՓՆՆԱՍ (արաբ., պրս. *farraş* (հա-սարակ ոստիկան) - գ. Դահիճ: Թաքա-վերը փառաշ կանչից, վեր տըղան յետ կա, կըլօխը կըտըրին (ՅԺՅ, V, 210):

ՓՆՆԱ - տեն ՓՆՆԱ:

ՓՆՆ - գ. Մեծ լապտեր: Փասը յօր ա օնում, քըշէրը քինամ ծըմակը (2):

ՓՆՆ (թրք. *fes*) - գ. Գլխարկի տեսակ՝ առանց կողերի: Էտ թանջիրըն էլ միշտ կըլիէն փան ա իլնլ տինիս (2):

- Փանին տալ - 1. Օճեղ, հարվածել: Փանին տամ ըն, տանան տոն քըցում (2): 2. Օաղել: Ըտըրա փանին միշտ տամ ին, ծըճըղօտում (2):

ՓՆՆԱ - տեն ՓՆՆԱ:

ՓՆՆԱՍ/ՓՆՆԱ - տեն ՓՆՆԱՍ:

ՓՆՆԱՍ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Փասամիշ անել - տեն Մըհալ տինիլ:

ՓՆՆԱՍ/ՓՆՆԱ - տեն ՓՆՆԱ: Ըռաշ-կէն չուքէն ա, թա.- Այ դունյա գօզնիլ, խէ չը՛ս խուսէն, յը՛ս փասանթէն մարթ չըմ, անէ, տէսամ՝ դանդըտ հինչ ա՛... (ՅԺՅ, V, 477):

ՓՆՆԱ-ՓՆՆԱ/ՓՆՆԱ-ՓՆՆԱ (թրք. *pasa-pusa* (ունեցած-չունեցած) - Գոր-ծածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փասա-փուսան հըվաքէլ/քաշիլ - տեն Ըռաշ ինիլ: Կոկը փանն-փոննան հըվաքում ա, հըղէ ինիլ (ՅԺՅ, VII, 214): ՓՆՆԱ-ՓՆՆԱ - տեն ՓՆՆԱ-ՓՆՆԱ: ՓՆՆԱ/ՓՆՆԱ - գ. Միջ-տորդաբար որեւէ բանի մասին ուղարկ-

ված լուր՝ տեղեկություն: *Էտ տըղան հո-
րը փասպարքը տը՛ղ ա հըսցընում* (2):

- Փասպարք անել - *տեն* ՓԱՍՊԱ-
ՌԷԼ: *Էն ցնհիլը փասպարք ա անըմ
թաքավը՛րեն, վը՛ր.- Յէս տի մարթ
կըճարէմ* (ՆԼԴԺԲ, 20):

ՓԱՍՍԱԼԻ/ՓԱՍՍԱԼԻ - *տեն* ՓԱՍՏԻ:

ՓԱՍՍԱԼԻ - *տեն* ՓԱՍՍԱԼԻ:

ՓԱՍՍԱԼՈՐՈՐԻ/ՓԱՍՍԱԼՈՐՈՐԻ -
տեն ՓԱՍՏՈՐՈՐԻ:

ՓԱՍՍԱԼՈՐՈՐԻ - *տեն* ՓԱՍՍԱԼՈ-
ՐՈՐԻ:

ՓԱՍՏԻ - *ած*. Գոռոզ, գոռոզամիտ:
Փաստի մարթին անա զնհլն տանում
ա (Բ):

ՓԱՍՏՈՐԻ - *տեն* ՓԱՍՏՈՐԻ:

ՓԱՍՈՐԻ - *տեն* ՓԱՍՏԻ:

ՓԱՍՈՐԱԼԻ - *տեն* ՓԱՍՏԱԼԻ:

ՓԱՍՏ - *գ*. 1. Օղի թորելու ժամանակ
վերջում թորվող անորակ պղտոր օղին,
որի ջրային մասը շատ լինելու պատ-
ճառով նորից են թորում: *Արաղը տա-
նում ըն, փնսծն թողում, վեր նորիցան
քաշին* (2): 2. *փխբ*. Անորակ օղի: *Էս
փնսծն հունց ըս խըմում* (Բ):

ՓԱՍՏ/ՓԱՍՈՐԻ (ռուս. *фасон*, *фр.*
façon, լատ. *facere*) - *գ*. 1. Տարագ՝ ձեռ,
որի համեմատ մի բան ձեռում կարում են:
*Էտ ջօրը տամ ա դարգնիս, թա.- Էս
փաստնավը ինձը՛տե մին դարյա կարե
(2): 2. փխբ*. Որեւէ բանի արտաքին
տեսքը: *Էտ տանը փաստը թաքավերին
շատ ա տուր կամ* (2): 3. *փխբ*. Յուրա-
տեսակ վարմունք՝ կերպ: *Իգէն ճօկ
փաստնավ ա մարթկանց նըհը՛տ խօ-
տում* (Բ):

- Փաստըտ կըտըրվէ - Մեռնես, չքա-
նաս (գործածվում է որպես անեծք կամ
կատակաբանություն):

- Փաստն տալ - Երեւակայել, ծեքծե-
քել: ... *Ամմա իրը՛սանց հնլն սուա ա
անըմ, գըվմքի թա նըղացած ա, հնլն
փաստն ա տամ* (ԼԴԲ, 364):

ՓԱՍՏԱԼԻ/ՓԱՍՈՐԱԼԻ - *ած*.
Տարօրինակ, ոչ սովորական: *Բա տը՛-
սիր վը՛ջ, հինջ փաստնալնի պը՛նէր
իււմ...* (ԼԴԲ, 311):

ՓԱՏ - *տեն* ՓԱՐ:

ՓԱՏԻ - *տեն* ՓԱՐԻ:

ՓԱՏ՝ - *տեն* ՓԱՐ:

ՓԱՏԻ - *տեն* ՓԱՐԻ:

ՓԱՏՎԱՆԵ - *տեն* ՓԱՐՎԱՆԵ:

ՓԱՏՎԱՍԿ - *տեն* ՓԱՐՎԱՍԿ:

ՓԱՏՎԱՆԵ - *տեն* ՓԱՐՎԱՆԵ:

ՓԱՏՎԱՍԿ - *տեն* ՓԱՐՎԱՍԿ:

ՓԱՐ - Գործածվում է կապակ-
ցության մեջ:

- Փարու տալ/անել - 1. Իլիկը կամ
ճախարակի անիվը ոչ հավասարաչափ
պտտվել: *Կանրմոր կօվը հարու կըտա,*

չըխարակը փարու կըտա... (ԼԴԲ, 59): 2.
փխբ. Օրորվել, տարուբերվել: *Հանն-
բէղը փարու տալավ քինամ ա* (2):

ՓԱՐԱ՝ (*պրս. pāre* (կաշառք), *թըք.*
para) - *գ*. Դրամ, փող: *Ասում ա.- Յը՛ս
փարա չօնիմ, ըշտըղա տամ* (2):

ՓԱՐԱ՝ (*թըք. para* (որոշ կարգի՝ տե-
սակ) - Գործածվում է Մին փարա
կապակցության մեջ:

ՓԱՐԱՋԱ - *տեն* ՓԱՐԱՋԱ:

ՓԱՐԱՋԱ/ՓԱՐԱՋԱ (*արաբ. farānġa*) -
գ. Հոգեւորականի՝ լայն թեւերով երկար
վերնազգեստ: *Տըղան, սը՛վ փարաջան
կը՛ցը, մուշահավ ա տըղաս, ծըկըլթօ-
ցավ ընգընէս քօլօտը* (ԱԱ, 65):

ՓԱՐԱՋԱԿԵՐ - *տեն* ՓԱՐԱՋԱԿԵՐ:

ՓԱՐԱՋԱԿԵՐ/ՓԱՐԱՋԱԿԵՐ - *ած*, *գ*.
Փարաջա հագած՝ կրող: *Հըղէնի մին
փարաջավէր մարթ ա ջիհնում* (2):

ՓԱՐԱՋԱՐ (*պրս. pārgar*) - *ած*. Ճար-
պիկ, ձեռներեց: *Փարգար մարթ ա իւնլ
Նիկօլ ամին* (Բ):

ՓԱՐԱՋԱՐ (*գրք. փարտար*) - *գ*. 1. *տեն*
ՓԱՐ: 2. Վարագույր: *Առաջ աղնթ ա
իւնլ, մարթու քէցօղ ախճիգ՛ը էն ա
ինում փըրդին քըմակումը* (ՀԱԲ, 15, 77):

ՓԱՐԱՋԱՐ - *տեն* ՓԱՐԱՋԱՐ:

ՓԱՐԹ - *տեն* ՓԱՐԹ:

ՓԱՐԹԻԿ/ՓԱՐԹԻԿ (ռուս. *фартовый*,
գերմ. Vortuch, լեհ. *fartuch*) - *տեն* ՓԱՐԹԻ-
ԿԵՏԱՆ:

ՓԱՐՄԱԼԻ (ռուս. *формальный*,
լատ. *formalis*) - *ած*. Կեղծ, ձեւական:
Փարմալնի կօրծէր ա փըռնում մէր
Միխայիլը, վերջը փիս ա ինանան (Բ):

ՓԱՐՇ (*արաբ. ferš* (սալահատակ) -
Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փարշ անել - Հատակը՝ գետինը
գորգերով պատել: *Ասում ըն, վեր խը-
րիմյան Հայրիկը յը՛կալ ա Նօր շէն, ժու-
ղօվորքը Ըշանա մինջը՛վ Նօր շէն հը-
ղէն փարշ ա ըրալ* (2):

ՓԱՐՇԻԿԻ - *տեն* ՓԱՐՇԻԿԻ:

ՓԱՐՇ (*գրք. փարշ*) - *գ*. Կավե կամ
պղնձե ունկավոր գավաթ: *Ապան փար-
ջավ ա իւնլ կինի խըմէս* (Բ):

- Փարջավը ճնր խըմել (մինին) -
Մեկին նմանվել (բացասական հատկա-
նիշներով): *Կօղ Սանքիսին տըղան հո-
րը փարջավը ճնր խըմած ա, հնլն
օխտը տիրը՛կան կա վէջ, կուղօթուն ա
անում* (Բ):

ՓԱՐՇԻԿ՝ - *գ*. Փոքր փարջ: *Մին
փարջիգ՛ կինի էլ տամ ըն խուկէն* (2):

ՓԱՐՇԱՆԿ (*պրս. farsāng* (երկարու-
թյան չափ) - *գ*. 1. *տեն* ՓԱՐՇ (2): 2. *փխբ*.
Փոքրամարմին մարդ: *Ասում ա.- Էտ
փարսանգը հինջ տը՛ռավ, վեր ինձ
յը՛խնէ* (2):

ՓԱՐՇԱՆ(Ա)/ՓԱՐՇԱՆԻ - *գ*. 1. Մա-

տաղ, գոհաբերություն: ... *Էս քըշէր յէք մէր
բաղը, կըլծիսը քը՛գ փարվան ա* (ԼԴԲ,
46): 2. Հին պարեղանակ: *Փարվանան լօք-
լօք ընէլավ ըն պար կնլիս իւնլ* (2):

- Փարվան(ա) անել/տալ - 1.
Պտտվել, պտույտ գալ: *Բիրդան հարնոր,
էրկու հարնոր յըղօնէ՛գ յէր ըն կէնըմ, յէր-
գինքըմը փարվանա անըմ, էլիս ժամին
յըրա վէր կամ* (ԶՏ, Բ, 158): 2. Ուրախու-
թյունից թռչկոտել: *Խօխէնքը վեր կըթ-
նահունցը տը՛սնում ըն, փարվանա յըն
անում* (2):

ՓԱՐՇԱՆԻ - *տեն* ՓԱՐՇԱՆ(Ա):

ՓԱՐՇՈՒԿ - *տեն* ՓԱՐՇՈՒԿ:

ՓԱՐՇՈՒՏ - *գ*. Լրիվ չհասունացած
եւ նվազ շերամի բոժոժ: *Բըրըմէն մաջին
փարփուտ շատ ա իննում* (2):

ՓԱՐՇ/ՓԱՐՇ (*գրք. փարշ*) - *գ*. 1.
Պատիվ, հռչակ, համբավ, հեղինա-
կություն: *Սըհէնգ՛ ուրէնքին փարշը շատ
ինի...* (ՀԲ, 337): 2. Գործածվում է որպես
բացականչական բառ՝ կեցցե՛: *Փար՛ք մէր
ջըհիլներէն, վեր կըրը՛ցէն թուրքերէն
քըշին Ղարաբաղա վը՛ղան* (2):

- Փարք՝ ա - Ավելի լավ է, գերադա-
սելի է: *Ասում ա.- Ծը՛ր յէրգիրին յէշնձ՛,
մէր յէրգիրը փարք ա* (2):

- Փարք՝ Ըստուծու - Գոհունակու-
թյան արտահայտություն: *Փարք՝ Ըստու-
ծու, միհէնգ՛ Ղարաբաղ էլ թօրք չի կա,
էն ընք կըլխըրնէս դինջ ըպրէլիս* (Բ):

- Փարքըտ շատ ինի - Փառաբա-
նական արտահայտություն՝ ուղղված
Աստծուն կամ որեւէ մեկին՝ մի բան
խնդրելիս՝ ստանալիս եւն: *Փարքըտ
շատ ինի, Աստուծ, ըստարէ բօլ-բօլ
ցօրէն ընք հընձնլ* (Բ):

- Փարք՝ տալ - Փառաբանել, փառա-
բանական խոսքեր ասել: *Էտ մարթը
ամէն օր կամ ա վը՛սկէն յօր օնում,
Ըստուծէն փարք տամ...* (ՀԺՀ, VII, 239):

ՓԱՏԱԽՆԸ - *տեն* ՓԱՏՈՐՈՐՆԸ:

ՓԱՏԵԽՆԸ - *տեն* ՓԱՏՈՐՈՐՆԸ:

ՓԱՓԱ (*հ.ե. *pap(p)a-*) - *գ*. մկ. Հաց,
ուտելիք, կերակուր: *Խօխան ծը՛րքը
մը՛կնում ա բիդի խօրնգը, թա.- Փա՛փա,
փա՛փա* (2):

ՓԱՓԱՐ (*թըք. papak*) - *գ*. 1. Գլխարկ
(հատկապես մորթե): *Թաքավէրը տուա
ա օնում ուրան փափաղը տիկնում պիծի
տըղէն կըլխէն...* (ՀԱԲ, 15, 51): 2. *փխբ*.
Պատվազգացության՝ տղամարդկու-
թյան խորհրդանիշ: *Ընդըրա վեր փա-
փաղ ինի, ուրան կընգանը մինակ դար-
կէլ չի ծըմակը* (2): 3. *փխբ*. Կողմնակի՝
անօրինական ճանապարհով ձեռք բեր-
վող եկամուտ: *Էտ յէրգիրումըն էլ ա-
նարիյա յար, լօխ փափաղավ ին ապ-
րում* (2):

- Փափաղ անել - Անօրինական կարգով ձեռք բերել (հիմնականում դրամ): *Էտ պահեստապետը լ՛ալ փափաղ ա անում, ուրան հը՛տե տըներ շինում* (2):

- Փափաղը աշկերը քըցիլ - 1. Խիստ ամաչել, ամոթով մնալ: *Էտ օրանը յը՛տը Ծատօրը փափաղը աշկերը քըցած ա տոս կաս շինամաչ* (Բ): 2. տէս Փափաղը տափալը կ'անլ (1):

- Փափաղը աշ տալ - Յովվիների մեջ տարածված հին սովորություն, երբ մահակներով ծեծում եւ քրքրում էին այն հովվի գլխարկը, ով նորածին տղա էր ունենում, եւ նա հաջորդ օրը պետք է ներկայանար նոր գլխարկով: *Առաչ վեր մին չուբանու տըղա յա իլան ծընվէիս, հընգերունքը ընդորա փափաղը աշ ըն իլան տալիս* (Բ): 2. Խիստ ծեծել: *Ըտըրանք կ'օղէն փըռնում ըն, փափաղը աշ տամ* (2):

- Փափաղը ծօռ/պէցոն տինիլ - Ինքնագոհ՝ ինքնավստահ լինել, գոռոզամտել (գործերը հաջող լինելուց, նորածին տղա ունենալով եւն): *Հայկօվէն կընէգը տըղա յա պերալ, ըտըրա հը՛տե յա Հայկօն փափաղը ըտի ծօռ տիրանլ* (Բ):

- Փափաղը վեր կանւն՝ թանրիփ անել - Շատ գովել: *Կէվանը վըրդէղ նըստում ար, փափաղը վեր կանւն՝ ուրան թանրիփ ար անում...* (ԲԺՅ, V, 623):

- Փափաղը տափալը/տափէն կ'անլ տալ - 1. Անպատվել, ամոթով թողնել, վարկաբեկել: *Կընէգը ղըխաթթուն ըրալ, մարթին փափաղը տափալը յը՛կալ* (2): 2. Խիստ վիրավորվելով՝ զայրանալով եւն՝ թողնել հեռանալ: *Խօսրօվը, վեր տը՛սնում ա՝ հընգերունքը ուրան խանիում ըն, փափաղը տափալըն ա կամ, քինամ* (2):

ՓԱՓԱՂՉԻ (թըք. *paraqçi*) - գ. Գլխարկ կարող արհեստավոր: *Սուղունուն դային լ՛ալ փափաղի յա իլան* (Բ):

ՓԱՓԱԾ - գ. 1. տէս ԹՕԶ (1): 2. փխբ. Սալորենու վրա աճող տափակաձեւ չիաս պտուղ: *Շըլծրուն յըրա փափաշ շատ կա* (Բ): ած. 3. փխբ. Սպիտակ եւ փափուկ: *Փափաշ հաց ա* (Բ): 4. փխբ. Հիվանդությունից՝ ծերությունից ուռած՝ գունատված եւ փխրուն դարձած (մարմնի մասին): *Փափաշ ջան օնէ* (Բ):

- Փափաշը նի կէնալ - տէս Թօքը նի կէնալ:

- Փափաշը նի կըց(ը)նէլ - տէս Թօքը նի կըց(ը)նէլ:

- Փափաշը ցըմաքէլ - տէս Թօքը ցըմաքէլ:

- Փափաշ կըտ(ը)նէլ - Հիվանդությունից՝ ծերությունից մարմինը ուռչել՝

գունափոխվել եւ փխրուն դառնալ: *Սանթօրը փափաշ ա կըտըրալ* (Բ):

ՓԱՓԱԾԼԱՄԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փափաշլամիշ ինիլ - տէս Փափաշ կըտ(ը)նէլ:

ՓԱՓՈԻԿ (գրք. *փափուկ*) - ած. 1. Ոչ կոշտ, կակուղ: *Յէր ա կը՛նըմ մին փանդալ էտ փափուկ վը՛ղը քանդըմ, տը՛սնըմ խիլան վը՛սկէ կա* (ԲԺՅ, V, 185): 2. Փխրուն, հեշտությամբ բեկվող՝ կոտրվող: *Ըտըղէտ քարը փափուկ քար ա* (Բ): 3. Նուրբ, քնքուշ, գիրգ: *Փափուկ կոռնէր օնէ* (Բ): 4. Չհնացած, թարմ, չջորացած, չպնդացած: *Փափուկ հաց ա* (Բ): 5. Գթառատ, զգայուն: *Փափուկ սը՛րտ օնէ մէր Սարյամը* (Բ): 6. Մեղկ, հեշտալի: *Փափուկ գանքէն սըվը՛ր ար թաքավէրէն ախճիգը* (2):

- Փափուկ տը՛ղ(էր) - Հետույքի փափուկ եւ ուռուցիկ մաս(եր)ը: *Ասում ա. - Հու վը՛ր օգում ա, քըմակներին փափուկ տէղը փէչատ ըմ ճըխտում* (ԲԺՅ, VI, 138):

ՓԱՓՈՒՃ/ՓԱՓՈՒԾ (պրս. *pā-puṣ* (հոդաթափ), թըք. *pabuṣ*) - գ. Տան մեջ հազնելու գործովի փափուկ ոտնաման (հատկապես երեխաների): *Այան թուռնէրէն հը՛տե փափուռ ա կ'օրծալ* (Բ):

ՓԱՓՈՒԾ - տէս ՓԱՓՈՒԾ:
ՓԵՂՈՐՎԱՐ/ՓԵՏՈՐՎԱՐ (գրք. *փետրուար*) - գ. Տարվա երկրորդ ամիսը՝ փետրվար: *Փէղըրվարը տարվա ամմէնակարճ ամէսըն ա* (Բ):

ՓԵՐԱԿ (գրք. *փերակ*) - գ. Հատուկ ձեւով պատրաստած արկղ կամ կողով, որի մեջ մեղուներ են պահում: *Փէթակը պէնում ա, տը՛սնում մաչին ճանն չի կա* (2):

ՓԵԼՇԵՐ (ռուս. *фельдшер, գերմ. Feldschere*) - գ. Միջնակարգ բժշկական կրթությամբ մասնագետ, բուժակ: *Տըրըխտըգը՛ցէ Վաղարշակը լ՛ալ փէլշեր ա իլան* (Բ):

ՓԵԼՇԵՐՕԹՈՒՆ - գ. Բուժակի մասնագիտությունը՝ զբաղմունքը: *Փէլշերօթունը լ՛ալ փէշակ ա* (Բ):

ՓԵԼՈՒՆ/ՓԵԼՈՒՆ/ՓԵԼՈՆ (գրք. *փիլոն*) - գ. Անթե երկար հագուստ, որ կոճկվում է միայն կրծքին եւ որ քահանաները ձգում են ուտերին եկեղեցական արարողությունների ժամանակ: *Դէրը փէլունը հըվաքում ա, տը՛ղատ փախճում...* (ԲԺՅ, VII, 364):

ՓԵՂ - տէս ՓԵՂ:

ՓԵՅՂԱ/ՓԱՅՂԱ (պրաբ. *faide, թըք. fayda*) - գ. Օգուտ, օգտակար ազդեցություն: ... *Տէսի, վեր վէչ մինան մին փայղա չի կա, էլիա իմ դաղիմի գուռնան ու տըմբըլան յէր կալի* (ԶՏ, Բ, 94):

- Փէյղա անել - Օգնել, օգտակար ազդեցություն ունենալ: *Տըսնաս ըք, վէր վէչ մին պէն փէյղա չի ընէս, ճէխէրը կըրակ ըք տաս...* (ՀԲ, 353):

ՓԵՅԻՆ - տէս ՓԵՅՆ(Ը):

ՓԵՅՆ(Ը)/ՓԵՅԻՆ (գրք. *փին (աղբ)*) - գ. 1. Գոմաղբ: *Փէյնը հըվաքում ըն, տանում ածում բուստըննէն* (2): 2. փխբ. Անհամ ուտելիք (հատկապես՝ միրգ, բանջարեղեն): *Էս էլ հօ խըյար չի՛, փէյն ա* (Բ):

- Փէյնում փըսած (ղըղան, կ'անրի, փիրիէտ) - Փարթամ (բուսերի մասին): *Կընանչի, հինչ կընամնչի, հանց ա փէյնում փըսած ղըղան* (Բ):

ՓԵՅՆԻԼ - նբ. Հողը գոմաղբով սնուցել՝ պարարտացնել: *Ապան ամմէն տարէ բուստանը փէյնում ար* (Բ):

ՓԵՅՎԱ - ած. Մշակովի, խոշոր (զկեռի մասին): *Տումէ կա շատ փէյվա զըկըն* (Բ):

ՓԵՆՋՈՐՈՒ - տէս ՓԵՆՋՈՐՈՒ:

ՓԵՇ - տէս ՓԵՇԿ:

ՓԵՇԱԿ - տէս ՓԵՇԱԿ:

ՓԵՇԱԿ/ՓԵՇԱԿ/ՓԵՇԱԿ (պրս. *piše*) - գ. Արհեստ, զբաղմունք: *Էթըր իրէթ ախպէրըն էլ ճընապար ըն ընգընըմ, քինին ամէգա մին փէշանլ սըվէրին* (ԲԺՅ, V, 332):

- Փըշանլէն անըմը հինչ ա՛ - Ասում են նրանց մասին, ովքեր, ազատ՝ անգործ՝ պարապ լինելով, չեն ցանկանում որեւէ բան անել: *Նախագան ասում ա. - Փըշանլէտ անումը հինչ ա՛, վէր օգում չըս կըլ-խօգէն խօգէրը պահիս* (2):

ՓԵՇԱԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փէշակ քինիլ - Միգելու գնալ: ...*Տընանը ըրգան տամ ա, տ'ուս կամ, փէշակ քընում* (ՀԱԲ, 15, 141):

ՓԵՇԱՔԱՐ - տէս ՓԵՇԱՔԱՐ:

ՓԵՇԱՔԱՐ/ՓԵՇԱՔԱՐ/ՓԵՇԱՔԱՐ (պրս. *pišekar*) - գ., ած. Որեւէ արհեստով զբաղվող (մարդ), արհեստավոր: *Փէշաքա՛ր մարթը տոնգըն չի մընալ* (2):

ՓԵՇԱՔԱՐՕԹՈՒՆ - տէս ՓԵՇԱՔԱՐՕԹՈՒՆ:

ՓԵՇԱՔԱՐՕԹՈՒՆ/ՓԵՇԱՔԱՐՕԹՈՒՆ/ՓԵՇԱՔԱՐՕԹՈՒՆ - գ. Արհեստավոր լինելը, արհեստավորի զբաղմունքը: *Միհէնգվա ջըրիլնէն փէշաքարթուն սըվըրէին տը՛ղ սաղ օրը հըպարապ շօռ ըն կամ* (Բ):

ՓԵՇԽՈՒՐԹ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փէշխուրթ անել/ինիլ - տէս ՉՈԼԵԼ (2):

ՓԵՇԿ/ՓԵՇ (պրս. *peš*) - գ. 1. Զգեստի քղանցք: *Հունց ա պըտահում հարթնա-*

նր փեշկը ըղնում ա փիչին յըրա, մըր-կում (Ձ): 2. տեն ԳՈՒՌԳ: 3. Որեւ տե-ղանքի ծայրամաս: Ծիյան վեր ա կամ, յափընջին կըլխէն քըցում, ըխափրին փեշկէն քօն ընում (ՆԱԲ, 42):

- Փեշկան ծիք՝ տալ - Զգուշացնել: Կընէգը տըճսնում ա, վեր մարթը հնար-փում ա, փեշկան ծիք՝ ա տամ (Ձ):

- Փեշկան կախ ինի/կէնալ - 1. տեն Փեշկեր(ք)ը ըղնել: 2. Մեկից չգոկվել՝ ձեռք չքաշել: Մըժ խօխա յա, ամմա սաղ օրը էն ա մօրը փեշկան կախ (Բ):

- Փեշկան կըտ(ը)րել, ծոյնանը քըցիլ - Շատ աղքատ ապրել, մի կերպ տնտեսելով՝ ծայրը-ծայրին հասցնել: Դէ Ագնէվըն էլ ըրփըվերի կընէգ ա, լի՞, փեշ-կան կըտրում ա, ծոյնանը քըցում, խօխէնը պահում (Ձ):

- Փեշկավ սըրփած խընծօր - Աչքի ընկնող, ուշադրություն գրավող: Փեշ-կավ սըրփած խընծօր ա մեր Ասթըխէգը, ըշտը՞ղ ք՞նունում ա, լօխ ձորան ըն յէշում (Բ):

- Փեշկեր(ք)ը ըղնել - Մեկին թախան-ծագին խնդրել, աղաչել: Թինամ ա խա-նէն փեշկերքը ըղնում, տըղէն ըզա-րում (Ձ):

- Փեշկեր(ք)ը լիզի/լիզ տալ - Ստո-րաքարշություն անել, քծնել: Էն հինջ մարթ ա՞, ըստըրա-ընղըրա փեշկերքը լիզիլով ա ապըրում (Բ):

- Փեշկեր(ք)ըն էլ ա ըռագի - Լիովին համաձայն է: Ասում ա.- Դու վա՞ ասալ, թա Դօրոնց Թամարան օգում չի՞ ձորան ախճիգը տա իմ տըղէն, փեշկերքըն էլ ա ըռագի (Ձ):

- Փեշկեր(ք)ըն էլ ա պը՛լ - Լրիվու-թամբ գիժ՝ խենթ է: Սօջուն փեշկերքըն էլ ա պը՛լ, սա՛յաղ կաց (Բ):

- Փեշկեր(ք)ը վը՛սկէ - Շատ աշխա-տասեր: Փեշկերը վը՛սկէ մարթ ա իլնլ Սունէն Ախսանը (Բ):

- Փեշկը թափ տալ - Դրաժարվել, ձեռք քաշել: Դնրը տըճսնում ա, վեր տը-ղան կոտթօնըն թանգում չի, փեշկը թափ ա տամ նը՛ստա (Ձ):

- Փեշկը կըլխան կապ տալ - տեն Դարյան կըլխավը ածել:

- Փեշկը կումաշին պօգավը օնել - տեն Բանդիրը ծըմակավը օնել:

- Փեշկը նի կէնալ - Արագ-արագ որեւէ բան անել, շտապել: Փեշկըտ նի յա՞ կացալ, խէ կամանց չը՛ս քինամ (Բ):

- Փեշկը պէց թօղնել - Մեկի հովանավորությունից՝ խնամակալու-թյունից՝ ընկերակցությունից հրաժար-վել՝ զրկվել: Ըստի էտ կընէգը ախաօրը փեշկը պէց ա թօղնում (Ձ):

- Փեշկը փըռնել - 1. Մեկի հովանա-վորությանը՝ խնամակալությանը՝ ընկե-րակցությանը ապավինել, հույսը մեկի վրա դնել: Ըրփըվերին էտ հըրոստէն փեշկը փըռնում ա, յըթխնէն պահում, մըծըցընում (Ձ): 2. տեն Փեշկան կախ ինիլ (Ձ):

- Փեշկը քօլէն տալ - Զարչարվել, տքնել: Շատ ա փեշկը քօլէն տամ, ամմա պէն չի ամնլ կամ (Ձ):

- Փեշկին տակէն - Մեկի հովանավո-րության՝ խնամակալության տակ: Էտ խօխան դայուն փեշկին տակէն մըծա-ցավ, փըսակվից, տօն տը՛ռավ (Ձ):

- Փեշկին տակը օնել - Մեկին հովա-նավորել՝ խնամել: Պառավը էտ յիթիմ-նուն փեշկին տակը կնլնվ, պահից (Ձ):

- Փեշկին քարէրը վեր ածել - տեն Զարը գ՞նորգան վեր ածել:

- Փեշկու տակէ պահել - Լավ խնա-մել՝ հոգ տանել: Մարը խօխօնը փեշկու տակէ յար պահում (Բ):

ՓԵՇՄԱՆ/ՓԵՇՄԱՆ/ՓՕՇՄԱՆ/ՓԵՇ-ՄԱՆ (գրք. փաշաման (սրտի՝ մտքի խռովություն, հանդիմանություն, վիշտ) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փեշման ինի/մընալ - Իր արածի համար զղջալ: Վը՛ր ըսկէտըրը կամ ա, մօխրէն յէշում ա, մընամ ա փեշման (ՆԼԴԺԲ, 111):

ՓԵՇՄԱՆ - տեն ՓԵՇՄԱՆ:

ՓԵՇՔԵՇ - տեն ՓԵՇՔԵՇ:

ՓԵՇՔԵՇ/ՓԵՇՔԵՇ (պրս. piškaš, թըք. peškeš) - 1. գ. Նվեր, ընծա: Աշըղէն մին փեշքէշ էլ ա տամ, ձորան պալատումը պահում (ԶԺԳ, V, 353): 2. ձ. Թող Նվեր լինի, քեզ Նվեր: ... Տանում ա տօնը, թա.- էս իմ տօնը սաղ քեզ փեշքէշ (ԲԶԲ, 154):

- Փեշքէշ անել/տալ - Նվիրել, ընծա-լել: ... Պուճուր ախպերը, մին կիխտար շըլակին տիրած, յէկավ, թաքավերին փեշքէշ ըրավ (ԶԺԳ, VI, 91):

- Փեշքէշ տըված ծիյին կըռքընէն հըմբարել չըն - Նվերի որակը՝ արժեքը քննարկելու կարիք չկա:

ՓԵՉԱՏ/ՓՈՉԱՏ/ՓԻՉԱՏ (ռուս. ne-чаты) - գ. Կնիք: Փէչատը կոտանում ա, փախճում (Ձ):

- Փէչատ թըխել/տիկնիլ - տեն ՓԵ-ՉԱՏԵԼ:

ՓԵՍԱ - տեն ՓԵՍԱ:

ՓԵՏ - տեն ՓԱՐ:

ՓԵՏԸՐՎԱՐ - տեն ՓԵՐԸՐՎԱՐ:

ՓԵՏԻ - տեն ՓԱՐԻ:

ՓԵՏՎԱՆԵ - տեն ՓԱՐՎԱՆԵ:

ՓԵՏՎԱՍԿ - տեն ՓԱՐՎԱՍԿ:

ՓԵՔ(Վ)ԵԼ - տեն ՓՔ(Վ)ԵԼ:

ՓՈՐԱՆԱԼ/ՓՈՐԱՆԱԼ/ՓՐՏԱՆԱԼ/ՓՐՏԱՆԱԼ/ՓԻՐԱՆԱԼ (գրք. փայտա-

նամ) - չք. 1. Փայտի նման դառնալ, կարծրանալ: Փիրփէտը փըղնացալ ա, հիշկան իփում ընք, կըկըղում չի (Բ): 2. փխք. Ցրտից սառչել՝ անդամներն ըն-դարմանալ: Ըստի ցօրտ Դարաբաղ հն-լան իլնծ չի, վը՛ննէրըս փըղնացալ ա (Բ): 3. փխք. Դիվանդության հետեւանքով շարժունությունը կորցնել (մարմնի ան-դամների մասին): Ասում ըն՝ Արսէմ դայուն պարալիչ ա թըխալ, ծէխէ ծը՛րքը փըղնացալ ա (Բ): 4. փխք. Փայտի նման ցցվել, անշարժ կանգնել: Դինջ ը՛ս փի-դնացալ, խէ կօրծ չը՛ս անում (Ձ): 5. փխք. Զարմանքից՝ վախից եւ շշմել, քարա-նալ, ապուշ կտրել-մնալ: Սօնին կ՞ուլին վեր տը՛սավ, փըղնացալ (Ձ): 6. փխք. Անշարժ դառնալ, ձգվել-սառչել (նոր մեռածի մասին): Կամ ըն, տը՛սնում՝ հն-րը մը՛ռած, փըղնացած (Ձ):

ՓՈՐԱՊԵՆ/ՓՈՐԱՊԵՆ/ՓՐՏԱՊԵՆ/ՓՐՏԱՊԵՆ/ՓԻՐԱՊԵՆ - գ. Փայտյա զա-նագան իրեր պատրաստելը, փայտի հետ կապված գործ: Աշօտ դային փը-դնպէնը լավ ա կըլծի ըղնում (Բ):

ՓՈՐԱՐԱՐ/ՓՈՐԱՐԱՐ/ՓՐՏԱՐԱՐ/ՓՐՏԱՐԱՐ/ՓԻՐԱՐԱՐ - գ. Փայտահա-տությանը զբաղվող մարդ, փայտահատ: Փըղնարը կացնավը թըխում ա, էտ արջին ըսպանում (Ձ):

ՓՈՐԱՎԵՍՍԱՆ/ՓՈՐԱՎԵՍՍԱՆ/ՓՐՏԱՎԵՍՍԱՆ/ՓՐՏԱՎԵՍՍԱՆ/ՓԻ-ՐԱՎԵՍՍԱՆ - գ. Զուլիակի կամ գորգա-գործի փայտե հաստոց, ոստայն: Այուն մին լավ փըղըվը՛ստան ա իլնլ (Բ):

ՓՈՐԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՓՈՐԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՓՐ-ՏԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՓՐՏԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ/ՓԻՐԱՐՑ(Ը)-ՆԵԼ - նք. ՓՈՐԱՆԱԼ-ի:

ՓՈՐԱՆԱԼ - տեն ՓՈՐԱՆԱԼ:

ՓՈՐԱՊԵՆ - տեն ՓՈՐԱՊԵՆ:

ՓՈՐԱՐԱՐ - տեն ՓՈՐԱՐԱՐ:

ՓՈՐԱՎԵՍՍԱՆ - տեն ՓՈՐԱՎԵՍՍԱՆ:

ՓՈՐԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՓՈՐԱՐՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՓԵՐ/ՓԵՐ/ՓԻՐ/ՓԻԼ (գրք. փիղ) - գ. Խոշորամարմին երկարակնճիթ կաթ-նասուն կենդանի, փիղ: Ասում ըն, էտ թաքավերին էլ մին լավ փը՛ղ ա իլնլ (Ձ): 2. փխք. Դսկա եւ ուժեղ մարդ կամ կենդանի: Ասում ա.- Տու փիլ ըս, վեր մինչը՛վ միհէնգ կըրը՛ցալ ըս ըտըրա տէմ կէնաս (Ձ):

ՓԵՇԱՎ - տեն ՓԵՇԱՎ:

ՓԵՇԱՎԱՎԵՐ/ՓՈՇԱՎԱՎԵՐ/ՓԻ-ՇԱՎԱՎԵՐ - տեն ՓԵՇԱՎԱՎԵՐ: Գըրազի օրը լօխ փը՛շակավերնէն հըվաքըլում ըն մէյդան ձորանց շինած պը՛ննէրին նըհէտ (ԶԺԳ, V, 200):

ՓԵՇԱՎԱՎԵՐ - տեն ՓԵՇԱՎԱՎԵՐ:

ՓԼԵՇՆԵՐՈՐԹՈՒՆ - տեն փԵՇՆԵՐՈՐԹՈՒՆ:

ՓԼԵՇՄԱՆ - տեն փԵՇՄԱՆ:

ՓԼԵՍԱ/ՓԵՍԱ/ՓԸՍԱ (գրք. փեսայ) - գ. Նշանված՝ պսակվող կամ ամուսնացած տղամարդն իր հարսնացուի կամ կնոջ հարազատների ու ազգականների համար՝ փեսա: ... ՓԼԵՍԱՆ ՈՐԱՆ ԶՈՐԱՆ ՀԱՆՐԱՄ ԱԿԱՆՎԵՐԹԵՐ, ՍԱՄ ՍՈՒՂՈՒՄՈՆ իմաստունին (ՅԺՅ, V, 346):

- ՓԼԵՍԱՆ ասում ա՝ հաս ա, դերը ասում ա՝ չըհաս ա - Յուրաքանչյուրն իր շահն է հետապնդում:

ՓԼԹԱԹԱՆ - տեն ՊԸՏԱՏԱՆ:

ՓԼԹԱԹԷԼ - տեն ՊԸՏԱՏԷԼ:

ՓԼԹԱԹՎԷԼ - տեն ՊԸՏԱՏՎԷԼ:

ՓԼԹԱԹՈՒԿ - տեն ՊԸՏԱՏՈՒԿ:

ՓԼԹԱԹՈՐ - տեն ՊԸՏԱՏՈՐ:

ՓԼԹԱՆԶ - գ. հվթ. Փայտի փտած կտորներ: Փրթանը ա հըվաքում, պիրում տոն (Բ):

ՓԼԹԱՎԱ/ՓԼԹՕՎԱՆ - գ. Ծայրերին քուղ ունեցող երկար գործած կտոր, որով փաթաթում են ոտքերը եւ հագնում տրեխները: Փրթավան վըններավըն ա տամ, կապում, տըրըխնէն կընում, քինամ (Ձ):

ՓԼԹԷԼ (գրք. փտեմ) - չք. 1. Նեխել, նեխման հետեւանքով քայքայվել: Խըն-ծօրը փըթալ ա (Բ): 2. Քայքայվելով հող դառնալ: Ըտի էլ էտ մարթին մեյդը ծըմակումը փըթում ա, վէշ մինը տըճըր գընդում չի (Ձ): 3. փխբ. Փչանալ, կարծրությունը կորցնել: Քանկիրը փըթած ա ինում, վեր ծիք ա տամ, կըտըրում ա (Ձ): 4. փխբ. Կեղտի մեջ կորչել, չափազանց կեղտոտ լինել: Էն էլ հօ կընէ՞ք չի՞, լը՛խտէն մաչին փըթում ա (Բ): 5. փխբ. Երկար ժամանակ մի տեղ մնալ՝ պահվել: Ըտըրա նըման մարթիք տուրմումը բիդի բըթին (Բ):

ՓԼԹԷԼՆ/ՓԻԹԷԼՆ (ռուս. փутель, արաբ. fitil) - գ. Լամպի՝ ճրագի եւն միջի ոլորած թել կամ հյուսած երիգ, որ վառվում է, պատրույգ: Կէս քըշէրին տըճըր ա հըսնըմ, տըճնըմ՝ էտ ըսկուպոյ մարթը ճիրանքին փըթէլան քըշըցըրալ ա, վըճըր նօթը շատ չի քինի... (ԼՂԲ, 355):

ՓԼԹԸԹ-ՓՈԹՈՒԹ/ՓՈԹՈՒԹ-ՓՈԹՈՒԹ (գրք. փոթոթ (փոթոթող) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փըթըթ-փօթոթ կ'ալ - 1. Մի բան անելու՝ գլուխ բերելու համար ջանալ՝ չարչարվել՝ դեստոնեն ընկնել: Փըթըթ-փօթոթ ա կ'ամ, ամմա կարում չի էտ քարը տըճըր տուրմում տա (Ձ): 2. Ցավից կսկծալ: Խըճըր ցավէն կարում չի տէմ կէնա, սաղ օրը էն ա փըթըթ-փօթոթ կ'ալիս (Ձ):

ՓԼԹԸԹՈՐԷԼ - տեն ՊԸՏԸՏՈՐԷԼ:
ՓԼԹԸԹՈՐՆԷԼ(Ն)Զ - տեն ՓԼԹԸԹՈՐՈՐՆԷԼ(Ն)Զ:

ՓԼԹԸԹՈՐՈՐՆԷԼ(Ն)Զ/ՓԼԹԸԹՈՐՆԷԼ(Ն)Զ - գ. Պսակից առաջ հարսի հանդերձը օրհնելը: Փըթըթօրթնէքին վախտը դէրը աշկը էտ կընգանան կըտըրում չար (Ձ):

ՓԼԹԸԹՈՐՎԷԼ - տեն ՊԸՏԸՏՈՐՎԷԼ:

ՓԼԹԸԹՈՐՎԷԼ/ՓԻԹԻԹՈՐՎԷԼ - նք. Կարկաթեկ, հեղինակագրեկ, գրպարտել: Ըննումը էլ հարթը չի մընաց, վեր խըզալանց Սօնիշկան փըթըկօվէ վէչ (Բ):

ՓԼԹԸԹՈՐՎԷԼ/ՓԻԹԻԹՈՐՎԷԼ - կք. եւ չք. ՓԼԹԸԹՈՐՎԷԼ-ի:

ՓԼԹԸԹՎԱԼԻ - 1. տեն ՓԸՆԹԻ: 2. տեն ՓԸՆԹՎԱԼԻ:

ՓԼԹԸԹՎԱ/ՓԼԹՈՐՎԱ - տեն ՓԼԹԱՆԶ:

ՓԼԹԸԹՎԱ/ՓԼԹՈՐՎԱ (թըք. putraq) - գ. 1. Կաչուն սերմերով վայրի խոտաբույս: Յըլաթումը շատ փըթըրաղ ա փըսալ (Ձ): 2. Այդ բույսի կաչուն սերմը: Կըխճարէն մօթթուն յըրա սաղ փըթըրաղ ա (Բ): 3. փխբ. Քայքայված՝ պատառոտված կոշիկ կամ տրեխ: Էտ փըթըրաղը հինչ ա՛, վեր կը՛նում ըս, համօթ չի՞ (Բ):

- Փըթըրաղու մաչ ըղնէլ - Փորձանքի ենթարկվել: Դանձրը փըթըրաղու մաչ ա ընգալ, խըճըր հինչ ա՛նէ (Բ):

ՓԼԹԸԹՐԱՐՈՒՏ/ՓԼԹՈՐԱՐՈՒՏ - ած. Փթրաղով պատված: Տափը փըթրաղուտ ա, կօրէկը քանկում չի (ՆԱԲ, II, 265):

- Փըթըրաղուտ կօրէկ քանկիլ - տեն Կարճ կ'արի հընծիլ:

ՓԼԹԸԹՐԱՆԶ/ՓԼԹՈՐԱՆԶ - տեն ՓԼԹԱՆԶ:

ՓԼԹԸԹՐՕՎ/ՓԼԹՈՐՕՎ (գրք. փթուր (փշուր, փոշի) - գ. 1. Այլուով ու կաթով կամ ջրով եփած հասարակ կերակուր: Կընէ՞քը փըթօկ ա ինիս ըրած, մին աման նի յա քըցիս, տաս մարթին (ՅԺՅ, V, 258): 2. Այլուով՝ թեփով եւ ջրով շաղախած կեր, որ տալիս են հավի ճտերին: Փըթըրօկ ա շինում, ճուտերէն ըռըջին վեր ածում (Ձ):

ՓԼԹԻԼԵԱՇԻ/ՓԻԹԻԼԵԱՇԻ - գ. Լամպի՝ ճրագի եւն պատրույգի ծայրը բարձրացնելու կամ իջեցնելու հարմարանք, պատրույգակալ: Մարթըն ասում ա.- Փիթիլքաշին լամբը՛ն յիրան կինի՞, թա սա՛րքէն յիրան (ՅԺՅ, VII, 272):

ՓԼԹՐԱԿ - տեն ՓԼԹՐԱԿ:

ՓԼԹՐԱՂ - տեն ՓԼԹՐԱՂ:

ՓԼԹՐԱՂՈՒՏ - տեն ՓԼԹՐԱՂՈՒՏ:

ՓԼԹՐԱՆԶ - տեն ՓԼԹՐԱՆԶ:

ՓԼԹՐՕՎ - տեն ՓԼԹՐՕՎ:

ՓԼԹՈՒԹ(Ն)Ը - տեն ՊԸՏՈՒՏ(Ն)Ը:

ՓԼԹՈՒԹ - տեն ՓԼԹՈՒԹ:

ՓԼԹՓԼԹՈՐԷԼ - տեն ՊԸՏԸՏՈՐԷԼ:

ՓԼԹՓԼԹՈՐՎԷԼ - տեն ՊԸՏԸՏՈՐՎԷԼ:

ՓԼԹՓՈԹՈՒՏ/ՓԸՏՓՈՏՈՒՏ - ած. Փոթեր՝ ծալքեր ունեցող, ոչ հարթ (շորերի մասին): Փըթփօթուտ շօրէր ա կը՛ցալ (Բ):

ՓԼԹՈՐԷԼ/ՓՈԹՈՐԷԼ - նք. 1. Բերանը այրել, փոթթել: Տանտըճըր կըծօյար, պերանը փըթթից (Բ): 2. փխբ. Վիշտ պատճառել, կսկծացնել: Բըդասըլ ժանանգը հօրը-մօրը կըփըթթէ (Ձ):

ՓԼԹՈՐՎԷԼ/ՓՈԹՈՐՎԷԼ - կք. եւ չք. ՓԼԹՈՐԷԼ-ի:

ՓԼԹՕՎԱՆ - տեն ՓԼԹՎԱՆ:

ՓԼԸԱՁԷ - ած. Փալասից պատրաստած: Մին փըլազէ ըռըխկալի յա յօր օնում, կուլէն ըռը՛խը կապում (Ձ):

ՓԸԼԱԼԷԼ (հ.ե. *pel- (ծածկել, փաթաթել) - նք. Մի բանով պատել՝ թաթախել: ... Էտ շօրէրը ըռնում փըլալում ա, յօր օնում քընում (ՅԱԲ, 15, 107):

ՓԸԼԱԼՎԷԼ - կք. եւ չք. ՓԸԼԱԼԷԼ-ի: Տըղան թըխում ա, օջափը աննանկ փըլալում ա, վեր ինգում, հօքին փըջում (ՅԺՅ, VII, 14):

ՓԸԼԱԿ - տեն ՓԻԼԷԿ:

ՓԸԼԱՆ (արաբ. filan) - դ. Այսինչ, այսինչ: Դէ էտ փըլան տէղը քընացօղըն էլ յէտ չի կ'ամ (ՅԱԲ, 15, 26):

ՓԸԼԱՆԷԼ - նք. 1. Գրաստի վրա համետ դնել, համետել: Էշը փըլանում ա, հանքան յըրան քըցում, յէր ինում էշը, քինում (ՅԺՅ, V, 609): 2. փխբ. Մեկին ծանրաբեռնել (գործով, հանձնարարություններով եւն): Տարը նծընդէն շատ ար չըրչարում, ամմէն օր կօրծով փըլանում ար (Ձ): 3. փխբ. Մեկին իր կամակատարը դարձնել: Կընէ՞քը վեր մարթին փըլանից, էն մարթը էլ հինչ մա՛րթ (Բ):

ՓԸԼԱՆ-ՓԵՇՆԵՐՈՐԷԼ - տեն ՓԸԼԱՆ-ՓԸՍԱՆ: Քաչալը կ'ամ ա, տահանց ա-տըմ.- Յինչ ը՛ք անում, կարտի տալըս վէրըն ա՛, փըլան-փէշմանքանըս վէրըն ա՛, ծէր հօր օջաղը քանդում ըք... (ՅԺՅ, V, 629):

ՓԸԼԱՆ-ՓԸՍԱՆ - դ. Այսինչ-այսինչ, այլեայլ: Փըլան-փըստան յօխ հըվաքվում ըն, օտում-խըմում, քինամ (Ձ):

ՓԸԼԱՆՎԷԼ - կք. եւ չք. ՓԸԼԱՆԷԼ-ի:

ՓԸԼԱՆԵՐՈՐՎԱԼԱՆԵՐՈՐՎԱԼԱՆ - տեն ՓԸԼԱՆ: Ըստըրանա-ընդըրանա հըրցնըմ ա, թան.- Փըլանքանսին տօնը ըշտէղ ա՛ (ՅԺՅ, V, 448):

ՓԸԼԱՎ (արաբ. թըք. pilav) - գ. Բրնձով ու յուղով, ինչպես նաեւ մսով ու համեմունքներով պատրաստվող կերակրա-

տեսակ: *Էս ռորոգոնըն էլ պօլըրնէն տահանց հէտէ փըլավ ին իփալ* (ՀԱԲ, 15, 15):

- Փըլավ օտէլ - Ասեհոգ լինել, գործ չանել: *Խախը սաղ օրը կործ ըն անում, ինքըն էլ փըլավ ա օտում* (2):

ՓԸԼԷԿ - տէս ՓԻԼԷԿ:

ՓԸԼԸԲԱԽԱ(Ն)/ՓԱԼԱԲԱԽԱ(Ն) (թըք. *falabaxan*) - տէս ՓԱԼԶԻ:

ՓԸԼԸԲԸԽ(ԸՆ)ՕԹՈՒՆ/ՓԱԼԱԲԱԽԱ(ԱՆ)ՕԹՈՒՆ - տէս ՓԸԼԶՕԹՈՒՆ:

ՓԸԼԸԶԾԱՄԷ - ած., գ. Կնասեր, կնամոլ (տղամարդ): *Էտ փըլըզծամէն սաղ օրը էն ա կընանուցը հըտը ընգած* (Բ):

ՓԸԼԸԽԿԱԼ - չք. Ուժգին հոսանքով բխել, ժայթքել, արտավիժել (հեղուկների մասին): *Էտ ծառէն տական մին լավ ախպիր ա փըլըխկամ* (2):

ՓԸԼԸԽԿԱԼԻ - մ. Ուժգին հոսանքով բխելով, ժայթքելով: *Ճիրը տափէն տական փըլըխկալի տոն ա տըճնում* (Բ):

ՓԸԼԸԽԿԱՆ - ած. Ուժգին հոսանքով բխող, հորդ: *Փըլըխկան ախպիրնէ Ղարաբաղ շատ կա* (2):

ՓԸԼԸԽԿԱՅ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՓԸԼԸԽԿԱԼ-ի:

ՓԸԼԸԽ(Կ)ՓԸԼԸԽԿԱԼ - տէս ՓԸԼԸԽԿԱԼ (շատերը կամ անընդհատ): *Կարունքը վեր կամ ա, շէնին ախպիրնէն փըլըխկալըլըխկամ ըն* (Բ):

ՓԸԼԸԽ(Կ)ՓԸԼԸԽԿԱԼԻ - տէս ՓԸԼԸԽԿԱԼԻ:

ՓԸԼԸԽ(Կ)ՓԸԼԸԽԿԱՆ - տէս ՓԸԼԸԽԿԱՆ:

ՓԸԼԸԽ(Կ)ՓԸԼԸԽԿԱՅ(Ը)ՆԷԼ - տէս ՓԸԼԸԽԿԱՅ(Ը)ՆԷԼ:

ՓԸԼԸԽ(Կ)ՓԸԼԸԽԿՕՆ - տէս ՓԸԼԸԽԿՕՆ:

ՓԸԼԸԽ(Կ)ՓԸԼԸԽԿՕՅ - տէս ՓԸԼԸԽԿՕՆ:

ՓԸԼԸԽԿՕՆ - գ. Ուժգին հոսանքով բխելը, ժայթքելը: *Թաքավէրը էտ ըխպիրին փըլըխկօնը վեր տըճնում ա, շատ ա ըրմանում* (2):

ՓԸԼԸԽԿՕՅ - տէս ՓԸԼԸԽԿՕՆ:

ՓԸԼԸԳՐՕՐԷԼ/ՓՈՒԼՈՒԳՐՕՐԷԼ - նք. Ատամներով վիրավորել, խածել, հոշոտել: *Կամ ըն, տըճնում շօնը կառնանը փըլըղորալ ա* (2):

ՓԸԼԸԳՐՕՐԿԷԼ/ՓՈՒԼՈՒԳՐՕՐԿԷԼ - կք. Եւ չք. ՓԸԼԸԳՐՕՐԷԼ-ի:

ՓԸԼԸԼԱՄԱԶ - գ. Համետի միջուկը՝ մեջը լցրած թաղիքը կամ լաթերը: *Փըլընամաջը տոն ա տամ, տըճը թանգան քէջան ածում* (2):

- Փըլընամաջը վեր ածել - Մեկի հետ վիճելով եւ վիրավորելով՝ կապերը խզել: *Առաջ Վազօն Ըփկարէն նըհէտ մօտէ*

հընգէր ա իլալ, միհէնգ փըլընամաջը վեր ա ածալ (2):

ՓԸԼԸԾԿ(Ը)ՎԷԼ - չք. Փլվել, ավերակվել: *Տօնը փըլըզկըվալ ա* (2):

ՓԸԼԸՍԸՐԱԿԷ - տէս ՓԸԼԸՍՏՈՐԱՍԷ:

ՓԸԼԸՍԸՐԱՍԷ/ՓԸԼԸՍԸՐԱԿԷ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փըլըստըրատէ տալ - տէս ՊԸՍՊԸՐԱԼ: ... *Յէշում ա, տէսնում՝ յիրգին-քավը մին դուզդուն ա թըռչում, վըննէրէն դաթումը մին պէն փըլըստըրատէ ա տամ* (ՀԱԲ, 15, 79):

ՓԸԼԸՎՔԱՍԷ - տէս ՃԸԸԸՔԱՍԷ(2):

ՓԸԼԸՓԱԼԻ/ՓԸԼԻՓՄԼԻ (հ.է. **pela-* (լայն եւ հարթ տարածել) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փըլըփալի անել - Թավալվել: *Ըտըրանց քըմական վագ ա տամ, մին քանիսին էլ մըհակալ թըխէլալ տափէն յեր քըցըմ, թօղըմ փըլըփալի ընէլիս* (ԼՐԲ, 370):

ՓԸԼԹ - տէս ՊԸԼԹ:

ՓԸԼԹԱԼ - տէս ՊԸԼԹԱԼ:

ՓԸԼԹԱԼԻ - տէս ՊԸԼԹԱԼԻ:

ՓԸԼԹԱՆ - տէս ՊԸԼԹԱՆ:

ՓԸԼԹԱՅ(Ը)ՆԷԼ - տէս ՊԸԼԹԱՅ(Ը)ՆԷԼ:

ՓԸԼԹԸ-ՓԱԼԹԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փըլթը-փալթի կ'ալ - տէս Զալը2 կ'ալ:

ՓԸԼԹ ՀԱ ՓԸԼԹ - տէս ՊԸԼԹ (ՀԱ) ՊԸԼԹ:

ՓԸԼԹՓԸԼԹԱԼ - տէս ՊԸԼԹՊԸԼԹԱԼ:

ՓԸԼԹՓԸԼԹԱԼԻ - տէս ՊԸԼԹՊԸԼԹԱԼԻ:

ՓԸԼԹՓԸԼԹԱՆ - տէս ՊԸԼԹՊԸԼԹԱՆ:

ՓԸԼԹՓԸԼԹԱՅ(Ը)ՆԷԼ - տէս ՊԸԼԹՊԸԼԹԱՅ(Ը)ՆԷԼ:

ՓԸԼԹՓԸԼԹՕՆ - տէս ՊԸԼԹՊԸԼԹՕՆ:

ՓԸԼԹՓԸԼԹՕՅ - տէս ՊԸԼԹՊԸԼԹՕՅ:

ՓԸԼԹՕՆ - տէս ՊԸԼԹՕՆ:

ՓԸԼԹՕՅ - տէս ՊԸԼԹՕՅ:

ՓԸԼԻԿԱՄԱՐ - տէս ԿՈՒՃԸԿԱՄԱՐ:

ՓԸԼԻԿԱՎԷՐ - տէս ԿՈՒՃԸԿԱՎԷՐ:

ՓԸԼԻԿԱՍԸՐ - տէս ԿՈՒՃԸԿԱՍԸՐ:

ՓԸԼԻՓՄԼԻ - տէս ՓԸԼԸՓԱԼԻ:

ՓԸԼԻՔԱՆ - տէս ՓՄԼԸՔԱՆ:

ՓԸԼԶՕԹՈՒՆ/ՓԱԼԶՕԹՈՒՆ - գ. 1.

Գրքացի գբաղմունքը, գրքացություն: *Փըլջօթունը ռորան հօրը անա յա սըվըրալ* (Բ): 2. Գուշակություն, կախարդություն: *Էտ փալչին Շուշի փըլջօթուն ար անում, ապըրում* (2):

ՓԸԼՈՒԽՈՒՐ/ՓՈՒԼՈՒԽՈՒՐ - ած. Ոչ պիտի, փխրուն: *Փըլոխուր քար ա* (Բ):

ՓԸԼՓԸԼԱԼ - տէս ՊԸԼՊԸԼԱԼ:

ՓԸԼՓԸԼԱՆ - տէս ՊԸԼՊԸԼԱՆ:

ՓԸԼՓԸԼՑ(Ը)ՆԷԼ - տէս ՊԸԼՊԸԼՑ(Ը)ՆԷԼ:

ՓԸԼՓԸԼՕՆ - տէս ՊԸԼՊԸԼՕՆ:

ՓԸԼՓԸԼՕՅ - տէս ՊԸԼՊԸԼՕՅ:

ՓԸԽԷԽ - տէս ՓԸԼՈՒԽՈՒՐ:

ՓԸԽԷԽՎԷԼ - չք. Փխրուն դառնալ:

Փանդը Էնքան չուրացալ ա, փըլխէխվալ ա (Բ):

ՓԸԽԸԼՕԹՈՒՆ/ՓԱԽԸԼՕԹՈՒՆ/ՓՈՒԽՈՒԼՕԹՈՒՆ/ՓՈՒԽԸԼՕԹՈՒՆ - գ. Նախանծելը, նախանծանք, նախանծություն: *Փըլըլթօթունը փիս պէն ա* (Բ):

- Փըլըլթօթունը քաշիլ - Մեկի առավելությունը՝ հաջողությունը եւն տեսնելով՝ նախանծի գգացումով լցվել, նախանծել: *Սըճլ դուշըն էլ տըճալ ա, փըլըլթօթունը քաշալ* (ԱԱ, 88):

ՓԸԽԸՏՕՐԱ/ՓՈՒԽՈՒՏՕՐԱ/ՓՈՒԽԸՏՕՐԱ/ՓՈՒԽՏՈՒՐԱ/ՓՈՒՏՕՐԱ - գ. 1. Փոխանակելը, փոխանակում (հատկապես ապրանքների): *Շէնումը փըլըլթօթունը միշտ էլ անաթ ա իլալ* (Բ): 2. փխը. Ստերիմ հարաբերություն, իրար տուն գնալ-գալը, բարեկամություն: *Ըտըրանց փըլըլթօթունը, պարիկըմօթունը կընօխանց ա* (Բ):

- Փըլըլթօթուն անել - 1. Փոխանակություն կատարել, ապրանքներ փոխանակել: *Գիշիցէ՛ք կինի ըն իլալ տընէլիս փըլըլթօթուն ընէլիս* (2): 2. փխը. Ստերմություն՝ բարեկամություն անել, իրար հետ գնալ-գալ ունենալ: *Ըխճըկանը հանըն անից. Մունը ք'անիք խալիս ընք, հարուստ մարթուն նըհէտ կարէլ չընք փօխտուրս անինք...* (ՆԼՐԺԲ, 55):

ՓԸԽԸՓԱԽ(Է) - տէս ՓԱԽԱՓԱԽ(Է):

ՓԸԽՓՕԽ(Է)/ՓՈՒԽՈՒՓՕԽ(Է)/ՓՈՒԽԸՓՕԽ(Է) (գրք. *փոխփոխ* (փոխնի-փոխ)) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փըլըլթփօխ(Է) անել - Հաճախակի կամ պարբերաբար փոխել, փոփոխել: *Վըճսկէն տինոն ըն մին տեղ, յէտնան էլ տոն օնում տինոն մին օրիշ տեղ, մի քանի օր տեղը փոխըլթփօխ անում...* (ՀԺՀ, VII, 329):

ՓԸԽԿ - ձ. Մեկին մտերմաբար՝ կատակով վախեցնելու բացականչություն: *Պատէն քըմական տոն ա կամ, թա՛փըլիս* (2):

- Փըլիս անել - Այդ բացականչությամբ վախեցնել: *Մին մարթ ա մուտանըմ, փըլիս անըմ* (ԱԱԼ, 23):

- Փըլիս անիս՝ լըղաճա(ն)ք/սըրտա-

ճա(ն)ք կըտըճնա - Ասում են շատ վախկոտ մարդկանց մասին:

- Փըխկը քաշիլ - *տեն* Ըռնող ինիլ:

ՓԸԽԿԸՑ(Ը)ՆԵԼ - *նք. տեն* Փըխկ անել:

ՓԸԽԿՕՆ - *գ. Փխկացնելը* եւ փխկացնելու ձայնը: *Ըտըրա փըխկօնը էտ մարթին սըրտաճաք ա անում* (2):

ՓԸԽԿՕՑ - *տեն* ՓԸԽԿՕՆ:

ՓԸԽԾԸՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՓԸԽՉԸՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՓԸԽԾԸՑ(Ը)ՆՕՎԻ - *տեն* ՓԸԽՉԸՑ(Ը)ՆՕՎԻ:

ՓԸԽԾԸ-ՓԱԽԾԻ - *տեն* ՓԸԽՉԸ-ՓԱԽՉԻ:

ՓԸԽՉԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ՓԸԽԾԸՑ(Ը)ՆԵԼ (*գրք. փախուցանել*) - 1. *նք.* ՓԱԽՉԻԼ-ի: 2. *նք.* Առեանգել, փախցնել (կին, աղջիկ): *Առաջ ախճիգ՝ փըխչըցընելը անյաթ ա իւնի* (2):

ՓԸԽՉԸՑ(Ը)ՆՕՎԻ/ՓԸԽԾԸՑ(Ը)ՆՕՎԻ - *ած.* Փախցնելով ձեռք բերած, փախցրած: *Փըխչըցընօվի կընգանը լիւզին կարճ կինի* (2):

ՓԸԽՉԸ-ՓԱԽՉԻ/ՓԸԽԾԸ-ՓԱԽԾԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փըխչը-փախչի անել/ընել - 1. Խուճապահար փախչել, տարբեր կողմերի վրա փախչել: *Ծօրէն ծառս ա իննում, վազ-վազ անում, սըրերավ-քուլերավ փըխչը-փախչի անում* (ՀԺՀ, VII, 262): 2. Մեկից՝ մի բանից խուսափել: *Ըշտը՞դ մին տիժէր կօրծ ար իննում, Բնասպնը փըխչը-փախչի յար անում* (Բ):

ՓԸԽՓԸԽԱԼ - *չք.* Առատ լինել: *Կարունըք վեր կամ ա, կըվերեն կաթնը փըխփըխամ ա* (Բ):

ՓԸԽՓԸԽԱԼԻ - *մ.* Առատ կերպով: *Փըխփըխալի պէրք ըն տըվալ ըստարէ ծառէր* (2):

ՓԸԽՓԸԽՑ(Ը)ՆԵԼ - *նք.* ՓԸԽՓԸ-ԽԱԼ-ի:

ՓԸԽՓԸԽՕՆ - *գ.* Առատ լինելը, առատություն: *Էտ փըխփըխօնը թաքավերին շատ ա ուրխըցընէս* (2):

ՓԸԽՓԸԽՕՑ - *տեն* ՓԸԽՓԸԽՕՆ:

ՓԸՀՄԱԶՕՈՐ/ՓԸՅՄԱԶՕՈՐ/ՔՈՒՌԱ-ՓԱՀՄ/ՔՈՒՌԱՓԱՀՄ - *տեն* ԲԷՅԲԸՇԸ-ՐԸՐ:

ՓԸՂԱՂԵԼ (*գրք. փաղաղեմ* (լափել, տոչորել) - *նք.* 1. Շաղախել, որեւէ նյութ կամ նյութերի խառնուրդ հեղուկով խառնելով՝ խմորանման զանգված դարձնել: *Ալլէրը փըղաղում ա, ածում հըվէրեն առաշկը* (2): 2. *փխք. տեն* ՓԸԸՂՈՐԵԼ:

ՓԸՂԱՂԿԵԼ - *կք. եւ չք.* ՓԸՂԱՂԵԼ-ի:

ՓԸՄՓԸԽԵԼ - *տեն* ՓԸՄՓԸՐՆԵԼ:

ՓԸՄՓԸՐՆԵԼ (*հ.ե. *p(h)amp(h)-(ուռ-ջել)* - *չք.* Ուռջել, տռզել, գիրանալ: *Էնքան կէրալ ա, փըմփըռնալ ա* (Բ):

ՓԸՄՓԸՐՆՕՏԵԼ - *տեն* ՓԸՄՓԸՐՆԵԼ:

ՓԸՅԱՂԱ/ՓԻՅԱՂԱ (*պրս., թրք. pi-yade*) - 1. *մ.* Ուռքով, հետիոտն: ... *Տըղան լօք ա տամ էշին նըստում, հօրը փըյաղա քըցնում առաջը* (ՀԺՀ, VII, 295): 2. *գ.* Լոբու տեսակ, որի բույսը տարածվում է գետնին: *Փըյաղան փիս լօթի չի, ամմա ամմէն մարթու չի տուր կամ* (Բ):

- Փըյաղա լօթի - *տեն* ՓԸՅԱՂԱ(2):

ՓԸՅԱԼԱ/ՓԻՅԱԼԱ (*պրս., թրք. piyale*) - *գ.* Վերելք՝ լայն, տակը՝ նեղ հախճապակե բաժակ՝ առանց ունկի: *Մին փըյալա չայ ա խըմում, տնիս կամ* (2):

ՓԸՅՐԱՎԷՐ/ՓԻՅՐԱՎԷՐ - *ած., գ.* 1. Հետիոտն, ուռքով գնացող: *Փըյը-դավէրը ծիյըվէրեն նըիւճ՝ կարէլ չի հը-դէ քիւնի* (2): 2. Հետեակային զորքի զորական, հետեակ: ... *Յէտնան գօրք ըն տաննում՝ փըյըդավէր, թօփավ, թը-վանգավ* (ՀԺՀ, V, 391):

ՓԸՅՄԱԶՕՐ - *տեն* ՓԸՀՄԱԶՕՐ:

ՓԸՆԴՐՓԵԼ - *տեն* ՓՆԴՐՈՒՓԱՐԱ:

ՓԸՆԴՐՓԻԼ - *տեն* ՓՆԴՐ ՈՒ ՓԱՐԱ:

ՓԸՆԹ - *մ.* Իսկը, ճիշտ ու ճիշտ, ուղղակի: *Էտ խօխան փընթ ռըրան հնըրն ա* (Բ):

ՓԸՆԹԱՄԵ(Ն)Ց/ՓԸՆՏԱՄԻ(Ն)Ց/ՓՈՒՆԹԱՄԻ(Ն)Ց - *տեն* ԲԸՆԾՎՐԱ:

ՓԸՆԹԱՄԻ(Ն)Ց - *տեն* ՓԸՆԹԱՄԵ(Ն)Ց:

ՓԸՆԹԷ - *տեն* ՓԸՆԹԻ:

ՓԸՆԹԵՐՆԸ - *գ.* Միջատի տեսակ: *Ղուշը մին փընթէն ա փըռնալ* (Բ):

ՓԸՆԹԸՎԱԶԻ/ՓԸՆԹԻՎԱԶԻ - *տեն* ՓԸՆԹԸՎԱՐԻ:

ՓԸՆԹԸՎԱՐԻ/ՓԸՆԹԻՎԱՐԻ - *մ.* Փնթի՝ անփույթ կերպով: *Կընէգը վեր փընթըվարի կօրծ ըրավ, էլ հինչ կը-նէ՞գ* (Բ):

ՓԸՆԹԸՓԱՐԱԽ/ՓԸՆԹԻՓԱՐԱԽ *տեն* ՓԸՆԹԻ:

ՓԸՆԹԻ/ՓԸՆԹԷ (*գրք. փնթի*) - *ած.* Անմաքուր եւ թափափված, փնթի: *Մէր շէտումը մին կընէգ ա լնի, շատ փընթի յա լնի...* (ԲՀԲ, 221):

ՓԸՆԹԻՎԱԶԻ - *տեն* ՓԸՆԹԸՎԱԶԻ:

ՓԸՆԹԻՎԱՐԻ - *տեն* ՓԸՆԹԸՎԱՐԻ:

ՓԸՆԹԻՓԱՐԱԽ - *տեն* ՓԸՆԹԸ-ՓԱՐԱԽ:

ՓԸՆԹՓԸՆԹԱԼ - *տեն* ՄԸՐԹ-ՄԸՐԹԱԼ:

ՓԸՆԹՓԸՆԹԱԽՕՍ - *տեն* ՄԸՐԹ-ՄԸՐԹԱԽՕՍ:

ՓԸՆԹՓԸՆԹԱՆ - *տեն* ՄԸՐԹ-ՄԸՐԹԱՆ:

ՓԸՆԹՓԸՆԹՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՄԸՐԹ-ՄԸՐԹՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՓԸՆԹՓԸՆԹՕՆ - *տեն* ՄԸՐԹ-ՄԸՐԹՕՆ:

ՓԸՆԹՓԸՆԹՕՑ - *տեն* ՄԸՐԹՄԸՐԹՕՆ:

ՓԸՆՉԱԼ (*գրք. փնչեմ*) - *չք.* Ուժգնորեն հեալ, փնչալ: *Օշափը փընչալալ յէկավ...* (ՀԺՀ, V, 86):

ՓԸՆՉԸՑ(Ը)ՆԵԼ - *տեն* ՓԸՆՉԱԼ:

ՓԸՆՉԸՓԱՐԱԽ - *տեն* ՃՈՒԹԸՐՈՒՊԱՏԱՐ:

ՓԸՆՉՕՆ - *գ.* Փնչալը, փնչալու ձայնը: *Ծիյին փընչօնը ըլըբըստըրակէն խըրթնըցընէս ա* (2):

ՓԸՆՉՕՑ - *տեն* ՓԸՆՉՕՆ:

ՓԸՆՁԱՆ/ՓԻՆՁԱՆ (*արաբ. finğān*) - *գ.* Գավաթ, սկահակ: *Էտ թաքավէրին էլ մին դաշանգ վը՛սկէ փընջան ա իննում* (2):

ՓԸՆՁԱՔԵԼ/ՓԻՆՁԱՔԵԼ - *նք.* 1. Բռով բռնել՝ վերցնել (խոտը, հացաբույսը եւն): *Փընջանքում ա, մին հափուռ խօտ տամ էշին* (2): 2. Խոտի՝ հացաբույսի եւն խրծերը դարսել՝ դիզել: *Խօրթ-նէրը պիրում ա, փընջանքում* (2):

ՓԸՆՁԱՔԿԵԼ/ՓԻՆՁԱՔԿԵԼ - *կք. եւ չք.* ՓԸՆՁԱՔԵԼ-ի:

ՓԸՆՁԵՎՈՒԼ/ՓԻՆՁԵՎՈՒԼ - *գ.* Վայրի խոտաբույս, որից ավել են կապում: *Փընջեվո՞ւ ա քանդում, էվո՞ւ կապում* (2):

ՓԸՆՁՐԱՆ/ՓԻՆՁԻՐԱ/ՓՆՆՁԱՆ/ՓԵՆՁԱՆ (*պրս., թրք. pençere*) - *գ.* 1. *տեն* ԱՎՈՒՇՎԱ: *Մուտանում ա, փանջն-րանը յէշում, տէսնում՝ մին մարթ, մին տէփ ծը՛ռքէն, թակում ա, կընէգը պար ա կամ* (ՀԺՀ, VII, 329): 2. Մետաղյա ճաղաշար, որ ամրացնում են լուսամուտի դրսի կողմից: *Առաջ ակուշկօցը յըրա փընջըրան ըն իւն տիւնիլիս* (2):

ՓԸՆՁԻԳ/ՓԻՆՁԻԳ - *գ.* Փոքրիկ փունջ: *Մին փընջիգ՝ ա կապում էտ ծըղէգ՛ներան, դարկում նըշնաճէն հը՛-տէ* (2):

ՓԸՆՁԻԼ/ՓԻՆՁԻԼ - *նք.* 1. Փունջ կազմել՝ կապել՝ սարքել: *Սօրէ յա քաղում, փընջում* (2): 2. *փխք.* Քաղել, հավաքել: *Քըշըրիսնա յեր ա կէնում, տը՛ս-նում արտը հինձած, փընջած, կնլումը թակած, կնումած...* (ՀԺՀ, V, 559): 3. *փխք.* Ապօրինի զավակ ունենալ: *Ըտըրան էլ մարթ չի իննում, մին խօխա յա փընջում, պահում* (2):

- Փընջած մընէշակ - Գեղեցիկ: *Էտ չուբանէն էլ մին լավ ախճիգ ա իննում, մին փընջած մընէշակ* (2):

- Փընջանձ մօրու նըման պահել - Շատ լավ պահել՝ խնամել: *Խորթ մարդ շատ պարի կընե՞ք ա ինձում, ըտըրանց փընջանձ մօրու նըման ար պահում (Ձ):*

ՓԸՆԶՎԻԼ/ՓԻՆԶՎԻԼ - *կը. եւ չը. ՓԸՆԶԻԼ-ի:*

ՓԸՆՓԸՆՕՏԵԼ/ՓԻՆՓԻՆՕՏԵԼ - *չը. Գիրանալ, մարմինը ճարպակալել: Մանջանձ հարթն ա իլնալ հըրգալանց Սիրանը, մըհենք փընջընօտալ ա (Բ):*

ՓԸՆԱՂ - *տեն ֓ՓՆԱՍ:*

ՓԸՆԱՂԵ - *տեն ֓ՓՆԱՍԵ:*

ՓԸՆՆՇԻԼ/ՓԻՇՆՆՇԻԼ - *չը. Զուրը՝ խոնավությունը քաշվելով՝ մի քիչ չորանալ՝ ցամաքել: Լըհա վեր թօռը լը՛տ ա օնում, տափերը փընջանձ ա, Արտավազը մին էլ ա քըննձ ծըմակը (Ձ):*

ՓԸՆԱՍ/ՓԸՆԱՂ/ՓՈՒՇԱՍ/ՓՈՒՇՈՒՐԱՍ (գրք. փշատ) - *գ. 1. Փշատենու պտուղը, փշատ: Ամեն մարթ չի փըշատը սիրում (Ձ): 2. փխք. տեն ճի՛ճճի՛ճ: 3. տեն ֓ՓՆԱՍԵ:*

ՓԸՆԱՍԵ/ՓԸՆԱՂԵ/ՓՈՒՇԱՍԵ/ՓՈՒՇՈՒՐԱՍԵ (գրք. փշատի) - *գ. Փշատագինների ընտանիքին պատկանող ծառ, փշատենի: Փըշատեն վեր ծաղկում ա, վը՛տան կարում չըս քուշտանաս (Բ):*

ՓԸՆԶԱՎԵՐ - *տեն ֓ՓՆՆՎԱՎԵՐ:*

ՓԸՆԸՐԱՆԵ/ՓԸՆՐԱՆԵ (գրք. փշրանք) - *գ. 1. հվը. Որեւ բանի փշրված մասերը, մանր կտորներ, կտորտանք: Զացեն փըշըրանքը հըրվաքում ա, ածում թօրբան (Ձ): 2. Որեւ բանի մանր կտոր: Մին հացու փըշըրանք ա քըթենում, կօլ տամ (Ձ): 3. փխք. Ողորմության ձեռով տրվող չնչին օգնություն: Մարթ կա՝ ուրիշներեն տըրված փըշրանքավըն ա տօնը պահում (Բ): 4. փխք. տեն ՊԸՃՈՐԱՆԵ:*

ՓԸՆԸՐԵԼ/ՓԸՆՐԵԼ (գրք. փշրեն) - *նը. 1. Որեւ պինդ առարկա ծծելով՝ տրորելով՝ կտորտելով եւն՝ փշորների վերածել՝ մանրել: Տասը հացը տարալ ա փըշըրալ, վեր ածալ, դուշերը կերալ ըն (ՀԺՀ, VI, 64): 2. Ծծելով ջարդել, ջարդ տալ: Ասում ա.- *Խէլնը կաց, թա չէ ջանըտ կըփըշըրիմ (Ձ):**

ՓԸՆԸՐԹԻՔՂ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փըշըրթըն անել - *տեն ֓ՓՆՐՕՏԵԼ:*

- Փըշըրթըն ինիլ/տը՛նալ - *տեն ֓ՓՆՐՕՏՎԵԼ:*

ՓԸՆԸՐՎԵԼ - *կը. եւ չը. ՓԸՆԸՐԵԼ-ի:*

ՓԸՆԸՐՕՏԵԼ/ՓԸՆՐՕՏԵԼ - *տեն ֓ՓՆՐՕՐԵԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):*

ՓԸՆԸՐՕՏՎԵԼ/ՓԸՆՐՕՏՎԵԼ - *կը. եւ չը. ՓԸՆԸՐՕՏԵԼ-ի:*

ՓԸՆԸՐԱՂ(Վ)ԵԼ - *տեն ֓ՓՆՐՕՐԱՂ(Վ)ԵԼ:*

ՓԸՆԶԱՎԵՐ/ՓԻՇԶԱՎԵՐ - *ած. Փեշ՝ քղանցք ունեցող: Փըշկավեր էրկան շօր ա կը՛ցալ (Բ):*

ՓԸՆԶԱՎՕԽԵ/ՓԻՇԶԱՎՕԽԵ - *գ. Խաղատեսակ՝ կոխի ձեւ, երբ հակառակորդները, մեջքներից կորացած եւ իրար փեշերից բռնած, ձգտում եւ մրցակցին վայր գցել: Առաջ շատ ընը իլնալ փըշկալօխէ խաղ ընէլիս (Բ):*

ՓԸՆՄԱՆԳՈՒԼ/ՓԻՇՄԱՆԳՈՒԼ - *գ. Կապույտ անհոտ ծաղկի տեսակ: Վըխճըրեն փըշմանքիլ ըն օտում (Բ):*

ՓԸՆՄԱՆԵԼ - *տեն ֓ՓՆՄԱՆԵԼ:*

ՓԸՆՄԱՆՑ(Ո)ՆԵԼ - *տեն ֓ՓՆՄԱՆՑ(Ո)ՆԵԼ:*

ՓԸՆՄԱՆՕՐՈՒՆ - *տեն ֓ՓՆՄԱՆՕՐՈՒՆ:*

ՓԸՆՇ - *ձ. Օծի սուլելու ձայնը: Մին էլ փը՛շշ, օխծը անց ա կենում (Ձ):*

ՓԸՆՇԱԼ - *չը. Ֆշշոց հանել, ֆշշալ: Օխծը վեր փըշշամ ա, էտ ախճիգը սըրտաճանք ա տը՛նում (Ձ):*

ՓԸՆՇԱՅ(Ո)ՆԵԼ - *չը. 1. տեն ֓ՓՆՇԱԼ: Մին օրէ տըսնըմ ա՝ էտ անդար օխծըտ փըշշընէլնալ կըլօխը պոնան տոն կաննալ... (ԼՂԲԲ, 282): 2. փխք. Ցածրածայն եւ գայրոյթով մի բան ասել՝ պատասխանել: Ըսկէտուր վեր փըշշընէս ա, էտ հարթըն կօջ ա կաս (Ձ):*

ՓԸՆՇՕՆ - *գ. Ֆշշալու ձայնը, ֆշշոց: Օխծեն փըշշօնը ըտըրանց շատ ա վըխճընում (Ձ):*

ՓԸՆՇՕՏ - *տեն ֓ՓՆՇՕՆ:*

ՓԸՆՏԻԼ/ՓԻՇՏԻԼ - *չը. Մարմնի վրա բշտիկ գոյանալ: Մեր Ծատօրը, վեր ծը՛րըն էլ ա փըշտոն, լըղաճանք ա տը՛նում (Բ):*

ՓԸՆՏՓՆՏՏՕՏԵԼ/ՓԻՇՏՓՆՏՏՕՏԵԼ - *տեն ֓ՓՆՏՏՕՏԵԼ:*

ՓԸՆՏՏՕՏԵԼ/ՓԻՇՏՏՕՏԵԼ - *չը. Մարմինը՝ մարմնի որեւ մաս բշտիկներով պատվել, բշտիկներ դուրս գալ: Ուրթանա լը՛ր ա կենում, տը՛սնում՝ ջանը սաղ փըշտծտած (Ձ):*

ՓԸՆՐԱՆԵ - *տեն ֓ՓՆՐՕՐԱՆԵ:*

ՓԸՆՐԵԼ - *տեն ֓ՓՆՐՕՐԵԼ:*

ՓԸՆՐՕՏԵԼ - *տեն ֓ՓՆՐՕՐՕՏԵԼ:*

ՓԸՆՐՕՏՎԵԼ - *տեն ֓ՓՆՐՕՐՕՏՎԵԼ:*

ՓԸՆՈՒՄ-ՓԸՆՈՒՄ/ՓԻՇՆՈՒՄ-ՓԻՇՆՈՒՄ/ՓՈՒՇՆՈՒՄ-ՓՈՒՇՆՈՒՄ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փըշոն-փըշոն անել - *1. Անասունների նույնիք մոտեցնելով՝ մոտ կանչել: Փըշոն-փըշոն ա անում, էտ հօլը փըշնում, մօրթում (Բ): 2. փխք. Սիրաշահել: Կուճի հարթըն ժողիգ ա ինձում,*

ըսկեսվորը փըշոն-փըշոն ա անում, լավ ապըրում (Ձ):

ՓԸՆՈՒՐ - *տեն ֓ՓՆՐՕՐԱՆԵ:*

ՓԸՆՈՒՐ-ՓԸՆՈՒՐ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փըշուր-փըշուր անել - *տեն ֓ՓՆՐՕՐՕՏԵԼ:*

- Փըշուր-փըշուր ինիլ/տը՛նալ - *տեն ֓ՓՆՐՕՐՕՏՎԵԼ:*

ՓԸՆՓՈՇԱԼ - *տեն ֓ՓՆՇԱԼ (շատերը կամ շատ անգամ):*

ՓԸՆՓՈՇԻ(Գ)/ՓԻՇՓՈՇԻ(Գ) - *գ. Լայն տերեւներով խոտաբույս: Ղուշը փախճոն ա, փըշփըշիգին տիրըվներեն տակեն կօղըլ կենում (Ձ):*

ՓԸՆՓՈՇՑ(Ո)ՆԵԼ - *տեն ֓ՓՆՇՐՕՇՑ(Ո)ՆԵԼ (շատերը կամ շատ անգամ):*

ՓԸՆՓՈՇՕՆ - *տեն ֓ՓՆՇՕՆ:*

ՓԸՆՓՈՇՕՏ - *տեն ֓ՓՆՇՕՆ:*

ՓԸՆՓՈՇՈՒՄ/ՓՈՒՇՓՈՇՈՒՄ - *ած. Շատ փշոտ, փշփշոտ: Փըշփօշոտ քօլ ա ցանքին քօլը (Բ):*

ՓԸՉԱԿ - *գ. Ծառի բնի մեջ փտումից՝ քայքայումից առաջացած խոռոչ: ... Մին էլ տը՛սնում ա՝ ծառին փըշական մին դանջանգ դուշ թըռալ (ՀԺՀ, V, 212):*

ՓԸՉԱՍ - *տեն ֓ՓՆՉԱՍ:*

ՓԸՉԱՏԵԼ/ՓԻՇՉԱՏԵԼ - *նը. 1. Կնիք դնելով՝ դրոշմելով վավերացնել: Վեգիրը թօխտը կիրիս ա, թաքավերըն էլ փըշըտեն ա, տաս էտ ըխճըկանը (ՀԺՀ, V, 653): 2. Կնիքը դնելով՝ փակել՝ գործունեությունը արգելել: Մին օր էլ տիլը՛րան մարթ ա կամ, ըտըրա մաղազինը փըշանում (Ձ):*

ՓԸՉԱՏՎԵԼ/ՓԻՇՉԱՏՎԵԼ - *կը. եւ չը. ՓԸՉԱՏԵԼ-ի:*

ՓԸՉԵՉ/ՓԻՇԵՉ (պրս. *piče* (դեմքը ծածկելու ցանցկեն քող, շղարշ), թըթ. *peče*) - *գ. Գլխի չսանրված՝ զգգգված մազեր: Առաջ մին լավ կընգանը փըշէքը քանում ա, բիշէքը ծիք-ծիք անում, յէտալ յեր կենում... (ՀԺՀ, V, 454):*

- Փըշէնէն կըրակ տալ - *1. Անելանելի վիճակի մեջ լինել: Խը՛ղճը էն ա փըշէնէն կըրակ տալիս, մինը կա վէջ, թա ք՛մանգ անէ (Բ): 2. Խիստ ափսոսալ՝ զղջալ: Զանքին կըթանտու կավը ծախից, մընաց փըշէնէն կըրակ տալիս (Ձ):*

ՓԸՉԵՉԻԳ/ՓԻՇԵՉԻԳ - *ած. Գզգգված եւ առատ մազեր ունեցող: Փըշէիգ կընէ՞ք ա իլնալ Սօնյան (Բ):*

ՓԸՉԸԳՕՏԵԼ/ՓԻՇԸԳՕՏԵԼ/ՓՈՒՇԻԳՕՏԵԼ - *չը. Մարմնի վրա փուչիկների նմանվող ուռուցքներ՝ պալարներ առաջանալ: Զանը սաղ փըշըգօտալ ա (Բ):*

ՓԸՉԸՂԱՏԵԼ - *նը. Վաստակածը վատնել՝ ապարդյուն ծախսել: Սերգին*

մին ամսըվա ըշխադածը մին օրումը փը-
ջըդատում ա, տերտակըբօշ կամ տօն (Ձ):

ՓԸԶՐԱՍԿԵԼ - կբ. եւ չբ. ՓԸԶՐ-
ԱՍԵԼ-ի:

ՓԸԶՐՈԳԻԼ - չբ. 1. Գզգզվել (մա-
գերը): Էտ մագերըտ խէ սանդըրում չըփս,
փըջըռգալ ա (Բ): 2. Կուչ գալ, կծկվել
(ցրտից): Յօրտ ա, հավերը փըջըռգալ ըն
(Բ): 3. փխբ. Խեղճանալ, թշվառ վիճակում
հայտնվել: Դծրոնց Միրզան ազդուն մարթ
ա իլան, միհենգ ա ըտի փըջըռգալ (Բ):

ՓԸԶՐՈԳՐՏ(Ը)ՆԵԼ - կբ. ՓԸԶՐՈ-
ԳԻԼ-ի:

ՓԸԶՐՈԳՕՏԵԼ - տեն ՓԸԶՐՈԳԻԼ
(շատերը կամ շատ անգամ):

ՓԸԶՐՓԱԶԱ - տեն ՓԸՐԶՐ-
ՓԱՐԱ(Խ):

ՓԸԶԻԼ/ՓԻԶԻԼ (գրբ. փչեմ) - կբ. 1.
Բերանից օդի հոսանք արտամղել:
Ծծրերը փգը պիմբըբօլա, թօղէ փիչիմ,
ասէ՝ պէմբակը հօր ա՞ (ԱՅ, 41): 2.
Զանազան կարգի սարքերով՝ հարմա-
րանքներով օդի ուժով հոսանք ուղղել
որեւէ բանի վրա: Ադին էլ փօքսավը
փըջալ ա, քարը հիլըցըրալ, պօղվատ
ըստացալ... (ԱԱ, 80): 3. Փչելով օդը մղել
փողային երաժշտական գործիքի մեջ
եւ նվագել: Էս տըղան էլ քիւնացալ ա
գուռնան յեր կալալ, փըջալ, սաղ աշ-
խարքը դուշունալ լըցալ ա (ՅԺՅ, V,
173): 4. Ճնշված՝ սեղմված օդի միջոցով
հեղուկը՝ փոշին ցողել՝ սրսկել: Ամմէն օր
էտ ծըղըգնէրէն յըրա ճիւր ար փիչիւմ
(Ձ): 5. Օդով՝ փուքով լցնել (փուչիկ,
ռետինե գնդակ, անվաղող եւն): Մին
շարիկ ա փըջիւմ, տամ խուխէն (Ձ): չբ.
6. Օդի հոսանք առաջ բերել (քամու
մասին): Մըղակը պէց ա, քամէ յա փը-
ջիւմ (Բ): 7. Օդի միջոցով տարածվել:
Բըղէրան գիլիւ վըփտ ա փըջիւմ (Ձ): 8.
Անել, լինել (ցրտի՝ բուքի եւն մասին):
Փիս ցօրտ ա փըջիւմ (Ձ): 9. փխբ. Սուտ
խոսել, ստել: Մարթը վըփ հըսնում ա
տօն, ըսկըսում ա փըջիւմ, թա չօրս դա-
ջաղ ինծ յիրա տըփէն... (ՅԺՅ, VII, 341):

- Փըջիս՝ վեր կըղնէ - Թույլ է, ուժա-
սպառ է, վտիտ է: Ըտըրան էլ մին
մնշված տըղա յա ինիւմ, վեր լըհա փը-
ջիս, վեր կըղնէ (Ձ):

ՓԸԶԿԻԼ/ՓԻԶԿԻԼ - կբ. եւ չբ. ՓԸ-
ԶԻԼ-ի:

ՓԸՈԱՆԳ/ՓԸՈԱՆԳ - գ. Ֆրանսիա-
ցի բնիկ ազգը, ինչպես նաեւ այդ ազգի
ներկայացուցիչը: Էտ ընդըրան մըհար
ա, վեր դըըցեք չէշնա յօր օնին, վեր
նորանք փըռանգ տէռնան (ՁՏ, Ա, 78):

ՓԸՈԱՆԳ - տեն ՓԸՈԱՆԳ:

ՓԸՈԵԼ - տեն ՓԸՈԱՆԵԼ:

ՓԸՈԵՇՆԸ - տեն ՊԸՈԵՇՆԸ:

ՓԸՈԵՎԱԼԻԼ - չբ. Վրան բարակ
շերտ՝ թաղանթ գոյանալ: Կիւնուն իրըփսը
փըռըկալալ ա (Բ):

ՓԸՈԵՆԴԱՐ/ՓԸՈԵՆԴՈՐ (թըբ. ֆաթ-
dak) - տեն ՅԱՎԱՅԻ (3):

ՓԸՈԵՆԶԱԼ (գրբ. փռնչեմ) - չբ. Օդն
ուժգնորեն բերանից ու քթից արմուկով
արտաշնչել (ձիու՝ եզների եւն մասին):
Վար շատ քըշիւմ ա, ծին փըռնչամ ա,
թօքը վեր ա ըղնում (Ձ):

ՓԸՈԵՆՉՏ(Ը)ՆԵԼ - 1. տեն ՓԸՈԵՆ-
ԶԱԼ: 2. կբ. եւ պբ. ՓԸՈԵՆԶԱԼ-ի:

ՓԸՈԵՆԶՕՆ - գ. Փռնչալը, փռնչալու
ձայնը: Յըփգնանը փըռնչօնը ծիլէնցը
խըրթըցըրէն ա (Ձ):

ՓԸՈԵՆԶՕՏ - տեն ՓԸՈԵՆԶՕՆ:

ՓԸՈԵՇՆԻ - տեն ՊԸՈԵՇՆԻ:

ՓԸՈԵՇՆԱԼ - չբ. տեն Սափի կալ:

ՓԸՈԵՇՏՕՆ - տեն ՍԱԲԻՐ:

ՓԸՈԵՇՏՕՏ - տեն ՍԱԲԻՐ:

ՓԸՈԵՎԱՐ - տեն ՓՈԻՐՎԱՐ:

ՓԸՈԹ/ՓԸՈԹ - ձ. 1. Կրակը բոցա-
վառվելու ձայնը: Փըռթ, կըրակը նի յա
կէնում (Բ): 2. Պոռթկուն կերպով ծիծա-
ղելու ձայնը: Մին էլ բիւրդան թաքավերը
ըսքըսում ա ծըծաղէլը՝ փըռթ (Ձ): 3. ած.
Պոռթկուն: Փըռթ մարթ ա Աբօն (Բ):

- Փըռթ անէլ - տեն ՓԸՈԹԱԼ:

ՓԸՈԹԱԼ/ՓԸՈԹԱԼ (հ.ե. *phēr-t-) - չբ.

1. Հանկարծակի բոցավառվել: Կըրակը
փըռթամ ա, նի կէնում (Բ): 2. Հանկարծ
բարձրաձայն ծիծաղել: Վեզիրը էտ վեր
ըսկանում ա, փըռթամ ա (Ձ):

ՓԸՈԹԱՓԸՈԹ/ՓԸՈԹԱՓԸՈԹ - մ.
Ընդհատվելով, ընդհատ-ընդհատ: Կը-
րակը փըռթափըռթ էրում ա (Բ):

ՓԸՈԹՐՏ(Ը)ՆԵԼ/ՓԸՈԹՐՏ(Ը)ՆԵԼ -

1. տեն ՓԸՈԹԱԼ: 2. կբ. ՓԸՈԹԱԼ-ի:

ՓԸՈԹՓԸՈԹԱԼ/ՓԸՈԹՓԸՈԹԱԼ -
տեն ՓԸՈԹԱԼ (շատերը կամ հաճա-
խակի):

ՓԸՈԹՓԸՈԹՐՏ(Ը)ՆԵԼ/ՓԸՈԹՓԸՈԹ-
Տ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՓԸՈԹԱԼ (շատերը կամ
հաճախակի):

ՓԸՈԹՓԸՈԹՕՆ/ՓԸՈԹՓԸՈԹՕՆ -
տեն ՓԸՈԹՕՆ:

ՓԸՈԹՓԸՈԹՕՏ/ՓԸՈԹՓԸՈԹՕՏ -
տեն ՓԸՈԹՕՆ:

ՓԸՈԹՕՆ/ՓԸՈԹՕՆ - գ. 1. Հանկար-
ծակի բոցավառվելու եւ բոցավառվելու
ձայնը: Կըրակէն փըռթօնը հըռանցէ ըս-
կանվում ար (Ձ): 2. Հանկարծ բարձրա-
ձայն ծիծաղելու եւ ծիծաղելու ձայնը:
Թաքուիւն փըռթօնը թաքավերին տուր
ջի կամ (Ձ):

ՓԸՈԹՕՏ - տեն ՓԸՈԹՕՆ:

ՓԸՈԻ - Գործածվում է կապակցու-
թյան մեջ:

- Փըռի տալ - Փողային երաժշտա-
կան գործիք նվագելիս խոր ներշնչել՝ օդ
հավաքելու համար: Զուռնաջին փըռի յա
տամ (Ձ):

ՓԸՈԱԵԼ/ՓԸՈԵԼ (գրբ. բռնեմ (բռնել),
փռնեմ (սփռել, տարածել) - կբ. 1. Բռի՝
ափի մեջ առնել, ատամներով՝ բերանով
եւն պահելով բաց չթողնել: Թըվանգը
փըռնած էտ կօղէն բիւր պահում ա (Ձ):
2. Մոտենալով մեկին կամ մի բանի
ձեռքով պահել իր մոտ, չթողնել՝ շարժվի:
Էտ մարթըն էլ ըտըրա հէտան վագ ա
տամ, թան փըռնէ (ԼՂԲ, 348): 3. Պատել,
ծածկել: Կաթնէն իրըփսը լըփ ա փըռնալ
(Բ): 4. Որսալ: Աղանթ ա, կատուն մուկուն
բիդի փըռնէ (Ձ): 5. Ձերբակալել, կալա-
նավորել: Խաբարը հըսնում ա հօրը, թա.-
Տըղէտ փըռնալ ըն, էն ա տիւրմիւմը (Ձ):
6. Արգելել, առաջն առնել՝ կապել: Մին
օշափ կամ ա, էտ ըխպիրին առաջը
փըռնում (Ձ): 7. Հայտնաբերել, գտնել:
Աէտրակը կընգանը սօտը փըռնում ա
(Ձ): 8. Վարձել: Հօրը մըռնէլանը յէտը
տըղան տանում ա՝ ապրանք ծախէ, համ
էլ ծառա փըռնէ (ՆԱԲ, 35): 9. Թռչող՝
նետվող իրը՝ առարկան օդում որսալ: Էտ
տըղան լօք ա տամ, էտ դուշը փըռնում
(Ձ): 10. Պատահել, հանդիպել: Տընա-
շինըտ ինծ ըշտըփ փըռնում ա, ըրած
լըվօթունը իրըփսավըս ա կամ (Բ): 11.
Ձեռնարկել, սկսել: Ըշխարթէս պէնը
հուկը փըռնիս, ընդի էլ անան կըկա
(ԱԲԲ, 28): 12 Տարածվել, լցվել, պատել:
Խըրըվածէն վըփտը սաղ շէնը փըռնալ ա
(Բ): 13. Պատրաստել, սարքել: Իզէն հիւնչ
կընէգ ա՞, ըղաճիւր փըռնէլըն էլ չի
գիւղիւմ (Բ): 14. Ընտրել՝ ընդունել մի
ուղղություն: Պառապըն ասում ա.- Էս
կածանը փըռնէ՞, քըփգ տըռնական ա թուշ
էտ շէնը (Ձ): 15. Գրավել, զբաղեցնել:
Վեր շատ անց ա կէնում, մին դեր ա կամ,
վեր էն մըփած դերին տէղը փըռնէ (ՅԱԲ,
15, 129): չբ. 16. Պատել, համակել,
արծարծվել, բորբոքվել, սկսվել: Էտ
տըղէն հագը փըռնըմ ա, սունչը նի
քըշէլիս տէնակը կօլ ա քընըմ (ՅԺՅ, V,
456): 17. Համապատասխանել, պատշա-
ճել: Տըղըմարթին խօսկը վեր կօրծէն
նըհըփտ փըռնից վէջ, էլ հիւն տըղամարթ
(Ձ): 18. Արմատակալել, կալել: Զալաղը
փըռնալ ա (Բ): 19. Պողպատել: Սա-
հանց բախտը պիրում ա, լնվ լօքի յա
փըռնում էտ տարի (ՅԺՅ, VII, 389): 20.
Կազմում է բազմաթիվ հարադրություն-
ներ եւ դարձվածներ, ինչպես՝ անէսկը
փըռնէլ, աշկը փըռնէլ, տըփ փըռնէլ եւն:

- Փըռնիս յերգիւքը լըփ ինիս -
Ասում են հորդ անձրեփ՝ ձյան մասին:

ՓԸՌՆԸՂ - տեն ՋԸՆՋԸԳՈՒԼԱՍ:
 ՓԸՌՆԸԿԵԼ/ՓԸՌՆԸԿԵԼ - 1. կր. եւ չք. ՓԸՌՆԵԼ-ի: չք. 2. Ցավել, մարմնական ցավ զգացվել: *Տնկնությունն կըծխը փրոնըվալ ա* (Բ): 3. Իրար հետ վիճել՝ կռվել: *Ըտըրանք փրոնըվում ըն, ուրոնր իրըս ճըպըռոտում* (Ձ):
 ՓԸՌՆԸՑ(Ը)ՆԵԼ/ՓԸՌՆԸՑ(Ը)ՆԵԼ - 1. պք. ՓԸՌՆԵԼ-ի: Բռնել տալ: Նք. 2. Հարմարեցնել, համապատասխանեցնել: *Քընէնք ըն ըրալ, քընէնք, էտ էրկու անըմըտ ուրոնր Նիհէտ փրոնըցըրալ, շինալ Սուխրէնէս* (ԱՍ, 21): 3. Հարմար առիթ գտնել, առիթն օգտագործել: *Կարում չըմ, թա փրոնըցընիմ, բոստա- նըս պիհիմ* (Բ): 4. Նշան բռնել: *Վըրս- կանը փրոնըցընում ա, յըրա անում* (Ձ): 5. Համեմատել, բաղդատել: *Փրոնըցը- նէս ա, տըրսնա՝ տըրըխէն մին թայը մըծ ա, մինը՝ կուծի* (Ձ): 6. տեն ՓԸՌՆԵԼ (10): *Կամ ըն, տըրան փրոնըցընում, կոխում մէշուկէն մաչը, քընում* (ՀԱԲ, 15, 102): 7. Հարվածել: *Արչը կոպին մին հէնց սիլալ յա փրոնըցընէս, վըր կոպին աշկերը կըծըկըրալ ա ընէս* (ԼԲԲ, 323): 8. Նետել: *Քարը փրոնըցընում ա, տամ ըտըրա կըլխան, ըսպանում* (Ձ):
 ՓԸՌՆՕՏԵԼ - Նք. Շատերին՝ շատ բան բռնել: *Սահանք փրոնօտում ըն էտ քըռասուն կումաշին, կըտօրում...* (ՀԺՀ, V, 420):
 ՓԸՌՆՕՏԿԵԼ - կր. եւ չք. ՓԸՌՆՕՏԵԼ-ի:
 ՓԸՌՆՕՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՓԸՌՆՕՏ(Ը)- ՆԵԼ:
 ՓԸՌՆՕՏԻ - տեն ՎԸՌՆՕՏԻ:
 ՓԸՌՆԿԵԼ - տեն ՓԸՌՆԸԿԵԼ:
 ՓԸՌՓԸՌԱԼ - չք. 1. Ծփալ, ծածան- վել: *Վեր քամէ յա ինում, էտ բայդաղը փրոնըրալ ա* (Ձ): 2. Կիսք. Խիստ ան- հանգիստ վիճակում լինել, նեղվել, ինչ անելը չիմանալ: *Կարկուտը արտերը փուչըցըրալ ա, խըղճ շինանցէք էն ըն փրոնըրալիս* (Բ):
 ՓԸՌՓԸՌՑ(Ը)ՆԵԼ - Նք. ՓԸՌՓԸՌ- ՈՒԼ-ի:
 ՓԸՌՓԸՌՕՍ - գ. 1. Ծփալը, ծածան- վելը եւ դրա ծայնը: *Շօրին փրոնըրոնը ապան ըսկանում ա* (Ձ): 2. Կիսք. Ան- հանգիստ վիճակում լինելը, նեղվելը: *Մարթը կընգանը փրոնըրոնը վեր տըսնում ա, ուրխանում ա* (Ձ):
 ՓԸՌՓԸՌՕՏ - տեն ՓԸՌՓԸՌՕՏ:
 ՓԸՍԱ - տեն ՓԸՍԱ:
 ՓԸՍԱԽՈՒՄ - գ. Նշանդրեքից հետո աղջկա հարազատների կողմից կազ- մակերպված հրավերք՝ ի պատիվ փե- սայի: *Քինամ ըն փրոսախում, մին լալ քըճի անում* (Ձ):

- Փըսըխումի տալ - Նշանդրեքից հետո աղջկա տանը ի պատիվ փեսայի կազմակերպված հրավերքի գնալով՝ քեֆ անել: ... *Նըշան ըն տամ, փրոսախումի տամ, օթ ամսանը յետը նըշանը փօզմիշ անըմ...* (ՋՏ, Ա, 77):
 ՓԸՍԱԿ (գրք. պսակ) - գ. Պսա- կադրություն, ամուսնություն: *Նա շըն- հավէր ա անըմ ընդըրանց փրոսակը, Ալման ծիյան յեր ա կամ, էտ պառալ մարթին ծըճըր պաչըմ...* (ՀԺՀ, V, 139):
 ՓԸՍԱԿԱՆԶ - գ. Առաջին հրավերքը նշանադրությունից հետո աղջկա տանը՝ ի պատիվ փեսայի: ... *Մեր կընանէքըն էլ հէնց էտ ին օզըմ. գիլանցին, թա յա՛ փր- սականչ ա, յա՛ դոնախըր...* (ՋՏ, Ա, 23):
 ՓԸՍԱԿԵԼ/ՓԸՍԱԿԻԼ (գրք. պսա- կեմ) - Նք. ՓԸՍԱԿԵԼ-ի: *Էտ ըխճըկանը հանը-մանը հավան ըն կընաս, պիրիս ըն ըտըրանց փրոնըկէս* (ԼԲԲ, 315):
 ՓԸՍԱԿԵԼ/ՓԸՍԱԿԻԼ - չք. Ամուս- նանալ: *Էտ ախիգըր կըծանցալ ա ուրաց Նծընր Գագիկին յըրա, Նիհէտը փրոսակ- վալ* (ԱՍ, 78):
 - Փըսըկվելու մըրթըկընէգ՝ - Անհաշտ ամուսիններ: *Ըտըրանք սաղ օրը տանը կըրմըլ ըն անում, հանց ըն լըհա փրոնըկվելու մըրթըկընէգ ինին* (Ձ):
 ՓԸՍԱՅՆՈՐ - գ. Փեսայի հայրը: *Փը- սահանը շատ լալ մարթ ա ինում* (Ձ):
 ՓԸՍԱՍԱՐ - գ. Փեսայի մայրը: *Փը- սամարը հըրթընցուկէն հըճտէ մին ճօխտ գոլըն յա կօրծում, դարկում* (Ձ):
 ՓԸՍԱՍԱՐԹ - տեն ՓԸՍԱՍԱՐԹ:
 ՓԸՍԱՆԱԼ - տեն ՓԸՍԱՆԱԼ:
 ՓԸՍԱՉՈՐ - ած. Բնական՝ կանգուն վիճակում չորացած: *Մին փրոսաշօր կաղնէ յա կըտըրէս, փանը ընէս* (Ձ):
 ՓԸՍԱՏԱՐ - գ. Նա, որ փեսա ունի, փեսայի տեր: *Ասում ա.- Փըսատար ըս, համօթ ա, ուշունց մէլ տալ* (Ձ):
 ՓԸՍԱՏՕՆ - գ. Փեսայի տունը: *Վեր հըսըմ ըն փրոսատօնը, հըրթնացուն յայմիշ ա ինում* (Ձ):
 ՓԸՍԱՑՈՒ - գ. 1. Աղջկա ապագա ամուսինը: *Տըռոնը փրոնըցուկէն հէ- տան թըռոն ա, մուկունըն էլ վազ տա- լալ քընում ա, Նի մընում պոնը* (ՆԱԲ, 71): 2. Ամուսնանալու տարիքին հասած եւ հարսնացու փնտրող երիտասարդ: *Շատ փրոսացու վա կամ, ամմա թաքա- վէրին ախճիգը վէշ միկին հավան չի կէնում* (Ձ): 3. Փեսա դարձնելու կամ դառնալու հարմար թեկնածու: *Ըտի էտ ախճիգը կարում չի, թա մին փրոսացու ճօկէ էտքան տըղօրանցը մաչան* (Ձ):
 ՓԸՍԱԿԱՏԸՂ - գ. Պսակադրության տեղ: ... *Փըսակ քինալիս յա*

փրոնըկտեղա կալիս մակարնէն մէծ շաղղըր կանին... (ՋՏ, Բ, 138):
 ՓԸՍԸՍԱՐԹԻ - տեն ՓԸՍԸՍԱՐԹԻ:
 ՓԸՍԸՆԳՈՒ - տեն ՓԸՍՈՒՆԳՈՒ:
 ՓԸՍԸԿԵՐ - տեն ՓԸՍԸԿԵՐ:
 ՓԸՍԸԿԵՐԵԼ - տեն ՓԸՍԸԿԵՐԵԼ:
 ՓԸՍԸԿԵՐԿԵԼ - տեն ՓԸՍԸԿԵՐ- ՎԵԼ:
 ՓԸՍԸՑ(Ը)ՆԵԼ՝ (գրք. բուսուցանեմ) - Նք. եւ պք. ՓԸՍԵԼ-ի:
 ՓԸՍԸՑ(Ը)ՆԵԼ՝ - տեն ՓԸՍԸՑ(Ը)- ՆԵԼ:
 ՓԸՍԸՍԻԽԻՇ - տեն ՓԸՍԸՍԻԽԻՇ:
 ՓԸՍԸԵՆԹ - 1. տեն ԾՈՒԼԻՈՒԼ: 2. տեն ԽՈՒՄԸՅԸՆԳԵՐ (2):
 ՓԸՍԸԸՑՕՏ - ած. 1. Վրան փսլինք քսված, փսլինքով կեղտոտված: *Փըս- լընքօտ շօր ա կըճալ* (Բ): 2. տեն Ծու- լուլը կախ:
 ՓԸՍԵԼ (գրք. բուսանիմ) - չք. 1. Ծիլը հողի երես դուրս գալ: *Էքսի օրը յեր ա կէնում, տըսնում՝ արտը փրոսած* (ՀԺՀ, V, 559): 2. Ածել (բույսերի մասին): *Անճուր տըճի ծառեր փրոսած՝ ճըղնէր օնէ, տիրըճ չօնէ* (ԱՀ, 27): 3. Մագեր դուրս գալ՝ ածել: *Քաչալը էտ ճիրան խըմում ա, մագերը դաստի փրոսում ա* (Ձ): 4. Գո- յանալ, առաջանալ: *Հըրըցումը վեր կո- գիս, աշկէտ պուզտի կըրքսնէ* (ՆԱԲ, 162): 5. Կիսք. Հանկարծակի հայտնվել՝ երեսան գալ: *Մին էլ բուրդան սաղանան փրոսում ա ըռաշկէն* (Ձ):
 ՓԸՍՈՒՆԳՈՒ - տեն ՓԸՍՈՒՆԳՈՒ:
 ՓԸՍՊԱՐԱՆԹ - տեն ՓԱՍՊԱՐԹ:
 ՓԸՍՊԱՐԵԼ (գրք. ապսպարեմ) - Նք. Միջնորդաբար որեւէ բանի մասին տե- դեկացնել՝ հայտնել: *Փըսպարում ա, թա.- Կընէգըտ սիրական ա պահում, ճէլի յըճ* (Ձ):
 ՓԸՍՍ - տեն ԹԸՍՍ:
 ՓԸՍՍԱԼ - տեն ԹԸՍՍԱԼ:
 ՓԸՍՍԸՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԹԸՍՍԸՑ(Ը)- ՆԵԼ:
 ՓԸՍՍՕՆ - տեն ԹԸՍՍՕՆ (2):
 ՓԸՍՍՕՑ - տեն ԹԸՍՍՕՆ (2):
 ՓԸՍՍ - ձ. Վրիպելու՝ նպատակակե- տին չդիպելու՝ չհասնելու բացակասնու- թյուն: *Փընտ, գոլլան վըզգալալ ըլըքըս- տըրակէն կըլխալը անց ա կէնում* (Ձ):
 - Փըստ անել - Նպատակակետին չդիպել՝ չհասնել, վրիպել: *Լալ վըճի- կանը փրոստ չի անում* (Ձ):
 - Փըստը նըստել - տեն Հավան նըս- տել:
 - Փըստ ընցընել/քինել - Չհաջողվել, ձախողվել: *Կօրծը փրոստ քըճալ* (Բ):
 ՓԸՍՍԱԼ - չք. 1. տեն Փըստ անել: 2. տեն Փըստ ընցընել:

ՓԸՍՏՆՍԻՇ - տեն ֓ԻՍԼՆՍԻՇ:
 ՓԸՍՍԱՆ - տեն ՓԸԼԱՆ:
 ՓԸՍՍՓԸՍ - մ. 1. Ծխելուց ծուխը փստացնելով: Փըստափըստ պապոզոգ ա քաշոմ (Ձ): 2. Անընդհատ վրիպելով: Փըստափըստ յըրա յա տամ, պատ-րոննէն պըրծընում ա (Ձ):
 ՓԸՍՏԷ - գ. Խաղատեսակ: Խօխէն-քը փըստէ յըն տամ (Ձ):
 ՓԸՍՏԸՑ(Ը)ՆԷԼ - նբ. 1. Ծխելուց ծուխը փըստ-փըստ ձայն հանելով փչել: Չըբուխը նի յա կըցընում, փըստըցընում (Ձ): 2. փխբ. Մեկ-մեկ հենց այնպես՝ ձեւի համար ծխել: Էն էլ պապոզոգ չի քաշոմ, դաթումը փըստըցընում ա, լի՞ (Բ): 3. չբ. տեն Փըստ անել:
 ՓԸՍԾՐՈՒՆ/ՓԱՍԾՐՈՒՆ - գ. 1. Գոռոզամիտ լինելը, գոռոզամտություն: Փըստծրունը ըշընըցուց ըստուծանա յա տըված (Բ): 2. Գոռոզամիտ վարքա-գիծ՝ արարք: Յինչ փըստծրուն ապիս՝ մէր Արտավազէն անա տոնս կըկա (Բ):
 ՓԸՍՕԿ/ՓԸՍՕԿ/ՓՈՒՍՕԿ/ՓՈՒՍՕԿ - տեն ԾԻԼ (1, 2, 3):
 - Փըստօկը տոնս կ'ան/տոնս քըցիլ - Յասունանալ, արբունքի հասնել: Լըքիա վէր փըստօկը տոնս ա յը՛կալ, հարը փը-սակալ ա (Ձ):
 ՓԸՍՕՆ¹ (ռուս. *nucmoh*, ֆր. *piston*) - գ. Փամփուշտի հրապատիճ: Առըտուրա-կանը թըվանգը յօր ա օնըմ, փըստօնը մէջին տիկըմ, տըրըքըցընըմ (ՅԺՅ, V, 233):
 ՓԸՍՕՆ² - տեն ԽԸԼԹԸԶՈՒՆ:
 ՓԸՍՕՆ³ - գ. Փստացնելը եւ նրա ձայնը, փստոց: Մին փստոց ա ըսկա-նում, յը՛ր կէնում (Ձ):
 ՓԸՍՕՑ - տեն ՓԸՍՕՆ³:
 ՓԸՍՈՒՆԳՈՒՄ/ՓԸՍՈՒՆԳՈՒՄ/ՓՈՒՄ/ՓՈՒՆԳՈՒՄ/ՓՈՒՍՈՒՆԳՈՒՄ/ՓԸՍԸՆԳՈՒՄ/ՓՈՒՆԳՈՒՄ - գ. Ձյունախառն ուժեղ քամի՝ փոթորիկ: Մէհէտ՝ ծըմընան մին ցօրտ օր, վը՛ր փըսոնգոն էն սըրէրալը փը-ջիս ար, Մէլիք Շահնազարը Պըլը Պու-ղուն դարկում ա ծմակը (Ձ):
 - Փըսոնգոն անել - 1. Ձյունախառն ուժեղ քամի՝ փոթորիկ բարձրանալ՝ փչել: ... Ամմա տօն տընէլիս փոնսնոն-գոն վա անում, տէրմանը քըշում յէր-գինը (ԱԱ, 15): 2. փխբ. Խիստ անհավա-նական բաներ ասել, ստել: Յինչ ը՛ս փըսոնգոն անում, ըտի պէն չի կա (Բ):
 ՓԸՍՈՒՄ/ՓՈՒՄՈՒՄ - տեն ՏԸԶՈՒՐԻ(Գ):
 ՓԸՍՐՈՔԸՑԻ - տեն ԽԱԹՈՒՆԳՈՒՄ:
 ՓԸՍՐՈՍԱԼ - նբ. չբ. 1. Շշնջալ, ցածրածայն՝ շշուկով խոսել: Յինչ ը՛ս փըսփըսամ, պէցո՞ր խօսնէ (Բ): 2. փխբ. Ծածուկ՝ գաղտնի խոսել, որ կողմնակի մարդիկ չսեն: Էտ վախտը քօռ ախպէրը

կուփի յա տամ նախըրջի ախպօրը, թաքուն փըսփըսում, թա.- Պա խէ հըղը-ցէն տէսածըտ նաղը չը՛ս անում (ՅԺՅ, V, 373): 3. փխբ. Բամբասել, չարախոսել: Էնքան ըստը՛դ-ընդը՛դ փըսփըսաց, խը՛ղծ հարթնանը բըյաբուռ ըրավ (Բ):
 ՓԸՍՓԸՍՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՓԸՍՓԸ-ՍԱԼ:
 ՓԸՍՓԸՍՕՆ - գ. 1. Փսփսալը՝ շշնջալը, փսփսալով՝ շշնջալով ձայնը: Կընգանը փըսփըսօնը մարթին քունը-տը՛դա յը՛ր ա կըցընէս (Ձ): 2. փխբ. Ծա-ծուկ խոսակցություն: Պառավը ըտը-րանց փըսփըսօնը ըսկանում ա, լօխ թաքուհուն պատմում (Ձ): 3. փխբ. Բամբասանք, չարախոսություն: Ըսկէս-վօրը փըսփըսօնը կուճի հարթնը վէ-ջավը չար օնում (Ձ):
 ՓԸՍՓԸՍՕՑ - տեն ՓԸՍՓԸՍՕՆ:
 ՓԸՍՐՈՒՆ - գ. Փեսա լինելը, փե-սայություն: Փըսօթունը ամմէն շան տը-ղու պէն չի (Ձ):
 - Փըսօթուն անել - Որպես փեսա ծառայել: Յայկան լ՛ավ փըսօթուն ա անում (Բ):
 ՓԸՍՐՈՒՆ - տեն ՓԻՍՐՈՒՆ:
 ՓԸՍՕԿ - տեն ՓԸՍՕԿ:
 ՓԸՍՕՆ/ՓՈՒՍՕՆ (հուն. *psōmos* (հա-ցի կամ մսի պատառ) - գ. 1. տեն ԹԸՐԸ-ՄԱՍԿ: 2. Յանգանակությամբ որեւէ բան կազմակերպելիս յուրաքանչյուր մասնակցի վճարելիք մասը: ... Յէկէք փըսօն վէր կանք, մէր ծէքքավը մին լ՛ավ պըրիպաս առնիք, քինանք Մա-շուկ (ՋՏ, Բ, 82):
 ՓԸՍՐՈՒՄ/ՓՈՒՍՐՈՒՄ - տեն ԶԻԲԻԼ:
 ՓԸՏՆՆԱԼ - տեն ՓԸՐՆՆԱԼ:
 ՓԸՏՆՊԷՆ - տեն ՓԸՐՆՊԷՆ:
 ՓԸՏՆՐԱՐ - տեն ՓԸՐՆՐԱՐ:
 ՓԸՏԸՎԸՍԱՆ - տեն ՓԸՐԸ-ՎԸՍԱՆ:
 ՓԸՏԸՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՓԸՐԸՑ(Ը)-ՆԷԼ:
 ՓԸՏԱՆԱԼ - տեն ՓԸՐՆՆԱԼ:
 ՓԸՏԱՊԷՆ - տեն ՓԸՐՆՊԷՆ:
 ՓԸՏԱՐԱՐ - տեն ՓԸՐՆՐԱՐ:
 ՓԸՏԸՎԸՍԱՆ - տեն ՓԸՐԸՎԸՍ-ՏԱՆ:
 ՓԸՏԸՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՓԸՐԸՑ(Ը)-ՆԷԼ:
 ՓԸՏՓՕՏՈՒՄ - տեն ՓԸՐՓՕՐՈՒՄ:
 ՓԸՐԳԻՆԱՐԱՆ - տեն ՊԱՐԻԿԱՐԱՆ:
 ՓԸՐԳՕՆ/ՓՈՒՐԳՕՆ (ռուս. *фургон*, ֆր. *fourgon*) - գ. Ծածկավոր բեռնասայլ, ֆուրգոն: Էտ մարթը մին փըրգօն վը՛սկէ յա տամ, ըստակած ծիլին կաշին ինք օնում (ՅԺՅ, V, 464):

ՓԸՐԳՕՆԶԻ/ՓՈՒՐԳՕՆԶԻ - գ. Ծած-կավոր սայլ վարող անձ, ֆուրգոնապան:
 Փըրգօնջին պո՞րթ ա տամ, պէմբակ կը-գում, համ էլ խըրատում... (ՆԱԲ, 63):
 ՓԸՐԴՎԷՐԱՆ/ՓԻՐԴՎԷՐԱՆ - ած. Անկիրթ, անկարգ, անշնորհք: Փըր-դըվէրան մարթ ա Մակիջը (Բ):
 ՓԸՐԸԼԴՐ - տեն ՓԸՐԸՆԴԱՐ:
 ՓԸՐԸՐԱԹ/ՓԸՐԱԹ (արաբ. *fereğat*, պրս. *fāragat*) - մ. Առանց շտապելու, կամաց-կամաց, անվրդով: Փըրըդաթ կօրծ անօղը վըստակէլ չի (Ձ):
 ՓԸՐԸՎԱՐ - տեն ՓՈՒՐՎԱՐ:
 ՓԸՐԸՓԱՐ - տեն ՓԱՐ:
 ՓԸՐԸՓԱՇԻԳ/ՓԸՐԻՓԱՇԻԳ (ռուս. *приказчик*) - գ. Յրամաններ տվող անձ, պետ: ... Օխտը տարի դուքանըմը նըս-տած փըրըքաշիգ՝ ա, պարօվ յարմուկա քինա... (ՋՏ, Ա, 55):
 ՓԸՐԹ - տեն ՓԸՐԹ:
 ՓԸՐԹԱԼ - տեն ՓԸՐԹԱԼ:
 ՓԸՐԹԱՎԷԼ/ՓԸՐՏԱՎԷԼ/ՊԸՐՏԱ-ՎԷԼ (գրբ. պարտակեմ) - նբ. 1. Թաքցնել, մի տեղ պահել: ... Քինամ ա կօշտը, թա.- Մին մարթ ըմ ըսպանալ, կարում չըմ փըրտակէմ, յէ՛ր կաց, տը՛սնանք՝ հինչ ընք անում (ՅԺՅ, VII, 345): 2. Գաղտնի՝ ծածուկ պահել: Լավ կընէգը Էն ա, վէր ուրան մարթին ալէգը փըրթակէ (Ձ):
 ՓԸՐԹԱՎԷԼ/ՓԸՐՏԱՎԷԼ/ՊԸՐ-ՏԱՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ՓԸՐԹԱՎԷԼ-ի:
 ՓԸՐԹՆՍ-ՓԸՐԹՆՍ/ՓԻՐԹՆՍ-ՓԻՐ-ԹՆՍ - տեն ՊԸՏԸՐՈՒՄՍԱՐ:
 ՓԸՐԹԱՎԷԼ - 1. տեն ՇԸՊԸՐՏՕՏԷԼ: 2. չբ. Որեւէ զսպած զգացմունք՝ հուզ-մունք՝ խռովք հանկարծակի եւ բուռն կերպով արտահայտել, պոռթկալ: Էլ կա-րում չի տէմ կէնա, փըրթավում ա (Ձ):
 ՓԸՐԹԱՓԸՐԹ - տեն ՓԸՐԹԱ-ՓԸՐԹ:
 ՓԸՐԹԸՅԱՆ/ՓԻՐԹԸՅԱՆ - տեն ՊԸՏԸՐՈՒՄՍԱՐ:
 ՓԸՐԹԸՎԻԼ/ՓԻՐԹԸՎԻԼ - կբ. եւ չբ. ՓԸՐԹԻԼ-ի:
 ՓԸՐԹԸՑ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՓԸՐԹԸ-Ց(Ը)ՆԷԼ:
 ՓԸՐԹԻԼ/ՓԻՐԹԻԼ (գրբ. բրդեմ (հաց բրդել, մանրել, փշրել), փերթեմ (պատ-ռել, կտոր-կտոր անել) - նբ. 1. Կտոր-կտոր անել, բրդել: Յացը փըրթում ա կաթնէն մաշին, օտում (Ձ): 2. Կտորել: ...Յէր ա կէնում, տը՛սնում մին բնթոն ծուրէնուցը լօխճին փըրթան, կուփսըր-նէրէն նըստած, օտում ա (ՅԺՅ, VII, 86):
 ՓԸՐԹՈՒՇ/ՓԻՐԹՈՒՇ/ՓՈՒՐԹՈՒՇ/ՓԸՐԹՈՒՇ/ՓԻՐԹՈՒՇ/ՓՈՒՐԹՈՒՇ - տեն ՄԸԾ-ՆԸՓԸՐԹՈՒՇ: Զանքի ապէրը քինում ա, տը՛սնըմ փըրթոնը լօխ դուշէրը կէրած, մընում ա վայ-վայ ընէլիս (ՅԺՅ, V, 610):

ՓԵՐԹՓԵՐԹԱԼ - տեն փերթփերթ-թալ:

ՓԵՐԹՓԵՐԹՅ(Ը)ՆԵԼ - տեն փերթ-փերթՅ(Ը)ՆԵԼ:

ՓԵՐԹՓԵՐԹՕՆ - տեն փերթ-փերթՕՆ:

ՓԵՐԹՓԵՐԹՕՑ - տեն փերթ-փերթՕՑ:

ՓԵՐԹՕՆ - տեն փերթՕՆ:

ՓԵՐԹՕՑ - տեն փերթՕՑ:

ՓԵՐԴԱԹ - տեն փերթԴԱԹ:

ՓԵՐԶԱԹԿԱ/ՓԻՐԶԱԹԿԱ (ռուս. *пер-чатка*) - տեն ԱԼԶԱԿ:

ՓԵՐԶԲՓԱՐԱ(Խ)/ՓԵՐԶԲՓԱՐԱԶԱ/ՓԵՐԶԲՓԱԶԱ (պրս. *pare parče* (պատար-պատար)) - տեն ճՈԻԹԵՐՊԱՍԱՆԻ: Ասըմ ա, պըրծընըմ, էտ մարթին փընըմ, փըրջըփարա անըմ, օտըմ (ԼՂԲ, 368):

ՓԵՐԶԲՓԱՐԱ - տեն փերթԲՓԱՐԱ(Խ):

ՓԵՐՍԵՎԵՐ/ՓԻՐՍԻՎԵՐ/ՓԵՍԵՎԵՐ/ՓԻՍԻՎԵՐ - մ. Բերանքսիկայր: Յէշում ա տէսնում մին կորու չանաղ՝ տէրտակ, փըսըվէր, մաջը թուռըծիրալ լիգը (ՀԱԲ, 15, 130):

- Փըրսըվէր անէլ/տինիլ/քըցիլ/օնէլ - տեն փերթՍԵՎԵՐԵԼ: Էտ կընանուցատ մինը մուտանում ա, մին աման փըրսըվէր տինում, օխծէն ճօտը ծասկում (ԱԱ, 70):

- Փըրսըվէր ըղնէլ - 1. տեն փերթՍԵՎԵՐԵԼ: Ջորթնանում ա, կըլօխը պը-ցըրցնում, տէսնում քըշէր, մին էլ փըսըվէր ըղնում (ՀԱԲ, 15, 107): 2. փխը. Յիվանդ լինէլ, անկողնային վիճակում լինէլ: Խըճընը երկու տարէլ յա՝ փըրսըվէր ընգած (2): 3. փխը. Խոռվէլ, Նեղանալ: Յօրը ըսածան էտ ախճիգը փըրսըվէր ա ըղնում (2): 4. տեն Թանրս ըղնէլ:

- Փըրսըվէր թաղէլ - Անարգաբար՝ խայտառակաբար թաղէլ: Իզէն ըսկի մարթ չի, ընդըրա փըրսըվէր բիդի թաղիս (Բ):

- Փըրսըվէր յարա - Ստոր՝ Նենգ՝ խարդախ մարդ: Դավույթն էլ հօ մարթ չի՞, փըրսըվէր յարա յա (Բ):

- Փըրսըվէր յէշիլ - տեն Թանրս յէշիլ:

- Փըրսըվէր քօն ինիլ - տեն Թանրս քօն ինիլ:

ՓԵՐՍԵՎԵՐԵԼ/ՓԻՐՍԻՎԵՐԵԼ/ՓԵՍԵՎԵՐԵԼ/ՓԻՍԻՎԵՐԵԼ - Նը. Գլխիվայր դարձնել, հակառակ երեսի վրա շուռ տալ: ... Էս պիծի մարթըս սաղ փըլավը կէրալ ա հու դըզդանը տափէն լըրա փըրսըվէրալ... (ՀԺՅ, VI, 29):

ՓԵՐՍԵՎԵՐԵԼ/ՓԻՐՍԻՎԵՐԵԼ/ՓԵՍԵՎԵՐԵԼ/ՓԻՍԻՎԵՐԵԼ - կը. եւ չը. ՓԵՐՍԵՎԵՐԵԼ-ի:

ՓԵՐՍՕՂ/ՓՈՒՐՍՕՂ/ՓՕՐՍՈՒՂ/ՓՕՐՍՕՂ (թըք. *porsuk* (գորշուկ)) - 1. տեն ԶԵՇԵՐԵ: մ. 2. Փորի վրա սողալով: Տա էլիա փուրսող քընըմ ա մին խըրէգ մուտանըմ, ծէն տամ (ՀԺՅ, V, 44): 3. փխը. Զծնէլով, շողըքորթելով: Մարթ կա՝սաղ գանըք փըրսող ա ապըրում (2):

- Փըրսող տալ - 1. Սողալ: Օխծը փըրսող տալալ մուտանում ա, կըծում, ըսպանում (2): 2. փխը. Զծնէլ, շողըքորթել: Փըրսող տալալ պաշտուն ըստացալ (Բ):

ՓԵՐՏԱՎԵԼ - տեն փերթԱՎԵԼ:

ՓԵՐՏԱՎԵԼ - տեն փերթԱՎԵԼ:

ՓԵՐՈՒՐ/ՓՈՒՐՈՒՐ - գ. Ոգետրու-թյուն: Թաքավէրը տըղէն փըրոնըք վէր տըճնում ա, շատ ա ուրխանում (2):

- Փըրոնը անէլ/տալ - տեն Յարի տալ:

ՓԵՐՈՒՔՑ/ՓՈՒՐՈՒՔՑ (ռուս. *фрукт*, լեհ. *frukt*, լատ. *fructus*) - գ. Սիրգ: Ըստարէ արաշտ ա իլան, մին փըրուքտ չի կա, թա խօխէնըք օտին (Բ):

ՓԵՐՓԵՇՆԸ/ՓԻՐՓԵՇՆԸ/ՊԵՐՊՕՍՆԸ (գրք. բորբոս) - տեն ՅԵՇՆԸ:

ՓԵՐՓԵՇՆԻԼ/ՓԻՐՓԵՇՆԻԼ/ՊԵՐՊՕՍՆԵԼ (գրք. բորբոսիլ) - տեն ՅԵՇՆԻԼ:

ՓԵՐՓԵՏԱՃՈՒՐ/ՓԻՐՓԵՏԱՃՈՒՐ/ՓՈՒՐՓՈՒՔՑԱՃՈՒՐ/ՓԻՐՓՈՒՔՑԱՃՈՒՐ - գ. Խաշած փիփերթի ջուրը: Փըրփըտա-ճոնըք Նի յա փըրթոն, օտում (Բ):

ՓԵՐՓԵՐԵԼ/ՓՈՒՐՓՈՒՐԵԼ (գրք. փրփրել) - չը. 1. Փրփուրի վերածվել, փրփուրով ծածկվել՝ պատվել՝ լցվել: Սապուըք քըցոն ա ճոնըք, ճոնըք փըր-փըրում ա (2): 2. փխը. Կատաղել, գա-գազել: Օշափը ընդի կըզնըվից, փըր-փըրից, վէր ասվիլ չի... (ՀԺՅ, V, 87):

ՓԵՐՓԵՐԿԱՎԵԼ/ՓՈՒՐՓՈՒՐԿԱՎԵԼ - տեն փերթԵԼ:

ՓԵՐՓԵՐԹՅ(Ը)ՆԵԼ/ՓՈՒՐՓՈՒՐԹՅ(Ը)ՆԵԼ (գրք. փրփրեցուցանել) - Նը. եւ պը. ՓԵՐՓԵՐԵԼ-ի:

ՓԵՐՓՕՐ/ՓՈՒՐՓՕՐ (գրք. փրփուր) - գ. 1. Սպիտակավուն պղպաղակներով զանգված, փրփուր: Տաշտը փըրփորալ լըսնում ա, Նի մընում մաջը (2): 2. Դաշտային սպիտակ ծաղիկ: Յանդին փըրփոր շատ ա իննում փըսած (2): 3. փխը. տեն Սիպտակ պիմըլքըլալ:

ՓԵՐՕՆՑ/ՓՈՒՐՕՆՑ (ռուս. *фронт*, ֆր. *front*, լատ. *frons*) - գ. Ուղղաճակատ, ռազմադաշտ: Ծատէրէն Նըրդէտ ըտըրա մադար-գոնըք տըղէն էլ ըն տարալ փըրօստ (ԱԱ, 47):

ՓԵՐԵՒԵԼ - չը. Ծննդաբերությունից առաջ մարմինը փխրուն դառնալ: Դծրոնց Սիրանէն հարթըք փըրփիլալ ա. խօխա պիրիլի վախտըն ա (Բ):

ՓԵՐԵՎԵԼ (գրք. փափկանամ) - տեն ԿԵԿԵԼ:

ՓԵՐԵՎԱՆՍԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փըրվըլանմիշ անէլ - տեն փերթԵՎՅ(Ը)ՆԵԼ:

- Փըրվըլանմիշ ինիլ/տըճնալ - տեն փերթԵԼ:

ՓԵՐԵՎՅ(Ը)ՆԵԼ (գրք. փափկեցու-ցանել) - Նը. ՓԵՐԵՎԵԼ-ի:

ՓԵՐԵՎ-ՓԱՓՈՒԿ - տեն ԿԵԿԵԼ-ԿԱԿՕՐ:

ՓԵՐԵՎՕԹՈՒՆ (գրք. փափկութիւն) - տեն ԿԵԿԵԼՕԹՈՒՆ:

ՓԵՐԵՎՕՏԵԼ - տեն ԿԵԿԵԼՕՏԵԼ:

ՓԵՐԵՎԱՎԵՐ - ած., գ. 1. Փափախ դնող՝ կրող: Մին քանէ փըրփըրալէր մարթ, քէնդիրը փըրնած, ծգոնմ ըն, թա օղտէն կըլօխը քըցին, ամմա տըճնում չար, օղտը կըտաղած ար (ԼՂԲ, 268): 2. փխը. Տղամարդ, տղամարդու արժանապատվություն ունեցող (անձ): Իզէն վէր փըրփըրալէր ինի, կընգանը մինակ դարկէլ չի Սաղախլու (Բ):

ՓԵՐԵՑ(Ը)ՆԵԼ (գրք. փքացուցա-նել) - Նը. ՓԵՐ(Կ)ԵԼ-ի:

ՓԵՐ(Կ)ԵԼ (գրք. փքել) - չը. 1. Ուռչել, ուռած տեսք ստանալ: Էրած տըճըք փըրքում ա (Բ): 2. փխը. Վիրավորվել, Նեղանալ, թալվել: Մէլիքըն ասում ա.- Յաղուգ փըքվալ ը՛ս, հու վա՞ էշիտ չու ասալ (2): 3. փխը. Գոռզանալ: Տէրտէրը փըք-ված քինըմ ա տօն, կընգանը ասըմ.- Մ կընէգ, Ծատին ինձ էրկու հազար մանէթ ա կըտակալ, դէ էլ հինջ դանրը օնիլըք (ՀԺՅ, V, 667):

- Փըք(վ)ած հընդիշկա - Գոռզա-միտ մարդ: Էտ փըքված հընդիշկան լայաղ չի անում, թա շինացուց խուսըքը-նէ (2):

ՓԵՐԵՐԵՐԹՅ(Կ)ԵԼ - տեն ՓԵՐ(Կ)ԵԼ (շատերը կամ շատ անգամ):

ՓԵՐԵՐԵՐՕՐ(Կ)ԵԼ - տեն ՓԵՐԵՐԵՐԹՅ(Կ)ԵԼ:

ՓԵՐԵՐԹՅ(Կ)ԵԼ - տեն ՓԵՐԵՐԵՐԹՅ(Կ)ԵԼ:

ՓԻ (թըք. *piy*) - գ. Որոճող կենդա-նիների փորի ճարալ՝ճրագու: Վըրսկանը թալակը էծու փի յա ըքում, սարում (2):

ՓԻԳՈՒՆԻ (ռուս. *фигурный*) - ած. Նուրբ կազմվածք ունեցող, Նըբամար-մին: Փիգուրի կընէգ ա Սօնան (Բ):

ՓԻՂԱՅԻ(Ն) - գ. Թուրքական՝ աղը-բեջանական բռնատիրության դեմ պայ-քարող հայ կամավոր: Փիղայինէն վէր լըճկէն, թօրքէրը մին բաշ փախէն (2):

ՓԻՂԱՆԱԼ - տեն ՓԵՂԱՆԱԼ:

ՓԻՂԱՊԵՆ - տեն ՓԵՂԱՊԵՆ:

մուրթուն ունենալ: Միհենգվա խօսենքը փիս ըն սըվերում (Բ): 2. Երես առնել, շփանալ: Էնքան իրո՞ւս ըն տըվալ, փիս ա սըվըրալ (Չ): 3. Որեւ բանի ընտելացած լինելով կամ որեւ բանից ախորժելով՝ միշտ նույնիս ձգտել: Նախագէն կընէ՞ք փիս ա սըվըրալ, միշտ խըրաւած ա օգում (Չ):

- Փիս սըվըրցընել - Երես տալ, շփացնել: Զնորը խոփեն փիս ա սըվըրցըրալ, ամսէն դժնիւմ փոլ ա օգում (Բ):

- Փիս վըտ կ'ալ - Անախորժ հետեանք՝ իրադարձություն սպասել: Ասում ա.- Էտ մարթիտ վեր ըսպանալ ըք, ըտըրանա փիս վըտ ա կամ, ըտըրա տըղէրքը, հունց էլ ինի, աջըղը տոնս ըն ընական (Չ):

ՓԻՍԱՍԱՐԹ/ՓԵՍԱՍԱՐԹ - տեն ՓԻՍԱՍԱՐԹ:

ՓԻՍԱՆԱԼ/ՓԵՍԱՆԱԼ - չք. 1. Վատ հատկություններ՝ հատկանիշներ ձեռք բերել: Առաջ կարքէն մարթ ա իլնի, փըրակկալ ա, փիսացալ (Չ): 2. Վատորակ՝ ծածրորակ դառալ: Ծուղուպուրը վեր շատ պահիս, կըփիսանա (Բ): 3. Անբարյացական դառնալ: Առաջ կընգանը նըհէտ շատ սերավ ա իլնի Զայկան, միհէնգ փիսացալ ա (Բ): 4. Առողջությունը թուլանալ, տկարանալ: Աշկերըս փիսացալ ա, լ'ավ չըմ տըփսում (Բ): 5. Վիճակը բարդանալ՝ ծանրանալ: Զիվանըը քի-ննիլ փիսանում ա, էլ վէշ մին ճար ք'ծմնգ չի անում (Չ): 6. Խառնվել, փչանալ: Զավան փիսացալ ա (Բ): 7. Տրամադրություն ընկնել, հուզվել: Էտ վեր տըփսում ա, փիսանում ա (Չ):

ՓԻՍԱՍԱՐԹԻ/ՓԵՍԱՍԱՐԹԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փիսըմարթի անել/շինիլ - Մեկին մի ուրիշի մոտ թշնամի ներկայացնել՝ վատաբանել: Փիս կընէ՞ք իւրան մարթին փիսըմարթի կըշինի (Չ):

- Փիսըմարթի ինիլ/տըննալ - Մեկին իր դեմ տրամադրել՝ լարել, վատ մարդու անուն ձեռք բերել: Յէս հինգ պէն օնիմ, վեր մէշտէր փիսըմարթի տէննամ (ՉՏ, Ա, 64):

ՓԻՍԱՅ(Ը)ՆԵԼ/ՓԵՍԱՅ(Ը)ՆԵԼ² - Նք.

ՓԻՍԱՆԱԼ-ի:

ՓԻՍԻ - մնկ. տեն ԿԱՏՈՒ:

ՓԻՍԻՎԵՐ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐ:

ՓԻՍԻՎԵՐԵԼ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐԵԼ:

ՓԻՍԻՎԵՐԿԵԼ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐԿԵԼ:

ՓԻՍԻ-ՓԻՍԻ/ՓԻՇԻ-ՓԻՇԻ - ձ. Կատվին կանչելու բացականչություն: Մուտա-նում ա կատվէն, թա՛ փիսի-փիսի (Չ):

- Փիսի-փիսի անել - 1. Կատվին կանչել: Փիսի-փիսի յա անում, կատուն

փրշնում (Չ): 2. փխթ. Փաղաքշել, շոյել: Սաղ օրը էն ա կընգանը փիսի-փիսի ընէլիս (Չ):

ՓԻՍԱՆԱԼ/ՓԵՍԱՆԱԼ/ՓԻՍԱՆԱԼ-ՍԻՇ/ՓԵՍԱՆԱԼ-ՍԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փիսանմիշ անել - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐԿԵԼ:

- Փիսանմիշ ինիլ/տըննալ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐԿԵԼ:

ՓԻՍԱՆԱԼ (պրս. pista) - գ. Պիստակետու պտուղը՝ պիստակ: Տա քիսըմ ա բազա-րը, մարթը հինջու ասալ ար, առնըմ՝ փիստան, խորմա... (ԶԺՅ, V, 125):

ՓԻՍԱՆԱԼԵՏ (ռուս. пистолет, ֆր. pistolet) - տեն ԹԱՓԱՆԱԼ:

ՓԻՍԱՆԱԼ - տեն ՓԻՍԱՆԱԼ:

ՓԻՍ-ՓԻՍ - ած. Շատ վատ: Վեր կըրակավը խաղ անին, քըշէրը փիս-փիս ըրըզնէ կըտէննան (ՆԱԲ, 161):

- Փիս-փիս տըղէր - Սեռական գործարաններ: Շօնը կամ ա կընգանը սի-րըկանէն էն փիս-փիս տըղէրան փրշ-նում, խըղճըցընում (ԶԺՅ, VII, 271):

ՓԻՍՕՐՈՒՆ/ՓԻՍՕՐՈՒՆ - գ. 1. Վատ լինելը, վատի հատկությունը: Փիսօթու-նէն դանդան վէշ միսը նըղէտը հընգը-րօթուն չի անում (Չ): 2. Վատ արարք՝ գործ: Ըստէր Շարմաղը տահանց վըճ մին փիսօթուն անում չի... (ՆԱԼԺԲ, 32):

ՓԻՐՈՂՎԵՐԱՆ - տեն ՓԵՐՈՂՎԵՐԱՆ:

ՓԻՐՈՂՆ-ՓԻՐՈՂՆ - տեն ՓԵՐՈՂՆ-ՓԵՐՈՂՆ:

ՓԻՐՈՂՅԱՆ - տեն ՓԵՐՈՂՅԱՆ:

ՓԻՐՈՂԻԼ - տեն ՓԵՐՈՂԻԼ:

ՓԻՐՈՂԿԻԼ - տեն ՓԵՐՈՂԿԻԼ:

ՓԻՐՈՂԻՇ - տեն ՓԵՐՈՂԻՇ:

ՓԻՐՄԱ (ռուս. ферма, ֆր. ferme) - գ. Անասնաբուծական՝ թռչնաբուծական տնտեսություն՝ ձեռնարկություն եւ դրա շենքը: Աղվէտըն ասում ա.- Արջ ախպէր, մըր քըշտին մին ծօր կա, ծօրոմը մին հավու փիսմա կա... (ԶԺՅ, VII, 217):

ՓԻՐՉԱՅԱԼ - տեն ՓԵՐՉԱՅԱԼ:

ՓԻՐՍԻՎԵՐ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐ:

ՓԻՐՍԻՎԵՐԵԼ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐԵԼ:

ՓԻՐՍԻՎԵՐԿԵԼ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐԿԵԼ:

ՓԻՐՍԻՎԵՐԿԵԼ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐԿԵԼ:

ՓԻՐՍԻՎԵՐԿԵԼ - տեն ՓԵՐՍԱՎԵՐԿԵԼ:

ՓԻՐՓԵՇՆԸ - տեն ՓԵՐՓԵՇՆԸ:

ՓԻՐՓԵՇՆԻԼ - տեն ՓԵՐՓԵՇՆԻԼ:

ՓԻՐՓԵՏ/ՓԻՐՓՈՒՏ/ՓՈՒՐՓՈՒՏ (հ.ե. *per-) - գ. Տուղտագգիների ընտանիքին պատկանող բույս, որ եփում եւ ուտում եւ, փիփերթ: Շատ մարթ ա մըրալ, հու վեր էլ սաղ ա մընացալ, փիւրփիւտալ ա յօլլա քըճալ... (ԱԱ, 85):

- Փիրփետ անել - Մեկնաբանել: ...Թա-

քավերըն ապրած կէնա, յես յեկալ ըմ արագըտ փիւրփիւտ անիմ (ՆԱԲ, III, 107):

- Փիրփետ տըննալ - 1. Քըքըվել, մաշվել: Էտ յափընջին էնքան կըճալ ա, լափ փիրփետ ա տըննալ (Բ): 2. Խիստ հարբել, հարբելուց ինքնատիրապետումը կորցնել: Սըկըրնէն խըմում ըն փիրփետ տըննում, էլ կարում չըն պար կան (Չ):

- Փիրփետու տարէ - 1919 թվականը Ասկերանի շրջանի Նորագյուղ գյուղի բնակիչների համար: Զագար ինը հանրուր տասնըինը թիվը նուրըկըղը-ցուց հըտէ գնիւմ տարէ յա իլնի, սօլ ա ընգալ, մինակ փիւրփիւտըն ա իլնի բօլ-լուր, ըտըրա հըտէ էլ շինանցէ՛ք Էտ տա-րուն անումը տիրան ըն՝ փիւրփիւտու տարէ (ԱԱ, 85):

ՓԻՐՓԵՏԱՃՈՒՐ - տեն ՓԵՐՓԵՏԱՃՈՒՐ:

ՓԻՐՓՈՒՏ - տեն ՓԻՐՓԵՏ:

ՓԻՐՓՈՒՏԱՃՈՒՐ - տեն ՓԵՐՓԵՏԱՃՈՒՐ:

ՓՈՒ/ՓՈՒՐՉ (գրք. փու) - տեն ԹՈՒ (Չ):

ՓՈՒԳԱՆ (ռուս. фуганок) - գ. Երկար ու մեծ ռանդա: Դիւզմըը փուգանավը Էտ տախտակը տննիւմ ա, տամ ըտըրա (Չ):

ՓՈՒԹ (ռուս. нуд) - գ. Ծանրության չափ, որ հավասար է շուրջ 16 կիլոգրա-մի: Զօբանը էրկու փութ պամբակ, մին-գէլ մին լնիլ ծի յա յօր օնըմ, հըղէ ըննիւմ (ԶԺՅ, V, 361):

ՓՈՒԹԱՆՈՒՏ - ած., գ. Թվականի ցույց տված քանակով փութի ծանրու-թյուն ունեցող (իր, առարկա): Ածդախա-կը սագ ա անում իւրան քըսան փութա-նուց մըհակը, վեր օշափէն կըլիսէն թըխէ (ԶԺՅ, V, 421):

ՓՈՒԹԻ-ՓՈՒԹԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փութի-փութի ածել/պիրիլ - տեն Զալըշ ածել:

- Փութի-փութի անել/կ'ալ - տեն Զալըշ կ'ալ:

ՓՈՒԹՈՒԹ(ՆԸ) - տեն ՊԵՏՈՒՏ(ՆԸ):

ՓՈՒԹՈՒԹ-ՓՈՒԹՈՒԹ - տեն ՓԵՐՓԵՏ-ՓՈՒԹՈՒԹ:

ՓՈՒԹՈՒՇ - տեն ՓԵՐՓՈՒՇ:

ՓՈՒԹ-ՓՈՒԹ - մ. Փթերով: Զօրէնը փութ-փութ քըշըռում ըն, ածում միշուկ-նէն (Չ):

ՓՈՒԹՕԹԵԼ - տեն ՓԵՐՕԹԵԼ:

ՓՈՒԹՕԹԿԵԼ - տեն ՓԵՐՕԹԿԵԼ:

ՓՈՒԼ (պրս., թըք. pul) - գ. Դրամ, փող: Տանում ա ծախում, մին քըսակ փուլ ա տէնում... (ՅԱԲ, 15, 55):

- Փուլա բիզնիս - Շատ ունետր: Սարթ կա՛ փուլա բըզնիս ա, մարթ էլ կա՛ էն ա օրվա հացէն մօքտնջ (Չ):

- Փուլավ խաղ անել - Շատ հարուստ

լինել: *Էն ա փոզավ խաղ ընէս, ամմա մօրը հը՛տէ մէհէտ մին պէն չի դըրկէս (Բ):*

- Փուլէն փուլ չասել - *տէս Փուլավ խաղ անել:*

- Փուլը կացէն չի կըտըրում - Ասում են շատ հարուստ մարդկանց մասին:

- Փուլը մըթէն տը՛ղը լուս կըտա - Փողով՝ հարստությամբ ամեն ինչի կարելի է հասնել:

- Փուլ ըմ տըվալ, ինք՝ կննա՛լ - *տէս Կապէկըս մաջին քը՛ցալ ա՛:*

- Փուլ ըշխըղողէն խը՛քը՛ մին, թուփ ընողէն՝ տըսըմին - Կարետորը փող վաստակելը չէ, այլ տնտեսելը:

- Փուլը փուլէն յըրա յա կ՛ամ - Ունետորը հետզհետեւ ավելի է հարստանում:

- Փուլ լօխ ըն ըշխաղում, պէնը պահէլըն ա - *տէս Փուլ ըշխըղողէն խը՛քը՛ մին, թուփ ընողէն՝ տըսըմին:*

- Փուլ խըղըցընել - Որեւէ գործ գլուխ բերելու համար կաշառք տալ: *Ասում ա. - Մինչը՛վ վէր փուլ չի խըղըցընիս, էտ կործը ամալ չի կըլական (2):*

- Փուլ կըտըրել - 1. Դրամ կտրել, փող տպել կամ ծուլել: *Թաքավէրը հըրամ-մայում ա, վէր փուլ կըտըրին (2):*

- Փուլու թանկ - Թանկ ապրանք՝ առետրի տեղ: *Ըստէփանկը՛րտա բազարը փուլու թանկ ա (Բ):*

- Փուլ շինիլ - Որեւէ բան վաճառելով՝ դրամի վերածել: *Հիյըննէն ծախում ա, փուլ շինում (Բ):*

- Փուլ օնիս՝ աղա յըս, փուլ չօնիս՝ գննա յըս - Հարստությամբ է որոշվում մարդկանց կարգավիճակը:

ՓՈՒԼԱՅՈՒՐՓ - *ած.* Շատ հարստացած, հարստությունից մեծամտացած: *Փուլահանրի մարթ ա Կննիին (Բ):*

ՓՈՒԼԱՍԵՐ - *ած.* Դրամ փող սիրող, դրամասեր: *Փուլասեր մարթը հըրան մօրըն էլ կըծախէ (Բ):*

ՓՈՒԼԱՍԱՐ - 1. *գ., ած.* Շատ փող՝ դրամ ունեցող (մարդ): *Փուլատար մարթ ա Սիրգօնը, համ տըղէն հը՛տէ յա տօն շինալ, համ ըխճըկանը (Բ):* 2. *գ.* Փողի տերը, նա, որին պատկանում է փողը: *Փուլատարը շատ ա լանջ իննում, ամմա հինչ օ՛քուտ. փուլը կուղանողը փախճալ ա (2):*

- Փուլըտարէն խօսկը ամմէն տը՛ղ անց ա կէնում - Փող ունեցողը՝ ունետորը ամեն ինչի կարող է հասնել:

ՓՈՒԼԸԿԱՆԻԼ - *չք.* Շատ փող ձեռք բերել, շատ փող վաստակել, հարստանալ: *Մաքսիմը փուլըկնալն ա. էլ մը՛գ մըհալ չի քըցնում (Բ):*

ՓՈՒԼԸԲԸՍԱԿ - *գ.* Փողի քսակ, իբրեւ դրամապանակ ծառայող քսակ:

Փուլըքսական հէնգ՝ մանէթ ա տնն օնում, տամ ըտըրան (2):

ՓՈՒԼԼՈՒ (թըք. *pullu*) - *տէս ՓՈՒԼԱՍԱՐ (1):*

ՓՈՒԼՈՒՄՈՒՐ - *տէս ՓԸԼՈՒՄՈՒՐ:*

ՓՈՒԼՈՒՂՈՐԵԼ - *տէս ՓԸԼՈՐՈՐԵԼ:*

ՓՈՒԼՈՒՂՈՐՎԵԼ - *տէս ՓԸԼՈՐՈՐՎԵԼ:*

ՓՈՒԼ - *տէս ՓՕԽ:*

ՓՈՒԼԸԼՈԹՈՒՆ - *տէս ՓԸԼԸԼՈԹՈՒՆ:*

ՓՈՒԼԸՆԱՑՈՒ - *գ., ած.* Փոխան կարելու համար նախատեսված՝ հարմար (կտոր): *Մին փուլընացու վա ինք՝ օնում (2):*

ՓՈՒԼԸՆԱՅՈՒՐ - *տէս ՉԸԸԸՆԱՅՈՒՐ:*

ՓՈՒԼԸՏՈՐՍ - *տէս ՓԸԼԸՏՈՐՍ:*

ՓՈՒԼԸՓՕԽ(Ե) - *տէս ՓԸԼԸՓՕԽ(Ե):*

ՓՈՒԼԿԱԿԱՊ - *տէս ՓՈՒԼԿԱՔՕՐ:*

ՓՈՒԼԿԱՔՕՐ - *գ.* Շալվարի փողքը կապելու քուղ: *Փուլկաքօղը յը՛տ ա անում, տամ ըտըրան (2):*

ՓՈՒԼԿԱՊԵ/ՓՈՒԼԿՈՒԿԱՊԵ - *տէս ՓՈՒԼԿԱՔՕՐ:*

ՓՈՒԼԿՈՒԿԱՊԵ - *տէս ՓՈՒԼԿԱՔՕՐ:*

ՓՈՒԼՈՒԹՈՒՆ - *տէս ՓԸԼԸԼՈԹՈՒՆ:*

ՓՈՒԼՈՒՏՈՐՍ - *տէս ՓԸԼԸՏՈՐՍ:*

ՓՈՒԼՈՒՓՕԽ(Ե) - *տէս ՓԸԼԸՓՕԽ(Ե):*

ՓՈՒԿ (ռուս. *фук*) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փուկ անել - Դուրս թողնել, մասնակից չդարձնել: *Լօխճին ցօրէն ըն պիժէնում, մինակ Ծըտօրէն փուկ անում (2):*

- Փուկ ինի/տը՛ռնալ - Դուրս մնալ, մասնակից չդառնալ: *Ըշտը՛ղ մին լ՛ալ կօրծ ա իննում, մէր Հայկան փուկ ա տը՛ռնում (Բ):*

ՓՈՒԿԱՍԱՐ - *տէս ՇԸԶԱՓՕԿ:*

ՓՈՒԿԱՐԱՐ - *ած., գ.* Փուկ պատրաստող (արհեստավոր): *Գիշի ապան լ՛ալ փուկարար ա (Բ):*

ՓՈՒԿԱՑՈՒ - *գ., ած.* Փուկ պատրաստելու համար նախատեսված՝ հարմար (կաշի): *Էծին կաշին լ՛ալ փուկացու վա (Բ):*

ՓՈՒԿԸՅԱՆ - *ած.* Կրայի փուկերը հանված՝ քըքված: *Տըրըխնէն փուկը-հան ա իլնալ (2):*

ՓՈՒԿ՝ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փուկ անել - 1. Փչել, բերանից օդի հոսանք արտամղել: *Փուկ ա անում, կըրակը հինգըցընում (2):* 2. *հեգն.* Շունչը փչել, հոգին ավանդել: *Լըհա վէր մարթը*

փուկ ա անում, կընէգը ըսքըսում ա մարթու շօռ կննը (2):

ՓՈՒԿ՝ - *տէս ՓՈՒ:*

ՓՈՒԿ-ՓՈՒԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Փուկ-փուկ անել - Անընդհատ փնջալ՝ փնջացնել: *Մըռընչալալ, փուկ-փուկ ընէլալ դնըվիշը կամ ա... (ՀԺՅ, V, 166):*

ՓՈՒԿԱՅՈՒՐՓ - *տէս ՓՈՒԼԱՅՈՒՐՓ:*

ՓՈՒԿԱՍԵՐ - *տէս ՓՈՒԼԱՍԵՐ:*

ՓՈՒԿԱՍԱՐ - *տէս ՓՈՒԼԱՍԱՐ:*

ՓՈՒԿԱՅՈՒՐ - *տէս ՓՈՒԼԱՅՈՒՐ:*

ՓՈՒԿԸԲԸՍԱԿ - *տէս ՓՈՒԼԸԲԸՍԱԿ:*

ՓՈՒԼԸԱՍԻ(Ն)Տ - *տէս ՓԸԼԸԱՍԵ(Ն)Տ:*

ՓՈՒՇԱՎՈՒՐ - *ած.* Փշեր ունեցող, փշոտ: *Մին փուշավոր քօլ ա կըտըրում, տինում բուստանէն ըրխումը (2):*

ՓՈՒՇԱՍ - *տէս ՓԸՇԱՍ:*

ՓՈՒՇԱՍԵ - *տէս ՓԸՇԱՍԵ:*

ՓՈՒՇԸԹԱԹԱՆ - *տէս ԸԼԼԻՈՐԹԱԹԱՆ:*

ՓՈՒՇԸՔԱՂ(Վ)ԵԼ/ՓԸՇԸՔԱՂ(Վ)ԵԼ (*գրք. փշաքաղի*) - *չք. 1.* Մարմնով դող անցնել, փշաքաղվել: *Չըքէլնը միհէնգ էլ հու յէշում ա էտ քը՛րծէն, գիրգննողում ա, փուշըքաղվում (ԱԱ, 47):* 2. *տէս Մազէրը փուշըքաղ(վ)ել:*

ՓՈՒՇԻ (*գրք. փոշի (փշրած հող, մոխիր կտրած բան)*) - *գ.* Ալյուրի փոշի, ալրափոշի: *Կամ ա տօն, էս փուշին ածում մին բուրդու մաջ, տինում մին պըտըրհանում... (ՆԼԴԺԲ, 40):*

- Փուշի հըվաքէլ - Ծայրահեղ աղքատության մեջ ընկնել, մուրացկանություն անել (հաճախ գործածվում է որպես անեծք): *Փուշի հըվաքիս տու, խէ խուխէս թակում ը՛ս (Բ):*

- Փուշուն թըխէլ/նի կնն - Մեկին վնաս հասցնել՝ սնանկացնել: *Հարուստը քըսիբին փուշուն կըթըխէ (2):*

- Փուշի շինիլ - Ոչնչացնել, վերացնել, ավերել: *Լննգ՝ Թէմուրը մին օրումը էտ քաղաքը փուշի շինից (2):*

- Փուշի տը՛ռնալ - Ոչնչանալ, վերանալ, ավերվել: *Էտ ժնճին վախտը շատ շէն ա փուշի տը՛ռալ (2):*

ՓՈՒՇԱՆԵԼ/ՓԸՇԱՆԵԼ - *չք.* Փռմանել, զղջալ: *Կընէգը պիրում ա թնգն վընըմանէրը, շօրէրը կէց տամ, մընէլ փուշմանում (ՆԱԲ, 114):*

ՓՈՒՇԱՆՑ(Ը)ՆԵԼ/ՓԸՇԱՆՑ(Ը)ՆԵԼ - *չք.* Փռնումանել, զղջալ: *Կընէգը պիրում ա թնգն վընըմանէրը, շօրէրը կէց տամ, մընէլ փուշմանում (ՆԱԲ, 114):*

ՓՈՒՇԱՆՑՈՒՆ/ՓԸՇԱՆՑՈՒՆ (*գրք. փոշիմանություն*) - *գ.* Փռմանելը, զղջալը, զղջում: *Հըրիփիլին վէրէն փռմնթոնըն ա (ԱԲԲ, 57):*

ՓՈՒՇՏ - *տէս ՓԻՇՏ:*

ՓՈՒՇՏԱ/ՓՕՇՏ՝ - *գ.* Ջրհորդանի եւ առվի միացման տեղը: *... Դուլգնալը քի-*

ևսմ ա յօնջան քաղում, պիրոմ ճղղացեն
փուշտան պընդըցընում (ՅԺՅ, VII, 164):

ՓՈՒՇՈՒՐԱՍ - տեն ՓԸՇԱՍ:

ՓՈՒՇՈՒՐԱՍԷ - տեն ՓԸՇԱՍԷ:

ՓՈՒՇՈՒՐԱՍ-ՓՈՒՇՈՒՐԱՍ - տեն ՓԸՇՈՒՐԱՍ-
ՓԸՇՈՒՐԱՍ:

ՓՈՒՇՓՕՇՈՒՍ - տեն ՓԸՇՓՕՇՈՒՍ:

ՓՈՒՇԱՍԱԼ - չք. 1. Չորանալով՝
փտելով՝ շատ հասունանալով՝ ցրտա-
հարվելով եւն անպետքանալ՝ անպետք
դառնալ: *Խաղուն վըխտեն քըղեցենք՝
վէջ, լօխ փուչացալ (Բ):* 2. Ոչնչանալ,
վերանալ: *Վար ճիրիեղէղը ինում ա,
ըշխարքես տակէն հինչու կա, մընում ա
ճիրին տակէն, փուչանում (ԱԱ, 16):* 3.
*փխք. Կոտորվել, սատկոտել: Մին տարե
սօվ ա ընգնէս, ըտըրա հէվանը լօխ
փուչընաս ա...* (ՅԺՅ, V, 296): 4. *փխք.*
*Ձախողվել, անհաջողության մատնվել:
Կօրծը փուչացալ ա (Բ):* 5. *Խափանվել,
անսարք դառնալ: Տըրախտըրը փուչա-
ցալ ա, վարը մընացալ ա կեսատ (Ձ):* 6.
*Յիվանդանալ, վնասվել (մարմնի ան-
դամների մասին): Այուն աշկերը փուչա-
ցալ ա, լ՛ալ չի տը՛սնում (Բ):* 7. *փխք. Բա-
րոյապես ընկնել, այլասերվել: Տա թա.-
Ա՛ մար, ըշխարքես կընանէքը լօխ փու-
չացած ըն, հունց փըսա՛կվէմ (ՅԺՅ, VII,
77):* 8. *փխք. Վատնվել, անհարկի սպառ-
վել՝ ծախսվել: Ըտի էտ բըղասըլ տըղէն
դանդան էտ մարթին փուչերը սաղ փու-
չացալ (Ձ):* 9. *փխք. Խաթարվել: Քը՛փըս
փուչացալ ա (Բ):*

ՓՈՒՇԱՍ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՓՈՒՇԱՍԱԼ-ի:

ՓՈՒՇԻՔ - տեն ՓՕՇԻՔ:

ՓՈՒՇԻՔՕՏԵԼ - տեն ՓԸՇԻՔՕՏԵԼ:

ՓՈՒՇԻԿ - տեն ՇԱՐԻԿ (2):

ՓՈՒՇՓՈՒՇԱՍԱԼ - չք. 1. Շատ մասե-
րում փուչ տեղեր ունենալ, փափկել,
փուչ-փուչ դառնալ: *Պիրթը էնքան թա-
կում ա, վեր փուչփուչանա (Ձ):* 2. *փխք.*
*Յպարտությունից իրեն լավ զգալ: Փուչ-
փուչանում ա մաճկալը, շընտրիակալ
ընում տըղէն, վեր էտքան պարի յա...*
(ՆԱԲ, II, 26):

ՓՈՒՇՓՈՒՇԱՍ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՓՈՒՇՓՈՒՇ-
ՉԱՍԱԼ-ի:

ՓՈՒՐ/ՓՕՐԱԼ (գրք. փուր) - գ. 1.
Յաց թխելու հատուկ վառարան: *Յացը
փուրան տոն ա օնում, տինում դունա-
ղէն ըռաչէն (Ձ):* 2. *Շինություն, ուր
գտնվում է փուրը, փռատուն: Նի յա
մընում փուրը, տը՛սնում՝ մարթ չի
կա (Ձ):*

ՓՈՒՐՎԱՆ/ՓՈՒՐՎԱՆ/ՓԸՐՈՎԱՆ/
ՓԸՐՈՎԱՆ (գրք. բուրվառ) - գ. Մետաղ-
յա անոթ, որի մեջ կրակ եւ լցնում եւ
խուսկը մեջ գցելով՝ խնկարկում: *Տա-*

*հանք վը՛ր ասում ա- պըրծընում, էլ
ըսելի պէն չի ինում, ըսկըսում ա
փուրվառը տէստուն տանէլ-պիրիլը...*
(ՅԺՅ, VII, 303):

ՓՈՒՐԱՍԱԼ - չք. Փոս դառնալ, փոս
ընկնել: *Վեր թըխում ա, տափը փուրա-
նում ա (Ձ):*

ՓՈՒՐԱՍ(Ը)ՆԵԼ (գրք. փոսացուցա-
նէմ) - նք. ՓՈՒՐԱՍԱԼ-ի:

ՓՈՒՐԱՍՈՒՐԱՎ - տեն ՓԸՍՈՒՐԱՎ:

ՓՈՒՐԱՍ/ԲՈՒՐԱՍ - 1. ած. Սրածայր,
սրագագաթ: *Փուստի փափաղը տինում
ա, տոն կամ (Ձ):* 2. *փխք. գ. Մարդու
գլուխ: ... Լօթի, ամմա լ՛ալ պըրծիր հա՛,
պատառ ար մընացալ՝ փուստիտ ցըրէլ
տան (ՁՏ, Բ, 105):*

- Փուստին տալ - տեն Վերջը տալ:

ՓՈՒՐԱՍ-ՓՈՒՐԱՍ - Գործածվում է
կապակցության մեջ:

- Փուստի-փուստին ըղնէլ - Շփոթվել,
անելիքը չիմանալ: *Այուն թօռնէրը քը-
ղաքան յը՛կալ ըն, փուստի-փուստին ա
ընգալ (Բ):*

ՓՈՒՐԱՍԿ - տեն ՓԸՍԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՍՈՒՐ - տեն ՓԸՍՈՒՐԱՍ:

ՓՈՒՐԱՍԿ - տեն ՓԸՍԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՍԿ - տեն ՓԸՍԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՍԿ - տեն ՓԸՍԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՍԿ (ռուս. *футбол*, անգլ. *foot-
ball*) - տեն ԹՕՓԷ:

ՓՈՒՐԱՍԿ - տեն ՅԸՍԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՍԿ - գ. Անասունի փորի՝
որովայնի ճարպ: *Խօզին փուրայը՞ղը
հալիւմ ըն, ածում ղըզըղընէքը (Բ):*

ՓՈՒՐԱՍԿ - գ. Փորի վրա սողալը՝
սահելը: *Ըտըրա փուրասօթը թաքալէ-
րին կըտըղըցընում ա (Ձ):*

- Փուրասօթ տալ - Փորի վրա սողալ՝
սահել: *Փուրասօթ տալալ ըտըղատ հը-
ռանում ա (Ձ):*

ՓՈՒՐԱՍԿ - ած. Մեծ փոր
ունեցող: *Վեր թըխում ա, էտ փուրավոր
մարթը ըղնում ա ծօրը (Ձ):*

ՓՈՒՐԱՍԿ - գ. 1. Մարդու փորի
նեքեթի մասը: *Փուրատակը չանգըռում
ա, ըսքըսում ա լանց ինիլը (Ձ):* 2.
Կենդանիների փորի տակը, փորի
տակի արտաքին մասը: *Էտ կըվէն
փուրատակը սիպտակ ա ինում (Ձ):*

ՓՈՒՐԱՍԿ (գրք. փորացալ) - գ. 1.
Փորի՝ որովայնի ցավ: *Խը՛ղը՞ր սաղ քը-
շէրը փուրըցալան կըրը՛ցալ չի, թա քօն
ինի (Բ):* 2. *փխք. Որեւէ խնդիրը՝ պա-
հանջ՝ ակնկալություն, որ բացարձակա-
պես չի ասվում: Վերցալը դանտի հըս-
կանըմ ա աղվէսին փուրացալը...*
(ՁՏ, Բ, 155):

- Փուրացալը քաշիլ - Ուտելով

զբաղվել: *Յնթուն փուրացալը քաշալ ա,
խօխէնքը տոնգը կըմընան (Ձ):*

- Փուրըցալան ըղնէլ - 1. Փորը՝ որո-
վայնը ցավել: *Փուրըցալան ընգալ ա,
կարում չի, թա տը՛ղը նըստէ (Բ):* 2. *փխք.*
*Նախանձից իրեն վատ զգալ: Կուճուր
հարթըն ճօխտակ տըղա պէրալ, մը՛ծ
հարթըն փուրըցալան ընգալ (Ձ):*

- Փուրըցալու ըղնէլ - տեն Փուրա-
ցալը քաշիլ:

ՓՈՒՐԱՍԿ - տեն ՓԸՐԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՍԿ - տեն ՓԸՐԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՍԿՕՐԱՐԱՆ - գ. Փորը կապ
լինելը, փորը կապվելը: *Փուրըկըպօ-
թունը մարթին կըտանջի (Բ):*

ՓՈՒՐԱՍԿՆԱԼ - գ. Ծաղրաբար
ասում եւ բարիկենդանին՝ ակնարկելով
այդ օրվա առատ կերուխումը: *Պարի-
կը՛նթան չի, փուրըկը՛նթան ա (Բ):*

ՓՈՒՐԱՍԿՆԱԼ - գ. Փորը լուծելը,
փորլուծություն: *Ափկարը էնքան գալալ
ա կերալ, փուրըկը՛նթան ընգալ ա (Բ):*

ՓՈՒՐԱՍԿ - գ. Ամուսնու կենդա-
նության՝ ներկայության օրոք հղիացած
եւ նրա մահից կամ ուրիշ տեղ գնալուց
հետո ծննդաբերած (կնոջ մասին): *Կը-
նէզըն ասում ա.- Դէ վը՛ր տու դարի-
թօթուն ըս քէցալ, յէս փուրըմընա յըմ
իլալ, մինը քըզանա յէտըն ըմ պէրալ
(ՆԼՂԺԲ, 134):*

ՓՈՒՐԱՍԿ - տեն ՓՕՐԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՍԿԱԿ - տեն ՓՈՒՐԱՍԿԱԿ:

ՓՈՒՐԱՍԿԱՎԱՆ - տեն ՓԱՍԿԱՎ (2):

ՓՈՒՐԱՍԿԱՎԱՆ - տեն ՓԸՍԱՍԿԱՎԱՆ-
ԼՕՐԱՐԱՆ:

ՓՈՒՐԱՍԿԱՎ - տեն ՓՕՐԱՍԿ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՈՒՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՈՒՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՈՒՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՈՒՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ (գրք. *firuz*) - գ. Կապույտ
կամ կապտականաչ գույնի թանկարժեք
քար: *Էտ մուտընէն քարըն էլ փիրուզան
յա ինիս (Ձ):*

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՕՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՈՒՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆԱՎԱՆ - տեն ՓՕՐԱՎԱՆ-
ՏԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՕՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆԱՎԱՆ - տեն ՓՕՐԱՎԱՆ-
ՎԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՓՕՐ-
ՓՕՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՕՐԱՎԱՆ:

ՓՈՒՐԱՎԱՆ - տեն ՓՕՐԱՎԱՆ:

ՓՕՐԱՎԱՆ/ՓՕՐԱՎԱՆ (ռուս. *подряд*,
թըք. *podrat* (կապալ) - գ. 1. տեն ՓՕՐԱՎԱՆ:
2. տեն ԲԸՐԱՎԱՆ: 3. Վարձակալություն,

պայմանագրային հիմունքներով ու վարձով որեւէ բան օգտագործելը: ...Սումարանին քօհնա վարժապետնին էլիա փողորթաթալ յէր ըն կաննալ խոխոց տան տալը... (ՋՏ, Ա, 22):

ՓՕՂՈՐԱԹԶԻ/ՓՕՂՈՐԱԹԶԻ (թրք. *podratçi* (կապալառու) - գ. Որեւէ բան վարձակալող անձ, վարձակալ: *Տումըքէ Զիւ-բանըցին էտ զըվօդէն փողորթաթին ա* (Ձ):

ՓՕՂՈՐԱԹ - *տէն ՓՕՂՈՐԱԹ*:

ՓՕԶՄԻՇ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փօզմիշ անէլ - 1. Չեղյալ համարել՝ հայտարարել: *Դօղվօրը փօզմիշ ըրէն* (Ձ): 2. Ձախողել: *էտ մարթը լօխճիս կօրծէրը փօզմիշ ըրալ* (Բ):

- Փօզմիշ ինի/տըճնալ - 1. Չեղյալ համարվել՝ հայտարարվել: *էտ օրվանից էլ ըտըրանց պայմանը փօզմիշ ա իննում* (Ձ): 2. Ձախողվել: *էս մարթը ռազի յա կէնըմ, ամմա դէ վախըմ ա՝ մարթը քըշէրալ կա պըտահէ, կօրծէրը փօզմիշ կի-նի...* (ՅԺՅ, V, 204):

ՓՕԹ/ՓՕՏ (գրբ. *փոթ*) - գ. 1. Ջգեստի՝ վարագույրի՝ կտորի եւն ծալք, ավելորդ՝ դուրս ընկած տեղ: *Դըրյին փօթէրը կարում չի դնլըցընէ* (Ձ): 2. *փխբ*. Արատ, թերություն, պակասություն: *Սօ-նան շատ փօթէր օնէ* (Բ):

- Փօթ անըմ - Մականուն: *Ըտըրա փօթ անըմը Սօլախի յա* (Բ):

- Փօթ աննուն - Զիվանդ՝ վարակված արյուն: *Յարան պուք ա տամ, վէր փօթ աննունը տնում կա* (Ձ):

- Փօթ ըղնէլ - Փոթ՝ ծալք գոյանալ: *Շօրը փօթ ա ընգալ* (Բ):

- Փօթ տինիլ - Մեկին՝ մի բանի թերություն վերագրել, չհավանել: *Զինչ ըխ-ճըկա նըիաշ ին տամ, էտ տըղան փօթ ար տիննում* (Ձ):

- Փօթ քըցիլ - Փոթ՝ ծալք գոյացնել: *Զըլըղորում ա, հարթնանը շօրը փօթ քը-ցիլ* (Ձ):

ՓՕԹԱՆ - *տէն ՉԱՄԱՆ*²:

ՓՕԹԻ¹ - գ. Կավե փոքրիկ աման: *Մին փօթի սիսըճալ լըսնում ա, տամ ըտըրան* (Ձ):

ՓՕԹԻ² - *տէն ԼՕԹԻ-ՓՕԹԻ*:

ՓՕԹ-ՓՕԹ/ՓՕՏ-ՓՕՏ - *տէն ՓԸԹ-ՓՕԹՈՒՏ*:

ՓՕԼ (գրբ. *փոլ* (փլվելը, մաշելը) - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փօլ ածել - 1. Զանդել, փլուզել, փլցնել: *Ըտըրանը մին օրումը էտ յըճի-ծէն փօլ ըն ածում* (Ձ): 2. *տէն Փօզմիշ անէլ*: 3. Մաշել, քրքրել: *էտ շօրը էնքան կըճալ ա, փօլ ա ածալ* (Բ):

- Փօլ կննլ (գրբ. *ի փոլ գամ*) - 1.

Զանդվել, փլուզվել, փլվել: *Ուստէք լնվ ուստէք ին, ամմա լըիան քանի հէտ շի-նըմ ին, էլիա փօլ ար կննլ* (ԼՂԲ, 342): 2. *տէն Փօզմիշ ինիլ*: 3. Մաշվել, քրքրվել: *Փօլ ա կամ, աստէլ մին ճօխտըն ա կէնում, էտ մին ճօխտըն էլ ա փօլ կամ* (ՅԱԲ, 15, 28): 4. Թուլացած ընկնել՝ փռվել: *Կօրծա վըստակած կամ ա տօն, թախտէն յըրա փօլ կամ* (Ձ):

ՓՕԼ-ՓՕԼ - *տէն ՓՕՉ-ՓՕՉ*:

ՓՕԽ/ՓՈԽ (գրբ. *փոխ*) - գ. 1. Փոխարինաբար որեւէ բան տալը կամ վերցնելը: *Շինըթկընէրումը փօխը կը-նօխանց ա աննաթ* (Բ): 2. Փոխարինաբար տրված կամ վերցված բան: *Յացէն փօխը տամ ա* (Բ):

- Փօխ անէլ/օնէլ - Փոխարինաբար մի բան վերցնել: *Ասում ա.- Այ ախպէր, տու տանը կաց, յէս քիննամ հըրըվանան հաց փօխ օնիմ, պիրիմ...* (ՅԺՅ, VII, 62):

- Փօխը քըճ/քըճ ինի - Նույն բախտին արժանանալ՝ արժանանալ (ասվում է իբրեւ պատասխան՝ մի լավ՝ ուրախալի առիթով շնորհավորողին):

- Փօխ լըճ օնէլ - *տէն Փօխ անէլ*:

- Փօխ տալ - 1. Փոխարինաբար մի բան տալ: *Մին թուրուն հաց ա թըխում, կէսը փօխ տամ* (Ձ): 2. *տէն ՓՕԽԷԼ* (10): *Փըսպարում ըն, թա.- Կընէգըտ օրանը էրկու սիրական ա փօխ տամ, ճէլի յըճ* (Ձ):

ՓՕԽԱՆ (գրբ. *փոխան* (փոխանորդ) - 1. *տէն ՎԸՆԱՇՈՐ*: 2. *տէն ՇԱԼՎԱՐ*: - Փոխանան փըռնած - Դեռահաս, մանկահասակ: *Իզէն հննա էն ա փու-խանան փըռնած, հօրը հինչ բիճի քժմնգ անէ* (Ձ):

- Փոխանէն քօղը դայիմ/պէնդ փըռ-նէլ - Բարոյական լինել (կանանց մասին): *Սօնիշկա աքէրը ըըըռու, փուխանէն քօ-ղը դայիմ փըռնած կընէգ ա իննլ* (Բ):

- Փոխանումը փըթըրաղ ինիլ - 1. Մեղավոր լինել, թերություն ունենալ: *Ասում ա.- Թա փուխանումըտ փըթըրաղ չի կա, իէ պէրալ չըճ* (Ձ):

- Փոխանումը քաքած - *տէն ՆԷՅ-ՆԱՐ*:

- Փօխանը կատու ըղնէլ - 1. Սաստիկ վախենալ՝ անհանգստանալ՝ շփոթվել: *Փօխանըտ կատու յա՝ ընգալ, իէ խօսում չըճ* (Ձ): 2. *տէն Փօխանը կըրակ ըղնէլ*:

- Փօխանը կըրակ ըղնէլ - Մի բանի հասնելու՝ մի բան անելու ցանկությունից խիստ անհանգստանալ՝ անհանգիստ լինել: *Տընաշինըտ տըճըը նըս-տում չի, հանց ա փօխանը կըրակ ըն-գած ինի* (Բ):

- Փօխանը վըճնէրը ըղնէլ - Խայտա-

ռակվել: *Ղանպան կընգանը մարթին փօխանը վըճնէրը կըղնէ* (Ձ):

ՓՕԽԷԼ (գրբ. *փոխեմ*) - նբ. 1. Իր ունեցածը տալով՝ փոխարենը ստանալ՝ վերցնել ուրիշի ունեցածը, փոխանա-կել: *Պէռնէրը իշէրալը փօխում ըն, ուրխացած քիննամ տօն* (ՆԼՂԺԲ, 129):

2. Որեւէ բան փոխարինել մի ուրիշ բանով: *Մին դօնըմ էլիա շօրէրը փօխած քիննամ ա, վէր ժողօվորթէն տըրնութն-նը գիղն* (ՅԺՅ, V, 131): 3. Այլափոխել, կերպարանափոխել, այլ գույն՝ տեսք եւն տալ: *Կինուն նըիճիտ վէր ճոճ խառնիս, համ ընննգը կըփօխէ, համ համը* (Ձ):

4. Մի տեղ թողնելով՝ այլ տեղ գնալ՝ հաս-տատվել, որեւէ բանի հատկացված տե-ղը փոխել: *Շուղօվորթըն ասում ա.- Թա հիրըվանըտ փիս ա, տօնըտ փօխէ, էրնիշ ճար չի կա* (Ձ):

5. Վճիռը՝ կարգադրությունը՝ որոշումը՝ հրամանը եւն փոխարինել այլ վճռով՝ կարգադրու-թյամբ՝ որոշմամբ՝ հրամանով եւն: *Թա-քալէրը էտ վէր տըճսնում ա, դնստի հը-րամանը փօխում ա* (Ձ):

6. Վերափոխել, վերակառուցել, հեղաշրջել: *Մին էրկու շան վէրթի աշխարքըս փոխէցէն* (Բ):

7. Կեղծել, աղավաղել, աղճատել: *Քաջալը, սննը փօխած, դարադամէն հոճթըն ի վէր կանչում ա* (ՅԱԲ, 15, 94):

8. *փխբ*. Վերադաստիարակել, հոգեկան՝ մտավոր՝ վարքուբարքի նոր ոգի՝ ուղղություն տալ: *Ըտի չուբանէն ախճիգը կարում ա էտ կօղ տըղէն փօխէ, կարքէն մարթ շինի* (Ձ):

9. Շեղել, ծռել, թեքել: *Դէրվիշը հըղէն փօխում ա, բիդի ծըմակը քիննամ* (Ձ): 10. Մեկին մեկ ուրիշով փոխարինել: *Կամ ա, տըճսնում էտ կընէգը նորան փօխալ ա* (ՅԺՅ, V, 59):

ՓՕԽԸՓԷՇՄԱՆ/ՓՕԽՈՒՓԷՇՄԱՆ - *տէն ՔՈՒՌՈՒՓԷՇՄԱՆ*: *Ըտըրանը էլ փօ-խուփէշման յէտ ըն տըռնաս, քիս նորանց տընէրը* (ՅԺՅ, V, 261):

ՓՕԽԷՆՁ (գրբ. *փոխինձ* (բոված այյուր) - գ. Բոված եւ երկանքով աղա-ցած ցորեն: *Տա տուա ա օնում, թա պէ-րանը քըցի, փօխէնձը քամէն տանում ա...* (ՅԱԲ, 15, 138):

ՓՕԽԿ (գրբ. *փողք* (թթի երկու անց-քը) - գ. Վարտիքի՝ անդրավարտիքի այն մասը, որ հագնում են ոտքին, փողք: *էտ տըղան շալվարը հանում ա, փօխկէրքը կըպօտում, մօխրալ լըսնում, հոճթան կախ տամ, ինքը փախճում* (ՆԼՂԺԲ, 16):

- Փօխկէն ծիք՝ տալ - *տէն Վայ-նասուն անէլ*:

- Փօխկէր(ք)ը լըճ քաշի/լըճ քըշտիլ - *տէն Թէվէրը լըճ քաշիլ*:

- Փօխկը ճօթըռած լօղվա - Աղքատ,

բայց պարծենկոտ մարդ: *Փոխկը ճոթաճ լոզվա յա մէր Անդունէն տըղան* (Բ):

- Փոխկումը փըթըրաղ ինիլ - *տեն* Փոխանումը փըթըրաղ ինիլ (ՓՕԽԱՆ-ի տակ):

ՓՕԽԱՄՈՐԹ - *տեն* ՓՕԽՆՈՐԹ:

ՓՕԽԱՍՈՐԹ - *տեն* ՓՕԽՆՈՐԹ:

ՓՕԽՆՈՐԹ/ՓՕԽՆՈՐԹ/ՓՕԽ-ՍՈՐԹ/ՓՕԽԱՍՈՐԹ (գրբ. *փոխանորդ*) - գ. Փոխնիփոխ հագնելու սպիտակեղեն (շապիկ, վարտիք են): *Հարթը ճոթը կըծըցընում ա, փոխանորթը տընում կոխկեն, վեր կըլօխը լըվանա* (ՆԱԲ, 121):

ՓՕԽՆՈՐԹ - *տեն* ՓՕԽՆՈՐԹ:

ՓՕԽԱ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փոխա ըղնէլ - Մի բան սխալմամբ մյուսի տեղ ընդունվել, իրար հետ շփոթվել: *Ծիյապահը մուտանում ա, ասում, վրձր էտ ծին իրանը չի, փոխա ա ընգալ* (ԼՂԲ, 331):

- Փոխա քըցիլ - Սխալմամբ մի բան մյուսի տեղ ընդունել, իրար հետ շփոթել: *Էտ տըղան իրան ա հորը տըրըխեն փոխա ա քըցիլ* (2):

ՓՕԽԿԷԼ - 1. կր. եւ չք. ՓՕԽԷԼ-ի: չք.

2. Զգեստափոխվել, հագած շորերը փոխել: *Թաքավերը էտ դերվիշին շծրէրը յոր ա օնում, փոխվում, քինում* (2):

3. Հերթափոխվել, հերթապահությունը փոխարինել: *Ղուլլուղէքը ճէլի-ճէլի փոխվում ին, հանցու մըրսին վէջ* (2): 4. Բնավորությամբ՝ վարքագծով՝ վերաբերմունքով են այլ կերպ դառնալ: *Բնասպանը առաջ շատ ա իլնի ուշունցատու, միհէնք փոխվալ ա* (Բ): 5. Մի այլ վիճակի վերածվել: *Հավան փոխվալ ա* (Բ): 6. Փոխադրվել, տեղափոխվել: *Ըրամէն թօնը փոխվալ ա հէնգինջի դասարան* (Բ):

ՓՕԽՏՈՐԻՍ - *տեն* ՓԸԽԸՏՈՐԻՍ:

ՓՕԽՏՈՐՍ - *տեն* ՓԸԽԸՏՈՐԻՍ:

ՓՕԿ (գրբ. *փոկ*) - գ. Կաշվի՝ ամուր գործվածքի են բարակ ու երկար շերտ՝ թաքավերը գողնում չար, թա փօկըն էտքան երկա կինի (ՀԺՀ, VII, 353):

ՓՕԿՈՒԶ (ռուս. *фокус, գերմ. Fokus-pokus*) - *տեն* ԸՇԿԸԿՈՒՐՈՒՄ:

ՓՕԿՈՒԶՆԻԿ (ռուս. *фокусник*) - *տեն* ԸՇԿԸԿՈՒՄԷ (2, 3):

ՓՕՂ (գրբ. *փող*) - *տեն* ՓՈՒԼ: ... Մին քանէ մանէք էլ փող ա տամ, մարթան թաքուն հրժողն անում, քընում (ԲՀԲ, 43):

ՓՕՍՓ(Ը)ՈՒԷԳ (հ.է. *phamph-) - գ. Գիրուկ, թմբիկ, փափիկ: *Փօմփըռէք կառն ա մօրթում* (2):

ՓՕՍԶ (գրբ. *փոնջ*) - գ. Ծաղիկների՝ կանաչեղենի՝ մագերի են փնջածել ամբողջություն, փոնջ: *Էտ տըղան մին փօնջ մընէշնիկ ա քաղըմ, քընում հորը կօշտը* (ՀԺՀ, V, 479):

- Փօնջ անէլ - *տեն* ՓԸՆԶԻԼ:

ՓՕՍԶ-ՓՕՍԶ - մ. Փնջերով: *Ծաղէքը փօնջ-փօնջ տանում ըն* (2):

ՓՕՇ (գրբ. *փուշ*) - գ. 1. Որոշ բույսերի վրա գտնվող կոշտ ու սրածայր հավելված: *Ցնքին փօշը մաննըս ծակալ ա* (2): 2. Ձկան բարակ՝ սրածայր ոսկոր: *Ծուկնէն փօշը մընացալ ա պըկէն* (Բ): 3. Ոգնու մորթը պատող ասեղնածե ստեղ: *Կօզնուն փօշը վեր ինի վէջ, կօզնին կարէլ չի ապըրէ* (2): 4. *տեն* ԽԱՐՏ: 5. *փխբ*. Ասվում է խիստ՝ մռայլ՝ չար մարդու մասին: *Իզէն հօ ըսկէտուր չի՞, փօշ ա, փօշ* (Բ):

- Փուշերէն անէլ - 1. Խստություն բանեցնել: *Ըսկէտուրը շատ ար փուշերէն անում, կուճուր հարթը տէմ չար կենում* (2): 2. Հակաճառել, իլու կերպով չենթարկվել: *Միհէնգվա հարթները լըհա վեր հարթն ըն կամ, ըսքըսում ըն փուշերէն անէլ* (2):

- Փուշերէն-թըվերէն անէլ - *տեն* Փուշերէն անէլ:

- Փուշերու լըրա նըստած ինի/նըստէլ - Խիստ անհանգիստ լինել: *Քըշեր տըճալ՝ հնիլ ապան ծըմական կնիլ, այլա էն ա փուշերու լըրա նըստած* (Բ):

- Փօշերը տնու օնէլ - *տեն* Փուշերէն անէլ:

ՓՕՇՄԱՆ - *տեն* ՓԷՇՄԱՆ:

ՓՕՇՏ՝ - *տեն* ՓՈՒՇՏԱ:

ՓՕՇՏ՝ (ռուս. *почта, լեհ. poczta, իտ. posta*) - գ. 1. Ծանոթների՝ նամակների՝ դրամի են առաքումն ու ընդունումը վարող կապի հիմնարկ, ինչպես նաեւ այդ հիմնարկի շենքը, փոստ: *Առաջ ամմէն շէնում էլ փօշտ ա իլնի* (Բ): 2. Այն, ինչ որ առաքված կամ ստացված է կապի հիմնարկի միջոցով: *Փօշտը ըստանում ըն, ամմա էտ նամակը մաշին չի իննում* (2):

- Փօշտու թընըկաման - Անբարոյական կին: *Ծատորը գողնում չի, վեր իրան կընէքը փօշտու թընըկաման ա* (Բ):

- Փօշտու ճօրէ - Շատ չարչարվող մարդ: *Փօշտու ճօրէ յա մէր Համօն* (Բ):

ՓՕՇՏԱԼ՝ՕՆ - *տեն* ՓՕՇՏԱԼԸՆ:

ՓՕՇՏԱԼԸՆ/ՓՕՇՏԱԼ՝ՕՆ (ռուս. *почта-малень, իտ. postiglione*) - գ., ած. Փոստատար: *Տա իրան փօշտալ՝օն լըղօնէգին մին սօր ա տամ, դարկըմ* (ՀԺՀ, V, 128):

ՓՕՇՏԱԼԱՆԱ - *տեն* ՓՕՇՏ՝ (1):

ՓՕՇՈՒՏ (գրբ. *փշուտ*) - ած. Փշեր ունեցող, փշերով պատված, փշոտ: *Գողը փօշուտ ծաղէք ա* (Բ):

ՓՕՉ (պրս. *pūč*) - ած. 1. Մեջը դատարկ, սևամեջ: *Մէր հըրյաթումը մին մըժ, փօջ թուրէլ յա իլնի* (Բ): 2. *փխբ*. Անիմատ, անհեթեթ: *Փօջ խօսկէրք ա ըտըրա ըսքնէն* (Բ): 3. *փխբ*. Դառնություններով ու տառապանքներով լի: *Փօջ աշխարք ա* (Բ): 4. *փխբ*. Փտած, փչացած: *Ըխպիրան տէնը էրկու ծառը կա՛տակընէն փօջ* (ՀԺՀ, V, 372): 5. *ած.*, գ. Անպիտան, սրիկա, անզգամ: *Էրկու տըղա օնէ, ճօխտը՝ փօջ* (2): 6. գ. Թերություն, արատ (գործածվում է հիմնականում հոգևակի ձեռով): *Ըտըրա փօջէրը շատ ա* (Բ):

- Փօջ անէլ - Փչացնել, անպետքացնել: *Էնքան ապըրանքը թօղից թօռէն տակէն, փօջ ըրալ* (Բ):

- Փօջերը պէց անէլ - Մեկի թերությունները՝ զաղտնիքները են բացահայտել: *Աղվէսը կամ ա, թան կընգանը քըշտէն փօջէրը պանց անէ, թաքավերը թօղում չի...* (ՀԺՀ, V, 628):

- Փօջերը պէց ինիլ - Մեկի թերությունները՝ զաղտնիքները են բացահայտվել: *Էտ կընանէքը տըճանում ըն, վեր իրանց փօջէրը պէց ա ինում, լը՛տ քննում ըն Ըստուճէն վը՛տքը...* (ԱԱ, 87):

- Փօ՛ջ, թա տըռօ՛գ - Խաղատեսակ: *Խօխէնքը փօ՛ջ, թա տըռօ՛գ ըն խաղ անում* (2):

- Փօջ իլնծ - *տեն* ՓՕՉ (5): *Էքսը մարթը, կընէքը, խօխէնքը յէր ըն կէնում, թան քինան, էս փօջ իլնծէն թօղում չըն* (ՀԺՀ, V, 499):

- Փօջ ինիլ - Փչանալ, անպետքանալ: *Արաշտ ըրալ, բարը սաղ փօջ իլնի* (2):

- Փօջ ճըղուպուր/պուպու - *տեն* Մաջը փօջ ճըղուպուր (ՄԱԶ-ի տակ):

ՓՕՉԻԳ/ՓՈՒՉԻԳ - գ. 1. Միզապարկ, միզափամփուշտ: *Ըփկարէն փօջիգը նապէցալ լըն ըրալ* (Բ): Թռչունների կերակրափողի լայնացած պարկածե մասը: *Պիրում ա էրկու միսի մօրթում, փուշիգնէն տըրըզընում, ծուկներէն կապում* (ՀԱԲ, 15, 94): 3. Մարմնի վրա գոյացած ուռուցք՝ պալար: *Պըկէն տակէն մին փօջիգ ա տնու յը՛կալ* (Բ): 4. Պղպջակ: *Կինին վեր ածում ա ըստաքանը, փուշիգնէն լօբ-լօբ ըն անում* (2): 5. Մաշկի վրա գոյացած բշտիկ, որ սովորաբար լցված է լիկում հեղուկով: *Ծը՛րքէրը սաղ փուշիգնէլ յա* (Բ):

- Փօջիգը ծակ/պիրանան մօտէ - Անզաղտնապահ: *Փօջիգը ծակ տըղամարթը հինջ կա՛նին* (Բ):

- Փօջիգը վը՛ռան մօտէ - Բարկացկոտ, շուտ բարկացող: *Փօջիգը վը՛ռան մօտէ մարթ ա մէր Ապըրհամը* (Բ):

- Փօջիգը տըրաքէլ - Միգելու խիստ

ցանկություն ունենալ: *Դէ թաքավերին տըղան էլ, փօջիգը տըրաքում ա, հունց նըստէ՞ (2):*

- Փուչիգումը պէն չըպահէլ - Անգաղտնապահ լինել: *Տընաշինըտ փուչիգումը պէն չի պահում, հինչու ըսկաւում ա, լօխճին ասում ա (Բ):*

ՓՕԶ-ՓՕԶ - ած. 1. Ծակոտկեն, շատ մատերում փուչ տեղեր ունեցող: *Փօջ-փօջ հաց ա (Բ):* 2. Գզելով կամ ճիպոտով ծեծելով զգզգված ու փափկեցրած (բրդի՝ բամբակի մասին): *Փօջ-փօջ պիրթաւ ա (Բ):*

ՓՕՌՆԸ - տէն ՓՈՒՐ:

ՓՕՍ (գրբ. փոս) - գ. 1. Գետնի մեջ փորած կամ որեւէ պատճառով խոր ընկած տեղ: *Մին խօր փօս ա կըտըրում, մինչէլ կօտէն հողումըն ա տինում...* (ՀԱԲ, 15, 13): 2. Հարթ մակերեսային վրա ներս ընկած տեղ: *Էս էլ հօ հըղէ չի՞, սաղ փօսեր ա (2):* 3. Գերեզմանափոս: *Լըհա վեր մէյը տինում ըն փօսումը, կարկուտը նի յա օնում (2):* 4. Մարմնի վրայի կամ ներսի գործարանների խորոց: *Ըտըրա ընկերէն տակէ փօսերը վեր տը՛սնում ա, վախում ա (2):* 5. ած. Ներս ընկած, խոր ընկած, փոսացած: *Մէր շէնը փօս տը՛ղ ա (Բ):*

- Փօս ըղնէլ - Ներս ընկնէլ, փոսանալ: *Խը՛ղճը Էնքան մաշվալ ա, թօշերը փօս ա ընգալ (Բ):*

- Փօս քանդիլ (միևնի հը՛տէ) - Դավ նյութէլ մեկի դէմ, որոգայթ լարել: *Ուրո՛շին հը՛տէ փօս քանդողը ինքը կըղնէ մաջը (2):*

- Փօս քըցիլ - Փոս գոյացնել, փոսացնել: *Վէդրան թըխում ա քարէն, փօս քըցում (2):*

ՓՕՍԱԼԱՂ - տէն ԼՕՂՎԱ:

ՓՕՏ - տէն ՓՕԹ:

ՓՕՏՕԳՐԱՓ (ռուս. *фотограф*) - գ. Լուսանկարիչ: *Խուջաց Սիրգոնէն թօռը լալ փօտօգրափ ա (Բ):*

ՓՕՐ (գրբ. փոր) - գ. 1. Մարդու եւ կենդանիների մարմնի մաս, որի մեջ տեղավորված են ստամոքսը, լյարդը, աղիքները եւ այլ գործարաններ: *Ղանման քաղում ա փորը, ըսպանում (2):* 2. Փորոտիք: *Փորը տո՛ւս ըն տամ, մէսը ածում խորքինը, քինամ (2):* 3. Իրանի առջեւի մասը՝ կրծքից ներքեւ: ... *Սուփրան փորավըն ա տամ, քընում (ՀԱԲ, 15, 17):* 4. Կնոջ արգանդ: *Իգէն հալա՛ն ուրան մօրը փորումըն ա իլալ նաղինջ (Բ):* 5. Ծին, ծնունդ: *Ղանվրիշը ասում ա.- Թա ախճիգ՝ ինի, առաջին փորը իմըն ա, թա տըղա ինի՛քունը (2):* 6. փխր. Ամանների՝ անոթների՝ իրերի միջին՝ ուռուցիկ մասը: *Կըրասէն փորը ճաքալ ա (Բ):* 7. փխր.

Սնունդ, ապրուստի միջոց: *Ամմէն մարթ ուրան փորէն հը՛տէ յա ըշխաղում (2):*

- Փորան ըղնէլ - տէն Պօրտը տո՛ւս ըղնէլ:

- Փորան փըռնէլ - Որովայնի ուժեղ ցավ զգալ՝ ունենալ: *Կամ ըն, տը՛սնում՝ թաքավէրը, փորան փըռնած, ճըղճըղամ ա (2):*

- Փորան փըռնէլ վեր ըղնէլ - տէն Ուշկիւնա՛ն ինիլ:

- Փորան քինիլ - Փորը լուծել, փոր-լուծություն ունենալ: *Հու շատ գո՛ւլմս օտէ, փորան կըքինի (Բ):*

- Փորավը չըվան/քանդիլ չի պատ կալ - Ասում են շատ գեր՝ մեծ փոր ունեցող մարդկանց մասին:

- Փորէն կըռը - Բուն նպատակը՝ ցանկությունը: *Ըտըրա փորէն կըռը Էն ա ինում, վեր հիրըվանէն նըհը՛տ հըրաւաշ տը՛ռնա (2):*

- Փորէն կուտընէքը - Մարդու որովայնի ճարպը: *Ասում ա.- Ըտըրան Էնքան թըկեցէք, վեր փորէն կուտընէքը հալի (2):*

- Փորէն վը՛րթըն կօտըրէլ - Մի քիչ սևվելով՝ քաղցը մեղմել: *Հիշկան շօռ ա կամ, մին պէն չի քըթէնում, թա լըհա փորէն վը՛րթըն կօտըրէ (2):*

- Փորէն տակը քօրէլ - տէն Մաշկը քօրէլ:

- Փորէն ցավը - տէն ՓՈՒՐԱՑԱՎ:

- Փորը իփիլ - տէն Լըղաճա(ն)ք ինիլ:

- Փորը լըցնէլ - Ազահաբար ուտելով՝ կշտանալ: *Նըստում ա, փորը լըցնում, քինամ (2):*

- Փորը լիգը - 1. Կուշտ կերած՝ հագեցած: *Փորը լիգը մարթին էլ հինչ դարդ կինի (Բ):* 2. տէն ՊԱԾ(Ճ)ԱՌԱՎԷՐ:

- Փորը՝ լիգը, կօխկը՝ տերտակ - Ասում են այն կանանց մասին, որոնց երեխաները ծնվելուց մահանում են:

- Փորը խափիլ - տէն Փորէն վը՛րթըն կօտըրէլ:

- Փորը խէխտանձ բըրամա - Գոտկատեղը բարակ, նրբիւրան մարդ: *Հարթը, հինչ հա՛րթը, փորը խէխտանձ բըրամա (Բ):*

- Փորը խըշարէլ - տէն ՓԸՓԷԽՎԷԼ:

- Փորը ծակէլ - 1. Հանգիստ չտալ, անհանգստություն պատճառել: *Կընգաւը ջօղաքը մարթին փորը ծակում ա (2):* 2. Նախանձը շարժել: *Նըխշունէն ղըշշընգօթունը հիրըվըններէն փորը ծակում ա (Բ):*

- Փորը ծափ տալ - Խիստ սոված լինել: *Էրկու օր ա՛ պէն չի կերալ. փորը ծակում ա (2):*

- Փորը ծըմըր(ը)կէլ - տէն Փորը տո՛ւս կալ:

- Փորը ծուխավ լըցնէլ - Հրագենով սպանել: *Թափանջան տո՛ւս ա օնում, ըտըրա փորը ծուխավ լըցնում (2):*

- Փորը կապվէլ - Փորկապություն ունենալ: *Խը՛ղճը հինչ ա՛նէ, փորը կապվալ ա, կարում չի, թա չօլ քինի (Բ):*

- Փորը կատու ըղնէլ - տէն Փօխանը կատու ըղնէլ:

- Փորը կըլխան պեցո՛ւր - 1. Շատ գեր: *Փորը կըլխան պեցո՛ւր ա, էտ հինչ կօրծ բիդի ա՛նէ (Բ):* 2. Հիդուլթան վերջին շրջանում գտնվող (կին): *Փորը կըլխան պեցո՛ւր հարթն ա, խօխա պիրիլի վախտըն ա (Բ):*

- Փորը կըտօրէլ - Որովայնը խիստ ցավել: *Էնքան կերալ ա, փորը կըտօրում ա (Բ):*

- Փորը կօշտ (ինիլ) - 1. Կուշտ կերած՝ հագեցած (ինիլ): *Փորը կօշտը տո՛ւզին դաղիրը գիղալ չի (2):* 2. Տնտեսապես ապահով (ինիլ): *Դօրոնը փորը կօշտ խալիս ըն (Բ):*

- Փորը կօշտ պահէլ - Իր կամ ուրիշի մասին հոգ տանելով՝ երբեք քաղցած չմնալ՝ չթողնել: *Սօնա բաջին քըշէր-ցիրը՛կ ըշխաղում ար, համ ուրան փորը կօշտ պահում, համ խօսըն (Բ):*

- Փորը կօտ ըղնէլ - տէն Փորը մայա ըղնէլ:

- Փորը հաստ - տէն ՀՐՍՍԱՓՕՐ:

- Փորը հացուտ անէլ - տէն Փորէն վը՛րթըն կօտըրէլ:

- Փորը դաժավ լիգը - Նախանձ, չարակամ, խարդախ: *Փորը դաժավ լիգը մարթ ա Շաքօն (Բ):*

- Փորը ճըրդօտէլ - 1. Բղավել, բարձր ձայնով կանչել: *Ծէն տալալ, փորը ճըրդօտէլալ քինամ ա, տէսնում լիհա հըղըցէն կըլխէն՝ մին փօսում, պըրանած (ՆԼԴԺԲ, 119):*

- Փորը մայա ըղնէլ - Քաղցը անցնել: *Միկա վեր օտըմ ըն, խըմում, էտ տըղէն փորը մայա յա ըղնում, ըսկըսում ա խաղ անէլ... (ՀԺՀ, VII, 110):*

- Փորը մաշկան կէնալ - Սաստիկ նիհարել: *Էնքան կօրծ ա ըրալ, փորը մաշկան ա կացալ (Բ):*

- Փորը լը՛ր չօնէլ - Նախանձել: *Մը՛ծ հարթանը փորը լը՛ր չի օնում, վեր կուճի հարթանը ըտի սիրում ըն (2):*

- Փորը լըղըկալիլ - տէն Փորը փիլըկալիլ:

- Փորը շինիլ - տէն ՄԱՉԻԼ (2):

- Փորը շօն ըղնէլ - տէն Փօխանը կատու ըղնէլ:

- Փորը պէն ըղնէլ - տէն Փորը մայա ըղնէլ:

- Փորը պըլիթիլ - տէն Փորը տո՛ւս կալ:

- Փորը պընդըց(ը)նել - Կուշտ ուտել, հագնել: ... *Ըստը՞դ մին լ՛ավ փորը պընդըցընես ա, հըդէ ինիս (2):*

- Փորը վախալ լիգը - Սարսափի մատնված, սարսափահար: *Հիշտը՞դ ը՞ք տէսալ, վէր փորը վախալ լիգը մարթը քօն ինի (ՆԱԲ, 30):*

- Փորը վէր ածել - 1. Փորոտիքը հանել՝ դուրս թափել՝ մաքրել: *Ծոնկնէն փորը վէր ըն ածում, լըվանում, իփոն (2):* 2. Սպանել (հաճախ գործածվում է որպես սպառնալիք): *Ասում ա.- Ծէնըտ կըտըրէ, թա չէ փորըտ վէր կածիմ (2):*

- Փորը վըրթնած/վըրթնալ լիգը - *տէն Փորը դաժալ լիգը:*

- Փորը վէց-վէց անել - Շատ քաղցած լինել, ուտելու մեծ ցանկություն ունենալ: *Էտ դմորըմը փորը վէց-վէց անելալ, խըլուշկուտալալ մին աղվէս ա անց կէնըմ... (ՋՏ, Բ, 155):*

- Փորը տափավը քաշ ինիլ - 1. Սաստիկ գիրանալ, փորը շատ մեծանալ: *Տընաշինըտ կարում չի, թա տոնոր կա, փորը տափավը քաշ ա ինիմ (2):* 2. Ծնելու ժամանակը մոտ լինել (կենդանիների մասին): *Խօզին փորը տափավը քաշ ա ինիմ, էքոնց ծընական ա (Բ):*

- Փորը տափերը քըսել - *տէն Պորտը տափերը քըսել:*

- Փորը տէրտակ - Քաղցած, անոթի: *Փորը տէրտակ մարթը կարէլ չի հծնծ անէ (Բ):*

- Փորը տըռըզիլ/տըռըզցընել - *տէն Փորը տոնս կ'նլ:*

- Փորը տըռօզ - 1. Գեր, չադ: *Փորը տըռօզ մարթ ա իլնլ Հայկան (Բ):* 2. *տէն ՊԱՃ(Ճ)ԱՌԱՎԷՐ:*

- Փորը տըրաքել - 1. Չափազանց շատ կերած լինել: *Փորը տըրաքում ա, կարում չի թա նըստէ (Բ):* 2. Խիստ նախանձել, նախանձից պայթել: *Սունէն փորը տըրաքում ա, վէր տըքրակէնը ըտի դաշննգ ա (Բ):*

- Փորը տոնբնգ անել - *տէն Փորը պընդըց(ը)նել:*

- Փորը տոնս կ'նլ - 1. Գիրանալ, չաղանալ: *Հինչա պաշտօն ըն տըվալ, Մըցակէն փորը տոնս ա յըկալ (Բ):* 2. Հղիանալ, հղի դառնալ: *Անց ա կէնում մին քանէ վախտ, թաքուիուն փորը տոնս ա կամ (2):*

- Փորը փիլըկնլիլ - 1. *տէն Փորը տոնս կ'նլ (1):* 2. Հարստանալ: *Սումբաթէն փորը փիլըկնլիլ ա, էլ մէգ մըրթա-տը՞դ չի տինիմ (Բ):*

- Փորը քըթէն տէմ ըղնել - 1. *տէն Փորը տափավը քաշ ինիլ (1):* 2. Ծննդաբերելու ժամանակը մոտ լինել (կանանց մասին): *Հէրիքնագէն փորը քըթէն տէմ*

ա ընգալ, էս շէբաթը հանրնթ խօխա կըպիրի (Բ):

- Փորը քըշանալ - Սովածանալ: *Հիշկան կօրծ ա անում, էնքան փորը քըշանում ա (2):*

- Փորը քըշիլ - *տէն Փորան ք'ինիլ:*

- Փորը քուշտըց(ը)նել - *տէն Փորը պընդըց(ը)նել:*

- Փոր պահել - 1. Ախորժակ պահել ավելի լավ ուտելիքի համար: *Ասում ա.- Փօր պահէ, էս ա խըրաված ըմ անում (2):* 2. Այստեղ-այնտեղ սնվելով՝ գոյատևել: *Փոր պըհէլալ տօն չըս տը՞ռնալ (2):*

- Փորումը այթու/այիփալէնու թիքն/կուտուր/պատառ չինիլ - Տգետ՝ անգրագետ լինել: ... *Էտ դէրըն էլ պէն չի ինիմ գիդնիս, փորումը այիփալէնու կուտուր չի ինիմ... (ՀԺՀ, VII, 303):*

- Փորումը արնուն կաթել - *տէն Լը-դաճա(ն)ք ինիլ:*

- Փորումը կըռ ինիլ - Գաղտնի նպատակ՝ ցանկություն՝ պահանջ ունենալ: *Ընդըրա փորումը վէր կըռ չինի, էս ծոն-ծըմը՞ռ օրը կ'նլ չի մէր շէնը (2):*

- Փորումը կըտօրել - Զայրույթը մի կերպ զսպել: *Հարթըն ուտէս ա, ըսկէտուրըն էլ փորումը կըտօրէս ա (2):*

- Փորումը սաղանա/օխծ ինիլ - Զարմտադրություն՝ դիտավորություն ունենալ: *Թաքավէրը դնստի յա կըծիս ըղ-նում, վէր վէզիրին փորումը սաղանա կա (2):*

- Փորումը սըրտ չըմընալ - *տէն Լը-դաճա(ն)ք ինիլ:*

- Փորու յէսիր - Միայն ուտելու մասին մտածող, ամեն ինչ փորին ծառայեցնող: *Փորու յէսիր մարթը կարէլ չի տօն պահէ (2):*

- Փորու ցալ - *տէն ՓՈՒՐԱՅԱՎ:*

- Փոր քըցիլ - *տէն Փորը տոնս կ'նլ:*

ՓՕՐԹԱՓ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Փորթափ անել - *տէն Լըդաճա(ն)ք անել:*

- Փորթափ ինիլ/տը՞ռնալ - *տէն Լը-դաճա(ն)ք ինիլ:*

ՓԸՐԹԸԽԱԼ - *տէն ԱՊԷԼԱԽԻՆ:*

ՓՕՐԿԱՊ - *տէն ՓՈՒՐԿԱԳԸՊՕՐՈՒՆ:*

ՓՕՐՄ (ռուս. *форма*, լատ. *forme*) - գ. Կերպ, ձև, եղանակ: *Էտ փօրմի չօրսին էլ ըսպանում ա... (ՀԱԲ, 15, 128):*

- Փօրմու հը՞տէ/մըհար - Արտաքուստ ցույց տալու համար, ձեականորեն: *Փօրմու հը՞տէ ինքըն էլ ա ըսքըսում խօտ հարէլը (2):*

ՓՕՐՄԱ (ռուս. *форма*) - գ. Համազգեստ: *Առաջ ըշկօլնիկնէն փօրմա յըն իլնլ կընալիս (Բ):*

ՓՕՐՍՈՒՐ - *տէն ՓԸՐՍՕՐ:*

ՓՕՐՍՕՐ - *տէն ՓԸՐՍՕՐ:*

ՓՕՐՏՈՒՊԸՅԱՆ (ռուս. *фортепиано*, իտ. *fortepiano*) - գ. Ղաշնամուր: ... *Թնռին, սագին էլ հավան չըն, փօրտուպըյանէն ա մօղան (ՋՏ, Ա, 26):*

ՓՕՐՑ (գրբ. *փործ*) - գ. 1. Կյանքից՝ գործունեությունից եւն քաղած գործնական գիտելիքների, հմտությունների, ունակությունների եւն ամբողջությունը: *Ուստա Արտաշը մը՞ծ փօրց օնէ (Բ):* 2. Վարժություն, որ կատարվում է որեւէ բան սովորելու՝ որեւէ բանում հմտանալու համար: *Շատ ա փօրց անում, մինչը՞վ կարում ա ինքըն էլ փօրը նըման պար կա (2):*

ՓՕՐՏԱԼՔ (գրբ. *փործանք*) - *տէն ԽԱԹԱ:* Կուճուր ախպօր փննդէրավը Պարսէղը պըրծընում ա ամմէն մին փօրցանքա (ՀԺՀ, V, 439):

ՓՕՐՏԷԼ - *տէն ՓՕՐՏԻԼ:*

ՓՕՐՏԻԼ/ՓՕՐՏԷԼ (գրբ. *փործել*) - նք. 1. Ստուգել՝ պարզել մեկի կամ մի բանի ինչպիսին լինելը: *Մին սօվ տարէ Աստուծ ոնգիս ա ժողովուրդէն փօրցի... (ԱԱ, 88):* 2. Համտեսել, համտես անել (համը, սպիրտայնությունը եւն որոշելու համար): *Կինին փօրցիմ ա, տը՞սնում՝ թըթօ (2):* 3. Որեւէ բան անել՝ գործողությունների դիմել մի բանի հասնելու՝ մի բան իրականացնելու համար: *Շատէրըն ըն փօրցիմ, ամմա կարում չըն էտ ուշափէն յը՞խնիս (2):* 4. Փործարկել: *Ապան մին թնգզն չըխարակ ա շինիմ, այան նըստում ա, վէր փօրցի (2):* 5. Հափսը՝ սագելը՝ գույնի համապատասխանությունը եւն պարզել (հագնելով, չափելով եւն): *Էտ ախճիգը հինչ շօր փօրցիմ ա, յըրան կամ չի (2):* 6. Գործածվում է որպես սպառնալիքի արտահայտություն՝ չհամարձակվես, եթե անես, կտուժես (իրամայական եղանակով): *Ասում ա.- Փօրցի լըհա մէհէտ էլ նի մըննիս իմ բաղըս (2):*

- Փօրցած թանը անփօրց մածնան լ՛ավ ա - Ծանոթ՝ փործված մարդը՝ իրը՝ երեւոյթը եւն, իրենց թերություններով հանդերձ, գերադասելի եւն անծանոթից՝ անփորձից, թեկուզ եւ դրանք նախորդներից ավելի առավել լինեն:

ՓՕՐՏԿԷԼ - *տէն ՓՕՐՏԿԻԼ:*

ՓՕՐՏԿԻԼ/ՓՕՐՏԿԷԼ - 1. կր. եւ չք. ՓՕՐՏԻԼ-ի: 2. չք. Վարժել, հմտանալ, փործ ձեռք բերել, փորձառու դառնալ: *Փօրցված վը՞րսկան ա Աթօն (Բ):*

ՓՕՐՔԱՇ - գ. 1. *տէն ՂՈՒՇՆՈՒՆ:* 2. Գոտու նման հատուկ կարված լայն երիզ, որ, օրորոցի վրայով ու տակով անցկացնելով, կապում են, որպեսզի երեխան չընկնի: *Խօխան տինում ա ըրորորցումը, փօրքաշավը կապում (2):* 3. *հեզն. տէն ԿՕՏԷ (1):*

ՓՕՓ - 1. գ. Պաքսիմատով, շաքարով եւ ջրով պատրաստած մանկական ճաշ: *Խօխենքը փօփ շատ ըն սիրում (Ձ): ած.* 2. Շատ հասունանալուց եւն փափկած, փափուկ: *Փօփ զըկըռ ա (Բ):* 3. փխբ. Շատ ծերացած, ծերությունից մարմինը փափկած: *Փօփ պառաւ ա (Բ):*

- Փօփ տը՛նաւ - 1. Շատ փափկել: *Տաննը էնքան հըսաւ ա, լափ փօփ ա տը՛նաւ (Բ):* 2. Շատ ծերանալ, ծերությունից մարմինը փափկել: *Մէր ազնավորը քընում ա, տէսնում ուշափէն մարը պըռաւած, փօփ տէռած... (ՆԱԲ, 26):*
ՓՕՔ(Ը)Ս/ՓՕՔԱ (գրք. փոք) - գ.

Կաշվե կծկվող ու ծալքավոր հարմարանք օդի հոսանք դուրս մղելու համար, փուքս: *Փօքսըն էնքան փըջում ա, վար ջամը սըկսում ա կիրմիրիը (ՅԺՅ, V, 392):*
- Փօքսը նըստել - տէն Յավան նըստել (ՅԱՎԱ-ի տակ):
ՓՕՔԱ - տէն ՓՕՔԱ:

Ք

ՔԱ - տէն ՔՈՒ (գործածվում է հիմնականում **հնար** եւ **մար** բառերի տրական հոլովածեի հետ): *Քա հօր, քա մօր տօնը շինվի, քը՛գ խէ փըսակում չը՛ն (Բ):*

ՔԱԹ - գ. 1. Յեքիաթ: *Տըրանաւ էլ քաթը պըրծընէս ա (ՅԺՅ, V, 599):* 2. տէն ՋՐՈՒՄՅ:

ՔԱԹԱՆ (գրք. քթան) - գ. Կտավատի թել եւ այդ թելից գործած կտոր՝ կտավ: *Քաթան ա ինք՛ օնում, մին դարյա կարում, տամ ըխճըկանը (Ձ):*

- Քաթան տը՛նաւ - տէն ՍԸՓԱՐԹ-Ն(ԸՎ)ԻԼ:

ՔԱԹՍՈՒՆ - տէն ՔԱՏ(Ց)ՈՒՆ:

ՔԱԼ - տէն ՔԱԼ:

ՔԱԼԱՂԱ - տէն ՔԱԼԱՂԻ:

ՔԱԼԱՄԱՆԳՕ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քալամանգօ տը՛նաւ - Սաստիկ մրսել: *Այազ ա, քալամանգօ յընք տը՛նում (Ձ):*

ՔԱԼՈՒԾ - տէն ՔԱԼԾ:

ՔԱԼՈՒԹՈՒԼ - տէն ՔԱԼՈՒԹՈՒԼ:

ՔԱԽԾՐ/ՔԱԽՅՐ (գրք. քաղցր) - ած. 1. Քաղցրահամ: *Ծերանը քախծըր բար ա (Բ):* 2. Ջգայարանների համար դուրեկան՝ շոյող: *Քախծըր սնս օնար աշըղ Աըըստամը (Ձ):* 3. Գզվալից, սիրալիր: *Այան թուռնէրէն քախծըր ար յէշում (Բ):* 4. Բարի, բարյացակամ: *Քախծըր մարթ ա (Բ):* 5. Սիրելի, թանկագին: *Ասում ա.- Տու իմ քաղցըր ախպէրըս ըս, յը՛ս քը՛գ կարէլ չըմ ըսպանիմ (Ձ):* 6. Հաճելի, հոգեկան հաճելի զգացումով լցնող: ... *Սըն էլ քըշէրէն կէսըմը՝ քունտընուս էն քախծըր վախտը, շընէրը ըսկըսը՛ցէն հանջը (ՀԲ, 363):* 7. Երջանիկ, լավ: *Մարթը թաքավէր ա տանում, ինքըն էլ՝ թաքուհի, ըսկըսում ըն քախծըր ապրէլը (ՆԼԴԲ, 32):* 8. գ. Քաղցրավենիք: *Քիսամ ա բըզարան քախծըր ինք՛ օնում, դարկում մօրը հը՛տէ (Ձ):* 9. մ. Հաճույքով, սիրով, սիրալիր կերպով: *Տըրանց քախցըր ճանապար ա տինում (ՀԱԲ, 15, 33):*

- Քախծըր աշկ - Բարյացակամու-

թյուն, բարեհաճ վերաբերմունք: *Էտ թաքավէրին էլ քախծըր աշկ ա իննւմ ժողովուրդէն յըրա (Ձ):*

- Քախծըր աշկավ յէշիլ - Բարյացակամ բարեհաճ լինել մեկի նկատմամբ: *Կօզի խօրթ, ամմա քախծըր աշկավ ար յէշում էտ խօնը (Ձ):*

- Քախծըր լիզիլ - Ախորժալուր՝ դուրեկան խոսվածք՝ խոսք: *Քախծըր լիզիլ օնէ Մաքաղաթը (Բ):*

- Քախծըր լիզիլ օխծը պինան տին կօնէ - Հաճելի՝ դուրեկան՝ ոյութող խոսքերով ամեն ինչի կարելի է հասնել:

- Քախծըր լիզիլ պընըց(ը)նէլ - Հաճելի՝ դուրեկան խոսքով մեկին հմայել: *Քախծըր լիզիլ պընըցըրավ, թաքավէրին աշի թէվը տը՛նաւ (Ձ):*

ՔԱԽԾՐ-ՄԱԽԾՐ/ՔԱԽՅՐ-ՄԱԽՅՐ/ՔԱԽԾՐ-ՔԱԽՅՐ - 1. ած. Անախորժ եւ շատ քաղցր: *Քախծըր-մախծըր կինի յա (Բ):* 2. փխբ. Հաճույթստություն պարունակող, շողողորթ: *Ջանիւս տանում ա Ջավէնին քախցըր-մախցըր խոսկէրքան (Բ):*

ՔԱԽԿԱՎԱՐԻ/ՔԱԽԿԱՎԱՐԻ/ՔԱՂԸ-ՔԱՎԱՐԻ - ած., մ. Քաղաքավարության նորմաներին՝ կանոններին համապատասխան: *Քախկըվարի յա խօսում (Բ):* 2. Քաղաքավարության նորմաներով առաջնորդվող, բարեկիրթ, քաղաքակիրթ: *Քախկըվարի խալի ըն խօնդիւնը (Ձ):* 3. Քաղաքի տարագով: *Էս կարճիզ թօխ ծըմավէր հարսը քախկավարի յա. կէցինը Սօսկօվի մախմուր քիւլը՝ ա՛յախան մարքարիդավ արած... (ՋՏ, Ա, 2):*

ՔԱԽԿԱՎԱՐԻ - տէն ՔԱԽԿԱՎԱՐԻ:
ՔԱԽՅՐ - տէն ՔԱԽԾՐ:

ՔԱԽՅՐ-ՄԱԽՅՐ - տէն ՔԱԽԾՐ-ՄԱԽԾՐ:

ՔԱԾ (գրք. քած (էգ շուն) - 1. ած. Էգ, ոչ արու (կենդանիների, անարգաբար նաեւ մարդկանց մասին): *Էտ կընէգը տը՛նում ա մին քած կիւլ, ըղնում ծըմակը (Ձ):* 2. գ. Էգ կենդանի, հատկապես՝ շուն: *Քածը վեր թույլօցը սնսը ըսկանում*

ա, յըրա յա պըրծընում, կիւլին կօխում տակը, ըսպանում (Ձ): 3. անրգ. Կին, անբարոյական կին: *Էս քածըն էլ ա կըլխու ըղնում, բայց թասիբի պէն էլ կա չէ՛ մաշտը՛ղը (ՀԱԲ, 15, 14):*

- Քած ասթըխը տին կիւլ - Շատ ժամանակ անցնել: *Տընաշինըտ մինչը՛վ մին պէն ա ասում, քած ասթըխը տին ա կամ (Բ):*

- Քած արմատ - Կին, աղջիկ: *Քած արմատ ա, էն հինչ ա՛րտ բիդի անէ (Ձ):*

- Քած արչ - Գազազած, գազանաբար: *Քած արչ ը՛ս, հինչ ը՛ս էտ կընգանը թակում (Բ):*

- Քած նափան - Չար շունչ, որ իբր հիվանդի ներսում ծավալվում եւ սպանում է նրան: *Չար նափանը Ալծվէն էլ ըսպանից (Բ):*

- Քած պըրիստավ - Խստաբարո կին դեկավար: *Էտ քած պըրիստավը բաղվանցօցը օր-իշը՛ղ չար տամ (Ձ):*

ՔԱԾԻ - ած. Կանացի հատկություն ունեցող, վախկոտ, թույլ, կնամարդի (տղամարդկանց մասին): *Քածի մարթ ա Ղանգարը (Բ):*

- Քածի Մանաս - Կնամարդի՝ կանացի հատկություն ունեցող տղամարդ: *Էտ քածի Մանասը կընգանը անա փիս վախում ա (Բ):*

ՔԱԾ(Ծ)ՈՒՆ - տէն ՔԱՏ(Ց)ՈՒՆ:

ՔԱՅ-ՔԱՅ - ած., մ. Բարձրաձայն եւ լիաթոք (ծիծաղի՝ ծիծաղելու մասին): *Մէլիք-Շահնազարը Պուղուն յէշում ա, քահ-քահ ծըծանդում (ՆԱԲ, 129):*

ՔԱՂ՝ (գրք. քաղ (մուխտտ) - գ. 1. Յորեն՝ խոտ՝ տերեւ՝ պտուղներ եւն հատ-հատ պոկելը՝ քաղելը՝ հնձելը, բեր-բահավաք: *Քաղը ըսքըսում ա, ժողովուրդը յօխ քինամ ըն բաղէրը (Բ):* 2. տէն ՔԱ(ԸՅ)ՂԱՆ: 3. Բերքահավաքի ժամանակը: *Քաղը վեր կամ ա, շինանցէք՝ իւրիւրօնցավ ըն ըղնում (Ձ):* 4. Քաղած բանը (պտուղ, հունձ, խոտ եւն): *Խընծօրին բաղը քաղում ին, քաղը պիրում մըկնում (Ձ):*

- Քաղ անէլ - 1. տէն ՔԱՂԵԼ: 2. տէն ՔԱՂ(ԸՅ)ԱՆԵԼ:

- Քաղ տալ - Գոկպայի մաշած տե-
ղերը կտրելով՝ նոր թելերով գործել:
*Ամմէն աշունք այսան տընըցուց գիւրէ-
քը քաղ ար տամ* (2):

ՔԱՂ² (գրք քաղ (արու այծ, նոխազ) -
տէն ՔԵՌ):

ՔԱՂԱՔ (գրք. քաղաք) - գ. 1. Խոշոր
բնակավայր, վարչական՝ արդյունաբե-
րական՝ առեւտրական՝ մշակութային
կենտրոն: *Ժուկավ-ժամանակավ Արմա-
վիր քաղաքումը մին թաքավեր ար կէ-
նում* (ՆԱԲ, 37): 2. փխբ. Քաղաքային
կյանքը (ի հակադրություն գյուղականի):
Քղղաքան զանիւն տանում ա (Բ): 3.
Քաղաքի բնակչությունը: *Էտ խաբարը
վեր կամ ա, սաղ քաղաքը սըրտաճաք ա
տը՛նում* (2):

ՔԱՂԷԼ¹ (գրք. քաղեմ) - նբ. 1. Յորեն՝
խոտ՝ տերեւ՝ պտուղներ են պոկել՝
հավաքել՝ հնձել: *Ոռոյթանան վը՛ր յէր ա
կը՛նըմ, տը՛սնըմ ա՛ էլիա յէկած, մին
խիլլա խընծօր քաղած* (ՀԺՀ, V, 17):

ՔԱՂԷԼ² - տէն ԽԸՐԷԼ: ... *Լըիա բն-
գը օգիւմ ա, թա «հարթանը» զանդրո-
կը յէտ քըցի, Յէղիշան դանան քաղում
ա փօրը...* (ԱԱ, 50):

ՔԱՂՍԱՎԷՏ - տէն ԳՕՐՍԱՎԷՏ:

ՔԱՂՎԷԼ¹ - կբ. եւ չբ. ՔԱՂԷԼ¹-ի:

ՔԱՂՎԷԼ² - կբ. եւ չբ. ՔԱՂԷԼ²-ի:

ՔԱՍ (գրք. քամ (քամվածք) - գ.
Քամելը, քամվելը: Քամը վեր
պըրծընում ըն, կիսին ածում ըն
կըրըսնէն, ջէջան՝ պուծկնէն (2):

- Քամ անել՝ տիսիլ - տէն ՔԱՍԷԼ:

- Քամ ըղնել/կնլ - տէն ՔԱՍՎԷԼ:

ՔԱՍԱԿ (գրք քամակ) - գ. 1. Կռակ,
թիկունք, մեջք՝ մինչեւ գավակը: *Ծը՛րքէ-
րը քըմակէն տիրած՝ պիրոմ ըն թա-
քավերին կօշտը* (2): 2. տէն ՎԸ՛Ռ (1, 2):
*Արջը թաթը քըմական կօխում ա, ճըղ-
մաղէնքը հանում...* (ՀԱԲ, 15, 132): 3.
Ետեւ, հետեւ: *Էս ախճիգըն ու կընէգը
նանգիր-վանգիրներէն առաջնէն ըն ընգալ,
քէցալ, նըրանք էլ՝ քըմական* (ՀԺՀ, VI, 19): 4. Հետեւի կողմը: *Ասում ա. - Քըմա-
կաս ա յը՛կալ, յը՛ս քամակըս հունց
տը՛սնամ* (2): Կ. 5. Հետեւում: *Արջը կամ
ա, ըտըրա քըմակէն վը՛նըր կէնում* (2): 6. Բացակայությամբ: *Տըղօցը քըմակէն
թաքուին ա վէգիրները թաքավերէն
թախտան քըցում ըն, փըսակվում...*
(ՆԱԲ, 49):

- Քամակ անիլ - Ոչինչ չարժենալ:
Քըմակէն ասած խօսկը քամակ անիլ
(ԱԲԲ, 100):

- Քամակը աղ/ախտա ածել - տէն
Վը՛նըր աղ ածել:

- Քամակը զը՛ն - տէն Վը՛նըր զը՛ն:

- Քամակը ըղնել/ընցընել - տէն
Հը՛տան ըղնել:

- Քամակը թո՛ւլ - տէն ՎԸՌԸԲՕԾ:

- Քամակը խըշուր անել - տէն
Քամակը քըշիլ:

- Քամակը ծըռել - տէն Մաշկը ծըռել:

- Քամակը կըտըրել - տէն Հը՛տը
կըտըրել:

- Քամակը հօգա կօխել - տէն Վը՛նը
աղ ածել:

- Քամակը դայիմ - տէն Մաշկը
պէնդ:

- Քամակ ըղնել - տէն Յը՛տ ըղնել
(1, 2, 3):

- Քամակը ճըղել/ճըրդօտել/ճուրճ-
նօտել/ճօթ(ը)նել - տէն Վը՛նը ճըղել:

- Քամակը նանջողըր ածած - 1.
Համարձակ: *Ընդըրա քամակը նանջ-
ողըր ածած ա, վէշ մին պէնա վախում չի*
(Բ): 2. Արագաշարժ, արագընթաց: *Քա-
մակըտ նանջողըր ածած ա՛, խէ հան-
դանդ չը՛ս կօրծ անըմ* (Բ):

- Քամակը նըիւր՝ չըկնլ - 1. Սկսած
գործը ավարտին չհասնել: *Տօնը շինում
ընք, շինում, քամակը նըիւր՝ չի կամ*
(Բ): 2. Նյութական միջոցները չհերիքել:
*Քամակըս նըիւր՝ չի կամ, թա արտըս
վարել տամ, պըրծընիմ* (2):

- Քամակը շուի անել - տէն Քամակը
քըշիլ:

- Քամակը շօռ տալ - տէն Իրը՛սը
շօռ տալ:

- Քամակը չօփ կօխել - տէն Վը՛նը
աղ ածել:

- Քամակը պահել - տէն Մաշկը
պահել:

- Քամակը պէնդ - տէն Մաշկը պէնդ:

- Քամակը պէց - տէն Վը՛նը պէց:

- Քամակը պըզզան ածել - տէն
Քամակը քըշիլ:

- Քամակը պըլթալթալ - տէն
Վը՛նան նի կէնալ:

- Քամակը պիհիր կօխել - տէն Վը՛նը
աղ ածել:

- Քամակը տանիս՝ առաջը գի՛ղնլ
չի - Ասում են անուշադիր՝ անկազմա-
կերպ մարդկանց մասին:

- Քամակը ըրա տըղէտ, հա՛ց կեր,
իրը՛սըտ ըրա մարթիտ, հա՛ց կեր - Ասում
են՝ նկատի ունենալով ամուսնու եւ ոչ թե
որդու նվիրվածությունը:

- Քամակը տանիտը՛ղ ածած/ քըսած
- տէն Վը՛նը տանիտը՛ղ ածած/քըսած:

- Քամակը տանիտը՛ղ ածել - տէն
Վը՛նը աղ ածել:

- Քամակը տափերը թակել/տըփերէն
կնլ - տէն Վը՛նը տափերը թակել:

- Քամակը տափերը քըսել - Խիստ
զղջալ: *Յըղէ կավը ծախում ա, մընամ
քամակը տափերը քըսելիս* (2):

- Քամակը տէմ անել - տէն Իրը՛սը
շօռ տալ:

- Քամակը փնդ կօխել - տէն Վը՛նը
աղ ածել:

- Քամակը քըշիլ/քաշիլ - 1. տէն
Փօրան քիսիլ: 2. տէն Լըղաճա(ն)ք ինիլ:

- Քամակը քըջեղակ կօխել - տէն
Վը՛նը աղ ածել:

- Քամակ թօղնել - տէն Յը՛տ քըցիլ (1):

- Քամակ մընալ - տէն Յը՛տ մընալ:

- Քամակ նի մըն(ն)ել - տէն Վը՛ն մի
մըն(ն)ել:

- Քամակ քըցիլ - տէն Յը՛տ քըցիլ
(1, 2, 3, 4):

- Քըմական էվիլ/վէղըրա կախ տալ -
տէն Վը՛նան էվիլ կախ տալ:

- Քըմական ճըղըցաքար կախ տը-
ված - տէն Վը՛նան ճըղըցաքար կախ
տըված:

- Քըմական՝ պիյաներ, ըռաշկան՝
պէնսյաներ - Ասում են նրբակազմ, բայց
տգեղ ու կնճռու դեմք ունեցող կանանց
մասին:

- Քըմական սըրընուցու քար կախ
տըված - տէն Վը՛նան ճըղըցաքար կախ
տըված:

- Քըմական վը՛տ օնել - Սեռական
տրամադրությունը՝ հակումը ստուգել՝
մերձենալու նպատակով: *Սաղ օրը էն ա
ըստըրա-ընդըրա քըմական վը՛տ ունէ-
լիս* (2):

- Քըմակավը անել/կօրծ փըռնել/պէն
փըռնել - տէն Վը՛նավը անել:

- Քըմակէն զօռ կնլ/հըսնել - *հեզն*.
տէն Ջօռ ըղնել:

- Քըմակէն զօռ տալ - տէն Ջօռ
անել (2):

- Քըմակէն խօսել - տէն Հը՛տան
խօսել:

- Քըմակէն մարթ ինիլ - Հովանավոր՝
պաշտպան ունենալ: *Ընդըրա վեր քը-
մակէն մարթ չինի, կարել չի ըտի մը՛ծ-
մը՛ծ խօսէ* (2):

- Քըմակէն վը՛նըր կէնալ - տէն
Մաշկը պահել:

- Քըմակէն նըստում ա, թա՛ ըռաշկաս
յը՛ր կաց - Ասում են անհիմն՝ անարդար
պահանջներ ներկայացնողի մասին:

ՔԱՍԷ/ՔԱՍԸ/ՔԱՍԻ (գրք. քամի) - գ.
1. Օդի հոսանքի շարժում հորիզոնա-
կան ուղղությամբ: *Քամէն այուն պիրթը
սաղ տարավ* (2): 2. Փողի գազեր, փուք:
*Դօխտուրը ճար ա տամ, վեր խըմէ՛ փօ-
րէն քամէն տոնս կա* (2): 3. Հողացավ,
ոսկրացավ: *Հիւր մաշկումը քամէ կա,
բիղի քըշէրու մէս օտէ, վեր անց կէնա*
(Բ): 4. փխբ. Դատարկաբանություն,
փչոց: *Ըտըրա ըսըծնէն սաղ քամէ յա*

(Բ): 5. *փխբ.* Քամու նման արագասույր (հատկապես ձիերի մասին): *Էտ թաքա-վերին էլ մին ծի յա իննում, հինչ ծի, մին քամէ* (2):

- Քամավ ըղնել - 1. Քամու ազդեցու-թյանն ենթարկվելով՝ մրսել ու հիվան-դանալ: *Կանփին քամավ ա ընգալ, էրկու օր ա՝ տոնս չի կամ շինամաչ* (Բ): 2. Խեղճանալ, գլուխը կորցնել: *Հինչ ըս տական-կըլխան խօսում, քամավ ըս ընգալ* (Բ):

- Քամէ անել - 1. Քամի փչել: *Քամէ ըրավ, հընձանձ խօտը սաղ ցըրը՜վ տուվավ* (Բ): 2. *տեն* Քամէ տալ: 3. Ստել, սուտումուտ բաներ ասել: *ժորան մեհէտ մին դուգ պեն չի ասել, սաղ օրը քամէ յա անում* (Բ):

- Քամէ ըղնել - 1. *տեն* Քամէ անել (1): 2. Կտրող բարակ գործիքների, հատկա-պես՝ գերանդու սայրը, ալիքածե դառ-նալով, անպետքանալ: *Քամէ ընգած ղըրյագավ կարէլ չըս խօտ հարիս* (Բ):

- Քամէ թակել - 1. Քամու տակ ընկ-նել, քամու ազդեցությանն ենթարկվել: *Լըվացը քամէ թակալ ա, չուրացալ* (Բ): 2. *տեն* ճնոր թակել:

- Քամէ խաղ անել - Օդի մեղմ շար-ժում լինել, մեղմ քամի փչել: *Ըստը՜ղ շատ ա տաք, ըսկի չի քամէ խաղ անում* (Բ):

- Քամէ խըռեգ՝ տալ - *տեն* Քամէ անել (3):

- Քամէ խըռեգ՝ տըվօղ - *տեն* Քամէ քօսօղ:

- Քամէ կօլ տալ - 1. *տեն* Քամավ ըղնել (1): 2. Անգործ թրեւ գալ: *Մի-հէնգվա քիհիլնէն սաղ օրը էն ըն քամէ կօլ տալիս* (2): 3. Ծայրահեղ կարիքի՝ աղքատության մեջ լինել, ուսելու բան չունենալ: *Ասում ա.- Ինձ ըշտըղա յա՛ փուլ, էն ըմ քամէ կօլ տալիս* (2):

- Քամէ նըհը՜տ տալ - *տեն* Քամէ խըռեգ տալ:

- Քամէն թանրս փըջիլ - Գործը ձա-խողվել՝ չհաջողվել: *Հինչը օգում ըմ անիմ, քամէն թանրս ա փըջում* (2):

- Քամէ նի կան - *տեն* Քամավ ըղնել:

- Քամէ տալ - 1. *տեն* Քըմըքամէ անել: 2. Քամու առջեւ պահելով՝ մաքրել՝ զտել (ցորենը, գարին են), երնել: *Այան սիսը՜նը ածում ա խախալը, կըլխանը յը՜րը պահում, վեր ածում, քամէ տամ* (2):

- Քամէ տաս՝ կըտանէ - *տեն* Փըջիս՝ վեր կըղնէ:

- Քամէ տը՜նալ - Անկատարելիորեն հեռանալ՝ անհետանալ: *Կամ ըն, տը՜ս-նում ախճիգ չի կա, քամէ յա տը՜նալ* (2):

- Քամէ քօսօղ - Ստախոս, փչան: *Քամէ քօսօղ ա Ըսատուրը* (Բ):

- Քամու նըման - Շատ արագ, արա-

գորեն, քամու նման սուրալով: *Ծիս քամու նըման հընսում ա պալատը* (2):

- Քամուն ըռը՜խը ըղնել - Քամուց քշվել՝ տարվել: *Էնքան պեմբակը քա-մուն ըռը՜խը ընգավ, փուչացավ* (2):

- Քամուն ըռը՜խը տալ - *տեն* Քամուն տալ:

- Քամուն պերածը քամեն կըտանէ - *տեն* Կը՜տեն պերածը կը՜տը կըտանէ:

- Քամուն տալ - 1. Քամու ազդեցու-թյանը ենթարկել, քամու առաջ պահել, որ քամին քշի: *Ամէն տարէ հուրան խօխէքը պըցըրընայիս ըն ըլալ Մըռավը, կըրըզմանան էրկու հափուռ վեղ քա-մուն տալիս* (ՆԱԲ, 94): 2. Ցրիվ տալ, ցրել, հետք չթողնել: *Էնքան չօր խօտը լօխ քամուն տըվավ, տը՜ղըն էլ չի ման-իում* (Բ): 3. Վատնել, մսխել: *Էտ հօրը փուլէրը սաղ քամուն տըվավ* (2):

ՔԱՍԵԼ՝/ՔԱՍԸ՝ (գրք. քամեմ) - նք.

1. *տեն* ՄԸԶԻԼ: 2. Ծակոտկեն ամանի՝ պարկի են մեջը դնել, որպեսզի հեղուկը ծորվի՝ դուրս գա: *Ժենգալը իփում ըն, ածում ճըշըքամեն, քամում* (2): 3. Մինչեւ վերջին կաթիլը խմել՝ ծծել: *Կինուն կը՜վաթը քամում ա, տոնս կամ* (2): 4. *փխբ.* Հոսեցնել (արցունք, արյուն են): *Էս կըռը՜վը շատ արուն քա-մից մեր ժուղովորթան* (Բ):

- Քամած մածուն - Ուսելիք, որ պատրաստում են մածունը քսակի մեջ լցնելով եւ կախելով, որ հեղուկը թափ-վի: *Քամած մածունը լանգան պեն ա* (Բ):

ՔԱՍԵԼ՝/ՔԱՍԸ՝ (գրք. քամեմ) - *տեն* Քամէ տալ (2): *Յեզըն հուրան պենը լ՛ալ անում ար՝ կալը թըկէլանը յետը ցօրէնը, տէրմանը քամում* (ՀԺՀ, VII, 227):

ՔԱՍԵՂ - գ. Հեղուկ քամելու հարմա-րանք: *Քամէջը յը՜ր ա օնում, կաթնը քամում* (2):

ՔԱՍԸ՝ - *տեն* ՔԱՍԵ:

ՔԱՍԸ՝ - *տեն* ՔԱՍԵԼ՝:

ՔԱՍԸ՝ - *տեն* ՔԱՍԵԼ՝:

ՔԱՍԻ - *տեն* ՔԱՍԵ:

ՔԱՍՅԱՐ - ած. Որտեղ հաճախ քամի է լինում, քամոտ: *Սարէն շէնը քամիար տը՜ղ ա* (Բ):

ՔԱՍՎԵԼ/ՔԱՍՎԸ՝ - կք. եւ չք. ՔԱ-ՍԵԼ-ի:

ՔԱՍՎԸ՝ - *տեն* ՔԱՍՎԵԼ:

ՔԱՍՈՒՏ - *տեն* ՔԱՍՅԱՐ:

ՔԱՍՔԱՍ - ած. Թույլ, ուժասպառ: *Կամ ըն, տը՜սնում մին քամքամ մարթ ըտը՜ղ վեր ընգած* (2):

ՔԱՍՔԱՍ - 1. գ. Անցք, որով օդը մտնում է ներս եւ դուրս գալիս, օդանցք: *Պատեն քամքաշը ծասկում ա, վեր ցօր-տը կա վէչ* (2): 2. Տաք քամիով հյուրը՝ խոնավությունը քաշված՝ ցամաքած,

խորշակահար: *Արտը հընձում ըն, մին փուք քամքաշ ցօրէն ա տը՜նում* (2):

ՔԱՍՕՏ - *տեն* ՔԱՍԵՂ:

ՔԱՍ - *տեն* ԿԱՍՅ:

ՔԱՍԴԵԼ - *տեն* ՔԱՍԴԻԼ:

ՔԱՍԴԵԼ - *տեն* ՔԱՍԴԻԼ:

ՔԱՍԴԻԼ/ՔԱՍԴԻԼ/ՔԱՍԴԵԼ/ՔԱՍԴԵԼ - *գրք. քանդեմ* - նք. 1. Ավերել, փլցնել: *Սապէտին վախտը էտ յը՜խծէն քանդան ըն, տը՜ղը կանցիլար շինան* (2): 2. Փորել: *Ծօրէն դըռնաղավը վը՜ղը քան-դում ա, ճիւր ա տոնս կամ* (2): 3. Քակել, արծակել: *Ծամէրը քանդում ա, տոնս կամ* (2): 4. Սարքի՝ գործիքի՝ մեքենայի մասերն իրարից անջատել՝ հանել: *Մա-շինը քանդում ա, վեր շինի, ամմա կա-րում չի* (Բ): 5. Փորելով հանել: *Այան խընջըլօգ ա քանդում, պիրում իփում, տամ ապուն* (2): 6. *փխբ.* Վնաս հասց-նել, սնանկացնել: *Էտ օյինբագը ժուղու-վորթէն քանդից* (2):

ՔԱՍԴԻԼ - *տեն* ՔԱՍԴԻԼ:

ՔԱՍԴԵԼ - *տեն* ՔԱՍԴԻԼ:

ՔԱՍԴԵԼ - *տեն* ՔԱՍԴԻԼ:

ՔԱՍԴԻԼ/ՔԱՍԴԻԼ/ՔԱՍԴԵԼ/ՔԱՍԴԵԼ - 1. կք. եւ չք. ՔԱՍԴԻԼ-ի: 2. չք. *փխբ.* Սաստիկ հարբել: *Մըկըռնէն էնքան խըմում ըն, վեր լափ քանդվում ըն* (2):

- Քանդված չըվըստան - Հաշմված մարդ: *Խը՜ղըն հինչ ա՛նէ, քանդված չըվըստան ա, կարում չի, թա մին կօրծ անէ* (Բ):

ՔԱՍԴԻԼ - *տեն* ՔԱՍԴԻԼ:

ՔԱՍԴ-ՔԱՍԴ/ՔԱՍԴ-ՔԱՍԴ/ՔԱՍԴ-ՔԱՍԴ (գրք. քանդ (փորվածք) - Գործածվում է կապակցու-թյունների մեջ:

- Քանդ-քանդ անել - 1. *տեն* ՔԱՍԴ-ՔԱՍԴԻԼ: 2. Մի կերպ յուր գնալ, ապրուստի քիչ միջոցներ վաստակել: *Քանդ-քանդ ընէլավ էտ խօքէնքը պա-հում ա, մըծըցընում* (2):

- Քանդ-քանդ ինիլ/տը՜նալ - *տեն* ՔԱՍԴԻԼ/ՔԱՍԴԻԼ:

ՔԱՍԴ-ՔԱՍԴ - *տեն* ՔԱՍԴ-ՔԱՍԴ:

ՔԱՍԵ/ՔԱՍԸ/ՔԱՍԻ (գրք. քանի) - դ.

1. Հարցական բառ թիվը՝ քանակը՝ արժեքը՝ իմանալու համար: *Ասում ա.- Հօբան ախպեր, քանէ՞ վը՜խճար օնիս* (2): 2. Հարաբերական դերանվան իմաստով՝ որքան որ, ինչքան որ, ինչ-քան: *Քանէ քիսնամ ըն, էնքան մուտու-նալավ էն սիպտանկ պենը մըծանում ա* (ՀԺՀ, V, 419): 3. Քանի դեռ: *Քանէ թօռ չի յը՜կալ, հարկավեր ա խաղուն քաղած* (Բ): 4. Քանի՞ անգամ, որքա՞ն: *Հարը կըզնըվում ա, թա.- Քանէ՞ ասիմ քը՜գ, էլ*

վը՛րս մէր անէլ (Ձ): 5. Որքա՛ն ժամա-
նակ, մինչեւ ե՛րբ: Քանէ՛ բիրդի ըստի
քանսիբ կէնանք (Ձ):

- Քանէ էջը կաշվին ա - Քանի դեռ
ուշ չէ: Ասում ա.- Քանէ էջը կաշվին ա,
քինի՛, թա չէ փիս ա ինանկան (Ձ):

- Քանէ՛ կէս/թիք/ան/կուտոր տը՛ռնամ
- տեն Մաջաս (էրկու) կէս տը՛ռնամ
(ՍԱԶ-ի տակ):

- Քանէ՛ կըլխանէ յա/յըմ/յըս - Ինչ-
պէս է (եմ, ես) հանդգնել, ո՛ր իրավուն-
քով: Ասում ա.- Տու քանէ կըլխանէ յը՛ս,
վեր թաքալէրին ծիլին ախօռըն ըս նի
մըտալ (Ձ):

- Քանէ՛ մին - Քանի՛ անգամ: Քանէ՛
մին ասիմ, ա՛ հայէր, իրոր փիսօթուն
մէք՛ անէլ (Ձ):

- Քանէ վեր - տեն Չո՛ւն(Քի): Էտ
պատրուկը քանի վեր քասիբ ա ինո՛ւմ,
լնվ պէն չի կարող տա (ՆԼՂԺԲ, 123):

- Քանէ տըռնըվա շօն ըս, խէ
մըհէնգ՛ ըս հանջում - Ասում են նրանց,
ովքեր որեւէ բանի մասին ուշացումով
են նախագուշացնում՝ բողոքում են:

- Քանէ քինո՛ւմ ա/քինի - Յետգիտեմ,
աստիճանաբար: Խըմում ա, ամմա մը՛ռ-
նում չի, քանի քինում ա, լիվանում ա
(ՆԼՂԺԲ, 81):

ՔԱՆԵՆԸ - տեն ՔԱՆԵՍԸ:

ՔԱՆԵՍԸ/ՔԱՆԵՍԸ/ՔԱՆԻՍԸ/ՔԱՆԵ-
ՆԸ/ՔԱՆԵՍԸ/ՔԱՆԻՆԸ - գ. Քանի-ի գո-
յականական հոլովովո՛ղ ձեւը՝ քանի
առարկա՛ մարդ՝ միավոր: Ըտըրանց
անա քանէսը քինամ ըն, էլ կամ չըն (Ձ):

ՔԱՆԵ-ՔԱՆԵ/ՔԱՆԵ-ՔԱՆԵ/ՔԱՆԻ-
ՔԱՆԻ - ած. Շատ-շատ: Քանէ՛-քանէ՛
ջանիլ ըսպանվից էս կըռվումը (Բ):

ՔԱՆԵ՛ - տեն ՔԱՆԵ:

ՔԱՆԵ՛ՆԸ - տեն ՔԱՆԵՍԸ:

ՔԱՆԵ՛ՍԸ - տեն ՔԱՆԵՍԸ:

ՔԱՆԵ՛ՔԱՆԵ՛ - տեն ՔԱՆԵ-ՔԱՆԵ:

ՔԱՆԹԱԼ - 1. գ. Մեծ առնանդամ,
հատկապես՝ էջի: Վեր խըմալ ա, էն
սըհաթը սըվացալ ա, մին էլ մին էշու
քանթալ ճըկատան կախ ա իլնվ (ՅԺՅ,
VI, 48): 2. ած. Ծանրաշարժ, դանդաղա-
շարժ: Քանթալ կընէգ ա Սիրանը (Բ):

- Քանթալ շօն - Ծանրաշարժ՝ դան-
դաղաշարժ մարդ: Էտ քանթալ շօնը
հէնգ օր օր ա, կարում չի, թա բօստանը
պիհի պըռծընէ (Բ):

ՔԱՆԻ - տեն ՔԱՆԵ:

ՔԱՆԻՆԸ - տեն ՔԱՆԵՆԸ:

ՔԱՆԻՍԸ - տեն ՔԱՆԵՍԸ:

ՔԱՆԻ-ՔԱՆԻ - տեն ՔԱՆԵ-ՔԱՆԵ:

ՔԱՆՑ - տեն ԿԱՆՑ:

ՔԱՆՔԱՆ/ՔԱՆՔԱՆ - (պրս. kanden) -
գ. տեն ՔԱՆՔԱՆԻՑ: Էտ քանքանը տարէն
մէհէտ թըմիզընէլիս ըն իլնվ (Ձ):

ՔԱՆՔԱՆԻ/ՔԱՆՔԱՆԻ - գ. Ստոր-
երկրյա ջրմուղ՝ առու փորող արհեստա-
վոր: Քանքանէքը շատ ըն ջըրջարվում,
ամմա կարում չըն ճորը քըթէնան (Ձ):

ՔԱՇ՝ - գ. 1. Ագռավագգիների ընտա-
նիքին պատկանող թռչուն, ագռավ:
Քաշը գառ-գառ մուտանում ա դօնէ-
գին... (ԱԱԶ, 30): 2. փխբ. Անճոռնի՝ ալ-
լանդակ՝ տգեղ մարդ: Ասում ա.- Էտ քա-
շըն ա՛ մընացալ, վեր օգիմ (Ձ):

- Քաշերը սը՛վ ըն կընական - ծղր.
Մեծ ցալ՝ դժբախտություն է լինելու:
Ասում ա.- Պա՛խ, պա՛խ, պա՛խ, տու վեր
կաս վէջ հըրսանէք, քաշերը սը՛վ ըն
կընական (Ձ):

- Քաշը հիշկան լըղանա, լըղօնէգ՛ չի
տը՛ռնալ - տեն էջը թըկէլավ ճօրէ չի
տը՛ռնալ:

- Քաշը քարէն տիկիլ, քըջէղակը՝
ծառէն - Իբր թե շատ մեծ՝ դժվար աշ-
խատանք կատարել: - Յինչ պէնէ յը՛ս, -
Քաշը քարէն ըմ տընում, քըջէղակը՝
ծառէն (ՆԱԲ, III, 36):

- Քաշին խընամէն/շըհաղը քըջէղա-
կը կինի - Նմանը նմանին կգտնի, նմա-
նը նմանի հետ ընկերություն՝ բարե-
կամություն կանի:

- Քաշին կատարը էրիլ - Սաստիկ
տաք՝ տոթ լինել: Քաշին կատարը էրիլ
ա, կարում չընք, թա կօրծ անիկը՝ (Բ):

- Քաշին հը՛տէ ամմէնաղնշանգը
իւրան ճօտըն ա - Յուրաքանչյուրն իր
զավակին՝ յուրայինին գերադասում է
մյուսներից:

- Քաշին պըներան մինչը՛վ սօյնին
յը՛ղը - Ամեն ինչ (ուտելիքների մասին):
Էտ հըրսընքէն վախտը ըստօյէն լըրա
հինջու ասիս, իլնվ ա՛ քաշին պըներան
մինչը՛վ սօյնին յը՛ղը (Ձ):

- Քաշին պօգին - Ոչ մի տեղ, ան-
հայտ տեղ: Ասում ա.- Էտ ախպիրը էն ա
քաշին պօգին, վէշ միւրը գիւղում չի
ըտըրա տը՛ղը (Ձ):

- Քաշին քօնածը - տեն ՔԱՇ՝ (2):

- Քաշ կըտկօտած/չընգ(ը)ռօտած -
1. Չեչոտ (դեմքի մասին): Ըտըրա քաշ
կըտկօտած իրը՛սը կըտըրվէ (Ձ): 2.
Քաղցր, համով (պտուղների մասին):
Քաշ կըտկօտած տանն ա, լըհա տըղա
յըս՛կէր (Բ):

- Քաշ տը՛ռնալ - արիւմ. Խիստ նիհա-
րել: Էնքան տիւզըն կացալ ա, քաշ ա
տը՛ռալ (Բ):

- Քաշու ըռըխա վեր ընգած - Անհամ,
ոչ ախորժելի: Էս էլ հօ խօրնագ չի՛, քաշու
ըռըխա վեր ընգած ա (Բ):

- Քաշու խաղու - Մեծ-մեծ հատիկ-
ներով խաղողի տեսակ: Մին ճուվարան
քաշու խաղու վա քաղում, դարկում խը-
նամունց տօն (Ձ):

- Քաշու ծէն/սնն - 1. Խռպոտ՝ տհաճ՝
անախորժ ծայն: Քաշու ծէնավ կարել
չըս լ՛ավ յը՛րք ասիս (Ձ): 2.
Հարագուշակ ծայն: Ըտըրա սննը
քաշու սնն ա, հիբը խօսում ա, մին
փիս պէն ա պըտահում (Բ):

- Քաշու ճօտ - Տգեղ՝ այլանդակ՝ ան-
ճոռնի երեխա: Ըտըրան էլ ինո՛ւմ ա էր-
կու ախճիգ՝ էրկու քաշու ճօտ (Ձ):

- Քաշու նըման կըռկըռալ/կըռռալ -
տեն ԿԸՌԿԸՌԱԼ (2):

- Քաշու նըման լըրա տալ տանել -
Խլել, հափշտակել: Ըտըրանք քաշու նը-
ման լըրա լըն տամ, պըռապէն վըխճըր-
նէն տանում (Ձ):

- Քաշու չանգէր - Անվարժ՝ տգեղ
ձեռագիր: Կըտըրվէ ըտըրա խատտը,
հանց ա քաշու չանգէր (Բ):

- Քաշու չընգէրա վեր ընգած - տեն
ՔԱՇ (2):

- Քաշու պաներ - տեն Հավու պաներ
(ՀԱՎ՝-ի տակ):

- Քաշու պիրանավ կարունք չի կնլ
- Հարագուշակությամբ լավ վիճակ չի
ստեղծվի:

- Քաշու սաղունձ - Ծառերից հոսող
թանձր խեծ: Գիւլնսոն ճըղնէրան քա-
շու սաղունձ ա վեր տը՛ռնում (Բ):

- Քաշու սըխտօր - Միտորի նման
վայրի բույս: Քաշու սըխտօր ա քան-
դում, պիրում աղ տիկում (Ձ):

- Քաշու սօղան - Սոխի նման վայրի
բույս: Ըտը՛ղ շատ քաշու սօղան ա
փըսնէս (Բ):

ՔԱՇ՝ - գ. 1. Որեւէ մարմնի ծանրու-
թյունը, կշիռ: Էտ վըխճարէն քաշը չօրք՝
փույթ կինի (Բ): 2. Որեւէ բանի մեկ ան-
գամ կշեռը որոշ կշռաչափով՝ որպես
ծանրության կամ քանակի միավոր:
Փույթանուց քարը տիկում ա քըշըռքէն,
մին քաշ տանն քըշըռռում (Ձ):

- Քաշավը մին - Առարկայի՝ մարմնի
եւն ծանրության՝ կշռի չափով: Թաքա-
վէրը յիրգիրավը մին ա անում, վար հու
իւրան ըխճըկանը պիրի, քաշավը մին
վը՛սկէ յա տըլան (ԱԱ, 67):

- Քաշումը ինի/կնլ - Ծանր լինել,
կշիռ ունենալ: Խօգէրը բօլ-բօլ կաղէն
ըն կէրալ, քաշումը կա, հարկավեր ա
մուրթօտած (Ձ):

ՔԱՇ՝/ՔԱՐՇ (գրբ. քաշ, քարշ
(քաշելով, քաշքշելով) - Գործածվում է
կապակցությունների մեջ:

- Քաշ անել/տալ - 1. Քաշել, ձգել:
Քաշ ա անում, էտ ջանդաքը պիրում, քը-
ցիւմ շանը առաշկը (Ձ): 2. Բռնությամբ՝
գոռով տանել: Մխճիգը ըտըրան քաշ ա
տաս, տընէս իւրան տօնը (ՅԺՅ, V, 286):
3. Բստացնել, գետնին քսել: Մը՛ծ-մը՛ծ

վրնըմաները քաշ ընելավ մին թանիրնավ տոնս ա կամ էտ ցը՛խան (Ձ):

- Քաշ ինիլ/կնլ - 1. Գետնի երեսին քսվելով՝ շարժվել, սողալ: *Ըտի՛ վը՛նները կուտըրհատած, քաշ ինիլնվ հըստում ա տոն (Ձ):* 2. Թրե գալ, թափառել: *Խալխեն տըղէքը էն ըն կործ ընէլիս, մէր Վաղոն էլ սաղ օրը էն ա քնէքումը քաշ կնլիս (Բ):* 3. Հետամտել, մեկի հետեւից ընկնել: *Շատ ա էտ ըխճըկանը հը՛տան քաշ կամ, ամմա պէն չի աննլ կամ (Ձ):* 4. Հարչարվել, տընել: *Սաղ օրը քաշ ա կամ, ամմա կարում չի տօնը պահէ (Բ):*

ՔԱՇԿ՝ (գրք. քաշ (սնակուշտ, մեջքի՝ փորի ներքեւի կողմը) - ած., մ. 1. Գետնի մակերեսային աննշան չափով կամ ոչ հարկ եղած չափով դեպի վեր ձգվող: *Վըստակած կամ ա, էտ քաշ քօլէն տակէն նըստում (Ձ):* 2. Ոչ մեծ բարձրության վրա գտնվող: *Ըտըրանը հէլվանը ծըմը՛նը պէրալ ըն, էս քաշ տը՛ղէրը պահալ (ԱԱ, 21):* 3. Գետնից՝ հատակից ոչ բավականաչափ՝ ոչ շատ բարձր: *Էտ տանը պատալօկը քաշ ա (Բ):* 4. Նման առարկաների համեմատությամբ ավելի ներքեւ գտնվող: *Մէր տօնը ծէր տանան քաշ ա (Բ):* 5. Ոչ ուժգին, թույլ: *Ըտըրա սնսը քաշ ա (Բ):* 6. Ըստ աստիճանի՝ դիրքի՝ արժեքի՝ նշանակության եւն՝ ստորին, ոչ բարձր, ոչ շատ հարգի: *Քաշ պաշտօն օնէ, կարում չի կործ դնէլը-ցընէ (Բ):* 7. Հափով՝ քանակով եւն քիչ՝ փոքր: *Ըտըրա ըռօճիկը քաշ ա (Բ):* 8. Ցածրածայն: *Քաշ ըն խօսում, վէր վէշ միւնը ըսկանա վէշ (Ձ):* 9. ած. Ցածրահասակ, կարճ, կարճահասակ: *Հնքին շատ ա իննում բօյալ, Կնիին՝ քաշ (Ձ):* 10. գ. Առարկայի՝ տեղի՝ տարածության ստորին կողմը՝ մասը: *Էրկուըտըժանէ տօն ըն շինում, տիյը՛րը մը՛ծ ախպէրըն ա կէնում, քաշումը՛ կուճի ախպէրը (Ձ):* 11. կ. Ցույց է տալիս դեպի ներքեւ՝ դեպի ստորին մասը ուղղված գործողություն: *Էս ախպիւրըն էն ա Շօթայալը չընըսած՝ Դըլէն պէրթան քաշ (ԱԱ, 57):*

- Քաշ անէլ - տէն Քաշ օնէլ:

- Քաշ ըղնէլ - Կախվել, կախ ընկնել: *Ասում ա.- էն ա թօրբան ներքէ ծառան քաշ ընգած, քիսի պէր (Ձ):*

- Քաշ քըցիլ - Կախ անել, կախ տալ: *Կավը մօրթում ըն, թութուն ճըղնան քաշ քըցիլ (Ձ):*

- Քաշ օնէլ - Փոքր երեխային հարմար դիրքով կկեցնել՝ բնական կարիքը հոգալու համար: *Մէհէտ էլ մին կընէ՛ք խօխան էտ ծըռէրէն տակէն քաշ ա կալնլ, կնիլըցըրալ, Աստուծ կըզնըվալ ա... (ԱԱ, 82):*

ՔԱՇԱՆ/ՔԱՇԱՆԱ - գ. 1. Ճյուղերից հյուսած հարմարանք, որի վրա որեւէ բան դարսեւելով՝ քաշում ու տանում են: *Փնղը տանում ա քըշանէն յըրա, քաշ տամ (Ձ):* 2. Բարակ ծառերի, ճյուղերի կապուկ, որ քաշելով տուն են տանում: *Քաշանը մին թանիրնվ պիրում ա, հըսցընում տօն (Ձ):*

ՔԱՇԵԼ - տէն ՔԱՇԻԼ:

ՔԱՇԸԼ - տէն ՔԱՇԻԼ:

ՔԱՇԻ/ՔԱՇԻ - գ. Կավե խոր աման: *Քաշին կինավ լըսում ա, ծասկում (Ձ):*

ՔԱՇԻԼ/ՔԱՇԵԼ/ՔԱՇԸԼ/ՔԱՇԻԼ (գրք. քաշեմ) - նբ. 1. Ուժ գործադրելով՝ դեպի իրեն ձգել: *Հիշկան քաշում ա, կարում չի էտ ճէղընը քըշըցընէ (Ձ):* 2. Իր ետեւից քաշ տալ, ուժ գործադրելով՝ տանել: *Տնիկընը յը՛գըն կարէլ չի կնիլանը քաշի (Ձ):* 3. Ձգելով մի բանի ամրացնել: *Տէփին յըրա խօզու կաշի յըն քաշնլ (Բ):* 4. Ներքաշել, ներս ձգել, կլանել: *Թնիսին ճիթը յօր ա օնում, տընում պըրանումը, քաշում, ճէռնը տէն քըցում (ՆԱԲ, 103):* 5. Ծխել: *Սուս ըրած՝ չուրուխը քըշիլավ քիսնում ա... (ՀԺՀ, V, 649):* 6. Ծծել, հեղուկը՝ խոնավությունը իր մեջ առնել: *Վընըմանէրըն ճուր ա քաշում (Ձ):* 7. Տանել, հեռացնել: *Ասում ա.- Զօրըտ իմ յիրգիրաս քաշի, թա չէ փիս ա իննկան (Ձ):* 8. Սարքել, պատրաստել: *Նըստում ա, դէյնավը փօկ քաշում (Ձ):* 9. Ամփոփել, ետ տանել: *Հիյվընէն էլ հիքվընէն իւրանց ըն քաշալ, հօփ յէկալ, տը՛ռալ մին կըծէք (ՀԺՀ, VII, 213):* 10. Կշռել: *Էրկու կիւս մէս ա քաշում, տամ ըտըրան (Ձ):* 11. Ձեւը բարձրացնել: *Խանջալը քաշում ա, մին էծու հօլ ըսպանում (ՀԱԲ, 15, 107):* 12. Վերցնել, վրայից՝ միջից առնել: *Տընատարը խըրըվածէն ամանը մոտըցընէն ա, դունըղնէն մարթա մին խըրաված ըն քըշիս (Ձ):* 13. Հավաքելով, մի բանի մեջ լցնելով՝ վերցնել: *Կաթնէն իրը՛սը քաշում ար, տամ խօնցը (Ձ):* 14. Օղի՝ ձեթ եւն հանել: *Ղարաբաղա ամմէնալավ թօթէն արաղը սարուշինն-ցէք՝ ըն քաշում (Բ):* 15. Նմանվել, նմանություն ունենալ: *Ախճիգը մօրը կըքաշի, տըղան՝ դայուն (ԱԲԲ, 13):* 16. Նեղության՝ տանջանքի եւն եւթարկվել, կրել: *Պա վէր ապրէլը ըստի կինի, էն հինչ օրէր ը՛ք մուք քնշնլ (ՀԲ, 348):* 17. Տեւել: *Խստի քաշըմ ա մին քանի շէթէթ (ՀԺՀ, VI, 99):* 18. Կառուցել, կանգնեցնել (պատ, պատնէշ եւն): *Հըրամանը ա տամ, վէր իւրան յըրգիրին զըմանավը պատ քաշին (Ձ):* 19. Որեւէ բանի եւն-թարկվել: *Լնս ա տը՛ռալ, վէր Վաղօն մը՛ռալ ա. էս ա էրկու տարէ յա՛ ցավ ար*

քաշում (Բ): 20. Նկարել, լուսանկարել: *Բնլքի գիղըմ ըք, թա ըշխարքիս տակէն էլ օրիշ ջոռաշ շիքիլ չօնի կընէգը. թա գիղըմ չըք, յէս նըշանց տամ, տուք քաշիլ տըվէք (Ձ):* 21. Շրջափակել, պատել: *Հայաթը սէթկա յա քաշում, վէր հիյվըն-նէն նի չի տը՛ռնան (Բ):* 22. Ծածկել: *Յօր-դանը քաշում ա յըրան, վէր մըրսէ վէշ (Բ):* 23. Մի տեղ տանել, դեպի որեւէ կողմ տանել: *Մարթին քաշում ա մին անգնէն, թաքուն ասում (Ձ):* 24. Քսել, ներկել: *Օնքէրը սուրմա յա քնշնլ (Ձ):* 25. Ձգել, երկարությամբ զգել, տարածել: *Թա-քավէրին պալատան մինչը՛վ իւրան տօնը գնբն յա քաշում (Ձ):* 26. Կառուցել, սարքել: *Ուռուպանան յը՛ր ըն կէնում, տը՛սնում՝ կը՛տէն յըրա մին դաշննգ կարմունց քաշած (Ձ):* 27. Բե-րել, հասցնել: *Մըսըլիաթ ըն ըրալ, ծըմա-կան ճուր քաշնլ շէնը (ԱԱ, 59):* 28. Մի բանի վրա անց կացնել: *Մէսը քաշում ա շըմփոխնէն, տինում պօղէն յըրա (Բ):* 29. Հագնել: *Տըղան թաննկը քաշած կըլխին քաշալ խօխա յա (ՀԺՀ, VI, 120):* 30. Փակել, ծածկել, գոցել: *Տօնը քաշում ա, վէր ցօրտը կա վէշ (Ձ):* 31. Հոգալ: *Հըրսընքէն ծախսը սաղ դօրփէրըն ա քաշնլ (Բ):* 32. Սղոցել: *Կէրանը քաշում ըն, տախտակ շինում (Բ):* 34. Անհաջողության մատնել, ձախողել, դավաճանել: *Ըտի էտ տըղան հընգէրունցը քաշում ա (Ձ):* 35. չք. Վերանալ, անցնել: *Պառավըն էտ խընծօրը վէր օտում ա, ծըրըվօթունը քաշում ա (Ձ):* 36. Կազմում է բազմաթիվ հարադրություններ՝ ախ քաշիլ, բօյ քաշիլ, խաշ քաշիլ, վը՛տ քաշիլ եւն:

- Քաշած արաղ - Տնական թունդ օղի: *Ապան մինակ քաշած արաղ ար խըմէն (Բ):*

ՔԱՇԻԼ - տէն ՔԱՇԻԼ:

ՔԱՇԼԻԳ՝ - ած. 1. Բավականաչափ ցածր, ցածիկ: *Թափէղը մին քաշիլք տան ըռաջի վէնն ա կէնում, ծէն տամ, մին պառավ կընէք ա տոնս կամ (ՆԱԲ, 43):* 2. Կարճահասակ, կարճիկ: *Քաշ-լիք հարթն ա Դօրնուց Հէղանէն հարթըն (Ձ):*

ՔԱՇԿ (գրք. քաշք) - գ. 1. Առասպելական ոգի, քաշք: *Ասում ըն՝ Ռըհիմին ծօրնումը քաշկեր ըն ապըրում (Ձ):* 2. փխբ. Շատ տգեղ, այլանդակ մարդ: *Էտ հօ հարթըն չի՛, քաշկ ա, քաշկ (Բ):*

- Քաշկավ ըղնէլ - 1. Կատաղել, մոլեգնել: *Քաշկավ ա ըղնում, ըսքըսում կընգանը թակէլը (Ձ):* 2. Դիվոտել, դիվահարվել, խենթանալ: *Առաջ կարքէն մարթ ա իլնլ Ռուբէնը, միհէնգ ա ըտի քաշկավ ընգալ (Բ):*

- Քաշկավ քըցիլ - 1. Կատաղեցնել: Կընէգը վեր ջօղութը տամ ա, մարթին լափ քաշկավ ա քըցիւմ (2): 2. Դիվահար դարձնել, խեթաքնել: Ըտըրանք էնքան էտ մարթին վըխծըցընէս ըն, լափ քաշկավ ըն քըցիս (2):

- Քաշկերը կ'ալ/յը՞ր կ'ենալ - 1. տեն Քաշկավ ըղնէլ: 2. Հակառակել, համառել: Սիմօնէն քաշկերը վեր կ'ամ ա, էլ կարէլ չըս պիտըցընիս (Բ):

- Քաշկերը փըռնել - 1. տեն Քաշկերը կ'ալ: 2. Համոզել: Կանգստացնել: Սին թանիրնալ ըտըրա քաշկերը փըռնում ըն, դարկում հծնծ (2):

- Քաշկը յըրան կըստել - Անհայտ պատճառով գործը ձախողվել՝ չհաջողվել՝ ձգձգվել: Քաշկը յըրան կըստալ ա, անըր՞վ չի անում, թա հծնծը պըրծընիկը (Բ):

- Քաշկ կըրիտ տըվօղ - Ճարպիկ: Քաշկ կըրիտ տըվօղ տըղա յա Արսէն (Բ):

- Քաշկու ժըմատօն - Աղմկոտ՝ խառնաշփոթ տեղ՝ հավաքույթ: Թամադան ասում ա.- Ա՛ ժըղօվորթ, էս հօ քաշկու ժըմատօն չի՞, տո՛ւս ըրէք (2):

- Քաշկու կըտօր - Շատ մութ տեղ: Էս քաշկու կըտօր ա, ըստը՞ղ հունց ը՞ք կօրծ անում (Բ):

- Քաշկու հըրիշտըրակ - տեն ՔԱՇԿ (2):

- Քաշկու հըրսանէք՝ - տեն Քաշկու ժըմատօն:

- Քաշկու ճօտ - տեն ՔԱՇԿ (2) (հատկապես երեխաների մասին):

- Քաշկու պէն - Անհասկանալի՝ տարօրինակ երեւոյթ: Քաշկու պէն ա. վեր ըխպիրան մուտանում ըն, ճո՛ւրը կըտըրվում ա, վեր հըռանում ըն՝ կ'ամ ա (2):

ՔԱՇԿՈՒՏ - ած. 1. Զայրացկոտ, կատաղի, որի կատաղությունը երբեմն-երբեմն բռնում է: Քաշկուտ մարթ ա հօրէնը, վախտ ա ինո՛ւմ՝ կըտաղում ա, վախտ ա ինո՛ւմ՝ քը՛փըտ կ'ամ ա կը՛ստա (Բ): 2. Դիվահար, այսահար, ընկնավոր: Էտ ախճիգըն էլ քաշկուտ ա ինո՛ւմ, հինջ դօխտուր ծէն ըն տամ, կարում չի ճար անէ (2):

- Քաշկուտ անէլ/քըցիլ - տեն Քաշկավ քըցիլ:

- Քաշկուտ ըղնէլ/տը՛ռնալ - տեն Քաշկավ ըղնէլ:

ՔԱՇԿԷԼ - տեն ՔԱՇԿԻԼ:

ՔԱՇԿՈՒԼ - տեն ՔԱՇԿԻԼ:

ՔԱՇԿԻԼ/ՔԱՇԿԷԼ/ՔԱՇԿՈՒԼ/ՔԱՇԿԻԼ - 1. կը. եւ չը. ՔԱՇԻԼ-ի: չը. 2. Նահանջել, ընկրկել: Թօրքերը էտ վեր տը՛սէն, քըշվէցէն մեր վըղէրան (2): 3. Ցրվել, վերանալ: Թօխպը քաշվալ ա (Բ):

4. Առանձնանալ: Մի անգո՛ն ա քաշվում, ըսքըսում լաց իկիլը (2): 5. Տնդել, գոլորշիանալ, խոնավությունը ցամաքել: Փըլավէն ճո՛ւրը քաշվալ ա (Բ): 6. Կուչ գալ, կարճանալ, փոքրանալ (կտորի մասին): Վեր լըվանում ա, էտ շօրը քաշվում ա (2): 7. Ամաչել: Առանց քըշվիլի մուտանում ա, թաքավէրին ըռըչին վը՛նը կէնում (2): 8. Գոսանալ (մարմնի անդամների մասին): Աչի վը՛նը քաշվալ ա (2): 9. Անհաջողության մատնվել, ձախողվել: Ըստարէ արաշտ ա. հո՛ւր արտ օնէ, քըշվիլան ա (Բ):

ՔԱՇԿԻԼ - տեն ՔԱՇԿԻԼ:

ՔԱՇ-ՔԱՇ՝/ՔՈՇՈՔԱՇ՝ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Քաշ-քաշ անէլ - 1. Այս ու այն կողմ քաշել՝ ձգել, քաշքշել: Պըռավէն ճօրուն հնքվան ըն կապում, քաշ-քաշ անում (ՆԼՂԺԲ, 72): 2. Բռնի կերպով տանել: Էնքան քաշ-քաշ ըրէն սուղը, լափ գնիլան տարավ (2): 3. Ուշացնել, ձգձգել: Էտ կօրծը շատ քաշ-քաշ ըրէն (Բ):

- Քաշ-քաշ ըղնէլ/ինիլ/կ'ալ - 1. Այս ու այն կողմ քաշվել՝ ձգվել, քաշքշվել: Էնքան քաշ-քաշ ա իլալ էտ կարպէտը, լափ ճըրղօտվալ ա (Բ): 2. Չարչարվել, տընել: Սա թա.- Յէս քառասուն տարէ ո՛ւրո՛ւն տըռնէրէ քաշ-քաշ ինծղը, պէռնը կըրօղը չըմ... (ՀԺՀ, VII, 194):

ՔԱՇ-ՔԱՇ՝/ՔՈՇՈՔԱՇ՝ - 1. ած. Շատ ցածր՝ ցածրահասակ: Քաշ-քաշ տըռնէր ա էտ շէկին տըռնէրը (2): 2. մ. Կռանալով, կգանալով: Վըխճըրատարը յէշում ա տէսնում՝ միկը քըշըքաշ թաքուն վըխճարէն մաչավը քըռնում ա (ՆԱԲ, 64):

ՔԱՇՔԱՇԱՆ - գ. Տանը կից շինություն ամառային ճաշկերույթի համար: Թանջիրը տանը կօխկէն մին քաշքաշան էլ ա շինիլ տամ (2):

ՔԱՇ-ՔՈՇՂԵՂԱԿ - տեն ՇՕՆ-ԿՈՒԼ: ...ժօղօվորթը բնօրի վախտ քըշէրը կու-մէրըմըն ըն իլալ կը՛նըմ, անասուններին քըշտին, վը՛ր քաշ-քըշէղակ յըրա չըտան, տանին (ԼՂԲ, 345):

ՔԱՇՕԿԻ՝ - գ. Փլավի այն տեսակը, որ պատրաստում են՝ բրնձի վրա ջուր լցնելով եւ այնքան եփելով, մինչեւ որ ջուրը բոլորովին ցամաքի: Քաշօվի յա իփում, տամ դունաղէն (2):

ՔԱՇՕԿԻ՝ - տեն ՔՈՇՕՎԻ:

ՔԱՇՂԱ (այս. kecel) - ած. 1. Մագերը թափված, ճաղատ: Էտ քաչալ ճօտին յըրան թէփուտ չի փըսնըմ, ըտըրա հէտի էլ քաչալ ըն ասըմ (ՀԺՀ, V, 458): 2. փխբ. տեն ՏՐԱԿԼՈՐ (2, 3):

- Քաչալ նմիրը տը՛ռնալ - Անտեղի հարցադրումներով (սովորաբար ողջությունը հարցնելով, մեկի ժամանակը

խլել (գործածվում է Մարտակերտի շրջանի Չափար գյուղում): Հինջ ը՛ս քաչալ նմիրը տը՛ռնալ, խէ թօղում չը՛ս էտ մարթը կօրծը անէ (Բ):

- Քաչալը պէց անէլ - Թերությունները երեւան հանելով՝ խայտառակել: Ըտի էտ կընէգը շինըմաչումը ո՛ւրան մարթին քաչալը պէց ա անում (2):

- Քաչալը վեր ճար անօղ ինի, ուրան կըլխէն/քըչալէն կանէ - Որեւէ պակասություն ունեցողը, եթէ հնարավորություն ունենա, իր պակասությունը կվերացնի (ասում են, երբ մեկից պահանջում խնդրում են այն, ինչի կարիքը հենց նա ունի):

- Քաչալը ուրան փըրհաղէն թանրիփ կանէ/հավան կըկէնա - Յուրաքանչյուրն իր ունեցածն է գովում՝ հավանում:

- Քաչալ խան - Առույգ՝ կայտառ՝ նյութապես ապահով մարդ: Դէ կըզալանց Ալօփըն էլ քաչալ խան ա, սաղ օրը էն ա քը՛փ ընէս (2):

- Քաչալ խաթա - Անտեղի փորձանք: Ըշտը՛ղ մին քաչալ խաթա կա, մըզը՛տէ յա կ'ամ (Բ):

- Քաչալ խաշու - հեգն. Անյուղ՝ հասարակ կերակուր: Քաչալ խաշու օտօղը կարէլ չի հծնծ անէ (2):

- Քաչալ կըլծիս խօզիլ - 1. Անիմաստ գործ կատարել: Քաչալ կըլծիս խուզիլանվ տօն չըս տը՛ռնալ (2): 2. Ճարպկորեն՝ խորմանկորեն մեկին խաբել: Քաչալ կըլծիս խօզում ա, ըտըրա կավը էծու կինալ ինք՝ օնում (2):

- Քաչալ դուզղուն - հեգն. Փորձառու մարդ: Քաչալ դուզղուն ա Սէտըրակը, կարէլ չըս խանփիս (Բ):

- Քըչալէն հը՛տէ դալլանքխանան յա՛ իլան, յա՛ չիլան - տեն Դըլլանքէն հը՛տէ քաչալը յա՛ սաղ, յա՛ մը՛ռած (ԴԱԼԼԱՔ-ի տակ):

- Քըչալէն վեր ճար ինի, ուրան կըլծիս/քաչալը կըքօրէ - տեն Քաչալը վեր ճար անօղ ինի, ուրան կըլխէն/քըչալէն կանէ:

ՔԱՌ (այս. kar) - 1. ած., գ. Լսողությունից լրիվ կամ մասնակիորեն զուրկ (մարդ, կենդանի): Քառ մարթ ա, հինջու ասում ըն, ըսկանում չի (2): ած. 2. Լսելու ունակությունը կորցրած: Ըտըրա ծէխէ անգուճը քառ ա ինո՛ւմ (2): 3. փխբ. Հեռավոր ու հետամնաց: Մին քառ շէնում մին մարթ, մին կընէգ ին ապըրում (2):

4. փխբ. Ջերմություն չարձակող: Քառ փիչ ա (Բ): 5. փխբ. Ամուր, ընտիր (բոժոժի մասին): Էրկու փուլք քառ բըրամա յա ծախում, մին ծի իք՝ օնում (2):

- Քառ գո՛րգա - տեն ԳՈՒՐԶԱ:

- Քառ Թննի/դուլի - 1. Խուլ մարդ:

Էտ քառ թնկին ըսկանում չար, ամմա լավ ար տըմսում (2): 2. Շրջապատի հանդեպ անտարբեր՝ ամեն ինչից անտեղյակ մարդ: *Դէ՛, Քանսպնըն էլ քառ թնկին յա, ըշխարքաս խաբար չօնէ* (Բ):

ՔԱՌԱՍ(Ս)ՈՒՆ - տեն ՔՐՈՒԱՍ(Ս)ՈՒՆ:

ՔԱՎԵԼ (գրք. քաւել) - նք. Ջոզումով՝ աշխատանքով՝ լավ գործով եւն թույլ տված սխալը՝ հանցանքը ուղղել: *Ասում ա.- Էտ ըրածըտ մը՛ծ մէխկ ա, բիդի կարիս քավիս* (2):

ՔԱՎԹԱՌ (այրս. *kafīār*) - 1. անրգ. տեն ՊԱՌԱՎ: *Մահմադը յէշում ա տէսնում՝ մին քավթառ դծվ ծիյէնը թակում ա* (ՀԱԲ, 15, 15): 2. տեն ՋԱՂՈՒ: *Էտ քավթառը թիլիսիմ ա անում, էտ տըղան քար ա տըմնում* (2): 3. գ. տեն Քավթառ քօսի:

- Քավթառ աղվէտ - Փորձված ու խորամանկ ծերունի: *Քավթառ աղվէտ ա Աշօտ դային, վէշ մինը կարէլ չի ընդըրա խնկի* (Բ):

- Քավթառ էշը/ծին/ծօրէն էլ ա կնարի օտում - Տարիքի հետ պահանջները չեն նվազում:

- Քավթառ շանը քուչի-քուչի չըն անել - Փորձված մարդուն խաբելը անխմաստ՝ անհնար է:

- Քավթառ շօն - 1. տեն Քավթառ աղվէտ: 2. Վավաշոտ ծերունի: *Էտ քավթառ շօնը շէնումը էլ կընէգ չի թօղից, լօխճին սաթաշմիշ իլնվ* (Բ):

- Քավթառ քօսի - 1. Բորենի: *Ասում ըն, առաջ էտ ծըմակումը քավթառ քօսի յէլ ա իլնվ* (2): 2. Շատ ծեր եւ խարդախ մարդ: *Էտ քավթառ քօսին լօխճին տօնը քանդից* (Բ):

ՔԱՎԿԵԼ - կք. եւ չք. ՔԱՎԵԼ-ի:

ՔԱՌ (գրք. քար) - գ. 1. Պինդ՝ կարծր լեռնային ապար: *Էտ քարան սըկսում ա ճիւր տոս կալ՝ կըթնաճիւր* (ՀԱԲ, 15, 150): 2. Ընկարարության՝ քանդակագործության եւն մեջ օգտագործվող այդպիսի լեռնապարի առանձին բեկոր՝ կտոր: *Քար ա պիրում, պատ տիկում* (Բ): 3. տեն ՀԻՆԳՐՈՍԱՔԱՌ: *Քիւնմ ա հինգիստէրումը շօռ կամ, տըրա քարը քըթէնում...* (ՀԺՀ, VII, 196): 4. Ժայռ, ապառաժ: *Քընդիլնվ կամ ա, քարէն տէվ ըղնում* (2): 5. Քարի մեծ կամ փոքր կտոր: *Մին քար ա յը՛ր օնում, յըրա անում, էտ դուշին ըսպանում* (2): 6. Զարդարանքի ակ, թանկագին քար: *Մուտընէն քարը վէր ա ընգալ* (Բ): 7. Ապրանք կշռելու կշռաքար: *Քարը տիկում ա քըշէռքին թաթէն* (Բ): 8. փխբ. Մի քանի խաղերի մեջ փայտից կամ այլ նյութից պատրաստած խաղաքար: *Ննրդիւն քարէրը պակաս ա* (Բ): 9. փխբ.

Ներքին օրգաններում առաջացած ախտաբանական ծագումով պինդ՝ քարանման գոյացություն: *Ապլէցն յըն անում, պօջկուն քարը տիւս օնում* (2): 10. փխբ. Ճնշող՝ ծանր ներգործություն ունեցող հանգամանք: *Էտ դնրդը մին քար ա մէր սըրտէն յըրա* (2): գ., ած. 11. փխբ. Կարծր, պինդ (առարկա): *Էս փնդը քար ա, կարում չընք կըտըրիք* (Բ): 12. փխբ. Անտարբեր, անգույք, անկարեկից, անզգա (մարդ): *Դէ՛, էն էլ հօ քուր չի՛ Սըրյանէն հը՛տէ, քար ա* (Բ):

- Քարա կըտըրած - 1. տեն ՔԱՌ (11): 2. Առողջ մարմին ունեցող: *Քարա կըտըրած ա Հայրօ դային* (Բ):

- Քար անել - Ներգործել, հակազդել, վնասել, հաղթել: *Հնրը ասըմ ա.- Ըտըրան վէ՛ջ թօփ, վէ՛ջ թըվննգ, վէ՛ջ գօրք քար չի անէլ...* (ՀԺՀ, VI, 97):

- Քարան կակօղը օտել - Ամեն ինչ ուտել (հատկապես քաղցած լինելով): *Սօվէն վախտը քարան կակօղը ուտէլիս ըն իլնվ* (2):

- Քարան հաց քամել - Դժվարությամբ՝ չարչարանքով ապրուստ վաստակել: *Քարան հաց քըմէլավ ապրում ընք* (Բ):

- Քարան ճիւր կըթըցընէլ - Ուժեղ լինել, ֆիզիկական մեծ ուժ ունենալ: *Ասում ա.- Տու կարէլ չըս ընդըրա յը՛խնիս, էն քարան ճիւր ա կըթըցընէս* (2):

- Քարավ մըհակ կըտըրէլ - Դժվար գործ կատարել, մեծ դժվարությամբ որեւէ բան գլուխ բերել: *Էն վախտը ապրէլը հանց ա լնվ քարավ մըհակ կըտըրէլ* (ՀԲ, 347):

- Քարավ մօրթէլ - Տանջամահ անել, տանջել, չարչարել: *Խանը ըտըրանց քարավ մօրթում ա* (2):

- Քարավ տալ - տեն Քըրըպըրանուկ անել: *Շահ-Մուրադը քըղաքան տիւս ա կամ, ըսկըսում մին պըռավու հըվէրու քարավ տալը* (ՀԺՀ, VII, 69):

- Քարավ քարգու անել - տեն Քարավ մըհակ կըտըրէլ:

- Քարէն ածիս՝ կըջըջըքօտէ - Ասում եւն շատ թունդ օղու եւ այլ խմիչքների մասին:

- Քարէն կուճինը չի մըծանում - Կենդանական ամեն ինչ մեծանում՝ աճում է: *Քարէն կուճինը չի մըծանում, խօխա յա, լի՛, մըծընական ա* (2):

- Քարէն մը՛ծը կըլծիւն ըղնէլ, կուճինը՝ տակը - տեն Տըկըտիյը՛ր ինիլ:

- Քարէն մը՛ծը կըլծիւն քըցիլ, կուճինը՝ տակը - տեն Տըկըտիյը՛ր անէլ:

- Քարէն տակէն տիկիս՝ կապըլէ - Ասում եւն ճարպիկ՝ ձեռներեց մարդկանց մասին:

- Քարէն տէմ անէլ/տէմ ըղնէլ/տէմ ինիլ/նի կնվ - տեն Խուփը քարէն նի կնվ:

- Քարէն քացէ տալավ ապըրէլ - Մի կերպ՝ մեծ դժվարությամբ գոյատևել: *Քանսիբ մարթ ա, քարէն քացէ տալավ ապըրում ա* (Բ):

- Քարէրը կըրօտան - Ամեն ինչ պարզ կդառնա՝ կբացահայտվի՝ ծածուկ չի մնա: *Կըրօթունը թաքուն կէնալ չի, քարէրը կըրօտան* (2):

- Քարը գիւրգան վէր ածէլ - Զիջել, տեղի տալ, համաձայնել: *Ասում ա.- Յը՛ք քարը գիւրգան վէր ածէլ, իցցուն մընէթավ էտ էշը ծախէ, ինք օնիմ* (2):

- Քարը գօլէն կնվ - Գործը միանգամից ձախողել: *Ըրհա վէր օգում ըմ, թա մին պէն անիմ, տընաշինըտ քարը գօլէն ա կամ* (Բ):

- Քարը թոկուլ տօ, հը՛տան յէ՛շի - Ռվ իմանա, ի՛նչ ընթացք կստանա գործը՝ երեւոյթը: *Քարը թոկուլ տօ, հը՛տան յէ՛շի, յը՛ս հիկն գիդնմ, հավան փուխըլան ա՛, թա չէ՛* (Բ):

- Քարը թօղ ըրած - 1. Նոր ժամանակների պահանջներին չհամապատասխանող, հնացած: *Ըլաթէն քարը թօղ ըրած ա, միհէնգ տըրախտըրավ ըն վար անում* (2): 2. Տարօրինակ, հետը հույս չկապելի: *Քարը թօղ ըրած մարթ ա Զամանը* (Բ):

- Քարը կապէն տէմ ըղնէլ - տեն Խուփը քարէն նի կնվ:

- Քարը կըլծիւն - Ինչ ուզում է անի, ինչպես ուզում է լինի, Աստված իր հետ: *Քարը կըլծիւն, յը՛ս ընդըրա կուրծէրէն էլ խառնըվօղը չըմ* (Բ):

- Քարը կըծէլ յերգիւնքը յը՛ր ինիլ - տեն Զինքը ցըրը՛վ տալ (2):

- Քարը կըտօրը քըցիլ - տեն Կըտօրը քար քըցիլ:

- Քարը հօփ տալ, ճիւր կըթըցընէլ - տեն Քարան ճիւր կըթըցընէլ:

- Քարը հօփ տա՛ճիւր կըկաթէ - Երիտասարդ եւ ուժեղ է: *Դէ՛, թաքավէրին տըղան էլ ճօկ տըղա յա, քարը հօփ տա՛ճիւր կըկաթէ* (2):

- Քարը ճըքըցընէլ - Խայթող՝ կծու լինել (լեզուն, խոսքը): *Ընդըրա լուգուն քարը կըճըքըցընէլ* (2):

- Քարը մաշկէն կնվ - տեն Քարը գօլէն կնվ:

- Քարը տըրաքէ - Հագիվ, հագիվ թէ, մի կերպ: *Քարը տըրաքէ՛ էս արտը մին տօննա ցօրէն տա* (2):

- Քարը փէշկան վէր ածէլ - տեն Քարը գիւրգան վէր ածէլ:

- Քարը փօրէն - տեն Քարը կըլծիւն:

- Քարը քարավը տըված - տեն ՔՐՐՔԱՐՈՒՏ:

- Քարը քարէն յորա չըթողնել - Յիմ-նահատակ ավերել՝ քանդել: Նի յըն տըճնում էտ շէնը, քարը քարէն յորա չըն թողնում (2):

- Քարը քարէն յորա չըմընալ - Յիմ-նահատակ ավերվել՝ քանդվել: *Դիւշմանին գորքը կ'անանը յըտը էտ քըղաքումը քարը քարէն յորա չի մընաւ* (2):

- Քարը քարէն չըտիսիլ - Ռշինէ՝ոչ մի գործ չանել: *Լօրուր մարթ ա Սաղին, քարը քարէն չի տիսում* (Բ):

- Քարը քարէն օտել - 1. Սով լինել՝ տարածվել: *Էտ տարէն էլ փիս արաշտ ա ինում, քարը քարէն օտում ա* (2): 2. Խիստ քաղցած լինել: *Ասում ա.- Քարը քարէն օտում ա, մըճնում ըմ. մին պէն տըվէճ, քըցիմ պէրանըս* (2): 3. Ջրաղացի աղալու հատիկը վերջանալ: *Ճըղասպանը ասում ա.- Քարը քարէն կէրավ, ճէլ ըրէճ ցօրէն պէրէճ* (2):

- Քար կըտըրել - 1. Քարային գոյացության վերածվել: *Սղը քար ա կըտըրալ* (Բ): 2. Քարի նման պնդանալ՝ կարծրանալ: *Թուփ ըն տըճալ, ուրոնը կըլիէ կ'ոտվան, քար կըտըրալ, սար ա կոյացալ* (ԱԱ, 32): 3. Անշարժանալ, անշարժ կանգնել: *Վախան քար ա կըտըրալ* (2): 4. Քարի փոխարկվել (կախարդությամբ, հմայքով են): *Էտ ջադուն ուրան մըհակավը վեր թըխում ա, տըղան քար ա կըտըրում* (2): 5. Անգույժ՝ անխիղճ դառնալ: *Էտ խօրթ մարը հանց անըմ ա, խօսցը հանըն էլ ա քար կըտըրըմ, ուրան խօսցը թակում* (2): 6. Ապշել, շշմել: *Ամմա վեր թաքավէրը տըճալ՝ պուճուր տըղան կա վէջ, շատ զըրմացալ, քար կըտըրից...* (ՀԺՅ, V, 94):

- Քար հիլըցընել - 1. Չափազանց աղիոգորմ լացել՝ աղաչել են: *Շատ ա քար հիլըցընում, ամմա թաքավէրը հըրամանը փօխում չի* (2): 2. Առողջ լինել, առողջ ստամոքս ունենալ: *Իզէն քար ա հիլըցընըմ, հու վա՛ ասալ, թա հիվանդ ա* (Բ):

- Քար տըճնալ - տեն Քար կըտըրել:

- Քարու կէս/պատառ - Խիստ ժլատ: *Իզէն քարու կէս ա, ընդորանա կարէլ չըս մին պէն յըր օնիս* (Բ):

- Քար քաշիլ/քանդիլ - 1. տեն Մաշկավը լուծ քաշիլ: 2. տեն Քար քըցիլ:

- Քար քընդիլավ ապըրել - Դժվարությամբ՝ չարարչար աշխատելով գոյատևել: *Քար քընդիլավ ապըրում ընք* (Բ):

- Քար քըցիլ - Գերեզմանի վրա շիրմաքար դնել: *Վեր յօխ պարգվում ա, պիրում ըն կ'ոպը թաղում, յորան քար քըցիւմ* (ԱԱ, 54):

- Քար օտել (քացախ օտել) - Չարքաշ կյանք վարել: *Տըղէրըքը քըղաքումը քըճի ըն անում, Մարյանըն ա Սիմօնըն էլ քար ըն օտում* (Բ):

- Քար օտիմ (քացախ օտիմ) - Թողես գրկված մնամ, վնաս չունի (սովորաբար ասվում է որպես դժգոհության արտահայտություն): *Այան ասմա.- Յըճս քար օտիմ, քացախ օտիմ, թանքի տուք լ'ավ ապըրիք* (2):

ՔԱՐԱՎ-ԿԱՐԿՈՒՏԱՎ - մ. Մեծ դժվարությամբ: *Քարավ-կարկոտավ էտ օտունը շինից, պըրծավ* (2):

ՔԱՐԷ (գրբ. քարեայ) - ած. 1. Քարից պատրաստած՝ կառուցած՝ շինած: *Մին լ'ավ քարէ տօն ա ինք՝ օնում, տամ տըղէն* (2): 2. փխբ. Պինդ, ամուր: *Իզէն քարէ յա, հիշկան կօրծ ա անում, վէջը չի* (2): 3. փխբ. Անգա, անգույժ: *Քարէ յը՛ս, էտ խուխէն խէ ծէծ չը՛ս տամ* (Բ):

- Քարէ կարկուտ - տեն ՔՐՐՔԱՐՈՒՏ:

- Քարէ սանդ - Անդդովելի՝ անսասան մարդ: *Աղա ապան քարէ սանդ ա, վեր ասալ ա, էլ կարէլ չըս փօխիս* (Բ):

ՔԱՐԷԼ - նբ. 1. Գետինը քարերով պատել, սալահատակել: *Յըղէն քարալ ըն* (Բ): 2. Վրան քար դնել, քարով ծածկել: *Ճոնը տարալ ըն ուրանց ոյօը, պըճ տէղէրըն էլ քարալ, վըր թըշնամին տըղը գիղան վըճ* (ԼՂԲ, 345): 3. Քարե պատ շարել մի բանի վրա: *Էտ ըխճըկանը տիսում ըն պըլատէն բընծվոնմը, քարում* (2): 4. Կամի տակ ամուր ու սուր քարեր ամրացնել: *Կամըն քարում ըն, ըսքըսում խօրթները կամնելը* (2):

ՔԱՐԹԵՐ - տեն ՔԱՐԹԵՐ:

ՔԱՐԹԵՐ/ՔԱՐԹԵՐ - գ. Գործիքները սրելու հարմարանք, բարակ խազերով խարտոց: *Քարթըղը յը՛ր ա օնում, տիսընկէն սըրում* (2):

- Քըրթըղէն ըռըխը ըղնել - Վնասվել: *Շառէրը քըրթըղու ըռըխ ըն ընգալ, պէրք չըն տըլան* (2):

ՔԱՐԹՈՒ (պրս. kard (հին կերակուր, կերակրի մնացորդ) - ած., գ. Յնացած, չորացած (հաց): *Մին քարթու հաց ա տիսում թուրքումը, հըղէ տիսում* (2):

ՔԱՐԿԱՎ - գ. Յանգույց, իրար ագուցված քարերի հանգույցը: *Յիշկան չըրչարվում ա, կարում չի էտ քարկապը քանդի* (2):

- Քարկապ անել/քըցիլ - Քարերը իրար ամրացնել՝ ագուցել: *Քարկապ ա անում, մին լ'ավ կարմունջ շինում* (2):

- Քարկապ ըղնել - Քարերն իրար ամրացվել՝ ագուցվել: *Քարերը քարկապ ըն ընգալ* (Բ):

ՔԱՐԿԵԾ - գ. Ոտաբռնիկ քայլելու հետեանքով ոտքերը քերծվելը: *Էս ա*

քառասուն տարի յա՛ էտ դուշին վըճնը քարկէծ ա տըճալ (ՀԺՅ, V, 32):

ՔԱՐԿՕԾ (գրբ. քարկոծ) - տեն ՔՐՐՔԱՐՈՒՏԱՐԱՆՈՒԿ: *Սընէգ էս պէնէրը վեր յէս ասալ չը՛մ իմ ազիգ ղըլըցէք ինծ օզըմ ըն քարկօծ անին* (ՋՏ, Ա, 46):

ՔԱՐԾԻԳ/ՔԱՐԶԻԳ (գրբ. քարծիկ) - գ. Թռչունի հաստ պատերով ստամոքսը, կտնառք: *Յընդիշկան մօրթում ա, թէկոռում, քարծիգըն ա թօքը իփում, տամ սիրըկանէն* (2):

- Քարծիգ՝ ինիլ - 1. Գաղտնապահ լինել (հիմնականում գործածվում է ժխտական կամ հարցական ձևով): *Ընդըրա քարծիգ չօնէ, հինչու ասում ըս, ըշխարքավըս մին ա անում* (Բ): 2. Առնականություն ունենալ: *Տըղըմարթին բիղի քարծիգ ինիլ, մեր Սիշան քածի յա* (Բ):

ՔԱՐԾ - տեն ՔԱԾ՝:

ՔԱՐԶԻԳ - տեն ՔԱՐԾԻԳ:

ՔԱՐԿԱԶ - գ. Գետի մեջ ձգված քարեր, որոնց վրա ոտները դնելով՝ անցնում են: *Սարումըն էտ մարթին մաշան ճըղում ա, քըցում կը՛տըր, քարկազ շինում, ընցնում* (ՀԺՅ, V, 193):

ՔԱՐԿԱՍԿ - 1. տեն ՔՐՐՔԱՐԱՆ: 2. տեն ՔԱՐԿԱԶ:

ՔԱՐԿԷԼ - կբ. եւ չբ. ՔԱՐԷԼ-ի:

ՔԱՐՏԱԾ (գրբ. քարտաշ) - գ., ած. Քար տաշող՝ հղկող (արհեստավոր): *Ըստէփանակը՛րտ լօխ ճընանչում ին քարտաշ Սիմօնէն* (Բ):

ՔԱՐՏԵԶ (գրբ. քարտէզ (մագաղաթի թերթ, գիրք) - գ. 1. Երկրի մակերեսային գծագրություն, քարտեզ: *Տըղան քարտէզին յըրան նըշանց ա տամ տըղը* (ՀԺՅ, V, 100): 2. փխբ. Վրան շատ սպիներ ունեցող գլուխ: *Էտ խուխէն կըլծիը քարտէզ ա, սանբըն էն ա, վեր շատ ա իլան նաղինջ, օրանը մէհէտ կըլծիը ճըղէս ա իլան* (2):

ՔԱՐՈՒՏ/ՔԱՐՕՋ (գրբ. քարոզ) - գ. Խրատ, պատվեր, խրատաբանություն, քարոզ: *Կամ ըն խմախ թաքավէրէն կօշտը, հըսկըցընըմ, վեր տոնս կան ուրան քարօզը ասէ* (ՀԺՅ, VI, 186):

- Քարուզ ասել/կարթիլ/տալ - 1. Երկար ու անհամ խոսել, շաղակրատել: *Էնքան քարուզ ասից, լափ գանիլան տարալ* (Բ): 2. Խրատաբանել, երկար ու ձանձրալի խրատներ կարդալ: *Յարը հիշկան քարուզ ար կարթում, տըղան էնքան չըրանում ար* (2):

ՔԱՐ ՈՒ ԿԱՎ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քար ու կապէն տէմ ըղնել/տէմ ինիլ/նի կ'ան - տեն Խուփը քարէն նի կ'ան:

ՔԱՐ ՈՒ ՔԱՅԱԽ - 1. գ. Անպետք կերակուր: *Ասում ա.- էս հինջ ը՛ս իփան, էս*

քար ու քացախը յը՛ս հունց օ՛տիմ (2): 2. վ. Կանչի անարգական պատասխան: Քար ու քացախ, հինչ ա՛ր, հինչ ը՛ս գնհ-լան տանում (2):

- Քար ու քացախ օտել - տեն Քար օտել:

- Քար ու քացախ օտիմ - տեն Քար օտիմ:

ՔԱՐ ՈՒ ՔՕԼ - տեն ՔԱՐ-ՔՕԼ:

ՔԱՐՔԱՍ/ՔՐՈՒՔԱՍ - գ. Որեւ բան ծանր քարի տակ դնելով՝ հյուսիս՝ միջի խոնավությունը քամելը՝ մզելը: Իփանծ թօթը ածում ըն մեշունը, մին մը՛ծ քար տի-նում կըլխեն, քարքամը ըսքըսում ա (2):

- Քարքամ անել/տիկնիլ - Ծանր քարի տակ դնելով՝ հյուսիս՝ միջի խոնավու-թյունը քամել՝ մզել: Քարքամ ըն անում, շիրան ածում պուժկենէն (2):

- Քարքամ ինիլ/տը՛ննալ - Ծանր քա-րի տակ դրվելով՝ հյուսիս՝ միջի խոնա-վությունը քամվել՝ մզվել: Էրկու օր ըտի պահում ըն, մինչը՛վ քարքամ ինի (2):

ՔԱՐ-ՔՕԼ/ՔԱՐ ՈՒ ՔՕԼ - գ. Քարեր ու թփեր, քարերը եւ թփերը որպես միասնական ամբողջություն: Քար-քօլ լօխ մընացալ ա ծուկին տակէն (Բ):

- Քարավ-քօլավ ըղնել - տեն Սա-րավ-քօլավ ըղնել (ՍԱՐ-ՔՕԼ-ի տակ):

- Քարավ-քօլավ քըցիլ - տեն Սա-րավ-քօլավ քըցիլ (ՍԱՐ-ՔՕԼ-ի տակ):

ՔԱՐՕՁ - տեն ՔԱՐՈՒՁ:

ՔԱՏԱԽ (գրք. քացախ) - գ. Թթվեցրած գինի, որ իբրեւ համեմունք, գործածվում է կերակուրների մեջ, ինչ-պես նաեւ բժշկության եւ այլ նպա-տակներով: Առանց քացախ իփանծ փիրփետը հէջ պէն ա (Բ): 2. տեն ՔԱՐ ՈՒ ՔԱՏԱԽ (2):

- Քացախ խըմել - Ախորժակ պահել՝ որեւէ բան ակնկալելով: Քացախ ը՛ս խը-մալ, խըրէգ խըրըրվածու անըմ տօ, լի՞ (Բ):

- Քացախ օտել - տեն Քար օտել:

- Քացախ օտիմ - տեն Քար օտիմ:

ՔԱՅԷ/ՔԱՅԻ (գրք. աքացի) - գ. Ուռ-քի հարված, աքացի: Էշին քացէն մարթ կըսպանէ (Բ):

- Քացէ տալ - Ուռքով հարվածել, աքացել: Թաքավէրը կամ ա վը՛ննավը քացի տամ, սա տիւրնիւր չի կամ (ՂԺՂ, V, 628):

ՔԱՅԷԼ (գրք. աքացեմ) - նք. եւ չք. տեն Քացէ տալ:

ՔԱՅԻ - տեն ՔԱՅԷ:

ՔԱՅ(Յ)ՈՒՆ/ՔԱԾ(Ծ)ՈՒՆ/ՔԱԹԱՈՒՆ - թ. Քառասուն-ի (քըռաս(ս)ուն) եւ վաթ-սուն-ի (վաց(ց)ուն) համաբանությամբ կազմված թվական, որ ցույց է տալիս մեծ քանակ: Քացցուն տարէ յա՛ Էտ յը՛խենէն ըտը՛ղ վը՛ննը (2):

ՔԱՓ (պրս. kaf (փրփուր) - գ. Ջրալի կերակուր, միս, մուրաբա եւն եփելու ժամանակ երեսին առաջացող փրփու-րը: Ըտէղ էլ վըրըվիւրդ անիմ, տէսնամ՝ էրկու խանըմնէ բուզբաշին քափը քա-շըմ ըն... (ՋՏ, Ա, 104):

- Քափ անել - Սաստիկ չարչարել՝ տանջել: Խօխենքը այուն քափ ըն անում (2):

ՔԱՓ-ՔՐՈՒԹՆՕՆՔ - գ. Փրփրակա-լած քրտինք, փրփուր դարձած քրտինք: Քափ-քըրթնօնքը նը՛ստա ծըլծըլամ ա (2):

- Քափ-քըրթնօնք(ը) ըղնել/(վ)եր կօ-խել/(նի) մըննել - Խիստ քրտնել, քրտին-քի մեջ կորչել: Կիսըրդէննի էշը քափ-քըրթնօնքը կօխում ա... (ԱԱռ, 24): 2. Շատ չարչարվել, մեծ ջանքեր գործա-դրել, ջանասիրաբար աշխատել: ... Դի-շըրէնէն հըրվաքում ա, կամ քափ-քըրթ-նօնք կօխած կօրծը ըսքըսում (ԱԱ, 60):

ՔԱՔ (գրք. քաք) - գ. 1. Արտա-թորանք, կղկղանք: Խօզը քաքում ա, քաքէն յըրա նըստում (Բ): 2. Քթի կամ ականջի մեջ չորացած կեղտ: Քըթէն քաքը կախ իլած տիւս ա կամ շինամաշ (2): 3. փխբ. Անպետք՝ անարժեք բան՝ մարդ: Էտ հինչ քաք ա՛ր, վեր հը՛տըն ըս ընգալ (Բ): 4. ած. Վատ, ձախորդ, փչա-ցած, ձախողված: Քաք ա կօրծէրը (Բ):

- Քաքան փուլ շինիլ - Խիստ գործա-րար լինել: Սըհակէն նըմանը ըխշարքու-մըս կա վէջ, քաքան էլ ա փուլ շինում (Բ):

- Քաքէն յըրա մօխեր ածել - 1. Ան-հաջողությունից՝ դժվար վիճակից դուրս գալ: Քաքէն յըրա մօխեր ա ածալ, էլ պարթկ չօնէ (Բ): 2. Մի վատ բան քո-ղարկել: Մարթը շատ ար կըղթթուն անում, ամմա կընէգը քաքէն յըրա մօ-խեր ար ածում (2):

- Քաքէն փօփ ասել - Անհասկացող՝ տխմար լինել: Իզէն հինչ մարթ ա՛ր, քա-քէն փօփ ա ասում (Բ):

- Քաքը կատէգը հըսնել - տեն Լըղաճա(ն)ք ինիլ:

- Քաքը կի՛ղին (նըհը՛տ) խառնըվել - Խառնաշփոթ վիճակ ստեղծվել: Լըհա օգում ըն, թա կալը թակին, թօռը նի յա օնում, քաքը կի՛ղին նըհը՛տ խառնըվում ա (2):

- Քաքը մըղակավը տիւս տը՛ննալ - Շատ կեղտոտ լինել: Ըտըրա տօնը վեր նի մըննիս, գնիլատ կըտանէ. քաքը մըղակավը տիւս ա տը՛ննում (Բ):

- Քաքը նը՛ստա շըռշըռալ - 1. Վտանգավոր լինել: Օղըաշ մարթ ա Յէրվանը, էն ա քաքը նը՛ստա շըռշըռ-ալիս (Բ): 2. Շատ կեղտոտ՝ փնթի լինել: Էն հինչ կընէգ ա՛ր, էն ա քաքը նը՛ստա

շըռշըռալիս, տանավը վեր նի յըս մը-նում, սը՛րտըտ խառնում ա (Բ):

- Քաքը շաղէլ/սառչիլ - տեն Լը-ղաճա(ն)ք ինիլ:

- Քաքը վը՛ռան շիլ ըղնել - տեն Տըռը վը՛ռան շիլ ըղնել:

- Քաքը քաշիլ - տեն Խաթան քաշիլ:

- Քաք կերած շօն - Իր վատ արարքը գիտակցող եւ իրեն դրան համապա-տասխան պահող մարդ: Յէղին հանց ա քաք կերած շօն, վախում էլ ա, թա շի-նամաշը տիւս կա (Բ):

- Քաք չուրըցընօղ - Խիստ ժլատ, կծծի: Իզէն քաք չուրըցընօղ ա, գան-քումը հնիլ մէհէտ կօշտ փօրավ հաք կերած չի (2):

- Քաքու մաշ ըղնել - տեն Կըրակը ըղնել:

- Քաքու մաշի (ինիլ) - տեն Կըրակու մաշի (ինիլ):

- Քաքու մաշ քըցիլ - տեն Կըրակը քըցիլ:

- Քաքում տըռըգած տանձ - Ամ-բարտավան՝ մեծամիտ (մարդ): Քաքում տըռըգած տանձ ա Ղօնդին, ըտըրա հը՛-տէ էլ վէշ մինը նըհը՛տը հընգըրթթուն չի անում (Բ):

- Քաք օտել - տեն Ղալաթ անել:

ՔԱՔԷԼ (գրք. քաքեմ) - նք. 1. Ար-տաթորել: Լալ հընգէրըն էն ա, վեր կօխ-կէն ճըկըռում ըս, քաքում, ասում չի՛ պատառ տէն կաց (ԱԲԲ, 35): 2. փխբ. Կեղտոտել, ապականել: Յը՛խտուտ մարթ ա, ըշտը՛ղ քիւնալ ա, քաքում ա (Բ):

- Քաքել, յըրան նըստել - Ծուլ՝ դան-դաղաշարժ եւ փնթի լինել: Էն հինչ կը-նէգ ա՛ր, վեր ընդըրա ախճիգը օգիս, քա-քում ա, յըրան նըստում (Բ):

- Քաքել, իւրան դօղել - Իր վատ արարքով իրեն խայտառակել: Կօղը կը-քաքէ, իւրան դօղէ (2):

- Քաքել, քըթիլնէն ցը՛ց անել/կըցը-նել/տիկնիլ/օնել - հեզն. Առատության մեջ լինել, հարուստ լինել: Պա՛խ-պա՛խ-պա՛խ, տէն կացէք, Մանօվը քաքալ ա, քըթիլնէն ցէց կըցըրալ (Բ):

ՔԱՔ(Ը)ԼԱՆ - ած. 1. Տակը շուտ-շուտ կեղտոտող: Քաքըլան խօխա յա, մարդ օրը հէնգ հէտ փօխանը փօխում ա (Բ): 2. փխբ. Ապիկար, անճարակ: Էտ քաքըլանը բաշիր չի անում, թա ծը-մական փառ պիրի, էրի (Բ): 3. Խիստ վախկոտ: Քաքըլան մարթ ա, վախում ա, թա տանան տիւս կա (Բ):

ՔԱՔՍԱԶ - տեն ՔԱՔ (4):

- Քաքմաշ անել - Փչացնել, ձախողել: Թօռը յը՛կալ, հօնձ ընտղներէն կօրծը քաքմաշ ըրալ (2):

- Քաքմաշ ինիլ/տը՛ննալ - Փչանալ,

ծախողվել: *Հինգ ա Սէտրակը մը՛գ նը-հը՛տ հըրակաշ ա տը՛նալ, մէր կործէրը քաքմաշ ա իլնլ (Բ):*

ՔԱՔՈՒՌ (գրք. քակոր) - գ. Անասունի չորացած աղբ, քակոր: *Ծիկկանէն բախտան կոմումը շատ քաքուտ թուփ ըրած ա ընում, վէր ծին խըրխընջում ա, նի յա մըննում քըքուռէն մաշը (ՆԱԲ, 27):*

ՔԱՔՈՒՏ - գ. 1. Կղկղանքով կեղ-տոտված, վրան կղկղանք քսված: *Կու-ման տոն ա կամ, քաքուտ շոտերակ քինամ շինամաշը (Ձ):* 2. փխբ. Կեղտոտ, անկվա: *Կործա վէր կան, ծըրքէրը կըլըվանան, վէշ թա քաքուտ ծըրքէրակ նըստին, հաց օտին (Բ):* 3. փխբ. Փխթի, ոչ մաքրասեր: *Քաքուտ կընէ՛ք ա, ընդըրա իփնծ խորնգը հու կօ՛տէ (Ձ):* 4. փխբ. Անազնիվ, խարդախ: *Քաքուտ մարթ ա Մանասը, կալխօզը կէրալ ա (Ձ):*

- Քաքուտ կօղ - Բռնված գող: *Էտ քաքուտ կօղէն անջախ-անջախ տոն-ման քըքեցէն (Բ):*

- Քաքուտ շօն - Կեղտոտ՝ անմաք-րասեր մարդ: *Էտ քաքուտ շօնը տարա-նը մէհէտ էլ չի համամ քինում (Ձ):*

ՔԱՔ-ՓՈՍՍՈՐ - տեն ՋՈՌԹ-ՋԻԲԻԼ:

ՔԷԶ - տեն ԲԸԴՁ:

ՔԷԹ - տեն ԲԸԴԹ:

ՔԷԹԸ - տեն ԲԸԴԹԸ:

ՔԷԹԿԱԼ - տեն ԲԸԴԹԿԱԼ:

ՔԷԹՍԷՆ - տեն ԲԸԴԹՍԷՆ:

ՔԷԼ - 1. նբ. *Վերցնել բայի եզակի հրամայականը՝ վերցրոն: Կընէ՛գըն ա-տում ա.- Քէլ էս յայլոխըս, վէր տը՛ժէր ընգնիս, քէթըտ կըսըրփին, վէշ մին պնն էլ ըննանկան չի (ՀԺՀ, V, 387):* 2. չբ. *Վեր կէնալ բայի եզակի հրամայականը՝ վէր կաց: Կամ ա, թա.- Քէլ, քինամ ընք (Ձ):*

ՔԷԾ (գրք. քցիմ) - գ. 1. Եղունգի կողքից պոկվելով առանձնացած ու չորացած մաշկային սրածայր գոյա-ցություն: *Քեծը պուք ա տամ, ըսքըսում լնց ինիլը (Ձ):* 2. Փայտի՝ քարի եւն սրածայր մանր ելուստ՝ կտոր: *Մաննը մին քէծ ա նի իլնլ (Բ):*

- Քէծ տալ - Կաշին քերծվել, քցիմ գոյանալ: *Մաննըս քէծ ա տըվալ (Բ):*

ՔԷՍՈՒԽԿ/ՔԷՍՈՒԽՏ/ՔԷՍՈՒԽԹ (գրք. քեմուխտ (ողորկ կաշի) - գ. 1. Ողորկ բարակ կաշի: *Քէմուխկա կարած մին դաշննգ՝ սունկա յա տամ (Ձ):* 2. տեն ԹԷՓ (4):

ՔԷՍՈՒԽՏ - տեն ԲԷՍՈՒԽԿ:

ՔԷՍՈՒԽԹ - տեն ԲԷՍՈՒԽԿ:

ՔԷՍԲ/ՔԷՍԲ՝ (գրք. քիմբ) - գ. Ստադրություն, տրամադրություն: *Ըտըրա քէմբը վէշ մինը կարում չի գիղա (Ձ):*

- Քէմբէրը պըտըռէլ - Սեկին հար-ցաքննելով՝ միամտացնելով եւն կար-

ծիքն իմանալ՝ գաղտնիքները կորգել: *Պառապը էտ ըխճըկանը քէմբէրը պըտը-ռում ա, քինամ լօխ թանջիրին ասում (Ձ):*

ՔԷՍԲ՝ - տեն ԲԷՍԲ՝:

ՔԷՆ՝/ՔԷՆ՝ (գրք. քէն, հ.ե. *kuei-) - տեն ԱՋԸՂ (1):

ՔԷՆ՝/ՔԷՆ՝ - գ. Երկյուղ, սարսափ, վախ: *Տարը աշկ ա ածում, ուշափէն կըլ-խընէն տէսնում, քէնը սըրտան հըռա-նում ա... (ՆԱԲ, 36):*

ՔԷՆՂԻՐ - տեն ԲՈՒՆՂԻՐ:

ՔԷՆՂԻՐԲԱԶ - տեն ԲՈՒՆՂԻՐԲԱԶ:

ՔԷՆՂԻՐԻԼ - տեն ԲՈՒՆՂԻՐԻԼ:

ՔԷՆՂԻՐՎԻԼ - տեն ԲՈՒՆՂԻՐՎԻԼ:

ՔԷՆԷ/ՔԷՆԻ/ՔԸՆԷ (գրք. քէնի) - գ. Տղամարդու կնոջ քույրը: *Ալիսանէն կընէ՛գը մը՛ռնում ա, քէնուն օգում ա, վէր խօխէնքը պահէ (Բ):*

ՔԷՆԻ - տեն ԲԷՆԷ:

ՔԷՇԿԱՐ - տեն ՆԵՐԱԿ:

ՔԷՉԱ - տեն ԲԷՉԱ:

ՔԷՉԱՍՋԱՅԻ - տեն ԲԷՉԱՍՋԱՅԻ:

ՔԷՉԻ - տեն ԲԷՉԻ:

ՔԷՐ - գ. Արու այծ կամ ոչխար: *Էտ-քան վըխճըրներէն մաշին մինակ մին քէռ ա ինոն (Ձ):*

- Քըռավ ածել - Ջուգավորել, բեղմ-նավորել (հիմնականում այծերի եւ ոչ-խարների մասին): *Էտ դըբըռը շէնիս սաղ իծէրէն քըռավ ա ածում (Ձ):*

- Քըռավ կ'նլ - Ջուգավորվել, բեղմ-նավորվել (հիմնականում այծերի եւ ոչխարների մասին): *Ղարաբաղա վըխ-ճըրնէն տարանը էրկու հը՛տ ըն քըռավ կամ (Բ):*

ՔԷՐԻ (գրք. քեռի) - տեն ՂԱՅԻ:

ՔԷՍՏ - տեն ԲԸՎՏ:

ՔԷՐ - տեն ԲՈՒՐ:

ՔԷՐԾ - տեն ԲԸՎԾ:

ՔԷՐԾԷԼ - տեն ԲԸՎԾԷԼ:

ՔԷՐԾ(Ը)ՎԷԼ - տեն ԲԸՎԾ(Ը)ՎԷԼ:

ՔՈԶԸՎԷՆ - տեն ԲՈԶԸՎԷՆ:

ՔՈԶԻՆԷԼ (գրք. քծկիմ) - չբ. տեն ՎԸ՛ռ նի մըն(ն)ել:

ՔԸՎՁ - տեն ԲԸՎՁ:

ՔԸՎԹ/ՔԸԹ (գրք. քիթ) - գ. 1. Մարդու եւ կենդանիների հոտառության ու շնչառության գործարանի արտաքին մասը, քիթ: *Սէլիք-Շահնազարէն քէթը շատ մէծ ա ինում (ՀԱԲ, 15, 141):* 2. Որոշ կենդանիների դունչը՝ ցուրկը: *Խօզը քըթավը քանդում ա ծառէն տակը (Բ):* 3. փխբ. Ծայր, գագաթ: ... *Ջըրոնց ընէլիս վախտը չուբանէն վը՛տանը քը՛թը տափէն նի յա կամ, մին վը՛սկէ յա տոն կամ... (ՀԺՀ, VII, 363):*

- Քըթ անել - 1. Խռովել, նեղանալ, թթվել: *Հնարը կըզնըվում ա, ախճիգը*

քը՛թ ա անում (Ձ): 2. Ծայրը դուրս գալ՝ հասունանալ (վերքի՝ պալարի եւն մա-սին): *Հըլծռնէ՛գը քը՛թ ա ըրալ (Բ):*

- Քըթը բաղըմջան - տեն Քըթը տօմբալան:

- Քըթը բաղըմջան տը՛ռնալ - տեն Քըթը տօմբալան տը՛ռնալ:

- Քըթը բիզվիլ - տեն Իրը՛սը բիզվիլ:

- Քըթը դաղէլ/թակէլ - Սեկին պատ-ժել՝ ծեծել (հիմնականում խրատելու նպատակով): *Կըղօթուն ըրալ, քը՛թը դըղը՛ցէն (Ձ):*

- Քըթը դաղվէլ/թակվէլ - Պատժվե-լով՝ ծեծվելով խրատվել՝ դաս առնել: *Էդօվէն քը՛թը դաղվալ ա, էլ բըղէրան խաղու չի կոտլանում (Բ):*

- Քըթը ըռնել - Թեթեակի վնասվել՝ տուժել: *Մարթ կա՛սաղ օրը էն ա խըթու մաշի, մարթ էլ կա՛գանքումը մէհէտ էլ չի քը՛թը ըռնած (Բ):*

- Քըթը թափ տալ - տեն ԽԸ-ԼԸՆԲԷԼ:

- Քըթը խըղաղվել - տեն Հավան նըստել (ՀԱՎԱ-ի տակ):

- Քըթը ծօռը քըմական ճընանջիլ - տեն Լնվէն է՛քըն ա վը՛րցը օթումը ճօկել (ԼՈՒ՛-ի տակ):

- Քըթը կալած թանգ(զ)ան հարթը - տեն Թանգ(զ)ան հարթը:

- Քըթը կախ - 1. Տխուր, շվարած, մռայլ: *Փախչօղ դօշին տարըն էլ քէթը կախ տօն կըքինի... (ՋՏ, Բ, 231):* 2. Հի-վանդ (հիմնականում թաշունների մա-սին): *Հըվէրէն քէթը էն ա կախ, հանց ա ազար ա ընգալ (Ձ):*

- Քըթը կախ անել/տալ/քըցիլ/օնել - 1. Տխրել, շվարել, մռայլվել: ... *Հնարոն մարթու կօշտ քէցի, լօխ էլ ինձ տըսնա-լուց քըթընէն կախ տըվին... (ՋՏ, Բ, 90):* 2. Հիվանդանալ (հիմնականում թաշուն-ների մասին): *Վէր հավը քը՛թը կախ ար անում, այյան դնստի մօրթում ար (Ձ):*

- Քըթը կ'նրմոնր տնիստը՛ղ տը՛ռնալ - տեն Քըթը մըղաստը տը՛ռնալ:

- Քըթը կօխել - 1. Իրեն չվերաբերող բանի խառնվել: *Տընաշինըտ ամմէն տը՛ղ քը՛թը կօխում ա, հըմանջում էլ չի (Բ):* 2. Սի բանով խիստ զբաղված լինել, մի գործի մեջ խորանալ: *Ատում ա.- Բաղ քըցիլը հիշտ կօրծ չի, նըխախ տը՛ղան ըս քէթըտ կօխալ (Ձ):*

- Քըթը կօխել - տեն Աշկը կօխել:

- Քըթը կօտըրել/հըղաղել/հըղըղօ-րել - տեն Քըթը դաղել:

- Քըթը կօտըրվել/հըղաղվել/հըղը-ղօրվել - տեն Քըթը դաղվել:

- Քըթը հըղլակ քըցիլ - Սանձել, հնազանդեցնել, խեղճացնել: *Շինանցէն ասում ա.- Թաքավէրըն ապըրած կէնա,*

էտ լանջան կընգանքտ ինձ տօ, յըս ըտը-րա քըթը հըղըլակ քըցիմ (2):

- Քըթը ղընջըղ(ն)էլ - տեն ՂՈՆՁՈՂ-(ն)էլ:

- Քըթը մըհաստը տըճնալ - Քիթը կարմրել (հատկապէս հարբելուց): Մէլի-քը էնքան խըմում ա, քըթը մըհաստը ա տըճնում (2):

- Քըթը յէրգիւնքը կնւնծ - տեն Քըթը ցըց:

- Քըթը յըր խըմել - խլիւքը ներ-շնչելով ներս քաշել: Հինչ ըս քըթըտ յըր խըմում, համօթ չի (Բ):

- Քըթը յըր քաշիլ - 1. տեն Քըթը յըր խըմել: 2. տեն խըթը ցըց օնել: 3. Դժգոհություն արտահայտել, դեմքը թթվեցնել: Ըսկէտըրը վէր ըտի յա ա-տում, հարթը քըթը յըր ա քաշում (2):

- Քըթը յըրգիւնքումը - տեն Քըթը ցըց:

- Քըթը յըրգիւնքումը տընգել - տեն Քըթը ցըց օնել:

- Քըթը նի մըննել (միւսին) - Չափա-զանց մոտենալ մեկին: Կըխտարը քըթ-թըն ա նի մըտալ, էլիա կըրըճալ չի, թա ըսպանէ (2):

- Քըթըն ա պէրանը մին անել - տեն Լէնքսըն ա էրգանքը մին անել:

- Քըթը շըռռալ - խլիւքը ծորալ: Պուղիս տէսում ա, վէր Մէլիքին քէթը շըռռում ա, թափվում ըմանէն մէջը... (ԲԶԲ, 200):

- Քըթը պէցիւր պահել/պիցըրցընել - տեն Քըթը ցըց օնել:

- Քըթը պըզզան ածել - տեն Քըթը շըռռալ:

- Քըթը սըվ - 1. Կատաղի (շան մասին): Քըթը սըվ շօն ա, սայաղ կաց (Բ): 2. Ավյունով՝ եռանդով լի (մարդկանց մասին): Քըթը սըվ ջիհիլնէ յըն, մին օրումը արտը հընձում ըն (2):

- Քըթը վէր մին քըսիբու կալ իննը, մըհէնգ ցըմաքալ ար - հեզն. Ասում են նրանց մասին, ում խլիւքը անընդհատ ծորում է:

- Քըթը տափան կացած - Շատ ցածրահասակ: Քըթը տափան կացած մարթին ծըծաղը կնւն չի (ՆԱԲ, II, 74):

- Քըթը տափէն նի կնւն - Ծանր բեռն տակ լինել: Պա կարում ա՛, վէր քիւնի, քըթը տափէն նի յա կամ (2):

- Քըթը տընգել - տեն Քըթը ցըց օնել:

- Քըթը Տըրըպըզօնավը քիւնիլ - Շատ մեծամիտ՝ գոռոզ լինել: Ընդըրա քըթը Տըրըպըզօնավըն ա քիւնում, մունք կարել չընք ընդըրա նըհըտ խը-նամէ տըճնանք (Բ):

- Քըթը տոնս կնւն/տոնս օնել - Ծագել, սկսել դուրս գալ: Էրկու սըհաթան քիւմի արեվը քէթը տոնս ա ընէս (ՀԲ, 358):

- Քըթը տօմբալան - Մեծ քիթ ունե-ցող: Քըթը տօմբալան մարթ ա իլնւլ Արշակ դային (Բ):

- Քըթը տօմբալան տըճնալ - Քիթը մեծանալ՝ ուռչել: Սըղըրաճանջը կըծում ա, Անդօնէն քըթը տօմբալան ա տըճ-նում (2):

- Քըթը ցըց - Ինքնահավան, գոռո-զամիտ, մեծամիտ: Քըթը ցըց ախճիգը տանը կըմընալ (2):

- Քըթը ցըց օնել/ցըց պահել - Գոռոզամտել, մեծամտել, մյուսներին արհամարհանքով վերաբերվել: Հանց քըթը ցըց ա օնում, ասիս չուբանու ախճիգ չի (2):

- Քըթը քամէ ըղնէլ - Հովերով տար-վել, ոգետրվել: Քըթը քամէ ընգած ջի-հիլին խնփիլը հիշտ ա (2):

- Քըթը քարէն նի կնւն - տեն Խուփը քարէն նի կնւն:

- Քըթը քըշանալ - Խեղճանալ, այլեւս չմեծամտել՝ չգոռոզամտել: Հա-րուստը վէր քըսըբանա, քըթը կըքը-շանալ (2):

- Քըթը օնքան պիցըրանալ/ընցընել - տեն Աշկը օնքան պիցըրանալ:

- Քըթը օնքէն կըլխան ինիլ - տեն Աշկը օնքան պիցըրանալ:

- Քըթ սըրփիլի վախ չինիլ - Չա-փազանց գբաղված լինել: Հօնձը ըսքը-սալ ա, շինանցք քըթ սըրփիլի վախտ չօնիլ (2):

- Քըթ տըճնալ - Մի տեղ՝ որեւէ բա-նում գործում եւն հիմնավորվել՝ հմտա-նալ: Քիւնալ ա էտ շէնումը քըթ տըճ-նում, ըսքըսում վըխճար պահէլը (2):

- Քըթ քըթու (տալ/տիւնիլ) - 1. Իրար կպած՝ մոտիկ (լինել): Քըթ քըթու տը-ված՝ զըրոնց ըն անում (2): 2. Ստերիմ (լինել): Քըթ քըթու հընգէրունք ըն (Բ):

- Քըթան կէնալ - 1. Սագել, պատշա-ճել: Հինչ շօր կըճում ա, քըթան ա կէնում (2): 2. Հղիանալ: Հնւն մին շէբաթ ա, վէր փըսակվալ ա, քըթան ա կացալ (2):

- Քըթան վէր ընգած (միւսին) - Շատ նման: Էտ տըղան էլ հօրը նըման ա ինում, լըրա ասիս հօրը քըթան վէր ընգած ա (2):

- Քըթան վէր ըղնօղը հազգար թի-քն/կուտուր կըտըճնա - Ասում են շատ գոռոզ՝ ինքնահավան մարդկանց մա-սին:

- Քըթան տէնը չըտըճնալ - Անհեռա-տեն լինել, շրջահայաց չլինել: Քըթան տէնը չըտըճնալ մարթը կարել չի հը-րուստանալ (2):

- Քըթան փըռնած շօռ ածել/տանել - Իրեն ենթարկել, հնազանդեցնել, իր կամակատարը դարձնել: Թանգան հարթ-նը տընըցուց քըթան փըռնած շօռ ա ածում (Բ):

- Քըթան փըռնել - Տաճ՝ զարշելի հոտ առնել: Ըտըրա տօնը վէր նի մընիս, քըթատ կըփըռնիս. շընավըտ ա կամ (Բ):

- Քըթան փըռնիս՝ հոնքիւն/նանփա-սը/շունչը տոնս կըկա/շունչը կըկտըրէ - տեն Փըջիս՝ վէր կըղնէ:

- Քըթավը կնւն/վէր տըճնալ/տոնս տըճնալ - Չկարողանալ վայելել, հարամ դառնալ՝ լինել: Շատ լալ ապըրում ինք, կըռըվը ըսքըսից, քըթըրնէրավըս յըկալ (2):

- Քըթավը պիւրի/վէր ածել/տոնս ածել/տոնս օնել - Թույլ չտալ վայելելու, հարամ անել: Լալ ապըրուստ օնար Դծ-րոնց Սուրէնը, ամմա քըթավը պէրէն (Բ):

- Քըթէն թըխել - տեն Քըթը դաղել:

- Քըթէն թըխել, յըտ տալ - 1. Պատ-ժելով քըշել՝ վտարել: Բուղան մին քանէ հէտ կաս ա, վէր քըթէ պէրթը յօր օնէ, ամմէն դօնըմ քըթէն թըխէս ըն, յըտ տաս (ԱԱ, 38): 2. Արհամարհաբար խնդիրը մերժել: Քիւնալ ա, թա քըվօրը անա պարթէլ անէ, քուրը քըթէն թըխում ա յըտ տամ (2):

- Քըթէն թուշին - 1. Ուղիղ դեմը՝ դիմացը: Արջը կամ ա, քըթէն թուշին վըճնը կէնում (2): 2. Առանց երկար մտածելու՝ կշռադատելու: Էլ ծընդըրթի-թըվ չի անում, լըրա ինդի քըթէն թուշին կօրծ ա փըռնում (2):

- Քըթէն ծուխէրը/ծօխը յըր անել - 1. Սաստիկ ցալ՝ կսկիծ պատճառել: Էս կարկուտը շինացուց քըթէն ծուխէրը յըր ըրալ (2): 2. Շատ թունդ՝ կծու՝ բարկ լինել: Թօթէն արաղը մարթին քըթէն ծուխէրը յըր կանէ (2):

- Քըթէն ծուխէրը/ծօխը յըր ինիլ - Սաստիկ կսկծալ՝ մորմոքվել: Աղվէսը թա.- Իմ կուրցըրած կաքավըս բիդի քըթէնամ. ախէր, գիւղում ըմ, վէր ամմէն ըստըղալ հընցընէլիս քըթէս ծօխը յըր ա իննանն (ԱԱ, 26):

- Քըթէն կնւն/կըռճօնք քըցիլ - տեն Պէրանը վըսկըռ կօխել:

- Քըթէն պըթէկէն վէր կնւն - տեն Քըթէն փըռնել:

- Քըթէն տալ - տեն Քըթը դաղել:

- Քըթէն տալ, յըտ տալ - տեն Քըթէն թըխել, յըտ տալ:

- Քըթէն տակէն - տեն Աշկէն ըռաշկէն (1, 2, 3):

- Քըթէն տակէն ասել/խօսել եւն -

Շատ ցածր ձայնով՝ ինքն իրեն ասել՝ խոսել եմ: Ասում ա.- Բըթէտ տակէն ըս խօսում, յըս հունց ըսկա՛նամ (Բ):

- Բըթէն տակէն ծըծաղէլ - տէն Բըմ(ը)ծըծաղ տալ:

- Բըթէն տակէն մըրթմըրթալ - տէն ՍԸԹԹՍԸԹԹԱԼ:

- Բըթէն տեմ անէլ/տեմ օնէլ - տէն Աշլը կօխէլ:

- Բըթէն տըռէ/տըռիմ/տըռիս - Անարթան՝ չնչին մարդկանց՝ առարկաներին ուղղված արտահայտություն: Ծանոն քըթէն տըռիմ, էն հինջ մարթա՛, վեր դօնաղ ըս ծէն տամ (Բ):

- Բըթէն տըռօղ չինիլ - Արհամարիված լինել, անարթան լինել, ուշադրությունից զրկված լինել: Առաջ Աղալարէն անա լօխ լըղաճաք ըն իլնլ տըռաս, միհէնք քըթէն տըռօղ չի կա (Բ):

- Բըթէն փըսնէլ - Իր հետ կատարվել: Էնքան հիրըվանէն քըսըթթունալը տընազ ա ըրալ, քըթէն փըսալ ա (Ձ):

- Բըթու ծակ - տէն ԲԸԹԱԾԱԿ:

- Բըթու մազ - տէն ԲԸԹԱՄԱԶ:

- Բըթումը խօսել - 1. տէն Բըթէն տակէն ասել: 2. Ոնգային արտասանությամբ խոսել, ռեզախոսել: Իզէն քըթումըն ա խօսում, պէն չըմ կըլխու ըղնում (Բ):

ԲԸԹԸ/ԲԸԹԸ - տէն ՊԸՏՕԿԸ:

ԲԸԹԿԱԼ/ԲԸԹԿԱԼ - գ. Շորի կտոր, որով կանայք ծածկում էին իրենց քիթն ու բերանը: Միհէնքվա կընանէքը քըթկալ չըն տինում (Բ):

- Բըթկալը վեր թօղ(ն)էլ - Երկար սպասել: Բըթկալը վեր ա թօղալ, ամմա ըտի էլ վէշ մինը յըկալ չի (Ձ):

- Բըթկալը վեր քաշիլ - Քիթն ու բերանը բացել: Վեր քըթկալը վեր ա քաշիմ, տըսնում ըն՝ էտ կընէք չի (Ձ):

- Բըթկալը տալ - Շորի կտորով քիթն ու բերանը ծածկել: Դէ ինքըն էլ թանգն հարթն ա, լի՛, քըթկալը տըված տուա ա կամ... (ՀԱԲ, 15, 118):

ԲԸԹԱԵԼ/ԲԸԹԱԵԼ - տէն ԲԱՐԹԱԵԼ:

ԲԸԹԹ-ԲԸԹԹ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Բըթթ-քըթթ անէլ - Դժգոհել, դժգոհություն արտահայտել: Վեր շատ ա քըթթ-քըթթ անում, մարթը տանան տոն ա քըցիմ (Ձ):

- Բըթթ-քըթթ ըղնէլ - Քննադատվել, դժգոհության տեղիք տալ: Հըլիվորըն էլ տըսնում ա, վըր ինքը քըթթ-քըթթ ա ընգնլ, օգում ա իրան կըլխէն ճարը տըսնա (ՀԺՀ, VII, 289):

ԲԸԼԼԷ - տէն ԱԼԱԷ:

ԲԸՆԷ - տէն ԲԸՆԷ:

ԲԸՆՍ/ԲԸՆՍ (գրք. քիստ) - գ. 1. Երկար մազանման հավելված, որ աճում է որոշ խոտաբույսերի հասկերի ծայրին: Ցօրնէն հասկէն քըստէրը շատ ա (Ձ): 2. փիթ. Կենդանու կոշտ մազ: Խօզին քըստէրը վեր ա անում, կաշվան տըրըխ կարում (Ձ):

- Բընտ կըծած - Արագ շարժվող՝ վազող, շտապող (մարդկանց մասին): Էտ քըստ կըծածը մին մընտտումը հըսնում ա տօն (Ձ):

ԲԸՐԾԷ/ԲԸՐԾ (հ.ե. *kerdáo-) - գ. 1. Մեծ քարածայռ, ժայռ: ... Մէհէտ մի քանի վըխճար քըրծան վեր ըն ընգում ծծորը, ըստակում (ԱԱ, 63): 2. փիթ. Հաղթանալով՝ հսկա մարդ: Դէ, Ռոբէնըն էլ մին քըրծ ա, վեր թըխում ա, արչը չօքում ա (Բ):

- Բըրծ տըսնալիս էծ ա տըրնում, ճոյր տըսնալիս՝ ծոկուն - Ասում են երկերեսանի մարդկանց մասին:

ԲԸՐԾԷԼ/ԲԸՐԾԷԼ (գրք. քերծեմ (ածիլել, մազը կտրել) - նք. Մաշկի վրա քերծվածք առաջացնել: Ցանքը ծըրքերըս քըրծալ ա (Բ):

ԲԸՐԾԸԿԷԼ/ԲԸՐԾԸԿԷԼ - կք. եւ չք. ԲԸՐԾԷԼ-ի:

ԲԸԹԱԾԱԿ - գ. 1. Քթի արտաքին երկու անցքերից յուրաքանչյուրը, քթանցք: Բըթըծըկերան անոն ա շըռնամ (Բ): 2. փիթ. Բանականություն, խորհելու՝ կռահելու՝ ըմբռնելու՝ կանխատեսելու եւ ունակություն: Ընդդրա քթածակ չօնէ, վեր իննր, յըղէ կավը ծախէլ չար (Բ):

- Բըթըծըկերավը կնի/վեր տըռնալ/տոն տըռնալ - տէն Բըթավը կնի:

- Բըթըծըկերավը պիրի/վեր ածել/տոն ածել/տոն օնէլ - տէն Բըթավը պիրի:

ԲԸԹԱՆ/ԿԸԹԱՆ (գրք. կթան) - տէն ԲԸԹԷ:

ԲԸԹԱՆԱԼ - տէն ԲԸԹԷՆԱԼ:

ԲԸԹԱՆՎԱԼ - տէն ԲԸԹԷՆՎԱԼ:

ԲԸԹԱՎԵՐ/ԲԸԹԱՎՈՐ/ԲԸԹԷՎՈՐ - ած. 1. Մեծ քիթ ունեցող: Բըթավոր մարթ ա իլնլ Մէլիք-Շահնազարը (Ձ): 2. Սուր քիթ՝ ծայր ունեցող: Բըթավոր վըննաման ա կըճալ (Բ): 3. գ. Մետաղյա կոթավոր ոչ խոր կլոր աման՝ ուսելիք տապակելու համար: Յուղուծուվըն կէսըն էլ օտում ա պըրծնում, քըթավորը փըրսըվեր տինում, քիննլ (Ձ):

ԲԸԹԱՎՈՐ - տէն ԲԸԹԱՎԵՐ:

ԲԸԹԱՎ-ԲԸԹԱՎ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Բըթավ-քըթավ անէլ - տէն ՎԸԹՎԸԹԱԼ:

ԲԸԹԱՏ - ած. Քիթը՝ ծայրը կտրված՝ կտրված: Մին քըթատ տէնակ ա յօր օնում, մաշկում (Ձ):

ԲԸԹԱՏԷԼ - նք. Քիթը՝ ծայրը կտրել՝ կտրել: Հօռ ա անում, ըտըրա կըվազանը քըթատում (Ձ):

ԲԸԹԱՏ(Ը)ՎԷԼ - կք. եւ չք. ԲԸԹԱՏԷԼ-ի:

ԲԸԹԱԶԱԶ - տէն ԿԸՆԶԷՄՆԸ:

ԲԸԹԷ/ԿԸԹԷ - ած. Կթվող (անատունների մասին): Հէնք քըթէ վըխճար օնէ, ըտըրանալ ա յօլլա քինում (Ձ):

- Բըթէ կալ - Եկամտի աղբյուր, հատկապես մարդ, որից օգուտ՝ շահ են ստանում: Հիրըվանը կուսրօվէն հըրտէ քըթէ կալ ա (Բ):

ԲԸԹԷԳ - տէն ԲԸԹԸԹԷԳ:

ԲԸԹԷԼ/ԿԸԹԷԼ (գրք. կթեմ) - նք. 1. Կաթնասուն կենդանիների ստինքներից կաթ քաշել: Իմ մեր կումումը փոխսին ըռաչին կօվը քըթէգ... (ԼԴԲԸ, 280): 2. փիթ. Ջանազան միջոցներով մեկից շահ ստանալ, մեկին սնանկացնել: Էտ օլինքազը սաղ պարիկամներէն քըթից (Ձ):

ԲԸԹԷԸ - տէն ԲԸԹԷԶ:

ԲԸԹԷՆԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԼ/ԲԸԹԱՆԱԼ/ԲԸԹՆԻԼ (գրք. գտանեմ) - նք. 1. Որոնելով երեւան բերել՝ ճարել: Թաքավըրէն տըղան շատ ուրխանում ա, վըր կընգանըն ան խոխէն քըթնլ ա (ՆԼԴԺԲ, 50): 2. Հանկարծակի՝ անսպասելի որեւէ բան ճարել: Մին օր էլ էլիա թաքավըրէն տըռնալը անց կընալիս մին վըսկէ յա քըթէնում (ՀԺՀ, V, 627): 3. Ձեռք բերել: Էտ կացէնը ըշտըղա յըս քըթնլ (Բ): 4. Իմանալ, որոշել: Հիշկան մըտածում ա, կարում չի ըտըրա մանին քըթէնա (Ձ): 5. Տեսնել, հանդիպել: Շատ ա շօռ կամ, վերչը կումաշին էտ ըխալիրին քըշտէն ա քըթէնում (Ձ): 6. Բացահայտել, հայտնագործել: Ըտըղ վըսկու հանքը ըն քըթէնում (Ձ): 7. Ընդունել, համարել, եզրակացնել: Իմաստուննէն քըթէնում ըն, վեր ըստահանք էս վըսկէն բիդի տան թաքավըրին (Ձ): 8. Որեւէ հատկանիշ՝ հատկություն տեսնել՝ նկատել: Ասում ա.- Ըտըրա մաչին հինջ ըս քըթնլ, վեր էտքան չըրչարվում ըս (Ձ):

ԲԸԹԷՆՎԱԼ/ԲԸԹԸՆՎԱԼ/ԲԸԹԱՆՎԱԼ/ԲԸԹՆՎՈՐ - կք. եւ չք. ԲԸԹԷՆԱԼ-ի:

ԲԸԹԷԶ/ԲԸԹԷԸ/ԿԸԹԷԶ/ԿԸԹԷԸ - գ. Կաթ կթելու աման (սովորաբար կավե): Բըթէչը յօր ա օնում, էծերը քըթում (Ձ):

ԲԸԹԷՎ - տէն ԲԸԹԸՎ:

ԲԸԹԷՎՈՐ - տէն ԲԸԹԱՎԵՐ:

ԲԸԹԷՎ-ԲԸԹԷՎ - տէն ԲԸԹԸՎ-ԲԸԹԸՎ:

ԲԸԹԸՆԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԼ:
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. Բթվելու գործողությունը, քթվելը: *Ըստրոս կրծքը տիտում ա գործողությունը, քթվելը (2):*
- Բթվելու անել/տալ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:
Էս մարթը քրնում ա տենում հրդեհն դրարդեն մին չօթան նըստած քթվել ա անում (ՆԱԲ, 63):
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Բթվել-քթվել անել - 1. Մաստերով որոնել, քրքրել: *Շատ ա քթվել-քթվել անում, ամիս մուտանան քթվելում չի (2):* 2. Ախորժակով չուտել, խմիչայլոց ուտել: *Ղոնաղը քթվել-քթվել ա անում, տոն կամ (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԿԱԹԸՆԱԿԱԼ:
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - ած. Գտնված, առանց աշխատանքի՝ պատահաբար ձեռք բերված: *Ասում ա.- Դինչ ա, խոխան քթվելով յա, հունք քթվելով (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. Բթվելու 2-րդ անգամ: *Քարը շոռ ա տամ, ըստրոս քթվելով (2) պոթ տամ (ԱՄԸ, 33):*
- Բթվելով անել - Դեմքը թթվեցնել, լացակումել, խռովել: *... Յէս գիդըմ չըմ հինչ ըմ ըրալ, վեր Բթվելա նանան-սանան խանըմեն քթվելով (2) ըն ըրալ... (ԶՏ, Բ, 107):*
- Բթվելով անել - Սաստիկ ծեծել: *... Բթվելում ա, էտ թաքավերեն քթվելով (2) անում... (ԱՄ, 81):*
- Բթվելով անել - վեր մաշկել/վեր քաշիլ - Սպանել: *Ծիկանը ծիկան քթվելում ա, էտ ուշափեն քթվելով (2) վեր քաշում, քթվելով (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ (գրք. քթվել) - նք. Մարմնի կամ գգեստի վրա ոգիլ՝ լու եւ այլ միջատներ որոնել եւ ոչնչացնել: *Էս տղան քիւնացալ ա, տրսալ օշափը քթել, մին սիպտակ ախճիգ էլ կիծիքը քթվում ա (ՅԺՅ, VI, 75):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. 1. Բթի մեջ բուսած մազ: *Մըկըրատը կոխում ա, քթվելում գերը կըտօրում (2):* 2. Կիւք. Ծայրահեղորեն բծախնդիր մարդ: *Իգեն քթվելում ա, ամեն պենու հավան չի կենալ (Բ):* 3. Կիւք. Անբերելի օձիքից պոկ չեկող՝ իր ներկայությամբ միշտ տհաճություն պատճառող անձ: *Էտ քթվելում լոխ-ճին գանիլան տարալ ա (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. ած. Կթվոր,

կիթ անող (անձ): *Մարյան աքերը կրիսոգեն ամենալի կթվելում ա իլն (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Բթվելում անել - Գդալով խմել՝ ուտել (ջրիկ կերակուր): *Նըստում ա, թանալը քթվելում անում (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. Փոքրիկ աման՝ գամբուլ՝ գդալները մեջը դնելու համար: *Բթվելում ածալ ա քթվելում (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. Գդալով ուտելի ջրալի կերակուր: *Ապան քթվելում (2) շատ ար սիրիս (Բ):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Բթվելում անել - Նույն գդալով ուտել, գդալի իրար փոխանցելով՝ ուտել: *Մին մըժ բրդալ քթվելում ըն անում, էտ քթվելում տիտում մաշիւ, ըստրոս քթվելում անել (2):* 2. Մտերիմ համեմունք լինել: *Մըրթընքեն վեր քթվելում փոխ չի ըրեն, տոն չըն տրնալ (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - նք. Գդալով ագահորեն ուտել: *Դերը քթվելում ա, պրծնում, վենը կենում (ՆԱԲ, III, 151):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ (2, 3):
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Բթվելում անել - 1. Կտուցով եւ ճանկերով հողը, աղբը եւ փորփրելով՝ կեր որոնել (հիմնականում հավերի մասին): *Դավը կօգի՝ տեղը տօնը վերան ընի, հանցու մաշիւ քթվելում անել (ՆԱԲ, 78):* 2. Կիւք. Փորփրել, քրքրել, քրքրելով որոնել: *Էս պալատին առաջին քթվելում անել մին վրսկէլ յա ճարըմ... (ՅԺՅ, V, 460):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ (գրք. տարգալ, դգալ) - գ. 1. Սեղանի սպասքի առարկա՝ գդալ: *Ուրիւնքը մարթը կամ ա տոն, օգում ա, թան հաջ օտը, յէշում ա տրսնում ըմանեն մաշիւ էրկու քթվել (ՆԱԲ, 86):* 2. *տեն ՍԸՐՏԸԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:*
- Բթվելում մինչև վերջին խիլն հղել կա - Գործի ընթացքից արդյունքը կանխատեսել հնարավոր չէ: *Բթվելում մինչև վերջին խիլն հղել կա, թայդի մէր ըրնել, հան գիդվալ չի՝ վերջը հինչ կինի (Բ):*
- Բթվելում ճնոր տալ, կօթվել աշկը հանել - Լավություն անելուց հետո վատություն անել: *Էս հինչ կընէլ ա. քթվելում ճնոր ա տամ, կօթվել աշկըտ հանում (2):*
- Բթվելում ուտեցնել, շիրմփալ տոն տալ - Բիչ տալ, շատ պահանջել՝

վերցնել: *Էս էլ հօ քուր չի. քթվելում ուտեցնէս ա, շիրմփալ տոն տամ (Բ):*
- Բթվելում քամակը լիւզ տըվողը մաշիւն էլ վեր կածել - Շողոքորթող՝ քննողը մեծ վնաս կպատճառի:
- Բթվել փրցնող - Նա, ով կարողանում է ձեռքը շարժել՝ ձեռքով աշխատել: *Դիշկան քթվել փրցնող կա, լոխ քթվելում ըն հօն (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - մ. Գդալներով, գդալ առ գդալ: *Բթվելում լոխ օտում ա (2):*
- Բթվել-քթվել թուփ անել, շիրմփալ շիրմփալ տոն տալ/վեր ածել - Երկար ժամանակ դժվարությամբ՝ խնայողությամբ կուտակածը կարճ ժամանակում վատնել՝ ծախսել՝ տալ: *Շատ մարթ կա, վեր քթվել-քթվել թուփ ա անում, շիրմփալ-շիրմփալ տոն տամ (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ (գրք. կթց, քթց (պտուղ քաղելու կողով) - գ. 1. Ոստերից հյուսած կողով՝ գամբուլ՝ մեջը զանազան բաներ լցնելու եւ տեղափոխելու համար: *... Մին հաղօղ ծախսող, էրկու քթց հաղօղ տիրած, ծրխէլիս ա ընում (ՅԱԲ, 15, 143):* 2. Ոստերից հյուսած եւ դոսից թրիքով ծեփած կողով, որ գործածում էին որպէս մեղվափեթակ: *Արջը քթցում պարան ա տամ, մըրդըր օտում (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
- Բթվելում անել - Զոխայի փեշերը գոտու մեջ խրել: *Մակարեն շաղղը կընիւ. էլ մաշալք, էլ չուխա քթվելում ըրած թանգա հարսին ըռաջին պար կալ, խաղ ասել. էտ քթվելում սաղ Ղալան կըրդընգար... (ԶՏ, Բ, 139):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ (գրք. կեղել) - գ. 1. Կճեպ, կեպ: *Տանը պեղնէր պեց ըն անում, տենում մինը՝ ճղկալուր քթվել, մինը՝ տըկոնում... (ՆԱԲ, 129):* 2. Սոխի միջի բարակ փառը: *Սուղանէն քթվել շատ ա պեղնել (Բ):* 3. Կիւք. տեն Սուղանու քթվել (ՍՕՐԱՆ-ի տակ):
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - ած., գ. Գզգզված մազերով (մարդ): *Էտ քթվելում վեր նի յա մընում, լոխ վախում ըն (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. Կայրի խնձոր: *Մին թորբա քթվելում ծոր ա քաղում, կամ տոն (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. Կայրի խնձոր: *Մին թորբա քթվելում ծոր ա քաղում, կամ տոն (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ/ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - գ. Կայրի խնձոր: *Մին թորբա քթվելում ծոր ա քաղում, կամ տոն (2):*
ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ - տեն ԲԸԹԸՆԱԿԱԼ:

ՔՈԼԸՄՍՕՏԵԼ - չք. տեն Վըճ Նի
մըն(ն)ել:
ՔՈԼԸՊԵԼ - տեն ՔՈԼԸՎԵԼ:
ՔՈԼԸՊՅԱՆ - տեն ՔՈԼԸՎՅԱՆ:
ՔՈԼԸՊԵԼ - տեն ՔՈԼԸՎԵԼ:
ՔՈԼԸՎԵԼ/ՔՈԼԸՊԵԼ/ԿՈԼԸՊԵԼ
(գրք. կեղեւեմ) - նք. Կճպել, կլպել, մաշ-
կել: Խընծօրը քըլըվում ա, օտում (2):
ՔՈԼԸՎԵՐԴԻ - գ. Ծառատեսակ: Էտ
ըխպիրին դըրադեն մին քըլըվէրդի յա
ինում փըսած (2):
ՔՈԼԸՎՅԱՆ/ՔՈԼԸՊՅԱՆ/ԿՈԼԸՊ-
ՅԱՆ - Գործածվում է կապակցություն-
ների մեջ:
- Քըլըվիան անել - տեն ՔՈԼԸՎԵԼ:
- Քըլըվիան ինիլ/տըճնալ - տեն
ՔՈԼԸՎԵԼ:
ՔՈԼԸՎԵԼ/ՔՈԼԸՊԵԼ/ԿՈԼԸՊԵԼ
- կք. եւ չք. ՔՈԼԸՎԵԼ-ի:
ՔՈԼԸՔՈՅԵ - Գործածվում է կա-
պակցության մեջ:
- Քըլըքըցե անել - Գործը արագ եւ
անորակ՝ անփութորեն՝ իմիջիայլոց
անել: Քըլըքըցե յըն անում, մին օրումը
վարում (2):
ՔՈԼԸՔՈԼԱ/ՔՈԼԱ-ՔՈԼԱ - մ. Քուկա-
ներով, քուկա-քուկա, առատորեն: Ծօխը
քըլըքօյա տոն ա կամ (2):
- Քըլըքօյա անել - 1. Մաքրությունից՝
սպիտակությունից փայլել: Վէր լըվա-
նում ըն, ըմընէքը քըլըքօյա յա անում
(Բ): 2. Բուռն ցանկություն ունենալ:
Շատերըն ըն քըլըքօյա անում, ամմա
կարում չըն էտ ըխճըկանը խաթիրը
քըթէնան (2):
ՔՈԼԹ - տեն ՊԸԼԹ:
ՔՈԼԹԱԼ - տեն ՊԸԼԹԱԼ:
ՔՈԼԹԱԼԻ - տեն ՊԸԼԹԱԼԻ:
ՔՈԼԹԱՆ - տեն ՊԸԼԹԱՆ:
ՔՈԼԹՈՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՊԸԼԹՈ-
Ց(Ը)ՆԵԼ:
ՔՈԼԹ ՅԱ ՔՈԼԹ - տեն ՊԸԼԹ ՅԱ
ՊԸԼԹ:
ՔՈԼԹՔՈԼԹԱԼ - տեն ՊԸԼԹ-
ՊԸԼԹԱԼ:
ՔՈԼԹՔՈԼԹԱԼԻ - տեն ՊԸԼԹ-
ՊԸԼԹԱԼԻ:
ՔՈԼԹՔՈԼԹԱՆ - տեն ՊԸԼԹ-
ՊԸԼԹԱՆ:
ՔՈԼԹՔՈԼԹՈՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՊԸԼԹ-
ՊԸԼԹՈՑ(Ը)ՆԵԼ:
ՔՈԼԹՔՈԼԹՈՑ - տեն ՊԸԼԹ-
ՊԸԼԹՈՑ:
ՔՈԼԹՈՆ - տեն ՊԸԼԹՈՆ:
ՔՈԼԹՈՑ - տեն ՊԸԼԹՈՑ:
ՔՈԼԼԱՆ - գ. Փական, սողնակ:
Նախշուտ սանդոդ՝ քըլլանը ծուպավէր
(ԱՅ, 70):

- Քըլլանա կապած շօն - Կատաղի՝
զայրացկոտ մարդ: Քըլլանա կապած
շօն ա Սիսօնը (2):
ՔՈԼԼԵԼ - նք. 1. Գոցել, փակել:
Ակուշէքը քըլլում ա, վէր ցօրտը կա վէշ
(2): 2. տեն ՔՈԼԸՐԻԼ: Մուտանում ա,
թա տօռնը պէնա, տըճնում՝ տօռնը
քըլլած (ՆԼՂԺԲ, 67):
- Քըլլած սանդոդ - Գաղտնապահ
մարդ: Մանիշակը քըլլած սանդոդ ա,
պէն չի ասել (2):
- Քըլլած սըճիտ - Ինքնամփոփ՝
չշփվող մարդ: Իզէն քըլլած սըճիտ ա,
զըրից չի անում, թա ըսկանանք (Բ):
ՔՈԼԼԸՎԵԼ - կք. եւ չք. ՔՈԼԼԵԼ-ի:
ՔՈԼՍՈՍՏՈՐԻ - տեն ՔՈԼԸՔՈՅԵ:
ՔՈԼՔՈԼԱԼ - տեն ԿՈԼԿՈԼԱԼ:
ՔՈԼՔՈԼԱԼԻ - տեն ԿՈԼԿՈԼԱԼԻ:
ՔՈԼՔՈԼԱՆ - տեն ԿՈԼԿՈԼԱՆ:
ՔՈԼՔՈԼՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ԿՈԼԿՈԼ-
Ց(Ը)ՆԵԼ:
ՔՈԼՔՈԼՕՆ - տեն ԿՈԼԿՈԼՕՆ:
ՔՈԼՔՈԼՕՑ(Կ)ԵԼ/ՔՈԼՔՈԼՕՑ-
(Կ)ԵԼ - չք. տեն Քօլք տալ:
ՔՈԼՔՈԼՕՑ - տեն ԿՈԼԿՈԼՕՑ:
ՔՈԼՔՈԼԱԼՔՈԼ - Գործածվում է
կապակցության մեջ:
- Քըլքըքալքու անել - տեն ԿՈԼԿՈԼ-
ԱԼ:
ՔՈԼՔՈԼՈՒՏ/ՔՈԼՔՈԼՈՒՏ - տեն
ՔՈԼՔՈՒՏ:
ՔՈԼՔՕՑ(Կ)ԵԼ - չք. տեն Քօլք տալ:
ՔՈԼՕԼԵԼ/ՔՈԼՕԼԵԼ - նք. 1. Քըքրել,
զզզզել: Մազերը քըլօլում ա, տոն կամ
(2): 2. տեն ՔՕՆԵԼ: 3. տեն ՓՈԼԸ-
ՂՕՐԵԼ:
- Քըլօլած փալան - Քըքրված՝
զզզզված հագուստ: Էտ քըլօլած փալա-
նը հիկէ ա, վէր կըճալ ըս (Բ):
ՔՈԼՕԼՎԵԼ/ՔՈԼՕԼՎԵԼ - կք. եւ չք.
ՔՈԼՕԼԵԼ-ի:
ՔՈԼ(Ա) - ձ. մկ. Կեղտոտ է, վատ է:
Խօխան կէզմորը թօղ ա անում, թա՝
քըխ (Բ):
- Քըխ անել - մկ. տեն ՔԱՔԵԼ:
ՔՈԼԽՈԼԱՆԻՄ/ՔՈԼԽՈԼԱՆԻՄ -
աճ. Քաղցր խում ունեցող, հաճությամբ
խմվող: Քըխճըրախում կիկի յա (Բ):
ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՍ/ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՍ -
տեն ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՒՅԻ:
ՔՈԼԽՈԼԱՅԱՄ/ՔՈԼԽՈԼԱՅԱՄ -
(գրք. քաղցրահամ) - աճ. Քաղցր համ
ունեցող, անուշահամ: Քըխճըրահամ
տանն ա (Բ):
ՔՈԼԽՈԼԱՃՈՒՐ/ՔՈԼԽՈԼԱՃՈՒՐ -
1. գ. Քաղցր՝ քաղցրահամ ջուր: Շնքն-
ըր խառնում ա, քըխճըրաճիւր շինում,
խըմըցընում (2): 2. աճ. Քաղցրահամ

ջուր ունեցող: Քըխճըրաճիւր անպիւր
ա թէղուն անպիւրը (Բ):
ՔՈԼԽՈԼԱՆԱԼ/ՔՈԼԽՈԼԱՆԱԼ
(գրք. քաղցրահամ) - չք. 1. Քաղցր դառ-
նալ, քաղցր համ ստանալ: Մըճըրը
խառնում ա, վէր չայը քըխճըրահամ (Բ):
2. Ախորժելի՝ դուրեկան դառնալ: Փուկ
բիդի իկի, վէր ապըրէլը քըխճըրահամ
(2): 3. փխք. Սիրելի՝ ցանկալի՝ տենչալի
դառնալ: Մարթ մըռնէլանը լըճտըն ա
քըխճըրահամ (2):
ՔՈԼԽՈԼԱՍԵՐ/ՔՈԼԽՈԼԱՍԵՐ -
աճ. Քաղցր բան՝ քաղցրեղեն սիրող:
Խօխան քըխճըրասէր կիկի (2):
ՔՈԼԽՈԼԱՎՈՒՏ/ՔՈԼԽՈԼԱՎՈՒՏ -
աճ. Սի քիչ քաղցր, քաղցրին տվող:
Քըխճըրավուն կիկին ամմէն մարթ չի
սիրում (2):
ՔՈԼԽՈԼԱՎՈՒՏ/ՔՈԼԽՈԼԱՎՈՒՏ -
աճ. Քաղցր՝ հաճելի հոտ ունեցող, անու-
շահոտ, անուշաբույր: Նի յա մընում
բաղը, մին յանշիգ՝ քըխճըրավը՛տ խաղու
քաղում (Բ):
ՔՈԼԽՈԼԵԼ/ՔՈԼԽՈԼԵԼ - տեն
ՔՈԼԽՈԼԱՆԱԼ:
ՔՈԼԽՈԼԸՎԱՆ/ՔՈԼԽՈԼԸՎԱՆ -
գ. հվք. Քաղցր ուտելիք, անուշեղեն:
Սօնա բաջին մըզը՛տէ Բաքվա միշտ
քըխճըրդհան ա իլալ դըրկէս (Բ):
ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՒՅԻ/ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՒՅԻ -
աճ. Քաղցր՝ անուշ լեզու ունեցող, անուշ
բաներ խոսող: Քըխճըրիլօզի մարթին
անա լօխ հանգ ըն անում (2):
ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՒՅԻ/ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՒՅԻ -
տեն ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՒՅԻ:
ՔՈԼԽՈԼՈՒՅԻ/ՔՈԼԽՈԼՈՒՅԻ -
ՆԵԼ (գրք. քաղցրացուցանեմ) - նք.
ՔՈԼԽՈԼԱՆԱԼ-ի:
ՔՈԼԽՈԼՈՒՏ/ՔՈԼԽՈԼՈՒՏ - աճ. 1.
տեն ՔՈԼԽՈԼԱՎՈՒՏ: 2. Վրան քաղցր
բան քսված: Բնքմանց ուտողէն ծըր-
քէրը քըխճըրուտ կիկի (2):
ՔՈԼԽՈԼՈՒՅԻ-ՔՈԼԽՈԼՈՒՅԻ - տեն ՔՈԼԽ-
ՈԼՈՒՅԻ:
ՔՈԼԽՈԼՈՒՅԻ/ՔՈԼԽՈԼՈՒՅԻ - գ. 1. Քաղցրի հատ-
կությունը, քաղցր լինելը: Խաղվէն քըխ-
ճըրօթունը շատ բիդի իկի, վէր լալ կի-
կի տըճնա (2): 2. փխք. Հաճելիություն,
հաճույք, բավականություն: Վըճուէն
քըխճըրօթունը վըճուկանը կըգիլան (2):
ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՒՅԻ - տեն ՔՈԼԽՈԼԱ-
ՆՕՒՅԻ:
ՔՈԼԽՈԼԱՆՕՍ - տեն ՔՈԼԽՈԼԱ-
ՆՕՍ:
ՔՈԼԽՈԼԱՅԱՄ - տեն ՔՈԼԽՈԼԱ-
ՅԱՄ:

ՔՐՆԴՐՔԱՐ(ԱԿ) - ած. Բոլորովին

քանակած՝ ավերված: Ըստդ մին քննողքար շէն ա ինոմ, էտ շէնումը թըշէրը կէնում ըն (2):

- Քննողքար(ակ) անէլ - 1. Հիմնահատակ ավերել, փլատակների վերածել: Զօրքէն հըրաման ա տամ, մին օրումը էտ քաղաքը քննողքար ըն անում (2): 2. Քրքրելով՝ տակնուվրա անելով փնտրել: Սաղ տօնը քննողքար ա անում, էտ մուտանան քրթէնում չի (2):

- Քննողքար(ակ) ինիլ/տըննալ - Հիմնահատակ ավերվել, փլատակների վերածվել: Էնքան շէնը քննողքարակ ա տընալ, վէր անումը տիրալ ըն Թէգխարաբ (ԱԱ, 80):

ՔՐՆԴՈՒԿ - տէս ՔՐՆԴՈՒԿ:

ՔՐՆԴՈՒԿ/ՔՐՆԴՈՒԿ (գրք. քանդակ)

- գ. Կավէ կամ փայտե մեծ աման՝ ալյուր՝ ցորեն եւն պահելու համար: Ալլէրը քննդիւկումը լալ ար կէնում (2):

ՔՐՆԴՔԱՆԴԻԼ/ՔՐՆԴՔԱՆԴԻԼ - տէս ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԵԼ:

ՔՐՆԴՔԱՆԴԻԼ - տէս ՔՐՆԴՔԱՆԴԻԼ:

ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԵԼ - տէս ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԵԼ:

ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԵԼ/ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԵԼ - տէս ՔԱՆԴԻԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԿԵԼ - տէս ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԿԵԼ:

ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԿԵԼ/ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԿԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԵԼ-ի:

ՔՐՆԴՈՏԵԼ - տէս ՔՐՆԴՈՏԵԼ:

ՔՐՆԴՈՏԵԼ/ՔՐՆԴՈՏԵԼ - տէս ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԵԼ:

ՔՐՆԴՈՏԿԵԼ - տէս ՔՐՆԴՈՏԿԵԼ:

ՔՐՆԴՈՏԿԵԼ/ՔՐՆԴՈՏԿԵԼ - տէս ՔՐՆԴՔԱՆԴՈՐԿԵԼ:

ՔՐՆԵԼ (գրք. քննել) - չք. տէս Քօն ինիլ:

ՔՐՆԵԼՔ/ՔՐՆԻՆՔ (գրք. քննել (քննություն) - գ. Խորի, խորիելը, մտածելը: Էս քննըքումը հըղըքէն էն ընգունան իկրանց շինացէ մին տըղա յա տոն կամ (ՆԱԲ, 110):

- Քրնէնք՝ անէլ - Խորիել, մտածել: Էս վէգիրը քրնէնք ա անում, ասում ա.- Հանց մին քննալ կամ էս դուշին, վըր թաքավըրըն իկրան կոյծէրավըն ինի (ՆԼԴԺԲ, 42):

- Քրնէնքու մաշ/տակ ըղնէլ - Մտքերի մեջ խորասուզել: Էտ էլ վէր տընում ա, քրնէնքու մաշ ա ըղնում (2):

ՔՐՆԵԾՄԱՆԴԱՆ/ՎԵԾՄԱՆԴԱՆ/ՎԵԾՄԱՆԴԱՆ - ած., գ. Հանդիմանական խոսք՝ ուղղված սխալ՝ միամիտ՝ տարօրինակ՝ ոչ տեղին բան անողին՝ ասողին: Էս

մարթիքը փըռնում ըն տըրան մին լնվ թակում, թա.- Քընըծմանը, պա իտի խօսկը կա՛սին (ՀԺՀ, VII, 304):

ՔՐՆԵԼԵԼ - տէս ՔՐՆԵԼԵԼ:

ՔՐՆԵԼԵԼԿԵԼ - տէս ՔՐՆԵԼԵԼԿԵԼ:

ՔՐՆԵԼԵԼԿԱՆ/ՔՐՆԵԼԵԼԿԱՆ - ած. 1. Խորհող, խոհամիտ, խոհուն: Քընընքարար կընէգ ա ինում Մէլիքին կընէգը (2): 2. Խորամանկ: Դէ, էտ ախ-ճիգըն էլ քընընքարար ախճիգ ա, լի՞, թաքավերին տըղէն խանիում ա, Նը-հը՛տը փըսակվում (2):

ՔՐՆԵՑ(Ց)ՆԵԼ - տէս ՔՐՆԵՑ(Ց)ՆԵԼ:

ՔՐՆԵՑՈՆ - տէս ՔՐՆԵՑՈՆ:

ՔՐՆԵԼ/ՎԵԼԵԼ/ՎԵԼԵԼԻ՝ (գրք. կտուեմ, քթուեմ) - նք. 1. Ծառի՝ թփի ավելորդ ճյուղերը հատել: Ցակատը յօր ա օնում, խընծծօրտը քընթում (2): 2. Մագերը՝ բուրդը անկանոն խուզել: Էն էլ հօ դա՛լլանք չի՞, քընթում ա, պէց թօղնում (2): 3. Կարտոֆիլի բույսերի տակը փխրեցնել: Կըրտօպլին կընդալ ըն (2): 4. Ագահաբար ուտել, ուտել վերջացնել: Նըստում ա փըլավը քընթում (2): 5. Կողոպտել, սևանկացնել: Խանը ժողովուրդէն քընթում ար (2):

- Քընթած ճէխ - Նիհար եւ բարձրահասակ մարդ: Էտ քընթած ճէխը մէգ դըռի յա ածում (Բ):

ՔՐՆԵԼ՝Ո(ՆԵԼ)/ՎԵԼԵԼ՝Ո(ՆԵԼ) (գրք. կնճիռն խաղողոյ (ճմռած խաղողի կճեպները) - գ. 1. Հատիկները թափված խաղողի ողկույզ: Ճիթը գո՛ւլըհան ա անում, քընթէ՛նը տէն քըցո՛ւմ (2): 2. Խաղողի ողկույզի մաս, փոքրիկ ողկույզ, ողկուզակ: Խաղվէն ճիթան մին քընթէ՛ն ա պուք տամ, տամ խուխէն (2): 3. փխր. Մաշած ավել: Էտ քընթէ՛նավը հունց ը՛ս տօնը սիրփում (Բ): 4. փխր. Պոչն ու թէւերը կտրած հավ: Մին քընթէ՛նը օնէ, օրը էրկու ծո՛ւ յա ածում (2): 5. Անճարակ մարդ: Էտ քընթէ՛նը բաշիր չի անում, թա ծըմական փանդ պիրի, էրի (Բ):

ՔՐՆԵԼՈՆԱՎԿԵԼ՝ՈՆԱՎԿԵԼ - գ. Այգեկութից հետո մնացած ողկուզակները՝ պտուղները քաղելը: Բաղէրը քըղէլանը յը՛տը քինալիս ընք իլնալ քընթընավըրս (Բ):

- Քընթընավըրս անէլ - Այգեկութից հետո բերքի մնացորդները քաղել՝ հավաքել: Քինամ ա քընթընավըրս անում, էրկու ճովարան խաղու պիրում (2):

ՔՐՆԵԼՈՆԵԼ - տէս ՇԵՆԵԼՈՆ(Ն)ԵԼ:

ՔՐՆԵԼՈՆԵԼԱՆ/ՎԵԼԵԼՈՆԵԼԱՆ - ած. Հատիկները՝ ողկուզակները պոկված՝ թափված: Սաղ բաղը շօռ ա

կամ, մին քընթընըհան ճիթ ա քըթէնում (2):

- Քընթընըհան անէլ - 1. Ողկույզի հատիկները պոկել՝ թափել: Չըղընէն խաղվին ճիթէրը սաղ քընթընըհան ըն ըրալ (Բ): 2. Ողկույզի ողկուզակները պոկել: Քընթընըհան ա անում, ամմէն խուխու մին քընթընը տամ (2):

- Քընթընըհան ինիլ/տըննալ - 1. Հատիկները պոկվել՝ թափվել: Խաղուն էնքան թօռէն տակէն կացավ, քընթընըհան իլնալ (2): 2. Ողկուզակները պոկվել: Վէր ծիք՝ ա տամ, ճիթը քընթընըհան ա ինում, քընթէ՛նէն մընամ հափըռումը (2):

ՔՐՆԵԼՈՐՈՒՇ - տէս ՍԵՆԵԼՈՐՈՒՇ:

ՔՐՆԵԼԿԵԼ/ՎԵԼԵԼԿԵԼԿԵԼ/ՎԵԼԿԵԼԿԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐՆԵԼԵԼ-ի:

ՔՐՆԵԼՍԵԼԱՆ (գրք. քննական (ուտելու ժամանակ քիթը եւ բերանը շարժել) - տէս ՍԵՆԵԼՍԵԼԱՆ:

ՔՐՆԵԼՍԵԼԱՆ/ՎԵԼԵԼՍԵԼԱՆ/ՎԵԼԿԵԼԱՆ - տէս ՔՐՆԵԼԵԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՔՐՆԵԼՍԵԼԱՆ/ՎԵԼԵԼՍԵԼԱՆ/ՎԵԼԿԵԼԱՆ - կր. եւ չք. ՔՐՆԵԼՍԵԼ-ի:

ՔՐՆԵԼՆԵ՝ - տէս ՔՐՆԵԼՆԵ՝:

ՔՐՆԵԼՆԵ՝ԱՆ - տէս ՔՐՆԵԼՆԵ՝ԱՆ:

ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ԵԼ - տէս ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ԵԼ:

ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ՕՏ - տէս ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ՕՏ:

ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ՕՏԵԼ - տէս ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ՕՏԵԼ:

ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ԵԼ/ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ԵԼ - չք. Քննող դառնալ, քննող, ողորմելի տեսք ստանալ: Կարունքը վէր կամ ա, կումէրումը քընծըմնած տավարը լոնս աշխարք ա տոն կամ... (ՉՏ, Բ, 33):

ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ՕՏ/ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ՕՏ (հ.ե. *(s)k(h)end- (ճեղքել, պատռել) - ած. Քոստո, ողորմելի: Հասանը քիննամ ա էրկու ամմը՛նաքընծըռօտ քուռկնէ ճօկում, պիրում (ՀԺՀ, VII, 189):

ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ՕՏԵԼ/ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ՕՏԵԼ - տէս ՔՐՆԵԼՍ(Ն)ԵԼ:

ՔՐՆԵԼՍԵԼԱՆ - չք. տէս Վըն նի մըն(ն)էլ:

ՔՐՆԵԼ/ՔՐՆԵԼԵԼ (գրք. քննել (պրպտել) - նք. Քննել, հետազոտել, պարզել: Պիրիս ա քըննէս, տըսնաս՝ պէնը հինջումըն ա (ՀԺՀ, V, 653):

ՔՐՆԵԼԿԵԼ/ՔՐՆԵԼԿԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐՆԵԼԵԼ-ի:

ՔՐՆԵԼԻՉ - գ. Նախնական դատաքննություն կատարող պաշտոնական անձ: Քըննիչը տոնս ա կամ, թա.- Սա մարթ չի ըսպանալ (ԲՀԲ, 247):

ՔՈՆՆՈՒԹՈՒՄ/ՔՈՒՆՆՈՒԹՈՒՄ (գրք. քննություն) - գ. Քննելը, հետազոտելը, պարզելը, քննություն: Քնննությունն պարզվում և, վեր ընտրանք մըրթըկը-նէգ չըն (2):

- Քնննություն անել/կըղարել - Քննու-թյան ենթարկվել: Կընէգը տըղորանցը քնննություն և կըղարում (ՆԼԴԺԲ, 21):

- Քնննություն հազնել/տալ - Քննու-թյան ենթարկել: Քնննություն ըն տամ, կործի նի մընում (2):

ՔՈՇԱ - տէն ՔԻՇ:

ՔՈՇԱԹՕԽՊ - գ. Մշուշ, մառախուղ: Էտ քըշաթօխալին մէջան մին ղըրըթու յա ըրվամ (ՅԺՅ, V, 221):

ՔՈՇԱՆԱ - տէն ՔՈՇՈՐՅԱՆԱ:

ՔՈՇԱՆԱԼ - չք. 1. Բարձրությունը նվազել: Խըլխըրէն բօյը պիցըրանում և, մէր Մարկուսէնը՝ քըշանում (Բ): 2. Ներքեի իջնել: Տա կամ և քըշանում կըծանավը, էս տըղան ղանան կօխում և տըրա փօրը (ՅԱԲ, 15, 128): 3. Կզանալ, կռանալ, խոնարհվել: Քըշանում և, գոլլան կըխավը անց և կէնում (2): 4. Ուկնել, պակասել, էծանանալ: Մըսէն կիկը շատ և իլան պէցոյր, միհէկ քըշա-ցալ և (Բ): 5. Նվազել, թույլ լսվել: Սանը քըշացալ և (Բ): 6. Պաշտոնով՝ դիրքով ավելի հասարակ աստիճանի հասնել: Յայկազը առաջ նախագա յա իլան, միհէկ քըշացալ և, բըրիղադիր և (2): 7. Ստորանալ, նվաստանալ: Շատ և քը-շանում, միկնըվ կարում և ըտըրանա պարթկ յըր օնէ (2):

ՔՈՇԵԼ - տէն ՔՈՇԻԼ:

ՔՈՇԵՆՔ (գրք. կշեռ) - գ. 1. Կշիռը՝ քաշը որոշելու գործիք՝ կշեռք: Յըլիվու-րըն էտ պոկոյր պէնը տիկում և քըշըռ-քէն մին թայումը, էն մին թայըն էլ վըրդ ածում... (ՅԺՅ, VII, 177): 2. փխբ. Ծանրություն, քաշ, կշիռ: Ասում և.- Քըշըռքավը խանփվիս վէջ, կօզի ծանդըր և, ամմա փըթած և (2):

- Քըշըռք թակել - Ծանր լինել: Կօրմիտ ըրած խօզը քըշըռք կըթա-կէ (Բ):

- Քըշըռքավը մին - տէն Քաշավը մին (ՔԱՇ-ի տակ): Թաքավըրըն էլ պէ-րալ և տըղէն էրկու քըշըռքավը մին փօղ տըրվալ (ՅԺՅ, VI, 22):

- Քըշըռքէն ծանդըր թաթէն նըստել - տէն Ծանդըր հակէն նըստել:

- Քըշըռքէն տիկիլ - Կշեռվով՝ չափե-լով՝ քննարկելով եւն համեմատել՝ ճիշտն ու սխալը որոշել: Ըտըրա ըսըծ-նէն սօտ և, հարկավըր և քըշըռքէն տիրած (2):

ՔՈՇԵՐ/ՔԻՇԵՐ (գրք. գիշեր) - 1. գ.

Օրվա մի մասը՝ մայրամուտից մինչեւ լուսաբաց: Քըշերը վեր կամ և, չըղընէն նի յըն տըրնում շէնը (Բ): 2. մ. Գիշերը, գիշեր ժամանակ, գիշերվա ընթացքում: Քըշերը յեր և կէնում, մին քըսակ վըսկէ յօր օնում, քիկնամ (ՆԼԴԺԲ, 27):

- Քըշերէն կէսումը - Կեսգիշերին, գիշերվա ժամը 12-ին: Կըր կընէգըն իտի յա ասում, հանը տըղէն ծէն և տամ, քըշերէն կէսումը տանան տոն քըցոն (ՆԼԴԺԲ, 75):

- Քըշերը ըղնել/կօխել - Գիշերը՝ մու-թը վրա հասնել՝ ընկնել: Կէր քըշերը ըղ-նում և, կօղէրը նի յըն տըրնում շէնը (Բ):

- Քըշերը լուսըցընել - Ամբողջ գիշեր մի տեղ մնալ մինչեւ լուսանալը: Թաքա-վէրին կուծի տըղան խընծօրոն տակէն քըշերը լուսըցընում և (2):

- Քըշերը կուղօթուն անել, ցիրըկը տէր ըղօրմի ասել - Արտաքուստ բարե-պաշտ ձեանալ: Իզէն հինջ մարթ ա՛. քըշերը կուղօթուն և անում, ցիրըկը տէր ըղօրմի ասում (Բ):

- Քըշեր ըղնել - Չկարողանալ՝ չհասց-նել ցերեկով՝ լույսով տեղ հասնել՝ գործը վերջացնել: Յըր տըրնած վախտը ըտը-րանք քըշեր ըն ընգըրմ (ԼՂԲ, 327):

- Քըշերը մըռնել, ցիրըկը յըր կէ-նալ/սըղանալ - Շատ ծեր կամ հիվանդ լինել: Խըրդը հինջ ա՛նէ. քըշերը մըռ-նում և, ցիրըկը յըր կէնում (Բ):

- Քըշերը պըռավել - Գիշերվա մեծ մասն անցնել, լուսանալուն մոտ լինել: Կէր քըշերը պըռավում և, հըղէ յըն ըղնում (2):

- Քըշերը ցիրըկ անել/շինիլ - Գի-շերն աշխատել: Քըշերը ցիրըկ և շի-նում, էլիա կարում չի պըրծընէ (2):

- Քըշերը քօն չինիլ, ցիրըկը՝ դարար - Գիշեր-ցերեկ՝ օրնիբուն աշխատել, շատ աշխատասեր լինել: Մէր Յայրօն քըշերը քօն չօնէ, ցիրըկը դարար, ամ-մա էլիա կարում չի տօնը պահէ (Բ):

- Քըշերվա կէսին - տէն Քըշերէն կէ-սումը: Քըշերվա կէսին դուրողթուն հինջ կօրծ օնէ ըտըրդ... (ԼՂԲ, 328):

ՔՈՇԵՐԱՎ/ՔԻՇԵՐԱՎ (գրք. գիշերալ (գիշերով) - տէն ՈՐՈՒԹԱՆԱ-ՔՈՇԵ-ՐԱՎ: Քըշերավը մըրծ ախպէրը յեր և կընըմ, թա քիկի իրէսը լըվանա, տըր-սըմ և՝ մին օշափի չանք օց չանդիրին չօրս ղօլավը փըթաթվալ և (ՅԺՅ, V, 31):

ՔՈՇԵՐԱՎ-ՔՈՇՈՐՅԱՆԱ/ՔՈՇՈՐ-ՅԱՆԱ-ՔՈՇԵՐԱՎ - տէն ՈՐՈՒԹԱՆԱ-ՔՈ-ՇԵՐԱՎ: Մին օր էտ մարթը քըշերավ-քըշըրհանա յեր և կէնում, քիկնամ հանը (ԱԱ, 27):

ՔՈՇԵՐԵ/ՔԻՇԵՐԵ - գ. Կզաքիսների ընտանիքին պատկանող կենդանի,

գորշուկ, որ սովորաբար գիշերն է շրջում: Մին քըշերէ յըն վեր քըցիս, խըրըկէս, քըրփ ընէս (2):

ՔՈՇԵՐ-ՑԻՐՈՒԿ - մ. 1. Ամբողջ օրը, թե՛ գիշերը, թե՛ ցերեկը: Թաքավըրըն էլ էն գոլլին քըշեր-ցիրէկ էնքան յէշում և, սէրտը ծաքում և (ՅԱԲ, 15, 62): 2. փխբ. Շարունակ, միշտ: Նա քըշեր-ցիրէկ մը-տածում ար, թա կօրծը հունց փըռնի, վեր վէրջը լանվ իկի (ՅԺՅ, V, 134):

- Քըշեր-ցիրըկ անել - Ամբողջ օրը՝ գիշեր-ցերեկ աշխատել՝ գործել: Քըշեր-ցիրըկ անօղ մարթը տոնգըն չի մը-նալ (2):

ՔՈՇԵՐԱԲԱՆ - ած. Ցածր կրունկ ունեցող, ցածրակրունկ: Քըշըրաբան վընսաման և կըցալ (Բ):

ՔՈՇԵՐՈՒԿՈՒՆԵԼ - գ. Խնձորի տեսակ: Քըշըռուկընէն խոնրան խընծօր և (Բ):

ՔՈՇՈՐՅԱՆԱ - տէն ՔՈՇՈՐՅԱՆԱ:

ՔՈՇՈՐՅԱՆԱՑ - տէն ՈՐՈՒԹՈՒՆԱՅԱՆԱՑ:

ՔՈՇՈՒԵՑՈՒՐ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Քըշըպէցոյր անել - Իջնել-բարձ-րանալ: ... Կընընըրէն թըրըմփօցան պօլը քըշըպէցոյր և անըմ... (ՅՏ, Ա, 60):

ՔՈՇՈՐՅԱՆԱԿ/ՔՈՇՈՐՅԱՆԱԿ - գ. Որեւէ բան կշեռլու կամ կշեռքն օգտա-գործելու վարձ: Քըշըռախախըր տամ և, ապըրանքը քըշըռում (2):

ՔՈՇՈՐԱՔԱՐ/ՔՈՇՈՐԱՔԱՐ - գ. Կշեռլիս որպէս ծանրության չափ գոր-ծածվող ծանրոց, կշռաքար: Մէս ծա-խօղը կըզնըվում և, քըշըռաքարը յըրա անում, տամ ըտըրա կըխան (2):

ՔՈՇՈՒԵԼ/ՔՈՇՈՒԵԼ (գրք. կշեռ) - նք. 1. Կշեռքի միջոցով ծանրությունը՝ կշիռը չափել: ... Քըշըռում ըն, տըրսնում՝ խօխան հէնգ փոթանուց և (ՅԺՅ, V, 415): 2. Կշիռ՝ ծանրություն ունենալ: Կօրմիտ ըրած խօզ և, էրկու հանդի կի-լօ կըքըռնէ (Բ): 3. փխբ. Բազմակողմա-նիորէն մտածել՝ խորիել, կշռադատել: Խէլիւնք մարթը քըշըռում և, յըրտան կօրծ փըռնում (Բ): 4. փխբ. Ստուգել, որոշել, իսկությունը՝ էությունը եւն պար-գել: Ըստէղ տըվըրածէն տըղան օգում և թաքավէրին տըղէն քըշըռնէլի, փօրցէլի հէտէ մին հարց տա (ՅԺՅ, V, 308):

- Քըշըռած վեր տիրած - տէն ԼՕՔ (2):

ՔՈՇՈՒԵԼԻ/ՔՈՇՈՒԵԼԻ - ած. Կշռման ենթակա՝ ենթարկվող: Ասում և.- Քըշըռնէլի ապըրանք և, հանլա ծախում չըմ (2):

ՔՈՇՈՐՕՐՈՒՄ/ՔՈՇՈՐՕՐՈՒՄ - տէն ՔՈՇԵՐՔ (2): Սուղումուն իմաստունը տըրսնըմ և, վեր դուգ և ասըմ, ըտըրա

քրեաբանական միջոցով վրիպել յա տամ (ՀԺՀ, V, 341):

ՔՐԸՆՈՒՎԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՎԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՆՈՒՎԵԼ-ի:

ՔՐԸՆՈՒՎԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՎԵԼ - ած. Այն, ինչ կշռվում է, կշռելով տրվող վերցվող: Էրկու թորբա քրեաբանական տանձ ա ինք տնում (2):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ-ի:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - գ. 1. Երեկոյան ուտելը՝ քնելուց առաջ, ընթերցել: Քրեաբանական պրոբնում ըն, բոն ինում (2): 2. Ընթերցելու համար նախատեսված ուտելեղենը: Քրեաբանական ածում ա թորբան, դարկում հանդը (2):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - գ. Երեկոյան՝ մուգն ընկած ժամանակ, կատարվող հունձ: Քրեաբանական օտում ըն, յո՞ր կենում քրեաբանական ընթերցում (2):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - գ. Գիշեր ժամանակ բնական պետքի գնալը: Քրեաբանական վախում հունձ ա պրոբանում՝ մին օխոք մոտանում ա, կրծում (2):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: Վար քրեաբանական յեր ըն կենում, արջը մարթին վրէջ մին պան չի ասում (ՆԼԴԺԲ, 138):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - 1. տեն ԱԼԱ-ԿՈՒՎԵԼ: 2. տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - գ. 1. Մի տեսակ միջատ, որ գիշերներն է դուրս գալիս: Մին քրեաբանական կամ ա, ըտրա ջր-նաղեն նրստում (2): 2. փխր. Գիշերները չքնող՝ անքուն մնացող մարդ: Սոսքաքր քրեաբանական ա (Բ):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - կր. ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ-ի:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ-ի:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ (գրք. քրեաբանական) - կր. 1. Առաջ մղել, հրել, մղելով առաջ տանել: Ըրբան քրեաբանական ա, հայաքր (2): 2. Վարել (մեքենան, տրակտորը եւն): Միջինգվա հարթները մաշին էլ ըն քրեաբանական (Բ): 3. Առաջ անելով՝ տանել: Մին դալդա տեղ թրխում ա կրվեն պոգերը կուտրատում, անգունները կրտորում, հաքին կրտորում, քրեաբանական բիդի բազար (ՀԱԲ, 15, 100): 3. Բայլել՝ վազել՝ առաջ շարժվել տալ: Ասում ա.- Թոկաց պատառ քրեաբանական թա քրեաբանական ա, հանցու յոր օխոք (ՀԱԲ, 15, 144): 4. Իր հոսանքով տանել: Մին տարե էտ կրեաբանական վրաբալ ա, շինացուց հիյվնենք քրեաբանական (2): 5. Վանել, հեռացնել: Յավերը քրեաբանական վեր գորենը օտին վէջ (Բ): 6. Վնդել, վտարել, արտաքսել: Ըտրա էտ կրտորաբանական դանդան շենան քրեաբանական ըն (2): 7. Յալանել, հետապնդել: Թուրքերեն մին-ջո՞վ կրտորա քրեաբանական ընք (2): 8. Իր կամ-քին եկաբակել, իր թելադրանքով շարժել: Կրեաբանական վեր մարթին քրեաբանական, էն տոնը տոն չի տրեաբանական (2):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՎՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - գ. Խոր ձոր, որտեղ իբր քաջեր են ապրում: Ասում ա.- էտ ծօրը քրեաբանական ա, ընդդէջ քրեաբանական վէջ (2):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - ած. Ինքնին մնալով մերված՝ մակարդված (կաթի մասին): Քրեաբանական կաթն ա (Բ):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - գ. տեն Քաշկու պեն: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - գ. 1. Տեղ, ուր իբր քաջեր են ապրում, քաջերի տուն: էտ տրդան թորը յոր ա օնում, նի մընում քրեաբանական (2): 2. փխր. տեն Քաշկու ժըմատուն:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ (գրք. կաշկու) - կր. 1. Յանգուցել, հանգուց անել: Թիլը քրեաբանական ա, էլ կարում չի յո՞ւտ անել (2): 2. փխր. Ազատ գործելու հնարավորությունից զրկել, կաշկանդել: էս խօխան ինձ քրեաբանական ա, կարում չըմ, թա տանան տոն կամ (2): 3. փխր. Մեկին խիստ խոսքերով լռեցնել, չթողնել, որ խոսի: էտ ախճիգը թաքավերին տրդեն հանց քրեաբանական ա, խո՞ղճը մընամ ա քար կրտորած (2):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ-ի:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ (գրք. կշկու) - ած. Շատ հանգուցներ ունեցող: Քրեաբանական թիլ ա (Բ):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ (շատ բան կամ շատ անգամ):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ-ի:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ (գրք. կաշկու) - կր. 1. Կապ, որով թելի՝ առասանի՝ պարանի եւն ծայրերը միացնում են իրար հետ, հանգուց: էտ քանդակի յորա էնքան քրեաբանական կա, վեր համոթ էլ ա՝ տոն անիս մըրթամաջ (2): 2. փխր. Կնճռոտ՝ բարդ դրոյություն՝ վիճակ՝ հարց: էս քրեաբանական վեր տոն կանք, մին մատաղ բիդի անիսք (Բ):

- Քրեաբանական ըղնել - 1. Յանգուցվել, հանգուց առաջանալ: Թիլը քրեաբանական ընգալ (Բ): 2. Վիճակը բարդանալ՝

խճճվել՝ կնճռոտ դառնալ: Կործերը քրեաբանական ընգալ (Բ):

- Քրեաբանական յո՞ւտ անել/քանդակել - 1. Յանգուցել բացել՝ քանդակել: Քրեաբանական քրեաբանական մին թանդակ յո՞ւտ ա անում (2): 2. Դժվարին՝ կնճռոտ խնդիրը լուծել, գաղտնիքը բացահայտել: Սոսքան շատ ա չըրջարկում, վերջը կարում ա էտ քրեաբանական յո՞ւտ անել, կոդեն փրդնել (2):

- Քրեաբանական ինի/քանդակել - 1. Յանգուցել բացվել՝ քանդակել: Քրեաբանական յո՞ւտ չի ինում, ճարը կրտորած քանդակը կրտորում ըն (2): 2. Դժվարին՝ կնճռոտ խնդիրը լուծվել, գաղտնիքը բացահայտվել: Վեր քրեաբանական յո՞ւտ ա ինում, էլ վէջ մինը ըտրա նըրդէտ հընգրոյություն չի անում (2):

- Քրեաբանական քնցիլ - 1. Յանգուցել, հանգուց առաջացնել: Չաթուն քրեաբանական ընգալ (Բ): 2. Վիճակը բարդացնել՝ խճճել՝ կնճռոտ դարձնել: էս թորը հօնձ ընտրվերեն կործը քրեաբանական ընգալ (Բ):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ(Կ)ԵԼ - չք. տեն Քաշկալ ըղնել:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ-ի:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - 1. Կ. Սոսք, կողքին: Խօխեքը էլ հըրանում չըն, մընամ ըն հօրը քրեաբանական (ՆԱԲ, 66): ած. 2. Յամեմատությանը: Գիշին ճըրտարա քրեաբանական շատ ա կուճի շեն (Բ): 3. Ներկայությանը: Առաջ հարթները պրտորեն քրեաբանական խուսելիս չըն իլնել (2):

- Քրեաբանական մարթ ըսպանիս՝ ասել չի - Ասում են խիստ գաղտնապահ մարթ-կանց մասին:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - տեն ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ: ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - չք. Կնճռապատվել (դեմքը): Իցցուն տիրդկան կա վէջ, ամմա իրդէտ սաղ քրեաբանական ա (Բ):

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - կր. տեն Քաշ-քաշ անել:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ/ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ-ի:

ՔՐԸՆՈՒՍԵԼ - գ. Ցածր լինելը, ցածրություն: Թաքավերը ըտրա պըլատեն պիցըրությունն ա յեշում, մին էլ ուրան պըլատեն քրեաբանական, մընամ քար կրտորած (2):

ՔՐԸՕԾ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քը2օ2 կն - Մի տեղ հավաքվել, խմբվել: *Վրիժըրնէն ծառէն տակէն Քը2օ2 ըն յըկալ (Բ):*

ՔՐԸԾՕԿԻ/ՔԱԾՕԿԻ² - ած. 1. Քաշվող, քաշելով տարվող՝ հանվող՝ վերցվող՝ անջատվող: *Քը2ծվի ապըրանք ա, քաշ տըվէք տարէք (Ձ):* 2. տէն ՔՐԸԸՈՕԿԻ: 3. Նկարած, նկարեն: *էտ վարթէրըտ էնքան դնանք ար, ասիս լըհա Քը2ծվի ինի (Ձ):*

ՔՐԸՍԱԼԱԿ - գ. Չորաթանի մածուցիկ հումքը, որ պատրաստում են քամած թանկից՝ հետը քիչ այլուր եւ աղ խառնելով: *Հունց ա պըտահում կատուն նի յա մընում, քըջալակը օտում (Ձ):*

ՔՐԸՍԱՄԱՆ - գ. Թռչունների ստամոքսը: *Հավէն քըջամանը տոնս ըն օնում, տըսնում էտ մուտընէն աշկը մաշին (Ձ):*

ՔՐԸՉԵՂԱԿ/ՔԻՉԵՂԱԿ (գրք. կաշաղակ) - 1. գ. Ագռավագզիների ընտանիքին պատկանող երկար պոչով թռչուն, կաշաղակ: *Պըլըպողին քիս ա մին քըջեղակ վըր քըցիս, պիրիս տաս աղէն (ԼԴԲ, 394):* 2. գ., ած. փխր. Թեթեստիկ ու շատախոս (մարդ): *էտ քըջեղակը էնքան խօսից, լափ զնիլնս տարալ (Բ):*

- Քըջեղակը հնքին ցըց ա քաք օտում - Մեծամիտ մարդիկ իրականում զուրկ են արժանապատվությունից եւ ցանկացած ստորոպայան կարող են դիմել:

- Քըջեղակ տընալ - Շատախոսել, թեթեստիկություն անել: *Ծանդըր-ծըղըրմէ մարթ ա իլն, մըհէնք ա ըտի քըջեղակ տընալ (Բ):*

- Քըջըղակէն պննը քանդիլ - Գաղտնիք բացահայտել: *Պառալը ըտըրանց խուսըցընէս ա, քըջըղակէն պննը քընդիս, կաս թանջիրին ըսէս (Ձ):*

- Քըջըղակէն քարվանքաշի տիսիս՝ լոխճին կըկըտօրէ - Անարժան մարդուն չափտը է դեկավար կարգել:

ՔՐԸՉԵՊ - տէն ՔՐԸՉԷԿ:

ՔՐԸՉԷԿ/ՔՐԸՉԻԿ/ՔՐԸՉԵՊ/ՔՐԸՉԷՓ/ԿՐԸԸԵՊ - 1. տէն ՂԱԲՕՂ (1): 2. տէն ՔՐԸԼԷԿ (1):

ՔՐԸՉԷՓ - տէն ՔՐԸՉԷԿ:

ՔՐԸՂԱՆԱԼ - չք. 1. Քաշալ դառնալ, ճաղատանալ: *Ափկարը հնլն քըռասուն տիրըկան կա վէ, ամմա քըջըլացալ ա (Ձ):* 2. Մագերը տակից խուզել: *Քիւսամ ա դնլլաքիսանս, քըջըլանում, քիւսամ թաքավերին կօշտը (Ձ):* 3. տէն ՏՐԿԸԼՈՒՐԱՆԱԼ (2, 3):

ՔՐԸՂԱՆԱԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՂԱՆԱԼ-ի:

ՔՐԸՂԱԼՈՒԹՈՒՆ - գ. Քաշալ լինելը: *Ըտըրա քըջըթունալը շէնքմը լօխ տընազ ին անում (Ձ):*

ՔՐԸՂԱՎԵՐ - գ. հոգն. 1. Կաշաղակներ: *Քըջըղակերը կամ ըն, ըտըդ հըրվաքվում (Ձ):* 2. փխր. Ձյան խոշոր փաթիլներ: *Յէրգիկը քըջըղակեր ա վէր ածում (ՆԱԲ, III, 398):*

ՔՐԸՂԱԸԿՕԹՈՒՆ - գ. Թեթեստիկություն, թեթեստիկ եւ շատախոս լինելը: *Ըշտըդ քիւսամ ա, քըջըղկօթուն ա անում (Բ):*

ՔՐԸՂԱԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱՅԱՆ - տէն ՔՐԸՂԱՅԱՆ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ՔՐԸՂԱԷԼ/ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԷԼ - կր. Կեղեղ՝ կճեպը հանել, կճալ, կլալ: *Ծոն քըջըվում ա, տիսում ըտըրա ըռաշկէն (Ձ):*

- Քըջըված ծառը յըր (հ)անել - տէն Չօր ծառը յըր (հ)անել:

- Քըջըված ծոն - Շատ ողորկ, հարթ, սահուն: *Վընէնը քըջըված ծոն ախճիգ ա Նանէն (Բ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ - կր. եւ չք. ՔՐԸՂԱԿԷԼ-ի:

ՔՐԸՂԱՅԱՆ/ՔՐԸՂԱՅԱՆ/ՔՐԸՂԱՅԱՆ/ԿՐԸՂԱՅԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Քըջըվիս անել - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

- Քըջըվիս ինի/տընալ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՓՐԱՓՐԱՆԱԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՓՐԱՓՐԱՆԱԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՓՐԱՓՐԱՆԱԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ -

ՔՐԸՂԱԿԷԼ (գրք. կարկաշեմ) - չք. 1. Խոխոջեղ, կարկաշեղ: *Ափկարը քըջըջամ ա (Բ):* 2. Հավի՝ կաշաղակի ծայն հանել, կշկշալ, ճռվողել: *Հավերը կըկըջամ ըն (Բ):* 3. Բարձրաձայն ծիծաղել: *Ըսկէտուրը վէր ըտի յա ասում, հարթները քըջըջամ ըն (Ձ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ - մ. Քըջալով: *էտ ըխպիրին ճոնը քըջըջալովի քիւսամ ա, նի տընում ծօրը (Ձ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ - ած. Քըջացող: *Քըջըջան ըխպիրին Սարտակերտա ծըմըկնումը շատ կա (Բ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ - մ. Քըջացող: *Քըջըջան ըխպիրին Սարտակերտա ծըմըկնումը շատ կա (Բ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ - ած. Քըջացող: *Քըջըջան ըխպիրին Սարտակերտա ծըմըկնումը շատ կա (Բ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ (գրք. կարկաշեմ-ցուցանեմ) - կր. ՔՐԸՂԱԿԷԼ-ի:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ - գ. Քըջալը եւ քըջալու ծայնը: *Հըվէրէն քըջըջոնէն յըրա տանան տոնա ա կամ (Ձ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ/ԿՐԸՂԱԿԷԼ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ:

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - գ. Քեռու կինը, քեռակին: *Քըռակէնը թողում ա, կամ սըկսում պաղրաստօթուն տէնալը (ՀԱԲ, 15, 93):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քըռահ ինի/տընալ - Շատ ուտելով ու կշտանալով՝ այլեւ ուտելիքին ուշադրություն չդարձնել: *Ղունըղնէն քըռահ ըն իլնլ (Բ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - չք. 1. Խլանալ, լսողությունից՝ լսելու ունակությունից զրկվել, լսողությունը թուլանալ: *Հեղան աքերը քըռացալ ա, ըսկանում չի (Բ):* 2. փխր. Հլսելու տալ, անարձագանք թողնել, անտարբեր մնալ մի բանի նկատմամբ: *Խօխան շատ ա լնց իննում, ամմա խօրթ մարը քըռացալ ա, մուտանում չի (Ձ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - ած. Ականջը խուլ՝ խլացած, խլականջ: *Քըռանգուն մարթ ա Պէտին, հիշկան ճըղղամ ըս, ըսկանում չի (Բ):*

- Քըռանգունը տիսիլ/տալ - տէն ՔՐԸՂԱԿԷԼ (2):

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - գ. Գյուղ Ասկերանի շրջանում:

- Քըռանգուն բաղարանն էլ ըղնէլ, Շուշվա հըրսընքան էլ - Բոլոր ակնկալիքներից՝ սպասելիքներից զրկվել: *...Հու վէր մին դոնումանց օգոն ա էրկու կօրծ անէ, վէշ միկը մնմլ չի կամ, ասում ըն՝ Քըռանգուն բաղարանն էլ ընգալ, Շուշվա հըրսընքան էլ (ԱԱ, 85):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ/ՔՐԸՂԱԿԷԼ (գրք. քառասուն) - թ. Չորս տասնյակ, քառասուն: *Հանըն էլ գոնում ա, վըր մօտէ ծըմակումը հըրվաքված ըն քըռասուն դաշաղ, տըղէն էլ ա տանում ըտահանց տամ (ՆԼԴԺԲ, 51):*

- Քըռասուն լիտըրանուց բիտօն շինիլ - Երկու հոսք ծնկից վերեւ կտրել: *Ապլէցն յըն անում, խըղճէն քըռասուն լիտըրանուց բիտօն շինում (Բ):*

ՔՐԸՂԱԿԷԼ - գ. 1. Ննջեցյալի մահվան քառասներորդ օրը Նրա շիրմին այցի գնալը եւ Նրա հիշատակին հացկերույթ կազմակերպելը, որից հետո հարազատները սգից հանվում են: *Հօրը քըռըսունքալը Կամօն հէնք վըխճար ա մօրթալ, ժուղուփորթն լալ հաց տու-*

վալ (Բ): 2. Նորածնի քառասուն օրը լրանալը: *Խուխեն քրռասունքը վեր տոնս ա կամ, հիրըվաները, պարիկամ- նեն լոխ քինամ ըն՝ տըսնան* (Ձ):

ՔՐՈԱՎԸՏ - տեն ՇԸՍՓՇԸՍ- ՓԱՎԸՏ:

ՔՐՈՒԷ/ՔՐՈՒԻ (*հ.ե. *(s)krei-* (ոլորել, ծռել) - տեն ԿՈՒՓԷ: *Ասլան-Բալասին ըրբեն վեր քըռե յա տըվալ, ըրբբան քեցալ ա* (ՅԺՅ, VI, 24):

ՔՐՈՒԷԾ - տեն ԽՐՈՒԷԾ:

ՔՐՈՒԷ-ՔՐՈՒԷ/ՔՐՈՒԻ-ՔՐՈՒԻ - տեն ԿՈՒՓԷ-ԿՈՒՓԷ:

ՔՐՈՐԴՕՐՕՐՕՇ - գ. Խուլ՝ բթամիտ՝ չլսող՝ անհասկացող մարդ: *Էտ քըռը- դոդոջը կընգանը ըսկանում չի, հըղե յա ինում, քինամ* (Ձ):

ՔՐՈՐԸՄԱՆԹ(ԸՐ)ՈՒՇ - տեն ՔՐՈՐԸ- ՄԱՆԹ(ԸՐ)ՈՒՇ:

ՔՐՈՐԸԿԸՆԵՉ՝ - տեն ՔՐՈԱՎԷՆ: *Փըռնում ըն քըռըկընգանը ճօրնոն հաք- վան կապում, քաշ-քաշ անում, ըսպա- նում* (ՅԱԲ, 15, 95):

ՔՐՈՐԸՆԳԷՑ - Գործածվում է կա- պակցության մեջ:

- Քըռընգեց անել - Խանգարել, խոչընդոտել, ձախողել: *Շենումը հու օգում ար մին կօրծ փըռնե, էտ մարդի- մազարը քըռընգեց ար անում* (Ձ):

ՔՐՈՐԸՆԳՕՏԵԼ - 1. *Նք. Էջի քուռա- կին մոտ կանչել: Պատառ հաց ա տե՛ս անում, քըռընգօտում, Էջին քօռակը մու- տանում ա* (Ձ): 2. *չք. փխբ. տեն Ըղան- չա(ն)ք անել:*

ՔՐՈՐԸՇԵԼ - *Նք. տեն Կուպե տալ:*

ՔՐՈՐԸՍՈՒՆՔԱՎՕԽ - *ած., գ. 1.* Նո- րածնի հիվանդություն, որ իբր առաջա- նում է, երբ քառասունքը չլրացած՝ երեխային տնից դուրս են բերում կամ մինչև քառասունքը լրանալը երեխայի սենյակը ուրիշ մարդ է մտնում: *Քըռը- սունքակօխ խօխա յա* (Բ): 2. Նորա- հարսի ամուսնություն, որ իբր առաջանում է, երբ հարսանիքի ժամանակ մեկն անցնում է փեսայի եւ խաչեղբոր արանքով: *Հարթնը վեր քըռըսունքա- կօխ ար տը՛ռնում, փը՛սան կուռնան փըռնում ար դըռդօռանչեն չօրք դօլավը իրը՛ք հէտ շօռ տամ, վեր անց կենա* (Ձ):

ՔՐՈՐԸՍՈՒՆՔԱՎԷՐ - տեն ՔՐՈՐԸ- ՍՈՒՆՔՕՏ:

ՔՐՈՐԸՍՈՒՆՔԸՅԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Քըռըսունքիան անել - 1. Ծննդկանին ու նորածնին լողացնելով քառասունքից հանել: *Տատմարը կամ ա ծըմըթկանեն ա խուխեն քըռըսունքը- հան անում* (Ձ): 2. Ննջեցյալի քառա-

սունքը լրանալուց հետո նրա հարա- գատներին սգից հանել: *Աշօտը, հիրըր- վանեն կընգանը քըռասունքը վեր պըր- ծըռնում ա, հիրըվանեն ծեն ա տամ ու- լանց տօնը, քըռըսունքիան անում* (Բ):

- Քըռըսունքիան ինիլ/տը՛ռնալ - 1. Ծննդկանը եւ նորածինը քառասունքից դուրս գալ: *Խօխան քըռըսունքիան բիդի ինի, վեր կարիս չօլը տանիս* (Ձ): 2. Ննջեցյալի քառասունքը լրանալուց հետո սգից դուրս գալ (հարագատների մասին): *Մացակը կընգանը քըռասուն- քը տամ ա, քըռըսունքիան ինում, փըսակվում* (Ձ):

ՔՐՈՐԸՍՈՒՆՔՕՏ - *ած.* Քառասուն օրը չլրացած, քառասունքի մեջ գտնվող: *Քըռըսունքօտ խօխան տանալ տոնս չըն անել* (Ձ):

ՔՐՈՐԸՑ(Ը)ՆԵԼ - *Նք. ՔՐՈԱՆՆԸԼ-ի:*

ՔՐՈՐԸՔՐՈՒԷ - տեն ՔՐՈՒՐՈՒՔՐՈՒԷ:

ՔՐՈՐԹԱՆԸ - տեն ԿՐՈՐԹԱՆԸ:

ՔՐՈՐԹԵԼ - տեն ԿՐՈՐԹԵԼ:

ՔՐՈՐԹԶ - տեն ԿՐՈՐԹԶ:

ՔՐՈՐԹՎԱՍԿ - տեն ԿՐՈՐԹՎԱՍԿ:

ՔՐՈՐԹՕՏԵԼ - տեն ԿՐՈՐԹՕՏԵԼ:

ՔՐՈՒ - տեն ՔՐՈՒԷ:

ՔՐՈՒԻ-ՔՐՈՒԻ - տեն ՔՐՈՒԷ-ՔՐՈՒԷ:

ՔՐՈՐՅԱՆՔԱՆԱՇ - տեն ՔՐՈՐԹ-

ՆԸՆՔԱՆԱՇ:

ՔՐՈՐՅԱՆՔԱՎՕԽ - տեն ՔՐՈՐԹ-

ՆԸՆՔԱՎՕԽ:

ՔՐՈՐՅԱՆՔԱՎԸՏ - տեն ՔՐՈՐԹ-

ՆԸՆՔԱՎԸՏ:

ՔՐՈՐՅԱՆՔԵԼ - տեն ՔՐՈՐԹ-

ՆԸՆՔԵԼ:

ՔՐՈՐՅԱՆՔԹԱՆԱՔԱՆ - տեն ՔՐՈՐԹ-

ՆԸՆՔԱՆԱՔԱՆ:

ՔՐՈՐՅԱՆՔԿՈՒԼՈՒԼ - տեն ՔՐՈՐԹ-

ՆԸՆՔԿՈՒԼՈՒԼ:

ՔՐՈՐՅԱՆՔՑ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՔՐՈՐԹ-

ՆԸՆՔՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՔՐՈՐՅԱՆՔՕՏ - տեն ՔՐՈՐԹ-

ՆԸՆՔՕՏ:

ՔՐՈՐՅՈՍԹ - տեն ՔՐՈՐԹՆՈՍԹ:

ՔՐՈՐՆԵԼ - տեն ԿՐՈՐԱԵԼ:

ՔՐՈՐՈՒԷ/ՔՐՈՐՕՇ - տեն ԸՐՈՒ-

ՐՈՒ(Ն)Ց: *Քացե տամ քըռօշեն, քօնը տանե մըքըռօշեն* (ԱՅ, 87):

- Քըռօշ տալ - տեն Կուպե տալ:

ՔՐՈՐԸՐՈՒԼ - տեն ՅՐՈՐՅՐՈՒԼ:

...*Լնգանթ ա քնշոն, համ էլ քըռքըռալավ հարայ տամ...* (ԱԱ, 26):

ՔՐՈՐԸՐՈՒՍ - տեն ՅՐՈՐՅՐՈՒՍ:

ՔՐՈՐԸՐՈՒՑ - տեն ՅՐՈՐՅՐՈՒՑ:

ՔՐՈՐԹՈՒՆ - գ. Խուլ լինելը, խլու-

թյուն: *Քըռթունը քուռթունան լավ ա* (Ձ):

ՔՐՈՐՕՇ - տեն ՔՐՈՐՈՒՇ:

ՔՐՍ/ՅՐՍ - ձ. Շանը մեկի՝ մի բանի դեմ գրգռելու բացականչություն: *Շօնը խուզեթեն յըռա պեց ա թօղում, թա՛քըս, քըս* (Ձ):

- Քըս անել/տալ - 1. Շանը գրգռել մեկի՝ մի բանի դեմ: *Էտ մարթը վեր շը- ները քըս ա տամ ըղվեսին հետան, շը- ները հըսնըմ ըն, ըղվեսին փըռնըմ* (ՅԺՅ, VI, 254): 2. Գժտվելու հրահրել, կռվեցնել: ... *Սը՛գ քըս ա տամ, ուրոնր անավ անըմ, կըռվըցընըմ, ինքը դըռաղեն վը՛նը կենըմ* (ՅԲ, 356):

ՔՐՍԱԿ (գրբ. *քսակ*) - գ. 1. Փոքրիկ տոպրակ՝ փող, ծխախոտ եւն պահելու համար: *Քըսական մին վը՛սկե յա տոնս օնում, տամ ըտըրան* (Ձ): 2. տեն ԹՕՐԲԱ: *Էտ մարթ նան տըղան յեր ըն կենում, հացավ քըսակեն լըցնում, քըննմ* (ՅԺՅ, V, 406):

ՔՐՍԱՆ (գրբ. *քսան*) - թ. Երկու տասնյակ, քսան: *Էտ թաքավերը քըսան տարե յար, հինչ փըսակվալ ար, ամմա խօխա չօներ* (ՅԺՅ, V, 352):

ՔՐՍԵԼ/ՔՐՍԻԼ (գրբ. *քսել*) - *Նք. 1.* Շփել, շոռափել: *Էս քօռ մարթը ծերքը քըսում ա ըտըռա իրը՛սեն, ճինանչնմ* (Ձ): 2. 2. Մի բան մի ուրիշ բանի շփել: *Հինչ հիվանդ իլնալ ա, յը՛կալ ա ըստը՛դ, էտ ճիրան խըմալ, պատառ էլ քըսալ ջանը, սըղացալ* (ԱԱ, 57): 3. Յուղի՝ ներկի եւն բարակ շերտով պատել: *Յը՛ղը քըսում ա հացեն, տամ խուխեն* (Ձ): 4. Հագուստի փեշը՝ ծայրը եւն որեւէ բանի կպցնել՝ շփել, հատակին՝ գետնին եւն դիպցնելով՝ քաշել: *Փեշկերը տափը քըսելավ քինամ ա* (Ձ):

ՔՐՍԵ-ՔՐՍԵ - տեն ՔՐՍՐՔՐՍԵ:

ՔՐՍՐԱՆԱՆԻՑ - *ած.* Քսան միավոր պարունակող (դրամ, քաշ, տարողու- թյուն եւն): *Մին քըսընանուց քըշըռա- քար ա տինում, էտ մէսը քըշըռում* (Ձ):

ՔՐՍՐ-ՓՐՍԻ/ՔՐՍԻ-ՓԻՍԻ/ՔԻՍԻ- ՓՐՍԻ/ՔՐՍՐՔՐՍԵ/ՔՐՍՐՔՐՍԻ/ՔՐՍԻ- ՔՐՍԻ - գ. 1. Ցածր ձայնով գաղտնի խո- սակցություն: *Հիշկան անում ա, կարում չի ըտըրանց քըսըփըսին ըսկանա* (Ձ): 2. Բամբասանք, չարախոսություն: *Քըսը- փըսին շատ մարթու տօն ա քանդնլ* (Բ):

- Քըսը-փըսի անել - 1. Ցածր ձայնով գաղտնի գրույց վարել: ... *Ասլանը ըռըչ- ներան տոն ա կամ, թա.- էտ հինչ ը՛ք քըսի-փըսի անըմ...* (ԱԱռ, 37): 2. Բամբասել, չարախոսել: *Էտ կընեգը սաղ օրը ըստըրանա-ընդըրանա քըսը- փըսի յա անում* (Բ):

- Քըսը-փըսին ըղնել - Որեւէ գաղտ- նիք թաքուն տարածվել, որեւէ չբացա- հայտված՝ չհաստատված բանի մասին

այստեղ-այնտեղ խոսվել: *Քըսը-փըսիս ըղնում ա շենը, թա Ուջաղանց Նըխշու-նեն տըղան պիճ ա (Բ):*

ՔԸՍԸ-ՓԻՍԻ - տեն ՔԸՍԸ-ՓԸՍԻ:

ՔԸՍԸՔԸՍԵ/ՔԸՍԵ-ՔԸՍԵ/ՔԸՍԻ-ՔԸՍԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քըսըքըսե անել - Շարունակ ու անփոյթ կերպով քսել՝ շփել՝ տրորել, այստեղ-այնտեղ քսել, քսման: *Ըռանգը յօր ա ունես, քըսըքըսե ընես, պատերը լըպըտես (Ձ):*

ՔԸՍԸՔՕՍԵ - տեն ՔԸՍԸ-ՓԸՍԻ:

ՔԸՍԸՔՕՍԻ - տեն ՔԸՍԸ-ՓԸՍԻ:

ՔԸՍԻ-ՔԸՍԻ - տեն ՔԸՍԸՔԸՍԵ:

ՔԸՍԿԱՐԱՆԸ - տեն ՔԸՍԿԱՐԵՆԸ:

ՔԸՍԿԱՐԱՆԸ - տեն ՔԸՍԿԱՐԵՆԸ:

ՔԸՍԿԱՐԵՆԸ/ՔԸՍԿԱՐԱՆԸ/ՔԸՍ-ԿԱՐԱՆԸ/ԿԸՍԿԱՐԵՆԸ (գրք. կասկարայ) - գ. Կաթսայի տակ դրվող եռոտանի, կասկարա: *Կարկոտ կալիս քըսկարենքը վըններավ կըխըրեք ըն տընում, վեր կարկոտը կըտըրե (ՆԱԲ, 161):*

- Քըսկարենք՝ տըճնալ - Միաբանվել, համերաշխվել: *Ըտըրանք հօրը մըռնելանը յը՛տը քըսկարենք՝ ըն տըճնում, մին տըճ ապըրում (Ձ):*

- Քըսկըրենքին մին վը՛նը կօտըրվել - երեք եղբայրներից՝ ընկերներից եւն մեկը մահանալ: *Ըտըրանք իրը՛ք ախպեր ին, լ՛ավ փով ին ըշխաղում, ամմա հըրամից. քըսկըրենքին մին վենը կօտըրվից (Ձ):*

- Քըսկըրենքու վը՛նը - Որեւէ կերպ իրար հետ կապված երեք անձից՝ իրից յուրաքանչյուրը: *Իրը՛ք հընգեր ըն ինձում, ամմեն մինը մին քըսկըրենքու վը՛նը (Ձ):*

ՔԸՍԿԱՐԵՆԸ - գ. Պատանեկան խաղ, երբ մի թիմի անդամները թեւ թեւի եւ զլուխ զլիսի տված շրջանաձեւ կանգնում եւ պտտվում են, իսկ մյուս թիմի անդամները ցատկում են նրանց մեջքին: Եթե կազմաձևերից մեկին կամ նրանց մեկուսի կանգնած դեկավարին (մար) հաջողվում է ցատկողներից որեւէ մեկին ոտքով խփել գետնի վրա, տեղերը փոխում են: *Քըսկըրենքին լաճաթ խաղ ա (Բ):*

ՔԸՍԿԵԼ/ՔԸՍԿԻԼ - 1. կբ. եւ չբ. ՔԸՍԵԼ-ի: չբ. 2. Մի բանի դիպչել՝ կպչել: *Շըլվարեն փօխկը քըսկում ա ցը՛խեն, յըխօտում (Ձ):* 3. Սևգուրվել, շալարվել: *Յըմանչիւմ էլ չի, քըսկալ ա, յը՛կալ հօրը հանգիստը (Բ):* 4. փխբ. Շողոքորթությամբ մոտենալ, քննել, քննելով մտերմության ձգտել: *Էտ մարթը շատ ա քըս-*

վում, ամմա էտ ըրփըվերին մըհալ չի քըցիւմ (Ձ): 5. անրգ. Չքվել, հեռանալ: *Էտ մարթը կըզընվում ա, թա.- Քըսվէ ըստըղաս, թա չէ փիս ա ինանկան (Ձ):*

ՔԸՍՍԱԼ - չբ. Սողալ, գետնին քսվելով՝ դանդաղ շարժվել: *Թանգին քըստալավ ըլըբաստըրակ չի փըռնել (ՎԲԲ, 31):*

ՔԸՍՍԱԽՕՏ - գ. Մի տեսակ խոտաբույս, որի ծայրը նման է ցորենի հասկին: *Քըստախօտը հիյվընեն լ՛ավ չըն օտում (Բ):*

ՔԸՍՍԱԿԵՐ - ած. Քիստերից ճանկոտված: *Կըվերեն պիրընեն քըստակեր ա տը՛ռալ (Բ):*

ՔԸՍՍԱԿԵՐ - ած. Քիստ ունեցող: *Քըստակեր խօտ ա (Բ):*

ՔԸՍՏ-ՔԸՍՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քըստ-քըստ անել - 1. տեն ՔԸՍՏ-ՔԸՍՏ(Ը)ՆԵԼ: 2. տեն Քիշ-քիշ անել (2):

ՔԸՍՏՔԸՍՏ(Ը)ՆԵԼ - նբ. Քայլելիս ոտնամանները՝ ոտքերը գետնին քսելով՝ քստքստոց հանել: *Վը՛նները քըստքստցընելավ քինամ ա (Ձ):*

ՔԸՍՏՔԸՍՕՆ - գ. Քայլելիս ոտնամանները՝ ոտքերը գետնին քսելը եւ դրա հանած ձայնը, քստքստոց: *Նծքնարը ըտըրա քըստքըստօնեն յըրա գիւրթնանում ա (Ձ):*

ՔԸՍՏՔԸՍՕՏ - տեն ՔԸՍՏՔԸՍՕՆ:

ՔԸՍՈՒՐԱԹՕՂ - տեն ՔԸՍՈՒՐԱԹՕՂ:

ՔԸՍՈՒՐԱՅԱՏ - տեն ՔԸՍՈՒՐԱՅԱՏ:

ՔԸՍՈՒՐԱՅԸՏ - տեն ՔԸՍՈՒՐԱՅԸՏ:

ՔԸՍՓԸՍԱԼ - չբ. տեն Քըսը-փըսի անել:

ՔԸՍՓԸՍՕՆ - տեն ՔԸՍԸ-ՓԸՍԻ:

ՔԸՍՓԸՍՕՏ - տեն ՔԸՍԸ-ՓԸՍԻ:

ՔԸՍ-ՔԸՍ - տեն ՔԸՍ:

ՔԸՍԾՐ - տեն ՔԸՍԾՐ:

ՔԸՍԾՐԱՎԱԽՏ - տեն ՔԸՍԾՐԱՎԱԽՏ:

ՔԸՎԹԱՆԵԼ/ՔԸՎԹԸՆԱՆԱԼ - անրգ. տեն ՊԸՐԱՎԵԼ:

ՔԸՎԹԸՆԱՆԱԼ - տեն ՔԸՎԹԱՆԵԼ:

ՔԸՎԹԸՆՈՑ(Ը)ՆԵԼ - անրգ. տեն ՊԸՆԸՎՑ(Ը)ՆԵԼ:

ՔԸՎԹԸՆՔՕՍԻ - գ. տեն Քավթառ քօսի:

ՔԸՎԹԸՆՕԹՈՒՆ - անրգ. տեն ՊԸՆԸՎՕԹՈՒՆ:

ՔԸՎԹԸՆՕՏԵԼ - անրգ. տեն ՊԸՆԸՎՕՏԵԼ:

ՔԸՐԱԵԾ/ՔԸՐԵԾ - գ. Լեռնային վայրի այծ, քարայծ: *Քըրաեծ վեր քըցիլը շատ ա տիճեր (Բ):*

ՔԸՐԱԽԵԽՏ/ՔԸՐԱԽԸ՛ԽՏ - ած. Քարերով պատված՝ լցված, քարերի

մեջ խեղդված: *Քըրախեխտ ծառ ա, վեր էտքան էլ պերք ա տամ, բիդի շընուրիակալ ինիս (Բ):*

- Քըրախեխտ անել - Քարերով պատելով՝ քարկոծելով սպանել՝ ոչնչացնել: *Քըրըպըրանուկ ըն անում, ըտըրան ըտը՛դ քըրախեխտ անում (Ձ):*

ՔԸՐԱԿՆԸ - գ. Աղբյուրի քարե գուռ: *Կըռանում ա, քըրակնան ճիւր խըմում (Ձ):*

ՔԸՐԱՅԱՆԸ - գ. Քարի հանք: *Ըրըվ-քարա քըրըհանքերը Շինդուցըն ա ըլնլ (ՆԱԲ, 85):*

ՔԸՐԱՃԵԽԿ - գ. Քարի՝ ապառաժի մեջ բացված ճեղք: *Ըսկանալըն ու քըրըճեխկավը տիւս կալ ծըլկելը մին ա տէռնում (ՆԱԲ, 52):*

ՔԸՐԱՆԱԼ (գրք. քարանամ) - չբ. տեն Քար կըտըրել:

ՔԸՐԱՆՈՒՑ - գ. 1. տեն ՔԸՐԱՅԱՆԸ: 2. Քարքարոտ տեղ: *Էտ քըրընուցումը բօստան չի տը՛ռնալ, նըհախ չըրչարվել մէլ (Ձ):*

ՔԸՐԱՊԱՍ - 1. գ. Քարաշեն պատ: *Օշափը վեր թըխում ա, էտ քըրապատը ցըրը՛վ ա կամ (Ձ):* 2. ած. Քարով՝ սալաքարերով պատած՝ ծածկած: *Մեր շէնին հըրդեն քըրապատ ա (Բ):*

ՔԸՐԱՊԵՆ - գ. Քարի հետ կապված գործ: *Ուստան ասում ա.- Իմը քըրապենըն ա, յը՛ս փըղըպենին նըհը՛տ կօրծ չօնիմ (Ձ):*

ՔԸՐԱՍԱԿ¹ - տեն ՔԸՐԱՍԱԿ:

ՔԸՐԱՍԱԿ² - գ. Քարի՝ ապառաժի տակը՝ ստորոտը: *Մին էլ քիս ըն մին քըրըտակու յիշիս, տըսնաս՝ ըտեղ մին պէն ա պըծըպածի ընես (ՅԺՅ, V, 414):*

ՔԸՐԱՔԱՍ - տեն ՔԱՐՔԱՍ:

ՔԸՐԱՐԸՊԱՐ - գ. Ցորենի, գարու եւ այլուրների խառնուրդ եւ դրանից թխված հաց: *Ըտըրա իլնծըն էլ պատառ քըրըրգնար ա ինձում (Ձ):*

ՔԸՐԵԾ - տեն ՔԸՐԱԵԾ:

ՔԸՐԵՅ (արաբ. kira) - գ. 1. Մեկի կատարած աշխատանքի համար տրվող դրամական կամ բնամթերային հատուցում: *Ուստան իւրնն կօրծը պըրծընում ա, քըրէիը յօր օնում, քինամ (Ձ):* 2. Գումար, որ տալիս են մեկին՝ նրա ունեցած որեւէ իր՝ բնակարան՝ հող եւ օգտագործելու՝ վարձակալելու դիմաց: *Կընէգը մարթին դուրող ա անում, վար թան թաքավերը ամեսը չօրս վը՛սկէ քըրէիավ տա, դարբու կըկենա, թան չէ, չէ (ՅԺՅ, V, 360):*

- Քըրէի անել - Վարձով աշխատել՝ ծառայություն մատուցել: *Վար քօջը կամ ա պըցըրանում սար, էն մարթըն ըսկըտում ա օղտավը քըրէի անել (Ձ):*

- Քրեկապ լըր օնէլ - տէն ՔՐԵՅԷԼ: Էտ կընէգը մին ըրբա յա քրեկապ յօր օնըմ, քինըմ (ԼՂԲ, 366):

- Քրեկապ տալ - Վարձակալութեամբ տալ՝ տրամադրել: Տանը ութըդնէրան մինումը ինքըն ա ապըրում, մինըն էլ քրեկապ տամ (Բ):

ՔՐԵՅՅՎ - ած. 1. Վարձով աշխատող: Էտ շէնումը քրեկապ փնիլէք՝ շատ կան (Ձ): 2. Վարձով տրվող՝ տրված՝ վերցվող՝ վերցրած: Սաղ քաղաքը շօռ ա կամ, քրեկապ տօն չի քրթէնում (Ձ):

ՔՐԵՅԷԼ - նք. Վարձակալութեամբ օգտագործման վերցնել, վարձակալել: Չըդէնի մին ծի յա քրեկում, չամաղանէն քըցում ծիյին յիրան, հըդէ ինում բիդի տօն (ՅԺՅ, VII, 167):

ՔՐԵՅՅԷԼ - կք. եւ չք. ՔՐԵՅԷԼ-ի:

ՔՐԵՅՏԱՐ - գ. Վարձով որեւէ բան տվող մարդ: Քրեկապը ասում ա. - Ծիս քրեկապ տամ ըմ, ամմա քրեկը նաղդ բիդի տաս (Ձ):

ՔՐԵՅՏՎԱԾ/ՔՐԵՅՏՈՒԾ - գ. Յիսուսի անվանումը, որ համարվում է ամենակարող: Ընդրա քրեկապածըն էլ չի կարել ճար անէ (Ձ):

- Քրեկապածը մըննան քըցիլ - Անգուս դառնալ, խիղճը կորցնել: Իգէն քրեկապածը մըննան քըցալ ա, էլ խօսը ուրուն չի անում (Բ):

ՔՐԵՅՏՎԱԿ/ՔՐԵՅՏՎԱԿ՝ - տէն ՔՐՆ-ՂԲԵՐԱԿ (ԱԿ):

ՔՐԵՐՎԱՆ - 1. հվք., գ. Թանկագին քարեր, ակնեղեն, գոհարեղեն: Յանջիգը պէնում ա, տըսնում վըսկըղանալ, քըրըղանալ լիգը (Ձ): 2. տէն ՔԱՐԷ: 3. տէն ՔՐԱՆՈՒՑ:

ՔՐԵՐՆԷ - գ. Ժայռերի ծերպերին կամ քարքարոտ տեղերում աճող ծառ: Կացէնը յօր ա օնում, էտ քըրը՛նէն կըտըրում (Ձ):

ՔՐԵՐԹԱՆԹ(ԸՐ)ՈՒԷ/ՔՐԵՐԹԱՆԹ(ԸՐ)ՈՒԷ (գրք. քարաթոթոշ) - գ. 1. Սողեսի տեսակ, որ ապրում է քարքարոտ տեղերում, քարաթոթոշ: Քըրթանթըրուշը փախցնում ա, նի մընում քարէն տակը (Ձ): 2. փխք. Տգեղ՝ այլանդակ մարդ: Ըտըրան էլ ինում ա մին կէշ ախճիգ՝ մին քըրթանթուշ, վէր լըհա յէշիս, գնիլանտ կըտանէ (Ձ):

ՔՐԵՐԹՈՒԶԻ - գ. Թգենի, որ աճում է ժայռերի ծերպերին կամ քարքարոտ տեղերում: Էտ քը՛րծէն յըրա մին քըրթո՛ղի յա ինում փըսած (Ձ)

ՔՐԵՐԿԱԾԱՆ - գ. Ժայռերի արանքով՝ քարքարոտ տեղանքով անցնող կածան: Էտ քըրըկածանը հըսնում ա մինչը՛վ ըխաիրին կօշտը (Ձ):

ՔՐԵՐԿԱՊԱՆ - տէն ՔԱՐԿԱՊ:

ՔՐԵՐԿԱՐԿՈՒՑ - գ. 1. Կարկուտի խոշոր տեսակը: Քըրըկարկուտ ա յը՛կալ, բուստընէն յօխ փուջըցըրալ (Բ): 2. Կարկուտի նման տեղացող քարեր, քարերի տարափ: Ըտըրանը ըսքըսում ըն քարալ տալը, խանէն մարթիքը մին թանիրալ էտ քըրըկարկուտան պըրծընում ըն, փախցնում (Ձ):

ՔՐԵՐԿԱՐՅՈՒՆ - գ. Քարե հյուղակ: Ըտը՛ղ մին քըրըկըիօլ ըն շինում, մաչին կէտում (Ձ):

ՔՐԵՐԿԱՐԾԷՊ - տէն ԿՐՈՇԻ:

ՔՐԵՐԿԱՐՈՒՎ - գ. Միմյանք քարկոծելը, քարերով կռիլ: Քըրըկըրը՛վը պըրծընում ըն, քինամ (Ձ):

ՔՐԵՐԿԱՐԷ - ած. Քարերով եւ կրի շաղախով կառուցած: ... Ըտէղան քէ՛ցիկը մըտիկը մատուռը, վէր մին քըրըկըրէ պիծի շէնք՝ ար... (ՉՏ, Ա, 110):

ՔՐԵՐԿԱՐԿՈՒՄ - 1. տէն ՔԱՐ (5, 12): 2. տէն ԿՐՈՇԻ:

ՔՐԵՐՅԱՐԹ - գ. Քարհանքի շահագործումից հետո առաջացած հարթություն: Կամ ըն, տը՛սնում վըխճըրնէն քըրըհարթումը նըստօտած (Ձ):

ՔՐԵՐՅԱՏ(Ց)Է - գ. Չացենու տեսակ՝ կարմրավուն կեղևով, տերեւներով եւ ծաղիկներով: Ըտը՛ղ մին քըրըհացցէ յա ինում փըսած (Ձ):

ՔՐԵՐԾԻԾՈՒՄ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Քըրըծիծը՛խ անէլ - Քարով՝ քարկոծելով ջախջախել՝ ճմռել: Քարալը թակում ա, ըտըրա կըլծիք քըրըծիծը՛խ անում (Ձ):

- Քըրըծիծը՛խ ինիլ/տը՛ռնալ - Քարով՝ քարկոծելով ջախջախել՝ ճմռվել: Կը՛նըն մընամ ա քարէն տակէն, քըրըծիծը՛խ տը՛ռնում (Ձ):

ՔՐԵՐՏԱՍՈՒՄ(ՆԸ) - գ. Քարերի վրա աճող մամուռ: Կըխտըրնէն կամ ըն ըտը՛ղ, քըրըմամուռ օտում (Ձ):

ՔՐԵՐՊԱՐԱՆ - տէն ՔՐԵՐՊՐԱՆՈՒԿ:

ՔՐԵՐՊԱԼԻԹ - գ. Տափակ ու կլոր քար, որով փակում են կարասի՝ կճուճի են բերանը: Կարասը կինալ լըցնում ըն, քըրըպըլիթը տիսում ըռըխէն, ցը՛խում (Ձ):

ՔՐԵՐՊԱՐԱՆՈՒԿ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քըրըպըրանուկ անէլ - 1. Քարերով խփել՝ հարվածել, քարկոծել: Քըրըպըրանուկ ըն անում, ըսպանում (Ձ): 2. փխք. Խիստ պարսպվել, վատաբանել: Ժօղօվէն վախտը կախօզկիկէն նախագէն մին լ՛ալ քըրըպըրանուկ ըն անում (Ձ):

ՔՐԵՐԿԱՐԷ - գ. Քարքարոտ հող, քարածածկ հող: Շատ ա չըրջարվում, մինչը՛վ վէր կարում ա էտ քըրըվը՛ղը վարէ (Ձ):

ՔՐԵՐՏԱՆԶԻ - գ. Քարքարոտ տեղերում աճող տանձենի: Էտ քըրըտանձնն տակէն նըստում ա, քունալ ընցընում (Ձ):

ՔՐԵՐՏ(Ը)ՆԷԼ (գրք. քարացուցանեմ) - նք. ՔՐԱՆԱԼ-ի:

ՔՐԵՐՓՈՒՆԷ - տէն ՔՐԵՐՆԷ:

ՔՐԵՐՔԱՆԴ - տէն ՔՐՆՂԲԵՐԱԿ(ԱԿ):

ՔՐԵՐՔԱԾ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քըրըքաշ կ'անլ - Չարջարվել, տանջվել, շատ աշխատել: Շատ ա քըրըքաշ կ'ամ, մինչը՛վ էտ տօնը շինում ա, պըրծընում (Ձ):

ՔՐԵՐՔԱԾԱՆ - գ. Երկաջք հարմարանք, որ գցելով գրաստի մեջքին, քարերով լցնում եւ տեղափոխում են: Քըրըքաշանը քըցում ա էշին մաշկալը, քինամ (Ձ):

- Քըրըքաշան անէլ - Ոտքերը քարշ տալով՝ դժվարությամբ քայլել կամ որեւէ բան անել: Քըրըքաշան ընէլալ կ'ամ ա հըսնում տօն (Ձ):

- Քըրըքաշան ինիլ/տը՛ռնալ - Ծանր աշխատանք կատարել, ծանր աշխատանքից խիստ հոգնել: Էնքան կօրծըրէ, լափ քըրըքաշան տը՛ռէ (Բ):

ՔՐԵՐՔԱՐ - մ. Քարից քար, այս քարից այն քարը: Քըրըթանթըրուշը քըրըքար լօք-լօք ընէլալ փախցնում ա, նի մընում քը՛րծէն տակը (Ձ):

- Քըրըքար ըղնէլ/ինիլ/կ'անլ - տէն Դանդարգ'ին ըղնէլ:

- Քըրըքար քըցիլ - տէն Դանդարգ'ին անէլ:

ՔՐԵՐՔԱՐԷ - տէն ՄՐՆՆՐՔԱՐԷ:

ՔՐԵՐՔՐԵՅՎՈՒՆ - տէն ՔԱՐԿԱՊ:

ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ - տէն ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ:

ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ - տէն ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ:

ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ/ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ - նք. Սրելու գործիքով սրել՝ խարտոցել: Տէնալը քըրթը՛ղում ա, վէր կառնը մօրթէ (Ձ):

ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ/ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ - կք. եւ չք. ՔՐԵՐԹԷՂԷԼ-ի:

ՔՐԵՐԹԷՆԷՔ - տէն ՔՐԵՐԹՆՕՆԷ:

ՔՐԵՐԹՆՆՔԱՆԱԾ/ՔՐԵՐԹՆՆՔԱՆԱԾ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Քըրթընքախաշ ինիլ/տը՛ռնալ - Քրտիկից խաշվել, շատ քրտնելուց մարմնի վրա բշտիկներ առաջանալ: Շատ ա տաք, լափ քըրթընքախաշ իլինք (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

- Քրթնընքալոխ ինի/տրդնալ - տեն Քրթնընքալոխ կոխել:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - գ. Քրթնընքի հոտ: Մարթ կա՝ հիշկան լրդանում ա, էիա նրդստա Քրթնընքալոխ ա կամ (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԷԼ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԷԼ (գրթ. քրտնեմ) - չք. 1. Մարմնի վրա քրտնընքալոխ գալ, քրտնել: Փիս տաք ա, Քրթնընքալոխ ըմ (Բ): 2. փխր. Ապակու կամ այլ առարկաների վրա գոլորշու սառչող կաթիլներ առաջանալ: Ակուշկեն հիլին Քրթնընքալոխ ա (Բ): 3. փխր. Իրեն նեղ վիճակում զգալ, տագնապել: Խրդնընքալոխ չի՝ հիկն ջողաք տա, Քրթնընքալոխ ա (2): 4. փխր. Լարված աշխատել, չարչարվել: Շատ ա Քրթնընքալոխ, ամմա կարում չի էտ քարը տրդան պուք տա (2):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - ած. Շատ քրտնած, քրտնընքի մեջ կորած: Քրթնընքալոխ ծիլին լրդընքել չըն (2):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔՑ(Ը)ՆԵԼ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔՑ(Ը)ՆԵԼ (գրթ. քրտնացուցանեմ) - նք. ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԷԼ-ի:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔՑ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔՑ - ած. Քրտնած, քրտնոտ: Քրթնընքած ծրքեղալ տոն ա տամ, լոխ օտում (2): ՔՐՐԹՆԸՆԵՔ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔՑ(Ը)ՆԵԼ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔՑ(Ը)ՆԵԼ (գրթ. քրտն, քրտնալք) - գ. 1. Մաշկի ծակոտիներից մանր կաթիլների ձեռով դուրս եկող ջրանման հեղուկ, քրտնընք: Յալլըխը տոն ա օտում, ճրկատեն Քրթնընք սիրիլում (2): 2. փխր. Ապակու կամ այլ առարկաների վրա առաջացած գոլորշու բարակ շերտ: Յիլվին իրդնը սող Քրթնընք ա (Բ): 3. փխր. Ծանր՝ տքնաջան աշխատանք եւ դրա արգասիքը՝ վաստակը: Ուրան Քրթնընքալոխ ա էտ խօնըն պահալ մրծընքալ (2):

- Քրթնընքալ ըշխադած կապելը օղտու հաքի յա, ըրկընանալ չի - Արդար աշխատանքով հնարավոր չէ մեծ հարստություն կուտակել:

- Քրթնընքեն մաշին լրդանալ/կորչիլ - տեն Քրթնընքալ կոխել:

- Քրթնընքօղ ըշխրդօղեն դադիր/մրդարը կըգիլան - Շատ աշխատող աշխատավորին կհարգի:

- Քրթնընք ծըծել (միսին) - տեն Արդնընք ծըծել (2):

- Քրթնընք կալ/տոն կալ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԷԼ:

- Քրթնընք կօխել/ծըլլալ/պատել/օնել - Սաստիկ քրտնել, քրտնընք պատվել: Արջին վեր տրդնում ա, լրդանալ ա տրդնում, Քրթնընք կօխում (2):

- Քրթնընք վրդեն խառնել - տեն Քրթնընք թափել:

- Քրթնընք թափել - Քրտնաջան՝ չարչար աշխատել: Քիկնալ Քրթնընք թափում, փօղ ըստանում, կամ հօրը կօշտը (ՆԼԴԺԲ, 58):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ (գրթ. քրիստոնեալ) - գ., ած. 1. Քրիստոնեական կրոնը դավանող (մարդ): Ասում ըն՝ կրճապաշտնէն մին դարիք Քրիստոնեալ լըն փրդնալ, ըսպանալ (ԱԱ, 52): 2. փխր. Բարեպաշտ (մարդ): Ակուփը Քրիստոնեալ մարթ ա, խնիլի չի (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ (գրթ. Քրիստոն) - գ. Աստծո որդին՝ Յիսուս Քրիստոն: Քրթնընքալ մէկտ մի տօն դօնաղ ա ընգընէն (ԱԱ, 72):

- Քրիստոնա մէխին թըխել - Թշնամություն անել: Ասում ա. - Ա՛ հիրք՝ վան, Քրիստոնա մէխին թըխել մէլ, լըս քու դիշմանըն չըմ (2):

- Քրիստոնէն խնթոն - Խնդրելու՝ աղերսելու բանաձե՛լ՝ ի սեր Քրիստոնի: Քրիստոնէն խնթոն մին պատառ ցօրեն տօ (Բ):

- Քրիստոն վըկա - Երդման բանաձե՛լ: Քրիստոն վըկա, տրդալ չըմ (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - գ. Ժայռի տակը՝ ստորոտը: Կրիստարը փախչում ա, կամ էտ Քրթնընքալ կօղը կենում (2):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ (գրթ. քարկոծեմ) - նք. տեն Քրթնընքալոխ անել:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - կր. եւ չք. ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ-ԷԼ-ի:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ (գրթ. քուրջ (մազից հյուսած կտոր) - գ. 1. Քրթնընքալ՝ զգգգգած հագուստ: Քրթնընք կըճալ ա, լըկալ հրդանէք (Բ): 2. Յին շորի կտոր, լաթ: Մին Քրթն ա Քրթնում ծիլին լըրա, նըստում, հրդէ ինում (2):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - գ. Քարտաշ լինելը, քարտաշի գրադմունքը: Քրթնընքալ փիս փեշակ չի, վեր կարիս լալ սըվրիս (2):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ/ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - ած. Քարերով լի, քարոտ: Ըսէն ըն՝ տականալ ըստընք Քրթնընքալ տրդալ ա լալ (ԱԱ, 37):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ԹԵՓ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ (գրթ. քրթնալ (քահ-

քահ ծիծաղել) - չք. Չարախնդալ, քրթնալ, ծաղրաբար ծիծաղել: Մաշնալ կը Քրթնընքալ ա, ծըլօղ վեր ածում, վազ տամ Քրթնի ախճիգը (ՆԱԲ, 54):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - գ. Քրթն, ծաղրական ծիծաղ: Ըտըրա Քրթնընքալ խանէն կընդընէն ա (2):

- Քրթնընքալ տալ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - գ. Քրթնալ եւ նրա ծայրը: Ըտըրա Քրթնընքալ զանալ զանալ տանում ա (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ԹԵՓԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ԹԵՓԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ԹԵՓԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ԹԵՓԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - չք. 1. տեն ԽՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

2. Խմորը կամ մածունը թափելով բարձրանալ՝ ուռչել: Խրթնընքալ լալ Քրթնընքալ ա, պիլիլի վախտըն ա (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ԹԵՓԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - գ. 1. Քուրջ լինելը: Քրթնընքալ լալ պէն ա (2):

2. Քրթն վերաբերմունք՝ հոգատարություն՝ վարվելակերպ՝ մտերմություն: Էտ չուբանէն ախճիգը թաքալերին ըխճըկանը Քրթնընքալ մընան ընգընքալ չի (2):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - տեն ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - կր. եւ չք. ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ-ի:

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ (գրթ. քաջախեմ (քաջախեցնել) - չք. 1. Թափելով քաջախ դառնալ: Այան ամմէն տարէ մին կօլա կիկի յար դըրաղ տիկում, վեր ընգախէ (2):

2. Թափել: ... Թափ տանըն ըն ածըն պուճկէնէն, ընգընքալ լէտը արաղ ըն քաշըմ... (ՅԺԳ, V, 239): 3. Կերածը լալ չմարսվել՝ ստամոքսում թափել: Յինչըն օտում ա, ընգախում ա (Բ): 4. փխր. Թարմությունը՝ երիտասարդությունը կորցնել, ժամանակը անց կենալ: Օգօղ չի ըլալ, մինչէլ մըհէնգ էլ էն ա տանը ընգընքալ (ՆԱԲ, II, 47): 5. փխր. Տրամադրություն ընկնել, մոայլվել: Յաղուգ ըտի ընգախալ ը՛ս, հիկն ա՛ պըտախալ (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - ած. Կրան քաջախ քսված, քաջախով կեղտոտված: Քրթնախտ աման ա (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - 1. գ. Քաջախի համ: Կիկին ընգընքախում օնէ (Բ): 2. ած. Քաջախի համ տվող՝ ունեցող: Քրթնախամ կիկի յա (Բ):

ՔՐՐԹՆԸՆԵՔԱԿՕԽ - գ. Յետը քաջախ խառնած ջուր: Քրթնախամ ա ածում լըրան, օտում (2):

ՔՐՏՈՒԱՄԱՆ - գ. Քացախ պահելու աման: *Քրցքխամանը վեր ա ըղնում, կօտրում* (2):

ՔՐՏՈՒԱՎՈՒՏ - գ. Քացախի՝ քացախած՝ թթված բանի հոտ: *Տանան քրցքխավր՛տ ա կամ* (2):

ՔՐՏՈՒՅԱՍԵԼ - չք. Քացախի համ ստանալ: *Կիսին տաք տը՛ղ վեր պահիս, կըքքքքխամէ* (2):

ՔՐՏՈՒՅ(Ո)ՆԵԼ (գրք. քացախեցուցանել) - նք. եւ այբ. ՔՐՏԱԽԵԼ-ի:

ՔՐՏՈՒՕՐԹՈՒՆ (գրք. քացախություն) - գ. Քացախած՝ թթված լինելը, քացախելու՝ թթվելու աստիճանը: *Պատառ փօրցում ա, թա.- Զնլն քրցքխօթունը խըրեգ ա, մին էրկու օր էլ պահէ* (2):

ՔՐՏՈՒՅԱՐԵԼ - նք. տեն Քրցքքացե անել:

ՔՐՏՈՒՅԱՐՎԵԼ - կք. եւ չք. ՔՐՏՈՒՅԱՐԵԼ-ի:

ՔՐՏՈՒՅԱՅԵ/ՔՐՏՈՒՅԱՅԻ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Քրցքքացե անել - Ուղեբերով՝ քացով շատ՝ անընդհատ խփել, քացահարել: *Էս թուխսըկանը կօրէկըն օտում ա, սըկսում քրցքքացե անելը* (ՅԱԲ, 15, 24):

- Քրցքքացե ընելավ ապրել - Դժվարությամբ գոյատևել: *Քնսիր մարթ ա, քրցքքացե ընելավ ապրում ա* (2):

ՔՐՏՈՒՅԱՅԻ - տեն ՔՐՏՈՒՅԱՅԵ:

ՔՐՏԻԼ/ՔԻՏԻԼ - նք. 1. Նետել, շարտել: *Ասում ա.- Քծինն շօր ա, քրցի՛ (2):* 2. Նետելով հասցնել, որոշ տարածությամբ մի բան նետել, մի տեղ նետել՝ ձգել: *Էս մինը վեր բուղէրը յօր ա ունէս, թա օտէ, թաքուն կըխավը թօղ ա ընէս, քրցիս դաղան* (ՅԺՅ, V, 591): 3. Մի բանի մեջ մտցնել՝ դնել: *Աչառը քրցից, պէցավ, մաչան տոնս յէկավ մին քնիիլ, դնջնիլ՝ ախճիլ...* (ՆԼԴԺԲ, 70): 4. Ձեռքից ցած թողնել, վերելից ներքեւ բաց թողնել: *Թըխում ա, կըտըրան քրցիւմ տափը* (2): 5. Տարածել, ծավալել: *Ըտի թաքավերին կուճուր տըղան թախտէն նըստէս ա, յերգիրը խըղըղօթուն քրցիս* (2): 6. Պատճառել, հարուցել: *Դիւշմընթօնը քրցնլ ա շինացուց մաչը* (Բ): 7. Արձակել, աճեցնել: *Ծառը շօշէր ա քրցնլ* (Բ): 8. Բացել, փռել: *Էս պառավը լնվ յօրդան-դօշնլ ա քրցնլ, մաչին քօս իլնլ* (ՅԺՅ, VI, 148): 9. Վրան քաշել՝ փռել՝ դնել՝ ձգել: *Մին շօր էլ պէրնվ, քրցից դուրսն յըրան, սըկսից լնց ինիլը* (ԼԲԲ, 291): 10. Տնկել: ... *Յըրաման ա տամ, վըր սաղ Դարաբաղի վըրդին կըսը թըթի բաղէր քրցին* (ՅԺՅ, V, 239): 11. Ձգձգել, հետաձգել: *Ըսօրվա պէնը էքըսվան չըն քրցիլ* (ԱԲԲ, 30): 12.

Մի բանից ետ պահել, խանգարել մի բան անելու: *Փիս հանօրը աշկը տոնս կա, վըր ինձ հընգըրմաչա քրցնլ ա* (ԼԲԲ, 24): 13. Հագցնել, մի բանի վրա անցկացնել՝ օղակաձել կապել: *Քննիլ-րը քրցում ա վէգը, քաշ տամ* (2): 14. Դուրս եկած՝ խախտված մասը իր տեղը բերել՝ հագցնել: *Խուկէն ծըրքը տոնս ա ըղնում, տանում ըն սընըխչուն կօշտը, վեր քրցի* (2): 15. Սեկնել, հասցնելով բռնել՝ շոշափել եւն: *Ախճիլը ծէրքը քրցիս ա, թա մին ճիթ խաղու յօր օնէ, օխծը ծէրքան կըծէս ա...* (ԲԶԲ, 163): 16. Ուղղել, հառել: *Աշկերը քրցիս ա դա-րադամէն հիւրթը, տըսնաս՝ ուրան շօնը հիւրթին չօրս դօլավը պըտոնտ ա տաս* (ԼԲԲ, 314): 17. Շինել, կառուցել, կառուցելով երկարությամբ ձգել: *Էտ կըտէն յըրա մին լնվ կարմունջ ըն քրցնլ* (2): 18. Հիմնադրել: ... *Քիս ա ուրան ազկը-ծուպը վըրքէս, կաս ըստը՛ղ շէն քրցիս* (ԱԱ, 18): 19. Բերել, հասցնել: *Շէնը գազ ըն քրցնլ* (Բ): 20. Եփել, պատրաստել: *Նախշուն աքէրը լնվ փըլավ ա քրցում* (Բ): 21. Լցնել: *Էտ տըղան մին տնկերք քրցում ա, ընդըրան ըռաշկէն տինում* (ՅԺՅ, V, 270): 22. Վնաս պատճառել, ծախսի տակ զցել: *Թնջիրը ըտըրանց խափում ա, քրցում, փուկերը լօխ յօր օնում* (2): 23. Պաշտոնանկ անել: *Ըտի թաքավերին քիցում ըն, էտ մարթին տինում թաքավեր* (2): 24. Խմել, կոնծել: *Մարթը հէնգ կըվաթ քրցում ըն, հնր-փիւմ* (2): 25. Սեկի վրա բարդել: *Շէնու-մը հինջ փիս պէն ար ինում, Շըվարշէն յըրա յին քրցում* (2): 26. Ծեղքերից՝ անցքերից եւն հեղուկ բաց թողնել: *Կա-րասը ճաքալ ա, տական կիկի յա քրցում* (Բ): 27. չք. Վախենալ: *Յօրը անա քրցում ա* (Բ): 28. Կազմում է բազմաթիվ հարադիր բայեր՝ *անըմը քրցիլ, հարայ քրցիլ, չօթլ քրցիլ, քըրքքար քրցիլ, տօն քրցիլ* եւն:

ՔՐՏԻԼ-ՓՈՐՆԵԼ - չք. Երկար խոր-հել, կշռադատել: *Աստուծ ըսկանում ա, քրցում-փըռնում, ցավէն կէսը տամ խօ-խօսըց հօրը* (ԱԱ, 87):

ՔՐՏՎԻԼ/ՔԻՏՎԻԼ - կք. եւ չք. ՔՐՏԻԼ-ի:

ՔՐՏՕՎԻԼ/ՔԻՏՕՎԻԼ - ած. 1. Մեքը շաքար զցած, քաղցր: *Քրցօվի չալը խօխէնքը շատ ըն սիրում* (2): 2. Ձեռքով զցած՝ տնկած: *Քրցօվի բաղ ա* (Բ):

ՔՐԵՅԱՍՍ - գ. Քաքի համ, գարշելի համ: *Էտ խօրնգը քրքսիս օնէ* (Բ):

ՔՐԵՅԱՆՕՑ - տեն ՈՒՊՈՐՅԱՐ:

ՔՐԵՅԱՊԵԿ - տեն ՈՒՊՈՐՅԱՐ:

ՔՐԵՅԱՎՈՒՏ - գ. Քաքի հոտ, գարշելի

հոտ: *Ըտըրա տանան քրքավը՛տ ա կամ* (Բ):

ՔՐԵՐԹԱՍԱՅ - ած. Խիստ ազահ եւ կծծի: *Քրքքթամահ մարթիք՝ շատ կան ըշխարքումըս* (Բ):

ՔՐԵՐԼՈՒՄՍՈՐԼԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քրքըըմստըլի անել - Որեւէ բան արագ ու անփութորեն՝ անորակ կատարել: *Ուստան կօրծը մին օրումը քրքըը-մստըլի ըրավ, քը՛ցավ* (2):

ՔՐԵՐԼՈՎԱ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քրքըըվա անել - Խմիչիայլոց՝ ոչ մաքուր լվանալ: *Շօրէրը քրքըըվա յա անում, կախ տամ* (2):

ՔՐԵՐԿՈԼՈԼԵ - տեն ԹՈՐԵՐԿՈԼՈԼԵ:

ՔՐԵՐԵԼԼՆԿ - գ. Այն աղջիկ երեխան, որից հետո ծնվածը դարձյալ աղջիկ է լինում: *Ըտըրա ըրքի խօխան քրքըշէլնլ ա իլնլ* (Բ):

ՔՐԵՐՈՒՆ - տեն ՈՒՇՈՒՆՅԱՏՈՒ: *Էտ դէրը շատ քրքըրքիս ա լնլ* (ԲԶԲ, 192):

ՔՐԵՐՑ(Ո)ՆԵԼ - նք. եւ այբ. ՔԱԲԵԼ-ի:

ՔՐԵՐՈՒՎՈՒՏ - տեն ՓԻՅՆԱՎՈՒՏ:

ՔԻԼՆՎՆԻԼ - տեն ՔՐԼՎՎՆԻԼ:

ՔԻՇԵՐ - տեն ՔՐՇԵՐ:

ՔԻՇԵՐՎԱ - տեն ՔՐՇԵՐՎԱ:

ՔԻՇԵՐԵ - տեն ՔՐՇԵՐԵ:

ՔԻՇԻԼ - տեն ՔՐՇԻԼ:

ՔԻՇՄԻՇ - տեն ՔԻՇՄԻՇ:

ՔԻՉԵՐՎԱ - տեն ՔՐՉԵՐՎԱ:

ՔԻՊ(ԼԻԳ) - տեն ՔԻՓ(ԼԻԳ):

ՔԻՍԱ - տեն ՔԻՍԱ:

ՔԻՍԱՉԻ - տեն ՔԻՍԱՉԻ:

ՔԻՍԻՓԻՍԻ - տեն ՔՐՍԻՓԻՍԻ:

ՔԻՍ(Ա) - ձ. Ոչխարները քշելու բա-

ցականություն: *Վըխճըրնէն քըշում ա՛ քիսս, քիսս* (2):

ՔԻՍ/ԿԻՍ (ռուս. *киса, հուն. kys-tis*) - գ. Ներկը՝ սոսիսնը եւն որեւէ բանի երեսին քսելու հարմարանք, վրձին: *Քիստը յօր ա օնում, մըղըկնէն կըրասկա քըսում* (2):

ՔԻՐ - տեն ՔՈՒՐ:

ՔԻՏԻԼ - տեն ՔՐՏԻԼ:

ՔԻՏՎԻԼ - տեն ՔՐՏՎԻԼ:

ՔԻՏՕՎԻ - տեն ՔՐՏՕՎԻ:

ՔԻՓ(ԼԻԳ) - տեն ՔԻՓ(ԼԻԳ):

ՔԱԲԱԲ (արաբ., պրս. *kabāb*) - 1.

տեն ԽՈՐԱՎԱԾ: 2. տեն ԼՈՒԼՆՔԱԲԱԲ:

ՔԱԲԱԲՅՈՒ - տեն ՔՐԲԱԲՅՈՒ:

ՔԱԲԱԲԱՍԱ - տեն ՔՐԲԱԲԱՍԱ:

ՔԱԲԻՆ (թըք. *kālin* (ամուսնություն) -

Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քաբինը կըտ(ը)րել - Ամուսնա-նալու կամ այլ բան անելու խոչընդոտ-

ները՝ կապանքները վերացնել՝ վերանալ, թույլտվություն տալ՝ ստանալ: *Շահին ախճիգը նաև փրճացուն կալու լըն մեջիդ, մոլլին քըշտին փըսակվին, քահինը կըտրին* (ՅԺՅ, V, 183):

ՔԱՐԽՈՒՐԱ/ՔԱՐԽՈՒՐԱ (*պրս. ked-xudā* (տանուտեր) - *գ. Գյուղում դիրք ունեցող անձ, գյուղի իշխանավոր՝ մեծավոր: Մին օր էլ Սէլիք-Շահնազարը քաղաքիցը ծէն ա տամ դոնաղ* (2):

ՔԱՐԹ (*թրք. kete*) - *գ. 1. Յուղով, կաթով, ձվով, խորիզով կլոր թխվածք, գաթա: Մարը քաթա յա թըխում, տինում ըտըրա խորջինումը* (2): 2. փխր. Գաթայի ձեռով կլոր նախշազարդ գորգի կենտրոնում: *Թաքուհին գիրին քաթան վեր տըսնում ա, մընամ ա հըլիլ-մալիլ կըտըրած* (2):

- **Քաթան** լըն/չըն պիժընում - *տեն Զամենչ ըն պիժընում:*

ՔԱՐԽՈՒՐԱ - *տեն ՔԱՐԽՈՒՐԱ:*

ՔԱԼ/ՔԱԼ (*պրս. kal*) - 1. *տեն ԽԱԿ: 2. տեն ԼՕՐՈՒՐ: 3. տեն ԼԽՍԱԼ:*

ՔԱԼ - *տեն ՔԻՆԻԼ:*

ՔԱԼԱՄ - *տեն ՔԱԼԱՄ:*

ՔԱԼԱՄ - *տեն ՔԱԼԱՄ:*

ՔԱԼԱՄ - *տեն ՓԱՓԱՑ* (2):

ՔԱԼԱՄԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄ - *տեն ՔԱԼԱՄ:*

ՔԱԼԱՄԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐԱՐԱՐ (*պրս. kalāx*) - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄ (*պրս. kālām*) - *գ. Կաղամբ: Ղարաբաղ քալամը լավ չի տըռնաս (Բ):*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ (*պրս. kelle*) - *անրգ.*

տեն ԿԱԼԱՐ:

- **Քալամ** տալ - *տեն ԴՕՋի տալ:*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐԱՐ (*թրք. kalā (ցուլ)*) - *գ. 1. Զկռտած եգ, ցուլ: Էտ սաղ նըխերումը մինակ մին քալամ յա ինում* (2): 2. փխր. Ուժեղ՝ առույգ՝ գեր մարդ: *Դէ, Յըկանց Սիրօժըն էլ քալամ յա, լի՛, վեր տըրըքընում ա, Էտ թօրք փանիվանը ըղնում ա ծօրը* (2): 3. փխր., անրգ. Վաճառող՝ ցանկասեր տղամարդ: *Կալ-փոնց Սուրենը քալամ յա, օխտը կընեգ ա պահում* (Բ):

- **Քալամ** խաղ անել - *Կովերի բեղմնավորվելու շրջանն սկսվել: Կարունքը լըկալ ա, քալամ խաղ ա անում* (Բ):

- **Քալամ** կ'ան - *Բեղմնավորվել, գուգավորվել (կովերի մասին): Սաղ շէ-նումը մին քալամ չի կա, թա կըվերը քալամ կան* (Բ):

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ/ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ - *տեն ԶԱԼԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՄԱՐ/ՔԱԼԱՐ (*պրս. kelek*) - *գ. Մեկին վնասելու՝ խաբելու՝ ծիծաղելու վիճակում դնելու համար կատարված՝ ձեռնարկած խորամանկ արարք, մեկի գլխին բերած փորձանք: Շատ վախտ ա անց կենում, ամամ մարթը կընգանը քալամը մընևան քըցիւմ չի* (2):

- **Քալամ** կ'ան/պիրիլ - *խորամանկորեն մեկին վնասել՝ խաբել՝ ծիծաղելի վիճակի մեջ դնել: Իտի Պըրպուղին քալամ ա կան Սէլիք-Շահնազարեն* (ԼՐԲ, 379):

- **Քալամ** մաջ ըղնել - *Մեկի խորամանկ արարքից վնասվել՝ ծիծաղելի վիճակի մեջ ընկնել՝ փորձանքի ենթարկվել: Սէլիքը էս դոնումըն էլ ա քալամ մաջ ըղնել* (2):

- **Քալամ** մաջ քըցիլ - *տեն Քալամ* կ'ան:

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ/ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ/ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ (*թրք. kalakbaz*) - *ած., գ. Ուրիշներին խորամանկորեն վնասող՝ խաբող՝ ծիծաղելի վիճակում դնող (մարդ): Իրան-Թուրան լօխ ըսկընաս ըն, վըր Պըրպուղի ընըմալ մին խէլիւնը, քալամբազ մարթ կա* (ԼՐԲ, 391):

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐԱՐ/ՔԱԼԱՐԱՐԱՐԱՐ - *գ. Ծայրահեղ՝ իրեն չարդարացնող հանդգնություն, հանդուգն արարք, անտեղի խիզախություն: Քալամբազթունը շատ մարթու տոն ա քանդիւմ* (2):

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ/ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ (*թրք. kalakçı*) - *տեն ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ: Աղըստամը շատ քալամբազ յա ընում. քալամբազ Դըրդանց տըված ա* (ՆԱԲ, 99):

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ/ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ - *ած., գ. Զափազանց հանդուգն, վնասակարության չափ խիզախ (մարդ, արարք): Քալամբազ մարթ ա իլալ Տումըգէ Թէվանը* (Բ):

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐԱՐ - *մ. Գլխի վրա, գլուխը դեպի ներքեւ դարձրած դրությամբ, գլխիվայր: ... Էս այլամին դօջաղ տըղան էն ա, վեր սօտ ասի, փօղ կօլ տա, խազալինի ըռաջին կըրպընդըրեգի տա, քալամ-մըղալախ կաղնի յա կատու տէռնա* (ԶՏ, Բ, 120):

ՔԱԼԱՄԱՐԱՐԱՐ/ՔԱԼԱՐԱՐԱՐԱՐ (*թրք. kalamullah* (ղուրան) - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- **Քալամ-մալլան** անել - *տեն Կըլծիսը թափ տալ:*

- **Քալամ-մալլա** կարթիլ - *տեն Թըքըծիմաթ տալ:*

ՔԱԼԱՄ (*պրաբ. kālīme, պրս. kaleme*) - *տեն ԶԵՏԷ՛:*

ՔԱԼԱՐ - *տեն ԳԱՐԱՎ:*

ՔԱԼԱՎ(Ն)ՍԱՐԱՐ - *տեն ՔԱՐԱՎԱՆՍԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ/ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ - *գ. հվք. Խակ մրգեղեն: Քալուքիւ ա քաղում, քինամ* (2):

ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ - *տեն ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱԼԱՐԱՐԱՐ - *տեն ԶԱՅԻՐ* (2):

ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ/ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ (*պրս. kār-roba, թրք. kehribar*) - *գ. 1. Մանր կտորներով հողի տակ գտնվող դեղնավուն (նաեւ սեւ) քարացած խեժ, ինչպես նաեւ դրանից պատրաստված իր՝ առարկա, սաթ: Ըտըրա ծիտընուցէն լըրա մին դաշանգ քահարբար ա ինում, վեր ա ըղնում, կօրջիւմ* (2): 2. փխր. Վճիտ, փայլուն, պաղպաջուն (հեղուկ, աղբյուր եւն): ... Արաղ, հինչ ա՛րաղ, մին քահրբար... (ՅԺՅ, V, 236):

ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ - *տեն ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱՐԱՐԱՐ - *տեն ՔԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱՐԱՐԱՐ/ՔԱՐԱՐԱՐ (*պրս. kahriz*) - *գ. Գետնի տակով փորած ջրուղի, արտեզյան ջրհոր: Աղըրէն քամակը ըն-ցընէլալ՝ տէսնում ա մին ցօրտ-ցօրտ քահրիգ՝ չօրս անգիւնը ծըղըգիւն փըսած* (ՅԺՅ, V, 361):

ՔԱՐ - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- **Քամ** լըր օնել - *տեն Լազանք քաշիլ:*

ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ/ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ (*պրս., թրք. kementçe*) - *գ. Արեւելյան լարավոր երաժշտական գործիք՝ քամանչա: Ըտըրան էլ մին լավ քամանչա յա ինում* (2):

ՔԱՐԱՐԱՐ - *տեն ՔԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ - *գ., ած. Քամանչա նվագող՝ քամանչահար: Դըվալանց Սիրօժը լավ քամանչիստ ա իլալ* (Բ):

ՔԱՐԱՐԱՐԱՐԱՐ (*գրք. կամար*) - *գ. Ոսկե՝ արծաթե եւն զարդերով զուտի: Այուն մին վըսկէ քամար ա իլալ* (Բ):

ՔԱՐԱՐ - *տեն ՔԱՐԱՐ:*

ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ/ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ (*թրք. kām-baxt*) - *ած. Անբախտ, դժբախտ, ոչ բախտավոր: Թաքալէրը դարդ ա անում, թա խէ ինքը Էտքան քամբախտ ա* (ՅԺՅ, V, 629):

ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ - *տեն ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ:*

ՔԱՐԱՐԱՐԱՐ - *ած. Ուտեղիքի՝ կերակուրների հանդեպ քմահաճ: Քամ-խօրնգ մարթ ա Տօնին* (Բ):

ՔԱՍԻԼ - ած. Չափահաս դառնալով՝ խելքի եկած, խելահաս: Ասում ա.- Տու քամիլ տըղա յըս, քիևի կըլծխըտ պահե (2):

ՔԱՍՆՂ (թրք. *kendir*) - տեն ՇԷՆ (1):

ՔԱՍՆՂԻՐ/ՔԷՆՂԻՐ/ՔԷՆՂԻՐ (արս., թրք. *kendir*) - գ. 1. Մի քանի տակ ոլորած կամ հյուսած ամուր թել՝ կապելու եւ տնտեսական այլ կարիքների համար, պարան: Մըծ ախպորը մըշկան քաննդիրը կապում, կախ տամ (ՀԺՀ, V, 18): 2. Երկարության անորոշ չափ: Ըրիքնակը էրկու քաննդիր ա մընացալ՝ մար մընե (2):

- Քաննդիրը թորը քիևի, վերջումը կըլական ա կըփավը անց կենա - Ասում են՝ նկատի ունենալով այս կամ այն գործի մեջ տվյալ մարդու՝ ղեկավարի կարեւորությունը. վերջնական արդյունքը նրանից է կախված:

- Քաննդիրը ծըմակավը օնել - Դժվարին՝ ուժերից՝ կարողություններից վեր գործ ձեռնարկել: Ծատ մարթ ա քաննդիրը ծըմակավը օնում ուրան խըլքան (2):

- Քաննդիրը ծըմակավը օնել, մին ճըպատ կըտըրել - Մեծ՝ դժվարին գործ ձեռնարկել, սակայն չնչին արդյունք ստանալ: Ախմաղ մարթ ա. քաննդիրը ծըմակավըն ա կանալ, մին ճըպատ կըտըրալ (Բ):

- Քաննդիրը կըփավը անց կենալ - Գործը այն իրագործելու համար կարելու մարդու՝ ղեկավարի միջոցով գլուխ գալ: Մինչըվ վեր ապան կա վէջ, քաննդիրը կըփավը անց չի կընան (2):

Քաննդիրը պօկը/վէզը քըցիլ - 1. Խեղդել, կախել: Ըտի թաքավէրը հըրաման ա տամ, վեր էտ կօղէն տանին, քաննդիրը պօկը քըցին (2): 2. Ստիպել, պարտադրել: Քաննդիրը պօկըն ա քըցում, թա.- Ախճիգըտ ինձ բիդի տաս (2): 3. Իրեն ենթարկեցնել, իր կամակատարը դարձնել: Սնց ա կենում մին տարե, էտ հարթըն քաննդիրը տընըցուց պօկըն ա քըցում (2):

- Քաննդիրը վըզին տինիլ - տեն Քաննդիրը պօկը քըցիլ:

- Քաննդիր ծիք՝ տալ - Խաղատեսակ, երբ խաղացողները բաժանվում են երկու խմբի եւ պարանի հակառակ կողմերից բռնելով՝ ձգում՝ ջանալով այն խել հակառակ թիմից: Քաննդիր ծիք՝ տալը մեր խօխա վըխտըվա սիրիլի խաղըն ա իլնալ (Բ):

Քաննդիր կապած - տեն Չաթու կապած:

- Քաննդիր չըմ տալ, վեր կախ ինի/խելխտըվի - Ոչ մի բանի արժանի չէ,

նույնիսկ խեղդվելու պարանի էլ արժանի չէ:

- Քընդիրա փախած - տեն Թօկա փախած:

- Քընդիրին երկանըն ա լավ, խուսկեն կարծը - Ամեն ինչի չափը պետք է պայմանավորված լինի նրա բնույթով:

ՔԱՍՆՂԻՐԲԱԶ/ՔԷՆՂԻՐԲԱԶ/ՔԷՆՂԻՐԲԱԶ (արս. *kandirbār*) - տեն ՓԱՅԼԸԿԱՍ(1): ... Հունց ա՛նց կենամ, խէ յէս քաննդիրբազ ըմ, պա խոի պերակ մագին կըլխավը անց կըկենվա՛մ... (ՉՏ, Բ, 6):

ՔԱՍՆՂԻՐԻԼ/ՔԷՆՂԻՐԻԼ/ՔԷՆՂԻՐԻԼ - նբ. Կաշկանդել, խոջընդոտել, ազատ գործելու հնարավորությունից զրկել: Ծոնը մըգ քաննդիրնալ ա, կարում չընք՝ բըղէրումը կօրծ անինք (2):

ՔԱՍՆՂԻՐԿԻԼ/ՔԷՆՂԻՐԿԻԼ/ՔԷՆՂԻՐԿԻԼ - կբ. եւ չբ. ՔԱՍՆՂԻՐԻԼ-ի:

ՔԱՍՔԱՍ - տեն ՔԱՍՔԱՍ:

ՔԱՍՔԱՍԶԻ - տեն ՔԱՍՔԱՍԶԻ:

ՔԱՍԾԻ - տեն ՔԱՍԾԻ:

ՔԱՍԾԻԿԻԼՓ - գ. Փայտը նախշելու գործիք: Քանշկինափը թըխծընում ա, փանը նախշում (2):

ՔԱՍԱՂՈՒԶ - տեն ՔԱՍԱՂՈՒԶ:

ՔԱՍԱՂՈՒԶ - տեն ՔԱՍԱՂՈՒԶ:

ՔԱՍՈՒ - ած. Պարարտ, փարթամ, ընտիր: Քառու տըմակ օնէ էս դօջը (Բ):

ՔԱՍ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քան կանալ - Խաղը սկսելուց առաջ վիճակ գցել. խաղամայրերից մեկը, որեւէ բան թաքցնելով ձեռքերի ափերից մեկում, երկու ձեռքը բռունցքված պարզում է մյուս խաղամորը. վերջինս պետք է գուշակի, թե որ բռունցքի մեջ է այն, որպեսզի խաղը սկսի իր թիմը: Քան ըն կամ, ըսքըսում բաբադուշի խաղ անելը (2):

ՔԱՍԱԴ (արաբ. *kesad*) - տեն ՊԱԿԱՍ:

ՔԱՍԱՍՆՂ (թրք. *keser* (կարծ, համառոտ) - 1. տեն ՔԱՍԱՍՆ: 2. մ. տեն Կարծ ասած:

ՔԱՍԻԲ - տեն ՔԱՍԻԲ:

ՔԱՍԻԲ/ՔԱՍԻԲ (արաբ. *kyasib*) - ած.

1. Ապրուստի անհրաժեշտ միջոցներից զուրկ, աղքատ, չքավոր, չունետու: Մըծ ըխճըկանը տամ ա մին հըրուստու, կուճուրէն՝ մին քանսիբ տըղու (ՆԼՂԺԲ, 33):

2. Որեւէ բան բավարար չափով չունեցող, խղճուկ: Քանսիբ շէն ա. համ վըղէրըն ա խըրէգ, համ ծըմըկեն (2): 3. Անշուք, ճոխությունից զուրկ: Քանսիբ հըրասենք ա (Բ): 4. գ. Աղքատ՝ չքավոր՝ չունետու մարդ: Քանսիբը հիշկան ըջխաղէ, կարել չի հըրուստանա (2): 5. մ.

Աղքատաբար, աղքատի պես: Քանսիբըն ապըրում (Բ):

- Քանսիբը վեր հավ օտէ, յա՛ հավըն ա հիվանդ, յա՛ ինքը - Աղքատը հաճույքների դիմում է միայն ծայրահեղ դեպքերում:

- Քանսիբը օխծը կերավ, ըսը՝ցեն՝ տոնգն ա, հարուստը կերավ, ըսը՝ցեն՝ ճար ա - տեն Հարուստը օխծը կերավ, ըսը՝ցեն՝ ճար ա, քանսիբը կերավ, ըսը՝ցեն՝ տոնգն ա:

- Քըսիբին արտը կըջուրանա, խօխան կըթնվանա - Աղքատներն են փորձանքի ենթարկվում:

- Քըսիբին հանը քանսիբը կըգիղն - Նույն կարգավիճակում գտնվող մարդիկ են իրար հասկանում:

- Քըսիբու դանա/հծլ - Նիհար, վտիտ (մարդկանց եւ կենդանիների մասին): Էտ էլ հօ խօխա չի՞, քըսիբու դանա յա (Բ):

- Քըսիբու խօրնա՞ - 1. Ոչ յուղալի՝ ոչ սննդարար կերակուր: Թանալը քըսիբու խօրնա՞ ա (Բ): 2. Հեշտ՝ դուրիս գործ: Պատ տինիլը լավ ուստէն հը՞տէ քըսիբու խօրնա՞ ա (Բ):

ՔԱՍԻԲ-ՔՈՒՍՈՒԲ - տեն ՔԱՍԻԲ-ՔՈՒՍՈՒԲ:

ՔԱՍԻԲ-ՔՈՒՍՈՒԲ/ՔԱՍԻԲ-ՔՈՒՍՈՒԲ - գ. հվք. Աղքատներ, աղքատ մարդկանց բազմություն: Էտ մարթը ուրան հըրըստօթունը լօխ քանսիբ-քիւսիբի պիծը՛նում ա, ինքը քօջում (2):

ՔԱՍԱՍՆ (թրք. *kesme*) - ած., մ. 1. Առանց շեղվելու՝ թեքվելու, ուղիղ: ... Վօրօշալ ըն, վար շէնը քաննդին, ըտէղավ քանսմն տոնս կան խաջենա յիրա, վար վաղ հըսեն (ԱԱ, 28): 2. Առանց վերապահումներ անելու, շիտակ, շիտակորեն, ուղիղ: Ղարաբաջեն ըստըղավընըղավ չի ըղնում, խօսկը քանսմն յա ասում (ԱԲԲ, 61):

ՔԱՍԱՍՆՅՈՒԼԻ - գ., ած. Կարծ, չթեքվող, ուղիղ (ճանապարհ): Քանսմնյօլի հըղէ յա (Բ):

ՔԱՍԱՍՆՊՈՒԲ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քանսանյալուք անել - Արագ հեռանալ, փախչել: Մին տէղ տէսըն ա խազայինին դախընըն ըն կըտըրըմ քանսանյալուք անըմ, մին տէղ օրը ցիդէկավ արկաթ-ըրկուք կուղանում... (ՉՏ, Բ, 119):

ՔԱՍԱՍՆԼԱՆ - գ. Փոքր աղջիկներից դիմելու կոչական բառ: Քանսանլան, մին ըստաքան ճիւր պեր, խըմիմ (2):

ՔԱՍԱՍՆՈՒԿ - տեն ԿԱՍՆ (1): Ըլըբաստըրակ, վընենըն քանստըրակ, լօխճաց շատ վազ տա, պէն չօտէ (ԱՀ, 33):

ՔԱՎԱԳԻՐ/ՔԱՎՓԳԻՐ (այրս. *kafgir*, թրք. *kevgir*) - գ. Կերակրի՝ մուրաբայի եւն քափը քաշելու մետաղյա ծակոտկեն շերտիկաձեւ հարմարանք: *Քափգիրը յոր ա օնում, խաշլամէն քափը քաշում* (2):

ՔԱՎՇԱՆ/ՔՈՎՇԱՆ (թրք. *kövşan*) - գ. Արտատեղի, արտավայր: *Կովշերը քովշանումը ըրածում ըն* (Բ):

- Քավշանը բոռ իշերէն մընալ - Ասպարեզը՝ բնագավառը անարժանների մնալ՝ անարժանների տնօրինության տակ ընկնել: *Էտ յորգիրումը էլ լավ ուստա չի կա, քավշանը մընացալ ա բոռ իշերէն* (2):

ՔԱՐ/ՔԱՐ (այրս. *kyar*) - գ. Օգուտ, շահ, եկամուտ: *Ասում ա.- Էտ վեր լոխ տու վրս յեր ունէս, պա իմ քարըս վերըն ա՛* (2):

- Քար անել - 1. Օգուտ՝ շահույթ՝ եկամուտ ստանալ: *Միհէնգ հու վըխ-ճար ա պահում, լավ քար ա անում* (2): 2. Արդյունք տալ, նպաստել: *Վերջը, տըղերքը տեսնըմ ըն, վըր ուրանց ըջըղ-վէլը, կըզնըվէլը, թըկըմըհակը քար չանըմ...* (ԼՂԲ, 305):

ՔԱՐ - տէս ՔԱՐ:

ՔԱՐԱՍԱՆԹ/ՔԱՐԱՍԱՆԹ - տէս ՔԱՐ:

ՔԱՐԱՍԱՆԹ - տէս ՔԱՐԱՍԱՆԹ:

ՔԱՐԱՎԱՌԶ/ՔԱՐԱՎԱՌԶ/ՔԱՐԱՎԱՌԶ (թրք. *kereviz*) - գ. Մաղաղանոսի նման բանջարաբույս, որ բանջարեղենների հետ թթու են դնում՝ հաճելի համ տալու համար: *Աղտիրածէն մաջը քարավաղզ բիղի բըցիս, վեր համը լավ ինի* (Բ):

ՔԱՐԱՎԱՆ (այրս. *kārgāh* (գործատեղ) - գ. Փայտե շրջանակ, որի մեջ ձգված ամրացնում են կտորը՝ վրան ասեղնագործելու համար: *Այան թռնանը մին քարգանի ա տամ* (Բ):

ՔԱՐԹ - տէս ԽԸՐ:

ՔԱՐԹԱՍ - տէս ՔԱՐԹԱՍ:

ՔԱՐԹԱՍ/ՔԱՐԹԱՍ (թրք. *küräk*) - գ. Հողը փխրեցնելու գործիք, որ բաղկացած է երկար ձողից, որի ծայրին ամրացված է 10-20 սմ լայնությամբ մետաղե կեռ շերտը: *Քարթամն յոր ա ունէս, իի մընէս բաղը* (2):

- Քարթամ տալ - Հողը փխրեցնել: *Վըղը հիշկան քարթամ տաս, էնքան պերքը շատ կիսի* (2):

ՔԱՐԽԱՆԱ/ՔԱՐԽԱՆԱ (այրս. *karxane* (գործատուն) - գ. Օղի թորելու հարմարանք՝ սարք, ինչպես նաեւ այն շինությունը, որտեղ տեղադրված է այդ հարմարանքը: ... *Թանգանն թըթի բաղեր ըն բըցըմ, մըծ-մըծ բաղերըմը արաղ քաշէի քարխանա յըն տինըմ* (ՀԺՀ, V, 239):

ՔԱՐՎԱՆ (այրս. *kārvan*, թրք. *kervan*) - գ. Բեռներով բարձած ուղտերի եւ այլ գրաստների խումբ, քարավան: *Քըրվանէն տարը վար ըսկանում ա ուրան էշին սանը, շատ ուրխանում ա...* (ՆԼՂԺԲ, 83):

- Քարվան կապել - Քարավանի նման երկար շարք կազմել: *Շատ ըն քինան, թա խըրէգ, տեսնում ըն մըր-չըմնէն, քարվան կապած, կըրմուն-ջավըն անց ըն կէնում* (ՀԺՀ, VII, 75):

- Քարվան կըտըրել - Քարավանի հարստությունը թալանել՝ կողոպտել: *Ըտըրանը վորօշում ըն, վեր քինին քարվան կըտըրին* (2):

- Քարվան կըտըրելի բըշեր - Պարզ՝ լուսնկա գիշեր: *Մին քարվան կըտըրելի բըշեր ըտըրանը քինամ ըն ծըմակը* (2):

- Քըրվանէն ճօսը ըրվալ/պէնվալ - Քարավանը շարժվել՝ ճանապարհ ընկնել: *Ըրհա վեր քըրվանէն ճօսը ըրվամ ա, թօռը նի յա օնում* (2):

ՔԱՐՎԱՆԲԱՇԻ/ՔԱՐՎԱՆԲԱՇԻ - գ. Քարավանի պետ՝ ավագ՝ գլխավոր: *Վըթէսին քարվանբաշի տիրին, լոխճին կըտօրից* (ԱԲԲ, 90):

ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱ/ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱ/ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱ (այրս. *kārvānsaray*) - գ. 1. Իջեան ճանապարհների վրա կամ քաղաքում, որտեղ քարավանները եւ ուղեւորները հանգստանում կամ գիշերում էին, իջեանատուն: *Ըտըղ մին քարվանսարա յա ինում, բըշերը ըտըղ կէնում ըն, ըռութանան էլիա հըրէ ինում* (2): 2. Կիսք. Կեղտոտ՝ աղտոտ տեղ: *Ըտըրա տօնըն էլ հօ տօն չի, քարվանսարա յա, վեր նի յըս մընում, զանիւտ տանում ա* (Բ): 3. Կիսք. Անկարգ՝ խառնաշփոթ միջավայր՝ տեղ: *Էս էլ հօ կանտօր չի, քարվանսարա յա* (Բ):

ՔԱՐՓԱՅԱՆ/ՔԱՐՓԱՅԱՆ/ՔԱՐՓԱՅԱՆ (այրս. *kālbātān*, թրք. *kelpetin*) - գ. Երկաթե գործիք մի բան պինդ բռնելու՝ դուրս քաշելու համար, աքցան: *Քարփայնանավը հիշկան ծիք ա տամ, մէխը տոնս չի կամ* (2):

- Քարփայնանավ պիրանան խօսկ տոնս օնել - Դժվարությամբ խոսեցնել: *Տընաշինըտ մին պէն չի ասում, թա ըսկանանը, քարփայնանավ ընք պիրանան խօսկ տոնս օնում* (Բ):

ՔԱՐՓԱՅԱՆ/ՔԱՐՓԱՅԱՆ (ռուս. *карпач*, այրս. *karpič*) - գ. Հողախառն կամ հարդախառն կավից պատրաստած թրծած կամ անթուրծ ուղղանկյուն շինանյութ, պղյուս: *Էտ պալատը քարփայնան յա ինում շինան* (2):

ՔԱՐՓԱՅԱՆ - տէս ՔԱՐՓԱՅԱՆ:

ՔԱՐՓԱՅԱՆ/ՔԱՐՓԱՅԱՆ - գ. Երկաթե ճիճու, երկգորդ: *Ասում ա.- Փորումը քարփայնանգ կա, ըտըրա հըտէ չի քուքանում* (2):

ՔԱՐՓԱՅԱՆ - տէս ՔԱՐՓԱՅԱՆ:

ՔԱՐՓԱՅԱՆ - ած., գ. Խորամանկ, անզգամ (հատկապես՝ երեխա): *Էտ քարփայն մօրը վըսկէ մուտանան կուղացալ ա* (Բ):

ՔԱՐՓԱՅԱՆ - տէս ՔԱՐՓԱՅԱՆ:

ՔԱՐՓԱՅԱՆ/ՔԱՐՓԱՅԱՆ (արաբ., թրք. *kāfir*, այրս. *kāfār*) - ած., գ. Անխիղճ, անգութ (մարդ): *Քարփուր մարթ ար. մօրը լըծալ ար...* (ՀԱԲ, 15, 83):

- Քարփուր մընաս - Հանդիմանական արտահայտություն՝ ուղղված անխիղճ արարք թույլ տվողին (հաճախ գործածվում է մտերմաբար): *Քարփուր մընաս, հացը խէ լոխ կէրալ ըս, պա յըս հինչ օտիմ* (Բ):

ՔԱՐՓԱՅԱՆ (թրք. *khekhlik*) - տէս ՔԱՐՓԱՅԱՆ:

ՔԱՐՓԱՅԱՆ-ՊՈՇԻՅԱՆ - ած. Ծամեր եւ խոպոպներ ունեցող: *Էս քարփայն-պօշիգ ախճիգը օշըս, մըթկըս տարալ ա* (ԼՂԲ, 20):

ՔԱՐՓԱՅԱՆ (արաբ. *kyakūl*, թրք. *kakul*) - գ. Գլխի վրա պտուտակաձեւ ոլորած մագերի փունջ, խոպոպ: *Հըռանցէ վեր ըտըրա քարփայն տըսնում ա, ճընանցում ա* (2):

- Քըքալիտ/քըքալին դուրբան - Ասում են որեւէ կորուստի դեպքում՝ հոգ չէ, փոյթ չէ, մի՛ մտահոգվիր, քեզ մի՛ մեղադիր: *Կավ ա, լի, ըստակալ ա, ըստակալ ա, քըքալիտ դուրբան* (2):

ՔԷԶ - տէս ՔԷԶ:

ՔԷԶԱՆ/ՔԷԶԱՆ/ՔԷԶԱՆ (թրք. *kütük*) - գ. 1. Ծառի բնից սղոցած՝ կտրած կամ կտրած մաս, կոճ: *Ծառը վեր ըն բըցում, մին երկու քէթնկ կըտըրում, տինում շինըմաջումը, վեր յըրան նըստօտին* (2): 2. Ծառի արմատի հաստ՝ գետնից դուրս ցցված մասը: *Թօխրավ հիշկան քանդում ա, կարում չի էտ քէթնկը պուք տա* (2): 3. Կիսք. Տան, գերդաստանի եւն նահապետ: *Մեր ագկէն քէթնկը Սըրստամ ապան ա* (Բ): 4. Կիսք. տէս ՔԷԶԱՆ քէթնկ: 5. Կիսք. Արմատական բան, սրբություն: *Էտ յըթնէն մեր շէնին քօթնկըն ա* (Բ):

- Քըքալիտ վեր ընգած վըրթըն - Գեր եւ դանդաղաշարժ մարդ: *Իզէն քըթնկա վեր ընգած վըրթն ա, էն հինչ հօնձ բիղի ա՛նէ* (2):

- Քըթնկու վըրթըն - տէս Քըթնկա վեր ընգած վըրթըն:

ՔԷԼԷՆ - տէս ԲԱՐԱՐԱՆ:

ՔԵԼՆ¹ - տեն ՔԵԼՆ:
 ՔԵԼՆ² - տեն ՔԵԼՆ:
 ՔԵԼՆԴԻՐ - տեն ՔՍՆԴԻՐ:
 ՔԵԼՆԴԻՐԲԱԶ - տեն ՔՍՆԴԻՐ-ԲԱԶ:
 ՔԵԼՆԴԻՐԻԼ - տեն ՔՍՆԴԻՐԻԼ:
 ՔԵԼՆԴԻՐԿԻԼ - տեն ՔՍՆԴԻՐԿԻԼ:
 ՔԵԶՍ/ՔԵԶԱ (թրք. *keçe*) - գ. Բրդից կամ մագից պատրաստած խիտ եւ հաստ կտոր, թաղիք: ՔԵԶԱ յա ինք՝ օնում, էշին հընտի մին լավ փալան կարում (Բ): 2. փխբ. Ոչ փափուկ՝ ոչ փխրուն հաց կամ այլ բան: Էս էլ հո հաց չի, քԵԶԱ յա (Բ):
 ՔԵԶՍԱՋԱՅԻ/ՔԵԶԱՍՋԱՅԻ - գ. Սեւ եւ սպիտակ երկարավուն հատիկներով եւ հաստ կեղեւով խաղողի տեսակ: ՔԵԶԱՄՋԱՅԻՆ լավ խաղու վա, ամմա երկան կենում չի (Բ):
 ՔԵԶԻ/ՔԵԶԻ - ած. Թաղիքից պատրաստված, թաղիքե: ՔԵԶԻ շօր ա կը՝ ցալ (Բ):
 ՔԵՓ - տեն ՔԻՓ:
 ՔԵՓԱՎ - տեն ՔԻՓԱՎ:
 ՔԵՓՉԻ - տեն ՔԻՓՉԻ:
 ՔԵՐԲԲԱՍՆԻ/ՔԱԲԱԲԱՍՆԻ - ած., գ. Զյաբաբի համար նախատեսած (միս): ՔԵՐԲԲԱՍՆԻ ղըրաղ ա տինում, մընա-ցած մէսը ծախում (2):
 ՔԵՐԲԲԱՍՆԱ/ՔԱԲԱԲԱՍՆԱ (թրք. *kababxane*) - գ. Խորովածանոց: Միհենգ՝ քԵՐԲԲԱՍՆԱ շատ կա (Բ):
 ՔԵՐԶԵՏԵ/ՔԵՐԶԵՏԵ - մ. Թեզ համար: Ասում ա.- Վեր պիրիս, քԵՐԶԵՏԵ մին տօն ըմ շինանկան (2):
 - ՔԵՐԶԵՏԵ փալանքանը չըմ - Մի՛ փորձիր ինձ խաբել՝ միամտացնել, ինձ ուրիշի հետ մի՛ համեմատիր:
 ՔԵՐԶ/ՔԵԶ/ՔԵԶ/ՔԵԶ (գրբ. քեզ) - դ. Անձնական դերանվան երկրորդ դեմքի եզակի թվի՝ ՏՈՒ-ի տրական հոլովածելը: Տըղան տոն ա կամ, ասում, վը՛ր յես ըմ քԵԶ կ'իսթընցըրալ (ՅԺՅ, VI, 126):
 - ՔԵՐԶԱՆ յը՛րըն ա՛, թա քԵՐԶԱՆ յը՛րը - Ասում եւ ազահ մարդկանց:
 - ՔԵՐԶ հըրցընօղ չի կա - տեն ՔԵՐԶ հի՛նչ:
 - ՔԵՐԶ հինչ - Քո գործը չէ, քեզ չի վերաբերում: Ասում ա.- Տարալ ըմ, լավ ըմ ըրալ, քԵՐԶ հի՛նչ (2):
 - ՔԵՐԶ մատաղ (ինիմ, անիմ) - 1. Խնդրելու՝ աղերսելու փաղաքշական արտահայտություն: ՔԵՐԶ մատաղ, քծ-մնա՞ք ըրա՛, պէնը քըցիմ էշավը (Բ): 2. Սիրո՝ խանդաղատանքի արտահայտու-թյուն: ՔԵՐԶ մատաղ, ասօր կըկա մէր տօն՝ խըրաված օտիկը (Բ):
 - ՔԵՐԶ պէն ըմ ասում - Ասածս կա-

րետր է՝ արժեքավոր է, հավատա՛ ինձ: Յնրը թա.- ՔԵՐԶ պէն ըմ ասում, քիսի՛ Ըրշակէն կօշտը, փուշմընան չըս (2):
 - ՔԵՐԶ տը՛ս - Արհամարհական ար-տահայտություն՝ քո մասին հոգ տա՛ր: Ասում ա.- Ինձ նըրը՛տ կօրծ չօնիս, տու քԵՐԶ տը՛ս (2):
 - ՔԵՐԶ տը՛սնամ - Խրախուսական՝ հորդորական արտահայտություն՝ աշ-խատիր պատվով դուրս գալ: ՔԵՐԶ տը՛սնամ, Սիմօն դայի, Էտ փնիլիվանէն յը՛խնէ, վեր էլ մը՛ծ-մը՛ծ խօսէ վէշ (2):
 ՔԻՐԹՈՒԿ - տեն ՔԵՐԹՈՒԿ:
 ՔԻՐՓ/ՔԵՓ (արաբ., թրք. *keyf*) - գ. 1. Կերուխում, խնջույք, ուրախություն: ՔԵՐՓԵՆ վախտը թօռը նի յա օնում, հա-րամ անում (2): 2. Բավականություն, հաճույք: Ըմընըվա թօռը մըզը՛տէ քԵՐՓ ա (Բ): 3. Ցանկություն, կամք: Լօխ ուր-խանում ըն, ամմա Էտ պէնը թաքա-վերին քԵՐՓավը չի ինում (2): 4. Տրա-մադրություն: Ասում ա.- Ըսօր թաքա-վերին քԵՐՓ լավ չի, էքնօց կըկա (2):
 - ՔԵՐՓ անել - 1. Կերուխում ուրա-խություն անել, զվարճանալ: Կինուն կարասը պէնում ըն, կանը խըրավում, նըստում քԵՐՓ անում (2): 2. Իր կամքով՝ իր ուզածի պես ապրել՝ վարվել՝ շարժ-վել, իրեն ազատ զգալ: Ըտըրանը խա-նէն քըշտան փախչում ըն, քինամ ծը-մըկնէն, իրանց հը՛տէ ազաղ քԵՐՓ անում (2):
 - ՔԵՐՓավը քինիլ - Մեկի տրամա-դրությանը կամ կամքին համապատաս-խան վարվել: Խը՛ղծ Արիսանը օխտը հարթըն օնէ, գնդիմ չի, թա վերին քԵՐՓավը քինի, վեր լավ ինի (Բ):
 - ՔԵՐՓԵՆ թօղնել/թօղ անել - Իր կամ-քին թողնել: Թաքավերը ասում ա.- Քու քԵՐՓԵՆ ըմ թօղնում, հունցը օզում ըս, ըրա՛ (2):
 - ՔԵՐՓԵՆ նի կնիլ - 1. Թեթև վիրավո-րել, նեղացնել, տհաճություն պատճա-ռել, տրամադրությունը գցել: Վեր իրոր քԵՐՓԵՆ նի չի կան, կօրծը տուրի յըն տամ (ՅԺՅ, V, 334): 2. Թեթև վիրավորվել, նեղանալ, տհաճություն զգալ, տրա-մադրությունն ընկնել: Էտ վը՛ր ըստի յա ասըմ, թաքավերին տըղին քԵՐՓԵՆ նի յա կամ... (ՅԺՅ, V, 88):
 - ՔԵՐՓԵՆ քԵՐՓ չընըսնել - Շատ ուրախ՝ գոհ՝ երջանիկ լինել: Մաքաղաթ աքօրը թօռնը բընական յը՛կալ ա, քԵՐՓԵՆ քԵՐՓ չի հըսնում (Բ):
 - ՔԵՐՓը արամիշ անել/զօղ անել - Բավականություն՝ հաճույք վայելել: Մին տէղ հազարնէ յըն խարջըմ, քԵՐՓը արա-միշ անըմ, մին օրիշ տէղ կապէկ չըն

քըթէնըմ՝ դօխտորի յա ճարի տան... (2):
 - ՔԵՐՓը թօղնել - տեն ՔԵՐՓը խա-րաբ ինիլ: Տը՛սնըմ ա, վեր Բաղդասարէն քԵՐՓը թօղալ ա... (ՅԱԲ, 15, 14):
 - ՔԵՐՓը խարաբ - Անտրամադիր, տրամադրությունն ընկած: ՔԵՐՓը խա-րաբ մարթա, հինչ ը՛ս շուկուղ անում (Բ):
 - ՔԵՐՓը խարաբ անել/խըրըբցընել - Տրամադրությունը գցել: Թօռը հօնձ ընտղներէն քԵՐՓը խարաբ ըրալ (Բ):
 - ՔԵՐՓը խարաբ ինիլ/խարաբ տը՛ռ-նալ/խըրըբանալ - Տրամադրությունն ընկնել, անտրամադիր լինել, իրեն վատ զգալ: ... Տըղերքը յեր ըն կընաս, տըննաս՝ մօրը քԵՐՓը խարաբ ա (ՅԺՅ, V, 251):
 - ՔԵՐՓը լավ - տեն ՔԵՐՓը քօք:
 - ՔԵՐՓը լըվանալ - տեն ՔԵՐՓը քուքանալ:
 - ՔԵՐՓը լըվըցընել - տեն ՔԵՐՓը քուքըցընել:
 - ՔԵՐՓը կ'նիլ - Յիանալ: ... Տընէր ըն շինալ, վեր յէշիս, քԵՐՓըտ կըկա... (ՅԲ, 348):
 - ՔԵՐՓը կօտ(ը)րել - 1. տեն ՔԵՐՓը խարաբ ինիլ: Էտ տըղան շատ ա տը-խըրվըմ, քԵՐՓը կօտըմ ա... (ՅԺՅ, V, 21):
 - ՔԵՐՓը հազգար/միլլօն - Տրամա-դրությունը խիստ բարձր (հիմնակա-նում հարբելուց): ՔԵՐՓը հազգար մար-թին անա հինչը օզիս, կըտա (2):
 - ՔԵՐՓը հազգար/միլլօն տը՛ռնալ - Տրամադրությունը խիստ բարձրանալ (հիմնականում հարբելուց): Թամաղան մին էրկու կը՛կաթ վեր խըմում ա, քԵՐՓը հազգար ա տը՛ռնում (2):
 - ՔԵՐՓը հարամ անել/հըրըմցընել - 1. տեն ՔԵՐՓը խարաբ անել: 2. Ուրա-խությունը՝ խնջույքը փչանալ՝ խափան-վել (անախորժ արարքով՝ վարմունքով եւն): Ըտըրանը հնարիմ ըն, կըրը՛վ անում, հըրսընքըվորներէն քԵՐՓը հարամ անում (2):
 - ՔԵՐՓը հարամ ինիլ/տը՛ռնալ/հը-րամել - 1. տեն ՔԵՐՓը խարաբ ինիլ: 2. Ուրախությունը՝ խնջույքը փչանալ՝ խափանվել (անախորժ արարքով՝ վար-մունքով եւն): Էտ ախմախը քաղէ յա տամ կինուն կօլան պարան տամ, քԵՐՓ ընտղներէն քԵՐՓը հըրամում ա (2):
 - ՔԵՐՓը յը՛խծուն խութումը - տեն ՔԵՐՓը հազգար: Ուռթանա-քըշերալ յեր ա կենում՝ քԵՐՓը յը՛խծուն խութումը (ՆԱԲ, 57):
 - ՔԵՐՓը պէնվալ - տեն ՔԵՐՓը քուքանալ:
 - ՔԵՐՓը սըխտօրել - տեն ՔԵՐՓը հարամ անել:
 - ՔԵՐՓը տալ - Ցանկանալ, հաճել,

ուզել: ... Մին սաղ քրդաքու մը՞ծ ա, վեր սըհաթ քեփը հինչ տա, ինդի յէ կարող ա անէ (ՅԲ, 338):

- Քըփը քուքանալ - Տրամադրությունը բարձրանալ: *Նծքնըր վըխվըխէլավ մին կըփվաթ խըմալ ա, քըփը քուքացալ ա* (ԱԱ, 62):

- Քըփը քուքըցընէլ - Տրամադրությունը բարձրացնել: *Ըտըրախ խըմըցընում ըն, քըփը քուքըցընում, դարկում տոս* (Ձ):

- Քըփը քօք - 1. Տրամադրությունը բարձր, ուրախ, երջանիկ: *Քընիս ա մին մէծ քաղաք հըսնէս, տըսնաս ժողովորթը, քըփըրնէն քօք, ամմէնը ռըմնց կօրծէն* (ՅԺՅ, V, 297): 2. Հարուստ, ապահով, երջանիկ: *Առաջ Սացակը շատ ա իլնլ քանիք, միհէնք քըփը քօք ա* (Բ):

- Քըփը քօք անէլ - տէն Քըփը քուքըցընէլ: *Մուկուչը կինի յա խըմալ, քըփը քօք ըրալ* (ՅԲ, 349):

- Քըփը քօք ինի/պահէլ - Ուրախ՝ լավ տրամադրության մեջ լինել: *Մարթին քըփը բիդի քօք ինի, վեր սըրտան տա՛մին պէն անէ* (Բ):

- Քըփը օզիլ - տէն Քըփը տալ:

- Քըփի չինիլ - տէն Քըփը խարաք ինիլ:

- Քըփի քաշիլ - տէն Քըփը արամիշ անէլ: *Տահանք ամէն օր օտում ըն, խըմում, քըփի քաշում* (ՆԼՂԺԲ, 65):

ՔԸՓԱՎ/ՔԷՓԱՎ - ած., մ. Ուրախ, բարձր տրամադրությամբ (հիմնականում՝ խմիչքի ազդեցությունից): *Հըրսընքան լօխ քըփվալ ըն քինամ տոս* (Ձ):

ՔԸՓ-ԶՕՂ - տէն ՔԸՓ(1): *Ամմա տու յէկ, տէն, վեր բօլլուդ ա Բաքվա կըլուքումը կարտի տըվօղ, քէփ-զօղ անօղ ջահիլ-ջըհուկների* (ՋՏ, Բ, 95):

ՔԸՓ-ՀԱՆ - գ. Տրամադրություն, վիճակ: *Ըտըրա քըփը-հնլը շատ փիս ա* (Բ):

- Քըփ-հնլ հըրցընէլ - Վիճակով՝ առողջությամբ հետաքրքրվել, որպիսությունն իմանալ: ... *Էնքան լայաղ չանում, թա լըհա կա, քէփ-հնլ հըրցընէլ* (ԱԱ, 29):

ՔԸՓՉԻ/ՔԷՓՉԻ (թըք. *kefçi*) - ած., գ. Բեֆասեր, քեֆ՝ կերուխում սիրող, խրախճասեր (մարդ): *Մէր Անդիրին քըփչի յա, սաղ օրը հընգըրուցը հըվաքում ա, քըփի անում* (Բ):

- Քըփչի Հանան - Բեֆասեր՝ խրախճասեր մարդ: *Էտ էլ հօ կօրծ անօղ չի՞, քըփչի Հանան ա* (Ձ):

ՔԸՄԱՎՈՒՐ - ած., գ. Կետրոնում գաթայի ձեռով կլոր նախշագարդ ունեցող (գորգ): *Այուն մին դաշնագ քըթանվոր գանթա յա իլնլ* (Բ):

ՔԸՌԱՆԱԽՇԻ - գ. Գաթայի երեսը նախշելու փայտե՝ ոսկորե եւն հարմարանք: *Քըթընախշին յօր ա օնում, քըթին իրքըր նախշում* (Բ):

ՔԸՌԱՎԻԼ - տէն ՔԸՌԵՆՎԱԼ:
ՔԸՌԻԼ - տէն ՔԸՌԵՆԱԼ:
ՔԸՌԱՎԻԼ - տէն ՔԸՌԵՆՎԱԼ:
ՔԸՌԱՎԻԼ - տէն ՔԸՌԵՆՎԱԼ:
ՔԸՌԱՎԻԼ - տէն ՔԸՌԵՆՎԱԼ:
ՔԸՌԱՎԻԼ - տէն ՔԸՌԵՆՎԱԼ:

ՔԸՌԱՎԱՍՏՐԻ (թըք. *kulbastre*) (կասկարայի վրա խորոված միս) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քըլըբաստըրի անէլ - 1. տէն ԽԸՆՁԱՆՁՈՐԷԼ: 2. փխբ. Գործը արագ եւ անփութորեն անել: *Էն էլ հօ հօնծ չի՞ ըրալ, քըլըբաստըրի յա ըրալ, մին օրումը պըրծալ* (Ձ):

ՔԸՌԱՎԻԼ/ՔԻԼԻԿԻԼ/ՔԸՌԱՎԻԼ - նք. Փականքով՝ կողպեքով՝ բանալիով փակել, կողպել: *Առաջին կընէգը տինում ա էտ տանը, քըլըրում* (ՆԼՂԺԲ, 67):

ՔԸՌԱՎԻԼ/ՔԻԼԻԿԻԼ/ՔԸՌԱՎԻԼ - նք. եւ չք. ՔԸՌԱՎԻԼ-ի:

ՔԸՌԱՎԱՎԱՎ/ՔԻԼԻԿԱՎԱՎ/ՔԻՆԻԼԻԿԱՎԱՎ (թըք. *kālğās*) (եռացրած) - գ. Կերակրատեսակ, որ պատրաստում են չորաթանը ջրի մեջ լուծելով եւ վրան յուղի մեջ խարկած սոխ լցնելով: *Աստուծ մին ալլամա քար քըցի բերգէն-ներէն կըլիին, վեր հանց քիլինգօջ չիփէցին՝ համ ռըմնք օտին, համ էլ խալխը նէստա մին մանըր լըպըզտէ* (ՋՏ, Բ, 62):

ՔԸՌԱՎԱՎ (թըք. *kallapača*) - 1. տէն ԽԱՇ՝(2): 2. տէն ՎԸՆԵՎԱԼԸՍ (1):

ՔԸԼԻԿ/ՔԻԼԻԿ (թըք. *kilit*) - գ. Որեւէ բան կողպելու սարք, կողպեք: *Թըխում ըն քիլիդը կօտըրում, տօռնը պէնում* (Ձ):

- Քըլիդ անէլ - տէն ՔԸՌԱՎԻԼ:

- Քըլիդու տակէ պահել/տինիլ - Հսկողության տակ պահել, արգելքի ենթարկել, փակի տակ դնել: *Էտ ըմընը-խըմէ թանջիրը ռըմն կընգանը քըլիդու տակէ յար պահում* (Ձ):

ՔԸԼՆԻԿ/ՔԸԼԸՆԻԿ/ՔԸԼՆԻԿ/ՔԸԼԸՆԻԿ (թըք. *külüng*) - 1. տէն Թօխոր: 2. տէն ԼԻԿ:

ՔԸԼՆԻԿ/ՔԸԼՆԻԿ - տէն ՍԱՐՈՒ՝ (1):

ՔԸԼԸՆԻԿ - տէն ՔԸԼՆԻԿ:

ՔԸՄԱՍ(Տ)ԱՐ/ՔԸՄԱՍ(Տ)Ա(Ղ) - ձ. տէն Քը՛գ մատաղ:

ՔԸՄԱՐԱՍԱՆԱԼ - չք. Դժբախտ դառնալ, դժբախտանալ: *Ըտի էտ ախ-ճիգը քըմըրխտանըմ ա* (Ձ):

ՔԸՄԱՐԱՍՏ(Ն)ՆԷԼ - 1. նք. ՔԸՄԱՐԱՍԱՆԱԼ-ի: 2. նք. փխբ. Կույս աղջկան պատվագրկել: *Թաղիմ ընդըրա,*

խը՛ղծ ըխճըկանը խանիւն ա, քըմըրխտ-ցըրալ (Բ):

ՔԸՄԱՐԱՍՏՈՐՈՒՆ - գ. 1. Դժբախտ լինելը, դժբախտի դրությունը, անբախտություն: *Քըսիթթունըն էլ ա քըմըրխտություն* (Բ): 2. Դժբախտ դեպք՝ պատահար: *Ըշտը՛ղ մին քըմըրխտություն կա՛ մը՛գ ա պըրտահում* (Բ):

ՔԸՄԱՍԱՍՏՐԻ/ՔԻՄԱՍԱՍՏՐԻ - ած., գ. 1. Ամուսինը մեռած (կին): *Քըմսամը՛ն կընէ՛գ ա, լի՛, մին թանիւն ա խօխէնքը պահում* (Ձ): 2. Անգամ, անպարկեշտ (կին): *Էս քըմսամը՛նը մարթին հըղէ յա տինում, ինքը սիրըկանէն նըհը՛տ քըփի անում* (Ձ):

- Քըմսամը՛ն մընա(ս) - Անեծքի արտահայտություն՝ ամուսինը/ամուսինը մեռնի: *Քըմսամը՛ն մընաս, Թա՛մարա, ըխճըկանըս չանիին խէ թըխում* ը՛ս (Բ):

ՔԸՍԱՆԱ - տէն ՔԻՆԱԼ:

ՔԸՍԻԼ - տէն ՔԻՆԱԼ:

ՔԸՍԻԼԱՎԱ - տէն ՔԻՆԱԼԱՎԱ:

ՔԸՍԻԼԱՍՏՐԻ - տէն ՔԻՆԱԼԱՍՏՐԻ:

ՔԸՍԱՎԱ - տէն ՔԻՆԱԼԱՎԱ:

ՔԸՍԱՎԱ - տէն ՔԻՆԱԼԱՎԱ:

ՔԸՍՕՂ-ԿԸՎՕՂ - տէն ՔԻՆՕՂ-ԿԸՎՕՂ:

ՔԸՍՕՂ-ՅԸՎՕՂ - տէն ՔԻՆՕՂ-ՅԸՎՕՂ:

ՔԸՈԱՅ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Քըռահ կնլ/ըղնէլ - Հագենալ, բավարարվել: *Էնքան օտում ա, վեր լափ քըռահ ա կամ* (Ձ):

- Քըռահ տալ - Հագեցնել, բավարարել: *Պիրում ըն վըսկալ թօրբան լըցնում, քըռահ տամ, հըղէ տինում* (Ձ):
ՔԸՍԱՂԷԼ - տէն ՊԸՎԱՍԷԼ:

ՔԸՍԱՐԱՍԱԼ/ՔԻՍԻԲԱՍԱԼ - չք. 1. Աղքատ դառնալ: *Էտ վըխտանց էլ ըտըրանք ըսքըսում ըն քըսըբանալը* (Ձ): 2. Որեւէ բան՝ որեւէ հատկություն պակասել: *Ծռըր չի կա, բուստըննէն քըսըբացալ ա* (Բ):

ՔԸՍԱՐԱՍՈՒ/ՔԻՍԱՐԱՍՈՒ - ած., գ. Ծուլ՝ աղքատ դառնալու ենթակա (երիտասարդ): *Քըսըբացու ջըհիլնէն յըն մը-հէնգվա ջըհիլնէն* (Բ):

ՔԸՍԱՐԱՍԱՍԱԼ/ՔԻՍԻԲԱՍԱՍԱԼ - գ. Ուտելեղենի այն մասը, որ իբրեւ ողորմություն տրվում է աղքատներին: *Այան ամմէն օր հաց ուտէլիս քըսըբափայը ղըրաղ ար տինում* (Բ):

ՔԸՍԱՐԱՎԱՉԻ/ՔԻՍԻԲԱՎԱՉԻ - տէն ՔԸՍԱՐԱՎԱՐԻ:

ՔԸՍԱՐԱՎԱՐԻ/ՔԻՍԻԲԱՎԱՐԻ - մ. Աղքատաբար, աղքատի պես: *Քըսըբվարի յըն ապըրում* (Բ):

ՔՐԱՍԲԱՏ(Ը)ՆԵԼ/ՔԻՍԻԲՏ(Ը)ՆԵԼ - ևր. ՔՐԱՍԲԱՆԱԼ-ի:

ՔՐԱՍԲՓՆՆԴԻ/ՔԻՍԻԲՓՆՆԴԻ - տեն ՔՐԱՍԲՎԱՐԻ:

ՔՐԱՍԲՐԹՈՒՆ/ՔԻՍԻԲՐԹՈՒՆ - գ. Աղքատ լինելը, աղքատ վիճակ, աղքատություն: Քըսըթթունը շատ մարթու տոն ա քանդան (2):

- Քըսըթթուն անել - Մուրացկանություն անել, մուրալ: Էտ տըղան ամ-մէն օր քինամ ար քըսըթթուն անում, պիրում քըվօրցը պահում (2):

- Քըսըթթունը նըստա ծըլծըլալ - Շատ աղքատ լինել: Սահանք էն ըն ընում նէղոպթնու մաջի, քըսըթթունը նըստըրնէրան ծըլծըլալիս (ՆԱԲ, 28):

ՔՐԱՐԳՏ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՊԸԿԸՍՏ(Ը)-ՆԵԼ:

ՔՐԱՐԴՐԹՈՒՆ - տեն ՊԸԿԸՍՕ-ԹՈՒՆ:

ՔՐԱՆԻՐԱԹՕՐ/ՔՐԱՆԻՐԱԹՕՐ - գ. Կեսօրին հանգստանալը եւ ճաշելը: Քըսնրթթողէն վախտը ծըռէրէն տակէն պարանց ըն ըղնում, դինջանում (2):

- Քըսնրթթող անել - Կեսօրին հանգստանալ եւ ճաշել: Պատառ էլ ըն հընծնում, քըսնրթթող անում (2):

ՔՐԱՆԻՐԱՅԱՏ/ՔՐԱՆԻՐԱՅԱՏ - գ. 1. Կեսօրին ուտելը, ճաշ: Քըսնրթթացը վէր ըսքըսում ըն, թօռը նի յա օնում (2): 2. Ճաշելու համար նախատեսված ուտելիքները: Սիսկէրը շատ ըն ըսպատում, ամմա քուրը քըսնրթթացը պիրում չի (2):

ՔՐԱՆԻՐԱՅԸՏ/ՔՐԱՆԻՐԱՅԸՏ - մ. 1. Կեսօրից հետո: Քըսնրթթայրժտ արքժվը էլիս տնոս ա կամ... (2): 2. Ուշացումով: Քըսնրթթայրժտ Զնքին ըսքըսալ ա մըգ նըրժտ պարիկըմթթուն անելը (Բ):

- Քըսնրթթայրժտ հնջնալ կ'ան - Մեկի՝ մի բանի հարգը՝ արծեքը ուշ հասկանալ: Ջնրվնրթը քըսնրթթայրժտ հնջնալ ա լըժկալ, տըղէրը ամմէն շէթալ կամ ըն գիրալ ընցընում (2):

ՔՐԱՍԾՐ/ՔՐԱՍԾՐ/ԿԷՍՐ - գ. 1. Օրվա կեսը, ցերեկվա այն պահը, երբ արեգակը գտնվում է գեւիթում: Էքսը քըշէրալ Կուքին հանդ ա քինամ, Մուքին էլ մինչէվ քըսծր քօն ա իննում, քուշտանում... (ՆԼԴԺԲ, 93): 2. տեն ՔՐԱՆԻՐԱԹՕՐ:

- Քըսծրա յըտ - տեն ՔՐԱՆԻՐԱՅԸՏ:

- Քըսծրը ծըռ(վ)ել - Օրը թեքվել դեպի երեկո: Քըսծրը վէր ծըռում ա, ըտըրանք հըղէ լըն իննում (2):

ՔՐԱՆԱՆԱ - տեն ՔՐԱՆԱՆԱ:

ՔՐԱՎԱՆԱԲԱՇԻ - տեն ՔՐԱՎԱՆԱԲԱՇԻ:

ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ - տեն ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ:

ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ - տեն ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ:
ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ/ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ - ած. Աղյուսից պատրաստված, աղյուսաշեն: Քըր-վիմէ տոն ա (Բ):

ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ - տեն ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ:
ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ - տեն ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ:
ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ - տեն ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ:
ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ/ՔՐԱՎԱՆԱՐԱ - ած. Խոսքայներ ունեցող, խոսքայավոր: Քըրվիմէր վըրցալ ա (Բ):

ՔԻ (պրս. ki (թե, որ) - տեն ՅՆՆԻ:
ՔԻԼԱՆ - տեն ՔՐԱԼԱՆ:
ՔԻԼԻԴ - տեն ՔՐԱԼԻԴ:
ՔԻԼԻԴԻԼ - տեն ՔՐԱԼԻԴԻԼ:
ՔԻԼԻԴԻԼ - տեն ՔՐԱԼԻԴԻԼ:
ՔԻԼԻԼԱՎԱՇ - տեն ՔՐԱԼԻԼԱՎԱՇ:
ՔԻՄԻ - կ. 1. Չափ, մեծությամբ,

պարունակությամբ, ծավալով եւն: Էս կընէգըս քինացալ ա մին յալլուի քիմի առալ, տարալ տափէն շաղ տըվալ (ՅԺՅ, VI, 159): 2. Մոտ, շուրջ, մոտավորապես: Էրկու սըհաթ քիմի ըսպատում ա, քի-նամ (2):

ՔԻՄԱՍԱՍԸՐ - տեն ՔՐԱՄԱՍԱՍԸՐ:
ՔԻՄԱՍԱՍԸՐ - գ. Երկրորդ, ով լինելը: Մինը կա վէ, թա ըտըրա քիմանը հըրցընէ (2):

ՔԻՄ-ՔԻՄԻ (թըք. kim (ով) - տեն ԶՆՐԵՄԻՐԵԻՆԱՆ:

ՔԻՆԱՆ - տեն ՔԻՆԱՆ:

ՔԻՆԱՆ/ՔՐԱՆԱՆ/ՔԻՆԱՆԱՆ/ՔՐԱՆԱՆԱՆ/ՔՐԱՆԱՆԱՆ - գրք. գնամ) - չք. 1. Մի տեղից մի այլ տեղ փոխադրվել: Մին օր էլ քինամ ա ախպօրը տօնը, տըսնում վէճ ախպէրը կա, վէճ տօնը (2): 2. Զեռանալ, թող-նել-հեռանալ: Ըտի էլ թաքալէրին տըղէն սըղըցընում ըն, վըսկէն յօր օնում, քինում (ԱԱ, 74): 3. Մեկնել, ուղեւորվել, ճանապարհ ընկնել: Ըտըրանք պըղըրաստըվում ըն, վէր քըշէրը ըտըղ կէ-նան, ըռոթանան քինին (2): 4. Որեւէ նպատակով դուրս գալ: Քինամ ա ճիրու, տըսնում ախպիրը ցըմաքած (2): 5. Զառախել: Միհէնք յօխ խօխէնքը ըշկօլ ըն քինամ (Բ): 6. Շարժվել, քայլել, ճա-նապարհ գնալ: Շատ ա քընում, խըրէգ ա քընում, տէսնում ա մին ճէղաց (ՅԺՅ, V, 325): 7. Խրվել, թաղվել: Վէր վընը ըղնում ա ցըխը, մինչէվ վէրջ քինում ա (2): 8. Որեւէ գրադմունքի ձեռնարկել: Քինամ ա ծառայութան (Բ): 9. Ուղղված լինել դեպի..., ուղղություն ունենալ, տա-նել, ձգվել: Էս հըղէն քինամ ա մէր շէնը (Բ): 10. Հոսել: Քըթան արնոն ա քինամ (Բ): 11. Ընթանալ, ընթացք ունենալ: Կօրծէրըս լալ ա քինում (Բ): 12. Գոր-

ծածվել, օգտագործվել, ծախսվել: Էս տանը յըրա ցեմէնդ շատ ա քըցալ (Բ): 13. Պակասել: Զինչ քըցալ ա, մըգանալ յա քըցալ, ծըգանալ հինչ ա քըցալ (2): 14. Անցնել, ըստ ժամանակի հեռանալ: Ապուն ջըհիլծթունը Էտ սըրէրըմըն ա քըցալ (Բ): 15. Շարունակվել: ... Ասալ ա.- Վէշ մին պան, թօղ ժօղօվը քինա, յէս վէրջումը կըխօսէմ (ԱԱ, 80): 16. Հասնել՝ տարածվել մինչեւ...: Էս մարթըն էլ թա.- Օգըմ ըմ տըսնամ վըրտը մինչէվ հնքին քըցալ ա՞ (ԱԱ, 75): 17. Աստի-ճանապահ կերպով անցնել, առաջա-դիմել: Քանէ քինամ ա, Էտ խօխան ղըշընգանում ա (2): 18. Ամանանալ, մարդու գնալ: ... Վէրքան հարուստ տըղէրը ըն կամ, վէր Էտ ըխճըկանը օգին, վէճ մինին քինամ չի (ՅԺՅ, V, 562): 19. Վերանալ, անհետանալ: Մըգ լալ անըթ-նէ շատ ա իլալ, յօխ քըցալ ա (Բ): 20. Մեռնել: Զիվանը վէր քինիլի յա իննում, մատաղը քծմաճ չանում (ԱԱ, 58): 21. Վաճառվել: Խօզին մէսը բըզարումը լալ ա քընում (Բ): 22. Վ. Թե կարող ես, ապա (գործածվում է հրամայական եղանա-կով): Թըխում ա, դարյազը կօտըրում, թա.- Դէ քինի հարէ, տըսնամ՝ հունց ըս հարում (2):

- Քինիլը(տ) ինի, կ'անը(տ) չինի - Ա-նեծքի արտահայտություն՝ այլեւս չվե-րադառնա(ս), անհետանա(ս):

- Քինի մըռէ, յըք սիրիմ - Ասում են՝ նկատի ունենալով մեռնելուց հետո մեկի գնահատվելը:

- Քինօղը կըպիրի - Որեւէ բանի ձգտողը արդյունքի կհասնի:

ՔԻՆԱՆԱՆ/ՔՐԱՆԱՆԱՆ/ՔՐԱՆԱՆԱՆ - մ. Զեռագիտել, աստիճանաբար: Քինիլանը կըրքժվը թննողում ա (Բ):

ՔԻՆԱՆԱՆԱՆ/ՔՐԱՆԱՆԱՆԱՆ - գ. 1. Այն տեղը, ուր գնում են՝ պետք է գնան: Ըտըրանց քինիլանտըղը հնլն մանիլում չի (2): 2. Բարեկամ, հարազատ, ընկեր եւն, որին այցելում են: Սաղ շէնումը մին քինիլանտըղ չօնէ (Բ):

ՔԻՆԱՆԱՆԱՆ - չք. 1. Ետ ու առաջ քայլել, ճեմել: Տնոս ա կամ պըլատէն առաջը, քննում-կամ (2): 2. Անցու-դարձ անել, երթեւեկել: Ամմա քինիլ-կալը տիծէր ա լալ... (ԱԱ, 21): 3. Այցելել, հաճախել: Էտ ախճիգը շատ ա քընամ-կամ, մին օր Էտ տըղէն վար տէսնըմ ա, խըրէգ ա մընամ՝ խէքը կուրցընէ (ՆԼԴԺԲ, 8): 4. Օրորվել, տատանվել, տարաբերվել: Վէր քամէ յա իննում, Էտ սնթնունը քինամ ա-կամ (Բ):

- Քինիլ-կ'ան ինի - Իրար հետ ընկե-րական՝ բարեկամական հարաբերու-

թյունների մեջ լինել: *Մացակըն ա Ալծն ռորոր նրհրտ քինիլ-կնն օնին* (Բ):

ՔԻՆՎԱՆ - տես ՔԻՆՎԻԼ:

ՔԻՆՎԻԼ/ՔԸՆՎԻԼ/ՔԻՆՎԱՆ/ՔԸՆՎԱՆ - կր. եւ չք. ՔԻՆԻԼ-ի:

ՔԻՆՕՂ-ԿԸՎՕՂ/ՔԸՆՕՂ-ԿԸՎՕՂ - գ. 1. Հյուր, այցելու, հաճախորդ: *Ըտըրանց տօնը քինօղ-կըվօղ շատ կա* (Բ):

2. Ճամփորդ, երթեւեկող: *Քինօղ-կըվօղ էլ վար հըրցըրալ ըն շէնին անումը, ասալ ըն՝ հայ Աղիյին շէնըն ա* (ԱԱ, 30):

ՔԻՆՕՂ-ՅԸՎՕՂ/ՔԸՆՕՂ-ՅԸՎՕՂ - տես ՔԻՆՕՂ-ԿԸՎՕՂ:

ՔԻՇ/ՔԻՇՇ/ՔԸՇԱ - ձ. Հավերին թշելու բացականչություն: *Քի՛շ, քի՛շ, ա՛ հավեր ըռնի՛ղ իլիք՛* (Ձ):

- Քիշ անել - 1. Հավերին թշել: *Քի՛շ ըրա, թա չէ ցօրէնը սաղ ուտըլական ըն* (Բ): 2. Կիսք. Մեկին վտարել՝ վռնդել: *Հն-րը տըղէն տանան քիշ ըրալ* (Բ):

ՔԻՇՄԻՇ/ՔԻՇՄԻՇ (պրս. *kešmeš*, թրք. *kişmiş*) - գ. Անկորիզ մանր ու քաղցր խաղողի չամիչ: *Սիվէտ աքան Ղուշան-բան մըզը՛տէ էզգանան քիշմիշ ա իլնիլ ղըրկէլիս* (Բ):

ՔԻՇՇ - տես ՔԻՇ:

ՔԻՇ-ՔԻՇ - տես ՔԻՇ:

- Քիշ-քիշ անել - 1. *տես* Քիշ անել (շատերին կամ շատ անգամ): 2. Որեւէ բանով խիցիայլոց զբաղվել: *Հինչ կօ՛րծ անել, քիշ-քիշ ա անում, կըլծիւր պա-հում* (Բ):

ՔԻՊ(ԼԻԳ) - տես ՔԻՓ(ԼԻԳ):

ՔԻՍԱՆ/ՔԻՍԱ (պրս. *kisa*, թրք. *kese*) - գ. 1. Փոքրիկ քսակ, որի մեջ հատկապես փող կամ թուղթ են պահում: *Ղերվիշը քիսան պէնում ա, մին թուման տնու օնում, տամ տըրան* (Ձ): 2. Կոշտ կտորից ձեռնոց, որ բաղնիքում քսում են մարմնին՝ կեղտը հանելու համար: *Քի-սան էնքան քըսում ա ջանը, վեր ջանը լալի կիլմիհում ա* (Ձ):

ՔԻՍԱՆՉԻ/ՔԻՍԱՆՉԻ (թրք. *kısacə*) - գ. Բաղնիքում քիսայրվ լողացողներին մաքրող մարդ: ... *Ակսոս չը՛ն մեր Բաքվա համամներին քիսաչէք...* (ՋՏ, Բ, 82):

ՔԻՍԻԲԱՆԱԼ - տես ԲԸՍԸԲԱՆԱԼ:

ՔԻՍԻԲԱՏՈՒ - տես ԲԸՍԸԲԱՏՈՒ:

ՔԻՍԻԲԱՓԱՅ - տես ԲԸՍԸԲԱՓԱՅ:

ՔԻՍԻԲԱՎԱՇԻ - տես ԲԸՍԸԲԱՎԱՇԻ:

ՔԻՍԻԲԱՎՐԻ - տես ԲԸՍԸԲԱՎՐԻ:

ՔԻՍԻԲՏ(Ը)ՆԵԼ - տես ԲԸՍԸԲՏ(Ը)ՆԵԼ:

ՔԻՍԻԲՓԱՆՂԻ - տես ԲԸՍԸԲՓԱՆՂԻ:

ՔԻՍԻԲՕԹՈՒՆ - տես ԲԸՍԸԲՕԹՈՒՆ:

ՔԻՐԱՆՔ - գ. Կերակրի կաթսայի

կամ ամանի տակ կպած մնացորդ, որ քերելով հանում են: *Քիրանքը տամ ա խօթթ խուխէն* (Ձ):

ՔԻՐԻՇ (հ.ե. **(s)ker-* (կտրել) - գ. Թոնրահացից թոնրի պատին մնացած եւ չորացած բարակ շերտ: *Խօխէնքը քիրե՛ճ շատ ըն սիրում* (Բ):

ՔԻՐԻԼ (գրք. *քերեմ*) - նք. 1. Սուր գործիքով կամ այլ բանով որեւէ բանի մակերեսը տաշել՝ ջնջել եւն: *Տէնակը յօր ա օնում, կացնէն կօթը քիրում* (Ձ):

2. Մի բանի քսվելով՝ քերծել, մաշել, քայքայել: *Կը՛տը վըրարալ ա, բուստըններէն վը՛ղը սաղ քիրնիլ* (Բ):

ՔԻՐԻԶ (գրք. *քերիշ*) - գ. Փայտե կամ երկաթե թիածել գործիք որեւէ բանի վրայից ցեխը՝ կեղտը եւն քերելու համար: *Քիրիշը յօր ա ընէս, լապաթկէն ցը՛խը քիրիս* (Բ):

ՔԻՐԻՔԻՐԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քիրի-քիրի անել - տես ՔԻՐԻԼ (շատ անգամ, շարունակ):

ՔԻՐՎԱ/ՔԻՐՎԱ (թրք. *kirvə*) - գ. Մահմեդական բարեկամ ծանոթ: *Շատ հայեր ըն իլնիլ, վեր քիրվա յըն լնիլ պրիէս* (ԲՅԲ, 179):

- Քիրվա տը՛ռնալ - Իրար հետ բարեկամություն՝ ծանոթություն հաստատել: *Ըտի ըտըրանք քիրվա յըն տը՛ռնում* (Ձ):

ՔԻՐՎԱ - տես ՔԻՐՎԱ:

ՔԻՐՎԻԼ - կր. եւ չք. ՔԻՐԻԼ-ի:

ՔԻՐՎՕԹՈՒՆ - գ. Բարեկամություն, ծանոթություն (հայի եւ մահմեդականի միջեւ): *Մարդիքօսէն ա Սէյիսին քիրվօթունը ղուշմընթօթուն տը՛ռալ* (Ձ):

ՔԻՐՓԻԹՈՒՆ - տես ԲԱՐՓԱԹՈՒՆ:

ՔԻՐՔԻՐԻԼ - տես ՔԻՐԻԼ (շատ անգամ, շարունակ):

ՔԻՐՔԻՐՎԻԼ - կր. եւ չք. ՔԻՐՔԻՐԻԼ-ի:

ՔԻՓ(ԼԻԳ)/ՔԻՊ(ԼԻԳ)/ԿԻՊ(ԼԻԳ)/ՔԻՓ(ԼԻԳ)/ՔԻՊ(ԼԻԳ)/ԿԻՊ(ԼԻԳ) (թրք. *kip(lik)* - ած., մ. 1. *տես* ՑՈՒՓԼԵԳ: 2. Շատ մոտ, սերտ: *Ըտըրանք ռորոր նրհրտ շատ քիլի ըն* (Ձ):

ՔՈՒԶ - գ. Ոչխարների հանգստանալու տեղ՝ փարախ: *Վրխճըրնէն քըշնում ա քուզը, ինքըն էլ նի մընում օբան* (Ձ):

ՔՈՒԹ (թրք. *küt*) - 1. գ. Անորակ այլուրից թխած հաց: *Մին էրկու քույթ ա թըխում, ածում խտրջինը, հըղէ տիննում* (Ձ): 2. *ած.* Լրիվ, ամբողջական, մասերի չբաժանված: *Քույթ մէս ա* (Բ): 3. *ած., գ.* Ոչ հմուտ, անվարժ, որեւէ բան հմտորեն չկատարող, դանդաղաշարժ, հաշմանդամ, ծուլ (մարդ): *Իզէն քույթ ա, ըմը-նէքը վեր ա ըծըլական, կուտըրատէ* (Բ):

- Քույթը տանէ քը՛գ - Ասում են ոչ հմուտ՝ անվարժ՝ հատկապես ձեռքից ինչ-որ բան գետնին գցող մարդկանց: *Ըսկէտուրը հարթանը յըրա կըզնըվում ա, թա.- Քույթ տանէ քը՛գ, էտ պօլիզը խէ վեր ը՛ս քըցնիլ, կօտըրալ* (Ձ):

ՔՈՒԹԱՆԱԼ - չք. Անվարժ՝ ծուլ դառնալ, հմտությունը՝ արագաշարժությունը կորցնել, հաշմվել: *Ռուբէնը ագրա-հիլ մարթ ա իլնիլ, մըհէնզ ա ըտի քույթ-թանցալ* (Բ):

ՔՈՒԹՈՑ(Ը)ՆԵԼ - նք. ՔՈՒԹԱՆԱԼ-ի:

ՔՈՒԹՎԻԼ - տես ՔՈՒԹԱՆԱԼ:

ՔՈՒԹ-ՔՈՒԹ - տես ՔՈՒԹ (2):

ՔՈՒԼ¹ (թրք. *kül*) - տես ՍՕԽԵՐ:

- Քուլըս վը՛ռէտ - տես Սօխէրըս կըլ-խէտ:

ՔՈՒԼ² - տես ԲԱՆՔՈՒԼ:

- Քուլը քամէ ընգած - տես Խըլքան պակաս:

ՔՈՒԼԱՇ (թրք. *kulaş*) - գ. Ծղոտ: *Ըսէս ըն՝ մին վըխտու ցօռնէն քուլանշ չի լնիլ, լիհան տական կըլծիս հասկ ա լնիլ* (ԱԱ, 62):

ՔՈՒԼԱՇԻ - ած. Ծղոտից պատրաստած: *Մին քուլանշի աման ա յօր օնում, թօթը ածում մաշը, տինում դունաղէն ըռաչէն* (Ձ):

ՔՈՒԼԱՇԻԼ - նք. Ծղոտով պատել՝ ծածկել: *Մին դանգան յա շինում, կըլծիւրը քուլանշում* (Ձ):

ՔՈՒԼԱՇՎԻԼ - կր. եւ չք. ՔՈՒԼԱՇԻԼ-ի:

ՔՈՒԼԲԱ - տես ՔՈՒԼԲԱ:

ՔՈՒԼԲԱԹԻԼ - տես ՔՈՒԼԲԱԹԻԼ:

ՔՈՒԼԲԱՄ - տես ՔՈՒԼԲԱՄ:

ՔՈՒԼԲԱԿԱՊ - տես ՔՈՒԼԲԱԿԱՊ:

ՔՈՒԼԲԱԾԱՂ - տես ՔՈՒԼԲԱԾԱՂ:

ՔՈՒԼԲԱՆԱԽՇ - տես ՔՈՒԼԲԱՆԱԽՇ:

ՔՈՒԼԲԱՎԵՐ - տես ՔՈՒԼԲԱՎԵՐ:

ՔՈՒԼԲԱՏՈՒ - տես ՔՈՒԼԲԱՏՈՒ:

ՔՈՒԼԻԼ - տես ՍՕԽ(Ը)ՐԵԼ:

- Քուլիմ կըլծիւրտ - Հանդիմանական արտահայտություն (հաճախ՝ մտերմական): *Ասում ա.- Քուլիմ կըլծիւրտ, էտ էշը խէ պէց չը՛ս թօղնըմ, վեր քինի ըրածէ* (Ձ):

ՔՈՒԼԱՆԱԼ - տես ԱԼԼԱՆԱԼ: ... *Քուլ-լանան պէնէր ա, վեր մինակ անըման նը-հէտ մարթու քըրթնօնը ա տնու տամ...* (ՋՏ, Ա, 142):

ՔՈՒԼՎԻԼ - տես ՍՕԽ(Ը)Ր(Ը)ՎԵԼ:

ՔՈՒԼԱՆԻՑ - գ. Կավե կտորված անոթ՝ աման: *Տանը հիշկան կարաս, կօժ, կօլա յա իննում, լօխ տանում ըն, մինակ մին քուլիւզ ա մընամ* (Ձ):

ՔՈՒԼԱՆԻՍ - գ. Մսի՝ ցեխի եւն մեծ կտոր: *Մըսան մին քուլիւզ կըտըրում ա, տամ մէշանքայիւն* (Ձ):

ՔՈՒԼՈՒՄ - տես ՔՈՒԼՈՒՄ:
 ՔՈՒԼՈՒՄԾ - տես ՔՈՒԼՈՒՄԾ:
 ՔՈՒԼՈՒՄՆ - տես ՔՈՒԼՈՒՄՆ:
 ՔՈՒԼՈՒՄ (արաբ., թրք. *kulfat* (աշխատանք, հոգնություն) - գ. հվթ. Երեխաներ, մանուկներ: Մին ախքաղ մարթա ընդմ. կործր՝ շատ, սոսը՝ լիզը քիւլ-փաթ... (ՆԱԲ, 58):
 ՔՈՒԼՔ/ՔՈՒՐՔ (թրք. *kürk*) - գ. Սուշտակ, քուրք: Ըստ էտ մարթը արջին ըսպանում ա, մորթէն պիրում սոս, մին լալ քիւլք կարում (2):
 ՔՈՒԼՔԶ/ՔՈՒՐՔԶ - գ. Սուշտակ՝ քուրք կարող արհեստավոր: Էն վախտը Շուշի մին լալ քիւլքի յա իլալ՝ անըմը Աերօփ (2):
 ՔՈՒԼՈՒՄ - տես ՔՈՒԼՈՒՄ:
 ՔՈՒԼ(Կ)ԱԿԷՆ - գ. Տանուտերի՝ քոխվայի կինը: Քուխվակէնը քուխէն անա թաքուն հիրըվըններէն ցորէն արտաւ (2):
 ՔՈՒԼ(Կ)ՕՐՈՒՆ - գ. Տանուտեր՝ քոխվա լինելը, տանուտերի՝ քոխվայի պաշտոնը: Վիտիսին անա լիտը քուխթունը մինաս ա Արաբուն (ՍԱ, 20):
 ՔՈՒՐ - գ. 1. Սուտ խոսք: Շէնըմը վէշ մինը Արմօլէն քիւլէրէն հրվատում չար (Բ): 2. Կեղծ գովեստներով առաջացրած ոգետրություն: Շինացուց քիւլհան էտ ախմաղը լիտ ա կէնում, ըսքըսում փախիվանէն նըրիտ կօխը կէնալը (2):
 - Քիւլհանէլ - Ստել, սուտ բաներ խոսել: Էնքան քիւլհա ըրալ, էլ վէշ մինը հրվատում չի ըտըրան (Բ):
 - Քիւլհալ անէլ/տալ - Կեղծ գովեստներով ոգետրել: Ըրշակէն հընգէրունը քիւլհալ ըն անում, քըշէրը դարկում ծըմակը (2):
 - Քիւլհալ ըղնէլ - Կեղծ գովեստներից ոգետրվել: Շուտօվուրթըն էլ ըտըրահանց քիւլհալըն ա ընգում, կամ ըստը՝ շէն շինում... (ՍԱ, 27):
 - Քիւլհ լըր օնէլ - տես Քիւլհալ ըղնէլ:
 - Քիւլհ տալ - տես Քիւլհալ անէլ:
 ՔՈՒՐԻ - ած. Դյուրահալատ, կեղծ գովեստներից ոգետրվող, միամիտ: Մին շէնում էրկու քուր ըն ինդում ըպրէլիս. տըրհանցա մը՝ ծը շատ քիւլի յա ինդում, կուծուրը՝ ժուլիզ (ՆԱԴԺԲ, 73):
 ՔՈՒՐԼՆՍԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:
 - Քիւլիւմիշ անէլ - տես Քիւլհալ անէլ:
 ՔՈՒՐԼՆՍԱՍԼ - չք. Արագաշարժ արագոտն դառնալ: Շին կարի բիդի օտէ, վէր քիւլընանա (2):
 ՔՈՒՐԼՆՍ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՔՈՒՐԼՆՍԱՍԼ-ի:
 ՔՈՒՐԼՆՕՐՈՒՆ - գ. Արագաշարժ

արագոտն լինելը: Էտ ծիլին քիւլընսթունը խանէն շատ ա տուր կամ (2):
 ՔՈՒՐՆԱՍԼ - չք. 1. Հին դառնալ, երկար ժամանակ գոյություն ունենալ: Թօթէն արաղը հիշկան քիւլհանում ա, էնքան լըվանում ա (2): 2. Վրան ժամանակ անցնելով՝ արժեքը կամ նշանակությունը կորցնել: Ալաթը միհէնզ քիւլհանցալ ա, տըրախտըրալ ըն վը՛ղը վարում (Բ): 3. Հնությունից մաշվել՝ փչանալ՝ փտել՝ գործածությունից դուրս գալ: Էշին փալանը քիւլհանցալ ա, հարկավէր ա փօխած (Բ): 4. Թարմությունը կորցնել: Կընանցին քիւլհանցալ ա, տէն ածէ (Բ):
 ՔՈՒՐՆԱՎՈՒՆ - ած. Մի քիչ հին, մի քիչ հնացած: Քիւլհանվուն շօրէր ա կը՛ցալ (Բ):
 ՔՈՒՐՆԱՎԱՐԻ - տես ՔՈՒՐՆԱՎԱՐԻ:
 ՔՈՒՐՆԱՎԱՐԻ - ած. Հին ծեփ, հին ճաշակի, հնաճե: Ապուն մին քիւլհըվարի սըրաթ ա իլալ (Բ):
 ՔՈՒՐՆԱՍ(Ը)ՆԷԼ - նք. ՔՈՒՐՆԱՍԱՍԼ-ի:
 ՔՈՒՐՆՕՐՈՒՆ - գ. 1. Հին լինելը: Էտ զըրիցին քիւլհնթունը շատ ա (2): 2. Հնացած լինելը: Հացէն քիւլհնթունէն յէշում չըն, լօխ օտում ըն (2):
 ՔՈՒՐՉԻ - 1. ած., գ. Սուտ բաներ խոսող, ստախոս: Քիւլիչի մարթա ա խիւնծիւրըստընը՛ցէ Արտաշ դային, գանքումը դիւզ պէն ասած չի (Բ): 2. տես ՔՈՒՐԻ:
 ՔՈՒՐ-ՔՈՒԼԼՈՒՄ - գ. Կեղծ գովեստներով մեկին ոգետրելը՝ խաբելը եւ գլխին փորձանք բերելը: Քիւլ-քիւլլալը մէր շինացուց անա անպակաս ար (Բ):
 - Քիւլ-քիւլլալ անէլ - Կեղծ գովեստներով խաբել՝ գլխին փորձանք բերել: - Հու վէր կարէ քիւլ-քիւլլալ անէ, էս վէր-ճարը մորթէլ տա, յէն նա տըրամարթ կասիմ, - հորթուր կարթից Դերանց Դավաթը (ՆԱԲ, 99):
 ՔՈՒՍԱ/ՔՈՒՍԱՆ (հ.է. **(s)keu-* (ծածկել), թրք. *küm* (փոքրիկ փարախ) - տես ԴԱՎԱՆ (2): ...Նուշիկըն էլ ծըմակալը շօռ ա կաս, շօռ, քիս մի քիւլմալ քըթընաս (ՀԲ, 352):
 ՔՈՒՍԱՆ - տես ՔՈՒՍԱ:
 ՔՈՒՍԱՍ(Տ)ԱՂ - տես ՔՈՒՍԱՍ(Տ)ԱՂ:
 ՔՈՒՍԱՍ - տես ՔՈՒՍԱ:
 ՔՈՒՍԱՍԹ/ԿՈՒՍԱԹ (գրք. գմբէթ) - գ. 1. Կորնթարդ՝ կամարածե տանիք շինության վերելում, գմբէթ: Ամմա հըսընում չըն սաղ յը՛խծէն քանդին, մինակ քումբաթըն ըն քանդում (2): 2. Գմբէթավոր եկեղեցի: Նի յա մընում էտ քումբաթը, ըսքըսում աղոթկ անէլը (2):
 ՔՈՒՍԱԹԱՎՈՒՐ/ԿՈՒՍԱԹԱՎԵՐ

(գրք. գմբէթավոր) - ած. Գմբէթ ունեցող, գմբէթակիր, գմբէթավոր: Էտ տըրհան կամ ա իւրանց շէնը, էտ թումբէն յըրա մին լալ քումբթալիւր յը՛խծէ շինում (2):
 ՔՈՒՍԱԲՈՒՐ (թրք. *kunbuz*) - տես ՔՈՒՍԱԲԱՐ:
 ՔՈՒՍԱԲՈՒՐԱՎՈՒՐ - տես ՔՈՒՍԱԲՈՒՐԱՎԵՐ:
 ՔՈՒՍԱԲԱՎԵ - մ. Իրար օգնելով՝ օգնությամբ: Քիւլմըգվէ էտ սոսըն շինում ըն, պըրծընում (2):
 ՔՈՒՍԱՐԱՍԱՍ - գ. Ածուխի համ: Խուրմալ քիւլհնրահամ ա կամ (2):
 ՔՈՒՍԱՐԱՍԱՍԵ - գ. Զարածուխի հանք: Ասում ըն՝ էն վախտը էտ շէնին կօխկէ ծըմակալումը քիւլհնրահանը ըն իլալ քըթան (2):
 ՔՈՒՍԱՐԱՎԱՐՏ - գ. Այրվող ածուխի հոտ: Քծմիւրը Էրիւմ ըն, քիւլհնրալը՛տը ըղնում ա սոսըն (2):
 ՔՈՒՍԱ-ՍՈՒՍԱ - տես ՔՈՒՍԱ-ՍՈՒՍԱ:
 ՔՈՒՍԱ-ՍՈՒՍԱ - տես ՔՈՒՍԱ-ՍՈՒՍԱ:
 ՔՈՒՍԱ (պրս. *kung*) - տես ԲՈՒՐՔ: Էտ տըրհան քընըմ ա մին քիւլնց Նի մընըմ, Զիւմրիւտ դուշին թէփուրը ջուբան հանըմ, վառըմ (ՀԺՀ, V, 34):
 - Քիւլնցիւմը տիրանծ մըրհակէն յըրա շօն չի հանիլ - Աննշան՝ անարժեք իրին ուշադրություն դարձնող չի լինի:
 ՔՈՒՍԱԲՈՒՐ - տես ՔՈՒՍԱԲՈՒՐ:
 ՔՈՒՍԱԲՈՒՐՈՒՄ - գ. հվթ. Բուրք անկյունները, բուրք տեղերը: Քընըմ ըն ընգըմը քիւլնցըպօճախ, լօխ հըվաթըմ, կամ էտ վը՛րին մը՛ցը (ՀԺՀ, V, 20):
 - Քիւլնցըպօճախ անէլ - Տունը ծայրից ծայր մաքրել: Էտ հարթընը ամմէն օր քանցըպօճախ ար անում (2):
 - Քիւլնցըպօճախ օտող - Տան բարիքները անտեղի ծախսող՝ վատնող: Քիւլնցըպօճախ օտող կընէլը կարէլ չի սոս պահէ (2):
 ՔՈՒՍԱ/ՔՈՒՍԱՆ (պրս. *kuše*) - գ. Փողոց: Թաքալէրին տըրհան քիւլնից ակուշկէն էտ կօտրած տը՛րհան յէշից դիբի քիւլան (ՀԺՀ, V, 200):
 - Քիւլէթը ըղնէլ - տես Չօլէրը ըղնէլ:
 - Քիւլէթը չափէլ - տես Չօլէրը չափէլ:
 Քիւլէթը քըցիլ - տես Չօլէրը քըցիլ:
 - Քիւլնիւմը թօղնէլ - տես Չօլնիւմը թօղնէլ:
 - Քիւլնիւմը մընալ - տես Չօլնիւմը մընալ:
 ՔՈՒՍԱ - տես ՔՈՒՍԱ:
 ՔՈՒՐ - գ. 1. Քուտ գետը: Քուրը

Ըրախսան վարար ա (Բ): 2. փխբ. Առույգ, աշխույժ, անհանգիստ, չարաճճի: *Քուռ խոխենք՝ ըն* (Բ):

- Քուռեն ճիրան հինչ կըպըկա՛սէ - տեն Ծովէն ճիրան հինչ կըպըկա՛սէ: *Հինչ կընի՞, կըտամ. Քուռեն ճիրան հինչ կըպըկա՛սէ* (ՆԱԲ, 137):

- Քուռեն մըկըրատը - Շատ սուր՝ հատու (կտրող գործիքի մասին): *Էս ցա-կատը Քուռեն մըկըրատըն ա, սա՛յաղ կաց, վը՛ննըտ կըտըրիս վէչ* (Ձ):

- Քուռը ածել/քըցիլ - տեն ճուրը քըցիլ:

- Քուռը ըղնէլ/տանէլ/քըշիլ/քըշիլ տանէլ - տեն ճուրը ըղնէլ:

- Քուռը տանէլ, ծարավ լը՛տ պիրիլ - տեն Ախպիրը տանէլ, ծարավ լը՛տ պիրիլ:

ՔՈՒՍՕԹՈՒՆ - գ. Ծաղրածու լինելը, ծաղրածուի գեղմունքը, ծաղրածու-թյուն: *Էտ պատալը ք՞ուսոն շօրէր ա կէնում, ք՞ինսմ փա՛հիլվանէն ք՞ուսթուն անում...* (ՀԺՀ, VII, 66):

ՔՈՒՎԱԹԱՆ/ՔՈՒՎԱԹԱ/ՔՈՒՎԱԹԱՆ/ՔՈՒՎ-ՏԱՆ (պրս. *kufte*) - գ. Ծեծած մսով պատ-րաստվող կերակրատեսակ, քուֆթա: *Առաջ Շուշի քուվթանն անթա՛ր ա իլնի* (Ձ):

ՔՈՒՎԱԹԱ - տեն ՔՈՒՎԱԹԱՆ:

ՔՈՒՎԱԹԱՆ - տեն ՔՈՒՎԱԹԱՆ:

ՔՈՒՐ - տեն ՔՈՒՐ:

ՔՈՒՐԱ/ՔՈՒՐԱ/ՔՈՐԱ (գրք. քուրայ, ասոր. *kūrā*) - գ. 1. Հնոց, կրակարան, վառարան: *Մինչէվ մըհենգ էլ քըշէրը նահանց քուրան կածէր ա ընգում յերգինքը* (ՆԱԲ, 93): 2. տեն ԴՈՐԴՈ-ՌԱՆՉ (2): ... *Վընէսա դըլան դաստի տը՛սալ ըն, քուրա ըրալ, հանցու քըթէշ պէրթան կըրակը տը՛սնան, կըլխու ըղ-նին* (ԱԱ, 20):

ՔՈՒՐԴ - 1. գ. Քրդական ժողովրդին պատկանող անձ, քուրդ: *Մին ք՞ուրդ բնա՛ ա իննում, ըտըրան էլ իննում ա մին մաղար ախճիգ՝ անումը նարէշ* (ԱԱ, 31): 2. ած., գ. փխբ. Անգութ, ժլատ, անմար-դամոտ (անձ): *Ք՞ուրդ ը՛ս, էտ խուխեն խէ հաց չըս տամ՝ օտէ* (Բ):

- Քուրդոն գո՛ւլմա - Ուշահաս սեւա-գույն կեռասի տեսակ: *Մէր շէնումը ք՞ուրդոն գո՛ւլմա էլ կա* (Բ):

ՔՈՒՐԴԱՆԱԼ - չք. 1. Քուրդ դառնալ: *Ըտըրանք էնքան էտ ք՞ուրդէրէն նըհէտ կէնում ըն, ինքնք էլ ըն ք՞ուրդանում* (Ձ): 2. փխբ. Խորթանալ, օտարանալ, անգութ՝ ժլատ՝ անմարդամոտ դառնալ: *Լալ մըրաքուր ա իլնի, հինչա փըսակ-վալ ա, ք՞ուրդացալ ա* (Բ):

ՔՈՒՐԴԱՆՉ(Ո)ՆԷԼ - նք. ՔՈՒՐԴԱ-ՆԱԼ-ի:

ՔՈՒՐԴՕԹՈՒՆ - գ. 1. Քուրդ լինելը, քրդի հատկությունը: *Քուրդթունը թուր-թթունան լ՛ալ պէն ա* (Բ): 2. փխբ. Խորթություն, անգթություն, ժլատու-թյուն, անմարդամոտություն: *Քուրդթու-նը մէր Ըրշակէն անա անպակաս ա* (Բ):

ՔՈՒՐՁ (գրք. քուրջ) - տեն ԼԱՆԹ (1): ՔՈՒՐԹԱՍԱՐ/ՔՈՒՐԹԱՍԱՐ - գ. Փոքր երեխա ունեցող կին: *Խը՛ղճը հինչ ա՛նէ, ք՞ուրփամար ա, շատ ա չըրջար-վում* (Բ):

ՔՈՒՐԹԱՍԱՐ - տեն ՔՈՒՐԹԱՍԱՐ: ՔՈՒՐԹԱՍԱՐ/ՔՈՒՐԹԱՍԱՐ - գ. Փոքր երեխայի կամ երեխաների տեր: *Արաշտ ա, ք՞ուրփըտարէրը սօք ըն ասում* (Ձ):

ՔՈՒՐԹԱՍԱՐ - տեն ՔՈՒՐԹԱՍԱՐ: ՔՈՒՐԹՈՒԹՈՒՆ - տեն ՔԱՐԹՈՒԹՈՒՆ: ՔՈՒՐԹ - տեն ՔՈՒՐԹ:

ՔՈՒՐԹՉԻ - տեն ՔՈՒՐԹՉԻ:

ՔՈՒՐ/ԽՈՒՐՓ/ԽՕՓ (թրք. *kür*) - գ. Կացնի սայրի հակառակ՝ բութ կողմը: *Բնգվախտ հանց աշըղըս կամ ա, վէր օզըմ ըմ կացնէն քուրավը տամ, դուդան վէր քըցիմ...* (ՁՏ, Բ, 175):

ՔՈՒՐՏԱՆ - տեն ՔՈՒՐԱԹԱՆ:

ՔՈՒՐՏԻՐ (արաբ., թրք. *küfür*) - տեն ՈՒՇՈՒՆՑ:

ՔՈՒՐՕՐԼԻ/ՔՕՓՕՐԼԻ (թրք. *köpek oğlu* (շատորդի) - գ. 1. Անգամ, խորա-մանկ մարդ: ... *Ասըմ ա.- էտ քօփօղլին հուվ ա՛ լնի, վէր յէկալ ա իմ փըսէն տը-նէրը քանդալ...* (ԲՀԲ, 47): 2. Հայիոյա-կան, հաճախ մտերմական հանդիմա-նական կոչական բառ՝ ուղղված տղա-ների կամ տղամարդկանց: ... *Ասում ա.- Քուրփօղլի, տուվ ը՛ս լ՛ալ տըղա...* (ՀԱԲ, 15, 68): 3. տեն ԱԼԼԸՐԱՊՈՆԻՄ: *Քօփօղլի Սէտրակ, տը՛ս հինչ ախճիգ ա յէ՛ օզնի* (Բ):

ՔՈՒՐԱՆԱԼ - չք. Գիրանալ, չաղա-նալ: ... *Ըտը՛ղ մին քանէ վախտ կէնըմ ա, օրը տասներկու աման խօրնա՛ օտում, մին լնիլ քուրանըմ* (ՀԺՀ, V, 643):

ՔՈՒՐԱՎՈՒՆ - ած. Մի քիչ գեր, գի-րավուն: *Մին քուրավուն խօգ ըն մօր-թում, քը՛փ անում* (Ձ):

ՔՈՒՐԸՅԱՆ - ած. Լարերը թույլա-ցած, լարթափ (լարավոր երաժշտական գործիքների մասին): *Ասում ա.- էս քուրքհան թառ ա, հուկը ա՛ծիմ* (Ձ):

- Քուրքհան անէլ - 1. Լարերը թու-լացնել, լարումից գրկել: *Թառը քուրք-հան ա ըրալ* (Բ): 2. տեն Նըզամա քըցիլ:

- Քուրքհան ինիլ/տը՛ննալ - Լարերը թուլանալ, լարումից գրկվել: ... *Էնքան էտ խէղճ սագը խօխա-ըրախու ծէրը ա ընգալ, քուրքհան ա իլալ, էլ ածվըմ չի* (ՁՏ, Բ, 23): 2. տեն Նըզամա ըղնէլ:

ՔՈՒՐԸՎԱՉԻ - տեն ՔՈՒՐԸՎԱՈՒՆ: ՔՈՒՐԸՎԱՐԻ - տեն ՔՈՒՐԸՎԱՈՒՆ: ՔՈՒՐԸՑ(Ո)ՆԷԼ - նք. ՔՈՒՐԱՆԱԼ-ի: ՔՈՒՐՈՒՆԱՎՈՒՐ - տեն ԲԸԲՈՒՆ-ԼԱՎԷՐ:

ՔՈՒՐՈՒՐԹ (թրք. *kükürd*) - գ. Ծծումբ: *Քուրթուրթը նի յա տը՛ննում աշկերը, հըրըցընում* (Ձ):

- Քուրթուրթ տալ - Վրան ծծումբի փոշի շաղ տալով կամ ծծումբ ծխելով՝ ախտահարել: *Բաղէրը ազար ա ընգալ, հարկավէր ա քուրթուրթ տըված* (Բ):

ՔՈՒՐՈՒՐԹԱՅԱՍ - 1. գ. Ծծումբի համ: *Էնքան քուրթուրթ ա տըվալ, խա-ղուն քուրթուրթահամ օնէ* (Ձ): 2. ած. Ծծումբի համ ունեցող՝ տվող: *Քուրթուր-թահամ կիկի յա* (Բ):

ՔՈՒՐՈՒՐԹԱՃՈՒՐ - գ. Ծծումբի լու-ծույթ պարունակող հանքային ջուր: *Էտ ըխպիրին ճուրը քուրթուրթաճուր ա* (Ձ):

ՔՈՒՐՈՒՐԹԱՎԸՏ - 1. գ. Ծծումբի հոտ: *Քուրթուրթավը՛տը ընգալ ա բաղէ-րը* (Բ): 2. ած. Ծծումբի հոտ ունեցող՝ ար-ծակող: *Քուրթուրթավը՛տ ծաղէգ ա* (Բ):

ՔՈՒՐՕԹՈՒՆ - գ. Գեր լինելը, գիրու-թյուն: *Էտ խօգին քուրթթունը ըտըրան ըմըցընում ա* (Ձ):

ՔՕՐԱ - գ. Կաթսա, աման: *Սիպտակ օրա, տէղէն քօրա* (ԱՀ, 78):

ՔՕՐԱՆ - տեն ՔՕՐՈՒՆ:

ՔՕՐՈՒՆ/ՔՕՐԱՆ - գ. Բնական հո-ղաքարային պատենշ: *Մին օր էլ հը-վաքվում ըն, քինամ էտ քօրուռը քան-դում* (Ձ):

- Քուրուռն տէմ ըղնէլ - Դժվարու-թյան՝ արգելքի հանդիպել: *Տընաշինըտ հինչը օզում ա անէ, դաստի քուրուռն տէմ ա ըղնում* (Բ):

- Քուրուռու քա՛լլմ - Ժիր՝ առույգ մարդ: *Ռուբէն անին քուրուռու քա՛լլմ յա, կօգի ութաստուն տիրքկան ա* (Բ):

ՔՕՁ (թրք. *küz* (բաց սեւագույն) - տեն ՍՕԽԷՐ: ... *Յարիս ասած խօսկեր-քը, սը՛րտըս էրից, քօզ ըրալ* (ԼՂԲ, 259):

ՔՕՐԱՎ - տեն ՔՕՐԱՎ:

ՔՕՐԱՎ/ՔՕՐԱՎ/ՔՕՐԱՎ (թրք. *kö-tek*) - տեն ՔԱՎ (4): *Մարթը ծըռքէրին, վընէրին ա անըմ, վը՛ր մին քօթնա՛ էլ տա, ամմա թօղըմ չըն* (ՀԺՀ, V, 108):

ՔՕՐԱԻՇ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- ՔՕթիշ ինիլ/տը՛ննալ - տեն ԲԸԲ-ՆԱՎԷԼ:

ՔՕՐԱԻՎ - տեն ՔՕՐԱԻՎ:

ՔՕՐԱՍ - տեն ԽՕՐՈՒՆ:

ՔՕԽ(Վ)Ա (պրս., թրք. *kāhya*) - գ. Գյուղի կառավարիչ, տանուտեր: *Պուղին նամակը յօր ա օնում, քընում Սարու-*

շենա քուխեն կոշտը, նամակը տամ
նորան (ՆԱԲ, 133):

- Քուխ(վ)են ըշտանհավը հաց օտել -
Ազահ՝ ընչաքաղ լինել: Ասում ա.- Իգէն
քուխեն ըշտանհավըն ա հաց օտում,
մուսը կարել չընք ընդըրա նըհը՝տ
հըրակաշ տը՛ռնանք (Ձ):

- Քուխ(վ)են շըհաղը կիզիրըն ա -
տեն Աղվեսը նորան հաքին շըհաղ
կըպիրի:

- Քուխ(վ)են տը՛ս, շէնը նի՛ մը՛տ -
Գյուղի վիճակը տանուտերով է
պայմանավորված:

ԹՕՅԼԱՆ (այրս. küheylan) - ած.
Արագաշարժ, արագոտն (հիմնականում
ծիու, էշի, ջորու մասին): Մէհէտ մին
հըցէցէ նորան թամբալ էշը յօր ա օնում,
տանում, թա Աղղամ ծախէ, տէղը մին
քծիլան էշ ինք օնէ (ՅԱԲ, 15, 144):

ԹՕՅԼԱՆ-ԹՕՅԼԱՆ - մ. Արագ-արագ,
արագորեն: Քծիլան-քծիլան խօսում
ա (Ձ):

ԹՕՅԱԱ/ԹՕՅԱՆ (թըք. köhnə) - ած. 1.
Վաղեմի, վաղնջական: Ամմա քծինա
սըվէրուպէ ա... (Ձ): 2. Անցյալից մեզ
հասած, հնավանդ: Քծինա անդաթ ա,
պահում ընք (Բ): 3. Հեռավոր անցյալում
գոյություն ունեցած՝ ապրած՝ գործած:
Քծինա մարթիքը էտ վերվանըմըն ըն
իլալ ըպրելիս (Ձ): 4. Երկար
ժամանակից ի վեր գոյություն ունեցող:
Տումէն քծինա շէն ա (Բ): 5. Այժմ
գոյություն ունեցողին նախորդած,
նախկին: Քծինա շէնին անըմըն էլ
մընաս ա շէն շէն (ԱԱ, 19): 6. Արժեքը՝
նշանակությունը կորցրած, օգ-
տագործելու համար ոչ պիտանի: Հանր
փանդ ա անըմ, էշին պէռնում, նորան
քծինա պէնջակը թողում ծառան կախ
տըված, ինքը քըննում տօն... (ՀԺՀ, V,
489): 7. Ժամանակի ընթացքում փչա-
ցած՝ խարխլած: Քծինա տընէրը քան-
դում ըն (Բ): 8. Թարմությունը կորցրած,
հնացած: Մին կուտուր քծինա հաց ա
տիկում ծօցումը, քիկում (Ձ): 9. Երկար
տարիների փորձ ունեցող, հմուտ: Քծի-
նա ուստա յա խըզխըզ Աբօն (Բ): 10.
Երկար տարիների: Քծինա հընգէրունք
ըն Ուբէլըն ա Հայկան (Բ):

- Քծինա աղվէտ - տեն Քավթառ
աղվէտ:

- Քծինա դանդերը տոնրոն տալ -
տեն Դանդերը տոնրոն տալ:

- Քծինա դիրվին/դծվըմը - Հին ժա-
մանակներում, հնում: Ամմա քծինա
դծվըմը ժողովուրդը բանի վախտ ըըշէ-
րը կումէրըմըն ըն իլալ կը՛նըմ
(ԼՂԲ, 345):

- Քծինա կիլ - 1. Խորամանկության՝
խարդախության՝ հարստահարության
վարժված մարդ: Խօնդից Խասկը քծի-
նա կիլ ա, սաղ կըլխօգէն ցորէնը ծըխ-
ծըխօրալ ա, տիրալ ջուբումը (Ձ): 2. Իր
գործի մեջ՝ տվյալ բնագավառում հմտա-
ցած՝ փորձառու մարդ: Ռուբէնը քծինա
կիլ ա, ընդըրա տիրած պատը պարան
ջի կիլ (Բ):

- Քծինա մը՛ռալ տոն օնէլ - տեն
Քծինա տերման քամուն տալ:

- Քծինա յը՛րք - Վաղուց հայտնի՝
շատ կրկնված ու հետաքրքրությունը
կորցրած բան: Ասում ա.- էտ քծինա
յը՛րք ա, տու հանց քաթ ասէ, վեր
ըսկացած չիկիմ (Ձ):

- Քծինա չըվալէն թանգ(զ)ան տանգ՝ -
Անտեղի՝ անիմաստ բան: Ասում ա.- էս
քավթառ էշ ա, կարում չի, թա շօռ կա,
փալան ըս կարել տըվալ՝ հինջ ա՛նիս.
քծինա չըվալէն թանգան տանգ (Ձ):

- Քծինա վը՛սկըր - Ծեր, բայց ամրա-
կազմ առույզ մարդ: Ապան քծինա վը՛ս-
կըր ա, ըըշէր-ցիրէլ կօրծ ա անում (Բ):

- Քծինա վըխտէն - տեն Քծինա
դիրվին: Քծինա վըխտէն Դանիանգ շէ-
նում անդաթ չի իլալ, վեր հըռնիլընքէն պէ-
լին տուփրէն դըրադէն լըստէ (ԱԱ, 85):

- Քծինա տերման քամուն տալ/քամէլ
- Անցածը քըքրել, հնացած անախորժ՝
վատ բաները նորից հիշել՝ հիշեցնել:
Ասում ա.- Սոմբաթ, քծինա տերման մէլ
քամուն տալ, կընգանըտ նըհը՛տ հան-
տըվի, մին տը՛ղ ըպըրը՛ցէք (Ձ):

- Քծինա քէթոկ - տեն Քծինա
վը՛սկըր:

ԹՕՅԱՆ - տեն ԹՕՅԱՆ:

ԹՕՅԱԱՂԱՆ/ԹՕՅԱՆՂԱՆ/ԹՕՅԱՆՂ-
ԱՆ - մ. Շատ ժամանակ առաջ, վա-
ղուց: Օղտը ջօղաբ ա տամ.- Իմ տա՛ր,
էտ լօխ, հինջ վը՛ր տու ասում ըս, յէս
քծինանդան ըմ քէզ նէրալ (ՀԺՀ, V, 212):

ԹՕՅԱՆՂԱՆ - տեն ԹՕՅԱԱՂԱՆ:

ԹՕՅԱՆՂԱՆ - տեն ԹՕՅԱԱՂԱՆ:

ԹՕՅԱԱԴԻ/ԹՕՅԱՆՂԻ - տեն ԹՕՅ-
ԱՆ:

ԹՕՅԱՆՂԻ - տեն ԹՕՅԱԱԴԻ:

ԹՕՅԱԱ-ՍՕՅԱԱ/ԹՕՅԱՆՂԱՆ-ՍՕՅԱՆՂ/
ԹՕՅԱԱ-ՍՈՒՆԱԱ/ԹՕՅԱՆՂԱՆ-ՍՈՒՆԱՆ - ած.
Հին-հին, հնացած, հիմնումին (շատ
իրերի մասին): Տակը հիշկան քծինա-
մծինա շօրէր ա իննում, լօխ տամ ա
ըտըրանց (Ձ):

ԹՕՅԱՆՂԱՆ - տեն ԹՕՅԱԱ-
ՍՕՅԱԱ:

ԹՕՅԱԱՍՕԴԻ/ԹՕՅԱՆՂՍՕԴԻ - 1.
ած. Հնաձեւ, հին ձեւ ունեցող: Քծինա-
մօդի մին սըհաթ ա իլալ այուն (Բ): 2. մ.

Հին ձեւով, հին ժամանակներին համա-
պատասխան: Քծինամօդի յա ապըրում,
կօզի հարուստ ա (Ձ):

ԹՕՅԱՆՂՍՕԴԻ - տեն ԹՕՅԱԱՍՕԴԻ:

ԹՕՍԱՊ (թըք. kōmak) - գ. 1. Օգնելը,
օգնություն, օժանդակություն: Մըտ-
քումըն ասում ա.- Մուտանամ, քուցէ
քո՛մանգու պէն կա (ՆԱԲ, 34): 2.
Օգնություն, օգնող մարդ: Խը՛ղճը հինջ
ա՛նէ, քծմանգ ցօնէ, սաղ կօրծէրը միկակ
ա անում (Ձ):

- Քծմանգ անէլ/իկիլ - 1. Օգնություն
ցույց տալ, աջակցել, սատարել: Ռու-
սաստանա մին յանարալ ա կամ Ղա-
րաբաղ, վեր մը՛գ քծմանգ անէ (ԱԱ, 46): 2.
Նպաստել, օգտակար ազդեցություն
ունենալ: Հօրը ասածը ըտըրան շատ ա
քծմանգ անում (Ձ): 3. Փրկել: Թաքավէրը
հիվընդանում ա, վէշ մին պէն քծմանգ չի
անում, մը՛ռնում ա (Ձ):

- Քծմանգ ծէն տալ - Օգնություն
խնդրել: Կոլը, ճարը կըտրած, ուռնաս
ա, քծմանգ ծէն տաս... (ԱԱ, 9):

ԹՕՍԱՊԱՆԻ (թըք. kōmakli) - տեն ԹՈՒ-
ՍԱՊԱՆԻ: ...Տահանք, նորոն դըլըղալու
ըրած քծմանգիլ, ըշխըդէս ըն
կօլխօզմը (ՀԲ, 362):

ԹՕՍԱՊԱՆԻ (թըք. kōmakci) - տեն
ԹՕՍԱՊ (Ձ): Մը՛ծ քուրը տամ ա դը-
չըղէրէն մը՛ծէն, մաշկակը տամ մը՛ծէն
քծմանգչոն, կուծի քուրըն էլ ինքըն ա
յօր օնում (ՆԱԴԺԲ, 53):

ԹՕՍԱԱ/ԹՕՍԱՆ/ԹՕՒՍԱԱ - գ. Զրա-
դացում թխած անթախմոր հաց: Տա կը-
րակ ա ընէս, քծման թըխցընէս, ուտէս,
ճըղացէն մաշին քօն իկիս (ՀԺՀ, V, 293):

ԹՕՍԱՆ - տեն ԹՕՍԱԱ:

ԹՕՍԱՆԻ (թըք. kōmür) - գ. 1. Փայտից
պատրաստած ածուխ, փայտածուխ:
Մին մը՛ծ պէխէ յա կըտըրում, պիրում
քծմոն շինում (Ձ): 2. Բուսական մնա-
ցորդներից երկրի ընկերքում գոյացած
կարծր վառելանյութ, բարածուխ: Վը՛ղը
քանդում ըն, տը՛սնում՝ տափէն տակը
սաղ քծմոն ա (Ձ): 3. փխբ., ած. Շատ
սեւ: Քծմոն հաց ա (Բ):

ԹՕՍԱՆԻԶԻ (թըք. kōmürü) - գ. Ած-
խագործ: Թըղըրը՛ցէք լալ քծմոնջի
յըն իլալ (Բ):

ԹՕՍՓԱՆ - տեն ԳՕՍՓԱՆ:

ԹՕՍՓՈՒԾ - տեն ԳՕՍՓՈՒԾ:

ԹՕՆԱՆԱՆ (թըք. kōndān (շեղ) - 1.
տեն ՂՕԼԱՅԻ: 2. ած., մ. Վայրիվերո,
տակից-գլխից, անիմաստ: Քծնանան
խօսում ա (Բ):

ԹՕՉԱԱ/ԹՕՉԱԱ (թըք. kōčal) - գ.
Կալսելուց հետո հասկի մեջ մնացած
ցորեն, չկալսված հասկ: Կալը թըկէլա-
նը յը՛տը շատ քօջալ ար մընում (Ձ):

ԲՕՌՈՒՐ/ԲՕՌՈՒՐ/ԲՕՌՈՐ/ԲՕՌՈՒՐ - գ. Վնասակար ազդեցություն: Ծնկուն ուտելանը յո՛ւտը կաթնը չըն խըմէլ, քօռուղ ա (2):

- Բօռուղ տալ - Վնասակար ազդեցություն ունենալ, վնասել: Չըքէլանը վէր մին պէնը լնվ գիղնս չի իլնլ, մարթու քօռուղ չի տըվալ (ՅԺՅ, V, 284):

- Բօռուղ քաշիլ - տէն Պըկըսթուն քաշիլ: ... Ըտըրա հէտը էլ վէշ մինը հա-ցու քօռուղ չի քաշնլ... (ԱԱ, 62):

ԲՕՌՈՒՐ - տէն ԲՕՌՈՒՐ:

ԲՕՌՈՐ - տէն ԲՕՌՈՒՐ:

ԲՕՍԱ/ԲՕՍԱ (պրս. kuse, թրք. köse

(ցանցառ մորուք ունեցող) - գ. 1. Ծաղրածու, ով, լարախաղացի ժամա-նակ ծամածռություններ անելով, հան-դիսատեսից դրամ է հավաքում: Էտ փնիլվանէն նըհըտ էլ մին քօսա յա կամ շէնը (2): 2. փխբ. Իր վարքագծով՝ արարքներով անլուրջ եւ ուրիշների ծաղրի առարկա հանդիսացող մարդ: Դէ Բնսպարն էլ հինչ նախագա՛, քօսա յա (2):

ԲՕՍԱ - տէն ԲՕՍԱ:

ԲՕՍԱԳԱՆԼ(ԴԻ)/ԲՕՍԱԳԱՆԼ(ԴԻ) - տէն ԲՕՍԱ:

ԲՕՍԱԳԱՆԼ(ԴԻ) - տէն ԲՕՍԱ-ԳԱՆԼ(ԴԻ):

ԲՕՎՇԱՆ - տէն ԲԱՎՇԱՆ:

ԲՕՐԱ - տէն ԲՈՒՐԱ:

ԲՕՐՈՒԶ (գրք. գորոզ) - տէն ԳԱՐ:

ԲՕՐՓԱ/ԲՕՐՓԱ (թրք. körpa) - 1. գ. Փոքրիկ երեխա, մանուկ: Վէր քընում ա քօրփէն քըթէնում, ըրխըյնանում ա (ՅԱԲ, 15, 111): 2. ած. Փոքր, փոքրիկ: ...Վէրջումըն էլ հիշքան քօրփա խօխա յա իլնլ, հըվաքալ ա մին տը՛ղ, մուրթօտալ (ԱԱ, 68):

ԲՕՐՓԱ - տէն ԲՕՐՓԱ:

ԲՕՐՓԻ - տէն ԲՕՐՓԻ:

ԲՕՐՓԻ/ԲՕՐՓԻ (թրք. köprü) - տէն ԿԱՐՍՈՒՆԶ:

- Բօրփի ըղնէլ - Ծայրը՝ կեռը մի բանի մեջ մտնելով՝ ագուցվել: ... Դէրը կ'ըվագանը կ'օտէն ա կօխում, վէր փախչի, կ'ըվագանը տըռնավը քօրփի յա ընգընըմ (ԼՂԲ, 349):

ԲՕՓԱՊ (թրք. köpek (շուն) - գ. Անպատկառ՝ շնացող ծերունի: Էտ քօ-փնգը շէնումը էլ ջնիլի հարթնը չի թօղից, լօխճին սաթաշմիշ իլնվ (2):

ԲՕՓՕՐԼԻ - տէն ԲՈՒՓՕՐԼԻ:

ԲՕՔ՝ (թրք. kök) - ած. Գեր, չաղ: Յըղէնի մին քօք մարթ ա ջիհիւմ (2):

ԲՕՔ՝ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Բօք անէլ - տէն ԲՕՔԷԼ:

ԲՕՔԷԼ - նր. 1. Լարավոր նվագա-րանը լարել՝ սարքի բերել: Թնոը քօքում ա, յօր օնում, քինամ (2): 2. Գործը կար-գի բերել: Շատ ըն ջըրջարվում, մինչը՛վ կարում ըն էտ կօրծը քօքին (2): 3. Կտորը՝ հագուստը ձեւելուց հետո նախ-նական կերպով կարել: Շօրը քօքում ա, տամ շնգէրդին, վէր կարէ (2):

- Բօքած թնո/խաչ - Տխուր զգա-ցումներով լի՝ լացելու պատրաստ մարդ: Կամ ա, տը՛սնում կընէգը լըցըկումած, հինչ կընէ՛գ, մին քօքած թնո (2):

ԲՕՔՎԷԼ - կր. եւ չք. ԲՕՔԷԼ-ի:

ԲՈՒՔԱ (գրք. քո) - դ. Անձնական դերանվան եզակի թվի երկրորդ դեմքի՝ Տու-ի սեռական հոլովածելը: Զօռի ըջըղվում ա, ասում.- Յօր ա՛ քու ծամէրըտ (ՅԺՅ, V, 243):

- Բա/քու հօր տօնը շինվի/ (չը)քանվի - տէն Բու տօնը շինվի:

- Բա/քու հօր փնիլն ը՛մ - Դու իրա-վունք չունես ինձ կարգարդելու, ես քո հպատակը չեմ: Ասում ա.- Խէ բի՛ղի անիմ, քա հօր փնիլն ը՛մ (2):

- Բա/քու մօր բալան տօն կ'ն - Յան-դիմանական մտերմական արտահայ-տություն: Բա մօր բալան տօն կ'ն, էս ծառը խէ կըտըրալ ը՛մ (2):

- Բա/քու մօր կաթնանը նըման քը՛գ հալալ (ինի) - Բարեմաղթանքի արտա-հայտություն՝ բարով վայելես՝ տեր դառ-նաս, դու արժանի ես դրան:

- Բա/քու մօր կաթնը քը՛գ հալալ (ինի) - Բարեմաղթանքի արտահայ-տություն՝ ուղղված լավ արարքի տեր՝ լավ գործ կատարող՝ մեկի հույսերն արդարացնող անձին:

- Բու ասած/ասմունք - տէն Բու օգած:

- Բու արը՛վ - Երդման բանաձե՛լ՝ երդվում եմ քո արեւով: Բու արը՛վ, սօտ չըմ ասում (Բ):

- Բու գիղնցած ըղօնէգը յը՛ս օթու-մըն ըմ փըռնում - տէն Բու ցիրը՛կվա շօռ յը՛կած տը՛ղէրը յը՛ս քըշէրըն ըմ շօռ կ'ամ:

- Բու թա՛լըղըտ հինչ - տէն Բը՛գ հինչ:

- Բու կօրծըտ ա - տէն Տու վըս գիղնիւմ:

- Բու մար մը՛ռնէ - Մեկին խղճալու՝ գթալու արտահայտություն: Բու մար մը՛ռնէ, պա հունց ը՛ս ապըրում առանց փօղ (2):

- Բու մար մը՛ռնէ վէչ - տէն ԱԼԼԸՂԱԴՕՆԻՒՄ:

- Բու մար քը՛գ նըման քանէնըն ա՛ պէրալ - Ասում եմ խորամանկություն անողին՝ ինձ խաբել չես կարող:

- Բու մը՛ռալը վայ տամ - տէն Մը՛ռալը վայ տամ:

- Բու յը՛ղըտ քը՛գ ինի, իմ չօրը-թանէս նի մէլ կ'ն - Որեւէ մեկի կասկա-ծելի օգնությունից հրաժարվելու արտա-հայտություն՝ քո տվածը չեմ ուզում, միայն թե իմ ունեցածին ձեռ մի՛ տուր:

- Բու շօնըտ ըմ - Յպատակվելու՝ աղերսանքի բանաձե՛լ՝ քո ենթական եմ: Ասում ա.- Բու շօնըտ ըմ, ինձ ըսպանէլ մէլ (2):

- Բու տըռըտ տանէլ մէլ կօխէլ իրիւ-շին վը՛ռէն ծակը - Բո վատ արարքները ուրիշին մի վերագրիր:

- Բու տօնը շինվի/(չը)քանվի - տէն ՏՈՆԱԾԻՆ:

- Բու ցիրը՛կվա շօռ յը՛կած տը՛ղէրը յը՛ս քըշէրըն ըմ շօռ կ'ամ - Ես քեզից ավելի բանիմաց՝ խորամանկ՝ փորձառու եմ: Ուստան ասում ա.- Բու ցիրը՛կվա շօռ յը՛կած տը՛ղէրը յը՛ս քըշէրըն ըմ շօռ կ'ամ, տու ինձ կարէլ չըս խնիփս (2):

- Բու ուստատ իմ շնգէրդըս ա - տէն Բու ցիրը՛կվա շօռ յը՛կած տը՛ղէրը յը՛ս քըշէրըն ըմ շօռ կ'ամ:

- Բու քըռակէն փըլալ անէ - տէն Բա/քու մօր բալան տօն կ'ն:

- Բու օգած - Յիանալի, լավ, հոյա-կապ: ... Մըկսում ըն լ'ավ, առռէ քու օգած ապրէլ (ՅԱԲ, 15, 68):

ԲՈՒԹԱՅ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Բութահ անէլ - տէն Թայդի ըղնէլ: Ասում ա.- Բութահ մէ՛ր անէլ, հնլն վախտ կա (2):

ԲՈՒԹԻ-ԲՈՒԹԻ - տէն ԲՈՒԶԻ-ԲՈՒԶԻ:

ԲՈՒԹՈՒԼԱՆՈՒՄ - տէն ԲԸԹՈՒԼ-ԱՆՈՒՄ:

ԲՈՒԹՈՒԼԱՍԱՆ - տէն ԲԸԹՈՒԼԱ-ՍԱՆ:

ԲՈՒԹՈՒԼԱՆՈՒՅ - տէն ԲԸԹՈՒԼ-ԱՆՈՒՅ:

ԲՈՒԹՈՒԼԱՊԷՆ - տէն ԲԸԹՈՒԼ-ԱՊԷՆ:

ԲՈՒԹՈՒԼԱՓՈԽ - տէն ԲԸԹՈՒԼԱ-ՓՈԽ:

ԲՈՒԹՈՒԼԱՅԱՐԷԼ - տէն ԲԸԹՈՒԼ-ՅԱՐԷԼ:

ԲՈՒԹՈՐ - տէն ԲԸԹՈՐ:

ԲՈՒԹՕԼ - տէն ԲԸԹՕԼ:

ԲՈՒԹՕԼ-ԲՈՒԹՕԼ - տէն ԲԸԹՕԼ-ԲԸԹՕԼ:

ԲՈՒԼԱ/ԲՕԼԱ - գ. 1. Գզած բրդի՝ բամբակի եւն փաթիլ: Կօղը ըսկանում ա, ասում.- Մինչէլ էս կընէգը մին վէլա մանէ, մին քօլա թակէ, յէս յէր կէնամ Չալաղըզը սարավըն անց կըցընիմ (ՆԱԲ, 77): 2. Ծխի՝ ամպի՝ փոշու եւն

գալարուն զանգված: *Յիրգիկքումը մին թոխպու թուպա յա ըրկամ* (2): 3. *փխք. տեն* Սիպտակ պիմբըկոյա:

ՔՈՒԼԱՂԱԹ - *տեն* ՔՈՒԼԱՍԱԿ:

ՔՈՒԼԱՍԱԿ - *գ. Թփի արանքը: Քուլմաջան մին ըլըբաստըրակ ա տոնս կամ, փախչում* (2):

- Քուլմաջան/քուլմաջակ խօսել/ասել - Ակնարկել, կողմնակիորեն ասել: *Մարթը վեր ըտի քուլմաջան խօսում ա, կընէգը դաստի կըլծի ա ըղնում* (2):

ՔՈՒԼԱՍԱԿ - *գ. Թփի տակը՝ տակի տարածությունը: Քուլըտակեն պըրանվում ա, քունակ ընցընում* (2):

- Քուլըտըկերավը կ'ալ - 1. *տեն* Քուլմաջան խօսել: 2. *Գործը փչացնել՝ ձախողել: Թռը նի կալնվ, հծնծ ընտղներեն կործը քուլըտըկերավը յըկավ* (Բ):

ՔՈՒԼԱՍԱԿ - *գ. Վայրի տանծ: Մէր ծըմըկեն էն ա քուլըտանծակ լիգը* (Բ):

ՔՈՒԼԵԶԵԿԵՐ/ՔՈՒԼԵԶԵԿԵՐ - *գ. Վայրի զկեռ: Ճուպարանը քուլըզըկըռակ լըցնում ըն, տիկնում փըջակումը* (2):

ՔՈՒԼԵԶԵԿԵՐ/ՔՈՒԼԵԶԵԿԵՐ - *գ. Վայրի զկեռնի: Մին քուլըզըկըռէ յա պուք տամ, բաղումը տընգում* (2):

ՔՈՒԼԵԽԵԼՁԾՐ - *տեն* ՔՈՒԼԵԽԵԼՁԾՐ:

ՔՈՒԼԵԽԵԼՁԾՐԷ - *տեն* ՔՈՒԼԵԽԵԼՁԾՐԷ:

ՔՈՒԼԵԾԵԼԾՐ/ՔՈՒԼԵԾՆԻԾՐ - *գ. Վայրի սալոր: Քուլըզըլծրան լակ թըթթ լավաշ ար շինում այան* (Բ):

ՔՈՒԼԵԾԵԼԾՐԷ/ՔՈՒԼԵԾՆԻԾՐԷ - *գ. Վայրի սալորենի: Ըտըղ մին մըծ քուլըզըլծրէ յա ինում փըսած* (2):

ՔՈՒԼԵԿԵՐՏԷ/ՔՈՒԼԵԿԵՐՏԷ - *գ. 1. տեն* ԶԸՂԱՆԷ: 2. Անտառում ընկած մեծ ծառ: *էտ քուլըվըճտուն յըրա նըստտուտն ըն, դիկնընաս* (2): 3. *փխք. Մարմենդ՝ գեր մարդ կամ իր: էտ քուլըվըճտեն հիշկան օտում ա, քուշտանում չի* (Բ):

ՔՈՒԼԵՏԱՆԶԻ/ՔՈՒԼԵՏԱՆԶԻ - *գ. Վայրի տանծենի: Պիցըրանում ա քուլըտանծին, շըղըհարում* (2):

ՔՈՒԼԵՑԷ - *գ. Անտառում բնակվող մարդ, անտառի բնակիչ: Դէ, քուլըցէ մարթ, լի, պարեկ-պարլուսին սըվէր, քըղաքումը մին օր էլ չի կենում, փախած կամ ա* (ՀԱԲ, 15, 142):

ՔՈՒԼԵԲԵԲԱ - *տեն* ՔՈՒԼԵԲԵԲԱ:

ՔՈՒԼԵԶ - *գ. Պռունկը քարված կուժ՝ կուպ եւն: Քուլուզը կինակ լըսնում ա, տամ դէրվիշին* (2):

ՔՈՒԼԵԶԵԿԵՐ - *տեն* ՔՈՒԼԵԶԵԿԵՐ:

ՔՈՒԼԵԶԵԿԵՐԷ - *տեն* ՔՈՒԼԵԶԵԿԵՐԷ:

ՔՈՒԼՈՒԼ - *Գործածվում է կապակցությունների մեջ:*

- Քուլուկ կենալ - *Իրար գգել, գգվալուկել, իրար հետ կռվել: Շընէրը վէր քուլուկ ըն կենում, կատուն դաստի փախչում ա* (2):

- Քուլուկ կըցընել - *Իրար գգել տալ, իրար հետ կռվեցնել: Պառավը ժուլիգ ա իննւմ, ըտըրանց քուլուկ ա կըցընում, ինքը վըճկեն յօր օնում, քինամ* (2):

ՔՈՒԼՈՒԼՓԱԽԷ - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Քուլուկփախէ անէլ - *Գործը արագ-արագ եւ անորակ անել վերջացնել: Ուստան քուլուկփախէ յա անում, քինամ* (2):

ՔՈՒԼՈՒԼ-ՔՈՒԼՈՒԼ - *Գործածվում է կապակցության մեջ:*

- Քուլուկ-քուլուկ անէլ - *տեն* Քուլուկ կենալ:

ՔՈՒԼՈՒԽՈՒԼՁԾՐ - *տեն* ՔՈՒԼԵԽԵԼՁԾՐ:

ՔՈՒԼՈՒԽՈՒԼՁԾՐԷ - *տեն* ՔՈՒԼԵԽԵԼՁԾՐԷ:

ՔՈՒԼՈՒԾՈՒԼՐ - *տեն* ՔՈՒԼԵԾԵԼԾՐ:

ՔՈՒԼՈՒԾՈՒԼՐԷ - *տեն* ՔՈՒԼԵԾԵԼԾՐԷ:

ՔՈՒԼՈՒԿԵՐՏԷ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԵՐՏԷ:

ՔՈՒԼՈՒՏԱՆԶԻ - *տեն* ՔՈՒԼԵՏԱՆԶԻ:

ՔՈՒԼԵԴՈՒԼՐ(Կ)ԷԼ - *տեն* ՔՈՒԼԵԴՈՒԼՐ(Կ)ԷԼ:

ՔՈՒԼԵԴՈՒԼՐ - *տեն* ՔՈՒԼԵԴՈՒԼՐ:

ՔՈՒԼԵԼԷԼ - *տեն* ՔՈՒԼԵԼԷԼ:

ՔՈՒԼԵԼԵԼ - *տեն* ՔՈՒԼԵԼԵԼ:

ՔՈՒԼԵԼԵԼ - *տեն* ԿԵԼԵԼԵԼ(ԼԵԼ):

ՔՈՒԼԵԼԵԼ (գրք. գծում) - *ած. Գծում, մանրախնդիր: Շատ քունծծ մարթ ա Արմօն* (Բ):

ՔՈՒԼԵԼԵԼ - *գ. Աղախին՝ քոծ լիւնէլը, աղախին՝ քոծի աշխատանքը: Քունծծունակ ա Յէրիքնազը իրան խօխէնքը պահալ մըծըցըրալ* (Բ):

ՔՈՒԼԵԼԵԼ (գրք. քողալոր) - *Քող՝ շղարշ ունեցող, քող կրող: Քունդակը հարթն ա* (Բ):

ՔՈՒԼԵԼԵԼ - *տեն* ՔՈՒԼԵԼԵԼ:

ՔՈՒԼ - *գ. Շերամատուն: Մին օր էլ հավէրը նի յըն տըճնում քումը, վերթըն օտում* (2):

ՔՈՒԼ - *տեն* ԽՈՒԼ:

ՔՈՒԼՅԱԼԵԼ - *տեն* ԽՈՒԼՅԱԼԵԼ:

ՔՈՒԼԵԿԵՐ/ՔՈՒԼԵԿԵՐ - *ած. Քունը սաստիկ եկած, որի քունը շատ է տանում: Դէ, քունակօխ մարթ ա, լի, դաստի քունակ ա ընցընում* (2):

ՔՈՒԼԵԿԵՐ/ՔՈՒԼԵԿԵՐ/ՔՈՒԼԵԿԵՐ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԵՐԱՍ:

ՔՈՒԼԱՍԵԿ/ՔՈՒԼԱՍԵԿ - 1. *գ. Քսէլու տեղ, հատկապես տեղաշոր, անկողին: Կամ ա, տըճնում իրան քունատըճը մին մարթ քօն իլնծ* (2): 2. *մ. Քսած տեղը՝ միջոցին, քսած ժամանակ: Քունատըճը փխս աննալ ա տըճնում* (2):

- Քունըտըճը յըճ կենալ - *տեն* ԶՈՒԼԵԿԱՆԱԼ: ... *Ամմա օշափը իրէք օր ա մընացալ, վէր քունըտեղա յէր կենա* (ՀԺՀ, V, 422):

- Քունըտըճը յըճ կըցընել - *տեն* ԶՈՒԼԵԿԱՆԱԼ(Ե)ԼԷԼ: *Յիշկան անում ըն, կարում չըն դէվին քունըտըճը յըճ կըցընին* (2):

ՔՈՒԼԱՓ - *ած. Շատ քնող, քնկոտ: Քունափ մարթը կարէլ չի հծնծ անէ* (Բ):

ՔՈՒԼԵԼ - *տեն* ՔՈՒԼԵԼ:

ՔՈՒԼԵԼԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԼԱՍ:

ՔՈՒԼԵԼԱՍ/ՔՈՒԼԵԼԱՍ - *ած. մ. Քսից դեռ նոր արթնացած, դեռ քունը գլուխը, կիսարթուն: Զնքին քունըթաթախ յըճ ա կենում, ծէրը պիցըրցընում, պիցըրծէնում.- Ուռնա, ուռնա...* (ԱԱ, 83):

ՔՈՒԼԵԼԱՍ - *ած. անրգ. Լիրք, որի բերանը քսած է: էտ քունըծըռըճի կընէգ ա, սալաղ կաց* (Բ):

ՔՈՒԼԵԿԵՐ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԵՐ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ/ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *ած. մ. Քունը հարամ եղած, քունը խանգարված: Քունըհարամ մարթին կըլծիցը կըցալէ* (2):

- Քունըհարամ անէլ - *Քունը հարամ անել՝ խանգարել, չթողնել, որ քնի: Ըրօտուցը մէգ քունըհարամ ըրալ* (Բ):

- Քունըհարամ ինիլ/տըճնալ - *Քունը հարամ լինել՝ խանգարվել: Մըծըկեն էնքան կունըտըճէն, լափ քունըհարամ ինիլ* (Բ):

ՔՈՒԼԵԿ(Ե)ԼԷԼ/ՔՈՒԼԵԿ(Ե)ԼԷԼ/ՔՈՒԼԵԿ(Ե)ԼԷԼ (գրք. քունեցուցանել) - *նք. տեն* Քունակ անել:

ՔՈՒԼԵԿԵՐ/ՔՈՒԼԵԿԵՐ/ՔՈՒԼԵԿԵՐ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԵՐԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒԼԵԿԱՍ - *տեն* ՔՈՒԼԵԿԱՍ:

ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԵԼ - տեն ՔՈՒՆ-ՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԵԼ:

ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԿԵԼ - տեն ՔՈՒՆ-ՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԿԵԼ:

ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏ/ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քունքուն(հ)ատ ածել - տեն ՔՈՒՆ-ՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԵԼ:

ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԵԼ/ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԵԼ - տեն ՔՈՒՆԵԼ (շատերին կամ շատ անգամ):

ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԿԵԼ/ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԿԵԼ - կբ. ել չբ. ՔՈՒՆՔՈՒՆ(Յ)ԱՏԵԼ-ի:

ՔՈՒՇԻ - տեն ՔՈՒՇՈՒ:

ՔՈՒՇԻ-ՔՈՒՇԻ - տեն ՔՈՒՇՈՒ-ՔՈՒՇՈՒ:

ՔՈՒՇՏԱՆԱԼ - չբ. 1. Կուշտ ուտել, քաղցը հագեցնել: Էտ տըղան կառնը խըրակում, օտում, քուշտանում (Ձ): 2. Բավականացաի խմել, այլեւս խմելու կարիք չգալ: Կօլան կըլխեն և քաշոմ, ծոկը լօխ խըմում, քուշտանում (Ձ): 3. Կիսբ. Զագենալ, բավարարվել: ... Տըղան կամ և, մարը տէսնում և, պաչում և, քուշտանում (ՆԱԲ, 64): 4. Կիսբ. Ձանծ-րույթ զգալ, ձանծրանալ: Ասում և.- Յըս ըտըրանա քուշտացալ ըմ, տար ռահ ըրա (Ձ): 5. Իր մեջ մեծ քանակությամբ՝ շատ բան ընդունել, որեւէ նյութով՝ հեղուկով ներծծվել: Արիսը կապում և բուստանեն յըրա, մինչքով վեր վըդը քուշտանում և (Ձ):

ՔՈՒՇՏՈՒ(Ը)ԼԱՏՈՒ/ՔՈՒՇՏՈՒ(Ը)ԼԱՏՈՒ - գ. Կուշտ ուտելու՝ կշտանալու տեղ: Ասում և.- Ըստըդ հօ քուշտընը-լատըդ չի, խըրեք կերեք (Ձ):

ՔՈՒՇՏՈՒ(Ը)ՆԵԼ/ՔՈՒՇՏՈՒ(Ը)ՆԵԼ - կբ. ՔՈՒՇՏԱՆԱԼ-ի:

ՔՈՒՇՏՈՒ(Ը)ԼԱՏՈՒ - տեն ՔՈՒՇՏՈՒ(Ը)ԼԱՏՈՒ:

ՔՈՒՇՏՈՒ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՔՈՒՇՏՈՒ(Ը)ՆԵԼ:

ՔՈՒՇՏՔՈՒՇՏԱԼ/ՔՈՒՇՔՈՒՇՏԱԼ - չբ. Ամաչել, քաշվել (հատկապես՝ ճաշելիս): Տընաշինըտ հանց քուշտքուշտամ և, ասիս լըհա թանգան հարթըն ինի (Բ):

ՔՈՒՇՈՒ/ՔՈՒՇԻ - գ. 1. Էշի քուշակ: Ըտըրան էլ մին էծ և ինում, մին էլ մին կաղլեք քուշու (Ձ): 2. Կիսբ. Զիմար՝ տիմար մարդ: Էտ քուշուն կըլօխ չի ըղ-նում, վեր կընեք սիրական և պահում (Ձ): 3. տեն ՔՈՒՇՈՒ-ՔՈՒՇՈՒ:

ՔՈՒՇՈՒ-ՔՈՒՇՈՒ/ՔՈՒՇԻ-ՔՈՒՇԻ - ձ. Էշին՝ Էշի քուշակին մոտ կանչելու բա-ցականչություն: Պատառ խօտ և յօր օնում, տէմ անում, ծէն տամ՝ քուշոն-քուշոն (Ձ):

- Քուշու-քուշու անել - 1. Էշին՝ Էշի քուշակին մոտ կանչել: Զիշկան քուշու-քուշու յա անում, Էշին քուշակը մոտա-նում չի (Ձ): 2. Կիսբ. Մեկին քաղցը խոսքերով համոզել՝ խաբել: Քուշու-քուշու ըրավ, Սիտրակեն ծին իծծան կինավ ինք կանավ (Բ):

ՔՈՒՇՔՈՒՇՏԱԼ - տեն ՔՈՒՇՏ-ՔՈՒՇՏԱԼ:

ՔՈՒՇՏ(Ը)ՆԵԼ/ՔՈՒՇՏ(ՈՒ)ՆԵԼ - կբ. ել պբ. ՔՈՉԻԼ-ի:

ՔՈՒՇԻ - գ. մկ. Շուն, շնիկ: Խօխան հըլաթան մին քուշի յա փըռնում (Բ):

ՔՈՒՇԻ-ՔՈՒՇԻ/ՔՈՉԻ-ՔՈՉԻ/ՔՈՉՈՉԻ/ՔՈՒՇԻ-ՔՈՒՇԻ-ՔՈՒՇԻ-ՔՈՒՇԻ/ՔՈՒՇԻ-ՔՈՒՇԻ/ՔՈՒՇԻ-ՔՈՒՇԻ - ձ. Շներին կանչելու բացականչություն: Զացը մոտըցընեն և շանը, թա՝ քուշի-քուշի (Ձ):

- Քուշի-քուշի անել - 1. Շանն իր մոտ կանչել: Քուշի-քուշի ըրավ, Էտ շանը փըռնից (Բ): 2. Կիսբ. Քաղցը լեզու բա-նեցնել, շողոքորթել: ... Էս և մին տարի և՛ քընքըօջի ըմ անըմ, վեր ինծ մըհար մին հանց փէշակ ճարիմ, վեր յես էլ մըրթամաչ ընգնիմ, տօն-տեղ տինիմ... (ՋՏ, Բ, 89):

ՔՈՒՇՈՒՇ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՔՈՒՇՈՒՇ(Ը)ՆԵԼ:

ՔՈՒՆԱԹՈՒՊ - գ. Թանծր մառա-խուղ, երբ մարդ ոչինչ չի տեսնում: Քու-ռաթօխա և, վէշ մին պէն ըրվամ չի (Բ):

ՔՈՒՆԱՂԵԼՔ - տեն ԿՈՒՆԱՂԵԼՔ:

ՔՈՒՆԱՄԵԼ - գ. Մաշված՝ ոչ սրա-ծայր մեխ: Մին քուռամէխ և քըթենում, թըխում պատեն, կըստա կախ տամ (Ձ):

ՔՈՒՆԱՆԱԼ (գրբ. կուրանամ) - չբ. 1. Տեսողությունից զրկվել, տեսողությունը կորցնել, կույր դառնալ: Սիրան աքերը քուռացալ և, կարում չի տանան տոն կա (Բ): 2. Կիսբ. Շփանալ, հղփանալ: Սընամանց Կիրիթօրը Էնքան հըրուս-տացալ և, հըրըստությունան քուռացալ և, էլ մէգ պարեկ-պարլուս չի տամ (Բ): 3. Կիսբ. Շեղքը՝ սայրը բթանալ (կտրող գործիքների մասին): Կացէնը քուռա-ցալ և, լավ չի կըտըրում (Բ): 4. Կիսբ. Փակվել, ցամաքել: Յէտնան կաշին տոն ըն օնում, տըսնում՝ ախպոնը քուռացած, ցըմաքած (ԱԱ, 61):

- Քուռանամ լըս - 1. Երդման բանա-ծել: Քուռանամ լըս, թա տըսած ինիմ (Բ): 2. Մեկին խղճալու՝ գթալու արտա-հայտություն: Քուռանամ լըս, պա Էտ-քան կօրծը մինակ հունց ըս անում (Բ):

- Քուռընի՝ տըսնի վէչ - Ասում են որեւէ վատ բան տեսնելիս. ավելի լավ կլիներ կուրանայի, բայց այդ ամենը չտեսնել:

ՔՈՒՆԱՊԵԼ - գ. Զեշտ՝ դյուրին գործ: Էտ վըդումը արտ անելը քուռապէն և (Բ):

ՔՈՒՆԱՓԱՅՍ - տեն ՓՈՅՍԱՔՈՒ:

ՔՈՒՆԱՓԱՅՍ - տեն ՓՈՅՍԱՔՈՒ:

ՔՈՒՆԱՓԱՅՍ/ՔՈՒՆԱՓԱՅՍ - գ. Քուռակի մայր: Կոկը քուռակէն ցըրըվ և տամ, քուռըկամարը մընամ և խըրխընցալիս (Ձ):

ՔՈՒՆԱՓԱՅԵԼ/ՔՈՒՆԱՓԱՅԵԼ - կբ. ել չբ. 1. Քուռակը վիծել: Էնքան թակալ ըն, խըդծ ծին քուռըկատալ և (Բ): 2. Կիսբ. Անհագորեն որեւէ բան ցանկա-նալ: Շատ և քուռըկատում, ամմա կարում չի ըտի ախճիք քըթենա (Ձ):

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ/ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ - գ. 1. Քուռակ լինելը: Էշը քուռըկօթունը մէնըն և քըցալ, լօք-լօք և անում (Բ): 2. Կիսբ. Վատ՝ անմիտ արարք: Ըտի օր չի կա, վեր Շափաղաթը մին քուռըկօթուն չանէ (Բ):

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ/ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ - մ. Քու-ռակ եղած ժամանակ՝ ժամանակից: Էտ ծին քուռըկօց և կաղլեք (Բ):

- Քուռըկօց կ'արի կերած - Աշխույժ, ժիր, առույգ: Իզէն քուռըկօց կ'արի կերած և, լավ և կօրծ անում (Բ):

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ/ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ - գ. 1. Մուգ գույնի ապակու նման հրաքիային լեռնապար, օբսիդաքար, սատանի ե-ղունգ: Քուռըսիսին պէնը քար և (Բ): 2. Կիսբ. Պինդ՝ կարծր որեւէ բան: Էս էլ հօ փնդ չի, քուռըսիսի յա (Բ):

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ/ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ - գրբ. կուրացուցանել - կբ. ՔՈՒՆԱՆԱԼ-ի:

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆԱՆ/ՔՈՒՆԱՓՈՒՆԱՆ - ած., մ. Իր ասածի համար զոչացած, դառը զոչումով: Կօզ-նուն մարը վեր լըսըմ և, քուռըփէշման յէտ և տըճնըմ, կամ տօն... (ԶԺՅ, V, 50):

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ - տեն ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ:

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ/ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ/ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ - Գործածվում է կա-պակցությունների մեջ:

- Քուռըփուչ անել - Վատնել, սպա-ռել, փչացնել, ոչնչանալ: Զօրը հըրըստօ-թունը սաղ քուռըփուչ ըրավ (Բ):

- Քուռըփուչ ինի/տըճնալ - Վատնվել, սպառվել, փչանալ, ոչնչաց-վել: Էնքան ապըրանքը կըրըցէնք՝ վէչ ծախինք, լօխ քուռըփուչ իլավ (Բ):

ՔՈՒՆԱՔՈՒՆ - տեն ՔՈՒՆԱՔՈՒՆ:

ՔՈՒՆԱՔՈՒՆ - տեն ՔՈՒՆԱՔՈՒՆ:

ՔՈՒՆԱՓԱՅՍ - տեն ՔՈՒՆԱՓԱՅՍ:

ՔՈՒՆԱՓԱՅԵԼ - տեն ՔՈՒՆԱՓԱՅԵԼ:

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ - տեն ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ:

ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ - տեն ՔՈՒՆԱՓՈՒՆ:

ՔՈՒՆՈՒՐՈՒՐ - 1. տեն ՔՕՒ (1): Քուռողորք մարդը լավ կըսկանա (Բ): 2. տեն ԲԵՅԲԸՆԸՐԸՐ: ... Մին շատ թամբնիլ ախճիգ՝ ա իննս, էնքան թամբնիլ, համ էլ քուռողորք, վըր ծեռքավը վըհ մին պէն չար կամ, թա անէ (ՀԺՀ, VII, 254):

ՔՈՒՆՈՒՍԻՍԻ - տեն ՔՈՒՆՈՒՍԻՍԻ:
ՔՈՒՆՈՒՍ(Ը)ՆԵԼ - տեն ՔՈՒՆՈՒՍ(Ը)ՆԵԼ:

ՔՈՒՆՈՒՓԵՇՍԱՆ - տեն ՔՈՒՆՈՒՓԵՇՍԱՆ:

ՔՈՒՆՈՒՓՈՒՇ - տեն ՔՈՒՆՈՒՓՈՒՇ:
ՔՈՒՆՈՒՓՈՒՇ - տեն ՔՈՒՆՈՒՓՈՒՇ:
ՔՈՒՆՈՒՐ-ՔՈՒՆՈՒՐ - տեն ՔՈՒՆՈՒՐ-ՔՈՒՆՈՒՐ:

ՔՈՒՆՈՒՔՕՐՈՒՆ/ՔՈՒՆՈՒՔՕՐՈՒՆ/ՔՈՒՆՈՒՔՕՐՈՒՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Քուցըքոնէ անել/տալ - Մթան մեջ խարխափել: Մարդը քըռքըքոնէ տալալ մին թանիրնալ տեղերը քըցում ա, մըրափում (ՀԺՀ, V, 502):

ՔՈՒՆՈՒՐՈՒՆ - գ. Կույր լինելը, կուրություն: Քուռթթունը փիս պէն ա (Բ):

ՔՈՒՍԻ-ՔՕՍԻ - տեն ՔՕՍԻ-ՓՕՍԻ:

ՔՈՒՐ/ՔՈՒՐ/ՔԵՐ/ՔԻՐ (գրք. քոյր) - գ. 1. Միեմույն ծնողների աղջիկներից յուրաքանչյուրը մյուս երեխաների նկատմամբ: Ուրիշները ախպերը վեր կամ ա տօն, տէսնում ա՝ էլիա քուրը բէքէի ա (ՀԱԲ, 15, 39): 2. փխբ. Շատ մտերիմ ընկերուհի: Թաքավերին ախճիգը չուբանէն ըխճըկանը ասում ա.- Ըսորվանից տու իմ քուր ըս (Ձ): 3. Կանանց դիմելու մտերմական կոչական բառ: Տըղան էտ ըխճըկանը ասում ա.- Ա՛ քուր, տու հու վըս, խէ լաց ըս իննս (Ձ):

- Քուրըն ասից՝ ախպեր օնիմ, ախպերըն ասից՝ քուր չօնիմ - Ասում են՝ ակնարկելով քրոջ սրտացավությունը, եղբոր անտարբերությունը:

ՔՈՒՐԱ - տեն ՔՈՒՐԱ:

ՔՈՒՐ-ԱԽՊԵՐ - տեն ՔՈՒՐԱԽՊԵՐ:

ՔՈՒՐԱՅԸՐ - տեն ՔՈՒՐԱՅՈՒ:

ՔՈՒՐԱՅՈՒ - գ. 1. Խորթ քույր: Կօզի քուրացու վա, ամմա օխտը հալալ քուր արծի Թամարան (Բ): 2. տեն ՔՈՒՐ (2):

ՔՈՒՐՈՒՐ - տեն ՔՈՒՐՈՒՐ:

ՔՈՒՐԱԽՊԵՐ/ՔՈՒՐ-ԱԽՊԵՐ - գ. 1. Քույր եւ եղբայր: Ըստի քուրախպեր կամ ըն էտ շէնը, ըտը՞ղ ապըրում (Ձ): 2. փխբ. Մտերիմ անձնավորություններ: Ըտըրանք առաջ ըն իլնիլ դիւշման, մըխէնք քուրախպեր ըն (Բ):

ՔՈՒՐՈՒՐ/ՔՈՒՐՈՒՐ - տեն ՔՈՒՐՈՒՐ:

ՔՈՒՐՈՒՐՍՕՍ - տեն ՔՈՒՐՈՒՐՍՕՍ:

ՔՈՒՐՈՒՐ-ՔՈՒՐՈՒՐ - տեն ՔՈՒՐՈՒՐ-ՔՈՒՐՈՒՐ:

ՔՈՒՐՈՒՐՈՒՆ - տեն ՔՈՒՐՈՒՐՈՒՆ:
ՔՈՒՐՈՒՐ (գրք. գուրգ) - տեն ԲԱԼԲԱՆ:
ՔՈՒՐՈՒՐԱՆ(Ա) - տեն ՏՐԿՈՒՐ(Ա)-ՀԱՆ(Ա):

ՔՈՒՐՈՒՐԱՆԵԼ - տեն ՏՐԿՈՒՐ(Ա)-ՀԱՆԵԼ:

ՔՈՒՐՈՒՐԱՆԿԵԼ - տեն ՏՐԿՈՒՐ(Ա)-ՀԱՆԿԵԼ:

ՔՈՒՐԱ - տեն ՔՈՒՐԱ:

ՔՈՒՐԱ (գրք. քոյր) - գ. 1. Արջի ձագ: Արջը յէտ ա տը՞ռնըմ դիբի ուրան քոյթթնին (ԼՂԲ, 352): 2. Շան ձագ: Շօնը փախչում ա, քոյթթնէն թողնում ըտը՞ղ (Ձ): 3. ած., գ. փխբ. Փոքրիկ ու գիրուկ՝ փափիկ (երեխա): Մէր Սուրիկը քոյթթ խօխա յա (Բ):

ՔՈՒՐ-ՔՈՒՐ - տեն ՔՈՒՐ-ՔՈՒՐ:

ՔՈՒՐ՝ (թրք. kol) - գ. 1. Թուփ, մացառ:

Աղվէսը կըզնըվըմ ա, սըկըսում քոյը քընըքանիլը (ԱՍՈ, 26): 2. տեն ԹԱՐՁ: Օխճը նի յա մընում խըյարէն քօլէն տակը (Ձ): 3. տեն ԾՈՍԱԿ: Ախճիգը միննալ տը՞սալ, վար մին մըթէն քօլալ ընցալ (ՀԺՀ, V, 375):

- Քօլա փըռնած - Անկիրթ, անտաշ:

... Քօլա փըռնած Կուրքին, Վանին, Թանին սոր մարթու ջանք կընգնին, հննա քըթընէն էլ ունընէրան պըցըրըցընին (ՋՏ, Ա, 134):

- Քօլ տըռնալ - Համախմբվել, ժողովել: Շինացեք՝ քօլ ըն տըռնում, դիւշմանին շէնան քըշում (Ձ):

- Քօլ տալ - 1. Ծառի՝ արմատի կողքերից երկրորդական ճյուղեր՝ շիվեր արձակելով՝ թուփ կազմել: Նուռնէն քօլ ա տըվալ (Բ): 2. փխբ. Որոշ խաղերի ժամանակ հակառակ խմբի խաղացողներից մեկի ոտքը կոխել, որ համարվում է հաղթանակի նշան: Հիշկան անում ա, կարում չի ըտըրանցանա մինին քօլ տա (Ձ):

ՔՈՒՐ՝ - տեն ՔՈՒՐ:

ՔՈՒՐ-ՔՈՒՐ - տեն ՔՈՒՐ:

ՔՈՒՐՈՒՐ՝ - տեն ՔՈՒՐՈՒՐ:

ՔՈՒՐՈՒՐ՝ - տեն ՔՈՒՐՈՒՐ:

ՔՈՒՐ - գ. 1. Սանրված՝ զգված բրդի՝ բամբակի եւն մագորդ: Պիւրթը կիզում ըն, քօլը տէն ածում (Բ): 2. Գործված կտորի վրայի մագվառ: Պիւրթի շօրին քօլը շատ ա (Բ):

- Քօլ տալ - Գործվածքի երեսի վրա մագվառներ առաջանալ: Փայկան քօլ ա տըվալ (Բ):

ՔՈՒՐՈՒՐ/ՔՈՒՐՈՒՐ՝ - ած. Մագվառներ ունեցող (գործվածքի մասին): Քօլքում շօր ա (Բ):

ՔՈՒՐՈՒՐ/ՔՈՒՐՈՒՐ՝ - 1. գ. Թփերով՝ մացառներով պատված՝ ծածկված տեղ, թփուտ, մացառուտ: Էտ քօլտումը վիրի

խօզեր կա (Բ): 2. ած. Թփերով՝ մացառներով ծածկված՝ պատված, թփուտ, մացառուտ: Քօլուտ տը՞ղ ա, ըտը՞ղ հունց ըս բօստան ընական (Բ):

ՔՕՐ - գ. Աղախին: ... Յեր ա կէնում ուրան քըռասուն քօծերը յօր օնում, քընում բաղը... (ԲՀԲ, 93):

ՔՕՐ՝ (գրք. քուր) - գ. Թել, առասան, քուր: Մէշուկը ցօրնալ լըցնում ա, ըռք՞խը քուդալ կապում, շըլակում, քինամ (Ձ):

- Քուրա տոնա կ'նալ - 1. Ուղղությունից շեղվել, ծռվել (շարվող պատի մասին): Ուստան մին վախտ յէշում ա, տը՞սնում՝ պատը քուրա տոնա ա յը՞կալ (Ձ): 2. Ազնվությունը՝ շիտակությունը՝ պարկեշտությունը կորցնել: Արթըր մարթ ա իլնիլ խօսրօվը, միհէնք ա ըստի քուրա տոնա յը՞կալ (Բ):

- Քուրումը կէնալ - 1. Ուղղությունից չշեղվել, չծռվել (շարվող պատի մասին): Ուստա Ռուբէնին տիրած պատը միշտ քուրումըն ար կէնում (Բ): 2. Միշտ ազնիվ՝ շիտակ՝ պարկեշտ մնալ: Այան ա-տում ա.- Մունը քուրումըն ընք կացալ (Բ):

- Քօղը քաշիլ - Բամբասել: Մաքադաթ աքերը էզաննան հարթանըն քօղը քաշում ար (Բ):

- Քօղ տալ - 1. Պատը ուղիղ շարելու համար ծայրից ծայր քուր ձգել: Պատը վեր քօղ չի տաս, կարէլ չոս դիւզ շարիս (Բ): 2. Գործը շիտակորեն կատարել: Իզէն հիկնը անում ա, քօղ ա տամ (Բ):

ՔՕՐ՝ (գրք. քուր) - գ. Բարակ՝ թափանցիկ ու նուրբ գործվածք, որ գցում են երեսին, շղարշ: Հարթանըն իրը՞սէն քօղը յը՞տ ա տանում, տը՞սնում՝ ուրան հըրթնացուն չի (Ձ):

ՔՕՑ - տեն ԽՈՒՑ՝:

ՔՕՑԱՐՁ - տեն ԽՈՒՑԱՐՁ:

ՔՕՆ/ՔՕՆ (գրք. քուն) - գ. 1. Պարբերականորեն իրար հաջորդող բնախոսական հանգստի վիճակ, քուն: Քօնըն ա մարթին ջանը դիւշըցընում (Բ): 2. Շերամի որդի մաշկափոխության շրջանում անշարժանալու եւ ուտելուց դադարելու վիճակը: Վեր վերթին քունէն վախտը կամ ար, վերթին պըրիտըն ուրխանում ին (Բ): 3. ած. Քնած, ոչ արթուն: Քօն մարթը ճէլի կըմըրսէ (Բ):

- Քունա ըղնէլ - Չքնել, չկարողանալ քնել: Կօրծը էնքան շատ ա, խը՞ղծը էրկու օր ա՝ քունա ընգալ ա (Բ):

- Քունալ անէլ - 1. Քնի մեջ սուգել, քուն բերել, քնեցնել: Փառուխը էտ խօխէն քունալ ա անըմ, դուլուղօցը թափշուր անըմ, ինքը փախչում, կ'նալ Ղարաբաղ (ԼՂԲ, 336): 2. փխբ. Ձանձրացնել,

ծանծրայի բան պատմելով՝ ծանծրույթ պատճառել: *Էնքան տական-կըլխան խօսից, մեզ քունավ ըրավ* (Բ): 3. *փխբ.* Թմրեցնել, թմրածության մեջ գցել: *Արքվը հծնծ ընտղներեն քունավ ըրավ* (Բ): 4. *փխբ.* Առանց օգտագործելու՝ իր նպատակին ծառայեցնելու թողնել՝ պահել: *Փուկերը տանը քունավ ա ըրավ* (Ձ):

- Քունավ ըղնել/ընցընել - 1. Քունը տանել, քնել: *Կուճուր քուրը վըր քունավ ա ընցնում, մընացած քուկերը ըսկըսում ըն տըրա կըլծխը քըթըվկը* (ՅԺՅ, VII, 19): 2. Երկար քնել, հարկ եղած ժամանակին զարթնել չկարողանալ: *Մին օր էլ մըթըրկընեք քունավ ըն ընցնես, յեր կընաս, տըսնաս՝ մըթնալ ա* (ԼՂԲ, 317):

- Քոն անել - *տեն* Քունավ անել:

- Քոնը աշկերը օնել/ըցվել - Քունը սաստիկ տանել, քնելու խիստ պահանջ գալ: *Ղուլլուջին հիշկան անում ա, թա գերթուն կենա, կարում չի, քոնը աշկերը օնում ա* (Ձ):

- Քոնը ըշկերան վեր տըճնալ - *տեն* Քոնը աշկերը օնել:

- Քոնը ըշկերան փախչիլ - 1. Քնելու ցանկությունն անցնել, այլևս չկարողանալ քնել: *Վեր ըրօտուցը ըսքըսում ա, բաղվանցուն քոնը ըշկերան փախչում ա* (Ձ): 2. Մտատանջությունների մեջ լինել, անվերջ մի բանի մասին մտածել: *Էտ ըխճըկանը տըսնալանը յըժտը թաքավերին տըղեն քոնը ըշկերան փախչում ա* (Ձ):

- Քոնը ըշկերեն - *տեն* Քոնը ըթվաթվաթ:

- Քոնը կըլխեն - *տեն* Քոնը ըթվաթվաթ:

- Քոնը կըլխեն տալ - *տեն* Քոնը աշկերը օնել:

- Քոնը կնլ - *տեն* Քոնը տանել:

- Քոնը կորչիլ - *տեն* Քոնը ըշկերան փախչիլ:

- Քոնը տանել - Քնելու պահանջ գալ: *Պարանց ա ըղնում, քոնը տանում ա* (ՅԱԲ, 15, 26):

- Քոնը տինիլ - Քնած ձեռացնել: *Աղվէր քոնըն ա տինում, քաշը կամ ա, վեր աշկերը տնու անե* (Ձ):

- Քոնը փախչիլ - *տեն* Քոնը ըշկերան փախչիլ:

- Քոն իլածը յըր կացավ, գերթունեն վըլծըցըրավ - Ասում են, երբ անփորձը՝ անտեղյակը փորձում է փորձառուին՝ տեղեկացվածին խորհուրդ՝ խրատ տալ:

- Քոն իլած հավ/ճուճու - Միամիտ՝ անտեղյակ՝ անտարբեր՝ անկարող մարդ: *Էտ քոն իլած ճուճուն էլ ա հըրուստացալ, մուկը համան քնսիբըն ընք* (Ձ):

- Քոն իլած տըճըր աշկեն մին հաց տինիլ, կապել - Աջածակ՝ ագահ լինել: *Իգէն քոն իլած տըճըրն էլ ա աշկեն մին հաց տինում, կապում* (Բ):

- Քոն իլ, յըճ կաց, բախտ օգի - Ասում են նրանց մասին, ովքեր ոչինչ չեն անում, բայց հաջողության են հասնում:

- Քոն ինիլ (գրբ. *քուն լինիլ*) - 1. Քնի մեջ սուզվել, քնել: *Յեր ա ինում, էս չինարի ծառեն տիրըվներեն դաթումը քոն ինում* (ՅԱԲ, 15, 107): 2. *փխբ.* Չանձրանալ: *Էնքան խօսից, քոն իլինք* (Բ): 3. *փխբ.* Թմրել, թմրածության մեջ ընկնել: *Էնքան քար ա քանդալ, լըհա էն ա վըճնանը յըրա քոն իլած* (Ձ): 4. *փխբ.* Կենակցել, ապրել: *Շէնումը էլ տըղամարթ չի մընաց, լօխ դնիսպա Միրանուշէն նըհէտ քոն իլին* (Բ): 5. *փխբ.* Առանց օգտագործելու՝ իր նպատակին ծառայելու մնալ: *Կոթընեն էն ըն քոն իլած, պինըցընօղ չի կա. լօխ քըճալ ըն կըմըճվ* (Ձ): 6. *փխբ.* Անտարբեր լինել, չհետաքրքրվել: *Խալիը բաղերը թըլանած պիրում ըն, մեր Բուղդանըն էլ էն ա քոն իլած* (Բ):

- Քոն նի մընել/մըտնել - *տեն* Քոն ինիլ (1): ... *Տեսնում ա մին դնշանք ախճիգ նըստած, օշափեն կըլծխը տըրած գոճիգումը, օշափը քոն մըտած* (ՅԺՅ, V, 270):

- Քոն պիրիլ - *տեն* Քունավ անել (1): *Անրին հավան էլ մին տըճան ար քոն պիրում բաղվանցուն հըճտե* (Ձ):

- Քոն տալ - 1. *տեն* Քոն ինիլ (1): 2. *տեն* Քունավ անել (1):

- Քոն տըճըր ծարավ - Անհայտ բան: *Ասում ա. - Էտ քոն տըճըր ծարավ ա, յըճ գոճիգում չըմ էտ հիկն ա* (Ձ):

ՔՕՆ - *տեն* ՔՕՆ:

ՔՕՆԵԼ/ՔՕՆԵԼ (գրբ. *քունել*) - *նք.*

1. Մեռական գործողություն կատարել: *Բաղվանցին ըտըրան փըռնում ա, քօլեն տակեն քօնում* (Բ): 2. *փխբ.* Պատժել: *Կօղեն բիդի քօնիս, վեր էլ կոտթօնն չանե* (Բ): 3. *փխբ.* Փչացնել, ավերել: *Կարկուտը բուստընեն քօնից* (Ձ): 4. *փխբ.* Խաբել: *Քօնում ըն, ծին էշու կիկնալ ինք օնում* (Ձ):

- Քօնած, ըրեվեն կնլած/տեմ ըրած/քըցած - Ուղարմացած, թմրած: *Տընաշինըտ մինքըճվ մին պեն ա անում, էրկու ժամ ընցընում ա, հանց ա քօնած, ըրեվեն կնլած* (Բ):

- Քօնել, ըրեվեն տալ - Մեկին խիստ պատժել: *Ասում ա. - Վեր մեհէտ էլ յըճկեր բաղըս, քըճ քունական ըմ, ըրեվեն տամ* (Բ):

- Քօնել տալ - *տեն* ՔՕՆԵԼ:

- Քօնել, տինիլ ընդըճ - *տեն* ՔՕՆԵԼ-ԹՕՂՆԵԼ:

ՔՕՆԵԼ-ԹՕՂՆԵԼ - 1. Չանձրացնել, ծանծրույթ պատճառել: *Էնքան խօսից, լափ քօնից-թօղից* (Ձ): 2. Գործը անորակ անել: *Էս մըղակ աճ, վեր շինալ ըս, քօնալ ըս-թօղալ* (Ձ):

ՔՕՆԵԼ-ՔՕՆԵԼ(Յ)ԱՏԵԼ - *տեն* ՔՕՆԵԼ(Յ)ԱՏԵԼ:

ՔՕՆԵԼ (գրբ. *քնեթ* (էգ շուն՝ կատու), *հ.ե. *kuon-to-* (շուն) - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Քօնթավ կնլ - Զուգավորվել, բեղմնավորվել (շան՝ գայլի՝ կատվի մասին): *Շընեթը քօնթավ ըն կամ* (Ձ):

ՔՕՆԶՈՒՏ - *տեն* ՔՕՆԶՈՒ(Ն)ՕՏ:

ՔՕՆԵԼ/ՔՕՆԵԼ - *կք. եւ չք.* ՔՕՆԵԼ-ի:

ՔՕՆԵԼ-ՔՕՆԵԼ(Յ)ԱՏԵԼ - *տեն* ՔՕՆԵԼ(Յ)ԱՏԵԼ:

ՔՕՆԵ (գրբ. *քունք*) - գ. Գանգի կողքային մասը՝ ականջից մինչև ճակատը, քունք: *Վեր քունքեն տըրըքընում ա, փնիլիվանը վեր ա ըղնում* (Ձ):

ՔՕՇ¹ (գրբ. *քօշ* (արու այծ, խոյ, նոխազ) - *տեն* ՔՕՐԱԵԾ:

- Քօշը քարեն տինիլ - *հեգն.* Մեծ՝ դժվարին գործ կատարել: *Ասում ա. - Յինչ ը՛ս ըրալ, քօշը քարեն ը՛ս տիրալ* (Ձ):

ՔՕՇ² (պրս. *kafš*) - գ. Երեսը կիսով չափ բաց կոշիկ: *Քօշերը կըճում ա, տնու կամ* (Ձ):

ՔՕՉ (պրս. *kuč*, թրք. *göç*) - գ. 1. Սար՝ ամառոց գնացող կամ այնտեղից վերադարձող մարդկանց ու անասունների մեծ խումբ: *Քիննալ ա, քիննալ, տըճսում մին քանե մարթ ուրանց քօշը՝ վըլծըրներավ, իծերավ, օրիշ հիվըններավ քըշում, տանում ըն* (ՆԼՂԲ, 17): 2. Մեկ բնակավայրից մի ուրիշ բնակավայր տեղափոխվելը՝ գաղթելը՝ քոչելը: *Ղուշմաննէն վեր նի յըն տըճնում շէնը, շինանց քօշը ըսքըսում ա* (Ձ):

- Քօչա յըճ ընգած/յըճ մընացած վըճաճար - Որեւ բանից՝ որեւ տեղից ուշացած խեղճ՝ անկարող մարդ: *Էտ քօչա յըճ ընգած վըճաճարը կամ ա, տըճսում հըրսանեքը պըրծալ ա* (Ձ):

- Քօչը կապել - Ունեցած-չունեցածը հավաքել ու հեռանալ: *Խանը տըճսում ա, վեր ըտըճ էլ կարում չի տըրթօնն անե, քօչը կապում ա* (Ձ):

- Քօչը յըճ տըճալ, կաղլեգը առաջկ ընցալ - *տեն* Վըլծաճարեն սնունդը յըճ տըճալ, կաղլեգը առաջկ ընցալ (ՎՈՒՄՈՒ-ի տակ):

- Քօչը շատ - Յոգաշատ: *Քօչը շատ*

մարթ ա Վրոբթոսիալանց Նէսին, հինգ ա՛նէ (Բ):

- Քօջը շօռ տալ - Ժամանակները՝ պայմանները փոխվել: Քօջը շօռ ա տըվալ, Զննաբէրը էլ կարում չի ըռըջվա նըման պըրիկազ տա (Բ):

- Քօջը վեր տինիլ - Իջեանել, մի տեղ բնակություն հաստատել: Կամ ըն ըտը՞դ, էտ թումբէն յըրա քօջը վեր տինիւմ (Ձ):

- Քօջին մաջին չըխարակ մանել - Իրարանցման՝ խառնաշփոթության մեջ անտեղի՝ անհարկի գործ ձեռնարկել: Կըռը՞վը աշխարքըս կննած՝ մեր Զէնդօն տօն ա շինում, քօջին մաջին չըխարակ ա մանում (Բ):

ԲՕՉԱԼ - տէն ԲՕՉԱԼ:

ԲՕՉԻԼ - չք. 1. Անասունների հետ սար՝ ամառոց բարձրանալ կամ այնտեղից վերադառնալ: ... Քօջը քօջից, մընաց մին օղտ (ԼՂԲԲ, 268): 2. Մի երկրից կամ տեղից հիմնովին մի ուրիշ երկիր՝ տեղ տեղափոխվել, գաղթել: Վար դո՛ւման-նէն շէնը քընդիքար ըն ըրալ, ժողովուրթը քօջալ ըն... (ԱԱ, 30): 3. փխբ. Վերանալ, դադարել, անհետանալ: Ազարը քօջալ ա, էլ հավերը ըստըկօտում չըն (Բ):

ԲՕՉԻ-ԲՕՉԻ - տէն ԲՈՒՉԻ-ԲՈՒՉԻ:

ԲՕՉՎԵՐ - գ., ած. 1. Անասունների հետ սար՝ ամառոց բարձրացող կամ այնտեղից վերադարձող (անձ): Քօջվեր-նէն ամմէն տարէ էտ շինացուց անա ցօրէն ին ինք՝ օնում, տը՞ղը պո՛րթ տամ (Ձ): 2. փխբ. Թափառական՝ աստանդական կյանք վարող: Քօջվեր մարթ ա, ընդըրա ըշտըղա յա՛ հըրըստօթուն (Բ):

ԲՕՈ/ԿԻՐ (գրբ. կոյր) - ած. գ. 1. Տեսողությունից զուրկ (մարդ, կենդանի): Քինըմ ըն, տը՛սնըմ՝ էրկու քօռ մարթ մին տան մէջի ապրըմ ըն (ՅԺՅ, V, 54): 2. Տեսնելու ունակությունը կորցրած: Քնսպարին աջի աշկը քօռ ա (Բ): 3. փխբ. Բուք, ոչ հատու (կտրող գործիքների մասին): ... Տընըկնէն քօռ ա, սըրօղ չի կա (ՉՏ, Բ, 61): 4. փխբ. Փակված, ցամաք: Էտ ախպո՛ւրը քօռ ախպո՛ւր ա (Բ):

- Քօռ աղաղինա - տէն ԲՈՒՈՒՐՈՒԲ: Վեր Սարդին էլ քօռ աղաղինա Զէրիքնագին ինի սիրում, էն վախտը հունց ա՛նին (ՉՏ, Բ, 184):

- Քօռ աղէնք՝ - տէն ԿՐՈՂԱԴԵՆԲ:

- Քօռան շիլդին լավ ա - տէն Շիլդին քօռան լավ ա:

- Քօռ աշկան ըրտասունք չի կնն - Անկենդանը զգայունություն չի ունենա:

- Քօռ բախտ - Վատ՝ դաժան ճակատագիր: Ասում ա.- Իմ բախտըս քօռ բախտ ա (Ձ):

- Քօռ բախտան - Զակառակի պես, դժբախտաբար: Մեր քօռ բախտան էլ էտ օրը փիս թօռ ա կամ (Բ):

- Քօռը հինգ կօ՞գի՝ էրկու աշկ, էն էլ պըլըգ՝պըլօ՞գ՝ - Իմ/քո/նրա ուզածն էլ հենց դա է: - Ի՛սօ, թօթու արաղ ինի, կը-խըմի՛ս: - Քօռը հինգ կօգի՝ էրկու աշկ, էն էլ պըլըգ՝պըլօ՞գ (Բ):

- Քօռըն էլ կըտը՛սնա - Շատ բացահայտ՝ ակներեւ է: Ասում ա.- Քա հօր տօնը շինվի, հունց չը՛ս տը՛սալ, քօռըն էլ կըտը՛սնա (Ձ):

- Քօռ թօխալ - տէն ԲՈՒՐԱԹՕԽՊ:

- Քօռ կածան/հըղէ - Աներթելի՝ ոչ բանուկ կածան՝ ճանապարհ: Քօռ կածան ա, տասսը տարէ յա՛ ըտըղալ վէջ մարթ ա քը՛ցալ, վէջ հէվան (Ձ):

- Քօռ կապէլ (էլ) չնժի - 1. Անարժեք՝ անպետք բան է: Ասում ա.- Էտ հինջ ա՛, վեր փուլ ըս տըվալ, ինք կննն, էտ քօռ կապէլ էլ չնժի (Ձ): 2. Ոչ մի նշանակություն չունի: Ասում ա.- Նըհախ տը՛ղան ճըղճըղալ մէլ, քու ճըղճըղօցըս ինձը՛տէ քօռ կապէլ չնժի (Ձ):

- Քօռ կապէլ չինիլ - Բոլորովին փող չունենալ, ջքավոր լինել: Քօռ կապէլ էլ չօնէ, հունց փըսա՛կվէ (Բ):

- Քօռ հնսի - հեգն. Կույր մարդ: Էտ քօռ հնսին կարըմ էլ չի, թա տանան տո՛ւս կա (Բ):

- Քօռ հնսի կըտըրէլ - տէն Քըռը-քօռէ տալ:

- Քօռ հավքէն պո՛ւնը Աստուծ կըշինի - Անկարող՝ անբան եւն մարդկանց գործերն ինքնըստինքյան հաջողվում են:

- Քօռ տինակալ մօրթէլ - տէն Քա-րալ մօրթէլ:

- Քօռ ուզ՛օղու մըհակ - Անկայուն՝ խախտուն՝ ոչ ամուր բան: Էտ էլ հօ հա-սար չի՞, քօռ ըգ՛օղու մըհակ ա (Ձ):

- Քօռու հըղէ - 1. Ուղիղ՝ հարթ ճա-նապարհ: Միհէնգ մեր շէնին հըղէն շի-ննլ ըն, քօռու հըղէ յա, լըհա կարում ըս՝ քինի (Բ): 2. տէն ԲՈՒՐԱՊԵՆ: Միհէնգ տօն շինիլը քօռու հըղէ յա, թանքի փուլ ինի (Բ):

- Քօռ ուղուր - տէն ԲՈՒՐՈՒՐՈՒԲ:

- Քօռու ճննգ՝ ընգած վիջիլ - տէն Կո՛կո՛ ըռը՛խ ընգած (կառնը):

- Քօռու պէն/փէշնակ - տէն ԲՈՒՐԱ-ՊԵՆ:

- Քօռ քըշաթօխալ - տէն ԲՈՒՐԱ-ԹՕԽՊ:

- Քօռ օր - Ամպամած օր: Մին քօռ օր վը՛րսկան Առըստամը թըվննգը յօր ա օնում, քինամ բիդի ծըմակը (Ձ):

ԲՕՈԱԿ (գրբ. քուռակ) - գ. 1. Էշի կամ ձիու ձագ, քուռակ: Սահանք

քինացալ ըն ման կնն, տը՛սալ ըն մին էշ՝ քօռակը հէտան քինալիս (ՅԺՅ, VI, 85): 2. փխբ. տէն Էշու քօռակ:

- Քօռակը մօրը ըռաշկէն տըրտընգէ տըվալ, կո՛ւլը տարալ - Զափն անցնողը տուժում է:

- Քօռակը վեր մըծանա, էլին էշ ա տըռն(ըլ)ական - Յուրաքանչյուրն ի վերջո իր ծնողին է նմանվում:

ԲՕՈՈՒՐ - տէն ԲՕՈՈՒՐ:

ԲՕՐ ՈՒ ՓԷՇՄԱՆ - տէն ԲՈՒ-ՈՐՓԷՇՄԱՆ:

ԲՕՍ (գրբ. քօս) - գ. 1. Մաշկի վարակիչ հիվանդություն, որ արտա-հայտվում է ցանի ձեւով եւ ուժեղ քորով: Աստուծ քը՛գ քօս տա, դէնը չի տա, վեր ջանըտ դըրփիս (ԱԲԲ, 106): 2. Անասունների հիվանդություն՝ բորի մի տեսակը, որի դեպքում վարակված մասում մազը թափվում է: Ծիլին քօսը կննին կըսըղըցընէ (ԱԲԲ, 41):

- Քօսան ըղնէլ - 1. Քոսով վարակվել՝ հիվանդանալ: ... Յէշըմ ըն տը՛սնըմ՝ ճը-նապարէն մին պառալ, լըղար, մաշկը յարա ծի, ինքըն էլ քօսան ընգած... (ՅԺՅ, VI, 251): 2. փխբ. Անհամբեր՝ անհանգիստ լինել, շտապել: Քօսան ըն-գած ը՛ս, մին պատառ ըսպասէ, լի՞ (Բ):

- Քօսը ջանը ըղնէլ - տէն Քօսան ըղնէլ:

ԲՕՍԱԿ (պրս. kuse, թրք. köse) - ած., գ. Երեսին ցանցառ մագեր ունեցող կամ բոլորովին մազազուրկ (տղամարդ): Էս քօսակը հու քաջալը յեր ըն կացալ, փօ-դէրը փայ ըրալ, քիննցնլ... (ՅԺՅ, VI, 261):

ԲՕՍՈՒՏ/ԲՕՍՈՍ (գրբ. քոսոտ) - ած. 1. Քոսով հիվանդ: Զըղէնի մին քօսոտ կումաշ ա ջիհիւմ (Ձ): 2. փխբ. Անպետք, փուչ, ողորմելի, չնչին: Քօսոտ մարթ ա, էն հուլ ա՛, վեր նըհը՛տը խընամէ յըս տը՛ռնում (Բ):

- Քօսոտ էծ/դանա/թանգի/շօն - Անպետք՝ փուչ՝ ողորմելի՝ չնչին մարդ: Էտ քօսոտ դանան կընգանը ամմէն տը՛դ բիյաբուռ ա անում (Բ):

- Քօսոտ էծը ըխպիրին յը՛րէ ակնան ճո՛ւր կըխըմէ - տէն Տաննին լավը արջը կօտէ:

- Քօսոտ էծ, հնքին ցը՛ց - Ասում են ողորմելի պարծենկոտների մասին:

ԲՕՍՈՍ - տէն ԲՕՍՈՒՏ:

ԲՕՐ (հ.է. *kor-) - գ. Մարմնի մաշկի գրգիռ, եռք, մարմաջ, որը հանգստաց-նելու համար քորում են գրգռված տեղը: Քօրը մարթ կըսպանէ (Ձ):

- Քօր ածէլ - Քոր առաջացնել: Պիր-թի շօրը տըկյօր ջանէն վեր կը՛նաս, քօր կածէ (Ձ):

- Քօր անել - տեն ԶՕՐԵԼ:
- Քօր կ'ալ/տալ - Քորի մարմաջ առաջանալ, քորվելու պահանջ գգալ: Վըխճարեն տըմակը վեր քօր ա կամ, տանում ա չուբանեն մըհակը քըսում (ԱԲԲ, 90):

ԶՕՐԵԼ (գրք. քորեմ) - նք. 1. Քոր եկած տեղը եղունգներով կամ այլ բանով շփել՝ քերել: Էտ նծք'արը ամմեն օր իշերեն տանում ա ճոր տամ, քորում (ՆԼՂԺԲ, 110): 2. տեն Մաշկը քօրել:

ԶՕՐԹԻԳ՝ - գ. Խոզի ստամոքս՝ թափան: Խօզը մօրթում ըն, քօրթիգը թըմիզցընում, թուքըջիգ'արը կըտօրում, ածում մաջը, քըցնում պօղեն մաջը, խըրակում (2):

ԶՕՐՎԵԼ - 1. կք. ել չք. ԶՕՐԵԼ-ի: 2. չք. Մարմինը՝ գլուխը եմ մի բանի քսելով՝ իրեն քորել (կենդանիների մասին): Էշը մաշկը քըսում ա ծառեն, քօրվում (Բ):

ԶՕՑԻ - գ. Փոքրիկ կարաս: Մին քօցի կինի յա պենում, դունըղներեն հիրփըցընում (2):

ԶՕՓՍ (պրս. kusbe) - գ. 1. Յուղը քամելուց հետո յուղատու բույսերի սերմերի մնացորդը: Կըտըվիատեն քօփսը տամ ըն խուզերեն (2): 2. փխբ. Յեղուկի մեջ խխմած ու խյուս դարձած հաց: Ղըզդանը պենում ա, քօփսը ածում շըներեն առաշկը (2):

- Քօփս կըտըրել/տըհնալ - Յեղուկի մեջ երկար մնալով կամ շատ եփվելով՝

խխմել եւ խյուս դառնալ: Կուրկուտը Էնքան իփսւլ ըն, քօփս ա տըհնալ (Բ):

ԶՕՔ (թրք. kök) - տեն ՏԱԿՈՒ(Է):

- Քօքը կըտըրել/կըտըրցընել - Արմատախիլ անել, իսպառ վերացնել, բնաջնջել: Թաքավերըն ասում ա.- Մունք մինչը՛վ վեր ըտըրանց քօքը կըտըրինք՝ վէջ, կըրըլական չընք մեր յիրգիրումը դինջ ապըրինք՝ (2):

- Քօքը կըտըրվէ - Անեծքի արտահայտություն՝ իսպառ վերանա, հետևորդ չթողնի: Քօքը կըտըրվէ Խօնդինց Միսակեն, բաղըս սաղ քաղալ ա (Բ):

Օ

ՕԲԱ (թրք. oba) - գ. Վրան: Քինան ա նի մընըմ օբան, տենըմ՝ օխտը օշափ, նըստած մին դըզդանու կօխկէ, մըս ըն իփըմ (ՅԺՅ, V, 310):

- Ուբա կապած թուլա/շօն - Կատաղի՝ զազազած մարդ: Դէ խանըն էլ հինջ խա՛ն, ուբա կապած թուլա յա (2):

ՕԲԱԳԱՆՁԱՆ - տեն ԸԿԱՐԱ (1):

- Օբազանգան էծ - Պարապ-սարապ թափառող մարդ: Էտ օբազանգան էծը հօրը ըսկի ք'ծմաճ չի անում, սաղ օրը էն ա չծէրը չըփէս (Բ):

ՕԲԽԱՆ - գ., ած. Շատակեր: Թէմուրը օբխան ա, ջըլաման չի տամ, թա մուք էլ մին պէն օտինք՝ (Բ):

ՕԲՐՈՒԺ - տեն ՕԲՐՈՒԶ:

ՕԲՐՈՒԶ/ՕԲՐՈՒԺ (ռուս. обрызг) - գ. 1. Տակաղի՝ օղակի նման մետաղյա կապը՝ գոտին: Պուժկեն օբրուջեն թնւնցալ ա (Բ): 2. Ընդհանրապես օղակի նման կապ, օղածեւ հանգույց: Յըկատեն կօթէն մին օբրուժ ա կը՛ց տամ (2): 3. Կշեռքի նժարի վրա դրվող կլոր ամանը: Մըխըրէ կենում ըն, քըթած արծաթը տընում ա չափէն օբրուջումը, պիրում (ՅԺՅ, V, 627):

- Օբրուջ անել - տեն Կըրուզ անել:

- Օբրուջը պընդըցընել - Յաստատուն դարձնել, կայունացնել: Աշխարքըս խըռըխառնէ յա տըհնալ, մինը կա վէջ՝ օբրուջը պընդըցընէ (2):

ՕԲՐՈՍԿ (ռուս. обсыск) - գ. Խուզարկում: Օբուսկը վեր ըսքըսում ըն, Կնրնբէդին սըրտը ճաքում ա (2):

- Օբուսկ անել - Խուզարկել, խուզարկության ենթարկել: ... Տըրան օբուսկ ըն անում, յօխ՝ հինջ օնէ, ծէրքան խըլում (ՅԱԲ, 15, 127):

ՕԳԱ - տեն ՕԳԱՆ:

ՕԳԱ/ՕԳԱ - ած. Ոչ արյունակից, ոչ հարազատ: Էտ վէխչարը մօրթում ա, լըցնում մէշօկեն մաջը, տանում օգա ախսօրը կօշտը (ԲՅԲ, 56):

- Օգա մամա - հեգն. տեն ԸՍԿԵՍՈՒՐ:

ՕԳՕՍՍՕՍ - տեն ՅՕՔՕՍՍՕՍ:

ՕԴԱ (թրք. oda) - գ. Գոմի այն բաժանմունքը, որտեղ մարդիկ հավաքվում եւ զրուցում էին: Քըշերեն հըվաքվում ին օդումը, քաթ անում (2):

- Օդու ալալ - Մեծ փորձանք՝ պատուհաս: Բըդասըլ ժառանգը մին օդու ալալ ա հօրը-մօրը հըհտէ (Բ):

ՕԴՈՒԼ/ՕԴՈՒՐ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Օդուլը քաշիլ - տեն Դնրդին դնրման անել (2):

ՕԴՈՒՐ - տեն ՕԴՈՒԼ:

ՕԶԱԾ-ՉՕԶԱԾ - տեն ՕԶԱՄ-ՉՕԶԱՄ:

ՕԶԱՄ-ՉՕԶԱՄ - տեն ՕԶԱՄ-ՉՕԶԱՄ:

ՕԶԳԱ - տեն ՕԶԳԱՆ:

ՕԶԳԱ/ՕԶԳԱ (թրք. ozge (ուրիշ, այլ, տարբեր) - ած. Շատ լավ կամ վատ, արտասովոր, բացառիկ: Ըտըրան էլ մին ծգգա՛ծ ծի յա ինըմ (2):

- Օզգա՛ն բաբաթ - տեն ՕԶԳԱՆ: Էս այամին էշերան Աստուծ ըզաղէ, օզգա բաբաթ գատեր ըն (ՋՏ, Բ, 150):

ՕԶԵԼ - տեն ՕԶԻԼ:

ՕԶԻ - տեն ՕԶԻ:

ՕԶԻ - տեն ՕԶԻ:

ՕԶԻԼ - տեն ՕԶԻԼ:

ՕԶԻԼ - տեն ՕԶԻԼ:

ՕԶԻ-ՉՕԶԻ - տեն ՕԶԻ-ՉՕԶԻ:

ՕԶԻ-ՉՕԶԻ - տեն ՕԶԻ-ՉՕԶԻ:

ՕԶԱՄ-ՉՕԶԱՄ/ՕԶԱՄ-ՉՕԶԱՄ - մ. Ստիպված, ակամա, կամքից անկախ: Վեր ցուրտերը ըղնում ա, օգան-ջօգան ըսքըսում ըն բաղերը քաղէլը (2):

ՕԶԻ/ՕԶԻԼ/ՕԶԻ - տեն ՕԶԻՐ:

ՕԶԻԼ/ՕԶԻԼ/ՕԶԻԼ/ՕԶԵԼ (գրք. ուզեմ) - նք. 1. Կամենալ, ցանկանալ, պահանջ՝ անհրաժեշտություն՝ մղում գգալ մի բանի: Լըհա վեր օզում ա քօնը տանէ, մանը կըտրում ա, ծէրքը հէռում ա, քօնը տանում չի (ՅԱԲ, 15, 25): 2. Տենչալ, փափագել: Մարթը դնստի կըլխի յա ընգըմ, վըր կընէկը ուրան մահըն ա օզըմ... (ԼՂԲ, 358): 3. Խնդրել, պահանջել, պահանջով՝ խնդիրքով դիմել: Թաքավերը մուտանըմ ա մին առուտուրականի, փօղ օզըմ (ՅԺՅ, V, 179): 4. Յամաձայն լինել, համաձայնել: Յիշկան անում ա, թա էտ տըղէն նըհըտը տանէ, տըղան օզում չի (2): 5. Յարսևացու ընտրել, ամուսնանալ, կնության առնել: Մին տըղա օզում ա մին ըխչըգա օզի, ամմա տանը ռազի չըն կենում... (ԱԱԼ, 77): 6. Ստաղիր լինել, պատրաստվել մի բան անելու: Լըհա օզում ա, թա հծնը ըսքըսէ, թօռը կի յա օնում (2):

- Օզում ա - Թեկուզ (գործածվում է իրար բացառող կամ փոխարինող նշանակությամբ՝ նախադասությունները կամ նախադասության անդամները միմյանց հետ կապակցելու համար): Օզում ա թօռ կա, օզում ա նըրը՛վ անէ, էքնուց բաղը բիդի քաղինք՝ (2):

- Օզում ա թօթ օտէ՝ պերանը դօղէ վէջ - Ասում են նրանց մասին, ովքեր ցանկանում են հաճույք ստանալ՝ արդյունքի հասնել առանց դրա հետ կապ-

ված դառնությունների ճաշակման:

- Օգնում և շավար կընա՝ վըռնէն նի չի կա - *տեն* Օգնում և թօթ օտէ՝ պէրանը դօղէ վէջ:

- Օգնում ըս կըքավու յըրիշավ քիսիս, քըջըղակէնըն էլ ըս մընևատ քըցում - Ուրիշի լավը ընդօրինակել ցանկացողը իրենն էլ կորցնում է:

ՕԶԻ-ՉՕԶԻ/ՕԶԻ-ՉՕԶԻ/ՕԶԻ-ՉՕԶԻ - *տեն* ՕԶԻՍ-ՉՕԶԻՍ: *էլ օգի-չօգի, յըր և կենում քիսում* (ԲԲ, 82):

ՕԶԻՍ/ՕԶԻՍ/ՕԶԻՍ/ՕԶԻՍ - *ած.*, գ. 1. Մեկի ձեռքը խնդրող (անծ): *էտ ըխճըկանը շատ օգոյնի յըն կամ...* (ԼԴԲ, 331): 2. Պահանջարկ՝ խնդիրք ներկայացնող (գնորդ, հաճախորդ են): *Օգոյն շատ կա, ամա վըրը խըրէգ ա, հէրիք՝ չի անում* (2): 3. Մուրացկան: *Մին օր էլ թաքավէրէն պալատըն և կամ մին օգոյն, փայ օգում* (ՅԺ, V, 352):

- Ուգոյն իրըն իսիլ - Անամոթ լինել: *Ընդրա ուգոյն իրըն օտէ, հինք օգնում ա, տօ, մին ա, ծըրք չի քըշիւն* (2):

ՕԶԻՍ - *տեն* ՕԶԻՍ:

ՕԶԻՍ - *տեն* ՕԶԻՍ:

ՕԶԻՍ - *տեն* ՕԶԻՍ:

ՕԶԻՍ (գրք. օր) - գ. Երկրի մթնոլորտը կազմող գազերի խառնուրդ, օդ: *էտ բաղը քօռ ախպօրը շատ ա տուր կամ, սնքանը վեր օթը շատ լնվ ար* (ՅԺ, V, 371):

- Օթան կախ իլնծ - 1. Հենարան չունեցող, անապահով վիճակում գտնվող: *Օթան կախ իլնծ ճըղներ ա, մին խէշակ տէմ տօ, թա չէ, վեր քամէ անէ, լօխ կուտըրտըլական ա* (Բ): 2. Անկատար, չիրագործված: *Կօրծը էն ա օթան կախ իլնծ, կօրծ անօղ չի կա, թա անէ* (2):

- Օթը ծանղըր - Գազերով՝ փոշով՝ տհաճ հոտերով են ապականված (օր): *Կուսէն օթը ծանղըր ա, մըղակը պէց, պատառ թըմիզվի* (Բ):

- Օթը ծընղըրանալ - Օղը գազերով՝ փոշով՝ տհաճ հոտերով են ապականվել, շնչելը դժվարանալ: *էնքան մարթ ա էտ ութաղումը քօն իլնվ, օթը ծընղըրացալ ա* (2):

- Օթը փօխել - 1. *տեն* ՃԻՐԸԳՕԻԷԼ: 2. *տեն* ՃԻՐԸԳՕԻԷԼ:

- Օթումը խօսել - Անկատար՝ անտեղի խոսել: *Հինչ ըս օթումը խօսում, տուս ըրա* (Բ):

- Օթումը ճօկել/փըռնըցնել - Իսկույն կռահել՝ հասկանալ՝ կողմնորոշվել: *Վէգիրը թաքավէրին ըըծնէն օթումըն ար ճօկում* (2):

- Օթումը պապալ/պըպըլ-պապալ անել - Մեռնել (գործածվում է որպես

անեծք՝ նկատի առնելով հանգուցյալի դիակը տնից հանելիս դագաղը օդում պտտելը): *Օթումը պապալ՝ անիս, խէ կօվըս կուղացալ ըս* (Բ):

ՕԶԻ (գրք. ութ, հ.է. *optō-) - թ. Յոթին հաջորդող թիվը՝ ութ: *Ըտըրանց ընում ա մին օթ տըրէկան տըղա խօխա* (ՅԺ, V, 228):

- Օթան քըսան պակաս - Ասում են հարբած մարդուն:

- Օթը բէշ անել - *տեն* Էն դօլը տեն անել:

- Օթ կիրիլ - Ութաձեւ քայլել՝ շարժվել (հարբածությունից, տկարությունից են): *Մացակը հարփում ա, օթ կիրիլնվ քիսում* (2):

ՕԶԻՍ - *տեն* ՕԶԻՍ:

ՕԶԻՍ/ՕԶԻՍ (թրք. otak (վրան) - գ. Մեկյակ: ... *Մին մարթ ա տուս կամ, տըրան խնիւն, տանում մին օթաղ, կըծիւր կըտրում, քըցում պաղվալը* (ՅԺ, VII, 83):

ՕԶԻ(Կ) - *տեն* ՕԶԻ:

ՕԶԻԸԶԻ - *տեն* ՕԶԻԸԶԻ:

ՕԶԻ՝ - *ած.* 1. *տեն* ԸԿԼԿԿՕՐ: 2. *փիւր*. Շատ տխուր, վշտացած, սգավոր: *Օթի կընէգ ա* (Բ):

- Օթի մըրաքուր տըռնալ - *տեն* Օթի ծրփաթ տըռնալ (2):

- Օթի ծրփաթ - Քրիստոսի խաչման գիշերը, ավագ ուրբաթ: *Ըսօր օթի ծրփաթ ա* (2):

- Օթի ծրփաթ տըռնալ - 1. Մթնել, խավարչտիս դառնալ: *Օրը օթի ծրփաթ ա տըռնալ, վէշ մին պէն ըրվամ չի* (Բ): 2. Շատ տխրել, վշտանալ, ոչինչ չխոսել: *Նծքանը օնքերը իրոր տըված, օթի ծրփաթ տըռնած, նըստած ար...* (ԼԴԲ, 301):

ՕԶԻՍ/ՕԶԻ(Կ) (գրք. օթել) - *ած.* Նախորդ օրվանից մնացած, հնացած: *Օթի հաց ա* (Բ):

ՕԶԻԸԶԻ/ՕԶԻԸԶԻ - դ. Յոթերորդին հաջորդող դասական թվականը՝ ութերորդ: *Օթինչի օրը հիվանդը աշկերը պէնում ա* (2):

ՕԶԻԹ - *տեն* ՕԶԻԹ:

ՕԶԻԹ - գ. 1. Ութ եզների լծվող գույն: *Շէնումը միսակ քուխէն ա իլնվ օթուց* (2): 2. Գույնալիս լծված չորրորդ լուծը: *Տըսնում ա, վեր անալ չի կամ, պիրում ա օթուցըն էլ լըծում, ըսքըսում վարէլը* (2):

ՕԺ(Ժ) (գրք. ոյժ) - գ. 1. Կենդանի էակների մկանային լարման միջոցով ֆիզիկական շարժում առաջ բերելու ունակություն, մարդու (կենդանու) ֆիզիկական եռանդ: *էտ տըղան քընէնք ա անըմ, ասըմ ա.- Օժը կա, ամա*

հարկավեր ա մին փէշնկ սըվերէլ... (ՅԺ, V, 554): 2. Որեւէ բանի դրսեւորման աստիճանը՝ լարվածությունը: *Քամուն օժժը շատ ա* (Բ): 3. Որեւէ բան կատարելու համար միջոցներ: *Շատ մարթ ա օգում արտ անէ, ամա օժ չօնէ* (2): 4. Բռնություն, հարկադրանք, ստիպողական միջոց: *Շըլըդէն օժժավը տահանց քըշում ըն, նի անում յըխճէն, քըլում* (2): 5. Ծիգ, ջանք, լարում: *Հիշկան օժ օնէ, հըվաքում ա, լօք տամ, ամա կարում չի կըրտան տուս կա* (2): 6. Ներգործելու՝ ազդելու միջոց, ներգործություն, ազդեցություն: *Կինուն օժժը մարթին վեր կըքըցի* (2): 7. Տոկոսություն, դիմացականություն: *Ըտըրա օժժը շատ ա, տէմ ա կընական* (2): 8. Հնարավորություն, կարողություն: *Թաքավէրըն ասըմ ա.- Տա շատ տըժէր պըն ա, տա իմ օժաւ վըր պըն ա...* (ՅԺ, V, 23):

- Օժ(ժ) անել - *տեն* Օժ(ժ) տալ (1):

- Օժ(ժ)ա ըղնել - 1. Ուժը կորցնել, թուլանալ, ուժասպառ լինել: *Պառավը թոկանցած, օժա ընգած, տարավ նըշանց տըվավ էն լօխ քարէրը...* (ՅԺ, V, 147): 2. Ազդեցությունը՝ նշանակությունը կորցնել: *Ամա էն հինչ թինգնալ ա, մեր փուլը օժժա ընգալ ա* (Բ):

- Օժ(ժ)ը կ'ան - Ուժերը վերականգնվել: *Վեր հաց ա օտում, օժժը կամ ա* (2):

- Օժ(ժ)ը կուրցնել - *տեն* Օժժա ըղնել:

- Օժ(ժ)ը հախտ/պատ (գրք. յաղթ (մեծ, զորավոր) - Որեւէ մեկին կամ որեւէ բանի հաղթելու, որեւէ բան հաղթահարելու, կատարելու են համար բավական ուժ ունեցող: *Ընդրա օժժը հախտ ա, կըրըլական ա էտ փնիլիվանէն յըխնէ* (2):

- Օժ(ժ)ը յըխնէ/պատել - Ի զորու լինել, ուժը բավել, կարողանալ, հնարավորություն ունենալ: *Ըստէր էլ կընէգըն ա օժը յըխնածըն անում* (ՆԱԲ, 64):

- Օժ(ժ) պընըցնել - Ուժ գործադրել: *Օժժ ըն պինըցընում, մաշինը ցըխան տուս օնում* (2):

- Օժ(ժ) չափել - *տեն* ՕժԻԹ:

- Օժ(ժ) տալ - 1. Ծիգ գործադրել, ջանք թափել: *Հիշկան օժ ա տամ կավը, կարում չի ծընէ* (2): 2. Հարկություն ներշնչել, զորացնել: *Մեր վըրըն ա մըգ օժ տամ* (Բ): 3. Ուժ՝ էներգիա հաղորդել՝ տալ: *Թօթէն արաղը ըտըրան օժ ա տամ, յըր ա կենում արտը հընծում, մին օրումը պըրծընում* (2):

Օժ(ժ)ԱՎ - *ած.* 1. Ֆիզիկական մեծ ուժ ունեցող, ուժեղ: *Խընաքաղ էլ մին օժժավ մարթ ա ինում՝ անումը Սէվի*

(ԱԱ, 46): 2. Հգոր, գորավոր, գորեղ: *Օժավ յերգիր ա ինում էտ թաքավերին յերգիրը* (2): 3. Ուժգին, կատաղի, սաստիկ, հուժկամ: *Մին օժժավ քամէ յա ըսքըսում* (2): *մ. 4. տեն ՋՕՌՈՒՎ: 5. Ուժգնորեն, սաստկորեն: Հանց օժժավ թըխում ա, պատը պարան ա կամ* (2):

ՕժՏՈՒՆ - գ. Գուրանին լծված երրորդ լուծը: *Օժտունը վեր լըծում ըն, վար անելը հիշտանում ա* (2):

ՕԼԱԲԱՆ - գ. Անձ կամ իր, արարած, որեւէ բան: *Դէ հու վա՛ տը՛սած, վեր տը-դամարթ օլաբանը պոկ կըրէ* (ԱԱ, 79):

ՕԼԻՎՈԼՆԻՆԻ (թրք. *ölü* (մեռած, հանգուցյալ, դիակ) - ած. 1. Մահամերձ, մահվան եզրին գտնվող: *Կամ ըն տը՛սնում՝ մին օլի մարթ ըտը՛դ վեր ընգած* (2): 2. *Վիսք. Ծույլ, թուլամորթ, տկար: Մամկելը օլի գատ ա, ըն-դըրանավ կործ անօղ չինիլ* (Բ):

ՕԼԻԳ - տեն ՕՐԻԳ:

ՕԼԻ-ՕԼՍԱԶ - գ. Ոչնչություն, ոչինչ չարժեքող բան: *Ըշխարքէս օլի-օլմագը յը՛կալ ա մըզանա ընցալ* (ԱԲԲ, 28):

ՕԼՄԻՅԱ - վ. Չլինի թե, չպատահի որ: ... *Օլմիյա ծեր խըջանէն մուռանաք, հունց վեր յէս ծեգ քաբողլալ մուռանալ չըմ* (ՋՏ, Ա, 102):

ՕԼՆԻ - տեն ՕԼԻ:

ՕԼՆԻՄ (թրք. *ölüm*) - տեն ՄԱՀ: *Ուշուսինէն ծը՛գ հարցեր ըն տըլական, վեր կարիք՝ պաղասխանիք՝ ախճիքը ծերըն ա, վեր կարիք՝ վուչ, ծեր օլնումըն ա* (ՀԺՀ, V, 310):

ՕԼՈՒՐ (թրք. *olur* (հնարավոր, կարելի, լինելի) - ած. 1. *տեն ԸՊՐԸԿԸԼՈՒ*: 2. Կարգին-սարքին, պիտանի: *Սաբավ դիրքանր ա մեր Վաղօն, մին օլուր հանջնթ չօնէ* (2):

ՕԼՔ՝ (Ա) (թրք. *ölke*) - գ. 1. Երկիր: *Կըմը՛նիմ դարիք օլքնում, քըշտիս մար նան քուր չի կա* (ԼՂԲ, 30): 2. Աշխարհ, երկրագունդ: *Փանլանգըն ասըմ ա.- օլ-քնումըս տի մին պէն չըկա, վեր ինձ յէխնէ...* (ՀԺՀ, V, 520):

ՕԼՔ՝-ՕԼՔ՝Ա - մ. Երկրետրկիր թափառելով, պանդխտության մեջ գտնվելով: *Իմ նանին խաբար տըվիք՝ յէս օլքն-օլքն կորա* (ԼՂԲ, 66):

ՕԽ՝ՕԽՆԸ² - տեն ՃԻՐՆՎԷՐ: *Օշափը օխան տուս ա կամ՝ ռէխը պէց, վեր ըխճըկանը կօլ տա* (ՀԱԲ, 15, 26):

ՕԽ² - գ. Սայլի երկու անիվներն իրար միացնող ձողը, որի վրա հաստաւորում է տախտակամածը: *Առաջ էս ըխպիրին դըրաղէն օխ ըն իլնլ շինիլիս* (ԱԱ, 59):

ՕԽ³ - տեն ՈՒԽ:

ՕԽԱ - տեն ՀՕԽԱ:

ՕԽԱ(Յ) - տեն ՈՒԽԱ(Յ):

ՕԽԱԼԱ (թրք. *oklağı*) - գ. 1. Գլանաձեւ ողորկ փայտե ձող, որով խմորը գրտնակում են՝ նուրբ շերտի վերածելով, գրտնակ: *Օխլավը յոր ա օնում, խըմօրը պիրըկցընում, թըրթէրուկ թըխում* (2): 2. *Վիսք. Ողորկ իր: Վը՛նները օխլավ կընէգ ա Մանծվը* (Բ):

ՕԽԾ/ՕԽԾԸ/ՕԽՅ/ՕՅ/ՕՅ (գրք. օծ) - գ. 1. Գալարուն գլանաձեւ երկար մարմնով սողուն՝ օծ: *Ծիր չի կար էտ ըշխարքումը, մին ճիր կար՝ մաջին մին գիրգան օխծ...* (ՀԺՀ, V, 423): 2. *Վիսք. Նենգ՝ խարդախ մարդ: Իզէն օխծ ա, ընդըրա կըրիք՝ հըրակաշ մէլ տը՛ննալ* (Բ):

- Օխծէն աջըղը լօկան տոն օնէլ - Մեղավորին պատժելու փոխարեն անմեղին պատժել: *Ասում ա.- Թանջիրըն ապըրած կէնա, յը՛ս մէխկ չօնիմ, օխծէն աջըղը լօկան մէլ տոն օնէլ* (2):

- Օխծէն ըռըխումը մըզիս՝ կըստակէ - Շատ կեղտոտ է (հիմնականում շորի մասին): *Կը՛ցը մին պէնջակ կա, օխծէն ըռըխումը մըզիս՝ կըստակէ* (Բ):

- Օխծէն խըլքը կըլխումը - Շատ հնարամիտ՝ խորամանկ՝ խելոք: *Օխծէն խըլքը կըլխումը ախճիք ա, կարել չըս խանիս* (2):

- Օխծէն կըծիք վեր ցավում ա, պիրում ա տիկում հըղըցէն մաջին/կըծանումը/չուբանէն մըհակէն տակէն - Անօրենը՝ անզգամը ինքն է ներկայացնում իրեն պատժելու առիթը:

- Օխծէն հալավը կը՛նալ/շօռ օնէլ - 1. Չարանալ, վատ արարքների ընդունակ դառնալ: *Թաքավէրը էտ վեր ըսկանում ա, օխծէն հալավը շօռ ա օնում* (2): 2. Փոփոխամիտ լինել: *Իզէն օխծէն հալավը կը՛ցալ ա, ընդըրա հըվատալ մէլ* (Բ): 3. Իրեն ստրկության դատապարտել, մեկին հլու-հնազանդ ծառայել: *Ըտի էտ թանջիրը օխծէն հալավը կը՛նում ա, ուրան առաջվա նօքնորին նօքնորը տը՛ննում* (2):

- Օխծէն հօռը - տեն ՋԸՀՆՐ (4):

- Օխծէն պիրանումը աղու մըզիլ - տեն Խանէն առաջըլ խօզ՝ տանէլ:

- Օխծը ծական տոն օնէլ - տեն Օխծը պիւնան տոն օնէլ:

- Օխծը կըծած - 1. Սաստիկ չար եւ անգութ: *Էտ օխծը կըծածը քիւնամ ա, էն տըղէն ըսպանում* (2): 2. Հնարամիտ, խորամանկ, փորձառու: *Ամմա գէվըու-չըս շատ օխծը կըծածըն ար, խօրամանգ, աղվէս...* (ՀԺՀ, V, 33):

- Օխծը կըծածէն քօն կըկն, տոնգը մարթին կ'նլ չի - Սոված մարդը չի կարող քնել:

- Օխծը կըծածէն քօն կըկն, ուրան կ'նլ չի - Ասում են նրանց մասին, ում քու-նը չի տանում, ով չի կարողանում քնել:

- Օխծը հալավը կըփօխէ, խասյաթը փօխէլ չի - տեն Կ'նլը թոնքը կըփօխէ, խասյաթը փօխէլ չի:

- Օխծը ուրան պօրտավը, դուշը ուրան թվավը կարել չի (ընցընէ, հըսնէ, նի մըննէ եւն) - Անհասանելի է, անմատչելի է, շատ բարձր է (պարսպի, բերդի եւն մասին): ... *Պէրալ ա չըրքըպիւլիւր պատ շարալ՝ էնջանք պէցիւր, վը՛ր օխծը ուրան պօրտավը, դուշը ուրան թվավը կէրէ վէչ նի մընա մաջուլ...* (ԱԱ, 17):

- Օխծը պըկավը հակ ընգած - տեն ԿՈՒԽԿԱԼՅԱՍՏ:

- Օխծը պիւնան տոն օնէլ - Ճարպիկ լինել, ճարտար լեզու ունենալ: *Իզէն օխծը պիւնան տոն օնէլ, վեր ասալ ա, ընական ա* (2):

- Օխծ խօզօղ/մաշկօղ - տեն Ասը՛դ մաշկօղ:

- Օխծ տը՛ննալ, պըկավը տալ - Մեկին խիստ նեղել՝ չարչարել: *Խօնդուց նախշունըն էլ հօ ըսկէտուր չի՛, օխծ ա տը՛նալ հորթնէրէն պըկավը տըվալ* (Բ):

- Օխծու դանլաք՝ - Թնջող միջատի տեսակ՝ կանաչ գույնի եւ երկար ոտքերով: *Մին օխծու դանլաք կամ ա ըտըրա ջընաղէն վեր կամ* (2):

- Օխծու ըռըխավ քաշան - Հոյակապ, գեղեցիկ: *Օխծու ըռըխավ քաշան՝ գանլալ* (Բ):

- Օխծու լըղէ - Շատ դառը բան: *Էս էլ հօ տանն չի՛, օխծու լըղէ յա* (Բ):

- Օխծու լիւզնի թափել/պընըցընել - Ճարտար լեզվով համոզել: *Օխծու լիւզնի պընըցըրավ, քօռ ըխճըկանը մարթու տըվալ* (2):

- Օխծու լիւզնի ինիլ - 1. Ճարտար լեզու ունենալ: *Հանլաքը օխծու լիւզնի օնէ, հանց խօսից, թանջիրը ապըրանքը իծժան կինալ ծախից* (2): 2. Չարախոս լեզու ունենալ: *Փիս կընէգ ա Սօնան, օխծու լիւզնի օնէ, սաղ օրը էն ա շէնին հորթնէրէն տըռըպըռտէլիս* (2):

- Օխծու խըլք - Հնարամտություն՝ խորամանկություն, խելոքություն: *Աստուծ ըտըրան օխծու խըլք ա տամ, հըղէ տիկում* (2):

- Օխծու ծակ - Անգտանելի՝ ամենադժվար տեղ: *Ասում ա.- Արիսային կանգ, վեր օխծէն ծակումըն էլ ինի, քըթինան կան ըմ* (2):

- Օխծու ծոկ/կաթնը - տեն Հավու պանէր:

- Օխծու կըռքավ քաշան - տեն Օխծու ըռըխավ քաշան:

- Օխծու կըլխում խըլք տինծոլ - տեն Օխծեն խըլքը կըլխումը:

- Օխծու հալավ - 1. Օծի վրայի նուրբ՝ թափանցիկ խորխը՝ մաշկը: *Օխծեն հալավը վեր տինխա հացեն մաջին օտիս, ծերքէտ յըրա տոնս յըկած կըճռնուկեն կընցընէ* (2): 2. Շատ բարակ՝ նուրբ շոր՝ զգեստ եւն: *Դարյա, հինջ դարյա, մին օխծու հալավ* (2):

- Օխծու ճօտ - տեն Կոնլի ճօտ:

- Օխծու սըրտ կերած - տեն Կոնլի սըրտ կերած:

- Օխծու օրում - Չարանենգ, օծաբար: ... *Դիւզ օցու օրում գատեր ըն տէնալ...* (ՋՏ, Բ, 35):

ՕԽԾԱՆԶԻ/ՕԽՅԱՆԶԻ/ՕՅԱՆԶԻ/ՕՅԱՆԶԻ - գ. Օծ խաղացող, օծապան: *Օխծանջին սըվ թուրբան մին օխծ ա տոնս օնում, քըցոն վըզանվը* (2):

- Օխծանջու թորբա - Կեղտոտ շոր՝ զգեստ եւն: *Էտ հինջ դարյա յա՛, վեր կըճալ ըս, հանց ա օխծանջու թորբա* (Բ):

ՕԽԾԸ - տեն ՕԽԾ:

ՕԽՆ - տեն ՕԽՏ:

ՕԽՆԸ¹ - գ. Ննջեցյալի մահվան յոթերորդ օրը նրա շիրմին այցի գնալը եւ նրա հիշատակին հացկերույթ կազմակերպելը: *Բուդղան դայուն օխնավը շատ մարթ ար յըկալ* (Բ):

ՕԽՆԸ² - տեն ՕԽ:

ՕԽՇԱՐ/ՕՇԽԱՐ (թըք. *oxšar*) - տեն ԲԱԲ:

ՕԽՏ/ՕԽՏԸ¹/ՕԽՆ/ՈՒՏՏ/ԷՅՏ (գրբ. *ուխտ*) - գ. 1. Որեւ բան անելու կամ չանելու նվիրականացված խոստում, ուխտ: *Շատ մարթ ա օխտ անում, ամմա ուրան օխտը կըդարում չի* (2): 2. Ուխտավայր, սրբավայր, որտեղ գնում են աղոթելու՝ մոմ վառելու: *Կամ ըն էտ օխտը, աղոթակ անում* (2):

- Օխտ անել - Ուխտով որեւ բան ստանձնել, ուխտել: ... *Մուկը օխտը ըրէնք, թա վըր մըզանա մինըմինը մըճնէ, էն մինը փըսակվէ վէչ* (ՅԺՅ, VI, 216):

- Օխտ քինիլ/կնլ - Որեւ ցանկությամբ ուխտավայր գնալ՝ այցելել: *Թորքէրը ուրանց մէխկան թըմիզվիլու մըհար օխտ ըն քինըմ...* (ՋՏ, Ա, 230):

ՕԽՏԱՐ - տեն ՕՏԱՐ:

ՕԽՏԱԲԻՇ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Օխտաքիշ անել - Իրենից վանել, հեռացնել: *Մարուսան տըղօրանցըն ա հըրթենէրէն օխտաքիշ ա ըրալ, մընացալ մինակ* (Բ):

ՕԽՏԸ¹ - տեն ՕԽՏ:

ՕԽՏԸ² (գրբ. *եպն, եթն*) - թ. Վեցին հաջորդող թիվը՝ յոթ: ...*Ձոմարուս դուշին*

մին թէվին օխտը տեգ ճուր ա տընըմ, էն մին թէվին էլ օխտը վէչխարի տըմակ... (ՅԺՅ, V, 24):

- Օխտը աման - Ուտելիքի մեծ չափ: *Էտ օշափը վեր նըստում ա, օխտը աման խօրանգ ա օտում* (2):

- Օխտը դոնլանդավ անց կըցըրած/քաշած - տեն Օխտը մաղավ անց կըցըրած:

- Օխտը ընանգ փօխ տալ/փօխել - Բարկությունից՝ հուզմունքից՝ վախից եւն գույնը գցել: *Պըլին կըզնըվէան նըհըտ թըռըշից, կըպտից, օխտը ռանգ փօխից* (ՅԺՅ, VI, 181):

- Օխտը թըլնկա պըրծած/թնլնկ չըրթըցըրած - Խորամանկ, ճարպիկ, փորձառու: *Մուկեն Կնփին օխտը թըլնկա պըրծած ա, խնփվիլ չի* (Բ):

- Օխտը թըլնկու քօղ կըտըրած - տեն Օխտը թըլնկա պըրծած:

- Օխտը ժամ - Երկար ժամանակ: *Օխտը ժամ ա՛ ըսպատում ըմ, խէ կամ չը՛ս* (2):

- Օխտը խաչ քինիլ - Շատ տեղեր՝ սրբավայրեր այցելել՝ գնալ: *Օխտը խաչ ա քըճալ, Ըստուծէն դանչանք ըրալ, ամմա մին ա, խօխան սըղացալ չի* (2):

- Օխտը՝ ծօվան, մինը՝ կըվան - 1. Ասում են մեջը շատ ջուր խառնած կաթին: 2. Ասում են շատ ջրալի ու անհամ կերակուրին:

- Օխտը ծօվու մերան - 1. Բանասարկու, խառնակիչ: *Ասթըխէգը օխտը ծօվու մերան ա, սաղ օրը էն ա ըստըրա-ընդըրա ուրոնը նըհըտ կըռըվընէլիս* (Բ): 2. Գործարար, խորամանկ, ճարպիկ: *Իզէն օխտը ծօվու մերան ա, վեր քըճալ ա, պիրլանկան ա* (2):

- Օխտը կաշի մաշկել - Խիստ շահագործել՝ տանջել՝ չարչարել: *Խանը ըտըրանց շատ ար չըրչարում, օխտը կաշի մաշկում* (2):

- Օխտը կապավ կապել - Պինդ՝ ամուր կապել: *Օգոն ըս լըհա օխտը կապավ կապէ, մին ա, վեր օգի, փըխ-չիլան ա* (2):

- Օխտը կարաս պէց անել - Սրտաբաց հյուրընկալել, առատորեն հյուրասիրել: *Դօրոց Սիրօժը, վեր տօնը դօնաղ ար կամ, օխտը կարաս ար պէց անում* (Բ):

- Օխտը կոնլաննու տար - Ունետր, հարուստ: *Օխտը կոնլաննու տար ա, էն էլ ա՛ դարդ ընական* (2):

- Օխտը կումաշ կերած - տեն Օխտը վըխճար կերած:

- Օխտը կումաշու կեր անել - Շատ ուտել: *Դօնաղը հըմանկուտ կինի, էս դօնաղը օխտը կումաշու կեր ա ըրալ* (2):

- Օխտը հարթանը սըվ սիրըկը - Անասունի թափանը (նկատի է առնվում մաքրելու դժվարությունը): *Օխտը հարթ-նանը սըվ սիրըկը թըմիզընում ըն, իփոն* (2):

- Օխտը հը՛տ թըղըթաղէ անել/թըղ-թըղօրէլ - Շատ անգամ գրպարտել՝ անիծել՝ հայիդել եւն: *Էտ քավթառը շէնումը էլ հարթըն չի թօղից, օխտը հը՛տ թըղըթաղէ ըրալ* (2):

- Օխտը մաղավ անց կըցըրած/քաշած - Մաքուր, զտված: *Օխտը մաղավ անց կըցըրած ցօրէն ա էտ արտէն ցօրէնը* (2):

- Օխտը մէյրու տակավ ընցընօղ/ընցած - Համարձակ, անվախ: *Օխտը մէյրու տակավ ընցընօղ մարթ ա Ուբէլը* (Բ):

- Օխտը մօր պահած խուխէն մին աշկը քօռ կինի - Անչափ խնամվածը՝ փայփայվածը կվնասվի:

- Օխտը յըթմավ մին դոնգոն մընացած - Անճար՝ անհուսալի՝ վատթար վիճակում գտնվող: *Օխտը յըթմավ մին դոնգոն մընացած ժուղօվուրթ ըն էտ շէնին ժուղօվուրթ. վէչ վը՛դ օնիլ, վէչ հէյ-վան* (2):

- Օխտը շէն կօխ տալ - Շատ տեղեր այցելել, շատ տեղերում լինել: *Թաքա-վէրին մարթիքը օխտը շէն ըն կօխ տամ, ամմա ըտի ծառ քըթէնում չըն* (2):

- Օխտը չափել, մին կըտըրել - Մի բան անելուց առաջ լավ մտածել՝ կշռադատել: *Հու վեր օխտը չափում չի, մին կըտըրում, վը՛նը քարէն նի յա կամ* (2):

- Օխտը պօզ՝ անել - տեն Պօզեր անել:

- Օխտը պօրտ - 1. Նույն ծնողների յոթ սերունդը: *Ըտըրա էնքան վը՛սկէ յա իլնլ, վեր օխտը պօրտէն էլ հըսալ ա* (2): 2. Ամբողջ տոհմը, ազգուտակը: *Թաքա-վը՛րը հառնէն ան պըտրունէն լնվ վըս-կը՛դան, խազնա յա տամ, տահանց օխտը պօրտէն էլ խարջա-բօրջա ըզա-րում* (ՅԺՅ, VII, 246):

- Օխտը պօրտը գիդնլ - Մեկին՝ մի բան լավ ճանաչել, բոլոր մանրամասնություններն իմանալ: *Ասում ա.- Յը՛ս էտ ծըմակէն օխտը պօրտը գիդոնում ըմ, կօրչիլ չըմ* (2):

- Օխտը սարէն քամակը քըցիլ - Խիստ բարդացնել՝ դժվարացնել: *Տընա-շինըտ, վեր մին պէն ըս օգում, օխտը սարէն քամակըն ա քըցոն* (Բ):

- Օխտը սարէն քըմակէն - Շատ հեռու: *Ասում ա.- Էտ ախպոնըր էն ա օխտը սարէն քըմակէն, տու կարէլ չըս հըսնիս ընդը՛դ* (2):

- Օխտը սըհաթ - տեն Օխտը ժամ:

- Օխտը վըխճար կերած - Կուշտ,

ախորժակ չունեցող: Ասում ա.- Ըշտանի չօնիմ, հանց ըմ օխտը վը՛խճար կէրած (2):

- Օխտը տըղըմարթու կէր անել - տէն Օխտը կ'ումաշու կէր անել:

- Օխտը տըռան (հնչօղ) շօն - Անսկզբունքային՝ հեղիեղուկ բնավորությամբ մարդ: Իզէն օխտը տըռան հնչօղ շօն ա, նըրհէտը կօրծ մէլ փըռնէլ (Բ):

- Օխտը տըռան մատաղ օտօղ - Խիստ աներես՝ շողոքորթ: Օխտը տըռան մատաղ օտօղ մարթ ա Զօփունց հասան (2):

- Օխտը ցնք'ավ ցնք'իլ - Փշոտ թփերով՝ ցաքով, ամուր ցանկապատ սարքել: Օխտը ցնք'ավ ցնք'ում ա, ամմա մին ա, էլիա խօզէրը նի լըն տը՛ռնում բօստանը (Բ):

ՕԽՏԸՆԸՐԸՄԱՆԵ - տէն ԸՌԸՄԱՎԵՐ:

ՕԽՏԸՆԸՐԸԺԱՆԵ - ած. 1. Յոթ հարկ ունեցող, յոթհարկանի: Միհէնգ Ղարաբաղ օխտընտըժանէ տընէր էլ ըն շիւնում (2): 2. փխբ. Մեծ ու շքեղ (տան, շենքի մասին): Անդար անիմ ըստի աշխարքը, մինը օխտընտըժանէ տօն օնէ, մինըն էլ ըսկի մին կըիօլ էլ չօնէ (Բ):

- Օխտընտըժանէ ուշունց - Թունդ հայիոյանք: Քօռ Վանէսը էզգանան օխտընտըժանէ ուշունցնէ յար տամ կընգանը (2):

ՕԽՏԸԹԸՎԱՆԵ - ած. Յոթ թել ունեցող: Անյաթ ա՛ դուշին էրկու թէվ կինի, էտ դուշը օխտըթըվանէ յա ինում (2):

ՕԽՏԸԻՐԸՍԱՆԵ - ած. Խիստ շողոքորթող՝ քծող: Օխտըիրըսանէ մարթ ա Զավէնը (Բ):

ՕԽՏԸԼԸՉԸՎԱՆԵ - ած. 1. տէն ՕԽՏԸԻՐԸՍԱՆԵ: 2. Անբարոյական, անառակ, անզգամ, լիրբ (կնոջ մասին): ... էտ օխտըլընկանէ թէթա յա տուվալ, թա.- Թը՛գ ըսպանէլ ըմ տըլական (ԱԱ, 67):

ՕԽՏԸԼՈՒԶՎԱՆԵ - տէն ՕԽՏԸԻՐԸՍԱՆԵ:

ՕԽՏԸԿԸԼԽԱՆԵ (գրբ. Եօթնագլխի) - գ. Յոթ գլուխ ունեցող: Յէշում ա տէսնում՝ մին օխտըկըլխանէ օխծը կամ ա, թա էտ ճօտէրըն օտէ (ՀԱԲ, 15, 26):

ՕԽՏԸՅԱՐԹԱՆԸ - գ. Անասունի թափանի՝ թերթերի պես ծավալածքներ ունեցող մասը: Օխտըհարթըն թըմիզընէլը շատ ա տիժէր (Բ):

ՕԽՏԸՆԶԻ - տէն ՕԽՏԻՆԶԻ:

ՕԽՏԸՇԻՓԸՌԱՆԵ - տէն ՕԽՏԸԲԸՐԱՆԵ (2):

ՕԽՏԸՉՈՒՓԱՆԵ - տէն ՕԽՏԸԲԸՐԱՆԵ (2):

ՕԽՏԸՏԸՐԸՔԱՆԵ - ած. Յոթհարկածանի՝ որով միաժամանակ յոթ կրակոց կարելի է կատարել: Առըստամ ապուն մին լավ օխտըտըրըքանէ թըվանգ ա իլալ (Բ):

ՕԽՏԸԲԸԼՎԱՆԵ - գ. Դեղնակարմրավուն կեղեղով ծառաթուփ, որ տալիս է փնջավոր կարմիր պտուղներ: Օխտըքըլվանէն դաշաննգ քօլ ա (Բ):

ՕԽՏԸԲԸՐԱՆԵ - 1. ած. Յոթ քարից՝ ակից՝ խաղաքարից եւն բաղկացած: Օխտըքըրանէ մուտանա յա (Բ): 2. գ. Խաղատեսակ, երբ մեկը ձգտում է իրար վրա դասավորել գետնին փռված յոթ տափակ քարերը (կղմիւղները, փայտերը եւն), իսկ հակառակորդը պետք է գնդակով խփի նրան: Խօխէնքը միշտ էտ դուգ տը՛ղը հըվաքվում ին, օխտըքըրանէ խաղ անում (2):

- Օխտըքըրանէ ճեղաց - Շատ աշխատասեր մարդ: Մէր Արտաշը օխտըքըրանէ ճեղաց ա, քըշէր-ցիրէկ կօրծ ա անում (2):

ՕԽՏԻՆԶԻ/ՕԽՏԸՆԶԻ - դ. Վեցերորդին հաջորդող դասական թվականը՝ յոթերորդ: Օխտինցի օրը աղվէսը կամ ա, տըղին տը՛սնըմ էտ դազաբին մաջին... (ՀԺՀ, V, 75):

ՕԽՐԱ (ռուս. oxpa, հուն. ochros) - գ. Բնական հանքային դեղին կամ կարմիր ներկ՝ կավային բաղադրությամբ: Պատէրը օխրա յա քըսում (2):

ՕԽՑ - տէն ՕԽԾ:

ՕԽՑԱՆԶԻ - տէն ՕԽԾԱՆԶԻ:

ՕԾԷԼ (գրբ. օծեմ) - նբ. 1. Նորակառույց եկեղեցու հանդիսավոր բացումը կատարել (եկեղեցու սեղանի տակի վեմաքարին օրհնած յուղ լցնելով): Մէհէտ դէրէրը վըհաքվալ ըն յը՛խծէն, վէր օծին (ԱԱ, 22): 2. Մաքուր՝ սուրբ՝ ազնիվ դարձնել: էտ հարսը շիրէփը լըվընաա ա, յէտնան տընէն դէրին կօշտը, վը՛ր օծէ, հըլալվէ (ԼՂԲ, 375):

ՕԾՎԷԼ - կբ. եւ չբ. ՕԾԷԼ-ի:

ՕԿՕՍՍՕՍ - տէն ՅՕՔՕՍՍՕՍ:

ՕՅ - տէն ՈՒՅ:

ՕՅԱՆ - տէն ԱԽԱՄԱ:

ՕՅՕ - ձ. Զարմանքի բացականչություն: Օհօ՛, էս հիբ ա՛ յը՛կալ (2):

ՕՂ (գրբ. օղ) - գ. 1. Շղթայի իրար ազդեցված օղակներից յուրաքանչյուրը: Ժինջիլին օղը տուս ա յը՛կալ (Բ): 2. Ականջօղ: Այան թօռնանը ընգունէն ծակում ա, վը՛սկէ օղէր քըցում (2):

- Օղ անել - Օղի ձեւ տալ, օղակ ձեւացնել: Քաննիղը օղ ա անում, քըցում վէզը (2):

- Օղերըն ըղնել - Ոգետրվել, խան-

դավառվել: Արիսակ աքէրը էն ա օղէրը ընգած. էը՛նց թօռնը փըսակվում ա (Բ):

ՕՐԱԿԱՎԱՐ/ՈՒՐԱԿԱՎԱՐ - գ. Խորհրդային տարիներին կոլտնտեսության ստորին օղակի ղեկավար: էն վախտը Յանշիմը բըրիգադիր ա իլալ, Մանվէլըն էլ՝ օղակավար (2):

ՕՐԸՈԱԾ/ՕՐՈԱԾ/ՕՎՈԱԾ (թրք. oğraş) - գ., ած. Սրիկա, ստահակ, կավատ: Օղռաշ մարթ ա, խափում ա, էտ ըխճըկանը բըլաբուտ անում (2):

ՕՐԸՈԱԾՕԹՈՒՆ/ՕՐՈԱԾՕԹՈՒՆ/ՕՎՈԱԾՕԹՈՒՆ - գ. Սրիկայություն, ստահակություն, կավատություն: Օղռաշը օղռաշօթուն կանէ (2):

ՕՐԻ-ՍՕՐԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Օղի-մօղի անել - տէն Տէսուտէն անել:

ՕՐԼՈՒՇԱՐ/ՈՒՐԼՈՒՇԱՐ - գ. 1. Կին ամուսին, կին: ... Ամմա էտ նըմուսավ օղլուշաղըտ չնօզիւնն նըիէտ ուրանն գիլբա-գիլբա յա ըրալ (ԱԱ, 36): 2. Մեկի ընտանիքը (կին եւ երեխաներ): Քանսիբ մարթ ա Ուբին, կարում չի օղլուշաղը պահէ (Բ):

- Օղլուշաղը մարանքը չըն քըցիլ - Կնոջը շատ չպետք է չարչարել:

ՕՐԿ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Օղկ անել - 1. Փսխել: Միհէտ օղկ ա ըրալ, պիրանան քարէր ա վէր տը՛ռալ, աշխարքըս լըցցալ (ԱԱ, 88): 2. Օղի թորելու ժամանակ կրակը թեժ լինելու պատճառով օղու հետ նաեւ եռացող մրգի մասնիկներ թափվել: Արաղը վէր ըսքըսում ա կանը, կըրակը բիդի հանդանդ ինի, թա չէ օղկ ա ընական (Բ):

- Օղկը կան - Զգվել, փսխելու ցանկություն առաջանալ: Ըտըրան վէր տը՛սնում ըմ, օղկըս կամ ա (Բ):

ՕՐԿԱՊ - տէն ՕՐՐՈԻԶ (1, 2):

ՕՐՈԱԾ - տէն ՕՐԸՈԱԾ:

ՕՐՈԱԾՕԹՈՒՆ - տէն ՕՐԸՈԱԾՕԹՈՒՆ:

ՕՐՏ/ՕՐՏԸ (գրբ. ուղտ) - գ. Սապատավոր խոշորամարմին կենդանի՝ ուղտ: էտ քարվանսին տարը լօխ օղտերը ուրանց պը՛ռնէրավը էտ տըղէն ա տամ (ՀԺՀ, V, 58):

- Օղտէն դալուն յը՛ր ինիլ - տէն Զիյրանէն դալուն յը՛ր ինիլ (ԶԷՅՐԱՆ-ի տակ):

- Օղտէն դալուն յը՛ր (ի)անել - տէն Զիյրանէն դալուն յը՛ր (ի)անել (ԶԷՅՐԱՆ-ի տակ):

- Օղտէն ընգունումը քօն իլան - տէն Էշին ընգունումը քօն իլան:

- Օղտեն ընգունումը բոս ինիլ - տեն էշին ընգունումը բոս ինիլ:

- Օղտեն յըրա չօխա կարել - Աս-իմաստ՝ գուր աշխատանք կատարել: Զարը ասում ա.- Ըտըդ բոստան չի տըդ-նալ, օղտեն յըրա չօխա մէլ կարել (2):

- Օղտեն քըթօնվալ ճիւր տալ - Քիչ մի-ջոցներով մեծ կարիք հոգալ: Լ'ավ կը-նէգըն էն ա, վեր կարէ օղտեն քըթօնվալ ճիւր տա, խօխէնքը պահէ մըծըցընէ (2):

- Օղտեր փըրթակել - Մեծ բաներ՝ շատ բաներ թաքցնել՝ քողարկել: Կը-նէգըն թա.- Յը՛ս օղտեր ըմ փըրթակալ, քու կոտոթունըտ կըրըլական չը՛մ փըր-թակիմ (2):

- Օղտը էշին վը՛ռան կապել - Սխալ՝ հակառակ՝ ներհակ բան անել: Իգէն օղտը էշին վը՛ռան կապում ա, ընդը-րանալ փոյ ըշխադօ կինի՛ (2):

- Օղտը ըրբէն լըծել - տեն Օղտը էշին վը՛ռան կապել:

- Օղտը թօղնէլ, գի՛ւզանկէն հը՛տան շօռ կ'ան - Կարելորդ՝ մեծ բաները թող-նել, երկրորդականի՝ մանր բաների ետեփց ընկնել: Զարը ասում.- Ա՛ շան տըղա, սէզնը մէլ քաղէլ է՛, տանն քաղէ, օղտը թօղալ ըս, գի՛ւզանկէն հը՛տան ընգալ (2):

- Օղտը թօղնէլ, մըծակէն փաշին յը-րա դավի տալ - տեն Օղտը թօղնէլ, գի՛ւզանկէն հը՛տան շօռ կ'ան:

- Օղտը թօղնէլ, լիւն փըռնէլ - տեն Օղտը թօղնէլ, գի՛ւզանկէն հը՛տան շօռ կ'ան:

- Օղտը հնքվալը կօլ տալ - տեն էշը փըլանալը կօլ տալ:

- Օղտը հիշկան ըստակած ինի, կաշին մին իշապէնը կինի - Մեծար-ծեք իրը, ինչքան էլ արծեքը կորցնի, էլի արծեք ունի:

- Օղտը յը՛գանը նըրի՛տ լըծել - տեն Օղտը էշին վը՛ռան կապել:

- Օղտըն ա յը՛ր ինի՛ւմ կըզըկի՛ւզ - Ասում են նրանց մասին, ովքեր փորձում են գաղտնի կերպով մեծ գործ ձեռ-նարկել:

- Օղտը տըռ(ն)անը չօքէլ (մինիս) - Մեկին պատահածը նրան էլ պատահել: Էնքան մուհալ ըրալ հիրըվանէն քըսիթ-թունավը, օղտը իւրան տըռնանըն էլ չօքից (Բ):

- Օղտը քը՛ցալ վէջ, մաղըն էլ վը՛ռան կըպը՛ցեն - տեն Մուկունը կարում չար ծակը նի մընսնէ, ճըխէվի՛ւզն էլ հնք-վան կըպը՛ցեն:

- Օղտու աշկ - Փոքր աման՝ գավաթ՝ բաժակ: Մին օղտու աշկ արաղ ա տը-վալ, սաղ վախտը միննաթ ա անում (2):

- Օղտու կածի՛ւկ - Թիթեռնածաղիկ-ների ընտանիքին պատկանող փշա-թուփ, ուղտափուշ: Օղտեն կածի՛ւկը մինակ օղտըն ա օտում (2):

- Օղտու հնքի - Ո՛չ ավելացող, ո՛չ պակասող՝ անփոփոխ բան: Մեր շէնին ախպիրը օղտու հնքի յա. վէջ վըրա-րում ա, վէջ պիրակում (Բ):

ՕՂՈՒԶ - ած. տեն Աշկը ծակ:

ՕՂՈՒԼ (թըք. oğul (տղա, տղաս) - գ. Տղաներին՝ տղա երեխաներին դիմելու փաղաքշական բառ՝ բալիկ, որոյակ: Ասում ա.- Օղույ, մին պատառ ճիւր պէ՛ր, խըմիմ (2):

ՕՂՏԸ - տեն ՕՂՏ:

ՕՂՈՒՌ - Գործածվում է կապակ-ցության մեջ:

- Օղուտ ք'անլանգի - Իր գործած սխա-լը քողարկելու համար ուրիշի վրա գոռ-գոռալը: Օղուտ ք'անլանգին էտ թաքալէ-րին փէշակըն ար (2):

ՕՂՕՂ - տեն ԸՂՕՂ:

ՕՃՕՐԲ - տեն ԹԱԽՏԱՓՈՒՇ:

ՕՍԲԱ - գ. 1. Ծնկոսկր: Թըխում ա, օմբան կօտըրում (2): 2. փխբ. Ծանրա-շարժ մարդ: Էտ օմբան մինչը՛վ կօրծը պըրծընում ա, օրը մթնում ա (2): 3. փխբ. Որեւէ բանի մեծ կտոր: Պընէրէն պօլիգան մին օմբա յա տիւս օնում, տաշտան մին հաց յօր օնում, ուտէլալ քիւսմ (2):

ՕՍԸՐ - տեն ՈՒՄԲՈՒՐ:

ՕՅԱՂ (թըք. oyek) - ած. Սթափ, ուշքը վրան: Միրգա դային սաղ օրը էն ա խը-մած, հնլան մէհէտ օյաղ տը՛սած չընք (Բ):

ՕՅԱՂԱՆԱԼ - տեն ՈՒՅԸՂԱՆԱԼ:

ՕՅԱՂԱՍԻԻՇ - տեն ԱՅԻՍԻՇ:

ՕՅԱՂՏ(Ը)ՆԷԼ - տեն ՈՒՅԸՂ-Տ(Ը)ՆԷԼ:

ՕՅԱՂՕԹՈՒՆ - տեն ՈՒՅԸՂՕԹՈՒՆ:

ՕՅԱՍԻՇ - տեն ԱՅԻՍԻՇ:

ՕՅԱՆ-ԲՈՒՅԱՆ - տեն ՏԷՍՈՒՏԷՆ:

ՕՅԻՆ/ՕՅՆԸ՝ (թըք. oyun (խաղ, խա-բէրայություն) - գ. 1. Մեկ ամբողջություն կազմող ընդհանուր խաղի մի մասը: Դէնգ՝ օյին նարդի յըն խաղ անում, հէն-գըն էլ Անտըրակը տանում ա (Բ): 2. Մեկի գլխին բերած փորձանք: Մարթըն ասում ա.- Ա՛ կընէգ, էս հինչ օյին ա՛ (ՀԺՀ, VII, 393):

- Օյին անէլ - 1. Խաղի (հատկապես նարդու) մեջ հաղթել: Էտ դօնիւմըն էլ վէր օյին ըրէ, Կանփին յը՛ր կացալ, փախալ (2): 2. տեն Օյին պիրիլ:

- Օյին պիրիլ/խաղ անէլ (կըխէն) - Մեկի գլխին փորձանք բերել: Ըտի էտ

կընէգը ամմէն դօնիւմ օյին ար պիրում մարթին կըխէն (2):

ՕՅԻՆԲԱԶ (թըք. oyunbaz) - ած., գ. 1. Խեղկատակ, ծաղրածու: Մարօն օյին-բազ մարթ ա, մըխալ մէլ քըցիլ (Բ): 2. Խո-րամանկող՝ նենգ (մարդ): Էս օյինբազը կըրը՛ցալ չի հըլէրէն յը՛խնէ... (ԱԱ, 35):

ՕՅԻՆԲԱԶՕԹՈՒՆ - գ. Օյինբազ լինելը՝ խեղկատակություն, խորաման-կություն են: Ըտըրա օյինբազօթունը թաքալէրէն շատ ա կըտըրցընում (2):

ՕՅՆԷԼ/ՕՆԳՆԷԼ - տեն ԿԱՆԹԷԼ(1):

ՕՅՆԸ՝ - տեն ՕՅԻՆ:

ՕՅՆԸ՝/ՕՆԳՆԸ (գրք. ունկն) - տեն ԿԱՆԹ:

ՕՆԳԱՏԱ/ՈՒՆԳԱՏԷՆ - մ. Բարե-բախտաբար, բարի դիպվածով: Օնգա-տա մին մաշին ջիհից, թա չէ մընական ինք՝ թօռէն տակէն (Բ):

- Օնգատը ըղնէլ - Զաջողվել, բարե-պատեհ առիթ ներկայանալ: Էտ վախ-տըն էլ, օնգատըն ընգած, մին հարուստ խօջա յա կամ... (ՀԱԲ, 15, 75):

- Օնգատը քըցիլ - Զաջողեցնել, բա-րեպատեհ առիթը օգտագործել: Ամիր դային օնգատը քըցից, վըխծըրնէն թանգ՝ ծախից (Բ):

ՕՆԳՆԷԼ - տեն ՕՅՆԷԼ:

ՕՆԳՆԸ - տեն ՕՅՆԸ՝:

ՕՆԷԼ - նք. 1. Ծածկել, ծածկով պա-տել: Տանը կըլծիւր առաջ կիրիմիտալ ըն իլան ունէլիս (2): 2. Բացվածքը՝ անցքը փակել՝ կալնել: Ծօրը կըլօյում ա, քըցիւմ, էտ ծակը օնում (2): 3. Մի բանի առաջը փակել, արգելք ստեղծել, ըն-թացքը փակել: Փըսօրը թուփ ա տը՛ռալ, ճիրին դուրբան կանլ (2): 4. Տարածվել: Քինանլան քըսիթթունը աշխարքըս օնում ա (2): 6. Սեղմել, հպել: Զըռնանցէ վէր յէշում ըս, հանց ա կընէգ՝ ինի՛ խօխան տօշին կալանծ (ԱԱ, 40): 7. Որոշ ուղղությամբ պահել՝ ուղղել: ... Մաուգէրը տիւս ա կալանլ, էտ մարթին ճըկատէն կալանլ, վէր քըցանլ... (ԱԱ, 75): 8. Մի բանի վրա դնել: Թըխում ա ըսպանում, թիյին պըտօկը օնում, թօղ անում (2): 9. Գործածվում է մի շարք հարադրություններում, ինչպես՝ աշկէրը հօփ օնէլ, աշկէրը օնէլ, յը՛ր օնէլ, վէր օնէլ, տիւս օնէլ են:

ՕՆԻՄ (գրք. ունիւմ) - Պակասավոր բայ, ունի միայն սահմանական ներկա եւ անցյալ ժամանակաձեւերը՝ ունէնալ նշանակությամբ: Մէգ մինըն օնիւնք՝ լիւ-գիւ չօնէ, ամմէն պէն կըգիդան (ԱԲԲ, 131):

ՕՆՆԱՆ-ԲՈՒՆԱՆ (թըք. ondan-bundan) - տեն ՏԱԿԱՆ-ԿԸԼԽԱՆ (2):

ՕՆՋ (գրք. ունջ) - գ. 1. Երկաթի ժանգ: *Ձրկատեն օնջը սըրփիում ա, յոր օնում, քինամ (Ձ):* 2. Ծխնելույզի մուր: *Բուխարումը կինի օնջը...* (ԼՂԲ, 97): 3. տեն ՈՒՆՋԱԾՈՒՐ: 4. Մրոտ կամ փոշեկալած սարդոստայն: *Էնքան փիջը ծոխ ա ըրալ, պըտերան սաղ ունջեր ա կախ-կախ իլանծ (Ձ):*

- Օնջ կըտըրել - տեն ՈՒՆՋՈՒԿԱԼԻԼ:

ՕՆՋՈՒՏ/ՈՒՆՋՈՍ/ՈՆՋՈՍ - 1. ած. ժանգոտ: *Օնջուտ տենակ ա (Բ):* 2. Մրոտ, մրով ապականված: *Օնջուտ շօրեր ա կըճալ (Ձ):* 3. Վրան ունջաջուր կաթնաթ: *Էտ օնջուտ տըճը մին աման ա տինում, վեր ունջաճուրը մաջին վեր տըճնա (Ձ):* 4. Մրոտ կամ փոշեկալած սարդոստայնով պատված: *Օնջուտ պատեր ա (Բ):*

ՕՆՎԵԼ - կբ. եւ չբ. ՕՆԵԼ-ի:

ՕՆՎԵՐՍ (ռուս. *yunsepsum*) - գ. Բարձրագույն ուսումնական հաստատություն՝ համալսարան: ... *Հանլմ մին քանե օնվերստը վըրջըցըրած թորքեր ասըմ ըն կըգեթըմ կիրալ ըն, թա Կավկազը էն վախտը կըհըղաղվե, հիբ վեր հայը նան թորքը խընամի տեճնան (ՋՏ, Բ, 211):*

ՕՆԲ/ՈՒՆԲ/ՅՈՒՆԲ (գրք. յոնբ) - գ. ճակատի եւ կոպերի միջեւ աղեղնաձեւ մագոտ մաս, ունք, հոնք: *Ապուն դալին օնբեր ա իլան (Բ):*

- Ունբերեն/ունբերեն-փուշերեն անել - տեն Փուշերեն անել (ՓՕՇ-ի տակ):

- Օնբեր անել - տեն Փուշերեն անել (ՓՕՇ-ի տակ):

- Օնբերը բեշ անել/բըխկալու քը-շեռք շինիլ/կախ անել/կախ տալ/կիւ-տիլ/վեր պիրիլ/նորնոր տալ - Տխրությունից՝ բարկությունից եւն մռայլվել՝ հոնքերը սեղմել: *Կընեգը պիրում ա ինդի՝ օնբերը կախ, յաբան տամ ուրան մարթին (ՀԱԲ, 15, 135):* *Ուրնոգնը, վեր մարթը կամ ա տօն, կընեգը օնբերը ուրնոր ա տամ (ՀԺՀ, V, 556):*

- Օնբերը յըտ մաջիլ - Տխրությունը՝ մռայլությունն անցնել, տրամադրությունը բարձրանալ: *Սիրականը վեր նի յա մընում, էտ կընգանը օնբերը յըտ ա մաջում (Ձ):*

- Օնբերը սըլկելվն թեփուկ/մընթուլւն շինանծ/զըծած - Բարակ՝ նուրբ հոնքեր ունեցող: *Օնբերը սըլկելվն թեփուկ ախճիգ ա նագօն (Բ):*

- Օնբերը քանդիլ - Հոնքերի եզրերի մագերը պոկելով՝ բարակացնել՝ սիրու-նացնել: *Օնբերը քանդում ա, տըճնում ա ղաշանգ ախճիգ (Ձ):*

- Օնբը շինիլին տըճ աշկըն էլ հանել/ցըրել տալ/քուռըցընել - Մի բան

կարգավորել՝ ուղղել կամենալով՝ ավելի փչացնել: *Սաբալ օգալ ա կըրասեն ճա-քը կօզկե, վեր ա քըցալ կօտրալ. օնբը շինիլին տըճ աշկըն էլ հանալ ա (Ձ):*

- Օնբը փօթ ըղնել - տեն Ունքամաջը փօթ ըղնել:

- Օնբը փօթ քըցիլ - տեն Ունքամաջը փօթ քըցիլ:

ՕՇ/ՅՈՒՇ (գրք. ուշ) - գ. 1. Ուշադրություն: *Չօբանը սաղ օրը օշը վըխճըրներեն ար պահում, ամմա մին ա, էլիա կիւլը մինը տանում ա (Ձ):* 2. Աջբերը մի բանի վրա ուղղել՝ հայացք: ... *Տըսալ ա, վեր խօխան էն ա ասօր-էթուցը ընգած, օշը բիդի Տիգիկադա թանրամիլն ա ըրալ, ըղաջանք-պըղա-տանք ըրալ...* (ԱԱ, 36): 3. Զգալու կարողություն, սթափություն: *Խըմած մարթի-քըն, լի՛, հիւշ չօնին, կըլծի էլ չըն ըղնում, վեր մըթնում ա (Ձ):* 4. Հիշողություն: *Ասում ա.- Հիւշ չօնիմ, ըսկի մըննըս չի, թա ուռնթանան հիւշ ըմ կերալ (Ձ):*

- Օշան տանել/քիսիլ/ըղնել - տեն ԸՇՏԱՓԷԼ:

- Օշը դըբետ (ինիլ/պահել) - Ուշքն ու միտքը դեպի ետ՝ իր ծննդավայրի՝ ըն-տանիքի եւն վրա (պահել): *Կօզի քը-ցալ ա շէնան, ամմա օշը դըբետ ա պա-հում (Բ):*

- Օշը խալիսեն վըճեն/տոննդվին - Ուրիշների կանանց սիրահետող: *Օղ-ռաշ մարթ ա Մամիկօնը, օշը սաղ օրը էն ա խալիսեն վըճեն (Բ):*

- Օշը կըլիսեն - 1. Սթափ, զգաստ: *Կամ ա տըճնում՝ լօխ հանրիանծ, օշը կըլիսեն մարթ չի կա (Ձ):* 2. Բանիմաց, խելոց: *Օշը կըլիսեն ախճիգ ա, խե օգում չը՛ս տըղէտ հը՛տե (Բ):* 3. Կարգին, պիտանի: *Սաղ շէնումը մին օշը կըլիսեն տօն չի կա, սաղ քանդված ա (Բ):*

- Օշը կըլիսեն ինիլ/կենալ/պահել - Սթափ՝ զգաստ՝ աջալուրջ լինել: *Վեր օշը կըլիսեն կենար, էտքան օյիսը կանլ չար մեր կըլիսեն (Ձ):*

- Օշը կըլծիսը կանլ/հըվաքել - Սթափ-վել, զգաստանալ, աջալուրջ դառնալ: *Վար օշը կըլծիսըն ա հըվաքում, յեշըմ ա տըճնում՝ ուրան չօրս անգնընը խընծօր-նի յա, մինըն օտըմ ա, խօզ ա տանըմ...* (ՆԼՂԺԲ, 9):

- Օշը կուրցընել - տեն ԸՇՏԱՓԷԼ:

- Օշը հը՛տան տանել/քիսիլ - տեն ԸՇՏԱՓԷԼ (3):

- Օշը հըլծրել - 1. Շրջվել, հայացքն շրջել դեպի... *Ախճիգը օշը հըլծրում ա բըդի Պիծի Նըհատակը (ՆԱԲ, 83):* 2. Երես դարձնել, արհմարհել: *Էտ օրանց էլ էտ ախճիգը օշը հըլծրում ա մըճ քըվօրը անա (Ձ):*

- Օշը յըրան - տեն Օշը կըլիսեն:

- Օշը յըրան ինիլ/կենալ/պահել - 1. տեն Օշը կըլիսեն ինիլ: 2. Ուշադրության կենտրոնում պահել: *Օշըտ հիյվըններեն յըրա պահե, շէնումը կօղ կա (Ձ):*

- Օշը տանել/քիսիլ - տեն Օշան տանել:

- Օշը տեն - Ուշքն ու միտքը դեպի գերեզմանոցը (ասում են ծեր եւ հիվանդ մարդկանց մասին): *Խօսրօլ ապան էն ա օշը տեն, ըսօր-էթուց մըռըլական ա (Ձ):*

- Օշը տեն - տեն ՈՂՐԸՎԸԼԸՍ:

- Օշը տըճը - տեն Օշը կըլիսեն:

- Օշը տեն անել - տեն Օշը հըլծրել:

- Օշը տըճը ինիլ/կենալ/պահել - տեն Օշը կըլիսեն ինիլ:

- Օշու կանլ - տեն Օշը կըլծիսը կանլ:

ՕՇԱՓ/ՈՒՇԱՓ (գրք. յուշապ (վի-շապ)) - գ. 1. Բազմազխյան առասպելա-կան հրեշ՝ դեմ: *Յէշում ա տեսնում էս օշափը քընից, նի մըտալ մին վըճու մաջ (ՀԱԲ, 15, 25):* 2. փխբ. Շատակեր, շատ ուտող (մարդ, կենդանի): *Օշափ ը՛ս, խըրեգ կեր, լի՛ (Բ):*

ՕՇԱՓՕԹՈՒՆ - տեն ՈՒՇԸՓՕԹՈՒՆ:

ՕՇԽԱՐ - տեն ՕՇԽԱՐ:

ՕՇ-ՍԸՐԹ - գ. Ուշքը եւ միտքը, ողջ ուշադրությունն ու միտքը: *Չուբանեն օշը-մըճըն ուրան վըխճըրներեն ա (Ձ):*

- Օշը-մըճըն դըբետ (ինիլ/պահել) - տեն Օշը դըբետ (ինիլ/պահել):

- Օշը-մըճըն խալիսեն վըճեն/տոննդվին - տեն Օշը խալիսեն վըճեն/տոննդվին:

- Օշը-մըճըն յըրան ինիլ/պահել - տեն Օշը յըրան ինիլ/պահել:

- Օշը-մըճըն տեն - տեն Օշը տեն:

- Օշը-մըճըն տեն - տեն Օշը տեն:

ՕՇՆԱԿ - 1. տեն ԿԸԾՕԾ (1): *Ջանիլ ըխճըկեքըն էլ քիս ըն ծաղեգ քըղէս, մին օշնակ ըծէս, ճիրանլ լըցնէս...* (ՀԺՀ, V, 469): 2. փխբ. տեն ՊՕՏ:

- Օշնակը պարան տալ - Առատորեն միգել (կանանց մասին): *Էտ կընգանը կիւզը կամ ա, քինամ ա մին դալդա տըճ օշնակը պարան տամ (Ձ):*

ՕՉ(Ը)ՐԵՂ/ՈՒՉ(Ը)ՐԵՂ (ռուս. *очередь*) - տեն ՀԸՐԹ:

ՕՊԵՏՆԻ (ռուս. *опытный*) - ած. 1. Փորձված, փորձառու: *Օպըտնի շօփեր ա Ղօրնոց Շուրան (Բ):* 2. փխբ. Անբա-րոյական, անզգամ: *Օպըտնի կընեգ ա, շէնին տըղըմարթուցը լօխճին ճանգըն ա քըցալ (Ձ):*

ՕՋԱԽ - տեն ՕՋԱՐ:

ՕՋԱՐ/ՕՋԱԽ (թրք. *oğak* (վառարան))

- գ. 1. Աղյուսից կամ քարերից շինված կրակարան՝ ջուր եռացնելու, կերակուր

եփելու եւն համար: *Էտ դէվը տոնս ա կամ տօնը, ուջադէն յորա տիկնում մին մէծ դագան, տակը նի կըցընում* (ՅԺՅ, V, 366): 2. Գերդաստան, ընտանիք: *Անվանք մը՛ծ օջաղ ըն* (Բ): 3. փխր. Տունտեղ: *Այան ասում ա.- Յը՛ս իմ օջաղըս կարէլ չըմ թօղիմ, կամ քաղաք* (Ձ):

- Ուջադէն ծօխը կըտըրվէլ - *տէն* Օջաղը հանգիլ:

- Ուջադէն ծօխը յը՛ր (հ)անէլ - *տէն* Տանը ծօխը յը՛ր (հ)անէլ (*տէն* ՏՕՆ-ի տակ):

- Ուջաղու սալ/քար - Գերդաստանի՝ ընտանիքի նահապետ: *Ռուբէն ապան ուջաղու սալ ա, հունցը ասում ա, լօխ ընդի յըն անում* (Ձ):

- Օջաղը հանգիլ - Հայրական տունը քանդվել՝ սերունդը չջարունակվելու՝ արու ժառանգ չունենալու պատճառով: *Բափկէնին օջաղը հանգից* (Ձ):

- Օջաղը շէն կէնա - Տունը՝ գերդաստանը շէն մնա (բարեմաղթություն):

- Օջաղը շէն/վառ պահէլ - Հայրական տունը շէնացնել: *Լա՛վ ջանհիլը էն ա, վէր օջաղը շէն պահէ* (Ձ):

- Օջաղը քանդվի - Տունը ավերվի՝ կործանվի (անեծք):

ՕՌՆԱԼ/ՈՒՌՆԱԼ (գրք. ոռնամ) - չք. 1. Ոռնց արծակել, ուժգին ծայնով կաղկանծել (արջերի, գայլերի, շների եւ այլ կենդանիների մասին): ... *Մին դէր քինամ ա ծըմակը տը՛սնում՝ մին մը՛ծ արջ, մին գը՛ռ փօշ վը՛ննումը, օռնում ա* (ԱԱ, 54): 2. փխր. Բարձր՝ անախորժ ծայնով լալ՝ բղավել: *Կամ ըն տը՛սնում՝ էտ մարթը, ըտը՛դ վէր ընգած, օռնում ա* (Ձ): 3. փխր. Սաստիկ՝ ուժեղ ծայնով փչել (քամու մասին): *Քամէն օռնում ա* (Բ):

ՕՌՆԸ¹ (գրք. ոռն) - գ. Դարբնի մեծ մուրճ, կռան: *Մէծ օշափը գորթնանում ա, թա.- Օռնը պէրեք, էս պիծի մարթին կարթու քըցինք* (ՆԱԲ, 30):

- Օռնավ կըլիւէն թըխած/զարկած - *տէն* Չըք՛նւճանկ կըլիւէն թըխած (ՉԱ՝ ԲՆԻԺ-ի տակ):

ՕՌՆԸ² - գ. Թռռան թռռան թռռան գավակ: *Օռնը մարթին օխտինջի պօրտըն ա* (Բ):

ՕՌՆՈՒՑ/ՕՌՆՕՑ - գ. 1. Ոռնալը, ոռնալու՝ կաղկանծելու ծայնը: *Որո՞գիւնը կոլին օռնուցը ընջուկավըն ա ինգ՛նում* (ՅԺՅ, VII, 214): 2. փխր. Բարձր՝ անախորժ լացի՝ բղավոցի ծայն: *Մարթին օռնուցը կընգանը լըղաճաք ըրավ* (Ձ): 3. փխր. Քամու շաչելու՝ փչելու ծայնը: *Քամուն օռնուցը կըտըրում չի* (Բ):

ՕՌՆՕՑ - *տէն* ՕՌՆՈՒՑ:

ՕՌՉԷԼ - *տէն* ՕՌՉԻԼ:
ՕՌՉԻԼ/ՕՌՉԷԼ (գրք. ոռչիմ) - *տէն* ՏՐՈՐԶ(Կ)ԻԼ:

- Օռած տըռռոս - Մեծամիտ՝ գոռոգամիտ՝ փքված մարդ: *Էտ օռած տըռռոսը սնրփ չի անում, թա մարթու պարէվ տա* (Բ):

ՕՌՎԷԼ - *տէն* ՏՐՈՐԶ(Կ)ԻԼ:
ՕՌՎԷԼ-ՓՐԲՎԷԼ - *տէն* ՏՐՈՐԶ(Կ)ԻԼ:

ՕՌՈՒՄԿ/ՈՒՌՈՒՄԿ/ՕՌՈՒՑ (գրք. ուռոյց) - գ. Մարմնի որեւէ մասի հիվանդագին ոռչելը, ոռուցը: *Յօրտ ճո՛ւր ըն տիկնում յըրան, օռուսը քաշո՛ւմ ա* (Ձ):

ՕՌՈՒՑ - *տէն* ՕՌՈՒՄԿ:
ՕՍ՝ (գրք. ուս) - *տէն* ՋՐՆԱԼ:

ՕՍ² - գ. Տղամարդկանց եւ կանանց սեռական գործարանների շուրջը բուսած մագերէ:

- Օս ա վէր անում - Սաստիկ թթու է: *Էս հինջ կինի յա՛, օս ա վէր անում, էս հունց ը՛ք խըմում* (Բ):

- Օս վէր անող - 1. Անշնորհք վարսավիր: *Այդինըն էլ հինջ դա՛լլաք, օս վէր անող ա* (Բ): 2. Ընդհանրապես անշնորհք՝ անձիքը մարդ: *Էտ օս վէր անողը կարում չի՛ մին պէն անէ* (Ձ):

ՕՍԱԼ - ած. Վատ, գեշ: *Օսալ մարթ ա խիկարը* (Ձ):

ՕՍԻ - ած. 1. Լայն ու զարգացած ուսերով, ուսեղ (հիմնականում լծկան անասունների մասին): *Օսի յը՛գնը լըծում ա, ըսքըսում վարէլը* (Ձ): 2. փխր. Բուք, անհասկացող (մարդկանց մասին): *Օսի մարթ ա, հինջը ասում ըս, կըլծի չի ըղնում* (Բ):

ՕՍՎԱԼ - գ. 1. Հարսանիքի ժամանակ փեսայի ուսերից մինչեւ գոտին կապվող մետաքսե կարմիր եւ կանաչ թաշկինակ կամ ժապավեն: *Միհէնգվա հըրսընքը՛ցավը էլ փըսէն յըրա օսկապ չըն կապում* (Բ): 2. Ծակ քսան կոպեկանոց, որ հարսանիքի ժամանակ կարմիր եւ կանաչ թելերով կապում էին փեսայի վզին: *Ծիք՝ ա տամ, փըսէն վիզան օսկապը պուք տամ* (Ձ):

ՕՍՓՕԻ - Գործածվում է կապակցության մեջ:

- Օսփօս անէլ - 1. Բեռը մի ուսից մյուս ուսի վրա տեղափոխել: *Կէրանը շատ ա ինո՛ւմ ծանղըր, Մինասը օսփօս ընէլավ մին թանիրանկ հըսընում ա շէնը* (Ձ): 2. փխր. Գործը թեթեացնել՝ հեշտացնել (իրար օգնելով՝ հերթափոխելով եւն): *Օսփօս ըն անում, արտը էրկու օրումը հընծո՛ւմ* (Ձ):

ՕՎ - *տէն* ԱՎ:
ՕՎԼՆՈ - *տէն* ԱՎԼՆՈ:

ՕՎԼԻԼ - *տէն* ԷՎԼԻԼ:
ՕՎՇԱՌ - *տէն* ՕՎՇԱՌ:

ՕՎՇԱՌ/ՕՎՇԱՌ (թրք. *afşar* (թուրքալեզու ցեղ) - *տէն* ԱՅԲԷՋԱՌ: *Մին օր էլ յէշում ա տը՛սնում՝ մին օվշար մարթ, աշկէն մինըն էլ քօռ, համ պատ ա շարում, համ նօխուդ ա ջուքան տոնս օնում, քըցո՛ւմ պէրանը* (ՅԺՅ, VII, 77):

ՕՎՇՈՒՄ - *տէն* ՎՕՓՇՈՒՄ:

ՕՎՉԻ (թրք. *avci*) - *տէն* ՎՐԻՍՎԱՆ: *Մին շինացէ օվջի, թըվանգը քըցանծ, շօնը առաջը քըցանծ, հէն ա իլնի քինանլիս վը՛րսի* (ՅԺՅ, VI, 184):

ՕՎՈԱՇ - *տէն* ՕՐՐՈՒՇ:

ՕՎՈԱՇՕՐԹՈՒՆ - *տէն* ՕՐՐՈՒՇՕՐԹՈՒՆ:

ՕՎՍԱՆՉԻ - *տէն* ՕՓՍՈՒՆՉԻ:

ՕՎՏԱՆՈՐՇԱՆ - Գործածվում է կապակցությունների մեջ:

- Օվտան կ'անլ/օնէլ - 1. Ըստ արժանվույն հատուցել՝ պատժել, հախիցը գալ: *Ըբոտէն մարթին օվտան հայասըզը կըկա* (ԱԲԲ, 27): 2. փխր. Զսպել, խեղճացնել: ... *Տը՛սնըմ ա, վը՛ր կարիլ չի ըտըրա օվտան կա, քըցըմ ա կէտը, ճո՛ւրը ըտըրան յօր ա օնըմ, տանըմ* (ԼՂԲ, 373):

ՕՎՈՒԼ - *տէն* ԷՎՈՒԼ:

ՕՏԱՌ/ՕԽՏԱՌ (գրք. օտար) - *տէն* ՂԱՌԻԲ:

ՕՏԷԼ/ՕՏԸԼ/ՕՏԻԼ (գրք. ուտէմ) - նք. 1. Սնունդ ընդունել, որեւէ բան ծամելով կու տալ: *Ամմէն օր ուրան հացին փայը պէրըմ ա քըցըմ ծօվը, ծոկըն կամ ա, յօր օնըմ, օտըմ* (ՅԺՅ, V, 330): 2. Ծաշել, սնվել: *Սաղ օրը օտում ա քօն ինո՛ւմ, էրո՛ւշ պէն չի անում* (Ձ): 3. Կծոտել, խայթոտել (միջատների մասին): *Մը՛ծակը մէգ կէրավ* (Բ): 4. Հոշոտել, պատառոտել: *Կո՛ւլը Թամարէն վը՛խճարը հանդին կէրավ ա* (Բ): 5. Կրծելով՝ ծամելով եւն փչացնել: *Մըղմօղը յըրդընդօշակը կէրավ ա* (Բ): 6. Ապրելու վրա ծախսել: *Ըշխադած փուկէրը սաղ կէրավ ըն, տէն տիրանծ փուկ չօնին* (Ձ): 7. Քիմիական կամ ֆիզիկական ներգործությամբ վնասել՝ քայքայել՝ փչացնել: *Դարյազը օնջ կէրավ ա* (Ձ): 8. փխր. Վատնել, շռայլել, ծախսել: *Հօրը փուկէրը կէրավ ա* (Բ): 9. փխր. Կաշառք վերցնել, կաշառակերություն անել: *Սուդյան լա՛վ էլ օտում ա, հու ըռուշվաթ ա տամ, տո՛ւրման ըզադում ա* (Ձ): 10. փխր. Յուրացնել, գոփել: *Նախագան կախօզը կէրավ* (Ձ): 11. փխր. Տանել, կու տալ, հանդուրժել: *Բաղվանջին շատ ա ուշունց տամ, ամմա Քանսպարը լօխ օտում ա, ջօղաքը տամ չի* (Ձ): 12. փխր. Հափազանց շատ լինելով՝ պատել՝ խեղ-

դել՝նեղել: *Յը՛խտը ջանը կերավ* (Բ): 13. Բազմաթիվ գոյականների հետ կազմում է կապակցություններ, ինչպես՝ *սաղ օտել, թըթըթծիմաթ օտել, մէսը օտել, ուրթումը օտել, քաք օտել* են: 14. Գործածվում է եղանակավորող բառի նշանակությամբ՝ հիացմունք արտահայտելու համար: *Սնսըտ օտիմ, էտ հինջ լ՛ավ յը՛րք ը՛ս ասում* (Բ): 15. Գործածվում է եղանակավորող բառի նշանակությամբ՝ նախատական արտահայտություններում եւ հայոյանքներում:

- Կերածը կուրցընել - Յիվանդ՝ վտիտ լինել: *Իզէն կերածը կուրցընում ա, կօզի տօնը էն ա ամմէն հինջավ լըցցած* (Բ):

- Կերած քաքէն յէշի, փըռնած կօրծէն - Ասում են նրանց մասին, ում խոսքն ու գործն իրար չեն համապատասխանում:

- Օտել, կըլխէն ճո՛ւր խըմէլ - 1. Գործը լրիվությամբ վերջացնել: *Լ՛ավ ուստան էն ա, վէր օտում ա, կըլխէն ճո՛ւր խըմում, յը՛տնան հախը յօր օնում* (Ձ): 2. Յետքերը ծածկել՝ անհետացնել: *Կօղ Յնթին օպըտնի կօղ ա, օտում ա, կըլխէն ճո՛ւր խըմում* (Բ):

- Օտօղը(տ) հուվ ա՛ - Ասում են ազաի մարդու մասին՝ ո՛ւմ համար ես այդքան կուտակում, պետք չէ ազաի լինել: *Խըրէզ կօրծ ըրա, լի՛, օտօղըտ հուվ ա՛* (Բ):

OSTELH - տէն ՈՒՏԵԼԻ:

OSTEL-ԽԸՄԵԼ - 1. Ուտել եւ խմել: *Յինչը օտում ա-խըմում, դաստի սը՛րտը թափում ա, վէր ածում* (Ձ): 2. Նք. տէն Բը՛փ անել:

- Օտել-խըմէլը ուրո՛ւշո՛ւ ծը՛րքավ - Անդամալույծ, անկողնային հիվանդ: *Օտել-խըմէլը ուրո՛ւշո՛ւ ծը՛րքավ ա, հինջ ա՛նէ, լ՛ավըն էն չի՛, մը՛ռնէ պըրծընէ* (Բ):

OSTU/OSDU/OSHU/OFSHU (գրբ. ուտիք) - գ. Պահեցողությունից ազատ օր, ոչ պաս օր: *Ըսօր օտես ա* (Ձ):

OSDL - տէն OSTL:

OSDU - տէն OSTU:

OSH - տէն OSTL:

OSHU - տէն OSTU:

OSOMHU (ռուս. *омыть*) - գ. 1. Աշխատանքից՝ ծառայությունից որոշակի ժամանակով արձակելը՝ արձակուրդ: *Էտ օրը մին օտպուսկ յէկած անփիցէր, ջօնը յէր կալած, տը՛ղէք վը՛րս ընէլիս ա ինո՛ւմ* (ՅԺՅ, VII, 117): 2. Արձակուրդային ժամանակամիջոցը: *Օտպուսկը պըրծընում ա, էտ մարթը ջէնան քինամ ա քաղաք՝ ուրան կօրծէն* (Ձ):

OSDEL/OSDL/OSHL - 1. կր. եւ չք. OSTL-ի: 2. չք. Մաշվել, հազնելով՝ գործ

ծածելով են հնանալ՝ անպետքանալ: *Էնքան պինըցըրալ ա, ցրկատէն ըռը՛խը կերվալ ա* (Բ):

OSDL - տէն OSDEL:

OSHL - տէն OSDEL:

OSO - ած., գ. 1. Շատակեր, որկրամոլ: *Իզէն օտօղ ա, մին դըզդան կուրկուտը մինակ կօտէ* (Բ): 2. Կաշառակեր: *Օտօղ ա, տար ըռուշվաթ տօ՛, դաստի յօր ա ընական* (Ձ):

- Օտօղ պեր կըլլի - Ասում են շատ թթու ուտելիքի մասին:

- Օտօղ պերան - Մեկի խնամքի տակ գտնվող՝ նույն ընտանիքում կերակրվող շունչ՝ անծ: *Խը՛ղծ Աբօն հինջ ա՛նէ, տասսը օտօղ օնէ* (Բ):

OSO-ԽԸՄՕՐ - տէն Բը՛ՓՇԻ:

OR (գրբ. օր) - գ. 1. Ժամանակի չափման միավոր, որ հավասար է 24 ժամի, ցերեկը եւ գիշերը միասին: *Էրկու օր ա քընում, հէնզ օր ա քընում, էտ Աստուծ կըզիդա* (ՆԱԲ, 40): 2. Օրվա լույս ժամանակը, ցերեկ: *Սաղ օրը քօն ա ինո՛ւմ, քըշէրը կօրծ անում* (Ձ): 3. Ցերեկվա մաս: *Ասում ա.- Յնլի օր կա, վէր քինիս, մինչը՛վ անը՛վը մար մըննէլը հըսնական ըս* (Ձ): 4. Որեւէ բանի համար սահմանված ժամանակի հատված: *Պարթէն օրը թըմամում ա, ամմա պըրթկատարը ըրվամ չի* (Ձ): 5. Օրացուցային ժամանակ, ամսաթիվ: *Մնրդի օրը կընանուցը օրըն ա* (Բ): 6. Շաբաթվա յոթ օրերից յուրաքանչյուրը: *Ըրկուշէբաթ օրը շառ օր ա* (Բ): 7. Եղանակ, մթնոլորտային վիճակ: *Ըսօր պարզ օր ա* (Բ): 8. Որեւէ բանով բնութագրվող ժամանակաշրջան, տարիք: *Ապան ջննիլ օրէրը սըրէրըմըն ա անց կըցըրալ* (Բ): 9. Կյանք, կյանքի ընթացք՝ տեսողություն: *Շինանցոն օրը հինջ օր ա՛. Էզզանան էն ա չըրչըրվէլիս* (Ձ): 10. Վիճակ, դրություն, կացություն: ... *Էս շինըցէք՝ ըսկի մին լ՛ավ օրու ռուջահ չըն յը՛կալ...* (ԱԱ, 18): 11. Փորձանք, պատուհաս, պատիժ: *Ասում ա.- Վէր մէհէտ էլ կուրթօնն ըրէլ, հանց օր ըմ պիլլանկան կըլխէտ, վէր կըրըլական չըս, թա տը՛ղատ յը՛ր կէնաս* (Ձ): 12. Ուղեորության՝ ճանապարհորդության՝ հեռավորության միօրյա ճանապարհի տարածություն: *Յըդրոթան Խըծնպէթ մին օրվա հըղէ յա* (Բ):

- Ուրերան մին օր - Մի անգամ, ինչոր ժամանակ: *Ուրերան մին օր էլ կուզօխ ա ընզընէս, վէր ախէզըն էն ա վընընծանըր* (ԱԱ, 71):

- Օր անել - Լավ՝ նպաստավոր եղանակ լինել: *Օր չի անում, թա բուստըն-նէն պիհիլը* (Բ):

- Օրանց կա, տարանց կա - Ղեռ շատ ժամանակ կա: *Փնդ ա, լի՛, կըպիրիս. օրանց կա, տարանց կա* (Ձ):

- Օրանց/օրաս յը՛տը/տէնը - Այսօրվանից սկսած, այսուհետեւ: *Մինակ մընաս ա էն, վէր օրաս յէտըն էլ լնվ ըշխադիք, հանցու վէր կամունիզմէն ճէլլի հըսնիք* (ՅԲ, 348):

- Օրավ առաչ - 1. Վաղօրոք, նախօրոք: *Օրավ առաչ թնջիրը պըղըրըստօթուն ա ինո՛ւմ տը՛սած* (Ձ): 2. Յնարավորին չափ շուտ: *Ըտըրանք շատ ըն չըրչարվում, վէր կարին օրավ առաչ տօնը շինին, պըրծընին* (Ձ):

- Օրէն էքսին մօքտնջ - Յաջորդ օրվա լավ ակնկալիքով ապրող: *Օրէն էքսին մօքտնջ մարթ շատ կա* (Ձ):

- Օրէն հացէն կարօտ/մօքտնջ - Ապրուստի ամենօրյա՝ նվազագույն միջոցներից զուրկ, չքավոր: *Տըհանցա մօտէ յէլ ուրան կընզանը նըհէտ մին քնսիք մարթ ար ապրում, օրէն հացէն մօքտնջ* (ՅԺՅ, VII, 377):

- Օրէն հըսնէլ (մինին) - տէն Օրը ըղնէլ (մինին):

- Օրէն մանուկը - Նոր ծնված երեխա, նորածին: *Թօրքէն Աստուծ չօնէ, թօրքը մէր օրէն մանուկըն էլ ա մօրթալ* (Ձ):

- Օրէն յըրա - տէն ՕՐԿԱՆՏՕՐ: *Էտ մարթը օրէն յըրա պըռավում ա, քանէ քընում ա, օժը պըկասում ա, վը՛ննէրը թնլանում...* (ՆԱԲ, 34):

- Օրէն վէր քըցնծը - Շատ թարմ: *Ծո՛ւ, հինջ ծո՛ւ, օրէն վէր քըցնծը* (Բ):

- Օրէրը հնջըլ՝ ըրած/հըմբարած - Մահամերձ, վախճանը՝ մահը մոտ: *Մաշինկա աքօրը օրէրը հնջըլ՝ ըրած ա* (Բ):

- Օրը անել, օրը օտել - Օրական աշխատանքով ապրել, առանց ուրիշ եկամտի ապրել, աղքատ լինել: *Օրը անում ա, օրը օտում, ընդըրա ըշտըղա յա՛ փոլ* (Ձ):

- Օրը անց կըցընէլ/ըսպանէլ - Օրը՝ ժամանակը մի կերպ՝ ապարդյուն անցկացնել: *Կօրծ չի կա, ջըհիլնէն հըպարապ օրը անց ըն կըցընում* (Ձ):

- Օրը ըղնէլ (մինին) - Վատ վիճակում հայտնվել: *Ասում ա.- Պառավ մարթ ա, իէ տընազ ը՛ս անում, տու վէլ ըս ըտըրա օրը ըղնական* (Ձ):

- Օրը ըժըմըժէլ (մինին) - Ծերանալ: *Բուդդան դայուն օրը ըժըմըժէլընլ ա, էլ տո՛ւս չի կա՛մ շինամաչը* (Բ):

- Օրը խըվարէլ/կըտըրվէլ - Թշվառության՝ վշտի ու տանջանքի մեջ լինել, դժբախտանալ: *Ամէլին օրըն էլ խըվարից. ջննիլ-ջիվան տըղան մը՛ռավ* (Բ):

- Օրը խըվըրցընել/կըտըրցընել - Թշվառության վշտի ու տանջանքի դատապարտել, դժբախտացնել: *Էս կըռք՝ վը շատ մարթու օր ա խըվըրցըրալ* (2):

- Օրը ճանշ տըճնալ - Կեսօր դառնալ՝ լինել: *Օրը ճանշ ա տըճնալ, հանն մեր հարթըն էն ա քօն* (2):

- Օրը մըթնել - 1. Ցերեկն անցնել՝ վերջանալ, ուշ լինել: *Օրը մըթնալ ա, հօնձ ընտղնէն հանն էն ըն հօնձ ընէլիս* (2): 2. *տէս* Օրը խըվըրցընել:

- Օրը մըթնըցընել - 1. *տէս* Օրը խըվըրցընել: 2. *տէս* Օրը անց կըցընել:

- Օրը պակաս - *տէս* ՌԻՐԸՊԱԿԱՍ:

- Օրը պէնկալ - 1. Լույսը բացվել, լուսանալ: *Լըրհա վեր օրը պէնկալ ա, շի-նանքէ քիւնալ ըն խաղկէն բաղէրը* (2): 2. Եղանակը պարզել: *Թուխպէրը անց կացէն, օրը պէցկալ* (Բ): 3. Նպաստավոր՝ բարվոք վիճակ ստեղծվել: *Խըճը շատ ա տանջվան, մէխկ ա, անջախ-անջախ օրը պէցկալ* (Բ):

- Օրը սը՛վ անել/սըվըմըթէն անել/սըվըցընել - *տէս* Օրը խըվըրցընել:

- Օրը սը՛վ ինի/սըվըմըթէն ինի/սըվանալ - *տէս* Օրը խըվարել:

- Օրը տարէ ընցընել/տըճնալ - Ժամանակը շատ երկար թվալ՝ դժվարությամբ անցնել: ... *Օրըս տարէ յա ընցընըմ, տօռնըս պը՛նտղ մարթ չի կա* (ԼՂԲ, 30):

- Օրը ցիրը՛կալ/քըսօրէն - 1. Ցերեկ ժամանակ: *Օրը ցիրը՛կալ կօրծը պըրծընում ա, քիւնամ* (2): 2. Բացահայտորեն, բոլորի աչքի առջեւ, բոլորի գիտությանը: *Օրը ցիրը՛կալ յը՛կալ ըն բաղը քաղալ, ինքը խաբար չօնէ* (Բ):

- Օրը փիս/տըճեր տը՛ղ մըթնել - Անհաջողության՝ ձախողության հանդիպել, գործերը վատ գնալ, աննպաստ պայմաններ ստեղծվել: *Թօռը նի կաննալ, հօնձ ընտղուն օրը փիս տը՛ղ մըթնից* (2):

- Օրը քըսօր տըճնալ - *տէս* Օրը ճանշ տըճնալ: *Օրը քըսօր ա տըռնաս, պառալը կաս չի, ուրանք էլ էն ըն ինիս տուգըն* (ՅԺՅ, V, 549):

- Օրը քըցիլ - Վատ վիճակի հասցնել: *Թաքուիին լանց ինիլալ ասում ա.- Զասէ ինձ էս օրըն ա քըցալ, տուս յէկալ* (ՆԱԲ, 39):

- Օրը օրէն մատաղ անել/տալ - Օրերն ապարդյուն անցկացնել, ձգձգել: *Էնքան օրը օրէն մատաղ ըրալ, թոռը-թացը ըսքըսից, էլ կարից վէջ բաղը քաղէ, սաղ խաղուն փուցացալ* (Բ):

- Օրը օրէն (յըրա) - *տէս* ՕՐԿԱՆՅՕՐ: *Մին քանէ վախտ ա անց կէնում, ըստահանք տըճնում ըն, վը՛ր ըխճըկանը փօրը օրը օրէն մըծանում ա* (ՆԼՂԺԲ, 41):

- Օր հըմբարել - Որեւէ բանի անհամբեր սպասել: *Օր ա հըմբարում, վեր կարունքը կա, հանցու քիւնի շէնը* (Բ):

- Օր չըտալ - *տէս* Օր տալ, իշնի չըտալ:

- Օր չըտը՛սնալ/չինիլ - *տէս* Օր-իշնի չըտալ:

- Օր չի ինում/չի կա, վեր... - Ամեն օր, միշտ: *Օր չի ինում, վեր Քանսպարը խըմած չինի* (Բ):

- Օրվա կերածը մը՛նսըն չինիլ/մըն-նան քըցիլ - Շատ թույլ հիշողություն ունենալ: *Պառալը ասում ա.- Բա՛լա, հունց մը՛նսըս պի՛րիմ, ըսկի օրվա կերածըս մը՛նսըս չի* (2):

- Օրվա հաց - Ապրուստի ամենօրյա՝ նվազագույն միջոց: *Օրվա հաց էլ չի կարում քըթէնա* (Բ):

- Օրվա հացէն կարօտ/մօքտանց - *տէս* Օրէն հացէն կարօտ: *Յերին շինանցի մին մարթ ա ինում քանսիք, օրվա հացէն մօքտանց* (ԱԱ, 84):

- Օր տալ, իշնի/պերի/ումթուր չըտալ - Տանջել, չարչարել, նեղել: *Էս պառալը շատ չար ըսկէտուր ա ինում, էս հարսերին օր ա տամ, իշնի չի տամ* (ՅԺՅ, VI, 230):

- Օրումըս/օրումըտ/օրումը տը՛սալ չըմ/չըս/չի - Այսպիսի բան չի եղել, բնավ չեմ/չես/չի տեսել: *Ըստի կարկուտ օրումըս տը՛սալ չըմ, ամմէն մինը մին յում-բուրուղու մըջանք կա* (Բ):

- Օր օրու (յըրա) - *տէս* ՕՐԿԱՆՅՕՐ: ՕՐԱԽ (գրք. ուրախ) - ած. 1. Ուրախությամբ լցված՝ տոգորված: *Օրախ մարթին սը՛րտը պէց կինի* (2): 2. Գոհ, գոհունակ: *Ասում ա.- Յը՛ս օրախ ըմ, վեր տու կարում ըմ ըտի լա՛վ փուլ ըշխաղիս* (2): 3. Ուրախություն արտահայտող՝ պատճառող: *Օրախ յը՛րք չօնինք մունք* (2): 4. մ. Ուրախ կերպով: *Էտ տըղան քիս ա ուրան սիրած ըխճըկանը կօշտը, ուրան գանքը օրախ անց կըցընէս...* (ՅԺՅ, V, 288):

ՕՐԱԽ-ՕՐԱԽ - *տէս* ԸՐԸԽ-ՕՐԱԽ:

ՕՐԱՂ (թրք. orak) - գ. Գյուղատնտեսական ձեռքի գործիք՝ երկար սուր բերանով եւ կարճ կոթով՝ խոտ հարելու համար: *Օրաղը յօր ա օնում, ըսքըսում հարէլը* (2):

ՕՐԱՆ(Ա) (թրք. ören (ավերակ, քարուքանդ) - ած., գ. Ավերված, քանդված, փչացած, ավերակ: *Էտ մարթը քընամ ա ըրագումը տէսած ծրան տանը պատը քանդում, վը՛սկուր պուլիք չի քըթէնում* (ՅԺՅ, V, 402):

- Օրան անել - Ավերել, քանդել, փչացնել: *Հիվըննէն նի լըն տըճնում բօստանը, սաղ ծրան անում* (2):

- Օրան ինի/տըճնալ - Ավերվել, քանդվել, փչանալ: *Շէնումը մին տօն չի մընացալ, լօխ ծրան ա տըճնալ* (Բ):

ՕՐԱՆԱԼԻԳ - *տէս* ՕՐԱՆ(Ա): *Քիս ըն նի մըննէս մին ծրանանլիք ճէղաց* (ՅԺՅ, V, 487):

ՕՐԱՆԱՎԵՐԱՆԱ - *տէս* ՕՐԱՆ(Ա): *Էն ծրանան-վերանան բաղէրը թանգանն բաղէր ըն քըցըմ, ավաղ անըմ...* (ՅԺՅ, V, 239):

ՕՐԱՆԸ - մ. Ամբողջ օրվա ընթացքում: *Օրանը մէհէտ ար հաց օտում* (2):

ՕՐԱՆՅՕՐ - *տէս* ՕՐԿԱՆՅՕՐ:

ՕՐԱՋԸՂ - գ. Միջոց, հնարավորություն: *Խըճըը հինչ ա՛նէ, օրաջըղ չօնէ* (Բ):

ՕՐԱՋԸՂ-ԲՕՐԱՋԸՂ - *տէս* ՕՐԱՋԸՂ:

ՕՐԱՋԸՂ - *տէս* ՕՐ-ԻՇԸՂ:

ՕՐԳՈՒՆ - *տէս* ՕՐԿՈՒՆ:

ՕՐՈՂԱ (պրս., թրք. ördək) - *տէս* ԲԱՂ: *Շահ-Աբբասը էն կընգանը մուտանում ա, ասում.- Վը՛ր մին ծրանկ դարկէմ, կըկա՛րէս թէփռէս* (ՅԺՅ, VII, 124):

ՕՐԷԿԱՆ - *տէս* ՌԻԷԿԱՆ:

ՕՐԷՆԶ (գրք. օրէնք) - գ. 1. Պետական բարձրագույն իշխանության կողմից հաստատված ընդհանուր պարտադիր կարգ՝ կանոն՝ որոշում: *Ասում ա.- Օրէնք կա, յը՛ս կարէլ չըմ էտ պէնը քը՛գ տամ, ինձ սուղի կըտան* (2): 2. Ընդհանուր կողմից ընդունված կարգ՝ կանոն՝ սովորույթ: *Օրէնք ա, հու քնունում ա էտ սօրիք, բիղի մին քանէ կապէլ տինի քարէն յըրա* (2): 3. Անառարկելի խիստ կարգադրություն՝ հրաման՝ հանձնարարություն: *Ապուն ասածը մըզը՛տէ օրէնք՝ ա* (Բ): 4. Հանգուցյալի թաղման՝ քառասունքի եւն հետ կապված արարողություն: *Ըտըղատ էլ էտ օրէնքին անումը մընացալ ա ինքնավը՛ղ* (ԱԱ, 87): 5. Իշխանություն, կառավարություն: *Որէնքան մին օր մարթ ա կամ էտ շէնը* (2): 6. Պետություն: *Օրէնքին փուլէրը կերալ ա* (2):

- Որէնքու յեսիր/մըճած - Ազնիվ, արդար, կարգ ու կանոնի ենթարկվող: *Մըքըրան ուրէնքու յեսիր մարթ ա, ըտի մարթիք խըրէգ կան* (2):

- Օրէնք՝ տըճնալ - Սովորական երեսույթ դառնալ: *Անդար անիմ ըստի թիվը, առանց փըսըկվելի խօխա պիրիլըն էլ ա օրէնք՝ տըճնալ* (Բ):

- Օրէնք՝ տուս պիրիլ/տուս օնել - Օրէնք ընդունել: *Էտ տըղան լանվ-լանվ օրէնքնէ յա տուս պիրում, ժուղուպուրթէն խարջա ըզաղում* (2):

ՕՐԷՆԶԱԿ - *տէս* ՌԻԷՆԶԱԿ:

ՕՐԷՐԸՍ - մ. Այս անցած կամ առա-

ջիկա մի քանի օրերում: Օրերըս ծնն ա կըլական. հավան շատ ա փըխըփօխե անում (Բ):

ՕՐԸ - տէս ՈՒՐԵԿԱՆ (3): *Էտ ախճի-գը ասում ա.- Տարեք քըցեցեք պաղվա-լը, օրը իրեք հետ թըկեցեք* (ՀԺՀ, V, 547):

ՕՐԸՍԸՍ - տէս ՕՐՈՒՍԸՍ:

ՕՐԸՔԸԸԸԸԸ - տէս ՕՐ ՈՒ ՔԸԸԸԸԸ:

ՕՐԹՍԱՆԶ/ՕՐՅԱՆԶ (գրք. օրհնք)

- գ. Օրհնություն, բարեմաղթություն: Սօրը մին օրթնանը օխտը վըրթըբեդու անեսկ կըքանդի (ԱԲԲ, 73):

- Օրթնանը անել/տալ - տէս ՕՐԹ-ՆԵԼ:

ՕՐԹՆԵԼ/ՕՐԹՆԻԼ/ՕՐՅՆԵԼ/ՕՐՅ-ՆԻԼ (գրք. օրհնեմ) - նք. 1. Բարեմաղ-թություն անել, բարեմաղթել: Պատրո-նըն էլ փոլ յա էլ մին խալաթ ա տամ, օրթնում հարթնանը (ԱԱ, 87): 2. Գովես-տով եւ երախտագիտությամբ հիշել: Մինչըմ միհենգ էլ շինանցեք էտ ախ-պնոր շինողէն օրթնում ըն (2): 3. Կրո-նական ծեսով՝ աղոթքներով նվիրա-գործել՝ սրբագործել մի բան, անշունչ իրերը օգտակար հատկություններով օժտելու նպատակով բարեմաղթու-թյուններ անել: *Դերը ըտըրան մին օրի-նած խաչ ա տամ (2):* 4. Հայիոյել, նգո-վել, անիծել: *Դէ, վերջը, մին լիւլ օրինում ա, լի՞, մին լիւլ քու ասած ուշունց ա տամ...* (ԲՀԲ, 193):

- Օրթնած աղ - Քահանայի կողմից օրհնված աղ, որ կերցնում են մատաղա-ցու անասունին: Օրթնած աղը կառնանը ուտըցընէս ըն, լը՛տնան մոյթէս (2):

- Օրթնած ճուր - հաջով օրհնված եւ խաչը մեջը թաթախած ջուր: *Դերը ըտը-րանց իրը՛սը օրթնած ճուր ա քըսում (2):*

- Օրթնըյա տեր - Քահանային դիմե-լու ողջույնի ձեւ: *Հըղէնի ջիհնում ա դէ-րին, ամմա մըննան ըղնում ա՛ օրինըյա տեր ասէ (2):*

ՕՐԹՆԸՎԵԼ/ՕՐԹՆԸՎԻԼ/ՕՐՅՆԸ-ՎԵԼ/ՕՐՅՆԸՎԻԼ - կք. եւ չք. ՕՐԹՆԵԼ-ի:

ՕՐԹՆԸՎԻԼ - տէս ՕՐԹՆԸՎԵԼ:

ՕՐԹՆԻԼ - տէս ՕՐԹՆԵԼ:

ՕՐԹՕՋԱԽ - տէս ՕՐԹՕՋԱԼ:

ՕՐԹՕՋԱԼ/ՕՐԹՕՋԱԽ - գ. Օրին-ված տուն: *Աստուծ աշխարքը ըստեղ-ծում ա, շատ հավան կէնում, հըղէ ընում դըբա ուրան օրթօջախը* (ՆԱԲ, II, 68):

ՕՐԻ - տէս ՏՈՒԼԱԸ(1):

ՕՐԻԳ/ՕԼԻԳ - գ. Ողբերը կապելու պարան՝ շղթա, ոտնակապ: Օրիգը քը-ցնում ա էշին ըռըջի վը՛ննէրը, պեց թողում (2):

- Օրիգ՝ տալ - 1. Ոտնակապով ոտքե-րը կապել, ոտնակապել: Օրիգ՛նը օրիգ՛

ըն տամ, պեց թողում հանդը (Բ): 2. Երկար պարանի մի ծայրը ոտքից կա-պելով՝ մյուս ծայրը հողի մեջ խրած ցիցին ամրացնել: *Օրիյա վեր ա կամ, ծին օրիգ տամ, ըխպըրան ճուր խըմում, քօն ընում* (ՆԱԲ, 42):

ՕՐԻՆԱԿ - տէս ՈՐԵՆԱԿ:

ՕՐԻՆԱԿ - տէս ՈՐԵՆԱԿ:

ՕՐԻԾ - տէս ԵՐՈՒԾ:

ՕՐ-ԻԾԸ՛Ղ - գ. Բարեկեցիկ ապ-րուստ, երջանիկ կյանք: *Խը՛ղճը հինչ ա՛մէ, օր-իշը՛ղ չօնէ (2):*

- Օր-իշը՛ղ չըտալ - տէս Օր տալ, իշը՛ղ չըտալ:

- Օր-իշը՛ղ չըտը՛սնալ - Տանջվել, չարչարվել, հանգիստ կյանք չունենալ: *Արաբներէն վախտը խընքըղը՛ցեք օր-իշը՛ղ չըն իլան տըսնալիս* (ԱԱ, 80):

ՕՐԿԱՆՏՕՐ/ՈՒՐՏՕՐ/ՈՒՐՈՒՑՕՐ/ՈՐՏՕՐ (գրք. օր քան գոր) - մ. Հետզհետե, աստիճանաբար, օրեցօր: *Ալման վէչ հաց ար օտըմ, վէչ ճո՛ւր խըմըմ, օրկանցօր մաշվում ար...* (ՀԺՀ, V, 134):

ՕՐԿՈՒՆ/ՕՐԳՈՒՆ - գ. 1. տէս ՍԵ-Լ(ԱԿ): 2. Հեղեղից հետո փողոցով հոսող հորդ առու: *Լօք ա տամ, թա օրկունավը անց կէնա, կարում չի (2):*

ՕՐԿՈՒՆ-ՕՐԿՈՒՆ - տէս ՎԱՐԱՐ: ...*Սէր կըլիխն օրկուն-օրկուն շատ կար-կուտ պէղմա կա* (ՋՏ, Բ, 214):

- Օրկուն-օրկուն անել - Հորդաբար հոսել՝ թափվել: *Թօռը օրկուն-օրկուն ա անում (Բ):*

ՕՐՅԱՆԶ - տէս ՕՐԹՆԱՆԶ:

ՕՐՅՆԵԼ - տէս ՕՐԹՆԵԼ:

ՕՐՅՆԸՎԵԼ - տէս ՕՐԹՆԸՎԵԼ:

ՕՐՅՆԸՎԻԼ - տէս ՕՐԹՆԸՎԵԼ:

ՕՐՅՆԻԼ - տէս ՕՐԹՆԵԼ:

ՕՐՊԱՏ - Գործածվում է կա-պակցության մեջ:

- Օրպատ անել - Կրել մայր մտնել, օրը վերջանալ: *Լըհա վեր օրպատ ա անում, հծն ընօղէն կամ ըն տօն (2):*

ՕՐ-ՊԵՐԻ - տէս ՕՐ-ԻԾԸ՛Ղ:

ՕՐ-ՈՒՍԲՈՒՐ - տէս ՕՐ-ԻԾԸ՛Ղ:

ՕՐՈՒԾ - տէս ԵՐՈՒԾ:

ՕՐ ՈՒ ՔԸԸԸԸԸ/ՕՐԸՔԸԸԸԸԸԸ - տէս ՔԸԸԸԸԸ-ՑԻՐԸ՛Կ:

- Օր ու քըշեր անել - 1. տէս Քըշեր-ցիրը՛կ անել: 2. Մեկի հետ ապրել՝ կե-նակցել: *Ղըգարանց Հակօբջանըն ասալ ա.- Մ՛ ժողովուրթ, մէր Օսաննէն նըհէտ էնքան օր ու քըշեր ըմ ըրալ, քուրախպեր ընք տը՛ռալ...* (ՆԱԲ, 137):

ՕՐՓԱԹ (գրք. ուրբաթ) - 1. գ. Հինգշաբթիին հաջորդող օրը՝ ուրբաթ: Օրփաթը ընդըրա հը՛տէ շառ օր ա (Բ):

2. մ. Ուրբաթ օրը: Օրփաթ Սիրան աքերը կամ ա իրէվանա (Բ):

- Օրփաթը կըրկըմօտան ճէլի կ'ան - Մի անսպասելի բան սպասելի բանից շուտ կատարվել՝ տեղի ունենալ: *Էտ չըխանց ա, վեր ըսէս ըն.- Օրփաթը կըրկըմօտան ճէլի լը՛կալ* (ԱԱ, 85):

ՕՐՓԱԹԱԽՕՍ - տէս ՈՒՐՓԱԹԱ-ԽՕՍ:

ՕՐՓԱԹԱՎԵՐ - տէս ՈՒՐՓԱԹԱՎԵՐ:

ՕՏ - տէս ՕԽԾ:

ՕՏ - տէս ՕԽԾ:

ՕՏԱՆՉԻ - տէս ՕԽՍԱՆՉԻ:

ՕՏԱՆՉԻ - տէս ՕԽՍԱՆՉԻ:

ՕԺԾԻ (ռուս. *объём*) - ած. Ընդիա-նուր: *Օփշի իլան-ջիլան շառ ա, էտ կավը ինք օնում (2):*

ՕԺՍՈՒՆ (թըք. *ofsun*) - գ. Կախար-դություն, հմայություն: Սիրան աքերը օփսունու շառ ար հըվատում (2):

ՕԺՍՈՒՆԵԼ - նք. Կախարդել, հմայել: ... *Հանց օփսունում ա, վեր մարթ ըրմանըմ ա...* (ՋՏ, Ա, 160):

ՕԺՍՈՒՆՉԻ (թըք. *ofsunču* (կախարդ))

- գ. 1. Կախարդող՝ հմայող մարդ, կա-խարդ: *Էտ օփսունջին ըտըրան օփսու-նում ա, հըղէ տինում (2):* 2. տէս ՕԽ-ՍԱՆՉԻ:

ՕԺՍՈՒՆՎԵԼ - կք. եւ չք. ՕԺՍՈՒՆԵԼ-ի:

ՕԺՈՒՋ - տէս ՕԺՈՒՋ:

ՕԺԻՍԱՆ - տէս ԿՈՍԱՆ(ՑԵ):

ՕԺՏԱՆ - տէս ՕՎՏԱՆ:

ՕԺՈՒՋ/ՕԺՈՒՋ (թըք. *öküz* (եգ, ցուլ, արջառ) - տէս ՋՐԲԸՒ:

ՕԺՈՒԾ - տէս ԷԺՈՒՑ:

ՕԺՈՒՑ - տէս ԷԺՈՒՑ:

ՕԺՆԱԿԱՆ (գրք. *oqlısan*) - տէս ԶՕՍԱՂ (2): *Իրէքինջի խօսկը Մէլիք-Շահնազարը տամ ա իրէքինջի օջնականէն* (ՀԺՀ, V, 603):

ՕԺՆԵԼ/ՕԺՏԵԼ (գրք. *oqlıse*) - չք. տէս ԶՕՄԱՂ՝ անել:

ՕԺՆՈՒԹՈՒՆ (գրք. *oqlını*) - տէս ԶՕՍԱՂ:

ՕԺՏԵԼ - տէս ՕԺՆԵԼ:

ՕԺՏԵՆ/ՕԺՏԻՆ - մ. Հօգուտ, ի նպաստ: *Ասում ա.- Հինչը անում ըմ, քու օքտէտ ըմ անում, էլիա ըռազի չըս (2):*

ՕԺՏ(Ը)ՎԵԼ (գրք. *oqlıv*) - չք. Օգուտ քաղել, օգտվել: *Շահի հըրամանը կաղարում ըն, բայց քաջալըն ա օք-տըվում տըրանա* (ՀԺՀ, VII, 391):

ՕՔՈՒԹ/ՕՔՈՒՑ/ՀՕՔՈՒԹ/ՀՕՔՈՒՑ (գրք. *oqlı*) - գ. 1. Արդյունք, ցանկալի հետեանք: *Էտքան կօրծ ըս անում, օքուրը վերըն ա՛ (2):* 2. Շահ, եկամուտ: *Միհէնգ հու վը՛խճար ա պահում, լիւլ օ-քուր ա ըստանում (Բ):* 3. Օգտակար ագ-

դեցություն՝ ներգործություն: *Ճիրիկն օքույթըն էլ ա շատ, վընասըն էլ* (ԱԲԲ, 63):

- Օքույթ անել - 1. Գործին օգնել՝ նպաստել, արդյունք տալ: *Հիշկան ճիրեցեն, օքույթ չըրավ, բօստանը չուրացավ* (Ձ): 2. Շահ՝ եկամուտ ստանալ: *Ըստարէ թումույին ա, հու արտ ա ըրավ, լավ օքույթ ա ընական* (Բ):

- Օքույթ չի/չօնէ - 1. Ապարդյուն է, զուր է: *Սարթ վեր մըռնելի յա ինոմ, մըռնըլական ա, ճար-ճուր օքույթ չի* (Ձ): 2. Ցանկալի ազդեցությունը՝ ներգործությունը չունի: *Արաշտը սաղ արտերը չուրըցըրալ ա, միհենգաց տենը հիշկան թօռ կա, էլ օքույթ չի* (Բ):

- Օքույթ տալ - 1. տեն Օքույթ անել

(1): 2. Օգտակար լինել: *Հնրը ասում ա.- Փէյնը շատ պէրեք, փէյնը բուստանեն շատ օքույթ ա տամ* (Ձ): 3. Շահ՝ եկամուտ՝ արդյունք տալ: *Միհենգ խաղուն էլ օքույթ չի տամ, լօխ նումնու բաղեր ըն քըցում* (Բ):

ՕՔՕՍՍՍՍ - տեն ՅՕՔՕՍՍՍՍ:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Աբեղեան Մ., Ժողովրդական լեզուի շեշտադրությունը արեւելեան ճիւղի բարբառների մէջ, «Նոր դար», Թիֆլիս, 1890, № 141-145
2. Աբեղյան Մ., Ժողովրդական խաղիկներ, Երեւան, 1940
3. Աբեղյան Մ., Հայոց լեզվի տեսություն, Երեւան, 1965
4. Աբրահամյան Ա., Արոր գործիքանիշ հասկացության բառագույնաբանությունները հայերենի բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2008
5. Աբրահամյան Ա., Բահ հասկացության բառանվանումները հայերենի բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2010
6. Աբրահամյան Ա., Գործիքանիշ բառերը 5-րդ դարի հայ մատենագրության մէջ եւ դրանց արտացոլումը հայերենի բարբառներում, «Հայոց գրեր. 1600», Երեւան, 2006
7. Աբրահամյան Ա., Սանգաղ գործիքանիշ հասկացության բառագույնաբանությունները հայերենի բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2006
8. Աբրահամյան Ա.Ա., Բայը ժամանակակից հայերենում, հ.1, Երեւան, 1962
9. Աբրահամյան Ա.Ա., Գրաբարի ձեռնարկ, Երեւան, 1996
10. Աբրահամյան Ա.Ա., Հայերենի դերբայները եւ նրանց ձեւաբանական նշանակությունը, Երեւան, 1953
11. Աբրահամյան Ա.Գ., Համառոտ ուրվագիծ հայ գաղթավայրերի պատմության, Ա-Բ, Երեւան, 1953
12. Աբրահամյան Ե., Մեծ Թաղեր, Ստեփանակերտ, 2009
13. Աբրահամյան Յ., Քերթ, Երեւան, 2010
14. Աբրահամյան Ս., Դիտողություններ բարբառների զարգացման ներքին օրենքների վերաբերյալ, «Հայկական ՍՍՌ ԳԱ հաս. գիտ. Տեղեկագիր, Երեւան, 1955, № 7
15. Աբրահամյան Ս., Ժամանակակից գրական հայերեն, 1981
16. Աբրահամյան Ս., Պառնասյան Ն., Օհանյան Յ., Բաղիկյան Խ., Ժամանակակից հայոց լեզու, հ.3, Երեւան, 1976
17. Աբրահամյան Ս., Պառնասյան Ն., Օհանյան Յ., Ժամանակակից հայոց լեզու, հ.2, Երեւան, 1974
18. Ադելյա (Սարգսյան Ա.), Արեւմտյան լիզն ա, լափու վա տամ, Ստեփանակերտ, 2003
19. Աթաբեկյան Լ., Բանաստեղծություններ, Երեւան, 1970
20. Աթայան Գ., Տող բերդաքաղաքի պատմություն, Երեւան, 2010
21. Ախվերդեան Գ., Սայեաթ-Նօվա, Մոսկուա, 1852
22. Ակնարկներ միջին գրական հայերենի պատմության, Ա-Բ, Երեւան, 1972-1975
23. Աղաբեկյան Մ., Հանեյան Ա., Ուռուտյան Ռ., Հայերենի հնչատարբերակների տառադարձման նոր համակարգը, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», պրակ 3, Երեւան, 2010
24. Աղաբեկյան Մ., Սյունիք-Արցախ տարածքի բարբառների պատմական հնչյունաբանություն, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», պրակ 3, Երեւան, 2010
25. Աղայան Է., Արդի հայերենի բացատրական բառարան, հ. 1-2, Երեւան, 1976
26. Աղայան Է., Բառաքնական եւ ստուգաբանական հետազոտություններ, Երեւան, 1974
27. Աղայան Է., Բարբառային հնագույն տարբերությունները հայերենում, ՀԱՍՀ ԳԱ «Տեղեկագիր», Երեւան, 1958, № 5
28. Աղայան Է., Ընդհանուր եւ հայկական բառագիտություն, Երեւան, 1984
29. Աղայան Է., Ժամանակակից հայերենի բառապաշարի կատարելագործումը, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1978, № 2
30. Աղայան Է., Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան, հատոր առաջին. գրախոս., «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1971, № 1
31. Աղայան Է., Լեզվաբանության հիմունքներ, Երեւան, 1987
32. Աղայան Է., Մեղրու բարբառը, Երեւան, 1954
33. Աղայան Է., Նոր ստուգաբանություններ, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1967, №2
34. Աղայան Է., Ստուգաբանական հետազոտություններ, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1971, № 2
35. Աղայան Է., Ստուգաբանական նոթեր, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1968, №1
36. Աղայան Ղ., Հեքիաթներ, Երեւան, 2004
37. Աղայան Ղ., Ո տառի հնչյունը Ղարաբաղի բարբառում, «Տարագ», Թիֆլիս, 1898, № 48
38. Աղայան Ղ., Տէր, տար եւ դէր բառերը Ղարաբաղի բարբառում, «Տարագ», Թիֆլիս, 1899, № 6
39. Աճառեան Յր., Եւրոպական փոխառեալ բառեր հայերէնի մէջ, Վիեննա, 1951
40. Աճառեան Յր., Թուրքերէնէ փոխառեալ բառեր հայերէնի մէջ, Էմիլեան ազգագրական ժողովածու, հ.Գ., Մոսկուա-Վաղարշապատ, 1902
41. Աճառեան Յր., Հայ բարբառագիտութիւն, Մոսկուա-Նոր Նախիջեւան, 1911
42. Աճառեան Յր., Հայերէն գավառական բառարան, Թիֆլիս, 1913
43. Աճառեան Յր., Զննութիւն Ասլանբէգի բարբառի, Վենետիկ, 1898
44. Աճառեան Յր., Զննութիւն Ղարաբաղի բարբառին, Վաղարշապատ, 1901
45. Աճառեան Յր., Լիակատար քերականություն հայոց լեզվի, 1-6, Երեւան, 1953-1971
46. Աճառեան Յր., Կյանքիս հուշերից, Երեւան, 1967

47. **Աճառյան Յր.**, *Հայերեն արմատական բառարան*, հհ. Ա-Ղ, Երեւան, 1971-1979
48. **Աճառյան Յր.**, *Հայոց լեզվի պատմություն*, 1-2, Երեւան, 1940-1951
49. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Ազուխի բարբառի*, Երեւան, 1935
50. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Առտիալի բարբառի*, Երեւան 1953
51. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Կիլիկիայի բարբառի*, Երեւան, 2003
52. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Համշենի բարբառի*, Երեւան, 1947
53. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Մարաղայի բարբառի*, Երեւան, 1926
54. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Նոր Նախիջեւանի բարբառի*, Երեւան, 1925
55. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Նոր Զուղայի բարբառի*, Երեւան, 1940
56. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Պոլսահայ բարբառի*, Երեւան, 1941
57. **Աճառյան Յր.**, *Քննություն Վանի բարբառի*, Երեւան, 1952
58. **Ամալյան Հ.**, *Միջնադարյան Հայաստանի բառարանագրական հուշարձանները (5-15դդ.)*, Երեւան, 1966
59. **Ամալյան Հ.**, *Միջնադարյան Հայաստանի բառարանագրական հուշարձանները (16-17դդ.)*, Երեւան, 1971
60. **Այվազյան Ս.**, *Խնձորեսկ*, Երեւան, 1982
61. **Ամատունի Ս.**, *Հայոց բառ ու բան*, Վաղարշապատ, 1912
62. **Անդրեասյան Տ.**, *Սվեդիայի բարբառը*, Երեւան, 1967
63. **Անթոսյան Ս.**, *Կեսարիայի բարբառը*, Երեւան, 1962
64. **Առաքելյան Վ., Խաչատրյան Ա., Էլոյան Ս.**, *Ժամանակակից հայոց լեզու*, հ.1, Երեւան, 1979
65. **Առաքելյան Վ.**, *Հայ գրական լեզվի եւ բարբառների փոխհարաբերության հարցի շուրջը*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1964, № 3
66. **Առձեռն բառարան հայկազնեան լեզուի**, 2-րդ հրատ., Վենետիկ, 1865
67. **Առուշանյան Մ.**, *Կոճ, քեզ ասեմ, կուլա՛, դու լսի՛ր*, Ստեփանակերտ, 2001
68. **Ասատրյան Մ.**, *Լոռու խոսվածքը*, Երեւան, 1968
69. **Ասատրյան Մ.**, *Հայ բարբառագիտության գործնական աշխատանքների ձեռնարկ*, Երեւան, 1985
70. **Ասատրյան Մ.**, *Ուրմիայի (Խոյի) բարբառը*, Երեւան, 1962
71. **Ավետիսյան Ն.**, *Իմ Պըլը Պուղին*, Ստեփանակերտ, 2002
72. **Արաբերեն-հայերեն բառարան**, Բեյրութ, 1969
73. **Բաբախանեան Ա.**, *Ուխտատրի յիշատակարանը*, 1885
74. **Բաբայան Ժ.**, *Արցախի խոհանոց*, Երեւան, 2007
75. **Բաբայան Օ.**, *Գրաբարի եւ Արցախ-Ղարաբաղի բարբառի լեզվական որոշ ընդհանրությունների մասին*, «Արցախ», Ստեփանակերտ, 1990, № 2
76. **Բադիկյան Խ.**, *Ժամանակակից հայերենի դարձվածային միավորները*, Երեւան, 1986
77. **Բալայան Վ.**, *Գիշի* (պատմական անցյալն ու ներկան), Երեւան, 1997
78. **Բակունց Ա.**, *Երկեր*, հհ. 1-4, Երեւան, 1976-1979
79. **Բաղդասարյան-Թափալցյան Ս.**, *Արարատյան բարբառի խոսվածքները Հոկտեմբերյանի շրջանում*, Երեւան, 1973
80. **Բաղդասարյան Ս.**, *Սշո բարբառը*, Երեւան, 1958
81. **Բաղդամյան Ռ.**, *Կոզենի բարբառը*, Երեւան, 1961
82. **Բաղդամյան Ռ.**, *Շամախիի բարբառը*, Երեւան, 1964
83. **Բառնասյան Զ.**, *Ժամանակակից բառերը հայերենի բարբառներում*, Երեւան, 2009
84. **Բառնասյան Զ.**, *Որոշյալ, ժխտական եւ անորոշ դերանունների ձեւափոխման հարստությունները հայերենի բարբառներում*, «Ջահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2009
85. **Բառնասյան Զ.**, *Ցուցական դերանունների ձեւափոխման հարստությունները հայերենի բարբառներում*, «Ջահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2008
86. **Բարխուդարեանց Գ.**, *Արագը տարին կտարի*, Շուշի, 1883
87. **Բարխուդարեանց Գ.**, *Բարոյական առածներ*, Թիֆլիս, 1898
88. **Բարխուդարեանց Գ.**, *Հորանն ու Նշանածը*, Թիֆլիս, 1896
89. **Բարխուդարեան Ս.**, *Միրզա եւ Աննա*, Ջմյուռնիա, 1876
90. **Բարխուդարեանց Ս.**, *Պըլը Պուղի*, Թիֆլիս, 1883
91. **Բարխուդարեանց Ս.**, *Արցախ*, Բագու, 1895
92. **Բարսեղյան Հ.**, *Հայերեն ուղղագրական, ուղղախոսական, տերմինաբանական բառարան*, Երեւան, 1973
93. **Բաքվի հայոց բանահյուսությունը** (կազմել, ներածությունը գրել եւ ծանոթագրել են Ա. Ղազիյանը, Ս. Վարդանյանը), Երեւան, 2004
94. **Բդոյան Վ.**, *Երկրագործական մշակույթը Հայաստանում*, Երեւան, 1972
95. **Բդոյան Վ.**, *Հայ ազգագրություն*, Երեւան, 1973
96. **Բեգլարյան Ս.**, *Ղարաբաղի մեր Զարահունքը*, Ստեփանակերտ, 2004
97. **Բեդիրյան Պ.**, *Ժամանակակից հայերենի դարձվածաբանություն*, Երեւան, 1973
98. **Բեդիրյան Պ.**, *Հայերեն դերձվածքների ընդարձակ բացատրական բառարան*, Երեւան, 2011
99. **Գաբրիելյան Գ.**, *Արցախյան նվազարան*, Երեւան, 2002

100. **Գաբրիելյան Գ.**, Ընտրանի, Ստեփանակերտ, 2007
101. **Գալստյան Ա., Թեյյան Լ.**, Մականունների գործածությունը ժամանակակից հայերենում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», 2006
102. **Գալստյան Ա.**, Հաղթանակ, Ստեփանակերտ, 2000
103. **Գալստյան Գ.**, Դիցաբանական անունների եւ դարձվածքների համառոտ բացատրական բառարան, 1966
104. **Գալստյան Ս.**, Ածանցումը եւ ածանցները ժամանակակից հայերենում, Երեւան, 1978
105. **Գասպարյան Գ.**, Բառարան խաչատուր Աբովյանի երկերի (բարբառային եւ օտար բառեր), Երեւան, 1947
106. **Գասպարյան Գ.**, Հայ բառարանագրության պատմություն, Երեւան, 1968
107. **Գասպարյան Հ.**, Հաջընկ բարբառը, Երեւան, 1966
108. **Գետրոյան Գ.**, Սկզբից ժամանակի դրսևորման ձեւաբանական միջոցները բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2010
109. **Գետրոյան Գ.**, Հայերենի բարբառների դիմաթվանիշ ցուցիչները, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2007
110. **Գետրոյան Գ.**, Սահմանական եղանակի ներկա ժամանակի արտահայտությունը հայերենի բարբառներում, Երեւան, 1988
111. **Գետրոյան Գ.**, Սահմանական եղանակի ներկա ժամանակի տարածական-գործառնական բնութագիրը հայերենի բարբառներում, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», պրակ 3, Երեւան, 2010
112. **Գետրոյան Ե.**, Հայերենի դարձվածքները, Երեւան, 1969
113. **Գրիգորյան Ա.**, Հայ բարբառագիտության դասընթաց, Երեւան, 1957
114. **Գրիգորյան Ա., Օժիտ** հասկացությունը հայերենի բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2008
115. **Գրիգորյան Գ.**, Հայ ժողովրդական բանահյուսություն, Երեւան, 1967
116. **Գրիգորյան Գ.Ֆ.**, Սոխրաթաղ, Ստեփանակերտ, 2004
117. **Գրիգորյան Գ.Ֆ.**, Սոխրաթաղյան ժպիտներ, Ստեփանակերտ, 1998
118. **Գրիգորյան Ռ.**, Հայ ժողովրդական մանկական երգեր ու խաղերգեր, Երեւան, 1970
119. **Գուսան Աշոտ**, Գուսանի սերը, Երեւան 1958
120. **Գուսան Բագրատ**, Մանուշակ, Երեւան, 1968
121. **Գուսան Բագրատ**, Երգարան, Երեւան, 1971
122. **Ղադեան Խ., Ղադեան Ա.**, Վարանդայի ժողովրդական գրականության, «Ազգագրական հանդես», գգ. 17, 18, 19, Թիֆլիս, 1908-1910
123. **Ղանիելյան Թ.**, Մալաթիայի բարբառը, Երեւան, 1967
124. **Ղավթյան Կ.**, Լեռնային Ղարաբաղի բարբառային քարտեզը, Երեւան, 1966
125. **Երվանդյան Զ.**, Հնդեվրոպական նախալեզվի բառահիմքերը Ղարաբաղի բարբառում, «Հայագիտություն եւ գուգագրական լեզվաբանություն. Վ.Բրյուսովի անվան պետական լեզվաբանական համալսարան», պրակ Գ, Երեւան, 2003
126. **Երվանդյան Զ.**, Ղարաբաղի բարբառի բառային կազմի հաստատման գործընթացը, Երեւան, 2007
127. **Էլոյան Ս.**, Ածանցները ժամանակակից հայերենում, Երեւան, 1963
128. **Էլոյան Ս.**, Արդի հայերենի նորաբանությունների բառարան, Երեւան, 2002
129. **Էլոյան Ս.**, ժամանակակից հայերենի բառային ոճաբանություն, Երեւան, 1989
130. **Ընդարձակ բառարան արաբերեն-հայերեն**, Բեյրութ, 1959
131. **Թառնսիկի (Ներսէս Սազանդարեան),** Նոր երգարան, Թիֆլիս, 1898
132. **Ժամանակակից հայերեն խոսակցական լեզուն**, Երեւան, 1981
133. **Ժամանակակից հայոց լեզվի բացատրական բառարան**, հ.1-4, Երեւան, 1969-1980
134. **Իշխանյան Ռ.**, Բակունցի լեզվական արվեստը, Երեւան, 1965
135. **Իշխանյան Ռ.**, Էդուարդ Աղայան. Արդի հայերենի բացատրական բառարան. գրախոս., «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1977, №2
136. **Իսրայելյան Ս.**, Ղարաբաղի գվարճախոս Պըլը Պուղին, Երեւան, 1956
137. **Լալայան Ե.**, Երկեր, հ.2 (Վարանդա), Երեւան, 1988
138. **Լալայեան Ե.**, Զանգեզուր, «Ազգագրական հանդես», գիրք Դ, Թիֆլիս, 1898
139. **Լալայեան Ե.**, Սիսիան, «Ազգագրական հանդես», գիրք Գ, Թիֆլիս, 1898
140. **Լալայեան Ե.**, Վարանդա. Նիւթեր ապագայ ուսումնասիրութեան համար, «Ազգագրական հանդես», գիրք Բ, Թիֆլիս, 1897
141. **Լալայեան Ե.**, Վարանդա. Նշանավոր տոներ, «Ազգագրական հանդես», գիրք Գ., Թիֆլիս, 1898
142. **Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը** (գրառումը, բնագրի պատրաստումը եւ ծանոթագրությունները Ս. Գրիգորյան-Սպանդարյանի), Երեւան, 1971
143. **Լիսիցյան Ստ.**, Ազգագրական հարցարան, Երեւան, 1946
144. **Լիսիցյան Ստ.**, Զանգեզուրի հայերը, Երեւան, 1969
145. **Լիսիցյան Ստ.**, Լեռնային Ղարաբաղի հայերը, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ.12, Երեւան, 1981
146. **Խանզադյան Ս.**, Երկերի ժողովածու, հհ.1-6, Երեւան, 1981-1983
147. **Խանյան Ս.**, Ընտիր երկեր, հհ.1-4, Ստեփանակերտ, 2010
148. **Խաչատրյան Ա.**, ժամանակակից հայերենի հնչույթաբանություն, Երեւան, 1988

149. **Խաչատրյան Ա.Ե.**, Աճառյանը եւ հայ բարբառագիտությունը, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», 1, Երեւան, 1982
150. **Խաչատրյան Ա.Ե.**, Հայերենի բարբառագիտական ատլասի ծրագիրը, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», 2, Երեւան, 1985
151. **Խաչատրյան Ա.Ե.**, Հնչյունաբանության ուսումնասիրության սկզբունքները հայ բարբառագիտական աշխատություններում, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», 2, Երեւան, 1985
152. **Խաչատրյան Ա.Ե.**, Ստուգաբանական դիտարկումներ, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», պրակ 3, Երեւան, 2010
153. **Խաչատրյան Յ.**, Ազգակցական հարաբերություններ արտահայտող բառերը հայերենի բարբառներում, Երեւան, 2009
154. **Խաչատրյան Յ.**, Առաստաղ հասկացության բառագուգորդումների բարբառային բնութագիրը, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2010
155. **Խաչատրյան Յ.**, Թոնրի օղանք եւ երդիկ հասկացությունների բարբառային արտահայտությունները հայերենի բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2009
156. **Խաչատրյան Յ.**, Շեմ հասկացության բառանվանումների գործառական-ծագումնաբանական քննությունը հայերենի բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2006
157. **Խաչատրյան Յ.**, Որմնախորշ հասկացության զուգաբանությունները հայերենի բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2008
158. **Կարապետեան Պ.**, Մեծ բառարան օսմաներէնէ հայերէն, Կ. Պօլիս, 1912
159. **Կիրակոսյան Գ.**, Պարսկերէն-հայերէն բառարան, Զուղա-Սպահան-Թեհրան, 1933
160. **Կոնտակյան Կ.**, Թուրքերէն-հայերէն բառարան, Երեւան, 2003
161. **Կոստանոյան Ղ.**, Երգնկայի բարբառը, Երեւան, 1979
162. **Կոստանոյան Ղ.**, Խարբերդի բարբառի հնչյունաբանական եւ ձեւաբանական առանձնահատկությունները, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», 1, Երեւան, 1982
163. **Հակոբյան Վ.**, Արցախա ծով, Երեւան, 1989
164. **Հակոբյան Վ.**, Երկեր, հ.4, Ստեփանակերտ, 2008
165. **Հակոբյան Վ.**, Զատիկը ջրավազանի հատակին, Ստեփանակերտ, 2010
166. **Հակոբյան Փ.**, Դրմբոն գյուղի պատմությունը, Ստեփանակերտ, 1999
167. **Համբարձումյան Վ.**, Ակնարկներ հայ բառարանագրության պատմության, Երեւան, 2006
168. **Հայերենի բարբառագիտական ատլասի նյութերի հավաքման ծրագիր**, Երեւան, 1977
170. **Հայ ժողովրդական խաղեր** (աշխատասիրությամբ՝ Վ. Բոյանի), հ. 1, 2, 3, Երեւան, 1963, 1980, 1983
171. **Հայ ժողովրդական հեքիաթներ**, հ.5, 6, 7, Երեւան, 1966, 1973, 1979
172. **Հայոց լեզվի բարբառային բառարան**, հ. Ա-Է, Երեւան, 2001-2010
173. **Հայոց լեզվի պատմական քերականություն**, 2, Երեւան, 1975
174. **Հայրապետյան Թ.**, Կոնստանդին Մելիք-Ճահնազարյան (Տմբալի հաջան). Կյանքն ու գործը, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ. 24, Երեւան, 2007
175. **Հայրապետյան Ռ.**, Ղարաբաղյան խաղիկներ, Ստեփանակերտ, 2000
176. **Հանանյան Գ.**, Սվեդիայի բարբառը (խտրբեկի խոսվածքը), Երեւան, 1995
177. **Հանեյան Ա.**, Ամպ հասկացության բառադրստորումները հայերենի բարբառներում, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2010
178. **Հանեյան Ա.**, Գրաբարի բառասկզբի յ ձայնորդի արտացոլումը արդի հայերենի բարբառներում, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», 2, Երեւան, 1985
179. **Հանեյան Ա.**, Եղեսիայի բարբառը, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», 1, Երեւան, 1982
180. **Հանեյան Ա.**, Ձայնեղ շնչեղները հայերենի բարբառներում, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», պրակ 3, Երեւան, 2010
181. **Հանեյան Ա.**, Տիգրանակերտի բարբառը, Երեւան, 1978
182. **Հարությունյան Ե.**, Հայ ժողովրդական սգո երգեր, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ. 24, Երեւան, 2007
183. **Հատընտիր հայ ժողովրդական բանահյուսության (կազմեց՝ Գ. Գրիգորյանը)**, Երեւան, 1956
184. **Հարությունեան Ս.**, Բացատրական բառգիրք (օտարազգի բառերի եւ օտարազգի բառերի ու դարձվածքների, որոնք գործածական են հայոց գրականության մեջ), Ալեքսանդրապոլ, 1912
185. **Հարությունյան Լ.**, Կաթնակորեկ, Երեւան, 1998
186. **Հարությունյան Յ.**, Շուշի (Նորահայտ կյուրեր քաղաքի պատմության մասին), Ստեփանակերտ, 2002
187. **Հարությունյան Ս.**, Անեծքի եւ օրհնանքի ժանրը հայ բանահյուսության մեջ, Երեւան, 1975
188. **Հարությունյան Ս.**, Հայ ժողովրդական հանելուկներ, Երեւան, 1965
189. **Հյուբշման Յ.**, Հայոց տեղվո անունները, Վիեննա, 2007
190. **Հովհաննիսյան Լ.**, Բառային հնաբանությունները Ղարաբաղի բարբառում, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1979, № 9
191. **Հովհաննիսյան Լ.**, Բառաքննական դիտարկումներ, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2010
192. **Հովհաննիսյան Լ.**, Բարբառային մի քանի բառերի քննություն, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1999, № 2-3

193. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Գրաբարի բառապաշարը* (5-րդ դար), Երեւան, 2006
194. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Գրաբարի բառապաշարի իմաստային խմբերի քննություն* (1-ին մաս), Երեւան, 2008
195. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Գրաբարի բառարան* (Նոր հայկազյան բառարանում չվկայված բառեր), Երեւան, 2010
196. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Գրաբարի եւ Ղարաբաղի բարբառի առնչության հարցի շուրջ*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1977, № 1
197. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Հայերենի իրանական փոխառությունները*, Երեւան, 1990
198. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Հայ-իրանական նոր ստուգաբանություններ*, Երեւան, 2005
199. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Հին ժողովրդագիտական բառեր Բակունցի լեզվում*, «Հայոց լեզուն եւ գրականությունը դպրոցում», Երեւան 1981, № 4
200. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Ղարաբաղի բարբառի բառապաշարի հնագույն շերտերը*, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 2000թ., № 1
201. **Հովհաննիսյան Լ.**, *Ղարաբաղի բարբառում իրանական մի քանի փոխառությունների մասին*, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1990, № 11
202. **Հովհաննիսյան Ս.**, *Երկեր*, հհ. 1-3, Ստեփանակերտ, 2005-2008
203. **Հովհաննիսյան Ս.**, *Չաստվածների խնջույքը*, հ. 1-2, Ստեփանակերտ, 2009
204. **Հովսեփյան Հ.**, *Ղարաբաղի հայերը*, հհ. 1-2, Երեւան, 2009
205. **Ղազարյան Խ.**, *Տումի*, Երեւան, 2003
206. **Ղազարյան Հ.**, *Արցախի բանաստեղծական արվեստի լեզուն եւ ոճը*, Ստեփանակերտ, 2007
207. **Ղազարյան Ռ., Ավետիսյան Հ.**, *Միջին հայերենի բառարան*, Երեւան, 2009
208. **Ղազարյան Ռ.**, *Գրաբարի բառարան*, հ.Ա-Բ, Երեւան, 2000
209. **Ղազարյան Ռ.**, *Գրաբարի հոմանիշների բառարան*, Երեւան, 2006
210. **Ղազարյան Ռ.**, *Իմաստափոխությունը միջին հայերենում*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1995, №3
211. **Ղազարյան Ռ.**, *Միջին գրական հայերենի բառապաշարը*, Երեւան, 2001
212. **Ղազարյան Ռ.**, *Միջին հայերենի բառապաշարի շուրջ*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 2006, № 2
213. **Ղազարյան Ռ.**, *Նոր հայկազյան բառարանը*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1968, № 2
214. **Ղազարյան Ռ.**, *Փոխառությունները միջին գրական հայերենում (ընդհանուր ակնարկ)*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1992, № 2
215. **Ղազարյան Ս.**, *Ժամանակակից հայոց լեզուն եւ ռուսերենի դերը նրա հարստացման ու զարգացման մեջ*, Երեւան, 1955
216. **Ղազարյան Ս.**, *Հայոց լեզվի համառոտ պատմություն*, Երեւան, 1954
217. **Ղազարյան Ս.**, *Միջին հայերեն*, 1, Երեւան, 1960
218. **Ղազարյան Ա.**, *Արցախ*, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ.15, Երեւան, 1983
219. **Ղազարյան Ա.**, *Լեռնային Ղարաբաղի բանահյուսությունը 1970-73թթ. գրառումների հիման վրա*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1974, № 4
220. **Ղազարյան Ա.**, *Ղարաբաղի գվարճախոս Պըլ Պուլին*, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1978, № 9
221. **Ղահրամանյան Կ.**, *Օջախի գիրք*. Նշխարներ, Երեւան, 2002
222. **Ղահրամանյան Ռ.**, *Առածանի, Ստեփանակերտ*, 2003
223. **Ղահրիյան Ա.**, *Լեռան հուշ*, Ստեփանակերտ, 2008
224. **Ղահրիյան Ա.**, *Պատրանք*, Երեւան, 1983
225. **Ղանալանյան Ա.**, *Առածանի*, Երեւան, 1960
226. **Ղանալանյան Ա.**, *Ավանդապատում*, Երեւան, 1969
227. **Ղանալանյան Ա.**, *Ծրագիր հայկական ֆուլկորի*, Երեւան, 1946
228. **Ղարաբաղի ժողովրդական ջրօրհնեաց երգերից, «Արարատ», 12, Վաղարշապատ, 1895**
229. **Ղարիբյան Ա.**, *Կ.Ս.Ղավթյան. Լեռնային Ղարաբաղի բարբառային քարտեզը*. գրախոս., «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1966, № 4
230. **Ղարիբյան Ա.**, *Համառոտություն հայ բարբառագիտության*, Երեւան, 1941
231. **Ղարիբյան Ա.**, *Հայ բարբառագիտություն*, Երեւան, 1953
232. **Ղարիբյան Ա.**, *Հայերեն բարբառների մի նոր ճյուղ*, «Երեւանի պետական համալսարանի գիտական աշխատություններ», հ. 11, Երեւան, 1939
233. **Ղարիբյան Ա.**, *Ռուս-հայերեն բառարան*, Երեւան, 1968
234. **Ղափանցյան Գ.**, *Հայոց լեզվի պատմություն* (հին շրջան), Երեւան, 1961
235. **Մաղաթյան Զ.**, *Ալաշկերտի խոսվածքը* (Ապարան-Արագածի տարածք), Երեւան, 1985
236. **Մանասյան Ա.**, *Արցախյան սիրո հեքիաթ կամ Արա պա ըստի պեն կիսի՞*, Երեւան, 2010
237. **Մալխասեանց Ստ.**, *Հայերեն բացատրական բառարան*, հ.1-4, Երեւան, 1944-1945
238. **Մարգարյան Ալ.**, *«Աշան» բառի այլ ստուգաբանության փորձ*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1994, № 2
239. **Մարգարյան Ալ.**, *Բառաքնական դիտողություններ*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1959, №4
240. **Մարգարյան Ալ.**, *Բարբառային բառերի մեկնություններ*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1971, № 3, 1973, № 4, 1975, № 2, 1980, № 2
241. **Մարգարյան Ալ.**, *Բարբառային մի քանի բառերի ծագման մասին*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1972, № 2

242. *Մարգարյան Ալ.*, *Գորիսի բարբառը*, Երեւան, 1975
243. *Մարգարյան Ալ.*, *Ժամանակակից հայոց լեզու* (բառագիտություն), Երեւան, 1993
244. *Մարգարյան Ալ.*, *Ժամանակակից հայոց լեզու* (բառակազմություն, դարձվածաբանություն, բառարանագրություն), Երեւան, 1990
245. *Մարգարյան Ալ.*, *Հայոց լեզվի հապավումների բառարան*, Երեւան, 1979
246. *Մարգարյան Ալ.*, *Հայերենի հարադիր բայերը*, Երեւան, 1965
247. *Մարգարյան Ալ.*, *Ստուգաբանական հետախուզումներ*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1985, № 3
248. *Մարգարյան Ալ.*, *Ստուգաբանական մեկնություններ*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1992, № 2, 1994, №3
249. *Մարգարյան Ալ.*, *Հայրապետյան Ա.*, *Օտար բառերի բացատրական բառարան*, Երեւան, 2004
250. *Մարգարյան Լ.*, *Արցախի բանահյուսության լեզուն*, Ստեփանակերտ, 2011
251. *Մարգարյան Լ.*, *Հոմանիշությունը Արցախի բանահյուսության լեզվում*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2007
252. *Մարգարյան Լ.*, *Շաղկապների գործածության առանձնահատկությունները Արցախի բանահյուսության լեզվում*, «Լրատու. Մեսրոպ Մաշտոց համալսարան», Ստեփանակերտ, 2007
253. *Մարգարյան Ռ.*, *Հայերեն բացատրական բառարանների բառապաշարի ընտրության հարցը*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1990, № 2
254. *Մարկոսյան Լ.*, *Արարատյան բարբառ*, Երեւան, 1989
255. *Մարտիրոսյան Հ.*, *Համագարկ հրաժեշտից առաջ*, Երեւան, 2007
256. *Մաքսապետեան Ա.*, *Ֆարսի եւ արաբ լեզուները վանեցոց բարբառի մէջ*, Թեհրան, 1943
257. *Մեծունց Բ.*, *Հայերեն բարբառներին անցած բառային փոխառությունների հարցի շուրջը*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1981
258. *Մեծունց Բ.*, *Շաղկապի բարբառի ծայնավոր հնչյւթները*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1973, № 1
259. *Մեծունց Բ.*, *Շամշադին-Դիլիշանի խոսվածքը*, Երեւան, 1989
260. *Մելիք-Ճահնազարեան Կ.*, *Առակներ Ղարաբաղի բարբառով*, «Հանդես ամսօրեայ», Վիեննա, 1930
261. *Մելիք-Ճահնազարեան Կ.*, *Հանելուկներ Ղարաբաղի լեզվով*, «Հանդես ամսօրեայ», 1930
262. *Մելիք-Ճահնազարեան Կ.*, *Ղարաբաղի բարբառներ*, «Հանդես ամսօրեայ», 1928
263. *Մելիք-Ճահնազարեան Կ.*, *Ղըլըցէ կնանոց պընը-փեշակը*, Թիֆլիս, 1882
264. *Մելիք-Ճահնազարեան Կ.*, *Նիւթը Ղարաբաղի ազգագրութեան համար*, «Հանդես ամսօրեայ», 1932
265. *Մելիք-Ճահնազարեան Կ.*, *Շոշվա դալին խերն ու շառը*, Թիֆլիս, 1887
266. *Մելիք-Ճահնազարեան Կ.* (Տմբլաջի Խաչան), *Ջոռնա-տմբլա*, գիրք Ա-Բ, Վաղարշապատ, 1907-1908
267. *Մելյե Ա.*, *Հայագիտական հետազոտություններ*, Երեւան, 1978
268. *Մեսրոպյան Հ.*, *Ածականական հոմանիշները հայերենի բարբառներում*, Երեւան, 2010
269. *Մեսրոպյան Հ.*, *Ամանորի բառանվանումները հայերենի բարբառներում*, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2007
270. *Մեսրոպյան Հ.*, *Կրոնանկեղեցական բառերը «Հայերենի բարբառագիտական ատլասի նյութերի հավաքման ծրագրում»*, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2006
271. *Մեսրոպյան Հ.*, *Պահեցողությանը առնչվող բառերը հայերենի բարբառներում*, «Հայոց լեզվի պատմության հարցեր. միջազգային հայերենագիտական ութերորդ գիտաժողովի զեկուցումներ», Ստեփանակերտ, 2008
272. *Մեսրոպյան Հ.*, *Տեղ բառով կազմությունները հայերենի բարբառներում*, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2008
273. *Մինասյան Լ.*, *Արցախի Մարտունու շրջանի կրոնական բովանդակության մանրատեղանունները*, «Լրատու. Մեսրոպ Մաշտոց համալսարան», Ստեփանակերտ, 2007, № 1
274. *Մինասյան Լ.*, *Բառակազմության առանձնահատկությունները Մարտունու շրջանի մանրատեղանուններում*, «ԱրՊՀ տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2005, №10
275. *Մինասյան Շ.*, *Անվանական դարձվածային միավորները Ղարաբաղի բարբառում*, «Գիտության եւ մշակույթի հիմնահարցերն Արցախում. հանրապետական գիտաժողովի նյութեր», Ստեփանակերտ, 2000
276. *Մինասյան Շ.*, *Բաբայան Ն.*, *Մակբայան եւ եղանակավորող դարձվածային միավորները Ղարաբաղի բարբառում*, «Հայ բարբառագիտության միջազգային համագումար (թեզիսներ)», Ստեփանակերտ, 2001
277. *Մինասյան Շ.*, *Բազմիմաստությունը եւ համանունությունը Ղարաբաղի բարբառի դարձվածներում*, «Կրթությունը եւ գիտությունը Ղարաբաղում», Երեւան, 1997, №2
278. *Մինասյան Շ.*, *Գրաբարի եւ Ղարաբաղի բարբառի դարձվածների որոշ առնչություններ*, «Լեզվաբանության արդի խնդիրները (զեկուցումների թեզիսներ)». Կ. Բոլյուսովի անվան օտար լեզուների ինստիտուտ», Երեւան, 2000
279. *Մինասյան Շ.*, *Հաղորդակցական դարձվածները Ղարաբաղի բարբառում*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1999, №1
280. *Մինասյան Շ.*, *Հոմանիշությունը եւ հականիշությունը Ղարաբաղի բարբառի դարձվածներում*, «Բնօրրան», Երեւան, 1999, №1 (10)
281. *Մինասյան Շ.*, *Ղարաբաղի բարբառի դարձվածները*, Ստեփանակերտ, 2007
282. *Մինասյան Շ.*, *Ղարաբաղի բարբառի դարձվածների բառիմաստային առանձնահատկությունները*, «Հայ բարբառագիտության միջազգային համագումար (թեզիսներ)», Ստեփանակերտ, 2001

283. **Մինասյան Շ.**, *Ղարաբաղի բարբառի թռչանունները*, «Լեզվի եւ գրականության զարգացման ու դասականիզմի հիմնախնդիրներ. ԱրՊՀ», Ստեփանակերտ, 2004
284. **Մինասյան Ս.**, *Չափար*, Ստեփանակերտ, 2010
285. **Միրզոյան Ե.**, *Տմբլաչի հաջանի «Զուռնա-Տմբլաչի» լեզվական արվեստը*, Ստեփանակերտ, 2007
286. **Միքայելյան Օ.**, *Առկայացման քերականական կարգը Ղարաբաղի բարբառում*, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2008
287. **Միքայելյան Օ.**, *Բայի երկրորդական ժամանակները Ղարաբաղի բարբառում*, «Հայոց լեզվի պատմության հարցեր. միջազգային հայերենագիտական ութերորդ գիտաժողովի զեկուցումներ», Ստեփանակերտ, 2008
288. **Միքայելյան Օ.**, *Գոյականի բացառական հոլովի կազմությունը հայերեն բարբառներում*, «Զահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2007
289. **Միքայելյան Օ.**, *Գործիսի խոսվածքի հնչյունա-հնչույթաբանական մի քանի առանձնահատկություններ*, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1980, №8
290. **Մկրտչյան Յ.**, *Կարևո բարբառը*, Երեւան, 1973
291. **Մկրտչյան Ն.**, *Անատոլիայի նորահայտ հայ բարբառները եւ բանահյուսությունը*, Երեւան, 2006
292. **Մկրտչյան Ն.**, *Բառերի կենսագրությունից* (երրորդ հրատարակություն), Երեւան, 1999
293. **Մկրտչյան Ն.**, *Բուրդուրի բարբառը*, Երեւան, 1971
294. **Մուրադյան Յ.**, *Կարծեանի բարբառը*, Երեւան, 1960
295. **Մուրադյան Յ.**, *Ինչպե՞ս հասկանալ Աճառյանի օրենքը*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1973, № 2
296. **Մուրադյան Յ.**, *Հայոց լեզվի պատմական քերականություն*, 1, Երեւան, 1982
297. **Մուրադյան Մ.**, *Շատախի բարբառը*, Երեւան, 1962
298. **Մուրադյան Մ.**, *Ուրվագիծ Սոկսի բարբառի*, «Հայերենի բարբառագիտական ատլաս», 1, Երեւան, 1982
299. **Մուրվալյան Ա.**, *Հայոց լեզվի բառային կազմը*, Երեւան, 1955
300. **Մուրվալյան Ա.**, *Հայոց լեզվի դարձվածաբանություն եւ բայականություն*, Երեւան, 1959
301. **Նալբանդյան Գ.**, *Պարսից լեզվի քերականություն* (հնչյունաբանություն, բառագիտություն, ձեւաբանություն), Երեւան 1980
302. **Նավասարդեան Տ.**, *Բառգիրք Արարատեան բարբառի*, Տփլիս, 1903
303. **Նավասարդեան Տ.**, *Հայ ժողովրդական հեքիաթներ*, պրակ 1, Վաղարշապատ, 1882
304. **Նավասարդեան Տ.**, *Հայ ժողովրդական հեքիաթներ*, պրակ 8, 9, 10, Թիֆլիս, 1894, 1902, 1903
305. **Նմուշներ Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդական բանահյուսությունից (կազմողներ՝ Մ. Առաքելյան, Ռ. Ղահրամանյան), Երեւան, 1978**
306. **Նշխարներ Արցախի բանահյուսության (ժողովրդ. կազմեց եւ ծանոթագրեց Լ.Հարությունյանը)**, Երեւան, 1991, 2-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2004, 3-րդ մաս, Ստեփանակերտ, 2007
307. **Նոր բառգիրք հայկազեան լեզուի**, հատոր 1-2, Երեւան, 1979-1981
308. **Շերմազանեան Գ.**, *Անեկդոտներ, զուարճալի զրոյցներ, համառօտ դէպքեր եւ առակներ մեծ մասամբ ազգային կեանքից առած*, Թիֆլիս, 1878
309. **Շերմազանեան Գ.**, *Ասրի բէգ եւ Գիքի*, «Կռունկ Հայոց աշխարհին», Թիֆլիս, 1862, 1863
310. **Չոլաքեան Յ.**, *Քեսապի բարբառը*, Հալէպ, 1986
311. **Պետրոսյան Վ.**, *Սասունի բարբառը*, Երեւան, 1954
312. **Պետրոսյան Յ.**, *Հայերենագիտական բառարան*, Երեւան, 1987
313. **Պետրոսյան Յ.**, *Ղարաբաղի բարբառի հնչյունական կազմը*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1986, № 2
314. **Պետրոսյան Մ.**, *Առածանի*, Ստեփանակերտ, 1999
315. **«Պըլը-Պուրի»**, Ստեփանակերտ, 1991-2011
316. **Պողոսյան Ա.**, *Հաղույթի բարբառը*, Երեւան, 1965
317. **Պողոսյան Ա.**, *Հայ բարբառագիտություն*, Երեւան, 1996
318. **Պողոսյան Ա.**, *Նի մասնիկը եւ նրա բառակազմական նշանակությունն ու իմաստային առումները հայերենի բարբառներում*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1974, № 2
319. **Ջահուկյան Գ.**, *Աղայան Է., Առաքելյան Վ., Զոսյան Վ.*, *Հայոց լեզու*, 1-ին մաս, Ա պրակ, Երեւան, 1980
320. **Ջահուկյան Գ.**, *Արցախահայ բարբառի կազմավորման մասին*, «Լրաբեր հասարակական գիտությունների», Երեւան, 1991, № 5
321. **Ջահուկյան Գ.**, *Ժամանակակից հայերենի տեսության հիմունքները*, Երեւան, 1974
322. **Ջահուկյան Գ.**, *Ժամանակակից հայոց լեզվի իմաստաբանություն եւ բառակազմություն*, Երեւան, 1990
323. **Ջահուկյան Գ.**, *Հայ բարբառագիտության ներածություն*, Երեւան, 1972
324. **Ջահուկյան Գ.**, *Հայ բարբառագիտությունը եւ հայերենի բարբառների ծագման հարցը*, «Պատմաբանասիրական հանդես», Երեւան, 1959, № 2-3
325. **Ջահուկյան Գ.**, *Հայերեն ստուգաբանական բառարան*, Երեւան, 2010
326. **Ջահուկյան Գ.**, *Հայոց լեզվի զարգացման փուլերը*, Երեւան, 1964
327. **Ջահուկյան Գ.**, *Հայոց լեզվի պատմություն*. Նախագրային ժամանակաշրջան, Երեւան, 1987
328. **Ջահուկյան Գ.**, *Հայոց լեզվի զարգացումը եւ կառուցվածքը*, Երեւան, 1969

329. **Ջահուկյան Պ.**, *Հին հայերենի հոլովման սխառնությունը եւ նրա ծագումը*, Երեւան, 1959
330. **Ռուս-հայերեն բառարան**, հ.1-4, Երեւան, 1954-1958
331. **Ռուս-հայերեն դարձվածաբանական բառարան**, Երեւան, 1975
332. **Ռուս-հայերեն նոր բառարան**, հ.1-2, Երեւան 1933-1935
333. **Սարգսյան Ա.**, *Անեծքի եւ օրհնանքի ժանրը արցախահայ բանահյուսության մեջ*, «Նարեկ», Ստեփանակերտ, 2003, №2
334. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախահայ բանահյուսության գրառման պատմություն*, «Նարեկ», Ստեփանակերտ, 2002, № 2
335. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախահայ բարբառի բառապաշարի շերտերը*, «Միջազգային գիտաժողովի զեկուցումներ. ԱՄՆ. Միչիգանի համալսարան», Անն Արբոր, 2003
336. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախահայ բարբառի հնչույթային համակարգը*, « Հայ բարբառագիտության միջազգային գիտաժողով (թեզիսներ)», Ստեփանակերտ, 2001
337. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախի բանահյուսություն*, Երեւան, 2015
338. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախի բանաձեւային բանահյուսությունը*, Ստեփանակերտ, 2009
339. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան առակներ*, Ստեփանակերտ, 2011
340. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան ավանդություններ*, Ստեփանակերտ, 2007
341. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան զվարճախոսություններ*, Ստեփանակերտ, 2014
342. **Սարգսյան Ա.**, *Արցախյան հանելուկներ*, Ստեփանակերտ, 2002
343. **Սարգսյան Ա.**, *Բարբառային բառարանների արդիական պահանջները*, «Հայոց լեզվի պատմության հարցեր (միջազգային հայերենագիտական ութերորդ գիտաժողովի զեկուցումներ)», Ստեփանակերտ, 2008
344. **Սարգսյան Ա.**, *Բարբառային բառերը եւ բառաձեւերը Ղազարոս Աղայանի հեքիաթներում*, «ԱրՊ տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 2008, № 1
345. **Սարգսյան Ա.**, *Բնիկ, բարբառային եւ փոխառյալ բառերը արցախահայ բարբառում*, «Նարեկ», Ստեփանակերտ, 2003, № 2
346. **Սարգսյան Ա.**, *Բուն ազգացկական բառանվանումները Ղարաբաղի բարբառում*, «Միջազգային գիտաժողովի նյութեր՝ նվիրված ԱրՊՀ հիմնադրման 40-ամյակին», Ստեփանակերտ, 2009, պրակ 1
347. **Սարգսյան Ա.**, *Գրաբարից ավանդված բառերի իմաստափոխական որոշ դեպքեր արցախահայ բարբառում*, «Հայ գրերի գյուտի եւ Ամարասի դպրոցի 1600-ամյակին նվիրված միջազգային գիտաժողովի զեկուցումներ», Ստեփանակերտ, 2005
348. **Սարգսյան Ա.**, *Իմաստափոխության մի քանի դեպքեր արցախահայ բարբառում*, «Գիտության եւ մշակույթի հիմնահարցերն Արցախում (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր)», Ստեփանակերտ, 2003
349. **Սարգսյան Ա.**, *Հապավումները արցախահայ բարբառում*, « Լեզվի եւ գրականության զարգացման ու դասավանդման հիմնախնդիր. ԱրՊՀ», Ստեփանակերտ, 2004
350. **Սարգսյան Ա.**, *Հնդեվրոպական ծագում ունեցող բառերը Ղարաբաղի բարբառում*, «Հայոց լեզվի հարցեր. Արցախի պետական համալսարան», Ստեփանակերտ, 2009
351. **Սարգսյան Ա.**, *Ղարաբաղի բարբառը Հրաչյա Աճառյանի ուսումնասիրություններում*, «Հայոց լեզվի հարցեր (հոդվածների ժողովածու). ԱրՊՀ», Ստեփանակերտ, 2006
352. **Սարգսյան Ա.**, *Ղարաբաղի բարբառի բայական դարձվածների սեռային առանձնահատկությունները*, «Ջահուկյանական ընթերցումներ», Երեւան, 2010
353. **Սարգսյան Ա.**, *Ղարաբաղի բարբառի բառարան*, Երեւան, 2013
354. **Սարգսյան Ա., Սարգսյան Լ.**, *Բարբառային ազդեցությունները Արցախի տարածքում*, «Հայ բարբառագիտության միջազգային համագումար (թեզիսներ)», Ստեփանակերտ, 2001
355. **Սարգսյան Ա., Մինասյան Շ.**, *Հարցական եւ հեգնական հնչերանգը Ղարաբաղի բարբառի դարձվածներում*, «Կանթեղ», Երեւան, 2007, № 1
356. **Սարգսյան Ա., Մինասյան Շ.**, *Հոդային կարգը Ղարաբաղի բարբառում (որոշյալ եւ անորոշ առումներ)*, «Կրթությունը եւ գիտությունը Արցախում», Երեւան, 2004, № 1-2
357. **Սարգսյան Ա., Մինասյան Շ.**, *Ղարաբաղի բարբառի գունանունները*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 2004, № 2
358. **Սարգսյան Ա., Մինասյան Շ.**, *Միայն դարձվածներում պահպանված Ղարաբաղի բարբառին հատուկ բառեր ու բառաձեւեր*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 1999, № 1
359. **Սարգսյան Ա., Մինասյան Շ.**, *Ստացականությունը եւ դիմորոշությունը արցախահայ բարբառում*, «Կրթությունը եւ գիտությունը Արցախում», Երեւան, 2004, № 3-4
360. **Սարգսյան Ա.**, *Շաղախի ենթաբարբառը Հաղորդի ենթաբարբառի միջավայրում*, Ստեփանակերտ, 2009
361. **Սարգսյան Ա.**, *Շաղախի ենթաբարբառի հնչույթային համակարգը*, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1995, № 2
362. **Սարգսյան Ա.**, *Շաղախի եւ Հաղորդի ենթաբարբառների դերանվանական համակարգը*, «ԱրՊՀ գիտական տեղեկագիր», Ստեփանակերտ, 1998, № 1
363. **Սարգսյան Ա.**, *Շաղախի եւ Հաղորդի ենթաբարբառների համեմատական նկարագիրը*, «Գիտությունը եւ կրթությունը Ղարաբաղում», Երեւան, 1997, № 2
364. **Սարգսյան Ա.**, *Պանդխտության թեման արցախյան ժողովրդական խաղիկներում*, Գիտության եւ մշակույթի հիմնահարցերն Արցախում (հանրապետական գիտաժողովի նյութեր), Ստեփանակերտ, 2000

365. **Սարգսյան Ա., Ռուսերենից փոխառյալ բառերը Ղարաբաղի բարբառում**, « Միջազգային գիտաժողովի զեկուցումներ. «Մետրոպ Մաշտոց» համալսարան», Ստեփանակերտ, 2010
366. **Սարգսյան Ա., Ռուսերենից փոխառյալ բառերի հնչյունային եւ իմաստային փոփոխությունները Ղարաբաղի բարբառում**, «Լրատու.Մետրոպ Մաշտոց համալսարան», Ստեփանակերտ, 2010, № 2
367. **Սարգսյան Ա., Տառադարձության կարեւորությունը բանահյուսության մեջ**, «Միջազգային գիտաժողովի կյութեր. Մետրոպ Մաշտոց համալսարան», Ստեփանակերտ, 2007
368. **Սեւակ Գ., Ժամանակակից հայոց լեզվի դասընթաց**, Երեւան, 1955
369. **Սեւյան Վ., Շուշի**, Երեւան, 1991
370. **Սիմոնյան Ն., Հայ բարբառների հնդեվրոպական հնաբանությունները**, «Հայոց լեզվի համեմատական քերականության հարցեր», Երեւան, 1979
371. **Սուքիասյան Ա., Աճառյանի բառագիտական-բառարանագրական ժառանգությունը**, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1976, № 3
372. **Սուքիասյան Ա., Քալստյան Ս., Հայոց լեզվի դարձվածաբանական բառարան**, Երեւան, 1975
373. **Սուքիասյան Ա., Ժամանակակից հայոց լեզու**, Երեւան, 1982
374. **Սուքիասյան Ա., Հայոց լեզվի հոմանիշների բացատրական բառարան**, Երեւան, 2003
375. **Տիգօ, Ծպատըղ քօլաղ կտրի, Թիֆլիս**, 1889
376. **Րաֆֆի, Խամսայի մեկիջություններ**, Երկերի ժողովածու, հ.10, Երեւան, 1964
377. **Փաշայան Ա., Պըը Պոուդին հայ մշակույթի պատմության էջերում**, Ստեփանակերտ, 2010
378. **Քոչոյան Ա., Սայաթ-Նովայի հայերեն խաղերի բառարան**, Երեւան, 1963
379. **Օհանյան Հ., Ժամանակակից հայոց լեզվի բառապաշարը եւ նրա հարստացման միջոցները**, Երեւան, 1982
380. **Օվյան Վ., Կապույտ տարիներ**, Ստեփանակերտ, 2007
381. **Ֆալակյան Ս., Ռուսերենից եւ ռուսերենի միջոցով հայերենում կատարված բառային փոխառությունները**, «Բանբեր Երեւանի համալսարանի», Երեւան, 1985, № 2
382. **Адонц Н., Дионисий Фракийский и армянские толкователи**, Петроград, 1915
383. **Арутюнян Г., Шуши**, Степанакерт, 2008
384. **Баграмян Р., Армянские диалекты в Азербайджанской ССР** (автореферат), Тбилиси, 1969
385. **Варданян А., Традиции мужских возрастных групп у армян в конце 19- начале 20 вв. (Историко-этнографическое исследование)**, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ. 12, Երեւան, 1981
386. **Григоров Н., Село Саров, Джеванширский уезд Елисаветпольской губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1888, вып. VI, отд. II
387. **Григоров Н., Село Татев, Зангезурский уезд Елисаветполской губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1892, вып. XIII, отд. I
388. **Григорян А., Арцахский диалект как источник для протоармянской и индоевропейской реконструкции**, "Ученые записки (приложение). АрГУ" Степанакерт, 2002
389. **Давидбеков И., Село Гадрут, Джеванширский уезд Елисаветпольской губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1888, вып. VI, отд. I
390. **Джаукян Г., Сравнительная грамматика армянского языка**, Ереван, 1982
391. **Джейранов Ф., Селение Чаўкенд Елисаветпольского уезда той же губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1898, вып. XXV, отд. II
392. **Израелов Г., Домашнее воспитание армян Джеванширского уезда Елисаветпольской губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1889, вып. VII, отд. II
393. **Израелов Г., Село Касапет Джеванширского уезда Елисаветпольской губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1892, вып. XIII, отд. II
394. **Марутян А., Интерьер армянского народного жилище** (Вторая половина 19-начало 20в.), «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ.17, Երեւան, 1989
395. **Мелик-Шахназаров Е., Из древностей селения Чанахчи Шушинского уезда Елисаветпольской губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1894, вып. XIX, отд. I
396. **Мелик-Шахназаров Е., Из поверий, предрассудков и народных примет армян Зангезурского уезда**, Анекдоты, благословения и пожелания, проклятья. "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1904, вып. XXIV, отд. III
397. **Мелик-Шахназаров Е., Селение Арцеваник Зангезурского уезда Елисаветпольской губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1898, вып. XXV, отд. II
398. **Ожегов С., Шведова Н., Толковый словарь русского языка**, 4-е изд., Москва, 1999
399. **Осипов Г., Селение Даш-Алты Шушинского уезда Елисаветпольской губернии**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1898, вып. XXV, отд. II
400. **Патканов К., Исследование о диалектах армянского языка**, Санкт-Петербург, 1869
401. **Персидско-русский словарь** (составил проф. Б.В.Миллер), Москва, 1960
402. **Погосов М., Тамерлан по рассказам Джеванширских армян**, "Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа", Тифлис, 1898, вып. VII, отд. II

403. *Словарь иностранных слов*, изд., 6-ое, Москва, 1964
404. *Словарь русского языка*, 1-4, Москва, 1957-1961
405. *Туманян Э., Структура индоевропейских имен в армянском языке*, Москва, 1978
406. *Харатян З., Культурные мотивы семейных обычаев и обрядов у армян*, «Հայ ազգագրություն եւ բանահյուսություն», հ. 17, Երեւան, 1989
407. Турецко-русский словарь (авторы: А.Н.Баскаков, Н.П. Голубева, А.А. Кямилаева, К.М. Любимов, Ф.А. Селимзянова, Р.Р. Юсупова), Москва, 1977
408. Универсальный азербайджанско-русский словарь (составили: Первиз Казыми, Рамис Насретдинов, Баку, 2009)

Ձեռագիր աղբյուրներ

- Առաքելյան Մ., Բանահյուսական նյութեր**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Մ.Առաքելյանի ֆոնդ
- Բաբայան Ա., Ղարաբաղի Վարանդայի բարբառը**, Ա. Բաբայանի անձնական արխիվ
- Բահաթրյան Ա., Բահաթրյան Գ., Բանահյուսական նյութեր**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Տ.Նավասարդյանի ֆոնդ
- Բահաթրյան Ա., Ղարաբաղու գավառական բառգիրք**, Երեւանի պետական համալսարանի գրադարան
- Գետրգյան Մ., Բանահյուսական նյութեր Գորիսի ենթաբարբառով**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Մ.Գետրգյանի ֆոնդ
- Գրիգորյան Մ., Բանահյուսական նյութեր**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Մ.Գրիգորյանի ֆոնդ
- Գրիգորյան Մ., Ղարաբաղի բարբառը եւ Շուշվա ենթաբարբառը**, ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գրադարան
- Դադյան Խ., Բանահյուսական եւ ազգագրական նյութեր**, ՀՀ ազգային արխիվ, Խ.Դադյանի ֆոնդ
- Դանիելյան Թ., Լեռնային Ղարաբաղի Ղզղալա գյուղը**, ԼՂՀ Մարտունու շրջանի Բերդաշեն (Ղզղալա) գյուղի թանգարան
- Դավթյան Կ., Բարբառային նյութեր Լեռնային Ղարաբաղի հնքնավար Մարզի եւ հարակից շրջանների խոսվածքներով**, Արցախի պետական համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի Կ.Դավթյանի անվան կաբինետ
- Թավրիզյան Հ., Հեքիաթներ Շուշվա խոսվածքով**, ՀՀ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Տ.Նավասարդյանի ֆոնդ
- Խարայեցյան Մ., Ազգագրական նյութեր Լեռնային Ղարաբաղի Փիրջամալ, Նախիջեւանիկ գյուղերի եւ Շուշի քաղաքի մասին**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի ազգագրության բաժնի արխիվ, Մ.Խարայեցյանի ֆոնդ
- Խարայեցյան Մ., Բանահյուսական նյութեր Արցախից, Շամշադինից, Զանգեզուրից**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Մ. Խարայեցյանի ֆոնդ
- Խարայեցյան Մ., Բառարան Ղարաբաղի բարբառում գործածվող բառերի**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Մ.Խարայեցյանի ֆոնդ
- Խանզադյան Ս., Զանգեզուրի երգեր, հանելուկներ, շուտասելուկներ, առածներ, ասացվածքներ, առակներ**, ՀՀ Ե.Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Ս.Խանզադյանի ֆոնդ
- Հայերենի բարբառագիտական ատլասի ծրագրով հավաքված նյութեր Արցախի եւ Սյունիքի տարբեր խոսվածքներով**, ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի բարբառագիտության բաժնի
- Հայրիյան Ա., Բանահյուսական եւ այլ կարգի ժողովրդագիտական նյութեր Արցախից**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ա.Հայրիյանի ֆոնդ
- Ղազարյան Ն., Բանահյուսական եւ այլ կարգի նյութեր Հյուսիսային Արցախից**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Ն. Ղազարյանի ֆոնդ
- Ղազիյան Բ., Բանահյուսական նյութեր**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Բ.Ղազիյանի ֆոնդ
- Սեժունց Բ., Շաղախի ենթաբարբառը**, ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գրադարան
- Սելիք-Շահնազարյան Կ., Բանահյուսական եւ այլ կարգի նյութեր**, ՀՀ Ե.Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Կ.Սելիք-Շահնազարյանի ֆոնդ
- Սելիք-Շահնազարյան Կ., Բանահյուսական եւ ժողովրդագիտական այլ կարգի նյութեր**, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Կ.Սելիք-Շահնազարյանի ֆոնդ
- Սելիք-Շահնազարյան Կ., Հավելված Ղարաբաղի լեզվի բառերի**, ՀՀ Ե.Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Կ.Սելիք-Շահնազարյանի ֆոնդ
- Սելիք-Շահնազարյան Կ., Սելիք-Շահնազարյան Ա., Առածներ եւ ասացվածքներ Ղարաբաղի բարբառով**, ՀՀ Ե.Չարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Կ.Սելիք-Շահնազարյանի ֆոնդ
- Մինասյան Հ., Ղարաբաղի բարբառի դարձվածների բառարան** («Ղարաբաղի բարբառի դարձվածները» թեկնածուականատենախոսության հավելված), ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գրադարան
- Մխիթարյան Մ., Շուշվա Ղլեն օյինբազ պրներան**, ՀՀ ԳԱԱ Հր.Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի գրադարան
- Սարգսյան Ա., Արցախյան զվարճախոսություններ**, Ա.Սարգսյանի անձնական արխիվ

Սարգսյան Ա., Արցախյան ժողովրդական խաղեր, Ա.Սարգսյանի անձնական արխիվ

Սարգսյան Ա., Արցախյան հեքիաթներ, Ա.Սարգսյանի անձնական արխիվ

Սարգսյան Ա., Բանահյուսական, բարբառային եւ ազգագրական նյութեր, Ա.Սարգսյանի անձնական արխիվ

Տեր-Յովհաննիսյան Մ., Ազգագրական բովանդակությամբ բարբառային բառերի բառարան, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Տ.Նավասարդյանի ֆոնդ

Տեր-Յովհաննիսյան Մ., Բանահյուսական տարբեր ժանրերի նյութեր, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Տ.Նավասարդյանի ֆոնդ

Տեր-Յովհաննիսյան Տ., Գավառագիտական բառարան, ՀՀ Ե.Զարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Տ. Տեր-Յովհաննիսյանի ֆոնդ

Տեր-Յովհաննիսյան Տ., «Գավառական բառարանի» սեւագիր հավելված, ՀՀ Ե.Զարենցի անվան գրականության եւ արվեստի թանգարան, Տ. Տեր-Յովհաննիսյանի ֆոնդ

Օհանջանյան Մ., Բանահյուսական եւ այլ կարգի նյութեր, ՀՀ ԳԱԱ հնագիտության եւ ազգագրության ինստիտուտի բանահյուսական արխիվ, Մ. Օհանջանյանի ֆոնդ

ԱՐՄԵՆ ՅՈՒՐԻԿԻ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲԱՐԲԱՌԻ ԲԱՌԱՐԱՆ

Խմբագիր՝

Լավրենտի ՅՈՎՅԱՆՆԻՍՅԱՆ

Համակարգչային

շարվածքը եւ էջադրումը՝

Լիլյա ԳՐԻԳՈՐՅԱՆԻ

Սրբագրիչ՝

Լիլյա ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Թուղթը՝ օֆսեթ: Տպագրությունը՝ օֆսեթ:

Ծավալը՝ 105,75 տպագրական մամուլ:

Տպաքանակը՝ 500: